BIBLIOTECA · DEL · DUQUE · DE · OSUNA

~~44-1~~ 39-1 41-2

Int 208
W. 97

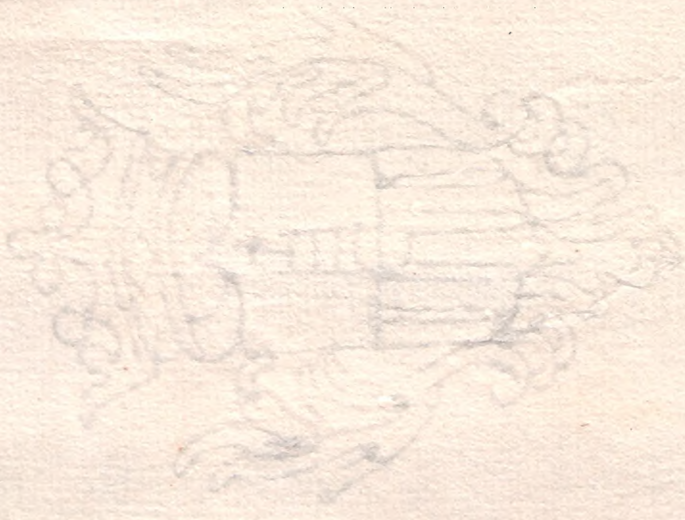

FLAVII JOSEPHI
OPERA OMNIA,
GR. LAT.
TOMI II.

AMSTELAEDAMI } Apud { R. & G. WETSTENIOS.
LUGD. BAT. } Apud { SAM. LUCHTMANS.
ULTRAJECTI } Apud { JACOBUM BROEDELET.

M. D. CC. XXVI.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

FLAVII JOSEPHI
QUAE REPERIRI POTUERUNT,
OPERA OMNIA
GRAECE ET LATINE,
Cum Notis & Nova versione

JOANNIS HUDSONI, S.T.P.

Aulae B. Mariae Virginis Principalis, & Bibliothecarii Bodlejani.

Accedunt nunc primum Notae integrae, ad Graeca JOSEPHI
& varios ejusdem Libros,

D. EDUARDI BERNARDI, JACOBI GRONOVII, FRANCISCI
COMBEFISII, JO. SIBRANDAE, HENDR. ALDRICHII,
Ut & ineditae
In Universa FL. JOSEPHI Opera,

JOANNIS COCCEI, EZECHIELIS SPANHEMII,
HADRIANI RELANDI, & selectae ALIORUM.

ADJICIUNTUR IN FINE

CAROLI DAUBUZ Libri duo pro Testimonio FL. JOSEPHI de Jesu Christo;

Et ejusdem Argumenti EPISTOLAE XXX. virorum Doctorum, ut REINESII,
SNELLII, JO. FR. GRONOVII aliorumque, Philologicae & Historicae; ut &

PETRI BRINCH Examen Chronologiae & Historiae Josephicae; JO. BAPTIST.
OTTII Animadversiones ad JOSEPHUM & specimen LEXICI
FLAVIANI; CHRIST. NOLDII Historia Idumaea,
seu de Vita & Gestis Herodum &c. &c.

Quorum Syllabus exstat ante initium Libri Primi Antiquitatum.

Omnia collegit, disposuit, & post JO. HUDSONUM *ad Codices fere omnes, cum impressos,*
tum Manuscriptos, praecipue LUGDUNO-BATAVOS, *diligenter recensuit,*
Notasque passim suas, & quinque in fine Indices adjecit

SIGEBERTUS HAVERCAMPUS;

Linguae Graecae, Historiarum & Eloquentiae Professor, in Academia, quae Lugduni est, Batava.

TOMIS DUOBUS.

AMSTELAEDAMI
LUGD. BAT.
ULTRAJECTI
} Apud {
R. & G. WETSTENIOS.
SAM. LUCHTMANS.
JACOBUM BROEDELET.

M. D. CC. XXVI.

Illustribus et Amplissimis

Academiae Lugduno-Batavae Curatoribus,

ALBRECHTO NICOLAO,

Baroni de Schagen, Toparchae in Gaudriaan, Equestri Ordini Nobilium Hollandiae Adlecto, Magistrorum Rationum Comitatus Hollandiae primo, Judicii Venatici Adsessori, Agri Rhenolandici Curatoribus adscripto, Societatis Indicae Orientalis Rectori &c. &c. &c.

HERMANNO van den HONERT, J.U.D.

Dordracenae Urbis Senatori ac Consulari, Aggerum Alblasserwerdensium Comiti &c. &c.

CORNELIO VAN VALKENBURG, J.U.D.

Harlemensis urbis Senatori et Consulari, ejusdem urbis Praetori, Aggerum Rhenolandicae Praefecturae Adsessori &c. &c.

Eorumque Collegis

Amplissimis et Gravissimis,

Urbis Lugduno Batavae Consulibus,

CONRADO RUISCH J.U.D.
NICOLAO VAN BANCHEM J.U.D.
AEGIDIO VAN DER MARK.
THEODORO VAN GROENEVELD J.U.D.

et

Viro Amplissimo

DAVIDI VAN ROYEN J.U.D.

Illustri Curatorum et Consulum consessui a Secretis,

novam hanc Josephi Editionem

D. D. D.

SIGEBERTUS HAVERCAMPUS.

*

ILLUSTRES ACADEMIAE PATRES,

SCRIPTOR ISTE, VOBIS QUEM OFFERO,

QUIS, ET QUALIS SIT, SI QUAERITIS;

JUDAEUS EST FLAVIUS JOSEPHUS,

NOTUS OMNIBUS.

ANNALES QUI NOBILIS CONDIDIT GENTIS,

CUJUS DUCTOR COLONIAE DEUS;

FAMAMQUE, FALSIS TEMERATAM CRIMINIBUS,

VICTURIS CONTRA APIONEM DEFENDIT CHARTIS.

SACERDOTALI ORTUS GENERE,

PONTIFICES PROAVOS ET REGES VIDIT.

HINC AD HISTORIAM ATTULIT

SANCTAM MENTEM, FIDUM CALAMUM, CELSUM SPIRITUM,

TANTI VIRI MIRABILES NE LATERENT CASUS

MIRANDA MAXIME ORBI QUI PATEFECIT,

LEGI VOLUIT

VITAE SCRIPTOR IPSE SUAE:

NE VIDERETUR VIXISSE MALE, QUI SCRIPSIT BENE.

IRATI DEI JUDICIUM TREMENDUM

SENSERE SOLYMAE, DEVOTA CIVITAS;

HORRUIT HERODUM STIRPS EXCISA RADICITUS;

SUBIIT EXSTINCTUM MOSIS IMPERIUM.

FILIUM

FILIUM DEI, VITAE DUCEM, JESUM CHRISTUM,

JUSTUM, VERACEM, SACERDOTEM SUMMUM,

PATRIA ADORANT MOENIA, SED PROSTRATA;

SANCTA DESIGNANT ALTARIA, SED EVERSA;

UT DOMINUM AGNOSCIT TEMPLUM, SED DESTRUCTUM;

AB HOSTE, A SUIS, A COELO.

FLAMMIS IN PORTICIBUS, IN ADYTIS CREPITANTIBUS;

CLARA LUX ORITUR EVANGELIO.

PRAECO JOSEPHUS.

JUDAEUS UT SCRIBENS, AN CHRISTIANUS,

PARUM DIFFERT.

VERITATI SUA FAMA VEL AB HOSTE CONSTAT.

AUCTOREM HUNC MAGNUM,

NOBILEM, DOCTUM, DISERTUM, UTILEM,

SAEPIUS AD PRELUM REVOCARANT TYPI,

NON PRO SUO NITENTEM MERITO.

PLURES TENTARANT PER ORBEM ERUDITI,

INFAUSTO OMNES ADFLICTI SIDERE.

QUORUM FLEBILES AUXIT RUINAS,

SEPELIIT QUEM NUPER HEROUM ALTRIX,

UBI NOVAE FLORENT ATHENAE,

GENS ANGLICANA, MAGNUS HUDSON,

QUI LATIO QUOQUE PURIOREM DEDIT.

HUJUS EGO SOLLICITA PREMENS VESTIGIA,
CONRADENS UNDIQUE FLAVIO QUAE PROSINT,
LABORIOSA HAEC EDIDI VOLUMINA,
ORBI BENE UT FACEREM ERUDITO,
VOBIS NON MINUS UT PLACEREM;
DECUSQUE BATAVO CONSTARET LYCAEO,
LUGDUNIQUE INCLYTUM VIGERET NOMEN;
CUJUS EX MEMBRANIS, SENIO VERENDIS,
JUVENTAS JOSEPHO, CEU PELIAE, DATUR.

JUDAEUM SCRIPTOREM TITUS IMPERATOR
BIBLIOTHECAE INSERUIT FLAVIAE,
IN ICONE SUSPEXIT ROMA.
VOS ME AD ALTA EVECTUM MUNERA
CONSPICUUM FLORI REDDITIS JUVENTUTIS,
ORNATIS TITULIS, INVITATIS PROEMIIS,
QUOD SPIRO, QUOD SPERO, VESTRUM EST.

LE

LECTORI BENEVOLO
S. D.
SIGEBERTUS HAVERCAMPUS.

RESPONDIT tandem votis nostris eventus, neque conatus ille, visus quibusdam audax & periculosæ opus aleæ, irritus fuit. Quasi vero, aut equum *Sejanum* agitaret is, qui *Flavii* Operibus edendis incumberet; aut *Fulviam*, fatalem maritis suis uxorem, domum duceret; sic omnes *Josephum* edere cogitantes idem manere fatum, notissima inter Eruditos vagabatur fabula. Meticulosus merito, imo stultus a cordatis viris vocari meruissem, si animum infringi hisce plus quam anilibus nugis sivissem. Ita videlicet mecum reputabam: omnes illos, qui tam longo atque difficili labori sese adplicuissent, vel duodecima diei hora cœpisse ædificare, vel in longum laborum suorum procrastinasse usum; quin nec hoc mirum videbatur, vegeto corpore & virentibus annis abreptos quosdam, qui in ea desudarant palæstra, quum misceri quotidie funera senum juvenumque videamus. Imo tanto magis stimulum indies admoveri mihi sentiebam, ut perficerem opus perfectoque gauderem, quod plures ante me vel ad primam lineam prolapsos, vel in medio cursu destitutos, vel denique, ad ipsam metam impacto vitæ curriculo, effusos, in vanum exercuisset. Dederant in hunc Agonem olim & proximis quoque temporibus nomina *Bertrami*, *Scaligeri*, *Casauboni*, *Cunæi*, *Petiti*, *Bigotii*, *Bœcleri*, *Noldii*, *Vossii*, *Cocceji*, *Scotani*, *Bosii*, *Monachii*, *Bernardi*, *Spanhemii*, *Olearii*, *Gronovii*, *Relandi*; & quis non, qui vel inter principes Eruditi Orbis gradiebatur, vel inseri principiis illustri aliquo edito facinore ambiebat? Quorundam intra verba stetit fides; Plurimos in ipso labore mors oppressit; Huic indignatio præreptæ laureæ, illi obortæ simultates, aliis alia obfuerunt.

Tandem (neque enim dissimulanda sunt merita aliorum, sed sua cuique jura reddenda) omnium omnem superavit jactum *Joannes Hudson*, vir Græce doctissimus, & cujus plurima in Helladem exstant merita. Hic enim est, qui *Josephi* nobis dedit Opera, non tantum ad perfectissimam, multorum annorum sudore, limam revocata; verum, abdicata illa Veteri, & non uno nomine culpanda, quæ *Epiphanii Rufinique* nomine fulgebat, Versione; ad ipsa Græca prorsus Novam laboriosa concinnavit industria. Sed ipse dum *Josepho* suos indulget annos, laborem cepit multum, fructum laboris percepit nullum. Discessit enim ad plures, dum suprema manus operi inponitur, & in Indice versantur typi, præfandi quoque vice aliis derelicta. Avide hanc Editionem Batavi Germanique exspectabant Bibliopolæ, ut addita nova quadam accessione hederam placentem suæ merci apponerent. Ea caussa *Gronovium*, *Olearium*, *Relandum* continuit, ne vel ante sua publicarent, vel acrius etiam Scriptori huic incumberent, quam multum sperata illa Editione frui liceret. Sic nulla præter Anglicanam illam Cl. *Hudsoni* præ manibus erat Editio, elegans certe, sed pro more gentis pretiosa, nec facile omnibus comparanda. Quare, quum præclaro instituto laudatissima hæc Bibliopolarum Triga, qui jam ante magno ære *Jo. Cocceji* notatum emendatumque manu exemplar suum fecerant, atque de aliis ad novam locupletationem sibi prospexerant, mihi suum aperuisset consilium revocandi *Josephi* ad typos Batavos, quam maxime fieri posset luculenter &

operose; & studii mei & officii esse existimavi hunc amplecti laborem, atque in id incumbere, quo majore, quam hactenus, cum usu fructuque haberetur atque legeretur ab omnibus nobilissimus Historiarum Auctor, & proximo post Sacros Scriptores loco *Flavius Josephus*.

Prima inde mihi cura fuit, in omnes oras circumspicere, atque Doctos ubicunque Viros sollicitare de juvando hoc insigni molimine meo, deque plurimorum Eruditorum votis bene mereri. Angliam tantum non expilaverat Cl. *Hudsonus*, omnibusque ibi perlustratis Bibliothecis, residuum inde nihil fecerat; missa & ipsi aliunde plurima erant subsidia. Et tamen posteriorum curæ atque diligentiæ quædam reliquisse testari hæc Editio poterit, quæ novis Collationibus atque Accessionibus haud pœnitendis locupletata, dignitatem suam facile tuebitur. Principem certe merentur locum Codices duo *Lugd. Bat.* quos olim possedit *Isaacus Vossius*, quorumque excerpta quædam habuit Cl. *Hudsonus*, & copia itidem facta fuisse *Jo. Coccejo* notata manu ejus ad oram libri testantur. Hos diligenti cura inspeximus, passimque varietatem illorum, ubi a *Vossianis* excerptis discrepabant, per literas L. B. nonnunquam lineolis (L. B.) inclusas, ubi *Hudsonianis* Lectionibus interseri necesse erat, adnotavimus. Uterque Codex in charta scriptus est, sed notæ valde bonæ & antiquæ; Prior, qui olim pertinuit ad *Wilhelmum Nooms*, ut appositum nomen testatur, posteriores Antiquitatum libros novem integros continet, non vero decem, uti perperam inpressum exstat in Bibliothecæ Lugd. Bat. Catalogo Pag. 392. Num. 26. incipit enim ab initio libri duodecimi; & quoniam hi maxime libri corruptissimi olim erant, hinc *Bosii* editionem retardavit, quod integrum horum Codicem nancisci nondum potuerit, hujus MS. excerpta interim plurimum desiderans, ut scribit *Grævius* in Epistola ad *Heinsium*, quæ in novissima Collectione Cl. *Burmanni* occurrit Num. CLI. Eosdem libros, sed addito undecimo, exstare accepi in *Mediolanensi* Bibliotheca *Ambrosiana*, verum ita cum editis congruentes, ut vix inde discedere animadvertas. Placuit tamen ejus Codicis dare notitiam eam, qualis ad nos pervenit ex literis Clarissimi Italiæ sui luminis *Ludovici Antonii Muratorii*. *Vetustior* (inquit) *Flavii Josephi MS. Codex pergamenus Ambrosianæ Bibliothecæ signatus Lit. F. n.* 128. *fol. minori, qui fuit olim Archiepiscopi Philadelphiæ, mancus est, ac initium habet a libro* XI. *Hist. Judaicarum. Præstantissimæ ceterum notæ, ac venerandæ antiquitatis. Prima pagella in superiori externo angulo lacera: aliæ omnes integræ, nullaque temporis injuria vitiatæ, ita ut perspicue legi possint ab homine vetustiorum characterum perito, vel in ejus codicis lectione parumper exercitato; nam litera* β *in eo semper hac forma scribitur u.* κ *vero u, ita ut ab* η, *quam frequentissime in eodem codice idem character repræsentet, nec minimum differat. Rari admodum nexus, at is in errorem facile inducit, qui* λ. *&* ι. *complectitur, ea forma perpetuo expressus, quæ pro litera* μ *in adjacenti verbo sit accipienda. Subscriptam præterea literam jota recentiorum more nullam habet, sed vocali suæ adhærentem.*

Post eam partem historiarum sequuntur libri Antiquitatum, ac demum vita Josephi græce scripta, & typis vulgata.

Primæ pagellæ faciem alteram a prima integra linea fideliter exscripsi, atque ita se habet; & præter τὸ ὕστερον πρότερον *duobus in locis, nil aliud varium notavi ab impresso, quo utor, Aureliæ Allobrogum typis Petri de la Roviere* 1611.

Καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομήσουσι, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπολαύσουσιν εὐδαιμονίας, ταῦτ' αὐτοῖς παρέσχε. παρορμήσας γὰρ τὴν κύρου ψυχὴν, ἐποίησεν αὐτὸν γράψαι κατὰ πᾶσαν τὴν ἀσίαν. Ὅτι κύρος ὁ βασιλεὺς λέγει. ἐπεί με ὁ θεὸς ὁ μέγιστος τῆς οἰκουμένης ἀπέδειξε βασιλέα. πείθομαι τοῦτον εἶναι ὃν τὸ τῶν ἰσραηλιτῶν ἔθνος προσκυνεῖ καὶ γὰρ τοὐμὸν προεῖπεν ὄνομα διὰ τῶν προφητῶν. Καὶ ὅτι τὸν ναὸν οἰκοδομήσω αὐτοῦ ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῆι ἰουδαίαι χώραι. ταῦτα δ' ἔγνω κύρος ἀναγινώσκων τὸ βιβλίον, ὃ, τῆς αὐτοῦ προφητείας ὁ ἠσαΐας κα-

τέλι-

τέλιπε πρὸ ἐτῶν διακοσίων καὶ δέκα. οὗτος γὰρ ἐν ἀπορρήτωι εἶπε ταῦτα λέγειν τὸν θεόν. Ὅτι βούλομαι κῦρον ἐγὼ πολλῶν ἐθνῶν καὶ μεγάλων ἀποδείξας βασιλέα. πέμψαι μου τὸν λαὸν εἰς τὴν ἰδίαν γῆν, καὶ οἰκοδομῆσαί μου τὸν ναόν.

Ταῦτα Ἡσαΐας προεφήτευσεν ἔμπροσθεν, ἢ κατασκαφῆναι τὸν ναὸν ἔτεσιν ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα. Ταῦτ' οὖν ἀναγνόντα τὸν κῦρον. Καὶ θαυμάσαντα τὸ θεῖον ὁρμή τις ἔλα--βεν.

Addiderat Cl. idem *Muratorius* in ſuis ad me literis, miſiſſe ſeſe olim ad *Hudſonum* ipſum nonnulla adnotamenta ſua in antiquiſſimam *Joſephi* Verſionem Latinam, quam Ambroſianæ Bibliothecæ MS. Codex ex Ægyptia papiro conflatus, ac propterea venerandæ antiquitatis, complectitur, ſed nunquam certiorem ſeſe fuiſſe factum, an ad *Hudſonum* pervenerint. Ego vero perveniſſe quidem exiſtimo, verum uſui non fuiſſe, quod ille plane novam adornaverit verſionem. Quare ego quoque recipere non potui conditionem oblatam mihi ab Eruditiſſimo atque amiciſſimo viro *Petro Piovene* S. I. qui a Re Antiquaria eſt Sereniſſimo Duci Parmæ atque Placentiæ, unico in Italis oris literatorum Mecænati; Scripſit enim in Sereniſſimi Principis ſui Bibliotheca exſtare Exemplar Joſephi Latinum curioſiſſimum in pergameno XIII. circiter ſeculo elaboratum, & mirum quantum ab exemplaribus adhuc evulgatis diſcrepans; ordine primum deinde verbis.

Poſterior Codex MS. Bibliothecæ *Lugd. Bat.* Pag. 395. Num. 72. in charta ſerica conſcriptus, libros VII. de Bello Judaico omnes complectitur, in initio tantum & fine paullum mutilus; deëſt enim Prologus, & incipit Στάσεως τοῖς δυνατοῖς Ἰουδαίων &c. finit vero aliquanto ab extremis poſtremi libri, in verbis Ἀντιόχῳ δὲ &c. Exſtat præterea in eadem Bibliotheca pag. 402. Num. 7. Fragmentum *Joſephi* ex Libro Antiquit. XIV. quod in Græcis ante defuit, excerptum videlicet ex Codice illo inſigni Antiquit. L. B. de quo modo egimus. Comprehendit Decreta illa Romana & Aſiatica, quæ primus vulgavit, ingenti ex hoc MS. ſuppleta lacuna, *Jacobus Gronovius*, una cum Emendationibus quibuſdam in Suidæ Lexicon. Unde & hiantem illum locum in Editione ſua ſupplevit *Hudſonus*, paucula tantum in Notis ſuis ex *Gronovianis* Animadverſionibus excerpens, quæ ſuis locis a pag. 706. & ſequent. inſertæ integræ in hac Editione comparent. Inter alia collectanea reperta mihi etiam fuit Oratio *Agrippæ* & *Berenices* ad Judæos tumultuantes, quæ exſtat Lib. II. de Bello Cap. XVI. pag. 186. cujuſque Collatio exſtat inter Addenda pag. 181. Ipſe vero Codex reperitur in Catalogo Bibliothecæ *Lugd. Bat.* pag. 396. Num. 13. ut taceam Editionem unam atque alteram *Joſephi* ab *Iſaaco Voſſio* multis in locis cum MSS. ſuis, & ab aliis collatam, uti Editio Baſ. 1544. cujus mentio pag. 391. Num. 5. & Genevenſis, pag. 391. Num. 6. qui apparatus univerſus in præſtantiſſima illa Bibliotheca ſervatus, uſui noſtro inſerviit. Credideram & amplius quid ibi me inventurum, quum legerem pag. 403. Num. 34. memorari Lectiones *Flavianas* deſcriptas ex libris *Hermolai Barbari* & *Scipionis Catoromachi*; ſed animadverti nihil cum Flavio noſtro illis commune eſſe. Atque hæc quidem propius ad manum fuerunt; petita vero longius atque accepta ſunt ea quæ ſequuntur. Poſſedit *Fred. Roſtgardus* Nobiliſſ. Danus, exemplar MS. *Joſephi* de Bello Judaico præſtantiſſimum, quod itidem in Catalogo librorum ejus, menſe Januario hujus anni Hafniæ ſub haſta venditorum, pag. 459. Num. 151. ſic deſcribitur: *Joſephus de Bello Judaico, Græce. Codex MS. chartaceus, optimæ notæ, quadringentorum circiter annorum. Spiſſum volumen in 4*^{to} *minori.* Integer vero iſte Codex eſt, atque nullo modo interruptus a principio uſque ad finem pergit; inque ejus calce adſcriptum erat notum illud de *Jeſu Chriſto* teſtimonium. In tempore collationem ejus inſtituerat vir doctiſſimus, & cum alias, tum hoc facto optime de me & eruditis meritus *Joannes Grammius*, Linguæ Græcæ in Academia

Hafniensi Professor; cujus liberalitate ex suis quoque MSS. transmissus ad me est accuratissima pariter Collatio librorum contra *Apionem*, ipsius, uti & superior de Bello, manu instituta & scripta. Citatur ultima hæc nomine Codicis *Hafniensis*, quoniam ita appellaverat quoque *Hudsonus*, qui non nisi pauca ejusdem excerpta nactus fuerat. Numerum jam MSS. si quærimus densitatemque Variantium Lectionem, immanem sylvam ex Regiis Codicibus *Gallia* ad nos transmisit; fuitque ibi fautor hujus Operis, atque indagator talium Thesaurorum *Jacobus Philippus D'Orville*, tum peregre ibidem Studiorum caussa agens; nunc vero post visam quoque Britanniam, Italicis fruens opibus, & antiquum visens Latium; cujus inde avide reditum exspectamus, ut collectam undique eruditionem pleno sinu in patriæ suæ gloriam effundat. Hæ vero Collationes & aliæ plures propter infinitum V. L. numerum, & quod serius venissent, in Addendis collocantur pag. 1. & seqq. Complectuntur autem libros de Bello Judaico ad sex vel septem MSS. collatos; inter quos Regius seculi undecimi, & insigne Exemplar Bibliothecæ *Coislinianæ*. Liber deinde *Josephi* de *Maccabæis* cum quinque Codd. Parisiensibus miræ discrepantiæ collatus cernitur ibid. pag. 157. usque 171. Vita dein *Josephi* cum MS. Regio pag. 171. usque 175. Ordo tum sequitur & lectio capitum atque fragmenta quædam ex Regiis item Codd. pag. 176. usque 180. Denique Variæ Lectiones excerptæ ex MSS. Codd. Regiis quinque in Antiquitates Judaicas, quarum magna parte usus *Bigotius* fuit, & quæ passim in *Hudsonianis* titulo *Bigotianarum* citantur (sicuti excerpta *Bigotiana*, nullo certo adscripto Codice in plurimorum Doctorum Virorum manus atque Bibliothecas pervenerunt) sed sine auctoritate ulla ex quibus Codd. depromtæ essent; quare conspectum earum accuratissimum invidere Curioso Lectori nolui, præsertim quum plurima quoque occurrant in iisdem quæ frustra in *Bigotianis* quæras; misit hanc ultimam farraginem Parisiis D. *Sallierus*, atque invenies pag. 424. usque 481. quæ ultimæ Librum itidem de Vita, & alios contra *Apionem* cum MSS. collatos exhibent. Et hæc quidem de Codd. MSS. qui vel in tempore vel serius ad nos pervenerunt, quibusque vel in Notis usi sumus, vel prout citius tardiusve ad nos venerunt, inter Addenda collocavimus.

Progredior jam ad Doctorum Virorum Curas quibus auctior hæc Editio quam *Hudsoniana* procedit, quæque vel editas Notas vel ineditas complectuntur. Editæ sparsim fuerant Notæ *Edw. Bernardi* & *Henrici Aldrichii* ad aliquot Antiquit. & de Bello libros; item *Francisc. Combefisii* ad Librum de Maccabæis; *Jacobi Gronovii* ad Decreta Romana & Asiatica: Ineditæ autem, & quas nunc primum damus, *Joannis Cocceji*, *Ezechielis Spanhemii*, & *Hadriani Relandi*, quibus nostras subinde animadversiones correctionesque adspersimus. De singulis horum aliquid dicendum est, ut & insuper de illis, in quas frustra inquisivi.

Norunt omnes, magno impetu atque maximo labore ad *Josephi* scripta provolasse virum undecunque doctissimum, & ab orientali præsertim literatura instructissimum, *Edwardum Bernardum*. Tota historia *Josephi Bernardini* & abortivi veluti fœtus, expresse admodum continetur in Vita ejusdem, quæ a *Thoma Smitho* edita est Londini MDCCIV. una cum *Roberti Huntingtoni*, Episcopi *Rapotensis*, Vita & Epistolis. At quoniam istius libelli pauca admodum impressa sunt exemplaria, & ob id in paucorum versetur manibus, ipsa ejus verba apponam, prouti leguntur pag. 29. & seqq. *Jam sibi redditus Bernardus, ad anteactos labores, isto itinere per annum & ultra intermissos, alacriori animo reversus est. Habuit vero, si quisquam alius, vastum omniumque disciplinarum capax ingenium, quod industriam, laxamentis debili infirmoque corpori sustentando necessariis ægre cedentem, multo minus turpi*

otio

otio & ignavia obsolescentem, nunquam destituit. Veruntamen licet scientias Mathematicas ex instituto Professionis diligenter quidem excoluerit, uti postea videbimus, tamen longe fortiori animi propensione & genio ductus, amœnioris literaturæ, puta Historiæ, tum sacræ tum prophanæ, omnium gentium omniumque seculorum, Chronologiæ & Antiquitatum studium magis deperibat, habebatque in deliciis. Nec diu pulcherrima & maxime optanda ingenii vires hac ex parte late explicandi defuit occasio. Ante plures annos D. Fellus, illius opera usurus, Josephi, *præstantissimi Historicorum, & post Scriptores sacros maxime æstimandi, novam, eamque cæteris omnibus emendatiorem, editionem typis Sheldonianis adornare constituerat: sed ab isto proposito, nescio an subsidiis ad id opus complendum destitutus, an ex fama de V. Cl. Andrea Bosio fere ubique sparsa, quod ille nimirum eundem quoque edendum destinasset, collectis undique e codicibus MSS. Viennensibus, Lipsiensibus, Schlusingensibus, quos ipse,* * *Vir maxime industrius sagaxque, & in Græcis literis excellens contulit, variantibus lectionibus, & etiam e Parisiensibus & Florentinis, quorum nimirum lectiones amicorum suorum curæ ac humanitati debuit, aut aliorsum impeditus, tunc sibi desistendum esse pro prudentia sua voluit, præstolaturus, donec foetum istum nobilem, quem omnes pulcherrimum suisque partibus absolutum fore & ominabantur & optabant, prelum Lipsiense, obstetricante doctissimo Bosio, parturiisset. Ille ista bona spe per multos annos concepta, & quæ luctuosa Bosii, de re literaria scriptis suis hactenus præclare meriti, & opere destinato longe præclarius merituri, morte plane decollaverat, frustratus, metam, sine læsa cujuspiam æmuli cursoris in isthoc stadio ambitiose certaturi fama, jam attingi posse satis gnarus, istius incepti, auspiciis suis, qui omnia in Academia potuit, maturandi sive gloriam sive onus in Bernardum curavit transferendum. Bernardus autem instar sapientis Architecti de omni idonea re materiaria, instrumentis, reliquoque necessario apparatu, ante jacta ædium condendarum fundamenta, summe solliciti, quantum esset exemplarium manuscriptorum, tum Græci textus, tum versionis Epiphanianæ in nostris Bibliothecis latentium, primo in usus suos comparavit, schedis Bosianis, jam illo instigante, ab hæredibus ingenti pretio redemptis, & magni sane faciendis: cum ex Samuelis Petiti largis commentariis longe antea in Bibliothecæ Bodleianæ gazophylacium ex Gallia transvectis, vix quippiam subsidii ad illustrandum textum colligi potuerit, (demptis exceptisque quibusdam e membranis Peirescianis, ab illo Viro ingeniosissimo olim excerptis)* † *quos nimirum spissa Rabbinicarum observationum farragine ad nauseam usque opplevisset. Deinde, Bernardus, specimine operis Josephici edito, doctissimos Amicos suos per Galliam, Belgium, & Germaniam, alibique sparsos, crebris literis solicitavit, ut suppetias in hac re omnibus profutura laboranti ferre vellent. Vix quicquam nuncii aut faventiori aure exceptum aut sonantiori plausu. Omnes bona dicere de opere & Editore certatim gestiebant: & inter ipsos quoque D. Isaacus Vossius, acerrimus ingeniorum censor, imo laudum, quas aliqui jure vendicaverint, sive ex exquisitissimo judicandi acumine, sive ex morositate indolis, sæpe nimium quam parcus. Hisce subsidiis instructissimus Bernardus grande hoc opus jam aggressus est; frustra querelas suas de hac palma sibi prærepta interponente D. Monachio Leidensi, inque illo, crasi licet labore continenti vigiliisque pene exhausta, ac viribus debilitatis, alacer & sibi constans, neglecta bonæ valetudinis cura, diu perseveravit. Unde vero contigerit, quod opus istud desideratissimum & tanto molimine elaboratum, quasi in medio abruptum, pro deplorato relinqueretur, salva & integra manente D. Bernardi fama, heic paucis indicabo. Multi versionem Epiphanii, tanquam imperfe-*

* Ad D. Bosium scripsit Bernardus A. M.DC.LXXIII. de hac, quam dudum aggressus est, editione, epistolam inter cæteras de eodem argumento ad illum datas editum, pag. 137. Vide epistolam Schelhammeri ad eundem, p. 462. Vide quoque D. Lionelli Jenkinsii epistolam ad eundem, p. 425. De literis vero hisce D. Jenkinsii v. epistolam D. Ezechielis Spanhemii ad Bosium, p. 465.

† Vide epistolam Bredelii ad Bosium, p. 350.

fectam, indoctam, & Græco textui in quamplurimis parum respondentem, redarguentes, novam, vel saltem Gelenii interpretationem recognitam & emendatam, ubi iste Vir doctissimus præ festinatione aut oscitantia sensum Authoris non rite fuisset assecutus, importune & pene ingestis convitiis desiderarunt, & de variantium lectionum in molem vix tolerandam excrescentium copia acriter questi sunt. Quod & ipse primo inspectis perlectisque, D. Bernardi rogatu, antequam typis excluderentur, schedis, objectum iri facile præsentiebam, amice monens, in his tanto cum labore, ne dicam curiositate, annotandis, inque censum referendis, omnem operam inutiliter collocari: paucis tantummodo, quarum ope vera Græci, ubi aut luxatus aut corruptus jacebat, textus lectio erui & restitui potest, exceptis, & cum cura seligendis: exemplo Viri præstantissimi, & in hisce literis tractandis summo cum judicio exercitatissimi, Henrici Valesii, quod imitandum proposui: versionibus Rufini Aquilejensis & Epiphanii Scholastici sæpenumero ab illo consultis, inque novum examen, ubi opus erat, revocatis. Librarii autem, alii ex aliis transcribentes, voces sæpe aut mutarunt aut addiderunt, prout ipsis lubebat: unde pro numero exemplarium, si plura suppetiissent, feracior ejusmodi lectionum seges, non cujuspiam bonæ frugis, & plane resecandæ, continuo excresceret. Quod de quamplurimis quoque Græcis lectionibus, quarum tamen diversa ratio laboriosa exploratione melius indigeret, pariter dicendum est: sæpe enim pompæ quasi causa & ad ostentandam diligentiam ab Editoribus recentioris ævi accumulari solent. Maxime vero displicuit Commentariorum prolixitas, in quibus integræ Dissertationes, ad calcem operis meliori jure rejiciendæ, aut justo volumine seorsim edendæ, extra omnem, ut hi putabant Censores, necessitatem inseruntur. Hinc inter Curatores & D. Bernardum primo ortæ simultates, deinde mutua displicentia, & apertæ lites, utrisque, pro diversa, quam secuti sunt, sententia, argumentis ultro citroque agitatis tenacissime inhærentibus. Hoc ussit animum Bernardi, ægerrime ferentis, aliam methodum, contra quam ipse statuisset, sibi juberi ineundam. Cessant operæ Typographicæ, nec amplius jam, Democraticis Schismaticisque rempublicam literariam, pariter ac civilem & ecclesiasticam, turbantibus, præsertim post D. Felli, præcipui hujus editionis fundi, animam in cœlis receptam, de edendo integro Josepho sumptibus Universitatis erat cogitatum. Post sex septemve annos, D. Bernardus importunis trium bibliopolarum Oxoniensium precibus victus, opus illud denuo in manus sumpsit, jam contractiori forma ad modulum novi speciminis publicandum: cum vero flagrante bello tanto oneri ferendo vix essent, paucis schedis impressis, jam suæ temeritatis satis convicti, & ipsi quoque destiterunt. Ita de Josepho ejusque Chronologia restituta conclamatum est: cujus tristi fato comites & asseclæ, Aristeas, Josephus Gorionides, & Hegesippus de excidio urbis Hierosolymorum, *prostrati, tantisque sub ruinis sepulti jacent. Quantum vero in omni literarum genere excelluerit Bernardus, qualem Polyhistora & Criticum, quanta subtilitate ingenii, quam solerti pollentem judicio, quam in intricatissimis temporum supputationibus accuratum, quam in Scriptoribus omnium generum, Latinis, Græcis, Chaldaicis, Syriacis, Arabicis, Armeniacis, Copticis, legendis familiarem, quam antiquitatum sacrarum prophanarumque probe callentem, in Scholiis, annotationibus, & dissertationibus in quatuor libros Archæologiæ Judaïcæ Flavii Josephi, & partem quinti, (in his enim solis illius sudavit industria, nec ultra in alienam provinciam extenditur) se præstiterit, supervacanei erit laboris hic pluribus ostendere: cum id jam omnes, distractis exemplaribus, norint, & ubivis sit testatissimum. Dolebunt mecum harum literarum studiosi & amantes, hisce, sive æquis sive iniquis, interpellationibus, grave istud damnum, quod vix seculum reparaverit, Reipublicæ literariæ contigisse.*

Hujus *Bernardi* Curas integras, prout ad Græca ipse edidit, suis locis adposuimus, excerpserat enim modo pauca quædam, quæ ad Varietatem

Le-

Lectionis facerent, *Hudsonus*; quum *Græca* dico, intelligo Notas ejus in *Josephum* inchoatas & editas, quæ *Græcam* ejus dictionem aut historiam illustrant; plura enim in ejus Editione *Latinam* Veteris Interpretis versionem spectant, quæ nullum hic locum merebantur, quod aliam atque novam Cl. *Hudsoni* interpretationem secuti sumus. Inter illos libros, quos de Bello edidit, in Primo atque parte Secundi crebro in Notis *Aldrichii* nomen legitur. Fuit autem *Henricus Aldrichius* Rector in Ædibus Ecclesiæ Christi; eratque omnibus humanioribus studiis egregie excultus; musices gnarus & Musarum amicus, Poëta quoque haud mediocris; Indulgentia summa exstitit erga Alumnos, præsertim Nobiles, qui sub ejus auspiciis vivebant, disciplinæ alias Ecclesiasticæ exactor rigidus, Presbyterianarum partium inimicus atrox, Regiæ vero auctoritatis propugnator acerrimus. Diu vixit in Academia summa cum gratia & virtutum omnium laude; perpauca scripsit, exque suis ipse scriptis nihil fere edidit, factis vero suavissimam sui memoriam amicis & posteris reliquit.

Francisci deinde *Combefisii* Commentarium ad libellum de *Maccabæis* inter reliquorum Notas inseruimus. Opusculum hoc cum Notis ejus & nova contra *Erasmum* Versione editum erat in Auctario novissimo Bibl. Patrum, atque inde in *Josephi* sui Appendicem receperant *Lipsienses* anno MDCXCI. Denique, & Præceptoris quondam nostri honoratissimi, *Jacobi Gronovii*, doctissimis ad ingentem istam Lacunam, ab isto primum expletam, Notis meritum locum adsignavimus.

Apparent autem nunc primum *Jo. Cocceji*, *Ezechielis Spanhemii*, atque *Hadriani Relandi* ad *Josephi* Opera Omnia Notæ. Exemplar *Cocceji* ubique ad oras adspersas habebat MSS. collationes, *Bigotianas* videlicet ex duobus Codicibus optimæ notæ ad Libros x. priores. Antiq. *Vossianas* vero ad reliquos, ut & Libros de Bello. *Bigotianæ* quidem in plurimorum venerunt possessionem, nam & *Bernardus* habuit, & *Hudsonus*, & ipse reperi in *Josephi* Editione Basileënsi ad marginem diligenter adscriptas, habuique ex humanitate plurimum reverendi *Mystæ* Harlemensis Ecclesiæ *Abrah. Allardini*, qui insuper alterum exemplar *Josephi* possidet, in quo omnia illa, quæ sua manu in meo *Jo. Coccejus* perscripsit, alia nitidiore descripta exstabant. Quorum librorum etsi propter Originales, aliosque a priore manu, non magnus mihi usus esse potuit; volui tamen publice exstare commendationem hanc honestissimam suavissimi quondam in literarum rudimentis, altioribusque deinde disciplinis, mei sodalis. Multas conjecturas libro suo adscripserat *Coccejus*, quas fideliter sub ejus immortali nomine publicavimus. *Relandi* vero meritum haud exiguum quoque erga *Josephum* exstitit; inserta enim charta pura, ubique Notas suas & Animadversiones seminaverat, in numerum molemque majorem excreturas, si per acerba, heu! tanti viri fata licuisset. Sunt tamen illæ tales, ut adfirmare ausim, plurimam Auctori Maximo lucem affundere, atque ingenium scribentis doctrinamque mirifice commendare. Debemus illas hæredum laudatissimæ benevolentiæ. Magna apud omnes Eruditos fama est *Ezechielis* illius *Spanhemii*, qui non modo suis præluxit majoribus, sed inexpletam omnifariæ eruditionis videtur habuisse copiam. Notum erat nobis exstare Codicem manu ejus notatum in Bibliotheca Potentissimi Borussiæ Regis, sed ardua via adipiscendi; tandem eluctatus molestias, ipsum Exemplar manu ejus ubique conscriptum nactus sum, mittente Cl. viro *Maturino Veyssiére la Croze*, Regiæ Majestati a Bibliotheca, idque ex singulari humanitate Baronis *de Printz*, qui ipse addita Latinissima Epistola, verbis quoque honorificentissimis munus illud exornavit. Et utinam immortalitate dignus ille Heros adhuc inter vivos versaretur; quo omnes commendata illa tot virtutibus adspicientes ora, ut *Josephi* quoque *Spanhemiani* Servato-

rem ſuſpicerent! In recenſendo autem *Joſepho* duo intendit Ill. *Spanhemius*, primum ut *Joſephi* dictiones & narrationem ubique inter ſe conferret, dein ut rariora verba atque ſignificantiores dictiones, quales multæ in nobili hoc Auctore occurrunt, ex *Homero*, *Æſchylo*, *Euripide*, *Sophocle*, *Heſychio* & aliis, illuſtraret; quæ quidem omnia plurimum ad Scriptoris hujus intellectum facere, nemo inficias iverit. Breves plerumque ejus Notæ ſunt, neque mirum, quum in ora Editionis *Gelenianæ Genevenſis* omnia illa ſcripſerit, manu difficili, per citationes locorum ad paginas, quæ ut Novæ huic Editioni per Capita & Paragraphos aptarentur, multo labore conſtiterunt. Haſce notas adepti ſumus, ubi typi perveniſſent jam ad finem Lib. Quinti. Uſi itaque mox ſumus illis ab initio Libri VI. & quæ notata erant ad Libros V. priores, inter Addenda ſeu Appendicem locavimus pag. 416. Exemplari *Spanhemiano* complures chartæ ſolutæ adjectæ erant, manu ejus deſcriptæ, quæ præter alia multa Indicem quoque Geographicum pulcherrimum, atque alios continebant Indices; unde apparet omnino animum ad *Joſephi* Editionem applicuiſſe inſignem illum Virum. Comprehendebant pagellæ iſtæ ſolutæ Chronologica *Joſephi*; Æras apud *Joſephum* in Hiſtoria Sacra & Externa obſervatas; Rectores *Syriæ* & *Judææ*; *Judææ* Præſides & Procuratores; nomina item aliorum Præſidum in *Joſephi* ſcriptis occurrentia; Obſervationes de *Joſepho* ipſo; Loca & Verba in *Joſepho* ſuſpecta & notanda; verba denique *Joſephi* apud *Heſychium* obſervata; Quæ omnia collocata ſunt in extremo Tom. II. pag. 402. & ſeqq.

Omnibus hiſce Variorum Doctorum Notis inter *Hudſonianas* locum dedimus, ſed ita, ut ſemper illorum nomen adpingatur, ubi vero nullum additum nomen eſt, eas ſciat L. B. *Hudſonianas* eſſe. Crebro autem in illis, ut & in Addendis (jam loco ſuo inſertis) & Addendis *Hudſonianis* nomina leguntur Eruditorum Virorum *Ibbetſoni* & *Lauthii*, quorum conjecturæ ibidem laudantur; in hoſce ante mihi ignotos inquiſitione facta, *Ibbetſono* prænomen *Richardo* dari agnovi, virumque ipſum privatam vitam & paucis notam egiſſe; *Lauthios* vero eſſe duos ejus nominis, in pagis prope Londinum degentes, quorum ulteriorem notitiam dare nequeo.

Jam tandem aliquid quoque adferam de iis, quæ feruntur in ſermonibus, Doctorum Virorum lucubrationibus, quæ vel interciderunt, vel in occulto ſervantur. Præter hoſce ſcilicet quos modo memoravi, notum eſt *Petrum Cunæum*, *Stephanum Le Moyne*, ſive *Monachium*, *Gottfridum Olearium*, & *Jacobum Gronovium* ſerio omnes de edendo *Joſepho* cogitaſſe. *Petri Cunæi* laborioſa commentatio, repetita ſæpius lucerna evigilata, voracibus flammis, ipſo quidem volente & coram jubente domino, abſumta eſt. Quum etenim Clariſſimum illud Academiæ noſtræ Lumen, quæ ultima ipſi fuit gravaretur ægritudine, ſentiretque ſibi vitæ lucem, ſe cito ſuis defuturum; captata occaſione quum juxta focum forte decumberet, neptem ſuam juſſit certum chartarum faſciculum (quo videlicet omnia quæ ad *Joſephum* adnotaverat comprehendebantur) ex Muſeo ſuo adferre, atque allatum coram oculis ſuis igni injicere; quod ita factum ex Ampliſſimis doctiſſimi iſtius Viri nepotibus intellexi. Incerta magis de *Monachii* laboribus fama eſt; volunt, denſum fuiſſe ipſi Volumen, in quod omnia (ut erat diffuſæ admodum eruditionis) quæ ad *Joſephum* aliquo modo trahi poſſent, conjiciebat; certum vero illud, ipſum dolore percitum, quod *Bernardus* novam hujus Auctoris Editionem occupaſſet, abjeciſſe per tempus conſilium ſuum de edendo *Joſepho*, atque plurima ex illo Obſervationum Oceano in Libros, quos ſub titulo Variorum Sacrorum edidit, derivaſſe. Dicitur tamen poſtea ad antiquum reverſus laborem; ſed intervenit ſuprema dies, atque ita imperfectum relictum non modo illud opus eſt, verum nuſquam quoque denſum

illud Volumen, multis ante (ut ferunt) visum & ostensum, apparuit, licet etiam nomine Magistratus inquisitio per Domesticos esset habita, quod mihi etiamnum quædam ex illis superstes ita se habuisse adfirmavit. *Olearium* quod attinet, adfirmare nequeo, an aliquid ad prelum paratum habuerit, amici ex Germania nunciarunt mihi nihil ex lucubrationibus ejus in hunc Auctorem inveniri. *Jacobi Gronovii* denique ipse aliquid vidi penes filium *Abrahamum*, inchoatum non perfectum, Notulas videlicet, quæ non ultra primum Antiquitatum librum pergerent, atque adeo vix ad vigesimam nonam integri *Josephi* partem pertinerent; scriptas in schedis tumultuariis; neque tamen illas neglectui habuissemus, si nostri arbitrii ea res fuisset; famam vero Viri & Eruditionem multo melius tuebuntur doctissimæ illæ ad Decreta Romana & Asiatica Observationes, quas suo loco inseri curavimus. Nihil etenim, quod prece vel pretio acquiri potuit, a nobis fuisse prætermissum patere potest ex Notulis postumis *Joannis Sibrandæ* Franequerani, atque in patria ibidem Academia Prælectoris quondam Græcarum Literarum; quæ & ipsæ non ultra primum istum Librum progrediuntur, & tamen legi possunt post eundem pag. 60. & nobiscum ultro communicatæ fuerunt a praestantissimo *Joanne Doitsma*, Hornanæ Scholæ prudentissimo Moderatore.

Et hæc quidem sunt, quæ ad *Flavii Josephi* contextum illustrandum summa cum cura a nobis requisita, vel ultro a Viris Doctis, quorum nominibus publice a nobis honos (ut par est) habetur, suppeditata fuerunt. Quoniam vero Tomus Posterior mole sua Priorem minime æquaret, in illum conjecimus quæcunque vel serius accepimus, vel integros inplebant libellos, ad Josephicam tamen scriptionem facientes. Unde præter illas, quas memoravimus, Collationes, invenies ibi Doctissimi Viri *J. Wasse* Specimen Examinis V. L. *Hudsonianarum* pag. 51-56. *Jo. Alberti Fabricii*, Germanorum longe clarissimi, Excerptum ex Bibliotheca Græca de *Flavio Josepho*, sed plurimum ab auctore, qui pro sua humanitate id ad nos transmisit, locupletatum, pag. 57-71. Sequuntur dein Præfatio *Arnoldi Peraxyli Arlenii*, longe pulcherrima ad *Diegum Hurtadum de Mendoza*, quæ præfixa Editioni *Basileënsi* immerito ab aliis Editoribus fuit neglecta, pag. 72-75. aliarumque simul subsequentium Editionum Præfationes, ut & *Thomæ Ittigii* laudatissima Prolegomena, pag. 76-95. Appendix dein ad *Flavii Josephi* Opera, quæ una cum *Ittigii* Prolegomenis in postrema Editione *Josephi* Germanica exstat, olim a *Jo. Alberto Fabricio*, ut ipse testatur, tunc adhuc admodum juvene (vide ibidem paullo superius pag. 76.) congesta; qua continentur *Aristeas* de LXX. Interpretibus, Fragmentum *Josepho* tributum περὶ παντὸς, & alia quædam, quæ inveniri ibidem possunt usque pag. 156. interpositis dein quibusdam V. L. habes Excerptum de *Josepho* ex *M. Andreæ Frankenbergeri* Institutionibus Antiq. & Histor. pag. 182-185. quod excipiunt *Caroli Daubuz* Libri duo, quibus asseritur *Josepho* ut legitimum Testimonium illud vexatissimum de *Jesu Christo*, usque pag. 232. quibus ob argumenti similitudinem adjunximus xxx. *Epistolas Philologicas & Historicas* plurium eorumque celebriorum in literis Virorum, quæ minori olim forma editæ Noribergæ anno 1661. cura *Christophori Arnoldi*, Eruditorum usui minus patebant, & procedunt usque pag. 285. Testimonium illud de Jesu exstat in Editione nostra Antiqu. Lib. XVIII. Cap. III. §. 3. pag. 876. atque ibi cum versaremur, de peculiari Dissertatiuncula super illud cogitatio animum subiit, cum alia, quæ Numismata, *Josepho* illustrando sculpta, explicaret (quæque hanc Præfationem meam sequitur) ad finem Tomi II. adjicienda; Sed, ut verum fatear, quæ dici possunt, dicta sunt omnia, & quantumvis clamitent Faber, & qui illum sequuntur, omnino *Josepho*, ita

ut legitur, tribuendum existimo, quæcunque Scriptorem nobilem caussa stimulaverit, ut nobilissimum hoc emblema purpuræ suæ assueret.

Post hæc omnia occurrit *Petri Brinch*, apud *Danos* Collegii Medicei Inspectoris Chronologiæ & Historiæ *Fl. Josephi* Examen, quod editum *Hafniæ* A. MDCCI. rarissime in hisce terris visum, ab amicis *Hafniensibus* ad me transmissum est. Scriptum vero illud, in quo ab origine Mundi usque ad mortem Herodis Magni Chronologiam Josephicam examinat; & præterea ex Antiquitatibus ejusdem Judaicis notat & examinat ea, quæ Scriptoribus Sacris V. T. parum consentanea, vel certe illis non sunt memorata, invenitur pag. 290-304. Et quoniam hic mentio incidit discrepantiæ cujusdam *Josephicæ* cum S. S. commodum inserere heic lubet stricturas quasdam, quas adscripserat in fronte libri sui Reverend. *Albertus Alberthoma*, Ecclesiæ Lugd. Bat. quondam pastor fidelissimus, quique in literis plurimum sibi vixit, miraque cura atque diligentia omnes Bibliothecæ suæ libros a capite ad calcem maxima cum attentione legerat. Josephum inter illos avidissime pervolutaverat, ut adscripta ubique loca ex aliis scriptoribus, inter legendum observata, abunde testabantur. Is itaque hisce ipsis verbis ad hæc Capita seu Numeros retulit crimina quædam, seu astutias *Josephi* nostri.

I. *Plerumque Auctor* COPIOSIUS COMMEMORAT, *quæ a Mose & Sequentium temporum Historicis Sacris compendio tradita sunt, & narratione sua quamplurimis Scripturæ locis lucem affundit: quod inprimis observare licet l.* 4. *c.* 8. *Antiq. ubi sæpissime legum Mosaïcarum rationes & causas exponit.*

II. *Nonnunquam tamen (nescio quo consilio)* OMITTIT, *quæ tradiderant Scriptores Sacri: ita paucissimis mentionem facit raptus Eliæ: nihil quoque refert de Naamanis lepra ope Elisæi curata.*

III. *Rursus varia Historiæ Sacræ* ADTEXUIT, *quorum sola fides penes nostrum Auctorem est. Vide quæ scribit de Mosis rebus gestis in Ægypto. sic Plurima Historiæ Salomonis admiscuit, de quibus altum in S. Litt. silentium.*

IV. ORATIONES *a summis viris publice habitas totidem quasi verbis repræsentat, & velut integras exhibet, quorum fragmenta solummodo in S. Libris supersunt, prout mos quoque est Historicis præstantissimis Livio & aliis. Confer Voss. de Arte Histor. c.* 20. 21. *& Justin. l.* 38. *c.* 3. *in f.*

V. *Ad eundem modum Epistolas, velut ex autographo recitat; e. g. literas Hirami & Salomonis.*

VI. *Inprimis notandum est*, AUCTOREM NOSTRUM SOLLICITE CAVISSE, NE NARRATIONES DE REBUS SACRIS MINUS PLACEANT GENTILIBUS:

1. *Hinc* MIRACULA *a Deo olim edita, ad captum Ethnicorum vulgo exponit. Exempla videri passim possunt.*

2. *Eo spectat formula, sæpe ab Auctore usurpata ut in fine Lib.* 11. *&c.* SED DE HIS UT CUIQUE LIBET, ITA SENTIAT.

VII. *Sæpissime profert* TESTIMONIA AUCTORUM GENTILIUM, *ad confirmationem Historiæ Sacræ.*

VIII. *Plurimum quoque utitur* LOCUTIONIBUS, *Græcis & Romanis Scriptoribus usitatis.*

1. *Eo quoque referendum est, quod Hebræorum menses vulgo interpretatur mox adjecta appellatione Macedonum, aliquando etiam Ægyptiorum.*

2. SUPPUTAT *quoque* TEMPORA *per Olympiades & per annos Coss. Rom.*

IX. SOMNIA, *quæ viris quibusdam Sanctis divinitus contigerunt, interpretatur fere (ut videtur) ex regulis Oneirocriticis Veterum. Erat autem Josephus ipse interpretandorum somniorum peritus, uti de se testatur.*

X. DIVINA ORACULA (*quæ Romanum Imperium spectant*) *ita vulgo exponit, ne ingrata queant esse Romanis. e. g. illa quæ notat de somnio Nabuchodon. & passim.*

XI. Ut Judæorum Gentem *Ethnicis commendet,*

1. *Eorum hospitalitatem & benignitatem erga alias gentes maxime laudat.*

2. *Principum extraneorum munificentiam erga Judæos studiosius etiam commemorat.*

XII. *Adde quod in Græcorum & Rom. gratiam censeat Josephus sacram Poësin fere contineri metris earum gentium. Clerici Ep. Hieron. p.* 311. Hæc ille.

Similis fere argumenti sunt Dissertatiunculæ quædam, studiose conscriptæ ab *J. B. Ottio*, atque ad nos transmissæ ab eodem Eruditissimo Viro, curante plurimum Reverendo *F. A. Lampe*, S. Th. celeberrimo in Ultrajectina Academia Professore. Continent *Omissa Varia a Flavio Josepho*, & insuper *Centuriam Locorum N. T. cum Flavianis vel Phrasibus vel Historiis aliquid commune habentium &c.* quæ quidem ultima pars specimen continet laboris utilissimi, si quis eum subire vellet, ut ad Raphelii morem, sicut ille ex Polybio, Xenophonte atque Arriano collegit, quæ ad N. T. illustrationem faciant, *Josephum* quoque accurata industria perlegeret; quem plurimum in phrasi sua atque verbis cum S. S. N. T. convenire inter legendum sæpissime deprehendimus. Misit vero hasce Observationes inprimendas Auctor, ut salivam literatis moveat Lexici in *Josephum* Operosioris commemoratio atque promissio, in quo secundum literarum ordinem pag. 320. in fine, congesta dicit quidquid vel *Josepho* vel ex *Josepho* S. S. lucem credidit adferre posse, & sic quasi *Concordantiam* fore *Josephicam*. Verba ejus hæc sunt: *Hanc Centuriam speciminis saltem loco damus; possent enim in sexcenta alia Scripturæ etiam Novi Testamenti loca pura sisti, quibus aliquid vel ex Josepho lucis affunditur vel ex Scriptura ipsi. Majores nostri labores ex quibus hæc excerpsimus, in modum Lexici conscripti justum & magnum Volumen in Folio habent & quasi Concordantiam, infinitis Observationibus refertam, cumprimis in iis quæ ad Geographiam pertinent, quibus parum aut nihil desit, dein quæ rem Numismaticam veterem illustrant, consignata enim sunt non paullo minus quam mille Hebræa, Græca, Romana Numismata, quæ omnia vel absolute vel quodammodo ad hunc Authorem referri possunt.* Ipsius Lexici Specimen habes pag. 319. ex quo consilium & modus Viri Præstantissimi omnibus patere potest. Sed in ejus Libri editione observandum erit, prius omnia *Josephi* loca, quæ ex Veteribus ante *Hudsonum* Editionibus expressa sunt, conferri ad novissimam debere, ut non solum Libri, Capita, Paginæ, sed verba quoque respondeant; dein ut Numismata non alia adferantur, nisi quæ *Josepho* illustrando faciant, eaque, si fieri possit, multa hactenus inedita ostendant, Nummi ipsi justa magnitudine, non veluti æquales picturæ sculpantur, neque archetypis deteriores, in quo tantum propter inscitiam artificum ex Typographorum avaritia peccari video, ut pluries, imo nonnunquam prima vice repetiti, vix umbram similitudinis ostendant. *Ottiana* ista comparent pag. 305-323.

Sequitur dein pag. 324-329. Dissertatio *Christophori Cellarii* contra istum celeberrimum Novatorem *Joannem Harduinum*, qua contra illum *Flavii Josephi de Herodibus* historiam a νοθείας suspicione vindicat. Agmen denique claudit Opusculum Doctissimum, *Christiani Noldii* Historia *Idumæa*, seu Diatribe de Vita & Gestis *Herodum*. pag. 333-401. Quæ enim supersunt superius memoravimus, *Spanhemiana* videlicet & Collationes quasdam MSS.

Universum Opus Indices claudunt; Auctorum videlicet, qui a *Josepho* citantur; Vocum Græcarum, quæ observatu digniores apud *Josephum* occurrunt; Chorographicus Regionum, Urbium, Locorum &c. multum ex schedis *Spanhemianis* suppletus atque emendatus, sicuti in illo quoque Rerum, qui sequitur plurimum Incomparabilis ejus viri nobis profuit industria. Index Quintus atque ultimus nomina habet Scriptorum quibus in Notis aliqua lux affunditur.

Et tantum erat, *Candide Lector*, quod præfari necesse erat, ut & suscepti Operis atque Benignissimi Numinis auxilio absoluti, ratio constaret; suusque honos haberetur tot Viris Clarissimis, de *Josepho* & Re Literaria optime meritis, a quibus maximum huic Editioni momentum accessisse fateor.

Tria restant verba. Sæpius in Notis ad Tabulas Numismaticas (præsertim ab Ill. *Spanhemio*) provocari videas; eratque animus ad finem Tomi Secundi illas ponere, sed mutavimus postea consilium, & melius duximus post hanc Præfationem easdem collocare. Adjunximus iisdem brevem interpretationem, qualis scilicet pro *Josepho* illustrando sufficiebat, & passim quoque significavimus ad quæ loca in Auctore nostro pertinerent, & ubinam a *Spanhemio* vel Nobis in Notis mentio eorum injecta esset. Nummi vero inter eos haud vulgares occurrunt, & nonnulli qui nunc primum ex Musæo nostro, vel incogniti antea, vel integriores prodeunt; quod superest, labore Nostro fruere, & Literarum Felicitati bene precare.

ADDENDA ET EMENDANDA.

De Bello Jud. Lib. II. *Cap.* VIII. §. 9. inter τὶς & ἀκόντων intercidisse ϛ'. existimat *Petitus* in Var. Lect. p. 204. sc. *invitis sex è novem qui adsunt* Cap. XIV. §. 1. in initio pro ἐπιτροπὴν legit ἐπισκοπὴν *Casaub.* Cap. XVI. §. 4. pag. 188. in Notis Hudsoni pro *cis Istrum.* repone *trans Istrum.* Ibid. pag. 189. in f. ad illa *Octo mensibus* conferri meretur *Lipsius* de Magnitudine Rom. II. 10. pag. 190. lin. 18. pro *pendit* lege *pendet.* Cap. XVIII. §. 1. pag. 197. ad primam notam addiderat in Add. *Huds.* Lectionem Γεβωνῖτιν ex Bod. rectam forsitan esse, & consuli debere *Relandum* in Palæstina pag. 199. Ibid. §. 3. p. 198. in versione ad *dissimulantes illorum fidem*, notaverat in Add. *Hudson.* Fortè, *inescantes illorum fidem.* ut & §. 5. *audaciores -- è medio -- formidandos autem carcere detinebant* sese malle. dubitatque an non Κέστιον Γάλλον scripserit *Josephus* ibid. §. 11. in init. pro eo quod legitur Κέστιος Γάλλος. Cap. XIX. §. 5. Vide *Savilii* Notas ad *Tacitum* p. 115. Ed. *Arg.* §. 8. in f. pro *Betoron* repone *Bethora.*

1.
Æs.
2.
Æs.
ΠΑΦΙΑ
3.
Æ.
ΤΕΝΕΔΙΩΝ
4.
ΜΟΚΑ
Æs.
5.
Æs.
SER·GALBA·IMP·CAES·AVG·
ΕΠΙ
ΜΟΥΚΙΑ
ΝΟΥ ΑΝ
ΤΙΟΧΕΩ
Ν ΕΤ ΙΖ
Ρ
6.
Æs.
ΝΕΡΩΝ
7.
ΓΑΔΑΡΑ
IMP
Æs.
8.
Av.
ΑΔΕΛΦΩΝ
9.
Av.
ΘΕΩΝ
ΑΔΕΛΦΩΝ
10
Æs.
ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ
11.
Æs.
12.
Æs.
13.
Æ.
AED CVR
RVFVS AED CVR
CAPTV
14.
Æs.
15.
Æ.
L·ANTONIVS
COS
16.
Æ.
Q NASIDIV
17.
Æ.
18.
Æ.
ΤΑΡΑΣ
19.
Æs.
ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ
20.
Æs.
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕ ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΕΠΙ
ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ

SIGEBERTI HAVERCAMPI NOTÆ IN TABULAS DUAS NUMISMATICAS,

QUÆ CONTINENT NUMISMATA XLI. PRO ILLUSTRANDIS VARIIS JOSEPHI LOCIS.

Nummi, quibus Asteriscus apponitur, ex Musæo Nostro vulgantur.

TAB. I.

NUm. I. ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙCΑΡ. *Caput* Hadriani, *corona laurea, radiis inde erumpentibus, quasi alter* Apollo, *decori. Ab altera parte dimidia ratis est, cum literis quibusdam lectu difficilibus, sed ex quarum reliquiis apparet pertinere Numisma ad* Dorenses, *qui ob beneficium aliquod ab* Hadriano *acceptum sese* Sebastenos, *i.e. Cæsareënses vocant.*

Doram, Phœniciæ *civitatem plus semel commemorat Antiq. Lib.* XIII *Cap.* VII *pag.* 655. *&* 656. Josephus. *Ubi enim prælium describit inter* Antiochum *atque* Tryphonem, *& quomodo hic ex superiore* Syria *ejectus fuerit in* Phœniciam, *addit insecutum ad* Doram *usque* Tryphonem, *qui eo se receperat, fuisse* Antiochum; *fuisse autem dicit locum munitum & expugnatu difficilem. Sita fuit hæc civitas in* Phœnicia *ad montem* Carmelum, *uti testatur* Flavius *Lib.* II. *Contra* Apionem §. 9. *pag.* 478. *ubi paullo ante lepidam fabellam ejusdem* Apionis *commemorat, videlicet* dum bellum Judæi contra Idumæos haberent longo quodam tempore, ex aliqua civitate Idumæorum, qui in ea Apollinem colebat venisse ad Judæos, cujus hominis nomen dicitur Zabidus, deinde eis promisisse traditurum se eis Apollinem Deum Dorensium: venturumque illum ad nostrum templum, si omnes ascenderent, & adducerent omnem multitudinem Judæorum. Zabidum vero fecisse quoddam machinamentum ligneum, & circumposuisse sibi, & in eo tres ordines finxisse lucernarum, & ita ambulasse, ut procul stantibus appareret, quasi stella per terram iter agens. Judæos quidem, inexspectata visione obstupefactos, cum procul quidem abessent, quiescere: Zabidum vero multa quiete ad templum venisse, & aureum detraxisse cantherii caput (ita enim scripsit, facetus videri volens) & rursus Doram velociter se contulisse. Igitur & nos dicere possumus, quod asinum, hoc est semetipsum, gravat Apion, facitque stultitia simul & mendaciis oneratum. nam & loca ponit, quæ nusquam terrarum existant, & civitates earum ignarus transfert. Nam Idumæa quidem regioni nostræ confinis est, posita juxta Gazam, & nulla in ea est urbs Dora: in Phœnicia vero juxta montem Carmelum civitas Dora appellatur, quæ nihil commune habet cum Apionis nugis. quatuor enim dierum itinere distat à Judæa. Cur itaque nos præterea accusat, quod non habeamus communes cum aliis Deos, si sic facile crediderre patres nostri ad se venturum Apollinem, & cum stellis super terram eum ambulantem intueri putaverunt? Scilicet enim manifestum quod lucernam nunquam prius conspexerunt, qui tot & tanta lucernarum accensionis festa celebrarunt.

Integrum adduxi locum, quod ex eo appareat urbi Doræ (*licet perperam* Idumææ, *a qua, uti in Notis docemur, quatuor dierum itinere distabat, tributæ*) *adscribi cultum* Apollinis, *ita ut* Apollo *Deus* Dorensium *appelletur. Quod* Doræ *tamen* Phœniciæ *convenire singularis hic docet nummus, quem sub* Hadriano *cuderunt* Dorenses, *in quo ab altera parte* Apollinis *insignia, radios præter laurum, Imperatorio addunt capiti; & ab altera parte navalem suam potentiam, per navis figuram exprimunt. Fuit enim hæc urbs eo nomine inclita, quare etiam* ΝΑΥΛΟΧΟΣ *seu* Navale *dicta fuit; uti observat* Spanhemius *ad Lib.* V. *Antiqu. Cap.* I. *pag.* 422. *in* Addendis. *Ipsum vero Nummum secum ex itinere* Græco *atque* Asiatico *musice redux adduxit Nobiliss. & Generosiss.* Jo. Ægidius ab Egmont, de Nieuburg, *ipsumque inter reliqua omnis generis inedita Numismata, ex indulgentia ejus, in usum meum, & aliquando forsan publicum, delineari jussi.*

Num. 2. ΗΡΩC ΕΥΡΥΠΥΛΟC. *Caput Herois* Eurypyli; *ab altera parte* Paphiæ Veneris *templum, cum inscriptione*, ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ ΕΠΙ CΤΡΑ. ΠΩΛΛΙΩΝΟC. Pergamenis *cur* Eurypylus *in Nummis decori sit, erudite (ut solet) explicat* Spanhemius *de Usu & Præstantia Numism. pag. minoris Edit* 479. *Adducimus vero Nummum hunc, ut ostendamus, id quod dicimus in Notis ad Antiq. Lib.* XIV. *Cap.* XIV. *pag.* 722. *semper nomen id efferri per duplex* Lamda, *&* ΠΩΛΛΙΩΝΑ *æque ab Antiquis ac* ΠΟΛΛΙΩΝΑ *scribi, quod & idem docet Nummus qui numero inferius* 32. *occurrit, & qui observatur Num.* II.

Num. 3. *Caput biceps, virile atque muliebre; ab altera parte laureæ inclusa cernitur bipennis inter monogramma quoddam, botrum, atque pharetram, cum literis* ΤΕΝΕΔΙΩΝ *Similes huic nummo (qui nunc primum ex Musæo Nobilissimi* Markii *prodit) innuit Ill.* Spanhemius *in Notis suis ad Antiqu. Lib.* XI. *Cap.* VI. *pag.* 568. *ubi ad illa de Rege* Persarum, *cujus thronum cum securibus circumstabant Satellites*, περιεστήκεσαν γὰρ τὸν θρόνον αὐτοῦ πελέκεις ἔχοντες ἄνθρωποι, *notat, sic quoque securigeros circa solium* Teni *aut* Tenedi *fuisse, quo securi continuo plecterentur rei.*

Num. 4. ΜΟΚΑ ΙΕΡ. ΑCΥ. ΑΥΤΟ. *quæ epitheta declarant fuisse urbem* Mocam *Sacram, jure Asyli gavisam, & suis legibus usam. Nummus vero ipse, delineatus apud* Patinum *pag.* 184. Antonini Pii est, *atque Deam* Fortunam *in templo tetrastylo exhibet. In alio ejusdem urbis nummo (quem in* Severo *memorat* Vaillantius *pag.* 84. *nusquam vero adhuc depictum offendi) eadem epitheta occurrunt; & muliebris deprehenditur figura, dextra præferens spicas & papaver, læva vero cornucopiæ tenens, ad indicandam regionis ejus summam fertilitatem. Fuit vero* Moca *civitas* Arabiæ, Maacha *aliis dicta, de qua Nota consuli potest* Spanhemii, *qui hosce citavit nummos ad Antiqu. Lib.* VII. *Cap.* VI. *pag.* 378.

Num. 5. SER. GALBA IMP. CAES. AUG. *Caput* Galbæ *laureatum. Ab altera parte laureæ inclusa hæc legitur inscriptio.* ΕΠΙ ΜΟΥΚΙΑΝΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΕΤ ΙΖΡ. *qua innuitur cujus fuisse anno æræ*

Antiochensis CXVII., de qua, uti & de Nummo hoc videndus Norisius in celeberrimo de Epochis Syro-Macedonum libro pag. 165. Hujus Muciani, Syriæ Præsidis, sæpius cum laude mentionem facit Josephus, ipsumque hunc nummum citavit Spanhemius ad Lib. IV. de Bello. Cap. I. pag. 266.

Num. 6. ΝΕΡΩΝ. Caput Neronis laureatum, & ab altera parte, pro fertilitate terræ designanda, Cornucopiæ gemina figura, cum inscriptione ΓΑΔΑΡΕΩΝ ΛΛΡ. Gadara, Cœle-Syriæ urbs, cujus epocham docet Eminentiss. Norisius pag. 297. & seq. crebro a Flavio commemoratur; narrat enim Lib. I. Cap. VII. de Bello, pag. 69. & Antiquit. Lib. XIV. Cap. IV. pag. 690. instauratam fuisse Gadara (Judæi enim paullo ante everterant) a Pompejo, post devictum Aristobulum, in gratiam liberti sui Demetrii Gadarensis. Eandem urbem antea Alexander Jannæus, Judæorum rex, post decem mensium obsidionem expugnaverat, teste eodem Antiqu. Lib. XIII. Cap. XIII. pag. 669. postea vero Herodes Magnus minus civiliter Gadarenses tractavit; unde acris Legatorum ad Cæsarem Augustum in Syria agentem expostulatio cum Herode, quem imperiosum, acerbum, atque tyrannum nuncupabant; quemque de vi, rapinis, & templorum eversionibus, sed infelici successu, accusabant, teste Josepho Antiqu. Lib. XV. Cap. X. pag. 775.

Num. 7. Spectat & hic nummus ad Gadara, de quibus modo egimus; eumque descripsit Norisius pag. 300. non autem depinxit, communicatam modo scripturam ejus a Nicolao Toinardo memorans; depinxerat vero jam olim Æneas Vicus inter Neronis Numismata, verum alteram tantum partem, quam itaque solam dare possumus. Legitur ibi præter inscriptionem ΓΑΔΑΡΑ æra eadem, quæ in superiori, L. ΛΛΡ. addita priori litera quæ nota anni apud Græcos esse solet; innuitur autem annus CXXXI. Male enim connectuntur apud Vicum literæ ΑΛ. quasi ΑΜ. essent. Figura vero muliebris turrito capite, dextra lauream tenens, læva cornucopiæ, palmamque ad pedes, ad caput stellam habens, urbis Gadaræ Genium designat, quæ Neroni, tanquam Apollini alteri, victoras suas musicas gratulari videtur. Capitis epigraphe apud Norisium est ΝΕΡΩΝ ΚΑΙCΑΡ.

Num. 8. & 9. Sufficit delineationem aureorum horum numismatum proponere, quæ passim apud Antiquarios, Vaillantium, Begerum & Spanhemium (ex quo pag. 404. & 406. desumta sunt) celebrantur & explicantur. Occurrunt in illis capita jugata Ptolemæorum Ægypti regum, quorum amorem & munificentiam in literas & literatos, & alii omnes passim, tum quoque Josephus celebrat, ubi studium Philadelphi pro conquirendis libris Judæorum Sacris, atque magnifica ejusdem donaria, Hierosolymas missa, commemorat Antiq. Lib. XII. Cap. II. pag. 590. ubi ipsos hosce Nummos, in Notis, citat Spanhemius, cum inscriptione ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ. in quibus a parte illa, quæ ΑΔΕΛΦΩΝ inscribitur, Ptolemæi Philadelphi, ejusque conjugis simul ac sororis, Arsinoës jugata occurrunt capita; ab altera vero parte illa Ptolemæi Lagi atque Berenices pariter jugata spectantur. Putat vero male verti Ill. Spanhemius pag. 406. ab Leone Allatio in Monumento Adulitano ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ per Deorum Fratrum, atque ipse mallet, Deorum Fratris Sororisque; sed frustra; quum pariter jam olim fratres inter Deos dixerit Saturnum & Opem Tertullianus Lib. Ad Nationes II. Cap. XIII. Incesto jam junctos Opem & Saturnum Fratres recepistis.

Num. 10. Caput muliebre, sine inscriptione; ab altera vero parte est Aquila fulmini insistens inter cornucopiæ & literam Π. cum inscriptione ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Protulit nummum hunc Begerus Tom. III. Thes. Brandenburgici pag. 33. quod autem in hac pictura, capitis ornatum & ipsam aliquo modo faciem differre vides a Begeriano nummo, inde est, quod partem priorem juxta nummum, quem ipsi hujus Reginæ possidemus, pingi sculpique curavimus, haud ingratam hanc varietatem rati fore Antiquitatum studiosis in Nummo plane memorabili.

Existimat Cl. Begerus faciem hanc muliebrem referri debere ad Cleopatram, Ptolemæi Euergetæ, tertii Ægyptiorum regis, ante Berenices scilicet, Magæ, Cyrenarum regis filiæ cum eodem nuptias, uxorem. Totum Viri Cl. argumentum sola litera Π. nititur, quam ipse pro numerali capit, atque ad annum æræ Alexandrinæ LXXX. refert, regnique adeo Euergetæ XV. ut ipse computat. Verum ut alia taceam, sublato fundamento hujus conjecturæ, & ipsa tota corruit, quum insuper contra Historiarum nitatur fidem. Literæ similes in Nummis Ægyptiorum non sunt numerales, nisi litera insuper L. quæ Λυκάβαντος denotat addatur, uti apud Vaillantium pag. 124. & alibi videre est, verum semper initiales sunt alicujus urbis, quæ nummum istum cuderit; sic ibidem apud Vaillantium & pag. 111. 115. &c. literæ ΠΑ. denotant a Paphiis cusos nummos; uti pag. 70. litera ΗΡ. docent ab Heracleopolitis profectum nummum ibidem Philopatoris; & pag. 84. ΣΑ. Salaminem designare creduntur; atque pag. 50. ΘΕ. Thebæos, & sic in cæteris. unde literam Π. Pelusium, vel aliam Ægypti urbem denotare existimo; faciem vero illam ad aliam Reginam referendam esse, vel uno hoc argumento. Quum Magæ filiam Berenicen uxorem caperet Ptolemæus, Euergetes postea dictus, vivebat adhuc pater ejus Philadelphus, atque aliquot post annis vixit. Unde nequaquam uxori Euergetis, quæ statuatur ei etiam ante Berenicem nupta fuisse, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ, qui in hoc nummo legitur, titulus convenit. Quæ ut jam omnia mittam, ipse meam sententiam in medium adferam. Puto videlicet pertinere ad Cleopatram, filiam Antiochi Magni, Syriæ regis, quæ nupta fuit Ptolemæo Epiphani, quinto Ægypti regi, & cui in dotem pater dedit Cœlen-Syriam, Phœnicen, Judæam & Samariam; Supervixit ipsa marito, & magno in honore habita a filio, cui ob id Philometori cognomen fuit; majore multo Ægyptiorum desiderio, ætate florente decessit; uti docet Vaillantius pag. 88. in præclarissima sua Ptolemæorum Historia. Est itaque ipsa hæc Cleopatra illa, cujus mentionem fecit Josephus Lib. Antiqu. XII. Cap. IV. pag. 600. Postea autem (inquit) amicitiam & fœdus cum Ptolemæo fecit Antiochus: cique filiam suam Cleopatram nuptum collocavit, & Cælen-Syriam, & Samariam, & Judæam, & Phœnicen dotis nomine tribuit. Jam etenim bellum contra Romanos decreverat Antiochus Magnus, & ob id validas affinitates potentesque socios quærebat. Est & denique ejusdem hujus Cleopatræ alter mihi nummus, æreus quoque, & alio tempore publicandus, hoc paullo minor, cum simili typo, sed litera urbis initiali Μ. qui similiter Cl. Begeri penitus convellit sententiam de æra hoc modo expressa.

Num. 11. Caput inberbe, nudum, quod ex falsa inscriptione ΟΤΗΔΙΟΣ ΝΑΣΩΝ Ovidio (qui hinc in Editionibus Poëmatum suorum faciei filum sortiri nunc solet) tribuitur ab Ill. Spanhemio pag. 43. Operis Minoris, seu 54. Majoris. Ab altera parte facies est barbata, quam Jovi tribuo, cum inscriptione ΜΕΝ... ΑΣΙΟΥ.

Diximus ad Num. 2. in antiquo ære & ΠΩΛΛΙΩΝΑ scribi, & ΠΟΛΛΙΩΝΑ. Plures vero nummos, hujus explicandi gratia, adducit Spanhemius, in quibus per Ο. non vero per Ω. prior pars nominis istius scribi solet, quem consulat Lector erudiri cupiens. Certum quidem est, cusum hunc nummulum sub Augusto, quod ex adscriptis nominibus Vedii, & Menandri qui Parrhasii filium se scribit, apparere potest. Depingit enim inter Augusti nummos Goltzius tab. LXXV. Num. 24. unum, in cujus altera parte legitur ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΠΑΡΑΣΙΟΣ. Templum est octo columnis suffultum, ad cujus latera caduceus est cum quatuor spi-

spicis; ad Cæsaream vero Palæstinæ pertinere docet inscriptio Num. ibidem 23. ubi legitur ΟΥΗΔΙΟΣ ΠΩΛΛΙΩΝ ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. juxta caput Augusti ad cujus collum pharetra est. Idemque Templum in altero Cæsarensium cernitur, citante Vaillantio in Augusto pag. 4. cum eodem nomine; adscribitur enim ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΠΑΡΡΑΣΙΟΥ. & ad caput, quod Augusti est, & nudum sine laurea, ΠΩΛΛΙΩΝ ΚΟΥΠΕΔΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. Denique ipse Spanhemius in postrema atque majore Editione pag. 54. & 55. Augusti pariter nummum citat, in quo Cæsaris ejus ab altera parte caput cum literis ΠΟΛΛΙΩΝ ΚΟΥΠΕΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. ab altera simile caput barbatum ut in hoc (quem explicamus) nummulo, & literis ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΠΑΡΑΣΙΟΥ. qui nummi omnes, sicuti nimis aperte ad Augustum ipsum pertinent; ita nulla ratio est quare hunc Augusto abjudicaremus, & Ovidio largiremur, nisi literæ ΝΑΣΩΝ. quas quidem ego quovis pignore ausim contendere non ita in nummo exstare, vel recenti fabrica, in nummo cætera antiquo, artificio, sordidis hominibus nimis familiari, exsculptos fuisse; ita ut ex literis ΠΟΛΛΙΩΝ remanserint antiquæ posteriores duæ, reliquæ vero ΠΟΛΛΙ ita mutatæ fuerint, ut litera Ι. in Σ. mutata fuerit, proxima Λ lineolam in medio, ut Α. fieret, acceperit, deletis dein primis ΠΟ. tertia Λ. manserit, verum virgulam ad latus, ut Ν. fieret acceperit; & sic novus in nummis hospes Ovidius Naso pro Vedio Pollione emerserit. Uterque vero & Menander ille Parrhasii filius, & Vedius Pollio, Cupedii filius, cum magistratus fuerint Cæsarensium uno atque eodem tempore, Cæsari Augusto nummos cuderunt; neque privato Ovidio id facere, florenti licet amicitia Cæsaris consueverunt; vel, fulmine ejus afflato poëta, ausi fuerunt; vel denique post mortem, ad revocandam Musarum Venerumque omnium Sacerdotis memoriam potuerunt; ut qui vivente adhuc Augusto magistratu Cæsareensi perfuncti fuerunt.

Num. 12. Rarissimus hic nummulus nunc primum ex nostro Musæo prodit; neque enim ante quis unquam Aretæ Regis faciem in tanta Antiquitatis felicitate exhibuit. Reservare eum constitueram, ut una cum aliis pretiosis antiquæ Monetæ reliquiis quæ in Musæo nostro aliorumque Belgarum servantur, aliquando operosius prodiret in publicum; sed in Flavii Josephi gratiam exprimere eundem hic placuit; magnam enim ibi, ut ex Indice videre est, historiæ partem Aretas facit. Habet a priore parte caput Regis diademate cinctum; a posteriore figuram muliebrem, stantem, dextra tenentem pateram, læva hastam, cum inscriptione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΕΤΟΥ. Nummulus hic ex ære est, rarissimus, & optime conservatus.

Num. 13. M. SCAVR. AED. CVR. in imo REX ARETAS. per transversum EX S. C. Camelus, ad cujus pedes Rex genuflexus ramum profert. Ab altera parte P. HYPSAE AED. CVR. & in imo C. HYPSAEVS COS. PREIVER. CAPTV. Jupiter in quadrigis currentibus, dextra fulmen tenens, sinistra habenas, in imo scorpio visitur.

Quæ ad hujus denarii explicationem pertinent, peti possunt ex Commentatoribus ad Familias Romanas, Ursino & Vaillantio; quantum vero Josephicæ historiæ illustrandæ huc iste refertur denarius, inspici meretur Lib. Antiq. XIV. Cap. V. pag. 691. ubi legimus redemisse Aretam Regem Arabiæ bellum trecentis talentis a Scauro & ipso pacis satis cupido. Eadem fere leguntur de Bello Lib. I. Cap. VIII. pag. 69. ubi hunc quoque nummum in partes advocat Aldrichius.

Cum autem Scaurus (inquit) in Petram Arabiæ regiam expeditionem fecisset, & propter difficillimum ad eam aditum agrum in circuitu depopularetur, & exercitus fame laboraret, Antipater Hyrcani jussu frumentum ex Judæa, & alia quibus opus erat ei præbebat: missusque ad Aretam legatus à Scauro, quoniam ejus hospes esset, persuasit ei ut pecunia vastationem agri redimeret. & ipse trecentorum talentorum sponsor fit. Atque his conditionibus Scaurus bellum finivit: non minus quod ipse hoc voluerit, quam quod Aretas idem concupiverit. Alibi vero sic scribit:

Interea Scaurus, in Arabiam ingressus, Petram quidem ne accederet locorum difficultate prohibetur: quæ vero circa Pellam erant omnia depopulabatur; hoc tamen facto malis conflictatur. Nam exercitus fame laborabat: atque ad eam levandam conferebat Hyrcanus, per Antipatrum mittens victui necessaria; quem etiam ad Aretam, quasi ei familiarem, delegat Scaurus, ut pecunia ille pacem ab ipso redimeret. Atque persuasum est Arabi, ut trecenta daret talenta: & his conditionibus Scaurus ex Arabia exercitum educebat.

Num. 14. Judæam a Vespasiano Titoque captam complures referunt nummi, cum pluribus typis atque inscriptionibus a Græcis pariter & Romanis in horum, ut & in Domitiani honorem cusis. Sola itaque raritas & insignis inscriptio nummum hunc, quem ineditum hactenus ex Musæo nostro damus, commendant. Cernitur in illo caput Domitiani laureatum, cum literis ΔΟ..... ΚΑΙΣΑΡ. ab altera parte Victoria, pedem globo imprimens, clypeo, palmæ arbori appenso, inscribit: in circuitu Judæa capta hisce ipsis Græcis literis designatur. ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΕΑΛΟΣΙΑΣ.

Num. 15. Neque hunc addidissem, quamvis non inter vulgares, nummulum, nisi eximia ars atque pulchritudo in integerrimo elucens denario plurimam illi gratiam adderent. Capita habet M. Antonii Triumviri fratrisque ejus Consulis L. Antonii, cum inscriptionibus L. ANTONI COS. & M. ANT. IMP. AVG. III VIR. R. P. C. M. NERVA PROQ. P.

M. Antonii amicitia Magnus factus est Herodes, qui illi ad extremum usque fidus mansit, & turrim, Antoniam dictam, in ejus honorem ædificavit. M. vero Antonii plures in Familia Antonia apud Vaillantium exstant nummi, qui cum rebus Judaïcis, Historia Josephica & devicto Aristobulo communionem aliquam habent; sed nolumus numero gravari. M. & L. Antoniorum facies repræsentasse contenti, quoniam utriusque merita erga Judæos egregia fuerunt, sicuti Decreta P. R. ostendunt; in quibus Marci & Lucii Antonii nomina laudantur Antiqu. Lib. XIV. Cap. X. §. 13 & §. 17. pag. 708. & 709.

Num. 16. Magnum Pompeji nomen in Oriente fuit, ubi maximas res armis gessit, plurimosque partibus suis faventes Bello Civili invenit. Hujus Pompeji cum alias virtutes, tum continentiam, ut qui a sacris pecuniis ornamentisque Templi Hierosolymitani nihil abstulerit, merito laudat Flavius Antiqu. Lib XIV. Cap. IV. pag. 690. Non mediocriter autem læsa est templi religio, inaccessi prius & pedibus & oculis. Nam Pompejus & ejus comitum non pauci in penetrale ingressi sunt, & ea viderunt quæ nemini alii mortalium, nisi pontificibus solis, videre fas erat. Cum autem intus essent & mensa aurea, & sacrum candelabrum, & pateræ quibus libatur, & magna vis aromatum, prætereaque in thesauris sacræ pecuniæ ad duo talentorum millia, nihil horum præ pietate attigit: sed hac in re convenienter suæ virtuti se gessit. Sequenti vero die, jussis æditimis ut fanum purgarent, utque Deo libarentur quæ lex juberet, pontificatum restituit Hyrcano (tum propter alia ejus erga se Officia, tum quia Judæos incolas Aristobulo auxiliari prohibuerat) bellique auctores securi percussit. Quæ eadem fere repetuntur Lib. I. de Bello Cap. VII. pag. 68. Quare non injucundum existimavi vultum ejus, qualem proxime ad veram venerandi ejus oris similitudinem accedere puto, ex integerrimo, qui penes me est, denario depingere. In eo Q. Nasidius, cujus nomen legitur prisco more Q NASIDIV. scriptum, infra navem cum velo expanso & remigantibus, dum classi Sexti

***** 2 Pom-

Pompeji *præfuit*, *ejus enim partibus*, *patris judicium in* Cneo *contra* Cæfarem *fequendo fecutus*, *adhæfit*, Cnei Pompeji Magni *expreffit vultum*, *in quo juxta* Lucanum *Lib.* VIII. ℣. *679. agnofcitur*

—— —— —— illa verenda
Regibus hirta coma, & generofa fronte decora
Cæfaries.

Sive κόμης ἀνασολὴ, *ut Græci vocabant. Tridens vero ante vultum*, *& delphinus in imo*, *maris denotant imperium*, *adeoque* Neptuno *Regi* Cneum Pompejum *adæquant*.

Num. 17. & 18. *Græciæ Veteris*, *feu* Italiæ, *celebris admodum erat civitas* Tarentum, *ubi* Jofephus *notat* Antipatrum, Herodis Magni *filium*, *accepiffe ex* Judæa *literas*, *quæ* Pheroræ *obitum*, *malum ipfi omen*, *annunciaverint. Lib. Antiqu.* XVII. *Cap.* V. §. I. *pag.* 836. *Plura hujus nobilis urbis*, *&* Lacedæmoniorum *olim coloniæ exftant Numifmata ; in quibus fere omnibus conditores ejus atque inftauratores* Taras *&* Phalanthus *exhibentur ; cujus generis & hæc duo funt Numifmata ex Mufæo noftro*, *quæ in quibufdam minutiis ab hactenus editis difcrepant*, *fed de quibus nunc quidem agere fuperfedemus*.

Regni Commagenes *crebra mentio occurrit apud* Jofephum, *fed præcipue memorabilis eft everfio regii ibidem nominis*, *quod immerito* Romani, *fifco fuo ftudentes*, *fub ampliatore ejus* Vefpafiano, *abftulerunt* Antiocho *ultimo*, *qui*, *fi quis alius*, *una cum fobole fua*, *optime de iftis Orbis domitoribus*, *atque de ipfo Imperatore*, *fuerat meritus. Fatum miferandi iftius Regis*, *qui ex fummis opibus*, *fenili ætate*, *nullo fuo merito*, *ad privatam recidit fortunam*, *copiofe defcripfit Hiftoricus Lib.* VII. *de Bello Cap.* XXVII. *pag.* 420. *Hujus* Antiochi, *filiorum itidem ejus*, *aliorumque* Commagenes *Regum quum refidua Numifmata fculpta invenerim Volumine* I. *Thefauri* Britannici *pag.* 108. *& feq. non ingratum Lectori meo fore fpectaculum judicavi*, *fi fingula apponerem*, *funt autem decem numero*.

Num. 19. ΒΑΣΙ. ΜΕΓ. ΑΝΤΙΟΧΟΣ. ΕΠΙ. *Caput regis* Antiochi *diadematum. Ab altera parte Laureæ includitur Capricornus*, *fub quo* Seleucidarum *nota*, *Anchora*, *confpicitur*, *cum infcriptione* ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ. *Nummum hunc ad* Antiochum I. *pertinere credunt*.

Num. 20. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓ. ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΕΠΙΦΑ. *Caput regis* Antiochi *diadematum*, *ita ut extrema pars alterius nodi per collum diffluat. Ab altera parte Scorpio cum folita infcriptione* ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ *laureæ inclufus cernitur. Nummus hic paullum differt ab* Haimiano, *quoniam ex meo dedi Mufæo*, *tam pulchrum integrumque*, *ut vix unquam fimilem viderim. Putat autem* Jo. Maffonus Antiocho III. *qui fub* Tiberio *deceffit*, *effe affignandum*.

Num. 21. ΒΑΣΙ. ΑΝΤΙΟΧΟΣ. *Caput regis diadematum. Ab altera parte duæ cornucopiæ decuffatim pofitæ*, *& infcriptio* ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ.

Num. 22. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ. *Caput diadematum* Antiochi *Regis ; ab altera parte Scorpio Laureæ inclufus cum infcriptione* ΛΑΚΑΝΑΤΩΝ.

Num. 23. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ. *Caput Regis diademate revinctum ; ab altera parte Laureæ inclufus Scorpio*, *cum literis* ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ.

Num. 24. ΒΑCΙΛΕΥC. ΜΕΓ. ΑΝΤΙΟΧΟC. *Miferi regis* Antiochi *ultimi fenile caput*, *ultima diadematis parte in collum diffluente. Ab altera parte Scorpionis typus & folita infcriptio*.

Num. 25. *Caput* Caji Cæfaris, *cum infcriptione* ΓΑΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚ. ..... *Ab altera parte Regis cujufdam caput eft*, *quem non male arbitratur* Haimius *pag.* 242. Antiochi *cujufdam* Commagenes *effe*, *& quidem ejus qui Caligulæ vixerit temporibus. Notas idem illas*, *quæ fub mento regii capitis vifuntur fe non capere afferit. Dolendum certe eft circa oras non integriorem effe nummum*, *quæ videntur literas habuiffe nomen & dignitatem depicti capitis indicantes. Sicuti vero teftantur Scriptores*, Antiochum *quendam a* Cajo *donatum fuiffe non tantum* Commagenes *regno verum etiam maritimis* Ciliciæ *oris*, *hic vero nummus in rei teftimonium & gratitudinis ergo ab* Antiocho *cum fua non tantum*, *fed & Imperatoris* Romani *effigie percuffus fit*, *ita in eodem vocare fe* Commagenes *&* Ciliciæ *Regem potuit ; ut literæ* ΙΑ. *quæ adhuc fuperfunt*, *reliquæ fint ex* ΚΙΛ. *quæ* Ciliciam *defignaverint*.

Num. 26. ΑΝΤΙΟΧΟ.. ΒΑΣΙΛ... *Caput Regis diadematum*, *quod impreffas ad collum & mentum duas habet notas feu marcas (quales creberrimæ in Græcorum nummis) quibus inpreffum eft Cornucopiæ decuffatum*, *quod ad Num.* 21. *in* Commagenorum *quoque nummo vidimus*, *&* Seleucidarum *infigne Anchora. Ab altera parte Scorpio Laureæ includitur cum infcriptione* ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ. *Pertinet vero nummus ad eundem*, *de quo modo*, Antiochum, IV. *videlicet*, *a* Cajo *atque Claudio ad honores evectum*.

Num. 27. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΙΟΤΑΠΗ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ. *Caput elegans* Jotapes *Reginæ diademate cinctum. Altera pars cum infcriptione* ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ *folitum Scorpionis & Laureæ habet fymbolum*.

Num. 28. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΥΙΟΙ. *Regii juvenes equis infidentes. Ab altera parte Capricornus in Laurea*, *fubtus Anchora eft*, *defuper vero Stella*, *cum infcriptione* ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ. *Juvenes illi duo filii funt infeliciffimi iftius* Antiochi *ultimi* Commagenes *Regis*, Epiphanes *&* Callinicus, *quorum iras animumque ob ereptas Regni fpes defcribit* Jofephus *de Bello Lib.* VII. *Cap.* VII. *pag.* 420. *ficuti & mirabilem audaciam majoris*, *five* Epiphanis, *dum cum* Macedonica *fua phalange vaftiffima* Hierofolymæ *mœnia vi fuperare conatur Lib.* V. *de Bello Cap.* XI. *pag.* 354.

Num. 29. ΙΟΤΑΠΗ......... *Caput muliebre. Ab altera parte caput juvenile eft cum literis non fatis cognitis*.

Longiorem vero de hifce omnibus fermonem inftituerem, *nifi doctiffimi viri* Jo. Maffoni *diligentia*, *ifto me onere levaffet. Exftat enim ejus Differtatiuncula fuper hofce Nummos ipfofque Commagenes Reges*, Antiochos *omnes dictos*, *Tomo Primo Thefauri fui* Britannici *pag.* 113. *a* Nicolao Francifco Haymio *infertus. At quoniam is liber rarior in hifce terris eft*, *& non nifi magno parari poteft*, *ipfa Clariffimi viri verba prout exftant fubjiciam. Ita vero fe habent:*

Cum plurium ANTIOCHORUM, in *Commagene* regnantium meminerint Scriptores antiqui ; non erit inutile explicandis fuperioribus aliifque Nummis, qui diverfos etiam vultus ferre videntur ; fi brevem & accuratiorem præmiferimus notitiam Principum, qui Regionem illam fub imperio tenuerunt, ex quo ampliffimum *Seleucidarum* regnum ad anguftos hofce terminos redactum eft, donec Romanorum Provinciæ formam, imperante Vefpafiano, fubiit.

I. Qui primus in hac ferie occurrit, *Antiochus* nomine & *Commagenæ* Rex *Dioni* diferte dicitur, in anni U. C. 685. actis ([a]), ut qui tum, & quidem poft *Luculli* de Tigrane victoriam ([b]), ac Urbis, quæ *Tigranocerta* ab hoc Armeniæ Rege nominata fuerat, expugnationem, *in fidem receptus* eft. *Appianus* vero, qui in *Luculli* rebus hunc *Commagenæ* regem non memorat, poftea *Pompeji* contra *Mithridatem* gefta narrans, fcribit, ([c]) Pompejum, *fuperato Tauro* ([d]), *bellum Antiocho Commageno intuliffe*, *donec & ille in amicitiam receptus eft*. Deinde conftitutiones Regnorum & Provinciarum à *Pompejo* factas tradens, addit, eum *Antiocho*

(a) Lib. 35. fragmentorum initio.
(b) Reportatam *pridie nonas Octobr.* fi Plutarcho fides in *Lucullo*.
(c) De Bellis Mithr. p. 244. vid. & p. 251.
(d) Anno fcil. U. C. 690.

tiocho Commageno commiſiſſe Seleuciam, & quidquid ex incurſu in Meſopotamia ceperat. Id *Strabo* antiquior Auctor confirmat quo ad *Seleuciam*, quam dicit *Caſtellum fuiſſe Meſopotamiæ ad Euphratis Pontem ſitum, in quo Tigranes Cleopatram, Selenem vocatam, interemit aliquandiu incluſam, cum Syriâ excidiſſet* (a).

Utrum vero hic *Antiochus Commagenus* idem fuerit cum *Antiocho* XIII. & ultimo Syriæ Rege, qui *Antiochi Pii* filius erat, diſputant doctiſſimi viri. *Vaillantius* quidem unum eundemque fuiſſe affirmat; at fatebor, mihi rem obſcuriſſimam videri, licet omnia Scriptorum antiquorum loca ad accuratum revocaverim examen, quod hîc prolixius diſcutiendum non puto.

Utut ſit, recte videntur eruditi viri de primo *Commagenes* Rege *Antiocho* intelligere, quæ *Cicero*, dum *Ciliciæ* Proconſul erat, anno *U. C.* 703. ſcribit de *Rege Antiocho Commageno*, lib. 15. famil. Epiſt. 1, 3, & 4. Nullo ſaltem teſtimonio probari poteſt, hunc *Antiochum* eſſe diverſum ab illo, qui paucis ante annis eam regionem, *Luculli & Pompeji* gratia, moderabatur.

Idem quoque omnino videtur, cujus *Julius Cæſar* meminit in deſcriptione Copiarum, quas *Pompejus* comparaverat ante *Pharſalicam* pugnam, anno U. C. 706. circiter medio commiſſam. *Ducenti* Equites, ait Cæſar (b), *ex Syriâ a* COMMAGENO ANTIOCHO, *cui magna præmia Pompejus tribuit, miſſi erant.* Hæc certe *præmia* manifeſte indicant, eundem eſſe *Antiochum*, cui Pompejus, præter Commagenem, & alia in Meſopotamiâ dederat, *uti ſupra* vidimus.

An ille vero poſtea in Cæſaris amicitiam receptus, ac ſic in regno confirmatus fuerit cum Cæſar in Syriam ex Ægypto ſub Æſtatis initium An. U. C. 707. veniſſet, expreſſis quidem verbis Hiſtoria non tradit. Id tamen ex *Hirtii* (c) narratione, de rebus à Cæſare in Syria conſtitutis, colligere fas eſt. *Commoratus*, inquit, Cæſar, *fere in omnibus Civitatibus*, [*Syriæ*] *quæ majore ſunt dignitate, præmia bene meritis & viritim & publice tribuit; de controverſiis veteribus cognoſcit, ac ſtatuit. Reges, Tyrannos, Dynaſtas Provinciæ*, [*Syriæ*] *finitimoſque, qui omnes ad eum concurrerant, receptos in fidem, conditionibus impoſitis Provinciæ tuendæ ac defendendæ, dimittit & ſibi & Populo R. amiciſſimos.*

Igitur exinde credere licet, *Antiochum* illum haud alium ab eo fuiſſe, quem *Dio* ad annum *U. C.* 716. *lib.* 49. ſcribit oppugnatum & *Samoſatis* obſeſſum à *Ventidio M. Antonii* legato ac ab ipſo *Antonio*, in hujus amicitiam, ante urbis expugnationem, receptum eſſe. Quibus conſona profert *Plutarchus* in Antonio.

II. Verum brevi poſt tempore Rex ille ſucceſſorem habuerit MITHRIDATEM (d); quandoquidem *Plutarchus* ibidem inter Reges, qui cum copiis M. Antonio ante *Actiacam* pugnam, anno U. C. 723. adfuerunt, numerat *Mithridatem Commagenæ Regem.* Hunc autem locum haud ſatis attente doctiſſimus *Noriſius* legerat, autumans (e) Plutarchum *recenſere Mithridatis auxiliares copias bello Actiaco, in Caſtris Antonii;* quaſi vero ipſemet Rex non interfuiſſet. Quid illi tum acciderit incompertum; novimus ſolummodo, alium continuò regnum occupaſſe.

III. Alter enim ANTIOCHUS *Commagenus à Dione*, ſub fin. lib. 52. ad annum U. C. 725. memoratur, quem Auguſtus tum *ad ſe excivit, quod fratris ſui, cum quo litem habebat, miſſum Romam legatum dolo occidiſſet. Eum*, ſubjungit Dio, *Antiochum in Senatum adductum, damnatumque interfecit.*

Quis vero fuerit iſte *frater* hujus *Antiochi*, non aperit Dio, nec utrum tunc temporis adhuc in vivis ſucceſſerit *Antiocho* fratri, ſeu potius *Commagenem* Auguſtus Romano ſubjecerit Imperio.

IV. At alius MITHRIDATES, decem circiter poſt annis, ſcilicet U. C. 734. Rex creatus fuit ab Auguſto, in Syria degente ac Orientis Provincias ordinante, uti *Dio* ad eum annum lib. 54. teſtatur. *Mithridati cuidam*, ait, *Commagenem, quod ejus Rex patrem hujus Mithridatis occidiſſet, puero etiamnum attribuit.* Verum neque hinc patet, quis fuerit *Rex* ille, qui *Mithridatis patrem* occiderat; an jam ante defunctus, vel tunc demum Regno motus.

Igitur haud recte Ill. *Noriſius* (f), tanquam ex utroque *Dionis* loco, aſſerit, 1°. *Antiochum* anno U. C. 725. condemnatum *fratrem* fuiſſe prioris *Mithridatis;* 2do. hunc ab illo fratre occiſum, atque 3°. eundem eſſe patrem *Mithridatis* ſecundi, qui *puer* Antiocho ſucceſſerit patruo. Nihil horum certe ſcribit *Dio*, nec ullo modo innuit; ut primo intuitu liquet. Imo potius contraria, præſertim quo ad duo poſtrema puncta, docet. Etenim diſerte illo ſcribente, *Antiochum* eſſe ab Auguſto neci datum, *quod fratris legatum occidiſſet;* manifeſtum eſt, eum ſimul non fuiſſe necis fraternæ reum; alias hanc certe graviorem mortis *Antiochi* cauſam multo-ſatius dediſſet Hiſtoricus ſapiens. Deinde *Dio* clare ſatis indicat, *patrem* poſterioris *Mithridatis* regem non fuiſſe, ſed potius hominem privatum; ſiquidem tradit, eum à *Rege Commagenes* occiſum eſſe.

V. Proximus porro ſucceſſor, quem Hiſtoria nobis monſtrat, ANTIOCHUS eſt ille, cujus tantum mortem *Tacitus* ad An U. C. 770. narrat (g). *Per id*, inquit, *tempus Antiocho Commagenorum, Philopatore Cilicum, Regibus defunctis, turbabantur Nationes, pleriſque Romanum, aliis Regium imperium cupientibus.* Verum tunc Commagene facta eſt ab Imp. *Tiberio* Provincia Romana, remque anno ſequente *Germanicus* in Orientem miſſus, perfecit. *Commagenis*, addit idem Auctor (h), *Q. Servæus præponitur, tum primum ad jus Prætoris tranſlatis.* Quam mutationem *Strabo* (i) quoque, tunc libris Geographicis coronidem imponens, adnotavit, in Commagenes deſcriptione: Nunc, ſubdit, *Provincia facta eſt.*

IV. Iterum tamen ad jus Regium, mortuo *Tiberio*, rediit, anno U. C. 790. ſeu Æræ Chriſtianæ vulgaris 37. Ad hunc enim Dio lib. 59. ſcribit, *Cajum* Caligulam ANTIOCHO, *Antiochi filio; Commagenem, paternum regnum, adjectis Ciliciæ maritimis, dediſſe.* Hoc quidem regnum idem Imperator poſtea abſtulit, licet ei *Antiochus* aſſentator & tyrannidis magiſter eſſet, teſte eodem Hiſtorico ad An. U. C. 793. At ipſum ſtatim reddidit *Claudius* primo imperii anno, prout *Dio* ad annum U. C. 794. narrat. *Antiocho*, ait, *Commagenen, quam idem Cajus ei dederat ademeratque, reſtituit.* Quod confirmat Joſephus (k), ſcribens, *Antiochum Commagene, & parte quadam Ciliciæ donatum* à Claudio fuiſſe.

(a) *Strabo* lib. 16. pag. 749. ubi quidem MSS. pro Τῷ Κομμαγηνῷ uti *Caſaubonus* legit, habent τῇ Κομμαγηνῇ; ſed prior lectio confirmatur illo *Appiani* loco.

(b) De Bello Civ. lib. 3. c. 5.

(c) De Bell Alex.

(d) Eum forſan ſpectat Nummus Aleppo ad D. *Carol. Hedges* miſſus, ac à poſticâ parte cum *Pallade* ſic inſcriptus: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ. ab anticâ vero cernitur caput imberbe cum tiara, quæ Caſſidi ſimilis, uti repræſentatur apud Cl. *Spanhemium* T. I. f. 482. qui ad Ponti Regem refert ſuum.

(e) De Epoch. Syrom. Diſſ. II. c. IV. p. 127.

(f) Ibid. p. 127. (g) Annal. lib. II. c. 42. (h) Ibid. c. 56.

(i) Lib. XVI. p. 749. ſic & *Joſeph.* Antiq. lib. XVIII. c. 3.

(k) Antiq. lib. 19. c. 4. ubi tamen vocem ex iſto Dionis loco emendandam eſſe, recte jam notavit *Tillemontius* hiſt. T. I. p. 1012.

Ad hanc autem *Ciliciæ* partem, *Antiocho* datam, pertinuisse *Clitas*, ejus oræ accolas, uti & Civitatem *Anemuriensem*, docet Tacitus ad annum U.C. 805. Annal. XII. c. 55. ubi narrat, *agrestium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum*, tunc tumultuantes, & eam Civitatem obsidentes, ad officium reductos esse *à Rege ejus oræ Antiocho*, uti vocat. Eidem & *Armeniæ* partem tribuit *Nero*, ejus operâ in bello contra Parthos usus, ex *Tacito* Annal. lib. XIV. c. 26. collat. cum lib. XIII. c. 7, & 37. Nec minus utilis fuit Romanis contra Judæos ([a]), quin & *Vespasianum*, ad Imperium nitentem potentissime juvit, cum esset *vetustis opibus ingens, & inservientium Regum ditissimus*, uti habet *Tacitus*, Hist. lib. II. c. 81.

At tandem in senectute, cum ante felix & potens vixisset, *Antiochus* à Pæto Syriæ Proconsule accusatus, quod cum Parthis contra Romanos conspirasset, regno fuit submotus, *anno*, inquit Josephus ([b]), *Vespasiani quarto*, seu U. C. 825. atque translatus est, primum *Lacedæmonem*, deinde *Romam*, ubi honorifice habitus reliquam transegit vitam, cum duobus filiis, EPIPHANE & CALLINICO, de quibus plura inferius notabimus.

Sic demum *Antiochi* regnum in Provinciam Romanam à *Vespasiano* redactum est. Quod *Suetonius* his, in *Vespasiani* vita, verbis tradit c. 4 *Item Tracheam Ciliciam, & Commagenem, ditionis Regiæ usque ad id tempus, in Provinciarum formam redegit.*

His præmissis ad ipsos tandem Nummos, supra exhibitos accedendum; & primum quidem ut melius distinguantur de postremis dicemus, quos certo scimus ad ultimum *Antiochum*, ejusque familiam spectare.

Id genus autem sunt tertius (in Tab. nostra Num. 19. usque 29.) & reliqui ad nonum usque. Etenim, quod ad ipsum *Antiochum* attinet, tertius Nummus eandem prorsus faciem repræsentat, licet juveniliorem, ac quæ cernitur in IV. V. VI. (VIII. quoque) & VII. Jam vero ex IV. certissime novimus *Antiochum, eo signatum, in Cilicia* regnasse, quod de nullo alio, præterquam de postremo Commagenes Rege *Antiocho*, affirmari potest, uti superius ex Historicis antiquis ostendimus. *Lacanatas* enim *Ciliciæ* populum fuisse demonstrat *Ptolemæus*, qui Geographiæ lib. V. Civitates *Ciliciæ* mediterraneas recensens, primum singulis *Tracheæ*, seu *Asperæ* regionibus suas adscribit urbes, suoque ordine venit Λακανῖτις regio, cujus Civitas apponitur Εἰρηνόπολις. Hæc autem apud scriptores sequioris ævi in *Cilicia secunda* ponitur, ut fusius videre est in Cl. *Cellarii* Geographia antiqua lib. III. c. VI. p. 144, 145.

Corrigendi vero ex hoc Nummo vulgares *Ptolemæi* codices, atque pro ΛΑΚΑΝΙΤΙΔΟΣ, legendum ΛΑΚΑΝΑΤΙΔΟΣ.

Cæterum parem huic Nummum habuit Cl. *Vaillant*, ut ipsemet indicat, hæc de *Augusta*, Ciliciæ urbe scribens ([c]): *Hæc autem erat, cum* Lacanatide, *ditionis Antiochi Regis Commagenæ, ut confirmat noster ejus Principis Nummus cum epigraphe* ΛΑΚΑΝΑΤΩΝ.

At errat celeberrimus ille vir addens ([d]), *utramque regionem, ut & regnum Commagenæ, Romanis accessisse anno U. C. 771. post mortem illius Principis*, Antiochi scil. anno antecedente defuncti. Etenim hicce *Antiochus* nullam *Ciliciæ* partem sub sua ditione unquam habuit; ut quæ demum *Antiocho* ejus filio data fuerit.

(a) *Joseph* de B. J. III. c. 2. & VI. c. 12. *Tacit.* Hist. L. II. c. 81. & L. V. c. 1. &c.
(b) De B. Jud lib. VII. c. 27.
(c) Num. Impp. Gr. p. 261.
(d) Sic & p. 149. V. ΑΥΓΟΥϹΤΑΝΩΝ.

Nec minus hallucinatur, dum *Augustanorum* Ciliciæ Populorum Epocham ab eodem anno U. G. 771. deducit; siquidem alibi demonstrabo, eam haud ante annum 773. iniisse potuisse, præsertim *ex Elagabali* Numismate in eadem Gaza Nobilissimi Ducis Devoniæ inscripto: ΑΥΓΟΥϹΤΑΝΩΝ. ΕΤΟΥϹ. ΗϘΡ. anno 198.

Sed ut ad *Antiochi* Regis nummos revertamus, tertius, hîc exhibitus, faciem juvenilem repræsentans, sub initium ejus regni cusus nobis videtur, uti contra sub finem ejusdem sculptus est sextus, vultum senilem ferens. Adde quod & forma litteræ *Sigma* ([e]) Vespasiani potius temporibus convenit.

Deinde quo ad Nummum Num. 27. hîc positum, non est dubitandum, quin ad uxorem ejusdem *Antiochi* postremi pertineat; quandoquidem ex alio Nummo, in *Cilicia* maritima cuso, constat, huic Regi *Jotapen* fuisse conjugem. Scilicet celeberrimi Antiquarii ([f]) jamdudum vulgarunt numisma, à *Sebastenis* cusum, in cujus antica parte idem *Antiochi* caput cernitur hac cum epigraphe: ΒΑΣΙΛ. ΜΕΓ. ΑΝΤΙΟΧΟΣ. ΕΠΙ. in Postica vero legitur circa muliebr. figuram sedentem, &c. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ. ΙΩΤΑΠΗ. ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ. Quem nummum ad alium Regem referri non posse, pluribus demonstravit Ill. *Norisius* adversus *Seguinum* & *Harduinum*, qui eum *Antiocho* III. tribuunt.

Quibus addendum, Nummos hujusce *Jotapæ*, quales plurimos in *Britannicis* ([g]) & aliis Musæis tractavi, ejusdem esse metalli, sculpturæ, ac formæ, cum aliis *Antiochi* IV. Nummis; atque in uno etiam, penes eruditiss. ac Reverend Covel, idem occurrere sigma, sinuatæ scil. in rotundum figuræ, quam in VI. *Antiochi* Nummo cernimus. Caput enim Reginæ diademate redimitum & huic N. 27. geminum, sic inscribitur in *Covelliano* Nummo: ΒΑϹΙΛΙϹΑ ([h]) ΙΩΤΑΠΗ. ΦΙΛΑΔΕΑ. In aliis hæc ultima vox integre legitur, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ, non vero ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, uti male *Seguinus* habet.

Num. 28. porro Nummus, hucusque Antiquariis ignotus, ambos certe filios, *Antiochi* IV. & *Jotapes*, nobis exhibet, prout me docuerunt id genus nummi cæteris integriores. Talem & elegantissimum possidet amplissima & aliis rarissimis undique congestis Cimeliis referta D. *Hans Sloane* Baroneti Gaza, in quo manifestissime sub ipsis Principibus Equitantibus legitur ΒΑϹΙΛΕΩϹ. ΥΙΟΙ. REGIS. FILII; quæ verba satis clare in aliis etiam cernuntur Nummis Gazarum Illustrissimorum D. D. Ducis *Devoniæ*, ac Comitis *Pembrochiæ*, &c.

Itaque hîc habemus EPIPHANEM & CALLINICUM, quos supra diximus *Antiochi* IV filios fuisse, & quos *Josephus* à fortitudine in Romanos, & pietate in patrem laudat; de *Bello Jud. lib.* VII. *c.* 27. Ubi *Pæti* impetum narrans: *Antiochus*, inquit, *decrevit, toto regno, in quo erat statu, relicto, cum conjuge ac liberis egredi.* —— *Pætus autem in Samosatam, qui eam capesserent, mittit, & per eos civitatem tenebat* —— —— *Haud tamen Rex vel ipsa necessitate adductus est adversus Romanos aliquid bellicum gerere.* —— *Adolescentibus autem bellique peritis, vique corporis præstantibus,* FILIIS *ejus, non erat facile in calamitate sine pugnâ durare.* —— *Vehementi autem pugnâ per totam diem habitâ, insignem demonstrarunt fortitudinem, &c.* deinde narrat fu-

(e) Cujusmodi occurrit in alio ejusdem Regis Nummo, penes D. Car. Hedges, sic: ΑΝΤΙΟΧΟϹ. ΕΠΙ. ΒΑϹΙΛΕΥϹ. ΜΕΓ.
(f) Vid. *Seguin* Sel. Num. p. 402. ed. 2. *Harduin* de Popp. & urb. p. 587. Ed 1. *Noris* de Epoch. p. 129. seqq.
(g) D. *Caroli Hedges* Equitis aurati, D. *Gulielmi Lloyd* filii Episcopi Vigor. D. *Falkner*, &c.
(h) Sic cum simplici C. tantum.

ſugam *Antiochi* Patris, cum *Conjuge ac filiabus*, *in Ciliciam*, atque *Epiphanis* cum decem Equitibus ad *Vologeſem* Parthorum regem, cujus poſtea litteras ad *Veſpaſianum* commendatitias tulerunt, Romam, cum audiviſſent Patrem *Antiochum* regie *Lacedæmone* vivere. *Patre autem ad eos* [filios] *Lacedæmone ſtatim advecto*, *cum omnis honor eis haberetur*, *ibi* [ſcil. Romæ] *manſere*.

Nequaquam vero hîc omittendum eſt, *Epiphani*, de quo ceu majore natu loquitur ubique Joſephus, deſponſatam fuiſſe *Druſillam*, à Patre *Agrippa* majore, qui eam *ſexennem* reliquit, cum *anno* Æræ noſtræ XLIV. obiret; ex *Joſepho*, Antiq. XIX. c. 7. Cujus loci interpretationem latinam, à *Gelenio* factam, Cl. *Noriſius* tantum ob oculos habebat, cum ſcriberet (a), *Joſephum* L. C. *auctorem eſſe*, *Antiochum* IV. *curaſſe*, *ut filio ſuo majori natu* Epiphani MARIAMNE *Agrippæ Judæorum regis filia decennis deſponderetur*; quamvis ipſemet Eminentiſſ. vir, aliquot ante paginis, rectius dixiſſet, Agrippam deſpondiſſe *Druſillam filiam nondum* (b) *ſexennem Epiphani majori filio regis Antiochi*.

Epiphanes tamen Uxorem non duxit *Druſillam*, quæ deinceps AZIZO regi *Emeſenorum* data eſt à fratre *Agrippa* juniore: *Epiphanes enim*, narrat Joſephus (c), *Antiochi regis filius recuſavit ejus nuptias*, *nolens Judaicos mores amplecti*, *ut erat* Druſillæ *patri pollicitus*.

Cæterum & Princeps ille, *Antiochus Epiphanes* vocabatur, non ſecus ac pater, ſi *Joſepho* fides, de B. J. Lib. V. c. 29. Gr. at Lat. L. VI. c. 12. Ut nullum ſit dubium, quin *Epiphanes* fuerit cognomen huic familiæ fere proprium; quæque ſit alias prima hujus tituli cauſa, origo, & ſignificatio, de qua prolixe ſatis jam alii (d) tractarunt.

Ita & *Callinicus* aliud erat cognomen, quo alter *Antiochi* IV. filius à fratre majore diſtinguebatur; quemadmodum & aliis datum eſt, eâdem diſtinctionis causâ, variis Principibus, atque præſertim inter Seleucidas *Demetrio* III. ac *Antiocho* XIII. ultimoque Syriæ Regi, qui ſimul *Epiphanes & Philopator* cognominabatur; ſi quidem ejus ſint, ut Antiquariis hucuſque viſum, Nummi (e) his ſignati titulis.

Unde, uti & ex *Anchorâ* in plurimis *Commagenorum* Nummis cuſâ, non male colligere poſſumus, *Antiochos* hoſce *Commagenos* revera ex *Seleucidarum* Gente ſuam originem duxiſſe. Videtur enim hæc *Anchora*, quæ & in aliis Seleucidarum Numiſmatibus ſcalpta, ad illam alludere, quam ſcriptores antiqui (f), tradunt in *Seleuci* prioris femore ſignatam, cum naſceretur, atque ſculptam in annulo, quem *Laodice* mater recepit ab Apolline, & filio dedit in futuri regni auſpicium & augurium. Imo, ſi *Juſtino* credimus, *Originis ejus argumentum etiam in poſteris manſit*: *ſiquidem filii*, *nepoteſque ejus* ANCHORAM *in femore*, *veluti notam generis naturalem*, *habuere*.

Ad eandem quoque *Antiochi* IV. Commageni familiam forte ſpectat illa JOTAPE, cujus nomen & caput in Nummulo meo, ſupra N°. 29. conſpicitur. Eadem certe non eſt facies, ac illa *Jotapæ* prioris, quam *Antiochi* IV. uxorem diximus; nec etiam ejuſdem metalli, aut ſcalpturæ videtur nummus.

Jam vero novimus ex *Joſepho*, non modo *Antiocho* IV. FILIAS fuiſſe, quibuſcum uti & *uxore* in *Ciliciam* fugit (g); ſed & unam ex illis filiabus, JOTAPEM quoque dictam, *Alexandro*, Judæo ex *Herodis* ſtirpe Principi, nuptam fuiſſe, *Antiq.* XVIII. *c.* 7. Hunc locum *Alexandri* genealogiam ſimul dilucide pingentem hîc dabimus integrum, ut continuo pateat hac de re Cll. virorum error. *Cæterum*, teſte Joſepho, *Alexander Herodis regis filius*, *qui à patre necatus eſt*, *Alexandrum & Tigranem filios ſuſcepit*, *è Glaphyrâ Archelai Cappadocum regis filiâ*. *Ex his Tigranes apud Armenios regnans*, *cum apud Romanos delatus eſſet*, *ſine liberis obiit*. *Alexander autem Tigranem fratri cognominem filium habuit*, *qui Armeniis Rex à Nerone fuit datus*, *filiumque genuit Alexandrum*. *Hic Antiochi Commagenorum Regis filiam* JOTAPEN *duxit*, & Leſidis, Ἡσίοδ☉, *in Cilicia rex à Veſpaſiano conſtitutus eſt*.

Inde, inquam, facile retegitur Recentiorum hallucinatio, qui ſcripſerunt, *Alexandrum Jotapes maritum*, *pronepotem* Herodis magni fuiſſe. Sic præ cæteris hîc mihi nominandus Purpuratus *Noriſius*, (contra *Seguinum & Harduinum* diſputans, de Nummis, à *Sebaſtenis & Commagenis*, cum *Jotapes* nomine, cuſis, quos illi tribuebant *Jotapæ* Alexandri conjugi,) eundem ſequutus errorem hæc habet (h): *At nullus dubito utrumque nummum pertinere ad Jotapem uxorem Antiochi* IV. *regis Commagenes*, *ac matrem Jotapes*, *quæ Alexandro*, TIGRANIS, *regis Armeniæ*, FILIO, *ac Herodis Magni* PRONEPOTI, *nupta fuit*. Quibus gemina, ſex poſt paginis, repetit: *Alexander erat filius Tigranis*, *qui Tacito* lib. 14. *dicitur* Cappadocum ex nobilitate regis Archelai nepos; *ſiquidem Tigranes patrem habuerat Alexandrum Herodis regis filium*, *ac matrem Glaphyram*, *filiam Archelai regis Cappadociæ*. *Hinc Veſpaſianus donavit Alexandro ac Jotapi inſulam & Urbem Sebaſtem*, *quam ejuſdem Alexandri laudatus proavus ſeptem fere luſtris poſſederat*.

At vero manifeſtum ex ſuperioribus Joſephi verbis fit, 1°. huncce *Alexandrum* fuiſſe Herodis M. *abnepotem*, non *pronepotem*, atque 2° *Tigranem* ejus patrem, Armeniæ regem, fuiſſe Archelai *pronepotem*, non vero *nepotem*, ut male *Tacitus* ſcripſit. Hunc autem graviſſimi alias Hiſtorici Romani errorem jam dudum doctiſſ. *Noldius* (i) ſic recte confutaverat: "Nam eum Tigranem, *pronepotem* Archelai fuiſſe, præter Joſephum, *Ant.* XIIX. *c.* 7. "ipſa rerum ſeries oſtendit. Quo pacto enim *Tigranes*, *nepos*, circa medium *Auguſti* natus (Pater (k) non multo poſt *victoriam ad Actium* ab "*Herode* interfectus) ſub *Nerone* (l) agere aut pati "potuit? quo profecto tempore natura eum aut "morte aut ſenio ita multaverat, ut rebus gerendis aptus tum haud eſſe potuerit.

Quo ad regionem, cujus rex *Alexander*, conjux *Jotapes*, creatus à *Veſpaſiano* fuit, partem *Ciliciæ* fuiſſe ex Joſepho liquet; verum ejus nomen, librariorum culpâ, obſcurum adhuc remanere mihi videtur. Etſi enim vox Ἡσίοδ☉, quæ in libris vulgatis, ac in Codice MS. Florentino legitur (m) mutetur ab *Harduino* in Νησιάδ☉, hancque emendationem ſuo calculo probet Cl. *Noriſius*, qui nomen illud cum Jeſuita intelligit de *Inſula*, & *urbe*,

(a) De Epoch. p. 136. coll. p. 128.
(b) Hac voce non utitur *Joſephus*, cui *Druſilla* dicitur omnino ἑξαετής.
(c) Joſeph. Ant. L. XX. c. 5.
(d) *Joan. Marsham* Can. Ægypt. p. 54. *Henr. Noris* de Epoch. p. 129. -- 131. &c.
(e) Qualem poſſidet Nobiliſſ. D. *Dux Devoniæ*; cum in alio, Gazæ Ampliſſ. D. Comitis Pembrochiæ ΔΙΟΝΥΣΟΥ inſuper legatur cognomen; ſcil. integre: ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΑΝΤΙΟΧΟΥ. ΔΙΟΝΥΣΟΥ. ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ. ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ.
(f) *Appianus* in Syriac. p. 123. *Juſtin.* l. XV. c. 4.

(g) De B. J. lib. VIII. c. 27.
(h) De Epoch. p. 132, & 137.
(i) Hiſtor. Idum. p. 367.
(k) *Alexander* nempe, qui ab *Herode M.* ſuo patre necatus, quique filium habuit *Tigranem*, primum in Herodis familiâ regem *Armeniæ*, atque adeo *nepotem* ejuſdem Herodis M. ſimul & *Archelai* Cappadocis ex ejus filia *Glaphyra*.
(l) A quo *Tigranes* alter, de quo loquitur *Tacitus*, Rex Armeniæ datus eſt.
(m) Sic *Noriſius* de *Epoch.* p. 135. teſtatur, atque in nonnullis Codd. latinis legi, *Iſiados*, ac in aliis *Yſiados*, cum in Editione Gryphiana An. 1539. habeatur *Leſidi*.

be, primum *Eleusa*, dein *Sebaste* dicta; Attamen mihi persuadere nequeo, eam emendationem facile posse ex linguæ Græcæ genio, aut ex Geographia probari.

Quidquid sit, haud integrum dare possumus assensum interpretationi, quam Cl. *Wildius* suo assignavit nummo ([a]), qui nostro similis, licet haud ita sit integer. Affirmat enim, ut de re certâ, *Jotapam*, eo nummo insculptam, Antiochi Commagenorum tertii reguli, filiam esse, Alexandro, Herodis M. pronepoti nuptam &c. scilicet haud satis caute suo Nummo eandem adaptat descriptionem, quam *Harduinus* de Nummo dederat à *Sebastenis* cuso, quam vero pluribus *Norisius*, toties *laudatus* ([b]), confutaverat.

Duo priores supersunt nummi hîc exponendi; verum id paucis absolvemus; siquidem nihil certi de his affirmare valemus, nisi eos æque inter se differre, in Regum imaginibus, ac ab aliis Nummis quos *Antiocho* IV. assignavimus. Addam tantum forte priore repræsentari *Antiochum* I. qui, cum per plures regnaverit annos, non nisi *senex* obire potuit, qualis in eo nummo facies cernitur. Ita & alter in 2°, senilis itidem, vultus forsan fuerit *Antiochi* III. sub *Tiberio* defuncti, qui & prioris filius potuit esse. Sed de his conjecturas ulterius prosequi non placet; judicent eruditi lectores pro ut lubebit, atque candide nostras excipiant stricturas, quas auctiores & forsan emendatiores aliquando dabimus, si quod jam ab aliquot annis molimur, opus, de *Syriæ Antiquitatibus*, edere liceat. Tum & alios, cum CLEOPATRÆ nomine, Nummos à *Commagenis* cusos exhibere poterimus, si nos supremum Numen juverit.

Num. 30. *Numisma eximium, metallo, pondere, pulchritudine, arte, raritate & integritate conspicuum; ex purissimo autem est auro, pendetque unciam & monadas* 74. *Exstat quidem apud Vaillantium & Haimium depictus, verum hic ex Musæo nostro nescio quid plus vigoris animi ex visu spirat; præterea id quod* Apollo *sedens dextra tenet, nullo modo sagitta in meo est, ut in reliquis, sed bacillus potius, nisi regium sit sceptrum; neque enim retro pinnas habet, & in media parte crassescit. Pertinet vero insigne hoc numisma ad* Syriæ *Regem*, Antiochum III. *cognomento* Magnum; *eundem illum, cujus expeditionem contra Judæam, & clementiam meritaque in victos & dedititios, epistolas itidem in illorum gratiam scriptas, luculenter commemorat* Josephus *Antiq. Jud. Lib.* XII. *Cap.* III. *pag.* 597. *& seqq.*

Num. 31. Raphanæas, Syriæ *urbem, duobus in locis commemorat* Flavius *Lib.* VII. *de Bello Cap.* I. *in fine, seu pag.* 405. *ubi dicit duodecimam* Romanorum *legionem olim apud* Raphanæas *fuisse; atque iterum ibidem Cap.* V. *pag.* 411. *ubi Fluvium Sabbaticum labi ait medium inter* Arcæam, *regni* Agrippæ *urbem, atque* Raphanæas. *Hujus urbis eximium possideo Numisma, primariæ magnitudinis, qualia Medallionum nomine vocant; non modo propter urbem ubi cusum est, verum multo magis propter Augustæ cujus vultum refert, suspiciendum. Exhibet enim ab altera parte caput* Anniæ Aureliæ Faustinæ, *quam* Elagabalus *olim inter alias conjugem sibi adscivit, cujusque mulieris nummos rarissimos esse norunt harum rerum periti. Adscribitur* ΑΝΝΙΑ ΑΥΡΗΛΙΑ ΦΑΥϹΤΕΙΝΑ. *ad humeros, pro more istorum temporum luna crescens conspicitur; quasi ut inter nymphas Diana, sic inter* Romanas *nurus Augusta pulchritudine maxime emineret. Ab altera parte Dianæ multimammiæ est symbolum, verubus suis innixæ, ante quam habitu muliebri stans figura cernitur, dextra hastam tenens, læva vestem ad latus convolutam sustinens. Legitur in circuitu* ΕΠΙ ϹΤΡ. ΚΥΡΙΝΟΥ ΡΑΦΑΝΕΩΤΩΝ *& inferius æra* ΛΟϹ. *sub Stratego* Quirino *a populo* Raphanæarum *urbis. Est vero pulcherrimum & integerrimum Numisma, quod omnino ab omni* νοθείας *suspicione longissime abesse a quovis inspiciente deprehendi potest; falliturque idcirco* Virginius Valsechus, *qui in Dissertatione Historico-Chronologica de* M. Aurelii Antonini Elagabali *Tribunitia Potestate quinta, pag.* 68. *&* 74. *dubitat de fide hujus nummi atque typi, eo quod æra* ΛΟϹ. *quæ, juxta* Antiochensem, *annum* CCLXXI *designat, minus ætati* Elagabali *per omnia conveniat, atque ipse similem aliquem arte confectum noverit; quæ quidem argumenta contra eruditos oculos, veritatis testes, nihil valent.*

Num. 32. ΔΡΟΥΣΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΣ ΝΕΟΙ ΘΕΟΙ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΙ Drusus & Germanicus Cæsaris Novi Dii, Fratrum amantes. *Sedet uterque Princeps; alter simpulum, alter lituum manu gestat. Ab altera parte in corona quercea legitur* ΚΟΙΝΟΥ ΑΣΙΑΣ. Communitatis Asiæ, *& in circuitu* ΕΠΙ ΓΑΙΟΥ ΑΣΙΝΙΟΥ ΠΟΛΛΙΩΝΟΣ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ. sub Cajo Asinio Pollione Proconsule. *Vide ad Num.* 2. *Hic vero desumtus est ex Morellii specimine Ed. Secundæ Tab.* XV. *Num.* 4.

Num. 33. Jovis Hellenii *meminit* Josephus *Lib.* XII. *Antiq Cap.* V. *pag.* 610. *ubi* Samaritæ *omnem cognationem cum* Judæis *abnegantes, ab* Antiocho Syriæ *rege petunt, ut Templum* Garizitanum, *quod nullo adhuc alicujus Dei nomine fuisset decoratum, consecrari vellet* Jovi Hellenio, *quod ipsis, ut qui Græcos mores amplecti viderentur*, Syriæ *quoque rex concessit, ut in fine capitis legitur. Cultus autem hujus* Jovis Hellenii, *seu* ΔΙΟΣ ΕΛΛΑΝΙΟΥ. *ut ex Dorica dialecto Nummi appellant, admodum insignis inter* Græcos Græcorum*que fuit colonos; uti abunde docuimus ad* Philippi Parutæ Siciliam *Numismaticam pag.* 343. *Passim juvenili facie, lauru & nonnunquam spicis coronata, depingitur, & ab altera parte Aquila fulmini insistens cernitur, cui ad latus Astrum adest. Ratio picturæ ejus est, quod a* Jove *& benigno ejus sidere fertilitatem terræ procedere Græci agnoscebant.*

Num. 34. Rhodi *insulæ* Rhodiorum*que plus semel mentionem apud* Josephum *fieri invenias, fuitque semper multum apud veteres nobilitata, & eo quoque nomine felix, quod terræ motu aliisve casibus afflicta maximos Reges certatim beneficos sibi experta fuerit. Ex eo itaque amore gloriæ, quo inpatienter ardebat* Herodes, *atque animi magnitudine singulari*, Ægyptiis *regibus aliisque* Rhodi *cultoribus æquiparari sese voluit, dum urbem* Rhodum, Cassiano *bello afflictam, quamvis inops, & per tempestatem, facta quoque oneris jactura, illuc appulisset, fovit tamen atque ultra vires etiam suas recreavit; uti docemus Lib. Antiq.* XIV. *Cap.* XIV. *pag.* 727. *Pro sua opulentia Græcarumque artium fama, semper urbs hæc pulcherrimos, frequentesque adhuc in omnium cimeliis nummos, cudit. In iis passim Solis cernas radiatum caput, ad mirabilis istius colossi effigiem adumbratum, atque florem, unde urbi pariter atque insulæ nomen. Singularem itaque* Rhodi *nummum produxit* Haymius *in Thes.* Brit. *Tomo* I. *pag.* 138. *in quo a priori parte conspicitur caput virile diadematum, a posteriori Floris solita cum calyce adnato figura, caduceo præterea, litera* P. *quæ Rhodi est initialis, atque nomine* ΑΡΙΣΤΑΚΟΣ. *Docet ibidem literas* ΑΚΟΣ *recenti manu refectos fuisse, priores vero* ΑΡΙΣΤ. *vetustas esse & a prima manu, remanere præterea in reliqua nummi ora lituras aliarum, quæ olim exstiterint literarum. Unde ipse suspicatur legi debere* ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗΣ. *Caput itaque refert ad* Aristocratem, Rhodiorum *ducem, cujus meminerit* Suidas, *quemque idem ait ob magnam virtutis exspectationem ad principatum a civibus fuisse evectum, sed opinioni de se conceptæ minime respondisse. Plura contra hanc sententiam proferre possem, sed meam simpliciter proponere malo. Literæ* ΑΡΙΣΤ. *sive* Aristacum, *sive* Aristocra-

(a) Select Num. T. V. pag. 41, 42.
(b) De Epoch. p. 132. seqq.

cratem, sive etiam Aristotelem, Aristarchum, Aristomachum, aliudve nomen expresserint, ad magistratum urbis Rhodi referendæ sunt, prouti passim in eorundem Rhodiorum nummis magistratus nomen, nunquam vero caput, exprimitur. Et sic apud Choulium, ubi de Apolline agit in libro de Religione Romanorum, Aristocriti nomen agnoscitur, apud Begerum Thes. Brand. Tom. I. pag. 412. Aristedæ; apud Goltzium Tab. XXIII. Num. X. Aristei. Imo idem Choulius alteram nummi cujusdam Rhodii partem profert (nam caput, quod Solis, ob præcedentes nummos fuisse videtur, non adest) in quo ΑΡΙΣΤΑΚΟΣ expresse legitur; est vero nummi typus simillimus nostro, prout & Aristei ille Goltzianus. Eosdem autem nummos cum hoc Haymii non esse, patet ex capite Solis, & quod ex argento sint; hic vero sit æreus & caput diadematum exprimat. Quoniam vero in omnibus idem Floris & Caducei typus observatur, credo eodem tempore & pari occasione cusos hosce nummos fuisse. Caput vero ex diademate, non Principis vel Imperatoris exercitus, sed Regis esse agnoscitur; atque vel Apollinis Regis est, vel potuit esse Hieronis Primi, Syracusanorum Regis; apparebit enim quædam similitudo, si velis Parutianam meam inspicere Siciliam, ibique Tab. CXLVIII. & CXLIX. quærere Num. 18. 19. 20. & 24. At quid Hieroni Siculo cum urbe & insula Rhodo? Dicam. Ex Rhodo insula per majores suos Lindios ortus fuit hic Hiero, uti demonstravi in Commentariis Parutianis pag. 344. 354. & 1026. unde & symbola urbis Rhodi plus semel in nummis Syracusanis, sub eo rege cusis, apparent, uti docui ibidem. Hinc Rhodiis impensius studens, plurima illis contulit beneficia. Memorabilis historia exstat apud Polybium; narrat enim is Lib. V. pag. 598. quomodo post terræ motum istum, quo misere afflicta fuerat civitas, & admirabilis ille Colossus Solis conciderat, ad omnes Reges Civitatesque legatos Rhodii miserint, tanto cum successu, ut ditissimi inde evaserint. Munificentissimos inter enumerat Gelonem & Hieronem fratres, qui præter argenti talenta septuaginta quinque, lebetes argenteos & alia tanta dederint dona, ut illa quoque insuper ad centum assurgerent talenta; & post hæc & majora beneficia, quasi dando beneficium tam præclaræ civitati, ipsi accepissent, statuas in eorum Digmate posuisse, Populum videlicet Rhodiorum a Populo Syracusano coronatum. Neque miror sane, si & aliis Regibus publice honorem aliquem Rhodii, sapientes sane viri, & ob prudentiam a Polybio laudati habuerint, & Gelonem Hieronemque præcipue, in posterum etiam demereri sibi studuerint, ejusque faciem ut Benefici alicujus Numinis (non tamen addito nomine, ne regem liber populus videretur agnoscere) in ære signato publico nomine exstare voluerint. Hos enim vel similes honores intelligere videtur Polybius, dum pag. 600. concludit, immerito famam magnanimitatis & splendoris sui temporis Reges captare ex minutis donis, quæ quandoque afflictis dare soleant, ob quæ tamen parem benevolentiam atque honorem a Græcis sibi haberi postulent, atque antiquis Regibus ab iisdem haberi est solitus. Adspiravit itaque Herodes ad antiquam illam Gelonis, Hieronis, Antiochi, Ptolemæique in liberalitate Rhodiis præstita gloriam; notatque insuper Josephus de Bello Lib. I. Cap. XXI. eundem Rhodiis ad classem parandam instruendamque pecunias sæpe multisque in locis præbuisse.

Num. 35. Caput muliebre velatum & turritum. Ab altera parte Minerva gradiens dextra Victoriolam sustentat, læva clypeo nititur, cum hac inscriptione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. Exhibet nummum hunc Haymius Tom. I. pag. 146. ad Philopatorem autem, ex stirpe Regis Tarcondimoti, regnantem in Ciliciæ maritimæ parte refert ibidem Massonus. Ciliciæ vero maritimæ sæpius mentionem facit Josephus, præsertim Antiq. Lib. XIII. Cap. XIII. pag. 671. ubi quoque regionis ejus urbem Mopsuestiam (cujus inferius nummum proferemus) nominat. Omnis vero oræ ejus olim Pompeji temporibus Rex erat Tarcondimotus quidam, Romanis fidelissimus trans Taurum socius; uti eum laudat Cicero ad Famil. Lib. XV. Ep. I. cujus filium ejusdem nominis Augustus in regno confirmavit, quemque successionem suæ posteritati tradidisse asserit Strabo Lib. IV. pag. 676.

Num. 36. Caput muliebre velatum; ab altera parte est dimidia navis, cum inscriptione ΑΓΡΙΠΠΕΩΝ. Urbs Agrippias sæpius Josepho memoratur, dicta ita ab Herode, quum antea Anthedon vocaretur, teste eodem Lib. de Bello Lib. I. Cap. IV. pag. 60. & Cap. XXI. pag. 108. ubi cum Raphia & Gaza conjungit; erat enim sita ad mare viginti circiter stadiis a Gaza dissita. Nomen in Agrippæ, qui gener Augusti fuit, memoriam accepit; sicuti Sebaste ab ipso Augusto vocata fuerat; teste eodem ibid. Cap. V. pag. 64. Numeratur inter restitutas & frequentatas a Gabinio, una cum Jamnia, Raphia, aliisque paullo post Cap. VIII. pag. 70. Eadem fere exstant Lib. Antiqu. XIII. Cap. XIII. pag. 670. Cap. XV. pag. 674. Lib. XIV. Cap. V. pag. 691. & denique Lib. XV. Cap. VII. pag. 761.

Num. 37. Caput virile barbatum, cum inscriptione ΠΕΡΓΑΜΟΣ. Ab altera parte Clavæ cernitur involutus Serpens; ad latus est Cornucopiæ; in circuitu legitur ΕΠΙ ΣΤΡΑ. ΚΛ. ΚΕΦΑΛΙΩΝΟΣ. Herois Pergami illud caput est, nobilissimæ in Mysia civitatis Pergami conditoris, cujus urbis incolæ, ob Æsculapii gloriam symbolum ejusdem Dei Serpentem baculo involutum, seu clavæ, in monetis suis referre solent. In hac etiam Græca urbe, Græcorum amantissimus Herodes benevolentiæ & splendoris sui monumenta exstare voluit. Nonne, inquit Flavius, de Bello Lib. I. Cap. XXI. pag. 109. etiam Athenienses & Lacedæmonii, Nicopolitani, & in Mysia Pergamus Herodis sunt plena donariis? Exstat vero Pergami hic nummulus apud Haymium Tomo I. pag. 129.

Num. 38. Herculis caput sacra sibi fronde coronatum; ab altera parte inter duos stellatos Dioscurorum pileos sacra Hydria sive cantharus serpente circumvolutus cernitur, cum inscriptione ΜΑΣΑΝΙΣΣΑ... quod magistratus ibidem nomen esse videtur. De typo hoc consuli potest Haymius Tomo I. pag. 129. Lacedæmonios autem & alibi sæpius laudat Josephus, & de cognatione cum Abramidis gloriari scribit Antiqu. Lib. XII. Cap. IV. pag. 606. ubi Arii Lacedæmoniorum Regis Epistolam ea de re profert, cujus literas dicit fuisse quadratas, sigillum vero Aquilam Draconem tenentem. Responsorias vero Jonathæ, Senatus Judæorum & Communis recitat idem Lib. XIII. Cap. V. ubi itidem de ista cognatione agitur. Sed & alii Lacedæmoniorum nummi apud eundem Haymium & alibi inveniuntur.

Num. 39. Tarsi, nobilissimæ Ciliciæ urbis, meminit Josephus Antiq. Lib. IX. Cap. X. pag. 497. ubi de Jonæ Prophetæ fuga agit; sed & præterea Lib. I. Cap. VI. pag. 21. primos gentium conditores enumerans, Tharsum quoque, ex Japheti, per Jovanum posteritate, Cilicibus originem dedisse asserit, qui scilicet olim Tharsenses dicti fuerint ex conditoris nomine; unde metropoli quoque nomen Tarso, theta in sermone familiari in tau mutato. Antiquitatemque hanc ex Historico nostro adnotavit Stephanus Byzantinus in suo de Urbibus libro; quare etiam ad d. l. dubitat Cl. Relandus an non naves Tarsis in SS. ad Cilicias referri possint. Non multa hujus urbis ante Romanorum Imperatorum tempora cusa numismata exstant. Elegans tamen hoc est, quod damus ex Begero Tom. III. Thes. Brand. pag. 66. in quo videlicet Jovis atque Herculis ibidem cultus exprimitur; unde ab altera parte sedentis Jovis est effigies, dextra victoriolam, læva hastam tenentis; ab altera parte Herculis symbolum Clava in populea cernitur corona. Addi debuerant literæ numerales ΗΝΡ. sed cum non docuerit Begerus, quem situm in nummi area obtineant, sufficere

*** *** mi-

mihi visum est, id solum monere. Referri possunt ad æram Seleucidarum, *& designare annum ejus* CLXXXVIII. *& victorias* Alexandri *Regis* Syriæ *ab ejusque ducibus reportatas.*

Num. 40. Seleuci *Sexti, vigesimi ex* Seleucidis Syriæ *Regis, interitum describens* Josephus *Lib.* XIII. *Antiq. Cap.* XIII. *ait illum a* Mopsuestiensibus, *a quibus pecunias exigere vellet; una cum regia & amicis fuisse crematum. Erat* Mopsuestia Ciliciæ *urbs, unicumque hujus nummum inveni apud* Begerum *Tom.* III. *Thes.* Brand. *pag.* 67. *in quo ratio etiam nominis ejusdem ipso typo exprimitur. A priori enim parte* Jovis *caput est; posteriore* Mopsi *focus, unde & appellatam ita fuisse civitatem* Stephanus *& alii docuerunt; inscriptio vero* ΜΟΨΕΑΤΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ. *docet liberam fuisse & suis legibus usam; quali titulo plures* Antiochensium *nummi, aliorumque superbiunt. Plura docta ad hunc typum congessit* Begerus; *illas vero notas, quæ in parte inferiori cernuntur, non attigit, quarum alteram monogramma (ut plura talia occurrunt) esse existimo; alteram æram indicare, & quidem* ΗΓ. *seu* ΡΓ. *ut innuatur cusus nummus anno centesimo tertio æræ* Seleucidarum.

Num. 41. *Caput diadematum* Mithradatis, Pontici *istius regis celeberrimi, illam animo insitam ferociam etiamnum sublimi ore spirans. Ab altera parte typus ei Regi solitus est, cerva pascens, cum inscriptione* ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ. *Singulare hoc numisma binis de caussis profero; eo quod doceat nomen hujus Regis* Mithradates, *cujus interitum refert Josephus Antiq. Lib.* III. *Cap.* III. *p.* 688. *& de Bello Lib.* I. *Cap.* VI. *pag.* 66. *non vero* Mithridates *scribi debere; tum, quod unicum hoc, visum quondam a me penes Nobiliss.* H. A. Marckium, *Dom. in* Leure, *sit toto orbe notum, ex auro purissimo atque indubitatæ fidei. Atque hæc in præsenti pro Josepho illustrando Numismata sufficiant.*

21. Æ.s.
22. Æ.s.
23. Æ.s.
24. Æ.s.
25. Æ.s.
26. Æ.s.
27. Æ.s.
28. Æ.s.
29. Æ.s.
AV. 30.
Æ.s. 31.
Æ.s. 32.
Æ.s. 33.
Æ.s. 34.
Æ.s. 35.
36. Æ.s.
37. Æ.s.
38. AR.
39. Æ.s.
40. Æ.s.
41. AV.
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ
ΚΟΙΝΟΥ ΑΣΙΑΣ
ΑΡΙΣΤΑΚΟΣ
ΑΓΡΙΠ ΠΕΩΝ
ΤΑΡΣΕΩΝ

†JACOBI GRONOVII PRÆFATIO AD DECRETA ROMANA ET ASIATICA.

SI particula hæc debuit eruditissimo Josepho, sed luxato satis, ex hujus Academiæ bibliotheca restitui, habeo quod gratuler mihi, qui ad eam potui inerari iter & apprehendere. Antiquos ejus scriptoris codices nescio quo fato lacunis refertos esse apparuit satis ex ipsa Arlenii conquestione atque etiam ratione qua is in edendo fuit usus, ut duos codices composuerit, quorum uterque alterius lacunas explere poterat. Ab eo tempore paulatim hîc illic aliquid erutum & productum est, ut docta ejus opera exstarent integriora. Lectus ille mihi primum fuit accuratissime, sed & jucundissime, quum Polybio puer admoverer, & in Suidæ fragmentis animadverterem per viros doctos aliqua isti scriptori attribui, quæ erant Josephi, prout mirabiliter & styli modus & mentis placita in Josepho & Polybio conveniunt, quæ tamen discerni oportet. In eo quisquis legit libri XIV caput XVII, facile ille deprehendit circa finem aut quædam ibi excidisse, aut aliquid male positum esse, quum scribat pag. 485. παραθήσομαι ϗ τὰ γενόμενα ὑπό τε τῆς συγκλήτȣ δόγματα ϗ Ἰȣλίȣ Καίσαρος, *apponam etiam facta senatusconsulta & decreta Julii Cæsaris.* Attamen omnia vicina quæ sequuntur, sunt Julii Cæsaris; & mox eo occiso M. Antonius & P. Dolabella præponuntur SCto, cui nec caput nec pes adest; mox adnectitur L. Lentulus quasi ille post Dolabellam fuerit. Et sic tum jactat multa etiam esse alia talia ab senatu aut Imperatoribus δόγματα aut ab urbibus ψηφίσματα ϗ γράμματα, quorum nulla ostendit in illis quæ vel antecedunt vel subjiciuntur; nempe quia forsan bene doctus librarius, sed operæ fugiens, aut horrens ad turbam nominum, corripuit seriem narrantis late & exspatiantis in hoc capite Josephi; & quum per mentionem decreti ab Lentulo facti de Judæis in urbe Epheso esset data auctori occasio adnectendi alia decreta de Judæis apud Delios, Sardianos, Coos, Laodicenses, Milesios, Pergamenos, universa ista immerito & inique sunt fastidita.

Hæc quum ægre ferrem & magno omnium silentio dolerem ita putidam & hiantem offensam in tanto scriptore non commovere viros doctos ad remedium quacunque concursatione petendum, denique etiam potui in sermonibus cum fortuna de tanto flagitio queri, quoniam res non erat amplius obscura aut ignorata. Quippe deploraverat jam palam Isaacus Vossius anno præcedentis sæculi LXXII in scripto de Sibyllinis oraculis cap. 8. in hæc verba, quæ recognoscas licet. [*Judæos autem magno istoc tempore numero habitasse in plerisque fere Asiæ urbibus, patet ex beneficiis a Populo Romano collatis, quorum exempla ex Josepho alias dabimus. Nescio enim qua ratione factum sit, ut pleraque illa decreta absint ab editis Josephi exemplaribus, cum & in scriptis libris & in versione exstent antiqua, licet admodum mutila.*] Immo mox anno LXXXIV in Observationibus ad Catullum pag. 313 prolaturus decretum, quod exstat pag. 21, hæc præmittit: [*Verum ut liquidius innotescat, quantopere olim Judæis familiares fuerint orationes in maris litore, adscribam decretum Halicarnasseorum, quo Judæis licentia a Romanis conceditur, ut ritu patrio preces fundant litorales.*] Quo adscripto dein pag. 314 addit: [*Integrum adscripsi ψήφισμα, quoniam & hoc æque ac reliqua decreta, quorum mentionem facit Josephus, absunt a vulgatis hujus scriptoris exemplaribus.*] Quæ tam patulæ & conspicuæ & publice utiles viri docti ejulationes non sunt certe ejus generis, ut sperni mereantur aut inter notitias Josephi non recenseri, quas tot cernimus sane inanes & nihil utiles colligi. Josephus utique præ debilitate hac mancus pergit hærere in eodem luto, etsi post id tempus de eo sæpe sit itum in consilium. Sed etiam summopere stupeo, cur ipse Vossius, qui etiam adscripsit in margine *hæc absunt ab editis*, hoc studiorum Græcorum & eorum historiæ supplementum, hoc nobile solennitatis in talibus decretorum formulis specimen, hoc peculiare facti perquam memorabilis documentum & per quos & qua via id impetrari potuerit, indicium, evulgandi non obiverit ipse decus, præsertim quum per tot annos bene syngrapha velut sua se adstrinxerit ac sciverit se pollicitationi suæ inhærere. Sed obstitit credo illi eadem causa, quam remoratam opinor fuisse etiam priores exemplaris illius possessores, quorum unus adscribitur Wilhelm Nooms: quod etiam exemplar cujus chirographi sit, sane non probatissimi, patet ex varietate vel magis pravitate lectionum, quam ideo partim contextui subjeci, partim in notis memoravi. Nec aliud obstitisse crediderim aliis editoribus ab producendo, sicut forsan & librarios scribas deterrere potuit, quo minus ea suis locis collocarent ac bene depingerent, ut nunc forsan in multis etiam vetustis codicibus

† Quoniam inter reliquas Præfationes hæc neglecta fuerat, hoc in loco apponi curavimus.

cibus frustra quærantur. Erat magna hallucinatio in auctoritate præfixa vel senatus consulto sub Dolabella & Antonio, vel Lentuli decreto sic repetito, ut pateat scribam invitum illa exaravisse. Ignorata norma fuit præfationum in SCtis & edictis, unde illa sunt & in editionibus ita jejune contracta, & hic tantopere involuta, ut bene vix queant expediri & purgari. Præsertim magna erat confusio nominum propriorum, quum minus attenderetur in his Romana consuetudo. His quum Romani adsueverint immiscere tribum, sed perpetua aposiopesi indicatam, os Græcum posterioris temporis nequivit id recte percipere & hinc quoque in hac parte non vitiose agere. In quo tamen omnem iram adversus scribas deprecatur immensa absurditas Jo. Harduini, qui quum in Nummis Illustratis pag. 164 citavisset inscriptionem ab Jac. Sponio publicatam, in qua occurrit *C. Sextilius P. F. Vot.* quam citavi pag. 35, velut rem inauditam & maximi momenti agens posteriores literas explicat *Voturia*, & hinc tum tribum Voturiam, tum acumen suum in Plinii *Galeria* libro VII. sect. L. restituta & Romana consuetudine illustrata ex Asconio Pediano jactans claudit [Vide in Plinianis notis & emendationibus ad lib. VII num. CXXXIX] ubi tamen nihil nisi hoc ipsum quoque reperies & rixam cum imperitis editoribus, qui eam vocem masculino more ac sono deformarint, ignari scilicet tribuum nomina solita sic efferri. At, o bone, præstitisset attulisse notam Pauli Manucii ad Ciceronem lib. VIII. famil. epist. 8. hanc, ubi agit de tribubus. [Galeria. Liv. lib. 27. Plinius lib. 7. cap. 49. etsi pro Galeria legitur Galerius. Sed corrigendus locus est ex antiquo libro avunculi mei Francisci Asulani.] Neque ista verba latent in magno notarum corpore vix animadvertenda: immo illa ipsa solent adnecti Antiquitatibus Romanis Rosini, ut quibuscunque adolescentibus exhibeantur. Cur igitur chartam sic maculat & sibi placere conatur? Sed vides hinc, quam possit conturbare homines nominum ratio. Non ideo tamen sic contineri manum oportebat, aut adeo præclaram nitentis clavi purpuram ex veste Judaica aboleri. Nisi fallor, unum hoc est monumentum, unde discimus, quomodo ab Imperatoribus SCta in provinciis solerent exsecutioni mandari, nempe ut in urbes, quas proponebant, ea mitterent addito mandato suo quod tacitas continebat minas, ni parerent. Itaque rursus insuere tentavi; fortunam præstabit tempus. Vale, qui legis, & quod pag. 110 vers. 29 excidit post vocem *omittente*, *sed Dione apud Xiphilinum illic productum usurpante*, appone.

DE-

DEDICATIO EDITIONIS HUDSONIANÆ.

VIRO LONGE NOBILISSIMO
JACOBO BRUGES
DUCI de CHANDOS
MARCHIONI & COMITI
DE CARNARVON,
ET
BARONI CHANDOS
DE SUDELEY.

CUM poſt multorum annorum laborem improbum, & magnos ſumptus Joſepho impenſos, pæne languerem, Tu ſolus, Vir illuſtriſſime, benignitate Tua me labantem excitaſti, & munificentia Tua effeciſti, ut Operi tam difficili & laborioſo par eſſem perficiundo. quapropter ſi quid fructus aut emolumenti ex meis Vigiliis capiat Reſpublica Literaria (capiet autem, uti ſpero, nonnihil) id omne Tibi acceptum referri debere palam aperteque profiteor. Joſephum igitur meum Patrocinio Tuo demiſſe & humiliter commendo, quem accipias rogo, ut grati animi & obſervantiæ in Te meæ Teſtem perpetuum & monumentum futurum. Quod ſupereſt, Deum Optimum Maximum enixe precor, ut Te, Vir Nobiliſſime, Literis & Literatis præſidium certiſſimum, diutiſſime ſervet incolumem.

Tui

&

Dignitatis

Tuæ

Studioſiſſimus.

JOANNES HUDSON.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

ANTONIUS HALLIUS.

COGITANTI mihi sæpenumero de Fatis Veterum Scriptorum, mirum omnino videri solet, neminem inter Eruditos extitisse, qui id Josepho præstaret, quod aliquammulti Auctoribus Josepho multo vilioribus jamdudum præstiterunt. Et nescio sane an rei difficultas quosdam ab hoc opere aggrediundo absterruerit; [1] nonnullis certe mors ipsa impedimento fuerit, quo minus opus aggressum laudabiliter conficerent. Utcunque autem hæc se res habeat, id felicitatis uni demum contigit Hudsono, viro in Litteris peritissimo, ut rem diutissime desideratam fortunate absolveret. Et dolendum equidem est, virum doctissimum prius mortem obiisse, quam merita sua in Josephum Ipse Lectoribus suis commonstrasset. Hoc tamen possum pro certo affirmare, Me sæpius ex ipso audivisse, illi non animum fuisse, ut Prolegomena longa ad Josephum conderet, sed Præfatiunculam duntaxat, quid ab eo in sua Josephi Editione præstitum fuerat exposituram. illud alterum pridem factum fuisse optime cognoverat a nobili Eruditorum Pari, Thoma Ittigio in Prolegomenis Josepho Lipsiensi præmissis, & Joanne Alberto Fabricio in [2] Bibliotheca Græca, Opere in suo genere eximio.

Ad quartum usque Indicem, qui est Scriptorum a Josepho laudatorum, Operæ processerant Typographicæ, cum Hudsonus noster, paulo post moriturus, me accersens, Josephum suum mihi in manus tradidit; rogavitque, ut si quæ restarent peragenda ipse perficerem. annui libentissime; ne aut justo ejus desiderio, aut necessitudini, quæ per plures annos inter nos intercesserat, deesse aliquatenus viderer.

Hudsono ad manus erant omnes Veterum Josephi Interpretum & Textus Græci Editiones. Codices MSS. itidem fere omnes vel ipse oculis lustraverat, vel Lectiones ex iis ab aliis collectas possidebat. Criticorum etiam scrinia post Litteras instauratas præstantissimorum diligenter excusserat, & si quod lucis inde ad Josephum suum illustrandum hauriri potuerat id omne in Notas suas transtulerat. quas qui studiose perlegerit, facile judicabit quanti Josephus Hudsono nostro constitit: nihil esse litterarum deprehendet sive veteris sive recentioris ævi, nihil Librorum sive sacri sive profani argumenti, ad quod ille animum oculosque non converterat.

Ex Libris Scriptis, quorum Lectiones ob oculos habuit, Busbequianus videtur esse reliquis brevior, & non omnino absimilis illi Epitome Antiquitatum, quam adhibuisse se testatur Arnoldus Peraxylus in procuranda Editione Basileensi; aut Epitome MS. Librorum de Bello, qua, a L. Capello mutuo accepta, in condendis Annalibus suis Jacobus [3] Usserius se usum fuisse profitetur. Est autem Codex A. Busbequii, qui in Bibliotheca Cæsarea servatur; optimæ notæ; ut & alius etiam J. Sambuci, in eadem Bibliotheca repositus.

*Inter Schedas J. A. * Bosii cæteris præstare videntur Lectiones e Codicibus Tho. Reinesii, viri summi, exscriptæ; & Casparis Barthii, celeberrimi Polyhistoris, ad [4] veterem Josephi In-*

1 Inter quos eminent J. A. Bosius, Stephanus Monachius, Edvardus Bernhardus, Jacobus Gronovius, Godefridus Olearius, & Hadrianus Relandus.

2 Lib. IV, c. 6. quod quidem caput, in gratiam Lectorum, post *Testimonia* dedimus recusum.

3 Vide ejus Epist. ad Arn. Boot.

* Quem limam Josephi appellare solebat doctiss. Bernardus.

4 Colon. 1524. Fol.

Interpretem [1] *Notulæ. S. Petiti Conjecturæ, in Bibliotheca Bodleiana reconditæ, minus faciendæ; utpote nimium plus tribuentis Rabbinis, Magistellis istis, qui Antiquitates Judaicas primi omnium corruperunt. Sed Syllabum Codicum, per quos profecerit Hudsonus, ab ipso profectum, infra excusum exhibebimus.*

Textum Josephi diligentissime recognovit, & ad Codices correxit; Errores Typographicos, qui in priores Editiones irrepserant, studiose sustulit; nonnullos tamen aut ipse reliquit, aut fortaße etiam admisit, quos nihilominus omnes, quanta fieri potuit cura, * *ad finem Operis emendatos reperies.*

Josephus Scaliger, recentiorum doctissimus, veterem Flavii Interpretem imperitissimum appellat; neque Sigismundus Gelenius, vir alioquin laude sua minime fraudandus, qui emendare & ad Græca Josephi refingere veterem illam Versionem conatus est, hac in parte, Eruditis satisfecit. Hinc novus Hudsono labor surgebat; nova Versione ab ipso donandus erat Josephus; quam tam pure tamque Latine elaboratam nobis dedit, ut cum Scriptis hujus generis præstantissimis merito conferri posse videatur.

Neque dubium esse potest, quin multi amicorum multa illi subsidia ad Josephum illustrandum subministrarent. Copiam Editionis Basileensis, manu Is. Casauboni passim notatæ, Principi debuit Criticorum Richardo Bentleio; Varietatem Lectionis è Codice quodam Regis Galliarum Michaeli Lequienio, Dominicanorum doctissimo; Observationes quasdam egregias viro eruditissimo Richardo Ibbetsono, discipulo olim suo, cujus conjecturas semper exosculatus est; Annotata illustris E. Spanhemii Cl. Jablonskio. neque prætereundus est Guilielmus Lowthius, Præbendarius Wintoniensis dignissimus, cui tantum debuit quantum familiarium nemini. Alia fortasse aliis.

De Josepho sic fere censuit Hudsonus: Scriptorem fuiße eloquentissimum, & veri studiosissimum; sectatorem in nonnullis Dogmatum S. Joannis Baptistæ, ac proinde Testimonia de IESU CHRISTO *& Jacobo Justo genuina eße; errores quos illi nonnulli eruditorum impingunt Librariorum potius esse quam ipsius Josephi; non esse Auctorem Maccabaici, ut neque Tractatus de Universo, qui sub ejus nomine etiamnum alicubi exstat.*

Quid autem censendum sit de ipso Hudsono, Ego quam potero brevissime expediam. Natus erat [2] *Widopiæ prope Cockermutham in Agro Cumbrensi paulo post instauratam apud Britannos Monarchiam. Grammaticen in vicinia didicit ab Hieronymo* [3] *Hechstettero. Juvenis admodum Oxonium* [4] *mißus, in Collegio Reginensi sub Tutela Thomæ Crosthwaitii, viri varia doctrina & humanitate in exteros ea tempestate celebris, Philosophiæ operam dedit; quam ita coluit, ut Litteras interim Humaniores nunquam neglexerit. illas enim per totum vitæ spatium mirifice dilexit, & tantos in iis progreßus fecit, quantos nemo fere suorum æqualium, etsi vixerat in Collegio Litteratorum semper feracissimo. Non multo post quam gradum in Artibus Magistralem* [5] *susceperat, ad Collegium Universitatis commigravit. ubi electus in Socium, per multos annos officio Tutoris functus, Adolescentes ad Philosophiam & bonas litteras instituebat. Dum hæc solita diligentia curaret, Thomæ Hydeo, Linguarum pæne omnium perito, in Præfectura Bibliothecæ Bodleianæ ab Academia* [6] *sufficitur. quem quidem provinciam ad mortem usque summa cum laude administravit. Principalitatem postea Aulæ Beatæ Mariæ Virginis ab honoratissimo Academiæ Cancellario* [7] *obtinuit, rogatu Viri maxime famigerati Joannis Radcliffii, Medicorum omnium sui sæculi facile Principis. Edidit* [8] *Vellejum Paterculum,* [9] *Thucydidem,* [10] *Dionysium Halicarnasseum, Geographiæ veteris* [11] *Scriptores Græcos minores,* [12] *Longinum,* [13] *Mœridem Atticistam, &* [14] *Æsopum. Lactantium prelo paratum habuit; sed quid de eo factum sit, juxta cum ignarissimis scio. Alia minutiora sciens prætereo. Tandem anno* MDCCXIX. *die* [15] 27. *Novembris, post diutinum languorem, magno litterarum damno, hydrope extinctus est. Uxorem duxit Margaretam, filiam D. Roberti Har-*

1 Ex manu Christiani Daumii.
* Suo loco ubique in Nova hac Editione sublatos aut correctos invenies.
2 Vulgo Wedehop.
3 Coll. Regin. Oxon. quondam Socio.
4 Anno 1676.
5 1684.
6 Anno 1701. mense Julio.
7 Anno 1712.
8 Oxon. 1693. 8°. & postea 1711.
9 Ibid. 1696. G. L. cum Scholiis, Fol.
10. G. L. cum Notis 2 Voll. Fol.
11. Quattuor Voll. in 8°. 1698, 1703, 1712.
12. Oxon. 1708. & 1718. 8°.
13. Ibid. 1711.
14. Oxon. 1718. 8°. cum nova Versione, & magna Fabularum accessione.
15. Hora 6 A. M. Ætatis circiter 57.

Harrison Equitis Aurati; ex qua progenuit filiolam unicam, nomine itidem Margaretam, puellulam novem annorum, forma atque indole eximiam.

Viris eruditis suæ ætatis omnibus innotuit. hinc ipsi natæ doctorum amicitiæ, & cum multis litterarum etiam commercia. Tales erant in Italia Ludovicus Antonius Muratorius, Joannes Maria Salvinius, & vir illustris Franciscus Blanchinius; In Gallia Joannes Boivinius, Ludolphus Kusterus, & cujus amicitiam magni semper fecit Michael [1] *Lequienius; In Germania Godefridus Olearius, Joannes Burchardus Menckenius, Joannes Christophorus Wolfius, Henricus Ludovicus Schurtzfleischius, Joannes Georgius Eccardus, & quem præ cæteris coluit Joannes Albertus Fabricius; In Suecia Ericus Benzelius, a quo Philonem Judæum propediem exspectamus; In Dania vir nobilissimus Friderieus Rostgardus; In Belgio Jacobus Perizonius, Hadrianus Relandus, &, paulo ante obitum, Joannes Clericus. Notiores sunt Angli, quam ut mea egeant nomenclatione.*

Erat probitate antiqua, facie decora, statura mediocri, valetudine firmissima, quam tamen studiis & vigiliis nunquam intermissis penitus tandem labefactavit. Hæc habui inpræsentiarum dicenda de Joanne Hudsono, viro doctissimo, & mei, dum viveret, amantissimo.

1 Damasceni Editor.

Scribebam in Coll. *Regin.* OXON.
VI. Non. Maji MDCCXX.

VE.

VETERUM TESTIMONIA DE JOSEPHO, EJUSQUE SCRIPTIS.

SÆCULO II. à CHR. N.

I. *Suetonius Tranquillus in Vespasiano*, c. 5.

APUD Judæam Carmeli Dei oraculum consulentem, ita confirmavere sortes, ut quicquid cogitaret, volveretque animo quamlibet magnum, id esse proventurum, pollicerentur. Et unus ex nobilibus captivis *Josephus*, cum conjiceretur in vincula, constantissime asseveravit fore, ut ab eodem brevi solveretur, verum jam Imperatore.

II. *Justinus Martyr in Orat. Cohort. ad Græcos*, p. 10. *Edit. Paris.*

Ἐπεὶ δὲ καὶ σοφώτατοι, Φίλων τε καὶ Ἰώσηπος, οἱ τὰ κατὰ Ἰουδαίους ἱστορήσαντες, ὡς σφόδρα ἀρχαίου καὶ παλαιοῦ τῶν Ἰουδαίων ἄρχοντος Μωϋσέως μέμνηνται. ὁ γοῦν Ἰώσηπος, τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ παλαιὸν τῆς ἱστορίας καὶ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν βιβλίων σημῆναι βουλόμενος, ἀρχόμενος τῆς ἱστορίας οὕτω γέγραφε· ΦΛΑΒΙΟΥ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ· τὸ παλαιὸν τῆς ἱστορίας Ἀρχαιολογίαν ὀνομάζων.

Quin & sapientissimi illi Philo & *Josephus*, qui res Judaïcas scripserunt, ut admodum vetusti & antiqui Judæorum principis Moysis faciunt mentionem. Ipse certe *Josephus*, vetustatem rerum per ipsorum librorum inscriptionem significare volens, historiam exorsus ita scripsit; FLAVII JOSEPHI ANTIQUITATUM JUDAICARUM LIBRI: vetustatem historiæ Antiquitatum nomine designans.

III. *Idem iterum*, *pag.* 11.

Ταῦτα, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οἱ ἔξωθεν τῆς ἡμετέρας θεοσεβείας περὶ τῆς ἀρχαιότητος Μωϋσέως ἱστοροῦντες γεγράφασι· καὶ ταῦτα πάντα παρ' Αἰγυπτίων ἱερέων μεμαθηκέναι φήσαντες, παρ' οἷς οὐκ ἐτέχθη Μωϋσῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς Αἰγυπτίων παιδεύσεως μετασχεῖν ἠξιώθη, διὰ τὸ ὑπὸ θυγατρὸς βασιλέως εἰς παιδὸς ᾠκειῶσθαι χώραν· καὶ διὰ τὴν προειρημένην πρόφασιν πολλῆς ἠξιῶσθαι σπουδῆς, ὡς ἱστοροῦσιν οἱ σοφώτατοι τῶν ἱστοριογράφων, οἱ καὶ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τὰς πράξεις καὶ τὸ τοῦ γένους ἀξίωμα ἀναγράψασθαι προελόμενοι, Φίλων τε καὶ Ἰώσηπος. οὗτοι γὰρ, τὰς Ἰουδαίων ἱστοροῦντες πράξεις, ἀπὸ μὲν τοῦ Χαλδαίων γένους τὸν Μωϋσέα γεγενῆσθαι φασί· τῶν δὲ προγόνων αὐτοῦ διὰ λιμοῦ πρόφασιν ἀπὸ τῆς Φοινίκης ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον μεταναστάντων, ἐκεῖ τὸν ἄνδρα τετέχθαι φασίν· ὃν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀρετὴν ὁ Θεὸς τιμῆσαι οὕτως, καὶ πράρχοντα καὶ στρατηγὸν καὶ νομοθέτην γενέσθαι τοῦ ἑαυτοῦ γένους ἠξίωσεν, ὁπηνίκα ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὸ τῶν Ἑβραίων πλῆθος ἐπὶ τὴν οἰκείαν χώραν ἐπανελθεῖν ἐδικαίωσε.

Hæc sunt, viri Græci, quæ de Mosis vetustate externi & à religione nostra alieni homines, historias scribentes, tradiderunt: omnia ista se ab Ægyptiis sacerdotibus accepisse professi; apud quos non natus solum, sed etiam qui omni Ægyptiorum disciplina imbueretur, dignus habitus est, propterea quod a Regis filia in filii locum fuerit adoptatus. Propter quam itidem causam magno cit eductus studio, quemadmodum in literas retulerunt sapientissimi historiographi, qui de vita ejus & rebus gestis generisque splendore scribendi provinciam sibi sumpsere, Philon & *Josephus*. Hi siquidem, Judæorum res gestas memoriæ mandantes, à Chaldæis Mosen originem traxisse scribunt. Majores quippe ejus per famis causam è Phœnicia in Ægyptum transiisse, atque ibi virum eum genitum memorant: quem Deus ob præstantem ipsius virtutem honore auctum, Principem, Imperatorem, & Legislatorem genti suæ præposuit, cum ex Ægypto Hebræorum multitudinem in regionem suam reverti, justum & æquum esse duxit.

IV. *Idem rursus*, *pag.* 14.

Ταῦτα οὐ μῦθος ὑμῖν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐδὲ πεπλασμένας ἱστορίας ἀπαγγέλλομεν· ἀλλ' αὐτοὶ, ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ γενόμενοι, καὶ τὰ ἴχνη τῶν οἰκίσκων ἐν τῇ Φάρῳ ἑωρακότες ἔτι σωζόμενα, καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖ ὡς τὰ πάτρια παρειληφότων, ἀκηκοότες, ταῦτα ἐπαγγέλλομεν· ἃ καὶ παρ' ἑτέρων ἔξεστιν ὑμῖν μανθάνειν, καὶ μάλιστα παρ' αὐτῶν τῶν περὶ τούτων ἱστορησάντων, σοφῶν καὶ δοκίμων ἀνδρῶν, Φίλωνός τε καὶ Ἰωσήπου, καὶ ἑτέρων πλειόνων.

Hæc vobis, viri Græci, non ut fabulam, neque ut confictam historiam, renunciamus: sed qui ipsi Alexandriæ fuerimus, & vestigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus, & ab incolis, qui res patrias à majoribus per manus sibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus: quæ ex aliis quoque (aliqua ex parte) intelligere potestis, & potissimum ex eis qui ista scriptis suis inseruerunt, sapientibus & spectatis viris, Philone & *Josepho*, & pluribus aliis.

V. *Idem*

V. *Idem (vel Auctor incertus) in Quæst. & Respons. ad Orthodox. p. 462.*

Si ignorantia, quæ præter voluntatem provenit, veniam secum affert, ficuti nos Scriptura docet, quomodo qui olim exstitere Judæi, & Christum per ignorantiam supplicio crucis affecere, plurimis & intolerandis affecti sunt calamitatibus, sicut in libris *de Excidio* eorum docet *Josephus*?

Εἰ συγγνώμην ἡ ἀκούσιος ἐφέλκεται ἄγνοια, καθὼς ὑπὸ τῆς γραφῆς διδασκόμεθα, πῶς οἱ μὲν πάλαι Ἰουδαῖοι, τὸν Χριστὸν ἐξ ἀγνοίας σταυρώσαντες, πλειστῶν καὶ ἀνυποίστων δεινῶν ἐπειράθησαν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῆς Ἁλώσεως λόγοις μαρτυρεῖ ὁ Ἰώσηπος;

VI. *Irenæus, in Fragmento è Cod. Bibliothecæ Vindobonensis, p. 472. Edit. Oxon.*

Josephus ait, quod, quando in regali aula educabatur Moses, dux exercitus contra Æthiopes electus, & victor evadens, filiam Regis ejus uxorem duxerit: siquidem ex amore, quo ipsum prosequuta est, civitatem ei tradiderat.

Ἰώσηπός φησιν, ὅτι, ἡνίκα ἐν βασιλείοις ἐτρέφετο Μωϋσῆς, στρατηγὸς χειροτονηθεὶς κατὰ τῶν Αἰθιόπων, καὶ νικήσας, ἠγάγετο τὴν τοῦ βασιλέως ἐκείνου θυγατέρα· ἐπείπερ πόθῳ τῷ πρὸς αὐτὸν προδίδωσιν αὐτῷ τὴν πόλιν.

VII. *Theophilus ad Autolycum, lib. 3. p. 257. Edit. Oxon.*

Quod autem attinet ad Phœnicum & Ægyptiorum testimonium, sicuti scripsere de temporibus quæ ad nos spectant, Manetho quidem Ægyptius, & Menander Ephesius, necnon *Josippus*, qui contexuit *Historiam Belli Judaïci* cum Romanis gesti, ita & ista nobis sufficere in præsentiarum reor.

Τῆς μὲν οὖν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων μαρτυρίας, ὡς ἱστορήκασι περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οἱ συγγράψαντες [a] Μανεθὼν ὁ Αἰγύπτιος, καὶ ὁ Μένανδρος ὁ Ἐφέσιος, ἔτι δὲ καὶ Ἰώσιππος, ὁ ἀναγράψας τὸν Ἰουδαϊκὸν πόλεμον, τὸν γενόμενον αὐτοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων, ἀρκετῶς ἤτω ἡμῖν τὰ εἰρημένα.

VIII. [b] *Clemens Alexandrinus in Stromatum lib. 1. p. 341. Edit. Paris.*

Flavius autem *Josephus* Judæus, qui Judaïcas composuit historias, colligens tempora, ait, à Mose usque ad David esse annos DLXXXV. à David usque ad secundum annum Vespasiani MCLXXIX. deinde ab eo usque ad decimum annum Antonini annos LXXVII. ita ut à Mose usque ad decimum annum Antonini sint omnes anni MDCCCCXXXIII.

Φλαούϊος δὲ Ἰώσηπος, ὁ Ἰουδαῖος, ὁ τὰς Ἰουδαϊκὰς συντάξας ἱστορίας, καταγαγὼν τοὺς χρόνους, φησὶν, ἀπὸ Μωσέως ἕως Δαβὶδ ἔτη γίγνεσθαι φπε'· ἀπὸ δὲ Δαβὶδ ἕως Οὐεσπασιανοῦ δευτέρου ἔτους, [ἔτη] αροθ'. εἶτα ἀπὸ τούτου μέχρι Ἀντωνίνου δεκάτου ἔτους, ἔτη οζ'. ὡς εἶναι ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ τὸ δέκατον ἔτος Ἀντωνίνου πάντα ἔτη αωλγ'.

IX. *Tertullianus in Apologetico adversus Gentes, p. 19. Edit. Paris.*

Judæus *Josephus* Antiquitatum Judaïcarum vernaculus vindex.

SÆCULO III.

X. *Dion Cassius Histor. Rom. lib. 66. p. 745. Edit. Hanov. Vide infra in Joannes Xiphilinus.*

XI. *Minucius Felix, p. 36. Edit. Oxon.*

Scripta eorum relege, vel si Romanis magis gaudeas, ut transeamus veteres, *Flavii Josephi*, vel Antonii Juliani, de Judæis require.

XII. *Origines in Commentariis ad Matthæum, p. 223. Edit. Rothom.*

Usque adeo autem Jacobus hic Justitia sua apud populum celeber fuit, ut *Flavius Josephus*, qui XX. libris *Judaïcam Antiquitatem* conscripsit, rationem reddere volens, quare talia perpessus fuerit populus, ut Templum etiam dirutum fuerit, dicat hæc illis ira Dei contigisse, propter ea quæ adversus Jacobum, fratrem Iesu, qui Christus dicitur, perpetraverunt. Ac mirabile quidem illud est, cum Iesum verum esse Christum non crediderit, eum tamen tantam Jacobo justitiam testimonio suo tribuisse; dicit autem existimasse etiam populum, se hæc Jacobi causa sustinuisse.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ διέλαμψεν οὗτος ὁ Ἰάκωβος ἐν τῷ λαῷ ἐπὶ δικαιοσύνῃ, ὡς Φλάβιον Ἰώσηπον, ἀναγράψαντα ἐν εἴκοσι βιβλίοις τὴν Ἰουδαϊκὴν Ἀρχαιολογίαν, τὴν αἰτίαν παραστῆσαι βουλόμενον τοῦ τὰ τοιαῦτα πεπονθέναι τὸν λαὸν, ὡς καὶ τὸν ναὸν κατασκαφῆναι, εἰρηκέναι, κατὰ μῆνιν Θεοῦ ταῦτα αὐτοῖς ἀπηντηκέναι, [c] διὰ τὰ εἰς Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ, τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, ὑπ' αὐτῶν τετολμημένα. καὶ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι, τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν [d] οὐ καταδεξάμενος εἶναι Χριστὸν, [e] οὐδὲν ἧττον Ἰακώβῳ δικαιοσύνην ἐμαρτύρησε τοσαύτην· λέγει δὲ ὅτι καὶ ὁ λαὸς ταῦτα [f] ἐνόμιζε διὰ τὸν Ἰάκωβον πεπονθέναι.

XIII. *Idem contra Celsum, l. 1. p. 14. Edit. Cant.*

Licet enim volentibus legere duos libros *Flavii Josephi* de *Judæorum Antiquitate*, ubi longam Scriptorum seriem citat in gentis ejus antiquitatis testimonium.

Δυνατὸν γὰρ τὸν βουλόμενον ἀναγνῶναι τὰ γεγραμμένα Φλαβίῳ Ἰωσήπῳ περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρχαιότητος ἐν δυσίν· ὅπου πολλὴν συναγωγὴν συγγραφέων φέρει μαρτυρούντων τῇ Ἰουδαίων ἀρχαιότητι.

XIV. *Idem*

a In *Suidæ* Codd. Μάνεθως. al. Μανεθών.

b Idem *Clemens* Strom. 5. meminit τοῦ συντεταχότος τὴν τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιτομήν. Vide *Huet*. D. E. p. 464. Edit. 8.

c Vide *Euseb*. Hist. Eccles. lib. 2. c. 23. p. 65. & *Syncellum* p. 339.

d Vide *Martini* Differt. de Loco *Josephi*, p. 249.

e Vide doctiff. *Huet*. D. E. p. 32.

f Hac de re plura mox infra.

XIV. *Idem iterum*, p. 35.

Ἐν γὰρ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας ὁ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ τῷ Ἰωάννῃ ὡς Βαπτιστῇ γεγενημένῳ, καὶ καθάρσιον τοῖς βαπτισαμένοις ἐπαγγελλομένῳ. ὁ δ᾽ αὐτὸς, [g] καίτοιγε ἀπιστῶν τῷ Ἰησοῦ ὡς Χριστῷ, ζητῶν τὴν αἰτίαν τῆς τῶν Ἱεροσολύμων πτώσεως, καὶ τῆς τοῦ ναοῦ καθαιρέσεως· δέον αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιβουλὴ τούτων αἰτία γέγονε τῷ λαῷ, ἐπεὶ ἀπέκτειναν τὸν προφητευόμενον Χριστόν· ὁ δὲ, καὶ ὥσπερ ἄκων οὐ μακρὰν τῆς ἀληθείας γενόμενος, φησὶ ταῦτα συμβεβηκέναι τοῖς Ἰουδαίοις [h] κατ᾽ ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ δικαίου· ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, ἐπειδήπερ δικαιότατον [i] αὐτὸν ὄντα ἀπέκτειναν.

Nam *Josephus* in XVIII. *Antiquitatum* testatur Joannem exstitisse Baptistam, expiationemque baptizatis esse pollicitum. Idem, quamvis Iesum parum cognoscens pro Christo, dum quærit causam Hierosolymorum excidii, Templique demolitionis (cum debuisset dicere id accidisse propter ejus populi contra Iesum insidias, quia Christum à prophetis promissum interemissent) quasi invitus haud procul à veritate discedens, ait hæc contigisse Judæis in ultionem Jacobi cognomento Justi, fratris Iesu qui dicitur Christus, quia justissimum hominem occiderant.

XV. *Idem Lib.* 2. *p.* 69.

Ταῦτα γὰρ ἤρξατο μὲν ἐπὶ Νέρωνος βασιλεύοντος, παρέτεινε δὲ ἕως τῆς Οὐεσπασιανοῦ ἡγεμονίας, οὗ ὁ υἱὸς Τίτος καθεῖλε τὴν Ἱερουσαλήμ· ὡς μὲν Ἰώσηπος γράφει διὰ Ἰάκωβον τὸν δίκαιον, τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, ὡς δὲ ἀλήθεια παρίστησι διὰ Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ.

Hoc enim fieri cœptum est sub Neronis imperio, duravitque usque ad Vespasiani tempora, cujus filius Titus solo æquavit Hierusalem; ut *Josepho* videtur propter Jacobum justum, qui vocabatur frater Iesu Christi, ut vero res ipsa clamat, propter Iesum Christum Dei filium.

XVI. *Idem rursus*, p. 167.

Καὶ ὁ βουλόμενός γε [k] ἀναγνώτω τὰ τοῦ Φλαβίου Ἰωσήπου περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος δύο βιβλία, ἵνα γνῷ τίνα τρόπον ἀρχαιότερος ἦν Μωϋσῆς τῶν κατὰ χρόνων μακρὰς περιόδους κατακλυσμοὺς καὶ ἐκπυρώσεις φησάντων γίγνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ.

Si quis certiora cupit cognoscere, legat *Flavii Josephi* libros duos de *Judæorum Antiquitate*, ut sciat Mosem longe ætate superiorem fuisse istis, qui juxta temporum vicissitudines diluvia in mundo fieri & exustiones tradiderunt.

XVII. *Porphyrius de Abstinentia, lib.* 4.

Οἱ οὖν τρίτοι [Ἐσσαῖοι] τοιοῦτο ἐποιοῦντο τὸ πολίτευμα, ὡς πολλαχοῦ Ἰώσηπος τῶν πραγματειῶν ἀνέγραψεν. καὶ γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἱστορίας, ἣν δι᾽ ἑπτὰ βιβλίων συνεπλήρωσε, καὶ ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς Ἀρχαιολογίας, ἣν διὰ εἴκοσι βιβλίων ἐπραγματεύσατο, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῷ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εἰσὶ δὲ δύο τὰ βιβλία. "Εἰσὶ τοίνυν οἱ Ἐσσαῖοι, Ἰουδαῖοι μὲν τὸ γένος. ——

Tertius igitur iste ordo hujusmodi institutis vivebat, ut sæpius *Josephus* in scriptis suis testatum reliquit: in secundo nempe libro *Judaïcæ Historiæ*, quam septem libris absolvit, & in decimo octavo *Antiquitatum*, quas viginti libris composuit; & in secundo *ad Græcos*, quod quidem duos libellos complectitur opus. "Essæi, "Judæi quidem natione sunt, *&c.*

SÆCULO IV.

XVIII. *Eusebius Cæsariensis lib.* 8. *Præparat. Evangel. c.* 10. *Edit. Paris.*

Τῶν δ᾽ οἰκείων οἱ περιφανέστατοι καὶ μνήμης ἀλήστου τούτους ἠξίωσαν, Ἰώσηπός τε καὶ Φίλων, καὶ ἕτεροι πλείους.

At Gentilium suorum clarissimi, *Josephus* & Philo, aliique complures, eosdem memoriæ posteritatis sempiternæ, suis etiam operibus, commendare voluerunt.

XIX. *Euseb. Demonstr. Evangel. l.* 3. *p.* 124. *Edit. Paris.*

-------- αὐτάρκης μὲν οὖν καὶ ἡ τῶνδε τυγχάνει περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μαρτυρία. οὐδὲν δὲ οἷον ἐκ περιουσίας καὶ τῷ ἐξ Ἑβραίων Ἰωσήπῳ μάρτυρι χρήσασθαι, ὃς ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας, τὰ κατὰ τοὺς Πιλάτου χρόνους ἱστορῶν, μέμνηται τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐν τούτοις.

"Γίνεται δὲ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς
"ἀνὴρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ πα-
"ραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων
"τἀληθῆ σεβομένων. καὶ πολλοὺς μὲν τοῦ [l] Ἰουδαϊκοῦ·
"πολλοὺς δὲ καὶ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗ-
"τος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἀρχόν-
"των σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύ-
"σαντο οἱ τὸ πρῶτον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐ-
"τοῖς τρίτην ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφη-

—— ego licet talium hominum de Salvatore nostro testimonium nobis abunde satisfacere debeat, tamen nihil me præter propositum facturum arbitror, si quasi ex abundantia quadam, Hebræi quoque *Josephi* testimonio utar: qui in XVIII. Judaïcæ Antiquitatis libro, Pilati tempora in historiam suam referens, de Salvatore nostro mentionem facit, his verbis:

"Existit per idem tempus Iesus sapiens vir, si
"modo virum eum dicere oportet, quippe qui
"earum rerum auctor fuerit, quæ humanam fi-
"dem superant. Docebat porro hic homines,
"si quos veritatis studiosos reperiebat: ergo mul-
"tos sibi Judaicæ, multos etiam Græcæ factio-
"nis adjunxit. Christus plane hic fuit: siquidem
"cum magistratibus nostris accusantibus, illum
"crucis supplicio affecisset Pilatus, non destite-
"runt, qui ab initio complexi fuerant: apparuit
"enim illis tertio die iterum vivens, quemadmo-
"dum

g Vide Cl. *Spenceri* Annott. in *Orig.* p. 30. & *Huet.* ubi supra.
h Eadem fere habet *Eusebius*, paulo infra; & *Cedrenus* vol. I. p. 206. *Edit. Paris.* Vide Epist. Cl. *Picquii* in *Bibl. Crit.* R. P. *Simonii*, Vol. II. p. 34.

i Legendum potius, ἄνθρωπον.
k Al. ἀναγνῶναι.
l Deesse videtur τρόπου, aut simile.

"dum divini prophetæ & hæc, & alia innumerabilia de illo prædixerant, ex quo ad hunc usque diem Christianorum non defecit genus.

"τῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων. ὅθεν εἰσέτι νῦν ἀπὸ τοῦδε τῶν Χριστιανῶν οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.

XX. *Idem l.* 6. *c.* 11. *p.* 291.

At *Josephus vice eorum*, quæ in sacris libris scripta sunt, *Judaicas traditiones* summa diligentia persequutus est, utpote qui Hebræus ab Hebræis existeret.

Ὁ δέ γε Ἰώσηπος καὶ τὰς ἔξωθεν Ἰουδαϊκὰς [m] δευτερώσεις ἀπηκριβωκὼς, ἅτε Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων τυγχάνων.

XXI. *Idem l.* 8. *p.* 397.

Atque optimus hujus rei testis est Hebraicus auctor *Josephus*, qui in XVIII. Judaicæ Antiquitatis libro, quæ ad illa tempora pertinent, exponit: "Herodes, &c.

Μάρτυς δ᾽ ἀξιόχρεως τούτων ὁ ἐξ αὐτῶν Ἑβραίων Ἰώσηπος, ὧδέ πως ἱστορῶν τὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐν [n] ὀκτωκαιδεκάτῳ Ἀρχαιολογίας. "τὴν δὲ βασιλείαν, κ. τ.

XXII. *Idem in Hist. Ecclesiast. l.* 1. *c.* 4. *p.* 17. *Edit. Valesii.* 1659.

Hujus porro descriptionis sub Quirinio celeberrimus apud Judæos Historiarum scriptor *Flavius Josephus* mentionem facit: aliam quoque narrationem de Galilæorum secta, qui iisdem temporibus emersit, statim subnectens.

Ταυτῆς δὲ τῆς κατὰ Κυρήνιον ἀπογραφῆς καὶ ὁ τῶν παρ᾽ Ἑβραίοις ἐπισημότατος ἱστορικῶν Φλαύϊος Ἰώσηπος μνημονεύει, καὶ ἄλλην ἐπισυνάπτων ἱστορίαν περὶ τῆς τῶν Γαλιλαίων κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἐπιφυείσης χρόνους αἱρέσεως.

XXIII. *Idem iterum*, *l. eod. c.* 6. *p.* 20.

Hujus rei locupletissimum testem habes *Josephum*.

Ἔχεις καὶ τούτων ἀξιόχρεω τὸν Ἰώσηπον μάρτυρα.

XXIV. *Idem rursus*, *l. eod. c.* 11. *p.* 29, 30.

—— Joannem Baptistam ab Herode juniore capite truncatum fuisse sacra Euangelii scriptura commemorat. Cui adstipulatur etiam *Josephus*, qui & Herodiadis ipsius nominatim meminit, & diserte narrat, quomodo Herodes priore & legitima conjuge repudiata, quæ Arethæ regis Arabum filia erat, hanc fratris sui uxorem à viro suo per vim adductam sibi conjugem adscivit: inque ejus gratiam necato Joanne Baptista, cum Aretha ob filiæ contumeliam infesto bellum gessit. Quo quidem in bello victum acie Herodem, & universum ejus exercitum deletum refert; hæcque omnia ob scelus adversus Joannem Baptistam perpetratum ei contigisse. Idem *Josephus* Joannem justissimum virum fuisse, & lavacri cujusdam institutorem affirmans, cum iis quæ in sacris Euangeliorum voluminibus de eodem Joanne prodita sunt, mirifice consentit. Refert etiam Herodem Herodiadis culpâ principatu excidisse, & in urbem Galliæ Viennam simul cum ea esse relegatum. Et hæc quidem in octavo decimo Antiquitatum libro ab eo commemorantur, in quo etiam de Joanne scribit his verbis: "Arbitrabantur quidam Judæorum divina ultione periisse Herodis exercitum, Deo cædem Joannis qui Baptista cognominatus est, vindicante. Quippe hunc Herodes obtruncaverat, cum esset vir bonus, Judæosque ad virtutis studium excitaret, præcipiens ut juste quidem inter se, erga Deum autem pie agentes, ad lavacrum accederent. Tunc enim demum acceptum Deo fore lavacrum ajebat, cum eo non ad expiationem criminum uterentur, sed ad corporis munditiem, ut mentibus jam ante per justitiam expurgatis, corporis quoque adderent puritatem. Cumque multi ad eum undique confluerent (hujusmodi enim sermonibus mirifice delectabantur) Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas subditos ad defectionem impelleret, quippe qui nihil non acturi ex ejus consilio viderentur; satius esse duxit priusquam novi aliquid oriretur, illum è medio tollere, quam mutatione rerum facta, ipse in maximum discrimen adductus, seram pœnitentiam agere. "Vinctus igitur ob hanc Herodis suspicionem, "& ad castellum Machæruntem, cujus supra meminimus perductus, ibidem cæsus est.

—— τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ὑπὸ τοῦ νέου Ἡρώδου τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντος, μνημονεύει μὲν ἡ θεία τῶν εὐαγγελίων γραφή. συνιστορεῖ γε μὴν καὶ ὁ Ἰώσηπος ὀνομαστὶ τῆς τε Ἡρωδιάδος μνήμην πεποιημένος, καὶ ὡς ἀδελφοῦ γυναῖκα οὖσαν αὐτὴν ἠγάγετο πρὸς γάμον Ἡρώδης, ἀθετήσας μὲν τὴν προτέραν αὐτῷ κατὰ νόμους γεγαμημένην γυναῖκα· Ἀρέτα δ᾽ ἦν αὕτη τοῦ Πετραίων βασιλέως θυγάτηρ· τὴν δὲ Ἡρωδιάδα ζῶντος διαστήσας τοῦ ἀνδρός· δι᾽ ἣν καὶ τὸν Ἰωάννην ἀνελὼν, πόλεμον αἴρεται πρὸς τὸν Ἀρέταν. ὡς ἂν ἠτιμασμένης αὐτοῦ τῆς θυγατρός. ἐν ᾧ πολέμῳ μάχης γενομένης, πάντα φησὶν τὸν Ἡρώδου στρατὸν διαφθαρῆναι· καὶ ταῦτα πεπονθέναι τῆς ἐπιβουλῆς ἕνεκεν τῆς κατὰ Ἰωάννου γεγενημένης. ὁ δ᾽ αὐτὸς Ἰώσηπος ἐν τοῖς μάλιστα δικαιότατον καὶ βαπτιστὴν ὁμολογῶν γεγονέναι τὸν Ἰωάννην, τοῖς περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν τῶν εὐαγγελίων γραφὴν ἀναγεγραμμένοις συμμαρτυρεῖ. ἱστορεῖ δὲ καὶ τὸν Ἡρώδην τῆς βασιλείας ἀποπεπτωκέναι διὰ τὴν αὐτὴν Ἡρωδιάδα, μεθ᾽ ἧς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ὑπερορίαν ἀπεληλάσθαι, Βιένναν τῆς Γαλλίας πόλιν οἰκεῖν καταδικασθέντα. καὶ ταῦτά γε αὐτῷ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς ἀρχαιολογίας δεδήλωται, ἔνθα συλλαβαῖς αὐταῖς περὶ τοῦ Ἰωάννου ταῦτα γράφει. "τισὶ "δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐδόκει ὀλωλέναι τὸν Ἡρώδου στρατὸν ὑπὸ "τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλα δικαίως τιννυμένου κατὰ ποινὴν "Ἰωάννου τοῦ καλουμένου βαπτιστοῦ. κτείνει γὰρ τοῦτον "Ἡρώδης, ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις κελεύον"τα ἀρετὴν ἐπασκῆσαι, καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους δικαιο"σύνῃ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένους, βα"πτισμῷ συνιέναι. οὕτω γὰρ δὴ καὶ τὴν βάπτισιν ἀπο"δεκτὴν αὐτῷ φανεῖσθαι, μὴ ἐπὶ τινῶν ἁμαρτάδων "παραιτήσει χρωμένων, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἁγνείᾳ τοῦ σώ"ματος, ἅτε δὴ καὶ τῆς ψυχῆς δικαιοσύνῃ προεκ"κεκαθαρμένης. καὶ τῶν ἄλλων συστρεφομένων, καὶ γὰρ "ἥσθησαν ἐπιπλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δεί"σας Ἡρώδης τὸ ἐπὶ τοσόνδε πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς "ἀνθρώποις, μὴ ἐπὶ ἀποστάσει φέροιτο· πάντα γὰρ "ἐῴκεσαν συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες· πολὺ κρεῖτ"τον ἡγεῖται πρίν τι νεώτερον ἀπ᾽ αὐτοῦ γενέσθαι, προ"λαβὼν ἀναιρεῖν, ἢ μεταβολῆς γενομένης εἰς πράγμα"τα ἐμπεσὼν μετανοεῖν. καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τῇ τοῦ Ἡρώ"δου δέσμιος εἰς τὸν Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς τὸ προει"ρημένον φρούριον, ταύτῃ κτίννυται.

m Indicare voluit Eusebius, *Josephum* non uti promiserat, exacte semper sequutum Textum Sacrum, sed ejus loco attulisse majorum suorum δευτερώσεις, sive traditiones.

n Exstat l. XX. c. 8.

XXV. *Idem ibid.*

Ταῦτα περὶ τοῦ Ἰωάννου διελθὼν, καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ συγγράμματος ἱστορίαν ὧδέ πως μέμνηται. "γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς τις "σοφὸς ἀνὴρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ "παραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων "τῶν σὺν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων. καὶ πολλοὺς μὲν τῶν "Ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ [o] Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. "ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων "ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, "οὐκ ἐξεπαύσαντο, οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. "ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, "τῶν θείων προφητῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ "αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων. εἰσέτι τε νῦν τῶν Χρι-"στιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦ-"λον." ταῦτα τοῦ ἐξ αὐτῶν Ἑβραίων συγγραφέως ἀνέκαθεν τῇ ἑαυτοῦ γραφῇ, περί τε τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν παραδεδωκότος, τίς ἂν ἔτι λείποιτο ἀποφυγὴ, τοῦ μὴ ἀναισχύντους ἀπελέγχεσθαι τοὺς κατ' αὐτῶν πλασαμένους ὑπομνήματα; ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτω ταύτῃ.

Hæc *Josephus* de Joanne. Qui etiam in eodem libro servatoris nostri mentionem facit, his verbis: "Iisdem temporibus Iesus quidam fuit "vir sapiens, si tamen virum eum appellare fas "est. Erat quippe admirabilium operum effector, "doctorque eorum qui veritatem libenti animo "complectebantur. Multos ille partim ex Judæis, "partim ex Gentilibus sectatores sibi adjunxit. "Hic erat Christus. Quem à gentis nostræ pri-"moribus delatum, cum Pilatus crucis suppli-"cio addixisset, hi tamen qui illum dilexerant, "eum deinceps colere non destiterunt. Tertio "enim die vivus ac spirans eis apparuit; prout "divini prophetæ hæc & alia quam plurima de "illo mirifica prædixerant. Abhinc porro Chri-"stianorum genus, qui ab eo nomen sumpsere, "ad nostram usque ætatem continuatum manet." Hæc igitur cum scriptor ille ex Hebræis oriundus de Joanne Baptista & de servatore nostro in libris suis commemoraverit, quod jam effugium relinquitur his qui adversus eos acta illa confinxerunt, quo minus impudentissimi esse convincantur? sed de his satis.

XXVI. *Idem lib.* 2. *c.* 10. *p.* 47.

Θαυμάσαι δ' ἄξιον τὸ περὶ τὴν θείαν γραφὴν καὶ ἐν τῷδε τῷ παραδόξῳ συμφωνίας, τὴν τοῦ Ἰωσήπου ἱστορίαν· καθ' ἣν ἐπιμαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ δῆλός ἐστιν ἐν τόμῳ τῆς Ἀρχαιολογίας ἐννεακαιδεκάτῳ, ἔνθα αὐτοῖς γράμμασιν ὧδέ πως τὸ θαῦμα διηγεῖται. "τρίτον δ' ἔτος, κ. τ. λ.

Cæterum mirari subit *Josephi* Historiam, quippe quæ in hujus miraculi narratione cum divina Scriptura plane consentiat. in ea enim veritatem testimonio suo ac suffragio perspicue comprobat, cum rem gestam in XIX. *Antiquitatum* libro exponit his verbis, &c.

XXVII. *Idem paulo infra*, *p.* 49.

Ταῦτα τὸν Ἰώσηπον μετὰ τῶν ἄλλων ταῖς θείαις συναληθεύοντα γραφαῖς ἀποθαυμάζω.

In his *Josephum*, perinde ac in cæteris, magnopere admiror, qui cum Sacris literis in veritate adeo consentiat.

XXVIII. *Idem rursus*, *c.* 23. *p.* 65.

Οὕτω δὲ ἄρα θαυμάσιός τις ἦν, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπὶ δικαιοσύνῃ βεβόητο ὁ Ἰάκωβος, ὡς καὶ τοὺς Ἰουδαίων ἔμφρονας δοξάζειν ταύτην εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς παραχρῆμα μετὰ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ πολιορκίας τῆς Ἱερουσαλήμ· ἣν δι' οὐδὲν ἕτερον αὐτοῖς συμβῆναι, ἢ διὰ τὸ κατ' αὐτοῦ τολμηθὲν ἄγος. ὁ γοῦν Ἰώσηπος οὐκ ἀπώκνησε καὶ τοῦτ' ἐγγράφως ἐπιμαρτύρασθαι, δι' ὧν φησι λέξεων· [p] "Ταῦτα δὲ συμβέβηκεν Ἰουδαίοις, κατ' ἐκδίκησιν Ἰα-"κώβου τοῦ δικαίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου "Χριστοῦ, ἐπειδήπερ δικαιότατον αὐτὸν ὄντα οἱ Ἰουδαῖοι "ἀπέκτειναν.

Porro Jacobus ob singularem justitiam adeo celebris apud omnes & admirabilis fuit, ut Judæorum prudentissimi hanc fuisse causam existimaverint secutæ mox obsidionis Hierosolymorum: quam quidem non ob aliud sibi contigisse, quam propter scelus in Jacobum admissum, ipse etiam *Josephus* scripto testari minime dubitavit, cum ait. "Hæc omnia contigerunt Judæis pro-"pter Jacobum cognomento Justum, fratrem "Iesu qui dicitur Christus; qui cum esset o-"mnium consensu justissimus, nihilo minus à "Judæis necatus fuerat.

XXIX. *Idem lib.* 3. *c.* 7. *p.* 81.

[q] Περὶ μὲν οὖν τῶν, μετὰ τὸ σωτήριον πάθος καὶ τὰς φωνὰς ἐκείνας, ἐν αἷς ἡ τῶν Ἰουδαίων πληθὺς τὸν μὲν λῃστὴν καὶ φονέα τοῦ θανάτου παρῄτηται, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἐξ αὐτῶν ἱκέτευσεν αἰρεθῆναι, τῷ παντὶ συμβεβηκότων ἔθνει, οὐδὲν ἂν δέοι ταῖς ἱστορίαις ἐπιλέγειν.

Ac de iis quæ universæ Judæorum genti post passionem Domini contigerunt, & post voces illas quibus latronem & homicidam morte liberari, ipsum vero auctorem vitæ à medio tolli populus omnis succlamaverat, *Josephi* narrationi quicquam addere minime necesse est.

XXX. *Idem iterum capp.* 9. & 10. *p.* 84.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσιν, ἄξιον μὴ δ' αὐτὸν Ἰώσηπον, τοσαῦτα τῇ μετὰ χεῖρας συμβεβλημένον ἱστορίᾳ, ὁπόθεν τε καὶ ἀφ' οἵου γένους ὡρμᾶτο, ἀγνοεῖν. δηλοῖ δὲ πάλιν αὐτὸς καὶ τοῦτο [r] λέγων ὧδε· "Ἰώσηπος Ματθία-"θίου παῖς, ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεύς· αὐτός τε Ῥωμαίους "πολεμήσας τὰ πρῶτα, καὶ τοῖς ὕστερον παρατυχὼν "ἐξ ἀνάγκης." μάλιστα δὲ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Ἰουδαίων, οὐ παρὰ μόνοις τοῖς ὁμοεθνέσιν, ἀλλὰ

Porro his rebus, tandem ad exitum perductis, rationi consentaneum videtur de *Josepho* ipso, qui historiæ, quam præ manibus habemus, tantum adjumentum contulit, quis, & unde, quove genere prognatus fuerit, exponere. id vero etiam ipse declarat de se loquens his verbis: "Jose-"phus Matthiæ filius, natione Hebræus, do-"mo Hierosolymitanus, ex numero Sacerdotum; "qui & initio adversus Romanos pugnavi, & re-"bus postea gestis necessitate coactus interfui".

Hic

o Φύλου sc. nisi legendum Ἑλληνισμοῦ. Vide n. XIX.

p Vide Cl. *Spencerum* in *Annott.* ad *Origenem* contra *Celsum*, p. 30. 31. & Celeberr. *Huetium* in *Demonst. Evangel.* prop. III.

q Vide *Euseb.* l. 3. c. 7.

r In *Prolego* ad *Bellum Judaicum*.

Hic vir omnium tunc temporis Judæorum præstantissimus fuit, non modo popularium suorum, sed etiam Romanorum judicio; adeo ut ipse quidem in urbe Roma statua donatus sit: libri vero ab eo conscripti in Bibliotheca publica fuerint collocati. Scripsit *Antiquitates Judaïcas* libris XX. *Historiam* vero *Belli Judaïci*, quod à Romanis sua ætate gestum est, complexus est voluminibus VII. quam non solum Græco, sed etiam Patrio sermone, ab se editam esse testatur. dignus omnino cui & hic & in cæteris fides habeatur. Exstant autem duo ejusdem libri de *Judæorum vetustate* lectu dignissimi. In quibus & *Apioni Grammatico* respondet, qui ea ætate volumen adversus Judæos composuerat, & aliis nonnullis qui Judæorum origines perinde calumniari tentaverunt. In priore horum autem librorum, numerum Sacrorum voluminum, quibus vetus Testamentum constat, quænam sint apud Hebræos extra omnem controversiam posita, utpote à majoribus tradita, declarat. ——— Apud nos est & aliud non ignobile opusculum ab eodem elaboratum *de Ratione summo imperio prædita*: quod quidem à nonnullis *Maccabaïcum* inscriptum est, eo quod certamina contineat Hebræorum quorundam, qui, ut in *Maccabæorum* libris proditum est, pro Divini numinis cultu fortiter propugnarunt. Sed & sub finem *Antiquitatum Judaïcarum* libri XX, propositum sibi esse significat, quatuor libros conscribere *de Deo atque ejus natura*, ex opinione Judæorum, quam ipsi à majoribus acceperunt; item *de Legibus, cur earum præcepto quædam permissa sunt, quædam vetita.* Alia præterea ab se elucubrata esse, ipse in suis libris commemorat.

καὶ παρὰ Ῥωμαίοις γέγονεν ἀνὴρ ἐπιδοξότατος· ὡς αὐτὸν μὲν ἀναθέσει ἀνδριάντος ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων τιμηθῆναι πόλεως. τοὺς δὲ σπουδασθέντας αὐτῷ λόγους βιβλιοθήκης ἀξιωθῆναι. οὗτος δὴ πᾶσαν τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀρχαιολογίαν ἐν ὅλοις εἴκοσι καταβέβληται συγγράμμασι. τὴν δ' ἱστορίαν τοῦ κατ' αὐτὸν Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, ἐν ἑπτὰ λόγοις· ἃ καὶ οὐ μόνον τῇ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῇ πατρίῳ φωνῇ παραδοῦναι αὐτὸς ἑαυτῷ μαρτυρεῖ, ἄξιός γε ὢν διὰ τὰ λοιπὰ πιστεύεσθαι. καὶ ἕτερα δὲ αὐτοῦ φέρεται σπουδῆς ἄξια δύο, τὰ περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος· ἐν οἷς καὶ ἀντιρρήσεις πρὸς Ἀπίωνα τὸν γραμματικὸν κατὰ Ἰουδαίων τηνικάδε συντάξαντα λόγον πεποίηται, καὶ πρὸς ἄλλους, οἳ διαβάλλειν καὶ αὐτοὶ τὰ πάτρια τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἐπειράθησαν. τούτων ἐν τῷ προτέρῳ τὸν ἀριθμὸν τῆς λεγομένης παλαιᾶς τῶν ἐνδιαθήκων γραφῶν τίθησι, τίνα παρ' Ἑβραίοις ἀναντίρρητα, ὡς ἂν ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως, διδάσκων. ——— Πεπόνηται δὲ καὶ ἄλλο οὐκ ἀγεννὲς σπούδασμα τῷ ἀνδρὶ, περὶ Αὐτοκράτορος λογισμοῦ· ὅ τινες Μακκαβαϊκὸν ἐπέγραψαν, τῷ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐν τοῖς οὕτω καλουμένοις Μακκαβαϊκοῖς συγγράμμασιν ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας ἀνδρισαμένων Ἑβραίων περιέχειν. καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ τῆς εἰκοστῆς Ἀρχαιολογίας ἐπισημαίνεται ὁ αὐτὸς, ὡς ἂν προῃρημένος ἐν τέτταρσι συγγράψαι βιβλίοις κατὰ τὰς πατρίους δόξας τῶν Ἰουδαίων, περὶ Θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ· καὶ περὶ τῶν νόμων, διὰ τί κατ' αὐτοὺς τὰ μὲν ἔξεστι πράττειν, τὰ δὲ κεκώλυται. καὶ ἄλλα δὲ αὐτῷ σπουδασθῆναι, ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ μνημονεύει λόγοις.

XXXI. *Idem in Chronico Græco, p. 64. Edit. Amst.*

Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα συμβάντα, ἢ πραχθέντα, ἕως τῆς θείας σαρκώσεως, τοῖς Ἰουδαίοις, Ἰώσηπος ἐν τοῖς Μακκαβαϊκοῖς ἱστορεῖ, καὶ Ἀφρικανὸς μετ' αὐτὸν ἐν Ἐπιτόμῳ.

XXXII. [s] *Idem ibid. p. 79.*

Συμφωνεῖ ὁ Ἰώσηπος ἐν τούτῳ ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων, ἔνθα τῷ θείῳ Παύλῳ ὑπὸ τοῦ Χιλιάρχου λέλεκται. οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ———.

XXXIII. *Idem in Commentariis in Psalmos, p. 137. Edit. Paris.*

Quis porro Historias *Flavii Josephi* percurrens, eorumque narratu comperiens, qua ratione obsidione conclusi fame & seditionibus interibant, non præsens dictum admiretur, "Et conclude "adversus eos qui persequuntur me."

Τίς δὲ διελθὼν τὰς Φλαυΐου Ἰωσήπου ἱστορίας, μαθών τε ἐξ αὐτῶν ὅπως ἐν συγκλεισμῷ ἀποληφθέντες λιμῷ καὶ στάσει διεφθάρησαν, οὐ θαυμάσει τὴν ἐνταῦθα λέγουσαν φωνὴν, "καὶ σύγκλεισον ἐξ ἐναντίας τῶν καταδιωκόντων μέ.

XXXIV. *Eustathius in Hexaëmeron, p. 1.*

Clemens & Africanus, & præter hos Tatianus, & ex Judæis *Josephus* & Justus, proprio quisque modo, ab antiquis historiis ad id probandum præbitis, divinum Moysem temporibus Inachi floruisse literis prodidere.

Κλήμης μὲν οὖν καὶ Ἀφρικανὸς καὶ πρὸς τούτοις Τατιανὸς, τῶν δὲ ἐκ περιτομῆς Ἰώσηπος καὶ Ἰοῦστος κατὰ Ἴναχον ἀκμάσαι τὸν θεσπέσιον Μωϋσέα ἱστόρησαν, ἰδίως ἕκαστος ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας ὑποσχὼν τὴν ἀπόδειξιν.

XXXV. [t] *Auctor Chronici Paschalis, p. 127, 128. Ed. Par.*

Festum quod Pascha appellarunt filii Israël, Diabateria & Hyperbasia alii nuncuparunt, quod colligere licet ex iis qui apud Hebræos doctrinæ laude claruerant, Philone, inquam, & *Josepho.*

Ἑορτὴν, ἣν Πάσχα προσηγόρευον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, Διαβατήρια καὶ Ὑπερβάσια ἐκάλουν ἄλλοι, ὡς ἔστι γνῶναι ἔκ τε τῶν παρ' Ἑβραίοις σοφῶν, Φίλωνος λέγω καὶ Ἰωσήπου.

XXXVI. *Idem ibid. p. 247.*

Anno XXXIX. Christi in cœlos assumptionis, Titus Vespasiani filius Judæam urbemque Hierusalem recepit, peragrata universa Palæstina, ipsoque Judæorum everso templo. Agebatur tum Paschatis dies, cum urbem Hierosolymitanam expugnavit, & undecies centena Judæorum millia, in gladio interemptis, delevit, aliaque centum

Τεσσαρακοστῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, Τίτος υἱὸς Οὐεσπασιανοῦ τὴν Ἰουδαίαν παρέλαβεν, [v] καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, προσελθεὶς εἰς πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην, καὶ ἱερὸν τῶν Ἰουδαίων κατέστρεψεν. ἦν δὲ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὅτε παρέλαβε τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπώλεσε ψυχῶν μυριάδας ρί. ξίφεσιν αὐτοὺς κατακόψας,

[s] Vide etiam *pp.* 52, 53, 78.
[t] De ætate ejus vide *Du-Fresne* in Præfat.

[v] Vertendum, *Judæam recepit, & Hierusalem, peragrata universa Palæstina, Judæorumque templum evertit.*

κόψας, καὶ ἄλλας δὲ μυριάδας ιέ. Διαπέπρακεν αἰχμαλώτων, νεανίσκων καὶ παιδίων ἀρρενικῶν καὶ παρθένων κορασίων, καθὼς Ἰώσηππος ὁ σοφώτατος χρονογράφος συνέγραψεν.

quinquaginta millia captivorum ex adolescentibus & pueris, & virginibus & puellis, sub corona vendidit, ut tradit *Josephus* doctissimus Chronographus.

XXXVII. *Basilius Cæsariensis in Homilia in Famem & Siccitatem*, p. 358. *Edit. Paris.*

Τὸ τοῦ λιμοῦ πάθος κατηνάγκασε πολλοὺς πολλάκις καὶ τοὺς ὅρους κινῆσαι τῆς φύσεως, ἅψασθαι μὲν ἀνθρώπων τῶν ὁμοφύλων σωμάτων· μητέρα δὲ παῖδα, ὃν ἐκ τῆς γαστρὸς προήγαγε, πάλιν τῇ γαστρὶ κακῶς ὑποδέξασθαι. καὶ τοῦτο τὸ δρᾶμα Ἰουδαϊκὴ ἐτραγῴδησεν ἱστορία, ἣν Ἰώσηππος ἡμῖν ὁ σπουδαῖος συνεγράψατο, ὅτε τὰ δεινὰ τοὺς Ἱεροσολυμίτας κατέλαβε, τῇ εἰς τὸν Κύριον δυσσεβείᾳ ἐνδίκους τιμωρίας τιννύντας.

Quid fames non cogit? naturæ leges sæpe pervertere ac transgredi multis suadet, & hominum corporibus vel propinquorum vesci: matrem etiam quem peperit natum impulit in ventrem male recondere. Quam tragœdiam Judaica commemorat historia, à *Josepho* gravi Auctore conscripta, quando videlicet diræ calamitates Hierosolymitanos, pœnas justas propter impietatem in Dominum dantes, apprehenderunt.

XXXVIII. *Gregorius Nazianzenus in Orat. XXII.* p. 398. *Edit. Paris.*

Οὗτοι τίνες μὲν ὄντες, καὶ ὅθεν, καὶ ἐξ οἵας ὁρμώμενοι τὸ ἀπαρχῆς καὶ παιδεύσεως, εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς καὶ δόξης περιεληλύθασιν, ὥστε καὶ τοῖς ἐτησίοις τιμᾶσθαι πομπαῖς τε καὶ πανηγύρεσι, καὶ μείζονα τῶν ὁρωμένων τὴν περὶ αὐτῶν δόξαν ἐναποκεῖσθαι τῶν ἁπάντων ψυχαῖς, ἡ περὶ αὐτῶν βίβλος δηλώσει τοῖς φιλομαθέσι καὶ φιλοπόνοις, ἡ περὶ τοῦ Αὐτοκράτορα εἶναι τῶν παθῶν τὸν λογισμὸν φιλοσοφοῦσα, καὶ κύριον τῆς ἐπ' ἄμφω ῥοπῆς, ἀρετήν τε φημὶ καὶ κακίαν. ἄλλοις τε γὰρ οὐκ ὀλίγοις ἐχρήσατο μαρτυρίοις, καὶ δὴ καὶ τοῖς τούτων ἀθλήμασιν. ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει.

Quinam hi fuerint, & unde, & ex qua primum institutione atque doctrina in eam virtutis & gloriæ magnitudinem evaserint, ut tum annuis his Festis ornentur, tum multo major, quam quæ oculis cernitur, eorum gloria in omnium animis condita sit, studiosis ac diligentibus viris perspicue liber ille declarabit, qui *Rationem animi perturbationibus imperare* docet, in ejusque arbitrio esse, ut in utramque partem, hoc est vel ad virtutem vel ad vitium, propendeamus. Nam cum pleraque alia testimonia, tum horum quoque dimicationes ad hujus argumenti confirmationem attulit. Mihi vere hæc tantum dicere sufficiet.

XXXIX. *Hegesippus (seu potius Ambrosius) de Excidio Urbis Hierosol. lib.* 2. *p.* 200. *Edit. Cadom.*

De quo (sc. *Jesu*) ipsi Judæi quoque testantur, dicente *Josepho* historiarum Scriptore, quod fuerit illo in tempore vir sapiens, si tamen oportet (inquit) virum dici; mirabilium &c. ——— hoc dixit *Josephus*, quem ipsi maximum putant: & tamen ita in eo quod verum loquutus est, [x] mente devius fuit, ut nec sermonibus suis crederet, sed loquutus est propter historiæ suæ fidem, quia fallere nefas putabat. non credidit propter duritiam cordis & perfidiæ intentionem: non tamen veritati præjudicabat, quod non credidit; sed plus addidit testimonio, quod nec incredulus & invitus negavit.

XL. *Hieronymus in Epistola Paulæ & Eutocii ad Marcellum ab ipso dictata*, *Tom.* 1. *p.* 126. *Edit. Froben.* *A.* 1526.

Denique etiam *Josephum*, qui vernaculus Scriptor est Judæorum, [y] asserere, illo tempore quo crucifixus est Dominus, ex adytis Templi virtutum cœlestium erupisse voces, dicentium, *Transmigremus ex his sedibus.*

XLI. *Idem in Epistola ad Eustochium*, *Tom.* 1. *p.* 149.

Tales Philo Platonici sermonis imitator, tales *Josephus* Græcus Livius in secunda *Judaicæ Captivitatis* historia Essenos refert.

XLII. *Idem in Epistola ad Lucinium*, *Tom.* 1. *p.* 197.

Porro *Josephi* libros, & Sanctorum Papiæ & Polycarpi volumina, falsus ad te rumor pertulit à me esse translata: quia nec otii mei nec virium est, tantas res eadem in alteram linguam exprimere venustate,

XLIII. *Idem in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum*, *Tom.* 1. *p.* 275.

Ex Versione Sophronii.

Ἰώσηππος Ματταθίου υἱὸς, Ἱεροσολύμων ἱερεὺς, παρὰ Οὐεσπασιανοῦ ἁλοὺς μετὰ Τίτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κατελείφθη. ὃς, εἰς Ῥώμην ἐλθὼν, ἑπτὰ λόγους τῆς Ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως τοῖς δύο βασιλεῦσι, τῷ τε πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, προσήνεγκεν, οἵτινες καὶ τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ παρεδόθησαν· καὶ διὰ τὴν δόξαν τῆς εὐφυΐας, ἀνδριάντος ἠξιώθη. ἔγραψε δὲ τῆς Ἀρχαιολογίας λόγους εἴκοσι, ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου ἀρχῆς ἕως τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους Δομιτιανοῦ Καίσαρος, καὶ δύο Ἀρχαιότητος κατὰ Ἀπίωνος Γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως, ὃς ἐπὶ

Josephus, Mattathiæ filius, ex Hierosolymis Sacerdos, à Vespasiano captus, cum Tito filio ejus relictus est. Hic, Romam veniens, septem libros *Judaicæ Captivitatis* Imperatoribus patri filioque obtulit, qui [z] Bibliothecæ publicæ traditi sunt: & ob ingenii gloriam Statuam quoque meruit Romæ. Scripsit autem & alios viginti *Antiquitatum* libros, ab [a] exordio Mundi usque ad decimum quartum annum Domitiani Cæsaris, & duos Ἀρχαιότητος adversum Apionem Grammaticum Alexandrinum, qui, sub Caligula

x Vide Edit. *Colon.* 8° p. 260.

y Vide Cl. *Picquii* Epist. in *Bibl. Crit.* R. P. *Simonii*. vol. 2. p. 35.

z *Josephus* lib. de Vita sua, dicit, δημοσιεῦσαι προσέταξεν. quæ verba haud satis commode reddidit, *Bibliothecæ publicæ traditi sunt.*

a Περιοχὴ τῆς Ἀρχαιολογίας, tantum ab exordio mundi usque ad annum XII. Neronis, ut constat ex fine *Antiquitatum.* *Antiquitates* vero Josephus absolvit & edidit anno decimo vertente Domitiani, ut constat ex earundem *Antiquitatum* fine.

la legatus missus ex parte Gentilium, *contra Philonem* etiam librum, vituperationem gentis Judaïcæ continentem, scripserat. Alius quoque liber ejus, qui inscribitur [b] περὶ Αὐτοκράτορος λογισμοῦ, valde elegans habetur, in quo & Maccabæorum sunt digesta Martyria. Hic in decimo octavo *Antiquitatum* libro manifestissime confitetur, propter magnitudinem signorum, Christum à Pharisæis interfectum, & Joannem Baptistam vere Prophetam fuisse, & propter interfectionem Jacobi Apostoli, dirutam Hierosolymam. Scripsit autem de Domino in hunc modum, "Eodem tempore fuit Iesus vir sapiens, si tamen virum oportet eum dicere. "Erat enim mirabilium patrator operum, doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: plurimos quoque tam de Judæis, quam de gentibus, sui habuit sectatores, & [c] credebatur esse Christus. Cumque invidia nostrorum principum, cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus qui eum primum dilexerant perseveraverunt: apparuit enim eis tertia die vivens: multa & hæc & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus, & usque hodie "Christianorum gens, ab hoc sortita vocabulum, non defecit.

Καλιγόλα πρεσβευτὴς ἀπεστάλη παρὰ τοῦ μέρους τῶν ἐθνικῶν, καὶ κατὰ Φίλωνος λόγον, περιέχοντα καταγνῶσιν τῶν Ἰουδαίων, ἔγραψεν. ἔστι καὶ ἄλλος αὐτοῦ λόγος περὶ Αὐτοκράτορος λογισμοῦ ἐξαίρετος πάνυ, ἐν ᾧ καὶ τὰ πάθους τῶν Μακκαβαίων ἐμνήσθη. οὗτος ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ λόγῳ φανερῶς ὁμολογεῖ, διὰ τὸν ὄγκον τῶν σημείων τὸν Χριστὸν ἐσφάχθαι παρὰ Φαρισαίων, καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ἀληθῶς γεγενῆσθαι προφήτην. καὶ διὰ τὴν σφαγὴν Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου τὰ Ἱεροσόλυμα πεπορθεῖσθαι. ἔγραψε δὲ καὶ περὶ τοῦ Κυρίου οὕτως, "Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν "χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν "χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκα"λος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ "πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ "ἐπηγάγετο, ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν "πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος "Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγα"πήσαντες· ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν "πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλ"λα μυρία περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων, εἴς τε νῦν Χρι"στιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων, οὐκ ἔλιπε τὸ φῦ"λον.

XLIV. *Idem ibid. cap.* 14.

Justus Tiberiensis, de provincia Galilæa, conatus est & ipse Judaïcarum rerum Historiam texere, & quosdam Commentariolos de Scripturis componere, sed hunc *Josephus* arguit mendacii. Constat autem illum eo tempore scripsisse, quo & *Josephus*.

Ἰοῦστος Τιβεριάδος, ἐπαρχίας Γαλιλαίας, ἐπεχείρησε μὲν καὶ αὐτὸς Ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν συντάξαι, καί τινα ὑπομνήματα περὶ γραφῶν· ἀλλὰ τοῦτον Ἰώσηπος ἐλέγχει ψευδόμενον. καὶ γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ συνέγραφεν, ὅτε καὶ Ἰώσηπος.

XLV. *Idem libro secundo adversus Jovinianum, Tom.* 2. *p.* 79.

Josephus in secunda *Judaïcæ Captivitatis* historia, & in decimo octavo *Antiquitatum* libro, & [d] *contra Apionem* duobus voluminibus, tria describit dogmata Judæorum, Sadducæos, Pharisæos, & Essenos; quorum novissimos miris effert laudibus: quod & uxoribus, vino, & carnibus semper abstinuerint; & quotidianum jejunium verterint in naturam. Super quorum vita & Philo vir doctissimus proprium volumen edidit.

XLVI. *Idem libro secundo adversus Pelagianos, Tom.* 2. *p.* 287.

Unde & *Josephus*, Maccabæorum Scriptor historiæ, frangi & regi posse dixit perturbationes animi, non eradicari.

XLVII. *Idem in Epistola ad Magnum Oratorem Romanum, Tom.* 2. *p.* 332.

Josephus, Antiquitatem approbans Judaïci populi, duos libros scribit *contra Apionem Alexandrinum Grammaticum*; & talia sæcularium profert Testimonia, ut mihi miraculum subeat, quomodo *vir Hebræus*, & ab infantia Sacris literis eruditus, cunctam Græcorum Bibliothecam evolverit.

XLVIII. *Idem in Epistola ad Marcellam, Tom.* 3. *p.* 44.

Quam vellem nunc tibi omnem habitum sacerdotalem exponere, & per singulas vestium species divina ostendere sacramenta. Verum quia in hoc ipso brevitatem epistolæ excessimus, & *Josephus* & Philo, doctissimi Judæorum, multique de nostris id latissime persequuti sunt, quorum, ut ajunt, voce audies me, quæ de cætero velis, præsens percontator præsentem.

XLIX. *Idem in Commentariis in Isaiam, cap.* 54. *Tom.* 5. *p.* 293.

Ad tempus Romanæ victoriæ universa referimus, quæ *Josephus* Judaïcæ Scriptor historiæ [e] septem explicat voluminibus, quibus imposuit titulum *Captivitatis Judaïcæ*, id est περὶ Ἁλώσεως.

L. *Idem in Comment. in Ezechiel. c.* 38. *Tom.* 5. *p.* 628.

Et revera nec in Genesi, nec in alio Scripturæ loco, nec in *Josepho* quidem, qui omnia Hebraïcarum gentium in primo *Antiquitatis* libro exponit nomina, hanc gentem potuimus invenire.

LI. *Idem in* [f] *Comment. in Danielem, c.* 5. *Tom.* 5. *p.* 709.

Sed juxta Berosum, qui Chaldæam scripsit historiam, & *Josephum*, qui Berosum sequitur, post Nebuchodonosor, qui regnavit, *&c.*

LII. *Idem*

b Vide *Petit.* Tom. 3. p. 342.

c Vide *Vossii* Chronol. Sac. p. 183. & *Martin.* p. 219.

d Nec disputans adversus Apionem *Josephus* mentionem facit Sectarum Judaicarum, nec ullibi tradit Essenos vino & carnibus abstinuisse, aut quotidie jejunasse; immo contrarium edocet lib. 2. *de Bello.* Sed qui *Esseni* perpetuo jejunabant, nec unquam carne & vino utebantur, sunt illi à *Philone* Judæo literis commendati. *Coteler.* in Notis ad Constit. Apost. l. 6. c. 6. p. 270.

e Ita etiam in *Comment.* in *Joëlem*, c. 1. *Tom.* 6. p. 66.

f Vide eundem in Proœmio ad Daniel.

g Vide

LII. *Idem in* [g] *Chronico Eusebiano, lib.* 2.

[h] *Josephus* etiam vernaculus Judæorum scriptor testatur (tempore Passionis Christi) auditam fuisse vocem dicentium, *Migremus ex his sedibus.*

LIII. *Augustinus in* [i] *Epistola ad Hesychium, p.* 750. *Tom.* 2. *Edit. Benedict.*

Nam *Josephus*, qui Judaïcam scripsit historiam, talia mala dicit illi populo tunc accidisse, ut vix credibilia videantur.

LIV. *Chrysostomus in Homil. XXXVI. adv. Judæos III. Tom.* 4. *p.* 481. *Edit. Frontonis Ducæi.*

Φέρε καὶ ἕτερον τῶν εἰρημένων παραγάγωμεν μάρτυρα, ὃν μάλιστα ἀξιόπιστον εἶναι νομίζουσιν· Ἰώσηπον λέγω, τὸν καὶ τὰς συμφορὰς αὐτῶν τραγῳδήσαντα, καὶ τὴν παλαιὰν διαθήκην παραφράσαντα πᾶσαν· ὃς, μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν γενόμενος, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ προῤῥηθεῖσαν εἰπὼν, καὶ περὶ ταύτης διελέχθη τῆς αἰχμαλωσίας τῆς γενομένης, τὴν τοῦ προφήτου ἑρμηνεύων ὅρασιν. ——

Age proferamus & alium testem eorum quæ dicta sunt, quem illi (Judæi) gravissimum habent Auctorem: *Josephum* loquor, qui calamitates illorum Tragicas descripsit, ac vetus Testamentum omne velut paraphrasi fusius explicavit. qui fuit post Christi adventum, & captivitatem ab ipso prædictam commemorans, de hac quoque disseruit, Danielis visionem enarrans, *&c.*

LV. *Idem mox infra, p.* 486.

Σὺ δέ μοι σκόπει, ὡς εἰ καὶ Ἰουδαῖος ἦν ὁ ἀνὴρ ὁ ταῦτα γράψας, ἀλλ' οὖν οὐκ ἠνέσχετο τὴν ὑμετέραν ζηλῶσαι φιλονεικίαν.

Tu vero illud mihi considera, quod tametsi Judæus esset ille, qui hæc scripsit, *Josephus*, tamen veritus est vestram imitari pervicaciam.

LVI. *Idem in libro adversus Vituperatores vitæ Monasticæ, Tom.* 4. *p.* 414.

Ἐρῶ δὲ οὐκ ἐμὸν λόγον, ἀλλ' ἀνδρὸς Ἰουδαίου, τοῦ τὰ ἐκείνων ἱστορηκότος ἀκριβῶς.

Verbis autem utor non meis, sed *Judæi*, qui eam historiam conscripsit diligenter.

LVII. *Idem in Homil. in Acta Apost. Tom.* 8. *p.* 488.

Εἰ μὲν Χριστιανὸς ὁ ταῦτα γράφων ἦν, κἂν ὕποπτος ὁ λόγος ἦν· εἰ δὲ Ἰουδαῖος, καὶ Ἰουδαῖος ζηλωτὴς, μετὰ τὸ εὐαγγέλιον ἐλθὼν, πῶς οὐ πᾶσι καταδηλα τὰ γινόμενα.

Si quidem Christianus exstitisset horum Scriptor, suspecta forsan esset oratio. At cum Judæus sit, idque æmulator, qui post Euangelium floruit, quomodo non omnibus manifesta quæ gesta sunt?

LVIII. [k] *Ruffinus in Historia Eccles. Euseb. l.* 3. *c.* 9. *p.* 55. *Edit. Bas.*

Operæ pretium sane est post ista noscere quis fuerit hic *Josephus*, & unde, vel ex quo genere originem ducens, qui tantam nobis materiam rerum gestarum cognitionemque præstiterit. Exponit ergo etiam hæc ipse de se, hoc modo scribens: "*Josephus* Matathiæ filius, Hebræus genere, ex Hierosolymis sacerdos, qui & ipse primo bello Romanos oppugnaverim, & posterioribus nihilominus interfuerim præliis, necessitate constrictus." Constat igitur hunc virum per idem tempus non solum apud Judæos proprios cives, verum etiam apud Romanos habitum esse nobilissimum, ita ut literarum merito in urbe Roma etiam statua donaretur, & libri ejus Bibliothecæ traderentur. Conscripsit namque *Antiquitatem* Historiam in viginti libris. Belli vero *Judaïci*, cum Romanis habiti, Historiam septem voluminibus comprehendit; quam non solum Græca facundia, verum & patrio, id est, Hebræo sermone suis etiam civibus se edidisse confirmat. dignus cui præ cæteris omnibus debeat credi. Sed & alia ejusdem viri exstant de *Judæorum vetustate* duo Volumina, in quibus contradicere Apioni cuidam Grammatico videtur, qui illis temporibus adversum Judæos scripserat; & ad alios quosdam, qui morem gentis Judæorum atque instituta laceraverunt.

SÆCULO V.

LIX. *Isidorus Pelusiota, lib.* 3. *Epist.* 19.

Εἰ μηδὲν πλέον τοῦ γράμματος νομίζει τὸν νομοθέτην εἰρηκέναι ὁ πρὸς σὲ, ὡς ἔφης, διενεχθεὶς Ἰουδαῖος· εἶπε πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐλέγχουσιν ὑμῶν τὴν ἀπαιδευσίαν οἱ δύο ἄνδρες οἱ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν συγγραφεῖς παρ' ὑμῖν γεγονότες, Φίλων ὁ θεωρητικώτατος καὶ Ἰώσηπος ὁ ἱστορικώτατος. ὁ μὲν πᾶσιν σχεδὸν τὴν παλαιὰν [διαθήκην] εἰς ἀλληγορίαν τρέπων, ὁ δὲ διαῤῥήδην γράφων· "[l] τὰ μὲν αἰνιττομένου τοῦ νομοθέτου δεξιῶς, τὰ δὲ ἀλληγοροῦντος μετὰ σεμνότητος, ὅσα δ' ἐξ εὐθείας λέγεσθαι συνέφερε ταῦτα ῥητῶς ἐμφανίζοντος.

Si Legislatorem nihil aliud præter literam dixisse Judæus is existimat, qui tecum rixatus est, his ad eum verbis utere: Inscitiam vestram duo viri refutant, qui post Christi adventum apud vos literarum monumenta condiderunt; nimirum Philo contemplator egregius, & *Josephus* insignis historicus. Ille quidem dum universum pæne vetus Testamentum ad allegoriam trahit: hic dum ad hunc modum loquitur; "Legislatore alia commode ac scite innuente, alia cum gravitate allegorico sensu exponente, eademque omnia quæ recte ac plane dici utile erat ad literam indicante.

LX. *dem lib.* 4. *Epist.* 75.

Εἰ τὰ ἐπίχειρα τῶν ἀλιτηρίων Ἰουδαίων, τῶν κατὰ τοῦ Χρι-

Si vis cognoscere quibus pœnis scelerati Judæi, con-

[g] Vide etiam p. 78.

[h] Ista verba Eusebii Græce profert Syncellus. Idem habet Hieronymus in *Mat.* 27. & alibi. Verum in Commentariis in Isaiam dicit, hanc vocem auditam fuisse ante excidium Hierosolymitanum. Nonnulla etiam de Archelao manifeste falsa affert Eusebius; adeo ut vel Eusebius inciderit in vitiosos *Josephi* Codices, vel verba ista non legerit in *Josepho*, sed ex alio fortasse auctore addiderit.

[i] Vide Epist. ad Lucinium, Tom. IV. part. 2. p. 578.

[k] Vide eundem, p. 48. & alibi passim.

[l] In *Procemio Antiquitatum.*

contra Christum insanientes, affecti sint, sume *Josephi*, Judæi quidem, sed veritatis studiosi viri, historiam *de Excidio*, ut videas divinitus actam historiam, qualem nec tota series temporum vidit, ex quo & quamdiu homines exstiterunt. Nam ne quis denegaret fidem ipsorum calamitatibus, fidem omnem & exemplum superantibus, non extraneum aliquem (forsan enim, vel potius necessario, non invenisset fidem) sed hominem ex eadem gente & eorum observantissimum instruxit veritas, ut stupenda illa, quæ Judæis evenerunt, tragice describeret.

σοῦ ἐπιλυπησάντων, γνῶναι βούλει, ἔντυχε τῇ Ἰωσήπου, ἀνδρὸς Ἰουδαίου μὲν, φιλαλήθους δὲ, περὶ τῆς ἁλώσεως ἱστορίᾳ, ἵνα ἴδῃς θεήλατον ἱστορίαν, οἵαν οὐδὲ ὁ σύμπας εἶδε χρόνος, ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐφ' ὅσον ἄνθρωποι, ἵνα γὰρ μηδεὶς ταῖς ἀπίστοις αὐτῶν καὶ παραλόγοις ἀπιστήσῃ συμφοραῖς, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα· ἢ γὰρ ἂν ἴσως, μᾶλλον δὲ ἀναγκαίως ἠπιστήθη· ἀλλ' ὁμόφυλον αὐτὸν καὶ ζηλωτὴν παρεσκεύασεν ἡ ἀλήθεια τὰ ἀλλόκοτα ἐκεῖνα ἐκτραγῳδῆσαι πάθη.

LXI. *Idem lib. 4. Epist. 225.*

Quoniam & Græcis & Barbaris & omnibus omnino hominibus videtur, & jure quidem, hostium testimonium fide dignum; Judæi vero, omnem excedentes improbitatem, non solum Prophetis fidem non habuerunt, sed ne quidem ipsi Deo; exstitit autem *Josephus* quidam, Judæus summus, & acer Legis propugnator, quique vetus Testamentum ex fide veri paraphrastice exposuit, & pro Judæis strenuissime se gessit, ac per omnia ipsorum res meliores, quam dici possit, ostendit, rerum autem veritati cedere dignatus est, (non enim impiorum sententiam secutus est) necessarium esse arbitratus sum, ipsius verba apponere. Quid igitur ait? "Eodem tempore fuit Iesus, vir sapiens, "si tamen virum &c. —— Ego vero cum multis aliis in rebus valde miror hominis veracitatem, tum vero vel maxime in illis verbis, cum ait, "doctor "hominum, qui libenter veritatem suscipiunt &c.

Ἐπειδὴ καὶ Ἕλλησι καὶ βαρβάροις καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἡ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία εἰκότως δοκεῖ ἀξιόχρεως εἶναι, Ἰουδαῖοι δὲ, πᾶσαν ὑπερβαλλόμενοι κακίαν, οὐ μόνον τοῖς προφήταις οὐκ ἐπίστευσαν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῷ τῷ Θεῷ· ἐγένετο δέ τις Ἰώσηππος, Ἰουδαῖος ἄκρος καὶ τοῦ νόμου ζηλωτὴς, καὶ τὴν παλαιὰν διαθήκην μετὰ ἀληθείας παραφράσας, καὶ ὑπὲρ Ἰουδαίων ἄριστα ἀνδρισάμενος, καὶ πάντα τε τὰ ἐκείνων κρείττονα λόγου ἀποφαίνων, τῇ δὲ τῶν πραγμάτων ἀληθείᾳ παραχωρῆσαι ἀξιώσας· οὐ γὰρ ἐζήλωσε τὴν ἀσεβῶν γνώμην· ἀναγκαῖον οἶμαι τὰς ἐκείνου παραθέσθαι ῥήσεις. τί οὖν φησί; "Γίνεται δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ, "εἴγε αὐτὸν ἄνδρα λέγειν χρὴ -------. Ἐγὼ δὲ λίαν θαυμάζω τἀνδρὸς ἐν πολλοῖς μὲν τὸ φιλάληθες· μάλιστα δὲ, ἐν οἷς εἶπε, "διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀλη-"θῆ δεχομένων -----.

LXII. *Cyrillus* [m] *Alexandrinus, lib. 5. Comment. in Joann. Evang. p. 517. Edit. Paris.*

Tanta quippe mala Judæos ex bello manent, ut illorum experimento genus omne mortis jucundius sit atque optabilius. Cæterum Judæorum eversionem, & incolarum captivitates, cædemque crudelissimam, civitatum famem, ac liberorum in iis comestionem in historiis suis *Josephus* commemorat.

Εἰς τοῦτο γὰρ Ἰουδαίοις τὰ ἐκ τοῦ πολέμου περίεστι πάθη, ὡς τῆς ἐκείνων πείρας πᾶν εἶδος θανάτου γενέσθαι γλύκιόν τε καὶ αἱρετώτερον. τὴν δὲ τῆς χώρας αὐτῶν ἐξανάστασιν, καὶ τῶν ἐνοικούντων αὐτὴν τούς τε ἐξανδραποδισμοὺς, καὶ τὴν ὠμοτάτην σφαγὴν, καὶ τοὺς ἐν ἑκάστῃ πόλει λιμοὺς, τάς τε ἐν αὐταῖς τεκνοφαγίας ἱστορεῖ καὶ Ἰώσηπος ἐν οἰκείοις συγγράμμασι.

LXIII. *Theodoritus Episc. Cyrens. in Quæstionibus in Exodum, p. 110. Edit. Paris.*

Josepho autem credendum est in his rebus, ut qui gentis *suæ* mensuras probe norat.

Πιστευτέον δὲ ἐν τούτοις Ἰωσήπῳ, ἀκριβῶς τοῦ ἔθνους τὰ μέτρα ἐπισταμένῳ.

LXIV. *Idem in Comment. in Daniel. p. 616. Edit. Par.*

Neque enim quæ à *Josepho* dicuntur cum Græcis Historicis consentanea sunt. Nec enim in illis facile licet invenire, Cyaxarem Astyagis filium, eundem *esse* Darium, quem iste narrat una cum Cyro contra Babylonem cum exercitu profectum: ita ut omnino *Josephi* oratio à fide abhorreat.

Οὐδὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς ἱστορίαις τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου εἰρημένα συμβαίνει, οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείναις ἔστιν εὑρεῖν Κυαξάρην τὸν τοῦ Ἀστυάγους υἱὸν, αὐτὸν εἶναι τὸν Δαρεῖον, ὃν οὗτος ἔφη σὺν τῷ Κύρῳ τὴν στρατείαν κατὰ τῆς Βαβυλῶνος ποιησάμενον· ὥστε παντάπασιν ἀπίθανα εἶναι τὸν τοῦ Ἰωσήπου λόγον.

LXV. *Idem ibid.*

Hæc nos apertius edocent primus & secundus Maccabæorum libri; quæ & Josephus historiographus accurate conscripsit. -----

Ταῦτα σαφέστερον ἡμᾶς ἡ τῶν Μακκαβαίων βίβλος ἥτε πρώτη καὶ ἡ δευτέρα διδάσκει, καὶ Ἰώσηπος ὁ ἱστοριογράφος ἀκριβῶς ταῦτα συνέγραψε -------.

LXVI. *Idem ibid. p. 697.*

Antiquos vero Judæos beatum Danielem maximum Prophetam vocasse, testis locuples est *Josephus* Hebræus, qui Christianam quidem prædicationem non admisit, veritatem tamen occultare non sustinuit.

Ὅτι δὲ οἱ πάλαι Ἰουδαῖοι τὸν μακάριον Δανιὴλ μέγιστον ἀπεκάλουν Προφήτην, μάρτυς ἀξιόχρεως Ἰώσηππος ὁ Ἑβραῖος, τὸ μὲν Χριστιανὸν οὐ δεξάμενος κήρυγμα, τὴν δὲ ἀλήθειαν κρύπτειν οὐκ ἀνεχόμενος.

LXVII. *Philostorgius in Compend. Hist. Eccles. lib. 1. p. 468. Edit. Vales.*

Quarum denique librum à *Josepho* scriptum & ipse (aliis consentiens) ait; atque non tam hi-

Τὸ μέντοιγε τέταρτον [τῶν Μακκαβαϊκῶν] ὑπὸ Ἰωσήπου γεγράφθαι καὶ αὐτὸς συνομολογῶν, οὐχ ἱστορίαν μᾶλ-

λον

[m] Idem *Cyrillus* meminit *Josephi* Sanchoniatonis Interpretis. vide l. 6. *contra Julianum*, p. 205. ed. Lips. & *Dodwellum* de Sanchoniathone §. v, vi.

Vide

λον ἢ ἐγκώμιον εἶναί φησι, τὸ περὶ τὸν Ἐλεάζαρον καὶ τοὺς ἑπτὰ παῖδας τοὺς Μακκαβαίους διηγούμενον.

storiam quam encomium esse, occupatum circa Eleazarum & Maccabæos ejus septem filios.

LXVIII. *Hermias.*[n] *Sozomenus in Hist. Ecclesiast. lib.* 1. *c.* 1. *p.* 8.

Καὶ Ἰώσηπος δὲ ὁ Ματθίου ὁ ἱερεὺς, ἀνὴρ παρά τε Ἰουδαίοις καὶ Ῥωμαίοις ἐπιδοξότατος γενόμενος, ἀξιόχρεως ἂν εἴη μάρτυς τῆς περὶ Χριστοῦ ἀληθείας. ἄνδρα μὲν γὰρ αὐτὸν ἀποκαλεῖν ὀκνεῖ, ὡς παραδόξων ἔργων ποιητὴν, καὶ διδάσκαλον λόγων ἀληθῶν· Χριστὸν δὲ περιφανῶς ὀνομάζει, καὶ τῷ σταυρῷ καταδικασθῆναι, καὶ τριταῖον ζῶντα φανῆναι. καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ προειρῆσθαι τοῖς θείοις προφήταις οὐκ ἀγνοεῖ. πολλοὺς δὲ ὄντας οὓς ἐπηγάγετο Ἕλληνάς τε καὶ Ἰουδαίους ἐπιμεῖναι ἀγαπῶντας αὐτὸν μαρτυρεῖ, καὶ τὸ ἀπ᾽ αὐτοῦ ὠνομασμένον μὴ ἐπιλεῖψαι φῦλον. καί μοι δοκεῖ ταῦτα ἱστορῶν μονονουχὶ βοᾷν ἀναλόγως τοῖς ἔργοις Θεὸν εἶναι τὸν Χριστόν. ὑπὸ δὲ τοῦ παραδόξου πράγματος καταπλαγεὶς, ὥσπερ μέσως παρέδραμε, μηδὲν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἐπισκήψας, μᾶλλον δὲ καὶ συνθέμενος. ταῦτά μοι λογιζομένῳ θαυμαστὸν εἰκότως καταφαίνεται, μὴ τοὺς Ἑβραίους φθάσαι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἰς Χριστιανισμὸν μεταβαλεῖν. εἰ γὰρ καὶ Σίβυλλα καὶ χρησμοί τινες τῶν ἐπὶ τῷ Χριστῷ συμβεβηκότων, τὸ μέλλον προεμήνυσαν, οὐ παρὰ τοῦτο δήπου πᾶσιν Ἕλλησιν εἰς δυσπιστίαν ἐγκαλεῖν ἐστίν. ὀλίγοι γὰρ οἱ παιδείᾳ διαφέρειν ἐδόκουν, τὰς τοιαύτας ᾔδεσαν προφητείας, ἐμμέτρους τε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὔσας, καὶ σεμνοτέροις πρὸς δῆμον λέξεσι πεφρασμένας. ἦν δὲ ἄρα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῆς ἄνωθεν προμηθείας, ἐπὶ συμφωνίᾳ τῶν ἐσομένων, μὴ μόνον ἰδίοις προφήταις ἐνηχῆσαι τὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ ὀθνείοις ἐκ μέρους· ὥσπερ εἴ τις μελοποιὸς διὰ χρείαν παραξένου μέλους, τὰς περιττὰς τῶν χορδῶν ἐπιδράμοι τῷ πλήκτρῳ, ἢ τῆς οὔσης ἑτέρας προσθείη.

Sed & *Josephus* Matthiæ filius sacerdos, vir cum apud Judæos, tum apud Romanos celeberrimus, veritatis de Christo testis est locupletissimus. Eum enim hominem quidem appellare detrectat, utpote mirabilium operum effectorem, veræque doctrinæ magistrum: Christum vero diserte nominat, & supplicio crucis addictum, tertia die vivum apparuisse, & alia plurima miracula à divinis vatibus de illo prædicta esse testatur. Multos præterea quos ille ad se pertraxerat, tam Judæos, quam Græcos, in illius amore perseverasse affirmat; gentemque ejus nomine appellatam neutiquam defecisse. Ac mihi quidem videtur, dum ista scribit, propemodum clamare Christum Deum esse, operibus ipsius id evincentibus; verum rei novitate perterritus, media quadam via prætergressus est, eos qui in Christum crediderant minime insectatus, immo potius cum illis consentiens. Hæc igitur mihi cogitanti non immerito mirari subit, cur Hebræi ante reliquos mortales ad fidem Christi non accesserint. Etsi enim à Sibylla & à quibusdam oraculis, ea quæ Christo acciderunt, ante significata sint, non idcirco tamen Græci omnes incredulitatis accusandi sunt. Pauci quippe qui reliquos doctrina anteibant, hujusmodi vaticinia noverant, utpote versibus maxima ex parte conscripta, & verbis gravioribus prodita quam quæ à vulgo capi possent. Fuit autem opus hoc divinæ providentiæ, meo quidem judicio, ut ad consensionem posterorum, res futuras non propriorum tantummodo vatum, verum etiam externorum auribus aliqua ex parte insinuaret. Perinde ac si quispiam musicus ob peregrini cujusdam cantici necessitatem, superfluas chordas plectro percurrat, aut alias prioribus adjiciat.

SECULO VI.

LXIX. *M. Aurel. Cassiodorus in Hist. Eccles. Tripartita, lib.* 1. *c.* 2.

Josephus Mattathiæ filius atque sacerdos, vir apud Judæos nobilissimus, necnon & apud Romanos dignissimus, testis erat de veritate Christi. Vocare namque eum virum non audet &c.

LXX. *Idem in lib. de Institutione Divinarum Literarum.*

Josephus, pæne secundus Livius, in libris *Antiquitatum Judaicarum* late diffusus, quem Pater Hieronymus propter magnitudinem prolixi operis à se perhibet non potuisse transferri. Hunc tamen ab amicis nostris, quoniam est subtilis nimis & multiplex, magno labore in libris[o] XXII. converti fecimus in Latinum. Qui etiam & alios VII. libros *Captivitatis Judaicæ* mirabili nitore conscripsit. quorum translationem alii Hieronymo, alii Ambrosio, alii deputant Rufino. quæ dum talibus adscribitur, omnino dictionis eximiæ merita declarantur.

LXXI. *Cosmas Indicopleustes, lib.* 3. *p.* 174. *Edit. Paris.*

Πρῶτος συγγραφεὺς ἐν κόσμῳ Μωϋσῆς, καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀποδείκνυσιν, καὶ Ἰώσηπος ἐν τοῖς ἑαυτῶν συντάγμασιν.

Primus scriptor in orbe Moyses, ut Eusebius Pamphili, & *Josephus* in scriptis suis testificaverunt.

LXXII. *Evagrius Hist. Ecclesiast. lib.* 5. *c.* 24.

Πολλὴν δὲ καὶ Ἰώσηπος ἔγραψεν ἱστορίαν, χρειώδη εἰς ἅπαντα τυγχάνουσαν.

Sed & *Josephus* copiosam nobis reliquit historiam, eamque utilem prorsus ac fructuosam.

SÆCULO VII.

LXXIII. *Joannes Philoponus lib.* 3. *de Mundi Creatione, cap.* 16.

Τὸ δὲ, "γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος", οὐ μεταξὺ λέγει τοῦ κάτω ὕδατος τὴν τοῦ στερεώματος γενέσθαι φύσιν, ὡς Ἰώσηπος ὁ Ἑβραῖος ἐν τῷ περὶ

Illud igitur, Fiat firmamentum in medio aquæ, "non arguit naturam Firmamenti existere in medio aquæ hujus inferioris, ut *Josephus* Hebræus

n Vide etiam p. 399.

o Sc. *Antiqq.* XX. (nam vita *Josephi* pro parte habetur libri vigesimi) & *contra Apionem* II.

bræus vult in libro quem conſcripſit *de cauſa Univerſi*: dicens, "aquam tripartitam eſſe, & unam quidem tertiam ejus in Firmamenti generationem coaluiſſe; alteram vero tertiam inferius remanſiſſe: denique reſiduam aliam tertiam per rarefactionem in ſublime una cum firmamento elevatam eſſe.

τοῦ Παντὸς αἰτίας συγγράμματι βούλεται· [p] "εἰς τρία, λέγων, διῃρῆσθαι τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ μὲν τρίτον αὐτοῦ εἰς γένεσιν συμπαγῆναι τοῦ στερεώματος· τὸ δὲ τρίτον ἐναπομεῖναι κάτω, τὸ δὲ λοιπὸν τρίτον ἐν τοῖς νώτοις εἰς ὕψος συνανακουφισθῆναι τοῦ στερεώματος.

LXXIV. *Joannes Malela in lib.* 10. *Chronographiæ*, *p.* 319. *Edit. Oxon.*

Hinc fatalia Judæorum tempora initium habuerunt, uti ſcriptis ſuis teſtatus eſt *Joſephus*, Hebræorum philoſophus, qui & iſta inſuper tradidit: Judæos nunquam à calamitatibus ſuis reſpiraſſe quidem, ex quo cruci Ieſum fixerunt, hominem illum bonum ac juſtum, ſi modo hominem (inquit) illum fas ſit dicere, & non Deum potius, qui talis fuerit. Hæc *Joſephus* ille Judæus in libris ſuis de Judæorum Antiquitatibus ſcripta reliquit.

Καὶ ἐξ ἐκείνου ὄλεθρος ἤρξατο τοῖς Ἰουδαίοις, καθὼς Ἰώσηπος ὁ Ἑβραίων φιλόσοφος ταῦτα συνεγράψατο, εἰρηκὼς καὶ τοῦτο· ὅτι ἐξότε Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν Ἰησοῦν, ὃς ἦν ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ δίκαιος (εἴπερ ἄρα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον δεῖ λέγειν καὶ μὴ Θεὸν) οὐκ ἐξέλειψεν ὀδύνη ἐκ τῆς Ἰουδαίας χώρας. ταῦτα ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ἐξέθετο ὁ αὐτὸς Ἰώσηπος Ἰουδαῖος.

LXXV. *Idem ibid. p.* 337.

Titus —— Hieroſolymas totamque adeo Palæſtinam vaſtavit, urbeque ipſo Feſti die capta, Judæorum Templum evertit: undecies autem centena millia Judæorum gladio interfecit; centum vero & quinquaginta millia juniorum & puerorum & virginum haſtæ ſubjecit. Id quod *Joſephus* ſapientiſſimus ſcriptis conſignavit; qui & ipſe Hebræus erat, & bello interfuit.

Ὁ δὲ Τίτος ---- ἐπόρθησε τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην, καὶ τὸ ἱερὸν τῶν Ἰουδαίων κατέστρεψεν, ἐν τῇ αὐτῇ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ, ὅτε παρέλαβε τὴν πόλιν· καὶ ἀπώλεσε ψυχῶν μυριάδας ρι΄. ξίφεσιν αὐτοὺς κατακόψας. ἄλλας δὲ μυριάδας ιε΄. διαπέπρακεν αἰχμαλώτων, νεανίσκων, καὶ παίδων ἀρρενικῶν, καὶ παρθένων κορασίων. καθὼς καὶ Ἰώσηπος ὁ σοφώτατος συνεγράψατο· Ἑβραῖος γὰρ ὑπῆρχε, καὶ παρῆν ἐν τῷ πολέμῳ.

SÆCULO VIII.

LXXVI. *Beda Presbyter in Epiſtola Apologetica*, *p.* 245. *Edit. Lond.*

Audiat *Joſephum*, hiſtoriographum Judæorum; qui, in libro primo Ἀρχαιότητος adverſus Apionem Grammaticum ſcribens, aperte & lucide monſtravit, & minorem annorum numerum eſſe veracem, & nequaquam Scripturam ſanctam à Judæorum gente eſſe falſatam, &c.

LXXVII. *Idem iterum*, *p.* 250.

Agnoſcas etiam qua opinione vulgus in ſex vel ſeptem millium venerit annorum, & qua ipſe auctoritate aſſertionem meæ computationis aſtruam; Hebraïca videlicet veritate, per Origenem prodita, per Hieronymum edita, per Auguſtinum laudata, & per *Joſephum* confirmata: quibus ego nullos invenio doctiores, &c.

LXXVIII. *Idem de Tabernaculo*, *&c. lib.* 1. *c.* 4.

Nequaquam putandum eſt, *Joſephum*, hominem Judæum, genere Sacerdotalem, ingenio excellentiſſimum, & in Scripturis divinis ſimul & ſæcularibus doctiſſimum ullatenus hoc potuiſſe latere, &c.

LXXIX. *Anaſtaſius Abbas in libro contra Judæos*, *ex verſione Fr. Turriani*, *in Tomo tertio Antiquarum Lectionum Caniſii*, *p.* 142.

Idem *Joſephus* auctor & ſcriptor veſter de Chriſto ait; fuiſſe virum juſtum & bonum, divina gratia oſtenſum ac declaratum, qui plurimos ſignis & miraculis juvaret.

LXXX. *Georgius Syncellus in Chronographia*, *p.* 226. *Edit. Pariſ.*

Hoc Chaldaïcarum rerum Scriptores Alexander & Abydenus teſtantur: quos etiam aſſentiente divina Scriptura cum aliis ſequitur *Joſephus*.

Καὶ τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ τὰ Χαλδαϊκὰ συγγραψάμενοι, Ἀλέξανδρος καὶ Ἀβυδηνός· οἷς καὶ Ἰώσηππος, καὶ πάντες ἐν τούτῳ ἕπονται, συμφωνούσης καὶ τῆς θείας γραφῆς.

LXXXI. *Idem p.* 334.

Et in hoc Apoſtolorum actibus concors eſt *Joſephus*.

Καὶ συμφωνεῖ Ἰώσηππος ἐν τούτῳ ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων.

SÆCULO IX.

LXXXII. *Georgius Hamartolus in Cod. Barocc. n.* 194. *fol.* 63. *b.*

Joſephus, qui in Judaïſmo manſit cæcutiens, Clemenſque & Africanus & Tatianus. ex circumciſis vero *Joſephus* & Juſtus narrant, Moſem divinum Inachi tempore floruiſſe, utroque ex hiſtoria antiqua hujuſce rei teſtimonia exhibente.

Ἰώσηππος ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ μείνας τυφλώττων, Κλήμης τε καὶ Ἀφρικανὸς καὶ Τατιανός. τῶν δὲ ἐκ περιτομῆς Ἰώσηππος καὶ Ἰοῦστος κατὰ Ἴναχον ἀκμάσαι τὸν θεσπέσιον Μωϋσῆν ἱστόρησαν, ἰδίως ἕκαστος ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας παρέχων τὴν ἀπόδειξιν.

LXXXIII.

p Hæc verba non habentur in iſtius libri *Fragmento* quod hodie ſupereſt, & *Joſepho* adſcribitur.

LXXXIII. *Photius Patriarcha CP. in Bibliotheca, Cod. XLVII.*

Ἀνεγνώσθη Ἰωσήπου Ἰουδαίου τὰ κατὰ Ἰουδαίους πάθη. ἔστι δὲ αὐτὸ τὸ σύνταγμα ἐν λόγοις ἑπτά. καθαρὸν καὶ φράσιν, καὶ ἀξίωμα λόγου μετ' εὐκρινείας καὶ ἡδονῆς δεινὸς ἐκφῆναι. πιθανός τε τὰς δημηγορίαις, καὶ ἐπίχαρις, κἂν ἐπὶ τἀναντία ὁ καιρὸς καλῇ χρήσασθαι τῷ λόγῳ· δεξιός τε καὶ γόνιμος ἐνθυμημάτων ἐφ' ἑκάτερα. καὶ γνωμολογικὸς δὲ, ὡς εἴ τις ἄλλος· καὶ πάθη τῷ λόγῳ παραστῆσαι ἱκανώτατος, καὶ ἐγεῖραι πάθος καὶ πραΰναι δοκιμώτατος.

Legi *Josephum* Judæum de Judaicæ gentis calamitate atque interitu. ſunt autem hujus operis libri VII. Candidus illi ſermo, atque rationum pondus & momentum cum puritate ac jucunditate exprimit: in concionibus perſuadendi vi præditus eſt, ac gratioſus, tum etiam cum ſuadet opportunitas orationem in contrariam partem flectere: dextre quoque & copioſe enthymematis in utramque partem utitur: ſententiaſque, ſi quis alius, adhibet: orationi inſuper affectum imprimendi, & concitandi motus leniendique eſt peritiſſimus.

LXXXIV. *Idem Cod. XLVIII.*

Ἀνεγνώσθη Ἰωσήπου περὶ τοῦ Παντός· ὃ ἐν ἄλλοις ἀνέγνων ἐπιγραφόμενον, περὶ τῆς τοῦ Παντὸς αἰτίας· ἐν ἄλλοις δὲ, περὶ τῆς τοῦ Παντὸς οὐσίας. ἔστι δὲ ἐν δυσὶ λογιδίοις. —— διέξεισι περὶ τῆς κοσμογονίας κεφαλαιωδῶς· περὶ μέντοι Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· ἡμῶν ὡς ἔγγιστα θεολογεῖ, κλῆσιν τε αὐτὴν ἀναφθεγγόμενος Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐκ πατρὸς ἄφραστον γέννησιν ἀμέμπτως ἀναγράφων. ὃ τινας ἴσως καὶ ἀμφιδοξεῖν, ὡς [q] Ἰωσήπου εἴη τὸ συνταγμάτιον, ἀναπείσειεν. οὐδὲν δὲ τὸ τῆς φράσεως αὐτοῦ πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τοῦ ἀνδρὸς ἀποδεῖ. εὗρον δὲ ἐν παραγραφαῖς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ λόγος Ἰωσήπου, ἀλλὰ Γαΐου τινὸς πρεσβυτέρου ——.

Lectus eſt *Joſephi* liber *de Univerſo:* qui etiam inſcriptus legitur, *de Univerſi cauſa*; atque alibi *de Univerſi natura.* duos quidem ſermunculos complectitur. —— De mundi generatione per compendium diſſerit: de Chriſto autem vero Deo in noſtrum ferme modum loquitur, & ipſam Chriſti appellationem explicat, atque quidem inenarrabilem ex Patre generationem citra reprehenſionem deſcribit. Quæ res ambigendi fortaſſe cuipiam cauſam præbeat, ſitne hoc ipſius *Joſephi* opuſculum: etſi nihil dicendi genere à reliquis ejuſdem ſcriptis diſcedit. Comperi autem annotatum, non eſſe *Joſephi* opus, ſed Caji cujuſdam presbyteri, &c.

LXXXV. *Idem Cod. LXXVI.*

Ἀνεγνώσθη Φλαβίου Ἰωσήπου Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας ἐν λόγοις κ'. ἄρχεται ἀπὸ τῆς Μωσέως κοσμογονίας, τὰ πολλὰ συνᾴδων. ἔστι δὲ ἔνθα ἀλλοιότερον συγγραφόμενος. κάτεισι δὲ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ [τελευταίου] πρὸς Ῥωμαίους Ἰουδαίων πολέμου ——. ἔστι δὲ Ἰώσηπος, γένος μὲν Ἰουδαῖος, ἱερεὺς, καὶ ἐξ ἱερέων τὰ πρὸς πατρὸς ἄνωθεν καταγόμενος, καὶ ἐκ βασιλείου φυλῆς ἀπὸ τῆς μητρὸς, τῶν γὰρ Ἀσαμωναίου παίδων, οἳ ἐπὶ μακρότατον τῶν ὁμοφύλων ἱεράτευσάν τε καὶ ἐβασίλευσαν, ἡ γεννησαμένη ἀπόγονος. γίνεται δὴ οὖν ἐξ αὐτῆς καὶ Ματθίου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Γαΐου Ῥωμαίων ἡγεμονίας Ἰώσηπος. ἐκ νέας μὲν φιλολογῶν· περὶ δὲ τὸ ἑκκαιδέκατον ἔτος γεγονὼς ἐπέβαλε καὶ ταῖς παρὰ Ἰουδαίοις αἱρέσεσι· τρεῖς δέ εἰσι· καὶ πάσας εὐτόνως μετῄει, ὑπὲρ τοῦ πασῶν πεῖραν εἰληφότα ἑλέσθαι τὴν ἀμείνω. εἰσὶ δ' αἱ αἱρέσεις, Φαρισαῖοι, Σαδδουκαῖοι, καὶ Ἐσσηνοί. ἃς διελθὼν ἔξεισιν ἐπὶ τὴν ἔρημον, κἀκεῖ συνδιατρίβει ἀνθρώπῳ τινὶ, τὸν ἐρημικὸν ἀθλοῦντι βίον, ἐπὶ ἔτη τρία· ᾧ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐσθὴς μὲν δένδρων, καὶ τροφὴ τῶν αὐτοφυῶν αἱ βοτάναι, καὶ ψυχρὸν ὕδατος λουτρὸν πολλάκις, καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς, πρὸς ἁγνείαν. ἐκεῖθεν περὶ τὸ ἐννεακαιδέκατον ἔτος ἐπάνεισι πρὸς τὴν πόλιν, τὴν Φαρισαίων αἵρεσιν στέργων, ἣν καὶ τῇ παρ' Ἕλλησι φασὶν ἐοικέναι ἐπιλεγομένῃ Στωϊκῇ. εἶτα περὶ τὸ λ'. ἔτος πέμπεται παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ προνοησάμενος. ἀρχὴν γὰρ ταραχῆς ἐδέχετο τὰ Ἰουδαίων, πολλαῖς ἀταξίαις ἤδη συναλλοιουμένων. εἶτα καὶ στρατηγὸς τῶν περὶ τὴν Γαλιλαίαν χειροτονηθεὶς, εὖ τε προέστη τοῦ ἔθνους, καὶ μυρίας καὶ ποικιλωτάτας ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐπιβουλὰς ὑποστὰς, πάσας ἐξέφυγε· καὶ μετρίως τοῖς ἐχθροῖς ἔχων, ὑπεξουσίοις πολλάκις ἐχρήσατο. καὶ τὸν πρὸς Ῥωμαίοις πόλεμον ἄκων ἀναδεξάμενος, καὶ ἀνδρείως διενεγκὼν ἐν Ἰωταπάτοις, ὅμως ζωγρίας Οὐεσπασιανῷ, Ῥωμαίων τότε στρατηγοῦντι, ἁλίσκεται· εἶτα τυγχάνει λίαν εὐμενοῦς, αὐτοῦ τε τότε καὶ ἐπιπλέον Ῥωμαίων ἄρξαντος. οὐκ αὐτοῦ δὲ μόνου,

Legimus *Flavii Joſephi* libros XX. *Judaïcæ Antiquitatis.* A mundi creatione juxta Moſem initium ducit, magna ex parte cum eo concinens. Eſt vero ubi & ab eo diverſus abit. Pergit autem ad bellum ultimum Judæorum cum Romanis ——. Eſt quidem *Joſephus* genere Judæus, ſacerdos ipſe, patriſque ſtirpem à ſacerdotibus ducens: mater enim ejus regii ſanguinis fuit ex Aſamonæorum illa ſobole, quæ diutiſſime inter contribules ſacerdotio potita ſummo & regno. Natus ergo *Joſephus* ex illa matre & Matthia, anno primo Caji Romanorum Imperatoris. Jam inde à teneris unguiculis Philoſophiæ ſtudiis ſeſe dedidit: annum deinde attingens ſextum decimum, animum quoque ad Judæorum ſectas appulit (tres autem numerantur) omneſque magno animi ſtudio perſecutus eſt; ut, omnium capto experimento, optimam tandem amplecteretur. Atque hæ fere ſectæ illæ; Phariſæi, Sadducæi, & Eſſeni. Quas cum percurriſſet, in ſolitudinem ſecedit, ibique viro tres annos utitur, qui ſolitariam erat vitam auſtere pridem complexus; cui veſtimentum arborum folia, alimentum vero herbæ ſponte natæ præbebant; & frigida inſuper ſæpius interdiu noctuque lavabat, puritatis continentiæque gratia. Hinc ad undeviceſimum ætatis annum urbem repetiit, Phariſæorum potiſſimum hæreſim ſecutus, quam ei fere ſimilem faciunt, quæ apud gentes Stoïca eſt appellata. Annum agens poſtea triceſimum, ab Hieroſolymitanis ad Galilæam procurandam mittitur. Jam enim turbari res cœperant Judæorum, multiſque ipſi agitari tumultibus. Dein, Galilæorum ductor creatus, Rempublicam bene geſſit, & multas variaſque æmulorum in Republica adminiſtranda inſidias evitavit: cum inimicis etiam moderatius agendo, non raro eos in ſuam redegit poteſtatem. Bellum item, quod adverſus Romanos invitus ſuſcepit, fortiter Iotapatis ſuſtinuit; vivus tamen in Veſpaſiani, Romanorum copiis præfecti, poteſtatem venit: quem in ſe humanum ſenſit, ac perbenignum jam tum, & vero amplius poſtquam Ro-

q Vide Varia Sacra *Stephani Le Moine*, & Cl. *Cavei* Hiſtor. Literar. Vol. p. 169.

Romanum obtinuit imperium. Neque solum illum talem expertus est, sed etiam liberos ejus Titum ac Domitianum, qui parentis imperium ordine exceperunt, ut & Romana sit civitate donatus, multisque opibus auctus. Absoluta ab eo historia LVI. ætatis anno, imperii vero Domitiani XIII.

ἀλλὰ καὶ τῶν παίδων, Τίτου καὶ Δομητιανοῦ, κατὰ διαδοχὴν βεβασιλευκότων· ὡς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς τυχεῖν πολιτείας, καὶ πάντων ἐν ἀφθονίᾳ καταστῆναι. ἀπηρτίσθη δὲ ἡ ἱστορία νς΄. ἄγοντι ἐνιαυτὸν, Ῥωμαίων Δομητιανοῦ ἔτος τῆς ἀρχῆς ἔχοντος τρισκαιδέκατον.

LXXXVI. *Idem in Epist. 247. Edit. Lond.*

Vides hîc Philippenses titulo se Romanos venditantes. Et post ea tempora *Josephus*, à Judaïca propagine genuina genitus, & patriam sortitus Hierusalem, è sacerdotum stirpe sacerdos ipse, tamen more Romano *Flavius* dicebatur. Quem illi honoris titulum Vespasiani prænomen dedit, cum illis communem, qui consanguinitate cum Romanis efferebantur. Nec tamen *Josepho*, qui Romanum & Flavium semet indigitabat, dicam aliqui ξενίας inscripsere; quamvis ex invidia illi plures adversarentur: nec quidem rapiebatur κατ' ἔνδειξιν ad judicii tribunal.

Ὁρᾷς ὅπως οἱ Φιλιππήσιοι τῇ Ῥωμαίων ἑαυτοὺς ἐπισεμνύνουσι κλήσει· ὥσπερ δὲ πάλιν, τούτων ὕστερον, Ἰώσηπος Ἑβραίων τε γνησίας σπορᾶς ἐκβλαστήσας, καὶ αὐτὴν πατρίδα τὰ Ἱεροσόλυμα κεκληρωμένος, ἐξ ἱερέων τε καὶ ἱερεὺς, αὐτὸ τοῦτο χρηματίσας, πλὴν πρὸς τῇ Ῥωμαίων κλήσει, καὶ τὴν Φλάβιος ἐπεγράφετο προσηγορίαν. ὃ γέρας ἡ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἐπωνυμία τοῖς Ῥωμαϊκὴν αὐχοῦσι τὴν συγγένειαν ἐδίδου· καὶ οὐ μόνον Ῥωμαῖον αὐτὸν καὶ Φλάβιον ἀναγράφων οὐδαμοῦ ξενίας ὁ Ἰώσηπος ἑάλω, καίτοι πολλῶν τῷ φθόνῳ κατ' αὐτοῦ βαλλόντων, ἀλλ' οὐδ' ἔνδειξιν εἰσήχθη.

SÆCULO X.

LXXXVII. *Simeon Metaphrastes in Commentario rerum Sancti Jacobi, ex Auctario Noviss. Bibl. Gr. Patrum per Combefisium, parte prima, p. 520. & p. 526.*

Quinam non eos solum luisse pœnas, qui Justo necem intulerunt, sed & civitatem, in qua scelus istud perpetratum est, magnam accepisse cladem affirmarunt: ejusque rei testis locupletissimus *Josephus*, libro XX. *Antiquitatum* viri gesta, referens ——. Cæterum, post Jacobi necem, mala extrema Judæis obvenerunt: eorumque testis *Josephus* Judæus, qui nihil veritatis celavit.

Καὶ ἐνίους μὴ μόνον δίκας ἐκτίσαι φάναι τοὺς ἀνελόντας τὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ πολλῇ τὴν πόλιν χρήσασθαι συμφορᾷ, καθ' ἣν τὸ μύσος ἐκεῖνο συμβέβηκε· μαρτυρεῖ τε τῷ λόγῳ Ἰώσηππος, ἔν γε τῷ εἰκοστῷ τῆς Ἀρχαιολογίας συγγράμματι τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα διεξιὼν ---. τὰ μέντοι κακῶν ἔσχατα μετὰ τὸν Ἰακώβου πλοῦτον Ἰουδαίους κατείληφε· καὶ μάρτυς τούτων Ἰώσηππος, μηδὲν τῆς ἀληθείας ἀποκρυψάμενος.

LXXXVIII. *Suidas in Lexico voce* Ἰώσηπος.

Josephus, Judæus, veritatis amans, de Præcursore, & de Domino nostro & Deo & Servatore Iesu Christo loquitur. Fuit autem Matthæi sacerdotis Hierosolymitani filius; & *Antiquitates Judaïcas* libris XX. descripsit &c. Hic à Vespasiano & Tito ejus filio captus, usque ad Hierosolymorum expugnationem apud ipsos mansit; & cum ipsis Romam profectus, Libros septem de Excidio Hierosolymitano Imperatoribus obtulit, qui in Bibliotheca Publica sunt repositi; & ob illius scripti celebritatem statua donatus est. Scripsit etiam *Antiquitatum Judaïcarum* libros XX, ab exordio mundi usque ad XIV annum Domitiani Cæsaris. Item duos alios Antiquitatum libros contra Apionem, Grammaticum Alexandrinum, qui sub Caligula à parte Gentilium legatus missus est, ut oratione quadam Philonem accusaret, quæ Gentis Judaïcæ criminationem continet. Est & alius ejus Liber, omnino præclarus, *de Principatu Rationis*, in quo martyrii Maccabæorum meminit. Hic Libro decimo octavo *Antiquitatum* aperte fatetur, propter multitudinem miraculorum Christum à Judæis interfectum fuisse; & Joannem Baptistam vere fuisse Prophetam; & propter cædem Jacobi Apostoli Hierosolyma vastata fuisse. Sic autem de Domino nostro Iesu Christo scribit: "Eodem tempore exstitit Iesus", &c. Hæc *Josephus* lib. XVIII. de Christo dicit.

Ἰώσηπος, Ἰουδαῖος, φιλαλήθης, λέγων περὶ τοῦ Προδρόμου, καὶ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ματθαίου παῖς ἱερέως ἐξ Ἱεροσολύμων· γράψας τὴν Ἰουδαϊκὴν Ἀρχαιολογίαν ἐν βιβλίοις κ΄. οὗτος ἁλοὺς παρὰ Οὐεσπασιανοῦ, καὶ Τίτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ τῶν Ἱεροσολύμων ἁλώσει κατελείφθη, καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς Ῥώμην ἐλθὼν, ἑπτὰ λόγους τῆς Ἱεροσολύμων ἁλώσεως τοῖς βασιλεῦσι προσήνεγκεν, οἵ τινες τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ παρεδόθησαν, καὶ διὰ τὴν δόξαν τῆς συγγραφῆς ἀνδριάντος ἠξιώθη, ἔγραψε δὲ καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας λόγους κ΄. ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου ἀρχῆς, ἕως τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους Δομητιανοῦ Καίσαρος· καὶ β΄. βίβλους ἑτέρας ἀρχαιότητος, κατὰ Ἀπίωνος Γραμματικοῦ Ἀλεξανδρέως, ὃς ἐπὶ Καλιγόλα πρεσβευτὴς ἀπεστάλη παρὰ τοῦ μέρους τῶν Ἑλλήνων κατηγορήσων Φίλωνος διὰ λόγου τινὸς, κατάγνωσιν περιέχοντος τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους. ἔστι καὶ ἄλλος αὐτοῦ λόγος, περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ, ἐνάρετος πάνυ, ἐν ᾧ καὶ τοῦ πάθους τῶν Μακκαβαίων ἐμνήσθη. οὗτος ἐν τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ τῆς Ἀρχαιολογίας βίβλῳ φανερῶς ὁμολογεῖ, διὰ τὸν ὄγκον τῶν σημείων τὸν Χριστὸν ἐσφάχθαι παρὰ Ἰουδαίων, καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ἀληθῶς γεγενῆσθαι προφήτην, καὶ διὰ τὴν σφαγὴν Ἰακώβου τοῦ Ἀποστόλου τὰ Ἱεροσόλυμα πεπορθῆσθαι. γράφει δὲ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμῶν οὕτως· [r] "Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον" ——. τοσαῦτα Ἰώσηπος περὶ Χριστοῦ ἐν τῷ ιη΄. λόγῳ φησίν.

LXXXIX. *Idem iterum voce* Ἰώσηπος.

Josephus, Judæus, historiographus. Hunc Vespasianus custodiri jussit, ut eum Neroni mitteret. *Josephus*, hoc audito, dixit, se cum ipso solo velle

Ἰώσηπος, Ἰουδαῖος, ἱστορογράφος. τοῦτον φρουρεῖσθαι κελεύει Οὐεσπασιανὸς, ὡς ἀναπέμψων αὐτίκα Νέρωνι. τοῦτο ἀκούσας Ἰώσηπος, μόνῳ τι διαλεχθῆναι θέλειν

r Hic locus, quo nullus est in toto *Josepho* illustrior & celebrior, doctorum virorum ingenia non parum exercuit, aliis eum παρεμβεβλημένον & spurium, aliis vero ab ipso *Josepho* scriptum esse contendentibus. De hoc argumento plures dissertationes in utramque partem editæ sunt, & in omnium manibus versantur; quæ ratio est, quare plura hîc non addam. *Kusterus.*

s Re-

λειν ἔλεγχον αὐτῷ. μεταστησαμένου δὲ ἐκείνου πάντας, πλὴν τοῦ παιδὸς Τίτου καὶ δυεῖν φίλων, "Σὺ μὲν, "ἔφη, Οὐεσπασιανὲ, νομίζεις [s] ——. ὁ δὲ Οὐεσπασιανὸς παραχρῆμα μὲν ἀπιστεῖν ἐδόκει, καὶ τὸν Ἰώσηπον ἐδόκει πανουργεῖν· ἀτρεκῆ δὲ τὸν Ἰώσηπον εὑρηκὼς, ἐδωρεῖτο ἐσθῆτι καὶ τοῖς ἄλλοις κειμηλίοις.

aliqua de re agere. Cum igitur ille omnes, præter filium Titum & duos amicos, summovisset, "Tu quidem, inquit, Vespasiane, putas &c. —— Vespasianus autem principio quidem nullam fidem his verbis adhibere videbatur, quod *Josephum* astute hæc comminisci putaret: sed cum postea, quæ dixisset, vera esse cognovisset, vestimentis & aliis pretiosis muneribus eum donavit.

XC. *Idem voce* Φλέγων.

Τοὐναντίον μὲν οὖν ὁ Ἰώσηπος καὶ δεδοικότι ἔοικε καὶ εὐλαβουμένῳ, ὡς μὴ προσκρούσειεν Ἕλλησι.

Contra vero *Josephum* videri & timere & cavere, ne Græcos offendat.

SÆCULO XI.

XCI. *Georgius Cedrenus in Historiarum Compendio, p.* 225. *Edit. Paris.*

Ἰώσηπος Ἰουδαῖος, φιλαλήθης ὤν, ἱστορεῖ περὶ τούτου, τῷ τε πολέμῳ καὶ τῇ ἁλώσει ἐκεῖσε ἐντυχών.

Josephus Judæus, veritatis observantissimus, qui & bello & excidio urbis interfuit, historiam ejus rei descripsit.

XCII. *Idem paulo infra, p.* 231.

Αὐτὸν παρέξομεν τὸν Ἰώσηπον μάρτυρα, τὸν τὰ ἐκείνων φρονοῦντα. —— [t] σὺ δέ μοι σκόπει τὸ φιλάληθες τοῦ ἀνδρὸς, ὃς, εἰ καὶ Ἰουδαῖος ἦν, οὐκ ἠνέσχετο ζηλῶσαι τὴν Ἰουδαϊκὴν φιλονεικίαν τε καὶ ψευδηγορίαν.

Josephum ipsum, hominem ab ipsorum partibus, citare licet. —— Ac mihi veritatis studium in eo viro considera, qui, Judæus quamvis erat, Judaïcam tamen contendendi & mentiendi libidinem imitari noluit.

XCIII. *Joannes Xiphilinus in Epitome Dionis, in Vespasiano, p.* 317. *Edit. Francof.*

Ἰώσηπος δὲ ἀνὴρ Ἰουδαῖος, ἀχθείς τε ὑπ᾽ αὐτοῦ πρότερον καὶ δεθεὶς, ἐγέλασε καὶ ἔφη· "νῦν μέν με "δήσεις, μετ᾽ ἐνιαυτὸν δὲ λύσεις αὐτοκράτωρ γενό"μενος.

At *Josephus* natione Judæus, ante ab eo captus constrictusque vinculis, ridens ait; "Nunc quidem me vincies: post annum autem solves, cum "fueris Imperator factus.

XCIV. *Theophylactus Archiepisc. Bulgariæ in Comment. in Matthæum, cap.* 22. *p.* 219. *Edit. Paris.*

Ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, τουτέστι τὰ Ῥωμαϊκὰ, καὶ τοὺς ἀπειθεῖς Ἰουδαίους ἀπώλεσε, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὡς καὶ ὁ φιλαλήθης Ἰώσηπος λέγει.

Misit autem rex exercitus suos, hoc est Romanos, qui inobedientes Judæos perdiderunt, & civitatem illorum Hierusalem succenderunt, ut testatur etiam *Josephus* [v] veritatis studiosus.

XCV. *Idem in Comment. in Joannem, p.* 762.

Ἡ πόλις αὐτῶν ἑάλω, καὶ ἡ θεήλατος ὀργὴ κατ᾽ αὐτῶν ἐφέρετο· ὡς καὶ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ, διὰ τὸν θάνατον τοῦ [x] Ἰησοῦ ταῦτα αὐτοῖς γενέσθαι.

Civitas ipsorum capta est, & ira divinitus immissa undique in eos venit, sicut & *Josephus* testatur, propter mortem Iesu hæc eis evenisse.

XCVI. *Nicetas in Comment. in Gregor. Nazianz. Orat. de Macc.*

Τίνες οὖν οὗτοι, καὶ διὰ τί οὕτω τετίμηνται, δηλώσει σαφῶς ἡ βίβλος Ἰωσήπου· ἥτις φιλοσόφως ἀποδείκνυσιν, ὅτι αὐτοκράτωρ τῶν παθῶν ὁ λογισμὸς, καὶ κύριος τοῦ ῥέπειν εἰς ἀμφότερα, ποτὲ μὲν εἰς ἀρετὴν, ποτὲ δὲ εἰς κακίαν. αὕτη γὰρ ἡ βίβλος, τὸ αὐτεξούσιον κατασκευάζουσα, πολλαῖς μαρτυρίαις εἰς τοῦτο ἐχρήσατο, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῖς τῶν Μακκαβαίων ἀθλήμασιν.

Hi igitur quinam sint, & qua de causa tanto sint in honore, *Josephi* liber perspicue docebit: qui philosophice demonstrat rationem perturbationum esse magistram, dominamque propensionis ad alterutram partem, modo scilicet ad virtutem, modo ad vitium. Nam liber iste libertatem voluntatis astruens, multis eam ad rem confirmandam testimoniis adhibitis, Maccabæorum quoque inter alia profert in medium certamina.

SÆCULO XII.

XCVII. *Baldricus Archiepisc. Dolensis in Historia Hierosolym. l.* 1. *p.* 85. *Edit. Hanov.*

Quod (sc. excidium) quomodo acciderit, legenti gesta Titi & Vespasiani patebit; quam lectionem vir eloquentissimus *Josephus* stilo celebri consecravit.

XCVIII.

s Reliqua videsis in lib. 3. de *Bello Jud.*

t Certe hæc habuit ex *Chrysostomo*, cujus verba pagina abhinc sexta attulimus.

v Ita versionem supplevi: in qua deerat quod voci φιλαλήθης respondeat. Si è *Societate Jesu* fuerit Interpres, non miror. Nam *Loiolæ* discipuli *Josephi* nostri auctoritatem plerumque elevant.

x Forsan legendum Ἰακώβου. Hæc enim mala eis accidisse propter mortem *Jacobi*, alii *Josephi* testimonio nixi asserunt.

XCVIII. *Joannes Zonaras in Præfatione ad Annales.*

Quia & hic perstringantur quæ de Servatore nostro Iesu Christo, deque Joanne Baptista scripserit *Josephus*.

Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα συντέτμηνται ὅσα περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Ἰώσηπος συνεγράψατο, καὶ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

XCIX. *Idem in Annalibus*, p. 267. *Edit. Paris.*

Hoc tempore Dominus quoque noster & Deus Iesus Christus in Judæa visus est: de quo hæc verba habemus in *Josephi Antiquitatum* libro decimo octavo: "Fuit hoc tempore Iesus vir sa-"piens &c. ——— In oratione vero sua *ad Græcos*, quæ & contra Platonem inscribitur, *de causa Universitatis*, cujus etiam S. Joannes Damascenus in Parallelis suis meminit, hæc dicit: "Omnes justi & injusti ad Dei Verbum ad-"ducentur; illi enim pater omne judicium de-"dit, &c.

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν Ἰουδαίᾳ ἐφάνη· περὶ οὗ ταῦτα κατὰ λέξιν φησὶν ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ιή λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας· "γίνεται "δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ -------. ἐν δὲ τῷ πρὸς Ἕλληνας αὐτοῦ λόγῳ ὃς κατὰ Πλάτωνος ἐπιγέγραπται περὶ τῆς τοῦ Παντὸς αἰτίας, οὗ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνὸς μνήμην πεποίηται ἐν τῇ πεπονηθείσῃ αὐτῷ βίβλῳ τῇ καλουμένῃ Παράλληλα, ταῦτα φησί· [y] "πάντες γὰρ δίκαιοί τε καὶ ἄδικοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ λόγου "ἀχθήσονται -------.

C. *Michael Glycas in Annalium parte secunda*, p. 158. *Edit. Paris.*

Sic rem gestam *Josephus* recenset, qui sane nonnunquam fabulis consentanea literis mandasse videtur.

Καὶ ὁ μὲν Ἰώσηπός ἐστιν, ὅ τε μυθολογῶν οὕτω φαίνεται.

CI. *Idem parte tertia*, p. 234.

Hoc tempore sapiens ille Philo & *Josephus* claruerunt. *Josephus* veritatis amans exstitit. Nam & Baptistam Domini laudat, & Christum consimiliter virum sapientem, & magnorum prodigiorum effectorem appellat; ac, posteaquam crucifixus fuisset, die tertio vivum conspectum esse tradit.

Τότε δὲ ὅ, τε Φίλων ὁ σοφὸς καὶ Ἰώσηπος ἤκμαζον. οὗτος δὴ Φιλαλήθης ἐλέγετο· διά γε τὸ τὸν Βαπτιστὴν τοῦ Κυρίου ἐπαινεῖν, καὶ διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ὁμοίως ἄνδρα σοφὸν μαρτυρεῖν, καὶ μεγάλων σημείων ἐργάτην, σταυρωθέντα δὲ ζῶντα φανῆναι μετὰ τρίτην ἡμέραν.

CII. *Idem ibid.* p. 238.

Nam hæc omnia sic prorsus evenerunt, id quod historia *Josephi* testatur. Quippe ne Judæorum quispiam Historiæ fidem derogaret, non aliquem extraneum, sed eadem natione prognatum & æmulatorem veritas excitavit, qui Judæorum calamitates inexplicabiles describeret.

Πάντα γὰρ πεπλήρωται κατὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωσήπου· ἵνα γὰρ μηδεὶς Ἰουδαῖος ἀπιστήσειεν, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα, ἀλλ' ὁμόφυλον καὶ ζηλωτὴν παρεσκεύασεν ἡ ἀλήθεια τὰ δυσεξήγητα ἐκτραγῳδῆσαι πάθη αὐτῶν.

CIII. *Fulcherius Carnotensis in Gestis peregrinantium Francorum*, p. 437. *Edit. Hanov.*

Rex Assyriorum pugnans contra Syriam & Phœnicem expugnavit eam, cum in ea regnaret Elysæus rex. Nolebant enim regi Assyriorum Tyrii esse subjecti. Hoc per quinquennium actum est. De hoc Menander scribit, *Josephus* quoque latius.

CIV. *Joannes Tzetzes Historiarum Variarum Chil. V.* p. 347.

In libro *Captivitatis* sacrorum Solymorum
Admirandus *Josephus* historicus Hebræus
Fatum injustum dicit magnifice, &c.

Ἐν βίβλῳ τῆς Ἁλώσεως τῶν ἱερῶν Σολύμων
Ὁ θαυμασὸς Ἰώσηπος ἱστορικὸς Ἑβραῖος
Τὴν εἱμαρμένην ἄδικον λέγει μεγαλοφώνως ----.

CV. *Joannes Sarisburiensis in Polycratico*, lib. 2. c. 9.

Unde *Josephus*: "Fuit autem iisdem temporibus Iesus sapiens vir, si tamen virum eum appellare fas est, &c.

CVI. *Willermus Tyrensis Archiepisc. Historiæ lib. VIII.* p. 746. *Edit. Hanov.*

Hanc vero, ut referunt egregii Scriptores & illustres Historiographi, Hegesippus & *Josephus* Judæorum id exigentibus meritis, XLII°. post passionem Domini anno, Titus Vespasiani filius, Romanorum princeps, obsedit, obsessam expugnavit, & expugnatam dejecit funditus, &c.

CVII. *Idem in Præfat. ad lib. XXIII.*

—— orant instantius ut regni Hierosolymorum status omnis, tam prosper quam adversus, posteritati nostrâ significetur operâ, stimulos addunt, proponentes Historiographorum disertissimos, Titum Livium videlicet, Romanorum non solum prospera sed etiam adversa mandasse literis; *Josephum* quoque non solum quæ à Judæis egregie gesta sunt, verum & quæ eis ignominiosa sunt illata, longis tractatibus publicasse.

CVIII. *Gotfridus Viterbiensis in Chronico*, p. 359. & p. 366. *Edit. Francof.*

Bellum maximum inter Aretam regem Arabum & Herodem accidisse [z] refert *Josephus*, propter peccatum

[y] Verba hæc reperiuntur in *Fragmento isto*, quod edidit Cl. *Le Moine*, & *Josepho* Editioni Lipsiensi subjungitur.

[z] *Antiquitatum* lib. 18. c. 7.

tum quod in Joannem Herodes perpetraverat. De Christo etiam idem *Josephus* sic scribit: "Fuit his temporibus Iesus, sapiens vir, si tamen virum nominari fas est &c. *Josephum* etiam, Judæorum prudentissimum & sapientissimum Sacerdotem, in vinculis tenebat Vespasianus. Iste autem *Josephus*, non solum inter Judæos, sed etiam apud Romanos, postmodum tantæ auctoritatis fuit, ut statua ei in Urbe donata, libri quoque ejus Bibliothecæ traderentur. Ejus autem [a] opera sunt in Historia viginti librorum *Antiquitatum*. Liber etiam [b] *Maccabæorum* secundus ab eo dicitur compositus.

SÆCULO XIV.

CIX. *Theodorus Metochita in Hist. Rom. p.* 84. *Edit. Lugd. Bat.*

[c] Πάντα γὰρ πεπλήρωται τὰ [ταῦτα] κατὰ τὴν ἱστορίαν Ἰωσήπου. [c] ἵνα γὰρ μηδεὶς Ἰουδαῖος ἀπιστήσειεν, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα, ἀλλ' ὁμόφυλον καὶ ζηλωτὴν παρεσκεύασεν ἡ ἀλήθεια τὰ δυσεξήγητα ἐκτραγῳδῆσαι πάθη αὐτῶν.

Omnia enim hæc impleta abunde nobis *Josephi* historia attestatur. Et ne quis Judæus fidem non haberet, veritas non extraneum aliquem, sed è gente eadem virum æmulatoremque insignem excitavit, qui, quæ illi nefanda passi, tragica gravitate exponeret.

CX. *Nicephorus* [d] *Callistus Hist. Ecclesiast. l.* 1. *c.* 10. *Edit. Paris.*

Τῆς δ' ἀπογραφῆς ταύτης, βαρείας τῷ Ἰουδαίων ἔθνει γεγενημένης, καὶ ὁ Φιλαλήθης Ἰώσηπος ἐν τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν ἐμνημόνευσεν, οὕτω διεξιών· Κυρήνιος δὲ ------.

Census & descriptionis hujus, quæ gravis admodum Judæorum genti fuit, & ipse veritatis consectator *Josephus* in XVIII° Historiarum suarum libro meminit, hisce verbis: "Cyrenius, &c.

CXI. *Idem lib.* 1. *c.* 15.

Ἃς μὲν δυσπραγίας λαμπρῶς ὁ Φιλαλήθης Ἰώσηπος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Ἰουδαϊκῇ διελήλυθεν ἱστορίᾳ.

Quas quidem calamitates luculenter veritatis amator *Josephus* in Judaïca temporum suorum historia commemoravit.

CXII. *Idem lib.* 1. *c.* 39.

Ἀκόλουθον δ' οἶμαι καὶ τὸν Φιλαλήθη παρ' Ἑβραίοις ἱστορικὸν Ἰώσηπον εἰς μέσον προθέμενον, οἷα περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διέξεισιν ἐν τῷ ιη' τῆς Ἀρχαιολογίας, ὥσπερ τινὰ κορωνίδα τῇ πρώτῃ μοι τῶν ἱστορικῶν ἐπιθεῖναι· περὶ γὰρ τοῦ προδρόμου Ἰωάννου διεξελθὼν ὅσα μικρὸν ἄνωθεν διελάβομεν, εἶτα καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ αὐταῖς λέξεσιν οὕτω φησί· "γίνεται "δὲ κατὰ τοῦτον Ἰησοῦς -------.

Reliquum nunc esse puto, *Josephum* quoque veritatis amantem apud Hebræos historicum in medium producere, & quæ is in XVIII° *Antiquitatum* libro de Servatore nostro Iesu Christo scripta reliquerit, primo huic Historiarum libro tanquam coronidem apponere. Quum enim de præcursore Joanne, ea quæ paulo ante recensuimus, exposuisset, deinde de Christo verbis hisce ita scribit; "Exstitit eo tempore Iesus," &c.

CXIII. *Idem lib.* 2. *c.* 13.

Θαύματος οὖν ἄξιος ὁ Ἰώσηπος, οὕτω ταῖς θείαις συνᾴδων γραφαῖς.

Dignus certe quidem est *Josephus* iste admiratione, qui sic divinis consona literis scribit.

CXIV. *Idem paulo infra.*

Καὶ δὲ σὺν ἄλλοις καὶ τοῦτο θαυμάζειν μοι ἔπεισιν, ὅπως ὁ παρ' Ἑβραίοις Ἰώσηπος καθάπαν συνᾴδειν ἔοικε τῇ θείᾳ γραφῇ περὶ τῆς τελευτῆς Ἡρώδου.

Enimvero præter alia & illud quoque mihi in mentem venit, quod Hebræorum historicus *Josephus* in universum divinæ Scripturæ consona scribere videtur de morte Herodis.

CXV. *Idem lib.* 2. *c.* 18.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους μικρὸν ὕστερον καὶ Ἰώσηπος ἐγνωρίζετο, ἀνὴρ καὶ οὗτος Ἑβραῖος μὲν γένος, καὶ ἐξ ἱερέων ὤν· τοσοῦτον δὲ διαπρέψας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ὡς καὶ τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν καὶ πάτριον εἰς ἄκρον ἀσκῆσαι, καὶ πολλὰ μὲν καὶ οὗτος συγγράμματα καταλέλοιπεν· οὗ φασὶ καὶ τὰ Μακκαβαϊκὰ συγγράμματα εἶναι, καὶ μάλιστα τὸ περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος λογισμοῦ. ἐν εἴκοσι μὲν οὖν λόγοις τὰ τῆς Ἀρχαιολογίας ἅπαντα διεξέρχεται· ἑπτὰ δὲ αὐτῷ εἰς τὴν Ἱεροσολύμων συντέτανται ἅλωσιν, οὓς λόγος ἔχει καὶ τὸν Καίσαρα Τίτον, ἰδίαις [e] γεγραφότα χερσὶ, δημοσιεύεσθαι πανταχοῦ προστάξαι, καὶ τῇ ἐν Ῥώμῃ τῶν βιβλίων ἀναθέσει καταλογῆναι. συντέτανται δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεροι δύο λόγοι περὶ Ἀρχαιότητος· ἐν οἷς Ἑβραίους πρώτους εἶναι πάντων φησὶ, καὶ τὰς παρ' αὐτοῖς ἀρχαιοτέρας γραφάς. ἔτι δὲ καὶ ἀντιρρήσεις πρὸς Ἀπίωνα τὸν Γραμ-

Eodem porro sæculo paulo post & *Josephus* floruit, & ipse vir Judæus genere, & ex Sacerdotibus ortus: tantum autem disciplinarum doctrina excelluit, ut summam & patriæ & Græcæ linguæ peritiam sit consequutus. Multa is quoque volumina reliquit: Maccabæorum certe libros ejus esse ferunt: potissimumque eum qui inscriptus est *de Imperio Rationis.* Viginti quidem libris *Antiquitates Judaïcas* est complexus: septem autem de *Bello Judaïco* Hierosolymorumque eversione composuit; quos fama fert, Titum Cæsarem manus suæ subscriptione publicari ubique, atque etiam in Romana bibliotheca reponi jussisse. Edidit etiam alios duos *de Vetustate Judæorum* libros, in quibus Hebræos primos hominum omnium exstitisse, scriptaque eorum cæteris vetustiora esse ait: præterea *contra Apio-*

a Videtur duntaxat *Antiqq.* Versionem inspexisse ab *Epiphanio Scholastico* adornatam, & parum admodum de aliis *Josephi* operibus rescivisse.

b Certe *quartus* legendum.

c Iisdem verbis *Glycas* paulo supra.

d Vide ejusdem *Nicephori* l. 1. c. 20. & l. 3. c. 11.

e *Josephi* verba sunt ista, ὥστε χαράξας τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ τὰ βιβλία δημοσιεῦσαι προσέταξεν. Significant, Titum Imperatorem *Josephi* libris adscripsisse sua ipsius manu verba aliquot, quibus constaret *Josephum* vera de hoc bello in his prodidisse libris, indeque petendam esse rerum gestarum cognitionem. Verba priora non exprimit Hieronymus, pagina abhinc undecima; ut nec illa δημοσιεῦσαι προσέταξεν, *ut invulgarentur, præcepit.*

Apionem Grammaticum, qui tum orationes adversus Judæos invectivas scripserat, & contra alios itidem, qui patria Judæorum gentis instituta & mores calumniari ausi fuerunt, refutationes composuit ——. Ad finem autem *Antiquitatum* libri vigesimi indicat, quatuor se scripsisse libros *de Deo* quæ Judæorum sint patriæ opiniones, de natura ejus, & de legibus, quare apud eos quædam licet facere, quædam vero sint prohibita. Alia insuper à se edita esse idem ipse in operibus suis asseverat ——. Tantopere autem historico, rebus gestis ad imitationem Thucydidis scribendis, stylo enitet, ut neminem in ea laude primas ferre patiatur: siquidem novis subinde gaudens argumentis, cum facilitate multa, nihil de artis vigore remittens, suavis admodum & lætus incedit: & cum mirifica ejus est eloquutio, tum in concionibus gloriam & laudem meruit singularem. nam Philo certe philosophiæ plurimum operæ navasse; at *Josephus* oratorum sacra magis coluisse videtur: & ille quidem, ad Platonem, hic vero, ad Thucydidem respexit.

ματικὸν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τινὶ καθὲ συντάξαντα λόγους, πεποίηνται, καὶ πρὸς ἄλλους, οἱ διαβάλλειν τὰ πάτρια τοῦ Ἰουδαίων ἐπεχείρησαν ἔθνους ---------. πρὸς δὲ τῷ τέλει τῆς κʹ Ἀρχαιολογίας, ἐμφαίνει ἐν τέσσαρσι συγγράψαι βιβλίοις περὶ Θεοῦ ὅσαι πάτριαι δόξαι, καὶ περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν νόμων, διὰ τί κατ' αὐτοὺς τὰ μὲν ἔξεστι πράττειν, τὰ δὲ κεκώλυται. καὶ ἄλλα δὲ αὐτῷ σπουδασθῆναι, ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῦ καταλέγει συγγράμμασιν ---------. τοσοῦτον δὲ τῷ συγγραφικῷ χαρακτῆρι ἀνθεῖ, τὸν Θουκυδίδην μιμούμενος, ὡς μηδένα τὸ ἐξ ἐκείνου ἐᾶσαι τὸ πρωτεῖον κληρώσασθαι. ταῖς καιναῖς ἀεὶ χαίρων τῶν ὑποθέσεων, καὶ μετ' εὐκολίας πάσης, μὴ τὸν τῆς τέχνης τόνον χαλῶν, ἠπίως μάλα καὶ ἱλαρῶς διέρχεται· ὑπερφυῶς ἐκφράζων, κἀν τῷ δημηγορεῖν ἁβρυνόμενος. ὁ μὲν οὖν Φίλων, τῇ φιλοσοφίᾳ φαίνεται τὸ πλέον ἐσχολακώς· Ἰώσηπος δὲ τῶν τῆς ῥητορείας ὀργίων ἔοικε πλεῖον μετεσχηκέναι· κἀκεῖνος μὲν, πρὸς τὸν Πλάτωνα ἀφορᾷν· οὗτος δὲ, πρὸς τὸν Θουκυδίδην.

CXVI. *Nicephorus Gregoras Historiæ Rom. lib. VII. p. 146. Edit. Paris.*

Accedebant & alii viri clari & spectati, ut reverentiæ & honoris causa in civitatem ascriberentur, & illustri aliquo nomine Romano ornarentur: quemadmodum *Josephus* Hebræus, ex Palæstina oriundus; & Ptolemæus, qui de rebus Astronomicis omnium optime scripsit. Illinc quippe uterque cognomen accepit, Flavii quidem *Josephus*, Claudii vero Ptolemæus.

Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλως ἐνδόξων καὶ ἐλλογίμων προσίασιν, ἵνα τῷ τῆς Ῥώμης δήμῳ αἰδοῦς ἕνεκα καὶ τιμῆς καὶ αὐτοὶ πολιτογραφῶνται, καὶ ὀνόματος ἀξιῶνται τῶν ἐπισήμων τῆς Ῥώμης· ὥσπερ καὶ ὁ ἐκ τῆς Παλαιστίνης Ἑβραῖος Ἰώσηπος, καὶ Πτολεμαῖος ὁ κράτιστα πάντων τὰς Ἀστρονομικὰς συγγραψάμενος ὑποθέσεις. ὁ μὲν γὰρ Φλαβίος ἐκεῖθεν ἐπωνόμασται, ὁ Ἰώσηπος· ὁ δὲ Κλαύδιος, ὁ Πτολεμαῖος.

CXVII. *Matthæus Monachus sive Blastares in Syntagmate Canonum, p. 201. Edit. Bevereg.*

Hebræorum doctissimi, illique præsertim qui Judæam incoluere, ut *Josephus* atque Philo, summi uterque philosophi, legale Pascha ante æquinoctium nequaquam celebrandum esse judicabant.

Οἱ μὲν οὖν λογιώτατοι τῶν Ἑβραίων, καὶ μάλιστα οἱ τὴν Ἰουδαίαν οἰκοῦντες, οἷος ἦν Ἰώσηπος καὶ Φίλων, ἄνδρες φιλοσοφίας ἁπάσης ἐπ' ἄκρον ἐληλακότε, οὐκ ᾤοντο δεῖν πρὸ τῆς ἰσημερίας τὸ νομικὸν ἄγειν πάσχα.

Sæculo XV.

CXVIII. *Wernerus Rolewink in Fasciculo temporum, p. 39. b. Edit. Francof.*

Josephus, Historiographorum nominatissimus, clarus habetur, natione Judæus. Verum [f] libri ejus in multis locis vitio Scriptorum ac longitudine temporis corrupti sunt.

CXIX. *Hartmannus Schedelius in Chronico, p. 110. Edit. Norimberg.*

Josephus Judæus, dictus Flavius, Sacerdos, & Mattathiæ ejus gentis Sacerdotis filius, Historicus quidem celeberrimus, multarumque rerum peritissimus: vir sane bonus & egregius, qui de Christo optime sensit. Is, cum singularis eruditionis esset, de *Judaica Captivitate* scripsit libros VII. de *Antiquitatibus Judæorum* XX. & duos *adversus Apionem Grammaticum*. atque alia post se reliquit Scripta: quæ omnia à Rufino Aquilegiensi postea in Latinam linguam translata fuere.

Sæculo Incerto.

CXX. *Theodorus Meleteniota in proœmio in Astronomiam, Edit. Paris.*

A Sethi quidem, Adami liberorum unius, posteris hæc est omni veneratione major inventa disciplina; quod quidem veterum patrum monumenta veritati consona docent: idque *Josephus*, veritatis studiosus profecto & amans, Antiquitatum Judaïcarum libro primo scripsit.

Εὕρηται γε μὲν τὸ τοιοῦτον ὑπερσέμνον ὄντως μάθημα παρὰ τῶν τοῦ Σὴθ, ἑνὸς τῶν υἱῶν Ἀδὰμ ἀπογόνων· ὡς ὅ τε πάλαιος ἐκ πάτρων λόγος ἔχει, καὶ μέντοι καὶ Ἰώσηπος φιλαλήθης ἀνὴρ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἱστοριῶν Ἀρχαιολογίᾳ συγγράφεται.

CXXI. *Anonymus è Cod. Reg. 721. apud Cotelerium in notis ad PP. Apostol. p. 339.*

Quartus denique liber, illud *Rationem imperare affectibus*, & martyrium obitumque pro lege divina susceptum à Sanctis septem fratribus una cum matre & præceptore tradens diserte, Judæum *Josephum* habere conscriptorem opinionem præbet.

Ἡ δὲ τετάρτη, τὸ περὶ τοῦ Αὐτοκράτορα τῶν παθῶν εἶναι τὸν λογισμὸν, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ θείου νόμου μαρτυρίαν καὶ τελευτὴν τῶν ἁγίων ἑπτὰ ἀδελφῶν σύν τε μητρὶ καὶ τῷ διδασκάλῳ τρανότερον διαγορεύουσα, Ἰώσηπον εἶναι συγγραφέα τὴν Ἰουδαῖον ὑπόνοιαν παρέχει.

CXXII.

[f] De Græcis an de Latinis nostri Josephi loquitur, non constat. Ea ætate Versiones omnium fere in manibus erant.

CXXII. *Anonymi Commentarius Rerum Jacobi Dei fratris, in Auctario novissimo Bibl. Gr. Patrum per Combefisium, p. 526.*

Τὰ μέντοι κακῶν ἔσχατα μετὰ τὴν Ἰακώβου τελευτὴν Ἰουδαίους κατείληφε. καὶ μάρτυς αὐτῶν ὁ Ἰώσηπος, μηδὲν τῆς ἀληθείας ἀποκρυψάμενος.

Cæterum post Jacobi necem mala extrema Judæis obvenerunt: eorumque testis *Josephus* Judæus, qui nihil veritatis celavit.

CXXIII. *Eucherius Episcopus in Epistola ad Faustinum Presbyterum de Locis Sanctis, in Bibl. Nov. MSS. P. Labbei, Tom. 1. p. 666.*

Sed etiam *Josephus*, nobilis Historicus Judæorum, situm totius regionis refert: cujus relationem huic epistolæ inserendam putavi, ut veritatem studiose inquirentibus majorem Judæus relator de Judææ situ fidem faceret.

CXXIV. *Computista quidam inter MSS. Digbæana in Bibl. Bodl.*

Josephus edidit *Antiquitatum* libros XX. Ab initio Mundi usque ad Domitiani annum XIV. annos V. DCV. supputat.

Freculpho Lexoviensi, Vincentio Bellovacensi, aliisque nonnullis locum inter Testimonia non dedimus, quod fere ad verbum exscribant Hieronymum.

Ne vacua esset hæc pagina virorum post Litteras renatas doctissimorum judicia de *Josepho* subjiciemus.

Josephus Scaliger in Prolegomenis ad Opus de Emendatione Temporum, p. 17.

DE *Josepho* nos hoc audacter dicimus, non solum in rebus Judaicis, sed etiam in externis tutius illi credi, quam omnibus Græcis & Latinis.

Quod judicium adeo verum est, ut ne ipsi quidem successerit Scaligero *reprehendisse aliquot in locis* Josephum. *Is. Vossius in Chronol. Sacra, c. 10. p. 137.*

Idem ibid. p. 24.

Josephum reprehendit [Baronius] omnium Scriptorum veracissimum & religiosissimum.

Idem in Notis ad Fragmenta Græc. p. 45.

Adeundus est *Josephus*, fidissimus, diligentissimus & eruditissimus Scriptor.

Idem in Elencho Trihæresium Nicolai Serarii, c. 25.

Certe Bellarminus satis ostendit nullum gustum se habere Scriptorum *Josephi*, ut neque conditor Annalium, qui in rebus Herodis & Belli Judaici maluit credere —— Eusebio, quam *Josepho*, scriptori vernaculo, ex fide oculata aut ex Actis Herodis omnia scribenti.

Isaacus Casaubonus in Exercitationibus ad Baronium, Exercit. I. n. 3.

Josephi amor veri notissimus, fides constantissima, nisi quid illi fortasse humanitus contigerit. —— cui ad penitus cognoscenda illa, de quibus scribebat, omnia præsidia abunde suppetebant.

Daniel Heinsius in Aristarcho Sacro, p. 768.

Quod à *Josepho*, maximo scriptore, libro Antiquitatum secundo, de barbaris dicitur, —— de antiquis quoque Patriarchis verum est.

Hugo Grotius ad Daniel. V. 31.

Josepho magna fides haberi debet in rebus Herodis Magni, & deinceps. Item ubi externos auctores, non ubi Judæos, multa in Historia contra verum somniantes, sequitur.

Idem ad Mat. V. 21.

Josephus, quem patrii moris nihil latuit, ——.

Idem ibid. XIV. 3.

Josephi summa fides & diligentia, & quæ passim in eo apparet intima cognitio rerum familiæ istius [Herodis] meretur, ne quid temere contra eum pronuntiemus.

Idem ad Luc. II. 2.

Qui *Josephum* tam diligentem rerum Judaicarum inquisitorem, & cui Romana quoque Archiva patuerunt, deceptum putant, eos ipsos valde decipi arbitror.

Richardus Montacutius in Analect. Dissertationum Ecclesiasticarum, Dissert II. §. 2. p. 45, 46.

Fatentur omnes, Cardinali [Baronio] excepto, postquam recesserimus ab Historia Sacra; ἀξιοπιστότατον semper habitum [*Josephum*] rerum suæ gentis enarratorem.

Claudius Salmasius de Trapezitico Fœnore, p. 103.

Rabbini omnes in alia sunt sententia & *Josephus* ipse, cujus auctoritatem pluris facio quam omnium Rabbinorum.

Dionysius Petavius de Doctrina Temporum, X. 65.

Nobis facem præfert *Josephi* præstantissimi Scriptoris historia, qui unus Herodis initia resque gestas fidelissime perscripsit.

Samuel Bochartus in Geographia Sacra, II. 26. col. 137.

Fatendum est nos [*Josepho*] plurimum eo nomine debere, quod * suæ gentis Historiam summa fide & sedulitate scripsit.

Isaa-

* In exoticis tamen illi non temere esse credendum censuit.

Isaacus Vossius sub finem Responsionis ad Schotanum, p. 428.

Ad *Josephum* dein calamum transfers, & scriptorum omnium accuratissimo & veritatis amantissimo dicam intendis.

Antonius Pagius in Apparatu Chron. ad Baronii Annales, p. 25.

Sed quis melius scire potuit quam *Josephus?* Erat natione Judæus, Historiæ Judaicæ peritissimus, & ipsius Herodis tempori valde proximus, atque in gestis ejus studiosius perquirendis ac describendis omnium diligentissimus.

Idem ibid. p. 32.

Josephus rerum Judaicarum testis omnium optimus.

Idem ibid. p. 36.

Sed nunc inter eruditos fere convenit, *Josephum* fuisse Historicum diligentissimum, magnamque fidem & eruditionem in iis quæ narrat elucere.

Idem in Critica Historico-Chronologica in Annales Baronii, *Vol. I.* p. 13.

Josephus accurate Herodis Historiam ex Romanis Augusteæ ætatis scriptoribus, qui injuria temporis intercidere, exscripsit.

Henricus Norisius de Anno & Epocha Syro-Macedonum, p. 55.

Josephus omnium accuratissime tempus imperii Galbæ, Othonis, ac denique Vitellii adnotavit.

Notæ Librorum ex quibus profecimus.

1. *Baf.* Editio princeps Bafileenfis.
2. *Big.* Lectiones, quas vir Illuftris Emericus Bigotius è codicibus perantiquis defcripfit.
3. *Bod.* Codex Pembrochianus in Bibliotheca Bodlejana
4. *Busb.* Exemplar Busbequianum in Bibliotheca Cæfarea.
5. *Cæf.* notat codicem in Bibliotheca Cæfarea, cujus Lectiones aliquot notavit Lambecius in Comm. l. 8. p. 37.
6. *Caji* Codex D. Caji apud Cantabrigienfes, cujus lectiones Hudfono dono mifit *J. Dawfon* de Haflingfield in agro Cantab.
7. CA. in lib. de Macc. notat Cod. Cantuarienfem.
8. *Car.* Jofephi Μακκαβαϊκὸν è MS. vetuftiffimo Caroli I. Regis Angliæ, quod Alexandrinum etiam vocatur.
9. *Caf.* Lectiones veteris Codicis Regis Galliæ, quas manus carpferat If. Cafauboni.
10. *El.* Liber *MS.* è Bibliotheca Viri venerabilis J. Mori Elienfis Epifcopi.
11. *G.* Genevenfis Editio, excufa A. D. 1611.
12. *Gall.* Cod. al. in Bibliotheca Regis Galliæ.
13. *Hafn.* Varietates Codicis Hafnienfis, quas olim huc tranfmifit D. Wandalinus.
14. *Hen.* Codex Hennebergenfis, aut Schleufingenfis.
15. *Lipf.* Membranæ Lipfienfes.
16. *L. B.* Codices Lugduno-Batavi, præftantiffimi, quondam If. Voffii.
17. *Med.* Lectiones Mediceæ, à Bigotianis diverfæ.
18. *NC.* Bonæ notæ Exemplar in Collegio Novo apud *Oxonienfes.*
19. *Pet.* Variantes Lectiones Schedarum Peirefcianarum, quas Sam. Petitus notaverat in Comentariis MSS. in Bibliotheca Bodlejana adfervatis.
20. *Rhed.* Liber Rhedigerianus apud Vratiflaviam.
21. *Roft.* Lectiones Cod. Roftgardienfis Dani V. C.
22. *Ruald.* Lectiones quædam Vaticanæ opera Rualdi Harlemenfis.
23. *Samb.* Sambuci Exemplar, quod nunc fervat Bibliotheca Cæfarea.
24. *Vat.* Lectiones aliæ Vaticanæ ab Hudfono ære fuo comparatæ.
25. *Voff.* Lectiones Codicum If. Voffii.

Exemplaria Latina, Rufino & Epiphanio Interpretibus: ut & Notæ Bofii, Reinefii, Petiti, & aliorum, ita exprimuntur, ut nulla egeant explicatione.

FLA-

FLAVII JOSEPHI OPERUM
TOMO I. II. & III.
Hæc continentur.

TOMO I.

Flavii Josephi Antiqu. Jud. Libri XX. Pag. 1 -- 982

TOMO II.

Flavii Josephi Liber de Vita sua 1 --- 40
——— ——— Libri VII. de Bello Judaico. 41 --- 436
——— ——— Libri II. Contra Apionem. 436 --- 496
——— ——— Liber de Maccabæis 497 --- 520

SEQUUNTUR DEINDE IN EODEM

TOMO II.

Variæ Lectiones in Fl. Josephi Libr. VII. de Bello Judaico, ex Codicibus Gallicanis. 1 --- 56
Jo. Albert. Fabricii curæ auctiores de Fl. Josepho. 56 --- 71
Præfationes Editt. Antiqu. 72 --- 77
Thomæ Ittigii Prolegomena & alia, ab eodem Josephi sui Editioni addita. 78 --- 156
Collatio Fl. Jos. Lib. de Maccabæis, de Vita sua &c. cum Cod. Parisiensibus &c. 157 --- 181
Excerptum ex Institution. Hist. Frankenbergii. 182 --- 185
Caroli Daubuz Libri II. pro testimonio Flavii Josephi, de Jesu Christo. 186 --- 232
Epistolæ XXX. Philologicæ & Historicæ de Flavii Josephi Testimonio, quod Iesu Christo tribuit. 233 --- 286
Petri Brinck Chronologiæ & Historiæ Fl. Josephi Examen. 287 --- 304
I. B. Ottii Animadversiones in Fl. Josephum & Specimen Lexici Flaviani. 305 --- 323
Chr. Cellarii Dissertatio de Historia Herodum contra Harduinum. 324 --- 330
Chr. Noldii Historia Idumæa, sive de Vita & Gestis Herodum. 331 --- 401
Ezech. Spanhemii Stemma & Prosapia Herodis Magni; Chronologica Josephi; suspecta in eodem & notanda verba; Notæ ad priores Fl. Josephi Libros, &c. &c. 402 --- 423
Collationes MSS. Reg. Paris. &c. ad Fl. Josephi Libros XX. Antiq. & ejusdem Vitam. 424 -- 481
Index I. Auctorum, quorum testimonio utitur Josephus. 482
Index II. vocum Græcarum, quæ apud Josephum occurrunt. Index III. Geographicus, Regionum, Urbium &c. &c. Index IV. Rerum amplissimus; & denique V. Auctorum, qui in Notis illustrantur, notantur, emendantur. 483. usque ad finem.

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO PRIMO
HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ
HÆC CONTINENTUR.

1. *PRoœmium, operis universi rationem reddens,*
2. *Mundi constitutio, & Elementorum dispositio.*
3. *De posteritate Adami, & decem ab eo ætatibus usque ad diluvium.*
4. *De diluvio; & quomodo Noë, in arca cum familia servatus, habitavit in campo Sennaar.*
5. *Quomodo turris, quam filii ejus in contumeliam Dei exstruxerunt, corruit; ut linguas suas mutarunt; atque ut locus, ubi hoc evenit, Babylon appellatus est.*
6. *Quomodo Noë posteri per totum terrarum orbem sedes sibi occupaverunt.*
7. *Quod gentes singulæ à suis auctoribus nomina traxerint.*
8. *Quomodo Abrahamus generis nostri auctor, è Chaldæorum terra profectus, habitavit regionem quondam Chananæam, quæ nunc Judæa dicitur.*
9. *Quod, fame Chananæam premente, Abrahamus in Ægyptum est profectus: & ibi aliquantisper commoratus, retro unde venerat est reversus.*
10. *Sodomitarum clades ab Assyriis accepta.*
11. *Quomodo Abrahamus, Assyrios aggressus, tam captivos quam reliquam prædam victor reduxit.*
12. *Quomodo Deus gentem Sodomitarum excidit flagitiis eorum offensus.*
13. *De Ismaële Abrahami filio, ejusque posteris Arabibus.*
14. *De Isaco Abrahami filio legitimo.*
15. *De Sara Abrahami conjuge, ejusque obitu.*
16. *Quomodo è Chetura, Abrahamo nupta, Troglodytarum gens nata est.*
17. *De obitu Abrahami.*
18. *De Isaci filiis, Esavo & Jacobo; & nativitate eorum.*
19. *De Jacobo, metu fratris, in Mesopotamiam profugo: & ut uxorem illic duxit, &, duodecim procreatis filiis, rursum in Chananæam revertitur.*
20. *Mors Isaci atque sepultura ejus in Hebrone.*

α′. ΠΡοοίμιον [b] περὶ τῆς ὅλης πραγματείας.
β′. [c] Η τοῦ κόσμου σύστασις, [d] καὶ διάταξις τῶν στοιχείων.
γ′. Περὶ [e] τοῦ γένους Αδάμου, καὶ [f] τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ δέκα γενεῶν τῶν μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ.
δ′. Ως ὁ κατακλυσμὸς ἐγένετο· καὶ ὃν τρόπον [g] Νῶεος, σωθεὶς [h] ἐν λάρνακι μετὰ τῶν συγγενῶν, κατῴκησεν ἐν τῷ [i] Σινάρῳ πεδίῳ.
ε′. [k] Ως πύργος, ὃν καὶ παῖδες αὐτοῦ ἐφ᾽ ὕβρει τοῦ Θεοῦ ᾠκοδόμουν, κατέπεσεν· καὶ ὡς τὰς φωνὰς αὐτῶν μετέβαλλον· καὶ ὡς ὁ τόπος, ἐν ᾧ τοῦτο γέγονε, Βαβυλὼν ἐκλήθη.
ϛ′. Ως οἱ Νώεου ἔκγονοι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην [l] ἐπῴκησαν.
ζ′. [m] Οτι τῶν ἐθνῶν ἕκαστον ἀπὸ τῶν οἰκησάντων προσηγορεύθη.
η′. [n] Πῶς [o] Αβραμος ὁ πρόγονος ἡμῶν, ἐξελθὼν ἐκ τῆς Χαλδαίων γῆς κατέσχε τὴν τότε μὲν Χαναναίαν, νῦν δὲ Ιουδαίων λεγομένην.
θ′. Οτι, λιμοῦ τὴν Χαναναίων καταλαβόντος, εἰς Αἴγυπτον ἀπῆρεν [Αβραμος·] καὶ διατρίψας ἐν αὐτῇ τινα χρόνον, ὑπέστρεψεν ὀπίσω.
ι′. [p] Ηττα Σοδομιτῶν, Ασσυρίων ἐπιστρατευσάντων αὐτοῖς.
ια′. Ως Αβραμος ἐπὶ τοὺς Ασσυρίους ἐπιστρατεύσας ἐνίκησεν. καὶ τούς τε αἰχμαλώτους τῶν Σοδομιτῶν ἔσωσε, καὶ τὴν λείαν, ἣν ἔλαβον, ἀφείλετο.
ιβ′. Πῶς τὸ Σοδομιτῶν ἔθνος ὁ Θεὸς κατεστρέψατο, χολωθεὶς αὐτοῖς οἷς ἡμάρτανον.
ιγ′. Περὶ Ισμαήλου τοῦ Αβράμου, καὶ τῶν ἐκγόνων αὐτοῦ Αράβων.
ιδ′. Περὶ Ισάκου, ὃς ἦν γνήσιος Αβράμου παῖς.
ιε′. Περὶ Σάῤῥας τῆς τοῦ Αβράμου γυναικὸς, καὶ πῶς τὸν βίον κατέστρεψεν.
ιϛ′. Ως ἐκ [q] Χετούρας, Αβράμῳ γαμηθείσης, [r] τὸ τῶν Τρωγλοδυτῶν Αβράμῳ ἔθνος ἐγεννήθη.
ιζ′. Περὶ τῆς Αβράμου τελευτῆς.
ιη′. Περὶ τῶν Ισάκου υἱῶν, Ησαύου καὶ Ιακώβου, καὶ γενέσεως αὐτῶν καὶ διατροφῆς.
ιθ′. Ιακώβου φυγὴ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, διὰ [s] τὸν ἐκ τἀδελφοῦ φόβον· [t] καὶ ὡς γήμας ἐκεῖ, καὶ δώδεκα γεννήσας παῖδας, πάλιν εἰς τὴν Χαναναίαν ἐπανῆλθεν.
κ′. Ως Ισακος τελευτήσας ἐτάφη ἐν Χέβρωνι.

a Ita *Samb.* τῷ πρώτῳ λόγῳ *Vat. Bas. G.*
b Ita *Samb.* nulla hisce litera numerali affixa, sed sequentibus ad hunc modum, α′. Η τοῦ κόσμου ———. β′. Περὶ γένους ———. & sic deinceps, ut proœmio non numerato capita sint duntaxat XIX. In *Edit. Bas.* & *G.* τὴν αἰτίαν τῆς συγγραφῆς καὶ τὸν σκόπον αὐτῆς περιέχον.
c Ita *Samb.* Τίς ἡ *Vat. Bas. G.*
d Sic in *Samb.* & *Vat.* in *aliis* ἡ διάτ.
e Ita *Samb.* τοῦ non agnoscunt *alii.*
f Ita *Samb.* & *Vat.* τοῦ αὐτοῦ *alii.*
g Νῶε *Samb. Vat.* & LXX. Νῶχος *Bas. G.*
h Ita *Samb.* & *Vat.* ἐν deest in *aliis.*
i Ex *Samb.* & *Vat.* Σεναὰρ B. G. & LXX.
k Ita *Samb.* & *Bas.* περὶ τοῦ πύργου Βαβυλῶνος, καὶ ἀλλοφωνίας τῶν ἀνθρώπων *Vat. G.*
l Κατῴκησαν *Vat.*
m Ως τῶν ἐθνῶν *Vat.*
n Ita *Samb.* Πῶς Αβρὰμ *Vat.* Ως Αβράμος *alii.*
o Aspirate in *Cod. Samb.* & in LXX. *Interpretum* Editione *Grabiana.*
p Ita *Samb.* & *Vat.* Η τῶν Σοδομιτῶν διαφθορὰ, Ασσυρίων αὐτοῖς ἐπιστρατευσάντων *Bas. G.*
q Sic *Samb.* Χατούρας *alii.* Χεττούρας juxta LXX. *Interpr.*
r Ex *Samb.* refinxi. τὸ Τρωγλοδυτῶν γένος ἐγεννήθη *alii.*
s Ita *Samb.* τὸν τἀδελφοῦ *Vat. Bas. G.*
t Sequentia adjeci ex *Samb.* & *Vat.*

[a] ΦΛ. [b] ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
[c] ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον [d] ἐτῶν ,γωλγ'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER PRIMUS:

Qui continet tempus annorum MMM. DCCC. XXXIII.

---

[e] ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΤΟΙΣ τὰς ἱστορίας συγγράφειν βουλομένοις οὐ μίαν, οὐδὲ τὴν αὐτὴν ὁρῶ τῆς σπουδῆς γινομένην αἰτίαν· ἀλλὰ πολλὰς, καὶ πλεῖστον ἀλλήλων διαφερούσας. τινὲς μὲν γὰρ, ἐπιδεικνύμενοι λόγων δεινότητα, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς θηρώμενοι δόξαν, ἐπὶ τοῦτο τῆς παιδείας τὸ μέρος ὁρμῶσιν· ἄλλοι δὲ, χάριν ἐκείνοις φέροντες περὶ ὧν τὴν ἀναγραφὴν εἶναι συμβέβηκε, τὸν [f] εἰς αὐτὴν πόνον καὶ παρὰ δύναμιν ὑπέστησαν· εἰσὶ δὲ οἵτινες ἐβιάσθησαν ὑπ' [g] αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων τῆς ἀνάγκης, οἷς πραττομένοις παρέτυχον, ταῦτα γραφῇ δηλούσῃ περιλαβεῖν· πολλοὺς δὲ καὶ χρησίμων μέγεθος πραγμάτων, ἐν ἀγνοίᾳ κειμένων, προὔτρεψε τὴν περὶ αὐτῶν ἱστορίαν εἰς κοινὴν ὠφέλειαν ἐξενεγκεῖν. τούτων δὴ τῶν προειρημένων αἰτιῶν αἱ τελευταῖαι δύο κἀμοὶ συμβεβήκασι· τὸν μὲν γὰρ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πόλεμον ἡμῖν τοῖς Ἰουδαίοις γενόμενον, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ πράξεις, καὶ τὸ τέλος οἷον ἀπέβη, πείρᾳ μαθὼν, ἐβιάσθην ἐκδιηγήσασθαι, διὰ τοὺς ἐν τῷ γράφειν [h] λυμαινομένους τὴν ἀλήθειαν.

β'. Ταύτην δὲ τὴν ἐνεστῶσαν [i] ἐγκεχείρισμαι πραγματείαν, νομίζων ἅπασι [k] φανεῖσθαι τοῖς [l] Ἕλλησιν ἀξίαν σπουδῆς. μέλλει γὰρ περιέξειν ἅπασαν τὴν παρ' ἡμῖν ἀρχαιολογίαν, καὶ τὴν διάταξιν τοῦ πολιτεύματος ἐκ τῶν Ἑβραϊκῶν [m] μεθηρμηνευμένην γραμμάτων. ἤδη μὲν οὖν καὶ πρότερον [n] διενοήθην, ὅτε τὸν πόλεμον συνέγραφον, δηλῶσαι· τίνες ὄντες [o] ἐξ ἀρχῆς οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τίσι χρησάμενοι τύχαις, ὑφ' οἵῳ τε παιδευθέντες νομοθέτῃ τὰ πρὸς [p] θεοσέβειαν καὶ τὴν ἄλλην ἄσκησιν ἀρετῆς· πόσους τε πο-

PROOEMIUM.

AD scribendas historias qui se conferunt, eos non unam nec eandem studii sui causam rationemque habere video: sed plures, easque plurimum inter se differentes. Quidam enim, ut eloquentiam ostentent, gloriamque ex ea captent, ad hoc disciplinæ genus feruntur: alii vero, ut illis gratificentur, de quibus scriptionem institutam esse contigit, plus in ea laboris, quam vel ferre valuere, susceperunt: sunt quos ipsa rerum necessitas adduxit, ut quibus gerendis interfuerant, eas scripto complectentes memoriæ proderent: multos etiam magnitudo rerum utilium, in obscuro latentium, perpulit, ut narrationem earum in communem utilitatem proferrent. Ex his jam dictis causis postremæ duæ mihi obtigerunt. Bellum enim, quod nos Judæi cum Romanis habuimus, ac res eo gestas, ac quem eventum nactæ sunt, experientia cognoscens, edisserere coactus sum, ut eos revincerem, qui scriptis suis veritatem depravarunt. *Historicorum scopus non unus.*

2. Præsens vero opus aggressus sum, ratus Græcis omnibus visum iri industria dignum. Comprehendet enim universam nostram Antiquitatem, & reipublicæ constitutionem, ex Hebraïcis literis translatam. Cogitaveram equidem & ante, jam tum quum *Historiam Belli* scriberem, docere; qui à prima origine Judæi, quam varia fortuna usi, & sub quali Legislatore ad cultum Dei cæterasque virtutes instituti, quibusque bellis per tot sæcula gestis, inviti ad po- *Antea Bellum, nunc Origines patrias scribit Josephus.*

a Φλ.] *Nonnullis* Φλάβιος, *aliis* Φλαύϊος dicitur. prænomine hoc accepto, quod aliis quoque solenne fuit, à *Flavio Vespasiano*, qui civitatem ei concesserat. Vide *Testimonia*. p. 10. & 14.

b Ἰωσήπου] Ἰωσήππου scribitur, ut & Ἰώσιππος & Ἰώσιπος &c.

c Βίβλιον Πρῶτον.] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* λόγος πρῶτος *Bas.* & *G.*

d Ἐτῶν ,γωλγ'.] Sic *Big.* & *Gall.* 1. aliis ,αωλγ'. ωλγ & ,γμ. Reponit *Is. Voss.* ,γψλγ'. *E. Bernardus* ,γχλγ'. In Codd. *Latinis* versionis *Epiphanii*, MMMCCXLVI. MMMCCLVI. MMDCCCCLXII. & MMXXXII. Tanta in *numeris*, ex scribarum incuria, reperitur diversitas. in Editione *E. Bernardi* numerus nihil ab *Huds.* abit, sed in Notis insuper adnotatur *Hen.* & *Busb.* locum efferre Chiliadibus erasis.

e Προοίμιον.] Προοίμιον περὶ τῆς ὅλης πραγματείας *Samb.* ad Marg. Προοίμιον τὴν αἰτίαν τῆς συγγραφῆς, καὶ σκοπὸν αὐτῆς περιέχον. Κεφ. α'. *Bas. G.* Absunt illa codd, *Hen.* & *Big.* Bern.

f Εἰς αὐτήν.] Εἰς ταύτην *Cas.* εἰς τὴν αὐτὴν *Samb.* Bern.

g Αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς ἀνάγκης,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* τῆς τῶν πρ. ἀνάγκης *Bas.* & *G.* αὐτῶν τῶν πρ. ἀνάγκης *Hen.*

h Λυμαινομένους τὴν ἀλήθειαν.] Λυμ. τῇ ἀληθείᾳ *Big.* (*Vat*) & *Hen.* phrasi proba atque Attica. *Bern.* ut constat ex *Suida*, v. λυμαινόμενον.

i. Ἐγκεχείρισμαι] Ita *Big.* (*Vat.*) & *Hen.* προεγκεχείρισμαι *Samb. Vat.* & *Cas.* (addit *Bern.* & Cod. quidam *Ital.* haud male) ἐνεχειρίσθην *Bas.* & G.

k Φανεῖσθαι] Φανεῖσαι *Vat.*

l Ἕλλησιν] Forsan voce Ἕλλησι Ethnici omnes, non Græci soli sunt intelligendi.

m Μηθηρμηνευμένην] *Al.* μεθερμηνευομένην. scil. *Big. Samb.* & *Cas.* ut notavit *Bern.* prout editum est, aliter vero ut in N. *Hen. Bas.* G.

n Διενοήθην] Διενόουν *Hen. Vat.* διενόην.

o Ἐξ ἀρχῆς] Abest à *Vat.*

p Θεοσέβειαν] Ita *Big.* (*Vat.*) & *Hen.* εὐσέβειαν *alii.* scil. *Samb. Bas. G.* Bern. Ibid. καὶ ἄλλην τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν *Hen.*

q Eis

postremum contra Romanos bellum sint pertracti. Sed quoniam prolixius erat hoc argumentum, seorsim illud in opere ei proprie dicato exorsus usque ad finem suum perduxi. Procedente dein tempore, sicut usu venit iis qui res arduas aggrediuntur, cunctatio quædam ac segnities mihi incessit, tantam materiam in alienam & peregrinam linguam traducturo. sed fuerunt qui historiæ desiderio ad opus me adhortabantur, & præ cunctis Epaphroditus, vir cum omnis generis disciplinarum, tum vero rerum gestarum notitiæ in primis avidus; ut qui ipse, in maximis negotiis & variis fortunæ casibus versatus, in omnibus eximiam naturæ indolem, studiumque veritatis inconcussum præ se tulisset. Huic igitur morem gerens, assiduo cunctorum utile aliquid & honestum molientium fautori, pudefactusque videri ignaviam speciosissimo labori anteponere, vires animumque recepi. Accedit quod & illud mecum etiam atque etiam reputaveram, quod majores olim nostri exteris sua benigne communicare voluerint, & Græcorum nonnulli res nostras cognoscendi studio flagrarint.

Epaphroditus Neronis libertus, & herus Epicteti.

3. Comperiebam utique quod Ptolemæorum secundus, rex maxime disciplinis librisque colligendis deditus, magnopere contenderit Legem nostram reique publicæ ex ea constitutionem in Græcum sermonem transferri; quodque Eleazarus, qui virtute non inferior erat quam quisquam nostrorum Pontificum, hanc Regi isti non inviderit utilitatem: reclamaturus omnino, nisi mos patrius nobis exstitisset, res bonas & honestas celare neminem. Proinde & mihimet convenire putavi, ut & Pontificis nostri imitarer magnanimitatem, & hodie quoque permultos discendi cupiditate Regis illius similes esse existimarem. Neque enim totam Scripturam accipere illi contigit, sed Legem solam ei tradiderunt, qui ad eam interpretandam missi fuerant Alexandriam. Sunt autem innumera Sacris literis prodita, ut quæ quinque millium annorum historiam in se complectantur; & diversi quidem in his inopinati casus, varia belli fortuna, multa Imperatorum præclara facinora, multæque Rerumpublicarum mutationes. In universum autem ex hac potissimum historia legentibus licet cognoscere, quod his qui Dei

Legis Moysaicæ versio Græca Ptolemæo exposcente.

Eleazarus P. M. & Justi illius Simonis fil.

An. 5000. historiam amplectuntur Biblia Hebraica.

λέμους ἐν μακροῖς πολεμήσαντες χρόνοις, [q] εἰς τὸ τελευταῖον ἄκοντες πρὸς Ῥωμαίους κατέστησαν. [r] ἀλλ' ἐπεὶ μείζων ἦν ἡ τοῦδε τοῦ λόγου περιβολὴ, καθ' αὑτὸν ἐκεῖνον [s] χωρίσας ταῖς ἰδίαις ἀρχαῖς αὐτοῦ καὶ τῷ τέλει τὴν γραφὴν συνεμέτρησα. χρόνου δὲ προϊόντος, ὅπερ φιλεῖ τοῖς μεγάλων ἅπτεσθαι διανοουμένοις, ὄκνος μοὶ καὶ μέλλησις [t] ἐγίνετο τηλικαύτην μετενεγκεῖν ὑπόθεσιν εἰς ἀλλοδαπὴν ἡμῖν καὶ [v] ξένης διαλέκτου συνήθειαν. ἦσαν δέ τινες οἳ πόθῳ τῆς ἱστορίας ἐπ' αὐτήν με [x] προὔτρεπον· καὶ μάλιστα δὴ πάντων [y] Ἐπαφρόδιτος, ἀνὴρ ἅπασαν μὲν ἰδέαν παιδείας ἠγαπηκὼς, [z] διαφερόντως δὲ χαίρων ἐμπειρίαις πραγμάτων· ἅτε δὴ μεγάλοις μὲν αὐτός ὁμιλήσας πράγμασι καὶ τύχαις πολυτρόποις, ἐν ἅπασι δὲ θαυμαστὴν [a] ἐπιδειξάμενος φύσεως ἀγαθῆς ἰσχὺν, καὶ προαίρεσιν ἀρετῆς [b] ἀμετακίνητον. τούτῳ δὴ πειθόμενος, [c] ἀεὶ τοῖς χρήσιμον ἢ καλόν τι πράττειν δυναμένοις συμφιλοκαλοῦντι, καὶ ἐμαυτὸν αἰσχυνόμενος, εἰ δόξαιμι ῥαθυμίᾳ πλέον [d] ἢ τῷ περὶ [e] τὰ κάλλιστα χαίρειν πόνῳ, προθυμότερον ἐπερρώσθην. ἔτι [f] κἀκεῖνο πρὸς τοῖς εἰρημένοις λογισάμενος [g] οὐ παρέργως, περί τε τῶν ἡμετέρων προγόνων, [h] οἳ μεταδιδόναι τῶν τοιούτων ἤθελον, καὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες αὐτῶν γνῶναι τὰ παρ' ἡμῖν ἐσπούδασαν.

γ'. Εὗρον τοίνυν, [i] ὅτι Πτολεμαίων μὲν ὁ δεύτερος, μάλιστα δὴ βασιλεὺς περὶ παιδείαν καὶ [k] βιβλίων συναγωγὴν σπουδάσας, ἐξαιρέτως ἐφιλοτιμήθη τὸν ἡμέτερον νόμον, καὶ τὴν κατ' αὐτὸν διάταξιν τῆς πολιτείας, [l] εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταβαλεῖν· ὁ δὲ τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχιερέων οὐδενὸς [m] ἀρετῇ δεύτερος Ἐλεάζαρος, τῷ προειρημένῳ βασιλεῖ ταύτης ἀπολαῦσαι τῆς ὠφελείας οὐκ ἐφθόνησε· πάντως ἀντειπὼν ἂν εἰ μὴ πάτριον ἦν ἡμῖν, τὸ μηδὲν [n] ἔχειν τῶν καλῶν ἀπόρρητον. καὶ ἐμαυτῷ δὴ πρέπειν ἐνόμισα, τοῦ μὲν ἀρχιερέως μιμήσασθαι τὸ μεγαλόψυχον· τῷ βασιλεῖ δὲ πολλοὺς ὁμοίως ὑπολαβεῖν καὶ νῦν εἶναι φιλομαθεῖς· οὐδὲ γὰρ πᾶσαν ἐκεῖνος ἔφθη λαβεῖν τὴν ἀναγραφὴν, ἀλλ' αὐτὰ μόνα [o] τὰ τοῦ νόμου παρέδοσαν οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν [p] εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. μυρία δέ ἐστι [q] τὰ δηλούμενα διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ἅτε δὴ [r] πεντακισχιλίων ἐτῶν ἱστορίας ἐν αὐτοῖς [s] περιειλημμένης· καὶ παντοῖαι μέν εἰσι παράλογοι περιπέτειαι, πολλαὶ δὲ τύχαι πολέμων, καὶ στρατηγῶν ἀνδραγαθίαι, καὶ πολιτευμάτων μεταβολαί. τὸ σύνολον [t] δὲ μάλιστά τις ἂν ἐκ ταύτης μάθοι τῆς ἱστορίας, ἐθελήσας αὐτὴν διελθεῖν, [v] ὅτι μὲν τοῖς Θεοῦ γνώμῃ κατακολουθοῦσι,

q Εἰς τὸ] Εἰς τὸ *Hen.*
r Ἀλλ' ἐπεὶ μείζων] *Al.* ἐπειδὴ μείζων ἦν ἡ τοῦ λόγου τοῦδε περιβολὴ, κατ' αὐτόν. Sed ita ut editum *Big.*
s Χωρίσας ταῖς ἰδίαις ἀρχαῖς αὐτοῦ] Ita *Big.* & *Samb.* χωρήσας ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ ἀρχαῖς *Bas.* & *G.* χωρήσας ταῖς ἰδίαις τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ καὶ τῷ *Vat.*
t Ἐγίνετο] Ἐγένετο *Bas* & *G.*
v Ξένης] *Al.* ξένην *Hen. Bas. G.* Si itaque Græca lingua ipsi ξένη fuit διάλεκτος, quæ lingua patria ipsi & domestica esse potuit nisi Hebræorum sermo, qualis tunc erat. Unde accedere illis non possumus, qui Josephum linguæ Hebrææ imperitum fuisse existimant, quoniam videlicet in vocibus Hebræis convertendis in Græcum sermonem errare nonnunquam dicitur. Ceterum ξένης invenitur in codd. quibusdam MSS. ut ad διαλέκτου referatur. *Rel.*
x Προὔτρεπον·] Ita MSS. omnes προὔπεμπον in *Editis.*
y Ἐπαφρόδιτος,] De eo videsis quæ congessit Cl. *Car. Daubuz* in parte tertia Lib. 1. *pro Testimonio Fl. Josephi de J. Chr.*
z Διαφερόντως δὲ χαίρων ἐμπειρίαις] *Vat.* διαφέροντες δὲ διαφέρων ἐμπηρείαις.
a Ἐπιδειξάμενος φύσεως ἀγαθῆς ἰσχὺν,] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* θαυμαστὴν φύσεως ἐπιδεικνύμενος ἰσχὺν *Bas.* & *G.* φύσεως ἐπιδειξάμενος. *Hen.*
b Ἀμετακίνητον.] Ἀμετακινήτου. *Big.*
c Ἀεὶ τοῖς χρήσιμον ἢ καλόν τι πράττειν] Sic MSS. ὡς ἀεὶ τοῖς εἰς χρήσιμον ἢ καλόν τι ἄγειν in *Editis.*
d Ἢ τῷ περὶ,] Ἢ καὶ τῷ π. *Vat.*
e Τὰ κάλλιστα] Τὰ καλὰ *Hen.* ex invidiola. *Bern.* imo & *Vat.*
f Κἀκεῖνο] Ita *Samb. Vat. Cas.* κἀκεῖνα *cæteri.*
g Οὐ παρέργως,] Sic *Samb. B. G.* & *Cas.* οὐκ ἀλόγως *Big. Vat.* & *Hen.*
h Οἳ] Ita *Samb.* & mox οἵτινες. *Hen.*
i Ὅτι Πτολεμαίων μὲν ὁ δεύτερος, μάλιστα δὴ βασιλεὺς] Ita fere omnes *MSS.* Πτολεμαῖος μὲν ὁ δεύτερος βασιλεύς. *Bas.* & *G.* Πτολεμαῖος μὲν ὁ δεύτερος μάλιστα δὴ βασ. *Vat.*
k Βιβλίων] Sic *Big. Samb. Hen. Vat.* βίβλων *Bas.* & *G.*
l Εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταβαλεῖν·] Ita in plerisque *MSS.* εἰς τὴν Ἑλλάδα μετ. *Vat. B.* & *G.*
m Ἀρετῇ] Ἐπ' ἀρετῇ. *Hen.* & *Big.* & *Vat.*
n Ἔχειν] Ita *MSS.* σχεῖν in *Editis* ut & mox κἀμαυτῷ & μιμεῖσθαι.
o Τὰ τοῦ νόμου] Hac de re videsis Annott. *H. Valesii* ad *Eusebii Hist. Ecclesiastic.* L. V. c. VIII. *Ejusque* Epistolam ad *Jac. Usserium* de Versione LXX. ut & *R. P. Simonii Hist. Crit.* in *V. Test.* l. 2. c. 2. Id etiam Talmudici tradunt. Male ergo illi, qui universum Codicem sacrum ab τοῖς ό versum putant. *Rel.*
p Εἰς] Ita MSS. omnes, editi πρός.
q Τὰ] Delet *Gen.* vocem τά. & pro δὲ habet δ'.
r Πεντακισχιλίων ἐτῶν] Chronologia Josephi multum a vera differt: quare ubicunque characteres temporum notat, ad illos attendemus, ut ex omnibus simul errores, qui in numeros facile irrepunt, corrigantur, & computus Josephi manifestus fiat. *Rel.* Chronologiam *Relandi* vide pag. seq. 3.
s Περιειλημμένης·] Ita plerique *MSS.* ἐμπεριειλημμένης *alii* cum *Bas.* & *G.*
t Δὲ μάλιστα] Sic *Samb. Vat. Cas.* οὖν μάλ. & δ' οὖν μάλ. *alii* ut *editi Big.* δ' οὐ μάλιστα. in *Cocc.* exempl. inferius scriptum ἄν.
v Ὅτι μὲν τοῖς] *Al.* ὅτι τοῖς μέν. sc. *Bas.* & *Gen.* frustra autem hinc νόμοις suggerit *Hen.* imo & *Vat.* pro γνώμῃ. *Bern.*

x Τὰ

CONSPECTUS
CHRONOLOGIÆ FLAVIANÆ.

Chilias annor. I.

1.

Chilias II.

1000.

Chilias III.

2000.

2556. 100 annis ante diluvium nati filii Noachi. Ant. 1. 5.

2656. diluvium 2656 anno diluvium contigisse ait. Ant. 1. 4.

2700.

2800.

2900.

2948. Abraham nascitur annis 292. post diluv. Ant. 1. 7.

2656
292
―――
2948.

Abrahami egressus, nam templum conditum 1020. annis post Abrahami egress. lib. II. Antiq. VI. confirmat inter hunc egressum & exitum ex Ægypto esse annos 430.

2982
430
―――
3412.

Chilias IV.

3000.

3023. egred. Abrah. ex Chaldæa annos 75 natus. Antiq. 1. 8.

3100.

3197. Jacob migrat in Ægyptum.

3200. nam 215, annis post ex Ægypto migrat. Ant. II. 6.

3197
215
―――
3412.

3412. exitus ex Ægypto, nam templ. Salomonis conditum a. 592. post exitum.

3466. ab hoc anno, quo terra divisa a Josua, usque ad

3500. captas Hierosolymas, anni 515. Jos. Ant. VII. 3.

3513. ab Adamo ad templum exustum Ant. x. 11. hic alia chronologia utitur.

3600.

3700.

3800.

3900.

Chilias V.

4000.

a Davide ad urbem captam a Babyloniis anni 515. Ant. x. 11.

Ant. 7. ult. 1300. anni a Davide ad Hyrcanum.

4102. templum a Salomone conditum. Antiq. VIII. 2. & stetit 470. annos. Ant. x. 11. Ita legendum videtur pro 3102. nam a diluvio ad templum sunt anni 1444. (ut ibidem ait) & Ant. 1. 4. constituit annos ad diluvium a mundo condito

2656
1444
―――
4100.

& ut illi duo in fine locum inveniant, scribe 1446, tunc resultant 4102.

usque ad Salomonem ab Minæo. 1312. ann. Ant. VIII. 2. & 3.

4359. annis 947. post exitum ex Ægypto 10. tribus in Assyriam migrarunt. lib. IX. 14. 800. a Josua 240. a Jeroboam. ibid.

a captivitate Assyriaca 10. trib. ad Babylonicam 130. anni. Ant. x. 11.

a tempore Elisæi, ad Josephum 1100. anni. lib. IX. 2.

a Jesaia ad Cyrum a. 210. Ant. XI. 1.

a Jeroboam ad Josiam 361. anni. lib. x. 5.

5000. annor. historiam se complexum scribit initio lib. 1. contra Apionem.

Chilias VI.

3412
947
―――
4359
130
―――
4489.

captiv. Babylon,

voluntati obsequuntur, & leges bene latas transgredi verentur, omnia prospere succedunt supra quam credi possit, eosque felicitatis manet à Deo præmium: in quantum vero ab illarum diligenti observatione discedant, inextricabilia evadunt quæ alias facilia; & quicquid unquam, justum licet, agere instituerunt, in insanabiles desinit calamitates. Jam itaque lecturos hæc volumina adhortor, ut Deo mentem adhibeant, & Legislatorem nostrum probent, an naturam ejus, ut par est, consideraverit, & virtuti ejus convenientes semper operationes assignarit, narrationem de eo puram ab omni, qualis apud alios est, fabularum vanitate conservans: tametsi, quantum ad longitudinem temporis rerumque vetustatem attinet, impune poterat quælibet mendacia confingere. Natus enim est ante annos bis mille, cum ad tot retro sæcula etiam poëtæ ne Deorum quidem suorum natales, nedum mortalium res gestas, aut leges referre ausi fuerint. Sed hæc omnia procedens oratio accurate suo quæque ordine docebit: ita enim nos hac in re facturos esse polliciti sumus, neque subtrahendo quicquam, neque adjiciendo.

Moyses supra annos bis mille antiquior Josepho historico.

Methodus & ratio Pentateuchi Moysaici.

4. Cæterum quoniam ferme omnia pendent à Moysis Legislatoris sapientia, necesse habeo paucis de illo præfari, ne quem forte legentium cogitatio subeat, quî factum sit, ut, quum operis inscriptio leges latas & res gestas polliceatur, tam multa ad naturæ cognitionem spectantia ei inseruerimus. Sciri igitur oportet, quod vir ille ante omnia necessarium duxerit, vel vitam suam recte instituturo, vel aliis leges posituro, ut in primis Dei naturam consideraret, atque ita, postquam opera ejus animo contemplatus est, exemplar omnium optimum pro sua virili imitari & sectari conaretur. Nam absque hac speculatione, nec Legislator ipse erit bona unquam mente præditus, neque scripta ejus aliquid apud accipientium animos ad virtutem momenti habebunt; nisi ante omnia edocti sint, quod Deus, cum sit parens omnium ac dominus, & universa intueatur, sibimet obedientes vita donat beata, à virtute autem digredientes maximis circundat calamitatibus. Moyses itaque, hac doctrina cives suos volens instituere, non à pactis aut conventis & mutuo circa hæc jure leges auspicatus est, similiter atque alii: sed mentes eorum ad Deum mundique fabricam *contemplandam* attollens, fidemque faciens quod in terris pulcherrimum Dei opus simus homines; cum jam ad pietatem haberet obsequentes, de cæteris omnibus eis facillime persuasit. Alii namque Legislatores, fabulas sequuti, pudenda hominum peccata ad Deos verbis transtulerunt, multamque dede-

σι, καὶ [x] τὰ καλῶς νομοθετηθέντα μὴ τολμῶσι παραβαίνειν, πάντα [y] κατορθοῦται [z] πέρα πίστεως, καὶ γέρας εὐδαιμονίας πρόκειται παρὰ Θεοῦ· καθ' ὅσον δ' ἂν ἀποστῶσι τῆς τούτων ἀκριβοῦς ἐπιμελείας, [a] ἄπορα μὲν γίνεται τὰ πόριμα, τρέπεται δ' εἰς συμφορὰς ἀνηκέστους, ὅ, τι ποτ' ἂν, ὡς ἀγαθὸν, δρᾶν σπουδάσωσιν. ἤδη τοίνυν τοὺς ἐντευξομένους [b] τοῖς βιβλίοις παρακαλῶ τὴν γνώμην Θεῷ προσανέχειν, καὶ δοκιμάζειν τὸν ἡμέτερον νομοθέτην, [c] εἰ τήν τε φύσιν αὐτοῦ ἀξίως [d] κατενόησε, καὶ τῇ δυνάμει πρεπούσας ἀεὶ τὰς πράξεις [e] ἀντέθηκε, πάσης καθαρὸν τὸν περὶ αὐτοῦ φυλάξας λόγον τῆς παρ' ἄλλοις ἀσχήμονος μυθολογίας· καίτοιγε, ὅσον ἐπὶ μήκει χρόνου καὶ [f] παλαιότητι, πολλὴν ἔχων ἄδειαν ψευδῶν [g] πλασμάτων. γέγονεν γὰρ πρὸ ἐτῶν δισχιλίων, ἐφ' ὅσον πλῆθος αἰῶνος οὐδ' αὐτῶν οἱ ποιηταὶ τὰς γενέσεις τῶν Θεῶν, μήτιγε [h] τὰς τῶν ἀνθρώπων πράξεις, ἢ τοὺς νόμους ἀνενεγκεῖν ἐτόλμησαν. τὰ μὲν οὖν ἀκριβῆ τῶν ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς προϊὼν ὁ λόγος κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν σημανεῖ· τοῦτο γὰρ διὰ ταύτης [i] ποιήσειν τῆς πραγματείας ἐπηγγειλάμην, οὐδὲν προσθεὶς, οὐδ' αὖ παραλιπών.

δ'. Ἐπειδὴ [k] δὲ τὰ πάντα σχεδὸν ἐκ τῆς τοῦ νομοθέτου σοφίας ἡμῖν ἀνήρτηται Μωϋσέως, ἀνάγκη μοὶ βραχέα περὶ ἐκείνου προειπεῖν, [l] ὅπως ἂν μή τινες τῶν ἀναγνωσομένων διαπορῶσιν, πόθεν ἡμῖν ὁ λόγος, περὶ [m] νόμων καὶ πράξεων ἔχων τὴν ἀναγραφὴν, ἐπὶ τοσοῦτον φυσιολογίας κεκοινώνηκεν. ἰστέον οὖν ὅτι πάντων ἐκεῖνος ἀναγκαιότατον ἡγήσατο, [n] τῷ καὶ τὸν ἑαυτοῦ μέλλοντι βίον οἰκονομήσειν καλῶς, καὶ τοῖς ἄλλοις νομοθετεῖν, [o] πρῶτον Θεοῦ φύσιν κατανοῆσαι, καὶ τῶν ἔργων τῶν ἐκείνου θεατὴν τῷ νῷ γενόμενον, [p] οὕτω παράδειγμα τὸ πάντων ἄριστον μιμεῖσθαι, [q] καθ' ὅσον οἷόν τε, καὶ πειρᾶσθαι κατακολουθεῖν. οὔτε γὰρ αὐτῷ ποτ' ἂν γένοιτο νοῦς ἀγαθὸς τῷ νομοθέτῃ ταύτης ἀπολειπομένῳ τῆς [r] θέας, οὔτε τῶν γραφησομένων εἰς ἀρετῆς λόγον οὐδὲν ἀποβήσεται τοῖς λαβοῦσιν, εἰ μὴ πρὸ παντὸς ἑτέρου διδαχθεῖεν, ὅτι πάντων πατήρ τε καὶ δεσπότης ὁ Θεὸς ὢν, καὶ πάντα ἐπιβλέπων, τοῖς μὲν ἑπομένοις αὐτῷ δίδωσιν εὐδαίμονα βίον, τοὺς [s] ἔξω δὲ βαίνοντας ἀρετῆς [t] μεγάλαις περιβάλλει συμφοραῖς. τοῦτο δὴ παιδεῦσαι [v] Μωϋσῆς βουληθεὶς τὸ παίδευμα τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας, τῆς τῶν νόμων θέσεως οὐκ ἀπὸ συμβολαίων καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους δικαίων ἤρξατο τοῖς ἄλλοις παραπλησίως· ἀλλ' ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ τὴν τοῦ κόσμου κατασκευὴν τὰς γνώμας αὐτῶν ἀναγαγὼν, καὶ πείσας ὅτι τῶν ἐπὶ γῆς ἔργων τοῦ Θεοῦ τὸ κάλλιστόν ἐσμεν ἄνθρωποι, [x] ὅτε πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἔσχεν ὑπακούοντας, ῥᾳδίως ἤδη περὶ πάντων ἔπειθεν. [y] οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι νομοθέται τοῖς μύθοις [z] ἐξακολουθήσαντες, τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων εἰς τοὺς Θεοὺς τῷ λόγῳ τὴν αἰσχύνην [a] μετέθησαν, καὶ πολλὴν [b] ὑπο-

x Τὰ καλῶς νομοθετηθέντα] Τῶν καλῶς νομοθετηθέντων. *Vat.*
y Κατορθοῦται] *Samb. Cas.* κατορθοῦνται reliqui. *Bern.*
z Πέρα πίστεως.] Ita *Samb. Cas. Big.* παρὰ πίστιν &c. *Vat.* In *Editis* & *Hen.* MS. πέρα καὶ πίστεως, καὶ γέρας εὐδαιμονία πρ.
a Ἄπορα μὲν γίνεται τὰ πόριμα.] Ex locutione Proverbiali, Θεοῦ παρόντος πᾶν ἄπορον πόριμον, cujus, præter alios, meminit *Synesius* in *Epist.* CXXXVIII.
b Τοῖς βιβλίοις παρακαλῶ] *Big. Hen. & Samb.* παρακαλῶ τοῖς βιβλίοις. *Gen. Bas.* Bern.
c Εἰ τήν τε φύσιν αὐτοῦ ἀξίως] Ita *Big. & Samb.* εἰ [εἴτε *Vat.*] τὴν φύσιν ἀξίως αὐτοῦ *Bas. & G.*
d Κατενόησε.] Κατενόησα *Big. & Samb. Bern.*
e Ἀντέθηκε.] Sic *Big. & Hen.* ἀνατέθεικε *cæteri.* potius lege ἀνατέθηκε. *Huds. in Add.*
f Παλαιότητι.] Τοὺς παλαιοὺς πολλὴν εἶχεν. *Hen.* mala manu. *Bern.*
g Πλασμάτων.] *Al.* πραγμάτων. minus recte. Πραγμάτων *Big. & Samb.* sed in margine hujus comparet πλασμάτων, quod & *Epiphanius* expressit, *Bern.*
h Τὰς τῶν ἀνθρώπων] *Big. Samb. Cas.* τὰς ἀνθρώπων cæteri. *Bern.*
i Ποιήσειν] Ita *MSS.* ποιήσων in *Impressis.*
k Δὲ τὰ πάντα] *Big. Samb. Hen.* δὲ πάντα *Bas. G. Bern.* (Imo *Big.* δέ τοι πάντα) An fidem liberaverit, aliorum esto judicium.
l Ὅπως ἂν μή τινες] Ὅπως μή τινες *Big. & Hen.*
m Νόμων καὶ πράξεων] Ita *Big. Samb. Vat. Cas.* περὶ λόγων καὶ πράξεων *Bas. G. & Vet. Interpr.*
n Τῷ καὶ τὸν ἑαυτοῦ μέλλοντι βίον οἰκονομήσειν] Sic ex *Big. Samb. Vat. Hen.* in *Editis* τῷ τὸν & dein οἰκονομίσειν. *Hen.* etiam μέλλοντα. ut & *Vat.*
o Πρῶτον Θεοῦ φύσιν] Ex *Big.* nam editi transponunt Θεοῦ πρῶτον φύσιν.
p Οὕτω] Ita impressi, sed *Big. Samb. & Hen.* οὕτως. *Bern.* qui & illud recepit in Contextum. Sed in *Coll.* nostra *Big.* non apparet.
q Καθ' ὅσον.] *Big.* καθόσον.
r Θέας.] Impressi θεᾶς. *Bern.*
s Ἔξω δὲ] *Al.* Ἔξωθεν δὲ β.
t Μεγάλαις περιβάλλει] *Big. & Hen.* ἐπιβάλλει· sed Isocraticum περιβάλλει cæteri scriptorum, impressorumque. *Bern.* *Big.* μεγάλης ἐπιβάλλει. at *Vat.* μεγάλης μεγάλαις ἐπιβ. Adscriptum erat Collationi, forte μεγαλομεγάλαις.
v Μωϋσῆς βουληθεὶς] Ita in *MSS.* vox Μωϋσῆς deest in *Editis.*
x Ὅτε] *Samb. Hen.* *Al.* ὅτι.
y Οἱ μὲν γὰρ] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* οἱ μὲν οὖν *Bas. & G.*
z Ἐξακολουθήσαντες.] Ita *Big. Vat. & Cas.* παρακολουθήσαντες *Samb.* ἐπακολ. *Hen. Bas. & G.*
a Μετέθησαν] Ita *Hen.* reliqui μετέθεσαν. *Bern.*

b Ὑπο-

[b] ὑποτίμησιν τοῖς πονηροῖς ἔδωκαν. ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης [c] ἀκραιφνῆ τὴν ἀρετὴν ἔχοντα τὸν Θεὸν ἀποφήνας, ᾠήθη δεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνης [d] πειρᾶσθαι μεταλαμβάνειν· καὶ τοὺς μὴ ταῦτα φρονοῦντας [e] μηδὲ πιστεύοντας ἀπαραιτήτως ἐκόλασε. πρὸς ταύτην οὖν τὴν ὑπόθεσιν ποιεῖσθαι τὴν ἐξέτασιν, τοὺς ἀναγνωσομένους παρακαλῶ. φανεῖται γὰρ σκοπουμένοις οὕτως, [f] οὐδὲν οὔτ' ἄλογον αὐτοῖς, οὔτε πρὸς τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ἀνάρμοστον. πάντα γὰρ τῇ τῶν ὅλων φύσει σύμφωνον ἔχει τὴν διάθεσιν· τὰ μὲν αἰνιττομένου τοῦ νομοθέτου [g] δεξιῶς, τὰ δὲ ἀλληγοροῦντος μετὰ σεμνότητος, ὅσα δ' [h] ἐξ εὐθείας λέγεσθαι συνέφερε, ταῦτα ῥητῶς ἐμφανίζοντος. τοῖς μέντοι βουλομένοις καὶ τὰς αἰτίας [i] ἑκάστων σκοπεῖν, πολλὴ γένοιτ' ἂν ἡ θεωρία καὶ λίαν φιλόσοφος· ἣν ἐγὼ νῦν [k] μὲν ὑπερβαλοῦμαι, Θεοῦ δὲ διδόντος ἡμῖν χρόνον, πειράσομαι μετὰ ταύτην γράψαι τὴν πραγματείαν. τρέψομαι δὲ [l] ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν ἤδη τῶν πραγμάτων, μνησθεὶς πρότερον ὧν περὶ τῆς τοῦ κόσμου κατασκευῆς εἶπε Μωϋσῆς. ταῦτα δ' ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις εὗρον [m] ἀναγεγραμμένα· ἔχει δὲ οὕτως.

runt improbis semet excusandi materiam. at noster Legislator, ostenso Deum virtutem habere puram & defæcatam, homines summa ope niti oportere censuit, ut de ea participent: in eosque, qui neque sapiunt hæc neque credunt, severe admodum animadvertit. Ad hoc igitur præscriptum lectores obsecro ut hæc nostra examinare velint. Sic enim considerantibus nihil vel absurdum, vel Dei majestati, ejusque erga homines amori parum congruum esse videbitur. Nam omnia summa concinnitate juxta universi naturam sunt disposita: nonnulla scite quidem innuente Legislatore, alia autem exprimente allegorice cum dignitate; quæcunque vero directe proponere utile erat, ea plane & disertim explicante. Horum causas si cui in animo est sigillatim perpendere, ei multa suborietur contemplatio & valde philosophica: quam in aliud tempus differre mecum statuo. Quod si Deus longiorem ætatem concesserit, opere hoc absoluto ad illa quoque perscribenda aggrediar. Nunc vero memet ad rerum narrationem convertam, ubi paucula de mundi fabrica ex verbis Moysaïcis prælibavero. Hæc autem in Sacris literis scripta reperiebam: atque ita se habent.

Opus à Josepho promissum de legis allegoriis.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α'.

[n] Η τοῦ κόσμου σύστασις, καὶ διάστασις τῶν στοιχείων.

ΕΝ ἀρχῇ ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. [o] ταύτης δ' ὑπ' ὄψιν οὐκ ἐρχομένης, ἀλλὰ βαθεῖ μὲν [p] κρυπτομένης σκότει, [q] πνεύματος δ' αὐτὴν ἄνωθεν ἐπιθέοντος, γενέσθαι φῶς ἐκέλευσεν ὁ Θεός. καὶ γενομένου τούτου, κατανοήσας τὴν ὅλην ὕλην, [r] διεχώρισε τό τε φῶς καὶ τὸ σκότος. καὶ τῷ μὲν, ὄνομα ἔθετο [s] νύκτα, τῷ δὲ, ἡμέραν ἐκάλεσεν· ἑσπέραν τε καὶ ὄρθρον, τὴν ἀρχὴν [t] τοῦ φωτὸς καὶ τὴν ἀνάπαυσιν προσαγορεύσας. [v] καὶ αὕτη μὲν ἂν εἴη ἡ πρώτη ἡμέρα· Μωϋσῆς δ' αὐτὴν [x] μίαν εἶπε. [y] τὴν δ' αἰτίαν ἱκανὸς μέν εἰμι ἀποδοῦναι καὶ νῦν· ἐπεὶ [z] δ' ὑπέσχημαι τὴν αἰτιολογίαν ἁπάντων ἰδίᾳ συγγραψάμενος παραδώσειν, εἰς τότε καὶ τὴν περὶ [a] αὐτῆς ἑρμηνείαν [b] ἀναβαλοῦμαι. μετὰ δὴ τοῦτο, τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν τὸν οὐρανὸν τοῖς ὅλοις ἐπιτίθησιν· [c] ὅτ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων διακρίνας, καθ' αὑτὸν ἠξίωσε τετάχθαι· κρύσταλλόν τε περιπήξας αὐτῷ, καὶ [d] νότιον αὐτὸν καὶ ὑετώδη, πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν δρόσων ὠφέλειαν, [e] ἁρμοδίως τῇ γῇ μηχανησάμενος. τῇ δὲ τρίτῃ ἵστησι τὴν γῆν, ἀναχέας

CAPUT I. II.

Constitutio mundi, & dispositio Elementorum.

PRINCIPIO creavit Deus cœlum & terram. Hæc cum sub conspectum non veniret, alta quippe caligine occultata, spiritu autem eam superne permeante, lucem Deus fieri jussit. Quæ cum effulsisset, tota mole considerata, lucem à tenebris secrevit. & tenebras quidem Noctem, lucem vero Diem appellavit: & exordium lucis & quietis initium vesperam & mane nominavit. Atque hæc quidem prima dies exstitit: Moyses autem unam eam dixit. Cujus rei causam possem equidem & nunc reddere: sed quoniam pollicitus sum me omnium causas proprio volumine conscriptas editurum, in illud tempus & hujusce explicationem differam. Post hæc secunda die cœlum universitati rerum superimposuit, quòd ipsum à cæteris discretum *in sublimi* per se collocatum esse voluerit; crystallumque ei circundans, terræque convenienter humidum ipsum faciens & pluvium, ut imbres essent ad *soli* fœcunditatem. Tertia vero die terram statuit, mari un-

Opus Dei hexaëmeron, ex Gen. cap. I.

Dies prima.

Secunda.

Tertia.

b Ὑποτίμησιν τοῖς πονηροῖς ἔδωκαν.] Ita Codd. *MSS.* præter *Hen.* Iste enim & Typographi præferunt ἐπίτασιν εἰς κακίαν τοῖς π. Sic etiam dudum legerat *Vet. Interpr.*

c Ἀκραιφνῆ τὴν ἀρετὴν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἀκραιφνῆ καὶ καθαρὰν in *Editis.*

d Πειρᾶσθαι μεταλαμβάνειν.] Μεταλαμβάνειν πειρᾶσθαι *Hen. Bern.*

e Μηδὲ πιστεύοντας] Μὴ πιστεύοντας. *Samb.* & *Hen. Bern.*

f. Οὐδὲν] Abest a *Vat.*

g Δεξιῶς] Ita in *MSS. Vet. Interpr.* & apud *Isidorum Pelusiot.* lib. 3. Epist. 19. ἀξίως in *Editis.*

h Ἐξ εὐθείας] Δὲ εὐθείας *Samb. Hen. Bern. Big.* vero Collatio mea habet ἐξ εὐθείας, sicut est editum.

i Ἑκάστων] Sic *Big.* & *Hen.* ἑκάστου *reliqui.*

k Μὲν ὑπερβαλοῦμαι] Illud μὲν ex *MSS.* Legitur & ὑπερβάλλομαι. In Coll. *Bigot.* scilicet & *Vat.*

l Ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν ἤδη.] *Al.* ἤδη ἐπ. τ. ἀφ. τ. sed ut editum *Big.*

m Ἀναγεγραμμένα.] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* γεγραμμένα *alii.*

n Η τοῦ κόσμου σύστασις, καὶ διάστασις τῶν στοιχείων.] Hoc quidem & cætera scias capitula omnia melioribus libris abesse. *Sambuci* vero codex ad marg. offert, Η τοῦ κόσμου σύστασις, καὶ διάταξις τῶν στοιχείων. Tum *Hen.* huc repetit, Φλ. Ἰωσήπου Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγος πρῶτος. *Bern.*

o Ταύτης δ' ὑπ' ὄψιν] Ita in *MSS.* ταύτης ὑπ' ὄψιν in *Editis.* Legitur tamen in *Vat.* δι' ὑπόψει.

p Κρυπτομένης σκότει.] Σκότει καλυπτομένης *Hen. Bern. Vat.* etiam duplicans βάθει σκότει καλυπτομένης.

q Πνεύματος δ' αὐτὴν ἄνωθεν ἐπιθέοντος.] Non dubitandum est quin Josephus per *spiritum* non *spiritum Sanctum* cum Ecclesia veteri, sed *aërium* quendam *spiritum* intellexerit; quod etiam alios fecisse testantur *Basilius* & *Ambrosius* in Hexaëmeron & *Eustathius Antiochenus.*

r Διεχώρισε τό τε φῶς] Ita fere *MSS.* διεχώρησε in *Editis.* τὴν ὕλην, διεχώρησε τὸ φῶς *Vat.* τὸ φῶς καὶ τὸ σκ. *Hen. Bern.*

s Νύκτα.] Vide *Glycæ* Annales, p. 5. *Edit. Paris.*

t Τοῦ φωτὸς] Male editis exciderat τοῦ φωτός. Ferunt enim istud membranæ omnes. *Bern.*

v Καὶ αὕτη μὲν ἂν εἴη ἡ πρώτη] Ita *Big. Samb. Vat. Cas.* καὶ αὕτη μὲν ἡ πρώτη *Bas.* & *G.* αὕτη μηρ. (f. μὲν ἦν) ἡ πρώτη *Hen. Bern.* accedit pariter *Vat.* in quo καὶ αὕτη μηρᾶ πρώτη ἡμέρα ἦν.

x Μίαν εἶπε.] Idem Philo notat de κοσμοπ. Sic μία Σαββάτων pro πρώτη in N. T. videntur Græci μία pro πρώτη aliquando dixisse; quod πρώτη etiam pro προτέρα usurparetur, vitandi ambigui causa. Solebant Ægyptii & Chaldæi primum diem hebdomadis μίαν appellare, uti Parrhasius observat de septenario dierum numero. Inde reor & Interpretes Alexandrini μίαν habent hoc loco & alibi, ut *Gen.* 18. 13. μιᾷ τοῦ μηνός. Diodorus Siculus lib. XVI. ἀπὸ τῆς μιᾶς τεσσαρακοστῆς ἄχρι τῆς τρίτης καὶ τεσσαρακοστῆς, *a prima & quadragesima usque ad tertiam & quadragesimam.* Rel.

y Τὴν δ' αἰτίαν ἱκανὸς] Nihil opus esse istiusmodi vel *Judaïca* vel *Platonica* περιεργίᾳ, animadversum aliis; cum *unus* hîc pro *primo* ponatur. Testatur *Rulæus* pericopen hanc usque ad τῇ δευτέρᾳ τῶν &c. abesse a *Vaticano.*

z Δ' ὑπέσχημαι τὴν αἰτιολογίαν ἁπάντων] Paulo supra, v. 18.

a Αὐτῆς] In *Editis* αὐτῶν.

b Ἀναβαλοῦμαι.] *Al.* ἀναβάλλομαι.

c Ὅτ' αὐτὸν] Ita *MSS.* in *Impressis* καὶ αὐτόν.

d Νότιον] In *Editis* male νότειον.

e Ἁρμοδίως.] Ita *Hen.* (*Vat.*) & *Vet. Interpr.* ἁρμονίως cæteri.

undiquaque circumfusam; eademque die continuo plantæ simul & semina è terra sunt exorta. *Quarta.* Quarta vero die cælum sole ac luna aliisque sideribus collustravit: omnia eo motu cieri cursuque ferri jubens, quo temporum tempestatumque vicissitudines plane indicarentur. *Quinta.* Quinta vero die animantia, cum natatilia tum volatilia, illa quidem per profundum, hæc vero per aërem dimisit; ea inter se communione jungens & commixtione, procreandi causa, & ut genus eorum cresceret simul ac multiplicaretur. *Sexta.* Sexta autem die quadrupedum genus creavit, masculum faciens & fœmineum: in hac vero hominem etiam formavit. Et mundum sex quidem illis diebus, cum omnibus quæ in eo sunt, Moyses conditum esse dicit: *Septima dies, quæ & sabbata i. e. requies.* septima autem quievisse *Deum*, & ab operibus cessavisse. unde & nos per illam diem vacamus à laboribus, appellantes eam Sabbatum: quæ vox requiem, Hebræorum lingua, denotat.

Origo generis humani, Gen. c. 2. 2. Quin etiam naturam interpretari post septimam diem Moyses incepit, de hominis formatione in hunc modum disserens. Finxit Deus hominem, accepto ex terra limo; immisitque in eum spiritum & animam. & hic homo vocatus est Adamus: *Adamus, rufus.* significat autem hoc, lingua Hebræorum, RUFUS, quoniam è terra rufa macerata est factus. talis enim est virgo terra & vera. Adduxit autem Deus ad Adamum singula animantium genera, marem & fœminam ei ostendens: & his nomina imposuit, quibus etiam nunc vocantur. Videns autem Adamum carentem societate & convictu fœminæ, nondum enim erat, aliorumque animantium, quod ita se haberent, admiratione perculsum, illi consopito costarum unam detrahens, finxit ex ea mulierem: ipsamque adductam ex se formatam agnovit Adamus. *Issa, mulier.* Issa autem, Hebræorum dialecto, vocatur mulier. *Eva, viventium mater.* nomen autem istius mulieris erat Evea: hoc enim significat matrem omnium viventium.

Paradisus in oriente, ubi florebant arbores vitæ ac scientiæ. Gen. cap. 2. 3. Narrat præterea Deum hortum ad orientem plantasse, omnigenis florentem plantis; & in his fuisse arborem vitæ, & aliam scientiæ, cujus ope dignosceretur quid esset bonum & quid malum: inque hunc hortum introdu-

περὶ αὐτὴν τὴν θάλασσαν· [f] κατ' αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν εὐθὺς φυτά τε καὶ σπέρματα γῆθεν ἀνέτειλε. [g] τῇ δὲ τετάρτῃ διακοσμεῖ τὸν οὐρανὸν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄστροις· κινήσεις αὐτοῖς [h] ἐπιστείλας καὶ δρόμους, [i] οἷς ἂν αἱ τῶν ὡρῶν περιφοραὶ φανεραὶ σημαίνοιντο. πέμπτῃ δὲ ἡμέρᾳ [k] ζῶά τε [l] κατ' αὐτὴν [m] νηκτὰ καὶ μετάρσια, τὰ μὲν κατὰ [n] βυθοῦ, τὰ δὲ δι' ἀέρος ἀνῆκε· συνδησάμενος αὐτὰ κοινωνίᾳ καὶ μίξει, γονῆς ἕνεκα, καὶ τοῦ [o] συναύξεσθαι καὶ πλεονάζειν αὐτῶν τὴν φύσιν. τῇ δὲ ἕκτῃ ἡμέρᾳ [p] δημιουργεῖ τὸ τῶν τετραπόδων γένος, ἄρρεν τε καὶ θῆλυ ποιήσας· ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε. καὶ τὸν κόσμον [q] ἐν ἓξ ταῖς πάσαις ἡμέραις Μωϋσῆς καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ φησὶ γενέσθαι· τῇ δὲ ἑβδόμῃ ἀναπαύσασθαι, καὶ λαβεῖν ἀπὸ τῶν ἔργων ἐκεχειρίαν. ὅθεν καὶ ἡμεῖς σχολὴν [r] ἀπὸ τῶν πόνων κατὰ ταύτην ἄγομεν [s] τὴν ἡμέραν, προσαγορεύοντες αὐτὴν [t] σάββατα· δηλοῖ δὲ ἀνάπαυσιν, κατὰ τὴν Εβραίων διάλεκτον, τὸ ὄνομα.

β'. [v] Καὶ δὴ καὶ φυσιολογεῖν Μωϋσῆς μετὰ τὴν ἑβδόμην ἤρξατο, περὶ τῆς τοῦ [x] ἀνθρώπου κατασκευῆς λέγων οὕτως. ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν [y] ἀπὸ τῆς γῆς λαβών· καὶ [z] πνεῦμα ἐνῆκεν αὐτῷ [a] καὶ ψυχήν. ὁ δὲ ἄνθρωπος οὗτος, Αδαμος ἐκλήθη· σημαίνει δὲ τοῦτο, κατὰ γλῶτταν τὴν Εβραίων, [b] πυῤῥὸς, ἐπειδήπερ [c] ἀπὸ τῆς πυῤῥᾶς γῆς φυραθείσης [d] ἐγεγόνει. τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ [e] παρθένος γῆ καὶ ἀληθινή. παρίστησι δὲ ὁ Θεὸς [f] τῷ Αδάμῳ κατὰ γένη [g] τὰ ζῶα, θήλεά τε καὶ ἄῤῥενα ἀποδειξάμενος· καὶ τούτοις ὀνόματα τίθησιν, οἷς [h] ἔτι καὶ νῦν καλοῦνται. [i] βλέπων δὲ τὸν Αδαμον οὐκ ἔχοντα κοινωνίαν πρὸς τὸ θῆλυ καὶ συνδιαίτησιν, οὐδὲ γὰρ ἦν, ξενιζόμενον δὲ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις οὕτως ἔχουσι, μίαν [k] αὐτοῦ κοιμωμένου πλευρὰν ἐξελὼν, ἐξ αὐτῆς ἔπλασε τὴν γυναῖκα· καὶ ὁ Αδαμος προσαχθεῖσαν αὐτὴν ἐγνώρισεν [l] ἐξ ἑαυτοῦ γενομένην. [m] Ισσὰ δὲ, [n] κατὰ τὴν Εβραίων διάλεκτον, καλεῖται γυνή. τὸ δὲ ἐκείνης ὄνομα [o] τῆς γυναικὸς [p] Εὔεα ἦν· σημαίνει δὲ [q] τοῦτο πάντων τῶν ζώντων μητέρα.

γ'. Φησὶ δὲ τὸν Θεὸν καὶ παράδεισον πρὸς τὴν ἀνατολὴν καταφυτεῦσαι, παντοίῳ [r] τεθηλότα φυτῷ· ἐν τούτοις δὲ εἶναι καὶ τὸ τῆς ζωῆς τὸ φυτὸν, καὶ ἄλλο τὸ τῆς φρονήσεως, ᾧ [s] διεγινώσκετο [t] τί τε εἴη τὸ ἀγαθὸν καὶ τί τὸ κακόν·

[v] εἰς

f Κατ' αὐτὴν δὲ ταύτην] Sic *Samb. Vat.* & *Caf.* κατ' αὐτὴν δὲ τὴν reliqui, ut & *Baf.* & *G. Samb.* & *Caf.* κατ' αὐτὴν δὲ τὴν *Big.* & *Editt.* κατὰ ταύτην δὲ, omisso etiam εὐθὺς, *Henneb.* qua solet fide. Nolo tamen philologos morari, quoties *Henneb.* historiæ hujus membris multis resectis, reliqua novis articulis, quod loquuntur Grammatici, simul connecti jusserit. *Bern.*

g Τῇ δὲ τετάρτῃ.] Τῇ τετάρτῃ δὲ *Samb. Bern.*

h Επιστείλας] *Al.* ἐπιτείλας. sc. *Big. Samb. Hen. Vat.* ἐπιτείλας MS.

i Οἷς ἂν αἱ] *Al.* ὡς ἂν αἱ. & οἷς ἂν καὶ τῶν.

k Ζῶά τε κατ' αὐτὴν νηκτὰ καὶ.] *Vat.* ζῶα νηκτὰ καὶ.

l Κατ' αὐτὴν.] Illa κατ' αὐτὴν non agnoscunt *Hen.* & *Vet. Interpr.* forte παντοῖα. ut cap. IV. *Cocc.*

m Νηκτὰ καὶ] Ita *MSS.* νηκτά τε καὶ μ. *Baf*, & *G.*

n Βυθοῦ.] Sic *Big. Sam. Vat. Caf.* βάθος *Hen.* βάθους *Baf.* & *G.*

o Συναύξεσθαι] Συναυξάνεσθαι *Editorum* est. Sed aliud *Big. Coll.* & *Vat.* agnoscit.

p Δημιουργεῖ] Εδημιουργεῖτο τῶν *Hen.* & *Vet. Interpr.*

q Εν ἓξ ταῖς πάσαις] Delet ἐν *Hen.* Bern.

r Απὸ τῶν πόνων] Απὸ τῶν πόνων σχολὴν ἄγομεν κατ' αὐτήν *Hen.* Bern.

s Τὴν ἡμέραν.] Delet *Vat.*

t Σάββατα.] Credi posset Josephum ad vocem שבתא respexisse: sed malim ad usum suorum temporum, quando Σάββατα, & Σαββάτων ἡμέρα de uno Sabbatho dicebatur. *Rel.*

v Καὶ δὴ καὶ φυσιολογεῖν Μωϋσῆς] *Vat.* Μωϋσῆς δὲ ἐφυσιολογεῖ & quatuor sequentes voces non agnoscit.

x Ανθρώπου κατασκευῆς] Τῆς τοῦ ἀνθρώπου *Samb.* Corruptor autem Josephi in Cod. *Hen.* minute, Μωυσῆς δὲ φυσιολογεῖ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου. *Bern.*

y Απὸ τῆς γῆς λαβών.] *Samb.* & *Epiphan.* λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς in reliquis. *Bern.*

z Πνεῦμα] Nota distingui πνεῦμα hominis & ψυχήν. Ψυχὴν tribuit bestiis cap. 4. *Rel.*

a Καὶ ψυχήν.] *Hen.* subdole τὴν καὶ ψυχήν. *Bern.*

b Πυῤῥὸς.] Ita *Big. Samb. Vat. Caf.* & ita correxit *Cocc.* πυῤῥὸν *reliqui.* Vide *Vossii* Etymolog. v. *Homo.*

c Απὸ τῆς] *Vat.* ὅτι ἐκ τῆς.

d Εγεγόνει.] Operæ *Baf.* ἐγεγόνη, formam Atticam præferunt. *Bern.*

e Παρθένος γῆ] Αδάμα, παρθενικὴ γῆ. *Hesychio.* *Virgo terra* apud *Tertull.* p. 372. *Edit. Rigalt.* Sic *uvæ virgines*, *charta virgo* apud *Horat.* & apud *Martial.* pro *intacta.*

f Τῷ Αδάμῳ] *Vat.* αὐτῷ.

g Τὰ ζῶα.] Ζῶα sine articulo in *Caf. Vat. Hen.* Subin ἄρσενα scribunt *Samb.* & *Caf.* sicut Atticistæ. *Bern.* sequentes quatuor voces absunt a *Vat.*

h Ετι καὶ νῦν καλοῦνται] Ergo non credidit linguam Adami interiisse, uti nunc multi opinantur. *Rel.*

i Βλέπων δὲ τὸν Αδαμον] Hæc usque ad αὐτοῦ κοιμωμένου desunt in *Vat.*

k Αὐτοῦ] *Vat.* τοῦ δὲ Αδάμου.

l Εξ ἑαυτοῦ] Ita *Samb.* & *Hen.* ἐξ αὐτοῦ alii.

m Ισσὰ δὲ] Sic cum *Epiphanio Scholastico* & *E. Bernardo.* Vide de Corollarium VIII. ad *Rhenferdii* Dissertat. de fictis Judæorum hæresibus. Codices quidem scriptos alterius nominis Εὔεα & Εὔα menda possidet. Ισσὰ, lego cum *Epiphanio* scriba & *Burio* philologo. *Baf.* & *Hen.* ponunt Ησσά. Codices tamen scriptos alterius nominis εὔεα menda possidet. Promta quidem hæc scribis ἀνεβραίοις, loco ἐσσά. *Bern.*

n Κατὰ τὴν Εβραίων διάλεκτον.] Καθ' ἑβραίων διαλ. *Samb.* καθ' ἑβραίους *Hen.* Bern.

o Τῆς γυναικὸς] *MSS.* quibusdam desunt τῆς γυναικός. *Samb.* & *Caf.* & *Epiphanius.* τὸ δὲ τῆς γυναικὸς ὄνομα *Hen.* τὸ δὲ ἐκείνης ὄνομα cæteri. Nomen autem parentis nostræ scribitur εὔεα *Big.* εὐέα *Samb. Hen.* & *Caf.* εὔα in excusis. *Bern.*

p Εὔεα ἦν.] Ita *Samb. Hen.* & *Caf.* Εὔεα *Big.* Εὔα *Vat. Baf. G.* & LXX.

q Τοῦτο πάντων] Τοῦτο non agnoscit *Hen.*

r Τεθηλότα φυτῷ] Ita *Big. Caf.* & *Vet. Interpr.* παντοίῳ τεθηλότι φυτῷ *Hen.* & *Impressi.* παντοίων τεθηλότων φυτῶν *Samb.* & *Vat.*

s Διεγινώσκετο] Sic *Hen.* & *Samb.* & *Big.* διαγινώσκετο *Vat.* & *Editi.* Forsan ᾧ ἂν διαγινώσκοιτο. ita conjecisse *Burium* suum *Bernardus* dicit.

t Τί τε εἴη.] Τί τὸ ἀγ. *Hen.*

v Εἰς

[v] εἰς τοῦτόν τε τὸν κῆπον [x] εἰσαγαγόντα τόν τε Ἀδαμον καὶ τὴν γυναῖκα, κελεῦσαι τῶν φυτῶν ἐπιμελεῖσθαι. ἄρδεται δ' οὗτος ὁ κῆπος ὑπὸ ἑνὸς ποταμοῦ, πᾶσαν ἐν κύκλῳ τὴν γῆν περιῤῥέοντος, ὃς εἰς τέσσαρα μέρη σχίζεται. [y] καὶ Φεισὼν μέν· σημαίνει δὲ πληθὺν τοὔνομα· ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν φερόμενος ἐκδίδωσιν εἰς τὸ πέλαγος, ὑφ' Ἑλλήνων [z] Γάγγης λεγόμενος. Εὐφράτης δὲ καὶ Τίγρης ἐπὶ τὴν [a] Ἐρυθρὰν [b] ἀπίασι θάλασσαν· καλεῖται δὲ ὁ μὲν Εὐφράτης [c] Φορὰ, σημαίνει δὲ ἤτοι σκεδασμὸν ἢ [d] ἄνθος· [e] Τίγρης δὲ [f] Διγλὰθ, ἐξ οὗ φράζεται τὸ μετὰ στενότητος ὀξύ. [g] Γηὼν δὲ, διὰ τῆς Αἰγύπτου ῥέων, δηλοῖ τὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἀναδιδόμενον ἡμῖν· ὃν δὲ Νεῖλον Ἕλληνες προσαγορεύουσιν.

δ'. Ὁ δὴ [h] τοίνυν Θεὸς τὸν [i] Ἀδαμον καὶ τὴν γυναῖκα τῶν μὲν ἄλλων φυτῶν [k] ἐκέλευε γεύεσθαι, τοῦ δὲ τῆς φρονήσεως ἀπέχεσθαι. προειπὼν ἁψαμένοις [l] ἐξ αὐτοῦ ὄλεθρον γενησόμενον. [m] ὁμοφωνούντων δὲ [n] κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν ζώων ἁπάντων, ὁ ὄφις, [o] συνδιαιτώμενος τῷ τε Ἀδάμῳ καὶ τῇ γυναικὶ, φθονερῶς μὲν εἶχεν ἐφ' οἷς αὐτοὺς εὐδαιμονήσειν ᾤετο, [p] πεπεισμένους τοῖς τοῦ Θεοῦ παραγγέλμασιν. οἰόμενος δὲ συμφορᾷ περιπεσεῖσθαι παρακούσαντας, ἀναπείθει κακοήθως τὴν γυναῖκα γεύσασθαι τοῦ φυτοῦ τῆς φρονήσεως· [q] ἐν αὐτῷ λέγων εἶναι τήν τε τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ διάγνωσιν, [r] ἧς γενομένης αὐτοῖς, μακάριον καὶ μηδὲν ἀπολείποντα τοῦ θείου διάξειν βίον. καὶ παρακρούεται μὲν οὕτω τὴν γυναῖκα τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καταφρονῆσαι. γευσαμένη δὴ τοῦ φυτοῦ, καὶ ἡσθεῖσα τῷ ἐδέσματι, καὶ τὸν Ἀδαμον [s] ἀνέπεισεν αὐτῷ χρήσασθαι. καὶ συνιέσαν [t] τε ἑαυτῶν ἤδη γεγυμνωμένων, [v] καὶ τὴν αἰσχύνην ὕπαιθρον ἔχοντες, σκέπην [x] ἑαυτοῖς ἐπενόουν· τὸ γὰρ φυτὸν [y] ὀξύτητος καὶ διανοίας ὑπῆρχε. φύλλοις οὖν [z] ἑαυτοὺς συκῆς [a] ἐσκέπασαν· καὶ ταῦτα [b] πρὸ τῆς αἰδοῦς προβαλλόμενοι, μᾶλλον ἐδόκουν εὐδαιμονεῖν, [c] ὅσων πρότερον ἐσπάνιζον εὑρόντες. τοῦ Θεοῦ δ' εἰς τὸν κῆπον ἐλθόντος, ὁ μὲν Ἀδαμος, [d] πρότερον εἰς ὁμιλίαν αὐτῷ φοιτῶν, συνειδὼς [e] ἑαυτῷ τὴν ἀδικίαν, ὑπεχώ-

xiſſe Adamum cum uxore, præcipientem plantarum eos curam habere. Irrigatur autem hic hortus ab uno fluvio, omnem in circuitu terram circumfluente, qui in quatuor partes diffinditur. *Horti iſtius quatuor flumina.* Atque Phiſon quidem (ſignificat enim ea vox multitudinem) in Indiam delatus in mare effunditur; Græcis Ganges appellatus. *Phiſon*, Ganges. Euphrates autem & Tigris in mare Rubrum exeunt: & vocatur Euphrates quidem Phora, *Phora*, Euphrates. quod ſignificat diſperſionem aut florem; Tigris autem Diglath, quod exponitur cum anguſtia velox. *Diglath*, Tigris. Geon autem, per ipſam Ægyptum fluens, ſignificat ab oriente nobis exorientem: quem Græci Nilum appellant. *Geon*, Nilus.

4. Deus igitur Adamum & mulierem de cæteris quidem plantis guſtare juſſit, arbore autem ſcientiæ abſtinere; prædicens *ipſis*, quandocunque *forte eam* attigiſſent, ex ea venturum *illis* exitium. Cum autem linguæ ejuſdem commercio per id tempus cuncta uterentur animalia, ſerpens, familiariter cum Adamo & muliere degens, invidebat eis felicitatem, qua fruituros exiſtimabat, Dei præceptis obedientes. ratus autem in calamitatem caſuros, ſi ab obſequio diſcederent, malitioſe perſuadet mulieri, ut guſtaret de arbore ſcientiæ: dictitans in illa eſſe boni & mali diſcretionem, quam ſi nacti fuerint, beatam adeoque divinam vitam acturos eſſe. Atque hoc pacto ſubvertit mulierem, ut præceptum Dei negligeret. Quæ cum guſtaſſet de arbore, ciboque delectata eſſet, etiam Adamo perſuaſit ut eo uteretur. Atque tum intellexerunt quod adhuc eſſent nudi; *Lapſus hominis utriuſque. Gen. c. 2. & 3.* atque manifeſto pudore confuſi, proſpexerunt ſibi de tegumento: arbor enim iſta cauſa erat acuminis & intellectus. Foliis igitur ficus convelarunt ſeſe; eaque pudendis prætexentes, feliciores ſibi jam videbantur, qui inveniſſent quo prius carebant. Cum autem Deus in hortum veniret, Adamus, prius converſari cum eo ſuetus, *peccati* ſibi conſcius, ſece-

v Εἰς τοῦτον] Et hæc uſque ad ἄρδεται abſunt a *Vat.*

x Εἰσαγαγόντα] Ita & mox κελεῦσαι *Big. Samb. Vat. Caſ.* & *Vet. Interpr.* εἰσαγαγὼν & ἐκέλευσεν *Baſ.* & *G.*

y Καὶ Φεισὼν μέν·] Ita *Big. Samb. Hen. Vat.* ὁ μὲν Φεισὼν ὀνομαζόμενος *Vet Interpr. Baſ.* & *G.* Notat tamen *Rulæus* in *Coll.* ſua *Vat.* deeſſe ὀνομαζόμενος.

z Γάγγης] Male Phiſon interpretatur Gangem, & Geon, Nilum. Quamvis enim auctores ſequatur ſe antiquiores, longe abit à Moyſis deſcriptione, & hac in re aliiſque nonnullis *veritatem Hebraïcam* traditionibus *Judaïcis* incruſtare videtur. Sunt qui (in hoc etiam errore verſati) dicunt, quatuor fluvios ex Paradiſo, ſubterraneis meatibus oceani ſpatia decurrentes, ad noſtram terram permeare, &, ubi fluviorum ſcaturigines ſunt, ex terræ penetralibus emergere: Geon, quem eſſe Nilum perhibent, in Æthiopia; Tigrim & Euphratem, in Perſarmenia; Phiſon, quem Gangem dicunt, in India. Vide *Theophilum* ad Autolyc. l. 2. *Philoſtorgium* lib. 3. c. 10. *Theodoritum* in Geneſim, *Severianum Gabalorum Epiſc.* de Mundi Creatione, & *Moſem Bar Cepham* de Paradiſo. Pro λεγόμενος *Vat.* καλούμενος.

a Ἐρυθρὰν] Id eſt in Sinum Perſicum, qui à Veteribus mare Rubrum etiam appellatur. Vide Cl. *Cuperi* Obſervatt. l. 4. c. 18. & Cl. *Relandum* de ſitu Paradiſi. *Hudſ.* Non hic nomine maris rubri ſinus Arabicus eſt intelligendus, ſed magnum mare, quod Aſiam ab auſtro alluit, & in cujus ſinum Perſicum dictum Euphrates & Tigris illabuntur. Errant ergo, qui hic erraſſe Joſephum putant. *Rel.*

b Ἀπίασι θάλασσαν·] Ita *MSS.* ἄπεισι *Vulgati.*

c Φορὰ,] Ita *Codd. Græci.* Φορᾶς *Epiphanio Schol.* & *Scriptoribus Latinis.* Φορὰθ reponi jubent alii. Vide *Hieronymum* Tom. 2. p. 175. *Edit. Benedict. Iſ. Voſſium* ad Object. *Hornii*, c. 3. *J. Bæcleri* Diſſert. Academ. p. 344. Legendum Φορὰθ. פרת. *Rel.*

d Ἄνθος·] Ὄνθος *Iſ. Voſſ.* ſuo ab ingenio, c. 3. contra *Hornium.*

e Τίγρης] Τίγρις *Samb.* & *Hen.* cum *Latinis*, ut & *Vat.*

f Διγλὰθ,] Hebr. *Hiddekel. Cocc.*

g Γηὼν] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* Γεὼν δὲ διὰ αὐτῆς Αἰγύπτου ῥέει· δηλοῖ δὲ τὸν N. *Baſ.* & *G.*

h Τοίνυν Θεὸς] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* τοίνυν neglexere *Typi.*

i Ἀδαμον] *Codd.* aliquot Ἀδὰμ forma referunt Hebræa. Sed in iſthac voce cæteriſque ſponte ſua Ἑλληνίζειν videtur *Joſephus.*

k Ἐκέλευε] *Al.* ἐκέλευσε. Sed illud ex *Coll. Big.* eſt.

l Ἐξ αὐτοῦ] Ita *MSS.* ἀπ' αὐτοῦ in *Editis.* ἁψαμένοις αὐτοῖς *Hen.* aſtute, inquit *Bernardus.* Ita quoque *Vat. Rulæi*, ubi & mox abeſt γενησόμενον.

m Ὁμοφωνούντων] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Caſ.* ὁμοφρονούντων in *Editis* & *Vet. interpr.* Scripturam, quam Textui inſertam dedimus, à *Joſephi* manu eſſe conſtat ex pagina ſequenti, v. 8.

n Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ] Τότε *Hen.* (& *Vat.*) pro κ. ἐκ. κ. mox articulus ante ὄφις excidit è *Typis.*

o Συνδιαιτώμενος τῷ τε Ἀδάμῳ καὶ τῇ γυναικὶ.] Hæc abſunt a *Coll. Vat.*

p Πεπεισμένους τοῖς τοῦ Θεοῦ] Et hæc ab eadem *Rulæi Coll. Vat.* abſunt, uſque ad ἀναπείθει, ſed & quæ mox ſequitur, vox κακοήθως abeſt.

q Ἐν αὐτῷ λέγων] Et hæc a *Vat.* abſunt uſque ad γευσαμένη δὲ. ſicut & paullo poſt τῷ ἐδέσματι.

r Ἧς γενομένης αὐτοῖς,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* γενομένους αὐτοὺς in *Editis.*

s Ἀνέπεισεν] *Vat.* ἔπεισεν.

t Τε ἑαυτῶν ἤδη] Vocula τε (quam agnoſcit *Coll. Big.*) abeſt *Vulgatis.*

v Καὶ τὴν αἰσχύνην] Ita *MSS.* καὶ σκέπην, reliquis intermiſſis, (editorum incuria, inquit *Bernardus*) *Baſ.* & *G.*

x Ἑαυτοῖς] Αὐτῆς *Vat.*

y Ὀξύτητος καὶ διανοίας ὑπῆρχε.] Vide *Bæcleri* Exercit. in *Joſephum.*

z Ἑαυτοὺς] Αὐτοὺς *Impreſſi.*

a Ἐσκέπασαν·] Σκεπάσαντες, καὶ τ. *Hen.* & *Vat. Rulæi.*

b Πρὸ τῆς αἰδοῦς] *Editis* deeſt πρὸ. ſed in *Coll. Big.* eſt πρὸς. Ferunt omnes *MSS.* præter *Vat.* qui περὶ habet.

c Ὅσων πρότερον] In *Vulgatis* ὡς ἂν. contra *MSS.* mox τοῦ δὲ Θεοῦ *Hen.*

d Πρότερον εἰς ὁμιλίαν] Abſunt a *Vat.* uſque ad ἀδικίαν.

e Ἑαυτῷ τὴν ἀδικίαν,] Ita *MSS.* ut & αὐτὸν mox infra v. 42. αὐτῷ & αὐτὸν *Baſ.* & *G.*

ſ Δι'

cedebat. Deo autem admirationem movit factum, causamque sciscitabatur, ob quam, consuetudine sua antea gavisus, nunc eam refugeret & metueret. Illo autem nihil respondente, eo quod sibi conscius esset violati Divini præcepti: Deus inquit, mihi decretum de vobis erat, ut vitam felicem omnisque mali expertem viveretis, nulla animi solicitudine vexati, omnibus, quæ ad usum ac voluptatem suppeditant, mea unius cura vobis provenientibus, absque ullo vestro labore ac miseria; ex quibus citius adveniet senectus, & vita in longum vobis non producetur. Nunc autem tu, meis spretis præceptis, hanc voluntatem meam illusisti: neque virtutis est quod siles, sed malæ conscientiæ. Adamus autem excusabat peccatum, rogabatque Deum ne succenseret sibi, mulierem facti auctorem accusans, dicensque ab ipsa se deceptum peccavisse. Mulier rursus serpentem accusabat. Tum Deus Adamum, quod muliebri consilio cessisset, pœnæ subjecit; dicens, terram non amplius ipsis suos fructus sponte daturam, sed laborantibus & opere attritis alia quidem exhibituram esse, alia vero non largituram. Evam autem parturitionibus, & qui eas comitarentur doloribus punivit; quod Adamum ipsis, quibus serpens eam decepit, seducens, calamitatibus involverat. Serpenti autem vocem ademit, iratus quod erga Adamum vafre & malitiose se gesserat; venenumque linguæ ejus indidit, hominum generi hostem declarans, *eosque* admonens plagis caput *ipsius* impetere, quippe in quo & vis homini noxia resideret, & facillime ad mortem adigi ab oppugnantibus posset: pedibus insuper ipsum privans, effecit ut humi volutatus per terram corpus traheret. Et Deus quidem, ista ipsis in pœnam constituens, transfert Adamum & Evam in alium locum.

Labore viri colitur terra, & angoribus fœminarum reparatur humanum genus.

Voce ac pedibus multatur serpens, lingua sua adhuc virulentior.

Adamus & conjux ejus Paradiso pulsi.

ρᾳ· τὸν δὲ Θεὸν ἐξένιζεν τὸ πραττόμενον, καὶ τὴν αἰτίαν ἐπυνθάνετο, [f] δι' ἣν πρότερον ἡδόμενος τῇ πρὸς αὐτὸν ὁμιλίᾳ, νῦν φεύγει ταύτην καὶ παραιτεῖται. Τοῦ δὲ [g] μηδὲν φθεγγομένου, διὰ τὸ συγγινώσκειν ἑαυτῷ παραβάντι [h] τὴν τοῦ Θεοῦ πρόσταξιν· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν, εἶπεν ὁ Θεὸς, ἔγνωστο περὶ ὑμῶν, ὅπως βίον εὐδαίμονα καὶ κακοῦ παντὸς [i] ἀπαθῆ βιώσετε, μηδεμιᾷ [k] ξαινόμενοι τὴν ψυχὴν φροντίδι, πάντων δ' ὑμῖν αὐτομάτων, ὅσα πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ἡδονὴν συντελεῖ, κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνιόντων πρόνοιαν, χωρὶς ὑμετέρου πόνου καὶ ταλαιπωρίας· [l] ὧν παρόντων γῆρας τε θᾶττον [m] ἂν ἐπέλθοι, καὶ τὸ ζῆν οὐ μακρὸν ὑμῖν γένοιτο. [n] νῦν δ' εἰς ταύτην μου τὴν γνώμην ἐνύβρισας, παρακούσας τῶν ἐμῶν ἐντολῶν· οὐ γὰρ ἐπ' ἀρετῇ τὴν [o] σιωπὴν ἄγεις, ἀλλ' ἐπὶ συνειδότι πονηρῷ. Ἄδαμος δὲ παρῃτεῖτο τῆς ἁμαρτίας [p] αὐτὸν, καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν μὴ χαλεπαίνειν αὐτῷ, τὴν γυναῖκα τοῦ γεγονότος αἰτιώμενος, καὶ λέγων ὑπ' αὐτῆς ἐξαπατηθεὶς [q] ἁμαρτεῖν. ἡ δ' αὖ [r] κατηγόρει τοῦ ὄφεως. ὁ δὲ Θεὸς ἥττονα γυναικείας συμβουλῆς αὐτὸν γενόμενον ὑπετίθει τιμωρίᾳ· τὴν γῆν [s] οὐκ ἔτι μὲν αὐτοῖς [t] τῶν ἑαυτῆς ἀναδώσειν αὐτομάτως εἰπὼν, [v] πονοῦσι δὲ καὶ τοῖς ἔργοις τριβομένοις [x] τὰ μὲν παρέξειν, τῶν δὲ οὐκ ἀξιώσειν. Εὔαν δὲ τοκετοῖς καὶ ταῖς ἐξ ὠδίνων ἀλγηδόσιν ἐκόλαζεν· [y] ὅτι τὸν Ἄδαμον, οἷς αὐτὴν ὁ ὄφις ἐξηπάτησε, τούτοις παρακρουσαμένη, συμφοραῖς περιέβαλεν. ἀφείλετο δὲ καὶ τὸν ὄφιν [z] τὴν φωνὴν, ὀργισθεὶς ἐπὶ τῇ κακοηθείᾳ τῇ πρὸς τὸν Ἄδαμον· καὶ ἰὸν ἐντίθησιν ὑπὸ τὴν γλῶτταν αὐτῷ, [a] πολέμιον ἀποδείξας [b] ἀνθρώποις, καὶ ὑποθέμενος [c] κατὰ τῆς κεφαλῆς φέρειν τὰς πληγὰς [d] ὡς ἐν ἐκείνῃ τοῦ τε κακοῦ τοῦ πρὸς ἀνθρώπους κειμένου, καὶ τῆς τελευτῆς ῥᾴστης τοῖς ἀμυνομένοις ἐσομένης· ποδῶν τε [e] αὐτὸν ἀποστερήσας, σύρεσθαι κατὰ τῆς γῆς [f] ἰλυσπώμενον [g] ἐποίησε. καὶ ὁ μὲν Θεὸς, ταῦτα προστάξας αὐτοῖς πάσχειν, μετοικίζει τὸν Ἄδαμον καὶ τὴν Εὔαν ἐκ τοῦ κήπου εἰς ἕτερον [h] χωρίον.

f Δι' ἣν πρότερον] Hæc etiam omnia a *Vat.* absunt usque ad παραιτεῖται.

g Μηδὲν] *Vat. Rul.* pro μηδὲν habet μή. & quæ mox post φθεγγομένου sequuntur, omnia absunt, usque ad πρόσταξιν. Sed & abest, quod paullo post sequitur περὶ ὑμῶν, ut & καὶ κακοῦ παντός.

h Τὴν τοῦ Θεοῦ πρόσταξιν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν καὶ πρόσταξιν *Bas.* & *G.*

i Ἀπαθῆ βιώσετε,] *Big. Samb.* & *Cas.* βιώσητε (ut & *Vat. Rulæi.*) *Hen.* & ad marginem *Samb.* βιώσεσθε ἀπαθῆ *Genevenses* Typi. Venit autem ex affectu Attico, quod nunc legis inter Josephi verba. *Bern.*

k Ξαινόμενοι] Ita *Big. Samb. Hen. Cas.* & *Vet. Interpr.* ξενιζόμενοι *Vat. Bas.* & *G.* lege κνιζόμενοι. *Cocc.* In *Vat. Rulæi* abest tota pericope ab ἀπαθῆ usque ad φροντίδι, ut & quæ paullo post sequuntur ab ὅσα usque ad συντελεῖ. Dein quoque & ὑμετέρου & καὶ ταλαιπωρίας. *Hav.*

l Ὧν παρόντων] Interserit ὂν *Vat.* sequentia desunt usque ad γένοιτο. *idem.*

m Ἂν ἐπέλθοι,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* οὐκ ἂν ἐπέλθῃ, καὶ τὸ ζῆν ἐς μακρὸν ἂν ὑμῖν γένοιτο.

n Νῦν δ' εἰς ταύτην μου] Totum locum ita concipit *Vat. Rul.* εἴ τι μου εἰς ταύτην τὴν γνῶ· γῆρας τε θᾶττον ἐπέλθοι καὶ τὸ ζῆν οὐ μακρὸν ὑμῖν γένοιτο. Quæ vero mox sequuntur παρακούσας &c. rursus desunt usque ad πονηρῷ. Imo & a παρεκάλει usque ad χαλ. αὐτῷ ut & καὶ λέγων usque ad ἁμαρτεῖν, & paullo post, ἥττονα γ. σ. α. γ. pro ὑπετίθει τιμωρίᾳ, dein habet υ. αὐτὸν τιμωρίας. *Hav.*

o Σιωπὴν ἄγεις,] *Gen.* male σκωπήν.

p Αὐτὸν,] Ἑαυτὸν *Hen.* αὐτὸν *Gen.* Bern.

q Ἁμαρτεῖν.] Ita *MSS.* ἁμαρτάνειν *Bas.* & *G.*

r Κατηγόρει] Κατηγορεῖτο *Hen.*

s Οὐκ ἔτι μὲν αὐτοῖς τῶν ἑαυτῆς] Legit *Big.* οὐκ ἔτι μὲν οὐδὲν αὐτοῖς τῶν ἑαυτῆς &c. quod non fuerat negligendum. *Hav.*

t Τῶν ἑαυτῆς.] Ita *Samb. Vat.* (sed *Vat. Rul.* οὐδὲ) & *Cas.* τῶν ἑαυτῶν *Big.* τὰ ἑαυτῆς *Bas.* & *G.*

v Πονοῦσι δὲ καὶ τοῖς] Hæc usque ad ἀξιώσειν, absunt a *Vat. Rulæi. Hav.*

x Τὰ μὲν παρέξειν,] Ita *MSS.* τὸ μὲν π. τὸ δ' οὐκ *Bas.* & *G.*

y Ὅτι τὸν Ἄδαμον,] Et hæc absunt ab cod. *Vat.* usque συμφοραῖς περιέβ. *Hav.*

z Τὴν φωνὴν,] Sic in *MSS.* τῆς φωνῆς, ὀργ. ἐπὶ κακ. in *Editis* quæ sequuntur usque ad Ἄδαμον absunt a *Vat. R. idem.*

a Πολέμιον] *Vat. R.* πολέμους. *idem.*

b Ἀνθρώποις, καὶ ὑποθέμενος] Ita *MSS.* αὐτοῖς & mox ὑποτιθέμενος in *Editis*, pro ὑποθέμενος. quo tempore, inquit *Bern.* valde sibi placent Athenienses.

c Κατὰ τῆς κεφαλῆς] Quia interpres vetus (Epiphanius scholasticus creditus) hæc reddit, *ut mulier ejus capiti plagas inferret*, notatum video ad marginem editionis Coloniensis anni 1534. *attendant ista nostri temporis Hebraïzatores, ut videant an non & Josephus legerit* ipsa; *non* ipse *aut* ipsum. Notum est quantas turbas dederit illud הוא, nec lubet hic repetere, quæ hinc & inde allata sunt. Ut dederim ita scripsisse veterem Interpretem, qui, ut sequentia docent, Josephi mentem assecutus non fuit, num ex Josephi verbis id potuit elicere? Nulla apud Josephum est mentio mulieris, nec ullum hactenus codicem Josephi conspectum memini, in quo hoc loco mulier commemoratur. *Rel.*

d Ὡς ἐν ἐκείνῃ] Absunt a *Vat. Rul.* usque ἐσομένης. *Hav.*

e Αὐτὸν ἀποστερήσας,] Αὐτῶν *Hen.* Hac de re vide *Basilium* de Paradiso, & *Thesaurum Theolog.* & *Philolog.* p. 60. & p. 76.

f Ἰλυσπώμενον.] Ita *Samb.* & *Big.* εἰλισπώμενον *Hesych.* ἰλισπώμενον *Vat. Bas. G.* & *Hesych.* Hanc lectionem Josepho vendico ex codice *Sambuci*, Lexico Hesychii, & Tralatione *Epiphanii.* ἰλισπώμενον *Big.* parvo apice differt. Bern. *Vat. Rul.* ἰλυσπάσθαι πεποίηκε. sequentia ad πάσχειν rursus desunt ibidem, ut & εἰς ἕ. χ. in fine Capitis. *Hav.*

g Ἐποίησε.] Πεποίηκε *Hen.* Bern.

h Χωρίον.] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τόπον *Bas.* & *G.* Hic omittit quod de custodia Angelica habet *Moyses*: id forsan operi suo Philosophico reservandum ratus.

ΚΕΦ. β'.

Περὶ τῆς γενεᾶς Ἀδάμου, καὶ [i] τῶν ἀπ' αὐτοῦ δέκα γενεῶν τῶν μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ.

Γίνονται δὲ αὐτοῖς, [k] παῖδες [l] ἄῤῥενες δύο. [m] προσηγορεύετο δ' αὐτῶν ὁ μὲν [n] πρῶτος [o] Καΐς, [p] κτῆσιν δὲ σημαίνει τοῦτο μεθερμηνευόμενον τὸ ὄνομα· Ἄβελος δὲ ὁ δεύτερος, [q] σημαίνει δὲ [r] πένθος τοῦτο. γίνονται δὲ αὐτοῖς καὶ θυγατέρες. οἱ μὲν οὖν ἀδελφοὶ [s] διαφόροις ἔχαιρον ἐπιτηδεύμασιν. [t] Ἄβελος μὲν γὰρ ὁ νεώτερος [v] δικαιοσύνης ἐπεμελεῖτο· καὶ, πᾶσιν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πραττομένοις παρεῖναι τὸν Θεὸν νομίζων, ἀρετῆς [x] προενοεῖτο. ποιμενικὸς δ' ἦν ὁ βίος [y] αὐτοῦ. Καΐς δὲ [z] τά τε ἄλλα πονηρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὸ κερδαίνειν μόνον ἀποβλέπων, γῆν τε ἀροῦν ἐπενόησεν πρῶτος, καὶ [a] κτείνει τὸν ἀδελφὸν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. θῦσαι τῷ Θεῷ δόξαν αὐτοῖς, ὁ μὲν Καΐς [b] τοὺς ἀπὸ τῆς γεωργίας καὶ τῶν φυτῶν καρποὺς ἐπήνεγκεν· [c] Ἄβελος δὲ [d] γάλα, καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν βοσκημάτων. [e] ὁ δὲ Θεὸς [f] ταύτῃ μᾶλλον ἥδεται τῇ θυσίᾳ, τοῖς αὐτομάτοις καὶ κατὰ φύσιν γεγονόσιν τιμώμενος, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς κατ' ἐπίνοιαν ἀνθρώπου πλεονέκτου [g] κατὰ βίαν πεφυκόσιν. ἔνθεν ὁ Καΐς, παροξυνθεὶς ἐπὶ τῷ προτετιμῆσθαι τὸν Ἄβελον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κτείνει τὸν ἀδελφὸν, [h] καὶ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ποιήσας ἀφανῆ, λήσειν [i] ὑπέλαβεν. ὁ δὲ Θεὸς, συνεὶς τὸ ἔργον, [k] ἧκε πρὸς τὸν Καΐν, περὶ τοῦ ἀδελφοῦ πυνθανόμενος, [l] ποῖ ποτε εἴη· πολλῶν γὰρ αὐτὸν οὐκ [m] ἰδεῖν ἡμερῶν, τὸν ἄλλον χρόνον ἅπαντα μετ' αὐτοῦ βλέπων αὐτὸν ἀναστρεφόμενον. ὁ δὲ Καΐς ἀπορούμενος, καὶ οὐκ ἔχων ὅ, τι λέγοι πρὸς τὸν Θεὸν, ἀμηχανεῖν μὲν καὶ αὐτὸς ἔφασκεν τὸ πρῶτον ἐπὶ τἀδελφῷ μὴ βλεπομένῳ. [n] παροξυνθεὶς δὲ, τοῦ Θεοῦ λιπαρῶς ἐγκειμένου καὶ πολυπραγμονοῦντος, οὐκ εἶναι παιδαγωγὸς, οὐδὲ φύλαξ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ [o] πραττομένων, ἔλεγεν. ὁ δὲ Θεὸς τοὐντεῦθεν ἤλεγχεν ἤδη τὸν Καΐν, φονέα [p] τἀδελφοῦ γενόμενον· καὶ θαυμάζω, [q] φησὶν, εἰ

CAP. II.

De poſteritate Adami, & decem ætatibus ab eo uſque ad diluvium.

Nati ſunt autem eis filii mares duo. Horum quidem prior nominatus eſt Caïs, quod vocabulum, ſi interpreteris, notat poſſeſſionem: Abelus autem ſecundus; quæ vox luctum ſignificat. Natæ ſunt eis etiam filiæ. Et fratres quidem diverſis gaudebant ſtudiis. nam Abelus, natu junior, juſtitiam colebat; &, omnibus, quæcunque gerebat, Deum præſentem ratus, virtuti proſpiciebat. paſtoralis autem ejus erat vita. Cæterum Caïs, quum alioquin valde improbus eſſet, & lucrum ſolum ſpectaret, terram etiam arare primus excogitavit, fratremque interemit tali de cauſa.

Fratres omnium primi, moribus diſſimilibus. Gen. c. 4.

Caïs, opes; Abelus, luctus.

Hic paſtor pius, ille improbus agricola.

Quum viſum eis eſſet ſacrificare Deo, Caïs quidem ex agriculturæ & arborum fructibus obtulit: Abelus vero lac & primogenita pecorum. Deus autem hoc ſacrificio magis delectabatur, utpote ſponte & ſecundum naturam provenientibus honoratus, non iis quæ ex inventione hominis avari per vim producta erant. Quapropter Caïs, indignatus Abelum à Deo ſibi prælatum eſſe, fratrem interficit; atque, abdito ejus cadavere, rem clam fore putabat. Deus autem, cognito facinore, venit ad Caïn, de fratre perquirens, ubinam is eſſet: multis enim diebus ſe non vidiſſe eum, quem reliquo omni tempore cum ipſo verſari animadvertiſſet. Caïs autem dubius animi, nec habens quod reſponderet Deo, ſe quidem in anguſtiis verſari & ipſe primum ait, quod frater nuſquam compareat. Deo autem majorem in modum inſtante & accurate inquirente, indignatus ille, non ſe pædagogum, neque cuſtodem ejus, nec rerum ejus *obſervatorem eſſe*, dixit. Tum vero Deus Caïn illico redarguit, quod fratris necis auctor eſſet: & miror, inquit,

Quæſita arte munera Deo minus placent.

i Τῶν ἀπ' αὐτοῦ] Τῶν αὐτοῦ *Baſ. G.* Bern.

k Παῖδες] Sic *Samb. Hen. Vat.* & *Vet. Interpr.* καὶ παῖδες *Baſ.* & G.

l Ἄῤῥενες δύο.] Ibi *Hen.* ἄρσενες, litigium præſulum Corinthii & Theſſalonicenſis. Vincit autem Euſtathius: ἄῤῥενες enim rotundius fertur, & ore Attico. *Bern.*

m Προσηγορεύετο] Ita *MSS.* προσηγόρευται *Editi.*

n Πρῶτος] Πρότερος *Hen.* non incongrue. *Bern.*

o Καΐς,] N. abſorbetur uti Οὐάλης, *Valens* & apud noſtrum Πούδης, *Pudens. Rel.*

p Κτῆσιν] Κτίσις ſoli *Samb.* & *Big.* Κτίσις *Samb.* & *Big.* κτῆσις reliqua exemplaria Græca, quibuſcum facit *Epiphanii* Tranſlatio. Permutant profecto ſcribæ veteres recenteſque η & ι vocales literas errore haud levi. Iones tamen eis cauſam præbuere, qui hos phthongos communes habent inter loquendum, ut ψημύθιον, ψιμύθιον, &c. *Bern.*

q Σημαίνει] Τοῦτο σημαίνει π. *Baſ.* & *G.*

r Πένθος τοῦτο.] Οὐδὲν τοῦτο legiſſe videtur *Vet. Interpr.* Vide *Druſii* Obſervat. l. VI. c. XII. & *Iſ. Voſſ.* ad Objecta *Hornii*, cap. 3.

s Διαφόροις ἔχαιρον] Ita *Samb. Vet. Interpr.* & *Pet.* διαφόρως ἐχρῶντο *Vat.* (ſed in *Vat. R.* tota rurſus pericope deëſt) διαφόροις ἐχρῶντο *Big.* & *Caſ* ἐχρῶντο abſque διαφόροις *Baſ.* & G. Huds. *Samb.* & *Epiphanius*, & excerpta *Peyreſciana.* διαφόροις ἐχρῶντο *Big.* & *Caſ.* neutra lectio diſplicet. Quinimo exciderat διαφόροις nulla laude *Baſilienſium*, quos vel ad menda imitantur operæ *Genevenſes.* Mox *Peyr.* ὁ νεώτατος pro ὁ νεώτερος. *Bern.*

t Ἄβελος μὲν] *Vat. R.* Ἀβέλῳ ἀρετῆς ἐπιμελομένῳ, ποιμενικὸς ἦν ὁ βίος. Sed quæ ſequuntur καὶ πᾶσιν uſque προενοεῖτο deſunt.

v Δικαιοσύνης] Ἀρετῆς pro δικαιοσ. *Hen.* ſtulta cautio eſt. *Bern.*

x Προενοεῖτο.] Ita *Samb. Vat. Pet.* προενοεῖτο. *Alii* cum *Baſ.* & *G.* προὐνοεῖτο malit *Bernardus.* Huds. Προενοεῖτο *Samb.* & *Peyreſc.* προενοεῖτο *Baſ.* cum aliis exemplaribus: mallem προὐνοεῖτο. Tintinat autem auribus ingratis προενοεῖτο cum verbulo ἐπεμελεῖτο. *Bern.*

y Αὐτοῦ.] Αὐτῷ *Samb.* & *Pet.*

z Τά τε ἄλλα] Abeſt à *Vat. Rul.* & mox in eodem pro ἦν eſt ὢν, & deſunt καὶ πρὸς τ. κ. μ. α. & mox itidem ἀροῦν.

a Κτείνει τὸν ἀδελφὸν ἐξ αἰτίας τοιαύτης.] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ κτείνει καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκ τοιαύτης αἰτίας *Baſ.* & G. ἐκτείνει vero habet *Vat. Rul.* & dein quæ ſequuntur poſt θ. τ. θ. δ. αυ. ο. μ. καὶ α. τ. γε. καὶ τ. φ. κ. ἐπη. uſque ad παροξυνθεὶς non agnoſcit.

b Τοὺς ἀπὸ τῆς γεωργίας] Ita *MSS.* in *Editis* deeſt τούς.

c Ἄβελος δὲ γάλα,] Hæc & quæ ſequuntur, alio ordine legit Codex *Vaticanus* collatus a *Rulæo*, ita ſcilicet, τοῦ Ἄβελ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γάλα προσενέγκαντα καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν βοσκημάτων. τοῖς αὐτομάτοις δὲ μᾶλλον καὶ κατὰ φύσιν γεγονόσιν ἥδεται. τὸ θεῖον τιμώμενον ἢ τοῖς κατ' ἐπίνοιαν πλεονέκτου καὶ βίᾳ πεφυκότος. καὶ τὸν νεκρὸν ἀφανίσας λήσειν ὑπελάμβανεν. ὁ δὲ Θεὸς ἤλεγχε τὸν Καΐν φονέα τοῦ ἀδελφοῦ γενόμενον. τὴν δ' ἐπὶ τῷ φόνῳ τιμωρίας αὐτῆς ἠφίει ἱκετεύσαντα. ἐπέρασεν δὲ αὐτὸν, καὶ τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ τιμωρήσεσθαι κατὰ τὴν ἑβδόμην ἠπείλει γενεάν.

d Γάλα,] Στέαρ LXX. *Interpretes.*

e Ὁ δὲ Θεὸς] Ὁ Θεὸς δὲ *Baſ.* & G. τὸ θεῖον *Hen.* qua ſolet religione. *Bern.* Eſt vero edita lectio in *Coll. Bigot.* Hav.

f Ταύτῃ μᾶλλον ἥδεται τῇ θυσίᾳ,] *Joſephum*, Rabbinos ſequutum in cauſa probati & improbati ſacrificii, peccare oſtendunt *Cunæus* de Rep. Hebr. *Heideggerus* in Hiſt. Sacr. *Bæclerus* in Diſſert. Academ. cum aliis quam plurimis.

g Κατὰ βίαν] Καὶ βίᾳ *Hen.* & *Pet.*

h Καὶ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ποιήσας ἀφανῆ,] Τὸ νεκρὸν αὐτ. π. ἀφανὲς *Hen* & *Pet.* genere tertio inquit *Bern.*

i Ὑπέλαβεν.] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Caſ.* ὑπελάμβανεν *Hen. Baſ.* & G.

k Ἧκε] *Al.* ἦλθε. Ἧκε *Big. Samb. Caſ.* ἦλθεν *Baſ.* & G. Illud autem melius; ſiquidem ἥκω, ἀρτίως ἔρχομαι. *Bern.*

l Ποῖ ποτε] Ποῖ ποτ' *Samb.* Bern.

m Ἰδεῖν] Ita *Big. Samb. Caſ.* ritu Attico. οἶδεν *Vat. Baſ.* & *G.* εἶδεν *alii.* Huds. Ita *Big. Samb.* & *Caſ.* ritu Attico. ἡμερῶν οὐκ οἶδεν αὐτὸν libri vulgati. εἶδεν enarrator *Severi* atque ſcriba *Caſſiodori*, nullo uſu. *Bern.*

n Παροξυνθεὶς δὲ,] Παρωξυνθεὶς *Baſ. Gen.* cæteraque præter *Samb.* tum hic, tum ſupra. *Bern.*

o Πραττομένων,] Πρασσομένων. *Big. Samb.* Bern.

p Τἀδελφοῦ] *Big. Samb. Baſ.* τοῦ ἀδελφοῦ *Hen.* haud curate. Adferunt inſuper mox *Big.* & *Samb.* φησὶν ὁ Θεός; iſtud quidem diſertius. *Bern.*

q Φησὶν,] Φησὶν ὁ Θεὸς *Big. Samb.* & *Vat.*

quit, si de fratre nescis dicere quid factum sit, quem tu-met peremisti. Attamen illi, sacrificium facienti, ejusque merito exposcenti ne vehementius ei irasceretur, cædis supplicium remisit *Deus:* exsecrabilem autem fecit, posterisque ipsius, usque ad septimam progeniem, pœnam subeundam esse denunciavit; & ex ista regione eum cum uxore ejicit. Illo autem extimescente, ne *per terram* oberrans in feras incideret, atque eo modo periret, jussit eum *Deus* nihil triste tali ex causa suspicari; sed, quod nec quidquam mali ex feris ei accideret, terram omnem impavide peragrare: ac, signo ei indito ut nosci posset, *è conspectu suo* abire præcepit.

Caïs Fratricida exsulat cum stigmate.

2. Caïs autem, multum terræ una cum uxore emensus, tandem Naïda condidit; id loci nomen est: atque illic habitare constituit, ubi etiam liberos procreavit. Cæterum pœna nequaquam ei cedebat in admonitionem, sed in malitiæ incrementum; voluptates quidem omnigenas sibimet indulgenti, etiamsi cum injuria secum commorantium eas habere oporteret. Facultates autem domesticas magna pecuniarum vi ex rapinis & violentia amplificans, & ad luxuriam ac latrocinia familiares suos invitans, magister illis exstitit ad pravam vitæ institutionem. Et simplicitatem quidem, qua prius vivebant homines, excogitatis mensuris & ponderibus immutavit; vitæ innocentiam ex harum rerum ignoratione, animique magnitudinem in vafritiem & calliditatem vertens. Primus agris terminos posuit, urbemque ædificavit & muris communivit, in unum convenire cogens domesticos suos. Hanc autem civitatem ab Anocho, liberorum natu maximo, Anocham appellavit. Anochi vero filius fuit Jarades. Ex illo autem Maruelus, cujus filius fuit Mathusalas: hujus vero Lamechus, cui filii exstiterunt septuaginta & septem, ex duabus suscepti uxoribus, Sella & Ada. Horum quidem Jobelus, ex Ada natus, fixit tabernacula, & rem pecuariam coluit. Jubalus vero, frater ejus uterinus, musicam exercuit, psalteriumque & citharam invenit. Thobelus

Stathmica, Gromatica, atque ipsa Architectura ad Caïn inventorem referuntur.

Gen. cap. 4. Prima urbium conditur Anocha, sive Henochia, *in Naïde regione.*

Scenitarum princeps Jobelus, Jubalus musicorum, atque fabrorum Thobelus, aut Tubalcaïn.

περὶ ἀνδρὸς ἀγνοεῖς εἰπεῖν τί γέγονεν, ὃν αὐτὸς ἀπολώλεκας. τῆς μὲν οὖν ἐπὶ τῷ φόνῳ τιμωρίας αὐτὸν [r] ἠφίει, θυσίαν τε ἐπιτελέσαντα, καὶ δι' αὐτῆς ἱκετεύσαντα μὴ λαβεῖν [s] ὀργὴν ἐπ' [t] αὐτῷ χαλεπωτέραν· ἐπάρατον δὲ αὐτὸν ἐποίει, καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ [v] τιμωρήσεσθαι κατὰ τὴν ἑβδόμην [x] ἠπείλησε γενεάν [y] καὶ τῆς γῆς ἐκείνης αὐτὸν ἐκβάλλει σὺν τῇ γυναικί. τοῦ δὲ μὴ θηρίοις ἀλώμενος περιπέσῃ δεδιότος, καὶ τοῦτον [z] ἀπόληται τὸν τρόπον, ἐκέλευε μηδὲν ὑφορᾶσθαι σκυθρωπὸν ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἐκ θηρίων αὐτῷ [a] γενέσθαι δεινὸν, [b] διὰ πάσης ἀδεῶς χωρεῖν γῆς· καὶ σημεῖον ἐπιβαλὼν, [c] ὡς γνώριμος ἂν εἴη, προσέταξεν ἀπιέναι.

β'. Πολλὴν δ' ἐπελθὼν γῆν [d] ἱδρύεται μετὰ τῆς γυναικὸς Καῒς Ναΐδα, τόπον οὕτω καλούμενον, καὶ [e] αὐτόθι ποιεῖται τὴν κατοίκησιν, [f] ἔνθ' αὐτῷ καὶ παῖδες ἐγένοντο. οὐκ ἐπὶ νουθεσίᾳ δὲ τὴν κόλασιν ἔλαβεν, ἀλλ' ἐπ' αὐξήσει τῆς κακίας· ἡδονὴν μὲν πᾶσαν ἐκπορίζων αὐτοῦ τῷ σώματι, κἂν μεθ' ὕβρεως τῶν συνόντων [g] δέοι ταύτην ἔχειν. αὔξων δὲ τὸν οἶκον πλήθει χρημάτων ἐξ ἁρπαγῆς καὶ βίας, πρὸς ἡδονήν τε καὶ λῃστείαν τοὺς ἐντυγχάνοντας παρακαλῶν, διδάσκαλος αὐτοῖς πονηρῶν ὑπῆρχεν ἐπιτηδευμάτων. καὶ τὴν ἀπραγμοσύνην μὲν, ᾗ πρότερον συνέζων οἱ ἄνθρωποι, μέτρων [h] ἐπινοίᾳ καὶ σταθμῶν μετέστησαν· ἀκέραιον αὐτοῖς ὄντα τὸν βίον ἐκ τῆς τούτων ἀμαθίας, καὶ [i] τὸ μεγαλόψυχον εἰς πανουργίαν [k] περιαγαγών. [l] ὅρους τῆς γῆς πρῶτος ἔθετο, καὶ πόλιν ἐδείματο καὶ τείχεσιν ὠχύρωσεν, εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν τοὺς οἰκείους καταναγκάσας. καὶ τὴν πόλιν δὲ ταύτην ἀπὸ [m] Ανώχου, τοῦ πρεσβυτάτου [n] παιδὸς, Ανώχαν ἐκάλεσεν. Ανώχου δὲ [o] Ιαραδης υἱὸς ἦν. ἐκ δὲ τούτου [p] Μαρούηλος, οὗ γίνεται παῖς Μαθουσάλας, τοῦ δὲ [q] Λάμεχος, ᾧ παῖδες ὑπῆρξαν ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα, ἐκ δύο γυναικῶν [r] αὐτῷ φύντες, [s] Σελλᾶς καὶ Αδᾶς. τούτων Ιώβηλος μὲν [t] ἐξ Αδᾶς γεγονὼς, σκηνὰς ἐπήξατο, καὶ [v] προβατείαν ἠγάπησεν. [x] Ιούβαλος δὲ, ὁμομήτριος ὢν [y] αὐτῷ, μουσικὴν ἤσκησε, καὶ [z] ψαλτήριον καὶ κιθάραν ἐπενόησε. Θόβελος

r Ηφίει.] Ita *Samb. Hen.* & *Vet. Interpr.* ἀφίει *alii.* Ηφίει libenter restituo, verbulum Atheniensibus pernotum, propter codd. *Samb.* & *Hen.* necnon versionem Scholasticam. ἀφίει fuit cæterorum. *Bern.*

s Οργὴν.] Sic *Big. Samb. Vat. Cas.* & *Vet. Interpr.* ὁρμὴν *alii.* Huds. Conspirant in ea lectione *Big. Samb. Cas.* cum *Epiphanio* Græculo. ὁρμὴν λαβεῖν quod excusum erat, nec Deo decens existimo, nec παντελλήνιον. *Bern.*

t Αὐτῷ.] Αὐτοῦ *Vat.*

v Τιμωρήσασθαι.] Ita *Samb.* & *Cas.* τιμωρήσεσθαι *Hen.* τιμωρεῖσθαι ferunt *cæteri.*

x Ηπείλησε.] Ηπείλει *Hen.* Bern.

y Καὶ τῆς γῆς ἐκείνης.] Totum hunc locum ita digerit Codex *Vat.* ex Collatione *Rulæi.* καὶ τ. γ. ἐκείνης ἐκεῖνον ἐκβαλὼν σημεῖον ἐπέβαλεν ὡς γνώριμος ἂν εἴη. ὁ δὲ μετὰ τῆς γυναικος εἰς τόπον ἱδρύεται ναΐδαν οὕτω καλούμενον. ἔνθα αὐτῷ καὶ παῖδες ἐγένοντο. διδάσκαλος δὲ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς ἐντυγχάνουσι γέγονε· μέτρων ἐπινοίας καὶ σταθμῶν. ὅρους τε γ. πρ. εθ. καὶ. π. ἐδείμ. Ανώχαν καλέσας αὐτὴν εἰς ὄνομα τοῦ πρεσβ. παιδὸς Ανώχου. τούτου δὲ Ιαράδης υἱὸς ἦν. ἐκ δὲ τοῦ Μαρούηλ. οὗ παῖς Μαθουσάλος. τοῦδε Λαμὲχ, ᾧ π. ὑπ. ἑπ. καὶ ἑβδ. ἐκ δ. γυν. ἂν φ. Σελλᾶς καὶ Αδάς. τουτ. Ιωβ. μ. εξ Α. γεγ. σκ. επ. καὶ προβ. ηγ. μουσικὴν ἤσκησε καὶ ψαλ. καὶ κιθ. ἐπεν.

z Απολῆται.] *Al.* ἀπόλοιτο. Απολεῖται *Samb.* quo abs modo gens Attica non horret. *Bern.*

a Γενέσθαι.] Γενήσεσθαι *Samb.*

b Διὰ πάσης ἀδεῶς χωρεῖν γῆς· καὶ σημεῖον.] *Cocc.* legit καὶ δ. π. α. χ. γῆς, σημεῖον &c.

c Ως γνώριμος.] *Al.* ᾧ.

d Ιδρύεται.] Cum in uno *MS.* sit ὁ δὲ ἐπ. & mox εἰς τόπον, mallem legere πολλὴν ὁ δὲ ἐπελθὼν γῆν, ἱδρύεται μετὰ τῆς γυναικὸς εἰς Ναΐδα τόπον, vel πολλὴν δ' ἐπελθὼν γῆν μετὰ τῆς γυναικὸς Καῒς, εἰς Ναΐδα ἱδρύεται τόπον. Apud *Thucyd.* ἐς δὲ Κολωνὰς τὰς Τρωϊάδας ἱδρυθεὶς, p. 72. *Edit. Oxon.* Huds. Καῒς μετὰ τῆς γυν. εἰς τόπον ἱδρ. ναΐδαν οὕτω καλούμενον, καὶ αὐτόθι *Hen.* Mox ἔνθα *Bas.* & *Hen.* & Επαυξήσει *Samb.* pro ἐπ' αὐξήσει. *Bern.*

e Αὐτόθι.] *Al.* αὐτόθι.

f Ενθ' αὐτῷ καὶ παῖδες ἐγένοντο.] Ενθα αὐτῶν παῖδες ἐγίνοντο *Vat.*

g Δέοι.] Δέει *Bas. G.* sed δέοι *Big. Samb.* &, si vis, *Schotanus.* Bern. δέῃ *Cocc.*

h Επινοίᾳ.] Επινοίας. *Hen.*

i Τὸ μεγαλόψυχον.] Articulum τὸ, qui deerat in *Editis*, ex *MSS* restitui.

k Περιαγαγών.] Ita *Big. Samb.* & forsan *Vet. Interpr.* ἀγαγὼν in aliis *MSS.* & *Editis.*

l Ορους τῆς γῆς.] Ita ex *Cod. Vat.* & *Vet. Interpr.* ὅρους τε γῆς in aliis *MSS.* & *Editis.*

m Ανώχου.] Ita & mox Ανώχαν *Big. Samb.* & *Vat.* Ενώσου & Ενώσαν *Bas.* & *G.* Ενὼχ LXX. *Huds.* Ενώσου atque ἐνώσαν cum Glyca Zonaraque obtinent Editores *Bas.* & *Gen.* Josephus autem ex Moyse, sacræ literaturæ principe, scripserat ἀνώχου hic, illic ἀνώχαν: sicut fidem adstruunt modo Cod. *Big. Samb.* & *Cas.* una cum scriba *Scholastico.* *Bern.*

n Παιδὸς.] Παίδων *Vat.*

o Ιαράδης] Ita *Hen.* & *Epiphanii* quidem *Jarath* non procul abest. Ιαρέδης *Vat.* & *Cas.* Ιαρείδης *Samb.* Ιάρεδος in *Editis*, Γαϊδὰδ LXX.

p Μαρούηλος.] Ita *Big. Samb. Vat. Cas.* & *Vet. Interpr.* Μαρούηλ *Hen.* Μαλέηλος in *Editis.* Μαϊὴλ & Μαλελεὴλ LXX.

q Λάμεχος.] Λάμεχ. *Hen.*

r Αὐτῷ.] Αὐτοῦ *Vat.*

s Σελλᾶς.] Σελᾶς *Hen.* σελλὰς *Samb.* hic sequiore, ille priore syllaba debili. *Bern.*

t Εξ Αδᾶς.] Ita *Hen. Bas. G. Vetus Interpr.* & LXX. ἐκ Σελλᾶς *Big. Samb. Vat. Cas.* communi vitio.

v Προβατείαν] Sic *Samb.* & *Zonaras.* προβατίαν *cæteri plerique.*

x Ιούβαλος.] Pariter Ιουβὰλ Zonaras & Eustath. atque Theophilus. Ιώβηλος *Big*, & *Samb.* indiligenter & confuse. *Bern.* Hic in MS. *Vat.* inquit *Phil. Rulæus*, nova sectio, quæ indicatur litera unciali. Legit autem sic. Ιωβ. δὲ τὰ πολ. μετῆλθε χαλκ. τε πρ. ἐξ. Αδαμὸς δὲ Αβέλου μὲν ἐσφαγμένου, Καΐνου δὲ διὰ τὸν φονον πεφ. παιδοπ. ἠρᾶ. καὶ γίνονται αὐτῷ παῖδες ἀλ. τε πλ. καὶ ση. ὡς ἀρετ. ἐπιτηδ. καὶ μιμητὰς τοὺς ἀπογόνους ἀπέλιπεν. οἱ σοφίαν τε τὴν περὶ τὰ οὐράνια καὶ τὴν τούτ. διακοσμ. ἐπενοήσαν. ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ φυγεῖν τοὺς ἀνθρ. τὰ ηὑρ. προειρηκότος ἀφαν. Αδ. τοῦ ὁλ. ἔσεσθ. τὸν μὲν κατ' ἰσχ. π. τὸν δὲ κατὰ βίαν καὶ πλ. ὑδ. Στήλας δ. ποι. τ. μ. ἐκ πλ. τ. δὲ ετ. ἐκ λίθου. ἀμφ. ἐνέγ. τὰ ευρ. ἵνα καὶ τ. πλινθίνου ἀφ. ὑπὸ τοῦ ἐπομβρ. ἡ λιθ. μείνῃ. μένει ἄχρι τοῦ δεῦρο κατὰ τὴν Συριάδα. *Hav.*

y Αὐτῷ.] Αὐτοῦ *Vat.*

z Ψαλτήριον καὶ κιθάραν.] Ita in *Editis*, *Eustathio Antioch. Zonara* & LXX. ψαλτήρια καὶ κιθάρας *Big. Samb. Vat.* & *Cas.*

a Τῶν

λος δὲ [a] τῶν ἐκ τῆς ἑτέρας γεγονότων ἰσχύϊ πάντας [b] ὑπερβαλὼν, τὰ πολεμικὰ διαπρεπῶς μετῆλθεν· ἐκ τούτων καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν τοῦ σώματος ἐκπορίζων, [c] χαλκείαν πρῶτος [d] ἐπενόησε. πατὴρ δὲ θυγατρὸς γενόμενος [e] Λάμεχος, Νααμᾶς ὄνομα· [f] ἐπεὶ τὰ θεῖα σαφῶς ἐξεπιστάμενος, ἑώρα δίκην [g] ἑαυτὸν ὑφέξοντα τῆς Κάϊος ἀδελφοκτονίας, τοῦτο τῆς ἑαυτοῦ γυναιξὶν ἐποίησε φανερόν. [h] ἔτι δὲ ζῶντος Ἀδάμου, καὶ Κάϊος τοὺς ἐκγόνους πονηροτάτους συνέβη γενέσθαι, κατὰ διαδοχὴν καὶ μίμησιν ἄλλον ἄλλου χείρονα τελευτῶντα· πρός τε πολέμους εἶχον ἀκρατῶς καὶ πρὸς λῃστείαν ὡρμήκεσαν. [i] ὅλως δ' εἴ τις ὀκνηρὸς ἦν πρὸς τὸ φονεύειν, ἀλλ' οὖν ἀπονοίᾳ ἦν θρασὺς, ὑβρίζων καὶ πλεονεκτῶν.

γʹ. Ἀδάμος δὲ, ὁ πρῶτος ἐκ γῆς γενόμενος· ἀπαιτεῖ γὰρ ἡ διήγησις τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον· Ἀβέλου μὲν ἐσφαγμένου, Κάϊος δὲ διὰ τὸν ἐκείνου φόνον πεφευγότος, παιδοποιίας [k] ἐφρόντιζε. καὶ [l] δεινῶς εἶχεν αὐτὸν [m] γενέσεως ἔρως, ἔτη [n] τριάκοντ' ἤδη καὶ διακόσια ἠνυκότα τοῦ βίου, πρὸς οἷς ἕτερα ζήσας ἑπτακόσια τελευτᾷ. γίνονται μὲν οὖν παῖδες [o] αὐτῷ, ἄλλοι τε [p] πλείους, καὶ Σῆθος. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἄλλων μακρὸν ἂν εἴη [q] λέγειν· πειράσομαι δὲ μόνα τὰ τῶν ἀπὸ Σήθου διελθεῖν. τραφεὶς γὰρ οὗτος, καὶ παρελθὼν εἰς ἡλικίαν ἤδη τὰ καλὰ κρίνειν [r] δυναμένην, ἀρετὴν ἐπετήδευσε· καὶ γενόμενος αὐτὸς ἄριστος, μιμητὰς [s] τῶν αὐτῶν τοὺς ἀπογόνους κατέλιπεν. [t] οὗτοι πάντες ἀγαθοὶ φύντες, [v] γῆν τε τὴν αὐτὴν ἀστασίαστοι [x] κατῴκησαν εὐδαιμονήσαντες· μηδενὸς αὐτοῖς, ἄχρι καὶ τελευτῆς, δυσκόλου προσπεσόντος· σοφίαν τε τὴν περὶ τὰ οὐράνια καὶ τὴν τούτων διακόσμησιν ἐπενόησαν. ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ [y] διαφυγεῖν τοὺς ἀνθρώπους τὰ εὑρημένα, [z] μὴ δὲ πρὶν εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν φθαρῆναι· [a] προειρηκότος ἀφανισμὸν Ἀδάμου τῶν ὅλων ἔσεσθαι, τὸν μὲν κατ' ἰσχὺν πυρὸς, τὸν ἕτερον δὲ κατὰ βίαν καὶ [b] πληθὺν ὕδατος· στήλας δύο ποιησάμενοι, τὴν μὲν ἐκ πλίνθου, τὴν δ' ἑτέραν ἐκ λίθων, ἀμφοτέραις ἐνέγραψαν τὰ εὑρημένα. [c] ἵν' εἰ καὶ συμβῇ τὴν πλινθίνην ἀφανισθῆναι ὑπὸ τῆς ἐπομβρίας, ἡ λιθίνη μείνασα παράσχῃ μαθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἐγγεγραμμένα, δηλοῦσα καὶ πλινθίνην δ' ὑπ' αὐτῶν ἀνατεθῆναι. μένει δ' [d] ἄχρι τοῦ δεῦρο

autem, *unus* ex altera uxore prognatorum, qui viribus omnes superabat, rem militarem egregie tractavit; cujus ope quæ ad corporis voluptatem faciunt sibimet comparans, opificium ærarium primus excogitavit. Lamechus autem filiæ factus pater, *cui* nomen Naamas; quoniam, rerum divinarum scientia pollens, viderat se pœnæ subjacere ob fratricidium à Caï perpetratum, uxoribus suis hoc indicavit. Cæterum adhuc vivente Adamo, progeniem etiam Caïs sceleratissimam fieri contigit, cum per successionem & imitationem alius alio indies deterior evaderet: ad bellum quippe supra modum proclives erant, & ad latrocinia præcipites ferebantur. Summatim vero, si quis segnis esset ad cædem faciendam, saltem perditæ erat & profligatæ dementiæ, *in alios* contumeliosus & injuriosus.

Caïnitæ a malo parente pessimi.

3. Adamus autem, primus è terra factus, (nam de eo narratio à nobis aliquid dicendum exigit) posteaquam Abel fuerat occisus, & Caïs propter cædem ejus solum vertisset, de liberis procreandis cogitabat. Vehementi enim prolis desiderio tenebatur, annos *jam* agens triginta & ducentos; quibus cum accessissent alteri septingenti, *tandem* vita defunctus est. Et quidem illi nati sunt filii complures, & *inter hos* Sethus. Sed de aliis quidem longum foret narrare: conabor autem ea sola, quæ ad Sethi posteros spectant, memorare. Is namque *à patre* educatus, & eo ætatis veniens, ut jam quæ recta essent discernere valeret, virtutis studiis semet addixit: &, cum ipse vir optimus exstitisset, eorundem imitatores filios reliquit. Illi autem omnes, bona indole præditi, tum eandem terram sine seditione incolebant beati (nulla re molesta illis, quoad viverent, accidente) tum sapientiam circa cœlestia & eorum ornatum excogitaverunt. Ne autem illa inventa homines effugerent, & antequam venirent in notitiam, interciderent (cum rerum omnium interitum fore, alterum quidem ignis vi, alterum vero per violentiam & multitudinem aquarum, prædixisset Adamus) columnis duabus exstructis, una quidem ex latere, altera vero ex lapidibus, inventa *sua* utrique inscripserunt. Ut si eveniret lateritiam eversam iri per imbrium vim, lapidea superstes ostenderet hominibus *Astronomica* inscripta, simulque indicaret & lateritiam ab illis positam fuisse. Manet autem hodieque in ter-

Gen. c. 4. 25. & c. 5. 3.

Sethum genuit Adamus anno ætatis suæ 230.

Sethi nepotes, pietati & astronomiæ dediti, observationes suas cœlestes duabus columnis inscripserunt.

Harum lapidea adhuc exstare dicitur in Siriade.

a Τῶν ἐκ τῆς ἑτέρας.] Sic *Samb.* ἐκ τῆς τῆς in *reliquis & Editis.* correxerat & *Cocc.*

b Ὑπερβαλὼν.] Ita *Big.* & *Samb.* ὑπερβάλλων *alii.*

c Χαλκείαν] Ita *Big. Samb. Vat.* Χαλκείαν τε, & mox πατήρ τε in *Editis.*

d Ἐπενόησε.] Ἐξεῦρε solus *Hen.*

e Λάμεχος,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Cas. Editi* non agnoscunt Λάμεχος, ponuntque mox ὀνόματι pro ὄνομα.

f Ἐπεὶ, τὰ θεῖα] Ita *Big.* & *Vat.* ἐπεὶ δὲ τὰ θεῖα *Bas.* ἐπεὶ δὲ ὁ Λάμεχος τὰ θεῖα *Gen.* ἐπεὶ ὁ Λάμεχος τὰ θ. *Samb.*

g Ἑαυτὸν] Ita MSS. Editi αὐτὸν.

h Ἔτι δὲ ζῶντος Ἀδάμου,] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* imo *Samb.* legit Ἀδάμου τε. *Bas.* omittit καί. *Gen.* anticipat, ἔτι καὶ ζῶντος.

i Ὅλως δ' εἴτις ὀκνηρὸς] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* ἄλλος δ' εἴτις ὀκνηρῶς εἶχε πρὸς τὸ φονεύειν καὶ ἄλλην ἀπόνοιαν, ἦν θρ. in *Editis.* Huds. *Big. Samb. Cas.* & *Latinus* (si loqui licet) interpres. Valde diversi nunc sunt ab aliis Editores *Bas.* & *Gen.* puta, ἄλλος δ' εἴτις ὀκνηρῶς εἶχε πρὸς τὸ φονεύειν, καὶ ἄλλην ἀπόνοιαν. Ipse igitur πρὸς τὸ κείμενον id feci, quod faciendum fuit: quamvis ὀκνηρῶς εἶχε satis venustum apparet. *Bern.*

k Ἐφρόντιζε.] Ηρα Unus *Hen.* ex compendio.

l Δεινῶς] Ita *Vat. Bas. G.* & *Vet. Interpr.* δεινὸς *Big.* & *Samb.*

m Γενέσεως] Lege γεννήσεως vel γονῆς *Cocc.*

n Τριάκοντ' ἤδη] *Samb.* ritu Atheniensium: τριάκοντα ἤδη cæteri. *Bern.*

o Αὐτῷ,] Al. αὐτοῦ.

p Πλείους,] *Sc.* filii XXXIII. filiæ XXVII. auctore Cedreno, Vol. I. p. 8.

q Λέγειν·] Λαλεῖν *Big.*

r Δυναμένην,] Ita in *MSS.* δυνάμενος in *Editis.*

s Τῶν αὐτῶν] Sic *Big.* τῶν αὐτοῦ αὐτῶν τοὺς *Samb. Vat.* & *Cas.* τῶν αὐτοῦ ἀρετῶν ἀπογ. Cl. *Bosius.* τῶν αὐτοῦ τοὺς *Bas.* τῶν αὐτοῦ τοὺς *Gen.*

t Οὗτοι] Ita *MSS.* οἱ δὲ in *Editis*, & *Zonara.*

v Γῆν τε τὴν αὐτὴν] Τὴν γῆν αὐτὴν *Big.* τὴν αὐτὴν γῆν *Vat.* & *Samb.*

x Κατῴκησαν] Ita in *MSS.* & *Vet. Interpr.* καθιστήσαντες εὐδαιμόνησαν ut & mox ἄχρι τελευτῆς in *Editis.*

y Διαφυγεῖν] *Al.* φυγεῖν. *Hen.* φυγεῖν τοὺς ἀνθρώπους τὰ ηὑρημένα; neque hoc improbum valde aut absurdum. *Bern.*

z Μὴ δὲ] Μηδὲ *Cocc.*

a Προειρηκότος] Προηρηκότος *Bas.* & *G.* minus recte.

b Πληθὺν] Ita *Samb.* πλῆθος *alii.*

c Ἵν' εἰ καὶ συμβῇ τὴν πλινθίνην] Ita locum restituimus ex *Codd Big. Samb. Vat.* & *Cas.* Ἵνα καὶ πλινθίνης ἀφανισθείσης &c. dein τὰ ἐγγεγραμμένα δηλοῦσα. καὶ πλ. *Bas* & *G.* Locum aliquatenus sanavit *Vossius* (l. I. c. 9. de Arte Gram.) στιγμὴν ponendo post ἐγγεγραμμένα, eamque tollendo post δηλοῦσα. sed interpolavit potius, quam recte emendatum dedit Cl. *Huetius* in Dem. Evangel. *Huds.* Ἵν' εἰ συμβῇ τὴν πλινθίνην ἀφανισθῆναι. Ita observant *Cas. Big.* & *Samb.* ἵνα καὶ τῆς πλινθίνης ἀφανισθείσης *Bas. G.* & *Epiphan.* Cætera felicia erunt, si ὑποστιγμὴν recte conjeceris; quippe *fore illud*, inquit Josephus, *obruta undis aliquando lateritia columna, altera ex saxo superstes ostenderet Astronomica sibi inscripta, simulque indicaret luteam aliam ab illis positam fuisse. Visitur autem monumentum lapideum hodieque in Siriade tellure.* Eodem facit & correctio Beati Vossii, Artis suæ libro primo. Spisse tamen ac turpiter in hoc limo hærent Gelenius, Schotanus, aliique, quasi Epiphanio, Joh. Antiocheno, & Eustathio ne vix Antiocheno, Cedrenoque supine invocatis. Hanc demum sententiam interpolavit potius in Opere Christianissimo, quam recte emendatam dedit Doctiss. & Eloquentissimus Huetius. *Bern.*

d Ἄχρι τοῦ δεῦρο] *Cas. Big. Samb.* qui ἄχρι δεῦρο etiam multat articulo. κατὰ τὴν συριάδα *Bas.* & *G.* ubi loco vocalis quartæ cernis *v.* ex correctione scribæ cujusdam scioli sive scholastici. κατὰ τὴν σιριάδα γῆν Nicephorus in Eclogis nondum editis. Cæterum κατὰ γῆν τὴν σίριδα proferunt tribus syllabis Hen. Johannes Malela, Glycas, Cedrenus, Epiphanius Interpres, aliique; unde Ecclesiasticorum in historiis σίριδον ὄρος. Σηριάδα quidem legerat Eustathius ὑποβολιμαῖος. Tu demum *in terra Syria*, cum aliis Gelenii ineptiis putabis. Quid enim? ἐν

τῇ

terra Siriade.

κατὰ γῆν τὴν [e] Σιελάδα.

IV.

CAP. III.

De Diluvio; & quomodo Noëus, in arca cum familia servatus, habitarit in campo Sennaar.

ET isti quidem per septem ætates *eo statu* perstiterunt, Deum pro rerum omnium Domino agnoscentes, virtutemque in omnibus respicientes. Procedente dein tempore patriis ab institutis in pejus mutati sunt, neque Deum cultu debito & honore dignantes, neque juris erga homines rationem habentes; sed tum, eo quo virtutem antea certatim colebant, duplo majore ad malitiam studio se ferri ostendebant: quo factum est ut Deum sibimet infensum reddiderint.
Angeli Dei cum mulieribus commiscentur. Nam multi angeli Dei, cum mulieribus consuescentes, filios genuerunt injuriosos & omnis honesti contemptores, propter potentiæ fiduciam: hisce enim, quæ Gigantes ausos esse tradunt
Gen. c. 6. Græci, similia & isti perpetrasse dicuntur. Noëus autem, quæ ab iis acta erant indignatus, eorumque consilia gravatim ferens, suadebat ut in melius mentem actusque mutarent. Verum, cum videret illos sibimet non parere, totosque vitiorum illecebris irretiri, veritus ne & se cum uxo-
Secedit Noëus. re & filiis eorumque conjugibus interimerent, ab ea terra discessit.

2. Deus autem illum quidem justitiæ ergo valde dilexit; istos vero non solum malitiæ damna-

ΚΕΦ. γ΄.

Ὡς ὁ κατακλυσμὸς ἐγένετο· καὶ ὃν τρόπον Νώεος, σωθεὶς λάρνακι μετὰ τῶν συγγενῶν, κατῴκησεν ἐν τῷ Σενναὰρ πεδίῳ.

ΚΑΙ οὗτοι μὲν ἑπτὰ [f] γενεὰς διέμειναν, Θεὸν ἡγούμενοι δεσπότην εἶναι [g] τῶν ὅλων, καὶ πάντα πρὸς ἀρετὴν [h] βλέποντες. εἶτα προϊόντος τοῦ χρόνου μεταβάλλονται πρὸς τὸ χεῖρον ἐκ τῶν [i] πατρίων ἐθισμῶν, μήτε τὰς νενομισμένας τιμὰς ἔτι τῷ Θεῷ παρέχοντες, μήτε τοῦ πρὸς ἀνθρώπους δικαίου ποιούμενοι λόγον, ἀλλ' ἣν πρότερον εἶχον τῆς ἀρετῆς ζήλωσιν, διπλασίονα τῆς κακίας τότ' [k] ἐπεδείκνυντο δι' ὧν ἔπραττον· ἔνθεν [l] ἑαυτοῖς τὸν Θεὸν ἐξεπολέμωσαν. πολλοὶ γὰρ [m] ἄγγελοι Θεοῦ, γυναιξὶ συμμιγέντες, ὑβριστὰς ἐγέννησαν παῖδας, καὶ [n] παντὸς ὑπερόπτας καλοῦ, διὰ τὴν ἐπὶ τῇ δυνάμει πεποίθησιν· [o] ὅμοια [p] γὰρ τοῖς ὑπὸ γιγάντων τετολμῆσθαι λεγομένοις ὑφ' Ἑλλήνων, καὶ οὗτοι δρᾶσαι παραδιδόντα). ὁ [q] Νώεος δὲ, τοῖς πραττομένοις ὑπ' αὐτῶν [r] δυσχεραίνων, [s] καὶ τοῖς βουλεύμασιν ἀηδῶς ἔχων, ἔπειθεν ἐπὶ τὸ κρεῖττον [t] αὐτοὺς τὴν διάνοιαν καὶ τὰς πράξεις μεταφέρειν. ὁρῶν δ' οὐκ ἐνδιδόντας, ἀλλ' ἰσχυρῶς ὑπὸ τῆς ἡδονῆς [v] τῶν κακῶν κεκρατημένους, δείσας μὴ καὶ φονεύσωσιν αὐτὸν, μετὰ [x] γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ τῶν τούτοις [y] συνοικούντων, ἐξεχώρησε τῆς γῆς.

β΄ Ὁ δὲ Θεὸς τοῦτον μὲν τῆς δικαιοσύνης ἠγάπησε· κατεδίκαζε [z] δ' οὐκ ἐκείνους μόνον τῆς κακίας, ἀλλὰ καὶ τὴν

τῇ Σηριαδικῇ γῇ monumentum Sethanum suo ævo extitisse memoravit Manethos Hierophanta. *Bern.*

e Σιελάδα.] Sic *Big. Samb.* & *Cas.* Συριάδα *Alii* cum *Editis.* Σίριδα *Malela*, *Glycas*, *Cedrenus*, & *Vetus Interpr.* unde Ecclesiasticorum in Historiis Σίριδος ὄρος. Verum Σηριάδ ex *Josepho* legisse videtur *Eustathius Antioch.* unde *Is. Vossio* de *LXX. Interp.* p. 271. & *Marshamo* in Can. Chron. p. 39. in mentem venit intelligi *Seirath* locum in Gilgalis, in quo lapides sculptos memorat *Liber Judicum*, III, 26. Cl. *Dodwello* (in Append. ad Dissert. Cypr. p. 29. & 36.) verisimile videtur, terram *Siriadicam* in Ægypto quærendam esse. Vide *Eundem* in *Dissert.* de *Sancuniathone*, p. 26, 36. & Cl. *Fabricium* in Bibl. Gr. l. 1. c. XI. Adde Cl. *Stillingfletum* in Originibus Sacr. l. 1. c. 2. *J. H. Ursinum* in Exercit. Sacr. p. 215. & *Simonium* in Bibl. Crit. Vol. 2. p. 34. & Vol. 3. p. 347. cum multis aliis. *Huds.* Σηριάδα, *terram Serum* malim legere, uti & Syncellus & Manethos legerunt. *Syriam* nunquam vocat *Syriada.* Sic cap. 7. infra Συρίαν vicinam Indiæ facit: crediderim & illic Σηρίαν legendum. *Rel.*

f Γενεὰς] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* γενεαῖς *Bas.* & *G. aliique.* Nonnulli, *Epiphanium* sequuti in lib. 1. *contr. Hæreses*, dicunt nequitiam cœptam esse tempore Jaredi. Vide *Gallæum* de Orac. Sibyll. p. 254. Vol. 2.

g Τῶν ὅλων,] Septem hic rursus voces desunt in *Vat.* ut & mox προϊόντος τοῦ χρόνου.

h Βλέποντες.] Sic ex *MSS.* in *Editis* ἀποβλέποντες. Sic Athenienses sophistæ sunt locuti, contestantibus etiam *Big.* & *Samb.* & Glyca Siculo. ἀποβλέποντες *Bas.* & *G.* Bern.

i. Πατρίων] Istud ex *MSS.* πατρῴων *Bas.* & *G.* Tota hæc pericope deest in *Vat.*

k Επεδείκνυντο] Ita *MSS.* ἐπιδεικνύμενοι *Bas.* & *G.* quæ lectio ferri potest, ut etiam, ἀλλ' ἣ πρότ. in præcedentibus. Forsan tamen ἀλλ' εἰ πρότερον, & dein ἐπεδείκνυντο.

l Εαυτοῖς] Ex *MSS* αὐτοῖς in *Editis.*

m Αγγελοι Θεοῦ,] Falsa hæc, sed Antiquis tamen credita, ut *Philoni*, *Justino M. Tertulliano*, *Lactantio* &c. Vide hac de re *Heideggerum* in Hist. Sacr p. 206. *Raderi* & *Du Cangii* notas ad *Chronic. Pasch.* ut & *Dausqueium* in *Basilium Seleuc.* p. 328. *Gallæum* de Sibyll. Orac. vol 1. p. 69, 97. *Barthium* in Advers. p. 2267. *Seldenum* de DIs Syris, c. 3 *Bangium* in Cœlo Orientali, p. 33. &c. *Gatakerum* de Stylo Novi Test. c. 13. *Spencerum* ad Originem, p. 69. *Colomesium* in Opusc. p. 78. & *Davisium* in notis ad Commodianum, p. 201.

n Παντὸς] Sic in *MSS. Vet. Interpr.* & *Glyca.* πάντως & πάντας *aliis.* abest a *Vat.*

o Ομοια·] Absunt in *Vat.* usque ad ὁ Νώεος.

p Γὰρ τοῖς] Γὰρ haud curant *Hen.* aut *Bas.* aut Interpres *Scholasticus.* Bern.

q Νώεος] Ita semper in plerisque *MSS.* quod semel monuisse satis sit. Νῶε scribi forma nominis patria testatur *Josephus*, c. 6. Νῶχος in uno *MS.* & *Edit. Bas.* & *G.* passim. in altero *MS.* Νώετος ubique. Νώεος. Ita reddo utriusque orbis piissimo maximoque Imperatori suum nomen, quod Josephus Græce ediderat, consonantibus *Samb.* & *Cas.* Proxime abest Νῶε dissyllabum, quo usi sunt uno opere LXXII. Judæi Alexandrini; tum Philo, Julius Chronographus, & mille Patres Christiani, præter sanctissimos Apostolos, foliorumque Sibyllinorum strictorem. Mox etiam profitebitur ipse Josephus Νῶε scribi forma nominis patria cap. 6. §. 2. Dein Νώετος Italorum ii legerint, valde peregrinum est. Νῶχος vero *Bas. Gen.* & Græcorum codicum paucissimos invasit, plures Latinos; scriptura quidem recenti, at meliore quam *nichil* monasticum. Repudiabis tamen *Noachus*, *Noemus*, *Nocha*, atque etiam *Noa*, ab usu; qui potis, ὡς ἀμφίβολα. Leguntur enim in libris divinis נוחח. נעמה נעה, & simillima eorum. *Bern.*

r Δυσχεραίνων,] Quam Codex iste *Vaticanus* sit mutilus & mendosus, cum ex superioribus, tum & ex hisce apparet, ita enim scribit, δυσχεραίνων ἐξεχώρησε τῆς γῆς. καὶ τοῦ Θεοῦ εἰς θάλασσαν τὴν ἤπειρον μεταβαλόντος, καὶ ὅσον ἦν ἐν αὐτῇ διαφθείραντος, μόνος σώζεται. τοῦ ὑποθήκαις λάρνακα τετράστιγον κατασκευάσατε τὸ μῆκος πηχῶν τ΄· ν΄ δὲ, τὸ πλάτος. ς΄ λ΄. τὸ βάθος. ἐν ᾗ σὺν τῇ μ. τ. π. καὶ ταῖς τουτ. γυν. ἐνέβη. τά τε ἄλλα ὅσα πρ. τὰς χρ. ἐπιτ. εμ. ενθ. ζῶά τε παντ. πρ. διατ. τοῦ γεν. ἀν. ἄλλα τε τοῦτ. ἑπτὰ τ. αρ. ἦν δὲ ἀπὸ Αδ. δέκ. συνέβη δὲ τοῦτο τὸ πάθος κατὰ τὸ χιλιοστὸν πεντακοσιοστὸν ἑξηκοστὸν ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ. Hic nova distinctio in MS. notata litera unciali. Nec ulterius pergit Collatio *Philippi Rulæi*, cum MS. Bib. Vat. in 4to. Numer. 984. ubi integer erat Josephus, sed valde compresse scriptus, nec admodum antiquus. Hactenus *Rulæus.* Sequuntur folia quædam vacua, unde apparet illum destitisse a labore fere supervacaneo, quum Codex ille valde mutile & vitiose fuerit scriptus, nec nos destitutione ejusdem collationis integræ multum amiserimus. *Hav.*

s Καὶ τοῖς βουλεύμασιν ἀηδῶς ἔχων,] Sic ex *MSS:* in *Editis* καὶ ἀλγηδῶς ἔχων. (ἀλγηδόνας *Cocc.*) Hoc modo rescripsi ex *Samb. Big.* & *Cas.* acclamante etiam *Epiphanio.* Vulgatum fuerat, τοῖς ὑπ' αὐτῶν πραττομένοις δυσχεραίνων, καὶ ἀλγηδῶς ἔχων. *Burius* noster ἀλγεινῶς. *Bern.*

t Αὐτοὺς τὴν διάνοιαν] Ex *Big.* & *Samb.* in aliis *MSS.* & *Editis* deest vox αὐτούς.

v Τῶν κακῶν] Τῆς τῶν κακῶν *Coll. Big.* inde & quod sequitur δείσας μὴ καὶ, nam in editis δείσας δὲ μὴ φ.

x Γυναικὸς] Ita ex *Cod. Vat.* & *Vetere Interpr.* γυναικῶν in reliquis *MSS.* & *Editis.* Pro γυναικὸς facit *Josephi* locus, infra, v. 33.

y Συνοικούντων,] Sic *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* in *Editis* συνοίκων. Καὶ τῶν τούτοις συνοίκων *Bas.* & *G. cum suis omnibus*, *Epiphanius* laxior, quam Josephus esse voluit. Scripsit ille *&* horunce cum conjugibus, καὶ τῶν τούτοις συνοικούντων, testibus *Big. Samb.* & *Cas.* Bern.

z Δ' οὐκ ἐκείνους] Ita ex *MSS.* δὲ οὐκ ἐκείνων μόνον *Bas.* δ' οὐκ ἐκεῖνο *G.*

a Τι

πᾶν ὅσον τὸ ἀνθρώπινον ποτὲ δόξαν αὐτῷ διαφθεῖραι, καὶ ποιῆσαι γένος ἕτερον πονηρίας καθαρὸν, ἐπιτεμόμενός [a] τε αὐτῶν τὸν βίον, καὶ ποιήσας ἐτῶν οὐχ' ὅσα πρότερον ἔζων, [b] ἀλλ' ἑκατὸν εἴκοσιν, εἰς θάλασσαν τὴν ἤπειρον μετέβαλε· καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀφανίζονται πάντες. Νώεος δὲ σώζεται [c] μόνος, ὑποθεμένου μηχανὴν αὐτῷ καὶ πόρον πρὸς σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ τοιαύτην. [d] λάρνακα τετράστεγον κατασκευάσας, [e] πηχῶν τὸ μῆκος [f] τριακοσίων, πεντήκοντα δὲ τὸ πλάτος, καὶ [g] τριάκοντα τὸ βάθος, εἰς ταύτην [h] σύν τε μητρὶ τῶν παίδων καὶ ταῖς τούτων γυναιξὶν ἐνέβη· τά τε ἄλλα, ὅσα πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπικουρήσειν ἔμελλεν, ἐνθέμενος, ζῶά τε παντοῖα πρὸς διατήρησιν τοῦ γένους αὐτῶν, ἄρρενά τε καὶ θήλεα, [i] συνεισβαλόμενος, ἄλλα τε τούτων [k] ἑπταπλασίονα τὸν ἀριθμόν. ἦν δ' ἡ λάρναξ τούς τε τοίχους καρτερὰ, [l] καὶ τοῖς ἁρμοῖς ἰσχυρῶς ἐνδεδεμένη καὶ τὸν ὄροφον· ὡς μηδαμόθεν ἐπικλύσασθαι, μηδ' ἡττᾶσθαι τῆς τοῦ ὕδατος βίας. καὶ ὁ Νώεος μὲν οὕτως μετὰ τῶν οἰκείων διασώζεται· ἦν δ' αὐτὸς μὲν ἀπὸ Ἀδάμου δέκατος. Λαμέχου γάρ ἐστιν υἱὸς, οὗ πατὴρ ἦν Μαθουσάλας. οὗτος δὲ ἦν τοῦ [m] Ἀνώχου τοῦ Ἰαρέδου. [n] Μαλουήλου δὲ Ἰάρεδος ἐγεγόνει, ὃς ἐκ [o] Καϊνᾶ τεκνοῦται τοῦ Ἐνώσου, [p] σὺν ἀδελφαῖς πλείοσιν. Ἔνωσος δὲ Σήθου υἱὸς ἦν, τοῦ Ἀδάμου.

γʹ. Συνέβη δὲ τοῦτο τὸ πάθος κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν ἔτος ἤδη Νώεου τῆς ἀρχῆς, ἐν μηνὶ [q] δευτέρῳ, Δίῳ μὲν ὑπὸ [r] Μακεδόνων λεγομένῳ, [s] Μαρσουάνῃ δὲ ὑπὸ Ἑβραίων· [t] οὕτως γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τὸν ἐνιαυτὸν ἦσαν διατεταχότες. Μωϋσῆς δὲ τὸν [v] Νισᾶν, ὅς ἐστι Ξανθικὸς, μῆνα πρῶτον ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς ὥρισε, κατὰ τοῦτον ἐξ Αἰγύπτου τοὺς Ἑβραίους προαγαγών. οὗτος δ' αὐτῷ καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς εἰς τὸ θεῖον τιμὰς ἦρχεν· ἐπὶ μέντοιγε [x] πράσεις καὶ ὠνὰς, καὶ τὴν ἄλλην διοίκησιν, τὸν πρῶτον [y] κόσμον διεφύλαξε. τὴν δ' ἐπομβρίαν ἄρξασθαί φησιν τῇ ἑβδόμῃ τοῦ [z] προειρημένου μηνὸς καὶ εἰκάδι. χρόνος δὲ οὗτος ἀπὸ Ἀδάμου τοῦ πρώτου γεγονότος ἐτῶν ὑπῆρξε δισχιλίων [a] ἑξακοσίων πεντήκοντα ἕξ. ἀναγέγραπται δ' ὁ

vit, ſed, cum viſum eſſet ei univerſum genus humanum perdere, aliudque novum ſceleris purum inſtaurare, reſectoque vitæ ſpatio & non totidem annorum ac prius ſed centum & viginti conſtituto, continentem terram in pelagi faciem immutavit: & ſic iſti quidem univerſi abſumpti ſunt. Noëus autem ſolus eſt ſervatus, Deo ipſi hujuſmodi fabricam & viam ad ſalutem ſuggerente. Arcam quatuor contignationum conſtruens, ut longitudo trecentos cubitos pateret, latitudo quinquaginta, & altitudo triginta, in eam cum matre filiorum & eorum conjugibus conſcendit, aliiſque, quæ ad uſus neceſſarios ſibi ſuppeditura eſſent, impoſitis, omnigeniſque animalibus, iiſque mare & femina, ad genus illorum reparandum ſecum introductis, & ex aliis eorum ſeptem numero. Erat autem arca cum parietibus valida, tum commiſſuris tectoque firma; ut nulla ex parte ſubmergeretur, aut aquarum violentiæ cederet. Atque ita quidem Noëus cum ſuis ſervatus eſt. Erat autem ipſe quidem ab Adamo decimus. Nam Lamecho eſt genitus, cui pater erat Mathuſalas. Hic autem Anochi fuit, filii Jaredi. Ex Maluelo vero genitus eſt Jaredus; qui cum ſororibus plurimis ex Caïna prognatus eſt, Enoſi filio. At Enoſus Sethi filius erat, qui ex Adamo natus eſt.

Gen. c. 6. Humanæ vitæ modulus anni 120.

Deſcribitur arca Noëi.

Gen. c. 6. & 7.

Noëi ſtemma.

3. Contigit autem hæc calamitas anno ætatis Noëi ſexcenteſimo, menſe ſecundo; qui à Macedonibus Dius appellatur, ab Hebræis autem Marſuane: ita enim in Ægypto annum conſtituerunt. Moyſes autem Niſan, qui eſt Xanthicus, in feſtis *obſervandis* menſem primum eſſe voluit; quod in eo Hebræos ex Ægypto eduxiſſet. Verum iſte *licet* ab eo in omnibus, quæ ad honores divinos ſpectant, exordium fecit; venditionibus tamen & emptionibus, & rerum cæterarum adminiſtratione, priſtinum ordinem ſervavit. Vim autem imbrium cœpiſſe ait vigeſima ſeptima die prædicti menſis. Tempus vero hoc ab Adamo primo homine annorum erat bis mille ſexcentorum quinquaginta ſex. In libros

Cataclyſmus orbem invaſit menſe Octobri.

Duplex anni Hebraici initium.

a Τε αὐτῶν] Illud τε ex *MSS.*

b Ἀλλ' ἑκατὸν εἴκοσιν,] *Joſephum* hîc falli notavit *Caſaubonus* (ad *Treb. Poll.* p. 219) prætereaque ſibi non conſtare, quum ſub finem cap. VII. non poſt *Cataclyſmum*, ſed poſt *Moyſis obitum* hoc contigiſſe ſcribat. Vide etiam *Cunæum* de Rep. Heb. l. 3. c. 2.

c Μόνος,] Ita ex *MSS.* in Editis μόνον.

d Λάρνακα] De fabrica Arcæ videſis *Buteonem* & *Hoſtum*, *Wilkinſium* in Tom. 1. Synopſ. Criticorum per *Polum*, p. 82. & *Stillingfleti* Origines ſacr. l. 3. c. 4.

e Πηχῶν τὸ μῆκος] Ita MSS. tranſponunt. *Editi* τὸ μ. π.

f Τριακοσίων,] Tot cubitis longitudo, latitudo atque altitudo arcæ definitur in Gen. 6. 15. unde diſcimus cubitos a Joſepho in his libris memoratos non eſſe diverſos a cubitis Hebræorum: licet nonnulli ſuſpicati fuerint, quia ſæpe diſcrimen eſt inter numeros cubitorum apud Joſephum & illos, quos ſcriptores ſacri aut profani inter Hebræos memorant, & quia Joſephus hos libros in gratiam Gentium ſcripſit, aliis cubitis Joſephum in his libris uſum ac Hebraicis. *Rel.*

g Τριάκοντα] Ita ex *MSS.* in *Editis* τριάκοντα βάθος, dein σὺν τῇ μητρί.

h Σύν τε] Σὺν τῇ Editi, at Coll. *Big.* σύν τε τῇ.

i Συνεισβαλόμενος,] Sic *MSS.* in *Editis* συνεισβαλλόμενος.

k Ἑπταπλασίονα] De duobus & ſeptem *individuis*, non *paribus*, contra *Juſtinum Martyrem*, *alioſque*, verba accipienda eſſe docet *Heideggerus* in Hiſt. Sacr. p. 513. Vide etiam *Gallæum* de Orac. Sibyll. p. 127. Vol. 1.

l Καὶ τοῖς ἁρμοῖς] Ex *MSS*, addita ſunt illa καὶ τοῖς ἁρμοῖς ἰσχυρῶς ἐνδεδεμένη, quæ fruſtra quæras apud *Baſ.* aut *Gen* aut *Vet. Interpr.*

m Ἀνώχου] Rurſum ex *MSS.* Ἀνώχου. in *Editis* Ἐνώσου. *Zonaras* aliique in hoc ſtemmate Ἐνὼχ reponunt ex LXX. Ut prius *Samb. Big.* & *Caſ.* ἐνώσου *Baſ.* G. atque Græciæ adeo ἐκβεβαρβαρωμένης, dum litera ſibila veniret loco χ. Zonaras & vulgus ſcriptorum in hoc ſtemmate ἐνὼχ reponunt, ex codice τῶν ό. Sequitur in melioribus libris μαρουήλου; cujus loco impreſſum μαλάηλος tam *Genevæ* quam *Baſ.* Bern.

n Μαλουήλου] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Caſ.* in *Editis* Μαλαήλου.

o Καϊνᾶ] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* Καΐνος.

p Σὺν ἀδελφαῖς] Σὺν ἀδελφοῖς, phaſma Gelenii. Aſtutior agit Zonaras, ubi Joſephum transformat p. 9. ἐξ ἐνὼς δὲ ἐτέχθη ὁ καϊνὰν, ἄλλοι τε υἱοὶ καὶ θυγατέρες. *Bern.*

q Δευτέρῳ,] Hunc appellat Marcheſvan: adeoque initium anni ea ætate conſtituit Joſephus in initio Tiſri, qui præcedit menſem Marcheſvan: unde & circa æquinoctium autumnale mundi fuiſſe exordium ſecundum ejus ſententiam colligitur. *Rel.*

r Μακεδόνων] Sc. *Syro-Maced.* non *Macedonum Europæorum.* Vide *Marshami* Can. Chron. p. 183.

s Μαρσουάνῃ] Ita cum *Vet. Interpr.* nec procul abſcedunt *Samb. Caſ. Syncellus*, & *Indices MSS.* in Archivis Pembrochianis, qui Μαρσουὰν appellant. Nulluſque dubito quin Μαρσονάνῃ *Editorum* fuerit a Librarii lapſu pro Μαρσουάνῃ. Vide *Druſii* Obſerv. Sacr. l. 1. c. 13. *Samb.* & *Caſ.* Pariter Syncellus Taraſii, & Indices MSS. in Archivis Pembrocianis hunc menſem μαρσουὰν appellitant, *Epiphaniuſ*que Latinis literis *Marſuane.* Excuſum fuit μαρσονάνῃ δὲ ὑπὸ ἑβραίων· οὕτω γὰρ αἰγύπτιοι. Aliter *Caſ.* & *Samb.* & tranſlatio Latina. *Biget.* etiam οὕτως δὲ ἐν αἰγ. Conjectura demum *Petit* οὕτω παρ' αἰγυπτίοις, pro mendo impreſſo. *Bern.*

t Οὕτως γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ] Sic ex *MSS.* in *Editis* οὕτω γὰρ Αἰγύπτιοι. Nonnulli conjecerant οὕτως δὲ ἐν Αἰγύπτῳ, aut οὕτω παρ' Αἰγυπτίοις.

v Νισᾶν,] Ita ex *Samb.* & *Heſychio.* Νισὰν *aliis.* Fortius exprimo τὴν λήγουσαν ex Cod. *Sambuci*, Heſychii Lexico Græco, & proſodia Judaica. νισὰν, *Baſ. Gen.* Georgius Chronologus, alii. *Bern.*

x Πράσεις καὶ ὠνὰς,] Eo ordine poſuerat Joſephus, ut ex *Samb. Big.* & *Epiphanii* verſione addiſcimus. ὠνὰς καὶ πράσεις *Baſ.* cum *Gen.* Bern.

y Κόσμον] Μῆνα in *MSS.* Vulgatum tamen κόσμον retinendum eſſe ſuadet *Bernardus* ex *Heſychio*, qui κατάστασιν interpretatur. Favent *Vet. Interpr.* & *Comeſtor.* Μῆνα *Big. Samb.* & *Caſ.* νόμον, *Junius* ex conjectura animi ſui. Adhuc tamen retineo vulgatum κόσμον: ſiquidem vox illa κατάστασιν late ſignificat, Heſychio & conſimilibus teſtibus. Idem ipſum legerat librarius Caſſiodori; inde hæc dedit Latina *prioris ſeculi decreta ſervavit.* quin Comeſtor ab illo etiam *temporum decreta, & uſualem ordinem menſium ſervavit.* Bern.

z Προειρημένου] Sic in *MSS.* in *Editis* & *Vet. Interpr.* προκειμένου.

a Ἑξακοσίων] Ita in Codd. omnibus, tam Græcis quam Latinis, tam *MSS.* quam *Editis.* Nonnulli legunt ὑπῆρχε δὲ χιλίων ἑξα-

bros autem sacros relatum est tempus: istius ætatis hominibus multa cum diligentia notantibus virorum illustrium natales & obitus.

Gen. c. 5.

Patriarcharum παιδοποιΐας.

4. Adamo siquidem, cum esset triginta & ducentorum annorum, Sethus filius natus est; qui *Adamus* nongentos & triginta vixit annos. Sethus autem ducentesimo & quinto anno genuit Enosum, qui, cum duodecim & nongentos vixisset annos, Caïnæ filio rerum curam tradidit, quem genuerat anno *ætatis suæ* centesimo & nonagesimo. iste vixit quinque & nongentos annos. Caïnas vero, vivens decem & nongentos annos, Malaëlum filium habuit, quem genuit annum agens centesimum septuagesimum. Iste Malaëlus, cum vixisset quinque & nonginta & octingentos annos, defunctus est, Jaredum filium relinquens; quem genuit, cum sexaginta quinque & centum esset annorum. Huic, duo & sexaginta & nongentos annos viventi, Anochus filius successit, natus cum sexaginta duorum & centum annorum esset pater ejus. Ille, exactis trecentis sexaginta quinque annis, discessit ad Deum: quo factum est, ut obitum ejus in fastos non retulerint. Mathusalas autem Anochi filius, sexagesimo quinto [& centesimo]

an. ætat. *Adami* 230. *Sethi* 205. *Enosi* 190. *Caïnæ* 170. *Malaëli* 165. *Jaredi* 162. *Anochi* 165. *Methus.* 187. *Lamech.* 182. *Adde his Noëi annos* 600. *Colliguntur itaque* 2256 *anni ab Adamo condito ad Diluvium.*

χρόνος ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις· σημειουμένων μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τότε καὶ τὰς γενέσεις τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τὰς τελευτάς.

δ'. Ἀδάμῳ μὲν οὖν, τριακοστῷ ἤδη καὶ [b] διακοσιοστῷ ἔτει γεγονότι, παῖς Σῆθος γίνεται· ὃς ἐννακόσια μὲν καὶ τριάκοντα ἐβίωσεν ἔτη. Σῆθος δὲ, κατὰ πέμπτον καὶ [c] διακοσιοστὸν ἔτος, ἐγέννησεν Ἐνωσον· ὃς, [d] δώδεκα ζήσας ἔτη καὶ ἐννακόσια, Καϊνᾷ τῷ παιδὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν παραδίδωσιν, τεκνώσας αὐτὸν περὶ ἑκατοστὸν καὶ [e] ἐνενηκοστὸν ἔτος. οὗτος ἐβίωσεν ἔτη [f] πέντε πρὸς τοῖς ἐννακοσίοις. [g] Καϊνᾶς δὲ, [h] βιοὺς δέκα καὶ ἐννακόσια, Μαλάηλον υἱὸν ἔσχεν, ἔτει γενόμενος [i] ἑκατοστῷ ἑβδομηκοστῷ. οὗτος ὁ Μαλάηλος, ζήσας πέντε πρὸς τοῖς ἐνενήκοντα καὶ ὀκτακοσίοις, ἐτελεύτησεν, Ἰάρεδον καταλιπὼν υἱόν. [k] ὃν, ἔτος ἑξηκοστὸν ἤδη καὶ ἑκατοστὸν καὶ πέμπτον γενόμενος, ἐγέννησε. τοῦτον, εἰς δύο καὶ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς ἐννακοσίοις βιώσαντα, [l] Ἀνωχος υἱὸς διαδέχεται, γεννηθεὶς περὶ ἔτη δύο καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν τοῦ πατρὸς αὐτῷ τυγχάνοντος. οὗτος, ζήσας πέντε καὶ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς τριακοσίοις, ἀνεχώρησε πρὸς τὸ θεῖον· ὅθεν οὐδὲ τελευτὴν αὐτοῦ ἀναγεγράφασι. [m] Μαθουσάλας δὲ [n] Ἀνώχου παῖς, [o] κατὰ ἔτος αὐτῷ γεγονὼς πέμπτον καὶ ἑξηκοστὸν

ἑξακοσίων &c. Verum in Chiliadum numero cum *Josepho* convenit *Eutychius Alex.* ut & *Josephus Christianus* in *Hypomnestico* suo. Διακοσίων edidit *Bernardus.* quod sane postulant numeri sequentes. *Huds.* Hosce quidem numeros capessam, ac volumine alio defendam, quantum adhuc licet, post If. Vossium, Chronologiæ Josephicæ egregium vindicem. Annorum tamen CCCC. excessu, id fatemur, ex causa lectionis Hebraicæ, 1656. libri nostri cuncti Græcique heic peccant, Latinique. Lectum enim est *Big. Samb.* atque *Cod. Gall.* N. *Caf. Baf.* & *Gen.* ἐτῶν ὑπῆρχε δισχιλίων διακοσίων πεντήκοντα ἕξ. Aut consensu Latinorum, *Anni fuerunt duo millia sexcenti quinquaginta sex.* Ita compendiarius *Cant.* & *Comestor*, Josephi nomine: multisque ante istum seculis Hilarion, ut ex Usserio memorat Cl. *Bosius.* Neque adeo exemplar *Henneb.* movere quempiam debeat, quod tot illarum ætatum Epilogismo penitus omisso, juxta Editionem Judaicam strictim ait, συνέβη δὲ τοῦτο τὸ πάθος, κατὰ τὸ χιλιοστὸν [adde tu hecatontadas] πεντηκοστὸν ἔχοντος ἔτος ἀπὸ ἀδάμ. Veruntamen ipsa tempora παιδοποιΐας S. Patrum, cum sexcentis Noë annis usque ad Cataclysmum, sic volui, oram hujus paginæ exornant: unde confert summa accurata ann. MMCCLVI. Quot etiam annos præstat Anianus Asceta. Cum Josepho autem & summatim convenit Eutychius Alexandrinus, & per ætates singulas. Convenit etiam Josephus Christianus, qui diserte ait in Hypomnestico suo, Ἀπὸ τοῦ ἀδὰμ ἕως νῶε ἔτη βσξβ'. Idcirco Schotanum, Hornium, aliosque facetos homines cum simplici sua Chiliade ultro prætermittimus. *Bern.*

b Διακοσιοστῷ] In *MSS.* τριακοσιαστῷ. *Caf. Baf.* & *Gen.* præter *Epiphanii* tot codices, Eutychium Patriarcham, Petrum Helluonem, illumque Josephum, Cap. 2. §. 3. τριακοσιοστῷ *Big.* & *Samb.* necnon Gallicorum codicum quidam propter similes lemniscos τρια. & δια. Tot inde centurias adserit Petitus Sethi genitori, sero & imprudenter. Schotanus in Bibliotheca sua pretii nullius, aliique Judaistæ ἑκατοστῷ substituunt, numerum iniquum pro vero justoque. Idemque rursum *Christianus* anticipat Sethi παιδοποιΐαν annis centum contra historiam Josephi, atque etiam ἔκδοσιν τῶν ό. nec non utriusque Interpretes Latinos. *Bern.* Notum est mille annos in hoc computo præter verum adjectos. Sed nec ipse sibi constat Josephus scribens Antiq. VIII. 2. quum templum a Salomone conditum est, fuisse annum a mundo condito 3102. & a diluvio 1444.

Summa

Adam	230
Seth	205
Enos	190
Cainan	170
Mahaleel	165
Jared	162
Enoch	165
Methus.	187
Lamech	182
Noach	600
	2656

adeoque τετρακισχίλια videretur legendum Antiq. VIII. 2. pro τρισχίλια. *Rel.*

c Διακοσιοστὸν] In Codd. Latinis *centesimo & quinto anno.*

d Δώδεκα] Ita *Baf. Gen.* & Eutychius Alex. quibuscum conveniunt & S. Biblia, & Josephi deflorator Zonaras. Præterea vero perpetuus est dissensus MSS. tam Græcorum quam Latinorum a lectione sacra, de ætate integra Sethi, viri integerrimi. Statuunt enim illum annis 905. aut verbis suis, ut licet, ὃς πέντε ζήσας ἔτη καὶ ἐννακόσια, καϊνᾷ &c. Puto itaque ί. dudum venisse loco ιμ. vel Sethum cum filio vitæ suæ numeros minores, Scribarum cura nulla permutasse. *Bern.*

e ἐνενηκοστὸν] Passim *Samb.* & *Big.* nec aliter Grammatici antiqui. ἐννενηκοστὸν *Baf.* & G. & scripta ferme manu servili. *Bern.*

f Πέντε] Ita *Baf. G.* & *Vet. Interpres* in quibusdam *Codd.* in aliis δέκα cum *Big. Caf.* & *Vat.* Huds. *Baf. Gen.* atque Eutychius, sicut in sancto volumine Moysis legunt Judæi, Samaritæ, Græci, cæterique ab illis. Perversitatem tamen codicum Josephi ad ætatem Sethi supra adnotavi. Setho enim tribuerant *Big. Samb.* & *Caf.* necnon *Epiphanius* interpres, annos duntaxat quinque super nongentos: nunc vitam Enosi metiuntur *Samb.* quidem δώδεκα πρὸς τοῖς ἐννακοσίοις, atque *Big. Caf.* cum sarraco codicum Latinorum, potius annis 910. hoc est, δέκα πρὸς τοῖς ἐννακοσίοις, quot sane annis vitam tolerasse noscitur Cainan prior. *Bern.*

g Καϊνᾶς] Ita *Big.* & *Samb.* Καινᾶς *Baf. G. aliique.*

h Βιοὺς δέκα] In *Vat.* βιοὺς ἔτη δέκα καὶ ἐννακόσια Μαλάηλον τὸν υἱόν. Μαλάηλον *Big. Samb.* & *Caf.* μαλέηλον versu hoc & sequente, *Baf.* & *G.* Hunc principem supra μαρέηλον, ludente ita calamo, nominatum esse monuimus. *Bern.*

i Ἑκατοστῷ] Ἑκατοστῷ non agnoscit *Vet. Interpr.*

k Ὃν, ἔτος ἑξηκοστὸν] Ita plane juxta *Samb. Big. Caf.* & *Vat.* nisi quod ὃς in ὃν mutaverim cum *Bernardo*, auctoritate *Veteris Interpretis.* In *Baf.* & G. ὃς ἔτος ἤδη δεύτερον καὶ ἑξηκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν γενόμενος ἐγέννησεν Ἐνωχον, εἰς δύο καὶ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς ἐννακοσίοις βιώσαντα, Ἐνωχὸν δὲ ὁ υἱὸς διαδέχεται γεννηθεὶς &c. *Huds.* Tantum vitæ usum largiuntur prius Jaredo *Samb. Big.* & *Caf.* & Eutychii Hist. & *cod. Gall.* N. quam pater esse potuit: sicut fecerant & οἱ ό. *Epiphanius* tamen paraphrastes & Editores, tam *Baf.* quam *Gen.* hic subornant pædogoniam ipsius Jaredi, sub anno ætatis suæ CLXII. Confusa erant & in hoc computo inepta ea, quæ Græce dederant Typographi *Baf.* aut *Gen.* Aiebant autem illi, ὃς ἔτος ἤδη δεύτερον καὶ ἑξηκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν γενόμενος, ἐγέννησεν ἔνωχον, (quidni addam reliqua?) εἰς δύο καὶ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς ἐννακοσίοις (*Baf. Samb.* & *Big.* ἐνακοσίοις) βιώσαντα, ἔνωχον δὲ ὁ υἱὸς διαδέχεται γεννηθεὶς &c. Qua in sententia præter ὃς, quem in casum obliquum deduxi juvante meo *Scholastico*, nihil quicquam contra codd. *Big. Samb. Caf.* aut *N. Gall.* permutavi. *Bern.*

l Ἀνωχος] Ἐνωχος υἱός. *Big. Samb.* & *Caf.* Quando ἀνώχου quidem legatur eisdem in codicibus post tres aut quatuor hinc versus, dubitare non debes quin utrobique ab α. inchoaverit Josephus tam sanctum nomen: præterea in superiori paragrapho ita reperitur scriptum. *Epiphanius, Cui* 962. *annis viventi, Enoch filius successit.* Soli *Baf.* & *G.* ἔνοχον δὲ ὁ υἱὸς διαδέχεται, præpostere ac absurde. *Bern.*

m Μαθουσάλας] Ita *Vat. Caf. Baf. G.* & *Membranæ Latinæ.* Μαθουσάλα aut Μαθουσὰλ contracte in aliis *MSS. Huds. Caf Baf. G.* & *membranæ Lat.* Μαθουσάλα *Samb. N. Gall.* μαθουσὰλ *Big.* μειζόνως. Quot autem hecatontadas in serie Patriarchali Josephi deleverit furor Schotani, nulla memoria dignum reor. *Bern.*

n Ἀνώχου παῖς,] Ita *MSS.* quo modo rescripsi v. 36. in *Editis* Ἐνώχου.

o Κατὰ ἔτος αὐτῷ] In *MSS. Gr.* & *Lat.* κατ' ἔτος αὐτῷ γεγονὼς πέμπτον καὶ ἑξηκοστόν. unde illud ἑκατοστὸν (quod exciderat consonantia vocum ἑξηκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν) restituit *E. Bernardus.* In *Editis* γεγονὼς ἕβδομον καὶ ὀγδοηκοστὸν καὶ ἑκατοστόν. *Huds. Epiph* suppressis decadibus, *Mathusalas Enoch filius, quinto ei & centesimo natus anno.* Librarii autem Græci centuriam prætermittunt hujus παιδογονίας: quippe *Samb. Big. Caf.* & *N. Gall.* γεγονὼς πέμπτον καὶ ἑξηκοστὸν, λάμεχον &c. Sic erratum fuit ex consonantia vocum Græcarum ἑξηκοστὸν & ἑκατοστόν. Reddidi itaque Josepho quos numeros reliquerant Judæi Alexandrini, adservatque Eutych. Patriar-

κοστὸν [καὶ ἑκατοστὸν,] Λάμεχον υἱὸν ἔσχε, [p] περὶ ἔτη γεγονὼς ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν· ᾧ τὴν ἀρχὴν παρέδωκαν, αὐτὸς αὐτὴν κατασχὼν [ἔτη] ἐννέα καὶ ἑξήκοντα [q] πρὸς ἐννακοσίοις. [r] Λάμεχος δὲ, ἄρξας [s] ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἐπὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσι, [t] Νώεον τῶν πραγμάτων ἀποδείκνυσι προστάτην τὸν υἱόν· ὃς Λαμέχῳ γενόμενος, [v] δεύτερον καὶ ὀγδοηκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν ἔτος ἠνυκότι, [x] πεντήκοντα καὶ ἐννακοσίοις ἔτεσιν [y] ἦρξε τῶν πραγμάτων. ταῦτα συναγόμενα τὰ ἔτη [z] τὸν προαναγεγραμμένον συμπληροῖ χρόνον. ἐξεταζέτω δὲ μηδεὶς τὰς τελευτὰς τῶν ἀνδρῶν· τοῖς γὰρ αὐτῶν παισὶ, καὶ τοῖς ἐκείνων ἀπογόνοις συμπαρεξέτεινον τὸν βίον· ἀλλὰ τὰς γενέσεις αὐτῶν μόνον ὁράτω.

έ. Ἐπισημήναντος δὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ [a] ὕειν ἀρξαμένου, τὸ ὕδωρ ἡμέραις τεσσαράκοντα ὅλαις κατεφέρετο, ὡς ἐπὶ πήχεις πεντεκαίδεκα τὴν γῆν [b] ὑπεροχεῖν. καὶ τοῦτο ἦν τὸ αἴτιον τοῦ μὴ διασωθῆναι πλείονας, φυγῆς ἀφορμὴν οὐκ ἔχοντας. παυσαμένου δὲ τοῦ ὑετοῦ, μόλις ἤρξατο ὑποβαίνειν τὸ ὕδωρ [c] ἐφ' ἡμέραις ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα· ὡς μηνὶ ἑβδόμῳ, [d] ἱσταμένου δ' ἦν ἑβδόμη, [e] κατ' ὀλίγον ὑπονοστεῖν ἀπολήγοντος. ἔπειτα τῆς λάρνακος [f] περὶ ἄκραν τινὰ ὄρους σταθείσης κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, συνεὶς ὁ Νῶεος ἀνοίγει ταύτην. καὶ θεασάμενος γῆν βραχεῖαν περὶ αὐτὴν, [g] ἐπὶ χρηστοτέρας ἤδη γεγονὼς ἐλπίδος ἠρέμει. ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις μᾶλλον ὑποχωροῦντος τοῦ ὕδατος, μεθίησι κόρακα· βουλόμενος μαθεῖν, [h] εἴ τι καὶ ἄλλο τῆς γῆς, ἐκλελειμμένον ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἀσφαλές ἐστιν ἤδη πρὸς ἔκβασιν. ὁ δὲ, πᾶσαν εὑρὼν ἔτι λιμναζομένην, [i] πρὸς Νώεον [k] ἐπανῆλθε. μετὰ δὲ ἡμέρας ἑπτὰ, περιστερὰν ἐπὶ τὸ γνῶναι τὰ περὶ τὴν γῆν προύπεμψεν. [l] ἧς ἐπανελθούσης πρὸς αὐτὸν, πεπηλωμένης ἅμα καὶ θαλλὸν ἐλαίας κομιζούσης, [m] καὶ μαθὼν τὴν γῆν ἀπηλλαγμένην τοῦ κατακλυσμοῦ, μείνας ἄλλας ἑπτὰ ἡμέρας, [n] τὰ ζῶα τῆς λάρνακος ἐξαφίη-

ei natus anno, Lamechum filium habuit, cum esset annorum octoginta septem & centum: cui tradidit principatum, quem ipse tenuerat annis nongentis sexaginta & novem. Lamechus autem, cum imperium tenuisset annis septingentis septuaginta & septem, Noëum filium suum rerum præfecturæ admovit; qui Lamecho natus est, anno *ætatis suæ* secundo & octogesimo supra centesimum expleto; & quinquaginta & nongentis annis rebus præfuit. Hi anni in unam summam collecti tempus suprascriptum complent. Nemo autem inquirat in obitus istorum virorum, (cum filiis enim suis vitam agebant, eamque usque ad ipsorum nepotes extendebant) sed tantum natales eorum *in annorum supputatione* respiciat.

Gen. c. 8. Diluvii hujus æstus atque παρακμή.

5. Cum autem, postquam Deus signum dederat, pluere incepisset, aqua quadraginta continuis diebus cœlo descendebat, adeo ut usque ad quindecim cubitos super terram eveheretur. atque id causæ erat, cur plurimis salus omnis adimeretur, non habentibus quo se reciperent. Cessante autem pluvia, vix spatio centum & quinquaginta dierum aqua decrescebat; mense quasi septimo ejusque die septima *eâ* sensim recedere desinente. Deinde, cum arca ad summitatem quandam montis in Armenia substiterit, sentiens *hoc* Noëus aperuit eam; & videns circa ipsam aliquantulum terræ, in meliori spe jam constitutus quiescebat. Post paucos vero dies magis recedente aqua corvum emisit; cupiens cognoscere, si qua alia terræ pars, ab aqua derelicta, egressui jam esset idonea. At ille, comperto totam adhuc stagnare, ad Noëum reversus est. Post septem vero dies columbam, ad explorandum terræ statum, præmisit. quæ cum *pedes* lutulenta & frondem olivæ ferens ad ipsum rediisset, intellecto terram diluvio liberatam esse, postquam alios septem dies exspectarat, animalia ex arca dimisit; & ipse quoque cum liberis

Aves ab arca emissæ, ipsam ambæ repetunt.

triarcha, annorum quidem CLXV. Quod editum fuit *Bas.* & subinde *Genevæ*, γεγονὼς ἕβδομον καὶ ὀγδοηκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν, Λάμεχον &c. ad Mathusalam παιδοποιοῦντα, non ad Enochum pertinet. *Bern.*

p Περὶ ἔτη] Ita cum *Codd.* aliquot *Epiphanii*, & LXX. *Interpretibus.* in *MSS. Gr.* & plerisque *Latinis*, περὶ ἔτη γεγονὼς ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν, ᾧ τὴν &c. in *Editis* ἔτη γεγονότα δύο καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτακόσια.

q Πρὸς ἐννακοσίοις.] Ita *Big.* & *Cas.* καὶ *Samb.* ἐπὶ *Bas.* & *G.*

r Λάμεχος] Λάμιχος bis terque *Samb.*

s Ἑπτὰ] Sic *Big.* & *Codex Hebræus* & *Eutychius Alexandr.* ἑπτὰ καὶ ἑπτακοσίοις *Samb.* & *Vat.* ἑπτὰ καὶ ἐπὶ ἑπτακοσίοις *Cas.* ἑπτὰ ἐπὶ ἑπτακοσίοις *Bas.* & *G.* & *Vet. Interpr.* *Judæis Alexandrinis* placuit numerus DCCLIII.

t Νώεον] Νώεον *Big. Samb.* & *Cas.* velut supra; unde νώετον falso calamo accepisse liquet codd. Italicos. νῶχον adhuc retinent *Bas.* & G. Bern.

v Δεύτερον] Ita *Big. Epiphanius* & *Eutychius.* Verum καὶ ἑκατοστὸν non agnoscunt *Samb. Cas Vat. Bas. G.* & *Vet. Interpr.*

x Πεντήκοντα] Sic ex *MSS.* & *Epiphanii Codd.* illa πεντήκοντα καὶ in *Editis* desiderantur. *Huds.* Hanc lectionem præbent *Big. Epiphanius* & *Eutychius.* Tota tamen centuria jam deficiunt *Samb. Cas. N. Gall. Bas.* & *G.* præter fidem Christianorum atque Judæorum. Typographi enim sic referunt, δεύτερον καὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος ἠνυκότι, ἐννακοσίοις ἔτεσιν. Verum *Samb* & *Cas.* δεύτερον καὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος ἠνυκότι, πεντήκοντα καὶ ἐννακοσίοις ἔτεσιν, &c. Nemo autem nescit Noeum duntaxat quinquaginta minus quam mille annos vixisse, adversus typos *Bas.* & *Gen.* DCCCCL. etiam observant MSS. *Josephi* & Græca & Latina. *Bern.*

y Ἦρξε τῶν] *Samb.* & *Cas.* ἦρξατο τῶν *Big.* ἦρξατο πραγμ. *Bas.* & G. Bern

z Τὸν προαναγεγραμμένον] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr,* in *reliquis* προγεγραμμένον.

a Ὕειν ἀρξαμένου,] Pro ἐπισημ. καὶ ὕειν ἀρξαμένου *Hen.* ὕοντος, quasi pius. Idem post pauca, ἐφ' ἡμέραις. *Bern.*

b Ὑπεροχεῖν.] Illud ex *Big.* & *Cas.* ὑπερεχεῖν *Samb.* in *Editis* ὑπερέχον. denique ὑπερέχε *Hen.* Huds. Ὑπεροχεῖν in verba Josephi insero, non nuperis grammatistis fretus, sed melioribus, atque etiam scriptione *Big.* & *Cas.* ὑπερεχεῖν *Samb.* ἀδοκίμως. Impressum erat ὑπερέχον. *Hen.* denique modo alio ὑπερέχε. *Bern.* Ne autem fraudi Josepho sit versio *Hudsoni*, qui πλείονας *plurimis* vertens ad verbum, ambiguam facit sententiam. Græca enim significant universam multitudinem periisse, paucissimis exceptis, ita enim apud Polyb. Lib. 1. Cap. 3. οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων omnes fere Græcos significat, & apud Xenoph. Cyrop. lib. 3. in initio, Armeniorum, veniente Cyro, οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, quo universa multitudo, regio comitatu excepto, significatur. Sed & apud Arrianum Lib. 1. Cap. 3. τῆς Ἀραβίας τὰ πολλὰ, totam fere gentis partem & longe maximum numerum denotant, ut & alibi. Neque suum πλείονας aliter accipi voluisse Josephum patet ex pag. 13. pr. ubi clarissime omnes, *Noacho* cum suis excepto, periisse dicit. *Hav.*

c Ἐφ' ἡμέραις] Ita *Samb Hen.* & *Vat.* ἐφ' ἡμέρας *Bas. G. aliique.* Huds. Mox *Ph. Burius* ex versione τῶν ό. emendat ὡς μηνὶ ἑβδόμῳ, ἑβδόμη καὶ εἰκάδι τοῦ μηνός. *Bern.*

d Ἱσαμένου] Φθινομένου malit *Bern.*

e Κατ' ὀλίγον] Illa κατ' ὀλίγον ὑπον. ἀπολ. ex *MSS. Big. Samb. Cas.* & *Vat.* Aliud quiddam in suo Codice habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *quo instante paulatim inchoavit latens parere.* Huds. *Henneb.* vero pro illis Josephi ὡς μηνὶ ζ. ἱσταμένου δ' ἦν ἑβδόμη producit ex S. Bibliis κατὰ τὴν ἑβδόμην τοῦ ἑβδόμου μηνός. *Bern*

f Περὶ ἄκραν] Περὶ ἄκραν ὄρους *Vat.*

g Ἐπὶ χρηστοτέρας] Ita ex *MSS.* in *Editis* ἐπεὶ & dein γέγονεν.

h Εἴ τι] *Big. Cas.* & *Samb.* εἰ καὶ τὸ ἄλλο *Bas.* & *G.* Bern.

i Πρὸς Νώεον] Ita in omnibus *Codicibus Græcis* tam *MSS.* quam *Impressis* excepto uno *Henneb.* qui (*Josephi* textum, prout sibi visum est, ubique mutans) cum paucis *Latinorum* & *Interpretibus LXX* supponit hoc loco, πρὸς Νώεον οὐκ ἐπανῆλθε. Non ita *Mich. Glycas*, p. 127. & *Comestor*, qui vulgatam lectionem testimonio suo comprobant. *Huds.* Πρὸς νώεον ἐπανῆλθε *Big. Samb.* & *Cas.* πρὸς νῶχον ἐπανῆλθε *Bas.* & *G.* *Epiphanii* pariter exemplaria meliora. Accipe illa *Comestoris.* *Et emisit corvum qui non revertebatur. Tamen Josephus ait, Quod cuncta reperiens inundantia, regressus est ad Noe.* Jungendus etiam hisce *Michael Siculus* p. 127. Ὁ μὲν Ἰώσηπος ὑποστρέψαι πρὸς τὴν κιβωτὸν λέγων καὶ τὸν κόρακα, ἐναντιούμενος φαίνεται τῇ τοῦ Μωσέως ἱστορίᾳ Gen. c. 8. 7. Unus *Henneb.* ex Græcis codd. cujus ingenium supra satis dignovimus, & pauci Latinorum cum LXXII. Interpretibus, supponunt hoc loco, πρὸς νῶχον οὐκ ἐπανῆλθε. Quinetiam de eo corvo alibi nos fusius fabulabimur. *Bern.*

k Ἐπανῆλθε.] Ἐπανῆλθεν *Coll. Bigot.*

l Ἧς ἐπανελθούσης] Ita in omnibus *MSS.* in *Editis* ὑπανελθούσης δὲ πεπηλ.

m Καὶ] Γνοὺς *Hen.*

n Τὰ ζῶα] Τά τε *Hen.* & codices quidam *Epiphanii.*

o Μέν-

beris egressus, Deoque sacrificans, una cum suis epulabatur. Hunc autem locum Armenii apobaterion *vel egressorium* vocant: illic enim arcæ servatæ reliquias etiam nunc ostendunt indigenæ.

Navis ejus reliquiæ apud Armenios.

σιν· αὐτός τε μετὰ τῆς γενεᾶς περιελθὼν, καὶ θύσας τῷ Θεῷ, συνευωχεῖτο τοῖς οἰκείοις. ἀποβατήριον [o] μέντοι τὸν τόπον τοῦτον [p] Ἀρμένιοι καλοῦσιν· ἐκεῖ γὰρ ἀνασωθείσης τῆς λάρνακος [q] ἔτι νῦν οἱ ἐπιχώριοι τὰ λείψανα [r] ἐπιδεικνύουσι.

Diluvii Noëi meminerunt Berosus, Hieronymus, Mnaseas, & Nicolaus Damasc.

6. Hujus autem diluvii & arcæ meminerunt omnes qui Barbaricas scripsere historias; quorum unus est Berosus Chaldæus. nam, de diluvio referens, in hunc ferme modum loquutus est; „dicitur autem etiamnum in Armenia in Cordy- „æorum monte pars esse aliqua ejus navigii: & „quosdam bitumen ex ea avellentes circumferre. „eo autem ablato utuntur homines maxime pro „amuleto ad mala avertenda.„ Sed & Hieronymus Ægyptius horum meminit, qui Antiquitates Phœnicum scripsit, & Mnaseas, & multi alii. Quin & Nicolaus Damascenus libro nonagesimo sexto de his rebus narrat in hæc verba: „est super Minyada in Armenia mons ingens, Ba- „ris dictus, in quem multos diluvii tempore con- „fugientes fama est servatos esse, & quendam in „arca vectum ad summum ejus jugum appulisse, „lignorumque reliquias diu conservatas esse. Iste „fortasse idem ille est de quo etiam scripsit Moy- „ses Judæorum legislator.

ϛ'. [s] Τοῦ δὲ κατακλυσμοῦ τούτου καὶ τῆς λάρνακος μέμνηνται [t] πάντες οἱ τὰς βαρβαρικὰς ἱστορίας [v] ἀναγεγραφότες· ὧν ἐστι καὶ Βηρωσὸς ὁ Χαλδαῖος. διηγούμενος γὰρ τὰ περὶ τὸν κατακλυσμὸν οὕτω που διέξεισι· „λέγεται δὲ καὶ „τοῦ πλοίου ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ πρὸς τῷ ὄρει τῶν [x] Κορδυαίων „ἔτι μέρος τι εἶναι· καὶ κομίζειν τινὰς τῆς ἀσφάλτου ἀ- „φαιροῦντας. χρῶνται δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι τῷ κομι- „ζομένῳ πρὸς τοὺς [y] ἀποτροπιασμούς.„ μέμνηται δὲ τούτων καὶ Ἱερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν [z] Φοινικικὴν συγγραψάμενος, καὶ Μνασέας δὲ, καὶ ἄλλοι πλείους. καὶ Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ ἐνενηκοστῇ καὶ ἕκτῃ βίβλῳ ἱστορεῖ περὶ αὐτῶν, λέγων οὕτως· „ἔστιν ὑπὲρ τὴν [a] Μινυάδα μέγα ὄρος κατὰ τὴν „Ἀρμενίαν, [b] Βάρις λεγόμενον· εἰς ὃ πολλοὺς συμφυ- „γόντας ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγος ἔχει περισωθῆναι, „καί τινα ἐπὶ λάρνακος ὀχούμενον ἐπὶ τὴν ἀκρώρειαν „[c] ὀκεῖλαι, καὶ τὰ λείψανα τῶν ξύλων ἐπὶ πολὺ σω- „θῆναι. γένοιτο δ' ἂν οὗτος, ὅν τινα καὶ Μωϋσῆς ἀνέ- „γραψεν [d] ὁ Ἰουδαίων νομοθέτης.

Immolatis hostiis Deo supplicat Noëus.

7. Noëus autem veritus, ne Deus, damnatis ad interitum hominibus, per singulos annos terram aquis obrueret, Deo incensis victimis de cætero supplicabat, ut pristinum rerum ordinem servaret, & nullam in posterum tantam induceret calamitatem, per quam universum animalium genus salutis discrimen adiret: sed, cum de malis pœnam sumpsisset, parceret iis quos ob bonitatem superstites esse voluit, & clade miseranda liberare decrevit: alioqui illis fore ipsos infeliciores, & gravius damnatos, si non omnino salvi essent & incolumes, sed alteri diluvio reservarentur; cum & terrorem, quem primum incutiebat, experirentur, & interitum, quem posterius afferret. Deum igitur orabat,

ζ'. Νῶεος δὲ, φοβούμενος μὴ καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπικλύζῃ τὴν γῆν ὁ Θεὸς, φθορὰν ἀνθρώπων καταψηφισάμενος, ἱερεῖα καύσας, ἐδεῖτο τοῦ λοιποῦ τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς πρώτης μένειν εὐταξίας, καὶ [e] μηδὲν ἔτι τοσοῦτον ἐπενεγκεῖν πάθος, ὑφ' οὗ [f] κινδυνεύσει πᾶν ἀπολέσθαι τὸ τῶν ζώων γένος· ἀλλὰ τετιμωρημένον τοὺς πονηροὺς φειδὼ [g] ποιεῖσθαι τῶν διὰ χρηστότητα περιλειφθέντων, καὶ τὸ δεινὸν διαφυγεῖν κεκριμένων. κακοδαιμονεστέρους γὰρ τούτους ἔσεσθαι ἐκείνων, καὶ [h] χείρω κακίαν καταδικασθέντας, εἰ μὴ πρὸς τὸ παντελὲς εἶεν σεσωσμένοι, τηρηθεῖεν δ' ἑτέρῳ κατακλυσμῷ· οὗ μὲν πρώτου τὸν φόβον καὶ τὴν ἱστορίαν [i] μαθόντας, οὗ δευτέρου δὲ τὴν ἀπώλειαν. εὐμενῶς τε οὖν αὐτὸν προσδέχεσθαι τὴν θυσίαν παρε-

κάλει,

o Μέντοι] Illud μέντοι ex *MSS.* deerat in *Editis*.

p Ἀρμένιοι] Scilicet Armenii sua lingua vocabant locum eo nomine, quod Græce translatum ἀποβατήριον sonat. *Straboni* (l. 13. p. 591.) locus ad Sestum ab exscendendo è navibus Ἀποβάθρα dicitur. Vide *Gallæum* de Orac. Sibyll. Vol. 2. p. 593. *Dausqueium* in notis ad *Basilium Seleuc.* p 333.

q Ἔτι νῦν] Sic in *Editis* & plerisque *MSS.* verum in *Samb.* & *Vat.* ἔτι νῦν αὐτῆς οἱ. *Huds.* lege ἔτι καὶ νῦν. ut Cap. VII. *Cocc.*

r Ἐπιδεικνύουσι.] Videsis quæ in hujus rei testimonium attulit Cl. *Falconerus*, in lib. *de Inscriptionibus Athleticis*, p. 202.

s Τοῦ δὲ κατακλυσμοῦ] Totam autem illam periochen denuo ex versione *B. Hieronymi* huc adponam; quorsum intelligatis plerique, quam præclare discrepat interpres ille a nostro Græculo. *Meminit quoque Josephus horum montium in primo antiquitatum Judaicarum libro, secularium literarum historicos proferens. Animadvertens, inquit, Noe terram diluvio liberatam, septem alios dies abire permisit: & universa animalia bestiasque patentibus claustris emittens, ipse cum sua prole egressus est, immolans Deo hostias gaudensque cum liberis. Hunc locum Armenii exitum vel egressum vocant: siquidem ibi cultores illarum regionum, arcam primum se disse testantur; & lignorum quædam superesse monumenta. Arcæ hujus & Diluvii, omnes qui Barbaras scripsere historias, recordantur. Quorum unus est Berosus Chaldæus, qui super diluvio referens, hæc locutus est: Dicitur autem hujus navis in Armenia propter montem Carduenorum pars aliqua permanere, & quosdam bitumen ex ea avellentes circumferre; quo utuntur vel maxime hi qui lustrantur, vel se expiant. Sed & Hieronymus Ægyptius, qui antiquitates Phœnicum pulchro sermone conscripsit: & Mnaseas,* [aut *Manaseas*] *& multi alii. Nicolaus quoque Damascenus in* XCVI *libro refert: Est in Armenia super Myniadem* [*Minuadem*] *mons nomine Beris* [*Baris;*] *ad quem multos in diluvio confugisse autumant, ibique salvatos esse: alios vero in arcæ alveo supernatantes, ad ejus verticem pervenisse, & usque ad multas ætates ligna arcæ monstrari solita: quos quidem ego puto non esse alios, nisi eos quos Moyses legifer Judæorum in suis voluminibus edidit.* Bern.

t Πάντες] Nonnulli illud πάντες abjiciendum esse censent.

v Ἀναγεγραφότες·] Ita in *MSS.* & Eusebio. in *Editis* ἀναγράφοντες.

x Κορδυαίων] Vide *Zosimum* p. 191. *Edit. Oxon. Epiphan.* adv. Hæreses p. 5. & 6. & *Petavii* notas. *Bocharti* Geogr. Sacr. l. 1. c. 3. *Grotium* in Gen. c. 8. & in Annott. ad lib. 1. de Ver. Chr. Relig. & *Berneggeri* Hist. Sacr. in Exercit. 18. p. 553. &c. & *Gallæum* de Orac. Sibyll. vol. 1. p. 156.

y Ἀποτροπιασμούς.] Hac de re *Dausqueius* ad *Basilium Seleuc.* p. 333. *Falconerus* in Inscript. Athlet. p. 200. *Gallæus* de Orac. Sibyll p. 156.

z Φοινικικὴν] Reponendum est Φοινικὴν, nam Φοινικὸς pro Punico, non Phœnicio, solet usurpari. Ita mox testatur Hieronymum τὰ Φοινικικὰ scripsisse. Et ita plane ex Josepho profert Eusebius. *Rel.*

a Μινυάδα] Nonnulli (contra fidem *MSS.*) malint Μιλυάδα. minus recte, ut ostendit *Gallæus* de Sibyll. Orac. Vol. 1. 158, 159. & Vol. 2. p. 594. Vide & *Bocharti* Geogr. Sacr. l. 1. c. 3. & *Drusium* in loca diffic. *Genes.* p. 38.

b Βάρις] Βᾶρις circumflexe malit *Scalig.* Monti hoc nomen inditum esse plerique censent ab arca *Noëi*; quod Βάρις navigium sonet, ut constat ex *Ammonio*, *Hesychio*, & *Scholiis* ad *Æschylum* & *Euripidem*. Vide *Scaligerum* in notis ad *Fragmenta Veterum Græcorum*, p. 44. *Bocharti* Geogr. Sacr. l. 1. c. 3. *Huetii* Quæst. Alnet. p. 187, 189. & de Demonstr. Evangel. prop. 4. c 2. §. 38. & *Berneggeri* Hist. Sacr. Exercit. 18. Verum Cl. *Joach. Schroderus* Μάσις legendum esse contendit. Est enim (ut inquit ille in suis ad me literis) *Masis* præruptus ille mons in campestri provincia *Araratensi* situs, in quo *arcam* resedisse, præter constantem apud Armenos traditionem, testatur ipse Geographus Armenus *Moyses Cherenensis*. Vide Dissertationem ejus præliminarem ad *Thesaurum Linguæ Armenicæ*, p. 55.

c Ὀκεῖλαι,] Οἰκεῖλαι legit Eusebius. *Rel.*

d Ὁ Ἰουδαίων] *Al.* ὁ τῶν Ἰουδαίων νομ.

e Μηδὲν ἔτι] Ita *Big. Cas.* & *Vat.* μηδὲν ἔτι τοιοῦτον *Samb.* & *Vet. Interpr.* μηδὲν ἐπὶ τοσοῦτον *Bas.* & G.

f Κινδυνεύσει] Κινδυνεῦσαι G.

g Ποιεῖσθαι] Ita *Big. Cas.* & *Samb.* ποιῆσαι *Vat.* ποιήσασθαι *Bas.* & G.

h Χείρω κακίαν] Sic *Big. Samb. Cas. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* χεῖρον καταδεδικασμένους.

i Μαθόντας,] Ita *Samb. Cas.* & *Vat.* παθόντας *Big.* παθόντας in *Editis*. utrumque viderat *Epiphan.* hîc quidem, τὴν ἱστορίαν μαθόντας, & mox infra τὴν ἀπώλειαν παθόντας.

k Ἐπι

κάλει, καὶ μηδεμίαν ὀργὴν [k] ἔτι τὴν γῆν ὁμοίαν λαβεῖν, ὅπως [l] ἔργοις τε τοῖς ταύτης προσλιπαροῦντες, καὶ πόλεις ἀναστήσαντες, εὐδαιμόνως ζῆν ἔχοιεν· καὶ μηδενὸς, ὧν καὶ πρὸ τῆς ἐπομβρίας [m] ἀπήλαυον, ὑστερήσειν ἀγαθῶν, [n] εἰς μακρόν τε τὸ γῆρας καὶ βίου μῆκος ὅμοιον τοῖς [o] πάλαι ἐπερχόμενοι.

η'. Νώεου δὲ ταύτας ποιησαμένου τὰς ἱκετείας, ὁ Θεὸς, ἐπὶ δικαιοσύνῃ τὸν ἄνδρα ἀγαπῶν, ἐπένευσεν αὐτῷ τὰς εὐχὰς ἐς τέλος ἄξειν· οὔτε τοὺς διεφθαρμένους αὐτὸς λέγων ἀπολέσαι, [p] κακίᾳ δὲ τῇ οἰκείᾳ ταύτην αὐτοὺς ὑποσχεῖν τὴν δίκην· οὔτ' ἂν εἰ γινομένους ἀνθρώπους ἀφανίσαι διεγνώκει, παραγαγεῖν [q] ἂν αὐτοὺς εἰς τὸν βίον. σώφρον γὰρ εἶναι [r] τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς μηδὲ χαρίσασθαι [s] τὸ ζῆν, ἢ δόντα τοῦτους διαφθείρειν. ἀλλ' οἷς ἐξύβριζον εἰς τὴν ἐμὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν, τούτοις ἐξεβιάσαντό με ταύτην αὐτοῖς ἐπιθεῖναι τὴν δίκην. παύσομαι δὲ τοῦ λοιποῦ μετὰ τοσαύτης ὀργῆς τὰς τιμωρίας ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασιν [t] εἰσπραττόμενος, καὶ πολὺ μᾶλλον σοῦ παρακαλοῦντος. εἰ δέ ποτ' ἐπὶ πλέον ποτὲ χειμάσαιμι, μὴ δείσητε τῶν ὄμβρων τὸ μέγεθος· οὐ γὰρ ἔτι τὴν γῆν ἐπικλύσει τὸ ὕδωρ. παραινῶ μέντοι σφαγῆς ἀνθρωπίνης ἀπέχεσθαι, καὶ καθαρεύειν φόνου, [v] τοὺς δράσαντάς τι τοιοῦτον κολάζοντας· χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἅπασι, πρὸς ἃ βούλεσθε καὶ τὰς ὀρέξεις ἔχετε. δεσπότας γὰρ ἁπάντων ὑμᾶς εἶναι πεποίηκα τῶν τε χερσαίων καὶ νηκτῶν, καὶ ὅσα τὴν μετάρσιον χώραν ἔχει καὶ φορὰν, χωρὶς αἵματος· ἐν τούτῳ γάρ ἐστιν ἡ ψυχή. [x] σημανῶ δὲ ὑμῖν παῦλαν ἐσομένην τοξείᾳ τῇ ἐμῇ· τὴν ἶριν ἀποσημαίνων, τόξον γὰρ εἶναι τοῦ Θεοῦ παρ' αὐτοῖς ἐκεῖνο νενόμισται. καὶ ὁ μὲν Θεὸς, ταῦτ' εἰπὼν καὶ ὑποσχόμενος, ἀπαλλάσσεται.

θ'. Νώεος δὲ, βιοὺς μετὰ τὴν ἐπομβρίαν πεντήκοντα καὶ τριακόσια ἔτη, καὶ πάντα τὸν χρόνον τοῦτον [y] εὐδαιμόνως [z] διαγαγὼν, τελευτᾷ· ζήσας ἐτῶν ἀριθμὸν [a] ἐννακοσίων καὶ πεντήκοντα. μηδεὶς δὲ πρὸς τὸν νῦν βίον, καὶ τὴν βραχύτητα [b] τῶν ἐτῶν ἃ ζῶμεν, συμβαλὼν τὸν τῶν παλαιῶν, ψευδῆ νομιζέτω τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα· τῷ μηδὲ νῦν τοσοῦτον ἐν τῷ βίῳ παρατείνειν χρόνον, τεκμαιρόμενος μηδ' ἐκείνους εἰς ἐκεῖνο τὸ μῆκος τῆς ζωῆς [c] ἀφῖχθαι. οἱ μὲν γὰρ [d] θεοφιλεῖς ὄντες, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γενόμενοι, καὶ διὰ τὸ τὰς τροφὰς ἐπιτηδειοτέρας πρὸς πλείονα χρόνον [e] εἶναι, εἰκότως ἔζων πλῆθος [f] τοσούτων ἐτῶν. ἔπειτα καὶ δι' ἀρετὴν καὶ τὴν εὐχρηστίαν, ὧν ἐπενόουν, [g] ἀστρολογίας καὶ γεωμετρίας, πλέον ζῆν τὸν Θεὸν αὐτοῖς παρασχεῖν. ἅπερ οὐκ

sacrificium animo placato acciperet, neve ulli posthac tantæ iræ terram subjiceret; ut in ea excolenda assidui, urbesque exstruentes, vitam beatam agerent; nec bona ulla, quibus ante diluvium fruebantur, desiderarent, etiam ad extremam usque senectutem, longo vitæ spatio exacto, more majorum pervenientes.

Noëi precibus annuit Deus.

8. Postquam vero Noëus hasce preces effuderat, Deus, virum ejus ergo justitiæ diligens, annuit, ut ei omnia ex votis evenirent; dicens se *diluvio* absumptos non perdidisse, sed ipsos pœnas pertulisse malitiæ suæ debitas: non enim ipsos in vitam introduxisset, si homines factos perimere secum statuisset: nam præstiterat vitam non omnino dedisse, quam eos, quibus data fuerit, perdere. Sed tantis, *inquit*, contumeliis, quibus pietatem meam violarunt & virtutem, me compulerunt ad has pœnas ab illis repetendas. De cætero autem cessabo iracunde adeo maleficiorum vindictam ab eis exigere; multoque magis, si tu pro illis intercesseris. Nam si unquam tempestates solito majores excitavero, non est ut imbrium vim pertimescatis. orbem enim terrarum aqua deinceps non inundabit. Jubeo tamen ut ab nece humana abstineatis, ut cædis vosmet puros servetis, qui hujusmodi aliquid patrârint pœnis afficientes: aliorum omnium animalium usu vobis ad voluntatem & libitum vestrum permisso. Dominos enim vos omnium esse feci, tam terrestrium quam natatilium, & eorum quæ per sublime volatu feruntur, tantum ne *carnem* cum sanguine *comedatis*: nam in eo est anima. Vobis enim cessationem fore *ab ira* arcus meus indicio erit: (iridem innuens, nam arcus Dei apud illos iris esse putatur.) Et Deus quidem, hæc effatus atque promittens, abiit.

Sanguinem humanum effundere nefas.

De Diluvio altero Iris interdicit.

Vixit Noëus à Diluvio an. 350, ætate integra annos 950.

9. Verum Noëus, cum vixisset post diluvium trecentos & quinquaginta annos, atque omne hoc tempus feliciter exegisset, è vivis excessit, annos agens numero nongentos & quinquaginta. Nemo autem, qui cum vita hodierna ejusque brevitate illam antiquorum conferet, falsa putet quæ de illis memorantur: inde, quod jam vita hominum eo usque non producatur, conjiciens, neque illos ad vitæ illius longitudinem pervenisse. Nam illi sane cum Dei essent amantes, & ab ipso Deo *recens* facti, victuque commodiore ad vitam longiorem uterentur, verisimiliter tantum annorum numerum complerunt. Præterea tum propter studium virtutis, tum propter accuratiorem Astrologiæ & Geometriæ, quas ipsi artes invenerant, usum & *experientiam*, Deus illis

Primi hominum, recens opus & carum Deo, salubriori victu, Astronomiæ perdiscendæ causa mille prope annos vixerunt.

k Ετι τὴν] Επὶ malit *Schotanus.*

l Εργοις τε] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* ὅπως τε τοῖς ἔργοις ταύτην προσλιπ. *Huds.* Recte hæc legebat, & lepide interpretatus fuit, (quod sane *Comestor* mallet,) Scriba ille *Cassiodori*, *ut ejus operibus impinguati.* Honestius tamen multo oraverat Princeps ἐννοσίγαιος, *ut in tellure excolenda assidui*, &c. *Bern.*

m Απήλαυον] Sic *Big.* & *Samb.* ἀπέλαβον, ὑστερήσειν *Vat.* ἀπέλαβον, ὑστερήσειεν *Bas.* & *G.* ἀπήλαυον, ὑστερήσειαν edidit *Bernardus*; qui tamen fatetur Atticismum velle ὑστερήσειν præ alio modo. *Huds.* Απέλαβον ὑστερήσειεν *Cas.* ἀγαθῶν &c. *Bas.* & *G.* ἀπήλαυον ὑστερήσειν ἀγαθῶν· εἰς μακρὸν αὐτῶν γῆρας (αὐτῶν χρόνον *Big.* & *Cas.*) καὶ βίου μῆκος ὅμοιον τοῖς τάχιον ἐπερχομένοις. *Samb. Big.* & *Cas.* Atticismus etiam vult ὑστερήσειν præ alio modo. *Bern.*

n Εἰς μακρὸν] Εἰς μακρὸν αὐτῶν χρόνον γῆρας *Big. Samb.* & *Vat.*

o Πάλαι ἐπερχόμενοι.] In iisdem *MSS.* τάχιον ἐπερχομένοις.

p Κακίᾳ] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* in *Bas.* & *G.* κακίας δὲ τὴν οἰκείαν ταύτην.

q Αν αὐτοὺς] Ex *MSS.* nam *Editis* abest ἄν.

r Τὴν ἀρχὴν] Τὴν ἀρχὴν vero *omnino*, *prorsus*, non *principium* aut *principio.* Vide *Jensii* Lect. Lucian. p. 352. *Huds.* Impressum fuit μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτ. χαρ. τοῦ (& *Bas.* τὸ) ζῆν. Genev. autem fefellit, Buriumque nostrum, poëtæ celeberrimi locutio ὀδ. α'. 140. *Bern.*

s Τὸ ζῆν,] Ita *MSS.* & *Bas.* τοῦ ζῆν *Gen.* nescio an ex *Typothetarum* errore, an ex locutione *Homerica*, Od. α'. v. 140.

t Εἰσπραττόμενος,] Εἰσπραττόμενοι, mendum certius *Gen.* Et non longe, ἐπὶ πλεῖον *Hen.* Bern.

v Τοὺς δράσαντάς] Sic *MSS.* καὶ δράσαντας *Bas.* & *G.* Huds. Editi εὐδαιμονῶν, sed Georgius Syncellus chronographiæ pag. 42, ubi hæc Josephi citat, legit εὐδαιμόνως quod præfero. *Rel.*

x Σημανῶ] Ex *MSS.* σημαίνω *Bas.* & *G.*

y Εὐδαιμόνως] Εὐδαιμονῶν *Bas.* & *G.* prelo forsan errante.

z Διαγαγὼν,] Syncellus legit διάγων. *Rel.*

a Εννακοσίων] Εννακόσια *Vat.* Huds. Per literas duas numerales id exprimitur apud Syncellum: atque ita & in aliis codicibus Josephi factum puto: unde tot errores in numeris. *Rel.*

b Τῶν ἐτῶν] Syncellus, τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν ἐτῶν ἀπολείπων ἃ ζῶμεν, συμβαλὼν τὸν τῶν παλαιῶν. *Rel.*

c Αφῖχθαι.] Αφικέσθαι Syncellus. *Rel.*

d Θεοφιλεῖς] Reddi etiam potest *Deo chari.* Vide *Gallæum* de Orac. Sibyll. Vol. 1. p. 72.

e Εἶναι, εἰκότως] Caute quidem *Samb.* subjicit εἰ καὶ οὕτως. Legerant enim Eusebius Pamphili, & G. Syncellus Tarasii, διὰ τὸ τὰς, sive διὰ τὰς τροφὰς --- χρόνον οὔσας. Et supra G. Sync. ἀφικέσθαι pro ἀφῖχθαι. *Bern.*

f Τοσούτων ἐτῶν.] Τοσοῦτον *Samb.* cæteris renuentibus. πλήθη τοσούτων *Hen.* Mox, ἔπειτα δι' ἀρ. &c. G. Sync. ἔπειτα καὶ δι' ἀρ. καὶ εὐχρηστίαν Euseb. *Bern.*

g Αστρολογίας] Ita in *MSS.* in *Editis* & *Syncello* ἀστρονομίας. *Huds.* *Big. Samb. Cas.* Euseb. & Epiphan. ἀστρονομίας Impressio utraque, & Georgius Chronogr. subinde πλέον ζῆν Syncellus iste. εἰς ἔτη πλείονα ζῆν Eusebii Exemplaria excusa: εἰς πλείονα ζῆν, scripta manubus. Et post duo verba, παρασχεῖν more Attico, pro παρέχειν aut παρεῖχεν Vigeri correctoris. *Bern*

Annus Magnus DC. communes colligit.

lis prolixiorem largitus est vitam. quippe qui nisi ad sexcentos *minimum* annos (totidem enim magnus annus absolvitur) vivendo attigissent, nihil certi prædicere potuissent. Testes autem mihi sunt quotquot Græcos inter Barbarosque antiquitates literis prodiderunt. Nam & Manetho rerum Ægyptiacarum scriptor, & Berosus Chaldaïcarum auctor; & Mochus & Hestiæus, prætereaque Hieronymus Ægyptius, qui Phœnicum res prosequuti sunt, uno mihi omnes ore suffragantur. Imo etiam Hesiodus, & Hecatæus, & Hellanicus, & Acusilaus, Ephorus item & Nicolaus veteres mille annos vixisse tradunt. Ac de his quidem, prout sibi visum fuerit, quisque existimet.

τὴν ἀσφαλῶς [h] αὐτοῖς προειπεῖν, μὴ ζήσασιν ἑξακοσίους ἐνιαυτούς· διὰ τοσούτων γὰρ ὁ μέγας ἐνιαυτὸς πληροῦται. μαρτυροῦσι δέ μου τῷ λόγῳ πάντες οἱ παρ' Ελλησι καὶ παρὰ Βαρβάροις συγγραψάμενοι τὰς ἀρχαιολογίας. καὶ γὰρ καὶ [i] Μανεθὼν ὁ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ποιησάμενος ἀναγραφὴν, καὶ Βηρωσσὸς ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγὼν, καὶ [k] Μῶχός τε, καὶ [l] Εστιαῖος, καὶ πρὸς αὐτοῖς [m] ὁ Αἰγύπτιος Ιερώνυμος, οἱ τὰ [n] Φοινικικὰ [o] συνταξάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς [p] ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις. [q] Ησίοδός τε καὶ Εκαταῖος, καὶ Ελλάνικος, καὶ Ακουσίλαος, καὶ πρὸς τούτοις Εφορος καὶ Νικόλαος ἱστοροῦσι τοὺς ἀρχαίους ζήσαντας ἔτη χίλια. [r] περὶ μὲν οὖν τούτων, ὡς ἂν ἑκάστοις ᾖ φίλον, [s] οὕτως σκοπείτωσαν.

V.

CAP. IV.

De turri Babylonica, deque linguarum mutatione.

Noëi nepotes descendunt in Sennaar.

NOëi autem filii tres erant, Semas, Japhetus, & Chamas, centum annis ante diluvium nati: qui, primi de montibus in camporum planitiem descendentes, illic habitare constituerunt: & aliis, qui propter diluvii memoriam campestria metuebant, & segnes erant ad descensum ex locis celsioribus faciendum, suaserunt, ut fidenti animo eorum exemplum sequerentur. Et campus quidem, quo eos primum deduxerant, Sennaar appellatur. Cæterum Deo jubente eos ad incrementum hominum coloniis alias regiones occupare, (ut nulla invicem paterentur dissidia, sed, ampliori terrarum spatio culturam adhibentes, fructuum abundantia potirentur) *illi* rerum imperiti dicto ejus non obtemperarunt. quapropter in calamitates incidentes, sibimet erroris conscii esse cœperunt. Postquam vero juventutis multitudine florebant, Deus ipsis iterum consilium dedit, ut *hinc* colonias ducerent. Illi vero, rati se

Colonias hinc ducere nolunt, ἄθεοι καὶ αὐτεξούσιοι.

ΚΕΦ. δ'.

Περὶ τοῦ πύργου Βαβυλῶνος, καὶ ἀλλοφωνίας τῶν ἀνθρώπων.

ΟΙ δὲ Νώεου παῖδες τρεῖς ὄντες, [t] Σήμας, καὶ Ιαφέθας, καὶ Χάμας, ἑκατὸν ἔτεσιν ἔμπροσθεν τῆς ἐπομβρίας γεγονότες, πρῶτοι κατελθόντες ἀπὸ τῶν ὀρῶν εἰς τὰ πεδία, τὴν ἐν τούτοις οἴκησιν ἐποιήσαντο· καὶ τοὺς ἄλλους, σφόδρα δεδιότας διὰ τὸν κατακλυσμὸν τὰ πεδία, καὶ ὀκνηρῶς ἔχοντας πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν τόπων κατάβασιν, ἔπεισαν [v] θαρσήσαντας μιμητὰς αὐτῶν γενέσθαι· καὶ τὸ μὲν πεδίον, εἰς ὃ πρῶτον [x] αὐτοὺς κατῴκισαν, καλεῖται [y] Σενναάρ. τοῦ δὲ Θεοῦ κελεύσαντος [z] αὐτοῖς εἰς πολυανθρωπησίαν στέλλειν ἀποικίας· ἵνα μὴ στασιάζοιεν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ γῆν πολλὴν γεωργοῦντες, ἀφθονίας [a] ἀπολαύοιεν τῶν καρπῶν· ὑπὸ ἀμαθίας παρήκουσαν τοῦ Θεοῦ. καὶ διὰ τοῦτο συμφοραῖς περιπεσόντες [b] ᾔσθοντο τῆς ἁμαρτίας. ἐπεὶ γὰρ ἤνθουν νεότητος πλήθει, πάλιν ὁ Θεὸς αὐτοῖς [c] συνεβούλευσε ποιεῖσθαι τὴν ἀποικίαν. οἱ δὲ οὐ κατὰ τὴν εὐμένειαν τὴν ἐκείνου νομίζοντες

h Αὐτοῖς προειπεῖν] Αὐτοὺς προειπειν μὴ ζήσαντας *Hen.* & mox, Διὰ τοσούτων ἐτῶν G. Sync. διὰ γὰρ τούτων Euseb. edita & privata. Post paucula, οἱ παρ' ἑλ. καὶ βαρβάροις Eus. & G. Sync. *Bern.*

i Μανεθὼν] Varie scribitur, *sc.* Μανέθως, Μάνεθως & Μανέθων. *Huds.* Μάνεθως aut Μανεθὼς *Big. Samb. Cas.* Euseb. & alii sexcenti. μανεθὼν *Hen. Gen. Bas.* G. Sync. & Epiphan. exitu tonoque trito Josephi. Notabis tamen simplicius poni μανεθῶν, pro καὶ γὰρ καὶ μανεθὼς, in Chron. G. Sync. Proxime, ὁ τὴν τῶν αἰγυπτίων ποιησάμενος ἀναγραφήν. *Big. Bas. Gen.* G. Sync. & Epiphan. ὁ τὴν αἰγυπτίων π. ἀναγραφὴν *Samb.* & *Hen.* ὁ τὴν τῶν αἰγυπτιακῶν π. ἀναγραφὴν Euseb. Præp. Ev. p. 415. & MS. ὁ τὴν τῶν αἰγυπτίων π. συγγραφὴν *Hen.* & *G.* Cedrenus. *Bern.*

k Μῶχός] *Gallæus* (de *Orac. Sibyll.* Vol. 1. p. 62. & 63.) malit Μόλος vel Μόλων ex *Eusebio* de Præp. Evang. l. 9. c. 13. *Huds.* Μόλος incuria Eusebii, quando hanc periodum in suam παραγραφήν. jam dudum adscripserit, nescio an recentioris manus. MSS. enim Eusebii hic invasit error. Puri autem ejus manent libri omnes Josephi, & μῶχος præferunt, Græci, Latini, editi, inediti, ut omittam Cedrenum aliosque Josephi defloratores. Denique in Eusebiana Molonis historici nomen, Josepho quidem ingratum, fraudem illam attulit. Prætereo jam αἰστιαῖος, ἑκταῖος, ἑλλανικὸς, & consimilia codicum vitia: atque obiter adnoto ἱστιαῖον placuisse Ionibus, ἑστιαῖον idem nomen populo Attico. *Bern.*

l Εστιαῖος,] Αἰστιαῖος Syncellus. Vulgatam scripturam sequitur Eusebius. *Rel.*

m O Αἰγύπτιος Ιερώνυμος,] O αἰγύπτου *Hen.* τοῖς αἰγυπτίοις G. Syncellus p. 42. αἰγύπτιος G. alius. Mox, Φοινικὰ, errore *Hen. Gen* atque Cedreni exscriptoris. Ibidem οἵτε τὰ φοινικικὰ, Euseb. Edit. & MS. *Bern.*

n Φοινικικὰ] Φοινικὰ Syncellus. Hæc frequenter permutantur, qua de re alibi. mox idem συγγραψάμενοι, & παρ' ἐμοῦ. *Rel.*

o Συνταξάμενοι,] Sic *Big. Samb. Cas. Bas. G.* & *Vet. Interpr.* συγγραψάμενοι *Vat. Hen. Syncell.* & *Cedren.*

p Υπ' ἐμοῦ] Al. παρ' ἐμοῦ.

q Ησίοδός] Ita in omnibus *MSS. Græcis.* in *Latinis* autem *Isiodus*, *Esiodus*, *Isiodorus*, & *Isidorus.* unde *Vossius* (de Hist. Gr. l. 1. c. 10.) malit Ισιόδωρος, aut Ισίδωρος, intelligendo *Isidorum Characenum*; qui (ut constat ex *Luciano* de Macrobiis) in Historia sua attulit exempla regum longævorum. *Huds.* Facit mentionem quoque Hesiodi & in Lib. 1. Contra Appionem, non longe ab initio. *Cocc.*

r Περὶ μὲν οὖν τούτων,] Hac aut simili loquendi modo sæpe utitur Josephus, non quod dubitet an verum sit quod traditur, sed ut liberum faciat arbitrium unicuique e Gentibus fidem habendi dictis ejus. Syncellus in chronographia totam hanc formulam omisit. Sed Eusebius habet loco citato. *Rel.*

s Οὕτως] Οὕτω *Big.*

t Σήμας, καὶ Ιαφέθας,] Ita *Big. Cas. Vat.* Σήμας καὶ Ιαφθας &c. *Bas.* & *G.* usus Græcorum Σήμης & Χάμης postulat. *Huds.* Σήμας καὶ Ιαφέθας, καὶ χάμας *Big. Cas.* &, excepto medio fratrum, *Bas.* & *G.* Usus quidem Græcorum postularet σήμης & χάμης, χάμου, in dissyllabis: quod tamen inter Canones Grammaticorum necdum receptum vidi. Rectum est Ιαφέθας, Ιαφέθου, & melioribus codicibus adprobatum: laudo itaque *Big. Samb.* & *Cas.* Hoc nomen, contra etymon, contrahunt *Bas. Gen. Hen.* atque Tarasii Adjutor in Ιαφθᾶς. ς illi pariter cum circumflexu ultimæ dicunt σημᾶς, χαμᾶς, atque etiam oblique σημοῦ, χαμοῦ, ingrata Minerva. Iterumne memorem *Hen. Gen. Bas.* & G. Sync. νώχου scripsisse, quoties *Big. Samb.* & *Cas.* νωέου. Inferius pro δεδιότας, legit Eustath. δεδοικότας. *Bern.*

v Θαρσήσαντας] Θαρσήσαντας *Big. Cas.* & Georgius Abbas. θαρσυνάντας alii: a mendo *Bas.* θαρσύσαντας. *Bern.*

x Αὐτοὺς κατῴκισαν,] Huic lectioni vulgatæ adversantur *MSS. Gr.* & *Lat.* αὐτοὶ κατῴκησαν *Samb.* & *Hen.* αὐτοὶ κατῴκισαν *Big.* & *Vat.* αὐτοὺς κατῴκησαν *Cas.* & *Syncell.* Huds. Hanc lectionem teneo juxta cum Editoribus, atque interpretor, *quo eos deduxerant.* Adversantur adhuc MSS. Græca & Latina. αὐτοὶ κατῴκησαν reperio apud *Samb.* & *Hen.* αὐτοὶ κατῴκισαν in *Big.* αὐτοὺς κατῴκησαν, vel αὐτὸ, permitto G. Sync. & *Cas.* Bern.

y Σεεαάρ.] Al. Σεναάρ.

z Αὐτοῖς εἰς πολυανθρωπησίαν] Ita *Samb.* & *Cas.* à prima manu. αὐτοῖς, εἰ πολυανθρωπήσειαν *manus altera.* αὐτοῖς εἰς πολυανθρωπήσειαν *Big.* αὐτοῖς εἰς πολυανθρωπίαν *Vat.* αὐτοὺς εἰς πολυανθρωπίαν *Hen. Bas. G.* & *Syncell.*

a Απολαύοιεν] Sic *Big. Samb. Cas.* & *Vet. Interpr.* ἀπολάβοιεν *Hen. Bas. G.* & *Syncell.* Huds. Verbum illud accentu submolestum, ex *Big. Samb. Cas.* & Epiph. ita adsero. ἀπολάβοιεν jam peccavit festinus calamus, ut litera secunda sæpius solet: cui omnino errori indulgent *Hen. Bas. Gen.* & Georgius Monachus, qui producit ἀφθόνως ἀπολάβοιεν, p. 43. sui Chronici. Mox ἀμαθείας haud recte scripsit Samb. propter ἀμαθεῖν, τὸ θερίζειν. *Bern.*

b Ησθοντο] Ita *Cas.* & *Epiphan.* ᾔσθοντο *Big. Samb. Vat.* & *Syncell.* ἤχθοντο (*sc.* ἐλυποῦντο) *Bas.* & *G.*

c Συνεβούλευσε] Ex *Big. Samb.* & *Vat.* συνεβούλευε *Bas.* & *G.* συνεβούλευε τὴν ἀποικίαν præcise *Syncell.*

d Τῷ

ζοντες ἔχειν τὰ ἀγαθὰ, τὴν δὲ ἰσχὺν αὐτοῖς τὴν οἰκείαν αἰτίαν τῆς εὐπορίας ὑπολαμβάνοντες, οὐκ ἐπείθοντο. προσετίθεσαν δὲ [d] τῷ παρακούειν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώμης καὶ τὸ κατ' ἐπιβουλὴν ὑπονοεῖν εἰς ἀποικίαν αὐτοὺς παρορμᾶν, ἵνα διαιρεθέντες [e] εὐεπιχειρητότεροι γένοιντο.

β'. Ἐξῆρε δ' αὐτοὺς πρός τε ὕβριν τοῦ Θεοῦ καὶ καταφρόνησιν [f] Νεβρώδης, [g] υἱωνὸς μὲν ὢν Χάμου τοῦ Νώου, τολμηρὸς δὲ καὶ κατὰ χεῖρα γενναῖος. [h] ὃς ἔπειθεν αὐτοὺς μὴ τῷ Θεῷ διδόναι τὸ δι' ἐκεῖνον εὐδαιμονεῖν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ταῦτα παρέχειν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. καὶ περιΐστα δὲ κατ' ὀλίγον εἰς τυραννίδα τὰ πράγματα, μόνως οὕτως νομίζων ἀποστήσειν τοὺς ἀνθρώπους [i] τοῦ φόβου τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰ χρώμενοι τῇ αὐτοῦ δυνάμει διατελοῖεν· [k] ἀμυνεῖσθαί τε τὸν Θεὸν [l] ἠπείλει, πάλιν τὴν γῆν [m] ἐπικλύσειν θελήσαντα. πύργον γὰρ οἰκοδομήσειν, ὑψηλότερον ἢ τὸ ὕδωρ ἀναβῆναι [n] δυνηθείη, μετελεύσεσθαι δὲ καὶ τῆς τῶν προγόνων ἀπωλείας.

γ'. Τὸ δὲ πλῆθος πρόθυμον ἦν τοῖς Νεβρώδου δόγμασιν ἕπεσθαι, [o] δειλίαν ἡγούμενον τὸ εἴκειν τῷ Θεῷ· καὶ τὸν πύργον ᾠκοδόμουν, οὐδὲν [p] ἀπολείποντες σπουδῆς, οὐδὲ πρὸς τὸ ἔργον ὀκνηρῶς ἔχοντες. ἐλάμβανε δὲ θᾶττον ὕψος, ἢ προσεδόκησεν ἄν τις, ὑπὸ πολυχειρίας. τὸ μέν τοι πάχος ἦν ἰσχυρὸν τοσοῦτον, [q] ὥσθ' ὑπ' αὐτοῦ μεῖον εἶναι τοῖς ὁρῶσι τὸ μῆκος. [r] ᾠκοδόμητο δ' ἐκ πλίνθου ὀπτῆς, [s] ἀσφάλτῳ συνδεδεμένης· ὡς ἂν μὴ περιρρέοι. οὕτως δὲ μεμηνότας ὁρῶν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἀφανίσαι μὲν ἐκ παντὸς οὐκ ἔκρινεν, ὅτι [t] μὴ δ' ὑπὸ τῶν πρώτων ἀπολωλότων συμφρονισθεῖεν· εἰς στάσιν δ' αὐτοὺς ἐνέβαλεν, ἀλλογλώσσους ἀπεργασάμενος, καὶ ὑπὸ πολυφωνίας ποιήσας ἑαυτῶν ἀσυνέτους εἶναι. ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ [v] τὸν πύργον ᾠκοδόμησαν, νῦν Βαβυλὼν καλεῖται, διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ περὶ τὴν διάλεκτον πρῶτον ἐναργοῦς· Ἑβραῖοι γὰρ τὴν σύγχυσιν Βαβὲλ καλοῦσι. περὶ δὲ τοῦ πύργου τούτου, καὶ τῆς ἀλλοφωνίας τῶν ἀνθρώπων, μέμνηται καὶ [x] Σίβυλλα, λέγουσα οὕτως· „[y] πάντων ὁμοφώνων ὄντων [z] τῶν ἀνθρώπων, πύργον ᾠκοδόμησάν τινες ὑψηλότατον, ὡς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀναβησόμενοι δι' αὐτοῦ. οἱ δὲ [a] Θεοὶ, ἀνέμους ἐπιπέμψαντες, [b] ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, καὶ ἰδίαν ἑκάστῳ φωνὴν ἔδωκαν. καὶ διὰ τοῦτο Βαβυλῶνα συνέβη κληθῆναι τὴν πόλιν." περὶ δὲ [c] τοῦ πεδίου τοῦ λεγομένου Σενναὰρ ἐν τῇ [d] Βαβυλωνίᾳ χώρᾳ μνημονεύει Ἑστιαῖος, λέγων οὕτως· „τῶν δὲ ἱερέων τοὺς διασωθέντας, τὰ τοῦ [e] Ἐνυαλίου Διὸς ἱερώματα λαβόντας, εἰς Σενναὰρ τῆς Βαβυλωνίας ἐλθεῖν."

non ipsius benignitate vitæ commodis perfrui, sed propriam felicitatem suis viribus deberi existimantes, *Deo* non paruerunt: quin & huic, quod illius voluntati morem non gererent, adjecerunt, suspicionem esse, *Deum* ad colonias deducendas illos impellere, ut dispersi facilius possent opprimi.

Nebrodes tyrannidem affectat.

2. Ut eo contumeliæ in Deum & despicientiæ procederent, fecit Nebrodes, nepos Chamæ, filii Noëi, vir audax, & manuum viribus præclarus: qui persuasit eis ne Deo concederent, felicitatem illi acceptam ferri, sed in ea perstarent opinione, virtutem suam bonorum omnium causam illis exstitisse. Ac paulatim res in tyrannidem vertebat; ratus hoc uno modo homines à Dei timore abduci posse, si ipsius potentiæ fidere perseverarent: Deumque se ulturum esse minitabatur, terram *nova* aquarum illuvie operire meditantem. Turrim enim se exædificaturum esse, celsiorem quam ut aqua eo usque posset ascendere, majorumque suorum interitum *vindicta* persequuturum.

Turris amplissima in Sennaar exstruitur, Nebrode auctore.

3. Multitudo autem iis libenter assensa est, quæ facienda visa sunt Nebrodi, ignaviam reputantes Deo cedere: turrimque exstruere instituerunt, nulli labori parcentes, neque in opere segniter occupati. Surgebat enim in altitudinem, supra quam speraverant, numerosa operantium manu. Verum adeo crassitudine valida erat, ut spectantibns ab ea videretur imminui molis sublimitas. Ædificabatur autem ex lateribus coctis bitumine colligatis, ne forte ab aqua circumfusa solveretur. Sic illos insanientes Deus conspicatus, delere quidem universos noluit, quamvis ne priore quidem clade in meliorem mentem profecerint: sed, linguis eorum variatis, dissidia in eos immisit, faciens ut ob sermonum diversitatem alii alios non intelligerent. Locus autem, in quo turrim ædificaverunt, propter confusionem linguæ, quæ prius omnibus ex æquo clara fuerat, nunc Babylon appellatur: nam Hebræi confusionem nominant Babel. De turri autem hac, deque linguis hominum mutatis meminit etiam Sibylla, ad hunc modum loquens: „cum omnes homines una lingua uterentur, altissimam turrim ædificare quidam cœperunt, velut per eam in cœlum scansuri. At Dii, ventis emissis, turrim hanc evertêre, & suam cuique linguam attribuêre. unde urbi Babylon factum est nomen." Ejus vero campi, qui Sennaar appellatur, in Babylonia regione siti, mentionem facit Hestiæus, ita dicens: „qui vero de sacerdotibus servati erant, ablatis Jovis Enyalii sacris, in Sennaar Babyloniæ venerunt.

Dialectis variis dissipatur humanum genus.

Babel, confusio.

Turris Babylonia procellis corruit, Sibylla accinente.

Hestiæus de Jove Enyalio & Sennaar.

d Τῷ παρακούειν] Τὸ παρακ. τ. τ. Θ. γν. καὶ κατ' ἐπιβουλὴν ἐπινοεῖν. *Bas.* Bern.

e Εὐεπιχειρητότεροι] Ita in plerisque *MSS.* & *Bas.* & *G.* εὐεπιχειρότεροι γίνοιντο *Hen.* & *Syncell.*

f Νεβρώδης,] Sic passim *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* Ναβρώδης. *Hen. Bas.* & *G.* Νεμβρώδης *Syncell.* Νεβρώδ *Niceph.* Forsan tamen Νεμρώδης. nam β & μ in *MSS.* facile commutantur.

g Υἱωνὸς] Ita ex *MSS. Vet. Interpr.* & *Eustathio* ad Hexaëmeron. ὃς υἱονὸς μὲν —— γενναῖος, ἔπειθεν *Bas. G. Hen.* & *Syncell.*

h Ὃς ἔπειθεν] Deest in *Edit.* ὃς. additur vero recte ex MSS.

i Τοῦ φόβου] Sic *Big. Samb.* & *Cas.* τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ *Vat. Epiphan.* & *Syncell.* παρὰ τοῦ Θεοῦ *Bas.* & *G.*

k Ἀμυνεῖσθαι] Ἀμυνεῖσθαι *Hen.* & *Syncell.* ἀνταμυνεῖσθαι *Epiphan.*

l Ἠπείλει,] Ex *Big. Samb. Cas. Hen.* & *Vet. Interpr.* πάλιν ἠπείλει *Vat. Bas. G.* & *Syncell.*

m Ἐπικλύσειν] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* ἐπικλύσαι *Hen.* & *Syncell.* ἐπικλύσασθαι *Bas.* & *G.* Huds. ἐπικλύσασθαι θελήσοντα. *Cocc.*

n Δυνηθείη,] *G. Sync.* μὴ δυνηθείη. In negativis ita luxuriant Athenienses. Mox μετελεύσασθαι, Cor Criticum Schotani. *Bern.*

o Δειλίαν ἡγούμενον] Δουλείαν ἡγούμενον τὸ εἴκ. *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* δουλείαν ἡγούμενοι εἴκειν *Syncell.* & *Epiphan.* δειλείαν ἡγούμενοι τὸ εἴκ. *Bas.* & *G.*

p Ἀπολείποντες] Ἀπολιπόντες *Bas.* & *G.*

q Ὥσθ'] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ὡς *reliqui.* paulo ante ἰσχυρὸν omittit *Syncellus.*

r Ὠκοδόμητο] Ὠκοδομεῖτο *Samb.* & *Vat.* Huds. Ὠικοδομεῖτο *Samb.* Bern.

s Ἀσφάλτῳ] Ἀσφάλτου *Hen.* Mox αὐτοὺς ὁρῶν *Cas.* Ἀπὸ *Hen.* & Georg. Abbas. Isti mox ἑαυτῷ, pro ἑαυτῶν. *Bern.*

t Μή] Μηδ' *Cocc.*

v Τὸν πύργον] Ὠικοδόμουν τὸν πύργον *Hen.* Bern.

x Σίβυλλα,] Vide *Theophilum* ad *Autol.* p. 758. Edit. Oxon. *Cyrillum* contra *Julianum*, p. 9. *Edit. Lips. Cedrenum*, Vol. 1. p. xi. *Gallæum* de *Orac. Sibyll.* Vol. I. p. 337. & Vol. II. p. 459. *Beveregii* Cod. Can. Vindic. p. 142. & *Cotelerium* in notis ad *Patres Apostol.* p. 48. *Huds. Samb.* eam quidem vocem προπαροξυνόει. Cæteri tamen omnes mediam acuunt, contra jus Grammaticum. *Bern.*

y Πάντων ὁμοφώνων] *Hen.* & *G. Sync.* illa serie, ὁμοφ. ὄντων π. ἀνθρώπων. Tum *Big.* & *Samb.* πάντων ὁμοφώνων ὄντων ἀνθρώπων *Hen.* denique paucis interjectis, καὶ ἐπὶ pro ὡς ἐπὶ. *Bern.*

z Τῶν ἀνθρώπων,] In plerisque *MSS.* deest τῶν.

a Θεοὶ,] In *Sibyll. Orac.* singulari numero Θεός.

b Ἀνέτρεψαν] Ἀνέστρεψαν *Vat.*

c Τοῦ πεδίου] Illa τοῦ πεδίου ex *MSS.* in *Bas.* & *G.* desiderantur.

d Βαβυλωνίᾳ] Ita *Hen. Bas. G. Euseb.* & *S. Hieronym.* Βαβυλωνίων *Vat. Big.* & *Samb.*

e Ἐνυαλίου] Sic in *MSS.* & *Eusebii* Codd. in Præp. Evang. p. 416. Ἐνυελίου in *Editis*, perperam. Vide *Seldenum* de DIs Syris, p. 213.

VI.

CAP. V.

Quomodo Noëi poſteri per totum terrarum orbem ſedes ſibi occupaverint.

Gentium diſperſio.

DE cætero igitur inde diſperſi ſunt, propter diverſitatem linguarum coloniis paſſim deductis; & ſinguli terram *iſtam* occuparunt, in quam inciderunt, eoſque duxit Deus; ita ut omnis terra continens, tam mediterranea quam maritima, eis repleretur. Nonnulli autem etiam navibus trajicientes, inſulas habitarunt; & gentium quædam nomina quidem à conditoribus impoſita *hactenus* ſervant, at quædam etiam mutaverunt; aliæ vero, ut ad accolarum captum magis accommodarentur, *nominum* inverſionem habuerunt. Græci autem hujus rei auctores extiterunt: qui, poſterioribus ſæculis rerum potientes, veterum gloriam ſibi propriam effecerunt; dum gentes nominibus ſibi intellectis inſigniunt, illiſque, ut à ſe oriundis, reipublicæ formam conſtituunt.

Græci devictis gentibus nova dant nomina.

ΚΕΦ. ε'.

Ὡς οἱ Νώχου ἔκγονοι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπῴκησαν.

[f] ΣΚίδνανται δὴ τὸ λοιπὸν ἐντεῦθεν, ὑπὸ τῆς [g] ἀλλογλωσσίας τὰς ἀποικίας ποιησάμενοι πανταχοῦ· καὶ γῆν [h] ἕκαστοι κατελάμβανον τὴν [i] ἐντυγχάνουσαν, καὶ εἰς ἣν αὐτοὺς ἦγεν ὁ Θεός· ὡς πληρωθῆναι πᾶσαν αὐτῶν ἤπειρον, [k] μεσόγεών τε καὶ παράλιον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ περαιωσάμενοι ναυσὶ, τὰς νήσους κατῴκησαν· καὶ τῶν ἐθνῶν ἔνια μὲν διασώζει τὰς ὑπὸ τῶν κτισάντων κειμένας προσηγορίας, ἔνια δὲ καὶ [l] μετέβαλον, [m] τὰ δὲ καὶ, πρὸς τὸ σαφέστερον εἶναι δοκοῦν τοῖς παροικοῦσι, τροπὴν ἔλαβον. Ἕλληνες δ' εἰσὶν οἱ τούτου καταστάντες αἴτιοι· ἰσχύσαντες γὰρ ἐν τοῖς ὕστερον, ἰδίαν ἐποιήσαντο καὶ τὴν πάλαι δόξαν, καλλωπίσαντες τὰ ἔθνη τοῖς ὀνόμασι πρὸς τὸ συνετὸν αὐτοῖς, καὶ κόσμον θέμενοι πολιτείας [n] ὡς ἀφ' αὐτῶν γεγονόσιν.

VII.

CAP. VI.

Quæ gentes ſingulæ à ſuis auctoribus nomina traxerint.

Europæi ab Japhetho profuſi.

FIliis Noëi nati ſunt filii, quorum in honorem gentibus nomina imponebant *homines*, ut quiſque terram aliquam occupaverat. Siquidem Japhetho filio Noëi nati ſunt ſeptem filii. Iſti vero terram poſſederunt, à Tauro & Amano montibus incipientes; & proceſſerunt, in Aſia quidem uſque ad fluvium Tanaïm, in Europa vero uſque ad Gadira; terram in ſedem capientes, ſibi forte oblatam, quamque nemo ante habitaverat, gentibus ſua indiderunt nomina. Qui enim nunc à Græcis Galatæ appellantur, olim vero Gomarenſes dicti, Gomarus condidit; Magoges autem Magogarum à ſe denominatorum coloniam duxit, qui ab ipſis vocantur Scythæ. Ex Japhethi autem filiis Jovano & Made, *ſcilicet* ex Made quidem Madæorum gens deſcendit, qui à Græcis Medi nominantur; ex Jovano vero, Ionia & Græci omnes oriuntur. Quin & Thobelus Thobelis ſedem dedit, qui noſtra ætate Iberi

Gen. c. 10. & 1 Par. c. 1. Japhethi genus.
1. Gomarus, a quo Galatæ.
2. Magoges, Scythæ.
3. Mades, Medi.
4. Jovanus, Græci.
5. Thobelus, Iberi.
6. Moſoches, Cappadoces.
7. Thiras, Thraces.

ΚΕΦ. ϛ'.

Ὅτι τῶν ἐθνῶν ἕκαστον ἀπὸ τῶν [o] οἰκησάντων προσηγορεύθη.

ΗΣαν δὲ τῶν Νώεου παίδων υἱοὶ, ὧν ἐπὶ τιμῇ τοῖς ἔθνεσι τὰ ὀνόματα ἐπετίθεσαν οἱ γῆν τινα [p] καταλαμβάνοντες. Ιαφέθου μὲν οὖν τοῦ Νώεου παιδὸς ἦσαν ἑπτὰ υἱοί. κατοικοῦσι δὲ οὗτοι, ἀπὸ Ταύρου καὶ Αμάνου τῶν ὀρῶν ἀρξάμενοι· καὶ προῆλθον ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσίας, ἄχρι ποταμοῦ [q] Ταναΐδος, ἐπὶ δὲ τῆς Εὐρώπης ἕως [r] Γαδείρων, γῆν ἣν ἔτυχον καταλαμβάνοντες, καὶ μηδενὸς προκατοικήσαντος, τὰ ἔθνη τοῖς αὐτῶν ἐκάλουν ὀνόμασι. τοὺς μὲν γὰρ νῦν ὑφ' Ἑλλήνων Γαλάτας καλουμένους, [s] Γομαρεῖς δὲ λεγομένους, Γομαρὸς ἔκτισε· Μαγώγης δὲ τοὺς [t] ἀπ' αὐτοῦ Μαγώγας ὀνομασθέντας [v] ᾤκισε, Σκύθας δὲ [x] ὑπ' αὐτῶν προσαγορευομένους. τῶν δὲ Ιαφέθου παίδων, [y] Ιωυάνου καὶ Μάδου. ἀπὸ μὲν τοῦ [z] Μάδου Μαδαῖοι γίνονται ἔθνος, οἱ πρὸς Ἑλλήνων Μῆδοι κέκληνται· ἀπὸ δὲ Ιωυάνου Ιωνία καὶ πάντες Ἕλληνες γεγόνασι. κατοικίζει δὲ καὶ [a] Θώβηλος Θωβήλους, [b] οἳ

f Σκίδναντ̓] Διασκορπίζοντ̓, manus Italica (in ora *Big.*) quoniam Heſychius notaverat σκίδνανται, διασκορπίζονται. *Bern.* Sed Σκίδνανται retinet Euſebius, qui hæc citat ac ſi Heſtiæi eſſent non Joſephi. *Rel.*

g Ἀλλογλωσσίας] Male ὁμογλωσσίας in *Euſebii Codd.* tam impreſſis quam editis. *Huds.* Ὁμογλωσσίας Euſeb. edita ſcriptaque Exemplaria: facile enim diſcedit Μ in bina ΛΛ Græca. Aut hoc illud maluit Demonſtrator Evangelicus Præparat. ſuæ p. 417. σκίδνανται δὲ· τὸ λοιπὸν ἐντεῦθεν, ὑπὸ τῆς ὁμογλωσσίας τὰς συνοικίας ποιησάμενοι πανταχοῦ· Is enim ita ſcripſit. *Bern.*

h Ἕκαστοι] Ita Big. *Samb. Caſ.* & *Euſeb.* in *Vat.* & *Editis* ἕκαστος.

i Ἐντυγχάνουσαν,] Ἐντυχοῦσαν *Samb. Vat.* & *Euſeb.* Huds. ἐντυγχάνουσαν. *Big.*

k Μεσόγεών τε] Μεσόγαιόν τε *Gen.* Hujus capituli & ſequentis παράφρασιν vide in *Euſtathio* ad Hexaëmeron.

l Μετέβαλον,] Μετέβαλεν *Cocc.* & mox idem ἔλαβεν pro ἔλαβον.

m Τὰ δὲ καὶ,] In *Baſ.* & G. ἃ δὲ κ.

n Ὡς ἀφ' αὐτῶν] Ὡς ἂν ἀφ' αὐτῶν *Baſ.* & G.

o Οἰκησάντων] Οἰκισάντων. *Cocc.*

p Καταλαμβάνοντες.] Καταλαβόντες *Vat.*

q Ταναΐδος,] Ταναΐδος Typographi *Baſ.* aliique. Urbs autem tonum illum poſtulat, non fluv. Tanais. *Hen.* ibidem μέχρι ποταμοῦ ταν. *Bern.*

r Γαδείρων,] Ita diſtincte *Samb.* in aliis *MSS. Editiſque* Γαδείρων γῆν ἣν, haud congrue. Quin & verba iſta, γῆν, ἣν ἔτυχον καταλαμβάνοντες, quæ nec *Hieronymus*, nec *Epiphanius* videtur agnoviſſe, commode abeſſe poſſe exiſtimat *Bernardus*. Huds. Quin verba iſta, γῆν, ἣν ἔτυχον καταλαμβάνοντες, ſi uncos ſubire juſſero, ſive penitus expungi, damnum adeo nullum Hieronymus aut Epiphanius, Interpretes, forte nec paſſurus Joſephus. At vero quis me liberabit hac Babylone? Video enim hujus capitis corrupta pleraque & confuſa, turpiſſime quidem apud Librarios Latinos. Dum illi vocabula propria à formâ Atticâ ad ſimplicitatem Hebraicam conantur reducere, dum male audiunt, male legunt, intelligunt peſſime, ſurgit ſponte moles aut arx atra errorum. *Bern.*

s Γομαρεῖς] Γομαρεῖς à γομαρὸς præſtant *Baſ.* & G. ἀνάλογοι. Ita ἁλικαρνασσός, ἁλικαρνασσεῖς. ταρσὸς, ταρσεῖς. Alio accentu *Samb.* γομάρεις abs γόμαρος. Dein ut ἄψυρτος ἀψυρτεῖς, ſic in cod. *Hen.* γομαρεῖς illic, hic γόμαρος: obſervat etiam γομαρεῖς Zonaras Secretarius, ſed à γάμερ deducit, ut *Gameritas* ſuas Epiphan. ſcriba, & Pſeudo-Euſtathius γαμαρεῖς, perſuaſi auctoritate τοῦ ό. Neque omittendum videtur γομαρεῖς derivari à γομαρὸς lectionis *Caſ.* (& *Big.*) modo facillimo, quam ἀληθὴς ἀληθεῖς: ſiquidem ita amat Joſephus. *Bern.*

t Ἀπ' αὐτοῦ] Ita *Samb. Hen. Caſ. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐξ αὐτοῦ Zonaras, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ *Baſ.* & G.

v Ὤκισε,] Male in *Editis* ᾤκησε.

x Ὑπ' αὐτῶν] Νῦν pro ὑπ' αὐτῶν habent *Euſtath. Zonaras, Aliique.* diſerte ὑφ' Ἑλλήνων *Vet. Interpr.*

y Ἰωυάνου] Ita *Big. Caſ. Samb.* & *Vat.* Ἰουάνου *Hen. Baſ.* & G. nominum varietatem portentoſam pete, ſi lubet, ex *Hieronymo* in Traditionibus Hebraïcis, *Zonara*, *Euſtathio* in Hexaëm. notiſque *Allatii*, *Syncello*, *Auctore* Chron Paſch. *Cedreno*, *Malela*, *Anaſtaſio Sinaïta*, *LXX. Heideggero* in Hiſt. Sacr. *Aliiſque.* Vide *Bocharti* Geogr. Sacr. & *Grotium* in Annott. ad Lib. 1. *de Verit. Chr. Relig.*

z Μάδου] Μάδου priorum Typothetarum incuria exciderat: iidemque mox ſtruxerant, γίνονται, ἔθνος ὃ πρ. De Madæis videſis *Joſ. Medum* Lib. 1. p. 273, 281.

a Θώβηλος] Ita *Samb.* unde ſoluto ω, Θεόβηλος Θεοβήλους apud *Hen.* & *Euſtath.* Θόβηλος & Θοβήλους *Big. Caſ. Vat. Baſ.* G. Huds. Epiphanii codices omnes *Iobel*, *Iobelos*, propter conſimiles

[b] οἵτινες ἐν τοῖς νῦν Ἴβηρες καλοῦνται· καὶ [c] Μοσοχηνοὶ ἢ ὑπὸ Μοσόχου κτισθέντες, [d] Καππαδόκαι μὲν ἄρτι κέκληνται. τῆς δ' ἀρχαίας αὐτῶν προσηγορίας σημεῖον δείκνυται· πόλις γάρ ἐστι παρ' αὐτοῖς ἔτι καὶ νῦν [e] Μάζακα, δηλοῦσα τοῖς συνιέναι δυναμένοις, οὕτως ποτὲ προσαγορευθὲν [f] πᾶν τὸ ἔθνος. [g] Θειρᾶς δὲ Θείρας μὲν ἐκάλεσεν, ὧν ἦρξεν· Ἕλληνες δὲ Θρᾶκας αὐτοὺς μετωνόμασαν. καὶ τοσαῦτα μὲν ἔθνη ὑπὸ τῶν Ἰαφέθου παίδων κατοικεῖται. Γομάρου δὲ τριῶν υἱῶν γενομένων, [h] Ἀσχάναξος μὲν Ἀσχανάξους ᾤκισεν, οἳ νῦν [i] Ῥηγῖνες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλοῦνται· Ῥιφάθης δὲ Ῥιφαθαίους, τοὺς Παφλαγόνας λεγομένους· [k] Θυγράμμης δὲ Θυγραμμαίους, οἳ δόξαν Ἕλλησι Φρύγες ὠνομάσθησαν. Ἰωυάνου δὲ τοῦ Ἰαφέθου, [l] τριῶν καὶ αὐτοῦ παίδων γενομένων, [m] Ἐλισᾶς μὲν Ἐλισαίους ἐκάλεσεν, ὧν ἦρχεν, Αἰολεῖς δὲ νῦν εἰσί· [n] Θαρσὸς δὲ Θαρσεῖς, οὕτως γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ παλαιὸν ἡ [o] Κιλικία. [p] σημεῖον δὲ, [q] Ταρσὸς γὰρ παρ' αὐτοῖς τῶν πόλεων ἡ ἀξιολογωτάτη καλεῖται, μητρόπολις οὖσα· τὸ ταῦ πρὸς τὴν κλῆσιν ἀντὶ τοῦ θῆτα [r] μεταβαλλόντων. [s] Χέθιμος δὲ Χεθιμὰ τὴν νῆσον ἔσχεν· [t] Κύπρος αὕτη νῦν καλεῖται. καὶ ἀπ' αὐτῆς νῆσοί τε πᾶσαι, καὶ τὰ πλείω τῶν παρὰ θάλασσαν, [v] Χεθὶμ ὑπὸ Ἑβραίων ὀνομάζεται. μάρτυς δέ μου τοῦ λόγου, μία τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων ἰσχύσασα τὴν προσηγορίαν φυλάξαι· [x] Κίτιος γὰρ ὑπὸ τῶν ἐξελληνισάντων αὐτὴν καλεῖται, [y] μὴ δ' οὕτως διαφυγοῦσα τοῦ Χεθίμου τὸ ὄνομα. Ἰαφέθου μὲν δὴ παῖδές τε καὶ υἱωνοὶ τοσαῦτα ἔσχον ἔθνη. ὃ δ' ἴσως ὑφ' Ἑλλήνων ἀγνοεῖται, τοῦτο προειπὼν, τρέψομαι πρὸς τὴν ἀφήγησιν ὧν [z] κατέλιπον. τὰ γὰρ ὀνόματα διὰ τὸ τῆς γραφῆς εὐπρεπὲς [a] ἡλλήνισται πρὸς ἡδονὴν τῶν ἐντευξομένων

vocantur: & Moſocheni à Moſoche conditi, nunc quidem Cappadoces dicti ſunt. Antiquæ autem appellationis *non obſcurum* indicium habetur: urbs enim etiam hodie apud eos eſt Mazaca *nominata*, oſtendens harum rerum peritis, quod univerſa gens olim ita fuerit appellata. Thiras autem Thires *de ſe* vocavit, quorum fuit princeps: Græci vero nominis mutatione Thracas fecerunt. Et tot quidem gentes à Japhethi filiis ortæ ſunt. Trium autem Gomari filiorum *unus* quidem Aſchanaxus Aſchanaxos condidit, qui nunc Rhegines nominantur à Græcis: Rhiphathes vero Rhiphathæos, qui vocantur Paphlagones, & Thygrammes Thygrammæos, qui, ut viſum eſt Græcis, Phryges vocantur. A Jovano autem Japheti filio, & ipſo tres filios habente, ortus Elyſas Elyſæis nomen dedit, quorum fuit princeps, nunc vero Æoles habentur: Tharſus autem Tharſenſibus; ſic enim olim appellabatur Cilicia. indicio autem eſt, quod urbs apud eos celeberrima, eademque Metropolis, dicta ſit Tarſus; theta ad nomen variandum ab eis converſo in tau. Chethimus autem Chethimam inſulam occupavit: ipſa vero nunc Cyprus vocatur. & ab ea inſulæ omnes, & pleraque loca maritima ab Hebræis Chethim dicuntur. Ejus vero, quod dico, teſtis mihi una urbium in Cypro, cui accidit ut nomen ſuum *adhuc* ſervaret: Citium enim appellatur ab his, qui eam in formam Græcam immutarunt; ne ſic quidem à Chethimi nomine multum diſcrepans. Japhethi itaque filii & nepotes tot gentes condiderunt. Cæterum hoc unum, quod Græcis forſan parum exploratum, præmittam, deinde ad ea quæ ſuperſunt narranda revertar. Nomina ſiquidem propter ſcripturæ decorem Græci ad delecta-

Gomari tres. 8. *Aſchanaxus*, Rhegini. 9 *Riphathes*, Paphlagones. 10. *Thygrammes*, Phryges. *Jovani tres, omiſſo Rhodiorum patre.* 11. *Eliſas*, Æoles. 12. *Tharſus*, Cilices. 13. *Chethimus*, Cyprii. *Helleniſmum ſectatur Joſephus. Chamas Palæſtinam obtinet atque Africam.*

miles literas antiquas ɪ & ᴛ. Rabbinis autem debet S. Hieronymus forte illud *Thabal*. Bern.

b Οἵτινες] Sic in *Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* οἵτινες νῦν *Big. Samb. Vat.* & *Caſ.*

c Μοσοχηνοὶ] Ita ex *MSS.* in *Hen.* & *Editis* Μεσχινοὶ ἢ ὑπὸ Μέσχου. *Huds.* Καὶ μοσοχηνοὶ ἢ ὑπὸ μοσόχου certa quidem lectio & comprobata ſcriptione multa, ut *Big. Samb.* atque *Caſ. Moſchini vero à Moſochim* pro *Moſocho*, Epiphanius. Variant hinc quantillum *Henneb.* ſcriptum & prelorum opera: vides etenim καὶ μεσχηνοὶ ἢ ὑπὸ μέσχου. Hujus ſane Principis nomen ſex punctis ornatum legitur hodieque apud Judæos. Alexandrini tamen Doctores μοσὸχ pronunciabant; quod & Joſephus Hieronymuſque fecerant. Falſus ille Euſtathius nobis dedit à μοσὸχ μεσχηναίους: Zonaras inſuper μεσχηνοὺς ab eodem μοσὸχ. Mirum vero niſi ε vice ο ſæpe peccant tachygraphi. *Bern.*

d Καππαδόκαι] Non aliter *MSS. ſc.* forma Attica. Καππάδοκες in *Editis*, mox in *iiſd.* μὲν γὰρ ἄρτι, media ſuperflua. *Huds.* Valde gaudent Athenienſes declinationum prima, unde apud *Big. Caſ. Hen.* Nicephorum in Eclogis, Euſtath. & Zonaram legitur καππαδόκαι. In libris vero vulgatis obtinet vulgi καππάδοκες. Mox iidem μὲν γὰρ ἄρτι, mediâ ſuperfluâ. Unus Schotanus καλοῦνται ibidem reponi nititur pro κέκληνται), ex ignoratione Atticiſmi. *Bern.*

e Μάζακα,] Hujus præter *Ptolemæum* meminit *Strabo* l. xɪɪ. & *Plinius* l. 6. c. 3. & *Amm. Marcellinus* l. xx.

f Πᾶν τὸ ἔθνος.] In *Editis* deerat πᾶν.

g Θειρᾶς] Ita *Samb.* & *Vat.* accentum Hebraïcum ſervantes. Θηρᾶς ἢ Θήρας *Big.* & *Caſ.* Θείρης ἢ Θείρας *Hen. Baſ.* & *G. Huds.* Mox Θρᾶκας modulantur plerique, Synæreſi urgente. dein male *Samb.* γομέρου. & ſtatim *Henneb.* γενομένου. Iterumque peccat *Samb.* verbulo ᾤκησε, ubi congruum erat ᾤκισε. *Bern.*

h Ἀσχάναξος] Sic *Big.* & *Hen.* unde (notante *Bernardo*) Latino Interpreti *Aſchenagus quidem Aſchenagos*, emollito x, ut *augeo* ab αὐξέω. Sed Ἀσχενάξης μὲν Ἀσχενάξας *Baſ.* & *G.* Verſione tamen LXX. freti videntur *Samb. Vat.* & *Caſ.* ubi præbent Ἀσχάναζος μὲν Ἀσχανάζους. *Huds.* Ἀσχάναξος μὲν ἀσχανάξους, *Big.* & *Hen.* unde Latino Interpreti, *Aſcenagus quidem Aſcenagos*, emollito x, velut *augeo* ab αὐξέω, *rex regis*, &c. ἀσχανάξης μὲν ἀσχανάξους, *Hen.* ἀσχανάξης μὲν ἀσχανάξας, *Baſ.* & *Gen.* & Zonaras in Annalibus. Tum Euſtathius ἀσχανάξης μὲν ἀσχαναξαίους. Verſione tamen τῶν ό. freti videntur *Samb.* & *Caſ.* ubi præbent ἀσχάναζος μὲν ἀσχανάζους. Iſti mox ῥιγῖνες ſcriptitant, nullo commodo, & poſtea Hen. ῥιφάδης. *Bern.*

i Ῥηγῖνες] Corruptus eſt locus, nec dubitandum quin ab Aſchanaxis nomen habeat Aſcania *Homero* memorata. *Grotius* in Annott. ad lib. ɪ. *de Ver. Chr. Relig.* cui aſſentitur *Heideggerus* in Hiſt Sacr. p. 679. Verum Ῥηνῖνες legendum eſſe cenſet Cl. *Joſ. Medus*, quem videſis in Operibus Anglicanis, l. ɪ. p. 280.

k Θυγράμμης] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* Θυγράμμης ἢ Θυγραμμαίους *Baſ.* & *G.* Θοργάμμης ἢ Θοργαμμαίους *Vat.* & *Samb.* Θοργάμμης ἢ Θοργαμμάνους *Big.* & *Caſ.* Huds. Legerat pariter ante aliquot ſecula Zonaras, θοργαμᾶς ἢ θοργαμαίους. Hunc nepotem Japeti appellat S. Hieronymus *Thogorma*, Judæi fere *Thogarma*, ſed vetuſtiores θοργαμά. *Bern.*

l Τριῶν καὶ αὐτοῦ] Ex *MSS.* in *Editis* τριῶν αὐτοῦ.

m Ἐλισᾶς] Ita *Big. Caſ. Samb. Vat. Hieronym.* & *Vet. Interpr.* Ἀλίσας μὲν Ἀλισαίους *Hen. Baſ.* & *G.* faventque *Zonaras* & *Euſtath.* Huds. Ἐλισᾶς μὲν ἐλισαίους, *Big. Caſ. Samb.* S. Hieronymus, & Caſſiodori amanuenſis. ἀλίσας μὲν ἀλισαίους *Baſ. Gen.* & *Hen.* Hoc ſuſtinet vox Hebraica אלישה; aut ita viderant Zonaras & Pſeudo-Euſtathius. Ait enim hic ἐλισᾶς (ſic lego) ἀφ' οὗ ἀλισαῖοι· alter etiam ἐλισὰς ſeu ἐλισὰ ἢ (derelicto ς) ἀλισαίων ἀρχηγέτης ἐγένετο. *Bern.*

n Θαρσεὶς] Θαρσὸς, *Samb.* & Stephanus, aut Hermolaus quidem Byzantius de Tarſo, θαρσὸς ἢ ἐκαλεῖτο, καὶ θαρσεῖς οἱ κίλικες, ὡς ἰώσηπος ἐν ἀρχαιολογίᾳ. Alii hoc nomen παροξύνουσιν, ut *Baſ. G.* & *Hen.* Quinetiam θαρσῆς Euſtathii, & θαρσεὺς Zonaræ accedunt ad θάρσεις LXXɪɪ. Interpretum. *Bern.*

o Κιλικία.] Adeoque dici poſſet naves Tarſis eſſe Cilicias. *Rel.*

p Σημεῖον] Multis enim locis evenit, ut quæ populorum nomina fuerant, urbium facta ſint nomina.

q Ταρσὸς γὰρ παρ'] Ταρσὸς poſtulant initio tenui *Big. Samb. Caſ. Baſ.* & *Hen.* præter Geographum Byzantium, S. Hieronymum, Zonaram, Nicephorum Call. remque ipſam. θαρσὸς Genevenſes, atque θαρσῆς Pſeudo-Euſtathius. Stulte autem faciunt qui hanc totam ſententiam, Joſepho præterito, ad Sciolos & Gloſſatores referunt. *Bern.*

r Μεταβαλλόντων.] Μεταβαλόντων *Samb.*

s Χέθιμος] Χέθιμα *Hen.* & Zonaras. χεθιμὰ *Baſ.* & *G.* χεθειμὰ Euſtath. χεθιμᾶ, *Samb. Chethimam*, Epiphan. *Bern.*

t Κύπρος] De Cypro jam luxuriat, contra ſolitum, Codex *Hen.* Κύπρος ἢ νῦν καλεῖται. τῶν Ἑλλήνων τοὔνομα ταύτῃ μεταθεμένων πρὸς τὸ τῆς παρ' αὐτοῖς Θεοῦ νομιζομένης ἐπώνυμον· τὴν γὰρ Ἀφροδίτην καὶ Κύπριον καλοῦσι, καὶ ἀπὸ ταύτης νῆσοί τε πᾶσαι &c. Conſimiliter etiam Syncellus ad Χέθιμα, ἡ Κύπρος αὐτή ἐστι παρ' Ἑλλήνων οὕτω κληθεῖσα, διὰ τὴν παρ' αὐτοῖς Θεόν· τὴν Ἀφροδίτην καὶ Κύπριν προσαγορεύουσι.

v Χεθὶμ] Ita *Caſ. Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* Χετεὶμ *Big.* Χεθεὶμ *Vat.* Huds. Tam varie ſonuit vox Hebraica כתים aut כתיים. κιτιαῖοι, & ſemel κητιεὶμ. Sed rerum Maccabaicarum ſcriptori pervetuſto χεθὶμ, aliis Judæorum *Cittim*. Bern. Χεθεὶμ *Big.* f. χεθιείμ. *Cocc.*

x Κίτιος] Sic in *Big. Samb. Hen.* & *Caſ.* Κήτιος *Vat. Baſ.* & G. Huds. Vix patior demum accumulari huc paralipomena Scribarum, aut vos admoneri de *Hen.* ἐλληνισάντων, *Caſ.* καλεῖται, οὕτω διαφ. aut mox μὲν παῖδες editorum. *Bern.*

y Μὴ δ' οὕτως] Μηδ'. *Cocc.*

z Κατέλιπον.] Ita *Big.* & *Samb.* κατέλειπον *cæteri.*

a Ἡλλήνισται] Sic *Samb. Caſ.* & *Vat.* more Attico. ἑλλήνισται *Baſ. G.* & *Hen.*

ctationem legentium mutaverunt. Nostrates enim hujusmodi eorum forma non utuntur: sed idem apud nos perpetuo * schema obtinent, unamque terminationem: Noëus etenim Noë *apud nos* vocatur, & in omni schemate eandem formam servat.

Prosapia Chamæ.
1. *Chusus*, à quo Æthiopes.
2. *Mestræmus*, Ægyptii.
3. *Phutes*, Mauri.
4. *Chanaanus*, Chananæi.
Ex Chuso.
5. *Sabas*, Sabæi.
6. *Evilas*, Gætuli.
7. *Sabathes*, Astabari.
8. *Ragmus*, Ragmæi.
9. *Judadas*, Judadæi.
10. *Sabas* Δὰ σὰν, Sabæi.
11. *Nebrodes.*

2. Chamæ vero filii terram, quæ à Syria & Amano Libanoque montibus incipit, obtinuerunt: quicquid ejus ad mare vergit occupantes, & regiones usque ad oceanum sibimet vendicantes. Horum sane quorundam appellationes omnino evanuerunt, aliorum vero multum immutatæ, atque ita in alias deflexæ, ut haud facile agnoscantur. pauci autem sunt, quorum nomina integra servantur. Ex quatuor enim Chamæ filiis, Chuso nihil detrimenti tempus attulit: nam Æthiopes, quorum princeps fuit, nunc quoque tam à seipsis quam ab Asianis omnibus Chusæi nominantur. Mestræi etiam adhuc in memoria sunt ex appellatione: Ægyptum enim Mestren, & Mestræos Ægyptios vocamus quotquot hanc regionem incolimus. Quin & in Libyam colonos deduxit Phutes, incolas suo nomine Phutos vocans. Est autem & fluvius in Maurorum regione, qui ita appellatur. Unde & plurimos ex Historicis Græcis invenimus, qui hujus fluminis meminerunt, & regionis, cui Phyte nomen, ei adjacentis: traxit autem nomen, quod ei nunc est, ab uno Mestraimi filiorum, qui Libys vocabatur. Paulo vero post causam adjiciemus, cur & eam Africam nominari contigit. Chanaanus vero, quartus Chamæ filius, Judæam, ut nunc vocatur, habitans regionem, illam à se Chananæam appellavit. Istis autem nati sunt liberi. Chuso quidem sex: quorum Sabas Sabæos condidit: Evilas Evilæos, qui nunc Gætuli appellantur: Sabathes vero Sabathenos, qui Græcis dicuntur Astabari. Sabactes autem Sabactenos condidit: Ragmus vero Ragmæis ortum dedit,

νων. οὐ γὰρ ἐπιχώριος ἡμῖν ὁ τοιοῦτος αὐτῶν τύπος. ἀλλ' ἕν τε αὐτῶν σχῆμα καὶ τελευτὴ μία· [b] Νῶεος γέτοι Νῶε καλεῖται, καὶ τοῦτον τὸν τύπον ἐπὶ παντὸς τηρεῖ σχήματος.

β'. Οἱ δὲ Χάμου παῖδες τὴν ἀπὸ Συρίας καὶ Αμάνου καὶ Λιβάνου τῶν ὀρῶν γῆν κατέσχον· ὅσα πρὸς θάλασσαν [c] αὐτῆς ἐτέτραπτο καταλαβόντες, καὶ τὰ μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ ἐξιδιωσάμενοι. αἱ μέντοι προσηγορίαι, τῶν μὲν καὶ παντελῶς ἐξίτηλοι γεγόνασιν· ἐνίων δὲ [d] μεταβαλοῦσαι, καὶ μεταῤῥυθμισθεῖσαι πρὸς ἑτέρας, δύσγνωστοι τυγχάνουσιν. [e] ὀλίγοι δὲ οἱ φυλάξαντες ἀκεραίους τὰς προσηγορίας ὑπάρχουσι. τεσσάρων γὰρ Χάμου παίδων γενομένων, [f] Χοῦσον μὲν οὐδὲν ἔβλαψεν ὁ χρόνος· Αἰθίοπες γὰρ, ὧν ἦρξεν, ἔτι καὶ νῦν [g] ὑπὸ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ἐν τῇ Ασίᾳ πάντων, Χουσαῖοι καλοῦνται. ἐτηρήθη δὲ καὶ [h] Μεσραίοις ἡ κατὰ τὴν προσηγορίαν μνήμη· τὴν γὰρ Αἴγυπτον Μέσρην, καὶ Μεσραίους τοὺς Αἰγυπτίους [i] ἅπαντες, οἱ ταύτην οἰκοῦντες καλοῦμεν. ἔκτισε δὲ καὶ Φούτης τὴν Λιβύην, Φούτους [k] ἀπ' αὐτοῦ καλέσας τοὺς ἐπιχωρίους. ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς ἐν τῇ [l] Μαύρων χώρᾳ, τοῦτο ἔχων τὸ ὄνομα. ὅθεν καὶ τοὺς πλείστους τῶν Ελληνικῶν ἱστοριογράφων ἐστὶν ἰδεῖν μεμνημένους τοῦ ποταμοῦ, καὶ τῆς παρακειμένης αὐτῷ χώρας [m] Φούτης λεγομένης· [n] μετέβαλε δὲ ὃ νῦν ἐστιν αὐτῇ ὄνομα, ἀπὸ τῶν [o] Μεσραίμου υἱῶν [p] ἑνὸς, Λίβυος λεγομένου. μετ' οὐ πολὺ δ' ἐροῦμεν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν αὐτὴν καὶ [q] Αφρικαν προσαγορεύεσθαι συμβέβηκεν. [r] Χανάανος δὲ τέταρτος ὢν Χάμου παῖς τὴν νῦν Ιουδαίαν καλουμένην [s] οἰκήσας, ἀπ' αὐτοῦ [t] Χαναναίαν προσηγόρευσε. γίνονται δὲ παῖδες [v] ἐξ αὐτῶν. Χούσου μὲν ἕξ· ὧν [x] Σάβας μὲν, Σαβαίους· Εὐίλας δὲ Εὐϊλαίους ἔκτισεν, οἱ νῦν [y] Γαιτοῦλοι λέγονται· [z] Σαβάθης δὲ Σαβαθηνούς, ὀνομάζονται δὲ [a] Αστάβαροι παρ' Ελλησιν. οἰκίζει δὲ καὶ [b] Σαβάκτας Σαβακτηνούς· [c] Ραγμὸς

b Νῶεος] Josephum νῶεος posuisse supra docuimus ex scriptis libris, atque jam analogia grammatica itidem monstrat. Namque à Noë quidem immobili (ut lingua sacra postulat) facile deducitur νῶεος vox πολύπτωτος, arte demum nullâ Græcorum νῶχος. Habes denique νῶεος à *Big. Samb.* & *Cas.* νῶχος fide reliquorum. Mox Henneb. τηρεῖ imperando: sed pergamus potius ad aliud genus. *Bern.*

c Αὐτῆς ἐτέτραπτο] Αὐτῆς ἐτέτραπτο *Big. Samb. Cas. Bas. Gen.* αὐτῶν ἐτέτραπτο Zonaras. αὐτοῖς ἐτέτραπτο *Hen.* Vitiose Eustathius αὐτὴν τέτραπτο. *Bern.*

d Μεταβαλοῦσαι,] Ita ex *MSS.* in *Editis* μεταβάλλουσαι καὶ μεταρυθμισθεῖσαι. Huds. *Big. Samb.* & *Hen.* ita amat gens Attica ρ geminam & plane caninam. μεταβάλλουσαι καὶ μεταρυθμισθεῖσαι, Cæteri communi ita more Græcorum. *Bern.*

e Ολίγοι δὲ] Illa ὀλίγοι δὲ οἱ φυλάξαντες ἀκεραίους τὰς προσηγορίας ὑπάρχουσι omittunt *Hen. Bas. G.* & *Vet. Interpr.* Sed restituimus ex *MSS. Big. Cas. Samb.* & *Vat.* pro quibus facit hæc *Eustathii* paraphrasis, καὶ ἐνίων μὲν παντελῶς αἱ προσηγορίαι ἠμείφθησαν, ἐνίων δὲ εἰς ἑτέρας συνημείφθη δυσεπιγνώστους· ὀλίγων δ' ἔτι αἱ ὀνομασίαι ἀκέραιοι σώζονται).

f Χοῦσον] Ita *Big. Samb. Cas. Vat.* & *Vet. Interpr.* Χουσαῖον *Hen. Bas.* & *G.* Χοῦς *aliis.*

g Υπὸ ἑαυτῶν] Υπό τε ἑαυτῶν καὶ *Hen.* concinnius.

h Μεσραίοις] Ita, & statim Μέσρην & Μεσραίους in *MSS.* nec aliter *Procopius*, *Eustath.* *Aliique.* Mollius autem Μεστραίοις, Μέστρην & Μεστραίους *Bas. G.* & *Zonaras.* Huds. Correctionem ideo Bosianam, μεσραίμοις, & proxime μεσραὶμ nomen Patrium Josepho scribente, minus quam probo, etsi sequatur posthæc μέσραμος. *Bern.*

i Απαντες,] Sic cum *Editis.* Οἱ ταύτῃ καλοῦμεν *Samb.* οἱ ταύτην καλοῦμεν *Big.* & *Hen.* præcise ἅπαντες καλοῦμεν *Vat.* & *Vet. Interpr.* Mendum in vulgata lectione esse existimavit *Petitus*; atque hoc modo legit; ἅπαντες οἱ ταύτῃ οἰκοῦντες καλοῦμεν.

k Απ' αὐτοῦ] Atticorum more, ἀφ' ἑαυτοῦ solus *Hen.*

l Μαύρων] Sic *Bas. G. Hen* & *Eustath.* nec aliter Romani appellant; sic ipsi Mauri, teste *Strabone*: Græci tamen *Maurusios*, & Μαυρίων habent *Samb. Big.* & *Vat.* Μαυρέων *Cas.*

m Φούτης] Φύτη *Cas.*

n Μετέβαλε] Μετέβαλε hîc pro μετέλαβε, notante *Casaubono*, sicut apud *Dionys. Halic.* Facilius tamen rectiusque interpretati sunt & *Zonaras* μετεβλήθη δὲ ἡ κλῆσις αὐτῆς, & *Epiphanius*, dicens, *mutatum est autem* (sive *traductum*) *nomen* &c.

o Μεσραίμου] Μεσράμου fecerat *Josephus* ex Hebræo, si *MSS.* fides sincera. Μεσραίμου aut Μεσρήμου maluit *Bernardus*; quod *Mesraim*, ut opinor, habuerit *Epiphanius.* Μεσράμου *Bas.* & *G.* Huds. Μεσράμου fecerat Josephus ex Hebræo מצרים si libris veteribus *Big. Samb. Cas.* & *Hen.* fides sincera. Mallem productâ mediâ μεσραίμου aut μεσρήμου. Μεσρὼν Pseudo-Eustathii non caret vitio, leges ipse μεσραὶμ, ut *Mesraim* Epiphan. Interpres. μεσράμου extat typis *Bas.* & *Gen.* neque oppido dissonat μεσρὲμ Johannis Zonaræ. μεσραὶμ reliquit Theologi cujusdam inertia. Mox ἑνὸς omissum *Big. Samb.* & *Cas.* securis. *Bern.*

p Ενὸς,] In plerisque *MSS.* omissum est ἑνός.

q Αφρικαν] Αφρικὴν *Vat.* Huds. Αφρικὴν *Big. Samb.* & *Cas.* Alius autem locus dabitur forte ad cap. 16. ea de voce disputaturo. *Bern.*

r Χανάανος] Ita ex *Big. Samb. Vat. Cas.* & *Scriptura Mosaica.* Χαναναῖος *Hen. Bas.* & *G.*

s Οἰκήσας,] Οἰκίσας *Hen.*

t Χαναναίαν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* τοὺς Χαναὰν errarunt *Hen. Bas.* & *G.* Utramque lectionem complexus est *Zonaras*, hisce verbis Χαναὰν δὲ τὴν κληθεῖσαν ὕστερον Ιουδαίαν συνοικίσας, Χαναναίαν αὐτὴν προσηγόρευσε, καὶ Χαναναίους τοὺς ἐξ αὐτῆς.

v Εξ αὐτῶν.] Επτὰ Eustathius novitius contra fidem Flavii istius magnique Moysis, imo contra suam ipsius recensionem. *Bern.*

x Σάβας] Σαβᾶς & εὐϊλᾶς ultimâ extensâ *Hen.* sed σαβὰτ, εὐιλὰτ Georgii ambo, Chron. Alex. Pseudo-Eustathius, aliique formâ Chaldæorum: Hebræa tamen volumina simplicius סבא & חוילה. *Bern.*

y Γαιτοῦλοι] *Al.* Γαίτουλοι. Male in *Editis* Γέτουλοι. Huds. *Big.* & Geographorum gens. Attamen cod. *Samb.* & plerique Grammatici cum suo Herodiano γαίτουλοι pronuntiant, accentu promoto. Editorum denique γέτουλοι prohibet jus poëticum, simulque γετοῦλοι *Hen.* nec non falsi ac mendosissimi Eustathii. *Bern.*

z Σαβάθης] Σαβαθᾶς *Big. Samb.* & *Vat.* & mox Σαβαθηναίους *Samb.* & *Vat.* Huds. Robur addunt τῇ ληγούσῃ *Big.* & *Samb.* σαβαθᾶς σαβαθηνοὺς autem tuentur *Big. Cas. Hen.* Eustathius, S. Hieronymus, & Epiph. librarius, contra *Sabinos Sabenosque* Georgiorum, aut Chron. Alex. contraque σαβαθηναίους *Samb.* & pravum accentum Editorum. *Bern.*

a Ασάβαροι] Ita in *MSS.* Ασύβαῤῥοι in *Editis.*

b Σαβάκτας] Sic *Bas.* & *Hen.* Σαβακάτας Σαβακατηνοὺς *Cas.* Σαβακαθᾶς Σαβακαθηνοὺς *Big. Samb.* & *Vat.*

c Ραγμὸς] Ita vel Ρᾶμος δὲ Ραμαίους ex *Epiphanio* (qui habet, *Ram* aut *Rama vero Ramæos*) scribendum censet *Bernardus.* Huds. Scribo Ραγμὸς δὲ Ραγμαίους, aut ῥᾶμος δὲ ῥαμαίους; pariter Epiphanius, *Ram* aut *Rama vero Ramæos.* רעמה Ezech. 27. 22. ῥάμμα apud LXXII. attestante Hieronymo. Quinetiam Eustathium emendo hac causa, ubi exstant nunc ῥεγμαρὰ, ἀλλαῖοι, pro ῥάγμος

γμὸς δὲ Ῥαγμαίους ᾤκισε, καὶ δύο παῖδας ἔσχεν, ὧν [d] Ἰουδάδας μὲν Ἰουδαδαίους, Αἰθιοπικὸν ἔθνος τῶν Ἑσπερίων, οἰκίσας, ἐπώνυμον αὐτοῦ κατέλιπε· Σαβαίους δὲ [e] Σαβᾶς· [f] Νεβρώδης δὲ Χούσου υἱὸς [g] ὑπομείνας παρὰ Βαβυλωνίοις ἐτυράννησεν, ὡς καὶ [h] πρότερόν μοι δεδήλωται. τῶν δὲ Μεστραίμου παίδων [i] ὀκτὼ γενομένων, οἱ πάντες τὴν ἀπὸ Γάζης ἕως Αἰγύπτου γῆν κατέσχον. μόνου δὲ [k] Φυλιστίνου τὴν ἐπωνυμίαν ἡ χώρα διεφύλαξε· Παλαιστίνην γὰρ οἱ Ἕλληνες αὐτοῦ τὴν μοῖραν καλοῦσι. τῶν δὲ ἄλλων, [l] Λουδιείμου, καὶ Ἐνεμίμου, καὶ Λαβίμου· οὗ μόνου κατοικήσαντος ἐν Λιβύῃ, καὶ τὴν χώραν ἀπ᾽ αὐτοῦ καλέσαντος. [m] Νεδέμου τε καὶ [n] Φεθρωσίμου, καὶ [o] Χεσλοίμου καὶ [p] Χεφθορίμου, [q] πέρα τῶν ὀνομάτων, οὐδὲν ἴσμεν. ὁ γὰρ Αἰθιοπικὸς πόλεμος, [r] περὶ οὗ δηλώσομεν ὕστερον, ἀναστάτους αὐτῶν τὰς πόλεις ἐποίησεν. ἐγένοντο δὲ καὶ Χαναάνου παῖδες· [s] Σιδώνιος, ὃς καὶ πόλιν ἐπώνυμον ἔκτισεν ἐν τῇ Φοινίκῃ, Σιδὼν δ᾽ ὑφ᾽ Ἑλλήνων καλεῖται· [t] Ἀμάθιος δὲ Ἀμαθίνην κατῴκισεν, ἥτις ἐστὶ καὶ νῦν ὑπὸ μὲν τῶν ἐπιχωρίων Ἀμάθη καλουμένη, Μακεδόνες δ᾽ αὐτὴν Ἐπιφάνειαν ἀφ᾽ ἑνὸς τῶν [v] ἀπογόνων ἐπωνόμασαν· [x] Ἀρουδαῖος δὲ Ἄραδον τὴν νῆσον ἔσχεν· [y] Ἀρουκαῖος δὲ, Ἄρκην τὴν ἐν τῷ Λιβάνῳ. τῶν δ᾽

& duos filios habuit; quorum Judadas quidem Judadæorum gentem, inter Æthiopes Occidentales, condens, sibimet cognominem reliquit: Sabas vero Sabæos: Nebrodes autem Chusi filius manens apud Babylonios dominatum exercuit, sicut à me etiam ante narratum est. Porro Mestraimo cum octo essent filii, illi à Gaza usque ad Ægyptum terram possederunt. Solius autem Phylistini cognomen regio retinuit: Palæstinam enim Græci partem ejus nominant. Reliquorum autem, Ludieimi, & Enemimi, & Labimi, (qui solus colonis in Libyam ductis regionem à se denominavit) Nedemi etiam & Phethrosimi, & Chesloemi & Chephthorimi, præter nomina nihil plane novimus. Bello enim Æthiopico, de quo postea narrabimus, urbes eorum eversæ sunt. Chanaani autem filii fuerunt: Sidonius, qui & sui nominis urbem in Phœnice exstruxit, Sidon etiam à Græcis vocatur: Amathius autem Amathinen habitavit, quæ etiam adhuc superest, & ab incolis Amathe appellatur; Macedones vero eam Epiphaniam ab uno è successorum *Alexandri* filiis denominaverunt: Arudæus autem Aradum insulam habuit: Arucæus vero Arcen urbem in Libano sitam. Reliquorum se-

Mestremi filii.
12. *Phylistinus*, Palæstini.
13. *Ludieimus.*
14. *Enemimus.*
15. *Labimus*, Libyes.
16. *Nedemus.*
17. *Phedrosimus.*
18. *Cheslæmus.*
19. *Chephthorimus.*
Chanaano prognati.
20 *Sidonius*, Sidonii.
21. *Amathius*, Amathæi.
22. *Arudæus*, Aradii.
23. *Arucæus*, Arcæi. *His adde 7. gentes Chananæas à Jesu victas & subactas.*

γμος ῥαγμαῖοι. Schotano ῥέγμας ἢ ῥεγμαίους apud Josephum probatur. Excusum autem fuit ᾤκησε pro ᾤκισε, & paulo infra οἰκήσας pro οἰκίσας Minervæ ingratiis. Ῥῶμος ἢ ῥωμαίους Bas. Gen. & Hen. Ῥεγμὸς aut ῥέγμος ἢ ῥεγμαίους Samb. & Big. Ῥέκμος ἢ ῥεκμαίους, Cas. S. Hier. in Gen. & Paral. *Regma*, sed ad Ezech. *Raama*, & in MSS. *Reemma:* unde Isidoro *Rema.* Imo sophista Gazæus, *Regma à quo Ramæi.* Bern. Ῥῶμος ἢ Ῥωμαίους *Bas. G. & Hen.* Ῥέγμος ἢ Ῥεγμαίους *Samb. Vat. & Big.* Ῥέκμος ἢ Ῥεκμαίους *Cas.* Huds.

d Ἰουδάδας] Certissima lectio ex *Big. Samb. Cas. & Vat.* unde Ἰουδαδὰν apud *Eustathium Antiochenum, Aliosque.* Ἰούδας μὲν Ἰουδαίους *Hen. Bas. G. & Vet. Interpr.*

e Σαβᾶς·] Ita *Samb. & Epiphan.* Σαβαῖος *Hen. Bas. & G.* Σάβασος *Cas. & Vat.* (*& Big.*) Vide *Eustathium Antiochenum*, p. 52, 53.

f Νεβρώδης] *Sc. manens [post dispersionem] apud Babylonios [h. e. in nova urbe Babylone] regnavit*, ut paraphrasi illustrat doctissimus *Perizonius*, in Originibus Babylon. p. 320. *Huds.* Ναβρώδης *Hen. Bas. & Gen.* νεβρώδης *Big. Samb. & Cas.* Item νεβρώδ, præter LXXII. Doctores Alexandrinos, deflorator Josephi Eustathius. *Nebroth* aut *Nembroth*, Interpres vetus. De hoc malo nomine plura legas cap. 5. Mox Ἐτυράννισεν & ἐτυράννυσεν ad cod. *Hen.* manus indoctæ. *Bern.*

g Ὑπομείνας] *Id est*, casum eundem.

h Πρότερόν] *Sc.* p. 15. v. 26. *Huds.* Iterum pono μεστραίμου, ne forte idem nomen apud hunc historicum perquam accuratum, aliud esse appareret & non idem. Legunt tamen *Big. Samb. Cas. & Hen.* quot scriptos codices numeramus, μεσραίου: Typothetæ post illos μεσραίου. Eustathius atque Zonaras hic loci μεστρὲμ utrique pro Hebraico μεσραὶμ. Et Hieronymus MSS. *Mesdram:* Epiphanius *Mesroth.* Bern.

i Ὀκτὼ] At septem tantum in Sacro Codice. *Rel.*

k Φυλιστίνου] Φυλιστιεὶμ *Hieronymus, Zonaras*, aliique *Josephi* sectatores ex S. Scripturæ observantia.

l Λουδιείμου,] Ita ex vestigiis *MSS. & Veteris Interpretis* restituit *E. Bernardus.* Nam *Big. Samb. Cas. & Vat.* habent Λυδιείμου καὶ Ἐνεμεθιείμου (vel Ἐνεμιτΐμου aut Ἐνεμιτίμου) καὶ Ἐνεμιᾶ, καὶ Λαβίμου. *Ludim, Anamim, & Labim* exhibet *Epiphan.* Λουμαίου καὶ Ἐναμία καὶ Λαβίμου in *Editis.* Huds. Audis ergo quid prela nostra sonant. Absurdi quidem sunt omnes libri alii. Impressum ante erat λουμαίου καὶ ἐναμία: sustinerem sane in casu fæcundo, λουδαίου καὶ ἐναμία, seu ἐναμαίου etiam Schotani, pro nominibus antiquis לודים & ענמים aut Samaritice עינמים & להבים: aut typo illorum Chaldaico, quem servat Oncelosus quam לומים in sacris legenti Josepho ullus crederem. Tument codd. *Big. Samb. & Cas.* λουδιείμου καὶ ἐνεμιθίμου, vel ἐνεμιτίμου, καὶ ἐνεμιᾶ: consimiliter Biblia Græca Compluti olim excusa, λουδιεὶμ καὶ αἰνεμαμιεὶμ, ad Gen. 10. 13. Concedunt autem propiores quantulo Georgii ambo, & Compilator Chronici Alex. & ipsi Interpretes Alexandrini cum suis λουδεὶμ, αἰνεμεθιεὶμ aut ἐνεμεστιείμ. Postremo Epiphanius Interpres defendit mendum cod. *Hen.* & Typographiæ *Bas.* aut *Gen. Ex aliis autem*, inquit ille, *id est Nomeo* (pro *Lomeo*, sicut χασμωνιεὶμ in Biblicis Græcis pro χασλωνιείμ,) *& Anamia*, &c. *Bern.*

m Νεδέμου] Sic ex *Big. Samb. Cas. & Vet. Interpr.* Νουδέμου *Vat.* in *Editis* Νεθέμου. Attamen Νεφθείμου aut Νεφθοίμου æquius (ut inquit *Bernardus*) postulat veritas Hebraïca. *Huds.* Mutavimus profecto δ literam medioxumam pro blæsa θ, suasoribus *Big. Samb. Cas.* & scriba Cassiodori. νεθέμου exstat opera *Bas. & Gen.* Attamen νεφθείμου, aut νεφθοίμου postulat æquius Hebraica veritas. Hieronymo *Nephtuim*, aliis νεφθουεὶμ & νεφθαωιείμ. *Bern.*

n Φεθρωσίμου,] Ita *Samb. & Epiph.* Φεδρωσίμου *Big.* Φαιδρωσίμου *Vat.* Φαιθρωσίμου *Bas. & G.* Meliora *Hieronymi & Epiphanii* exemplaria *MSS.* habent *Fethrosin.*

o Χεσλοίμου] Sic *Samb. Cas. Vat. & Bas.* unde *Chesloim* habet *Hieronym.* in Quæst. ut & *Isidorus.* Χεσλύμου *Big.* Χεσλωΐμου edi voluit *Schotanus.*

p Χεφθορίμου,] Ex veritate Hebraïca ita legi placuit *Bernardo.* in *MSS. & Editis* Κεφθώμου. *Huds.* Ita correxi contra omnia nostra exemplaria, propter fidem Hebraïcam כפתרים. χεφθώμου retinent *Big. Samb. Cas. Bas. & Gen.* tanquam à כפתוים; quinimo καφθονιεὶμ legitur apud G. Syncellum, alterumque Cedrenum. *Cephtosim* scripsit aut *Cephitos* Epiphanius Scholasticus. *Bern.*

q Πέρα τῶν ὀνομάτων,] Sic *MSS.* male *Bas. & G.* περὶ τῶν.

r Περὶ οὗ δηλώσομεν] *Samb.* & Schotanus. Alii καθ᾽ ὑπαλλαγὴν, δηλώσωμεν. *Bern.*

s Σιδώνιος,] Ita *Bas. G. & Zonaras.* Σιδὼν in *MSS.* Huds. *Bas. Gen.* & Zonaras. σιδάνιος *Hen.* σιδὼν *Big. Samb.* & Pseudo-Eustathius, & Tralatio τῶν ό. atque Hieronymiana. σιδὼν *Cas.* Utramque equidem formam gentilem ferri admonet Magnus Etymologus & Stephanus Geographus. Illud tamen quod mox sequitur, σιδὼν δ᾽ ὑφ᾽ ἑλλήνων καλεῖται, aut Patriarchæ nomen σιδώνιος, aut alium accentum, acutum puta, σιδών ipsius heic pingi postulat. Sic autem veterum Grammaticorum aliquis, σιδὼν ἐπὶ μὲν τῆς πόλεως, ἐκτείνεται· ἐπὶ δὲ τοῦ πολίτου, συστέλλεται. Σιδῶνος quidem obliquum usurpant poetæ plures, sed optimus σιδόνος. Hisce consona suggerit Herodianus in Partitionibus Homericis. Mox ἐν τῇ φοινίκῃ *Hen. Big.* & Eustath. Cæteri articulum aspernantur. *Bern.*

t Λμάθιος] Ex *Eustathio Antioch.* ita scripsit *Bernardus.* Ἀμαθὸς ἢ Ἀμάθην *Bas. Gen. & Cas.* Ἀμαθὸς ἢ Ἀμαθηνοὺς *Hen.* Ἀμαθοῦς ἢ Ἀμαθηνοὺς *Big. Samb. & Vat.* Huds. Ἀμάθιος ἢ ἀμαθινὴν Pseudo-Eustathius. ἀμάθης ἢ ἀμάθην Schotanus conjector. ἄμαθος seu ἀμάθος ἢ ἀμάθην *Bas. Gen. & Cas.* ἀμαθεὶ ἢ ἀμάθην, Zonaras. ἄμαθος ἢ ἀμαθηνοὺς, *Hen.* ἀμαθοῦς ἢ ἀμαθηνοὺς *Big. & Samb.* ἀμαθεὶς ἢ ἀμαθουσίους Cedr. & G. Sync. at Hebr. & LXXII. ἀμαθί. Cæterum κατῴκισε legendum cum *Hen.* & Schotano, ubi reliqui scriptores κατῴκησε posuere. Cl. *Bosius* etiam ἂν permutat pro ἥτις. Epiphanius denique vertit Latine *Amath* autem *Amathæos* (Hieronymo prius, & posterius Isidoro *Amathæus* i. e. ἀμαθαῖος, velut mox abs ערוקי ἀρουκαῖος) *instituit, quæ etiam nunc &c.* Bern.

v Ἀπογόνων] Ἀπογόνων Πτολεμαίου ὠνόμασαν *Hen.* in margine. ἐπιγόνων malit *Scalig.* Sed ἀπογόνων hîc retinendum esse docet *Pearsonus* in Dissert. 1. *de Successione Episc.* &c. p 90. *Huds.* Scaliger animadvers. ad Eusebium pag. 127. scribit legendum ἐπιγόνων. Intelligit vero Antiochum Epiphanem. Rufinus vertit ab uno priscorum, ut sine dubio legerit ἀφ᾽ ἑνὸς τῶν προγόνων. Porro notat *partiarios imperii Alexandrei a scriptoribus Græcis nunc* ἐπιγόνους, *alias* διαδόχους *vocatos.* Idem pag. 52. observavit ἐπιγόνους dici omnem posteritatem, sed κυρίως posteros τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Ego nihil mutarem, aut Ἀντιόχου substituerem. Si ἀπογόνους retinendum est, aliud addi oportet cujus fuerint ἀπόγονοι. Ita Josephus hoc ipso libro cap. 10. τῶν γιγάντων ἀπογόνους & cap. 15. οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ. *Rel.*

x Ἀρουδαῖος] Sic in *MSS. & Editis.* Ἀραδαῖος *Hen.* Ἀράδιος *Eustath.*

y Ἀρουκαῖος] Iidem omnes nec non Cedr. G. Sync. aliique legunt cum Samaritis & LXXII. Alexandrinis ערוקי sive ἀρουκαῖος. *Eruceus* Epiphanius Scholasticus. Hieronymus atque Oncelosus *Araceus* ab ערקי seu ערקאי Pro ἄρκην *Hen.* legit ἀράκην, Josepho rursum vetante lib. v. harum Originum: sed ve-

septem [Evæi,] Chettæi, Jebusæi, Amorrhæi, Gergesæi, Eudæi, Sinæi, Samaræi, præter nomina nihil in sacris codicibus exstat: nam Hebræi urbes eorum exciderunt, quas ex hujusmodi caussa afflixit calamitas.

3. Noëus, terra post diluvium in primævam restituta naturam, ad *agriculturæ* opus aggreditur: & cum vitibus eam conseviisset, fructuque maturescente suo tempore eam vindemiasset, atque vinum usui esset idoneum, sacris prius operatus epulabatur. Inebriatus autem in somnum delabitur, nudatusque parum decore jacebat. Eum *forte* conspicatus filiorum natu minimus, per ludibrium fratribus indicavit: illi vero patrem *reveriti* operuerunt. Ubi factum rescivit Noëus, aliis quidem filiis felicitatem precatus est: Chamam vero propter cognationem sui exsecrationibus quidem non insectatus est; sed posteros ejus *diris devovit*. Quas cum cæteri evasissent, Chanaani liberos ultio divina est consequuta. Ac de his quidem in sequentibus dicemus.

Noëus inebriatus. *Progenitoris facinus impudens seri luunt Chananæi.*

4. Semæ vero, tertio Noëi filio, nati sunt quinque filii, qui Asiam usque ad Indicum oceanum incoluerunt, ab Euphrate incipientes. Elamus siquidem *posteros* reliquit Elamæos, à quibus Persæ originem duxerunt. Asuras autem urbem Ninum condidit, & subjectos sibi Assyrios nominavit; qui maxime *rerum gestarum gloria* floruerunt. Arphaxades vero iis, qui nunc quidem Chaldæi vocantur, appellationem dedit, cum princeps eorum esset. Ex Aramo autem Aramæi prognati, quos Græci Syros appellant; qui vero Lydi nunc vocantur, olim Ludi dicti, Ludam generis auctorem habuerunt. Aramo autem cum quatuor essent filii, ex iis Usus. Trachonitidem quidem condidit & Damascum, quæ inter Palæstinam & Cœle-Syriam media est. Armeniam ve-

Asiam omnem ab Euphrate, amplissimum imperium, occupat Semas. *Semidæ* 1. *Elamus,* Elamæi. 2. *Asuras,* Assyrii. 3. *Arphaxades,* Chaldæi. 4. *Aramus,* Syri. 5. *Ludas,* Lydi. *Ab Aramo.* 6. *Usus,* Damasceni. 7. *Ulus,* Armenii.

ἄλλων ἑπτά, [z] [Εὐαίου,] Χετταίου, Ἰεβουσαίου, [a] Ἀμοῤῥαίου, Γεργεσαίου, [b] Εὐδαίου, Σειναίου, Σαμαραίου, πλὴν τῶν ὀνομάτων, [c] ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις οὐδὲν ἔχομεν· Ἑβραῖοι γὰρ αὐτῶν ἀνέστησαν τὰς πόλεις, ἐκ τοιαύτης αἰτίας ἐν συμφορᾷ γινομένας.

γ΄. Νῶεος, μετὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς γῆς καταστάθείσης εἰς τὴν αὐτῆς φύσιν, ἐπ' ἔργα [d] ἐχώρει· καὶ καταφυτεύσας αὐτὴν ἀμπέλοις, ἡνίκα τοῦ καρποῦ τελεσφορηθέντος καθ' ὥραν ἐτρύγησε, καὶ παρῆν εἰς χρῆσιν ὁ οἶνος, θύσας ἐν εὐωχίαις ἦν. μεθυσθεὶς δὲ εἰς ὕπνον καταφέρεται, καὶ γεγυμνωμένος ἀπρεπῶς ἔκειτο. θεασάμενος δ' αὐτὸν ὁ νεώτατος τῶν παίδων, τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιγελῶν δείκνυσιν· οἱ δὲ περιστέλλουσι τὸν πατέρα. καὶ Νῶεος αἰσθόμενος, τοῖς μὲν ἄλλοις παισὶν εὐδαιμονίαν εὔχεται· τῷ δὲ [e] Χάμᾳ διὰ τὴν συγγένειαν αὐτῷ μὲν οὐ [f] κατηράσατο, τοῖς δ' ἐκείνου αὐτοῦ. καὶ τῶν ἄλλων διαπεφευγότων τὴν ἀρὰν, τοὺς [g] Χαναναίου παῖδας μέτεισιν ὁ Θεός. καὶ [h] περὶ μὲν τούτων ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν.

δ΄. Σήμᾳ δὲ, τῷ τρίτῳ Νώεου υἱῶν, πέντε γίνονται παῖδες· οἱ [i] τὴν μέχρι τοῦ κατ' Ἰνδίαν ὠκεανοῦ κατοικοῦσιν Ἀσίαν, ἀπ' Εὐφράτου τὴν ἀρχὴν πεποιημένοι. [k] Ἐλαμος μὲν γὰρ Ἐλαμαίους, Περσῶν ὄντας ἀρχηγέτας, [l] κατέλιπεν. [m] Ἀσσούρας δὲ Νῖνον οἰκίζει πόλιν, καὶ τοὺς ὑπηκόους Ἀσσυρίους ἐπωνόμασεν· [n] οἳ μάλιστα εὐδαιμόνησαν. Ἀρφαξάδης δὲ τοὺς νῦν Χαλδαίους καλουμένους Ἀρφαξαδαίους ὠνόμασεν, ἄρξας αὐτῶν. Ἀραμαίους δ' Ἀραμος ἔσχεν, οὓς Ἕλληνες [o] Σύρους προσαγορεύουσιν· οὓς δὲ Λυδοὺς νῦν καλοῦσι, [p] Λούδους δὲ τότε, Λούδας ἔκτισε. τῶν δὲ Ἀράμου παίδων τεσσάρων ὄντων, [q] Οὖσος μὲν κτίζει τὴν Τραχωνῖτιν καὶ Δαμασκόν· μέση δ' ἐστὶ τῆς Παλαιστίνης καὶ Κοίλης Συρίας. Ἀρμενίαν δὲ [r] Οὖλος,

vero D. Hieronymus itidem Latine reddidit *Arcas*, consensu Stephani Byzantini. *Bern.*

z [Εὐαίου,] Illud Εὐαίου, quia superfluum & præter numerum septenarium, uncis inclusum dedi: non autem delevi, quòd exstet in *MSS.* tam *Græcis* quam *Latinis*. Huds. Εὐαίου superfluum nomen, & præter numerum septenarium, aut ordinem priscum malæ illius perditæque prosapiæ Gen. 10. 16, 17. quem affirmat Josephus, lunulis quidem constrinxi, non adeo delevi, quod omnibus codd. Græcis idem servaretur ac melioribus Latinis. Quinimo nisi restitisset Achimelechus Davidis comes, χετθαίου affirmarem in serie ista παρέλκειν, tanquam à LXXII. illuc traductum; finxisse etiam Antiquarium Judæum εὐδαίου & εὐθαίου perinde ab חת, sicut alibi ex חשבון εὐσεβέων excudit. *Bern.*

a Ἀμοῤῥαίου,] Illa Ἀμοῤῥαίου, Γεργεσαίου ex *Codd. MSS.* in *Editis* deerant. *Huds.* Scias etiam ἀμοῤῥαίους aut *Sambuci* ἀμωῤῥαίους alibi hujus Archæologiæ Josepho magis approbari. *Bern.*

b Εὐδαίου,] Sic etiam in *MSS.* Εὐαίου *LXX.* Scripserat forte *Josephus* (inquit *Bernardus*) Χευαίου vel Εὐβαίου, aut denique cum *Syncello* Εὐιαίου aut Υιαίου. *Huds.* Εὐδαίου aut *Eudæo* omnis nostra membrana, pro חוי Hebraico ejus ordinis, sive LXXII. εὐαίου. Scripserat forte Josephus χευαίου vel εὐβαίου, ut alibi οὐέσης pro אוי seu εὐί, vel denique cum Syncello Tarasii εὐιαίου, aut ὑαίου, prout εὔα antea ex matre mortalium חוה. Video etiam in MSS. Mert. Hieronymi Quæst. Hebr. nomen quintum *Ethæum*, non *Evæum* poni. Quid juvat adhuc notare σινναίου scribi libris Italicis (& *Big. Coll.*) & Samb. pro σειναίου, ibidemque illorum πλὴν τῶν ὀνομάτων τῶν, aut mox νώεος vice vulgatioris νῶχος. *Bern.*

c Ἐν ταῖς ἱεραῖς] Repetit hic rursus τῶν *Coll. Big.*

d Ἐχώρει·] *Big. Samb. & Cas.* χωρεῖ par editionum. *Bern.*

e Χάμᾳ] Χάμῳ *Vat.*

f Κατηράσατο] Sic *MSS.* in *Editis* κατηρᾶτο.

g Χαναναίου] Ita *Samb.* & *Big.* Χαναναίου *Vat.* Χανααναίου *Big.* Χαναναίου *Bas* & *G.* hîc & supra, v. 11.

h Περὶ μὲν τούτων] Περὶ μὲν οὖν τούτων *Vat.*

i Τὴν μέχρι] Legisse videtur *Epiphanius*, οἳ τὴν μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ Ἀσίαν κατ' ἰδίαν οἰκοῦσιν. nam vertit, *qui usque ad oceanum seorsum habitant Asiam.*

k Ἐλαμος] Ita *Big. Samb. Cas. & Vat.* Ἐλυμος, dein Ἐλυμαίους *Bas. G. Hen. & Zonaras.* Αἰλὰμ ἀφ' οὗ Ἐλαμῖται in *Chron. Alex.* atque in *Vet. Interpr.* habemus *Elam siquidem Elamitas.* Hinc itaque Ἐλυμαίους malit *Bernardus*; quia formam illam Gentilem agnoscit *Stephanus Byzantinus.* Huds. Ἐλαμος μὲν γὰρ ἐλαμαίους *Big Samb. & Cas.* ἔλυμος —— ἐλυμαίους *Bas. Gen. Hen.* atque Zonaras. αἴλαμος αἰλαμαίους Pseudo-Eustathius. αἰλὰμ & ἠλὰμ i. e. עילם sacrorum Bibliorum Editoribus. S. Hieronymus ab hoc historico *Ælam* aut *Elam* à quo *Elamitæ.* Cassiodori Epiphanius *Helam siquidem Helamitas*: pariterque Chron. Alex. αἰλὰμ, ἀφ' οὗ ἐλαμῖται, nomen ἐθνικὸν vel S. Luca teste. Nec adeo diverse G. Cedrenus & G. Abbas αἰλὰμ aut corruptius ἀλὰμ, ἀφ' οὗ ἐλυμαῖοι. Adjice his sophistam Gazæum, quem docuit Josephus atque prius Epiphanium αἱρεσιολόγον, *ab Ælam fuisse ortos Elymæos Persarum vetustissimos.* Hinc itaque constitui placet in media pagina, Ἐλαμος μὲν γὰρ ἐλυμαίους &c. quia formam illam gentilem agnoscit Stephanus Byzantius, qui jam pridem perlegerat hunc Josephum & Strabonem sane industrius. *Bern.*

l Κατέλιπεν.] Ex *MSS.* in *Editis* κατέλειπεν.

m Ἀσσούρας] Ita *Big. Samb. & Hen.* Ἀσουρᾶς *Vat.* Ἀσσούρης *Bas. G. & Cas.* Huds. Ἀσσούρας *Big. Samb. & Hen.* nec non reddito Schemate primævo ἀσσοὺρ Hieronymus in Quæst. Hebr. MS. & Epiph. Scholast. præclari codices, Zonaras, Pseudo-Eustathius, utrique Georgii in Annalibus, & plures si cupias. ἀσσούρης *Bas. Gen. & Cas.* velut ἀσσοὺρ LXXII. senum aliorumque γιγνομένων. Mox νίνον compungunt accentu simplici, *Bas. G. & Hen.* contra Grammaticos. Tum ὠνόμασεν obiter Zonaras & Schotanus. *Bern.*

n Οἳ μάλιστα] An propterea Lucanus Ninum urbem felicem vocat Lib. 3. ℣. 215.

Et felix (sic fama) Ninos —— Rel.

o Σύρους] Quos & *Arimos*, ut *Posidonio* apud *Strabonem* placet, vocavit *Homerus.*

p Λούδους] Sic in *Editis.* Λόνδους & Λεόνδους in *MSS.*

q Οὖσος] Ita *Big.* Ὦσος *Vat.* Οὔσης *Hen. Bas. & G.* Huds. Οὖσος *Big.* ὄσης *Hen. Bas. & G.* *Eis* pro *Oys* aut *Us* Epiphanius Interpres. S. Hieronymus à Josepho, in Quæst. H. MSS. *Us*: pariterque Eustathius οὖς: quomodo Philo & Eusebius scripserant. In scriptis Divinis עוץ, Gen. c. 10. & initio Paralip. ubi quædam exemplaria Græca monstrant οὔζ. sed plura ac vetustiora ὦς, quibus accedunt G. Sync. Cedrenusque, & Chron. Alexandrini compilator. Præter hæc, codd. *Samb. & Cas.* præbent perinde derivatum ὦσος. Statim τραχωνῖτιν Hen. & typi incorrecti τραχωνίτιν. Recte itaque Epiphanius *Trachonitidem.* Bern.

r Οὖλος,] Ex *Big. Samb. Vat. & Cas.* Ὄτρος. *Hen. Bas. G. & Vet. Interpr.* Vide *Heideggeri* Hist. Sacr. p. 704. *Huds.* Optimos Latinorum codicum, tum etiam *Hen.* & utramque Editionem Græcam affecit ὄτρος aut *Otrus*, nomen à sacris alienum. Id calligraphi pinxere dudum pro οὖλος, quod adhuc retinent *Big. Samb. & Cas.* Insuper οὔλ reperiri in Pseudo-Eustathio & Cedreno, G. Sync. aliisque nil insuetum post LXXII. Alexandrinos, ab Hebraico חול. *Ul* S. Hieron. in Quæst. H. & in Etymol. Isidorus. Dein *Eul* Procopius ex Gaza: & Samaritæ equidem nunc scribunt חויל, οἰλεὺς idem vertenti Græce. *Bern.*

ς Τά·

λος, καὶ [s] Γάθερος Βακτριανοὺς, [t] Μησᾶς δὲ [v] Μησαναίους· [x] Σπασίνου Χάραξ ἐν τοῖς νῦν καλεῖται. Ἀρφαξάδου δὲ παῖς γίνεται [y] Σάλης· τοῦ δὲ [z] Ἕβερος, ἀφ' οὗ τοὺς Ἰουδαίους [a] Ἑβραίους ἀρχῆθεν ἐκάλουν. Ἕβερος δὲ Ἰούκταν καὶ [b] Φάλεκον ἐγέννησεν. ἐκλήθη δὲ Φάλεκος, ἐπειδὴ κατὰ [c] τὸν ἀποδασμὸν τῶν οἰκήσεων τέτεκται· Φάλεκ γὰρ τὸν μερισμὸν Ἑβραῖοι καλοῦσιν. Ἰούκτα δὲ τῶν Ἕβερου παίδων ἦσαν υἱοὶ, [d] Ἐλμόδαδος, Σάλεφος, [e] Ἀζερμώθης, Εἰράης, Ἐδώραμος, [f] Αἴζελος, [g] Δέκλας, Ἥβαλος, [h] Ἀβιμάηλος, [i] Σαβεὺς, [k] Ὀφείρης, [l] Εὐϊλάτης, [m] Ἰώβαβος. οὗτοι ἀπὸ [n] Κωφῆνος ποταμοῦ τῆς Ἰνδικῆς, [o] καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ Ἀρίας τινὰ κατοικοῦσι. ταῦτα μὲν περὶ τῶν Σήμου παίδων ἱστορείσθω.

ro Ulus, & Gatherus Bactrianos, Mesasque Mesanæos; *apud quos* Spasini Charax, *ut nunc* appellatur. Ex Arphaxade autem prognatus est Sales, ex eo vero Heberus; unde Judæos ab initio Hebræos appellaverunt. Porro Heberus Juctan & Phalecum genuit. Vocatus est autem Phalecus, quod sub habitationum divisionem natus fuerit: Phalec enim Hebræis partitionem sonat. Juctæ autem Heberi filio liberi erant, Elmodadus, Salephus, Azermothes, Eiraës, Edoramus, Æzelus, Declas, Ebalus, Abimaëlus, Sabeus, Opheires, Evilates, Jobabus. Isti à Cophene flumine Indiæ, Ariæque ad ipsum *sitæ loca* quædam habitant. Hæc quidem de Semæ progenie dicta sunto.

5. Fa-

8. *Gatherus*, Bactriani.
9. *Mesas*, Mesanæi.
Arphaxadi familia.
10. *Sales.*
11. *Heberus*, Hebræi.
12. *Juctas.*
13. *Phalecus.*
14. *Elmodadus.*
15. *Salephus.*
16. *Azermothes.*
17. *Eiraës.*
18. *Edoramus.*
19. *Æzelus.*
20. *Declas.*
21. *Ebalus.*
22. *Abimaëlus.*
23. *Sabeus.*
24. *Opheires.*
25. *Evilates.*
26. *Jobabus.*

s Γάθερος] *Big.* & *Cas.* γαθὲρ post LXXII. Eustathius, Cedrenus, G. Sync. Chron. Alex. & Procopius Sophista. γόθερος levi vulnere *Samb.* γέθερος, Schotanus, &, quod malo, Zonaras: apud quem restituo Βακτριανοὺς ὁ δὲ ὁ γέθερος, ex ὁ ἕτερος. Simillima hujus sunt γέθερες *Bas.* & G. atque γεθήρης *Hen.* *Gether* denique perpetuum est libris Epiphanii Schol. & Hieronymi Presbyteri. *Bern.* Ita *Big. Cas.* & *Vat.* Γόθερος *Samb.* Γεθήρης *Hen.* Γέθερες *Bas.* & *G.*

t Μησᾶς] *Big.* & *Samb.* eo accentu, quod probatur scriptura Samaritarum Gen. 10. 23. μήσας *Bas. Gen.* & *Hen.* *Mesa* Hieronymus in Quæst. H. atque Isidorus. *Mes*, Epiphanius, Μοσὸχ Eustath. Cedr. G. Sync. &c. a LXXII. venit, aut a lectione Hebr. principio Paralip. ubi משך occurritque מש Mosaico. Mox Μεσηνίους Cedr. & G. Sync. nec non *Maones* Hieronymi; nomina suspecta. *Bern.*

v Μησαναίους·] Μεσηνίους *Cedren.* & *Syncell.* quibus favet illud *Stephani Byzant.* Σπασίνου Χάραξ πόλις ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Τίγρητος Μεσήνη.

x Σπασίνου] Epiphanius misere, *nunc Arax.* Quod tandem hoc valli prorsus præterierint Hieronymus, Zonaras, atque Eustathius, factum callide. *Bern.* Ita *Samb.* & ipse *Josephus* haud semel. Πασίνου Χάραξ cæteri *MSS. Bas.* & G. pro Σπασίνου faciunt *Steph. Byzant. Leopardus, Bochartus, Cellarius* in Geograph Antiq. p. 488. cum multis aliis.

y Σάλης·] שלח Judæi alii præter LXXII. Alexandrinos, qui σαλὰ perpetuo dicunt, ut vel illi omnes versus exitu. Cainanem itaque juniorem plane ignoratum liquet huic Hierophantæ Hierosolymitano, quam S. Lucæ ejusdem seculi scriptori memoratum & in Divinum genus fuisse inductum. Deinde ἕβερος lenius scribitur *Samb: Hen.* aliisque, tum ordine ἀρχῆθεν ἑβραίοις, apud solum *Samb.* Impressum etiam erat Ἰουκτᾶν accentu non suo. *Bern.* Sic *Big. Hen. Vat. Bas.* & G. Σάλας *Cas.* Σαλᾶς *Samb.*

z Ἕβερος,] Aspirate scribitur in melioribus *MSS.* in *aliis* lenius.

a Ἑβραίους] Ratione petita ex *Gen.* c. 10. v. 21. in aliam sententiam propendet *Seldenus* de DIs Syris, c. 2.

b Φάλεκον] Φάλεγος *Bas.* G. Φάλαγος *Hen.* Josephus scripsit Φάλεκος termino Græco, contestantibus tam *Samb. Big. Cas.* & Epiphaniis utrisque, quam φάλεκ sequente: quippe quum nomen illud omnium codicum consensum meruerit, *Big. Samb. Cas. Bas.* G. & *Hen.* & post illos Zonaræ, Pseudo-Eustathii, Procopii &c. φαλεκ pro פלג ediderant Græce οἱ ό. ut ex Philonis Lexico probatur, & S. Patrum commentariis. Ita γναφεῖον, κναφεῖον. *Bern.* Ita *MSS.* in *Editis* Φάλεγον, & dein Φάλεγος.

c Τὸν ἀποδασμὸν] Τὸν ἀπόστολον τῶν οἰκήσεων *Big. Samb. Cas.* atque insuper Glossator ad oram libri *Samb.* τὸν ἀπόστολον, τὴν ἔκβασιν καὶ ἐξέλευσιν. τὸν ἀπόστολον τῶν ἀποικιῶν, Eustathius. τὴν ἀποστολὴν τῶν οἰκήσεων., *Hen.* proletarie. Multo aliter *Bas.* & *Gen.* τὸν ἀποδασμὸν τῆς οἰκήσεως, aut potius τῶν οἰκήσεων, quibus assentit Epiphanius, *divisionem habitationum*: unde Doctiss. Grammaticus, ἀποδασμὸς (non ἀποδασὴς) ἀπομερισμὸς, in Lexidio. Utra harum Phrasium acceptior fuerit Josepho, alii contendant: Ego Etymon priscum expresse sum secutus. *Bern.* Τὸν ἀπόστολον τῶν οἰκήσεων *MSS.* τὸν ἀπόστολον τῶν ἀποικιῶν *Eustath.* τὸν ἀποδασμὸν τῆς οἰκήσεως *Bas.* & *G.* in *Vet. Interpr.* habemus *divisionem habitationum*. Huds. Ἀπόστολον τῶν οἰκήσεων MS. Sic infra cap. 15. οἰκιῶν στόλους, *coloniarum deductiones.* Rel.

d Ἐλμόδαδος,] Nomina quinque priora omittunt *MSS.* reddebant tamen LXX. Primum Ἐλμωδὰδ *Eustathio.*

e Ἀζερμώθης,] Exscriptores Josephi ex filiis magni Arabis quinque priores levi calamo præterierunt. חצרמות reddebant οἱ ό. Græcis literis ἀσαρμὼθ, ab illis Pseudo-Eustathius eisdem. S. Bibl. Editio quædam Basil. ἀτερμὼθ. Recte Josephus ἀζερμώθης. Hieron. in Quæst. *Asermoth.* Epiphanius tamen *Asarmoth* cum Ecclesia Græca. Imo primitias Joctanis ἀλμωδὰδ Eustathius, sicut Judæi appellant. Quartum inde nomen Josepho εἰράης, Hieronymo συζητητῇ & Epiphan. *Jare*, LXXII. Iterpr. Ἰαρὰχ. ירח optimo Moysi. Proximus huic הדורם aut אדירם, Josepho ἐδώραμος, Latinis *Aduram*, ἰδουρὰμ G. Syncello, ἰδωρὰμ Wolphio Typothetæ, ὀδορὰμ reliquis Editoribus Bibl. Græc. nisi si erraverint eo nomine. *Bern.* Al. Ἀζαρμώθης, Ἰαρὰχ, Ἰδαράμ.

f Αἴζελος,] Quantum autem patravi, quo reformarem demum tam barbara nomina, paucissimis dicam, ut hic locus postulat. Circa finem c. x. Gen. Judæi scribunt אוזל ita & in Annalibus sacris; unde οὔζαλις *Bas.* & *Gen.* *Uzal.* Hieron. & Epiphanio Scholast. & Wolphio οὐζάλ. Ibidem Geneseos Samaritæ אוזל, Doctores Alex. αἰζὴλ, Eustathius & G. Sync. ἰεζεὴλ. Codicesque *Big. Samb.* & *Cas.* Αἰζηλος pro Αἴζηλος, errore lubrico. *Bern.* Ita *Bernardus*, quod in *MSS.* fuerit Αἰζηλος, prono errote pro Αἴζηλος.

g Δέκλας,] Sic *Vet. Interpr.* & *Hieronym.* in *MSS.* Δεκλαδᾶς, in *Editis* Δαίλης proximum Ἥβαλος omittunt *MSS.*

h Ἀβιμάηλος,] Ita *Samb.* & *Big.* Ἀβημάηλος *Vat.*

i Σαβεὺς,] Ex *Samb. Big.* & *Vat.* in *Editis* Σάφας. nec aliter in *Vet. Interpr.*

k Ὀφείρης,] Ὀφίρης debemus *Bas. Cas.* & *Gen.* ὀφείρης *Samb.* ὄφιρις *Hen.* *Ophir* Epiphan. & Hieron. sed Ambrosio Mediolanensi *Uphir*, propter οὐφὶρ LXXII. Judæorum. οὐὶρ Pseudo-Eustathius, & Georgii duo. Arabum penultimus εὐίλας scribitur *Bas.* & *G.* *Evilat* S. Ambrosius ex Bibliis Græcis: εὐιλὰτ Editiones illorum Complutensis & Wolphiana, tum etiam compilator Josephi, nomine Eustathius, nec non Eusebius Pamphili in Locis. Εὐϊλάτης *Cas.* & *Samb.* Ευιλάνις *Big.* Εὐϊλὰ, *Vatic. Alex.* aliaque eximia MSS. S. Bibl. Epiphanii dubia est lectio *Evila*, an *Evilat.* Novissimus denique omnium *Jobabus* haud quidem à prelis evasit incolumis, quin Ἰόβηλος ederent *Bas.* & *Gen.* pro Ἰώβηβος aut potius Ἰώβαβος; sicut fecerant LXXII, Interpr. Ἰωβὰβ, absque schemate Græco. Industrie vero scriptum fuit Ἰωάβαβος apud *Big. Samb.* & *Cas.* *Bern.* Ita *Samb.* & *Vat.* Ὀφίρης *Big. Bas.* & *G.*

l Εὐϊλάτης,] Ex *Samb.* & *Cas.* Εὐηλάτης *Vat.* Εὐιλάνις *Big.* Lectio *Epiphanii* dubia est, *Evila* an *Evilat.*

m Ἰώβαβος.] Sic in *MSS.* in *Editis* Ἰόβηλος pro Ἰώβηβος aut potius Ἰωβάβος, sicut Ἰωβὰβ absque schemate Græco fecerant LXXII.

n Κωφῆνος] Ita *Big.* & *Samb.* Κωφῆν *Vat.* in *Bas.* & *G.* Κώφηνος. al. Κόφινος & Κοφῆνος.

o Καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ] Longe à vero remota esse vidi tam Editionum καὶ τῆς πρὸς αὐτοῦ συρίας τινὰ, quam casu diverso *Big. Samb.* & *Cas.* καὶ τῆς πρὸς αὐτῇ συρίας τινὰ, aut Epiphanii, *& positæ circa* (vel *circa eam*) *Syriæ loca quædam.* Propior accedit Hieronymus, *Possederunt autem a Cophene fluvio omnem Indiæ regionem, quæ vocatur Jeria.* Nostra igitur à conjectura accipe hanc emendationem, καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ ἀρίας τινα. Rigari enim Arios Cophene amne, vel Syros abs illo mille supra parasangas absistere, certum & in vetere Geographia observatum. Obfirmat etiam nobis animum Eusebius Cæsariensis in Chorographia sacra, ad regionem *Evilat*, cui nomen dederat Joctanidarum quidam: τοῦτον δὲ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Ἰώσηπος ἀπὸ κωφῆνος ποταμοῦ τῆς ἰνδικῆς καὶ τῆς πρὸς ἰερίαν κατῳκῆσθαι ἱστορεῖ. MS. καὶ τῆς πρὸς ὀρίας &c. alteram tamen lectionem amplexus est Hieronymus hac paraphrasi, *Evilam refert Josephus cum fratribus suis à flumine Cophene & regione Indiæ usque ad eum locum, qui appellatur* Jerie, *possedisse.* Alibi Locorum Biblicorum idem amicus Pamphili, ut MSS. produnt tam in *Sophira* quam *Ophir*, καὶ τῆς περὶ αὐτῆς συρίας sive, edente Bonfrerio, καὶ τῆς περὶ αὐτῆς σηρίας. Ibi tamen Hieronymus Interpres, sed & tertio *Jeriam* suam repetit. Namque ad *Sophera. Filios Jectan Josephus refert à Cophene flumine & Indiæ regionibus usque ad id locorum pervenisse, ubi appellatur regio* Jeria *aut* Jeira. Vel denique scripsit Mattathiæ filius, ἀπὸ κωφῆνος ποταμοῦ τῆς ἰνδικῆς, καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ σηρίας; inde enim Cophes aut, Aristotele probante, Cophen profluit, ubi eminent maxime Caucasii montes, & ex Tabulis Magni Ptolemæi degit gens Serica. Hinc tamen me vertam ad insequentia verba Josephi: de Cahtanidis enim jam dixi, quod ad imas paginas licuit. *Bern.* Longe à vero (inquit *Bernardus*) remota esse vidi καὶ τῆς πρὸς αὐτοῦ Συρίας τινὰ, ac τῆς πρὸς αὐτῆς Συρίας τινὰ in *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* aut *Epiphanii* illa *& posita circa eam Syriæ loca quædam.* Propior *Hieronymus* accedit, *Indiæ regionem quæ vocatur Ieria*, ex illis *Eusebii*, καὶ τοῦτον —— Ἰώσηπος ἀπὸ Κωφῆνος ποταμοῦ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς πρὸς Ἰερίαν [in *MS.* καὶ τῆς πρὸς Ὀρίας] κατῳκῆσθαι ἱστορεῖ. Lego igitur καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ Ἀρίας τινά. Rigari enim Arios Cophene amne certum est, ut Syros ab illo mille supra parasangas absistere. Forsan tamen, καὶ τῆς πρὸς αὐτῷ Σηρίας ex *Eusebio* de Locis Hebr. v. Σοφηρὰ, & v. Ὠφείρ. *Bernardo* præivit Cl. *Bochartus* [Geogr. Sacr. l. 2. c. 15.] in voce Ἀρίας sed Σηρίας rejicit. *Huds.* Σηρίας puto, uti supra de columnis Sethi. *Rel.*

D p Δὲ

Abrami genealogia. Gen. c. 11.

5. Faciam vero de Hebræis *quoque* sermonem. Ex Phaleco enim Heberi filio prognatus est Ragavus: ex hoc autem Serugus, cui Nachores filius natus est; hujus vero *filius* Tharrus. Hic autem Abrami fit pater, qui decimus quidem à Noëo fuit: secundo vero anno & nonagesimo supra ducentesimum post diluvium natus est. Nam Tharrus quidem septuagesimo anno genuit Abramum: Nachores autem, cum esset centum & viginti annorum, genuit Tharrum. Porro de Serugo Nachores nascitur, circa annum centesimum & tricesimum secundum: Ragavus vero Serugum habuit, cum esset annorum centum & triginta. Iisdem etiam annis Ragavum habuit Phalecus. Heberus autem anno quarto & trecentesimo ...

έ. Ποιήσομαι [p] δὲ περὶ Ἑβραίων τὸν λόγον. [q] Φαλέκου γὰρ τοῦ Ἑβέρου γίνεται παῖς [r] Ῥάγαυος· τούτου δὲ Σέρουγος, [s] ᾧ Ναχώρης υἱὸς τίκτεται, τούτου δὲ [t] Θάρρος. πατὴρ δ' οὗτος Ἀβράμου γίνεται, ὃς δέκατος μέν ἐστιν ἀπὸ Νώεου· δευτέρῳ δ' ἔτει καὶ ἐνενηκοστῷ πρὸς [v] διακοσίοις μετὰ τὴν ἐπομβρίαν ἐγένετο. Θάρρος μὲν γὰρ ἔτει [x] ἑβδομηκοστῷ ποιεῖται τὸν Ἄβραμον· Ναχώρης δὲ Θάρρον, [y] εἰκοστὸν αὐτὸς καὶ ἑκατοστὸν [z] ἔτος ἤδη γεγονὼς, [a] ἐγέννησε. Σερούγῳ δὲ Ναχώρης τίκτεται, περὶ ἔτος [b] δεύτερον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑκατοστόν· Ῥάγαυος δὲ Σέρουγον ἔσχεν, ἔτη τριάκοντα γεγονὼς πρὸς τοῖς ἑκατόν. ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἔτεσι καὶ Ῥάγαυον Φάλεκος ἔσχεν. Ἕβερος δὲ τετάρτῳ καὶ τριακοστῷ πρὸς τοῖς ἑκατὸν γεννᾷ Φάλεκον,

p Δὲ περὶ Ἑβραίων] In *Samb.* & *Vat.* δὴ *igitur.*

q Φαλέκου] Φαλίγου, ut prius *Bas. Gen.* φαλκίγου *Hen.* juxta scripturam reor Josephi. φαλέγ Zonaras & MS. *Vatic.* Cæteri per κ. *Bern.*

r Ῥάγαυος·] Ita passim *Big. Samb.* & *Cas.* Ῥάγαβος *Vat.* Ραγαῦς *Bas. G.* & *Hen.* Huds. Ραγαῦ & Σερώγος mavult *Cocc.*

s Ω Ναχώρης] Sic *MSS.* (ὃ Burius, inquit *Bern.*) ὧν in *Editis.*

t Θάρρος.] Ita in *Editis* & *MSS.* præter *Hen.* qui bis terve habet Θέρρος.

v Διακοσίοις] CCXCII. sive δευτέρῳ δ' ἔτει καὶ ἐνενηκοστῷ πρὸς διακοσίοις, nihil largius exemplaria omnia quot vidi Josephi, Græca uspiam aut Latina, & ab illis Zonaras, P. Comestor, alii. Id fuerunt jam pridem ausi curiosorum Theologorum nonnulli, quo consentientem præstarent Judæorum Hebraico codici summam rationis Josephicæ; improvida quidem ac vanissima fraude, dum remanserint adhuc his libris majoris computi membra. Proponam igitur stemma Abrami, decimi herois post Noe, secundum tres celebriores sententias, tanquam à sapientissimo Moyse acceptas, Judæorum, Samaritarum una cum LXXII. Interpretibus Alexandrinis, sed & Josephi, ex correctione If. Vossii viri longe doctissimi.

Codex Hebræus Judæorum.		Samaritæ, tum LXXII. Int. & Ecclesia Græca.		Josephi calculus, ex emendatione Vossii & N.
Semas παιδοποιεῖ anno post diluvium	2.	2.		12. N. 2.
Arphaxades, ætatis suæ anno	35.	135.		135.
Salas	30.	130.		130.
Eberus	34.	134.		134.
Phalecus	30.	130.	Josephi	130.
Ragavus	32.	132.		130.
Serugus	30.	130.	Codd.	132.
Nachores	29.	79.	120.	129. N. 129.
Tharrus, Abrami genitor.	70.	70.	70.	130. N. 70.
Jud.	292.	Gr. 942.	993.	1062. N. 992.
Adscriptisque Cainanis an.		130.		130.
Colligit G. Sync.		1072.	Voss.	1192.

Editio autem Compl. τῶν ό. atque Roman. differt Nachoris pædogoniam ad ætatis ipsius annum 179. adeoque adserto Cainane, conficit in toto annos 1172. pariterque ex opinione If. Vossii, Nicephori Patriarchæ, & G. Syncelli Constantinopolitani, nec non Eutychii Alex. aliorumque Chronol. receptis Cainanis secundi an. 130. cadet natalis Abrami juxta Biblia Græca in 1072. aut ex grandibus numeris Vossii in an. 1192. post Cataclysmum. Additis insuper 100. Abrami ad Isaacum progenitum, & ipsius Isaaci vita integra (quam ex Moyse suo tum audierat Josephus) 185. an. intelliges illico quot annos colligat liber primus harum Originum, haud minus quam 3733. sive ͵γψλγ΄. ubi codices Josephi efferunt ͵γωλγ΄. anormi lemmate. Sed ut verum fatear, alterum illum Cainanem non amo, qui Abramum virum summum de loco decimo post Noe truderet, etiam Beroso, Eupolemo, Molone, Josepho, Zonara, Glyca, & centum aliis invitis. Neque quidem in hisce Originibus, (sicut non visitur in Synagogis Samaritarum aut Judæorum, aut in Chronicis Eusebii Cæsariensis, Juliive Africani) unquam comparuisse ullus credo. Quis enim scribarum Græculorum demum expungeret, quam potius illum asservaret D. Lucæ gratia? Mallem interim sphalma illud, quod videtur, Codicis Evangelici omittere, dum totis paginis dissertanti mihi opus fuerit & tempus. Vide tamen an prudens ac dignum sit cum nonnullis veterum ad ortum Abrami CIϽL. aut CICLII. annos computare à Diluvio: quod fiet si descenderit novus Cainan cum totis suis 130. annis, Semasque liberis dederit operam altero post diluvium elapsum anno, quo quidem pacto conspirant infensissimæ sectæ, Samaritæ, Judæi Alexandrini, cætera natio Judæorum, & Ecclesia Christiana, contra unum Mattathiadem. Emendandus esset propterea Josephus hunc in modum, δευτέρῳ δ' ἔτει καὶ πεντηκοστῷ πρὸς χιλίοις. Accrescat porro ille numerus, 100. annis Abrami, 185. Isaaci, nec non 2256. inter Orbem primo conditum & submersum, [quot sane præter hunc verpum, Eutychius Patriarcha Alexandrinus, Georgius Homaidi filius, aliique agnoscunt,] patebit statim perioche libri primi Antiquitatum istarum annis 3593. sive ͵γφϟγ΄. Qui has literas noverint, norunt etiam facili neglectu in ω transire φ, & ϟ in λ. Ex illo calculo deduces ab Adamo ad imperium Artaxerxis Xerxe nati, quinquies mille annos, quod explicabant Biblia Hebraica ex sententia hujus historici. Præterea alios quidem numeros, & Josephi scriptis propiores hæc serio perpendenti mihi video provenire. Quandoquidem igitur codices nostri septem minus quam mille annos proponant inter Noe navigantis salutem & Abrami τέκνωσιν; permuta modo decem annos superfluos Semæ post Diluvium cum novem illis, quos ad Tharrum parentem pertinere memorant Judaica, Samaritana, Græca, cæteraque Mosaicæ legis exemplaria, emicabit tibi summa an. 992. aut scribenti Græce pro ϡϟβ΄. prodibunt πί. & ϟβ΄. simillima notatione; unde apud Josephum restitues, δευτέρῳ δ' ἔτει καὶ ἐνενηκοστῷ πρὸς ἐνακοσίοις: quomodo etiam in codicum Gallicorum aliquo scriptum esse ex Commentariis S. Petiti nuperrime edidici. Accedant adhuc anni 285. quot effluxisse ait ille Judæus ab Abramo nato ad obitum Isaaci, atque insuper 2256. ad Cataclysmum à rerum conditu, confient inde 3533. aut pro iniqua summa ͵γωλγ΄. plane ͵γφλγ΄. quantum annorum explicet lib. 1. harum Originum. Vel Abramum puta anno 170. Tharri prognatum, δευτέρῳ δ' ἔτει καὶ ἐνενηκοστῷ πρὸς χιλίοις μετὰ τὴν ἐπομβρίαν: capiet igitur liber 1. Antiquitatum annos 3633. seu ͵γχλγ΄. quo vix reperias quicquam Josepho convenientius, sive numeros ipsos spectes sive notas numerorum. Attamen vincat vestro arbitratu Arithmetica præstantissimi Vossii, locumque suum obtineat πρὸς τὰ κείμενα. A primordio vero rerum ad diluvium Samaritas numerare annos 1307. Judæos 1656. Josephum 2256. Interpretes LXXII. eorumque sequaces Demetrium Historicum, I. Africanum & mille alios, annos 2261. Eusebium denique dolo vix pio 2242. & compilatores ejus Nicephorum Constantinopolitanum, Georgium Tarasii Cancellarium tantundem, aut ignorare nefas aut oblivisci: tum etiam prætermissum fuisse Julio Chronographo, Josepho Christiano, Severo, aliisque, biennium Semæ Diluvio proximum, annosque adeo 940. tractari ab illis pro 942. Experiantur denique polyhistores ingenium suum, S. Bibliorum numeros, tum Josephi, I. Africani, Septimii Afri, Clementis, Theophili, Philonis, ac Demetrii omnes digerant, componant, versent, mutent, restituant, quo natalem annum Abrami tandem nobis justo calculo exhibeant; hanc enim periodum multo difficillimam continet Chronologia sacra. *Bern.* Ita in *Editis* & *MSS.* tam *Græcis* quam *Latinis*, & ab illis *Zonaras, P. Comestor*, & *alii.* Ἐννεακοσίοις N. ἑκατὸν καὶ χιλίοις *V.*

x Ἑβδομηκοστῷ] Ea est sententia Hieronymi, Theodoreti, Procopii Sophistæ, illustris Vossii, & meliorum Theologorum, ut Abramus vir esset annorum LXXV. cum parentem suum Charris defunctum sepultumque Divino admonitu relinqueret, ex Gen. 12. & Act. 7. & Philone p. 415. atque etiam vita tota Patrum suorum ὀλιγοχρονιώτερος pareret, quod de illo idem asserit Philo. ἑβδομηκοστῷ semper scriptum, semper cusum fuit usque ad hos typos; veruntamen qua etiam ratione id apud Josephum possit defendi alibi disputamus. *Bern.* Τριακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ *V.*

y Εἰκοστὸν] Ἐνάτον αὐτὸς καὶ ἑκ. *N.* & *V.*

z Ἔτος ἤδη γεγονὼς] Libri omnes Josephi, εἰκοστὸν αὐτὸς καὶ ἑκατοστὸν ἔτος: nisi quod ἔτος à prelis suppressum fuerat. Novenarium huc numerum adjecimus, qui Hebraico Volumini hæserat, magno arbitrio adjuti. Amissis autem centum annis, *West.* 1. *Bal.* & alii pauci editorum, Nachori parenti adscripserunt an. 28. ex versione B Hieron. *Bern.* Illud ἔτος è *MSS.* in *Editis* deerat.

a Ἐγέννησε.] Ἐγέννησε Σέρουγον· Συγ. male in *Samb. Cas.* & *Bas.* in *aliis* rectius omittitur Σέρουγον.

b Δεύτερον] Annos Serugi & Ragavi permutant codices cuncti Josephi Latinique Græcique, contra utrumque volumen Hebraicum, & versionem τῶν ό. unde crebuit fides hunc primum genuisse 130. anno ætatis suæ, Serugum biennio tardius: verum in hac serie aliquid scribarum socordiæ imputandum video, quia ab imo gradu procederet, sicut illa Moysis à supre-

κον, γεννηθεὶς αὐτῷ ὑπὸ [c] Σάλου τριακοστὸν ἔτος ἔχοντος καὶ ἑκατοστόν· [d] ὃν Ἀρφαξάδης [e] ἐτέκνωσε κατὰ πέμπτον καὶ τριακοστὸν [f] τῆς ἡλικίας ἔτος πρὸς τοῖς ἑκατόν. [g] Σήμου δὲ υἱὸς Ἀρφαξάδης ἦν, μετὰ ἔτη [h] δύο καὶ δέκα τῆς ἐπομβρίας γενόμενος. Ἄβραμος δὲ εἶχεν ἀδελφοὺς Ναχώρην καὶ Ἀράνην. τούτων Ἀράνης μὲν, καταλιπὼν υἱὸν Λῶτον καὶ [i] Σάρραν καὶ [k] Μελχὰν θυγατέρας, ἐν Χαλδαίοις ἀπέθανεν, ἐν πόλει [l] Οὐρῆ λεγομένῃ τῶν Χαλδαίων. καὶ τάφος αὐτοῦ μέχρι νῦν [m] δείκνυται. γαμοῦσι δὲ τὰς ἀδελφιδάς· Μελχὰν μὲν Ναχώρης, Σάρραν δὲ Ἄβραμος. Θάρρου δὲ μισήσαντος τὴν Χαλδαίαν διὰ τὸ Ἀράνου πένθος, μετοικίζονται πάντες εἰς [n] Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας· [o] ὅπου καὶ Θάρρον τελευτήσαντα θάπτουσιν, ἔτη βιώσαντα πέντε καὶ διακόσια. [p] συνετέμνετο γὰρ ἤδη τοῖς ἀνθρώποις κατ᾽ ὀλίγον τὸ ζῆν, καὶ βραχύτερον [q] ἐγίνετο, μέχρι τῆς [r] Μωϋσέως γενέσεως· μεθ᾽ ὃν ὅρος ἦν τοῦ ζῆν ἑκατὸν ἔτη πρὸς τοῖς εἴκοσι, τοῦθ᾽ ὁρίσαντος τοῦ Θεοῦ, ὅσα καὶ Μωϋσῆν συνέβη βιῶναι. Ναχώρῃ μὲν οὖν ἐκ τῆς Μελχᾶς ὀκτὼ παῖδες [s] ἐγένοντο· [t] Οὖξος, Βαοῦξος, [v] Καμούηλος, [x] Χάζαδος, [y] Ἀζαυος,

simo supra centesimum genuit Phalecum, ipse de Sale prognatus annum nato tricesimum & centesimum: quem Arphaxades genuit quinto & tricesimo ætatis anno supra centesimum. Semæ autem filius Arphaxades erat, natus post annos duodecim à diluvio. Abramus autem fratres habuit Nachoren & Aranen. Ex his Aranes quidem, relinquens Lotum filium cum filiabus Sarra & Melcha, inter Chaldæos est mortuus, in urbe quæ Ure Chaldæorum vocatur. & usque nunc sepulchrum ejus ostenditur. Neptes autem ex fratre duxerunt uxores; Melcham quidem Nachores, Sarram vero Abramus. Cæterum cum Tharrus odio haberet Chaldæorum terram propter *acerbum* luctum Aranæ, omnes simul migraverunt Charram Mesopotamiæ: ubi etiam Tharrum defunctum sepeliunt, cum annos ducentos & quinque vixisset. *Tharrus vixit annos CCV.* Jam enim paulatim recisa fuit vita hominum, breviorque facta usque ad ortum Moysis: post quem vitæ terminus annorum erat centum & viginti; eosdem *annos in vitæ spatium* statuente Deo, quos & Moysen vixisse contigit. *Humanæ vitæ terminus à Moyse, anni CXX.* Itaque Nachores è Melcha octo filios suscepit; Uxum, Baüxum, Camuelum, Chazadum, Azavum, *Familia Nachoris. Gen. c. 22.*

premo descenderat; imo notat Cl. Bosius in codice Sambuci ad hunc locum nomenque Ῥάγαυος, quidpiam desiderari. Servabis tamen numeros sacros, ut fas est, hac emendatione. Ῥαγαύῳ δὲ Σερούχος τίκτεται περὶ ἔτος δεύτερον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑκατοστόν, ὃς Ναχώρην ἔσχεν ἔτη τριάκοντα γεγονὼς πρὸς τοῖς ἑκατόν· ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἔτεσι καὶ Ῥάγαυον Φάλεκος ἔσχεν. Pro vulgato Σερούχῳ δὲ Ναχώρης τίκτεται &c. Schotanus denique ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς transformat ἐν δὲ τοῖς τριάκοντα, & quod multo atrocius factum, omnes centurias hujus computi, tanquam male magnos numeros, delendas decrevit, contra omnes codices Græcos & meliores Latinos. Quamvis autem lectionem Græcam ad mentem D. Vossii quatenus immutari placuit: Latina tamen hujus paragraphi curate exegi ex ipsis membranis Epiphanii. *Bern.*

c Σάλου] Ita placuit *Bernardo.* Σάλα *Big.* & *Cas.* Σαλᾶ *Samb.* & *Vat.* Σέλου *Bas.* & *G.*

d Ὃν Ἀρφαξάδης] Hic nonnulli volunt Canainis Junioris annos inseri, ut *Zonaras, Eustathius Antioch.* & *Is. Vossius.* De eo videsis Opuscula *Petri de Marca*, p. 43.

e Ἐτέκνωσε] Al. ἐγέννησε.

f Τῆς ἡλικίας] Illa τῆς ἡλικίας è *Codd. MSS.* desunt in *Editis* & *Vet. Interpr.*

g Σήμου δὲ] Σήμα *Bas.* & *Gen.* quod Dorismum sapit. *Samb.* communius σημᾶ; quin solet ille codex nominum Hebraicorum ultimas syllabas roborare. *Bern.* Σήμα *Bas.* & *G.* Σημᾶ *Samb.* & *Vat.*

h Δύο καὶ δέκα] Δώδεκα *Bas.* & *Gen.* δύο καὶ δέκα *Big. Samb.* & *Cas. duodecim*, *Epiphanii* potiora & plura exemplaria, ut Voss. 1. Star. & West. 2. Mert. Vig. Bal. Goul. Adde illis historiam Scholasticam Petri: *Josephus autem dicit, Sem filius Arphaxad natus est post annos duodecim facti diluvii: quod forte vitium scriptoris est.* Typographi Colonienses & *Bas.* substituerunt *duo*, religione Hebraici voluminis. Quinetiam de Epiphanio jam monere visum est, nonnulla excusorum exemplarium, ut Bal. Col. & Bas. atqui scripta nulla præter West. 1. per stemma illud Divini Abrami ad numeros versionis Hieronymianæ conformari penitus & restringi. *Bern.* *Al.* δώδεκα.

i Σάρραν] שרה Pulchrum nomen & princeps istius sexus viriliter efferebant Philo & Josephus; unde apud *Big. Samb. Hen.* & *Cas.* tum Zonaram & Eustath. σάρρα extat; sed mollius Græci plerique σάρα & cum his *Bas.* & *Gen.* Mox μελχὰν *Bas. Gen. Hen.* & *Eustathius* σὺν τοῖς ό. sicut ἐχθρὰν legitur. *Samb.* & *Big.* potius μελχᾶν, ritu ἀθλῶν. Imo μελχὰν θυγατέρα, *Hen.* solus. *Bern.* Ita in *MSS. Zonara* & *Eustathio.* in *Editis* mollius Σάρα.

k Μελχὰν] *Al.* Μελχᾶν.

l Οὐρῇ] Οὐρῆ *Big. Samb. Eustathiusque* MS. Cl. Vossii. Onkelosus similiter forma Chaldaica אוריא. Οὐρη *Bas.* & *Gen.* G. Syncello pag. 95. ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλδαίων, ἐν Σοὺρ (l. Οὐρ) τῇ πόλει. Οὐρ G. Cedrenus. χωὸ Is. Vossius ex LXXII. Οὐρ Eusebius ex Onomastico Hebraico Philonis, licet ipse Philo legerat in tralatione LXXII. virali ἐκ τῆς χώρας τῶν Χαλδαίων. Quid si illi etiam scripserant, Gen. 11. & alibi, ὀρχόης seu ὀρχῆς τῶν Χαλδαίων. Hanc autem civitatem οὐρίην appellatam testatus est etiam Eupolemus in historia Judæorum Babyloniorum, nec non καμαρίνην, h. e. πόλιν νεωκόρων seu urbem Hierophantarum, כמרים & forma patria כומרניא: quinimo sedes illa אוריא, τῶν φώτων (quales erant Assyriorum Sacerdotes, viri consulti & πεφωτισμένοι,) οὐρίη nomine congruo vocabatur. Sed me tempero à charta Josephi. *Bern.* Ita *Big.* & *Samb.* Οὐρῆ. *Vat.* Οὐρῃ *Bas.* & *G.* Vide *Is. Vossium* de LXX. *Interpr.* p. 36.

m Δείκνυται.] Admonet Ill. Vossius, post Georgium Syncellum hæc verba Eustathii ex Josepho fuisse descripta, Δείκνυται. ἀπέθανε δὲ ὁ Ἀρὰν ἐν τῷ ἐμπυρισμῷ, ᾧ ἐνεπύρισεν Ἄβραμ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ εἰσελθεῖν ἐξελέσθαι αὐτά. Γαμοῦσι δὲ &c. Audi vero quæ dicit Georgius Abbas in Chronico. p. 98. Τὰ δὲ εἴδωλα τοῦ πατρὸς συλλέψας ὁ Ἀβραὰμ κατέκαυσε σὺν τῷ οἴκῳ· συγκατεκαύθη δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ Ἀρρὰν ὁ ἀδελφὸς Ἀβραὰμ σβέσαι τὸ πῦρ σπουδάζων. ἐνουθέτει δὲ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀποστῆναι τῆς εἰδωλολατρείας καὶ εἰδωλοποιίας, ὥς φησιν ὁ Ἰώσηπος: nisi legere fas sit ὁ Εὐσέβιος ad hanc periodum. Tum alter Georgius de eodem facinore disserens, Λανθάνει νυκτὸς ὁ Ἀβραὰμ τῶν εἰδώλων ἐμπρήσας τὸν οἶκον. αὐτῶν δὲ ἐξαναλουμένων, οἱ ἀδελφοὶ νοήσαντες ἀναπηδῶσι, βουλόμενοι ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἐξελέσθαι τὰ εἴδωλα. φιλοτιμότερον δὲ ὁ Ἀρὰν τῷ πράγματι προσφερόμενος, ἐν μέσῳ διαφθείρεται τοῦ πυρός. Quinimo ante hos omnes Eusebius Pamphili, ut verisimile est, Ἐνεπύρισεν Ἀβραὰμ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ συγκατεκαύθη αὐτοῖς ὁ Ἀρρὰν θέλων σβέσαι τὸ πῦρ ἐν νυκτί. Tum etiam p. 95. Chronogr. suæ Georgius, Ὤφθη μὲν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἔτι ὄντι, ἀποστρεφομένῳ τε τὰ τοῦ πατρὸς εἴδωλα, ὡς πολλαχοῦ ἱστορεῖται, ἃ καὶ ἀνέπρησεν ἐν νυκτὶ, ὥς φασιν, καὶ συγκατεκαύθη αὐτοῖς Ἀρρὰν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, σβέσαι θέλων τὸ πῦρ ἐνώπιον τοῦ Θάρρα, ὥς φασιν· ἀντιτλομένης τούτῳ καὶ τῆς γραφῆς· ὅτι καὶ ἀπέθανεν Ἀρρὰν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θάρρα ἐν τῇ γῇ ᾗ ἐγεννήθη, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλδαίων, ἐν Σοὺρ τῇ πόλει. καὶ ἐξῆλθε Θάρρα σὺν Ἀβραὰμ, τοῦ ἐλθεῖν εἰς γῆν Χαναάν· καὶ μεταγνοὺς ᾤκησεν ἐν Χαρρὰν, εἰδωλομανῶν ἕως θανάτου αὐτοῦ. Eadem plane narrat, Gregorius scriptor Syrus, p. 20. *Bern.* Hodiernis *Josephi* exemplaribus nonnulla abesse existimat *Is. Vossius*: quæ ex *Eustathio Antiocheno*, qui *Josephum* licet dissimulato nomine sequutus est, ita resarcit; δείκνυται. ἀπέθανε δὲ ἐν τῷ ἐμπυρισμῷ, ᾧ ἐνεπύρισεν Ἀβραὰμ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν ἐξελέσθαι αὐτά. γαμοῦσι &c. Verba intermedia non esse adsuta ab *Eustathio*, sed è *Josepho* descripta, inde constat quod *Syncellus* (p. 98.) eandem memorans historiam *Josephum* testem citet.

n Χαρρὰν] חרן, χαρρὰν *Bas.* & *Gen.* χερρὰν, *Hen.* χαρβὰν, *Big. Samb. Cas. Epiphanius*, & LXXII. Interpretes & D. Lucas, Arabice حران. Gentium historicis Κάρραι urbs eadem, quod Eusebius aliique adnotarunt. *Bern.* Ita ex quatuor *MSS. Vet. Interpr. aliisque.* Χαρρὰν *Bas.* & *G.* Vide *Cl. Cellarii* Geogr. Antiq. vol. II. p. 444.

o Ὅπου καὶ] Ita in *MSS.* in *Editis* ὅπου δέ.

p Συνετέμνετο] Sic quatuor MSS. συνετέτμητο *Hen. Bas.* & *G.* De vita hominum contracta videsis *Josephum* p. 10. v. 27.

q Ἐγίνετο,] Ita *Vat.* & *Eustath.* ἐγένετο *aliis.*

r Μωϋσέως] Sic *Vat. Samb.* & *Eustath.* in *Editis*, *aliisque* Μωσέως.

s Ἐγένοντο·] Al. ἐγίνοντο.

t Οὖξος,] Οὖζος *Samb.* Οὖξος *Bas.* & *G. Epiphanius*, *Uxos.* Ὢξ LXXII. Doctores, Philo, Eusebius, Hieronymus ab illis, sed à Judæis idem *Hus*, עוץ. Importuni sunt Schotani Bosiique Οὖτος & Οὖζος. Nomen proximum בוץ, Βαοῦξος Græca, *Baux* meliora efferunt Latinorum exemplarium; nec non Hieronymus ex Eusebio & LXXII. Interpr. Eat idcirco Βοῦζος Schotani, quo hinc velit. Pauci intelligunt naturam literæ Z. *Bern.*

v Καμούηλος,] Rescripsi καμούηλος. *Epiphanius* edidit pariter *Camuel*, sicut postulant Judæi, Græci, Latini, omnes S. literarum Interpretes. μαούηλος cernimus in typothesia *Bas.* & *Gen.* μαθούηλος apud *Big. Samb.* & *Cas.* utrumque ἀδόκιμον. Sequitur corruptum diu nomen ζάχαμος apud cunctos codices Græcos, & vetustos Latinorum pro חשד Hebr. χαζὰδ aut χάζαθ Græcorum, *Chazat* Hieronymi ex Eusebio, *Cased* ejusdem interpretis ad sacram paginam. Reddo veterem Josepho scriptionem χάζαδος, ubi alii malunt χάταδος. *Bern.* Ita ex *Vet. Interp.* Μαούηλος in *Editis.* Μαθούηλος in MSS.

x Χάζαδος,] Sic ex *Hebr.* Χασὰδ aut Χατὰθ *Græcorum.* In *Josephi* codicibus corrupte Ζάχαμος.

y Ἀζαυος,] Ἀζαυος *Cas. Epiphanius*, & Schotanus. ἄζαβος, levissima mutatione *Big.* & *Samb.* ἄζαυος literæ Beta petiolo nimio, *Bas.* & *Gen.* חזו Hebr. ἀζαῦ Viri Ecclesiastici, post LXXII. Ju-

vum, Pheldam, Iadelpham, Bathuelum. Isti quidem legitimi Nachoræ filii fuêre: nam Tabæus, & Gaamus, & Tavaus, & Machas, ipsi ex Ruma concubina nati sunt. Bathuelo autem, uni è Nachoræ filiis legitimis, nascitur Rebecca filia, & Labanus filius.

[z] Φελδᾶς, Ἰαδέλφας, Βαθούηλος. οὗτοι μὲν Ναχώρου παῖδες γνήσιοι· [a] Ταβαῖος γάρ, καὶ [b] Γάαμος, καὶ [c] Ταύαος, καὶ Μάχας, ἐκ Ῥουμᾶς παλλακῆς αὐτῷ γεγόνασι. Βαθουήλῳ δέ, [d] τοῦ Ναχώρου γνησίων παίδων, γίνεται Ῥεβέκκα θυγάτηρ, καὶ Λάβανος υἱός.

VIII.

CAP. VII.

Quomodo Abramus, generis nostri auctor, è Chaldæorum terra profectus, habitavit regionem quondam Chananæam, quæ nunc Judæa appellatur.

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς Ἄβραμος, ὁ πρόγονος ἡμῶν, ἐξελθὼν ἐκ τῆς Χαλδαίων γῆς, κατέσχεν τὴν τότε μὲν Χαναναίαν, νῦν δὲ Ἰουδαίαν λεγομένην.

Abramus cum Loto sibi adoptato Chaldæam relinquit, annos natus LXXV. Gen. c. 12.

ABramus autem Lotum fratris sui Aranæ filium, Sarræ vero conjugis suæ fratrem, adoptavit, quod dubiam haberet spem liberorum legitimorum: cumque jam esset annorum septuaginta & quinque, è Chaldæa discessit, Deo jubente ut in Chananæam concederet, quam etiam ipse incoluit & posteris reliquit; vir rerum omnium intelligentia & audientes persuadendi vi pollens, & de quibus conjecturam faceret *à vero* raro aberrans. Propterea, cum ob virtutem præ cæteris sapiens haberi cœpisset, vulgo receptam de Deo opinionem innovare & *in melius* mutare secum statuit. Primus itaque ausus est declarare unum esse Deum rerum omnium opificem: de cæteris vero si quid ad felicitatem *vel minimum* conferat, *illud* ex hujus mandato unumquodque præbere, non ex vi sibi propria & *innata*. Hæc vero conjiciebat ex iis quæ in terra marique contingunt, quæque sol aut luna patitur, & ex omnibus quæ cœlo accidunt *mutationibus*. „Nam si (*inquit*) „vis illis insita esset, *certe* curam ordinis sui con„servandi haberent: ea vero *res istas* destitutas „esse manifestum est. neque enim ad nostram u„tilitatem suapte virtute fretæ operam confe„runt: sed imperantis potestati obsequium præ„stant: cui soli honorem & gratias tribui par „est.„ Propter ista cum Chaldæi & alii Mesopotamiæ incolæ contra ipsum seditionem agitarent, *inde* migrare factu optimum existimans, Deo volente & adjuvante terram Chananæam possedit. Illicque constitutus aram exstruxit, & hostiam Deo immolavit.

Summus hic Philosophus Auctorem Rectoremque unum Universi contra Magos mature asseruit.

Abramum laudant meliores gentium historici, Berosus, Hecatæus, Nicolaus Damascenus.

2. Berosus autem Abrami parentis nostri, suppresso tamen nomine, his verbis meminit; „decima post diluvium ætate apud Chaldæos vir „exstitit justus & eximius, rerumque cœlestium

ΑΒραμος δὲ Λῶτον τὸν Ἀράνου τοῦ ἀδελφοῦ υἱόν, τῆς δὲ γυναικὸς αὐτοῦ Σάῤῥας ἀδελφόν, εἰσεποιήσατο, γνησίου παιδὸς ἀπορῶν· καὶ καταλείπει [e] τὴν Χαλδαίαν, ἑβδομήκοντα καὶ πέντε γεγονὼς ἔτη, τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος εἰς τὴν Χαναναίαν μετελθεῖν, ἐν ᾗ καὶ κατῴκησε καὶ τοῖς ἀπογόνοις κατέλιπε, δεινὸς ὢν συνιέναι τε περὶ πάντων, καὶ πιθανὸς τοῖς ἀκροωμένοις, περί τε ὧν εἰκάσειεν οὐ [f] διαμαρτάνων. διὰ τοῦτο καὶ φρονεῖν ἐπ᾽ ἀρετῇ [g] μείζω τῶν ἄλλων ἠργμένος, καὶ τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν, ἣν ἅπασι συνέβαινεν εἶναι, [h] καινίσαι καὶ μεταβαλεῖν ἔγνω. [i] πρῶτος οὖν τολμᾷ Θεὸν ἀποφήνασθαι δημιουργὸν τῶν ὅλων ἕνα· [k] τῶν δὲ λοιπῶν εἰ καί τι πρὸς εὐδαιμονίαν συντελεῖ, κατὰ προσταγὴν τὴν τούτου παρέχειν ἕκαστον, καὶ οὐ κατ᾽ οἰκείαν ἰσχύν. εἴκαζε δὲ ταῦτα τοῖς τῆς γῆς καὶ θαλάττης παθήμασι, τοῖς τε περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, καὶ πᾶσι τοῖς κατ᾽ οὐρανὸν συμβαίνουσι. [l] „δυνάμεως γὰρ αὐτοῖς παρούσης, καὶ προνοῆσαι τῆς καθ᾽ αὑ„τοὺς εὐταξίας· [m] ταύτης δ᾽ [n] αὖ ὑστεροῦντας, φανε„ροὺς γίνεσθαι. μηδ᾽ ὅσα πρὸς τὸ χρησιμώτερον ἡμῖν „συνεργοῦσι κατὰ τὴν αὐτῶν ἐξουσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ „κελεύοντος ἰσχὺν ὑπουργεῖν· ᾧ καλῶς ἔχει μόνῳ „τὴν τιμήν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀπονέμειν.„ δι᾽ ἃ τῶν Χαλδαίων τε καὶ τῶν ἄλλων Μεσοποταμιτῶν στασιασάντων πρὸς αὐτόν, μετοικεῖν δοκιμάσας, κατὰ βούλησιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ τὴν Χαναναίαν ἔσχε γῆν. [o] ἱδρυθείς τε αὐτόθι, βωμὸν ᾠκοδόμησε, καὶ θυσίαν ἐπέλεσε τῷ Θεῷ.

β'. Μνημονεύει δὲ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβράμου [p] Βηρωσσός, οὐκ ὀνομάζων, [q] λέγων δ᾽ οὕτως. „μετὰ τὸν κα„τακλυσμὸν δεκάτῃ γενεᾷ, παρὰ Χαλδαίοις τις ἦν δί„καιος ἀνὴρ [r] καὶ μέγας, καὶ τὰ οὐράνια ἔμπειρος.„

Ἑκα-

---

dæos. *Bern.* Ita ex *Hebr.* & *Vet. Interpr.* levicula mutatione Αζαῦος *Big. Samb.* & *Vat.* Αζαμος *Bas.* & *G.*

z Φελδᾶς,] Φέλδας, ἰάδελφας פלדש, וידלף *Bas.* & *Gen.* ἰαδελφᾶς, ἰαδοφᾶς *Big. Samb.* & *Cas.* φαλδὰς, ἰελδὰφ, LXXII. Metaphrastæ. *Hadelphas, Haduphas*, Epiphanius, *Pheldas. Jedaaph*, Hieronymus in Chronicis, sed in potiore opere *Pheldas & Jedlaph.* Bern. Ιαδελφᾶς, Ιαδοφᾶς *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* Φαλδὰς, Ιελδὰφ LXX.

a Ταβαῖος] Ex טבח, ταβαῖος. Epiphanius, *Tabæus*, Post hunc γάδαμος *Big. Samb. Cas.* & *Gen.* tum etiam Epiphanius, errore exscriptorum valde vetusto: aut in hac prosapia haud castissima forte legerat Josephus feriante lumine נרם pro vero nomine גחם sive LXXII. γαὰμ; ita etiam Philoni Eusebioque in Onomasticis scriptum. Hac de causa γαάμος reposui apud Josephum; alii potius γάχαμος, quibus nihil invideo. *Bern.*

b Γάαμος,] Ex Γαὰμ in LXX. *Philone* & *Eusebio* in Onomasticis, Γάαμος fecit *Bernardus.* Γάχαμος volunt *Alii.* Γάδαμος in *MSS.* & *Editis.*

c Ταύαος,] Hebræa veritas habet תחש, τοχὸς LXXII. atque Hieronymus ab Euseb. *Tochos*, ubi noster Ταύαος, & Epiphanius *That.* Verum Schotanus adhuc restituere τάχασος, mallem ipse ταῦσος. Dein concubinæ nomen Rumæ reticet interpres Scholasticus. *Bern.* Τάουαος *Vat.* Τάχασος malit *Schotanus.* Ταῦσος *Bernardus.*

d Τοῦ Ναχώρου] Τῷ *Samb.* & *Big.*

e Τὴν Χαλδαίαν,] Τὴν Χαῤῥαίαν malit *Petitus* ex *Philone.*

f Διαμαρτάνων.] Ita in *MSS.* sonantius. in *Editis* διαμαρτῶν.

g Μείζω] Sic in *MSS.* in *Editis* μεῖζον.

h Καινίσαι] Restitui ex libris scriptis *Big. Samb.* & *Cas.* Epiphanio adprobante, qui reddidit Latine *innovare.* Alii καὶ καινίσαι, unde Star. & West. 2. & *innovare* veteres Typi, καὶ νικῆσαι. *Bern.* Ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ νικῆσαι *Bas.* & *G.*

i Πρῶτος] Male Eustathius, G. Cedrenus, aliique quasi ex nostro μόνος οὗτος δημιουργὸν τῶν πάντων θεὸν ἀπεφήνατο εἶναι. Consentiunt enim libri nostri in πρῶτος, sed & Zonaras, πρῶτος ἔγνω θεὸν ἕνα, τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν. Tum Eusebius, Πρῶτος ἀβραὰμ δημιουργὸν τῶν ὅλων τὸν θεὸν ἀνεκήρυξεν. Quin ipse ad hos Cedrenus p. 30. καθὼς δὲ φησὶν ὁ Ἰώσηπος, πρῶτος ἀβραὰμ δημιουργὸν τὸν θεὸν ἐκήρυξε. *Bern.*

k Τῶν δὲ λοιπῶν] *Cæterorum quantumvis quid ad felicitatem conferat, ipsius jussu conferre singula & non propria virtute.* Quum enim iis potentia adsit etiam providendi, ut ipsa optimo ordine moveantur, atque ea in ipsis non sit: clarum esset quod ne ea quidem, quæ, ut nobis melius sit, agunt, sua potestate sed imperatoris virtute subministrent. *Cocc.*

l „Δυνάμεως] Rectius hæc intellexit Pseudo-Eustathius, quam Epiphanius aut Gelenius. Ait enim, διὰ τί δὴ ἰσχύος οὔσης ἐν αὐτοῖς τῆς ἑαυτῶν εὐταξίας, προνοοῦν, ἀλλ᾽ ὑστεροῦντα ταύτης ἐκ γοῦν τούτων γινώσκειν ἔξεστιν, ὅτι οὐ κατ᾽ ἰδίαν ἰσχὺν συντελεῖ, εἰ καὶ δοκεῖ εὐεργετεῖν τοὺς ἀνθρώπους οὐ μικρῶς· ἀλλὰ κατὰ βούλησιν τοῦ ποιήσαντος. Πρὸς γοῦν τὴν δόξαν αὐτοῦ ταύτην οἱ χαλδαῖοι, καὶ οἱ τὴν μεσοποταμίαν οἰκοῦντες διεφέροντο, καὶ ἀντεῖχον αὐτῷ· καὶ ἀναστὰς ἐκεῖθεν κατὰ πρόσταγμα θεοῦ, τὴν γῆν τῶν χαναναίων κατῴκησε. Hæc ille. *Bern.* Hæc non male explicat *Eustathius* ad Hexaëm. p. 58.

m Ταύτης δ᾽] Hoc de loco videsis *Eustathium* in Hexaëmeron, p. 58.

n Αὖ ὑστεροῦντας,] Voculam αὖ restitui è *Cod. Samb. Bern.*

o Ἱδρυθείς] Ἱδρυθεὶς δέ τε αὐτόθι *Vat.*

p Βηρωσσός,] Βηρωσὸς *Hen.* atque *Berosus* in *Vet. Interpr.*

q Λέγων δ᾽ οὕτως·] Ita ex *MSS.* in *Editis* λέγων οὕτως· μετὰ δὲ τὸν κ.

r Καὶ μέγας,] Illud καὶ etiam ex *MSS.* & *Eusebio.*

s Πλεί-

Ἑκαταῖος δὲ καὶ τοῦ μνηθῆναι [s] πλεῖόν τι πεποίηκε· βιβλίον γὰρ περὶ αὐτοῦ συνταξάμενος [t] κατέλιπε. Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν λέγει οὕτως· [v] „ Αβράμης ἐβασίλευσε Δαμασκοῦ, ἔπηλυς σὺν „ στρατῷ ἀφιγμένος ἐκ τῆς γῆς τῆς ὑπὲρ [x] Βαβυλῶνος, „ [y] Χαλδαίων λεγομένης. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ χρόνον, [z] ἐξα„ναστὰς καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας σὺν τῷ σφετέρῳ λαῷ, „ εἰς τὴν τότε μὲν Χαναναίαν λεγομένην, νῦν δὲ Ἰου„δαίαν, μετῴκησε, καὶ οἱ ἀπ᾽ ἐκείνου [a] πληθύναντες. „ περὶ ὧν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ διέξειμι τὰ ἱστορούμενα. „ [b] Τοῦ δὲ Ἀβράμου ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ [c] Δαμασκηνῇ τὸ ὄνομα δοξάζεται· καὶ κώμη ἀπ᾽ αὐτοῦ δείκνυται, Ἀβράμου οἴκησις λεγομένη.

„ peritus. „ Hecatæus vero non ejus tantum obiter meminit, ſed juſtum de eo volumen ſcriptum reliquit. Nicolaus autem Damaſcenus quarto Hiſtoriarum libro hunc in modum loquitur: „ in „ Damaſco regnavit Abramus, qui advena cum „ exercitu illuc venerat ex regione, quæ, ſupra „ Babylonem ſita, Chaldæorum dicitur. At non „ multo poſt tempore, cum ſua multitudine etiam „ hinc emigrans, in terram quæ tunc Chananæa, „ nunc vero Judæa nominatur, ſedem tranſtulit, „ una cum iis qui ab eo orti ſunt plurimi, quo„rum hiſtoriam in alio libro perſequor. „ Abrami vero nomen etiam nunc in Damaſcena regione celebre eſt; monſtraturque *illic* vicus, qui ab eo dicitur Abrami habitaculum.

Decima poſt Diluv. generatione emicuit ille Patriarcha.

Domus Abrami in Syria Damaſcena.

ΚΕΦ. η´.

Ὅτι λιμοῦ τὴν Χαναναίαν καταλαβόντος, εἰς Αἴγυπτον ἀπῆρεν· καὶ, διατρίψας ἐν αὐτῇ τινα χρόνον, ὑπέστρεψεν ὀπίσω.

Λιμοῦ δὲ [d] χρόνοις ὕστερον τὴν Χαναναίαν καταλαβόντος [e] Ἀβράμου, [f] Αἰγυπτίους εὐδαιμονεῖν πυθόμενος, διαίρειν πρὸς αὐτοὺς ἦν πρόθυμος, τῆς τε ἀφθονίας [g] τῆς ἐκείνων μεθέξων, καὶ τῶν ἱερέων ἀκροατὴς ἐσόμενος, ὧν [h] λέγοιεν περὶ Θεῶν· ἢ γὰρ κρείσσοσιν [i] εὑρεθεῖσι κατακολουθήσειν, ἢ [k] μετακοσμήσειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βέλτιον, αὐτὸς ἄμεινον φρονῶν. ἐπαγόμενος δὲ καὶ τὴν Σάῤῥαν, καὶ φοβούμενος τὸ πρὸς τὰς γυναῖκας τῶν Αἰγυπτίων [l] ἐπιμανὲς, μὴ διὰ τὴν εὐμορφίαν τῆς γυναικὸς ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ἀνέλῃ, τέχνην ἐπενόησε τοιαύτην. ἀδελφὸς αὐτῆς εἶναι προσεποιήσατο, κἀκείνην τοῦτο ὑποκρίνασθαι (συμφέρειν γὰρ αὐτοῖς) ἐδίδαξεν. ὡς δ᾽ ἧκον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέβαινε τῷ Ἀβράμῳ καθὼς [m] ὑπενόησε. [n] τό τε γὰρ κάλλος ἐξεβοήθη τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. διὸ καὶ [o] Φαραώθης ὁ βασιλεὺς [p] τῶν Αἰγυπτίων, οὐ τοῖς περὶ αὐτῆς λεγομένοις ἀρκεσθεὶς, ἀλλὰ καὶ θεάσασθαι σπουδάσας, [q] οἷός τε ἦν ἅψασθαι τῆς Σάῤῥας. ἐμποδίζει δὲ ὁ Θεὸς [r] τὴν ἄδικον αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, νόσῳ τε καὶ στάσει τῶν πραγμάτων. καὶ [s] πυθομένῳ περὶ ἀπαλλαγῆς, κατὰ μῆνιν Θεοῦ τὸ δεινὸν [t] αὐτῷ παρεῖναι ἀπεσήμαινον οἱ ἱερεῖς, ἐφ᾽ οἷς ἠθέλησεν ἐνυβρίσαι τοῦ ξένου τὴν γυναῖκα. ὁ δὲ φοβηθεὶς [v] ἠρώτα τὴν Σάῤῥαν, τίς τε εἴη, καὶ τίνα τοῦτον ἐπαγάγοιτο· πυθόμενος δὲ τὴν ἀλήθειαν, τὸν Ἀβράμον παρῃτεῖτο· νομίζων γὰρ ἀδελφὴν, ἀλλ᾽ οὐ γυναῖκα αὐτοῦ, σπουδάσαι περὶ αὐτὴν, συγγένειαν αὐτοῦ ποιήσασθαι βουλόμενος, ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίσαι κατ᾽ ἐπιθυμίαν [x] ὡρ-

CAP. VIII. IX.

Quod, fame Chananæam premente, Abramus in Ægyptum eſt profectus: &, ibi aliquantiſper commoratus, retro unde venerat eſt reverſus.

Cum autem fames poſtea in terram Chananæam incubuiſſet, Abramus, audita Ægyptiorum felicitate, libenter ſeſe ad eos contulit; ut & ipſorum abundantia frueretur, & Sacerdotum de Diis opinionem acciperet: ſi meliora traderent, eos ſectaturus; ſin verius ipſe ſentiret, eos ad meliora traducturus. Cæterum cum & Sarram ſecum duceret, Ægyptiorum in feminas intemperiem metuens, ne *forte* rex ob venuſtatem conjugis eum perimeret, hujuſmodi artem excogitavit. Fratrem ejus aſſimulavit; atque illam (quod eorum intererat) hoc ipſum reſpondere monuit. Ut autem ventum eſt in Ægyptum, accidit Abramo haud ſecus ac ſuſpicatus eſt. Nam & omnium ſermone percrebuit uxoris ejus pulchritudo. unde & Pharaothes Ægyptiorum rex, iis quæ fama acceperat non contentus; ſed & ipſam videndi flagrans deſiderio, vehementius cupiebat Sarra potiri. Injuſtæ autem illius libidini Deus obſtitit, peſtilentiam & rerum perturbationem immittens. Ipſique ſciſcitanti, quid facto opus eſſet ut liberaretur, malum hoc ab ira Dei ortum eſſe, pronunciarunt ſacerdotes, quod in animo habuiſſet peregrini uxori injuriam inferre. Ille vero territus de Sarra quæſivit, & ipſa quæ eſſet, & quinam ille quem ſecum adduxerat. Cum autem veritatem audiſſet, ſemet Abrahamo excuſabat; *dicens*, quod, ſororem eſſe exiſtimans, non vero uxorem ejus, illi animum adjecerit, affinitatem cum eo volens contrahere, nulla autem ad eum injuria afficiendum libidine incitatus.

Dives frugum Ægyptus: laſcivi Ægyptii.

Formoſæ Sarræ acceſſum luit rex Pharaothes. Gen. c. 12.

---

s Πλεῖόν τι πεποίηκε·] Ex *Codd. Samb.* & *Vat.* πλέον τι *Baſ. G.* *aliique.*

t Κατέλιπε.] In *Editis* κατέλειπε.

v Ἀβράμης] Ἁβράμης tam aſpere *Samb.* & *Hen.* & *Busb.* vel etiam quando hoc grande nomen illi προπαρεξωὺσι ex uſu. ἀβράμης *Baſ. Gen.* & *Caſ.* ἀβραάμης ſcripturam fuiſſe Nicolai nobilis hiſtorici, cum Euſebio credo, & à divina quidem nominatione derivatam. Poſthæc ἀβραάμου retinent tam ſcripti libri quam editi Euſebii. *Bern.* Ἁβράμης aſpere *Samb. Hen.* & *Busb.* Ἀβράμης levius *Baſ. Gen.* & *Caſ.* Ἀβραμος *Vat.* Ἀβραάμης ſcripturam fuiſſe *Nicolai* ex *Euſebii* codicibus conjicit *Bernardus.*

x Βαβυλῶνος,] Euſeb. Præp. Ev. p. 417. citat Βαβυλῶνα. *Rel.*

y Χαλδαίων] Ita *Baſ. G. Hen. Epiphan.* atque *Euſeb.* Χαλδαίας *Big. Caſ. Samb.* & *Vat.*

z Ἐξαναστὰς] Sic ex *Epiphanio* & *Euſeb.* μεταστὰς *Big.* & *Caſ.* μεταναστὰς *Baſ. G. Hen.* & *Vat.*

a „ Πληθυνάντες.] Ex *Samb. Vat.* & *Euſebii MSS.* πληθύσαντες *Big. G.* & impreſſa *Euſebii.* πληθήσαντες *Baſ.* typothetarum forſan errore.

b Τοῦ δὲ Ἀβράμου] Τοῦ τε Ἀβραάμου *Euſeb.*

c Δαμασκηνῇ] Ita *Big. Samb. Caſ. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* Δαμασκηνῶν.

d Χρόνοις] Vocem χρόνοις, in *Editis* omiſſam, ex *Big. Samb. Caſ. Vat. Euſeb.* & *Vet. Interpr.* reſtituimus.

e Ἀβράμου,] Ἀβραμος *Samb.* & *Hen.* ἀβραάμης *Euſeb.* ed. ἀβραάμος idem MS. Subin τοὺς αἰγυπτίους *Big.* & *Samb.* & paulo poſt λέγοιέν τε impreſſi. Et Euſeb. MS. πειθόμενος vice πυθόμενος. *Bern.*

f Αἰγυπτίους] Τοὺς Αἰγυπτίους *Big. Samb.* & *Vat.*

g Τῆς ἐκείνων μεθέξων,] Τῆς ἐκεῖ μ. *Hen.*

h Λέγοιεν] Λέγοιέν τε in *Impreſſis.*

i Εὑρεθεῖσι] Εὑρεθεῖσιν αὐτοῖς *Big. Samb.* & *Caſ.*. εὑρεθεῖσιν κατακολουθήσειν αὐτοῖς *Vat.*

k Μετακοσμήσειν] Μετακομίζειν male in *Samb.* & *Hen.*

l Ἐπιμανὲς,] Deſideratur ἐπιμανὲς in *Editis.* ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* repoſuimus.

m Ὑπενόησε.] Ἐπενόησε *Baſ. G.* & *Vat.*

n Τό τε γὰρ κάλλος] Sic ex *Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* τὸ γὰρ *Samb. Caſ.* & *Vat.* pro αὐτοῦ, mox *Big.* αὐτῷ.

o Φαραώθης] illud Θ non eſt in nomine Ægyptiaco ΠΟΥΡΟ. verum Artapanus laudatus Euſebio præpar. Evang. IX. 18. etiam id inſerit ſcribens Φαρεθώνης. *Rel.*

p Τῶν Αἰγυπτίων,] Τοῖς Αἰγυπτίοις *Vat.*

q Οἷός τε] Οἷός τε ἅψασθαι *Vat.*

r Τὴν ἄδικον] Ita ex MS. τὴν ἀδόκιμον in *Editis.*

s Πυθομένῳ] Θυομένῳ legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

t Αὐτῷ παρεῖναι] Αὐτοῦ *Vat.*

v Ἠρώτα] Ita in *MSS.* πρῶτα τὴν Σ—— ἐπαγάγοιτο ἐρωτᾷ *Baſ.* & *G.*

x Ὡρμημένος.] Ὡρμηπάμενος *Vat.* ὁρμιμένος *Big.*

tus. Quin & ei multum pecuniæ dedit, & ut Ægyptiorum eruditissimis familiariter uteretur: quo factum, ut virtus ei, gloriaque ex ipsa illustrior extiterit.

2. Nam cum Ægyptii variis moribus essent delectati, & alii aliorum ritus verbis elevarent, mutuoque propterea odio tenerentur, ille cum singulis eorum conferens, sermonesque quibus sua tuerentur placita totos ipse respuens, inanes & veritatis plane expertes esse demonstravit. Quare ab iis in congressibus summa in admiratione habitus, tanquam vir sapientissimus, & qui non solum acri esset ingenio ad res perspiciendas, sed etiam aliis quæ docere suscepisset persuadendi vi polleret, eos & in Arithmetica instituit, & quæ ad Astrologiam spectant iisdem tradidit. Nam ante Abrami in Ægyptum adventum, in iis plane hospites erant Ægyptii: à Chaldæis enim in Ægyptum, indeque ad Græcos permanarunt.

Arithmeticam & Astrorum scientiam Abramus Ægyptios docuit; atque Græcos illi.

3. Postquam vero in Chananæam pervenit, terram cum Loto divisit, orta inter pastores contentione de pascuis: Loto tamen conditionem proposuit, optionemque permisit. Ipse autem loca montibus adjacentia, ab eo relicta, occupans, in urbe Chabrone habitavit. Illa autem septem annis est antiquior quam Tanis Ægypti. Lotus vero planitiem ad fluvium Jordanem, non procul ab urbe Sodomorum, habitavit; quæ tunc quidem bona erat, nunc vero Dei voluntate & ira disparuit. At causam *hujusce rei* loco suo ostendam.

Sodomis Loto concessis, Chabrone degit ὁ περάτης. Urbs illa septem annis ante Tanim condita. Gen. c. 13.

μημένος. δωρεῖταί τε αὐτὸν πολλοῖς χρήμασι, [y] καὶ συνεῖναι Αἰγυπτίων τοῖς λογιωτάτοις· τήν τε ἀρετὴν [z] αὐτῷ, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῇ δόξαν ἐντεῦθεν ἐπιφανεστέραν συνέβη γενέσθαι.

β'. Τῶν γὰρ Αἰγυπτίων διαφόροις ἀρεσκομένων ἔθεσι, καὶ τὰ παρ' [a] ἀλλήλοις ἐκφαυλιζόντων νόμιμα, καὶ διὰ τοῦτο δυσμενῶς ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους· [b] συμβαλὼν αὐτῶν ἑκάστοις, [c] καὶ διαπτύων τοὺς λόγους οὓς ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἰδίων, κενοὺς καὶ μηδὲν ἔχοντας ἀληθὲς ἀπέφαινε. θαυμασθεὶς οὖν ὑπ' αὐτῶν ἐν ταῖς συνουσίαις ὡς συνετώτατος, καὶ δεινὸς ἀνὴρ οὐ νοῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ πεῖσαι, λέγων περὶ ὧν ἂν ἐπιχειρήσειε διδάσκειν, τήν τε ἀριθμητικὴν αὐτοῖς χαρίζεται, καὶ τὰ [d] περὶ ἀστρονομίαν παραδίδωσι. πρὸ γὰρ [e] τῆς Ἀβράμου παρουσίας εἰς Αἴγυπτον, [f] Αἰγύπτιοι τούτων εἶχον ἀμαθῶς· ἐκ Χαλδαίων γὰρ ταῦτ' [g] ἐφοίτησεν εἰς Αἴγυπτον, ὅθεν [h] ἦλθε καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας.

γ'. Ὡς δὲ εἰς τὴν Χαναναίαν ἀφίκετο, μερίζεται πρὸς Λῶτον τὴν γῆν, [i] τῶν ποιμένων αὐτοῖς στασιαζόντων περὶ τῆς χώρας ἐν ᾗ νέμοιεν· τὴν ἐκλογὴν μέντοι καὶ τὴν αἵρεσιν ἐπιτρέπει τῷ Λώτῳ. λαβὼν δὲ αὐτὸς τὴν ὑπ' ἐκείνου καταλελειμμένην [k] ὑπώρειαν, [l] ᾤκησεν ἐν τῇ [m] Χαβρῶν πόλει. παλαιοτέρα δέ ἐστιν ἔτεσιν ἑπτὰ [n] πρὸ Τάνιδος τῆς Αἰγύπτου. Λῶτος δὲ τὴν πρὸς τὸ πεδίον κειμένην καὶ ποταμὸν Ἰορδάνην εἶχεν, οὐκ ἄπωθεν τῶν Σοδομιτῶν πόλεως· ἣ τότε μὲν ἦν ἀγαθή, νῦν δὲ ἠφάνισται κατὰ βούλησιν καὶ μῆνιν Θεοῦ. τὴν δὲ αἰτίαν κατὰ χώραν σημανῶ.

X.

CAP. IX.

Sodomitarum clades ab Assyriis prælio accepta.

ILlo tempore, cum Assyrii Asiæ imperio potirentur, res Sodomitarum valde florebant, divitiis illis crescentibus pariter ac abundante juventute. Regesque illis quinque erant, quorum dominatu tenebantur: Ballas, Barsas, Senabares, Symoborus, & Balenorum rex. suæ quisque ditioni præpositus. Istos Assyrii bello petierunt, exercituque quatuor in partes diviso eos obside-

Duces quatuor Assyrii quinque regulos Sodomitarum ad lacum Asphaltitin devincunt. Gen. c. 14.

ΚΕΦ. θ'.

Ἡ τῶν Σοδομιτῶν διαφθορά, Ἀσσυρίων αὐτοῖς ἐπιστρατευσάντων.

ΚΑτ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν Ἀσσυρίων κρατούντων τῆς Ἀσίας, Σοδομίταις ἤνθει τὰ πράγματα, εἰς τὸ πλεῖστον [o] ἐπιδεδωκότων αὐτῶν καὶ νεότητα πολλήν. βασιλεῖς τε αὐτοῖς πέντε διεῖπον τὴν χώραν· [p] Βαλλάς, [q] Βαρσάς, [r] Σεναβάρης, καὶ [s] Συμόβορος, ὅ, τε Βαλήνων βασιλεύς. μοίρας [t] δὲ ἦρχον ἕκαστος ἰδίας. ἐπὶ τούτους στρατεύσαντες Ἀσσύριοι, καὶ μέρη τέσσαρα ποιή-

σαντες

y Καὶ συνεῖναι] Καὶ συνῆν Samb. & Euseb, συνῆναι Big.

z Αὐτῷ] Neuter Editorum interposuerat αὐτῷ. Eusebius tamen MS. τήν τε ἀρ. αὐτῷ, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν δ' Edit. τήν τε ἀρ. αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δ. Bern. Ita ex *Eusebii MSS.* edidit *Bernardus.* in Cod. *Vat.* αὐτοῦ Deest vox αὐτῷ in *Bas.* & *G.*

a Ἀλλήλοις] Παρ' ἄλλοις *Samb.* & *Cas.* contra *Bas. Gen. Epiph. Euseb.* & ipsius Josephi mentem: quam hac paraphrasi, aperit Eustathius non veterrimus, Τοὺς μὲν αἰγυπτίους ἀλλήλοις ἀντιδοξοῦντας, καὶ τὰ νόμιμα ἑαυτῶν διαπτύοντας καὶ ἀνατρέποντας, ἀπέδειξεν ἀβραμος ἅπαντας αὐτοὺς μηδὲν ἀξιόλογον μηδὲ φρονοῦντας μηδὲ θεσπίζοντας. *Bern.* Sic *Bas. G. Epiph. Euseb.* & *Vet. Interpr.* ἀλλήλων *Vat.* ἄλλοις *Samb.* & *Cas.*

b Συμβαλὼν] Συμβάλλων *Vat.*

c Καὶ διαπτύων] Διαπτύσσων viri magni conjectura haud præclara. Statim μηδὲν ἀληθὲς ἔχοντας, *Samb.* & *Eusebii* impressa. *Bern.*

d Περὶ ἀστρονομίαν] Περὶ ἀστρονομίας *Hen. Glycas* & *Cedren.* περὶ Ἀστρολογίαν *Euseb.* & ipse *Josephus*, p. 14. v. 28. Intelligit autem ea voce (quod *Abbas Georgius* monuit) τὴν τῶν ἀστέρων θέσιν καὶ κίνησιν. *Bern.*

e Τῆς Ἀβράμου] Τοῦ Ἀβράμου *Vat.*

f Αἰγύπτιοι] Εἰς αἴγυπτον, οἱ αἰγύπτιοι *Bas. Gen.* articulo superfluo. Quinimo εἰς αἴγυπτον prætermisit Eusebius sua sponte: atque etiam Eustathius, quando narrat diserte, πρὸ γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἄπειροι τούτων ἐτύγχανον οἱ αἰγύπτιοι. Deinde inter codices Latinos *Star.* & *West.* 2. itidem neglexere. Postremo εἰς αἴγυπτον refert proxima sententiola. *Bern.* Οἱ Αἰγύπτιοι articulo superfluo in *Bas.* & *G.*

g Ἐφοίτησεν] Ἐφοίτησεν *Big. Samb. Hen. Eusebius*, *Magnus Drungarius Zonaras.* ἐπεφοίτησεν *Bas. Gen.* & *Cas.* ἐφύτευσεν, Stips aut magis stipes ille Cassiodori. κατηφοίτησε M. Glycas. *Bern.* Ita *Big. Samb. Hen. Vat Euseb. Aliique.* ἐπεφοίτησεν *Bas. G.* & *Cas.*

h Ἦλθε] Sic *Big. Hen.* & *Euseb.* καὶ ἦλθε *Samb. Cas.* & *Vat.* ἀνῆλθε καὶ *Bas.* & *G.*

i Τῶν ποιμένων] Ita in *MSS.* τῶν δὲ π. *Bas.* & *G.*

k Ὑπώρειαν] Ex Codd. *Samb.* & *Vat.* verum in reliquis ὑπώρειον, tam in *MSS.* quam *Editis.* Huds. Est ad montes sita regio, non in summis montibus, sed ad radices vel latera montium, opposita tamen πεδίοις & campis: nam Chebron urbs sita est in regione montana. Nihil est certius. *Rel.*

l Ὤκησεν] In *MSS.* ᾤκει δὴ vel ᾤκει δέ. magis Attice. *Bern.*

m Χαβρῶ] Νάβρω aut Ναβρῶ *Bas.* & *G.* atque *Nabroch* in nonnullis *Epiphanii* Codd. in aliis *Nebroch* & *Ebron.* Verum Χαβρῶ vel Χαβρῶνι scribendum, quo modo scripsit *Josephus* ex *Num.* 13, 23. ubi Χεβρὼν ediderunt LXX. *Bern.*

n Πρὸ Τάνιδος] Ita *Bas.* & *G.* πρὸ Ταναΐδος *Vat.* Πρὸ Τάνιδος *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* Forsan παλαιοτάτη δ' ἐστὶν, ἔτεσιν ἑπτὰ πρὸ Τάνιδος τῆς Αἰγύπτου [οἰκισθεῖσα.]

o Ἐπιδεδωκότων] Ἐπιδεδοκότων in Codd. tam *impressis* quam *scriptis* præter *Samb.*

p Βαλλάς,] Pentapolis Palæstinæ principes suis nominibus inter librarios dissidia & pugnas non leves concierunt. E Typographiis *Bas.* & *Gen.* prodiere, βαλλὰς (tanquam à בלע) βαρέας (quod permutavi in βαρσὰς) σενάβαρος (id esset שנאבר) καὶ συμόβορος, ὅτε βαλεῖν. βασιλικῆς μοίρας &c. *Big.* autem procurante, Βάλαχος, Βαλέας, συναβάρης, ὅτε βαλλωῶν βασιλεύς. Habitu etiam eodem volunt *Samb.* & *Cas.* nisi quod efferant ex ore medio βάλακος, pro βάλαχος. LXXII. Interpretes aliter referunt hunc barbarismum, βαλλὰ, (*Bella* idem apud S. Ambros. & Βαλὰκ Chrysostomi in Homiliis) Βαρσὰ, σενναὰρ, συμοβὸρ, καὶ βασιλεὺς βαλάκ. Judæi vero atque Samaritæ correctius & certius, 1. ברע, quod Græce reddas βάρεας 2. ברשע, βερσάς. 3. שנאב, σενάβης. 4. שמאבר, σεμάβαρος, aut Samaritico mendo, σεμάβαδος. 5. מלך בלע, βασιλεὺς βαλᾶς. *Bern.* Βάλαως *Samb.* & *Vat.*

q Βαρσὰς,] Ita ex LXX. Βαρέας in *MSS.* Βαρεὰς in *Editis.*

r Σεναβάρης,] In *MSS.* Συναβάρης. in *Editis* Σενάβαρος. in LXX. Σενναάρ.

s Συμόβορος,] Συμόβορός τε Βαλλωῶν *Vat.*

t Δ' ἦρχον] In Codd. *Samb. Cas.* & *Vat.* δ' ἦρχεν.

ν Στρα.

σαντες τῆς [v] στρατείας, ἐπολιόρκουν αὐτούς. [x] στρατηγὸς δ' ἑκάστοις ἦν εἷς ἐπιτεταγμένος. γινομένης δὲ μάχης, νικήσαντες οἱ Ἀσσύριοι φόρον ἐπιτάσσουσι τοῖς Σοδομιτῶν βασιλεῦσι. δώδεκα μὲν οὖν ἔτη δουλεύοντες, καὶ τοὺς ἐπιταχθέντας αὐτοῖς φόρους τελοῦντες ὑπέμειναν· τῷ δὲ τρισκαιδεκάτῳ [y] ἀπέστησαν. καὶ διαβαίνει στρατὸς Ἀσσυρίων ἐπ' αὐτούς· στρατηγούντων [z] Ἀμαραφήλου, [a] Ἀριούχου, [b] Χοδολλαμόρου, [c] Θαδάλου. οὗτοι τήν τε Συρίαν ἅπασαν διήρπασαν, καὶ τοὺς τῶν γιγάντων ἀπογόνους κατέστρεψαν. γενόμενοι δὲ κατὰ Σόδομα, στρατοπεδεύουσι κατὰ τὴν κοιλάδα τὴν λεγομένην Φρέατα ἀσφάλτου· κατ' ἐκεῖνον γὰρ τὸν καιρὸν φρέατα ἦν ἐν τῷ τόπῳ. νῦν μέντοι τῆς Σοδομιτῶν πόλεως ἀφανισθείσης, ἡ κοιλὰς ἐκείνη λίμνη γέγονεν ἡ [d] Ἀσφαλτῖτις λεγομένη. [e] περὶ μὲν οὖν τῆς λίμνης ταύτης μετ' οὐ πολὺ δηλώσομεν. τῶν δὲ Σοδομιτῶν συμβαλόντων τοῖς Ἀσσυρίοις, καὶ καρτερᾶς τῆς μάχης γινομένης, πολλοὶ μὲν αὐτῶν [f] ἀπέθανον, οἱ λοιποὶ δὲ ᾐχμαλωτίσθησαν· σὺν οἷς καὶ Λῶτος ἤγετο, τοῖς Σοδομίταις σύμμαχος ἐληλυθώς.

bant: singulis vero unus præficiebatur dux. Commisso autem prælio, victores Assyrii Sodomitarum regibus tributum imperarunt. Itaque cum duodecim annos servivissent, & tributa illis imperata solvissent, anno decimo tertio defecerunt: quapropter Assyriorum in eos facta est expeditio ductu *& auspiciis* Amrapheli, Ariuchi, Chodollamori, Thadali. isti etenim Syriam universam diripuerunt, & Gigantum sobolem subverterunt. Cumque in agrum Sodomorum esset ventum, castra metati sunt in valle cui nomen Putei bituminis: illo namque tempore locus iste puteis abundabat. nunc tamen, ex quo disparuit Sodomorum urbs, vallis ista in lacum mutata est, qui dicitur Asphaltitis. De hoc itaque lacu mox infra dicemus. Sodomitis autem cum Assyriis acie congressis, pugnaque atroci facta, multi quidem eorum pugnando occubuerunt, reliqui vero sunt in captivitatem abducti; & in his Lotus, qui Sodomitis in auxilium venerat. *Hinc Lotus captus prælio.*

ΚΕΦ. ί.

Ὡς Ἅβραμος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους ἐπιστρατεύσας ἐνίκησεν· καὶ τούς τε αἰχμαλώτους τῶν Σοδομιτῶν ἔσωσε, καὶ τὴν λείαν, ἣν ἔλαβον, ἀφείλετο.

[g] Ἀβράμῳ δὲ ἀκούσαντι τὴν συμφορὰν αὐτῶν φόβος τε ἅμα περὶ Λώτου συγγενοῦς ὄντος εἰσῆλθε, καὶ οἶκτος περὶ τῶν Σοδομιτῶν φίλων ὄντων καὶ γειτνιώντων. καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς δοκιμάσας, οὐκ ἀνέμεινεν· ἀλλ' ἐπειχθεὶς, [h] καὶ κατὰ πέμπτην ἐπιπεσὼν νύκτα τοῖς Ἀσσυρίοις περὶ Δάνον· οὕτως γὰρ [i] ἡ ἑτέρα τοῦ Ἰορδάνου προσαγορεύεται πηγή· καὶ φθάσας πρὶν ἐν ὅπλοις γενέσθαι, τοὺς μὲν ἐν ταῖς κοίταις ὄντας ἀπέκτεινε, μηδ' ἐπίνοιαν τῆς συμφορᾶς ἔχοντας· οἱ δὲ μήπω πρὸς ὕπνον τετραμμένοι, μάχεσθαι δὲ ὑπὸ μέθης ἀδύνατοι, ἔφυγον. Ἄβραμος δὲ διώκων εἵπετο, μέχρι καὶ δευτεραίους [k] γινομένους συνήλασεν αὐτοὺς [l] εἰς Ὠβὰ τῆς Δαμασκηνῶν γῆς· ἐπιδείξας, ὅτι τὸ νικᾶν οὐκ ἐν τῷ πλήθει καὶ τῇ πολυχειρίᾳ κεῖσθαι συμβέβηκεν, [m] ἀλλ' ἡ προθυμία τῶν μαχομένων καὶ τὸ γενναῖον κρατεῖ παντὸς ἀριθμοῦ, τριακοσίοις καὶ δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκέταις αὐτοῦ καὶ τρισὶ φίλοις τοσούτου στρατοῦ περι-

CAP. X. XI.

Quomodo Abramus, Assyrios aggressus, victor extiterit; & tam captivos Sodomitarum, quam reliquam prædam victor reduxerit.

Abramus autem, ut calamitatem illorum acceperat, simul & metu de Loto cognato suo commotus est, & misericordia ex Sodomitis sibi amicis atque vicinis. Et cum ei in mentem venisset illis opitulari, nil cunctatus est, sed protinus suos expediens, & quinta nocte Assyrios ad Danum assequutus, (ita enim alter ex Jordanis fontibus appellatur) & ex improviso & inermes adortus, alios quidem in lectis opprimit, nihil de clade suspicantes: alii vero nondum in somnum delapsi; tamen præ temulentia pugnæ inutiles, in fugam se conjiciunt. Abramus autem eos persequutus est, & sequenti die coëgit semet recipere in Hobam, quæ Damascenorum est: ostendens victoriam non sitam esse in multitudine & militum numero, sed pugnantium alacritatem & virtutem copias quantascunque superare; utpote qui cum trecentis & duodecim è familia sua & tribus amicis tantum exercitum profligaverat.

Gen. c. 14. Assyriorum exercitum profligat Abrami miles domesticus.

Danus bicipitis Jordanis fons alter.

Hoba Damascena.

v Στρατείας,] Στρατιᾶς vulgare hoc nec non dictum *Bas. Gen.* & *Cas.* Malunt tamen Athenienses & cum his *Big.* & *Samb.* στρατείας, lente adeo ac σεμνῶς. Mox Στρατιᾶς δ' ἑκάστης *Bas.* & *Gen.* adversus omnem fidem cæteram. Mox ἐπιτάττουσι puerili sono *Bas.* & *Gen.* deinde vero *Hen.* meticulosus scriba & minus fidelis pro καὶ διαβαίνει στρατὸς, &c. refert isthæc, καὶ αὖθις ἐπῆλθον αὐτοῖς οἱ ἀσσύριοι. *Bern.* Ita cum *Big.* & *Samb.* στρατιᾶς in *cæteris.*

x Στρατηγὸς] Sic ex *MSS.* in *Editis* στρατιᾶς δ' ἑκάστης.

y Ἀπέστησαν.] Ita ex *MSS.* & *Theophilo Antiocheno* p. 162. *Edit. Oxon.* in *Editis* ἀπέστασαν.

z Ἀμαραφήλου,] Iterum nobis agendum est cum nominibus longis & barbaris. Primum ducum Assyriorum nomine μαρφάδου vocant Editores, mutilo & quidem depravato, ἀμαραψίδου *Big. Samb. Cas.* & meliora exemplaria Latina; unde fiet ἀμαραφήλου (prout *Amrafeli* etiam in libris nonnullis Epiphanii me legisse memini) aut cum Cl. Bosio ἀμαραφήλου Ψ. & Δ. conversis facili arte in Φ. & Λ. Nam אמרפל dicunt utraque natio Hebræorum, Græci ἀμαρφὰλ, & ἀμαρφὰθ in Hom. Chrys. Tum Ellasari dominus appellatur ἀριοῦχος apud *Big. Samb.* & *Cas.* ἀρίοχος *Bas. Gen.* & Epiphan. Insequitur jam vox sesquipedalis כדרלעמר sive ut Ecclesia Græca modulatur χοδολλογομὸρ: hinc χοδολλογομόρου in Edit. *Bas.* & *Gen.* & *MSS.* aliquot Epiph. Concinnius vero legunt *Big. Samb. Cas.* & vetustiora Epiph. χοδολλαμόρου, *Chodolamori*: ut nunc omittam χοδολλαομόρου prolixum Bosii. Iidem satis bene ultimum Principem nuncupant θαδάλου nomine, *Thadalli* Latinis auribus, Hebræis תדעל: Græci viderant תרעל, quod est θαργὰλ illorum literis; ab hisce θαργάλου excepere *Bas.* & *Gen. Bern.* Ita ex quibusdam MSS. *Epiphanii* Ἀμαραφήλου malit Cl. *Bosius.* Μαρφάδου *Bas.* & G. Ἀμαραψίδου *Big. Samb. Vat.* & *Cas.*

a Ἀριούχου,] Sic ex *MSS.* in *Editis* & *Vet. Interpr.* Ἀριόχου.

b Χοδολλαμόρου,] Illud ferunt *MSS.* & vetustiora *Epiphanii.* in *aliis* & *Bas.* & *G.* Χοδολλογομόρου.

c Θαδάλου.] Ita *MSS.* Θαργάλου *Bas.* & *G.* ex *Hebreis.*

d Ἀσφαλτῖτις] Al. Ἀσφαλτίτης. Videsis *Eustathium Antioch.* p. 59.

e Περὶ μὲν οὖν] Illud οὖν abest quibusdam *Codd.*

f Ἀπέθανον,] Perite autem interpretatus est hic Judæus Mosaicam phrasin Gen. c. 14. 10. יפלו שמה, *ibidem ceciderunt.* Dein οἱ δὲ λοιποὶ, *Hen.* Subnectit idem ille ad ἐληλυθὼς hæc verba ne vix perferenda, οὐκ ἄποθεν τῆς σοδομιτικῆς πόλεως οἰκῶν. *Bern.* Ἔπεσον *Hen.* ex *Bibliis S.*

g Ἀβράμῳ δὲ ἀκούσαντι] Sic ex *MSS.* Ἀβράμου δὲ ἀκούσαντος *Bas.* & *G.*

h Καὶ κατὰ] Τὸ καὶ delet *Big.*

i Ἡ ἑτέρα] Nam alter & primus fons Jordanis erat in lacu Phiala ut docuit in lib. de bell. *Rel.*

k Γινομένους] Ita ex *MSS.* uam γινομένους non agnoscunt *Bas.* & *G.*

l Εἰς Ὠβὰ] Sic rescribere sum ausus, vel εἰς χοβὰ. Editum erat εἰς σωβᾶ, scriptum tot manibus εἰς σωβὰ, vel in cod. *Cas.* εἰς σαβᾶ. Inter enuntiandum profecto tralatus fuit sibilus præpositionis εἰς in vocem sequentem. Gen. c. 14. 15. ἕως χοβὰ, עד חובה. *Epiphanius* sine causa hanc urbem Damascenam penitus delevit, & reliquit duntaxat, *expulit eos usque ad terram Damascenorum.* Bern. Hoc placuit *Petito*, atque ita *Bernardus* edidit, dubius tamen an εἰς Χωβὰ rescribendum. in plerisque *MSS.* & *Bas.* & *G.* Σωβᾶ litera σ præpositionis εἰς in vocem sequentem Ὠβὰ traducta. εἰς Σαβὰ *Cas.* ἕως Χοβὰ vel Χοβὰλ. LXX.

m Ἀλλ' ἡ προθυμία] Ita *MSS.* ἀλλὰ εἰς προθυμία in *Editis.*

n Αὐ-

verat. At quotquot hostium è manibus effugerunt, sine gloria *domum* reversi sunt.

Abramum victorem epulis, elogiis, votisque magnis excipit Melchisedeces.

2. Abramus autem Sodomitarum captivos incolumes recipiens, qui capti fuerant ab Assyriis, Lotumque cognatum suum, cum pace rediit. Ei vero occurrit Sodomorum rex ad locum quendam, quem Campum regium vocant: ubi recipitur à Solymæ urbis rege Melchisedece. id vero nomen idem valet ac rex justus: & erat utique talis omnium consensu; ita ut propter hanc causam etiam Dei sacerdos constitueretur. Solymam tamen Hierosolymam postea vocarunt. Iste autem Melchisedeces militibus Abrami justa dedit hospitalia, iisque omnia ad usus vitæ necessarios abunde suppeditavit: simulque ipsum in epulis cœpit laudare, Deoque gratias agere, qui hostes sibi in manus compegerit. Abramo vero ex manubiis etiam decimas ei donante, munus accepit. Sodomorum autem rex ab Abramo petiit, ut prædam ipse sibi retineret; homines tamen suæ ditionis, quos salvos eripuerat ab Assyriis, reposcebat. Abramus vero dixit se nolle hanc conditionem accipere, neque quidquam velle emolumenti ex præda ad se rediturum, nisi quantum domesticis suis ad victum sufficeret: portionem tamen aliquam amicis suis commilitonibus dari æquum esse. Primus horum Escholes vocabatur, & *secundus* Ennerus, & *tertius* Mambres.

Spolia decima sacerdoti Dei donata.

Infinitam ipsi sobolem pollicenti Deo quinque animantibus facit Patriarcha. Gen. c. 15.

3. Deus autem virtutem ejus extollens, non carebis, inquit, mercede, quâ te ob res præclare gestas donari par est. Cui ille, quorsum futura est mercedis retributio, cum desint qui successores essent? (adhuc enim erat sine prole.) Tum Deus & filium illi nasciturum esse pollicitus est, & multam adeo ex eo fore sobolem, ut cœli stellas numero esset æquatura. Et ille quidem, his auditis, Deo, ut ipse præceperat, sacrificium obtulit. Erat autem sacrificium hujusmodi: juvencam *sumens* trimulam, & capram trimulam & arietem similiter trimulum, turturem quoque & columbam, *cætera*, ut jussus fuerat, dissecuit media, sed aves non dissecuit. Deinde priusquam erigeretur ara, avibus cruoris desiderio devolantibus, adfuit vox divina, denuncians, posteris ejus malignos fore vicinos annis quadraginta in Ægypto: quo tempore gravia perpessos hostibus *tandem* superiores evasuros, devictisque Chananæis regionem eorum & urbes occupaturos.

Post cccc. annos serviles Chananæa armis felicibus occupanda.

Sub ilice Ogyge habitat ὁ περάτης, non procul ab Hebrone. Gen. c. 16.

4. Abramus vero *tum* quidem habitabat circa

γινόμενος· ὁπόσοι δὲ [n] αὐτῶν καὶ διέφυγον, ἀδόξως ἀνέστρεψαν.

β'. Αβραμος δὲ [o] τούς τε τῶν Σοδομιτῶν σώσας αἰχμαλώτους, οἳ ληφθέντες ἔτυχον ὑπὸ τῶν Ασσυρίων, καὶ τὸν συγγενῆ Λῶτον, ἀνέζευξε μετ' εἰρήνης. ἀπήντησε δὲ αὐτῷ ὁ τῶν Σοδομιτῶν βασιλεὺς εἰς τόπον τινὰ, ὃν καλοῦσι Πεδίον βασιλικόν· [p] ἔνθα ὁ τῆς Σόλυμα πόλεως ὑποδέχεται βασιλεὺς αὐτὸν Μελχισεδέκης. σημαίνει δὲ τοῦτο βασιλεὺς δίκαιος· καὶ ἦν δὲ τοιοῦτος ὁμολογουμένως, [q] ὡς διὰ ταύτην αὐτὸν τὴν αἰτίαν καὶ ἱερέα γενέσθαι τοῦ Θεοῦ. τὴν μέντοι [r] Σόλυμα ὕστερον ἐκάλεσαν [s] Ιεροσόλυμα. ἐχορήγησε δὲ [t] οὗτος ὁ Μελχισεδέκης τῷ Αβράμου στρατῷ ξένια, καὶ πολλὴν ἀφθονίαν τῶν ἐπιτηδείων παρέσχε· καὶ παρὰ τὴν εὐωχίαν αὐτόν τε ἐπαινεῖν ἤρξατο, καὶ τὸν Θεὸν εὐλογεῖν ὑποχειρίους [v] αὐτῷ ποιήσαντα τοὺς ἐχθρούς. Αβράμου δὲ διδόντος καὶ τὴν δεκάτην τῆς λείας αὐτῷ, προσδέχεται τὴν δόσιν. ὁ δὲ τῶν Σοδομιτῶν βασιλεὺς τὴν μὲν λείαν ἔχειν Αβραμον παρεκάλει· τοὺς δ' ἀνθρώπους ἀπολαβεῖν ἠξίου, οὓς παρὰ τῶν Ασσυρίων ἔσωσεν οἰκείους ὄντας. Αβραμος δὲ οὐκ ἔφη τοῦτο ποιήσειν, οὐδ' ἂν ἄλλην ὠφέλειαν ἐκ τῆς λείας ἐκείνης ἐᾶν αὐτὸν ἕξειν, πλὴν ὅσα τροφὴ τοῖς οἰκέταις αὐτοῦ γένοιτο· μοῖραν μέντοι τινὰ τοῖς φίλοις [x] αὐτοῦ παρασχεῖν τοῖς συστρατευσαμένοις. [y] Εσχώλης δ' ὁ πρῶτος ἐκαλεῖτο, καὶ [z] Εννηρος, καὶ [a] Μαμβρῆς.

γ'. Επαινέσας δὲ αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν ὁ Θεὸς, ἀλλ' οὐκ ἀπολεῖς, φησὶ, μισθοὺς οὓς ἄξιόν ἐστιν [b] σὲ ἐπὶ τοιαύταις εὐπραγίαις κομίζεσθαι. τοῦ δ' ὑπολαβόντος, καὶ τίς ἂν εἴη χάρις τούτων τῶν μισθῶν, οὐκ ὄντων οἳ διαδέξονται μετ' αὐτόν; ἔτι γὰρ ἦν ἄπαις. ὁ Θεὸς καὶ [c] παῖδα αὐτῷ [d] γενήσεσθαι καταγγέλλει, καὶ πολλὴν ἐξ ἐκείνου γενεὰν, ὡς παραπλησίαν αὐτὴν τοῖς ἄστροις ἔσεσθαι τὸν ἀριθμόν. καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἀκούσας θυσίαν προσφέρει τῷ Θεῷ κελευσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. ἦν δ' ὁ τρόπος τῆς θυσίας τοιοῦτος· δάμαλιν [e] τριετίζουσαν, καὶ αἶγα τριετίζουσαν, καὶ κριὸν ὁμοίως τριετῆ, καὶ τρυγόνα καὶ περιστερὰν, κελεύσαντος διεῖλε, τῶν ὀρνέων οὐδὲν διελών. εἶτα πρὶν γενέσθαι τὸν βωμὸν, οἰωνῶν ἐφιπταμένων ἐπιθυμίᾳ τοῦ αἵματος, φωνὴ θεία παρῆν, ἀποσημαίνουσα πονηροὺς [f] αὐτοῦ τοῖς ἐκγόνοις γείτονας ἐπὶ ἔτη [g] τετρακόσια γενησομένους κατὰ τὴν Αἴγυπτον· ἐν οἷς κακοπαθήσαντας περιέσεσθαι ἐχθρῶν, καὶ κρατήσαντας πολέμῳ Χαναναίων ἕξειν αὐτῶν τὴν γῆν καὶ τὰς πόλεις.

δ'. [h] Αβραμος δὲ κατῴκει μὲν περὶ τὴν Ωγύγην καλ-

n Αὐτῶν] αὐτὸν *Sam.*

o Τούς τε τῶν Σοδομιτῶν] Sic *Hen.* & *Cedren.* τοὺς τῶν Σοδ. *Big. Samb.* & *Vat.* τοὺς Σοδομιτῶν *Bas.* & *G.*

p Ενθα ὁ] Ενθα καὶ ὁ *Hen.*

q Ως διὰ ταύτην] Ita plerique *MSS.* ὡς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. *Vat.* ὡς διὰ ταύτην αὐτοῦ *Bas.* & *G.* ὥστε. *Cocc.*

r Σόλυμα] Hebraica lingua *Salem* quod Græci paululum immutatum, ad suæ linguæ phrasim inflectendo, *Solyma* dixere.

s Ιεροσόλυμα.] Ita etiam *Theophilus* ad *Autol.* p. 163. *Edit. Oxon.* Verum (ut inquit *Hieronym.*) *Salem* non, ut *Josephus* & nostri omnes arbitrantur, est *Hierusalem*, nomen ex Græco Hebraicoque compositum, quod absurdum esse peregrinæ linguæ mixtura demonstrat, sed oppidum juxta Scythopolim quod usque hodie appellatur *Salem.* Vide *Montacutium* contra *Seldenum*, p. 154. 155.

t Οὗτος ὁ Μελχισεδέκης] Videsis *Rigaltium* ad *Tertull.* p. 62.

v Αὐτῷ ποιήσαντα] Αὐτοῦ *Vat.* & mox v. 21. αὐτῶν.

x Αὐτοῦ παρασχεῖν] Αὐτοῦ παρασχεῖν *Vat.* αὐτοῦ παρασχεῖν *Big. Samb. Hen.* & *Cas.* in *Editis* παρασχών.

y Εσχώλης] Hebræi Græcique ἐσχὼλ in Genesi; eadem lectio apud Josephum Typis vulgatum: atqui MSS. prorsus omnium ἐσχών. De secundo amico nobilissimi Abrami quid amplius nunc monere fas sit, quam Josephi ἔννηρος convenire cum Hebraico Judæorum ענר pro quo Samaritæ legunt ענרם *Arram*, & LXXII. αὐνᾶν. Epiphan. forte viderat in membranis Clarissimi Cassiodori ἔννηρος ἄλλος, *Etner*, seu potius *Enner alius.* Comes tertius scribitur μαβρῆς in Editis, pro μαμβρῆς MSS. aut μαμρῆς, ממרי; sed alterum probatius atque ἀττικώτερον. *Bern.* Illa terminatio placuit *Bernardo.* in *Bas.* G. & LXX. Εσχώλ. in MSS. Εσχών.

z Εννηρος,] Αὐνᾶν in LXX. *Epiphanius* forte viderat in suis *MSS.* Ενναρος ἄλλος. nam habet *Etner*, seu potius *Enner alius.*

a Μαμβρῆς.] Ita ex *MSS.* in *Editis* Μαβρῆς.

b Σὲ ἐπὶ τοιαύταις] Illud σὲ ex *MSS.* deerat in *Editis.*

c Παῖδα αὐτῷ] Σὲ non paret in excusis. Παῖδα *Bas. Gen. Epiphan. Hen.* tum harum Originum expilator Jo. Zonaras: & ni fallor, Divinus Moyses, Gen. c. 15. v. 4. & 5. זרעך, interprete S. Paulo: imo Josephus ipse subjicit singulari Anaphora, πολλὴν ἐξ ἐκείνου γενεάν. παῖδας tamen reperio apud *Big. Samb.* & *Cas.* Bern. Ita *Bas. G. Hen. Epiphan. Zonaras.* & mox subjicitur πολλὴν ἐξ ἐκείνου γενεάν. παῖδας tamen reperio apud *Big. Samb. Cas.* & *Vat.*

d Γενήσεσθαι] Γεννήσεσθαι siquidem scribas cum *Gen.* sive γενέσθαι aliorum, ipsa sententia nil quicquam variabit. *Bern.*

e Τριετίζουσαν,] Δάμαλιν τελείαν *Big. Samb.* & *Cas.* sicut Esai. c. 15. 5. Huc equidem τελείαν Josephum semel & bis scripsisse volo. *Bern.* In *MSS.* τελείαν.

f Αὐτοῦ τοῖς ἐκγόνοις] Αὐτῷ *Vat.*

g Τετρακόσια] Ne dubites aliquantulum de hoc numero, vide & cap. V. libri insequentis. *Bern.*

h Αβραμος] Αβρ. μὲν κατῴκει περὶ τὴν Ωγύγην. *Bas.* & *G.* sic typis. Nostra autem editio scriptorum fidem habet, Epiphanio & Comestore consentientibus. Sed de hac tam nobili arbore alibi libenter disputamus. *Bern.* Ita in *MSS.* & *Vet.* Interpr. in *Editis* Αβρ. μὲν κατῴκει περὶ τὴν Ωγύγην. sed Ωγιτην male *Reinesius.* Vide *Euseb.* de *Locis Hebr.* p. 317. & 430. *Edit.* Benedict. & *Filesaci* Selecta Sacra, l. 1. p. 207.

i Ασσ

λουμένην [i] δρυΐ· ἔστι δὲ τῆς Χαναναίας τὸ χωρίον, [k] οὐ πόῤῥω τῆς Ἑβρωνίων πόλεως· δυσφορῶν δ' ἐπὶ γυναικὶ μὴ κυούσῃ, ἱκετεύει τὸν Θεὸν γονὴν αὐτῷ παιδὸς ἄῤῥενος παρασχεῖν. τοῦ Θεοῦ δὲ θαρσεῖν αὐτὸν παρακελευομένου, τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς [l] αὐτὸν ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας ἠγμένον, καὶ παίδων ἐσομένων· Σάῤῥα, τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος, [m] ἐπικλίνει μίαν τῶν θεραπαινίδων Αγάρην ὄνομα, [n] γένους οὖσαν Αἰγυπτίαν, ὡς ἐξ αὐτῆς παιδοποιησομένῳ. καὶ γενομένη ἐγκύμων ἡ θεραπαινὶς, ἐξυβρίζειν εἰς τὴν Σάῤῥαν ἐτόλμησε βασιλίζουσα, ὡς τῆς ἡγεμονίας περιστησομένης εἰς τὸν ὑπ' αὐτῆς τεχθησόμενον. Ἀβράμου δὲ αὐτὴν πρὸς αἰκίαν [o] παραδόντος τῇ Σάῤῥᾳ, δρασμὸν ἐπεβουλεύσεν οὐχ ὑπομένουσα τὰς ταλαιπωρίας· καὶ τὸν Θεὸν ἱκέτευεν οἶκτον αὐτῆς λαβεῖν. ὑπαντιάζει δὲ διὰ τῆς ἐρήμου προϊούσαν αὐτὴν ἄγγελος [p] θεῖος, κελεύων πρὸς τοὺς δεσπότας ἐπανιέναι, βίου γὰρ μείζονος τεύξεσθαι σωφρονοῦσαν· καὶ γὰρ νῦν εἰς τὴν δέσποιναν ἀγνώμονα καὶ αὐθάδη γενομένην, ἐν τούτοις εἶναι τοῖς κακοῖς. παρακούσασαν μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ, καὶ προσωτέρω χωροῦσαν ἔλεγεν ἀπολεῖσθαι. νοστήσασαν δὲ αὐτὴν ὀπίσω [q] γενήσεσθαι μητέρα παιδὸς, τῆς γῆς ἐκείνης [r] βασιλεύσοντος. τούτοις πείθεται, καὶ ἐπανελθοῦσα πρὸς τοὺς δεσπότας, συγγνώμης ἔτυχε. τίκτει δὲ μετ' οὐ πολὺ Ἰσμάηλον· θεόκλυτον ἄν τις εἴποι, διὰ τὸ εἰσακοῦσαι τὸν Θεὸν τῆς ἱκεσίας.

έ. Ἀβράμῳ μὲν οὖν, ἕκτον ἤδη καὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος γεγονότι, ὁ προειρημένος ἐγεννήθη. εἰς [s] ἔνατον δ' αὐτῷ καὶ ἐνενηκοστὸν παρελθόντι ἐπιφανεὶς ὁ Θεὸς [t] ἀπήγγειλεν, ὡς παῖς αὐτῷ [v] καὶ ἐκ Σάῤῥας ἔσοιτο. κελεύει δὲ αὐτὸν καλέσαι Ἴσακον· δηλῶν ἐσόμενα ἔθνη μεγάλα ἀπ' αὐτοῦ καὶ βασιλεῖς, καὶ ὅτι πολεμήσαντες καθέξουσι τὴν Χαναναίαν ἅπασαν ἀπὸ Σιδῶνος [x] μέχρις Αἰγύπτου. προσέταξε δὲ, βουλόμενος τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος μένειν τοῖς ἄλλοις μὴ [y] συμφυρόμενον, περιτέμνεσθαι τὰ αἰδοῖα, καὶ τοῦτο ποιεῖν ὀγδόῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὸ γεννηθῆναι. τὴν αἰτίαν δὲ τῆς περιτομῆς ἡμῶν ἐν ἄλλοις δηλώσω. πυθομένῳ δὲ Ἀβράμῳ καὶ περὶ τοῦ Ἰσμαήλου εἰ ζήσεται, πολυχρόνιόν τε [z] ἀπεσήμαινεν ὁ Θεὸς, καὶ μεγάλων ἐθνῶν πατέρα. καὶ Ἄβραμος μὲν, ἐπὶ τούτοις εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, περιτέμνεται [a] παραυτίκα, καὶ πάντες οἱ παρ' [b] αὐτοῦ, καὶ ὁ παῖς [c] Ἰσμάηλος· οὗ καθ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τρισκαιδέκατον ἔτος ἔχοντος, αὐτὸς ἐνενηκοστὸν πρὸς τοῖς ἐννέα διῆγεν.

ilicem, quæ vocabatur Ogyges: (est autem locus in terra Chananæa, non longe ab Hebroniorum urbe) & ægre ferens, quod uxor ei nihil peperérat, à Deo supplex petiit, ut prolem sibi masculam daret. Deo autem ipsum ut bene speraret adhortante, quoad cætera omnia *magno* suo commodo è Mesopotamia eductum, nec liberis cariturum; Sarra, Deo præcipiente, unam ancillarum, nomine Agaren, genere Ægyptiam, ad lectum ei adduxit, tanquam ex ipsa liberos suscepturo. Et ancilla, cum gravida facta esset, ausa est Sarram imperium affectando contemptui habere; quasi ad prolem suam perventura esset dominatio. Abramo autem ipsam Sarræ in pœnam submittente, fugam meditata est afflictionum impatiens: Deumque implorabat, ut sui misereretur. Illi vero per desertum abeunti obviam fit angelus Dei, jubens ut ad dominos reverteretur; fore enim meliore conditione, modo se modeste gerat: nunc vero in his versari malis, quod in dominam ingrata fuerit & atrogans. at enim si Deo nollet obsequi & ulterius pergeret, perituram esse dicebat: sin retro redeat, matrem futuram pueri, in illa terra postea dominaturi. His paruit, & reversa ad dominos veniam consequuta est. At non multo post peperit Ismaëlum; quasi quis dicat, * à Deo exauditum, eo quod Deus preces ejus exaudierat.

Ancilla Ægyptia, ad torum admissa dominatur, pellitur, redit, suasu Angeli, Ismaëlo gravida.

Ismaëlus, θεόκλυτος.

5. Jam vero Abramo, sextum & octogesimum annum agenti, natus est ille de quo diximus. Cum autem nonagesimum nonum attigisset, apparuit ei Deus, promittens filium illi de Sarra nasciturum esse. jussit autem eum vocari Isaacum; prænuncians ex eo prodituras gentes magnas & reges, qui bellum gesturi omnem Chananæam à Sidone usque Ægyptum occuparent. Præcepit autem, quod nollet genus ipsius cum aliis commisceri, ut pudenda circumciderent, idque octavo die à nativitate. Causam vero nostræ circumcisionis alibi declarabo. Consulenti vero Abramo etiam de Ismaëlo, an victurus esset, indicavit Deus longævum fore, atque magnarum gentium parentem. Et Abramus quidem, posteaquam ob hæc Deo gratias egisset, statim circumcisus est, & omnes qui cum eo erant, similiter & puer Ismaëlus: quo die, illo ad decimum tertium ætatis annum perveniente, ipse nonum agebat supra nonagesimum.

Abramus an. 86. generat Ismaëlum. & an. 99. circumciditur cum familia sua. Genus Hebræum conservat περιτομὴ ὀκταήμερος.

Sidonem inter & Ægyptum figitur limes occiduus terræ Sanctæ.

i Δρυΐ·] Τερέβινθον postea dictam Eusebio, Hieronymo & aliis. *Rel.*

k Οὐ πόῤῥω] In hoc fallitur: nam de querceto *Mambræ* verum est, altera Abrami mansione, cujus mentio *Gen.* 18. v. 1. Convallis autem seu quercetum *Moreh*, in *Gen.* 12, 6. quod & *Ogygis*, in finibus erat Sicimorum, haud ita procul à Jordane. *Reines.* de Ling. Punic. p. 70 *Edit. Ultraject.* Huds. Josepho illud οὐ πόῤῥω nonnunquam notat spatium satis magnum. Chebron ei dicitur οὐ πόῤῥω Ἱεροσολύμων, & Masada οὐ πόῤῥω Ἱεροσολύμων, quæ tamen loca non minus 20 miliarium Romanorum intervallo Hierosolymis aberant. At δρῦς septem modo stadiis aberat Chebrone. *Rel.*

l Αὐτὸν] Αὐτοῦ & mox ἠγμένου *Vat.* Huds. Dele αὐτὸν Cocc.

m Ἐπικλίνει] Ad oram Cod. *Hen.* hæc apposita est interpretatio, ἐπὶ κλίνην αὐτοῦ τίθησιν.

n Γένους] Zonaras pariter αἰγυπτίαν τὸ γένος. Idem vero ante hæc pro ἐπικλίνει posuerat συγκατέκλινε, atque ἐπὶ κλίνην αὐτοῦ τίθησι manus obscura ad oram *Hen.* cod. *Bern.* Sic *Big. Samb. Vat.* & gens Attica. γένος *Bas. G.* & *Hen.*

o Παραδόντος] Scripta *Big. Samb.* & *Cas.* percelebrium virorum; quo etiam conducit phrasis nota ἐπιβουλεύειν ἀποχώρησιν apud historicos Græcorum. ἐπενόησεν oblatum à Typographis *Bas.* & *Gen.* Bern. Ita ex *MSS.* in *Bas.* & *G.* παραδιδόντος τῇ Σ. δρασμὸν ἐπενόησεν.

p Θεῖος,] Vox θεῖος ex *MSS.* deerat in *Editis.*

q Γενήσεσθαι] Γενέσθαι *Vat.*

r Βασιλεύσοντος.] Βασιλεύοντος *Samb.* & *Vat.* ex consuetudine *Atticorum.* Bern.

s Ἔνατον] In *Hen.* & *Vat.* ἔννατον. contra canones Grammaticos. *Bern.*

t Ἀπήγγειλεν,] Ἐπήγγειλεν *Hen.* & *Epiphan.* non male. *Bern.*

v Καὶ ἐκ Σάῤῥας] Deest καὶ in *Editis.* debetur *MSS. Bern.*

x Μέχρις Αἰγύπτου.] Sed non pertigerunt fines Cananææ ad Ægyptum. Rhinocolura ultimus fuit, aut Gazæ vicina regio, uti sacri scriptores loquuntur, terminus Cananææ; at inter Rhinocolura & Ægyptum solitudo satis magna interjacebat; quæ postea Augustamnica dicta est. Quia tamen ea ἐρημία (ita Josephus ipse appellat) erat, ferri potest si quis dicat inter Cananæam & Ægyptum nullam regionem (cultam videlicet aut habitatam, uti illæ erant) intercedere. *Rel.*

y Συμφυρόμενον,] Ita in *MSS.* recte igitur *Zonaras*, ἵν' ᾖ τὸ γένος αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ἀνεπίμικτον. in *Editis* autem absurde συμφερόμενον. *Bern.*

z Ἀπεσήμαινεν] Ἀπεσήμανεν *Vat.*

a Παραυτίκα,] Illud magis Atticum. *Bern.* Ex *MSS.* in *Editis* παραχρῆμα.

b Αὐτοῦ,] Αὐτῷ *Hen.*

c Ἰσμάηλος·] Ita *Bas.* & *G.* Ἰσμάηλος τρισκαιδέκατον ἔτος ἔχων· Ἄβραμος δὲ &c. *Hen.* Ἰσμάηλος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τρισκαιδέκατον ἔτος ἔχων· καὶ αὐτὸς &c. *Big. Samb.* & *Vat.* Bern.

* *A Deo exauditum,*] *Quasi à Deo exauditus.* Ita libri nostri veteres ac novi; & præter hos *Epiphanius* Scholasticus, juxta alium sensum vocis θεόκλυτος. Similiter Philoni, ἰσμαὴλ, ἀκοὴ θεοῦ: aut ex nostra interpretatione, ἀκούει ὁ κράτιστος. Apud Zonaram tamen legitur θεόκλητος, mendo Typothetæ: addit enim Monachus ille hanc causam nominis, ὡς τοῦ θεοῦ τῆς ἱκεσίας ἀβραὰμ ἀκούσαντος, καὶ παῖδα δόντος αὐτῷ. *Bern.* Ita etiam juxta *Philonem*, cui Ἰσμαὴλ, ἀκοὴ θεοῦ. *Suidæ* θεόκλυτος, θεότιμος, à *Deo honoratus.*

XII.

CAP. XI.

Quomodo Deus gentem Sodomitarum excidit, flagitiis eorum offensus.

Sodomitarum mores exsecrabiles. Gen. c. 11. &c. 19.

PER idem igitur tempus Sodomitæ, opibus & magna pecuniarum vi elati, & in homines contumeliosi exstiterunt & religione in numen vacui; adeo ut beneficiorum ab ipso acceptorum plane immemores essent, hospites odio haberent, & mutua consuetudine & familiaritate abuterentur. His igitur rebus offensus Deus, decrevit insolentiæ pœnas ab illis repetere; & non solum urbem eorum evertere, sed & eam regioni vastitatem inferre, ut nec amplius plantas nec fructum ullum ederet.

Tres Angelos hospitio excipit Abramus.

2. Cumque hæc Deus de Sodomitis decrevisset, Abramus conspicatus tres angelos (sedebat enim ad ilicem Mambræ pro foribus domicilii sui) ratusque esse hospites, assurgens salutavit eos, & ad se adductos rogabat ut cum ipso hospitium facerent. Illis vero annuentibus, jussit panes statim fieri ex farina siliginea, vitulumque mactatum & assatum sub ilice discumbentibus apposuit. At illi præ se tulerunt quasi comederent; & de uxore etiam inquirebant, ubinam esset Sarra. Illo referente, intus eam esse: ajunt se aliquanto post reversuros, eamque inventuros jam matrem factam. In hoc vero subridente muliere, & dicente fieri non posse ut liberos gigneret, cum ipsa nonagenaria esset, maritus vero centesimum annum ageret, non sustinuerunt amplius simulare, sed fassi sunt se Dei esse angelos; & quod missus esset unus quidem nunciatum de filio, duo vero ad Sodomitas evertendos.

3. Hæc audiens Abramus indoluit super Sodomitas: & exsurgens supplex Deum precabatur, ne justos & bonos una cum improbis perderet. Deo vero dicente neminem Sodomitarum esse bonum; si enim vel decem inter eos essent, omnibus se remittere velle peccatorum supplicia: conticuit quidem Abramus. At Angeli ad Sodomitarum urbem pervenerunt; & eos rogabat Lotus, ut ad se diverterent: summa enim humanitate peregrinos excipiebat, Abramique benignitatis æmulus erat & imitator. Sodomitæ autem, cum vidissent adolescentes egregie venustos ad Lotum divertisse, ad vim & contumeliam formæ eorum inferendam se pararunt. Loto vero hortante ut continerent sese, neve in peregrinorum probrum ruerent, sed hospitii sui jura revereren-

Mira Loti φιλοξενία.

ΚΕΦ. ιά.

Πῶς τὸ Σοδομιτῶν ἔθνος ὁ Θεὸς κατεστρέψατο, χολωθεὶς αὐτοῖς οἷς ἡμάρτανον.

ΥΠΟ δὴ τοῦτον τὸν καιρὸν οἱ Σοδομῖται, πλούτῳ καὶ μεγέθει χρημάτων ὑπερφρονοῦντες, εἴς τε ἀνθρώπους ἦσαν ὑβρισταὶ, καὶ πρὸς [d] τὸ θεῖον ἀσεβεῖς· ὡς μηκέτι μεμνῆσθαι τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων ὠφελειῶν, εἶναί τε μισόξενοι, [e] καὶ τὰς πρὸς [f] ἀλλήλους ὁμιλίας [g] ἐκτρέπεσθαι. χαλεπήνας οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Θεὸς, ἔγνω τιμωρήσασθαι τῆς ὑπερηφανίας αὐτούς· [h] καὶ τήν τε πόλιν αὐτῶν καταστρέψασθαι, καὶ τὴν χώραν οὕτως ἀφανίσαι, ὡς [i] μήτε φυτὸν ἔτι μήτε καρπὸν ἕτερον ἐξ αὐτῆς ἀναδοθῆναι.

β'. Ταῦτα τοῦ Θεοῦ κρίναντος περὶ τῶν [k] Σοδομιτῶν, Αβραμος θεασάμενος τρεῖς ἀγγέλους [l] ἐκαθέζετο δὲ πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ παρὰ τῇ θύρᾳ τῆς αὐτοῦ αὐλῆς· καὶ νομίσας εἶναι ξένους, ἠσπάσατό τε ἀναστὰς, καὶ παρ' αὐτῷ καταχθέντας παρεκάλει ξενίων μεταλαβεῖν. ἐπινευσάντων δὲ, ἄρτους τε προσέταξεν [m] εὐθὺς ἐκ σεμιδάλεως γενέσθαι, καὶ μόσχον θύσας καὶ ὀπτήσας, ἐκόμισεν αὐτοῖς [n] ὑπὸ τῇ δρυῒ κατακειμένοις. οἱ δὲ δόξαν αὐτῷ παρέχον ἐσθιόντων· ἔτι τε καὶ περὶ τῆς γυναικὸς ἐπυνθάνοντο, ποῖ ποτ' εἴη τυγχάνουσα ἡ Σάῤῥα. τοῦ δὲ εἰπόντος ἔνδον εἶναι· ἥξειν ἔφασαν εἰς τὸ μέλλον, καὶ εὑρήσειν αὐτὴν ἤδη μητέρα γεγενημένην. τῆς δὲ γυναικὸς [o] ἐν τούτῳ μειδιασάσης, καὶ ἀδύνατον εἶναι τὴν τεκνοποιίαν εἰπούσης, αὐτῆς μὲν ἐνενήκοντα ἔτη ἐχούσης, τοῦ δὲ ἀνδρὸς ἑκατὸν, οὐκέτι κατέσχον λανθάνοντες, ἀλλ' ἐμήνυσαν ἑαυτοὺς ὄντας ἀγγέλους [p] τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι [q] πεμφθείη μὲν ὁ εἷς, σημαίνων περὶ τοῦ παιδὸς, δύο δὲ Σοδομίτας καταστρεψόμενοι.

γ' Ταῦτα ἀκούσας Αβραμος ἤλγησεν ἐπὶ τοῖς Σοδομίταις· καὶ τὸν Θεὸν ἀναστὰς ἱκέτευσε παρακαλῶν, μὴ τοὺς δικαίους καὶ ἀγαθοὺς [r] συναπολλῦσαι τοῖς πονηροῖς. τοῦ δὲ Θεοῦ φήσαντος μηδένα εἶναι τῶν Σοδομιτῶν ἀγαθὸν, εἰ γὰρ ἐν αὐτοῖς δέκα εἶεν, συγχωρεῖν ἅπασι τὴν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τιμωρίαν· ὁ μὲν Αβραμος ἡσύχαζεν· οἱ δὲ ἄγγελοι παρεγένοντο εἰς τὴν τῶν Σοδομιτῶν πόλιν, καὶ ὁ Λῶτος αὐτοὺς ἐπὶ ξενίαν παρεκάλει· λίαν γὰρ ἦν περὶ τοὺς ξένους φιλάνθρωπος, καὶ μαθητὴς [s] τῆς Αβράμου χρηστότητος. οἱ δὲ Σοδομῖται, θεασάμενοι τοὺς νεανίσκους εὐπρεπείᾳ τῆς ὄψεως διαφέροντας, καὶ παρὰ Λώτῳ [t] καταχθέντας, ἐπὶ βίαν καὶ ὕβριν αὐτῶν τῆς ὥρας ἐτράπησαν. τοῦ δὲ Λώτου παραινοῦντος σωφρονεῖν, καὶ μὴ χωρεῖν [v] ἐπ' αἰσχύνῃ τῶν ξένων, ἀλλ' ἔχειν αἰδῶ τῆς

d Τὸ θεῖον] Τὸν θεὸν *Hen.* & *Vet. Interpr.*

e Καὶ τὰς] Lege καὶ εἰς τὰς vel ἐπὶ, ut mox. *Cocc.*

f Αλλήλους] Ita *Baf.* & *G.* In *Samb. Big. Caf. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἄλλους.

g Εκτρέπεσθαι.] Πρὸς ἄλλους *Big. Samb. Caf.* & *Epiphanius. Hen.* vero καὶ εἶναι μισόξενοι, καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας ἐκτρέπεσθαι, & in Marg. ἐντρέπεσθαι. Veruntamen *Baf.* & *Gen.* quo rursum modo ea excudi jussimus, propter turpissimam ἀσχημοσύνην istius nationis, quam gravissime redarguit B. Paulus initio Epistolæ suæ ad Romanos. Facilior enim istius phrasis explicatio Sodomitis videtur minus convenire. Vix etiam consistere potest meliorum membranorum πρὸς ἄλλους, quando in propinquo est μισόξενοι absque tautologia. *Bern.* Ita *Baf.* G. & *Hen.* quam scripturam servavimus, ἐκτρέπεσθαι accipientes cum *Gelenio* minus usitate pro *depravare*, *detorquere*: quòd *Josephus* respicere videatur ad turpissimam istius gentis ἀσχημοσύνην.

h Καὶ τὴν] Ita *Vet. Interpr.* nec aliter *Baf.* & G. nisi quod κατασκάψασθαι habeant. infra in *Josepho*, παραγίνονται οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν Σοδομιτῶν πόλιν. In *MSS.* καὶ τάς τε πόλεις αὐτῶν καταστρέψασθαι. quo faciunt verba *Gen.* 19. 24. καὶ κατέστρεψε τὰς πόλεις ταύτας, καὶ πᾶσαν τὴν περίχωρον.

i Μήτε φυτὸν ἔτι μήτε καρπὸν] Hinc colligitur, ut ex aliis locis apud Josephum, eum non credidisse Sodomam aquis lacus Asphaltitis immersam fuisse. Quod & verosimilius. Lib. V. cap. 5. de Bello Jud. Σοδομίτιν a lacu Asphaltite distinguit. Rel.

k Σοδομιτῶν,] Σοδόμων *Vat.*

l Εκαθίζετο] Ita *Big.* & *Samb.* cæteri cum *Editis* habent ἐκάθητο.

m Εὐθὺς] Illud εὐθὺς ex *MSS.*

n Υπὸ τῇ δρυῒ] Post paucula, ἔτι καὶ impressa. Et σάῤῥας, ne ambigeretur, pro γυναικὸς *Hen.* idemque statim ποῦ εἴη scripsit pro ποῖ ποτ' εἴη, ex Gen. 18. 9. LXXII. Interpretum: deinde καὶ ... ξειν. *Bern.* Ita *Samb. Caf. Vat.* & *Vet. Interpr.* πρὸς τῇ δρυῒ reliqui, ut & *Baf.* & G.

o Εν τούτῳ] Sic *Baf. Gen.* & *Epiphan.* ἐπὶ τούτῳ in *MSS.*

p Τοῦ Θεοῦ·] Articulum omittit *Hen.*

q Πεμφθείη] Μὲν ὁ εἷς *Baf.* & *Gen.* ὁ εἷς, adhuc simplicius *Hen.* & in altero colo omnes isti δύο δὲ. Articulos autem sæpe omitti, moris fuit potius quam negligentiæ Atticæ. Plenius itaque *Big. Samb.* & *Caf.* μὲν ὁ μὲν εἷς, & οἱ δύο δὲ membri sequentis. *Bern.* Πεμφθείη μὲν, ὁ μὲν εἷς —— οἱ δύο δὲ *Vat.* πεμφθείη καὶ ὁ μὲν εἷς & οἱ δύο δὲ *Big. Samb.* & *Caf.*

r Συναπολλῦσαι] Συναπολῦσαι *Samb.* Mox τοῦ θεοῦ δὲ, *Baf.* & *Gen.* *Bern.*

s Τῆς Αβράμου] Ita ex *MSS.* in *Editis* τοῦ Αβρ.

t Καταχθέντας,] Καταχεθέντας *Vat.*

v Επ' αἰσχύνῃ] Επ' αἰσχύνην *Vat.*

Πα-

τῆς παρ' αὐτῷ καταγωγῆς, εἰ δ' ἔχουσιν ἀκρατῶς, τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ὑπὲρ ἐκείνων ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν λέγοντος [x] παρέχειν· οὐδ' οὕτως [y] ἡδέσθησαν.

δ΄. Ὁ δὲ Θεὸς, ἀγανακτήσας αὐτῶν ἐπὶ τοῖς τολμήμασι, τοὺς μὲν ἠμαύρωσεν, ὡς μὴ δυνηθῆναι τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν οἰκίαν εὑρεῖν· Σοδομιτῶν δὲ κατέκρινε πάνδημον ὄλεθρον. Λῶτος δὲ, τοῦ Θεοῦ τὴν μέλλουσαν τῶν Σοδομιτῶν ἀπώλειαν αὐτῷ φράσαντος, [z] ἀπηλλάσσετο, τήν τε γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας, δύο δ' ἦσαν ἔτι παρθένοι, ἀναλαβών· οἱ γὰρ [a] μνηστῆρες ὑπερεφρόνησαν τῆς ἐξόδου, εὐήθειαν ἐπικαλοῦντες τοῖς ὑπὸ τοῦ Λώτου λεγομένοις. καὶ ὁ Θεὸς ἐνσκήπτει βέλος εἰς τὴν πόλιν, καὶ σὺν τοῖς οἰκήτορσι κατεπίμπρα, [b] τὴν γῆν ὁμοίᾳ [c] πυρώσει ἀφανίζων· ὡς μοι καὶ πρότερον λέλεκται, τὸν Ἰουδαϊκὸν ἀναγράφοντι πόλεμον. [d] ἡ δὲ Λώτου γυνὴ, παρὰ τὴν ἀναχώρησιν εἰς τὴν πόλιν συνεχῶς ἀναστρεφομένη, καὶ πολυπραγμονοῦσα τὰ περὶ αὐτὴν, ἀπηγορευκότος τοῦ Θεοῦ τοῦτο ποιεῖν, εἰς στήλην ἁλῶν [e] μετέβαλεν. [f] ἱστόρηκα δ' αὐτήν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν διαμένει. διαφεύγει δὲ αὐτὸς μετὰ τῶν θυγατέρων, εἰς βραχύ τι χωρίον καταφυγὼν [g] περιγραφὲν ὑπὸ τοῦ πυρός. Ζοὼρ ἔτι καὶ νῦν λέγεται· καλοῦσι γὰρ οὕτως [h] Ἑβραῖοι τὸ ὀλίγον. ἐνταῦθα, ὑπό τε ἀνθρώπων ἐρημίας καὶ τροφῆς ἀπορίας, ταλαιπώρως διῆγεν.

ε΄. Αἱ δὲ παρθένοι πᾶν ἠφανίσθαι τὸ ἀνθρώπινον [i] γένος ὑπολαβοῦσαι, τῷ πατρὶ πλησιάζουσι, [k] προνοήσασαι λαθεῖν. ἐποίουν δὲ τοῦτο ὑπὲρ τοῦ [l] μὴ τὸ γένος ἐκλιπεῖν. γίνονται δὲ παῖδες, ὑπὸ μὲν τῆς πρεσβυτέρας Μωάβος· εἴποι δ' ἄν τις ἀπὸ πατρός. [m] Ἀμμανὸν δ' ἡ νεωτέρα ποιεῖται· γένους υἱὸν ὑποσημαίνει τὸ ὄνομα. [n] καὶ τίκτει δ' αὐτῶν [o] ὁ μὲν Μωαβίτας, μέγιστον ὄντας ἔτι καὶ νῦν ἔθνος· Ἀμμανίτας δὲ [p] ὁ ἕτερος. Συρίας τῆς Κοίλης εἰσὶν ἀμφότεροι. καὶ Λώτῳ μὲν τοιαύτην συνέβη τὴν ἐκ Σοδομιτῶν ἀναχώρησιν γενέσθαι.

tur; dicente etiam, si temperare sibi nequirent, filias se pro illis eorum libidini subjicere: neque sic quieverunt.

4. Deus autem, illorum audacia flagitiosa ad iram commotus, ipsos quidem excæcavit, ut introitum in ædes invenire frustra conarentur: Sodomitas vero universos ad interitum adjudicavit. Lotus autem, illi prænunciante Deo futurum Sodomitarum excidium, inde discessit, & uxore & filiabus (duæ enim erant adhuc virgines) assumptis: nam sponsi *earum* despicatui habuere egressum, Loti monita stultitiæ figmenta esse dictitantes. Tum Deus telum in urbem conjicit, eamque una cum incolis combussit, terram *circa omnem* pari incendio devastans, quemadmodum mihi jam dictum est in historia Belli Judaici. Cæterum Loti uxor, cum inter abeundum subinde ad urbem respiceret, cladem que ejus paulo curiosius spectaret, Deo isthæc facere prohibente, in statuam salis conversa est. Eam siquidem vidi, nam & hodie usque manet. Lotus autem cum filiabus evasit, ad locum parvulum quendam appulsus ab igne * in arctum redactum. Is Zohor etiamnum appellatur: eo enim nomine Hebræi modicum vocant. Illic, ab hominibus desertus & victus penuria laborans, vitam miseram *aliquantisper* egit.

Sodoma cum malis civibus divinis ignibus combusta & deleta.

Lib.5.c.21.

Loti uxor in columnam salsam vertitur. Hanc Josephus ipse viderat.

Zoor, *modicum.*

5. Virgines autem, universum genus humanum exstinctum ratæ, cum patre rem habent, prævidentes clam fieri posse. id eo agebant animo, ne genus *hominum* penitus interiret. Nascuntur autem liberi, ex seniore quidem Moabus, ac si quis dicat ex patre. Ammanum vero peperit junior; *quod* nomen significat filium generis. Atque ex uno illorum prognati sunt Moabitæ, adhuc etiam gens magna; ex altero vero Ammanitæ. utrique Cœle-Syriam incolunt. Et Loto quidem contigit in hunc modum ex Sodomitis egredi.

Filiarum Loti incestus, ex opinione falsa.

Moabus, πατρόθεν.

Ammanus, ἔκγονος.

ΚΕΦ. ιβ΄.

Περὶ Ἀβιμελέχου· καὶ περὶ Ἰσμαήλου τοῦ Ἀβράμου, καὶ τῶν ἐκγόνων αὐτοῦ Ἀράβων.

Ἄβραμος δὲ μετῴκησεν εἰς Γέραρα τῆς [q] Παλαιστίνης, ἐν ἀδελφῆς ἐπαγόμενος σχήματι τὴν Σάρραν· ὅμοια τοῖς πρὶν ὑποκρινάμενος διὰ τὸν φόβον. ἐδεδίει γὰρ Ἀβιμέλεχον τὸν βασιλέα [r] τῶν ἐπιχωρίων· ὃς καὶ αὐτὸς ἐρασθεὶς τῆς Σάρρας, φθείρειν οἷός τε ἦν. εἴργεται δὲ τῆς ἐπιθυμίας ὑπὸ νόσου χαλεπῆς, αὐτῷ [s] προσπεσούσης ἐκ Θεοῦ. καὶ τῶν ἰατρῶν αὐτὸν ἀπεγνω-

CAP. XII.

De Abimelecho: itemque de Ismaëlo Abrami filio, ejusque posteris Arabibus.

Abramus autem migravit in Gerara *urbem* Palæstinæ, Sarram pro sorore secum ducens: eadem, quæ antea, præ timore simulans. Metuebat enim Abimelechum, istius loci incolarum regem; qui & ipse Sarram deperiens, eam corrumpendi cupidine flagrabat. ejus vero libidinem reprimit morbus difficilis, à Deo immissus. Et cum medici salutem ejus desperarent, in somno per vi-

Forma Sarræ vel senescens Gerarorum principi damnosa.

x Παρέχειν·] Ita *Big.* & *Caf.* παρέξειν cæteri.

y Ἠδέσθησαν.] Ἐπείσθησαν *Baf. Gen.* & *Hen.* Fallere tamen, nisi credas verbum Rhetorum Græcorum ᾐδέσθησαν usurpasse hoc in loco Josephum; quod fatentur etiam *Big. Samb. Caf.* & *Epiphanius.* Pro τὴν οἰκίαν mox *Hen.* τῆς οἰκείας. *Bern.* Sic in *MSS.* in *Editis* ἐπείσθησαν.

z Ἀπηλλάσσετο,] Ἀπαλλάσσεται *Vat.*

a Μνηστῆρες] Μνηστῆρες αὐτῶν *Hen.*

b Τὴν γῆν] Hac serie vocum, συνεχῶς εἰς τὴν πόλιν ἀναστρ. *Bern.* Ita *Big. Samb.* & *Vat.* & τὴν γῆν ὁμ. πυρ. ἀφανίζει *Hen. Baf. G.* & *Vet. Interpr.*

c Πυρώσει] Non aquis, uti Ant. 1. 3. de diluvio vocem ἀφανίζειν usurpaverat ἀφανισθῆναι ὑπὸ τῆς ἐπομβρίας. Si credidisset hinc ortum lacum Asphaltiten qui has urbes & regionem vicinam obtexerit, hic locus erat monendi illud: nec Josephus id prætermisisset. *Rel.*

d Ἡ δὲ Λώτου γυνὴ,] Ἡ δὲ τοῦ Λώτου γυνὴ περὶ τὴν ἀναχ. *Big. Samb.*

e Μετέβαλεν.] Μετεβάλετο sine causa reponit *Schotanus* loco modi Attici μετέβαλεν. *Bern.*

f Ἱστόρηκα] Ἱστόρησα *Big. Samb.* & *Vat.* Columnam eo tempore mansisse pro figmento habet *Simonius* in Bibl. Crit. Vol. 2. p. 343. *Josepho* tamen fidem adstruit *Clemens* in Epist. ad Corinth. ut & *Irenæus* adv. Hæreses l. 4. c. 51. *Tertullianus* carm. de Sodoma, *aliique.* Videsis *R. Heggii* Lectiones, p. 9. *Burtonum* ad *Clementis* Epist. p. 56. *Huetii* Quæst. Alnet. p. 193. & *Colomesii* Observatt. Sacr. p. 111.

g Περιγραφὲν] Si faverent *MSS.* mallem περιλειφθὲν. qua voce utitur p. 13. v. 20. *Huds.* Notat Josephus se statuam illam vidisse, non se locutum esse alibi de illa, ut interpres Gelenius. *Rel.*

h Ἑβραῖοι] Addit οἱ *Hen.*

i Γένος ὑπολαβοῦσαι,] Ἠφανίσθαι excusi libri forma verbi circumflexi. *Bern.* Vox γένος ex *MSS.* in *Editis* deerat.

k Προνοήσασαι] Ἐπινοήσασαι *Baf. G.* & *Caf.*

l Μὴ τὸ γένος] Sic ex *MSS.* μὴ γένος *Baf* & *G.*

m Ἀμμανὸν] *Ben ammi* in sacris literis appellatur. *Rel.*

n Καὶ τίκτει] Κτίζει δ' αὐτῶν ὁ μὲν Editiones ambæ, & *Caf.* τίκτει δ' αὐτῶν ἡ μὲν, *Big.* & τίκτει δ' αὐτῶν ὁ μὲν *Samb. Hen.* & *Epiphanius* Scholasticus. Similiter in membro insequente, ὁ ἕτερος *Baf. Gen. Hen.* & *Epiphanius.* atqui ἡ ἑτέρα *Big. Samb.* & *Caf.* propter ἡ πρεσβυτέρα & ἡ δὲ νεωτέρα, quæ librarii isti legerant inter verba sacra Gen. 19. 37, 38. Verum jam de patribus earum gentium loquitur Josephus, non de aviabus. *Bern.* Ita omnes *MSS.* præter *Caf.* qui (cum *Baf.* & *G.*) habet κτίζει.

o Ὁ μὲν Μωαβίτας,] ἡ *Big.*

p Ὁ ἕτερος.] Rursus *Big.* ἡ ἑτέρα.

q Παλαιστίνης,] *Al.* Παλαιστίνης.

r Τῶν ἐπιχωρίων·] Βασιλέα τῆς χώρας *Hen.* quod facilius intellectu & vulgatius habuit. *Bern.*

s Προσπεσούσης] Παραπεσούσης *Big.* Bern.

* *In arctum*] *Al.* circumscriptum.

Gen. c. 20. visum aliquod admonitus est, ne injuriam inferat hospitis uxori. Mox, cum meliuscule se habere cœpisset, indicat amicis, hunc sibi morbum immisisse Deum ad vindicandum jus hospitis, ut qui uxorem illi inviolatam conservare voluerit: (non enim sororem secum ducere, sed conjugem legitimam) pollicitumque esse, sibimet posthac benignum fore, modo ille omni de uxore solicitudine liberaretur. Hæc loquutus, Abramum, suadentibus amicis, accersit; jussitque ipsum jam conjugi non metuere, ne quid turpe sit passura: ejus enim curam habere Deum, uxoremque sub præsidio illius manentem sine injuria reportaturum esse. Sibi autem attestante Deo & mulieris conscientia, dicebat, ne ab initio quidem eam expetiturum fuisse, si nuptam esse scivisset; sed cum pro sorore *eam* habuerim, nihil injusti commisi. Ad hæc rogabat, ut æquo animo in se esset, Deumque propitium redderet; & sive apud se manere vellet, rerum omnium copiam adfuturam; sive abire mallet, † deducendum esse curare, sibique omnia subministranda esse quorum indigens ad ipsum se contulerat. Hæc loquuto ajebat Abrahamus, se de cognatione mulieris nequaquam mentitum esse; ipsam enim fratris filiam esse: & absque hac simulatione peregrinationem parum tutam existimasse. Et in quantum ægritudinis *ejus* causa non omnino exstiterit, sed suæ ipsius saluti studuerit, mansurum quoque cum illo libenter dicebat. Tum Abimelechus tam agri quam pecuniarum partem ei concessit; mutuoque paciscuntur sine fraude vivere, juramento super puteo quodam facto, qui Bersubæ appellatur: at Fœderis puteum interpretari possumus.* Sic autem hactenus à loci istius incolis nominatur.

Maritus idem patruusque Sarræ.

Pars regionis Gerarensis Abramo ex pacto conceditur.

Gen. c. 21.

Bersubæ, *Fœderis puteus.*

2. Cæterum non multo post Abramo etiam filius nascitur ex Sarra, sicut ei prædixerat Deus: quem Isacum nominavit. hoc risus significatur. Nam quod Sarra * subriserit, Deo ipsam pariturram esse dicente, cum grandis natu prolem non exspectaret, ita filium appellabat. nam ipsa quidem erat nonagenaria, Abramus vero centum annorum. Istius autem ætatis utriusque anno ultimo nascitur puer; quem die statim octavo circumcidunt: atque ex illo eundem diem etiam nunc Judæi in circumcidendis liberis observant. At Arabes ætatis anno tertio & decimo: nam Ismaëlus, princeps eorum gentis, Abramo è concubina natus, ea ætate est circumcisus. de quo orationem omnem explicabo multa cum diligentia.

Nascitur Isacus, risus ille & gaudium utriusque senum.

Is præputium ponit an. patris c. matris xc. suæque vitæ sub octiduum.

XIII. *Ismaëli ac Isaci principum exemplis, circumciditur hodieque Arabs anno ætatis 13. Judæus octavo statim die.*

3. Sarra Ismaëlum, ex famula ejus Agara na-

κότων, ὑπνώσας ὄναρ ὁρᾷ, μηδὲν ὑβρίζειν τὴν τοῦ ξένου γυναῖκα. καὶ, ῥᾷον διατεθεὶς, φράζει πρὸς τοὺς φίλους· ὡς ὁ Θεὸς αὐτῷ ταύτην ἐπαγάγοι τὴν νόσον ὑπὲρ ἐκδικίας τοῦ ξένου, φυλάσσων ἀνύβριστον [t] αὐτῷ τὴν γυναῖκα· μὴ γὰρ ἀδελφὴν οὖσαν ἐπάγεσθαι, νόμῳ δ' αὐτῷ συνοικοῦσαν· ἐπαγγέλλεταί τε παρέξειν [v] αὐτὸν [x] εὐμενῆ τὸ λοιπὸν, ἀδεοῦς ἐκείνου περὶ τὴν γυναῖκα γινομένου. ταῦτ' εἰπὼν μεταπέμπεται τὸν Ἄβραμον, συμβουλευσάντων τῶν φίλων, καὶ μηδὲν ἔτι περὶ τῆς γυναικὸς αὐτὸν, ὡς [y] πισομένης τι τῶν αἰσχρῶν, ἐκέλευσε δεδιέναι· Θεὸν γὰρ αὐτοῦ κήδεσθαι, καὶ κατὰ τὴν συμμαχίαν τὴν ἐκείνου μεμενηκυῖαν ἀνύβριστον κομίζεσθαι. τοῦ δὲ Θεοῦ μάρτυρος ὄντος, καὶ τοῦ τῆς γυναικὸς συνειδότος, ἔλεγε μηδ' ἂν ὀρεχθῆναι τὴν ἀρχὴν, εἰ γαμετὴν οὖσαν ἠπίστατο· ὡς δ' ἀδελφὴν [z] ἀγόμενος οὐκ ἠδίκουν. [a] παρακαλεῖ τε πρᾴως ἔχειν πρὸς αὐτὸν, καὶ τὸν Θεὸν εὐμενῆ ποιεῖν· παρ' αὐτῷ τε μένειν [b] βουλομένῳ πᾶσαν ἀφθονίαν ὑπάρξειν, ἀπιέναι τε προαιρούμενον τεύξεσθαι πομπῆς, καὶ πάντων ὅσων καὶ χρῄζων πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο. [c] ταῦτ' εἰπόντος, Ἄβραμος οὔτε τὴν συγγένειαν τῆς γυναικὸς [d] ἐψεῦσθαι ἔλεγεν, ἀδελφοῦ γὰρ αὐτὴν εἶναι παῖδα, καὶ δίχα τοιαύτης ὑποκρίσεως οὐκ ἀσφαλῆ τὴν ἐπιδημίαν ὑπολαβεῖν. ὅσα τε [e] ἐπὶ τὸ μηδὲν αἴτιος τῆς νόσου γεγονέναι, προθυμηθῆναι δ' αὐτοῦ περὶ τὴν σωτηρίαν, ἑτοίμως ἔφασκεν ἔχειν [f] καὶ παρ' αὐτῷ μένειν. καὶ Ἀβιμέλεχος τήν τε γῆν πρὸς αὐτὸν [g] διανέμεται καὶ τὰ χρήματα, καὶ [h] συντίθενται ἀδόλως πολιτεύεσθαι, ὑπέρ τινος φρέατος ποιούμενοι τὸν ὅρκον, ὃ [i] Βηρσουβαὶ καλοῦσιν· [k] ὅρκιον δὲ φρέαρ λέγοιτο ἄν. οὕτω δ' ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ὠνόμασται.

β'. Γίνεται δὲ Ἀβράμῳ μετ' οὐ πολὺ καὶ παῖς ἐκ Σάρρας, ὡς αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ [l] προείρητο· ὃν Ἴσακον ὠνόμασε. τοῦτο γέλωτα σημαίνει. διὰ μέντοι τὸ τὴν Σάρραν μειδιάσαι, τέξεσθαι φήσαντος αὐτὴν τοῦ Θεοῦ, μὴ προσδοκῶσαν ἤδη τοκετοῦ πρεσβυτέραν οὖσαν, τὸν υἱὸν οὕτως ἐκάλεσεν. αὕτη μὲν γὰρ ἐνενήκοντα εἶχεν ἔτη, ἑκατὸν δὲ Ἄβραμος. τίκτεται δὲ παῖς ἑκατέρων τῷ ὑστάτῳ ἔτει· ὃν εὐθὺς [m] μετ' ὀγδόην ἡμέραν περιτέμνουσι. κἀξ ἐκείνου μετὰ τοσαύτας [n] ἡμέρας ἔθος ἔχουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ποιεῖσθαι τὰς περιτομάς. Ἄραβες δὲ μετὰ ἔτος τρισκαιδέκατον· Ἰσμάηλος γὰρ [o] ὁ κτίστης αὐτῶν τοῦ ἔθνους, [p] Ἀβράμῳ γινόμενος ἐκ τῆς παλλακῆς, ἐν τούτῳ περιτέμνεται τῷ χρόνῳ. περὶ οὗ τὸν πάντα λόγον ἐκθήσομαι μετὰ πολλῆς ἀκριβείας.

γ'. Σάρρα γεννηθέντα τὸν Ἰσμάηλον ἐκ τῆς δούλης αὐτῆς Ἀγα-

t Αὐτῷ] Αὐτοῦ *Vat.*

v Αὐτὸν] Ἑαυτὸν *Vat.*

x Εὐμενῆ τὸ λοιπὸν,] In *Editis* interpunctione alia, εὐμενῆ, τὸ λοιπὸν ἀδεοῦς ἐκείνου περὶ &c.

y Πεισομένης] Πησομένης *Bas.* & *Cas.* quod Grammatistæ, sicut puto, libenter admittent. *Bern.*

z Ἀγόμενος] Ita *Samb.* & *Cas.* ἀγόμενος οἷα οὐκ ἠδίκουν *Vat.* ἀγόμενος οὐκ ἀδικῶ. *Big.* ἀγόμενον οὐκ ἀδικεῖν *Bas.* & G.

a Παρακαλεῖ] Sic ex *MSS.* παρακαλεῖται δὲ in *Editis.*

b Βουλομένῳ] Βουλόμενον ad cod. *Samb.* manus nova. *Bern.*

c Ταῦτ' εἰπόντος,] Ita *Samb. Vat. Cas.* & *Vet. Interpr.* τοῦτ' εἰπόντος *Bas.* & G.

d Ἐψεῦσθαι] Ψεύσασθαι *Samb.* Bern.

e Ἐπὶ τὸ μηδὲν] Ἐπὶ τῷ μηδὲν *Big* & *Samb.* quod est ἀττικώτερον. *Bern.* Forte ἐπ' αὐτῷ. *Cocc.* Ἐπὶ τῷ μηδὲν *Big.* & *Samb.* quod Ἀττικώτερον esse existimat *Bernardus.*

f Καὶ παρ' αὐτῷ μένειν.] Καὶ omittunt tres *MSS.*

g Διανέμεται] Ibidem *Hen.* τήν τε χώραν pro γῆν. *Bern.* Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* νέμεται *Bas.* & *G.*

h Συντίθενται] Συνέθεντο *Samb.* συνθήκας ποιοῦνται *Hen.* Illi mox ποιούμενοι τὸν ὅρκον. Puto Josephum scripsisse juxta Cod. *Cas.* συνέθεντο --- ποιούμενοι, pro nitore solito. *Big. Bas.* & *Gen.* heic ποιούμενος, illic etiam peculiariter συνέθετο. *Epiphanius* denique *constitueruntque inter se --- facientes.* Bern. Sic *Samb.* & *Vet. Interpr.* συντίθενται ——— ποιούμενος *Bas.* & *G.* sed *Bernardus* vult *Josephum* scripsisse juxta Cod. *Cas.* συνετίθεντο ——— ποιούμενοι, pro nitore solito.

i Βηρσουβαὶ] Βηρσοῦβαι *Bas.* & *Gen.* βηρσουβεὲ, Ipse auctor hujus Archæol. l. 8. c. 7. βηρσουκαὶ *Samb.* & *Cas.* βηρσουκὲ *Big.* ut errare potuerunt scribæ vix ἀβάρβαροι in nomine peregrino. Βηρσαβαιὲ aut βηρσαβεὲ Philoni, Eusebio, Hieronymoque in Lexicis. באר שבע literis Moysis & Prophetarum. Scripsit forte Mattathiades βηρσαβεῆ, שבועה aut באר שבע Comestor, *Bersabee.* Epiphanius Latine reddit de Josepho *Viresabe* q. βηρσαβη *Bern.* Βηρσοῦβαι in *Editis.* Βηρσουκαὶ *Samb.* Βηρσουκὲ *Big.* Βηρσουὲ *Vat.* Βηρσάβαιὲ aut Βηρσαβεὲ *Philoni*, *Eusebio*, *aliisque.* In *Vet. Interpr.* pro Βιρσάβη *Virisabe*, alibi *Josepho* Βηρσουβεὲ.

k Ὅρκιον] Ὅρκου δὲ φρέαρ *Big. Samb.* & *Hen.* & post LXXII. Interpr. Eusebius, ac Hieronymus. Epiphanius *fœdus putei.* Verum Josephus reliquerat ὅρκιον δὲ φρέαρ. *Bern.* Ita *Bas.* & *G.* probante *Bernardo.* ὅρκου in *MSS. Euseb. Hieronym.* & LXX.

l Προείρητο] Sic ex *MSS.* (ita & correxerat *Coccejus*) in Editis προείρηται.

m Μετ' ὀγδόην] Non debet verti *post octavum diem*, sed die octavo. Nec enim Judæi solent circumcidere nisi octavo die: & ipse Josephus antea notavit capite undecimo τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ die octavo post nativitatem id fieri consuevisse. Valet ergo idem in usu loquendi μετὰ ἡμέρας ὀκτὼ & τῇ ὀγδόῃ. Id illustrat verba Christi modo *die tertio* modo *post tres dies* se ex mortuis resurrecturum dicentis. *Rel.*

n Ἡμέρας] Vocabulum ἡμέρας præterierant operæ *Germanicæ*: sed librarii Græci Latinique non illud negligunt. *Bern.* Vocem ἡμέρας (quæ deerat in *Editis*) ex *MSS.* restituimus.

o Ὁ κτίστης] More majorum παροξύνουσι *Bas.* G. & *MSS.* κτιστὴς reperitur apud novissima *Lexica.* Bern.

p Ἀβράμῳ] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* Ἀβράμου in *Editis.*

† *Deducendum esse curare*] Nimis intricate vertit *Hudson*, quod ita melius potuerant, *collaturum sese, quod ad facilem faceret abitum, & cuncta illa, quorum* &c. Confer Suetonium in Nerone Cap. 30. *Haverc.*

* *Subriserit,*] Vide Cl. Fabricii Cod. Apocr. V. T. p. 366.

Αγάρης τὸ μὲν πρῶτον ἔστεργε, οὐδὲν ἀπολείπουσα τῆς ὡς πρὸς ἴδιον [q] υἱὸν εὐνοίας. ἐτρέφετο γὰρ ἐπὶ τῇ τῆς ἡγεμονίας διαδοχῇ. τεκοῦσα δὲ [r] αὐτὴ τὸν Ισακον οὐκ ἠξίου συντρέφεσθαι [s] τούτῳ τὸν Ισμάηλον, ὄντα πρεσβύτερον, καὶ κακουργεῖν [t] αὐτὸν δυνάμενον, τοῦ πατρὸς [v] αὐτοῖς ἀποθανόντος. ἔπειθεν οὖν τὸν Αβραμον εἰς ἀποικίαν ἐκπέμπειν αὐτὸν μετὰ τῆς μητρός. ὁ δὲ κατὰ μὲν ἀρχὰς οὐ προσετίθετο τὴν αὐτοῦ γνώμην οἷς ἡ Σάρρα ἐσπουδάκει· πάντων ὠμότατον ἡγούμενος εἶναι, παῖδα νήπιον καὶ γυναῖκα ἄπορον τῶν ἀναγκαίων ἐκπέμπειν. ὕστερον δὲ, καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἠρέσκετο τοῖς ὑπὸ τῆς Σάρρας προστεταγμένοις, πεισθεὶς παρεδίδου τὸν Ισμάηλον τῇ μητρὶ, μήπω δι' αὐτοῦ χωρεῖν δυνάμενον· ὕδωρ τε ἐν ἀσκῷ καὶ ἄρτον φερομένην [x] ἐκέλευσεν ἀπιέναι, ὁδηγῷ τῇ ἀνάγκῃ χρωμένην. ὡς δὲ ἀπιούσαν [y] ἐπιλέλοιπε τὰ ἀναγκαῖα, ἐν κακοῖς ἦν. ὕδατος δὲ σπανίζοντος, ὑπ' ἐλάτῃ τινὶ θεῖσα τὸ παιδίον ψυχορραγοῦν, ὡς μὴ παρούσης τὴν ψυχὴν ἀφῇ, προῄει πορρωτέρω. συντυχὼν δὲ αὐτῇ θεῖος ἄγγελος, πηγήν τε φράζει παρακειμένην, καὶ κελεύει προνοεῖν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ [z] παιδίου· μεγάλα γὰρ αὐτὴν ἀγαθὰ περιμένειν [a] ἐκ τῆς Ισμαήλου σωτηρίας. ἡ δὲ ἐθάρσησε τοῖς προκατηγγελμένοις, καὶ συμβαλοῦσα ποιμέσι, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπιμέλειαν διαφεύγει τὰς ταλαιπωρίας.

δ. Ανδρωθέντι δὴ τῷ παιδὶ γύναιον ἄγεται, τὸ γένος Αἰγύπτιον· ἔνθεν δὲ ἦν καὶ [b] αὐτὴ τὸ ἀρχαῖον· ἐξ οὗ παῖδες Ισμαήλῳ γίνονται δώδεκα πάντες· [c] Ναβαιώθης,

tum, primum diligebat; pari eum benevolentia, ac ſi ex ſe fuiſſet genitus, proſequens. alebatur enim in ſpem ſucceſſionis. Verum poſtquam ipſa Iſacum peperit, haud æquum cenſebat Iſmaëlum cum hoc *puero* educari, utpote qui natu major, eumque injuria afficere potuit, patre eorum defuncto. Suadebat igitur Abramo ut eum una cum matre aliquo deducendum eſſe curaret. Ille vero primum non advertebat mentem ad ea quibus valde ſtudebat Sarra: rem omnium atrociſſimam eſſe ratus, puerum nondum adultum, & mulierem, cunctis quæ uſui erant egentem, ablegare. Poſtea vero (nam & Deus quæ inſtituerat Sarra comprobavit) perſuaſus Iſmaëlum matri tradidit, utpote qui ſolus iter facere adhuc non potuit: juſſitque aquæ lagenam & panem ferentem diſcedere, quo eos neceſſitas duceret. Quam primum vero abeuntem deficere cœperat commeatus, ſolicita erat & anxia. At cum nihil fere aquæ ſupereſſet, puerum vix animam trahentem ſub abiete deponens, ne ea præſente exſpiraret, ulterius proficiſcitur. Ipſi autem obviam veniens Dei angelus, & fontem in propinquo indicavit, & curam pueri educandi habere juſſit: eam enim magnam felicitatem manere ex Iſmaëli ſalute. Illa vero prænunciatis fidem habens, & cum paſtoribus ſermonem conferens, illorum cura & benignitate miſeriam evaſit.

Iſmaëlo matrique ſitientibus adeſt Angelus Dei. Gen. c. 21.

4. Puero igitur ætatis jam adultæ connubio jungitur mulier, oriunda ex Ægypto (unde & ipſa olim originem duxerat) ex qua Iſmaëlo nati ſunt

Duodecim Arabum Phylarchos ex Ægyptia procreat Iſmaëlus. Gen. c. 25.

q Υἱὸν εὐνοίας.] Vocem υἱὸν inſerunt *Samb.* & *Big.* omittunt *cæteri.*

r Αὔτη] Αὐτὴ *Samb.*

s Τούτῳ τὸν] Τοῦτον τὸν *Vat.*

t Αὐτὸν] Ita *Baſ. G. Caſ. Hen.* & *Vet. Interpr.* αὐτὸν omittunt *Big. Samb.* & *Vat.*

v Αὐτοῖς] Αὐτοῦ *Hen.* & mox δι' ἑαυτοῦ.

x Εκέλευσεν] Εκέλευεν *Vat.*

y Επιλέλοιπε] *Hen.* ἐπελελείπει τὰ ἀναγκαῖα αὐτούς *Bern.*

z Παιδίου·] Ita in pleriſque *MSS.* παιδὸς *Hen. Baſ.* & *G.*

a Εκ τῆς Ισμαήλου] Εκ τῆς αὐτοῦ *Hen.* ἐκ τῆς παιδὸς *Vet. Interpr.*

b Αὐτη τὸ ἀρχαῖον·] Mox πάντες ſuppreſſit Epiphanii ſtulta cautio; parque Henneb. *Bern.* Αὐτὴ *Samb.*

c Ναβαιώθης;] Veruntamen de Iſmaelitis, quos literæ vulgares *Saracenos*, vulgares tamen ſacræque à grandi matre *Hagaræos* & *Agraeos* nuncupant, bene lateque mereri, ſi valde diſcuperem, jam modò paginæ minus conceditur. Neceſſarium tamen eſſe duxi atque utile, ut viri eruditi uno conſpectu intelligerent, quantum aut prava Scribarum induſtria aut nulla, qui Græce Latineve Joſephum, quique Moyſen hiſce dialectis aliiſque deſcripſerint, paſſi demum fuerint antiquiſſimarum totius orbis invictarumque tribuum proceres. Primo autem horum Principum adhuc dum manet in Jemana, proſpera Arabum regione, nomen priſcum نابت aut نبت aut نبيت & نبات, unde arripuit Stephanus ſuum ναβάτης, (hæc enim ſonorum diſcrimina perlevia habent Philologi Arabici) quod rite interpretaberis ἔθνος ἰσμαήλου. Quin minus adeo bene Philo, Hieronymus, aliique Critici ſacri *Prophetiam* ea voce ſignificari contendunt. Ab hoc patriarcha tribum veterem deduci titulo ذات, النبات tum pagum inſigniri video prope Meccam: & inter Eudæmones Amrum Ebn Malec, Mohammedem Ebn Said, alioſque plures gentilibus nominibus veniſſe ابن نبات & النباتي. Hunc hominem vocat Moyſes Gen. c. 25. נבית ſcriptura Judæorum; atque plenius in textu verſioneque Samariticis, & paraphraſi Onceloſi, nec non ex conſenſu Maſore, tharum tam ad Gen. c. 36. quam 1, Par. c. 1. imo Eſaiæ vatis c. 60. 7. נביות. Ad hæc Samaritæ, qui Arabice legem tranſtulere نباوت: quippe quatuor exemplaria Bibl. Samaritarum, & inter illa pervetus codex doctiſſimi Huntingdoni præferunt נבאות, vice notioris נביות. Arabs Waltonianus نبيوت, Judæi Maurufii obſervantius نبايوث: LXXII. Doctores in Lege & Prophetis ναβαιώθ, tribus aut quatuor ſyllabis. Joſephus tandem ναβαιώθης inflectit, quod Epiphan. ut amat, repreſſit in *Nabeoth.* Euſeb. etiam in Lexidio, ναβαιώθ, χώρα ἐν ἰσαίᾳ. vide c. 60. Quinetiam Geographus Byzantius diſerte illum principem deſcribit, ubi ait ναβαταῖοι, ἔθνος τῶν εὐδαιμόνων ἀράβων, ἀπὸ ναβάτου τινός. Arabum iſtorum felicium aliquis dixerit, من النبات: quoniam النباط ſeu *Nabathæi* Græcis ſcriptoribus Latiniſque, in Eremo ſpatiari noſcuntur, quam hinc Cœle-Syri Judæique, illinc Chaldæi excludunt. Ναβάτης δέ ἐστιν ἀραβιστί, ait Stephanus Orientalium quidem originum ſedulus ſectator, ὁ ἐκ μοιχείας γενόμενος: quod tantum abeſt a nugis Græculis, ut calumniatur inſulſus ille Judæus, qui miſera commentaria tanto Geographo nuperrime ſubjecit, nihil adeo certius occurrit notiuſque Iſmaelitarum Doctoribus, quam نبذ ſpurium filiolum & expoſitum denotare, ſive الصبي تلقبه امه في طريق, in Oceano Arabiſmi; ſed نبيت aut etiam alia litera πυθμικῇ نبيط, & نابطة, ignobilem prolem viliſque conditionis, خبيث & خسيس vel ex adagio ſignificant. Quamvis autem ampliſſime pervagatum ſit hoc nomen, per Arabiam Deſertam & Saxeam, per Divitem alteram atque demum ſupra montes Chaldæorum; haud imperite tamen in Arabia pene inſula cum Stephano ſedem primam ναβαιώθου ſive ναβάτου quæritabis. Multa hanc opinionem juvant. Jemana ortus fuit prænobilis vir ابو حي, decus *Bani Nabat*, eadem Ebn Said *Nabatenus*, aliique multi: deinde نبط & ذبط, unde *Nabathæa* in Geographicis Græcorum & noſtrorum hominum, ultima litera diſcrepat, ſenſu licet *pullulandi* cum nomine primi Iſmaelitæ ſatis conveniat. Poſtremo Grammatici Geographi Arabum in Chaldæa terra ſtatuunt *Nabathenos* cum ſuis ritibus ac Philoſophia, *Cufam* inter & *Baſram*: haud quidem cis Euphratem ad Erythræum pelagus hanc gentem exporrigunt per deſerta petraſque Arabum; quod tamen fecere Eratoſthenes perantiquus & doctiſſimus Philologus, Artemidorus, Dionyſius, Joſephus Mattathiæ, Plinius, Ptolemæus, alii. Ad Boſram etiam Idumæam quod puto, non Chaldaicam reperiri aſſerit populum نباتت Grande Arabum Lexicon. Certiſſimum autem eſt ſcriptores veteres, maxime Poetarum nationem, *Nabathæam* ad Arabiam totam tendere, ſicut meliores vates in S. Bibliis *Cedarenorum* pandunt appellationem. Eſaias idcirco c. 60. tam נביות quam קדר ita diducit, pariterque Jonathan interpres ſubſtituit *Oves Arabicas* pro צאן קדר. Iſtæ autem de maximo Iſmaelitarum dictavi, quæ in his anguſtiis forte potui; ſubjiciam porro S. Hieronymi verba in Traditionibus Hebr. *Duodecim filii*, inquit ille ex Joſepho, *naſcuntur Iſmaeli, è quibus primogenitus fuit Nabaioth: à quo omnis regio ab Euphrate uſque ad mare Rubrum, Nabatena uſque hodie dicitur: quæ pars Arabiæ eſt. Nam & familiæ eorum oppidaque, & pagi, ac munita caſtella, & tribus eorum hac appellatione celebrantur* (quid expectatis diſertius?) *ab unoquoque ex his*; Cedar *in Deſerto*, & Duma *alia regio*, & Theman *ad auſtrum*, & Cedma *ad orientalem plagam dicitur.* Paria habet Sophiſta Gazæus, qui non pauca delibavit ex Joſephi Archæologiis ad Octateuchum: *Iſmaelitæ, qui Agareni & Saraceni, occuparunt univerſam ſolitudinem, qua ſe extendit ab Aſſyria verſus orientem ſolem* (rectius *ab illo*) *uſque ad mare Rubrum, & regionem quæ Abatene* (l. *Nabatene*) *vocatur, & ad præjacentem ſolitudinem uſque in Ægyptum.* Quoniam vero Strabo adnotavit in pulcherrimo ſuo opere *Agricolas* præſertim vocari qui Syriæ Damaſcenæ ac Judææ ab oriente obſident, ſcias interim, tam انباط quam نبايت ejus vitæ homines, ſeu فلاح denotare.

Princeps ſecundus nomen ſuum κήδαρος recte ſervavit apud

ſunt filii duodecim univerſi; Nabajothes, Ceda- Κήδαρ⊚. [d] Ἀβδέηλ⊚, [e] Μαβσαμᾶς, [f] Ἰδȣμᾶς, [g] Μά-

Joſephum, ex Hebraico קדר ſive patrio قادر. Ab eximia enim ſui virtute ac potentia, quam vir Dei etiam vocat כביר קדר, nomen ille nactus erat: non vero, quod aſſeruerunt Philo, Origenes ad Pſalmos, S. Hieronymus, aliique Theologi, tam Judæi quam Chriſtiani, ἀπὸ σκοτασμȣ̃. قادر inſuper ſcribunt uterque Arabs in Archivis Illuſtriſſimi Laudi: قدر Judæi Africani, قبدر Arabs Waltonianus, Syrus haud ſemel קדר. Vitio autem vetere ac perpetuo Samaritarum Hebraici codices reponunt קדר, & illorum paraphraſtes Arabicus قذن, pro celebratiſſimo vocabulo קדר. *Cedræorum* etenim propter juga Beatæ Arabiæ meminit, ubi loci *Ræthenos* conſtituit, Cl. Ptolemæus, ipſa anima Geographiæ; Stephanus *Cedroſorum* in Deſerta Arabiarum, *Cedarenorum* ibidem alii: dein inter primos Moſtarabes قبدر Phylarchum recenſent, ſcriptores patrii. Audite Philonem, ἔςι ἡ κηδὰρ, χώρα ἀβραὰμ, lego ἀραβίας, aut clarius S. Hieronymum, *Eſt autem* Cedar *regio in eremo Saracenorum, à filio Iſmaelis* Cedar *ita cognominata*. Veruntamen idem plane cecinerat à tot ſeculis nobiliſſimus Propheta Eſaias c. 42. 11. ישאו מדבר, εὐφράνθητι ἔρημ⊚; ibi Jonathan יתבין מדבר חצרים תשב קדר interpretatur, ut ſolet, perite, ערבאי *Arabiæ ſitientis incolas*. Hieronymus vero Rabbinis ſubmonentibus, *levet deſertum, in domibus* (rem miram) *habitabit Cedar*. Pro ſolita ſua facundia etiam Jeremias c. 2. 10. in caurum & vulturnum dimittit ingratos Judæos hiſce verbis, ἔλθετε εἰς νήσȣς κιτιεὶμ, κ̀ εἰς κηδὰρ ἀποςείλατε. Et planiſſime omnium Ezechiel is inter Majores vates c. 27. ערב וכל נשיאי קדר, ἡ ἀραβία, πάντες οἱ ἄρχοντες κηδάρ. Jonathan Targumiſta illo Commate, ערב וכל דברבי נבט. Id propter ἰσοδυναμȣ̃σι *Arabes, Nabatæi*, atque *Cedareni*. Adde hiſce Catenam Græcorum Patrum, χώρα ἡ κηδὰρ σαρακηνῶν, ἄρχȣσα τῆς ἐρήμȣ; & præ cæteris Theodoretum ad Jer. c. 49. חצור, ἤτοι αὐλὴν καλεῖ πᾶσαν τὴν τῶν σαρακηνῶν σύςασιν· ἐπειδὴ νομάδες εἰσὶν ἐν σκηναῖς καθιςῶντες. Iſque alibi ſuarum ἐξηγήσεων perſpicue & aſſeveranter enarrat de hoc ſecundo principe, ὁ κηδὰρ δεύτερ⊚ τȣ̃ ἰσμαὴλ ὑός· οἱ ἢ τȣ́τȣ ἀπόγονοι ȣ̓ πόρρω τῆς βαβυλῶν⊚ μέχρι τήμερον ἐσκηνȣν.). Tum itaque prope Themam cis montes Chaldæos caſtra poſuerant, quos *Martinos* quidem appellat Ptolemæus: quin etiam hos infeſtatores Babyloniæ, *Scenitas* quam proprie dici dudum obſervavit Plinius, veteris eruditionis apotheca: atque inſuper Gorionides ille Joſephus אהלי קדר in Hymnis Divinis *Arabum ſcenas* indicare aperte dixerat, teſte Abeneſdra.

Archontem autem tertium LXXII. Alexandrini & utrique Arabes Magni Laudi ſuaviori hypertne appellant ابديل & ἀβδεὴλ, aut mendo perfrequenti ναβδεὴλ: & Ambroſius exinde *Nabdeel*. Simili modo Joſephi ſupellex tota, ἀβδεήλ⊚, & *Abdeelus* ſervat, tanquam ex Hebræo אבדאל. Philo etiam ne parcus videretur, duplicem formam interpretando ſuggerit, ſicut Hieronymus docet ad *Nabdeel*, puta *ſerviens Deo* & *urſus Dei*, quæ ſunt עבדאל & עבריאל, aut tritum Arabibus nomen عبدالله: atque rurſus דבאל. Atat ὁ νομοθέτης reliquerat ſuo volumine ארבאל, ut Judæi Samaritæque ex tot monumentis Legis priſcæ facile nobis perſuadent: neque mirabuntur adhuc, quicunque libros orientales verſent, ארבל ſcribi nonnunquam, א altera extrita, in Pentateucho Samaritico; aut verſionibus Arabicis Samaritarum, tum Judæorum & Græcorum, pro plenario ادبـال, legi toties اذبل & ادبل, qua forma valde ſibi placent gens Arabum.

Dein ducis Mabſami gratum eſt nomen & odoriferæ regionis domino conveniens; cujus etiam ſoror paris ſuavitatis vocabulo בשמת inſigniebatur, Gen. c. 36. 3. מבשם quidem & مبشم accepimus à Scribis Samariticis, atque à Judæis Mixobarbaris: tenuius vero hoc enunciant Judæi cæteri de ſacro Moyſis volumine, מבשם, & ab his Antiocheni Chriſtiani haud ſemel מבסם, pariterque Arabes Waltonianus & Laudinus مبسم & مبسام: & Hieronymus à Judæis *Mabſam*. Semel lego μαβσὰν in MS. Alexandrino, quod vocant. In codicibus reliquis tralationis Græcanicæ μασσὰμ, præter Cottonianum μασσὰν, quocum Ambroſius facit inter Latinos. Inde Joſephi editio utraque obtinuit μάσσαμ⊚, ubi *Big.* & *Samb.* μασσαμᾶς; Epiphanii denique excuſa pleraque *Mabſamus*, ſcripta varie referunt *Marſamus*; & *Maxamus*, Schotani inſuper conjectura probabilis μάψαμ⊚: vel Joſephus potius ſcripſit olim μάμσαμ⊚ ſeu μαμσαμᾶς; vel tu eliges ex tot vocabulis, quod ore Græco forte dignius exiſtimaveris. Neque omittendum alium eſſe ordinem Joſephi, quam Moyſes præſcripſerat in hoc ſtemmate: apud hunc reperis à tertio principe *Mabſam, Maſma, Duma, & Maſſa*: apud Joſephum in impreſſis, ἠδȣμᾶς, μάσσαμ⊚, μαίμασσ⊚, μάσμησ⊚, atqui in membranis *Big.* & *Samb.* μασσαμᾶς, ἰδȣμᾶς, μάσματ⊚, μάσμησ⊚. Tum etiam ſcripta Epiphanii ea nomina diſponunt hunc in modum, *Marſamus, Maſmaſus, Idumas, Maſmiſus*, ſed & ejuſdem Scholaſtici τὰ ἐκ̓τυπωθέντα, *Mabſamus, Maſmaus, Dumaus, Maſaus*. Cl. Boſius legendum monet, μασσαμᾶς, ἰδȣμᾶς, μάψαμ⊚, μασσᾶς: cui ſententiæ proxime accedo, reddito tamen ſecundum Epiphanium ordine ſacro, μαβσαμᾶς, μάσμα⊚, ἰδȣμᾶς, μάσσα⊚, atque pergendo, χόδαδ⊚, θέμαν⊚, ἴετȣρ⊚, νάφαισ⊚, (ubi *Big. Samb.* & *Caſ.* ναφαῖ⊚,) κεδμᾶς, pro Typographorum oſcitantium κάλμασ⊚, aut κάδμασ⊚ Scribarum.

Mibſamam ſequitur, ſimillimo typo nominis משמע aut inter Samaritarum Philologos *Mashmah*, مشمع. In opere polyglotto Waltoni Arabs ad Geneſin مشماع expreſſit, & Chronicorum initio mollius مسمع, Erpenianus Arabs مشمع, & Laudini ambo مسماع: viri Eccleſiaſtici μασμὰ, poſt LXXII. Judæos, ſed Complutenſes μασμὰν, Ambroſius *Maſmam*. Joſephus demum, cujus verba nunc impendio ſectamur, μάσμασ⊚ vertit ex Hebræo, ſi Scribarum veterum fides apud nos valeat, ut *Big.* & *Samb.* atque ex Latinis membranis *Voſſ.* 1. *Mert.* & *Vig.* ſed μαίμασσ⊚ vox inutilis ex *Baſil.* prodiit. Digne autem accedit ad literam Moyſis *Maſmaus* recentium Typothetarum, niſi ipſi id nominis ab Hieronymi *Maſma* forte derivaverint. At vero quod multum præſtat litibus iſtis librariis, quintum Iſmaelitam patria nomenclatura vocatum fuiſſe ajo ما السما, quo nihil beatius ſane contingit in Arabum climate. Hunc titulum poſtea vendicabant ſibi complures Reguli Arabiæ Petrææ: &, ne deſit huic opinioni fides ac firmitas, in S. Lege memorat ſummus Moyſes ما الذهب, inter principes Idumæos ad Gen. c. 36. Cæterum aut jam dicta faciunt ſatis, aut dux iſte هميسع appellitari poterat ſua in tribu. Profeſſores literaturæ Aſiaticæ norunt quid velim, alii vix intelligerent, ſi verbis pluribus dicerem.

De proximo Phylarcho monere æquum tam à Moyſe quam Eſaia דומה ſcribi ſyllabis duabus, دومة etiam cantari adhuc in conventiculis Samaritarum; *Duma* reddidiſſe Hieronymum à labiis Doctorum Hieroſolymitanorum; δȣμὰ forte LXXII. Alexandrinos, ſed & Aquilam Ponticum; Arabes tamen Syroſque دوما Eſ. c. 21. præter Mauritanorum دومة. Nihilominus Joſephus contra tam ſpiſſam fidem, cum obſcure ſcribi in membranis ſuis Hebraicis viderat ודומה Gen. c. 25. literam conjunctivam adeo contraxit in Jod; quod in optimis libris millies contingere nimia cura comprobarunt Maſorethæ. Exinde *Big.* & *Samb.* ἰδȣμᾶς, atque ἠδȣμᾶς ambæ editiones, tum Epiphanio paraphraſtæ *Idumas* aut *Ydumas*. Cum Joſepho paria peccarunt Annalium S. LXXII. aut ſane pauciores Interpretes Græci, & in Geneſi S. Ambroſius, ubi *Iduma* legerat. Nam Paralipom. principio, ubi idem regulus cum ſuis fratribus deſcribitur, cuncta plane Græcorum exemplaria habent ἰδȣμὰ, velut ab authentico ידומה. ἰδȣμὰ etiam in libris Moyſis ponunt Biblia Complutenſia, MS. Carolinum, & venerandus codex D. Cottoni viri docti & perilluſtris. Adde his apud Eſaiam vice משא דומה, Græcam Eccleſiam legiſſe omni ſeculo ὅραμα τῆς ἰδȣμαίας, i. e. *Viſio Idumææ* ex vetere verſione Romana: ſive ut Arabum Chriſtiani loquuntur, النبوة في ادوم, Ubi Aquila & poſt illum Hieronymus correxerunt, *Onus Duma*, quod *ſilentium* ſignificare aut *ſimilitudinem* adnotat Rector Bethleemiticus. Verum non deſeram facilis τȣ̀ς γραμματεῖς τῶν ἰȣδαίων; novi etenim δȣ́μαθα apud Geographos Græcos, præcipue Glaucum in originibus Arabicis, & inſtauratorem Orbis Ptolemæum, necnon دومة الجندل *Daumatoljandal* apud Arabicos in Eremo iſtius climatis ad gradum LXXV. longi orbis, & pene XXX. lati, ob vetuſtatem oppidi celebrari: veruntamen *Idumeos* à parente *Rufo* nomen ſuum traxiſſe, non ita ab hoc principe. Ptolemæus quidem, dum ampliat Græco more Arabiæ εὐδαιμονίαν, *Dumatham* collocat, ubi fecerit maxima lux horas pene XIV. inter celebriores Divitis Arabiæ, parte altera ſuorum γεωγραφȣμένων; Calcoſendius tamen & plerique Arabum, qui ſuam Peninſulam fortunatam intimius noverint, دومة الجندل in extremo Deſertæ Arabiæ conſtituunt, qua Chaldææ committit, intervallo hebdomadali à Damaſco, & ipſius duplo à Medina: &, quod maxime opinionem noſtram adſtruit de duce *Tema*, idem polyhiſtor refert دومة الجندل fuiſſe قاعدة primariam ſedem regum *Temæorum*.

Iſmaelitarum ſeptimus, משא ſcribitur ש plena aſperaque in membranis Hebr. Cuthæorum, pariterque مشا in paraphraſi horum Arabica, itidemque in ἐκδόσει Erpeniana. مسا & מסא Arabs Syruſque Waltoni, tum in Moyſe, tum extra eum. *Maſſa* משא lectio eſt Judæorum, μασσῆ Græcorum omnium & Antiſtitis Mediolanenſis, niſi quod Cottonianum exemplar & Euſebii Lexicon μαναση̃ nimia voce producant. Heic etiam ludunt Joſephi Scribæ. μάσμασ⊚ *Big.* & *Samb.* μάσμησ⊚ legunt *Baſ. Gen.* & *Caſ.* *Maſmiſus* itaque ex Latinis *Voſſ.* 1. *Star. Weſt.* 2. *Goul. Vig.* & *Bal.* *Maſaus* tamen prodiit è prelis *Col.* & *Baſ.* Hieronymiani *Maſſa* perſimilis: μάσσα⊚ adeo vel μασσᾶς ſcripſit olim Joſephus. Hunc quidem ducem reliquiſſe ſui monumentum urbem μασσῆ, משא ſeu *Meſa* Gen. 10. 30. Grammaticis tam Samaritanis quam Judaicis, haud indubius aio, tanquam limitem Arabum occiduum, quem Saadias *Meccam* interpretatur. Meccæ autem poſitum à littore Erythræo quis neſcit meorum lectorum? Addam his مساي pla-

[g] Μάσμαος, [h] Μάοσαος, [i] Χόδαδος, [k] Θέμανος, rus, Abdeelus, Mabsamas, Idumas, Masmaus, Mas-

plagam occidentalem, ubi vesperascit dies, in libris Saracenorum denotare. Ait idcirco divinus Legislator Gen. c. 10. Cahtanidas late habitare ἀπὸ μασσῆ ἕως ἐλθεῖν εἰς σαφηρά, ὄρος ἀνατολῶν: sive ex Ptolemæo, inter *Muzam* & *Sapharam* quam in regione thurifera eandem recte statuit cum ظفار politissimus Golius, licet in vicinia sit & aptus huic etymo locus صفير. Tantidem etiam suggerit Bochartus in priore magnorum Operum. Verum non tam arcte se continebant Joctanis genus, sed inter Arabicum sinum Persicumque, per Arudam, Jemanam, Tehamam, Hajazam, & Nejdam latius multo habitabant, famamque suam alte adeo imprimebant, ut XL. rerum mortalium secula memoriam eorum usque delere neutiquam poterant. Existimo autem משא inter filios Ismaeli Masanorum gentem condidisse, quam inter Eremitas Arabum curare descripsit Cl. Ptolemæus.

Filius autem octavus Ismaeli, si satis vacaret huic prosapiæ, molestiæ plurimum nobis equidem daret. Nam Masorethæ minus ipsi sibi conveniunt; dummodo הדד scribi jubent in venerando Moysis opere, modo חדד Annalium S. priore, literis prima & postrema variantibus. Judæis etiam magistris obsequitur in hoc discrimine B. Hieronymus, adeoque heic *Hodad* Latine, ille vertit *Hadar*. Ambiguam porro invenimus tralationem Syrorum ex הדר & הדד adservata tamen utrobique litera initiali. Veruntamen הדד legunt in Moyse suo scribæ Samaritarum & Arabice iidem reddunt هدد *Hadad*. Arabs Walton. حذان dedit ad Genesin, & in Chronicis هدد. Arabes etiam Laudini خادان de Græco. Soli Judæi qui inter Mauros agunt, Legis suæ non immemores retinent in Genesi حدر. At vero Samariticum הדר comprobant satis ac tuentur Oncelosi perantiqua paraphrasis Constantinopoli excusa, Bibl. Veneta minusculæ formæ cum Targumim, tum MS. Alexand. cujus lectio χοδδὰδ 1. Par. 1. pro vulgatiori χοδδὰν, aut Laudino & Complutensi χολδὰδ, & cujusdam Editoris ἀδὰδ, unde apud Ambrosium *Adad*: at omittam suspecta vocabula χαλδὰ Cottoni, aliorum χονδὰν, atque *Choadad*, *præcipuum*, apud Interpretem nominum Hebraicorum. Viget autem adhuc herois illius honos in feliciori Arabia, valdeque ibi regionis prædicantur familiæ, non solum اد & ال, à virtute & potentia Phylarchi ita nuncupata; sed magis ipsius هدال, quod nomen & Moyses expresserat, inter tribus Jemanitidas præclare nobilis. Huic auten principi, quod de cæteris fere observavit Josephus, هد virtus sua & generositas animi nomen paravit. Cui hæc minus placent, alia nostra conjectura fruatur: hæc vult in extremo telluris Palmyrenæ, cui Arabiam miseram incumbere omnis monstrat Geographia, urbem nomine ἀδαδὰ latam plusquam gr. 34. à medio Orbe, longamque 72. ab hoc principe insigniri, &, quod multo illustrius accidit, reges Damascenos ab eodem *Benhadad* ordine suo nuncupari, ne memorem ex sacris libris Idumæos etiam dominos ejusdem tituli בן הדד. Verum ut ad Josephum hinc pergam; anxiam quidem sentio scriptionem nostrorum codicum in hoc Ismaelita: χόδαμος enim & Latine *Quodamus*, quocunque me verto, ita reperitur, præter operas Latinas *Basil.* & *Colon.* quibus *Adadus* debetur. A manu Mattathiadæ stillavit sine dubio nomen ΧΟΔΑΔΟΣ, unde scioli ad barbarismum minuendum fecerunt χόδαμος. Adnotabis insuper, hæc XII. nomina ab annalibus S. descripsisse Josephum, verius quam de Mosaicorum libro primo, ubi חדד nemo legitur. Schotano denique remitto suum χόδαρος.

Principis autem noni nomen in Cœle-Arabia adservant tam θέμμη à Chaldæa objectu montium dissita, cui tribuit Ptolemæi πίναξ gradus XXXI. καὶ πλάτος & LXXXV. καὶ μῆκος. quam *Bathnea*, Syriæ Damascenæ imminens pagus in lat. gr. 36. long. plusquam 72. Arabice eum vocarem بر تيماء: sicut tota illa eremus Scenitarum hodieque nuncupatur stricte بريّة aut corruptius *Beriara*. Idem sane spatium vastum reperio in Annalibus sacris. l. 1. c. 5. v. 9, 10, 11. vocatum olim מדבר ההגראים, ἀγαρηνῶν ἤτοι ἀγρίων ἔρημον, qua Batanæam inter & Euphratem patet. Tam longe quidem famam suam expanderat Thema ille, ut S. Hieronymus ex Hebraico Judæorum תימא interpretatur. Nam Samaritæ in textu sacro suisque paraphrasibus legere malunt *Tima* תימה & تيمة. Syrus ad Genesin *Thaima*, sed principio Chron. atque Es. 21. 14. θαιμὰ, תימא. Arabs Walt. semel تيما, alibi cum Erpeniano تيما. Senes Alexand. perpetuo θαιμὰν aut θημὰν: quibus cum conveniunt, ut opus, uterque Arabum Laudinorum تيمن & Ambrosianum *Theman*. Similiter Josephi libri omnes Græci θέμανος: ex Latinis etiam vetustiores *Themasus*, nisi quod Mertonensis meo judicio veram lectionem præferat *Themas*, aut Græce θημᾶς. In hodiernum usque diem permanere hujus principis gloriam fatentur ipsi Arabes in tribu تيم & oppido *Tima*, quod triduano itinere à Damasco dissidet, à Daumatoljandal dierum quatuor. Hinc reor locum vastum & immanem فلاة, simpliciter تيهاء vocitari apud Grammaticos Arabum. Monet autem Calcosendius تيما *Temam* triplicem reperiri per Arabiam, unum in Hajaza regione prope Meccam, præter castellum Medinense *Taima* (apud Geograph. Nub.) aliam in rure طي nobilis Jemanensis, tertiamque quam volumus maxime ديار بني الشام, *in Deserto Syriæ*: sic enim appellare solent Arabiam Desertam, à sua Chersoneso sive جزيرة العرب transversis montibus distinctam. Omitto autem facile Scriptores recentes, cum Iobi liber *Thema* infamet tanquam plagam intritam & calamitatem viatorum c. VI. 19. ἴδετε ὁδοὺς θαιμανῶν. ארחות תימא Saadiæ בראריי תימא, ubi Syrus retinet תימנא Arabsque Walt. تيمن. Item Jer. c. 25. 23. pro תימא Hebraico, Græci legunt θαιμὰν, & ab illis Arabs Bibl. Londinensium ثامان Esaias denique c. 21. 14. ubi simillima leges verbis Iobi; in *oraculo* seu *onere Arabiæ* declamat, ὕδωρ φέρετε οἱ ἐνοικοῦντες ἐν χώρᾳ θαιμὰν, Hebr. ארץ תימא; Hieronymus Jonathanque interpretes, *terra Austri*, non optime. Constat igitur inter sitientes Arabiæ incolas præcipuos fuisse Themitas à Thema Ismaelita secundum Hebraicam veritatem oriundos, secundum Græcos vero à Themano Esavi nepote, unde & θάμνα in Geographicis Strabonis accuratissimi scriptoris. Idem ille תימא fortasse an partem quintam fecit felicis Arabiæ? ut incolæ solent eam plagam partiri, nomine تهمة & تهامة, de qua Geographorum Arabicorum nemo tacet.

De decimo vix variant manus scribarum: is enim in omnibus Josephi codicibus ἰέτουρος appellatur, apud LXX. ἰετοὺρ. Gen. c. 25. unde Ambrosii *Jatur*, aut 1. Par. 1. fortius ἰετοὺρ, Hebraice יטור non semel, & in Arabicis versionibus tam Samaritarum quam Judæorum يطور. Hunc patrem agnoscunt *Ituræi*, qui in deserta Arabia juxta Bosram habent, ut Strabo, Philo, Eusebius, aliique testantur; atque diu ante hos Paralip. S. Scriptor. l. 1. c. 5. 19. in bello Nabatheno ex familia Ismaeli recensuit *Hagaræos*, *Ituræos*, *Naphæos* & (de quo inferius dicam) *Nodab*. הגראים יטור נפיש ונודב, quos omnes Syrorum simplicior ac vetustior tralatio, quam imitatur Arabs Waltoni, *Sacæorum* noto nomine سكان سماقا non immerito complexa est. De his enim opportune monet Ptolemæus in nobilissimo opere, ἀπ' ἀνατολῶν τῆς βαταναίας, ἡ σακκαία, καὶ ἐπὶ ταύτης ὑπὸ τὸ ἀλσάδαμον ὄρος οἱ τραχωνῖται ἄραβες. Arabicam autem Trachonitida cum Ituræa confundit sæpius Eusebius in Geographico suo Lexico. Quinetiam nisi intervenisset dux ille Ismaelita, dicerem *Ituræos* nomen traxisse à jugis Alsadami sub quibus delitebant: quippe ab الطور quod *montem* significat, (& præcipue tremendum illud Sinai jugum in Arabia montosa seu petræa inter Madianæos, quos ad extrema حجاز contulit Eutychius Alexandrinus) facile deducimus ἰτουραίαν, ut ab التابور *Itaburium*; unde Philo in locis, ἰτουραία, ὀρεινή. Vel idem potius parens fuerat unusque طور atque يطور. Patet adhuc via alia conjectanti يطور itaque inter suos obtinuit nomen قطر aut قطرية qua audacia apud Arabes, veteres recentes, venit قحطان vice vocis sacræ يقطان.

Penultimus horum ducum νάφαιος nomine extat in *Bas.* & *Gen.* editionibus Josephi, necnon in Epiphanii codd. *Mert.* & *Bal. Naphæsus*. Quapropter ναφαῖος *Big. Samb.* & *Cas. Naphæus* S. Hieronymi in Quæst. Hebr. sicut *Naphæsus* quorundam librorum, voces vix utiles æstimabis. Moysis Interpretes Græci ναφὲς exhibuerunt, Ambrosius *Naphes* ab his: sed ubi Chronicorum legimus ναφισαῖοι, atque initio quidem istius libri ναφὲς, ab Hebraico נפיש, quod Arabice scribunt Judæi plerique & totum genus Samaritarum نفيس. Hieron. ad S. Bibl. *Naphis*, & in locis idem *Nephes*, *refrigerium*, *vel anima*: imo Syrus aliquoties proponit נפש. Tribum autem Arabicam, cui hunc satorem præficerem, nondum sane reperi: quærant hanc alii suo otio.

Novissimum incrementum Ismaeli κάδμαος appellabatur Josepho, ut nos ignorare nolunt, *Big. Samb.* & *Cas.* exiguo mendo ab illis discrepat excusum nomen κάλμασος: impensius tamen adprobo Epiphanii *Chodamas*, unde restitui possit Græco καδυμᾶς ex Hebraico Samaritarum קדמה, seu قدمة, *Cadma*. Judæi ubique legunt קדמה *Cedma*, & Arabs Waltoni قيدما, alius قدما. κεδμὰ LXXII. Alexandrini, & MS. Alexand. ad 1. Paral. c. 1. κεδὰμ, atque Cottonianum ad Genesin κεδμάν. Hieron. denique haud semel *Cedma*, *orientalis*, *vel antecedens*. Ab illo parente Arabes Petræi Desertique, quos profligaverat jampridem Nabuchodonosorus, appellati sunt Jerem. 49. 28. בני קדם, atque קדר à fratre hujus. Eodem facit egregius Divinarum literarum Interpres Theodoretus, εἰσὶ δὲ υἱοὶ κεδὲμ, ἀπὸ ἰσμαὴλ· τούτου γὰρ παῖς ὁ κέδεμ. Ismaelita autem iste postremus sedem fixit in Eremo Arabum haud procul à sinu Mesanio, si recte colloco; *Cadema* sane scriptoribus patriis nuncupatur is locus. Neque abest longe nobile nomen يقدم: quam formam amant totus fere oriens, Arabes vehementer, velut for-

Maſſaus, Chodadus, Themanus, Jeturus, Naphæſus, Cadmas. Hi terram omnem ab Euphrate ad mare Rubrum pertingentem habitant, regionem Nabatenam appellantes. Sunt autem illi qui *toti* Arabum genti & tribubus nomina ſua dederunt, cum propter ipſorum virtutem, tum propter Abrami dignitatem.

Ἰέτουρος, [l] Νάφαισος, [m] Κάδμας. οὗτοι πᾶσαν τὴν ἀπ' Εὐφράτου [n] καθήκουσαν πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν κατοικοῦσι, [o] Ναβατηνὴν τὴν χώραν ὀνομάσαντες. εἰσὶ δὲ οὗτοι [p] οἱ τῶν Ἀράβων ἔθνος, καὶ τὰς φυλὰς ἀπ' αὐτῶν καλοῦσι· διά τε τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ Ἀβράμου ἀξίωμα.

XIV.

CAP. XIII.

De Iſaaco Abrami filio legitimo.

Filiolum jam exigit Deus ab Abramo, qui ſerus dederat. Gen. c. 22.

ISacum autem pater Abramus ſupra modum diligebat, ut unigenitum, & ſenectutis limine dono Dei ſibi natum. Hanc vero benevolentiam & amorem parentum puer ipſe magis ac magis accendebat, eo quod omni virtuti ſtuderet, parentibus obſequium præſtaret, Deumque ſumma pietate coleret. Abramus autem ſuam felicitatem in eo poſuit, ut filium ſecurum à malis relinquens è vita excederet: id quod ipſi quidem ex Dei voluntate contigit. Qui, volens ejus erga ſeipſum obſervantiæ experimentum facere, apparuit ei, enumeratiſque omnibus quotquot in eum contulerat beneficiis; ut & hoſtibus ſuperiorem eum fecerit, & præſentem felicitatem ſua ei benignitas dederit filium Iſacum, eundem popoſcit ut ſacrificium & victimam ſibi offerret; juſſitque ut ipſum in montem Morium ſubducens, holocauſtum *ſibi* faceret, poſtquam aram *ibidem* collocaverat. Sic enim ſe manifeſtaturum eſſe ejus in ipſum pietatem, ſi etiam filii ſaluti anteponeret quod Deo

ΚΕΦ. ιγ'.

Περὶ Ἰσάκου, ὃς ἦν γνήσιος Ἀβράμου παῖς.

ἼΣακον δὲ ὁ πατὴρ Ἄβραμος ὑπερηγάπα μονογενῆ ὄντα, καὶ [q] ἐπὶ γήρως οὐδῷ κατὰ δωρεὰν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ γενόμενον. [r] προεκαλεῖτο δὲ εἰς εὔνοιαν καὶ τὸ φιλεῖσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν γονέων καὶ αὐτὸς ὁ παῖς, ἐπιτηδεύων πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ τῆς τε τῶν πατέρων θεραπείας ἐχόμενος, καὶ περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ θρησκείαν ἐσπουδακώς. [s] Ἄβραμος δὲ τὴν ἰδίαν εὐδαιμονίαν [t] ἐν μόνῳ τῷ, τὸν υἱὸν ἀπαθῆ καταλιπὼν, ἐξελθεῖν τοῦ ζῆν ἐτίθετο· τούτου μέντοι κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν ἔτυχεν. ὃς, [v] διάπειραν αὐτοῦ βουλόμενος λαβεῖν τῆς περὶ αὐτὸν θρησκείας, ἐμφανισθεὶς αὐτῷ, καὶ πάντα ὅσα εἴη παρεσχημένος καταριθμησάμενος, ὡς πολεμίων τε κρείττονα ποιήσειε, καὶ τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς [x] ἔχοι τὸν υἱὸν Ἴσακον, ἠξίου τοῦτον αὐτῷ θῦμα καὶ ἱερεῖον παρασχεῖν· [y] ἐκέλευέ τε τοῦτον εἰς τὸ Μώριον ὄρος ἀναγαγόντα ὁλοκαυτῶσαι, [z] βωμὸν ἱδρυσάμενον. οὕτως γὰρ ἐμφανιεῖν τὴν περὶ αὐτὸν θρησκείαν, εἰ καὶ τῆς τοῦ τέκνου σωτηρίας προ-

τι-

fertur יעקן pro עקן, ἰακὼβ, ἰσαὰκ, & يملك ſive ἰάμβλιχος inter Arabum reges amicitia M. Antonii infelix: imo apud ſuos عرب & يعرب idem iſte conditor Arabum. Præterea dux ille videtur nomen, conceſſiſſe מדבר קדמות Deut. c. 2. 26. τῇ ἐρήμῳ κεδμὼθ juxta *Esbus* Arabicum, برية قدموث paraphraſtis vernaculis: conſule de hac plaga S. Hieron. ad חשבון. Dignum autem eſt notatu alterum Laudinorum pro *Cedma* ſubſtituere هاجر, quaſi una eademque ſede *Cedmitæ* gauderent & Agræi: tum etiam قدم & قدمة inveniri inter δήμους felicioris Arabiæ, quiſquis Lexica Arabum MSS. verſari noverit. Harum denique literarum periti ultro mihi condonabunt, ſi vel contendero pro קדמה inter phylarchos Arabum celebrari hucuſque جذيم & جذام. Conſimili ritu Scriptores Saracæni vice illepidi monſtri كلباد ſcribunt ſæpius جالوت. Hieronymum autem fefellit reſponſo facili Rabbinus Hieroſolymitanus, cum illi dictaret *Nodab* Paralipomenon eundem fuiſſe hominem atque modo *Cedma* apud Moyſen. Ita ſolet indocta illa ſchola Sarram cum Iſcha, cum Cetura Agaram, imo cœlum cum terra permiſcere & confundere, ut aliquid dicere viderentur. Hæc ita ſcripſi de Iſmaelitarum Patriarchis volante calamo. Excurrant autem alii, quo viam paſſim aperuerint Edriſius & Abulphedas, per *cabilas* & pagos, per caſtra & puteolos vagi veteriſque populi: aut ſedulo perlegant quæcunque ad Mohammedica Abilfaragii adnotavit E. Pocockius, vir plane venerandus & Gaza ſapientiæ Orientalis, quotquot uſpiam illarum gentium ſcire mores, ſtudia, ac ſedes deſiderant, unde thus, myrrha atque balſama, & quod longe omnium cariſſimum, Biblia Divina ad nos veniunt. *Bern.*

d Ἀβδέηλος,] Ναβδαὴλ LXX.

e Μαβσαμᾶς,] Ita ex *Vet. Interpr.* Μασαμᾶς *Big.* & *Samb.* Μασαμᾶς *Vat.* in *Editis* Μάσαμος. in LXX. Μασσάμ.

f Ἰδουμᾶς,] Sic *Big.* & *Samb.* Ἡδουμᾶς *Vat. Baſ.* & *G.* Ἰδουμὰ LXX. Cod. *Alex.* in *aliis* Δουμά.

g Μάσμαος,] Ita ex *Vet. Interpr.* & Μασμὰ LXX. In *MSS.* Μασμαρος, in *Editis* Μάμασος.

h Μάσσαος,] Μάσμησος tam in *MSS.* quam *Editis.* in LXX. Μασσῆ, & in *Vet. Interpr.* habetur *Maſaus*, apud *Hieronymum* etiam *Maſſa*, unde Μάσσαος reſcripſit *Bernardus*: cui tamen Μασσᾶς non diſplicet.

i Χοδαδος,] Ex lib. 1. *Paralip.* c. 1. (ubi LXX. *Cod. Alex.* habet Χοδδὰδ) ita reſcripſit *Bernardus*, pro Χόδαμος tam *MSS.* quam *Editorum.* in Latinis codicibus *Quodamus* aut *Adadus*, aut *Chadadus.*

k Θέμανος,] Ita in quibuſdam *MSS.* Θαίμανος *Vat.* quod propius accedit ad Θαιμὰν LXX.

l Νάφαισος,] In *MSS.* Ναφαῖος & Ναφθαῖος. in LXX. Ναφές.

m Κάδμας.] In *MSS.* Κάδματος, in *Excuſis* Κάλματος, in LXX. Κεδμὰ & in *Epiphanii* codicibus *Cedmas*, *Cadomas* & *Chadomas.* unde *Bernardo* placuit Καδμᾶς. *Huds.* Credo Κάδματος ſcripſiſſe Joſephum, quod inter Λ & Δ parva ſit differentia, & Gen. 25. *Cadma* appelletur ultimus filiorum Iſmaëlis. *Rel.*

n Καθήκουσαν] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ καθήκουσαν in *Editis.* καὶ ἐπέκεινα καθήκουσαν *Hen.* imperite. *Bern.*

o Ναβατηνὴν] Sic *Samb. Hen. Hieronym.* & meliores codices *Stephani Byzantii.* Videſis *Berkelium.* Ναβαθηνὴν *Big. Caſ. Baſ.* & *G.* Bern.

p Οἱ τῶν Ἀράβων] Οἱ τὸ τῶν ἀράβων ἔθνος *Samb.* οἱ τὸ τῶν ἀράβων γένος *Hen.* Mox ille idem διὰ τὸ τοῦ ἀβράμου ἀξίωμα. In hac ſententia inemendabile quoddam mendum viderat everri commentator p. 264. ubi tamen recta ſunt omnia & Atticæ elegantiæ. Ait autem doctiſſimus Judæus. *Hos illos eſſe, qui nomina ſua dederint & tribubus infelicium Arabum & adhuc amplius toti illi genti.* Legimus enim in hiſtoria vetere tanquam promiſcua nomina Arabes, Scenitas, Nabathæos, Cedarenos & Themanitas. Similia olim ſcripſerat gentis Judaicæ irriſor Molo, ut ex eo retulit A. Polyhiſtor his verbis, ἐκ μὲν τῆς αἰγυπτίας γενέσθαι ἀβραὰμ υἱοὺς ιβ'. οὓς δὴ εἰς τὴν ἀραβίαν ἀπαλλαγέντας διελέσθαι τὴν χώραν, καὶ πρώτους βασιλεῦσαι τῶν ἐγχωρίων. ὅθεν ἕως καθ' ἡμᾶς δώδεκα εἶναι βασιλεῖς ἀράβων, ὁμωνύμους ἐκείνοις. Vides nobilitatis ſuæ gentem obſervantiſſimam. Neque præterire fas eſt Artapani teſtimonium validum; εἶναι τοὺς τῶν ἀράβων βασιλεῖς ἀπογόνους ἰσραὴλ, υἱοὺς μὲν ἀβραὰμ, ἰσαὰκ δὲ ἀδελφούς. Quinimo hoſce filios Iſmaeli jam olim inter deos ſuos retuliſſe Arabes haud diffitentur ſcriptores vernaculi. *Bern.* Οἱ τὸ τῶν Αρ. *Samb.* & *Vat.* οἱ τὸ τῶν Ἀράβων γένος *Hen.* & mox διὰ τὸ τοῦ Ἀβράμου ἀξίωμα. Vide *Euſebii* Præpar. Evang. l. 9. c. 18. & 19.

q Ἐπὶ γήρως οὐδῷ] Phraſin illam priſcam & elegantem denuo reddunt nobis *Big. Samb.* & *Caſ.* quam *Epiphanius*, *Baſ. Gen.* & *Hen.* ſponte aut inconſulto præterierant: legunt etenim ſimplicius ἐπὶ γήρως. *Bern.* Ita *Big. Samb. Caſ.* & *Vat.* ἐπὶ γήρως κατὰ δ. *Baſ. G. Hen.* & *Vet. Interpr.*

r Προεκαλεῖτο] Προσεκαλεῖτο *Baſ.* & *Gen.* contra meliores. Ita etiam *Hen.* ἐπιτηδεύοντα, pro caſu recto. *Bern. Al.* προσεκαλεῖτο.

s Ἄβραμος] Ἀβραμός τε *Baſ.* & *G.* contra *MSS.*

t Ἐν μόνῳ] Ita *Big. Samb. Caſ.* & *Vat.* ἐν μόνῳ τούτῳ υἱῷ καταλιπὼν *Baſ.* & *G.* Legerat forſan *Vet. Interpr.* μονογενεῖ υἱῷ καταλιπὼν, unde Latina illa fecerit *cum felicitatem ſuam legitimo filio relicturus eſſet.* Bern.

v Διάπειραν] Sic in omnibus *MSS.* διαπόπειραν *Baſ.* διὰ τὸ πεῖραν *G.* ambo inficete.

x Ἔχοι τὸν υἱὸν] Modo Attico *Big.* & *Samb.* ἔχῃ reliqui, cum vulgo Græcorum: iidem mox θυμα accentu non ſuo. Epiphan. vero, ποιήσειε, καὶ ἔχοι τὸν υἱὸν ἴσακον; neſciebat enim ille Scholaſticus reliquum ſententiæ hujus rite adponere. *Bern.* Ita *Big.* & *Samb.* ἔχῃ *reliqui.*

y Ἐκέλευέ τε τοῦτον] Sed quod commodum Joſepho fauſtumque vertat, heic ſtatim incipit codex *Busbequianus*, qui ſimillimus plane *Hennebergenſi*, non ovum magis ovo apparet. *Bern.* Sic *Big. Samb. Caſ. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐκέλευε δὲ εἰς τὸ M. *Baſ.* & *G.*

z Βωμὸν ἱδρυσάμενον.] Illa βῶμον ἱδρ. (quæ deerant in *Editis*) ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* reſtituimus. *Bern.*

t Τὴ

τιμήσαι [a] τὸ τῷ Θεῷ κεχαρισμένον.

β'. Ἀβραμος δὲ, ἐπὶ μηδενὶ κρίνων παρακούειν τοῦ Θεοῦ δίκαιον, [b] ἅπαντα δ' ὑπουργεῖν, ὡς ἐκ τῆς ἐκείνου προνοίας ἁπάντων ζώντων [c] οἷς ἂν εὐμενὴς ᾖ, ἐπικρυψάμενος πρὸς [d] τὴν γυναῖκα τήν τε τοῦ Θεοῦ πρόρρησιν, καὶ ἣν εἶχεν αὐτὸς γνώμην περὶ τῆς τοῦ παιδὸς σφαγῆς, ἀλλὰ μηδὲ τῶν οἰκετῶν τινι δηλώσας, ἐκώλυε γὰρ ἂν ὑπηρετῆσαι τῷ Θεῷ, λαβὼν τὸν Ἴσακον μετὰ δύο οἰκετῶν, καὶ τὰ [e] πρὸς ἱερουργίαν ἐπισάξας ὄνῳ, [f] ἀπῄει πρὸς τὸ ὄρος· καὶ δύο μὲν αὐτῷ ἡμέρας συνώδευσαν οἱ οἰκέται. [g] τῇ τρίτῃ δὲ, ὡς κάτοπτον ἦν αὐτῷ τὸ ὄρος, καταλιπὼν ἐν τῷ πεδίῳ τοὺς συνόντας, μετὰ μόνου τοῦ παιδὸς παραγίνεται εἰς τὸ ὄρος· ἐφ' οὗ τὸ [h] ἱερὸν [i] Δαβίδης ὁ βασιλεὺς ὕστερον ἱδρύεται. ἔφερον δὲ σὺν αὐτοῖς ὅσα λοιπὰ πρὸς τὴν θυσίαν ἦν, πλὴν ἱερείου [k] μόνου. τοῦ δὲ Ἰσάκου [l] πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἔχοντος, τόν τε βωμὸν κατασκευάζοντος, καὶ πυθομένου [m] τί καὶ μέλλοι θύειν ἱερείου μὴ παρόντος. ὁ δὲ τὸν Θεὸν αὐτοῖς παρέξειν ἔλεγεν, ὄντα ἱκανὸν καὶ [n] τῶν οὐκ ὄντων εἰς εὐπορίαν [o] ἀνθρώποις παραγαγεῖν, καὶ τὰ ὄντα τῶν ἐπ' αὐτοῖς θαρρούντων ἀφελέσθαι· δώσειν οὖν κἀκείνῳ ἱερεῖον, εἴπερ εὐμενὴς μέλλει τῇ θυσίᾳ παρατυγχάνειν αὐτοῦ.

γ'. Ὡς δὲ ὁ βωμὸς παρεσκεύαστο, καὶ τὰς σχίζας ἐπενηνόχει, καὶ ἦν [p] πάντα εὐτρεπῆ, λέγει πρὸς τὸν υἱόν· „ὦ παῖ, μυρίαις εὐχαῖς αἰτησάμενός σε γενέσθαι μοι „παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ [q] παρῆλθες εἰς τὸν βίον, οὐκ ἔστιν „ὅ, τι μὴ περὶ τὴν σὴν ἀνατροφὴν ἐφιλοτιμησάμην, „οὐδ' ἐφ' ᾧ μᾶλλον εὐδαιμονήσειν ᾤμην, [r] ὡς σὲ ἴδοι„μι ἠνδρωμένον, καὶ τελευτῶν [s] διάδοχον τῆς ἀρχῆς τῆς „ἐμαυτοῦ [t] καταλίποιμι. ἀλλ' ἐπεὶ [v] Θεοῦ τε βουλομένου „σὸς πατὴρ ἐγενόμην, καὶ πάλιν τούτῳ δοκοῦν [x] ἀποτίθε„μαί σε, φέρε γενναίως τὴν καθιέρωσιν· τῷ Θεῷ γὰρ [y] σὲ „παραχωρῶ, ταύτης ἀξιώσαντι παρ' ἡμῶν τῆς τιμῆς, „[z] ἀνθ' ὧν εὐμενὴς γέγονέ μοι [a] παραστάτης καὶ σύμμα„χος, νῦν ἐπιτυχεῖν. [b] ἐπειδὴ γεννηθεὶς ἀποθανοίῃ, οὐ „τὸν κοινὸν ἐκ τοῦ ζῆν τρόπον, ἀλλ' ὑπὸ πατρὸς ἰδίου

gratum erat & acceptum.

2. Abramus autem, nefas ducens quavis in re Deo morem non gerere, quin *potius* per omnia ei parere, quod ejus providentia vivant *saltem* omnes quibus est ipse propitius, clam uxorem habens Dei mandatum, & quod ipsi in animo erat de pueri mactatione, ac ne quidem famulorum cuiquam rem indicans, ne forte Deo ministrare prohiberetur, assumpto Isaco cum duobus servis, impositisque asino rebus ad sacrificium necessariis, ad montem contendit; & biduum quidem comitati sunt eum servi. Tertio vero die, cum jam in conspectu esset mons, qui secum erant in campo relictis, cum solo puero advenit ad montem; ubi postea rex Davides templum exstruit. Ferebant autem secum omnia quæ ad sacrificium usui forent, victima sola excepta. Isaco vero vigesimum quintum annum agente, aramque apparante, & simul percontante quidnam mactaturus erat, cum nulla præsto esset victima. tum quidem ille, Deum ipsis præbiturum esse, ajebat, qui & hominibus quæ deerant affatim suppeditare, & quæ haberent, si in illis fiduciam ponerent, adimere potuit: daturum ergo sibi quoque victimam, si propitius sacrificio suo adfuturus sit.

Fidem vides & opera Abrami.

Mons Morius primum Isaco obligato, dein Templo Dei veri nobilis. v. Lib. 7. c. 10.

xxv. annorum juvenis ille ad aram positur.

3. Postquam autem structa erat ara, & ligni frustula imposuerat, atque omnia parata erant, filium *sic* alloquitur: „O fili, te, mille votis à „Deo expetitum mihi nasci, ex quo in hanc vi„tam venisti, summa cura ac solicitudine educa„vi, nihilque erat in quo me beatiorem fore pu„tavi, quam ut te virum factum conspicerem, „moriensque dominatus mei successorem relin„querem. Sed quoniam & Dei voluntate pater „tuus exstiterim, iterumque te ut illi placitum „est abdicem, forti animo fer hanc consecratio„nem. Deo enim te cedo, qui hoc à nobis ho„nore jam affici vult, eo quod benignus mei „defensor fuerit & adjutor. Quum natus mo„riaris, non communi omnium more è vita egre„diens, sed à patre proprio rerum omnium pa„ren-

Isaco adeo immolando persuadet pater oratione pia plenaque animorum.

a Τὸ τῷ Θεῷ] Ita ex *MSS.* in *Editis* τὸ ᾧ θεῷ.

b Ἅπαντα δ' ὑπουργεῖν,] Ἀπαντὰς legisse videtur *Vet. Interpr.*

c Οἷς ἂν] *Big. Samb. Cas.* & *Epiphanius.* οἷς ἂν εὐμενὴς ᾖ, subdole omiserant *Hen.* & *Busb.* Idem fecerant Typographi absque dolo. Dein τὸ πρᾶγμα permutant iidem *Hen.* & *Busb.* pro indubio τὴν τοῦ θεοῦ πρόρρησιν. *Bern.* Itidem ex *MSS.* οἷς ἂν εὐμενὴς ᾖ, quæ non agnoscunt *Editi.*

d Τὴν γυναῖκα] Deest in *Gen.* τὴν γυναῖκα, malo exemplo & negligentia.

e Πρὸς ἱερουργίαν] Πρὸς τὴν ἱερουργίαν *Samb.* & *Vat.*

f Ἀπῄει] Recte scripti libri κατ' ἔκτασιν ὑπερσυντελικοῦ μέσου. Prelis vero errantibus extat ἀπίει, & subinde συνοδεύσαν. Ante hæc legebat *Samb.* πρὸς τὴν ἱερουργίαν. *Bern.*

g Τῇ τρίτῃ δὲ,] Τῇ δὲ τρίτῃ *Hen.* & *Busb.* Iidem mox atque *Epiphanius*, ἱδρύετο, Cedrenus Historicus ἱδρύσατο: at Athenienses amant instantia temporum. *Samb.* denique cum istis scribit regium nomen δαυίδης, absque β. *Bern.*

h Ἱερὸν] Βωμὸν rectius scripsisset: nam ἱερὸν a filio Salomone conditum quis ignorat? *Rel.*

i Δαβίδης] *Al.* Δαυίδης ὁ βασ. ὕστ. ἱδρύετο. at ἔνθα ὕστερον ὁ Δαβὶδ τὸ ἱερὸν ἱδρύσατο *Cedren.* ὥς φησιν Ἰώσηπος, ἐν τῷ ὄρει Σιὼν *Syncell.* in hunc modum *Procopius Sophista* hac de re; *nunc vero & locus ubi Christus, cujus typus erat Isaac, crucifixus est, ostenditur. Josephus quoque Antiq.* l. 1. *Abramum ait illic obtulisse Isaacum; ubi Solomon* (*Davides* sane *Josepho*) *deinceps templum condidit.*

k Μόνου.] Addidi huc nomen ὑπεξαίρετον ex *Samb. Big.* & *Cas.* quo carent etiam *Hen. Busb. Epiphan.* & ἐκδόσεις ambæ *Græcanicæ.* Audiamus nunc sequaces Josephi de historia tam illustri. Inter illos G. Syncellus P. CP. p. 102. τῷ γυλζ'. ἔτει τοῦ κόσμου, κέ. τοῦ ἰσαὰκ, προσκόμισεν ὁ ἀβραὰμ τὸν ἰσαὰκ, ὡς φησὶν ἰώσηπος, ἐν τῷ ὄρει σιών. Ex hoc Georgio porro alius cognomento Cedrenus, τῷ κέ. ἔτει τοῦ ἰσαὰκ, προσήνεγκεν αὐτὸν ὁ ἀβραὰμ εἰς θυσίαν ἐν τῷ ὄρει σιών. εἰς ἐκεῖνον γὰρ τὸν τόπον θυσιαστήριον ᾠκοδόμησεν ἀβραὰμ, ἔνθα ὕστερον ὁ δαβὶδ τὸ ἱερὸν ἱδρύσατο. Item pius ille Sophista ex Gaza: *Nunc vero & locus ubi Christus, cujus typus erat Isaac, crucifixus est. ostenditur. Josephus quoque Antiq. l. 1. Abramum ait illic obtulisse Isaacum, ubi Solomon* (*Davides* sane huic Judæo) *deinceps templum condidit.* Dein nobilis Asceta Zonaras, εἴκοσι γὰρ καὶ πέντε ἐνιαυτῶν ὁ ἑβραῖος ἰώσηπος φησὶν εἶναι τὸν ἰσαὰκ, ὅταν πεῖραν ὁ θεὸς ἐπάγει τῷ ἀβραάμ. Reliquos vero non provoco in re certissima. *Bern.* Vox μόνου ex *MSS.* deerat in *Editis.*

l Πέμπτον] Ita ex *MSS.* πέμπτον τε καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἄγοντος *Bas.* & G.

m Τί καὶ μέλλοι] Τί μέλλει *Busb. Hen.* & *Epiphan.* nec male. *Bern.*

n Τῶν οὐκ] Forte ἐκ τῶν. *Cocc.*

o Ἀνθρώποις παραγαγεῖν,] Ita in *MSS.* in *Editis* ἀνθρώπους. casus utrosque admittit Hellenismus. Cum verbulo παραγαγεῖν. *Bern.*

p Πάντα εὐτρεπῆ,] Ita ex *MSS.* καὶ ἦν εὐτρεπῆ *Bas.* & G. καὶ ἦν εὐπρεπὴς *Hen.* & *Bas.* respectu βωμοῦ.

q Παρῆλθες] Παρῆλθον *Bas.* & *Hen.* jejune. *Bern.*

r Ὡς σὲ ἴδοιμι] Eustathius in Archivis Pembrochianis, ὤφθην, ὡς ἐπειδή με σὲ: Vossianus atque ille Leonis Allatii, ᾤμην, ὡς ἐπειδή με σὲ: puta ita conscriptum pro ᾤμην, ὡς ἴδοιμί σε, ex auditione prava. *Bern.* Ita *Big.* & *Cas.* ὡς σὲ ἰδοίμην *Samb.* & *Vat.* ὡς εἰ σὲ ἴδοιμι *Bas. G.* & *Vet. Interpr.*

s Διάδοχον] Διάδοχον ἀρχῆς τῆς ita *Busb.* & *Eustath.* Pembrochianus. Cæteris placet διάδοχον τῆς ἀρχῆς τῆς. Articulorum enim apud Athenienses magna copia esse solet, ὡσεὶ κρομμύων. *Bern.*

t Καταλίποιμι.] Καταλελείποιμι *Bas.* & *Gen.* καταλιποῖμι *Big.* καταλίποιμι *Samb.* & *Eustathius* Pembr. καταλείποιμι denique recte *Cas.* & *Eustath.* vulgatus. *Bern.* *Al.* καταλείποιμι.

v Θεοῦ τε βουλομένου] Θεοῦ βουλομένου *Eustathius.* Mox idem cum *Epiphan.* Scholastico, ἀνατίθημί σε, *te repono*: quod Josephus non dixit. Dein σε παραχωρῶ *Samb. Eustathius*, & *Epiphanius* Interpres. Simpliciter παραχωρῶ Josephi editio *Genevensis.* οὐ παραχωρῶ Typographia *Basileënsis*, quod mutari volo in σοῦ παραχωρῶ. Veruntamen σε παρέχω, ut familiarius dictum, proferunt *Cas.* & *Big.* Bern.

x Ἀποτίθεμαί σε,] Ἀνατίθεμαί σε *Eustath.* & *Epiphan.*

y Σὲ παραχωρῶ,] Ita *Samb. Eustath.* & *Epiphan.* vocem σὲ omittit *G.* οὐ παραχωρῶ (forsan pro σοῦ π.) *Bas.* σὲ παρέχω *Cas. Big.* & *Vat.*

z Ἀνθ' ὧν] Ἀνθ' ὧν καὶ εὐμενὴς *Vat.*

a Παραστάτης] Προστάτης in *Codd. Eustathii.*

b Ἐπειδὴ γεννηθεὶς] Viderat sane heic loci *Epiphanius* ἐπεὶ δ' ἐγεννήθης, ἀπόθανε: imitatur ipse adeo Latinis vocibus, *Natus ergo morere.* Capiat autem Lector ex his, quod utile existimarit & correctius. *Bern.* Ἐπεὶ δ' ἐγεννήθης, ἄπιθι νῦν *Big. Samb. Cas. Vat.* & *Epiphan.* ἐπεὶ δὴ ἐγεννήθης ἀπόθανε.

„renti Deo sacrificii ritu oblatus; ipso ut reor „te dignum censente, qui nec morbo nec bello nec alia quapiam calamitate, quæ hominibus solet accidere, ex *hac* vita decedas; sed „cujus animam ille cum precibus & solenni sacrificio exciperet, & apud se collocaret, teque „mihi curatorem & senectutis moderatorem præstabis, quem in finem te potissimum educavi, „Deum loco tui *hoc merito* excitaturus.

Dei maximè dictis parentisque paret Isacus.

4. Isacus autem (eo enim patre erat, quem si quis nactus fuerit, generoso oportet esse animo) libentissime sermonem ejus accipit: atque hæc effatus, „quod neque initio dignus erat qui nasceretur, si Dei patrisque judicium rejecturus esset, „seque non alacriter utriusque placitis obsequentem præberet, quandoquidem, si vel pater solus „ita vellet, nefas esset non parere„, protinus ad aram & mactationem accessit. certeque peractum fuisset opus, si Deus *ei* non obstitisset. Nam Abramum nomine inclamavit, prohibens eum à filii nece. non enim cupidine sanguinis humani pueri cædem se ei imperasse, dicebat; neque illum, cui patrem ipsum fecerat, cum tanta impietate se velle auferre, sed eo ut animum ejus exploraret, an etiam talia facere jussus ei morem gereret. Cognita autem ejus promptitudine ac pietate præcellenti, se quidem istis delectari quæ ei dederat; illum autem non deserturum esse, quem semper omni *sua* cura ac liberis dignaturus sit; futurumque filium ei maxime longævum, qui vita feliciter exacta filiis bonis legitimisque principatum magnum relicturus esset. prædixit etiam fore ut genus ipsorum in multas gentes cresceret & divitiis floreret, ejusque principes & auctores in sempiterna memoria haberentur: utque posteri, terram Chananæam armorum gloria possessuri, aliis omnibus invidiam concitarent. Hæc cum dixisset Deus, arietem ex improviso eis *ante oculos* adduxit ad sacrificium. At illi, præter spem sibi redditi, nactique tantæ felicitatis promissionem, mutuo se complectebantur: & victima mactata reversi sunt ad Sarram; beateque vixerunt, Deo illos in omnibus, quibus studebant, benigne adjuvante.

Parcit Deus juveni, atque parenti spondet cum longævum hunc filium, tum sobolem inde perpetuam ac in Chananæa florentem.

Pro Isaco improvisa victima cadit aries.

Abramus cum beato pignore ad Sarram redit.

„Θεῷ τῷ πάντων πατρὶ νόμῳ θυσίας προπεμπόμενος, „ἄξιον οἶμαί σε κρίναντος αὐτοῦ μήτε νόσῳ μήτε πολέμῳ μήτε ἄλλῳ τινὶ τῶν παθῶν, ἃ συμπίπτειν πέφυκεν ἀνθρώποις, ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου, μετ᾽ εὐχῶν δὲ „καὶ ἱερουργίας ἐκείνου [c] τὴν ψυχὴν τὴν σὴν προσδεξομένου, „καὶ παρ᾽ αὐτῷ καθέξοντος· [d] ἔσῃ τέ μοι εἰς „κηδεμόνα καὶ [e] γηρωκόμον, διὸ καὶ σὲ μάλιστα ἀνετρεφόμην, „τὸν Θεὸν ἀντὶ σαυτοῦ [f] παρεσχημένος.

δ΄. Ἰσάκος δὲ, πατρὸς γὰρ ἦν οἵου τετυχηκότα γενναῖον ἔδει τὸ φρόνημα εἶναι, δέχεται πρὸς ἡδονὴν τοὺς λόγους· καὶ φήσας, „ὡς οὐδὲ γεγονέναι τὴν ἀρχὴν [g] ἦν „δίκαιος, εἰ Θεοῦ καὶ πατρὸς μέλλει κρίσιν ἀπωθεῖσθαι, „καὶ μὴ παρέχειν αὑτὸν τοῖς ἀμφοτέρων [h] βουλεύμασιν „ἑτοίμως, ὅτε καὶ μόνου τοῦ πατρὸς ταῦτα προαιρουμένου „μὴ ὑπακούειν ἄδικον ἦν,„ ὥρμησεν ἐπὶ τὸν βωμὸν καὶ τὴν σφαγήν. κἂν ἐπράχθη τὸ ἔργον, μὴ στάντος ἐμποδὼν τοῦ Θεοῦ. [i] βοᾷ γὰρ ὀνομαστὶ τὸν Ἄβραμον, εἴργων τῆς τοῦ παιδὸς σφαγῆς. οὐ γὰρ ἐπιθυμήσας αἵματος ἀνθρωπίνου τὴν σφαγὴν αὐτῷ προστάξαι τοῦ παιδὸς, ἔλεγεν, οὐδὲ οὗ πατέρα ἐποίησεν αὐτὸν ἀφελέσθαι τοῦτο βουλόμενος μετὰ τοιαύτης ἀσεβείας· ἀλλὰ δοκιμάσαι [k] θέλων αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, εἰ καὶ τοιαῦτα προσταττόμενος ὑπακούοι. μαθὼν δὲ αὐτοῦ τὸ πρόθυμον καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θρησκείας, ἥδεσθαι μὲν οἷς αὐτῷ παρέσχεν, οὐκ ὑστερήσειν δὲ αὐτὸν ἀεὶ πάσης ἐπιμελείας καὶ γένους ἀξιοῦντα· ἔσεσθαί τε τὸν υἱὸν αὐτῷ πολυχρονιώτατον, καὶ βιώσαντα εὐδαιμόνως [l] παισὶν ἀγαθοῖς καὶ γνησίοις παραδώσειν μεγάλην ἡγεμονίαν. προεδήλου τε [m] τὸ γένος τὸ αὐτῶν εἰς ἔθνη πολλὰ καὶ πλοῦτον ἐπιδώσειν, καὶ μνήμην αἰώνιον αὐτῶν ἔσεσθαι τοῖς γενάρχαις· τήν τε Χαναναίαν ὅπλοις καταχτησαμένους, ζηλωτοὺς ἔσεσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις. ταῦτα ὁ Θεὸς εἰπὼν, κριὸν [n] ἐκ τοῦ ἀφανοῦς παρήγαγεν αὐτοῖς εἰς τὴν ἱερουργίαν. οἱ δὲ παρ᾽ ἐλπίδας [o] ἑαυτοὺς κεκομισμένοι, καὶ τοιούτων ἀγαθῶν [p] ἐπαγγελίας τετυχηκότες, ἠσπάζοντο ἀλλήλους· καὶ θύσαντες ἀπενόστησαν πρὸς τὴν Σάῤῥαν, καὶ διῆγον εὐδαιμόνως, ἐφ᾽ ἅπασιν οἷς ἐθελήσειαν τοῦ Θεοῦ συλλαμβάνοντος αὐτοῖς.

XV.

CAP. XIV.

De Sarra Abrami conjuge, utque ipsa vitam finierit.

Sarra defuncta Abramus sepulchri locum acquirit Hebrone siclis 400. Gen. c. 23.

ET Sarra quidem non multo post tempore moritur, cum vixisset annos viginti septem supra centum. Sepeliunt autem ipsam in Chebrone; Chananæis quidem è publico etiam fundum *eis* concedentibus in sepulchrum: Abramo vero agrum

ΚΕΦ. ιδ΄.

Περὶ Σάῤῥας τῆς Ἀβράμου γυναικὸς, καὶ πῶς τὸν βίον κατέστρεψε.

ΚΑΙ Σάῤῥα μὲν οὐ πολὺ ὕστερον ἀποθνήσκει, βιώσασα ἔτη ἑπτὰ καὶ εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑκατόν· [q] θάπτουσι δὲ αὐτὴν ἐν Χεβρῶνι, συγχωρούντων μὲν τῶν Χαναναίων καὶ δημοσίᾳ [r] χωρίου αὐτῆς τὸν τάφον. Ἀβράμου δὲ ὠνησαμένου

c Τὴν ψυχὴν] Ita ex *MSS.* in *Editis* deest τὴν.

d Ἔσῃ τέ μοι] Ἔσῃ δέ μοι *Eustathius* Antiochiæ, qui dicitur. *Bern.*

e Γηρωκόμον,] Rescripsi γηρωκόμον ex *Big. Samb.* & *Eustathii* exemplari Oxoniensi. Sic volet gens Cecropia à casu suo γήρως. γηροκόμος autem usus est proletarii. à recto quidem γῆρος. Sed vero γηρωκόμος ubi reperiatur cunque apud *Bas. Gen.* aliosve vitio non caret. *Bern.* Itidem ex *MSS.* à casu suo γήρως. al. γηροκόμον. in *Bas.* & *G.* γηρωκόμον.

f Παρεσχημένος.] In Codd. *Eustathii* παρασχόμενος & παρεχόμενος. *Epiphanius* etiam *præbiturus.* Bern.

g Ἦν δίκαιος,] Δίκαιος εἶναι ἂν, *Eustathius* descriptor Hexaëmeri. *Bern.*

h Βουλεύμασιν] Μέλλοι *Bus.-Hen.* & *Eustath.* MS. minimo discrimine. Insolens est *Bas.* & *Gen.* *Eustathiique* βουλήμασιν. Cum aliis utere βουλεύμασι verbi notissimi incremento. Idem sua phrasi imitatus est *Zonaras* μὴ δίκαιον εἶναι φήσας Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀντιτείνειν θελήματι. *Bern.* Ita ex *MSS.* male in *Editis* βουλήμασιν.

i Βοᾷ γὰρ] Libri Græci Latinique, præter *Gen.* qui tenet βοᾷ μέν. *Bern.*

k Θέλων αὐτοῦ] Hoc omisit *Samb.* contra pleonasmum Atticum, & tot libros aliorum. *Bern.*

l Παισὶν ἀγαθοῖς] Παισί τε *Hen.* & Et *Busb.* quo pacto cavent de Edomo. *Bern.* Παισί τε *Hen.* & *Bas.*

m Τὸ γένος] *Al.* τὸ γένος αὐτῶν.

n Ἐκ τοῦ ἀφανοῦς] Hoc delicatius quam ἐξ ἀφανοῦς editionum, & simul comprobatum antiquioribus libris, ut *Big.* & *Samb.* &c. *Bern.* Sic ex *MSS.* in editis ἐξ ἀφανοῦς.

o Ἑαυτοὺς κεκομισμένοι,] Lectio illa, quæ in editis est, scioli fuit, veteris an recentis cujusdam non anquiro: *MSS.* vero Josephi scriptoris ἀντικατέστη. Sensus tamen omnibus unus constat idemque, quem nec ignoravit Cassiodori Scriba, *Et vero præter spem semet ipsos amplexantes*, nec ita eleganter expressit. A principe vatum hoc habuit Judæus ille, sicut alia non pauca; ubi Odyssei carminis canitur ἐνδυκέως ἐφίλει, & proxime ἐνδυκέως ἐκόμιζε. Abramus igitur & Isaacus ipsius χρόνιος υἱός se excipiebant præter omnem opinionem à morte aut luctu incolumes, idque, ut moris perpetui erat, dato osculo. *Bern.* Ita *Big.* (in quo τετυχηκότες) *Samb.* & *Vat.* in *aliis* cum *Bas.* & *G.* οἱ δὲ παρ᾽ ἐλπίδας αὐτοὶ σεσωσμένοι, καὶ τ. ἀγ. ἀγγελίας ἀκηκοότες. *Huds.* Ἑαυτοὺς κεκομισμένοι MS. forte οὕτω. *Rel.*

p Ἐπαγγελίας] Ἀγγελίας ἀκηκοότες *Bas.* & *Gen.* ἐπαγγελίας ἀκηκοότες *Casaub.* manus: sed & *Scholastici* nostri, *Cum promissiones audirent.* Vel valeat adhuc magis lectio *Big.* & *Samb.* ἐπαγγελίας τετυχηκότες. *Bern.*

q Θάπτουσι] Καὶ θάπτεται, sine causa *Hen.* & *Busb.* & *G. Cedrenus*: sed pariter *Epiphanius*, *sepultaque est.* Bern.

r Χωρίου αὐτῆς τὸν τάφον.] Χωρίου *solum*, expressi ex *Big. Samb.* atque *Cas.* Hæc vox fefellit Typographos nuperos & *Epiphanium* interpretem, & ni scaterent scripta Attica appositionibus, satis

μένȣ τὸ χωρίον σίκλων τετρακοσίων [s] παρ' Εφραίμȣ τινὸς ἐκ [t] τ͂ Χεβρῶν☉. καὶ τὰ μνημεῖα Αβραμός τε καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτȣ͂ [v] ταυτὶ κατεσκευάσαντο.

quadringentis ſiclis redimente ab Ephraimo quodam Chebronenſi. ibique monumenta *ſibi* Abramus poſterique ejus exædificarunt.

ΚΕΦ. ιέ.

Ως ἐκ Χατȣ́ρης Αβράμῳ γαμηθείσης τὸ τ͂ Τρωγλοδυτῶν ἔθν☉ ἐγεννήθη.

ΓΑμεῖ δ' αὐτὸς [x] Χατȣ́ραν ὕστερον, ἐξ ἧς αὐτῷ παῖδες ἓξ γίνονται, πρός τε πόνȣς καρτεροὶ καὶ δεινοὶ [y] συνιέναι· [z] Ζαμβράνης, [a] Ιαζάρης, [b] Μαδάνης, Μαδιανης, [c] Ιωσȣ́βακ☉, [d] Σȣ͂☉. φύονται ἢ καὶ τȣ́τοις παῖδες· καὶ Σȣ̀ȣ μὲν [e] Σαβαθάνης γίνεται καὶ [f] Δαδάνης. τȣ́τȣ ἢ Λατȣ́σιμ☉, [g] Ασȣ́ρις, [h] Λȣόμης·

CAP. XV. XVI.

Quomodo è Chatura Abramo nupta Troglodytarum gens orta eſt.

POſt hæc autem duxit ille Chaturam, ex qua nati ſunt ei ſex filii, viribus ad labores & acri ingenio præditi; Zambranes, Jazares, Madanes, Madianes, Joſubacus, Suus. Ipſis vero liberi etiam naſcuntur: & Suo quidem Sabathanes, atque Dadanes. Huic autem *fuerunt* Latuſimus, Aſſuris, Luomes: Madiano vero Ephas, Ophren, Anochus,

Abrami ſenis ex Chatura incrementum. Gen. c. 25.

tis crederemus dictum ab iis, καὶ δημοσίᾳ αὐτῆς τ͂ τάφον. *Bern.* Ita ex *MSS.* in *Editis* deeſt χοιῶ.

s Παρ' Εφραίμȣ] Παρ' ἐφρέμȣ, libri plurimi *Epiphanii* & *Joſephi* plane omnes præter *Big.* & *Samb.* qui præferunt παρ' ἐφραίμȣ. Joſephum autem ſic ſcribere valde mirabuntur indiligentes S. codicis lectores, alii reperient עפרין *Efrain* 2. Par. c. 13. 19 ex auctoritate Maſoretarum; imo pro עפרין, ἐφραὶμ in Evangelio S. Johannis, ſi ſentiendum cum Philone, Joſepho ἄλως. l. 4 B. Hieronymus, aliiſque noſtrorum doctorum, & cum ipſo Talmude. Quinetiam ſcribæ Jeroſolymitani aſcetam illum Bethleemiticum jam olim monuerant eodem V. 16. c. 23. Gen. & *Ephron* legi & *Efran*, ſive ut hodieque viſitur עפרון & עפרן κατ' ἔλλειψιν. Quas vero ob cauſas id factum eſſet, ex magiſtris Hieronymi, aut ex Commentariis Majoribus, quos vocant Judæi, non licet eſſe mihi tam jucundo, qui heic aperirem. Scio etiam ab Hebraico עפרון defendi poſſe ἐφραὶμ & ἐφραίμ propter morem Joſephi. Promiſcue autem ſcribi ἐφρὼν & ἐφρωμ, ἐφραν & ἐφραὶμ, ut μαδιὰν & μαδιὰμ, αἰγλὼν & αἰγλὼμ, vel pueri norunt. *Bern.* Sic in *MSS.* παρ' Εφρέμȣ *Baſ.* & G.

t Τῆς Χεβρῶνος.] Varie ſcribitur hoc nomen in omnibus *Joſephi* Codicibus, ut Χαβρὼ p. 23. 215. (quam videſis) & Εβρων p. . quod ſemel notaſſe ſufficiat.

v Ταυτὶ κατεσκευάσαντο.] Reddidi itaque Minervæ ſuum ταυτὶ ex MSS. *Big.* & *Samb.* loco impreſſi ταύτῃ. *Bern.* Ex *MSS.* in *Impreſſis* ταυτῃ.

x Χατȣ́ραν] Mallem tam heic quam ad verba Cleodemi vatis ſic pingere vetulo Abramo cupitum nomen, ſuadentibus *Big. Samb. Busb.* & *Caſ.* præ χαιτȣ́ραν Editorum, aut χετȣ́ραν libri ſequentis c. 5. aut χετȣ́ραν, ſeu ſono circumflexo χετȣ͂ραν J. Africani, Euſebii, Euſtathii, Georgii Chronographi, Ambroſii Mediolanenſis; aliorumve ex Bibliis Græcis. Hebraice tamen legunt *Cetura* קטורה ſeu قطورا tam Judæi quam Samaritæ, atque hi aliquoties קיטורה. *Busb.* denique vocem illam articulo format τὴν χατȣ́ραν ſeu χατȣ́ραν. Zonaras τὴν χετȣ́ραν. *Bern.* Ita plerique *MSS.* Χαιτȣ́ραν *Baſ.* & G. Χετȣ́ραν & Κετȣ́ραν *alii.*

y Συνιέναι·] *Big.* & *Samb.* συνεῖναι. Epiphanius vero alteram lectionem viderat. *Bern* Συνεῖναι *Big. Samb.* & *Vat.*

z Ζαμβράνης,] Ζαμβράνης ex Hebraico זמרן deduxerat dudum Mattathiades; retinentque *Big* atque *Samb. Zambri* Epiphanius. Vulgatum eſt tamen ζεμβράν *Baſ. Geneveque*: itidemque probatum Euſtathio. Varie apud Græcos hoc nomen refertur tam in Geneſi quam initio S. Annalium, ζεμρὰν Alex. & Compl. 1. Par. alibi ζεμβρᾶν & ζεμβρᾶμ. SS. Ambroſio & Hieronymo, *Zamran* & *Zamram*: ζομβρὰν frequentius in Bibliis Græcanicis. ζεμβράν J. Africano & G. Cedreno. זמרון *Zamrun* Hebraicis literis, aut زمرون Arabicis ſcribere ſolent Samaritæ: Judæi vero זמרן *Zimran.* Hic condidit ζαβρὰμ ſeu ζαμρὰμ potius inter Arabes *Cinædocolpitas*: niſi cum Stephano legere oporteat ζαβράμ ibi loci. Ιαζάρης. Eo in nomine conveniunt libri omnes Græci, & Latinorum quicquid vetus. Fefellit Joſephum ut alios ſæpe litera λήγȣσα ך. unde יקשר ſucceſſit vice יקשן. Vel manus Critica huc reſtituet ἰαζάνης; cui emendationi favet Euſtathii ἰαζάν. Eundem Abramidam denuo nuncupant S. Bibliorum editiones Græcanicæ ἰεξὰν ſæpius, ἰεκτὰν Compl. cum G. Sync. & S. Ambroſio, ἰεκσαν Alex. 1. Par. & ibidem Hieronymus interpres. Correcte ἰεξὰν ex Hebraico יקשן ſeu يقشن, Cottonianus codex & Vatic. ad 1. Par. atque Cedrenus ille Georgius. Hinc Schotanus mutat licenter ἰαξάνης cum Joſephi ἰαζάρης. Maſoretæ denique cum quarta vocalium pronuntiant utrobique *Jocſan.* Hunc autem ſtatuo Caſſanitarum patrem juxta littus Rubrum. Μαδάνης rectum nomen habet à Moſaico מדן i. e. μαδαν, τοῖς ό. B. Hieronymo, Samaritiſque interpretibus. Miſſa itaque facio μαλάνης *Big. Samb.* & *Caſ.* μαδλὼ Euſtathii, atque μαδὰμ & μαδὰλ aliorum Græcorum vitia. *Bern.* Sic in *MSS.* Ζεμβράνης *Baſ.* & G.

a Ιαζάρης,] Ιαζάνης reſtituendum cenſet *Bernardus.* cui emendationi favet *Euſtathii* Ιαζάν.

b Μαδάνης,] Moyſes & auctor Chronicorum S. מדין. Judæi Alexandr. Samaritæ, & Eccleſiæ noſtræ ſcriptores idem ſuis vocalibus μαδιάν. Joſephus & Euſtathius μαδιάνης, Judæi ſcribunt *Midian.* Ad hoſce principes pertinet illud Stephani, μαδιλωοὶ καὶ μαδιανῖται, (ſic enim ſcribendum) ἔθν☉ ἀραβίας. εἴπομεν δὲ ὅτι οἱ ἄραβες τοῖς δυσὶ τύποις χρῶνται. Imo duo ſunt nomina progenitorum. Ab altero horum celebre eſt oppidum propter littus maris Erythræi, μοδιάνα Ptolemæo, & ab altero μαδιάμα in eadem tabella. Rubri autem maris accolas ſcriptores Hebræi appellant *Madianitas*, reliquorum fratrum nominibus contemtis, Græci *Erembos* poſt Homerum, Hellanico, Ariſtarcho, Strabone, Dionyſio periegeta aliiſque digniſſimis teſtibus, aut proprie *Saracenos*, quod S. Hieronymus, Procopius, virique alii Eccleſiaſtici profitentur, & nonnunquam *Troglodytas*: Arabeſque ipſi *populum*, qui حجاج *Hagagum incolunt.* Diſerte Euſebius in Lexico, μαδιάμ, πόλις ἀφ' ἑνὸς τ͂ υἱῶν Αβραὰμ καὶ χεθȣ́ρας ἐπικληθεῖσα· κεῖται δὲ ἐπέκεινα τ͂ ἀραβίας πρὸς νότον ἐν ἐρήμῳ τ͂ σαρακηνῶν, τ͂ ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐπ' ἀνατολάς. ὅθεν καλȣ͂νται μαδιαναῖοι, καὶ ἡ νῦν καλȣμένη μαδιανά. *Bern.* Recte à Moyſaico Μαδάν. in *MSS.* perperam Μαλάνης.

c Ιωσȣ́βακ☉,] Quintus ex Catura naſcitur ישבק ſeu يشبق valde litigioſo nomine, ſi interpretes S. literarum aliquis conſulat. In hac autem columna Ιωσȣ́βακ☉, ut ſummatim dicam, repoſitum vides pro λωσȣ́βακ☉ *Big.* λαυσȣ́βακ☉ *Samb.* & *Caſ.* aut λȣσȣ́βακ☉ *Baſ.* & *Gen.* & Euſtath. literæ Λ compreſſis cruribus. Verum etiam Ιεσȣ́βακ☉ pro iſtis reddiderat nuper Chr. Schotanus. Epiphanii ſcripta nihil præbent nobis præter *Jesboc*, magis ex Bibliis Græcis Latiniſque quam Joſepho. Sunt etiam qui legunt σοβὰκ & *Sebac.* c. 1. παραλ. pro notiori typo Ιεσβώκ. Joſephus legere potuit in Moyſe ſuo, ישבק *Joſabac.* Bern. Ita *Bernardus* pro Λωσȣ́βακ☉ *Big.* Λαυσȣ́βακ☉ aliorum *Codd.* & Λȣσȣ́βακ☉ *Editorum.* In *Vet. Interpr.* habemus *Jesboch.* Ιȣσȣ́βακ☉ pro iſtis reddiderat *Schotanus.*

d Σȣ͂☉.] שוח, *Sue* aut σωυὲ in libris Divinis: unde σαύη, niſi fallor, in Geographumenis Cl. Ptolemæi. *Bern.*

e Σαβαθάνης] שבא *Saba* legitur in primo ac ultimo XXII. librorum S. quos agnoſcunt Judæi Græci paululo variant: σαβὰ enim aut σαβὰ aut σαβὰν ibi legimus; & in melioribus membranis, ut Cotton. & Alex. σαβὰν καὶ θαιμὰν, & in Exemplaribus Aldi & Wolfii σαβὰ καὶ θαιμὰν, pro unico nomine Hebraico שבא ſeu Arabico سبا, quod & *Mareb*, de quo nemo Geographorum tacet. Productius quiddam apud Moyſen legiſſe videtur hic Judæus, quam cæteri ipſius gentis, aut Samaritæ, aut Chriſtiani ſolent. Quorſum σαβακάνης appareat in cunctis codicibus Græcis Joſephi & *Sabathen* in Latinis, quærant alii. Schotanus minuit nomen illud ad σαβᾶς. Scripſit autem Joſephus in hoc ſtemmate vel cum antiquis ἀντιγράφοις Bibliorum Græcorum σαβᾶς καὶ θαμᾶς, vel σαβακαθάνης à שבכתא, aut σαβαθάνης à nomine proprio שבתא, σαύβαθα Ptol. aut denique de שבתים σαβάθιμ☉. Quinvero Criticæ noſtræ periculo leges in illo commate, καὶ ἰωσȣβάκȣ μὲν σαβᾶς γίνεται καὶ δαδάνης. Sic Moyſes etiam poſtulat. Nam vir ille divinus non à *Suo*, ſed *Jesboco* oriundos refert, feliciſſima Arabicorum nominum *Sabam* & *Dadanum.* Veteris tamen erroris factum eſt, quod *Suo* tribuatur apud Joſephum liberi non ſui: nam codices omnes quos aut *Euſtath.* Antiochenus, aut *Epiph.* ſcriba, & ullibi nos vidimus, eo vitio tenentur. Ne continuo ſectemur lectionem codd. *Big. Samb.* & *Caſ.* ſine cenſura ulla & ſuſpicione, opportune arguit præter ſupradicta δαχάνης, quod ſequitur in iſtis libris pro vero nomine Arabis δαδάνης, ſive דדן. *Bern.* In cunctis *MSS. Gr.* Σαβακάνης, in *Latinis* vero *Sabathen.* Forſan autem (inquit *Bernardus*) vel ex *Vett. Bibliis Gr.* Σαβᾶς καὶ Θαμᾶς, vel Σαβακαθάνης, aut Σαβαθάνης. Lege vero, καὶ Ιωσȣβάκȣ μὲν Σαβᾶς γίνεται καὶ Δαδάνης.

f Δαδάνης.] In *MSS.* Δαλάνης, facili errore.

g Ασȣ́ρις,] *Big. Samb. Caſ.* & *Epiph.* ab אשורים, *Aſſurim* Hebraico. ἄσȣρ☉ *Gen. Baſ.* & *Euſtath.* Bern. Sic *MSS.* Ασȣρ☉ *Baſ.* & G. *Euſtath.*

h Λȣόμης·] Reſcripſi Λȣίμης propter לאמים, ſeu λαωμεὶμ & λοωμεὶμ S. codicis; ne amplius extaret λȣέρης, mendum illud Typographorum priorum & ſcripturæ Græcanicæ, ut *Big. Samb. Caſ.* &c. Facilioris lapſus tamen erat λȣό☉ Euſtath. Latinæ demum membranæ *Lomin* referunt. Diſquirant autem noſtri, tria illa nomina λατȣ́σιμ☉, ἄσȣρις, & λȣόμης, propria poſuerit Moyſes, num gentilia aut προσηγορικά. Hoc qui-

Madianitarum & Afrorum origo.

Laudat Alexander Polyhistor Cleodemi vatis Judaicam historiam.

Ab Assuri nepote Abrami gens Assyria.

De Hercule vetus fabella.

chus, Ebidas, Eldas. Filiis his omnibus ac nepotibus Abramus deducendi colonias auctor fuit: terramque occupaverunt Troglodyticam, & regionem Arabiæ Felicis, quatenus ad Rubrum mare protenditur. Dicitur autem ut Ophren, expeditione in Libyam suscepta, ipsam possederit; ejusque nepotes, collocatis in ea sedibus, terram ex illius nomine Africam nuncuparint. Hujus autem sermonis testem habeo Alexandrum Polyhistorem, dum sic loquitur: „Cleodemus vates, qui & Malchus *vocatur*, „rerum Judaïcarum historiam contexens, sic„uti fecerat & Moyses Judæorum legislator, „narrat, Abramo natos fuisse plures ex Cha„tura liberos.„ Refert autem illorum etiam nomina, tres recensens, Apheram, Surim, Japhram. A Suri quidem Assyriam appellatam: à duobus vero, Aphera & Jafra, urbem Aphram & regionem Africam nomen accepisse. Hos porro Herculi contra Libyam & Antæum militanti, auxilium tulisse ait: Herculem etiam, cum Aphræ

[i] Μαδιάνου δὲ [k] Ἠφᾶς, [l] Ὠφρὴν, [m] Ἀνωχος, [n] Ἐβιδᾶς, [o] Ἐλδᾶς. τούτοις ἅπασι τοῖς παισὶ καὶ τοῖς υἱωνοῖς Ἄβραμος ἀποικιῶν στόλους μηχανᾶται· καὶ τήν τε Τρωγλοδῦτιν καταλαμβάνουσι, [p] καὶ τὴν τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, ὅσον ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν [q] καθήκει. λέγεται δὲ ὡς οὗτος ὁ [r] Ὠφρὴν στρατεύσας ἐπὶ τὴν Λιβύην κατέσχεν αὐτήν· καὶ οἱ υἱωνοὶ αὐτοῦ, κατοικήσαντες [s] ἐν αὐτῇ, τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ ἐκείνου ὀνόματος [t] Ἀφρικὰν προσηγόρευσαν. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ [v] καὶ Ἀλέξανδρος ὁ [x] Πολυΐστωρ, λέγων οὕτως· „Κλεόδημος δέ φησιν ὁ προφήτης, ὁ καὶ [y] Μάλχος, ὁ ἱστορῶν τὰ περὶ Ἰουδαίων, καθὼς καὶ Μωϋσῆς ἱστόρησεν ὁ νομοθέτης αὐτῶν, ὅτι ἐκ τῆς [z] Χατούρας Ἀβράμῳ ἐγένοντο παῖδες ἱκανοί.„ λέγει δὲ αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα, ὀνομάζων τρεῖς, [a] Ἀφέραν, [b] Σουρεὶμ, [c] Ἰάφραν. ἀπὸ Σουρεὶμ μὲν τὴν Ἀσσυρίαν κεκλῆσθαι. ἀπὸ δὲ τῶν δύο, [d] Ἀφέρα τε καὶ Ἰάφρα, πόλιν τε [e] Ἀφραν καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὰν ὀνομασθῆναι. [f] τούτους γὰρ Ἡρακλεῖ [g] συστρατεῦσαι ἐπὶ Λιβύην καὶ [h] Ἀνταῖον· γήμαντά τε τὴν [i] Ἀφρα θυ-

quidem credidere veteres Theologi, Hieronymus, R. Oncelosus, Targumista Jerosolymitanus à Jarchio citatus, aliique Doctores tam Judæorum quam Samaritarum, ubi verba Legislatoris Gen. c. 25. 3. sic interpretantur, *Erant autem Dadanidæ Mercatores, Artifices, atque Phylarchi.* quod Josephus pene dixerat, πρός τε πόνους χειρουργοὶ, καὶ δεινοὶ συνιέναι. Video tamen *Allumæotas* in Arabica Tabula Ptolemæi. *Bern.* Ita *Bernardus* ex Λαωμεὶμ, & Λοωμεὶμ *S. Codicis*, pro vulgato Λουρῆς. Propius accedit Λούομος *Eustathii*, ut & *Laümim* codicum *Epiphanii.* Verum an tria illa nomina Λατούσιμος, Ασσουρεις & Λουομεις propria posuerit *Moyses*, an Gentilia aut προσηγορικὰ, dubitare faciunt, qui verba *Gen.* 25. 3. sic interpretantur, *erant autem Dadamidæ mercatores, artifices, atque phylarchi.* quod *Josephus* pæne dixerat, πρός τε πόνους χειρουργοὶ καὶ δεινοὶ συνιέναι.

i Μαδιάνου] Ex *S. Codice* ita *Bernardus.* in *Editis* & *MSS. Gr.* Μαδάνου. in *Latinis* etiam *Madam* aut *Madan*, præter duos qui habent *Madian.*

k Ηφᾶς,] *Big.* ab עיפה Eustathius ἠφά. *Samb.* & Editores tam Josephi, quam Bibl. Græcorum ἠφαὶ, nisi si Complutenses dederint hic γεφὰ, ut mox γοφὲρ *Opher.* Antiquissima tamen Exemplaria versionis LXXII. ut Alex. Cotton. Cant. & S. Ambrosius, γεφὰρ obtinent pro *Epha*, tam apud Moysen quam Prophetas, ut 1. Par. c. 1. & Es. 60. 6. κάμηλοι μαδιὰμ καὶ γαιφὰρ; ubi Philo correctius legerat ex membranis Alexandrinis γαιφὰ, itidemque Hexaplorum S. conditor. Quinimo pro עיפה Jonathan substituit הולד *Holad*, obscurum pro obscuro. Vir ille oppido غفه *Gæfa* nomen dedit. Id tamen monendum puto *Hepham* cum suis fratribus ad *Madanum* genitorem tribui, Scriba nullo, nullo Typotheta refragante in Græcis Josephi, aut præter *Col.* & *Bas.* etiam in Latinis: quos à *Madiano* ortos scimus meliori fide voluminis Mosaici. Hic igitur Judæus scripsit forsan μαδάνου δὲ ἠφᾶς &c. properanter; ubi tot Alexandrini, μαδιὰμ seu μαδιὰν δὲ γέφα &c. *Eustath.* insuper, mimus quidem Josephi, μαδάμου δὲ ἠφά. *Bern.* Ita *Big.* & *Vat.* Εφαὲ *alii* cum *Bas* & *G.* in LXX. Γεφάρ.

l Ωφρὴν,] עפר, quod Samaritæ pronuntiant *Apher*, Judæi *Epher*: Græci ἄφερ, qui & rarius γοφὲρ. Josephus vertit ὤφρης forma Attica, apud *Big. Bas.* & *Gen.* ὠφρὴς & ὠφρῆς *Samb.* & *Eustathio*: aut denique ὤφρην vel ὠφρὴν aut ὠφρῆν; nam in ea lectione mox consentiunt ad λέγεται δ᾽ ὡς οὗτος ὁ ὠφρὴν, *Big. Samb. Eusebii* MS. & *Eustathius*: sed ὁ ἀφρὴν, excusa Exemplaria *Eusebii* τῆς παρασκευαστοῦ, atque pariter *Busb.* & *Hen.* Bern. Quod Græcis Αφερ & rarius Γοφὲρ, in *Codicibus* nostris Ωφρης aut Ωφρὴς, aut denique Ωφρην vel Ωφρὴν aut Ωφρῆν.

m Ανωχος,] Ita *Samb.* & *Eustath.* in *cæteris* Ανοχος. in *S. Literis* Ενώχ. *Bern.* In Coll. tamen *Big. Cocc.* est Ανόωχος.

n Εβιδᾶς,] Εβιδος *Eustath.* ἐδηδᾶς manu fallente *Samb.* & *Big.* ἔβιδας accentu malo *Bas.* & *Gen.* Cæteri omnes fere Judæi, Samaritæ, ac Christiani ἀβειδά. *Bern.* Ita meliores *Codd.* Εδιδὰς aut Εδηδᾶς *aliis.* in LXX. Αβειδὰ, aut Αβειρὰ, aut Αβορά.

o Ελδᾶς.] *Eustathio* ἔλδος, *Samb.* ἐλδάς. Judæis ac Samaritis *Eldaah*, אלדעה. Interpr. LXXII. modo ἐλδαὰ, modo ἐλδαγά: & apud Editores Complut. & S. Ambros. ῥαγὰ quasi רעה: & in MS. Alexandr θεργαί. S. Hieron. in Qu. *Aledea.* Post pauca verba Epiphan. τρωγοδύτιν; norunt enim Philologi idem esse τρώγας aut τρώγας, & τρώγλας. *Bern.* Ελδος *Eustathio.* in LXX. modo Ελδαὰ, modo Ελδαγά. Codice *Alex.* Θεργαμά.

p Καὶ τὴν τῆς Εὐδαίμονος] Καὶ τὰ μέρη τῆς ἐν δ᾽ ἀραβίας, *Eustath.* Quidni jam reducam ad Josephum, quæ verba ab illo decerpserat pridem S. Hieronymus in Qu. Hebr. *Nos quod incertum est relinquentes, hoc dicimus, Quod de Cetura nati filii Abrahamo, juxta historicos Hebræorum, occupaverint Troglodytin & Arabiam, quæ nunc vocatur εὐδαίμων, usque ad maris Rubri terminos. Dicitur autem unus ex posteris Abraham, qui appellabatur Apher, duxisse adversus Libyam exercitum, & ibi victis hostibus consedisse, ejusque posteros ex nomine atavi Africam nuncupasse.* *Hujus rei testis est Alexander, qui cognominatur Polyhistor, & Cleodemus cognomento Malchus, Græco sermone barbaram historiam retexentes.* Hæc ille presbyter. Paria etiam tradidit inter Græcos Nicias: ἐκλήθη καὶ ἀφρικὴ ἀπὸ ἄφρα τινὸς, συνεκδημήσαντος τῷ ἡρακλεῖ ἐπὶ τὰς γηρυόνου βοῦς. Ex nostro etiam Procopius Sophista, *A filiis Ceturæ gentes plurimæ sunt exortæ, quæ inhabitarunt Troglodyticam solitudinem, & Felicem Arabiam, huicque finitimam regionem & Madianiticam, & urbem Madian junctam solitudini supra Arabiam e regione Pharan ab ortu versus mare Rubrum.* Bern. Ita *Big. Samb.* & *Cas.* καὶ τῶν reliqui.

q Καθήκει.] Διήκει *Hen.* & *Busb.* contra libros cæteros Josephi & Eustathium. *Bern.*

r Ωφρὴν στρατεύσας] Ἐκ τούτων εἷς ἀφρὴν καλούμενος, στρατεύσας ἐπὶ τὴν λιβύην, κατέσχον αὐτήν· καὶ ἀπ᾽ ἐκείνου ἡ γῆ ἀφρικὰ μετωνόμασται, *Busb.* & *Hen.* ut à Josephi dictione audent discedere. *Bern.* Ita *Big. Samb. Eusebii MSS.* & *Eustath.* Αφρὴν *Bas. Hen.* aliique.

s Εν αὐτῇ] Εν αὐταῖς *Vat.*

t Αφρικὰν] Αφρικαν *Bas. Gen.* & *Big.* ἀφρίκαν *Samb.* ἀφρικὴν cum vulgo Eustath. ἀφρικὰ Eusebii impressa, ἄφρικα ejusdem Exemplaria scripta. Cæterum ab Abramida עפר ἄφρους deduxit Josephus perite & ἐτύμως. Video tamen doctos viros alienam valde & ridiculam conjecturam Bocharti à פריך seu spicis fertilis Africæ petitam, illi veræ ac veteri originationi anteferre. *Bern.*

v Καὶ Ἀλέξανδρος] Καὶ non reperitur apud Eusebium, aut *Samb.* aut apud Hieronymum Epiphaniumque interpretes. *Bern.*

x Πολυΐστωρ,] Forsan ἐν τῷ περὶ Ιουδαίων συγγράμματι, cujus (præter *Clementem Alex.*) plures meminerunt, ut constat ex *Vossio* de Hist. Gr c. 23.

y Μάλχος,] Μάλχος cum *Hen.* & *Busb.* & mille Græcis ita παρώξυνε. μαλχὸς excusum est hoc in loco, in aliis μάλχος. Dein *Malchus* legitur in Qu. Hebraicis S. Hieronymi, in historia Monachi Trecensis, & in Tralatione Epiphanii. Verum Syriaco schemate *Big. Samb.* μαλχὰς, Eusebius atque Procopius μαλχᾶς. Idem autem inter Græca nomina significat κλεόδημος, quod Syriace מלכא *Malca.* Bern. Vide paulo supra v. 4.

z Χατούρας] Iterum χατούρας *Samb. Cas. Busb.* & *Hen.* χατούρας *Big.* χαιτούρας, prelorum inquies. χετούρας, Euseb. *Bern.*

a Αφέραν,] *Bas. Samb. Big.* & *Cas.* ἄφεραν *Gen.* ἀφερὰν *Busb.* *Apheran*, *Epiphan.* ἀφὲρ, *Euseb.* ed. ἄφαρ *Eus.* MS. ἄφρα Eustathius Thessalonicensis, ἀφρὰν Procopius. *Bern.*

b Σουρεὶμ,] Libri excusi, & ex scriptis *Busb. Hen.* & *Cas.* σουρεὶμ pro אשורים Hebræorum; præter aliquot membranas *Epiphanii.* Alia σουρὶν & σουρεὶν more Chaldaico, ut *Big. Samb.* & quædam Exemplaria Epiphanii. ἀσσουρεὶμ Procopius. ἀσσουρ MS. Euseb. Edita vero ἀσσὺρ, ut & Pseudo-Eustathii. *Bern.*

c Ιάφραν.] Ιαφραν, *Bas.* & *Gen.* ἰαφρὰν, *Samb.* ἰαφρὰμ, *Busb.* & *Hen.* ἀφρὰν *Euseb.* *Japhran Epiphan.* Bern.

d Αφέρα τε καὶ Ιάφρα,] Sic volunt recta nomina, quæ præcesserant, aut ἀφέρου τε καὶ ἰάφρου. Legimus autem in impressis ἀφρά τε καὶ ἰαφέρου: ita etiam in codicibus priscis. Ab Eusebio ἄφρα τε καὶ ἄφερ. Latini libri habent *Japhran* & *Apheran.* ἀφρά τε καὶ ἀφράμου *Hen.* ἀφρά τε καὶ ἰαφράμου *Busb.* Bern. Sic ex v. 23. aut Αφέρου τε καὶ Ιάφρου. in *Editis* Αφρά τε καὶ Ιαφέρου.

e Αφραν] *Al.* Αφρὰν & mox Αφρικαν aut Αφρικάν.

f Τούτους γὰρ] Τούτοις γὰρ Ηρακλέα legisse videtur *Vet. Interpr.*

g Συστρατεῦσαι] *Samb.* συνστρατεῦσαι, ab aliis Codd. *Bern.*

h Ανταῖον·] *Big.* ἄντεον, Editores. Procopius, *In Libyam & contra Antæum.* Eustath. de eisdem, οἵτινες ἡρακλεῖ συνεμάχησαν ἐπὶ ἀνταῖον τῇ γνησίῳ στρατεύσαντι. *Antæi* tamen nulla fama ac mentio fertur in libris Epiphanii Scholastici, ex inscitia viri nimia. Mallem demum cum Burio nostro heic recudere ἐπὶ λιβύην κατ᾽ ἀνταῖον. *Bern.* In Editis male Αντεον. Mallem (inquit *Bern.*) cum *Burio* rescribere κατ᾽ Ανταῖον.

i Αφρα θυγατέρα] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Euseb.* Αφραν *Vat.* Οφραν in *Editis.*

k Δι-

θυγατέρα Ηρακλέα γήμαντα γεννῆσαι υἱὸν ἐξ αὐτῆς [k] Δίδωρον, τούτου δὲ γενέσθαι [l] Σοφῶνα, ἀφ' οὗ τοὺς Βαρβάρους [m] Σόφακας λέγεσθαι.

filiam uxorem duxiſſet, ex illa genuiſſe Didorum; ex hoc vero Sophonem prognatum, à quo Sophaces inter Barbaros nomen habent.

ΚΕΦ. ιϛ'.

Ὡς ὁ Ισαάκος γυναῖκα ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν.

ΙΣάκῳ [n] δὲ, περὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος γεγονότι, γυναῖκα γνοὺς ἀγαγέσθαι ὁ πατὴρ Αβραμος Ρεβέκκαν, Ναχώρου παιδὸς θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ, τὸν πρεσβύτατον πέμπει τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν μνηστείαν, [o] ἐνδησάμενος μεγάλαις πίστεσι. γίνονται δ' αὗται τοῦτον τὸν τρόπον· [p] ὑπὸ τοὺς μηροὺς ἀλλήλοις τὰς χεῖρας ἐπαγαγόντες, [q] ἔπειτα ἐπικαλοῦνται τὸν Θεὸν μάρτυρα τῶν ἐσομένων. ἔπεμπε δὲ καὶ δῶρα τοῖς ἐκεῖ, διὰ τὸ σπάνιον ἢ μηδ' ὅλως ἐπιχωριάζειν [r] ἐκτετιμημένα. οὗτος ἀπερχόμενος χρόνῳ, διὰ τὸ εἶναι χαλεπὴν ὁδεύεσθαι τὴν Μεσοποταμίαν, χειμῶνι μὲν ὑπὸ πηλῶν βάθους, [s] θέρους δὲ ὑπὸ ἀνυδρίας· ἔτι δὲ καὶ λῃστηρίων ὄντων ἐν αὐτῇ, ἃ διαφεύγειν οὐκ ἐνῆν μὴ προνοοῦσι τούτου τοῖς ὁδεύουσιν· εἰς πόλιν ἀφικνεῖται [t] Χάῤῥαν. καὶ γενόμενος ἐν τοῖς προαστείοις, παρθένοις ἐντυγχάνει [v] πλείοσιν ἐφ' ὕδωρ βαδιζούσαις. εὔχεται οὖν τῷ Θεῷ, Ρεβέκκαν, ἣν τῷ παιδὶ Αβραμος [x] μνηστευσόμενον αὐτὸν ἐξαπέσταλκεν, [y] εἰ κατὰ νοῦν τὸν αὐτοῦ μέλλει ὁ γάμος οὗτος συντελεῖσθαι, ἐν ἐκείναις εὑρεθῆναι, γνωρισθῆναί τε αὐτήν· τῶν μὲν ἄλλων αἰτοῦντι ποτὸν ἀρνουμένων, ἐκείνης δὲ αὐτῷ παρεχούσης.

β'. Καὶ ὁ μὲν, ἐπὶ ταύτης ὢν [z] τῆς διανοίας, ἐπὶ τὸ φρέαρ παραγίνεται, καὶ παρακαλεῖ τὰς παρθένους ποτὸν αὐτῷ παρασχεῖν. τῶν δ' ἐκτρεπομένων, [a] ὡς χρῃζουσῶν οἴκαδε κομίζειν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ παρασχεῖν· καὶ γὰρ οὐδ' εὔληπτον εἶναι τὸ ὕδωρ· [b] μία ἐξ ἁπασῶν ἐκείναις τε τῆς πρὸς τὸν ξένον ἐπιπλήττει δυσκολίας, τίνος ἄλλου κοινωνήσειν πρὸς ἀνθρώπους αὐτάς ποτε, αἱ μηδὲ ὕδατος μετέδοσαν, λέγουσα, καὶ παρέχει αὐτῷ φιλοφρόνως. ὁ δ' ἐν ἐλπίδι μὲν τῶν ὅλων γενόμενος, βουλόμενος δὲ τὴν ἀλήθειαν μαθεῖν, [c] ἐπῄνει τε τῆς εὐγενείας αὐτὴν καὶ τῆς χρηστότητος, ὅτι καὶ μετ' οἰκείου πόνου τοῖς δεομένοις ἐπαρκεῖν οὐκ ἔφυγε, ἐπυνθάνετό τε τίνων ἂν εἴη γονέων, καὶ κατεύχεται αὐτοῖς [d] ὄνησιν τοιαύτης παιδός· καὶ νυμφεύσειαν, φησὶν, ὡς αὐτοῖς ἐστι κεχαρισμένον, εἰς οἶκον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, παῖδας αὐτῷ τεξομένην γνησίους. ἡ δὲ οὐδὲ τούτων ἐφθόνησεν αὐτῷ βουλομένῳ μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ γένος ἀπεσήμαινε. καὶ Ρεβέκ-

CAP. XVI. XVII.

Quomodo Iſacus Rebeccam uxorem duxit.

ABramus autem pater, cum Iſaco, annos circiter quadraginta nato, conjungere ſtatuiſſet uxorem Rebeccam, fratris ſui Nachoris neptim, ad ſponſalia facienda mittit famulorum natu maximum, ſumma fide ſibi obſtrictum. Illa vero hoc modo obligata erat: manus invicem femoribus ſuppoſuerunt, dein futurorum teſtem Deum invocarunt. Miſit autem & munera ſuis illic amicis, quæ ob raritatem, vel quod non omnino iſtius eſſent regionis, magni æſtimarentur. Is *aliquod* tempus itineri inſumens, quod difficilis eſſet tranſitus per Meſopotamiam, hyeme quidem propter cæni ſpiſſitudinem, æſtate vero ob aquarum inopiam, quinetiam latronibus loca iſtic infeſtantibus, quos viatores, ni ſibi caveant, haud facile effugiunt, *tandem* ad urbem Charram pervenit. Cumque eſſet in ſuburbanis, incidit in virgines complures aquatum euntes. Deum igitur oravit, ut Rebecca (ob quam eum miſerat Abramus filio ſuo deſponſandam) ſi ex voluntate ejus hæ nuptiæ eſſent perficiendæ, inter illas inveniretur, & *hoc ſigno* dignoſceretur: aliis quidem potum petenti negantibus, ipſa autem illi præbente.

Iſaco quadragenario uxor quæritur apud Charram.

Sacramentum rite datum, tactis femoribus. Gen. x. 24.

Itur à Judæa in Meſopotamiam.

2. Ac ille quidem hac mente accedit ad puteum, rogavitque virgines uti potum ei darent. Illis autem abnuentibus, quaſi egerent quam domum deferant, atque illi non conceſſuras eſſe *dicentibus*, (nam haud hauſtu facilis erat aqua) una omnium eas redarguit ob moroſitatem erga hoſpitem, dicendo, quamnam rem eas cum hominibus aliquando communicaturas eſſe, quæ ne aquam quidem impertirent; eique præbuit humaniter. At ille, cum de omnibus quidem bene ſperaret, volens autem verum cognoſcere, illam generoſitatis ergo & benignitatis laudavit, quod etiam cum labore ſuo egentibus ſubminiſtrare non recuſarit; ſciſcitabatur etiam ex quibus eſſet parentibus, optavitque ut illis in emolumentum cederet talis filia; & deſpondeant, inquit, ut ipſis gratum eſt, in domum viri probi, parituram ipſi liberos legitimos. At illa ei hæc non invidebat ſcire deſideranti, ſed & genus indicat. Et, Rebecca, in-

Bona indoles Rebeccæ.

k Δίδωρον,] Hanc fabulam Malchi vatis nunc non tracto. Sufficiat dicere quantum de tribus verbis altercentur librarii & ab invicem diſſentiant. δέδωρον dedere Typographi, *Eſdorum* vel δέδωρον Procopius ad Octateuchum S δίδωρον *Big. Samb.* atque *Caſ* & adhuc magis ad palatum Atticum διόδωρον Euſeb. tam MS. quam ex prelis. δόδωρον non βόδωρον, Euſtath. falſo dictus. δόδωρον ſeu *Dodorum* & *Dodorim* vetuſtiores Latinorum codicum, alii vero *Diodorum.* δώδοριν pater Voſſiorum. *Bern.* Sic *Big. Samb. Vat.* & *Caſ* in *Editis* Δέδωρον. in *Euſebii* Codicibus Διόδωρον. Sed Δώδυριν malit *G Voſſ.* & mox Σύφακας.

l Σοφῶνα,] Σώφωνα, *Samb.* σώφονα Euſtath. σοφῶνα, *Baſ. Gen.* & *Big.* & Procopius. σοφωνὰν Euſeb. Mirus autem eſt Epiphanius, *Soron* aut *Foron*: ut libri noſtri monſtrant, & hiſtoria Petri Manduconis. *Bern.*

m Σόφακας] Σύφακας B. Voſſius, ut libuit. σοφὰς Euſebius, & Procopius. σοφιστὰς Euſtathius. *Sorophacos* denique membrana & charta plurima Epiphanii. *Bern.*

n Δὲ,] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* in aliis δή.

o Ενδησάμενος] Reddo Joſepho ſuum verbulum, ex ſcriptis *Big. Samb.* & *Busb.* atque de verſione *Epiphanii.* ἐνδυσάμενος legebatur in *Hen.* cod. ἐγγυσάμενος aut ἐγγυασάμενος blandus error Editorum & Schotani. *Bern.* Sic ex *Big. Samb. Busb.* & *Vet. Interpr.* ἐνδυσάμενος *Hen.* & *Vat.* ἐγγυσάμενος *Baſ.* & *G.*

p Υπὸ] *Samb.* ἐπί.

q Επειτα ἐπικαλοῦνται] *Big. Samb. Caſ.* & Interpres Scholaſticus. Aliis in libris ſimilis ſonus ἐπικαλοῦνται ſequentis verbi abſorpſerat hoc epirrhema, quod & Cl. Boſius viderat. *Bern.* Vocabulum ἔπειτα (quod deerat in *Editis*) reſtituimus ex *MSS.*

r Εκτετιμημένα.] Itidemque ἐκτετιμημένα, quod omiſerant *Baſ.* & *G.* nec expreſſit *Epiphanius.*

s Θέρους] Θέρει *Vat.*

t Χάῤῥαν.] Ita ex *Busb. Hen.* & LXX. in *aliis* Κάῤῥαν.

v Πλείοσιν] Vocem πλείοσιν negligunt *Hen.* & *Busb.*

x Μνηστευσόμενον] Sic agnoſcunt *Big. Samb. Caſ.* atque Scriba *Caſſiodori.* μνηστευσάμενος ἐξαπέσταλκεν *Baſil.* aliique caſu alieno ac tempore. Poſthæc *Busb.* & *Hen.* παρεχούσης pro Joſephico παρασχούσης. *Bern.* Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* μνηστευσάμενος ἐξαπέστειλε.

y Εἰ κατὰ νοῦν] Εἰ καὶ κατὰ *Vat.*

z Τῆς διανοίας,] Illud τῆς ex *MSS.*

a Ὡς χρῃζουσῶν] Ita ex *MSS.* in *Editis* & *Vet. Interpr.* καὶ χρ.

b Μία ἐξ ἁπασῶν] Ita *Big. Samb.* & *Epiphanii Codd.* μίαν *Baſ.* & *G.* dein ἐπιπλήττειν δυσκολίας τινός. ἀλλ' οὐ κοινωνήσειν πρὸς ἀνθρώπους αὐτάς ποτε, αἱ μηδὲ ὕδατος μετέδωσαν, λέγουσαν. καὶ παρέχει [παρέχειν *Schotan.*] αὐτῷ φιλοφρόνως. ubi *Hen.* & *Busb.* plurimis rejectis, retinent ἐκείνη φιλοφρόνως παρέχειν. In *Vat.* μία δὲ ἐπιπλήττει. quoad reliqua facit pro *Editis.*

c Επῄνει τε] Επαινεῖ τε τῆς *Vat.*

d Ονησιν τοιαύτης παιδός·] Γέννησιν locum habere non potuit, niſi in paratypis *Baſ.* & *Gen.* ὄνησιν ponunt Scribæ omnes, quod ſenſum commodum huc referre exiſtimo. Imo vero tota illa ſententia ſuperabat captum Epiphanii notarii. *Bern.* Ita ex *MSS.* in *Editis* γέννησιν τι

 ε Ἐγὼ

Bathuelo mortuo Labanus virginem hanc domumque tuetur.

inquit, mihi nomen est, pater vero meus Bathuelus erat, sed ille jam quidem defunctus est: verum Labanus frater meus, qui domui universæ cum matre prospicit, meæque virginitatis curam gerit. His auditis gavisus est ob facta & dicta: quod perspectum habuerit, Deum manifesto sibi in itinere adjutorem exstitisse. Cumque protulisset monile & alia quædam ornamenta, quæ gestare virginibus decorum est, obtulit *ea* puellæ, ut ei essent in remunerationem pro potu & in honorem: æquum esse, dicens, ut illa hujusmodi præmia acciperet, quæ tot virginibus bonitate præstaret. Simul petiit ut ad eos divertere liceret, à nocte ulterius ire prohibitus: cumque mundum muliebrem magni pretii secum ferret, nusquam eum tutius deponere posse dicebat, quam apud tales qualem eam expertus est. Conjecturam enim se facere de matris fratrisque ipsius humanitate, adjiciebat, quam parum difficiles essent, ex ea quæ in ipsa elucebat virtute: neque ipsis gravem fore, qui mercedem pro hospitio solveret, suisque sumptibus viveret. Illa vero, bene ipsum de parentum humanitate conjectare, respondit; increpabat tamen, quod illiberales esse suspicaretur: omnia enim gratis habiturum. Fratri tamen Labano re prius indicata, si ille annuerit, eum deducturam esse ajebat.

A cœna heri sui mandata exponit Eleazarus.

3. Ut igitur hoc facto adduxerat hospitem, camelos ejus servi Labani accipiunt, curantque. ipse vero cœnaturus à Labano introducitur. Ac cœna peracta, ad ipsum matremque virginis sic alloquitur. „ Abramus filius quidem est Tharri, „ vester autem cognatus: Nachores enim, tuorum, „ ô matrona, liberorum avus, Abrami erat frater, „ eodem patre & eadem matre prognatus. Is igitur ad vos mittit, postulans hanc virginem filio „ suo accipere in matrimonium: quem legitimum „ habet, solumque in bonorum omnium hæreditatem eduxit. Qui, cum quidem potuisset „ illi ex istius regionis feminis vel opulentissimam „ capere, noluit *eam filio* connubio jungi: sed, „ genus *suum* habens summo in honore, hasce „ nuptias versat. cujus studium & propositum „ nolite contemnere: nam Dei benignitate & alia mihi in hoc itinere feliciter successerunt, & „ puellam hanc & vestras ædes inveni. Cum enim prope ad urbem accessissem, virgines complures videns ad puteum advenientes, *Deum* oravi ut in hanc inciderem: quod & factum est. „ Has igitur nuptias, Dei præsentia conciliatas, „ vos quoque vestra auctoritate ratas habetote: „ & Abramum, qui me tanto studio huc misit, „ puellam concedendo honorate. „ Illi vero, nam honesta visa sunt ipsis & grata *quæ dicebat*, & Dei voluntatem intellexerunt, filiamque mittunt quibus petebant conditionibus: duxitque illam Isacus, factus rerum omnium dominus. Nam qui fuerant ex Chatura nati in colonias iverant.

Nachores frater germanus Abrami, avus Rebeccæ.

κα μὲν, φησὶν, [e] ἐγὼ καλοῦμαι· πατὴρ δ' ἐμοὶ Βαθουῆλος ἦν, ἀλλ' ὁ μὲν ἤδη τέθνηκε, Λάβανος δὲ ἀδελφός ἐστιν ἡμέτερος, ὅς τε οἴκου παντὸς σὺν τῇ μητρὶ προνοούμενος, καὶ τῆς ἐμῆς παρθενίας [f] ἐπιμελόμενος· τούτων ἀκροασάμενος, ἔχαιρέ τε τοῖς γεγονόσι καὶ τοῖς εἰρημένοις, τὸν Θεὸν οὕτως ὁρῶν αὐτῷ τῆς ὁδοῦ σαφῶς συλλαμβανόμενον. καὶ προκομίσας ὁρμίσκον τε καί τινας κόσμους, οὓς εὐπρεπὲς φορεῖν παρθένοις, ἀνεδίδου τῇ κόρῃ, [g] τῆς ἐπὶ τῷ πιεῖν χάριτος ἀμοιβὴν εἶναι καὶ γέρας· δίκαιον λέγων τοιούτων αὐτὴν τυγχάνειν, ἀγαθὴν παρὰ τὰς τοσαύτας παρθένους γενομένην. ἠξίου τε παρ' αὐτοῖς καταχθῆναι, τοῦ προσωτέρω χωρεῖν τῆς νυκτὸς αὐτὸν ἀφαιρουμένης· κόσμον τε φέρων γυναικεῖον πολυτελῆ, πιστεύειν αὐτὸν οὐκ ἀσφαλεστέροις ἔφασκεν, ἢ [h] τοιούτοις οἷς αὐτῆς ἐπειράθη. τεκμαίρεσθαι δὲ καὶ τὴν τῆς μητρὸς καὶ τἀδελφοῦ φιλανθρωπίαν αὐτῆς, ἔλεγεν, ὡς [i] οὐ δυσχεραίνουσιν, ἐκ τῆς περὶ αὐτὴν ἀρετῆς· οὐδὲ γὰρ ἔσεσθαι βαρὺς, μισθόν τε τῆς ξενίας τελέσας, καὶ δαπάναις ἰδίαις χρησάμενος. ἡ δὲ περὶ μὲν τῆς τῶν γονέων φιλανθρωπίας αὐτῆς ὀρθῶς εἰκάζειν αὐτὸν εἶπεν· ἐμέμφετο δὲ ὡς [k] μικρολόγους ὑπειληφότα· πάντων γὰρ ἀμισθὶ μεθέξειν. δηλώσασα μέντοι Λαβάνῳ πρότερον τἀδελφῷ, συγχωροῦντος ἄξειν αὐτὸν ἔλεγεν.

γ'. Ὡς οὖν τούτου γενομένου παρῆγε τὸν ξένον, τὰς μὲν καμήλους αὐτοῦ παραλαβόντες οἱ Λαβάνου θεράποντες [l] ἐτημέλουν· αὐτὸς δὲ δειπνήσων [m] εἰσηγάγετο παρ' αὐτοῦ. καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον φησὶ πρός τε αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα τῆς κόρης. „ Ἀβραμος [n] Θάρρου μέν ἐστιν υἱὸς, συγγενὴς δ' „ ὑμέτερος· Ναχώρης [o] γὰρ τούτων, ὦ γύναι, τῶν παί„ δων πάππος, ἀδελφὸς ἦν Ἀβράμου, ὁμοπάτριός τε „ καὶ ὁμομήτριος. πέμπει τοίνυν οὗτος πρὸς ὑμᾶς, „ ἀξιῶν τὴν κόρην ταύτην παιδὶ τῷ ἑαυτοῦ λαβεῖν πρὸς „ γάμον· ὃς γνήσιός ἐστιν αὐτῷ, καὶ μόνος ἐπὶ τοῖς πᾶσι „ τεθραμμένος. ᾧ τῶν μὲν ἐκεῖ γυναικῶν δυνατὸν αὐτῷ „ τὴν εὐδαιμονεστάτην λαβεῖν, οὐκ ἠξίωσεν [p] ἀγαγέσθαι· „ τιμῶν δὲ τὸ γένος, τὸν γάμον [q] πολιτεύεται τοῦτον. οὗ τὴν „ σπουδὴν καὶ τὴν προαίρεσιν μὴ ὑβρίσητε· [r] κατὰ γὰρ Θεοῦ „ βούλησιν τά τε ἄλλα μοι κατὰ τὴν ὁδὸν [s] ἀπήντησε, καὶ „ τὴν παῖδα καὶ τὸν ὑμέτερον οἶκον εὗρον. ἐπεὶ γὰρ πλησίον „ τῆς πόλεως ἐγενόμην, παρθένους ἰδὼν πολλὰς ἐπὶ τὸ „ φρέαρ παραγινομένας, ηὐξάμην εἰς ταύτην ἐμπεσεῖν. „ ὃ δὴ καὶ γέγονε. γάμον οὖν ὑπὸ θείας μνηστευόμενον „ ἐπιφανείας καὶ ὑμεῖς κυρώσατε· καὶ Ἄβραμον, [t] τὸν μετὰ „ τοσαύτης ἀπεσταλκότα σπουδῆς, τῷ κατανεῦσαι τὴν κό„ ρην τιμήσατε. „ οἱ δὲ, καλὰ γὰρ ἦν αὐτοῖς καὶ κεχαρισμένα, τήν τε γνώμην τοῦ Θεοῦ συνῆκαν, καὶ πέμπουσιν ἐφ' οἷς [v] ἠξίουν τὴν θυγατέρα· [x] γαμεῖ τε αὐτὴν ὁ Ἴσακος, τῶν πραγμάτων εἰς αὐτὸν ἀφικομένων. οἱ γὰρ ἐκ τῆς [y] Χατούρας εἰς τὰς ἀποικίας [z] ἐξεληλύθεσαν.

ΚΕΦ.

e Ἐγὼ καλοῦμαι·] Ἐγὼ in *Excusis* deest.

f Ἐπιμελόμενος.] Ita *Samb.* & *Cas.* Atticorum more. ἐπιμελούμενος in *aliis* cum *Bas.* & *G.*

g Τῆς ἐπὶ τῷ πιεῖν] *MSS. Gr.* & *Vet. Interpr.* sequimur. in *Editis* ἐπὶ τῷ π. χ. ἀ. εἶναι λέγων, καὶ γέρας δίκαιον τοιοῦτον.

h Τοιούτοις] Ita in *MSS.* τούτοις *Bas.* & G.

i Οὐ δυσχεραίνουσιν,] Sic *Bas.* G. & *Cas.* in *reliquis* δυσχεραινοῦσι. non adeo ad *Atticorum* gustum.

k Μικρολόγους] Μικρολόγια *Vat.*

l Ἐτημέλουν·] Ita plane scribendum cum *Samb.* & *Cas.* Vilius est ἐπεμέλουν *Bas. Gen.* atque *Schotani.* Bern. (Correxerat *Cocc.* ad oram ἐπεμελοῦντο, & mox pro ἠγάγετο, quod in veteri erat Edit. ἤγετο.) Ita *Bernardus* ex *Samb.* & *Cas.* ἐπεμέλουν *reliquorum* cum *Bas.* & G. vilius putans.

m Εἰσηγάγετο] Sic *Big.* & *Samb.* εἰσήγετο παρ' αὐτῷ *Vat.* ἠγάγετο σὺν αὐτῷ *Bas.* & G. & *Vet. Interpr.*

n Θάρρου] Ita *Hen. Bus. Bas.* & G. Θάρρα *Big. Samb. Vat.* & *Cas.*

o Γὰρ τούτων,] Sic *Bas.* & G. δὲ ὁ τούτων *Big.* & *Hen.* γὰρ ὁ τούτων *Vat. aliique.* Mox Εἰς *Busb.* & *Hen.* pigre. *Bern.* Transpositio autem illorum ὦ γύναι ex MSS. certe *Bigotiana Coll.* sequebatur alias post παίδων. *Hav.*

p Ἀγαγέσθαι·] Ita ex *MSS.* in *Editis* ἀγέσθαι.

q Πολιτεύεται τοῦτον,] *Bas.* & *Gen.* αἰτεῖ πολιτεύεται τοῦτον *Big.* & *Cas.* Sed *Samb.* margo tenet αἰτεῖ, media quidem pagina πολιτεύεται. Alterum itaque horum videtur esse Glossema, inquiunt viri optimi Is. Casaubonus & Andr. Bosius. Alterum eorum legerat duntaxat aut plane intellexerat Interpres scholasticus *nuptias postulat.* Lego equidem lubenter πολιτεύεται singulare. *hasce nuptias versat*, aut τὸν γάμον αἰτεῖ πολιτεύειν τοῦτον, *de istis agitare postulat.* Bern. Αἰτεῖ πολιτεύεται τοῦτον *Big.* & *Cas.* πολιτεύεται *Samb.* in textu, in margine αἰτεῖ. in *Vat.* αἰτεῖ τοῦτον. Forsan (inquit *Bernardus*) τὸν γάμον αἰτεῖ πολιτεύειν τοῦτον, *de istis nuptiis agitare postulat.*

r Κατὰ γὰρ Θεοῦ βούλησιν] *Al.* κατὰ δὲ Θ.

s Ἀπήντησε,] Ita ex *MSS.* in *Editis* ὑπήντησε.

t Τὸν μετὰ] Ex *MSS.* articulum τὸν non agnoscunt *Editi.*

v Ἠξίουν] Ita *Big. Samb. Hen.* & *Vat.* ἠξίου *alii* cum *Bas.* G. & *Vet. Interpr.*

x Γαμεῖ τε αὐτὴν] Sic in quibusdam *MSS.* in aliis γαμεῖ τε ταύτην ὁ Ἰσ. in *Editis* γαμεῖ τε αὐτὴν Ἴσακος.

y Χατούρας] Iterum χατούρας emendatur ex *Samb.* & *Cas* pro χαιτούρας excusorum Codicum. *Big.* jam habet χατούρας. *Bern.*

z Ἐξεληλύθεισαν.] Ita *Samb.* ἐξεληλύθησαν *Cæteri.* Atticismus exigit ἐξεληλύθεσαν. *Bern.* * Et ita correxerat *Coccejus.*

KΕΦ. ιζ'.

Περὶ τῆς Ἀβράμου τελευτῆς.

Τελευτᾷ δὲ καὶ [a] Ἄβραμος μετ' ὀλίγον, ἀνὴρ πᾶσαν ἀρετὴν ἄκρος, καὶ τῆς περὶ [b] αὐτὸν σπουδῆς ἀξίως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τετιμημένος. ἐβίωσε δὲ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐτῶν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε πρὸς τοῖς ἑκατόν· καὶ θάπτεται ἐν Χεβρῶνι, μετὰ τῆς γυναικὸς Σάῤῥας, ὑπὸ τῶν παίδων Ισάκου καὶ Ισμαήλου.

CAP. XVII. XVII.

De obitu Abrami.

NON multo autem post moritur etiam Abramus, vir in omni virtute summus, Deoque pro sua in ipsum insigni pietate egregie charus. Vixit autem annos centum & septuaginta quinque: & sepultus est in Chebrone, juxta uxorem Sarram, à filiis suis Isaco & Ismaëlo.

Anno ætatis suæ 175 obiit Abramus, vir piissimus ac prudentissimus. Gen. c. 25.

KΕΦ. ιη'.

Περὶ τῶν Ισάκου υἱῶν, Ησαύου καὶ Ιακώβου· καὶ γεννήσεως αὐτῶν καὶ διατροφῆς.

Ισάκῳ δὲ [c] μετὰ τὴν Ἀβράμου τελευτὴν ἐκύει τὸ γύναιον· καὶ, τῆς γαστρὸς [d] ἐπιμεῖζον ὀγκουμένης, [e] ἀγωνιάσας ἀνήρετο τὸν Θεόν. φράζει δ' αὐτῷ διδύμους τέξεσθαι τὴν Ρεβέκκαν, καὶ φερώνυμα ἔσεσθαι τοῖς παισὶν ἔθνη· τοῦ δὲ μείζονος προτερήσειν τὸ δοκοῦν ἔλασσον εἶναι. τίκτεται δ' αὐτῷ μετ' ὀλίγον κατὰ [f] τὴν πρόῤῥησιν τοῦ Θεοῦ δίδυμα παιδία· ὧν τὸ μὲν πρεσβύτερον ἀπὸ κεφαλῆς ἐπὶ τοὺς πόδας δασὺ περισσῶς ἦν, τὸ δὲ νεώτερον εἴχετο προϊόντος αὐτοῦ κατὰ πτέρναν. ἠγάπα δὲ ὁ [g] μὲν πατὴρ τὸν πρεσβύτερον, [h] Ησαῦον λεγόμενον κατ' ἐπωνυμίαν [i] τῆς τριχώσεως· Εβραῖοι γὰρ τὸ [k] Σήειρον τρίχωμα λέγουσιν. Ιάκωβος δὲ ὁ νεώτερος [l] τῇ μητρὶ προσφιλὴς ἦν.

β'. Λιμοῦ δὲ τὴν γῆν καταλαβόντος, Ισακος, δόξαν αὐτῷ χωρεῖν εἰς Αἴγυπτον, τῆς χώρας ἀγαθῆς ὑπαρχούσης, ἐπὶ Γεράρων ἀπῄει, τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος. [m] ὑποδέχεται δ' αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ἀβιμέλεχος, κατὰ ξενίαν καὶ φιλίαν [n] τὴν Ἀβράμου. καὶ πολλῇ πάνυ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ χρησάμενος [o] κατ' ἀρχὰς, ἐπὶ ταύτης ὑπὸ φθόνου μεῖναι πρὸς τὸ πᾶν [p] ἐκωλύθη. ὁρῶν γὰρ τὸν Θεὸν τῷ Ισάκῳ συμπαρόντα, καὶ τοσαύτη περὶ αὐτὸν σπουδῇ χρώμενον, ἀπώσατο αὐτόν. ὁ δὲ τοιούτου πάλιν ἐκ μετα-

CAP. XVIII. XVIII.

De Isaci filiis, Esavo & Jacobo; ac nativitate eorum & educatione.

DEfuncto autem Abramo, ab Isaco gravida facta est uxor: ventreque *ejus* in majus intumescente, anxius Deum consuluit *Isacus*. Respondet autem, gemellos ei parituram Rebeccam, gentesque fore liberis cognomines: & quæ minor videbitur majori præcellet. Nec multo post, sicut prædixerat Deus, nascuntur ei gemini: quorum senior quidem à capite ad pedes supra modum hispidus erat, junior vero exeuntis ante se calcem manu tenebat. Pater autem amabat natu majorem, Esavi ex pilositate cognomen habentem: nam Hebræi pilos vocant * Seïron. Jacobus vero minor matri charus erat.

Isaco nascuntur Esavus & Jacobus. Gen. c. 25.

Esavum diligit pater.

Jacobus matri Deoque charus.

2. Verum fame in *ea* terra grassante, Isacus, cum decrevisset ire in Ægyptum, Dei jussu Gerara se contulit. Rex autem Abimelechus excipit eum propter hospitium & amicitiam Abrami. Cumque eum initio magna benevolentia prosequeretur, restitit invidia, ne prorsus in eo effectu perseveraret. Deum enim videns Isaco propitium adesse, & tantopere illi favere, expulit eum. At il-

Isaco hospiti invidet princeps Palæstinus.

a Ἄβραμος] Sic plures *MSS.* καὶ ὁ Ἀβρ. in *aliis* cum *Bas.* & *G.*

b Αὐτὸν] Αὐτὸ *Samb.* male, nisi mox legeris θεία pro θεοῦ. Erratum imputandum Typoth. *Bern.*

c Μετὰ τὴν Ἀβράμου] Incogitantia Josephi. Utinam scripsisset, μετὰ τὴν Σάῤῥας τελευτὴν, quod verum. Nam ex Moyse refellitur alterum, nec cum reliquis harum originum, neque cum capitulo præcedente rite constat. Contextus equidem Mosaici ordine deceptus fuit ille Judæus. Veruntamen ante natos Salianos Schotanosve hæc animadverterat Monachus Trecensis, *Sexagenarius erat Isaac quando nati sunt ei parvuli: vivebat ergo Abraham & adhuc quindecim annis. Hoc jam diximus, quia Josephus sic ait, Porro post mortem Abrahæ concepit uxor Isaac. Mortem ejus forte appellans quia jam penitus effæto corpore generare desiit. Ipse enim textus literæ non esse dictum per recapitulationem satis indicat.* Bern.

d Ἐπιμεῖζον ὀγκουμένης,] Delicatius quidem est & urbe Palladis dignius ἐπιμεῖζον *Big.* & *Hen.* sive ἐπιμείζον *Busb.* (ut χείρες pro viliori χεῖρες) quam Editorum prosodia soluta ἐπὶ μεῖζον. *Bern.* Istud, ut Atticώτερον, vulgato ἐπὶ μεῖζον prætulit *Bernardus*, auctoritate quorundam *MSS.*

e Ἀγωνιάσας] Ἀγωνιάσαν manus nova ad oram cod. *Hen.* atque amplius Cl. Bosius, ἀγωνιάσασα ἀνήρετο τὸν θεὸν φράζει δ' αὐτῇ: quo diligentius imitarentur illud Moysis, v. 22. c. 25. Gen. ותלך לדרש את יהוה: ויאמר יהוה לה. Josephus vero ad virum hoc consilii transtulit. Mox ἀσυνθέτως & simpliciter *Busb.* cum *Hen.* ἤρετο. *Bern.*

f Τὴν πρόῤῥησιν τοῦ Θεοῦ] Τὴν abest *Editis.*

g Μὲν πατὴρ] Illud μὲν etiam ex *MSS.*

h Ησαῦον] Perpetua scriptura meliorum codicum, ut *Big. Samb.* & *Cas.* ἠσαῦ schematis Hebraici accentusque, ut fas fuit δατέος, retinent *Busb. Hen.* & Zonaras, aliique originum Judaicarum compilatores. Ibidem λεγόμενον, &c. Librarii Græci aliquid heic tentarunt parum feliciter: legimus enim in cod. *Big. Samb.* atque *Cas.* ἠγάπα δὲ ὁ μὲν πατὴρ τὸν πρεσβύτερον ἤσαυον λεγόμενον κατ' ἐπωνυμίαν τῆς τριχώσεως. εἶχε δὲ καὶ ἕτερον ὄνομα σίειρον λεγόμενον, ἀπὸ τῆς τριχώσεως. ἑβραῖοι γὰρ τὸ σίειρον τρίχωμά λέγουσι. Pilositatem seu villum significat Hebræorum שער *Sear* & שעירה *Seira* Chaldæorum. Mihi demum placet Josephum hunc in modum emendanti, ἠγάπα δὲ ὁ πατὴρ τὸν πρεσβύτερον σήειρον, vel ἤσαυον τὸν καὶ σήειρον. *Bern.* Ita passim *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* Ἡσαῦ aut Ἡσαῦ *alii.* Hic (inquit *Bernardus*) Librarii Græci aliquid tentarunt parum feliciter: legimus enim in *Big. Samb.* & *Cas.* ἠγάπα δὲ ὁ μὲν πατὴρ τὸν πρεσβύτερον Ησαῦον λεγ. κ. ἐπ. τ. τριχώσεως. εἶχε δὲ καὶ ἕτερον ὄνομα Σίειρον λεγόμενον ἀπὸ τῆς τριχώσεως. Εβραῖοι γὰρ Σίειρον τρίχωμα λέγουσι. Verba *Josephi* forsan hunc in modum refingenda, ἠγάπα δὲ ὁ πατὴρ τὸν πρεσβύτερον Σήειρον λεγ. κ. ἐπ' τ. τριχώσεως, vel πρ. Ησαυον, τὸν καὶ Σήειρον λεγόμ. &c. Vide Tom. IIo. *Hieronymi* ex Editione *Benedict.* p. 354, 355.

i Τῆς τριχώσεως·] Ἐκ τῆς τριχώσεως, *Busb.* & *Hen.* χυδαίως καὶ ἀνοήτως. A pilis enim natalibus cognomentum ait traxisse Esavum, nomen tamen proprium inde accepisse Josephus non dicit. Quanquam hunc puerum Isaaci Hirtium nuncupatum credo utroque vocabulo Hebraico שעיר *Seir* & עשו *Esau*. Prius notum satis & confessum: עשו tamen priscis Hebræorum significabat quantum in dialecto Arabum عشو *Asvao*, φελοσόθριξ aut *asper setis*, quem adeo *Esavum* appellat S. Severus. *Esavum* autem hispidum pilisque horridum aliquem innuere nemo adhuc somniavit Rabbinorum Judaicorum seu Christianorum. Vel adhuc propius ad Etymon Moysis Gen. 25. v. 25. כאדרת שער, *instar vestimenti villosi*, *Esau* dictus fuit de غشا & غشوة *gesa* & *gessa*, i. e. cilicio, quo totus à natura opertus videbatur. Unde vere quidem dixit sed mente ignara magnus Byzantii Drungarius, τῷ δὲ πρεσβυτέρῳ καθόλου τοῦ σώματος [illegible] ὅθεν καὶ ἠσαῦ ἐκλήθη, διὰ τὴν τρίχωσιν. *Bern.* Videtur deesse τὸ Σηείρ, quod nomen etiam Esauo fuerit. Opportune codex MStus hic facem præfert; in quo post τριχώσεως legitur Εἶχε δὲ καὶ ἕτερον ὄνομα, Σίειρον λεγόμενον τῆς (legendum reor ἀπὸ τῆς) τριχώσεως. Εβραῖοι γὰρ &c. *Rel.*

k Σήειρον] *Cocc.* corrigit Σίειρον.

l Τῇ μητέρι] Τῇ μητρὶ contrahunt aliqui libri, ex voce præcipitis vulgi. *Bern.*

m Ὑποδέχεται] Καὶ ὑποδέχεται [illegible] τοῦ βασιλέως ἀβιμελέχου, *Hen.* & *Busb.* sine causa & exemplo. *Bern.*

n Τὴν Ἀβράμου.] Τοῦ Ἀβ. *Cas.*

o Κατ' ἀρχὰς,] Ita ex *MSS.* elegantia Attica. in *Editis* κατ' ἀρχήν.

p Ἐκωλύθη.] Sic in *MSS.* ἐκωλύετο *Bas.* & *G.*

* *Seiron.*] Juxta schema Hebraïcum *Seir.*

q Τῆς

ille, denuo Abimelechum præ invidia adeo mutatum expertus, tum quidem recessit in agrum, qui Vallis vocatur, locum non longe à Geraris. Sed dum puteum foderet, pastores irruentes pugnam cient, ut opus *incœptum* impedirent: & cum ille contendere noluerit, visi sunt prævaluisse. Pedem autem referens alterum cavavit *puteum*: aliisque Abimelechi pastoribus vim inferentibus, hunc etiam relinquens abscessit; prudenti consilio sibimet comparans securitatem. Dein *rege hoc* illi sponte præstante, ut absque omni impedimento puteum demitteret, Rooboth illum appellavit; nomine spatium amplum significante. E prioribus autem unum quidem Escon vocatur, ac si quis diceret pugnæ *puteum*: alterum vero Sitenna; quod nomen inimicitias denotat.

Rooboth, *spatii satis.*

עשק *seu* ἔσκον, *pugna.*

Sitenna, *inimicitia.*

Mox ille amicitiam ac fidem Isaci jurejurando sibi obligat.

3. Porro ita contigit, ut Isaco cresceret potentia ex opum magnitudine. Itaque Abimelechus, ratus contra se auctas fore fortunas Isaci, cum & non sine mutuis suspicionibus simul vixerint, & ex occulta inimicitia secesserit Isacus, metuens ne prior amicitia nihil ei prodesset, Isaco ad injuriam acceptam ulciscendam converso, rursus cum illo amicitiam renovat, uno è suis ducibus Phicolo secum adducto. Ac cum omnia, quæ poposcerat, nactus fuisset ex Isaci bonitate, qui veteri in se patremque gratiæ recentem donavit iram, domum est reversus.

Esavus anno ætatis XL. uxores ducit Adam & Alibamam. Gen. c. 36. v. 2. & c. 26. v. 34.

4. Isaci autem filiorum *alter* Esavus, cui impense faverat pater, quadraginta annos natus, uxores ducit Adam Helonis filiam, & Alibamam Esebeonis, virorum in Chananæis potentissimorum, propria in re matrimonii auctoritate fretus, nec quidquam consilii cum patre communicans. Nam id sane non permisisset Isacus, si *filius* sententiæ ipsius stetisset: non enim illi volupe erat affinitates jungere cum istius regionis incolis. Nolens autem filio esse molestus, jubendo ut à mulieribus abscederet, secum statuit silere.

Isacus jam persenex filium suum majorem mittit venatum. Gen. c. 27.

5. Sed cum esset senex, & visu prorsus orbatus, Esavum ad se vocat; querensque de senectute, ut, vel sine defectu visus & cæcitatis calamitate, ipsum impedierit, ne Deo posset ministrare, jussit eum venatum exire, & quantumcunque poterat captantem cœnam parare; ut ea sumpta Deum precaretur, illi per totum vitæ curriculum auxiliatorem fore ac adjutorem: incertum quidem esse dicens quando etiam moreretur; velle tamen, antequam è vita discederet, Deum illi suis pro eo precibus propitium reddere.

βολῆς [q] τῆς ἀπὸ τοῦ βασκάνου πειραθεὶς Ἀβιμελέχου, τότε μὲν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν λεγομένην Φάραγγα, χωρίον οὐ μακρὰν Γεράρων. ὀρύσσοντι δ' αὐτῷ φρέαρ ποιμένες ἐπιπεσόντες εἰς μάχην ἐχώρησαν, κωλύοντες τὸ ἔργον· καὶ μὴ βουληθέντος φιλονεικεῖν, ἔδοξαν κεκρατηκέναι. ὑποχωρήσας δὲ ὤρυσσεν ἕτερον· καὶ βιασαμένων ἄλλων τινῶν Ἀβιμελέχου ποιμένων, καὶ τοῦτο καταλιπὼν [r] ἀπεχώρησεν, εὐγνώμονι λογισμῷ κτώμενος αὐτῷ [s] τὴν ἄδειαν. εἶτα αὐτομάτου παρασχόντος αὐτῷ τὴν φρεωρυχίαν ἀνεπικώλυτον, Ροωβὼθ τὸ φρέαρ ὠνόμασεν· εὐρύχωρον ἀποσημαίνει τὸ ὄνομα. τῶν δὲ προτέρων τὸ μὲν [t] Εσκον καλεῖται, μάχης ἄν τις αὐτὸ φήσειε· [v] τὸ δὲ ἕτερον [x] Σιτεννὰ, ἔχθραν ἀποσημαῖνον τὸ ὄνομα.

γ'. Ισάκῳ μὲν οὖν ἀκμάζειν συνέβαινε τὴν ἰσχὺν ὑπὸ μεγέθους πραγμάτων. [y] Ἀβιμέλεχος δὲ, [z] κατ' αὐτὸν φύεσθαι νομίζων τὸν Ισακον, ὑπόπτου μὲν αὐτοῖς καὶ τῆς συνδιαιτήσεως γινομένης, ἐπ' οὐ φανερᾷ δὲ ἔχθρα τοῦ Ισάκου ὑπεξεστῶτος, δείσας μὴ τῆς προτέρας αὐτῷ φιλίας [a] μηδὲν ὄφελος γίνηται, πρὸς ἄμυναν ὧν ἔπαθεν Ισάκου τραπέντος, φιλίαν ἄνωθεν ποιεῖται πρὸς αὐτὸν, ἕνα τῶν στρατηγῶν [b] Φίκολον ἐπαγόμενος. πάντων δὲ τετυχηκὼς ὧν ἠξίου, διὰ τὴν Ισάκου χρηστότητα, ὀργῆς προσφάτου πρεσβυτέραν χάριν εἰς αὐτόν τε καὶ τὸν πατέρα γεγενημένην προτιμῶντος, ἀπῆρεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ.

δ'. Τῶν δὲ Ισάκου παίδων Ησαυος, περὶ ὃν μάλιστα ὁ πατὴρ ἐσπουδάκει, τεσσαράκοντα γεγονὼς ἔτη, γαμεῖ Ἀδαν τὴν [c] Ηλωνος, καὶ Αλιβάμην [d] τὴν Εσεβέωνος, δυναστευόντων ἐν Χαναναίοις ἀνδρῶν θυγατέρας· ἑαυτὸν ποιήσας τῶν περὶ τὸν γάμον ἐξουσίας κύριον, καὶ μηδὲ τῷ πατρὶ [e] συμβουλευσάμενος. οὐ δὲ [f] γὰρ ἂν ἐπέτρεψεν Ισακος, ἐπ' αὐτῷ τῆς γνώμης γινομένης· οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ δι' ἡδονῆς συνάψασθαι συγγένειαν πρὸς τοὺς ἐπιχωρίους. οὐ βουλόμενος δὲ ἀπεχθὴς εἶναι τῷ παιδὶ, κελεύων ἀφίστασθαι τῶν γυναικῶν, σιγᾶν ἔκρινε.

ε'. Γηραιὸς δὲ ὢν, καὶ [g] τὰς ὄψεις εἰς τὸ παντελὲς ἠφανισμένος, προσκαλεσάμενος τὸν Ησαυον, καὶ τὸ γῆρας εἰπὼν, ὡς καὶ δίχα τῆς πηρώσεως καὶ τοῦ κατὰ τὰς ὄψεις πάθους ἐμποδὼν ἦν αὐτῷ θεραπεύειν τὸν Θεὸν, ἐκέλευσεν ἐξελθεῖν ἐπὶ κυνηγέσιον, καὶ θηρασάμενον ὅσα ἂν αὐτῷ δυνατὸν γίνηται παρασκευάσαι δεῖπνον, ἵνα μετὰ τοῦτο [h] ἱκετεύσῃ τὸν Θεὸν, σύμμαχον αὐτῷ καὶ συνεργὸν εἰς ἅπαντα παρεῖναι τὸν βίον· ἄδηλον μὲν εἶναι λέγων, ὁπότε καὶ τελευτήσειε, πρὸ δὲ τούτου παρασχεῖν αὐτῷ βούλεσθαι [i] τὸν Θεὸν ταῖς εὐχαῖς ταῖς ὑπὲρ αὐτοῦ παρακεκλημένον.

ς'. Καὶ

q Τῆς ἀπὸ τοῦ βασκάνου] Τῆς ἀπὸ delet *Big.* recte tamen faciunt cæteri quod itidem retinent. Mox vitiosum est Bibliopolarum *μακρά. Bern.*

r Ἀπεχώρησεν,] Ita *Bas.* G. & *Vet. Interpr.* *ἀνεχώρησεν MSS.*

s Τὴν ἄδειαν.] Τὴν *ἀδικίαν* in quatuor *MSS.* minus recte.

t Εσκον καλεῖται,] Εσχὸν *Samb.* De hac voce vide *Drusii* Animadvers. l. 1. c. 40.

v Τὸ δὲ ἕτερον] Ita ex *MSS.* τὸ δὲ δεύτερον in *Editis.*

x Σιτεννὰ,] Ita ex Impressis *Epiphanii*, vel Σιτενὰ, vel Συτεννὰ, aut Σιτνὰ, pro mendoso Συενὰ in omnibus *MSS.* pariter ac *Impressis.* Vox autem Mosaica & שטנה *Bern.*

y Ἀβιμέλεχος] Mallem Ἀβιμέλεχος δή.

z Κατ' αὐτοῦ φύσεσθαι] Utrumque Atticum est. *Bern.* Καθ' ἑαυτοῦ (aut αὐτοῦ) φύεσθαι in *MSS.*

a Μηδὲν ὄφελος] Id nitidius credebatur Athenis, & probatum *Big.* & *Samb.* οὐδὲν aliis. *Bern.* Ex *MSS.* in *Editis* οὐδέν.

b Φίκολον] *Moyses* פִּיכֹל *Phicol*: unde feci φίκολον. Proclivi enim hyperthesi apud *Samb.* & *Cas.* & *Epiphanium* pro illo nomine legitur φίλοκον & φίλοχον, tum etiam φίλον ex defectu typorum *Bas.* & *Gen.* Bern. Ita ex S. Literis in duabus Editionibus *Epiphanii.* juxta *MSS.* ejusdem & *Josephi* Codd. Græcos Φίλοχον; proclivi errore. in *Bas.* & *G.* perperam Φίλον.

c Ηλωνος,] Hebraice עדה בת אלון, Gen. c. 36. 2. Nam. c. 26. v. penult. alia omnino leguntur, & *Elia* conciliatore dignissima. Verum de istis alio in opere. Heic ἤλωνος asperius, quam fas fuit *Bas.* & *Gen.* Bern. Cum leni *Samb.* in *aliis* aspirate.

d Τὴν Εσεβέωνος,] Par Editionum τὴν εὐσεβέωνος *Samb.* & Exemplaria Epiphanii Metaphrastæ. τὴν εὐβέωνος *Cas.* τὴν εὐρέωνος pro illo, *Big.* Corrigendum tamen suadeo καὶ ἀλιβάμην τὴν υἱοῦ, aut υἱὸν & υἱωνὴν σεβεῶνος. Moyses pariter hanc Sebeonis neptem substituit Gen. c. 36. v. 2, 14. ut Samaritæ lectitant & Judæi Alexandrini, אהליבמה בת ענה בן צבעון. Nam *Masora* בת צבעון (quam & S. Hieron. observat) aut unius & ejusdem fœminæ duas matres arguit, vel *Anam* fuisse naturæ promiscuæ monstrum, propter versiculum 24. istius capitis. *Bern.* Ita edidit *Bernardus.* pro τὴν Εὐσεβέωνος in *Impressis*, & τὴν Εὐβέωνος, Εὐέωνος, & Εὐρέωνος in *MSS.* suadetque corrigendum, τὴν υἱοῦ, aut τὴν υἱὸν vel υἱωνὴν Σεβεῶνος ex *Gen.* c. 36. v. 2, 14. ut Samaritæ lectitant & Judæi Alexandrini.

e Συμβουλευσάμενος.] Βουλευσάμενος *Busb.* & *Hen.*

f Γὰρ ἂν] Vocula ἂν ex *Big.* addita est.

g Τὰς ὄψεις] Una voce *Busb.* & *Hen.* πεπηρωμένος, *luminibus obductis*, quod ait Severus. Sed & Zonaras γηράσας ἐπὶ τούτοις ὁ ἰσαακ καὶ τὰς ὄψεις πεπήρωται. Idemque historia Scholastica, *senuit Isaac & videre non potuit.* Cæcitatem etiam indicant verba Moysis; Samaritis Interpretibus, ac inter Judæos Oncceloso: non quod Salianus aliique contendunt. *Bern.* Τὰς ὄψεις πεπηρωμένος, περ. *Busb.* & *Hen.*

h Ἱκετεύσῃ τὸν Θεὸν,] Ita solent Attici, soli *Big.* & *Samb.* habent ἱκετεύσῃ.

i Τὸν Θεὸν] Infercierant operæ λέγων, quod sublatum reor ex MSS. Certe *Coll. Big.* non agnoscit.

h H.

ϛʹ. Καὶ [k] Ἠσαῦος μὲν ἐπὶ τὸ κυνηγέσιον ἐξώρμησεν. ἡ δὲ Ῥεβέκκα, τὸν Θεὸν εἰς [l] τὴν εὔνοιαν ἀξιοῦσα τὴν Ἰακώβου παρακαλεῖν, καὶ παρὰ τὴν Ἰσάκου γνώμην, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐρίφους κατασφάξαντα δεῖπνον παρασκευάζειν. ὁ δὲ Ἰάκωβος [m] ὑπηρέτει τῇ μητρὶ, πάντα παρ᾽ αὐτῆς [n] πεπυσμένος. ἐπεὶ δ᾽ εὐπρεπὲς ἦν τὸ δεῖπνον, ἐρίφου δέρματι τὸν βραχίονα περιβαλὼν, ἵνα πιστεύοιτο παρὰ τῷ πατρὶ διὰ τὴν δασύτητα Ἠσαῦος εἶναι· τὰ γὰρ ἄλλα πάντα ὢν ὅμοιος, διὰ τὸ εἶναι δίδυμος, τούτῳ μόνῳ διέφερε· καὶ φοβηθεὶς μὴ, πρὶν γενέσθαι τὰς εὐχὰς, εὑρεθεὶς κακουργῶν εἰς τοὐναντίον παροξυνεῖ τὸν πατέρα ποιήσασθαι [o] ταύτας, προσέφερε τῷ πατρὶ τὸ δεῖπνον. καὶ Ἴσακος ἐπαισθόμενος τῷ κατὰ τὴν φωνὴν ἰδίῳ, προσκαλεῖται [p] τὸν υἱόν. τοῦ δὲ τὸν βραχίονα προτείναντος, ᾧ τὴν [q] αἰγέαν περιεβέβλητο, ταύτης ἐπαφώμενος, φωνῆς μὲν [r] εἶπεν Ἰακώβῳ παραπλήσιον, κατὰ μέντοι τὸ τῆς τριχὸς βάθος Ἠσαῦος εἶναί μοι δοκεῖς. καὶ μηδὲν ὑπολαβὼν κακοῦργον, δειπνήσας τρέπεται [s] πρὸς εὐχὰς καὶ παράκλησιν τοῦ Θεοῦ· „ [t] Δέσποτα, λέγων, παντὸς αἰῶνος, „ καὶ δημιουργὲ τῆς ὅλης οὐσίας, σὺ γὰρ [v] πατρὶ τῷ ἐμῷ „ [x] μεγάλην ἰσχὺν προὔθηκας ἀγαθῶν, κἀμὲ τῶν παρόντων ἠξίωσας, καὶ τοῖς ἐξ ἐμοῦ γενομένοις ὑπέσχου βοηθὸς εὐμενὴς καὶ [y] δοτὴρ ἀεὶ τῶν κρειττόνων ἔσεσθαι. [z] ταῦτ᾽ „ οὖν καὶ βεβαίωσον, καὶ μὴ περιΐδῃς με διὰ τὴν παροῦσαν ἀσθένειαν, δι᾽ ἣν καὶ μᾶλλον σοῦ δεόμενος „ τυγχάνω. καί μοι παῖδα τοῦτον [a] εὐμενὴς σῶζε, καὶ „ παντὸς ἀπαθῆ κακοῦ διαφύλαττε· δοὺς αὐτῷ βίον „ εὐδαίμονα, καὶ κτῆσιν [b] ἀγαθῶν, ὅσων σοὶ δύναμις „ παρασχεῖν· [c] ποιήσας δ᾽ αὐτὸν φοβερὸν μὲν ἐχθροῖς, „ φίλοις δὲ τίμιον καὶ κεχαρισμένον.

ηʹ. Καὶ ὁ μὲν, νομίζων εἰς Ἠσαῦον ποιεῖσθαι τὰς εὐχὰς, παρεκάλει τὸν Θεόν. ἄρτι [d] δὲ πέπαυτο τούτων, καὶ παρῆν Ἠσαῦος ἀπὸ τῆς θήρας· καὶ τῆς διαμαρτίας ὁ Ἴσακος αἰσθανόμενος, ἡσυχίαν ἄγει. Ἠσαῦος δὲ ἠξίου τῶν ὁμοίων τῷ ἀδελφῷ παρὰ τοῦ πατρὸς τυγχάνειν. τοῦ δὲ πατρὸς ἀρνουμένου, διὰ τὸ πάσας εἰς Ἰάκωβον τὰς εὐχὰς ἀνηλωκέναι, πένθος ἦγεν ἐπὶ τῇ διαμαρτίᾳ. καὶ αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν ἀχθόμενος ὁ πατὴρ, τὰ μὲν περὶ τὸ κυνηγέσιον καὶ δύναμιν σώματος ἐν ὅπλοις καὶ πᾶσιν ἔργοις εὐδοκιμήσειν αὐτὸν ἔφασκε, καὶ [e] καρπώσεσθαι τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς δόξαν δι᾽ αἰῶνος, καὶ τὸ ἀπ᾽ αὐτοῦ γένος· δουλεύσειν δὲ τἀδελφῷ.

θʹ. Ἰάκωβον δὲ φοβούμενον τὸν ἀδελφὸν, τιμωρίαν βουλόμενον ἀπολαβεῖν τῆς ἐπὶ ταῖς ἀραῖς διαμαρτίας, ἡ μήτηρ ῥύεται· πείθει γὰρ τὸν ἄνδρα [f] Μεσοποταμῖτιν ἀγα-

6. Et Esavus quidem ad venationem festinavit. At Rebecca, æquum censens Dei favorem pro Jacobo implorare, etiam præter Isaci institutum, ipsi præcepit hœdis jugulatis cœnam instruere. Jacobus autem matri obsequitur, omnia ab ipsa edoctus. Postea quam vero parata erat cœna, pelle hœdina brachium circumvolvens, ut propter villosam cutem Esavum esse crederet pater (nam cætera omnia similis, ut qui gemellus, hoc solo differebat) solicitusque, ne, priusquam preces conciperentur, in dolo malo deprehensus patrem ita irritaret, ut eas in imprecationes verteret, epulas patri apponebat. Isacus autem, *quis istic erat* peculiari vocis sono intelligens, filium advocat. Illo vero protendente brachium, cui pellem hœdinam circumdederat, hispidum tractans *Isacus* exclamavit, voce Jacobi persimilis es, attamen ob pilositatem Esavus mihi videris. Nihilque mali suspicatus, cum cœnasset, ad preces & vocationem Dei convertitur: dicens, „Domine „omnium sæculorum, & rerum universitatis „conditor, tu etenim patri meo ingentem bonorum vim proposuisti, & me præsenti felicitate „dignatus es, posterisque meis pollicitus es, te „benignum fore adjutorem & meliorum indies „largitorem: hæc igitur faustis sancito auspiciis, „neque me propter hanc debilitatem despicias, „quæ facit ut magis etiam ope tua egeam. Serva mihi puerum hunc propitius, ac ab omni „malo intactum custodi; illi vitam felicem concedens, & bonorum quæ potes impertire possessionem. Fac autem eum inimicis quidem formidabilem, inter amicos vero honoratum & „gratiosum.

Utrosque interim fallit Jacobus, consilio matris.

Pro Esavi persona Deum cæcus pater orat.

8. Ac ille quidem, putans se Esavo bene precari, *sic* Deum invocabat. Vix autem conticuerat, cum à venatione adfuit Esavus: & Isacus, frustrationem præsentiens, quiescit. At Esavus postulabat, ut similia ac frater ab ipso acciperet. Patre vero *id* negante, quod omnes in Jacobum preces erogaverat, frustrationem lugebat Esavus. Ejusque lachrymis commotus pater, futurum ajebat, ut venandi quidem exercitatione, & corporis viribus in armorum usu aliisque operibus ipse præcelleret, eamque gloriam tum ipsi tum ejus posteris sempiternam mansuram; sed fratri serviturum esse.

Venandi pugnandique fama Esavi nepotibus conceditur: cæteram vero omnem benedictionem frater ipsius anteverterat.

9. Cæterum Jacobo fratrem metuente, ne pœnas à se exigeret, quod precibus esset frustratus, mater eum huic eximit periculo: nam marito per-

Iras fraternas abscessu evitat Jacobus.

k Ἠσαῦος] Passim *Big. Samb. Cas.* & aliquando *Bas.* ἠσαῦς *Busb.* & *Hen.* ἠσαῦς sæpius Editores. *Bern.*

l Τὴν εὔνοιαν] Articulum omittit *Vat.*

m ὑπηρέτει τῇ μητρὶ,] Ὑπηρέτει *Samb.* & *Epiphanius.* Cum reliquis Zonaras ad præsens, ὁ δὲ ποιεῖ κατὰ τὰς μητρικὰς ἐντολάς. *Bern.*

n Πεπυσμένος.] *Al.* πεπεισμένος.

o Ταύτας,] Ita *MSS.* in *Editis* ταῦτα. *Huds.* Quæ sequuntur ex *MSS.* certe *Coll. Big.* adstipulante transposita sunt, pro τ. δ. τ. π. *Hav.*

p Τὸν υἱόν.] Paulo aliter Epiphanius, quam nostra volumina Græca. *Isaac vero sentiens*, ait, *vocem Jacob, proprio eum nomine vocitabat*, aut, pro eo seculo, *vociferabat*. Quæ Græce reddas, καὶ Ἴσακος ἐπαισθανόμενος τὴν τοῦ Ἰακώβου φωνὴν, ἰδίως προσκαλεῖται αὐτόν. Joannes etiam Protosecretarius consimili modo, Ἰσαὰκ δὲ τῇ φωνῇ τὸν Ἰακὼβ εἶναι τὸν προσιόντα αἰσθόμενος, ἔγγιστα προσκαλεῖται αὐτὸν, καὶ τῶν χειρῶν ἐπαφᾶται. *Bern.* Αὐτὸν *Hen.* & *Busb.* In suo codice habuisse videtur *Epiphanius*, καὶ Ἴσακος ἐπαισθανόμενος τὴν τοῦ Ἰακώβου φωνὴν ἰδίως προσκαλεῖται αὐτόν. nam vertit, *Isaac vero sentiens vocem Jacob, proprio eum nomine vocitabat.* confer *Zonaram.*

q Αἰγέαν] Αἰγαίαν perperam *Busb.* & *Hen.* Namque αἰγέαν formam habet Canonicam cum δορὰν subjecto nomine vel intellecto. *Bern.* *Al.* αἰγαίαν & αἰγέην.

r Εἶπεν] Quin contracte ut amant *Busb.* atque *Hen.* φωνὴν μὲν εἶπεν Ἰακώβου· τὸ δὲ τῆς τριχὸς βάθος, ἠσαῦ. *Bern.* Ita *MSS.* in *Editis* φησίν.

s Πρὸς εὐχὰς καὶ παράκλησιν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* εἰς εὐχὰς πρὸς παράκλησιν τοῦ Θεοῦ *Bas.* & *G.*

t Δέσποτα, λέγων, παντὸς αἰῶνος,] Usitata Judæis phrasis רבינו של כל עולמין. *Rel.*

v Πατρὶ τῷ ἐμῷ] Τῷ πατρὶ τῷ *Vat.*

x Μεγάλην ἰσχὺν] Ita *MSS.* in *Editis* μεγάλων.

y Δοτὴρ ἀεὶ] Ita *Big.* & *Samb.* δωτὴρ *aliis.*

z Ταῦτ᾽ οὖν] Ex *MSS.* τοῦτ᾽ *Bas.* & *G.*

a Εὐμενὴς σῶζε,] Rectum nomen posui, Epiphanio & Casaubono sic volentibus. Omnibus enim in libris Græcorum εὐμενῆ offendimus absorpta ς a verbulo sequente. Mox δὸς αὐτῷ, Expilatores Josephi *Hen.* & *Busb.* deleto quidem διαφύλαττε. *Bern.* Ita juxta *Vet. Interpr.* in *MSS.* atque *Editis* εὐμενῆ, absorpta ς à voce sequenti.

b Ἀγαθῶν,] Ἀγαθὴν ὅσων *Vat.*

c Ποιήσας] Ποίησον δ᾽ modo suo iidem *Hen.* & *Busb.* Concinnius est *Big.* & *Cas.* ποιήσειας δ᾽. Attamen *Samb.* & Editores legunt ποιήσεις δ᾽, paulo confidentius. *Bern.* Ita *Big. Cas.* & *Vat.* in *Editis* ποιήσεις, & in *Hen.* & *Busb.* ποίησον.

d Δὲ πέπαυτο] Δὲ πέπαυται *Bas.* & *G.* in *MSS.* δὲ πέπαυτο, fertque illud dialectus Attica. *Bern.* Correxerat ita & *Coccejus*; nec video cur contra MSS. placitum *Hudsono* δ᾽ ἐπέπαυτο quasi Josephi reciperemus manum, ejecimus itaque, & MSS. lectionem ex Attica formula recepimus. *Haverc.*

e Καρπώσεσθαι) Καρπώσασθαι *Big. Samb.* & *Vat.*

f Μεσοποταμῖτιν] Impressum erat pro gentili Μεσοποταμίαν. quod tolerari potuit in alio scriptore præter hunc Judæum, leporis Attici callentissimum. *Bern.* Ita ex *MSS.* in *Editis* Μεσοποταμίαν pro gentili.

persuasit ut Mesopotamica Jacobo duceretur mulier cognata. Jam enim & Ismaëli filiam Basemmatham, invito patre, in conjugem acceperat Esavus. Nam cum animo in Chananæos haudquaquam benevolo esset Isacus, ut qui primas illius nuptias ægre admodum tulerat, Esavus, gratiam ab eo initurus, Basemmatham sibi adjunxit, summo amore illam prosequutus.

Atqui Esavus, quo parentibus gratificaretur, tertias nuptias inter Ismaëlitidas sibi quærit. Gen. c. 27. 28.

γέσθαι τῷ Ιακώβῳ γυναῖκα συγγενῆ. [g] ἤδη γὰρ καὶ τὴν Ισμαήλου θυγατέρα, τοῦ πατρὸς ἄκοντος, Ησαυος παρειλήφει πρὸς γάμον [h] Βασεμμάθην. οὐ γὰρ εὐνόουν τοῖς Χαναναίοις οἱ περὶ τὸν Ισακον, [i] ὥστ' ἐπὶ τοῖς πρότερον αὐτοῦ γάμοις δυσχερῶς διακειμένων, εἰς τὸ ἐκείνοις κεχαρισμένον τὴν Βασεμμάθην [k] ὁ Ησαυος παρέλαβε, μάλιστα περὶ αὐτὴν σπουδάσας.

XIX.

CAP. XIX.

De Jacobi fuga in Mesopotamiam, metu fratris.

Jacobus sub dio jacet.

JAcobus autem in Mesopotamiam missus à matre, ut duceret avunculi sui Labani filiam (nuptias fieri permittente Isaco, ut uxoris consiliis obsequeretur) per Chananæam iter faciebat: &, pro odio quod habuit in indigenas, nolebat quidem ad eorum quenquam divertere. Sed sub dio pernoctavit, capite lapidibus à se congestis imposito: & per quietem juxta se vidit visionem. Scalam se videre imaginatus est à terra ad cœlum pertingentem, & per eam species descendisse, supra humanam naturam augustas; tandemque super eam Deum manifesto sibi apparentem, nominatimque se vocasse, & hujusmodi verba fecisse. „Jacobe, cum sis patre bono & avo ob suam „virtutem celeberrimo prognatus, de præsentibus laborare non decet, sed meliora sperare: „namque immensa te bonorum manet abundantia & copia, meo sub præsidio. Ego etenim „Abramum è Mesopotamia huc adduxi, pulsum „à cognatis, fecique ut patrem tuum omnes suspicerent beatum. nec tua sors deterior est futura. Quare & bono animo perge hanc viam „ire, me deductore fretus. Prospere enim tibi cessuræ sunt nuptiæ, quas animo agitasti: „bonique tibi nascentur liberi. Multitudo autem eorum erit innumerabilis, & inde majora sobolis incrementa: quibus ego terræ hujus imperium dabo, & eorum posteris, qui „repleturi sunt terram omnem & mare quàm „late sol aspicit. Tu neque metuas ullum periculum, neque labores quantoscunque numero defugias, me quæ tibi gerenda erunt providente & curante, etiam nunc multoque magis in posterum.

Vidit per quietem formas quasdam humana meliores scandere inter cœlum ac terram, atque in summa scala ipsum Deum. Gen. c. 28.

Bona omnia Jacobo pollicetur.

3. Et hæc quidem Deus Jacobo prædicit. Ille vero, ob ea quæ visa sibi promissaque lætitia gestiens, & lapides oleo perfundit, quod super eos tantæ felicitatis sibi facta fuerit promissio, votumque nuncupat, sacrificaturum se illic, si victum comparaverit, salvusque redierit; Deoque omnium quæ acquisiverit decimam oblaturum, modo ita revertatur. Locum etiam honore di-

Hinc ille pulvinar suum erigit in altare & inungit: tum multas hostias atque opum suarum decimam Deo rite vovet.

ΚΕΦ. ιθ'.

Ιακώβου φυγὴ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, διὰ τὸν ἐκ τἀδελφοῦ φόβον.

ΙΑκωβος δὲ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν στελλόμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς, κατὰ γάμον τῆς Λαβάνου θυγατρὸς τοῦ ἐκείνης ἀδελφοῦ, ἐπιτρέψαντος Ισάκου τὸν γάμον διὰ τὸ πείθεσθαι τοῖς βουλήμασι τῆς γυναικὸς, διὰ τῆς Χαναναίας ἐπορεύετο· καὶ, διὰ τὸ πρὸς τοὺς ἐπιχωρίους μῖσος, παρ' οὐδενὶ μὲν ἠξίου καταγένεσθαι. ὕπαιθρος δὲ ηὐλίζετο, [l] τὴν κεφαλὴν λίθοις ὑπ' αὐτοῦ συμφορουμένοις ἐπιτιθείς· καὶ τοιαύτην κατὰ τοὺς ὕπνους ὄψιν ὁρᾷ, παρεστᾶσαν αὐτῷ κλίμακα γῆθεν ἔδοξεν ἐφικνουμένην τοῦ οὐρανοῦ βλέπειν, καὶ [m] δι' αὐτῆς ὄψεις κατιούσας, σεμνότερον ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἐχούσας, καὶ τελευταῖον ὑπὲρ αὐτῆς τὸν Θεὸν ἐναργῶς αὐτῷ φαινόμενον, ὀνομαστί τε καλέσαι, καὶ ποιήσασθαι τοιούτους λόγους. „Ιάκωβε, πατρὸς ὄντα σε „ἀγαθοῦ καὶ πάππου δόξαν ἀρετῆς μεγάλης εὑραμένου, „κάμνειν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν οὐ προσῆκεν, ἀλλ' ἐλπίζειν „τὰ κρείττονα. καὶ γὰρ ἄφθονος ἐκδέξεταί σε μεγάλων „ἀγαθῶν παρουσία πρὸς τὸ πᾶν, κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπικουρίαν. Αβραμόν τε γὰρ [n] ἐγὼ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας δεῦρ' ἤγαγον, „ἐλαυνόμενον ὑπὸ τῶν συγγενῶν, καὶ πατέρα τὸν σὸν εὐ„δαίμονα ἀπέφηνα. ὧν οὐχ ἥττω μοῖραν εἰς σὲ καταστή„σομαι. θαῤῥῶν οὖν καὶ ταύτην πορεύου τὴν ὁδὸν, ἐμοὶ „πομπῷ χρώμενος. ἀνυσθήσεται γὰρ σοὶ γάμος, ἐφ' ὃν „ἐσπούδακας· [o] καὶ γενήσονται σοὶ παῖδες ἀγαθοί. τὸ δὲ „πλῆθος αὐτῶν ἀριθμοῦ κρεῖττον ἔσται, μείζοσιν υἱοῖς „αὐτῶν καταλιμπάνοντες· οἷς ἐγὼ τὸ ταύτης κράτος „τῆς γῆς δίδωμι καὶ παισὶ τοῖς αὐτῶν, οἳ πληρώσουσι „πᾶσαν ὅσην ἥλιος ὁρᾷ [p] καὶ γῆν καὶ θάλασσαν. ἀλλὰ „μήτε κίνδυνον ὑφορῶ μηδένα, μήτ' εὐλαβοῦ τὸ πλῆθος „τῶν πόνων, ἐμοῦ ποιουμένου τῶν σοὶ πραχθησομένων πρόνοιαν, „ἔν τε τοῖς νῦν καὶ πολὺ [q] πλέον ἐν τοῖς ὕστερον.

γ'. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Θεὸς Ιακώβῳ προαγορεύει. ὁ δὲ, περιχαρὴς γενόμενος ἐπὶ τοῖς ἑωραμένοις καὶ κατηγγελμένοις, φαιδρύνει τε τοὺς λίθους, ὡς τηλικούτων ἀγαθῶν ἐπ' αὐτοῖς προῤῥήσεως γεγενημένης, καὶ εὐχὴν ποιεῖται θύσειν ἐπ' αὐτῶν, εἰ κτησάμενος βίον ἀπαθὴς ἐπανίοι, [r] καὶ τῷ Θεῷ δεκάτην τῶν πεπορισμένων [s] ποιήσεται, οὕτως αὖθις ἀφικόμενος. τίμιόν τε κρίνει τὸ χωρίον, ὄνομα αὐτῷ [t] Βη-

g Ηδη γὰρ] Ex fide *MSS.* ἤδη τε καὶ τὴν Ισμαήλου πατρὸς Ησαῦς παρειλήφει *Bas.* & *G.* dices potius τὴν Ισμαήλου πατραδελφοῦ, seu πάτρωος, ut legebat *Vet. Interpr.* qui vertit, *cum jam Ismaëlis patrui filiam Esau conjugem duxisset.* Bern. & Huds.

h Βασεμμάθην.] Nam βασαθάνην & βασαθήμαν vel Βασαθλώαν *Big. Samb.* aut *Cas.* non lectiones varias, sed magis vitia libraria vocabis. Josephus autem scripsit βασαμάθην aut βασεμάθην ex Gen. c. 36. unde & priorum Esavi conjugum nomina sumserat, ut jam vidimus. Legitur etenim v. 3. ואת בשמת אחות נביות, καὶ τὴν βασεμμὰθ aut βασεμὰθ θυγατέρα ἰσμαηλ ἀδελφὴν ναβαιὼθ, juxta codd. omnes Judaicos, Græcosque. Samaritæ hic retinent *Mahalath* viz. מחלת בת ישמעאל אחות נביות: quæ fuit sacra Moysis scriptio Gen. c. 28. v. 9. ex consensu Exemplarium Græcorum, Judaicorum, & Samaritanorum. Disputabunt igitur Theologi, an rescribere opus apud Moysen aut Josephum cum heic tum alibi מחלת, μααλαθάνην pro בשמת *Basamatha*: vel sua arte conciliabunt aliquando hos tres versus, Gen. c. 26. 34. c. 28. 9. & c. 36. 3. Nam nostri homines aut Rabbini nihil ibi ajunt ridiculo melius. *Bern.* Ita *Bas.* G. & *Vet. Interpr.* nec aliter *Josephum* (ex LXX. *Gen.* c. 26. v. 34. & c. 36. v. 3.) scripsisse existimo. in *MSS.* Βασαθάνην & Βασαθήμαν vel Βασαθλώαν, scribarum vitio. Confer, & concilia, si potes, *Gen.* c. 28. v. 9.

i Ὡς' ἐπὶ τοῖς] Sic in *MSS.* male in *Editis*, ὡς ἐπὶ τοῖς —— διακείμενον, οἷς εἰς τὸ ἐκ. &c.

k Ο Ησαυος] Illa ὁ Ησαυος ex *MSS.* deerant in *Editis.*

l Τὴν κεφαλὴν] Καὶ καθεύδων τὴν κεφ. ἐπιθεὶς, τοιαύτην. *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* Ibidem suis verbis *Hen.* & *Busb.* ὕπαιθρος δὲ αὐλιζόμενος, λίθους ὑπέθηκε τῇ κεφαλῇ, καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους ὁρᾶν [illegible] κλίμακα γῆθεν ἀφικνουμένην τοῦ οὐρανοῦ. *Bern.*

m Δι' αὐτῆς ὄψεις] Διὰ ταύτης *Big.* & *Vat.*

n Εγὼ ἐκ τῆς] Εγὼ τῆς Μεσοπο. *Samb. Cas.* & *Vat.*

o Καὶ γενήσονται σοὶ παῖδες ἀγαθοί.] Leg. forte, καὶ γ. σ. π. ἀγαθοὶ, μείζοσιν υἱοῖς αὐτῶν καταλιμπάνοντες. τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἀριθμοῦ κρεῖττον ἔσται. *Cocc.*

p Καὶ γῆν] Ita *MSS.* καὶ deest *Editis.*

q πλέον] Ex *MSS.* πλείω *Bas.* & G.

r Καὶ τῷ Θεῷ] Itidem ex *MSS.* pro vulgato τῷ δὲ Θεῷ.

s Ποιήσεται,] Ita *Samb.* & *Vat.* ποιήσηται, οὕτως *Cas.* ποιήσηται, ἔτος *Big.* ποιεῖται οὕτως αὖθις ἀφικόμενος *Bas.* G. & *Vet. Interpr.*

t Βη-

[t] Βηθὴλ θέμενος. σημαίνει δὲ τοῦτο [v] θείαν ἑστίαν, κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶτταν.

δ'. Προϊὼν δὲ ἐπὶ τῆς Μεσοποταμίας, χρόνῳ παρῆν εἰς τὴν Χαρράν. καὶ ποιμένας ἐν τοῖς προαστείοις [x] καταλαβὼν καὶ παῖδας ἐφήβους καὶ παρθένους, ὑπέρ τινος ἱδρυμένους φρέατος, συνδιέτριβεν αὐτοῖς χρῄζων ποτοῦ. εἴς τε λόγους αὐτοῖς ἀφικνούμενος, ἀνέκρινεν αὐτοὺς, εἰ τυγχάνουσι Λάβανόν τινα παρ' αὐτοῖς εἰδότες ἔτι περιόντα. οἱ δὲ πάντες [y] ἐπίστασθαί τε ἔφασαν. οὐ γὰρ εἶναι τοιοῦτον ὥστε ἀγνοεῖσθαι. καὶ συμποιμαίνειν αὐτοῖς θυγατέρα αὐτοῦ, ἣν θαυμάζειν ὅτι μήπω παρείη. παρὰ γὰρ ταύτης μεμαθηκέναι ἂν ἀκριβέστερον, ὅσα περὶ αὐτῶν ἀκοῦσαι ποθεῖς. ταῦτα δ' αὐτῶν ἔτι λεγόντων, παρῆν ἡ παῖς σὺν τοῖς ἐπικαλοῦσι τῶν ποιμένων· καὶ δεικνύουσι τὸν Ἰάκωβον αὐτῇ, λέγοντες, ὡς ξένος οὗτος [z] ἥκει τὰ περὶ τοῦ πατρὸς [a] αὐτῆς ἀναπυνθανόμενος. ἡ δὲ, ἡσθεῖσα ὑπὸ νηπιότητος τῇ παρουσίᾳ τοῦ Ἰακώβου, ἀνέκρινεν αὐτὸν, τίς τε ὢν, καὶ πόθεν ἥκοι πρὸς αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τίνος χρείας ἠγμένος· [b] ηὔχετο δὲ εἶναι δυνατὸν αὐτοῖς παρέχειν, ὧν ἀφικνεῖται δεόμενος.

ε'. Ἰάκωβος δὲ οὐχ ὑπὸ τῆς συγγενείας, οὐδὲ τῆς διὰ ταύτην εὐνοίας, ἀλλ' ἔρωτι τῆς παιδὸς ἡττηθεὶς, [c] ἐκπέπληκτό τε τοῦ κάλλους ὁρῶν οὕτως ἔχουσαν ὡς ὀλίγαι [d] τῶν τότε γυναικῶν ἤνθουν, καὶ φησὶν, ἀλλ' ἐμοὶ πρὸς σὲ καὶ πατέρα τὸν σὸν, εἴπερ Λαβάνου παῖς τυγχάνεις, οἰκειότης ἐστὶ πρεσβυτέρα [e] τῆς τε ἐμῆς καὶ σῆς γενέσεως· ἐκ Θάρρου γὰρ Ἄβραμος, [f] καὶ Ἀρράνης, καὶ Ναχώρης ἦσαν υἱοί, ὧν Βαθουῆλος ὁ σὸς πάππος Ναχώρου γίνεται παῖς, Ἀβράμου δὲ καὶ τῆς Ἀρράνου Σάρρας Ἴσακος ἐμὸς πατήρ. [g] ἔγγιον δὲ καὶ νεώτερον τοῦθ' ἡμεῖς τῆς συγγενείας ὁμήρευμα πρὸς ἀλλήλους ἔχομεν· Ῥεβέκκα γὰρ μήτηρ ἐμὴ, Λαβάνου πατρὸς τοῦ σοῦ ἀδελφὴ, πατρός τε τοῦ αὐτοῦ καὶ μητρός. ἀνεψιοὶ δ' ἐσμὲν ἡμεῖς ἐγώ τε καὶ σύ. καὶ νῦν δεῦρ' ἥκω ἀσπασόμενός τε ὑμᾶς, καὶ τὴν [h] πρέπουσαν ἡμῖν συγγένειαν ἀνανεωσόμενος. ἡ δὲ ὑπὸ μνήμης, ὁποῖα φιλεῖ συντυγχάνειν τοῖς νέοις, προπεπυσμένη παρὰ τοῦ πατρὸς τὰ περὶ τῆς Ῥεβέκκας, καὶ τοὺς γονεῖς εἰδυῖα ποθοῦντας αὐτῆς τὸ ὄνομα, ὑπὸ τῆς [i] περὶ τὸν πατέρα εὐνοίας ἔνδακρυς γενομένη, περιβάλλει τὸν Ἰάκωβον· καὶ κατασπασαμένη, τὴν εὐκταιοτάτην καὶ μεγίστην ἡδονὴν αὐτὸν κομίσαι τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς οἰκίας ἅπασιν, ἔλεγεν, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς μητρὸς αὐτοῦ κειμένῳ, καὶ πρὸς μόνῃ ταύτῃ τυγχάνοντι· φανεῖσθαι δ' [k] ἂν τοῦ παντὸς ἀντάξιον ἀγαθοῦ. χωρεῖν τε ἐκέλευσεν ἤδη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἕπεσθαι πρὸς αὐτὸν ἡγουμένῃ, καὶ τῆς ἡδονῆς μὴ ἀφαιρεῖσθαι τὸ πλέον αὐτὸν [l] βραδύνοντα.

ϛ'. Ταῦτ' εἰποῦσα, παρῆγεν αὐτὸν [m] πρὸς τὸν Λάβανον. καὶ γνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ [n] μήτρωος, αὐτός τε ἀδεὴς ἦν ἐν φίλοις γενόμενος, κἀκείνοις πολλὴν ἡδονὴν παρεῖχεν ἀδοκήτως ἐπιφανείς. μετὰ δὲ οὐ πολλὰς ἡμέρας ὁ Λάβανος χαίρειν μὲν ἐπ' αὐτῷ παρόντι μειζόνως, ἢ ὡς τῷ λόγῳ [o] δηλώσειεν, ἔλεγε· τὴν δ' αἰτίαν δι' ἣν ἀφῖκται, μητέρα τε καὶ πατέρα πρεσβύτας καταλιπὼν,

gnum censet, cum Bethel nominans. hoc vero Græcis θείαν ἑστίαν (Dei domum) sonat. *Bethel, ædes Dei.*

4. Illinc recta contendens ad Mesopotamiam, tandem pervenit Charram. At cum pastores offendisset in suburbio, & adolescentes ac puellas ad puteum quendam sedentes; iis se immiscuit, potum desiderans. Et, cum illis dum sermonem confert, percontatus est, an nossent Labanum quendam popularem suum, si forte adhuc superstit. Illi vero omnes & se novisse dixerunt (non enim talem esse, ut ignotus esse possit) ejusque filiam una pascere; seque demirari, quod nondum adsit. Ex ea enim, *inquiunt*, accurate de illis omnia, quæ scire aves, poteras intelligere. Inter loquendum advenit puella cum pastoribus qui una descenderant: eique Jacobum ostendunt, dicentes, peregrinus iste venit ut de patre tuo sciscitaretur. Illa vero, puellariter gavisa Jacobi adventu, ipsum interrogabat, quisnam & unde ad eos veniret, & qua necessitate adductus: optavitque ut penes se esset illis suppeditare, quorum gratia venerat. *Ad suburbium Charræ Jacobus venit. Gen. c. 29.*

5. Jacobus autem, non cognatione, ejusve benevolentia, sed amore puellæ captus, & obstupuit, tali eam videns formæ venustate præditam, quali paucæ tunc feminæ florebant; & inquit, mihi tecum & cum tuo patre, siquidem Labani es filia, antiquior intercedit necessitudo, quam sit vel tua ætas vel mea: Tharro enim Abramus & Arranes & Nachores filii fuere; ex quibus Bathuelus tuus avus Nachoris fuit filius, Abrami vero & Sarræ Arranis filiæ pater meus Isacus. Quin & propinquius est & recentius cognationis pignus, quo sumus mutuo devincti: Rebecca enim mater mea Labani patris tui soror est, eodem patre ac matre genita. itaque consobrini sumus ego & tu. Nunc autem huc venio vos salutaturus, ac affinitatem, quæ nos deceat, renovaturus. At illa in memoriam revocans, quæ prius (ut adolescentulis solet evenire) à patre audiverat de Rebecca, probeque sciens nomen ejus grate accidere ad parentum aures, præ amore patris lachrymabunda complectitur Jacobum; &, postquam eum salutaverat, optatissimam, inquit, & maximam voluptatem affers patri cum tota familia, qui nunquam matris tuæ obliviscitur, crebram illius mentionem faciens: eique videberis cum quovis bono conferendus. Atque ad patrem è vestigio ire jussit, seque ad eum deducturam sequi, neque cunctando illum amplius hac privare voluptate. *Rachelæ genus & cognationem suam exponit.*

6. His dictis, adduxit eum ad Labanum. Agnitusque ab avunculo, & ipse nihil habebat quod vereretur inter amicos, illisque inexspectato adventu multum voluptatis attulit. Post aliquot autem dies, Labanus, gaudere se quidem ejus præsentia magis quam verbis exprimere posset, ajebat: sed quam ob rem venisset relictis patre matreque grandævis, & qui ipsius obsequiis ægre ca- *Dein Jacobus fugæ suæ causas aperit apud Labanum avunculum.*

t Βηθὴλ] Βαιθὴλ *Vat. Zonaras, aliique.* perperam Βεθὴλ *Samb. Hen. & Busb.*

v Θείαν ἑστίαν,] Θείαν ἑστίαν καθ' Ἕλληνας *Hen. Busb. & Zonaras.* Nam illi Codices multa communia habent cum annalibus Johannis Protosecretarii. *Bern.*

x Καταλαβὼν παῖδας] Ita ex *MSS.* prius λαβών.

y Ἐπίστασθαί τε ἔφασαν.] Itidem ex *MSS.* ἐπίστασθαι ἔφασαν *Bas. & G.*

z Ἥκει τὰ] Ἥκοι *Big. & Samb.*

a Αὐτῆς ἀναπυνθανόμενος.] Illud αὐτῆς non agnoscit *Vat.*

b Ηὔχετο] Ad vulgi modum εὔχετο, *Bas. & Samb.* Bern.

c Ἐκπέπληκτό τε τοῦ κάλλους] Ἐκπέπληκε τοῦ κ. *Vat.*

d Τῶν] Τῶν τε *Bas. & G.*

e Τῆς τε] Τῆς τε σῆς καὶ ἐμῆς, tres Codices MSS. Alio ordine impressi, & versio Epiphanii. *Bern.*

f Καὶ Ἀρράνης,] Illud καὶ ex *MSS.*

g Ἔγγιον δὲ] Ἔσγιον, contra Canonem libri omnes, præter *Samb.* Bern.

h Πρέπουσαν ἡμῖν] Unico quidem Codicum Græcorum annitor qui fuit *Sambuci*, dum scriptum volo à Josepho προὔπουσαν pro προϋπάρχουσαν. Juvat & vetus versio, ubi *antiquam* legimus. πρέπουσαν aliis omnibus observatum. *Bern.* In *Samb. & Vat.* προϋποῦσαν, pro προϋπάρχουσαν, ut dicit *Bernardus*. Juvat & *vetus versio*, ubi *antiquamque nobilitatem renovaturus* legimus.

i Περὶ τὸν πατέρα εὐνοίας] Εἰς τὸν π. *Vat.*

k Ἂν τοῦ παντὸς ἀντάξιον] Ita ex *MSS.* in *Editis* αὐτοῦ.

l Βραδύνοντα.] βραδύναντος *Vat.* atque ita vel αὐτοῦ βραδύναντος legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *nec ejus delectatione fraudari amplius illo tardante poterat.*

m Πρὸς τὸν Λάβανον.] Εἰς τὸν Λάβ. *Vat.*

n Μήτρωος,] In *MSS.* μητρῶος, & μητρῷος. in *Editis* μητρώου: atque ita apud *Demetrium* in *Eusebio.*

o Δηλώσειεν, ἔλεγε·] Ita ex *MSS.* δηλώσειν *Bas. & G.*

carerent, ab eo requirebat. seque enim ipsi, in omnibus quibus egeret, adjumento fore & auxilio. Jacobus autem rem omnem ei exposuit, dicens: Isaco esse filios geminos, se & Esavum; eum, quia frustratus fuerit patris precibus, matris astutia à se interceptis, velle se interimere, ut qui principatum à Deo destinatum ei praeripuerit, una cum felicitate quam à Deo pater ei precari voluit. Atque hanc esse causam sui adventus, accedente matris jussu: nam & omnes quidem (addit) sumus inter nos consanguinei, sed tamen genus generi mater præfert. Te vero proxime post Deum, inquit, mihi in hac peregrinatione præsidium constituens, rebus, ut nunc sunt, non diffido.

Amore Rachelæ Jacobus bis septem annos servit avunculo. Gen. c. 29.

7. Labanus autem cum propter parentes omnem illi humanitatem tribuere pollicetur, tum & matris gratia, cui licet absenti ex suo in ilium studio affectum suum testatum esse voluit. Nam & gregum curam se illi demandare velle ajebat, summamque hac in re auctoritatem dare: & quandocunque ad suos reverti libuerit, cum muneribus rediturum esse, iisque honoribus, qui tam arcta cognatione junctum deceant. At cum hæc læto animo acciperet Jacobus, diceretque se cum illo commorantem quemlibet laborem, prout illi placuerit, libenter sufferre; sed mercedis loco Rachelam in matrimonium accipere postularet, quam cum ob alia summo honore prosequeretur, tum quod ipsius beneficio ad illum patuerit aditus: (nam amor puellæ extorsit ut harum rerum mentionem faceret) Labanus quidem his delectatus annuit ei puellæ nuptias, ut qui generum eo meliorem sibi accidere non optaret. Sed id se facturum, si modo aliquamdiu secum maneat: in Chananæam enim non *libenter* missurum esse filiam; quin & sororis affinitatis illic contractæ *propemodum* se pœnitere. His assentiente Jacobo, de septem annis est conventum. Totidem enim socero servire statuit, ut, facto virtutis suæ experimento, qui vir esset melius cognosceretur. Labanus autem conditiones accipiens, cum elapsum esset tempus præstitutum, epulas nuptiales apparat. Nocte vero appetente, Jacobo nihil *tale* præsentienti alteram filiam accubare facit, Rachela natu majorem, & facie parum liberali. Ille vero, vino & tenebris fallentibus, cum ea congressus est; luce dein fraude animadversa, Labani perfidiam incusat. At ille veniam petebat necessitati, qua coactus hoc fecerit. non enim ex malitia illi Liam supposuisse, sed alia causa graviori impulsum. Neque tamen vel minimo impedimento esse Rachelæ conjugio, sed amanti illam collocatu-

καὶ θεραπείας τῆς παρ' αὐτοῦ δεομένους, ἀνεπυνθάνετο. παρέξειν γὰρ αὐτῷ καὶ πρὸς ἅπασαν [p] ἐπαμύνειν χρείαν. Ἰάκωβος δὲ αὐτῷ πᾶσαν τὴν αἰτίαν διηγεῖτο, λέγων Ἰσάκῳ γενέσθαι παῖδας διδύμους, αὐτόν τε καὶ Ἤσαυον, ὃν, ἐπεὶ τῶν τοῦ πατρὸς εὐχῶν διήμαρτε, σοφίᾳ τῆς μητρὸς εἰς αὐτὸν γενομένων, ἀποκτεῖναι ζητεῖν αὐτὸν, ὡς ἀφῃρημένον τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βασιλείας, καὶ ἀγαθῶν ὧν ὁ πατὴρ ηὔξατο. ταύτην τε εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς ἐνθάδε παρουσίας, [q] κατὰ τὴν τῆς μητρὸς ἐντολήν· πᾶσι τε γὰρ ἡμῖν ἀδελφοὶ τυγχάνουσι, καὶ πλέον τοῦ [r] κατ' ἐκείνων συγγενοῦς ἡ μήτηρ προσλαμβάνει. ἔρυμα δὲ τῆς ἐμῆς, φησὶν, ἀποδημίας σέ τε καὶ τὸν Θεὸν ποιούμενος, θαρρῶ τοῖς παροῦσι.

ζ. [s] Λάβανος δὲ καὶ διὰ τοὺς προγόνους ὑπισχνεῖτο πάσης αὐτῷ μεταδώσειν φιλανθρωπίας, καὶ διὰ τὴν μητέρα, πρὸς ἣν τὴν εὔνοιαν διὰ τῆς περὶ αὐτὸν σπουδῆς ἐνδείξασθαι καὶ μὴ παρούσης. ποιμνίων τε γὰρ αὐτὸν ἐπιμελητὴν καταστήσειν ἔφασκε, [t] καὶ προνομίας ἀντὶ τούτων ἀξιώσειν· καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους ἀπαλλάσσεσθαι γονεῖς βουλόμενον, μετὰ δώρων ἐπανήξειν, καὶ τιμῆς [v] ὅσης εἰκός ἐστι τυχεῖν τὸν οὕτω συγγενῆ. Ἰακώβου δὲ [x] ἀσμένως ταῦτα ἀκούσαντος, καὶ φήσαντος ἡδέως [y] πάντα μένων παρ' αὐτῷ πόνον εἰς ἡδονὴν ὑπομένειν τὴν ἐκείνου, μισθὸν δὲ ὑπὲρ τούτου λαβεῖν ἀξιοῦντος τὸν [z] Ῥαχήλας γάμον, διά τε τὰ ἄλλα τιμῆς ἀξίας [a] παρ' αὐτῷ τυγχανούσης, καὶ ὅτι [b] διάκονος [c] αὐτῷ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφίξεως γένοιτο. ὁ γὰρ τῆς παιδὸς ἔρως αὐτὸν [d] ἠνάγκαζε ποιήσασθαι τοὺς περὶ τούτου λόγους· Λάβανος δὲ ἡσθεὶς τούτοις, ἐπινεύει τὸν γάμον αὐτῷ τῆς παιδὸς, οὐκ ἄλλον ἀμείνω γαμβρὸν εὐξάμενος ἐλθεῖν. εἰ μέντοι παρ' αὐτῷ [e] μένοι τινὰ χρόνον, τοῦτο ποιήσειν· εἰς γὰρ [f] Χαναναίους οὐκ ἂν πέμψειν τὴν θυγατέρα, μεταμέλειν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦ τῆς ἀδελφῆς κήδους ἐκεῖ [g] συναφθέντος. τοῦ δὲ Ἰακώβου τούτοις συγχωροῦντος, ἑπτὰ ἐτῶν χρόνον συντίθεται. τοσάδε γὰρ [h] αὐτῷ κέκριται θητεῦσαι τῷ πενθερῷ· ἵνα τῆς ἀρετῆς [i] πεῖραν διδοὺς, ἐπιγνωσθῇ μᾶλλον τίς εἴη. καὶ [k] προσδεξάμενος τὸν λόγον, Λάβανος [l] τοῦ χρόνου διελθόντος προὐτίθει τὴν εὐωχίαν τῶν γάμων. νυκτὸς δὲ ἐπιγινομένης, οὐδὲν [m] προῃσθημένῳ τῷ Ἰακώβῳ παρακατακλίνει τὴν ἑτέραν τῶν θυγατέρων, [n] πρεσβυτέραν τε τῆς Ῥαχήλας, καὶ τὴν ὄψιν οὐκ εὐπρεπῆ. συνελθὼν δὲ ἐκείνῃ ὑπὸ μέθης καὶ σκότους, εἶτα μεθ' ἡμέραν γνοὺς, ἀδικίαν ἐπεκάλει Λαβάνῳ. ὁ δὲ συγγνώμην ᾐτεῖτο τῆς ἀνάγκης, ὑφ' ἧς ταῦτα πράξειεν· οὐ γὰρ κατὰ κακουργίαν αὐτῷ τὴν Λείαν παρασχεῖν, ἀλλ' ὑφ' [o] ἑτέρου μείζονος νενικημένον. τοῦτο μέντοι γ' οὐδὲν ἐμποδίζειν πρὸς τὸν Ῥαχήλας γάμον, ἀλλ'

ρα...

p Ἐπαμύνειν χρείαν.] Ἀπαμύνειν Gen. & antea παρέξειν μὲν γὰρ, ex Criticis Schotani. *Bern.*

q Κατὰ τὴν τῆς μητρὸς ἐντολήν·] Καὶ κατὰ in *Editis.*

r Κατ' ἐκείνων συγγενοῦς] Ita *Big.* & *Samb.* κατ' ἐκεῖνον *Bas.* & *G.* καὶ πλέον τοὺς κατ' ἐκεῖνον συγγενεῖς ἡ μ. *Vat.* atque ita forsan *Epiphanius*, qui vertit, *omnibus enim nobis sunt fratres, sed mater illius amplius cognationem metuens* &c. *Huds.* Verterant Genevenses ita, *Præsertim cum omnes sint inter se consanguinei, sed propiore gradu Mater.* Quod satis secure *Hudsonus* sequitur, dum ita refingit, *nam & omnes sumus inter nos consanguinei, & propiore adhuc gradu mater.* Josephus id non videtur dixisse, quod & suboluit olim clar. *Coccejo*, qui in Exemplari meo ad marginem ita Interpretem castigaverat, *Nobis enim utrisque fratribus* (ἀδελφοῖς enim correxerat in interiore margine) *& plus illo fratre, mater (mihi) succurrit.* Sic verbo προσλαμβάνειν utitur (addit) inferius μακαριστὴς λέγοιτο ἄν, ἐξ ὧν πρὸς εὔκλειαν τῇ Λείᾳ προσελάμβανε. Verum de se ipso hic non agit Jacobus, sed aliquid proferre vult, quod auribus Labani gratum accidat, ideoque dicit suum genus præ alio elegisse matrem, quo se filium suum dilectum ablegaret. *Haverc.*

s Λάβανος δὲ] Λάβανος καὶ διὰ & mox καὶ διὰ δὲ τὴν μ. *Vat.*

t Καὶ προνομίας] Ita in *MSS.* καὶ πρ. τῶν τούτων *Bas.* & *G.*

v Ὅσης εἰκός ἐστι] Itidemque ex *MSS.* in *Editis* ἧς εἰκ.

x Ἀσμένως ταῦτα ἀκούσαντος,] Vox ἀσμένως ex *MSS.* exciderat *Editis.*

y Πάντα μένων] Ita in *MSS.* & *Vet. Interpr.* παρ' αὐτῷ πάντα πόνον ὑπομένειν *Hen.* & *Busb.* ex compendio. πάντη μὲν τὸν παρ' αὐτῷ *Bas.* πάντα μὲν τὸν *G.*

z Ῥαχήλας γάμον,] Pulchrum hoc nomen Hebraice scribitur רחל *Rachel*, unde fecerant Impressores in casu secundo ῥαχήλος: sed urbanius *Big.* & reliqui omnes ῥαχήλας, abs ῥαχήλα. *Bern.* Sic passim in *MSS.* in *Editis* Ῥαχήλος ex recto Ῥαχήλ.

a Παρ' αὐτῷ] Παρ' αὐτοῦ *Bas* & *G.*

b Διάκονος] Διάκονος τῆς, Editorum par. διάκονος ἀπὸ τῆς *Samb.* Bern.

c Αὐτῷ τῆς πρὸς αὐτὸν] Illud αὐτῷ (quod servant *MSS.*) deest *Editis.*

d Ἠνάγκαζε] Ita in *MSS.* ἠνάγκασε in *Editis.*

e Μένοι τινὰ χρόνον,] Μεῖνοι *Busb.*

f Χαναναίους] Χαναναίαν *Vat.*

g Συναφθέντος.] Συναφθείσης *Big.* & *Cas.* Verum Josephus phrasin alteram ab Olori filio huc transtulit τοῦ τ. α. κήδους ἐκεῖ συναφθέντος. *Bern.* Ita & *Thucyd.* p. 100. *Edit. Oxon.* συναφθείσης *Big.* & *Cas.* minus recte.

h Αὐτῷ κέκρ.)] Αὐτῶν *Vat.* Huds. Lege κεκρίκει *Cocc.*

i Πεῖραν] *Samb.* πείραν, sonoritate Attica alii cuncti. *Bern.*

k Προσδεξάμενος] Προσδεξάμενος *Vat.*

l Τοῦ χρόνου διελθόντος] Ita *Big.* & *Cas.* in aliis deest articulus.

m Προῃσθημένῳ] Προαισθομένῳ *Vat.*

n Πρεσβυτέραν] Ita *MSS.* τὴν πρεσβ. *Bas.* & *G.*

o Ἑτέρου μείζονος] *Sc.* quod non moris esset apud eos ut juniores ante collocarent quam grandiores. *Gen.* c. 29. v. 26.

p Δι...

ρῶνὴ [p] δώσειν ταύτην μετ' ἄλλην [q] ἑπταετίαν. πείθεται δὲ ὁ Ἰάκωβος· οὐδὲν γὰρ ἕτερον αὐτῷ ποιεῖν ὁ τῆς κόρης ἔρως ἐπέτρεπε. καὶ διελθούσης ἄλλης ἑπταετίας, τὴν Ῥαχήλαν παρέλαβεν.

η'. Ἦσαν δὲ ἑκατέραις θεραπαινίδες, τοῦ πατρὸς δόντος. [r] Ζελφὰ μὲν Λείας, Ῥαχήλας δὲ Βάλλα. δοῦλαι μὲν οὐδαμῶς, [s] ὑποτεταγμέναι δέ. καὶ τῆς Λείας ἥπτετο [t] δεινῶς ὁ πρὸς τὴν ἀδελφὴν ἔρως τοῦ ἀνδρός. προσεδόκα τε παίδων γινομένων ἔσεσθαι [v] τιμία. [x] ἱκέτευέ τε τὸν Θεὸν διηνεκῶς. καὶ γινομένου παιδὸς ἄρρενος, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς αὐτὴν [y] ἐπεστραμμένου τοῦ ἀνδρὸς, [z] Ῥούβηλον [a] ὀνομάζει τὸν υἱὸν, διότι κατ' ἔλεον αὐτῇ τοῦ Θεοῦ γένοιτο· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ὄνομα. τεκνοῦται δὲ αὐτῇ καὶ τρεῖς ἕτεροι μετὰ χρόνον· Συμεὼν, ἀποσημαίνει δὲ τὸ ὄνομα τὸ ἐπήκοον αὐτῇ τὸν Θεὸν γεγονέναι· εἶτα [b] Λευὶ, κοινωνίας οἷον [c] βεβαιωτής· μεθ' ὃν Ἰούδας, εὐχαριστίαν τοῦτο δηλοῖ. Ῥαχήλα δὲ, φοβουμένη [d] μὴ διὰ τὴν εὐτεκνίαν τῆς ἀδελφῆς ἧττον [e] παρὰ τοῦ ἀνδρὸς μοίρας τυγχάνῃ, παρακατακλίνει τῷ Ἰακώβῳ τὴν ἑαυτῆς [f] θεραπαινίδα Βάλλαν. γίνεται δὲ παιδίον ἐξ αὐτῆς, Δὰν, θεόκριτον ἄν τινες εἴποιεν κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶτταν· καὶ [g] μετὰ τοῦτον Νεφθαλεὶμ, [h] ἀμηχάνητος οἷον, διὰ τὸ [i] ἀντιτεχνάσασθαι πρὸς τὴν εὐτεκνίαν τῆς ἀδελφῆς. τὸ δ' αὐτὸ καὶ Λεία ποιεῖ, πρὸς τὸ τῆς ἀδελφῆς ἔργον ἀντιτεχνασαμένη· παρακατακλίνει γὰρ τὴν [k] αὐτῆς θεράπαιναν. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τῆς [l] Ζελφᾶς υἱὸς Γάδας, τυχαῖον ἄν τις καλέσειεν αὐτόν· καὶ μετὰ τοῦτον Ἀσὴρ, [m] μακαριστὴς λέγοιτο ἂν, ἐξ ὧν πρὸς εὔκλειαν τῇ Λείᾳ προσελάμ-

rum esse post alterum septennium. Dictis obsequitur Jacobus: aliud enim faciendi potestatem sibi eripuit amor puellæ. Ac altero peracto septennio, Rachelam in matrimonium accepit.

8. Erant autem ambabus ancillæ, quas *eis* attribuerat pater; Liæ quidem Zelpha, Rachelæ vero Balla. nequaquam quidem servæ, subditæ tamen. Ac graviter tulit Lia amorem mariti erga Rachelam: exspectabatque, si liberos pareret, se honoratam fore. idque assiduis precibus à Deo contendebat. Cumque puer masculus natus esset, & maritus ob hoc propensior in eam factus, Rubelum nominavit filium, eo quod miseratione Divina ei contigerit. hoc enim significat nomen istud. Postea ex ea tres alii suscepti sunt liberi: Symeon, quod nomen denotat exorabilem ei fuisse Deum: dein Levi, quasi firmator societatis: post hunc Judas, quod *nomen* gratiarum actionem sonat. Rachela autem, verita ne propter fertilitatem sororis deteriore apud maritum conditione esset, famulam suam Ballam Jacobo facit accumbere. ex ea vero puer nascitur Dan; quod *nomen* Græci in sua lingua θεόκριτον (à Deo vindicatum) interpretarentur: & post hunc Nephthalim; quasi nullis dolis expugnandus; quod *mater ejus* arte certaverit cum sororis fæcunditate. Idem autem & Lia facit, *eadem* contra sororis artificium arte usa: suam enim deducit famulam in mariti accubitum. Ex Zelpha autem nascitur filius Gadas; ipsumque licet appellare fortuitum: ac post hunc Aser; qui beatificus diceretur, quod Liæ celebritati

Origo Israelitarum, ex Gen. c. 29. & c. 30.

Ex Lia Rubelus, *Dei gratiâ.*

Symeon, ἐπακουσμός. Levi, ἐπιζευκτήρ. Judas, *actio gratiarum.*

Tum de Balla Dan, *Deo vindice, seu* θεόκριτος.

Nephthalim, *versutus*, δολοπλόκος.

Duo etiam ex Zelpha. Gadas, *forte fortuna:* Aser, *pignus felix atque* ἐκμακαρίζον,

p Δώσειν ταύτην] Ex *MSS.* δοῦναι in *Editis.*

q Ἑπταετίαν.] Hac de re videsis *Schotani* Bibliothec. part. 2. p. 343.

r Ζελφά] *Al.* Ζέλφαν (& Ζάλφαν) μὲν Λ. Ρ. δὲ Βάλλαν (& Βάλαν.) at Ζέλφα μὲν Λείας, Ῥαχὴλ δὲ Βάλλα legisse videtur *Vetus Interpr.*

s Ὑποτεταγμέναι] Nuncupantur autem ancillæ istæ S. in Pentateucho, זלפה & בלהה. Samaritis *Zalpha* & *Balha*, S. Hieronymo à Rabbinis *Zelpha* & *Bala*. Demetrio tamen & LXXII. Alexandrinis, ζελφὰ καὶ Βαλλά. *Bern.* Ita ex *MSS.* antea ὑποτεταγμέναι δὲ αὐταῖς. καὶ &c.

t Δεινῶς] Δεινὸς haud male expressum fuit Typis prioribus: sed δεινῶς vidimus potius in MSS. & pridem sic *Epiph.* Scholasticus. Mox ἀνδρὸς Editores. τοῦ ἀνδρὸς *Hen.* τ' ἀνδρὸς Reliqui. *Bern.* Itidemque ex *MSS.* δεινὸς in *Editis.*

v Τιμία·] Τιμίαν *Busb.* & *Bas.* & *Gen.* τιμία, fides antiquior & frequentior. Unde Zonaras, καὶ προσεδόκα μᾶλλον ἐντιμοτέρα γενήσεσθαι, εἰ χρόνοι κατὰ γαστρός. *Bern.* Sic in melioribus *MSS.* τιμίαν *Busb. Bas.* & G.

x Ἱκέτευέ] Ita *MSS.* ὅπερ καὶ ἱκέτευε τὸν in *Editis.*

y Ἐπεστραμμένου] Ἐπεστραμμένου ἀνδρὸς aut ἐπεστραμμένου τοῦ ἀνδρὸς in omnibus (præter *Big.*) *MSS.* at ἐπεστραμμένου τοῦ ἀνδρὸς Cecropidis proprium ac usurpatum. *Bernardus.*

z Ῥούβηλον] Conveniunt codices Græci in ῥούβηλον, Latini omnes in *Ruben.* Pariter ῥουβηλὶς Josepho appellatur inferius tribus istius Israelitæ. Cæterum ῥουβὴλ legisse me memini in MS. quodam παρασκευῆς Eusebianæ inter verba Demetrii. ῥουβηλῖται iidem qui *Rubenitæ* in Constitutionibus Apostolicis, quas appellant. Tum ܪܘܒܝܠ *Rubil* passim Bibliorum Syrorum. روبيل itidem scribit in Annalibus suis Eutychius. Quinetiam Mar Gregorius interpretatur in Chronico روبيل, μέγας τῷ θεῷ, العظيم لله. ῥουβὶλ insuper in Lexico Ammonii redditur β emollita, πνεῦμα θεοῦ. Quin & ex Originibus hisce Judaicis Johannes Zonaras ita descripsit, ῥουβὶμ (l. ῥουβὴλ) μὲν καλεῖ τὸν πρωτότοκον, ὅτι κατ' ἔλεον αὐτῷ γένοιτο τοῦ θεοῦ. Moyses tamen scripserat tricies ראובן aut sæpius, Græci ῥουβὴν, ῥουβὶν, & frequentissimo mendo ῥουβὶμ, Samaritæ ex illo etiam charactere non suo روبن. Significat autem ῥουβὶν Philoni Alexandrino υἱὸς ὁρῶν: Hieronymo inter Ascetas Bethleemiticos υἱὸς ὁράσεως, vel υἱοῦ ὁράσεις, ראות בן. Atqui nomen illud innuit ἐτύμως, *Ecce filium.* Longius autem petiit hujus Israelitæ nomenclaturam Josephus Sacerdos, cui equidem ῥούβηλος iste aut potius ῥούμηλος appellaretur, quasi רחום אל, ὑπὸ θεοῦ ἐλεήμονος: quomodo Bogomilorum secta sexcentis abhinc annis inter Christianos denotabatur. Conjectanti adhuc mihi magis probatur ῥούβηλος à *Numine provido & respectante.* Vel denique ῥούβλεος scripsit Josephus, Exscriptores inde facili manu ῥούβηλος fecerunt. Voluit idcirco Judæus duntaxat intelligi *filium* fuisse *provisum*: Deo tamen favente tantum pignus concessum ex Moyse potius adjici, quam vocabuli vi consequi & doceri. Consimiliter Archæologus idem *Dan* interpretatur θεόκριτον, quantum prorsus significat integrum nomen *Daniel*; causamque adeo nomenclaturæ simul comprehendit, qualem legimus c. 30. v. 6. דנני אלהים. *Bern.*

Conveniunt *Codices Græci* in Ῥούβηλον, *Latini* omnes in *Ruben.* utrum Ῥούβλεος vel Ῥούβηλος fuerit à *Josepho*, dubitat *Bernardus.* Pronunciat *Is. Vossius*, nomen *Rubenis* vel *Rubelis* recte *Josephum* interpretari *misericordiam Dei.* Quis enim (inquit) nescit, non in Hebræa tantum, sed in omnibus linguis L in N sæpe transire, & B & M promiscuas esse literas.

a Ὀνομάζει τὸν υἱὸν,] Ὀνομάζει αὐτὸν *Busb.* & *Hen.* frustra. Mox γενέσθαι *Busb.* item & *Hen.* ambo ex Annalibus Zonaræ. *Bern.*

b Λευὶ,] Al. Λευεὶ & Λευῒς. De interpretatione nominum filiorum Jacobi, videsis *Drusium* in Lib. 1. *Sulpicii Severi.*

c Βεβαιωτής·] Ita in *MSS.* in *Editis* βεβαιότης.

d Μὴ διὰ τὴν εὐτεκνίαν] Aliter hæc pervertunt *Hen.* & *Busb.* post Bigles Drungarium. μὴ δι' ἀτεκνίαν παραδοκιμηθῇ, παρακατακλίνει. Ex eodem illi mox θεράπαιναν, pro θεραπαινίδα blandiore voce. *Bern.*

e Παρὰ τ' ἀνδρὸς] Sic *Big.* & *Samb.* in *cæteris* ineleganter παρὰ ἀνδρὸς.

f Θεραπαινίδα] *Al.* θεράπαιναν, *ut* infra, p. 42. v. 4. & mox v. 42. Δᾶν.

g Μετὰ τοῦτον] Ita *Big. Samb. Vat.* μετ' αὐτὸν *Busb. Hen. Bas.* & *G.* ut infra, p. 42. v. 5.

h Ἀμηχάνητος] Edi nunc curavi ἀμηχάνητος ex *Big. Samb.* & *Cas.* pro εὐμηχάνητος *Bas. Gen.* & post J. Zonaram, ipsorum *Hen.* atque *Busb.* Posuit autem Josephus ἀμηχάνητος pro δυσκατέργαστος *nullis dolis expugnandus*; quomodo ἀμήχανος sæpius occurrit in vetustissimo Scriptore pro ἀπροσμάχητος, δεινὸς, κακομήχανος: maxime ubi asserit vates ille, σὺ δ' ἀμήχανός ἐσσι γεραιέ· ἀπροσμηχάνητος, Didymo interprete, ἤτοι ἀκοπίαστος καὶ πρὸς πάντα ἕτοιμος; aut de Achille σὺ δ' ἀμήχανος ἔπλευ, iterum ἀπροσμηχάνητος, ἀκαμπὴς, πρὸς ὃν οὐδέν ἐστι μηχανήσασθαι. Dein Cl. Vossius, propter tralationem veterem, *ex machinationibus*, ἐκ μηχανήματος mavult in Græco restitui. Sane נפתלים *Nephthalim*, aut Arabice انتفال *Intefalon*, *strophas dolosque nexos* denotant. Hæc probe confirmantur Jobi c. 5. v. 13. βουλὴ δὲ πολυπλόκων, נפתלים *Nephtalim*, ἐξέστησεν. Quid jam memorem ineptas aliorum Doctorum originationes, aut διάνευσιν ὥραν καὶ πλατυσμὸν Philonis, ἀντίληψιν Ammonii, *Conversionem Comparationemve* Hieronymi, aut *Athletam* Hulsii, & similium. Reperitur equidem νεφθαλεὶ apud *Busb.* & *Samb.* Cæteri tamen scribunt, cum LXXII. Interpretibus, Demetrio, Philonum juniore, & sanctissimis Evangelistis νεφθαλεὶμ, sicut unice dicimus *Baalim*, *Elohim*, *Misraim*, *Latusim*, &c. *Bern.* Ex *Big.* & *Samb.* in *aliis* εὐμηχάνητος. Posuit certe *Josephus* ἀμηχάνητος pro δυσκατέργαστος, quomodo ἀμήχανος sæpius apud *Homerum* pro ἀπροσμάχητος, ut constat ex *Didymo.* Verum *Is. Vossius*, propter tralationem veterem *ex machinationibus*, ἐκ μηχανήματος mavult restitui.

i Ἀντιτεχνάσασθαι] Ita in plerisque *MSS.* in *aliis* & *Editis* ἀντιτεχνᾶσθαι.

k Αὐτῆς θεράπαιναν.] Sic in *MSS.* ἑαυτῆς *Bas.* & *G.*

l Ζελφᾶς] *Busb.* & *Hen.* καὶ γίνεται καὶ ἐκ ζελφᾶς. Alii γίνεται δὲ καὶ ἐκ ζελφῆς. *Bern.*

m Μακαριστὴς] Ita de eo *Zonaras*, λέγοιτο δὲ μακαριστὸς, ὡς εὐκλείας

tati cumulus accesserit. Verum cum Rubelus, filiorum Liæ maximus, mandragoræ mala matri attulisset, Rachela, visis iis, partem sibi dari petiit, quod cibi istius desiderio teneretur. Illa vero non annuente, jubenteque contentam esse, quod ei honorem, quem apud maritum haberet, eripuerit: Rachela, emolliens animum sororis, concessuram se ei dicebat, ut cum ea maritus illa nocte cubaret. Qua gratia libenter accepta, cum Lia concumbit Jacobus, ut Rachelæ gratificaretur. Rursum igitur ei filii nascuntur: Issacharis quidem, significans ex mercede genitum; Zabulon vero, oppignoratum benevolentiæ erga se: præterque hos filia Dina. Postea vero & Rachelæ natus est filius Josephus. *id nomen* accessionem rei futuræ indicat.

Rursum ex Lia Issacharis. *mercede conductus est.* Zabulon ἐνεχυρασμός. *Et filiola* Dina, κρίσις. *Dein ex Rachela nascitur* Josephus προσθήκη γενησομένου τινός.

9. Toto hoc tempore, quod viginti annos complectitur, soceri greges pascebat & curabat. Eo autem elapso, postulabat, ut cum uxoribus ab illo liceret discedere. Socero autem non permittente, clam hoc facere cogitabat. Uxores igitur pertentabat, quomodo laturæ essent peregrinationem. Quibus cum grata res esset, Rachela, simulachris etiam Deorum, quos pro patriis colere receptum erat, secum ablatis, una cum sorore fugiebat; simulque utriusque liberi, & famulæ cum suis filiis, asportatis etiam quæcunque possidebant. Abducebat autem Jacobus dimidium pecorum, ne præsentiente quidem Labano. Simulachra vero Deorum secum ferebat Rachela, edocta quidem à Jacobo hujusmodi honorem Deorum spernere; ut, si à patre persequente deprehensi essent, haberet quo confugeret, veniam impetratura.

Post XX. annorum servitutem, clam Labano discedit Jacobus. Gen. c. 31. Idola parentis Rachela surripit.

10. Labanus autem, post unam diem cognito Jacobi & filiarum discessu, indignatus insequebatur eum cum valida manu: & septima die assequutus est eos in colle quodam quiescentes. Et tunc quidem, nocte appetente, ab omni vi se continuit. Deus autem, illi per quietem adstans, monuit ut generum & filias animo placato acciperet, nec quid durius in eos præ ira consuleret; sed cum Jacobo fœdus feriret: dicens, se illi propugnatorem futurum, si cum eo, propter pauci-

Labanus post septimanam Jacobum fugientem consequitur, ingratique animi accusat, quicquam amplius Deo vetante.

βανε. Ῥουβήλου δὲ, τοῦ πρεσβυτάτου [n] τῶν υἱῶν Λείας, [o] μανδραγόρου μῆλα κομίζοντος τῇ μητρὶ, Ῥαχήλα θεασαμένη παρεκάλει μεταδοῦναι, δι᾽ ἐπιθυμίας τοῦ βρώματος γενομένη. τῆς δ᾽ οὐ πειθομένης, ἀρκεῖσθαι δ᾽ αὐτὴν ἀξιούσης, ὅτι τῆς τιμῆς αὐτὴν ἀφέλοιτο τῆς παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, Ῥαχήλα πεπαύκουσα τὸν θυμὸν τῆς ἀδελφῆς, παραχωρήσειν αὐτῇ τἀνδρὸς ἔλεγε κοιμησομένου παρ᾽ αὐτῇ κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἑσπέραν. τῆς δὲ προσιεμένης τὴν χάριν, Ἰάκωβος συγκαθεύδει τῇ Λείᾳ, Ῥαχήλᾳ χαριζόμενος. πάλιν οὖν γίνονται παῖδες αὐτῇ· [p] Ἰσάχαρις μὲν, σημαίνων τὸν ἐκ μισθοῦ γενόμενον· [q] Ζαβουλὼν δὲ, ἠνεχυρασμένον εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτήν· [r] θυγάτηρ δὲ Δεῖνα· χρόνοις δ᾽ ὕστερον καὶ Ῥαχήλᾳ γίνεται ὁ Ἰώσηπος υἱός· προσθήκην γενησομένου τινὸς δηλοῖ.

θʹ. Τοῦτον ἅπαντα τὸν χρόνον, ἔτη δ᾽ ἐστὶν [s] εἴκοσι, ἐποίμαινε τῷ πενθερῷ. μετὰ δὲ [t] τοῦτο ἠξίου, τὰς γυναῖκας ἀναλαβὼν, [v] ἀπαλλάττεσθαι πρὸς αὑτόν. τοῦ δὲ πενθεροῦ μὴ συγχωροῦντος, κρύφα τοῦτο ποιεῖν ἐπενόει. τῶν γυναικῶν οὖν ἀπεπειρᾶτο, πῶς ἔχοιεν πρὸς τὴν ἀποδημίαν. τῶν δ᾽ ἐχουσῶν ἡδέως, Ῥαχήλα καὶ τοὺς τύπους τῶν Θεῶν, οὓς σέβειν πατρίους ὄντας νόμιμον ἦν, συνανελομένη, συναπεδίδρασκε μετὰ τῆς ἀδελφῆς· οἵ τε ἑκατέρων παῖδες καὶ αἱ θεραπαινίδες σὺν τοῖς υἱοῖς, εἴ τέ τις ἦν κτῆσις αὐταῖς. [x] ἐπήγετο δὲ Ἰάκωβος καὶ τῶν βοσκημάτων τὴν ἡμίσειαν, Λαβάνου μὴ προεγνωκότος. τοὺς δὲ [y] τύπους τῶν Θεῶν ἐπεφέρετο ἡ Ῥαχήλα, καταφρονεῖν μὲν τῆς τοιαύτης τιμῆς τῶν Θεῶν διδάξαντος αὐτὴν Ἰακώβου. [z] ἵνα δ᾽ εἰ καταληφθεῖεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς διωχθέντες, ἔχοι τούτοις προσφυγοῦσα συγγνώμης τυγχάνειν.

ιʹ. Λάβανος δὲ, μεθ᾽ ἡμέραν [a] μίαν γνοὺς τὴν τοῦ Ἰακώβου ἀναχώρησιν καὶ τῶν θυγατέρων, [b] δεινοπαθῶν ἤλαυνεν ἐπ᾽ αὐτὸν μετὰ δυνάμεως ἐπαγόμενος· καὶ κατ᾽ ἑβδόμην ἡμέραν ἐπί τινος λόφου λαμβάνει [c] προκαθιδρυμένους. καὶ τότε μὲν, ἑσπέρα γὰρ ἦν, ἡσύχαζεν. ὄναρ δὲ ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐπιστὰς, παρῄνεσε λαβόντι τὸν γαμβρὸν καὶ τὰς θυγατέρας ἠρεμεῖν, καὶ μηδὲν εἰς αὐτοὺς ὑπὸ θυμοῦ τολμᾶν, σπονδὰς δὲ ποιεῖσθαι πρὸς Ἰάκωβον· αὐτὸς λέγων ἐκείνῳ συμμαχήσειν, εἰ καταφρονήσας αὐτοῦ τῆς ἐλ-

κλείας τῇ Λείᾳ διὰ τὴν πολυτεκνίαν, καὶ μακαρισμοῦ γενόμενος αἰτίας.

n Τῶν υἱῶν Λείας,] Sic in *MSS.* in *Editis* τῶν παίδων τῶν υἱῶν Λείας.

o Μανδραγόρου] Vide *J. Ludolfi* Comment. in *Histor. Æthiop.* p. 139.

p Ἰσάχαρις] Ἰσάχαρις, ζαβουλών. ἰσάχαρις, *Cas.* ἰσάχαρις. *Big. Hen.* & *Busb.* ἰσαχάρης *Samb.* ἰσάχαρ Eustathius, Zonaras, aliique post LXXII. Interpretes. Idem Hebraice ישׂשכר conjugatione secunda, *Issachar*, (ut יגמל *iggamal*) *conducitur præmio*. Hoc volo; sed Hieronymus atque Rabbini veteres divisim יש שכר h. e. verbis LXXII. Doctorum Alexandrinorum, ἔστι μισθός. *Bern.*

q Ζαβουλών] Ζαβούλων *Big.* Unum idemque innuere existimo tria hæc vocabula חבלון, זבלון, & זבדון, *Habulon*, *Zabulon*, & *Zabudon*, *pignus*, *dotem*, *depositum*; quod Arabes appellant رضخ & زبد. *radhachon* & *Zabdon*. Neque aliud voluit *Lia* hac sententia, זבדני אלהים אתי זבד טוב הפעם יזבלני אישי Vel *Zabulon* dicitur ἐνεχυρασμὸς ... ἐμοί, זבול לי. Vossio placet זה חבל, *hic oppignoratus*: Hieron. Onceloso, & Samaritis *cohabitatio*, Philoni denique φύσις νυκτερινή; sed Theologus ille Alexandrinus sæpius hallucinatur, quam recte deducit nomina sacra. *Bern.*

r Θυγάτηρ δὲ Δεῖνα.] Θυγάτριον δὲ *Hen.* & *Busb.* Ibi Δῖνα, *Samb. Busb.* & *Hen.* Δεῖνα in cæteris; quod etiam versu Theodoti probatur. Mox Zonaras, τὸ δὲ ὄνομα προσθήκην τινὸς γενησομένου δηλοῖ. Quippe יוסף, προσθέτω. *Bern.*

s Εἴκοσιν,] Illud defendunt Dionysius, aliique veterum Criticorum ad εἰκοσινήριτα Mæonidæ. Communius tamen est εἴκοσι præ vocali, ut *Hen.* & *Zonaras* heic scribunt. *Bern.*

t Τοῦτο ἠξίου,] Ita ex *MSS.* τοῦτον in *Editis*.

v Ἀπαλλάττεσθαι πρὸς αὐτόν.] Ὑποχωρῆσαι θέλων, οὐ συγκεχώρητο. ὅθεν κρύφα &c. *Zonaras.* εἶτα σὺν ταῖς γυναιξὶν ἀπαλλάττεσθαι θέλων πρὸς ἑαυτὸν, οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ πενθεροῦ. διὸ καὶ κρύφα &c. *Hen.* & *Busb.* qui *Zonaram* expilasse videntur, sicut ille *Josephum.*

x Ἐπήγετο] Ἀπήγετο melius.

y Τύπους τῶν Θεῶν] Τῶν θεῶν ἐπεφέρετο *Samb.* & *Big.* Alii, ἐπεφέρετο τῶν θεῶν. *Zonaras* sic descripsit ex Josepho: εἶτα ὑποχωρῆσαι θέλων, οὐ συνεκεχώρητο. ὅθεν κρύφα μετὰ τῶν γυναικῶν σὺν ταῖς θεραπαινίσι καὶ τοῖς παισὶν ἀπεδίδρασκεν, καὶ τὴν κτῆσιν περιεπαγόμενος, καὶ τῶν βοσκημάτων ἅπερ αὐτῷ τοῦ ποιμαίνειν μισθὸς προσνενέμητο· ῥαχὴλ δὲ καὶ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς ἐπεφέρετο. οὐχ ὡς τιμῶσα, ἀλλ᾽ ἵνα ἔχοι ταῦτα καταφυγὴν, εἰ ἐπιδιώξας αὐτοὺς ὁ πατὴρ καταλάβοι. Vide jam quam simillimi sint hujus *Hen.* & *Busb.* ut de cætero chartæ hujusce impendio parcamus. εἶτα σὺν ταῖς γυναιξὶν ἀπαλλάττεσθαι θέλων πρὸς ἑαυτὸν, οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ πενθεροῦ. διὸ καὶ κρύφα μετὰ τῶν γ. καὶ τ. θεραπ. σὺν τοῖς παισὶν ἀπεδίδρασκεν. ῥαχὴλ δὲ καὶ τοὺς τύπους τῶν θεῶν τοῦ πατρὸς ἐπεφέρετο, καταφρονεῖν μὲν τῆς τοιαύτης τιμῆς διδάξαντος αὐτὴν ἰακώβου· ἵνα δ᾽ &c. Hi illum expilarunt, Josephum iste. *Bern.* Τὰ εἴδωλα LXX. *Aquilæ* μορφώματα. *Symmacho* θεραφείμ. Sunt qui opinantur fuisse Deos Penates ipsius, cui opinioni favet *Josephus.* Vide *Drusium* & *Schotanum* ad *Sulpic. Sever.*

z Ἵνα δ᾽ εἰ καταληφθεῖεν] Nonnulli dicunt τύπους τῶν Θεῶν fuisse Deorum signa, sive imagines ad certum stellarum positum factas cum stellarum figuris, quas Rachela abstulit, ne ex iis Labanus consilium fugæ disceret. Hic volui καταληφθεῖεν pro καταλειφθεῖεν, quod antea obtinuerat.

a Μίαν] Τρίτην *Big. Samb.* & *Cas.* propter ביום השלישי Gen. 31, 22. Lectionem vero excusorum exemplarium confirmat Epiphanius, & post eum P. Trecensis. Nam λάβανος δὲ μεθ᾽ ἡμέραν μίαν γνοὺς, & Moysis ἀνηγγέλη δὲ λάβαν τῷ σύρῳ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, idem spatium denotant, diem inquam solidum inter abitum Jacobi tonsuræ tempore, v. 29. & nuncium delatum hero intercessisse. Ne quem itaque moveant cavillæ Saliani aut Schotani. Astutius autem *Hen.* & *Busb.* quam fidelius ταῦτα γνοὺς diebus una aut tribus omissis. *Bern.* Τρίτην *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* propter Gen. 31, 22. μίαν *Bas. G. Vet. Interpr.* & *P. Comestor.* Verum (ut inquit *Bernardus*) *Josephi* μεθ᾽ ἡμέραν μίαν γνοὺς, & *Moysis* ἀνηγγέλη δὲ Λάβαν τῷ Σύρῳ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, idem spatium denotant, *sc.* diem solidum inter abitum Jacobi & nuncium delatum Labano.

b Δεινοπαθῶν] Ita in *MSS.* δεινῶς παθὼν in *Editis.*

c Προκαθιδρυμένους.] Προσκαθιδρυμένους *Samb.*

ἐλιγώτητος χωρήσειεν αὐτῷ διὰ μάχης. Λάβανος δὲ, τοιαύτης αὐτῷ ἐκ τοῦ Θεοῦ προῤῥήσεως γεγενημένης, [d] μεθημέραν εἰς λόγους τὸν Ἰάκωβον [e] προσκαλεσάμενος, καὶ δηλώσας αὐτῷ τὸ ὄναρ, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθε πιστεύσας, ἤρξατο κατηγορεῖν αὐτοῦ, προφέρων· ὅτι καὶ πενίᾳ αὐτὸν ἐλθόντα πρὸς [f] αὐτὸν καὶ πάντων ἄπορον ὑποδέξαιτο, καὶ παράσχοι πᾶσαν ἀφθονίαν τῆς αὐτοῦ κτήσεως. „ καὶ „ γὰρ θυγατέρας τὰς ἐμὰς συνέζευξα, τὴν εὔνοιαν σου τὴν „ πρὸς ἡμᾶς τούτοις αὐξηθήσεσθαι λογιζόμενος. σὺ δὲ, „ οὔτε τῆς μητρὸς τῆς ἑαυτοῦ, καὶ κοινωνίας ἧς εἶχες πρὸς „ ἐμὲ συγγενείας, οὔτε γυναικῶν ἃς ἔγημας αἰδῶ ποιη„ σάμενος, οὔτε τέκνων ὧν εἰμι πάππος, ἐχρήσω μοι „ πολεμίου νόμῳ· κτῆσιν μὲν ἄγων τὴν ἐμὴν, θυγατέ„ ρας δὲ ἀναπείσας [g] ἀποδράναι τὸν γεγεννηκότα· ἱερά τε „ πάτρια βαστάσας [h] οἴκοι φερόμενος, ὑπό τε τῶν ἐμῶν „ τιμηθέντα προγόνων, καὶ ὑπ᾽ ἐμοῦ θρησκείας τῆς αὐτῆς „ ἐκείνοις ἀξιωθέντα. [i] καὶ ταῦτα ἃ μηδὲ οἱ πολεμήσαντες „ τοὺς ἐχθροὺς ἔδρασαν, ὁ συγγενὴς σὺ, καὶ τῆς μὲν ἀδελ„ φῆς τῆς ἐμῆς υἱὸς, θυγατέρων δὲ τῶν ἐμῶν ἀνὴρ, ξένος „ δὲ καὶ ἐφέστιος τῆς ἐμῆς οἰκίας γεγενημένος ἔδρασας. „ ταῦτ᾽ εἰπόντος Λαβάνου, Ἰάκωβος ἀπελογεῖτο· [k] μὴ μόνῳ πατρίδος ἔρωτα τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἐμφῦσαι, καὶ μετὰ τοσοῦτον χρόνον καλῶς ἔχειν [l] αὐτῷ κατελθεῖν εἰς ταύτην. „ ὑπὲρ δὲ τῆς λείας ἧς ἐγκαλεῖς, φησὶν, ἀδι„ κῶν αὐτὸς ἂν εὑρεθείης ἐπ᾽ ἄλλῳ κριτῇ. ὑπὲρ γὰρ ἧς „ ἐχρῆν σε χάριν ἡμῖν ἔχειν καὶ φυλαχθείσης ὑφ᾽ ἡμῶν „ καὶ πλείονος γεγενημένης, ὑπὲρ ταύτης πῶς οὐ δια„ μαρτάνεις τῶν δικαίων χαλεπαίνων ἐμοὶ, εἰ μοῖραν αὐ„ τῆς ὀλίγην λαβόντες ἔχομεν. περὶ μέντοιγε τῶν θυγατέ„ ρων, ἴσθι μὴ κατ᾽ ἐμὴν κακουργίαν ἀπαναστάντος „ ἀκολουθεῖν, ἀλλὰ κατ᾽ εὔνοιαν δικαίαν, ἣν γυναιξὶ „ γαμεταῖς πρὸς συνοικοῦντας εἶναι συμβέβηκεν. ἕπον„ ται τοίνυν οὐχ ὡς ἐμοὶ τοσοῦτον, ὅσον τοῖς παισὶν ἑαυ„ τῶν. „ καὶ ταῦτα μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἀδικεῖν αὐτὸς ἔλεγε. προσενεκάλει δὲ, καὶ κατηγορίαν ἐποιεῖτο· ὅτι μητρὸς ὢν ἀδελφὸς τῆς αὐτοῦ, καὶ συζεύξας αὐτῷ τὰς θυγατέρας, ἐπιτάγμασιν ἐκτρύχωσε χαλεποῖς, εἴκοσιν ἐτῶν ἀριθμὸν ἐν αὐτοῖς κατασχών. καὶ τὰ μὲν προφάσει τῶν γάμων ὑπ᾽ αὐτοῦ γινόμενα, καίπερ [m] ὄντα χαλεπὰ, [n] κουφότερα ἔφασκε· χείρω δὲ τὰ μετὰ τοὺς γάμους, καὶ ἃ τις [o] ἐχθρὸς ἔφυγεν ἄν. καὶ γὰρ σφόδρα κακούργως ὁ Λάβανος ἐχρήσατο [p] τῷ Ἰακώβῳ. ὁρῶν γὰρ αὐτῷ τὸν Θεὸν πρὸς ὅ, τι θελήσειε συλλαμβανόμενον, ὑπισχνεῖτο τῶν τεχθησομένων αὐτῷ παρέξειν ἔσθ᾽ ὅτε μὲν ὅ, τι καὶ γένοιτο λευκὸν, [q] ποτὲ δ᾽ αὖ τὰ μέλανα τῶν γεννωμένων. [r] πληθυόντων δὲ τῶν ἐπ᾽ ὀνόματι τῷ Ἰακώβου τικτομένων· τὴν μὲν εἰς τὸ παρὸν οὐκ ἐφύλαττε πίστιν, εἰς ἔτος δὲ [s] παρέξειν ἐπηγγέλλετο τὸ ἑξῆς, διὰ τὸ ἐποφθαλμιᾶν τῷ πλήθει τῆς κτήσεως· [t] ἐπαγγελλόμενος μὲν, διὰ τὸ δυσέλπιστον γενέσθαι τοσαῦτα, ψευδόμενος δὲ [v] ἐπιγινομένοις.

ιά. Περὶ μέντοι τῶν ἱερωμάτων, ἐκέλευεν ἔρευναν ποιεῖσθαι. δεξαμένου δὲ Λαβάνου τὴν ἔρευναν, Ῥαχήλα

tatem contempto, manus confereret. Tum Labanus, cum hæc ei prænunciaſſet Deus, ſequenti die Jacobum ad colloquium evocans, eique ſomnium narrans, cui fidem habens ad ipſum venerat, cœpit illum accuſare, exprobrans; quod pauperem illum ad ſe venientem & omnium egenum ſuſceperit, & de ſuis facultatibus abunde ipſi ſuppeditaverit. „ Nam & filias meas, *inquit*, tibi con„ junxi, putans hoc pacto benevolentiam erga nos „ tuam fore firmiorem. Tu vero, neque tuam ipſius „ matrem, neque cognationem qua mihi conjun„ ctus es, neque uxores quas duxiſti, neque libe„ ros quorum avus ſum, reveritus, non aliter quam „ hoſtem me tractaſti: bona quidem mea diri„ piens, filiabuſque genitorem fugere perſuadens, „ ac ſacra patria tecum domum aſportans, cum „ apud majores meos tum apud me ſumma in ve„ neratione habita. Imo & quæ vix hoſtis hoſti „ faceret, tu, cognatus, & e ſorore quidem nepos, „ filiarum vero maritus, hoſpes inſuper ac do„ meſticus convictor mihi feciſti. „ Cum hæc dixiſſet Labanus, pro ſe reſpondit Jacobus: non ſibi ſolum, ſed omnibus, Deum indidiſſe patriæ amorem, æquumque eſſe ut ipſe poſt tantum temporis ad eam ſe reciperet. „ Quod vero prædæ, „ inquit, *ablatæ* crimen objicis, ipſe injuſtitiæ „ ſub alio judice damnareris. Cum enim gratiam „ mihi pro facultatibus tuis conſervatis & auctis „ debeas; quomodo fieri poteſt ut ſuper his non „ recedas à juſtitia, qui ægre fers quod modicam „ earum partem abſtulerimus. Certe quod ad fi„ lias attinet, ſcito illas non ex malo mei abeun„ tis conſilio ſe mihi comites dare; ſed ex juſta „ benevolentia, quam nuptas mulieres erga eos, „ quibuſcum vivunt, habere contigit. ſequuntur „ igitur non tam me, quam liberos ſuos. „ Atque hæc quidem dixit *Jacobus*, ut oſtenderet ſe injuriam *illi* non feciſſe. Inſuper autem querelis reum agebat: quod, matris ſuæ cum eſſet frater, filiaſque ei connubio junxiſſet, duris mandatis, quibus per viginti annos detentus fuerat, eum contriverit. Ac ille quidem, quæ ex cauſa & ſimulatione nuptiarum feciſſet, quamvis *per ſe* gravia, *ſibi tamen* leviora *fuiſſe* dicebat: nuptias vero inſequuta multo graviora, quæ inimicus ſane effugiſſet. Etenim Labanus valde inique Jacobum tractaverat. nam, videns eum in iis quæ voluit à Deo adjuvari, nunc pollicebatur ſe ei daturum *pecudum* quicquid album naſceretur, nunc autem rurſus quicquid nigrum. Cum autem creviſſent *pecora*, quæ Jacobi erant futura, non ſervabat fidem in præſens, ſed in proximum annum ſe daturum promittebat; quod *ei* * invideret facultatum abundantiam. promittens quidem, cum non ſperaret tantum proventum; at mox, ubi provenerat, fallens.

Egregie ſe defendit Jacobus ſimulque improbitatem Labani redarguit.

XI. Veruntamen de ſacris *ablatis*, juſſit inquiſitionem fieri. Cum autem hoc in ſe recepiſſet La-

Poſt hæc de Diſpenſatibus ſollicitum parentem ab uſu fœminarum eludit Rachela.

d Μεθημέραν] *Al.* μεθ᾽ ἡμέραν. Sed πρὸς ἡμέραν *Hen.* & *Busb.*

e Προσκαλεσάμενος,] Προκαλεσάμενος *Samb.* & *Vet. Interpr.*

f Αὐτὸν] Αὐτὸν *Samb.*

g Αποδράναι] Αποδρᾶναι cum accentu criſpo, *Big.* Altercentur autem de hac re, ut vacat, Ludorum magiſtri. Heic etiam ὑποφράζουσι *Busb.* & *Hen.* κατηγόρει αὐτοῦ διὰ τὸν δρασμὸν καὶ τὴν τῶν βοσκημάτων ἀπαγωγὴν, καὶ τὴν τῶν πατρῴων θεῶν κλοπήν. τοῦ δὲ πρὸς ταῦτα ἀπολογησαμένου, καὶ μηδὲν ἀδικεῖν ἀποδείξαντος, περὶ δὲ τῶν ἱερωμάτων ἐρευνᾶν παρακαλοῦντος· ὁ λάβανος ἐρευνᾶν ἤρξατο, & cætera paragraphi XI. *Bern.*

h Οἴκοι] Sciolus aliquis οἴχῃ adſcripſit codd. *Samb.* & *Caſ.* Quis enim Criticorum jam ſuſtineat trium verborum onus illud βαστάσας, οἴχῃ, & φερόμενος. *Bern.*

i Καὶ ταῦτα] Ita *Caſ. Vat.* & *Vet. Interpr.* καὶ ταῦτα μήδε οἱ π. τ. ἐχθροὺς ἔδρασαν, ἃ συγγενὴς *Baſ.* & *G.* καὶ ταῦτα ἃ μηδὲ εἰ οἱ πολ. &c. *Samb.* ἀξιωθέντα ταῦτα, ἃ μηδὲ οἱ π. τ. ἐ. ἔδρασαν, ὦ συγγενὴς *Big.*

k Μὴ μόνῳ πατρίδος ἔρωτα] Ita *Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* amplius quidem *MSS.* μνήμη πατέρος καὶ πατρίδος, καὶ πάντων τῶν οἴκαδε ἐρωτηκέναι τὸν Θεόν· τὸν δὲ ἐπιτρέψαι. αὐτῷ δὲ μὴ μόνον (vel μόνῳ) πατρίδος ἔρωτα &c. forſan à *Gloſſatoris* alicujus manu.

l Αὐτῷ κατελθεῖν εἰς ταύτην.] Αὐτὸν *Vat.*

m Οντα χαλεπὰ,] Vocem ὄντα, quæ deerat in *Editis*, reſtituimus ex *MSS.*

n Κουφότερα] Κουφότερα ἔπασχε legerat *Epiphan.* nam vertit, *leviter ſuſtinuiſſet.*

o Εχθρὸς] Ita *Big.* & *Samb.* ἂν ἐχθρὸς ἔφυγε *Baſ.* & *G.*

p Τῷ Ιακώβῳ.] Articulum negligit *Vat.*

q Ποτὲ δ᾽ αὖ] Ita ex *MSS.* in *Editis* ποτὲ δὲ αὖ.

r Πληθυόντων] *Al.* πληθυνόντων.

s Παρέξειν] Ita *Samb. Caſ.* & *Vat.* παρέξειν ἐπηγγέλλετο *Big.* gemino, ut amant Attici, augmento.

t Επαγγελλόμενος] Sic ex *MSS.* in *Editis* καὶ ἐπαγγελόμενος.

v Επιγινομένοις.] Lege ἐπὶ γινομένοις *Cocc.*

* *Invideret facultatum abundantiam:*] *Al.* concupiſceret facultatum abundantiam, *vel* oculos injiceret in fac. abund.

Ka-

Apud Galadem collem utriusque familiæ pacta mutua, non sine epulis.

Labanus, Rachela, re audita, deponit simulachra in stratum cameli, in quo ipsa vehebatur: superque sedebat, dicens menstruis se laborare. Ac Labanus quidem destitit amplius perscrutari; credens filiam sic affectam non accessuram esse ad simulachra. Porro jurejurando fidem dat Jacobo, se nullam sibi factam injuriam in memoria habiturum: quin & ille *vicissim*, se filias ejus amore prosequuturum. Atque hoc fœdus ab iis ictum est super monte quodam, ubi columnam erexerunt aræ specie. unde Galades colli nomen factum: à quo terra nunc Galadena dicta est. Convivio post fœdus celebrato, Labanus quidem *domum* reversus est.

πυνθανομένη [x] κατατίθησι τοὺς τύπους εἰς [y] τὴν σάγην τῆς φερούσης αὐτὴν καμήλου· ἐκαθέζετο δὲ, φάσκουσα τὴν κατὰ φύσιν κάθαρσιν [z] αὐτῇ ἐνοχλεῖν. καὶ Λάβανος μὲν ἀφίσταται τῆς ἐπὶ πλεῖον ἐρεύνης· οὐκ ἂν οἰηθεὶς τὴν θυγατέρα μετὰ τοιούτου πάθους τοῖς τύποις προσελθεῖν. ποιεῖται δὲ ὅρκους πρὸς Ἰάκωβον, [a] οὐδενὸς αὐτῷ μνησικακήσειν τῶν γεγονότων· ἀλλὰ κἀκεῖνος, ἀγαπήσειν αὐτοῦ τὰς θυγατέρας. καὶ τὰς πίστεις τὰς ἐπὶ τούτοις ἐποιήσαντο [b] ὑπὲρ ὀρῶν τινῶν, ἐφ' οἷς στήλην [c] ἀνέθεσαν κατὰ βωμοῦ σχῆμα. ὅθεν [d] Γαλάδης λέγεται ὁ βουνός· ἀφ' οὗ [e] καὶ νῦν Γαλαδηνὴν καλοῦσι τὴν γῆν. ἑστιαθέντων δ' ἐπὶ τοῖς ὅρκοις, ὁ μὲν Λάβανος ἀνέζευξεν.

XX.

CAP. XX.

De congressu Jacobi & Esavi.

Labano dimisso, apparet Jacobo viam pergenti cohors cœlestis pulchro omine. Gen. c. 32. Mahane Elohim, Dei castra.

Unde hic legatis ac muneribus missis animum fratris explorat.

Ordines explicat Jacobus cum familiæ suæ, tum etiam muneris præclari, quod ad fratrem conciliandum objecevat.

JAcobo autem in Chananæam iter pergenti visiones obveniebant, de futuris ei spem summam afferentes: atque locum quidem *inde* appellavit Dei castra. At volens pernoscere animum fratris erga se, præmisit accurate cuncta exploraturos, timens eum propter veterem suspicionem. Iis vero quos mittebat in mandatis dedit, ut Esavo dicerent. „Quod Jacobus ultro terram *patriam* reliquerit, ne cum fratre sibi perirato habitaret; & nunc credens tantum temporis satis valere ad gratiam reconciliandam, *tandem* reverterit, uxoresque ac liberos adducens & facultates industria quæsitas, cum pretiosissimis quibusque semet illi traditurus: quia bonorum maximum existimat, quæ Deus largitus est cum fratre communicare.„ Et illi quidem hæc nunciarunt. Esavus vero *hac re* lætatur, fratrique in occursum properat cum quadringentis armatis: Jacobusque, audiens eum obviam venire cum tot armatis, valde extimuit. At in Deo spem omnem salutis reponebat; & ex præsentibus providebat, ut ipse illæsus suos servaret, hostibus superior, si quid injusti intentarent. Iis igitur qui secum erant distributis; alios quidem præmittebat, alios vero post tergum proxime sequi jubebat: ut si præmissi *forte* vi opprimerentur, Esavo *illos* aggrediente, ad sequens agmen haberent refugium. Atque hoc modo instructis qui secum erant, quosdam ad fratrem mittit cum muneribus. Ea

ΚΕΦ. κ'.

Περὶ συνελεύσεως Ἰακώβου καὶ Ἡσαύου.

ΙΑκώβῳ δὲ εἰς τὴν Χαναναίαν προϊόντι φαντάσματα συνετύγχανεν, ἀγαθὰς ἐλπίδας ὑπαγορεύοντα περὶ τῶν ἐς ὕστερον· καὶ τὸν μὲν τόπον [f] ἐκεῖνον προσαγορεύει Θεοῦ στρατόπεδον. βουλόμενος δὲ εἰδέναι τί ὁ ἀδελφὸς [g] περὶ αὐτοῦ φρονεῖ, τοὺς γνωσομένους ἕκαστα μετὰ ἀκριβείας προύπεμψε, δεδιὼς αὐτὸν διὰ τὴν προτέραν ὑποψίαν. [h] ἐνετέλλετο δὲ τοῖς πεμπομένοις λέγειν πρὸς τὸν Ἡσαῦον, „ὅτι νομίσας Ἰάκωβος ἄδικον συνδιαιτᾶσθαι αὐτοῦ τῇ ὀργῇ, τῆς χώρας ἑκὼν ὑπεξέλθοι, καὶ νῦν τὸν χρόνον „ἱκανὸν ἡγούμενος εἶναι [i] διαλλάκτην, ἐπανήκοι, γυ„ναῖκάς τε καὶ παῖδας ἐπαγόμενος μετὰ τοῦ πορισθέντος „βίου, μετὰ τῶν τιμιωτάτων ἑαυτὸν ἐκείνῳ παραδιδούς· ὅτι „κρίνει μέγιστον ἀγαθὸν, τὸ τῷ ἀδελφῷ συμμεταλαμ„βάνειν τῶν [k] ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δεδομένων.„ καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐδήλουν. Ἡσαῦος δὲ περιχαρὴς γίνεται, καὶ τῷ ἀδελφῷ ὑπαντᾷ σὺν ὁπλίταις τετρακοσίοις· καὶ Ἰάκωβος, πυνθανόμενος ἥκειν αὐτὸν ὑπαντησόμενον μετὰ τοσούτων ὁπλιτῶν, ἦν περίφοβος. τῷ μέντοι Θεῷ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἐπέτρεπε· καὶ πρόνοιαν εἶχεν ἐκ τῶν παρόντων ὅπως ἂν αὐτὸς [l] ἀπαθὴς σώζοι τοὺς σὺν αὐτῷ, κρατήσας τῶν ἐχθρῶν εἰ ἐθέλοιεν ἀδικεῖν. νείμας οὖν τοὺς σὺν αὐτῷ· τοὺς μὲν [m] προύπεμπε, τοὺς δὲ λειπομένους [n] ἆσσον ἐκέλευεν ἀκολουθεῖν· ὅπως εἰ βιασθεῖεν οἱ προπεμφθέντες, ἐπιθεμένου τοῦ ἀδελφοῦ, καταφυγὴν ἔχοιεν τοὺς ἑπομένους. καὶ τοῦτον διατάξας τοὺς σὺν αὐτῷ τὸν τρόπον, πέμπει τινὰς δῶρα κομίζοντας τἀδελφῷ. ὑποζύγια δ' ἦν

x Καταίθησι] Ἐντίθησιν *Hen. Busb.* & *Zonaras*, propter ἐνέβαλεν LXX.

y Τὴν σάγην] Τὴν σάγην recte *Bas. Gen. Hen. Busb. Samb.* & *Cas. Stratorium*, Epiphanius; ἀστράβην J. Zonaras. Sed MSS. Florentina περιβόλαιον, ex glossemate. Legas enim in Lexicis Græcorum σάγη, περιβόλαιον, σκέπασμα. Imo περιβόλαιον hæserat margini cod. inter Gallicos vetustissimi. Moyses autem dixerat בכר *becar*, in clitella; εἰς τὰ σάγματα LXXII. Interpretes. Hoc in loco ἐντίθησιν *Hen. Busb.* & *Zonaras* reponunt pro καταίθησι, propter ἐνέβαλεν Alexandrinorum, Gen. c. 31. v, 34. *Bern. Moyses* dixerat *becar*, i. e. *in clitella*. εἰς τὰ σάγματα LXX.

z Αὐτῇ ἐνοχλεῖν.] Ita ex *MSS.* in *Editis* αὐτῆς.

a Οὐδενὸς] Ita *Samb.* & *Cas.* οὐδενὸς αὐτῶν *Big.* & *Vat.* μηδενὸς αὐτῶν *Bas.* & *Gen.*

b Ὑπὲρ ὀρῶν τινῶν,] Ita *Samb.* Consimiliter *Epiph. Super montes quosdam, in quibus &c.* Unde P. Manduco, *Josephus dicit eos columnam in monte statuisse sub schemate aræ: forte acervum columnam nominavit.* ὑπὲρ ὄρων τινῶν libri plures. Quo facit formula sacra v. 52. c. 31. Gen. ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος μάρτυς καὶ μάρτυς ἡ στήλη αὕτη, ἐάν τε ἐγὼ μὴ διαβῶ πρὸς σὲ, μήτε σὺ διαβῇς πρὸς με τὸν βουνὸν τοῦτον (הגל הזה) καὶ τὴν στήλην ταύτην (המצבה הזאת) ἐπὶ κακίᾳ. *Bern. Al.* ὑπὲρ ὄρων τινῶν. pro hoc facit formula sacra, *Gen.* c. 31. v. 52.

c Ἀνέθεσαν] Indocta manus cujusdam Theologi correxit ἀνέθηκαν. *Bern.*

d Γαλάδης] Jacobo Hebræo גלעד *Galaad*, sed Mesopotamitis יגר שהדותא *Jegar Sahadutha*; βουνὸς ἐπιμάρτυρος Græce reddas nomen utrumque. Judæi vero & Samaritæ, qui scribunt Arabice, ponunt جرس *Garas* pro jugo *Galaad*. Pro γαλάδης, *Big. Samb.* atque *Cas.* scribunt γαλαδηνή. Libros autem Cassiodori isthæc puto Interpreti scholastico obtulisse, ὅθεν γάλαδα λέγεται ὁ βουνός: ἀφ' οὗ καὶ νῦν γαλαδῖτιν καλοῦσι τὴν γῆν. Quid autem opportunius quam illa Stephani Byzantii, γάλαδα, χώρα ἀραβίας· καὶ γαλαδηνή. ἰώσηπος δὲ ἐν δ'. ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας γαλαδῖτιν φησί. Ubi tamen nostri codices retinent usque γαλαδηνήν. *Bern.* Γαλαδηνὴν aut Γαλαδηνὴ *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* Legisse videtur *Epiphan.* ὅθεν Γάλαδα λέγεται ὁ βουνός. ἀφ' οὗ καὶ νῦν Γαλαδῖτιν καλοῦσι τὴν γῆν. Vide *Steph. Byzant.* v. Γάλαδα.

e Καὶ νῦν Γαλαδηνὴν] Illud καὶ ex *MSS.* deest in *Editis*.

f Ἐκεῖνον προσαγορεύει] Hunc autem locum sic reformant *Hen.* & *Busb.* φαντάσματα συνετύγχανε, ἀγαθὰ ἐπαγορεύοντα περὶ τῶν ἐς ὕστερον· καὶ τὸν μὲν τόπον ἐκεῖνον καλεῖ θεοῦ στρατόπεδον. *Bern.* Vox ἐκεῖνον etiam ex *MSS.*

g Περὶ αὐτοῦ φρονεῖ,] Ita ex quatuor *MSS.* τί ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ φρ. *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* haud contemnenda phrasi. *Bern.*

h Ἐνετέλλετο] Sic in *MSS.* in *Editis* ἐνετείλατο, ut in LXX. *Gen.* c. 32. v. 19.

i Διαλλάκτην,] Ita meliores *Codd.* in aliis διαλλακτὴν, & mox ἐπανίκοι.

k Ὑπὸ τοῦ Θεοῦ] Ὑπὸ Θεοῦ δ. *Vat.* ὑπὸ τοῦ θείου *Vet. Interpr.*

l Ἀπαθὴς] *Samb.* ἀπαθεῖς, per vim vitiata locutione, quod omnes tamen haud credant. *Bern.* Ἀπαθεῖς *Samb.* & *Vet. Interpr.*

m Προύπεμπε,] Rursus προέπεμπε *Big.* & *Samb.* & subinde ἑπομένους *Hen.* vice λειπομένους. Dein *Big.* πλησίον, ἐγγὺς, supositum à Sciolo. Verbum etiam proximum ἐκέλευσεν legunt *Big.* & *Samb.* Mox ἵν' εἰ οἱ ἔμπροσθεν βιασθεῖεν ἐπιθ. τ. ἀδ. καταφυγὴν ἔχοιεν τ. ἐπ. Ita depravatores Josephi *Hen.* aut *Busb.* Post hæc illi ipsi, ἦγον δὲ τὰ πεμφθέντα ἐκ διαλ pro ἦσαν δὲ οἱ πεμφθέντες ἐκ διαλ. & mox πολλὰ pro πολλοί. *Bern.*

n Ἆσσον] Falluntur ergo, qui dicunt in N. T. Act. 27. 13. id non posse accipi, ac si solis poëtis hoc sensu usurparetur, pro *celerius, citius*: alibi Ἆσσος urbs Cretæ in Actis cap. 20. intelligitur. *Rel.*

ἦν τὰ πεμπόμενα, καὶ πλῆθος τετραπόδων ποικίλων, ἃ δὴ τίμια τοῖς ληψομένοις ἔμελλεν ἔσεσθαι παρὰ τὸ σπανίζειν αὐτῶν. ᾔεσαν δὲ οἱ πεμφθέντες ἐκ διαλειμμάτων, ἵνα συνεχέστερον ἐντυγχάνοντες πολλοὶ δοκῶσιν· ἀνήσειν γὰρ ὑπὸ τῶν δώρων τῆς ὀργῆς, εἰ διαμένοι [o] τεθυμωμένος. ἔτι μέντοι καὶ λόγοις χρηστοῖς ὁμιλεῖν πρὸς αὐτὸν εἴρητο τοῖς πεμπομένοις.

β'. Ταῦτα συνθεὶς διὰ πάσης τῆς ἡμέρας, νυκτὸς ἐπιγινομένης ἐκίνει τὰς σὺν αὐτῷ. καὶ χείμαρρόν τινα [p] Ἰάβακχον λεγόμενον διαβεβηκότων, Ἰάκωβος ὑπολελειμμένος, φαντάσματι συντυχὼν διεπάλαιεν, ἐκείνου προκατάρχοντος τῆς μάχης· ἐκράτει τε τοῦ φαντάσματος, ὃ δὴ καὶ φωνῇ χρῆται καὶ λόγοις πρὸς αὐτὸν, χαίρειν τε [q] πρὸς τοῖς γεγενημένοις παραινοῦν, καὶ μὴ [r] μικρῶν κρατεῖν ὑπολαμβάνειν, ἀλλὰ θεῖον ἄγγελον νενικηκέναι, καὶ σημεῖον ἡγεῖσθαι τοῦτο μεγάλων ἀγαθῶν ἐσόμενον, καὶ τοῦ μηδέποτε τὸ γένος ἐκλείψειν αὐτοῦ, μηδὲ ὑπέρτερον ἀνθρώπων τινὰ τῆς ἰσχύος ἔσεσθαι τῆς ἐκείνου. ἐκέλευέ τε [s] καλεῖσθαι αὐτὸν Ἰσράηλον· σημαίνει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶτταν, [t] τὸν ἀντιστάντα ἀγγέλῳ [v] θείῳ. ταῦτα μέντοι προὔλεγεν, Ἰακώβου δεηθέντος· αἰσθόμενος γὰρ ἄγγελον εἶναι [x] Θεοῦ, τίνα μοῖραν ἕξει σημαίνειν παρεκάλει. καὶ τὸ μὲν [y] φάντασμα ταῦτ᾽ εἰπὸν, ἀφανὲς γίνεται. ἡσθεὶς δὲ τούτοις Ἰάκωβος, [z] Φανούηλον ὀνομάζει τὸν τόπον. σημαίνει δὲ [a] Θεοῦ πρόσωπον. καὶ γενομένου διὰ τὴν μάχην ἀλγήματος αὐτῷ περὶ τὸ [b] νεῦρον τὸ πλατὺ· αὐτός τε [c] ἀπείχετο τῆς τούτου βρώσεως, καὶ δι᾽ ἐκεῖνον οὐδὲ ἡμῖν ἐστιν ἐδώδιμον.

γ'. Πλησίον δὲ ἤδη τὸν ἀδελφὸν πυνθανόμενος, κελεύει προϊέναι τῶν γυναικῶν ἑκατέραν καθ᾽ αὑτὴν μετὰ τῶν θεραπαινίδων. ἵνα πόρρωθεν ἀφορῷεν τὰ ἔργα τῶν ἀνδρῶν μαχομένων, εἰ τοῦτο θελήσειεν Ἠσαῦς. προσεκύνει δὲ αὐτὸς τὸν ἀδελφὸν ἐγγὺς [d] αὐτῷ γενόμενον, οὐδὲν περὶ αὐτοῦ δόλιον φρονοῦντα. καὶ ὁ Ἠσαῦς, ἀσπασάμενος αὐτὸν, ἀνήρετο τῶν παίδων τὸν ὄχλον καὶ τὰς γυναῖκας. ἠξίου τε, τότε τὸ πᾶν μαθὼν περὶ αὐτῶν, καὶ αὐτὸς μὲν [e] συμβαδίζειν αὐτοῖς πρὸς τὸν πατέρα. Ἰακώβου δὲ προφασιζομένου τὸν κόπον τῶν ὑποζυγίων, ὑπεχώρησεν εἰς [f] Σάειραν. ἐνταῦθα γὰρ ἐποιεῖτο τὴν δίαιταν, προσαγορεύ-

vero constabant jumentis, ac multis variisque quadrupedibus, quæque accepturis ob raritatem eorum futura essent in pretio. interjecto autem inter eos spatio mittebantur, ut continuo advenientes multi esse viderentur. nam *verisimile erat* donis placatum remissurum iram, si adhuc excandesceret. Quin & iis, qui missi erant, mandavit, ut blande illum alloquerentur.

In arena Jabacchi cum angelo luctatur Jacobus, atque vincit, sed læso femore.

2. His ita per totam diem dispositis, sub noctem suorum agmen movebat. Cumque torrentem quendam Jabacchum nomine transissent: Jacobus pone relictus in spectrum incidit, & cum eo luctatur, certamen primùm ineunte: fitque superior spectro, quod voce simul & verbis ad ipsum utitur, iisque quæ acciderant lætari submonens, neque ut adversus exigua se prævaluisse crederet, sed angelum Divinum vicisse; atque hoc ipsum reputaret magnæ felicitatis esse præsagium, genusque ejus nunquam desiturum esse, neque mortalium quenquam ipso viribus validiorem fore. Quin & præcepit; ut *se posthac* Israëlum vocaret: quod Hebraïca lingua significat angelo Divino reluctantem. Hæc sane prædixit, poscente *id ipsum* Jacobo: nam cum sensisset angelum esse Dei, rogabat ut ostenderet quid sibi in fatis esset. His dictis, spectrum evanuit. Ista læto animo accipiens Jacobus, locum Phanuelum nominat. *id* significat Dei faciem. Cumque ei inter luctandum exortus esset dolor in lato nervo, cum ipse illius esu abstinuit, tum nobis illo propter eum vesci non licet.

Israëlus, ἀγγελομάχος.

Phanuel. Dei facies.

Esavi ac Jacobi fraterna salutatio.

3. Cognito autem fratrem jam non procul abesse, jubet uxores procedere seorsim, quamque cum pedissequis suis, ut è longinquo spectarent pugnam virorum, si hoc voluisset Esavus. Ipse vero, fratri propior factus, eum adoravit, nihil mali de eo cogitantem. Et Esavus, eo salutato, interrogabat de turba liberorum & mulierum: & cum didicisset omnia, ipse ad patrem eos deducere volebat. Jacobo vero prætendente lassitudinem jumentorum, reversus est *Esavus* in Saïram. illic enim habitabat, loco *isti* nomine facto Villosa

Saïra, villosa.

o Τεθυμωμένος.] Τεθυμωμένος *Vat.*

p Ἰάβακχον] *Samb.* autem Ἰάβοκχον ex versione τῶν ο'. Epiphanius etiam ab Hieronymo, *Jaboc.* Cæterum insignis hæc monomachia, quod puto, vado יבק, &, secundum Oncelosum, יובקא nomen fecit. Nam باق, אבק, & alio tempore יאבק, *aggredi* χερσίν τε ποσίν τε *atque colluctari* denotat. Hinc Procopio ἰαβὸκ, πάλη. *Bern.* Ἰάβοκχον *Samb.* ex versione τῶν ο'. *Jaboc* habent *Epiphan.* & *Hieronym.* Insignis hæc monomachia vado nomen fecit. hinc *Procopio* Ἰαβὸκ, πάλη.

q Πρὸς τοῖς] *Baſ.* & *Gen.* Imo Epiphanius Scriba, *in his.* πρὸς abest cæteris libris. *Bern.* Ita *Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* πρὸς non agnoscunt *MSS.*

r Μικρῶν] Dictione rudiori μικρὸν *Samb.* Sed & *modice prævaluisse* transtulit Scholasticus. Mox ὑπερτερόν τινα τῶν ἀνθρώπων, Typi alii, contra Scriptorum ordinem. *Bern.* Μικρὸν *Samb.*

s Καλεῖσθαι] Ita ex *MSS.* in *Editis* καλεῖν.

t Τὸν ἀντιστάντα] *Baſ. Gen. Epiphanius* pariter Petrusque Scholastici, *Reluctantem angelo sacro*, sive quod ea tulit ætas, *angelum sacrum.* Quippe significat ישראל *Israel* (licet post censuram Hieronymi hoc inficientur nostri Theologi) vocis ratione θεομαχεῖ, ἤτοι ἀγγελομαχεῖ. Etymon adeo aperit divinus Moyses, Gen. c. 33. v. 28. כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל: *Decertasti etenim cum angelis hominibusque, & quidem vicisti.* Sic interpretor illa Hebraica. Iterumque Hoseas Vates de eodem nomine c. 12. 7. וישר אל מלאך, *pugna itaque contendit cum angelo.* Ita in Arabum Lexicis سار *congredi, confligari*: & in Judaicis סור *aversari.* Vel expeditius ישראל erit ἀγγελοκράτωρ, *angelum qui devincit.* Mecum sane faciunt prisci Rabbinorum in magna Genesi f. 154. ubi Moysen suum explicant hisce verbis, נתגוששת עם עליונים ויכולת להם ועם תחתונים ויכולת להם, *Tu Superos lucta superasti, tu Inferos: Angelum illum,* inquiunt Magistri, *& Esavum.* Nam נתגושש διεπάλαισε. Adde & Demetrii verba ex Polyhistoria Alexandri, πορευομένῳ μὲν ἰακώβῳ εἰς χαναὰν ἄγγελον τοῦ θεοῦ παλαῖσαι. Deinde aliquot nostrorum codicum ut *Big. Samb.* & *Caſ.* exhibent ἀναστάντα ἀγγέλῳ, absque θείῳ tam nobili epitheto. Eodem quidem modo S. Hieronymus in Q. Hebr. *Josephus in primo Antiquitatum libro, Israel ideo appellatum putat, quod adversum angelum steterit. Quod ego diligenter excutiens, in Hebræo penitus invenire non potui.* Cætera hujus S. Interpretis apponere vix vacat: hinc tamen bene intelligimus, pauco admodum Hebraismo, & exiguis veteris dialecti lexidiis Doctores Jerosolymitanos eo ævo fuisse contentos. Inepta autem sunt tam Philonis ἀνὴρ θεωρῶν, quam hujus & Eusebii νοῦς ὁρῶν θεὸν, aut etiam Justini Apologistæ ἄνθρωπος νικῶν adversus magnum Rabbinum Tryphonem, & S. Hieronymi εὐθύτατος θεοῦ: aliorum insuper ἐνισχύων μετὰ θεοῦ aut *fortis contra Deum*, necnon Symmachi Interpretis ἦρξεν ἰσχύϊ πρὸς θεὸν, quasi à pietate recedunt. Adnectam huc & verba Zonaræ Græculi, qui hasce origines defloravit. καὶ ἰσραὴλ αὐτὸν καλεῖσθαι ἐκέλευε, τοῦτο δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, νοῦς ὁρῶν θεὸν ἑρμηνεύουσιν· ἰώσηπος δὲ τὸν ἀντιστάντα θείῳ ἀγγέλῳ σημαίνειν φησίν. ἰακὼβ δὲ τὸν τόπον καλεῖ φανουὴλ (sic & *Hen.*) τουτέστι θεοῦ πρόσωπον. γενομένου δ᾽ ἐν τῇ πάλῃ τῇ πρὸς τὸν ἄγγελον ἀλγήματος αὐτῷ περὶ τὸ νεῦρον τὸ πλατὺ, ἐκεῖνός τε τὴν τούτου βρῶσιν ἀπείπατο, καὶ δι᾽ ἐκεῖνον καὶ τῷ ἐκείνου γένει παντὶ ἀπηγόρευται. *Bern.*

v Θείῳ.] Θείῳ non agnoscunt *Big. Samb.* & *Caſ.*

x Θεοῦ,] Ita ex *MSS.* in *Editis* θεῖον.

y Φάντασμα] Φάσμα ἀφανὲς γίνεται *Hen.* & *Busb.* quia sic voluere. *Bern.*

z Φανούηλον] Φανουὴλ ὀνομάζει *Vat.*

a Θεοῦ πρόσωπον.] Rectius πρόσωπον θεοῦ, *Samb.* & *Big. Faciem Dei*, Comestor. Doctoribus Alexandrinis, εἶδος θεοῦ, atque Aquilæ rigido interpretamento πρόσωπον ἰσχυροῦ. *Bern.*

b Νεῦρον] Id est, τὸ νεῦρον τὸ συνέχον τὴν κοτύλην πρὸς τὸν μηρόν.

c Ἀπείχετο] Sic *MSS.* ἀπέχεται *Baſ.* & *G.*

d Αὐτῷ γενόμενον,] Αὐτῶν γενομένων *Vat.*

e Συμβαδίζειν] Συμβαδίζειν ἔλεγεν αὐτοῖς *Samb.* & *Vat.*

f Σάειραν.] Recte excusum fuit *Baſ.* & *Gen.* σάειραν. *Sairan* scripsit *Epiphanius.* σάειραν etiam *Busb.* & *Hen.* σήειραν *Caſ.* σήειραν *Samb.* atque demum *Big* σίειραν, pro Hebraico שעיר. Hoc Samaritæ Arabice scribunt شعر *shair*, *hirsutum*, & notiori nomine interpretantur γέβαλα: quod jam pridem fecerant Philo, & passim Hieronymus, atque Interpretes Jerosolymitani.

loſa ab hirſutie ſua.

σας τὸ χωρίον [g] ἀπὸ τῆς αὐτοῦ τριχώσεως Δασείαν.

CAP. XXI.

Dina virgo violatur.

Succoth, Scenæ. Sicimum ſive Salem, urbs Chananæa.

AT Jacobus pervenit ad Scenas, quas vocant etiamnum : unde Sicimum proficiſcebatur. Chananæorum autem urbs eſt. Sicimitis vero ſolennem diem agentibus, Dina, quæ Jacobi filia erat unica, urbem adiit ad viſendum cultum mulierum iſtius regionis. Eam vero cum conſpexiſſet Sichemes, Emmori regis filius, raptæ ſtuprum intulit : & amore correptus ſupplicat patri, ut ei acciperet puellam in matrimonium. Ille autem morem ei gerens venit ad Jacobum, obſecrans ut filio ſuo Sichemæ Dinam conjungeret legitimo connubio. Jacobus vero, qui neque negare poterat propter dignitatem rogantis, neque fas putabat alienigenæ filiam collocare, petiit ut ſibi daret poteſtatem deliberandi de quibus poſcebat. Diſceſſit itaque Rex, ſperans Jacobum has facturum eſſe nuptias. Jacobus autem, indicata filiis injuria ſororis, & Emmori petitione, poſtulabat eos conſultare quid factu opus eſſet. Illorum quidem plurimi conticuerunt, incerti quid agerent. Symeon vero & Levi, uterini puellæ fratres, inter ſe conſentiunt ſuper tali facinore perpetrando. Cum feſtiva eſſet celebritas, & Sicimitæ ſeſe darent animorum remiſſioni & epulis, invadunt noctu primos cuſtodes & conſopitos trucidant ; urbemque ingreſſi mares omnes interimunt, ipſumque Regem inter illos & filium ejus : feminis vero parcunt. Iſtis autem patratis citra conſenſum patris, ſororem reducunt.

Stuprum Dinæ internecione Sicimitarum vindicatur. Gen. c. 34.

Sub feſto die hoc patratum eſt, Jacobo invito.

2. Jacobo facinoris magnitudine perculſo, filiiſque ſuccenſenti Deus adſtans, bono eſſe animo jubebat ; luſtratiſque tentoriis ſacrificia celebrare, quæ primum cum iret in Meſopotamiam poſt viſionem in ſomnio voverat. Itaque dum luſtrat ſuos, incidit in Labani deos ; (neſciverat enim Rachelam eos ſurripuiſſe) eoſque apud Sicima in terra occultavit ſub quercu. Atque inde profectus ſacrificavit apud Bethela ; ubi ſomnium viderat, cum antea in Meſopotamiam iter faceret.

Deunculos Labani, luſtrata ſua familia, apud famoſam Sicimitarum quercum defodit Jacobus. Gen. c. 35.

3. Ex eo autem loco progrediens, cum in agrum Ephrathanum veniſſet, Rachelam ibi ex partu mortuam ſepelit ; quæ ſola cognatorum ſe-

Hinc Jacobus Chebronem repetit.

ΚΕΦ. κά.

Περὶ ὕβρεως τῆς Δείνης.

ΙΑκωβος δὲ ἀφίκετο εἰς [h] τὰς ἔτι νῦν Σκηνὰς λεγομένας· ὅθεν εἰς Σίκιμον παρῆν. Χαναναίων δ' ἐστὶ πόλις. τῶν δὲ Σικιμιτῶν ἑορτὴν ἀγόντων, Δεῖνα, [i] ἡ θυγάτηρ ἡ Ἰακώβου [k] μόνη, παρῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, [l] ὀψομένη τὸν κόσμον τῶν ἐπιχωρίων γυναικῶν. θεασάμενος δ' αὐτὴν [m] Συχέμης, Ἐμμώρου τοῦ βασιλέως υἱὸς, φθείρει δι' ἁρπαγῆς· καὶ διατεθεὶς ἐρωτικῶς, ἱκετεύει τὸν πατέρα λαβεῖν αὐτῷ πρὸς γάμον τὴν κόρην. ὁ δὲ πεισθεὶς ἧκε πρὸς τὸν Ἰάκωβον, δεόμενος τῷ παιδὶ αὐτοῦ Συχέμῃ συζεῦξαι Δεῖναν κατὰ νόμον. Ἰάκωβος δὲ, οὔτ' ἀντιλέγειν ἔχων διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ παρακαλοῦντος, οὔτε νόμιμον ἡγούμενος ἀλλοφύλῳ συνοικίζειν τὴν θυγατέρα, ἠξίωσεν ἐπιτρέψαι αὐτῷ βουλὴν ἀγαγεῖν περὶ ὧν παρακαλεῖ. [n] ἀπῄει μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς, ἐλπίζων Ἰάκωβον παρέξειν τὸν γάμον. Ἰάκωβος δὲ τοῖς παισὶ δηλώσας τήν τε φθορὰν τῆς ἀδελφῆς, καὶ τοῦ Ἐμμώρου τὴν δέησιν, ἠξίου βουλεύεσθαι [o] τί ποιεῖν. οἱ μὲν οὖν πλείους ἡσύχαζον, τῆς γνώμης ἀποροῦντες. Συμεὼν δὲ καὶ [p] Λευὶς, ὁμομήτριοι τῆς κόρης ἀδελφοὶ, πρὸς ἀλλήλους συντίθενται τοιάνδε τινὰ πρᾶξιν. οὔσης ἑορτῆς, καὶ τῶν Σικιμιτῶν εἰς ἄνεσιν καὶ εὐωχίαν τετραμμένων, νύκτωρ πρώτοις ἐπιβαλόντες τοῖς φύλαξι κτείνουσι κοιμωμένους, καὶ παρελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀναιροῦσι πᾶν ἄῤῥεν, καὶ τὸν βασιλέα σὺν αὐτοῖς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ· φείδονται δὲ τῶν γυναικῶν. πράξαντες ταῦτα δίχα τῆς τοῦ πατρὸς γνώμης, ἐπανάγουσι [q] τὴν ἀδελφήν.

β'. Ἰακώβῳ δ' ἐκπλαγέντι πρὸς τὸ μέγεθος τῶν γεγονότων, καὶ χαλεπαίνοντι πρὸς τοὺς υἱοὺς ὁ Θεὸς παραστὰς ἐκέλευσε θαῤῥεῖν· [r] ἁγνίσαντα δὲ τὰς σκηνὰς θυσίας ἐπιτελεῖν, ἃς τὸ πρῶτον ἀπιὼν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ ὀνείρου ηὔξατο. ἁγνίζων οὖν τοὺς ἑπομένους ἐντυγχάνει τοῖς Λαβάνου θεοῖς· οὐ γὰρ ἠπίστατο ὑπὸ Ῥαχήλας κλαπέντας· καὶ αὐτοὺς ἔκρυψεν ἐν Σικίμοις ἐν γῇ [s] ὑπὸ τὴν δρῦν. ἀπάρας τε τοὐντεῦθεν, [t] ἐν Βηθήλοις ἔθυεν· ὅπου [v] τὸ ὄνειρον ἐθεάσατο, χωρῶν πρότερον [x] ἐπὶ τῆς Μεσοποταμίας.

γ'. Ἐντεῦθεν δὲ προϊὼν, ἐπεὶ κατὰ τὴν [y] Ἐφραθάνην γίνεται, ἐνθάδε Ῥαχήλαν ἐκ τοκετοῦ θανοῦσαν θάπτει, μ...

Mox ἀπὸ τῆς αὐτοῦ τριχ. *Samb.* Et paragrapho exeunte δασείαν, cæteri præter librum *Samb.* forſan ὑσιωδῶς. *Bern.* Ita *Busb. Hen. Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* perperam in *aliis* Σήειρον, & Σήειραν, & Σίειρον.

g Ἀπὸ τῆς αὐτοῦ τριχώσεως] Imo a Seir, nomine proprio viri dicta eſt regio. Gen. 36. 20. Hic Seir ante Eſavum hic habitaverat. *Rel.*

h Τὰς ἔτι νῦν] Judæi ſcribunt ſuis literis סכות. Euſebius σοκχώθ, i. e. *tabernacula*, عرش. *Bern.* Τὰς ἔτι καὶ νῦν *Vat.*

i Ἡ θυγάτηρ] Θυγάτηρ γὰρ ἦν Ἰακώβῳ *Big. Samb.* & *Vat.*

k Μόνη,] Μόνη παρῆλθεν legiſſe videtur *Epiphanius.*

l Ὀψομένη] Ὠνουμένη aut ὠνησομένη legerat *Epiphanius.*

m Συχέμης.] In Hebræo idem legitur שכם, & nomen oppidanum ac virile. Interpretes autem Alexandrini urbem appellant σίκιμα, & protervum filium Emmori συχέμ. Joſephus illam σίκιμον, hunc συχέμην ſecundum cod. *Samb.* Legitur autem in excuſis libris, συχέμις, & συχέμι oblique. Apud *Big. Hen.* & *Busb.* συχέμμης ac συχέμμη. Deinde Stephanus Martyr Metropolim illam Samaritarum etiam συχὲμ vocat, Stephanus autem Geographus σίκημον & σίκημα. *Perfectionem* tamen ſignificant, ut id moneam obiter, Neapoleos Palæſtinæ ambo priſca nomina *Salem* & *Sichem. Bern.* Hebræis idem nomen oppidi & viri. in LXX. urbs Σίκιμα, vir Συχέμ. *Joſephus* illam Σίκιμον, hunc Συχέμην appellat ſecundum *Cod. Samb.* legitur autem in *Editis* Σύχεμις & Συχέμι oblique. Sed apud *Big. Hen.* & *Busb.* Συχέμμης ac Συχέμμη. *Stephanus* matyr urbem Συχὲμ vocat, *Stephanus* autem *Geographus*, Σίκημον & Σίκημα.

n Ἀπῄει] Porro *Samb. Hen.* & *Busb.* & *Zonaras* accentu circumflexo ſcribunt δεῖνα, & δεῖναν. Cæteri cum Demetrio & Theodoto παροξυτόνως. *Samb.* & *Epiphanius.* Ἰάκωβον ἐλπίζων reliqui. Subin Editores δηλώσας τοῖς παισὶ &c. Dein *Big. Epiphan.* τί δεῖ ποιεῖν, tot cæteri. Mox *Samb.* κοιμωμένοις. Ita *MSS.* in *Editis* ἀπίει.

o Τί ποιεῖν.] *Al.* τί δεῖ ποιεῖν.

p Λευὶς,] Λευὶ *Vat.*

q Τὴν ἀδελφήν.] Καὶ τὴν ἀδελφὴν *Vat.*

r Ἁγνίσαντα] Lege ἁγνίσαντα. *Cocc.*

s Ὑπὸ τὴν δρῦν.] Diſerte ὑπὸ τὴν δρῦν, *Big. Samb.* & *Cl.* תחת האלה *tachath haelah*, inquiebat Moyſes c. 35. v. 4 (ὑπὸ τὴν θαυμασίαν τερέβινθον, ἥτις μέχρι νῦν εἰς τιμὴν τῶν πατέρων ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων τιμᾶται), ait Chronologiæ Chriſtianæ princeps. Verum non male Epiph. *Baſ.* atque Gen. ὑπό τινα δρῦν, *ſub arbore quadam.* Excuſum erat ἐν βεθήλοις ſcriptum in βαιθήλοις. Zonaras etiam poſt LXXII. & mille alios ſacrorum Interpretum habet ἐν βαιθήλ. *Bern.* Ita *Big. Samb. Vat.* & *Caſ.* non male *Epiph. Baſ.* & *G.* ὑπό τινα δρῦν *ſub arbore quadam.* ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σικίμοις LXX. Vide *Euſebii Chronic.* & *Scaligeri* notas, p. 192, 253.

t Ἐν Βηθήλοις] Ita *Bernardus.* in *Editis* Βεθήλοις ut & in quibuſdam *MSS.* in aliis Βαιθήλοις.

v Τὸ ὄνειρον] *Al.* τὸν ὄνειρον. utrumque dici concedit *Apollonius.*

x Ἐπὶ τῆς Μεσοποταμίας.] Ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν *Vat.* deinde ἐνταῦθα δὲ πρ.

y Ἐφραθάνην] Εὐφραθηνὴν *Big.* ἐφραθίνην *Hen.* & *Busb.* ἐφραθηνὴν ex conjectura optimi Boſii. אפרתה *Ephrata*, in ſanctiſſimo volumine. J. Zonaras ἐκ τοκετοῦ θανοῦσαν ἐν ἐφραθᾷ θάπτει. *Bern.* Ita *Baſ.* & *G.* Ἐφραθηνὴν *Big.* Ἐφραθίνην *Hen.* & *Busb.* Ἐφραθηνὴν *Vat.*

z B...

νὴν τῶν συγγενῶν τῆς ἐν Χεβρῶνι τιμῆς οὐ τυχοῦσαν. πενθήσας δὲ μεγάλως, τὸ ἐξ αὐτῆς παιδίον [z] Βενιαμὶν ἐκάλεσε, διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην ὀδύνην τῇ μητρί. οὗτοι Ἰακώβου παῖδες οἱ πάντες· ἄῤῥενες μὲν δώδεκα, θήλεια δὲ μία. τούτων ὀκτὼ γνήσιοι. ἐκ Λείας μὲν ἓξ, δύο δὲ ἐκ Ῥαχήλας, τέσσαρες δὲ ἐκ τῶν θεραπαινίδων, δύο ἐξ ἑκατέρας. ὧν καὶ τὰ ὀνόματα [a] πάντων προεῖπον.

pulturæ honorem in Chebrone non assequuta est. *Eam* vero cum valde luxisset *Jacobus*, filium ex ea natum Benjaminem nominavit, ob matris ex eo dolorem. Isti sunt omnes filii Jacobi: mares quidem duodecim, femina vero una. Horum octo legitimi. ex Lia quidem sex, duo vero ex Rachela; quatuor autem ex ancillis, ex utraque duo. Quorum omnium nomina supra retuli. *Benjamin filius doloris.*

ΚΕΦ. κβ'.

Ὡς Ἰσαὰκ τελευτήσας ἐτάφη ἐν Χεβρῶνι.

Παρῆν δ' ἐντεῦθεν ἐπὶ Χεβρῶνα πόλιν ἐν Χαναναίοις κειμένην. ἐκεῖ δὲ Ἰσαὰκ τὴν δίαιταν εἶχε. καὶ βραχέα μὲν ἀλλήλοις συνδιατρίβουσι· τὴν γὰρ Ῥεβέκκαν Ἰακώβος οὐ κατέλαβε ζῶσαν. θνήσκει δὲ καὶ Ἰσαὰκ [b] οὐ μετὰ πολὺ τῆς ἀφίξεως τοῦ υἱοῦ· καὶ ταφῆς ἔτυχεν ὑπὸ τῶν παίδων σὺν τῇ γυναικὶ ἐν Χεβρῶνι, μνημείου προγονικοῦ ἐν αὐτῇ τυγχάνοντος αὐτοῖς. ἐγένετο δὲ [c] Ἰσαὰκ ἀνὴρ θεοφιλὴς, καὶ προνοίας πολλῆς ἠξιωμένος [d] ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ Ἄβραμον τὸν πατέρα. πολυχρονιώτατος δὲ βιώσας γὰρ ἔτη [e] πέντε καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν μετ' ἀρετῆς, οὕτως ἀπέθανε.

CAP. XXII.

Mors Isaci, atque sepultura ejus in Chebrone.

Inde autem venit Chebronem, urbem in Chananæa sitam. illic enim Isacus commorabatur. Atque paululum temporis una vixerunt: nam Rebeccam in vivis non inveniebat Jacobus. Moritur vero & Isacus non multo post filii *sui* adventum: & sepultus est à filiis in Chebrone, ubi erant monumenta paterna. Fuit autem Isacus vir Deo charus, multaque eum post Abramum patrem providentia dignatus est Deus. Valde autem longævus *erat*; nam cum vixisset annos centum & octoginta quinque *summa* cum virtute, defunctus est.

Mox Isacus, post annos vivendi 185. denatus, à filiis sepelitur. Gen c. 25. XX.

* Τέλος τοῦ πρώτου βιβλίου.

Finis Libri primi.

z Βενιαμὶν] Βενιαμὴν *Hen. Gen.* & *Busb.* Iidem mox γενομένην τῇ μητρὶ ὀδύνην. Pariter Protosecretarius Zonaras, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς παιδίον βενιαμὶν ἐκάλεσε διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην τῇ μητρὶ ὀδύνην. Recens hic Israelita, ut ex Gen. c. 35. v. 18. novimus, à moriente matre appellabatur בן עוני seu בר צערי *bar zaari*, lingua Rachelæ vernacula, i. e. υἱὸς ὀδύνης μου: sed ab altero parente בנימין, υἱὸς ἐπιδέξιος, aut juxta scripturam Samaritarum בנימים, ࠁࠍࠉࠌࠉࠌ *Benjamim, dierum filius*; sero natus adeo erat & quidem ילד זקנים Gen. 44. 20. quod sane etymon & Aben Esdras adduxit, & veteres Judæorum Doctores pridem probarunt, fatente Hieronymo. Quin & de illo scribit Philo Alexandrinus, ὁ μὲν πατὴρ βενιαμὴν, ἡ δὲ μήτηρ υἱὸν ὀδύνης προσαγορεύει· φυσικώτατα μεταληφθεὶς γὰρ ὁ βενιαμὶν ἐστὶν υἱὸς ἡμερῶν. Josephus itaque male tribuit nomini *Benjamin* illam expositionem, quæ omnino ad *Benonin* pertinebat. Mavult tamen Cl. Vossius sic interpolare hunc Josephi locum, τὸ ἐξ αὐτῆς παιδίον βενιαμὶν ἐκάλεσε, πρότερον καλούμενον βενονὶ διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην ὀδύνην τῇ μητρί. Quoniam vero Origines aliique Doctores Alexandrini in Onomasticis suis sacris, quæ vidi, ipsum βενιαμὶν sunt interpretati τέκνον ὀδύνης: experiantur Critici num talem forte Etymologiam ex eo nomine extorquere possint, ut *Benonim* בן אונים, aut consimile. Nam *in Hebræo similitudo nominis resonat*, quod ait Hieronymus. Eo spectat quod in Commentario majore Rabbinorum adnotatum reperimus f. 161. b. ותקרא שמו בן אוני בר צערי בלשון ארמי ואביו קרא לו בנימין בלשון הקדש. *Bern.* *Al.* Βενιαμὴν, & mox γενομένην τῇ μητρὶ ὀδύνην. Recens hic Israëlita à moriente matre υἱὸς ὀδύνης μου, ab altero parente, υἱὸς ἐπιδέξιος, aut υἱὸς ἡμερῶν. Sunt qui censent *Josephum* male tribuere nomini *Benjamin* illam expositionem, quæ omnino ad *Benoni* pertinebat. Vide Cotelerium ad vol. 2. *Monument. Eccl. Gr.* p. 548.

a Πάντων προεῖπον] ita *MSS.* πάντων deest in *Editis*.

b Οὐ μετὰ πολὺ] Μετ' οὐ πολὺ *Vat.* οὐ μετ' οὐ πολὺ *Big.*

c Ἰσαὰκ] In *Samb.* & *Vat.* ὁ Ἰσαάκ.

d Ὑπὸ τοῦ Θεοῦ] Ita in *MSS.* in *Editis* ὑπ' αὐτοῦ μετ' Ἄβραμον.

e Πέντε καὶ ὀγδοήκοντα] Plus quinquennio, quam exemplaria aliqua divini Moysis hodieque ostendunt, aut inter humanos Scriptores Demetrius. Quare Cl. Bosius hæc corrigit, sed manu dubia contra totam nostram supellectilem, βιώσας γὰρ ἔτη πάντα ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατόν. P. Trecensis. *Nec multum etiam post adventum Jacobi completi sunt dies Isaac* 180. *annorum: vel secundum Josephum*, 185. Aliusque defloratorum Josephi apud Græcos: θνήσκει δὲ μετὰ βραχὺ καὶ ὁ ἰσαὰκ· καὶ θάπτεται σὺν τῇ γυναικὶ πρὸς τῷ προγονικῷ μνημείῳ, βιώσας ἔτη πέντε καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατόν. * Φλαυΐου ἰωσήπου ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας α'. *Samb.* τέλος τοῦ α'. λόγου· ὃς περιέχει χρόνον ἐτῶν ωλγ'. *Busb.* & *Hen.* Bern.

JOANNIS SIBRANDÆ NOTULÆ POSTUMÆ.

In Librum Primum

JOSEPHI ANTIQ. JUDAIC.

AD PROOEMIUM.

EK τῶν ἑβραϊκῶν μεθερμηνευομένην γραμμάτων] Fortassis inde error natus, quasi *Josephus* sua Hebraice prius scripsisset, cum vertendum sit: *Ex Hebraicis literis* i. e. sacra scriptura Hebraica.

Pro τῶ lege τῶν, sc. in his περί τε τῶν ἡμετέρων προγόνων &c.

Μυρία δ' ἐςὶ δηλέμενα διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ἅτε δὴ πεντακισχιλίων ἐτῶν ἱςορίας ἐν αὐτοῖς ἐμπεριειλημμένης.] Haud credendum, si computus hodierni Textus Hebraici non sit corruptus, quoniam ex illo modo colligi possunt quatuor millia annorum & duo.

Ad Lib. I. Cap. I.

Pag. 5. Επλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πνεῦμα ἐνῆκεν αὐτῷ, καὶ ψυχήν.] Nota, diversa esse πνεῦμα & ψυχήν. Sic etiam senserunt Plotinus aliique, quemadmodum de iis testatur Nemesius de Natura Hominis Cap. I. in princip. Τινὲς μὲν ὧν ἐςι καὶ Πλωτῖνος, ἄλλην εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ ἄλλον τὸν νῦν δογματίσαντες, ἐκ τριῶν τὸν ἄνθρωπον συνεςάναι βέλονται, σώματος, καὶ ψυχῆς, καὶ νοῦ. Ita ut πνεῦμα & νοῦς idem esse videatur. Adde ibi Notas.

Nob. Ludolfus putat אדמה *terra* non ab אדם *rubedo* deducendum esse, sed ex lingua Abyssinorum, in qua אדם est *jucundus fuit*, delectavit. Vide Pfeifferi Crit. sacr. cap v. de Interpret. S. Script. sect. II. quæst. 3. §. 3. pag. 173.

Ἠσσα] Hebr. אישה *vira*, *virago*. Mutatur 'א in ἠ, ש in σσ, & ה in α. LXX. Genes. II. 23. solummodo habent: αὕτη κληθήσεται Γυνή. ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη.

Εὔα] Hebr. חוה. Mutatur חו in ευ & ה in α. LXX. Genes. III. 20. habent Ζωή, non recte, in aliis autem locis, εὔα.

Φεισών.] LXX. Genes. II. 11. Φισῶν. Τίγρης, LXX. Τίγρις.

Γηὼν δὲ δι' αὐτῆς Αἰγύπτου ῥέει.] LXX. habent vs. 13. Καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ δευτέρῳ, Γεῶν. οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας.

Τῶν μὲν ἄλλων φυτῶν ἐκέλευσε γεύεσθαι] Et mox: τῶν γευομένους αὐτοῦ. In his quid γεύεσθαι aut γευομένους sit, nescio. Fortassis legendum: γεύεσθαι & γευομένους, gustare, (sic habet edit. Basil. 1544. Gr.) &, gustantes.

Per serpentem Josephus nihil aliud intelligere videtur quam nudum animal illud, quod *een slange* dicitur, licet plerique intelligant diabolum forma serpentis indutum. Cum Josepho consentiunt Aben Ezra, R. Salomo Jarchi, Abarbenel, R. Lippman. Vide Rivini Dissertationem de serpente seductore cap. 1. §. 3. pag. 23 —— 29. ubi varias de illo offendes sententias.

Ad Caput II.

Κάϊς.] LXX. Κάϊν. Αβελος. LXX. Αβελ.

Γίνονται δ' αὐτοῖς καὶ θυγατέρες.] Hoc Scriptura Sacra non dicit in hac narratione, sed indicat tamen cap. V. vers. 4. καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας. sc. Adam & Eva.

Πολλῶν γὰρ ἡμερῶν οὐκ οἶδεν αὐτόν.] Forte legendum: οὐκ εἶδον i. e. non vidi.

Οὐκ ἔχων ὅτι λέγοι.] Legendum: ὅ, τι i. e. non habens, quod loqueretur.

Εκβάλλει σὺν τῇ γυναικί.] S. Scriptura de eo nil memorat, sed sed post vers. 17. cap. IV. mentionem facit, Cainum cognovisse uxorem suam post expulsionem.

Bas. Ed. Post Κάϊς ponit comma, non post τόπον.

Ιδρύεται μετὰ τῆς γυναικὸς Κάϊς Ναΐδα, τόπον οὕτω καλέμενον, καὶ αὐτόθι ποιεῖται τὴν κατοίκησιν, ἔνθα αὐτῷ καὶ παῖδες ἐγένοντο.] De ædificatione Naïdos, & procreatione plurium Liberorum præter Enoschum tacet S. Scriptura. Πλῆθει χρημάντων Lege: χρημάτων. Sic & Bas. Ed.

Ad probandum ex Genes. IV. 14. καὶ ἔσαι πᾶς ὁ εὑρίσκων με, ἀποκτενεῖ με, plures homines præter Adamum, Evam, suamque uxorem fuisse, facere videntur hæc Josephi verba: αὔξων δὲ τὸν οἶκον πλήθει χρημάτων ἐξ ἁρπαγῆς καὶ βίας, πρὸς ἡδονὴν καὶ λῃςείαν τοὺς ἐντυγχάνοντας παρακαλῶν, διδάσκαλος αὐτοῖς πονηρῶν ὑπῆρχεν ἐπιτηδευμάτων. καὶ τὴν ἀπραγμοσύνην μὲν ᾗ πρότερον συνέζων οἱ ἄνθρωποι μέτρον ἐπινοίᾳ καὶ σταθμῶν μετέςησατο, &c. &c. &c.

Τὴν πόλιν δέ τε ταύτην ἀπὸ Ἐνώχου τοῦ πρεσβυτάτου παιδὸς Ἐνώχαν ἐκάλεσεν.] Quod primum natus dicatur, oritur ex eo, quia plures statuerat liberos. Apud LXX. & filius & urbs dicitur Ενώχ.

Thobel dicitur πατὴρ τε θυγατρὸς γενόμενος Νααμᾶς ὀνόματι.] Male; nam Naama fuit soror ejus ex matre Sella. LXX. IV. 22. ἀδελφὴ δὲ Θοβελ, Νοεμά.

Seth dicitur natus anno 230. Adami. Sic & LXX. in loco Genes. V. 3. cum Hebræus textus habeat: 130.

De duabus illis columnis lateritia & lapidea vide Stellingfleet in Originibus Sacris.

Καὶ πλινθίνην δ' ὑπ' αὐτῶν ἀνατεθεῖσαν. μένει δ' ἄχρι τοῦ δεῦρο κατὰ τὴν Συριάδα.] Fortasse legendum: Λιθίνην, nam non verosimile est πλινθίνην ςήλην permanere potuisse per longum adeo tempus, sustentantem diluvii aquas, aliasque aëris & aquæ injurias. Interpres Ed. Francof. 1580 sic vertit. *Ajunt enim lapideam illam ab ipsis dedicatam, quæ & nostris temporibus extat in terra Syria.*

Joseph. cap. 2. lib. 1. ubi de Sethi columnis loquitur, non disertim affirmat a Setho positas fuisse; famam sequitur. Lateritiam columnam ad sua usque tempora permansisse ait κατὰ τὴν Σειριάδα. Hæc Th. Gale annotat ad Herodot. lib. II. Cap. 106. ubi agitur de columnis a Sesostre erectis, quas ipse Herodotus viderat in Syria Palæstina.

Ad Caput III.

Επτὰ γενεάς.] Scilicet ab Adamo ad Mathusalem, nam ab Adamo ad Seth est una generatio, 2. a Setho ad Enoschum, 3. ab Enoscho ad Kenan, 4. a Kenan ad Mahalaleel. 5. a Mahalaleel ad Jered. 6. a Jered ad Henochum. 7. ab Henocho ad Mathusalem.

Αγγελοι Θεοῦ] i. e. Angeli Dei. S. scriptura Gen. VI. 2. dicit filios Dei rem habuisse cum filiabus hominum.

Εξεχώρησε τῆς γῆς.] Sc. ex illa, in qua habitabat. Fortassis vel nomen regionis omissum est, vel τὸ τῆς interpretandum per ταύτης i. e. ἐκείνης.

In verbis κατεδίκασε δὲ οὐκ ἐκείνους μόνον τῆς κακίας.] Bas. Ed. ἐκεῖν' μόνον. quid sit, ἐκεῖν, prorsus ignoro; Fortassis vel τοὺς ἐκεῖ. i. e. illos qui istuc degunt, vel ἐκείνους legendum. Interpres Sigism. Gelenius vertit: *non ejus solum seculi homines.*

In verbis: πρὸς σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ, τοιαύτην.] Forte delendum comma post Θεοῦ, ut sensus esse posset, si τοιαύτην referatur ad σωτηρίαν, hoc modo: *Ad tantam & talem conservationem sive salutem.*

Τετρώροφον] i. e. quatuor contignationum. Moses Gen. VI. 16. memorat tantum tres. Vel forte leg. Τριώροφον.

Αλλά τε τούτων ἑπταπλασίονα ἀριθμόν.] i. e. & quibusdam ex his septenarium usque numerum. Verterem: *Aliaque ex his, septuplo numero.* Bas. Ed. τῶν. Post τούτων comma pone, & in ἑπταπλασίονα subaudi κατὰ, numero distributivo, κατὰ εἴκοσι. i. e. viceni. κατὰ δύο. i. e. bini. Vel potius τὸ ἑπταπλασίονα numero plurali accipe, & verte: *septupla numero.* LXX. Genes. VII. 2. ἑπτὰ ἑπτὰ ἄρσεν καὶ θῆλυ. Interpr. Ed. Francof. *Et quidam ex his septenarium usque numerum*; sc. introductis.

Ος ἐκ Καΐνου τεκνοῦται] i. e. qui ex Kenan gignitur. LXX. dicunt Genes. V. 14. Καϊνᾶν. Interpr. Francof. *Ex Cainane.*

Εν μηνὶ δευτέρῳ, δίῳ μὲν ὑπὸ Μακεδόνων λεγομένῳ, μαρσουάνῃ δὲ ὑπὸ ἑβραίων·] Et quæ sequuntur, curatius perpendenda.

Τὴν δ' ἐπομβρίαν ἄρξασθαί φησιν ἑβδόμῃ τοῦ προκειμένου μηνὸς καὶ εἰκάδι.] LXX. Gen. VII. 11. Εν τῷ ἑξακοσιοςῷ ἔτει ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Νῶε τοῦ δευτέρου μηνὸς, ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνός. Hebræus Textus habet: בשבעה עשר יום. i. e. decima septima die; adeo ut differat a Josepho & LXX.

Χρόνος δὲ οὗτος ἀπὸ Αδάμου τοῦ πρώτου γεγονότος ἐτῶν ὑπῆρχε δισχιλίων ἑξακοσίων πεντήκοντα ἕξ. ἀναγέγραπται δὲ ὁ χρόνος ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις &c.] Chronologiæ ratio non recte confici potest ex sequenti ejus computatione annorum, licet ipse mox dicat in his verbis: ταῦτα συναγόμενα τὰ ἔτη τὸν προγεγραμμένον συμπληροῖ χρόνον. Verum fortassis Codex noster corruptus erit. Nec sine ratione, nam verba illa ὃς δώδεκα ζήσας ἔτη καὶ ἐνακόσια non possunt referri ad Enoschum, quia ille tantum 905. annos vixit, teste mox ipso Josepho in his: οὗτος ἐβίωσεν ἔτη πέντε πρὸς τοῖς ἐνακοσίοις; neque ad Sethum, quia obstat pronomen relativum, ὃς, quod non ad remotius sed proxime præcedens, si potest, referri debet verbum. Hoc licet fieret, nullus tamen heic

* Usus est Auctor Editione *Basiliensi.*

heic nexus foret cum sequentibus. Sethus cæteroquin revera quidem vixit 912. annos. Interpr. Ed. Francof. bis habet: *annis decem & nongentis*. In aliis differt multum ab hodierno textu.

Fortassis sic vel simili modo emendandum: ἐγέννησεν Ἔνωσον, δώδεκα ζήσας ἔτη κ̀ ἐνακόσια. ὅς sc. Enosch, Καινᾶ τῷ παιδὶ τὴν τῶ πραγμάτων &c. &c. Baf. Ed. sic habet: παραδίδωσι, τεκνώσας αὐτὸν περὶ ἑκατὸν κ̀ ἐνενηκοστὸν ἔτος. ὅτος ἐβίωσεν. &c.

Aliud corruptionis specimen videtur esse, quod non uti in reliquis factum est & necessario fieri deberet, memoretur annus Malaleelis, quo natus sit Jared.

Aliud specimen in his: ὅς . . . sc. Jared, ἐγέννησεν Ἔνωχον εἰς δύο κ̀ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς ἐνακοσίοις βιώσαντα,] quia si τὸ βιώσαντα hac forma ad Enochum relatum, uti Grammatica flagitat, illi applicari non possunt hi 962. anni, nam Enochus modo vixit 365. annos Genes. v. 23. Fortassis post Ἔνωχον comma ponendum, pro βιώσαντα legendum βιώσας, illudque referendum ad ὅς id est Jared, consentiente in his annis & ipso Mose Gen. v. 20

Ὁ υἱός] omisso suo nomine dicitur Mathusalem; quod cur factum, utrum per Josephum, an librarios, nescio. Post διαδέχεται pone comma.

Τά, ἔτος ζήσας πέντε κ̀ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς τριακοσίοις] refer ad Enochum; ut etiam sequentia arguunt.

Quid in his verbis, κ̀ ἔτος αὐτῷ γεγονώς,] (Baf Ed. αὐτῷ) τὸ, αὐτῷ sibi velit aut significet, ignoro. Delerem illud, si codices faveant. Nam Mathusalem natus annos 187. genuit Lamechum Genes. v. 23. juxta Hebr. Textum, non autem LXX.

Nescio quid hæc sibi velint: ἔτη γεγονότα δύο κ̀ ὀγδοήκοντα κ̀ ἑπτακόσια;] Nam Lamechi, ad quem ista referenda, integra ætas non fuit 782. annorum, sed 753. secundum LXX. aut 777. secundum Hebr. Text.

Nec hæc intelligo: ἄρξας ἐπὶ ἐπὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσι,] cur heic memorentur. S. Scriptura tale quid non memorat.

Male affectus & hic locus: ὁ Λαμέχω ἡγούμενος, δεύτερον κ̀ ὀγδοηκοστὸν ἔτος μῆνκος, ἐνακοσίοις ἔτεσιν ἦρξαὶ πραγμάτων.]

Lamechus non ex	LXX.	Hebr.	
natus annos	188.	182.	Genes. v. 28, 31.
genuit Noachum.			
Vixit.	753.	777.	

Ὡς μηνὶ ἑβδόμῳ] i. e. mense Septimo. Nisi ὡς heic abundet, nescio quid denotet.

Ἱσαμένε ἤ ἐβδόμη.] Differt hæc lectio a LXX. qui habent ἑβδόμῃ κ̀ εἰκάδι τῷ μηνός. Hebræus Textus dicit: septimo decimo die; Genes VIII. 4.

Ἀποβατήριον τ̃ τόπον τῦτον Ἀρμένιοι καλῦσι.] Accuratius examinandus hic locus.

Ἱερὸς ἀποτροπιασμός] i. e. amuleti vice; sc. ad averruncanda loca.

Ἐστιν ὑπὲρ τὴν Μινυάδα μέγα ὄρος κτ̃ τὴν Ἀρμενίαν, Βάρις λεγόμενον, &c.]

Εἰς τέλος ἀξέιν.] Baf. Ed. habet: εἰς τέλος ἄξειν.

Ὅσα τὴν μεθόριον χώραν ἔχει κ̀ φορβήν.] In his quid φορβή sit, ignoro.

Αἵματι αἷμα . . . ἐν τούτῳ γ̃ ἐστιν ἡ Ψυχή.] Sic & Levit. XVII. 11. & 14.

. . .] i. e. Interpres Gelenius habet: *mandant . . .* Pro . . . quod non valet, legendum est κ̀ vel simile quid. sic & Baf. Ed. habet.

. . .] sc. 600. annis; γ̃ ὁ μέγας ἐνιαυτὸς πληρῦται.

Considerand horum virorum nomina, Μανέθων, Βηρωσσός, Μῶχος, Εστιαῖος, Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος, Ἡσίοδος, Ἑκαταῖος, Ἑλλάνικος, Ἀκουσίλαος, Ἔφορος, Νικόλαος. Hi testantur, homines olim vixisse mille annos.

Ad Caput IV.

Ἑκατὸν ἔτεσιν ἔμπροσθεν τ̃ ἐπομβρίας γεγονότες] Moses dicit Genes. v. 32. eos natos anno 500. Noachi, diluvium vero fuisse 600. anno Noachi Genes VII. 11. ergo convenit Josepho. Certum igitur tres simul eodem progenitos anno. Nec obstat vers 10. cap. XI. Genes. quasi Sem biennio post natus esset. Frustra simile quid in Abraami natalibus quæritur. Genes. XI. 26 coll. cap. XII. 4. & Actor. VII. 4.

Καλεῖτ) συνναάρ.] In fine cap. h. σεναάρ. LXX. Σενάαρ. Baf. Ed. σενναάρ.

Ναβρώδης.] LXX. Νεβρώδ.

Ὡς ἡμῶν . . . χαμη] Sic & Baf. Ed. habet. Potius legerem: ὅς. Erat filius Chusi, filii Chami.

Σιβύλλα.]

In Editione Basil. Gr. 1544. Κεφάλαιον ς. incipit his verbis: Οὕτως ἠ μεμῆνσθαι ὁρῶν αὐτοῖς ὁ Θεός, &c.] desinit vero in hæc: Ὅσα ἀφ' αὐτῶν γεγονόσιν.]

Ad Caput VI.

Τὰς μὲ γ̃ νῦν ὑφ' Ἑλλήνων γαλάτας καλουμένας, γομαρεῖς ἤ λεγομένας γομαρεῖς ἔκτισε.] Josephum errare heic putat Cl. Bochartus, nisi Galatarum nomine Phrygas intellexerit, quorum sedem Galatæ invaserant, quapropter ipse potius existimat, terram Gomer esse Phrygiam, id est, τὴν Κατακεκαυμένην, sic dictam rationе partis illius, quæ velut fulmine tacta aut ignecœlesti ambusta tota videtur in cineres & carbones resoluta. Nam Hebræum בער inter cætera est consumere. Hæc Κατακεκαυμένη est pr. Phrygiæ portio circa Ægyptum & Mæandrum & urbem Philadelphiam. Illud etiam patere addit ex Etymologia Phrygiæ, nam derivatur ἀπὸ τ̃ φρύγειν, id est, torrere. Vide ipsius Phaleg. lib. III. cap. 8.

Θόβηλοι sive Ἴβηρες hi sunt Tibareni, qui Moschis tam vicini sunt, ut teste Strabone, partem Moschicæ regionis teneant, eam nempe, quam Plinius ponit ad Iberum fluvium, genti cognominem. De Moschis & Tibarenis hæc est Cl. Bocharti in Phaleg. Lib. III. cap. 12. sententia. sc. existimat ille, Moschos præter Moschicam proprie dictam occupasse quicquid est montium a Phasi usque ad Pontum Cappadocicum, atque inde esse, quod illi montes Moschicorum montium nomen eo usque integrum atque illibatum servant, ut videre est in Strabone & Ptolemæo. Atque eos statim excepisse Tibarenicas gentes ex Strabone colligitur, qui Tibareniam & Tibarenorum fines extendit usque ad Pharnaciam & Trapezuntem, Moschicosque & Colchicos montes: ita ut medii fuerint inter Trapezuntios & Armeniæ minoris incolas. Porro paulo post addit, Tibareniam esse partem Cappadociæ.

Μάζακα] olim dicta Cæsarea, Eusebea, & Maza; erat autem Metropolis Cappadociæ. Vide Stephan de Urbibus in V. Καισάρεια & Μάζακα.

Ἀσχανάξης sive Ῥηγῖνες] Ascenaz quid sit valde incertum, Josephus Rhegines i. e. ignotum per ignotius explicat; Ita de hoc loco testatur Cl. Bochartus.

Existimat ille, e terra Gomer i. e. Phrygia majore, colonos duce Ascenaz in minorem Troademque deductos ad Pontum usque se diffudisse, qui cum ex accolarum nomine diceretur Ascenaz, a Græcis paulum deflexa voce nominatus est Ἄξενος inhospitalis; & postmodum Εὔξενος in contrarium versa significatione ad vitandam δυσφημίαν. Vide illum in Phaleg. lib. III. cap. 9.

Θυγραμμαῖοι vel φρύγες.] Cl. Bochartis cit. lib. cap. 2. putat hos esse Cappadoces & Galatas.

Ἀλισαῖοι sive Αἰολεῖς.] Cl Bochartus cit. lib. cap. 4. putat Elisam esse Peloponnesum, in qua est Elis vetustissima & amplissima regio, cujus una pars ab Homero vocatur Alisium.

Θαρσεῖς aut Κιλίκες.] Cl. Bochartus cit. lib cap. 7. sentit Tarsis esse vel Hispaniam vel Hispaniæ partem, quam Tyrii maxime frequentabant.

Ταῦ ἀντὶ τ̃ θῆτα,] ut in ταρσὸς & θαρσὸς.

Χέθιμα sive Κύπρος.] Sententiam Josephi rejicit Cl. Bochartus, putatque כתים Cithim esse Italos. Vide cit. lib. cap. 5.

Notandum est, quod Josephus dicat, modo tres esse Javanis filios, nempe, Alisam, Tharsum, & Chetimum, cum Moses Genes. x. 4. memoret quatuor, sc. Elisam, Tarsin, Chittim, & Dodanim.

Τὰ γ̃ ὀνόματα διὰ τ̃ γραφὰς ὡς εὐπρεπὲς Ἑλλήνισαι πρὸς ἡδονὴν τ̃ ἐντευξομένων. ὁ γ̃ ἐπιχώριος ἡμῖν ὁ τοιῦτος αὐτῶν τύπος. ἀλλ' ἵν τε αὐτῶν σχῆμα κ̀ τελευτὴ μία. νῶχος γέτοι, νῶε καλεῖται. κ̀ τῦτον τ̃ τύπον ἐπὶ πάντος τηρεῖ σχήματος] Interpres Sigism. Gelenius plus habet, quam Græcus Textus, sc. hæc: *Adamus certe nobis Adam vocatur*.

Τῶν ὄρων.] Lege ὀρῶν i. e. montibus.

Αἰθίοπες . . . ἔτι κ̀ νῦν . . . χεθαῖοι καλῦνται.] Cum Josepho in hanc sententiam pedibus eunt, vulgatus Interpres, Philo, Eusebius, Hieronymus, Eustathius in Hexæmeron, auctor Chronici Alexandrini, & chorus Patrum universus, imo plerique Hebræorum & Græcorum. Verum Cl. Bochartus cum Jonathane existimat Chus & Chusæos esse Arabiam & Arabes. Vide eum lib. IV. cap. 2 Phaleg. Cl. Bocharti sententiam refellit cl. v. Albert. Vogtius in Miscell. Bibl. Hept. IV. loc. 2. ad Soph. III. 10. pag. 136. ——— 147. putatque per כושים intelligi debere non tantum eos, qui vulgo Æthiopes vocantur, sed & qui his vicini occiduum sinus Arabici littus memoratumque sæpius Isthmum incoluerunt.

Τῆς ἐπιχωρίας.] Lege. τῆς ἐπιχωρίας.

Μετέβαλε ἤ . . . νῦν ἐστιν αὐτῆς ὄνομα, . . . τ̃ μετοικήματ. . . , Λίβυς λεγόμενος.] Fortassis hic aliquid deest de nomine Libyæ. Nam τὸ μετέβαλε nescio qua ratione commode sit interpretandum, sive, *mutavit* sive *mutatum est*, nam neutrum huic loco convenire videtur.

Χαναάν & Ἰουδαία] Eadem. Sic & cap. VII. De sex Chusi filiis illorumque posteris a Josepho memoratis sic sentit Cl. Bochartus lib. IV. cap. 3. ex utroque Scæba Sabæos Josephus indiscriminatim deducit, id est, Meroïtanos; quippe Meroës nomen vetus asserit fuisse Saba. Tamen de Thuriera Sabæa intelligit Hieronymus. Cur iidem ex Chavila Gethulos, & ex Sabatha Astabarros derivarint, non puto aliam habuisse rationem, quam allusionem nominum, quæ tamen valde non remota. Pro Rhegma & Sabteca Josephus Rhomum & Sabactam scribit, & patres facit Rhomæorum & Sabactenorum, qui populi nusquam sunt. . . . . . Dedanis item posteros uterque locat in occidentali plaga Æthiopiæ. Sed pro Dedane & Dedanæis Judam & Judæos perperam scripsit Josephus. Paulo post hæc addit. Itaque his relictis, nos asserimus omnes Chusi filios, quos hic nominat Moses, habitasse circa mare Persicum, præter Nimrodum, quem Babylonem migrasse testatur Moses; hæc ille.

Σάβας, unde Σαβαῖοι. Εὐίλας, unde Εὐίλαιοι sive Γέτυλοι. Σαβάθης, unde Σαβαθηνοί sive Ἀσαβάρροι. Σαβάκτας, unde Σαβακτηνοί. Ῥᾶμος, unde Ῥαμαῖοι. Cujus filii Ἰούδας, unde Ἰουδαῖοι αἰθιοπικὸν ἔθνος, & Σαβαῖος, unde Σαβαῖοι.] Multum in his nominibus Josephus ab Hebræo Genes. x. 7. textu differt.

Καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται.] Sc. cap. 4.

Τῶν ἤ μισραίου παίδων ὀκτὼ γενομένων.] Moses Gen. x. 13. 14. modo septem memorat; si locus ille vers. 14. non sit corruptus, nam nulla convenientia videtur esse inter Chasluhim & Phulistim, certe non tanta, ut Phulistim a Casluhim essent aut

 di-

dicerentur. Josephus videtur ibi legisse: & Phulistim, ut sit filius Misraim, a quo Philistim populus. LXX. conveniunt cum Hebræo. Cl. Bochartus dicit Phulistim ortos esse ex Casluhim i. e. Colchis, & Caphthorim i. e. Cappadocibus IV. 32. De hoc loco Josephi sic sentit Cl. Bochartus lib. IV. cap. 25. Josephus (sc. in explicandis his populis) maluit nodum secare quam solvere. Et cum in aliis aliquid conetur, hic palam profitetur se uno solo excepto de iis populis nihil quidquam scire, nisi quod illorum urbes Æthiopico bello, de quo deinceps acturus est, subversæ & deletæ sunt. Et mox: Tantum Lector id meminerit, sex gentium destructionem, cujus Josephus Auctor est, tam esse commentitiam quam illud ipsum bellum, quo vult esse deletas; Nec cujusquam industriam remorari debere tam futilem assertionem. Hæc ille.

Αὐάθη ab accolis, Ἐπιφάνεια ab Macedonibus dicitur.]

Σῆμα τῷ τρίτῳ τ̃ νώχε υἱῶν.] Si tertius, ergo minimus, atqui Chamus tamen dicitur a Josepho paulo ante νεώτατος τ̃ παίδων.

Χαλδαῖοι sive Αρφαξαδαῖοι] Cl. Bochartus lib. II. cap. 4. Nam quod Josephus & alii volunt Chaldæos olim ab eo dictos Arphaxadæos merum somnium est. Putat autem ipse Arphaxad Assyriæ parti Arphaxitidi, quæ Ptolemæo Arrapachitis, indidisse nomen.

Lydorum vocabulum Cl. Bochartus lib. II. cap. 12. aliunde deducit.

Οὖρος,] Mosi dicitur חול Hul vel Ehul. Quænam heic convenientia? Cl. Bochartus lib. II. cap 9. suspicatur Otum scripsisse, nomen in fabulis notissimum, ut inde Otenem deduceret, quæ Armeniæ pars est inter Cyrum & Araxem.

Καὶ γέθερις βακτριανάς.] Cl. Bochartus lib. II. cap. XI. sic dicit. Fallor aut Syrus auctor aliquis scripserat Gether habitasse בגתרא Begethera, id est, in Gethera urbe vel regione, ubicunque tandem fuerit. Pro quo Josephus legit Bagtra vel Bactra, quasi de Bactris ageretur.

Μησαναῖοι sive πασίνε χάρακ.] Cl. Bochartus II. XI. Nihilo magis arridet Josephi sententia, qui pro Mas Mesam scribit, ut ab eo derivet Mesaneos populos prope Pasini castrum circa ostia Tigridis. Nempe ignorabat Mesanæos eosdem esse cum Mesenis seu incolis τ̃ Μεσήνης. Græco vocabulo ita dicitur regio interamna. Stephanus: Σπασίνε χάραξ, πόλις ἐν τῇ μέσῃ τ̃ Τίγρητ☉ Μεσήνη. Hæc ille.

Καὶ τ̃ πρὸς αὐτ̃ Συρίας τινά.] Cl. Bochartus lib. II. cap. 15. sic existimat: Itaque haud dubie Josephi locus in mendo cubat. Et pro Συρίας, vel ut legerunt Eusebius & Hieronymus Σηρίας aut Ιερίας rescribendum est Αρίας, ut hæc sit mens Josephi, habitasse filios Jectan a Cophene fluvio Indiæ, καὶ τ̃ πρὸς αὐτ̃ Αρίας τινὰ & *Ariæ quæ ad ipsum est loca quædam.* Aria nimirum Cophenem seu Cophetem amnem attingit, Aria inquam late sumta, prout præter Arios proprie dictos, Gedrosos etiam & Arachotas, & Paropamisadas complectitur. Probatque deinde, maximam partem populorum Asiæ deduci ex filiis Jectan, teste Eustathio Antiocheno in Hexæmero.

Ὧν ναχώρης υἱὸς τίκτεται.] Lege: ἕ, sc. σερέγε. nisi desit aliquid.

Ὃς δέκατ☉ μέν ἐστιν ἀπὸ νώχε, δευτέρῳ δ' ἔτει καὶ ἐννενηκοστῷ πρὸς διακοσίοις μετὰ τὴν ἐπομβρίαν ἐγένετο.] Si Terach sit decimus a Noacho post diluvium, necessario interserendus est Καϊνάν. Josephus dicit Terachum natum esse anno 292. sed Moses 320. si vero de Abraamo intelligit, ille natus est 70. Terachi, sive 390. adeoque scripsisse debuisset, τριακοσίοις, non διακοσίοις, & numerus 92. positus pro 90. in quo nulla difficultas.

Recte Josephus dicit Abraamum esse natum anno Terachi 70. cum & Moses idem dicat Genes. XI. 26.

Ναχώρης δὲ θάῤῥον, εἰκοστὸν αὐτὸς καὶ ἑκατοστὸν ἤδη γεγονὼς ἐγέννησε.] Moses dicit 29. & post natum Tharam vixisse 119. LXX. habent 179. & post 125.

Σερέγῳ δὲ ναχώρης τίκτεται περὶ ἔτ☉ δεύτερον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑκατοστόν.] Moses Gen. XI. 22. dicit 30. & post 200. LXX. vero 130. & post 200.

Ραγαῦς δὲ Σέρεγον ἔσχεν, ἔτη τριάκοντα γεγονὼς πρὸς τοῖς ἑκατὸν] Moses Gen. XI. 20. habet 32. & post 207. LXX. vero, 132. & post 207.

Ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἔτεσι καὶ ραγαῦν φάλεγ☉ ἔσχεν.] Id est, 130. sic & LXX. Moses habet 30. Gen. XI. 18.

Ἕβερ☉ δὲ τετάρτῳ καὶ τριακοστῷ πρὸς τοῖς ἑκατὸν γίνεται φάλεγον.] Sic & LXX. Moses vero habet 34. Genes. XI. 16.

Γεννηθεὶς αὐτὸς ὑπὸ σέλε, Ἕβερ☉ τριακοστὸν ἔτ☉ ἔχοντ☉ καὶ ἑκατοστόν.] Sic & LXX. Moses autem 30.

Ὃν sc. Σέλαν, Αρφαξάδης, ἐτέκνωσε καὶ πέμπτον καὶ τριακοστὸν ἔτ☉ πρὸς τοῖς ἑκατὸν.] Moses Gen. XI. 12. habet 35. LXX. conveniunt cum Josepho in numero annorum, sed addunt, natum iis esse Cainan, non vero Selam. Quid de Cainane sit, fusius dispiciendum

Σήμα δὲ υἱὸς Αρφαξάδης ἦν, μετὰ ἔτη δώδεκα τ̃ ἐπομβρίας γενόμεν☉.] Moses & LXX. dicunt, Arphaxadem natum esse anno secundo post diluvium. Gen. XI. 10.

Γαμεῖ δὲ τὰς ἀδελφιδᾶς.] De Milcha testatur Moses Gen. XI. 29. quod sit filia Haranis, fratris Nachoris. & de Sara Abraam, quod ἀδελφὴ sua sit Genes. XX. 2. 12. Quæ Iisca Genes. XI. 29. sit, sive eadem cum Sara, sive non, ignoro. Vide infra ad cap. XIX.

Θάῤῥε δὲ μισήσαντ☉ τὴν Χαλδαίαν διὰ τὸ ἀράνε πένθ☉.] Moses de eo nil refert; Stephanus vero in Actis cap. VII. 2. 3. dicit, Abraamum Dei jussu evocatum & egressum esse ex Ure Chaldæorum, h. e. antequam habitaret in Charrane.

Χαῤῥάν.] LXX. Χαῤῥάν. Vide Cl. Bochart. Phaleg. lib. II. cap. 14. sic & infra hoc eod. lib. cap. 19.

Μεθ' ἂν sc. μωϋσεῶ, ὅρ☉ ἦν τ̃ ζῆν ἑκατὸν ἔτη πρὸς τοῖς εἴκοσι ταχθὲν ὁρίσαντ☉ τ̃ θεῦ, ὅσα καὶ μωϋσεῖ συνέβη βιῶναι.] Duplici modo heic Josephus contrariatur Historiæ Sacræ; 1. Genes. VI. 3. dicitur, Deum jam tum ante Diluvium contraxisse hominum ætatem in 120. annos; adeoque 2. falsum est, post tempora Mosis vel cum ipso Mose hoc incepisse & quidem ex instituto Dei, cujus nusquam ulla mentio.

In nominibus filiorum Nachoris a Josepho paulolum differunt LXX. Genes. XXII. 21 —— 24.

Ad Caput VII.

Lotum Aranis filium dicit esse fratrem Saræ, quo ipso probatur Abraami sororem hanc Saram non esse. Idem ipse Abraamus sic etiam testatur Genes. XX. 12. Sic & ipse Josephus mox cap. XII. & cap. XIX. dicitur filia Aranis. ibi vide quæ notata.

Καταλείπει τὴν Χαλδαίαν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε γεγονὼς ἔτη.] Mirum est Josephum heic dicere, quod Abraamus ex Charrane discedens reliquerit Chaldæam, cum eum jam ante illam reliquisse cum Patre suo testetur ipse Josephus, quando ex Ur abierit, cumque Josephus Ur adscribat Chaldææ, Charranem vero Mesopotamiæ, adeoque ipse ostendat Chaldæam diversam esse a Mesopotamia; verba ejus hæc sunt capite præcedenti: Θάῤῥε δὲ μισήσαντ☉ τὴν Χαλδαίαν διὰ τὸ Αράνε πένθος, μετοικίζονται πάντες εἰς Χαῤῥὰν τ̃ Μεσοποταμίας. Stephanus πρωτομάρτυς in Act. Apost. cap. VII. 2. 4. sentit Mesopotamiam & Chaldæam esse unam eandemque regionem, cui adscribit Ur, nam ita dicitur v. 2. ὁ Θεὸς τ̃ δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Αβραὰμ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαῤῥάν. & ℣. 4. Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν Χαῤῥάν. Ad quem locum vide quæ notavit Car. Mar. Du Veil.

Κελεύσαντ☉ Θεῦ.] Stephanus adscribit isti tempori, quo Ure degebat. Actor. VII 2. Moses cum Stephano sentire videtur Genes. XII. 1. si verba sic vertantur: *Deus dixerat,* in tempore sc. plusquam perfecto, ut ajunt; quasi respiceret ad præterita, non futura. Ceteroqui bene ipsi convenit cum Josepho.

Ad Caput VIII.

Quæ de causa, ob quam Abraamus in Ægyptum profectus esset, referuntur, non conveniunt omnia cum Mose, qui solam famis mentionem facit Genes. XII. 10.

Φαραώθης.] LXX. Φαραώ.

De Arithmetica & Astronomia ab Chaldæis orta, per Abraamum Ægyptiis tradita, & dein ad Græcos perlata vide.

Ναβρώ.] LXX. Χεβρὼμ Genes. XIII. 18. De Tani vide Psalm. LXXVIII. 12.

Chebronem septem annis ante Tanin conditam esse præter Josephum testatur Moses Numeror. XIII. 22. ἐκ ἀπόθεν τ̃ Σοδομιτῶν πόλεως. LXX. vero Genes. XIII. 12. Λὼτ δὲ κατῴκησεν ἐν πόλει τ̃ περιχώρων, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν Σοδόμοις. Vide Hebræum Textum.

Ad Caput IX.

Βάλλας, Βαρσᾶς, Σενάβαρ☉, καὶ Συμόβαρ☉, ὅτε βαλέν.] LXX. ita Genes. XIV. 1. vocant: Βαλλὰ, Βαρσὰ, Σενναὰρ, Συμοβὸρ, Βαλακ. Hoc ultimum est nomen urbis sc. Zoar, non Regis. Aliter paulo Hebræus Textus. Corruptus heic Josephus in his ὅτε βαλὲν. Fortassis Βαλὰκ erit.

De duplici prælio ab Assyriis commisso cum Sodomitis non memorat Moses, neque de tributo iis imposito. Alios tamen populos in expeditione Kedor-Laomor fusos victosque, antequam cæderentur Sodomitæ, refert Genes. XIV. 5. 6. 7.

Μαφοδὰ, Αμόχε, Χοδολλογομόρε, Θαργάλε.] LXX. sic eos vocant Χοδολλογομὸρ, Θαργάλ, Αμαρφὰλ, Αριώχ.

Τὰς τ̃ γιγάντων ἀπογόνες.] Lege: ἀπογόνες. LXX. Gen. XIV. 5. inter cæsos ante Sodomitas referunt γίγαντας τὰς ἐν Ασταρώθ.

Φρέατα ἀσφάλτε.] LXX. Gen. XIV. 3. ἐπὶ τὴν φάραγγα τὴν ἀλυκὴν· αὕτη ἡ θάλασσα τ̃ ἁλῶν. & ℣. 10. ἡ δὲ κοιλὰς ἁλυκὴ φρέατα ἀσφάλτε.

Σὺν οἷς καὶ λῶτος ἦγετο τοῖς σοδομίταις σύμμαχος ἐληλυθώς.] Hoc Moses non refert. Vide Gen. XIV. 12.

Ad Caput XI.

Ἐπὶ πεσών.] Lege: ἐπιπεσών, i. e. aggressus, invadens.

De Dane, altero Jordanis fonte, vide.

De modo, quo cæsi sint Assyrii, nihil habet Moses.

Σωβά.] LXX. χοβά. Gen. XIV. 15.

De Τελσὶ φίλοις nihil Moses, nisi Josephus velit ℣. 13. 24.

Πεδίον βασιλικὸν est κοιλὰς τ̃ Σαβὲ. Gen. XIV. 17.

Σημαίνει δὲ τῦτο βασιλεὺς δίκαιος. Hebr. VII. 2. dicitur βασιλεὺς δικαιοσύνης.

Quid αὐτ̃ in his, διὰ ταύτην αὐτ̃ τὴν αἰτίαν.

Σόλυμα.] Sive Ιερεσόλυμα.

Τῷ Αβράμε ἐρωτῶ.] Non dicit hoc Moses Genes. XIV. 18.

Τὴν δεκάτην τ̃ λείας.] Hebr. VII. 4. sic dicitur: ᾧ καὶ δεκάτην Αβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τ̃ ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. Ubi ἀκροθίνια non sunt primitiæ frugum, uti Crispinus in Lexico suo vult, sed manubiæ, spolia, uti apud Herodotum, & Thucydidem notante Stephano in Thesauro; sed quid Stephano sint primitiæ manubiarum pro ἀκροθίνια, vix capio.

Ἐσχὼλ, ἔννηρος, μαβρῆς.] LXX. Genes. XIV. 24. habent: Ἐσχὼλ, Αὐνάν, Μαμβρῆ.

Josephus heic innuere videtur, quod ea quæ Genes. XV. 1. &c. narrantur, accipienda sint, quasi Deus Abraamo ibi mercedem promitteret, propter res bene gestas contra Assyrios.

De Abraami habitatione περὶ τὴν Ὠγύγην καλεμένην δρῦν, nihil Moses.

Σάῤῥα Θεῷ κελεύσαντος.] De quo nihil Moses Gen. XVI. 1. 2.
Παιδοποιητομένῳ.] Forte μὴν sc. Sara; vel μόνος sc. Abraam.
Πρὸς τὴς δεσπότας.] Quis præter Abraamum? Sara utrique δέσποινα ipsi mox Josepho. Lege itaque: πρὸς τ̄ δεσπότίω.

Ad Caput XI.

Καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας ἐκτρέπεσθ.] Sigisim. Gelenius sic vertit. *denique mutuis etiam libidinibus sese incestabant.* Intelligit scilicet turpissimum illud & nequissimum Sodomiæ crimen. Verum ex Græcis verbis hoc elici posse non videtur, cum ex vi stationum ita interpretanda sint: *& evitare mutuas conversationes.*

Τρεῖς ἀγέλους.] Græci LXX. Interppr. Genes. XVIII. 2. τρεῖς ἄνδρες habent; quorum duos tamen XIX. 1. vocant δύο ἀγέλοι. Quidam heic S. S Trinitatis tres personas intelligendas esse putant; sed non recte, cum fuerint revera ἄγγελοι, explicante ipso Apostolo ad Hebræos cap. XIII. 2. Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους.
Αὐλῆς.] LXX. σκηνῆς. Gen. XVIII. 1.
Μόσχον.] LXX. ἁπαλὸν μοσχάριον. Gen. XVIII. 7.
Μηδένα εἶναι τ̄ σοδομιτῶν ἀγαθὸν.] Atqui tamen Lotus erat bonus, cui propterea Deus etiam pepercit. Sed locutio bona, si maxima pro parte accipiatur, & ne uno fere excepto. Ejusmodi plura.
Οἱ δὲ ἄγγελοι.] duo fuerunt, non plures. Verum pluralis numerus sæpe pro duali sumitur.
Καὶ τὰς θυγατέρας, δύο δὲ ἦσαν ἔτι παρθένοι, ἀναλαβών.] Sic & Hebræus Textus. Sic & LXX. Genes. XIX. 8. εἰσὶ δέ μοι δύο θυγατέρες, αἳ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα. Atqui tamen Genes. XIX. 14. dicitur ויצא לוט וידבר אל חתניו לקחי בנתיו. LXX. sic vertunt: Ἐξῆλθε δὲ Λὼτ, καὶ ἐλάλησε πρὸς τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ. Quomodo hæc difficultas tollenda? dubito, utrum hoc, ut vertam: *Sponsos ducturos filias suas*; nam חתן etiam sponsus est, ubi Psalm. XIX. 6 ubi LXX. ℣. 5. habent νυμφίος. Et Jesa. LXII 5. ubi & LXX. νύμφιος. Sic est alibi. לקחי quod est præteritum, pro futuro accipiendum esset. An vero dicam illos generos cum filiabus matrimonio conjunctos esse, sed nondum cum illis rem habuisse; ubi de Josepho, qui dicitur Matth. 1. 24. παρειληφέναι. i. e. in matrimonium legitimum duxisse Mariam, atque non ante, sed demum post natum Christum γινώσκειν αὐτίω, sive rem cum illa habuisse. Qua ratione & Lothi filiæ, licet essent ductæ, commode dicerentur, αἳ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα. Verum tamen a Josepho dicuntur παρθένοι, qua voce innuitur illa nondum conjugii vinculo copulatas esse cum viris. Regeri potest, παρθένος etiam esse, quæ, licet nuptæ, nondum virginitatis jure destitutæ, sive defloratæ sint. Sic Maria dicitur παρθένος. Sic & Sirachid. XV. 2. γυνὴ παρθενίας talis appellatur. Sed hæc omnia curatius examinanda.
Ἱστόρηκα δ' αὐτίω.] Sc. in Historia belli Judaici, cujus paulo ante meminit. Vide lib. V. cap. 5. de Bell. Jud.
Διαφεύγει ——— εἰς βραχὺ χωρίον καθάχων, περιγραφὲν ὑπὸ τ̄ πυρὸς.] Locus procul dubio corruptus. Quid enim illud κατάχων i. e. occupans, nisi addendum τὸ vel τοῦτο; id est, occupans illud circumquaque cinctum ab igne.
Ζωὼρ.] Est צער LXX. Σηγωρ Gen. XIX. 22. 23.
Μωάβ.] i. e. ἀπὸ πατρὸς. LXX. Gen. XIX. 37. Μωὰβ i. e. ἐκ τ̄ πατρὸς μου. Ἀμμανος i. e. γένους υἱὸς. LXX. ℣. 38 Ἀμμὰν i. e. υἱὸς γένους μου. In Textu Hebræo non est tale quid.
Moabitæ & Ammonitæ sunt in Coele Syria ex mente Josephi.

Ad Caput XII.

Βασιλέα τ̄ ἐπιχωρίων.] LXX. Gen. XX. 2. dicunt Βασιλεὺς Γεράρων.
Ἔλεγε μηδ' ἂν ἐρεχθῆναι τίω ἀρχίω.] Lege: αὐτίω.
Βηρσουβαι] i e. ὅρκιον φρέαρ. LXX. Φρέαρ ὁρκισμοῦ vel ὅρκου. Gen. XXI. 14, 31, 33.
Μετ' ὀγδόίω ἡμέραν.] LXX. Gen. XXI. 4. τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. Octavus dies erat, quo circumcidendi erant Judæi, ut patet ex Levit. XII. 2, 3. adeoque non post octavum, ut sequeretur ex Josephi verbis; nam μετὰ denotat *post*. Conveniret ille cum Luca in Euang. cap. II. 21. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τ̄ περιτεμεῖν τὸ παιδίον. Vide Bynæum de Natali Christi.
Ἀραβες δὲ μετὰ ἔτ@ τρισκαιδέκατον.] Locus hic corruptus, nam nullus in eo sensus.
Ἐπὶ τ̄.] Lege: τῇ.
Τῆς ἡγεμονίας.] Moses dicit, in hæreditatis legem. Vide Genes. XXI. 10.
Εἰς ἀποικίαν ἐκπέμπειν] Proprie est in coloniam mittere, velut colonum. Simpliciter ἀπεσταλκέναι αὐτίω dicitur Abraamus a LXX. Genes. XXI. 14.
Ὁ Θεὸς ἠρέσκετο.] i. e. Deus acquiescebat, delectabatur.
Καὶ συμβαλοῦσα ποιμέσι, διὰ τίω ἐξ αὐτῶν ἐπιμέλειαν, διαφεύγει τὰς ταλαιπωρίας.] Hæc non referuntur in Sacra Scriptura. Vide Genes. XXI. 19, 20, 21.
Αὐτη] Sc. Hagar. Forte legendum: Αγαρ.
Josephus: Ναβαιώθης.] LXX. Ναβαιὼθ. Joseph. Κήδαρος.] LXX. Gen. XXV. 13 --- 15. Κηδάρ. Jos. Ἀβδέηλ@] LXX. Ναβδεήλ.
Jos. Ἠδουμᾶς.] LXX. Δουμά. Jos. Μάσαμ@. LXX. Μασσάμ.
Jos. Μαίμασ@.] LXX. Μασμά. Jos. Μάσμη@.] LXX. Μασσῆ.
Jos. Χόδαμας.] LXX. Χοδδὰν. Jos. Θεμανός.] LXX. Θαιμὰν
Jos. Ἰέτουρ@.] LXX. Ἰετουρ. Jos. Νάφαισ@.] LXX. Ναφὲς.
Jos. Κάλμασ@.] LXX. Κεδμά.

Οὗτοι πᾶσαν τίω ἀπ' Εὐφράτου καὶ κατέσχον πρὸς τίω ἐρυθρὰν θάλασσαν καθήκουσι, ναβατηνίω τίω χώραν ὀνομάσαντες. εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ τ̄ Ἀράβων ἔθν@ &c.] LXX. Genes. XXV. 18. sic habent: Κατῴκησε δὲ ἀπὸ Εὐιλὰτ ἕως Σοὺρ, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον Αἰγύπτου, ἕως ἐλθεῖν πρὸς Ἀσσυρίους. &c. &c. &c.

Ad Caput XIII.

Διαβτειραν.] Distingue & lege: διὰ τειραν.
Καὶ τὰ πρὸς ἱερουργίαν ἐπισάξας ὄνῳ.] LXX. habent Genes. XXII. 3. Ἀναστὰς δὲ Ἀβραὰμ τὸ πρωὶ, ἐπέσαξε τίω ὄνον αὐτοῦ.
Εἰς τὸ ὄρ@] sc. μωριον, ἐφ' ὃ τὸ ἱερὸν Δαβίδης ὁ βασιλεὺς ὕστερον ἱδρύε.). Nusquam quod scio legitur in S. S. Davidem exstruxisse Templum in monte Moria; verum hoc constat, Solomonem Templum exstruxisse in illo monte, sc. ex 2 Chron. III. 1. David quidem animo illud facere destinaverat, verum à Deo per Nathanem impeditus fuit. 2 Sam. VII. 5. 17. Joseph. VIII. 2. adeoque Josephum heic errasse putem, vel codicem hunc esse corruptum.
מוריה] Moria nomen hoc non tantum huic monti proprium fuit, sed omni Montano, quod circumcirca hunc montem locatum fuit, nam מורה ab Aquila per καταφανῆ, a LXX. Gen. XXII. 2. per τίω γῆν τίω ὑψηλίω, redditur. descendit autem a ראה videre. Cæterum cum mons Zion, Acra, cæterique montes vicini æque fuerint excelsi, & natura excelsiores, quam mons Moria, non est dubium, quin hoc nomen ad illos montes etiam spectavit, qui valde conspicui fuerunt. Omne igitur hoc Montanum (nam & τὸ הר eo significatu frequenter gaudet) vocatum, est ארץ המוריה terra Moriæ, & conjunctim sumtum est. Vide Camp. Vitringæ Observat. Sacr.
Πέμπτον τε καὶ εἰκοστὸν ἔτ@ ἄγοντος] Sc. ἰσάκου. Hoc non memoratur Genes. XXII.
Τοῦ δὲ Ισακου ——— τόν τε βωμὸν κατασκευάζοντ@.] Genes. XXII. 9. καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Ἀβραὰμ τὸ θυσιαστήριον. Igitur Moses & Josephus differunt in ædificatore altaris.
Ανθρώπους.] Lege: ἀνθρώποις.
Καθίζοντ@.] Lege: καθίζοντ@.
Κριὸν ἐξ ἀφανοῦς παρήγαγεν.] Hebr. Text. Genes. XXII. 13. והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וגו *& ecce arietem post tergum inter vepres hærentem cornibus suis*. LXX. καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς κατεχόμενος ἐν φυτῷ, Σαβὲκ τ̄ κεράτων. Jonathan: בחרישותא ἐν ὑλήματι *inter frutices*. Onkelos: באילנא in Arbore. Syrus: בסובכתא *in Ramis*. Arabs: in Ramis Arborum. Aquila: ἐν συσχισμῷ; *in condenso* sc. arborum.

Ad Caput XIV.

Καὶ τὰ μνημεῖα Ἀβραμός τε καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ταύτη κατεσκευάσαντο.] Vide Actor. cap. VII. 16. Genes. XLIX. 30. 31. 32. & cap. L. 13.

Ad Caput XV.

Χατούραν.] LXX. Χεττούραν. Gen. XXV. 1.
Ζεμβράνης.] LXX. τ̄ Ζομβρᾶν. Ιαζάρης] LXX. τ̄ Ιεξὰν. Μαδάνης.] LXX. τ̄ Μαδὰλ. Μαδιάνης.] LXX. τ̄ Μαδιὰμ. Ἀσούβακος.] LXX. τ̄ Ιεσβὼκ. Σοῦος.] LXX. τ̄ Σωὲ.
Καὶ τοῦ μὲν, σαβακάνης γίνεται καὶ δαδάνης.] LXX. sic ℣. 3. capcit Gen. habent: Ιεξὰν δὲ ἐγέννησε τ̄ Σαβὰ, καὶ τ̄ Δεδάν. Differunt igitur Josephus & LXX. in patre horum filiorum, utrum Suus, an Jectan fuerit.
Τούτου δὲ,] Sc. Δαδάνου, λατούσιμος, ἄσουρος, λουοῦρος. LXX. Υἱοὶ δὲ Δεδὰν Ἀσσουριεὶμ, καὶ Λατουσιεὶμ, καὶ Λαωμιείμ.
Μαδάνου δὲ, ἠφᾶς, ὤφρης, ἄνωχος, ἔβιδας, ἐλδᾶς.] Sic ℣. 4. habent LXX: Υἱοὶ δὲ Μαδιαμ Γεφαρ, καὶ Ἀφεὶρ, καὶ Ενωχ, καὶ Ἀβειδὰ, καὶ Ελδαγά.
Ab his dicitur Τρωγλοδύτις καὶ εὐδαίμων Ἀραβία occupata. Quod curatius considerandum. Vide Genes. XXV. 6.
Ἀφρικα.] Appellata ab ὤφρης.
Ἀλέξανδρος ὁ πολυΐστωρ.] Quis aut qualis sit.
Κλεόδημος sive Μαλχὸς.] Quis aut qualis.
De συρείμ.] Unde Ἀσσυρία; atque Αφρα & Ιάφρος, unde Aφρα & Ἀφρικα; nec non de Ο@ρα uxore Herculis ejusque filio Διόδωρος, ac illius Sophon, a quo barbari Σοφάκες, ulterius inquirendum.

Ad Caput XVI.

Ισάκω δὲ περὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος γεγονότι,] Sic & Genes. XXV. 20.
Ρεβέκκαν ναχώρου παιδὸς θυγατέρα τ̄ ἀδελφοῦ.] Locus manifeste corruptus, nam nullus in eo sensus, quocumque modo explices, sive θυγατέρα per neptem, quod falsum; sive τ̄ ἀδελφοῦ referas ad Ναχώρου, quod ἀδύνατον. Procul omni dubio legendum; τ̄ Βαθουὴλ, qui erat pater Rebeccæ, filius sive παῖς Nachoris. Vide Genes. XXIV. 15. 24. 47. sic & mox ipse Josephus, & cap. 19. Locus recte se habet; legendum & construendum est sic: Ρεβέκκαν θυγατέρα παιδὸς Ναχώρου τ̄ ἀδελφοῦ, id est, Rebeccam filiam filii, (qui erat Bethuel) Nachoris fratris sc. Abraami, nam Nachor erat filius Terachi.
De modo aliquem sibi devinciendi vide Gen. XXIV. 1, 2, 3 -- 9.
Εἰς πόλιν ἀφικνεῖται χάῤῥαν:] LXX. Genes. XXIV. 10. habent: καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη εἰς τίω Μεσοποταμίαν εἰς τίω πόλιν Ναχώρ.
Εἰς τοῖς προαστείοις.] LXX. ἔξω τ̄ πόλεως παρὰ τὸ φρέαρ τ̄ ὕδατος.
Καὶ προκομίσας ὁρμισκόν τε καί τινας κόσμους, ὡς εὐπρεπεῖς φορεῖν παρθένοις.] LXX. Genes. XXIV. 22. habent: ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος ἐνώτια χρυσᾶ ἀνὰ δραχμὴν ὁλκῆς, καὶ δύο ψέλλια ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς, δέκα χρυσῶν ὁλκὴ αὐτῶν.

Na-

Nachor erat frater Abraami ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος. De eo nihil Moses ait, aut negat.

Οἱ γὰρ ἐκ τῆς χαιτούρας εἰς τὰς ἀποικίας ἐξεληλύθησαν.] Verba hæc heic prorsus ἀπροσδιόνυσα sunt: Fortasse referenda sunt post illa hujus capitis: τοὺς βαρβάρους σοφάκας λέγεσθαι.

Ad Caput XVIII.

Ισάκῳ δὲ μετὰ τὴν Αβράμου τελευτὴν ἐκύει τὸ γύναιον.] Erroris heic Josephus accusandus est, nam Isaaco, nato annos sexaginta hi nati sunt filii Gen. xxv. 26. ille Isaaci annus incidit in annum Abraami centesimum sexagesimum, nam centesimus Abraami annus erat natalis Isaaci Genes. xxi. 5. & ipso Josepho teste supra cap 12. Abraamus autem mortuus est anno ætatis centesimo septuagesimo quinto Genes. xxv. 7. & ipso iterum Josepho teste superiori cap. 17. Itaque Rebecca uterum non gessit, aut peperit Esavum & Jacobum post mortem Abraami, sed decem quidem annis ante.

Ησαῦ λεγόμενον κατ' ἐπωνυμίαν τῆς τριχώσεως.] LXX. Genes. xxv. 25. ὅλος, ὡσεὶ δορὰ, δασύς· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ησαῦ.

Εβραῖοι γὰρ τὸ σήειρον, τρίχωμα λέγουσιν.] Vocabulum σήειρος videtur esse Hebraïcum שֵׂעָר quod notat pilum, τρίχα, reperiturque Gen. xxv. 25. ubi אדרת שער, chlamys villosa, pilosa. Verum quomodo שֵׂעָר, sive σηεῖρος convenit cum עשׂו, Esavi nomine, ἠσαῦ, Ego certe non video. Quid & unde illud, & qua ratione inde deducitur?

Ροοβὼθ &c. εὐρύχωρον ἀποσημαίνει τὸ ὄνομα.] LXX. Genes. xxvi. 22. καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Εὐρυχωρία. Hebr. Text. רחובות.

Εχθραν] dicitur Hebr. עשק.

Εσκον: μάχην.] LXX. Αδικία. Hebr. עשק.

Σόενναν ἔχθραν.] LXX. Εχθρία Hebr. שטנה.

Τεσσαράκοντα γεγονὼς ἔτη.] Vide Genes. xxvi. 34. γαμεῖ ἄδαν τὴν ἤλωνος, καὶ ἀλιβάμην τὴν ἐσεβέωνος. LXX. Genes. xxvi. 34. Ην δὲ Ησαῦ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ἔλαβε γυναῖκα Ιουδὶθ, θυγατέρα Βεὼχ τοῦ χετταίου, καὶ τὴν Βασεμὰθ, θυγατέρα Ελὼν χετταίου. Genes. xxxvi. 2. Ησαῦ δὲ ἔλαβε τὰς γυναῖκας ἑαυτῷ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν χαναναίων· τὴν Αδὰ, θυγατέρα Αἰλὼμ τοῦ χετταίου· καὶ τὴν ὀλιβεμὰ, θυγατέρα Ανὰ τοῦ υἱοῦ Σεβεγὼν τοῦ Εὐαίου. & ℣. 3. καὶ τὴν Βασεμὰθ, θυγατέρα Ισμαὴλ, ἀδελφὴν Ναβαιώθ.

Τὰ γὰρ ἄλλα πάντα ὢν ὅμοιος, διὰ τὸ εἶναι δίδυμος, τούτῳ μόνῳ διέφερεν.] LXX. Genes. xxvii. 22. 23. Ηγγισε δὲ Ιακὼβ πρὸς Ισαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ. καὶ ἐψηλάφησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν, Η μὲν φωνὴ, φωνὴ Ιακὼβ· αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες Ησαῦ. Καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτὸν· ἦσαν γὰρ αἱ χεῖρες αὐτοῦ, ὡς αἱ χεῖρες Ησαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δασεῖαι. καὶ εὐλόγησεν αὐτόν. Ipse Josephus.

Ad Caput XIX.

Καὶ δι' αὐτῆς ὄψεις καλούσας, σεμνότερον ἢ κατ' ἀνθρώπου φύσιν ἐχούσας.] Genes. xxviii. והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו LXX. vero sic habent: καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῇ.

Καὶ ποιήσασθαι τοιούτους λόγους.] Genes. xxviii. 13 —— 15. ubi aliter referuntur verba Jehovæ ad Jacobum.

Ελαυνόμενον ὑπὸ τῶν συγγενῶν.] Sc. Abraamum. Hoc nusquam legitur in historia Abraami.

Βηθὴλ . . . σημαίνει δὲ τοῦτο θείαν ἑστίαν κατὰ τὴν τῶν ἑλλήνων γλῶτταν.] Genes. xxviii. 18. ויקרא את־שם־המקום ההוא בית־אל LXX. vero sic: Καὶ ἐκάλεσε το ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, οἶκος Θεοῦ.

Τῆς ἀῤῥάνου σάῤῥας.] Ubi hoc memoratur? Certe non in sacro Codice; in eo enim Genes. xx. 12. וגם־אמנה אחתי בת־אבי הוא אך לא בת־אמי ותהי־לי לאשה. LXX. vero sic habent: Καὶ γὰρ ἀληθῶς ἀδελφή μου ἐστὶν ἐκ πατρὸς, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρός· ἐγενήθη μοι εἰς γυναῖκα. Hæc Sara supra cap. 7. dicitur ἀδελφιδὴ Abraami. Et cap. 12 Soror Loti, filii Aranis. Nam אח ἀδελφὸς & אחת ἀδελφὴ respectu ad patruum aut avunculum, materteram aut amitam habito, notat filium vel filiam ex fratre aut sorore. Sic Lot respectu ad Abraamum patruum suum, cum sit filius Aranis, fratris Abraami, appellatur ab ipso אחיך frater suus. LXX. ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ. Genes. xiv. 14. 16. & mox hoc eod. cap. 19. πᾶσι τε γὰρ ἡμῖν ἀδελφοὶ τυγχάνουσι. Sic etiam Jacob a Rachele dicitur ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς αὐτῆς Gen. xxix. 12. & respectu ad Labanem avunculum, cum ipse sit filius Rebeccæ, sororis Labanis, appellatur ab ipso Labane אחי frater meus LXX. ἀδελφός μου. Sic & Sara respectu ad patruum Abraamum, cum filia sit Aranis, fratris Abraami, appellatur ἀδελφὴ, אחותי soror mea. verum enim vero licet hæc speciose dici possent, tamen nullus dubito, Saram fuisse sororem ὁμοπάτριον Abraami, nam illa ipsa expresse ab ipso Abraamo dicitur בת־אבי filia patris mei, non vero בת־אמי, filia matris meæ; adeoque sequitur, Saram esse filiam Terachi (hic pater Abraami erat) non vero Haranis, qui frater Abraami erat; quin imo Josephum errare, quando dicit illam esse ἀδελφιδὴν Abraami, cap. 7. illius ἀδελφὸν esse Lotum. filium Haranis cap. 8. eam esse παῖδα ἀδελφοῦ i. e. fratris Abraami, qui erat Haran cap. 12. & heic τὴν ἀῤῥάνου σάῤῥαν. Sed hæc jam sufficiunt.

F I N I S

JOANNIS SIBRANDÆ NOTULARUM POSTUMARUM IN LIBRUM PRIMUM FLAVII JOSEPHI ANTIQUITATUM JUDAICARUM.

TABE

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ,

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO SECUNDO
HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ
HÆC CONTINENTUR.

α'. [a] ΩΣ Ἠσαῦος καὶ Ἰάκωβος, Ἰσάκου παῖδες ὄντες, [b] διείλοντο τὴν οἴκησιν· καὶ Ἠσαῦος μὲν τὴν Ἰδουμαίαν κατέσχεν, Ἰάκωβος δὲ τὴν Χαναναίαν.

β'. Ὡς [c] Ἰώσηπος, ὁ νεώτατος τῶν Ἰακώβου παίδων, ὀνειράτων αὐτῷ προδεικνυόντων τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐφθονήθη.

γ'. Ὡς αὐτὸς οὗτος, εἰς Αἴγυπτον πραθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος, καὶ γενόμενος ἐπίσημος ἐκεῖ καὶ λαμπρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἔσχεν ὑποχειρίους.

δ'. Ἡ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς γενεᾶς πάσης πρὸς αὐτὸν μετάβασις, διὰ [d] τὸν γενόμενον λιμόν.

ε'. Ὅσα τοῖς Ἑβραίοις ἐν Αἰγύπτῳ συνέβη κακοπαθοῦσιν [e] ἐπ' ἔτη τετρακόσια.

ς'. [f] Ἡ Μωϋσέως γένησις καὶ ἀνατροφή.

ζ'. [g] Ὡς Μωϋσέως ἡγουμένου τὴν Αἴγυπτον ἐξέλιπον Ἑβραῖοι· καὶ ἡ θάλασσα αὐτοῖς, διωκομένοις ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἀνακοπεῖσα [h] φυγεῖν δι' αὐτῆς παρέσχε.

1. *Quomodo Esavus & Jacobus, Isaci filii, habitacula diviserunt: & Esavus quidem Idumæam tenuit, Jacobus autem Chananæam.*

2. *Quomodo Josephus, Jacobi filiorum natu minimus, ex somniis, futuræ suæ felicitatis prænunciis, fratribus invisus erat.*

3. *Quomodo idem ille, in Ægyptum venditus ob odium sibi à fratribus conflatum, & ibi factus clarus & illustris, fratres habuit sibi subjectos.*

4. *Quomodo Jacobus cum tota progenie ad filium migravit, urgente fame.*

5. *De afflictionibus Hebræorum in Ægypto per annos quadringentos.*

6. *Quomodo Moyses natus & nutritus erat.*

7. *Quomodo Hebræi Moyse duce Ægyptum reliquerunt: atque mare scissum ipsis, Ægyptios fugientibus, viam aperuit.*

a Ὡς Ἠσαῦος] Ita *MSS.* in *Editis* πῶς Ἠσαῦς.

b Διείλοντο] Itidemque ex *MSS.* διείλαντο *Bas.* & *G.*

c Ἰώσηπος,] Ἰωσὴφ *Big.* & *Cas.*

d Τὸν γενόμενον λιμόν.] Retinui genus Atticum cum *Bas.* & *G.* τὴν γενομένην λιμὸν ad vulgus deduxerant *Samb. Big.* & *Cas.*

e Ἐπ' ἔτη τετρακόσια.] *Big,* & *Samb.* ἐπ' ἔτη τριακόσια. Mihi magis placet lectio vulgatior ἐπ' ἔτη υ'. tot fere annos serviles, à tribus Patriarchis aut posteris Hebræis præcipue in Ægypto consumptos, de natali Isaaci secundum Moysen & Stephanum pectora θεόπνευστα supputanti. Certum enim est sæpiusque Josepho adnotatum in hoc opere. 215. annorum moram tristem à Jacobi descensu Hebræos in Ægypto traxisse. BERN.

f Η Μωϋσέως] Suppeditarunt nobis id argumenti *Samb. Cas.* & *Vat.*

g Ὡς Μωϋσέως] Prius erat excusum, Ὡς Μωϋσέως αὐτοῖς ἡγ. τ. Αἰγ. ἐξέλιπον. Κεφ. ς'. Ὡς ἡ θαλ. τοῖς Ἑβραίοις διωκομ. &c. Κεφ. ζ.

h Φυγεῖν] Φυγὴν *Big.* & *Samb.*

[a] ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

[b] Περιέχει δὲ ἡ βίβλος ἔτη [c] διακόσια εἴκοσι.

FLAVII JOSEPHI ANTIQUITATUM JUDAICARUM LIBER SECUNDUS.

Continet autem tempus annorum CCXX.

CAP. I.

Quomodo Esavus & Jacobus, Isaci filii, diviserint habitationem: & Esavo quidem Idumæa, Jacobo Chananæa contigerit.

POST Isaci autem interitum, filii ejus, partiti inter se habitationem, eam, quam acceperunt, haud retinuêre. Sed Esavus quidem, urbe Chebrone fratri concessa, habitabat in Saïra; & in Idumæa regnabat, à seipso regionem denominans. Adomus enim cognominatus est, ex hujusmodi causa nactus appellationem. A venatu aliquando & labore in canum ductu famelicus reversus est, (adhuc enim in pueritia erat) fratremque inveniens parantem sibimet in prandium lenticulam, colore valde rubentem, atque illius ergo magis etiam incitatus, rogabat, ut *de eo edulio* sibi daret comedendum. At ille fratrem, fame ejus id efficiente, ætatis prærogativam pro cibo dare compulit: neque is, urgente inedia, primogeniti jure cedere recusabat, interposito jurejurando. unde ob cibi istius rubedinem ab æqualibus inter ludendum Adomus

Esavus à rubente jusculo, quod contra pretium primogeniti juvenis sitiebat, Edomi in fame cognomentum traxit. Unde regio Idumæa.

Adoma, *rubrum.*

ΚΕΦ. α´.

Ὡς Ἡσαῦος καὶ Ἰάκωβος, Ἰσάκου παῖδες ὄντες, διείλοντο τὴν οἴκησιν· καὶ Ἡσαῦος μὲν Ἰδουμαίαν κατέσχεν, Ἰάκωβος δὲ τὴν Χαναναίαν.

ΜΕΤΑ δὲ τὴν Ἰσάκου τελευτήν, οἱ παῖδες αὐτοῦ, μεριζόμενοι τὴν οἴκησιν πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἣν ἔλαβον [d] ταύτην καὶ κατέσχον. ἀλλ' Ἡσαῦος μέν, τῆς Χεβρωνίας πόλεως ἐκχωρήσας τῷ ἀδελφῷ, ἐν [e] Σαείρᾳ διητᾶτο· καὶ τῆς Ἰδουμαίας ἦρχεν, οὕτω καλέσας τὴν χώραν [f] ἀπ' αὐτοῦ. [g] Ἄδωμος γὰρ ἐπωνομάζετο, κατὰ τοιαύτην αἰτίαν τυχὼν τῆς ἐπικλήσεως. ἀπὸ θήρας ποτὲ καὶ πόνου τοῦ περὶ τὸ κυνηγέσιον λιμώττων ἐπανῆλθεν· [h] ἔτι δ' ἦν παῖς τὴν ἡλικίαν· [i] ἐπιτυχὼν δὲ τἀδελφῷ φακῆν ἐσκευακότι πρὸς ἄριστον αὐτῷ, ξανθὴν σφόδρα τὴν χρόαν, καὶ διὰ [k] τοῦτο ἔτι μᾶλλον ὀρεχθείς, ἠξίου παρασχεῖν αὐτῷ πρὸς τροφήν. ὁ δὲ ἀποδόσθαι τὸ πρεσβεῖον αὐτῷ τοῦ φαγεῖν, συνεργῷ χρησάμενος τῇ πείνῃ, τὸν ἀδελφὸν [l] ἠνάγκαζε· κἀκεῖνος, ὑπὸ τοῦ λιμοῦ προαχθείς, παραχωρεῖ τῶν πρεσβείων [m] αὐτῷ μεθ' ὅρκων. ἔνθεν διὰ τὴν ξανθότητα τοῦ βρώματος, [n] ὑπὸ τῶν ἡλικιωτῶν κατὰ παιδιὰν Ἄδωμος ἐπεκλήθη· [o] Ἀδωμᾶ γὰρ

E

a Φλ. Ἰωσήπου] Φλαβίου Ἰωσ. Ἰουδ. ἀρχ. λόγος δεύτερος *Bas.* & *G.* Ἀρχαιολογίας Ἰωσήπου λόγος δεύτερος *Busb.* & *Hen.*

b Περιέχει] Hoc libro explicari historiam annorum 220. ab obitu Isaaci ad celebratissimam illam Hebræorum Exodum de Ægypto, multa fide discimus, ut ex Græcis *Big. Samb Busb. Bas.* necnon codicibus tribus Regis Christianissimi, tum ex membranis Latinis *W.* 1. *Cantabr. Bal. &c.* Namque modum & rationem excedit numerus 422. quem Typographi *Paris.* & *Col.* nobis dedere. BERN.

c Διακόσια εἴκοσι.] Ita *codices* omnes *Græci* & plerique *Latini.* Modum excedit numerus CCCCXXII. quem nobis dedere Typographi *Paris.* & *Col.*

d Ταύτην καὶ κατέσχον.] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* ταύτην κατέσχον *Busb.* & *Hen.* ταύτην κατεῖχον *Bas.* & *G.*

e Σαείρᾳ διητᾶτο·] Σαιρᾶ *Vat.*

f Ἀπ' αὐτοῦ.] Ἀφ' ἑαυτοῦ *Zonaras.* atque *à semetipso* reddit *Vet. Interpr.* HUDS. Lege ἀφ' αὑτοῦ. COCC.

g Ἄδωμος] Ἔδωμος γάρ. *Samb. Cas. Zonar.* & *Eustathius* falsus ex scriptura Judæorum LXXII. & mille aliorum אדום, ἐδώμ. Cum Josepho tamen Samaritæ, & ipsi Arabes scribunt لدوم & لذوم quod est ἀδώμ. Alteram tamen formam melius refert nomen regionis Idumææ, prima syllaba levi. Quin ἐδουμαίους illam gentem appellitat Uranius, (sic volo pro γένος, quod imperitia Editorum factum est ex οὐαῖος) Scriptor vetus in Commentariis Arabicis. BERN. Ita *Hen* & *Busb.* Ἔδωμος δὲ *Big.* Ἔδωμος γὰρ *Samb. Cas. Vat.* & *Zonaras.* Ἄδωμος δὲ *Bas.* & *G.*

h Ἔτι δ' ἦν] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* in *Editis* ἔτι παῖς ὤν.

i Ἐπιτυχὼν] Περιτυχὼν *Vat.*

k Τοῦτο ἔτι μᾶλλον] Τοῦτ' ἔτι *Bas.* & *Gen.* præter os Atticum. τοῦτο ἔτι μᾶλλον *Busb.* & *Hen.* BERN.

l Ἠνάγκαζε·] Ita *Big.* in *cæteris* ἠνάγκασε.

m Αὐτῷ] Μεθ' ὅρκων αὐτῷ *Busb.* & *Hen.*

n Ὑπὸ τῶν ἡλικιωτῶν] Ita *Bernardus* ex *Codd. Impressis* unâ cum *MSS.* nam in *MSS.* ὑπὸ τῶν ἡλ. κατὰ παιδιὰν Ἔδωμος ἐπεκλήθη, in *Editis* ὑπὸ τῶν ἡλικιωτῶν Ἄδωμος καλεῖται, κατὰ παιδιὰν ἐπικληθείς.

o Ἀδωμᾶ] Consentiunt jam *Big. Samb. Cas.* & *Epiphanius* Interpres. κατὰ παιδιὰν ἔδωμος ἐπεκλήθη. ἔδωμα γὰρ ἑβρ. *Bas.* & *Gen.* ἄδωμος καλεῖται, κατὰ παιδιὰν ἐπικληθείς. ἄδωμα γὰρ ἑβρ. Verum parcius *Hen.* & *Busb.* ἄδωμα ἐπικληθείς. ἄδωμα γὰρ ἑβρ. *Zonaras*, qui cum duobus illis sæpe ad verba convenit, ὅθεν ἐδὼμ ἐπεκλήθη, διὰ τὴν ξανθότητα τῆς φακῆς, σφόδρα γὰρ ἦν τὴν χροιὰν τοιαύτη. ἐδὼμ δὲ παρ' ἑβραίοις τὸ ἐρυθρὸν ὀνομάζεται. Neque præteribo alterum Josephi expilatorem, nomine vix suo Eustathium. τὸ δὲ σύρων γένος ἐκ τοῦ ἠσαῦ συνέστηκεν· οἱ καὶ ἰδουμαῖοι ἐκαλοῦντο, τὸ πρὶν ἰδουμαῖοι τοῦ ἠσαῦ ἐπικληθέντες, διὰ τὸ ξανθῆς ἐπιθυμῆσαι αὐτὸν φακῆς. ἰδουμὰ γὰρ οἱ ἑβραῖοι τὸ ξανθὸν λέγουσι. ὕστερον δὲ σύροι μετωνομάσθησαν, σύρου τινὸς ὀνόματι τοῦ ἔθνους αὐτῶν κρατήσαντος. Hæc ille ad *Opus Bresit.* Docuit autem nos omnes ὁ νομοθέτης c 25. Gen. v. 30. hunc principem, quando olim latrante stomacho exclamavit ad fratrem, מן האדם האדם *min haadom haadom* (unde lectio ἄδωμα & ἄδωμος apud Josephum firmatur) *de rubro obsecro, de rubro illo,* cognomen inde sustulisse ridiculum magis nescio an miserum & mordax. Quanquam etiam à prima sua conditione appellationem illam meruerat ubi exiit Pyrrhus plane, *Adomoni* אדמוני כלו כאדרת שער, ut loquitur Moyses v. 24. hirci similior quam partus humani, corio obductus vice cutis. Inter Arabes vero atque Æthiopes

Εβραῖοι τὸ ἐρυθρὸν καλῦσι· [p] καὶ τὴν χώραν ὕτως [q] προσηγόρευσαν. Ελλίωες γὰρ αὐτὴν ἐπὶ τὸ σεμνότερον Ιδυμαίαν ὠνόμασαν.

β′. Γίνεται δὲ καὶ πατὴρ παίδων πέντε τὸν ἀριθμόν. ὧν [r] Ιάυς μὲν καὶ [s] Ιάλομος καὶ [t] Κόρεος ἐκ γυναικὸς μιᾶς [v] Αλιβάμης τὔνομα· τῶν δὲ λοιπῶν, [x] Αλιφάζης μὲν ἐξ Αδας, [y] Ραγύηλος δὲ ἐκ [z] Βασεμάθης [a] ὑπῆρξαν αὐτῷ γεγονότες. καὶ Ησαύυ μὲν ὗτοι παῖδες ἦσαν. [b] Αλιφάζη δὲ γίνονται γνήσιοι παῖδες πέντε· [c] Θήμανος, [d] Ομερος, [e] Σάφυς, [f] Γόθαμος, [g] καὶ Κάναζος. Αμάληκος

nominatus erat: (Hebræi namque rubrum Adoma vocant) atque ideo regionem ita appellavit. Græci vero ipſam, ut honeſtiori vocabulo uterentur, Idumæam denominaverunt.

2. Genuit autem filios numero quinque. Quorum Iaus quidem & Ialomus & Coreus ex una muliere Alibama nomine: reliquorum vero Aliphazes quidem ex Ada, Raguelus autem ex Baſematha ei ſunt nati. Hos quidem filios habuit Eſavus. Aliphazæ autem quinque legitimi filii fuere: Themanus, Omerus, Saphus, Gothamus, & Canazus. Amalecus enim nothus erat, è Thamnaa

Progenies Eſavi. Gen. c. 36. & 1 Par. c. 1.

& *colorem fuſcum*, & *corium* denotat. BERN. Εδωμα *Big. Samb.* & *Caſ.* Εδωμον *Vat.* ſimili plane modo *Vet. Interpr.*

p Καὶ τὴν χώραν] Ita *Big. Vat.* & *Epiphan.* τὴν δὲ χώραν *Baſ. G.* & *Caſ.* τὴν χώραν *Hen.* & *Busb.*

q Προσηγόρευσαν.] In literis optimis tellus illa, quæ à Libani jugis uſque ad mare Erythræum præcingit Palæſtinam, ארום *Edom* paſſim appellatur. BERN. Προσηγόρευσαν *Vat.* quod melius quam vulg. προσηγόρευσεν, & mox Ελλίωες δὲ αὐτὴν *Samb. Caſ.* & *Vat.*

r Ιάυς μὲν καὶ] *Samb.* ἰαῦς. Pentateucho Samaritano, יעוש ipſiuſque verſione Arabica يعوش, quod Joſephus voluit, & Syrus inſuper atque Arabs Waltonianus. Hoc enim nomine ζώσιμος potuit ſignificari, quod Arabibus عايش aut ῥηματικῶς (ut fieri in propriis adſolet) يعيس. Maſoretæ in Chronicis S. & in Lege c. 36. v. 18. Gen יעוש *Jehus*, alibi vero יעיש *Jehis*, neſcio an fallente calamo. ἰεὺς Doctores Alexand. nam ἰευλ veterum exemplarium Pentateuchi, ut Alex. Vatic. Wolfianique, aut etiam τὸ παράλιπ. proclivi vitio propagatum fuit, & ad manus Euſtathii tandem devenit. Ille eſt B. Hieronymo *Jehus*: & *Hieus* Epiphanio Scholaſtico. BERN. Ιεὺς LXX.

s Ιάλομος καὶ] Hebraice יעלם i. e. *Jahlam*, Samaritis Judæiſque Interpretibus, necnon Syris in ſimpliciori ſua verſione. Altera Syrorum enim *Hilam* עילם 1. Par. 1. & alibi *Jahlon* refert, ſicut *Ihelon* & *Ihelom* Tranſlationis Hieronymianæ MSS. Pſeudo-Euſtathius poſt LXXII. Metaphraſtas ἰεγλὼμ aut ἰεγλομ. ἰεγλὰμ Euſebius in Onomaſtico. Quinetiam *Samb.* ἰέκλωμος, & *Big.* ἰέλωμος: Epiphanius ad hos, *Hielon* pro *Hielom* aut *Ihelom*. *Baſ.* & *Gen.* ἰόλαμος. Scripſi ἰάλομος, tanquam à *ſcientia* aut *robore*, ſcilicet de יעלם Chaldæorum aut يعلم Arabico, nomen ipſum arceſſens. BERN. Ita *Bernardus*, ex voce Chaldaïca aut Arabica, quæ *ſcientiam* aut *robur* ſignificat. Ιέκλωμος *Samb.* & *Vat.* Ιέλωμος *Big.* Ιόλαμος *Baſ.* & *G.* in *Codd. Vet. Interpr.* habemus *Ihelom*, *Jaëlom*, & *Hielon*. Ιεγλομ LXX.

t Κόρεος] Κόρηος *Baſ.* & *Gen.* κόρεος cæteri codices Joſephi. κορὲ οἱ ό. Moyſes, קרח *Corach*. Vide libri ſuperioris c. 18. ſect. 4. אהליבמה *Aholibama* & *Oholibama* Judæi. *Oolibama* Interpres S. nominum. *Ahalibama* atque *Ahlibama*, reliquiæ δωδεκαφύλε. ἐλιβαμὰ Biblia Græca in Chron. ſed apud Moyſen ὀλιβεμὰ, *Vatic.* ἐλιβεμὰ Alex. Compl. & *Euſtathius* *Ahlibema* Syri Arabeſque. Nunc ad haſce origines *Alibama nomine* pars antiquior codicum *Epiphanii*. ἀλιβάμης τὔνομα *Baſ.* & *Gen.* ἀλιβάμης *Big* & *Samb.* ὀλιβάνης *Caſ.* Hæccine fuerit alio nomine dicta *Judith* inter uxores Eſavi à Chananæis quæſitas, jam non moror. BERN. Ita *MSS.* Κόρηος in *Editis*. Κορὲ LXX.

v Αλιβάμης] Sic *Baſ. G. Hen.* & *Busb.* atque *Alibama* in melioribus *Epiphanii* Codd. Ολιβάμης *Big. Samb.* & *Vat.* Ολιβάνης *Caſ.* Ολιβεμα LXX.

x Αλιφάζης] Divinæ literæ אליפז, Judæiſque Græciſque ἐλιφὰζ 1. Par. 1. ſed his in Pentateucho ἐλιφάς Et Ariſteas eo ſeculo ἐλιφᾶν in obliquo. اليفز *Alifaz* Samaritæ, اليفاز *Alifaz* Arabs Waltonianus. Caſſiodori manus *Eliphath*. Huic mater erat עדה aut عدة, ut Samaritæ ſcribunt literis alienis: ἀδὰ eadem Græcis ac Latinis. BERN. Ita edere viſum eſt *Eliphaz quidem ex Ada* in *Vet. Interpr.* & Αδὰ & Ελιφὰς *in* LXX. Ελιφάζης μὲν ἐξ Αδάσης *Samb.* & *Vat.* Αλιφάζης μὲν ἐξ Ασης *Baſ.* & G.

y Ραγύηλος] Vis tota librorum Græcorum, & *Raguhel* Caſſiodori Scriba. Ecclesia Græca cum Philone ῥαγυὴλ, ita in illa Euſtathius. Apud fundum Moſaicum reperias רעואל, رعوال, *Rehuel*, aut S. Hieronymo edente *Rahuel*. Θεόφιλος idem nobis Græce explicantibus. BERN.

z Βασεμάθης] De illa fœmina inſignis luſus eſt & horunce Scribarum, & etiam Sacrorum. ἐκ βαθμάθης *Big.* ἐκ βασεμάθης *Samb.* cum *Caſ.* ἐκ βασεμμὰθ Euſtathius, ſecundum Biblia Græca. Impreſſa denique Joſephi ἐκ μοσαμήθης. S. Hieronymus de nominibus Hebraicis, *Baſemoth*: ſed idem ille ad Gen. c. 26. 36. *Baſemath*, ex Hebraico בשמת. Arabs Waltoni باسمات, Erpenii بشمت. Mallem tamen apud Joſephum ſcribere ἐκ μααλάθης vel μααλήθης pro ἐκ μοσαμήθης. Nam per c. 36. Geneſeos (quo difficilius quidem vix reperias in toto opere Moyſis) pro *Baſemath* Judæorum Græcorumque, Synagoga Samaritica ubique legit *Mahalath* מחלת. Iſmaelitis quidem iſta c. 28. v. 9. ejuſdem libri, Judæis Chriſtianiſque ſimul profitentibus, merito appellabatur μαελάθ. Nomen autem utrumque *Mahalath* & *Baſemath*, ſuavem nympham aut *Glycerium* ſignificat. Ita ſane concedetur *Adæ* Chananitidi gratiſſimum cognomentum *Baſemath* ex conſenſu omnium Exemplarium c. 26. 34. quin ſuavitatem meram etiam denotat nomen *Ada*, aut Typo Syriaco *Adiatha* עדיתא. Iſtud ſi recuſaverit, vel ad Rabbinorum longa deliria ultro abeat quiſquis, vel cum Riveto, Mercero, aliiſque Theologis in hoc nodo genium ſuum fruſtra deterat. BERN. Ita *Samb.* & *Caſ.* Μοσαμήθης *Baſ.* & G. Μασεμάθης *Vat.* Βαθμάθης *Big.* Βασεμμὰθ *Euſtath.* ex LXX. Μααλάθης vel Μααλήθης malit *Bernardus*, quod Synagoga Samaritica ubique legat *Maalath*.

a Υπῆρξαν] Ita *MSS* ὑπῆρξαν in *Editis*.

b Αλιφάζη] In *MSS.* Ελιφάζη.

c Θήμανος,] Recte expreſſum ex Hebraico תימן *Theman*, aut potius quod Samaritæ enuntiant ثيمن *Thæman*. Θέμανα, *Big. Samb.* & *Euſtathius*. ἀντίγραφα LXXII. Interpr. Θαιμὰν alia, alia Θεμάν. *Thæmanæos* Herodoti ab illo homine deduxit Maximus Grotius. At multo certiora adfert Euſebius Pamphili in Lexico ſuo Geographico. Θαιμὰν, χώρα ἡγεμόνων ἐδὼμ ἐν τῇ γεβαλιτικῇ, ἀπὸ Θαιμὰν υἱοῦ ἐλιφὰζ υἱοῦ ἠσαῦ. ἀλλὰ καὶ εἰς ἔτι νῦν κώμη ἐστὶ Θαιμὰν, ἀπέχουσα πετρῶν ἀμφὶ τὰ ιε σημεῖα, ἐν ᾗ καὶ ἐγκάθεται φρούριον στρατιωτικόν. Et inferius, Θαιμὰν, ὡς ἰεζεκιὴλ, πόλις τῆς ἰδουμαίας· ὡς δὲ ἠσαΐας, πόλις τῆς ἀραβίας· ἐν δὲ τῷ ἀβδίᾳ, πόλις ἠσαῦ ἐκαλεῖτο. Cur autem *Thæmani* parens in libro Jobi, c. 2. 11. vocaretur *Thæmanites*, Theologi explicent. BERN. Θέμανος in *MSS.* in LXX. Θαιμὰν, & in *Euſebio* de Locis Hebr. quem videſis.

d Ομερος,] Ομερος *Baſ. Gen.* & *Epiph.* accurate. Nam Geneſis habet אומר i. e. ὠμὰρ, ſecundum exemplaria Judaica atque Syriaca; ſed אמר ἀμὰρ aut ὀμὰρ inter Samaritas. Doctores inſuper Alexandrinos ὠμὰρ legiſſe oſtendit codex *Vaticanus* ad Gen. & editio Wolfiana ad Paralip. Cætera tamen pleraque ἀντίγραφα Græcorum error invaſit: unde ὠμὰν legitur in MS. Alexandrino, aliiſque Bibliis, unde ὄμανος etiam in exemplaribus Joſephi *Big. Samb.* & *Caſ.* Atque pridem in Lexico Euſebii ὠμὰν, λαὸς exponebatur ab hoc capite. ὑμάρ autem *Euſtathii*, aut ὠμὰρ ex codice Pembrochiano propius accedit ad Hebraicum. *Omer* tamen, ſi interpretere, ἄμνος, aut ὁ ἄρχων. Ab illo *Amorrhæorum* appellatio, in Originibus ſacris atque etiam hiſce Joſephi per prolepſin aliquando uſurpata. BERN. In *MSS.* Ομανος & Αμανος. in LXX. Ωμὰρ & Ωμὰν. In *MS. Euſtathii* Ωμὰρ, & in *Codd. Epiphanii* habemus *Omer*, *Omar*, & *Omor*.

e Σάφυς,] Sequitur Eliphazi filius mutilo nomine *Ophus* ex membrana multa Epiphanii pariterque ὄφυς juxta ἐκδόσεις *Baſ.* & *Gen.* Præterea *Big. Samb. Caſ.* & *Pſeudo-Euſtathius* temeraria imitatione LXXII. Interpretum, σώφαρος nunc ſcribunt: quod nominis amico cuidam Jobi competit, magis quam Eliphazi. Sufficit nobis, quod Judæi ac Samaritæ retinent in opere Moſaico צפו i. e. *Zepho*, Rabbinis & S. Hieron ſive *Sapho* صفو Criticis Samaritarum, Syrorumque. Idem in Chronicis variante calamo veterum Maſoretarum צפי *Zephi* ſcribitur, & adeo apud Hieronymum Interpretem. Reſtitui itaque Joſepho huic nomen honeſtum σάφυς, à *claritate*, quod eſt Arabum صفو *Sapho* percommode acceptum. BERN. Ita ex Moſaïco *Zepho* aut *Sapho* reſtituit *Bern.* In *Editis* Οφυς, & *Ophus* in *Vet. Interpr.* in *MSS.* Σώφαρος ex Σωφὰρ in LXX.

f Γόθαμος,] Ita *Big. Samb.* & *Caſ.* ἰόθαμος *Baſ.* & *Gen.* Facile enim permiſcentur invicem tam ſcribentibus quam aſſa pronuntiantibus elementa γ & ι. Idem in editione LXXII. ad Gen. γοθὼμ aut γοθὸμ, & ad initium Paralip. γοθὰμ & γωθάμ Hebraice געתם *Gahatham* & *Gatham* S. Hieronymo. Arabice جعثم *Gahthamo* & *Gohthamo*. Sic autem *pygmæum* & *homuncionem ſtrigoſum* vocitabis. Quibus autem etymologiæ ridiculæ forte impenſius placent, conſulant Onomaſtica Philonis & Euſebii. Dein ex legitimis Eliphazi vocatur poſtremus apud Joſephum ὁ κάναζος, ut tam *Baſ.* quam *Genevæ* excuſum fuit pro καὶ μάναζος, ex Hebræo וקנז *Ucenaz*, aut *Ucanaz*, & *Canaz*, quomodo legunt Samaritæ. Ibidem ὀκένεζος *Samb.* & *Caſ.* ὀκένεζος *Big.* κενὲξ & κενὰξ Euſtathius. κενὲζ LXXII. Interpretes. *Canaz*, Syri Arabeſque. *Cannaz*, Epiphanius. Ab *æmulando* tamen hoc nomen habuit iſte Eliphazides, conditor gentis Cenezææ: nam Gen. c. 15. 18. καὶ τοὺς κενεζαίους ex præoccupato legitur. BERN. Ita *MSS* Ιόθαμος in *Editis*, Γοθὸμ in LXX, & Γοθὰμ ad initium *Paralipom.*

g Καὶ Κάναζος.] Ita ex *Canaz* in melioribus *Epiphanii* Codd. Οκένεζος *Samb.* & *Caſ.* Ὀκένεζος *Big.* & *Vat.* Ὀκύναζος *Baſ* & *G.* καὶ Κενὲζ LXX.

h Θα-

mnaa concubina ipſi genitus. Iſti habitarunt Idumææ regionem, quæ Gobolitis dicta eſt, eamque, quæ ab Amaleci nomine Amalecitis eſt appellata. Cum enim late olim pateret Idumæa, univerſa idem nomen tunc obtinuit, parteſque ejus appellationes ab habitatoribus inditas poſtea conſervarunt.

Gobolitæ & Amalecitæ.

γὰρ νόθος ἦν, ἐκ παλλακῆς αὐτῷ γεγονὼς [h] Θαμνάης ὄνομα. οὗτοι κατῴκησαν τῆς Ἰδουμαίας τὴν [i] Γοβολῖτιν λεγομένην, καὶ τὴν ἀπὸ Ἀμαλήκου κληθεῖσαν [k] Ἀμαληκῖτιν. πολλὴ γὰρ γενομένη ποτὲ ἡ Ἰδουμαία, τότε πάσης αὐτῆς ἀπέσωζεν ὄνομα, καὶ τοῖς μέρεσι τὰς ἀπὸ τῶν οἰκητόρων προσηγορίας διεφύλαξεν.

II.

CAP. II.

Quomodo Joſephus, filiorum Jacobi natu minimus, propter ſomnia, futuræ felicitatis prænuncia, in fratrum invidiam incurrit.

Jacobo autem contigit tantam felicitatem aſſequi, quantam vix alius quiſquam. Nam & opibus excellebat inter iſtius regionis incolas, & propter filiorum virtutes ad invidiam felix erat ac conſpicuus: nihil enim eis deerat, ſed & ad opera manuum & laborum tolerantiam bene erant animati, acerrimoque valebant ingenio. Tantam utique ipſius felicitatis curam gerebat cœleſte numen; ut etiam ex rebus, ſicut tum videbantur, adverſis maximus ei acceſſerit bonorum cumulus, & per ipſum ejuſque liberos parentibus noſtris viam ad exitum ex Ægypto præmunierit: ex hujuſmodi occaſione. Joſephum ex Rachela ſibi natum Jacobus cum ob corporis venuſtatem tum ob animi virtutem (alios enim prudentia antecellebat) præ cæteris liberis amabat. Is parentis affectus odium & invidiam fratrum in eum concitabat, *ut* & *prædictio* ex ſomniis, quæ ſibi viſa patri ac fratribus indicavit, in argumenta felicitatis ſibi promiſſæ: cum natura hominum proclivis ſit ad res proſperas vel conjunctiſſimorum æmulandas. Viſiones autem, quas per quietem viderat Joſephus, hujuſmodi erant.

Et opibus & liberorum ſolertium progenie claret Jacobus.

Deliciæ patris atque fratrum odium Joſephus, pulchræ indolis vultuſque puer.

ΚΕΦ. β΄.

[l] Ὡς Ἰώσηπος, ὁ νεώτατος τῶν Ἰακώβου παίδων, ὀνειράτων αὐτῷ προδεικνυόντων τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐφθονήθη.

Ἰακώβῳ δὲ συνέβη παρελθεῖν εἰς εὐδαιμονίας μέγεθος, οἷον οὐκ ἄλλῳ τινὶ ῥᾳδίως. πλούτῳ τε γὰρ ὑπερέβαλλε τοὺς ἐπιχωρίους, καὶ παίδων ἀρεταῖς ζηλωτὸς καὶ περίβλεπτος ἦν· οὐδενὸς γὰρ [m] ὅλως ὑστέρουν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔργα χειρῶν καὶ πόνων ὑπομονὴν ἦσαν εὔψυχοι, καὶ δεινοὶ [n] συνιέναι. τοσαύτην δ' ἄρα τὸ θεῖον αὐτοῦ πρόνοιαν εἶχε καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιμέλειαν, ὡς κἀκ τῶν λυπηρῶν αὐτῷ δοξάντων τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀγαθῶν παρασχεῖν· καὶ [o] ποιῆσαι τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀναχωρήσεως αἴτιον, αὐτόν τε καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεγονότας, ὑπὸ τοιαύτης αἰτίας. [p] Ἰώσηπον ἐκ Ῥαχήλας [q] πεπαιδοποιημένος Ἰάκωβος, διά τε τὴν τοῦ σώματος εὐγένειαν [r] καὶ διὰ ψυχῆς ἀρετήν· φρονήσει γὰρ διέφερε· τῶν ἄλλων [s] πλέον υἱῶν ἠγάπα. τούτῳ παρὰ [t] τῶν ἀδελφῶν ἥ τε τοῦ πατρὸς στοργὴ φθόνον ἐκίνησε καὶ μῖσος, [v] ἥ τε ἐκ τῶν ὀνειράτων, ἃ θεασάμενος τῷ τε πατρὶ καὶ τούτοις ἐμήνυσεν, [x] ἐπ' εὐδαιμονίᾳ καταγγελλομένη· ζηλοτυπούντων ἄρα τῶν ἀνθρώπων [y] καὶ τὰς τῶν οἰκειοτάτων εὐπραγίας. αἱ δὲ ὄψεις, ἃς κατὰ τοὺς ὕπνους εἶδεν Ἰώσηπος, τοιαίδε ἦσαν.

β΄. Ἐκ-

h Θαμνάης] Θαμνάης Baſ. & Gen. Θαμνᾶς Euſtathius. Θαμάης, non bene Big. Samb. & Caſ. Quippe Samaritis, Syris, τοῖς ο΄. & Hieronymo *Thamnah* تمنع, Judæorum Scribis *Thimnah* ex Hebraico תמנע; *vetitam* hanc Latine dicas. Reſpondeant autem fide bona, ut fas eſt, Theologi noſtri, an legendum 1. Par. 1. 36. ומן תמנע עמלק καὶ ἐκ Θαμνᾶς Ἀμαλήκ: aut præſtat deſipere mentis cum verpis Rabbinis. BERN. Ita *Baſ.* & *G.* rectius quam Θαμάης ut in *MSS.* nam Θαμνὰ in LXX.

i Γοβολῖτιν] Γοβολίτην *Hen.* & *Busb.* Hanc tamen ditionem circa Petram, quæ primo *Nabatæa*, mox *Idumæa* appellabatur, & *Petræa* Arabiarum, ut Joſepho *Gobolitis* tum heic tum alibi ſuarum originum, ita dicta eſt *Gebalitis* aut *Gebalena* Euſebio Pamphili, Stephano Byzantio, aliiſque veterum Philologorum. Utile autem eſt Stephani vel Hermolai Grammatici verba huc addere. γέβαλα, τρίτη μοῖρα τῆς παλαιστίνης. ἰώσηπος. τὸ ἐθνικὸν γεβαληνός, ὡς βαρηνός, δαρηνός. γεβαληνή τε καὶ αἰμανῖτις (lego ἀμαληκῖτις) καὶ τῶν ἰδουμαίων χώρα μετονομάσθη. Tum alibi, ἔστι καὶ γέβαλα χώρα ἀραβίας. καὶ τὸ ἐθνικὸν γεβαληνός, τῷ τύπῳ τῶν ἐγχωρίων, quod Arabiſtæ non neſciunt. Diſerte tamen magis Euſeb. in Onomaſtico S. ἰδουμαία, χώρα ἠσαῦ, ἐξ αὐτοῦ παρωνύμως ὀνομασθεῖσα· ἐπείπερ αὐτὸς ἐδὼμ ἐκαλεῖτο. ἔστι δὲ ἡ ἀμφὶ τὴν πέτραν γεβαληνὴ καλουμένη· ἢ κατά τινα αὐσῖτις, χώρα τοῦ ἰώβ. Idem de *Rooboth* ditionis Idumææ, Gen. 36. 37. ἔτι καὶ νῦν ἐστὶ φρούριον ἐν τῇ γαβαληνῇ. BERN. In tribus *MSS.* Γοβολίτην. Ex *Euſebio*, & *Steph. Byzant.* in voce Γέβαλα, ubi Ἀμαληκῖτις pro Αἰμανῖτις reponi jubet *Bern.* Γεβαληνήν.

k Ἀμαληκῖτιν.] Ἀμαλκίτην *Big.* ἀμαλκίτου *Busb.* atque *Hen.* עמלק autem vox eſt Arabica & quidem ἀτυμώθετος. Sed Rabbini gens ingenioſa & etymis excudendis nata ab ἐκλάψαι hoc nomen deducunt: ab his & S. Hieronymus quandoque ineptire didicit. BERN.

l Ὡς Ἰώσηπος,] Contractius *Busb.* Περὶ τῶν ὀνείρων, ὧν εἶδεν Ἰωσήφ.

m Ὅλως ὑστέρουν,] Vox ὅλως debetur *MSS.* deerat in *Editis.*

n Συνιέναι.] De eiſdem Philo, Alex. οἱ δὲ εἰς σύνεσιν ἀκριβεῖς, καὶ δεινοὶ διὰ συμβόλων ἰχνηλατῆσαι πρᾶγμα δηλούμενον εἰκόσι στοχασμοῖς. p. 527. BERN. In *MSS.* συνεῖναι. Scripſit forſan συνιεῖν. quod Ἀττικώτερον eſt.

o Ποιῆσαι τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου] Ποιῆσαι *Vat.*

p Ἰώσηπον] Nobiliſſimum illum Oneirocritam ex Hebræo יוסף ἰωσήφ nuncupant LXXII. Doctores Alexandrini, Philo uterque, Artapanus, Tr. Pompejus, Scriptores divini N. T. aliique: unde ἰώσηφον ubique occurrit in codd. *Big.* & *Caſ.* Verum Editores *Baſ.* & *Gen.* tum *Busb.* atque *Hen.* legunt ultima tenui ἰώσηπον· Quin vero ita ſexcenties ſcribitur id nomen Judæis acceptiſſimum in hiſce originibus. Scribæ equidem Chriſtiani τὴν πάγκαλον ἰώσηφον ἤτοι ἰωσὴφ abs harum originum Scriptore, aliiſque multis ἰωσήποις eo modo diſtinguere voluerunt. BERN. Ἰωσὴφ LXX. Ἰώσηφον *Big.* & *Caſ.*

q Πεπαιδοποιημένος] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Caſ.* πεπαιδοποιησάμενος *Baſ.* & *G.* ἐκ Ῥαχήλας χωρὶς *Busb.* & *Hen.*

r Καὶ διὰ ψυχῆς ἀρετήν·] Καὶ τὴν τῆς ψυ. *Busb.* & *Hen.* Dein illorum imitatione J. *Zonaras*, ἰακὼβ δὲ ἐκ τῆς ῥαχὴλ ἰωσὴφ, διά τε τὴν τοῦ προσώπου εὐφυΐαν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετήν, πλέον τῶν ἄλλων παίδων ἠγάπα. ἥ τε γοῦν τοῦ πατρὸς στοργή, καὶ οἱ ὄνειροι, οὓς ἐθεάσατο, εἰς φθόνον αὐτοῦ τοὺς ἀδελφοὺς κεκινήκασι· Adde his verba Artapani antiqui Scriptoris, qui ait τῷ Ἀβραὰμ ἰωσὴφ ἀπόγονον γενέσθαι, υἱὸν δὲ ἰακώβου, συνέσει δὲ καὶ φρονήσει παρὰ τοὺς ἄλλους διενεγκόντα, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπιβουλευθῆναι. προειδόμενον δὲ τὴν ἐπίστασιν, (edit. ἐπισύστασιν,) δεηθῆναι τῶν ἀστυγειτόνων ἀράβων, εἰς τὴν αἴγυπτον αὐτὸν διακομίσαι. τοὺς δὲ τὸ ἐντυγχανόμενον ποιῆσαι. Huc etiam accedat hiſtoriarum Philippicarum Epitomator l. 36. *Minimus ætate inter fratres Joſeph fuit: cujus excellens ingenium veriti fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. Sed Iſraelem felix decem filiorum proventus majoribus ſuis clariorem fecit.* Hæc Juſtinus, necnon Trogus quaſi σαμαρείζων. Conveniunt autem magis (ut amant) in ea cauſa Philo & LXXII. Judæi ὁρῶν ὁ πατήρ, inquit ille, p. 526. αὐτῷ φρόνημα εὐγενὲς καὶ μεῖζον ἢ κατ' ἰδιώτην, ἐθαύμαζε καὶ περιεῖπε· καὶ τῶν ἄλλων υἱῶν μᾶλλον ἔστεργεν, ἐπειδὰν ὀψίγονος ἦν. Sed tot Interpretes, ὅτι υἱὸς γήρως ἦν. Joſephus tamen interpretatur בן זקנים cum Onceloſo, בר חכים prudentia provectum, haud ætate. BERN. διὰ τὴν τῆς ψ. *Busb. Hen.* & *Zonaras.* Videſis *Artapanum* apud *Euſeb.* p. 429. *Philonem* p. 526. & *Trogi* Epitomatorem l. 36.

s Πλέον υἱῶν ἠγάπα.] Πλεῖον in quatuor *MSS.* non ut Athenis ſolent.

t Τῶν ἀδελφῶν] Illud τῶν ex *MSS.*

v Ἥ τε ἐκ τῶν ὀνειράτων] Ita *Baſ. G. Big. Samb. Vat.* & *Caſ.* Facilius *Busb.* & *Hen.* cum *Zonara* καὶ τὰ ὀνείρατα. *Epiphanius* vertit *ſive ſomnia.* ἢ καὶ τῶν ὀνειράτων, aut ἢ τὸ ἐκ τῶν ὀνειράτων, aut καὶ τῶν ὀνειράτων. *T. Faber.* (Epp. Vol. 2. p. 304.) mavult ἥ τε ἐκ τῶν ὀνειράτων πρόρρησις. adjiciendo verbum, quo ſæpe utitur *Joſephus*, ut mox p. 50. v. 20. Licet emendare, ἥ τε ὄψις (aut κρίσις) τῶν ὀνειράτων. BERN. & HUDS.

x Ἐπ' εὐδαιμονίᾳ] Ita *MSS.* in *Editis* εὐδαιμονίαν καταγγελλομένη. *Epiphanius habet eo quod profectum ejus annunciarent.* Hinc *Bernardus* legit ἐπ' εὐδαιμονίᾳ καταγγελλόμενα.

y Καὶ τὰς] Illud καὶ ex *MSS.*

β'. Ἐκπεμφθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν [z] ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ συλλογὴν τῶν καρπῶν θέρους ἀκμάζοντος, ὁρᾷ πολὺ τῶν [a] κατὰ τὴν συνήθειαν ἐπιφοιτώντων κατὰ τοὺς ὕπνους ὀνειράτων διαφέρουσαν ὄψιν· ἥνπερ ἐγερθεὶς τοῖς ἀδελφοῖς, ὡς κρινοῦσιν αὐτῷ τὸ σημαινόμενον, ἐξέθετο, λέγων, ἰδεῖν ἐπὶ τῆς παρελθούσης νυκτὸς, τὸ μὲν αὐτοῦ δράγμα [b] τῶν πυρῶν ἠρεμεῖν ἐφ' οὗ κατέθηκε τόπου· τὰ δὲ ἐκείνων προστρέχοντα [c] προσκυνεῖν [d] αὐτὸ, καθάπερ οἱ δοῦλοι τοὺς δεσπότας. οἱ δὲ, συνέντες ἰσχὺν αὐτῷ καὶ μέγεθος πραγμάτων τὴν ὄψιν προλέγουσαν, καὶ κατ' αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν ἐσομένην, τῷ μὲν Ἰωσήπῳ τούτων οὐδὲν, [e] ὡς οὐ γνώριμον αὐτοῖς ὂν τὸ ὄναρ, διεσάφησαν, ἀρὰς δ' ἐποιήσαντο μηδὲν [f] εἰς τέλος παρελθεῖν αὐτῷ ὧν ὑπενόουν· καὶ πρὸς αὐτὸν ἔτι μᾶλλον ἀπεχθῶς ἔχοντες διετέλουν.

2. Miſſus cum fratribus à patre ad fruges meſſis tempore colligendas, viſionem vidit ab iis quæ dormientibus obverſari ſolent *longe* diverſam: quam experrectus fratribus interpretandam narravit, dicens, ſuum quidem ſibi viſum, præterita nocte, tritici manipulum, eo quo poſuerat loco, immotum ſtare; illorum vero accurrentes ipſum venerari, ut ſolent dominos ſervi. At illi, cum intellexiſſent viſionem ei potentiam rerumque magnitudinem prænunciare, & fratres quoque in ejus poteſtate futuros, Joſepho quidem, ac ſi iis plane ignoratum eſſet ſomnium, nihil tale interpretati ſunt; ſed *taciti* precabantur ne quid horum, quæ ſuſpicati ſunt, ei *unquam* eveniret: eoque etiam majore in eum odio exardere perſeverarunt.

Vidit per quietem fratres ipſum adoraturos venientes ariſtarum inſtar capita inclinaſſe. Gen. c. 37.

γ'. [g] Τῷ δὲ παρ' αὐτῶν φθόνῳ προσφιλονεικῆσαν τὸ θεῖον, δευτέραν ὄψιν ἐπιπέμπει τῷ Ἰωσήπῳ πολὺ τῆς προτέρας θαυμασιωτέραν. τὸν γὰρ ἥλιον ἔδοξε, τὴν σελήνην παραλαβόντα [h] καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας, ἐπὶ τὴν γῆν κατελθεῖν, καὶ προσκυνεῖν αὐτόν. ταύτην τὴν ὄψιν τῷ πατρὶ, μηδὲν παρὰ τῶν ἀδελφῶν κακόηθες ὑφορώμενος, καὶ τούτων παρατυγχανόντων, διεσάφησε, καὶ τί βούλεται σημαίνειν φράσαι [i] παρακαλεῖ. ὁ δὲ [k] ἥσθη τῷ ὀνείρατι· τὴν γὰρ πρόρρησιν αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ συλλαβὼν καὶ μετὰ σοφίας οὐκ ἀσκόπως εἰκάσας, ἔχαιρεν ἐπὶ μεγάλοις τοῖς σημαινομένοις. εὐδαιμονίαν γὰρ [l] τῷ παιδὶ [m] κατήγγελλε, καὶ καιρὸν ἥξειν [n] Θεοῦ δόντος, καθ' ὃν αὐτὸν ὑπό τε τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἔσεσθαι [o] τίμιον καὶ προσκυνήσεως ἄξιον· τὴν μὲν σελήνην καὶ τὸν ἥλιον μητρὶ καὶ πατρὶ, τῆς μὲν αὐξούσης ἅπαντα καὶ τρεφούσης, τοῦ δ' ἐκτυποῦντος καὶ τὴν [p] ἄλλην ἰσχὺν ἐντιθέντος, εἰκάζων, τοὺς δ' ἀστέρας τοῖς ἀδελφοῖς, [q] καὶ γὰρ τούτους ἕνδεκα εἶναι καθάπερ καὶ τοὺς ἀστέρας, ἀπό τε ἡλίου καὶ σελήνης τὴν ἰσχὺν λαμβάνοντας.

3. Deus autem, adverſus eorum invidiam contendens, alteram viſionem Joſepho immittit priore multo magis mirabilem. Sol ſibi viſus eſt arripere lunam & reliquas ſtellas, ac in terram deſcendere, ipſumque adorare. Hanc viſionem patri, etiam in præſentia fratrum, nihil ex iis mali ſuſpicans, expoſuit; obſecratque, ut quid ſibi vellet, interpretari dignaretur. Ille vero ſomnio lætatur: ejus enim præſagium mente colligens, & eventum ſapienter conjiciens, gaudebat ob ingentia illi prænunciata. Nam felicitatem filio pollicitus eſt, tempuſque conceſſu Dei venturum, quo à parentibus ac fratribus in honore eſſet, & veneratione dignus haberetur: ſolem quidem & lunam matri patrique comparans, quod altera quidem augeret omnia & aleret, alter vero formam rebus & vim cæteram impertiret; ſtellas vero fratribus, cum & ipſi undecim eſſent ſicut & ſtellæ, tum à ſole & luna vim ſuam habeant.

Somnium aliud Joſephi. Parentes tanquam maxima ſiderum, fratres XI. ut minora, ad genua ejus humiles delabi.

δ'. Καὶ ὁ μὲν Ἰάκωβος τοιαύτην οὐκ ἀσυνέτως τῆς ὄψεως τὴν κρίσιν ἐποιήσατο· [r] τοὺς δ' ἀδελφοὺς τοῦ Ἰωσήπου σφόδρα ἐλύπησε τὰ προειρημένα. καὶ διετέθησαν ὡς ἐπ' ἀλλοτρίῳ τινὶ, μέλλοντι τὰ σημαινόμενα διὰ τῶν ὀνειράτων ἀγαθὰ [s] ἕξειν, ἀλλ' οὐκ ἀδελφῷ, καὶ ὧν συναπολαύσειν αὐτῷ εἰκὸς ἦν, κοινωνοὺς [t] ὡς τῆς γενέσεως οὕτως καὶ τῆς εὐδαιμονίας [v] ἐσομένους· ἀνελεῖν τε ὡρμήκεσαν τὸ μει-

4. Et Jacobus quidem non inficete dedit viſionis interpretationem: fratres vero Joſephi valde contriſtavit tale præſagium. Ac incitati ſunt adverſus eum, veluti extraneum quempiam, bona ſomniis iſtis prænunciata habiturum; ac non fratrem, cum quo pariter omnibus fortunis fruituros eſſe veriſimile erat, ut generis participes ita & felicitatis ſocios futuros: atque adoleſcentulum

Hinc illæ fratrum ſuorum ſimultas, conſilia dira, inſidiæ.

z Ὑπὸ τοῦ πατρὸς] Veſtigia Philonis ſui premit Joſephus in hoc ſomnio. ἔδοξα, φησὶν ὁ Ἰωσὴφ, ἀμήτου καιροῦ ἐφεστάναι, καὶ πάντας ἡμᾶς ἀφικομένους εἰς τὸ πεδίον ἐπὶ τὴν τοῦ καρποῦ συλλογὴν, δρέπανα λαβόντας θερίζειν· αἰφνίδιον δὲ τὸ μὲν ἐμοῦ δράγμα ὑπανίστασθαι, καὶ μετεωρισθὲν ὀρθοῦσθαι· τὰ δὲ ὑμέτερα, ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος ἐπιδραμόντα τεθηπέναι, καὶ μετὰ τιμῆς τῆς πάσης προσκυνεῖν. Joſephum deinde ſuis verbis traduxit Zonaras, ubi hoc viſum ita enarrat. ἐν ὥρᾳ θέρους ἔδοξε μετὰ τῶν ἀδελφῶν θερίζων, δράγματα δεσμεῖν καὶ τιθέναι· καὶ τὰ μὲν αὐτοῦ ἠρεμεῖν, τὰ δὲ τῶν ἀδελφῶν προστρέχοντα προσκυνεῖν τοῖς αὐτοῦ. Neque multo diverſi ſunt codices *Hen.* & *Busb.* ἐπὶ συλλογῇ καρπῶν ἐν ὥρᾳ θέρους ἐπέμφθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν· λέγων ἰδεῖν τὸ μὲν αὐτοῦ δράγμα τῶν πυρῶν ἠρεμεῖν ἐφ' οὗ κατέθηκε τόπου, τὰ δὲ ἐκείνων προστρέχοντα προσκυνεῖν αὐτῷ· οἱ δὲ συνέντες ἰσχὺν αὐτῷ τὴν ὄψιν προλέγουσαν, καὶ κατ' αὐτῶν ἐξουσίαν, οὐδὲν αὐτῷ διεσάφησαν. Sic illi uſque ad finem hujus Paragraphi. BERN. Ita *Big. Samb.* & *Vat.* παρὰ τοῦ π. *cæteri.* Veſtigia *Philonis* (p. 540.) premit *Joſephus* in hoc ſomnio. Suis verbis hoc viſum enarrat *Zonaras*, neque ab eo multum diſcrepant *Hen.* & *Busb.*

a Κατὰ τὴν συνήθειαν] Κατὰ συνήθειαν *Vat.*

b Τῶν πυρῶν] Illud τῶν ex *Big. Samb.* & *Vat.*

c Προσκυνεῖν αὐτὸ,] Προσκυνεῖν αὐτῷ Phraſi Athenarum Chriſtianarum *Baſ. Gen. Hen.* & *Busb.* BERN.

d Αὐτὸ,] Ita *Big. Samb. Caſ.* & *Vat.* αὐτῷ *Hen. Busb. Baſ.* & *G.* Verba ſequentia in *MSS.* conſervata, καθάπερ οἱ δοῦλοι τοὺς δεσπότας. οἱ δὲ, συνέντες ἰσχὺν αὐτῷ, omiſerunt *Baſ.* & *G.*

e Ὡς οὐ γνώριμον] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *cæteris*, ὡς ἀγνώριμον τὸ ὄναρ αὐτοῖς.

f Εἰς τέλος παρελθεῖν] Ita *Big.* & *Samb.* αὐτῷ παρελθεῖν εἰς τέλος ὧν ὑπ. *Baſ.* & *G.* εἰς τέλος αὐτῶν παρελθεῖν ὧν ὑπ. *Vat.*

g Τῷ δὲ παρ' αὐτῶν] Ita *Big.* & *Samb.* τῷ δ' ἐπ' αὐτῷ *Baſ.* & *G.* τῷ δὲ παρ' αὐτοῖς φθ. *Vat.*

h Καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας,] Accipite Joſephi breviaria *Hen.* & *Busb.* εἶτα καὶ δευτέραν ὄψιν τὸ θεῖον διὰ τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν ἐπιπέμπει τῷ Ἰωσήπῳ. τὸν ἥλιον ἔδοξε σὺν τῇ σελήνῃ, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας ἐπὶ τὴν γῆν ἐλθεῖν, καὶ προσκυνεῖν αὐτόν. ταύτην τὴν ὄψιν τῷ πατρὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν τυγχανόντων διεσάφησε, τί σημαίνει φράσαι παρακαλῶν. ὁ δὲ εὐδαιμονίαν τῷ παιδὶ κατήγγελλε· καὶ καιρὸν ἥξειν, καθ' ὃν αὐτὸν ὑπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἔσεσθαι τίμιον καὶ προσκυνήσεως ἄξιον. τὴν μὲν σελήνην καὶ τὸν ἥλιον μητρὶ καὶ πατρὶ, τοὺς δ' ἀστέρας τοῖς ἀδελφοῖς εἰκάζων. Illa hucuſque. Paria habet delibator harum hiſtoriarum Zonaras, τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἀστέρων προσκυνεῖν ἔδοξεν αὐτῷ. ταύτας τὰς ὄψεις τῷ πατρὶ διηγούμενος, παρόντων καὶ τῶν συγγόνων, τὴν δήλωσιν ἐζήτει μαθεῖν. ὁ δὲ εὐδαιμονίαν κατήγγελλε τῷ παιδί· καὶ καιρὸν ἥξειν, καθ' ὃν ὑπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν τιμηθήσεται καὶ προσκυνηθήσεται. Habuit autem Joſephus ante ſuos oculos βίον πολιτικὸν Philonis, ubi hæc legis: ὁ δὲ Ἰωσὴφ οὐδὲν ὑπιδόμενος, ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις ὄναρ ἰδὼν ἕτερον καταπληκτικώτερον τοῦ προτέρου, τοῖς ἀδελφοῖς ἀνέφηνεν. ᾤετο γὰρ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἕνδεκα ἀστέρας ἥκοντας προσκυνεῖν αὐτὸν, ὡς τὸν πατέρα θαυμάσαντα τὸ γεγονὸς, ἐναποθέσθαι τῇ διανοίᾳ, ταμιεύοντα καὶ σκοπούμενον τὸ ἐσόμενον. Mox ille Philoſophus διὰ μὲν γὰρ ἡλίου τὸν πατέρα, διὰ δὲ σελήνης τὴν μητέρα· διὰ δὲ τῶν ια' ἀστέρων τοὺς ἀδελφοὺς ἀποσημαίνειν ἔοικας. BERN. Sic in omnibus *MSS.* καὶ τοὺς ἀστέρας τοὺς λοιποὺς *Baſ.* & *G.* Paria cum *Zonara* habent *Busb.* & *Hen.* quem videſis p. 16. *Edit. Baſ.*

i Παρακαλεῖ.] Ita cum *Vat.* in *aliis* παρακαλῶν.

k Ἥσθη τῷ ὀνείρατι·] Ita *Baſ. G.* & *Vat.* ὁ δὲ ἡσθεὶς *Big. Samb. Caſ.* & *Vet. Interpr.*

l Τῷ παιδὶ] Τῶν παιδίων *Vat.*

m Κατήγγελλε,] Sic, ut amat *Joſephus*, in *Big. Samb.* & *Vat.* κατήγγειλε *Hen.* & *Busb.* κατήγγελλον *Editionum* par.

n Θεοῦ δόντος,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* Θεοῦ ζῶντος in *Editis.*

o Τίμιον] Sic in *MSS.* τιμῆς καὶ πρ. *Baſ.* & *G.*

p Ἄλλην ἰσχὺν ἐντιθέντος,] Vocem ἄλλην reſtituimus ex *MSS.*

q Καὶ γὰρ τούτους] Iterum ex *MSS.* in *Editis* τῷ τούτους ἕνδεκα εἶναι, καθάπερ τοὺς ἀστέρας.

r Τοὺς δ' ἀδελφοὺς] Ita *MSS.* τοὺς ἀδελφοὺς *Baſ.* & *G.*

s Ἕξειν,] Ita *Big.* & *Vet. Interpr.* ἥξειν *reliqui* omnes.

t Ὡς τῆς γενέσεως] Illud ὡς ex *MSS.*

v Ἐσομένους·] Ἐσομένους, ἀνελεῖν ὡρμ. *Samb.* & *Epiphan.*

lum interimere in animum induxerunt. Cumque hoc consilium ratum habuissent, frumentis jam collectis, Sicima profecti (nam regio est pecoribus alendis optima & pascuis percommoda) illic greges curarunt, patrem non præmonentes quod istic abituri essent. Ille vero, quod hoc nesciret, & nemo ad eum à gregibus adveniret, qui certi aliquid de filiis nunciare potuit, tristi & solicito animo rem agitans; illisque valde metuens, mittit Josephum ad greges cogniturum de fratribus, & quid agant renunciaturum.

ἐργάκιον. καὶ ταύτην κυρώσαντες τὴν βουλὴν, [x] ἐπεὶ τὰ τῆς συγκομιδῆς αὐτοῖς πέρας εἶχεν, ἐπὶ Σικίμων τραπέντες· χώρα δ᾽ ἐστὶν αὕτη βόσκειν ἀγαθὴ θρέμματα, καὶ νομὰς ἐκτρέφειν· αὐτόθι τῶν ποιμνίων [y] ἐπεμελοῦντο, μὴ προδηλώσαντες τῷ πατρὶ τὴν ἐκεῖσε ἄφιξιν. ὁ δὲ ὑπὸ τῆς ἀγνοίας, καὶ τοῦ μηδὲ ἀπὸ τῶν ποιμνίων πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι τινὰ [z] τῶν περὶ τῶν παίδων αὐτῷ τ᾽ ἀληθὲς σημαίνειν δυνάμενον, [a] σκυθρωπότερον τὴν περὶ αὐτῶν διάνοιαν λαμβάνων, καὶ περιδεὴς ὢν, πέμπει τὸν Ιώσηπον εἰς τὰ ποίμνια μαθησόμενον τὰ περὶ τῶν ἀδελφῶν, καὶ τί πράττοιεν σημανοῦντα.

CAP. III.

Quomodo Josephus à fratribus, quod ejus odio flagrarent, in Ægyptum venditus, & clarus ibi factus & illustris, fratres in sua potestate habuit.

ΚΕΦ. γ΄.

Ως [b] Ιώσηπος, οὕτως εἰς Αἴγυπτον πραθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος, καὶ γενόμενος ἐπίσημος ἐκεῖ καὶ λαμπρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἔσχεν ὑποχειρίους.

ILli autem, ut fratrem ad se venientem conspexerunt, gavisi sunt, non quasi ob adventum familiaris *alicujus* & à patre missi, sed tanquam inimici, & in manus suas Dei voluntate traditi: ac confestim, & ne occasionem ex manibus elabi sinant, ad illum perimendum sese expediunt. Rubenus vero, inter istos natu maximus, cum eos ita se habere vidisset, superque ea re consentientes, tentabat *eorum impetum* continere: ostendens facinus fore audacissimum simul ac scelestissimum. Ut nefarium quidem & Deo visum iri, & hominibus flagitiosum, etiam non consanguinei cædem perpetrare; multo autem scelestius fratris necis reos deprehendi; quo sublato etiam in patrem redundaret injuria, materque in luctum & orbitatem, non ex lege mortalitatis illatam, conjiceretur. Igitur ut ipsos reveriti, reputantesque secum quantum perpessuri essent, filio cum optimo tum natu minimo eis erepto, incœpto desisterent tam audaci, obsecrabat; etiam præ timore Dei, qui spectator ac testis foret consilii contra fratrem initi. Si quidem à facinore abstinerent, fore ut *Deus* illos amaret, ad pœnitentiam sanamque mentem adductos: sin pergerent ad opus, nullas esse pœnas quas ab eis ob fratris cædem non repeteret; ut qui providentiam ejus ubique præsentem violassent, cui nihil latere potest, sive in solitudine peragatur, sive in urbium frequentia. Ubicunque enim est homo, existimandum ibi Deum quoque adesse. Quin & propriam conscientiam, si hoc ipsum patrare auderent, sibimet adversaturam esse ajebat: quam nemo potest fugere, sive bonam conservare studeat, sive talem nactus fuerit, qualis ipsos insectatura est, si fratrem interfecerint. Insuper autem hæc prædictis adjiciebat, nefas esse cuiquam fratrem, licet injustum, interimere: satius vero esse ita amicos non ulcisci & persequi, si quid peccasse videantur. Josephum vero, qui nequaquam malignus in ipsos exstiterit, occiderent: cujus ætas

Pro fratre apud cæteros intercedit Rubelus oratione pia ac facunda.

ΟΙ δὲ, τὸν ἀδελφὸν ὡς εἶδον πρὸς αὐτοὺς ἀφιγμένον, ἥσθησαν μὲν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἐπ᾽ οἰκείου παρουσίᾳ, καὶ πατρὸς ἀπεσταλκότος, ἀλλ᾽ ὡς ἐπ᾽ ἐχθροῦ, καὶ ταῖς χερσὶν αὐτῶν κατὰ θείαν βούλησιν παραδοθέντος· ἀναιρεῖν τε ἤδη, [c] καὶ μὴ τὸν ἐν ποσὶν ὑπερβαλέσθαι καιρὸν, [d] ὡρμήκεσαν. [e] οὕτω δ᾽ αὐτοὺς Ρουβηλος ὁρῶν ἔχοντας ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν, καὶ πρὸς τὴν πρᾶξιν [f] ὡμονοηκότας, ἐπειρᾶτο κατέχειν· ὑποδεικνὺς τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος, [g] καὶ τὸ ἀπ᾽ αὐτοῦ μῦσος. ὡς πονηρὸν μὲν καὶ Θεῷ, καὶ ἀνθρώποις ἀνόσιον δοκοῦν, καὶ τὸ μὴ συγγενοῦς ἀνθρώπου χειρουργῆσαι φόνον, πολὺ μέντοι μιαρώτερον τὸ σφαγὴν ἀδελφοῦ δράσαντας ὀφθῆναι, ᾧ [h] πατήρ τε ἀναιρουμένῳ συναδικεῖται, καὶ μήτηρ εἰς πένθος καὶ παιδὸς ἀποστέρησιν, οὐ κατ᾽ ἀνθρώπινον [i] γινομένην νόμον, συγκαταστᾶται. [k] τούτων δ᾽ οὖν αὐτῶν αἰδῶ λαβόντας, καὶ τῷ λογισμῷ τί καὶ πείσονται τεθνηκότος αὐτοῖς παιδὸς ἀγαθοῦ καὶ νεωτάτου προσθεμένους, ἀποσχέσθαι τοῦ τολμήματος παρεκάλει, καὶ τὸν Θεὸν δείσαντας, [l] ὃς θεατὴς ἅμα καὶ μάρτυς ἤδη καὶ τῆς βουλῆς αὐτῶν τῆς [m] ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν γεγενημένης. ἀποστάντας τῆς μὲν πράξεως ἀγαπᾷν, μετανοίᾳ καὶ τῷ σωφρονεῖν εἴξαντας· προελθόντας δ᾽ ἐπὶ τοὔργον οὐκ ἔστιν ἣν οὐκ [n] εἰσπράξαιτο τῆς ἀδελφοκτονίας δίκην, [o] μιάναντας αὐτοῦ τὴν πανταχοῦ παροῦσαν πρόνοιαν, καὶ μήτε τῶν ἐπ᾽ ἐρημίαις πραττομένων ὑστεροῦσαν, μήτε τῶν κατὰ τὰς πόλεις. [p] ὅπου γὰρ ἂν ἄνθρωπος ᾖ, χρὴ δοκεῖν ἐνταῦθα παρεῖναι καὶ τὸν Θεόν. τό τε συνειδὸς αὐτοὺς τὸ ἴδιον ἕξειν ἐχθρὸν ἐπὶ τοῖς τολμηθεῖσιν ἔλεγεν· ὃ μήτε τοῖς ἀγαθὸν αὐτὸ ἔχουσι, μήτε τοιοῦτον ὁποῖον αὐτοῖς συνοικήσει τὸν ἀδελφὸν ἀνελοῦσιν, ἐστὶν [q] ἀποδρᾶναι. προσετίθει δὲ καὶ ταῦτα τοῖς προειρημένοις, ὡς ἀδελφὸν οὐδὲ ἀδικήσαντα κτείνειν ὅσιον· καλὸν δὲ καὶ τὸ μὴ μνησικακεῖν τοῖς οὕτω φίλοις, ὑπὲρ ὧν [r] ἁμαρτάνειν ἔδοξαν. Ιώσηπον δὲ οὐδὲ πονηρὸν εἰς αὐτοὺς γεγενημένον [s] διαφθείρουσιν· ᾧ [t] καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ἀσθενὲς ἔλεον μᾶλλον καὶ τὴν [v] πρ...

x Επεὶ τὰ τῆς συγκομιδῆς] Ita in *MSS.* ἐπειδὴ τῆς συγκομιδῆς αὐτοῖς πέρας ἔσχεν, ἐπὶ Σικιμῶσι *Bas.* & *G.*

y Επεμελοῦντο,] Ita *Big.* & *Samb.* ἐπιμελοῦντο *Vat.* ἐπεμέλουν *Bas.* & *G.*

z Τῶν περὶ τῶν παίδων] Sic *Big.* & *Samb.* τῶν περὶ τῶν παίδων *Alii.*

a Σκυθρωπότερον] Σκυθρωποτέραν *Vat.*

b Ιώσηπος,] Hypothesin paulo breviorem habet *Busb.* περὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐμπόρους Αραβας πράσεως Ιωσὴφ.

c Καὶ μὴ τὸν] Καὶ μὴ τὸν ἐν ποσὶν ὑπερβάλλεσθαι *Vat.*

d Ωρμήκεσαν.] Ωρμησαν *Hen. Busb.* & *J. Zonaras*: at perfecto tempore Josephus. Mox οὕτως δ᾽ *Samb.* correcte. BERN.

e Οὕτω δ᾽ αὐτοὺς] Οὕτως δ᾽ αὐτοὺς *Samb.*

f Ωμονοηκότας,] Ita *Big.* & *Samb.* ὁμονοηκότας *alii.*

g Καὶ τὸ ἀπ᾽ αὐτοῦ μῦσος.] Sic in *Big.* & *Samb.* quibus etiam convenit *Vet. Interpr.* τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ μῖσος in aliis *MSS.* & *Editis.* Hisce similia retulit *Philo*, p. 528. B. ἐπὶ τοσούτων πρόχειρον ὀργῆς &c.

h Πατήρ τε ἀναιρουμένῳ] Πατὴρ μὲν ἀν. *Vat.*

i Γινομένην νόμον,] Ita *Bas. G.* & *Epiphan.* Γινόμενον *Big.* & *Samb.* Γινόμενα *Vat.*

k Τούτων δ᾽ οὖν] Τούτων τε οὖν *Vat.*

l Ος θεατὴς] Ita *Big.* & *Samb.* ὡς θεατὴς in *reliquis.* ὡς θεατὴν τὴν ἅμα καὶ μάρτυν corrigit *T. Faber*, in Epp. Crit. l. 2. Ep. 68. mox idem sine necessitate ἀποστάντων μὲν &c. dein εἰξάντων. iterumque infeliciori conjectura, οὐκ ἔστιν ἵν᾽ οὐκ εἰσπράξηται τ. ἀ. δίκην, μὴ δεδιότας αὐτοῦ. BERN. & HUDS.

m Επὶ τὸν ἀδελφὸν] Επὶ τῷ ἀδελφῷ *Vat.* & mox ἀγαπητόν.

n Εἰσπράξαιτο] Ita *Samb.* & *Vat.* εἰσπράξηται *Bas.* & *G.* πράξαιτο *Big. Cas.* & *Epiphan.*

o Μιάναντας] Sic *Big. Cas.* & *Vat.* μείναντας *Bas.* & *G.*

p Οπου γὰρ] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ὅπου γὰρ ἄνθρωπος ἂν ᾖ in *aliis.*

q Αποδρᾶσαι.] Ex *Big.* & *Cas.* ἀποδρᾶναι *Samb. Vat. Bas.* & *G.*

r Αμαρτάνειν ἔδοξαν] Ita *Big. Cas.* & *Vat.* ἁμαρτεῖν ἔδοξαν *Bas.* & *G.*

s Διαφθείρουσιν·] Διαφθείρουσι optimo temporum *Bas.* & *Gen.* Scripsit vero Josephus διαφθερεῖ, *Big.* & *Samb.* adprobantibus. BERN. Sic *Big. Samb.* & *Vat.* διαφθείρουσιν in *Editis.*

t Καὶ τὸ τῆς ἡλικίας] Illud καὶ ex *MSS.*

v Πρ...

[v] παρ' αὐτῶν ἐρανίζεται κηδεμονίαν. ἥ τε αἰτία τῆς ἀναιρέσεως πολὺ [x] χείρω τὴν πρᾶξιν αὐτῶν τίθησι· διὰ φθόνον [y] τῶν τε ἐσομένων ἀγαθῶν αὐτῷ τοῦ ζῆν ἐξαγαγεῖν διεγνωκότων, [z] ὧν τὸ ἴσον [a] ἀπολαύσουσι κοινωνοῦντες αὐτῷ [b] τῆς μετουσίας, οὐκ ἀλλοτρίων ὄντων ἀλλ' οἰκείων. ἴδια γὰρ [c] ἦν αὐτῶν ὑπολαμβάνειν, ὅσα Θεὸς Ἰωσήπῳ δῷη· προσήκειν οὖν τὴν ὀργὴν [d] καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὺς καλῶς ἔχειν χαλεπωτέραν ἔσεσθαι νομίζειν, εἰ τὸν ὑπ' [e] αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ κεκριμένον τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν ἄξιον ἀποκτείναντες, ἀφαιρήσονται τὸν Θεὸν ᾧ ταῦτα [f] χαρίσεται.

β'. Καὶ ὁ μὲν Ρούβηλος ταῦτα λέγων, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι πλείω καὶ δεόμενος, ἐπειρᾶτο [g] τῆς ἀδελφοκτονίας αὐτοὺς ἀποτρέπειν. ἐπεὶ δ' οὐδὲν μετριωτέρους ὑπὸ τῶν λόγων ἑώρα γεγενημένους, ἀλλὰ σπεύδοντας ἐπὶ τὴν ἀναίρεσιν, [h] συνεβούλευε τὸ κακὸν αὐτοὺς ἐπιεικέστερον ποιῆσαι τῷ τρόπῳ τῆς ἀναιρέσεως. καὶ γὰρ [i] ἀμυνομένοις παρῄνεσε τὸ πρῶτον, πεπεῖσθαι [k] λέγων αὐτούς. ἐπεὶ δ' ἐκράτησαν ὥστ' ἀνελεῖν τὸν ἀδελφὸν, οὐκ ἔσεσθαι σφόδρα κακοὺς οἷς νῦν παραινεῖ πειθέντας [l] ἔλεγεν. ἐν γὰρ τούτοις εἶναι καὶ τὸ ἔργον, ἐφ' ὃ σπεύδουσιν· οὐ μέντοι τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀπόροις κουφότερον· ἠξίου γὰρ αὐτοὺς αὐτόχειρας μὲν μὴ γενέσθαι τἀδελφοῦ· ῥίψαντας δὲ εἰς τὸν παρακείμενον λάκκον οὕτως ἀποθανεῖν ἐᾶσαι, [m] καὶ τό γε μιανθῆναι τὰς χεῖρας αὐτοὺς κερδαίνειν. συναινεσάντων δὲ τούτοις τῶν νεανίσκων, παραλαβὼν Ρούβηλος τὸ μειράκιον καὶ καλωδίῳ ἐκδήσας, ἠρέμα καθίμησεν εἰς τὸν λάκκον· καὶ γὰρ ἱκανῶς ἄνυδρος ἦν· καὶ ὁ μὲν, τοῦτο ποιήσας, ἀπαλλάσσεται κατὰ ζήτησιν χωρίων πρὸς νομὰς ἐπιτηδείων.

γ'. Ἰούδας δὲ, καὶ αὐτὸς ὢν τῶν Ἰακώβου παίδων, ἐμπόρους ἰδὼν Ἄραβας τοῦ Ἰσμαηλιτῶν γένους, ἀρώματα καὶ Σύρια φορτία κομίζοντας [n] Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς Γαλαδηνῆς, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τὴν [o] Ρουβήλου τοῖς ἀδελφοῖς συνεβούλευσεν ἀνιμήσασι τὸν Ἰώσηπον ἀπεμπολῆσαι τοῖς Ἄραψιν· ἐκεῖνόν τε γὰρ ὅτι πορρωτάτω γινόμενον, [p] κἂν τεθνήξεσθαι παρὰ τοῖς ξένοις, αὐτούς τε τοῦ μιάσματος οὕτως ἀπαλλαγήσεσθαι. δόξαν οὖν τοῦτο, τοῖς ἐμπόροις ἀποδίδονται τὸν Ἰώσηπον ἀνελκύσαντες ἐκ τοῦ λάκκου μνῶν εἴκοσιν,

tenera misericordiam potius commoveret, curamque ab iis & tutelam impetraret. Causa etiam cædis plurimum auget facti hujus indignitatem, quod ob invidiam futuræ ejus felicitatis viam ei adimere statuerint, qua ex æquo fruituri erant consortionem cum illo habentes sociabilem, utpote qui non alieni essent sed cognatione conjuncti. Debere enim existimare ipsorum esse quicquid Josepho largietur Deus: ac proinde par esse ut cogitarent, iracundiam *cœlestem* gravius illis incubituram, si eum perimendo, qui ab ipso Deo omni bona fortuna dignus est habitus, hunc ipsum Deo auferrent, quem tanta cumulaturus est felicitate.

2. Ac Rubelus quidem hæc dicens, prætereaque pluribus etiam *illos* obsecrans, conabatur eos à fratricidio absterrere. Postquam autem ipsos nihilo placatiores factos viderat, sed in eo esse ut ad cædem properarent; consilium dedit ut saltem necis modo malum paululum mitigarent. Ultionem etenim meditantes primum admonuit, ut oratione flecterentur. Cum vero prævaluissent ut fratrem tollerent, dicebat fore ut leviori peccato tenerentur, si in iis ad quæ jam hortatur sibimet pareant. Sic enim finem suum, ad quem festinant, consequuturos esse; sed alio modo, ac (ut in dubiis *licet conjicere*) minus odioso. Nam obtestatus est ipsos, ne suas ipsi manus fratri injicerent, sed in proximum puteum conjectum illic emori finerent, atque ita * pollutas manus lucrifacerent. Cum autem hisce assensum dedissent juvenes, Rubelus, puerum abducens & fune religans, leniter eum in puteum demisit; erat enim bene siccus. Et ille quidem, hoc facto, abiit pascua commoda quæsiturus.

Josephus in lacum siccum demittitur, suadente Rubelo.

3. Judas autem, qui & ipse unus è Jacobi filiis, conspicatus mercatores Arabas generis Ismaëlitici, aromata & Syras merces deferentes ad Ægyptios è terra Galadena, post discessum Rubeli consilium dedit fratribus, ut Josephum extrahentes venderent eum Arabibus. Nam etiamsi & illum, quam longissime ablegatum, apud exteros mori contigerit, fore tamen ut hoc pacto semet sceleris puros conservarent. Hoc igitur cum placuisset consilium, Josephum ex puteo receptum vi-

Viginti denum minis venditur Ismaëlitis, annos habens XVII. Gen. c. 37.

v Παρ' αὐτῶν ἐρανίζεται] Ita ex Epiphanio correxi, pro παρ' ὑμῶν αὐτῶν librorum Græcorum, quot versare mihi adhuc licuit. Schotano placet ἀπὸ ἡμῶν αὐτῶν. Attamen tota hæc oratio in personis tertiis occupatur. Mox *Big.* κηδεμίαν syllabis quatuor, absque exemplo. BERN. Ita *Vet. Interpr.* correxit *Bernardus* pro παρ' ὑμῶν αὐτῶν *librorum Græcorum*, quot versare mihi adhuc licuit.

x Χείρω] Ex *MSS.* quod Ατticώτερον *Editorum* χείρονα.

y Τῶν τε ἐσομένων ἀγαθῶν]. Ita *Big.* & *Samb.* τῶν ἐσομ. *aliis.*

z Ὧν τὸ ἴσον] Ὧν κατὰ τὸ ἴσον *Vat.*

a Ἀπολαύσουσι] Ἀπολαύουσι *Samb.* & *Cas.*

b Τῆς μετουσίας,] Ita *Libri* omnes *Gr.* pariterque *communione* in *Latinis.* Locutio illa πλεονάζει. ut *sociabilis consortio* apud *Livium.* περιουσίας reponit *T. Faber.* BERN. & HUDS.

c Ἦν αὐτῶν] Εἶναι *Big.*

d Καὶ διὰ τοῦτο] Ita *Big.* & *Samb.* καὶ διὰ τοῦτο τὸ *Cas.* καὶ δι' αὐτοῦ τὸ αὐτοὺς *Vat.* καὶ διὰ τὸ καλῶς &c. *Bas.* & *G.*

e Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ] Illa τοῦ Θεοῦ ex *MSS.*

f Χαρίσεται.] Χαρίσεται *Big.* non male. Sæpius autem legimus ejusmodi parenclises in hoc Scriptore, quas Athenæ quidem neutiquam damnarent. Alii omnes χαρίσηται. BERN. Ita *Big.* & *Vat.* χαρίσηται in *reliquis.*

g Τῆς ἀδελφοκτονίας] Sic *Samb.* & *Vat.* τοῖς τῆς ἀδ. *cæteri.*

h Συνεβούλευε] Συνεβούλευσε *Vat.* ut habetur mox infra, v. 32. συνεβούλευε *Hen.*

i Ἀμυνομένοις] Ἀμυνόμενος malit *Heraldus*, Digressionum l. 2. c. 8.

k Λέγων αὐτούς.] Faber λόγοις αὐτοῦ, phrasi Josephi ita violata. Instanter etenim ibidem significat modus πεπεῖσθαι, ritu Attico. BERN. Θέλων αὐτοὺς *Heraldus*, λόγοις αὐτοῦ legendum esse contendit *T. Faber.* phrasi *Josephi* (ut inquit *Bernardus*) ita violata. Instanter etenim ibidem significat modus πεπεῖσθαι, ritu Attico. Simile quid habet *Josephus*, p. 23. v. 29.

l Ἔλεγεν.] Vox ἔλεγεν ex *MSS.* nam abfuit *Bas.* & *G.*

m Καὶ τό γε μιανθῆναι] Latine diceres, *pollutas manus lucrifacere*, quod est *fratricidii crimen evitare*: aut phrasi Orientis, כי אל תשלחו יד, Gen. c. 27. 22. Sensum illum obtinuisse dictionem Græcam nos docet D. Lucas ejus ævi Scriptor: κερδῆσαι ὕβριν habet iste in Actis sacris. Non placet itaque manus *Big.* aut *Samb.* hoc in loco. καὶ τό γε μὴ μιανθῆναι τὰς χεῖρας αὐτοὺς κερδαίνειν. Tantidem narrat & Philo, ὁ πρεσβύτατος παρῄνει μὴ ἐφάψασθαι τοῦ μιάσματος, ἀλλ' αὐτὸν μόνον εἰς ἓν τῶν ὀρυγμάτων ῥίψαι. ——— συναινεσάντων δὲ, ὁ μὲν πρεσβύτατος ἡσπάζετο· οἱ δὲ ὡς πολέμιον συλλαβόντες, ἅπασαν ἀπαμπίσχουσι τὴν ἐσθῆτα· καὶ τὸν μὲν καθιμῶσιν εἰς βαθεῖς βόθρους. Quin ex hoc potius Judæo Johannes Zonaras, ῥουβὶμ δὲ συνεβούλευε, μὴ αὐτόχειρας γενέσθαι τοῦ ἀδελφοῦ· ἀλλ' εἰς τὸν παρακείμενον λάκκον ῥίψαι αὐτὸν, ἵνα ἀποθάνῃ ἐκεῖ, καὶ οὕτω μετριώτερον ἔσοιτο τὸ κακόν. συναινεσάντων δὲ τῷ λόγῳ τῶν νεανίσκων, λαβὼν ὁ ῥουβὶμ τὸ μειράκιον, ἠρέμα καθίμησεν εἰς τὸν λάκκον. BERN. Καὶ τόγε μὴ μιανθῆναι *Big. Samb.* & *Vat.* Vide *Philonem* p. 528. ex quo sua hausisse videtur *Zonaras*, p. 16.

n Αἰγυπτίοις] Εἰς Αἴγυπτον *Bas.* & *Gen.* ex versione τῶν ο'. Pariter de illo facinore Philo, ἐκείνῃ δὲ τῇ ἡμέρᾳ κατά τινα συντυχίαν ἔμποροί τινες ὁδοιπόρουν τὸ ἔθος ἐχόντων ἀπ' ἀραβίας εἰς αἴγυπτον κομίζειν φόρτον· οἷς ἀνελκύσαντες τὸν ἀδελφὸν πιπράσκουσιν, ἡγησάμενοι τὴν γνώμην τοῦ καθ' ἡλικίαν τετάρτου. Paulo etiam diversus ab his Artapanus, προειδόμενον δὲ ἰωσὴφ, ait, τὴν τῶν ἀδελφῶν ἐπισύστασιν, δεηθῆναι τῶν ἀστυγειτόνων ἀράβων εἰς τὴν αἴγυπτον αὐτὸν διακομίσαι· τοὺς δὲ τὸ ἐντυγχανόμενον ποιῆσαι· εἶναι γὰρ τοὺς ἀράβων βασιλεῖς ἀπογόνους ἰσραὴλ, υἱοὺς τοῦ ἀβραὰμ, ἰσαὰκ δ' ἀδελφούς. BERN. Ita in *MSS.* εἰς Αἴγυπτον *Bas.* & *G.* ex versione LXX. Pariter de illo facinore *Philo*, p. 528. Paulo etiam diversus ab his *Artapanus* apud *Euseb.* in Præp. Evangel. p. 429.

o Ρουβήλου] *Al.* τοῦ Ρουβήλου.

p Κἂν τεθνήξεσθαι] Mox δόξαν οὖν οὕτω frustra *Busb.* & *Hen.* tum etiam ἀποδιδόναι pro ἀποδίδονται. *Zonaras* vero, καὶ δόξαν τοῦτο, τοῖς ἐμπόροις αὐτὸν ἀποδίδονται μνῶν εἴκοσι, ἐτῶν ἑπτακαίδεκα γεγονότα. BERN. Ita ex *MSS.* in *Editis* κἂν τεθνήξεσθαι τοῖς ξένοις, ἑαυτούς τε.

* *Pollutas manus lucrifacerent.*] Quod est, *fratricidii crimen evitare.* Sic κερδῆσαι ὕβριν in *Act. Apostol.*

Rubeli pietas.

viginti minis vendunt mercatoribus, annos septendecim natum. Rubelus autem, nocte ad puteum veniens, insciis fratribus Josephum servare secum statuit. Ac dum inclamanti non responderet, ille, suspicatus post discessum suum interemptum esse, fratres incusabat. Cum vero rem gestam ei enarrassent, lugere desiit.

Tunica Josephi tanquam discerpti affligunt animum Jacobi cruentantque ingratissimi filii.

4. Ut primum vero hæc in Josephum à fratribus perpetrata essent, consultare cœperunt quid demum agerent; ut patris suspicionem evitare possent. Placuit igitur tunicam, qua quidem indutus Josephus ad eos venerat, (nam ipsam ei demisso in puteum detraxerant) discerptam sanguine hircino fœdare; atque ita patri allatam ostendere, ut ei videretur *filius* à feris devoratus. Atque hoc facto venerunt ad senem, cum jam aliquid de filio rescivisset. Ajebant autem Josephum quidem neque vidisse se, neque scire quid illi evenerit, tunicam tamen istam cruentatam & laceram invenisse. unde & illis crevit suspicio, belluarum incursu mortem oppetiisse; si ea indutus domo exiverit. Jacobus autem cum exiguam spem habuisset, fore scilicet ut aliquo captivus abduceretur puer, ab hac quidem cogitatione discessit. At manifestum necis indicium tunicam ratus (agnoscebat enim eam esse qua indutum ad fratres miserat) postea ita se habuit, adolescentem lugendo, quasi interiisset. Atque tam male erat illi, ac si unius pater exstitisset, & aliorum consolatione privatus; etiam, priusquam cum fratribus colloqueretur, Josephum à feris discerptum periisse conjiciens. Sedebat autem sacco amictus & dolore oppressus, ut neque filii consolando quicquam proficerent, neque ipse luctum lassitudine remitteret.

ἑπτακαίδεκα ἐτῶν γεγονότα. Ῥουβῆλος δὲ, νύκτωρ ἐπὶ τὸν λάκκον ἐλθὼν, σῶσαι τοὺς ἀδελφοὺς λαθὼν τὸν Ἰώσηπον ἐγνώκει. καὶ ὡς ἀνακαλουμένῳ μὴ ὑπήκουσε· δείσας μὴ ἐφθάρκασιν αὐτὸν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, κατεμέμφετο τοὺς ἀδελφούς. τῶν δὲ τὸ πραχθὲν αὐτῷ φρασάντων, παύεται τοῦ πένθους [q] Ῥουβῆλος.

δʹ. Ὡς δὲ ταῦτα περὶ τὸν Ἰώσηπον τοῖς ἀδελφοῖς ἐπέπρακτο· τί ποιήσαντες ἂν ἔξω τῆς ὑποψίας παρὰ τῷ πατρὶ γενηθεῖεν, ἐζήτουν. καὶ δὴ τὸν χιτωνίσκον, ὃν ἀφῖκτο μὲν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰώσηπος ἐνδεδυμένος, περιῃρήκεσαν δ' αὐτὸν ὅτε καθίεσαν εἰς τὸν λάκκον· ἔδοξεν αὐτοῖς διασπαράξασιν αἵματι [r] τράγων μολῦναι· καὶ τῷ πατρὶ δεῖξαι φέροντας, ὡς ἂν ὑπὸ θηρίων αὐτῷ φανείη διεφθαρμένος. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, ἧκον πρὸς πρεσβύτην, ἤδη τῶν περὶ τὸν υἱὸν εἰς γνῶσιν [s] ἀφιγμένων· ἔλεγον δὲ τὸν μὲν Ἰώσηπον οὔτ' ἰδεῖν, [t] οὔθ' ᾗ κέχρηται συμφορᾷ μεμαθηκέναι· χιτῶνα δὲ τοῦτον εὑρεῖν ᾑμαγμένον καὶ λελακισμένον. ὅθεν αὐτοῖς ὑπόνοιαν εἶναι, περιπεσόντα θηρίοις αὐτὸν ἀπολωλέναι, εἴγε τοῦτον ἐνδεδυμένος οἴκοθεν ἐστάλη. Ἰάκωβος δ' ἐπὶ κουφοτέραις ὢν ἐλπίσιν, ὡς ἠνδραποδισμένου δῆθεν αὐτῷ τοῦ παιδὸς, τοῦτον μὲν ἀφίησι τὸν λογισμόν. πίστιν δ' αὐτοῦ τῆς τελευτῆς ἐναργῆ τὸν χιτῶνα ὑπολαβών· καὶ γὰρ ἐγνώριζεν ὡς ἐκεῖνον αὐτὸν ἐνδεδυμένον ἐκπέμποι πρὸς τοὺς ἀδελφούς· ὡς ἐπὶ νεκρῷ τὸ λοιπὸν οὕτως διέκειτο ἐπὶ τῷ μειρακίῳ πενθῶν. καὶ ὡς ἑνὸς πατὴρ ὢν, καὶ τῆς ἐξ ἄλλων [v] παραμυθίας ἐστερημένος, οὕτως ἦν παρὰ τῷ κακῷ, πρὶν ἢ τοῖς ἀδελφοῖς συμβαλεῖν, εἰκάζων ὑπὸ θηρίων Ἰώσηπον ἀφανῆ γεγενέναι. ἐκαθέζετο δὲ [x] σακκίον ἐξαψάμενος καὶ τῇ λύπῃ βαρὺς, ὡς [y] μήτε ὑπὸ παίδων παρηγορούντων αὐτὸν ῥᾴονα γίνεσθαι, μήτε κάμνοντα τοῖς πόνοις ἀπαγορεύειν.

CAP. IV.

Insignis Josephi continentia.

Domus Petephrenæ procurator Josephus. Gen. c. 39.

JOsephum autem venditum à mercatoribus cum emisset Petephres, vir Ægyptius, qui Pharaothis regis coquis præerat, *eum* summo in honore habuit. Nam & disciplinis liberalibus eum instituendum curavit, & victu meliore, quam pro servili conditione, uti permisit, eumque suæ domui præfecit. Is vero hisce fruebatur, non tamen virtutem, qua præditus erat, propter hanc *sui status* mutationem deseruit: sed ostendit prudentiam difficillima quæque in vita posse superare, si quibus adsit pura & infucata, nec ad præsentem tantum felicitatem accommodata.

Juvenem decorum male deperit hera sua. Gen. c. 39.

2. Cum enim uxor herilis, cum ob formæ e-

ΚΕΦ. δʹ.

Τῆς Ἰωσήπου ἁγνείας τὸ ἐπιφανές.

ΙΩσηπον δὲ, πωλούμενον ὑπὸ τῶν ἐμπόρων, ὠνησάμενος Πετεφρῆς, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, ἐπὶ τῶν Φαραώθου μαγείρων τοῦ βασιλέως, εἶχεν ἐν ἁπάσῃ τιμῇ· [z] παιδείαν δὲ τὴν ἐλευθέριον ἐπαίδευε, καὶ διαίτῃ χρήσασθαι κρείττονι τῆς ἐπὶ δούλῳ τύχης ἐπέτρεπεν· ἐγχειρίζει τε τὴν κατὰ τὸν οἶκον [a] αὐτῷ πρόνοιαν. ὁ δὲ τούτων τε [b] ἀπέλαυε, καὶ τὴν ἀρετὴν, ἥτις ἦν περὶ αὐτὸν, οὐδ' ὑπὸ τῆς μεταβολῆς [c] ἐγκατέλειπεν· ἀλλὰ διέδειξε τὸ φρόνημα κρατεῖν τῶν ἐν τῷ βίῳ δυσκόλων δυνάμενον, οἷς ἂν παρῇ γνησίως, καὶ μὴ πρὸς τὰς εὐπραγίας τὰς κατὰ καιρὸν μόνον ἡρμοσμένον.

βʹ. [d] Τῆς γὰρ τοῦ δεσπότου γυναικὸς, διά τε τὴν

q Ῥούβηλος.] Sic *MSS.* ὁ Ῥούβηλος *Bas.* & G. Rubeli autem expostulationem quære apud *Philonem*, p. 528.

r Τράγων μολῦναι·] Ita in *MSS.* τράγου *Bas.* G. *aliique.*

s Ἀφιγμένων.] Sic *Cas.* & *Samb.* ἀφιγμένον *cæteri.*

t Οὔθ' ᾗ κέχρηται)] *Zonaras* etiam phrasi consimili, μήθ' ὅπως διέφθαρται γνῶναι. Idem proxime χιτῶνα διερρωγότα pro λελακισμένον. Philo etiam dixit κατηκισμένον καὶ κατεσχισμένον. BERN. Ita *Big. Samb. Busb.* & *Vat.* οὔτ' οἷα *Bas.* G. & *Cas.* οὔτ' εἰ *Hen.* & *Vet. Interpr.*

v Παραμυθίας ἐστερημένος.] Ita *Samb.* politice quidem. Reliquis παραμυθείας. Utrumque autem scribi permittit morosus ille Apollonius. BERN. Sic *Samb.* in *reliquis* παραμυθείας. utrumque approbat *Apollonius.* In sequentibus pro οὕτως ἦν παρὰ τῷ κακῷ, mallem rescribere, οὕτως ἦν παρ' αὐτῷ κακῶς. nam *Epiphanius* ad hunc modum locum vertit, *ita enim erat apud semetipsum male, priusquam cum fratribus* &c.

x Σακκίον ἐξαψάμενος] Σάκκον *Busb. Hen.* & *Zonaras* ex LXX.

y Μήτε ὑπὸ παίδων] Ex *Big.* & *Samb.* μήθ' ὑπὸ π. in *aliis.* & subinde ῥᾷον. Sed ibidem αὐτὸν ῥᾴονα *Big. Cas.* & *Vat.* Non opus ergo correctione Attica *Fabri*, αὐτῷ ῥᾷον γίνεσθαι. BERN. & HUDS.

z Παιδείαν δὲ τὴν ἐλευθέριον] Pharaonis autem œconomus in libris Græcis, quot vidi, nuncupatur πετεφρῆς, quod olim placuit & Interpretibus Alexandrinis; sed *Putiphares* semel legi, sæpius *Petephres* in exemplaribus Epiphanii; hoc autem [...]lius Judæorum aut Samaritarum scriptioni פוטיפר. Unde Hieronymus in Tradit. *Venditus est igitur Joseph principi* [...]*citus & bellatorum, non* Petephre *aut* Petephri, *ut est in* L[...] (ita quidem reperias apud Ambrosium & Augustinum) Phutiphar *Eunucho.* Cæterum hunc ἀρχιμάγειρον cum [...]mo Prædicatorum Johanne à פוטיפרע Josephi socero nom[...] ac conditione distinguere, potius quam ita confundere, [...]mant Interpretes LXX. Josephus, veteres alii Judæorum m[...]stri apud Hieronymum & Genesin magnam. BERN. Ita [...] & *Samb.* παιδείαν τε in *reliquis.*

a Αὐτῷ πρόνοιαν.] Illud αὐτῷ etiam ex *Big. Samb.* & [...] deest *cæteris.*

b Ἀπέλαυε.] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* ἀπέλαβε in *aliis.*

c Ἐγκατέλειπεν·] Ἐγκατέλιπεν *Samb.*

d Τῆς γὰρ τοῦ δεσπότου γυναικός.] De eodem autem flagitio [...] de *Zonaras* Drungarius, τῆς δὲ τοῦ δεσπότου γυναικὸς διά τε εὐμορφίαν καὶ τὴν αὐτοῦ δεξιότητα ἐρωτικῶς διατεθείσης, καὶ λόγους περὶ [...]ξεως προσαγαγούσης, παρέπεμπε τὴν ἀξίωσιν. Hic quidem Josephum, Josephus Philonem verbis simillimis expressit. Sic [...]tem Hierophanta Alexandrinus, τῆς γὰρ εὐμορφίας ἐπιμανεῖσα [...] νεανίσκῳ, καὶ ἀκαθέκτως περὶ τὸ πάθος λυττῶσα, τοὺς περὶ [...] λόγους προσέφερεν ἐρρωμένως ἐναντιουμένῳ, καὶ μηδ' ὅλως προσιεμένου. BERN. *Zonaras* in hisce *Josephum*, at *Josephus* [...] simillimis expressit *Philonem* in pag. 532.

μορφίαν καὶ τὴν περὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ δεξιότητα, ἐρωτικῶς διατεθείσης, καὶ νομιζούσης, εἰ ποιήσειεν αὐτῷ τοῦτο φανερὸν, ῥᾳδίως πείσειν αὐτὸν εἰς ὁμιλίαν ἐλθεῖν, εὐτύχημα ἡγησάμενον τὸ τὴν δέσποιναν αὐτοῦ δεηθῆναι· καὶ πρὸς τὸ σχῆμα τῆς τότε δουλείας, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν τρόπον ἀφορώσης, ὃν καὶ παρὰ τὴν μεταβολὴν παραμένοντα· τήν τε ἐπιθυμίαν αὐτῷ ποιησαμένης καταφανῆ, καὶ λόγους προσφερούσης περὶ μίξεως, παρέπεμπε τὴν ἀξίωσιν, οὐ κρίνας ὅσιον εἶναι τοιαύτην αὐτῇ [e] διδόναι χάριν, ἐν ᾗ τοῦ πριαμένου καὶ τοσαύτης ἠξιωκότος τιμῆς ἀδικίαν συνέβαινεν εἶναι καὶ ὕβριν. ἀλλὰ [f] κρατεῖν τε τοῦ πάθους κἀκείνην [g] παρεκάλει, τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ τεύξεσθαι τῆς ἐπιθυμίας προβαλλόμενος· σβέσεσθαι γάρ τε αὐτῇ τοῦτο μὴ παρούσης ἐλπίδος· αὐτός τε πάντα μᾶλλον ὑπομένειν ἔλεγεν, ἢ πρὸς τοῦτο καταπεισθεὶς [h] ἔσεσθαι. καὶ γὰρ εἰ τῇ δεσποίνῃ δοῦλον ὄντα δεῖ ποιεῖν μηδὲν ἐναντίον, ἡ πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν [i] προσταγμάτων ἀντιλογία πολλὴν ἂν ἔχοι παραίτησιν. [k] τῆς δ' ἔτι μᾶλλον ἐπέτεινε τὸν ἔρωτα, τὸ μὴ προσδοκώσῃ τὸν Ἰώσηπον ἀντισχεῖν. καὶ δεινῶς ὑπὸ τοῦ κακοῦ πολιορκουμένη, δευτέρᾳ πάλιν πείρᾳ [l] προεθυμεῖτο κατεργάσασθαι.

γʹ. Δημοτελοῦς οὖν ἑορτῆς ἐπιστάσης, [m] καθ' ἣν εἰς τὴν πανήγυριν καὶ γυναιξὶ [n] φοιτᾶν νόμιμον ἦν· σκήπτεται νόσον πρὸς τὸν ἄνδρα, θηρωμένη μόνωσιν καὶ σχολὴν εἰς τὸ δεηθῆναι τοῦ Ἰωσήπου. καὶ γινομένης [o] αὐτῇ ταύτης, [p] λιπαρεστέρους ἔτι τῶν πρώτων αὐτῷ προσενήνοχε λόγους. ὡς καλῶς μὲν εἶχεν [q] αὐτῷ μετὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς δέησιν εἶξαι, καὶ μηδὲν ἀντειρηκέναι· κατά τε τὴν τῆς παρακαλούσης ἐντροπὴν καὶ τὴν τοῦ πάθους ὑπερβολὴν, ὑφ' οὗ βιασθείη δέσποινα οὖσα τοῦ κατ' αὐτὴν ἀξιώματος [r] ταπεινοτέρα γενέσθαι. φρονήσει τε καὶ νῦν ἄμεινον ἐνδοὺς, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς παρελθοῦσιν [s] ἄγνωμον διορθώσεται. εἴ τε γὰρ δευτέραν δέησιν ἐξεδέχετο, ταύτην γεγονέναι καὶ μετὰ πλείονος σπουδῆς· νόσον τε γὰρ προφασίσασθαι, καὶ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς πανηγύρεως τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν προτιμῆσαι. εἴ τε τοῖς πρώτοις ὑπὸ ἀπιστίας ἀντέκρουσε λογισμοῖς, τοῦ μηδὲ μίαν κακουργίαν εἶναι κρίνειν σύμβολον, τὸ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν. προσδοκᾶν τε τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὄνησιν, ὧν ἤδη μετέχειν, προσθέμενον αὐτῆς τῷ ἔρωτι, καὶ μειζόνων ἀπολαύειν, ὑπήκοον γινόμενον· ἄμυναν δὲ καὶ μῖσος παρ' αὐτῆς, ἀποστραφέντα τὴν ἀξίωσιν, καὶ τοῦ χαρίζεσθαι τῇ δεσποίνῃ τὴν τῆς σωφροσύνης δόκησιν [t] ἐπίπροσθεν θέμενον. οὐ γὰρ αὐτὸν τοῦτο ὠφελήσειν, τραπείσης εἰς κατηγορίαν αὐτοῦ, καὶ καταψευσαμένης πεῖραν ἐπὶ τἀνδρί· προσέξειν δὲ μᾶλλον τοῖς αὐτῆς λόγοις Πετεφρῆν, ἢ τοῖς ἐκείνου, κἂν ὅτι μάλιστα ἀπὸ τῆς ἀληθείας [v] φέρωνται.

δʹ. Ταῦτα λεγούσης τῆς γυναικὸς καὶ δακρυούσης, οὔτε οἶκτος αὐτὸν μὴ σωφρονεῖν ἔπεισεν, οὔτ' ἠνάγκασε φόβος· ἀλλὰ ταῖς δεήσεσιν ἀντέσχεν, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς οὐκ ἐνδέδωκε, [x] δείσας παθεῖν ἀδίκως, καὶ ὑπομένειν τι τῶν

legantiam tum ob dexteritatem ejus in rebus agendis, amore esset incensa, ac putaret, si hoc ei aperiret, fore ut facilius ad amplexus alliceretur, in parte felicitatis positurus quod hera illum peteret, (nam ad habitum servitutis præsentis, non ad mores, qui statu etiam mutato permanerent, respiciebat) adeoque suum, quo flagrabat, ei proderet desiderium, & sermones sereret de concubitu; *ille* preces ejus repulit, nefas esse ducens tali eam gratia impertire, quæ illi, qui eum emerat & tanto dignatus erat honore, in injuriam cederet & contumeliam. Quin & ipsam admonebat ut cupiditatem reprimeret, desperationem *illi* injiciens optatis potiundi, (sic enim fore ut ei sedaretur impetus, cum omni de spe decideret) sibique constitutum esse dicebat prius omnia extrema pati, quam ei hac in re obsequi. Quamvis enim & heræ adversari servum non deceat, hujusmodi *tamen* mandatis non obedire multum habeat excusationis. Illius autem amorem magis accendebat, quod nihil tale exspectanti restiterit Josephus. Et quum graviter à malo premeretur, altero tentamine illum expugnare statuit.

3. Cum igitur publicum festum instaret, cujus celebritatem feminas quoque frequentare mos erat, ægritudinem caussatur apud maritum, captans solitudinem & otium ad Josephum exorandum. Quod cum nacta esset, blando magis sermone quam antea eum aggreditur. Ut satius quidem fuerit eum primis cessisse precibus, neque aliquid contradixisse; & propter reverentiam compellantis, & affectus vehementiam, qui cogeret eam, quæ hera sit, sua dignitate humiliorem se gerere. Nunc autem prudentiæ magis convenienter agendo, quicquid prius desipuerit licebit emendare. Sive enim secundas preces desideraret, has adesse & cum majori studio: se enim ægritudinem simulasse, atque festo & celebritati ipsius consuetudinem prætulisse. Sive prioribus ob diffidentiam repugnasset sermonibus, indicio esse crederet, nullam latuisse fraudis malignitatem, quod in eadem voluntate perstaret. Quare & præsentium bonorum emolumentis frui exspectaret, quorum jam particeps erat, si ejus desiderio annueret, & majora etiam consequuturum, si suæ morem gereret voluntati: ultionem autem & odium ab illa, si petitionem repudiaret, & castitatis existimationem mallet illibatam servare, quam heræ gratificari. Eam enim ipsi nequaquam prodesse, si ei accusationem instrueret, & se ab illo tentatam esse ad maritum mentiretur: magis enim Petephren suis sermonibus fidem habiturum esse, quam illius, veritati licet maxime consentanea proferat.

Res insidiosa est amor, plenaque artium.

4. Hæc loquente muliere & illachrymante, neque misericordia eum recedere à castitate suasit, neque metus coëgit: sed precibus restitit, minisque non concessit, veritus ne quid mali ageret; malens acerbissima quæquæ sufferre, quam præ-

Speculum castitatis purissimum Josephus.

e Διδόναι χάριν,] Δοῦναι Samb. & Vat.

f Κρατεῖν τε] Ita Big Samb. Vat. & Vet. Interpr. κρατεῖν τὰ τοῦ π. Bas. & G.

g Παρεκάλει,] Sic Big. Samb. & Epiphan. παρακαλεῖ in aliis.

h Ἔσεσθαι.] Al. ἔσεσθαι.

i Προσταγμάτων] Ita Samb. Vat. & Vet. Interpr. πραγμάτων Big. Cas. Bas. & G.

k Τῆς δ' ἔτι μᾶλλον] Sic Bernardus ex aliarum lectionum vestigiis. τῇ δ' ἔτι μ. τ. ἔρωτα, μὴ προσδοκώσῃ Bas. & G. τῆς δ' ἔτι —— τὸ μὴ προσδοκώσης Samb. Cas. Vat. & Vet. Interpr. τῆς δ' ἔτι —— μὴ προσδοκώσης Big.

l Προεθυμεῖτο] Ita Samb. Cas. & Vat. προεπιθυμεῖ τὸ κατεργ. Big. προεπιθυμεῖν κατεργ. Bas. & G. Alia locutione Busb. & Hen. δευτέραν ἐνῆγε πεῖραν, aut quod Zonaras dixit δευτέραν ἐπῆγε πεῖραν.

m Καθ' ἣν] Κατὰ τὴν ἑορτὴν, id est in festo. alibi μετὰ τὴν νηστείαν irrepsit in Josephum pro κατὰ τήν. REL.

n Φοιτᾶν νόμιμον ἦν·] Φοιτῆσαι Vat.

o Αὐτῇ ταύτης,] Big. Samb. & Cas. Neque tamen facilius rejicies emphasin Atticam Bas. & Gen. καὶ γινομένης αὐτῆς ταύτης. Fefellit autem Fabrum ars sua, dum reponeret ibidem καὶ γινομένης ἑορτῆς ταύτης: supra enim præfatus est archæologus, δημοτελοῦς οὖν ἑορτῆς ἐπιστάσης; jam respicit τὴν σχολήν. BERN. Ita Big. Samb. Vat. & Cas. γινομένης αὐτῆς ταύτης Bas. & G. frustra reponit Faber, καὶ γιν. ἑορτῆς ταύτης. nam ταύτης respicit σχολήν.

p Λιπαρεστέρους] Vulgo legunt Bas. & Gen. λιπαρωτέρους: cæteri habent λιπαρεστέρους, quo schemate comparandi gaudent valde Ionesque Atticique: sed & fundum λιπαρὴς agnoscunt Hesychius, Photius, aliique Lexicographorum veterum. In eadem clausula προσῆγε λόγους Busb. atque Hen. BERN. Sic in MSS. in Editis λιπαρωτέρους.

q Αὐτῷ μετὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς δέησιν] Al. αὐτόν.

r Ταπεινοτέρα γενέσθαι.] Ita in MSS. ταπεινοτέραν Bas. & G.

s Ἀγνώμον διορθώσεται.] Ἀγνῶμον Samb. tanquam ab ore & spiritu Attico.

t Ἐπίπροσθεν θέμενον.] Ita Samb. Big. Cas. & Vat. δόκησιν προθέμενον Bas. & G.

v Φέρωνται.] Φέρονται Samb.

x Δείσας παθεῖν ἀδίκως,] Ita Bas. G. & Vet. Interpr. δείσας καὶ παθεῖν Big. Samb. & Vat. De voce παθεῖν vide Annott. ad Mar-

cum

præſentibus acquieſcere, tale quicquam in mulieris gratiam perpetrando, ob quod ſibi conſcius erat ſe juſte eſſe periturum. Ipſam quoque nuptiarum monuit, jurisque conjugalis & conſuetudinis; obſecrans ut his plus daret quàm momentaneæ libidini explendæ: cum hæc quidem paritura ſit pœnitentiam, quæ ei cedet in dolorem, non in delictorum emendationem, ac* *præterea* metum ne deprehendatur, beneficium vero *ſolum* ſi lateat peccato ignorato: mariti vero licere congreſſu frui ſine periculo; inſuper & magnam, dicebat, habituram eſſe conſcientiæ fiduciam tam apud Deum quam homines; magiſque ipſi dominaturam dum impolluta maneat, & potiori heræ jure in ipſum uſuram, quam ſi pudore teneretur ex peccati ſocietate. Nam longe præſtat manifeſtis fidere quæ ex recta vivendi norma fiunt, quam latenti delicto.

Stupri tandem intentati Joſephum incuſat impudica fœmina.

5. Hæc atque plura hiſce ſimilia loquutus, mulieris impetum cohibere tentabat, eamque à prava affectione ad rationis arbitrium revocare. At illa vehementius inſtabat, injectiſque manibus, cum de perſuaſione deſperaret, vi ſubigere voluit. Ut vero illam iratus fugiſſet Joſephus, veſte prius relicta quam ipſa prehenderat, (nam & iſtam ei cedens è cubiculo proſiluit) *illa* verita ne marito ſuo rem renunciaret, atque ob contumeliam magno dolore affecta, in animum induxit ut Joſephum prior falſo ad Petephren deferret; atque hoc pacto ulciſceretur, graviter contempta, injuriam ſibi factam. Nam prudentis eſſe, atque mulierem decere rata eſt, ut accuſationem præoccuparet. Ac mœſta quidem ſedebat & confuſa; dolorem ex tentata pudicitia eſſe animo iracundo ſimulans, qui erat ex fruſtrata libidine. Marito autem reverſo, & ad hunc aſpectum turbato, cauſamque ſciſcitante, Joſephum cœpit accuſare; "Et vel moriaris, marite, inquiit, vel ſervum nequam, cubile tuum "violare nitentem, merita pœna caſtiga. Ille, "immemor & qualis in ædes noſtras venerit, & "quanta ex tua benignitate fuerit aſſequutus, at"que pro ingrato habendus niſi in omnibus ſe "nobis bonum exhiberet, inſidias ſtruxit ut con"jugium tuum contumelia afficeret; idque feſto "die, tua obſervata abſentia. Adeo ut in quan"tum modeſtus antea videbatur, propter tui "metum ſe continuit, non quod probo eſſet in"genio. Talis autem factus eſt, quod præter "meritum atque ſpem ad honorem provectus "fuerit; ac ſi æquum eſſet ut ille, cujus fidei & "diſpenſationi omnia tua bona commiſſa eſſe "contigit, ſerviſque natu grandioribus præfici, "uxorem etiam tuam attrectaret". Cum vero loquendi finem feciſſet, veſtem *ei* oſtendit, quaſi, cum tentaſſet *ei* vim facere, eam reliquiſſet. Verum Petephres, cum neque lachrymis uxoris,

χαλεπωτέρων εἵλετο μᾶλλον ἢ τῶν παρόντων ἀπολαύ[...] χαρισάμενος ἐφ' οἷς ἂν αὐτῷ [y] συνῄδει δικαίως ἀπολ[ου]μένῳ. γάμου τε αὐτὴν ὑπεμίμνησκε, καὶ τῆς πρὸς τ[ὸν ἄν]δρα συμβιώσεως, καὶ τούτοις τὸ πλέον νέμειν, ἢ τῇ πρ[οσ]καίρῳ τῆς ἐπιθυμίας ἡδονῇ παρεκάλει· τῆς δὲ μὲν καὶ [με]τάνοιαν ἐξούσης αὖθις ἐπ' ὀδύνῃ γενησομένην, οὐκ [ἐ]πιδιόρθωσιν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ φόβον [z] τοῦ κατάφω[ρον] γενέσθαι, [a] ἀλλὰ χάριν τοῦ λαθεῖν ἀγνοουμένου τοῦ κακ[οῦ]· τῆς δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα κοινωνίας ἀπόλαυσιν ἐχούσης ἀκί[νδυ]νον, καὶ προσέτι πολλὴν [b] ἔλεγε τὴν ἀπὸ τοῦ συνειδό[τος] καὶ πρὸς τὸν Θεὸν παῤῥησίαν καὶ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὡς αὐ[τοῦ] [c] μᾶλλον δεσπόσῃ μείνασα καθαρά, καὶ δεσποίνης ἐξου[σία] χρήσηται πρὸς αὐτόν, ἀλλ' οὐ συνεξαμαρτάνοντος αἰ[δοῖ]· [d] πολὺ δὲ κρεῖττον εἶναι θαῤῥεῖν [e] ἐπὶ γινωσκομένοις τ[οῖς] εὖ βεβιωμένοις, ἢ ἐπὶ λανθανούσῃ κακοπραγίᾳ.

έ. [f] Ταῦτα λέγων καὶ ἔτι πλείω τούτοις ὅμοια, τὴν [τῆς] γυναικὸς ὁρμὴν ἐπισχεῖν ἐπειρᾶτο, καὶ τὸ πάθος αὐ[τῆς] εἰς λογισμὸν ἐπιστρέφειν, ἡ δὲ βιαιότερον ἐξῆπτο τῇ σ[που]δῇ· καὶ ἐπιβαλοῦσα τὰς χεῖρας, ἀναγκάζειν, ἀπογνοῦ[σα] [g] τοῦ πείθειν, ἤθελεν. [h] ὡς δὲ ἐξέφυγεν ὑπ' ὀργῆ[ς] Ἰώσηπος προσκαταλιπὼν καὶ τὸ ἱμάτιον κατεχούσης· [ἀπὸ] γὰρ αὐτὸ αὐτῇ μεθεὶς ἐξεπήδησε τοῦ δωματίου· περι[δεὴς] γενομένη μὴ κατείπῃ πρὸς τὸν ἄνδρα [i] αὐτῆς, καὶ τὴν ὕ[βριν] περιαλγῶς ἔχουσα, φθάσαι καταψεύσασθαι πρὸς τὸν Π[ε]τεφρὴν ἔγνω τοῦ Ἰωσήπου· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τιμωρή[σασθαι] μὲν [k] αὐτῇ δεινῶς ὑπερηφανημένη. προλαβεῖν δὲ τ[ὴν] διαβολήν, σοφὸν ἅμα καὶ γυναικεῖον ἡγήσατο. καὶ [l] κ[α]θῆστο μὲν κατηφὴς καὶ συγκεχυμένη· τὴν ἐπὶ τῷ διαμα[ρ]τεῖν τῆς ἐπιθυμίας λύπην, ὡς ἐπὶ πείρᾳ διαφθορᾶς πλα[σ]σαμένη μετ' ὀργῆς. ἐλθόντι δὲ [m] τἀνδρί, καὶ πρὸς τ[ὴν] ὄψιν ταραχθέντι, καὶ πυνθανομένῳ τὴν αἰτίαν, [τῆς] κατηγορίας [n] τοῦ Ἰωσήπου κατήρξατο· "καὶ τεθναίης, [εἶ]"πεν, ἄνερ, ἢ πονηρὸν δοῦλον, κοίτην μιᾶναι τὴ[ν σὴν] "ἐθελήσαντα, κόλασον. ὃς οὔθ' οἷος ὢν εἰς τὸν ἡμέτ[ερον] "οἶκον ἀφίκεται μνησθεὶς ἐσωφρόνησεν, [o] οὔθ' ὅσων [τῆς] "τῆς σῆς χρηστότητος ἔτυχεν, ἀλλ' ἀχάριστος ὢν [...] "εἰ μὴ πάντα παρεῖχεν αὐτὸν ἀγαθὸν εἰς ἡμᾶς, ἐπε[χεί]"ρησε ὑβρίσαι γάμον τὸν σόν, [p] καὶ ταῦτ' ἐν ἑορτῇ, [τὴν] "σὴν ἀπουσίαν παραφυλάξας. [q] ὡς ὅσα καὶ μέτριος ἐ[δόκει] "καὶ πρότερον, διὰ τὸν ἐκ σοῦ φόβον ἠρέμει, καὶ οὐχὶ φύ[σει] "χρηστὸς ἦν. τοιοῦτον δὲ ἄρα τὸ παρ' ἀξίαν αὐτὸν [καὶ] "παρ' ἐλπίδας εἰς τιμὴν παρελθεῖν ἐποίησεν, ὡς δεῖ[ν] "τὴν τῆς κτήσεως τῆς σῆς πίστιν καὶ τὴν οἰκονομίαν λα[βόν]"[r] ἐξεγένετο, καὶ τῶν πρεσβυτέρων οἰκετῶν προτιμηθέν[τα] "τούτῳ καὶ τῆς σῆς ψαύειν γυναικός". παυσαμένη δὲ [τῶν] λόγων, ἐπεδείκνυεν αὐτῷ τὸ ἱμάτιον· ὡς ὅτ' ἐπεχ[είρει] [s] βιάσασθαι καταλιπόντος αὐτό. [t] Πετεφρῆς δὲ μήτε [ἀπι]στοῦσῃ τῇ γυναικί, μήθ' οἷς ἔλεγε καὶ εἶδεν ἀπι[στεῖν] ἔχω[ν]

cum *Antoninum*, p. 228. *Edit. Oxon.*

y Συνῄδει] Sic *Big.* συνοίδει *Baſ. G.* & *Vat.* συνίδῃ *Samb.*

z Τοῦ κατάφωρον γενέσθαι,] Τοῦ μὴ κατάφωρον in quatuor *MSS.*

a Ἀλλὰ χάριν τοῦ λαθεῖν] Ita *Big. Vat.* & *Caſ.* καὶ χάριν in *Editis.*

b Ἔλεγε] Illud ἔλεγεν ex *MSS.* omiſerunt *Baſ. G.* & *Vet. Interpr.*

c Μᾶλλον δεσπόσῃ] Δεσπόσει μᾶλλον, dein χρήσεται *Samb.* & *Vat.*

d Πολὺ δὲ κρεῖττον] Πολὺ δὲ καὶ κρ. *Vat.*

e Ἐπὶ γινωσκομένοις] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ἐπὶ γινομένοις *Baſ.* & *G.*

f Ταῦτα λέγων καὶ ἔτι πλείω τούτοις ὅμοια, τὴν τῆς γυναικὸς ὁρμὴν ἐπισχεῖν ἐπειρᾶτο,] *Hen.* & *Busb.* ſtudioſe diſſentiunt, atque jam ajunt, ὁ δὲ πολλὰ καλεπαθών, τῆς γυναικὸς τὴν ὁρμὴν ἐπισχεῖν ἐπειρᾶτο. BERN.

g Τοῦ πείθειν,] Sic in *MSS.* in *Editis* τὸ πείθειν.

h Ὡς δὲ ἐξέφυγεν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* ὡς δ' ἐξέφυγεν ὑπ' ὀργῆς Ἰώσηπος, καὶ προκαταλιπὼν τὸ ἱμάτιον, κατεχούσης αὐτὴν ἐκ τούτου, ἐξεπήδησε τοῦ δωματίου. quod facilius & ab *Epiphanio* fere expreſſum hiſce verbis, *cumque fugiſſet iratus Joſephus, illa ejus tenente veſtem qua ſe exuerat, exſilivit à domo.*

i Αὐτῆς,] Sic in *MSS.* in *Editis* αὐτῆς ὕβρεως.

k Αὐτῇ,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* αὐτοῦ δεινῶς ὑπερηφανημένου *Baſ.* & *G.*

l Καθῆστο μὲν] *Zonaras* deflorator, & noſtrorum MSS. [...]tuor: excuſum fuit καὶ κεκάθιστο, quem Æoliſmum Mæo[...] ipſe probaret, ſi jam viveret; quin prius tantidem dixera[t] de implacida mente Junonis, καὶ ῥ' ἀκέουσα καθῆστο, ἐπιγνάμ[ψασα] φίλον κῆρ. BERN. Ita quinque *MSS.* & *Zonaras.* in *Editi[s]* κάθηστο.

m Τἀνδρί,] Τῷ ἀνδρὶ *Big.* Elegantius cæteri & cum his [Zo]naras. Paulo poſt τῆς κατηγορίας τοῦ ἰωσήπου *Hen.* & *Busb.* BER[N.]

n Τῆς Ἰωσήπου κατήρξατο] Illud τῆς ex *MSS.*

o Οὔθ' ὅσων] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* οὔθ' ὧν *Baſ.* & *G.*

p Καὶ ταῦτ'] *Al.* καὶ ταῦτα.

q Ὡς ὅσα] Ος ὅσα *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*

r Ἐξεγένετο,] Ita ex *MSS.* in *Editis* ἐγένετο.

s Βιάσασθαι] Βιάσασθαι cæteri omnes præter *Big.* ex quo excudi[mus] βιᾶσθαι. Legimus enim apud veteres Grammaticos, βιᾶ[σθαι] γυναῖκας βιάζεσθαι, idemque inter Muſas Herodoti. Philo de[in]que & Zonaras Secretarius βιάζεσθαι ἐπεχείρησεν. BERN. [...] *Big.* probante *Bernardo*, quod *Veteres Grammatici* habeant [...] γυναῖκας βιάζεσθαι. in *Editis* βιάσασθαι. in *Philone* & *Zonara* [βιά]ζεσθαι ἐπεχείρησεν.

t Πετεφρῆς] Πολυφαρῆς malit *Bernardus*.

ἔχων, τῷ τε πρὸς αὐτὴν ἔρωτι [v] πλέον νέμων, ἐπὶ μὲν τὴν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν οὐκ ἐτράπετο. δοὺς δὲ σωφρονεῖν τῇ γυναικὶ, πονηρὸν δὲ εἶναι κατακρίνας τὸν Ἰώσηπον, τὸν μὲν εἰς τὴν τῶν κακούργων [x] εἱρκτὴν ἐνέβαλεν· ἐπὶ δὲ τῇ γυναικὶ καὶ μᾶλλον ἐφρόνει, κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην αὐτῇ μαρτυρῶν.

neque quibus *illa* dixerat & *ipse* viderat, fidem derogare potuerit, suoque erga illam amori plus æquo tribuerit, in rei veritatem inquirere destitit. Uxori autem pudicitiæ laudem concedens, at Josephum nequam esse judicans, illum quidem in maleficorum carcerem conjecit; de uxore vero meliorem habuit opinionem, quod ejus modestiæ & castitatis testis exstiterit.

ΚΕΦ. ε′.

Ὅσα συνέβη τῷ Ἰωσήπῳ ἐν τῇ εἱρκτῇ.

Ἰώσηπος μὲν οὖν πάντ᾽ ἐπὶ τῷ Θεῷ ποιησάμενος τὰ περὶ αὐτὸν, οὐδ᾽ εἰς ἀπολογίαν, οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἀκριβῆ τῶν γεγονότων δήλωσιν ἐτράπη· τὰ δεσμὰ δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην σιγῶν ὑπῆλθεν, ἀμείνονα ἔσεσθαι τῶν [y] δεδεκότων θαῤῥῶν τὸν τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς καὶ τὴν ἀλήθειαν εἰδότα Θεόν. οὗ πεῖραν τῆς προνοίας εὐθὺς ἐλάμβανεν. ὁ γὰρ δεσμοφύλαξ, τήν τε ἐπιμέλειαν καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ κατανοήσας ἐν οἷς τάξειεν αὐτὸν καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς μορφῆς, [z] ὑπανίει τῶν δεσμῶν, καὶ τὸ δεινὸν ἐλαφρότερον αὐτῷ καὶ κοῦφον ἐποίει· διαίτῃ δὲ [a] χρῆσθαι κρείττονι δεσμωτῶν ἐπέτρεπε. τῶν δὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντων, ὁπότε παύσαιντο τῆς περὶ τὰ ἔργα ταλαιπωρίας, εἰς ὁμιλίαν, οἷα φιλεῖ κατὰ κοινωνίαν τῆς ὁμοίας συμφορᾶς, τρεπομένων, καὶ παρ᾽ ἀλλήλων τὰς αἰτίας ἐφ᾽ αἷς κατακριθεῖεν ἀναπυνθανομένων, οἰνοχόος τοῦ βασιλέως καὶ σφόδρα δι᾽ αὐτῷ τιμώμενος, κατ᾽ ὀργὴν δεδεμένος, καὶ [b] συνδιαφέρων τῷ Ἰωσήπῳ τὰς πέδας συνηθέστερος αὐτῷ μᾶλλον ἐγίνετο, καὶ συνέσει γὰρ αὐτὸν ἐδόκει προὔχειν, ὄναρ ἰδὼν ἐξέθετο, παρακαλῶν δηλοῦν εἴ τι σημαίνει, μεμφόμενος ὅτι τοῖς ἐκ τοῦ βασιλέως κακοῖς ἔτι τὸ θεῖον αὐτῷ καὶ τὰς ἐκ τῶν ὀνειράτων φροντίδας προστίθησιν.

β′. [c] Ἔλεγε δ᾽ οὖν ἰδεῖν κατὰ τοὺς ὕπνους τριῶν κλημάτων πεφυκυίας ἀμπέλου [d] βότρυς ἐξ ἑκάστου [e] ἀποκρέμασθαι, μεγάλους ἤδη καὶ πρὸς τρύγητον ὡραίους, [f] καὶ τούτους αὐτὸς ἀποθλίβειν εἰς φιάλην, ὑπέχοντος τοῦ βασιλέως· διηθήσας τε τὸ γλεῦκος, δοῦναι τῷ βασιλεῖ πιεῖν, κἀκεῖνον δέξασθαι κεχαρισμένως. τὸ μὲν οὖν ἑωραμένον ἐδήλου τοιοῦτον ὄν· ἠξίου δὲ, εἴ τι μεμοίραται συνέσεως, φράζειν αὐτῷ τὴν πρόῤῥησιν τῆς ὄψεως. ὁ δὲ θαῤῥεῖν [g] τε παρεκάλει, καὶ προσδοκᾶν ἐν τρισὶν ἡμέραις ἀπολυθήσεσθαι τῶν δεσμῶν· τοῦ βασιλέως ποθήσαντος αὐτοῦ τὴν διακονίαν, καὶ πάλιν εἰς ταύτην αὐτὸν [h] ἐπανάξοντος. καρπὸν γὰρ ἐσήμαινεν [i] ἀμπέλινον ἐπ᾽ ἀγαθῷ τὸν Θεὸν ἀνθρώποις παρασχεῖν· [k] ὃς αὐτῷ τε ἐκείνῳ σπένδεται, καὶ πίστιν ἀνθρώποις καὶ φιλίαν ὁμηρεύει, διαλύων μὲν ἔχθρας, τὰ πάθη δὲ καὶ τὰς λύπας ἐξαίρων τοῖς προσφερομένοις αὐτὸν, καὶ πρὸς ἡδονὴν ὑποφέρων. τοῦτον [l] οὖν φῂς ἐκ τριῶν ἀποθλιβέντα βοτρύων χερσὶ ταῖς σαῖς [m] προσέσθαι τὸν βασιλέα. καλὴν τοίνυν ἴσθι σοι τὴν ὄψιν γεγενημένην, καὶ προμηνύουσαν ἄφεσιν τῆς παρούσης ἀνάγκης ἐν τοσαύταις ἡμέραις, ἐξ ὅσων κλημάτων τὸν καρπὸν ἐτρύγησας κατὰ τοὺς ὕπνους. μέμνησο μέντοι τούτων

CAP. V.

Quænam Josepho in carcere contigerunt.

Josephus itaque omnia ad se quidem spectantia Deo committens, neque ad se defendendum neque ad rem gestam accurate narrandam semet accinxit: sed vinculis & necessitati tacitus succubuit, Deum, qui calamitatis causam noverit & veritatem, iis potentiorem esse confidens, qui se in vincula conjecerant. cujus providentiam confestim expertus est. Nam custos carceris, diligentiam ejus fidemque in jussis exsequendis perspiciens atque formæ dignitatem, vincula ei relaxavit, malumque levius *aliquanto* reddidit ferendumque: quin & cibo meliore, quam reliquos vinctos, uti permisit. Iis vero, qui in eadem erant calamitate, cum ab operum labore paululum respirarent, secum forte colloquentibus, ut solent miseriarum similitudine conjuncti, seque invicem de causis condemnationis percunctantibus, pincerna Regis, ei valde charus, ab irato tamen in custodiam detrusus, eademque cum Josepho ferendo vincula paulo illi familiarior factus est; eique (nam *cæteros* anteire intelligentia existimabat) somnium visum exposuit, obsecrans ut præsagium, si quod subesset, indicaret, querens quod suis ex Rege miseriis solicitudinem etiam ex somniis numen adjecerit.

Josephi virtutem carcer obscurare non potuit.
Gen. c. 39.

2. Ajebat igitur se per quietem vidisse tres vitis palmites & ex iis uvarum racemos è singulis enatos pendere, grandes jam & vindemiæ maturos, eosque se expressisse in poculum quod Regi erat in manu: &, cum mustum esset percolatum, Regi porrexisse ut biberet, illumque benigne accepisse. Quod ergo viderat ejusmodi esse ostendebat: rogabat autem ipsum, si quam nactus esset intelligentiam, ut ei narraret ecquid visum portenderet. Ille vero bono animo esse jussit, & intra triduum exspectare liberationem è vinculis, Rege ministerium ejus desiderante, eumque ad illud revocaturo. Ostendit enim vitis fructum Dei munere hominum in utilitatem esse concessum: qui & illi offertur, fidemque inter homines & amicitiam conciliat; inimicitias quidem diluens, perturbationes & mœrores eo utentibus discutiens, & ad voluptatem *plurimum* conferens. Hunc ais itaque manibus tuis ex tribus uvarum racemis expressum accepisse Regem. Scito igitur bonam tibi visionem esse oblatam, quæ præmonstrat fore ut ex hac, quæ te jam premit, miseria eripiaris intra tot dies, ex quot palmitibus fructum vindemiasti per somnos. Sed fac, cum hæc

Pocillator regis Ægyptii de mero somniat.
Gen. c. 40.

v Πλέον] Πάλιν *Samb. Vat.* & *Caſ.* πάντα *Vet. Interpr.*

x Εἱρκτὴν] Ita plerique. mitius nonnullis εἱρκτὴν.

y Δεδεκότων θαῤῥῶν] Ita *Big.* & *Samb.* δεδηκότων conjecerat *Schotanus.* δεδωκότων *Baſ. G. Vat.* & *Caſ.* ἠδικηκότων *Vet. Interpr.*

z Ὑπανίει] Ita plerique *MSS.* ὑπανίει τε τῶν δ. *Baſ. G.* & *Caſ.* & mox ἐλαφρότερον ἐποίει.

a Χρῆσθαι]. *Al.* χρήσασθαι.

b Συνδιαφέρων] Ultro diſcedunt *Hen.* & *Busb.* ἐνέκλειστο, aut ἐκέκλειστο· ὃς συνηθέστερος ἐκεῖ τῷ ἰωσήπῳ γενόμενος. Cum illis una abit Zonaras. ἐν ᾗ (εἱρκτῇ δηλονότι) ὁ οἰνοχόος φαραὼ κατ᾽ ὀργὴν ἐνεκέκλειστο, καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός· οἷς συνήθης γενόμενος, ἠξιοῦτο φράσαι τῶν ἐνυπνίων τὴν δήλωσιν. BERN.

c Ἔλεγε δ᾽ οὖν] De Pincernæ ſomnio videſis *Philonem*, p. 539. & *Zonaram*, p. 17.

d Βότρυς ἐξ ἑκάστου] Βότρυας *Samb.* & *Vat.*

e Ἀποκρέμασθαι,] Ita *Samb. Hen. Busb.* & *Vat.* ἀποκρεμᾶσθαι *Baſ. G.* & *Big.*

f Καὶ τούτους αὐτὸς ἀποθλίβειν] Sic *MSS.* καὶ τοὺς αὐτὸς *Baſ.* καὶ τοὺς αὐτοὺς *G.*

g Τε παρεκάλει,] Illud τε non agnoſcunt *Vat.* & *Vet. Interpr.*

h Ἐπανάξοντος.] Ita *Samb. Caſ. Big.* & *Vat.* ἐπανάξειν *Baſ. G. Busb.* & *Hen.*

i Ἀμπέλινον] Sic in *MSS.* vitioſe in *Editis* ἄμπελον ἐπ᾽ ἀγαθὸν ἀνθρώποις παρ.

k Ὃς αὐτῷ τε ἐκείνῳ σπένδεται,] Ὅσα *Baſ. G. Caſ.* & *Vat.* ὃς in *reliquis.*

l Οὖν φῂς] In *Big. Samb.* & *Vat.* ὃ φῂς. & in aliquot *Epiphanii* Codd. *hoc ergo quod dicis.*

m Προσέσθαι] Ita *Samb.* & *Vat.* προσίεσθαι in *aliis.*

hæc vera esse expertus fueris, mei memineris, hanc tibi felicitatem prædicentis: & in libertatem restitutus ne nos despexeris, quos hic conclusos relinques, ad ea quæ prænunciavimus discedens. Non enim ut sontes in vincula fuimus conjecti, sed ob virtutem & modestiam ad maleficorum pœnas subeundas damnati sumus: nolentes illum, qui nos huc compulit, nostræ voluptatis gratia contumelia afficere. Itaque pincerna (ut par erat) ex hoc somnii interpretamento gaudebat, & conjecturæ eventum exspectabat.

Caput sibi ab alitibus impetitum videt per quietem pistor regius.

3. Servus autem *alius* quidam, Regis pistoribus præfectus, in vincula una cum pincerna detrusus, cum talem Josephus dedisset illius visionis interpretationem, spei plenus (nam & ipse etiam somnium viderat) rogat eum sibi indicaret, quidnam præteritæ noctis visio portenderet. erat autem hujusmodi. Tria, inquit, canistra super capite ferre videbar, duo quidem panibus plena, tertium obsonio & variis eduliis refertum; qualia regibus apparari solent: devolantes autem alites absumpsisse omnia, ab ipso illas abigente nihil deterritas. Et ille quidem præsagium simile illius, quod contigit pincernæ, exspectabat. Josephus autem ratiocinando conjiciens de somnio, præfatusque quod mallet ei lætiorum esse interpretem quam quæ somnium sibi prænunciaret, dicit, duos omnino vitæ dies ipsi superesse, (hoc enim significant canistra) tertio vero cruci suffixum alitibus fore cibum, & nequaquam sibi opitulari posse. Hæc quidem utrique accidêre similiter ac dixerat Josephus. Nam die prædicta, cum natalitium suum Rex celebraret, præpositum pistoribus in crucem egit: pincernam autem è vinculis eximens pristino ministerio restituit.

Post biennium carcere liberatur Josephus, pincerna serius impetrante.

4. Josephum vero, cum duos *ferme* annos in vinculis mala tolerasset, nihilque à pincerna ex prædictorum memoria juvaretur, Deus *ipse* carcere liberavit, talem ei viam ad liberationem muniens. Pharaothes rex, cum sub eandem noctem in somniis duas visiones vidisset, pariterque utriusque interpretationem; hujus quidem oblitus est, illas vero memoria tenuit. Gravatus igitur iis quæ conspexerat, (nam & tristia ei videbantur) prima luce

πεισθεὶς τοῦ προκαταγγείλαντός σοι τὰ ἀγαθά· καὶ γενόμενος ἐν ἐξουσίᾳ, μὴ περιίδῃς ἡμᾶς ἐν οἷς καταλείψεις, πρὸς ἃ δεδηλώκαμεν ἀπερχόμενος. [n] οὐδὲ γὰρ ἐξαμαρτόντες ἐν δεσμοῖς γεγόναμεν, ἀλλ' ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης τὰ τῶν κακούργων ὑπομένειν κατεκρίθημεν· οὐδὲ μετ' οἰκείας ἡδονῆς τὸν ταῦθ' ἡμᾶς ἐργασάμενον ὑβρίσαι θελήσαντες. τῷ μὲν οὖν οἰνοχόῳ χαίρειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἀκούσαντι τοιαύτης τῆς τοῦ ὀνείρατος ἐξηγήσεως ὑπῆρχε, καὶ περιμένειν τῶν δεδηλωμένων τὴν τελευτήν.

γ'. Δοῦλος δέ τις ἐπὶ τῶν σιτοποιῶν τεταγμένος τοῦ βασιλέως, συνδεδεμένος τῷ οἰνοχόῳ, τοιαύτην ποιησαμένου [o] τοῦ Ἰωσήπου περὶ τῆς ὄψεως ἐκείνου τὴν ἀπόφασιν, εὔελπις ὤν· [p] καὶ γὰρ αὐτὸς ὄναρ ἦν τεθεαμένος· ἠξίωσε τὸν Ἰώσηπον φράσαι, τί κἀκείνῳ δηλοῦν βούλεται τὰ διὰ τῆς παρελθούσης νυκτὸς ὀφθέντα. ἦν δὲ τοιαῦτα. [q] τρία, φησὶ, κανᾶ φέρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔδοξα, δύο μὲν ἄρτων πλέα, τὸ δὲ τρίτον ὄψου τε καὶ ποικίλων βρωμάτων, οἷα βασιλεῦσι σκευάζεται· καταπταμένους δ' οἰωνοὺς ἅπαντα δαπανῆσαι, [r] καὶ μηδένα λόγον αὐτοὺς ποιουμένους [s] ἀποσοβοῦντος. καὶ ὁ μὲν ὁμοίαν τὴν πρόρρησιν ἔσεσθαι τῇ τοῦ οἰνοχόου προσεδόκα. ὁ δὲ Ἰώσηπος συμβαλὼν τῷ λογισμῷ τὸ ὄναρ, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπὼν, ὡς ἐβούλετο ἂν ἀγαθῶν [t] ἑρμηνευτὴς ὢν αὐτοῦ γεγονέναι, καὶ οὐχ οἷα τὸ ὄναρ [v] αὐτῷ δηλοῖ, λέγει, δύο τὰς πάσας ἔτι τοῦ ζῆν αὐτὸν ἔχειν ἡμέρας· τὰ γὰρ κανᾶ τοῦτο σημαίνει· τῇ τρίτῃ δ' αὐτὸν ἀνασταυρωθέντα, βορὰν ἔσεσθαι [x] πετηνοῖς, οὐδὲν ἀμύνειν ἑαυτῷ δυνάμενον. καὶ δὴ ταῦτα τέλος ὅμοιον οἷς ὁ Ἰώσηπος εἶπεν, [y] ἀμφοτέροις ἔλαβε. τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ προειρημένῃ [z] γενέθλιον τετελεκὼς ὁ βασιλεὺς, τὸν μὲν ἐπὶ τῶν σιτοποιῶν ἀνεσταύρωσε· τὸν δὲ οἰνοχόον τῶν δεσμῶν ἀπολύσας, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑπηρεσίας κατέστησεν.

δ'. Ἰώσηπον δὲ [a] διετῆ χρόνον τοῖς δεσμοῖς κακοπαθοῦντα, καὶ μηδὲν ὑπὸ τοῦ οἰνοχόου κατὰ μνήμην τῶν προειρημένων ὠφελούμενον, ὁ Θεὸς ἀπέλυσε τῆς εἱρκτῆς, τοιαύτην αὐτῷ τὴν ἀπαλλαγὴν μηχανησάμενος. Φαραώθης ὁ βασιλεὺς, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὄψεις ἐνυπνίων θεασάμενος δύο, καὶ μετ' αὐτῶν τὴν ἑκατέρας ἐξήγησιν, ταύτης μὲν [b] ἠμνημόνησε, [c] τῶν δὲ ὀνειράτων κατέσχεν. ἀχθόμενος [d] οὖν ἐπὶ τοῖς ἑωραμένοις· καὶ γὰρ ἐδόκει σκυ-

n Οὐδὲ γὰρ ἐξαμαρτόντες] Ἐξαμαρτῶντες cæteri omnes, *Big.* excepto. Utrumque enim licet veterum Scriptorum jure. Ibidem *Samb.* & Epiphanius, οὐδὲν γὰρ ἐξαμαρτῶντες. Somnium vero pocillatoris regii hunc in modum ex Josepho παραφράζει Drungarius Biglæ. ὁ μὲν γὰρ οἰνοχόος ἄμπελον ὁρᾶν ἔδοξεν ἐξ ἧς τρία ἐφύοντο κλήματα, ὧν ἀπῃώρητο μεγάλοι καὶ πέπειροι βότρυες. τούτους δ' ἀποθλίβειν εἰς φιάλην καὶ προσάγειν τῷ Φαραώ, κἀκεῖνον λαβεῖν προσηνῶς. ἀγαθὰ γοῦν σημαίνειν αὐτῷ τὸν ὄνειρον ἐξηγεῖτο ὁ Ἰωσήφ. ἐν γὰρ τρισὶν ἡμέραις ταῖς παραγούσαις εἰς τὸ πρότερον ἀποκατασταθήσεσθαι διακόνημα· καὶ ἠξίου μεμνῆσθαι αὐτοῦ. Philonem autem legerat ipse Josephus hæc talia referentem post LXX. Interpr. de pincerna somniante. ἔδοξα μεγάλην ἄμπελον ἐκπεφυκέναι τριῶν πυθμένων ἐν διηνεκέστατον στέλεχος τεθηλυῖαν καὶ βοτρυοφοροῦσαν, ὡς ἐν ἀκμῇ τῆς ὀπώρας· ὑποπερκαζούσης δὲ τῆς σταφυλῆς δρέψασθαι τῶν βοτρύων, καὶ εἰς ἔκπωμα βασιλικὸν ἀποθλίβειν· ὅπερ ἱκανῶς ἔχον ἀκράτου προσενεγκεῖν τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ μικρὸν ἐπισχὼν, εὐτυχίαν εἶπεν ἡ φαντασία σοι καταγγέλλει, καὶ τῆς προτέρας ἀνάληψιν ἀρχῆς. αἱ γὰρ τρεῖς ῥίζαι τῆς ἀμπέλου, τρεῖς ἡμέρας ὑπογράφουσι· μεθ' ἃς ὑπομνησθήσεταί σου ὁ βασιλεὺς, καὶ μεταπεμψάμενος ἐνθένδε παρέξει τὴν ἀμνηστίαν. ἐπιστρέψει δὲ καὶ τῆς αὐτῆς μεταποιεῖσθαι τάξεως, καὶ ὑπὲρ βεβαιώσεως τῆς ἀρχῆς οἰνοχοήσεις, ἀναδοὺς ἔκπωμα τῷ δεσπότῃ· καὶ ὁ μὲν ἐγεγήθει ταῦτ' ἀκούσας. BERN. Ita ex *Big.* edente *Bernardo.* in *aliis* οὐδὲ (vel οὐδὲν) γὰρ ἐξαμαρτῶντες.

o Τοῦ Ἰωσήπου] *Al.* τὴν Ἰωσ. π. τ. ὄ. ἐκείνῳ.

p Καὶ γὰρ αὐτὸς] Corrigit Cocc. καὶ γὰρ καὶ αὐτός.

q Τρία,] Vide *Philonem*, p. 539. & *Zonaram*, p. 17.

r Καὶ μηδένα λόγον] Ita ex *Big.* *aliis* abest καὶ.

s Ἀποσοβοῦντος.] Ἀποσπαοῦντος *Big.* ἀπὸ σοβοῦντος verbulo vano *Bas.* & *Gen.* Scripsit autem Josephus cum *Samb. Cas. Hen. Busb. Burio*que meo ἀποσοβοῦντος: difficile autem & hoc durumque fuit pro genuino nostri Scholastici. BERN. Sic *Cas. Samb. Vat. Hen.* & *Busb.* in *Editis* verbulo vano ἀπὸ σοβοῦντος.

t Ἑρμηνευτὴς] Ita *Big.* & *Samb.* in reliquis deest ὤν.

v Αὐτῷ δηλοῖ,] Αὐτῷ abest *Vat.*

x Πετεινοῖς,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *aliis* τοῖς πετεινοῖς.

y Ἀμφοτέροις ἔλαβε.] Ἀμφοτέροις ἔλαχε *Busb.* & *Hen.*

z Γενέθλιον] Juvat & à Zonara somnium idem excipere. ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς τρία κανᾶ ἐδόκει φέρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· δύο μὲν ἄρτων πλήρη, τὸ δ' ἕτερον ὄψου καὶ ποικίλων βρωμάτων. τὰ δὲ διαρπαγῆναι ὑπὸ πτηνῶν καθιπταμένων. ἔφη δὲ καὶ τούτῳ ὁ Ἰωσὴφ τὰ τρία κανᾶ τριῶν ἡμερῶν εἶναι σημαντικά· καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μέλλειν αὐτὸν κρεμασθῆναι σαρκοφάγοις ἔσεσθαι βορὰν πετεινοῖς. γέγονε δ' ἐπ' ἀμφοῖν, ὡς ὁ Ἰωσὴφ ἐξηγήσατο. Propter reprehensores Josephi fas erit & Philonis verba subnectere; ut ambo ab his, vel forte Judæus neuter videatur suo merito redargui. ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς, ait ille, ἀποδεξάμενος τὴν διάκρισιν, ὡς καὶ αὐτὸς εὐτυχὲς ὄναρ ἰδὼν· ἦν δ' οὐ μετρίως παλίμφημον ἀπατηθεὶς ταῖς ἑτέρου χρησταῖς ἐλπίσι, φησὶν ἀλλὰ κἀγὼ κανηφορεῖν ἔδοξα, καὶ τρία πλήρη κανᾶ πεμμάτων κουφίζειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· τὸ δ' ἀνωτάτω πλῆρες εἶναι παντοίων ὄψων, οἷς εἴωθε χρῆσθαι τὸν βασιλέα. ποικίλας δ' εἶναι τὰς περὶ δίαιταν βασιλικὴν σιτοπόνων περιεργίας. ὄρνεις δὲ καθιπταμένους ἁρπάζειν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἀπλήστως ἐμπορεῖσθαι, μέχρις οὗ πάντ' ἀναλῶσαι, καὶ μηδὲν τῶν εὐτρεπισθέντων ἀπολιπέσθαι. ὁ δὲ, ἐβουλόμην, εἶπε, μὴ παρασχεῖν σοι τὴν φαντασίαν, ἢ φανεῖσαν ἡσυχασθῆναι, ἢ εἰ καὶ διηγεῖτό τις μακρὰν γοῦν, ἵνα μὴ κατακούσαιμι, τῶν ἐμῶν ὤτων γενέσθαι τὴν διήγησιν· ὀκνῶ γάρ τις ἄγγελος εἶναι κακῶν. —— τὰ τρία κανᾶ σύμβολα τριῶν ἡμερῶν ἐστιν· ἐπισχὼν ταύτας ὁ βασιλεὺς, ἀνασκολοπισθῆναί σε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι κελεύσει· καὶ καταπτάμενα ὄρνεα τῶν σῶν εὐωχηθήσεται σαρκῶν, ἄχρις ἂν ὅλως ἐξαναλωθῇς. ὡς δ' αἱ τρεῖς ἡμέραι διῆλθον, γενέθλιος ἐπέστη τοῦ βασιλέως· ἐν ᾗ πάντες οἱ κατὰ τὴν χώραν ἐπανηγύριζον, διαφερόντως δ' οἱ περὶ τὰ βασίλεια. ἑστιωμένων οὖν τῶν ἐν τέλει, καὶ τῆς θεραπείας εὐωχουμένης ὡς ἐν δημοθοινίᾳ, τῶν εἰς τὸ δεσμωτήριον εὐνούχων ὑπομνησθεὶς, ἀχθῆναι κελεύει, καὶ θεασάμενος τὰ ἐκ τῆς ὀνείρων διακρίσεως ἐπισφραγίζεται· προστάξας τὸν μὲν ἀνασκολοπισθῆναι τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα, τῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ἣν διεῖπε πρότερον, ἀπονεῖμαι. BERN. Ita in *MSS.* in *Editis* γενέθλιον τεθυκώς. Vide *Casaub.* contra *Baronium* p. 613.

a Διετῆ] Διετεῖ χρόνῳ soli *Samb.* & *Big.*

b Ἠμνημόνησε,] Ita *Samb. Busb.* & *Hen.* in *reliquis* ἠμνημόνευσε, non probante *Bernardo.*

c Τῶν δὲ ὀνειράτων κατέσχεν.] Forte τὴν δὲ ὀνειράτων μνήμην κατέσχε. COCC.

d Οὖν ἐπὶ] Illud οὖν conservavit *Samb.* exciderat è *reliquis*, præterea in Cod. *Vat.* καὶ τεταραγμένος ἐπὶ τοῖς &c.

e Ταῖς

σκυθρωπὰ [e] ταῦτ' αὐτῷ· [f] συνεκάλει μεθ' ἡμέραν Αἰγυπτίων τοὺς λογιωτάτους, χρήζων μαθεῖν τῶν ὀνειράτων τὴν κρίσιν. ἀπορούντων δ' ἐκείνων, ἔτι μᾶλλον ὁ βασιλεὺς ἐταράττετο. τὸν δ' οἰνοχόον ὁρῶντα τοῦ Φαραώθου τὴν σύγχυσιν ὑπέρχεται μνήμη [g] τοῦ Ἰωσήπου, καὶ τῆς περὶ τῶν ὀνειράτων συνέσεως. καὶ προσελθὼν ἐμήνυσεν αὐτῷ τὸν Ἰώσηπον, τήν τε ὄψιν ἣν αὐτὸς εἶδεν ἐν τῇ εἱρκτῇ, καὶ τὸ ἀποβὰν ἐκείνου φράσαντος· ὅτι τε [h] σταυρωθείη κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐπὶ τῶν σιτοποιῶν, κἀκείνῳ τοῦτο [i] συμβαίη κατ' ἐξήγησιν ὀνείρατος, Ἰωσήπου προειπόντος. [k] δεδέσθαι δὲ τοῦτον μὲν ὑπὸ Πετεφροῦ τοῦ ἐπὶ τῶν μαγείρων, ὡς δοῦλον· λέγει δὲ αὐτὸν Ἑβραίων ἐν ὀλίγοις εἶναι γένους, ἅμα καὶ τῆς [l] τοῦ πατρὸς δόξης. τοῦτον οὖν μεταπεμψάμενος, καὶ μὴ διὰ τὴν ἄρτι κακοπραγίαν αὐτοῦ καταγνοὺς, μαθήσῃ τὰ ὑπὸ τῶν ὀνειράτων σοι δηλούμενα. κελεύσαντος οὖν τοῦ βασιλέως εἰς ὄψιν αὐτοῦ τὸν Ἰώσηπον παραγαγεῖν· τὸν μὲν ἧκουσιν ἄγοντες [m] οἱ κεκελευσμένοι, [n] τημελήσαντες κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως.

έ. Ὁ δὲ, τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαβόμενος, "ὦ νεανία, "φησίν· σὺ γάρ μοι νῦν ἄριστος καὶ σύνεσιν ἱκανώτατος ὑπὸ οἰκέτου [o] τοῦ μοῦ μεμαρτύρησαι· τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν, ὧν καὶ τούτῳ μεταδέδωκας, [p] ἀξίωσον κἀμὲ, "φράσας ὅσα μοι κατὰ τοὺς ὕπνους ὀνειράτων ὄψεις προδηλοῦσι. βούλομαι δέ σε μηδὲν [q] ὑποστελλόμενον φόβῳ "κολακεῦσαι [r] λόγῳ ψευδεῖ καὶ τῷ πρὸς ἡδονὴν, ἂν "τἀληθὲς σκυθρωπότερον ᾖ. ἔδοξα γὰρ παρὰ ποταμὸν βαδίζων βόας ἰδεῖν εὐτραφεῖς ἅμα καὶ μεγέθει διαφερούσας, ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, ἀπὸ [s] τοῦ νάματος χωρεῖν "ἐπὶ τὸ ἕλος· ἄλλας δὲ ταύταις τὸν ἀριθμὸν παραπλησίας ἐκ τοῦ ἕλους ὑπαντῆσαι, λίαν κατισχνωμένας καὶ "δεινὰς ὁραθῆναι, [t] αἳ κατεσθίουσαι τὰς εὐτραφεῖς καὶ "μεγάλας οὐδὲν ὠφελοῦντο, χαλεπῶς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ "τετρυχωμέναι. μετὰ δὲ ταύτην τὴν ὄψιν [v] διεγερθεὶς ἐκ "τοῦ ὕπνου, καὶ τεταραγμένος, καὶ τί ποτ' εἴη τὸ φάντασμα παρ' ἐμαυτῷ σκοπῶν, καταφέρομαι [x] πάλιν εἰς "ὕπνον· καὶ δεύτερον ὄναρ ὁρῶ πολὺ τοῦ προτέρου θαυμασιώτερον, ὅ με καὶ μᾶλλον ἐκφοβεῖ καὶ ταράττει. στάχυας ἑπτὰ ἑώρων ἀπὸ μιᾶς ῥίζης ἐκφυέντας, καρηβαροῦντας ἤδη καὶ κεκλιμένους ὑπὸ τοῦ καρποῦ καὶ τῆς πρὸς ἀμητὸν ὥρας· καὶ τούτοις ἑτέρους ἑπτὰ στάχυας πλησίον, "[y] λιφερνοῦντας καὶ ἀσθενεῖς ὑπὸ ἀδροσίας, οἳ δαπανῶν

convocavit Ægyptiorum sapientissimos, scire desiderans quid sibi velint somnia. Hæsitantibus autem illis, tanto magis Rex turbabatur. At pincernam, cum animadvertisset Regem somniis confusum, subit recordatio Josephi, ejusque in somniis *enarrandis* intelligentiæ. Regeque adito, indicavit ei de Josepho, & de visione in carcere sibi oblata, ejusque eventu juxta illius interpretationem: quodque eadem die pistorum præpositus cruci suffixus fuerit, idque ei contigerit juxta somnii enarrationem, prædicente Josepho. ipsum autem à Petephre quidem coquorum præfecto vinctum esse, ejus utpote servum; at dicit semet cum paucis Hebræum esse genere, *atque patre claro natum. Hunc igitur si accersiveris nec propter mala, quæ jam patitur, despexeris, discere licet quæ tibi prænunciant somnia. Rege itaque jubente ut coram sisteretur Josephus; veniunt quidem *non multo post* quibus id negotii datum erat, cum adducentes, curatum & ornatum, prout iis Rex mandaverat.

5. Ille vero, cum dextra prehendens, inquit, "O juvenis (tibi enim servus meus optimi pariter "ac rerum intelligentissimi testimonium dedit) "fac me etiam eorundem bonorum participem, "quibus & istum impertivisti, enarrando præsagia "somniorum quæ mihi per quietem obtigerunt. "Hoc autem volo, ne quid supprimas, oratione "ad gratiam aut voluptatem ficta adulando, si "paulo horridior sit veritatis aspectus. Nam visus "sum mihi, secundum flumen inambulanti, videre "boves, benè saginatas & magnitudine præstantes, "septem numero, à fluento ad paludes gradientes: "alias vero totidem numero è paludibus iis obviam factas, macie valde extenuatas ac visu fœdas; quæ, cum devorassent septem illas bene "pastas & magnas, nihil profecerunt, misere à "fame attritæ. Post hanc visionem experrectus è "somno & turbatus, mecumque reputans quid "sibi velit hæc rerum imago, sopore oppressus "rursum obdormivi; & secundum video somnium "priori multo mirabilius, quod me magis etiam "exterret perturbatque. Spicas septem videre visus sum ab una radice enatas, capita jam graves "frugis pondere ejusque maturitate inclinatas, vicinas etiam alias pari numero spicas, pauperes "& præ siccitate graciles & infirmas, quæ conver-

Josepho somnia politica, prensa dextra, narrat Pharaothes.
Gen. c. 41.

e Ταῦτ' αὐτῷ·] Ταῦτ' εἶναι *Vat.*
f Συνεκάλει] Ita *Samb. Big.* & *Vat.* in *aliis* καὶ συνεκάλει, aut συνεκάλει οὖν.
g Τοῦ Ἰωσήπου,] Sic *Samb.* & *Vat.* in cæteris περὶ τοῦ Ἰωσήπου.
h Σταυρωθείη] Σταυρωθῆναι *Vat.*
i Συμβαίη] Ita *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* συμβαίνη.
k Δεδέσθαι] Δεδέσθαι δὲ ὑπὸ Πετεφρῆ *Vat.* in *Bas.* & G. Πετεφρῆς. in *Hen.* & *Busb.* Πετεφρῆ·
l Τοῦ πατρὸς δόξης.] Ex *Samb.* & *Vat.* in *aliis* deest τοῦ.
* *Atque patre*] *Atque patris gloriam* juxta *Epiphanium.*
m Οἱ κεκελευσμένοι,] Ita ex *Samb.* & *Cas.* οἱ κεκελευσμένοι μὴ μελλήσαντες *Vat.* τὸ κεκελευσμένον ποιῆσαι μὴ μελλήσαντες *Bas.* G. & *Vet. Interpr.*
n Τημελήσαντες] Apud *Philonem*, p. 541. οἱ δ' ἀποκείραντες, καὶ ἀντὶ ῥυπώσης λαμπρὰν ἐσθῆτα ἀνθιδόντες, καὶ τἆλλα φαιδρύναντες εἰσάγουσι πρὸς βασιλέα.
o Τοῦ 'μοῦ μεμαρτύρησαι·] *Al.* τοῦ ἐμοῦ.
p Ἀξίωσον] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *reliquis* ἀξίωσον φράσας.
q Ὑποστελλόμενον] Ὑποστειλάμενον *Busb.* & *Hen.*
r Λόγῳ ψευδεῖ] Ita *Big.* & *Samb.* (& *Coccejus*) In *aliis* ψευδῆ λόγῳ καὶ τὸ πρ.
s Τοῦ νάματος] Aut male viderat τοῦ ποταμοῦ, aut sane *pascuum* posuit indoctissimus Interpretum Epiphanius vice *fluminis.* BERN.
t Αἱ κατεσθίουσαι] Καὶ *Hen.* & *Busb.*
v Διεγερθεὶς] Διεγερθεὶς ἐκ τοῦ ὕπνου τεταραγμένος *Vat.*
x Πάλιν εἰς ὕπνον·] Sic in *MSS.* in *Editis* καὶ πάλιν.
y Λιφερνοῦντας] Sic volo, aut paulo lenius λιπερνοῦντας, tanquam ἀδρανεῖς. Quippe apud Photium, Hesychium, aliosque Grammaticos, λιπερνῆτες, ἐν ἀδένδρῳ τόπῳ, ἢ πενιχρῶς aut στανίως διάγοντες, ubi alia prorsus nunc leguntur. λιφερνοῦντας enim expresserunt præter *Busb.* & *Hen.* vel Impressores Josephi. Hoc tamen immutarunt cum nominis voce facili διεφθορότας plerique Scribarum Græculorum, ut *Samb. Cas.* & *Big.* Descriptionum autem utriusque spectri, ex Philone comparatam, quia opportunius haud potuit, Josepho jam statim subnectimus. μετὰ γὰρ διετῆ χρόνον τῷ βασιλεῖ τὰ μέλλοντα τῇ χώρᾳ συμβαίνειν ἀγαθὰ καὶ κακὰ, διτταῖς φαντασίαις δι' ὀνείρου θεσπίζεται, ταυτὸν ὑποσημαινούσαις ἕνεκα βεβαιοτέρας πίστεως. ἔδοξε γὰρ ἑπτὰ βόας ἀνέρπειν ἐκ τοῦ ποταμοῦ πίονας, καὶ σφόδρα εὐσάρκους καλὰς ὀφθῆναι, καὶ παρὰ ταῖς ὄχθαις νέμεσθαι. μεθ' ἃς ἑτέρας ἀριθμὸν ἴσας, ἀσάρκους τρόπον τινὰ καὶ κατεσκελετευμένας, εἰδεχθεστάτας ἀνελθεῖν καὶ συννέμεσθαι ταῖς προτέραις. εἶτ' ἐξαπιναίως ὑπὸ τῶν χειρόνων καταβροθῆναι τὰς ἀμείνους· καὶ μηδὲν ἀλλὰ μηδὲ τὸ βραχύτατον ταῖς ἐμφορηθείσαις πρὸς ὄγκον ἐπιδοῦναι τὰς γαστέρας· ἀλλ' ἢ μᾶλλον, ἢ οὐχ ἧττον ἐσάλθαι. προεπανστὰς δὲ καὶ κοιμηθεὶς πάλιν, ἑτέρᾳ πλησθῆναι φαντασίᾳ. νομίσαι γὰρ ἑπτὰ πυροῦ στάχυς ἀναπεφυκότας ἑνὸς πυθμένος, ἰσοτάτους τοῖς μεγέθεσιν, αὐξομένους καὶ τεθηλότας αἴρεσθαι πρὸς ὕψος μαλ' ὡραίους. εἶθ' ἑτέρους ἑπτὰ λεπτοὺς καὶ ἀσθενεῖς ἀναπεφυκέναι πλησίον, ὑφ' ὧν ἐπιδραμόντων καταποθῆναι τὸν εὔσταχυν πυθμένα. Omitto cætera, quamvis digna recitari, & felicissimæ eloquentiæ. Quot profecto plaustris commentariorum utilius nos careremus, si totum Moysen tali modo enarrasset ille Judæus. Adiiciam huc & Zonaram, qui Atticismos Josephi cum sequiori phrasi commutare amat, sicut commutant *Hen.* & *Busb.* εἶτα τῷ Φαραὼ ὁ θεὸς ὄψεις ἐνυπνίων ἐπιπέμπει διττὰς, καὶ τὰς δηλώσεις ἀμφοῖν. ὁ δὲ τῶν ὄψεων ἐμιμνήσκετο, τῶν δὲ ἐξηγήσεων ἐπελάθετο. συγκαλεῖ τοίνυν τοὺς τῶν αἰγυπτίων σοφοὺς καὶ ἀπαγγέλλει αὐτοῖς τὰ ἐνύπνια, καὶ τὴν δήλωσιν ἀπαιτεῖ. ἀπορούντων δ' ἐκείνων, ὀργίζεται. ὁ δ' οἰνοχόος, εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλά ποτε πρὸς μνήμην ἧκε τοῦ ἰωσὴφ, καὶ διδάσκει περὶ ἐκείνου τὸν φαραώ. ἄγεται τοίνυν αὐτίκα. ὁ δέ φησι νεανία, φράσαι μοι τὴν κρίσιν τῶν ὀνειράτων, ὧνπερ τεθέαμαι. ἔδοξα βόας εὐτραφεῖς ἑπτὰ προϊόντας τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸ ἕλος χωρεῖν. ἑτέρους δ' ἑπτὰ ἰσχνοὺς καὶ τετηγμένους λιμῷ τοῦ ἕλους ἐξελθόντας συναντῆσαι τούτοις· καὶ βρωθῆναι παρὰ τῶν δευτέρων τοὺς πρώτους καὶ πίονας, καὶ μένειν ἔτι αὐτοὺς ὁμοίως ἰσχνούς. αὖθις δ' ὁρῶ στάχυας ἑπτὰ ἐκφύντας ῥίζης μιᾶς, θαλεροὺς καὶ κεκλιμένους τῷ βάρει τῷ τοῦ καρποῦ. πλησίον δ' αὐτῶν ἰσαρίθμους ἔδοξα ὁρᾶν στάχυας, ἀδρανεῖς ὑπὸ ἀδροσίας καὶ πρὸς ὅρασιν ἀηδεῖς. οἱ καὶ ἀνήλισκον

"versæ ad consumendas & comedendas spicas "speciosas attonitum me reddiderunt.

Boves que spicæque septem macræ diuturnam famem significant, Josepho interprete.

6. Ad hæc Josephus respondens, ait, "somnium "quidem, istud, ô Rex, duplici licet specie visum, "unum tamen & eundem futurorum eventum "significat. Nam quod boves conspexeris, ani-"mal aratri labori natum, ab exilioribus devora-"tas, & spicæ à deterioribus absumptæ, tot an-"norum famem & sterilitatem Ægypto prænun-"ciant, quot felicitatis præcesserint; horumque "frugum ubertatem à totidem sequentium steri-"litate absumendam. Erit autem tanta rerum ne-"cessariarum inopia, ut ei difficulter subveniri "possit. id quod inde conjicio, quia macræ bo-"ves, devoratis pinguibus, satiari non potuerint. "Deus certe hominibus futura prædicit, non ut "eos terreat & contristet; sed ut ea præscientes "prudentia, cum advenerint prænunciata, levio-"ra faciant. Tu ergo, si prioris temporis pro-"ventus sepofueris & dispensaveris, insequentem "penuriam Ægyptii non sentient.

Consilium Josephi de Ægypto servanda.

7. Rege autem admirante Josephi prudentiam & sapientiam, atque percontante quonam modo esset in futurum prospiciendum ubertatis tempore, quo tolerabilior fieret ventura sterilitas: subjecit suasitque, frugum parsimoniam adhibendam esse, & non ad affluentiam usque Ægyptios iis uti permitteret, sed quantum ad luxuriam solent ex abundanti expendere, illud in necessitatis tempora reservandum. Quin & hortabatur, ut frumentum ab agricolis acceptum in horrea recondi curaret, tantumque duntaxat unicuique suppeditari quantum sat esset ad victum. Pharaothes autem, Josephum ob utrumque, tam somnii interpretationem quam consilium, admiratus, ipsum huic dispensationi præficit, ut ageret quæcunque vel populo Ægyptiorum vel Regi in rem esse existimaret: consilii auctorem maxime idoneum esse ratus ad id ipsum exsequendum. Ille vero, hac potestate à Rege auctus, ut & ejus signaculo uteretur & purpuram gestaret, curru per universam Ægyptum vectus, frumentum abducit ab agricolis, tantum inde singulis dimetiens quantum ad sementem atque alimentum sufficeret: nemini rationem reddens, cur ita faceret.

Inde multus viri honos, purpura, currus, aliaque insignia.

"καὶ κατεσθίειν τοὺς ὡραίους τραπέντες ἔκπληξίν μοι παρ-"έσχον.

ϛ΄. Ἰώσηπος δὲ ὑπολαβὼν, [z] "ὁ ὄνειρος μὲν οὗτος, "εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, καίπερ ἐν δυσὶ μορφαῖς ὀφθεὶς, "μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀποσημαίνει τελευτὴν τῶν ἐσομένων. τό "τε γὰρ τὰς βοῦς ἰδεῖν, ζῶον ἐπ' ἀρότρῳ πονεῖν γεγενημέ-"νον, ὑπὸ τῶν χειρόνων κατεσθιομένας, καὶ οἱ στάχυες ὑπὸ "τῶν ἐλαττόνων δαπανώμενοι, λιμὸν Αἰγύπτῳ καὶ ἀκαρπίαν "ἐπὶ τοσαῦτα προκαταγγέλλουσιν ἔτη, τοῖς ἴσοις πρότερον "[a] εὐδαιμονήσασιν· ὡς τὴν τούτων εὐφορίαν τῶν ἐτῶν ὑπὸ τῆς "μετὰ τοσοῦτον ἀριθμὸν [b] ἴσον ἀφορίας [c] ὑπαναλωθῆναι. "[d] γενήσεται δ' ἡ σπάνις τῶν ἀναγκαίων σφόδρα δυσκατόρθω-"τος. σημεῖον δὲ, αἱ γὰρ κακιχνωμέναι βόες δαπανήσασαι "τὰς κρείττονας οὐκ ἴσχυσαν κορεσθῆναι. ὁ μέν τοι Θεὸς "οὐκ ἐπὶ τῷ λυπεῖν τὰ μέλλοντα τοῖς ἀνθρώποις προ-"δείκνυσιν· ἀλλ' ὅπως [e] προεγνωκότες κουφοτέρας συνέ-"ποιῶνται τὰς πείρας τῶν κατηγγελμένων. σὺ τοίνυν ταμιευ-"σάμενος [f] τἀγαθὰ τὰ κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον γενησόμενα, ποιή-"σεις [g] ἀνεπαίσθητον Αἰγυπτίοις τὴν ἐπελευσομένην συμφοράν.

ζ΄. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ βασιλέως τὴν φρόνησιν καὶ σοφίαν τοῦ Ἰωσήπου, καὶ πυνθομένου τίνα καὶ τρόπον ἂν προοικονομήσειεν ἐν τοῖς τῆς εὐετηρίας καιροῖς τὰ περὶ τὴν μετὰ ταύτην. ὡς ἂν ἐλαφρότερα γένοιτο τὰ τῆς ἀφορίας· ὑπε-τίθετο καὶ συνεβούλευε φειδὼ ποιεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν, καὶ μὴ τὴν περιουσίαν αὐτοῖς χρῆσθαι τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπιτρέπειν· ἀλλ' ὅσον ἂν [h] κατὰ τρυφὴν ἀναλώσωσιν ἐκ περιουσίου, τοῦτο τηρεῖν εἰς τὸν τῆς ἐνδείας καιρόν. ἀποτίθεσθαί τε παρῄνει λαμ-βάνοντα τὸν σῖτον παρὰ τῶν γεωργῶν, τὰ διαρκῆ μόνον εἰς διατροφὴν χορηγοῦντα. Φαραώθης δὲ ἀμφοτέρων θαυμά-σας [i] Ἰώσηπον, τῆς τε κρίσεως τοῦ ὀνείρατος καὶ τῆς συμβου-λίας, αὐτῷ τὴν οἰκονομίαν παραδίδωσιν, ὥστε πράττειν καὶ τῷ πλήθει τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῷ βασιλεῖ συμφέρειν [k] ὑπολαμβάνει· τὸν ἐξευρόντα τὴν τοῦ πράγματος ὁδὸν καὶ προστάτην ἄριστον αὐτῆς ὑπολαβὼν γενήσεσθαι. ὁ δὲ, ταύ-της αὐτῷ τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως δοθείσης, σφρα-γῖδί τε χρῆσθαι τῇ αὐτοῦ καὶ πορφύραν [l] ἐνδύσασθαι, διὰ τῆς γῆς ἁπάσης ἐλαύνων ἐφ' ἅρματος, ἦγε τὸν σῖτον πα-ρὰ τῶν γεωργῶν, τὸ ἀρκοῦντα πρός τε σπόρον καὶ διατροφὴν ἑκάστοις ἀπομετρῶν· μηδενὶ σημαίνων τὴν αἰτίαν, ὑφ' ἣν ταῦτα ἔπραττε.

ΚΕΦ.

τοὺς εὐκάρπεις τε καὶ ὡραίους. Hæc Drungarius. BERN. Ita cum *Busb. Hen. Baf.* & *G.* vel paulo lenius λιπερνοῦντας, in διεφθορό-τας immutarunt *Samb. Caf. Big.* & *Vat.* Utriusque spectri descriptionem elegantissimam videre licet apud *Philonem*, p. 540, 541. suo modo etiam tentavit *Zonaras*, p. 17.

z Ὁ ὄνειρος μὲν οὗτος,] Ita in *MSS.* articulum non agnoscunt *Baf.* & G.

a Εὐδαιμονήσασιν· ὡς τὴν τούτων εὐφορίαν τῶν ἐτῶν ὑπὸ τῆς μετὰ τοσοῦτον ἀριθμὸν] *Hen.* & *Busb.* ex mala industria, εὐδαιμονησάση. καὶ τὴν τούτων εὐφορίαν ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἴσων ἀναλωθῆναι. BERN.

b Ἴσον ἀφορίας] Ἴσον *Samb. Buriusque* noster ex conjectura. HUDS. Imo & *Coll. Big.* quæ penes me est: malebat vero ad oram ἐτῶν *Coccejus*, Ἴσον autem satis bene convenit cum ἀριθ-μὸν, quare quum & optimis MSS. firmetur & sæpius plura conjungant adjectiva veteres, non dubitavi recipere, ejecto *Hudsoniano* ἴσων. HAVERC.

c Ὑπαναλωθῆναι.] Ita in plerisque *MSS.* ἀναλωθῆναι *Busb. Baf.* & *G.* nec aliter *Philo* & *Zonaras*.

d Γενήσεται] Sic *Samb. Caf.* & *Vat.* γένηται *Big. Baf.* & *G.*

e Προεγνωκότες] *Al.* προεγνωκότες.

f Τὰ κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον] Ineleganter *Busb.* & *Hen.* τὰ κατὰ τοὺς ἑπτὰ χρόνους τοὺς πρώτους γενησ. π. ἀνεπ. αἰγυπτίου τὴν συμφοράν. Iterum Johannes deflorator, ὁ δ' ἰωσὴφ κἂν διπλᾶ φησιν, ὦ βασιλεῦ εἰσὶ τὰ ἐνύπνια, ἀλλὰ μίαν ἔχουσι τῶν μελλόντων τὴν δήλωσιν. οἵ τε γὰρ βόες ζῶον ἐπ' ἀρότρῳ πονοῦν ὑπὸ τῶν χειρόνων κατεσθιόμενοι, καὶ οἱ θάλλοντες στάχυες ὑπὸ τῶν ἀδραιῶν δαπανώμενοι, λιμὸν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τῇ χώρᾳ σου καταγγέλλουσιν ἐν ἰσαρίθμοις ἐνιαυτοῖς, εὐθηνηθείσῃ πρότερον τοῖς καρποῖς. ὡς τὴν τούτων εὐφορίαν ἀναλωθῆναι ὑπὸ τῶν ἔπειτα. εἰ δὲ σὺ ταμιεύσεις τὰ τῆς προτέρας εὐδαιμονίας εἰς τοὺς τῆς ἀφορίας ἐνιαυτοὺς, θήσεις τοῖς αἰγυπτίοις ἀνεπαίσθητον τὸ δυστύχημα. Utar & Philone, sed temperanter. ὅσα μέλλει ποιεῖν ὁ θεὸς, ἐν τῇ χώρᾳ. φησὶν, προμεμήνυκέ σοι, τὰς μέντοι διττὰς φαντασίας, μὴ ὑπολάβῃς εἶναι διττοὺς ὀνείρους. εἷς ἐστὶ, τὴν ἀναδίπλωσιν ἔχων οὐ περιττὴν, ἀλλὰ πρὸς ἔλεγχον βεβαιοτέρας πίστεως. αἵ τε γὰρ πίονες ἑπτὰ βόες, καὶ οἱ εὔβλαστοι καὶ εὐθαλεῖς ἑπτὰ στάχυες ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ δηλοῦσιν εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας. καὶ ἑπτὰ ἑτέρους λιμοῦ, αἱ ἐπανιοῦσαι ἑπτὰ βόες λεπταὶ καὶ εἰδεχθεῖς, καὶ οἱ παρεφθαρμένοι καὶ μεμυκότες ἑπτὰ στάχυες. [illegible] μὲν οὖν ἑπταετία προτέρα πολλὴν καὶ ἄφθονον ἕξουσα εὐκαρπίαν, πλημ-μύρας μὲν ἀνὰ πᾶν ἔτος τοῦ ποταμοῦ λιμνάζοντος τὰς ἀρούρας· ἡ δὲ [illegible] ὡς οὔπω πρότερον εὐτυχίᾳ χρωμένων. ἥξει δὲ μετὰ ταῦτα ἐναντία παντε-λῶς ἑπταετία, χαλεπὴν ἔνδειαν καὶ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων ἐπιφέρουσα, μήτε [illegible] χεομένου τοῦ ποταμοῦ, μήτε τῆς γῆς λιπαινομένης· ὡς προτέρας εὐθηνίας ἐκλαθέσθαι, καὶ εἴτι λείψανον παλαιᾶς εὐετηρίας ἦν, ἀναλωθῆναι. [illegible] οὐδὲ διακρίσεως ταῦτ' ἐστίν. ὑπηχεῖ δέ μοι καὶ ἐκλαλεῖ τί θεῖον, [illegible] βάλλον τὰ ὡς ἐν νόσῳ σωτήρια &c. Inaudiverat sane de excellenti & onirocritico Josephi ingenio & Pompejus historicus, ex quo hæc talia retulit Justinus. *A peregrinis mercatoribus deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit. Nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur, adeo ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit: perissetque omnis Ægyptus fame, ni si monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges jussisset. Tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine sed à Deo responsa dari viderentur.* BERN.

g Ἀνεπαίσθητον] Vide *Justinum* ex *Trogo Pompejo*, l. 36. c. 2.

h Κατὰ τρυφὴν] Ita *Samb.* κατὰ τρυφὴν ἀναλώσουσιν *Caf.* & *Vat.* Sed duntaxat ἀναλώσουσιν *Baf.* & *G.* omisso κατὰ τρυφήν.

i Ἰώσηπον,] Τὸν ἰώσηπον *Hen.* & *Busb.* Iidem illi τῆς συμβουλῆς pro τῆς συμβουλίας. Dixerat enim Zonaras in eadem historia. φα-ραὼ δὲ τὴν ἰωσὴφ ἐκπλαγεὶς σοφίαν, διά τε τὴν ἐξήγησιν καὶ τὴν συμ-βουλὴν, αὐτὸς ὁ τούτων ἔφη κριτής τε καὶ σύμβουλος καὶ οἰκονόμος ἔσται [illegible] βουλευθέντων· καὶ παρέσχεν αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ὥστε σφραγῖδι χρῆ-σθαι τῇ φαραὼ, καὶ πορφύραν ἐνδύεσθαι, καὶ ἐλαύνειν ἐφ' ἅρματος. BERN.

k Ὑπολαμβάνει·] Ita *Big.* & *Samb.* ὑπολαμβάνοι cæteri.

l Ἐνδύσασθαι,] Sic *Big. Caf.* & *Vat.* ἐνδύεσθαι in aliis.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Πῶς ὁ Ἰώσηπος ἐπίσημος γενόμενος ἐν Αἰγύπτῳ, τοὺς ἀδελφοὺς ἔσχεν ὑποχειρίους.

Τριακοστὸν δ' ἔτος ἤδη τῆς ἡλικίας αὐτῷ [m] διεληλύθη, καὶ τιμῆς ἁπάσης ἀπέλαυε παρὰ τοῦ βασιλέως· καὶ προσηγόρευσεν αὐτὸν [n] Ψοθομφάνηχον, ἀπιδὼν αὐτοῦ πρὸς τὸ παράδοξον τῆς συνέσεως. σημαίνει γὰρ τὸ ὄνομα κρυπτῶν εὑρετήν. γαμεῖ τε καὶ γάμον ἀξιολογώτατον·

CAP. VI.

Quomodo Josephus in Ægypto inclaruit, fratresque sibi subjectos habuit.

ÆTatis annum trigesimum jam exegerat, omnique honore cumulatur à Rege, qui & illum ob incredibilem prudentiam Psothomphanechum cognominavit. significat autem hoc nomen occultorum detectorem. Sed & conjugium nactus est honoratissimum. nam in matrimonium ac-

Is annos natus XXX. res Ægyptias administrat, nomine peregrino Psothomphanechus, *i. e. ænigmatum detector.*

m Διεληλύθη,] Αὐτοῦ διεληλύθη *Busb.* & *Hen.* cum verbi termino Attico. αὐτῷ διεληλύθει alii omnes libri. Ἀπήλαυε *Samb.* & *Epiphan.* ἀπέλαυε reliqui librorum scriptorum impressorumque. BERN. Ita ex *MSS.* in *Editis* διεληλύθει & mox ἀπέλαυε.

n Ψοθομφάνηχον,] Illud feci ex pluribus codd. Josephi, ut *Samb. Cas. Busb* & *Hen.* neque aliud viderat dudum *Zonaras*, licet excusum extet τοθομφάνηχον in Johannis istius Annalibus. Legerat forte & inter Coptica Bibliothecæ Vaticanæ Ψοτομπανὴχ Oedipus Ægyptiacus. ψοθοφάνηχον ex Italicis membranis Josephi descripsit aliquando illustris Bigotius. Ψονθομφάνηχον expresserunt ad vulgus *Bas.* & *Gen.* κομφθομβανὴχ Josephus Christianus c. 64. Huic autem Judæo ψονθοφάνηχον potius attributum, si accederent Scribæ, omnino secundum Rabbinorum veterum lectionem צפנת פענח. Perverse equidem variant Epiphanii Interpretis exemplaria: quorsum *Psonthonpanicos* reperias apud *Voss.* 1. *Mert.* & *Vig.* *Psonthonphanicos* in *L.* & *West.* 2. *Somphonphanicos* habent *W.* 1. *Bal.* & *Goul.* *Psontonpanicos V.* *Sophonphanicos P.* & oblique *Psonphthonphanicon*, *Bas* & *Col.* Quo autem modo ediderint Judæi LXXII. nomen hoc peregrinum, dum in Pharo Alexandrina Moysis sui volumen Græce transferrent; tot ἀντίγραφα olim aut nuper comparata, Reverendique Theologi Chrysostomus, Theodoretus, Hieronymus, & ante multa sæcula ipse Philo Judæorum Ægyptiorum decus salusque tam in Lexidio suo sacro, quam in commentario περὶ τῶν μετονομαζομένων, haud sinit nosmet ignorare. Veruntamen ὁ νομοθέτης quid posuerit, propter ἔκδοσιν Alexandrinam quam dixi, & Masoram cum Samaritarum, tum Judæorum, ambiguum sentio & anxium affirmatu: abest enim procul ab hoc titulo mali doli suspicio. Appellant itaque prudentissimum Patriarcham nomine suo Ægyptio synagoga Samaritana צפינתי פענה σεφιναθιφάνεή, quod fide mihi constat MSS. Reverendissimi Laudi & Doctissimi Huntingtoni præter Moriniana atque Usseriana. Eundem tamen Christianorum Coptitarum Ecclesia, Philo ante hos, & LXXII. Judæi Alexandr. Ψονθομφανὴχ. Gens cætera Judæorum ex Pentateucho suo literis Assyriacis descripto צפנת פענח: quod sonat vocalibus animatum, vel σοφνὰθ παάνὴχ, & correptim ψονθαπανὴχ: aut secundum meliora MSS. Seldeni Bodleiique nec non impressa Bombergi σαφενὰθ πααν὘χ, quomodo audierat etiam à Magistris Jerosolymitanis S. Hieronymus. Syri denique Arabesque nostræ maxime Confessionis ex Bibl. Hebraicis heic scribere malunt [Syriac] σάφιαθ πάναχ. De sono exotico satis. Hoc igitur nomen clarissimus Philo in suo forte Onomastico explicuerat una voce Græca ὀνειροκρίτης, quod Procopius Gazæus atque Scholiastes Romanus adnotant. Veruntamen quod illi ambo affirmant κρυπτῶν εὑρετὴς ex eodem interprete adponi ad ψονθομφανὴχ, rectius adrogatur Josepho meo quam Philosopho Alexandrino. Diversus interea deprehenditur à se Philo & dubiæ sententiæ de hac voce. Siquidem in libro suo de Politica, cui Josephum meritum titulum fecit, verissime ait, Τὸν δὲ Ἰωσὴφ μετονομάζει ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τῆς ὀνειροκριτικῆς ἐγχωρίῳ γλώττῃ προσαγορεύσας. Cui convenit & senioris Philonis carmen —— ὀνείρων θεσπιστής. Attamen libello de Polyonymis Alexandrinus ille Judæus cordatis lectoribus valde displicet, præsertim ubi dicit, sonos absque sensu captans, ψονθομφανὴχ ὑπὸ τοῦ χώρας βασιλέως ἐπικληθεὶς: statimque ὁ δὲ ψονθομφανὴχ (aut ψονθονφανὴχ) ποῖός ἐστι θεασώμεθα. ἑρμηνεύεται στόμα, ἐν ἀποκρίσει στόμα κρίνον, quod est פום דון בענה. Coptitis denique in Onomastico, quod mendose edidit Kircherus, πιζτονπάνιχα, الملظر *augur.* Josephi vero interpretationem & inculcat Zonaras, & abunde confirmant Ecclesiæ Christianæ Doctores. Namque Theodoretus ὁ συζητητὴς, τίνα ἑρμηνείαν ἔχει τὸ ψομθομφανὴχ; τῶν ἀποῤῥήτων ἑρμηνευτὴν αὐτὸν κέκληκεν, ὡς τοὺς ὀνείρους διασαφήσαντα. Idem sonat & nobile os Johannis CP. ψομθονφανὴχ τῶν κρυπτῶν γνώσεως ἑρμηνεύς. ἐπειδὴ γὰρ τὰ πᾶσιν ἄγνωστα εἰς φανερὸν ἤγαγε· σημαίνειν τοῦτο αὐτὸ ὁ Φαραὼ τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ἐπιθὴσιν. Deinde S. Hieronymus, quid veteres Scriptorum, præcipue Josephus, in hoc Etymo senserint, lubentius quam ille his verbis declarat. *Sontomphanec corrupte dicitur. Nam in Hebræo legimus Zaphanet phane:* aut juxta antiquissimum codicem, quam jam pridem habuit Teutbertus, nunc Doctiss. Mareschallus tenet. Somthofanec *correpte dicitur. Nam in Hebræo legimus* Saphineth fane, *quod interpretatur* absconditorum repertor; sic κρυπτῶν εὑρετὴς apud Mattathiadem. Id ita repetit ex more Petrus Scholasticus. *Vocavit autem Josephum lingua Ægyptiaca* Zaphanet phane i. e. Salvatorem mundi: *quod Græce* Psontofanec *dicitur*, *Hebraice autem sonat* absconditorum inventorem. Postremo Chronicum quod vocant Alexandrinum, Hebraicarum legum-latorem hujus cognominis participat, atque ait sua fide, τῷ Μωσῇ μετὰ τὸ ἐπαγαγεῖν αὐτὸν τὰς πληγὰς οἱ Αἰγύπτιοι ψονθομφανὴχ προσηγόρευσαν· ὁ ἑρμηνεύεται ᾧ ἀπεκαλύφθη τὸ μέλλον. Conveniunt etiam de illa origine miro pacto Scriptores Asiatici Judæi, sive Samaritæ, sive Christiani. Antiquissimus horum Oncelosus pro nomine Ægyptio proprioque Chaldaicam istam προσηγορίαν substituit, גברא דטמירן גלין ליה aut ex MS. Bodleiano גברא דמיטמרין, *cui viro panduntur arcana.* Hunc sequuntur Antiocheni aliique Christianorum Syrorum, versione sua vetere ac planissima [Syriac]

Illud etiam admonuit dudum Octateuchi S. enarrator Gazæus, ὁ σύζυγος ἔχει, ὁ εἰδὼς τὰ κρυπτά. Quin id accurate quidem refert Pentateuchum Arabicum inter Cimelia Clariss. Seldeni, quod versarant dudum scripserantque manus Syriacæ, صفنتفنح تاولة البادية له الخفيات *Saphnetphane, quod interpretabere, cui declarantur occulta.* Consimili modo in Archivis Laudinis scholion hoc adjectum reperi ad صفنتفنح Pentateuchi alterius Arabici. *Alia* ἀντίγραφα *agnoscunt* الطاهرة له الخفيات *cui abdita revelantur patentque.* Vix aliter Paraphrastes Hierosolymitanus Jonathanis nomine notus. גברא דטמירן מפרסם *qui occulta occulta esse non sinit, quin prodat.* Similiter Judæi Maurusii كاسف الاسرار *mysteriorum explicator & lux.* Ad hos Aaron & Saadias, Doctores Judæorum illustres, موضح الخفايا *qui obtecta patefacit & profert.* Diu etiam ante istos Johannes & Hezekias צפונות מופיע τῶν κεκρυμμένων ἐκφάντωρ. Rabbini insuper Constantinopolitani lingua, quam rari callent, κρυφιοφανερωτής. Judæi etiam per Hispaniam & Italiam docti indoctique, *cui aperiuntur operta.* Addes his, ni tædeat, gematriam Baalhatturim, מגלה נסתרים, & מגלה התעלומות Abrabanelis Rabbini gloriosi, atque Jarchii מפרש צפונות *rerum abstrusarum interpres*, tanquam pro Hebraicis vocibus צפנת פענח. Quin etiam addubitet licet Salomon de typo quadrato פענח, eundem forte reperiunt Bechæus Nachmanidesque in Liturgumenis suæ factionis, (fo. 110.) ubi canitur המפענח נעלמים i. e. גלא רזין, *qui declarat abscondita exponitque.* Multo autem facilior fertur nominis hujus explicatio apud Hargarizim. Legunt enim istius jugi cultores, ut supra diximus, *Sephinathiphaane*; interpretanturque adeo in proseuchis טמירתי גלא, ἀπεκαλύφθη μοι τὸ αἴνιγμα, sensu percommodo & analogiæ Hebraicæ tenaci. Quocirca فعن *faana* pro *aperuit*, *manifestum expansumque dedit*, si Judæi forte ignorent, Arabes callent. Multa interim vocabula Judæorum, Ægyptiorumque communia jactari, ut ιομ, θομ, σαρ, ἐμι, μωητ, κας, atque c. nemo eruditior inficiabitur. Quapropter dialectum patriam haud longe supergressus est Josephus, quum hunc titulum *rerum secretarum declaratorem* interpretabatur. Paulo tamen aliter nomen illud perhonestum exponunt Samaritæ in Arabica sua versione (qua utor ex Bibliotheca D. Tayleri doctissimi viri, meoque animo charissimi) كنز العالم, *condus scientiæ*, aut, ut verbis Trogi scriptoris extranei Josephum Patriarcham collaudemus Philippicarum l. 36. *cui nihil divini juris humanique incognitum videbatur.* Jam venimus profecto ad S. Hieronymi interpretamentum, quod per Ecclesias Latinas hodieque legitur ad Gen. c. 41. *Et vocavit eum lingua Ægyptiaca* salvatorem mundi, pro vetere illo apud S. Ambrosium, *Et vocavit Pharao nomen Joseph* Psonthonphanech. Veruntamen eruditissimus ille Presbyter, qui apud Alexandriam annos multos egerat sub Didymo Theologiæ Christianæ magistro, scriptionem Philonis atque LXXII. selectorum Judæorum reprehendit, qui sexcentis retro annis Josephi nomen Ægyptium in ipsa Ægypto reddiderant Græcis literis ψονθονφανὴχ, eamque concedere jubet Rabbinorum veterum novorumque צפנת פענח. Neque hoc illi satis videbatur animadversum, nisi & novam explicationem adjungeret, quam illi sane Rabbini nunquam somniarunt. *Licet Hebraice*, inquit ille, *hoc nomen* absconditorum repertorem *sonet: tamen quia ab Ægyptio ponitur ipsius linguæ debet habere rationem. Interpretar ergo sermone Ægyptio* Saphanet phane *sive ut* LXX. *transferre voluerunt* Psonthophanech, salvator mundi. Alibi etiam *Porro ab Ægyptiis didicimus, quod in lingua eorum* (Saphanet phane, aut potius Græcum ψονθοφανὴχ) *resonet* salvator mundi. Quare

accepit Petephræ, unius ex sacerdotibus Heliopolitanis, filiam, adhuc virginem, nomine Asanetham, Rege has illi conciliante nuptias. Ex hac vero & liberi ei nati sunt, ante *agrorum* sterilitatem. natu quidem grandior erat Manasses: quod *nomen* idem valet ac oblitus, quia *scilicet* ad felicitatem evectus in calamitatum venerit oblivionem. Ephraïmes vero junior, quo significatur restitutus, quia redditus fuerit majorum suorum libertati. Cum autem Ægyptus, juxta Josephi enarrationem somniorum, septennii spatium feliciter exegisset, anno *demum* octavo eam invasit fames; &, quod malum improvisum illis acciderat, universi eo graviter laborantes Regis ad fores confluebant. Ille vero Josephum accersit; qui frumenta illis assignabat, factus ex confesso populi servator. Nec solum istius regionis incolis forum aperuit, sed etiam exteris vendere paratus erat: æquum esse existimante Josepho, ut omnibus hominibus, propter suam inter se cognationem, subveniretur ab iis, qui in abundantia vivunt.

Tum ex Asanetha filios duos suscipit, Manassen i. e. oblivio sum, atque Ephraimen, quasi restitutorem.

Ægypti multarumque gentium salus Josephus.

Fratres suos decem Josephus durius excipit. Gen. c. 42.

2. Mittit igitur & Jacobus, Chananæa *à fame* graviter vexata, (terram enim omnem continentem inva erat hæc calamitas) omnes suos filios in Ægyptum, ad frumentum coëmendum, cum cognovisset, quod & exteris eo foro uti liceret: solum Benjaminem secum retinens, quem ex Rachela susceperat, uterinum Josephi fratrem. At enim illi, ut in Ægyptum venêre, Josephum adeunt, mercatum sibi permitti rogantes. nihil enim erat, nisi quod ex ipsius voluntate gerebatur; & tum demum regem coluisse hominibus proderat, cum iis curæ esset Josepho honorem habere. Ille, agnitis fratribus, nihil minus quam de se cogitantibus (nam juvenis admodum ab eis abscesserat, & jam ad istam ætatem pervenerat, ut, mutatis faciei lineamentis, ipse ab eis non agnosceretur, præsertim cum de eo in tanta dignitate constituto ne minimum quidem suspicari potuerint) tentandum existimavit, quidnam voluntatis

ἄγεται γὰρ [o] Πετεφρῆ θυγατέρα τῶν ἐν Ἡλιουπόλει ἱερέων, συμπράξαντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως, ἔτι παρθένον, [p] Ἀσενέθην ὀνόματι. ἐκ ταύτης δὲ καὶ παῖδες αὐτῷ γίνονται πρὸ τῆς ἀκαρπίας. [q] Μανασσῆς μὲν ὁ πρεσβύτερος· σημαίνει δὲ [r] ἐπίληθον, διὰ τὸ εὐδαιμονήσαντα [s] λήθην εὑρέσθαι τῶν [t] ἀτυχημάτων. ὁ δὲ νεώτερος [v] Ἐφραΐμης ἀποδιδοὺς δὲ τοῦτο σημαίνει, διὰ τὸ ἀποδοθῆναι [x] αὐτὸν τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν προγόνων. τῆς δ' Αἰγύπτου κατὰ τὴν Ἰωσήπου τῶν ὀνειράτων ἐξήγησιν μακαριστῶς ἔτη ἑπτὰ διαγαγούσης, [y] ὁ λιμὸς ἥπτετο τῷ ὀγδόῳ ἔτει· καὶ, διὰ τὸ μὴ προαισθομένοις ἐπιπεσεῖν τὸ κακὸν, πονούμενοι χαλεπῶς πάντες ὑπ' αὐτοῦ, [z] εἰς τὰς τοῦ βασιλέως θύρας [a] συνέρρεον. ὁ δὲ Ἰώσηπον ἐκάλει· κἀκεῖνος τὸν σῖτον αὐτοῖς ἀπεδίδοτο, γεγενημένος σωτὴρ ὁμολογουμένως τοῦ πλήθους. καὶ τὴν ἀγορὰν οὐ τοῖς ἐγχωρίοις [b] προὐτίθη μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ξένοις ὠνεῖσθαι παρῆν· πάντας ἀνθρώπους κατὰ συγγένειαν ἀξιοῦντος ἐπικουρίας τυγχάνειν Ἰωσήπου παρὰ τῶν εὐδαιμονίᾳ χρωμένων.

β'. Πέμπει [c] δὴ καὶ Ἰάκωβος, τῆς Χαναναίας δεινῶς ἐκτετρυχωμένης· πάσης γὰρ ἥψατο τῆς ἠπείρου τὸ δεινὸν τοὺς υἱοὺς ἅπαντας εἰς τὴν Αἴγυπτον ὠνησομένους σῖτον, πυθόμενος ἐφεῖσθαι τὴν ἀγορὰν καὶ ξένοις. μόνον δὲ κατεῖχε Βενιαμὶν [d] ἐκ Ραχήλης αὐτῷ γεγονότα, ὁμομήτριον δὲ τῷ Ἰωσήπῳ. οἱ μὲν οὖν, εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐλθόντες, ἐνετύγχανον τῷ Ἰωσήπῳ, χρῄζοντες ἀγορᾶς. οὐδὲν γὰρ ἦν, ὃ μὴ μετὰ γνώμης ἐπράττετο τῆς ἐκείνου· καὶ τὸ θεραπεῦσαι τὸν βασιλέα τότε χρήσιμον ἐγίνετο τοῖς ἀνθρώποις, ὅτε καὶ τῆς Ἰωσήπου τιμῆς ἐπιμεληθεῖεν. [e] ὁ δὲ γνωρίσας τοὺς ἀδελφοὺς, οὐδὲν ἐνθυμουμένους περὶ αὐτοῦ διὰ τὸ μειράκιον μὲν [f] αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι, εἰς τοῦτο δὲ προελθεῖν τῆς ἡλικίας, καὶ τῶν χαρακτήρων ἐνηλλαγμένων ἀγνώριστος αὐτοῖς εἶναι, τῷ δὲ μεγέθει τοῦ ἀξιώματος οὐδὲ εἰς ἐπίνοιαν ἐλθεῖν [g] αὐτοῦ δυναμένοις, διεπείραζεν ὡς ἔχοιεν γνώμης περὶ τῶν ὅλων. τόν τε γὰρ σῖτον αὐτοῖς οὐκ ἀπεδίδοτο, κατασκόπους τε τῶν βασιλέως πραγμάτων

re hæc talia nos debemus ascetæ Bethleemitico, ille ita Coptitis ipsis, qui tum in monasterio Nitriensi philosophabantur. Invenio etiam in apotheca illustrissimi Laudi, quo firmior nobis constat sententia, in Pentateucho quodam Arabico, quod descripserat pridem manus Ægyptia, intra oram صفنتفعنح, adnexa hac interpretatione عالم الخفايا, *occultæ scientiæ sagax*, ὁ εἰδὼς τὰ κρυπτὰ, plane ut Syrus in scholiis Romanis, quæ appellantur: ad marginem tamen ejus codicis pingitur ritu Coptico ψονθομφανὶχ itidemque Arabice بسونتفانح; quod ibidem explicatur مسلم الدنيا, *servator. mundi.* Sophronius denique vel aliquis alius piorum hominum suo studio cavit, ne Græci hanc Etymologiam amplius nescirent: unde legimus in Octateucho Coll. Universitatis, quod vocant Oxonienses, ψονθομφανὴχ, ὅ ἐστι ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου. Diceret sane Ægyptius πσωτεμφενὲ *salus seculi*, aut injecto pronomine proprio, πσωτεμφαενὲ, *eo quod orbem terræ*, sic ait Hieronymus, *ab imminente famis excidio liberavit.* Existimo autem nobilem hunc βελζόμανθιν (nisi LXXII. nos fallant Judæi) ab Apophi rege olim vocitatum fuisse πσωθομουϥωννι, *arcanum ille clausumque mihi reclusit*: aut proxime ad Hebraicum Τςβωννιετηπϥουωννι, *doctrinàm mysticam aperuit & declaravit mihi.* Hæc obiter. BERN. Sic *Cas. Busb. Samb.* & *Hen.* nec aliud viderat *Zonaras*, licet excusum exstet Τοθομφάνηχον. in *Bas. G.* & *Vat.* Ψονθομφάνηχον· atque ita vel ψονθονφάνηχον in LXX.

o Πετεφρῆ] Πετέφρου *Busb.* & *Hen.* Πετεφρῆ, aut Πετέφρη LXX.

p Ἀσενέθην] Ita ex אסנת *Bas. Gen. Big.* & *Cas.* اسنث *Asaneth* Pentateuchi Samaritani versio Arabica. ἀσενὲθ LXXII. & S. Hieronymus, ἀσενὰθ Masorethæ Judaici. ἀσενέθην apud Josephum scribunt *Hen. Busb.* & *Samb. Zonaras* ab illis ἀσενέθ. BERN. Ita *Bas. G. Big* & *Cas.* Ασενέθην *Hen. Busb. Samb.* & *Vat.*

q Μανασσῆς] Sic *Samb.* & *Vet. Interpr.* Μανάσσης μὲν ἦν ὁ πρ. *Vat.* Μανασσῆς ἦν ὁ πρ. *Big.* & *Zonaras.* Μανασσῆς μὲν πρ. *Bas. G. Busb.* & *Hen.*

r Ἐπιλῆθον] Ἐπιλῆθον *Hen.* volente Grammatico Ascalonita, & Scriptoribus Atticissimis, ut de ἀγνῶμον jam diximus. Nihil enim minus quam νηπενθὲς optimi vatis meditatus est Josephus: quoniam valet משנה inter Judæos conjugationis asperæ participium *oblivionem inducens* Accentum tamen promoveri jussit voce Græca Aristarchus, lima vetustissimi poëmatis, & quidem promovent *Big. Samb. Bas. Cas. Gen.* & *Zonaras*, sed & plurima exemplaria Homeri. BERN. Ita *Hen.* volente Grammatico *Ascalonita*, & scriptoribus *Atticis*, ut de ἀγνῶμον jam diximus. in *reliquis*, accentu promoto, ἐπίληθον. Videsis Stephanum in *Thes. Ling. Gr.* voce ἐπιλήθω.

s Λήθην εὑρέσθαι] Λήθειν εὑρέσθαι *Big.*

t Ἀτυχημάτων.] Ita ex *MSS.* in *Editis* tamen non male δυστυχημάτων.

v Ἐφραΐμης·] Juvabo etiam tuos oculos, mi Lector, metaphrasi hujus paragraphi ex *Zonara.* προσηγόρευε δὲ αὐτὸν ὁ Φαραὼ ψονθομφάνηχον· σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα κρυπτῶν εὑρετήν. ... σι αὐτῷ καὶ γυναῖκα ἀσενὲθ κεκλημένην, τὴν θυγατέρα τοῦ ... πόλει ἱερέων πρωτεύοντος· ἐξ ἧς αὐτῷ γίνονται παῖδες πρὸ τοῦ ... ὧν ὁ πρεσβύτερος ἦν μανασσῆς. ἐπίληθον δὲ δηλοῖ, ὅτι λήθην ... τῶν ἀτυχημάτων. ἐφραὶμ δὲ ὁ νεώτερος· ἀποδιδοὺς δὲ τοῦτο σημαίνει, ... τὸ ἀποδοθῆναι αὐτῷ τὴν τῶν προγόνων ἐλευθερίαν. BERN. Sic plerisque *MSS.* in *aliis* cum *Editis* Ἐφραιμῆς. Videsis paraphrasim hujus loci in *Zonara*, p. 17

x Αὐτὸν τῇ ἐλευθερίᾳ] Αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν *Vat.*

y Ὁ λιμὸς ἥπτετο] Articulum restituimus ex *MSS.*

z Εἰς τὰς τοῦ βασιλέως θύρας] In quatuor *MSS.* ἐπὶ τὰς.

a Συνέρρεον.] Συνέτρεχον *Busb.* & *Hen.* ex Glossario.

b Προὐτίθη μόνον,] Προὐτίθει *Big.* & *Samb.* modo vulgari. ... μόνοις *Busb* & *Hen.*

c Δὴ καὶ Ἰάκωβος,] Ita pro δέ rescribendum esse placuit.

d Ἐκ Ραχήλης] Ita ex *MSS.* in *Editis* Ραχήλας.

e Ὁ δὲ γνωρίσας τοὺς ἀδελφοὺς, οὐδὲν ἐνθυμουμένους περὶ αὐτοῦ ... & *Hen.* ὁ δὲ γνωρίσας αὐτοὺς, μὴ ἐπιγνόντας αὐτόν. Pariter Joannes Annalista, ὁ δὲ μὴ γνωσθεὶς ἀπέγνω τοὺς ἀδελφοὺς, phrasi ... in vilius mutata. Mox αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι *Bas.* & *Gen* & ... lo inferius iidem; ἐλθεῖν αὐτοῖς δυναμένοις. Repetemus ... lonis nonnulla; qualia olim legerat apud eum & qui... saverat ob animum noster Judæus, ἐν δὲ τούτῳ καὶ ὁ πα... στανιζόντων ἤδη τῶν ἀναγκαίων, ἀγνοῶν τὴν τοῦ παιδὸς εὐτυχίαν ... πέμπει δέκα τῶν υἱῶν εἰς σιτωνίαν· τῶν νεωτάτων οἴκοι καταχὼν, ὃς ... τερος τῷ βασιλέως ὑπάρχῳ ἀδελφός. καὶ οἱ μὲν εἰς αἴγυπτον ... ἐντυγχάνουσιν ὡς ἀλλοτρίῳ τῷ ἀδελφῷ. ὁ δὲ τοὺς πεπρακότας θεασάμενος, εὐθὺς ἐγνώρισεν ἅπαντας, ὑπὸ μηδενὸς αὐτὸς γνωρισθεὶς ... πράπαν. BERN.

f Αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι,] Αὐτὸς ἀπαλλαγῆναι *Vat.*

g Αὐτοῦ δυναμένοις·] Sic in *MSS.* in *Editis* αὐτοῖς. ... Viderat & *Cocc.* qui hæc libro suo alleverat, f. αὐτοὺς δυναμένους vel εἰς ἐπίνοιαν ἐλθεῖν αὐτοῦ δυναμένους. *Ex Philone* (*p.* 549. 550.) hæc desumpsisse videtur *Josephus.*

πραγμάτων ἔλεγχον [h] ἥκειν· καὶ πολλαχόθεν μὲν αὐτοὺς συνεληλυθέναι, προφασίζεσθαι δὲ συγγένειαν· οὐ γὰρ εἶναι δυνατὸν ἀνδρὶ ἰδιώτῃ τοιούτους παῖδας [i] καὶ τὰς μορφὰς οὕτως ἐπιφανεῖς ἐκθρέψαι, δυσκόλως καὶ βασιλεῦσιν οὔσης τῆς τοιαύτης παιδοτροφίας. ὑπὲρ δὲ τοῦ γνῶναι τὰ κατὰ τὸν πατέρα, καὶ τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ μετὰ τὴν ἰδίαν ἀπαλλαγὴν, ταῦτ᾽ ἔπραττε, μαθεῖν τε βουλόμενος καὶ τὰ [k] περὶ Βενιαμὶν τὸν ἀδελφόν· [l] ἐδεδίει γὰρ μὴ κἀκεῖνον, ὁμοίως οἷς εἰς αὐτὸν ἐτόλμησαν, εἶεν ἀπεσκευασμένοι τοῦ γένους.

γ΄. Οἱ δ᾽ ἦσαν ἐν ταραχῇ καὶ φόβῳ, καὶ κίνδυνον τὸν μέγιστον αὐτοῖς ἐπηρτῆσθαι νομίζοντες, καὶ μηδὲν [m] περὶ τἀδελφοῦ κατὰ νοῦν λαμβάνοντες· καταστάντες τε πρὸς τὰς αἰτίας ἀπελογοῦντο, Ρουβήλου προηγοροῦντος, ὃς ἦν πρεσβύτατος αὐτῶν· "Ἡμεῖς γὰρ, εἶπεν, οὐ κατ᾽ ἀδικίαν δεῦρ᾽ ἤλθομεν, οὐδὲ [n] κακουργήσοντες τὰ βασιλέως πράγματα· σωθῆναι δὲ χρήζοντες, καὶ καταφυγὴν τῶν [o] ἐπεχόντων τὴν χώραν ἡμῶν κακῶν τὴν ὑμετέραν φιλανθρωπίαν ὑπολαβόντες· οὓς οὐχὶ πολίταις μόνον τοῖς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ξένοις ἠκούομεν τὴν ἀγορὰν τοῦ σίτου προτεθεικέναι, πᾶσι τὸ σώζεσθαι τοῖς δεομένοις παρέχειν διεγνωκότας. ὅτι δ᾽ ἐσμὲν ἀδελφοὶ καὶ κοινὸν ἡμῖν αἷμα, [p] φανερὸν μὲν καὶ τῆς μορφῆς τὸ οἰκεῖον [q] καὶ μὴ πολὺ παρηλλαγμένον ποιεῖ. πατὴρ δ᾽ ἐστὶν ἡμῖν Ἰάκωβος, ἀνὴρ Ἑβραῖος, ᾧ [r] γινόμεθα δώδεκα παῖδες ἐκ γυναικῶν τεσσάρων, ὧν πάντων περιόντων ἦμεν εὐδαίμονες· ἀποθανόντος δὲ ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν Ἰωσήπου, τὰ [s] πράγμαθ᾽ ἡμῖν ἐπὶ τὸ χεῖρον μετέβαλεν. ὅ, τε γὰρ πατὴρ μακρὸν ἐπ᾽ αὐτῷ πένθος [t] ἤρηται, καὶ ἡμεῖς ὑπό τε τῆς ἐπὶ τῷ τεθνηκότι συμφορᾶς, καὶ τῆς τοῦ πρεσβύτου ταλαιπωρίας κακοπαθοῦμεν· [v] ἥκομέν τε νῦν ἐπ᾽ ἀγορὰν σίτου, τήν τε τοῦ πατρὸς ἐπιμέλειαν [x] καὶ τὴν κατὰ τὸν οἶκον πρόνοιαν Βενιαμὶν τῷ [y] νεωτάτῳ τῶν ἀδελφῶν πεπιστευκότες. δύνασαι δὲ πέμψας εἰς τὸν ἡμέτερον οἶκον μαθεῖν, εἴ τι ψευδές ἐστι τῶν λεγομένων."

δ΄. Καὶ Ρούβηλος μὲν τοιούτοις ἐπειρᾶτο πείθειν τὸν Ἰώσηπον περὶ αὐτῶν τὰ ἀμείνω [z] φρονῆσαι. ὁ δὲ, τὸν Ἰάκωβον ζῶντα μαθὼν καὶ τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἀπολωλότα, τότε μὲν εἰς τὴν εἱρκτὴν αὐτοὺς, ὡς ἐπὶ σχολῆς βασανίσων, ἐνέβαλεν. τῇ δὲ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν προαγαγὼν αὐτοὺς, "ἐπεὶ, φησὶ, διισχυρίζεσθε, μήτ᾽ ἐπὶ κακουργίᾳ τῶν βασιλέως ἥκειν πραγμάτων, εἶναί τε ἀδελφοὶ, καὶ πατρὸς οὗ λέγετε, [a] πείσετ᾽ ἄν με ταῦθ᾽ οὕτως ἔχειν, εἰ καταλίποιτε μὲν [b] ἐξ αὐτῶν ἕνα παρ᾽ ἐμοὶ, μηδὲν ὑβριστικὸν πεισόμενον· ἀποκομίσαντες δὲ τὸν σῖτον πρὸς τὸν πατέρα, πάλιν ἔλθοιτε [c] πρὸς ἐμὲ, τὸν ἀδελφὸν, ὃν καταλιπεῖν ἐκεῖ φατὲ, μεθ᾽ ἑαυτῶν ἄγοντες. τοῦτο γὰρ ἔσται πίστωμα τῆς ἀληθείας". οἱ δ᾽ ἐν μείζοσι κακοῖς ἦσαν, ἔκλαιόν τε, καὶ συνεχῶς πρὸς ἀλλήλους ἀνωλοφύροντο τὴν Ἰωσήπου συμφοράν· ὡς διὰ τὰ κατ᾽ ἐκεῖνον [d] βουλευθέντα, τιμωροῦντος [e] αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ, τούτοις περιπέσοιεν. Ρούβηλος δὲ πολὺς ἦν ἐπιπλήττων [f] αὐτοὺς τῆς μετανοίας, ἐξ ἧς ὄφελος οὐδὲν Ἰωσήπῳ γίνεται· φέρειν

in omnibus haberent. Nam & frumentum eis negavit, dixitque eos ad res Regis explorandas venisse: ipsosque quidem è diversis regionibus convenisse, cognationem vero simulare: vix enim fieri posse, ut homo privatus tot filios ac forma adeo egregios educaret, cum & regibus raro liceat esse tam beatis. Hæc autem sibi agenda esse voluit, ut de patris statu certius cognosceret, & quid illi accideret, ex quo ipse discesserat; scire etiam volens, quid de Benjamine sit factum: veritus enim erat, ne ipsum etiam, paria ac in se audendo, de medio sustulerint.

Apologia Rubeli pro domo sua.

3. Illi autem perturbati erant & timore perculsi, maximum quidem periculum sibimet imminere existimantes, nihilque de fratre secum in animo cogitantes: paululum vero compositi ad singula, præloquente Rubelo natu maximo, responderunt. "Nos quidem, inquit, neque ut injuria aliquem afficeremus, neque Regi damnum aliquod illaturi, huc venimus; sed ut à malis servaremur expetentes, ratique in vestra humanitate refugium habere à calamitatibus, quæ patriam nostram affligunt; quos non solum civibus vestris sed & exteris frumentum venale proposuisse audivimus, eo vobis constituto, ut omnes, quibus salute opus est, salvos præstaretis. Fratres autem nos esse & ex eodem sanguine, indicio quidem est, quod forma cuique propria sit cum exigua ab invicem dissimilitudine. Pater nobis est Jacobus, vir Hebræus, cui duodecim nati sumus liberi ex quatuor mulieribus, qui cum omnes essent superstites, satis feliciter egimus: verum, Josepho, uno è fratribus exstincto, res nostræ jam inde in pejus lapsæ sunt. Nam & patrem ex eo luctus cepit perpetuus, & nos ex defuncti calamitate ac senis miseria affligimur. Et nunc venimus ad emendum commeatum, Benjamini fratum natu minimo mandantes, ut patrem diligenter curaret ac res domesticas administraret. Potes autem, nostram ad domum mittendo, pro certo scire an quid falsi narraverimus.

Benjaminem accersitum dimittuntur fratres cæteri, præter Symeonem obsidem. Gen. c. 42.

4. Et Rubelus quidem hujusmodi verbis tentabat persuadere Josepho, ut de eis melius sentiret. Ille vero, comperiens Jacobum in vivis esse, fratremque *Benjaminem* non periisse; tunc quidem eos in custodiam conjiciebat, tamquam per otium quæstioni admoturus. Tertio vero die eos educens, "quoniam, inquit, asseveratis vos non venisse ad res Regis lædendas, fratresque esse, & ex *eo* patre cujus esse dicitis, facietis mihi fidem hæc ita se habere, si quidem unum ex vobis apud me reliqueritis, nihil contumeliæ passurum; frumentumque ad patrem exportantes, rursum ad me revertamini, fratrem, quem illic relictum esse dicitis, vobiscum adducentes. hoc enim veritati erit argumento". Illi vero eo magis in malis erant; atque lachrymabant, ac frequenter inter se deplorabant calamitatem Josephi, quasi ob ea quæ in illum excogitaverant, pœnas ab eis repetente Deo, in has miserias inciderint. Multus autem erat Rubelus in increpando *seram* eorum pœnitentiam, quæ Josepho ad nullam rem utilis erat: illos ve-

h Ηκειν·] Εἶναι *Vat.* & *Vet. Interpr.*
i Καὶ τὰς μορφὰς] Ita ex *MSS.* κατὰ μορφὰς *Bas.* & *G.*
k Περὶ Βενιαμὶν] Περὶ τὸν Βεν. *Vat.*
l Εδεδίει] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* ἐδεδιεὶν *alii* cum *Bas.* & *G.* ἐδεδίειν ab usu Attico malim. BERN.
m Περὶ τἀδελφοῦ] Sic in *MSS.* παρὰ τ. *Bas.* & *G.*
n Κακουργήσοντες] Κακουργήσαντες *Vat.*
o Επεχόντων] *Al.* συνεχόντων.
p Φανερὸν] Ita ex *MSS.* φανερὸν καὶ in *Editis.*
q Καὶ μὴ πολὺ] Καὶ ὁ πολὺ *Vat.*
r Γενόμεθα] Γινόμεθα *Samb.* & *Vat.*
s Πράγμαθ᾽] Ita ex *Samb.* πράγματα *in reliquis.*
t Ηρηται,] Scripta manu. Expressum erat typis εἵρηται. Epiphanio Interprete *trahit*: unde Burius heic restituit εἵρυται. BERN. Ita in plerisque *MSS.* at ἠρετήσατο & ab alia manu ἥρετο *Vat.* εἵρηται *Bas.* & *G.*
v Ηκομέν τε] Ηκομεν τοίνυν *Vat.*
x Καὶ τὴν κατὰ τὸν οἶκον] Καὶ τὴν τοῦ κ. *Samb.*
y Νεωτάτῳ] Νεωτάτῳ ἀδελφῷ *Vat.*
z Φρονῆσαι.] Ita ex *MSS.* φρονῆσαι in *Editis.*
a Πείσετ᾽ ἄν με] Πείσαιτ᾽ ἂν *Samb.* πείσητε *Hen.* & *Busb.* & mox καταλείποιτε *Bas.* & *G.*
b Εξ αὐτῶν] Εξ αὑτῶν *Samb.* alterum est proprium Atticorum.
c Πρὸς ἐμὲ,] *Al.* πρός με.
d Βουλευθέντα,] Ita in *MSS.* βουληθέντα in *Editis.*
e Αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ,] Αὐτῷ *Vat.*
f Αὐτοὺς τῆς μετανοίας,] *Al.* αὐτοῖς. & mox in *Editis* Ιωσήπου.

vero obsecrabat, ut mala quæcunque paterentur forti animo ferrent, cum illa immiserit Deus, ut injuriam fratri factam ulcisceretur. Hæc autem inter se colloquuti sunt, linguam suam Josepho non intellectam credentes. Omnes vero incessit mœror ex Rubeli sermone & factorum pœnitentia, ut qui hæc secum non * reputassent, pro quibus pœnas luentes Deum justum esse judicabant. Josephus autem, eos in has angustias adductos cernens, in lachrymas prorumpebat: nolensque ut à fratribus observaretur, semet subduxit: ac, parvo tempore interjecto, ad eos revertitur. Atque tum retento Symeone, ut qui obses esset dum fratres redirent: jussit eos domum abire, ubi primum frumentum in foro *sibimet* comparassent; servo mandans, ut, pecunia, quam ad frumentum emendum attulerant, clam in sarcinas reposita, eos cum illa dimitteret. Et ille quidem imperata fecit.

Lingua Hebræa Ægyptiis ignorata.

A Jacobo vix tandem subducitur Benjamin, filiis licet novem fameque id urgentibus. Gen. c. 42, & 43.

5. Jacobi autem filii, ubi in Chananæam pervenerunt, patri omnia, quæ in Ægypto illis acciderant, nunciaverunt. & quod pro exploratoribus Regis habiti fuerint, quumque dicerent fratres se esse, & undecimum domi relictum apud patrem, non persuaserint; utque Symeonem reliquerint apud Præsidem, donec Benjamin, illuc profectus, verbis eorum fidem adstrueret: atque patrem orabant, ut nihil metuens fratrem cum illis dimitteret. Jacobo vero displicuit quicquid fecerant filii; atque ægre ferens Symeonem illic detentum, insipientis esse putabat Benjaminem etiam *his malis* adjicere. Et ille ne quidem Rubeli supplicantis, suosque pro illo filios dedentis (ut, si quid mali Benjamini acciderit in itinere, illos avus interficeret) verbis movetur. Illi vero in his malis dubio erant animo atque anxio: magisque illos perturbabat argentum, quod in saccis occultatum invenerant. Cæterum deficiente jam tritico, quod reportarunt, fameque magis urgente, Jacobus, necessitate adactus, secum statuit Benjaminem cum fratribus dimittere: non enim licebat eis in Ægyptum redire, si promissis abeuntes non steterint. Ac cum indies magis magisque *regionem* infestaret fames, & filii precibus instarent, nihil aliud, quod in præsenti faceret, restabat. At cum Judas, cætera vir natura vehemens, paulo liberius cum patre ageret; quod eum haud deceret fratri metuere, aut suspicione mali de eo solicitum esse, nihil enim ei præter voluntatem Dei posse accidere, quod & prorsus evenire necesse est, etiamsi domi maneat; ne sic manifesto ipsos exitio adjudicet, nec, ob inanem de

Audacissimus Israëlitarum Judas.

δὲ αὐτοὺς πᾶν ὅ, τι [g] καὶ πάθοιεν, κατ' ἐκδικίαν ἐκείνου δρῶντος [h] αὐτὰ τοῦ Θεοῦ, καρτερῶς ἠξίου. ταῦτα δ' ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἡγούμενοι τὸν Ἰώσηπον γλώττης [i] αὐτῶν συνιέναι· κατήφεια δὲ πάντας εἶχε πρὸς τοὺς Ρουβήλου λόγους καὶ τῶν πραγμάτων μεταμέλος, ὥσπερ οὐκ αὐτῶν ταῦτα ψηφισαμένων, ἐφ' οἷς δίκαιον ἔκρινον τὸν Θεὸν κολαζόμενοι. βλέπων δὲ οὕτως ἀμηχανοῦντας αὐτοὺς [k] ὁ Ἰώσηπος, ὑπὸ τοῦ πάθους εἰς δάκρυα προπίπτει, καὶ μὴ βουλόμενος τοῖς ἀδελφοῖς γενέσθαι καταφανής, ὑπεχώρει· καὶ [l] διαλιπὼν, πάλιν ἧκε πρὸς αὐτούς. καὶ [m] Συμεῶνα κατασχὼν ὅμηρον τῆς ἐπανόδου τῶν ἀδελφῶν γενησόμενον, ἐκείνους μεταλαβόντας τῆς [n] ἀγορᾶς τοῦ σίτου προσέταξεν ἀπιέναι· κελεύσας τὸν ὑπηρέτην τὸ ἀργύριον, ὃ πρὸς τὴν ὠνὴν εἶεν τοῦ σίτου κεκομικότες, κρύφα τοῖς φορτίοις ἐνθέντα, ἀπολύειν κἀκεῖνο κομίζοντας. καὶ ὁ μὲν τὰ ἐντεταλμένα ἔπραττεν.

έ. Οἱ δὲ Ἰακώβου παῖδες, ἐλθόντες εἰς τὴν Χαναναίαν, ἀπήγγελλον τῷ πατρὶ τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον αὐτοῖς [o] συμβάντα· καὶ ὅτι κατάσκοποι [p] δόξειαν ἀφῖχθαι τοῦ βασιλέως, καὶ λέγοντες ἀδελφοί τε εἶναι, καὶ τὸν ἑνδέκατον καταλιπεῖν παρὰ τῷ πατρὶ, ἀπιστηθεῖεν, ὡς καταλίποιέν τε Συμεῶνα παρὰ τῷ [q] στρατηγῷ, μέχρι [r] Βενιαμὶν ... τὸς ἀπιὼν, πίστις αὐτῷ τῶν εἰρημένων [s] παρ' αὐτῶν γένηται, ἠξίουν τε τὸν πατέρα, μηδὲν φοβηθέντα, πέμπειν σὺν αὐτοῖς τὸν νεανίσκον. Ἰακώβῳ δὲ οὐδὲν ἤρεσκε τῶν τοῖς υἱοῖς πεπραγμένων· καὶ πρὸς τὴν Συμεῶνος δὲ κατοχὴν [t] λυπηρῶς φέρων, ἀνόητον ἡγεῖτο προστιθέναι καὶ τὸν Βενιαμίν. [v] καὶ μὲν οὐδὲ Ρουβήλου δεομένου, καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας ἀντιδιδόντος· ἵν' εἴ τι [x] πάθοι Βενιαμὶν κατὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀποκτείνειεν αὐτοὺς ὁ πάππος· πείθεται τοῖς λόγοις. οἱ ἠπόρουν ἐπὶ τοῖς κακοῖς· καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐτάραττε τὸ ἀργύριον ἐν τοῖς [y] σακίοις τοῦ σίτου καταкεκρυμμένον εὑρεθέν. τοῦ δὲ σίτου [z] τοῦ κομισθέντος ὑπ' αὐτῶν [a] ἐπιλείποντος, καὶ τοῦ λιμοῦ μᾶλλον ἁπτομένου, βιαζόμενος αὐτὸν τῆς ἀνάγκης, ὁ Ἰάκωβος ἐκπέμπειν ἐγίνωσκε Βενιαμὶν μετὰ τῶν ἀδελφῶν· οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς εἰς Αἴγυπτον ἐλθεῖν μὴ μετὰ τῶν ἐπηγγελμένων ἀπερχομένοις. καὶ τοῦ πάθους οὖν χείρονος καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένου, καὶ τῶν υἱῶν δεομένων, οὐκ εἶχεν ὅ, τι χρήσαιτο τοῖς παισίν. Ἰούδα δὲ, τολμηροῦ τἄλλα τὴν φύσιν ἀνδρὸς, χρησαμένου πρὸς αὐτὸν παρρησίᾳ· [b] ὡς οὐ προσῆκον μὲν αὐτὸν περὶ τἀδελφοῦ δεδιέναι, οὐδὲ [c] τἀτυχὸν δι' ὑποψίας λαμβάνειν· πραχθήσεται γὰρ [d] οὐδὲν τῶν περὶ τὸν ἀδελφὸν, ᾧ μὴ παρέστη Θεὸς, [e] τοῦτο δὲ συμβήσεσθαι πάντως καὶ παρ' αὐτῷ μένοντι· φανερὰν δὲ οὕτως αὐτῶν ἀπώλειαν μὴ καταδικάζ...

g Καὶ πάθοιεν,] Illud καὶ deest *Vat.*
h Αὐτὰ τοῦ Θεοῦ,] Αὐτοῦ *Vat.*
i Αὐτῶν συνιέναι·] Αὐτῶν *Samb.* αὐτῆς *Vat.*
* *Reputassent*,] Vel *supputantes*. tali enim sensu verbum ψηφίζομαι accipi necesse est: nisi malimus delere οὐκ, aut νοησαμένων pro ψηφισαμένων legere. *Gelenius* vertit hoc modo, *& scelus perpetratum damnabant, ac si non ipsi essent auctores facinoris, cui tum justissimam pœnam à Deo judicabant infligendam.* Verum *Epiphanius* ad hunc modum, —— *pœnitentia rerum gestarum, cur ipsi non cogitassent illo tempore, pro quibus, cum tunc punirentur, Deum esse justissimum judicabant.*
k Ὁ Ἰώσηπος,] Ita in *MSS.* articulum omittunt *Bas.* & *G.*
l Διαλιπὼν,] Iterum ex *MSS.* διαλείπων in *Editis.*
m Συμεῶνα] Ex שמעון συμεῶνα heic & passim *Big. Cas. Samb. Busb. Hen.* & *Epiphanius.* σεμεῶνα toties *Bas.* & *Gen.* συμεὼν Testamenti Veteris Interpretes, itidemque Scriptores Novi. *Simon* idem vocatur Ecthlipsi Syriaca. BERN. Sic *MSS.* Σεμεῶνα *Bas.* & *G.* Σεμεῶνα δὲ κατασχὼν *Vat.*
n Ἀγορᾶς] Ex *MSS.* ἀγορασίας in *Editis.*
o Συμβάντα·] Ita plerisque *MSS.* & ex illis *Zonaras.* in *aliis* cum *Bas.* & *G.* συμπεσόντα.
p Δόξειαν] Illo commate, καὶ ὡς κατασκόπους δόξειαν *Busb.* & *Hen.* Imo versus ille παρὰ τῷ πατρὶ ἀπιστηθεῖεν· ὡς καταλείποιέν τε συμεῶνα omissus *Big.* & *Cas.* propter Scribas oscitantes. Postremo ἀπιστεῖεν legit *Hen.* syllaba extrita. BERN. Rursus ita ex *MSS.* in *Editis* male δόξειεν.
q Στρατηγῷ,] Ea vox jam perdiderat illa ætate respectum ad militiam, & præfectum notabat. REL.

r Βενιαμὶν] Sic in plerisque *MSS.* in *aliis* Βενιαμὶς αὐτός ... *ditis* Βενιαμὶν ὡς αὐτόν.
s Παρ' αὐτῶν] In nonnullis *MSS.* παρ' αὐτῷ γένοιτο, & ... αὐτῷ γένηται.
t Λυπηρῶς φέρων,] Inde Johannes Drungarius καὶ λύπην ... ἡ τοῦ συμεὼν ἐποίει κατάσχεσις· δεινῶς τε τὸν βενιαμὶν ἀπαχθῆναι εἰς Αἴγυπτον οὐ κατένευσεν. BERN. Ita *Samb. Cas. Vat.* & *Vet. Interpr.* λυπηρῶς εἶχε· καὶ λυπηρῶς φέρων θάνατον ἡγεῖτο in *Editis.*
v Καὶ ὁ μὲν] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* καὶ ὁ μὲν πατὴρ ... *Bas.* & *G.* καὶ ὁ μὲν Ρουβήλου frustra *Big. Cas.* & *Vat.* & mox ... τοῦ *Big.* & *Vat.*
x Πάθοι Βενιαμὶν] *Al.* πάθοιεν.
y Σακίοις] Σακκίοις Typothetæ: verum lenius *Big.* & ... ut maluerunt οἱ ἐν ἄστει. Ait enim in Lexico suo Clariss. ... tius σάκος οἱ ἀττικοὶ λέγουσι δι' ἑνὸς κ. BERN. Ita Attici, ... *Photio.* in *Editis* σακκίοις, & absque ἐν τοῖς.
z Τοῦ κομισθέντος] Articulum addidimus ex *MSS.*
a Ἐπιλείποντος,] Ἐπιλιπόντος *Busb.* & *Hen.*
b Ὡς οὐ προσῆκον] Illa ὡς οὐ προσῆκον μὲν αὐτὸν supplevimus ... *MSS.* HUDS. Tentaverat ante ita *Cocc.* μὴ λίαν περὶ τἀδελφοῦ δεδιέναι, οὐδὲ τὸ τυχὸν δ. υ. λαμβάνειν· πραχθήσεται &c.
c Τἀτυχὸν] Rarissima voce *Bas.* & *Gen.* quam *adversum* in... terpretatur Epiphanius, & Hesychius *modicum.* Glossem... insuper alius manifestum est *Big. Samb.* & *Cas.* τὰ δεινὰ, ... τ' ἀτυχὸν Josephi. BERN. In quatuor *MSS.* τὰ δεινὰ δι' ὑπ...
d Οὐδὲν τῶν] Οὐδὲν αὐτῶν *Big. Samb. Vat.* & *Cas.*
e Τοῦτο δὲ] Τοῦτο δ' αὐτῷ συμβ. *Vat.*

f Ια...

μηδὲ τὴν ἐκ Φαραώθου τῆς τροφῆς εὐπορίαν αὐτοὺς ἀφαιρεῖσθαι [f] ἀλόγῳ περὶ τοῦ παιδὸς δέει, φροντίζειν δὲ καὶ τῆς Συμεῶνος σωτηρίας, μὴ φειδοῖ τῆς Βενιαμὶν ἀποδημίας ἐκεῖνος [g] ἀπόληται. [h] πιστεῦσαι δὲ περὶ αὐτοῦ τῷ Θεῷ παραινοῦντος, [i] καὶ αὐτοῦ ὡς σῶον ἐπανάξοντος τὸν υἱὸν αὐτῷ, ἢ [k] συγκαταστρέψοντος ἅμα ἐκείνῳ τὸν βίον, πεισθεὶς Ἰάκωβος παρεδίδου τὸν Βενιαμὶν, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ σίτου διπλασίονα, τῶν τε παρὰ τοῖς Χαναναίοις γινομένων, τό τε τῆς βαλάνου μύρον καὶ [l] στακτὴν, τερέβινθόν τε καὶ μέλι, δωρεὰς Ἰωσήπῳ κομίζειν. πολλὰ δὲ ἦν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῇ τῶν παίδων ἐξόδῳ δάκρυα, κἀκείνων αὐτῶν. ὁ μὲν γὰρ, τοὺς υἱοὺς εἰ κομιεῖται σώους ἐκ τῆς ἀποδημίας, ἐφρόντιζεν· [m] οἱ δὲ, εἰ τὸν πατέρα καταλάβοιεν ἐῤῥωμένον, καὶ μηδὲν ὑπὸ τῆς ἐπ' αὐτοῖς λύπης κακωθέντα. ἡμερήσιον δὲ αὐτοῖς ἠνύσθη τὸ πένθος. καὶ ὁ μὲν πρεσβύτης κοπωθεὶς [n] ὑπέμενεν· οἱ δὲ ἐχώρουν τὴν ἐπ' Αἴγυπτον, μετὰ κρείττονος ἐλπίδος τὴν ἐπὶ τοῖς παροῦσι λύπην ἰώμενοι.

ϛʹ. Ὡς δὲ ἦλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατάγονται μὲν παρὰ τὸν Ἰώσηπον. φόβος δὲ αὐτοὺς οὐχ ὁ τυχὼν διετάραττε, μὴ περὶ τῆς τοῦ σίτου τιμῆς ἐγκλήματα λάβωσιν, ὡς αὐτοί τι κεκακουργηκότες· καὶ πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Ἰωσήπου πολλὴν ἀπολογίαν ἐποιοῦντο, κατ' οἶκόν τε φάσκοντες εὑρεῖν ἐν τοῖς σακκίοις τὸ ἀργύριον, καὶ νῦν ἥκειν [o] ἐπανάγοντες αὐτό. τοῦ δὲ [p] μηδ' ὅ, τι λέγουσιν εἰδέναι φήσαντος, [q] ἀνείθησαν τοῦ δέους. λύσας τε τὸν Συμεῶνα, [r] ἐτημέλει συνεσόμενον τοῖς ἀδελφοῖς. ἐλθόντος δὲ ἐν τούτῳ καὶ Ἰωσήπου ἀπὸ τῆς θεραπείας τοῦ βασιλέως, τά τε δῶρα παρῆγον αὐτῷ, καὶ πυθομένῳ περὶ τοῦ πατρὸς ἔλεγον, ὅτι [s] καταλάβοιεν αὐτὸν ἐῤῥωμένον. ὁ δὲ, μαθὼν περιόντα τὸν Βενιαμὶν, εἰ οὗτος ὁ νεώτερος ἀδελφὸς εἴη, καὶ γὰρ ἦν αὐτὸν ἑωρακὼς, ἀνέκρινε. [t] τῶν δὲ φησάντων αὐτὸν εἶναι, Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν [v] εἶπεν εἶναι προστάτην. ὑπὸ δὲ πάθους προαγόμενος εἰς δάκρυα, μεθίσταται· μὴ βουλόμενος καταφανὴς εἶναι τοῖς ἀδελφοῖς. ἐπὶ δεῖπνόν τε αὐτοὺς παραλαμβάνει, καὶ κατακλίνονται [x] μὲν οὕτως ὡς καὶ παρὰ τῷ πατρί. πάντας δὲ αὐτοὺς ὁ Ἰώσηπος δεξιούμενος, [y] διπλασίοσι μοίραις τῶν αὐτῷ παρακειμένων τὸν Βενιαμὶν ἐτίμα.

ζʹ. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον εἰς ὕπνον ἐτράποντο, κελεύει τὸν ταμίαν τόν τε σῖτον αὐτοῖς δοῦναι μεμετρημένον, καὶ τὴν τιμὴν πάλιν ἐγκρύψαι τοῖς [z] σακκίοις· εἰς δὲ τὸ Βενιαμὶν φορτίον καὶ σκύφον ἀργυροῦν, ᾧ πίνων ἔχαιρε, βαλόντα καταλιπεῖν. ἐποίει δὲ ταῦτα, διάπειραν βουλόμενος τῶν ἀδελφῶν λαβεῖν· [a] πότερόν ποτε βοηθοῦσι τῷ Βενιαμὶν

puero metum, ipsos privet rerum ad victum abundantia, quam illis suppeditabit Pharaothes; Symeonis autem saluti etiam prospicere par esse, ne, dum Benjaminem ire prohibet, illum perire sinat: ipsoque insuper hortante ut filium Deo crederet, seque aut illum salvum reducturum esse aut una cum illo periturum, tandem Jacobus cedens tradidit *eis* Benjaminem, & duplex frumenti pretium, atque munera Josepho ferenda ex proventu Chananææ, myrobalanum & stacten, terebinthum & mel. Multæ vero à patre, filiis digredientibus, fusæ sunt lachrymæ, & vicissim ab illis. Nam ille quidem *anxie* cogitabat, an filios ex itinere incolumes recepturus sit; illi vero an patrem bene valentem inventuri, mœrorique ex eorum absentia non succumbentem. atque in hac tristitia integrum diem exegerunt. Et senex quidem lassatus domi substitit: illi vero viæ in Ægyptum insistunt, dolorem ex præsentibus meliorum spe lenientes.

6. Cum vero in Ægyptum pervenissent, ad Josephum quidem adducuntur. Timor autem eos non mediocris perturbabat, ne ob frumenti pretium calumnia sibi intenderetur, quasi dolo malo illud secum abstulissent: quod mox apud Josephi dispensatorem diligenter excusaverunt, dicentes, domi se in suis saccis reperisse pecuniam, & jam venire illam secum reportantes. Eo vero negante se scire quid illi dicerent, metu liberati sunt. tum vinculis Symeonem eximens, eum curavit, *probeque pexum dedit*, ut inter fratres versaretur. Interea autem Josepho à ministerio Regis reverso, munera que ad ipsum adduxerunt, & sciscitanti de patre dixerunt, se illum bene valentem invenisse. At ille, cognito Benjaminem superesse, percontatus est, an hic (nam & ipsum viderat) esset frater natu minimus. Illis vero ajentibus hunc ipsum esse, dicebat Deum res omnes administrare. Ex animi autem commotione ad lachrymas adductus, secessit, ne à fratribus observaretur. Ipsosque *mox* ad convivium adhibet; atque eo ordine, quo apud patrem, discumbunt. Josephus autem, illos omnes liberaliter excipiens, Benjaminem portione duplo majore quam reliquos secum discumbentes honorabat.

Fratres suos iterum adventantes convivio excipit Josephus. Gen. c. 43

7. Veruntamen cum post cœnam somnum caperent, dispensatori negotium dat, ut & frumentum illis admetiretur, pretiumque iterum in saccos clam reponeret: in Benjaminis vero sarcinam etiam scyphum argenteum immitteret, quo potare gaudebat. Hæc autem faciebat, volens fratrum animos pertentare; an quandoque fratri opem laturi es-

Quo reliquorum animos pertentaret, fratrem minimum furti alligat Josephus. Gen. c. 44.

f Ἀλόγῳ] Ita *Samb. Vat.* & *Cas.* ἀλόγως περὶ τοῦ παιδὸς φροντίζοντα in *Editis*.

g Ἀπολῆται·] *Samb.* ἀπόληται ab antiquissimo ἀπόλομαι. BERN.

h Πιστεῦσαι] Πιστεύσας in aliquot *MSS*.

i Καὶ αὐτοῦ] Mox τὸ συγκαταστρέψοντας ἅμα ἐκείνῳ τὸν βίον, refugisse scias manus *Big.* & *Cas.* BERN. Ita ex *MSS.* καὶ αὐτῷ ὡς τὸ σῶον in *Editis*.

k Συγκαταστρέψοντος] Συγκαταστρέψαντας *Big.* & *Cas.* συγκαταστρέψαντος *Samb.*

l Στακτὴν,] Ita in *MSS.* vel στακτήν. in *Editis* στάκτης. HUDS. Et στάκτη est liquor balsami. Num Josephus credidit balsamum in Palæstina tum crevisse? At ipse dicit balsami fruticem a regina Schebæ Salomoni donatum, & tum demum ibi plantatum. An per στακτὴν aliam resinam intelligit. REL. Vide Theophr. De Plantis 5. 4. 2. & Dioscorid. 4. 154. COCC.

m Οἱ δὲ,] Εἰ δὲ, οἱ τὸν π. *Bas.* & G.

n Ὑπέμενεν·] *Al.* ὑπέμεινεν.

o Ἐπανάγοντες αὐτό.] Sic *Samb.* & *Vat.* ἐπανάγοντας αὐτῷ τοῦτο *Bas.* & *G.* ἐπανάγοντες αὐτῷ τοῦτο *Cas.*

p Μηδ' ὅ, τι] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* μηδόλως εἰδέναι in *Editis*.

q Ἀνείθησαν] Ita *Big.* & *Samb.* ἀνῄθησαν *Vat. Bas.* & G. ἀνέθησαν maluit *Burius*.

r Ἐτημέλει] Inscitum est Typographorum ἀπέλυσεν hoc in loco. Rectius ἐτημέλει, *ornabat, probeque pexum dabat.* BERN. Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ἀπέλυσεν in *aliis*.

s Καταλάβοιεν] Unica literula immutata non deteriorem facit sensum *Cocc.* legendo καταλίποιεν, i. e. *quod eum incolumem reliquissent.* HAVERC.

t Τῶν δὲ φησάντων] Sic *Big. Samb. Cas.* & *Vet. Interpr.* τῶν δὲ φησάντων, τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν εἰπὼν εἶναι πρ. in *Editis.* τῶν δὲ φησάντων αὐτὸν εἶναι, ὑπὸ τοῦ πάθους *Vat.* reliquis in medio omissis. ὑπὸ δὲ τοῦ πάθους *Samb.*

v Εἶπεν εἶναι] Forte εἰπὼν εὐχεσθαι εἶναι αὐτῷ. Vetus ait, *Deum semper omnium ei esse suffragatorem.* Hæc ad oram COCC.

x Μὲν οὕτως] Illud μὲν ex *MSS.*

y Διπλασίοσι μοίραις] Hæc autem suo more contraxit *Johannes Zonaras*, ἰωσὴφ δὲ τὸν βενιαμὶν ἰδὼν, καὶ συνθρυπτόμενος, ἵνα μὴ δακρύων καταφανὴς γένοιτο, μεθέστη. εἶτα ἐπὶ δεῖπνον παραλαμβάνει τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ διπλασίοσι μοίραις ἐδεξιοῦτο τὸν βενιαμίν. Atqui optimus Moyses scripserat πενταπλασίοσι. Comestor autem Trecensis (ut crederes) conciliari isthæc voluit hunc in modum. *Disposuit Joseph fratres secundum ordinem ætatis eorum, sicut in domo patris sedere consueverant: datisque partibus mirabantur, quod pars Benjamin quinque partibus excederet. Josephus autem dicit*, Benjamin duplicibus partibus honorabat. *Utrumque autem stare potest, si quinque ciborum fuerunt impositiones, & de qualibet duplum dedit.* Perite equidem. BERN. In *S. Literis* πενταπλασίοσι. *Petrus Comestor* ista hoc modo conciliari voluit, *quinque ciborum fuerunt impositiones, & de qualibet duplum dedit.*

z Σακκίοις·] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* σάκκοις.

a Πότερόν ποτε βοηθοῦσι] Πότερον βοηθοῦσι *Vat.*

b Ep-

essent furti alligato, & periclitari viso; an illo relicto, ac si maleficium nihil ad se attineret, ad patrem reverterentur. Servo, sicut jussus erat, ita faciente; mane diluculo Jacobi filii horum omnium ignari discesserunt, Symeonem recipientes, & duplici lætitia affecti, cum ob eum *restitutum* tum quod Benjaminem asportarent, sicut patri polliciti sunt. At illos *statim* circumagunt equites, famulum secum ferentes, qui scyphum in Benjaminis sarcinam indiderat. Turbati vero inopinato eorum incursu, causamque sciscitantes, cur irruerent in viros quos paulo ante honore & hospitio dignatus fuerat eorum dominus, nequissimi *ab iis* appellati sunt; qui ne quidem hoc ipsum, se *scilicet* hospitio liberali & familiariter à Josepho exceptos esse, memoria tenentes, non veriti sunt illi injuriam reponere: sed scyphum, quo ipsis benevolentiæ ergo propinavit, secum auferre sustinerent, Josephi amicitiam suumque, si deprehensi forent, periculum lucro injusto postponentes. Itaque pœnas eos luituros minitabantur, ut qui Deo non latuerint, nec cum furto fugientes evaserint, servum licet ministrantem fefellerint. Nunc eos interrogare, quorsum adsumus, quasi ignorassent: scituros tamen, cum mox punientur. Hæc & alia quamplurima dicens, eos increpabat famulus. Illi vero, quibus fraus non suboluit, verba ejus ludibrio habebant, servumque ob sermonis levitatem mirabantur, *utpote* actionem viris istis intentare ausum, qui ne frumenti quidem pretium in saccis inventum retinuerunt, sed secum reportarunt, nemine hac de re quicquam resciscente: tantum abesse, ut data opera mali aliquid patrarent. Veruntamen, certiorem rati inquisitionem quam negationem, jubent eos periculum facere; atque omnes pœnæ subjicere, si unus aliquis ex ipsis in furto deprehenderetur. Nullius enim criminis sibimet conscii, fiduciam acceperunt, cum summa, ut putabant, securitate conjunctam. Atque illis quidem inquisitionem fieri placuit: eum tamen solum pœnas daturum ajebant, quem furtum commisisse, palam foret omnibus. Ad conquisitionem vero aggressi, atque alias omnes sarcinas ordine perscrutati, postremo ad Benjaminem pervenerunt; non nescientes quod in ejus sacco scyphum occuluerint, sed ut scrutinium accuratum facere viderentur. Itaque cæteri, omni quidem de se metu liberati, de uno Benjamine adhuc nonnihil erant soliciti. Spei tamen pleni, ne ipsum quidem in maleficio fore deprehensum, liberius persequentibus conviciabantur; per quos steterat, ne bonam partem itineris jam confectam haberent. Ut vero Benjaminis sarcinam scrutati scyphum inveniunt, confestim ad lamenta & ploratus versi sunt: & dilaceratis vestibus, cum fratrem deflebant mox furti supplicium luiturum, tum suam quisque vicem, qui fidem, de Benjaminis salute parenti datam, violare necesse habuerunt. Malum autem iis augebat, quod cum dira omnia

κλοπῆς ἐναγομένῳ, καὶ δοκοῦντι κινδυνεύειν· ἢ καταλιπόντες, ὡς οὐδὲν αὐτοὶ κεκακουργηκότες, ἀπίασι πρὸς τὸν πατέρα. ποιήσαντος δὲ τοῦ οἰκέτου τὰ [b] ἐντεταλμένα, μεθ' ἡμέραν οὐδὲν τούτων εἰδότες οἱ τοῦ Ἰακώβου παῖδες [c] ἀπῄεσαν, ἀπειληφότες τὸν Συμεῶνα, καὶ [d] διπλῆν χαρὰν χαίροντες, ἐπί τε τούτῳ, κἀπὶ τῷ τὸν Βενιαμὶν ἀποκομίζειν τῷ πατρὶ, καθὼς [e] ὑπέσχοντο. [f] περιελαύνουσι δ' αὐτοὺς ἱππεῖς, ἄγοντες τὸν οἰκέτην, ὃς ἐναπέθετο τῷ τοῦ Βενιαμὶν φορτίῳ τὸν σκύφον. [g] ταραχθέντες δὲ ὑπὸ τῆς ἀδοκήτου τῶν ἱππέων ἐφόδου, καὶ τὴν αἰτίαν [h] πυθόμενοι δι' ἣν ἐπ' ἄνδρας ἐληλύθασιν, οἳ μικρὸν ἔμπροσθεν τιμῆς καὶ ξενίας τετυχήκασιν αὐτῶν παρὰ τοῦ δεσπότου, κακίστους ἀπεκάλουν, οἳ μηδ' αὐτὸ τοῦτο, [i] τὴν ξενίαν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Ἰωσήπου, διὰ μνήμης λαβόντες, οὐκ ὤκνησαν εἰς αὐτὸν ἄδικοι γενέσθαι· σκύφον δὲ, ᾧ φιλοτησίας αὐτοῖς [k] προὔπινεν, ἀράμενοι φέροιεν, κέρδους ἀδίκου τήν τε πρὸς Ἰώσηπον φιλίαν, τόν τε ἑαυτῶν εἰ φωραθεῖεν κίνδυνον ἐν δευτέρῳ θέμενοι. τιμωρίαν τε οὖν [l] αὐτοὺς ὑφέξειν ἠπείλουν, οὐ λαθόντας τὸν Θεὸν, οὐδ' ἀποδράντας μετὰ τῆς κλοπῆς, [m] εἰ καὶ τὸν διακονούμενον οἰκέτην διέλαθον. [n] πυνθάνεσθαί τε νῦν τί παρόντες εἴημεν, ὡς οὐκ εἰδότες· γνώσεσθαι μέντοι κολαζόμενοι αὐτίκα. καὶ ταῦτα καὶ πέρα τούτων εἰς αὐτοὺς λέγων ὁ οἰκέτης ἐνύβριζεν. οἱ δὲ, ὑπὸ ἀγνοίας τῶν περὶ αὐτοὺς, ἐχλεύαζον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, καὶ τῆς κουφολογίας τὸν οἰκέτην ἐθαύμαζον, τολμῶντα αἰτίαν ἐπιφέρειν ἀνδράσιν, οἳ μηδὲ τὴν τοῦ σίτου τιμὴν ἐν τοῖς σακκίοις αὐτῶν εὑρεθεῖσαν κατέσχον, ἀλλ' ἐκόμισαν μηδενὸς εἰδότος τὸ πραχθέν· τοσοῦτον [o] ἀποδεῖν τοῦ γνώμῃ κακουργῆσαι. τῆς μέντοιγε ἀρνήσεως ἀξιοπιστοτέραν ὑπολαβόντες τὴν ἔρευναν, ἐκέλευον ταύτῃ χρῆσθαι· κἂν εὑρεθῇ τις ὑφῃρημένος, ἅπαντας κολάζειν. οὐδὲν γὰρ [p] αὐτοῖς συνειδότες, ἦγον παρρησίαν, ὡς ἐδόκουν, ἀκίνδυνον. οἱ δὲ τὴν ἔρευναν μὲν ἠξίωσαν ποιήσασθαι· τὴν μέντοι τιμωρίαν ἑνὸς ἔφασκον εἶναι, τοῦ τὴν κλοπὴν εὑρεθέντος [q] πεποιῆσθαι. τὴν δὲ ζήτησιν ποιούμενοι, καὶ πάντας τοὺς ἄλλους ἐκπεριελθόντες κατὰ τὴν ἔρευναν, ἐπὶ τελευταῖον Βενιαμὶν ἧκον· οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι εἰς τὸ ἐκείνου σακκίον τὸν [r] σκύφον εἶεν ἀποκεκρυφότες, ἀλλ' ἀκριβῆ τὴν ζήτησιν βουλόμενοι ποιεῖσθαι δοκεῖν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τοῦ καθ' αὐτοὺς ἀπηλλαγμένοι δέους, ἐν τῇ περὶ τοῦ Βενιαμὶν φροντίδι τὸ λοιπὸν ἦσαν. ἐθάρρουν δ' ὡς οὐδ' ἐν ἐκείνῳ τῆς κακουργίας εὑρεθησομένης, ἐκάκιζόν τε τοὺς ἐπιδιώξαντας, ὡς ἐμποδίζοντας αὐτοῖς τὴν ὁδὸν δυναμένοις ἤδη προκεκοφέναι. ὡς δὲ τὸ τοῦ Βενιαμὶν φορτίον ἐρευνῶντες λαμβάνουσι τὸν σκύφον, εἰς οἰμωγὰς καὶ θρήνους εὐθὺς ἐτράπησαν· καὶ τὰς στολὰς [s] ἐπικαταρρήξαντες, ἔκλαιόν τε τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ τῇ μελλούσῃ κολάσει περὶ τῆς κλοπῆς, [t] αὐτούς τε διαψευσαμένους τὸν πατέρα περὶ τῆς Βενιαμὶν σωτηρίας. ἐπέτεινε δὲ τὸ δεινὸν αὐτοῖς καὶ τὸ δόξαντας ἤδη διαφυγεῖν τὰ σκυθρωπὰ διαφθ-

b Εντεταλμένα,] Ita in omnibus *MSS.* ἐπεσταλμένα in *Editis.*

c Απῄεσαν,] Sic in *MSS.* perperam in *Editis* ἀπίεσαν.

d Διπλῆν χαρὰν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* διπλῇ χαρᾷ in *reliquis.*

e Υπέσχοντο.] Ex *MSS.* male autem in *Editis* ὑπέσχετο. in quibus etiam articulus omissus est ante Βενιαμὶν in versu 41.

f Περιελαύνουσι δ' αὐτοὺς ἱππεῖς,] *Zonaras* stratagema illud, sicut *Hen.* & *Busb.* quam brevissime perstrinxit, περικυκλοῦτι δὲ ἀπιόντας αὐτοὺς ἱππεῖς, ἐπεγκαλοῦντες τὴν τοῦ σκύφου κλοπήν· καὶ ἐρευνῶντες εὗρον τὸν σκύφον παρὰ τῷ φόρτῳ Βενιαμίν. BERN.

g Ταραχθέντες] *Coccejus* legere jubet ταραχθέντας, quod alium efficit sensum, nec ipsum incommodum. Pro vulgata tamen stant MSS. HAV.

h Πυθόμενοι] Πυθομένοις *Big.* & *Samb.* πυθομένους *Vat.* ταραχθέντας & πυθομένους legisse videtur *Vet. Interpr.* Similes tamen casuum vicissitudines occurrunt apud optimos Atticismi magistros. HUDS. Lege πυθομένους. Vetus *turbatos, sciscitantes illi, malevolos appellabant.* Non negaverim tamen ἀνακόλουθα reperiri in castigato sermone, ut Actor. 20. 3. COCCEJUS.

i Τὴν ξενίαν] Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ τὴν ξενίαν in *Editis.*

k Προὔπινεν,] Iterum ex *MSS.* προὔπιεν *Bas.* & *G.*

l Αὐτοὺς ὑφέξειν] Αὐτοῖς *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

m Εἰ καὶ τὸν] In *Editis* κἂν τὸν δ.

n Πυνθάνεσθαί] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* quibus consentit *Vat.* nisi quod δὲ pro τὲ habeat post πυνθάνεσθαι. *Epiphanius* legisse videtur, πυνθάνεσθέ τε νῦν τί παθόντες εἴημεν, ὡ. οὐ. εἰ. γνώσεσθε. in *Editis* τί παραγινοῦντες εἶεν, & mox κολαζομένοις. dein καὶ ante ταῦτα omittit *Vat.*

o Αποδεῖν τοῦ γνώμῃ] Attico ritu pro ἀποδέον in *Big. Samb.* & *Vat.* ἀποδέειν in *Editis.*

p Αὐτοῖς συνειδότες,] Εαυτοῖς *Vat.*

q Πεποιῆσθαι.] Ita *Big.* & *Samb.* in *aliis* male ut & in *Bas.* & *G.* πεποιεῖσθαι.

r Σκύφον] Sic in *MSS.* τὸν σκύφον ἐναποκεκρυφότες *Bas.* & *G.*

s Επικαταρρήξαντες,] *Al.* ἀποκαταρρήξαντες & διαρρήξαντες mox περὶ v. 37. deest *Editis.*

t Αὐτούς τε διαψευσαμένους] Εαυτοὺς *Vat.* ut & mox v. 41. ubi αὐτοὺς habent *Bas.* & *G.*

νηθῆναι. τῶν δὲ περὶ τὸν ἀδελφὸν κακῶν καὶ τῆς τοῦ πατρὸς ἐπ' αὐτῷ λύπης ἐσομένης ἑαυτοὺς αἰτίους ἔλεγον, βιασαμένους [v] ἄκοντα αὐτοῖς τὸν πατέρα συναποστεῖλαι.

η'. Οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς παραλαβόντες τὸν Βενιαμὶν ἦγον [x] πρὸς Ἰώσηπον, καὶ τῶν ἀδελφῶν ἑπομένων. ὁ δὲ τὸν μὲν ἰδὼν ἐν φυλακῇ, [y] τοὺς δ' ἐν πενθίμοις σχήμασι· "τί δὴ, φησὶν, ὦ κάκιστοι, φρονήσαντες ἢ περὶ τῆς ἐμῆς "φιλανθρωπίας, ἢ περὶ τοῦ Θεοῦ τῆς προνοίας, τοιαῦτα "πράττειν εἰς εὐεργέτην καὶ ξένον ἐτολμήσατε;" τῶν δὲ παραδιδόντων αὐτοὺς εἰς κόλασιν [z] ἐπὶ τῷ σώζεσθαι Βενιαμὶν, [a] καὶ πάλιν ἀναμιμνησκομένων τῶν εἰς Ἰώσηπον αὐτοῖς τετολμημένων, κἀκεῖνον ἀποκαλούντων [b] μακαριώτερον, εἰ μὲν τέθνηκεν, ὅτι τῶν κατὰ τὸν βίον ἀπήλλακται σκυθρωπῶν, εἰ δὲ περίεστιν, ὅτι τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτῶν ἐκδικίας τυγχάνει· λεγόντων δ' αὐτοὺς [c] ἀλιτηρίους τοῦ πατρὸς, ὅτι [d] τῇ λύπῃ, ἣν ἐπ' ἐκείνῳ μέχρι νῦν ἔχει, καὶ τὴν ἐπὶ Βενιαμὶν προσθήσουσι. [e] πολὺς ἦν κἀνταῦθα Ῥούβηλος, αὐτῶν καθαπτόμενος. Ἰωσήπου [f] δὲ τοὺς μὲν ἀπολύοντος, οὐδὲν γὰρ αὐτοὺς ἀδικεῖν, ἀρκεῖσθαι δὲ μόνῃ τῇ τοῦ παιδὸς τιμωρίᾳ λέγοντος· οὔτε γὰρ τοῦτον ἀπολύειν διὰ τοὺς οὐδὲν [g] ἐξαμαρτόντας σώφρον ἔλεγεν, οὔτε συγκολάζειν ἐκείνους τῷ τὴν κλοπὴν [h] ἐργασαμένῳ· βαδίζουσι δὲ παρέξειν ἀσφάλειαν ἐπαγγελλομένου, τοὺς μὲν ἄλλους ἔκπληξις ἔλαβε, καὶ πρὸς τὸ πάθος ἀφωνία, Ἰούδας δὲ, ὁ καὶ τὸν πατέρα πείσας ἐκπέμψαι τὸ μειράκιον, [i] καὶ τἆλλα δραστήριος ὢν ἀνὴρ, ὑπὲρ τῆς τἀδελφοῦ σωτηρίας ἔκρινε [k] παραβαλέσθαι. "καὶ δεινὰ μὲν, εἶπεν, ὦ στρατηγὲ, τετολ"μήκαμεν εἰς σὲ, καὶ τιμωρίας ἄξια καὶ τοῦ κόλασιν "ὑποσχεῖν ἅπαντας ἡμᾶς δικαίως, εἰ καὶ τὸ ἀδίκημα "μὴ πάντων ἡμῶν, ἀλλ' ἑνὸς τοῦ νεωτάτου γέγονεν. ὅμως "δὲ ἀπεγνωκόσιν ἡμῖν τὴν δι' αὐτοῦ σωτηρίαν ἐλπὶς [l] ὑπο"λέλειπται παρὰ τῆς σῆς χρηστότητος, [m] ἐγγυωμένης τὴν "τοῦ κινδύνου διαφυγήν. καὶ νῦν μὴ πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀ"φορῶν, μὴ δὲ τὸ κακούργημα σκοπῶν, ἀλλὰ πρὸς τὴν "[n] ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ τὴν ἀρετὴν σύμβουλον ποιησάμενος "ἀντὶ τῆς ὀργῆς· ἣν οἱ τἆλλα μικροὶ [o] πρὸς ἰσχύος λαμ"βάνουσιν, οὐκ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ "τοῖς τυχοῦσιν αὐτῇ χρώμενοι· γενοῦ πρὸς αὐτὴν μεγαλό"φρων, καὶ μὴ νικηθῇς ὑπ' αὐτῆς, ὥστε ἀποκτεῖναι "τοὺς οὐδ' αὐτοὺς ὡς ἰδίας ἔτι τῆς σωτηρίας ἀντιποιουμέ"νους, ἀλλὰ παρὰ σοῦ λαβεῖν αὐτὴν ἀξιοῦντας. καὶ γὰρ "οὐδὲ νῦν πρῶτον ἡμῖν παρέξεις αὐτήν. [p] ἀλλὰ καὶ τά"χιον ἐλθοῦσιν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν τοῦ σίτου, καὶ τὴν εὐπο"ρίαν τῆς τροφῆς ἐχαρίσω, δοὺς ἀποκομίζειν [q] τοῖς οἰ"κείοις, ὅσα κινδυνεύοντας αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ δια"φθαρῆναι [r] περιέσωσε. διαφέρει δ' οὐδὲν ἢ μὴ περιιδεῖν "ἀπολλυμένους ὑπ' ἐνδείας τῶν ἀναγκαίων, ἢ μὴ κολά"σαι δόξαντας ἁμαρτεῖν, καὶ περὶ τῆς εὐεργεσίαν τῆς ἀπὸ σοῦ "λαμπρὰν γενομένην φθονηθέντας. ἡ δ' αὐτὴ χάρις, "ἄλλῳ μέντοι τρόπῳ διδομένη. σώσεις γὰρ οὓς εἰς τοῦτο καὶ "ἔτρεφες· καὶ ψυχὰς, ἃς ὑπὸ λιμοῦ καμεῖν οὐκ εἰα-

evasisse viderentur, fortunæ invidia in calamitatem inciderint. Atque tam hujus fratris infortunii, quam futuri ex eo patris mœroris se auctores fatebantur, qui invitum ad puerum una cum eis mittendum compulerant.

Hujus dramatis vigor & epitasis. Gen. c. 44.

8. At enim equites Benjaminem comprehensum ad Josephum retrahunt, fratribus etiam sequentibus. Ille autem illum in custodia cernens, illos vero in lugubri habitu, "quid, ait, ô ne"quissimi, aut de mea humanitate aut de provi"dentia Dei sensistis, ut talia in benefactorem & "hospitem perpetrare auderetis"? Illis vero *vicarios* semet in supplicium offerentibus pro salute Benjaminis, atque in memoriam revocantibus quam scelerati fuerant in Josephum, eumque beatiorem prædicantibus, si mortuus quidem esset, quod è vitæ calamitatibus sit exemptus; si vero in vivis esset, quod vindicta fruatur, qua injurias illi ab ipsis factas persequitur Deus: semet vero patris pestem & perniciem vocantibus, quod *veteri* de Josepho mœrori, quo hactenus jacuit, novum ex Benjamine adjecturi sint. Multus etiam tum erat Rubelus in iis increpandis. Josepho autem illos quidem dimittente, ut qui ipsi nullam fecerint injuriam, pueri vero supplicio se contentum esse dicente, (neque enim hunc absolvere in gratiam insontium, sapientis esse dicebat, neque illos una cum furti manifesto punire) abeuntibus etiam securitatem se daturum promittente, alii quidem stupefacti sunt & præ dolore obmutuerunt, Judas vero, qui patri adolescentem mittere persuaserat, & vir cætera strenuus erat & efficax, decrevit se pro fratris salute periculo objicere. "Et nefaria quidem, inquit, in te, ô "Præses, perpetravimus, & supplicio digna, cui "nos omnes subjici debere æquum est, licet non "omnium sit culpa, sed unius natu minimi. no"bis tamen, salutem propter ipsum desperanti"bus, spes aliqua effulsit ex tua bonitate, pro"mittente & spondente ex periculo effugium. "Ac nunc ad nos non respiciens, neque facinus "quod patravimus intuens, sed ingenii tui indo"lem, & virtutem in consilium assumens potius "quam iracundiam, (à qua homines cætera pu"silli animos accipiunt, eam non in maximis so"lum, sed in quæcunque inciderint, adhibentes) "hanc ipsam contemne & despice, neque ab ea "te vinci patere, ut eos perimas, qui sibimet sa"lutem adhuc vendicare non poterant, sed eam "à te accipere enixe petunt. Etenim neque nunc "primum isto munere nos ornabis: sed & ocyus "nobis, cum ad frumenti mercatum venissemus, "commeatus etiam copiam fecisti, tantum *ali"menti* ad familiam deferendum suppeditans, "quantum eam, in salutis discrimen à fame ad"ductam, incolumem servavit. Equidem nihil "interest, utrum non despicias pereuntes egesta"te rerum necessariarum, an illos ad supplicium "non damnaveris, quos deliquisse homines suspi"cantur, quibusque præclaram tuam invident "beneficentiam. Eadem plane gratia est, modo "ta-

Oratio Judæ pro Benjamine perfacunda quidem & animosa. Vide Gen. c. 44. v. 18.

v Ακοντα] Ita *Samb.* ἄκοντα αὐτὸν τὸν π. *Vat.* ἄκοντα τὸν π. *Baf.* & *G.*

x Πρὸς Ἰώσηπον,] Πρὸς τὸν Ἰώσηπον *Vat.*

y Τοὺς δ' ἐν πενθίμοις σχήμασι·] Heic *Zonaras*, Ἰωσὴφ δὲ τούτους ὀνειδίσας ὡς ἀχαρίστους, ἠλευθέρου μὲν τοὺς λοιποὺς, μόνῃ δὲ ἀρκεῖτο τῇ τοῦ Βενιαμὶν καθειρχθῇ· τοὺς δὲ ἀπορία συνεῖχεν. BERN. Ita plerique *MSS.* in *aliis* cum *Baf.* & *G.* τοὺς δὲ πενθίμοις.

z Ἐπὶ τῷ σώζεσθαι Βενιαμὶν,] Sic *Big.* & *Samb.* ἐπὶ τὸ in *cæteris.*

a Καὶ πάλιν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* καὶ πάλιν Ἰωσήπου ἀναμιμνησκομένων, κἀκεῖνο &c. quibusdam prætermissis.

b Μακαριώτερον,] Μακαριώτερον αὐτῶν *Samb. Caf.* & *Vat.*

c Αλιτηρίους] Ita ex *Samb.* in *cæteris* ἀλητηρίους.

d Τῇ λύπῃ,] Τὴν λύπην *Samb.*

e Πολὺς ἦν κἀνταῦθα] Ita in *MSS.* πολὺς δ' ἦν ἐνταῦθα ὁ P. *Baf.* & *G.*

f Δὲ τοὺς μὲν ἀπολύοντος,] Μέντοι τοὺς μ. *Vat.* δὴ τοὺς *Vet. Interpr.*

g Εξαμαρτόντας] Ἐξαμαρτόντες *Baf.* & *G.*

h Εργασαμένῳ·] Ita in *MSS.* εἰργασαμένῳ in *Editis.*

i Καὶ τἆλλα δραστήριος] Καὶ deest *Big.*

k Παραβαλέσθαι.] Παραπολέσθαι *Vat.*

l Υπολέλειπται] Ita in *MSS.* in *Editis* ὑπολέληπται.

m Εγγυωμένης] Sic *Samb.* & *Caf.* ἐγγυομένης *Big.* & *Vat.* ἐγγυωμένη & mox τὴν κινδύνου φυγὴν in *Editis.*

n Εαυτοῦ φύσιν,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* σαυτοῦ in *aliis.*

o Πρὸς ἰσχύος] Forte πρὸς ἰσχύν. COCC.

p Αλλὰ καὶ τάχιον] Sic plerique *MSS.* ἀλλὰ τάχιον in *aliis* cum *Baf.* & *G.*

q Τοῖς οἰκείοις,] Ita *MSS.* καὶ τοῖς οἰκείοις in *Editis.* & mox ὑπὸ λιμοῦ.

r Περιέσωσε.] Περιέσωσαν *Vat.*

"tamen diverſo collata. Servabis enim quos in "hunc finem paviſti; & vitam, quam fame laborare noluiſti, tua gratia ſalvam retinebis. Quam "magnum & mirabile eſt vita nos donare, & liberalitate efficere ut inopia circumdatis maneat "incolumis. Imo Deum arbitror viam ad hæc "munivisse, cui viſum eſt ut nos, ad virtutem "tuam illuſtrandam, in has calamitates incideremus: ut gloriam etiam adipiſcaris ignoſcendo "peccantibus, quod tibi injuriam intulerint; & "non ſolum eos perhumaniter ſublevando, qui "alia de cauſa tuo egeant auxilio. Etenim permagnum quidem eſt opem iis ferre, qui ad inopiam redacti ſunt: multo tamen majus & præſtantius illos ſervare, qui ob ſcelus in ſe perpetratum pœnas erant luituri. Nam ſi parva ſupplicia delinquentibus remiſiſſe magnam condonantibus laudem attulerit; certe iracundiam "tum cohibere, ubi vita peccantium ei, quem "læſerint, in pœnam obnoxia eſt, ad Dei naturam proxime accedit. Atque ego, niſi is nobis "exſtitiſſet pater, qui Joſephi interitum lugendo "oſtendit, quam graviter tulerit liberorum amiſſionem, nequaquam pro noſtra ſalute verba feciſſem, niſi forſitan tuis moribus hoc donaſſem, "qui præclarum ducis etiam illis incolumitatem "dare, quos mortuos nemo ploraret; ſed æquo "animo ſupplicium, quodcunque voluiſti, pertuliſſemus. Nunc autem, quando non noſtri nos "miſeret, tametſi juvenes adhuc & vix ullo ex "vitæ commodis fructu percepto moriamur, ſed "de patre cogitantes ejus ſenectutem miſericordia proſequamur, has tibi preces ſupplices offerimus; vitamque noſtram à te deprecamur, cujus in pœnis profundendæ poteſtatem tibi dedit noſtrum hoc maleficium. Ille neque malus "eſt, neque nos tales futuros genuit; ſed probus "& honeſtus, & qui talia experiretur non commeritus, & qui nunc quidem, nobis peregre "profectis, ſolicitudine curiſque diſcruciatur. "Cum autem de noſtro interitu audierit, ſimulque de cauſa ejus, eo facilius in animnm inducet ut vitam deſerat: mortemque ipſius ſemet "mœrore conficientis accelerabit noſtræ infamia, "facietque ut triſtem de vita exitum habeat; ut "qui, priuſquam rumor de nobis divulgetur, feſtinarit ſemet ſenſibus orbare. His igitur perpenſis, tametſi iram tibi commoveat ſcelus hoc "noſtrum, patri tamen vindictæ gratiam facito; "& plus illius miſeratio apud te valeat, quam noſtra nequitia: atque ejus ſenectutem, qui, nobis "pereuntibus, in ſolitudine vivet morieturque, "reverere, patrum nomini hunc muneris honorem deferens. Nam hoc agendo parentem "tuum honoras, & tibimet aliquid tribuis, cum "jam hac gaudeas appellatione: quæ tibi ſalva "conſervabitur à Deo omnium patre; quem & "ipſum propter commune nomen hac pietate "honorare exiſtimaberis, ſi patris noſtri miſericordia movearis, ea tecum reputans quæ paſſurus eſt filiis orbatus. Itaque tuum eſt, quæ nobis dedit Deus, cum ea auferendi poteſtatem "habeas, *iterum* dare, adeoque ipſum in benigni-

"σας, τηρήσεις τῆς ἑαυτοῦ δωρεαῖς. ὡς θαυμαστὸν ἅμα καὶ "μέγα δοῦναί τε ψυχὰς ἡμῖν, καὶ παρασχεῖν δι' ὧν αἱ "μένουσιν ἀπορουμένοις. οἶμαί τε τὸν Θεὸν αἰτίαν παρα"σκευάσαι, βουλόμενον, εἰς ἐπίδειξιν τοῦ κατὰ τὴν ἀ"ρετὴν περιόντος, ἡμᾶς εἰς τοῦτο περιστῆσαι συμφο"ρᾶς· ἵνα καὶ τῶν εἰς [s] αὐτὸν ἀδικημάτων συγγι"νώσκων [t] φανῆς ἐπιεικέστιν, ἀλλὰ μὴ πρὸς μόνους τοὺς "κατ' ἄλλην πρόφασιν δεομένους ἐπικουρίας φιλάν"θρωπος δοκῆς. ὡς μέγα μὲν [v] γὰρ καὶ τὸ ποιῆσαί τι"νας εὖ καταστάντας εἰς χρείαν, ἡγεμονικώτερον δὲ σῶ"σαι τοὺς ὑπὲρ τῶν εἰς ἑαυτὸν τετολμημένων δίκας "ὀφείλοντας. εἰ γὰρ τὸ περὶ μικρῶν ζημιωμάτων ἀφεῖ"ναι τοὺς πλημμελήσαντας ἔπαινον ἤνεγκε τοῖς ὑπερ"ιδοῦσι· τό γε περὶ τούτων ἀόργητον, ὑπὲρ ὧν τὸ "ζῆν ὑπεύθυνον τῇ κολάσει γίνεται τῶν ἠδικηκότων, "Θεοῦ φύσει προσετέθη. καὶ ἔγωγε, [x] εἰ μὴ πατὴρ ἡ"μῖν ἦν, [y] πῶς ἐπὶ παίδων ἀποβολῇ ταλαιπωρεῖ λύ"της ἐπὶ Ιωσήπῳ τελευτῆς ἐπιδεδειγμένος, οὐκ ἂν "τοῦ γε καθ' ἡμᾶς ἕνεκα περὶ τῆς σωτηρίας λόγους "ἐποιησάμην, εἰ μὴ ὅσον τῷ σῷ χαριζόμενος ἤθει "[z] σώζειν αὐτῷ καλῶς [a] ἔχοντι καὶ τούτους οἱ λυπήσον"ται τεθνηκότων οὐκ [b] ἔχοντας· παρείχομεν δ' ἂν αὐ"τοὺς πεισομένους ὅ, τι καὶ θελήσειας. νῦν δὲ, οὐ γὰρ "ἑαυτοὺς ἐλεοῦντες, εἰ καὶ νέοι καὶ μήπω τῶν κατὰ "βίον ἀπολελαυκότες τεθνηξόμεθα, τὸν δὲ τοῦ πατρὸς λο"γιζόμενοι, καὶ τὸ γῆρας οἰκτείροντες τὸ ἐκείνου, ταύ"τας σοὶ τὰς δεήσεις προσφέρομεν· καὶ παραιτούμεθα "ψυχὰς [c] τὰς ἑαυτῶν, ἃς σοὶ τὸ ἡμέτερον κακούργημα "πρὸς τιμωρίαν παρέδωκεν. ὃς οὔτε πονηρὸς αὐτὸς, οὔτε "τοιούτους ἐσομένους ἐγέννησεν· ἀλλὰ χρηστὸς ὢν καὶ πει"ραθῆναι τοιούτων οὐχὶ δίκαιος, καὶ νῦν μὲν ἀποδημούντων "ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν φροντίσι κακοπαθεῖ. πυθόμενος δ' "ἀπολωλότας, [d] καὶ τὴν αἰτίαν, ὑπομενεῖ διὰ ταύτην "πολὺ μᾶλλον τὸν βίον [e] καταλιπεῖν· καὶ τὸ ἄδοξον αὐ"τὸν τῆς ἡμετέρας καταστροφῆς [f] φθήσεται διαχρησάμε"νον, καὶ κακὴν αὐτῷ ποιήσει τὴν ἐκ τοῦ ζῆν ἀπαλλα"γὴν, πρὶν εἰς ἄλλους φοιτῆσαι τὰ καθ' ἡμᾶς σπεύ"σαντος [g] αὐτὸν εἰς ἀναισθησίαν μεταγαγεῖν. γενόμε"νος οὖν ἐν τούτῳ [h] τῶν λογισμῶν, εἰ καὶ ἡ κακία "σε παροξύνει νῦν ἡ ἡμετέρα, καὶ τὸ κατ' αὐτῆς δί"καιον χάρισαι τῷ πατρὶ, [i] καὶ δυνηθήτω πλέον "πρὸς ἐκεῖνον ἔλεος τῆς ἡμετέρας πονηρίας· καὶ γῆ"ρας ἐν ἐρημίᾳ βιωσόμενον καὶ τεθνηξόμενον ἡμῶν ἀπο"λουμένων αἴδεσαι, τῷ πατέρων ὀνόματι ταύτην χαρι"ζόμενος τὴν δωρεάν. ἐν γὰρ τούτῳ καὶ τὸν σε φύσαν"τα τιμᾷς, καὶ [k] αὐτῷ δίδως, ἀπολαύων μὲν ἤδη τῆς "προσηγορίας· ἀπαθὴς δ' ἐπ' αὐτῇ φυλαχθησόμενος "ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντων πατρὸς, εἰς ὃν κατὰ κοινω"νίαν καὶ αὐτὸν τοῦ ὀνόματος [l] εὐσεβεῖν δόξεις, τοῦ ἡμε"τέρου πατρὸς οἶκτον λαβὼν, ἐφ' οἷς πείσεται τῶν παί"δων στερούμενος. σὸν οὖν, ἃ παρέσχεν ἡμῖν ὁ Θεὸς, "ταῦτ' ἔχοντα ἐξουσίαν ἀφελέσθαι, δοῦναι· καὶ μη"δὲν ἐκείνου διενεγκεῖν τῇ χάριτι. τῆς γὰρ [m] ἐπ' ἀμφο"τέρων δυνάμεως τετυχηκότα καλὸν ταύτην ἐν

s Αὐτὸν] Σαυτὸν *Samb.* & *Vat.*
t Φανῆς ἐπιεικέστιν,] Φανεὶς *Big.* & *Samb.* non ineleganter.
v Γὰρ καὶ τὸ ποιῆσαι] Illud γὰρ ex *MSS.* deeſt in *Editis.*
x Εἰ μὴ πατὴρ] Εἰ μὴ πατὴρ τῆς ἐπὶ τῇ Ιωσήπου τελευτῇ λύπης ἔτι δεδραγμένος, οὐκ ἂν τοῦ γε καθ' ἡμᾶς ἕνεκεν τοὺς περὶ τ. *Vat.*
y Πῶς ἐπὶ παίδων ἀποβολῇ] In *Big. Samb.* & *Caſ.* ὃς ἐπὶ π. in *aliis* cum *Editis* πῶς ἐπὶ & dein ἀποβολῆς, & porro τῆς ἐπὶ Ιωσήπου.
z Σώζειν αὐτῷ] Σώζειν ἀεὶ καλῶς ἔχοντι καὶ τοὺς οἱ λ. *Vat.*
a Εχοντι καὶ τούτους] Εχον καὶ τοὺς ο. λ. τ. οὐκ ἔχοντας, καὶ παρείχομεν &c. COCCEIUS.
b Εχοντας·] Ita *MSS.* in *Editis* ἔχοντες παρείχομεν ἄν.
c Τὰς ἑαυτῶν,] Illud τὰς ex *Big.* & *Samb.* in *cæteris* deeſt.
d Καὶ τὴν αἰτίαν,] Ita cum *Baſ.* & G. niſi quod mutaverim ὑπομένει in ὑπομενεῖ & ὀφθήσεται in φθήσεται, auctoritate *MSS.* quam minimum volens recedere à vulgata lectione. καὶ δι' ἣν αἰτίαν οὐχ ὑπομένει διὰ γὰρ ταύτην *Samb.* καὶ δι' ἣν αἰτίαν οὐχ ὑπομένει ... ταύτην *Big.* καὶ δι' ἣν αἰτίαν οὐχ ὑπομένει, διὰ γὰρ ταύτην *Vat.* ... αἰτίαν οὐχ ὑπομενεῖ, διὰ γὰρ ταύτην π. μ. τ. β. καταλιπεῖν ... edidit *Bernardus.*
e Καταλιπεῖν·] Καταλίπη *Vat.*
f Φθήσεται] Ita *Samb. Caſ.* & *Vat.* ὀφθήσεται *Baſ.* & G. ... *Vet. Interpr.*
g Αὐτὸν εἰς ἀναισθησίαν] Εαυτὸν *Big. Samb.* & *Vat.*
h Τῶν λογισμῶν,] Τὸν λογισμὸν *Big.* & *Samb.*
i Καὶ δυνηθήτω] Illud καὶ addidimus ex *MSS.*
k Αὐτῷ δίδως,] Σχυτῷ *Samb.* & *Vat.* HUDS. Et Vetus, quæ tibi effert. COCC. qui idem mox αὐτῆς mavult pro αὐτῷ.
l Εὐσεβεῖν δόξεις,] Εὐσεβὴς *Vat.* mox δόξης *Big.*
m Επ' ἀμφοτέρων] Ita *Big.* & *Caſ.* ἐπ' ἀμφοτέρων *Samb.* ἐπ' ἀμφοτέροις *Vat.* ἐπ' ἀμφότερα *Baſ.* & G.

"ἀγαθοῖς ἐπιδείκνυσθαι· καὶ παρὸν [n] καὶ ἀπολλύειν, τῆς μὲν κατὰ τοῦτο ἐξουσίας ὡς μὴ δ' ὑπαρχούσης ἐπιλανθάνεσθαι, μόνον δ' ἐπιτετράφθαι τὸ σώζειν ὑπολαμβάνειν, καὶ ὅσῳ τις πλείοσι τοῦτο παρέξει, μᾶλλον [o] αὐτῷ φαίνεσθαι διδόντα. σὺ δὲ πάντας ἡμᾶς σώσεις, τἀδελφῷ συγγνοὺς ὑπὲρ ὧν ἠτύχηκεν. οὐδὲ γὰρ ἡμῖν βιώσιμα, τούτου κολασθέντος, οἷς γε πρὸς τὸν πατέρα μὴ ἔξεστιν ἀνασωθῆναι μόνοις· ἀλλ' ἐνθάδε [p] δεῖ κοινωνῆσαι τούτῳ τῆς αὐτῆς καταστροφῆς τοῦ βίου. [q] καὶ τοσούτου δεησόμεθα, στρατηγέ, κατακρίναντος τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ἀποθανεῖν, συγκολάσαι καὶ ἡμᾶς ὡς τοῦ ἀδικήματος κεκοινωνηκότας. οὐ γὰρ ἀξιώσομεν ἡμεῖς ὡς ἐπὶ λύπῃ τεθνηκότος [r] τἀδελφοῦ ἑαυτοὺς ἀνελεῖν, ἀλλ' ὡς ὁμοίως αὐτῷ πονηροὶ γεγονότες οὕτως ἀποθανεῖν. καὶ ὅτι μὲν καὶ νέος ὢν ἥμαρτε, καὶ μήπω [s] τῷ φρονεῖν [t] ἐρηρεισμένος, καὶ ὡς ἀνθρώπινον τοῖς τοιούτοις συγγνώμην νέμειν, σοὶ καταλιπὼν [v] παύσομαι περαιτέρω λέγειν. ἵν' εἰ μὲν κατακρίνειας ἡμῶν, [x] τὰ μὴ λεχθέντα δόξῃ βεβλαφέναι πρὸς τὸ σκυθρωπότερον ἡμᾶς· εἰ δ' ἀπολύσαις, κἀκεῖνα τῇ σαυτοῦ χρηστότητι συνιδὼν [y] ἀπεψηφίσθαι νομισθῇς, οὐ σώσας μόνον ἡμᾶς, [z] ἀλλὰ καὶ ὧν διὰ τοῦτο δικαιότεροι μᾶλλον φανούμεθα τυχεῖν χαριζόμενος, καὶ πλέον ἡμῶν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας νοήσας σωτηρίας. εἴτ' οὖν κτείνειν αὐτὸν θέλεις, ἐμὲ [a] τιμωρησάμενος ἀντὶ τούτου, τῷ πατρὶ τοῦτον ἀπόπεμψον· [b] εἴτε καὶ κατέχειν σοι δοκεῖ δοῦλον, ἐγὼ [c] πρὸς χρείας σοι ὑπηρετικώτερος, ἀμείνων ὡς ὁρᾷς πρὸς ἑκάτερον τῶν παθῶν ὑπάρχων". Ἰούδας μὲν οὖν πάνθ' ὑπομένειν ὑπὲρ [d] τῆς τἀδελφοῦ σωτηρίας ἡδέως ἔχων, ῥίπτει πρὸ τῶν Ἰωσήπου ποδῶν ἑαυτόν· εἴπως ἐκμαλάξειε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ καὶ [e] καταπραΰνειεν, ἀγωνιζόμενος. προύπεσον δὲ καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες, [f] δακρύοντες καὶ παραδιδόντες ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς Βενιαμὶν ψυχῆς [g] ἀπολουμένους.

ι'. Ὁ δὲ Ἰώσηπος ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ μηκέτι δυνάμενος τὴν τῆς ὀργῆς φέρειν ὑπόκρισιν, κελεύει μὲν ἀπελθεῖν τοὺς παρόντας· ἵνα μόνοις ἑαυτὸν τοῖς ἀδελφοῖς [h] ποιήσῃ φανερόν. ἀναχωρησάντων δέ, ποιεῖ γνώριμον ἑαυτὸν τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ φησίν· "τῆς μὲν ἀρετῆς ὑμᾶς καὶ εὐνοίας τῆς περὶ τὸν ἀδελφὸν [i] ἡμῶν ἐπαινῶ, καὶ κρείττονας ἢ προσεδόκων ἐκ τῶν [k] περὶ ἐμοῦ βεβουλευμένων εὑρίσκω, ταῦτα πάντα ποιήσας ἐπὶ πείρᾳ τῆς ὑμετέρας φιλαδελφίας. [l] οὐ φύσει δὲ περὶ ἐμὲ νομίζω πονηροὺς γεγονέναι· Θεοῦ δὲ βουλήσει τήν τε νῦν πραγματευομένου τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, καὶ τὴν ἐς ὕστερον ἂν εὐμενὴς ἡμῖν παραμείνῃ. πατρός τε οὖν σωτηρίαν ἐγνωκὼς [m] οὐκ ἐλπισθεῖσαν, καὶ τοιούτους ὑμᾶς ὁρῶν περὶ τὸν ἀδελφόν, οὐδ' ὧν εἰς ἐμὲ δοκεῖτε ἁμαρτεῖν ἔτι μνημονεύω. παύσομαι δὲ [n] τῆς ἐπ' αὐτοῖς μισοπονηρίας, καὶ ὡς συναιτίοις τῶν τῷ Θεῷ βεβουλευμένων εἰς τὰ

"tate quàm maxime referre. Pulchrum enim eſt, ſiquis tantundem ad utrumlibet valeat, ſeſe ad aliorum utilitatem *non damna* comparare: &, cum poſſet perdere, ſuum hac in re jus, tanquam ſi nullum habuiſſet, plane negligere, ſed tantum ad ſervandos homines potentiam ſibi datam exiſtimare; & quo pluribus ſalutem quis dederit, eo ſe illuſtriorem fore. Tu vero nos omnes ſervare potes ignoſcendo fratri, in quibus egit infeliciter: neque enim nobis vita erit vitalis, eo pœna ſublato, quibus ad patrem, nobiſmet ſolis ſalvis, redire non licet: ſed hic nobis ferendum eſt, quaſi delicti ejus eſſemus participes, quicquid frater tulerit. Atque in tantum te, Præſes, obſecrabimus, ut, ſi fratrem noſtrum morte mulctaveris, nos, non ſecus ac ſceleris ejuſdem ſocios, eodem afficeres ſupplicio. Nobis enim ſatius videbitur, ut tanquam eodem crimine condemnati moriamur, quam ut noſmet fratre defuncto præ mœrore conficeremus. Et quod juvenis admodum deliquerit, nondumque prudentia roboratus, & quod humanum ſit ſimilibus non gravatim veniam tribuere, tuo permittens *hæc omnia* judicio finem dicendi faciam. ut, ſi nos quidem damnaveris, mihi vitio vertatur quod non omnia dixerim quæ tuam in nos iram lenirent: ſi vero abſolveris, quod clementiæ & bonitatis tibi conſcius illud ſtatuiſſe exiſtimeris; non ſolum nos ſervans, ſed & iſtam nobis gratiam faciens qua multo juſtiores eſſe videbimur, ut qui plus quam noſmetipſi noſtræ ſaluti proſpexeris. Sive igitur hunc velis perimere, me vicario ad ſupplicium accepto, patri eum remittito: ſive ad ſervitium malis addicere, ipſe tuis miniſteriis magis ſum idoneus, & ad utrumvis, ut vides, ſubeundum aptior atque paratior". Judas itaque, qui lubenti animo quidvis pro fratris ſalute pati voluit, ſemet Joſephi pedibus advolvit, iracundiam ejus ſi quo modo mitigare & placare poſſet, magnopere laborans. Similiter & fratres omnes ſeſe proſternebant, lachrymantes, & ſemet, ut pro Benjamine mortem oppeterent, offerentes.

10. Joſephus autem miſericordia victus, ſimulatam irati perſonam ferre amplius non potuit, juſſitque ut abirent qui præſentes aderant, ut ſummotis arbitris ſemet aperiret fratribus. Cum autem *omnes* diſceſſiſſent, facit ut à fratribus agnoſceretur, & infit: "Pietatem veſtram & amorem erga fratrem noſtrum laudo, & perſpectum habeo vos *in eum* meliore eſſe animo, quam exſpectaveram ex iis quæ in me *olim* excogitaſtis; ut qui in hoc omnia hæc fecerim, ut fraternæ veſtræ benevolentiæ caperem experimentum. Non enim natura vos in mê malignos exſtitiſſe reor: ſed Dei voluntate, qui præſentibus bonis frui concedit, & futuris, ſi nobis propitius eſſe perſeverarit. Quando igitur & patrem, contra quam ſperaveram, incolumem eſſe compererim, & vos conſpexerim tali affectu fratrem proſequentes, non amplius eorum, quibus in me deli-

Fratribus ſuis nunc ſe aperit Joſephus. *Gen. c. 30.*

"quiſ-

n Καὶ ἀπολλύειν,] Ita Big. καὶ παρὸν καὶ ἀπολαύειν Baſ. & G. καὶ παρὸν καὶ ἀπολύειν Samb. καὶ παρὼν ἀπολύειν Vat. καὶ παρὸν ἀπολλύειν Caſ.

o Αὐτῷ φαίνεσθαι] Ita Samb. αὐτὸ Big. & Vat. αὐτὰ Baſ. & G.

p Δεῖ κοινωνῆσαι] Sic in Big. Samb. & Vat. in Editis δὴ κοινωνῆσαι τῆς αὐτῆς.

q Καὶ τοσούτου] Καὶ δὲ σοῦ δεόμεθα Vat.

r Τἀδελφοῦ] Ita Big. Samb. & Vat. in Editis τεθνηκότος ἑαυτοὺς ἀνελεῖν ἀλλοίως, ἀλλ' ὁμοίως. *Epiphanius* habet, *non enim patimur nos ipſos quaſi propter mortui tribulationem afficere, ſed tanquam ſimiles ejus malitiæ exiſtentes* &c.

s Τῷ φρονεῖν] Ita quidem Samb. in *aliis* τὸ φρ.

t Ἐρηρεισμένος,] Ita Big. Samb. & Caſ. ἐρηρεισμένος Vat. συνηρεισμένος Baſ. & G.

v Παύσομαι] Sic Samb. Caſ. Vat. & Vet. Interpr. παύομαι in *cæteris.*

x Τὰ μὴ λεχθέντα] Ita Baſ. G. & Caſ. ἡμῶν τὰ λεχθέντα δόξης Big. Samb. & Vat.

y Ἀπεψηφίσθαι] In Vat. ἃ πέμψεις γε νομισθῇ.

z Ἀλλὰ καὶ] Ita Big. Samb. Caſ. & Vat. ἀλλὰ καὶ ὧν δικαιότεροι μ. in *Editis.*

a Τιμωρησάμενος] Sic Big. & Samb. in *cæteris* τιμωρισάμενος.

b Εἴτε καὶ κατέχειν] Εἴτε καταχεῖν σοι δ. Vat.

c Πρὸς χρείας] Ita Big. πρὸς τὰς χρείας in *cæteris.*

d Τῆς τἀδελφοῦ σωτηρίας] Τῆς ἀδελφοῦ Big.

e Καταπραΰνειεν,] Ita Big. Samb. & Vat. καταπραΰνειν in *Editis.*

f Δακρύοντες] Vocem δακρύοντες (quæ deerat in *Editis*) ſupplevimus ex *MSS.*

g Ἀπολουμένους.] Ἀπολλυμένους Big. quod admitti poteſt de futuro. θανουμένους Samb. eodem intellectu.

h Ποιήσῃ φανερόν.] Ita Big. & Samb. in *reliquis* ποιήσει.

i Ἡμῶν ἐπαινῶ,] *Al.* ὑμῶν.

k Περὶ ἐμοῦ] Περὶ ἐμὲ Vat.

l Οὐ φύσει] Ita in *MSS.* φύσει δὲ οὐδὲ in *Editis.*

m Οὐκ ἐλπισθεῖσαν,] Ita *MSS.* οὐδ' ἐλπ. Baſ. & G.

n Τῆς ἐπ' αὐτοῖς] Τῆς ἐμαυτοῦ πονηρίας Vat. & mox v. 2. omittit ἔχειν.

o Τῆς

"quisse videamini, recordabor. Porro desinam ob "ista ut maligna odium intendere: ac vobis gratias "me habere profiteor, qui mecum in causa fuistis, "ut Deus ita nobis in præsens prospiceret. Vosque "ipsos volo etiam hæc oblivioni dare, & lætari "magis, quod male tunc consulta bene cesserint, "quam contristari ob ea quæ indigne facta esse erubescitis. Ne igitur vos dolore afficere videatur, "quod in me iniquum tuleritis suffragium, nec male vos habeat rei gestæ pœnitentia, quando con"sultis vestris non responderit eventus. sed, lætitia "exsultantes ob ea quæ Deus effecerit, discedite, "patri hæc renunciaturi; ne forte solicitudine de "vobis male maceratus, summam mihi eripiat feli"citatem, si mori contigerit priusquam in conspe"ctum meum veniat, & horum bonorum fiat par"ticeps. Hunc ipsum vero, & conjuges vestras & "liberos, totamque cognationem assumentes huc "commigratote. Non enim decet, ut mihi charis"simi ab hac mea felicitate longe abessent: præser"tim cum fames adhuc quinquennium duratura "sit". Hæc cum dixisset Josephus, fratres complectitur. Illi vero in lachrymis erant ac mœrore: memoriam ilicet eorum quæ in eum consuluerant & statuerant, atque etiam pœnæ, quam commeruerant, metum sustulisse visa est fratris æquitas. Mox convivium est sequutum. Rex autem, cognito fratrum Josephi adventu, vehementer gavisus est, ac, quasi sibi ipsi aliquid boni accidisset, animo affectus, præbuit eis currus frumento onustos, atque aurum & argentum, *munera* ad patrem deferenda. Illi autem, plura *adhuc* à fratre accipientes, partim quidem patri, partim vero sibimet in singulos donata, majorem *etiam* iu modum muneribus cumulato Benjamine, abierunt.

Hoc contigit anno secundo famis. Gen. c. 45. 6.

Israëlitæ patrem suum repetunt regiis muneribus aucti.

"παρόντα, χάριν ἔχειν ὁμολογῶ. ὑμᾶς τε β[illegible] "μαι καὶ αὐτοὺς λήθην ἐκείνων λαβόντας [illegible] "μᾶλλον, [o] τῆς τότε ἀβουλίας εἰς τοιοῦτον ἐλθ[illegible] "τέλος, [p] ἢ δυσφορεῖν αἰσχυνομένους ἐπὶ τοῖς "μαρτημένοις. μὴ οὖν δόξῃ λυπεῖν ὑμᾶς τὸ κατ[illegible] "μοῦ ψῆφον ἐνεγκεῖν πονηρὰν, καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ [illegible] "τάνοια, τῷ γε μὴ προχωρῆσαι τὰ βεβουλευμ[illegible] "χαίροντες οὖν ἐπὶ τοῖς ἐκ Θεοῦ γεγενημένοις, [illegible] "τε, ταῦτα δηλώσοντες τῷ πατρί· μὴ καὶ ταῖς [illegible] "ὑμῶν φροντίσιν ἀναλωθεὶς, ζημιώσῃ με τὸ κά[illegible] "λιστον τῆς εὐδαιμονίας, πρὶν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τὴν ἐμ[illegible] "καὶ μεταλαβεῖν τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἀπ[illegible] "αὐτὸν δὲ τοῦτον, καὶ γυναῖκας ὑμετέρας καὶ [illegible] "κνα, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ὑμῶν ἀναλαβ[illegible] "ἐνθάδε μετοικίζεσθε· οὐ γὰρ ἀποδήμους εἶναι δεῖ [illegible] "ἀγαθῶν τῶν ἡμετέρων τοὺς ἐμοὶ φιλτάτους· ἄλ[illegible] "τε καὶ τοῦ λιμοῦ λοιπὴν ἔτι πενταετίαν [q] [illegible] "νοῦντος". ταῦτ' εἰπὼν Ἰώσηπος περιβάλλει τοὺς [illegible] δελφούς. οἱ δὲ ἐν δάκρυσιν ἦσαν καὶ λύπῃ· [r] [illegible] δ' ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένων καὶ τιμωρίας ἐν αὐτοῖς [illegible] δὲν ἀπολιπεῖν ἐδόκει τὸ εὔγνωμον τἀδελφοῦ. καὶ [illegible] μὲν ἦσαν ἐν εὐωχίᾳ. βασιλεὺς δ' ἀκούσας ἥκοντας [illegible] Ἰώσηπον τοὺς ἀδελφοὺς, ἥσθη τε μεγάλως, καὶ, [illegible] [s] ἐπ' οἰκείων διατεθεὶς ἀγαθῶν, παρεῖχεν [t] αὐτοῖς [illegible] μάξας σίτου πλήρεις, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἀπο[illegible] μίζειν τῷ πατρί. [v] λαβόντες δὲ πλείω παρὰ τἀδελφοῦ, τὰ μὲν τῷ πατρὶ φέρειν, τὰ δ' αὐτοὶ δωρεὰς [illegible] ἕκαστος ἰδίας, πλειόνων ἠξιωμένου Βενιαμὶν παρ' [illegible] τοὺς, [x] ἀπῄεσαν.

CAP. VII.

Quomodo Jacobus cum tota progenie ad filium migravit, urgente fame.

Cum vero Jacobus, filiis reversis, de Josepho intellexisset, quod non solum mortem effugerit, quam tamdiu luxerat, sed etiam in splendida fortuna viveret, una cum Rege res Ægypti administrans, & pæne totam regni curam sibi commissam habens, nihil quidem eorum quæ nunciabantur incredibile putabat, animo complectens cum Dei magnificentiam, tum ejus erga se benevolentiam, tametsi aliquantisper *ut videbatur* intermissam: sed confestim iter aggressus est ad Josephum properans.

IV. 2. Postquam autem venerat ad puteum fœderis, Deo ibidem sacrificium faciens, metuensque

Apud Bersaben mactatis victimis, de itinere Ægyptio Jacobus Deum consulit. Gen. c. 46.

ΚΕΦ. ζ'.

Ἡ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς γενεᾶς πάσης πρὸς αὐτὸν μετ[illegible]βασις, διὰ τὸν γενόμενον λιμόν.

Ὡς δὲ ἀφικομένων τῶν παίδων Ἰάκωβος [y] τὰ π[illegible] τὸν Ἰώσηπον ἔμαθεν, ὅτι μὴ μόνον εἴη τὸν θάνατ[illegible] [z] διαπεφυγὼς ἐφ' ᾧ πενθῶν διῆγεν, ἀλλὰ [a] καὶ ζῇ [illegible] λαμπρᾶς εὐδαιμονίας, βασιλεῖ συνδιέπων τὴν Αἰγυπ[illegible] καὶ τὴν ἅπασαν σχεδὸν ἐγκεχειρισμένος αὐτῆς ἐπιμέλειαν, ἄπιστον μὲν οὐδὲν ἐδόκει τῶν [b] ἠγγελμένων, λογιζ[illegible]μενος τοῦ Θεοῦ τὴν μεγαλουργίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν [illegible]νοιαν, εἰ καὶ τῷ μεταξὺ χρόνῳ [c] διέλειπεν· ὥρμητο [illegible] εὐθὺς πρὸς τὸν Ἰώσηπον.

β'. Ὡς δὲ κατέσχεν [d] ἐπὶ τὸ ὅρκιον φρέαρ, [illegible] αὐτόθι τῷ Θεῷ, καὶ φοβούμενος [e] μὴ διὰ τὴν εὐ[illegible]

o Τῆς τότε ἀβουλίας] Ita *Samb.* & *Cas.* τῆς τότε ἀβουλείας *Big.* & *Vat.* τῆς τε ἀβουλείας *Bas.* & *G.*

p Ἢ δυσφορεῖν] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* μὴ δυσφορεῖν *Cas. Bas.* & *G.*

q Ὑπομένοντος.] Sic in *MSS.* ὑπομένοντος in *Editis.* ἐπιμένοντος *Burius* ex conjectura. Verum enim ὑπομένοντος probum est & receptum. BERN. & HUDS.

r Τῶν δ' ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένων] Locus dubius: ego illic intellectum faciliorem, quasi veriorem & ipsum Josephi constitui. λύπη τῶν ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένων, καὶ τιμωρίας αὐτοῖς οὐδὲν ἀπολιπεῖν ἐδόκει *Samb.* λύπη, τῶν δ' ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένων, καὶ τιμωρίας ἐν αὐτοὺς (l: αὐτοῖς) οὐδὲν ἀπολιπεῖν ἐδόκει *Big.* Tandem *Bas. Gen.* & *Epiphanius* sensu alio, λύπῃ, τῶν δ' ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένων τιμωρίαν ἐν αὐτοῖς ἀπολείπειν ἐδόκει. BERN. Ita plane *Big.* nisi quod mendosum ἐν αὐτοὺς mutaverit in ἐν αὐτοῖς. Forsan tamen τῶν δὲ βεβουλευμένων τιμωρίας αὐτοῖς οὐδ. &c. nam in *Samb.* λύπη τῶν βεβουλευμένων, καὶ τιμωρίας αὐτοῖς οὐδὲν ἀπολ. in *Vat.* λύπη ἦσαν τῶν ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένων τιμωρίας αὐτοὺς οὐδὲν ἀπολ. in *Editis* λύπῃ, τῶν δ' ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένων τιμωρίαν ἐν αὐτοῖς ἀπολιπεῖν ἐδόκει. *Epiphanius* vertit, *Illi vero in lachrymis & tristitia constituti, super eo quod cogitaverant contra illum, potius eis videbatur esse supplicium bona voluntas fratris.* HUDS. In versione *Huds.* erat impressum *licet*, nescio consultè, an temerè: exigua mutatione reposuimus *ilicet*, quomodo & Græca postulant, & *Hudsonia* forsan ipsa manus scripserat. HAVERC.

s Ἐπ' οἰκείων] *Gen. Epiphan. Buriusque.* καὶ ὡς ἐπ' οἰκείῳ δ[illegible]θεὶς ἀγαθῷ *Samb.* καὶ ὡς ἐπ' οἰκείῳ διατεθεὶς ἀγαθῷ *Big.* καὶ [illegible] οἰκείων διατεθεὶς ἀγαθῶν *Bas.* Litem autem hanc versent G[illegible]matistæ, an οἶκος reddat οἶκιος & οἰκία, ut χοίρος à [illegible] Nam οἰκεῖος rite recensetur inter verbalia BERN. Sic [illegible] & *Vet. Interpr.* ἐπ' οἰκείῳ διατεθεὶς ἀγαθῷ *Big. Samb.* & [illegible]

t Αὐτοῖς ἁμάξας] Αὐτοὺς *Samb.* ut referatur ad ἀποκομ[illegible]

v Λαβόντες] Ita in plerisque *MSS.* λαβόντας *Bas. G.* & [illegible]

x Ἀπῄεσαν.] Ἀπῄεσαν *Samb. Cas. Busb.* & *Hen.* dialecto [illegible] atque tempore nimis perfecto. ἀπίεσαν *Bas.* & *Gen.* [illegible]gruum, sicut *Big.* ἀπιῄεσαν pro ἀπῄεσαν. BERN. Sic *Samb.* [illegible] *Busb.* & *Hen.* ἀπίεσαν in *aliis.*

y Τὰ περὶ] Τὰ περὶ Ἰώσηφον *Vat.*

z Διαπεφυγὼς] Διαπεφευγὼς *Samb.* & *Cas.* alia voce [illegible]

a Καὶ ζῇ μετὰ] Καὶ ζῇ, καὶ μετὰ λαμπρ. εὐδαιμονίας *Bas.* [illegible] & *Vat.*

b Ἠγγελμένων,] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* [illegible]μένων *Cas. Bas.* & *G.*

c Διέλειπεν·] *Al.* διέλιπεν.

d Ἐπὶ τὸ ὅρκιον] Vide *Var. Lect.* ad p. 29. v. 25.

e Μὴ διὰ τὴν] Ita *MSS.* verum μὴ hic omittunt *Bas.* [illegible] & mox adjiciunt ante οὐκέτι, quod & faciunt nonnulli *M*[illegible]

μονίαν [f] τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τῶν παίδων ἐμφιλοχωρησάντων τῇ οἰκήσει τῇ ἐν αὐτῇ, οὐκέτ' εἰς τὴν Χαναναίαν οἱ ἔκγονοι μετελθόντες κατάσχωσιν αὐτὴν, ὡς ὁ Θεὸς ἦν ὑπεσχημένος, ἅμα τε μὴ δίχα Θεοῦ βουλήσεως γινομένης τῆς εἰς Αἴγυπτον [g] ἀφόδου διαφθαρῇ τὸ γένος αὐτοῦ· πρὸς δὲ τούτοις δεδιὼς μὴ προεξέλθῃ τοῦ βίου πρὶν εἰς ὄψιν Ἰωσήπου παραγενέσθαι, καταφέρεται, [h] στρέφων ἐν ἑαυτῷ τοῦτον τὸν λογισμὸν, εἰς ὕπνον.

γʹ. Ἐπιστὰς δὲ ὁ Θεὸς αὐτῷ, καὶ δὶς ὀνόματι καλέσας, πυνθανομένῳ [i] τίς ἐστιν, "ἀλλ' οὐ δίκαιον, εἶπεν, "Ἰακώβῳ Θεὸν ἀγνοεῖσθαι, τὸν ἀεὶ παραστάτην καὶ βοη-"θὸν προγόνοις τε τοῖς σοῖς, καὶ μετ' αὐτοὺς σοὶ γινό-"μενον. στερουμένῳ τε γὰρ σοὶ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς "[k] ταύτην ἐγὼ παρέσχον. καὶ κατ' ἐμὴν εὔνοιαν εἰς "τὴν Μεσοποταμίαν μόνος σταλεὶς, γάμων τε ἀγαθῶν "ἔτυχες, καὶ παίδων ἐπαγόμενος πλῆθος καὶ χρημά-"των ἐνόστησας. [l] παρέμεινέ τε σοὶ γενεὰ πᾶσα προνοίᾳ "τῇ ἐμῇ, καὶ ὃν ἀπολωλέναι τῶν υἱῶν ἐδόκεις Ἰώσηπον, "τοῦτον εἰς ἀπόλαυσιν μειζόνων ἀγαθῶν ἤγαγον, καὶ "τῆς Αἰγύπτου κύριον, ὡς [m] ὀλίγῳ διαφέρειν τοῦ βασι-"λέως, ἐποίησα. [n] ἥκω τε νῦν ὁδοῦ τε ταύτης ἡγεμὼν "ἐσόμενος, καὶ βίου [o] σοὶ τελευτὴν ἐν ταῖς Ἰωσήπου "χερσὶ γενησομένην [p] προδηλῶν, καὶ μακρὸν αἰῶνα τῶν "σῶν ἐκγόνων ἐν ἡγεμονίᾳ καὶ δόξῃ καταγγέλλων, κα-"ταστήσων τε αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ἣν [q] ὑπέσχημαι.

δʹ. Τούτῳ θαρσήσας τῷ ὀνείρατι, προθυμότερον εἰς τὴν Αἴγυπτον σὺν τοῖς υἱοῖς [r] καὶ πᾶσι τοῖς τούτων ἀπηλλάττετο. ἦσαν δ' οἱ πάντες [s] ἑβδομήκοντα. τὰ μὲν οὖν ὀνόματα δηλῶσαι τούτων οὐκ ἐδοκίμαζον, καὶ μάλιστα

ne propter ubertatem Ægypti, dum filii iſtius regionis habitandæ amore tenerentur, ſoboles eorum non rediret in Chananæam, occupatura eam juxta promiſſa Dei; ſimul etiam, ne inconſulto Deo migratione in Ægyptum facta, genus ipſius clade aliqua multaretur; præterea autem veritus ne prius è vita excederet, quam in Joſephi conſpectum veniret, in ſomnium delabitur hæc ſecum in animo revolvens.

3. At Deus ei *in ſomnio* ſuperveniens, ipſumque bis nomine appellans, interroganti quiſnam "eſſet, ait, "haud fas eſt ut Jacobus ignoraret "Deum, qui majoribus tuis & poſt hos etiam "tibi perpetuo adjumento fuit & auxilio. Cum "enim & patri in animo fuiſſet te principatu "privare, hunc ego tibi conſervavi. & cum, me "tibi favente, ſolus in Meſopotamiam profectus "eſſes, & bonas feciſti nuptias, & reverſus es li-"beris multis & facultatibus auctus; meaque pro-"videntia tibi incolumis permanſit tota tua pro-"genies; & Joſephum, quem ex filiis amiſiſſe vi-"debaris, ad majorem felicitatem perduxi, & Æ-"gypti dominum, ut paululum à Rege differat, "conſtitui. Nunc quoque venio, & viæ hujus "dux tibi futurus, & tibi prænuncians inter ma-"nus Joſephi te è vita exiturum, atque ſtirpem "tuam per multa ſæcula potentem fore ſimul & "illuſtrem indicans, eamque in iſtam terram me "deducturum eſſe, quam *tibi* pollicitus ſum.

Reſponſum Divinum.

4. Hoc ſomnio fretus eo libentius in Ægyptum conceſſit, cum filiis & omnibus eorum *liberis*. Erant autem in univerſum ſeptuaginta. Et quidem nomina illorum, maximeque propter eorundem difficultatem, *ſemel* mihi viſum eſt non re-

Recenſentur Jacobi filii LXX. *ſuis nominibus ex Gen.* c. 46.

f Τὴν ἐν Αἰγύπτῳ,] Τῶν ἐν Αἰγ. *Vat.*

g Ἀφόδου] Καθόδου *Vat.*

h Στρέφων ἐν ἑαυτῷ] Ita in *MSS.* male in *Editis* στρέφων ἑαυτῷ.

i Τίς ἐστιν,] Pro Moſaico הנני c. 46. 2. BERN. Sic *Caſ. Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* τί ἐστιν *Big. Samb. Vat.* & LXX.

k Ταύτην ἐγὼ παρέσχον.] Ita *MSS.* ἐγὼ παρεῖχον abſque ταύτην in *Editis.*

l Παρέμεινέ τε σοὶ] Sic *Samb.* & *Vat.* παρέμεινέ τε σε in *cæteris.*

m Ὀλίγῳ διαφέρειν] Ὀλίγον *Vat.*

n Ἥκω τε νῦν] Perperam in *Editis* ἴκω.

o Σοὶ τελευτὴν] Σοῦ *Samb. Caſ.* & *Vet. Interpr.* non male.

p Προδηλῶν,] Προμηνύων *Vat.*

q Ὑπέσχημαι.] Ita in *MSS.* ὑπέσχηκα in *Editis.*

r Καὶ πᾶσι] Scribis omnibus Græcis Latiniſque probata lectio. Atqui vero καὶ παισὶ τοῖς τούτων, quod eſt *nepotibuſque* ſive ובני בניו Möyſis c. 46. 6. non inſcite ſubſtituerunt modo Typographi *Baſ.* & *Gen. Busb.* & *Hen.* denique pro ſolita aſtutia, σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ. BERN. Sic in pleriſque *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ παισὶ τοῖς τούτων *nepotibuſque* in *Editis.* σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ *Hen.* & *Busb.* pro ſolita aſtutia.

s Ἑβδομήκοντα.] Numerum illum exhibent ἀντίγραφα ſane omnia Joſephi cum heic tum c. 9. ſect. 3. necnon ejus exſcriptores P. Comeſtor, Epitomator *Cant.* aliique. Niſi quod in Annalibus Zonaræ legitur excuſum ἦσαν δὲ ἑβδομήκοντα πέντε, pro Joſephi illo ἦσαν δ' οἱ πάντες ἑβδομήκοντα, ſive ἦσαν δ' ὁ. πάντες. Vel ſecutus eſt ille Doctorum Alexandrinorum computum. Illos enim Judæos ad v. 20. c. 46. Gen. unde LXXV. evaderent animæ, contra exemplaria omnia Hebraica, aut paraphraſes, & commentaria tam Judæorum quam Samaritarum, contra Epiphanium in hæreſium ſumma Arcula, contra Hieronymum, contra Eutychium Patriarcham, genteſque totas Chriſtianorum Syrorum Arabumque, contra Joſephum Judaicarum originum ſcientiſſimum, contra Ezechielum in Tragœdia patria, ubi canit Ἀφ' οὗ δ' Ἰακὼβ γῆν λιπὼν Χαναναίαν Κατῆλθ' ἐς Αἴγυπτον ἔχων ἑπτάκις δέκα ψυχὰς σὺν αὐτῷ: nepotes quinque Joſephi aſſeruiſſe familiæ hiſce verbis, ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ παλλακὴ ἡ Σύρα [τὸν] Μαχείρ. Μαχεὶρ δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἐφραὶμ ἀδελφοῦ Μανασσῆ, Σουταλαὰμ καὶ Ταάμ. υἱοὶ δὲ Σουταλαὰμ Ἐδώμ, ex editione Romana & verſione quadam S. Hieronymi quam ſubjiciam; ſed potius Ἐδὲμ juxta exemplar Alexandrinum cæteraque tam impreſſorum quam ſcriptorum, qui & Græcis & Samaritis vocatur Ἐδὲν Num. c. 26. v. 36. vice Judaici *Heran* ערן, ut ſæpiſſime accidit. Ex tralatione vetere Italica, quam S. Ambroſius ſequi amat, *Fuerunt autem filii Manaſſe, quos peperit de concubina Syra, Machir. Machir autem genuit Galaad. Filii autem Ephraim fratris Manaſſe, Sutalaam & Taam. Filii autem Sutalaam, Edem.* Vel ut S. Hieronymus de Græco reddidit, *Facti ſunt autem filii Manaſſe, quos genuit ei concubina Syra, Machir: & Machir genuit Galaad. Filii autem Ephraim fratris Manaſſe, Suthalaam & Thaam. Filii vero Suthalaam, Edom.* Quin & Philo meminit horum pronepotum in Onomaſtico ſuo ſacro ad librum Geneſis, atque etiam περὶ τῶν προπαιδευμάτων, p. 430. ἐπιλανθανομένῳ δὲ (nam Manaſſe ἐκ λήθης interpretatur ille Doctor) παλλακὴ ἀνάμνησις Σύρα τὸ γένος, ἀλαζὼν καὶ ὑπέραυχος. Συρία γὰρ ἑρμηνεύεται μετεωρία. τῆς δὲ παλλακίδος ταύτης ἀναμνήσεώς ἐστιν υἱὸς Μαχείρ, ὡς Ἑβραῖοι καλοῦσιν· ὡς δὲ Ἕλληνες, πατρὸς, lego πρατῆρος; tantum enim מכיר denotat. Mox Philo: λέγεται γὰρ, ἐγένοντο υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ Σύρα, τὸν Μαχείρ· Μαχεὶρ δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. Iſtius etiam ævi Scriptor feliciſſimus ac Divinus Lucas Apoſtolicorum Actuum c. 7. aſſerit nomine Stephani Helleniſtæ totum genus Iſraeliticum, Joſepho olim invitante, ἐν ψυχαῖς οεʹ. deſcendiſſe in Ægyptum. Hunc præclarum medicum Philoni adjunxi, ne diutius exiſtimarent viri docti, propter auctoritatem ejus vim feciſſe ſciolos Chriſtianos verſioni Doctorum Alexandrinorum cum Gen. c. 46. 27. tum Exodi verſu quinto, ubi omnia penitus exemplaria Græca pleno numero exhibent animas ἑβδομήκοντα πέντε: plurima etiam multo Deut. c. 10. 22. tantidem adnotant, licet apud me plus valeat auctoritas codicis Vaticani, & ipſius Hieronymi in Quæſt. H. *Hanc rem, ſic ait, ne videamur adverſum Scripturæ auctoritatem loqui, etiam* LXX. *Interpretes in Deuteronomio tranſtulerunt, quod in* LXX. animabus ingreſſus eſt Jacob in Ægyptum. Attamen illum profecto Deuteronomii locum reſpexit Sanctiſſimus Diaconus, בשבעים נפש ירדו, ἐν οʹ. ψυχαῖς κατέβησαν οἱ πατέρες σου εἰς Αἴγυπτον, Apologiæ ſuæ verſubus 14, 15, quos nunc non repetam. Quam etiam certiſſimus eſſet de hac lectione & ſecurus S. Chryſoſtomus Hom. ſuarum 65. ad Gen. nos docet: καὶ Ἰωσὴφ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν γενομένων αὐτῷ ἔννατος ἐτύγχανεν ὤν· ὡς εἶναι μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ τὰς πάσας ψυχὰς, οεʹ. τίνος ἕνεκεν τὸν ἀριθμὸν ἡμῖν μετὰ ἀκριβείας ἐπεσημήνατο ἡ θεία γραφή; Dein, ἀπὸ γὰρ τούτων τῶν οεʹ. ψυχῶν εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας ἐξετάθη τὸ γένος τὸ Ἰσραήλ. Eundem numerum & ponit, & ex commentariis Origenis ad Exodum myſticum eſſe affirmat S. Ambroſius. Ante hos vero Clemens Theologus Alexandrinus non ſolum ſic ſupputaſſe LXX. Interpretes contendit, ſed & cauſam illam præbuiſſe Hiſtoricis Græcis, qui totidem numero gentes ac dialectos per orbem terrarum perferre exiſtimarent. Εὔφορος δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν, καὶ ἔθνη καὶ γλώσσας πέντε καὶ ἑβδομήκοντα λέγουσιν εἶναι. ἐπακούσαντες τῆς φωνῆς Μωσέως λεγούσης, (Exodi ab initio) ἦσαν δὲ πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐξ Ἰακὼβ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα, αἱ εἰς Αἴγυπτον κατελθοῦσαι. φαίνονται δὲ εἶναι καὶ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον αἱ γενικαὶ διάλεκτοι, οβʹ. ὡς αἱ ἡμέτεραι παραδιδόασι γραφαί. αἱ δὲ ἄλλαι αἱ πολλαὶ, ἐπὶ κοινωνίᾳ διαλέκτων δύο ἢ τριῶν ἢ καὶ πλειόνων γίνονται). Habes igitur c. 46. Gen. inſignem & antiquiſſimum diſſenſum Bibliorum Græcorum & Hebraicorum: ſive LXXII. Interpretes Alexandrini in membranis Eleazari ita ſcriptum legerant, ſive ex Paralip. priore, ubi duntaxat in Hebraico volumine notatur concubina Syra, atque maxime ex Num. c. 26. ſua ſponte transformarant, & effinxerant. Hæc enim alieniora ſunt quam pia

ars

recensere. Ut tamen eos redarguam, qui nos non διὰ τὴν δυσκολίαν αὐτῶν. ἵνα μέντοι παραδείξω

ars Conciliatorum quaquam componet. Septuaginta deinde Israelitarum numerum, aut super illos adhuc quinque ex Geneseos c. 46. varii varie colligunt. Nos Josephum prememus, qui antiquo illo ac sanctissimo genere fretus super stemmata Romana sese altum efferebat.

Filii			
4 Rubeli	5.	1 Dani	2.
6 Symeonis	7.	4 Nephthalimi	5.
3 Levi	4.	*De Bala adeo*	7. ζʹ.
3 & 2 Judæ	6.		47.
4 Issacharis	5.		54. νδʹ.
3 Zabulonis	4.		
Lia mater	1.	7 Gadis	8.
Dina Filia	1.	6 & 1 Aseri	8.
Cum suis Lia	33. λγʹ.	*Ita Zelpha orti.*	16. ιϛʹ.
2 Josephi	3.		54.
10 Benjamini	11.		
Nati ex Rachela	14. ιδʹ.	Capita itaque colliguntur censu isto,	70. οʹ.
	33.		
	47. μζʹ.		

præter Jacobum auctorem generis. Tantidem ante bis mille annos asseruisse videtur S. Moyses statim versu quinto Exodi, ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש: Israelem hinc excludi verum est & necessarium, comprehendi vero catachresi quadam Liam verisimile; nam Gen. c. 49. 31. quatenus nos sinit dubitare. Concilient deinceps alii suo studio c. 46. Geneseos versiculum 15. cum 26. si matrem sustulerint, ut constet domus Liæ capitibus XXXIII. vel si hanc referant in censum, ne redarguatur illico numerus LXVI. commate 26. à Moyse compositus. S. Hieronymus, Salianus, Usserius, aliique Doctores leviter hoc prætereunt. Rabbini audent vel illudentes *Par.* 84. *Bresit rabba*, Moysis parentem inducere; alia Jacobum bis scribere in Catalogo. Augustini etiam sententiam, quæ Jacobi descensum ad vitam ejus ultimam, aut porro ad obitum Josephi extendit, obtinere hodieque apud Theologos video, manifesta Moysis injuria. Colo equidem sapientiam sobriam, atque hinc pergo sponte ad nomina Israelitica.

1. Pro Reubeno principe Israelitarum Josephus perpetuo scribit ῥούβηλος, atque forma tribuaria ῥούβηλις. Similiter ܪܘܒܝܠ & رَاوبيل plerique omnes Christiani, qui Syre intelligunt aut Arabice. Etymon etiam accedit, quod Sanctissimus Moyses dederat Gen. c. 29. 32. כי ראה יהוה בעניי: aut pressius adhuc explicando ראה בי אל, *memet Deus respexit, me propitius.* ῥουβὴν vero ac ῥουβίν, رَاوبن, Philoni interpreti εὐφυής, *filium perspicacem* denotat. Auxit equidem ראובן *Reuben*, *Ruben*, vel *Rauben* nomen Israelicum quatuor nepotibus.

2. *Enoch* חנוך, Græcis ἐνὼχ, Samaritis & Arabibus حنوك. Philoni ἐνὼχ, ἐγκαινισμός. Epiphanii Scholast. exemplaribus editis *Henoch*, ineditis *Enoch*: ita & Eustathio Antiochiæ. Josephi codices servant ἀνώχης.

3. Fratrem hujus פלוא, فلوا, φαλλοὺ, & *Phallu* Critici sacri pene omnes ita appellitant, Judæi, Samaritæ, quotquot nationum Christiani, Eusebius, Ambrosius, Hieronymus, cæteri. Habuit & φαλλὲ, θαυμαστός, Etymologicum sacrum Judæorum Alexandr. Quapropter plerorumque exemplarium Græcorum φαλλοὺς Exodi c. 6. & initio Annalium, & paucorum ad Genesin, sicut φαλλὸς Vaticani, φαλλοὺλ Alexandrini codicis & aliorum, φαλοὺχ & *Phalla* in membranis Hieronymi, vix pura existimabis. Ad Josephum tamen *Phalus* legunt *Frob.* & *Col.* *Phaluch W.* 1. *Vig. Bal. Goul. Bodl.* & *Exc. vetera. Phalech. Voss.* 1. *Mert. L. Star. V.* & *W.* 2. Pro his facit φαλλὲς Eustathii & φάλλης *Bas.* atque *Gen*: illis quidem favet φαλλοῦς *Big. Samb.* & *Cas.* quorum auctoritate magis ducimur.

4. Proximus vocatur Hieronymo *Hesron* ex Hebraico חצרון, quod Samaritis & Arabibus حصرون *Hasron.* Idem B. Lucæ, interpreti S. Matthæi, Philoni, & aliquot exemplaribus τῶν οʹ. ἐσρώμ. In codice antiquo Bezæ ad tertium Evangelistam ἀσρώμ, *Asron*; pariterque ἀσρὼν in MSS. Vaticano & Alexandrino, & editionibus Aldina Complutensique apud Genesin & Exodum. *Asron* etiam habet S. Ambrosius, & omnia Græcorum ἀντίγραφα ad Num. c. 16 ἀσρώμ eadem ad initium Paralip. S. præter ἐσρὼν codicis Alexandrini Imo Judæ Nepos frequentius in V. T. ἐσρὼν aut potius *Esron* adscribitur. Ad Matthæum Hieronymus *Esrom* reddidit post Originem *sagittam videns* vel *atrium eorum*, alius τοξον αἰώνιον. Legimus insuper ἀσρὼμ apud Eustathium in Archivo Pembrociano. In libris Epiphanii scriptis perpetuo *Esrom* aut *Esron.* Sed *Frob.* & *Col.* excuderunt contra morem veterem *Ezron* hoc loco, & mox inter filios Phares *Hezron.* Verum Pharesidarum alterum *Bas.* & *Gen.* typo tam Græcis quam Hebræis notissimo ἔσρων scribunt, sed tres veteres libri ἔσρωνος: quin hic Rubeli filius ἀσσάρων vocatur *Samb* & *Cas.* ἐσσάρων *Big.* & Typothetis. Cæterum חצרון utrobique scripserat Moyses quatuor aut quinque literis, quod Josephus sacerdos hic *Asseron*, illic enunciabat *Esron*: qui vel inde accepit, vel obtulit nomen urbi Judaicæ ἐσρὼν, quæ & ἀσὼρ in historia Josuæ ducis.

5. Ultimus Rubelitarum Samaritis كرمي *Carami*, cæteris χαρμὶ vocatur ex consensu. Ita Epiphanii etiam exemplaria: Græca autem cuncta Josephi χάρμισος, ex quo b… retraxit χάρμις & χάρμιος. Impune tamen scribere potes … μίας. Philo interpretatur χαρμί, ἡ ἀμπελὼν μου.

6. Ex Symeone, (quem σεμεῶνα vocant Editores Josephi MS. Vaticanum ad 1. Paral. c. 4. Samaritæ سمعان Sym… alii συμεῶνα) procreati sunt liberi sex. Quorum primus,

7. *Jamuel* appellatur Philologis Samaritarum in duobus p… ribus libris Moysis, nec non B. Hieronymo, & Epiph… Scholastico, ἰεμουὴλ Eustathio MS. & Interpretibus LXX. & … loni, & in Chronicis S. *Jemuel* etiam S. Ambrosio ipsisq… dæis ab Hebraico ימואל, pro quo alibi voluminis Mosaici … bitur נמואל, ναμουήλ, ut *Iota* Chaldæorum transire solet in … *na*; quamvis & Samaritæ نموال *Namuel* agnoscant Num. 26. Imo frequenter legimus in Optimis libris ejusmodi p… nomasias: & quidem paulo præcesserat in eo capite Elia… lius *Namuel.* Hinc Hieronymus in Traditionibus, ubi v… menter Judaizat, *Mutantur vero nomina quædam suis rati… In Genesi scribitur* Jemuel, mare Dei: *in Paralipomenis* Na… loquens cum Deo. Josephi codices Græci, quotquot vidi, ἰούμιλος & ἰέμηλος referunt, unde Schotanus fecit ἰμ… Buriusque ἰουμίηλος. Typographis denique nostris obtr… μούηλος.

8. *Jamin*, ימין, ἰαμεὶν, Josepho ἰάμεινος, vel ἰάμινος in codd. *Big.* & *Samb.* felix nomen nobisque parum molestum nimirum de accentu alii litigent.

9. Quid vero faciemus cum nomine אחר aut אהד, quod p… nuntiarant olim Judæi Alexandrini & Hierosolymitani temp… re Hieronymi cum *He* media, *Ahod* i. e. *inclytus*, sive … & ἀὼθ, ut Græci possunt. Masorethæ vero hinc aliquot … lis *Ohad*: Syrus Waltoni Judæique mixobarbari *Ahad* اهد Laudinorum codicum alter in Genesi habet اهوث & … versum ἰαὼθ, alter اهود ibidem: sed ad Exodi c. 6. am… conveniunt in *Ahad* اهاد. Samaritæ scribunt id nomi… cum *Cheth* media, & pronuntiant *Achad* احد, sicut M… Morini & Huntingdoni attestantur ad Genesin & Exodum sed & Paraphrases Samariticæ & Arabicæ contra textum Lo… dinensem. *Ochad* אחד etiam legitur apud Jonathanem. … siderabis omnino illud nomen in stemmate Symeonis … trumque codicem Hebraicum Num. c. 26. 12. adeoque … versione LXXII. Omisit etiam *Abodum* Chronicorum S. S… ptor, qui deduxit genus Hebræum secundum ordinem … buum à Moyse observatum capite illo Numerorum. … constat ab aliquot millibus annorum illum hominem in … sualibus sacris haud comparuisse. Josephus autem vix se… vit eum ex libro *Bresit*; nam pro אהד ἀντίγραφα Græca … bent πούθοδος, Epiphaniana *Aoth* & *Haoth*, præter … *Goul.* & *Mert.* Sed *Frob.* & *Col.* in nominibus propriis S. … ronymum potius sequuntur quam Epiphanium Scholastic… Monstrum itaque nominis πούθοδος Clariss. Bosius feliciter … mendavit, qua adeo forma nunc excuditur. Scripsit enim Jo… sephus ὄοδος, ἄαδος, ἄουδος, aut ὄοθος. Rabbinicum autem est, quod memorat Hieronymus in Paralip. *Ex filiis Sym… sextus tollitur, eo quod nulla progenies de illo processit.*

10. Ex Hebraico יכין *Jachin* seu ἰαχὶν Mattathiades de… ἰαχῖνος teste *Big.* Nam *Samb.* legit ἰαχβῖνος: *Bas.* cum … ἰάχινος. Præterea יריב & ἰαρὶβ legitur pro eodem nom… Paralip. priore, haud levi discrepantia. Hieronymus … Rabbinismi avidus perperam confudit *Zara* cum *Jachin*, … *Jarib* alium prorsus virum *Ohad.*

11. Simonidarum penultimus audit Gen. c. 46. צחר … dæis *Sochar*, *Sachar* Syris; Samaritis tam Gen. quam Exodo … *He* צהר, ܨܚܪ, *Sahar*, LXXII. σαὰρ, Ambrosio post … *Saar*, tum Hieron. à Judæorum Doctoribus *Sohar.* Eun… appellant omnia Exempl. Num. c. 26. & 1. Par. c. 4. … enallaxi צרח, *Zerach*, Hieron. *Zara*, LXXII. Int. ζαρά … gentiliter ζαραΐ: nisi quod Octateuchum Oxon. servet … in Num. σαάρ. Scribæ Epiphanii mire ludunt in hac … *Salier* ponunt *Voss.* 1. *Goul.* & *West.* 2. *Salter Mert.* … *Saber*, *Exc. W.* 1. *Vig.* & *Bodl.* tanquam à σαύερος, … σάαρος, aut σάερος, Josephi exemplaria Græca plane co… sentiunt in σάαρος.

12. Ea autem propago in *Saulum* desinit natum ex Phœni… quem cum *Zimri* confundit Paraphrastes Jerosolymitanus. … שאול aut σαοὺλ vitiose legitur in MS. Alexandrino σαμουήλ, … Græcis Josephi vulgatis σάαρος, & in libris non vulgatis … Reponimus huc vocem in Judaicis originibus tritam σαούλ.

13. Tribus sacræ Princeps in obliquo scribitur *Samb.* … & aliquando λευεί: cæteris vero λευΐ. Idem Judæis ac Sama… ritis dicitur e producta *Levi* لاوي; LXXII. Interpr. λευί.

14. Ab illo emicuit جرشون *Gerson* γηρσὼν, seu גרשון Moyses qui optime noverat, bis terque scripsit in Divino … volumine. Veruntamen Auctor Chronicorum S. modo … modo retulit גרשום; pariterque interpretatur Hieronymus … Philone de nominibus propriis Genesis, *Gersom*, *advena* … vel *ejectio eorum.* γεδσὼν frequens vitium imputabis Biblio… Gr…

οὐχ ὑπολαμβάνουσιν ἡμᾶς ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, ἀλλ' ex Mesopotamia oriundos existimant, sed ex Ægypto,

Græcanicorum. Deinde apud Josephum Typographi expresserunt γηλσεως, pro γησσώμης codicum *Big. Samb.* & *Caſ.*

15. קהת Masorethis *Ceath*; Samaritis, Græcis, Syris, Arabibus, Philoni, atque S. Hieronymo ab ore Judæorum, *Caath*: unde Josephi κάαθος, ut ille nimio opere Græcissat.

16. De tertio Levita mora nobis exigua. Hic μεραρί, מררי appellatur in Sacris codd. & in illis Josephi μεράριος ut *Caſ.* vult; aut μαράριος, ut reliqui. Optimus Bosius hanc hyperthesin emendat, scribitque μαράριος.

17. Nobilissimus *Judas*, vel, si Hebraice scribas יהודה, præter *Er* & *Onan* mala germina, quæ admonente Moyse de hoc censu Josephus merito abscidit, tres filios aluit & nepotes duos.

18. Horum primus σάλας ex *Samb.* libro, aut juxta cæteros Josephi σαλᾶς nuncupatur. Codices Epiphanii obtinent hic *Silom* & *Silon*, ex versione τῶν ό. Illi enim pro Hebraicis שלה שלני, *Sela Selani*, scribunt σηλώμ aut σελών, & de populari σίλωνι. Rabbini olim persuaserunt Hieronymo *Salam* hunc non alium fuisse quam שובל 1. Paralip. c. 4. 1. contra c. 2. v. 3. ejusdem libri.

19. Huic proximus פרץ, φαρές, cui nomen venit ἀπὸ φραγμοῦ, ut Philo docet. Quoniam φαρὲς jam ostendunt libri Josephi in recto, sed colo sequente φαρέτα *Big.* & φαρέσσα cæteri omnes, nomen φάρεσος Græco ritu etiam heic produxi.

20. Pro sacro זרח, *Zara* seu ζαρά, vides in impressis Josephi ζάρας: sed vero MSS. Græca ζάρασος legunt, ut supra χάρμισος ex כרמי. Scripsit forsan Mattathiades ζάρασος: Epiphanii codices dant *Zare*, aut vitio auditus *Jare*.

21. Pharesso natus est חצרון, ἀσρὼν sæpius; & aliquando ἐσρὼν & ἐσρὼμ in Bibliis Græcis. Inde *Esron* & *Esrom* in MSS. Epiphanii. ἀσρῶμ vidi in Eustathii codice manuscripto. Josephi denique Editoribus ἔσρων, Scribis debes ἔσρωνος; ita quidem *Big. Samb.* & *Caſ.*

22. Alter Pharessida vocatur Josepho ἄμυρος ex editionibus *Baſ.* & *Gen.* sed ex MSS. *Caſ. Big.* & *Samb.* ἄμυρος: quod mire confirmant membranæ Epiphanii, quippe ubique vidimus earum *Amor* & *Ammor*. In cunctis equidem dialectis, sacris profanisque, facillime permutant ל & ר, propter similem sonum, dum audiuntur: atque porro apud Judæos characteres illi parvulo apice differunt. Legerat itaque Josephus in suis Bibliis חמור pro חמול, aut potius Librarii Græcanici diu errarunt in ea voce pro ἄμυλος. Quinetiam חמול *Hamul* sive ἀμὺλ & χαμὺλ, quod ab Hieronymo omnibusque Rabbinis legitur in Moyse, & in Chronicis, & in editione Complutensi translationis Græcæ ad Num. c. 26. & 1. Paralip. c. 2. & in editione Romana ad Numeros; videtur fuisse contractum ex חמואל & حمول τῆς σαμαρειτικῆς: quod Biblia Syriaca Græcaque magis sequuntur. ἀμυήλ enim habet Aldus ad 1. Paralip. c. 2. ἰαμουήλ MS. Alexandr. Oxon. & Aldus ad Num. 26. *Jamuel* Hieronymus ex Philone. ἰαμυήλ plerique codices LXXII. Interpr. & S. Ambrosius. Idcirco pro *Ere* & *Onane* meliora nomina sive in Ægypto, sive maturius ea data fuerint, *Asronem* & *Hamulum* referri in hunc censum sapiens nemo mirabitur.

23. יששכר, Interpr. Græcis & Latinis ἰσσάχαρ, Samaritis *Jasaſchar* ܝܫܫܟܪ, Epiphanio scribæ Syrisque & Eustathio MS. *Iſachar*, quatuor liberis, Arithmeticæ artis perperitis (sic Jonathan voluit) familiam Jacobi adauxit. In casu fæcundo appellatur ille apud Josephum hoc in loco ἰσαχάρης *Caſ.* teste, ἰσακχάρης *Samb.* ἰσααχάρης *Big.* ἰσχάρης *Baſ.* & *Gen.* Jussi tamen ἰσαχάρης novis typis imprimi.

24. Primitiæ Isascharis θωλᾶς Josepho aut potius θωλᾶς scribitur, Hebraice תולע, θωλὰ in Bibliis Græcis, Philoni θωλά, σκώληξ.

25. Lucem deinde vidit פוה. *Phua* habet tralatio Hieronymi, φουὰ & φουὶ LXXII. Interpr. & Pentateucha Arabica in Thesauro Laudino. Verum etiam in S. Chronicis Judæorum *Phuath* פואה: necnon פואה. فواه *Phawah* in Samaritarum volumine. Hinc nomina ἐθνικὰ, Judæis פוני *Phuni* Num. c. 26. Cuthæis Græcisque פואי φουαί. Admiranda tamen est Josephi scriptio φρουρᾶς secundum *Caſ.* & *Samb.* aut ex *Baſ. Gen.* & *Big.* φρουρᾶς. Apud Epiphanium etiam reperimus *Phuras* per totum acervum chartarum ac membranarum: nam *Phuva* *Col. Frob.* & *Parif.* ab Hieronymo traductum est. Correximus itaque mendum vetus, & reposuimus φουᾶς, Bosio haud invito. φουὰ denique interpretatus est Philosophus Alexandrinus, ὧδε εἰμί.

26. Nihil temere dicendum de hoc puero. Biblia enim Hebraica & Paraphrases in manibus Judæorum ad Genesin hunc nuncupant יוב. *Job* S. Hieronymus ibidem & in Lexidio Hebraicorum nominum. איוב *Oiab* Syrus *Walt.* Arabsque illius يوب. Præterea *Job* defendunt codices omnes Epiphanii Scholastici, necnon ἰώβος Editiones Græcanicæ Josephi. ἰάσουβος servatur apud *Big. Samb.* & *Caſ.* Vergimus jamjam in contrarium. Judæorum enim Biblia & Masoræ sacræ, tum etiam Paraphrases Isascharidam ipsum semel quidem appellant *Job*, bisque *Jaſub* ישוב, ut Num. c. 26. & 1. Par. c. 7. Masoretis jubentibus. Samaritæ vero tam Gen. c. 46. quam in Numeris unico nomine *Jaſub* ישוב, يشوب: nam *Juſab*, *Juſabi* Num. c. 26. mendum Bibliorum Londinensium. LXXII. Interpretes in Lege & in Chronicis perpetuo ἰασοὺβ, juxta meliora exemplaria. Unde *Jaſub*, *converſio* in Etymologico Hieronymi. Video tamen ad Gen. c. 46. in editione Romana pro ἰασοὺβ MS. Alexandrini & Eustathii ad Hexaemeron, aut frequentiori ἰασοὺβ, excudi ἀσοὺμ, ut alternant μ, & litera secunda in MSS. *Aſum* etiam legerat suo ævo S. Ambrosius, imo ἀσοὺμ Philo jampridem in suo Lexidio explicarat ad Genesin ἀνομία: neque sane hoc nomen cum suo interpretamento S. Hieronymus Latinis auribus invidit. Quinetiam اسوب referunt MSS. Laudina Moysis primo, يـاشوب in quarto ejusdem. Quandoquidem vero *Jaſub* perpetuum sit Samaritanis ac Græcis, & frequens quidem Judæis una cum Gentili typo ישובי, necnon membranis Græcis Josephi eximie probetur, migret modo in versum Græcum suo ordine, ἰάσουβος, *Job* in Latino hæreat: quia id vocabuli tuetur Hieronymus in Quæst. *Jaſub*, *in Geneſi Job nominatur*: *Job interpretatur* ululatio, *Jaſub* revocans.

27. Novissimus Isascharidarum appellatur σαμάρων in ἐκδόσεσι utraque Josephi, σαμάρωνος *Caſ.* ζυμάρωνος *Big.* ζαμάνωμος *Samb. Semrom* & *Semron* melioribus codd. Epiphanii: nam *Eſron Vig. Bal. Exc.* & *Bodl.* nimis perversum. Placet autem præ cæteris σαμβρῶνος Cl. Bosii. שמרן enim pronuntiant Judæi *Simron*, Hieronymusque cum in Quæst. tum alibi à labellis Magistrorum *Semron* & *Simeron*. Ita Syrus Arabsque Polygl. Lond. Apertius vero Samaritæ شمرن *Samron*, atque Græci in optimis membranis σαμβρὰμ, & adhuc sonantius σαμβρὰν, ζαμβρὰμ, ζαμβρὰν, exceptis in Paralip. Romanæ editionis σεμερών, nec non Aldinæ, & Complutensis σομβράν. Hac autem de causa magnus Artifex δευτερώσεων Rabbi *Meir* totum Samaritarum genus cavillabatur, quod non à Josepho beatissimo Israelita, sed potius descenderent à שמרן Isascharæ filio. Respondit vero ejus sectæ Patriarcha idiotæ sciscitanti, חייך מן ריוסף אפקך מן יששכר לא אעלך. Tam vana est illa S. Hieron. adnotatio, *Simeron ubi nomen eſt hominis, per i. ſcribitur, ubi civitatis, per a. Samaron.*

28. Ζαβουλών, זבולן, زبولن, tres filios secum tulit in Ægyptum.

29. Primus horum סרד. σάραδος Josepho, *Sarad* pari modo scribitur in exemplaribus MSS. Epiphanii interpretis, & in Paraphrasibus Samaritanis. σαρὲδ & σερὲδ apud LXXII. & S. Hieronymum. Verum genus Zabulonium omnino prætermisit Chronicorum S. Scriptor.

30. Medius est אלון, ἤλων, aut ἤλων *Samb. Ilon* Epiphanio, Hieronymo *Elon*, Ambrosio Græcisque ἀλλών.

31. Hunc sequitur יחלאל, raucum nomen plagaque gutturis. Hoc enuntiant suis vocalibus *Jahleel* passim Judæi; *Jahelel* & Num. c. 26. *Jalel* Hieronymus; يحلال *Jachelel* Cuthæorum reliquiæ; atque يحلايل sono vix alio Arabes Christiani. ܡܚܠܐܝܠ Syri mendo repetito. MSS. Laudina in Numeris يهليل *Jahlil*, & ad Gen. sincerius يحليل. Biblia Græca hic multum variant. MS. Alexandrinum primo Moysis legit ἀλοὴλ, Vaticanum ἀχοὴλ; *Achoel* etiam S. Ambrosius. Edita per Aldum Wolphiumque ἀιὴλ, aut solutius ἀϊὴλ: ita Laudinarum prius, atque Octateuchum Oxoniense; a quibus haud dissentit Eustathius excusus, scriptus enim habet ἰεηλ. Conspirant autem Exemplaria Græca S. Bibliorum Num. c. 26. in ἀλλήλ, & pro familiari ἀλληλί. Hieronymus in Lexico S. nominum יחלאל *Jaelhel* aut *Joalel*, *vita Dei*, *ſive exordium Dei* vel *præſtolans Deum*. Sic ad Josephum via paratur. Ipsius codices plane omnes nomen præbent vitiosum ἰάνηλος. Epiphanius tamen legerat in Bibliotheca Piissimi Senatoris ἰάχηλος; inde *Voſſ.* 1. *Mert. W.* 2. *Star. V.* & *Goul. Jachili.* Cæterorum est *Jahel*, ut *Vig. Bal. Exc. P.* & *Bodl.* Reddimus igitur postliminio huic Judæo suum ἰάληλον: quippe ni balbutit nimium ἰαάληλος Cl. Bosii.

32. & 33. Venire tandem jubet Josephus in hunc censum magnam parentem *Liam* cum *Dina* imminuta filia. Quorsum rite constat Epilogismus sapientissimi Legislatoris Gen. c. 46. 15. idque sine *Jochabeda*, quam in ipso descensu Jacobi enatam ad numerum forte explendum fabulantur Rabbini, mendaciorum studiosissima natio.

34. His adjunxit doctissimus Judæus merito ordine nobilem prolem Rachelæ τῆς μακαρίτιδος, quatuor atque decem capita. Longe tamen eminet ex illis decus Josephi, qui migrationis Hebraicæ auctor fuit.

35, 36. Josepho nascuntur ex nympha Heliopolitana מנשה ואפרים, μανασσῆς atque ἐφραίμης; passim itaque scribuntur in his originibus. Invenias tamen ἐφρήμης; velut *Baſ. Gen. Big.* & *Caſ.* cum aliquot codd. Latinis in lustratione isthac Israelitarum, & alibi ἐφραίμ populare nomen, edidere; rarius adhuc μανασῆς, unde Gentium *Mnaſeas*.

37. Βενιαμὶν, quod nomen *Samb.* deflectit βενιαμεὶ in casu liberali, matri quidem infaustum, sed meliori parenti felix, latissime diffudit prosapiam sacram. Ecce enim ex uno juvene

gypto, mihi esse necessarium putavi nomenclatu- Αἰγυπτίους εἶναι, ἀναγκαῖον ἡγησάμην μνησθῆναι τῶν ὀνο-

ne decem Israelitas: quippe ex *Bala* sex filios fuisse prognatos ante diabasin insanum creditu, post illam ab hoc censu alienum. Sic æstimato de verbis illis Græcorum Bibliorum ἐγένοντο δὲ υἱοὶ βαλὰ, γηρὰ &c. Gen. c. 46. 21.

38. Mosaicum בלע Hieronymus *Bela* pronuntiat, Judæi *Belah*, Syri atque Samaritæ *Balah* بلع. Græci ad *Gen.* βαλὰ, cæterubi βαλέ. Hieronymus ex Originis Vocabulario *Bale*, *devorans.* S Ambrosius *Bala*. Apud Epiphanium *Bolus* ex MSS. *Voss.* 1. *Mert. Vig. Bal. Exc. Goul.* & *Bodl.* & *Bolas L.* at *Bela Frob.* & *Col.* ex Bibliorum versione vulgata acceptum. Repones apud Josephum βολᾶς Bosii, vel βόλαυος, βάλαυος, & βαλᾶς, pro βαλαστος Schotani conjectantis, necnon βολοσσὸς *Bas.* & *Gen.* Typographorum, Scribarumve *Big. Samb.* atque *Cas.* βολοσός. Hinc nomen secundum parvulo Loti refugio in agro Sodomeno.

39. Benjamitarum alter Josepho appellatur βάκχαρις aut βακχάρης in MS. *Samb.* quin *Bechor* habent Tralatio Hieronymi, & codices Epiphanii, quot cum tædio versavi, præter *Becher Col.* & *Frob.* Ex בכר faciunt Samaritæ *Bacar* بكر, Judæi *Becher*; Arabs Walton. *Bachir*, Syrus *Acbar* Ambr. & emendati libri Græcorum in Moyse βοχὸρ; corrupti χοβὸρ, ut MS. Alex. Aldina ἔκδοσις, & quædam aliæ. Plurimorum tamen Exemplarium 1. Par. c. 7. est βαχίρ. Mirum equidem hunc quarto libro Legislatoris penitus omitti cmm suæ familiæ copia, quam recitat auctor Chron. S. Quinvero temerarium esset βέχερ & βεχερὶ, quod Num. c. 26. 35. ex Hebræo retinet editio Complutensis, huc ab Ephræmitis detrudere. Experiar potius quid alii ab ingenio possunt. Conferant insuper 1. Par. c 8. 1. את בלע בכרו אשבל השני cum præcedentis capitis versu 6. בלע ובכר וידיעאל שלשה, at mente recta & pia.

40. Tertium itaque Benjamin, an secundum filium habuit *Asabelum*, ἀσάβηλον? nam de nomine consentiunt Exemplaria Græca Josephi, & Epiphaniana pleraque. *Asabolus* vero is dicitur *Mert. Asabelus P.* & *Bal. Asbelus Star.* Et divisim *Bodl. Asa, Belus* ad mentem Magistri Hugonis. Ex Hebræo אשבאל, اشبال, ἀσβὴλ & *Asbel* reddunt multi plurimi Sacrorum Interpretum; verum ἀσυβὴρ & ἀσυβηρὶ, aut ἀσυβὴλ ἀσυβηλὶ typis Complutensibus ad Num. c. 26. malunt Græci, ubi Laudina اسبول *Asbol*. Annalium S. Scriptor miscet omnino nomina ἰεδιὴλ atque ἀσβὴλ.

41. Concinnior videtur Bosio γήρας, nobis γηρᾶς, γήρασος aut γήραυος, quam Editorum γήλας apud Josephum, quamque γήρασος *Big. Samb.* & *Cas.* *Gera* & *Jera*, ut solet fieri ex g uda, in MSS. *Voss.* 1. *V. Star.* & *W.* 2. In Hebraico codice Judæorum scribitur גרא *Gera*.. Samaritarum altero גרה, جرة *Gerah* & *Garrah*. *Geras* autem, filius potius quam nepos Benjamini, Catalogum militis Israelitici Num. c. 26. plane evitavit.

42. Sequitur inde suo ordine נעמן, Ambrosio, Philoni, & melioribus τῶν ό. exemplaribus νοεμὰν utrobique legis Mosaicæ; sed νοεμὰ, νααμὰν Compl. & μααμὰν MS. Alex. ad c. 8. l. 1. Paral. Hieronymo *Naaman*, Judæis atque Samaritis *Nahaman* نعمن. Unde concedimus Historico huic νααμάνης, pro ναισμάνης *Big. Samb.* & *Cas.* aut ναιμανῆς *Bas.* & *Gen.* *Naaman* enim reperitur in tot codd. Epiphanii, excepto *Noeman Col.* & *Frob.* Postremo Biblia Samaritana hunc puerulum & *Aradum* fratrem tam Ἀριθμοῖς quam Genesi Benjamino patre natos testantur: Græca & Judaica statim ad Balam referunt. Inchoant enim Samaritæ v. 40. Num. c. 26. לארד משפחת הארדי modo aperto ac simplici. Masora tamen antiqua Judæorum subobscure ויהיו בני בלע ארד ונעמן משפחת הארדי: quare inserunt ei commati LXXII. Interpretes atque Hieronymus לארד, *de Hered familia Hereditarum.*

43. Sextus Jeminita difficile pronuntiatu nomen habet אחי, *Echi* & *Ebi* ab ore Judæorum. Idem Ambrosio & pluribus Græcorum ἀγχίς. ἀγγεὶς MS. Alex. ἄγγις Eustathii MS. Pembroc. Syro *Achi*. Samaritæ legunt in numero uberi, ut *Mophim*, *Hophim*, ita אחים, احيم *Achim*. Haud alius est, sed idem ἀχιὰ seu *Ahoe* אחוח 1. Par. c. 8. 4. Diversi etiam apparent codices Epiphanii & nimium ab Hebræo dissentientes. Nam *Asa* tenent *Bal. Goul. W. Vig.* & *Bodl.* *Hisar* & *Isar* (cujus ultima litera pertinet ad *Ros*) *Voss.* 1. *L. Exc. Star. W.* 2. *Mert.* *Echi* denique *Col.* & *Frob.* ex Bibliis Latinis reformatum est. Hunc cum fratre adjungunt MSS. Josephi Græca *Big. Samb.* & *Cas.* in ἰησχρωὲ, distinguunt Typographi, ut ἴσης, ὠυῶς. Rescribo ἴης καὶ ῥῶς, vel sine copula. Bosius fecit ἤις aut ἤιος, ῥῶς, aut una voce *Ehiveros*, & aliter ἴγης, ῥῶς. Veruntamen Librarios Græcos hæc nomina in unum contraxisse miror minus, dum אהירם *Ahiram*, ἀχειρὰμ & ἀχειρὰμ preli Complutensis Num. c. 26. ex eisdem vocibus, aut vice, ἰτοῦμος ראש ingruente ῥὰμ, jam olim coaluisse asseritur.

44 De *Ros* satis dixi: nisi locus sit conjectanti ἀρὼς scripsisse dudum hunc Archæologum pro וראש, ὁαρὼς Hebraico. Quinimo Syrus legit ܐܪܘܫ ἀρὼς, quo certius exprimeret literam iracundam *R*: quidni suadet etiam Epiphanius, cujus *Arediaros* hujus stemmatis extremo rite dividitur in *Ared* & *Aros* Josephi?

45, 46. Consimili typo juncti *Mophim* & *Hophim* Hieron. & Arabibus, *Mupim* & *Hupim* Judæis Hispanis, & Masoretis adhuc fortius eloquentibus *Muppim* & *Huppim* מפים וחפים. C... terum Samaritæ legunt in libro *Bresit* c. 46. plerumque ... ואפים *Mophim* & *Aphim*; sed Trilinguis Morini & Parap... Arab. Tayleri nostri מחפים וחפים مخفيم وحفيم *Mohaf...* *Haffim*, alius מאפים והפים *Mafim* & *Hofim*, Huntingdoni co... vetus מפים וחפים, ὡς τὸ ἰουδαικόν. S. Ambrosius & prisca ... xemplaria LXXII. Interpr. μαμφὶμ seu μαμφὶν atque ὀφίμιν. ... ro Walt. *Mafim* & *Hafim*. Epiphanii pariter codices in *Opi...* ac *Opim* prorsus conveniunt, in altera voce minus. *Notim* ... nim atque *Nothim* ex vitio præbent *Voss.* 1. *Exc. L. Mert.* ... & *Bodl.* neque melius *Mobin* neque *Mobim Goul. V. W.* ... *Star.* aut *Nothim Bal.* & *P.* *Muphim* denique & *Huphim Fr...* & *Col.* ex versione vulgatissima S. Bibl. Josephi utraque edi... νουφθεὶς: sed *Big.* νόμφθης, *Samb.* νομφθῆς, Eustathii MS. μου... excusa Exemplaria μαμφί. Proponit Bosius liberaliter μου... μοῦφις, μούφιμος, μόμφιμος: ac pro fratre hujus ὄπις; nam... πφὶς, heic habent Josephi libri, recentes veteresque. Muto ... tem ὀπφὶς in ὄπφις vel ὀπφίμης, μόμφθης in μόυφις, aut prod... ctim μουφίμης. Haud prætereundum reor Moysis libro pen... timo recenseri in Samaritico שופם & familiari nomine שופמי *Supham Suphami*, شوفم شوفمي pro *Muphim* ejusque prog... nie: *Hupham*, seu حوفم, חופם pro חפים Genesis, Græc... que τῷ σωφὰν δῆμος ὁ σωφανί· καὶ τῷ ὀφὰμ δῆμος ὁ ὀφαμὶ, ... Complutenses expresserunt; quippe multo plures *Opham* p... termittunt ac immerito. In Judaico שפופם *Sephupham* du... cata media scribunt Masoretæ, gentile tamen שופמי haud ... minant. Hieronymus *Supham*, *Suphamita*, utrumque simp... citer legerat, quamvis ad 1. Par. c. 8. 4. sustinuerit *Sephup...* ut Græci σεφουφὰμ, ex Hebraico שפופן; quod ibi ponitur in ... milia Benjamini pro *Supham*, idque nominis pro *Muphim*, ... ut חורם *Huram* & ἀουρὰμ Compl. typis vice *Achiram* eade... serie, hoc pro *Achi*, *Ram* vel *Ros*. Quinvero bis posuit illa nomina S. Annalium Conditor. Nam libri prioris c. 7. v. 12. occurrunt iterum ושפים וחפם *tum Suppim atque Huppim*, vel *Sepham quoque & Hapham* Hieronymo Interprete; aut Græcis ... σαπφὶν καὶ ἀπφὶν, vel ex MS. Alexandr. καὶ σαφεὶμ καὶ ἀφεὶμ... Compl. σαφὰμ καὶ ἡφὰμ, Ald. σαφὰν καὶ ἡφάν.

47. Hanc tribum claudit ἄρωδος, quomodo legimus pro ... ρωδος codd. vulgatorum privatorumque. *Ared Ros* ex Epiphanianis recte servant *Goul. W.* 2. *Star.* & *V.* *Ared*, ... *Frob.* & *Col.* Nam *Ros* suo loco exciderat forte, Scriba... incuria. *Ared* duntaxat *Voss.* 1. *Mert. Bodl. Vig. L.* & *W.* ... Ita & S. Hieronymus in Bibliis, quæ Latine edidit. *Ard* Judæi unica syllaba, Samaritæ *Arad* duabus. γηρὰ δὲ ἐγέν... ἀρὼδ, ita LXXII. Interpretes, S. Ambrosius de Josepho, Pseudo-Eustathius, aliique contra Mattathiadem, & utramque Synagogam Judæorum atque Cuthæorum, imo contra se... quippe ajunt Doctores Alexandrini Num c. 26. 40. καὶ ἐγένοντο υἱοὶ βαλὲ ἀδὲρ καὶ νοεμὰν, pro *Ared* & *Noeman*, sive ... ונעמן Hebraice.

48, & 49. Habes igitur veros ac ingenuos Israelitas XLVI. ... numeres: sequuntur tres alii & viginti ex binis libertabus a... quisiti. δάνος equidem & νεφθαλεὶς seu νεφθαλῆς *Samb.* a Ba... famula nascuntur.

50. Descendit autem Nephtales in Ægyptum terram liberis fultus quatuor, quorum maximus יחצאל *Jahzeel* Judæis, Hieronymo *Jasiel*, *Jesiel* & in Lexico *Jeseel*. Ex Pharo Alexandrina ἀσιὴλ, & ἀσιηλὶ de genere: *Asiel* adeo S. Ambrosio, ... ἰσχύς μου ὁ θεὸς Philoni explicanti. Paralipomenῶν Interpr... Græco correctius ἰασιὴλ l. 1. c. 7. 13. aut a Compl. & Ald... prelis ἰεσσιὴλ: Samaritis يحصال ἰασιήλ. Eustathio falso ... σιὴλ, & in Lexidio quodam Græco, ἀσαὴλ, ἰσχυρὸς θεὸς ... In Epiphanianis *Enol* & *Enul* vitio perpetuo; nam *Ja...* *Frob.* & *Col.* sumptum fuit ex Hieronymo. ἐλήνος & ... Josephi ἀντίγραφα, ἰαζίηλος maluit Bosius. Nobis placet ... ΣΗΛΟΣ, pro ΕΛΙΗΝΟΣ aut pejore *ENULUS*.

51. Nephtalidarum alter γοῦνις *Big.* & *Samb.* ὡς δῆλος, ... γούνης, Epiphanio Scholastico & S. Ambrosio *Gunis*. LXXI... Alexandrinis γωυνὶ, Samaritis & meliori genti גוני, جوني *Guni*.

52. Tertius יצר *Jeser* Hieron. ἰσσάαρ, τοῖς ό. ad *Gen.* ... Ambrosio, & Laud. 1. ἰσαὰρ Eustathio. Libro Numerorum ἰεσέρ, ἰεσερὶ MS. Vaticanum, Alexandrinum ἰεσρὶ, ... ad Chron. l. 1. c. 7. 13. καὶ σάαρ idem codex, sed Vatic. ἀσὰρ; Ald. & Compl. καὶ ἰεσσὲρ. Hieronymus de nomin... Hebr. *Jesar*, *figmentum*. De eisdem alius ἰεσσὰρ, ... يصر يصري, *Jasar Jasari* in proseuchis Samaritarum. In... terpres vetus, Josephi *Saris*, libri Græci σάρης, aut ex *Big.* ... *Samb.* σάῤῥος, vel σάῤῥης. Bosius restituit ἰασσάρης. Atat ... nomen incipit, qua syllaba desierat γουῦις, licet Scribæ al... existimabant. Unde ἰεσσάρης vel ἰσάρης denuo extare volo.

53. Novissimus eorum σέλλιμος, quod legunt *Big.* & ... aut σέλλημος Sambuci. Prius excusum fuerat ἔλλιμος, supp... Σ. Librarii profecto per plures eunt vocales in versione L... na, *Sillim*, *Mert. V.* & *P. Selim*, *Voss.* 1. & *W.* 2. ... *Goul. Vig. Bal.* & *Bodl. Sellim*, *L. Silam*, *Col.* & *Frob.* ... Eustathius. S. Ambrosius ad Gen. & S. Hieronymus ad Num... atque ibi LXXII. Interpretes σελλὴμ, superius vero συλλ... His in locis שלם scribunt Judæi pronuntiantque *Sillem*, ... 1. Par. c. 7. 13. שלום *Sallum*. Samaritæ bis in Moysis vol... mi...

μάτων. Ἰακώβε μὲν οὖν παῖδες ἦσαν δώδεκα· τέτων Ἰώσηπος ἤδη [t] περαφίκετ. τὲς οὖν μετ' αὐτὸν καὶ τὲς [v] ἐκ τέτων γεγονότας δηλώσομεν. Ρεβήλε μὲν ἦσαν παῖδες τέσσαρες, [x] Ἀνώχης, [y] Φαλλὲς, [z] Ἀσσάρων, [a] Χάρ-

ram dare. Certe quidem Jacobi filii erant duodecim: ex quibus Josephus antea abierat. Eos itaque qui illum insequuti sunt, & horum progeniem memorabimus. Rubeli quidem filii erant quatuor; Anoches, Phallus, Assaron, Charmis. Sy-

mine pingunt cantillantque שלום شلوم Salum. S. Hieronymus in Qu. *In Genesi iste Sellum, Sillem scribitur. Sellum interpretatur pax, Sillem recens.*

54. Accedat post illos חשים, حوشيم, Laudinorum priore, unicus filius Dani: quianam in Hebræo dicitur בני דן, more Genealogorum tabulæ aliquo relicto. Quinimo in Pentateucho R. Meir nobilissimi Deuterotæ pridem legebatur בן דן vide f. 182. γενέσεως μεγάλης. Josepho ὖσις, aut *Samb.* ὖσης, ad normam Græcam vocatur. Epiphanio itaque *Us* & *Hus*: nam *Asom Col.* & *Frob.* adoptatum a Græca versione Geneseos, ubi ἀσὸμ legitur pro *Husim* S. Hieronymi, Judæorum, Syrorum, Arabumque. *Ason* itidem in Commentariis S. Ambrosii. Apud Samaritas vero *Asim* حشيم S. Chronicorum l. priore Masoretæ plenius scribunt חושים, quod Græcis ὡσὶμ, rursusque Hieronymo *Husim* c. 8. Huc autem pertinere quod legitur 1. Chron. c. 7. 12. בני עיר (χυσὶμ) חשים, καὶ υἱοὶ ὢρ, ἀσὼμ, non nimis affirmo, aut quadantenus referre Gen. c. 46. v. 23. ובני דן חשים, υἱοὶ δὲ δὰν, ἀσὸμ: affirmo tamen in Moysis codice, *Husim* hyperthesi facili in *Suham* permutari Num. c. 26. 24. ubi filium solum Dani שוחם شوحم, & שוחמי ἐθνικῶς, *Suham*, *Suhamita* nullum non tenet Samaritarum exemplar aut Judæorum, ac Græca plurima σαμὲ, σαμεί.

55, 56. Recensuimus igitur LIV. capita: restat jam *Selphæ* proles, *Gades*, *Asserusque*, & qui nascuntur ab illis. Gaditarum autem pleias sic procedit, ex Moyse & Josepho. Nám Chronica S. id genus omittunt.

57 Gades, Græce εὐτύχιος, primum genuit σαφωνίαν. Ita *Big.* & *Samb.* ζοφωνίαν a prelis prioribus. Huc alludunt codices Epiphanii, *Gophoron Voss.* 1. *V. Star. W.* 2. & *Goul.* aut asperius *Zophoron* & *Zophorom* (pro *Zophoni*,) *Mert. Bodl. W.* 1. *Bal. P.* & *Exc. Zephoron Vig. Foroni. L.* Eustathio ex LXXII. Int. σαφών. Bosio ingeniose σαφιώνην. Quamvis enim Samaritæ & Græci utrobique Mosaici operis legerint צפון, صفون, σαφὼν, & Masoretæ quidem Judæorum ἐν ἀριθμοῖς צפון, צפוני, *Sephon*, *Sephoni*: ad Genesin tamen isti homines צפיון *Sephion* præferunt, Hieronymusque imitatur. Philo σεφὼν, ἐπίσκοπος; pariterque Laudina MSS. صيفون utrobique.

58. Αγιν Cl. Bosius, nos αὔγιν correximus, pro vulgato scriptore ὔγιν. *Javim* enim & *Javin* (quod in Epiphanii codicibus cernitur, præter *Agi Col.* & *Frob.*) primam literam surripuit à fratre majore, quapropter de proprio valet *Avin* i. e. αὔγιν: perierat nimium crassis Scribarum auribus sicca consona γ. ὔγις autem repræsentat חוגי aut חגי Hebræorum. Conveniunt tamen S. Libri Judæorum, Samaritarum, & Christianorum in *Haggi*, ἀγγὶς, حجي, qnomodo animant illi vocabulum Mosaicum חגי.

59 Σὖνιν à שוני defendunt Josephi Editores *Bas.* & *Gen.* شوني *Suni* etiam Cuthæorum Judæorumque, & σουνὶ Doctorum Alexandr. Num. c. 26. Quippe illi σαῦνις scripsere Gen. c. 46. & ab eis Ambrosius, Eustathiusque. Idcirco & σαῦνιν in casu querulo obtinent Josephi MSS. *Big.* & σαύνην *Samb.* & *Cas.* In Epiphanio legimus *Unin* & *Unim* passim pro *Sunin*, ut ἀμβρὰν pro ταμβρὰν & ζαμβρὰν in Bibliis Græcis.

60. Hunc sequitur ordine אצבן, lusus labiorum. *Esebon* enim pronuntiabant Rabbini ævo Hieronymi, serius tamen *Esbon*. Θασοβὰ LXXII. Interpr. cuncta exemplaria pro ἀσαβὼν. Ambrosius similiter è Græco *Thasabon.* Hieronymus ex Philone *Thesbon. festinus ad intelligendum.* Libri Samaritarum אצבעון, اصبعون *Asbahon.* Chronicorum Hebræorum Interpres Græcus l. 1. c. 7. ἐσεβὼν aut ἀτεβών. Josephi hujus codices ex consensu ζαβρὼν, & Epiphaniani *Zabron.* Præstat tamen legere ζαβεῶνα aut ἀζαβῶνα. Heic etiam paululo dissentit Numerorum liber à Genesi, & domum adeo אזני, ازني, *Ozni* vel ἀζενὶ substituit juxta Hebraicum utrumque pro *Esebonia.* c. 26. 15. quod literæ profecto Assyriæ facilius, quam Samaritanæ patiuntur.

61. In hoc nomine convenit satis Josepho cum Masoretis & Hieronymo, contra Samaritarum, Syrorum, Arabumque Christianorum, vel Alexandrinorum Interpretum עדי, عدي, ἀεδὶ; aut ad Gen. ἄηδις, quod *Aedis* Ambrosio, & Laudino altero. Siquidem ab ערי *Heri* Judaici voluminis, ἀηρίνην deflectit Mattathiades, sicut *Bas.* & *Gen.* vulgarunt; ἀηρήνην scribunt modo *Samb.* & *Big.* *Hairim* consimiliter ex Latinis *Bodl. W.* 1. *Goul.* & *Bal. Aurim Voss.* 1. *Mert. L. V. W.* 2. & *P. Harim. Exc.* & *Vig.* Cæterum id nominis corripit Bosius in ἀῆριν atque ἤριν.

62. Penultimum Gaditarum ἐρωίδην nuncupant Editores Josephi, Scribæ veteres, & Eustathius; ἐρωίδην Sambucus. Epiphanii codices *L. Star Voss.* 1. *W.* 2. *V.* & *P Rothin*; *Rodin* & *Rodim* reliqui, præter *Erodi Col.* & *Frob.* Bosius hoc immutat cum ἔρωδιν, aut ἐρώδην. Hebraicum Judæorum in Numeris legit ארוד *Arod*, in Genesi ארודי *Arodi*: Samaritæ vero & Syri sub forma Gentili utrobique ארורי, ارودي *Arudi* vel *Arvadi*: nec non Interpretes Alexandrini heic ἀροηδὶς, unde *Aroedis* Ambrosii & MSS. Laudinorum, illi ἀροαδί. Post Philonem Hieronymus *Aroedi, vindemiator sufficiens.*

63. Venimus ad novissimum familias ἀριηλᾶν vel ἀριήλαν, ut scribunt *Samb. Big.* & *Cas.* atque ἀρίηλον prelorum *Bas.* & *Gen.* Eundem Eustathius appellat ἀρίλην, Josephi Interpres Scholasticus *Arihel* & *Ariel*. S. Hieronymus ac Doctores Judaici perpetuo *Areli* אראלי: Samaritani vero ארולי *Aroli*, & juxta codicem Anglicanum ארואלי *Arvali.* LXXII. Int. ad Genesin ἀρεηλὶς, vel ἀροηλὶς secundum Ambrosium & MS. Alexandrinum, & ad Num. ἀριὴλ. *Arieli, leo Dei mei*, S. Hieronymus de Lexicis Græcorum.

64. Filiolam Aseri, quæ Græce quidem perierat, propter patrii nominis similitudinem, huc ex Epiphanio restitui: ἀσήρε ἡ σάρα ἦν θυγάτηρ. Bosius idem viderat, ἀσήρε δ' ἦν σήρα θυγάτηρ. Codices tamen uno modo, scripti impressique, ἀσσηρᾶνος τ' ἦν θυγάτηρ; nisi si *Samb.* legerit ἀσεὴρ pro ἀσσηρᾶνος. *Ara* & *Arra* occurrit in MSS. Epiphanii suppresso sibilo, velut superius in *Suni*, שרח Hebraicum Samaritæ, LXXII. Int. Ambros. Hieron. aliique reddunt σάρα, Judæi passim *Serah.* Interpres Græcus Annalium S. σαρρὶ aut σαρρά.

65. Ad imam tabulam pertinent quinque filii Aseri. Maximus horum ימנה *Imnah* vocatur Judæis, Hieronymo *Jamna*, sæpius illi cum Ambrosio *Jemna*, *Jemnitarum* pater. Græce ἰεμνὰ in Gen. & Chron. atque ἰαμὶν Num. c. 26. يمنه *Jamnah* Samaritis. Quinvero *Jomnis*, ut ad Josephum transeam, reperitur in codd. omnibus Interpretis Scholastici, præter *Col.* & *Frob.* ἰώμνης in Græcis, quæ vulgantur sive privatim serventur. Nullum jam opus ἰάμνης Cl. Bosii.

66, 67. Bis aut ter in Sacris ישוה וישוי, quod est *Isva & Isvi* per ora Judæorum, *Jesua & Jessui* Hieronymo presbytero, ἰεσσουὰ καὶ ἰεοὺλ Gen. c. 46. apud LXXII. Int. & S. Ambrosium, & Laud. 1. veteri vitio, pro ἰεσσουὰ, ἰεσσουί. Melius itaque in Græco τῆς παραλιπ. juxta MS. Alexandrinum ἰεσουὰ, ἰεσουί; ubi Complut. expresserunt ἰασουὰ, ἰεσσουὲ, Aldus αἰσοὺδ καὶ ἰεσσουὲ, Urbis Typographi σουία καὶ ἰσουί. Laudina شوي pro *Jesui* semel iterumque. Cuthæi pronuntiant *Jesuah*, *Jasui.* Prior quidem istorum fratrum omittitur Num. c. 26. in Hebraico Judæorum cum sua familia, posterior ibidem in codice Samaritico: ambo tamen extant in Genesi, Chronicisque Sacris, & in Originibus Josephi. Harum Interpres legit *Isus*, *Jose*, quod esset ἰσοῦς, ἰωσῆς. *Big.* & *Cas.* viderant in membranis Græcis ἰησοῦς, ἰώσηπος, ἴουβις, præter modum: *Samb.* ἰσουσιώση, ἴουβις. Adhuc simplicius editum fuit *Bas.* & *Gen.* ἤσουσ, ἰούβης. Jam vero excuditur correctio Bosiana ἰσοῦς, ἰσουῖς.

68, 69 Et hæc nomina παρηχοῦσι, quanta fides constat codicum Josephi, βάρις inquam ἀβαρῆσε: nec non in versione antiqua *Ubbaris* vel *Ubaris*, & *Abar*: *U* pertinet ad vocem præcedentem; aut omnino descripserat Josephus οὐβαρις ex Mosaico ובריעה assumpto syncategoremate ו, quod alibi fecit. בריע sonat Samaritis Alexandrinis βαριὰ, Judæis aliis & S. Hieronymo & Interpreti Gr. Chronic. βαριά. Placuit fortasse ex Josepho βαρίας. Fit autem ἄβαρις ex חבר, i. e. χόβερ Interpreti Chron. S. & Samaritarum Doctoribus qui χόβορ, & alicubi χοβὲρ in versione τῶν ο', *Choborque* Ambrosio, *Heber* Judæorum vulgo. In Myriobiblo Pembrochiano ἔβερ, φίλος.

70. Tum septuagesimus Israelita accessit מלכיאל μελχίηλος scriptione perpetua. Nam ab illis animis divinum Patriarcham excipit hic Judæus & tanquam totius gentis caput ac titulum extollit. Molestiæ tantum nobis creavit tenera quidem Jacobi familia: nec omnia nomina satis excussa puto, quin cum Josepho patriarum Originum consultissimo ἐπόπτῃ laborem operis ac difficultatem potius incusandum. Hanc autem gentem non fuisse Ægyptiam oriundo, tot nomina quæ sub Persarum Græcorumque imperiis diu præcipua tribuum perseverarant, abunde adversus calumniam Gentium comprobant. BERN. Ita in omnibus *Josephi* exemplaribus cum hîc tum c. 9. §. 3. nec aliter ejus exscriptores *P. Comestor, Epitomator Cantuar. aliique*: nisi quod *Zonaras* habeat ἑβδομήκοντα πέντε, secutus *Doctorum Alexandrinorum* computum; qui *Gen.* c. 46. v. 20. exhibent οε'. contra libros omnes Hebraicos, eorumque Paraphrases & Commentaria, contra *S. Epiphanium, Hieronymum, Eutychium Patr. Ezechielum Tragicum.* Vide *Grotium* ad *Act. Apost.* c. 7. v. 6. & *Bernardum* ad hunc *Josephi* locum.

t Περαφίκετ.] *Al.* περαφίκει.

v Εκ τέτων] Ita *MSS.* ἐκ τέτε in *Editis.*

x Ανώχης,] Sic in *Josephi* Codd. Gr. *Enoch* & *Henech* in Latinis. *Philoni aliisque* Ενώχ. Videsis *Editiones* LXX. *Eustathium Antiochenum* in Hexaëm p. 75.

y Φαλλὲς,] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* Φαλώης *Vat.* Φάλλης *Bas.* & G.

z Ασσάρων,] Sic *Samb.* & *Cas.* Εσσάρων *Big. Vat. Bas.* & *G.*

a Χάρμις.] Ita *Bosius* ex Χάρμιτος *Josephi* in Codd. omnibus, & Χάρμι aliorum. Impune (inquit *Bernardus*) scribere potes Χαρμίας.

Symeonis vero sex; Jamuelus, Jaminus, Ouodus, Jachinus, Soarus, Saulus. Levi vero tres nati sunt filii; Gersomes, Caathus, Mararius. Judæ vero filii erant tres; Salas, Pharessus, Zaras: duo autem ex Pharesso nepotes, Esronus & Amyrus. Isacharæ vero quatuor; Thulas, Phuas, Jasubus, Samaronus. Tres autem Zabulon habuit filios; Saradum, Elona, Jalelum. Et hoc quidem genus è Lia: & cum ipsa etiam ascendit filia ejus Dina. Isti omnes triginta & tres. Rachelæ filii erant duo. quorum *alteri* Josepho quidem duo nati sunt filii; Manasses & Ephraïmes: alteri vero Benjamini decem; Bolavus, Baccharis, Asabelus, Geras, Naamanes, Jes, Ros, Momphis, Opphis, Aradus. Isti quatuordecim una cum prius numeratis fiunt numero quadraginta septem. Et legitimum quidem Jacobo genus hoc erat. E Balla vero famula Rachelæ ipsi nascuntur Danus & Nephthales, quem sequebantur quatuor filii; Jeselus, Gunis, Issares & Sellimus: Dano vero unicus erat filius *nomine* Usis. His ad jam dictos additis, numerum complent quinquaginta quatuor. Gades autem & Aserus ex Zelpha *quidem* erant: ipsa vero Liæ famula. Liberos autem secum ducebant, Gades quidem septem; Saphoniam, Augim, Sunim, Azabonem, Aërinen, Eroëden, Arielam. Asero autem filia erat Sara, & mares numero sex; quorum nomina, Jomnes, Isus, Isouis, Baris, Abarus & Melchielus. Isti

μις. Συμεῶνος δὲ ἕξ, [b] Ιαμύηλος, Ιάμινος, [c] Οὔοδος, [d] Ιαχῖνος, Σόαρος, [e] Σάουλος. τρεῖς δὲ [f] Λευὶ γεγόνασιν υἱοὶ, [g] Γηρσόμης, Κάαθος, [h] Μαράρελος. Ἰούδα παῖδες ἦσαν τρεῖς, Σαλᾶς, [i] Φάρεσος, [k] Ζάρας· [l] υἱωνοὶ δὲ δύο γεγονότες ἐκ Φαρέσου, [m] Εσρωνος, καὶ [n] Αμυρος. [o] Ισσαχάρου δὲ τέσσαρες, Θουλᾶς, [p] Φουᾶς, [q] Ιάσουβος, [r] Σαμάρωνος. τρεῖς δὲ Ζαβουλὼν ἦγεν υἱοὺς, Σάραδον, [s] Ηλωνα, [t] Ιάληλον. τοῦτο μὲν τὸ ἐκ Λείας γένος· [v] καὶ αὐτὴ συναπῄει καὶ θυγάτηρ αὐτῆς Δεῖνα. τρεῖς οὗτοι καὶ τριάκοντα. Ραχήλας παῖδες ἦσαν δύο. τούτων Ιωσήπῳ [x] μὲν δύο γεγόνασιν υἱοὶ, Μανασσῆς, καὶ Εφραΐμης. Βενιαμὶν [y] δὲ τῷ ἑτέρῳ δέκα, [z] Βόλαυος, [a] Βάκχαρις, Ασύβηλος, [b] Γηρᾶς, [c] Νααμάνης, [d] Ιης, Ρῶς, [e] Μόμφις, [f] Οπφις, [g] Αραδος. οὗτοι τέσσαρες καὶ δέκα πρὸς τοῖς πρότερον [h] κατειλεγμένοις εἰς ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα γίνονται τὸν ἀριθμόν. καὶ τὸ μὲν γνήσιον [i] Ιακώβου γένος τοῦτ᾽ ἦν. Βάλλας δ᾽ αὐτῷ γίνονται τῆς Ραχήλας θεραπαινίδος, [k] Δάνος, καὶ Νεφθαλῖς, ᾧ τέσσαρες εἵποντο παῖδες, [l] Ιέσηλος, [m] Γοῦνις, [n] Ισσάρης τε καὶ [o] Σέλλιμος· [p] Δάνῳ δὲ μονογενὴς ἦν παιδίον Οὖσις. τούτων προσγινομένων τοῖς προειρημένοις, πεντήκοντα καὶ τεσσάρων πληροῦσιν ἀριθμόν. [q] Γάδης δὲ καὶ Ασηρος ἐκ Ζελφᾶς μὲν ἦσαν· [r] τῆς Λείας δὲ αὐτὴ θεραπαινίς. [s] παῖδας δ᾽ ἐπήγοντο, Γάδης μὲν ἑπτὰ, [t] Σαφωνίαν, [v] Αὔγιν, [x] Σουνιν, [y] Αζαβῶνα, [z] Αηρίνην, [a] Ερωέδην, [b] Αριηλᾶν. Ασήρου δὲ ἦν θυγάτηρ [c] Σάρα, καὶ ἀρσένων ἀριθμὸν ἕξ· οἷς ὀνόματα, Ιώμνης, [d] Ισοῦς, Ισοῦις, Βάρις, Αβα-

b Ιαμύηλος,] Ita *Bernardus* ex *Jamuel* in *Vet. Interpr.* & Philologis *Samaritarum.* Ιούμιλος aut Ιούμηλος in *Josephi* Codd. ut & mox Ιάμεινος aut Ιάμινος.

c Οὔοδος,] Ita *Bosius* pro monstro nominis Πούθωδος, quod in libros omnes *Josephi* irrepserat. In *Vet. Interpr.* aut *Aoth* aut *Haoth.* Vel Οὔοδος cum *Bosio*, vel Οὔαδος, Αουδος, aut Οὔοθος scribi placuit *Bernardo.*

d Ιαχῖνος,] Ita *Big.* ex Hebraïco *Jachin.* Ιαχίνος *Samb.* Ιάχινος *Vat. aliique.*

e Σάουλος.] Ex Σαούλ in *S. Literis*, *Gen.* c. 26. & *Saul* in *Vet. Interpr.* ita edidit *Bernardus.* In *Editis Josephi* Σάαρος, in *MSS.* Οὔλσαρος.

f Λευὶ γεγόνασιν] Sic in plerisque *Josephi* libris. Λευὶ & aliquando Λευεῖ in obliquo habet *Samb.*

g Γηρσόμης,] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* Γήλσεμις *Bas.* & G.

h Μαράρελος] Sic *Bosius* ex Μαράϊρος & Μεράϊρος in *Josephi* Codd. & Μεραρὶ in *S. Literis.*

i Φάρεσος,] In *Big.* & *Vat.* Φάρεσος, & in aliis Φαρές. Sed quòd in omnibus mox sequatur Φαρέσου, placuit hîc edere Φάρεσος.

k Ζάρας·] Pro Ζαρὰ in *S. Literis.* in impressis Josephi Ζάρας, in *MSS.* Ζάρασος. unde forsan Σάραος scribendum, ut placuit *Bernardo.*

l Υἱωνοὶ δὲ δύο γεγονότες] Ita ex *MSS.* in *Editis* οἱ δὲ δύο γεγονότες.

m Εσρωνος,] Sic in *MSS.* Εσρων *Bas.* & *G.*

n Αμυρος.] Αμουρος *Vat. Cas. Big.* & *Samb.* & in *Vet. Interpr.* habemus *Amor* & *Ammor.* Forsan tamen Αμουλος aut Χάμουλος ex *S. Bibliis Hebr.*

o Ισαχάρου] Ita *Vat.* quod prætuli Ισσαχάρου *Bernardi.* Ισσαχάρου *Cas.* Ισσααχάρου *Big.* Ιεχάρου *Bas.* & G.

p Φουᾶς,] Sic *Bosius* & *Bernardus* ex *S. Literis Hebr.* & *Arab.* in *MSS. Josephi* plerisque Φουρᾶς. in *aliis* cum *Bas.* & *G.* Φουρᾶς.

q Ιάσουβος,] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* forsan ex Ιασούβ LXX. Ιώβος *Bas.* & G. atque *Job* apud *Vet. Interpr.* Ιάσουμος *Vat.* pro quo facit *Asum* apud *Ambrosium* & Ασούμ apud *Philonem* in Lexidio.

r Σαμάρωνος.] Ex *Bosii* conjectura ita *Bernardus.* Σαμάρων *Bas.* & G. Σαμάρωνος *Cas.* Ζαμάρωνος *Vat.* & *Big.* Ζαμάρωμος *Samb.* in *Vet. Interpr.* habemus *Semrom*, aut *Semron*, aut *Simron.*

s Ηλωνα,] Ἥλωνα *Samb.*

t Ιάληλον.] Ita *Bernardus* pro vitioso Ιάνηλος in *Codd. Josephi.* Ιάχηλος in suo *Codice* legisse videtur *Epiphan.*

v Καὶ αὐτὴ συναπῄει] Ita *Vat. G.* & *Vet. Interpr.* καὶ αὐτὴ *Big.* καὶ αὕτη *Bas.* καὶ αὐτῇ *Samb.*

x Μὲν δύο γεγόνασιν υἱοὶ,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *aliis* μὲν γεγόνεισαν, ritu Attico.

y Δὲ τῷ ἑτέρῳ δέκα,] Καὶ τῷ *Vat.*

z Βόλαυος,] Ita ex *Bolus* apud *Epiphanium*, vel Βάλαυος ex Samaritarum *Balah*, aut Βαλᾶς cum *Bosio* reponendum censuit *Bernardus.* in *Josephi* Codd. Βολοσσὸς aut Βολοσὸς, aut Βολοσσός.

a Βάκχαρις,] Βακχάρης *Samb.* in *Epiphanii* Codicibus *Bechor.*

b Γηρᾶς,] Ita ex *Gera* apud *Epiphan.* & Γηρὰ LXX. verum Γήραος aut Γήρανος rescribi placuit *Bernardo* pro Γήλας *Editorum* & Γήρασος *Big. Samb. Vat.* & *Cas.*

c Νααμάνης,] Ex *Naaman* (ut puto) apud *Epiphan.* & *Hieronym.* & *Bibliorum* Editionem *Complut.* ita edidit *Bernardus.* *Editis Josephi* & *Vat.* Ναιμανῆς, in *Big. Samb.* & *Cas.* Ναιμάνης.

d Ιης,] Ισης, Αρὼς *Bas.* & G. Ιησαρὼς *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* hinc Ιης Ρῶς reposuit *Bernardus.* Fecerat Bosius Ηις, aut Ηιs, Ρῶς, aut una voce *Ehiveros*, & aliter Ιγης, Ρῶς. Credit tamen *Bernardus* Αρὼς scripsisse *Josephum*, pro Ουαρὼς Hebraïco.

e Μόμφις,] Νόμφθης *Big.* Νομφθῆς *Samb.* Νομφθεὶς *Vat. Bas.* G. in *Eustathii Antioch. MS.* Νομφί. & apud *Epiphan.* ex *Mophim.* hinc Μόμφις maluit *Bernardus*, aut productim Μομφίμης.

f Οπφις,] Ita, vel Οπφίμης pro vulgato Οπαῒς rescribi placuit *Bernardo.*

g Αραδος.] Sic etiam *Bern.* pro Σάραδος *Editorum aliorumque* & Σαρωὲ *Big.* & *Samb.*

h Κατειλεγμένοις] Καταλελεγμένοι *Gen.* & *Vet. Interpr.*

i Ιακώβου] Ιακώβου *Vat.*

k Δάνος,] Supra p. 41. Δὰν & Νεφθαλείμ.

l Ιέσηλος,] Ασιὴλ in LXX. & alibi Ιαζιὴλ. unde Ιέσηλος *Bernardo*, pro Ελίλωνος aut Ελήϊνος in *Josephi* Codd.

m Γοῦνις,] *Al.* Γούνης.

n Ισσάρης τε] Ισσάαρ LXX. in *Josephi* libris Σάρης, Σάρρης, Σαάρης. ex quibus Ισσάρης excudit *Bernardus*, ις ex voce Γοῦνις petito & adjuncto Σάρης.

o Σέλλημος·] Ita *Big.* Σέλλημος *Samb.* in *Editis aliisque* Ελλημος suppressa Σ.

p Δάνῳ] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* Δάνῳ μὲν in *aliis.*

q Γάδης] Supra p. 52. Γάδας & Ασήρ.

r Τῆς Λείας] Ita *Big.* ἡ Λείας in *cæteris.*

s Παῖδας] Sic in *Big. Samb.* & *Vat.* παῖδες in *aliis.* quod *Bernardo* solœci suspectum.

t Σαφωνίαν,] Ita *Big.* & *Samb.* Ζοφωνίαν *Bas.* & G. Σαφωνίαν *Vat.*

v Αὔγιν,] Ita ex *Avin* & *Vet. Interpr.* rescripsit *Bern.* Οὔγιν in *Josephi* Codd.

x Σουνιν,] Sic *Bas.* & *G.* & *Suni* in *Vet. Interpr.* Σαύνην, Σαύνην in *MSS.*

y Αζαβῶνα,] Ita ex Hebraïco *Bernardus*, nisi quis malit Αζαβῶνα. Θάσοβαν in LXX. Ζάβρων in *Josephi* Codd. Gr. in *Lat.* *Sabron* & *Ezebon.*

z Αηρίνην,] Αηλίνην *Big.* & *Samb.*

a Ερωίδην,] Ερωίδην *Samb.* & *Vat.*

b Αριηλᾶν.] Ita ex *MSS.* Αρίηλον in *Editis.*

c Σάρα,] Ita *Bernardus* ex *Eustathio Antiocheno* ad Hex. p. 76. & *Vet. Interpr.* qui habet, *Aser fuit filia Sara*, ante aut *Arra*, suppresso, ut sæpe fit; sibilo. præeunte quidem *Bosio*, qui legerat Ασήρου δ᾽ ἦν Σήρα θυγάτηρ. In *Editis Josephi* Αση̃ρωνός τε ἦν θυγάτηρ. in *MSS.* Ασηρ τε, vel Ασήρωνος τε sine nomine filiolæ, quæ propter patris nominis similitudinem exciderat.

d Ισοῦς,] Ita ex correctione *Bosii.* Ηοσους & Ιούβης *Bas.* & G. Ιήσους, Ιωσῆ, Ιουβος vel Ιουβις. *Samb.* & *Vat.* Ιυσοῦς, Ιώσουβις *Big.* & *Cas.* in *Epiphanii* Codd. MSS. *Isus*, *Jose*; quod Ισοῦς, Ιωσῆς.

ρός τε καὶ [e] Μελχίηλος. τούτων [f] ἕνδεκα ὄντων καὶ [g] προστιθεμένων [h] τοῖς πεντήκοντα καὶ τέσσαρσιν, ὁ προειρημένος ἀριθμὸς πληροῦται), [i] μὴ συγκαταλεγέντος αὐτοῖς Ιακώβου.

ε΄. Μαθὼν δὲ Ιώσηπος παραγινόμενον τὸν πατέρα· καὶ γὰρ προλαβὼν Ιούδας ὁ ἀδελφὸς ἐδήλωσεν αὐτῷ τὴν ἄφιξιν· ὑπαντησόμενος ἔξεισι, καὶ καθ᾽ Ηρώων πόλιν αὐτῷ συνέβαλεν. ὁ δὲ ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἀπροσδοκήτου τε καὶ μεγάλης γινομένης μικροῦ δεῖν [k] ἐξέλιπεν. ἀλλ᾽ [l] ἀνεζωπύρησεν αὐτὸν Ιώσηπος· οὐδὲ αὐτὸς μὲν κρατῆσαι δυνηθεὶς ὡς μὴ ταὐτὸ παθεῖν ὑφ᾽ ἡδονῆς, οὐ μέντοι τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ πατρὶ γινόμενος ἥττων τοῦ πάθους. ἔπειτα τὸν μὲν ἠρέμα κελεύσας ὁδεύειν, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πέντε τῶν ἀδελφῶν [m] ἠπείγετο πρὸς τὸν βασιλέα, φράσων αὐτῷ παραγινόμενον μετὰ τοῦ γένους τὸν Ιάκωβον. ὁ δὲ [n] τοῦτο χαίρων ἤκουσε· καὶ τὸν Ιώσηπον [o] ἐκέλευεν αὐτῷ λέγειν τίνι βίῳ [p] τερπόμενοι διατελοῦσι, ὡς αὐτοῖς τοῦτον ἐπιτρέψειε διάγειν. ὁ δὲ ποιμένας αὐτοὺς ἀγαθοὺς ἔλεγε, καὶ μηδενὶ τῶν ἄλλων ἢ [q] τούτῳ μόνῳ προσανέχειν· τοῦ τε μὴ [r] διαζευγνυμένους, ἀλλ᾽ ἐν ταὐτῷ τυγχάνοντας ἐπιμελεῖσθαι τοῦ πατρὸς [s] προνοούμενος. τοῦ τε τοῖς Αἰγυπτίοις εἶναι προσφιλεῖς, μηδὲν πράττοντας τῶν αὐτῶν ἐκείνοις. Αἰγυπτίοις γὰρ [t] ἀπειρημένον ἦν περὶ νομὰς ἀναστρέφεσθαι.

ϛ΄. Τοῦ δὲ Ιακώβου παραγινομένου πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ [v] ἀσπαζομένου τε καὶ κατευχομένου περὶ τῆς βασιλείας αὐτῷ, ὁ Φαραώθης ἐπυνθάνετο πόσον ἤδη βεβιωκὼς εἴη χρόνον. τοῦ δὲ ἑκατὸν ἔτη καὶ τριάκοντα γεγονέναι φήσαντος, ἐθαύμασε τοῦ μήκους τῆς ζωῆς τὸν Ιάκωβον. εἰπόντος δὲ ὡς ἥττονα τῶν προγόνων εἴη βεβιωκὼς ἔτη, συνεχώρησεν αὐτῷ ζῆν μετὰ τῶν τέκνων ἐν Ηλιουπόλει. ἐν ἐκείνῃ γὰρ καὶ οἱ ποιμένες αὐτοῦ τὰς νομὰς εἶχον.

ζ΄. Ο δὲ λιμὸς τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπετείνετο, καὶ τὸ δεινὸν ἀπορώτερον ἔτι καὶ μᾶλλον αὐτοῖς ἐγίνετο, μήτε τοῦ ποταμοῦ τὴν γῆν ἐπάρδοντος, οὐ γὰρ [x] ηὔξε, [y] μήτε ὕοντος τοῦ Θεοῦ· πρόνοιάν τε μηδὲ μίαν ἑαυτῶν ὑπ᾽ ἀγνοίας [z] πεποιημένων, καὶ τοῦ Ιωσήπου τὸν σῖτον ἐπὶ χρήμασιν αὐτοῖς διδόντος. ὡς δὲ [a] ταῦτ᾽ αὐτοῖς [b] ἀπέλιπε, τῶν βοσκημάτων [c] ἐωνοῦντο τὸν σῖτον καὶ τῶν ἀνδραπόδων. οἷς δὲ καὶ [d] γῆς τις ἦν μοῖρα, ταύτην παρεχώρουν ἐπὶ τιμῇ τροφῆς. οὕτως τε τοῦ βασιλέως πάσης αὐτῶν τῆς περιουσίας κυρίου γεγενημένου, μετῳκίσθησαν ἄλλος ἀλλαχόσε· ὅπως βεβαία γένηται τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας τούτων ἡ κτῆσις, πλὴν τῶν ἱερέων. τούτοις γὰρ ἔμενεν ἡ χώρα αὐτῶν. [e] ἐδούλετο τ᾽ αὐτῶν οὐ τὰ σώματα μόνον τὸ δεινὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς διανοίας· καὶ τὸ λοιπὸν εἰς ἀσχήμονα τῆς τροφῆς [f] εὐπορίαν αὐτοὺς κατηνάγκαζε. λωφήσαντος δὲ τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ ποταμοῦ τὴν γῆν ἐπιβάντος, καὶ ταύτης τοὺς καρποὺς ἀφθόνως ἐκφερούσης, ὁ Ιώσηπος εἰς ἑκάστην [g] παραγινόμενος πόλιν, καὶ συλλέγων ἐν αὐταῖς τὸ πλῆθος, τήν τε γῆν αὐτοῖς, ἣν ἐκείνων παραχωρού-

cum sint sexdecim, si adjiciantur ad quinquaginta quatuor, prædictus numerus completur, hisce non annumerato Jacobo.

5. Josephus autem cognito patrem adventare (etenim Judas frater præcurrens ipsi id significaverat) obviam iturus egreditur, atque ad Heroum urbem ei occurrebat. Ille vero, ex inopinata magna lætitia, parum abfuit quin exanimaretur. Sed Josephus eum excitavit recreavitque: quamvis & ipse quidem præ *nimia* voluptate vix potuit semet sustinere, non tamen similiter ac pater animo affectus. Deinde jusso quidem eo lente procedere, ipse vero assumptis quinque fratribus properavit ad Regem, nunciaturus ei adesse cum familia sua Jacobum. Ille vero lætus hoc accepit, jussitque Josephum sibi dicere, quanam via vivendi potissimum delectarentur, ut illos cum vitæ cursum sequi permitteret. Atque ille optimos pastores eos esse respondit, nihilque aliud egregie præter hoc ipsum curare: ita præcavens, tam ne forte distraherentur, sed una habitantes patris saluti prospicerent; quam ut cum Ægyptiis majorem inirent gratiam, quod non ad eadem cum illis studia institutaque impellerentur. nam Ægyptiis prohibitum erat circa pascua versari.

Ad Heroum urbem congrediuntur Jacobus & Josephus. Gen. c. 46.

6. Jacobo autem ad Regem accedente, ipsumque salutante ac regno ejus bene precante, interrogavit eum Pharaothes, quantum temporis jam vixisset. Illo vero se centum & triginta annorum esse dicente, Jacobum ob longævitatem admiratus est. Cum vero adjecisset, se majorum suorum vitæ annos non assequutum esse, concessit ei cum liberis suis Heliopolim habitare. illic enim & Regis pastores habebant pascua.

Regi Ægyptio benedicit Jacobus annos natus cxxx. & ab illo Heliopoliten Nomum impetrat. Gen. c. 47.

7. At fames *indies* Ægyptiis augebatur, malumque illis magis magisque ingravescebat, neque fluvio terram irrigante, non enim exundabat Nilus, neque Deo pluviam immittente; neque populo *universo* ex inscientia *futuri* vel minimam sui curam adhibente, Josephoque illis *non nisi* pecunia numerata frumentum dante. Ut autem nummi deficere cœperunt, pecoribus & mancipiis commeatum emerunt. Porro & quibus agri fuerunt, illis cedebant, ut alimentum sibimet compararent. Cumque hoc pacto omnes eorum possessiones in jus Regis devenissent, alius alio migrare jussi sunt, ut Regi certius accresceret dominium in fundos istorum omnium, præter Sacerdotum. his enim sua conservata est terræ portio. Imo dira hæc necessitas non corpora solum illorum, sed & animos in servitutem redegit: & deinde ad victum modis inhonestis parandum eos compulit. Fame autem cessante, & fluvio terram *rursus* inundante, fructusque ea uberrime ferente, Josephus ad unamquamque adiit civitatem, ejusque populo convocato, eandem ter-

Fames ex humili Nilo cœloque sicco.

Providentia Praefecti vertit feliciter.

Ægyptus tota, præter agros Sacerdotum, quintam regi solvit. Gen. c. 47.

e Μελχίηλος.) Ita in *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* perperam Μελχιείηλος.

f Ενδεκα ὄντων]. Sic rescripsi ex *Cas.* ἑκκαίδεκα *Big. Samb.* & *Vat.* atque *sexdecim* in *Vet. Interpr.* ἕνδεκα forsan Typothetarum vitio in *Bas.* & *G.*

g Προστιθεμένων] Προστεθειμένων *Vat.*

h Τοῖς πεντήκοντα] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* τοῖς προειρημένοις πεντήκοντα καὶ τέσσαρσιν *Cas.* & *Vet. Interpr.* τοῖς προειρημένοις πεντήκοντα καὶ τρισὶν *Bas* & *G.*

i Μὴ συγκαταλεγέντος] Ita in *Editis* μὴ σ. ἀ. τοῦ πατρὸς Ιακώβου *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* Ajunt plane exemplaria Latina *reputato eis Jacob* tantundem vero pernegant Græca omnia; sicut calculus prodit, Dina non repudiata. BERN.

k Εξέλιπεν.] Ita ex *MSS.* ἐξέλειπεν in *Editis.*

l Ανεζωπύρησεν αὐτὸν] Ανεζωποίησεν *Vat.*

m Ηπείγετο πρὸς τὸν βασιλέα,] Ita *MSS.* ἐπείγετο *Bas.* & *G.*

n Τοῦτο χαίρων ἤκουσε·] Τούτων *Vat.*

o Εκέλευεν] Εκέλευσεν *Samb.* & *Cas.*

p Τερπόμενοι] Ita *Big.* & *Samb.* in *cæteris* διατερπόμενοι, ὡς αὐτοῖς διατελοῦσι τοῦτον ἐπιτρέψειε διάγειν. εἶεν διατερπόμενοι. LOCC.

q Τούτῳ μόνῳ] Τούτων *Vat.*

r Διαζευγνυμένους,] In *Editis* διαζευγμένους.

s Προνοούμενος.] Ita *Samb.* & *Vat.* in *cæteris* προαιρούμενοι

t Απειρημένον] Videsis, præter alios in *S. Biblia* commentatores, *H. Grotium* in *Gen.* c. 46. v. 34. & c. 43. v. 32.

v Ασπαζομένου] Ασπαζομένου *Samb.*

x Ηυξε,] Ita in *MSS.* & *Vet. Interp.* ἀνέβαινε *Bas.* & *G.* & mox οὔτε pro μήτε in *Vat*

y Μήτε ὕοντος τοῦ Θεοῦ·] An hoc mirandum? at nunquam pluere in Ægypto scribunt veteres. Videlicet in hac [i. e. inferiore Ægypto) & olim & nunc pluit, sed non in superiori, quæ proprie Ægyptus. REL.

z Πεποιημένων,] Πεποιημένοις *Vat.*

a Ταῦτ᾽ αὐτοῖς] Ita *Samb.* ταῦτα τούτοις *Vat.* ταῦτα αὐτοῖς *Bas.* & *G.*

b Απέλιπε,] Utrumque venit pro ἐξέλιπε LXXII. Int. sive Mosaico אפס: hoc quidem vulgo, illud apud delicatiores. BERN. Ita *Big.* & *Busb.* ἀπέλειπε *Bas.* & *G.* ἐπέλειπε (*Cocc.*) *Hen. Samb. Vat.* & *Zonaras*

c Εωνοῦντο] Ωνοῦντο *Big.* & *Samb.* sine augmento.

d Γῆς τις] Ita *Big.* & *Samb.* γῆ τις ἦν, μοῖρα ταύτην *Bas.* & *G.* οἷς δὲ καὶ γῆς τις ἦν, μοῖρα ταύτης *Vat.*

e Εδούλετο] Ita *MSS.* ἐδούλου τ᾽ αὐτῶν *Bas.* & *G.*

f Εὐπορίαν] Απορίαν graves oculi *Epiphanii.* BERN.

g Παραγινόμενος πόλιν,] Ita *Samb.* in *aliis* παραγινόμενος.

h Βα-

terram quam illis cedentibus Rex sibimet vendicare solusque *ea* frui poterat, in integrum eis restituit; & hortatus est ut illam pro propria habentes colere non gravarentur, quintam fructuum Regi pensitantes pro terra, quam, jure suam, illis concedit. Qui, cum insperato sese agrorum *iterum* dominos factos vidissent, gaudium acceperunt, & ad mandata strenue exsequenda semet accinxerunt. Atque, his rebus gestis, cum Josephi inter Ægyptios auctoritas, tum illorum erga Regem benevolentia non mediocriter crevit. Illaque quintas frugum solvendi consuetudo ad seros Reges *firma & stabilis* permansit.

των [h] βασιλεὺς ἔχειν [i] ἐδωύατο καὶ καρπῦσθαι μόνος, εἰς ἅπαν ἐχαρίζετο· καὶ κτῆμα ἴδιον ἡγουμένους φιλεργεῖν παρεκάλει, τὴν πέμπτην τῶν καρπῶν τῷ βασιλεῖ [k] τελοῦντας ὑπὲρ τῆς χώρας, [l] ἣν δίδωσιν αὐτοῖς οὖσαν αὐτοῦ. τοὺς δὲ [m] παρ' ἐλπίδας κυρίους τῆς γῆς καθισταμένους χαρά τε ἐλάμβανε, καὶ ὑφίσταντο τὰ [n] προστάγματα. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τό τε ἀξίωμα τὸ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις αὐτῷ μεῖζον Ἰώσηπος ἀπεργάζεται, καὶ πλείω γε τὴν εὔνοιαν τῷ βασιλεῖ [o] παρ' αὐτῶν. [p] ὅ, τε τοῦ τελεῖν τὴν πέμπτην τῶν καρπῶν νόμος ἔμεινε καὶ μέχρι τῶν [q] ὑστέρων βασιλέων.

CAP. VIII.

De obitu Jacobi & subinde Josephi.

Jacobus natus 147. moritur, an. 17. quam Ægyptum petierat; filiis suis prius benedictis, necnon adoptatis Ephraime Manasseque, sed & de sepulchro patrio securus. Gen. c. 47, 48, 49.

JAcobus autem, cum annum decimum septimum in Ægypto exegisset, & morbo laborasset, in conspectu filiorum *suorum* è vita excessit, prius quidem illis felicitatis possessionem precatus, & more prophetico vaticinatus, ut singulorum posteri terram Chananæam habitaturi essent (id quod longo post tempore factum est) Josephi vero laudibus percensitis, quod *non solum* fraternarum injuriarum oblivisceretur, sed & eo majori illos prosequeretur benignitate, ista illis bona accumulans, quæ nonnulli vix benefactoribus suis rependerent, mandavit filiis suis, ut Josephi liberos Ephraïmen & Manassen in suum numerum referrent, cum eis *sorte* divisuri Chananæam, (de quibus postea loquemur) poposcitque simul ut in Chebrone sepeliretur. Mortuus est autem cum vixisset annos quinquaginta minus tribus & centum, nemine quidem majorum suorum pietate erga Deum inferior; id vero præmii pro meritis assequutus, quod tribui par est bonitate adeo præcellentibus. Josephus autem, Rege *id* permittente, patris corpus in Chebronem deportatum magnifice illic sepelivit. Cæterum fratribus recusantibus cum eo reverti (nam metuebant ne patre defuncto in se vindicaret, quæ *antea* in eum malo animo cogitaverant, cum non amplius esset cui suam in eos benignitatem donaret) suadet eis nil extimescere, neque ipsum suspectum habere. Et cum illos secum reduxisset, magnas *eis* possessiones largitus est; nec unquam eos summa benevolentia prosequi destitit.

Funus Israëlis magnifice curat Josephus. Gen. c. 50.

Decessit & Josephus, vir Divini ingenii, ætatis anno 110. Gen. c. 50.

2. Moritur autem & ipse cum vixisset annos centum & decem, vir admirabili virtute præditus, & ratione omnia moderans & gubernans, suaque potestate bene & sapienter usus. id quod ipsum ad tantam felicitatem apud Ægyptios provexit, aliunde ad illos venientem, & tantæ calumniæ, de qua jam diximus, ignominia notatum. * Moriuntur vero & fratres ejus, cum feliciter in Ægypto vixissent. Et illorum quidem

Patriarcharum corpora mature condebantur in Chebrone: Josephi vero ossa in Exodo demum efferuntur.

ΚΕΦ. η'.

Περὶ τελευτῆς Ἰακώβου καὶ Ἰωσήπου.

ΙΑκωβος δὲ, ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἐν Αἰγύπτῳ διατρίψας, καὶ νόσῳ χρησάμενος, παρόντων αὐτῷ τῶν υἱῶν ἀπέθανεν, ἐπευξάμενος τοῖς μὲν κτῆσιν ἀγαθῶν, καὶ προειπὼν αὐτοῖς κατὰ προφητείαν, [r] πῶς μέλλει τῶν ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτῶν ἕκαστος κατοικεῖν τὴν Χαναναίαν· [s] τοῦτο δὴ καὶ πολλοῖς ὕστερον χρόνοις ἐγένετο· Ἰωσήπου δ' ἐγκώμιον διεξελθὼν, ὅτι μὴ μνησικακήσειε τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ [t] καὶ τούτου πλέον χρηστὸς εἰς αὐτοὺς ἐγένετο, δωρησάμενος αὐτοὺς ἀγαθοῖς οἷς οὐδὲ εὐεργέτας τινὲς ἠμείψαντο, [v] προσέταξε τοῖς ἰδίοις παισὶν, ἵνα τοὺς Ἰωσήπου παῖδας Ἐφραΐμην καὶ Μανασσῆν εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν προσῶνται, διαιρούμενοι μετ' αὐτῶν τὴν Χαναναίαν· περὶ ὧν ὕστερον ἐροῦμεν· ἠξίου μέντοι καὶ ταφῆς ἐν Χεβρῶνι τυγχάνειν. τελευτᾷ δὲ βιοὺς ἔτη τὰ πάντα τριῶν [x] δέοντα πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, μηδενὸς μὲν τῶν προγόνων ἀπολειφθεὶς ἐπ' εὐσεβείᾳ τοῦ Θεοῦ, τυχὼν δὲ ἀμοιβῆς ἧς δίκαιον ἦν [y] τυχεῖν τοὺς οὕτως ἀγαθοὺς γεγονότας. Ἰώσηπος δὲ, συγχωρήσαντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως, τὸν τοῦ πατρὸς νεκρὸν εἰς Χεβρῶνα κομίσας, ἐκεῖ θάπτει πολυτελῶς. τῶν δὲ ἀδελφῶν [z] οὐ βουλομένων αὐτῷ συναποστρέφειν· δέος γὰρ αὐτοὺς εἶχε μὴ τεθνηκότος αὐτοῖς τοῦ πατρὸς τιμωρήσαιτο τῆς εἰς αὐτὸν ἐπιβουλῆς, [a] οὐκ ἔτι ὄντος ᾧ χαρίζοιτο τὴν πρὸς αὐτοὺς μετριότητα· [b] πείθει μηδὲν ὑφορᾶσθαι, μὴ δ' ἔχειν αὐτὸν δι' ὑποψίας. [c] ἀγαγὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ, κτῆσιν πολλὴν ἐχαρίσατο· καὶ πάσῃ περὶ αὐτοὺς σπουδῇ χρώμενος οὐκ [d] ἀπέλιπε.

β'. Τελευτᾷ δὲ οὗτος ἔτη βιώσας ἑκατὸν καὶ δέκα, θαυμάσιος τὴν ἀρετὴν γενόμενος, καὶ λογισμῷ πάντα διοικῶν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ταμιευόμενος. ὃ δὴ καὶ τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας αἴτιον αὐτῷ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἀλλαχόθεν ἥκοντι καὶ μετὰ τοιαύτης κακοπραγίας, μεθ' ἧς προειρήκαμεν, ὑπῆρχεν. τελευτῶσι δ' [e] αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ, ζήσαντες εὐδαιμόνως ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου. καὶ τούτων μὲν τὰ σώματα κομίσαντες μετὰ χρόνον αὐτῶν οἱ ἀπ-

h Βασιλεὺς] In *Vat.* ὁ βασιλεύς.
i Εδωύατο καὶ καρπῦσθαι] Sic *MSS.* impressum fuit ἐδωύατο, καὶ καρποῦσθαι μόνον εἰς &c
k Τελοῦντας] Ita *Bas. Gen. Busb. Hen. Zonaras* atque *Epiphanius.* Non repudiabis tamen τελεῖν meliorum codicum *Big. Samb.* & *Cas.* BERN. *Al.* τελεῖν.
l Ην δίδωσιν] Ita *MSS.* ἧς in *Editis.*
m Παρ' ἐλπίδας] Sic *MSS.* παρ' ἐλπίδα *Bas.* & G.
n Προστάγματα.] Iterum ex *MSS.* in *Editis* πράγματα. ut & mox ὁ Ἰώσηπος. dein καὶ πλείω τὴν.
o Παρ' αὐτῶν] Ita *Samb.* παρὰ αὐτῶν in *cæteris.*
p Ο, τε τοῦ τελεῖν] Οὔτε τοῦ τ. *Vat.*
q Υστέρων βασιλέων.] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ὕστερον in *reliquis.*
r Πῶς μέλλει] Πῶς μέλλοιεν οἱ ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ κατοικεῖν *Hen.* & *Busb.*
s Τοῦτο δὴ καὶ] Τοῦτο ὃ δὴ καὶ π. *Vat.*
t Καὶ τούτου πλέον] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* καὶ πλέον in *Editis.*
v Προσέταξε] *Hen.* & *Busb.* προσέταξε, vel *Zonara* invito. Mox ἵνα τοῦ *Bas. Gen.* & *Big.* ἵνα τοὺς *Samb. Busb. Hen.* & in Annalibus *Zonaras.* Dein δέοντα *Hen. Busb. Bas. Gen. Zonarasque*; δεόντων *Big.* & *Samb.* Utrumque casum admittit ars Grammatica. BERN.
x Δέοντα] Δεόντων *Big. Samb.* & *Vat.*
y Τυχεῖν τοὺς οὕτως] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* ἧς δίκαιον ἦν τοὺτοις ἀγαθὸν γεγονότα *Bas.* & *G.* ἧς δίκαιον ἦν οὕτως ἀγαθὸν γεγονότα legisse videtur *Vetus Interpr.*
z Οὐ βουλομένων] Alio verbo *Busb. Hen.* & *Zonaras* δεδιότων. BERN.
a Οὐκ ἔτι ὄντος] Οὐκέτ' ὄντων *Samb.*
b Πείθει μηδὲν] Πείθει μηδὲν ὑφορᾶσθαι *Samb. Busb. Hen. Epiphanius* Interpres, & *Zonaras* Historicus. Cæteri μηδὲν ὑφορᾶσθαι πείθει. BERN.
c Αγαγὼν] Αγαγὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ κτῆσιν πολλὴν, ἐχαρίσατο *Hen. Busb* & *Vetus Interpr.*
d Απέλιπε.] Απέλειπε *Bas.* & *G.* ἀνέλιπε *Cas. Samb.* & *Vat.* probante *Bernardo.*
e Αὐτοῦ] Αὐτῷ *Big.* & *Cas.*
* *Moriuntur vero*] Al. *illic vero & fratres moriuntur* &c.

f Ισ-

ἀπόγονοι καὶ οἱ παῖδες, ἔθαψαν ἐν Χεβρῶνι· τὰ δὲ Ἰωσήπου ὀστᾶ [f] ὕστερον, ὅτε μετανέστησαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου οἱ Ἑβραῖοι, εἰς τὴν Χαναναίαν ἐκόμισαν. οὕτως γὰρ αὐτοὺς ὁ Ἰώσηπος ἐξώρκισε. τούτων οὖν ἕκαστος ὡς ἔσχε, καὶ τίσι πόνοις ἐκράτησαν τῆς Χαναναίας σημανῶ, προδιηγησάμενος τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὴν Αἴγυπτον [g] ἐξέλιπον.

corpora posteri eorum & filii post tempus aliquod deportantes,* in Chebrone sepeliverunt: sed tum demum Josephi ossa in Chananæam detulerunt, cum ex Ægypto egressi essent Hebræi. ad hoc enim ipsos juramento adstrinxerat Josephus. Itaque ut se habuerit horum unusquisque, & quibus illi laboribus exerciti Chananæam obtinuerunt declarabo; ubi pauca de causa prælibavero, propter quam Ægyptum reliquerunt.

ΚΕΦ. θ'.

Ὅσα τοῖς Ἑβραίοις ἐν Αἰγύπτῳ συνέβη κακοπαθοῦσιν ἐπ' ἔτη τετρακόσια.

Αἰγυπτίοις, τρυφεροῖς καὶ ῥαθύμοις οὖσι [h] πρὸς πόνους, καὶ τῶν τε ἄλλων ἡδονῶν ἥττοσι, καὶ δὴ καὶ τῆς κατὰ φιλοκέρδειαν, συνέβη δεινῶς πρὸς τοὺς Ἑβραίους διατεθῆναι, κατὰ φθόνον τῆς εὐδαιμονίας. ὁρῶντες γὰρ [i] τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν γένος ἀκμάζον, καὶ δι' ἀρετὴν καὶ [k] τὴν πρὸς τὸ πονεῖν εὐφυΐαν πλήθει χρημάτων ἤδη λαμπροὺς, καθ' αὐτῶν αὔξεσθαι τούτους ὑπελάμβανον. ὧν τε ἦσαν [l] εὖ ὑπὸ Ἰωσήπου τετυχότες διὰ χρόνου μῆκος λήθην λαβόντες, καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἄλλον οἶκον μεταληλυθυίας, δεινῶς [m] ἐνύβριζόν τε τοῖς Ἰσραηλίταις, καὶ ταλαιπωρίας αὐτοῖς ποικίλας ἐπενόουν. τόν τε γὰρ ποταμὸν εἰς [n] διώρυχας πολλὰς αὐτοῖς προσέταξαν διατεμεῖν, τείχη τε οἰκοδομῆσαι ταῖς πόλεσι, καὶ χώματα, ὅπως ἂν εἴργοι τὸν ποταμὸν μὴ λιμνάζειν ἕως ἐκείνων ἐπεκβαίνοντα. [o] πυραμίδας τε ἀνοικοδομοῦντες ἐξέτρυχον ἡμῶν τὸ γένος· ὡς τέχνας τε παντοίας ἀναδιδάσκεσθαι, καὶ τοῖς πόνοις γίνεσθαι συνήθεις. καὶ [p] τετρακοσίων μὲν ἐτῶν χρόνον [q] ἐπὶ ταύταις διήνυσαν ταῖς ταλαιπωρίαις· ἀντεφιλονείκουν γὰρ, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι, τοῖς πόνοις ἐξαπολέσαι τοὺς Ἰσραηλίτας [r] θέλοντες; οἱ δὲ, ἀεὶ κρείττους φαίνεσθαι τῶν ἐπιταγμάτων.

β'. Ἐν τούτοις δ' ὄντων [s] αὐτῶν τοῖς πράγμασιν, αἰτία τοῦ μᾶλλον σπουδάσαι περὶ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ γένους ἡμῶν τοὺς Αἰγυπτίους προσεγένετο τοιαύτη. τῶν ἱερογραμματέων τις· [t] καὶ γὰρ εἰσὶ δεινοὶ περὶ τῶν μελλόντων τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν· ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ, "τεχθήσεσθαί τινα "κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς ταπεινώσει "μὲν τὴν [v] τῶν Αἰγυπτίων ἡγεμονίαν, αὐξήσει δὲ τοὺς "Ἰσραηλίτας τραφείς. ἀρετῇ δὲ πάντας ὑπερβαλεῖ, καὶ δόξαν ἀείμνηστον κτήσεται". δείσας δὲ ὁ βασιλεὺς, κατὰ γνώμην τὴν [x] ἐκείνου κελεύει πᾶν τὸ γεννηθὲν ἄρσεν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτοῦντας διαφθείρειν, παραφυλάσσειν τε τὰς [y] ὠδῖνας τῶν Ἑβραίων γυναικῶν, καὶ τοὺς τοκετοὺς αὐτῶν παρατηρεῖν τὰς Αἰγυπτίων μαίας· ὑπὸ γὰρ τούτων [z] αὐτὰς ἐκέλευε μαιοῦσθαι, αἳ διὰ συγ-

CAP. IX. V.

De afflictionibus Hebræorum in Ægypto per annos quadringentos.

Accidit ut Ægyptii, cum essent delicatuli & ad laborem segnes, & maxime præter cæteras voluptates quæstuum amore tenerentur, male vellent Hebræis, eorum felicitati invidentes. Cum enim Israëlitas numero & multitudine crescere, atque ex virtute & ingenio ad labores facto divitiarum copia & abundantia florere animadverterent, illorum potentiam in Ægyptiorum perniciem augeri suspicabantur. Et cum jam Josephi beneficiorum memoriam temporis longinquitas obliterasset, regnumque ad aliam familiam jam devenisset, inhumane tractabant Israëlitas, variosque labores iis *atterendis* excogitabant. Nam & fluvium in multos rivos deducere jussi sunt, & muros civitatibus circundare, & aggeres, ne aqua super ripas effusa in illis stagnaret. Pyramidibus etiam exstruendis homines nostros adhibentes deterebant, cogendo eos varias artes ediscere & laboribus ferendis assuescere. Et quidem per annos quadringentos has perpessi sunt miserias: nam id certatim agebant, Ægyptii quidem, ut Israëlitas nimio labore perderent, illi vero, ut mandatis abunde satisfacerent.

Ægyptiorum nova dynastia Pyramidum, canalium, mœniumque magnis substructionibus Israëlitas deterit. Exod. c. 1.

Illi cccc. annorum miseriam in Ægypto tandem detexunt.

2. Dum vero in illis occupati essent negotiis, etiam cur genus nostrum magis adhuc exstinctum cuperent Ægyptii, hujusmodi quiddam accidit. E Sacrorum scribis quidam (illi enim periti erant in conjectanda rerum futurarum veritate) nunciat Regi, "nasciturum illo circiter tempore Hebraïco "sanguine puerum, qui nutritus Ægyptiorum qui"dem dominatum valde deprimeret, Israelitas ve"ro extolleret: virtute etiam fore præcellentissi"mum, & gloria per omnis ævi memoriam cele"brem". Rex autem perterritus ex illius sententia mandavit, ut quicquid virilis Israëlitarum stirpis deinceps nasceretur in fluvium projicientes interimerent; atque ut obstetrices Ægyptiæ Hebræarum mulierum parturitiones explorarent, partusque illarum observarent; (nam illas *solas* Hebræis ob-

De Moyse vaticinium præclarum: quod edicto suo de abolendis Hebræorum parvulis invertere nequit rex Ægyptius. Exod. c. 1.

f Ὕστερον,] De hoc loco videsis *Ludovicum de Dieu* in *Acta* App. cap. VII. v. 15. 16. & *Carpzovii* Dissertationem de Sepultura Josephi, p. 9.

g Ἐξέλιπον.] Ita *MSS.* ἐξέλειπον in *Editis.*

h Πρὸς πόνους,] Πρὸς πόνοις *Samb.* & *Cas.*

i Τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν] Ita *Samb. Busb.* & *Hen.* τὸ omittunt alii.

k Τὴν πρὸς τὸ πονεῖν] Sic ex *MSS.* τὴν abest *Editis.*

l Εὖ ὑπὸ Ἰωσήπου] Illud εὖ negligunt *Samb. Cas.* & *Vat.*

m Ἐνύβριζον] Ita *MSS.* ἐνύβριζον τοὺς Ἰσραηλίτας *Bas.* & *G.*

n Διώρυχας] Scripsit *Josephus* διορυχὰς, aut cum *Busb. Hen. Samb.* (*Coccejo*) & *Zonara* διώρυχας genere sequiori. Vitiosa enim sunt διωρυχὰς *Bas.* & *G.* atque διωρυγὰς *Eustathii.* διώρυγας vero plebejum. BERN.

o Πυραμίδας] Vide Cl. *Perizonii* Origines Ægyptiacas, c. 21.

p Τετρακοσίων] Καὶ τετταράκοντα rescribit *Petitus.* Verum (inquit Bochartus) scripserat *Josephus* καὶ πολλῶν ἐτῶν χρόνον. semidoctus autem aliquis oræ Codicis apposuit τετρακοσίων, quæ vox postea in textum irrepserit. Sed proculdubio respexit vetus illud Oraculum Abramo datum, *Gen* c. 15, 13. ad quem locum vide *Grotium.* Hac de re fuse disserit *Eustathius* in Hexaëm. p. 9. Videsis *Allatii* Notas. HUDS. Vossius Introd. Chron. p. 85. censet num. mutari oportere. Conf. cap. 13. inf. COCC.

q Ἐπὶ ταύταις] De numero cccc. ne dissensus ullus Scribarum. Quinimo respexit Mattathiades vetus illud oraculum Abramo datum Gen. c. 15. 13. Quam vanissima itaque jactantur Doctorum hominum jurgia, ne quid gravius dicam, de calculo, qui sane Josephi hujusce literis sanctior multo constat. BERN. Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐπ' αὐταῖς in *cæteris.*

r Θέλοντες,] Sic *MSS.* ἐθέλοντες in *Editis.*

s Αὐτῶν] Αὐτοῖς τῶν πραγμάτων *Big. Samb. Vat.* & *Cas.*

t Καὶ γὰρ] Pro hoc Hierophanta Jannem Jambremque duo nomina substituit Jonathan Uzelides ad Exodi initium. Mox ἀρετὴν δὲ πάντας ὑπερβ. Glycas & Hamartolus. Iisdem etiam παρ' ἑβραίοις pro ὑπὸ τῶν ἰσραηλιτῶν. & Ὠδῖνας *Samb. Cas. Glycas*, & *Hamartolus* Græculus. ὀδῖνας *Big.* ὀδυνάς *Bas.* & *Gen.* Zonaras phrasin alteram præterit, καὶ τοὺς τοκετοὺς δὲ τῶν ἑβραίων γυναικῶν τὰς αἰγυπτίας μαίας παραφυλάττειν. BERN. Ita *MSS.* mutile excusum erat, καὶ γὰρ ἦσαν οἱ περὶ τὴν &c.

v Τῶν Αἰγυπτίων] Τῶν deest *Vat.* τὴν abest *Editis.*

x Ἐκείνου κελεύει] Ἐκείνου πᾶν τὸ γ. dein ῥιπτοῦντας κελεύει διαφθείρειν *Vat.*

y Ὠδῖνας] *Al.* ὀδυνίας.

z Αὐτὰς ἐκέλευε] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* αὐτὰς ἐκέλευσε *Glycas* & *Hamartolus.* ἐκέλευον αὐτὰς in *cæteris.*

* *In Chebrone*] *Josephum* contra *S. Bochartum* defendit *Fr. Spanh.* in Hist. Jobi c. 11. HUDS.

Obſtetrices Ægyptiæ partubus Hebraïdum admoventur.

obſtetricare juſſit, quæ veriſimiliter, cum ejuſdem eſſent gentis, Regis voluntati obſequerentur) eos autem qui hoc mandatum contemnerent, & clam ſervare fœtus auderent, cum tota familia perimendos eſſe edixit. Igitur gravis hæc perpeſſuris viſa eſt calamitas, non eo ſolum quia liberis orbarentur, & parentes ipſi natorum interitûs miniſtri eſſe cogerentur; ſed quia in ea erant cogitatione, fore ut genus ſuum funditus periret, quando liberi quidem eorum necarentur, ipſiſque non multo poſt moriendum eſſet, malo premebantur difficili & inconſolabili. Atque illi quidem in hac miſeria conſtituti erant. Sed fruſtra quis Dei conſilio obnititur, mille licet artes ei obſtruendo adhibeat. Nam & puer, de quo Sacrorum ſcriba præmonuerat, eluſis regiis inſidiatoribus clam fuit educatus: & qui prædixerat, in iſtis, quæ ex illo *nato* acciderent, verax eſſe comprobatur. Atque hoc modo evenit.

Ad vota Amaramæ per quietem reſpondet Deus.

3. Amarames, vir nobilis inter Judæos, de gente univerſa ſolicitus, ne interiret defectu juventutis *in ſpem ſucceſſionis* nutriendæ, & quod ad ſe attinebat valde anxius (nam uxor ejus uterum ferebat) in ſummas eſt anguſtias adductus. & ad implorandum Dei auxilium converſus orabat, ut tandem ſortem eorum miſeraretur, qui cultus ejus obſervatores exſtiterant religioſi, illoſque malis, quibus tunc obruebantur, liberaret, ſpemque *Ægyptiis* eriperet totius gentis *hominis ætate* perituræ. Deus autem illius miſertus, ejuſque flexus precibus, adſtitit ei per quietem, atque illum hortatus eſt, ut de futuris non deſperaret: dixitque ſe pietatem illorum in memoria habere, ſeque pro ea præmia digna ſemper repenſurum; ut qui jam quidem illorum majoribus dederit, ex paucis in tantam creſcere multitudinem. Et Abramum quidem, ſolum è Meſopotamia in Chananæam profectum, cætera felicem exſtitiſſe, &, cum uxor ejus, antea ſterilis, poſtea, ut ipſe voluit, fœcunda evaſiſſet, liberos ſuſcepiſſe; atque Iſmaëlo quidem ejuſque poſteris Arabum regionem reliquiſſe, Cheturæ autem filiis Troglodytidem, Iſaco vero Chananæam. Et quas res, inquit, præterea bello meis auſpiciis fortiter geſſerit, niſi animo eſſe impio & ingrato videamini, meminiſſe oportet. Contigit etiam ut Jacobus inter exteras gentes inclareſceret; ob magnam felicitatem in qua & ipſe vixit, & quam liberis ſuis & nepotibus relinquebat. quo *ſane* cum ſeptuaginta omnino in Ægyptum adveniente, jam ultra ſexcentorum millium numerum creviſtis. Nunc autem me & ſaluti veſtrum communi proſpexiſſe ſcito, & tuæ etiam gloriæ. Puer enim ille, cujus ortûs metu ſanguinis Iſraëlitici fœtus perdere in animum induxerunt Ægyptii, tibi naſcetur. Et illis quidem latebit qui ejus vitæ in exitium inſidiantur, atque mirum in modum eductus Hebræorum genus ex Ægyptia ſervitute

Arabiam Iſmaëlo conceſſit Deus, filiis Cheturæ Troglodyticen, atque Chananæam Iſaaco.

Ex LXX. Iſraëlitis pluſquam ſexies centena hominum millia annis ducentis, Deo volente, procreantur. Ex. c. 12. 37.

γένεσιν ἔμελλον μὴ παραβήσεσθαι [a] τὴν τοῦ βασιλέως βούλησιν· τοὺς μέντοι καταφρονήσαντας τοῦ προστάγματος, καὶ σώζειν λάθρα τολμήσαντας [b] τὸ τεχθὲν αὐτοῖς, τούτους ἀναιρεῖσθαι σὺν τῇ γενεᾷ προσέταξε. δεινὸν οὖν τοῖς ὑπομένουσι τὸ πάθος, [c] οὐ καθὸ παίδων ἀπεστεροῦντο, καὶ γονεῖς ὄντες αὐτοὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν ὑπουργοῦν τῶν γινομένων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίνοια τῆς τοῦ γένους αὐτῶν ἐπιλείψεως, φθειρομένων μὲν τῶν τικτομένων, [d] αὐτῶν τε διαλυθησομένων, χαλεπὴν αὐτοῖς καὶ δυσπαραμύθητον ἐποίει τὴν συμφοράν. καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν τούτῳ τῷ κακῷ. κρατήσειε δ' ἂν οὐδεὶς τῆς τοῦ Θεοῦ γνώμης, οὐδὲ μυρίας τέχνας ἐπὶ τούτῳ μηχανησάμενος. ὅ, τε γὰρ παῖς, ὃν προεῖπεν ὁ ἱερογραμματεὺς, τρέφεται λαθὼν τὴν τοῦ βασιλέως φυλακήν· καὶ ἀληθὴς ἐπὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γενηθησομένοις ὁ προειπὼν εὑρέθη. [e] γίνεται δὲ οὕτως.

γ'. [f] Αμαράμης τῶν εὖ γεγονότων παρὰ τοῖς Εβραίοις, δεδιὼς ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἔθνους, μὴ σπάνει τῆς [g] ἐπιτραφησομένης νεότητος [h] ἐπιλίπῃ· καὶ χαλεπῶς [i] ἐπ' αὐτῷ φέρων, ἐκύει γὰρ αὐτῷ τὸ γύναιον, ἐν ἀμηχάνοις ἦν. [k] καὶ πρὸς ἱκετείαν τοῦ Θεοῦ τρέπεται, παρακαλῶν οἶκτον ἤδη τινὰ λαβεῖν αὐτὸν ἀνθρώπων μηδὲν τῆς εἰς αὐτὸν θρησκείας παραβεβηκότων· δοῦναί τε ἀπαλλαγὴν αὐτοῖς ὧν παρ' ἐκεῖνον ἐκακοπάθουν τὸν καιρὸν, καὶ τῆς ἐπ' ἀπωλείᾳ τοῦ γένους αὐτῶν ἐλπίδος. ὁ δὲ Θεὸς ἐλεήσας αὐτὸν, καὶ πρὸς τὴν [l] ἱκεσίαν ἐπικλασθεὶς, ἐφίσταται κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτῷ, καὶ μήτε ἀπογινώσκειν αὐτὸν περὶ τῶν μελλόντων παρεκάλει· τήν τε εὐσέβειαν αὐτῶν ἔλεγε [m] διὰ μνήμης ἔχειν, καὶ [n] τὴν ὑπὲρ ταύτης ἀμοιβὴν ἀεὶ παρέξειν, ἤδη μὲν καὶ τοῖς προγόνοις αὐτῶν δωρησάμενος τὸ γενέσθαι τοσοῦτον πλῆθος αὐτοὺς ἐξ ὀλίγων. καὶ Αβραμον μὲν μόνον ἐκ τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὴν Χαναναίαν παραγινόμενον εὐδαιμονῆσαι τάτε ἄλλα, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτῷ πρὸς γονὴν ἀκάρπως ἐχούσης πρότερον, ἔπειτα κατὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἀγαθῆς πρὸς τοῦτο γενομένης, τεκνῶσαι παῖδας· καὶ καταλιπεῖν μὲν Ισμαήλῳ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ τὴν Αράβων χώραν, [o] τοῖς δ' ἐκ Χετούρας τὴν Τρωγλοδῦτιν, Ισάκῳ δὲ τὴν Χαναναίαν. ὅσατε [p] πλεμῶν κατὰ τὴν ἐμὴν, φησὶ, συμμαχίαν [q] ἠνδραγάθησε, καὶ ἀσεβεῖς εἶναι δόξητε καὶ ὑμεῖς διὰ μνήμης ἔχοντες. Ιακωβον δὲ καὶ τοῖς οὐχ ὁμοφύλοις γνώριμον εἶναι συμβέβηκεν ἐπί τε μεγέθει τῆς εὐδαιμονίας μεθ' ἧς ἐβίωσε, καὶ [r] παισὶ τοῖς αὐτοῦ κατέλιπεν. οὗ μετὰ ἑβδομήκοντα τῶν πάντων εἰς Αἴγυπτον ἀφικομένου, ὑπὲρ ἑξήκοντά που μυριάδες ἤδη [s] γεγόνατε. νῦν δέ με τοῦ κοινῇ συμφέροντος ὑμῶν [t] ἴσε προνοούμενον, καὶ τῆς σῆς εὐκλείας. ὁ παῖς γὰρ οὗτος, οὗ τὴν [v] γέννησιν Αἰγύπτιοι δεδιότες κατέκριναν ἀπολλύναι τὰ ἐξ Ισραηλιτῶν τικτόμενα, [x] σὸς ἔσται. καὶ λήσεται μὲν τοὺς ἐπ' ὀλέθρῳ παραφυλάσσοντας, τραφεὶς δὲ παραδόξως, τὸ μὲν Εβραίων γένος τῆς παρ' Αἰγυπτίοις ἀνάγκης ἀπολύσει μν-

a Τὴν τοῦ βασιλέως] Τὴν omittit *Vat.*
b Τὸ τεχθὲν] Ita *Big.* & *Samb.* τὸ τεχθὲν, τούτους ὄν. *Baſ.* & *G.* τὸ τεχθὲν αὐτοὺς τούτους *Vat.*
c Οὐ καθὸ παίδων] Οὐ μόνον καθὸ παίδων malit *Burius.*
d Αὐτῶν τε διαλυθησομένων,] Ita *Big.* αὐτῶν δὲ in *reliquis* præter *Vat.* qui habet αὐτῶν διαλ.
e Γίνεται] Illa γίνεται δὲ οὕτως repoſui ex *MSS.*
f Αμαράμης] Hebræis עמרם *Amram*: Græcis ἀμρὰμ, ἀμβρὰμ, &, quod Epiphanius Cyprius inter alias nugas retulit, ἀβρὰμ. Samaritarum quibuſdam عمران. BERN.
g Επιτραφησομένης] Ita è Cod. *Vat.* ἐπιστραφησομένης *Samb.* ἐπιγραφησομένης *Big.* & *Caſ.* ἐπιτρεφησομένης *Baſ.* & *G.*
h Επιλίπῃ·] *Al.* ἐπιλείπῃ.
i Επ' αὐτῷ φέρων,] Sic in *MSS.* ἐφ' ἑαυτοῦ in *Editis.*
k Καὶ πρὸς ἱκετείαν] Ita tono Attico, *Busb.* & *Hen.* καὶ πρὸς ἱκετίαν *Baſ.* & *G.* καὶ πρὸς ἱκέτειαν *Samb.* πρὸς ἱκετείαν οὖν *Big.* πρὸς ἱκεσίαν οὖν *Caſ.*
l Ικεσίαν ἐπικλασθεὶς,] Sic *MSS.* ἱκετίαν iterum *Baſ.* & *G.*
m Διὰ μνήμης] Ita *Big. Samb. Caſ.* & *Vat.* διὰ μνήμην *Baſ.* & *G.*
n Τὴν ὑπὲρ ταύτης] Articulum omittit *Vat.*

o Τοῖς δ' ἐκ Χετούρας] Τοῖς δὲ Χετούρας *Big.* & *Samb.* τοῖς δ' ἐκ Χαιτούρας *Baſ.* & *G.* Vide ſupra ad p. 43. v. 7.
p Πολεμῶν] Ita *MSS.* in *Editis* πολέμων, tono pravo.
q Ηνδραγάθησε,] In quatuor *MSS.* ἀνδραγάθησε· καὶ ὑμεῖς διὰ μνήμης ἔχετε.
r Παισὶ] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* πᾶσι *Baſ.* & *G.* & mox κατέλειπον.
s Γεγόνατε.] Sic *Big. Samb. Caſ. Vat.* & *Epiphan.* γεγόνασι perperam *Hen. Baſ.* & *G.* tum *Busb. Hen.* μυριάδας.
t Ισε προνοούμενον,] In *Vat.* ἴσθι πῶς.
v Γέννησιν] *Al.* γένησιν & γένεσιν.
x Σὸς ἔσται.] Σῶις *Samb.* & *Caſ.* nullo uſu. σφῶν malo legere pro pronomine iſto. Reſtat autem σὸς *Baſ. Gen. Big.* & *†. 7.* nare. Mox ἀπολύσῃ *Samb.* Huc reſpexit egregius Syncellus Tarasii: καὶ γνοῦτες θανάτῳ τοιοῦτον κάλλος ἐξαφανίσαι· καὶ ὅτι χρηματίσο θεόθεν τὰ κατ' αὐτὸν τῷ πατρὶ θεοφιλεῖ ὄντι, καθὼς τῇ ἐκ πατέρων ἱστορήκασιν· ὅτι γε τοῦ ἰσραὴλ καθηγήσεται, καὶ τῶν αἰγυπτίων τὴν δυναστείαν θείῳ συντελέσει πολέμῳ. BERN. Ita plerique, σῶος *Samb.* & *Caſ.* nullo uſu. σφῶν malit *Bernardus.*

μνήμης δ᾽, ἐφ᾽ ὅσον [y] μένει χρόνον τὰ σύμπαντα, τεύξεται παρ᾽ ἀνθρώποις, οὐχ Ἑβραίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις, ἐμοῦ τοῦτο χαριζομένου σοί τε καὶ τοῖς ἐκ σοῦ [z] γενησομένοις. ἔσται δ᾽ αὐτῷ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοιοῦτος, ὥστε τὴν ἐμὴν ἔχειν ἱερωσύνην αὐτόν τε καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου.

δ᾽. Ταῦτα τῆς ὄψεως αὐτῷ δηλωσάσης, περιεγερθεὶς ὁ Ἀμαράμης ἐδήλου τῇ [a] Ἰωαχεβέλῃ· γυνὴ δ᾽ ἦν αὐτοῦ. καὶ τὸ δέος ἔτι μεῖζον διὰ τὴν τοῦ ὀνείρου πρόῤῥησιν αὐτοῖς συνίστατο. οὐ γὰρ ὡς περὶ παιδὸς μόνον εὐλαβεῖς ἦσαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπὶ μεγέθει τοσαύτης εὐδαιμονίας [b] ἐσομένου. τοῖς μέντοι προκατηγγελμένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πίστιν ὁ τοκετὸς [c] τῆς γυναικὸς παρεῖχε, λαθούσης τοὺς φύλακας, διὰ τὴν τῶν ὠδίνων ἐπιείκειαν, [d] καὶ τὸ μὴ βιαίας αὐτῇ προσπεσεῖν τὰς ἀλγηδόνας. καὶ τρεῖς μὲν μῆνας παρ᾽ αὐτοῖς τρέφουσι λανθάνοντες· [e] ἔπειτα δὲ δείσας Ἀμαράμης μὴ κατάφωρος γένηται, καὶ πεσὼν [f] ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως ὀργὴν αὐτός τε ἀπόληται [g] μετὰ τοῦ παιδίου, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπαγγελίαν ἀφανίσειεν, ἔγνω μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ ποιήσασθαι τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν καὶ πρόνοιαν, [h] ἢ τῷ λήσεσθαι πεπιστευκώς. τοῦτο δ᾽ ἦν ἄδηλον, ἐναποκινδυνεύειν οὐ τῷ παιδὶ μόνον κρυφαίως τρεφομένῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ· [i] τὸν δὲ Θεὸν ἡγεῖτο πᾶσαν ἐκποριεῖν ἀσφάλειαν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν [k] ψευδὲς γενέσθαι τῶν εἰρημένων. [l] ταῦτα κρίναντες μηχανῶνται [m] πλέγμα τι βύβλινον ἐμφερὲς τῇ κατασκευῇ κοιτίδι, μέγεθος [n] αὐτῷ ποιήσαντες αὔταρκες εἰς τὸ μετ᾽ εὐρυχωρίας ἐναποκεῖσθαι τὸ βρέφος. ἔπειτα χρίσαντες ἀσφάλτῳ· τῷ γὰρ ὕδατι τὴν διὰ τῶν πλεγμάτων ἀποφράττειν εἴσοδον ἡ ἄσφαλτος πέφυκεν· ἐντιθέασι τὸ παιδίον, καὶ κατὰ τοῦ ποταμοῦ βαλόντες εἴασαν ἐπὶ τῷ Θεῷ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. καὶ τὸ μὲν ὁ ποταμὸς παραλαβὼν ἔφερε· [o] Μαριάμμη δὲ τοῦ παιδὸς ἀδελφὴ κελευσθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς [p] ἀντιπαρεξῄει, [q] ὅποι φερόμενον χωρήσει ὀψομένη τὸ πλέγμα. ἔνθα καὶ διέδειξεν ὁ Θεὸς μηδὲν μὲν τὴν [r] ἀνθρωπείαν σύνεσιν, πᾶν δ᾽ ὅ, τι καὶ βουληθείη [s] πράττειν αὐτοτελοῦς ἀγαθοῦ τυγχάνον· καὶ διαμαρτάνοντας μὲν τοὺς ὑπὲρ ἰδίας [t] ἀσφαλείας ἄλλων κατακρίνοντας ὄλεθρον, καὶ πολλῇ [v] περὶ τούτου χρησαμένους σπουδῇ, σωζομένους δ᾽ ἐκ παραδόξου καὶ σχεδὸν ἐκ μέσου τῶν κακῶν εὑρισκομένους τὴν εὐπραγίαν, τοὺς κινδυνεύοντας τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ. [x] τοιοῦτον γάρ τι, καὶ περὶ τὸν παῖδα τοῦτον γενόμενον, ἐμφανίζει τὴν ἰσχὺν τοῦ Θεοῦ.

ε᾽. [y] Θέρμουθις ἦν θυγάτηρ τοῦ βασιλέως. αὕτη παίζουσα παρὰ τὰς ᾐόνας τοῦ ποταμοῦ, καὶ φερόμενον ὑπὸ

liberabit; memoriamque in omne ævum duraturam consequetur apud homines, non solum Hebræos, sed & alienigenas, me istud beneficium in te tuosque posteros conferente. Erit autem & ipsi tantæ celebritatis frater, ut meum habiturus sit sacerdotium & qui ab eo oriundi in perpetuum.

4. Hisce illi per visionem patefactis, Amarames experrectus *rem omnem* indicat Joachebelæ. ea enim ipsi uxor erat. Atque major adhuc metus illos incessit ex iis quæ prædicta erant in somnio. Jam enim non de eo ut puero tantum timebant, sed ut qui ad tantæ felicitatis fastigium perventurus esset. His tamen, quæ prænunciata erant à Deo, fidem fecit mulieris partus; quæ, propter dolorum lenitatem, & quod violenti in eam non inciderint cruciatus, clam custodes enixa est. Et tres quidem menses *puerum* domi secreto alunt. deinde vero veritus Amarames ne in ea re deprehenderetur, & in iram Regis incurrens ipse etiam cum puero interiret, & irritam faceret Dei promissionem, statuit Dei potius arbitrio pueri salutem curamque permittere, quam latibulo fidere. Nam hoc incertum erat, cum non solum puero occulte nutrito, sed & ipsi immineret periculum: Deum vero modis omnibus ejus securitati provisurum esse existimabat, ut dictis suis constaret veritas. Hæc cum decrevissent, fiscellam quandam papyraceam conficiunt cunis structurâ similem, ea magnitudine ut infantulum satis commode exciperet. Deinde in ea bitumine illita & munita (nam aquæ per plicaturas aditui præcludendo accommodatum est bitumen) puerum deponunt, atque ita in flumen projicientes salutem ejus Deo committunt. Et fluvio quidem *secundo* vehebatur: Mariamme vero pueri soror jussu matris ex adverso *per ripam* ambulat, ut observaret quo tandem fiscella deportaretur à flumine. Et tunc demonstravit Deus, * nihil quidem humanam valere sapientiam; sed quodcunque sibi in animo est agere, id effici posse ab optimo maximo: nec quidem *usque* voti compotes fieri, qui propter securitatem suam aliis perniciem moliuntur, quantalibet utantur diligentia; illos vero, qui ex *arcano* Dei consilio in periculum conjici videantur, præter opinionem servari, & ex mediis fere calamitatibus ad felicitatem emergere. Tale enim quiddam, quod & huic puero accidit, *clare* indicat Dei potentiam.

Divinum oraculum Joachebelæ suæ narrat Amarames.

Hinc metus major ac solicitudo, denique consilium de infante ad Nilum exponendo. Ex. c. 2.

Papyro navigantem fratrem observat pia Mariamme.

5. Thermuthis Regis erat filia. Hæc dum propter ripam fluminis sese oblectaret, & fiscellam à flu-

Thermuthis infantem reperit, atque adhibita etiam matre curat pro filio.

y Μένει] Μενεῖ frustra *Hen.* & *Busb.* & Εὖ ἕξειν nimio opere *Samb.* BERN.

z Γενησομένοις.] Γεννησομένοις *Samb.*

a Ἰωαχεβέλῃ·] Emendabis Ἰωαχεβέδῃ, aut Ἰωχαβέδῃ, ut facillime permutant Δ & Λ. nam hujus matronæ nomen Hebræis Ἰωχαβέδ seu *Jochabed.* Vide *Exod.* c. 6. v. 20. BERN.

b Ἐσομένου.] Ita ex *MS.* in *Editis* ἐσομένης.

c Τῆς γυναικὸς] Illa τῆς γυναικὸς adjeci ex fide *MSS. Big.* & *Samb.*

d Καὶ τὸ μὴ] Καὶ διὰ τὸ *Glycas*, & *Hamartolus.*

e Ἔπειτα] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* ἔπειτα δείσας. at εἶτα δείσας *Glyc.* & *Hamart.*

f Ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως] Sic *Big.* & *Samb.* ἐπὶ τὴν τοῦ *Bas.* & *G.* ὑπὸ τοῦ Βασ. *Vat.*

g Μετὰ τοῦ παιδίου,] Μετὰ τοῦ παιδίου, τῷ Θεῷ πεπιστευκὼς τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν, ἤτοι λήσεσθαι. τοῦτο γὰρ ἦν ἄδηλον &c. *Vat.* omissis verbis aliquot.

h Ἢ τῷ λήσεσθαι] Ita ex tribus *MSS.* τῷ τε λήσεσθαι *Bas.* & *G.* τοῦ λήσεσθαι *Epiphan.*

i Τὸν δὲ Θεὸν] Τὸν Θεὸν *Vat.*

k Ψευδὲς γενέσθαι] Ita quatuor *MSS.* ψεῦδος in *Editis*, ψευδὴς in *Vet. Interpr.*

l Ταῦτα κρίναντες] Forsan ταῦτα κρίναντος. nam in aliquot *Epiphanii* exemplaribus *Hæc cogitante.*

m Πλέγμα] Sic *Busb.* & *Hen.* in *Editis* πλέγμα βίβλινον. in aliis πλέγμα τι βίβλ. & πλέγμα τε βίβλ. & πλέγμα τε βύβλιον.

n Αὐτῷ ποιήσαντες] Ita *Cas.* & *Vat.* αὐτῇ *Bas.* & *G.* αὐτὸ *Big.* & *Samb.* non male.

o Μαριάμμη] Μαριάμη non semel *Big. Samb. Cas. Bas.* & *Gen.* Frequentius tamen מרים scribitur in his originibus μαριάμμην & μαριάμμη. Quinetiam heic piam istam puellam *Hen. Busb.* & *Zonaras* μαριάμμην nuncupant. Idem denique nomen, quod μαριὰμ in V. T. & apud Ezechielum Tragicum, tamque μαριὰμ quam μαρία fertur in Novo, *sublime* equidem significat quantum Syris ܡܪܝܡ *Mariam* & *Marim.* BERN. Ita *Hen. Busb.* & *Zonaras.* Μαριάμη *Big. Samb. Cas. Bas.* & *G.* Ἀριάμη δὲ ἡ τοῦ π. *Vat.* Idem nomen quod Μαριὰμ in V. T. tam Μαριὰμ quam Μαρία fertur in *Novo.*

p Ἀντιπαρεξῄει,] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* παρετήρει *Zonaras* eodem animo. alienum est ἀντιπαρεξίει *Editorum*, *aliorumque.*

q Ὅποι φερόμενον] Φερόμενον ὅποι χωρήσει *Vat.*

r Ἀνθρωπείαν] Ita *Samb.* ἀνθρώπειαν *Big.* ἀνθρωπίαν *Bas.* & *G.* ἀνθρωπίνην *Vat.*

* *Nihil quidem humanam valere sapientiam;] Gelenius reddit, nihil humana sapientia, sed omnia bonitate illius omnipotenti confici.*

s Πράττειν αὐτοτελοῦς] Πράττον, αὐτοτελὲς ἀγαθὸν τυγχάνον *Vat.*

t Ἀσφαλείας ἄλλων] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ὠφελείας *Cas.* ὠφελείας καὶ ἀσφαλείας *Bas.* & *G.* ne quid forte desideraveris.

v Περὶ τούτου χρησαμένους] Illa περὶ τούτου non agnoscunt *Big.* & *Vat.*

x Τοιοῦτον γάρ τι,] Τοιοῦτο *Vat.*

y Θέρμουθις] Θερμουθὶς accentu præcipiti *Bas.* & *Gen.* & *Syncellus Tarasii.* Illustris hæc fæmina nominatur haud proprie Georgio isti alterique φαρία, quod est *Regina nostra.* Artapa-

flumine deferri animadverteret, missis qui natarent, jubet lectulum ad se apportari. Accedentibus autem quibus hoc mandatum erat, cum alveolo conspicata puerum, magnopere gavisa est cum ob ejus magnitudinem tum ob elegantiam. Tanto enim favore Deus Moysem prosequutus est, ut fecerit ab illis ipsis nutriri & educari, qui propter ejus nativitatem malorum extrema decreverant, & cæteros ex Hebræorum stirpe perdere *minati fuerant*. Itaque jubet Thermuthis mulierem *aliunde* adduci, quæ puero ubera admoveret. Qui cum non admitteret mammam, sed *eam* aversaretur, idemque, aliâ post aliam advocatâ, faceret, Mariamme quæ hisce interfuit, non quasi data opera sed *forte* spectatum veniens, nihil agis, inquit, ô Regina, dum has nutrices infanti adhibes, quæ nulla cum eo cognatione junguntur. Si enim Hebræam aliquam accersi volueris, tum forte protinus popularis mammam exciperet. Cum autem recte monere videretur, jussit ipsam *Regina* hoc negotium exsequi, & lactantem quampiam adducere. Illa vero, ea sibi data potestate, reversa est secum deferens matrem nemini de facie notam. Tum infans, libenter mamillam accipiens, ei adhærere visus est: atque, rogante etiam Regina, mulieri omnino creditur educandus enutriendusque.

Moyses nomen Ægyptium, quasi ereptus ab aquis. Ex. c. 2. 10.

6. Deinde & ipsi, utpote qui dejectus erat in profluentem, appellationem dedit, ex eo quod acciderat. Nam aquam Ægyptii vocant Mo, yses vero qui ex aqua eripiuntur. Ex utrisque igitur nomen componentes, hoc ei indiderunt. Atque sine dubio, prout Deus prædixerat, magnitudine animi & laborum despicientia Hebræos *omnes* antecellebat. Nam erat ab Abramo patre septimus.

Is ordine septimus ab Hebraïcæ gentis principe.

τοῦ ῥεύματος θεασαμένη τὸ πλέγμα, κολυμβητὰς [z] ἐπιπέμπει, κελεύσασα τὴν κοιτίδα, [a] πρὸς αὐτὴν ἐκκομίσαι. παραγινομένων δὲ τῶν [b] ἐπὶ τοῦτο σταλέντων, μετὰ τῆς κοιτίδος ἰδοῦσα τὸ παιδίον, ὑπερηγάπησε μεγέθους ἕνεκά τε καὶ κάλλους. τοσαύτη γὰρ ὁ Θεὸς [c] περὶ Μωϋσῆν ἐχρήσατο σπουδῇ, ὡς ὑπὸ [d] πάντων τῶν τὰ ἔσχατα καταψηφισαμένων διὰ τὴν αὐτοῦ γένεσιν, [e] καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκ τοῦ Ἑβραίων γένους ἀπώλειαν, ποιῆσαι τροφῆς καὶ ἐπιμελείας ἀξιωθῆναι. κελεύει τε γύναιον ἡ Θέρμουθις ἀχθῆναι, παρέξον θηλὴν τῷ παιδίῳ. μὴ [f] προσεμένου δὲ αὐτοῦ τὴν θηλὴν, ἀλλ' ἀποστραφέντος, καὶ τοῦτ' ἐπὶ πολλῶν ποιήσαντος [g] γυναικῶν, ἡ Μαριάμμη παρατυγχάνουσα [h] τοῖς γινομένοις, οὐχ ὥστε ἐκ παρασκευῆς δοκεῖν ἀλλὰ κατὰ θεωρίαν, μάτην, εἶπε, ὦ βασίλισσα, ταύτας ἐπὶ τροφῇ τοῦ παιδὸς μετακαλῇ τὰς γυναῖκας, αἳ μηδὲν [i] πρὸς αὐτὸ συγγενὲς ἔχουσιν. εἰ μέντοι τινὰ τῶν Ἑβραΐδων γυναικῶν ἀχθῆναι ποιήσαις, τάχα ἂν προσοῖτο θηλὴν ὁμοφύλου. δόξασαν [k] δὲ λέγειν εὖ, κελεύει τοῦτ' αὐτὴν ἐκπορίσαι, καὶ τῶν γαλουχουσῶν τινα μετελθεῖν. ἡ δὲ, τοιαύτης ἐξουσίας λαβομένη, παρῆν ἄγουσα τὴν μητέρα μηδενὶ γινωσκομένην. καὶ τὸ παιδίον [l] ἀσμενίσαν [m] πως προσφύεται τῇ θηλῇ· καὶ, δεηθείσης τε τῆς βασιλίδος, πιστεύεται τὴν τροφὴν τοῦ παιδίου πρὸς τὸ πᾶν.

ϛ'. [n] Κατ' αὐτῷ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην κατὰ τὸ συμβεβηκὸς ἔθετο, εἰς τὸν ποταμὸν ἐμπεσόντι. τὸ γὰρ ὕδωρ [o] μῶ οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσιν, [p] ὑσῆς δὲ τοὺς ἐξ ὕδατος σωθέντας. συνθέντες οὖν ἐξ ἀμφοτέρων τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ταύτην τίθενται. καὶ ἦν ὁμολογουμένως κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόρρησιν [q] φρονήματός τε μεγέθει καὶ πόνων καταφρονήσει Ἑβραίων ἄριστος. Ἀβραμος γὰρ αὐτῷ πατὴρ ἕβδομος.

no eadem μέῤῥις ex מרים *Miriam* nomen corruptum confusumque debet: unde acceperat itidem Chronicon Alexandrinum: *Syon* denique Eutychio Alexandrino. BERN. Illo accentu in *MSS.* & *Eustathio Antioch.* Θερμουθὶς in *Editis*. ὁ δ' αὐτὸς ὑιὸς τῇ θυγατρὶ Φαραὼ Θερμουθίδι [l. Θερμούθιδι] τῇ καὶ Φαρίῃ, βασιλίδι οὔσῃ εἰσποιηθεὶς *Syncell.* p. 120. *Edit. Paris.* Μούθιδις [l. Θέρμουθις] δὲ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, ἡ καὶ Φαρῆς, βασιλὶς οὖσα τοῦτον ἀνελομένη &c. *Cedren.* p. 42. *Edit. Paris.* Haud proprie (inquit *Bernardus*) illis Φαρία aut Φαρῆς, i. e. *Regina nostra*, dicitur. Aliis Μέῤῥις, nomine ex *Miriam* corrupto, appellatur. Videsis *Euseb.* de Præp. Evang. IX. 27. HUDS. صابوت Ζεβοῦθις appellatur illa ab Abulcasimo meo in MSto. suo, ubi agit de nominibus propriis in Alcorano occurrentibus. Crediderim legendum esse in Josepho Θερβοῦθις, si illum velimus similiorem reddere scripturæ Abulcasimi, quoniam β & μ, uti est notissimum, in scriptura Græca facile permutantur. REL.

z Ἐπιπέμπει,] Ita in *MSS.* ἐκπέμπει *Bas.* & *G.*

a Πρὸς αὐτὴν] Πρὸς ἑαυτὴν *Big. Samb.* & *Vat.*

b Ἐπὶ τοῦτο] Sic *Big.* & *Samb.* ἐπὶ τούτῳ in *aliis*.

c Περὶ Μωϋσῆν] Περὶ τὸν Μωϋσῆν *Vat.*

d Πάντων τῶν τὰ ἔσχατα] Ita *Big.* & *Samb.* πάντων τὰ ἔσχατα κατ. *Vat.* πάντων τῶν καταψ. *Bas.* & *G.*

e Καὶ τῶν ἄλλων] Καὶ κατὰ τῶν *Samb. Vat.* & *Cas.* recte, dicit BERN.

f Προσιεμένου] Προσιεμένου *Vat.* & *Busb.*

g Γυναικῶν,] Vocem γυναικῶν reposuimus ex *MSS.*

h Τοῖς γινομένοις,] Τότε τοῖς *Samb.*

i Πρὸς αὐτὸ] Eleganter & ἀττικονικῶς *Big.* & *Samb.* licet παιδὸς præcedat in ea periodo. πρὸς αὐτὸν *Bas.* & *Gen.* BERN. *Al.* πρὸς αὐτό. HUDS. Lubuit tamen *Hudsono* contra MSS. reponere αὐτὸν, quod merito ejecimus, quum recte animadverterit Atticismum in omnibus tantopere Auctori magno placitum *Bernardus*, ita enim millies loquuntur elegantiores, ut simul & ætatem & genus respiciant. Ælian. V. H. 1. 30. de Galete Ptolemæi amasio, ὁ μὲν ἵππευε σὺν τῷ βασιλεῖ τὸ μειράκιον. & de Alcibiade rursus 2. 1. & alii alibi. HAVERC.

k Δὲ λέγειν εὖ,] Οὖν pro δὲ *Vat.* & mox καλῶς λέγειν, ἐκέλευεν *Bas. G.* aliique. λέγειν εὖ, κελεύει *Vat. Big.* & *Samb.*

l Ἀσμενίσαν] Ἀσμένως *Hen.* & *Busb.* Statim *Samb.* δεηθείσης τε. BERN.

m Πως προσφύεται] Illud πως deest *Vat.* & mox τε post δεηθείσης.

n Κατ' αὐτῷ] Ita *Big.* & *Samb.* καὶ αὐτῷ aliis.

o Μῶ οἱ Αἰγύπτιοι] Μῶ αἰγύπτιοι καλοῦσι *Samb.* μῶς αἰγύπτιοι καλοῦσιν *Hen.* & *Busb.* μῶ vel μῶυ καλοῦσιν αἰγύπτιοι Glycas & Hamartolus. μῶς καλοῦσιν αἰγύπτιοι Johannes Zonaras. *Moy Ægyptii vocant*, Epiphanius à manu Cassiodori. Pseudo-Eustathius αἰγύπτιοι γὰρ τὸ ὕδωρ μῶυ προσαγορεύουσι, καὶ τὸ ὑσῆς (MS. ὑσῆς) σωθῆναι. BERN. *Al.* μῶς & μῶϋ & μῶυ. quo modo *Vet. Interpr.* *Josephus* ipse lib. 1. contra *Apionem* & *Clemens Alex.* p. 343. *Edit. Paris.* Hac de re videsis *Gaulminum* in notis ad *Vitam Moysis*, p. 195. *Lambecii* Prodromum, p. 110. *Allatium* ad *Eustathii* Hexaëmeron, p. 297. *Sam. Morinum* de utilitate ling. Orient. p. 40. ejusque Explicationes Sacr. & Philolog. p. 6. *I Loydii Dictionar.* v. *Moyses*. *Leidekkerum* de Rep. Hebr. p. 189. præcipueque *Kircheri* Prodromum Ling. Copt. p. 136. & *Salmasii* Epist. LX. & LXXVIII.

p Ὑσῆς] Ὑσης *Bas* & *Gen.* ὑσῆς *Samb.* & *Zonaras.* ὑσῆς *Busb. Hen.* G. Glycas, & Hamartolus. Philo Alexandrinus simplicius sensit de illo nomine, εἶτα δίδωσιν ὄνομα θεμένη μωϋσῆν ἐτύμως, διὰ τὸ ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνελέσθαι. τὸ γὰρ ὕδωρ μῶς ὀνομάζουσιν αἰγύπτιοι. Ante hunc in Tragœdia, quam ex versione τῶν ο. condiderat nomine *Exodi* seu *Exagoges* Ezechielus vates, memoratum erat ὄνομα δὲ μωσῆν ὠνόμαζε, οὕνεκ' χάριν ὑγρᾶς ἀνεῖλε ποταμίας ἀπ' ἠϊόνος. Ex illis denique Alexandrinorum Theologorum decus Strom. primo. εἶτα τίθεται τῷ παιδίῳ ὄνομα ἡ βασιλὶς μωυσῆν ἐτύμως, διὰ τὸ ἐξ ὕδατος ἀνελέσθαι αὐτό. τὸ γὰρ ὕδωρ μῶυ ὀνομάζουσιν αἰγύπτιοι· εἰς ὃ ἐκτέθειτο τεθνηξόμενος. καὶ γάρ τοι μωυσῆν τὸν ἀποπνεύσαντα τῷ ὕδατι προσαγορεύουσι. Idem Scriptoribus Gentium *Musus* & *Musæus*. Quod vero eundem *Monios* dictum testetur Ægyptiace Aben Esdras ex scripto quodam Sabæorum, speciem veri claram habet: quippe αμονι illud in Ægypto significat, quod in divinis literis משה, *extrahere* utrumque. Pertinent enim hæc ad etymon sui nominis, quæ notavit ipse Exodi principio, כי מן המים משיתיהו. Rabbinos tamen Judæorum, & lumen eruditionis in Ecclesia Christiana Hieronymum, aut recentioris famæ Huëtium Goliumque in hac originatione vicit Cl. Salmasius. Illi ἐκλήπτορα exponunt, Philo semel λῆμμα; hic etiam cum Philone, Iosepho, aliisque veterum mavult adhuc disertius *exceptum ab unda servatumque*, μωυσὶ ut norunt Coptitæ. Dixit itaque nurus Ægyptia, εμωυσεν, *tuli ex aquis*, quo suæ indulgentiæ memoriam pulcherrimo homini maturius imprimeret. Cætera tamen hujus Originationis, atque ipsum ψονθομφανὴχ, lubens permitto clarissimis viris *Mareschallo* & *Fabro*, qui nullam veterum literaturam perire penitus huic Academiæ patiuntur, quin suo studio erigant atque demum excolant. Moneo tamen quasi abeundo ὑδογενὴς pro ὑλογενὴς, notissimam illam Scaligeri correctionem, vixque Græcam in carmine Orphéo (quod Judæorum aliquis ex Elle Semot Legislatoris jampridem compilavit) melius permutari ad hunc modum:

Ὡς λόγος ἀρχαίων, ὡς ὑδογενὴς διέταξε.

θαυμασίως γὰρ αὐτὸν, sic ait nobilissima Thermuthis, καὶ παρὰ τοῦ ποταμοῦ λαβοῦσα χάριτος, ἐμαυτῆς μὲν ἠγησάμην παῖδα ποιήσασθαι. BERN.

q Φρονήματος] Ita *Samb. Cas. Vat.* & *Vet. Interpr.* prius mance legebatur φρονήσει Ἑβραίων ἄριστος.

r Ἀβ-

μος. Αμαράμου μὲν γὰρ [r] αὐτὸς ἦν παῖς. [s] ὁ δὲ Καάθου· οὗ πατὴρ Λευὶς ὁ Ιακώβου, ὃς ἦν Ισάκῳ γενόμενος. Αβράμου δὲ οὗτος ἦν. σύνεσις δὲ οὐ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐφύετο αὐτῷ· ἀλλὰ τοῦ δὲ ταύτης μέτρου πολὺ [t] κρείττων, καὶ πρεσβυτέραν διεδείκνυε ταύτης τὴν περιουσίαν ἐν ταῖς παιδείαις, καὶ μειζόνων τῶν ὑπ' ἀνδρὸς γενησομένων ἐπαγγελίαν εἶχε τὰ τότε πραττόμενα. [v] καὶ τριετεῖ μὲν αὐτῷ γεγενημένῳ θαυμαστὸν ὁ Θεὸς τὸ τῆς ἡλικίας ἐξῆρεν [x] ἀνάστημα· πρὸς δὲ κάλλος οὐδεὶς [y] ἀφιλότιμος ἦν οὕτως, ὡς Μωϋσῆν θεασάμενος μὴ ἐκπλαγῆναι τῆς εὐμορφίας. πολλοῖς τε συνέβαινε καθ' ὁδὸν φερομένῳ συντυγχάνουσιν, ἐπιστρέφεσθαι μὲν ὑπὸ τῆς ὄψεως [z] τοῦ παιδός· ἀφιέναι δὲ τὰ σπουδαζόμενα, καὶ τῇ θεωρίᾳ [a] προσευσχολεῖν αὐτοῦ. καὶ γὰρ ἡ χάρις ἡ παιδικὴ, πολλὴ καὶ ἄκρατος περὶ αὐτὸν οὖσα, [b] κατεῖχε τοὺς ὁρῶντας.

ζ'. Οντα δ' αὐτὸν τοιοῦτον ἡ Θέρμουθις [c] παιδοποιεῖται, γονῆς γνησίας οὐ μεμοιραμένη. καί ποτε κομίσασα τὸν Μωϋσῆν πρὸς τὸν πατέρα, [d] ἐπεδείκνυε τοῦτον, καὶ ὡς [e] φροντίσειε διαδοχῆς, εἰ καὶ βουλήσει Θεοῦ μὴ τύχοι παιδὸς γνησίου· πρὸς αὐτόν τε ἔλεγεν, "ἀναθρεψαμένη "παῖδα μορφῇ τε θεῖον καὶ φρονήματι γενναῖον, θαυμα"σίως δὲ αὐτὸν καὶ [f] παρὰ τοῦ ποταμοῦ λαβοῦσα χάρι"τος, ἐμαυτῆς μὲν ἠξίωσα παῖδα ποιήσασθαι, τῆς "δὲ σῆς βασιλείας διάδοχον". ταῦτα λέγουσα, ταῖς τοῦ πατρὸς χερσὶν ἐντίθησι τὸ βρέφος. [g] ὁ δὲ λαβὼν καὶ προστερνισάμενος, [h] κατὰ φιλοφρόνησιν χάριν τῆς θυγατρὸς ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὸ διάδημα. καταφέρει δ' ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν γῆν, περιελόμενος αὐτὸ κατὰ νηπιότητα δῆθεν, ἐπέβαινέ τε [i] αὐτὸ τοῖς ποσί. καὶ τοῦτο ἔδοξεν οἰωνὸν [k] ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ φέρειν. θεασάμενος δὲ ὁ ἱερογραμματεὺς ὁ καὶ τὴν γένεσιν αὐτοῦ προειπὼν ἐπὶ [l] τῇ ταπεινώσει τῆς Αἰγυπτίων ἀρχῆς ἐσομένην, ὥρμησεν ἀποκτεῖναι, καὶ δεινὸν [m] ἀνεκραγὼς, "οὗτος, εἶπε, βασι"λεῦ, παῖς ἐκεῖνος, ὃν κτείνασιν ἡμῖν ἐδήλωσεν ὁ Θεὸς "ἀφόβοις εἶναι. [n] καὶ μαρτυρεῖ τῇ προαγορεύσει τοῦ γεγο"νότος, ἐπιβεβηκὼς ἡγεμονίᾳ τῇ σῇ καὶ πατῶν τὸ διά"δημα. [o] τοῦτον οὖν ἀνελὼν, Αἰγυπτίοις μὲν τὸ ἀπ' αὐ"τοῦ δέος ἄνες· Ἑβραίοις δὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ δι' αὐτοῦ θάρ"σους ἀφελοῦ". φθάνει δ' αὐτὸν ἡ Θέρμουθις ἐξαρπάσασα· καὶ πρὸς τὸν φόνον ὀκνηρὸς ἦν ὁ βασιλεὺς, τοιοῦτον αὐτὸν τοῦ Θεοῦ παρασκευάσαντος, ᾧ πρόνοια τῆς Μωϋσέως [p] σωτηρίας ἦν. ἐτρέφετο οὖν πολλῆς ἐπιμελείας τυγχάνων. καὶ τοῖς μὲν Ἑβραίοις ἐπ' αὐτῷ παρῆν εὐέλπισιν εἶναι περὶ τῶν ὅλων· δι' ὑποψίας δ' εἶχον Αἰγύπτιοι τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ. [q] μηδενὸς δὲ ὄντος φανεροῦ, διὸ κἂν

Etenim is Amaramæ filius erat. Ille vero Cathi; cujus pater Levis, & Levis Jacobi filius, qui natus erat Isaco. Hic vero filius erat Abrami. Puero autem, non pro ætate, accrevit ratio & intelligentia: sed ejus modulum longe excedens, senilis sapientiæ, etiam * dum eruditione institueretur, haud parum ostendit; & quæ tum gerebat majorum, cum ad virilem ætatem perveniret, gerendorum spem fecerunt. Ac tres quidem annos nato admirandam dedit Deus staturæ proceritatem: venustate autem tanta fuit; ut nemo ab omni elegantia adeo alienus esset, quin Moyse conspecto ejus formæ præstantia percelleretur. Multisque accidebat, ei dum circumferretur obviam factis, ut sese quidem *non solum* ad conspectum pueri converterent; sed, relictis seriis negotiis, etiam ei curiose contemplando vacarent. Nam & puerilis gratia, quæ in eo erat multa & cum simplicitate conjuncta, spectantes *ita* retinebat *ut inviti discederent.*

Moysis vel triennis forma ac statura admiranda.

7. Hunc, tanta forma & indole, Thermuthis sibi filium adoptat, quod sobole legitima careret. Et cum aliquando Moysem ad patrem adduceret, hunc illi ostendit, quasi de successore cogitârit, si ita voluerit Deus ut sibi filius non nasceretur: atque ad ipsum *sic* loquebatur, "Nutrivi puerum "forma divinum, & animo generosum; at cum "mirabiliter ipsum ex fluvii benignitate accepe"rim, mecum quidem statui ut mei filius esset, "tui vero in imperio successor". Hæc dicens infantem deposuit in manibus patris. At ille, puerum accipiens & pectori apprimens, filiæ gratificaturus comiter diadema *suum* ei imposuit. Moyses autem in terram dejicit, pueriliter scilicet illud circumvolvens, suisque pedibus conculcavit. idque visum est *Ægypti* regno mali aliquid portendere. Cum vero hanc rem conspexisset Sacrorum scriba, qui ex ejus nativitate Ægytiorum imperium depressum iri prædixerat, ad eum necandum accurrit, & terribiliter exclamans, "Hic "est, inquiit, ille puer ô Rex, quem si occide"rimus, nos securos fore declaravit Deus. Et *am*"*plissimum sacro* vaticinio dat testimonium, insul"tando tuo regno & diadema calcando. Hunc i"gitur perimens, Ægyptios quidem illius metu "libera, Hebræis vero spem & fiduciam, quam "in eo posuerant, adime". Ipsum autem prævenit Thermuthis, quæ *puerum* abripuit: & ad eum tollendum segnior factus est Rex, quod Deus, cui curæ erat Moysis salus, talem ei animum indiderit. Educabatur itaque quam accuratissime. Et Hebræis quidem contigit, ut ex eo magnam de summa rerum spem conciperent: Ægyptiis vero, ut suspecta esset ejus institutio. At cum nemo apa-

Act. c. 7. ἀστεῖος τῷ Θεῷ.

r Αὐτὸς ἦν παῖς.] Ita *Big. Vat. Bas G.* & *Zonara.* οὗτος *Samb.* & *Cas.*

s Ο δὲ Καάθου·] Zonaras ad hoc genus ἦν δ' ἐξ ἀβραὰμ ἕβδομος μωυσῆς. ἀμαρὰμ γὰρ αὐτὸς ἦν παῖς. καὰθ δὲ τῷ ἀμαρὰμ ὁ πατήρ. ὁ δὲ τοῦ λευὶ, καὶ τοῦ ἰακὼβ ὁ λευί. ἰακὼβ δὲ ἐτέχθη τῷ ἰσαάκ· ἰσαὰκ δὲ ἐξέφυ τοῦ ἀβραάμ. Idem testatus est & Numenius de antiquissimo Legislatore, ἑβδόμη γενεᾷ γεννηθεὶς &c. putando à nobili Chaldæo. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* nec aliter *Vat.* nisi quod habent καὶ Λευὶ antea perverse editum, Κάθου δὲ ὁ πατὴρ, ὁ δὲ Λευὶ, καὶ Λευὶ τοῦ Ιακώβου, ὃς ἦν Ισάκῳ γενόμενος. Moysem septimum ab Abramo exstitisse testantur *Zonaras*, *Numenius*, *aliique*.

t Κρείττων,] Ita in plerisque *MSS.* κρείττω in *Editis.*

* *Dum eruditione*] Forsan *inter ludendum*, ἐν παιδιαῖς.

v Καὶ τριετεῖ] Sic *Big Samb. Cas. Vat* & *Vet. Interpr.* καὶ τριετῆ μὲν αὐτὸν γεγενημένον *Bas. G. Glycas*, *aliique.*

x Ανάστημα·] Secutus sum *Bas. G.* & *Zonaram*, cum apud *Hesychium* sit ἀνάστημα, ὕψωμα. at διάστημα habent *Big. Samb. Vat. Glycas*, *Hamartolus.* & *Vet. Interpr.*

y Αφιλότιμος] Ita *MSS. Glycas*, *Suidas* & *Hamart.* ἀφιλοτίμητος *Bas.* & *G.* ut Αττικώτερον probante *Bernardo.*

z Τοῦ παιδός] Τοῦ παιδίου *Vat.*

a Προσευσχολεῖν] Ita *Big. Samb.* & *Cas.* προσασχολεῖν *Bas. G.* & *Vat.*

b Κατεῖχε] Sic *MSS.* κατεῖχεν in *Editis*

c Παιδοποιεῖται,] Sic *Bas. Gen. Hen.* & *Busb.* υἱοθετεῖται αὐτὸν *Zon.* υἱοποιεῖται αὐτὸν *M. Glycas.* BERN. Παῖδα ποιεῖται *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* sed composite in *aliis.*

d Επεδείκνυε] Ita *Big.* & *Samb.* ἐπιδείκνυε τούτῳ *Vat.* ἐπεδείκνυέ τε τοῦτον *Bas.* & *G.*

e Φροντίσειε διαδοχῆς,] Aut verbis *Pseudo-Eustathii*, ἀξιοῦσα ποιῆσαι αὐτὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ διάδοχον. BERN.

f Παρὰ τοῦ ποταμοῦ] Sic in *MSS.* παρ' αὐτῆς in *Editis.*

g Ο δὲ λαβὼν] *Al.* ὁ δὲ καὶ λαβών.

h Κατὰ φιλοφρόνησιν] *Eustathio* alia voce χαριεντιζόμενος. κατὰ φιλοφρόνησιν & κατὰ νηπιότητα *Samb.* liber. BERN.

i Αὐτὸ τοῖς ποσί.] Ita *Samb.* & *Big.* αὐτῷ *Bas. G. aliique*, velut v. 36. ἐπιβεβηκὼς ἡγεμονίᾳ.

k Επὶ τῇ] Επὶ τῆς βασιλείας *Vat.*

l Τῇ ταπεινώσει] Illud τῇ ex *MSS.*

m Ανεκραγὼς,] Ita Atticorum more pro ἀνακεκραγὼς edidit *Bernardus*, ἀνακραγὼς εἶπε *Bas.* ἀνεκραγὼς εἶπε *Gen.* ἀνακραγὼν οὗτος εἶπε *Samb. Hen. Vat. Busb.* & *Zonar.*

n Καὶ μαρτυρεῖ] Καὶ reposuimus ex *MSS.*

o Τοῦτον οὖν ἀνελὼν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* τοῦτον ἀνελὼν in *Editis.*

p Σωτηρίας ἦν.] Sic *Samb.* & *Vat.* τῆς σωτηρίας in *reliquis.*

q Μηδενὸς δὲ ὄντος] Ita in *MSS.* nisi quod *Samb.* interpolet ἢ μηδὲν ὄντα καὶ συγγενῆ malo fuco. & *Vet. Interpr.* in *Editis* μηδ' ἑνὸς ὄντος φανεροῦ, κἂν ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, ἢ συγγενοῦς διὰ τῆς εἰσποιήσεως, ἢ τῶν ἄλλων τινὸς, ᾧ πλέον ὑπὲρ ὠφελείας τῶν Αἰγυπτίων ἐκ τῆς προειδέναι θαῤῥεῖν παρῆν. Cape quod præstare videtur. BERN.

pareret, (etiamsi ipsum, qui cognatus erat ex adoptione, occideret rex aut alius quispiam) cui ad Ægyptiorum utilitatem promovendam ex futurorum præscientia magis fidere daretur, ab ejus cæde abstinuerunt.

ἀπέκτινεν αὐτὸν ἢ ὁ βασιλεὺς ὄντα καὶ συγγενῆ διὰ τῆς εἰσποιήσεως ἢ τῶν ἄλλων τις, ᾧ πλέον ὑπὲρ ὠφελείας τῆς Αἰγυπτίων ἐκ τοῦ προειδέναι τὰ μέλλοντα θαρρεῖν παρῆν, ἀπείχοντο τῆς ἀναιρέσεως αὐτοῦ.

CAP. X.

Quomodo Moyses bellum gessit adversus Æthiopes.

Bellum Æthiopicum.

ET quidem Moyses, eo quo diximus modo natus & educatus, cum adulta esset ætate, Ægyptiis quantum virtute valeret, seque ita comparatum esse ut res quidem illorum deprimeret, Hebræorum vero afflictas erigeret, ex hujusmodi occasione ostendit. Æthiopes, qui Ægyptiis finitimi sunt, in regionem eorum irrumpentes, Ægyptiorum res agebant ferebantque. Illi ira perciti ducunt in eos exercitum, contumeliam *cum injuria conjunctam* ulturi: prælioque superati, alii quidem in acie ceciderunt, alii vero turpi fuga ad suos se receperunt. Æthiopes fugientibus instabant: & ignaviæ sibi versum iri reputantes, nisi totam Ægyptum victores peragrarent, late eam populabantur: prædæque dulcedine degustata, sibi non temperarunt quin indies novos impetus facerent. Cumque vicinas regiones primum pervagantibus nemo cum armis obviam iret, progressi sunt usque ad Memphin & mare, quod nulla civitas eorum vim sustinere potuerit. Hac calamitate pressi Ægyptii ad oracula & divinationes confugiunt. Illis vero cum hoc consilium dedisset Deus, ut in auxilium advocarent Hebræum, filiæ imperat Rex ut sibi Moysem concederet, qui copiis suis præficeretur. Illa ipsum Regi in manus tradidit, jurejurando prius obstricto, ne quid mali in perniciem ejus strueret: magni beneficii gratiam sibi pro hoc auxilio deberi existimans, & sacerdotibus exprobrans, quod eos non puderet nunc ejus opem desiderare, qui prius ut hostem occidendum esse monuerant.

Ibes hominesque Ægyptii Æthiopes cum suis serpentibus profligant, Moyse duce ac auctore.

2. Moyses autem, à Thermuthi pariter ac Rege exoratus, libenter hanc expeditionem suscipit. Sacrorum vero scribæ gentis utriusque *hac re* gaudebant. Ægyptiorum quidem, quod, hostibus ejus virtute devictis, foret ut Moysem dolo tollerent: Hebræorum vero, quod sibi daretur Ægyptiorum servitutem effugere, Moyse duce & imperatore. Ille vero, ut hostes occuparet priusquam de adventu suo cognoscerent, copias *statim* eduxit. non per fluminis ripam iter faciens, sed per interiora terræ. Qua ex re mirum in modum ostendit, quantum sapientia polleret. Cum enim hæc via difficilis admodum esset propter serpentum multitudinem (nam hic tractus plurimos gignit, aliquot etiam alit qui nusquam alibi reperiuntur, & noxiis viribus & insolito aspectu plurimum differentes, & in his quosdam volucres, qui non solum humi latentes noceant, sed & sublimes ex improviso malum inferant) commentus est, ut securum & innoxium iter

ΚΕΦ. ι'.

Ὅπως Μωϋσῆς κατ' Αἰθιόπων ἐξεστράτευσεν.

ΜΩϋσῆς μὲν οὖν, τῷ προειρημένῳ τρόπῳ γεννηθείς τε καὶ τραφεὶς, καὶ παρελθὼν εἰς ἡλικίαν, φανερὰν τοῖς Αἰγυπτίοις [r] τὴν ἀρετὴν ἐποίησε, καὶ τὸ ἐπὶ ταπείνωσει μὲν τῇ ἐκείνων, ἐπ' αὐξήσει δὲ τῶν Ἑβραίων γεγονέναι, τοιαύτης ἀφορμῆς λαβόμενος. Αἰθίοπες, πρόσοικοι δ' εἰσὶ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἐμβαλόντες εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἔφερον καὶ ἦγον τὰ τῶν Αἰγυπτίων. [s] οἱ δ' ὑπ' ὀργῆς στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς, ἀμυνόμενοι τῆς καταφρονήσεως· [t] καὶ τῇ μάχῃ κρατηθέντες, οἱ μὲν αὐτῶν ἔπεσον, οἱ δ' αἰσχρῶς εἰς τὴν οἰκείαν διεσώθησαν [v] φεύγοντες. ἐπηκολούθησαν δὲ διώκοντες Αἰθίοπες· καὶ [x] μαλακίας ὑπολαβόντες τὸ μὴ κρατεῖν πάσης τῆς Αἰγύπτου, τῆς χώρας ἐπὶ πλεῖον [...]πτοντο, καὶ γευσάμενοι τῶν ἀγαθῶν οὐκέτ' αὐτῶν ἀπείχοντο. ὡς δὲ τὰ γειτνιῶντα μέρη πρῶτον αὐτῆς ἐπερχομένων οὐκ ἐτόλμων ἀντιστρατεύειν, [y] προὔβησαν ἄχρι Μέμφεως καὶ τῆς θαλάσσης, οὐδὲ μιᾶς τῶν πόλεων ἀντισχεῖν δυνηθείσης. τῷ δὲ κακῷ πιεζόμενοι, πρὸς χρησμοὺς Αἰγύπτιοι καὶ μαντείας τρέπονται. συμβουλεύσαντος δ' αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ συμμάχῳ χρήσασθαι τῷ Ἑβραίῳ, κελεύει ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα παρασχεῖν τὸν Μωϋσῆν, [z] στρατηγὸν αὐτῷ γενησόμενον. ἡ δὲ ὅρκους [a] ποιησαμένῳ, ὥστε μηδὲν διαθεῖναι κακὸν, παραδίδωσιν· ἀντὶ μεγάλης μὲν εὐεργεσίας κρίνουσα τὴν συμμαχίαν, κακίζουσα δὲ τοὺς [b] ἱερέας, οἱ, κτεῖναι προαγορεύσαντες αὐτὸν ὡς πολέμιον, [c] οὐκ ᾐδοῦντο νῦν χρήζοντες αὐτοῦ τῆς ἐπικουρίας.

β'. Μωϋσῆς δὲ ὑπό τε τῆς [d] Θερμούθιδος παρακληθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἡδέως προσδέχεται τὸ ἔργον. ἔχαιρον δ' οἱ ἱερογραμματεῖς ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν. Αἰγυπτίων μὲν, ὡς τούς τε πολεμίους τῇ ἐκείνου κρατήσοντες ἀρετῇ, καὶ τὸν Μωϋσῆν τῷ αὐτῷ δόλῳ κατεργασάμενοι· οἱ δὲ τῶν Ἑβραίων, ὡς φυγεῖν αὐτοῖς [e] ἐσομένους τοὺς Αἰγυπτίους, διὰ τὸ Μωϋσῆν αὐτῶν στρατηγεῖν. ὁ δὲ φθάσας [f] πρὶν ἢ πυθέσθαι τοὺς πολεμίους τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, τὸν στρατὸν ἀναλαβὼν ἦγεν· οὐ διὰ τοῦ ποταμοῦ ποιησάμενος τὴν ἐλασίαν, ἀλλὰ διὰ γῆς. ἔνθα τῆς αὐτοῦ συνέσεως θαυμαστὴν ἐπίδειξιν ἐποιήσατο. τῆς γὰρ γῆς χαλεπῆς οὔσης ὁδευθῆναι διὰ πλῆθος ἑρπετῶν· παμφορωτάτη γάρ ἐστι [g] τούτων, ὡς καὶ τὰ παρ' ἄλλοις οὐκ ὄντα μόνη τρέφειν, δυνάμει τε καὶ κακίᾳ [h] καὶ τῷ τῆς ὄψεως ἀπευκτῷ διαφέροντα, τινὰ δ' αὐτῶν ἐστι καὶ πετεινὰ, [...] λαθόντα μὲν ἀπὸ γῆς κακουργεῖν, καὶ μὴ προειδομένους ἀδικεῖν ὑπερπετῆ γινόμενα· νοεῖ πρὸς ἀσφάλειαν [...] ἀδεῆ

r Τὴν ἀρετὴν] Τὴν οἰκείαν ἀρετὴν *Hen.* & *Busb.* Mox manus secunda ad cod. *Samb.* καὶ τῷ ἐπὶ ταπειν. & Ἔφερον καὶ ἦγον *Big.* & *Samb.* Correcte reliqui ἔφερον καὶ ἦγον, *prædam omnem retulere, vivam, aut non vivam*, ut Critica vetus Græcorum docet. BERN.

s Οἱ δ' ὑπ' ὀργῆς] Ita in quatuor *MSS.* οἱ δ' ὀργῇ *Bas. G. aliique.*

t Καὶ τῇ μάχῃ] Καὶ δὴ μάχῃ in aliquibus *MSS.*

v Φεύγοντες.] Sic in *MSS.* in *Editis* φυγόντες.

x Μαλακίας ὑπολαβόντες] Μαλακίαν *Vat.*

y Προὔβησαν] Καὶ πρόβησαν *Hen.* & *Busb.* προέβησαν *Eustath.* BERN.

z Στρατηγὸν] Irenæus ex Josepho hæc memorat. Vide nuperam editionem anni 1710. pag. 347. Ἰώσηπός φησιν, ὅτι ἡνίκα ἐν βασιλείοις ἐτρέφετο Μωυσῆς, στρατηγὸς χειροτονηθεὶς κατὰ τῶν Αἰθιόπων καὶ νικήσας, ἠγάγετο τὴν τοῦ βασιλέως ἐκείνου θυγατέρα· ἐπείπερ πόθῳ τῷ πρὸς αὐτὸν παρέδωκεν αὐτῷ τὴν πόλιν. *Josephus dicit, Mosen quum in regia educaretur ducem belli Æthiopici creatum* [...] *se, & postquam eos devicerat, filiam regis illius uxorem duxisse, quæ amore ejus tacta urbem ei prodiderat.* REL.

a Ποιησαμένῳ,] Ποιησαμένων *Samb.* & *Vat.*

b Ἱερέας,] *Al.* ἱερέας, κτεῖναι, προαγορεύσαντες. & ἱερέας, κτεῖναι προσαγορεύσαντες.

c Οὐκ ᾐδοῦντο] Οὐκ ᾔδειν *Epiphanius* Sciolus vidisse videtur, [...] neutiquam intellexisse quid hic Judæus dixerit. BERN.

d Θερμούθιδος] Θερμούθιδος quicquid nobis suppetit librorum, [...] quanto post *Samb.* κατεργασάμενοι, cæteri tempore infinito. BERN.

e Ἐσομένους] *Al.* ἐσομένους.

f Πρὶν ἢ πυθέσθαι] Πρὶν ἢ καὶ πυθέσθαι *Samb.* & *Vat.*

g Τούτων,] Τούτων hic reposuimus ex *MSS.* quod in *Editis* [...]le inserebatur post ἄλλοις.

h Καὶ τῷ τῆς ὄψεως] Illud καὶ ex *Cod. Vat. Edit. Bas.* & [...] *Interpr.* in cæteris deerat.

ἰδέα.

ἐξέλαβε τὴν πορείαν τοῦ στρατεύματος στρατήγημα θαυμαστόν. πλέγματα γὰρ ἐμφερῆ κιβωτοῖς ἐκ βίβλου κατασκευάσας, καὶ πληρώσας [i] ἴβεων, ἐκόμιζε. [k] πολεμιώτατον δ' ἐστὶ [l] τοῖς ὄφεσι τοῦτο τὸ ζῶον. φεύγουσί τε γὰρ ἐπερχομένας, καὶ [m] ἀφιστάμενοι καθάπερ ὑπ' ἐλάφων [n] ἁρπαζόμενοι καταπίνονται. χειροήθεις δ' εἰσὶν αἱ ἴβεις, καὶ πρὸς μόνον τὸ τῶν ὄφεων γένος ἄγριοι. καὶ περὶ μὲν τούτων παρίημι νῦν γράφειν, οὐκ ἀγνοούντων τῶν Ἑλλήνων τῆς [o] ἴβεως τὸ εἶδος. ὡς οὖν εἰς τὴν γῆν ἐνέβαλε τὴν θηριοτρόφον, ταύταις ἀπεμάχετο τὴν τῶν ἑρπετῶν φύσιν ἐπαφεὶς αὐτοῖς, καὶ προπολεμούσαις χρώμενος. τοῦτον οὖν ὁδεύσας τὸν τρόπον, οὐδὲ προμαθοῦσι παρῆν τοῖς Αἰθίοψι, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς κρατεῖ τῇ μάχῃ, καὶ τῶν ἐλπίδων, ἃς εἶχον ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, ἀφαιρεῖται· τάς τε πόλεις αὐτῶν [p] ἐπῄει καταστρεφόμενος, καὶ φόνος πολὺς τῶν Αἰθιόπων ἐπράττετο. καὶ τῆς διὰ Μωϋσῆν εὐπραγίας γευσάμενον τὸ τῶν Αἰγυπτίων στράτευμα, πονεῖν οὐκ ἔκαμνεν· ὡς περὶ ἀνδραποδισμοῦ καὶ παντελοῦς [q] ἀναστάσεως τὸν κίνδυνον εἶναι τοῖς Αἰθίοψι. καὶ τέλος συνελασθέντες εἰς [r] Σαβὰ πόλιν βασίλειον οὖσαν τῆς Αἰθιοπίας, ἣν ὕστερον Καμβύσης [s] Μερόην [t] μετωνόμασεν, ἀδελφῆς ἰδίας [v] οὕτω καλουμένης, ἐπολιορκοῦντο. ἦν δὲ δυσπολιόρκητον σφόδρα τὸ χωρίον, τοῦ τε Νείλου περιέχοντος αὐτὴν καὶ [x] κυκλουμένου, ποταμῶν τε ἄλλων Ἀστάπου καὶ [y] Ἀσταβόρα δυσμάχητον τοῖς [z] πειρωμένοις διαβαίνειν τὸ ῥεῦμα ποιούντων. ἡ γὰρ πόλις ἐντὸς οὖσα [a] νῆσος οἰκεῖται, τείχους τε αὐτῇ καρτεροῦ περιηγμένου, καὶ πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους πρόβλημα τοὺς ποταμοὺς ἔχουσα, χώματά τε μεγάλα μεταξὺ τοῦ τείχους, ὥστε [b] ἀνεπίκλυστον εἶναι βιαιότερον ὑπὸ πλημμύρας φερομένων· ἅπερ καὶ τοῖς περαιωσαμένοις τοὺς ποταμοὺς ἄπορον ἐποίει τῆς πόλεως τὴν ἅλωσιν. φέροντι τοίνυν ἀηδῶς τῷ Μωϋσῇ τὴν τοῦ στρατεύματος ἀργίαν· εἰς χεῖρας γὰρ οὐκ ἐτόλμων ἀπαντᾶν οἱ πολέμιοι· συνέτυχέ τι τοιοῦτον. Θάρβις θυγάτηρ ἦν τοῦ Αἰθιόπων βασιλέως. αὕτη τὸν Μωϋσῆν πλησίον τοῖς τείχεσι προσάγοντα τὴν [c] στρατείαν καὶ μαχόμενον γενναίως ἀποσκοποῦσα, καὶ [d] τῆς ἐπινοίας τῶν ἐγχειρήσεων θαυμάζουσα, καὶ τοῖς τε Αἰγυπτίοις αἴτιον, ἀπεγνωκόσιν ἤδη τὴν ἐλευθερίαν, τῆς εὐπραγίας ὑπολαμβάνουσα, καὶ τοῖς Αἰθίοψιν, αὐχοῦσιν ἐπὶ τοῖς [e] κατ' αὐτῶν κατωρθωμένοις, τοῦ περὶ τῶν ὅλων κινδύνου, εἰς ἔρωτα δεινὸν ὤλισθεν αὐτοῦ. καὶ [f] περιόντος τοῦ πάθους πέμπει [g] πρὸς αὐτὸν τῶν οἰκετῶν τοὺς πιστοτάτους, διαλεγομένη περὶ [h] γάμου. προσδεξαμένου δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τῷ παραδοῦναι τὴν πόλιν, καὶ [i] ποιησαμένου πίστεις ἐνόρκους ἦ μὴν ἄξεσθαι γυναῖκα, καὶ κρατήσαντα τῆς πόλεως μὴ [k] παραβήσεσθαι τὰς συνθήκας· φθάνει τὸ ἔργον τοὺς λόγους. καὶ [l] μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν Αἰθιό-

exercitui præstaret, stratagema plane mirandum. Fiscellas enim *quasdam* è papyro in cistarum formam conficiendas curavit, & ibibus complens secum deportavit. Est autem hoc animal serpentibus infestissimum. nam & eos insectantes fugitant, & inter fugiendum sicut à cervis retracti deglutiuntur. Ibes vero cicures sunt & mansuetæ, inque serpentum genus solum immaniter sæviunt. Et de his quidem nunc mitto scribere, cum non ignorent Græci qualis sit ibis. Postquam igitur ventum est in terram istis bestiolis refertam, ibes illis immisit, quibus propugnatoribus usus serpentium vim debellavit. Hoc igitur modo itinere confecto, Æthiopibus inopinantibus supervenit, & cum iis congressus victoriam reportavit, spemque Ægypti occupandæ illis abstulit: urbes etiam eorum adortus evertit, & ubique magna cædes Æthiopum patrabatur. Porro Ægyptiorum exercitus, post res Moysis auspiciis feliciter gestas, nullo labore fatigabatur: adeo ut Æthiopibus captivitatis atque excidii periculum immineret. Denique in urbem Sabam regiam Æthiopiæ compulsi, quam postea Cambyses, à sorore sua nomine imposito, Meroën appellavit, obsidione premebantur. Erat autem locus ille pæne inexpugnabilis, Nilo ipsi circumfuso & circundato, aliisque fluviis, Astapo & Astabora, transitum difficiliorem facientibus. Urbs enim ad interiora sita *ut* insula habitatur; quod murus validus illi circumductus sit, & hostibus quidem objectos fluvios habeat, atque aggeres magnos post murum ad inundationes arcendas, cum fluvii intumescentes majori cum impetu deferantur: quæ & *nunc* iis, qui flumina trajecerant, urbem expugnatu difficilem reddiderunt. Cum ergo ægre ferret Moyses exercitum otiosum desidere, (nam manus conserere non ausi sunt hostes) tale quiddam accidit. Tharbis filia erat regis Æthiopum. Hæc Moysen exercitum mœnibus admoventem, & egregie dimicantem conspicata, atque ob ea quæ excogitaverat & aggressus erat mirata, ipsumque & Ægyptiis, libertatem desperantibus, felicitatis auctorem exstitisse existimans, & Æthiopes, *modo* gloriantes de rebus præclare contra eos gestis, in extremum periculum adduxisse, vehementi ejus amore capta est. Atque *indies* crescente affectu, servos sibi fidissimos ad ipsum mittit, conjugium suum offerens. Illo vero assentiente, ea conditione ut sibi traderetur urbs, fideque jurejurando firmata, se ducturum eam uxorem, atque urbe dedita pactis mansurum esse: dictum factum. Et postquam sævitum est in Æthiopes, actis

Sabam (quæ & Meroë) metropolin totius Æthiopiæ, seque una Moysi dedit Tharbis.

i Ἴβεων,] De iis videsis *Herodotum*, l. 2. c. 75 & 76. & *Plutarchi* Sympos. l. 4. probl. 5.

k Πολεμιώτατον] *Al.* πολέμιον.

l Τοῖς ὄφεσι] Illud τοῖς ex *MSS.*

m Ἀφιστάμενοι] Ἐφιστάμενοι *Vat.* ἀνθιστάμενοι *Glyc.* & *Hamartolus.* Mox ejusdem indocta manus ἄγελαι. BERN.

n Ἁρπαζόμενοι] Βασταζόμενοι καταπίνονται *Vat.* Hac de re vide *Plinii* Hist. Nat. Tom. 2. p. 132. *Edit. Paris.*

o Ἴβεως] In *Editis* ἴβιδος contra usum *Josephi* & auctoritatem *MSS.*

p Ἐπῄει] Ita *Big.* & *Samb.* ἐπίει *Bas. aliique.* ἔπεισι *Zonaras.*

q Ἀναστάσεως] Facilitatis causa ἀναστατώσεως heic reposuit secunda manus *Samb.* BERN.

r Σαβὰ] Σαβᾶν *Samb.* σαβὰν *Hen. Busb.* & *Zonaras.* σαβᾶ *Georgius Syncellus*, & σαββὰ alter *Georgius*. Eusebius in Lexico sacro, σαβὰ, πόλις αἰθιόπων βασιλική· ἣν φησιν ἰώσηπος καμβύσην ὀνομάσαι μερόην, ἐξ ἰδίας ἀδελφῆς ἐπιθέντα τοὔνομα. Quis non miretur Originis temeritatem, si ad Canticum Salomonicum hæc talia unquam scripserit? *Invenimus autem hujus reginæ* (*Sabæ*) *etiam Josephum in historia sua facere mentionem, addentem etiam hoc, quod posteaquam regressa est à Salomone, Cambyses rex miratus ejus sapientiam, quam sine dubio ex Salomonis sapientia susceperat, cognominavit, inquit, nomen ejus Meroen. Refert autem quod non solum Æthiopiæ, sed & Ægypti regnum tenuit.* BERN. *Al.* Σαβὰν & Σαβᾶν.

s Μερόην] Vide *Berkelium* ad *Steph. Byzant.* v. Μερόη.

t Μετωνόμασεν,] Ita *MSS.* in *Editis* ὠνόμασεν.

v Οὕτω καλουμένης,] Sic in *Cod. Vat.* τοῦτο in *cæteris.*

x Κυκλουμένου,] Κυκλωμένου *Vat.*

y Ἀσταβόρα] Ita *Samb.* & *Geographi Vett.* Ἀσταβόρρα & Ἀσοβόρρα *alii.*

z Πειρωμένοις] Sic in *Samb.* πειρομένοις in *reliquis.*

a Νῆσος οἰκεῖται,] Ὡς νῆσος *Burii* nostri jam usus nullus; vel equidem νήσου, quod proclivius erat, BERN. Νῆσος καλεῖται *Vat* ὡς νῆσος οἰκεῖται legisse videtur *Vet. Interpr.*

b Ἀνεπίκλυστον] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ἀνεπίκλυστος *Bas. G. aliique.*

c Στρατείαν] Στρατείαν ex *Samb.* & non στρατιὰν cum *aliis* excudi fecit *Bernardus.*

d Τῆς ἐπινοίας] Τὴν ἐπίνοιαν habet *Eustath.* ad Hexaëm.

e Κατ' αὐτῶν] Ita *Big. Samb. Cas. Vat.* & *Epiphan.* nisi quod ἐσχάτων pro ὅλων substituant *Samb.* & *Vat.* ὑπ' αὐτῶν κατωρθωμένοις τὸν περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον *Bas.* & *G.*

f Περιόντος] Ita in *MSS.* in *Editis* αὔξοντος τοῦ π.

g Πρὸς αὐτὸν] Πρὸς αὐτόν τινα τῶν πιστοτάτων *Vat.* & in nonnullis *Epiphanii* Codd *fidelissimum servorum.*

h Γάμου.] *Al.* γάμων, ut & mox v. 46. τοὺς γάμους.

i Ποιησαμένου] Ποιησαμένων *Vat.*

k Παραβήσεσθαι] Παραβῆναι *Vat.*

l Κατὰ τὴν ἀναίρεσιν] Μετὰ τὴν *Samb. Busb.* & *Hen.*

m O

actis Deo gratiis, nuptiæ à Moyse celebrantur; atque Ægyptiorum exercitus *victor* domum est reductus.

πων εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, συντελεῖ τὸν γάμον [m] ὁ Μωϋσῆς· καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἑαυτῶν [n] γῆν.

CAP. XI.

Quomodo Moyses ex Ægypto aufugit in Madianam.

Ab ingrata Ægypto ad Troglodytas se surripuit Moyses. Ex. c. 3.

ILli vero, quod salutem à Moyse acceperint, odium illi pro gratia reposuerunt, studioque majori ei struxerunt insidias: suspicantes quidem ne rebus prospere gestis elatus aliquid novi in Ægyptiorum damnum moliretur; Regem vero admonentes, ut eum interficeret. Illi autem & ipsi hac de re insederat cogitatio, partim ex invidia ob *nuperam* Moysis expeditionem, partim ex metu depressionis; instigatus vero à Sacrorum scribis, vehementi flagrabat desiderio Moysem perimendi. Verum ut primum de insidiis audiverat *Moyses*, clam se subduxit. Atque viis *passim* à custodibus obsessis, per solitudinem fugam instituit, & * qua *evasurum* inimici minime suspicabantur: & quamvis ciborum laborârit inopia, eam tamen patienter & magnanime superat. Et cum ad urbem Madianam pervenisset, in Rubri quidem maris litore sitam, ab uno vero Abrami ex Chetura filiorum denominatam, super puteum quendam sedens à lassitudine & miseria quiescebat, cum meridies esset, non procul ab urbe: ubi ei suboritur negotium ex consuetudine & more illic viventium, quod virtutem ejus illustravit, & ad meliora viam aperuit.

Mox idem ille de filiabus Ragueli præclare meretur.

2. Cum enim istis regionibus aquarum sit penuria, operam dant pastores ut primi puteos occupent; ne, aqua ab aliis exhausta, sua potu egeant pecora. Ad puteum igitur accedunt septem virgines sorores, Raguelis sacerdotis, & ab istius loci incolis magno in honore habiti, filiæ: quæ patris greges curantes, mulieribus etiam ad hoc ministerium patrio Troglodytarum more adhibitis, forte, antequam alii venerint, satis aquæ pecoribus suis in alveos, ei usui paratos, è puteo extraxerant. Pastoribus autem aliquanto post venientibus & virgines depellentibus, ut aquam sibimet haberent, Moyses, rem indignam ratus virgines non respicere injuriam passas, sinereque vim virorum plus valere quam jus feminarum, illis quidem obstitit inique agere volentibus, iis vero, ut par erat, auxilium tulit. At illæ, hoc beneficio accepto, patrem *suum* adeunt, & pastorum injuriam, & quomodo ab hospite adjutæ fuerint, ei retulerunt: rogabantque ne illi hæc gratia periret, meritumve desideraretur præmium. Ille autem cum filiarum in benefactorem gratum collaudavit animum, tum jussit Moysem coram adduci, ut ejus remuneraret benevolentiam. Postquam vero aderat, & indicavit ei filiarum de ejus ope & auxilio testimonium, & virtutem ejus admiratus, non in ingratos hoc

ΚΕΦ. ιά.

Πῶς ἔφυγε ὁ Μωϋσῆς ἐξ Αἰγύπτου εἰς Μαδιανήν.

ΟΙ δ' ἐξ ὧν ἐσώζοντο ὑπὸ Μωϋσέως, μῖσος ἐκ τούτων πρὸς αὐτὸν ἀνελάμβανον, καὶ θερμότερον ἅπτεσθαι τῶν κατ' αὐτοῦ βουλευμάτων ἠξίουν· ὑπονοοῦντες μὲν μὴ διὰ τὴν εὐπραγίαν νεωτερίσῃ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, διδάσκοντες δὲ τὸν βασιλέα περὶ τῆς [o] σφαγῆς. ὁ δὲ [p] καὶ καθ' αὐτὸν μὲν εἶχε τὴν τοῦ πράγματος ἐπίνοιαν, ὑπό τε φθόνου τῆς Μωϋσέως στρατηγίας, καὶ ὑπὸ δέους ταπεινώσεως· [q] ἐπαχθεὶς δ' ὑπὸ τῶν ἱερογραμματέων, οἷός τε ἦν ἐγχειρεῖν τῇ Μωϋσέως ἀναιρέσει. Φθάσας δὲ τὴν ἐπιβουλὴν [r] καταμαθεῖν, λαθὼν ὑπέξεισι. καὶ τῶν ὁδῶν φυλαττομένων, ποιεῖται διὰ τῆς ἐρήμου τὸν δρασμὸν, καὶ ὅθεν ἦν [s] ὑπόνοιαν μὴ λαβεῖν τοὺς ἐχθρούς· ἄπορος τε ὢν τροφῆς, ἀπηλλάττετο τῇ καρτερίᾳ καταφρονῶν. εἴς τε πόλιν Μαδιηνὴν ἀφικόμενος, πρὸς τῇ μὲν Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ κειμένην, ἐπώνυμον δὲ ἑνὸς τῶν Ἀβράμου γενομένων ἐκ [t] Χετούρας υἱῶν, καθεσθεὶς ἐπί τινος φρέατος, ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἠρέμει, μεσημβρίας οὔσης, οὐ πόρρω τῆς πόλεως· [v] ἔνθ' αὐτῷ συνέβη καὶ πρᾶξις ἐκ διαίτης τῶν αὐτόθι, συστήσασα τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ἀφορμὴν παρασχοῦσα.

β'. Τῶν γὰρ χωρίων [x] δυσύδρων ὄντων, προκατελάμβανον οἱ ποιμένες τὰ φρέατα· ὅπως μὴ [y] προεξαναλωμένου τοῦ ὕδατος ὑπὸ τῶν ἄλλων, σπανίζοι ποτοῦ τὰ θρέμματα. παραγίνονται οὖν ἐπὶ τὸ φρέαρ ἑπτὰ παρθένοι ἀδελφαὶ Ραγουήλου θυγατέρες, ἱερέως, καὶ πολλῆς ἠξιωμένου τιμῆς παρὰ τοῖς ἐπιχωρίοις· αἳ, τῶν τοῦ πατρὸς ποιμνίων ἐπιμελούμεναι, διὰ τὸ ταύτην ὑπουργίαν εἶναι καὶ γυναιξὶν ἐπιχώριον παρὰ τοῖς Τρωγλοδύταις, φθάσασαι τὸ ἀρκοῦν ἐκ τοῦ φρέατος ἀνέσπασαν ὕδωρ τοῖς ποιμνίοις [z] εἰς δεξαμενὰς, αἳ πρὸς ἐκδοχὴν τοῦ ὕδατος ἐγεγόνεσαν. ἐπιστάντων δὲ [a] ποιμένων καὶ ἀπελαυνόντων τὰς παρθένους, ὡς αὐτοὶ τοῦ ὕδατος κρατεῖεν, Μωϋσῆς, δεινὸν ἡγησάμενος εἰ περιίδοι ἀδικουμένας τὰς κόρας, καὶ τὴν βίαν τὴν τῶν ἀνδρῶν [b] ἐάσαι κρείττονα γενέσθαι τοῦ τῶν παρθένων δικαίου, τοὺς μὲν εἶρξεν πλεονεκτεῖν ἐθέλοντας, ταῖς δὲ παρέσχε τὴν δέουσαν βοήθειαν. αἱ δὲ εὐεργετηθεῖσαι παρῆσαν πρὸς τὸν πατέρα, τήν τε ὕβριν τῶν ποιμένων αὐτῷ διηγούμεναι, καὶ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ ξένου· παρεκάλουν τε μὴ ματαίαν αὐτῷ γενέσθαι τὴν εὐποιΐαν, μηδ' ἀμοιβῆς ὑστερῆσαι. ὁ δὲ τάς τε παῖδας ἀπεδέξατο τῆς περὶ τὸν εὐεργετηκότα σπουδῆς, καὶ τὸν Μωϋσῆν εἰς ὄψιν ἐκέλευεν [c] ἄγειν αὐτῷ, τευξόμενον χάριτος δικαίας. ὡς δ' ἧκεν, [d] τὴν τῶν θυγατέρων [e] ἀπεσήμαινεν αὐτῷ μαρτυρίαν ἐπὶ τῇ βοηθείᾳ, καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτὸν θαυμάσας

m O Μωϋσῆς] Ita *Samb.* & *Vat.* sine articulo in *ceteris.*

n Γῆν.] Sic *Big. Samb. Vat. Cas.* & *Vet. Interpr.* vox γῆν *Editis* exciderat.

o Σφαγῆς.] Tuam itaque fidem ô DrungarI, καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ αἰγυπτίου, ἢ τὸν ἑβραῖον μαστίζοντος; ὡς τῇ βίβλῳ περιείληπται τῆς γενέσεως (ἐξόδου quis nescit) εἰ καὶ τοῦτο παρέδραμεν ὁ ἰώσηπος. BERN.

p Καὶ καθ' αὐτὸν] Καὶ abest *Vat.*

q Ἐπειχθεὶς] Ita *Samb:* & *Vat.* ἐπειχθεὶς ὑπὸ τῶν *Bas. G. Big.* & *Cas.* παρὰ *Hen.* & *Busb.* mox οἷος τ' ἦν isti duo. BERN.

r Καταμαθεῖν,] Ita *MSS.* καταμαθεῖν non agnoscunt *Bas.* & *G.*

s Ὑπόνοιαν] Ὑπόνοια *Samb.* à manu secunda.

* *Qua* evasurum *inimici minime suspicabantur:*] In *Epiphanii* Codd. aliquot, & *qua opinio erat non intercepturos inimicos.* in aliis nihil omnino respondet Græcis.

t Χετούρας] De scriptura hujus vocis videsis p. 43. & p. 98.

v Ἐνθ' αὐτῷ] *Al.* ἐνταῦθα αὐτῷ.

x Δυσύδρων ὄντων,] In plerisque *MSS.* ἀνύδρων.

y Προεξαναλωμένου] Ita MSS meliores. Dein *Hen.* σπανίζοι σπανίζει perite Quinimo *Erembos* Optimi vatis, & accolas intimi Arabum sinus, qua ab Euronoto absceditur, humi... glodytarum appellatione etiam venire apud Historicos vet... nemo forte ignoravit præter unum Christianum. Mox ... σαν *Hen.* BERN. Ita melioris notæ *MSS.* ἐξαναλωμένου in...

z Εἰς δεξαμενὰς,] Sic in *MSS:* corrupte in *Editis* ταῖς δεξαμεναῖς.

a Ποιμένων] Ita *Bas. G.* & *Epiphan.* haud tamen inco... nius *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* ποιμένων ταῖς παρθένοις, ὡς αὐτοὶ ὕδατος κρατεῖν.

b Ἐάσαι] Ἐᾶσαι *Samb.* & Critici aliquot Homerici. S... eadem *Samb.* manus περὶ τὸν εὐηργετηκότα. BERN.

c Ἄγειν αὐτῷ] *Al.* ἀγαγεῖν.

d Τὴν τῶν θυγατέρων] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Ed...* τὴν περὶ τῶν θυγατέρων.

e Ἀπεσήμαινεν] Ἀπεσήμαινεν *Samb.* & *Vat.*

μάζων, οὐκ εἰς ἀναισθήτους εὐεργεσιῶν καταθέσθαι τὴν ἐπικουρίαν ἔλεγεν· ἀλλ' ἱκανοὺς ἐκτίσαι χάριν, καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἀμοιβῆς [f] ὑπερβάλλειν τὸ μέτρον τῆς εὐποιΐας. ποιεῖται δ' αὐτὸν υἱὸν, καὶ μίαν τῶν θυγατέρων πρὸς γάμον δίδωσιν· τῶν τε θρεμμάτων, ἐν τούτοις γὰρ ἡ πᾶσα κτῆσις τὸ παλαιὸν ἦν τοῖς βαρβάροις, ἀποδείκνυσιν ἐπιμελητὴν καὶ δεσπότην.

beneficium collocatum ajebat; foreque ut non modo parem ei gratiam referret, sed & paullo cumulatiorem. Postea aliquanto ipsum in filium adoptat, eique filiarum unam matrimonio elocat: ad hæc pecorum, in quibus universæ olim barbarorum opes, curatorem eum ac dominum constituit.

Raguelus Moysem sibi generum adoptat, reique pecuariæ curatorem.

ΚΕΦ. ιβ'.

Περὶ θάμνου διαπύρου καὶ τῆς βακτηρίας τοῦ Μωϋσέως.

ΚΑΙ Μωϋσῆς μὲν τοιούτων τυχὼν παρὰ τοῦ [g] Ιεθεγλαίου· τοῦτο γὰρ ἦν [h] ἐπίκλημα τῷ Ραγουήλῳ· διῆγεν αὐτόθι ποιμαίνων τὰ βοσκήματα. χρόνῳ δ' ὕστερον νέμων, ἐπὶ τὸ [i] Σιναῖον καλούμενον ὄρος ἄγει τὰ ποίμνια. τοῦτο δ' ἐστὶν ὑψηλότατον τῶν ταύτῃ ὀρῶν, [k] καὶ πρὸς νομὰς ἄριστον, ἀγαθῆς φυομένης πόας, [l] καὶ, διὰ τὸ δόξαν ἔχειν ἐνδιατρίβειν αὐτῷ τὸν Θεὸν, οὐ κατανεμηθείσης πρότερον, οὐ τολμώντων ἐμβατεύειν εἰς αὐτὸ τῶν ποιμένων. ἔνθα δὴ καὶ τέρας αὐτῷ [m] τυγχάνει θαυμάσιον. πῦρ γὰρ [n] θάμνον βάτων νεμόμενον, τὴν περὶ αὐτὸν χλόην τό τε ἄνθος [o] αὐτοῦ παρῆλθεν ἀβλαβὲς, καὶ τῶν ἐγκάρπων κλάδων οὐδὲν ἠφάνισε, καὶ ταῦτα τῆς φλογὸς πολλῆς καὶ ὀξυτάτης [p] ὑπαρχούσης. ὁ δὲ καὶ αὐτὴν μὲν ἔδεισε τὴν ὄψιν παράδοξον γινομένην. κατεπλάγη δ' ἔτι μᾶλλον φωνὴν τοῦ πυρὸς ἀφιέντος, καὶ ὀνομαστὶ καλέσαντος αὐτὸν, καὶ ποιησαμένου λόγους· οἷς τό τε θάρσος αὐτοῦ τολμήσαντος παρελθεῖν εἰς χωρίον, [q] εἰς ὃ μηδεὶς ἀνθρώπων πρότερον ἀφίκετο διὰ τὸ εἶναι θεῖον, ἐσήμαινε, καὶ συνεβούλευεν τῆς φλογὸς [r] ὡς πορρωτάτω χωρεῖν, καὶ ἀρκεῖσθαι μὲν οἷς ἑώρακεν, ἀγαθὸν ὄντα καὶ μεγάλων ἀνδρῶν ἔκγονον, πολυπραγμονεῖν δὲ μηδὲν [s] τούτοις περισσότερον. [t] προηγόρευέ τε τὴν ἐσομένην αὐτῷ δόξαν καὶ τιμὴν παρὰ [v] ἀνθρώποις, τοῦ Θεοῦ συμπαρόντος· καὶ θαρροῦντα ἐκέλευεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπιέναι, στρατηγὸν καὶ ἡγεμόνα τῆς Εβραίων πληθύος ἐσόμενον, καὶ τῆς ὕβρεως τῆς ἐκεῖ τοὺς συγγενεῖς ἀπαλλάξοντα. καὶ γὰρ γῆν οἰκήσουσι, φησὶ, ταύτην εὐδαίμονα, ἣν Αβραμος ᾤκησεν ὁ ὑμέτερος πρόγονος· καὶ τῶν πάντων ἀπολαύσουσιν ἀγαθῶν, εἰς ταῦτα σοῦ καὶ τῆς σῆς συνέσεως [x] αὐτοὺς ἡγουμένης. ἐξαγαγόντα μέντοι τοὺς Εβραίους [y] ἐκ τῆς Αἰγύπτου, θυσίας ἐκέλευε [z] χαριστηρίους ἀφικόμενον εἰς ἐκεῖνον ἐκτελέσαι τὸν τόπον. τοσαῦτα μὲν ἐκ τοῦ πυρὸς θεοκλυτεῖται.

β'. Μωϋσῆς δ' ἐκπεπληγμένος οἷς [a] τε εἶδε καὶ πολὺ μᾶλλον οἷς ἤκουσεν, δυνάμει μὲν ἀπιστεῖν, ἔφη, τῇ σῇ, ὦ δέσποτα, ἣν αὐτός τε θρησκεύω καὶ προγόνοις οἶδα φανερὰν γινομένην, μανιωδέστερον ἢ κατὰ τὴν ἐμαυτοῦ φρόνησιν [b] ἡγοῦμαι. πλὴν ἀπορῶ, πῶς ἂν ἰδιώτης ἀνὴρ καὶ μηδεμιᾶς ἰσχύος εὐπορῶν, ἢ πείσω λόγοις τοὺς οἰκείους, ἀφέντας ἣν ἄρτι κατοικοῦσι γῆν, ἕπεσθαί μοι

CAP. XII.

De rubo ardente atque virga Moysis.

ET Moyses quidem istis affectus beneficiis à Jetheglæo (id enim Raguelo cognomentum erat) illic commorabatur in gregibus pascendis occupatus. Postea vero cum pecus pasceret, in montem Sinæum, ut appellabatur, pastum egit. Mons autem iste omnium in ea regione celsissimus est, & pascuis commodissimus, herbis utpote optimis abundans, &, quod vulgo persuasum haberent Dei numen ibi habitare, non antea depastus; nam religio erat pastoribus in illum ascendere. Illic quidem ei mirabile oblatum est prodigium. Ignis enim, dum rubi fruticem corriperet, viriditatem ejus & flores innoxia flamma præteriit, nec ramorum frugiferorum quidquam absumpsit, multum licet & vehementer emicuit. Ille autem & rei quidem novitate & miraculo perculsus est. Adhuc vero multo magis obstupuit, cum vocem ignis emitteret, & nominatim ipsum compellaret istiusmodi verbis; quibus & temeritatem ejus reprehendit, qui non sit veritus locum sacrum adeoque hominibus hactenus inaccessum calcare, & consuluit ut quam longissime à flammis abscederet, & sibimet quidem hac visione satisfaceret, *non indignus ea* propter suam ac majorum suorum virtutem *habitus*, cæterum ulterius nihil curiose inquireret. Quin & prædixit ei quantum honorem & gloriam, Dei auspiciis & auxilio, consequuturus esset apud homines; jussitque fidenter in Ægyptum proficisci, futurum illic ducem ac ductorem populi Hebraïci, cognatosque liberaturum ab iniqua Ægyptiorum dominatione. Nam & terram, inquit, istam beatam habitaturi sunt, quam Abramus gentis vestræ auctor olim tenuit, & bonis omnibus affluent, ad hæc *utique* te eos tuaque sapientia deducente. Verum postquam Hebræos ex Ægypto eduxerit, jussit ut illo in loco sacrificium gratiarum actionis sibi offerret. Et hæc quidem verba ex igne Dei voce emissa audivit.

Raguelo cognomentum Jetheglæus, aut Jothorus.

Rubus Sinæa (mirum aspectu) tota ardet, neque tamen absumitur. Ex. c. 3.

Sanctum Sinæ jugum atque inaccessum.

Ex vepri flagrante sanctissimum oraculum.

2. Moyses autem iis quæ viderat attonitus, multoque magis his quæ audierat, infit, potentiæ quidem tuæ diffidere, Domine, quam & ego veneror, & majoribus meis præsentem fuisse novi & propitiam, majoris esse dementiæ reor quam quæ in me potest incidere. Attamen non intelligo, quo modo homo privatus, & nullis viribus munitus, vel popularibus meis persuadere potero, ut, relicta ter-

Legationem Ægyptiacam excusat Moyses.

f Ὑπερβάλλειν] Ὑπερβαλεῖν *Samb.* quod ut Ἀττικώτερον malit *Bernardus.*

g Ιεθεγλαίου·] Ex יתרו *Josephum* more Græcorum Ιεθεραίου formâsse credo. Pro Ιεθεγλαίου *Editorum* Ιοθόρου habent *Big. Samb. Cas. Vat. & Zonar.* imitando *Interpretes* LXX. Denique *Jetheleg* aut *Jethelech* aut *Gethegleth* habent *Epiphanii* Codd. BERN.

h Ἐπίκλημα] Videsis *Allatii* notas ad *Eustathii* Hexaëm. p. 310.

i Σιναῖον] Σίναιον *Samb.* & *Zonaras.* Perrexit igitur jam à socero nobilis pastor in ortum ad Arabum petras propinquas, אחר המדבר ejus libro 2 c. 3. Vide Proto-martyrem Act. S. c. 7. 30. Nam in Moyse idem vocatur חרב. Mox Ορῶν, πρὸς *Bas.* & *Gen.* BERN. *Al* Σίναιον.

k Καὶ πρὸς νομὰς] Illud καὶ ex *MSS.*

l Καὶ, διὰ τὸ δόξαν ἔχειν] Καὶ δὴ ἔχειν *Vat.*

m Τυγχάνει θαυμάσιον.] Ita *MSS.* συντυγχάνει in *Editis.*

n Θάμνον βάτων] Ita ex sententia *Bosii* edidit *Bernardus*, favente *Syncello*, qui habet θάμνον βάτου. prius erat θάμνου βάτον. in *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* θάμνου βάτων.

o Αὐτοῦ παρῆλθεν] Αὐτῆς *Vat.*

p Ὑπαρχούσης.] Οὔσης *Vat.*

q Εἰς ὃ μηδεὶς] Illud εἰς abest *Vat.*

r Ὡς πορρωτάτω] Voculam ὡς addidimus ex *MSS.*

s Τούτοις] Lege τούτου. COCC.

t Προηγόρευέ τε] Ita ex *MSS.* προηγόρευε δὲ in *Editis.*

v Ἀνθρώποις,] Rursum ex *MSS.* ἀνθρώπων *Bas.* & *G.*

x Αὐτοὺς ἡγουμένης.] Ita *Hen. Busb. Gen.* & *Vet. Interpr.* αὐτοῖς *Samb.* & *Vat.* αὐτῆς *Big.* & *Bas.*

y Ἐκ τῆς Αἰγύπτου,] Ita ex *MSS.* ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου in *Editis.*

z Χαριστηρίους] Sic in *MSS.* à *Typothetis* εὐχαριστηρίους ἀφικομένων.

a Τε Εἶδε] Illud τε ex *MSS.* atque etiam ὦ paullo inferius.

b Ἡγοῦμαι.] Ἡγοῦ *Vat* & *Bas.*

terra quam nunc habitant, me sequantur quo ipse eos deducturus sum; vel, etiamsi persuasero, quo modo Pharaothen eo redigam ut dimittat Hebræos, quorum opera & labore Ægyptiorum felicitas augetur.

Mox scipio in draconem versus, subita dextræ lepra, & lympha in sanguinem corrupta, tot miracula cunctantem ducem excitant. Ex. c. 4.

3. Deus autem ipsi de omnibus bene sperare consuluit, se *ei* adfuturum esse pollicitus: & ubi verbis opus, suadelam in labris sessuram esse; ubi vero operibus, vim magna patrandi largiturum. Mox jussit ut virga in terram projecta fidem promissorum acciperet. Quo facto, draco *humi* repebat, & in spiras convolutus caput sursum attollit, quasi persequentibus minitaretur vindictam: ac mox denuo in virgam conversus est. Post hoc dextram in sinum abdere præcepit. Cum vero paruisset, candidam protulit, & colore calci similem: deinde pristinam ad formam reversa est. Jussus porro aquam è propinquo haustam humi effundere, vidit in colorem sanguineum mutatam. Hæc autem dum miraretur, ut animum reciperet hortatus est *Deus*, & pro certo haberet maximum ei adjutorem affore; utque apud omnes his prodigiis uteretur ad fidem faciendam, te à Deo missum id solum agere ut mandata mea exsequaris. Fac quod impero, nec mora sit ulla, quin Ægyptum te conferas, nocte dieque properans; nec, dum tempus cunctando extrahis, id Hebræis etiam duram servientibus servitutem producas.

Proprium Dei nomen (quod fari sibi nefas putabat Josephus) mortalium primus Moyses audierat. Ex. c. 3. 14, 15.

4. Moyses autem nihil amplius dubitans de iis quæ promiserat Deus, spectator utique tot signorum factus & auditor, precatus ut eandem potentiam, cum opus fuerit, in Ægypto experiretur, supplex orabat ut sibi nominis sui notitiam non invideret, sed de sui appellatione certiorem faceret, quem conspectu & colloquio suo dignatus fuerat; ut illi aliquando sacrificaturus nominatim ejus præsentiam invocaret. Tum Deus nomen suum ei enunciat, hominibus non antea patefactum: quod effari mihi nefas est. Moysi vero non tunc tantum, sed quotiescunque res postularet, talium prodigiorum facultas aderat. Præter cætera portenta maxime de veritate persuasus ob rubum ardentem, credensque Deum auxiliatorem sibi fore propitium, & populares suos se liberaturum esse sperabat, & Ægyptiis cladem illaturum.

πρὸς ἣν [c] αὐτοὺς ἡγοῦμαι· [d] ἢ κἂν ἐκεῖνοι πείθωσι, πῶς ἂν βιασαίμην [e] Φαραώθην ἐπιτρέψαι τὴν ἔξοδον τούτοις, ὧν τοῖς πόνοις καὶ τοῖς ἔργοις τὴν οἰκείαν αὔξουσι εὐδαιμονίαν.

γ'. Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ περὶ πάντων συνεβούλευε θαῤῥεῖν, ὑπισχνούμενος αὐτὸς [f] παρέσεσθαι· [g] καὶ οὗ ἂν δέῃ μὲν λόγων, πειθὼ παρέξειν, οὗ δ᾽ ἂν ἔργων, ἰσχὺν χορηγήσειν. ἐκέλευέ τε τὴν βακτηρίαν ἐπὶ τὴν γῆν ἀφέντα πίστιν ὧν ὑπισχνεῖται λαμβάνειν. καὶ ποιήσαντος δράκων εἷρπε, καὶ συνειλούμενος [h] σπειρηδὸν ὡς διώκουσιν ἐπ᾽ ἀμύνῃ τὴν κεφαλὴν ἐπανέτεινεν· εἶτα πάλιν βάκτρον ἦν. μετὰ τοῦτο δὲ καθεῖναι τὴν δεξιὰν εἰς τὸν κόλπον προσέταξεν. ὑπακούσας δὲ λευκὴν καὶ [i] τιτάνῳ τὴν χρόαν ὁμοίαν [k] προεκόμισεν· εἶτ᾽ εἰς τὸ σύνηθες κατέστη. κελευσθεὶς δὲ καὶ τοῦ πλησίον ὕδατος λαβὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχέαι, ὁρᾷ τὴν χρόαν αἱματώδη γενομένην. [l] θαυμάζοντα δ᾽ ἐπὶ τούτοις [m] θαῤῥεῖν παρεκελεύετο, καὶ βοηθὸν εἰδέναι μέγιστον αὐτῷ συνεσόμενον καὶ σημείοις πρὸς τὸ πιστεύεσθαι παρὰ πᾶσι χρῆσθαι, ὅτι πεμφθεὶς [n] ὑπ᾽ ἐμοῦ πάντα κατὰ τὰς ἐμὰς ἐντολὰς ποιεῖς· κελεύω δὲ μηδὲν ἔτι [o] μελλήσαντά τε σπεύδειν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐπειγόμενον καὶ μὴ τρίβοντα τὸν χρόνον, πλείω ποιεῖν τοῦτον Ἑβραίοις ἐν δουλείᾳ κακοπαθοῦσι.

δ'. Μωϋσῆς δ᾽ οὐκ ἔχων ἀπιστεῖν οἷς ἐπηγγέλλετο τὸ θεῖον, [p] θεατής γε τοιούτων βεβαιωμάτων καὶ ἀκροατὴς γενόμενος· εὐξάμενος αὐτῷ καὶ πειραθῆναι ταύτης τῆς δυνάμεως ἐν Αἰγύπτῳ [q] δεηθεὶς, ἠντιβόλει μηδὲ ὀνόματος αὐτῷ γνῶσιν τοῦ ἰδίου φθονῆσαι, φωνῆς δ᾽ αὐτῷ μετεσχηκότι καὶ ὄψεως ἔτι καὶ τὴν προσηγορίαν εἰπεῖν· [r] ἵνα θύων ἐξ ὀνόματος αὐτὸν παρεῖναι τοῖς [s] ἱερείοις παρακαλῇ. καὶ ὁ Θεὸς αὐτῷ σημαίνει τὴν ἑαυτοῦ προσηγορίαν, οὐ πρότερον εἰς ἀνθρώπους παρελθοῦσαν. περὶ ἧς οὔ μοι [t] θέμις εἰπεῖν. [v] Μωϋσῇ μὲν τὰ σημεῖα ταῦτα τότε μόνον, διαπαντὸς δ᾽ ὁπότε δεηθείη, συνετύγχανεν. ἐξ ὧν ἁπάντων πλέον περὶ τῆς ἀληθείας τῷ πυρὶ νέμων, καὶ τὸν Θεὸν εὐμενῆ παραστάτην ἕξειν πιστεύων, τούς τε οἰκείους σώζειν ἤλπιζε, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους κακοῖς περιβαλεῖν.

CAP. XIII.

Moyses & Aaron in Ægyptum reversi adeunt Regem.

Moyses Ægyptum repetit, adjutus auctusque fratre & uxore & duobus liberis. Ex. c. 2. & c. 4.

CUmque fama accepisset Pharaothen Ægyptiorum regem, sub quo ipse fugerat, esse defunctum, petiit à Raguelo, ut sibi non gravate concederet, cognatorum suorum bono in Ægyptum proficisci: &, *postquam hoc impetraverat*, assumpta Sapphora, quam *ibi* duxerat, Ragueli filia, libe-

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὅτι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἀνῆλθον εἰς Αἴγυπτον πρὸς Φαραώθην.

ΚΑΙ πυθόμενος τὸν τῶν Αἰγυπτίων τεθνάναι βασιλέα Φαραώθην, ἐφ᾽ οὗπερ αὐτὸς ἔφυγε, δεῖται Ῥαγουήλου συγχωρῆσαι κατὰ ὠφέλειαν αὐτῷ τῶν συγγενῶν εἰς Αἴγυπτον [x] ἐλθεῖν· καὶ παραλαβὼν τὴν [y] Σαπφώραν, ἣν γεγαμήκει τοῦ Ῥαγουήλου θυγατέρα, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖ-

c Αὐτοὺς ἡγοῦμαι·] Αὐτὸς *Vat.*

d Ἢ κἂν ἐκεῖνοι] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* ἢ εἰ κἂν *Vat.* in reliquis κἂν sine ἢ.

e Φαραώθην] Φαραὼ *Vat.*

f Παρέσεσθαι·] Συνέσεσθαι *Hen.* & *Busb.* BERN.

g Καὶ οὗ ἂν] Sic in quatuor *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* καὶ ἐὰν & mox ἐὰν δ᾽ ἔργων.

h Σπειρηδὸν] Σπειρηδὼν *Bas. G. aliique.* perperam.

i Τιτάνῳ] At nivi comparatur in Exodo hic candor. sed Judæi in lepra & candorem nivis, & calcis, & lanæ distinguunt, & tribus nominibus diversis nuncupari putant. REL.

k Προεκόμισεν·] Interpretando *Hen.* & *Busb.* ἐξήνεγκεν: ita & *Zonaras.* BERN.

l Θαυμάζοντα] Θαυμάζοντος *Vat.*

m Θαῤῥεῖν] *Bas. Gen. Hen. Busb.* & *Zonaras*, atque gens Attica, affirmante politissimo hominum Eratosthene. θαρσεῖν *Big.* & *Samb.* BERN.

n Ὑπ᾽ ἐμοῦ] Sic *Bas. G. Vat.* & *Vet. Interpr.* ὑπ᾽ αὐτοῦ *Samb.* & *Cas.* probante *Bernardo.*

o Μελλήσαντά τε] Ita *Vat.* & *Samb.* μελλήσαντα σπ. *Bas.* & *G.*

p Θεατής γε] Sic *MSS.* θεατής τε in *Editis.*

q Δεηθεὶς,] Δοθείσης *Big. Samb. Vat.* & *Cas.*

r Ἵνα θύων] Ratio hæc est non *Moysis*, sed *Josephi*, labentis in *Gentilium* ritus. nam *Dii* in sacris eorum *singuli* ἐξ ὀνόματος invocabantur, ut constat ex *Servio* ad *Virgilium* in *Georg.* l. 1.

s Ἱερείοις παρακαλῇ·] Ita *Vat.* ἱερείοις παρακαλεῖ *Big.* & *Samb.* ἱεροῖς παρακαλῇ *Bas.* & *G.*

t Θέμις εἰπεῖν.] Θεμιτὸν *Samb.* & *Vat.*

v Μωϋσῇ] Μουσῆς μὲν τοῖς σημείοις τούτοις MSS. τὰ σημεῖα ταῦτα excusa exemplaria. Vel legendum μωυσῇ μὲν τὰ σημεῖα ταῦτα. BERN. Sic in *Editis.* Μωϋσῆς μὲν τοῖς σημείοις τούτοις in *MSS.*

x Ἐλθεῖν·] Ita *MSS.* & *Vetus Interpr.* ἀπελθεῖν *Bas.* & *G.*

y Σαπφώραν,] *Big. Samb.* & Interpres *Scholasticus.* Usitatum vero aliis σεπφώρα propter auctoritatem LXX. Interpr. ex Hebræo צפרה, quod *Sippora* hodieque enuntiant Judæi. *Lusitania* itaque dicta est hæc femina. BERN. Sic in *MSS.* in *Editis* Σεπφώραν propter auctoritatem τῶν ό.

z Ir

παῖδας [z] Γηρσὸν καὶ Ελεάζαρον, ὥρμησεν [a] ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον. τῶν δὲ ὀνομάτων τούτων Γηρσὸς μὲν σημαίνει κατὰ Εβραίων διάλεκτον, ὅτι [b] εἰς ξένην γῆν· Ελεάζαρος δὲ, συμμάχῳ τῷ πατρῴῳ Θεῷ χρησάμενον αὐτὸν Αἰγυπτίους διαφυγεῖν. γενομένων δ᾽ αὐτῶν πλησίον [c] τῶν ὅρων, ὁ ἀδελφὸς Ααρὼν ὑπήντησε τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος· πρὸς ὃν ἀποσημαίνει τὰ ἐν τῷ ὄρει συντυχόντα, καὶ τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολάς. προσιοῦσι δ᾽ αὐτοῖς ὑπηντίαζον Εβραίων οἱ ἀξιολογώτατοι, τὴν παρουσίαν αὐτοῦ μεμαθηκότες· οἷς Μωϋσῆς [d] τὰ σημεῖα διηγούμενος, ἐπεὶ πιθανὸς οὐκ ἦν, παρέσχεν αὐτῶν τὴν ὄψιν. οἱ δὲ ὑπ᾽ ἐκπλήξεως τῶν [e] παρὰ δόξαν αὐτοῖς [f] ὁρωμένων ἀνεθάρσουν, καὶ περὶ τῶν ὅλων ἦσαν εὐέλπιδες, ὡς Θεοῦ προνοουμένου τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν.

β΄. Επεὶ δὲ καταπειθεῖς εἶχεν ἤδη τοὺς Εβραίους ὁ Μωϋσῆς, καὶ οἷς ἂν κελεύσῃ τούτοις ἀκολουθήσειν ὁμολογοῦντας, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐρῶντας, παραγίνεται πρὸς τὸν βασιλέα τὴν ἡγεμονίαν νεωστὶ παρειληφότα, καὶ ὅσα τε ὠφελήσειεν Αἰγυπτίους ὑπὸ Αἰθιόπων [g] καταφρονουμένους, καὶ διαρπαζομένης αὐτῶν τῆς χώρας, ἐδήλου, στρατηγίᾳ καὶ πόνοις χρησάμενος ὡς περὶ οἰκείων, [h] ὅτι τε κινδυνεύσειεν ἐπὶ τούτοις ὑπ᾽ αὐτῶν ἀμοιβὰς οὐ δικαίας κομιζόμενος ἀνεδίδασκεν· τά τε κατὰ τὸ Σιναῖον ὄρος αὐτῷ συντυχόντα, καὶ τὰς τοῦ Θεοῦ φωνὰς, καὶ τὰ πρὸς πίστιν ὧν οὗτος αὐτῷ προστάξειεν ὑπ᾽ αὐτοῦ δειχθέντα σημεῖα, [i] καθ᾽ ἕκαστον ἐξετίθετο, παρεκάλει τε μὴ ἀπιστοῦντα τούτοις ἐμποδὼν ἵστασθαι τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ.

γ΄. Χλευάσαντος δὲ τοῦ βασιλέως, Μωϋσῆς ἔργῳ [k] παρέσχεν αὐτῷ βλέπειν τὰ σημεῖα τὰ κατὰ τὸ Σιναῖον ὄρος γενόμενα. ὁ δὲ ἀγανακτήσας πονηρὸν [l] μὲν αὐτὸν ἀπεκάλει· καὶ πρότερον φυγόντα τὴν παρ᾽ Αἰγυπτίοις δουλείαν, καὶ νῦν [m] ἐξ ἀπάτης αὐτοῦ τὴν ἄφιξιν πεποιημένον, καὶ τερατουργίαις καὶ μαγείαις καταπλήξειν ἐπικεχειρηκότα. καὶ ταῦθ᾽ ἅμα λέγων, [n] κελεύει τοὺς ἱερεῖς τὰς αὐτὰς ὄψεις αὐτῷ παρασχεῖν ὁρᾶν, ὡς Αἰγυπτίων σοφῶν ὄντων καὶ τὴν περὶ τούτων ἐπιστήμην, καὶ ὅτι μὴ μόνος ἔμπειρος ὢν αὐτὸς εἰς Θεὸν δύναται, τὸ γὰρ ἐπ᾽ αὐτῷ παράδοξον ἀναφέρων πιθανὸς ὡς παρ᾽ ἀπαιδεύτοις ὑπάρχειν· [o] καὶ μεθεμένων ἐκείνων τὰς βακτηρίας, δράκοντες ἦσαν. Μωϋσῆς δ᾽ οὐ καταπλαγεὶς, οὐδ᾽ αὐτὸς μὲν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, τῆς Αἰγυπτίων σοφίας καταφρονῶ· [p] τόσῳ δὲ μέντοι κρείττονα τὰ ὑπ᾽ ἐμοῦ πραττόμενα τῆς τούτων μαγείας καὶ τέχνης φημὶ, ὅσῳ τὰ θεῖα τῶν ἀνθρωπίνων διαφέρει. δείξω δὲ οὐ κατὰ γοητείαν καὶ πλάνην τῆς ἀληθοῦς δόξης τἀμὰ, κατὰ δὲ Θεοῦ πρόνοιαν καὶ δύναμιν φαινόμενα. καὶ ταῦτ᾽ εἰπὼν μεθίησιν ἐπὶ [q] τῆς γῆς τὴν βακτηρίαν, κελεύσας αὐτὴν εἰς ὄφιν μεταβαλεῖν. ἡ δ᾽ ἐπείθετο· καὶ τὰς τῶν

risque ex ea susceptis, Gerso & Eleazaro, properavit Ægyptum ire. Istis autem ex nominibus Gersus quidem juxta Hebræorum linguam significat, quod in terram peregrinam venerit: Eleazarus vero, quod Dei patrii auxilio Ægyptios effugerit. At cum non longe à limitibus abessent, Dei jussu *ei* obviam fit Aaron frater: cui indicavit quæ *sibi* in monte acciderant, quæque sibi præceperat Deus. Illis autem ulterius progressis occurrerunt primores Hebræorum, qui de adventu ejus inaudiverunt. quibus Moyses miracula, quod sibi ea narranti fidem non habuerint, ob oculos posuit. Illi vero in admirationem eorum, quæ inopinato viderant, traducti, animum sumpserunt, & de omnibus spem bonam conceperunt, tanquam si Deus securitati eorum provisurus esset.

2. Cum vero Hebræos jam sibi obsequentes haberet Moyses, eoque deductos ut in potestate ipsius se futuros pollicerentur, & præ se ferrent libertatis desiderium, Regem adiit reipublicæ gubernaculo nuper admotum, atque ei commemoravit quantum Ægyptiis ab Æthiopibus, agros eorum vastantibus, contemptui habitis profuerat, militiæ labores, tanquam suorum rem egerit, perferens; ipsumque edocuit, ut pro istis summum adierit discrimen, nec dignas pro meritis gratias ab illis acceperit: pariter etiam quæ sibi in monte Sinæo contigerant, cum voces à Deo prolatas, tum & rerum miracula, ad fidem iis quæ mandaverat faciendam, sibi visa, sigillatim exposuit; eumque obtestatus est, ne incredulus Dei voluntati esset impedimento.

Apud novum Pharaothen & sua merita exponit Moyses & prodigia montis Sinai.

3. Rege autem *illum* irridente, re ipsa ei specimen dedit Moyses prodigiorum quæ in monte Sinæo conspexerat. At ille indignabundus ipsum quidem sceleratum appellat, ut qui olim ex servitute Ægyptiaca evaserit, & nunc per fraudem & malitiam redierit, id agens ut præstigiis & magicis artibus populum traheret in sui admirationem. Dumque hæc diceret, jubet sacerdotes *suos* eadem ostenta sibi repræsentare, quòd Ægyptii etiam istarum artium scientiam habeant, * & non solus ipse divina polleat virtute, eò scilicet miri aliquid in medium afferens, ut apud rudes & indoctos fidem inveniat, *eosque decipiat*: ipsisque virgas suas projicientibus, in dracones *confestim* versæ sunt. Moyses autem, his nihil perculsus, dixit, ne ipse quidem, ô Rex, sapientiam Ægyptiorum despicio: attamen quæ ego operor tanto præstantiora esse ajo quam istorum magiam & artem, quanto divina ab humanis distant. Ostendam vero quæ mea sunt non præstigias esse & simulationem veritatis, sed Dei providentia & virtute in conspectum venire. Cumque hæc dixisset, virgam in terram demittit, jussitque eam in colubrum sese explicare. Illa dicto paruit, & Ægyptiorum

Artes Ægyptiacas, sed & Divinas calluit Moyses. Act. Apost. c. 7. 22. & Justini Hist. l. 36. c. 2.

Moysis virga magorum Ægyptiorum præstigias devorat. Ex. c. 7.

z Γηρσὸν] Illo tono *Samb.* & *Busb* γῆρσον *Big. Bas.* & *Cas.* γηρσῶν *Zonaras*, & Syrus in Bibl. Walt. In volumine suo Moyses, גרשם, quod γηρσὰμ Interpr. LXX. *Gersom* Masora Judæorum, quo istum distingueret forte à propatruo גרשון, *Gerson.* BERN. *Al.* Γῆρσον. Γηρσὰμ LXX.

a Επὶ τὴν Αἴγυπτον.] *Al.* εἰς τὴν Αἴγυπτον.

b Εἰς ξένην] Pariter Etymologiæ sacræ studiosus Philo, vocabulo illo diviso, ξένος ἐκεῖ. Imo consule parentem ipsum c. 2. Exodi, aut potius c. 18. Nam in priore loco (extra versionem Beati Hieronymi, tum Syrorum Arabumque illas, & editionem Complutensem Bibl. Græc.) vane quæres ἐλεάζαρον aut *Eliezerum* Moysis, ejusve etymon. Dicant porro Critici quo merito frater ejus præsertim memoretur, ipse tamen nullam nomenclaturam ibidem meruerit. BERN. Ita *Big. Samb.* & *Cas* εἰς ξένην γῆν *Bas. G. Vat. aliique.*

c Τῶν ὅρων,] Τῶν ὀρῶν *Samb.* commodè, & ut *Zonaras* maluit, si movere liceat lectionem tot codd. Græcis Latinisque probatam, atque magis ex Moyse c. 4. 27. Indicat forsan Josephus Montem Dei bicipitem, qui & extremæ Ægypto imminuit. BERN. Ex *Samb.* in *Editis*, *aliisque* perperam ὀρῶν. si quis ὀρῶν malit ex *Moyse* in *Exod.* c. 4. 27. forsan intelligendus est *Mons Dei* biceps, qui & extremæ Ægypto imminuit.

d Τὰ σημεῖα διηγούμενος,] Sic in *MSS.* in *Editis* τῶν σημείων, ἐπεὶ κ. & mox παρέσχε τὴν ὄψιν.

e Παρὰ δόξαν] Παραδόξως *Vat.*

f Ορωμένων] Ita *MSS.* γινομένων in *Editis.*

g Καταφρονουμένους,] Vide *Hesychium.*

h Οἵ τε κινδυνεύσειεν] Sic in *MSS.* in *Editis* τάς τε κινδύνων ἐπὶ τούτοις ὑπ᾽ αὐτῶν ἀμ. οὐ δικ. κο. ἀνεδίδασκεν.

i Καθ᾽ ἕκαστον] *Al.* καθέκαστον.

k Παρέσχεν] Ita *MSS.* παρεῖχεν *Bas.* & G.

l Μὲν αὐτόν] Illud μὲν abest *Vat.*

m Εξ ἀπάτης] Forte ἐπ᾽ ἀπάτῃ. Vetus *pro seductione remeasti.* COCC.

n Κελεύει τοὺς ἱερεῖς] Verbum κελεύει (quod *Editis* exciderat) restituimus ex *MSS.*

* *Et non solus ipse*] Ita vertit *Epiphanius*, ac si diversam à nostra lectionem habuerit: & *quasi non solum Moses peritus esset rerum, quas ipse per Deum posset explere: ut quod erat valde mirabile, si etiam ab alio fieret, ostenderetur quomodo* (al. *quoniam*) *humana doctrina constaret.*

o Καὶ μεθεμένων] Ita ex *MSS.* in *Editis* καὶ θεμένων βακτηρίας, mance.

p Τόσῳ δὲ μέντοι] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* τόσῳ μέντοι *Bas.* & G.

q Τῆς γῆς] Illud τῆς deest *Vat.*

rum virgas, quæ draconum specie oculis obversabantur, unam post aliam aggressa edebat, donec omnes consumpserat. deinde in suam formam reversam sustulit Moyses.

Crescit Hebræis laterum labor. Ex. c. 5.

4. Rex autem hoc facto nihil quidem magis commovetur: sed indignatus, nec quidquam eum profecturum esse dicens ex sua in Ægyptios solertia & calliditate, præcipit *operarum exactori* Hebræis præfecto, ut nullam eis à laboribus requiem concederet, sed graviori quam antea operandi necessitati parère cogeret. Ille vero, cum prius eis paleas suppeditaret ad lateres conficiendos, non amplius earum copiam fecit: sed die quidem eos operibus urgebat premebatque, nocte vero ad paleas colligendas adigit. Et cum ærumnæ illis duplicarentur, Moysi succensebant, quod ipse in causa fuerit cur illis creverit labor pariter ac miseriæ. Ille vero neque propter Regis minas studium intermisit, neque Hebræorum querelis & increpationibus cessit: sed, obfirmato contra utrumque animo, nullum laborem recusavit ut suos in libertatem assereret. Itaque ad Regem accedens, operam dedit ut ei suaderet dimittere Hebræos ad montem Sinæum, illic Deo sacrificaturos; (hoc enim ipsum *disertim* præcepisse) neque contra voluntatem ejus resistere & repugnare: sed, ipsius benevolentiam rebus omnibus anteferendo, illis exeundi potestatem facere; ne forte contranitendo semet aliquando incusaret, si quid ipse tale patiatur, quale eum passurum esse verisimile est, qui Dei mandatis obsistit. Iis enim, qui iram Dei in se concitarint, ex omni re oborituras esse calamitates: quibus utique neque terra, neque aër amicus, neque progenies ut fert natura; sed inimica omnia & infesta. Atque hæc mala persensuros esse Ægyptios edicebat, simul & populum Hebraicum ex eorum regione, illis invitis, egressurum esse.

Sævam regis indolem iterum attentat Moyses. Ex. c. 7.

Αἰγυπτίων βακτηρίας, [r] αἱ δράκοντες ἐδόκουν, περιϊοῦσα κατήσθιε, μέχρι πάσας [s] ἀνήλωσεν. εἶτ' εἰς [t] τὸ ἑαυτῆς σχῆμα μεταπεσοῦσαν κομίζεται Μωϋσῆς.

δ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδέν τι μᾶλλον τούτῳ πραχθέντι καταπλήττεται· προσοργισθεὶς δὲ, καὶ μηδὲν αὐτῷ προχωρήσειν εἰπὼν ἐκ τῆς κατ' Αἰγυπτίων σοφίας καὶ δεινότητος, κελεύει τὸν ἐπὶ τῶν Ἑβραίων τεταγμένον μηδεμίαν αὐτοῖς ἄνεσιν παρέχειν τοῦ πονεῖν, ἀλλὰ πλείοσι [v] τῶν πρότερον κακοῖς αὐτοὺς καταναγκάζειν. ὁ δὲ ἄχυρον αὐτοῖς παρέχων εἰς τὴν πλινθείαν πρότερον, οὐκ ἔτι παρεῖχεν· ἀλλ' ἡμέρας μὲν ἐπὶ τοῖς ἔργοις ταλαιπωρεῖν ἐποίει, νυκτὸς δὲ συνάγειν τὸ ἄχυρον. καὶ τοῦ δεινοῦ [x] διπλασίονος ὄντος αὐτοῖς, ἐν αἰτίαις Μωϋσῆν εἶχον, ὡς τῶν ἔργων αὐτοῖς καὶ τῆς ταλαιπωρίας [y] δι' ἐκεῖνον χαλεπωτέρας γεγενημένης. ὁ δ' οὔτε πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως ἀπειλὰς ἔκαμνεν, οὔτε πρὸς τὰς τῶν Ἑβραίων μέμψεις ἐνεδίδου· τήν τε ψυχὴν παραστησάμενος πρὸς ἑκάτερον, ἐπὶ τὸ πονεῖν καὶ τοῖς οἰκείοις ἐκπορίζειν τὴν ἐλευθερίαν, [z] ὑπήνεγκε. καὶ παραγενόμενος πρὸς τὸν βασιλέα, ἔπειθεν αὐτὸν [a] ἀπολύειν τοὺς Ἑβραίους ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος, ἐκεῖ θύσοντας τῷ Θεῷ· τοῦτο γὰρ αὐτὸν κεκελευκέναι· καὶ μηδὲν ἀντιπράττειν οἷς ἐκεῖνος βούλεται, τὴν δ' εὐμένειαν αὐτοῦ περὶ παντὸς [b] ποιούμενον, συγχωρεῖν αὐτοῖς τὴν ἔξοδον, μὴ καὶ λάθῃ τούτων κωλυτὴς γενόμενος αὐτὸν αἰτιάσασθαι πάσχων, ὅσα παθεῖν εἰκὸς τὸν ἀντιπράττοντα Θεοῦ προστάγμασι. τοῖς γὰρ χόλον ἐφ' αὐτοὺς κινήσασι θεῖον ἐξ ἁπάντων φύεσθαι τὰ δεινά· καὶ οὔτε γῆ τούτοις, οὔτε ἀὴρ φίλος, οὔτε γοναὶ τέκνων κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐχθρὰ πάντα καὶ πολέμια. [c] πειραθήσεσθαί τε τούτων Αἰγυπτίους ἔφασκε, [d] μετὰ τοῦ καὶ τὸν Ἑβραίων λαὸν ἀπελθεῖν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν, [e] ἀκόντων ἐκείνων.

CAP. XIV.

De plagis decem, quibus afflicta est Ægyptus.

Ægyptios decem plagis plectit sanctissimum & vindex Dei Numen.

Rege vero despectui habente verba Moysis, neque vel tantillum ad ejus monita advertente, mala gravissima in Ægyptios incubuerunt: quæ singulatim recensebo, tum quod nulli genti antea ad nota ad Ægyptios pertentandos acciderint, tum quod *Deus* ostendere voluerit Moysem in iis quæ prædixerat ne quidquam mentitum esse; & *postremo* quia hominum interest, ut discerent ea observare & facere, quibus numen non offenditur, aut ira impellitur ad iniquitates eorum persequendas. Amnis enim ipsis Dei jussu sanguineus fluebat, adeo ut ad potum adhiberi non potuerit: nec alius est illis aquarum fons. Neque colore solum sanguinem referebat; sed & iis, qui de eo bibere voluerunt, dolores excitabat atque acres cruciatus. Talis autem erat solis quidem Ægyptiis; Hebræis vero dulcis & potabilis, & nihil à natura sua mutatus. Eo igitur prodigio Rex in

Plaga I. Nili cruor. Ex. c. 7.

Dulce tamen bibunt Hebræi.

ΚΕΦ. ιδ'.

Περὶ τῶν δέκα παθῶν, ἃ ἐπῆλθον τοῖς Αἰγυπτίοις.

ΤΟΥ δὲ βασιλέως ἐκφαυλίζοντος τοὺς Μωϋσέως λόγους, καὶ μηδὲ μίαν ἐπιστροφὴν ἔτι ποιουμένου, πάθη δεινὰ τοὺς Αἰγυπτίους κατελάμβανεν· ὧν ἕκαστον ἐκθήσομαι, διά τε τὸ μὴ πρότερόν [f] τισι συμβάντα τοῖς Αἰγυπτίοις εἰς πεῖραν ἐλθεῖν, καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι Μωϋσῆν μηδὲν ὧν προεῖπεν αὐτοῖς ψευσάμενον ἐπιδεῖξαι, καὶ ὅτι συμφέρει τοῖς ἀνθρώποις μαθοῦσι φυλάττεσθαι [g] αὐτὰ ποιεῖν, ἐφ' οἷς μὴ δυσαρεστήσῃ τὸ θεῖον, μηδ' εἰς ὀργὴν προτραπὲν [h] ἀμυνῆται τῆς ἀδικίας αὐτούς. ὁ γὰρ ποταμὸς αὐτοῖς αἱματώδης Θεοῦ κελεύσαντος ἐρρύη, πίνεσθαί τε μὴ [i] δυνάμενος· καὶ [k] πηγὴν ἑτέραν ὑδάτων οὐκ ἔχουσιν. [l] οὐχὶ τὴν χρόαν δὲ μόνον ἦν τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ τοῖς πειρωμένοις [m] πίνειν ἀλγήματα καὶ πικρὰν ὀδύνην προσέφερεν. ἦν δὲ τοιοῦτος μὲν Αἰγυπτίοις· Ἑβραίοις δὲ γλυκὺς καὶ πότιμος, καὶ μηδὲν τοῦ κατὰ φύσιν παρηλλαγμένος. πρὸς οὖν τὸ παράδοξον ἀμηχανήσας

r Αἱ δράκοντες] Ita *Big.* & *Zonaras.* αἳ δρ. ἐδόκουν εἶναι *Samb. Cas. Vat.* & *Vet. Interpr.* οἱ δρα. ἐδ. π. *Bas.*

s Ἀνήλωσεν.] Ἀνάλωσεν *Samb. Vat.* & *Busb.*

t Τὸ ἑαυτῆς σχῆμα] Sic in *MSS.* in *Editis* τὸ αὐτῆς.

v Τῶν πρότερον] Mox πλινθίαν *Hen.* Verum tam Josephus quam Doctores Alexandrini diphthongo juvant penultimam ejus vocis. BERN. Ita *Samb. Vat.* & *Epiphan.* τῶν προτέρων *Cas.* τοῖς πρότερον in *reliquis.*

x Διπλασίονος ὄντος] Eo modo *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* καὶ τοῦ δεινοῦ διπλασίου αὐτοῖς καὶ τῆς ταλ. *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* versiculo omisso.

y Δι' ἐκεῖνον] Ita *Samb. Hen. Busb.* & *Epiphan.* δι' ἐκείνων *cæteri*, velut τῶν ἔργων intelligant.

z Ὑπήνεγκε.] Sic in *MSS.* antea circumferebatur ὑπῆρχε.

a Ἀπολύειν] Ἀπολλύειν *dimittere.* ita in cantico Simeonis. REL.

b Ποιούμενον,] Ita *Vat.* in *aliis* ποιουμένου.

c Πειραθήσεσθαί] Πειραθήσεσθαί τε τ. *Vat.*

d Μετὰ τοῦ] Ita *Bas. G.* & *Big.* μετὰ καὶ τοῦ τὸν *Samb.* & *Vat.* τοῦ γὰρ τοῦ *Hen.* & *Busb.*

e Ἀκόντων ἐκείνων.] Καὶ ἀκόντων *Hen. Busb.* & *Epiphan.*

f Τισι συμβάντα] Ea forma *Samb.* τότε συμβ. *Big. Cas.* & *Vat.* τισι συμβάντα τότε τοῖς *Bas.* & *G.*

g Αὐτὰ] Forte ταῦτα COCC.

h Ἀμυνῆται] Ἀμυνῶνται *Samb.*

i Δυνάμενος·] Ita *Samb. Vat.* & *Epiphan.* δυναμένοις in *aliis.*

k Πηγὴν] Vide *Senecam*, l. IV. *Nat. Quæst.* cap. 1. & Heliodorum in *Hist. Æthiop.* l. 2.

l Οὐχὶ τὴν χρόαν] Sic *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* οὐχὶ δὲ τὴν χρόαν μόνον *Vat. Bas.* & *G.*

m Πίνειν ἀλγήματα] Vocem πίνειν inseruimus ex *Big. Samb.* *Vat.* & *Cas.*

ὁ βασιλεὺς, καὶ δείσας περὶ τῶν Αἰγυπτίων, συνεχώρει τοῖς Ἑβραίοις ἀπιέναι· καὶ τοῦ κακοῦ λωφήσαντος, πάλιν τὴν γνώμην μετέβαλεν, οὐκ ἐπιτρέπων τὴν [n] ἄφοδον αὐτοῖς.

β'. Ὁ δὲ Θεὸς, ἀγνωμονοῦντος καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς συμφορᾶς οὐκ ἔτι σωφρονεῖν ἐθέλοντος, ἄλλην τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπιφέρει πληγήν. βατράχων πλῆθος ἄπειρον τὴν γῆν αὐτῶν ἐπεβόσκετο. μεστὸς δὲ τούτων καὶ ὁ ποταμὸς ἦν, ὡς [o] διαμωμένους τὸ ποτὸν τῷ τῶν ζώων ἰχῶρι κεκακωμένον λαμβάνειν, ἐναποθνησκόντων καὶ συνδιαφθειρομένων τῷ ὕδατι. ἥτε χώρα [p] αὐτῶν μεστὴ κακῆς ἦν ἰλύος, γεννωμένων τε καὶ ἀποθνησκόντων· τάς τε κατ' οἶκον αὐτῶν διαίτας ἠφάνιζον ἐν βοτοῖς εὑρισκόμενοι καὶ ποτοῖς, καὶ ταῖς εὐναῖς αὐτῶν ἐπιπολάζοντες. [q] ὀδμή τε χαλεπὴ ἦν καὶ δυσώδης ἀποθνησκόντων τῶν βατράχων καὶ [r] ἐν αὐτῇ διεφθαρμένων. ὑπὸ δὲ τούτων τῶν κακῶν ἐλαυνομένων τῶν Αἰγυπτίων, τὸν Μωϋσῆν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς [s] οἴχεσθαι τοὺς Ἑβραίους λαβόντα. [t] παραχρῆμα [v] τοῦτ' εἰπόντος, ἠφάνιστο τῶν βατράχων τὸ πλῆθος· καὶ ἥτε γῆ καὶ ὁ ποταμὸς εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν κατέστησαν. Φαραώθης δὲ, ἅμα [x] τοῦτε πάθους ἀπηλλάκτο ἡ γῆ, καὶ τῆς αἰτίας ἐπελέληστο καὶ τοὺς Ἑβραίους κατεῖχε· καὶ, ὥσπερ πλειόνων παθημάτων φύσεις βουλόμενος μαθεῖν, οὐκ [y] ἔτ' ἠφίει τοῖς περὶ τὸν Μωϋσῆν [z] ἐξιέναι, φόβῳ μᾶλλον ἢ φρονήσει ταύτην αὐτοῖς ἐπιτρέπων.

γ'. Πάλιν οὖν ἄλλου κακοῦ προσβολῇ [a] μετήει τὸ θεῖον αὐτοῦ τὴν ἀπάτην. φθειρῶν γὰρ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐξήνθησεν ἄπειρόν τι πλῆθος [b] ἔνδοθεν ἀναδιδομένων· ὑφ' ὧν κακοὶ κακῶς ἀπώλλυντο, μήτε λουτροῖς μήτε χρίσεσι φαρμάκων διαφθεῖραι τὸ γένος αὐτῶν δυνάμενοι. καὶ πρὸς τοῦτο τὸ δεινὸν ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς ταραχθεὶς, καὶ δείσας ὁμοῦ τὸν ὄλεθρον τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν αἰσχύνην δὲ τῆς ἀπωλείας λογισάμενος, ἐξ ἡμίσους ὑπὸ φαυλότητος ἠναγκάζετο σωφρονεῖν. τοῖς μὲν γὰρ Ἑβραίοις αὐτοῖς ἐδίδου τὴν [c] ἄφοδον· καὶ [d] πρὸς τοῦτο λωφήσαντος, τέκνα καὶ γυναῖκας ὅμηρα τῆς ὑποστροφῆς αὐτῶν καταλιπεῖν αὐτοὺς ἠξίου. προσεξαγριαίνει δὴ τὸν Θεὸν, νομίσας ἀπατήσειν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν· ὥσπερ Μωϋσέως, ἀλλ' οὐκ ἐκείνου, τιμωροῦντος τὴν Αἴγυπτον ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων. θηρίων γὰρ παντοίων καὶ πολυτρόπων, ὧν εἰς ὄψιν οὐδεὶς ἀπηντήκει πρότερον, τὴν χώραν αὐτῶν ἐγέμισεν· ὑφ' ὧν αὐτοί τε ἀπώλλυντο, καὶ ἡ γῆ τῆς ἐπιμελείας τῆς παρὰ τῶν γεωργῶν ἀπεστέρητο. εἰ δέ τι καὶ διέφυγε τὴν ὑπ' ἐκείνοις ἀπώλειαν, νόσῳ τοῦτο, καὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπομενόντων, ἐδαπανᾶτο.

δ'. Τοῦ δὲ Φαραώθου μηδ' οὕτως εἴκοντος τοῖς τοῦ Θεοῦ βουλήμασιν, ἀλλὰ τὰς μὲν γυναῖκας συναπαίρειν τοῖς ἀνδράσιν ἀξιοῦντος, [e] καταλιπέσθαι δὲ τοὺς παῖδας, οὐκ ἠπόρει τὸ θεῖον τὴν πονηρίαν αὐτοῦ ποικίλοις κακοῖς καὶ μείζοσιν [f] τῶν προενδεδημηκότων μετερχόμενον βασανίσαι· ἀλλὰ γὰρ δεινῶς αὐτοῖς ἐξηλκοῦντο τὰ σώματα, τῶν ἐντὸς διαφθειρομένων. [g] καὶ τὸ πολὺ τῶν Αἰγυπτίων οὕτως ἀπώλλυτο. μηδ' ὑπὸ ταύτης δὲ τῆς πληγῆς σωφρονιζομέ-

angustias adductus, metuensque Ægyptiis, permisit Hebræos abire: &, cum malum cessasset, rursum à sententia sua discessit, eosque noluit dimittere.

II. Fœda copia ranarum. Ex. c. 8.

2. Deus autem, quod in eum ingratus exstiterit Rex, & à calamitate liberatus sapere noluerit, aliam Ægyptiis intulit plagam. Ranarum vis immensa terram eorum populabatur. At vero fluvius iis etiam abundabat, ut nulla potum haurientibus aqua suppeteret, nisi istorum animalium cruore polluta & inquinata, multis in ea morientibus simul & putrescentibus. Quin & tota terra Ægyptiorum fœdata erat turpi limo, enascentibus subinde ranis & intereuntibus: domesticam etiam vitæ eorum consuetudinem turbarunt, in eduliis & potu repertæ, & in lectis eorum *passim* oberrantes. *Denique* & odor gravis erat & fœtidus ex ranis continuo exspirantibus & in limo putrescentibus. His autem malis dum exagitarentur Ægyptii, Moysem cum Hebræis discedere jubebat Rex. Illico, cum hæc dixisset, evanuit ranarum multitudo: terraque simul & flumen ad pristinam naturam rediêre. Pharaothes vero, ut primum terra eo malo liberari cœperit, & causæ illius oblitus est & Hebræos detinuit: &, quasi plurium calamitatum vim experiri vellet, Moysem populumque ab egressu prohibuit, quem prius, timore potius compulsus quam prudentia ductus, illis concesserat.

III. Ægyptus pediculis vexata.

3. Rursum igitur alterius mali inflictione astutiam ejus persequitur numen. Pediculorum enim vis innumera è corporibus Ægyptiorum pullulabat: quibus mali male perierunt, ut qui neque lavacris neque medicamentorum inunctionibus eos enecare potuerint. Hac calamitate Rex perturbatus, simul etiam metuens ne populus intereat, secumque reputans grave interitûs probrum, dimidia ex parte à prava ad saniorem mentem reductus est. Nam Hebræis quidem ipsis abeundi veniam dat: cumque ad hoc à malo respiraret, liberos & uxores ut reditûs obsides relinqui postulabat. Quo fit ut Deum magis irritaret, existimando se posse providentiam ejus fallere; quasi Moyses, non vero ille, pœnas ab Ægyptiis propter Hebræos expeteret. Nam bestiolis variis & multiformibus, quales nemo antea viderat, regionem opplevit: quæ & hominibus ipsis exitio fuerunt, adeo ut terra ab agricolis neglecta jacuerit & inculta. Si quod vero *animal* interitum ex illis effugerit, hoc ipsum morbo, cujus impetum homines sustinuerunt, conficiebatur.

IV. & V. Omne genus monstra, dein pestis venit. Ex. c. 8, 9.

4. At cum Pharaothes neque sic Dei voluntati cederet, sed mulieres quidem cum viris abire juberet, relinquendos vero liberos *postularet*, non cunctatus est Deus variis malis & gravioribus iis, quæ prius populo insederant, malitiam ejus persequi & castigare: sed fecit ut corpora illorum fœde pustulis exulcerarentur, interioribus *lenta tabe* consumptis. atque ita magna pars Ægyptiorum interiit. Rege vero neque post hanc plagam re-

VI. Ulcus frequens ac flagrans. Ex. c. 9.

VII. Ruina diræ grandinis. Ex. c. 9.

n Ἄφοδον αὐτοῖς.] Ita ex *Big. Samb. Vat.* & *Cas.* ἔφοδον *Hen.* & *Busb.* ἔξοδον *Bas.* & *G.*

o Διαμωμένους] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *aliisque* διανεμομένους.

p Αὐτῶν μεστὴ] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* deest αὐτῶν.

q Ὀδμή τε] Iterum ex *MSS.* in *Editis* ὥστε χαλ.

r Ἐν αὐτῇ διεφθαρμένων.] Ita *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* de limo intelligendo. καὶ ζώντων διεφθ. *Big. Samb. Cas.* & *Vat.*

s Οἴχεσθαι] Οἰχέσθαι *Bas. Gen.* & *Big.* tanquam temporis infiniti. BERN.

t Παραχρῆμα] Sic *MSS.* in *Editis* καὶ παρ.

v Τοῦτ' εἰπόντος,] Ταῦτ' *Samb.* & *Vat.*

x Τοῦτε πάθους] Ex *Samb.* & *Vat.* τοῦ πάθους in *cæteris*.

y Ἔτ' ἠφίει] Rursus cum *Samb.* & *Vat.* ubi malunt *alii* ἔτι ἐφίει.

z Ἐξιέναι,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* τὴν ἔξοδον.

a Μετήει] Sic *Samb.* & *Epiphan.* ut solent *Attici*. μετῄει *alii*.

b Ἔνδοθεν ἀναδιδομένων·] Hinc constat satis Mattathiadem haud consuluisse LXXII. Interpretes, quod viri doctissimi credidere, sed cum Pharisæis Jerosolymitanis rectius vertisse כנים in φθεῖρας, animal paulo familiarius quam σκνίπες sentiuntur. Artapanus tamen & Ezechielus vates σκνίπας cum stolidissimi principis hostibus, ex Doctoribus Alexandr. recensent. Mox ἀπολλυμένων *Bas.* & *Gen.* & χρήσεσι *Samb.* male audiendo. BERN. Eo modo *Big. Samb. Cas. Vat.* & *Vet. Interpr.* τῶν ἔνδον ἀναδιδ. *Busb.* & *Hen.* in *Editis* πλῆθος ἔνδον ἀναδιδ.

c Ἄφοδον·] Iterum ut supra v. 14. ἄφοδον. in *Editis* ἔξοδον.

d Πρὸς τοῦτο] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* πρὸς τοῦτο τοῦ πάθους *Hen. Busb. Bas.* & *G.*

e Καταλιπέσθαι] *Al.* καταλείπεσθαι.

f Τῶν προενδεδημηκότων] Ita *MSS.* in *Editis* ἐνδεδημηκόσι.

g Καὶ τὸ πολὺ] Καὶ οἱ πολλοὶ τῶν Αἰγ. *Vat.*

resipiscente, grando (qualis neque prius de cœlo Ægyptio deciderat, ei dissimilis quæ alibi tempestate hiberna descendit, eaque major quæ vere adulto ab incolis ad boream & septentrioni subjectis conspicitur) superne delata, fructus eorum fregit & contrivit. Deinde locustarum gens *immanis* germen omne depascit, quod illæsum à grandine reliquum factum est: adeo ut nulla prorsus fructuum, ex terra colligendorum, spes Ægyptiis resederit.

VIII. Locustarum nubes. Ex. c. 10.

IX. Horror triduanæ caliginis atque pressus. Ex. c. 10.

5. Cuilibet sane, qui non improbus æque fuerit ac insipiens, suffecerint jam dictæ clades, tum ut in sapientia proficeret, tum ut consideraret quid è re sua foret. Pharaothes vero, non adeo ex impudentia ac malitia, cum *mali* causam intelligeret, pertinaciter Deo repugnabat, & sponte sua meliora *consilia* prodidit & *deseruit*. Moysem itaque Hebræos cum uxoribus & liberis jussit abducere, facultates tamen suas Ægyptiis, quibus omnia tot calamitatibus absumpta erant, relinquere. Dum vero Moyses contenderet parum æqua ab eo postulari (oportere enim ipsos ex rebus suis Deo sacrificium offerre) & tempus multis verbis ultro citroque habitis tereretur, densæ tenebræ omnique prorsus lumine vacuæ circumfusæ sunt Ægyptiis; adeo ut visu obsesso spirituque ab *aëris* crassitie intercluso *nonnullis* miserabiliter emori contigerit, atque *alios* incesserit metus ne à caligine absorberentur. Deinde his post tres dies totidemque noctes discussis, cum nondum pœnitendo adductus est Pharaothes ut liberum Hebræis exitum permitteret, Moyses ad eum accedens ait, quousque repugnabis Dei voluntati? ipse enim jubet Hebræos dimitti: fieri aliter non potest ut à malis liberemini, nisi hæc feceritis. Rex autem, iis quæ dixerat incensus, minatus est cervicibus caput illi abscindere, si rursum accederet & hac de re molestiam ei exhiberet. Moyses vero dixit, se non amplius de his verba facturum: sed illum ipsum, cum primoribus Ægyptiorum, *ultro* Hebræos imploraturum esse, ut *quamprimum* discederent. atque his dictis abiit.

X. Primogenitorum strages. Ex. c. 11, & 12.

6. Deus autem, ostendens adhuc una plaga percutiendos esse Ægyptios ut cogerentur Hebræos dimittere, jussit Moysem edicere populo ut in promptu habeant sacrificium, præparantes illud decima Xanthici mensis in quartamdecimam (qui mensis apud Ægyptios quidem vocatur Pharmuthi, apud Hebræos autem Nisan, Macedones vero Xanthicum eum appellant) *dein* ut & ipse Hebræos ducat omnia sua secum portantes. Et ille quidem, cum Hebræos ad egressum expeditos haberet, & per tribus dispositos, in uno loco *eos* continebat. Quartadecima autem illucescente, omnes, cum jam in eo essent ut egrederentur, sacrificabant, atque sumptis hyssopi fasciculis, domos suas sanguine *conspergentes* purificabant: cumque cœnas-

νου τοῦ βασιλέως, χάλαζα, μήτε πρότερον τοῦ κατ' Αἴγυπτον ἀέρος τοῦτο πεπονθότος, μήτε [h] ὁμοία τῇ παρ' ἄλλοις ὥρᾳ χειμῶνος κατιούσῃ, μείζων δὲ τῆς παρὰ τοῖς τὰ βόρεια καὶ τὴν ἄρκτον νεμομένοις ἔαρος ἀκμάζοντος, κατενεχθεῖσα, τοὺς καρποὺς αὐτῶν κατέκλασεν. ἔπειτα φῦλον ἀκρίδων ἐπινέμεται τὴν ὑπὸ τῆς χαλάζης μὴ καταβλαβεῖσαν σποράν· ὥστε πρὸς ἀκριβὲς πάσας τοῖς Αἰγυπτίοις τὰς ἀπὸ τῆς γῆς τῶν καρπῶν ἐλπίδας διολέσαι.

ε. Ἤρκει μὲν οὖν τῷ δίχα πονηρίας ἀνόητον καὶ τὰ προειρημένα τῶν κακῶν, εἰς σύνεσιν καὶ τοῦ συμφέροντος τὴν ἐπίνοιαν ὠφελῆσαι. Φαραώθης δὲ οὐ τοσοῦτον ὑπὸ ἀφροσύνης, ὅσον ὑπὸ κακίας, [i] αἰσθόμενος τῆς αἰτίας, ὅμως ἀντεφιλονείκει τῷ Θεῷ, καὶ τοῦ κρείττονος ἑκὼν προδότης ἐγίνετο. καὶ κελεύει μὲν τὸν Μωϋσῆν [k] μετά τε γυναικῶν καὶ παίδων ἀπάγειν τοὺς Ἑβραίους· τὴν δὲ λείαν αὐτοῖς καταλιπεῖν, ἐφθαρμένης αὐτοῖς τῆς οἰκείας. τοῦ δὲ Μωϋσέως οὐχὶ δίκαια φήσαντος αὐτὸν ἀξιοῦν· δεῖν γὰρ αὐτοὺς τῷ Θεῷ τὰς θυσίας ἐκ τῆς λείας ἐπενεγκεῖν· καὶ τριβομένου διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τοῦ χρόνου, σκότος βαθὺ καὶ φέγγους ἄμοιρον περιχεῖται τοῖς Αἰγυπτίοις, ὑφ' οὗ τάς τε ὄψεις [l] ἀποκλειομένοις καὶ τὰς ἀναπνοὰς ἐμφραττομένοις ὑπὸ παχύτητος οἰκτρῶς τε ἀποθνήσκειν συνέβαινε, καὶ δεδιέναι μὴ καταποθῶσιν ὑπὸ τοῦ νέφους. εἶτα τούτου διασκεδασθέντος [m] μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ [n] τοσαύτας νύκτας, ὡς οὐ μετενόει πρὸς τὴν ἔξοδον τῶν Ἑβραίων ὁ Φαραώθης, προσελθὼν ὁ Μωϋσῆς φησίν· ἄχρι πότε ἀπειθεῖς τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ; κελεύει γὰρ οὗτος [o] ἀπολύειν τοὺς Ἑβραίους· καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἀπαλλαγῆναι τῶν κακῶν ὑμᾶς [p] μὴ ταῦτα ποιήσαντας. ὁ δὲ βασιλεὺς, ὀργισθεὶς ἐπὶ τοῖς [q] εἰρημένοις, ἠπείλησεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν, εἰ πάλιν περὶ τούτων ἐνοχλῶν αὐτῷ προσέλθοι. Μωϋσῆς δὲ οὐκ ἔτι αὐτὸς ποιήσεσθαι περὶ τούτων λόγους ἔφησεν· αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον, [r] σὺν καὶ τοῖς πρώτοις τῶν Αἰγυπτίων, παρακαλέσειν τοὺς Ἑβραίους ἀπελθεῖν. καὶ ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἀπαλλάσσεται.

ς'. Ὁ δὲ Θεὸς, δηλώσας ἔτι μιᾷ πληγῇ τοὺς Αἰγυπτίους καταναγκάσειν ἀπολῦσαι τοὺς Ἑβραίους, ἐκέλευσε Μωϋσῆν παραγγεῖλαι τῷ λαῷ θυσίαν ἑτοίμην ἔχειν, παρασκευασαμένους τῇ [s] δεκάτῃ τοῦ Ξανθικοῦ μηνὸς εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην· ὃς παρὰ μὲν Αἰγυπτίοις Φαρμουθὶ καλεῖται, [t] Νισὰν δὲ παρ' Ἑβραίοις, Μακεδόνες δ' αὐτὸν Ξανθικὸν προσαγορεύουσιν· ἀπάγειν τε τοὺς Ἑβραίους [v] πάντα ἐπικομιζομένους. καὶ ὁ μὲν ἑτοίμους ἔχων ἤδη τοὺς Ἑβραίους πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ διατάξας εἰς φρατρίας, [x] ἐν τ' αὐτῷ συνεῖχεν. ἐνστάσης δὲ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, πάντες πρὸς [y] ἔφοδον ἔχοντες ἔθυον, καὶ τῷ αἵματι τὰς οἰκίας ἥγνιζον, ὑσσώπου [z] κόμας ἀναλαβόντες· καὶ δειπνήσαντες, τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν ἔκαυσαν, ὡς ἐξελευσόμενοι.

h Ὁμοία τῇ] Ita ex *Vet. Interpr.* ὅμοια aut ὁμοίᾳ in *cæteris.* Num potuit (inquit *Petitus*) ignorare *Josephus*, quod hyeme non grandinat. nam (ut dicit *Arist.* in *Meteorol.* l. 1. c. 12.) χάλαζαι γίνονται ἔαρος μὲν καὶ μεταπώρου μάλιστα, εἶτα καὶ τῆς ὀπώρας. χειμῶνος δὲ ὀλιγάκις, καὶ ὅταν ἧττον ᾖ ψῦχος. rescribo igitur, μήτε ὅμοια τῇ παρ' ἄλλοις, ὥρᾳ καὶ μόνως καιούσῃ, *neque similis ei, quæ alibi cadit, tempestiva & sola*, i. e. *non admixta pluvia.* Annon hæc Gallica nive frigidior sit conjectura, judicent alii.

i Αἰσθόμενος] Αἰσθανόμενος γὰρ τ. in *MSS.*

k Μετά τε γυναικῶν] MSS. eo modo, propter טפכם in volumine S. BERN. Sic ex *MSS.* in *Editis* μετά τε γυναικῶν ἀπαγαγεῖν τ.

l Ἀποκλειομένοις] Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vat.* ὑποκλειομένοις ὑπὸ παχ. in *Editis*, versiculi dispendio.

m Μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ τοσαύτας νύκτας.] Exod. 10. 22. non nisi tres dies. REL.

n Τοσαύτας νύκτας,] Ἴσας νύκτας *Hen.* & *Busb.* Tantum itaque spatium denotant Moysis שלשת ימים. Quinimo Jonathan Rabbinus paria sensit cum Josepho isto תלתא יומין קרא פרעה בכוף Ex. c. 10. 24. dein Bosius atque Epiph. εἰ μὴ vel ἢ μή. Veruntamen merum μὴ valet idem, aut quidem præstat. BERN.

o Ἀπολύειν] Ut modo supra. REL.

p Μὴ ταῦτα ποιήσαντας.] An εἰ μὴ τ. vel ἢ μὴ τ. legendum dubitat *Bosius.* veruntamen merum μὴ valet idem, aut præstat.

q Εἰρημένοις,] Ita meliores *Codd.* in aliis (cum *Bas.* & *G.*) προειρημένοις.

r Σὺν καὶ τοῖς] Σὺν τοῖς πρ. *Big.* & *Vat.*

s Δεκάτῃ] Josephum itaque nullo merito ἀβλεψίας jam incusat Clariss. Bochartus. BERN. Ita *Big. Samb. Cas.* & *Vet. Interpr.* cum *Moyse*, Misna Pharisæorum, & *Ezechielo Trag.* τεσσαρεσκαιδεκάτῃ perperam legerant *Busb. Hen. Bas.* & *G.* illa τῇ δ. Ξ. μηνὸς non agnoscunt *Vat.* & *Zonaras.*

t Νισὰν] Ita *MSS.* Νεισὰν in *Editis.*

v Πάντα ἐπικομιζομένους.] Ἅπαντα *Samb.* & *Vat.*

x Ἐν τ' αὐτῷ συνεῖχεν.] Φρατρίας ἐν αὐτῷ *Bas.* & *Gen.* φρατρίας ἐν τ' αὐτῷ *Samb.* atque *Busb.* pro suavitate Attica. φρατρίας ἐν ταὐτῷ *Big.* συγγενείας vertit Judæus alius in *Exagoge.* BERN.

y Ἔφοδον ἔχοντες] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* sed superius inferiusque, ἄφοδον. in *Editis* passim ἔξοδον.

z Κόμας ἀναλαβόντες·] Κόμαις *Samb.* & *Vat.*

γοι. ὅθεν νῦν ἔτι κατὰ τὸ ἔθος οὕτως θύομεν, τὴν ἑορτὴν [a] Πάσχα καλοῦντες. σημαίνει δὲ [b] ὑπερβασία· διότι κατ' ἐκείνην τὴν [c] ἑσπέραν ὁ Θεὸς [d] αὐτῶν ὑπερβὰς, Αἰγυπτίοις ἐναπέσκηψε τὴν νόσον. ἡ γὰρ φθορὰ τῶν πρωτοτόκων κατ' ἐκείνην ἔπεσε τὴν νύκτα τοῖς Αἰγυπτίοις· ὡς [e] συνελθόντας πολλοὺς τῶν περὶ τὸ βασίλειον διαιτωμένων τῷ Φαραώθῃ συμβουλεύειν ἀπολύειν τοὺς Ἑβραίους. καὶ Μωϋσῆν καλέσας ἐκεῖνος ἀπιέναι προσέταξεν· εἰ τῆς χώρας ἐξέλθοιεν, παύσασθαι τὴν Αἴγυπτον κακοπαθοῦσαν ὑπολαβών. [f] δώροις τε τοὺς Ἑβραίους ἐτίμων· οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ τάχιον ἐξελθεῖν· οἱ δὲ καὶ κατὰ γειτνιακὴν πρὸς αὐτοὺς συνήθειαν.

sent, tanquam exituri, reliquias carnium exussērunt. Unde mos inolevit ut etiam nunc ita sacrificaremus, festum illud Pascha nuncupantes. transitum autem *id* significat; quod illo vespere Hebræos præteriens Deus, pestem in Ægyptios immiserit. Ægyptiis enim illa nocte perierunt primogenita omnia: adeo ut plurimi, qui prope regiam circumquaque habitarunt, concurrerint, ut Pharaothi persuaderent dimittendos esse Hebræos. Atque ille, accito Moyse, jussit *eos* abire: ratus fore, ut, si ex regione discederent, calamitatibus liberaretur Ægyptus. Hebræos etiam muneribus prosequuti sunt: alii quidem ut citius exirent, alii vero propter vicinitatis consuetudinem.

Pascha celebratur.

Hebræorum abscessum magnis donis emercatur Ægyptus. Ex. c. 12.

ΚΕΦ. ιε'.

Ως Μωϋσέως ἡγουμένου τὴν Αἴγυπτον ἐξέλιπον.

ΚΑΙ οἱ μὲν ἐξῄεσαν, κλαιόντων καὶ μετανοούντων, ὅτι χρήσαιντο χαλεπῶς αὐτοῖς, τῶν Αἰγυπτίων. τὴν δὲ πορείαν ἐποιοῦντο κατὰ [g] Λητοῦς πόλιν, ἔρημον οὖσαν ἐν τοῖς τότε. Βαβυλὼν γὰρ ὕστερον κτίζεται ἐκεῖ, Καμβύσου καταστρεφομένου τὴν Αἴγυπτον. συντόμως δὲ ποιούμενοι τὴν [h] ἄφοδον, εἰς [i] Βελσεφῶντα χωρίον τριταῖοι παραγίνονται τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. μηδενὸς δὲ τῶν ἀπὸ τῆς γῆς εὐποροῦντες διὰ τὴν ἐρημίαν, [k] πεφυραμένοις τοῖς ἀλεύροις καὶ πεπηγόσι μόνον ὑπὸ βραχείας θερμότητος, τοῖς ἀπ' αὐτῶν ἄρτοις διετρέφοντο. καὶ τούτοις ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐχρήσαντο· πρὸς πλείονα γὰρ οὐκ ἐξήρκεσε χρόνον αὐτοῖς, ὅσα ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπεφέροντο, [l] καὶ ταῦτα τὴν τροφὴν ταμιευομένοις καὶ πρὸς ἀνάγκην, ἀλλὰ μὴ πρὸς κόρον αὐτῇ χρωμένοις. ὅθεν εἰς μνήμην τῆς τότε ἐνδείας ἑορτὴν ἄγομεν ἐφ' ἡμέρας ὀκτὼ, τὴν τῶν ἀζύμων [m] λεγομένην. τὸ μὲν οὖν [n] πᾶν πλῆθος τῶν μετανισταμένων γυναιξὶν ἅμα καὶ τέκνοις σκοποῦσιν οὐκ εὐαρίθμητον ἦν· οἱ δὲ στρατεύσιμον ἔχοντες ἡλικίαν [o] ἑξήκοντα μυριάδες ἦσαν.

β'. Κατέλιπον δὲ τὴν Αἴγυπτον μηνὶ Ξανθικῷ, πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ σελήνην· μετὰ ἔτη [p] τριάκοντα καὶ τετρακόσια ἢ τὸν πρόγονον ἡμῶν Ἄβραμον εἰς τὴν Χαναναίαν ἐλθεῖν· τῆς δὲ Ἰακώβου μεταναστάσεως εἰς τὴν Αἴγυπτον γενομένης, [q] διακοσίοις πρὸς τοῖς δεκαπέντε ἐνιαυτοῖς ὕστε-

CAP. XV.

Quomodo Hebræi Moyse duce Ægyptum reliquerunt.

ET illi quidem egressi sunt, flentibus Ægyptiis & pœnitentibus, quod tam male eos tractarint. Iter autem faciebant per Letopolim, tunc desertam. illic enim postea condita est Babylon, cum Cambyses Ægyptum devastaret. Celerrime autem & per viarum compendia abeuntes, tertia die accesserunt Belsephontem, locum ad Rubrum mare situm. Cum vero terræ fructuum copiam nullam haberent, quod essent illa loca deserta, panibus victitabant, qui de farina leviter subacta & exiguo calore percocta facti essent. Atque his ad trigesimum usque diem sunt usi: nam ad longius temporis spatium ea ipsis non sufficiebant, quæ *secum* ex Ægypto attulerant; idque victum *parce* ex necessitate dispensantibus, & non ad satietatem eo utentibus. Unde in memoriam istius inopiæ per octo dies festum celebramus, quod dicitur Azymorum. Et quidem multitudo migrantium una cum liberis & uxoribus tanta erat, ut haud facile numerando percenseri potuerit; qui vero ad militarem ætatem pervenerant, sexcenta erant millia.

2. Reliquerunt autem Ægyptum mense Xanthico, luna quintadecima, anno quadringentesimo trigesimo, postquam Abramus pater noster in Chananæam venit, & post Jacobi migrationem in Ægyptum anno ducentesimo quintodecimo. Moy-

Letopolim trajiciunt Hebræi, ubi postea Babylon.

Tertia die Belsephontem perventum est. Ex. c. 12. & 14.

Azymorum festum ὀκταήμερον, Ex. c. 12. c. 13. & Lev. c. 23.

Israëlitæ militaris ætatis exeunt numero 600000. Ex. c. 12.

VI. *Exodus Hebræorum, Epocha nobilissima.*

a Πάσχα καλοῦντας,] Non præteribis Φάσκα *Big.* & *Caſ.* פסחא equidem vocabulum Syriacum aut Chaldaicum expressit Græcis literis Josephus: Græco etiam charactere Evangelistæ & Apostoli N. T. suoque Oncelosus, Uzelides, Rabbinorumque multi πάσχα aut πέσχα, potius quam Moysis פסח, quod est Masorethis enuntiantibus *pesach*, S. Hieronymo *phase*, Samaritis φάσχ, Syris φέσχ, Theodotioni φασέχ. BERN. Φάσκα *Big.* & *Caſ.* Videsis *Theodoreti* Quæst. in *Exodum*, p. 89. & *Casaub.* contra *Baron.* p. 462. Inferius Φάσχα dicitur.

b Ὑπερβασία·] Diceres typo festivo ὑπερβάσια. Dein pro τὴν ἑσπέραν *Big. Samb. Caſ.* & *Glycæ*, retulerunt ἡμέραν *Baſ. Gen.* atque *Epiph.* non male. Omitto autem τὴν νύκτα *Zonaræ*, tanquam quæsitum. Ibi αὐτῶν ὑπερβὰς tria MSS. Aliter *Baſ. Gen. Busb. Hen.* atque *Jo. Zonaras.* Quinimo audi hunc Drungarium, τὸ δὲ πάσχα, ἄλλοι μὲν διάβασιν σημαίνειν φασὶν, ἰώσηππος δὲ ὑπερβασίαν: aut potius Theodoretum in Quæsitis, τὸ δὲ πάσχα, ὁ μὲν φίλων ἑρμήνευσε διαβατήρια· ὁ δὲ ἰώσηππος ὑπερβασία (Sic MS. Barocc. 123.) ὁ δὲ σύμμαχος ὑπέρβασις. ὁ δὲ θεοδοτίων φασέχ (MS. φάσεχ: Masoretæ etiam hanc vocem παροξυνοῦσι.) αὐτὴν τὴν ἑβραίαν τεθεικὼς φωνήν. σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα τῶν ἑβραίων προσδόκων τὴν σωτηρίαν. Probavit & S. Hieronymus Etymologiam Judæorum; unde in Lexidio S. Phasech, *transgressus* vel *transcensio.* Vide infra l. 3. c. 10. §. 5. Mox τὴν νύκτα neglexit *Epiphanius.* BERN. Ita *Big. Samb. Vat. Caſ. Baſ.* & *G.* & in *Theodoreti MS. Barocc.* loco jam citato. ὑπερβασίαν *Hen. Busb. Glycas, Syncellus, Zonaras* & *Vet. Interpr.*

c Ἑσπέραν ὁ Θεὸς] Sic *Big. Samb. Vat. Caſ.* & *Glyc.* ἡμέραν *Baſ. G.* & *Vet. Interpr.*

d Αὐτῶν ὑπερβὰς,] Ita in quatuor *MSS.* & *Glyca.* αὐτοὺς *Baſ. G. Busb. Hen.* & *Zonaras.*

e Συνελθόντας] Συνελθόντων *Vat.*

f Δώροις τε] Δώροις δὲ *Vat.* & mox ὑπὲρ αὐτοῦ, dein οἱ δὲ κατὰ γ.

g Λητοῦς πόλιν,] Plane ad Delta sinistrum, Arabiam versus, ut Strabo docet; cujus Geographica hic profecto Judæus diligenter perlegerat. Urbs ea in Hebraicis literis סכות σοκχώθ nominatur; Arabicis vero العريش, propter Hebræorum prima castra. Petro etenim Monacho minus credendum, qui *Etham* Latopolin interpretatur. BERN.

h Ἄφοδον,] Αὐφοδον *Samb.*

i Βελσεφῶντα] Hebraice בעלצפון. Hanc non aliam esse existimo à præsidiaria urbe *Clysmate* seu قلزم *Colzom*, ut Scriptores vernaculi scribunt, ad conum occiduum Sinus Arabici, cujus originationem ab illis frustra expetit Doctissimus Golius. *Sues* سويس deinde est Arsinoes oppidum, quod Clysmati imminet. BERN. Ita *MSS.* in *Editis* Βεελσεφῶντα. Hanc non aliam esse à præsidiaria urbe *Clysmate* existimat *Bernardus.*

k Πεφυραμένοις] Sic in *libris plerisque.* πεφυρμένοις *Hen. Busb.* & *Cedrenus.*

l Καὶ ταῦτα] *Al.* καὶ ταύτην τὴν τρ. mox illa καὶ πρ. ἀν. ἀ. μὴ π. κ. ἀ. χρωμένοις desiderantur in *Big.* & *Caſ.*

m Λεγομένην.] Λεγομένων *Vat.*

n Πᾶν πλῆθος] Ἅπαν *Samb.* deest *Vat.*

o Ἑξήκοντα] Περὶ ἑξήκοντα μυριάδας *Samb.* & *Vat.* εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας *Interpretes* LXXII.

p Τριάκοντα] Vide *Annott.* ad p. 97. ut & *Petavii* librum inscriptum *La pierre de touche Chronologique.* l. 3. c. 4.

q Διακοσίοις] Ita *Baſ. Gen. Busb.* & *Hen. Zonaras* etiam deflorator, ἐκ δὲ τῆς ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον παροικίας μετὰ ἐνιαυτοὺς διακοσίους καὶ πεντεκαίδεκα. Idem postulat periocha hujus libri, aliique epilogismi Josephi. Veterum autem Scribarum prona παραδοχῇ dudum factum est, ut denario minus legerint *Epiph. Scholasticus*, necnon è membranis Græcis *Big. Samb.* & *Caſ.* διακοσίοις πρὸς τούτοις καὶ πέντε ingrata Pallade, pro διακ. πρὸς τοῖς δεκαπέντε ἐνιαυτοῖς. Annos autem ccccxxx peregrinantis populi Oraculo vetere dictos, inter descensum & πειρασμὸν Assyria relicta atque hunc

Efferuntur Josephi ossa. Ex. c. 12. & 13.

Moyses autem annum tunc agebat octogesimum; Aaron vero frater ejus triennio erat major. deportabant etiam secum ossa Josephi, prout ille filiis suis mandaverat.

Impetus ultimus Pharaonis. Ex. c. 14.

3. Ægyptios autem de Hebræorum egressu pœnituit: Regeque ægre ferente, quasi ista, *quæ acceperant*, *mala* Moysis imputanda essent præstigiis, contra eos proficisci constituerunt. Arreptisque *subito* armis & *reliquo* apparatu eos persequebantur, in *servitutem* retracturi si modo assequi daretur. etenim non amplius eos Deo supplicaturos esse; quippe quod illis exitus *jam* contigerit. Existimabant etiam facile *se* illos superare posse, utpote inermes & itinere defatigatos. Atque obvium quemque rogitantes qua tenderent Hebræi, cursu incitato *eos* insequebantur; tametsi illac difficile fuerit iter, non solum exercitibus, sed expeditis quoque viatoribus. Moyses autem hac Hebræos *ideo* abduxit, ut si Ægyptii, facti pœnitentes, cum infestis agminibus illos sequi vellent, pœnas malitiæ pactique violati persolverent: Palæstinis etiam, quos ob veterem simultatem sibimet infensos habuerunt *Hebræi*, vel quovis modo, dum iter faceret, latere volens. est enim illorum regio Ægypto contermina. Proindeque populum ducens non recta contendit Palæstinam: sed per desertum, multis confectis itineribus, malisque pressus, Chananæam ingredi voluit. His accessere Dei mandata, jubentis populum adduci ad montem Sinæum, illic *ei* sacrificaturum. Ægyptii autem, cum Hebræos assequuti fuissent, ad pugnam sese accinxerunt, eosque multitudine circumfusa in arctum redigunt. nam currus sexcenti eos sequebantur, cum equitibus quinquaginta mille, & ducentis millibus peditum: viasque *omnes* obsederant, quibus Hebræos è manibus evasuros esse existimabant; inter præcipitia inaccessa

Hebræos prudenti consilio propter mare Rubrum circumducit Moyses. Ex. c. 13.

Exercitus Ægyptius constabat curribus DC. & L. millibus equitum, peditumque CC. millibus. Ex. c. 14.

ρον. [r] Μωϋσῆς δὲ ἐγεγόνει μὲν ἔτος ὀγδοηκοστὸν ἤδη· ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀαρὼν τρισὶ πλείοσιν. [s] ἐπεκόμιζον δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἰωσήπου ὀστᾶ, ταῦτ' ἐκείνου τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ κελεύσαντος.

γ'. Αἰγύπτιοι δὲ ἐπὶ τοῖς Ἑβραίοις ἐξελθοῦσι μετενόουν, καὶ τοῦ βασιλέως δεινῶς φέροντος, ὡς κατὰ γοητείαν [t] τοῦ Μωϋσέως τούτων [v] γεγονότων, ἐπ' αὐτοὺς ἐγνώκεσαν ἀπιέναι. καὶ λαβόντες ὅπλα καὶ παρασκευὴν ἐδίωκον, ὡς ἐπανάξοντες αὐτοὺς εἰ καταλάβοιεν. καὶ γὰρ οὐκ ἔτ' αὐτοὺς ἐντεύξεσθαι τῷ Θεῷ· τὴν γὰρ ἔξοδον αὐτοῖς γεγονέναι. κρατήσειν δὲ ῥᾳδίως αὐτῶν ὑπέλαβον, ἀνόπλων τε ὄντων καὶ ὑπὸ τῆς ὁδοιπορίας κεκοπωμένων. [x] καὶ παρ' ἕκαστον ἀναπυνθανόμενοι ᾗ χωρήσειαν, ἐπέσπευδον τὴν δίωξιν. καίτοι χαλεπῆς οὔσης ὁδευθῆναι τῆς γῆς, οὐ στρατοπέδοις μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕνα. Μωϋσῆς δὲ ταύτῃ τοὺς Ἑβραίους ἀπήγαγεν, ἵν', εἰ μετανοήσαντες οἱ Αἰγύπτιοι διώκειν ἐθέλοιεν, τιμωρίαν τῆς πονηρίας καὶ παραβάσεως τῶν ὡμολογημένων ὑπόσχοιεν· καὶ διὰ [y] Παλαιστίνους, δυσμενῶς ἔχοντας κατὰ παλαιὰν ἀπέχθειαν οὔσαν, [z] ὁπωσοῦν ἐβούλετο λανθάνειν ἀπερχόμενος. [a] ὅμορος γάρ ἐστι τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρᾳ. καὶ διὰ τοῦτο τὴν μὲν [b] ἄγουσαν εἰς τὴν Παλαιστίνην οὐκ ἀπήγαγε τὸν λαόν· ἀλλὰ διὰ τῆς ἐρήμου, πολλὴν ἀνύσας ὁδὸν καὶ κακοπαθήσας, ἠθέλησεν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Χαναναίαν. ἔτι δὲ καὶ διὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος ἀγαγεῖν τὸν λαὸν εἰς τὸ Σιναῖον ὄρος, ἐκεῖ ποιήσοντας [c] τὰς θυσίας. καταλαβόντες δὲ τοὺς Ἑβραίους οἱ Αἰγύπτιοι, εἰς μάχην παρεσκευάζοντο· καὶ συνελαύνουσιν αὐτοὺς ὑπὸ πολυχειρίας εἰς ὀλίγον χωρίον. ἑξακόσια γὰρ αὐτοῖς ἅρματα εἵπετο σὺν ἱππεῦσι πεντακισμυρίοις, καὶ ὁπλιτῶν μυριάδες ἦσαν εἴκοσι· τάς τε ὁδοὺς ἀπεφράγνυσαν, αἷς φεύξεσθαι τοὺς Ἑβραίους ὑπελάμβανον, [d] μεταξὺ κρημνῶν αὐτοὺς ἀπροσβάτων καὶ τῆς θαλάττης ἀπολαμβάνοντες.

celeberrimum Exitum rite comprehendi quidni persuadeant Samaritarum τὸ ἑβραϊκὸν, atque paraphrases illorum, aut LXXII. Doctores Alexandrini, vel Talmude attestante; Demetrius abs illis, tum maxime Apostolorum penultimus aut plane princeps S. Paulus, necnon ævo sequente harum Originum Scriptor, qui itidem sponte profitetur ad finem hujus libri, ὡς εὗρον ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, οὕτως ἕκαστον τούτων παρέδωκα: atque demum, quem in Chronol. S. hoc multa ratione comprobasse liquet, scientissimus Vossius. Ea etiam amplitudine verba codicis Judaici Exodi c. 12. 40. explicat atque tuetur Reverend. Usserius. Josephi insuper dicto inhæsit Severus, ubi ait *Populum egressum fuisse ab eo quo primum Abraham terram Chananæorum accesserat, anno trigesimo & quadringentesimo.* BERN. Ita *Bas. G. Vat. Busb. Hen. Zonaras & Severus.* Cum *Vet. Interpr.* (qui denario minus perperam legerat) consentiunt *alii.*

r Μωϋσῆς δ' ἐγεγόνει] *Hen. & Busb.* μωυσῆς δὲ γεγόνει cæteri. BERN.

s Ἐπεκόμιζον] Ἐπεκομίζοντο *Samb. Hen. & Busb.* Aut verbis *Zonaræ*, ἦν δὲ μωυσῆς τότε ζῶν ἔτος ὀγδοηκοστόν· ἀαρὼν δὲ τρισὶν ὑπερεῖχε. συνεπήγοντο δὲ καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ ἰωσὴφ, πληρώσαντες τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀνδρός. BERN. *Al.* ἐπεκομίζοντο.

t Τοῦ Μωϋσέως] Τὴν Μωϋσέως *Samb. & Vat.*

v Γεγονότων,] Alii sic distinguunt, γεγονότων ἐπ' αὐτοὺς, ἐγν.

x Καὶ παρ' ἕκαστον] Ita *Big. & Vat.* καὶ παρ' ἑκάστων *Samb. & Epiphan.* παρ' ἕκαστον δὲ *Bas. & G.* καὶ παρεκάστοτε malit *Bernardus.*

y Παλαιστίνους,] Suidas gentilia ambo posuit, παλαιστινὸς ἢ παλαιστίνης, παλαιστῖνος. Sic enim lego. BERN. Sic *Bas.* & *Vat.* Παλαιστηνοὺς *Big. & Samb.* Παλαιστινοὺς habet lib. III: VII: 89. *Herodotus*, ut & alibi *Bas. & G.*

z Ὁπωσοῦν ἐβούλετο] Ita *Bas. G. & Vet. Interpr.* ἀπάγων *Big. Samb. & Cas.* ἀπαγαγὼν οὖν ἐβ. *Vat.*

a Ὅμορος γάρ ἐστι] Viderat itaque Josephus apud historiæ parentem, l. VII. οὗτοι δὲ οἱ φοίνικες (δηλονότι οἱ ἐν τῇ παλαιστίνῃ) τὸ παλαιὸν οἴκεον, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ ἐρυθρῇ θαλάσσῃ· ἐνθεῦτεν δὲ ὑπερβάντες, τῆς συρίης οἰκέουσι τὸ παρὰ θάλασσαν. τῆς δὲ συρίης τοῦτο τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι αἰγύπτου πᾶν, παλαιστίνη καλέεται. Egregium plane & antiquissimum inter Gentes de Exodo Israelitarum & de regione Palæstina testimonium. BERN. Egregium plane & antiquissimum inter gentes de Exodo Israelitarum & de Palæstina testimonium dat nobis *Herodotus*, Lib. VII. c. 89.

b Ἄγουσαν] Ἀπάγουσαν *Samb. Vat. & Cas.*

c Τὰς θυσίας.] Ita *Big. Samb. & Vat.* τὰς deest *Editis*, ut mox οἱ ante Αἰγύπτιοι.

d Μεταξὺ κρημνῶν] Retulit mihi ex Ægypto redux Eneminus, se illa via ex Ægypto ad montem Sinai profectum in qua suspicabatur Israelitas olim iter fecisse & deprehendisse tractus montium varios ita versus sinum Arabicum excurrere uti mihi sic depinxit. Vide A. B. C.

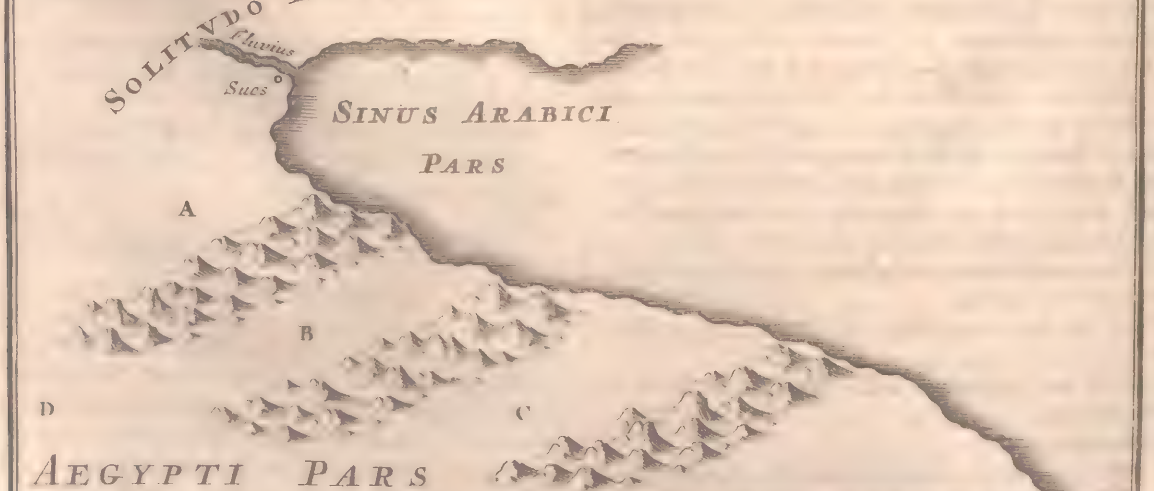

νοντες. τελευτᾷ γὰρ εἰς αὐτὴν ὄρος, ὑπὸ τραχύτητος [e] ὁδῶν ἄπορον, καὶ φυγῆς ἀπολαμβανόμενον. τοιγαροῦν ἐν τῇ συμβολῇ τῇ πρὸς θάλασσαν τοῦ ὄρους τοὺς Ἑβραίους ἀπέφραττον τῷ στρατοπέδῳ, κατὰ στόμα τούτου ἱδρυσάμενοι· ὅπως τὴν εἰς τὸ πεδίον ἔξοδον ὦσιν αὐτοὺς ἀφῃρημένοι.

δʹ. Μήτ' οὖν ὑπομένειν πολιορκουμένων τρόπῳ διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων δυνάμενοι, μήτε φυγῆς εὐπορίαν ὁρῶντες, ὅπλων τε σπανίζοντες εἰ καὶ μάχεσθαι δόξειεν αὐτοῖς· ἐν ἐλπίδι τοῦ [f] πάντα ἀπολέσθαι καθεστήκεσαν, εἰ μὴ παραδώσουσιν ἑαυτοὺς [g] τοῖς Αἰγυπτίοις ἐθελουσίως. καὶ τὸν Μωϋσῆν ᾐτιῶντο, πάντων ἐπιλελησμένοι τῶν ἐκ Θεοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς σημείων γεγονότων· ὡς καὶ τὸν προφήτην παρορμῶντα, καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενον, ὑπὸ ἀπιστίας λίθοις ἐθελῆσαι βαλεῖν, παραδιδόναι τε [h] σφᾶς τοῖς Αἰγυπτίοις διεγνωκέναι. πένθος τε ἦν καὶ ὀδυρμὸς γυναικῶν καὶ παίδων πρὸ ὀφθαλμῶν ἐχόντων τὸν ὄλεθρον, ὄρεσι καὶ θαλάσσῃ περικεκλεισμένων καὶ πολεμίοις, καὶ φυγὴν οὐδαμόθεν ἐκ τούτων ἐπινοούντων.

εʹ. Μωϋσῆς δὲ, καίπερ ἀγριαίνοντος πρὸς αὐτὸν τοῦ πλήθους, οὐκ αὐτὸς ἐνέκαμνε τῇ περὶ αὐτοὺς προνοίᾳ, καὶ τῷ Θεῷ καταφρονεῖ· τά τε ἄλλα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ὅσα προεῖπε παρεσχηκότος, καὶ μηδὲ τότ' αὐτοὺς ἐάσοντος ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς [i] γενομένους, ἢ δουλεύειν ἢ ἀπολέσθαι. καὶ στὰς ἐν μέσοις, [k] "οὐδὲ ἀνθρώποις, εἶπε, "καλῶς τὰ παρόντα πεπολιτευμένοις πρὸς ὑμᾶς δίκαιον "ἦν ἀπιστεῖν, ὡς οὐχ ὁμοίοις ἐσομένοις πρὸς τὰ μέλλον-"τα· τῆς δὲ τοῦ Θεοῦ νῦν ἀπογινώσκειν ὑμᾶς προνοίας, "μανίας ἔργον ἂν εἴη· παρ' οὗ πάνθ' ὑμῖν ἀπήντηκεν, "ὅσα δι' ἐμοῦ πρὸς σωτηρίαν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς δου-"λείας οὐδὲ προσδοκῶσιν ὑπέσχετο. [l] μᾶλλον δ' ἐχρῆν "ἐν ἀπόροις ὡς δοκεῖτε γεγενημένους βοηθὸν ἐλπίζειν τὸν "Θεόν· οὗ καὶ [m] τὸ νῦν εἰς ταύτην ὑμᾶς περικεκλεῖσθαι "τὴν δυσχωρίαν ἔργον, ἵν' ἐξ ἀμηχάνων [n] ὅτ' οὐκέθ' "αὐτοὺς νομίζετε σωτηρίαν ἕξειν, οὔθ' οἱ πολέμιοι, [o] ἐκ "τούτων ῥυσάμενος τήν τε ἰσχὺν ἐπιδείξηται τὴν ἑαυτοῦ, "καὶ τὴν [p] περὶ ὑμᾶς πρόνοιαν. οὐ γὰρ ἐπὶ μικροῖς τὸ θεῖον "τὴν ἑαυτοῦ συμμαχίαν [q] οἷς ἂν εὔνουν ᾖ δίδωσιν· ἀλλ' "ἐφ' οἷς ἀνθρωπίνην ἐλπίδα μὴ βλέποι πρὸς τὸ κρεῖττον "παροῦσαν. ὅθεν τοιούτῳ βοηθῷ πεπιστευκότες, ᾧ δύνα-"μις ἐστὶ τὰ μικρὰ ποιῆσαι μεγάλα, καὶ τῶν τηλικούτων "ἀσθένειαν καταψηφίσασθαι, μὴ [r] καταπέπληχθε τὴν "Αἰγυπτίων παρασκευήν. μηδ' ὅτι [s] θάλασσα καὶ κα-"τόπιν ὑμῖν ὄρη φυγῆς ὁδὸν οὐ παρέχοντα, διὰ "τοῦτ' ἀπογινώσκετε τῆς σωτηρίας· γένοιτο γὰρ ἂν καὶ "ταῦθ' ὑμῖν πεδία τοῦ Θεοῦ θελήσαντος, καὶ γῆ τὸ πέ-"λαγος.

& mare conclusos tenentes. nam in illud procurrit mons, præruptus & invius, fugamque prohibens. Hebræos itaque montem inter & mare obsidione premebant, castris ad hoc ostium positis; ut ipsis præcluderetur exitus ad planitiem.

Hinc eiulatus Hebræorum & tumultus, spes nulla. Ex. c. 14.

4. Itaque cum neque obsessorum more subsistere propter commeatus inopiam potuerint, neque fuga evadendi viam perspexerint, neque arma habuerint, etsi quam maxime pugnare vellent; nihil iis præter *asperiorem* pereundi spem supererat, ni sese Ægyptiis voluntarios dederent. Moysem etiam incusarunt, signorum obliti quæ pro eorum libertate ediderat Deus; eoque processerunt, ut Prophetam *ad bene sperandum* hortantem, & salutem illis pollicentem, præ incredulitate lapidare voluerint, seque in Ægyptiorum potestatem tradere decreverint. Quin & luctus erat & lamentatio mulierum & liberorum, mortem ante oculos habentium; cum essent montibus & mari simul & hostibus circumquaque inclusi, nec de ulla ex hisce effugiendi via cogitarent.

Salutis Divinæ impatientem populum vix compescit Moyses. Ex. c. 14.

5. Moyses autem, utut in eum efferata esset multitudo, neque ipse quicquam de cura illorum remisit, neque * suam contra Deum sententiam tulit; qui & alia *omnia* quæ prædixerat pro eorum libertate præstiterat, & tunc eos inimicis non permissurus erat, vel in servitutem retrahendos, vel morti tradendos. Cumque medius in concione constitisset, ait, "hominibus quidem, si in præ-"senti res vestras bene gesserint, haud æquum "esset diffidere, veluti ad easdem in posterum "gerendas minus idoneis: nunc vero de Dei pro-"videntia vos desperare, summæ esset dementiæ; "qui omnia *ea* in vos contulit, quæ per me pro "salute *vestra* ac liberatione à servitute etiam nihil "sperantibus promisit. Magis autem oportet vos, "in angustiis ut putatis constitutos, Deum auxi-"liatorem exspectare; qui vos in arctum hunc lo-"cum nunc concludi voluit, ut, cum neque vos-"metipsi existimaretis, neque inimici, ex his dif-"ficultatibus vos in tutum recipi posse, ex iis vos "eripiendo cum sui potentiam ostenderet tum cu-"ram ejus in nos *singularem*. Deus enim iis, quos "benevolentia prosequitur, parvis in rebus suum "non accommodat auxilium: sed tum demum, "cum videat hominibus nullam superesse spem "*cogitationemque* meliorum. Unde vos tali adju-"tore fretos, qui & parva in magna potest extol-"lere, tantarumque copiarum vires imminuere & "debilitare, ne terreat Ægyptiorum apparatus. "neque propter fugam mari & montibus à tergo "impeditam de salute desperate: nam & isti, Deo "*ita* volente, vobis erunt in planiciem, & mare "vertetur in terram.

CAP.

Putabat ipse Israelitas jam ad solitudinem Etam provectos (vide Exod. 13. 20.) quum jussi sunt a Deo regredi (vide Exod. 14. 2.) & inter Migdol & mare castra metari & quum fugere non possent nisi per mare, fuisse in loco hic per B indicato, ubi conclusi erant hinc & inde montibus, & ab anteriori parte, ubi D est, Pharaonis exercitum fuisse. Posset tamen, mea sententia, credi eos fuisse in A. Hinc etiam doceri evidenter putabat, qua ratione dici posset in Etam fuisse Israelitas, antequam transgressi erant mare, & in Etam venisse postquam mare transierant. Narrabat porro se circa urbem Sues, quam dicebat esse debere necessario veterum Heroopolin, quod alio loco in vicinia esse non posset, cymbula fluvium trajecisse. REL.

e Ὁδῶν ἄπορον,] Ita in quatuor *MSS.* in *Editis* ὁδοῦ ἄπορον. καὶ φ. ἀπολαμβανόμενοι τ. ἐ. τῇ προσβολῇ τῇ πρὸς θαλ.

f Πάντα ἀπολέσθαι] Mox καθεστήκεισαν vulgarius *Hen.* & *Busb.* BERN. Πάντως *Big.* & *Vat.*

g Τοῖς Αἰγυπτίοις] T. A. ἐθελουσίως *Big.* τὸ κατ' Αἰγυπτίοις ἐθελουσίως *Samb.* atque ita *Vat.* nisi quod τῷ habeat pro τό.

h Σφᾶς] Σφὰς *Samb.* & *Hen.* Mox θαλάττῃ περικεκλεισμένων libri plerique, sæpius tamen per sibilum. Ibidem *Hen.* & *Busb.* θαλάσσαις περικεκλεισμένων. BERN.

* *Suam contra Deum sententiam tulit;*] Ita placuit interpretari vocem καταφρονεῖ. eo fere modo quo apud *Thucyd.* (p. 67. *Ed. Oxon.*) καταφρόνησιν explicat *Scholiastes.*

i Γενομένους,] Γενομένοις *Vat.*

k Οὐδὲ ἀνθρώποις,] Οὐδὲν εἶπε *Vat.*

l Μᾶλλον δ' ἐχρῆν] Ita ex *Big.* & *Samb.* in *aliis*, μᾶλλον δὲ χρῆν ἐν ἀπόροις γεγενημένοις β.

m Τὸ νῦν εἰς ταύτην] Illud τὸ abest *Big.* & *Samb.*

n Ὅτ' οὐκέθ' αὐτοὺς] Ita *Samb.* & *Vat.* ὅτ' οὔθ' αὐτοὺς *Big.* ὅτε οὔτ' αὐτοὶ *Bas.* & *G.* malo ὅθ' οὔθ' αὐτοί. BERN.

o Ἐκ τούτων] Ita *MSS.* in *Editis* ὁ ἐκ τούτων.

p Περὶ ὑμᾶς πρόνοιαν.] Περὶ ὑμᾶς *Big.* & *Samb.*

q Οἷς ἂν εὔνουν] Sic in *MSS.* in *Editis* οὖσαν εὔνουν δίδ.

r Καταπέπληχθε] Ita *Big.* καταπεπλῆχθαι *Bas.* & *G.*

s Θάλασσα] Ita *Samb.* & *Vat.* θάλασσα κατόπιν ὑμῖν καὶ ὄρη *Big.* θάλασσα καθόπιν ὑμῖν, ὄρη τε *Bas.* & *G.*

VII.

CAP. XVI.

Quomodo mare, scissum Hebræis Ægyptios fugientibus, viam ad fugam aperuit.

Oratio Moysis ad Deum pietatis ac fidei plena.

HÆc cum dixisset, eos ad mare ducebat, spectantibus Ægyptiis. Nam in conspectu erant, &, persequendi labore fatigati, pugnam in crastinum diem differre è re sua esse existimabant. Ut primum vero ad littus venerat Moyses, arrepta virga, Deum, ut auxilio sibi foret & adjumento, invocat, hisce verbis: "Tu quidem, ô Domine, "minime ignoras, quod frustra viribus aut cogi- "tatione humana nitimur, ut mala præsentia vi- "temus atque effugiamus. Sed jam tuum est ali- "quid plane salutare exercitui expedire, qui tuæ "obsequendo voluntati Ægyptum reliquit. Nos "enim, alia omni de spe dejecti, & consilio de- "stituti, ad te solum confugimus, opem tuam "implorantes: & *jam* suspensis animis exspecta- "mus quid tua nobis constituat providentia, ut "ex Ægyptiorum ira furentium manibus eripia- "mur. Quicquid autem hoc sit quam ocyssime "veniat, tuam nobis potentiam ostendens: atque "populo, ex rerum desperatione in pejus labenti, "animos restitue, & in salutis spem fiduciamque "erige. Non in aliis sumus difficultatibus, quam "quas tua habes in potestate: nam tuum quidem "est mare, tuus vero & mons qui nos circumdat. "Ita ut hic quidem, te jubente, aperiri possit; "mare vero in terram converti. Possumus etiam "per aërem sublimes ferri & evadere, si eo modo "nos servari velit tua potentia.

Mare rubrum virga percussum sinu patente refugit.

2. His Deum precatus mare virga percutit. Istud vero ictu retunditur; &, seipsum in se recipiens, nudam relinquit terram, qua fugam capesserent Hebraei. Moyses autem Dei præsentiam perspiciens, & mare illis de solo suo cessisse, primus vada ingreditur: jussitque Hebræos sequi, semita incedentes à Deo patefacta, tam de hostium eos insectantium periculo sibimet gratulantes, quam *Deo* gratias agentes, qui illis adeo insperatam ex eo ad salutem aperuit viam.

Sicco pede trajiciunt Hebræi.

Rex Ægyptius, mox coëuntibus aquis simul atque cælo ruente, cum omni exercitu deletus est. Ex. c. 14. &c.

3. At cum illi, nihil cunctandum rati, valde properarent Dei præsentia se fretos existimantes, primum insanire visi sunt Ægyptiis, ut qui in manifestam sese conjicerent perniciem. Postquam vero eos satis salvos longius aliquanto processisse conspexerant, nullo illis occurrente impedimento aut difficultate objecta, impetu facto persequi eos cœperunt, quasi & ipsis in tranquillum cederet mare: & præmissis equitibus *in vada* descendebant. Hebræi vero, dum illi arma induerent & aliquantisper id agendo morarentur, in adversum littus incolumes evaserunt. Unde & Ægyptii ad eos persequendos facti sunt audaciores, ac si foret ut illi similiter nihil mali paterentur. Quippe ignorarunt Ægyptii, quod viam tenuerint Hebræis solis constitutam, non aliis tritam; paratamque in periclitantium salutem, non iis qui in aliorum exitium properantes ea uti volunt. Itaque cum jam universus Ægyptiorum exercitus *in*

ΚΕΦ. ιϛ΄.

Ὡς ἡ θάλασσα, τοῖς Ἑβραίοις διωκομένοις ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀνακοπεῖσα, φυγεῖν δι᾽ αὐτῆς παρέσχεν.

ΤΟσαῦτα εἰπὼν ἦγεν αὐτοὺς [t] ἐπὶ τὴν θάλασσαν, τῶν Αἰγυπτίων ὁρώντων. [v] ἐν ὄψει τε γὰρ ἦσαν, καὶ, τῷ πόνῳ τεταλαιπωρημένοι τῆς διώξεως, εἰς τὴν ὑστεραίαν τὴν μάχην [x] ὑπερβάλλεσθαι καλῶς ἔχειν ὑπελάμβανον. ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ αἰγιαλῷ Μωϋσῆς ἐγεγόνει, λαβὼν τὴν βακτηρίαν [y] τὸν Θεὸν ἱκέτευε, καὶ σύμμαχον καὶ βοηθὸν ἐκάλει [z] λέγων· "οὐδ᾽ αὐτὸς μὲν ἀγνοεῖς, "[a] ὦ δέσποτα, ὅτι φυγεῖν ἡμῖν ἐκ τῶν παρόντων οὔτε ἰσχύος "ῥώμην οὔτε κατ᾽ ἐπίνοιάν ἐστιν ἀνθρωπίνην. ἀλλ᾽ [b] ἤδη "τι πάντως σωτήριον στρατῷ, [c] τῷ κατὰ τὴν σὴν βούλησιν ἀφέντι τὴν Αἴγυπτον, σόν ἐστιν ἐκπορίζειν. ἡμεῖς "τε ἄλλην ἀπεγνωκότες ἐλπίδα καὶ μηχανὴν, εἰς τὴν "ἀπὸ σοῦ [d] μόνου καταφεύγομεν· καὶ εἴ τι παρὰ τῆς σῆς "προνοίας ἔλθοι ἐξαρπάσαι [e] τῆς Αἰγυπτίων ὀργῆς ἡμᾶς "δυνάμενον ἀφορῶμεν. ἀφίκοιτο δὲ τοῦτο ταχέως, τὴν "σὴν ἐμφανίζον ἡμῖν δύναμιν· καὶ τὸν λαὸν, ὑπὸ ἀνελπιστίας καταπεπτωκότα πρὸς τὸ χεῖρον, ἀνάστησον εἰς "εὐθυμίαν, καὶ τὸ περὶ τῆς σωτηρίας θάρσος. [f] ἐν οὐκ "ἀλλοτρίοις δὲ ἐσμὲν τοῖς ἀπόροις· ἀλλὰ σὴ μὲν ἡ θά"λασσα, σὸν δὲ τὸ περικλεῖον ἡμᾶς ὄρος. ὡς ἀνοιγῆναι "μὲν τοῦτο σοῦ κελεύσαντος, ἠπειρωθῆναι δὲ καὶ τὸ πέλα"γος. εἶναι δὲ ἡμῖν ἀποδρᾶναι καὶ δι᾽ ἀέρος, δόξαν "ἰσχύϊ τῇ σῇ τοῦτον ἡμᾶς σώζεσθαι τὸν τρόπον.

β΄. Τοσαῦτα ἐπιθειάσας τύπτει τῇ βακτηρίᾳ τὴν θάλασσαν. ἡ δὲ ὑπὸ τῆς πληγῆς ἀνεκόπη· [g] καὶ, εἰς ἑαυτὴν ὑποχωρήσασα, γυμνὴν ἀφίησι τὴν γῆν ὁδὸν Ἑβραίοις εἶναι καὶ φυγήν. Μωϋσῆς δὲ ὁρῶν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ πέλαγος ἐκκεχωρηκὸς αὐτοῖς τῆς ἰδίας ἠπείρου, πρῶτος ἐνέβαινεν [h] αὐτῇ· καὶ τοὺς Ἑβραίους ἐκέλευεν ἕπεσθαι διὰ θείας ὁδοῦ ποιουμένους τὴν πορείαν, καὶ τῷ κινδύνῳ τῶν παρόντων πολεμίων ἡδομένους, καὶ χάριν ἔχοντας διὰ τὴν παράλογον οὕτως ἐξ αὐτοῦ σωτηρίαν ἀναφανεῖσαν.

γ΄. Τῶν δὲ οὐκ ὀκνούντων, ἀλλ᾽ ἱεμένων μετὰ σπουδῆς ὡς συμπαρόντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ, μαίνεσθαι μὲν [i] αὐτοὺς Αἰγύπτιοι τὸ πρῶτον ἐδόκουν, ὡς ἐπὶ πρόδηλον ὄλεθρον ὁρμωμένους. ἐπεὶ δὲ ἑώρων ἀβλαβεῖς ἐπὶ πολὺ προκεκοφότας, καὶ μηδὲν αὐτοῖς ἐμπόδιον μηδὲ δυσχερὲς ἀπαντήσαν, διώκειν ὡρμήκεσαν αὐτοὺς, ὡς κἀκείνοις ἠρεμήσοντος τοῦ πελάγους· καὶ προτάξαντες τὴν ἵππον κατέβαινον. Ἑβραῖοι δὲ καθοπλιζομένους καὶ τὸν χρόνον εἰς [k] τοῦτο τρίβοντας ἔφθασαν [l] ἐπὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν ἀπαθεῖς ἐκφυγόντες. ὅθεν καὶ θαρσαλεωτέροις [m] συνέβαινε πρὸς τὴν δίωξιν, ὡς οὐδὲν οὐδ᾽ αὐτῶν πεισομένων εἶναι. Αἰγύπτιοι δὲ ἐλάνθανον ἰδίαν ὁδὸν Ἑβραίοις γεγενημένην, ἀλλ᾽ οὐχὶ κοινὴν ἐμβαίνοντες· καὶ μέχρι σωτηρίας τῶν κεκινδυνευκότων πεποιημένην, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ τοῖς ἐπ᾽ ἀπωλείᾳ τῇ τούτων ὡρμημένοις [n] χρήσασθαι δυνάμενον. ὡς οὖν ὁ τῶν Αἰγυπτίων στρατὸς ἅπας ἐντὸς ἦν

t Ἐπὶ τὴν θάλασσαν,] Ἐπὶ θάλατταν *Vat.*

v Ἐν ὄψει τε γὰρ ἦσαν,] Ita *Samb. Vat. Cas.* & *Vet. Interpr.* ἐν ὄψει τε γὰρ ὄντων, καὶ *Big.* ἐν ὄψει γὰρ ὄντων, καὶ *Bas.* & *G.*

x Ὑπερβάλλεσθαι] Ὑπερβαλέσθαι *Big.* & *Samb.* à manu secunda.

y Τὸν Θεὸν ἱκέτευε,] Articulum dedimus ex *MSS.*

z Λέγων·] Οὕτως post λέγων adjiciunt plerique *MSS.*

a Ω δέσποτα,] Illa ὦ δέσποτα desiderantur in *Editis* & *Vet. Interpr.*

b Ηδη τι πάντως] Εἰ δεῖ τι *Big.* & *Samb.*

c Τῷ κατὰ τὴν σὴν βούλησιν] Articulum negligit *Vat.*

d Μόνου καταφεύγομεν·] Μόνου non agnoscit *Vat.*

e Τῆς Αἰγυπτίων ὀργῆς] Τῆς τῶν Αἰγ. *Vat.*

f Ἐν οὐκ ἀλλοτρίοις] Οὐκ ἐν ἀλλ. *Vat.*

g Καὶ, εἰς ἑαυτὴν] Maris à Moyse discissi fama quædam ad Ichthyophagos usque pervasit, quam figmentis involutam refert *Diodor. Sic.* in *Bibl. Hist.* l. 3. p. 174.

h Αὐτῇ·] Ἐν αὐτῇ *Vat.*

i Αὐτοὺς Αἰγύπτιοι] Εἰς αὐτοὺς *Samb.* forsan ἑαυτοὺς.

k Τοῦτο τρίβοντας] Ita *MSS.* ταῦτα *Bas.* & *G.*

l Ἐπὶ τὴν ἀντιπέραν] Sic in nonnullis *MSS.* & *Zonara.* εἰς τὴν ἀντιπέραν *Bas.* & *G.* ἐπὶ τὴν ἀντιπέρα *Big.* & *Vat.* Ad idem littus egressos esse, colligere licet ex *Num.* c. 33. v. 7 & 8.

m Συνέβαινε] Eodem modo in *MSS.* συνέβαλε *Bas.* & *G.* vitio forsan Typothetarum.

n Χρήσασθαι] Ita ex *MSS.* in *Editis* χρῆσθαι.

ἐπιχεῖται πάλιν ἡ θάλασσα, καὶ περικαταλαμβάνει ῥοώδης ὑπὸ πνευμάτων κατιοῦσα τοὺς Αἰγυπτίους. ὄμβροι τ' ἀπ' οὐρανοῦ κατέβαινον, καὶ βρονταὶ σκληραὶ [o] προσεξαπτομένης ἀστραπῆς· καὶ κεραυνοὶ δὲ κατηνέχθησαν. ὅλως δ' οὐδὲν ἦν τῶν ἐπ' ἀπωλείᾳ κατὰ μῆνιν Θεοῦ συμπιπτόντων ἀνθρώποις, ὃ μὴ τότε συνῆλθε· καὶ γὰρ νὺξ αὐτοὺς ζοφώδης καὶ σκοτεινὴ κατέλαβε. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπώλοντο πάντες, ὡς μηδ' ἄγγελον τῆς συμφορᾶς τοῖς ὑπολελειμμένοις ὑποστρέψαι.

δ'. Τοὺς δ' Ἑβραίους [p] οὐδὲ κατασχεῖν ἦν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τῆς παραδόξου σωτηρίας καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀπωλείᾳ· βεβαίως νομίζοντας ἠλευθερῶσθαι, τῶν ἀναγκαζόντων δουλεύειν διεφθαρμένων, καὶ τὸν Θεὸν οὕτως ἐναργῶς ἔχοντας βοηθοῦντα. καὶ οἱ μὲν αὐτοί τε τὸν κίνδυνον [q] οὕτως ἐκφυγόντες, καὶ προσέτι τοὺς ἐχθροὺς ἐπιδόντες κεκολασμένους, ὡς οὐκ ἄλλοι τινὲς μνημονεύονται τῶν πρόσθεν ἀνθρώπων, ἐν ὕμνοις ἦσαν καὶ [r] παιδιαῖς ὅλην τὴν νύκτα· καὶ Μωϋσῆς ᾠδὴν εἰς τὸν Θεὸν, ἐγκώμιόν τε καὶ τῆς εὐμενείας εὐχαριστίαν περιέχουσαν, ἐν [s] ἐξαμέτρῳ τόνῳ συντίθησιν.

ε'. [t] Ἐγὼ μὲν οὖν ὡς εὗρον ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, οὕτως ἕκαστον τούτων παρέδωκα. [v] θαυμάσῃ δὲ μηδεὶς τοῦ λόγου τὸ παράδοξον, εἰ ἀρχαίοις ἀνθρώποις καὶ πονηρίας ἀπείροις εὑρέθη σωτηρίας ὁδὸς καὶ διὰ θαλάσσης, [x] εἴτε κατὰ βούλησιν Θεοῦ, εἴτε κατ' αὐτόματον· ὁπότε [y] καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας [z] χθὲς καὶ πρώην γεγονόσιν ὑπεχώρησε τὸ Παμφύλιον πέλαγος, καὶ ὁδὸν ἄλλην οὐκ ἔχουσι παρέσχε τὴν δι' αὐτοῦ, καταλῦσαι τὴν Περσῶν ἡγεμονίαν [a] τοῦ Θεοῦ θελήσαντος. καὶ τοῦτο πάντες ὁμολογοῦσιν οἱ τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις συγγραψάμενοι. περὶ μὲν οὖν τούτων [b] ὡς ἑκάστῳ δοκεῖ διαλαμβανέτω.

ς'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ ὅπλα τῶν Αἰγυπτίων, προσενεχθέντα τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἑβραίων ὑπὸ τοῦ ῥοῦ καὶ τῆς βίας τοῦ πνεύματος ἐπ' ἐκεῖνο [c] ἐκδιδούσης, ὁ Μωϋσῆς, καὶ τοῦτ' εἰκάσας τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ γεγονέναι, ὅπως μηδὲ ὅπλων ὦσιν ἄποροι, συναγαγὼν, καὶ τούτοις σκεπάσας τοὺς Ἑβραίους, ἦγεν ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος· θύσων ἐκεῖ τῷ Θεῷ, καὶ τὰ σῶστρα τοῦ πλήθους ἀποδώσων, καθὼς αὐτῷ καὶ [d] προείρητο.

Τέλος τοῦ βιβλίου δευτέρου.

vada intrasset, rursus se diffundit mare, & cum impetu à ventis propellentibus delatum Ægyptios fluctibus circundatos obruit. Imbres etiam de cœlo descenderunt, & aspera tonitrua fulguribus simul intermicantibus: insuper & fulmina *crebro* jaculabantur nubes. Ad summam concursus erat omnium, quæ ab irato Deo hominibus ad perniciem immitti solent: nam & nox eos opprimebat caliginosa & tenebricosa. Ac isti quidem universi adeo perierunt, ut nec nuncius cladis ad domi relictos reverteretur.

4. Hebræi autem vix se præ gaudio continuerunt ex tam insperata salute & hostium strage; existimantes semet in firmam stabilemque libertatem vindicari, nemine superstite qui illos in servitutem retraheret, præsertim cum Deum manifesto adeo sibimet in subsidium venientem habuerint. Et illi quidem ipsi, quod periculum ita effugerint, hostesque præterea maximo post hominum memoriam supplicio affectos viderint, in hymnis & hilaritate totam noctem exegerunt: & Moyses canticum in Deum componit versibus senariis, quod & laudes ejus complectitur, & gratiarum actiones ejus ergo benevolentiæ.

Gaudiis exsultant Hebræi, & hymno nobilissimo Dei laudes celebrat Moyses.

5. Et ego quidem prout sacris in libris scriptum reperiebam, horum unumquodque memoriæ prodidi. Nemo vero narrationem ut incredibilem miretur, si antiqui homines & malitiæ expertes in maris scissura viam ad salutem invenerint, sive Dei voluntate sive sponte naturæ: quandoquidem heri & nudiustertius * iis, qui sub ductu erant Alexandri Macedoniæ regis, cessit Pamphylium mare; & aliam viam non habentibus illac iter aperuit, cum Deus ejus opera ad Persarum imperium evertendum uti decrevisset. id quod & omnes testantur, qui Alexandri res gestas scriptis mandarunt. At enim de his quisque, ut libuerit, sentiat.

6. Postera vero die cum æstus ventis adjuvantibus arma Ægyptiorum in littus ejecisset, ubi tum Hebræi castra posuerant, Moyses, hoc ipsum conjiciens Dei providentia factum esse, ne posthac arma desiderarent, ea colligens, iisdemque tegens muniensque Hebræos, duxit eos ad montem Sinæum, Deo illic sacrificaturus, & munera pro salute populi oblaturus, prout ipsi antea imperaverat Deus.

Israëlitas à mari armatos ad montem Sinæum deducit Moyses.

Finis Libri secundi.

o Προσεξαπτομένης] Sic in plerisque *MSS.* προς ἐξαπτομένης *Samb.* & *Cas.* προεξαπτομένης *Bas.* & G.

p Οὐδὲ κατασχεῖν] Οὐ κατασχεῖν ἦν *Vat.*

q Οὕτως ἐκφυγόντες,] Οὕτως ἐκφυγόντες, ὡς οὐκ ἄλλοι τινὲς μνημονεύονται τῶν πρόσθεν. ἀνὰ νύκτα καὶ Μωϋσῆς ᾠδὴν &c. *Vat.*

r Παιδιαῖς] Παιδείαις *Big. Bas.* & *Gen.* παιδιαῖς ex re, *Hen. Busb. Cas. Samb. Burius, Schotanus*que, præter tres libros *Regios.* Mox εὐμενείας εὐχαριστίαν *Bas.* & *Gen.* aut de priore *Hen.* atque *Busb.* & aliquot codd. *Gallici.* BERN. Ita ex *MSS.* παιδείαις *Bas.* & *G.*

s Ἐξαμέτρῳ] Accedit potius (ut dicit *Scaliger* in Animadvers. ad *Eusebium*, p. 7.) ad Tetrametrum Iambicum, quam ad Hexametrum Heroïcum. Vide *J. Crojum* in N. T. p. 95. *Lambecii* Prodromum ad Hist. Lit. p. 163. & *Leydeckerum* de Rep. Hebr. p. 207. Vertitur *Senariis.* Minus recte, ut constat ex Lib. VII. p. 216. Edit. *Bas.* p. 92. HUDS. Nunc ignota plane est ratio carminum Hebraicorum. REL.

t Ἐγὼ μὲν] Vide *Relandi* Palæstin. p. 277.

v Θαυμάσῃ] Θαυμάσῃ δὲ *Samb.*

x Εἴτε κατὰ βούλησιν] Hac de re videsis *Allatii* notas ad *Eustathii* Hexaëm. p. 301, 309.

y Καὶ τοῖς περὶ] Ita in *MSS.* in *Editis* καὶ περὶ τ. Commentus est *Homerus* (ut verbis utar Cl. *Huetii* in *Quæst. Alnet.* l. 2. c. 5.) Neptuno, super fluctus currum agenti, mare aquas diduxisse. ubi (*sc.* ad *Iliad* γ'.) notat *Eustathius*, scriptum reliquisse *Callisthenem*, mare Pamphylium Alexandro non viam solum patefecisse, sed tanquam regem esse veneratum aquis assurgentibus & intumescentibus. quo exemplo usus est *Josephus* ad conciliandam apud Gentiles prodigiosæ maris scissuræ fidem.

* *Iis, qui sub ductu erant Alexandri Macedoniæ regis, cessit*] Al. *Alexandro Macedonum regi cessit* &c.

z Χθὲς καὶ πρώην] Ἐχθὲς *Samb.* & *Vat.*

a Τοῦ Θεοῦ θελήσαντος.] Ita visum est etiam *Appiano* de Bell. Civ. l. 2. *Arriano* de Exped. *Alex.* l. 2. sed error revincitur ex *Strabone*, l. 14. p. 666. (qui scribit Alexandrum maris æstu observato exercitum transmisisse &c.) & ex *Artemone* in prima *Senecæ* suasoria, & *Plutarcho* in *Vita Alex.* p. 674.

b Ὡς ἑκάστῳ δοκεῖ διαλαμβανέτω.] Hoc loquendi modo non indicat Josephus, se dubitare, verumne sit, quod dicitur de transitu Israelitarum per Mare Rubrum: sed tantum, quia Gentibus scribit, his verbis utitur, ut si hæc iis fidem superare videantur, suo fruantur arbitrio, nec propterea a legendis reliquis, quæ traditurus est, absterreantur. Nam ipsum non dubitasse hac de re, satis ostenditur ex modo quo narrat, & quod ex Sacris Voluminibus se hæc edoctum testetur. Infra lib. III. cap. 10. utitur eodem loquendi modo, postquam dixerat falso credi Mosen & Israelitas ob lepram Ægypto pulsos, περὶ τούτων ἕκαστος ὡς αὐτῷ δοκεῖ, σκοπείτω. Num & hoc incertum esse ibi dicere voluit, Sic lib. III. 4. ubi de adscensu Mosis in montem Sinai *de illis*, inquit *quisque sentiat, ut volet.* Ita eadem clausula librum hunc terminat, agens de divinitate legum Mosaicarum. Antea lib. I. cap. 4. Ubi de Noacho quod tantus natu diem obierit, eadem verba usurpat, &, uti hic, exempla ex historiis Gentium profert, ut probabilior ipsis res fiat. Ita & lib. IV. 6. de Bileamo. Infra quoque cap. 4. libri octavi, postquam dixit solos esse Judæos inter Syros in Palæstina qui circumcidantur quod δῆλον est, quod liquido constat: addit tamen, *de his quisque, ut volet, arbitretur.* Sic librum decimum & decimum octavum iisdem verbis terminat. confer & lib. XII. cap. 13. in fine & lib. XIX. cap. 1. Quum his verbis tam frequenter uti soleat in libris Antiquitatum, non memini in libris de Bello vel semel illa legisse. Quod si me fugerit, id tamen puto in caussa esse, quamobrem toties in libris Antiquitatum legatur, quod hos in usum Gentium scripserit. Possemus ex aliis scriptoribus, qui iis verbis usi sunt in rebus certissimis, uti sane ipsis persuasum erat, hoc quicquid est, confirmare, nisi rem ad liquidum esse perductam putaremus. REL.

c Ἐκδιδούσης,] Εἰσδιδούσης *Cas.* & *Vat.*

d Προείρητο.] Ita in *MSS.* in *Editis* προείρηται.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ ΤΗ ΤΡΙΤΗ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO TERTIO
HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICA
HÆC CONTINENTUR.

α΄. [b] Ως Μωϋσῆς τὸν λαὸν ἀπὸ Αἰγύπτου ἀναλαβὼν, ἤγαγεν ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος, πολλὰ ταλαιπωρήσαντα ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ.

β΄. Ως πολεμήσαντες Ἑβραίοις Ἀμαληκῖται καὶ οἱ πέριξ, ἡττήθησαν· καὶ [c] Ισραηλῖται τὴν πολλὴν τῆς στρατιᾶς ἀπέβαλον [d] πλῆθυν.

γ΄. Οτι τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἰοθόρην Μωϋσῆς, παραγινόμενον πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ Σιναῖον, ἀσμένως ὑπεδέξατο.

δ΄. Ως ὑπέθετο διατάξαι τὸν λαὸν αὐτῷ κατὰ χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους, ἄτακτον ὄντα τὸ πρῶτον· καὶ ὡς ἕκαστα τούτων ἐποίησε Μωϋσῆς κατὰ τὴν τοῦ πενθεροῦ παραίνεσιν.

ε΄. Ως ἀναβὰς Μωϋσῆς ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος, καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοὺς νόμους τοῖς Ἑβραίοις ἔδωκεν.

ς΄. Περὶ τῆς σκηνῆς ἣν κατεσκεύασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Μωϋσῆς εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ, ὥστε ναὸν εἶναι δοκεῖν.

ζ΄. Τίνες τοῖς ἱερεῦσιν εἰσιν αἱ στολαὶ, καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως· περὶ τῆς τοῦ Ααρὼν ἱερωσύνης, καὶ τῶν ἁγνειῶν καὶ θυσιῶν οἱ τρόποι· καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν, καὶ ὡς ἑκάστη τῶν ἡμερῶν διατέτακται· ἄλλοι τε νόμοι.

η΄. Ως ἐκεῖθεν ἄρας Μωϋσῆς ἤγαγε τὸν λαὸν εἰς τοὺς ὅρους τῶν Χαναναίων, καὶ τοὺς κατασκεψομένους αὐτῶν τήν τε χώραν καὶ τῶν πόλεων τὸ μέγεθος ἐξαπέστειλεν.

θ΄. Οτι τῶν πεμφθέντων μετὰ τεσσαρακοστὴν ὑποστρεψάντων ἡμέραν, καὶ λεγόντων οὐκ ἀξιομάχους αὐτοὺς, ἀλλὰ τὴν τῶν Χαναναίων ὑπεξαιρόντων δύναμιν· τὸ πλῆθος ταραχθὲν καὶ πεσὸν εἰς ἀπόγνωσιν, ὥρμησεν [e] ὥς τε καταλεῦσαι παρὰ μικρὸν τὸν Μωϋσῆν, καὶ πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀποστρέψαι δουλεύειν διεγνωκότες.

ι΄. Καὶ ὡς ἐπὶ τούτῳ Μωϋσῆς διαγανακτήσας, τὸν Θεὸν αὐτοῖς ἐπὶ ἔτη [f] τεσσαράκοντα, τὴν ἐπὶ τῆς ἐρημίας διατριβὴν, προεῖπεν ὠργίσθαι· καὶ μήτ' εἰς Αἴγυπτον ὑποστρέφειν, μήτε λαβεῖν [g] τὴν Χαναναίαν.

1. *Quomodo Moyses populum ex Ægypto recipiens, deduxit ad montem Sinæum, graviter afflictum & attritum ex itinere.*

2. *Quomodo Amalecitæ populique finitimi bellum inferentes Hebræis, ab iis devicti sunt, & Israelitæ magnam exercitus sui partem amiserunt.*

3. *Quod Jethronem socerum suum Moyses, ad se venientem in montem Sinæum, lætus excepit.*

4. *Quomodo persuasit ei ut populum antea incompositum divideret, præfectosque designaret qui millenis & centenis præessent: & ut ex soceri consilio singula hæc constituit Moyses.*

5. *Quomodo Moyses in montem Sinæum conscendit, & acceptas à Deo leges Hebræis dedit.*

6. *De tabernaculo, quod Deo statuit & sacravit Moyses in solitudine, templum specie referens.*

7. *Qualia fuerint vestimenta sacerdotum & Pontificis: de Aaronis sacerdotio, variisque purificationum & sacrificiorum ritibus: atque de festis, & ut dies singuli dispositi erant: tum leges aliæ.*

8. *Quomodo Moyses castris motis populum duxit ad Chananæorum confinia: & quosdam dimisit ad explorandam regionem & urbium magnitudinem.*

9. *Qui missi fuerant, post* XL. *dies reversi, suorum deprimunt vires & Chananæorum potentiam extollunt: quo fit ut multitudo, timore perculsa & in desperationem acta, ad Moysem lapidandum incitaretur, consilio inito de reditu in Ægyptum ad serviendum.*

10. *Utque Moyses, hanc rem indigne ferens, prædixit, Deum velle per quadraginta annos, quibus diu morarentur in solitudine, illis succensere, & neque in Ægyptum reversuros esse, neque occupaturos Chananæam.*

a Εν τῇ τρίτῃ] Ita ex *Samb.* edidit *Hudson.* At *Bernardi* aliorumque editiones reliquique libri ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ Ιωσήπου ις.

b Ως Μωϋσῆς] Capitum periochas desumpsi ex *Codd. Samb.* & *Big.* placuit tamen vulgata hîc subjicere. Κεφ. α΄. Πῶς Μωϋσῆς τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὸ Σιναῖον ὄρος ἐξήγαγεν. Κεφ. β΄. Περὶ τῆς τῶν Αμαληκιτῶν καὶ συμμάχων ἥττης, καὶ ὅσην ἐκ τῶν πολεμίων λείαν Ισραηλῖται ἐκτήσαντο. Κεφ. γ΄. Ποίας συμβουλὰς Ραγουῆλος τῷ γαμβρῷ Μωϋσῇ ἔδωκεν. Κεφ. δ΄. Πῶς Μωϋσῆς ἀναβὰς εἰς τὸ Σιναῖον ὄρος, καὶ λαβὼν παρὰ Θεοῦ τὰς τῶν δεκα λόγων πλάκας, τῷ λαῷ αὐτὰς παρέδωκεν. Κεφ. ε΄. Περὶ τῆς σκηνῆς ἣν Μωϋσῆς ἐποίησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἣ μεταφερομένου ναοῦ οὐδὲν διέφερεν. Κεφ. ς΄. Περὶ τῆς κιβωτοῦ, ἐν ᾗ Μωϋσῆς τὰς νομικὰς πλάκας ἐναπέθηκεν. Κεφ. ζ΄. Περὶ τραπέζης καὶ λυχνίας χρυσῆς καὶ βωμῶν τῶν ἐν τῇ σκηνῇ. Κεφ. η΄. Περὶ τοῦ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ ἀρχιερέως στολισμοῦ. Κεφ. θ΄. Περὶ τῆς τοῦ Ααρὼν ἱερωσύνης, καὶ ἅ τινα περὶ ἑορτῶν καὶ ἱερουργιῶν νενόμισται. Κεφ. ι΄. Νόμοι περὶ θυσιῶν καὶ περὶ καθαρμῶν. Κεφ. ια΄. Νόμοι καὶ ἔθη περὶ τὰ πολιτικά. Κεφ. ιβ΄. Στάσις κατὰ Μωϋσέως δι' ἀπορίαν, καὶ τῶν στασιαστῶν κόλασις. Κεφ. ιγ΄. Περὶ κατασκόπων οἳ ἐξιστορήσαντες τὴν Χαναναίων γῆν, καὶ ἐπανελθόντες τοὺς Ισραηλίτας ἐξεφόβησαν.

c Ισραηλῖται] Vocem Ισραηλῖται addidi ex *Epiphanio.*

d Πληθύν.] Deest *Big.*

e Ως τε παρὰ μικρὸν καταλεῦσαι] Mox *Big.* δουλεύσειν, male. Dein προεῖπεν ὠργίσθαι *Big.* BERN. Perperam καταλεῦσαι in *Big. Epiphanius* vertit, *paulatim Moysem desereret.* Legitur ex Cod. *Vatic.* ὥστε καταλεῦσαι παρὰ μικρὸν τὸν M. HUD. in... Legebatur ante ὡς κατὰ τὸν M.

f Τεσσαράκοντα,] Sequentia (quibus nulla apposita erant commata in *MSS.*) ita distinguenda esse censeo, nisi quis malit ... εἰσθαι pro ὠργίσθαι.

g Τὴν Χαναναίαν.] Vel cum *Big.* τὴν Χαναναίων.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
[a] ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον [b] ἐτῶν β'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER TERTIUS.

Liber iste continet biennii historiam.

ΚΕΦ. α'.

[c] Ὡς Μωϋσῆς τὸν λαὸν ἀπὸ Αἰγύπτου ἀναλαβὼν, ἤγαγεν ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος πολλὰ ταλαιπωρήσαντα ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΥ δὲ τοῖς Ἑβραίοις τῆς σωτηρίας οὕτω γινομένης, δεινῶς ἐλύπει πάλιν αὐτοὺς, ἀγομένους ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος, ἡ χώρα τελέως οὖσα ἔρημος, καὶ τῶν τε πρὸς τροφὴν αὐτοῖς ἄπορος, σπανίζουσα δὲ καὶ ὕδατος εἰς τὸ ἔσχατον, καὶ μὴ μόνον ἀνθρώποις τι παρέχειν ἐνδεὴς, ἀλλὰ μηδ᾽ ἄλλο τι τῶν ζώων ἱκανὴ βόσκειν· ψαφαρὰ γάρ ἐστι, [d] καὶ νοτερὸν ἐξ αὐτῆς οὐδὲν ὅ, τι καὶ φῦσαι καρπὸν δύναιτο. τοιαύτην δὲ οὖσαν τὴν χώραν ἐξ ἀνάγκης ὥδευον, ἑτέραν ἀπελθεῖν οὐκ ἔχοντες. ἐπεφέροντο δ᾽ ἐκ τῆς προωδοιπορημένης ὕδωρ, τοῦ στρατηγοῦ κεκελευκότος· καὶ τούτου δαπανηθέντος, ἐκ φρεάτων ἐποιοῦντο τὴν ὑδρείαν ἐπιπόνως διὰ σκληρότητα [e] τῆς γῆς. καὶ τὸ εὑρισκόμενον δὲ πικρὸν ἀλλ᾽ οὐ πότιμον ἦν, καὶ τοῦτο δὲ σπάνιον. ἀφικνοῦνται δὲ τοῦτον ὁδεύοντες τὸν τρόπον [f] περὶ δείλην ὀψίαν [g] εἰς Μὰρ τόπον, οὕτως διὰ τὴν τοῦ ὕδατος κακίαν ὀνομάσαντες. Μὰρ γὰρ ἡ πικρία λέγεται. καὶ αὐτόθι τεταλαιπωρημένοι τῷ τε συνεχεῖ τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῇ τῆς τροφῆς ἀπορίᾳ, [h] καὶ γὰρ καὶ τότ᾽ αὐτοὺς τελέως [i] ἐπιλελοίπει, κατάγονται. [k] Φρέαρ γὰρ ἦν, διὸ καὶ μᾶλλον ἔμειναν· οὐδ᾽ αὐτὸ μὲν ἐξαρκεῖν δυνάμενον τοσούτῳ στρατῷ, βραχεῖαν μέντοι παρέχον αὐτοῖς εὐθυμίαν ἐν ἐκείνοις εὑρεθὲν τοῖς χωρίοις. καὶ γὰρ ἤκουον παρὰ τῶν [l] ἐξερευνώντων μηδὲν ἔμπροσθεν βαδίζουσιν εἶναι· πικρὸν

CAP. I.

Quomodo Moyses populum ex Ægypto recipiens, deduxit ad montem Sinæum, graviter afflictum & attritum ex itinere.

CUM autem hoc modo insperata Hebræis salus contigisset, rursus eos, dum in montem Sinæum ducerentur, graviter afflixit regio valde deserta, tam necessariis ad victum destituta, quam extrema aquarum inopia laborans, ut nec quidquam in hominum usum suppeditaret, nedum aliquid pecudum alimento idoneum. nam tota squalida est, & ne minimum humoris habens qui fructum in apricum educeret. At vero hujusmodi regionem peragrare, cum aliam non potuissent, necesse erat. Aquam autem, ducis jussu, secum deferebant ex locis, quæ jam pertransierant: ea vero absumpta aquationis causa puteos deprimebant, magno labore propter duritiem terræ. ac, cum inveniretur aqua, amara erat & nequaquam potabilis, nec in copia satis magna. In hunc modum iter facientes prima vespera ad Mar locum pervenerunt, quem ob aquas vitiosas ita appellarunt. amaritudo enim *lingua Hebraica* Mar dicitur. Ibique, continuis itineribus pariter ac ciborum inopia misere vexati, (tunc enim illos omnino defecerat commeatus) *ad tempus* permanserunt. Nam puteus *illic* erat, quamobrem eo magis *ibidem* morabantur, qui quidem sufficere tanto exercitui non poterat, nonnihil tamen eos consolabatur, in iis utpote locis inventus. Quin & ab exploratoribus acceperant, nihil in progressu reperturos: illac enim aqua amarulenta erat & nul-

Jam siticulosam Arabiam patiuntur Hebræi.

a Βιβλίον Τρίτον.] *Al.* λόγος τρίτος.

b Ἐτῶν β'.] Ita *Busb. Big. aliique.* ἐτῶν μ'. *Samb.* proclivi errore. ἐτῶν υϛ'. aut νϛ'. *Bas.* & *Hen.* immodice.

c Ὡς Μωϋσῆς] Proposuit autem vice veteris lemmatis Editor *Bas.* & abs illo *Genevenses* hæc verba, Πῶς μωυσῆς τὸν λαὸν ἐξ αἰγύπτου πρὸς τὸ σιναῖον ὄρος ἐξήγαγε. Mox Παραδόξως *Hen.* dein Οὕτως *Samb.* ubique præ litera consona. Subinde σίναιον idem liber, & *Hen.* & *Busb.* σιναῖον reliqui omnes. BERN.

d Καὶ νοτερὸν] Καινότερον (prout in ora *Cod. Samb.*) legisse videtur *Vet. Interpr.*

e Τῆς γῆς.] Articulum omittit *Vat.*

f Περὶ δείλην ὀψίαν] Vesperam intelligit diei tertii quam à mari Rubro evaserant. BERN.

g Εἰς Μὰρ τόπον,] Εἰς μὰρ τὸν τόπον *Samb.* εἰς τόπον μὰν pro μὰρ *Hen.* & *Busb.* μὰρ autem scripsit Josephus semel iterumque, toties *Mar* Interpres Scholasticus. Quis autem Hebraizantium nescit tam מר *Mar* quam מרה *Marah* apud S. Scriptores significare τὸ πικρόν: aut impotenter talia objici à Schotano Zonaraque, καὶ οὕτως ἔχοντες εἰς τόπον ἀφικνοῦνται ἐν ᾧ φρέαρ ἦν, οὗ τὸ ὕδωρ διὰ πικρίαν ἄποτον· καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἡ μὲν τῆς ἐξόδου βίβλος (ἀλλὰ καὶ τῶν ἀριθμῶν) μαῤῥὰν (l. μεῤῥᾶ ex LXX.) ὀνομάζει. ὁ δὲ ἰώσηπος μὰρ αὐτὸν κληθῆναι παρὰ τῶν ἑβραίων συγγράφει. Idem locus Syris Arabibusque *Mariri* nuncupatur, atque etiam *Morath* Syris, nec non *Amari fontes* Plinio de Natura. BERN. Collatio manu *Is. Vossii* facta ad *Edition. Bas.* ab hoc Libro incipit, & pergit usque ad Cap. VI. Lib. VIII. verum non additur, ex quo Codice sit desumta. Legit illa quoque hoc loco τὸν τόπον. HAV.

h Καὶ γὰρ] Ita *Big.* καὶ γὰρ τότ' *alii.* HUDS. Coll. *Voss.* καὶ γὰρ τοτ' καὶ αὐτοὺς. HAV.

i Ἐπιλελοίπει,] *Al.* Ἐπιλελείπει.

k Φρέαρ γὰρ ἦν,] *Epiphanius* vertit *erat enim illic puteus valde dirus, qui nec sufficere* &c. ac si legisset φρέαρ γὰρ ἦν δεινὸν μάλα· οὐδ' αὐτὸ μ'.

l Ἐξερευνώντων] Ita (Coll. *Voss.*) *Big. Samb. Vet. Interpr.* ἐξερευνώντων *Bas.* ἐξαίνοντων *Gen.* HUDS. *Bas.* ἐξερευνόντων. Vet. *ab exploratoribus.* f. ἐξανιόντων. COCC.

nulli potabilis; non hominibus solum, sed & ne jumentis quidem ferenda.

Mar, sive amarum puteorum, injecta assula edulcat Moyses a Deo doctus. Ex c. 15, 23. Num. c. 33, 1. Eccles. c. 38, 5.

2. Moyses autem cum vidisset populum animo despondere, nec quicquam ei superesset quod diceret (non enim simplex & virilis erat exercitus, qui necessitatis violentiæ opponeret fortitudinem; sed generosos animi impetus retuderat puerorum & mulierum turba, imbecillior quam ut ratione persuaderi posset) in summas adductus est angustias, omnium calamitatem perinde habens ac si sua esset. Etenim ad alium quenquam se non conferebant, sed ad ipsum, orantes atque obsecrantes, mulieres quidem pro infantibus, viri autem pro mulieribus, ne se despiceret, sed aliquam sibi viam ad salutem aperiret. Itaque ad Deum precandum se convertit, ut aquæ vitio præsenti mederi, eamque potabilem reddere dignaretur. Deoque *illi* hanc gratiam annuente, baculi summitatem, ad pedes *forte* jacentem, arripiens, mediam in longitudinem diffindit. Deinde in puteum mittens, persuasit Hebræis, Deum preces ipsius exaudivisse, atque promisisse se talem illis, qualem desiderant, aquam esse suppeditaturum, modo ad jussa ejus exsequenda non segni sed alacri animo sese accingerent. Illis autem interrogantibus, quid factu opus esset ut aqua in melius mutaretur, jubet circumstantium robustissimum quemque *aquam* exhaurire, dicens, majore ejus parte exinanita reliquam potabilem fore. Atque illi quidem laborem susceperunt: aqua vero, continuis ictibus exercitata & expurgata, mox potabilis evasit.

Apud Elim stationem populus consedit sub die tricesimo sui erroris. Ex. 15, 27. Num. c. 33, 9. Et Severus l. 1. c. 27.

3. Inde autem castris motis ad Elim pervenerunt, è longinquo quidem aspectu pulchram, (nam & palmis erat consita) aditu vero iniqua deprehensa est. Palmæ enim illæ, non plures quam septuaginta, auctuque erant difficiles & humiles admodum ob aquæ penuriam, quod omnis iste locus siccus esset & arenosus: neque ex fontibus, qui duodecim numero, humidi aliquid sperabant & aquationi idoneum. Sed cum in iis nulla esset scaturigo & aquæ emersio, rari erant humoris effluxus: & quamvis in arenam defoderent, ni-

ἦ ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ καὶ ἄποτον [m] ἦν, οὐκ ἀνθρώποις μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἀφόρητον.

β΄. Ὁρῶν δ᾽ ὁ Μωυσῆς ἀθύμως διακειμένους, καὶ τοῦ πράγματος τὸ ἀναντίλεκτον· [n] οὐ γὰρ καθαρὸς ἦν στρατὸς, ὥστε τῷ βιαζομένῳ τῆς ἀνάγκης ἀντιτάξαι τὸ ἀνδρεῖον, [o] ἀλλὰ διέφθειρε τὸ κατ᾽ ἐκείνους γενναῖον παίδων τε καὶ γυναικῶν ὄχλος ἀσθενέστερος τῆς ἐκ λόγων διδασκαλίας· ἐν χαλεπωτέροις ἦν, τὴν συμφορὰν τὴν [p] τῶν ἁπάντων ἰδίαν αὑτοῦ ποιούμενος. καὶ γὰρ οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἄλλον τινὰ συνέτρεχον ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αὐτὸν, ἀντιβολοῦντες, γύναια μὲν ὑπὲρ νηπίων, οἱ δ᾽ ἄνδρες ὑπὲρ ἐκείνων, μὴ περιορᾶν, ἀλλ᾽ ἐκπορίζειν αὐτοῖς ἀφορμήν τινα σωτηρίας. ἱκετεύειν οὖν τρέπεται τὸν Θεὸν, μεταβαλεῖν τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς παρούσης κακίας καὶ πότιμον αὐτοῖς παρασχεῖν. καὶ κατανεύσαντος τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν, λαβὼν [q] ἀποτομάδος τὸ ἄκρον ἐν ποσὶν ἐρριμμένης, διαιρεῖ [r] μέσην, καὶ κατὰ μῆκος τὴν τομὴν ποιησάμενος· ἔπειτα μεθεὶς εἰς τὸ φρέαρ, ἔπειθε τοὺς Ἑβραίους τὸν Θεὸν ἐπήκοον [s] αὐτοῦ τῶν εὐχῶν γεγονέναι, καὶ ὑπεσχῆσθαι τὸ ὕδωρ αὐτοῖς παρέξειν οἷον [t] ἐπιθυμοῦσιν, ἂν πρὸς τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ κελευόμενα μὴ ὀκνηρῶς ἀλλὰ προθύμως ὑπουργῶσιν. ἐρομένων δ᾽ αὐτῶν, τί καὶ ποιούντων ἂν [v] μεταβάλοι τὸ ὕδωρ εἰς κρεῖττον· κελεύει τοὺς ἐν ἀκμῇ περιστάντας ἐξαντλεῖν, λέγων τὸ ὑπολειπόμενον ἔσεσθαι πότιμον αὐτοῖς προεκκενωθέντος τοῦ πλείονος. καὶ οἱ μὲν [x] ἐπόνουν· τὸ δ᾽ ὑπὸ τῶν συνεχῶν πληγῶν [y] γεγυμνασμένον καὶ κεκαθαρμένον ἤδη πότιμον ἦν.

γ΄. Ἄραντες δ᾽ ἐκεῖθεν εἰς [z] Ἠλιν ἀφικνοῦνται, πόρρωθεν μὲν ἀγαθὴν ὀραθῆναι· καὶ γὰρ φοινικόφυτος ἦν· [a] πλησιάζουσα δ᾽ ἀπηλέγχετο πονηρά. καὶ γὰρ οἱ φοίνικες ὄντες οὐ πλείους ἑβδομήκοντα, δυσαυξεῖς τε ἦσαν καὶ χαμαίζηλοι δι᾽ ὕδατος ἀπορίαν, ψαφαροῦ τοῦ παντὸς ὄντος χωρίου· οὔτε γὰρ ἐκ τῶν πηγῶν, δώδεκα οὐσῶν τὸν ἀριθμὸν, [b] νοτερόν τι καὶ πρὸς [c] ἄρδευσιν αὐτοῖς [d] δι᾽ ἐλπίδα χρήσιμον. ἀλλὰ μὴ δυναμένων ἐκβλύζειν μηδ᾽ ἀναχεῖν, [e] ἰκμάδες ἦσαν ὀλίγαι· καὶ διαμωμένοις

m Ἦν,] *Al.* εἶναι. HUDS. Leg. ἦν. Vet. *existebat.* COCC. Ita & Coll. *Voss.* & *Big.*

n Οὐ γὰρ καθαρὸς ἦν στρατὸς,] Ita *Big.* (Coll. *Voss.*) *Samb.* & *Vat.* Οὐ γὰρ ἐχθρὸς ἦν στρατὸς *Bas.* G. & *Vet. Interpr.*

o Ἀλλὰ διέφθειρε] Sic (nisi quod παίδων pro παῖδες reposuimus ex *Vet. Interpr.*) *Big.* & *Samb.* (& Coll. *Voss.*) paululum variante *Vat.* qui habet ἀλλὰ διέφθειρε τὸ γενναῖον π. τ. κ. γ. ὄχλος ἀσθενέστερος τῆς κατ᾽ ἐκείνους [al. ἐπ᾽ ἐκείνους] διδασκαλίας. in *Editis* ἀλλὰ διεφθείρετο τότε γενναῖον παῖδές τε καὶ γυναικῶν ὄχλος ἀσθενέστερος, τῆς ἐκείνων διδασκαλίας ἐν χαλεπωτέροις ἦν, τὴν σ. Dubium quidem dictum, & quod tres sensus præbet, cum unus uni sententiæ, nisi immodice sapimus, in his scriptis sufficiat. BERN. *Epiphanius* legisse videtur, ἀλλ᾽ ὡς διεφθείρετο τὸ κατ᾽ ἐκείνους γενναῖον, παίδων τε καὶ γυναικῶν ἀσθενέστερος &c. nam vertit, *neque enim inimicus erat hostis, quatenus vim inferenti necessitate potuisset & fortitudine resistere. Sed dum isto modo eorum deficeret virtus, nihilque prodesset doctrina verborum, calamitatem omnem suam Moyses propriam faciebat.*

p Τῶν ἁπάντων] Τῶν adjecimus ex *Big.* (Coll. *Voss.*) & *Samb.*

q Ἀποτομάδος] Ita *Samb.* τομάδος *Vat.* in *aliis* ἀπὸ τομάδος vitiosa dialysi. ἀποτομὰς est ῥίζα, *Hesychio* explicante. quidam in margine *Cod. Samb.* intepretatur ξύλον ἐκκεκομμένον. *aliis* ἀκόντιον dicitur, i. e. *a quarterstaffe* inter arma Britannica.

r Μέσην,] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* μέτην in *Editis.*

s Αὐτοῦ τῶν εὐχῶν] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἀπὸ τῆς εὐχῆς *Bas.* & *G.* ἀπὸ τῶν εὐχῶν edidit *Bernardus.*

t Ἐπιθυμοῦσιν] Sic plane & mox ὑπεργῶσιν in *Big. Samb.* & *Vat.* ἂν non agnoscunt *Bas.* & *G.* unde est quod habeant ὑπεργοῦσιν.

v Μεταβάλοι] Ita in nonnullis *MSS.* & *Vet. Interpr.* in aliis μεταβάλλοιτο vel μεταβάλοιτο, & dein ἐπὶ κρεῖττον vel ἐπὶ τὸ κρεῖττον. in *Editis* μεταβάλλοι τὸ ὕδωρ, κελ.

x Ἐπόνουν·] Ἐπῄνουν legebat *Vet. Interpr.* nam reddit, *& illi quidem laudaverunt dictum.*

y Γεγυμνασμένον] Hoc nulla cum laude Josephi adnotarunt Græci ac Latini. Nam filius *Callisti* in Eclogis, Ἀκαιρον πρᾶγμα λέγει ἰώσηπος περὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐν τῇ μερρᾷ, ὅτι ἡ κίνησις ἡ πολλὴ ἐγλύκανεν αὐτό. Dein Zonaras Drungarius, ὁ δ᾽ ἰώσηπος ἔοικε μὴ πιστεύων ὡς θαύματι τῇ γλυκάνσει τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ φυσικῶς αὐτὸ γλυκανθῆναι δοξάζων. λέγει γὰρ, ὅτι τὸ ξύλον ὁ μωυσῆς εἰς τὸ ὕδωρ βαλὼν, ἐξαντλεῖν τὸ φρέαρ ἐκέλευε. καὶ οἱ μὲν ἐπόνουν· τὸ δ᾽ ὑπὸ τῶν συνεχῶν πληγῶν γεγυμνασμένον καὶ κεκαθαρμένον, ἤδη πότιμον ἦν. Inde alius Græculus ad cod. *Busb.* οὐ τῆς ἐν Θεῷ θαυματουργίας σοι δοκεῖ τὸ γλυκανθῆναι τὸ ὕδωρ ἰώσηπε, ἀλλ᾽ ἐκ φυσικῆς ἀκολουθίας. Asceta insuper Trecensis, *Josephus videtur velle, quod aquæ vitium hoc contraxerant, quia semper immotæ fuerant. Præcepit enim fortibus*, inquit, *ut haurirent aquam & plurimam prius effunderent, ut ultima quæ remaneret, frequentibus concussionibus exercitata & purgata fieret potabilis.* Christiani equidem Theologi pariter sentiunt de lacuna Probatica, quam B. Johannes in Evang. laudavit. Attamen quamvis disertissimus Philosophorum Judaicorum Philo admirandam hanc historiam fecit narraverat, Josephus ab eo abit, quamvis Philonem ea de causa perlegeret. Versabantur itaque tum olim multæ fabulæ sacræ per ora Pharisæa, quibus hodie nescio quanto malo caremus. BERN. *Josephum* (vel in *Exterorum gratiam*, vel quod *Fabulis Pharisaïcis* nimium crediderit) rei miraculum elevare ab notarunt *Veterum* nonnulli, ut *Nicephorus* in *Eclogis*, & Zonaras in *Annalibus*, p. 22.

z Ἠλιν ἀφικνοῦνται,] Quomodo scribunt *Big.* & *Samb.* *Hen.* & *Busb.* ἰλιν Typographi. *Helim* Epiphan. αἰλείμ LXX Interpr. ex אילם Hebraico: quos secutus est Philo, Eusebius que cum mille aliis Christianorum. Idem Scriptoribus exoticis αἴλανον & *Elana*, & ايلة. *Elim* denique Sextam mansionem nuncupatam credes tanquam *nemus* aut φοινικῶνα. In hoc enim nomine omnino ludunt Philo Judæus, & Hieronymus noster. BERN. Ita *Big. Samb.* & *Vat.* aspirate *Hen. Busb.* & *Interpr.* Ἰλιν in *Editis.* Αἰλείμ LXX. *Interpr.* quos secutus est inter alios *Philo* & *Eusebius.* Scriptoribus exoticis (ut *docet Bernardus*) Εἴλανον & *Elana* dicitur. HUDS. Forte Ἠλείμ COCC.

a Πλησιάζουσα] Πλησιάζουσι δ᾽ ἀπηλ. *Vat.*

b Νοτερόν τι], Νοτερὸν δὲ Coll. *Big.*

c Ἄρδευσιν αὐτοῖς] *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* Neque plus MSS. adhuc vidimus ad hunc librum *Bas.* tamen & *Gen.* & Interpr. *Scholasticus*, quod & Hellenismus expetit, πρὸς ἀρδεύειν. Non ἄλλο μηδὲ δυναμενῶν manus secunda *Samb.* BERN. Ita in quinque *MSS.* πρὸς ἀρδεύειν *Bas.* G. & *Vet. Interpr.*

d Δι᾽ ἐλπίδα] Lege κατ᾽ ἐλπίδα. COCC.

e Ἰκμάδες ἦσαν] Ἰκμάδες γὰρ ἦσαν *Samb.* HUDS. Ita & Coll. *Voss.* sed *Coccejus* in ora libri mei jubet legere εἰ μὴ ἰκμάδες ἦσαν &c. HAV.

μένοις τὴν ψάμμον οὐδὲν ἀπήντα. [f] κἂν τι δὲ στάζον ἔλαβον εἰς χεῖρας, ἄχρηστον [g] εὕρισκον ὑπὸ τοῦ θολερὸν εἶναι. καρπόν τε φέρειν ἦν ἀσθενῆ τὰ δένδρα, διὰ σπάνιν τοῦ ἐξ ὕδατος εἰς τοῦτο ἀφορμῆς καὶ παρακλήσεως. εἶχον οὖν ἐν αἰτίᾳ τὸν στρατηγὸν καὶ κατεβόων αὐτοῦ, τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν πεῖραν τῶν κακῶν δι' αὐτὸν πάσχειν λέγοντες. τριακοστὴν γὰρ [h] ἐκείνην ὁδεύοντες ἡμέραν, ὅσα μὲν ἐπεφέροντο πάντ' ἦσαν ἀναλωκότες· μηδενὶ δὲ περιτυγχάνοντες, δυσέλπιδες ἦσαν περὶ τῶν ὅλων. πρὸς δὲ τῷ παρόντι κακῷ τὴν διάνοιαν ὄντες, καὶ ἐν μνήμῃ εἶναι τῶν ὑπηργμένων αὐτοῖς ἔκ τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Μωϋσέως ἀρετῆς καὶ συνέσεως κωλυόμενοι, δι' ὀργῆς τὸν στρατηγὸν εἶχον· καὶ [i] βάλλειν αὐτὸν ὡρμήκεσαν, ὡς αἰτιώτατον τῆς ἐν ποσὶν συμφορᾶς.

δ'. Ὁ δ', οὕτως ἀνηρεθισμένου τοῦ πλήθους καὶ πικρῶς ἐπ' αὐτὸν κεκινημένου, τῷ Θεῷ θαρρῶν καὶ τῷ συνειδότι τῆς περὶ τοὺς ὁμοφύλους προνοίας, πάρεισιν εἰς μέσους καὶ καταβοώντων καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῖς λίθοις ἐχόντων. ὀφθῆναί τε κεχαρισμένος ὢν καὶ πλήθεσιν ὁμιλεῖν πιθανώτατος, [k] καταπαύειν ἤρξατο τῆς ὀργῆς, μὴ τῶν παρόντων αὐτοὺς δυσκόλων μεμνημένους λήθην ἔχειν τῶν ἔμπροσθεν εὐεργεσιῶν παρακαλῶν· μηδ', ὅτι νῦν πονοῦσι, τῆς διανοίας [l] ἐκβάλλειν τὰς τοῦ Θεοῦ χάριτας καὶ δωρεάς, ὧν μεγάλων καὶ ἐκ παραδόξου ἔτυχον γινομένων· προσδοκᾶν δὲ καὶ τῆς παρούσης ἀπαλλαγῆναι ἀμηχανίας ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας, ὃν εἰκὸς [m] δοκιμάζοντα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, πῶς τε καρτερίας ἔχουσι καὶ μνήμης τῶν προϋπηργμένων, εἰ μὴ πρὸς ἐκεῖνα [n] γίγνοιντο διὰ τὰ ἐν ποσὶν κακά, γυμνάζειν αὐτοὺς τοῖς [o] ἄρτι χαλεποῖς· ἐλέγχεσθαι δὲ αὐτοὺς οὐκ ἀγαθούς, οὔτε περὶ τὴν ὑπομονὴν οὔτε περὶ τὴν μνήμην τῶν εὖ γεγονότων, οὕτως μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκείνου γνώμης, καθ' ἣν ἐκλελοίπασι τὴν Αἴγυπτον, καταφρονοῦντας, οὕτως δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ διατεθέντας, καὶ ταῦτα μηδὲν αὐτοὺς διαψευσάμενον, περὶ ὧν εἴποι τε καὶ πράττειν κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κελεύσειε. [p] καταριθμεῖται οὖν πάντα· πῶς τε φθαρεῖεν Αἰγύπτιοι, κατέχειν αὐτοὺς παρὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνώμην βιαζόμενοι· καὶ τίνα τρόπον ὁ αὐτὸς ποταμὸς ἐκείνοις μὲν αἷμα ἦν καὶ ἄποτος, αὐτοῖς δὲ πότιμος καὶ γλυκύς. πῶς τε διὰ τῆς θαλάσσης, ἀναφυγούσης [q] αὐτοὺς πορρωτάτω, [r] καινὴν ὁδὸν ἀπελθόντες, αὐτῇ ταύτῃ σωθείησαν μὲν αὐτοί, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἐπίδοιεν ἀπολωλότας· ὅτι τε σπανίζοντας ὅπλων εἰς εὐπορίαν ὁ Θεὸς καὶ τούτων καταστήσειεν· τά τε ἄλλα ὅσα πρὸς αὐτῷ τῷ διαφθαρήσεσθαι [s] δόξαντας γεγονέναι καὶ σώσειεν ὁ Θεὸς ἐκ παραλόγου· καὶ ὡς δύναμις αὐτῷ, μὴ [t] ἀπογινώσκειν μηδὲ νῦν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν, ἀλλ' ἀοργήτως περιμένειν, λογιζομένους μὲν τὴν ἐπικουρίαν μηδὲ βραδεῖαν [v] γενέσθαι, εἰ μὴ παραυτίκα, [x] πρίν τινος πειραθῆναι δυσκόλου, πάρεστιν· ἡγουμένους δὲ οὐ κατ' ὀλιγωρίαν [y] μέλλειν τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐπὶ πείρᾳ τῆς ἀνδρείας αὐτῶν καὶ τῆς περὶ τὴν ἐλευθερίαν

nihil *fere* eis occurrebat. Et si quid modicum in manus distillaret, adeo turbidum erat, ut *potui* inutile invenerint. Quin & arbores debiliores erant quam ut fructus ederent, propter inopiam aquæ, qua eliciuntur & refocillantur. Ductorem itaque reprehendebant, illumque propter *furiose* exclamabant, dicentes ipsum in causa fuisse quod tantum miseriæ subirent, & tot mala experirentur. nam, cum ille dies tricesimus esset, ex quo iter ingressi sunt, commeatum omnem secum deportatum absumpserant: nihilque *ad famem levandam* reperientes, paululum aberant ab omnium rerum desperatione. Defixi autem in mali præsentis cogitatione, nec in memoriam revocantes quanta illis effecta reddiderit Deus atque Moysis virtus & sapientia, *vehementer* duci succensebant, & in eo erant ut illum lapidarent, tanquam calamitatis, qua premebantur, auctorem.

Hinc prope seditio redintegratur gentis malæ & semper querulæ. Ex. c. 16.

4. Ille vero, multitudine irritata & acriter in ipsum concitata, Dei auxilio fretus, sibique conscius, quod summa fide contribulium saluti prospexerit, prodit in medium dum vociferarent & saxa manibus arriperent. Cumque esset aspectu gratissimus & populari facundia quam maxime polleret, ad iras *eorum* leniendas aggreditur, obsecrans ne, in præsens incommodum nimio plus intenti, priorum beneficiorum oblivionem caperent: nec, quia nunc *inedia* laborent, ex animo ejicerent Dei gratiam & munera, quibus *sane* permagnis & præter opinionem cumulati fuerant: sed sperarent *potius* etiam de præsenti anxietate se Dei providentia liberandos, quem verisimile est (ad probandam eorum virtutem, & quantum tolerantiæ haberent, utque memoria prius edita tenerent miracula, & annon ad illa respicerent in angustias nunc adducti) rebus hisce adversis illos exercere: eos vero redargui, quod in malis perferendis non recte se gesserint, nec promeritorum bene meminerint, cum Deum ejusque voluntatem, quam sequuti Ægyptum reliquerant, adeo contemnant; ipsumque ejus ministrum tam iniquis odiis persequantur, quem, nec in iis quæ dixerit, aut ex Dei jussu fieri præceperit, quicquam mentitum esse compererant. Deinde singula enumerat: ut magna clade affecti fuerint Ægyptii, quod eos contra Dei mandatum detinere contenderint: & quo modo idem flumen illis quidem cruentum & ad potum inutile, ipsis vero dulce fuerit ac potabile: atque ut per mare, longissime ab ipsis refugiens, novam euntes viam, hac ipsi re salutem quidem acceperint, inimicos vero internecione deletos spectaverint: quod etiam, cum arma non habuerint, ea ipsis abunde suppeditarit Deus: & ut sæpe alias cum in extrema pericula conjecti viderentur, ipsos ex improviso servarit Deus: & cum *tanta* illi potentia, ne nunc quidem de ejus providentia desperarent, sed lente exspectarent, *quid acciderit*, cogitantes quidem non sero venire auxilium, si non statim, priusquam duriusculi aliquid fuerint experti, adveniat: secum vero reputarent non ex *rerum suarum* negligentia cunctari Deum, sed ad fortitudinem illorum explorandam, & libertatis amorem; ut sibi constaret an

Pulchre tamen stat Moyses, ut virum strenuum & pium decuit.

Vide lib. 2. c. 14. & c. 16.

f Κἂν τι δὲ στάζον] Ita *Bas.* & G. κἂν εἴ τι δὲ *Big. Samb.* & *Vat.* pleonasmo Atticorum.

g Εὕρισκον] *Al.* (ut Coll. *Big.*) εὑρίσκετο.

h Ἐκείνην ὁδεύοντες] Vocem ἐκείνην (quæ deerat in *Editis*) reposuimus ex consensu omnium *MSS.* præter unum è *Codd. Vat.* qui habet ἐκείνων ὁδευόντων.

i Βάλλειν αὐτὸν ὡρμήκεσαν,] Ita *Big. Samb. Hen.* (Coll. *Voss.*) & *Busb.* quo modo & mox infra p. 120. v. 10. βαλεῖν *Vat.* tantum adeo sufficit pro λίθοις βαλεῖν in *Bas.* & G.

k Καταπαύειν] *Al.* καταπαύσειν.

l Ἐκβάλλειν] *Al.* ἐκβαλεῖν.

m Δοκιμάζοντα] Δοκιμάζειν τε τὴν *Samb.*

n Γίγνοιντο] Ita *Samb* & *Vat.* γίγνοιτο *Big.* γένοιντο *Bas.* & G.

o Ἄρτι χαλεποῖς·] Sic in *MSS.* (Coll. *Big.* & *Voss.*) ἄρα in *Editis.* HUDS. Τοῖς ἄρα τοῖς. COCC.

p Καταριθμεῖται] Καταριθμεῖ τε π. *Big. Samb.* καταριθμεῖται πάντα, πῶς τε φθαρεῖεν Αἰγύπτιοι κατέχειν αὐτοὺς *Vat.*

q Αὐτοὺς πορρωτάτω,] Ita *Samb.* in *aliis* αὐτοῖς.

r Καινὴν ὁδὸν] Ita in *MSS.* (Coll. *Big.* & *Voss.*) in *Editis* καὶ τὴν ὁδόν.

s Δόξαντας γεγονέναι] Sic *MSS.* (Coll. *Big.* & *Voss.*) in *Editis* δόξαν.

t Ἀπογινώσκειν] Ἀπογινώσκειν δὲ μηδὲ νῦν *Samb.* & *Vat.* distincte autem *Epiphan.* ἐκ παραλόγου, καὶ ὡς δύναμις αὐτῷ, μὴ ἀπογινώσκειν δὲ μηδὲ νῦν.

v Γενέσθαι,] *Al.* γίνεσθαι, & mox εἰ μὴ πρὶν τ.

x Πρίν] l. καὶ πρίν. COCC.

y Μέλλειν τὸν Θεόν,] Ita *MSS.* in *Editis* μέλλειν τὴν τοῦ Θ.

z Ἀσθό-

an quandoque pro ea victus inopiam & aquæ penuriam fortiter tolerare possitis, an pecudum more potius servire parati estis dominis, & qui in suos usus & ministeria saginare volunt: denique se quidem non tam de sua salute solicitum esse, cui nihil mali eveniret, si injuste moreretur; quam de ipsorum incolumitate, ne, dum se lapidarent, Deum condemnare existimarentur.

Et populi turbas pacat, & Deum propitium reddit pia Moysis facundia. Ex. c. 16.

5. Illos igitur hoc modo mitigavit, & à lapidibus quidem jaciendis furentes continuit, & ad eorum quæ excogitaverant pœnitentiam adduxit. Cum vero ei viderentur non immerito ob hanc vitæ necessitatem adeo commoveri, secum statuit Deum precibus & supplicationibus interpellare. Atque, loco quodam eminentiori conscenso, à Deo deposcebat & auxilii aliquid populo & liberationem à summa rerum inopia, (in ipso enim & alio nemine situm esse ejus salutem) utque iis ignosceret quæ populus eo miseriæ adactus patravit, qui, ut ingenium est hominum, in infortuniis querulus esse solet & difficilis. Deus itaque & se provisurum esse promisit, & subsidium illis desideratum *mature* allaturum. Moyses autem, cum hæc à Deo accepisset, descendit ad multitudinem. Illi vero, ut eum conspexerunt ex Dei promissionibus gaudio suffusum, mœrorem lætitia mutarunt: atque is, in medio concionis stans, dixit se venire, ut præsentibus incommodis remedium à Deo afferret. Et aliquanto post magna vis coturnicum (quod genus avium præ cæteris alit sinus Arabicus) advolavit, interjectum mare transgressa: &, simul volandi labore fatigata ac propius quam aliæ *volucres* terram accedens, in Hebræos defertur. Illi vero manibus apprehendentes, tanquam alimentum sibi à Deo paratum, suæ subveniunt & medentur inopiæ. Tum ad vota Deo reddenda se convertit Moyses, ut qui opem illis quam ocyssime & juxta promissum tulerit.

Coturnices in Israëlitarum castra advolant. Ex. c. 16. Num. c. 11. & Ps. 78.

Dein Manna de cœlo descendit. Ex. c. 16. Num. c. 11. Ps. 78. Sap. 16.

6. Mox autem post primum cibum suppeditatum, etiam alium illis *subsidio* mittit Deus. Nam, dum Moyses inter orandum manus attolleret, ros delabitur. Et cum manibus adhæresceret, Moyses, suspicatus & illum in cibum eorum à Deo demitti, primoribus labris attingit, ac intelligens rei ignaram esse multitudinem & pro nive habere, atque ea tempestate contigisse qua solet pluere, edocuit ipsos, non rorem, ut opinati sunt, de cœlo descendere, sed *cibum* in eorum salutem & nutrimentum. Et cum degustasset, illud ipsis offert ad fidem faciendam. Illi vero, ducem imitantes, cibo capiebantur: nam mel suavitate & delectatione referebat. at *aspectu* simile erat bdellio inter aromata: magnitudine vero coriandri semini *par*.

ἡδονῆς, ἵνα μάθοι πότερόν ποτε καὶ τροφῆς ἀπορίαν [z] καὶ σπάνιν ὕδατος ὑπὲρ αὐτῆς ἐστὲ ἐνεγκεῖν γενναῖοι, ἢ δουλεύειν μᾶλλον ἀγαπᾶτε καθάπερ τὰ βοσκήματα τοῖς κρατοῦσι καὶ τοῖς πρὸς τὰς ἐκείνων ὑπηρεσίας [z] ἀφθόνως τρεφομένοις· δεδιέναι δὲ [a] λοιπὸν οὐχ οὕτως ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, πείσεσθαι γὰρ οὐδὲν κακὸν ἀδίκως ἀποθανὼν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῶν, μὴ δι' ὧν ἐπ' αὐτὸν βάλλουσι λίθων τοῦ Θεοῦ [b] κατακρίνειν νομισθῶσιν.

έ. [c] Οὕτως οὖν ἐπράϋνεν αὐτοὺς, καὶ τῆς μὲν τοῦ [d] βάλλειν ὁρμῆς ἐπέσχε, καὶ εἰς μετάνοιαν ὧν ἔμελλον δρᾶν [e] ἐπέτρεψε. παθεῖν δ' οὐκ ἀλόγως αὐτοὺς διὰ τὴν ἀνάγκην ταύτην νομίσας, ἔγνω δεῖν ἐφ' [f] ἱκετείαν τοῦ Θεοῦ καὶ παράκλησιν ἐλθεῖν. καὶ ἀναβὰς [g] ἐπί τινα σκοπιὰν ᾔτει πόρον τινὰ τῷ λαῷ καὶ τῆς ἐνδείας ἀπαλλαγήν· ἐν αὐτῷ γὰρ εἶναι τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ· [h] συγγινώσκειν τε τοῖς νῦν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὑπὸ τοῦ λαοῦ πραττομένοις, φύσει δυσαρέστου καὶ φιλαιτίου τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐν οἷς ἂν ἀτυχῇ γένους ὄντος. ὁ δὲ Θεὸς προνοήσειν τε ἐπαγγέλλεται, καὶ παρέξειν ἀφορμὴν ἣν [i] ποθοῦσι. Μωϋσῆς δὲ τοῦ Θεοῦ ταῦτ' ἀκούσας, καταβαίνει πρὸς τὸ πλῆθος. οἱ δ' ὡς ἑώρων καὶ ταῖς ἐπαγγελίαις ταῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγηθότα, [k] μετέβαλον ἐκ τῆς κατηφείας ἐπὶ τὸ ἱλαρώτερον· καὶ στὰς ἐκεῖνος ἐν μέσοις, ἥκειν ἔλεγε φέρων αὐτοῖς [l] παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ τῶν ἐνεστηκότων ἀπορίαν ἀπαλλαγήν. καὶ μετ' ὀλίγον ὀρτύγων πλῆθος, τρέφει δὲ τοῦτο τὸ ὄρνεον ὡς οὐδὲν ἕτερον ὁ Ἀράβιος κόλπος, ἐφίπταται τὴν μεταξὺ θάλασσαν [m] ὑπερελθὸν καὶ, ὑπὸ κόπου τε ἅμα τῆς πτήσεως καὶ [n] προσγειον μᾶλλον τῶν ἄλλων ὂν, καταφέρεται εἰς τοὺς Ἑβραίους. οἱ δὲ συλλαμβάνοντες, ὡς τροφὴν αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ ταύτην μηχανησαμένου, τὴν ἔνδειαν ἰῶνται. καὶ Μωϋσῆς εἰς εὐχὰς τρέπεται τοῦ Θεοῦ, ταχεῖαν καὶ παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν ποιησαμένου τὴν ἐπικουρίαν.

ς'. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἀφορμὴν τῆς τροφῆς, καὶ δευτέραν αὐτοῖς [o] κατέπεμπεν ὁ Θεός. ἀνέχοντος γὰρ τοῦ Μωϋσέως τὰς χεῖρας ἐπὶ ταῖς εὐχαῖς, δρόσος κατηνέχθη. καὶ περιπηγνυμένης ταῖς χερσὶ, Μωϋσῆς, ὑπονοήσας καὶ ταύτην εἰς τροφὴν ἥκειν αὐτοῖς [p] παρὰ τοῦ Θεοῦ, [q] γεύεταί τε, καὶ ἡσθεὶς τοῦ πλήθους ἀγνοοῦντος καὶ νομίζοντος νίφεσθαι, καὶ [r] τῆς ὥρας εἶναι [s] τοῦ ὑετοῦ τὸ γινόμενον, ἀνεδίδασκεν, ὡς οὐ κατὰ τὴν ἐκείνων ὑπόληψιν ἀπ' οὐρανοῦ καταφέρεσθαι τὴν δρόσον, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ αὐτῶν καὶ διατροφῇ. καὶ γευόμενος ταύτης αὐτοῖς παρεῖχε πιστεύειν. οἱ δὲ, μιμούμενοι τὸν στρατηγὸν, ἥδοντο τῷ βρώματι· μέλιτι γὰρ ἦν τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν ἡδονὴν ἐμφερές. ὅμοιον δὲ τῇ τῶν ἀρωμάτων βδελλίῳ

z Ἀφθόνως] Ἀφθόνοις τρεφόμενοι Big. & Coll. *Voss.*

a Λοιπὸν] Εἰπὼν οὐχ οὕτ. Big. (Coll. *Voss.*) *Samb.* & *Vat.* utrumque, λοιπὸν εἰπὼν, viderat *Epiphan.* nam vertit, *adjiciens super hæc dicebat.*

b Καλακρίνειν] Id verbum non ausi sunt describere *Big* & *Samb.* sed ejus loco καλαφρονεῖν. Josephus tamen voluit, sicut nuper *Bas. Gen.* & jam nostræ Operæ rursus excudunt: quod & vertit *Epiphanius* in Latinum *condemnare*. BERN. Καλαφρονεῖν soli *Big.* (Coll. *Voss.*) & *Samb.*

c Οὕτως οὖν] Illa οὕτως οὖν præterierant *Big.* (Coll. *Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

d Βάλλειν ὁρμῆς] Ita in *iisd. MSS.* βαλεῖν *Bas.* & G.

e Επέτρεψε.] *Al* ἔτρεψε. HUDS. Coll. *Big.* & *Voss.* ἐπέστρεψεν habent. HAVERC.

f Ικετείαν] *Samb.* & manus Atticæ solent. ἱκεσίαν *Bas.* & *Gen.* BERN.

g Επί τινα] Επί τινα σκοπιὰν ὑψηλὴν *Big.* ἐπί τινα σκοπιὰν ὑψηλὴν *Samb.* Is S. oratorum mos fuit.

h Συγγινώσκειν τε] Ita *MSS.* συγγινώσκειν δὲ in *Editis.*

i Ποθοῦσι.] Sic in *MSS.* in *Editis* ζητοῦσι.

k Μετέβαλον] Ex *MSS.* μετέβαλλον *Bas.* & G.

l Παρὰ τοῦ Θεοῦ] Ὑπὸ τοῦ Θ. *Vat.*

m Ὑπερελθόν] Επελθὸν *Hen.* & *Busb.* ὑπελθὸν *Cedren.*

n Πρόσγειον] Mox ἄλλων ἦν *Schotanus.* Dein periodo exeunte ἰῶνται *Hen.* & *Busb.* BERN. Πρόσγειον *Samb. Vat. Hen. Busb.* dialecto alia.

o Κατέπεμπεν] Καταπέμπει *Hen.* & *Busb.*

p Παρὰ τοῦ Θεοῦ,] Παρὰ Θεοῦ *Vat.*

q Γεύεταί τε] Τε post γεύεται omittunt quatuor *MSS.*

r Τῆς ὥρας εἶναι τοῦ ὑετοῦ] Id putabant, quia ex Ægypto venientes judicabant uti signa tempestatum in Ægypto observarant, ubi hyeme tonitrua & fulmina & pluviæ contingunt. Scholiastes Arati. Παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις κεκριμέναι εἰσὶν αἱ ὧραι τοῦ ἔτους καὶ ὁ Χειμὼν ἔχει τὰ προσήκοντα οἷον ἀστραπὰς καὶ βροντάς, θέρος ὁμοίως· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἄκριτοί εἰσι καὶ ... πολλάκις ἐν καιρῷ θέρους βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ γίνονται καὶ ὑετός. *Ægyptios tempestates anni suas habent notas, uti hyems fulmina, tonitrua. Atque ita æstas. Sed in aliis regionibus non ... læ adeo sua indicia, & ipsa æstate sæpe numero fulmina, tonitrua, pluviæ contingunt.* Fateor tempus quo hæc acciderunt non ... se hyemem, secundum divisionem anni Judaicam, ... æstas erat: atque si ὥρα χειμῶνος & θέρους opponantur, ... χειμὼν magis erat quam θέρος. Verum in Ægypto nunquam pluit. Ita veteres scripserunt. Sed jam alii notarunt hoc ... Ægypto superiore intelligi oportere. Pro ἔτους MS. habet ... Nota & ὥρας ἔτους. Ita Attici loquuntur: aliis καιροὺς ἔτους dicunt. Observatio est Moeridis Atticistæ. REL.

s Τοῦ ὑετοῦ] Ita in *MSS.* in *Editis* τοῦ ἔτους.

τὸ δὲ μέγεθος, τῷ κοριάνδρου σπέρματι. καὶ [t] περὶ τὴν συλλογὴν λίαν αὐτοῦ ἐσπουδάκεσαν. [v] παρήγγελτο δ' ἐξ ἴσου [x] πᾶσιν ἀσσάρωνα, τοῦτο δ' ἐστὶ μέτρον, εἰς ἑκάστην ἡμέραν συλλέγειν· ὡς οὐκ ἐπιλείψοντος αὐτοῖς τοῦ βρώματος, ἵνα μὴ τοῖς ἀδυνάτοις ἄπορον ᾖ τὸ λαμβάνειν δι' ἀλκὴν τῶν δυνατωτέρων πλεονεκτούντων περὶ τὴν ἀναίρεσιν. οἱ μέντοι πλέον τοῦ προστεταγμένου μέτρου συναγαγόντες, οὐδὲν πλεῖστότερον εἶχον τοῦ [y] κακοπαθῆσαι· ἀσσάρωνος γὰρ οὐδὲν πλέον εὕρισκον. τοῦ δ' ὑπολειφθέντος εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ὄνησις [z] οὐδ' ἥτις ἦν, διεφθαρμένου ὑπό τε σκωλήκων καὶ πικρίας. οὕτω θεῖον ἦν τὸ βρῶμα καὶ παράδοξον· ἀμύνει δὲ τοῖς ταύτην νεμομένοις τὴν ἐκ τῶν ἄλλων ἀπορίαν. [a] ἔτι δὲ καὶ νῦν ὕεται πᾶς ἐκεῖνος ὁ τόπος, καθάπερ καὶ τότε Μωϋσῇ χαριζόμενον τὸ θεῖον κατέπεμψε τὴν διατροφήν. καλοῦσι δὲ Ἑβραῖοι τὸ βρῶμα τοῦτο μάννα. τὸ γὰρ [b] μὰν ἐπερώτησις κατὰ τὴν ἡμετέραν διάλεκτον, τί τοῦτ' ἐστὶν ἀνακρίνουσα. καὶ οἱ μὲν χαίροντες ἐπὶ τοῖς ἀπ' οὐρανοῦ [c] πεμφθεῖσιν αὐτοῖς διετέλουν. τῇ δὲ τροφῇ ταύτῃ τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἐχρήσαντο, ἐφ' ὅσον χρόνον ἦσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

ζ'. Ὡς δ' ἐκεῖθεν ἄραντες εἰς [d] Ῥαφιδὶν ἧκον, [e] ταλαιπωρηθέντες [f] ὑπὸ τοῦ δίψους εἰς ἔσχατον, ἔν τε ταῖς πρότερον ἡμέραις [g] πίδαξιν ὀλίγαις ἐντυγχάνοντες, καὶ τότε παντάπασιν ἄνυδρον εὑρόντες τὴν γῆν, ἐν κακοῖς ἦσαν· καὶ πάλιν δι' ὀργῆς τὸν Μωϋσῆν ἐποιοῦντο. ὁ δὲ τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους πρὸς μικρὸν ἐκκλίνας, ἐπὶ λιτὰς τρέπεται τοῦ Θεοῦ· παρακαλῶν ὡς τροφὴν [h] αὐτοῖς ἔδωκεν ἀπορουμένοις, οὕτω καὶ ποτὸν [i] παρασχεῖν, διαφθειρομένης καὶ τῆς ἐπὶ [k] τροφῇ χάριτος ποτοῦ [l] μὴ παρόντος. ὁ δ' οὐκ εἰς μακρὰν τὴν δωρεὰν ἀνεβάλλετο. τῷ δὲ Μωϋσῇ παρέξειν ὑπισχνεῖται πηγὴν καὶ πλῆθος ὕδατος, ὅθεν οὐ [m] προσδοκήσειεν. καὶ κελεύει τῷ βάκτρῳ πλήξαντα τὴν πέτραν, ἣν ἑώρων αὐτόθι παρακειμένην, παρ' αὐτῆς λαμβάνειν τὴν εὐπορίαν [n] ὧν δέονται· φροντίζειν γὰρ καὶ τοῦ μὴ σὺν πόνῳ μηδ' ἐργασίᾳ τὸ ποτὸν αὐτοῖς φανῆναι. καὶ Μωϋσῆς, ταῦτα λαβὼν παρὰ τοῦ Θεοῦ, παραγίνεται πρὸς τὸν λαὸν, περιμένοντα καὶ εἰς αὐτὸν [o] ἀφορῶντα· καὶ γὰρ ἤδη καὶ [p] ἐθεώρουν αὐτὸν ἀπὸ τῆς σκοπῆς ὁρμώμενον. ὡς δ' ἧκεν, ἀπολύειν αὐτοὺς καὶ ταύτης τῆς ἀνάγκης ἔλεγε τὸν Θεὸν, καὶ κεχαρίσθαι σωτηρίαν οὐδ' ἐλπισθεῖσαν· ἐκ τῆς πέτρας ποταμὸν αὐτοῖς ῥυήσεσθαι λέγων. τῶν δὲ πρὸς τὴν ἀκοὴν καταπλαγέντων, εἰ ὑπό τε τοῦ δίψους καὶ τῆς ὁδοιπορίας τεταλαιπωρημένοις ἀνάγκη [q] γένοιτο κόπτειν τὴν πέτραν, ὁ Μωϋσῆς πλήττει τε τῇ βακτηρίᾳ, καὶ χανούσης ἐξέβλυσεν ὕδωρ πολὺ καὶ διαυγέστατον. οἱ δὲ τῷ παραδόξῳ τοῦ γεγονότος κατε-

Ei quidem colligendo valde studebant. Jussi autem erant omnes assaronem (mensuræ id genus est) quotidie colligere: neque ita cuiquam cibum defuturum, cauto ne validiores, plus legere satagentes, imbecillioribus difficultatem cibi colligendi afferrent. Illi tamen, qui ultra præscriptum modum processerant, nihil fructus ex labore tulerunt: nam assarone non amplius inveniebant. at quicquid in crastinum relinquebatur nemini erat usui, à vermibus & amaritudine corruptum. Adeo divinus & incredibilis erat hic cibus: qui vero eo vescebantur, alio non egebant victu. Quin & hactenus tota illa regione depluit, quemadmodum & tunc in Moysis gratiam Deus id alimenti demittebat. Hunc autem cibum manna vocant Hebræi: nam man secundum nostram loquutionem interrogationis particula est, cum quid sit rei percontamur. Et illi quidem istis, quæ ad eos cœlitus delapsa sunt, continuo gaudebant. Hoc autem victu per annos quadraginta usi sunt, quamdiu *scilicet* in solitudine permanserunt.

Assaron seu עומר *Ex. c. 16. 36.*

Manna vulgaris copia in Arabia.

Manna; quidnam apud Judæos.

Erranti Israëli eum cibum per annos XL. demetiebatur Deus.

7. Cum vero inde migrantes Raphidim pervenissent, siti extrema laborantes, quod præcedentibus diebus in paucissimos fontes inciderint, & tunc siccam omnino & aquarum expertem compererint terram, in malis esse cœperunt: rursumque iram in Moysem convertebant. Ille autem, multitudinis impetu paululum evitato, ad Deum precandum se contulit, obsecrans ut qui victum illis in egestate dederat, nunc & potum largiri dignaretur, cum periret apud eos etiam cibi gratia, si potus deficeret. Is vero non diu benignitatem suam distulit: sed Moysi pollicetur fontem illis exoriturum esse & aquarum abundantiam, unde minimum speraret. Tum jubet ut virga feriret petram, in conspectu sitam, inde & copiam ejus sumeret quod desiderabant: seque etiam curaturum ut sine labore & exercitio illis afflueret. Moyses, cum hæc à Deo accepisset, revertitur ad populum, exspectatione suspensum & ad eum *subinde* respicientem: jam enim illum conspexerant è specula gressu incitato descendentem. Ut venit, ajebat, Deum ex hac etiam necessitate eos liberare, dignatumque esse salute plane insperata: fluvium de petra illis prorupturum esse dicens. Qui cum *primo* auditu obstupuissent, ac si siti *fere enecti* & itineribus misere attriti necesse habuerint etiam petram exscindere, Moyses & virga *eam* percutit, eaque *statim* dehiscente erupit aqua copiosissima & limpidissima. Illi vero, rei inopinatæ novitate perculsi sunt, & ad aspectum ipsius sitim etiam sibimet seda-

Tandem juxta Raphidim virga sua petram percussit Moyses, indeque manavit aqua. Ex. c. 17. Num. c. 20. Ps. 78. & 105. Sap. c. 11. 1 Cor. c. 10.

Ex. c. 17. v. 6.

t Περὶ τὴν συλλογὴν] Sic *MSS.* περὶ συλλ. *Bas.* & *G.*

v Παρήγγελτο] Ita *Busb.* & *Hen.* παρήγγελλε τὸ *Big.* παρηγγέλλετο δ' *Samb.* & *Vat.* παρεγγέλλετο δὲ *Bas.* & *G.*

x Πᾶσιν ἀσσάρωνα,] Πᾶσιν omiserant *Bas.* & *G.* tum ἀσσαρῶνα *Big.* & *Samb.* tono denso, ut & mox ἀσσαρῶνος. עשרון enim in ore Chaldaïco significat τὸ δέκατον, quantum *Gomer* respectu *Ephæ* rite potest. BERN. Infra Cap. VI. §. 6. ipse Josephus, ὁ μέτρον Ἑβραίων ἑπτὰ κοτύλας Ἀττικὰς ἔχει. HAVERC.

y κακοπαθῆσαι·] Coll. *Big.* κακοπαθεῖν.

z Οὐδ' ἥτις ἦν,] Ita *Samb.* οὐ δή τις ἦν *Big.* & *Vat.* οὐδεμία *Bas.* & *G.*

a Ἔτι δὲ καὶ νῦν] Ἔτι δὲ καὶ νῦν πᾶς ἐκεῖσε ὕεται τόπος *Vat.* Mannam in Arabia reperiri omnes veteres & novi scriptores testantur: sed eandem esse cum ea qua Israëlitæ divino beneficio pasti sunt, non nisi temere fortassean queat adstrui. Vide *Grotium* in *Exod.* cap. XVI.

b Μὰν ἐπερώτησις] Μᾶν voce circumflexa *Bas.* & *Gen.* Cæteri facilius & melius μὰν seu מן. Syros enim & Arabes, (quorum sane regio ob dulcissimam illam pruinam celebratur, ubi tum olim consederant Hebræi) interrogat vocula *Man*, τίς δὴ vel τί δή; Grotium tamen in Ægyptum seduxerunt Rabbini. At vero novo de cibo frustra rogitabat Hebræa natio, *quis esset, quive nominis*. BERN. Ita ex melioribus *MSS.* in *Editis* μᾶν circumflexe. quæ vocula (ut ait *Bernardus*) apud Syros & Arabes interrogat, τίς δὴ, vel τί δή; *Grotius*, sequutus *Rabbinos*, ex Ægyptiaco idiomate deducit, quod ex eo multa tunc retinuerint Hebræi, ut postea etiam plurima à vicinis gentibus vocabula traxerint, præcipue in calamitate Babylonica. Videsis *Drusium* in *Difficiliora Exodi*, c. 27. & *Quæst. Hebr.* l. 1. c. 62. *Salmasium* in *Commentariis* de *Manna*, & *Buxtorfii* Hist. *ejusdem*, c. 2. & *Gallæum* de *Orac. Sibyll.* p. 295. vol. 1.

c Πεμφθεῖσιν] Καταπεμφθεῖσιν *Samb.* & *Big.*

d Ῥαφιδὶν] Ῥαφιδὶν recte *Samb.* & *Zonaras.* In Hebræo רפדים, quod ἐπικουρικὰ interpretor, contra veteres novosque Etymologos. BERN. Ita *Big. Samb.* & *Zonaras.* in *Editis* Ῥαφιδεῖν.

e Ταλαιπωρηθέντες] Ταλαιπωρήσαντες *Vat.*

f Ὑπὸ τοῦ δίψους] Sic *Big.* & *Samb.* ὑπὸ δίψους in *aliis.*

g Πίδαξιν] Pro glossa in Coll. *Big.* & *Voss.* adscribitur πηγαῖς. HAV.

h Αὐτοῖς ἔδωκεν] Αὐτοῖς non agnoscit *Vat.*

i Παρασχεῖν, διαφθειρομένης] Ita *Big. Samb.* & *Epiphan.* παρασχεῖν διαφθειρομένοις, καὶ &c. *Bas.* & *G.* παράσχῃ διαφθειρομένοις *Vat.*

k Τροφῇ] Τῇ τροφῇ Coll. *Big.* & *Voss.*

l Μὴ παρόντος.] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* μὴ παρόντος οὐδέν. οὐδ' εἰς μακρ.

m Προσδοκήσειεν.] Προσδοκήσειαν *Big. Samb.*

n Ὧν δέονται·] Οὗ δέονται *Vat.*

o Ἀφορῶντα·] Ὁρῶντα *Vat.*

p Ἐθεώρουν] Ita ex *Big.* & *Samb.* in *aliis* ἐθεώρων. & mox κεχαρίσθαι.

q Γένοιτο] Γένηται *Vat.* qui mox τε post πλήττει non agnoscit.

datam eſſe comperiebant: ac bibentibus jucundum ac dulce erat fluentum, & quale Dei munere conceſſum eſſe apparuerit. Moyſem itaque in admiratione habuerunt, utpote à Deo adeo honoratum; Deumque, quod tantæ illi curæ fuerint, ſacrificiis remunerarunt. Declarant autem S. Literæ, in templo *Hieroſolymitano* repoſitæ, quod Deus prædixerit Moyſi, ſe hoc modo aquas è rupe eliciturum.

παράγησαν, καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἤδη τὸ δίψος [r] αὐτοῖς ἔληγεν· καὶ πίνουσιν ἡδὺ καὶ [s] γλυκὺ τὸ νᾶμα, καὶ οἷον εἰκὸς εἴη Θεοῦ τὸ δῶρον δόντος [t] ἐφαίνετο. τόν τε οὖν Μωϋσῆν ἐθαύμαζον οὕτως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τετιμημένον, καὶ θυσίαις ἠμείβοντο τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτοὺς πρόνοιαν. δηλοῖ [v] ἐν τῷ ἱερῷ ἀνακειμένη γραφὴ τὸν Θεὸν Μωϋσῇ προειπεῖν οὕτως ἐκ τῆς πέτρας ἀναδοθήσεσθαι ὕδωρ.

CAP. II.

Quomodo Amalecitæ populique finitimi, bellum inferentes Hebræis, devicti ſunt, & magnam exercitus ſui partem amiſerunt.

Amalecitæ, Arabiæ Petrææ incolæ, delaſſatos Iſraëlitas armis aggreditur. Ex. c. 17.

HEbræorum autem fama longe lateque pervulgata, & ſermone de illis increbreſcente, contigit ut non mediocris timor indigenas occuparet: & miſſis ultro citroque legationibus ſe invicem cohortabantur, ut copias conjungerent, & ad viros illos perimendos delendoſque aggrederentur. Cæteros vero ad hoc incœptum impulerunt Gobolitidis & Petræ incolæ; qui vocantur quidem Amalecitæ, gentium autem finitimarum bellicoſiſſimi exſtiterunt. Horum reges per legatos ſemet & omnes circumcirca populos ad bellum Hebræis inferendum concitarunt; alienigenarum exercitum, & qui ex Ægyptiorum ſervitute evaſerant, inſidias ſibi ſtruere *& exitium moliri* dictitantes. Quem *ſane* contemptui habere non oportet, ſed, priuſquam viribus augeantur & opibus affluant, & fiducia ex noſtra ceſſatione accepta priores bellum ſuſcipiant, opprimere tutiſſimum ſimul ac ſapientiſſimum; pœnas ab illis & de ſolitudine & ob ea quæ illic perpetrarunt exigentes, potius quam cum urbibus noſtris & divitiis manus injecerint. Majoris enim prudentiæ eſt ſumma ope niti, ut hoſtium potentia, cum primum creſcere cœperit, labefactetur; quam, ubi paululum adoleverit, cavere ne ulterius progrediatur. Nam hi quidem ob vires nimium auctas ſuccenſere & iraſci videntur: illi vero omnem contra ſe aliquid audendi occaſionem præcidunt. Hiſce ad vicinos & ad invicem per legationes agitatis, decreverunt Hebræos prœlio adoriri.

Militem Hebræum alloquitur Moyſes.

2. Moyſi autem, nihil hoſtile exſpectanti, non parum difficultatis & moleſtiæ attulerunt indigenarum apparatus. Et cum jam in eo eſſent ut congrederentur, & belli fortunam tentare & periclitari oporteret, in magna perturbatione erat Hebræorum multitudo, in ſumma rerum inopia conſtituta, & cum hominibus pugnatura bene inſtructis & præparatis. Eos itaque Moyſes conſolari cœpit, & bono animo eſſe hortatus eſt, *utpote* Dei auctoritate fretos; à quo in libertatem vindicati eos debellare ſperarent: cum quibus de ea erant acie dimicaturi. Reputarent autem ipſorum exercitum eſſe ſatis magnum *validumque*, & nulla

ΚΕΦ. β΄.

[x] Ὡς πολεμήσαντες Ἑβραίοις Ἀμαληκῖται καὶ οἱ πέριξ ἡττήθησαν· καὶ τὴν πολλὴν τῆς στρατιᾶς ἀπέβαλον πληθύν.

ΤΟΥ δὲ τῶν Ἑβραίων ὀνόματος ἤδη πολλοῦ κατὰ πάντα διαβοωμένου, καὶ τοῦ περὶ αὐτῶν λόγου φοιτῶντος, ἐν φόβῳ συνέβαινεν οὐ μικρῷ τοὺς ἐπιχωρίους εἶναι· καὶ πρεσβευόμενοι πρὸς ἀλλήλους παρεκάλουν ἀμύνειν, καὶ πειρᾶσθαι τοὺς ἄνδρας διαφθείρειν. ἐτύγχανον δὲ οἱ προτρέποντες, οἵ τε τὴν [y] Γοβολῖτιν καὶ [z] τὴν Πέτραν κατοικοῦντες· οἳ καλοῦνται μὲν Ἀμαληκῖται, μαχιμώτατοι δὲ τῶν ἐκεῖσε ἐθνῶν ὑπῆρχον. ὧν πέμποντες οἱ βασιλεῖς ἀλλήλους τε καὶ τοὺς περιοίκους ἐπὶ τὸν πρὸς Ἑβραίους πόλεμον παρεκάλουν· στρατὸν ἀλλόφυλον καὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀποδράσαντα δουλείας [a] ἐφεδρεύειν αὐτοῖς λέγοντες. [b] ὃν οὐ καλῶς ἔχει περιορᾶν, ἀλλὰ πρὶν ἢ λαβεῖν ἰσχὺν καὶ παρελθεῖν εἰς εὐπορίαν, καὶ [c] αὐτοὺς τῆς πρὸς ἡμᾶς κατάρξαι μάχης [d] θαρσήσαντας τῷ μηδὲν αὐτοῖς παρ' ἡμῶν ἀπαντᾶν, καταλύειν ἀσφαλὲς καὶ σῶφρον, δίκην αὐτοὺς καὶ περὶ τῆς ἐρήμου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων ἀπαιτοῦντας, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὅταν ταῖς πόλεσιν ἡμῶν τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιβάλλωσι τὰς χεῖρας. [e] οἱ δ' ἀρχομένην δύναμιν ἐχθρῶν πειρώμενοι καταλύειν σοφοὶ [f] συνεῖναι μᾶλλον, ἢ οἱ προκόψασαν μείζω καταλύοντες γενέσθαι. οἱ μὲν γὰρ τοῦ περισσοῦ δοκοῦσι νεμεσᾶν, οἱ δ' οὐδεμίαν αὐτοῖς ἀφορμὴν [g] κατ' αὐτῶν ἐῶσι γενέσθαι. τοιαῦτα [h] τοῖς τε πλησιοχώροις καὶ πρὸς ἀλλήλους πρεσβευόμενοι, χωρεῖν τοῖς Ἑβραίοις ἔγνωκεσαν εἰς μάχην.

β΄. Μωϋσῆ δ', οὐδὲν προσδοκῶντι πολέμιον, ἀπορίαν καὶ ταραχὴν ἐνεποίει τὰ τῶν ἐπιχωρίων. καὶ παρόντων ἐπὶ τὴν μάχην ἤδη καὶ [i] κινδυνεύειν δέον, ἐθορύβει χαλεπῶς τὸ τῶν Ἑβραίων πλῆθος ἐν ἀπορίᾳ μὲν ὂν ἁπάντων. [k] μέλλον δὲ πολεμεῖν πρὸς ἀνθρώπους τοῖς ἅπασι καλῶς ἐξηρτισμένους. [l] παραμυθίας οὖν ὁ Μωϋσῆς ἤρχετο, καὶ θαρρεῖν παρεκάλει τῇ τοῦ Θεοῦ ψήφῳ πεπιστευκότας· ὑφ' ἧς εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἠρμένοι, καταγωνιήσασθαι τοὺς περὶ αὐτῆς εἰς μάχην αὐτοῖς καθισταμένους. [m] ὑπολαμβάνειν δὲ τὸ μὲν αὐτῶν στράτευμα πολὺ, καὶ πάντων ἀπροσδεές, ὅπλων, χρημάτων, τροφῆς

r Αὐτοῖς ἔληγεν·] Ita *Samb.* & unus è *Codd. Vat.* in altero deeſt αὐτοῖς. in *Editis* αὐτῆς, ſcilicet τῆς πέτρας.

s Γλυκὺ τὸ νᾶμα,] Sic in quinque *MSS.* (& Coll. *Big.* & *Voſſ.*) in *Editis* καὶ γλυκύτατον ἅμα.

t Ἐφαίνετο.] Illud ἐφαίνετο ex *Codd. MSS.* deerat in *Editis.*

v Ἐν τῷ ἱερῷ] In atrio ſervabatur Codex ſacer, & quidem varia exempla, ad quæ recurrebant, quum de lectione ambigeretur. In Gemara Hieroſolymitana Taanith. fol. 68. 1. legitur, tres codices fuiſſe in atrio in quorum uno ſic, ſed in duobus aliter ſcripta eſt vox aliqua. Talmudici etiam ספר העזרה *Librum atrii* commemorant, ex quo publice pericopæ quædam a Rege legebantur. Hæc eſt γραφὴ ἐν τῷ ἱερῷ ἀνακειμένη. REL.

x Ὡς πολεμήσαντες] Aliter libri vulgati κεφ. β΄. περὶ τῆς τῶν Ἀμαληκιτῶν καὶ συμμάχων ἥττης, καὶ ὅσην ἐκ τῶν πολεμίων λείαν Ἰσραηλῖται ἐκτήσαντο. *De Amalecitarum & ſociorum clade, & de præda quæ Iſraelitis inde obtigit.* BERN.

y Γοβολῖτιν] Ita in quibuſdam *MSS.* in *aliis* cum *Editis* Γοβολίτην. Γουολῖτιν ex errore legerat olim *Stephanus Byzantius.* Forſan Γέβαλ *Ptolemai*, in Arabiæ Petrææ θέσει c. XVII. tab. IV.

z Τὴν] Οἱ τὴν. COCC.

a Ἐφεδρεύειν] Ἐφοδεύειν *Samb.*

b Ὃν οὐ καλῶς ἔχει] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gen.* ὃ *Baſ.* & *Interpr.*

c Αὐτοὺς] Αὐτὸν *Samb* & *Big* & Coll. *Voſſ.*

d Θαρσήσαντας] Θαῤῥήσαντας *Vat.*

e Οἱ δ' ἀρχομένην δύναμιν] Οἱ ἀρχομένην δ. *Vat.*

f Συνεῖναι] Συνιέναι. COCC.

g Κατ' αὐτῶν] Καθ' αὐτῶν bene *Samb.* & *Epiphan.* Alii etiam vix aliter κατ' αὐτῶν. BERN. Καθ' αὐτῶν *Samb.* vult ita & *Coccejus.*

h Τοῖς τε πλησιοχώροις] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* πλ.

i Κινδυνεύειν] Κινδεύειν Coll. *Big.*

k Μέλλον] Sic *Big.* & *Samb.* in *aliis* μέλλων & mox τοῖς πᾶσι.

l Παραμυθίας] Scribæ Græcorum & cum his *Epiphanius* ſic παραμυθείας *Baſ. Gen. Hen.* atque *Busb.* ut jam rurſus expreſſimus. Mox literis *Genev.* haud bene ἠρμένοι. BERN.

m Ὑπολαμβάνειν] Ἀναλαμβάνειν, & mox εἶναι πολὺ *Vat.*

n Κα…

φῆς, τῶν ἄλλων ὧν παρόντων ἐκ πεποιθήσεως πολεμοῦσιν ἄνθρωποι, [n] κρίνοντας ἐν τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχίᾳ ταῦτα αὐτοῖς παρεῖναι· τὸ δὲ τῶν ἐναντίων ὀλίγον, ἄνοπλον, ἀσθενές, οἷον καὶ μὴ ὑπὸ τοιούτων, οἵοις αὐτοὺς σύνοιδεν οὖσιν, νικᾶσθαι βουλομένου τοῦ Θεοῦ. εἰδέναι δ' οἷος οὗτος ἐπίκουρος, ἐκ πολλῶν πεπειραμένους καὶ δεινοτέρων τοῦ πολέμου. τοῦτον μὲν γὰρ εἶναι πρὸς ἀνθρώπους· ἃ δ' ἦν αὐτοῖς πρὸς λιμὸν καὶ δίψος ἄπορα, καὶ πρὸς ὄρη καὶ θάλασσαν ὁδὸν οὐκ ἔχουσι φυγῆς, ταῦτ' αὐτοῖς διὰ τὴν εὐμένειαν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ νενικῆσθαι. νῦν δὲ [o] γίνεσθαι παρεκάλει προθυμοτάτους, ὡς τῆς ἁπάντων εὐπορίας αὐτοῖς ἐν τῷ κρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν κειμένης.

γʹ. Καὶ Μωϋσῆς μὲν τοιούτοις παρεθάρσυνε τὸ πλῆθος λόγοις· συγκαλῶν τούς τε φυλάρχους καὶ [p] τῶν ἐν τέλει καθ' ἑκάστους τε καὶ σὺν ἀλλήλοις. τοὺς μὲν νεωτέρους παρεκάλει πείθεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις, τοὺς δὲ ἀκροᾶσθαι τοῦ στρατηγοῦ. οἱ δ' ἦσαν ἐπὶ τὸν κίνδυνον τὰς ψυχὰς ἠρμένοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἑτοίμως ἔχοντες, ἤλπιζον ἀπαλλαγήσεσθαί ποτε τῶν κακῶν· καὶ τὸν Μωϋσῆν ἐκέλευον ἄγειν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἤδη, καὶ μὴ μέλλειν, [q] ὡς τῆς ἀναβολῆς ἐμποδιζούσης τὴν προθυμίαν αὐτῶν. τὸ δὲ τοῦ πλήθους ἀποκρίνας πᾶν τὸ μάχιμον Ἰησοῦν ἐφίστησιν αὐτῷ, [r] Ναυήνου μὲν υἱόν, φυλῆς τῆς Ἐφραϊμίτιδος· ἀνδρειότατον [s] δὲ καὶ πόνους ὑποστῆναι [t] γεννικόν, καὶ νοῆσαί τε καὶ εἰπεῖν ἱκανώτατον, καὶ θρησκεύοντα τὸν Θεὸν [v] ἐκπρεπῶς, καὶ [x] Μωϋσῆν διδάσκαλον τῆς πρὸς [y] Θεὸν εὐσεβείας πεποιημένον [z] τιμώμενόν τε παρὰ τοῖς Ἑβραίοις. [a] βραχὺ δέ τι περὶ τὸ ὕδωρ ἔταξε τῶν ὁπλιτῶν ἐπὶ φυλακῇ παίδων καὶ γυναικῶν τοῦ τε πρὸς παντὸς στρατοπέδου· καὶ νύκτα μὲν πᾶσαν [b] ἐν παρασκευαῖς ἦσαν, τῶν τε ὅπλων εἴ τι πεπονηκὸς ἦν ἀναλαμβάνοντες, καὶ τοῖς στρατηγοῖς προσέχοντες, ὡς ὁρμήσοντες ἐπὶ τὴν μάχην ὁπότε κελεύσειεν [c] αὐτοὺς Μωϋσῆς. διηγρύπνει δὲ καὶ Μωϋσῆς, ἀναδιδάσκων τὸν Ἰησοῦν ὃν τρόπον ἐκτάξειε τὸ στρατόπεδον. [d] ἠργμένης δὲ ὑπερφαίνειν τῆς ἡμέρας, [e] αὖθις τόν τε Ἰησοῦν παρεκάλει μηδὲν χείρονα φανῆναι κατὰ τὸ ἔργον τῆς οὔσης περὶ αὐτὸν ἐλπίδος, δόξαν τε διὰ τῆς πράξεως κτήσασθαι στρατηγίας παρὰ τοῖς ἀρχομένοις ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις. τῶν τε Ἑβραίων τοὺς ἀξιολογωτάτους ἰδίᾳ παρεκάλει, καὶ σύμπαν ἤδη τὸ πλῆθος ὡπλισμένον παρώρμα. καὶ ὁ μέν,

re egere, neque armis, pecunia, commeatu, aliisve, quibus homines accincti prœlium fidenter committunt; quod ea *omnia* in Dei auxilio habituri sint: hostium vero copias exiguas esse, inermes, imbecillas, ac quasi è talibus, quales eos esse cognovit, ipsos vinci *plane* noluerit Deus. In memoriam vero revocarent, qualis adjutor exstitit, cum ejus opem experirentur in multis & bello gravioribus *periculis*. Hoc enim certamen cum hominibus ineundum: quando vero res esset paulo difficilior cum fame & siti, cum montibus & mari omnem fugæ viam claudentibus, hæc ipsos benigno Dei auxilio superasse omnia. Eos itaque rogabat summa cum alacritate pugnam nunc consererent; ut qui rerum omnium affluentiam sibimet pollicerentur ex victoria de hostibus reportata.

3. Et Moyses quidem tali oratione multitudinis animos accendit, tribuum principes & optimates convocans, tam singulos quam simul omnes. Juniores quidem admonuit ut senioribus dicto essent audientes: illos vero, ne ducis imperata detrectarent. Qui vero ad pericula fortius erant animati, & ad congrediendum parati, sperabant aliquando fore ut à malis liberarentur: Moysique instabant, ut eos jam recta in hostes educeret, nihilque cunctaretur, ac si mora ardor eorum deferberet *& languesceret impetus*. Ex tota autem multitudine militiæ idoneos deligens, iis præfecit Jesum, Naveni quidem filium, tribu Ephraïmitam; fortissimum vero, & laborum patientissimum, & ad excogitandum simul ac eloquendum promptissimum, Deumque egregie colentem, Moysemque *observantem ut* doctorem pietatis in Deum constitutum habitumque inter Hebræos. Partem vero armatorum viliorem circa aquam locavit ad præsidium puerorum & mulierum * & in commodum totius exercitus: & per totam quidem noctem sese præparabant, vel armorum quicquid erat elaboratum expedientes, vel ad duces *suos* attendentes; quasi ad pugnam essent egressuri, quam primum *signo dato* juberet Moyses. Quin & Moyses noctem insomnem egit, dum Jesum edoceret quo modo aciem instrueret. Die vero illucescente Jesum rursus etiam admonuit, ut in prœlio spei de se conceptæ respondere studeat, & ex hac expeditione existimationem sibi apud milites ob res gestas comparare. Similiter Hebræorum optimum quemque seorsim hortatus est, ac mox omnes armatos verbis ad fortitudinem accendit. Et ille quidem, cum

Tum huic præficit Jesum Ephraïmitam Naveni filium. Ex. c. 17.

n Κρίνοντας] Κρίνοντες *Samb.* & *Big.* Hoc sumas, licet, aut illud. Postea *Samb.* εἰδέναι δ' οἴως. BERN.

o Γενέσθαι] Γίνεσθαι *Vat.*

p Τῶν ἐν τέλει καθ' ἑκάστους] Lege τοὺς ε. τ. καὶ ἑ. COCC.

q Ὡς τῆς ἀναβολῆς] Ciceronis similis oratio ad Pompejum, apud Lucanum VII: 81.

Quid Mundi gladios a sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus: vix signa morantia quisquam
Exspectat: propera, ne te tua classica linquant.

HAVERC.

r Ναυήνου] Ita mallem, quam pati ναυήκου aut ναυήχου codicum & MSS. & impressorum Josephi, aut Epiphanianorum *Nave*, vel denique exitu barbaro ναυῶ Drusii, modici ingenii laudisque Theologi. Moyses, qui bene illum virum, filiumque ejus optime noverat, non dubito quin scripserit suis literis נון; id ab arbitrio pronunciantis vel *Nun* sonat, vel *Naven*, vel *Naun*, quod Alexandrinis Doctoribus placuisse reor. Inde pridem corruptum referri Ναυῆ in Bibliis Græcis: quin & in Philonis Lexidio Ναυῆ, *pulchritudo* i. e. נוה aut *germen*, quod est נוכרה elemento alieno. BERN.

s Δὲ καὶ] Illud δὲ omittit *Vat.* mox in *nonnullis* γενναῖον.

t Γεννικόν,] Male metuebant Editores ab hoc epitheto, quod Pollux aliique multi memorant, atque etiam hoc in loco *Big.* & *Samb.* pro γενναῖον *Bas.* & *Gen.* BERN.

v Ἐκπρεπῶς,] Εὐπρεπῶς *Vat.*

x Μωϋσῆν] Ni sic placeam, leges ipse cum *Samb.* & *Big.* μωυσῆν διδάσκαλον τῆς πρὸς αὐτὸν εὐσεβείας πεποιημένον, τιμώμενόν τε παρὰ τοῖς ἑβραίοις. Excusum fuit malo casu μωυσῆ: quorsum obvenit παρερμηνεία Gelenii Schotanique. BERN. Ita placuit *Bernardo.* in *Editis* Μωϋσῆ &c. nec aliter *Vat.* nisi quod mox αὐτὸν habeat pro Θεόν. Verum in *Samb.* & *Big.* Μωϋσῆν διδάσκαλον τῆς πρὸς αὐτὸν εὐσεβείας πεποιημένον, τιμώμενόν τε παρὰ τοῖς Ἑβραίοις.

y Θεὸν] Αὐτὸν Coll. *Big.* & *Voss.* Post vocem, quæ sequitur, excidisse forte ὄντα existimat *Coccejus.* HAV.

z Τιμώμενόν τε] Non sine causa ita auget Coll. non tantum *Big.* sed & *Voss.* unde non dubitavi recipere, & vertere *habitumque*; significat enim Mosem a Deo constitutum vindicem voluntatis suæ, & ut talem a populo Israëlitarum habitum, qui utique alias illi non paruissent. HAVERC.

a Βραχὺ] Immutavi ita ad scripta *Big. Samb. Hen.* atque *Busb. Epiphanius* juvat lectionem vulgarem, βραχὺ δέ τι περὶ τὸ ὕδωρ ἔταξε· τῶν πλείστων ἐπὶ φυλακῇ παίδων καὶ γυναικῶν τοῦ τε πρὸς παντὸς στρατοπέδου. Ibi tamen loci syllabam πρὸς prætermiserant *Big.* & *Samb.* BERN. Ita immutavi auctoritate quinque *MSS.* in *Editis* βραχὺ δέ τι περὶ τὸ ὕδωρ ἔταξε· τῶν πλείστων ἐπὶ φυλακῇ παίδων καὶ γυναικῶν τοῦ τε πρὸς παντὸς στρατοπέδου. Ibi tamen loci voculam πρὸς prætermiserant *Big. Samb.* & *Vat.* Legerat autem aliquid *Epiphanius*, secus atque nostra exemplaria Græca ostendunt: nam vertit, *quod nosset decenter Deum & Moysem pietate colere, essetque apud Hebræos aptus*, vel *& qui erat in omnibus Hebræis placens.*

* *Et in commodum totius exercitus:*] *In præsidium castrorum & imbellis multitudinis* reddit *Gelenius.*

b Ἐν παρασκευαῖς] Sic *Big.* & *Samb.* ἐν παρασκευῇ alii cum *Bas.* & G.

c Αὐτοὺς] Ita in *MSS.* αὐτοῖς in *Editis.*

d Ηργμένης] Sic *Vat.* & G. ἡρμένης *Bas.* ἀρχομένης *Samb.* & *Big.*

e Αὖθις] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* εὐθὺς *aliis.* & mox παρακαλεῖ *Bas.* & G.

 f Δια-

cum ita animasset & præparasset exercitum, discessit ad montem, Deo simul & Jesu exercitu commisso.

Dein prælium commissum ab alto spectavit Moyses, & elevatis in cælum manibus hostes in noctem afflixit. Ex. c. 17.

4. Congrediebantur itaque adversi exercitus, & ad manus res veniebat, magna utrinque cum alacritate & plurima ad invicem cohortatione. Et quidem quamdiu Moyses manus extensas sustulit, Amalecitas afflixerunt Hebræi. Moyses igitur, cum fatigatus manus protensas amplius elevare non potuisset, (quoties enim eos demitteret, toties Hebræos hostibus succumbere contigit) Aaronem fratrem, & sororis Mariammes maritum, Uronem *nomine*, suas, utrinque adstantes, manus jubet sustinere; neque eum adjuvantes permittere ut labore fatiscerent. Quo facto Amalecitas magna strage fuderunt Hebræi, eosque internecione deleverant, nisi noctis interventu ab occisione manus abstinuissent. Victoriam autem pulcherrimam & maxime opportunam majores nostri reportarunt: nam & bellum *ultro* inferentes profligarunt, & circumhabitantibus terrorem incusserunt: acquirentes sibimet, strenuos excipiendo labores, rerum magnarum & splendidarum abundantiam. Hostium etenim castris potiti, tam in usum privatum quam in publicum, ingentes accumularunt opes, qui paulo ante etiam necessariis ad victum egebant. Nec in præsens tantum eis profuit hæc pugna prospere pugnata, sed etiam in posterum cessit iis in emolumentum: inde enim non corpora solum hostium in servitutem adduxerunt, sed & animos *subegerunt*; atque omnibus circumquaque gentibus, post cladem istam *Amalecitis* illatam, formidolosi exstiterunt. Quin & ipsi divitiarum vim magnam consequuti sunt. multum enim auri argentique in castris relictum erat, ut & vasa ærea quibus ad cibum coquendum utebantur, * magnus quoque numerus rerum signatarum, tam in textilibus quam armorum ornamentis, atque alia ad cultum illorum & apparatum spectantia, præda quoque varia jumentorum, & quæcunque exercitum in expeditione comitari solent. Unde & sese ob fortitudinem valde efferebant Hebræi, plurimumque sibi arrogabant virtutis: in laboribus etiam assidui esse cœperunt, persuasum habentes ab iis omnia superari posse. Atque hujus quidem pugnæ hic finis erat.

Post victoriam, Moyse largiente præmia strenue merentibus, encomium Jesu, Hebræis cunctis feriæ, atque ara Deo victori *dicata, Amalecitarum denique reliquiis excidium præscriptum. Ex. c. 17.*

5. Sequenti vero die Moyses hostium cadavera spoliavit, & arma, quæ fugientes abjecerant, collegit, & strenue merentibus præmia distribuit: Jesumque ducem pro concione laudavit, toto exercitu iis quæ gesserat attestante. At nemo quidem ex Hebræis prœlio cecidit: ex hostibus vero

οὕτως παρασκευασάμενος τὸν στρατὸν τοῖς τε λόγοις καὶ τῇ διὰ τῶν ἔργων παρασκευῇ, ἀνεχώρει πρὸς τὸ ὄρος, Θεῷ τε καὶ Ἰησοῦ παραδιδοὺς τὸ στράτευμα.

δ΄. Προσέμισγον δὲ οἱ πολέμιοι· κἀν χερσὶν ἦν ἡ μάχη, προθυμίᾳ τε καὶ [f] διακελευσμῷ τῷ πρὸς ἀλλήλους χρωμένων. μέχρι μὲν οὖν Μωϋσῆς [g] αὖθις [h] ἀνίσχει τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς Ἀμαληκίτας κατεπόνουν οἱ Ἑβραῖοι. τὸν δὲ οὖν πόνον τῆς [i] ἀνατάσεως τῶν χειρῶν ὁ Μωϋσῆς οὐχ ὑπομένων· ὁσάκις γὰρ ἂν αὐτὰς [k] καθίει, τοσαυτάκις ἐλαττοῦσθαι τοὺς οἰκείους [l] αὐτοῦ συνέβαινε· κελεύει τόν τε ἀδελφὸν Ἀαρῶνα, καὶ τῆς ἀδελφῆς [m] Μαριάμμης τὸν ἄνδρα [n] Οὔρονα, στάντας ἑκατέρωθεν αὐτοῦ διακρατεῖν τὰς χεῖρας, καὶ μὴ ἐπιτρέπειν κάμνειν [o] βοηθοῦντας. καὶ τούτου γινομένου [p] κατακράτος ἐνίκων τοὺς Ἀμαληκίτας οἱ Ἑβραῖοι· καὶ πάντες [q] ἀπολώλεσαν ἄν, εἰ μὴ νυκτὸς ἐπιγινομένης ἀπέσχοντο τοῦ κτείνειν. [r] νίκην δὲ καλλίστην καὶ καιριωτάτην νικῶσιν ἡμῶν οἱ πρόγονοι· [s] καὶ γὰρ τῶν ἐπιστρατευσάντων ἐκράτησαν, καὶ τοὺς περιοίκους ἐφόβησαν, εὐπορήσαντες μεγάλων καὶ λαμπρῶν, ὧν ἐκ τοῦ πονεῖν ἐπέτυχον, ἀγαθῶν. [t] ἑλόντες γὰρ καὶ τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, πλούτους τε μεγάλους δημοσίᾳ καὶ κατ' ἰδίαν ἔσχον, οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς πρότερον εὐπορεῦντες. ὑπῆρξε δ' αὐτοῖς οὐκ εἰς τὸ παρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν αὖθις αἰῶνα, τῶν ἀγαθῶν αἰτία κατορθωθεῖσα ἡ προειρημένη μάχη· οὐ γὰρ τὰ σώματα μόνον τῶν ἐπιστρατευσάντων ἐδούλωσαν, ἀλλὰ καὶ τὰ φρονήματα, καὶ τοῖς περιοίκοις ἅπασι μετὰ τὴν ἐκείνων ἧτταν ἐγένοντο φοβεροί. αὐτοί τε πλούτου μεγάλου δύναμιν προσέλαβον· πολὺς μὲν γὰρ [v] ἄργυρός τε καὶ χρυσὸς ἐγκατελείφθη ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ σκεύη χαλκᾶ οἷς ἐχρῶντο περὶ τὴν δίαιταν, [x] πολὺ δὲ ἐπισήμου πλῆθος ἑκατέρων, ὅσα τε ὑφαντὰ καὶ κόσμοι [y] παρὰ τὰς ὁπλήσεις, ἥτε ἄλλη θεραπεία καὶ κατασκευὴ ἐκείνων, λεία τε παντοία κτηνῶν, καὶ ὅσα φιλεῖ στρατοπέδοις ἐξοδευκόσιν ἕπεσθαι. φρονήματός τε ὑπεπλήσθησαν [z] ἐπ' ἀνδρείᾳ Ἑβραῖοι, καὶ πολλὴ μεταποίησις ἀρετῆς ἦν αὐτοῖς· πρός τε [a] τὸ πονεῖν [b] ἦσαν ἀεί, τούτῳ πάντα ληπτὰ νομίζοντες εἶναι. καὶ ταύτης μὲν τῆς μάχης τοῦτο τὸ πέρας.

ε΄. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ Μωϋσῆς νεκρούς τε ἐσκύλευε τῶν πολεμίων, καὶ τὰς πανοπλίας [c] τῶν φευγόντων συνέλεγεν, ἀριστεῦσί τε τιμὰς ἐδίδου· καὶ τὸν στρατηγὸν Ἰησοῦν [d] ἐνεγκωμίαζε, μαρτυρούμενον ἐφ' οἷς ἔπραξεν ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατοῦ. ἀπέθανεν δὲ Ἑβραίων μὲν [e] οὐθείς· τῶν δὲ πο-

f Διακελευσμῷ] *Thucydidem* imitatur, apud quem (p. 221. *Edit. Oxon.*) προθυμίᾳ τε πάσῃ χρώμενοι καὶ παρακελευσμῷ.

g Αὖθις] Forte ὀρθάς. Vet. *Manus extendebat ad Cœlum.* COCC.

h Ἀνίσχει τὰς χεῖρας,] *Al.* ἀνίσχας.

i Ἀνατάσεως] Ita *Samb. Big.* & *Zonaras.* ἀναστάσεως in *Editis*, *aliisque*.

k Καθίει,] Sic in *MSS.* καθίῃ in *Editis*.

l Αὐτοῦ συνέβαινε·] Αὐτῷ *Vat.*

m Μαριάμμης] Occurrunt & formulæ μαριάμμης *Samb.* & μαριάμης *Big.* tum hoc in loco, tum in aliis. BERN. Vide p. 99. v. 32.

n Οὔρονα,] Fecerat ita *Josephus* ex חור *Hebræo*, aut חורא *Syriaco*, estque imitatus *Epiphanius*. Atqui ὦρον *Big.* (Coll. *Voss.*) *Samb. Hen. Vat.* & *Busb.* deflexum crede ex ὦρ LXXII. BERN.

o βοηθοῦντας.] Forte βοηθήσας. COCC.

p Κατακράτος] *Al.* καὶ ἀκράτως, & ἀνὰ κράτος, & ἀνακράτως.

q Ἀπολώλεσαν ἄν,] *Al.* ἂν ἀπολώλεισαν contra morem *Atticorum*.

r Νίκην δὲ] Δὲ nolunt *Big.* & *Samb.* Mox Διαστρατευσάντων *Gen.* ne bis dicerent forte ἐπιστρατευσάντων in eodem tmemate. BERN.

s Καὶ γὰρ] Καὶ γὰρ καὶ τῶν *Vat.*

t Ἑλόντες] Ita *Vet. Interpr.* ἑλόντες δὲ καὶ τὸ *Bas.* & *G.* ἑλόντες τὸ στρ. *Samb. Big.* & *Vat.*

v Ἄργυρός τε] Sic in *MSS.* in *Editis* ὁ ἄργυρός τε καὶ ὁ χρυσός.

x Πολὺ δὲ ἐπίσημον] Hic notat pecuniam signatam, cui ἄσημον opponitur. REL.

y Παρὰ τὰς ὁπλήσεις,] Περὶ τὰς ὁπλήσεις nec male *Samb.* τὰς ὁπλίσεις *Schotanus* nec male nec bene, sed indifferenter. Mox ἐξοδευκόσιν typis parcis. BERN. Coll. *Voss.* περὶ τὰς ὁπλίσεις, non aliter, quam in superioribus, ubi eadem varietas & confusio scripturæ agnoscebatur. HAVERC.

* *Magnus quoque numerus rerum signatarum*,] Ita in *Vet. Interpr.* & *Sperlingio* (de Nummis non cusis p. 86.) qui Gelenium reprehendit, quod ex ἐπισήμου πλῆθος *pecuniam signatam* non exsculpsit, vertendo *magnus etiam pecuniæ signatæ numerus*: ... *hæc textilia* &c, cum vasa etiam signis suis elaborata sint, & vestes ἐπίσημοι dicantur, quæ figuras intextas habent. Mihi sane vox ἑκατέρων suspecta est, & si absque ope *MSS.* conjecturis indulgere liceret, mallem sic legere, πολὺ δὲ ἐπισήμου πλῆθος κεραμέων.

z Ἐπ' ἀνδρείᾳ] Probum & ἐπ' ἀνδρίᾳ *Big.* BERN.

a Τὸ] Pro τὸ malebat τῷ *Coccejus*; quod & exstat in Coll. *Big.* HAV.

b Ἦσαν ἀεὶ,] Ita ex *MSS.* antea ἦσαν, ἐν τούτῳ.

c Τῶν φευγόντων] Ita *Big.* & *Samb.* τῶν φυγόντων *Hen.* & *Busb.* φυγόντων duntaxat *Bas. G. aliique*.

d Ἐνεγκωμίαζε,] Ita *Vat.* ἐγκωμίαζε *Bas.* & *Big.* ἐκωμίαζε & ἐνκωμίαζε *Alii.*

e Οὐθείς·] Ita *Big.* & *Samb.* οὐδείς excusa. Imo οὐδὲ εἷς *Hen.* & *Busb.* BERN.

λεμίων ὅσους οὐδ᾽ ἀριθμῷ γνῶναι δυνατὸν ἦν. θύσας δὲ χαριστήρια βωμὸν ἱδρύεται, [f] ΝΙΚΑΙΟΝ ὀνομάσας τὸν Θεόν· προεφήτευσέ τε πανωλεθρίᾳ τοὺς Ἀμαληκίτας ἀπολουμένους, καὶ μηδένα αὐτῶν ὑπολειφθησόμενον εἰς αὖθις, διὰ τὸ Ἑβραίοις ἐπιστρατεύσασθαι, καὶ ταῦτα ἐν ἐρήμῳ τε γῇ [g] καὶ ταλαιπωρουμένοις. τόν τε [h] στρατὸν εὐωχίαις ἀνελάμβανεν. καὶ ταύτην μὲν τὴν μάχην πρώτην μαχεσάμενοι πρὸς τοὺς κατατολμήσαντας αὐτῶν, μετὰ [i] τὴν ἐξ Αἰγύπτου γινομένην ἔξοδον, οὕτως ἐπολέμησαν. ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν ἐπινικίων ἑορτὴν ὁ Μωϋσῆς ἤγαγεν, ἀναπαύσας [k] ἐπ᾽ ὀλίγας ἡμέρας τοὺς Ἑβραίους μετὰ τὴν μάχην προῆγε συντεταγμένους. πολὺ δ᾽ ἦν ἤδη τὸ [l] ὁπλιτικὸν αὐτοῖς. καὶ προϊὼν κατ᾽ ὀλίγον, ἐν τριμήνῳ μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου κίνησιν παρῆν ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος· ἐν ᾧ τά τε περὶ τὸν θάμνον αὐτῷ καὶ τὰ λοιπὰ φαντάσματα συντυχεῖν προειρήκαμεν.

totidem, quot vix numerando consequi potuerunt. Cum vero gratiarum actionis sacrificium offerret, aram posuit, Deum VICTOREM appellans: prædixitque internecione delendos esse Amalecitas, fore que ut nemo ex iis in posterum superesset, quod Hebræos ultro armis aggressi fuerint, idque in solitudine & *summa* inopia constitutos. Et *tunc* exercitum epulis adhibuit. Atque hæc quidem prima pugna, quam post exitum ex Ægypto contra hostes bello eos lacessentes commiserunt, ita pugnata est. Cum vero convivium ob partam victoriam Moyses egisset, & Hebræos per aliquot dies post prœlium refecisset & recreasset, instructis agminibus *eos* eduxit. jam enim multi erant levis armaturæ milites. Et tardiuscule progrediens, tertio mense, postquam ex Ægypto moverat, ad montem Sinæum pervenit: in quo miraculum de rubo, aliasque visiones ei contigisse prius memoravimus.

Exitus mense tertio ad montem Sinæum pervenitur. Ex. c. 19.

ΚΕΦ. γ'.

[m] Ὅτι τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἰοθόρην Μωϋσῆς, παραγινόμενον πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ Σιναῖον, ἀσμένως ὑπεδέξατο.

ΚΑΙ [n] Ῥαγουῆλος ὁ πενθερὸς τὴν αὐτοῦ πυνθανόμενος εὐπραξίαν, ἀσμένως [o] ἀπήντα. Μωϋσῆς δὲ, καὶ Σαπφώραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δεχόμενος καὶ τοὺς παῖδας, ἥδεται ἐπὶ τῇ τοῦ πενθεροῦ ἀφίξει. καὶ θύσας [p] εὐωχεῖ τὸ πλῆθος τοῦ θάμνου πλησίον, ὃς διαπεφεύγει τοῦ πυρὸς τὴν φλόγωσιν. καὶ τὸ μὲν πλῆθος κατὰ συγγενείας ὡς ἕκαστοι τῆς εὐωχίας μετελάμβανον. [q] Ἀαρὼν δὲ σὺν τοῖς παροῦσι Ῥαγουῆλον προσλαβόμενος, ὕμνους τε ᾖδον εἰς τὸν Θεὸν, ὡς τῆς σωτηρίας αὐτοῖς καὶ τῆς ἐλευθερίας αἴτιον καὶ πορισὴν γεγενημένον· καὶ τὸν στρατηγὸν εὐφήμουν, ὡς κατὰ ἀρετὴν ἐκείνου πάντων αὐτοῖς [r] κατὰ νοῦν ἀπηντηκότων. καὶ Ῥαγουῆλος [s] πολλὰ μὲν ἐγκώμια τοῦ πλήθους [t] ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν Μωϋσῆν εὐχαριστίᾳ διεξῄει· ἐθαύμαζε δὲ τὸν Μωϋσῆν τῆς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν φίλων ἀνδραγαθίας.

CAP. III.

III.

Quod Jethronem socerum suum Moyses, ad se venientem in montem Sinæum, lætus exceperit.

RAguelus autem socer, res ab eo feliciter gestas fama accipiens, gratulabundus *ei* obviam venit. Et Moyses, *cum eo* excipiens Sapphoram uxorem suam & filios, de soceri adventu valde gaudebat. Cumque rem divinam & sacrificium confecisset, populo convivium apparat non procul à rubo, qui conflagrationem ex igne evaserat. atque multitudo quidem, per tribus suas disposita, sigillatim epulis accumbebat. Aaron vero & Raguelus cum suis hymnos in Deum cecinerunt, ut qui salutis & libertatis auctor eis exstiterit & largitor; simulque de duce omnia omnes bona dixerunt, quod ejus virtute cuncta eis ex animi sententia ciciderint. Insuper & Raguelus, in sua ad Moysem gratiarum actione, multa populo præconia tribuit: Moysem vero mirum in modum extulit, quod pro amicorum salute tantum fortitudinis *in laboribus & periculis* ostenderit.

Moysi genero suo gratulatur Raguelus, sed maxime Deo Vindici. Ex. c. 18.

CAP.

f Νικαῖον] *Samb. Hen.* & *Busb.* νίκαιον, ut passim illis σίναιον. *Big. Bas. Gen.* & Stephanus Byzantius νικαῖος, atque pariter alteram vocem presse denotant. Disertius itaque *Deo Trophæo nostro* sive τῷ τροπαιούχῳ inscribi hanc primam aram Israelis liberati tradidit Judæus iste, quam ante eum Alexandrini τῇ καταφυγῇ μ... BERN.

g Καὶ ταλαιπωρουμένοις.] Illud καὶ deest *Vat.*

h Στρατὸν] Ita *Samb. Big. Vat.* & *Vet. Interpr.* στρατηγὸν *Bas.* & *G.*

i Τὴν ἐξ Αἰγύπτου] Sic *MSS.* in *Editis* τὴν Αἰγύπτου.

k Ἐπ᾽ ὀλίγας] *Samb.* ἐπὶ ὀλίγας, idemque parvo intervallo καθ᾽ ὀλίγον unice. BERN.

l Ὁπλιτικὸν] Sumpsi ex *Big. Samb.* & *Burio* nostro ὁπλιτικὸν, ut usitatius. Verum & ὁπλητικὸν *Bas.* & *Gen.* haud alienum video â Canone Grammatistarum. BERN.

m Ὅτι τὸν πενθερὸν] *Bas.* & *Gen.* hoc capituli ibidem præposuerunt, Κεφ. γ'. Ποίας συμβουλὰς ὁ ῥαγουῆλος τῷ γαμβρῷ μωυσῇ ἔδωκεν. BERN.

n Ῥαγουῆλος] *Samb. Busb.* & *Hen.* ut amant παραφράζειν, ubique ῥαγυῆλος & ῥαγυῆλον appingunt. *Big. Bas. Gen. Eustathius*que ῥαγουῆλος, quem Moyses ipse appellat modo רעואל, modo יתרו, forte & חבב, aut potius ابو حبب; contribules etiam Arabes vocant شعيب *Soabum*, ut jam omittam & nugas Rabbinicas. BERN.

o Ἀπήντα.] Ita immutavi ex Epiphanio. Vel hoc modo forte licet, ἀπήντα τῷ μωυσῇ, καὶ τὴν σαπφώραν δεχόμενος καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν. ἥδετο δὲ μωυσῆς ἐπί. Extat enim tam in MSS. quam in impressis libris patente errore, ἀπήντα τόν τε μωυσῆν καὶ τὴν σεπφώραν (aut ex codd *Samb.* & *Big.* σεπφώραν) δεχόμενος καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν· ἥδετο δὲ μωυσῆς ἐπὶ τῇ &c. Nil aliud intellexit ex Josepho Jo. Zonaras, aut Pseudo-Eustathius. Quorum ille ad Hex. ait, καὶ ὁ ῥαγουῆλος ὁ καὶ ἰοθὸρ, διώνυμος γὰρ ἐτύγχανεν, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν μωυσῆν, ἐπαγόμενος αὐτῷ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς υἱούς. Protodrungarius pariter Tom. I. Annalium, ἐπὶ τὸ ὄρος σινᾶ καὶ ῥαγουὴλ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ἀπήντησεν αὐτῷ. θεασάμενος δὲ τὸν γαμβρὸν ἐν ὄχλῳ πραγμάτων ὄντα, & reliqua. Verum propter vitium librarium, Josephum ipsum lubentius criminantur hoc in loco Salianus Schotanusque & consimiles Originum Judaicarum censores. BERN. Ita cum *Bernardo* immutavi ex *Vet. Interpr.* Exstat enim tam in *MSS.* quam *Impressis* patente errore, ἀπήντα τόν τε Μωϋσῆν καὶ τὴν Σεπφώραν [*al.* Σαπφώραν] δεχόμενος καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν· ἥδετο δὲ Μωϋσῆς ἐπὶ τῇ &c. Nec aliud intellexit *Eustath.* ad *Hexaëm.* p. 89. καὶ ὁ Ῥαγουῆλος ὁ καὶ Ἰοθὼρ, διώνυμος γὰρ ἐτύγχανεν, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ἐπαγόμενος αὐτῷ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς υἱούς nec *Zonaras* in *Annalibus*, p. 23. ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ Ῥαγουὴλ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ ἀπήντησεν αὐτῷ. θεασάμενος δὲ τὸν γαμβρὸν ἐν ὄχλῳ πραγμάτων ὄντα &c.

p Εὐωχεῖ] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* εὐωχεῖ *Vat. Bas.* & *G.* An *Raguelus* tam laute fecerit, an *Moyses*, quærant alii. *Moysis* tamen ipsius verba favent socero suo, nec abhorrent illa *Josephi*. BERN.

q Ἀαρὼν] Ἀαρών τε *Big. Samb.* & *Vat.*

r Κατὰ νοῦν] Καταινοῦν *Samb.* ex more. BERN.

s Πολλὰ μὲν] Sic *Big.* & *Samb.* in *Editis* πολλὰ μὲν ἐγκώμια τοῦ πλήθους ἐποιεῖτο. ἔπειτα πρὸς τὸν Μωϋσῆν τῆς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν φίλων ἀνδραγαθίας. Diversus ab his *Epiphan.* qui vertit, *Et Raguelus quidem multa encomia plebis apud Moysem de eorum fortitudine dixit, quod pro cunctorum salute sic laboraverunt universi.*

t Ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν Μωϋσῆν εὐχαριστίᾳ διεξῄει·] *Big.* & *Samb.* Aliter sane *Bas.* & *Gen.* ἐποιεῖτο· ἔπειτα πρὸς τὸν μωυσῆν τῆς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ, &c. Diversus & Epiphanius maluit esse his. Quære tu scripta meliora. BERN.

CAP. IV.

Quomodo persuasit ei ut populum antea incompositum divideret, præfectosque designaret, qui millenis & centenis præessent: & ut ex soceri consilio singula hæc constituit Moyses.

De populo ordinando prudentissimi Ragueli consilium. Ex. c. 18.

Crastina vero die Raguelus, animadvertens, ut Moyses negotiorum multitudine fuerit oppressus (nam omnium, quoties postularent, controversias dirimebat, cunctis eum adeuntibus, utpote qui æquo jure se non disceptaturos crederent, nisi Moyses esset decisionis arbiter; &, si causa caderent, turpe vinci non existimarent, quod jure optimo non ex iniqua sententia se istud pati persuasum habuerint) tunc quidem tacendum putavit, neminem volens impedire quo minus præclaro ducis judicio arbitrioque frueretur. Turba autem summota Moysem sibi assumpsit, & cum soli essent, quid facto opus esse sibi videbatur, eum edocuit: consuluitque ut minoris quidem difficultatis res aliis mandaret, ipse vero gravioribus tantummodo *negotiis* interesset, & universorum saluti provideret. Nam & Hebræorum quamplurimos repertum iri, ad jus dicendum satis idoneos; tot vero myriadum incolumitati prospicere neminem posse, præter Moysem ipsum aut sui similem. Itaque cum probe noveris (inquit) qua parte cæteris omnibus præstes, quantumque Deo ministrando contuleris ad res populi tuendas augendasque; permitte ipsis ut lites dijudicandas etiam ad alios deferant: tu vero soli numinis cultui deditus esto, haud parum de populo solicitus in meliorem statum & dignitatem vindicando. Meo igitur consilio circa res humanas usus exercitum accurate recense, & per dena millia distributis duces ex iis delectos præfice: dein millenis pariter. Dividito autem post eos in quingentos, ac rursus in centenos, tum in quinquagenos: & principes super eos constitue, qui per tricenos divisos disponant, & per vicenos, ac denos connumeratos. Præsit autem his unus aliquis, qui à numero eorum quibus præest appellationem accipiat. Illi vero, à populo universo comprobati habitique pro viris virtute & justitia præstantibus, de controversiis eorum sententiam ferent. Ac si quæ res paulo major existat, ad potiores dignitate ejus cognitionem deferent: sin & illis videatur ad judicandum nimium difficilis, ad te eam remittent.

ΚΕΦ. δʹ.

Ὡς ὑπέθετο διατάξαι τὸν λαὸν αὐτῷ κατὰ χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους, ἄτακτον ὄντα τὸ πρῶτον· καὶ ὡς ἕκαστα τούτων ἐποίησε Μωϋσῆς κατὰ τὴν τοῦ πενθεροῦ παραίνεσιν.

[v] Τῇ δ' ὑστεραίᾳ θεασάμενος ὁ Ραγουῆλος τὸν Μωϋσῆν ἐν ὄχλῳ πραγμάτων ὄντα· διέλυε γὰρ τὰς δίκας τοῖς δεομένοις, πάντων ἐπ' αὐτὸν βαδιζόντων, καὶ [x] μόνως ἂν τοῦ δικαίου τυχεῖν ἡγουμένων, εἰ διαιτητὴς αὐτοῖς [y] οὗτος γένοιτο, καὶ παρὰ τοῖς ἡττωμένοις κοῦφον ἐδόκει τὸ λείπεσθαι, κατὰ δικαιοσύνην [z] οὐ κατὰ πλεονεξίαν αὐτὸ πάσχειν νομίζουσιν· τότε μὲν ἡσυχίαν ἦγε, μὴ βουλόμενος ἐμποδίζειν τοῖς ἀρετῇ χρῆσθαι τοῦ στρατηγοῦ θέλουσιν. [a] παυσάμενον δὲ τοῦ θορύβου παραλαβὼν, καὶ συμμονωθεὶς ἀνεδίδασκεν ἃ [b] χρὴ ποιεῖν· καὶ συνεβούλευε τὸ μὲν ἐπὶ τοῖς ἥττοσι ταλαιπωρίας ἑτέροις ἐκστῆναι, περὶ δὲ τῶν μειζόνων καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ πλήθους ἔχειν τὴν πρόνοιαν αὐτόν. δικάσαι μὲν γὰρ ἀγαθοὺς, κἂν ἄλλους Ἑβραίων εὑρεθῆναι· φροντίσαι δὲ τοσούτων μυριάδων σωτηρίας, οὐκ ἄλλον τινὰ δυνατὸν μὴ Μωϋσῆν γενόμενον. [c] αἰσθανόμενος οὖν τῆς ἀρετῆς, [d] φησὶ, σαυτοῦ, καὶ οἷος γέγονας ἐπὶ [e] τῷ τὸν λαὸν ὑπουργῶν τῷ Θεῷ σώζειν, τὴν μὲν τῶν ἐγκλημάτων δίαιταν ἐπίτρεψον αὐτοῖς ποιεῖσθαι καὶ ἐπ' [f] ἄλλων· [g] σὺ δὲ πρὸς μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ κατέχων σαυτὸν διατέλει, ζητῶν οἷς ἂν τὸ πλῆθος ἀπαλλάξειας τῆς νῦν ἀπορίας. ὑποθήκαις δὲ ταῖς ἐμαῖς [h] περὶ τῶν ἀνθρωπείων χρησάμενος, τὸν στρατὸν ἐξετάσας ἀκριβῶς, καὶ κατὰ μυριάδας τούτων κεκριμένους ἄρχοντας ἀποδείξεις, εἶτα κατὰ χιλίους. διαιρήσας δὲ [i] μετ' αὐτοὺς εἰς πεντακοσίους, καὶ πάλιν εἰς ἑκατὸν, εἶτ' εἰς πεντήκοντα· ἄρχοντάς τε ἐπὶ τούτοις τάξεις, οἳ κατὰ τριάκοντα [k] μεριθέντας διακοσμήσουσι, καὶ κατὰ εἴκοσι καὶ δέκα [l] συνηριθμημένους. ἔστω δέ τις ἐπὶ τούτοις εἷς, τὴν προσηγορίαν [m] ἀπὸ τοῦ τῶν ἀρχομένων ἀριθμοῦ λαμβάνων. [n] οἱ δὲ δοκιμασθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους [o] παντὸς εἶναι ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, περί τε τῶν [p] διαφόρων αὐτῶν κρινοῦσι. κἂν ᾖ τι μεῖζον [q] ἐπὶ τοὺς ἐν ἀξιώματι [illegible] περὶ τούτου διάγνωσιν ἐπανοίσουσιν· ἂν δὲ κἀκείνους διαφύγῃ τὸ περὶ τοῦ πράγματος δύσκολον, ἐπὶ σὲ τ[illegible]

v Τῇ δ' ὑστεραίᾳ] ממחרה ex literis Moysis. BERN.

x Μόνως] Ita *Big.* & *Samb.* μόνον in *Editis.* μόνον ὡς ἂν τοῦ δ. *Vat.*

y Οὗτος γένοιτο,] Οὗτος non agnoscit *Vat.*

z Οὐ κατὰ πλεονεξίαν] Ita *Samb.* & *Vat.* οὐ κατὰ πλεονεξίαν αὐτοῦ νομίζουσι πάσχειν *Big.* οὐ πλεονεξίαν πάσχειν αὐτὸ νομίζουσι *Bas.* & *G.*

a Παυσάμενον] Παυσαμένου *Samb.*

b Χρὴ ποιεῖν·] Δεῖ ποιεῖν *Vat.*

c Αἰσθανόμενος] Αἰσθόμενος *Vat.*

d Φησὶ,] Ex *Samb.* φησὶν αὐτῷ *Big.* φησὶν αὐτῷ in *aliis.*

e Τῷ τὸν λαὸν] Articulum, qui deerat in *Editis*, restituimus ex *MSS.*

f Ἄλλων·] Ita *MSS.* ἀλλήλων in *Editis.*

g Σὺ δὲ πρὸς μόνῃ] Vocibus Hebraicis היה אתה לעם מול אלהים BERN.

h Περὶ τῶν ἀνθρωπείων] Ita ex *Vet. Interpr.* non sine auctoritate *MSS.* περὶ τῶν ἀνθρωπίνων *Samb.* παρὰ τῶν ἀνθρωπείων *Vat.* in *Editis* deest περί.

i Μετ' αὐτοὺς] Μετὰ τούτους *Busb.* Et superius καὶ τὸν στρατὸν ἐξετάσας. mox Εἶτα ν'. *Hen.* & *Busb.* BERN.

k Μεριθέντας] Ita *Vat.* *Bas.* & *G.* in *aliis* μεριθέντες.

l Συνηριθμημένους.] *Big.* & *Samb.* συνηριθμημένοις. At vero *Hen.* & *Busb.* καὶ κατὰ δέκα συνηριθμημένοις. Vult itaque Flavius quemlibet Pentecontarchum, causa exempli, apud Hebræos præfuisse Decurionibus quinque, Icosarchis binis, & Triacontarcho unico. Unde Zonaras Juris-Consultus, καὶ κατὰ μυριάδας ἄρχοντας ἀποδεικνύειν τὸν γαμβρὸν συνεβούλευεν ὁ Ραγουὴλ· εἶτα κατὰ χιλίους, καὶ κατὰ πεντακοσίους ἑτέρους ἐφιστᾶν. καὶ ἐπὶ τούτοις ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους ποιεῖν· καὶ ἐν τριάκοντα, καὶ εἴκοσι, καὶ δέκα ἐφιστᾶν τοὺς διακοσμήσοντας. Simplicior tamen exstat distributio ipsius Moysis c. 18. v. 21. in *Tribunos*, *Centuriones*, *Quinquagenarios*, & *Decanos*, quos Hieronymus vocat. BERN. Ita quidem *Zonaras*, καὶ κατὰ μυριάδας ἄρχοντας ἀποδεικνύειν τὸν γαμβρὸν συνεβούλευεν ὁ Ραγουὴλ, εἶτα κατὰ χιλίους καὶ κατὰ πεντακοσίους ἑτέρους ἐφ[illegible] καὶ ἐπὶ τούτοις ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους ποιεῖν, καὶ ἐν τριάκοντα καὶ εἴκοσι καὶ δέκα ἐφιστᾶν τοὺς διακοσμήσοντας. Simplicior tamen exstat distributio ipsius *Moysis*. *Exod.* c. 18. *in Tribunos*, *Centuriones*, *Quinquagenarios*, & *Decanos*, quos *Hieronymus* vocat.

m Ἀπὸ τοῦ τῶν ἀρχομένων] Ἀπὸ τοῦ ἀρχομένου ἀριθμοῦ *Hen.* & *Vet. Interpr.*

n Οἱ δὲ δοκιμασθέντες] Ita *Bas.* *G.* & *Epiphan.* οἱ δὲ deest *Samb.* & *Vat.* qui mox legunt οἱ περί τε διαφ.

o Παντὸς εἶναι] *Big.* *Samb.* & *Epiph.* πάντως Typographi [illegible]res. Moyses Josephusque requirunt viros optimæ famæ, [illegible]νατοὺς, θεοσεβεῖς, δικαίους. Gelenius adhuc & Seldenus IC. [illegible]bis Hebraicæ suffragia necessaria quo tales præfecti cre[illegible] ex verbis Josephi perverse eliciunt. Vox autem popu[illegible]tum valuit in Ecclesia Judaica, quantum jam inter Christ[illegible] in Episcoporum Ordinationibus valet. Non facit illa P[illegible]lum quospiam, vetat tamen ne fiant. BERN. Ita ex[illegible] πάντως in *Editis*. Male nonnulli (inquit *Bernardus*) plebis [illegible]braicæ suffragia necessaria esse ad tales præfectos creand[illegible] his verbis *Josephi* eliciunt. Vox enim populi non ma[illegible]luit in Ecclesia Judaïca, quam inter Christianos in Episcopo[illegible]rum ordinationibus valet. non facit illa præsulum quospiam, vetat tamen ne fiant.

p Διαφόρων] Διαφορῶν *Samb.*

q Ἐπὶ τοὺς] Ita in quinque *MSS.* male in *Editis*, ἐπὶ τῷ ἀξιώματι τὸ περὶ τοῦ πρ. versiculo omisso.

ἀναπέμψουσιν. ἔσται γὰρ οὕτως ἀμφότερα, καὶ τῶν δικαίων Ἑβραῖοι τεύξονται, καὶ σὺ τῷ Θεῷ προσεδρεύων εὐμενέστερον ἂν αὐτὸν ποιήσαις τῷ στρατῷ.

β'. Ταῦτα Ραγουήλου παραινέσαντος, [r] ὁ Μωϋσῆς ἀσμένως προσήκατο τὴν συμβουλίαν, καὶ ποιεῖ κατὰ τὴν ὑποθήκην [s] τὴν ἐκείνου· οὐ τρόπου τὴν ἐπίνοιαν οὐκ [t] ἀποκρυψάμενος, οὐδὲ σφετερισάμενος αὐτὴν, ἀλλὰ ποιήσας φανερὸν τὸν ἐξευρηκότα τῷ πλήθει. [v] καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις δὲ Ραγουῆλον ἔγραψεν, ὡς εὑρηκότα τὴν διάταξιν τὴν προειρημένην· καλῶς ἔχειν ἡγούμενος τἀληθῆ μαρτυρεῖν τοῖς ἀξίοις, εἰ καὶ δόξαν ἔμελλε φέρειν ἐπιγραφομένῳ τὰ ὑπ' ἄλλων εὑρημένα· ὥστε τὴν Μωϋσέως ἀρετὴν κἀκ τούτου καταμαθεῖν. ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης εὐκαίρως ἐν ἄλλοις τῆς γραφῆς δηλώσομεν.

Sic enim fiet utrumque, ut & jus suum consequantur Hebræi, & tua in Deum assiduitate ipsum exercitui magis propitium reddas.

2. Ad hæc autem hortante Raguelo, consilium ejus libenter admisit Moyses, moxque *omnia* disposuit prout ille suggesserat: rei hujusce inventionem non dissimulans, neque eam sibi arrogans: sed populo palam faciens, quis eam primus excogitaverit. Quin & in libris suis Raguelum memoriæ prodidit, ut qui ordinationem prædictam invenerit: factu optimum ratus verum bene meritis testimonium tribuere, quamvis & aliorum inventa ei in gloriam cedant cui adscribuntur. Adeo ut ex hoc liceat intelligere, quam spectatæ integritatis fuerit Moyses. Sed hac quidem de re in aliis *institutæ* scriptionis locis opportune *sententiam nostram* declarabimus.

Moysis præclara fides ac modestia.

ΚΕΦ. ε'.

Ὡς ἀναβὰς Μωϋσῆς ἐπὶ τὸ Σιναῖον ὄρος, καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοὺς νόμους τοῖς Ἑβραίοις ἔδωκεν.

Μωϋσῆς δὲ συγκαλέσας [x] τὴν πληθὺν, αὐτὸς μὲν εἰς τὸ ὄρος ἀπέρχεσθαι τὸ Σιναῖον ἔλεγεν· ὡς συνεσόμενος τῷ Θεῷ, [y] καί τινα λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρησμὸν ἐπανήξειν πρὸς αὐτούς. ἐκείνους δ' ἐκέλευσε πλησίον μετασκηνῶσαι τῷ ὄρει, τὴν γειτνίασιν τοῦ Θεοῦ [z] προτιμήσαντας. ταῦτ' εἰπὼν [a] ἀνῄει πρὸς τὸ Σιναῖον, ὑψηλότατον [b] τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς χωρίοις ὀρῶν τυγχάνον, καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους καὶ τῶν κρημνῶν τὸ ἀπότομον ἀνθρώποις οὐ μόνον [c] οὐκ ὂν ἀναβατὸν, ἀλλ' οὐδὲ ὁραθῆναι δίχα πόνου τῆς ὄψεως δυνάμενον· ἄλλως τε, [d] καὶ διὰ τὸ λόγον εἶναι [e] περὶ τούτου τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ διατρίβειν, φοβερὸν [f] ἦν καὶ ἀπρόσιτον. Ἑβραῖοι δὲ κατὰ τὰς Μωϋσέως ἐντολὰς μετεσκήνουν, καὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους [g] κατελάμβανον· ἠρμένοι ταῖς διανοίαις, ὡς μετὰ τῆς [h] ἐπαγγελείας τῶν ἀγαθῶν, ἣν προὔτεινεν αὐτοῖς, ἐπανήξοντος Μωϋσέως παρὰ τοῦ Θεοῦ. ἑορτάζοντες δὲ τὸν στρατηγὸν περιέμενον· ἁγνεύοντες τήν τε ἄλλην ἁγνείαν, καὶ ἀπὸ συνουσίας [i] τῶν γυναικῶν ἡμέρας τρεῖς, καθὼς ἐκεῖνος αὐτοῖς προεῖπε· καὶ παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν εὐμενῆ συμβαλόντα Μωϋσῇ δοῦναι δωρεὰν, ὑφ' ἧς εὖ βιώσονται. ταῖς τ' οὖν διαίταις ἐχρῶντο πολυτελεστέραις, καὶ τῷ κόσμῳ γυναιξὶν [k] ὁμοῦ τε καὶ τέκνοις [l] ἐκπρεπῶς ἤσκηντο.

β'. Ἐπὶ δύο μὲν οὖν [m] ἡμέρας εὐωχούμενοι διῆγον. τῇ τρίτῃ δὲ, πρὶν ἢ τὸν ἥλιον ἀνασχεῖν, νεφέλη τε [n] ὑπερίζανε τοῦ παντὸς στρατοπέδου τῶν Ἑβραίων, οὐ πρότερον τούτων ἰδόντων γινόμενον, καὶ τὸ χωρίον οὗ τὰς σκηνὰς ἦσαν πεποιημένοι περιέγραφε. καὶ τοῦ λοιποῦ παντὸς ἐν αἰθρίᾳ τυγχάνοντος, ἄνεμοί τε σφοδροὶ λάβρον κινοῦντες ὑετὸν [o] κατήγιζον, ἀστραπαί τε ἦσαν φοβεραὶ τοῖς

CAP. V.

Quomodo Moyses in montem Sinæum conscendit, & acceptas à Deo leges Hebræis dedit.

Cum autem populum convocasset Moyses, ipse quidem ad montem Sinæum se abire dicebat: ut qui cum Deo versaturus, & oraculum aliquod ab ipso acceptum eis reportaturus esset. Illos vero prope montem Sinæum castra locare jubet, præcipue Deo viciniores futuros. IV. Hæc cum dixisset in montem Sinæum ascendit, omnium regionis istius celsissimum; & ob nimiam altitudinem & abrupta præcipitia non solum hominibus invium, sed & vix sine fatigatione oculorum aspiciendum: cum & alias, propter pervulgatum de eo sermonem: Deum illic habitare, tremendus esset & inaccessus. Hebræi autem juxta mandatum Moysis castris motis radices montis occupant: animis erectiores & alacres, quasi cum bonis promissis, quorum spem illis dederat, à Deo reversurus esset Moyses. Convivia autem agentes ducem exspectabant, castitatem servantes cum in cæteris, tum per triduum abstinendo à mulierum congressu, sicut eis ipse præceperat; precibus etiam Deum solicitantes, ut, placide benigneque Moysem excipiens, munera ei donaret, quæ vitam facerent beatiorem. Victu itaque sumptuosiore utebantur, & simul cum conjugibus ac liberis cultum habitumque decorum & splendidiorem induunt.

Tremendum Sinæ fastigium ascendit Moyses.

Populus interim Hebræus lustratur, epulatur, castisque Deum precibus solicitat. Ex. c. 19.

2. Et per duos quidem dies lautiorem in modum epulabantur. Tertia vero die, priusquam sol oriretur, nubes circumfusa totis Hebræorum castris incumbit, qualem antehac nunquam conspexerant, & spatium omne, ubi posuerant tabernacula, complexa est. Ac cum reliquum cœli in sereno esset, *subito coorta tempestate*, cum venti vehementes largum concitantes imbrem ruebant, tum

Sed dies tertia procellis, nubibus, fulgoribus etiam ac fulmine præsentem Deum agnoscit.

r Ὁ Μωϋσῆς] Articulum restituimus ex *Big.* & *Samb.*

s Τὴν ἐκείνου·] Τὴν deest *Vat.*

t Ἀποκρυψάμενος.] Ita *MSS.* in *Editis* οὐκ ἀποκρυψόμενος.

v Καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις δὲ] Καὶ τοῖς βιβλίοις δὲ ῥαγουῆλον (*Samb.* ῥαγουῆλον) ἐνέγραψεν *Big.* atque *Samb.* *Epiphanius* vero & ἐν τοῖς βιβ. ἀνέγραψεν, vel ἐνέγραψεν. Recte itaque *Epiphanius* & *Gelenius in libris suis*, quibus profecto nihil melius unquam scriptum. Schotanus tamen *in libris sacris* præsertim exponit, haud bene. BERN. Καὶ τοῖς β. & mox ἐνέγραψεν *Big.* & *Samb.* & ἐν τοῖς β. ἀνέγραψεν vel ἐνέγραψεν legisse videtur *Vet. Interpr.*

x Τὴν πληθὺν,] Sic *MSS.* τὸ πλῆθος in *Editis.*

y Καί τινα λαβὼν] Eo modo *Big.* & *Samb.* & lubenter Cl. *Bosius.* Verum cum Editoribus facit *Scholasticus* famulus Cassiodori: idcirco malunt tres illi καί τι λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρήσιμον, ἐπανήξων πρὸς αὐτούς. His favent & consequentia Josephi, ut μετὰ τῆς ἐπαγγελίας τῶν ἀγαθῶν ἣν προὔτεινεν αὐτοῖς, ἐπανήξοντος μωυσέως παρὰ τοῦ θεοῦ; moxque μωυσῇ δοῦναι δωρεὰν ὑφ' ἧς εὖ βιώσον.). BERN.

z Προτιμήσαντας.] Προτιμήσαντος *Vat.*

a Ἀνῄει] Ita *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* ἀνῄει *Bas. G.* & *Vat.* ἄνεισι *Big.* (*Voss Coll.*) & *Samb.*

b Τῶν ἐν ἐκείνοις] Sic *Big. Samb. Vat.* (*Voss.* Coll.) & *Vet. Interpr.* in *Editis* τῶν ἐκεῖ ὀρῶν.

c Οὐκ ὂν ἀναβατὸν,] Ita *Big.* & *Samb.* (*Coll. Voss.*) in *aliis* οὐκ ἀνάβατον, ἀλλ' οὐδὲ ὁραθῆναι μὴ δίχα π.

d Καὶ διὰ τὸ λέγον εἶναι] Illud & ex *Big.* & *Samb.* in *aliis* deest. HUDS. Confer. p. 105. v. 15. & 128. v. 8. HAVERC.

e Περὶ τούτου] Περὶ τοῦ τὸν Θ. & περὶ τοῦτον τ. in aliquot *MSS.*

f Ἦν] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *aliis* deest ἦν.

g Κατελάμβανον·] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* κατελάμβανον.

h Ἐπαγγελείας] Ἐπαγγελίας *Samb.*

i Τῆς γυναικῶν] Τῶν γυναικῶν *Samb.* & *Vat.*

k Ὁμοῦ τι] Ὁμοῦ & τ. *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

l Ἐκπρεπῶς] *Al.* εὐπρεπῶς.

m Ἡμέρας] Ἡμέραις *Big.* & *Samb.*

n Ὑπερίζανε] Ὑπεράνω ἀνέχε τοῦ π. *Vat.*

o Κατήγιζον,] *Bas. Gen. Hen.* atque *Busb.* Propter Grammatistas factum esse video, quod κατεφέρετο exhibeant *Big.* & *Samb.* nisi Epiphanius idem si forte in suis membranis offendisset.

tum fulgura micabant aspectu terribilia. tonitrua etiam cum fulminibus ex alto demissis plane indicabant præsentiam Dei, * qui propitius aderat ad ea quæ volebat Moyses. Atque hæc quidem velim lectores accipiant, prout cuique libuerit: mihi vero necesse est ea literis mandare, sicut in Sacris libris conscripta habentur. Hebræi itaque, hisce visis & audito horribili clangore, valde tremefacti erant, (iis enim antea non assuescebant) & rumor vulgatus de monte, quod crebro eum Deus inviseret, mentes eorum insolito pavore defixit. quamobrem continebant se intra tabernacula mœsti & *soliciti*: & Moysen ira Dei periisse rati, & semet similiter perituros esse exspectantes.

Hebræorum terror ex Dei præsentia, & de Moyse solicitudo.

3. Dum ita essent animis consternati *improviso* apparuit Moyses, gestiens lætitia & mirum in modum elatus. Itaque ut se in conspectum dedit, illos metu eximit, & ad spem meliorum in posterum erexit; protinusque redit serenitas, & Moysem adventantem fugiunt quæ cœlum paulo ante perturbarunt. Post hæc igitur in concionem populum convocat, auditurum quæ mandata à Deo referat. Quem ubi convenisse animadvertit, stans in excelsiore loco, unde ad omnes dimanaret vox, "Deus quidem, inquit, eadem qua antehac benevolentia me excepit, ô *viri* Hebræi: atque ut vitæ feliciter agendæ pariter ac reipublicæ bene constituendæ viam ac rationem vobis suggerat, castris vestris *jam* præsens adest. Quare per ipsum perque ipsius magnifica opera *vos obsecro*, ne contemnatis ea quæ dicturus sum, ad me concionantem respicientes; nec quod lingua hominis hæc ad vos loquatur, *ea vili pendatis*. Sed mandatorum præstantiam cum expenderitis, cognoscetis etiam majestatem illius qui ea excogitavit, & nostrum in commodum memet alloqui non dedignatus est. Non enim Moyses Amaramæ & Joachebelæ filius, sed is qui Nilum pro vestra salute sanguineum fluere vi sua fecit, & Ægyptiorum contumaciam variis calamitatibus fregit; qui per mare viam vobis munivit; cui in mentem venit omnium egenis cibo cœlitus demisso succurrere; qui potum desiderantibus uberrimos ex petra fontes elicuit; à quo Adamus *cum posteris suis* accepit quicquid è terra marique provenit; per quem Noëus diluvium effugit; à quo Abramo huc illuc vaganti terra Chananæa indulta est; per quem Isacus parentibus ætate provectis natus est; per quem Jacobus duodecim filiorum virtutibus est insignitus; per quem Josephus Ægyptiorum in potestatem dominatus est; ille (*inquam*) vobis, me interprete usus, ista dat præcepta. Sint autem vobis sacrosancta, & conjugibus ac liberis chariora habeantur. Summa vobis erit felicitas, dum ea custodiatis; nec terra vobis sterilis fiet, nec mare tempestatibus agitatum, nec fœtus vestri præter naturam edentur; atque hostibus maximo eritis terrori: (Dei enim in conspectum veniens, vocem ejus immutabilem audivi) adeo illi curæ est vestra progenies ejusque conservatio.

Mox emicat Moyses Dei voluntatis interpres.

Mira luce vultus atque orationis Dei laudes ac benefacta genti suæ deprædicat.

4. Cum hæc dixisset, populum coram adducit

Decem præcepta legis sua voce edentem Deum audiunt Hebræi.

ὁρῶσιν· καὶ κεραυνοὶ κατενεχθέντες ἐδήλουν τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, οἷς Μωϋσῆς ἤθελεν εὐμενοῦς παρατυχόντος. καὶ περὶ μὲν τούτων ὡς βούλεται φρονείτω ἕκαστος τῶν ἐντυγχανόντων· ἐμοὶ δὲ ἀνάγκη ταῦτα ἱστορεῖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγέγραπται. [p] τούς γε μὴν Ἑβραίους τά τε ὁρώμενα, καὶ ὁ ταῖς ἀκοαῖς προσβάλλων ψόφος δεινῶς ἐτάραττεν· ἀήθεις τε γὰρ ἦσαν αὐτῶν· καὶ ὁ περὶ τοῦ ὄρους διαπεφοιτηκὼς λόγος, ὡς εἰς αὐτὸ τοῦτο φοιτῶντος τοῦ Θεοῦ, σφόδρα τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐξέπληττε. κατεῖχον [q] δὲ αὑτοὺς πρὸς τὰς σκηνὰς ἀχθόμενοι· καὶ τόν τε Μωϋσῆν ἀπολωλέναι νομίζοντες ὑπὸ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ περὶ αὑτῶν ὅμοια προσδοκῶντες.

γ'. [r] Οὕτω δ' αὐτῶν διακειμένων ἐπιφαίνεται Μωϋσῆς, γαῦρός τε καὶ μέγα φρονῶν. ὀφθείς τε οὖν αὐτοῖς ἀπαλλάττει τοῦ δέους αὐτούς, καὶ περὶ τῶν μελλόντων κρείττονας ὑπετίθετο τὰς ἐλπίδας· αἴθριός τε καὶ [s] καθαρὸς ὁ ἀὴρ τῶν πρὸ ὀλίγου παθῶν ἦν, Μωϋσέως ἀφιγμένου γεγονότος. ἐπὶ τούτοις οὖν συγκαλεῖ τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, ἀκουσόμενον ὧν ὁ Θεὸς εἴποι πρὸς αὐτόν. καὶ συναθροισθέντων, στὰς [t] ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος ὅθεν εὐήκοον ἅπαντες ἀκούσεσθαι, "ὁ μὲν Θεὸς, εἶπεν, ὦ Ἑβραῖοι, καθάπερ καὶ πρότερον εὐμενὴς προσεδέξατό με· καὶ βίον τε [v] ὑμῖν εὐδαίμονα καὶ πολιτείας κόσμον ὑπαγορεύσας, πάρεστι καὶ αὐτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον. πρὸς γοῦν αὐτοῦ καὶ τῶν ἔργων, ἃ [x] δι' ἐκεῖνον ἡμῖν ἤδη πέπρακται, μὴ καταφρονήσητε τῶν λεγομένων εἰς ἐμὲ τὸν λέγοντα ἀφορῶντες· μὴ δ' ὅτι γλῶττα ταῦτα ἀνθρωπίνη πρὸς ὑμᾶς λέγει. τὴν γ' ἀρετὴν αὐτῶν καταναήσαντες, [y] ἐπιγνώσεσθε καὶ τὸ μέγεθος τοῦ νενοηκότος, καὶ ἐπὶ συμφέροντι [z] τῷ ἡμετέρῳ πρὸς ἐμὲ μὴ φθονήσαντος εἰπεῖν. οὐ γὰρ Μωϋσῆς ὁ Ἀμαράμου καὶ [a] Ἰωχαβέλης υἱὸς, ἀλλ' ὁ τὸν Νεῖλον ἡματωμένον ἀναγκάσας ὑπὲρ ὑμῶν ῥυῆναι, καὶ ποικίλοις δαμάσας κακοῖς [b] τὸ τῶν Αἰγυπτίων φρόνημα· ὁ διὰ θαλάσσης ὁδὸν ἡμῖν παρασχών· [c] ὁ καὶ τροφὴν ἐξ οὐρανοῦ μηχανησάμενος ἐλθεῖν ἀπορουμένοις· ὁ ποτὸν ἐκ πέτρας ἀναβλύσας σπανίζουσιν· δι' ὃν Ἀδάμος τῶν ἀπὸ [d] γῆς καρπῶν καὶ θαλάσσης μεταλαμβάνει· δι' ὃν [e] Νῶεος ἐκ τῆς ἐπομβρίας διέφυγε· δι' ὃν Ἀβραμος ὁ ἡμέτερος πρόγονος ἐξ ἀλήτου τὴν [f] Χαναναίαν κατέσχε γῆν· δι' ὃν Ἴσακος γηραιοῖς ἐγένετο γονεῦσι· δι' ὃν Ἰάκωβος δώδεκα παίδων ἀρεταῖς ἐκοσμήθη· δι' ὃν Ἰώσηπος ἐδεσπότευσε τῆς Αἰγυπτίων δυνάμεως· οὗτος ὑμῖν τούτους χαρίζεται τοὺς λόγους δι' ἑρμηνέως ἐμοῦ. σεβάσμιοι δ' ὑμῖν [g] γενέσθωσαν [h] καὶ τέκνων περιμαχητότεροι καὶ γυναικῶν. εὐδαίμονα γὰρ διάξετε βίον τούτοις ἑπόμενοι, καὶ γῆς [i] ἀπολαύοντες καρπίμου, καὶ θαλάσσης ἀχειμάστου, καὶ [k] τέκνων γονῆς κατὰ φύσιν τικτομένων, καὶ πολεμίοις [l] ἔσεσθε φοβεροί· τῷ Θεῷ γὰρ εἰς ὄψιν ἐλθὼν ἀκροατὴς ἀφθάρτου φωνῆς ἐγενόμην· οὕτως ἐκείνῳ γένους ὑμῶν καὶ τῆς τούτου μέλει διαμονῆς.

δ'. Ταῦτ' εἰπὼν [m] προάγει τὸν λαὸν γυναιξὶν [n] ὁμοῦ ...

dissent. Ad illud colon λαῦρον *Hen.* & *Busb.* vitio perfrequenti. BERN. Καταφέροντο *Big.* (Coll. *Voss.*) & *Samb.* κατεκομίζοντο. *Vat.*

* *Qui propitius aderat*] In *Vet. Interpr.* omnibus quibuscunque Moyses volebat propitii.

p Τούς γε] *Al.* τοὺς δὲ.

q Δὲ αὐτοὺς] Δὲ αὐτοὺς *Hen.* & *Busb.* mox ὑπὸ ὀργῆς *Samb.*

r Οὕτω] Οὕτως *Samb.* Paulo post ἀπαλλάττει *Hen.* & *Busb.* propter *Zonaram.* BERN.

s Καθαρὸς] Ita ex *MSS.* in *Editis* perperam καθαρὸς ἀήρ.

t Ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος] Ἐφ' ὑψηλοῦ *Vat. Hen.* & *Busb.* & mox πάντες *Vat.* & paulo infra ἐδέξατό με.

v Ὑμῖν] Ἡμῖν *Hen.* & *Busb.*

x Δι' ἐκεῖνον] *Al.* δι' ἐκείνου.

y Ἐπιγνώσεσθε] Ἐπιγνώσεσθαι *Samb.*

z Τῷ ἡμετέρῳ] Τῷ ὑμετέρῳ *Samb.* atque ita in aliquot codicibus *Epiphanii.*

a Ἰωχαβέλης] Ita *MSS.* in *Editis* Ἰωχαβήλης.

b Τὸ τῶν] Τὸ Αἰγυπτίων φρ. *Big. Samb.* & *Vat.* HUDS. In... quantum ad *Big. Coll.* illa habet Αἰγύπτιον. HAV.

c Ὁ καὶ τροφὴν] Ita *MSS.* ὁ καὶ τὴν τρ. in *Editis.* Παρασχὼν ... παρασχὼν in *Add.* reponi *Hudsonus* jubet.

d Γῆς] *Al.* γῆς τε.

e Νῶεος] Libri duo scripti excusique totidem νῶχος in ... Encomio Dei. BERN.

f Χαναναίαν] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* Χαναναίαν in ... quis.

g Γενέσθωσαν,] Γινέσθωσαν *Samb.* BERN.

h Καὶ τέκνων] Καὶ παίδων *Vat.*

i Ἀπολαύοντες] Ἀπολαβόντες *Samb.* & *Vet. Interpr.*

k Τέκνων] Eadem phrasi utitur p. 108. v. 29.

l Ἔσεσθε φοβεροί] Ita *Big.* & *Epiphan.* εἴσεσθε in aliis.

m Προάγει] *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* προσάγει Tropoth... quod est Mosaïcum ויוצא, & ἐξήγαγε, Ex. 19. 17.

n Ὁμοῦ] *Al.* ἅμα.

τέκνοις, ὡς ἀκούσαιεν τοῦ Θεοῦ διαλεγομένου πρὸς αὐτοὺς περὶ τῶν πρακτέων· ἵνα μὴ βλαβείη τῶν λεγομένων ἡ ἀρετὴ ὑπὸ ἀνθρωπίνης γλώττης, ἀσθενῶς εἰς γνῶσιν αὐτοῖς παραδιδομένη. πάντες τε ἤκουον φωνῆς ὑψόθεν [o] παραγινομένης εἰς ἅπαντας, ὡς διαφυγεῖν [p] μηδένα καὶ λόγων οὓς Μωϋσῆς ἐν ταῖς δύο πλαξὶν γεγραμμένους κατέλιπεν. οὓς οὐ θεμιτόν ἐστιν ἡμῖν λέγειν φανερῶς πρὸς λέξιν, [q] τὰς δὲ δυνάμεις αὐτῶν δηλώσομεν.

ε'. Διδάσκει μὲν οὖν ἡμᾶς ὁ πρῶτος λόγος, ὅτι Θεός ἐστιν εἷς, [r] καὶ τοῦτον δεῖ σέβεσθαι μόνον· ὁ δὲ δεύτερος κελεύει, μηδενὸς εἰκόνα ζώου ποιήσαντας προσκυνεῖν· ὁ τρίτος δὲ, ἐπὶ μηδενὶ φαύλῳ τὸν Θεὸν ὀμνύναι· ὁ δὲ τέταρτος, παρατηρεῖν τὰς ἑβδομάδας, ἀναπαυομένους ἀπὸ παντὸς ἔργου· ὁ δὲ πέμπτος, γονεῖς τιμᾶν· ὁ δὲ ἕκτος, [s] ἀποχέσθαι φόνου· ὁ δὲ ἕβδομος, μὴ μοιχεύειν· ὁ δὲ ὄγδοος, μὴ κλοπὴν δρᾶν· ὁ δὲ ἔνατος, μὴ ψευδομαρτυρεῖν· ὁ δὲ δέκατος, μηδενὸς ἀλλοτρίου ἐπιθυμίαν λαμβάνειν.

ϛ'. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος, [t] ἀκροασάμενον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ περὶ ὧν Μωϋσῆς διελέχθη, χαῖρον ἐπὶ τοῖς προειρημένοις τοῦ συλλόγου διελύθη. ταῖς δ' ἑξῆς φοιτῶντες ἐπὶ τὴν σκηνὴν, ἠξίουν αὐτὸν καὶ νόμους αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ κομίζειν. ὁ δὲ τούτους τε τίθεται, καὶ περὶ τῶν ὅλων ὃν ἂν πραχθείη τρόπον ἐν τοῖς αὖθις ἀπεσήμαινε χρόνοις· ὧν μνησθήσομαι κατὰ καιρὸν οἰκεῖον. τοὺς δὲ πλείονας τῶν νόμων [v] εἰς ἑτέραν ἀνατίθεμαι γραφὴν, ἰδίαν περὶ αὐτῶν ποιησόμενος ἀφήγησιν.

ζ'. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ἐχόντων, ὁ Μωϋσῆς πάλιν εἰς τὸ [x] Σιναῖον ὄρος [y] ἀνῄει, προειπὼν τοῖς Ἑβραίοις. βλεπόντων δ' αὐτῶν ἐποιεῖτο τὴν ἄνοδον. καὶ χρόνου τριβομένου, τεσσαράκοντα γὰρ ἡμέρας διήγαγεν ἀπ' αὐτῶν, δέος εἶχε τοὺς Ἑβραίους μή τι Μωϋσῆς πάθοι· καὶ τῶν συντυχόντων δεινῶν οὐκ ἔστιν ὃ οὕτως ἐλύπησεν αὐτοὺς, [z] ὡς τὸ νομίζειν Μωϋσῆν ἀπολωλέναι. ἦν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ἔρις· τῶν μὲν ἀπολωλέναι λεγόντων θηρίοις περιπεσόντα, καὶ μάλιστα [a] ὅσοι πρὸς αὐτὸν ἀπεχθῶς ἦσαν διακείμενοι ταύτην τὴν ψῆφον ἔφερον· τῶν δὲ, πρὸς τὸ θεῖον ἀνακεχωρηκέναι. τοὺς δὲ σώφρονας, καὶ [b] μήδ' ἕτερον τῶν λεγομένων εἰς ἡδονὴν λαμβάνοντας ἰδίαν, καὶ τὸ θηρίοις περιπεσόντα ἀποθανεῖν ἀνθρώπινον ἡγουμένους, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν μεταστῆναι διὰ τὴν προσοῦσαν ἀρετὴν εἰκὸς νομίζοντας, πράως ἔχειν ὁ λογισμὸς ἐποίει· προστάτου δὲ ἠρημῶσθαι καὶ κηδεμόνος ὑπολαμβάνοντες, οἵου τυχεῖν οὐκ ἂν ἄλλου δύναιντο, σφόδρα λυπούμενοι διετέλουν, [c] καὶ οὔτε ὑπονοεῖν αὐτοὺς [d] εἴασε προσδοκᾶν τι χρηστὸν περὶ τἀνδρὸς, οὔτε μὴ λυπεῖσθαι [e] καὶ κατηφιᾶν ἠδύναντο. τὸ δὲ στρατόπεδον οὐκ ἐθάρρουν μετάγειν, Μωϋσέως αὐτοὺς ἐκεῖ παραμένειν [f] προειρηκότος.

η'. Ἤδη δὲ τεσσαράκοντα ἡμερῶν διεληλυθυιῶν καὶ τοσούτων νυκτῶν, παρῆν [g] οὐδενὸς σιτίου τῶν τοῖς ἀνθρώποις νενομισμένων γεγευμένος. χαρᾶς δ' ἐνέπλησε τὴν στρατιὰν ἐπιφανεὶς, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν ἣν εἶχε περὶ

cum conjugibus & liberis, ut Deum de rebus agendis loquentem audirent; ne quid ex humana lingua detrimenti capiat dictorum dignitas, ut quæ minori cum auctoritate promulgentur. Atque ita vox ex alto reddita ad omnium aures pervenit, ut nemo non clare exciperet singula præcepta, quæ Moyses duabus tabulis conscripta reliquit. Nobis *quidem* nefas est illa totidem verbis evulgare, sententiam *tamen* eorum declarabimus.

Divinæ legis summarium.

5. Docet itaque nos primum præceptum, Deum esse unum, eumque solum colendum: secundum, nullius animalis simulachrum adorandum, tertium, per Deum in re inani non dejerandum: quartum, diem unumquemque septimum sancte observandum, feriando ab omni opere: quintum, parentes honorandos: sextum, à cæde abstinendum: septimum, non adulterandum: octavum, non furandum: nonum, falsum testimonium non dicendum: decimum, nihil alienum concupiscendum.

At legum adhuc divinarum syntagma exposcunt Hebræi. Ex. c. 21, 19.

6. Et populo quidem ex ipso Deo ea audiente quæ loquutus est Moyses, magnumque ex prædictis gaudium accipiente, dimissa est concio. Proximis vero diebus ad tentorium *ejus* ventitantes, postulabant ut etiam leges à Deo ad ipsos afferret. Ille vero & istas posuit; & de universis quo modo agenda essent deinceps præscripsit: quorum meminero tempore opportuno. Majorem autem legum partem in alium librum remitto, seorsim de illis commentaturus.

De Moyse suspicio varia, Deo an bestiis cesserit. Ex. c. 32. 1.

7. Cum eo loco res essent, Moyses iterum in montem Sinæum ascendit, postquam hoc ipsum prædixerat Hebræis. Illis autem spectantibus ascensionem fecit. Cumque diutius moraretur (quadraginta enim dies ab illis abfuerat) timor incessit Hebræos ne quid illi gravius accidisset: & ex omnibus, quæ pertulerant, malis, nihil eos magis dolebat, quam quod sibimet persuaderent Moysem periisse. In magna homines erant contentione: dum alii quidem dicerent eum ferarum incursu laniatum esse, & maxime qui illum odio habuerunt in ea erant sententia: alii vero ad Deum concessisse. Prudentiores autem, & qui ex neutra opinione aliquid sibi voluptatis caperent, ut in feras incidens discerperetur humanum arbitrantes, utque à Deo ad se translatus esset ob virtutem suam verisimile credentes, hac cogitatione sortem ipsius lenius ferebant: semet vero tali præside & curatore orbatos existimantes, qualem alium vix sibi datum iri sperarent, in magno erant luctu; & neque *mali* suspicio sinebat eos boni aliquid de viro exspectare, neque *spe adempta* poterant non lugere summoque in mœrore versari. At inde castra movere non ausi sunt; quod Moyses *abiens* eis præceperit illic manere, *reditumque suum præstolari.*

Verum post XL. dies jejunus ad populum descendit Moyses cum typo Tabernaculi & duabus legum Tabulis manu Dei scriptis. Ex. c. 24. 31. 32. & 34. Deut. c. 9.

8. Cum vero quadraginta dies totidemque noctes jam præteriissent, *tandem* advenit, nullo alimento, quali homines assuescunt, degustato. Eo autem conspecto totus gaudio completur exercitus, moxque eis exposuit, quantam de eorum salute

o Παραγινομένης] Περιγινομένης *Vat.*

p Μηδένα τε λόγων] Μηδένα λόγον *Hen.* μηδένα. καὶ λόγον οὓς &c: & sententia exeunte πρὸς λέξιν, τὰς δυνάμεις *Bas.* & *Gen.* & fortean *Epiphan.* BERN.

q Τὰς δὲ δυνάμεις] Ita in *MSS.* in *Editis* τὰς δυν.

r Καὶ τοῦτον δεῖ] Quatuor manus Scribarum: Impressorum illæ καὶ τοῦτον, pigre. Josephus equidem, sicut testantur libri cuncti, quos terimus aut à Græcis aut à Latinis exaratos, legem δεκάλογον serie continua descripsit, non plane versibus decem: quod tamen in editionibus Græcanicis *Bas.* & *Gen.* factitatum constat. Mox ἑβδόμους *Busb.* BERN. Sic *Vat.* καὶ δεῖ τοῦτον in *aliis MSS.* verum in *Editis* deest δεῖ. Decalogum, juxta *Josephi* codices tam *Gr.* quam *Lat.* serie continua descripsimus; non plane versibus decem, ut in *Editionibus Bas.* & *Gen.* Vide ad Belli Jud. lib. 1. cap. 33. §. 2.

s Αποχέσθαι φόνου·] Απέχεσθαι *Samb. Vat.* (*Coll. Voss.*) *Hen.* & *Busb.* & mox ἐπιθυμίας *Hen.*

t Ακροασάμενον] Ὡς ἀκροασάμενον *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

v Εἰς ἑτέραν] Vide *notam* ad versum ult. capitis VII.

x Σιναῖον] Σίναιον *Samb. Busb.* & *Hen.* σιναῖον ubique *Bas. Gen.* & *Big.* Ibidem ἐπὶ pro εἰς *Samb.* BERN.

y Ανῄει,] Ita *MSS.* ἀνίει in *Editis.*

z Ὡς τὸ] Ὡς τῷ *Coll. Big.*

a Ὅσοι] Καὶ μάλιστα δὲ οἱ πρ. *Vat.*

b Μήδ' ἕτερον] Ita, vel μηδέτερον in *MSS.* in *Editis* μηδὲν ἕτερον.

c Καὶ οὔτε] Sic in *MSS.* καὶ οὔτε τὸ ὑπ. *Bas.* & *G.* Aliquid amplius habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *& neque opinari poterant in tanta mora illius, quod viro boni aliquid accidisset.*

d Εἴασε] Εἴασε COCC.

e Καὶ κατηφιᾶν ἠδύναντο.] Ita *Big.* (& *Coll. Voss.*) καὶ κατηφεῖν ἠδ. *Samb.* & *Vat.* καὶ κατηφεῖν ἐδύναντο *Bas.* & *G.*

f Προειρηκότος.] Προστεταχότος *Big.* (*Coll. Voss*) & *Samb.*

g Οὐδενὸς] Sic *MSS.* οὐδενὸς τῶν ἀνθρώποις *Bas.* & *G.* ut & mox στρατείαν.

lute curam adhibuit Deus: dicens, ſibi per illos dies oſtenſum eſſe, quomodo bene beateque viverent & rempublicam adminiſtrarent; poſtulareque Deum ut Tabernaculum ei conficiant, in quod deſcenderet quoties illis adeſſet, ut etiam alibi migrantes id nobiſcum circumferamus, & non amplius opus ſit in montem Sinæum aſcendere, ſed & ipſe ventitans inter nos habitaret, precibus noſtris præſens *& propitius.* Fiet autem Tabernaculum ea magnitudine & forma quas ipſe præmonſtravit, vobis ad illud fabricandum non ſegnem operam conferentibus. Cum hæc dixiſſet, duas tabulas eis oſtendit, inſcripta habentes decem præcepta, quinque in utraque. Et ſcriptura erat à manu Dei.

αὐτῶν ἀπεδήλυ, τόν τε τρόπον καθ᾽ ὃν εὐδαιμονήσ… [h] πολιτευόμενοι· λέγων, [i] αὐτῷ κατὰ ταύτας ὑπ… θαι τὰς ἡμέρας, καὶ σκηνὴν ὅτι βούλεται γενέσθαι αὐτ… εἰς ἣν κάτεισι πρὸς αὐτοὺς παραγινόμενος, ὅπως καὶ μεταβαίνοντες ἀλλαχοῦ ταύτην ἐπαγώμεθα, καὶ μηκέτι δεώμεθα τῆς ἐπὶ τὸ Σιναῖον ἀνόδου, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐπιφοιτῶ… [k] συσκηνῇ, παρατυγχάνων ταῖς [l] ἡμετέραις εὐχαῖς· γενήσε… δὲ ἡ σκηνὴ μέτροις τε καὶ κατασκευῇ οἷς αὐτὸς ὑπέδειξεν, ὑμῶν ἀόκνως ἐχόντων πρὸς τὸ ἔργον. ταῦτ᾽ εἰπὼν … πλάκας αὐτοῖς [m] ἐπιδείκνυσιν, ἐγγεγραμμένους ἐχούσ… τοὺς δέκα λόγους, ἐν ἑκατέρᾳ πέντε. καὶ χεὶρ ἦν ἐπὶ τῇ γραφῇ τοῦ Θεοῦ.

CAP. VI.

De Tabernaculo, quod Deo ſtatuit & ſacravit Moyſes in ſolitudine, templum ſpecie referens.

Admiranda Iſraëlitarum pietas. Ex. c. 25. aut c. 35. & 36.

ILLI vero iis rebus læti, quas viderant & à Moyſe acceperant, nihil operæ ſtudiique, quantum in ſe erat, deſiderari voluerunt. Sed afferebant argentum ſimul & aurum, & æs: lignaque optimæ materiæ, & quæ haud facile cedunt putredini: vellera etiam caprina; & pelles ovinas, alias quidem hyacyntho, alias vero cocco tinctas, alias purpuræ flore colluſtratas, alias vero *lacteo* candore imbutas: lanaſque prædictis coloribus fucatas, & linum byſſinum: lapilloſque *pretioſos*, quibus homines, auro vinctis & incluſis, ad ornatum ſumptuoſiorem utuntur: atque inſuper vim magnam odoramentorum conferebant. ex hujuſmodi enim materia Tabernaculum exſtruxit. Illud vero nihil à templo portatili & ambulatorio differebat. His itaque certatim collatis, & ab omnibus majori quam pro facultatibus ſuis munificentia, architectos operibus præficit ex mandato Dei; & quos ſane populus, ſi illis liberum fuiſſet, elegiſſe voluit. Illorum autem nomina, nam & in Sacris libris ſunt perſcripta, hæc erant: Beſalelus quidem Uri filius, ex tribu Judæ, nepos autem Mariammæ ſororis Moyſis: Eliabus vero Iſamachi *filius*, tri-

Beſalelus atque Eliabus *Architecti ſacri. Ex. c. 31.*

ΚΕΦ. ϛ΄.

Περὶ τῆς σκηνῆς, ἣν κατεσκεύασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Μωϋσ… εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ, ὥστε ναὸν εἶναι δοκεῖν.

OI δὲ χαίροντες οἷς τε ἑώρων καὶ οἷς ἤκουον τοῦ στρατηγοῦ, τῆς κατὰ δύναμιν αὐτῶν σπουδῆς [n] οὐ κα… τελείποντο. ἀλλ᾽ εἰσέφερον ἄργυρόν τε καὶ [o] χρυσὸν, κα… χαλκόν· ξύλα τε τῆς καλλίστης ὕλης, καὶ μηδὲν [p] ὑπ… σήψεως παθεῖν δυνάμενα· αἰγείους τε τρίχας, καὶ δ… ρὰς προβάτων, [q] καὶ τὰς μὲν ὑακίνθῳ βεβαμμένας, τὰς δὲ φοίνικι, αἱ δὲ πορφύρας ἄνθος, ἕτεραι δὲ λευκὴν παρεῖχον τὴν χρόαν· ἔριά τε τοῖς προειρημένοις ἄνθεσι μεμολυσμένα, καὶ λίνου βύσσον· [r] λίθους τε, … ἐνδεδεμένους χρυσίῳ καθειργνύντες [s] ἄνθρωποι κοσμ… χρῶνται πολυτελεῖ· θυμιαμάτων τε πλῆθος συνέφερον. ἐκ γὰρ τοιαύτης ὕλης κατεσκεύαζε τὴν σκηνήν. [t] … δ᾽ οὐδὲν μεταφερομένου [v] καὶ συμπερινοστοῦντος ναοῦ δι… φερε. τούτων οὖν κατὰ σπουδὴν συγκομισθέντων, ἑκάστ… καὶ παρὰ δύναμιν φιλοτιμησαμένου, [x] ἀρχιτέκτονας τ… ἔργοις ἐφίστησι κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· οὓς καὶ τὸ πλῆθος ἂν ἐπελέξατο, τῆς ἐξουσίας ἐπ᾽ αὐτῷ γενομένης. τὰ δ᾽ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγέγραπται, [y] ταῦτα ἦν· [z] Βεσάληλος μὲν [a] Οὐρὶ παῖς, τῆς Ἰούδα φυλῆς, [b] υἱωνὸς δὲ Μαριάμμης τῆς ἀδελφῆς …

h Πολιτευόμενοι·] Perperam πολιτευόμενος in *Editis.*

i Αὐτῷ] Ita *Big. Samb. Busb. Hen.* & *Vet. Interpr.* αὐτὸν in *Editis.* αὐτὸν αὐτῷ *Vat*

k Συσκηνῇ,] Συσκηνῇ καὶ παρατυγχάνῃ *Samb.* συσκηνῇ παρατυγχάνοι *Big* (imo *Big. Coll.* & *Voſſ. Coll.* σκηνῇ παρατυγχάνοι) τῇ σκηνῇ παρατυγχάνοι *Vat.*

l Ἡμετέραις εὐχαῖς] *Al.* ὑμετέραις.

m Ἐπιδείκνυσιν,] Ἐπιδείκνυσιν ἐγγεγραμμένας, ἐχούσας *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* Aliter *Epiphan. Baſ.* & *Gen.* Notatur autem in cod. *Busb.* παραλείπεις, ἰώσηπε, τὴν μοσχοποιίαν αἰδοῖ τῶν προγόνων. BERN. Ita *Vat Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* ἐπιδείκνυσιν ἐγγεγραμμένας, ἐχούσας *Big. Samb.* (*Coll. Voſſ.*) *Hen.* & *Busb.*

n Οὐ καταλείποντο.] Οὐκ ἀπελείποντο *Vat.*

o Χρυσὸν,] Ita in *MSS.* χρυσίον in *Editis.*

p Ὑπὸ σήψεως] Ὑπὸ τῆς σήψεως *Vat.*

q Καὶ τὰς] Τὰς duntaxat *Baſ. Gen. Hen.* aut *Busb.* In melioribus quidem literis nuncupantur licia, & fucis iſtis imbuta & pura, c. 25. 3. תכלת וארגמן ותולעת שני ושש. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) in *reliquis* καὶ deſideratur.

r Λίθους τε,] Ita *Baſ.* & *Gen.* niſi quod hi legerint κατειργνύντες, illi καθειργνύντες. Verum aliter *Big. Samb* & *Epiphanius*, λίθους τε τούτοις (filis crede variis) ἐνδεδεμένους χρυσίῳ καθειργνύντες, οἷς ἄνθρωποι κ. χ. π. Mihi placent Editores. Tum πολυτελεῖς *Hen.* & *Busb* BERN. Sic in *Editis.* λίθους τε τούτοις ἐνδ. χρ. καθ. οἷς ἄνθρωποι &c. in *MSS.*

s Ἄνθρωποι] Οἷς ἄνθρωποι *Coll. Big.*

t Ἡ δ᾽ οὐδὲν] In *Samb.* ἤδ᾽ οὐδέν.

v Καὶ συμπερινοστοῦντος] Καὶ περινοστοῦντος *Vat.*

x Ἀρχιτέκτονας] Ita in *MSS.* in *Editis* τοὺς ἀρχ. & mox καὶ ἐντολὴν Θεοῦ.

y Ταῦτα ἦν·] Ταῦτ᾽ ἦν *Samb.*

z Βεσάληλος] Propter Moyſis ſanctiſſimos libros huc reſtitui βασάληλος, Illo enim rite ſcribente, Deoque indigitante, בצלאל nomen habuit nobiliſſimus Artifex, Ex. c. 31. 2. quaſi diceremus Latine *Gratia Dei*; tantum *umbra* ejus indicat βεσελεὴλ idem LXXII. Interpr. *Baſalâl* Samaritis. *Bezalel* Judæis per Europam, *Baſliel* aliis pleriſque. Verum apud Joſephum Lambda alterum diu periit. Unde *Beſechel* in codd Ep… βεσάηλος in lectionibus *Big.* βεσέηλος ex *MSS Samb* … λος penes Typographos *Baſ.* & *Gen.* Tum *Samb. Busb.* & *H…* οὐρῆ legunt pro οὐρὶ *Big. Baſ.* & *Gen.* ſive אורי S. Pentateu… quod *Ignatius* interpretaberis. BERN. Ita ex *Sacris literis* … luit *Bernardus.* (ita & *Coll Big.* & *Voſſ.*) Βασάηλος *Baſ. G.* & *Vat.* Βεσάηλος *Big* Βετέηλος *Samb.* Βετελεὴλ LXX.

a Οὐρὶ παῖς,] Οὐρῆ *Samb. Busb.* & *Hen.* Ὠρῶ *Vat.*

b Υἱωνὸς] Vel υἱιδοῦς δὲ μαρ. Libri excuſi ſcriptique υἱὸς … ριάμμης, vel μαριάμης *Big.* vel etiam μαριάμνης *Samb.* At … go non ſentio adeo leve ac curioſum ingenium hujuſce … ptoris, qui de eodem homine ſcriberet οὐρὶ παῖς, υἱὸς δὲ μαριάμμης. Imo Joſephus paulo ante *Uri* parentem οὖρονα aut ὦρον … pellitaverat, eique dederat Moyſis ſororem, ſicut Rabbi… etiam conſentiunt. Literæ denique ſacræ ſatis monent de h… genere, Ex. c. 31. 2. & c. 35 30. & c. 38. 22. בצלאל בן אורי בן חור aut toties בן חורי בן חיר κατὰ τὸ σαμαρειτικόν, aut ex c… ce doctiſſimi Tayleri, بصلال بن حوري بن حور

Iterumque Judæi 1 Chron. c. 2. 20. & 2. lib. c. 1. 5. Rep… rias etiam inter Traditiones Hebraicas Hieronymi, quas p… mas Phariſæis ſui ſeculi debuit acceptas, *Chalubeum* au… *bum* ſecundis nuptiis potitum fuiſſe *Azuba*, *ex qua ſuſcepit*, … ait, *Hur virum Mariæ ſororis Moyſi, patrem Uri, avum Beſe…* *hel.* Audiendus & magnus Taraſii Syncellus, τοῦτον τὸν βεσελεὴλ … ἰώσηπος υἱὸν εἶναι μαρίας τῆς ἀδελφῆς μωυσέως διαβεβαιοῦται καὶ … ὃς σὺν τῷ ἀαρὼν ἀνεῖλε τὰς χεῖρας μωυσέως κατὰ τοῦ ἀμαλήκ, καὶ … νὸς ὁ λόγος. ἄλλοι τὸν ὀζιὴλ φασιν εἶναι ἄνδρα μαρίας, οὐκ ἔχ… δεῖξαι πόθεν. Eo autem modo illos nepotes ſi adfirmaverit cu… B Hieronymo & cum curtis Doctoribus, qui Talmud mole… quidem Babylonicam conſtruxerant, à Jephonida derivari, qu… quis rem plane mirabilem dicet & præter ſtomachum P. Co… meſtoris. BERN. Υἱωνὸς vel υἱιδοῦς placuit *Bernardo*, qui υἱὸς … *liorum* rejecit: quod *Joſephus* paulo ante (ſc. p. 124.) *Uri* p… rentem Οὔρονα aut Ὦρον appellaverit, eique dederit Moyſis ſo… rorem. Vide *Exod.* c. 31. v. 2. c. 35. v. 30. & c. 38. v. 22. confer *Syncellum*, p. 135. & *Hieronym.* in Quæſt. Hebr.

ſ El…

ϛρατηγοῦ· [c] Ελίαβος ὁ Ισαμάχου, Δάνιδος φυλῆς. τὸ δὲ πλῆθος ἕτως ὑπὸ προθυμίας τοῖς ἐγχειρουμένοις [d] ὑπῆλθεν, ὥϛε Μωυσῆς [e] ἀνεῖρξεν αὐτοὺς, ὑποκηρυξάμενος ἀρκεῖν [f] τοὺς ὄντας. τοῦτο γὰρ [g] οἱ δημιουργοὶ [h] προειρήκασι. ἐχώρουν οὖν ἐπὶ τὴν τῆς σκηνῆς κατασκευήν· καὶ Μωϋσῆς αὐτοὺς ἕκαϛα περὶ τῶν μέτρων, κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ μεγέθους, [i] ὅσα τε δεῖ σκεύη χωρεῖν αὐτὴν ἀνεδίδασκε πρὸς τὰς θυσίας ὑπηρετήσοντα. ἐφιλοτιμοῦντο δὲ [k] καὶ γυναῖκες περί τε ϛολὰς ἱερατικὰς, καὶ περὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἐδέησε τὸ ἔργον, κόσμου τε καὶ λειτουργίας ἕνεκα τοῦ Θεοῦ.

β'. [l] Πάντων δ' ἐν ἑτοίμῳ [m] γεγενημένων, χρυσίου τε [n] καὶ ἀργύρου, καὶ χαλκοῦ, καὶ τῶν ὑφαντῶν· προειπὼν ἑορτὴν Μωϋσῆς καὶ θυσίας κατὰ τὴν ἑκάϛου δύναμιν, ἵϛα τὴν σκηνήν. πρῶτον μὲν αἴθριον διαμετρησάμενος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα [o] πήχεων, ἑκατὸν δὲ τὸ μῆκος· [p] [q] κάμακας ἔϛησε [r] χαλκέας [s] πενταπήχεις τὸ ὕψος, [t] καθ' ἑτέραν πλευρὰν εἴκοσι τῶν ἐπιμηκεϛέρων, δέκα δὲ τῶν ἐν πλάτει κειμένων τὸ κατόπιν. κρίκοι δὲ τῶν καμάκων ἑκάϛῃ [v] προσῆσαν. κιονόκρανα μὲν ἀργύρεα· βάσεις δὲ [x] χρυσαῖ, σαυρωτῆρσιν ἐμφερεῖς, χαλκαῖ δὲ ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἐρηρεισμέναι. ἐξῆπτεο δὲ τῶν κρίκων καλώδια τὴν ἀρχὴν ἥλων χαλκέων [y] πηχυαίων τὸ μέγεθος ἐκδεδεμένα, οἳ, καθ' ἑκάϛην κάμακα [z] παρέντες κατὰ τοῦ ἐδάφους, ἀκίνητον ὑπὸ βίας ἀνέμων τὴν σκηνὴν ἔμελλον παρέξειν. σινδὼν δ' ἐκ βύσσου [a] μαλακωτάτη διὰ πασῶν [b] ἐπῄει, ἀπὸ τοῦ κιονοκράνου κατιοῦσα μέχρι τῆς βάσεως πολλὴ κεχυμένη· περιφράττουσα [c] ἅπαν ἐν

bus Danidis. Populus autem tanta cum alacritate rem inceptam promovebat, ut Moyſi viſum eſſet eos inhibere, jubendo *per caſtra* proclamari non opus eſſe pluribus. id quod jam dixerant *& monuerant* artifices. Itaque ad Tabernaculi ſtructuram aggrediuntur: Moyſe eos ſingula de menſuris edocente, prout ei ſuggeſſerat Deus; pariter ac de magnitudine, quantumque rerum apparatum excipere oporteret, ſacrificiorum *& ſacrorum* uſui inſervientium. Quin & æmula virtus feminarum enituit circa veſtes ſacerdotales, & alia quæ deſiderabantur ad ornatum operis & Dei miniſterium.

Elegantes Iſraëlitarum manus exercent veſtes & vela ſacra.

V.

2. Cum autem omnia *jam* præſto eſſent & parata, & aurum & argentum, & æs, & textilia, Moyſes, indicto *ſolenni* feſto & ſacrificiis pro cujuſque facultatibus, tabernaculum erigit *hoc modo*. Atrium primo dimenſus, in latitudinem quinquaginta cubitorum, in longitudinem centum, vallos æreos ſtatuit altitudine quinque cubitorum, ſecundum longiora latera viginti, ſecundum tranſverſa à tergo decem. Annuli autem vallis ſingulis inerant. Capitella quidem *vallorum* argentea: baſes vero deauratæ, & ſubacutæ tanquam ima haſtarum; æreæ autem quà in terram defixæ. * Annulis innectebantur funes, ab *altero* capite clavis æreis cubitalibus religati, qui per ſingulos vallos in terram adacti erant, ad Tabernaculum contra ventorum vim firmandum muniendumque. Linteum deinde byſſinum molliſſimum unumquodque *trium* laterum pervadebat, & è capitellis pendens ad baſim ampliter defluebat; omnem per circuitum locum cir-

Victimis mactatis auſpicantur fabricam ſacram.

Atrium *ſanctum.*

c Ελίαβος] Ex Hebraico אהיראב בן אחיסמן Græce factum volo ἐλιαβᾶς ὁ ἰσαμάχου, aut ἐλίαβος ὁ ἀεισαμάχου. Legebatur tamen ubique Bibliothecarum ἐλιέαζος, aut rectius ἐλίεαζος ὁ ἰσαμάχου; nam perverſum eſt ἰσαχάμου *Samb.* Defendit etiam *Epiphan.* vitium vetus. ubi ait, *Et Heliſas Iſamach* aut *Iſamach filius.* Alii forſan Joſephum emendarent deductis vocibus, ὀολιαβᾶς ὁ ἀχισαμάχου, contra morem Sacerdotis hujus aut Doctorum Alexandrinorum. Hi etenim ἐλιὰβ nuncupant virum Fabrorum ſacrorum βῆλα. Samaritæ *Abliab*: Gens Judæa Hieronymo tum florente *Ooliab*, hodierna *Aholiab.* BERN. Ita edidit *Bernardus*: qui tamen ex Hebraïco Græce factum malit Ελιαβᾶς ὁ Ισαμάχου aut Ἐλίαβος ὁ Αεισαμάχου. In *Cod. Vat.* (& *Coll. Voſſ.*) Ἐλίαζος ὁ Ισαμάχου. in *aliis* Ἐλίεαζος ὁ Ισαμάχου.

d Υπῆλθεν,] Υπῆλθεν aut ὑπῆλθον in omnibus præter *Vat.* qui habet ἐπῆλθεν.

e Ανεῖρξεν] Ανῆρξεν *Samb.* ut ab ore Attico.

f Τοὺς ὄντας.] Τὰ ὄντα legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

g Δημιουργοὶ] Iſti apud Moyſen, *οἱ σοφοὶ οἱ ποιοῦντες τὸ ἔργον τοῦ ἁγίου.* BERN.

h Προειρήκασι.] Προειρήκεσαν *Vat.*

i Οσα τε δεῖ] Ita *Baſ.* & G. ὅσα τ' ἔδει *Vat.* ὅσα τε δὴ *Samb*, & *Big.*

k Καὶ γυναῖκες] Ita *Big.* & *Samb.* in *aliis* καὶ αἱ γυν.

l Πάντων] Sic in *MSS.* in *Editis* πάντων δὲ ἑτοίμων γεγενημένων.

m Γεγενημένων,] Γενομένων *Coll. Voſſ.*

n Καὶ ἀργύρου,] Auro, argento, & ære Voſſ. 1. Mert. *V.* Star. & W. 2. Auro & argento, *reliqui librorum. Hinc Joſephi codices Græcos emendabis*, χρυσίου τε καὶ ἀργυρείου καὶ χαλκοῦ, καὶ τῶν ὑφαντῶν, *Forte enim exciderat* καὶ ἀργυρείου, *Scribis aliud agentibus: id tamen metalli commemoravit* ὁ νομοθέτης, *Exod. c.* 25. 3. BERN. Illa καὶ ἀργύρου inſerui ex auctoritate *Veteris Interpretis* & ipſius *Joſephi* paulo ſupra, p. 130. in initio Cap.

o Πήχεων,] Παχῶν paſſim *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* πηχέων toties *Baſ.* & *Gen.* itemque ἀργυρέα, χαλκαὶ, & ſimilia parcius memoranda. BERN.

p Κάμακας ἔϛησε χαλκέας] In ſacro codice non dicitur æneas fuiſſe atrii columnas: & in Exodo, ubi docetur quid ex ære collato factum ſit, non niſi baſes & paxilli, quibus columnæ firmabantur, ex illo confecti leguntur. Si & columnæ integræ ex ære fuiſſent, illic recenſeri inprimis debuiſſent. Malim ergo Philonem ſequi qui ligneas fuiſſe ſcribit. REL.

q Κάμακας] Quas Κάμακας i. e. χάρακας, *vallos* appellitare Joſephus, Philo κίονας mavult. & plures Alexandrini ϛύλους, omnes ex עמרים Conditoris. BERN. Κάμακας δὲ ἔϛησε *Vat.*

r Χαλκέας] Χαλκείας *Big.* & *Samb.* contra Atticorum morem.

s Πενταπήχεις τὸ ὕψος,] Ita in ſacro Codice diſertis verbis ſcribitur. Judæi in Gemara Eruvin. fol. 2. 2. volunt altitudinem 5 cubitorum non ab ipſo ſolo eſſe ducendam, ſed id velle ſcriptorem ſacrum, columnas has & vela iis appenſa 5 cubitorum altitudine eminuiſſe ſupra altitudinem altaris in atrio conſtituti, קומה חמש אמות ההוא משפת מזבח ולמעלה *altitudo* 5 *cubitorum intelligi debet de altitudine ducenda a ſummo altaris ſurſum.* Videlicet quia altaris altitudinem non 3 cubitorum ſpatio definiunt, quæ ipſi datur in ſacro codice (quamque illi non de toto altari ſed ſuperiori parte, quæ proprie מזבח dicitur, intelligunt) ſed id in tabernaculo æque altum fuiſſe fingunt ac in templo primo & ſecundo, id eſt, decem cubitos, ne altare & quæ in eo fiunt conſpici ab unoquoque extra vela poſſent, vela altius tollere neceſſe habent & 15. cubitos iis altitudinis dare. REL.

t Καθ' ἑτέραν] Καθ' ἑκατέραν πλευρὰν *Vat.*

v Προσῆσαν.] Προσῄεσαν *Vat.*

x Χρυσαῖ, σαυρωτῆρσιν ἐμφερεῖς,] Verum in iſtis vallis nihil auri reperit *Moyſes*, qui ſolus *ſcriptorum* hanc ſcenam unquam viderat: quin ſæpius affirmat harum columnarum baſes ex ære fuiſſe conflatas. Leges itaque apud *Joſephum*, βάσεις δὲ χαλκαῖ σαυρωτῆρσιν ἐμφερεῖς ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἐρηρεισμέναι. *Baſes autem æneæ fuerant & ſubacutæ, tanquam ima haſtarum.* Vel plenius adhuc βάσεις δὲ χαλκαῖ σαυρωτῆρσιν ἐμφερεῖς· χαλκαῖ δὲ ἦσαν (αἱ κάμακες δηλονότι) ἐπὶ τῆς γῆς ἐρηρεισμέναι *Ex ære ſteterant columellarum ſcapi*; quod potius habeo, quam hanc deſcriptionem *Philonis*, ὕλη δὲ τῶν ϛύλων τὰ μὲν ἐντὸς κέδρος, τὰ δ' ἐκ τῆς ἐπιφανείας ἄργυρος. ἁπάντων δὲ αἱ βάσεις χαλκαῖ. *Epiphanio* denique convenit cum *libris Græcis* de *baſibus deauratis* ex veteri vitio. BERN. At ſtatim docet χαλκᾶς fuiſſe, quod & ſacro codice traditur. Si voluiſſet inauratas dicere, non dixiſſet hoc loco χρυσᾶς, ſed κεχρυσωμένας aut ſimile quid. Et unde hauſit inauratas fuiſſe? Suſpicor aut delendam omnino vocem χρυσαῖ aut χρυσοῖς legendum. Σαυρωτῆρες erant χρυσοὶ, nam & aliqui tum imam tum ſummam haſtæ partem σαυρωτῆρα dixere. Summa pars qua hoſtis petitur ferrea eſſe debuit, ima ornatus cauſa inaurari potuit. Aureæ itaque cuſpidi haſtæ, i. e. imæ ſimiles has baſes fuiſſe vult. Non tamen deſunt qui σαυρωτῆρα nuncupent ferrum humo infixum, cui haſta ipſa infigitur. Vide Euſtathium ad Iliad. κ. 344. Et certe has baſes convenientius cum hujuſmodi ferro, quod haſtæ partem imam excipere ſolet, comparaverit, quam cum ipſa parte ima haſtæ. Plutarchus in Apophthegmatibus pag. 183. Δημήτριος ἐν τῷ αἰγιαλῷ κατέγραψε τῷ σαυρωτῆρι τοῦ δόρατος Φεῦγε Μιθριδάτα. *Demetrius in litore ſcripſit acumine haſtæ, Fuge Mithridates.* Hic videtur imum haſtæ acumen intelligi, quod ſolo infigitur. REL.

* *Annulis innectebantur funes,*] *Epiphanius* reddit, *pertingebantque funes ab annulis ductæ uſque ad capita clavorum æneorum, qui erant magnitudine cubiti, & per ſingulas tabulas in terram valide poſiti* &c.

y Πηχυαίων] Ita *Big.* in *aliis* male πηχυέων. HUDS. Paxillos i. e. יתרות, qui funes tendebant columnas fulcientes, cubiti magnitudinem habuiſſe non legitur in codice ſacro. REL.

z Παρέντες] Παγέντες *Vet. Interpr.* id eſt *valide poſiti.* COCC.

a Μαλακωτάτη] Ποικιλωτάτη *Vat.*

b Επῄει,] Sic *Big. Samb.* & *Hen.* in *reliquis* ἐπίει.

c Απαν] Απαν κύκλῳ *Vat.*

circummuniens, ut nihil à pariete differre videretur. Atque hoc modo se habebant septi tria latera. Quarti autem lateris (illud enim reliquum, quinquaginta cubitorum, totius operis erat frons) viginti quidem cubita aperta erant in portas; utrinque habentes geminatos vallos instar vestibulorum. Hi quoque ex argento facto & expolito toti conficiebantur, præter bases: illæ enim æneæ erant. Ab utroque autem vestibuli latere adstabant tres valli in *ligna* portas sustinentia intromissi & firmiter depacti: & ab illis quidem circumductum erat linteum è bysso contextum. Portis autem (viginti quidem cubitos in latitudinem patentibus, in altitudinem vero quinque) oppansum erat velum ex purpura & cocco, hyacintho & bysso contextum, multis variisque picturis, absque *tamen* animantium formis, decoratum. Intra portas autem aspersorium erat æneum, cum † crepidine ex eadem materia: in qua sacerdotes manus abluerent & pedes perfunderent. Atque septum quidem atrii in hunc modum erat ornatum.

Portæ Septi S. oppansum Velum πολύμιτον.

Aspersorium *sive* labrum æneum. *Ex. c.* 30. 18, 19.

In medio atrio orienti soli patuit Tabernaculum. Ex. c. 26.

3. Tabernaculum autem posuit in ejus medio, versum ad orientem; ut mox sol, cum oriretur, radios in illud emitteret. Et ejus quidem longitudo erat cubitorum triginta, latitudo vero decem: ac alter quidem parietum erat australis, alter vero ad aquilonem obversus, & à tergo erat occasus. tantum etiam attollebatur, quantum in latitudinem patebat. Erant autem tabulæ ligneæ ex utroque latere viginti: in quadrangularem quidem formam dolatæ, latitudine vero unius & dimidii cubiti, & crassitudine quatuor digitorum. Laminæ autem aureæ illis undique fabricatæ erant, tam ad interiora quam exteriora. Singulis vero tabulis inerant cardines bini per duas bases immissi, (illæ vero ex argento quidem factæ) & utrique basi foramen ad cardines suscipiendos. Plagam vero occidentalem tabulæ quidem sex muniebant: adeo autem omnes firmiter inter se aptæ erant & connexæ, ut non perceptis commissuris in unum parietem coalescere viderentur, ab interiori & exteriori parte auro ob-

κύκλῳ τὸ χωρίον [d] ὡς μηδὲν δοκεῖν τείχους διαφέρε[ιν]· καὶ οὕτως μὲν εἶχον αἱ τρεῖς πλευραὶ τοῦ περιβόλου. τῆς δὲ τετάρτης [e] πλευρᾶς, πεντήκοντα γὰρ οὖσα πήχεων ἡ ἑτέρα μέτωπον τοῦ παντὸς ἦν, εἴκοσι μὲν πήχεις ἀνεῴγεσαν κατὰ πύλας· ἐν αἷς [f] ἀνὰ δύο κάμακες εἱστήκεσαν κατὰ μίμησιν πυλώνων. [g] ὅλαις δ' αὐταῖς ἄργυρος ἦν [h] ἐπικεχαλκωμένος πάρεξ τῶν βάσεων· χαλκαῖ γὰρ ἦσαν. ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ πυλῶνος τρεῖς κάμακες ἦσαν ἑστῶτες, [i] αἱ τοῖς πυλούχοις [k] ἐμβεβήκεισαν ἐρηρεισμέναι· κατ' αὐτῶν [l] δὲ βύσσινον ὕφος σινδόνος ἦν περιηγμένον. τὸ δὲ κατὰ τὰς πύλας· μήκους μὲν ὄντος πήχεων εἴκοσι, πέντε δὲ βάθους· ὕφος ἦν [m] πορφύρας καὶ [n] φοίνικος σὺν ὑακίνθῳ καὶ βύσσῳ πεποιημένον, πολλῶν αὐτῷ συνανθέντων καὶ ποικίλων, ὁπόσα μὴ ζώων [o] ἐξετυποῦτο [p] μορφάς. ἐντὸς δὲ τῶν πυλῶν [q] περιρραντήριον ἦν χάλκεον, ὁμοίαν αὐτῷ καὶ τὴν κρηπῖδα παρεχόμενον· ἐξ οὗ τοῖς ἱερεῦσι τὰς χεῖρας ἀποπλύνειν καὶ τῶν ποδῶν καταχεῖν παρῆν. καὶ ὁ μὲν τῆς αὐλῆς περίβολος τοῦτον τὸν τρόπον ἦν διακεκοσμημένος.

γ'. Τὴν δὲ σκηνὴν ἵστησιν αὐτὴν κατὰ μέσον, τετραμμένην [r] πρὸς ἀνατολάς· ἵνα πρῶτον ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτὴν ἀνιὼν ἀφίῃ [f] τὰς ἀκτῖνας. καὶ τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς ἐπὶ πήχεις ἐγήγερτο τριάκοντα, τὸ δὲ εὖρος ἐπὶ δέκα [s] διειστήκει· καὶ ὁ μὲν ἕτερος τῶν τοίχων νότιος ἦν, ὁ δ' ἕτερος κατὰ [t] βορέαν ἐτέτραπτο, κατόπιν δ' αὐτῆς ἡ δύσις κατελείπετο. ἀνίστασθαι δ' αὐτὴν ἐχρῆν ἐφ' ὅσον προβαίνει τὸ εὖρος. κίονες δ' ἦσαν ξύλου πεποιημένοι κατὰ πλευρὰν ἑκατέραν εἴκοσι· τετράγωνοι μὲν τὸ σχῆμα εἰργασμένοι, εἰς δὲ [v] πλάτος διεστῶτες πήχεώς τε καὶ ἡμίσεος, τὸ δὲ βάθος δακτύλων τεσσάρων. λεπίδες δ' αὐτοῖς ἦσαν ἐπικεχαλκωμέναι πανταχόθεν χρυσαῖ, διά τε τῶν ἔνδοθεν καὶ τῶν ἐκτὸς μερῶν. δύο δ' αὐτῶν ἑκάστῳ προσῆσαν στρόφιγγες, [x] ἐλαυνόμενοι [y] κατὰ δύο [z] βάσεων· αὗται δ' ἀργυραῖ μὲν ἦσαν· [a] πυλὶς δ' ἑκατέρα τούτων προσδεχομένη τὴν στρόφιγγα. τοῦ δὲ κατὰ δύσιν τοίχου κίονες μὲν ἓξ ἦσαν· συνῄεσαν δ' ἀλλήλοις ἀκριβῶς ἅπαντες, ὡς μεμυκότων τῶν ἁρμῶν ὡς ἕνα δοκεῖν εἶναι τοῖχον αὐτῶν τὴν συν-

d Ὡς μηδὲν] Eo modo *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* in *cæteris* ὡς ἂν μηδέν.

e Πλευρᾶς,] Iterum ex *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* πλευρῶν in *aliis.*

f Ἀνὰ δύο] *Samb.* ἀνάδυο accentu Attico. BERN.

g Ὅλαις] Ita *Samb. Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vet. Interpr.* vulgo ferebatur ὕλη δ' αὐτῆς.

h Ἐπικεχαλκωμένος] Ita ex seqq. mox v. 31. lego pro ἐπικεχαλκωμένος. (ita & *Coccejus* emendaverat) Vocis interpretationem, quam dedimus, non rejiciet, qui rem ipsam perpenderit, & illud *Hesychii*, χαλκεὺς, πᾶς τεχνίτης, καὶ ὁ ἀργυροκόπος καὶ ὁ χρυσοχόος. In *Cod. Vat.* ἄργυρον ἦν.

i Αἱ τοῖς πυλούχοις] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis* οἷς πυλοῦχοι ἐμβ.

k Ἐμβεβήκεισαν] Ἐνεβεβήκεισαν. COCC.

l Δὲ βύσσινον] Illud δὲ omittit *Samb.*

m Πορφύρας] Ita lego cum *Vet. Interpr.* ex seqq. p. 109. v. 10. & *S. Literis* (*Exod. c.* 25. v. 3.) quæ memorant *hyacynthum, coccum, purpuram* & *byssum*, veluti quatuor elementorum imagines. Ut enim (ait *Grotius*) intimum adytum mundi supercœlestis, ita Templi pars maxima mundi aspectabilis ferebat imaginem; septem lychni planetarum, duodecim panes zodiaci signa. Antea editum erat πορφύρας φοίνικος, σὺν &c.

n Φοίνικος σὺν ὑακίνθῳ] Πορφύρας καὶ φοίνικος, ὕφος ἦν, ita *Epiph.* πορφύρας φοίνικος σὺν ὑακ. *Big. Samb.* & *Bas.* ἀσυνδέτως. *Gen.* temerè φοίνικας: parique in eadem sententia *Samb.* πεποιημένων. Sacrum itaque Peripetasma referebat divitem sanguinem purpuræ Tyriæ ארגמן, πορφύραν: vermium coccinorum ruborem vegetum תולעת שני, φοίνικα, LXX. κόκκινον, barbare σκαρλάτον: conchyliorum saniem cœruleam תכלת, ὑάκινθον: atque etiam lini puri candorem [משזר] שש, βύσσον. BERN.

o Ἐξετυποῦτο] *Coll. Voss.* ἐξετυπεῖτο.

p Μορφάς.] Fortè μορφαί. COCC.

q Περιρραντήριον] Plures codices περιραντήριον, contra usum Urbis. Dein χαλκεῖον aut χαλκέον Editores, ut in nominibus metallicis peccare solent. Mox misera καταχεῖν & καταιχεῖν *Hen* & *Busb.* BERN.

† *Crepidine*] Al. *scaphio* aut *pelvi*.

r Πρὸς ἀνατολάς·] *Al.* πρὸς τὰς ἀνατ.

f Τὰς ἀκτῖνας.] Τὰς ἀκτῖνας Typographi μαλ' ἀττικίζοντες. Mox εὖρος *Samb.* & *Busbr* & eo spiritu sæpius. BERN.

s Διειστήκει·] Διειστήκει *Big. Samb. Busb.* & Interpres Scholasticus, contra *Gelenium* ambasque editiones Græcas: ubi habes ἐπὶ δέκα δύο εἱστήκει, *latum fuit cubitos duodecim*, sextante quidem moduli superfluo. BERN. Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* in Editis ἐπὶ δέκα δύο εἱστήκει, *latum fuit cubitos duodecim.* HUDS. At decem modo cubitos latum fuit tabernaculum, uti aliunde constat. Quod si latitudo externa tabernaculi intelligatur, ea ... 12 cubitorum, si asseres singuli crassi fuere cubitum, & si Judæos sequimur, Raschium, Aben Ezram & alios. Verum non videtur Josephus latitudinem tabernaculi externam describere, sed internam, quia longitudinem describit internam, 30 nempe cubitorum. An ergo scripsit δέκα; Nam & ipse non credit asseres singulos crassos fuisse cubitum, uti alii opinantur, sed 4 digitos modo. Adde quod mox scribat sex asseres qui ad occidentem erant & cum angularibus totam latitudinem tabernaculi efficere debent, facere 9 cubitos & iis addi angulares duos ἐκ πήχεως τετμημένους, *ex cubito sectos*, sic ut certe ex his latitudo trium cubitorum nasci non possit, ut hi tres adjecti prioribus novem efficiant latitudinem duodecim cubitorum. Denique scribendum hic esse δέκα firmatur ex iis, quæ mox de Sancto Sanctorum tradit illud πανταχόθεν fuisse 10 cubitorum: unde efficitur Josephum credidisse latitudinem tabernaculi, cujus hæc pars erat 10 cubitorum fuisse. In MS. est ἐπὶ δέκα διειστήκει, quod suspicionem nostram firmat. REL.

t Βορέαν] Ferocius paulo *Samb.* & *Big.* βορρᾶν aut ... Mox κατελίπετο *Bas.* & *Gen.* BERN.

v Πλάτος] Πλάτος scriptio est *Big. Samb. Vat.* & *Epiphanii*. A typis βάθος. Legerem potius εἰς δὲ πλάτος διεστῶτες π. τ. καὶ ἡ. τὸ δὲ πάχος δ. τ. Ibidem *Samb.* πήχεός τε; *Bas.* & *Gen.* πήχεως τε; & subinde χρυσαὶ, ἀργυραὶ, & similia. BERN. Dein τὸ δὲ πάχος δακτ. τ.

x Ἐλαυνόμενοι] Ἐλαυνόμεναι *Vat.* & mox τὴν στρόφιγγα.

y Κατὰ δύο] *Coll. Big.* ἐπὶ δύο. *Voss.* ἐπὶ τῶν δύο.

z Βάσεων·] *Big.* & *Samb.* manus secunda ἐπὶ βάσεων. Alterum præstat. BERN.

a Πυλὶς δ' ἑκατέρα] Ita in plerisque *MSS.* (*Coll. Voss.* πυλὶς) in *aliis* cum *Editis* πύλη. *Bernardo* autem placuit πυλὶς *portula, foramen, receptaculum*; sicut opera cardinata exigunt.

b Χρ-

συνέλαυσιν, [b] χρύσεον τά τε ἔνδοθεν καὶ τὰ ἐκτός. ἀνελόγει γὰρ ὁ τῶν κιόνων ἀριθμός· εἴκοσι γὰρ ἦσαν· καὶ παρεῖχε [c] βάθος τρίτον σπιθαμῆς ἕκαστος αὐτῶν, ὥστε συμπληροῦσθαι [d] τοὺς τριάκοντα πήχεις ὑπ᾽ αὐτῶν. κατὰ δὲ τὸν ὄπισθεν τοῖχον· ἐννέα γὰρ πήχεις οἱ ἓξ κίονες παρέχοντο) [e] συνεισελθόντες· [f] δύ᾽ ἑτέρους ποιοῦντο κίονας ἐκ [g] πήχεως τετμημένους, οὓς ἐγγωνίους ἔθεσαν ἐπ᾽ ἴσης τοῖς μείζοσιν ἠσκημένους. ἕκαστος δὲ τῶν κιόνων [h] κρίκους εἶχε χρυσοῦς κατὰ τὸ ἔξω μέτωπον [i] προσφυεῖς, ὥσπερ ῥίζαις τισὶν ἐμπεπλεγμένους κατὰ στίχον πρὸς ἀλλήλους τετραμμένους τὴν [k] περιφάνειαν· καὶ δι᾽ αὐτῶν ἐπίχρυσοι σκυταλίδες ἐλαυνόμεναι, [l] πέντε πήχεων ἑκάστη τὸ μέγεθος, σύνδεσμος ἦσαν τῶν κιόνων, ἐμβαινούσης κατὰ κεφαλὴν σκυταλίδος ἑκάστης τῇ ἑτέρᾳ, τέχνῃ τῷ στρόφιγγι [m] κοχλίου τρόπον δεδημιουργημένῳ. [n] κατὰ δὲ τὸν ὄπισθεν τοῖχον μία φάλαγξ ἦν διὰ πάντων ἰοῦσα τῶν κιόνων, εἰς ἣν ἐνέβαινον [o] πλάγιαι καὶ αἱ τελευταῖ τῶν σκυταλίδων ἐξ ἑκατέρου τοίχου τῶν ἐπιμηκεστέρων, [p] κρατεῖσθαι σὺν ἑαυταῖς γιγλυμοῖς [q] τῷ θήλει τοῦ ἄρρενος συνελθόντος. τοῦτο μέντοι, πρὸς τὸ [r] μήθ᾽ ὑπ᾽ ἀνέμων κραδαίνεσθαι μήθ᾽ ἄλλης αἰτίας, τὴν σκηνὴν συνεῖχεν· ἀλλ᾽ ἀκίνητον αὐτὴν ἐν ἠρεμίᾳ πολλῇ διαφυλάξειν ἔμελλεν.

δ΄. Ἐντὸς δὲ διελὼν τὸ μῆκος αὐτῆς εἰς τρία μέρη, μετὰ δέκα πήχεις ἡρμοσμένους ἐκ τοῦ μυχοῦ τέσσαρας ἵστησι κίονας, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις εἰργασμένους καὶ βάσεσιν ὁμοίαις ἐπικειμένους, διαλείποντας ἀλλήλων κατ᾽ ὀλίγον. [s] τὸ δ᾽ ἐνδοτέρωθεν αὐτῶν ἄδυτον ἦν· τὸ δὲ λοιπὸν ἡ σκηνὴ τοῖς ἱερεῦσιν ἀνεῖτο. τὴν μέντοι διαμέτρησιν τὴν τοιαύτην τῆς σκηνῆς [t] πρὸς μίμησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως συνέβαινεν εἶναι. τὸ μὲν γὰρ τρίτον αὐτῆς μέρος τὸ ἐντὸς τῶν τεσσάρων κιόνων, ὃ τοῖς ἱερεῦσιν ἦν ἄβατον, ὡς οὐρανὸς [v] ἂν εἴη τῷ Θεῷ· οἱ δ᾽ εἴκοσι πήχεις, ὥσπερ γῆ καὶ θάλασσα βάσιμος ἀνθρώποις, οὕτως τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις ἐπιτέτραπτο. κατὰ μέτωπον δὲ, ἐξ οὗ τὴν εἴς-

ductum. Utroque ex latere sibi respondebant tabulæ, erant enim numero viginti. & unaquæque *latitudinis quidem* erat *unius cubiti & dimidii*, crassitiei *vero* quatuor digitorum, atque ita triginta cubitos adimplebant. In postico autem pariete (novem enim cubitos *tantum* efficiebant sex *ejus* tabulæ conjunctæ) duas alias tabulas faciunt ex uno cubito divisas, quas angulares posuerunt ad instar majorum tabularum adornatas. Singulæ autem tabulæ annulos habebant aureos fronti extrinsecus adaptatos, veluti radicibus quibusdam ordine defixos, sibi invicem undique respondentes: & per eos repagula deaurata trajiciuntur, ad tabulas conjungendas; capite uniuscujusque vectis in caput alterius admisso per vertibula cochleæ ad similitudinem affabre facta. * Ad posticum autem parietem † una phalanx per tabulas omnes discurrebat, in quam intrabant extrema vectium per laterum longiorum parietes pertinentium, quo firmius commissuris jungerentur masculo & femina inter se coarctatis. Atque ita cautum est ut tabernaculum nulla ventorum vi aliove impetu agitaretur, sed perquam securum staret & immobile.

4. Intus autem ejus longitudine in tres partes divisa, ad decem cubitos à fundo statutæ sunt columnæ quatuor *loco* adaptatæ, eodem opere & ex eadem materia cum aliis factæ, & basibus similibus impositæ, paululum ab invicem disjunctæ. Quod intra eas, adytum erat; reliquum vero tabernaculi sacerdotibus patebat. Atque contigit ut talis tabernaculi dimensio rerum universitatem *quodammodo* referret. nam tertia pars quæ intra columnas quatuor, quo nec sacerdotibus fas accedere, erat veluti cœlum Deo sepositum: viginti vero cubitorum spatium, tanquam terra & mare ad quæ hominibus datur accessus, solis sacerdotibus * concedebatur. At vero ad frontem, qua factus erat aditus,

Adytum, sive Sanctum Sanctorum. Vide Ex. c. 26. & 36. & c. 7. §. 8. hujus libri.

Introitus Sanctuarii.

b Χρύσεον] Ita *Big.* & *Samb.* in *aliis* χρυσέων.

c Βάθος] Mox βάθος reposui, vice πλάτος à Scribis Typographisque diu accepti. Crassæ enim steterant sacræ tabulæ digitos quatuor. Epiphanius etiam pro suo ingenio reddidit *Altitudo* (βάθος) *tertiam partem palmæ.* Nostri tamen Theologi errare malunt cum Rabbino Jarchio qui אמה pro טפח, spissitudinem cubitalem eis asseribus dederat. Mox τοὺς neglexit *Big.* quod nunc quandam Emphasin præstat. Dein *Samb.* ait πήχεις ἐπ᾽ αὐτῶν. BERN. Βάθος quidem vice πλάτος cum *Bernardo* reposui. Suspicor tamen nonnulla excidisse, aut ἀπὸ κοινοῦ repetenda esse ex v. 10. cum ita *Epiphanius* vertat; *Ex lateribus autem tabulæ erant numero viginti* (al. *numero respondentes*) *quarum habebat latitudo mensuram unius & dimidii cubiti, altitudo tertiam partem palmi; & ita triginta cubitos adimplebant.*

d Τοὺς τριάκοντα] *Coll. Big.* τριάκοντα.

e Συνεισελθόντες] Συνελθόντες in quibusdam *MSS.* (*Big.* & *Voss. Coll.*)

f Δύ᾽ ἑτέρους] Δύο ἑτέρους *Big.* & *Samb.* & cum illis Interpres Scholasticus. Scripsit forte Sacerdos δύ᾽ ἑτέρους, vel adeo non scripsit. Eo loci ἐκ πήχεος *Big.* ἐκ πηχέως cæteri. Mox *Samb.* ἐπ᾽ ἴσης. BERN. Ita auctoritate *Vet. Interpretis* (imo & *Coll. Big.* & *Voss.*) pro αὖ ἑτέρους cum ΔΥ in ΑΥ facillime transeat.

g Πήχεως] *Big. Coll.* πήχεος.

h Κρίκους] Correxi adeo ex interpretatione *Epiph.* cum prius vulgaretur typis, κρίκον εἶχε χρυσέον κ. τ. ἔ. μ. προσφυῆ, ὡς ῥ. τ. ἐμπεπλεγμένος κ. σ. π. ἀ. τετραμμένοι τὴν περιφάνειαν. *Samb.* & *Big.* προσφυεῖς pro προσφυῆ: horumque alter pro περιφάνειαν voce recta scripsit propter usum περιφέρειαν. Atticismus adhuc sustinebit πεπλεγμένοι & τετραμμένοι. BERN. Ita *Bernardus* ex *Epiphanii* interpretatione, *singulæ vero tabulæ annulos habebant aureos, per exteriores frontes emicantes, veluti quibusdam radicibus confixos per ordinem, ad invicem per circuitum respicientes.* cum prius vulgaretur κρίκον εἶχε χρυσέων κ. τ. ἔ. μ. προσφυῆ, ὡς ῥ. τ. ἐμπεπλεγμένος κ. σ. π. ἀ. τετραμμένοι τὴν περιφάνειαν

i Προσφυεῖς,] Προσφυὴς in quibusdam *MSS.* (*Coll. Big.* & *Voss.*) & mox τὴν περιφέρειαν.

k Περιφάνειαν] *Coll Voss.* περιφέρειαν.

l Πέντε πήχεων] Vitio Typorum nuperorum πέντε πηχέως ἑκάστης. Exponit itaque Antiquarius Moysis sui חמשה בריחים Ex. c. 26. 27. πεντάπηχεις σκυταλίδες, contra reliquos omnes Interpretes. BERN. Ita in *MSS.* πέντε πηχέως ἑκάστης perperam in *Editis.* HUDS. At alii inter Judæos putant hæc transtilla adeo longa fuisse, ac ipsum latus tabernaculi, cui applicabantur: atque ita de transtillo, quod per medios asseres permeabat ab ortu versus occasum, scribitur in Midrasch schir hasschirim fol. 12. col. 2. הבריח שלושים ושתים אמה היה *Transtillum hoc longum erat 32. cubitos.* videlicet 30. cubitos absumebat longitudo tabernaculi interna, unum crassitudo asserum occidentalium, dimidium hinc & dimidium inde spatium, quo contrectari debuit. REL.

m Κοχλίου τρόπον] *Samb.* Κοχλίου alii. κόγχου legerat *Epiphan.* quod idem est. Intelligit autem Flavius *commissuras pyxidatas.* κοχλίας enim, κόχλος, & κόγχος inter alia *quoddam concavum* significant & *lingularum capax.* Affigebantur autem, quod reor, arrectariis tabulis sui cardines hac forma ᨓ. BERN. Eo modo *Samb.* κοχλίου *alii.* κόγχου legerat *Epiphan.* quod idem est. Intelligere videtur *commissuras pyxidatas.*

n Κατὰ δὲ τὸν ὄπισθεν τοῖχον] Sic in *MSS.* (nisi quod in *Coll. Voss.* sit τοιχῶν) & *Vet. Interpr.* in *Editis* κατὰ δὲ τοῦ, vel κατὰ δὲ τῶν ὀπ. μία &c.

* *Ad posticum autem parietem.*] *Epiphanius* vertit, *Et post tergum parietum in longitudine positorum unus erat ordo.*

† *Una phalanx per tabulas omnes discurrebat,*] Non ita velim intelligas ac si *una duntaxat* esse *phalanx*: sed quot erant *vectium ordines*, toties eis respondebat *una phalanx.*

o Πλάγιαι καὶ αἱ] *Sambucus*, quem jam cæteris antefero, legit πλάγιαι καὶ αἱ τελευταῖαι. πλάγιαι αἱ τελευταῖαι *Bas.* & *Gen.* πλάγιαι καὶ αἱ τελευταῖαι *Big.* Duriora hæc erant, quam *Epiphanius* Latina faceret. Ait autem Judæus, extrema vectium lateralium in capita prælongi vectis occidentalis admissa. BERN. *Sambuci cod.* scripturam hanc cæteris cum *Bernardo* antefero. πλάγιαι αἱ τελευταῖαι *Bas.* & *G.* πλάγιαι τελευταῖαι *Vat.* πλάγιαι καὶ αἱ τελευταῖαι *Big.*

p Κρατεῖσθαι σὺν ἑαυταῖς γιγλυμοῖς] Ita *Bas.* & *G.* nisi quod γιγλυσμοῖς habeant (cum aliquot *MSS.*) pro γιγλυμοῖς. καὶ κρατεῖσθαι συνέβαινεν [συνέβαινον *Vat.*] αὐταῖς γιγλ. *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* καὶ κρ. σ. σὺν ἑαυταῖς γιγλ. *Big.*

q Τῷ θήλει] Sic nunc quoque loqui solemus *Cochlea mas, Cochlea fœmina*, quarum una alteri inseritur. REL.

r Μήθ᾽ ὑπ᾽ ἀνέμων] Sic *Samb.* & *Vat.* in *Editis* μὴ ὑπ᾽ ἀν. & mox ἐρημίᾳ.

s Τὸ δ᾽ ἐνδοτέρωθεν] Terminationem localem rejicit *Big.* & absque necessitate τὸ δ᾽ ἐνδοτέρω αὐτῶν. BERN. Τὸ δ᾽ ἐνδοτέρω (ἐνδοτέρω *Coll. Big.*) *Vat.*

t Πρὸς μίμησιν] Καὶ μίμησιν *Vat.*

v Ἂν εἴη] Ἀνεῖτο τῷ Θ. *Vat.* (*Coll. Big.* & *Voss.*) ut infra ἀνεῖτο τοῖς ἱερεῦσιν.

* *Concedebatur.*] In Græcis οἱ δ᾽ εἴκοσι π. —— ἐπιτέτραπτο, quod enallagen Atticam sapit, pro numerosiori ἐπιτετράφατο, præsertim cuique χαρίεν intelligenti. BERN.

κ Κίο-

itus, columnas quinque statuerunt æreis basibus innixas. Velis autem operiebant tabernaculum, ex byssi & purpuræ, & hyacinthi & cocci coloribus *pulchra diversitate* contextis. Et horum quidem primum decem erat cubitorum quaquaversum, columnis obductum; quæ, per transversum templi positæ, adytum intus conclusum tenebant. & hoc erat quod ab eo omnem arcebat conspectum. Et totum quidem templum Sanctum vocabatur: adytum vero, quod intra quatuor columnas, Sanctum Sanctorum. Speciosa autem erat *hæc* cortina, omne genus florum, quos terra fert, varietate decorata, atque aliis universis intexta, quæ ei in ornamentum cederent, præter animantium formas. Alia vero, huic magnitudine, textura, & colore similis, quinque columnas ad introitum *sanctuarii* obtegebat, à summitate ad medias columnas ab annulo ad angulum cujusque columnæ dependens. At reliquum *spatii* sacerdotibus subintrantibus in aditum patebat. Huic autem *velo* lintea prætenta erat cortina pari magnitudine, funibus in alterutram partem adducenda, annulis velo pariter ac funibus adaptatis, ut aut expanderetur aut contractum sisteretur ad angulum, quo liberior esset prospectus, & præcipue in festis diebus. nam in reliquis, ac præsertim cum nivosa esset tempestas, operimento erat velo variis coloribus distincto. Unde & post templum à nobis exædificatum obtinuit, ut hujusmodi linteum aditibus esset oppansum. Præterea autem decem tegumenta quatuor cubitorum latitudine, longitudine vero octo & viginti, aureas habentia commissuras, ita inter se masculo & femina ad contactum implicitis coaptata erant, ut unum esse viderentur; dein expansa obtegebant & superiora, & parietum partem utramque lateralem simul & posticam, ad terram uno per circuitum pede dempto pertingentia. Erant autem & aliæ stragula ejusdem latitudinis, uno quidem numero plura, in longitudinem vero

Velum Adyti. — *Operimentum intimum.* — *Tabernaculi Tegumentum secundum.*

οδον ἦσαν πεποιημένοι, [x] κίονας ἔστησαν χρυσέους, χαλκείαις βάσεσιν ἐφεστῶτας, πέντε τὸν ἀριθμόν. κατεπέτασαν δὲ τὴν σκηνὴν ὕφεσι βύσσου καὶ πορφύρας [y] καὶ ὑακίνθου καὶ φοίνικος [z] βαφαῖς συγκεκραμένοις. καὶ πρῶτον μὲν ἦν πήχεων δέκα πανταχόθεν, ὃ κατεπέτασαν τοὺς κίονας, οἳ, διαιροῦντες τὸν νεὼν, τὸ ἄδυτον ἔνδον αὐτῶν ἀπελάμβανον. καὶ τοῦτο ἦν τὸ ποιοῦν αὐτὸ μηδενὶ κάτοπτον. καὶ ὁ μὲν πᾶς νεὼς [a] ἅγιον ἐκαλεῖτο· τὸ δὲ ἄβατον τὸ ἐντὸς τῶν τεσσάρων κιόνων, [b] τοῦ ἁγίου τὸ ἅγιον. [c] ὡραῖον δὲ ἦν τὸ φᾶρος, ἄνθεσι παντοίοις, ὅσα γῆθεν ἀνέρχεται, διαπεποικιλμένον. τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν ἐνυφασμένον [d] ὅσα κόσμον οἴσειν ἔμελλεν, πλὴν ζώων μορφῆς. ἕτερον δὲ τούτῳ καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ ὑφῇ καὶ τῇ [e] χρόᾳ παραπλήσιον [f] τὰς ἐ[illegible] εἰσόδοις πέντε κίονας περιέβαλλε, κατὰ γωνίαν ἑκάστου κίονος κρίκου κατέχοντος αὐτὸ, ἀπὸ κορυφῆς ἄχρι ἡμίσους τοῦ κίονος. τὸ δὲ λοιπὸν εἴσοδος ἀνεῖτο τοῖς ἱερεῦσιν ὑποδυομένοις. ὑπὲρ δὲ τούτου λίνεον ἦν ἰσομέγεθες [g] φᾶρος, ἐφελκόμενον ἀπὸ κάλων [h] ἐπιθάτερα, [illegible] κρίκων τῷ τε ὑφει καὶ τῷ κάλῳ [i] διακονούντων πρός τε τὸ ἐκπετάννυσθαι καὶ συνελκόμενον ἵστασθαι κατὰ γωνίαν, [k] ἐμποδὼν οὐκ ἐσόμενον πρὸς τὸ καθοπλίζεσθαι, καὶ μάλιστα [l] ἐν ταῖς ἐπισήμοις ἡμέραις. [m] κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς καὶ μάλιστα ὅταν ᾖ νιφετώδης, περιπεταννύμενον, σκέπην ἐποίει τὸ ἐκ τῶν βαμμάτων ὕφος. ὅθεν δὴ παρέμεινε τὸ ἔθος, καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομησαμένων ἡμῶν, ὥστε τὴν σινδόνα [n] τοιουτότροπον περικεῖσθαι ταῖς εἰσόδοις. [o] δέκα δ' ἄλλα φάρση, πήχεων τὸ πλάτος τεσσάρων, τὸ δὲ μῆκος ὀκτὼ καὶ εἴκοσι, χρυσέους ἔχοντα [p] γιγλύμους, ἐπὶ συναφῇ [q] θήλυός τε καὶ ἄρρενος συνείλεκτο, ὡς ἓν εἶναι δοκεῖν· εἶθ' ὑπερτεινόμενα τοῦ ναοῦ [r] τό τ' ἐφύπερθεν ἐσκίαζε, καὶ τῶν τοίχων τοὺς κατὰ πλευρὰν καὶ κατόπιν ἑστῶτας, ἀπὸ τῆς γῆς ὅσον [s] πῆχυν ἀνέχοντα. [t] ἴσαι δὲ τῷ πλάτει καὶ ἄλλαι σινδόνες [illegible]

x Κίονας] Scribæ autem Græculi intendunt τὸ ἀμετάβατον his verbis, κίονας ἔστησαν (aut Ionismo *Samb.* ἔστασαν) χρύσεοι χαλκείαις βάσεσιν ἐφεστῶτες. BERN. In quibusdam *MSS.* κίονες ἔστησαν (vel ἔστασαν, ut *Coll. Voss* & *Big.*) χρύσεοι χ. β. ἐφεστῶτες. (vel ἐφεστῶτας ut *Coll. Voss*) atque in iisdem καὶ omittitur ante ὑακίνθου.

y Καὶ ὑακίνθου] Prius hoc καὶ non agnoscit *Coll. Big.*

z Βαφαῖς] Βαφῇς συγκεκραμμένοις editio utraque. βαφῇ συγκεκραμμένῃ MSS. duo. βαφαῖς συγκεκραμμενοις *Epiphanius Schol.* Valent & alteræ lectiones, ne fortè expungeres. BERN. Ita cum *Epiphanio* edidit *Bernardus* in *MSS* βαφῇ συγκεκραμμένοις vel συγκεκραμένοις. qui & mox dant καὶ πρῶτον μὲν ἐν πήχεων &c.

a Α[illegible]ιον ἐκαλεῖτο] Si & Sanctum & Sanctum Sanctorum ἅγιον appellatum fuit, non debuit ab aliis reprehendi Paulus scribens Hebr. 9. 25. Pontificem semel in anno in τὰ ἅγια ingressum non sine sanguine, quod etiamsi de solo Sancto intelligatur, verissimum est: sed demus Sanctum Sanctorum hoc nomine innui, Αγίων nomen utrumque spatium comprehendit. Et non ignorasse Paulum Pontificem ingredi solere in Sanctum Sanctorum liquet & commate septimo. Ergo τὰ ἅγι[illegible] est מקדש, uti Levit, 19. 30. Græci habent, id est, Sanctuarium sive Sanctum & Sanctum Sanctorum. REL.

b Τοῦ ἁγίου τὸ ἅγιον.] Id confirmat modo notata, sic ut conclave interius pars fuerit τοῦ ἁγίου (quo nomine tabernaculum universum ex duobus conclavibus compositum dicitur) sed pars Sanctior τὸ ἅγιον ipsius ἁγίου. Τὰ ἐσώτατα τῶν ἁγίων appellat Philo, & Ezechiel cap. 41. 23. קדש τὸ ἅγιον hoc vocat, & partem priorem היכל. Cæterum quum hoc conclave Sanctum dicitur Sanctorum non est, quod hoc alio respectu ita nuncupatum credamus, quam quod sit Sanctissimum. Ita & sacrificia quædam appellantur קדש קדשים *Sancta Sanctorum* id est Sanctissima. Sic in Gemara Hierosolym. Megilla 72. 2. & Hieros. Avoda Zara 42. 3. uti & in Midrasch Coheleth. 113. 2. legitur Nachumum quendam ob singularem Sanctitatem nuncupatum איש קדש הקדשים ἅγιον ἁγίων. REL.

c Ὡραῖον δὲ ἦν] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ὡραῖον δὲ τὸ φ. in *reliquis.*

d Ὅσα κόσμον οἴσειν] Eo modo in quinque *MSS.* ἃ κόσμος εἶναι ἔμελλον in *Editis.*

e Χρόᾳ] Χροιᾷ omnes, excepto *Samb.* BERN.

f Τὰς ἐν ταῖς εἰσόδοις] *Al* τὰς ἐπὶ ταῖς εἰσόδοις.

g Φάρος,] Φᾶρος *Coll. Big.* at *Voss.* Φάρος.

h Ἐπιθάτερα,] Ita *Samb.* & *Big* in *cæteris* ἐπιθατέρων τῶν κρ. omnes ambigue. HUDS. Vet. *funibus eam per annulos ducentibus ac retrahentibus.* Lege ὑπὸ κάλων ἐπὶ θάτερα. COCC.

i Διακονούντων] *Big.* διακινούντων, (& *Coll. Voss.*) vitio literulæ. Mox Typothetæ aliud agentes, ἔμποδον οὐκ ἐσόμενον αὐτὸ[illegible] τὸ καθοπλίζεσθαι. Tum perperam *Samb.* ἐμποδὼν οὐκ [illegible] &c. Dein Tempore nedum perfecto Editores παρέ[illegible] naces augmenti *Bas. Gen.* & *Big.* ᾠκοδομησαμένων. BERN.

k Ἐμποδὼν] Ita MSS. Ed. ἔμποδον. leg. ἐμποδὼν vel [illegible] *Vet.* non legit οὐκ, cum vertit: *impediret aspectum intuen*[illegible] *ficia* COCC.

l Ἐν ταῖς ἐπισήμοις ἡμέραις.] בימים טובים id & Talmud[illegible] scribunt, sacerdotes juniores admissos ad conspectum Sanct[illegible] stis majoribus, quum ceteroquin non liceret sacerdotibus [illegible] re in Sanctum aut vasa illius conspicere, nisi illis, quorum [illegible] ra ibi requirebatur. REL.

m Κατὰ δὲ] Κατὰ δὲ καὶ τὰς λοιπὰς; legisse videtur *Vet. Inter*[illegible]

n Τοιουτότροπον] Editi faciunt cum plebe Græca τοιούτῳ [illegible] Scripto vero ritu Attico, quem post Dionysium nos com[illegible] bamus literis nostris. Mox δώδεκα δ' ἄλλα φάρση in [illegible] tisque legebatur Græce, contra Epiphanium Interpretem [illegible] contra fidem sacram. BERN. Sic *Big.* & *Samb.* quod ut [illegible] κώτερον *reliquorum* τοιούτῳ τρόπῳ comprobamus.

o Δέκα δ'] Ita cum *Vet. Interpr.* & *S. Literis*, δώδεκα in [illegible] *tis* & *MSS.*

p Γιγλύμους,] Iterum *Big.* & *Samb.* γιγλύμους, eodemque [illegible] centu Suid. & Etymologus. Sed γιγλυσμοὺς *Bas.* & *Gen.* [illegible] γιγλυμούς. BERN.

q Θήλυός τε καὶ ἄρρενος] Potes cum *Big.* (*Coll. Voss.*) [illegible] *Vat.* θηλύας καὶ ἄρρενας, *annulos uncinosque*, quod voluit [illegible]

r Τό τ' ἐφύπερθεν] *Samb.* τότε ἐφ' ὕπερθεν. Oriens aute[illegible] tra cubitum istius aulæi haud insumebat: vel tantum re[illegible] batur à fronte tabernaculi; vel id denique dependebat à [illegible] ca humum usque. BERN.

s Πῆχυν] Inde liquet Josephum exiguam crassitudinem [illegible] asseribus, & illam fere pro nihilo habere ac negligere: [illegible] quia asseres alti fuere 10 cubitos, & latitudo intern[illegible] culi fuit 10 cubitorum si asseres cubitum unum crassi [illegible] debuisset velum 28 cubitorum, non uno sed duobus cu[illegible] trimque a solo remotum fuisse. Inde etiam discimus, Jose[illegible] supra non scripsisse 12 cubitorum fuisse latitudinem tabe[illegible] li, sed debere substitui in contextu numerum 10., qu[illegible] tunc non potuisset velum unius cubiti duntaxat spatio à so[illegible] abesse. REL.

t Ἴσαι] *Samb.* ἴσαι. Nam de illa vocula Rhetoresque Po[illegible] tæque solent dissonare. Mox *Bas* & *Gen.* μιᾷ. BERN.

μιᾷ πλείους τὸν ἀριθμὸν, τὸ δὲ μῆκος ὑπερβάλλουσαι. τριάκοντα πήχεις γὰρ ἦσαν. ὑφασμέναι δ' ἐκ τριχῶν, ὁμοίως κατὰ λεπτουργίαν ταῖς ἐκ τῶν ἐρίων πεποιημέναις, ἐτέταντο [v] μέχρι τῆς γῆς κεχυμέναι· [x] κατὰ θύρας [y] ἀετώματι παραπλήσιον καὶ [z] παςάδι παρεῖχον, [a] τοῦ ἑνδεκάτου φάρσους εἰς τοῦτο παρειλημμένου. ἄλλαι δ' ἐπάνω τούτων ἐκ διφθερῶν κατεσκευασμέναι [b] ὑπερῄεσαν. σκέπη καὶ βοήθεια τῶν ὑφαντῶν [c] ἔν τε τοῖς καύμασι καὶ ὁπότε ὑετὸς εἴη γεγενημέναι. πολλὴ δ' ἔκπληξις ἐλάμβανε τοὺς πόρρωθεν θεωμένους· τὴν γὰρ [d] χρόαν τοῖς κατὰ τὸν οὐρανὸν συμβαίνουσιν οὐδὲν ἐδόκουν διαφέρειν. αἱ δὲ ἐκ τοῦ τριχὸς καὶ τῶν διφθερῶν πεποιημέναι [e] κατῄεσαν ὁμοίως τῷ περὶ τὰς πύλας ὑφάσματι, τό τε καῦμα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ὄμβρων ὕβριν ἀπομαχόμεναι. καὶ ἡ μὲν σκηνὴ τοῦτον πήγνυται τὸν τρόπον.

ε'. Γίνεται δὲ καὶ κιβωτὸς τῷ Θεῷ [f] ξύλων ἰσχυρῶν τὴν φύσιν, καὶ σῆψιν παθεῖν οὐ δυναμένων. ἡ δὲ [g] ἐρὼν μὲν καλεῖται κατὰ τὴν ἡμετέραν γλῶτταν. ἡ δὲ κατασκευὴ τοιαύτη τις ἦν. μῆκος μὲν ἦν αὐτῇ [h] πέντε σπιθαμῶν· τὸ δὲ εὖρος καὶ τὸ βάθος, τριῶν σπιθαμῶν εἰς ἑκάτερον. χρυσῷ δὲ [i] τάτ' ἐντὸς καὶ τὰ ἔξωθεν [k] περιελήλατο πᾶσα, ὡς ἀποκεκρύφθαι τὴν ξύλωσιν· στρόφιγξί τε [l] χρυσέοις τὸ ἐπίθεμα προσηνωμένον εἶχεν θαυμαστῶς, ὃ πανταχόθεν ἴσον ἦν, κατ' οὐδέτερον μέρος ἐξοχαῖς τὴν συναρμοσίαν λυμαινόμενον. [m] καὶ καθ' ἕτερον δὲ τοῖχον τῶν [n] ἐπιμηκεστέρων κρίκοι [o] προσῄεσαν χρύσεοι δύο, τοῦ παντὸς [p] διήκοντες ξύλου· καὶ δι' αὐτῶν [q] μέντοι σκυταλίδες ἐπίχρυσοι καθ' ἑκάτερον τοῖχον, ὡς ἂν ὑπ' αὐτῶν, ὁπότε δεήσειεν, ἄγοιτο κινουμένη. οὐ γὰρ ἐπὶ ζεύγους ἐκομίζετο, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐφέρετο. τῷ δ' ἐπιθέματι αὐτῆς ἦσαν [r] πρόσωποι δύο· [s] Χερουβεῖς μὲν αὐτοὺς Ἑβραῖοι καλοῦσι. ζῶα δ' ἐστὶ πετεινὰ, μορφὴν δ' οὐδενὶ τῶν ὑπ' ἀνθρώπων ἑωραμένων παραπλήσια. Μωϋσῆς δὲ φησὶ τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ [t] προσ-τυπεῖς ἑω-

magis porrecta: constabant enim ista triginta cubitis. E pilis autem contexta, eadem subtilitate qua priora è lana, ad terram usque prolixius aliquanto demissa erant: ad ostia fastigii & antarum similitudinem referebant, stragulo undecimo in hunc usum assumpto. Alia rursus è pellibus facta his superinducta erant, quæ contra æstus & pluvias *coloribus variegata* protegerent. Aspectu ejus è longinquo quidem homines obstupescebant: adeo enim micabant colores, ut cœlum intueri viderentur. Operimenta autem è pilis & pellibus similiter prominebant, ac velum ad portas oppansum; ut *scilicet* ardores & imbrium injuriam arcerent. Atque tabernaculum quidem in hunc modum constructum est.

Pellibus insuper hæc omnia obtegebantur. Ex. c. 26.

5. Facta est autem & arca Deo *sacra*, ex lignis natura validis & quæ cariem non sentiunt. Hæc vero Eron quidem dicitur lingua nostra vernacula. Hujusmodi autem erat ejus fabrica. Longitudo ei quidem erat * quinque spithamarum: latitudo vero & crassities trium singulatim erat spithamarum. Intus autem & extra auro tota obducta est, ut plane occultaretur ejus materies: & aureis cardinibus tegmen coaptatum habuit arte mirabili, quod undique ei ad amussim respondebat, nulla ex parte vel tantilla scitam ejus aptamque juncturam impediente asperitate. Porro utrique longiorum *laterum* parieti affixi erant duo annuli aurei, per totum lignum penetrantes; & per eos vectes deaurati utrinque trajecti, ut earum ope, quoties occasio postularet, de loco in locum moveretur. non enim super jumentis vehebatur, sed sacerdotes eam hinc illinc transferebant. Operculo autem ejus impositæ erant effigies duæ: quas quidem Cherubes appellant Hebræi. Sunt enim animantia volatilia, tali forma qualem nemo mortalis in vivis unquam conspexerat. Ast hæc dixit Moyses se ab ima-

VI. *In Adyta servatur Decalogi Apotheca deaurata, sive* Arcula *sacra.*

v Μέχρι τῆς γῆς] Judæi in Gem. Schabbath fol. 98 2. non modo usque ad terram pertigisse vela putant, sed & partem soli texisse למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושיפולין מהלכין אחריה *Cui rei simile erat tabernaculum? Mulieri in publicum prodeunti longa toga, cujus syrmata humum verrunt post eam.* REL.

x Κατὰ θύρας] Καὶ κατὰ θύρας malit BERN.

y Αετώματι] Ergo & templo hac in parte fuit simile, quod ἀέτωμα habuit. REL.

z Παςάδι] *Big.* & *Samb.* sed casu proximo Editores παςάδα. Pars illa antica domuum Græcis παραςὰς & παςὰς (potius quam προςὰς) appellabatur, ut Pollio aliique Architecti adnotarunt. Epiphanius jam *Thalamos* cogitat, nedum quod structum maxime extat. Lego etiam, καὶ κατὰ θύρας ἀετ. &c. Prave *Bas.* & *Gen.* ὑπερεῄεσαν, rursusque de eisdem tegminibus καθίεσαν. BERN. Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *Editis* παςάδα. Verum παραςάδι exhibet *Vat.* & paulo ante ὡς ἀετώματι.

a Τοῦ ἑνδεκάτου] Putat ergo totam cortinam quatuor cubitorum ultra longitudinem tabernaculi additam: sic ut 44. cubitos hoc velum habuerit, & ab occasu abfuerit a solo unum cubitum, si crassitudo asserum in censum non veniat, & una cortina fuerit ab anteriori parte replicata. REL.

b Υπερῄεσαν.] Sic *Big.* & *Samb.* ὑπερείεσαν & mox καθίεσαν in *reliquis.*

c Εν τε τοῖς καύμασι] Aliis typis ἐν τοῖς καύμασι. Ita & Epiphanius. Theodoretus autem ex sacerdote Judæo καὶ δέῤῥεις δὲ εἶχε τριχίνας ἡ σκηνὴ ἐπικειμένας, καὶ μέντοι καὶ διφθέρας ποικίλας· ὥστε καὶ τὸν ὑετὸν ἀπείργειν καὶ τὸν φλογμόν. BERN. Sic in *MSS.* in *Editis* ἐν τοῖς κ.

d Χρόαν] Χροιὰν *Bas.* & *Gen.* prorsus ἀνάττικον: χροιὰν vulgare, sed à Palladio χρόαν; Theogneto aliisque testibus idoneis. BERN.

e Κατῄεσαν] Ita MSS. Editi καθίεσαν.

f Ξύλων] *Hen.* & *Busb.* ἐκ ξύλων ἰσχ. BERN.

g Ερὼν] Moyses ipse præfectus & norma sacri operis ארון ἀρὼν hanc nuncupavit, & quidem priori brevi, ut volunt Masorethæ: Gens Arabum ارن, *Eran.* Judæi χαλδαΐζοντες eandem ארונא ἀρῶνα aut ἐρῶνα, quomodo Josephum scripsisse aio. Unde ἡ δ' ἱερώνυμον apud *Big.* & *Samb.* atque ἡ δὲ ἐρωνυμία & ἱερωνυμία in codd. *Busb.* & *Hen.* ut Scribæ peccarant contra Judæi hujus ἡ δὲ ἐρῶνα μὲν. *Heron* tamen Epiphanii Interpr. Epit. Cant. & P. Scholastici, necnon ἡ δὲ ἑώρων μὲν *Bas.* & *Gen.* emendationem illam obtulerunt, quam modo in pagina media vides. Prope γλῶτταν libri novi aliique. Tum εὖρος *Busb.* & *Samb.* BERN. Ita ex *S. Literis* edidit *Bernardus*: quamvis more Judæorum Χαλδαϊζόντων *Josephum* ἀρῶνα aut ἐρῶνα scripsisse existimarit, In *Græcis* mira est hallucinatio. nam in *Bas.* & *G.* ἡ δὲ ἑώρων, in *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἡ δ' ἱερώνυμον atque ἡ δὲ ἐρωνυμία & ἱερωνυμία in *Codd. Busb.* & *Hen.* ἡ δ' ἱερὸν *Vat.* Latinis *Heron*, ut *Epiphanio*, *Epit. Cant.* & *Pet. Comestori.* HUDS. Hebr. ארון. Ιερώνυμον est in MS. REL.

h Πεντ. σπιθαμῶν.] Σπιθαμὴ est palmus major παλαιςὴ palmus 4 dignitorum; vid. Vitruvium & Hieronym. qui palmam & palmum distinguit. REL

* *Quinque spithamarum*:] *Quinque dodrantum* reddit *Hostus* in Tractatu *de Fabrica arcæ Noëi.*

i Τάτ'] Τά τε *Busb.* & *Hen.* τά ἐντος *Coll. Big.*

k Περιελήλατο] *Big.* & *Samb.* magis ex usu περιελήλατο. *Bas.* tamen *Gen. Busb.* atque *Hen.* proprie & κατὰ διάλεκτον. Vide Philologos ad vatem summum: nam geminum Atticismum refert id verbi. Paulo infra χρυσοῖς in editis & χρυσοὶ, quomodo Josephus neutiquam scripsit. Et subin ἴσον penes *Samb.* BERN. Περιελήλατο soli *Big.* & *Samb.* minus κατὰ διάλεκτον.

l Χρυσέοις] Ita *Big.* & *Samb.* & mox χρύσεοι. in *aliis* χρυσοῖς & χρυσοῖ. quo modo *Josephus* neutiquam scripsit.

m Καὶ καθ' ἕτερον] Καὶ abest revera *Samb.* & *Vat.* imo poterat reliquis abesse. Ibidem *Hen.* & *Busb.* Καθ' ἑκάτερον τοῖχον αὐτῆς. BERN.

n Επιμηκεστέρων] Contra alii inter Hebræos arcam ita in Sancto Sanctorum locatam volunt, ut longitudo ejus ab austro versus septentrionem protenderetur. Quumque vectes ipsi extremitate sua in velum dirimens Sanctum a Sancto Sanctorum impressionem fecerunt, debuerunt annuli concipi ad latera arcæ brevissima, non longissima. REL.

o Προσῄεσαν χρύσεοι δύο,] Ita è *Vat.* ut p. 137. in medio προσῄεσαν in *aliis.*

p Διήκοντες ξύλου·] Ita *Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *aliis* διήκοντος. proclivius esset χρύσεοι δύο διὰ τοῦ παντὸς διήκοντες ξύλου.

q Μέντοι] Fefellit Typothetas μέντοι pars καταφατική. In eodem versu ἑκάτερον τοίχων *Gen.* BERN. Illud μέντοι ex *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* inseruit *Bernardus.* pro quo μὲν ἔτι habet *Vat.*

r Πρόσωποι] Sed πρόσωποι in marg. correxerat *Coccejus*, quod postea confirmatum vidi ex *Coll. Voss.* HAV.

s Χερουβεῖς] Χερουβεῖς *Samb.* accentu merito; χερουβεὶς *Big. Bas.* & *Gen.* χερουβὶμ ex LXX. cum *Hen.* cum *Busb.* tum *Latini* omnes. Atqui vero monstra illa alata alibi securius tracto: operam enim suam præter scriptores misere luserunt de Cherubinis pictores Judæi Christianique. BERN. Χερουβεὶμ *Vat.* Χερουβὶμ LXX.

t Προσ-τυπεῖς ἑωραμέναι.] Προτυπεῖς *Hen.* Paulo ante nominale προσυ-

imaginibus in Dei throno expressis accepisse. In hanc arcam reposuit duas tabulas, in quibus decem præcepta conscripta esse contigit; quinque quidem in singulis, duo vero cum dimidio in unaquaque pagina. ipsamque *arcam* intra adytum recondit.

VII. *In Sacrario sacerdotum stabat* Mensa sacra.

6. In sacerdotum sacrario mensam collocavit, Delphicis non absimilem: longitudine quidem duûm cubitorum, latitudine vero cubiti unius, & altitudine trium spithamarum. Erant autem illi pedes, dimidia quidem sui parte deorsum perfecte & accurate facti, similes iis quos spondis adhibent Dores; sursum vero abacum versus quadrangulari opere erant. At *mensa* excavatur per unumquodque latus, veluti labro quatuor digitorum, limbo circumeunte superiorem & inferiorem ejus corporis partem. Singulis autem ejus pedibus affixi erant annuli, non separati ab operculo; in quos immissi erant vectes lignei, aureis laminis obducti, iique exemptiles. Nam qua parte cum mensa cohærebant annuli, cavitas erat: neque enim perpetui erant, sed prius quam in orbem coirent, desinebant extremitatibus suis in acumina, quorum unum in prominentem mensæ partem inserebatur, alterum in pedem. atque his per viam asportabatur mensa. Super hanc (nam posita erat in sanctuario versus septentrionem, non longe ab adyto) collocabantur duodecim panes non fermentati; seni è regione sibi duobus ordinibus oppositi, ex farina mundissima duorum assaronum: quæ mensura Hebræorum septem cotylas Atticas continet. Panibus autem impositæ erant duæ phialæ aureæ thure plenæ. Post septem vero dies alii panes inferebantur, festo *scilicet* quod nos Sabbatum appellamus: diem enim *quemlibet* septimum Sabbatum vocamus. At quod-

ἐσχηκέναι. ταύτῃ τὰς δύο πλάκας, ἐν αἷς τοὺς δέκα λ[óγ]ους συγγεγράφθαι συμβεβήκει, ἀνὰ πέντε μὲν εἰς ἑκ[α]τέραν, ἀνὰ δύο δὲ καὶ ἥμισυ [v] κατὰ μέτωπον, ἐγκα[τέ]θετο. καὶ ταύτην ἐν τῷ ἀδύτῳ κατατίθησιν.

ϛʹ. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τράπεζαν ἱδρύεται [x] Δελφικ[αῖς] παραπλησίαν· τὸ μῆκος μὲν δύο πηχῶν, τὸ δὲ π[λά]τος ἑνὸς πήχεος, σπιθαμῶν δὲ τριῶν τὸ ὕψος. [y] ἦ[σαν] δ' αὐτῇ πόδες, τὰ μὲν ἐξ ἡμίσους ἕως τῶν κάτω [z] [τε]λέως [a] ἀπηρτισμένοι, οἷς Δωριεῖς [b] προστιθεῖσι τ[αῖς κλί]ναις ἐμφερεῖς, τὸ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀνατεῖνον [c] τετρ[άγω]νοι τῇ ἐργασίᾳ. [d] κοιλαίνεται δὲ [e] καθ' ἕκαστον πλευ[ρὸν] κοιλαίνουσά πως κατὰ παλαιστὴν τὸ ἔδαφος, ἕλικος π[ερι]θεούσης τό τε [f] ἄνω καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος. καὶ ἕκαστον δὲ τῶν ποδῶν καὶ [g] ταύτῃ ἐλήλατο κρίκος, [h] ο[ὐκ] ἄπωθεν τοῦ ἐπιθέματος, δι' ὧν [i] ᾔεσαν [k] στελεοὶ χρυ[σοῖ ?] ξύλου τὰ νέρθεν ὄντες, [l] ἐξαίρετοι. [m] κοῖλον γὰρ εἶχε[ν] αὐτοῖς τὸ κατὰ τοὺς κρίκους [n] κοινωθέντας· οὐδὲ γὰρ [συ]διηνεκεῖς, ἀλλά, πρὶν συνελθεῖν εἰς τὸ ἄπρον, [o] ε[ἰς] περονίδας τὴν ἀρχὴν τελευτῶντες, ὧν ἡ μὲν εἰς τὸ π[ρο]ανέχον ἐμβαίνει [p] τῆς τραπέζης, ἡ δὲ εἰς τὸν πόδα. καὶ [ἐν] τοῖς κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐκομίζετο. ἐπὶ ταύτης, ἐπίκειτο ἐν τῷ [q] νεῷ τετραμμένη πρὸς ἄρκτον [r] οὐ πόρρω τοῦ μ[υ]χοῦ, διετίθεσαν [s] ἄρτων τε δώδεκα ἀζύμους κατὰ [ἕξ] [t] ἀπαλλήλους κειμένους, [v] καθαροῦ πάνυ τοῦ ἀλεύρου [ἐκ] δύο [x] ἀσσαρώνων· ὃ μέτρον Ἑβραίων ἑπτὰ κοτύλας [Ἀτ]τικὰς ἔχει. [y] ὑπὲρ δὲ τῶν ἄρτων ἐπίθενται δύο φιάλ[αι] χρύσεαι, [z] λιβανωτοῦ πλήρεις. μετὰ δὲ ἡμέρας ἑπτὰ π[ά]λιν [a] ἄλλοι ἐκομίζοντο ἄρτοι, ἐν τῷ καλουμένῳ ὑφ' ἡμῶν Σαββάτῳ· τὴν γὰρ ἑβδόμην ἡμέραν Σάββατα καλοῦ[μεν].

προσῆσυπον usurpabat, jam Flavius adfert hujus παράγωγον, ut Philoxenus contendit, aut potius ἀπὸ τυπῆς. BERN.

v Κατὰ μέτωπον,] *Hen.* etiam ἀνὰ δύο δὲ ἥμισυ κατὰ μέτωπα. Supraque idem συμβέβηκεν, loco nimis perfecti temporis: ubi statim ἀναπέντε ut solet *Samb.* conjungere. BERN.

x Δελφικαῖς] *In Sacrario sacerdotum* (ἐν τῷ νεῷ) *ad aquilonem stabat* Mensa sacra, שלחן, *Delphicæ similis*, ἐπίχρυσος, *longa duos cubitos, lata unum; altaque* $\frac{3}{2}$ *cub. cui lorica cum coronulis plane aurea* (מסגרת וזר, *labium cum limo* Epiph. *labium & corona*, Hieron. στεφάνη καὶ κυμάτια, LXX.) ἐπίθεμα ἑλικοειδὲς, *sub abaco supraque eum cavo palmari præcluserat. Gestabatur vero manubriis bis geminis, opere cardinato ad partes pedum quadratas adfixis, quod Moysi* טבעות לבתים לבדים. *Habet hæc* 12. *prægrandes panes azymos ordine gemino* (ב" מערכות, βʹ θέμασι *Int.* LXX. καθ' ἓξ ἀπαλλήλους κειμένους *Jos.*) *dictos Moysi* לחם פנים, *quod est* panes altrinsecus ordinati, *vel* לפני יהוה ad mensam Dei adpositi, LXX. ἄρτοι ἐνώπιοι, *Aquilæ & Oncelo so* ἄρτοι προσώπων, *Symmacho & aliis plerisque* ἄρτοι προθέσεως) *figuram suam quadratos, quemque ex similæ* assaronibus *duobus*, ב" עשרנים, *qui sunt* gomori *duo, aut* $\frac{1}{5}$ ephæ, *aut bis septem* heminæ *Atticæ. Placentas illas duæ* phialæ *aureæ*, בזיכין *Moysi Maimonis*, כפת *Moysi Amrami, coronabant, plenæ thuris, imo salem injiciunt Doctores Alexandrini & Patres Talmudi. Novos deinde panes viderat septima quæque lux*, שבת *Hebræis*, שבתא σάββατα *Chaldæis vocata. Hoc de ritu Ex. c.* 25. *& Levit. c.* 24, *necnon alibi Flavius.* BERN. Non ad *Delphicam* Apollinis ut male nonnulli, sed ad formam abaci respicit.

y Ἦσαν δ' αὐτῇ πόδες,] Vide *Reland.* de Spoliis Templi Hieros. p. 89.

z Τελέως ἀπηρτισμένοι,] i. e. perfecti pedes, pedibus veris animalium omnino similes, uti & in arcu Titiano Romæ exhibentur. REL.

a Ἀπηρτισμένοι,] Ἐξηρτισμένοι *Vat.*

b Προστιθεῖσι] Sic volo magis quam singulare προστίθησι editorum, aut scriptorum librorum Ionismum προστιθέασι. Supra restitui typum Atticum, ubi omnes libri ἐν τῷ ναῷ vulgi modo. BERN. Ita *Bernardus.* in *Editis* προστίθησι. in *MSS.* προστιθέασι. (Scil. quibusdam. nam in *Coll. Voss.* & *Big.* προτιθέασι.)

c Τετράγωνοι] Τετράγωνον *Vat.*

d Κοιλαίνεται] Videntur describi κυμάτια στρεπτὰ vel opus interrasile limbi superioris & inferioris. REL.

e Καθ' ἕκαστον] *Samb.* καθέκαστον.

f Ἄνω καὶ τὸ κάτω] unus limbus cingebat mensæ superficiem, alter connectebat pedes eratque in medio altitudinis mensæ, uti in arcu triumphali Titi videre est. REL.

g Ταύτῃ] Eo modo *Bas. Gen.* & *Samb.* omnisque pictura sacra. Verum veteri mendo οὐ κάτωθεν *superius, Big.* & *Epiphan.* Mox in excusis ἴεσαν. BERN. Sic *Big.* & *Samb.* ταύτην in *reliquis.*

h Οὐκ ἄπωθεν] *Coll. Voss.* & *Big.* οὐ κάτωθεν.

i Ἤεσαν] Eo modo *Big.* & *Samb.* in cæteris ἴεσαν.

k Στελεοὶ] Hesychius: Στελεὸν οὐδετέρως τὸ τοῦ πελέκεως ξ[ύλον]. COCC.

l Ἐξαίρετοι.] Οὐκ ἐξαίρετοι *Big. Samb.* & *Vat.* HUDS. [...] ἐξαιρετοί. COCC.

m Κοῖλον γὰρ] Κοῖλον γὰρ εἶχον juxta quosdam *Epiphanii* codi[ces].

n Κοινωθέντας·] Mallem κοινωθέν. Codices etiam nonn[ulli] Latinorum eo loci plane indicant κοῖλον γὰρ εἶχον. BERN. [Κοι]νωθὲν malit *Bernardus.*

o Εἰς περονίδας] Εἰς περανίδας *Big.* & *Samb.* Vide *Villalpandum* in *Ezech.* tom. 2. p. 353. & *Rhenferdii* Dissert. de m[ensa] *& panibus Propositionis.*

p Τῆς τραπέζης,] Intelligit tabulam mensæ ipsi imposit[am], ut Pollux τράπεζαν distinguit à tripode, cui insistit, VI. [...] RE[L].

q Νεῷ] Ναῷ *Hen.* & statim διετέθησαν.

r Οὐ πόρρω τοῦ μυχοῦ,] Talmudici locant in medio fere, [...] in tertia parte Sancti, quæ velo interiori proxima erat. RE[L].

s Ἄρτων τε] MSS. quatuor δ' ἄρτους & Jac. Capellus. U[...]tiones binæ ἄρτων τε, nec minus eleganter. BERN. Ita in [...]tis. in *MSS.* δ' ἄρτων. nec minus eleganter.

t Ἀπαλλήλους] Ἀπαλλήλους *altrinsecus*, *Big.* & *Samb.* manu [...]re, leviter ne prætereas: licet succurrat ea forma præter [no]stra Lexica. ἐπ' ἀλλήλους reperitur in prioribus editionibus, [...] non apud *Busb.* & *Hen.*. Verum ἀπαλλήλων, aut ἀπ' ἀλλ[ήλων di]stinctius permutavit *Samb.* manu secunda, alludit & Schi[...]cus, *senos per partem.* BERN. *Al.* ἐπ' ἀλλήλους. Verum [ἀπαλ]λήλων aut ἀπ' ἀλλήλων à manu secunda in aliquot *MSS.*

v Καθαροῦ] Καθαροῦ ex scriptis *Big. Samb.* & *Busb.* Al[ii] καθαροὺς, quod probavit diu Interpres Latinus. *Hen.* [...] θαροῦ πάνυ ἀλεύρου ἐκ βʹ. ἀσσάρων· ὃ μ. ἑβραίοις ζ. κοτ. [...] Pro ἀσσάρων in obliquo reposui contra libros cunctos potius [ἀσσα]ρώνων, syllaba adfixa, quam alibi Sacerdos retinet. B[ERN]. Sic in *MSS.* in *Editis* καθαρούς.

x Ἀσσαρώνων·] Ita pro ἀσσάρων ex aliis *Josephi* locis rep[osuit] *Bernardus.*

y Ὑπὲρ δὲ τῶν ἄρτων] Judæi alii volunt non supra panes [...] cerras positas, ne pondere suo panes læderent, sed [in] mensa juxta panes. REL.

z Λιβανωτοῦ] Λιβάνου *Bas. Gen. Hen.* atque *Busb.* & B[...] terpretes LXX. λιβανωτοῦ MSS. duo heic loci, ut Josephus [...] licet לבונה vulgo apud Judæos, & λίβανος non rarius [...] inter Græcos tam fructum arboris significet quam ipsam [arbo]rem. BERN. Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in [...]νοῦ. quæ vox non raro apud Græcos tam fructum arboris [signi]ficat quam ipsam arborem.

a Ἄλλοι ἐκομίζοντο] Οἱ ἄλλοι, ut Atticos scriptores no[...] articulorum prodigos, ita *Bas. Gen.* & prior manus [...] BERN. Ita *MSS.* in *Editis* οἱ ἄλλοι. quod ferri quidem p[otest], nam Atticos articulorum prodigos novimus.

λῦμεν. τὴν δ᾽ αἰτίαν ἐξ ἧς ταῦτ᾽ ἐπενοήθη ταῦτ᾽ ἐν ἑτέροις ἐροῦμεν.

ζ΄. [b] Κατὰ πρόσωπον δὲ τῆς τραπέζης, τῷ πρὸς μεσημβρίαν τετραμμένῳ τοίχῳ πλησίον, ἵσταται λυχνία ἐκ χρυσοῦ κεχωνευμένη [c] διάκενος, σταθμὸν ἔχουσα [d] [e] μνᾶς ἑκατόν. [f] Ἑβραῖοι μὲν καλοῦσι κίγχαρες· εἰς δὲ τὴν Ἑλληνικὴν μεταβαλλόμενον γλῶσσαν σημαίνει τάλαντον. πεποίηται δὲ [g] σφαιρία καὶ κρίνα σὺν ῥοΐσκοις καὶ κρατηριδίοις· ἑβδομήκοντα [h] δ᾽ ἦν τὰ πάντα· ἐξ ὧν ἀπὸ μιᾶς βάσεως [i] συνετέθη πρὸς ὕψος, ποιήσαντος αὐτὴν συγκειμένην εἰς μοίρας εἰς ὅσας τοὺς [k] πλανήτας καὶ τὸν ἥλιον κατανέμουσιν. ἀπαρτίζεται δὲ εἰς ἑπτὰ κεφαλάς, καταλλήλας ἐν [l] στοίχῳ διακειμένας. λύχνοι δ᾽ ἐπιφέρονται αὐταῖς ἑπτὰ κατὰ μίαν, τὸν πλανητῶν τὸν ἀριθμὸν [m] μεμιμημένοι. ὁρῶσι δ᾽ εἴς τε τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν μεσημβρίαν, [n] λοξῶς αὐτῆς κειμένης.

η΄. Μεταξὺ δὲ αὐτῆς καὶ τῆς τραπέζης ἔνδον, ὡς προεῖπον, θυμιατήριον, [o] ξύλινον μὲν, ἐξ οὗ καὶ τὰ πρότερα ἦν σκεύη, μὴ [p] σηπόμενον, [q] στερεὰ δὲ περιελήλατο αὐτῷ λεπίς. πηχυαῖον μὲν κατὰ πλευρὰν ἑκάστην τὸ πλάτος, ὕψος δὲ διπλάσιον. [r] ἐπῆν δὲ ἐσχάρα χρυσέα [s] ὑπερανεστῶσα, ἔχουσα κατὰ γωνίαν ἑκάστην [t] στέφανον, καὶ [v] τοῦτον δ᾽ ἐκπεριοδεύοντα χρύσεον· [x] ᾧ καὶ κρίκοι καὶ σκυταλίδες [y] προσήεσαν, αἷς κατὰ τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐφέρετο. ἵδρυτο δὲ καὶ πρὸ τῆς σκηνῆς βωμὸς χάλκεος, ὑπόξυλος καὶ αὐτὸς, ἑκάστην πλευρὰν πέντε πήχεσιν ἐκμεμετρημένος, τὸ δὲ ὕψος [z] τριῶν,

nam huic rei excogitandæ ansam dederit, alibi dicemus.

7. Ex adverso autem mensæ propius meridianum parietem situm erat candelabrum ex auro fuso & subinani, centum minarum pondo. Hebræi quidem cinchares nominant: quod, si Græce interpreteris, talentum significat. Distinctum autem erat sphærulis, liliis, granatis, & craterculis: (illorum vero omnium summa erat LXX.) ex quibus ab simplici basi compositum in altum assurgebat, in totidem calamos structura sua distributum, quot planetas cum sole perhibent. Exibat autem in septem capita, una eademque serie æquis intervallis disposita. Porro & in illis lucernæ præfulgebant, in singulis septem, planetarum numerum referentes: respectantesque ad orientem & meridiem, candelabro oblique posito. *Candelabrum sacrum.*

8. Inter lychnuchum autem & mensam interius, ut jam dixi, *posita stabat* [1] ara suffitus, è ligno quidem, unde & priora facta sunt instrumenta non putrescente, solida vero lamina incrustato, cubitali quidem in quadrum latitudine, altitudine vero dupla. Superimposita autem erat craticula aurea, [2] habens ad unumquemque angulum coronam, eamque circumeuntem auream: cui adjuncti erant annuli, cum vectibus, quibus per viam à sacerdotibus deportari posset. Sed & pro foribus Tabernaculi collocatum erat altare æreum, [3] subligneum & illud, quinque cubitos longum & totidem latum, & tribus altum, similiter auro ornatum, [4] laminis æreis ad- *Ara suffitus.* *Altare holocautomatum.*

b Κατὰ] *Ad latus meridionale* Sancti *è regione Mensæ stabat, ut fas fuit*, *VII. *planetarum typus*, מנרת הזהב, Candelabrum *Sacrum*, ἀθάνατος λύχνος λεγόμενος παρ᾽ Ἰουδαίοις, *inquit Diodorus libro* 34. *ex auri fusi atque subinanis* (מקשה, *hoc aliis quidem* ductile, *atque* LXX. τορευτὴν) *talento* ἑκατομναίῳ, (*quod* ככר καλ᾽ Ἑβραῖοι, *Judæi quidem* ככרין & ככרא *i.* κίγχαρες *vocant, atque hodie de Græco* Cintarin, *pondere Siclorum suorum* 3000. *aut librarum Romanarum* 125. *pretioque librarum Sterlingiarum omnino* 3750.) *atque ex basi simplici in septem calamos capitaque adsurgens alta æque, tum lucernis totidem* נרות λύχνων, *tum etiam* 26. *Sphærularum* (כפתרים, LXX. σφαιρωτήρων, *Jos.* σφαιρίων.) *Liliorum* 22. (פרחים, κρίνων LXX. *Int. Jos. & Oncelosو*, ἀνθῶν *Symmacho*) *Scyphorumque* 22. *cum granatis suis*, (ῥοΐσκων καὶ κρατηριδίων *Jos.* κρατήρων ἐκτετυπωμένων καρυΐσκοις LXX. *Int.* κρατήρων ἐξημυγδαλωμένων *Aquilæ, Moysi magno* גבעים משקדים) *ornamentis haud minus septuaginta præfulgebat, ad austrum atque orientem oblique respectans. Ex. c.* 25. *c.* 37. & *c.* 40. 24. & *Num. c.* 8. 2. *Iterumque in his Orig. l.* 3. *c.* 7. §. 8. BERN.

c Διάκενος,] Intus cavum fuisse lychnuchum hac voce indicat, uti mox balteum sacerdotalem vocat διάκενον & similem exuviis serpentis. Sed in Sacro codice. מקשה fuisse dicitur, quod *solidum* notare vulgo creditur. Verum nil obstat, quominus & מקשה διάκενον fuerit, ut notet aliquid ex solo auro conflatum, uti tubæ Num. 10. 2. REL.

d Μνᾶς] Μνᾶς *Samb.* accentu declivi ac debili. Tum Ἑβραῖοι μὲν *Bas. Gen.* cum *Hen.* & *Busb.* ἃς Ἑβραῖοι μὲν *Big.* & *Samb.* correcte. οἱ Ἑβραῖοι *Epiphan.* BERN.

e Μνᾶς ἑκατὸν.] Illæ centum Minæ conficiunt Talentum, adeoque necesse est, ut talentum valeat 450. lib. Monetæ *Anglicanæ*. Vid. *Prideaux* in Præf. ad Connex. p. 19. pr. Vol. HUDS. In *Add.*

f Ἑβραῖοι μὲν] Ἃς Ἑβραῖοι μὲν *Samb.* & *Big.* (& *Coll. Voss.*) Vide *Villalpandi* Apparat. part. II. p. 408. & p. 410.

g Σφαιρία] 4 genera ornamentorum lychnuchi recenset, uti & in arcu Titi Vespasiani conspiciuntur, orbes, flores, mala & crateres. REL.

h Δ᾽ ἦν] *Bas.* & *Gen.* δή. Attamen numerus ille LXX. particularum rite confiet, si armaveris singulos candelabri ramos ab Ex. c. 25. v. 32. &c. tribus sphærulis, tum ad hastilis inferiora posueris alias quatuor, & pro commissuris calamorum adhuc tres, necnon in summo hastili (sic puto) sphærulam xxxIam. Namque de liliis & scyphis jam claret ratio. Vide §. 8. capitis sequentis. BERN. Sic *MSS.* in *Editis* δὴ τὰ π.

i Συνετέθη] Distinguunt alii hunc in modum, συνετέθη, πρὸς ὕψος ποιήσαντος &c.

k Πλανήτας] *Samb.* πλάνητας. Mox perinde est sive sic scribas, sive cum *Big.* & *Samb.* ἐν στίχῳ. BERN.

l Στοίχῳ] Στίχῳ *Coll. Big.*

m Μεμιμημένοι.] Ita *MSS.* in *Editis* μιμούμενοι.

n Λοξῶς] At Talmudici volunt ramos lychnuchi ab ortu versus occasum fuisse protensos. REL.

o Ξύλινον] Lege ξύλου. COCC.

1 *Ara suffitus*,] *Inter Panes & Lumina cis Velum Sanctissimum renitebat* Ara suffitus, מזבח הזהב & מזבח הקטרת, θυσιαστήριον θυμιάματος LXX. *Int.* θυμιατήριον *Philoni & Josepho, ex ligno perpetuo &* χρυσολόπῳ *parallelipedon altitudinis bicubitalis basisque ex quadro cubiti unici: cujus summitatem seu* craticulam (ἐσχάραν *Jos.* ἐσχαρίδα LXX. & *S. Hieron.* אנרא Oncelosو, *Moysi* גג) *condecorabat* זר זהב corona auri *solius, tum sursum* cornua *seu pinnæ*, & *jusum* annuli cum vectibus. *Ex. c.* 30. *c.* 35. & *c.* 40. BERN.

p Σηπόμενον,] Cum *Epiphanio* lego σηπόμενον. in *cæteris* σηπόμενα. HUDS. Lege σηπομένου. COCC.

q Στερεὰ δὲ περιελήλατο αὐτῷ λεπίς.] In Gemara Enuvin. fol. 19. 1. docetur quam hæc fuerit στερεά. מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב עומד כמה שנים ולא שלט בו האור, *altare aureum, quod non erat tectum auro crassiori quam est denarius, multos annos perduravit, nec ab igne læsum fuit.* REL.

r Ἐπῆν] Ἐπῆν τε ἐσχάρα χρυσεία *Vat.*

2 *Habens ad unumquemque angulum coronam*,] Coronas ex auro purissimo *Mert. Col. & Frob.* Coroneas aureas purissimas (-- mos mos *Voss.* 1.) sex, *Voss.* 1. *V. W.* 1, 2. *Big. Bodl.* Coronas purissimas sex, *Bal. & Goul. Hoc mendum vetustatem habet, & Comestorem olim perculit.* Josephus addidit, *sic ait P. Trecensis*, quod per angulos singulos coronas sex habebat ex auro purissimo, quod singulariter forte in Exodo dictum est ita: Faciesque ei coronam auream per gyrum. *Putabis tamen Epiphanium retulisse duntaxat*, coronam ex auro purissimo, sed & annuli &c. *Sic nunc juvare hunc Scholasticum placet & cum Josepho suo forte conciliare.* BERN.

s Ὑπερανεστῶσα,] Contractiori Atheniensium præterito, quo maxime κῦμα sibilus fœmineus evitatur, *Samb. Busb.* & *Hen.* Alii perperam ὑπερανιστῶσα, vice ὑπερανιστᾶσα. BERN. Ita *Samb. Busb.* & *Hen.* in aliis perperam ὑπερανιστῶσα vice ὑπερανιστᾶσα.

t Στέφανον,] *Epiphanius* στεφάνους ἐξ ἐκ περιουσίας χρυσοῦ. *Big.* στέφανον καὶ τὸν δ᾽ ἐκπεριοδεύοντα χρύσειον, καὶ κρίκοι. Imo *Samb.* legit χρύσεον καὶ κρίκοι: moxque ille προσήεσαν pro προσίεσαν reliquorum. BERN. In *Vet. Interpr.* ad hunc modum, *habebatque per angulos singulos coronas ex auro purissimo sex, & annuli & vectes inerant* &c. ac si in suo codice habuisset στεφάνους ἐξ ἐκ περιουσίας χρυσοῦ. sed (ut inquit *Bernardus*) juvare licet hunc *Interpretem*, scribendo *sed & annuli* &c. & cum *Josepho* suo forte conciliare. χρύσειον mox *Coll. Big.*

v Τοῦτον δ᾽ ἐκπεριοδεύοντα] Quod si legas καὶ τούτων ἐκπεριοδεύοντα. Videtur enim cornua Altaris στεφάνους appellasse. Vide Exod. 30: 2. 3. COCC.

x Ω καὶ κρίκοι] Ita legendum censeo cum *Editis*. in *Cod. Vat.* ἣ καὶ κρ. in *Samb.* & *Big.* deest ᾧ.

y Προσήεσαν,] Sic *Samb.* & *Big.* in cæteris προσίεσαν, & mox ἐν αἷς in *Vat.*

3 *Sublignεum*] *Vel.* subligneum, & illud quinque &c. ὑπόξυλος, καὶ αὐτὸς ἑκάστην &c.

z Τριῶν,] Τρίπηχυς *Big. Vat.* & *Samb.* (*Voss. Coll.* τρίπηχεις) τριῶν *Bas. Gen.* & *Epiph.* Mox τῇ ἐσχάρᾳ *Samb.* cum *Big.* Dein *Samb.* καταφλεγόμενον. BERN.

4 *Laminis æreis adopertum*,] Ex laminibus æris, *scripserat Epiph. Voss.* 1. *Mert. & melioribus codicibus comprobantibus. Ad clausulam* graticula, *Voss.* 1. *Item* retiarum, *Voss.* 1. *L. Mert. W.* 1, 2. *Star. V. Vig. & Bodl.* Retiaculorum, *Goul. & Bal.* Scho-

adopertum, cum crate ad similitudinem reticuli: excipiebat enim terra quicquid ignis à foco *superne* decidebat, quod basis ei non omnino subjecta esset. Cæterum è regione aræ præsto *insuper* erant infundibula, phialæ, thuribula, crateresque ex auro: quæcunque vero alia *aderant* instrumenta, sacro ministerio designata, * ex ære conflata erant omnia. Atque hoc modo se habuit Tabernaculum, una cum apparatu suo.

[a] ὁμοίως τῷ χρυσῷ κεκοσμημένος, χαλκείαις λ… ἐξησκημένος, [b] δικτύῳ [c] τὴν ἐσχάραν ἐμφερής· ἐ… χετο γὰρ ἡ γῆ τὸ ἀπὸ τῆς ἐσχάρας πῦρ καταφερόμενον… βάσεως διαπαντὸς οὐχ ὑποκειμένης. [d] ἀντικρὺ δ'… θεντο τοῦ βωμοῦ οἰνοχόαι τε καὶ φιάλαι σὺν θυΐσκοις… κρατῆρσιν ἐκ χρυσοῦ· ὅσα δὲ ἄλλα σκεύη πρὸς τὰς… ργίας πεποίητο, χάλκεα ἅπαντα ὑπῆρχον. καὶ ἡ σκηνὴ τοιαύτη τε ἦν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν σκεύη.

VIII.

CAP. VII.

Qualia fuerint vestimenta sacerdotum & Pontificis M. de Aaronis sacerdotio, variisque purificationum & sacrificiorum ritibus: atque de festis, & ut dies singuli dispositi erant: tum leges aliæ.

Chaanææ, Sacerdotes. Rabchaanes, Pontifex. Vestitus vulgi sacerdotum.

FActæ sunt autem & sacerdotibus vestes, cum aliis omnibus, quos Chanæas vocant, tum etiam ipsi Pontifici, quem Anarabachen appellant. significat autem *vox ista* principem sacerdotem. Et aliorum quidem vestes hujusmodi esse contigit. Quando autem ad sacra ministeria accedit sacerdos, purus factus juxta præscriptam in lege puri-

ΚΕΦ. ζ'.

Τίνες τοῖς ἱερεῦσίν εἰσιν αἱ στολαὶ, καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως· τῆς τοῦ Ααρὼν ἱερωσύνης, καὶ τῶν ἁγνειῶν καὶ θυσιῶν οἱ… ποι· καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν, καὶ ὡς ἑκάστη τῶν ἡμερῶν… τέτακται· ἄλλοι τε νόμοι.

ΓΙνονται δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσι στολαὶ, πᾶσί τε τοῖς ἄλλ… [f] οὓς [g] Χαναίας καλοῦσι, καὶ δὴ καὶ τῷ ἀρχιερε… [h] Αναραβάχην προσαγορεύουσι. σημαίνει δὲ ἀρχιερέα… μὲν οὖν τῶν ἄλλων στολὴν τοιαύτην εἶναι συμβέβηκεν. … δὲ προσίῃ ταῖς ἱερουργίαις ὁ ἱερεὺς, ἡγνευκὼς ἣν ὁ νο… [i] ἅγνειαν [k] προσαγορεύει, πρῶτον μὲν περιτίθεται τ… νο…

Scholasticus forte ediderat retiarii *vel* reticuli. *Ea enim de causa disserit P. Comestor*, Josephus autem sic: Cui suberat craticula in modum reticulorum facta. Suscipiebat enim terra ignem qui de craticula ferebatur: quia bases non erant ei subjectæ. Cassiodorus tamen Senator (*quem Epiphanius iste bene noverat*) in pictura quam fecit, cujus in expositione Psalmorum meminit, quatuor pedes in utroque altari fecit. BERN.

a Ομοίως] *Ομοίως κεκοσμημένος, exempto hinc auro. Quam sane lectionem præ altera ὁμοίως τῷ χρυσῷ κεκοσμημένος Josephi nomine eligo: ita etiam Moyses postulat.* BERN. Ομοίως κεκοσμημένος legebat *Vet. Interpr.* quæ sane lectio alteri præferenda est, præsertim cum *S. Literis* magis consona sit. Mallem equidem *ὁμοίως τῷ χρυσῷ κεκοσμημένῳ, tanquam si auro esset ornatum.* sc. quod aurum fulgore suo referret, ut alibi loquitur *Josephus*.

b Δικτύῳ] Ex sacris literis non liquet in summo fuisse aliquam craticulam vel opus reticulatum. E contrario opus reticulatum extendit se ab imo usque ad medium altaris, adeoque in summo non. REL.

c Τὴν ἐσχάραν] *Coll. Big.* & *Voss.* τῇ ἐσχάρᾳ.

d Αντικρὺ] Ita & in templo Secundo vasa ministerii erant in mensa argentea juxta altare versus occasum. REL. *Coll. Big.* ἀντικρύς.

e Ετίθεντο] *Big.* & *Samb.* ἀντικρὺς δ' ἐτίθεντο τοῦ βωμοῦ τοῦ χρυσέου. οἰνοχόαι τε καὶ φιάλαι σὺν θυΐσκαις καὶ κρατῆρσιν ἦσαν· ὅσα τε ἄλλα σκεύη πρὸς τὰς ἱερουργίας πεποίητο, χρύσεα πάντα ὑπῆρχον. *Bas. Gen. Hen.* & *Busb.* ἀντικρὺ δ' ἐτίθεντο (*Busb.* ἐτίθετο ἀντικρυς) τοῦ βωμοῦ οἰνοχόαι τε (οἰνοχόαι *Busb.* & *Hen.*) καὶ φιάλαι σὺν θυΐσκοις καὶ κρατῆρσιν ἦσαν. ὅσα τε ἄλλα σκεύη πρὸς τὰς ἱερουργίας πεποίητο, χρύσεα πάντα ὑπῆρχεν. *Ærea* quidem pro *aureis* non permutare stultissimum esset (Scribis aliquot Latinis Græcisque cunctis invitis) dum id monent Sanctissimi libri, Ex. c. 27. 3, 19. Verum de hac sententia, sicut nos illam contextu emendavimus, inconsultis codd. Gallicis nunc plus nos dicam: nisi tu statim legere malis, ἀντικρὺ δ' ἐτίθετο τοῦ βωμοῦ τοῦ χρυσέου. οἰνοχόαι τε καὶ φ. σ. θ. καὶ κρατῆρσιν, ὅσα τε ἄλλα ——— χάλκεα πάντα ὑπῆρχον. Pro *aureis* etiam stat Johannes Zonaras, ἀντικρὺς δὲ τοῦ βωμοῦ τοῦ ξυλίνου φιάλαι καὶ κρατῆρες σὺν θυΐσκοις ἐτίθεντο, καὶ ἄλλα σκεύη ἃ πρὸς ἱερουργίαν ἡτοίμαστο, χρύσεα πάντα. BERN. Ita quidem edidit *Bernardus* partim ex conjectura, partim ex *Exod.* c. 27. v. 3. & 19. ἀντικρυς δ' ἐτίθεντο τοῦ βωμοῦ τοῦ χρυσέου οἰνοχόαι τε καὶ φιάλαι σὺν θυΐσκαις καὶ κρατῆρσιν ἦσαν· ὅσα τε ἄλλα σκ. π. τ. ι. π. χρύσεα πάντα ὑπῆρχεν *Big.* & *Samb.* ἀντικρὺ δ' ἐτίθεντο (ἐτίθετο ἀντικρὺς *Busb.*) τοῦ βωμοῦ οἰνοχόαι τε κ. φ. σ. θυΐσκοις καὶ κρατῆρσιν ἦσαν. ὅσα τε ἄ. σκ. π. τ. ἱ. π. χρύσεα π. *Bas. Gen. Hen.* & *Busb.* ἀντικρὺ δ' ἐτίθεντο τοῦ χρυσέου οἰνοχ &c. ut in *Bas.* & *G.* habet *Cod. Vat.* Pro *aureis* etiam stat Zonaras, ἀντικρὺς δὲ τοῦ βωμοῦ τοῦ ξυλίνου φιάλαι καὶ κρατῆρες σὺν θυΐσκοις ἐτίθεντο, καὶ ἄλλα σκεύη ἃ πρὸς ἱερουργίαν ἡτοίμαστο, χρύσεα πάντα. Denique *Bernardus*, his omnibus perpensis, hanc lectionem subjicit, ἀντικρὺ δ' ἐτίθετο τοῦ βωμοῦ χρυσέου. οἰνοχόαι τε κ. φ. σ. θ. κ. κρατῆρσιν, ὅσα τε ἄλλα --- χάλκεα π. ὑπ. HUDS. Post κρατῆρσιν dele ἦσαν. COCC.

* *Ex ære conflata erant omnia.*] Aurea, *Mert. L.* & *Epit. Cant.* de vetere vitio *exemplarium Græcanicorum, quod hodieque perseverat metallo permutato,* χρύσεα πάντα ὑπῆρχε, *pro æquo justoque* χάλκεα ἅπαντα ὑπῆρχε. *Namque mandaverat optimus Ex. c. 37. 3.* πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ ποιήσεις χαλκᾶ; *ita & effectum legimus c. 38. 3. quem versum repetit modo Flavius. Hinc pars plurima codicum Epiphaniorum jam obtinent* ænea *aut* ærea, *ut Voss. 1. U. W. 2. Star. Goul. Bal. Vig. Col. & Frob.* BERN.

f Οὓς] *Coll. Voss.* ἃς & mox pro ὃν habet ἣν.

g Χαναίας καλοῦσι,] Josephus vernacule solitus erat dicere כהניא *Cahanaia*, & jam Græco more scripsit χαανάιας aut χαναίας, pro כהנים *Cohanim* veteris populi. Proxime ver… χαναίας *Bas.* & *Gen.* Sed ὡς χαναναίας *Big.* & *Epiphanii* li… stat, & longius ἃς χαναναίας *Samb. Busb.* & *Hen.* atque in… *Chananæas* MS. *Lips.* BERN. Χαναναίας in *MSS.* Χαανα… *N. Fullerus* in *Miscel.* l. 4. c. 15. Χαάνας sive Χάνας volui… *nius* in libro primo de *Vest. Hebr. Sac.* p. 18. HUDS. … vel כהניא. REL.

h Αναραβάχην] Arabarchin, *manuscriptorum quasi*… *Inde Petrus Scholasticus*, Quatuor erant vestes tam sacerdoti… minoribus, quos Chananæos vocabant, quam princip… tum, quem Arabarchum appellabant, communes: & alias q… tuor post illas, quibus solus Arabarchus utebatur. R… Criticæ nostræ periculum feci, & pro ἀναραβάχην *Bas.* *Hen.* & *Busb.* aut ἀναραβήχην *Big.* & *Samb.* aut *Arabarch*… *piphanii* & P. *Trecensis*, ex dialecto Jerosolymitana … χααναραββην, quod est כהנא רבא *Cahana rabba*, etiam J… Syriæ Babyloniæque, ut liquet ex Lev. c. 21. 10. 2 Reg. c. 4. Zach. 3. 1. & aliis ex locis. Typum eundem retulit … Princeps codice *Constitutionum Patriarum*: alias enim … tur Moysis dictionem concinniorem, הכוהן הגרול Cohe… ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας LXXII. Interpr. ὁ ἀρχιερεὺς Philoni, Scri… Machabaicorum, Josepho, S. Paulo, atque etiam … Gentium. Quinimo *Arabarchin* compositæ vocis ratio … Josephum non inique ferret manum emendantem … aut ῥαβαχαναίην, aut ῥαβαχοάνην, ab Hebraico רב הכהנים *cohanim* (sic dicunt vates veridici רב טבחים i. … רב סריסים) vel à Chaldaico רב כהניא *Rab cahanaia*, … דכהניא. Sacerdotum pariter Jerosolymitanorum primas … *hane* ܪܒ ܟܗܢܐ sæpius appellatur in libris receptis No… stamenti & in dubiis Veteris, quandoque idem Ra… ܪܒ ܟܘܡܪܐ. Nimis vero alienum video ab hoc no… *Alabarchen* Vossii parentis, tanquam *Præpositum Albo*… *tum*; sic quidem adserit vir clarissimus. BERN. Ita … *Vat. aliique.* ἀναραβήχην *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* … *chen* & *Arabarchin* in *Epiphanii* libris, Χααναραββην ma… *nardus* ex *Cahana rabba*; aut Ραβαχαάνην, aut Ραβαχανα… Ραβαχοάνην ab Hebraïco *Rabcohanim*, vel à Chaldaïco … *hanaia.* Alii Χαναραβάχην volunt. Vide *Brauntium* loco … tato, & *Seldenum* in lib. *de Success. in Pontif. Hebr.* cap. 1. H… Factum ex כהנא רבא χανα Ραββα. REL.

i Αγνείαν] Expressi itaque ex *Samb.* juxta catabibasm… cropidarum, adprobante Dionysio Grammatico. Item ex … codice & *Big.* vides jam διφθ. pro ἅγνειαν προσαγορεύει E… rum. BERN. Αγνείαν *Samb.* Atticorum more.

k Προσαγορεύει,] Διαγορεύει *Samb.* & *Big.* & *Coll. Voss.* … γορεύει Coccejus volebat.

l Μαναχασὴν] Scribo apud Josephum μαχανασὴν, μ… aut μεχανασὶν: ubi vitiosa hyperthesi legebatur in edi… χασὴν, & in privatis libris μενναχασὴν, necnon in Epi… nis *Manachasin.* Melius profecto expressit Hieronymus … biolam de his vestibus *Machinasen*, ut in MSS. legitur … *chense* Erasmi, aut *maschinase* typis aliis. Namque … Græci ἀναξυρίδας: Scythæ primum, tum Celtæ, jam… ropa plurima *bracas* vocant. Chaldæi מכנסין *micnesin* … numero medio *micnesain* & *macnesain*, necnon ex con… ne secunda *mecannesin* & *mecannesain*, … *ctoriæ*, ἤγουν διὰ τῶν ἐκβαινόντων εἰς αὐτὰ τῶν ποδῶν, ut cum … loquamur: horum etenim utrumque indicat verbum … de μαχανασὴν literis Græcis. Moyses tamen, E… tesque alii ipsam materiem continuo addunt מכנסי בר *bad*, & מכנסי פשתים. Eadem LXX. Interpretibus …

ναχασλὼ λεγόμενον. [m] Βούλεται δὲ σωφρονιστῆρα μὲν δηλοῦν. [n] Διάζωμα δ' ἐστὶ περὶ τὰ αἰδοῖα ῥαπτὸν ἐκ βύσσου κλωστῆς [o] εἰργνύμενον, ἐμβαινόντων εἰς αὐτὸ τῶν ποδῶν [p] ὡσπερεὶ ἀναξυρίδας· [q] ἀποτέμνεται δὲ ὑπὲρ ἥμισυ, καὶ τελευτῆσαν ἄχρι τῆς λαγόνος περὶ αὐτὴν ἀποσφίγγεται.

β'. Ἐπὶ δὲ τούτῳ [r] λίνεον ἔνδυμα διπλῆς φορεῖ σινδόνος βυσσίνης. [s] χεθομένη μὲν καλεῖται. λίνεον τοῦτο

titem † primo quidem induit Manachasen, uti vocatur. idem enim denotat ac constrictorium. Est autem subligar circa verenda subtile ex bysso retorta contextum, pedibus in illud ingredientibus veluti in brachas: * atque ab homine medio subscissum, ad ilia desinens ligaminibus *suis* stringitur. Manachase, *femoralia.*

2. Super hoc autem lineam interulam induit duplicis syndonis byssinæ. Chethomene quidem ap- Chethomene, *tunica stricta.*

νᾶ, Judæis Byzantinis σερφεῖα λινᾶ, Onceloso מכנסין דבוץ, Syrisque hujus æmulis περιζώματα βύσσινα, Interpreti Solymitano κατὰ λέξιν *bracæ byssinæ*, pariterque Talmudistæ Solymitano אברקין pro מכנסין, Judæis Arabissantibus سراويلات من عشر *feminalia linea*, Samaritis etiam سراويلات بباض, aut sua dialecto סריני עואר aut עבאר pro Chaldaico חור, σαράβαρα λευκά. Arabi Laudino ماززر من كتان, aliis Arabum ὅταν μηδίζουσι تبانين من كتان *bracæ lineæ.* Cæterum סרבלין *Sarbalin* Danielis prophetæ veri, siquis alius, imo Syrorum passim, σαράβαρα LXXII. Alexandrinorum, J. Pollucis, Hesychii, Photii, aliorum nescio quot: tum σαράβαλα Aquilæ Theodotionisque Interpretum ad Dan. c. 3. Arabum denique سراويلان, à Parthis talia omnia originem ducunt, qua شلوار *Salvar*, φημινάλια ipsi nuncupant; ὅτι شله σολλά, τὰ τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει. בתי שוקים, i. e. σκελέαι, ἀναξυρίδες, aut phrasi Comica θύλακοι περὶ τοῖν σκελοῖν. Eadem prorsus mente *Sarabin* interpretantur Doctores aliquot apud clarissimum Saadiam & post illos Tanchumus Lexicographus, Hieronymus noster *braccæ*, & ubi Originem interpretatur *campestria & feminalia lina*; necnon Talmudici corruptores Hellenismi פמילניא. Hinc corriges scholia Romana, σαράβαρα, ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμενα ὑρακία, me authore pro ridicula voce μωκία· παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ἀναξυρίδες προσαγορευόμενα. Quippe identidem dixerat Eustathius ad vatem Gentium, τὸ κάλυμμα μὲν τῆς αἰδοῦς ῥωμαῖοι μὲν βράκαν φασὶν, ἕτεροι δὲ ἀναξυρίδα. Quare à S. Hieronymo forte requirat aliquis, cur *Sarabala* affirmarit sermone Chaldæo haud *cruralia* quam crura ipsa primo usu denotasse: consimile licet dixerat de Persis Julius in Onomastico, τὰς μὲν ἀναξυρίδας καὶ σκελέας καλοῦσι. Has tamen voces, atque σαράβαρα Persicas esse oriundo multi Grammatici fatentur. Hesychius σκελέαι, τὰ σκελῶν σκεπάσματα, πάρθοις σαράβαρα. Photius, Suidas, & Antonius, σαράβαρα, ἐσθὴς περσική· ἔνιοι δὲ λέγουσι βρακία. Quod ita placuit doctissimo Polluci, ὡς ἀριστοφάνης ἐν νεφ. περσικὰς τὰς ἀναξυρίδας ἔοικε καλεῖν. Idemque alibi de vestimentis, τὰ περσῶν μὲν ἴδια, κάνδυς, καὶ ἀναξυρὶς, καὶ κυρβασία, ἣν καὶ κίδαριν (sic emendo) καὶ πῖλον καλοῦσι. ἐν δὲ τοῖς σκύθαις ἀντιφάνης, σαράβαρα καὶ χιτῶνας πάντας ἐνδεδυκότας. Strabo etiam appellat *Sarabara* ἀναξυρίδα τριπλῆν; vel, ut malim legi, ἀναξυρίδα περιπλῆ. Illa enim de habitu militis Persici à Musa quadam Herodoti explicavit magnus Geographus. Ait igitur Halicarnassensis l. 7. c. 61. περὶ δὲ τὰ σκέλεα, ἀναξυρίδας, &c Intimam hanc vestem nomine alio vocant Persæ *Tonban* تنبان, ut *sacculum duplicem* ea repræsentat. Nomen autem vetus *Braccæ*, ut poetæ scribunt, ac *Bracæ*, sicut plures, deduci volo ab aoristo Getici verbi *Brican*, tanquam à ῥήγνυμι seu ῥάκω Græcum ῥάκος & usu privato βράκος: id vesti bifidæ convenit. Ita Diodorum tueor adversus Salmasium, Braunium, aliosque. Cæterum ni videretur hæc ætas Theologorum fabulis Rabbinicis propior magisque credula quam historiæ veteri, haud sustinuissem statim omnia ex Hieronymo adjungi, viro licet Judaicarum παραδόσεων satis avido. *Discamus primum*, ait ille, *communes sacerdotum vestes & pontificum. Lineis feminalibus quæ usque ad genua & poplites venirent, verenda celantur: & superior pars sub umbilico vehementer adstringitur, ut si quando expediti mactant victimas &c. non pateat quod opertum est. Vocaturque lingua Hebraica hoc genus vestimenti* machinase (*Froben.* michnese) *Græce* περισκελὴς (*MS. Coll. N.* περισκελὲς, *Erasmo Correctore* περισκελῆ) *à nostris* feminalia *vel* bracæ *usque ad genua pertingentes. Refert Josephus: nam ætate ejus adhuc templum stabat, & necdum Vespasianus & Titus Hierosolymam subverterant, & erat ipse de genere sacerdotali, multoque plus intelligitur quod oculis videtur, quam quod aure percipitur; hæc feminalia de bysso retorta ob fortitudinem solere contexi, & postquam incisa fuerint, acu consui. Non enim posse in tela hujusmodi fieri.* Fecit quidem nuperrime tales contextus Braunius Noviomagensis, cui tamen Theologo haud invideo suam ὑφάντειαν. Quid enim illa ad Pontificem Judaicum, sacrive scrinii arma? Phineasus sane protovestiarius nihil unquam simile somniavit, aut sinciput aliquod Talmudicum. Quinimo ejusmodi futuras in feminalibus vestibus aut manicatis בתפירה committi, non prohibet מעשה אורג, ut Magistri ultro fatentur. Sed de *Bracis*, quas etiam *Pharisaicas* פמלניא של פרשים Pharisæorum filii appellant, jam satis. Hanc autem sacrificulorum pudicitiam à gente Aaronis didicisse Ægyptios, quam hos Græcis Romanisque eam tradidisse, minus credit quidam vir doctus, plus cæteri. BERN. Ita in *Editis.* μαναχασλὼ in *MSS.* sed μαχανασλὼ, μαχανατὶν, aut μεχάνασιν reponi jubet *Bernardus.* μιχνασλὼ legendum esse conjicit *Braunius*, lib. 1. p. 345. HUDS. מכנסים, femoralia. REL.

† *Primo quidem induit Manachasen, uti*] *Quatuor* vestes byssinæ, (*vel* Albas *forte appellant Pharisæi* בגדילבן, *vel sine dubio* (בגדי הבד & בגדי בוץ) *quibus Sacerdotes saltem loti Optimo operabantur. Primo.* Femoralia, מכנסים micnesim *aut* micnesaim *Judæ Judæorum Præfecto, jam* μαχανασλὼ *Josepho, eidemque alibi* τὸ τῶν μηρῶν διάζωσμα. Bracæ *Ambrosio & Hieronymo, sed curtæ lineæque, quæ ab iliis ad genua insertis meris pedibus pertinebant, atque* κατ' ὑπόζωμα *propter umbilicum constringebantur* כמין כים, ὡσεὶ μαρσίππιον, *quod ait Maimonides; sed commode, non arctissime,* לא ביוע. لابوزع, *monente Ezechiele. Ex. c. 28. 42. & c. 39. 28. Lev c. 6 10. & c. 16. 4. Ezech. c. 44 18. Et Josephi Bell. l. 6. c. 15. Secundo.* Tunica stricta, *teres, talaris, duplex, cum tæniis scapularibus* (παρωμίσιν) *& adsutis manuleis* ἐπικαρπίοις, *Talm. Babyl.* Iomæ *c. 8. Subucula quidem Sacerdotis Maximi* (ὑποδύτης:) *atque sola Tunica cæterorum Moysi* כתונת Chetoneth. *Jos. l. 6. c. 6.* ἄλωσ. *& Chaldæis,* כתונא χεθονη, *&* Cettona. *Græcis* ἐτύμως *Atticeque* χιτών. *Priscis quidem Ægyptiorum* καλάσιρις, *τουτέστι* χιτὼν ποδήρης θυσανωτός, ἤτοι λινοῦς χιτὼν ἱερατικός, *ex Herodoto, Hesychio, atque Eustathio. Coptitis atque etiam Samaritis in versione S. Pentateuchi* قبص, *unde* Camisia *&* ὑποκάμισον *apud Latinos Græcosque degeneres, & quandoque Samaritis* دراعه, ποδήρης. *Persis denique* κάνδυς & بيرهن, *aut pro plebe* χείμασρον *nomine vernaculo* κάπυρις, كبر. *Ex. c. 28. c. 29. c. 39. Lev. c. 6. c. 10. & c. 16. Tertio. Hanc præcinxit* Zona, אבנט, ἀβανὴθ *Jos. & Hieronymo,* Abnet *Masoretis, fascia lata digitos ferme quatuor Josephi, aut tres Maimonidis, longa tamen quæ multoties circum pectus Sacrum convoluta ad talos tandem deflueret, credes in* XXXII. *cubitos profundi* κατὰ παράδοσιν τῶν ῥαββίνων, Iomæ, *c. 7. f. 44 Talm. Jeros. Subcava, ut vestis quam lubrica serpens exuit: stamine byssino, atque insuper cocci purpuræ hyacinthique coloribus (fila quos ebiberant lanea, Massicta* Celaim *c. 9. 1. & Talm. Jeros. f. 34. & Talm Bab.* Iomæ *f. 12.) intextis, Phrygionices flore præcipuo decorata. Rabbinis* מעשה רוקם או עבר ציור מחט או מעשה מחט, *ad Ex. c. 38. 18. &* Iomæ *Babyl. T. c. 9. Vide porro Ex. c. 28. c. 29. & c. 39. Lev. c. 8. & c. 16.* BERN.

m Βούλεται] Βούλεται δὲ τοῦτο *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

n Διάζωμα] Alibi (*sc.* l. 3. c. 15.) διάζωσμα. Utramque tamen formam lex Grammatica sustinet. BERN.

o Εἰργνύμενον,] Poëticum tamen istud dicunt Grammatici, εἰρνύμενον esse Atticum. *Contextum* vero exponunt Hieronymus Epiphaniusque Latinus. Factum hoc erat ἐκ βύσσου κλωστῆς, שש משזר, teste Moyse, qui jusserat fieri. BERN. Fortè εἰργασμένον. COCC.

* *Atque ab homine medio subscissum,*] *Epiphanius* reddit, *Scinditur autem ultra medietatem deorsum, & super lumbos adstringitur.* Nec multo aliter *Braunius* vertit, *divisum usque ad medietatem, sed circa ilia constrictum.*

p Ὡσπερεὶ ἀναξυρίδας·] Ita *Big.* & *Vat.* ὥσπερ ἀναξ. *Bas.* & *G.* ὡς περὶ *Samb.* & *Vet. Interpr.*

q Ἀποτέμνεται δὲ ὑπὲρ ἥμισυ,] Ἀποτεμν. δ' ὑπὲρ ἥμ. Ait autem hæc femoralia ab homine medio oblique in anterius succisa, ad ilia substringi ligaminibus suis שנצים, quæ vocant *Deuterotæ.* Videamus tamen interpretamenta vetera recentia, quid valeant, Epiphanii puta Scholastici: *Scinditur autem ultra medietatem deorsum, & super lumbos adstringitur.* Aut Hieronymi Presbyteri, *Superior pars sub umbilico vehementer adstringitur.* Tum Sigism. Gelenii, *Atque ita circum ilia constringunt*: aut Braunii loco ultimo, qui nescit quid in humanis sit τὸ ἥμισυ, *Divisum usque ad medietatem, sed circa ilia constrictum.* Adhuc autem vanior est interpretatio Gallica Arnoldi, & typis nullis digna, non iteratis. BERN.

r Λίνεον] Λινοῦν *Bas.* & *Gen.* ut σινδόνα passim. BERN.

s Χεθομένη] Χεθομένη καλεῖται utraque Editio. χεθομένη μὲν καλεῖται Librarii duo, & cum eis Epiph. *Chethomene quidem vocatur.* Cl. Bosius χεθονέθη μὲν καλεῖται ab Hebraica forma כתונת *Chethoneth.* Mihi probatur magis Chaldaica pro ævo illo Josephi כתונא *Chettona*, aut notis Græcis χεθώνη vel χεθόνη μὲν καλεῖται. Diutius quidem dictioni Barbaræ χεθομένη inhæserat μὲν particula vix sua, ut nos docent Epiphanius Petrusque Scholastici. BERN. Ita *MSS.* insuper adjicit *Vat.* λίνεον δὲ τοῦτο. In *Editis* χεθομένη καλεῖται. Cl. *Bosius* legit χεθονέθη μὲν καλεῖται ab Hebraïco *Chethoneth.* Verum *Bernardus* malit χεθώνη vel χεθόνη μὲν καλεῖται à Chaldaïco *Chettona.* Vide *Braunium* de *Vestitu sac. Hebr.* l. 2. c. 1. p. 457. 461. & 463. HUDS. Videtur vox in plures dividenda, ut scripserit χεθο μὲν ἡ καλεῖται aut χεθὸν, nam N finale sæpe absorbetur uti Γαβαὼ, βαιθωρῶ, pro Γαβαὼν, Βαιθωρών. REL.

appellatur. Hoc lineum significat: nos enim linum chethon nominamus. Est autem hoc indumentum tunica usque ad talos demissa, corpus arcte ambiens, & manicas circa brachia adstrictas habens: quam accinctam gerunt & constrictam paulo supra axillas zona lata digitos ferme quatuor, textu vero subinani, ut serpentis exuviæ videretur. Flores autem intextos habet cocco & purpura, hyacintho atque bysso variegatos: at stamen ejus ex sola bysso. Et à pectore incipiens, atque semel ac iterum circumducta illic ligatur; & multa quidem defluit usque ad talos, quamdiu sacris non operatur sacerdos: sic enim spectantibus decora videtur. Cum vero sacrificare oportet & altaris ministerium peragere, ne ab ea mota in opere impediatur, super humerum lævum *illam* rejicit. Hanc quidem Moyses nominavit Abaneth: nos autem, à Babyloniis edocti, ipsam Emian appellamus: eo enim nomine ab illis insignitur. Hæc tunica sinum quidem nusquam habet, sed amplam circa collum aperturam, quæ ‡ certis quibusdam funiculis, ex ora & à pectore & à tergo dependentibus, super utramque scapulam astringitur. Vocatur autem Massabazanes.

Abaneth *aut* Emian, *zona.*

Massabazane, *tunica lacunata.*

[t] σημαίνει· [v] χεθὸν γὰρ τὸ λίνον ἡμεῖς καλοῦμεν. ἔστι δὲ [x] τοῦτο τὸ ἔνδυμα ποδήρης χιτὼν περιεχόμενος τῷ σώματι, καὶ τὰς χειρίδας [y] περὶ τοῖς βραχίοσιν κατεσφιγμένος· ὃν ἐπιζώννυνται κατὰ στῆθος, ὀλίγον τῆς μασχάλης ὑπεράνω τὴν ζώνην περιάγοντες, [z] πλατεῖαν μὲν ὡς εἰς [a] τέσσαρας δακτύλους, διακένως δὲ ὑφασμένην ὡς λεβηρίδα δοκεῖν ὄφεως. ἄνθη δ' εἰς αὐτὴν ἐνύφανται [b] φοίνικι καὶ πορφύρᾳ μετὰ ὑακίνθου καὶ βύσσου πεποικιλμένα· στήμων δὲ ἐστὶ μόνη βύσσος. καὶ λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν τῆς ἑλίξεως [c] κατὰ στέρνον καὶ περιελθοῦσα πάλιν δεῖται, καὶ κέχυται μὲν πολλὴ μέχρι καὶ τῶν σφυρῶν, ἕως οὐ μηδὲν ἱερεὺς ἐνεργεῖ· πρὸς γὰρ εὐπρέπειαν οὕτως ἔχει τοῖς ὁρῶσι καλῶς. ὅταν δὲ σπουδάζειν περὶ τὰς θυσίας δέῃ καὶ διακονεῖν, ὅπως μὴ [d] κινουμένης ἐμποδίζηται πρὸς τὸ ἔργον, ἀναβαλλόμενος ἐπὶ τὸ λαιὸν [e] ὠμοφορεῖ. Μωϋσῆς μὲν οὖν [f] ἀβανὴθ αὐτὴν ἐκάλεσεν· ἡμεῖς δὲ, παρὰ Βαβυλωνίων μεμαθηκότες, [g] ἐμίαν αὐτὴν καλοῦμεν. οὕτως γὰρ προσαγορεύεται παρ' αὐτοῖς. οὗτος ὁ χιτὼν κόλπος οὐδαμόθεν· λαγαρὸν δὲ παρέχων τὸν [h] βρογχωτῆρα τοῦ αὐχένος, ἁρπεδόσιν ἐκ τῆς ὤας καὶ τοῦ [i] κατὰ στέρνον καὶ μετάφρενον ἠρτημέναις ἀναδεῖται ὑπὲρ ἑκατέραν κατακλεῖδα. [k] μασσαβαζάνης δὲ καλεῖται.

γ. Τ...

t Σημαίνει] Σημαίνει expunxerant *Big.* & *Samb.* industria non bona. BERN.

v Χεθὸν γὰρ] Sive duplici vocali scriptum repereris χεθὼν cum *Big.* & *Samb.* sive simplicius χεθὸν: ut jam tertio Typothetæ fecere, aliud neutiquam denotabit quam כתן *Cettan* Chaldæorum, imo τῆς πάλαι ἑβραΐδος: vel Arabum كتان *Cettân*, quod *Linum* vocant nurus Latinæ. Idcirco à fundo כתן enascitur τὸ παράγωγον כתונת, *vestis linea* quam proprie, ut ἐξετασταὶ plerunque quæri solent: necnon derivatum aliud כתונה & כתונא more Syriaco, unde χιτὼν Græcorum; deinde in Latio *Tunica*, ἀπὸ χιτωνία. Quippe à dialecto Hebræa, licet docti viri indoctique hujus seculi secus sentiant, nulla vox Latina descendit; statim ab Æolide omnis. BERN.

x Τοῦτο τὸ ἔνδυμα ποδήρης χιτὼν] Τοῦτο ἔνδυμα *Samb.* Mox ὑπὲρ ἄνω libri plerique, sed & πλατεῖαν ὡς. Porro autem manicæ illæ adsutæ ad carpos sacerdotis constringebantur, quomodo etiam super pectus ipsius tunicæ oræ solebant. Adponam & verba Hieronymi, qui Josephum explicat ex professo absque ulla ratione operis tessellati. Omittere autem decus tantum haud potuit vel hic Flavius, qui eam stolam sæpius gestaverat: quinimo תשבץ minus aliquid significare noverant uterque. *Secunda ex lino Tunica est* ποδήρης, *id est, talaris, duplici sindone, quam & Josephus byssinam vocat, appellaturque Chetonet i. e.* χιτών, *quod Hebræo sermone in Lineam vertitur. Hæc adhæret corpori, & tam arcta est & strictis manicis, ut nulla omnino in veste sit ruga, & usque ad crura descendat. Solent militantes habere lineas, quas Camisias vocant, sic aptas membris, &c.* Cum Josephi descriptione satis etiam convenit Moysis Maimonidis Syntagma conscriptum libris XIV. mille annis post excisum sacerdotium Judaicum cap. 8. §. 16, 17, de *Supellectile sacra.* Ibi equidem asserit celebris ille JC. Tunicas sacerdotis maximi minimique tessellis fuisse distinctas, ut plumarii spissiora vestimenta & tapetia solent conficere, reticuli modo: tum manicas de tela alia his adsutas בתפירה, ex *Jomæ c.* 7. *f.* 72. b. Tunicas denique demitti ad talum, ad carpum manuleas, latas tamen hasce ut palmus. Veruntamen de כתונת תשבץ χεθονὲθ ταϐὲζ, valde ambiguum restat, vestis *fimbriis fortis*, an *uncinis stricta annulisque* ita intelligatur. Vel, quod Onceloso, & Rabbinorum nationi, imo LXX. Alexandrinis placuisse video, δικλωτὴ, κοσυμβωτὴ, *tessellis, fundis, ocellisve suis ubique intexta & illuminata.* Ea felicioribus Arabum حلة *Holla*, aliis مبطنة موشاة. Judæis Maurusiis تونية معينة *stola ocu-lea*: Maimonidi ex Onceloso מרמצא ἀραχνιώδης, seu *reticulata* כמו בית הכוסות. BERN.

y Περὶ τοῖς βραχίοσιν] Περὶ τοὺς βραχίονας *Vat.*

z Πλατεῖαν] Ita *Samb.* in reliquis deest μέν.

a Τέσσαρας δακτύλους,] Ita & alii Judæi. REL.

b Φοίνικι] Φοίνιξι *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Φοίνιξ καὶ πορφύρα *Vat.*

c Κατὰ στέρνον] Ita è *Cod. Samb.* & è *Josepho*, infra v. 39. in reliquis κ. στέρνον.

d Κινουμένης] Imo ad rem transferunt codd. *Big.* & *Samb.* κινουμένης, i. e. *superfluo cinguli agitato.* BERN. Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in Editis κινούμενος.

e Ὠμοφορεῖ.] Phrasi faciliori *Big.* & *Samb.* ἀναβαλλόμενος ἐπὶ τὸν λαιὸν ὦμον φορεῖ. BERN. Ὦμον φορεῖ in tribus *MSS.*

f Ἀβανὴθ] Ἀβανὴθ αὐτ. ἐκ. Moyses plane scripserat אבניט aut אבנט, quod alii Judæorum tribus syllabis enuntiant, duabus alii. Recte etiam monet Josephus ἱερογραμματεύς, τουτέστι κεστὸν ἱμάτια ποικίλον, ᾧ ἔνι πάντα τείχισμα), המין sive המינא ἐμίαν vel ἐμιάναν (*Hemianan* Epiphanio rescribente) vocati à Do... ribus tam Solymitanis quam Babyloniis. Ita המין atque ... posuit pro Mosaico אבנט inter vestes sacras Oncelosus, ... ante nos advertit Maimonides; *Emian* אמיאן Samaritica ve... quæ solet fere Oncelosi verba excipere. המיינא *Hemian*... ... ad Pentabiblon Moysis, deinde המין *Hemian* pro ... sacro usus est Judas compilator ... ex apophthegmatis Johannis Bracidæ ad finem *Erubin.* Iterum ille co... c. 5. balteorum המיינים (ζωλ. אבנטים) usum aliquem docet in *Beth-Joab.* Transiit etiam ad Arabes vox illa هميان *Hemian* ab Assyriis: hi à Persis prius eam acceperant, tanquam hominis medii ornamentum ميان بند & ازارميان, vel ... tice *Middanband.* *Camura* קמורא etenim sua voce idem ... cupant Babylonii, & ab illis Jonathan Paraphrastes. Arabes insuper περιζώσεαν proprio حزام γεζάμ, & acquisito vocabulo زنار. Quinetiam vocis Mosaicæ similis fertur ... inter Parthos & Scythas: dissimilis tamen valde *balteus* ... rum & Mox Latinorum. Provenit enim hoc à βαλάντιον ... nummaria, sicut balneum ἀπὸ βαλανεῖα. Lubenter itaque ... co אבנט nomen παράγωγον abs Arabum ابط *Ibt* · quoniam ... sthoc significat περίζωμα μασχαλῶν καὶ περίστερνον sive ... qualis Comica pectora observabat olim fascia. BERN. ... Hebr. REL.

g Ἐμίαν] *Al.* ἐμίαν aut ἐμιάναν. HUDS. A Babyloniis ... cem hanc accepere, uti recte notat Josephus. Persice هميان Ἐμιᾶν notat balteum. REL.

‡ *Certis quibusdam funiculis,*] Nastoli & nastuli, *præcipue* ... *emplaria, dico Voss.* 1. *L. U.* & *Mert. Petrique Cantoris.* ... μεταξύ ..., ἀσπιδίσκας, ἁρπεδόνας, *uncinos, sic vocat Epiph...* *ce Germanica, quam à Latinorum uncinulus vel nexulus* ... *co* ἀνασολώς *dudum deformatam esse existimo.* Nastalæ, *expressi typis plurimis.* Nastulæ, *Vig.* Nestali, *Star.* & *W.* 2. *Voss.* ... *marginem sui coditis adnotavit de eodem vocabulo*, Nastalæ, ... insibulæ umbilicis tectæ, quasi dicas nasatas thalas sive ... *Petrus Scholasticus de eis*, Nastulis hinc inde super humeros ... pitium constringentibus. BERN.

h Βρογχωτῆρα] Ita ex Constantino Lexicographo emendarunt Genevenses. βρογχωτῆρα aut βρογχοτῆρα prius scriptum, ... prius fuerat. Quocirca arctiorem fuisse adfirmat hic sacerdotis suam tunicam, quam plicas aut ἐπιπτυχὰς παραχεῖλος uncinis admitteret: laqueis adeo seu telamonibus byssinis hanc ... strictam tenuisse, qui capitio præamplo fimbriatoque tam... ne quam ante adsixi, super claviculas gestantis committerentur, tunicamque adeo corrigerent. Mirum quantum hallucinati sunt Theologi in hac sententia, veteres recentesque. BERN. *Al.* βρογχοτῆρα aut βρογχωτῆρα.

i Κατὰ στέρνον] *Big.* κ. τὸ κατὰ στέρνον κ. μετάφρενον *Samb.* κ. ... στέρνον κ. μετάφρενον *Bas.* & *Gen.* BERN. Ita *Big.* & *Samb.* *Editis* hic & supra κατὰ στέρνον.

k Μασσαβαζάνης] Placet mihi μασσαβαζάνη τῆς (vel μασσαβάζωνης), ut mox μασναέμφθης,) quod est τὸ κοσυμβωτὸν ܡܫܒܨܢܐ *mesbazana.* Vel ex conjugatione alia Syrorum Chaldæorumque משבצא *mesabbeza*, *operis laqueati*: ... pud Josephum leges, μασαβαζᾶ μὲν καλεῖ). Ait enim ... Maimonis tunicis κοσυμβωτὰς sacerdotum quemlibet rite tectum se, negat hoc Esdræ filius absque causa. Vel Mosaicum משבצות *Mesbezoth*, λοβοί, συσφίγξεις, καὶ ἁρπεδόνες, more Solymitano deflectens Mattathiades, olim scripserat πουδὲ τῆς μασναέμφθης (צנצנת)

γ'. Ὑπὲρ δὲ τῆς κεφαλῆς φορεῖ πῖλον ἄκωνον, οὐ διικνούμενον εἰς πᾶσαν αὐτὴν, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον ὑπερβεβηκότα μέσης. καλεῖται μὲν [l] μασναεμφθής. τῇ δὲ κατασκευῇ τοιοῦτός ἐστιν ὡς στεφάνη δοκεῖν, ἐξ ὑφάσματος [m] λινέου ταινία πεποιημένη παχεῖα· καὶ γὰρ ἐπιπτυσσόμενον ῥάπτεται πολλάκις. ἔπειτα σινδὼν ἄνωθεν αὐτὸν ἐκπεριέρχεται διήκουσα [n] μέχρι μετώπου, τήν τε ῥαφὴν τῆς ταινίας καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς ἀπρεπὲς καλύπτουσα, καὶ ὅλῳ δὲ τῷ κρανίῳ [o] γιγνομένη ἐπίπεδον. ἥρμοσται δὲ ἀκριβῶς, ὡς ἂν μὴ περιρρυῇ πονοῦντος περὶ τὴν ἱερουργίαν. [p] καὶ ὁποία μέν ἐστιν ἡ τῶν πολλῶν ἱερέων στολὴ δεδηλώκαμεν.

δ'. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς κοσμεῖται μὲν καὶ [q] ταύτῃ, παραλιπὼν οὐδὲν τῶν προειρημένων· ἐπενδυσάμενος δ' ἐξ ὑα-

3. [1] At super caput gestat pileum [2] non fastigiatum, neque totum caput incingentem, sed paulo plus quam medio superimpositum. nominatur quidem Masnaëmpthes. Tali autem modo adornatur ut corona esse videatur, ex lineo texto instar fasciæ crassæ concinnata: etenim in orbem sæpius replicatur atque consuitur. Deinde sindon desuper pileum integit, usque ad frontem descendens, & fasciæ commissuras atque id quod in eis deforme erat occultans, & toti cranio pressè adhærens. Aptatur autem accurate, nè sacrificanti forte delabatur. Et *jam* qualis quidem sit totius sacerdotum turbæ amictus, declaravimus.

Mesnepheth, Tiara.

4. [3] Summus Pontifex & hoc quidem modo ornatur, ex vestibus memoratis nullam omittens; [4] sed il-

Vestitus Pontificis maximi.

(משבצן *Mesabbezan*) καλεῖται, *Constrictoria quidem sic vocantur.* Vel denique secundum Epiphanium interpretem, Josepho denuo restitues, τὸ δὲ μασσαβαζάνη (ἤτοι μασσαβαζαθη) καλεῖται. Hoc quidem appellatur κοσυμβωτις, quod est typis Assyriis משבצנותא & משבצתא, *Mesabazanutha* ac *Mesabazatha.* Talia equidem scripsisse me commemini ad Stephanum *le Moine*, quando ille correctiones aliquot Braunianas, necdum impressas, mihi proposuisset. Attamen viri Rev. משבצאנא deformis vox est, & Chaldæis ignota. Alius insuper Theologi divinatio, ἐν μέσῳ τῆς ζώνης ἀναδεῖται pro μασαβαζάνης καλεῖται, misera satis & Hellenismi inanis. Conveniunt autem ἀντίγραφα Græcanica Josephi in μασσαβαζάνης aut apud *Samb.* μασσαβαζάνης καλεῖται; sed Scholasticus amplius aliquid ait, *Hoc etiam Massabazan vocatur.* Præterea Interpretes LXXII. S Bibl. in suis membranis repererant Ex. c. 28. 39. ומשבצת הכתונת, *Tunicæque telamones*, pro receptiori ושבצת הכתנת; vel emendabis potius versionem Græcam istum in modum, καὶ κοσυμβώτεις τὸν χιτῶνα ἐκ βύσσου, καὶ ποιήσεις κίδαριν, Cætera quæ ad hanc vestem pertinent, Hieronymus dicet: *Tertium genus est vestimenti, quod illi adpellant* Abaneth, *nos Cingulum vel Baltheum vel Zonam possumus dicere. Babylonii novo vocabulo* Hemianin (Ita Erasmus numero plurium, tanquam המייגין. Sed privo המין *Hemian*, rectius libri veteres) *vocant. Diversa vocabula ponimus, ne quis erret in nomine. Hoc cingulum in similitudine pellis colubri, qua exuit senectutem, sic in rotundum textum est, ut marsupium longum putes. Textum est autem subtegmine cocci, purpuræ, hyacinthi, & stamine byssino, ob decorem & fortitudinem; atque ita polymita arte distinctum, ut diversos flores ac gemmas artificis manu non textas sed additas arbitreris. Lineam tunicam, de qua supra diximus, inter umbilicum & pectus hoc stringunt baltheo, qui quatuor digitorum habens latitudinem, & ex una parte ad crura dependens, cum ad sacrificia cursu & expeditione opus est, in lævum humerum retorquetur.* BERN. Hoc modo (favente *Cod. Samb.*) edidit *Bernardus*, cum antea esset μασσαβαζάνης καλεῖται, atque alias subjicit conjecturas, ut μασσαβαζάνη δὲ καλεῖται, vel μαζαβαζάνη καλεῖται, vel ταῦτα δὲ μασσαβαζὰν καλεῖται, vel denique τὸ δὲ μασσαβαζάνη (ἤτοι μασσαβασάθη) καλεῖται.

1 *At super caput gestat pileum*] *Quarto. Ornabat tandem capita sacra* Tiara מצנפה Mesnepheth *Judæ Præfecto τῆς ἀρχιερωσύνης, & prius Moysi*, (*imo huic passim pro* pileis *flaminum non maximorum*, מגבעות μιγβαώθ, *i. e.* قلانس καλάνιζα *aut* כובעין:) *Onceloso & Josepho* מצנפתא, μασνάφθης: *Interpretibus* LXX. *& Hieronymo, vocabulis Persicis* κίδαρις (*plana quidem, non recta, non* خرىسه, *non* κυρβασία, *sed ut Homeri* καταῖτυξ) τιάρα, μίτρα, *nunc Parthis ipsis* دستار Dastar, *&* دلبند Dolband, *tutamen cerebri. Interpreti Samaritico* מעטפה maataphe, *quem sane respexit Scholiastes Romanus, ubi ait,* κίδαριν, κατὰ τὸ σαμαρειτικὸν πίλιον ἤτοι μίτραν. *Nam in textu illo Moyses Judæique Samaritæque omnes lectitant* מצנפה. *Arabibus* Emam عمام. *Græcis* πῖλος, *traductum de vocabulo Persico* فيلة, *quod materiem meliorem hujusce redimiculi indicat. Galerus idem Ulyxeus, ut Hieronymus judicavit, vel, ut alii,* Calamaucum *seu* καμελαύκιον. *Fascia sane byssina,* XVI. *cubitos longa, Maimonide expandente, quæ multis voluminibus super tempora eisque consutis invicem insumebatur, nisi quantum deflueret tam cranio summo quam suturis spirarum obtegendis, atque demum sub occipitio revinciretur. Ex. c.* 28. *c.* 29. *& c.* 39. *Lev. c.* 8. *& c.* 16 *Zach. c.* 3. 5. BERN.

2 *Non fastigiatum,*] In modum parvuli calamauci, *vera ac vetus scriptio, ut Voss.* I. *Mert. Bedæ Presb. & Petri Scholastici.* Parvuli calamaci, *Vig. Bal. Goul. Frob. & Col.* Parvi calami, *Star. & W.* 2. Calamaucum *vero dicitur proclivi hyperbibasmo pro* camelaucum, *sive* καμελαύκιον, *quod inter λέξεις ῥωμαϊκὰς recensent Suidas & Basilicorum Glossatores, necnon agnoscunt Historici Imperii Occidentalis. Cæterum* καμελαύκιον *exponitur ab Horo Philologo* καυσία *seu galerus Macedonicus; à scholiaste Aristophanis* πιλίδιον τηλέφου τὸ μυσιον, *haud dissimile adeo Ulyxei: à Tzetzium altero* πῖλος ἀσκληβὸς, *quo caput rusticum defendit Vates Ascræus: planeque* κίδαρις *ab Etymologo magno. Omitti jam licet Vossii senioris correctionem, nempe* camacidii *aut* camicidii *pro* calamauci: *quippe* Calamaucum, galerus *passim in Glossis Latinis, & in Græcis* πῖλος. *Commodum autem fuerit verba Petri Trecensis huc adducere.* Quarto simplicem tiaram gestabat in capite, à cidari Pontificali plurimum differentem. Erat enim in modum parvi calamauci vel cassidis, modice medietatem verticis excedens: dicebaturque *Manepheth (l. Masnepheth)* habens vittas, quæ involutæ sæpius nectebantur, ne facile laberetur: habens desuper aliud velamen byssinum usque ad inferiora barbæ descendens, &c. *Scripserat enim Nic. de Lyra, partim ex Josepho partim ex Jarchio Rabbino,* Tiaram sive Mitram de bysso in capite sacerdotis positam, quæ tendebat superius in acutum, & cum cinctura sive bendello ligabatur sub mentone: ita quod nuditatem colli tegeret & mitram fortiter teneret ne caderet de capite sacerdotis ministrantis, celans pilei ligaturas & totam capitis superficiem, aptatumque perfecte ne laborante sacerdote rueret. *Diuque ante illos Beda Ecclesiæ Anglicanæ presbyter,* Qualiter autem tiara hæc fuerit facta Josephus docet dicens, Super caput autem gestat pileum in modum parvuli calamauci aut cassidis, quod extenditur, &c. Josephus superadditum esse narrat aliud majus velamen, quod tamen cujus esset coloris non ostendit. *Unde liquet Epiphanii versionem dudum visam fuisse versatamque nostro Bedæ.* BERN.

l Μασναεμφθής.] Sonantius quidem μασναεμφθὴς *Bas. Gen.* & *Epiphanii* Interpr. Sed μεσναέφθης *Samb.* & *Big.* propius Chaldaico, quod jam maxime exprimere conatus Josephus notis Atticis, מצנפתא *masnephtha* & *masnaphtha.* Sic autem reddunt Oncelosus, Jonathanis Rabbini alii, Syrique, quod fas est, Moysis Dictatoris μεσοχικὸν מצנפה *mesnepheth*, ut Judæi hodieque vocem illam animant; *masnepheth*, ut P. Comestor post Hieronymum: Hæc *redimiculum* denotat: Cl. Bosius μασσαναφάτης legere maluit apud Josephum suum. BERN. Μασναέφθης *Big.* & *Samb.* μασναέφθης *Vat* μασσαναφάτης voluit *Bosius.* μασνέφθης malit *Solerius* in lib. *de Pileo*, p. 257. HUDS. MS. Μασναέφθης. מצנפה videtur vox esse, quæ, substituto A pro I (more Syrorum in hujus formæ vocibus, quæ a Mem & Chirek incipiunt) degeneravit in hanc: nam מגבעות, quod nomen tribuitur in sacris literis pileis sacerdotalibus, longius abit. Verum, dicet aliquis, Josephus hic est in describendo ornatu sacerdotum, non autem Pontificis maximi, de quo mox aget: & pilei sacerdotum nomine מצנפת in sacris literis dici non solent, sed cidaris Pontificis. Fateor: sed doctores Judæorum, uti voci עצרת & aliis significationem diversam ab illa, quæ in Sacro Codice est, dederunt, ita Pileum Sacerdotis ordinarii Mitznepheth appellant. REL.

m Λινέου] Ita *Bernardus* è *Cod. Big.* in *reliquis* λινοῦ.

n Μέχρι μετώπου,] Μέχρι τοῦ ἔσω *Big.* & *Samb.* In hac quidem sententia parum nos juvat eruditio Græcanica Hieronymi Presbyteri aut Epiphanii Scholastici. BERN.

o Γιγνομένη] Γινομένη *Big* & *Samb.* Diffusius quidem reliquis omnibus Christianorum philologis Tiaram sacerdotalem describit Hieronymus hisce literis ad Fabiolam. *Quartum genus est vestimenti Rotundum Pileolum, quale pictum in Ulyxeo conspicimus* (id est, *in Ulyxi*, sicut legerat olim Beda noster. Typum adeo utrumque comprobant Scriptores boni. Quippe in Tabula errantis Laertiadæ ex ausis Nicomachi artificis constat Galerum Nauticum capiti πολυτρόπου fuisse impositum.) *quasi sphæra media sit divisa, & pars una ponatur in capite. Hoc Græci & Nostri Tiaram, nonnulli Galerum vocant. Hebræi* misnepheth (aut *masnepheth* ex Historia Scholastica.) *Nam habet acumen in summo, neque totum usque ad comam caput tegit, sed tertiam partem à fronte inopertam relinquit: atque ita in occipitio vitta constrictum est, ut non facile labatur ex capite. Est autem byssinum, & sic fabre opertum linteolo, ut nulla acus vestigia extrinsecus appareant.* (MSS. forinsecus pareant.) *His quatuor vestimentis, id est, Feminalibus, Tunica linea, Cingulo quod purpura cocco bysso hyacinthoque contexitur, & Pileo de quo nunc diximus, tam Sacerdotes quam Pontifices utuntur. Reliqua quatuor, Mail, Ephod, Hosen, & Sis Zaab, proprie Pontificum sunt.* BERN.

p Καὶ ὁποία] *Bas.* & *Gen.* καὶ ποία. BERN.

3 *Summus Pontifex & hoc quidem modo ornatur,*] *Vestibus adhuc aliis quatuor fulgebat decus Pontificis Maximi, Magno Macedoni venerabile,* ἀρχαιολ. *l.* 11. *c.* 8. BERN.

q Ταύτῃ,] Vel ταύτην, quæ scriptio fuit *Samb.* BERN.

4 *Sed illis superinducens tunicam hyacinthinam,*] *Quinto* מעיל Mail *Hieronymo ab ore Talmudistarum,* μεὶρ *aut correcte* μεὶλ *Josepho & Masoretis,* Pallium *Hieronymo ipsi ad Fabiolam,* LXXII. *Int. aliisque melius* ὑποδύτης, *imo Flavio Judæo* ἄλλως. *l.* 6. *c.* 15.

Tunica hyacinthina, mesir dicta. Zona cum tintinnabulis appensis.

illis superinducens tunicam hyacinthinam. Est autem & hæc talaris, secundum dialectum nostram 5 Meeir nominata. Zona circumcingitur, coloribus ad instar prioris variegata, auro intexto. At circa oram infimam ei adsutæ erant fimbriæ, ita adornatæ ut mala Punica colore referrent, quibus tintinnabula aurea non sine multo decore inserta erant; ita ut inter duo tintinnabula malum Punicum, & inter duo mala Punica tintinnabulum medium penderet. 6 Hæc autem tunica non constat ex duabus plagulis, ut suturas habeat in humeris ac lateribus; sed unicum est vestimentum in longum undique circumtextum, qua collo induitur aperturam habens 7 non obliquam, sed in longitudinem discissam, à pectore usque ad interscapilium medium. Ei vero adsuitur limbus, ne scissuræ deformitas appareret. Similiter etiam aperta est, qua manus exseruntur.

κίνθου πεποιημένον χιτῶνα. ποδήρης δ' ἐστὶ καὶ οὗτος, [r] μεεὶρ καλεῖται κατὰ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. [s] ζώνῃ περισφίγγεται βάμμασιν οἷς ἡ πρότερον ἤνθει διαπεποικιλμένη, χρυσοῦ συνυφασμένου. [t] κατὰ πέζαν δ' αὐτῷ προσερραμμένοι θύσανοι [u] ῥοῶν τρόπον ἐκ βαφῆς [v] μεμιμημένοι ἀπήρτηνται, καὶ κώδωνες χρύσεοι κατὰ πολλὴν ἐπιτήδευσιν τῆς εὐπρεπείας· ὥστε μέσον ἀπολαμβάνεσθαι δυοῖν τε κωδώνοιν ῥοΐσκον, καὶ ῥοῶν κωδώνιον. ἔστι δ' ὁ χιτὼν [x] οὗτος οὐκ ἐκ δυοῖν περιτμημάτων, ὥστε ῥαπτὸς ἐπὶ τῶν ὤμων εἶναι καὶ τῶν παρὰ πλευράν· φᾶρος δ' ἓν ἐπιμήκες ὑφασμένον σχιστὸν ἔχει [y] βρογχωτῆρα οὐ πλάγιον, ἀλλὰ κατὰ μῆκος ἐρρωγότα πρός τε τὸ στέρνον καὶ μέσον τὸ μετάφρενον. πέζα δ' αὐτῷ [z] προσέρραπται. ὑπὲρ τοῦ μὴ διελέγχεσθαι τῆς τομῆς τὴν δυσπρέπειαν. ὁμοίως δὲ καὶ ὅθεν αἱ χεῖρες [a] διείργονται σχιστός ἐστιν.

ἐ. [b]...

ποδῆρες καθύπερθεν ὑακίνθινον ἔνδυμα: Tunica superior *P. M.* ex *duabus plagis hyacinthinis ad latera humerosque consuta, præter schisma geminum loco manicarum, capitio amplo & inducta fimbria valde munito*, θυσανωτῷ: *tum ad talos limbo sonante ex appensis* LXXII. *tintinnabulis aureis*, (פעמנים, κώδωσι,) *totque globis tinctæ lanæ, specie malorum Punicorum* רמונים, ῥοῶν: *sic enim numerant Patres Traditionis Judaicæ, Massicta* Sebachim *c.* 10. *sic Hieronymus ab illorum discipulis. Zona denique Ephodæ quinquecolori hæc vestis impediebatur. Ex. c.* 28. *& c.* 39. BERN.

5 *Meeir nominata.*] Methyr, *Voss.* 1. Methir, *Col. Frob. Goul. & Bal. Legerat enim Epiphanius* μεθεὶρ *in musæo Cassiodori, sicut præstant plerique nostrorum codicum.* Mechir, *Mert. V. W.* 1, 2. *& P. Trecensis, tanquam è Græco* μεχεὶρ, *quod propius abest ab Hebraico* מעיל *i. e.* Meil *seu* Meghil, *ut Masoretæ nunc adpungunt; nam S. Hieronymus à Tiberiensium schola* Mail *audierat, quod MSS. & Editio Lugdunensis docet. Quinetiam* Machil *reperias apud Isidorum Hispanum. Haud difficile quidem fuit Scribis Græcis, & mox Latinis à scriptione vetusta Josephi* μεγεὶλ *in* μεχεὶλ, μεθεὶλ, *imo discedere porro in* μεθεὶρ *&* Methir. *Moyses tamen scripsit* מעיל, *quod est vere* ἐπένδυμα. Mox *Epiphanius vitio sui seculi illepide junxit* malagranatorum, *& subinde* malagranatum *atque* malagranata, *quod MSS. & editionibus plurimis proditum. Vix melius expresserunt Frob. aut Star. aut Epit. Cant. & N. de Lyra,* malogranatorum, &c BERN.

r Μεεὶρ καλεῖται] Μεθεὶρ *Bas.* & *Gen.* & tota moles *Epiphanii Petrique* Scholasticorum. μεεὶρ *Big.* atque *Samb.* μηεὶν *Hen.* μεεὶν *Busb. Mail* Hieronymus ad Fabiolam. Legerat enim ille in vetustissimo ac sanctissimo volumine מעיל & מעיל האפוד, quod LXXII. Interpretes varie reddiderunt: modo ὑποδύτης χιτὼν (nam ὑποδύτη & ἐπενδύτη voces sunt Braunii, non Aristarchi,) sub Ephoda, *subtunicalis* adeo B. Hieronymo Epist. cxxx. modo ἐπενδύτης sane supra Tunicam κοσυμβωτὴν על כתונת תשבץ, quam & ὑποδύτην λινοῦν Flavius nuncupat, de Bellis Patriis. Alexandrini adhuc מעיל vertunt στολὴ eximie, & ποδήρης, & ποδήρης τῆς ἐπωμίδος, & ὑποδύτης ποδήρης, quos & Philo secutus est; tum tot iidem διπλοῖς & ἱμάτιον interpretantur. Aquila Ponticus χιτὼν ἀστραγάλειος. Oncelosus מעילא, Judæi alii مطمر *Memtar*, Jonathanis מנטר, Targumista Samariticus بشن القبا phrasi exotica: Ægyptii καλάσιρις, Persæ ad Biblia sacra ζαβάρζουσος, زبربوس, *Tunicarum superior*; Syri denique פרישא. Rescribo autem apud Josephum μεεὶλ vel μεγεὶλ cum omnibus Rabbinis, ex quo διὰ τὴν παραχολὴν τῶν βιβλιογράφων jamdudum factum liquet μεεὶρ, seu μέειρ & μεγεὶρ propter γ βρογχωτῆρα, & abinde μεθεὶρ. מעיל vero *superulam* sive ἐπενδύτην quam proprie significat ab עלה origine. Veruntamen similem credes hanc vestem Colobii demissioris, aut plane Habitus Purpurei, quem appellant Doctores Oxonienses. BERN. Ita *Big. Samb* & *Vat.* μεθεὶρ in *Editis*. sed μεεὶλ vel μεγεὶλ rescribendum censet *Bernardus*. HUDS. מעיל Hebr. MS. Μεεὶρ. REL.

s Ζώνῃ περισφίγγεται] Nonnemo legit ζώνη —— διαπεποικιλμένη. BERN.

t Κατὰ πέζαν] *Samb.* καταπέζαν. BERN.

u Ῥοῶν] Ῥοιῶν *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* Alterum tamen Josephi & Atticorum. BERN.

v Μεμιμημένοι] *Big.* & *Samb.* μεμιμημένον. Utrumvis heic dici Grammatici forte tibi concedent. BERN.

6 *Hæc autem tunica non constat ex duabus plagulis,*] *Vertitur,* Est autem hæc Tunica ex duabus incisionibus. *Sic scriptorum quicquid aut excusorum: nisi quod Col. impressum feratur* tunica non ex duabus incisionibus, *velut hodie observant omnes codices Græcorum. Star. & W.* 2. *explanate*, tunica ex duobus locis incisa, ita ut consuta sit super humeros & per latera: & uno velo in longum texta, unde & ad collum tantummodo habet sectionem, non è latere sed in longum fissa, à pectore usque ad medias scapulas. BERN.

x Οὗτος] Plane *Epiphanius, Est autem hæc Tunica ex duabus incisionibus:* quo facit & Talmud Judæorum. Inficiandi autem particulam manus indocta jamdudum adjecerat. Hinc libris in Græcis, οὗτος οὐκ ἐκ δυοῖν. Quinimo *Comestor* Træcensis amplius dicit de ista hyacinthina, *Eratque duabus incisionibus facta,* [con]*suta super humeros & per latera, in modum Dalmaticæ.* BERN. Οὗτος ἐκ δυοῖν sine negandi particula edidit *Bernardus*, quod caruerint codices *Epiphanii*. Ex illis vero excidisse sus[picor], cum mox in *iisdem* sequatur, sed *uno velo in longum undique cir*[*cumtexta*]*cumtexta.*

y Βρογχωτῆρα] Ibi βρογχωτῆρα πλάγιον quicquid est exem[pla]rium, præter βρογχωτῆρα πλάγιον *Genevensium.* Feci tamen [ex] *Epiphanio* βρογχωτῆρα οὐ πλάγιον, *Ad collum sectionem non e la*[te]*re*. BERN. Ita ex *Vet. Interpr.* cum *Bernardo.* in *Græcis* o[mni]bus βρογχωτῆρα vel βροχωτῆρα πλάγιον.

7 *Non obliquam,*] *Consensu summo* non è latere οὐ πλ[άγιον]. *Accedit & Petrus Cantor*, Capitium habens non ex transve[rso] super scapulas sed in longum, sectionem habebat à pec[tore] usque ad medias scapulas BERN.

z Προσέρραπται,] *Bas.* & *Gen.* προσέρραπται. Audi jam [...]ratorem Josephi. *Vestimentorum, quæ proprie sunt Pon*[tificum ...] scribit Presbyter Christianus Epist. 128.) *Primum est* [...]*il,* *id est, Tunica talaris, tota hyacinthina, ex lateribus ejusdem color[is] assutas habens manicas* (facile ne credat lector; licet Rabbini[...] nulli idem cum Hieronymo nostro adfirment:) *& in sup*[...] *parte qua collo induitur aperta. In extrema vero parte, id est,* [...]*des* 72. *sunt tintinnabula, & totidem mala Punica, iisdem co*[...] *coloribus, ut supra Cingulum*: (uno sane minus, ut Bibli[a Ju]daica referunt.) *Inter duo tintinnabula unum malum est, inter* [duo] *mala unum tinnabulum; ut alterutra sibi media sint: ut cum* [ingre]*ditur Pontifex in Sancta sanctorum* (הקדש *Sanctum* jam [...] sufficit, quod Moyses Ex. c. 28. 35. & Lev. c. 16. [...] post multa secula δευτέρωσις Judæ principis demo[...]. Nam *Albis* solis ingressus est Expiator τὰ ἅγια τῶν ἁγίων,) totus [...] *calis incedat, statim moriturus, si hoc non fecerit.* Eundem [ta]men errorem erravit Theodoretus in Quæst. ὑποδύτην κα[...]λεῖ τὸν ἐνδότερον χιτωνίσκον, ἐπενδύτην τὸν χιτῶνα τὸν ἔξωθεν. [...]νον δὲ τοῦτον σχιστὸν προσίταξε, καὶ ποδήρη προσηγόρευσεν, [...] ἄκρων διήκοντα τῶν ποδῶν. ἀπήρτησε δὲ τούτῳ καὶ κώδωνας [...] ῥοΐσκους· ἵνα εἰς τὸ ἄδυτον καὶ ἀνάκτορον τῆς σκηνῆς εἰσιὼν, μετ[...] λειτουργίαν ἐπιτελῇ. De hoc melius censuit Theodotus in [Com]pendiis. Cæterum adponam huc verba Judæi Alexand[rini] lecta dudum Theodoreto atque Hieronymo. ἱερὰν ἐσ[θῆτα] κατεσκεύαζεν ὁ τεχνίτης τῷ μέλλοντι ἀρχιερεῖ καθίστασθαι, [...] θαυμασιωτάτην ἔχουσαν ἐν τοῖς ὑφάσμασι συμπλοκήν· [...] διττὰ μὲν, τὸ μὲν ὑποδύτης, τὸ δὲ προσαγορευόμενον ἐπωμίς. [...] ὑποδύτης ἀμιγεστέρας ἰδέας. ὅλος γὰρ ὑακίνθινος, ἔξω τῶν [...] καὶ περὶ ἔσχατα μερῶν. ταῦτα γὰρ ἐποικίλλετο χρυσοῖς [...]δεσι καὶ ἀνθίνοις πλέγμασι, ex quibus forte enasci vide[ntur] mala Granatica. Nam Doctores LXX. רמונים luxuria[...]rant ἐξανθοῦντας ῥόας ῥοΐσκους. Post pauca rursum Philo, [...] δὲ ἀπὸ τοῦ ποδήρους ὅλος ὁ χιτὼν σύμπας ἐστὶν ὑακίνθινος, ἀέρος [...] φύσει γὰρ ὁ ἀὴρ μέλας, καὶ τρόπον τινὰ ποδήρης, ἄνωθεν ἀπὸ τῆς [σε]λήνης καὶ μέχρι τῆς γῆς ταθεὶς περάτων πάντη κεχυμένος. [...] τῶν ἀπὸ στέρνων ἄχρι ποδῶν περὶ ὅλον τὸ σῶμα κέχυται. [...] καὶ τὰ σφυρὰ ῥοΐσκοι τε ἄνθινα τε κώδωνές εἰσι. τὰ μὲν ἄν[θινα ...]λον γῆς, &c. Ait insuper Moyses Maimonis c. 9. de [sup]lectile sacra, Pharisæorum ex sententia maxime ad c. [...] & *Sebachim*, c. 10. *Pallium* illud (מעיל) duobus mem[...]alis (ב״ כנפים. β'. περιτμήμασι Josepho) sub peristomio [...]ter contexto & διβόλῳ utrinque absque manuleis p[...] loricæ feciales solent. Ab ima inde veste dependisse [...] quatuor quemque & viginti liciorum (i. e. 3×8. Ali[i] dicerent lemniscos filorum 4×6, sive ex quatuor funic[...] tulicibus: siquidem שש משזר *byssum retortam* in illo ope[re] memorant Samaritæ, Oncelosus Judæus, & Interprete[s Ale]xandrini Ex. c. 38. 33. iterumque Ex. c. 39. 24. At p[...]res Hieronymi, & Talmudistæ *Jomæ* f. 71. Judæorum[...] qui aut alterum aut ambo vocabula שש משזר omittunt[...] in pomorum Punicorum modum, vix dum obscitanti[...] פתחו פיהן, arte plumaria convolvebantur, itemque [...]ים campanulis LXXII. ordine insertis distinguebantur, [...] dem malleoli animarent. BERN.

a Διείργονται] Forte διέρχονται. *Vetus* vertit: *unde m*[anus *exe*]*diuntur.* COCC.

έ. [b] Επὶ δὲ τέτοις τρίτον ἐνδύε) [c] τ̃ λεγόμενον ἐφώδην, Ελλlωικῆ δ᾽ ἐπωμίδι πϱοσεοικότα. γίνε) γδ̀ τ̃ετον τ̃ τϱόπον. ὑφανθεὶς ὀπὶ βάθ☉ [d] πηχυαῖον ἔκ τε χϱωμάτων παντοίων καὶ χϱυσȣ̃ [e] συμπεποικιλμένȣ,

5. [g] Super has vestes tertiam etiam induit vocatam Ephoden, epomidi Græcanicæ similem. Fit enim hoc modo. Texta est in profunditatem cubitalem ex variis coloribus auro intermixto, atque ita ut medium pectoris intectum relinquat, mani- *Tunica superior Ephodes nominata.*

cis

b Επὶ ȝ̃ τȣ́τοις] Επὶ ȝ̃ τȣ́τȣ *Busb.* Ita *W.* 2. & *Star.* inter Latinos, *super hoc.* BERN.

c Τὸν λεγόμϑμον ἐφώδlω,] *Bas.* & *Gen.* τ̃ λεγόμϑμον ἐφώδη, *Hen.* & *Busb.* ἐ[?]κλί[?] contractiori. τ λεγόμϑμον μὲν ἐφȣ́δlω *Vat. Big.* & *Samb.* Namque pro אפוד Hebraico in Bibliis LXX. Int. scribitur ἐφȣ́δ, ut Jud. c. 17. 5. & 1 Sam. c. 2. 18. Flavius autem Græcis literis expressit dialecti suæ אפודא *Ephoda*, quam tenent in sacris Oncelosus, Jonathanis, & ad Hos. c. 3. 4. Syrus Targumista. BERN.

8 *Super has* vestes *tertiam etiam induit vocatam Ephoden,*] *Sexto. Supra Tunicam Hyacinthinam præfulgebat indumentum* τετϱάγωνον, *Moysi* אפוד, LXX. ἐφȣ́δ, *aut sæpe explicando* ἐπωμὶς. *Hoc proprie* כתף Superhumerale *B. Hieronymo, aut, quod tantidem valet*, Humerale *S. Aug. Josepho* ἐφώδης *ex glossa Solymitana* איפודא, *quam Oncelosus Jonathanisque conservant. Samaritis* אפודה, *vel hisce & Judæis quotquot Arabice norunt*, Sodra صدرة, *atque* قبا Cappa *voce exotica. Syris* פדתא Fedta *ore parco. Persis* بروان brivan *&* μανδύη. *Aquilæ Pontico* ἐπένδυμα, *ut Theodoretus Procopiusque admonent. Ratio autem nominis primi clare elucet abs Lev. c. 8. 8. ubi Moyses, ut fratrem suum in P. M. rite consecraret, præcinxit ipsum cingulo Ephodæ* ויאפד לו בו, *Samaritis* شدة, *Judæis* صدرة, LXX. *Interpr.* συνέσφιγξεν αὐτὸν ἐν αὐτῇ, *& alibi* אפדת συνάψεις. *Sacra hæc Lorica, seu Tunicula Pectoralis ac* Guppa جبة 1 βασ. c. 2. *Græcanicæ* ἐπωμίδι *& curtæ Caracallæ, aut* Paludamento seciali *non absimilis, de auro & quatuor prædictis coloribus ante & a tergo ad cubitum unum intexta erat, præter pectus medium quantum Oraculo inserendo præcise vacabat, manicis an instructa. Hujus duas plagulas sub collo adsibulabant* ἀσπιδίσκοι *aureoli, quibus insidebant Sardonychum par grande,* [שתי אבני שהם *Moysi auctori, jam* σμάϱαγδοι *Int.* LXX. *alibi* σάϱδιοι, σάπφειϱοι, πϱάσινοι, *& apud eosdem nescio quales: Berylli i. e.* بلور *&* בורלא *de Græco corrupta, Onceloso, Uzelidæ, Samaritis, Saadiæ V. Cl. Syro Waltoni, Judæis Mixobarbaris, aliis multis Judæorum: sed Aquilæ, Symmacho, reliquoque τ̃ γ΄. atque S. Hieronymo in versione jamdiu vulgata* Onychini; *quales ferme &* σαϱδόνυχες *Josephi, cui de Antistite suo insanum non credere.*] *nominibus Hebraicis bis sex Tribuum insculptum, Israelitarum senioribus dextrum lapidem occupantibus, hunc in modum, quem & Rabbino Iarchio perplacuisse video.*

τὰ ἀϱιστεϱά, κέ. γϱαμμῶν.	τὰ ἐπιδέξια, κέ. γϱαμμῶν.
גד	ראובן
אשר	שמעון
יששכר	לוי
זבולן	יהודה
יוסף	דן
בנימין	נפתלי

At vero secundum Doctores Solymitanos, ordine isto

Sinistra aliarum.	Dextra Liæ.
דן	ראובן
נפתלי	שמעון
גד	לוי
אשר	יהודה
יוסף	יששכר
בנימין	זבולן

Adhæc Ephodæ adsuebatur textus consimilis Zona *Josepho flamini, Moysi* חשב האפוד, *Onceloso & Jonathani* המין Hemian, המינא Hemiana *Syro, Arabi* شغشج σάϱσαγον, *Persæ* بند, Baltheus *Hieronymo, Samaritis* مشدة العبا Ephodæ cingulum, *pariterque Judæis Maurusiis* حزام الصدرة. *Commentatoribus insuper S. Literarum* כירות או כשתי רצועות או כאבנט יוצא משני צדדי האפוד. *Quæ cætera ambiret, atque etiam super suturam renodata, fimbriis tandem bullatis perpulcre dependeret: Ex. c. 28. c. 29. c. 39. & Hos. c. 3. & Jos. ἁλωσ. l. 6. c. 15.* BERN.

d Πηχυαῖον] *Samb.* & Interpolator Hesychii illo casu. Alii eleganter πηχυαῖος. Honestior equidem est dictio Josephi, ut πυγαῖος vel πυγαῖον, (nam Braunii βάθος πυγαῖȣ, non est boni otii;) ne unquam admitteret. Verumetiam πηχυαῖον ab alis scapularibus satis descendit, sicut ad amicum quendam nuper scripsi & adfirmavi. Pariter Procopio Gazæo *Epomis sacra* tunica brevis dicitur, usque ad præcordia pertingens instar thoracis. BERN. Πυχαῖον *Vat.* quod pro πυγαῖον scriptum arbitraretur *Braunius*.

e Συμπεποικιλμϑμένȣ,] Συμπεποικιλμϑμένȣ; πϱοείπυκτον *Bas.* & *Gen.* voce isthac inutili. συμπεποικιλμϑμένα ἀπέϱπυκτον ex vitio *Big.* συμπεποικιλμϑμένα ἀπϱοείπυκτον *Samb.* priore vix sana. Scripsi itaque cum Hesychio & B. Hieronymo, συμπεποικιλμένȣ ἀπϱοείπυκτον. Epiphanius denique interpres viderat πϱοείπυκτον heic loci. Subinde pro χειϱῖσιν τε ἠσκημένȣ Eucherius Lugdunensis aliique Patrum legisse videntur χειϱῖσιν ἀνησκημέν☉, ἢ ἐκ ἠσκημέν☉, ἤτοι ἐστεϱημέν☉, *absque manicis:* cui opinioni accedit & Cohors Rabbinica. Asceta Bethleemiticus ad Fabiolam: *Sextum est Vestimentum, quod Hebraica lingua dicitur Ephod.* LXX. ἐπωμίδα, *id est, Superhumerale appellant;* Aquila ἐπίϱϱαμμα (MS. Coll. Novi ἐπένδυμα, i. e. *Desupervestimentum.* Editio vetus ἐπίϱαμμα i. e. *Supervestimentum:*) *nos Ephod suo ponimus nomine. Et ubicunque in Exodo vel in Levitico Superhumerale legitur, sciamus apud Hæbræos Ephod appellari. Auri autem laminæ, id est, bracteæ mira tenuitate tenduntur:* (Ed. Vet. *tunduntur.* Quin Cathedræ Moysis hæc talia accepta debuerat Philo; & noster Hieronymus Philoni. Nam Ex. c. 36. 3. וירקעו את פחי הזהב וגו׳) *ex quibus secta fila torquentur, cum subtegmine trium colorum, hyacinthi, cocci, purpuræ, & cum stamine byssino. Et efficitur Palliolum miræ pulchritudinis perstringens fulgore oculos, in modum Caracallarum sed absque cucullis. Contra pectus nihil contextum est, & locus futuro Rationali derelictus. Sed in utroque humero habet singulos lapides, clausos & adstrictos auro, qui Hebraice dicuntur* Soom, *ab Aquila & Symmacho & Theodotione* Onychini, *à* LXX. Smaragdi *transferuntur: Josephus* Sardonicas (*aut* Sardonychas) *vocat; cum Hebræo Aquilaque consentiens, ut vel colorem lapidum vel patriam demonstraret. Et in singulis lapidibus sena* (*Edit. Vet.* bis sena) *Patriarcharum nomina sunt; quibus Israeliticus populus dividitur. In dextro humero majores filii Jacob, in lævo minores scripti sunt: ut Pontifex ingrediens Sancta sanctorum,* (Misnam adeo Judæ principis haud legerat B. Hieronymus, quod & ille fatetur ad Algasiam:) *nomina populi, pro quo rogaturus est Dominum, portet in humeris.* Pariter ille ad Marcellam matronam. *Ubicunque in* LXX. *Interpretibus, hoc est, in codicibus nostris* ἐπωμὶς *i. e. Superhumerale legitur, in Hebræo scriptum est Ephod.* (Idemque ad Hos. c. 3. à LXX. ἐπωμὶς dicitur, i. e. *Superhumerale*, ab Aquila ἐπένδυμα i. e. *Superindumentum.*) *Quod quare alibi interpretari voluerint, & alibi non interpretatum reliquerint* (Sic lego propter ἐφȣ́δ Jud. c. 8. 27. & c. 17. 5. necnon ἐφȣ́δ βαδ 1 Reg. c. 21. aut veteri vitio ἐφȣ́δ βαζ, quod neque Aquila vitavit rigidi ingenii verpus. Vertit enim ille ἐπένδυμα ἐξαίϱετον.) *non est mei judicii, cum hoc ipsum in pluribus fecerint: ut quæ alibi aliter atque aliter expresserant,* (ut ἐπωμὶς, στολὴ, semelque ἱεϱατικὰ) *novissime translationis varietate lassati, ipsa Hebræa verba posuerint. Aquila autem id quod illi* χιτῶνα *dixerunt,* ἔνδυμα *dixit ex Hebraico Cetoneth: Et quod Hebræo sermone vocatur Mail, illi* ἐπένδυμα *i. e. Superiorem tunicam, Aquila dixit* ἐπίϱϱαμμα. ἐπωμὶς *vero, quod Hebraice dicitur Ephod, superius pallium significat, quo tota sacerdotalis protegatur ambitio.* Ita locum desperatum D. Erasmo B. Rhenano aliisve, restitui denuo ac emendavi. Corruptissimus enim legebatur in omnibus exemplaribus Typothetarum & Scribarum. Statim ille presbyter Christianus, *Verum quia in hoc ipso brevitatem Epistolæ jubinde excessimus, & Josephus ac Philo viri doctissimi Judæorum, multique de nostris* (quid tempus potuit & barbaries, unde bonis illis libris fere careremus!) *id latissime persecuti sunt, quorum ut ajunt voce audies me. Nos ut scis Hebræorum lectione detenti, in Latina lingua rubiginem obduximus. Unde ignosce ariditati, &c.* Philo igitur in vita antiquissimi Legislatoris, ἡ ȝ̃ ἐπωμὶς ἐκπϱεπέστατον ἔϱγον κ. τεχνικώτατον, ἐπισήμῃ τελειοτάτῃ κατεσκευάζετο τοῖς πϱοειϱημένοις χϱώμασιν, ὑακίνθῳ κ. ποϱφύϱᾳ κ. βύσσῳ κ. κοκκίνῳ, συγκαταπλεκομένȣ χϱυσȣ̃. πέταλα γδ̀ εἰς λεπτὰς τϱίχας καταμηθέντα πᾶσι τοῖς νήμασι συνυφαίνετο. λίθοι ȝ̃ ἐπὶ τ̃ ἀκϱωμίων ἐνηϱμόζοντο σμαϱάγδȣ πολυτελοῦς δύο, (πϱοφεϱεῖς κ.) ἡμαλφίσαντο, οἷς ὀνόματα τ̃ φυλάϱχων ἐξ καθ᾽ ἑκάτεϱον ἐνεχαϱάττετο, δώδεκα τὰ σύμπαντα. Quinetiam accuratius cæteris Flavius ipse historicus Bellorum patriorum l. 6. c. 15. Ephodam depingit cum suo Oraculo. ὁ ȝ̃ τὸ ἔνδυμα (המעיל) τῷ στέϱνῳ πϱοσηλῶσα ταινία, πέντε διηνθισμένη ζώναις πεποίκιλτο, χϱυσȣ̃ τε κ. ποϱφύϱας κ. κόκκȣ, πϱός τε βύσσȣ κ. ὑακίνθȣ. τȣ́τοις ȝ̃ κ. ἐπωμίδα κεκϱαμένlω εἶχεν, ἐν ᾗ πλείων χϱυσὸς lῶ. (Frequentius idcirco aurum, quam Talmudistæ torquent) σχῆμα μ̃ οὖν ἐνδυτȣ̃ θώϱακ☉ εἶχε δύο δ᾽ αὐτὸν [illegible] ἀσπιδίσκαι [illegible]. κατεκέκλειντο δ᾽ ἐν ταύταις κάλλιστοί τε κ. μέγιστοι σαϱδόνυχες τὰς ἐπωνύμους τ̃ τ̃ ἔθνους φυλῶν ἐπιγεγϱαμμένοι. κτ̀ ȝ̃ θάτεϱον ἄλλοι πϱοσήϱτηντο λίθοι δώδεκα, κτ̀ τϱεῖς εἰς τέσσαϱα μέϱη διηϱημένοι. σάϱδιον, τόπαζ☉, σμάϱαγδ☉· ἄνθϱαξ, ἴασπις, σάπφειϱ☉· ἀχάτης, ἀμέθυσ☉, λιγύϱιον· ὄνυξ, βήϱυλλ☉, χϱυσόλιθ☉. ὧν ἐφ᾽ ἑκάστȣ πάλιν εἷς τ̃ ἐπωνύμων ἐγέγϱαπτο. Alia adhuc tradunt de Ephoda & Logéo Patres Talmudici, quæ post Maimonidem nunc brevissime proponam: ut uno conspectu videat rerum Hebraicarum studiosus, quid de Pontificis ornatu præcipuo scriptores antiqui retulerint. Ephodes equidem, sicut & Pectorale, texebatur filis 28. Namque filum unum auri educti cum sex hyacinthinis contorqueri, pariterque de reliquis tribus coloribus mos fuit, quod Doctores Babylonii edocent *Iomæ* f. 72. Tribus vero membris confiebat Ephoda, quorum primum & maximum & propie dictum אפוד, erat plagula lata ut dorsum humanum, eoque ferme πηχυαία, longa ad talos usque ab alis scapularum מכנגד אצילי הידים Secundum puta כתפות, Humeralia huic adsuta & adornata duabus gemmis quadratis *Shohamim*, quæ palis aureis insertæ referebant inscripta nomina XII. tribuum literis bis 25. juxta constitutionem

cis quoque ornata est, atque plane in tunicæ formam facta videtur. 9 Lacunæ vero vestis inseritur

f.ἀπεϱίπτυχλον ϖ̃ ϛέϱνϐ τὸ μέσον καταλιμπάνϐ, χειϱίς... τε ἠσκημένος, καὶ τῷ παντὶ σχήματι χιτὼν εἶναι πεπ... μένος.

tionem illustris *Rabcahanæ*, (i. e. ϖ̃ ἀϱχιεϱέως) *Sotæ* f. 36.

Sed Glossator Talmudicus hac ratione nomenclaturam ordinat, Sardonyche

Læva.	Dextera.	Sinistro.	Dextero.
שמעון	ראובן	בנימן	ראובן
יהודה	לוי	דן	שמעון
זבלון	יששכר	נפתלי	לוי
δ. דן	נפתלי	גד	יהודה
ζ. אשר	ε גד	אשר	יששכר
β. בנימן	α יהוסף	יוסף	זבולון

Placet denique sibi Chaninas f. Gamalielis serie α, β, γ, δ, ε, ζ. Membrum tertium fuit חשב האפוד, duo segmenta seu fasciæ pari arte pictæ, & tanquam *brachia* ידות Ephodæ adfixæ, quibus distringebatur subtus Pectorali Tunica Hyacinthina. Meruit & Nicolaus (qui ævi sequioris Theologos ab Allegoria, arte stultorum, ad verum ac sobrium suis commentariis reduxit) ejus ut descriptio Rabbinica quasi adferretur in medium. *Quantum ad formam Superhumeralis, ubi flores & consimilia, non aliqua animalia figurata, erat vestis quadrata altera parte longior, habens in medio aperturam, per quam intrabat caput summi sacerdotis: & latitudo illius vestis tangebat humeros. Longitudinis autem ipsius una pars pendebat ante operiens pectus, & altera pendebat retro operiens dorsum usque ad renes. Latera autem utriusque partis jungebantur in lateribus Sacerdotis nodulis aureis. Super humeros autem &c.* Simplicius adhuc de hac veste agens Davides Cimchiorum, *Duas plagulas* ב״ לבדים, *lumbis haud demissiores*, sic ait, *anticam posticamque zona adtexta coercuit.* Claudat denique agmen P. Trecensis, qui Archæologica Josephi atque etiam Commentaria Lyrani Ex-Judæi solens defiorat. *Secunda*, inquit, *vestis* (P. M. priva) *erat Ephod similis Superhumerali Græcorum, de prædictis quatuor coloribus auroque contextum, sine manicis admodum Colobii, descendens usque ad renes, adeo ut supercingi posset superiorem partem Tunicæ Hyacinthinæ tegens, inferiorem relinquens intactam: Oræ vero laterum uncinis & annulis aureis jungebantur. Aperturam habens in pectore quadram ad magnitudinem palmi, in quam Logion inserebatur. In hujus parte superiori super utrumque humerum infibulati erant duo lapides Onychini, Sardonyches secundum Josephum, in quibus erant insculpta* XII. *nomina filiorum Israel provincialibus literis lingua Hebræa, juxta ordinem nativitatis eorum, sex nomina seniorum in humero dextro, minorum in sinistro. Habebat autem capitium ex transverso super humeros fortibus loris contextum.* BERN. Ita *Big.* & *Samb.* συμπεποικιλμένας πεϱίπτυχον *Vat.* in *Editis* συμπεποικιλμένϐ πεϱίπτυκτον.

f Ἀπεϱίπτυχον] Malim πεϱίπτυχον. *Vet.* vertit: *amplectens omnem pectoris locum.* Ad verbum: *circumplicatum relinquit pectoris medium.* COCC.

9 *Lacunæ vero vestis*] *Septimo. Quadrum ex spithama vacuum ab Ephoda relictum occupabat æque super pectus Pontificis* Oraculum *Hebraicum, Legislatori dictum* חשן המשפט *aut præsertim* חשן chosen, *Josepho* ἐσσήνης *ab* חשנא *seu* חשנה, *quomodo scribunt Interpretes Samaritani: Onceloso* הושנא Chusna, *Epiphanio & Gomestori viris Scholasticis* Essin. LXXII. *Judæis sub Philadelpho, Sirachidæ sub Euergeta Ptolemæorum, Philoni etiam & Josepho* λόγιον & λογεῖον, *pleniusve* λογεῖον τ̃ κϱίσεως. Rationale *inde vix recte*, & Rationale judicii *S. Hieronymo, Epiphanio, aliisque doctorum. Quapropter vocem Mosaicam non inique referes ad Æthiopum* Chasasa *sciscitari*, χϱῶαξ., *aut ad* حس Hass *Arabum &* חוש Chus *Chaldæorum*, Prudentia, αἴσθησις, Ratio. *Vel idem denique valebit vox sacra cum* חשן Chosen *Assyriorum*, θησαυϱίδιον, Apotheca judicii, *quod est Oraculum Divinum.* Τϐτϐ ᾖ μίμημα ἦν παϱ' αἰγυπτίοις ἡ ἀλήθεια, ἐπιχωϱίως μέθμηι λεγομένη· ζώδιόν τι πολυτελῶν λίθων πεϱὶ τ̃ τϱάχηλον ϖ̃ ἀϱχιδικαςϐ̃, ὃς ϰ̀ ἀϱχιεϱεὺς, ἐκ χϱυσῆς ἁλύσεως ἠϱτημένον. *Vide Diodorum & Ælianum historicos. Nostris tamen Theologis magis placet* Pectorale & Pectorale judicii, *sed & hoc priscis. Legit enim Syrus* פרישא דדינא, *Samarita Arabissans* صدر حكم σάδαϱ, *Judæi inter Barbaros extraque vagantes* بدنة الحكومة βάδανα, *quod est* θωϱάκιον τ̃ κϱίσεως *sive* γύαλον χϱησμολογικὸν, *si Græce vis reddi. Quinvero &* πεϱιςήθιον *occurrit in versione* τ̃ ό. *ad Ex.* 28. 4. *Sic variant clientuli Ptolemæi. Qua quidem ex causa deduces* חושן *ab* Hasena حشن præcinxit: *vel a* خشن Chasen, *ut* θωϱακίδιον *gemmis* asperum: *quinetiam* حشا Hasa *denotabit* ἐπίπλασμα Pectorale. *Pannus equidem ille* πεϱιςηθίδιος, πενζάμιτος, διπλϐ̃ς, *subcavus*, (*quod volunt nonnulli pro capsa* τ̃ φώτων) *atque* τετϱάγωνος *ex latere dodrantali*, (*id* זרת *Moysi*, & σπιθαμὴ, شبر, *necnon* חצי אמה *cæteris ejusdem gentis*) *Ephodæ obfirmabatur supra quidem duabus catenis seu funiculis auri contorti* (שרשרות מגבלות מעשה עבות או קליע זהב טהור) *qui ab annulis ejus superioribus & extantibus ad fundas humerales Ephodæ* (משבצות זהב) *pertinerent: infraque duabus vittis hyacinthinis, quæ a Pectoralis annulis inferioribus & subinsutis* (*nam annulos aureos habuit Logion, quot angulos*) *in binos annulos Cingulo Ephodæ sub axillis infixos incurrebant. Ornabat denique hoc* ... ϱάκιον XII. *gemmarum auro insitarum* (משבצים זהב; τετϱάςιχο... ד״ טורים או סדרין או (صف)) *quibus inscripta fulgebant nomina tot tribuum populi Sacri, ordine quidem natalitio* (כתולדותם) *Tabula priore, testibus Josepho Hierophanta, Jonathane Paraphrasta, Uzielida, Salomone Jarchio, Moyse Maimonis, Epiphanio Cyprio p.* 225. & *p.* 231. *Hieronymo ad bonam Fabiolam, aliisque, sicut supra in Epomide.*

Vel in versubus prioribus juxta Tabulam posteriorem apparebant Leidæ sex, & in disticho sequente par triplex ex Balla, Zilpa, atque Rachela. Ea fuit sententia Philonis de Allegoriis legis ... *ubi ait*, Ο τε φϱόνιμος ϰ̀ ὁ φϱονῶν, οἱ δύο λίθοι. μήποτε ᾖ ὁ ἰούδας ϰ̀ ὁ ἰσσάχαϱ. ϖ̃ μ̃ οὖν ἐξομολογϐμένϐ ὁ ἰούδας σύμβολον, ἐφ' ϐ̃ ... ςαι ἔκτϐσα ἡ λεία· ϖ̃ ᾖ ἐϱγαζομένϐ τὰ καλὰ ὁ ἰσσάχαϱ. ϰ̀ ἐπὶ ποδήϱης φῆ, ϰ̀ συνυφανεῖς αὐτῷ λίθον τετϱάςιχον. λίθων ςίχος ... σάϱδιον, τοπάζιον, ϰ̀ σμάϱαγδος, ὁ ςίχος ὁ εἷς· ϱϐβίμ, συμεὼν, λ... ϰ̀ ὁ ςίχος, φησιν, ὁ δεύτεϱος ἄνθϱαξ, ϰ̀ σάπφειϱος [ϰ̀ ἴασπις], ... ᾖ σάπφειϱος πϱάσινος λίθος ἐςίν. ἐγγέγλυπται μ̃ τῷ ἄνθϱακι ὁ ἰο... δας· τέταϱτος γάϱ. τῷ ᾖ σαπφείϱῳ ὁ ἰσσάχαϱ, τϐτέςιν ὁ ποιῶν ... χεϱὶ γδ̀ οἱ ἐν ἀσκήσει διὰ τ̃ τϱύχοντα πόνον. *Hanc etiam seriem* ... *fectant Talgumista Jerosolymitanus, Cantici Salomonici Enarrator, Semot & Bemidbar rabbot foliis* 96. & 136. *b.* & *pars* ... *tior Talmudistarum. Attamen R. Chaninas Patres posteriores ordinat illo pacto* Benjamin, Dan, Naphtali, Gad, Aser, & Joseph. *Placet altera hæc series Ainsvortho Anglo Braunioque Batavo, nisi quod Braunius legat versu tertio* 7. *Naphtali* לשם, 8. *Dan* שבו, 9. *Gad* אחלמה *sed Commentator Magnus Judæorum ad Numeros ordine inverso* 7. *Dan* לשם, 8. *Gad* שבו, 9. *Naphtali* אחלמה. *Postremo nequid Responso Prominenti*, (כי הכתב בולט *inquiunt Misnici*) *literarum forte deesset, ora superior Pectoralis insculptum referebat* אברהם יצחק יעקב, *inferiorque* שבטי ישראל או ישורן או יה. *Hæc talia Schola Solymitana ad* Jomam, & ... *Auctores* Siphre *aliorumque veterum Commentariorum. Amat adhuc magis fastus Abarbinelis Israelidarum ordinem Castrensem, istum quidem ex Num. c.* 2. *Juda, Isaschar, Zabulon*: Ruben, *Simeon, Gad: Ephraim, Menasseh, Benjamin: Dan, Asher, Naphtali: sed impotenter. Quamquam multis seculis ante natum Abarbinelem R.* Catina קטינא *i. e,* Doctor Subtilis (λεπτὸς *si*ve ingeniosus *B. Hieronymo ex Syrismo*) *dissertatiuncula quadam idem probaverat.*

Alio quidem ordine posuit B. Johannes æternæ urbis fundamenta XII. *lapides non alios. Jacent ibi* ἴασπις, σάπφειϱος, χαλκη..., σμάϱαγδος, σαϱδόνυξ, σάϱδιος: χϱυσόλιθος, βήϱυλλος, τοπάζ..., χϱυσόπϱασος, ὑάκινθος, ἀμέθυσος; *sive a pectore Aaronis, sive a capite Regis Tyrii, sive ab Esaiæ c.* 54. *de novis Solymis* ... *sumpserit Theologus. Fulgebat autem Ithobalus hac serie lapidum* ... *liorum ex Ezech. c.* 28. 13. σάϱδιος, τοπάζιος, σμάϱαγδος: ἄνθϱαξ, σάπφειϱος, ἴασπις: λιγύϱιος, ἀχάτης, ἀμέθυςος: χϱυσόλιθος, βηϱύλλιον, ὀνύχιον, *si* LXXII. *Judæos contra nepotes illorum sequi velis* ... *nam in Hebræo desideratur versus unus, sive lapides* 3, 4, 5 ... *prioris. Sic enim illud*, ... ויהלם תרשיש שהם וישפה ספיר נפך וברקת. *Aut Hieronymo interprete, Sardius, Topazius* ... *Jaspis: Chrysolithus, & Onyx, & Beryllus: Sapphirus, & Carbunculus, & Smaragdus.* At in LXX. *ait ille Præsbyter*, di... so ordine, nominibusque aliis, XII. lapides continentur. ... & Aquila & Symmachus ac Theodotio in præsenti loco ... tum inter se & LXX. interpretes, non solum ordine, sed ... numero discrepant atque nominibus. In Apocalypsi quoque Johannis paululum extremis partibus ordine commutato, ... dem in fundamentis Hierusalem ponuntur lapides. Sed & ... pectore Pontificis per quatuor ordines in Rationali, iidem ... pides describuntur. Quorum colores atque naturas & ... cientias singulorum, non est hujus temporis differere, ... proprium volumen desiderant: ita ut in Ezechiele & in Ex... & in Apocalypsi & in Esaia, sibi omnes lapides & lapid... ordines comparati, magnam & legenti & differenti fa... quæstionem. Super quibus & vir Sanctus Epiphanius Ep... pus, proprium volumen mihi præsens tradidit. Et XXVII. ... Plinii Secundi naturalis historiæ, post multiplicem omnium rerum scientiam, de gemmis & lapidibus disputat. *Idem ad Fabiolam piam fœminam*, in singulis lapidibus secundum ætates XII. tribuum scripta sunt nomina. Hos lapides in diademate regis Tyri, & in Apocalypsi Johannis legimus, de quibus ... truitur cœlestis Jerusalem: & sub horum nominibus & speciebus virtutum vel ordo vel diversitas indicatur.

Tabula prior, juxta LXXII. *Josephum, & Uzielidam Interpretes.*

1. ראובן. *Reuben.*	אדם *Odem.*	2. שמעון. *Simeon.*	פטדה *Pitda.*	3. לוי. *Levi.*	ברקת *Bareceth.*
Σάϱδιον LXX. *Hier.* & *Jos.* ἀλ. ς'.		Τοπάζιον LXX. & *Hier.*		Σμάϱαγδος LXX. & *Hieron.*	
Σαϱδόνυξ *Jos.* ἀϱχαιολ.		Τόπαζος *Jos. bis.*		Σμάϱαγδος *Jos.*	
סמקן Onc. *Jon. Jeros.* & *Uz.*		ירקן Onc. *Jon. Uziel.* & *Jeros.*		ברקן *Onc. Jon Uz.* & *Jeros.*	
				Κεϱαύνιος *Symmacho.*	

μένῳ. τῷ δὲ Ἀλεκένῳ ε τῦτ צעט ξ ἐνδύματ@ h σωύε: frustum amplitudine palmi, auro & iisdem quibus Epho-

יהלם 6. נפתלי. *Jahalom. Naphthali.* Ιασπις LXX. *& Hieron.* Σάπφειρος *Jos.* סבהלום *Onc. & Jon.* כרכודין *Uziel.*	ספיר 5. דן. *Sapphir. Dan.* Σάπφειρος LXX. *Hier. Uz. & Jeros.* Ιασπις *Jos.* שבזיז *Onc. & Jon.*	נפך 4. יהודה. *Nophec. Juda.* Ανθραξ LXX. *& Jos.* *Carbunculus Hier.* אזמרגדין *Onc. Jon. & Uzel.*
אחלמה 9. יששכר. *Achlamah. Isasthar.* Αμέθυστος LXX. *& Hieron.* Αχάτης *Jos. in Ant.* Λιγύριον *Jos.* περὶ ἁλ. עין עגלא *Onc. & Jon.*	שבו 8. אשר. *Schebo. Asher.* Αχάτης LXX. *& Hier.* Αμέθυστος *Jos.* טרקיא *Onc.* ערקין *Jon.*	לשם 7. גד. *Leshem. Gad.* Λιγύριον LXX. *& Hier. ex MSS.* Λιγύρος *Jos. in Ant.* Αχάτης *Jos. in Bell.* קנכירי *Onc. & Jon.*
ישפה 12. בנימן. *Jasphe. Benjamin.* Ονύχιον LXX. *& Hier. ad Es.* *Beryllus Hier. ter.* Βήρυλλος *Jos. in Ant.* Χρυσόλιθος *Jos.* περὶ ἁλωσ. פנטירין *Onc. Jon. & Uziel.*	שהם 11. יוסף. *Shoham. Joseph.* Βηρύλλιον LXX. *& Hier. ad Es.* *Onychinus Hieron. sæpius.* Ονυξ *Jos. in Ant.* Βήρυλλος *Jos. de B.* בורלא *Onc. Jon. & Uz.*	תרשיש 10. זבולון. *Tarshish. Zabulon.* Χρυσόλιθος LXX. *& Hier.* Χρυσόλιθος *Jos. Ant.* Ονυξ *Jos. de Bell.* כרום ימא *Onc. Jon. Uz. & Jeros.*

Tabula posterior ex Rabbinis aliquot, & Ainsvortho, & Braunio.

יעקב	יצחק	אברהם
3. לוי. ברקת *Smaragdus.*	2. שמעון. פטדה *Topazius.*	1. ראובן. אדם *Sardius.*
6. זבולון. יהלם *Adamas Braun.* *Sardonyx Ains.*	5. יששכר. ספיר *Sapphirus.*	4. יהודה. נפך *Carbunculus.* *Chalcedonius Ains.*
9. גד. אחלמה *Amethystus.*	8. נפתלי. שבו דן *Braun.* *Achates Braun.* *Chrysoprasus Ains.*	7. דן לשם נפתלי *Braun.* *Hyacinthus.*
12. בנימן. ישפה *Iaspis.*	11. יוסף. שהם *Beryllus Ains.* *Sardonyx Braun.*	10. אשר. תרשיש *Chrysolithus.*
ישראל		שבטי

1. אדם, ادم, ὀδὲμ, lapidum Pontificalium primum, & Reubeno principi Israelitarum merito concessum, Josephus jam in hisce Originibus interpretatur σαρδόνυχα, pariterque *Commentator Major* ex Rabbinicis שרדנגין, & ab illo R. Nathan Lexicographus. Nam *Sarda gemma*, quod ait facundissimus Plinius, *nomen cum Sardonyche communicavit*, imo cum aliis, unde σαρδαχάτης. Alibi tamen Josephus σάρδιον, ut l. 6. ἁλωσ. & Scriptor *Semot rabbot* אדום *Rubeum*, vel, ut, Barbari amant *Rubinum*. Quinetiam LXX. ubique S. Literarum σάρδιον, totiesque S. Hieronymus *Sardium*, quos imitantur Syri Arabesque ad Ezech. 28. 13. Abrahamo Medico *Rubinus*, itemque Judæis per Hispaniam, nisi quod Abarbanelis *Granatum* exponat, alii aliquot ejus tribus *Carneolum Corneolumve*. Cæterum aio אדם ad Sacrum cor, fuisse *Sardiorum* ex genere fœmineo, quod rubicundius aliis viderat περὶ λίθων discipulus Aristotelis, imo perspexerat, sanguinis quam unguium humanorum similius. Hanc *Sardam* vocat Plinius Naturalium ultimo, *ut Sardibus* (Lydorum puta) *primum repertam*, (aut ibi sane crebrius venditam una cum vestibus pretiosis Persarum eodem fuco,) *sed laudatissimam circa Babyloniam*. Neque aliter differit de hoc lapide Antistes Salaminius, qui Cæcilium nunquam legerat. Τῦ λογείυ ὁ μὲν πρῶτ@ λίθ@ σάρδι@. ἔσι δὲ πυρωπὸς τῷ εἴδει, καὶ αἱματοειδὴς, (ita in Orphicis σάρδια θ' αἱματόεντα.) ἐν βαβυλῶνι δὲ τῇ πρὸς ἀσσυρίαν γίνε). ἔσι δὲ διαυγὴς ὁ λίθ@. Idem suadet omnis ferme antiqua Interpretatio. Ita סמקן *Samcan*, ἐρυθρείας, *suave rubens* Onceloso perveteri sane Legis paraphrastæ, veroque Jonathani ad Prophetias. סמוקתא *Semucta* Uzielidæ, סומקא Syro ad Exodum, סמוק Interpreti Samaritarum, סמקתא Targ. Jerosolymitano. Et ex eadem indole ياقوت احمر Arabi Walt. & احمر *ahmaro* Interpr. Samaritanorum alteri, Judæoque Africano. Inde אחמר apud Targum Cantici Salomonici c. 6. 14. Hoc etiam confirmatur scholiis ad Acharnenses Pacemque Aristophanis, μή σε βάψω βάμμα σαρδινιακὸν. τυτέσι, μασίζων σε ἐρυθρὸν ποιήσω τοῖς αἵμασι. ὅτι εἰς τὴν σάρδιν (nam σαρδὼ vitiosum) τῆς λυδίας πυῤῥὰ βάμματα γίνε). Veruntamen & ruborem præcellentis lapidis & interpretationem Josephi tuetur quasi Epiphanius ad Diodorum ubi agit de Sardiis. ἔσι δὲ καὶ ἄλλ@ σαρδόνυξ, ὃς καλεῖ) μολοχάς. (*præcipuum illud* interpretator & βασιλίσκ@ ملكاع, vel ملاحة *pulcrum formæque excellentis*: τῆς δὲ αὐτῆς ἰδέας τυγχάνει ὑποχλωρίζων. Ubertim Plinius de illis, *Inveniuntur in India trium generum. Rubrum, & quod Demium vocant à pinguedine*, (emendari placet, *& quod Demium* دمي & دموي *vocant à sanguine: tertium quod argenteis bracteis sublinitur*: id quidem significat Arabum μολαχὰ, ملاحة. Verum שרד Ezechielis nihil ad Sardios facit, neque aliud denotat quam *amussis* סרט Syrorum Chaldæorumque, quicquid viri docti docent post Cimchios.

2. Sequitur gemma Simeonis פטדה πιτδὰ, فطدة: cujus de colore dissentiunt Judæi Christianique nuperi, fulvus is esset, an prorsus viridis. De nomine tamen mira illorum & veterum consensio. Τόπαζον appellat Josephus, qua forma Orpheus fictus & Dionysius Periegeta erant usi: τοπάζιον Alexandrini, S. Hieronymus, & infinitus numerus Theologorum præter Græcos profanos. Imo vero ab Hebraico פטדה *pitda*, *poteda*, aut *patda* venit τοπάξιον antiquum, & τοπάζιον vulgi, necnon πιτάξιον, aut lenius παζιον Hesychii. Verisimilius autem habeo πάζιον & τοπάζιον λίθος πολύτιμος, in Lexicon Hesychii cum multis aliis commigrasse ex Scholiis SS. Patrum, præsertim de ψ. ρκη΄. σὴχ. ρκζ΄. ἠγάπησα γὰρ τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ τὸ χρυσίον καὶ τὸ πάζιον, מזהב ומפז, *mizzahab umippaz*: quomodo antiquitus lectum fuisse arguit MS. Alexandrinum. Magis tamen obtinuit ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπάζιον, quod est Theodoreto interprete, ὑπὲρ χρυσίυ καὶ λίθων πολυτελῶν. Doctores enim LXX. antea vocem illam Hebraicam פן λίθον τίμιον interpretati fuerant ψ. ιη΄. καὶ κ΄. pro Obryzo, quod oportuit cum S. Hieronymo & Paraphrasta Chaldæo, nisi si propter fulgorem flavedinemque suam Topazus, quandoque פז inter Hebræos, velut χρυσόλιθ@ & χρυσόχρως apud Græcos dici meruerit. Pergit Episcopus Cyrensis, τῶν γὰρ τιμίων λίθων τοπάζι@. εἰκὸς δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῦτον (historia quidem Agatharcidæ tantum comprobat) προτιμᾶσθ τῶν ἄλλων. Hæc exscripsit quidem Theodorus, & similia ab Athanasio S. Augustinus ad ψ. ρκη΄. *Super aurum & topazion. Hoc enim in alio ψ. legimus, Super aurum & lapidem pretiosum multum. Topazion enim perhibent esse lapidem pretiosum.* Τοπάζειν vero Arabicum quid sonare & Troglodyticum præter Plinium nemo doctus, spero, negabit; aut valere verbum *quærendi* Græcorum asseret nemo. Pauci etiam lapidi huic insulam Topaziorum nomen suum dedisse, sed accepisse quidem eam putabant à lapide, sicut in sinu eodem à Sapphiro revera tulit insula Sapphirena: adversa licet his tradiderint Alexander Polyhistor, Rex Juba, Plinius Secundus, necnon Ambrosius, Epiphanius, & è nostris alii. Haud vero mirandum, si Topazii patriam fecerint Stephanus Byzantius νῆσόν τινα ἰνδικὴν, Epiphaniusve πόλιν τῆς ἰνδίας. Solet enim Troglodytica totaque Arabia apud Scriptores Græcos Indiæ nomine comprehendi, parique amplitudine vocis כוש in Bibliis Divinis. Unde lapis iste Arabicus in Jobi libro πιτλακῦς פטדת כוש nuncupatur. Audiamus vero de Topazii origine Agatharcidam Ptolemæo Philometori haud ignotum, hujus adeo verba ultro sequuntur Diodorus Straboque viri in historia celebres, hos etiam Eustathius Thessalonicæ aliique. Τὰς μὲν μελιτάγειδας καὶ τὸν ἀκάθαρτον κόλπον παραπλεύσαντι, ait Cnidius, νῆσ@ ἔκειται,

Essenes, *Logion sive Oraculum, vulgo Rationale.*

Ephodes coloribus eleganter intertextum. Essenes περίτμημα σπιθαμῆς τὸ μέγεθος, χρυσῷ τε καὶ τοῖς ...

χεῖ, τῷ μὲν θῖζ πελαγία, μῆκος ἔχουσα σαδίων ὡς ὀγδοήκοντα· ἣν καλοῦσιν ὀφιώδη. Diceres حبوت & حية *Serpentaria*. Videant alii, an hoc idem adstruat C. Plinius. *Egregia etiam nunc Topazio gloria est suo virenti genere*, (id jam distinguit vir clarissimus ab altero χρυσοφαεῖ & flaventiore:) *& cum reperta est, prælata omnibus. Id accidit in Arabiæ insula, quæ Chytis vocatur, in qua Trogodytæ prædones, cum diutius fame ac tempestate pressi herbas radicesque effoderent, eruerunt Topazion. Hæc Archelai sententia est.* Hanc etiam diducit S. Ambrosius ad ψ. ριη. Aut idem Caius in Geographicis l. 6. c. 29. *Omisit Juba & tertiam Berenicen, quæ Epideros, insignem loco. Est enim sita in cervice longe procurrente*, ἐν κόλπῳ βαθυτάτῳ Arrianus dicit, *ubi fauces Rubri maris* VII. *M. D. passuum*, (sic libri meliores, & LX. *Stadia* Strabonis Arrianique bene conveniunt. Puto itaque *Chytin* insulam, hodieque *Cambela* vocari in Geographia Arabica, quæ CC. M. passubus abest à Babolmandabo, & oppositæ Jemanæ castellum *Hacam* prospicit.) *ab Arabia distant. Insula ibi Chytis Topazion ferens.* Pergit modo Agatharcides, πρότερον μὲν γέμουσαν παντοίων ἑρπετῶν, ἐφ' ἡμῶν δὲ ἐλευθέραν τούτων. Hoc ita pridem fecerat Ptolemæorum Euergeta, monumento Adulitano nobilis. Unde paulo demissius loquitur ea de re ὁ γεωγράφος. ἠλευθέρωσε τῶν ἑρπετῶν ὁ βασιλεὺς, ἅμα καὶ διὰ τὰς φθορὰς τῶν προσορμιζομένων ἀνθρώπων ἐκ τῶν θηρίων, καὶ διὰ τὰ τοπάζια. Pariter Diodorus, qui & Agatharchidæ Peripatetici (ut claret) Regumque Ægyptiorum Commentaria hac de causa versaverat, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν βασιλέων οὕτως ἐξημερώθη φιλοτίμως, ὡς μηδὲν ἔτι κατ' αὐτὴν ὁρᾶσθαι τῶν προϋπαρξάντων ζώων. οὐ παραλειπτέον δὲ τὴν αἰτίαν τῆς περὶ ἡμέρωσιν φιλοτιμίας. εὑρίσκεται γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὸ καλούμενον τοπάζιον. ὅπερ ἐστὶ λίθος διαφανόμενος ἐπιτερπὴς, ὑάλῳ παρεμφερὴς (hinc ὑαλοειδέες τόπαζοι Orpheo gemmario) καὶ θαυμαστὴν ἔγχρυσον πρόσοψιν παρεχόμενος· διόπερ ἀνεπίβατος τοῖς ἄλλοις τηρεῖται, θανατουμένου παντὸς τοῦ προσπλεύσαντος ὑπὸ τῶν καθεσταμένων ὑπ' αὐτῶν φυλάκων. Hujus descriptionis fontem jam vide. ἐν δὲ ταύτῃ γίνεται τῇ νήσῳ, ait Cnidius, καὶ τὸ καλούμενον τοπάζιον. ἔστι δὲ τοῦτο λίθος διαφανόμενος, ὑάλῳ προσεμφερὴς, ἡδεῖαν ἐν χρυσῷ (malo cum Diodoro ἔγχρυσον) θεωρίαν ἀποδιδούς. Idem & verbis vix aliis princeps Geographorum. λίθος δὲ ἐστι τὸ τοπάζιον διαφανὴς, χρυσοειδὲς ἀπολάμπων φέγγος, ὥστε καθ' ἡμέραν μὲν οὐ ῥᾴδιον ἰδεῖν ἐστι· περιαυγεῖται γάρ. νύκτωρ δὲ ὁρῶσιν, καὶ συλλέγοντες &c. Agatharchides enim tradiderat, ὁ δὲ ἐν ταῖς πέτραις λίθος τὴν μὲν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ φέγγους κρατούμενος, διὰ τὸ πνῖγος οὐ γίνεται σύνδηλος. σκότους δὲ ἐπιστάντος, ἐν ᾧ ποτ' ἂν ᾖ πεφυκὼς, διαλάμπει πάντοθεν. Diodorus etiam illa transcripsit in suam Bibliothecam, ὁ δὲ προειρημένος λίθος, φυόμενος ἐν ταῖς πέτραις, τὴν μὲν ἡμέραν διὰ τὸ πνῖγος οὐχ ὁρᾶται, κρατούμενος ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν ἥλιον φέγγους. τῆς δὲ νυκτὸς ἐπιγινομένης ἐν σκότει διαλάμπει, καὶ πόῤῥωθεν δῆλόν ἐστιν ἐν ᾧ ποτ' ἂν ᾖ τόπῳ. Jam decolore Topazii conciliare licet Judæos scriptores Græcosque, Braunio aliisque invitis. Constat enim ex tribus probatissimis scriptoribus & pervetustis, hanc gemmam tam flavedinem auri præ se quam vitri virorem ferre: aut, nisi nos nimirum fallat Pictavii honos Hilarius, *Topazion diversorum colorum permixtione omnium pretiosissimarum gemmarum speciem continere.* Vel etiam Doctor Hipponensis ad Psalterium: *Aureum colorem Topazius & æthercam habet claritatem, & cum splendore solis tangitur, omnium superat claritatem gemmarum.* Judæi quidem *jarcan* ירקן pro פטדה exponunt. Sic Jonathan ad Ezech. & in Lege Oncelosus: similiter Uzielides & Interpres Solymitanus ירוקתא *jeructa* & *jarcatha*, Samaritani יריק *jaric*, Chaldaicus Jobi Paraphrastes מרגלא ירקא. His autem vocabulis gemmæ Topaziæ viror indicatur, atqui ὑπόξανθος & πράσινος, ut matura porra solent venire. Unde ירקון *jeracun* in volumine Hebræo; & يرقان *jarcan* in Lexicis Arabum τὸν ἴκτερον πόνον, *morbum sub aureum* certo denotant. Acceperat etiam Plinius à Lithographis sui ævi (maxime à Xenocrate Ephesio, ut statim patebit) *circa Alabastrum oppidum Thebaidis Topazios* duplici genere enatos *Prasoiden atque Chrysopteron* (pro hoc nomine, aut *Crysocleron* S. Ambrosii, vel χρυσόπτερον Eusebii, nam illi omnes ex Lithognomone Ephesio hæc talia descripserant, repono *Chrysophaen*, χρυσοφαῆ; aut verius χρυσόχρων, *Chrysochron*) *similem Chrysopraso*. Ille sane virebat magis, hic rutilabat. Cecinit & Dionysius Alexandrinus γλαυκιόωντα λίθον καθαροῖο τοπάζου. Neque aliter interpretabere Alexandrum Cornelium, quando ait εὑρίσκεσθαι καὶ ἐν τῇ τῶν τοπαζίων λίθον ὁμώνυμον τῇ νήσῳ, ὅμοιον δὲ τῇ χροιᾷ τῇ τοῦ νέου ἐλαίου· succum enim Palladis flavere suave quis nescit. Excusabis idcirco Epiphanium Pontificem Christianum, quod de Topazio hunc in modum constituat. Λίθος δὲ τοπάζιον ἐρυθρὸς τῷ εἴδει ὑπὲρ τὸν ἄνθρακα· (cujus ille mox εἶδος ὀξυφοίνικον declarat:) εὑρηται δὲ ἐν τοπάζῃ πόλει τῆς Ἰνδίας ὑπὸ τῶν ἐκεῖσέ ποτε λίθους λατομούντων ἐν καρδίᾳ ἑτέρου λίθου· ὃν οἱ λατομήσαντες θεασάμενοι φανερὸν, καὶ ὑποδείξαντες ἀλάβαστρόν τισι (lego ἀλαβαστρίταις τισι· eandem quippe historiolam attingit Salaminius, quam recentem sua ætate legerat è Græco Plinius, legerat post aliquot secula Eusebius Pamphili.) ἀπέδοντο ὀλίγου τιμήματος. Θηβαῖοι δὲ πεπωλήκασιν τῇ κατ' ἐκεῖνον καιρὸν βασιλίσσῃ. (*Berenicen* dedit, cujus nomen diu servabat *Ophiusa* proxima ripa: non *Arsinoen* quod affirmat Abrahamus in Shilte hagibborim, ex libris Christianorum recentium cum fastu Judaico & perridiculo, plane adversus Plinium philosophum, Jubam regem, & S. Ambrosium) ἡ δὲ λαβοῦσα ἐν τῷ αὐτῆς διαδήματι μέσον τοῦ μετώπου περιέθετο. Cape colorem hujus gemmæ à Theodoro Heracleæ ad ψ. ριη. ς. ρκζ. ἐγὼ, ait Paraphrastes ille ante Theodoretum, τιμιωτέρας ἥγημαι τὰς σὰς ἐντολὰς χρυσίου καὶ λίθων πολυτελῶν. ὁ γὰρ τοπάζιος ἴσως τότε μᾶλλον τιμώμενος ἦν· ἔστι δὲ τὸ χρῶμα πρασοειδὴς, καὶ χρυσοχροῦς, αὐγοειδὴς καὶ ἀραιὸς καὶ εὐανθής. Compertum etiam est *asfaro* اصفر, quo nomine פטדה Moysis interpretari solent Samaritæ, subflavi, icterini, citrinique coloris quicquid indicare. זרגא *zarga* insuper Syrorum in Pentateucho eximie notat fucum χρυσόπρασον. Quapropter ex duum generum Topaziis, viridius seu *zaberged* ubique S. Literarum intellexit Arabs per *Pitda*, & Clarissimus Saadias ad Jobi caput metallicum; ubi legi ex MS. optimi Huntingdoni الزبرجد الحبشية loco פטדת כוש. Pariter Judæi per Hispanias hodieque Pontificis M. gemmam secundam *Smaragdum* vocant nimis honeste. Verum à زبرجد, ne hoc reticeam, rite deducitur Græca vox σμάραγδος: sed ex Græco ad Arabes Persasque iterum rediit vocabulum زمرد *zommorod*, aut *esmeralda* à labio Hispano; alii forsan aliud credent. Deinde שומפוזין in *Semot-rabba* corruptum satis ex voce τοπάζιον: attamen עקיק Targumistæ ad Canticum Salomonis, & ברכרנא Interpretis Arabici Ezech. c. 28. ad Chalcedonios & Amethystos pertinere scio, non ad hunc lapidem. Fuse denique præ cæteris de Topazio agunt ad Hymnorum sacrorum longissimum Eusebius Pamphili, & abs illo Nobilissimus & sanctissimus Ambrosius, quorum verba Epiphanii causa adscribere haud piget vel meipsum hucusque provectum. Περὶ τοῦ τοπαζίου λίθου ταῦτα εὕρομεν ἱστορούμενα ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Ξενοκράτους λιθογνώμονι· ὅτι γίνεται τῆς Θηβαΐδος περὶ πόλιν Ἀλάβαστρον, ἢ προσαγορεύεται ἀπὸ τοῦ φέροντος αὐτὸν τόπου· ὥς ἱστοροῦσιν προσαγορευομένου τοπάζον. καὶ μετ' ὀλίγα· τὸ χρῶμα τοῦ τοπαζίου πρασοειδὲς καὶ χρυσόπτερον (vel χρυσόχρωον: nam χρυσόπτερον nil valet) χρυσοπράσῳ παραπλησίως. κατ' ἄμφω δὲ ἐπιτέταται τὰς χρόας κα... δὲ καὶ (injicio huc πάρωχρον) καὶ καθαρὸν ἄγαν καὶ χρυσόχρουν ... μεγέθει καὶ πάντας ὑπερῆρε τοὺς χρυσοπράσους. ἔστι δὲ καὶ τὸ εἶδος ... θος λιπαρὸς ἐοικὼς καταφεγγομένῳ ὑπὸ ἡλίου. ἔστι δὲ καὶ ... καθεστηκώς. καὶ νῦν ἐστιν οὐ πάνυ περισπούδαστος, καὶ ἔλαττον θαυμαζόμενος διὰ τὸ πλῆθος, ἢ τὸ (lego τότε) κατὰ τὴν πρώτην εὕρεσιν ... γαστον δὲ καὶ περισπούδαστον νενόμισται· φύσιν δὲ ἔχει λεαινόμενον τὸ τοπάζιον τραχύνεσθαι, καὶ ἐν ταῖς χρείαις μειοῦσθαι. ἔστι δὲ καὶ τῶν λίθων εὔγλυφος. Latina rarius soleo adponere, sed jam Antistes Mediolanensis suadet ad ψ. ριη. *De Topazio quidem invenimus scriptum in historia Xenocratis, qui scripsit quasi lithosnomon* (scribe tu *quasi lithognomon*) *nasci eum vel inveniri* (imo γίνεται lectum est pro εὕρηται) apud Epiphanium de Pectorali Pontificis Hebræi) *circa Thebaidis civitatem Alabastrum: vel circa Topazion, ut ... qui putant; unde & nominatus est ab eo loco in quo gignitur.* Mox idem Ambrosius, *Duorum colorum est in hoc lapide crasis, ... quædam temperata permixtio, Prasoides & Chrysocleron* (MSS. *Chrysopa*) *similis Chrysopraso secundum utrumque velut quandam extendens colorum figuras, & plenius quidem à peritis fertur extendere. Est autem parychrus* (*parochrus* lego) *& satis purus, & Chrysochrus, & pinguis & resplendenti similis, maxime cum solis splendore percutitur.* (Aliter sane Gentium Historici. Vides ... quantum in Græcis conturbat bonus Ambrosius.) *Est autem pulcherrimus & mirabilis super omnes Chrysoprasos magnitudine, ... xi, usu pinguior. Natura hujusmodi, ut si polire & levigare eum velis, asperetur magis, usu minuitur. Est autem quodam genere opere naturæ euglyphus, hoc est, bene figurabilis, & summo ... dignus habetur. Difficile invenitur & repertus insignitur: raro tamen in usu hominum est.*

3. Versus primi lapidem ultimum Levi sacræ tribui dant ברקת βαρέκεθ, & Ezech. 28. βαρεκάθ, برقت, aut ad dilectos suas deflectunt Judæi, unde ברקן *barcan* Oncelosi, Jonathanis, & Paraphrastæ τοῦ ᾄσματος, ברקתא *barcatha* Uzielidæ & Solymitani, ברקא συρειζόντων, בארק etiam & ארבק metathesi Samaritica: aut hunc potius naturæ virorem nitidissimum Smaragdum interpretantur; quod volunt οἱ ό. (etiam Ezech. c. ... ubi alium profecto ordinem illi tuentur, quam habet Hebræus, Josephus, S. Hieronymus ex placito istorum, & Interpres Samariticus per suum اخضر ἄξαρ. Verum Rabbinorum pars maxima commutant hanc gemmam oculorum delicias cum sequente נפך: ברקת vero nunc aliter exponunt, Arias à Judæis suæ gentis *Chrysolithus*, Abarbanelis, & Interpretes Anglicani *Carbunculus*, lapis quatenus præfulgidus. Abrahamus in Shilte Hagibborim, & diu ante ipsum Symmachus S. Bibliorum interpres optimus quidem ex LXXV. κεραύνιος: quo eos profecto induxit notissimus sensus vocis ברק, κεραυνὸς & ἀστραπή. Quam quam & *Ceraunius* (quem οἰνωπὸν appellat Epiph.) locum suum habeat in Dactyliothecis, Tavosus in Pentateucho suo Persico pro *bareceth* reponit Arabicum الماس *Almas*, quod est Adamas, ne forte pretiosissima rerum careret penitus Thorax sacer. Oncelosus denique, Jonathanes, aliique Targumistæ, & abs illis Syrus aliquid gemmarum heic intellexerunt præter Smaragdum, non docent tamen quo in lapidum genere consistat ברקא aut ברקן.. Hac & sequente gemma, Jacuto puta rubro & Smaragdo viridi sternitur οὖδος Paradisi Mahommadicæ.

4. Incipit autem versus secundus à tribu Judæ ac lapide נפך, نفك, νόφεκ; aut LXXII. Interpr. ναφὲκ Ezech. c. 27. 16. quod *Carbunculum* denotat istis Alexandrinis cum alibi tum Ezech.

αὐτοῖς [i] τῷ ἐφώδῃ βάμματι διυφασμένον. [k] ἐστ' ἡμῖν quidem vocatur: hic vero in lingua Græca λόγιον [Ra-

zech. c. 27. 13. Josepho etiam, S. Hieronymo, Judæis Hispaniarum, Abrahamo Medico, Syrisque interpretibus. Istorum enim צריא *Rubinum* significat, sicut Arabum صدى *Sadi* rubedinem rubiginemque. Accedit ad hos Targum Solymitanum, in quo כרכדנא *Cadcodna* dicitur κὰξ ἀβλεκτῶν pro כדכד *Cadcod*, vel *Chodchod* ut Hieronymus scripsit de vocis significatu plane ignarus. Est autem Pyropus, lapis σπινθηρίζων, ut cum Epiphanio loquamur, à כדור *Scintilla*, atque *torris*. Eodem plane modo interpretabere Latine Jonathanis בצדירא pro נפוך βαπτικὴ Hebraico Ef. c. 54. i. e. ἐν ἄνθρακι, vel ἄνθρακα quasi נופך, quomodo legerant LXXII. aut ἐν εἴμαι cum tribus aliis Judæis. Nam fucus iste scintillæ instar micat, ut norant nurus delicatæ. كحلى *Cohli* insuper Arabum Walt. & Erpen. & כחלי *Chabali* Targumistæ Cantici Regii (qui solens ἀφρίζει) *Stibii* gratiam signant. Opportune igitur adnotavit ex Commentariis regiis Jubæ C. Plinius, *Smaragdum, quem Cholon vocant, in Arabia ædificiorum ornamentis includi.* Neque dissentiunt omnino Ainsvorthus aut Commentator major *Semot* f. 96. ubi leges כרכדינן: quippe *Chalcedonius* aut *Charchedonius*, (nam utrumque occurrit apud vetera scripta, & vice ἄνθρακος simplicius equidem χαλκηδὼν in Apocalypsi sacra) ex *Carbunculis* præcipuis æstimatur: sive ille à magna Carthagine, sive ab Hebræo potius כדכד (pro quo LXXII. Interpr χόρχορ quandoque substituerunt) nomen forte ducat. E contra, Samaritæ in versione sua Arabica נפך interpretantur *Smaragdus*, زمرد, ומרגדו. Pariter Oncelosus verusque Jonathan אזמרגדין *Esmargedin*: Ben Uziel איזמורר. Hi etenim omnes significationem veterem veramque ipsius בכקן ita transtulerunt in *Nophec* lapidem quartum: cui quidem rei tinnitus gemmularum proximarum ירקן ברקן *jarcan*, *barcan* occasionem fortassean dederit. Idem sane adfectant per versus omnes Pectorales ritu magico ac ridendo Samaritæ in versione vernacula, *Samuc*, *samac*, *samacmac* &c.

5. Quintus lapis Dano datur nomine ספיר σαπφεῖρ, سفير, σαφεὶρ Etymologo Magno Græcorum, S. Hieronymo & τοῖς ό. vel decies σάπφειρος. Inde Uzielidæ & Paraphrastæ Solymitano ספירינון & סמפורינא, Targum Cantici אספור, Syro perpetim ספילא, semelque Paraphrastæ Samaritico ספירה, & in Hebræo Tobiæ ספירי. Oncelosο quidem ubique, & sæpius vero Jonathani rara voce שבזיז *Shabziz*, Jobique interpreti Assyrio שבזיזא, & Paraphrastæ Samaritico semel שבזון *Shabzun*. Sic dictum credo fuisse Sapphirum vel Jaspida ποικιλόγραμμον, tanquam شبش, שבש & שבץ, *ramulis lineisque variam*, elementis ז & צ permutatis, & vocabulo quadrato, ut fieri solet. In versionibus Arabicis Samaritarum, Judæorum Africanorum, & Clarissimi Saadiæ tam ad Legem quam ad Hagiographa ספיר redditur المها *Maha*, est enim generis Crystallini: & in Onomastico Coptitarum, ⲤⲀⲠⲪⲒⲢⲞⲤ, العقيق i. e. Carchedonia, aut ex Barbahlul Jaspis quædam. Tavoso is vocatur زمرد Smaragdus. Non multum sane abludunt suo fuco à Sapphiris Chalcosmaragdi Cyprii, aut Smaragdi Medici, *quos equidem è Sapphiro* ait Plinius, condus ipse gemmarum omnisque pretiosæ naturæ. Quinetiam ad Logium sacrum adnotavit Sophista Gazæus, *Sapphirus haud absimilis perhibetur Smaragdo*: utriusque species quædam colorem cœli præferunt. Adamantius idem dixerat ad Lamenta Jeremiæ c. 4 7. σαπφείρου ἀπόσπασμα αὐτῶν. οἱ ἀκλεκτοὶ, ὁ δηλοῖ τὸ ἀπόσπασμα, πολιτεύων οὐράνιον ἔχειν· τοιοῦτο γὰρ τοῦ σαπφείρου τὸ χρῶμα. Hieronymus ad Esaiam, *Porro Sapphirus qui ponitur in fundamentis cœlestis Jerusalem, cæli habet similitudinem & superioris aëris*; ἀπὸ οὐρανοῦ λιθ. κ. φαίνεται ἢ ἥλιον. *Ezechielis quoque Scriptura commemorat, quod locus in quo thronus Dei sit, Sapphiri habeat similitudinem, & gloria Domini in hoc colore consistat, qui portat imaginem supercœlestis.* Vel Græce eadem accipe à Procopio Cæsariensi, ἡ γὰρ σάπφειρος οὐράνιον ἔχει τὸ χρῶμα. κὰ γὰρ τὸ ἐγκύκλιον καὶ ὁ τόπος ὁ ὑποκάτω τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ὡς σάπφειρος (campus quidem cæruleus auro interstinctus) ἄστε τοίνυν εἰσὶ, διὰ τὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου φορεῖν. Deinde de indole hujus gemmæ rectius senties, si colores Saadiæ atque Esdraidæ Judæorum inter se miscueris: nam cærulum constat ex rubro & albo (sive Crystallino Gaonis quem laudavi, sive Adamantino Medrash veteris:) nimirum quo vultu emicare solet ῥοδοδάκτυλος ἠώς. Unde versus seculo non bono nati,

> *Sapphiri species digitis aptissima regum,*
> *Egregium fulgens puroque simillima cœlo.*

Proponit etiam nobis Episcopus Salaminis Cypriæ inter sacrorum lapidum fulgores σάπφειρον πορφυρίζοντα, ὡς βλάττης τὸ εἶδος. πολλὰ δὲ εἴδη τούτου ὑπάρχουσιν. ἔστι γὰρ ὁ βασιλικὸς χρυσοστιγής. Aut verbis Plinii, *Sapphirus aureis punctis collucet. Cæruleæ & Sapphiri, raroque cum purpura. Optimæ apud Medos. Quæ sunt ex eis Cyanei coloris, mares existimantur.* Quod vero apud Flavium Sacerdotem, qui duodecim hosce ignes de pectore Principis sui ordinis resplendentes sæpius viderat, ספיר bis redditur ἴασπις, totiesque sextus lapis יהלם, σάπφειρος, vel vitio communi librariorum in totum deputandum, vel erit cognationi evidenti ipsarum gemmarum. *Cyanos* enim Plinii, sive *Jaspis stellata rutilis punctis*, aut *Jaspis Phrygia* & *purpurascens* Epiphanii, aliorumque ἴασπις ἀερίζουσα à Sapphiris nihil aut perparum differunt, quod & Theophrasto summo Lithographo videbatur. Sapphirus autem Arabum medicis & interpreti Prophetarum Sacrorum الفيروزج *Fairuzeg*, seu per ora Persica Turcicaque پیروزه (nisi quis dicat utramque vocem à πύρινος deflecti. Nam ex Philone jam vidimus Sapphirum videri λίθον πύρινον.) aut peculiarius *Sapphirus opaca*, quam nostri Gemmarii Turcoida appellant. Postremo Commentarius major tam *Semot* quam *Bemidbar* explicat ספיר Mosis per כוחל; quod *Stibium*, aut maxime *cæsium cœli fucum* significat vagis Judæis, Arabibus & atræ genti Æthiopum, aptumque fuerat vexillo Isscharis solis lunæque orbibus nobili, ut prisci Rabbini imaginabantur. Pretiosus hic lapis ex quo Veritatem ἀλήθειαν ob pectus gestabat Pontifex Ægyptius, Æliano referente, imo de quo excisæ sunt Tabulæ δεκαλόγου, sicut tradunt Rabbini, nomen præbuit *Sapphirenæ* insulæ Arabicæ, & ille vel sua *pulchritudo* mali ingenii fœminæ Sapphiræ. Venit autem ספיר gemma ab Arabum صفر *Saphar*, quod *nitorem*, *almam lucem*, & *Auroræ decus* eximie significat: unde יספר Jobi c. 38. *decoravit* ex mente Cimchii parentis. Imo ספיר laxius aliquando interpretanti Jonathani אבן טבא *lapis bonus ac pulcher*. Nam *Saphir*, ait Hieronymus ad Michææ vaticinium, *Syro Hebræoque sermone dicitur pulchrum*. Breviter itaque expendimus, ut cum Dionysio canere licet,

> Χρυσείης κυανῆς τε καλὴν πλάκα σαπφείροιο.

6. Versum secundum claudit ἰαλὸμ יהלם, gemma Naptalis: بجاذم Tavoso, Jonathani prisco atque Onceloso παρονομάζεται סבהלום *Sabhalom*, indeque interpreti Samaritico צבלום *Zabalom*. Hanc vetustissimi Criticorum. S. Jaspida interpretantur, ut LXXII. Alexandrini, etiam ad Ezech. c. 28. 13. S. Hieronymus ubique ex professo, tum etiam Epiphanius Cypri. Qui facit & כרכודנין Uzielidæ, forte & χαλκηδόνιος Johannis Revelatoris. Nam כדכור Esaiæ vatis Symmachus quidem χαλκηδόνιον reddidit, sed Hieronymus & LXXII. ἴασπιδα. Præter Theologos Christianos, Abarbanelis, Abrahamus Medicus, Judæi Byzantii Hispaniæque יהלם Adamantem interpretantur, atque adeo الماس Almas Rabbinus quidem Hispanus, quem præter morem suum valde laudat Abenesdras. Adamas enim ab infracta sua duritie alios omnes lapides יהלם i. e. ירשם וישבר, domare solet & deterere. Nam ut Hieronymus refert ex Xenocrate ad Amosi c. 7. *Cum vicinum aurum longo usu consumatur, solus adamas non atteritur; & nulla lima minui potest; sed è contrario limam terit, & quicquid attigerit, lineis sulcat.* Tavosus aliquando اللازورد *Lazured* aut corruptius *Lazuli*, quod est κύανος. Ab hoc minimum abludit σάπφειρος Fl. Josephi tam in Originibus quam Bellis patriis. Pro יהלם Arabica Waltoni Erpeniique ponunt بهرمان *Carbunculum*, Syrorumque simplicior versio ܢܨܚܐ *Necatho*. Targum Cantici גיהר *Gihar* à *claritate*. Idem Targumistæ Jerosolymitano dicitur עין עגלא, *Ocellus vitulinus*, aut Plinio *Ægophthalmos*. Cognatos autem admodum & consimiles aliqua sui specie existimabis Adamantem, Crystallum, κὰ ὑδατόεσσαν ἴασπιν, quod canit Poëta Afer. *Jaspidum enim multa sunt genera*, ait Hieronymus. *Alius est enim Smaragdi habens similitudinem, qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis, & vocatur Grammatias: quo omnia phantasmata fugari autumant. Alius viridior mari & tractus quasi floribus: hunc in Phrygiæ monte Ida & in profundissimis specubus ejus nasci autumant. Alium vero juxta Iberos Hyrcaniaque & mare Caspium reperiri*, (hunc Dionysius appellitat subnigrum, seu ἠερόεσσαν ἴασπιν) & *præcipue circa Lacum Neusin.* Talia carpserat ex libello Epiphanii ille Asceta, ἴασπις, ait Epiphanius, ἔστι τῷ εἴδει σμαραγδίζων. ἀλλὰ δὲ τὰ χείλη τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ εὑρίσκεται, κὰ περὶ ἀμαθῶντα τὴν ἐν Κύπρῳ. τοῦτο δὲ ἀκ ἐστιν φαντασμάτων οἱ μυθολόγοι λέγουσι. ἄλλη δέ ἐστι γλαυκοτέρα θαλάσσης, ἄλλη δὲ βαθυτέρα τῷ ἄνθει τῇ βαφῇ, ἐν τοῖς σπηλαίοις, ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἴδης ἐν τῇ Φρυγίᾳ, ὁμοιάζουσα πορφύρᾳ τῇ ἀπὸ τοῦ ἀιματῶν κόχλου, διαυγεστέρα μᾶλλον, ὥσπερ οἶνον ὁμοιάζουσα, ἢ ἀμέθυσον ξανθοτέρα. ἔστι γὰρ μιᾶς χροιᾶς, οὐδὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως. ἀλλ' ἡ μὲν ἐστι χαυνοτέρα κὰ λευκοτέρα, ἔτε πάνυ σίλβουσα, ἔτε πάλιν ἀποδέουσα. ἄλλη δὲ κρυστάλλῳ ὑδατι ὁμοία· εὑρέθη δὲ κὰ παρ' Ἴβηρσι κὰ ποιμέσι ὑρκανῶν τοῖς κὰ τὴν κασπίαν γῆν· κὰ ἄλλος ἴασπις ὁ παλαιὸς καλούμενος, ὁ πάνυ λάμπουσα, χλωρὰ, ἥτις ἔχει γραμμὰς μέσας κὰ ἄλλος ἴασπις ὅμοιος τῇ χιόνι ἢ ἀφρῷ θαλάσσης. Vis autem eadem Jaspidum ac Adamantum, *lymphationes abigunt, metusque vanos expellunt à mente*, Plin. l. ult. c. 4. ambo ἀναλίζουσι. De præcipuis Indicisque Adamantibus idem adnotavit, *non in auro nasci, sed quadam Chrystalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt, & laterum sexangulo lævore*, &c. Xenocrates de eodem lapide, *Parvus est & indecorus ferrugineum habens colorem & splendorem Chrystalli.* Σάπφειρος denique bis posuisse Josephum pro Hebræo יהלם, pro ספיר ἴασπιδα, non adeo imperite factum putabit, quisquis illarum gemmarum ingenia ac cognationem perpenderit; quid enim apparet esse Sapphirus, nisi Jaspis pellucida? Heic quidpiam pervertisse Librarios viri docti suspicantur, sed conjectura sublesta.

7. Septimo lapide expressum fuit felix nomen Gadis. Hunc לשם, λέσεμ, لشم vocat Moyses, isque solus inter Scriptores sacros aut non sacros. λίγυρον eundem interpretatur Josephus, λιγύριον οἱ ό. & post illos B. Hieronymus. Oncelosus equidem, & ille Uzielides, Syra natio, Sectaque Samaritica *Cancirin*, קנכירינון, קונכינון, קנתרין, קנכירין, totidem à Græco κεγ-

[Rationale] significat. Ad amussim autem com- μὲν καλεῖται. [1] σημαίνει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶ-

κεγχρίτης, *milii granis velut sparsis*, ut Plinius ait. *Topazium* Judæi aliquot Hispani; nam qui ad Constantinopolim confugerant, eum βένγλωσσον sunt interpretati. R. Saadias, R. Jonas in Lexico Cimchiano, Judæi Africani, in Syria Samaritæ *Lesem* explicant clarius quam reliqui Interpretes Arabica voce جزع γέζα, quæ ὀνύχιον significat. Ainsvorthus, Braunius, & diu ante hos S. Chrysostomus, Epiphanius, Hieronymus, & Scholiastes Græcus ad Biblia Græca, & Glossator ad Latina *Hyacinthum* reddunt; neque abest longe ירוק *jeruc* Samaritani Paraphrastæ, aut يشم *jasim* Persici: imo vox hæc prope accedit ad Mosaicam, ut Asia ludere amat in sonis. ἰσοδυναμοῦσι γὰρ لشم, يشم, يشب, & *Jaspidas virescentes* significant. Multum etiam valet, quod B. Johannes de pectore pretioso P. M fundamina Novæ Urbis desumens, *Hyacinthum* substituerit vice *Ligurii*. Posuit autem pro *Lesem*, Bemidbar rabba τὸ σάπφειρον, Semot rabba ברחלין *Cærulum* χρυσοειγές: pariterque *Turcoida* & *Cyanon* interpretatur Abrahamus Harophe, & alii recentium Judæorum. Targumista Solymitanus זוזין *zuzin*, quia sic voluit. *Amethystum* autem Abarbinelis, *Beryllum* Targumistæ ad Canticum, *Achatem* aliorum prætereo. Audiamus potius quid ad Fabiolam piam fœminam dixerit Monachus Bethleemita. *Satis miror, cur Hyacinthus pretiosissimus lapis in horum numero non ponatur, nisi forte ipse est alio nomine Ligurius* (perperam edidit Erasmus *Lyncurius* adversus codices priscos. Nam hoc aliud est, & *Succinum* potius quam *Hyacinthi* quoddam genus aut alterius gemmæ, quod suo ævo videre potuit reconditæ naturæ diligentissimus scrutator Plinius. Recte Hesychius λυγκούριον, ἤλεκτρον. Theophrastus quidem, Demostratus, aliique veterum cum Lyncurio Electro majoris pretii gemmam λιγύριον aut λιγγύριον male confuderunt: unde Plinius Epiphaniusque misere palpant.) *Scrutans eos qui de lapidum atque gemmarum scripsere naturis, Ligurium invenire non potui.* Videbis jam quam expresse hæc ab Epiphanio transcripserat celeberrimus iste Asceta. Τοῦ δὲ λιγυρίου τὴν εὕρεσιν οὐδαμῶς ἔγνωμεν. οὔτε παρὰ φυσιολόγοις (non apud Theophrastum? λυγκούριον itaque rescribes aliquoties in libello istius Peripatetici περὶ λίθων.) οὔτε παρά τισιν ἀρχαίοις τοῖς περὶ τούτων μεμελετηκόσιν. [Hinc Psellus λυγκούριον recenset inter ἀγνώστους gemmarum] εὕρομεν δὲ λαγκούριον οὕτω καλούμενον λίθον, (Zenothemis id tradidit:) ὅν τινες τῇ τραχείᾳ διαλέκτῳ λαγούριον καλοῦσι. καὶ τάχα τοῦτο οἶμαι τὸ λιγύριον. ἐπειδὴ αἱ θεῖαι γραφαὶ τὰ ὀνόματα ἑτέρως μετεποιήσαντο· ὡς τὸν σμάραγδον πράσινον [at innuit אבן השהם, quem LXX Gen. 2. 12. λίθον πράσινον interpretantur, sæpius σμάραγδον, quandoque σάπφειρον & σάρδιον.] καὶ ὅτι πῶς ἐν τῇ τῶν λίθων τούτων ὀνομασίᾳ, οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ ὑακίνθου, καίτοιγε περιόπτου ὄντος καὶ ἐντίμου λίθου. ὥστε εἰς νοῦν ἡμᾶς λαβεῖν, μήποτε τὸ λιγύριον τοῦτο καλεῖ ἡ θεία γραφή. ὑάκινθος οὖν τὰς μὲν ἰδέας ἔχει διαφόρους. ὅσῳ γὰρ εὑρίσκεται βαθύτερος τῇ χροιᾷ, τοσοῦτον ἀναλκιμώτερός ἐστι τῶν ἄλλων. ἔοικε δὲ ὑάκινθος τῇ ἔρᾳ, ὑποπορφυρίζων πόσως i. e. quo flore gaudet herba cognominis: τούτου δὲ εἶδη ε'. καὶ ὁ μὲν πρῶτος λίθος καλεῖται θαλασσίτης. (*Vitreus* Plinio.) ὁ δὲ δεύτερος ῥόδινος· ὁ τρίτος νάτιβος, (misere hanc vocem torquet Cl. Salmasius, quæ notissima est in Latio) ὁ τέταρτος λέγεται χαννιαῖος (malo καπνίας.) ὁ δὲ πέμπτος περίλευκος, aut παράλευκος, qui est Onyx: *is enim rubri coloris circulos habet albis cingentibus zonis*, ait Beda nostras ex Plinio. Candicantium vero hyacinthorum species diversas accurate recenset Plinius l. ult. magni operis. Uno verbo tot colores induit hyacinthus, tam variam speciem admittit, ut securis liceat eo nomine raram vocem לשם interpretari. Quinimo color masculus igneusque ipsius Lingurii, quem celebrant Theophrastus Pliniusque, Hyacinthum sive *Jacut* perpulchre repræsentat.

8. Pergimus hinc ad *Achaten* Aseri, quod interpretantur LXXII. Judæi, S Epiph. atque Hieronymus, tum etiam Commentator major *Semot*, Mosaphiasque Judæus ex Hebræo שבו σεβῶ سبو: hoc tamen servatur adhuc apud Persas in شوه *Shavah*, vel *Shabah* شبه, ut Tavosus scribit. Convenit & vox Arabica سبج *Sabag* i. e. aliis Arabum سبج *Siba*, & quod reor טבאג apud Targumum Cantici eximii. Quocirca pro שבו in versionibus suis ponunt Judæi Maurusii & Samaritæ necnon in Lexico Hebraico D. Cimchius سبج, & Cl. Saadias سبج, i. e. Achaten, sive lapidem subnigrum & περίλευκον, צבע שלו מעורר שחור ולבן, ut vult Commentator major *Bemidbar*. Oncelosus reddidit sua dialecto *Tarcia* טרקיא: quo *Dendrachaten*, *Cerachaten*, aut *Thraciam* innui malim, quam *Turcoida* seu *Turcinam*, ut plerique amant Judæi Christianique; recentiora enim reor hæc nomina, quam Oncelosi ætas sustineat. Post Oncelosum *Shebo* exposuit *Tariça* טריקה Paraphrastes Samaritanus, Uzielides bis טרקין *Taracin*: nam ערקין vitii librarii manifestum. Judæi Hispanici atque Byzantini *Turcinam*, seu κύανον explicant, nisi quod Abarbinelis *Topazion*, Abrahamusque Medicus *Hyacinthum* malint suo ex ingenio, & Targumista Cantici βήρυλλον. Λίθος δὲ ἀχάτης, inquit Epiphanius, ὑπελήφθη εἶναι περίλευκος καλούμενος, ὃς ἀπὸ τοῦ ὑακίνθου εὑρίσκεται. [illegible] ἔξωθεν περὶ [illegible] λευκὴν ἔχων, μαρμάρου τρόπον ἢ ἐλεφαντίνου. Cedit valde in honorem hujus gemmæ, quod Psellus post alios in eo notavit,

Ἐν γὰρ οἱ ὄψεις ὀρέων ὑάλωπιν ἴκασιν,
Σάρδια θ' αἱματόεντα, καὶ αἰγλήεντα σμάραγδον.

Ἐν δ' ὅγε μιλτοπάρηος· ἀτὰρ καὶ χαλκὸν ἐν αὐτῷ
Δήεις, καὶ χροιῇ ἐαροτρεφέος μήλοιο.
Ἀλλ' οἷος πάντων περιφερέστατος, εἴκελον εὕροις
Εἶδος ἔχοντα δαφοινὸν ἀμαιμακέτοιο λέοντος.

Ex Judæis unus Josephus semel atque iterum ἀμέθυστος ... loco שבו, vel sic patrarunt Librarii. Et pro eodem ... præsertim reponit faber *Shilte hagibborim*.

9. Isaschari tribuitur nonus lapis אחלמה, ἀχλαμὰ, إحلام, cujus profecto meminit nemo præter τὸν νομοθέτην, nisi quam חלמה eam inter Arabes appellitari affirmet Cimchius. Hanc vero non male referes inter *Onychas* aut *Amethystos*. Prius ideo genus spectant עין עגלא *Ænegla* Oncelosi, Paraphrastæ Samaritici Syriacique, עין עיגל Uzielidæ, لاو چشم Tavosi, βούφθαλμος Judæorum Byzantinorum: quicum conveniunt Plinii λυκόφθαλμος & αἰγόφθαλμος, & tam hujus quam B. Johannis in Apocal. σαρδόνυξ: & عين هر ἀλουρόφθαλμος Ægyptiorum. Lædit insuper جزع *Onyx* capita melancholica, quod Serapio post alios fatetur; lædit & *Achlama* secundum Abenesdram, Cimchium, aliosque ejus hæresis. Quinimo הנזכר nomen peterem, non ἀπὸ τῆς ὀνειρώξεως, על שם החלמות cum Rabbinis plerisque, potius abs Arabum حلمة *Halama* & Syrorum חלמתא *Helmatha*, quod *pupillam* denotat; quomodo & Bar Bahlul in Lexico patrio descripsit עין עגלא, sive ... Hebræo חלמות, Chaldæove חלמון, & *Chalamtha* חלמתא ... rorum, quod *Ovi vitellum* significat: utraque sane *colorem* ... *neum*. Scriptorum pars cætera conspirant in אחלמה ἀμέθυσον. Ita οἱ ο'. Epiphanius Cyprius, S. Hieronymus, Judæi per Hispanias. Accedit *Heimesin* הימיסין *Semot rabba*, quod est Græcum ἀμέθυσος, aut potius αἱματίτης: tum etiam Paraphrastæ Samaritani *Bahraman* بهرمان, i. e. *Carbunculus* ἀμεθυστίζων, ut habet gaza Plinii. Deinde Cl. Saadiæ & Judæorum Africanorum الفيروزج *Fairuzeg*, & in Apocal. S. Johannis البازاني *Bazaai* pro ἀμέθυστος inter fundamenta Urbis pretiosæ. Postremo affirmat Commentarius Major τῶν ἀριθμῶν, אחלמה צבע שלו דומה ליין צלול ἀχλαμὰ οἰνωπὸν εἶναι τῇ χροιᾷ, quomodo & *Amethystum* depingit Peripati decus secundum. Quippe Amethystum existimo dictum, quod sobrie vini colorem bibat, & quasi ad pudorem violæ declinet: sed Magi & Magis gens credula ebrietatem gemma hac purpurea quatenus leniri ex appellatione ipsa suspicati sunt. Quid tandem Epiphanius? ... μέθυστος κατὰ τὴν αὐτοῦ περιφάνειαν φλογίζων ἐστὶ βαθέως· λευκὸς δὲ ἐν τῷ μέσῳ, οἰνωπὸν ἀποπέμπουσα εἶδος· ἡ δὲ μορφὴ αὐτοῦ ... Φορος. ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστιν ὑακίνθῳ καθαρῷ παραπλήσιος, ὁ δὲ ... κόχλου. Scias autem exemplaria Josephi tertio Antiquitatum *Achatem* pro *Amethysto* hodieque ostendere, atque libro penultimo Bellorum *Ligurium* pro eodem.

10. Versus ultimus incipit ab honore Zabulonis תרשיש, ترشيش, quod vocabuli θαρσεὶς scripserunt Doctores Alexandrini ad vaticinia Ezechielis atque Danielis & ad c. 5. 14 Cantici Regii, & θαρσεὶς sæpius οἱ τρεῖς. Hunc fuisse veterem *Chrysolithum* aut *Topazium* recentium gemmariorum, magno consensu interpretum traditur, cui vix obsistere queat pervicacia Rabbinica. תרשיש seu καρχηδόνιον interpretatur الحجر الذهبي Scholion Pentateuchi *Laudini*, & *Bogadi* بعادي ipsum Pentateuchum *Seldeni*, & Lexica Coptica. Χρυσόλιθον equidem pro תרשיש bis terque Judæi LXXII. semel illi ἄνθρακα ... بهرمان, de fulgore axium Cherubicorum agentes. Est enim *Carbunculus Carchedonius* (de quo Archelaus, Plinius, Epiphanius, multi multa) ex genere χρυσολίθων. Posuit etiam Josephus loco decimo χρυσόλιθον, Epiphanius istum eodem ordine, & præ cæteris Johannes ὁ θεοπνευστος gemmam candem ordine alio. *Chrysolithus* ubique transtulerunt Aquila Judæorum & noster Hieronymus, severi interpretes, Syrusque ad Cantici c. 5. 14. Eundum lapidem præstitit Sexta ἔκδοσις, omnisque vetustas, præter *Hyacinthum* Symmachi Triumvirorum prudentissimi, quod à Theodoreto ac Hieronymo discimus Ezech. c. 10. alibique. Nam *Aquila Hyacinthum posuit*, quod nunc legitur apud Hieronymum initio Ezechielis plane vitiosum est pro *Symmachus h. p.* At nihil isti inter se differunt. σμάραγδος ὑακινθίζων Plinii, *Hyacinthus aureo colore transiens* & *Chrysolithus* ejusdem, necnon *Chrysoprasus* apud *Semot rabba* sic enim explico, קרומסטין, *qui lapis cœli habet similitudinem*. Idem valet & ἴασπις Abenesdræ ad Cant. c. 5. 14. תרשיש שיש בה תמונות מכוכבים נקבצים. Facit huc & Lexicon Cimchii ex Gersanida, תרשיש אבן יקרה ועינה נוטה לעין התכלת *Hyacinthum* adeo illud interpretantur Abraham הגבור, Ainsworthus, Braunius, & alii. Arabs Waltonianus posuit hoc loco مشف *Meshaffon*, *Jaspida*, aut *lapidem purum* & ... Forsterus aliique Confessionis Lutheranæ *Turcoida*: Abarbinelis Judæus בירולא βήρυλλον exponit. Audiendus est demum Episcopus Cyprius de Logeo Aaronico; ι'. λίθος χρυσόλιθος. τινὲς χρυσοβήρυλλον κεκλήκασι χρυσίζων μὲν ἐστι· εὑρίσκεται δὲ ... Φρεατί διπέτρῳ παρὰ τὸ τεῖχος τῆς ἀχαιμενίτιδος βαβυλῶνος ... χικοῖς ... καὶ κοιλιακοῖς ἰαματικὸς ὑπάρχει. Inde sic scribit ... cus Hipponense ad ψ. πς'. *Chrysolithus aureum habet fulgorem, & scintillas emittere videtur, & nocturnos timores pellere asseritur.* Oncelosus tamen, quem inter vetustissimos Divinæ Legis In-

των [m] λόγιον. πληροῖ δὲ ἀκριβῶς τοῦ [n] ἐφώδου ὅπερ ὑ- . plet illud Ephodæ *ſpatium* quod *vacuum* à texentibus

terpretes recte exiſtimabis, & ab illo Paraphraſtes Samariticus propter Hebraici vocabuli תרשיש latos ſenſus, *pelagi color cæruleus*, כרום ימא κρῶμ ἴαμμα interpretatus eſt. & Uzielides peculiarius *cæſius vultus maris Mediterranei*, כרום ימא רבא. Paria ad Danielem ſuadet Eudoxus Commentator, τὸ θαρσὶς χρυσόλιθον ἔφη. ὁ δὲ ἑβραῖος κύανον τὸ χρῶμα λέγει. Quinimo כרום ימא, aut χρῶμα θαλάσσης denotat ex Græco: aut *gemmam marinam* ab Arabum *Carama* كرامة *pretioſa res gemmeaque*, quod in animo videtur habuiſſe Tavoſus, cum Perſice verteret مرواريد *Margarita*: aut denique inter Chaldæos כרום ימא *Glaucum mare*, μείλανα πόντον Mæonidæ. *Cæſium* inſuper ſignificat ازرق *azraco*, quod eſt interpretamentum תרשיש lapidis apud Samaritas, Judæos Libycos, & Illuſtrem Saadiam. Verum non nuper obvenit, quod Judæi θαρσὶς reddiderint mare ipſum, ימא. Per Prophetas priores cæteroſque id fecit Jonathan perantiquus Targumiſta. Πλοῖα θαλάσσης expreſſerant aliquando οἱ ο'. ex אניות תרשיש Eſaiæ vatis, ſæpius S. Hieronymus: qui etiam à Phariſæis ſui temporis acceperat, *Hebræi putant lingua propria ſua Mare Tharſis appellari: quando autem dicitur Jam, non Hebraico ſermone appellari, ſed Syriaco.* Ad Marcellam idem presbyter Chriſtianus, *Quæris ſi Tharſis lapis Chryſolithus ſit, aut Hyacinthus, quod diverſi interpretes volunt, ad cujus coloris ſimilitudinem Dei ſpecies ſcribatur. Quare Jonas propheta Tharſis ire vellet, &c. Reſpondeo homonymum eſſe vocabulum, quod & Indiæ regio ita appelletur, & ipſum mare; quia cæruleum ſit, & ſæpe ſolis radiis percuſſum colorem ſupradictorum lapidum trahat, & à colore nomen acceperit:* (ut *cærula verrunt* apud Maronem) *licet Joſephum τ pro θ litera mutata, Græcos putet Tarſum appellare pro Tharſis.* Idem ad vatem κηρύκοφορον. Tharſis *Joſephus interpretatur Ciliciæ civitatem* (imo plus dicit, ad pontum Euxinum ejectum Jonam:) *quantum vero in Paralip. libris intelligi datur, quidam locus Indiæ ſic vocatur. Porro Hebræi* Tharſis *mare dici generaliter autumant. Secundum illud*, Spiritu vehementi confringes naves Tharſis. *Et in Eſaia*, Ululate naves Tharſis. *Non igitur Propheta ad certum fugere cupiebat locum: ſed mare ingrediens, quacunque pergere feſtinabat.* Iterumque Rector Bethleemiticus, *Joſephus* Tharſis *urbem Tarſum arbitratur*, [LXX. *Carthaginem*,] *alii regionem putant Indiæ: & hoc nomen etiam de duodecim gemmis lapidem appellari, qui apud nos vocatur Chryſolithus, ob marini coloris ſimilitudinem. Neque enim Jonas de Joppe navigans ad Indiam poterat pervenire: ſed ſimpliciter ire in pelagus, & ad quaſcunque inſulas pergere.* Præiverat huic Euſebius in Onomaſtico ſacro, Θαρσεὶς vel θαρσεὶς, ὅθεν ἤρχετο τῷ σαλομῶντι χρυσὸς, κατὰ μὲν τὸν ἰώσηπον ταρσὸς ἐστιν ἡ τῆς κιλικίας· κατὰ δὲ τὸν ἐζεκιὴλ, καρχηδών. ἀντὶ γὰρ παρὰ τοῖς ο'. κειμένης καρχηδόνος τὸ ἑβραϊκὸν ἔχει θαρσεὶς. ἄλλοι δὲ τὴν ἰνδίαν ὑπενόησαν. Concedunt autem in opinionem Rabbinicam ex Græcis Paraphraſtes *Corderii*, atque Theodorus Heracleenſis ad ψ. inauguralem οα'. λέγει ὅτι καὶ οἱ τὰ παρὰ θάλασσαν οἰκοῦντες δῶρα προσοίσουσι. θαρσεῖς γὰρ τοὺς παραθαλασσίους καλεῖ τόπους. Sic in Catena Græcanica alii. Dico igitur ſtrictim (nam hæc longe perſequi haud licet) תרשיש Carthaginem denotare, ut Doctores Alexandrini Eſ. c. 23. 1. & aliquoties verterunt ad Ezechielem: ſive à mero ac muſto תירוש id nominis meruerit, οἰνοῦσσαν etenim etiam appellari olim memorat Stephanus Byzantii: ſive à ترس *Tars, munimentum ac præſidium*, ſicut Tyrus eſt צור, ὀχύρωμα: & ipſa forte Carthago aut καρχηδὼν, כרכתא *carcetha*, quod *Arcem* ſignificat; perinde ac loco eodem *Burſa*, בצרא βύρσα, *Acropolis*, conditore *Zoro* i. e. viro Tyrio, ut recte retulit Philiſtus, ſed non recte accepit Bochartus p. 511. *Punicorum.* Nam à תרשיש Jaonida Tarſum Cilicum conditam ac nobilitatam fuiſſe exiſtimo, potius quam à Sardanapalo Aſſyrio: non ita ab illo Tharſi Tharſiſque nepotibus Carthaginem editam, quæ juxta plurimos nomine *nova* קרתא חדתא, ſed ortu *Urbs antiqua fuit* vel ex nomine Punico καδμεία קדמת; hanc *Tyrii tenuere coloni*, non filii Javanis. Verum ſi תרשיש mare ſimpliciter ſignificare oporteat, exponant verporum utut aſtutiores hæc verba ſacra כי אני תרשיש למלך בים, ὅτι ναῦς θαρσὶς (θαλάσσης ἄρα) τῷ βασιλεῖ ἐν τῇ θαλάσσῃ, μετὰ τῶν νηῶν χιράμ. μιὰ (lege potius alio accentu μιᾷ) διὰ τῶν τριῶν ἐτῶν ἤρχετο τῷ βασιλεῖ ναῦς ἐκ θαρσὶς (melius אני תרשיש ναῦς θαρσὶς) χρυσίου καὶ ἀργυρίου καὶ ὀδόντων ἐλεφαντίνων καὶ πιθήκων καὶ ταώνων. Ubi rectiſſime Jonathan אני ספינת אפריקא *Navis quidem Africana &c.* Ita ille alio loco. Quocirca *Tharſis* proprie ſignificat *Carthaginem*, tum quod ex uſu eſſet negotioque *Carthaginienſium*, naves, gemmas, inſulas eorum, & quandoque totum *littus Africanum*, *mareque Mediterraneum.* Hinc LXXII. Judæi qui in Pharo Alexandrina literis divinis olim vacabant, ab Eſaia אניות תרשיש, πλοῖα καρχηδόνος ſunt interpretati, de urbe vicina & θαλασσοκρατούσῃ minime tum decepti. Similiter illi bis terque in vaticinio Ezechielis: atque ſemel contra magiſtros Tiberienſes Hieronymus, Ezech. c. 27. 12. *Carthaginienſes negotiatores tui.* Opportune inſuper monet idem Commentator ad Eſ. c. 23. 6. עברו תרשישה, ſive ut Alexandrini rite tranſtulerant, ἀπέλθατε εἰς καρχηδόνα: *Legimus autem in hiſtoriis Aſſyriorum, obſeſſos Tyrios conſcenſis navibus fugiſſe Carthaginem, ſeu ad alias Ionii Ægaique maris inſulas.* Quis etiam neſcit θεωροὺς καρχηδονίους, quando Tyrum obſidebat maximus Macedo, ſuperſtitione ſua coram Hercule periiſſe? Theodoretus ad γ'. βασιλ. κεφ. κβ'. ἐνταῦθα θαρσεὶς ἰνδικήν τινα χώραν ὠνόμασεν. οἱ δὲ τὸν ἐζεκιὴλ ἑρμηνεύσαντες τὴν καρχηδόνα τῆς γῆς λιβύης προκαθημένην ἐκάλεσαν. Et veterum aliquis ad ψ. οα'. βασιλεῖς θαρσεῖς. θαρσεῖς δὲ οἱ μὲν τὴν καρχηδόνα τὴν τῆς λιβύης προκαθημένην. οἱ δὲ τὸ θαρσὸν, εἰς ἣν ἔφυγεν ἰωνᾶς. οἱ δὲ χρῶμα ὑακίνθου. ὡς ἐν τῷ, ὡς εἶδος θαρσεῖς. Egregie vero Heracleæ antiſtes Theodorus ad ψ. οζ'. η'. κατεάξεις νῆας θαρσεὶς, quod eſt, *corrumpes naves mercatorias graveſque*, quales viri Carthaginienſes ædificant & regunt. θαρσὶς δὲ ἡ τοῦ τόπου ὄνομά ἐστιν οὗ ταῦτα γεγόνει, inquit ille, ἢ θαρσεὶς τὴν λιβυκὴν λέγει καρχηδόνα, ἥτις τότε ναυτικῷ στόλῳ πολὺ τῶν ἁπασῶν πόλεων διέφερεν. Quando igitur *naves Tharſis* dicuntur ex fœdere improbo exſtructæ fuiſſe in Aſiongabero apud ſinum Elaniticum, ad formam modulumque *Actuariarum Carthaginienſium* factas intelliges, כתבנית האניות הנעשות בתרשיש, *inſtar* στρογγύλων *Tunetanarum*, ut inter Judæos vir doctus explicat. Imo vero hujuſmodi *Onerariæ* Ariſtophani Comico diſerte appellabantur Φοινικικὰ σκάφη: ſed poſtea Romanis rerum dominis *Naves Alexandrinæ* nuncupatæ. *Tarteſſus* autem Bætica ſive *Gades*, (quas per תרשיש innui Pinedius, Bochartus, Grotius, atque Bootius,) commode ſane aurum, argentum, ſtannumve, ſed nullo modo merces reliquas 1 Reg. c. 10. 22. & 2 Par. 9. 21. ebur, ſimias, aut pavones præſtare poterant Claſſi Regum Palæſtinorum: poterat omnia Carthago, Metropolis Libyæ, & Emporium commune Africanarum gentium & Hiſpanicarum. Carthaginienſes à Bæticis & aliunde metalla deportabant in urbem Didûs, hæc & ſimul Libycas merces ad Tyrum inde invexit Navis Salomonica. Hæc abunde confirmat Divinum Augurium de ampliſſimo imperio Salomonis. ψ. οα'. η'. à mari ad mare dominaturi, ad Mediterraneum à Mortuo, ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται αἰθίοπες, ab auſtro: βασιλεῖς θαρσεῖς, Reguli Africani ad occidentem; & à borea νῆσοι præcipue Ægæi maris Ioniique, δῶρα προσοίσουσι: tum ab oriente βασιλεῖς ἀράβων (ἤτοι σεβὰ) καὶ σαβὰ δῶρα προσάξουσι. Ibi Theodoretus, θαρσεὶς τὴν καρχηδόνα τῆς λιβύης προκαθημένην καὶ ὁ μακάριος ἡσαΐας καὶ ὁ θαυμάσιος ἰεζεκιὴλ ὀνομάζουσι. ἀλλὰ λίβυες τὰ ἑσπέρια τῆς οἰκουμένης κατέχουσι τμήματα. αἰθίοπες δὲ τὰ ἑῷα καὶ νότια· ἄραβες δὲ τὴν μέσην ἤπειρον· οἱ δὲ νησιῶται τῆς θαλάσσης τὰ μέσα. Mox Suidas hæc ab eo tranſcripſit. Nondum tamen à nautis repertam credo *Tarſin*, quam in Oceano Indico Judæi Chriſtianique Regibus Hebræis adeo expetitam referunt. Pauciſſimis itaque: תרשיש & אבן תרשיש *Tharſis lapis* ob pectus Aaronis non alius eſſe videtur, me judice, quam *Garamanticus* & *Carchedonius* Theophraſti Pliniique Philoſophorum, *ſic vocatus*, inquit Secundus, *propter opulentiam Carthaginis magnæ.* Notat idem *in Garamantitis fulgere aureas guttas: Arabicaſque fumidæ Chryſolitho ſimiles Sandaſiris* inveniri. Compertum etiam eſt gemmam quamlibet aureolam, ſive auri punctis ſive lineis ſive plurima facie illuſtretur; χρυσόλιθον nuncupari apud ſcriptores gemmarios. Veruntamen Chryſolithos quatuor in genera præcipua diſtribuit Abrahamus Medicus. Sunt autem Arabicæ, Germanicæ, Indicæ colore cæruleo & ſubaureo, ſeu ſpecie ξανθῆς ἐλαίας, quod placet Commentatori Numerorum majori, vel denique κυάνοιο θαλάσσης, quomodo vati viſæ ſunt rotæ Cherubicæ Ezech. c. 1. & c. 9. Ex quarto genere ſunt Æthiopicæ, ſolis inſtar fulgentes.

11. Joſepho ſervatur lapis penultimus שהם, σοὰμ interpreti Græco 1 Par. 29. 2. Judæis شهم, & pectoris & humerorum ſacrorum decus. Hunc *Beryllum* aut βήρυλλιον interpretatur LXXII. ſeniores Exodi c. 28. 20. & c. 39. 13. Ezech. 28. 13. de pretio Principis Tyrii, Joſephuſque l. 6. περὶ ἁλώσ. ſi ſcribarum manus ordinem juſtum gemmarum haud corruperint. Similiter ex Græca voce Onceloſus ubique Pentateuchi Moſaici, & Jonathan priſcus ad Ezech. c. 28. 13. שהם interpretantur *Burla* בורלא, Uzielides modo בורלין *Burlin*, modo בירלוות חילא, i. e. البلور العزيز Saadia interprete ad Jobi c. 28. 16. ubi Targum habet *Berulin jacar* בירולין יקר. ὁ σύρος ברולא *Berula.* Rabbini Chriſtianique Arabiſſantes بلور *Ballur* itidem ex Græco, licet contrarium aſſerat profundiſſimæ eruditionis ſcriptor S. Bochartus: nam بلور vox eſt Cahtanidis priſcis ignorata. βηρύλλιον adhuc ſive بلور oſtendunt nobis pro σοὰμ Hebraico R. Saadias, Judæi Africani, exemplaria ambo Illuſtriſſimi Laudi, Magni Seldeni unicum, Tavoſi τὸ περσικὸν, & ad Exodi c. 28. Samaritarum philologi. Namque hi Gen. c. 2. 12. Ex. c. 25. 7. & c. 35. 9 שהם permutant cum Arabico *Maha* المها, quod *Beryllum*, & *Cryſtallum*, & *Opalum*, & Plinii *Irida* denotat. Unde in Onomaſtico Coptitarum reperimus ὁ βήρυλλος, المها البلور. Imo ὀνύχιον valet *Maha* inter albicantes lapides, ſi verbum originis reſpexeris. *Beryllos* autem Chryſtallo ſimillimas & viderat Plinius, & nimis norant Indi falſarii, neque præteriit A. Boetius lima naturæ pretioſioris. Non aliter Epiphanius de lapide Joſephi. λίθος βηρύλλιον γλαυκίζων μέν ἐστι, θαλασσοβαφὴς: (*probatiſſimi Beryllorum*, ait Plinius, *viriditatem puri maris imitantur*,) ἔχων εἶδος ὑδαρεστέρας ὑακίνθου. (quarto loco numerat idem Cajus *Beryllos* ὑακινθίζοντας,) γίνεται δὲ παρὰ τὸ τέρμα τοῦ ὄρους ταύρου. εἰ δέ τις θελήσῃ κατ' ἀντικρὺ τοῦ ἡλίου τοῦτον ἀνακαλεῖται, (lego ἀνατιθέναι. Quippe apud Beitaridam idem dicitur وقد يستقبل به عين الشمس فينظر الى عين السعاع الذي قد خرج من الحجر مما سفته الشمس بضويها) φαίνεται ὡς ὕελος κέγχρους ἔχων ἔνδοθεν διαυγεῖς. ἄλλη δέ τις βήρυλλος ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δράκοντος ἐστι παραπλησία. ἔστι δὲ

tibus juxta pectus relictum est. Illi vero committitur annulis aureis unicuique angulo appositis, similibus Ephodæ annexis qui istis respondeant, vitta hyacinthina adhibita ad annulos inter se connectendos. 10 Cæterum ne in medio annulorum relictus appareret hiatus, illud excogitarunt ut spatiola tæniis hyacinthinis complerent. Epomidem vero juxta humeros connectunt sardonyches duo; utrumque extremum, in eos excurrens, aureum habentes, ut idoneum esset fibulis. His autem insculpta erant filiorum Jacobi nomina, literis vernaculis nostræ linguæ; in utroque lapide sena. At natu majores dextrum humerum obtinebant. Quin & Essenen ipsum duodecim lapides distinguunt,

φαίνοντες κατὰ στῆθος ἐξέλιπον. ἐνῆπτο δ᾽ ὑπὸ κρίκων χρυσέων αὐτῷ τε κατὰ γωνίαν ἑκάστην, κἀκείνῳ τῶν ἴσων [o] προσκεκοινωμένων, ῥάμματος ὑακίνθου ... ληφθέντος εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους κατάδεσιν τοῖς κρίκοις. πρὸς δὲ τὸ μὴ χαλαρὸν εἶναι τὸ ἐν μέσῳ τῶν κρίκων καταλιμπανόμενον, ῥαφὴν αὐτοῦ νήμασιν ὑακινθίνοις ἐπενόησαν. πορπῶσι δὲ τὴν ἐπωμίδα σαρδόνυχες ... κατὰ τῶν ὤμων, ἑκάτερον τέλος ἐπ᾽ αὐτοὺς διατεῖνον χρυσεον ἔχοντες, πρὸς τὸ τῆς [p] περονίσιν ἐπιτήδειον εἶναι. ἐγγέγραπται δὲ τούτοις τῶν Ιακώβου παίδων τὰ ὀνόματα γράμμασιν ἐπιχωρίοις γλώσσῃ τῇ ἡμετέρᾳ, κατὰ ... τῶν λιθων, [q] ἑκατέρωθεν. οἱ πρεσβύτεροι δ᾽ εἰσὶ κατὰ ... ὦμον τὸν δεξιόν. ἐπίασι δὲ καὶ [r] τὸν ἐσσήνην λίθοι δώδεκα ...

καὶ ἄλλη πάλιν ὁμοία κηρῷ. Præterea pro שהם tres Judæi dederunt ὄνυξ Gen. c. 2. 12. Hieronymo nostro attestante: ubi LXX. maluerant ὁ λίθος ὁ πράσινος, ipseque Hieronymus *Lapis Onychinus* & illic & in Exodo & in priore Paralipomenon. Editio autem Complutensis λίθους ὄνυχος inter Anathemata Regia exponit 1 Par. c. 29. 2. ita etiam Theodoretus Commentator, pro λίθους σοὰμ plurium exemplarium. Ονυξ etiam Flavius reddidit in his Originibus, quæ gemma gereret Josephum Patriarcham. Eadem mente patri Onirocritæ tribuitur in *Semot Rabba* פראלוקין, qui est περιλεύκος Plinii in genere Onychino. Ne dubites amplius, Alexandrini doctores ad mineram Jobi c. 28. 16. ultro interpretantur בשהם יקר, ἐν ὄνυχι τιμίῳ, & ibi Hieronymus *Sardonychio pretiosissimo*. Sic enim legendum esse suadet Scholiastes Græcus, ἐν σαρδόνυχι ἢ σαρδονυχίῳ. Huic etiam fundæ respondere videtur σαρδόνυξ Beati Johannis sub fine Apocalypseos. Imo par gemmarum ἐπωμίων, quibus splendebat P. M. Josephus (quod tam ex Hieronymo quam ab exemplaribus Flavii ipsius supra admonitum) σαρδόνυχας vocavit, *cum Hebræo Aquilaque consentiens*. Harum enim nomenclatura variat apud Doctores Alexandriæ, ubi Hebræum certo retinet ἀβνὴ σοάμ. Hanc enim ob causam Ex. c. 28. 9. c. 35. 27. & c. 39. 5 λίθους τῆς σμαράγδου, *inter Erythræos surgentia colla smaragdos* agnoscunt illi, & post illos Procopius. *Hæc gemma*, sic ait Gazæus, *pallida est, & nigrum colorem lucido admixtum tenet, cælumque colore refert*. Et antiquius Philo philosophus, οἱ ἐπὶ τῆς ἀκρωμίων σμάραγδοι δύο λίθοι περιφερεῖς μηνύουσι τῶν ἡμισφαιρίων ἑκάτερον. ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ χροά· σμαράγδῳ γὰρ ἔοικεν ἡ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ φαντασία. Deinde Abrahamus Harophe שוהם pectorale *Smaragdum* esse pronuntiat, contra reliquos magistros suæ perfidiæ. Adde his, inter pia munera Exodi c. 25. 7. & c. 35. 9. offerebant Israelitæ אבני שהם, λίθους σαρδίου ἤτοι σαρδίας LXX. Interpretibus. Adeo quidem dissimiles sibi & obliviosi videntur illi senes, eodem libro sacro, capite quasi eodem שהם vertunt modo *Smaragdum* πρὸς τὴν ἐπωμίδα. modo *Sardium*, quam interpretationem amat Origenes, modo *Beryllion* inter decora Logei, & in Genesi iidem *lapidem prasinum* Hevila tellure ortum. Tot vero pretiosorum lapidum, ut in paucum plura jam contraham, maxime secundum seriem seu tabulam priorem eos æstimantibus, cognationem inter se & similitudinem quandam obtinent, ut mirandum minus, si vel LXXII. Interpr. vel Josephus, vel pars alia Israelis, pro altero alterum substituerit, *Onyx*, *Sardonyx*, *Sardius*, *Beryllus*, & *Chrystallus*. *Nicolo* enim, quod ab ὀνύχιον corruptum fuit, Hebræum שהם posse putant Judæi Hispanici: eaque voce ait Abarbinelis *Chrystallos* atque gens gemmariorum tam *Onychas* quam *Sardonychas* denotari. Propterea Hebræum שהם, tanquam المسهم à *zonis lineisque*, quas in gemmis Onychinis perpetuas esse tradunt Plinius & mille alii, id nomen tulisse reor. Quorsum سهم *Sahm* apud Arabum Philologos *sagitta*, δόναξ, *radius*, *linea*, *stria*.

12. Duodecim lapidum ultimus ישפה, يشفه, ἰάσπις ex Masora, aut potius ἴασπις, Benjamino Israelis senescentis deliciis inscribitur. Hujus vocabuli sonoritatem plane neglexerant, quod mirandum, vetustiores Judæi. Unde Exodi capitibus 28 & 39 & Ezech. c. 28. (ter enim in Hebræo codice legitur ישפה) ὀνύχιον reddidere LXXII. Interpretum senatus, hisque addicti Chrysostomus, Epiphanius, Sanctorum virorum alii multi; similiterque Arabes Laudini vertunt de Græco جزع ملون *Geza malowan*, quod est *Jasponyx* Plinii. Tavosus habet بجاده *Bigada* in Lege, Arabsque Waltoni ad Ezech. بجادي *Begadi*, *Carchedonius*. Hieronymus presbyter ישפה ter commutavit in *Beryllus*, quomodo Josephus pridem fecerat in Archæologicis suis. Dein verus vetusque vatum interpres Jonathan ישפה transtulit פנתירין *Panterin*: ad Legem Oncelosus פנטירי *Panthere*, & post illos Uzielides מרגניית אפנטורים *gemmam aphanthorin*, & Targumista Cantici אפנטור *aphanthor*, Græce πανθηρον. Tales sunt λεόντιος & ... in Alphabeto gemmario Plinii. Imo vero פנטירי Oncelosi haud differt ac Opali genere nobilissimo *Pæderote*, de quo Plinius fuse ac frequenter.

Nam niger & rubeus, viridis, pallensque videtur,
Purpureus roseusque simul, sparsique coloris;

quomodo & *Pantheron* lapidem laudat incelebris poeta Marbodæus. Judæorum tamen nepotes per Hispanias Græciam ἴασπις (quod facile factu) pro ישפה Moysis supponunt: ... his Abrahamus Harophe, Abarbinelis, atque consimili ... Interpretum Christianorum natio. Vocem autem Hebraicam quam ad שפה causa indicta refert Cimchius, ab Arabum ... lecto adfini potius arcescendum reor, qui ut sonis colludere amant, candidarum gemmarum tria genera, ἰασπόνυχα, ... χα, λευκοβήρυλλον يشم, يشب, يسف, *jasph*, *jasb*, *jasm* appellitant: velut in hoc ultimo versu sacri logii Samaritarum paraphrastes crepat ὡβαρ, ἀέαρ, ἀβύρβαρ de candore quem putat istarum trium gemmarum. يشم quidem, ... modo Samarita ἀραβίζων ad Moysen reddiderat ישפה, dixit propter speciem aliam ab يشف. ἴασπον vero, quod loco Mosaicæ vocis reponunt Saadias, D. Cimchius in *Miclol*, Judæique Africani, atque etiam Ezech. c. 1. 16. μάσαπφοι ..., etymon suum referunt à *translucido* شف σίπφοι, & شفاف σιπφάφον. Namque *viret & sæpe translucet Jaspis*, ait Pliniorum Secundus in Natura, *etiamsi victa à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens*. Mox inter Jaspidas idem auctor recenset *Cyanon*, & *cyanei coloris Sapphiros*, *quæ mares* i. e. meliores *existimantur*. Gemma denique Sapphirus (ut nihil veteris interpretamenti omittamus) *cæruleo colore pellucida & diaphana*, Boetio definiente. Non igitur ex oscitantia Scriptorum, qui tot exemplaria LXXII. Interpretum, S. Hieronymi, Flaviique Josephi duobus etiam tribusque in locis omnino corrumpere non poterant, sed illorum Interpretum ex indubi... inter lapides sacros יהלם aut ספיר Græce redditur ἴασπις. ישפה vero ὀνύχιον aut βήρυλλος, quem sua *perspicuitas* ... *viriditasque puri maris* (ut Plinii verbis utar) probissime commendant. De Onyche vero tradit Epiphanius Magnus ... ὁ λίθος ξανθὴν πάνυ ἔχει τὴν χροιάν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὀνυχῖται ... μας καλούμενοι, οἵτινες κηρῷ τῷ μελιχρόῳ εἰσὶ παραπλήσιοι. ... καὶ τὸν λίθον τὸν μαρμάρινον ἀπὸ τῆς δοκιμῆς, ψευδωνύμως ... καλοῦσι διὰ τὸ καθαρὸν τῆς λευκότητος. Qua vero occasione ordinem sacrum lapidum ἐπιστηθίων inverterint scribæ Græcanici ac Latini ad l. 6. Josephi de Bello patrio, ubi eousque devenero Deo faciente, amplius docebo. Hæc jam exiguo ... sus otio scripsi, & infra dignitatem *Thoracis Pontificii*, ... Principum nostrorum thesauris totis pretiosior merito steterit fulgentior. BERN.

g Τούτου] Vocem τούτου (quæ deerat in *Editis*) inserui e *MSS.*

h Συώεσι] Συώεισι *Big.* (συώισι *Coll. Voss.*) *Samb* & *Vat.*

i Τῷ ἐφώδῃ] Ita *Busb.* & *Hen.* τῷ ἐφώδῳ in *Editis*. τῷ ... *Big. Samb.* & *Vat.* quod forsan à *Josephi* manu.

k Εσσῆνης] Εσσὸν μὲν καλ. *Hen.* Aliis omnibus ἐσσὴν μὲν ... Scripsit potius Josephus ἐσσήνης καλεῖται. BERN. Ita edidi cum *Bernardo* auctoritate trium *MSS.* qui infra habent ἐσσήνην.

l Σημαίνει] Vult dicere, ut reor, idem quod ἐσσὴν Hebræi ... cant, Græcos appellare λόγιον, non quod eadem vis sit & origo vocis חשן apud Hebræos & λογίου apud Græcos. REL.

m Λόγιον.] Λογεῖον *Big.* & *Samb.* sicut exemplaria plurima ... bliorum Græcorum. λόγιον *Bas. Gen. Hen.* & *Busb.* quinimo דויד i. e. Philo Judæus, & mille alii. Mox ἀκριβῶς ... *Big.* atque *Samb.* BERN. Id varie notat. Sed videntur Græci hoc λόγιον appellasse, quod per illud Deus responsa daret populo suo. Glossæ veteres. *Responsum*, λόγιον. Servius ad Æneid. IV. 146. *Apollinem cujus λόγια id est responsa*. λογεῖον ... habet V. C. in Josepho. REL.

n Εφώδου] Εφούδου *Big. Samb.* & *Vat.*

o Προσκεκοινωμένων,] Προκεκοινωμένων *Vat.*

10 *Cæterum ne in medio annulorum relictus appareret hiatus*] ... Al. *& ne laxum sit quod inter annulos relinquitur, ejus sutura filo hyacinthino firmata est.*

p Περονίσιν] Περόναις *Vat.*

q Εκατέρωθεν.] *Bas.* & *Gen.* Aut ἑκατέρω si vis cum *Busb.* ... *Hen.* aut ἑκατέρων ex MSS. cæteris. Supra σαρδόνυχες ... *Samb.* Reliqui per ο simplex. BERN. Εκατέρω *Busb.* & *Hen.* ἑκατέρων in reliquis *MSS.*

r Τὸν ἐσσήνην] Jam τὸν ἐσσήνην *Hen.* & *Busb.* recte. Quocirca hellenismus modusque Flavii exigebant, ut supra restituerem ...

μεγέθει καὶ κάλλει διαφέροντες, οὐ κτητὸς ἀνθρώποις κόσμος διὰ τιμῆς ὑπερβολὴν ὄντες. οὗτοι μέντοι, κατὰ στίχον τρεῖς ἐπὶ τεσσάρων διακείμενοι γραμμῶν, ἐνήσκηνται τῷ ὕφει· χρυσὸς δ' αὐτοὺς ἐκπεριέρχεται τὰς ἕλικας ἐντιθεὶς τῷ ὕφει, πρὸς τὸ μὴ διαῤῥεῖν οὕτως [s] πεποιημένος. καὶ ἡ μὲν πρώτη τριὰς ἐστὶ [t] σαρδόνυξ, [v] τόπαζος, σμάραγδος· ἡ δευτέρα δὲ ἄνθρακα παρέχεται, καὶ ἴασπιν, καὶ σάπφειρον· τῆς δὲ τρίτης [x] λίγυρος μὲν ἄρχει, εἶτα δὲ [y] ἀμέθυστος, ἀχάτης δὲ τρίτος, ἔνατος ὢν τοῖς πᾶσι· τετάρτου δὲ [z] στοίχου χρυσόλιθος μὲν προήκει, μετὰ δὲ αὐτὸν ὄνυξ, εἶτα βήρυλλος, τελευταῖος οὗτος. γράμματα δὲ ἐπετέτμητο πᾶσι τῶν Ιακώβου υἱῶν, οὓς καὶ φυλάρχους νομίζομεν· ἑκάστου τῶν λίθων ὀνόματι [a] τετιμημένου, κατὰ τάξιν ἣν ἕκαστον αὐτῶν [b] γενήσεσθαι συμβέβηκε. τῶν οὖν κρίκων ἀσθενῶν ὄντων καθ' αὐτοὺς ἐνεγκεῖν τὸ βάρος τῶν λίθων, ἑτέρους δύο κρίκους μείζονας τῇ πέζῃ [c] τοῦ ἐσσήνου, ἥπερ ἀνήκει πρὸς τὸν τράχηλον, ἐμβεβηκότας τῷ ὑφάσματι ποιοῦσι, δεξομένους ἁλύσεις εἰργασμένας, αἳ συνῆσαν κατ' ἄκρον τῶν ὤμων σειραῖς ἐκ χρυσοῦ πεπλεγμέναις συνάπτουσαι· ὧν τὸ ἄκρον ἀνεστραμμένον ἀνέβαινε κρίκῳ προέχοντι τῆς νωτιαίας πέζης τοῦ ἐφώδου. καὶ τοῦτο ἦν ἀσφάλεια τῷ ἐσσήνῃ πρὸς τὸ μὴ περιῤῥεῖν. ζώνη δὲ τῷ ἐσσήνῃ [d] προσερέῤῥαπτο βάμμασιν οἷς προεῖπον μετὰ χρυσίου προσφερής· ἣ περιοδεύσασα δεῖται πάλιν ἐπὶ τῇ ῥαφῇ, καὶ καταχρημνᾶται. τοὺς δὲ θυσάνους [e] χρύσεαι σύριγγες καθ' ἑκατέραν ἄκραν ἐκλαβοῦσαι, πάντας ἐμπεριέχουσιν αὐταί.

eximia magnitudine & pulchritudine; ornatus qui ab hominibus haud facile ob pretium enorme comparari poteſt. Et iſti quidem, terni in eadem ſerie per quatuor verſiculos diſpoſiti, ſindoni inſerti erant: * aurum vero illis circumdederunt per ſpiras ſtamini intextum de induſtria, ne poſſent excidere. Et in prima quidem triade ſardonyx, topazus, ſmaragdus; ſecunda vero præfert carbunculum, jaſpida, ſapphirum; in tertia quidem præfulget lyncurius, deinde amethyſtus, tertius vero achates, qui & nonus omnibus; in quarto verſu principem locum tenet chryſolythus, poſt illum onyx, dein beryllus, omnium ultimus. In *iſtis* autem univerſis inſcriptæ erant literæ *nominum* Jacobi filiorum, quos pro tribuum principibus habemus, unoquoque lapide nomine inſignito, juxta ordinem quo ſingulos naſci contigerit. Cum igitur per ſe *illi quos diximus* annuli infirmiores eſſent, quam ut pondus gemmarum ſuſtinerent, alios duos majores in extremitate Eſſenæ, quà pertingit ad collum, texturæ conſertos dederunt, catenas arte factas ſuſcepturos, quæ coëunt ad ſummitatem humerorum & ligamentis aureis opere plexili *illic* junguntur: quarum *catenarum* extremitas aſcendens reducitur poſt tergum, & annulo qui eſt à tergo in Ephodæ fimbria connectitur. id quod præcipue ſuſtinet Eſſenen, ne quo pacto defluere poſſet. Eſſenæ autem aſſuta erat zona coloribus jam dictis & auro diſtincta: quæ totum complexa, rurſumque ſupra ſuturam nodo conſtricta, deorſum propendere ſinebatur. Fimbrias vero; ab extremitatibus zonæ dependentes, excipiunt fiſtulæ aureæ, eaſque omnes ipſæ includunt.

ζ'. [f] Πῖλος δ' ἦν μὲν ὁ καὶ πρότερον αὐτῷ, παρα-

7. † Acceſſit demum ei convolutæ byſſi pileus, qua- *Pileus Pontificis.*

ἐσσηνὸς καλ. pro ἐσσὴν μὲ καλ. *Eſſin* utrobique poſuit Epiph. Joſephus tamen Græce repræſentabat חשנא Syrorum atque jamdudum Solymitanorum. Onceloſus aliique Doctores malunt חושנא, ὑσσηνὸς, ab ὑσσὴν ſive *choſen* חושן primitivo. BERN.

* *Aurum vero illis circumdederunt*] *Aurum vero illis ſubtenditur palas iniungens texto, ſic factum, ut non diſcederent ab ſe invicem.* COCC

s Πεποιημένος.] Πεποιημένοις (*Coll. Voſſ*) *Big.* & *Samb.*

t Σαρδόνυξ,] *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* σαρδῶνυξ. *Baſ.* & *Gen.* σαρδόνυξ. Is lapis l. VI. Bell. Jud. vocatur σάρδιος, cum Ss. Interpretum cohorte; quod paulo melius expreſſum videtur, ut diſtingueretur adeo ab Onyche שהם *Soham*, quo pectus humeroſque ſibi ornabat Pontifex. BERN. Σάρδιος *Joſepho* l. VI. *de Bello Jud.* & *Interpretibus* LXX.

v Τόπαζος,] Τοπάζιον LXX. De hoc aliiſque Lapidibus videſis *S. Epiphanium* Tom. 2. p. 225. & Quæſtiones *S. Anaſtaſii Sinaitæ*, p. 327.

x Λίγυρος] Λιγύριον (cum LXX) alibi appellat *Joſephus*.

y Αμέθυστος,] Αμέθυσος *Baſ.* & *Gen.* Poſteriores autem ordines pro ritu Græco recenſet Mattathiades Bell. l. 6. non, ut hic, à dextro in lævum more patrio. Putat adeo ad lineas, ἀχάτης, ἀμέθυστος, λιγύριον· ὄνυξ, βήρυλλος, χρυσόλιθος. BERN.

z Στοίχου] Manuſcripta cuncta σίχου: Excuſa στοίχου. Originis ſenſuſque unius vox utraque: *verſum* enim denotant. Poſthæc ἐπιτέτμητο *Baſ.* & *Gen.* BERN.

a Τετιμημένου,] Κεκοσμημένου *Samb.* ex induſtria. BERN.

b Γενήσεσθαι] Γεγενῆσθαι. COCC.

c Τοῦ ἐσσήνου,] Εσσήνου, ἥπερ *Samb.* ἐσσηνοῦ ἥπερ plures: & ſubinde ἀσφάλεια τῷ ἐσσηνῷ, itemque ζώνη δὲ τῷ ἐσσηνῷ. Mox *Samb.* κ' ἁλύσεις. BERN.

d Προσερέῤῥαπτο] Προσέῤῥαπτο *Big. Samb.* & *Hen.* προσέῤῥαπτο) *Busb.* προσερέῤῥαπτο *Baſ.* & *Gen.* ſicut Joſephus tulit ſtudio Atticiſmi. BERN.

e χρύσεαι] *Samb.* χρυσέαι tot alii. BERN.

f Πῖλος δ'] Valet proſodia iſthæc *Samb.* & *Busb.* Cæteris πίλος δὲ nimis acute. BERN.

† *Acceſſit demum ei convolutæ byſſi pileus,*] *Octavo.* Acceſſit demum capiti magni Sacerdotis, ſi Phariſæis credimus, profugis ſaltem atque ἀνιέρεις, præter המצנפת *Miſnephet* Exod. c. 29. 37. convolutæ byſſi Tiaram, ut fuit cæterorum Sacerdotum, vel equidem humiliorem quam דמגבעות *migbaot* v. 42. qui ſunt *pilei acuti nauticique*, inſtar Dolbendæ Turcicæ (quod adſerunt propter נבע i. e. כבע Etymologicis nimis ſtudentes, Eſdraides, Maimonis filius in Grandi opere, Rabbinorum alii, omnino contra τιάραν ὀρθὴν quam Primati ſuo imponit Joſephus:) etiam ציץ זהב *Lamina auri*, lata binos digitos (codice *Shabbat* f. 63. b.(quæ per frontem mediam (quippe Tephillarum gratia dicunt verpi κατὰ κατροπαράδοσιν שערו נראה בין ציץ) ad aures ambas Præſulis pertinens, nobiliſſimum titulum קדש ליהוה κοδὲς λαδωνάϊ, قدس لله Philologis Judæ ac Iſraelis, ἁγίασμα κυρίου ἤτοι κυρίῳ LXXII. Interpr. *Sanctum Domino* apud Hieronymum Presbyterum, ſicut Optimus juſſerat Ex. c. 28. 36. aut Joſes Deuterota ſcriptum offenderat verſu unico in urbe Roma, vel duobus iſtis verſiculis ליהוה / קדש, quod Thalmudiſtæ plures, Illuſtris Aaron ad *Semot* MS & Maimonides in corpore Juris Judaici, ritu ſolenni ſtetiſſe autumant, extante cælatura, באותיות בולטות כדינר זהב *Gittin.* c. 1. aut in Arabico R. Aaronis כאנה אחרצה באפראה. Nam ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγίδος פתוחי חתם, imperat ipſe Dominus. Atque inde duabus, aut ſecundum S. Iarchium & A. Dioridam tribus vittis hyacinthinis, פתיל תכלת Ex. c. 28. & c. 39. πέταλ τεκέλετ utrobique numero minimo, *vitta hyacinthina* B. Hieronymo, חוטא תכלתא Onceloſo, Tiaræ alligabatur. Quin vero ea ſemper veneratio valuit inter Phariſæos hujus Corollarii tantaque ſuperſtitio, ut quicquid forte erratum eſſet circa ritus ſacros, excepto פגול *Exoleto*, præſente M. Pontifice ἐξιλάσκεσθαι τὸ πέταλον מרצה הציץ על הטמא omnino creditum ac profeſſum, Maſſictis *Zebachim* c. 8. deſinente atque *Menacot* c. 3. §. 3. Hos enim docuerat Cathedra Moyſis, *Sacra Lamina* munitum Aaronem נשא את עון הקדשים, ἐξαίρειν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἁγίων, Ex. c. 28. 38

Sin fides prior conceſſerit Flavio Joſepho, qui hæc ſæpius viderat, ſæpe tractaverat, charum Deo caput Ornamenta quatuor decorabant. Cidari adeo ſuper byſſina, μιτνέφετ & Chaldaico uſu μεσνάφθα Ex. c. 28. 37. &c. c. 29. 6. verſionibus Arabicis tam Samaritarum quam Judæorum العمامة *Emama*, Tiara ut geſtant hodieque Examen Mohammedis, & in Paraphraſi Samaritica מעטפה *tegmen* & *amiculum* capitis, quod in Scholiis Romanis exponitur κατὰ τὸ σαμαρειτικὸν πίλιον, ἤτοι καθ' ἑτέραν γραφὴν μίτρα: quomodo & LXXII. Int. מצנפת tranſtulerant Ex. c. 29. 26. ambigue: adſutus *Apex* ſeu *Pileus* hyacinthinus eminebat, πῖλος ἐξ ὑακίνθου Joſepho hiſtorico tam heic quam lib. 7 Bellorum, fortaſſean de Moyſis פארי המגבעות, qualis erat λόφος ὑακινθοβαφὴς Regis Suſiani apud Xenophontem. Verba autem ſacra Ex. c. 39. B. Hieronymus *Coronulas* vertit, Judæi LXXII. τὴν μίτραν, שבח ſeu *decorem Tiararum* Onceloſi egregia Tranſlatio: atqui de *Vinculis hyacinthinis* eadem intelligunt Maſoretharum filii. Vel ſane eo animo ceperat Joſephus dictum Divinum Ex. c. 28. 37. ושמת אתו על פתיל תכלת *Poneſque ſis ſuper pethil teceleth*, ἐπιθήσεις αὐτὸ ἐπὶ ὑακίνθου κλωσμένης, quod de *filis* & *ligaminibus defluentibus* incongrue dicitur. Certum etiam פתיל inter alia *faſciam*, *bracteam*, *operculum*, صمام *Semam* aut in ἀρθμοῖς, planeque *Tutulum* ſignificare. Tum circa hunc *Corona aurea* στέφανος χρύσεος noſtro Flavio, aut decentius apud Moyſen Ex. c. 39. 30. נזר הקדש (ציץ) *Nezer hacodes*, ἐπὶ γλυφὴν B. Hieronymo, R. Saadia, Samaritis, Syriſque modo adprobantibus, στεφάνου ἁγίου: quanquam alii ad-

pro-

qualis fuit cæterorum sacerdotum ante memora-

παραπλησίως εἰργασμένος τοῖς πᾶσιν ἱερεῦσιν· 8 ὑπὲρ ...

posite legerint ציץ נזר הקדש; quoniam Ex. c. 29. נזר הקדש i. e. زهرة القدس Samaritis, تاج القدس Judæis, τὸ πέταλον τὸ ἁγίασμα LXXII. Int. *Lamina Sancta* Hieronymo, כליל הקדש *Corona S.* in Paraphrasi Samaritica; vel ציץ solum propriumque significat, vel etiam quicquid P. M. Tiaram ante poneque cingebat. Ita quidem cyrbasiam suam aureo diademate impeditam jactabat olim βασιλεὺς ὁ μέγας. Corona autem Archieratica ordine triplici fulgebat, calyculis quasi hyoscyami efflorescens, frontem præter sacram, aut maxime locutione Mosaica אל מול פני המצנפת על מצח אהרן i. e. Hieronymo interprete, *eritque super tiaram imminens fronti Pontificis.* Huic enim debebatur decus præcipuum & divinum, σὶς ζάαβ Moysi legumlatori, quod est *foliolum* aut *bractea* melioris metalli, omnino טס של זהב Judæis Scholæ Babylonicæ cod. *Shabbat*. & Paraphrastis Samaritanis: τελαμὼν χρυσεος Josepho Mattathiæ, Doctoribus Alexandrinis πέταλον χρυσοῦν, *Lamina aurea* Hieronymo Epiphanioque inter Latinos, צפיחת מוהב Aaroni inter Carræos. Petalo autem sacro (quod etiam *pittacium*, عصابة *vittam* & *anadema* cum Criticis Judæorum Samaritarumque, aut כתר כהונה *Coronam Sacerdotalem* phrasi Talmudica atque *Corollarium* ex Plinio, ac *Mitram* ab Hesychio recte vocaveris) ad tempora viri summi porrecto, literis quatuor vocalibus Samaritarum sculptum fuerat ࠉࠄࠅࠄ nomen Dei proprium summeque venerandum. Hunc autem typum Josephi confirmat in vita Moysis facundissimus Philo, ubi ait. χρυσοῦν δὲ πέταλον ὡσανεὶ στέφανος ἐδημιουργεῖτο, τέτταρας ἔχον γλυφὰς ὀνόματος, ὃ μόνοις τοῖς ὦτα καὶ γλῶτταν σοφίᾳ κεκαθαρμένοις θέμις ἀκούειν καὶ λέγειν ἐν ἁγίοις, ἄλλῳ δ' οὐδενὶ τὸ παράπαν οὐδαμοῦ τετραγράμματον δὲ τοὔνομά φησιν ὁ θεολόγος εἶναι [Unde Ex. c. 28. 39. juxta κυρίου adpingebatur in antiquis exemplaribus LXXII. Interpretum, sicut Hieronymus ad Marcellam, auctor prologi in Pentateuchum Arabicum Illustrissimi Laudi, & nostrorum Theologorum aliquot suis oculis sunt experti, literis quidem Assyriis ut post Esdram oportuit, non Samaritanis, יהוה seu Græcissante calamo ΠΙΠΙ.] μίτρα δ' ἦν ὑπ' αὐτὸ τοῦ μὴ ψαύειν τὸ πέταλον. (Ista est χρύσεος στέφανος Josepho) πρὸς δὲ καὶ κίδαρις κατεσκευάζετο. κιδάρει γὰρ οἱ τῶν ἑῴων βασιλεῖς ἀντὶ διαδήματος εἰώθασι χρῆσθαι: non quidem *depressam* illi, sed omnino erectam cidarin gerebant, quod etiam de Pontificia adfirmat Flavius. Et alibi Philo, κίδαριν δὲ ἀντὶ τοῦ διαδήματος ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ. δικαιῶν τὸν ἱερώμενον τῷ θεῷ, καθ' ὃν χρόνον ἱερᾶται προφέρειν ἁπάντων, καὶ μὴ μόνον ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ βασιλέων. ὑπεράνω δὲ τὸ χρυσοῦν ἐστι πέταλον, ᾧ τῶν τεττάρων αἱ γλυφαὶ γραμμάτων ἐνεσφραγίσθησαν· ἐξ ὧν ὄνομα τοῦ ὄντος φασὶ μηνύεσθαι [Pie ac perite hæc de יהוה omnium vocum pretiosissima & ἀρισήμῳ ut mox videbimus, Grandis Senatus Theologi tradiderant, & post illos Johannes initio Apocalypseos de eodem Etymo, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐσόμενος ἤτοι ἐρχόμενος·] ὡς οὐχ οἷόν τε ἄνευ κατακλήσεως θεοῦ συστῆναί τι τῶν ὄντων. ἁρμονία γὰρ πάντων ἐστὶν ἡ ἀγαθότης καὶ ἵλεως δύναμις αὐτοῦ. τοῦτον τὸν τρόπον ὁ ἀρχιερεὺς διακοσμηθεὶς στέλλεται πρὸς τὰς ἱερουργίας· ἵν' ὅταν εἰσίῃ τὰς πατρίους εὐχάς τε καὶ θυσίας ποιησόμενος, συνεισέρχηται (ô magnificum!) πᾶς ὁ κόσμος αὐτῷ, δι' ὧν ἐπιφέρεται μιμημάτων. ἀέρος τὸν ποδήρη, ὕδατος τὸν ῥοΐσκον, γῆς δὲ τὸ ἄνθινον, πυρὸς τὸ κόκκινον, οὐρανοῦ τὴν ἐπωμίδα. καὶ κατ' εἶδος τοῖν δυοῖν ἡμισφαιρίοιν τοὺς ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων σμαράγδους περιφερεῖς, ἐφ' ὧν καθ' ἑκάτερον γλυφαὶ ἕξ. τοῦ ζωοφόρου τοὺς ἐπὶ τῶν στέρνων δώδεκα λίθους ἐν τρισὶ κατὰ τέτταρας στοίχους· τοῦ συνέχοντος καὶ διοικοῦντος λόγου τὸ σύμπαν, τὸ λόγιον. ἀναγκαῖον γὰρ ἦν τὸν ἱερώμενον τῷ τοῦ κόσμου πατρὶ, παρακλήτῳ χρῆσθαι τελειοτάτῳ τὴν ἀρετὴν υἱῷ (lego potius λόγῳ) πρός τε ἀμνηστείαν ἁμαρτημάτων καὶ χορηγίας ἀφθονωτάτων ἀγαθῶν. Mox addit M. P. βραχὺν κόσμον εἶναι. Digna hæc erant quæ rescires, vir Christiane, & ad Josephum opportuna. Agit etiam de nomine יהוה Clemens, Scholæ Christianæ decus. p. 562. κίονες δ'. τῆς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων παρόδου μηνύματα τετράδος διαθηκῶν παλαιῶν. αὐτὰρ καὶ τὸ τετράγραμμον, ὃ περιέκειτο οἷς μόνοις τὸ ἄδυτον βάσιμον ἦν. λέγεται δὲ ἰαοῦ, ὃ μεθερμηνεύεται ὁ ὢν καὶ ὁ ἐσόμενος. Hoc Sanctissimum nomen Oracula gentium, & propago minus Christiana Gnostici (quorum amuleta plurima servant Europæorum Principum gazæ) ἰάω Judæis docentibus reddidere: quinetiam hæretica illa γνῶσις nihil mihi videtur aliud quam turpis confusio cum nominum tum religionum Judaicæ, Christianæ, & Ægyptiacæ. Accedit huc B. Hieronymi *Jaho* ad ψ. 8 Nam certum est & à Reverendo Victorio probatum plurima istorum Commentariorum scripsisse Rectorem Bethleemiticum, præsertim hæc, יהוה אדנינו *Domine dominus noster. Prius nomen Domini apud Hebræos quatuor literarum est Jod He Vau He, quod proprie Dei vocabulum sonat, & legi potest Jaho* (ita MSS. & typi sinceri,) *& Hebræi ἄῤῥητον, id est ineffabile opinantur. Secundum vero Adonai omnium commune est: quod sæpe & in hominibus ponitur.* Nostris passim Theologis placuit magis voculantibus *Jehova*. Percommoda autem videtur Samaritarum enunciatio ἰαβὲ, quod est nostris literis *Iahveh*. Sed Photium audiamus ex commentariis recentibus ad Lev. c. 24. 15. ὃς καταράσηται θεὸν, αὐτοῦ ἁμαρτίαν λήψεται. ὁ τὸν ἀληθῆ θεὸν ἐπαρώμενος, ἢ ἄλλως ἐμπαροινῶν αὐτῷ, ἔνοχός ἐστιν ἁμαρτίας· ἡ δὲ εἰς τιμωρίαν ἀπαραίτητον τελευτᾷ. τὸ δὲ, ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ, τοιοῦτο εἶναι· ἀπείρητο μὲν τοῖς ἰουδαίοις τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα, ἀλλ' ὅτι παρὰ τὴν Θεὸς φωνὴν νομιζόμενον, διὰ χειλέων ὅλως προφέρεσθαι. ἄφρασον δὲ (nimirum quod ait Maimonides pro gente sua שם בן ד אותיות אשר לא יקרא כפי אותיותו sive, ut olim dixit Abinas Babylonius de optima voce, *scribor* יהוה, *legor* אדני.) καὶ ἀνέκφορον παντελῶς, πλὴν ὅσα γε τοῖς ἀρχιερεῦσι μόνοις, ἐπὶ τιμῇ καὶ σεβασμιότητι τοῦ θείου διετετήρητο. διὸ δὲ γράμμασι τοῖς παρ' αὐτοῖς διεγράφετο· ξένοις δέ τισι καὶ παρηλλαγμένοις γραμμάτων τύποις (literis intelligit Samaritanas aut ... an errat Patriarcha?) χαρακτηρίζοντες, οἷα δὴ μυστικωτέροις συμβόλοις αὐτὸ παρυπέφαινον. τεσσάρων δὲ τὰ γράμματα ἦν· ἐξ οὗ καὶ τετράγραμμον αὐτοῖς ἐπωνομάζετο. ἐν ἴσῳ τοίνυν, φασίν, ὑπῆρχε ... ἰουδαίοις ἀράσασθαί τε τὸν θεὸν καὶ ὀνομάσαι· τουτέστι, τὸ ἄφρασον ... αὐτοῦ διὰ χειλέων καὶ μάλιστα κοιναῖς προσενεγκεῖν ἀκοαῖς. ... ἑκατέρῳ θάνατος ἐπέκειτο ἡ ζημία. Dein, τὸ ὄνομά μου ὅπερ ἐκείνοις ... ἐδήλωσα, τοῦτό σοι διεσάφησα ἀποφηνάμενος, ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. Ex. c. 6. 3. τοῦτο δὲ παρὰ μὲν ἑβραίοις λέγεται αἰά, παρὰ δὲ τοῖς σαμαρείταις ἰαβέ. γράφεται δὲ καὶ γράμμασι τούτοις ἰὼθ ἄλφ οὐαὺθ ἦθ· (Sic & ... copius. Scribes itaque ἰὼθ, ἦε pro εἶ seu *He*, οὐαῦ, ἦε: vel le... יהוה forma probabili ἰαϜὴ, ex IV. elementis Græcis ἰῶτα ἄλφα ... ἦτα.) δι' ὧν δηλοῦται τὸ ἄναρχόν τε καὶ τὸ ἀτελεύτητον τοῦ θεοῦ. τοῦτο ... ὄνομα καὶ τῷ χρυσῷ πετάλῳ ἐγκεχαραγμένον καὶ τῇ ἀρχιερατικῇ ταινίᾳ ... μοῖς ἁρμοζόμενον, τὸ τοῦ ἀρχιερέως ἐφόρει τε καὶ ἐκόσμει μέτωπον ... φοβερόν καὶ σεβάσμιον τοῖς ὁρῶσι δεικνύς· ἅμα δὲ καὶ παρεγγυώμενον αὐ... τὸν ἀρχιερατικὸν νοῦν συνῆφθαι τῷ θεῷ, καὶ μηδέποτε τῆς ἐκεῖθεν συναφ... καὶ μακαριότητος διασπώμενον ἐπὶ τὰ γήϊνα καὶ ἅπερ ἐστὶ τῆς ματαιότητος καταφέρεσθαι. Hæc ille ad Amphilochium scripserat, Theodo... Zetetica delibans. Sic vero Cyrensis ad Ex. c 6. Ἔφη γὰρ ... αὐτὸν, ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. τοῦτο δὲ [Fallere. Non enim Judæi ... fabile & ἀκατανόμαστον putant ῥηματικὸν personæ primæ, ... אהיה *Ehieh*, ὑπάρχω: sed nomen sumtum à tertia substanti... verbi היה aut הוה persona יהוה. Ab istis enim personis, ... xime à tertia accipere solent propria sibique vendicare Jud... Syri, Arabes. Unde redarguitur vana indoles ac superst... Pharisæorum Masoretharumque, qui suis vocalibus ultro ... mant nomen אהיה *Ehieh* Ex. c. 3. 13: verum verbi simil... personam tertiam יהוה nullis quidem precibus, præmiis ... recte audent pronunciare. Sonat autem יהוה vel *Jahavoh*, ... יעקב *Jaacob*; vel *Jahvoh*, ut יקום *Jacom*: quomodo vult ... contracta vox יה *Jah*, seu ἰὰ apud Hieronymum, Hesychium, Masorethas Judæorum, & per templa utriusque Religio... quotquot modulantur sacrum ἀλληλούϊα. Ita יהוה efferre ... cerat ἰάω ipse Apollo Clarius, Diodorus Historicus, Valen... nus & sibilans natio Ophianorum. Idem pollet *Jaho* B. Hi... ronymi. Sanchoniatho aliique Phœnicum idem numen appe... litabant *Jehvoh* seu *Jehevoh*, ut יהרם *Jeheros*, quod est ἰάω Græcis characteribus Philonis; quanquam Theodoretus l. 2. Therapeutices ἰάω legerat apud locum insignem Porphyrii. Ad hæc dices *Ihveh* instar יגלה *Igleh* & יחוה ἰχιὲ, aut *Jeheveh* typo *Jechezeh* יחזה, aut *Jehveh*, ut ab אהיה *Ehieh*, secun... voculationem Masoretharum Ex. c. 3. quod ὁ ὢν redd... LXXII. Judæis & à B. Johanne Theologorum Christiano... principe. Vel Samaritarum ritu cantillabis *Jahveh* aut ... *veh* exemplo יחנה *Jachaneh*; ἰαβὲ idem Græci enunciant ... ri suo parcentes: aut *Johavve*, modo יהוה *Jechavve*, de ... ambigebant olim Talmudistæ. Vel placebit *Joveh*, ut ... *Jomer*; aut *Jovah*, ex formis יאבד *Jobad* & ישעה. Vel denique instar numinis ejus æterni, ita nomen Dei tempora omni... in se contineat, Abenesdra & Bechæo Allegorista probanti... proferaturque *Jehovah*, quasi ex יהוה הוה הוה conflatum ... e. ὁ ἐσόμενος καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν· quod olim inscriptum fuit sanct... tico, & adhuc legitur in Apocalypsi Sacra: aut pro au... Atticis ἰωυὰ ac ἰωβὰ, & Latine *Jova* seu *Jovah*. Stulte au... faciunt, qui inde *Jovis* appellationem arcessunt. Verum ... ut ζυγὸς *Jugum*, ita dicitur in Latio interpolatis jamdiu ... bus Creticis, διὸς βάλανος *Juglans*, διϜὸς *Jovis*, διϊος vel ... διϊὸς *Diiovis*, διὸς πατὴρ *Jupiter*, δὶς πατὴρ & δῖος πατὴρ D... ter, ζὰν & δὰν *Janus*, δάνα *Jana*, διώνη *Juno*, & horum ... lia, de quibus nostri Grammatici sed & veteres rarissime ... gitarunt. Lectionem autem *Jova* seu *Jehova* mire confirm... nomina sacra, quibus incurrit dissyllabon Divinæ appellati... nis, ut יהושפט *Josaphat* ἰωσαφὰτ Græcis Interpr. Veteris ... vique Testamenti, quod est Hieronymo *Dominus judicavit*, ... κρίτης, aut Philone & Eusebio explicantibus κυρίου κρίσις ... ἰωιαδὲ, *Joiadahe* Hieron. i. e. θεόγνωστος, seu θεοῦ γνῶσις ... יהותם ἰαθὰμ, apud Hesychium ex SS. Patribus ἰάω ... יהוחנן ἰωάννης *Domini gratia*: unde leges in eodem Lexico ... νης, χάρις κυρίου, ἢ ἐχαρίσατο ὁ κύριος, pro vulgato ἰω... ἡ ἐχαρίσατο. יהורם & ירמיהו *Ieboram* & *Jeremiahu*, ἰωρὰμ ἱερεμίας, utrumque Hieronymo interpreti *excelsus Domi*... *Deo promotus*. Ita יהויכין & יכניהו *Jeconiahu* seu *Coniahu* & ... *iacin*, i. e. θεὸς κατήρτισε, θεότευκτος, Eusebio & Hiero... *Præparatio Domini*: cum centum aliis. Unde Galatinus ... יהוה, *non Jova, ut quidam ex nostris ajunt, nec Jeova, ... hova, sicut scribitur cum apicibus & punctis, ut ipse Capnio ... nosti, pronunciandum est: quamvis Judæi illud pronunciare ... ptum est, non audeant.* Porchetus tamen hoc prior ... f. 75. *Juhovah*, ut *Juhudah* crasso more. Redeo ad Theo... retum.] παρ' ἑβραίοις ἄφρασον ὀνομάζεται. ἀπείρηται γὰρ αὐτοῖς ... διὰ τῆς γλώττης προφέρειν. γράφεται δὲ διὰ τῶν τεσσάρων ... διὸ καὶ τετράγραμμον (ita Scholæ Babylonicæ f. 71. ... שם בן ד אותיות) αὐτὸ λέγουσι· τοῦτο δὲ καὶ τῷ πετάλῳ ἐπετ... τῷ χρυσῷ, ὃ τῷ μετώπῳ τοῦ ἀρχιερέως ἐπετίθετο, τῇ ταινίᾳ ... λῆς προσδεσμούμενον. καλοῦσι δὲ αὐτὸ σαμαρεῖται μὲν ἰαβὲ, ... αἰὰ, vel ut monstrant libri Pembrociani ἀειά. Contuta ... hæc. Cuthæi enim *Jahve* enunciabant augustissimum & in ... ge perfrequens nomen Dei ࠉࠄࠅࠄ, & cum hi tum Ju... omnes suis vocalibus efferebant אהיה sive verbum sive no...

τὸν δὲ συνερραμμένος ἕτερος ἐξ ὑακίνθου πεποικιλμέ-

tus: super ipsum vero & alius erat consutilis ex hya-

à Deo assumtum *Ehieh*, vel *Eie* Masoretharum veterum, quorum ex ore pendebat Hieronymus v. Epist. 137. aut *Ahiah* ex Bibl. Syriacis ad Ex. c. 3. 14. quod est literis Græcis ἀιά, & interpretanti εἰμί. Nonnulli tamen vel apud Theodoretum legunt, ἰουδαῖοι δὲ ἰαὼ· ὃ μεθερμηνεύεται ὁ ὢν καὶ ὁ ἐσόμενος. Legerat autem ille Eusebii προπαρασκευὴν l. 11. p. 519. ubi ait Doctor Cæsariensis, ἐπεὶ καὶ τῶν ἑπτὰ φωνηέντων τὴν ἐπὶ ταυτῷ σύνθεσιν, μιᾶς τινος ἀπορρήτου προσηγορίας περιέχειν φασὶν ἐκφώνησιν· [Hierophantæ quidem Ægyptiorum. Paria enim de illis tradit Demetrius libello περὶ ἑρμηνείας. Ἐν αἰγύπτῳ δὲ καὶ τοὺς θεοὺς ὑμνοῦσι διὰ τῶν ἑπτὰ φωνηέντων οἱ ἱερεῖς, ἐφεξῆς ἠχοῦντες· καὶ ἀντὶ αὐλοῦ καὶ ἀντὶ κιθάρας, τῶν γραμμάτων τούτων ὁ ἦχος ἀκούεται ὑπ' εὐφωνίας. Nihil enim promtius fuit hac musica. Inde inter Cantica Notkeri aliorumque Ecclesiasticorum passim reperias modum *Euova.*] τὴν διὰ τεσσάρων στοιχείων [יהוה, aut Græce ιεοε voce πάνυ ἐμμελεῖ.] ἑβραίων παῖδες σημειούμενοι. [Quocirca Anastasius de nominibus Divinis agens, καὶ τὰ προειρημένα τρία, ait, ὧν ἐστι τὸ τετραγράμματον ἰὼθ ἢ οὐὰ ἤ, ΠΙΠΙ, ὁ θεός.] ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω τοῦ θεοῦ δυνάμεως κατάγουσιν, ἄλεκτόν τι τοῖς πολλοῖς καὶ ἀπόρρητον τοῦτ' εἶναι παῖς παρὰ πατρὸς εἰληφότες. [Ut licuit ex cautela Pharisaica maxime post eversas Solymas.] Καὶ τῶν παρ' ἕλλησι δὲ σοφῶν οὐκ οἶδ' ὁπόθεν τις τοῦτο μαθὼν ᾐνίξατο, ὧδέ πη δι' ἐπῶν φήσας· Ἑπτά με φωνήεντα θεὸν μέγαν ἄφθιτον αἰνεῖ Γράμματα. Postquam enim Græce scribere didicerant callidum genus sacerdotes Ægyptii, septem planetas celebrabant tot vocalium modulatione α ε η ι ο υ ω, tonosque adeo χέλυος ἀφθίτου repræsentabant. Nimirum ut Porphyrius commentatur ad Grammaticum Thracem, tribuitur α σελήνῃ, ε ἑρμῇ, η ἀφροδίτῃ, ι ἡλίῳ, ο ἄρει, υ ζηνὶ, & ω κρόνῳ, ex schemate Pythagoræ & Chaldæorum: aut potius cum Ægyptiis & Platone α σελ. ε ἡλ. η ἑρμ. ι ἀφρ. (vel alterne ex libro vetere περὶ κόσμου, η ἀφρ. ι ἑρμ.) ο ἀρ. υ διί, ω κρ. Alium licet ordinem ex superstitione Mithraica sed & Ophiana olim notavit Celsus, fidei nostræ acerrimus hostis, v. p. 290. Orig. Sex quidem Ægyptios veteres vocalibus literis fuisse usos credo more Hebræorum; dubito de septima, nisi illa esset Ϭορι. Imo hoc Oraculum Ethnicum desideratur in MS. cod. quem servat in hac urbe Collegium Joannense, nota mihi domus & charissima Similiter doctissimus Hieronymus ad Ezech. c. 6. *Quando duo Domini Domini juncta sunt nomina*, (ita Ezech. c. 16 & passim ארני יהוה, quod est ἀδωναὶ ἐλωίμ, Jonathani & Masorethis enuntiantibus, atque τοῖς ό. ἀδωναὶ κύριος, huic denique Hieronymo *Dominus Deus*) *prius nomen* (ארני) *commune est* (sicut Gen. c. 18. 12. & 1 Sam. c. 26. 19. Pharisæis adeo dictum הכינוי ἐπώνυμον, Massicta *Sota* c. 7. §. 6. & T. B. f. 38. titulo eodem, & T. Jeros. f. 25. a. *de Senatu.*) *Secundum* (יהוה) *proprie Dei*, [Idcirco vocatur simpliciter השם τὸ ὄνομα, apud Deuterotas *Synhedrin* c. 7. §. 5. & *Sota* c. 7. §. 6. & in scholis Babyloniis *Sotæ* f. 38 & inter Doctores Urbis f. 25. a. *Synhedrin* שם המיוחד ושם המפורש i. e. ὄνομα ἐξαίρετον καὶ ἴδιον. Vide Siphre f. 7. c & Maimonidem *More* l. 1. c. 61, 62. & Esaiam vatem c. 42. 8. & ex minoribus Oseam c. 12. 6. Ambo autem illi imitantur Moysen omnium poetarum præstantissimum Ex. c. 15. 3. & c. 3. 15.] *quod appellatur* ἄρρητον *i. e. ineffabile* [Suis quidem literis à nemine vel Sacerdotum proferendum extra Ædem Solymitanam, sed potius cognominatim, sono ἀδωναί: ut de יהוה reverentia cavit antiqua δευτέρωσις *Sotæ* c 7. § 6. adeoque extincto dudum sacerdotio Judaico haud fandum amplius. Exsortem ideo quemque dixit æternæ vitæ Abbas Saul Massictæ *Synedrin* c 11. §. 1. ההוגה השם באותותיו. Ubi opportune adnotat R. Menas T. H. f. 28. b. Cuthæos prolati profanatique יהוה nominis teneri. כגון אלין כותאי דמשתבעין, neque minus apte sed concise de proprio nomine τοῦ ὄντος Jacobus Achæ, נכתב ביוד הא ונקרא באלף דלת: *scribitur quidem* per *Jod He*; i. e. יהוה: *legitur vero secundum Aleph daleth*, sive *Adonai* ארני. Consules etiam *Pesachim* f. 50. a. *Ciddusim* f. 71. a. T. B.] *& quod scriptum fuit in Lamina aurea, quæ erat in fronte Pontificis.* Idem ad doctissimam fœminarum Marcellam, *Nonum Divinorum nominum*, τετραγράμματον, *quod* ἀνεκφώνητον *i. e. ineffabile putaverunt aliqui, his literis scribitur Joth, he, vau, he: quod quidam non intelligentes propter elementorum similitudinem, cum in Græcis libris* (subinde in Syriacis Arabicisque, ut Gregorius Arabsque *Laudinus* testantur) *repererint* ΠΙΠΙ ڤيڤي *legere consueverunt.* Idemque ad Es. c. 26. 4. In Hebraico tria habet nomina (יה יהוה צור) *Sour*, *Adonai*, *Ja*, quorum aliud *invisibilem* (*vel* invincibilem) aliud *ineffabilem*, aliud *robustum* sonat. Eusebius etiam de v. 9. ψ. 91. κύριε ἐλπίς μου· τὸ κύριε διὰ τοῦ τετραγράμμου ὀνόματος (יהוה) ἐν τῷ ἑβραϊκῷ φέρεται· ὅπερ ἀνεκφώνητον εἶναι λέγοντες ἑβραίων παῖδες, ἐπὶ μόνου τοῦ θεοῦ παραλαμβάνειν εἰώθασιν. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ λόγου θεότητος ἐν πλείσταις κείμενον γραφαῖς προαπεδείξαμεν p. 435. Dem. Evang. Iterum vero peccat Præsul Cyrensis l. 5. nugarum hæreticarum p. 260. τὸ δὲ αἰὰ (malo ἰὰ i. e. יה) τὸ ὄντα. τοῦτο iterum interpolo, τὸ δὲ τετράγραμμον) καὶ ἀνεκφώνητον ἦν παρ' ἑβραίοις. σαμαρεῖται δὲ ἰαβαὶ (imo ἰαβὲ) αὐτὸ λέγουσιν ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ ῥήματος δύναμιν. Nec immunis videtur Adamantius ab inscitia p. 297. adversus Celsum, ubi ait, οἱ δὲ ὀφιανοὶ οὔτε τὰ μαγείας νοήσαντες, οὔτε τὰ τῶν θείων γραφῶν διακρίναντες, πάντ' ἔφυραν ἀπὸ τῶν μαγείας (minime gentium. Hebraica enim sunt & hæc nomina, non Persica, non Ægyptiaca, quod voluit Cl. Salmasius) τὸν ἰαλδαβαὼθ (quod est in sicco ore *Elohe Sabaoth* אלהי צבאות i. e. ἀδωναὶ δυνάμεων LXXII. Judæis, aut seniori τὸν τριῶν, κύριος στρατιῶν. Theodoreto alicubi ἰαδαβαὼθ, יה צבאות, idemque corrupte dicitur θαυθαβαὼθ in Diagrammate Celsi. Verum de his alibi liberalius.) καὶ τὸν ἀσταφαῖον forte השמים, οὐράνιον Celso p. 18.) καὶ τὸν ὡραῖον. (i. e. אור, quod ex Oratione Ophiana p. 297. satis constat.) ἀπὸ δὲ τῶν ἑβραϊκῶν γραφῶν ἰαωία (lege ἰαω ἢ αἰὰ, vel ἰὰ cum Grotio) παρ' ἑβραίοις ὀνομαζόμενον, καὶ τὸν σαβαὼθ καὶ τὸν ἀδωναῖον, καὶ τὸν ἐλωαῖον. τὰ δὲ ἀπὸ τῶν γραφῶν ληφθέντα ὀνόματα ἐπώνυμά ἐστι τοῦ ἑνὸς θεοῦ. ὅπερ μὴ συνιέντες (imo ex industria ut semi-Judæi poterant) οἱ ἐχθροὶ θεῷ, ὡς καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσιν, ᾠήθησαν ἄλλον μὲν εἶναι τὸν ἰάω, ἕτερον δὲ τὸν σαβαὼθ, καὶ τρίτον παρὰ τοῦτον τὸν ἀδωναῖον, ὃν λέγουσιν αἱ γραφαὶ ἀδωναί· καὶ ἄλλον τὸν ἐλωαῖον, ὃν οἱ προφῆται ὀνομάζουσιν ἑβραϊστὶ ἐλωΐ, l. ἐλωίμ. Suasit autem reverentia numinis Divini ac Benedictionis Sacerdotalis, tum etiam varia illa, quam supra vidimus quadriliteri יהוה enunciatio, ne proprium Dei nomen per ora plebeia jactaretur: sed ante tempora Alexandri M. vel ut Pharisæi loqui amant, ab obitu S. Simeonis (v. cod. *Joma.*) ejus loco veniret titulus Domini ἀδωναί, aut quod Justissimus ille Pontifex maluit, formula *Adonai Elohe hasabaoth* יה אלהי הצבאות. Sic enim interpretor nomen δωδεκάγραμμον, quod commemorat Talmudum, Maimonides vero & Bechæus haud recte perceperunt. Accessit etiam Interpretibus LXXII. alia causa, mollities linguæ Græcæ, quæ ne dimidiam partem Divinæ vocis יהוה exprimi sustineret; inde illi & Apostoli Domini nostri κύριος, aut vulgi modo illud ἀδωναί reddiderunt ubique S. Librorum. Ita tres Judæi sub Antoninis, ita cæteri hucusque Judæi. Quoniam vero admodum diligenter de sanctissimo nominum egit Moyses Maimonis in מורה, eo lectorem meum ablego. Constat autem supra cæterum ornatum Aaronis Coronam Nomine tanto insignitam inscriptamque merito deprædicasse virum Ecclesiasticum c. 45. 10. στέφανον χρυσοῦν ἐπάνω κιδάρεως, (quomodo & Josephus voluit,) ἐκτύπωμα σφραγῖδος ἁγιάσματος, καύχημα τιμῆς, ἔργον ἰσχύος, ἐπιθυμήματα ὀφθαλμῶν κοσμούμενα. ὡραῖα, πρὸ αὐτοῦ οὐ γέγονε τοιαῦτα ἕως αἰῶνος. De eisdem Sancti capitis decoribus Origenes Homiliarum Leviticarum sexta passim legitur, *Adhuc ornatus addendus est, necesse est ut accipiat etiam Coronam. Propterea accipit primo Cidarin, quod est vel operimentum quoddam capitis, vel ornamentum. Et posthæc imponitur ei Mitra. Ante faciem i. e. à fronte Pontificis Lamina aurea sanctificata, in qua sculptum dicitur vocabulum Dei.* Et mox discrete cum Josepho, *Mitra tibi & Lamina aurea caput coronet &c.* Sic ergo stetit coram Deo Summo Summus ejus Sacerdos, totius gentis Hebraicæ typus, longe venerabilissimus mortalium, vestibus octo splendidioribus (בגדי זהב *Iomæ* c. 2.) exornatus, Brachis, Tunica stricta, Baltheo, Pallio, Ephoda, Logio, Tiara, & Lamina: vel juxta Moysen & Josephum, המכנסים הצץ המצנפת החשן האפוד המעיל האבנט הכתנות. Ordine eodem apud Flavium in Originibus Bellisque patriis, ipsiusque defloratores, quam apud Maimoniden c. 10. *Supellectilis sacræ* ex Doctoribus Babyloniis ad *Iomæ* c. 2. & 3. observato. Nam Judas Princeps c. 7. §. 5. ejusdem codicis ex fortuito ordinem turbavit. Has equidem vestes Romani rerum domini Judææ obsequentis pignus pretiumque meritum aliquandiu observabant. Tantum etiam decus in Bacchum suum transferri voluit Plutarchus, sed Aaronis manifesta injuria. Describitur adeo l. 4. *Sympos.* ἰουδαίων ὁ ἀρχιερεὺς, μιτροφορῶν τε προΐων ἐν ταῖς ἑορταῖς (præsertim in Oschophoriis,) καὶ νεβρίδα χρυσόπαστον (ita hic Sophista dehonestat Ephodam Sancti Præsulis) ἐνημμένος· χιτῶνα δὲ ποδήρη φορῶν (הקדש) καὶ κοθόρνους, quos tamen in Templo nullus gestabat: unde verisimilius substituas ποδήρη φορῶν κροσσωτὸν aut θυσανωτόν. Pergit enim Plutarchus de eadem Tunica, κώδωνες δὲ πολλοὶ κατακρέμανται τῆς ἐσθῆτος, ὑποκομποῦντες ἐν τῷ βαδίζειν. Quapropter ritu merito se submisit humani generis sanguinisque contemtor Alexander, cum viderat olim Jadduam præ Judæis ἐν τῇ ὑακινθίνῃ καὶ διαχρύσῳ στολῇ, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα τὴν κίδαριν, καὶ χρυσοῦν ἐπ' αὐτῆς ἔλασμα, ᾧ τὸ τοῦ θεοῦ ἐγέγραπτο ὄνομα καὶ προσελθὼν μόνος, προσεκύνησε τὸ ὄνομα (יהוה ἤτοι השם,) καὶ τὸν ἀρχιερέα πρῶτος ἠσπάσατο. BERN.

g Ὑπὲρ αὐτὸν δὲ συνερραμμένος] Ὑπὲρ αὐτὸν δὲ συνερραμμένος *Bas. Gen.* & P. *Comestor.* ὑπ' αὐτὸν δὲ συνερραμμένος *Big. Samb Hen.* & *Busb.* Sic autem Flavius libro penultimo Bellorum de eadem mitra. τὴν δὲ κεφαλὴν βυσσίνῃ μὲν ἐσκέπε τιάρᾳ· κατέσκεπτο δ' ὑακίνθῳ. περὶ ἣν χρυσοῦς ἄλλος ἦν στέφανος, ἐκτύπωμα φέρων τὰ ἱερὰ γράμματα· ταῦτα δ' ἐστὶ φωνήεντα τέσσαρα. Verissime. Verbis idem suis Rufinus interpres: *Caput autem byssinus tiaras tegebat, hyacinthis coronatus. Et circa eam alia corona erat aurea scripta ferens sacras literas, quæ sunt quatuor elementa vocalia.* Parcius autem quam vellem argumentum illud tractat frater Rufini non carissimus. *Octava est Lamina aurea, id est Sis zaab,* ait ille ad Fabiolam suam, *in qua scriptum est nomen Dei Hebraicis quatuor literis Joth, He, Vau, He, quod apud illos Ineffabile nuncupatur. Hoc super Pileolum lineum & commune omnium Sacerdotum in Pontifice plus additur, ut in fronte vitta hyacinthina constringatur, totamque Pontificis pulchritudinem, Dei nomen* (editum fuit *Dei vocabulum*) *coronet & protegat.* Huc etiam pertinet Allegoria Procopii Sophistæ, *Hæc capitis ornamenta* Exodi c. 28. 36. *siquis & alium requirat sensum, ostendunt reposita esse illis qui pie vixerint, coronam inenarrabilibus sculpturis expolitam & excultam.* Quinetiam a lectione Moysis atque Josephi instructus hæc scribere potuit Theodoretus Quæst. 60. in Ex. de Papa Hebræo. ἐπέκειτο δὲ τῇ κεφαλῇ κίδαρις τὸν οὐρανὸν μιμουμένη, Hyacinthinam putabis. ἐκάλυπτε δὲ καὶ ταινία τὸ μέτωπον, ἣν μίτραν εἶπον οἱ ό. (Ex. c. 39. 28. פארי המגבעות) εἶχε δὲ ἐν μέσῳ πέταλον αὕτη χρυσοῦν, ἐγγεγραμμένον ἔχον τοῦ θεοῦ τὸ ἄφραστον ὄνο-

V

μα

Corona aurea frontem cingens.

hyacintho variatus. Cingit autem *frontem* & aurea corona, triplici ordine fabrefacta; è qua exsurgunt calyculi aurei, similitudine illos referentes, quos videmus in herba nobis Saccharo dicta, sed quam Græci rei herbariæ periti Hyoscyamum appellant. Si qui autem nomine ignorato naturam ejus vel sæpius visæ haud certo tenuerint, sive præter nomen nihil amplius de ea sciverint; iis, qui ita se habebunt, eam non piget describere. Planta quidem est quæ sæpe in altitudinem crescit ultra tres palmos, buniadi similem habens radicem (non enim multum errabit qui eam huic comparaverit) folia vero erucæ. Porro è ramis emittit calyculum ipsis arcte adhærentem. vestiturque tunica quadam quam sponte exuit cum fructum edere incipit. Calyculus autem ea est magnitudine qua digiti minimi condylus, circumcirca crateri non absimilis. id quod in gratiam ignorantium plenius declarabo. *Calyculus* ima sui parte alterum sphæræ

νος. [h] περιέρχεται δὲ στέφανος [i] χρύσεος, [k] ἐπὶ τρισ[τοι]χίαν κεχαλκουμένος· θάλλει δ' ἐπ' αὐτῷ κάλυξ χ[ρυ]σεος [l] τῇ σακχάρῳ βοτάνῃ παρ' ἡμῖν λεγομένῃ ἀπο[μι]μιμημένος, [m] ὑὸς δὲ κύαμον Ἑλλήνων οἱ περὶ τομ[ὰς] ῥιζῶν ἐμπείρως ἔχοντες προσαγορεύουσιν. εἰ δέ τις [n] θεασάμενος τὴν βοτάνην ἀμαθίᾳ τούτου ἀγνοεῖ τὴν φ[ύ]σιν αὐτῆς, ἢ τὴν κλῆσιν ἐπιστάμενος [o] οὐκ ἰδὼν ἀ[ν]αγνωρίσαι· τοῖς οὕτω δὴ ἔχουσι [p] σημαίνω τὸν τρόπον τ[οῦ]τον. βοτάνη μέν ἐστιν ὑπὲρ τρεῖς σπιθαμὰς πολλά[κις] [q] αὐξανομένη τὸ ὕψος. τὴν δὲ ῥίζαν ἐμφερὴς βουνιάδ[ι]. ταύτῃ γὰρ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις εἰκάζων αὐτήν· τὰ [δὲ] φύλλα τοῖς εὐζώμων. ἐκ μέντοι τῶν κλάδων ἀνίησι κα[λυκα] προσεχῆ τῷ κλωνί· περίεισι δ' αὐτὴν ἔλυτρ[ον] ὅπερ ἀποκρίνεται καθ' αὑτὸ πρὸς τὸν καρπὸν [r] μετα[βα]λεῖν ἠργμένης. ὁ δὲ κάλυξ μεγέθους ἐστὶ [s] σκυταλίδος μικροῦ δακτύλου, κρατῆρι δ' ἐμφερὴς τὴν περιγραφ[ήν.] σημανῶ δὲ καὶ τοῦτο τοῖς οὐ μεμαθηκόσι. σφαίρας εἰς [...]

μα, ὃ καλοῦσιν ἑβραῖοι τετράγραμμον. εὐλάβειαν δὲ τὸν λαὸν παιδεύων ὁ δεσπότης θεὸς, δι' αἰνίγματος τοῦτο δεδήλωκεν· ἐπιγράψεις αὐτὸ φησιν ἁγίασμα κυρίου. Deinde inter Anglos Beda ait de Tiara Pontificis sui hæc talia testari Josephum: *Pileum autem similiter operatum habet Pontifex, sicut cæteri Sacerdotes, & alium consutum ex hyacintho variatum. Circumdatur autem ei & aurea Corona tribus vicibus facta, supra quam adsurgit in media fronte quasi calyculus quidam aureus, similis herbæ quæ apud nos Acharo nuncupatur, quam Græci Hyoscyamum dicunt. Paulo post descripta ejus mirabili varietate subintulit dicens, Habet autem florem similem plantagini, & per circuitum tota Corona his floribus est cœlata ab occipitio usque ad utrumque tempus. In fronte vero hoc idem non habet: sed Lamina est aurea, quæ sacris literis Dei nomen habet inscriptum.* Supra enim dixerat venerabilis Saxo, *Sanctum autem Domini* (quo pro Comestor posuit *Aioth Adonai*, non Codes *Adonai*) *quod in lamina sculpi jubetur nomen ejus & venerabile* (lego *Inenarrabile*) *significat: quod apud Hebræos quatuor literis vocalibus scribi solet, hoc est, Joth, Ee, Vau, Ee. Cujus interpretatio lingua eorum Ineffabile sonat: non quia dici non potest, sed quia nihil de eo dici digne potest. Hæc quidem de secundo velamine & coronis Pontificum aureis Sacra Scriptura tacere videtur. Coronarum vero breviter fecit in sequentibus mentionem, dicens, Et mitras cum Coronulis suis ex bysso. Poterat quidem intelligi utrasque ex bysso factas esse, si non Josephus Coronas esse aureas designaret; qui stante adhuc Templo & Legali observantia celebrata, cum esset de genere Sacerdotali, facillime potuit modum Sacerdotalis instrumenti, non tantum legendo sed & videndo cognoscere.* Sic Nostras. De eodem ornamento maxime ex Josepho disserit Nicolaus Ex-Judæus, *Erat mitra* (quæ communius Tiara vel Infula dici potest, specialius Cidaris, nisi fallatur P. Trecensis,) *hyacinthina, posita in capite summi Sacerdotis super aliam mitram byssinam: habens in inferiori parte semicirculum aureum pulchre fabrefactum, procedentem ab occipite ad utramque aurem. Ultimum ornamentum erat Lamina aurea, pendens in fronte summi Sacerdotis, ligata cum mitra filis hyacinthinis, in qua erat nomen Domini tetragrammaton inscriptum. Nec erat facta ad modum lunæ corniculatæ, ut dicunt aliqui, habentis cornua superius & convexum inferius: sed ad modum Coronæ, unde & Corona vocatur in Litera. Non tamen erat Corona perfecta, sed solum protendebat ab aure in aurem, transiens super frontem, ut dicunt Josephus & R. Salomo: ita quod ipsa cum semicirculo prædicto, quod erat in parte posteriori capitis, faciebat coronam perfectam.* Hucusque Nicolaus. BERN. Ita *Bas. G.* & *Petrus Comestor.* nec aliter *Josephus* ipse lib. VI. *de Bello Jud.* In *MSS.* ὑπ' αὐτὸν δὲ σων.

h Περιέρχεται δὲ στέφανος] Sic *Big. Bas. G.* & *Epiphan.* in reliquis περιέρχεται στέφανος.

i Χρύσεος, ἐπὶ τρισοιχίαν κεχαλκουμένος·] Apollonius Sophista lexico inedito Iliadis & Odysseæ (vide Montfauconii Bibliothecam Coislinianam pag. 465.) χάλκεα. Συνήθως τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐκ σιδήρου ἀπὸ τῆς παλαιᾶς χρήσεως· κατὰ γὰρ τὸν Ἡσίοδον

Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Διόπερ χάλκεον ἔγχος καίπερ σιδηροῦν ἔχον τὴν αἰχμὴν, καὶ χαλκεὺς καὶ ἔτι νῦν ὁ σίδηρον κατεργαζόμενος. Ὅμηρος δὲ καὶ τὸν χρυσοχόον λέγων οὕτως

—— Ἦλθε δὲ χαλκεὺς
Ὅπλ' ἐν χερσὶν ἔχων ——

Ærea. *Ita solet arma appellare etiam quæ Ferrea erant, ob antiquum usum: nam veteres teste Hesiodo*, in ære operabantur nec ferrum nigrum erat. *Inde est quod* χάλκεον *dicatur telum etiamsi ferream habeat cuspidem, &* χαλκεὺς *faber ferrarius. Homerus etiam illum qui in auro fundendo versatur ita nuncupat his verbis:* venit χαλκεὺς arma manibus gerens. REL.

k Ἐπὶ τρισοιχίαν] Ἐπὶ τρισιχίαν *Samb. Hen.* & *Busb.* sensu sonoque haud diverso, ut Græci nunc audiunt. BERN.

l Τῇ σακχάρῳ] Rescripsi τῇ σακχάρῳ ex libris *Hen.* & *Busb.* Proximum est τῇ σαακχάρῳ lectionis Bigotianæ. Longinquius absunt τῇ ἀκμ. aut τῇ σακμαχάρῳ Sambuci, & τῇ δακχάρῳ *Bas.* & *Gen.* Remotissimum vero quod *Epiphanius*, & ab illo *Beda* *Petrusque Scholastici* legerant, *Similis herbæ, quæ apud nos A*[...] choro *nuncupatur.* Venit enim inter herbas veneni ac vesa[...] *Hyoscyamus* sive *Bengus* (i. e. τὸ φίτυ) Avicenna, Serapio[...] & in Simpliciori medicina Beïtarida & Abengesla attesta[n]tibus. Unde in Lexicis Ægyptiacis, ὑοσκύαμος, ... [...] السكران, *Apollinaris refertur inter toxica & cicutas.* Qu[...] circa σάκχαρον Josephi haud alia est, quam planta illa [...] lenta Syrorum minimeque sobria ܫܟܪܘܢܐ *Shacruna*, Ar[a]bumve شوكرون *Shaucruno*, & correctius *Sacr*[...] سوكران (à שכר seu ܫܟܪ, μεθύσκω, ὑοσκυαμω[...] recrati,) κώνειον, aut herba quævis *phrenesin & ebrietatem* [...] سكر *Sacar* inducens. Idem docuit Galenum & mille[...]lios doctores Botanicus Anazarbensis libro 4. luculentissimi op[e]ris, de Hyoscyamis nigris subflavisque: ἀμφότεροι δὲ ὕτοι μανι[ώ]δεις ὑπάρχουσι καὶ καρωτικοὶ, quod est Plinio Metaphrasta, in[sa]*niam gignentia capitisque vertigines.* Idem de herba hac fam[...]ca monuerat ante illos omnes Xenophon. Alibi etiam Plin[ius] affirmat de hoc frutice Alcidæ, sane furentis, *Natura* [...] *ideoque montem caputque infestans*, quod est ipsum كران [...] Videtur adhuc Pandectes ille Naturæ ab Herbariis Arab[...] 25. c. 4. scripsisse *Altercum*, atque itidem defloratores [...] Largus & Apuleius, pro voce verâ السكران *Al*[...] aut *Assecran*: quamvis doctissimus Rhodius *Venenum* [...] nominant illud Hispani, eademque ex malitia *Belinuntiam* G[al]li) hodieque Arabibus dici *Alteric.* Quandoquidem vero Pro[]phetia furor quidem esse apparet, idem frutex *Apoll*[...] catur, & πυθώνιον, atque διοσκύαμος inter Græcos: par[...] Hierophantarum Ægyptiorum dialecto σαφθὼ, Dioscor[...] Apuleii falsorum testimonio non falso, tanquam *Planta Di*[...] COФϯ, quod Syrus diceret שוח דאלהא θεῖον ἔρνος Quippe Ægyptiis φύτευμα, & φθὰ summum Numen significare, [...]tum equidem, si non notum satis. Hinc jam pergo, quo [...] ducet Flavius. BERN. Ita *Bernardus* ex *Hen.* (*Coll.* [...] *Busb* Proximum est τῇ σαακχάρῳ lectionis *Bigotianæ.* Lon[gin]quius abest τῇ σακμαχάρῳ *Sambuci.* In *Cod. Vat.* τῇ [...] (unde forsan vulgatum τῇ δακχάρῳ) quo fere modo legisse [vi]dentur *Epiphanius*, *Beda*, & *Petrus Comestor*, qui omnes hab[ent] *Accharo.*

m Ὑὸς δὲ κύαμον] Ὑοσκύαμον, quod est *suum pestis*, [...] cum vulgo *Samb.* & *Hen.* BERN. & *Vat.* Magnitudo & [...]

calicis hyoscyami hæc est. REL.

n Ἡ θεασάμενος] Maneat ita prior τυποθεσία. [...] enim Sacerdos amborum gratia se statim describ[...]rum, qualis sit planta Apollinaris, siqui nom[ine] ignorato naturam ejus vel sæpius visæ haud ce[rto] tenuerint, sive præter nomen fruticis nihil amp[lius] de eo sciverint. Cæteri autem libri, ut *Big.* [...] *Samb.* μὴ θεασάμενος proponunt, repugnante tamen phra[si] [ἀ]μαθίᾳ τούτου, quod est, *nomenclaturæ ignari.* Epiphanium [...] junges illis scribis; sic enim transtulit, *Nequis autem*, [...] *viderit hanc herbam, per ignorantiam naturam ejus ignoret.* [...] Μὴ θεασάμενος in plerisque *MSS.* & *Vet. Interpr.* quod, ut [...]tavit *Bernardus*, repugnat phrasi sequenti ἀμαθίᾳ τούτου. Fo[rte] tamen admitti potest hæc lectio, si cum *Cod. Vat.* mox ne[...]gatur ἢ particula.

o Οὐκ ἰδὼν] *Bas.* & *Gen.* οὐκ ἂν ἰδὼν γνωρίσαι *Big. Vat.* & *Sa*[...] At Josepho placuit fortean phrasis altera. BERN.

p Σημαίνω] MSS. Græca, necnon Latina Scholastici eo m[o]do. δὴ ἔχουσι σημανῶ *Bas.* δὲ ἔχουσι σημανῶ *Gen.* BERN.

q Αὐξανομένη] Αὐξομένη *Samb.* Mox περίεισι nullius modi [...] & *Gen.* Dein καθαυτὸ *Samb.* BERN.

r μεταβαλεῖν] Scripti ita futuro tempore. Editi μεταβάλλειν. BERN.

s Σκυταλίδος] *Condyli*, inquit *Vossius* pater. Verum [...] & φάλαγξ dicitur Græcis, pars illa articulorum, quæ inter [con]dylos subsidit. Mox σφαίρης *Bas.* & *Gen.* BERN.

μέρη τετμημένης, περὶ τῷ πυθμένι τὴν ἑτέραν τομὴν ἔχει φυόμενος ἀπὸ ῥίζης [t] περιφερής· εἶτα συνιὼν κατ' ὀλίγον, ὑποκοιλαινούσης εὐπρεπῶς τῆς ὑποχωρήσεως, εὐρύνεται πάλιν ἠρέμα κατὰ χεῖλος, ὁμοίως ὀμφαλῷ ῥοιᾶς τετμημένος. ἐπίθεμα δὲ αὐτῷ ἡμισφαίριον [v] προσπέφυκε, κἀκριβῶς ἂν εἴποι τις τετορνευμένον· ὑπερανεστώσας ἔχον τὰς ἐντομάς, ἃς εἶπον τῇ ῥοιᾷ παραπλησίως βλαστάνειν, ἀκανθώδεις καὶ εἰς ὀξὺ παντελῶς ἀπολληγούσας τὸ ἄκρον. φυλάττει δὲ ἐπὶ τῷ ἐπιθέματι τὸν καρπὸν διὰ παντὸς ὁ κάλυξ, ὄντα βοτάνης σπέρματι τῆς σιδηρίτιδος ὅμοιον· ἀφίησιν δὲ ἄνθος [x] τῷ τῆς μήκωνος [y] πλαταγωνίῳ δυνάμενον δοκεῖν ἐμφερὲς εἶναι. ἐκ τούτου μὲν στέφανος [z] ἐκκεχάλκευται, ὅσον ἀπὸ τοῦ ἰνίου πρὸς ἑκάτερον τῶν κροτάφων. τὸ δὲ μέτωπον ἡ μὲν [a] ἐφιελὶς οὐκ ἔπεισι· λεγέσθω γὰρ οὕτως ὁ κάλυξ· [b] τελαμὼν δέ ἐστι χρύσεος, ὃς ἱεροῖς γράμμασι τοῦ Θεοῦ τὴν προσηγορίαν ἐπιτετμημένος ἐστί. καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ τοῦ ἀρχιερέως ἐστὶν ὁ κόσμος.

ζ'. Θαυμάσειε δ' ἄν τις τῶν ἀνθρώπων τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀπέχθειαν, ἣν, ὡς ἐκφαυλιζόντων ἡμῶν τὸ θεῖον ὅπερ αὐτοὶ σέβειν [c] προῄρηνται, διατετελέκασιν ἐσχηκότες. εἰ γάρ τις τῆς σκηνῆς κατανοήσειε τὴν πῆξιν, καὶ τοῦ ἱερέως ἴδοι τὴν στολήν, τά τε σκεύη οἷς περὶ τὴν ἱερουργίαν χρώμεθα· τόν τε νομοθέτην εὑρήσει [d] θεῖον ἄνδρα, καὶ ματαίως ἡμᾶς [e] ὑπὸ τῶν ἄλλων τὰς βλασφημίας ἀκούοντας. ἕκαστα γὰρ τούτων εἰς ἀπομίμησιν καὶ διατύπωσιν τῶν ὅλων, εἴ τις ἀφθόνως ἐθέλοι καὶ μετὰ συνέσεως σκοπεῖν, εὑρήσει γεγονότα. τήν τε γὰρ σκηνήν, τριάκοντα πηχῶν οὖσαν, νείμας εἰς τρία, καὶ δύο μέρη πᾶσιν ἀνεὶς τοῖς ἱερεῦσιν, [f] ὥσπερ βατόν τινα καὶ κοινὸν τόπον, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν [g] ἀποσημαίνει· καὶ γὰρ ταῦτα πᾶσίν ἐστιν ἐπίβατα· τὴν δὲ τρίτην μοῖραν μόνῳ περιέγραψε τῷ Θεῷ, διὰ τὸ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνεπίβατον εἶναι ἀνθρώποις. ἐπί τε τῇ τραπέζῃ τοὺς δώδεκα [h] θεὶς ἄρτους, ἀποσημαίνει τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τοσούτους μῆνας διῃρημένον. τὴν δὲ λυχνίαν ἐξ [i] ἑβδομήκοντα μορίων ποιήσας συγκειμένην,

divisæ segmentum refert, ab ipsa radice rotundatus: dein paulatim coarctatus, intusque ut procedit pulchre excavatus, rursum sensim dilatatur cum incisuris circa labra, quales in umbilico mali Punici videmus. Tale autem ei tegumentum adnascitur, ut sphæræ dimidium videatur, accurata (ut quis dicat) subtilitate tornatum, & intra eminentes inclusum incisuras, quas dixi forma mali punici assurgere, spinosas admodum & in acutos plane mucrones desinentes. servatur autem sub hoc operculo totius calyculi fructus, plantæ sideritidis semini perquam similis: florem vero fert, qui foliorum papaveris crepitantium similitudinem habere existimetur. Atque huic quidem similis facta est corona ab occipitio ad utraque tempora. Frontem autem non ambiebat ephielis (ita enim vocetur calyculus) sed lamina aurea, quæ sacris characteribus Dei nomen incisum habet. Atque hujusmodi quidem erat Pontificis ornatus.

Tabernaculum, & Vela &c. quarum rerum symbola.

7. Mirum autem alicui videatur hominum in nos odium quo genus nostrum perpetuo prosequuntur, tanquam numen istud, quod illis venerari solenne est, minus honorifice tractemus. Si quis enim Tabernaculi fabricam animo contempletur, & sacerdotis vestimenta respiciat, & vasa quibus in sacro ministerio utimur, Legislatorem *nostrum* & virum divinum *extitisse* comperiet, falsoque nobis impietatis calumniam ab aliis impingi. nam & horum unumquodque ad imaginem alicujus in rerum universitate & similitudinem factum inveniet, quisquis, procul habens invidiam & judicium adhibens, singula expendat. Nam cum & Tabernaculum, triginta cubitos longum, trifariam diviserit, & duas partes sacerdotibus reliquerit, quasi locum calcandum & communem, *iis* terram & mare repræsentat, (illa enim omnibus pervia sunt) tertiam vero partem soli Deo seposuit, eo quod & cœlum hominibus inaccessum. Quin & duodecim panibus, quos mensæ imposuit, denotat quot menses annus explicat. Candelabrum ve-

t Περιφερής·] Περιφερὴς MSS. nostra Græca. περιφερῆ *Bas.* & *Gen.* parsque major codicum Epiphanianorum. Jam autem circumitu quodam describit Judæus *Segmentum hemisphario majus*. BERN. Ita ex *MSS.* περιφερῆ in *Editis*.

v Προσπέφυκε, κἀκριβῶς] At vero *Big.* & *Samb.* citra particulam emphasis, προσπέφυκεν ἀκριβῶς ἂν εἴποι τις. τετορν. BERN.

x Τῷ τῆς μήκωνος] *Big.* & *Samb.* ut amant Homerus, Thucydides, & plane gens Attica, teste Dionysio. τῷ τοῦ μήκωνος Typi priores, non sine exemplo. BERN. *Al.* τῷ τοῦ μήκωνος.

y Πλαταγωνίῳ] Πλαταγωνιῳ *Big.* & *Samb.* quod passim legitur apud veteres scriptores, Theocritum, Pollucem, alios. Rarum est τῷ πλαταγῶνι Typographorum *Bas.* & *Gen.* Hujusce equidem genus esse deterius putavit Scholiastes Theocriti, quasi τῷ πλαταγῶνι. Viderat etiam *Epiphanius* interpres formulam πλαταγῶνι heic loci. Describit autem Flavius hac occasione *Hyoscyamum fulvum* seu *Syriacum*, qualem in Herbario vivo Cl. Huntingtoni nos nuper vidimus, aut Paludanus ad Clusium pridem miserat, aut demum in *Horto Oxoniensi* vir de florente Natura meritissimus D. Morisonus magna cum cura & lumine expressit. Radice quidem tanquam buniadis, erucæ foliis: siliquis quantus est humanæ manus articulus minimus, quave forma cytini se aperiunt malorum Punicorum: sideritidis semine, floribusque papaveris, ita de caule sesquicubitali & hirsuto ramulos spargit Apollinaris, in ipsis juncturis quinquecuspidum calycum pulchro ordine fœcundos, quos dimidiæ sphæræ, naturæ toreuma clarum, coronant. Vel crede nobis ita depingentibus, vel magis Sapientissimo Pedacio de herba malæ indolis, formæ optimæ. ὑοσκύαμος, θάμνος ἐστὶ καυλοὺς ἀφιεὶς παχεῖς, (πολλοὺς equidem Oribasio & Apuleio,) φύλλα πλατέα, ἐπιμήκη, ἐσχισμένα, μέλανα, δασέα· παρὰ δὲ τὸν καυλὸν ἐφεξῆς πεφύκασιν (ἄνθη cum Saraceno, vel βάλανοι cum Apuleio, vel jam nihil huc rescribe:) ὥσπερ ῥοιᾶς κύτινοι, πεφραγμένοι ἀσπιδίσκοις σπέρματος μεστοῖς, ὥσπερ μήκωνος. Tum de genere flavo, ὁ δέ τις ἄνθη μηλινοειδῆ (*Melini coloris* recte Serapio, atque Galenus. μηλοειδῆ Correctores Dioscoridis, & Apuleius μελανοειδῆ, perperam cuncti.) φύλλα καὶ λοβοὺς ἁπαλώτερα, σπέρμα ὑπόξανθον ὥσπερ ἐρύσιμον; *Irionis semini simile*, inquit Plinius. Hæc etiam Apuleius transtulit recte & eleganter, *Symphoniaca thyrso est fruticoso, multirami, foliis nigris, scissis, hirtis: balanos generans, ut est mali Punici ampullaceum appellatum, obstrusos quidem scutulis & semine, paulo longiori papavere. Sed sunt differentiæ ejus tres. Nam altera flore purpureo & semine nigro, altera flore nigro ac semine fulvo: sed utraque sumentes in furiam mittit, &c.* BERN. Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* πλαταγῶνι in *Editis*.

z Ἐκκεχάλκευται,] Ἐκκεχάλκευται μὲν ἐκ τούτου στέφανος *Hen.* BERN.

a Ἐφιελὶς] Ἐπιελὶς *Busb.* & *Hen.* auribus pravis captarunt. ἐφιελὶς scripsisse Josephum *Bas. Gen. Big.* & *Samb.* suo consensu obfirmant: nam alibi vocabulum illud frustra quæres in libris Græcorum. Servabitur autem Analogia, si cum veteribus Grammaticis hyperthesi quadam ἴλλω fiat ex εἰλέω. Unde ἴηλα, ἐδέσμευσα apud Patrem Elegantiarum, & ἴελος *malum Convolvuli*, pro ἰλεὸς in Lexico Hesychii. Exinde etiam, & facilius fluit ἐφιελὶς Josephi, tanquam *Redimiculum, Involucrum*, aut *Voluta*: ita enim apparuit horum Calycum τριστοιχία in diademate Pontificis Hebraici. BERN. Hoc vocabulum non alibi, quod sciam, occurrit: ideoque illud interpretati nolui, quamvis *redimiculum, involucrum, volutam*, aut simile quid significare videatur.

b Τελαμὼν] Acuitur istud in codice *Samb.* τελαμών δ' ἐστί. Statim *Busb.* ὃς ἱεροῖς γράμμασι τὴν τοῦ Θεοῦ προσηγορίας ἐπιτετμημένος ἐστί. *Hen.* ἐπιτετμημένος ἐστὶ non recte. Dein ἐστὶν ὁ κόσμος *Samb.* ἐστὶ κόσμος cæteri. BERN.

c Προῄρηνται,] Προήρηνται *Bas.* & *Gen.* προῄρηνται libri veteres, ac res ipsa. BERN.

d Θεῖον ἄνδρα,] Mosen ipsum ἄνδρα appellat. Num ergo Jesum Mosi prætulit de hoc dubitans an ἄνδρα dicere ipsum fas sit? Id testimonium Josephi de Christo suspectum reddit. REL.

e Ὑπὸ τῶν ἄλλων] Ἀπὸ τῶν ἄλλων *Vat.*

f Ὥσπερ βατόν τινα] *Bas. Gen.* & *Epiphanius.* ὥσπερ βατὸν βέβηλόν τινα καὶ κοινὸν τόπον *Samb.* cum *Big.* Puto Flavium hunc jam olim edidisse ὥσπερ βατόν τινα καὶ κοινὸν τόπον: vel βατὸν huc insertum Scribarum cura nimia. Mox θάλατταν à *Samb.* BERN. Ita è *Cod. Vat.* quo modo legendum esse olim conjecerat *Bernardus*: quod ὥσπερ βατὸν βέβηλόν τινα καὶ κοινὸν reperuerit in *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ὥσπερ βέβηλόν τινα καὶ κοινὸν in *Editis* & *Vet. Interpr.*

g Ἀποσημαίνει·] *Busb.* δηλοῖ.

h Θεὶς ἄρτους,] Καθεὶς *Vat.*

i Ἑβδομήκοντα μορίων] Incertum est quomodo has partes numerari velit: nam pocula flores & mala non tot numero fuere, si

vero in partes septuaginta distribuens, tot sedes decanorum innuit, ejusque septem lucernis planetarum cursum *ostendit*: totidem enim numero sunt. Vela quoque è quatuor coloribus texta elementorum naturam referunt: nam & byssus terram videtur designare, quod ex ea nascatur linum; purpura vero mare, quod conchylii cruore sit fucata; aërem autem voluit significari per hyacinthum; coccus etiam pro ignis symbolo haberi potest. Præterea & Pontificis tunica, cum sit lintea, terram repræsentat; hyacinthus vero cœlum *aëreum*, fulgura quidem per mala punica referens, tonitrua vero per tintinnabulorum sonitum: atque epomida, è quatuor coloribus factam, Deique ocu-

[k] τὰς τῶν πλανητῶν δεκαμοιρίας ἠνίξατο· καὶ λύχνους ἐπὶ αὐτῆς ἑπτὰ, τὴν πλανητῶν τὴν φορὰν, τοσοῦτοι γάρ εἰσι τὸν ἀριθμόν. [l] τάτε φάρση, ἐκ τεσσάρων ὑφανθέντα, τὴν τῶν στοιχείων φύσιν δηλοῖ· ἥτε γὰρ βύσσος τὴν γῆν ἀποσημαίνειν ἔοικε, διὰ τὸ ἐξ αὐτῆς [m] ἀνεῖσθαι τὸ λίνον· ἥτε πορφύρα τὴν θάλασσαν, τῷ πεφοινίχθαι [n] τῷ κόχλου τῷ αἵματι· τὸν δὲ ἀέρα βούλεται δηλοῦν ὁ ὑάκινθος· ὁ φοίνιξ δ' ἂν εἴη τεκμήριον τοῦ πυρός. ἀποσημαίνει καὶ ὁ τοῦ ἀρχιερέως χιτὼν τὴν γῆν, [o] λίνεος ὤν· ὁ δὲ ὑάκινθος τὸν πόλον, ἀστραπαῖς μὲν κατὰ τοὺς ῥοΐσκους ἀπεικασμένος, βρονταῖς δὲ κατὰ τὸν τῶν κωδώνων ψόφον· καὶ τὴν [p] ἐφαπτίδα [q] τοῦ παντὸς τὴν φύσιν ἐκ τεσσάρων γε...

si standum testimonio Talmudicorum. Verum, quoniam Talmudici numerum florum, craterum & malorum non nisi ex verbis Mosis petunt, & sæpe nimis adhærent literæ, non crediderim plura non fuisse ornamenta atque illi existimant. In lychnucho certe arcus Titiani plura ornamenta sunt: & quoniam ramus tertius & quintus in eo satis est integer, in eorum singulis septem distincta observo ornamenta. Quod si in secundo ramo, qui tertio major est, novem, in primo undecim ornamenta statuantur, & in stipite medio 16, efficient septuaginta. REL.

k Τὰς τῶν πλανητῶν] Sic emendo. Intelligit enim Josephus Decanorum sedes LXX. quas tabula quadam exposuit J. Maternus pseudosophistarum princeps. *Decamoria* heic habent exemplaria vetustiora *Epiphanii*, pro *Decamoerias* aut *Decatemoria* vocibus probis. Pariter *Petrus* helluo, *Per septem lucernas Candelabri dicit Josephus figurari septem planetas: per* LXX. *ejus partes Decarmoniam* (lego *Decamoeriam*) *planetarum, forte quia quisque planetarum habet decem dignitates vel potestates.* Extat autem τὰς τῶν πλανητῶν δωδεκαμοιρίας in utrisque editionum. τὰς τῶν πλανητῶν δώδεκα μοίρας aut δωδεκαμοίρας, apud *Hen.* & *Busb.* Legit vero *Samb.* τὰς τῶν ζωδίων δώδεκα μοίρας, atque *Big.* τὰς τῶν ζωδίων δωδεκαμοιρίας. BERN. Sic emendavit *Bernardus* ex *Vet. Interpr.* qui habet *septem planetarum decamoria*, pro *decatemoria* aut *decamœrias*. Intelligit enim *Josephus* Decanorum sedes LXX. quas Tabula quadam exposuit *Julius Firmicus Maternus*. In *Editis* τὰς τῶν πλανητῶν δωδεκαμοιρίας. in *MSS. Samb. Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* τὰς τῶν ζωδίων δώδεκα μοίρας, aut δωδεκαμοιρίας.

l Τάτε φάρση,] *Al.* τάτε γὰρ φάρση.

m Ανεῖσθαι] *Hen.* & *Busb.* Tenent autem ἀνιεῖσθαι, pro vulgatioribus ἀνίεσθαι & ἀνεῖσθαι *Big. Samb. Bas.* & *Gen.* Tum λῖνον corroborant Typographi *Bas.* & *Gen.* & Lexicographorum haud pauci. At vero rectum est λίνον, sicut acuunt jam *Samb. Hen.* & *Busb.* De puero enim Apollineo λῖνον scribi olim monuerat verus Didymus ad optimum Poëma. BERN.

n Τῆς κόχλου] Τῶν ἰχθύων τῷ αἵματι *Samb.* & *Big.* *Piscium sanguine Epiphanius* interpres. Probatur tamen lectio altera typis *Bas.* & *Gen.* atque calamis *Busb.* & *Hen.* & hisce verbis B. Theodoreti de Velorum sacrorum coloribus. ὁ μὲν ὑάκινθος τῷ ἀέρι προσέοικε, τὸ δὲ ῥοδοειδὲς ἢ κοκκοβαφὲς τῷ πυρὶ· τὸ δὲ ἁλουργικὸν μηνύει τὴν θάλατταν. ἐκείνη γὰρ τρέφει τὸν κόχλον, ἐξ οὗ τὸ τοιοῦτον γίνεται χρῶμα. ἡ δὲ βύσσος τὴν γῆν· ἐκ ταύτης γὰρ φύεσθαι λέγεται. Hæc sumserat Antistes Cyrensis ex *Congressu erudito* Philonis, ubi legitur, σύμβολον δὲ γῆς μὲν ἡ βύσσος· φύεται γὰρ ἐκ ταύτης. ἀέρος δὲ ὑάκινθος· μέλας γὰρ οὗτος φύσει. ὕδατος δὲ ἡ πορφύρα. τὸ γὰρ τῆς βαφῆς αἴτιον ἐκ θαλάττης ἡ ὁμώνυμος κογχύλη. πυρὸς δὲ τὸ κόκκινον· ἐμφερέστατον γὰρ φλογί. Hieronymus insuper ad Fab. suis literis Josephum expressit impendio, *Purpurea mari deputatur, quia ex ejus cochleolis tingitur.* Κόχλου autem refert Josephus in sexum sequiorem, sicut sæpe scriptores Græci. Amant enim delicata natio Athenienses terminationes masculas articulis fœmineis debilitare. Veruntamen hæc talia, quibus adeo commendatur Philosophia Peripatetica, ex Philone suo cum cura traduxerat Flavius. Ait igitur doctor Alexandrinus etiam in Moysis encomio, τὰς μὲν τῶν ὑφασμάτων ὕλας ἀριστίνδην ἐπέκρινεν ἐκ μυρίων ὅσων ἑλόμενος τοῖς στοιχείοις ἰσαρίθμους, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ κόσμος, καὶ πρὸς αὐτὰ λόγον ἐχούσας. ἡ μὲν γὰρ βύσσος ἐκ γῆς, ἐξ ὕδατος δὲ ἡ πορφύρα. ἡ δὲ ὑάκινθος ἀέρι ὁμοιοῦται· φύσει γὰρ μέλας οὗτος. τὸ δὲ κόκκινον πυρὶ· διότι φοινικοῦν ἑκάτερον. ἦν γὰρ ἀναγκαῖον ἱερὸν κατασκευάζοντας χειροποίητον τῷ πατρὶ καὶ ἡγεμόνι τοῦ παντὸς, τὰς ὁμοίας λαβεῖν οὐσίας, αἷς αὐτὸς τὸ ὅλον ἐδημιούργει. Mox memorat ille τὴν λυχνίαν ἐν τοῖς νοτίοις, δι' ἧς αἰνίττεται τὰς τῶν φωσφόρων κινήσεις ἀστέρων. ἐπὶ δὲ πάντα, λαμπάδιά τε καὶ λύχνοι ἑπτὰ, σύμβολα τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς φυσικοῖς ἀνδράσι πλανητῶν. ὁ γὰρ ἥλιος, ὥσπερ ἡ λυχνία, μέσος τῶν ἓξ τεταγμένος ἐν τετάρτῃ χώρᾳ φωσφορεῖ τοῖς ὑπεράνω τρισὶ καὶ τοῖς ὑφ' αὐτὸν ἴσοις. ἡ δὲ τράπεζα τίθεται πρὸς τοῖς βορείοις, ἐφ' ἧς ἄρτοι καὶ ἅλες. Quinimo γῆς δὲ οἶμαι εἰκόνα δηλοῖ ἡ τράπεζα, inquit Clemens sexto τῶν στρωματέων, ubi persequitur Arithmeticam sacram Philonis, sicut quinto p. 562. mysticas ejusdem Anagogas de ornatu Tabernaculi Pontificisque Hebraici retulerat κατὰ λέξιν. Inde Origenes apud Alexandrinos suos factum simile homilia quadam in Exodum excusat, aut obliquius doctissimum Clementem insimulat. *De quatuor illis, ex quibus conficiuntur vel Pontificis indumenta, vel cætera quæ ad sacrum parantur ornatum, dixerunt quidam ante nos: & sicut non decet aliena furari,* (utinam vero abstinuisses cautius Adamanti!) *ita conveniens puto bene dictis alterius non abuti fatentem. Ista ergo quatuor elementorum, ex quibus & mundus constat & corpus humanum, tenent figuram. Hyacinthus ... ad aërem refertur, hoc enim ipse indicat color: sicut coccus ad ig... Purpura aquæ tenet figuram, quasi quæ de aquis accipiat f... Byssus terræ, quia oritur ex terra.* Vide insuper Flavium ips... c. 14 l. 6. ἁλωσ. Postremo ex hoc Judæo quam Philone Sacrorum vestium mysteria Fabiolæ suæ jamdudum exposuit B. Hieronymus: illum consulite. Simon vero aliique doctores Urbis *Iomæ* f. 44. b. T. Jeros. octo Pontificalibus, tunica, bracis, pileo, baltheo, pectorali, ephoda, pallio & corolla, totidem vitia hominum expiari existimabant, dolum mal... aut homicidium, libidinem, fastum, furtum, judicium perversum, idololatriam, calumniam, & blasphemiam in Deum aut impudentiam frontis. Tabernaculi vero utensilia Uzi... des à majoribus Rabbinis Exodi c. 40. modo Physico ex... cat atque ἀλληγορεῖ, sicut Josephus & Philo probarunt; v... Mensam, inquit, ad scenæ latus Boreale constitues, quia de plaga pluviæ veniunt matresque messium & ubertat... ...ל מסטר צפונא מתיהב עותרא דמתמן זלחן רסיסי על עיסבין למתפרנסא בהון דיירי עלמא. Dein ad meridiem pones Candelabrum c. 39. 37. והדלק ית בוצינהא ז׳ כל קכיל ז׳ כוכבית cum lucernis septem, instar tot planetarum. Namque ab illa præsertim parte solis lunæque via cernitur, inde etiam artium ac sapientiæ via. מטול מסטר דרומא שבילי שמשא וסיהרא ומתמן איסרטוון דנהורי ותמן גנזי חכמתא דמתילין לנהורי v. 5. Pones & Aram Thymiamatum, propter Theologiam studiumque Legis, quo suavius nihil. משל חכימיא דעסיקין באורייתא וריחהון נדיף הי כקטרת בוסמיא. Tum portam defendes velo, veluti justi sua pietate patriam protegunt. ...ל צדיקיא דחפין בזותהון על עמא בית ישראל v. 6. Cæterum Eleemosyna ... portas divitum plane valet Deo judice, (quod & Paulus noster scripsit) quantum holocausta altaris præ foribus ... aut Templi aut Tabernaculi. ...ל עתיריא דמסדרין פתורא קדם תרעיהון ומפרנסין מסכניא ומשתביק חוביהון כאילו מקרבין עלתא על מדבחא. Concha suis aquis v. 7. indicat lacrymas pœnitentium ושריין עקמומיתהון הי כמיא. v. 8. Idem exponit ambitum Atrii & portam ejus de Heroibus antiquis præsidio Israelis, & de Heroinis, quarum gratia Gehennæ portas ... tant puerorum Hebraicorum animæ. Quatuor ordines gemmarum innuunt tot mundi plagas c. 28. 17. ...כ דרין דמרגליין קביל ד׳ טריגונין דעלמא. Urim deinde Ex. c. 28. 30. Thummimque Pectoralis abscondita Reipubl. Hebraicæ declarant futuraque quasi in antecessum præstant, Præsule per illa con... sulente, quæ sibi insculptum ostenderent nomen Dei magnum sanctum, τί. αἰώνων αἴτιον, Abyssi grandis sigillum, clavis mysteriorum, & præsentissimum amuletum. Tam prope ab... Rabbini ab ineptiis Gnosticis. ...א דמנהרין מליהון ומפרסמין ...ן דבית ישראל ותומיא דמשלימין בעובדיהון לכהנא רבא ...אולפן מן קדם יי בהון דבהון חקיק ומפרש שמא רבא ...א דביה אתבריין תלת מאה ועשרתי עלמיא וחקיק ומפרש ...ן שתיה דבה חתם מארי עלמא פום תהומא רבא מן ...א וכל מאן דמדכר ההוא שמא קדישא בשעת אניקי משתזיב ומטמרין מגליין. Quinetiam imaginem mundi vides, ait ... quus doctor Nehemias, (Jalcut. f. 113.) in Tabernaculo Mosaico, אהל מועד כנגד מעשה בראשית; Cœlum terramque picta in Aulæis, Concham tanquam modulum maris: tum animalia juxta fert Altare majus, minus fumat plantarum aromatum præcipuis; Candelabrum denique ἑπτάλοφον p... tur pro sole, luna, reliquisque vagantium stellarum. A... gam hisce interpretationem Maimonidis simplicem quidem utilem, Zabiorum si ritibus minus adversaretur, ex l. 3. c. ... *More.* Par Cherubium naturam Angelicam monstrant; ... Candelabrum, ne tristis & obscura sit Ædes Dei. Fem... continent virum Dei à cultu Phogorico. Suffimenta ... erant grataque Sacerdoti & Israelitæ, ac reverentiam conciliabant. Vestes sacræ textu fiebant absque acu, firmæ adeo & formæ certioris. Omitto cætera. Mirum tamen ingenium huic Rabbino tam lubrice favisse, perinde ne causam ... tionem ullam forte sciret, cur Panes olim ad Dominicam ... sam adponerentur. BERN. Ita *Bas. G. Busb.* & *Hen.* & *Theodoretus* in *Exodum* ex *Philone Judæo* in *Moysis encomio*. τῶν ἰχθύων τῷ αἵματι. *Samb. Big.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Vet. Interpr.*

o Λίνεος ὤν·] Λίνεος solus *Samb.*

p Εφαπτίδα] Εφαπτιρίδα & paulo infra ἐφαπτρίδος *Big. Samb.* & *Vat.* quo modo αὐλητρὶς, ἐφεστρὶς, aliaque leguntur.

q Τοῦ παντὸς τὴν φύσιν] Τοῦ παντὸς φύσιν *Big.* Accepit autem τὴν ἐφαπτίδα instar Adjecti. Cæteri potius per Adpositionem ...

θαι [x] δειχθεῖσαν τῷ Θεῷ, χρυσῷ συνυφασμένην κατ' ἐπίνοιαν οἶμαι τῆς προσούσης ἅπασιν αὐγῆς· καὶ τὸν [s] ἐσσῆνην ἀναμέσον ὄντα [t] τῆς ἐφαπτίδος ἐν τρόπῳ γῆς ἔταξε, καὶ γὰρ αὕτη τὸν μεσαίτατον τόπον ἔχει· [v] ζώνη τε περιοδεύουσα τὸν ὠκεανὸν ἀποσημαίνει, καὶ γὰρ οὗτος [x] ἐμπεριείληφε τὰ πάντα. δηλοῖ δὲ καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην τῶν [y] σαρδονύχων ἑκάτερος, οἷς ἐνεπόρπωσε τὸν ἀρχιερέα· [z] τὴν δὲ δωδεκάδα τῶν λίθων, εἴτε τοὺς μῆνας ἐθελήσοι τις νοεῖν, εἴτε [a] τὸν τοσοῦτον ἀριθμὸν τῶν [b] ἀστέρων, ὃν ζωδιακὸν κύκλον Ἕλληνες καλοῦσι, τῆς κατ' ἐκεῖνο γνώμης οὐκ ἂν [c] ἁμάρτοι. καὶ ὁ πῖλος δέ μοι δοκεῖ [d] τὸν οὐρανὸν τεκμηριοῦν ὑακίνθινος πεποιημένος· [e] οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὑπερανετίθετο [f] αὐτῷ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· τῇ τε στεφάνῃ [g] ἠγλαϊσμένος καὶ ταύτῃ [h] χρυσέᾳ, διὰ τὴν αὐγὴν ᾗ μάλιστα χαίρει τὸ θεῖον. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτόν μοι δεδηλώσθω, [i] πολλάκις καὶ ἐν πολλοῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ νομοθέτου παρεξόντων ἡμῖν διελθεῖν τῶν πραγμάτων.

lis ſubjectam, univerſi naturam indicare, auroque contextam *eſſe*, ex cogitatione, ut reor, ſplendoris quo res omnes illuſtrantur: Eſſenem quoque in epomidis medio ad inſtar terræ collocavit; nam & ipſa medium mundi occupat: zona item, qua cingitur, oceanum ſignificat; qui utique univerſa circumplectitur. Solem autem & lunam indicant duo ſardonyches *humerales*, quibus Pontificis pallium fibulavit: duodecim vero lapides ſive quis ad menſes referri velit, ſive ad eundem aſtrorum numerum in circulo, quem Græci zodiacum vocant, à genuino intellectu non aberraverit. Denique & pileus mihi videtur cœli præ ſe ferre imaginem, cum ſit ex hyacintho, (alioqui enim Dei nomen geſtare non poterat) & corolla illuſtretur aurea, propter ſplendorem quo maxime delectatur Deus. Et hæc quidem ad hunc modum declarata *in præſens* ſufficiant; cum ſæpius & plurima, unde virtus Legiſlatoris eniteſcet, res ipſæ nobis ſuppeditaturæ ſint.

ΚΕΦ. η'.

Περὶ τῆς τοῦ Ἀαρῶνος ἱερωσύνης.

Ὡς δὲ [k] τὸ προειρημένον πέρας εἶχε, τῶν ἀναθημάτων μήπω καθιερωμένων, ἐπιστὰς ὁ Θεὸς Μωϋσῇ τὴν ἱερωσύνην Ἀαρῶνι [l] τἀδελφῷ προσέταξε δοῦναι, ὡς ἁπάντων δι' ἀρετὴν τῆς τιμῆς δικαιοτέρῳ τυχεῖν. καὶ συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, τήν τε ἀρετὴν [m] αὐτοῦ καὶ τὴν εὔνοιαν διεξῄει, καὶ τοὺς κινδύνους οὓς [n] ὑπομείνειεν ὑπὲρ αὐτῶν. μαρτυρούντων δ' ἐφ' ἅπασιν αὐ-

CAP. VIII. IX.

De Aaronis Sacerdotio.

Moyſes fratrem ſuum Aaronem Sacerdotem ab Oraculo renunciat. Lev. c. 8. Ex. c. 28.

Quam primum autem *Tabernaculum* prædictum conſummatum erat, donariis *vero* nondum *rite* conſecratis, Moyſi apparuit Deus, juſſitque ut ſacerdotium Aaroni fratri ſuo conferret, ut qui cæteris ob virtutem ſuam illo dignior fuerit honore. Tum ille, populo in concionem advocato, virtutem illius & benevolentiam *erga ipſos ſingularem* enarravit, & pericula quæ pro illorum ſalute adire

ut loquuntur Grammatiſtæ. Hanc inſuper ſententiam ita diſtinxerunt Editores *Baſ.* & *Gen.* καὶ τ. ἐ. τ. π. τ. φύσιν ἐκ δ'. γενέας, δειχθεῖσαν τῷ θεῷ χρυσῷ συνυφασμένην, κατ' ἐπίνοιαν οἶμαι τ. π. ἁ. αὐγῆς. Aliter Scribæ. Pro δειχθεῖσαν legunt *Busb. Hen.* & *Epiphanius* δοχθεῖσαν, *quando Deo placuit*, imo cod. *Hen.* à manu prima δεχθεῖσαν. Mox τὸν ἐσσήνην ſubſtitui, refragantibus libris veterum. Habent illi τὸν ἐσσήν. Reddemus rurſus Philoni, quod ſuum erat. Ὅλη μὲν δὴ τοῦ ἀρχιερέως ἐσθὴς ἀπεικόνισμα γέγονε καὶ μίμημα τοῦ κόσμου: male excuſum fuit, & à Theologis noſtris arreptum temere λόγου. ὁ ποδήρης σύμπας ἐστὶν ὑακίνθινος, ἀέρος ἐκμαγεῖον. φύσει γὰρ ὁ ἀὴρ μέλας. ἐξ αὐτοῦ δὲ κατὰ τὰ σφυρὰ τὰ μὲν ἄνθινα (quæ fruſtra quæras in Hebraico, apud LXXII. Interpr. non fruſtra) σύμβολον γῆς. οἱ δὲ ῥοΐσκοι, ὕδατος. οἱ δὲ κώδωνες, τῆς ἁρμονίας καὶ συμφωνίας τούτων. τὴν δ' ἐπωμίδα οὐρανοῦ σύμβολον ὁ λόγος εἰκότι στοχασμοῖς χρώμενος παρίστησι. πρῶτον μὲν γὰρ οἱ ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων σμάραγδοι δύο λίθοι ἐμφερεῖς (ἄνθρακας vocat ambos Clemens & proxime σμαράγδους ſuo nomine, p. 564.) μηνύουσιν ὡς μὲν οἴονταί τινες (cum his Rabbinis quam antiquis eadem ſenſit Joſephus, & ex noſtris Clemens:) ἀστέρων τοὺς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἡγεμόνας, ἥλιον καὶ σελήνην· (atqui modo illos indicat Clemens, modo τόν τε κρόνον καὶ τὴν σελήνην.) ὡς δ' ἂν ἐγγυτέρω τις ἀληθείας (vix credo) προσερχόμενος εἴποι, τῶν ἡμισφαιρίων ἑκάτερον. συνεπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ χροά. σμαράγδῳ γὰρ ἔοικεν ἡ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ φαντασία κατὰ τὴν ὄψεως προσβολήν. ἀναγκαίως δὲ καὶ καθ' ἑκάτερον τῶν λίθων ἓξ ὀνόματα ἐγγλύφεται· διότι καὶ τῶν ἡμισφαιρίων ἑκάτερον δίχα τέμνον τὸν ζωοφόρον ἓξ ἐναπολαμβάνει ζώδια. ἔπειθ' οἱ κατὰ στέρνα δώδεκα λίθοι ταῖς χροαῖς οὐχ ὅμοιοι, διανεμηθέντες εἰς τέσσαρας στίχους ἐκ τριῶν, τίνος ἑτέρου δείγματ' εἰσὶν ἢ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου; κίδαριν δὲ ἀντὶ διαδήματος ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ, δικαιῶν τὸν ἱερώμενον τῷ θεῷ, καθ' ὃν χρόνον ἱερᾶται, προφέρειν ἁπάντων, καὶ μὴ μόνον ἰδιωτῶν ἀλλὰ καὶ βασιλέων. ὑπεράνω δὲ χρυσοῦν ἐστὶ πέταλον, ᾧ τῶν τεττάρων αἱ γλυφαὶ γραμμάτων ἐνεσφραγίσθησαν. ἐξ ὧν ὄνομα τοῦ ὄντος φασὶ (vere, certe) μηνύεσθαι· ὡς οὐχ οἷόν τε ὂν ἄνευ κατακλήσεως θεοῦ συστῆναί τι τῶν ὄντων. ἁρμονία γὰρ πάντων ἐστὶν ἡ ἀγαθότης καὶ ἵλεως δύναμις αὐτοῦ. Hæc pius ille Philoſophus. BERN.

r Δειχθεῖσαν] Pro δειχθεῖσαν (cum *Hen.* & *Busb.*) legit *Epiphanius* δοχθεῖσαν *quando Deo placuit*. Hanc inſuper ſententiam ita diſtinxerunt *Baſ.* & *G.* ἐκ τεσσάρων γενεάς, δειχθεῖσαν τῷ Θεῷ χρυσῷ συνυφασμένην, κατ' ἐπίνοιαν οἶμαι &c.

s Ἐσσήνην] Ita *Bernardus.* in libris tamen omnibus hîc loci ἐσσήν. At infra (poſt paucas paginas) habemus τὸν ἐσσῆνα, adeo ut incertum ſit quo modo ſcripſerit *Joſephus.*

t Τῆς ἐφαπτίδος] Ἐφαπτρίδος *Big.* & *Samb.* ἐφαπτίδος *Baſ. Gen. Busb.* & *Hen.* Scripſit forſan utrobique Joſephus forma legitima ἐφαπτρίδα & ἐφαπτρίδος. Ita αὐλητρίς, ἐφεστρίς, aliaque leguntur. Quinetiam de Pallio ait Theodoretus, ἐκέλευε δὲ αὐτῷ καὶ ἐφεστρίδα γενέσθαι, ἣν οἱ ό. ἐπωμίδα ἐκάλεσαν. ἐν δὲ ταῖς βασιλείαις εὑρίσκομεν ἐφοὺδ αὐτὴν κατὰ γλῶτταν ὠνομασμένην. Verum τὴν ἐφεστρίδα etiam φαινόλην vocabant perveteres Græci, unde deductum eſt demum Latinorum *Pallium.* BERN.

v Ζώνη] Ζώνη τε περιοδεύσας *Samb.* & *Vat.* ζώνη τε περιδέουσα *Hen.* & *Busb.*

x Ἐνπεριείληφε] Ἐμπεριείληφε *Iidem.*

y Σαρδονύχων] Σαρδωνύχων *Big.* & *Samb.* ut ſupra. Scriptio utravis adſumi poſſet, quandoquidem à Sarda gemma & ungue humano nomen illud colligi debuit. σαρδῶνυξ inſuper in Exemplari Alexandrino Apocalypſis S. ſcriptum memini. BERN.

z Τὴν δὲ] Τήν τε *Hen.* & *Busb.* Mox *Hen.* νοήσειέ τις. *Busb.* ἐννοήσειέ τις. BERN.

a Τὸν τοσοῦτον ἀριθμὸν] Τὸν οὕτως ἀριθμὸν *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.*

b Ἀστέρων,] Ἀστέρων *Big. Vat. Epiph.* & margo cod. *Samb.* οἴκων *Baſ. Gen. Busb.* & *Hen.* atque verſus ipſe *Samb.* MS. Hæc à Firmico *Domicilia* nuncupantur. Tum *Big.* & *Samb.* conſentiunt in τὸν οὕτως ἀριθμὸν τῶν οἴκων. BERN.

c Ἁμάρτοι.] *Hen.* ἁμάρτῃ. & in colo eodem hic & *Busb.* τῆς κατ' ἐκείνων. Dein πῖλος *Baſ.* & *Gen.* contra præſtantiſſimos Grammaticos. BERN.

d Τὸν οὐρανὸν] Τὸν οὐρανὸν τεκμηριοῦν *Samb. Busb.* & *Hen.* τὸν οὐρανὸν τεκμαιροῦν *Big.* Neque hoc facile prætermittes, à futuro gravis verbi τεκμαίρω affectu Attico circumflexum; ſicut alterum à nomine diminuto τεκμήριον. *Epiphanius* interpretatur *Cælum imitari.* Typi tamen Græci *Germanorum* heic ponunt τοῦ οὐρανοῦ τεκμήριον. Exinde dixit de Reverendiſſimo Aarone Reverendus Theodoretus, ἐπέκειτο δὲ τῇ κεφαλῇ κίδαρις τὸν οὐρανὸν μιμουμένη. BERN. Sic in quinque *MSS.* in *Editis* τοῦ οὐρανοῦ (*Coll. Voſſ.* τεκμηρίων) τεκμήριον.

e Οὐ γὰρ ἂν ἄλλως] Vult dicere: laminam nomine Dei inſcriptam non geſtaſſe Pontificem niſi quando πῖλον hyacinthinum gereret, quem præter πῖλον communem ei cum Sacerdotibus cæteris gerebat, uti mox dixit. REL.

f Αὐτῷ] *Hen.* αὐτοῦ.

g Ἠγλαϊσμένος] Sive τῇ τε στεφάνῃ ἠγλαϊσμένον *Samb.* & *Big.* ſive τῇ στεφάνῃ ἠγλαϊσμένον *Busb.* & *Hen.* neutiquam placent. dein χρυσέᾳ ab ore Attico. χρυσείᾳ *Big.* & *Samb.* ut durum vulgus. BERN. Ἠγλαϊσμένον *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Hen.* & *Busb.* non probante *Bernardo.*

h Χρυσέᾳ, διὰ τὴν] *Coll. Big.* χρυσείᾳ τὴν αὐγήν.

i Πολλάκις καὶ] Πολλάκις ἐν π. *Samb.* πολλάκις καὶ ἐν πολ. reliquorum omnium. BERN. Πολλάκις δὲ καὶ *Vat.*

k Τὸ προειρημένον] Τὰ προειρημένα legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

l Τἀδελφῷ] Τῷ δ' ἀδελφῷ *Big.* & *Samb.* in re graviſſima. Anteaque τὰ εἰρημένα *Busb.* pro τὸ εἰρημένον. Mox una voce *Busb.* προτελειωμένῳ, clauſulæ illius loco. BERN.

m Αὐτοῦ] An αὐτοῦ ſuſtineat ingenium mite ac modeſtum Legiſlatoris? Nam ejus orationis vigor vergit potius ad pronomen αὐτοπαθές. Philo tamen, quem prope ſequitur in hac deſcriptione Flavius; ad Aaronem encomia talia pertinere docuit. Mox διεξῄει *Baſ.* & *Gen.* extra formam. BERN.

n Ὑπομείνειεν] Ὑπέμεινεν *Samb.* & *Coll. Voſſ.* at *Big.* ἔμεινεν.

re sustineret. Cumque verba ejus summo cum applausu acceperint, studiumque erga illum non mediocre significarint, "Viri, inquit, Israëlitæ, jam "quidem ad finem perductum est opus, quale, pro "nostra virili, effici Deo placuit. Quandoquidem "vero Tabernaculo eum excipere cogitatis, ante "omnia prospiciendum est de Sacerdote futuro, "qui sacris operabitur, precesque pro vobis concipiet. Atque ego, si res mei esset arbitrii, me-"ipsum *forsan* hoc honore non indignum judica-"rem, tum quod omnes natura sui amantes sint, "tum quod mihi conscius sim, quantum pro vestra "salute laboraverim. Nunc autem Deus ipse Aa-"ronem *quidem* dignum hoc honore existimavit, "atque hunc in Pontificatum coöptavit, quo ne-"minem è vobis justiorem noverit: scilicet hic sto-"lam Deo sacram induet, altarium curam susci-"piet, de sacrificiis providebit, preces pro vobis "Deo fundet, prompte & libenter exauditurо, "tum quod generis nostri curam gerit, tum quod "illas per virum, quem ipse elegit, oblatas reci-"pere non gravabitur". Hebræis grata fuit hæc oratio, & suo quoque assensu Dei comprobarunt electionem. Aaron enim propter genus & prophetiam, simul ac virtutem fratris, optime omnium hanc dignitatem commeruit. Erant autem & ipsi illo tempore filii quatuor, Nabadus, Abius, Eleazarus, Ithamarus.

Aaronis filii Nabadus, Abius, Eleazarus & Ithamarus Ex. c. 28. & Num. c. 3.

τῷ, ϗ τὸ περὶ αὐτὸν πρόθυμον ἐνδεικνυμένων, "ἄν-"δρες, εἶπεν, Ισραηλῖται, τὸ μὲν ἔργον ἤδη τέλος ἔχ[ει], "οἷον αὐτῷ τε τῷ Θεῷ ἥδιστον ἦν, ϗ δυνατὸν ἡμῖν. [o] ἐπεὶ "δ' εἴδετε τοῦτον τῇ σκηνῇ καταδέχεσθαι, δεῖ πρῶτον ἡ-"μῖν τοῦ [p] ἱερατευσομένου ϗ ὑπηρετήσοντος τῶν θυσίαις [ϗ] "ταῖς ὑπὲρ [q] ἡμῶν εὐχαῖς. ϗ ἔγωγε ταύτης ἐμοὶ τῆς σκέ-"ψεως [r] ἐπιτραπείσης, ἐμαυτὸν ἂν τῆς τιμῆς ἄξιον ἔκρι-"να· διά τε τὸ φύσει πάντας εἶναι φιλαύτους, ϗ [illegible] "πολλὰ ἐμαυτῷ [s] κάμνοντι περὶ σωτηρίας τῆς ὑμετέρ[ας] "συνοιδα. νῦν δ' αὐτὸς ὁ Θεὸς Ααρῶνα τῆς τιμῆς ταύ-"της ἄξιον ἔκρινε, ϗ τοῦτον ᾕρηται ἱερέα, τὸν δικαιότε-"ρον [t] μᾶλλον ὑμῶν εἰδώς· ὡς οὗτος ἐνδύσεται στολὴν [τῷ] "Θεῷ καθωσιωμένην, ϗ [v] βωμῶν ἐπιμέλειαν ἕξει [ϗ] "πρόνοιαν ἱερείων, ϗ τὰς [x] ὑπὲρ ὑμῶν εὐχὰς ποιήσε-"ται πρὸς τὸν Θεὸν ἡδέως ἀκουσόμενον, [y] ὅτι τε κήδεται "γένους τοῦ ὑμετέρου, ϗ παρὰ ἀνδρὸς [z] ὃν αὐτὸν ἐπελέξα-"το γινομένας προσδέχεται ταύτας". Εβραῖοι [a] δ' ἤρε-σκοντο τοῖς λεγομένοις, ϗ συνῄνουν τῇ τοῦ Θεοῦ χειροτο-νίᾳ. ἦν γὰρ Ααρὼν [b] διά τε τὸ γένος καὶ τὴν προ-φητείαν, ϗ τὴν ἀρετὴν τἀδελφοῦ, πρὸς τὴν τι[μὴν] ἁπάντων ἀξιολογώτερος. ἦσαν δ' [c] αὐτῷ καὶ παῖ[δες] κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τέσσαρες· [d] Νάβαδος, [e] Αβι[οῦς], Ελεάζαρος, Ιθάμαρος.

β'. Ο[illegible]

o Επεὶ δ' εἴδετε] *Bas. & Gen.* Latine dicas, *Quandoquidem tabernaculo Numen excipere cogitatis.* Alii omnes aliter, *Big. Samb. & Epiph.* ἐπεὶ δ' δεῖ τοῦτον. BERN. Ita *Bas. & G.* in cæteris ἐπεὶ δ' δεῖ τοῦτον. HUDS. *Vet.* vetit: *qui Tabernaculum oportet jam dedicari.* Forte leg. ἤδη δέον. COCC.

p Ιερατευσομένου] Ιερατευσαμένου editores ambo tempus anteverterunt. BERN.

q Ημῶν] Υμῶν *Samb.* & supra v. 37. ὑμῖν.

r Επιτραπείσης,] Cæteri ἐπειτραπείσης pro ἐπεισραπείσης, aut vice ἐπιτραπείσης *Sambuci.* BERN.

s Κάμνοντι] Καμόντι *Vat.*

t Μᾶλλον ὑμῶν εἰδώς·] Υμῶν μᾶλλον εἰδώς· ὡς οὗτος *Samb.* μᾶλλον ὑμῶν, εἰδὼς ὡς οὗτος *Bas. & Gen. Epiphanius* similiter ὑποσίζει, *Hunc sacerdotem nobis credidit justiorem, sciens quia dignus induetur.* Hoc est, τοῦτον ᾕρηται ἱερέα δικαιότερον μᾶλλον ἡμῶν· εἰδὼς ὡς ἄξιος ἐνδύσεται. Nam Philo dixerat, τὸν μὲν ἀδελφὸν ὁ μωυσῆς ἀρχιερέα κατὰ τὰ χρησθέντα λόγια ᾕρηται. Tum Johannes Josephi deflorator, ἀρχιερέα δ' ὁ θεὸς τὸν ἀαρῶνα ἐψηφίσατο· συναθροίσας δ' τὸ πλῆθος ὁ μωυσῆς, ἄνδρες ἔφη τὸ μὲν ἔργον τετέλεσται, τῆς δ' τοῦ ἱερᾶσθαι τιμῆς ὁ θεὸς τὸν ἀαρὼν ἀξιοῖ. BERN. & HUDS.

v Βωμῶν ἐπιμέλειαν] Ministerium altaris utriusque sacerdotum erat proprium, uti constanter Judæi tradunt. Levitæ ministrabant sacerdotibus, sed altare exterius non adscendebant: ad interius quoque non licebat iis accedere. REL.

x Υπὲρ ὑμῶν] Υπὲρ ἡμῶν in codicibus *Epiphanii.*

y Οὗ τε κήδεται] *Big. & Samb.* ὅ τε κήδεται γένους τοῦ ἡμετέρου *Bas. & Gen.* ὁ τε κήδ. γ. τοῦ ἡμετέρου *Epiphanius.* Ubi ἀκουσάμενον scripsit male *Samb.* & subinde ὑπ' ἀνδρὸς pro παρ' ἀνδρός. BERN. Ita *Big. Samb. & Vat.* antea ὅτε κήδ.

z Ον αὐτὸν] *Big. Samb. & Epiphanius* ὃν αὐτὸς ἐξελέξατο. Probo tamen non minus quod nuper & nunc excusum est. Supervacua etiam videtur correctio Reverendissimi Montacutii, ὃν αὐτὸς ἐπελ. γιν. προσδέξεται. BERN. Sic *Bas. & G.* ὃν αὐτὸς ἐξελέξατο *Big. Samb. & Epiphan.*

a Δὲ ἠρέσκοντο] Τε ἠρέσκοντο *Samb.*

b Διά τε] Hæc sine distinctione legunt *Samb. & Epiphanius* Moysis gratia, διά τε τὸ γένος ϗ τὴν προφητείαν ϗ τὴν ἀρετὴν τἀδελφοῦ. Nos cum editoribus Aaroni distinctius tribuimus τὴν προφητείαν propter Ex. c. 7. 1. ואהרן אחיך יהיה נביאך. BERN.

c Αὐτῷ] Ita *Samb. & Vet. Interpr.* αὐτῷ παῖδες in *aliis.*

d Νάβαδος,] Josephus itaque per hyperthesin scripsit passim pro νάδαβος. Quippe exemplaria Græca Latinaque consentiunt in *Nabado*: nisi quod codex *Hen.* νάδαβος forte servet ex נדב nomine vero. Pariter γ'. βασ. c. 14. 20. & c. 15. 25. antiquissimi libri ostendunt ναβὰδ & ναβὰτ pro נדב. BERN. *Josephus* per hyperthesin passim ita scripsit pro Νάδαβος, consentientibus omnibus exemplaribus tam Græcis quam Latinis.

e Αβιοῦς,] Ab Hebraico אביהוא *Abihu.* Pro eo legitur ἀβιοὺδ ubique exemplarium Græcorum. Nec aliud interpretatur Eusebius in suo Lexidio inter Nomina Exodi. Nam אביהוד in Hebræo istius libri haud usquam occurrit. Ita ex vetustissimo mendo υἱὸς ναυῆ auditur per Græciam Christianam pro υἱὸς ναυῆ. Philo autem exponit vocabulum ἀβιοὺδ, sic enim apud ipsum sæpius scribitur, tanquam ultima litera superflua. Quorsum ait, ναδὰβ μὲν ἑκούσιος ἑρμηνεύεται —— ϗ ἀβιοὺδ, πατήρ μου: rectius ϗ ἀβιοῦ, πατήρ μου ἐστὶ, id vult אביהוא. Hujus autem paragraphi argumentum plurimum sumsit Josephus è tertio libro Philonis de Legislatore. Κατὰ τὸ εἰκὸς ἱεροῦ κατασκευασθέντος, ἔδει ϗ ἱερεῖς τοὺς ἐπιτηδειοτάτους αἱρεθῆναί τε ϗ προμαθεῖν ὃν τρόπον τὰς θυσίας ἀνάγειν τε ϗ ἱερουργεῖν προσῆκε. τὸν μὲν οὖν ἀδελφὸν ἐξ ἁπάντων ἐπικρίνας [illegible] εἰσίνδην ἀρχιερέα. τοὺς δ' ἐκείνου παῖδας ἱερεῖς ἐχειροτόνει· [illegible] μίαν οὐ τῷ οἰκείῳ γένει διδοὺς ἀλλ' εὐσεβείᾳ ϗ ὁσιότητι [illegible] ἀνδράσιν ὑπάρχουσας. σαφὴς δ' πίστις. οὐδέτερον ἦν, δύο δ' ἦσαν, [illegible] τούτου τοῦ γέρως ἠξίωσε. καθίστη δ' μετὰ τῆς τοῦ ἅπαντος ἔθνους γνώ[μης]. [Hac autem occasione diligentissimus Philonis sectator Adamantius, quid secundum Regulam antiquam in sacris Ordinationibus plebi Christianæ fuerat concessum, ita explicat. *Convocavit,* inquit, *Moyses Synagogam Lev. c.* 8. 6. *& dicit eis, H[oc] est verbum quod præcepit Dominus. Licet ergo Dominus de constituendo Pontifice præcepisset, & Dominus elegisset, tamen convocatur & synagoga. Requiritur enim in Ordinando Sacerdote & præsentia populi, ut sciant omnes & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium; & hoc adstante populo, nequa postmodum retractatio cuiquam, nequis scrupulus resideat. Hoc est autem quod Apostolus præcepit in Ordinatione Sacerdotis dicens, Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab [iis] qui foris sunt.*] ὡς τὰ λόγια ὑφηγεῖτο, καινοτατον τρόπον [illegible] ἱστορηθῆναι. λούει τὸ πρῶτον αὐτοὺς ὕδατι πηγῆς τῷ καθαρωτάτῳ [illegible] ἐκκωλάτω. κἄπειτα τὰς ἱερὰς ἀναδίδωσιν ἐσθῆτας, τῷ μὲν ἀδελφῷ [illegible] ποδήρη ϗ τὴν ἐπωμίδα, οἱονεὶ θώρακα, τὸ παμποίκιλον ὕφασμα ϗ μίμημα τοῦ παντός. τοῖς δ' ἀδελφιδοῖς χιτῶνας λινοῦς, ζώνας τε [illegible] περισκελῆ πᾶσιν. ὡς δ' ταῖς ἐσθήτεσιν ἤσκησεν αὐτοὺς, χελώνας [illegible] δεξιὰ λαβὼν, ὁ μυρεψικῇ τέχνῃ κατειργάσθη, τόν τε βωμὸν [illegible] λουτῆρα κατέχριεν, ἐπιρραίνων ἑπτάκις, ϗ τἆλλα ὅσα περὶ [illegible] χρήσιμα. ϗ τελευταῖον προσαγαγὼν τὸν ἀρχιερέα (הקריב) [illegible] λίπει τὴν κεφαλὴν ἀλείφει. ταῦτ' ἐπιτελέσας, ἐναγῶς [illegible] λούει μόσχον ϗ κριοὺς δύο. τὸν μὲν, ἵνα θύσῃ περὶ ἀφέσεως ἁμαρτη-των· αἰνιττόμενος ὅτι παντὶ γεννητῷ κἂν σπουδαῖον ᾖ, παρ' ὅσον [illegible] εἰς γένεσιν, συμφυὲς τὸ ἁμαρτάνον ἐστίν· ὑπὲρ οὗ τὸ θεῖον [illegible] θυσίαις ἀναγκαῖον ἐξευμενίζεσθαι, μὴ διακινηθεὶς ἐπίθοιτο. τὸν δ' [illegible] τὸν μὲν ἕτερον εἰς ὁλοκαύτωμα εὐχαριστήριον τῆς τῶν ὅλων διοι[κήσεως], ἕτερον εἰς τὴν τῶν ἱερωμένων διὰ καθάρσεως ἁγνευτικῆς παντελ[ῆ] ἐτύμως τελειώσεως ἐκάλεσεν, איל המלאים, Lev. 8. 21. [illegible] μαίου αὐτοῦ τρία μέρη τοῦ σώματος χρίει τῶν τελουμένων ἱερέων, [illegible] κρον, ἄκρον χεῖρα, ποδὸς ἄκρον, δεξιὰ τὰ σύμπαντα· αἰνιττόμενος [illegible] τὸν τέλειον ϗ λόγῳ ϗ ἔργῳ ϗ βίῳ παντὶ καθαρεύειν. θυσίας δ' ἐπὶ [illegible] περιτέραις ἄλλας ἀναγαγόντων, τοῦτο μὲν τῶν ἱερέων ὑπὲρ αὐτῶν, [illegible] τῆς γερουσίας ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ ἔθνους· μωυσῆς μὲν εἰς τὴν σκηνὴν [illegible] χεται τὸν ἀδελφὸν ἐπαγόμενος. ὀγδόη δ' ἦν τῆς τελετῆς ἡμέρα [illegible] ταία· αἱ γὰρ πρότερον ἑπτὰ ἱεροφαντῶν αὐτόν τε ϗ τοὺς ἀδελφιδοῦς [illegible] γίαζεν. εἰσελθὼν δ' ἀνεδίδασκεν οἷα ὑφηγητὴς ἀγαθὸς εὐμαθῆ [illegible] μον, ὃν χρὴ τρόπον τὸν ἀρχιερέα τὰς εἴσω ποιεῖσθαι λειτουργίας. [illegible] ἐξελθόντες ἀμφότεροι, ϗ τὰς χεῖρας ἀνατείνοντες πρὸ τῆς κεφαλῆς, [εὐ]χὰς τίθενται τῷ ἔθνει τὰς προσηκούσας. ἀπὸ καθαρᾶς ϗ ὁσίας [illegible] μης. ἔτι δ' εὐχομένων, τερατωδέστατόν τι συμβαίνει· ἐκ γὰρ τῆς [illegible] εἴτε αἰθέρος ἀπόσπασμα τοῦ καθαρωτάτου, εἴτε ἀέρος κατὰ τὴν [illegible] χέων φύσει μεταβολὴν ἀναλυθέντος εἰς πῦρ, αἰφνίδιον [illegible] διεκκαίει· ϗ συντόνῳ ῥύμῃ φέρεται μὲν ἐπὶ τὸν βωμὸν, τὰ δ' [illegible] πάντα ἐξαναλίσκει, πρὸς οἶμαι σαφεστάτην δήλωσιν, ὅτι [illegible] θείας ἐπιφροσύνης ἐπετελεῖτο. Gravissimam hanc historiam, [illegible] facundius nihil aut potentius scripsit Philo, jam reticere [non] potui, sive Hebraicorum sive etiam Christianorum Pontificum [illegible] quam magnam meritamque habeo, veneratione. Ritus [illegible] nonnullos Judaicos, quos maxime S. Paulus æternarum re[rum] symbola esse ostendit, in Religionem nostram transferri [illegible] erat factum, & honestum, & antiquissimum. BERN. [illegible] ptoribus nonnullis Αβιοὺδ dicitur, aliis vero Αβιοῦ.

β΄. Ὅσα δὲ τῶν πρὸς τὴν τῆς σκηνῆς κατασκευὴν [f] παρεσκευασμένων ἦν περιττὰ, ταῦτ᾽ ἐκέλευσεν εἰς φάρση σκεπαστήρια τῆς τε σκηνῆς αὐτῆς, καὶ τῆς λυχνίας, καὶ θυμιατηρίου, καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν ἀναλῶσαι. ὅπως κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταῦτα μήτ᾽ ἐξ ὑετοῦ μηδὲν, [g] μήτ᾽ ἐκ κονιορτοῦ βλάπτηται. [h] τό τε πλῆθος ἀθροίσας πάλιν, [i] εἰσφορὰν [k] αὐτὸ προσέταξεν εἰσφέρειν σίκλου τὸ ἥμισυ καθ᾽ ἕκαστον. [l] ὁ δὲ σίκλος, νόμισμα [m] Ἑβραίων ὢν, [n] Ἀττικὰς δέχεται δραχμὰς τέσσαρας. [o] οἱ δ᾽ ἑτοίμως ὑπήκουον οἷς ἐκέλευε Μωϋσῆς· καὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰσφερόντων ἦν ἑξήκοντα μυριάδες καὶ [p] πεντακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι καὶ πεντήκοντα. [q] ἔφερον δὲ τὸ ἀργύριον τῶν ἐλευθέρων [r] οἱ ἀπὸ εἴκοσι καὶ ἄνω ἐτῶν ἄχρι πεντήκοντα γεγονότες. τὸ δὲ συγκομισθὲν εἰς τὰς [s] περὶ τὴν σκηνὴν χρείας [t] ἀνηλοῦτο.

γ΄. Ἥγνιζε δὲ καὶ τὴν σκηνὴν καὶ τοὺς ἱερέας, τρόπῳ τοιούτῳ ποιούμενος αὐτῶν τὴν κάθαρσιν. [v] σμύρνης ἐπι-

2. Quæcunque vero in Tabernaculi fabricam parata supererant, jussit ea in vela tectoria ipsius Tabernaculi, lychnuchi, & thuribuli, aliorumque vasorum impendere; ut hæc, dum in itinere deportantur, neque pluvia vel minimum læderentur, neque pulvere. Atque populo iterum convocato, * imperavit ut viritim contribuerent dimidium siclum. Siclus autem nummus est apud Hebræos, qui valet quatuor † drachmas Atticas. Illi vero prompto obsequio jussa Moysis exsequuntur; ad numerum sexcentorum quinque millium & quingentorum & quinquaginta. Argentum autem conferebant *soli* ingenui, a vigesimo & deinceps ætatis anno usque ad quinquagesimum. Quicquid vero collatum erat in usus Tabernaculi insumptum est.

3. Præterea & Tabernaculum & sacerdotes lustravit, purificatione ad hunc modum facta. ‡ Myrrhæ * electæ siclos quingentos, totidemque ireos,

Eundem Moyses septem diebus rite consecrat, populo spectante & applaudente. Lev. c. 8.

f Παρεσκευασμένων] Ita ex *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* παρασκευασμένων.

g Μήτ᾽ ἐκ κονιορτοῦ] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* μήτε κονιορτοῦ *Bas.* & *G.*

h Τότε πλῆθος] Ita cum *Vet. Interpr.* τότε πλῆθος in *Editis.*

* *Imperavit ut viritim contribuerent dimidium siclum.*] *Præter anathemata spontanea, Deo imperante seu tributum sacrum seu* λύτρον τῆς ψυχῆς, כסף הכפרים, & תרומה ליהוה *i e.* LXX. *Interpr.* & *Jos.* εἰσφορὰ κυρίῳ, 605550 *Josepho, aut justo numero* 603550 *semisiclos in usum Tabernaculi pendunt tot viri Israelitæ à* XX. *annis ad* L. *recensiti*, בקע לגלגלת מחצית השקל, *sive ut in nummis vere Hebraicis circa Urnam Aaronicam conscriptum vidimus*, [illegible] *Exodi c.* 30. 13, 14. & *c.* 38. 25, 26. *Valet autem Siclus Hebraicus* השקל, *quantum argenti Stater sive* τετράδραχμον *Atticum, vel* δίδραχμον *Alexandrinum secundum Interpr.* LXXII. *Inde ajunt isti Ex. c.* 38. 26. δραχμὴ μία *i. e. Becà* τῇ κεφαλῇ, τὸ ἥμισυ τοῦ σίκλου. *Vide & Gen. c.* 24. 22. *Ex Moyse autem claret Siclum colligere* XX. Geras גרות, *quæ sunt* Meæ *totidem* מעות *Onceloso, Samaritis* دوانيق *q. e.* δανάκαι *Hesychii, atque* Oboli τοῖς ό. *partemque fecisse* $\frac{1}{3000}$ *Talenti Hebraici. Æstimantur adeo capita Israelitica* 603550. *Talentis centum plus Siclis* $1775 = \frac{603550}{2 \times 3000}$. *Ex. c.* 30. & *c.* 38. & *Num. c.* 1. BERN.

i Εἰσφορὰν] In εἰς φορὰν male divisit *Vet. Interpr.*

k Αὐτὸ] Αὐτῷ *Big.* & *Samb.*

l Ὁ δὲ σίκλος,] Hanc Josephi sententiam alio loco confirmavimus uberius. Subjicimus tetradrachmum Atticum, argenteum, Siclo æqualem.

REL.

m Ἑβραίων] Ἑβραῖον soli *Big.* & *Samb.*

† *Drachmas Atticas.*] Id est, quatuor novem denarios Mon. *Ang.* Videsis *Prid.* Præf. ad pr. vol. p. 17. HUDS.

n Ἀττικὰς] *Josephum* (cui tuto hisce de rebus fidendum esse pronunciat *Theodoretus*) de valore *Sicli* tuetur *Villalpandus* in *Apparatu*, p. 386. ut & *Heideggerus* in *Hist. Sacr. Patriarch.* p. 41. & *Relandus* in *Dissert.* de *Nummis Samaritanis*, *p.* 188. quibus adjicias *Ciacconium* de *Ponderibus*, p. 69. & *Sperlingium* de *Nummis non cusis*, p. 54.

o Οἱ δ᾽] *Samb.* οἳ δ᾽. *Hen.* & *Busb.* οἵ. BERN.

p Πεντακισχίλιοι] Πεντακισχίλιοι *Big. Samb. Bas. Gen. Busb. Hen. Epiphanius* Int. Epitom. *Cant.* & *Johannes Zonaras* contra secundum librum Moysis c. 38. 25. quartumque ipsius statim versu 46: licet plerique Theologorum diversas fuisse κατασκέψεις illas contendant. Quippe recensio militiæ Hebraicæ, quæ exigebatur in eremo Sinæa Exodi anno secundo. ineunte, 603550 viros ingenuos præcise collegerat, qui Græcorum more supputanti omnino comparuerint ἑξήκοντα μυριάδες καὶ ͵ΓΦΝ΄. Scribæ autem veteres apud Josephum ͵Γ commutarunt in ͵Ε, numerorum nimis prodigi. BERN. Ita libri omnes *Josephi* contra *Moysem* in *Exod.* c. 38. v. 25. Scribis veteribus apud *Josephum* commutantibus Γ in Ε.

q Ἔφερον] Εἰσέφερον δὲ *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

r Οἱ ἀπὸ εἴκοσι καὶ ἄνω] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* quibus ex *Latinis* favet *Vossii* codex, *à viginti annorum ætate & usque ad L. constituti.* οἱ ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἄχρι *Bas.* & G. οἱ ἀπὸ εἴκοσιν ἄνω ἐτῶν ἄχρι *Vat. Hen.* & *Busb.* non male.

s Περὶ τὴν σκηνὴν] Περὶ τῆς σκηνῆς *Vat.*

t Ἀνηλοῦτο.] Ἀνηλοῦτο recte & Attice *Big.* cum *Samb.* à verbo primario ἀλόομαι. ἀναλοῦτο *Bas. Gen. Hen.* & *Busb.* BERN. & HUDS.

‡ *Myrrhæ electæ siclos quingentos,*] *Nobilissimum & Sanctissimum* Chrisma *Ex. c.* 29. 7, 21. *c.* 30. *à v.* 23. *c.* 37. 29. *c.* 40. 9, 10. *Lev. c.* 8. 10, 11, 12. *Num. c.* 35. 25. *c.* 7. 1. & *Eccles. c.* 45. 18. & ψ. 132. 2. משחת קדש & שמן המשחה. *Ædem magnumque Sacerdotem Dei cum suo ornatu in omne ævum consecrari* קדש *dignum erat ac justum, (quove contra pretiosum non erat Talmudo profitente* Ceritot *f.* 5. *Oleum illud Balsaminum* שמן אפרסמון *quo rex* δεκαφύλου *Jehus olim inungebatur,) cum Hinno* הין *sive Bicongio Attico olei ex oleis miscebat præcipua aromata & fragrantissimos sudores* besamin ros בשמים ראש, *quod est* ראשי בשמים rase besamin, *sicut Salomo rex explicat c.* 4. 14. *sui* Cantici: *quippe in aridis aromatum præstat summæ arboris cortex, & in fluoribus primæ omnium lacrymæ.* Myrrhæ *quidem puræ sponteque stillantis* מר דרור *Siclos i. e. semuncias Atticas* 500. *totidemque siclos* Casiæ קדה, ἴρεως LXXII. & *Josepho, ac* קציעה κασίας *Judæorum reliquis.* Cinamoni *vero* Calamique קנמון וקנה בשם *semuncias alterutrius* 250. *Simul grata pondera* 1500 *siclorum, Talmudistis licet refragantibus* Ceritot *c.* 1. & *Maimonide c.* 1. §. 2. Cele micdas. *Quamvis enim* שקל *absit à textu Hebræo tam Samaritarum quam Judæorum, recte tamen interpretantur illa pondera de siclis totidem Doctores Alexandriæ, ut alibi Sacrorum librorum, Josephus etiam, Oncelosus, Paraphrastes Jerosolymitarius & Neapolitanus, & familiaris Rabbinorum Hieronymus: quin statim sequitur in contextu Moysis super hac re* בשקל הקדש.

Præterea imperatum est Altare Aureum מזבח הזהב & מזבח הקטורת, *ante soles orientem occidentemque quotidie pretiosissimo thymiamate adolere*, קטורת הסמים וקטורת תמיד מעשה רוקח במלח טהור קדש *Ex. c.* 30. 7, 8, 9, 34. *c.* 31. 11. & *c.* 37. 23, 29.

Deinde oleo puro (שמן זית זך כתית) *ac perpetuo, Ex. c.* 27. 20, 21. *Lev. c.* 24. 1, 2, 3, 4. & *Num. c.* 4. 16. & *præter Moysen Hecatæo teste, p.* 408. παρασκ. *Eusebianæ, Candelabri* ἑπταλύχνου *tres luces interdiu, noctu omnes* (הדלקת או הטבת) *alere & conservare*, semilogo *quidem olei singulas* κατ᾽ δευτέραν Menacot *c.* 9. §. 3. 11. *Maimon.* Tamidin *c.* 3. §. 10, 11. *pro tempore nimirum* intervespertino, *Moysi* בין הערבים *i. e. discipulis Moysis* מערב עד בקר. *Nam ex prisco ritu* אין מתנכין את הנרות אלא בהדלקת ז נרותיה בין הערבים. *Imo per diem quinque rite arsisse refert Ris Lacis, qui floruit tempore M. Constantini*, Iomæ *f.* 33. (*Vide etiam tu Misnam Tamid c.* 3. 9. & *c.* 5. & *c.* 6. & *Maimonidem de* Jugi officio *c.* 3. 16.) *præsertim* τῆς μαααραβεῖ נר מערבי lucernæ medioxumæ & *versus Sanctissima repandæ flammam, Pharisæis consentientibus omnino in Massictis* Ciddusin *c.* 2. & Tamid *c.* 5. & *Maim. in hilcot* Tamidin *c.* 3. 13. *Hanc autem si extingueretur, sicut contigit revera circa Passionem Domini nostri Jesu Christi, ab Holocautomatum Altari refici quasi igni Cælesti oportuit*, Tamid *c.* 5. *f.* 63. *a. Simile de suffitu sacro docet G. Syncellus p.* 136. πυρὸς αἰωνίου τὰς θυσίας ἀναλίσκοντος ἀεὶ, ἐξ οὗ καὶ θυμιᾶν ἔχρῆν. *Subjiciam jammodo* Thymiama *Rabbinicum nominibus Hebraicis atque etiam Arabicis confectum.* 1. Stacte, נטף *seu* צרי, בלסאן, *aut interprete Symeone Gamalielis præclaro Nomodidascalo* שרף הנוטף מעצי הקטף *quod est Lacryma Balsami.* 2. Onyx, שחלת, אצפרטיב, *vel* צפרן *Talmudistis* & טופרא *Onceloso.* 3. Galbanum חלבנה, מייעה כאילה *i. e. Styrax liquida.* 4. Thus לבאן, לבונה. 5. Myrrha מר, מכך. *Suo pondere quodque in* LXX. *mnas* כנין, *quæ possunt* 7000 *denarios aureos.* 6. Casia קציעה *Myropolis Hebræis Arabicisque.* 7. Nardus spicata שבלת נרד, כנבל אלנטרין *vitiose apud Maimonidem pro* שבלת אלנארדין; *quod etiam per metaplasmum in duobus libris Evangeliis appellatur* νάρδος πιστικὴ *ex Latino.* 8. Crocus, כרכם, זעפרן. *Horum singula ad mnas* XVI. *Addantur eis* 9. Costi, קושט, *duodecim mnæ.* 10. *Novem mnæ* Cinamoni קנמון, עוד ἤτοι τοῦ ξύλου. 11. *Tres mnæ* Corticis aromatici *Acori Agallochi Casiæ aut similium*, קליפה, קשר מליחה. *Dein quadrans cabi* מלח סדומית וכפת הירדן Salis Sodomeni (*ex Moysis* ממלח) & Succini Jordanici. *Tum Ambari* عنبر *aut herbæ cujusdam* καπνώδους *quantum poterant. Postreme conficiebatur Thymiama cabis novem* Saponis Carsinensis *cabisque* XXI. vini Cyprii. *Nam hæc quinque præter aromata* IV. *à Deo præscripta Ex. c.* 30. *injicere audent Pharisæi, unde cresceret quotidianum Suffimentum mna una super* 368. & *tribus demum in vigilia Iomæ.* Ceritot *f.* 6. *a.* & *Maimon.* Cele micdas *c.* 2. §. 3. BERN.

* Ele-

ireos, ex cinamomo autem, & calamo (nam & hic adoramenti ſpecies eſt) dimidium priorum ponde-

λέκτȣ σίκλȣς πενƮακοσίȣς, καὶ ˣ ἴρεως ἴσȣς, ʸ κινα-μώμȣ ᾗ καὶ καλάμȣ, ἔςι ᾗ καὶ τȣ̃τ̕ εἶδ☉ ᶻ θυώμα-τ☉,

* *Electæ*] Id eſt *puræ ſpontéque ſtillantis.*

ν Σμύρνης] Hebræus habet מר דרור *mor deror*, σμύρνης ἐκλε-κτῆς Interpr. LXX. atque σμύρνης ἐπιλέκτȣ Hiſtoricus noſter, ut דרור conveniret cum ברור. Oncelosus *mira dacia* מירא דכיא, *myrrhæ puræ & ab omni vitio liberæ.* Libentius tamen interpretor ראש מר דרור, τὸ ἄνθ☉ (quod eſt τὸ ὁμόχροιω ſecundum Theophraſtum & rem ipſam) σμύρνης ςακτῆς. Quippe درى *darra*, *ſtillare* in Lexicis Arabum. Judæi Maurusii, R. Saadias, & Samaritarum philologi phraſin eandem interpretantur preſſius المسك الخالص *meſc* ſeu *moſchus ultro lacrymans*, Tavoſus مسك ازاد *moſchus ſincerus.* Ubi *moſchus* non teſtes dorcadis Indicæ, ut Maimonides medicus, Abeneſdras philoſophus aliique exiſtimarunt, ſed myrrhæ arboris ſuccum denotat. Prius equidem valde alienum fuiſſet ab oleo ſancto & incruento, à *mor* Moſaico. Quinetiam hoc idem coarguit, quod poſtea vidi, M. Nachmanis ad Legem & A. Davidis in Scholiis *Cele micdas* c. 1. §. 3. Verum R. Hiæ מר דרור vocatur لبني الذهبان λοβνεὶ δοεβὰν, *Styrax aureus* ſeu *Gebalites.* Sæpius enim hæc lacryma pro myrrha malo dolo venditur. BERN.

ξ Ἴρεως ἴσȣς·] Pro קדה *Ciddah*, quod קציעה *Caſia* nuncupatur in Hymno Regio 45. 9. & Onceloſo aliiſque Paraphraſtis Chaldæis קציעתא aut קציעא. Judæi Alexandrini ad Moyſis Pentateuchum ἴρεως interpretati ſunt, ἴρεως etiam Flavius noſter. Verum οἱ ο' in Pſalmis malunt κασία pro קציעות, quinetiam MS. Oxon. & S. Ambroſius κασία ponunt in Exodo. Iris autem ſpecie ſatis diſſimilis a Caſia, herba enim magis quam frutex videtur, odorem tamen conſimilem habet ac Plinio teſte nobiliſſimum, ſed & folia ſimillima. Accepit vero vel ſuam ob indolem Caſia nomen κεδδὰ inter Hebræos, tanquam *odoratiſſima* rerum & *frangantia* mera. Εὔοσμον adeo ſignificat *Ceda*, *Cada*, *Cadia*, قدي قداة قدو, ſimileſque typi Arabum & Æthiopum & Trogodytarum dialectis. Vel ſane קדה eſt قدة *Cedda* Arabicum, quaſi lignum *decorticatum*: nam *Caſiæ corticem, contra atque in Cinnamo, levari & exinaniri pretium eſſe* ait Cajus in Hiſt. Naturæ. Hoc idem confirmat vocabulum קציעה, ſeu קציעא Chaldæis perfrequens, (unde κασία Græcorum, atque etiam nomen proprium ſuaviſſimæ Jobitidi:) quod rite interpretaberis κάρφ☉, σκινδαλμός, & *cortice nudus* baculus. Quippe קצע & قصع, *cute reſecta aut abraſa denudare.* Accedit huc & vox Arabica سليخة *Selicha*, qua Interpres ſacer reddidit Hebraicum קציעה in Pſalmis, & Medici Arabum Dioſcoridis κασίαν interpretantur. Significat autem سليخة τὸ ἀπολεπισθὲν, *cute ac cortice ſpoliatum.* Deinde Cl. Saadias, Judæique Africani קדה verterunt قشط *Cosht*; quod ἀπολέπισμα ſive φλοισμὸς denotat ſuo etymo ab Arabum قشط *Cashata*: Arabes ipſi frequentius *Coſt* قسط, à quibus ſuaviſſimus κόσ☉ ad Græcos venerat. Pariter Maimonides Cele micdas c. 1. §. 3. קדה היא קושט inaccurate & præter Talmud, ubi *Coſt* & *Ceſia* diſerte diſtinguuntur ab invicem. Poſtremo Caſiæ genus optimum, quod γίζερ appellitari ſuo in agro nos monet Pedacius aliique, جرزة nomen nanciſcitur à *cute reſecta & detracta.* Nam جرز, περικόπτειν, φλοιȣ̃ν. Tum idem equidem Botanicus inter nobiles Caſias recenſet μωτὼ, quaſi diceretur *Caſia mortua nihilque ſpirans*, tum δάκαρ aut δάρκα i. e. דקה & دقران, *ſurculus*, *virga.* Tradiderunt autem Nomodidaſcali *Ceritot* f. 5. quod ſubinde urgent Abeneſdras & David Cimchius, Thuribulum ſacrum (פיטום הקטרת) præter alia aromata ſpiraſſe קציעה κασίαν, omnino pro קדה Legiſlatoris, quod Samarites reddidit ſimpliciter *Od* العود, ξύλον. Alia plurima nunc omitto. BERN. Ita etiam LXX ad *Moyſis* Pentateuchum. verum in *Pſalmis* malunt κασία. quinetiam *MS. Oxon.* & *S. Ambroſius* κασία ponunt in *Exodo.*

y Κιναμώμȣ] Κιναμώμȣ ᾗ καὶ καλάμȣ *Baſ. Gen. Busb.* & *Hen.* κιναμώμȣ καὶ δέκα καλάμȣ *Big.* κινναμώμȣ δέκα καὶ καλάμȣ *Samb.* Peregrinum hoc vocabulum per ν geminum ſcribitur in exemplaribus Herodoti atque Ariſtotelis, eis præſertim in locis unde ſimplici liquidaque litera id citaverant Euſtathius & Etymologus. Quin κιννάμωνον etiam increbuit in Lexicis aliiſque libris Græcorum, Hippocratis, Dioſcoridæ, Strabonis &c. velut convenientius Hebraico קנמון, quod *Cinnamon* fortiter enunciant Judæorum philologi. Veruntamen notiſſimus verſus Dionyſii φῦλα φέροντες ἀκηρατίων κινναμώμων; & codices Theophraſti, quo doctius nemo diligentiuſque aromata tractavit, ſed & lenitas Attica, κινάμωμον Joſephi ſatis tuentur. *Cinamomum* ſubinde reddidit Latinis literis Epiphanius. Adblandiuntur quidem & veri ſpeciem ſaltem ferunt, quas excogitavi originationes Hebraicæ vocis קנמון; unde Græcum κιννάμωμον, ſicut ab uſu Aſſyriorumque ܩܘܢܡܐ, קונמא, *Cunomo* & *Cunema* venit Genus quidem deterius & lignoſius κίνναμον & κίναμον Nicandro in ſalubri carmine: hinc etiam *Caunima* Mercatorum Malabaricorum. Una ſit illarum קנא חמאם, *nidus columbæ ſive avis* κινναμωμολόγȣ, qua de poſt Herodotum ſapiens Stagirita nono Hiſtoriæ Animalis & Dionyſius in Geographicis. Alia قناة حماما, *Canna Amomi.* Tertia equidem proxime acceſſerit ad Hebraicum ab Arabico قنم *Canemon valde olens*; ſi forte apud Joctanidas vocabulum illud tam ἀσμώδες notaret, quam ὀζῶδες certo denotat. Vel quarto modo קנמון deſcendet à קנה, קניא, ſeu قناة, *Canna*, *fiſtula*, velut ארגמן in Moyſis volumine ab ارجوان: quippe Cinnamomum συριγγῶδες pretiumque ſui corticis. Conſtat etiam Interpretes Alexandrinos Jer. c. 6. 20. קנה הטוב reddidiſſe Græce κιννάμωμον, & Theodotionem id interpretamenti in ſua verſione retinuiſſe. Ibidem inſuper adnotavit S. Hieronymus, *Calamum ſuaveolentem de terra venire longinqua propheticus ſermo teſtatur, ut intelligamus Indiam*, imo plagam Sinarum adhuc remotiorem, *de qua per mare Rubrum plura veniunt aromata. Hoc genus pigmenti medici κασίαν συριγγα appellant.* Præterea Nachmanides contendit Moyſis primi קנה Arabici interpretanti valere דרציני *Darſinium*, idemque קנילה κανέλα, cujus calamus odoratiſſimus Dioſcoride Plinioque probantibus: ſed Abrahamus ben David mavult idem reddere cum Arabibus אזכר cum Græculis σχοίνανθ☉. Caſiam idcirco & Cinnamomum a mercatoribus promiſcue venire Theophraſtus, Dioſcorides, Plinius, omniſque ætas recens vetus taxavit. Adde his Serapionem alioſque Arabum κάλαμον Dioſcoridis paſſim interpretari قصب الذريرة *Caſabodarira*, quod tamen S. Bibliorum interpretes aliquot Judaici Chriſtianique ſubſtituunt pro קנמון. Cæterum jamdudum periit (mirum creditu) nomen קנמון in Arabia & Troglodytica, ubi ipſe frutex fragrantiſſimus omnium reperitur: quanquam vocem hanc eſſe Hebraicam Thalia Herodoti hinc à tot ſeculis pronuntiavit, ὄρνιθας ᾗ λέγȣσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεα, in Arabiam licet di patria Bacchi, τὰ ἡμεῖς ἀπὸ φοινίκων μαθόντες (quod Plinius temere interpretatus eſt, *privatim Phœnicem* avem fabulis natam) κιννάμωμον καλέομϵν. Nihilo adhuc minus Avicennam videmus, Serapionem, Beitaridem, cæteroſque medicos Arabum, *Cinnamonum* ad Serum ſolum primo referre, non ſuum. Hinc illi ubique reddunt Galeni Dioſcoridiſque κιννάμωμον voce non vix ſua ſed Perſica دارصيني *Darſini*, δαρσίνιον, quod eſt *frutex Sinicus.* Ita Moyſis ſui קנמון בשם *Cinnamon beſem* exponit Tavoſus δαρσὶν βȣὰ, دارصين بويا, *Darſin Aromaticum*, ſive ξύλȣ σινικȣ̃ τὸ εὐωδέςατον. Arabes etiam Chriſtiani Eccleſ. 24. 20. & Jer. 6. 20 دارصيني adhibuerunt pro *Cinnamomo*: necnon duo Pentateucha Arabica Laudi, unicum Seldeni. Notavit etiam Aben David ad Maimonidis Jad, Cinnamomum Arabice appellari à patria ſua عود هندي *Lignum Indicum*: ſed Moyſes iſte ſimplicius interpretatur ... ad dialectum Arabum. Dicitur autem præſertim ... בשם Ex. c. 30. κιννάμωμον εὐῶδες Interpr. LXXII. quod eſt Mo... Dioſcoridæ, *Troglodyticum* Plinii, *Sinenſe* Serapionis, quorſum diſtingueretur à Geniſta reliquiſque Pſeudocinnamomis, tum etiam à Xylocinnamis Pedacii Botanici, à Taro, Cancamo Zingibere, ipſoque Cinnamo, quod *Carfe* قرفة Serapion, κανέλα & κανέλλα afflicta Græcia appellitant. Deinde Cinnamomum odoris præſtantioris ſeu קנמון בשם Saadias & cæteri plures critici ſacri interpretantur, ut ſupra monui, قصب الذريرة, κασαβοδαρείρα, quod eſt κάλαμ☉ θυμιατικός. Similiter Coptitæ & Arabes, عود البخور *Lignum ſuffitus*, quandoque قرفة aut عبير. Judæorum nonnemo عبير *Ambarum*: Samaritæ كافور طيب, *Camphora odorata*: Judæi denique Mixobarbari قرفة الطيب *Cortex aromaticus.* Ita quidam ſolent Interpretes optimarum literarum appellationes *aromatum* male miſcere & confundere. Κάλαμον denique ſeu plenius קנה בשם *Cenebaſem*, *Calamum aromaticum* Unguentum ſanctum redolebat. Accedit enim *beſem* (qua de voce ejuſve cognatis בשם, בשמא, בשמנא, בושמנא, *boſem*, *beſma*, *beſmana*, & *boſmena*, derivo Balſamum, quo nihil pretioſius, nihil fragrantius natura educat, tanquam *Odoramentum*, *Aroma*, *Suavitas.* Nam بلسان Arabum è Græco deflectit.) ne inſipidum, ſurdum, & minus quam optimum Calamorum aut præfulvum Oleo ſacro addere fas eſſet. BERN. δέκα *Coll. Big.* σέκα & καγλάμȣ *Coll. Voſſ.*

z Θυώματ☉.] Θυμιάματ☉ *Baſ.* & *Gen.* Joſephus autem ſcripſit θυώματ☉, ut ſuadent meliores libri *Big.* & *Samb.* neque aliud viderat Epiphanius. Herodotum diligenter legerat Joſephus, ubi vocabulum iſthoc occurrit. Unde Euſtathius θυώματα παρ' Ἡροδότῳ τὰ εὐώδη θυμιάματα. φησὶ γὰρ, σμύρνης ἀκηράτȣ (quod מר דרור Moyſi) καὶ κασίας καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. Atque ante hunc præſulem Photius Patriarcha, θυωμάτων, θυμιαμάτων, μύρων, ἀρωμάτων, θυμιαμάτων. Similiter Heſychius θυώματα, μύρον, ἄρωμα. BERN. Ita *Big. Samb.* (*Coll. Voſſ.*) & *Vat.* θυμιάματ☉ in *Editis* minus recte.

a Τῶ

τος, ἡμίσειαν [a] τῶν πρότερον ὁλκὴν, κεκομμένα [b] δεύειν ἐκέλευσεν, [c] ἐλαίου τε ἐλαίνου [d] εἶν, μέτρον δ' ἐστὶ τοῦτο ἐπιχώριον δύο χόας Ἀττικοὺς δεχόμενον, ἀναμίξαντας καὶ καθεψήσαντας σκευάσαι τέχνῃ μυρεψῶν χρῖσμα εὐωδέστατον. κἄπειτα τοῦτο λαβὼν [e] αὐτοὺς τοὺς ἱερέας καὶ πᾶσαν τὴν σκηνὴν χρίων [f] κεκαθάρκε, τά τε θυόμενα· πολλὰ δ' ἐστὶ, καὶ ταῦτα ποικίλα κατὰ τὴν σκηνὴν, ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ θυμιατηρίου μεγάλης πάνυ τιμῆς ὄντα συνεφέρετο· ὧν [g] παραλείπω τὴν φύσιν ἐκδιηγεῖσθαι, μὴ δι' ὄχλου γένηται τοῖς ἐντυγχάνουσι. δὶς δὲ τῆς ἡμέρας, [h] πρίν τε ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον καὶ πρὸς δυσμαῖς θυμιᾶν ἐχρῆν, ἔλαιόν τε ἁγνίσαντας φυλάσσειν [i] εἰς τοὺς λύχνους· ὧν τοὺς μὲν [k] τρεῖς ἐπὶ τῇ ἱερᾷ λυχνίᾳ φέγγειν ἔδει τῷ Θεῷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, τοὺς δὲ λοιποὺς περὶ τὴν ἑσπέραν ἅπτοντας.

δ'. Ἁπάντων δ' ἤδη πέρας εἰληφότων, ἔδοξαν ἄριστοι τῶν δημιουργῶν [l] Βεσάληλος καὶ Ελίαβος. [m] τῶν γὰρ ἐνδεδειγμένων τοῖς προτέροις αὐτοὶ προεθυμήθησαν ἀμείνονα προσεργάσασθαι, λαβεῖν τε ἐπίνοιαν ὧν πρότερον ἠγνόουν τὴν κατασκευὴν ἱκανώτατοι. τούτων μέντοι Βεσάληλον συνέβη κριθῆναι τὸν κράτιστον. ὁ δὲ πᾶς χρόνος [n] εἰς τὸ ἔργον διῆλθε μηνῶν ἑπτά. καὶ μετὰ τοῦτο ἀφ' οὗ τὴν Αἴγυπτον ἐξέλιπον, ἐνιαυτὸς αὐτοῖς πρῶτος ἐτελειοῦτο. ἀρχομένου δὲ τοῦ δευτέρου ἔτους, μηνὶ Ξανθικῷ κατὰ Μακεδόνας, Νισὰν δὲ κατὰ Ἑβραίους, νουμηνίᾳ τὴν σκηνὴν ἀφιεροῦσι, καὶ πάνθ' ὅσα περὶ αὐτὴν σκεύη μοι δεδήλωται.

ris, contusa subigi jussit, iisque cum olei olivarum hine (hoc enim mensura est Hebraïca quæ capit duos choas Atticos,) permixtis & arte unguentariorum decoctis, unguentum suavissimum confici. Ac deinde *Moyses* illud accipiens ipsos & sacerdotes & totum Tabernaculum inungendo purificavit, simul etiam suffimenta: multa enim erant, eaque varia in Tabernaculum, super aureum thuribulum *adolenda*, valde pretiosa comportabantur. quorum naturam enarrare supersedeo, ne lectoribus tædium afferam & molestiam. Oportebat autem bis quotidie suffitum facere, ante ortum & circa occasum solis, oleumque purificatum ad lucernas servare: quarum tres quidem super sacrum candelabrum Deo tota die lucebant, reliquæ sub vesperam accendebantur.

4. Jam cum omnia accurata essent & perfecta, *sacrorum* opificum præstantissimi visi sunt Besalelus & Eliabus. nam ipsi aliorum inventis meliora addere studuerunt, ad multa etiam aliis ignorata excogitanda & efficienda suopte ingenio idonei. Contigit tamen ut Besalelus præcellere existimaretur. Tempus autem septimestre, & non amplius, in hoc opere absolvendo consumptum est: & post hoc primus annus ab exitu ex Ægypto completus est. Anni vero secundi sub initium, mense Xanthico Macedonum, Hebræorum vero Nisan, ipso novilunio Tabernaculum *Deo* consecrarunt, & omnia ejus vasa à me *paulo ante* recensita.

5. *O-

a Τῶν πρότερον ὁλκὴν,] Iterum ex *Big.* & *Samb.* τῶν προτέρων in *reliquis.*

b Δεύειν] Δυεῖν *Big.* & *Samb.* (εἶν δύο *Coll. Voss.*) δυοῖν *Vat.* perperam sane, cum *Hesychius* δεύειν interpretetur τύπτειν, καὶ βρέχειν, μίσγειν, μαλάττειν. BERN. & HUDS.

c Ἐλαίου] Ἐλαίου τε ἐλαίνου ἶν *Samb.* & *Epiph.* Namque ἐλάϊνος dicitur forma μετουσιαστικῇ ab ἐλαία, ut Grammatici advertunt ad alterum poema Mæonidæ. ἐλαίου δὲ ἐλατίνου εἶν *Bas.* & *Big.* Alienum autem est ab hoc sanctissimo Chrismate *Spathes contusæ pinguedo*, sive *Oleum Elatinum.* In MS. Sambuci hæc sententia ita distinguitur in partes, ὁλκὴν κεκομμένα· δεύειν ἐκέλευσεν ἐλαίου τε ἐλαΐνου ἶν· μέτρον δ' ἐστὶ τοῦτο ἐπιχώριον, δύο χοὰς (ambigue & contra Canonem) ἀττικοὺς δεχόμενον· ἀναμίξαντας &c. Veruntamen vas Hebraicum הין *Hin*, LXX. Interpr. & Josepho εἶν, Onceloso ἶνα הינא, cepisse quantum oleum duobus congiis Atticis esset implendis, hoc est, libras Romanas Anglicasve tam pinguis placidique liquoris bis decem, cum Josepho SS. Patres nostræ Ecclesiæ consentiunt, Apollinarius in Scholiis Romanis, Hieronymus ad Prophetias, & Theodoretus Cyri Quæst. 64. in Exodum, ubi quæritur, Τί ἐστι τὸ εἶν; μέτρον ἑβραϊκόν. δέχεται δὲ, ὥς φησιν ἰώσηπος, δύο χόας ἀττικάς. πιστευτέον δὲ ἐν τούτοις αὐτῷ ἀκριβῶς τοῦ ἔθνους τὰ μέτρα ἐπισταμένῳ. Unde recte putavit Epiphanius Cyprius τὸ ἅγιον ἶν ξεστῶν εἶναι θ'. continere novem sextarios bilibres, sive 18. libras Romanas olei. Congius enim Atticus recipit olei libras Romanas decem, sed Romanus duntaxat novem. Conveniunt autem isthæc mensura eadem ex Judæorum πατροπαραδόσει: Hin, semisatum, 3 cabi, 12 logi seu 48 rebiitæ, 72 ova plena gallinæ, Ephæ, sive Bati pars sexta. Quandoquidem vero duæ Cotylæ sive sextarius Atticus continet 20 uncias Romanas olei, 12 sextarii sive bicongium Atticum, quantum est *Hin* Hebraicum Josepho æstimatore, admittet 20 libras Romanas olei. Modus autem iste plus triente superat Staticam Rabbinorum, Maimonidis, Tanchumi, Davidis Fesani, & aliorum. Logo enim suo concedunt illi ferme 13 uncias, sive drachmas 104. Unde *Hin* vas δωδεκάλογον replebunt 13 libræ Romanæ olei. Verum alibi de hisce ex professo tractamus. Sufficiat vel divertendo admonere lectores meos utrumque Pentateuchum Arabicum in Archivis Laudinis εἶν vertisse in فرق mensuram Medinensem *Ratalorum* seu librarum 16 capacem, mediumque adeo tenuisse inter modulos Josephi & Rabbinorum. Olei vero requirebatur minimum libras Atticas XX. quo eliquescerent libræ LXII. sive sicli sesquimille aromatum ritu myrepsico decoctorum, [vide *Ceritot* f. 5. & Maimonidem initio *Cele micdas*:) atque adeo gemino flumine decurrerent à fronte ἐπὶ τὸν πώγωνα, τὸν πώγωνα ἀαρών. BERN. Ita *Samb.* (*Coll. Voss.* correctio *Cocceji*) & *Epiphan.* Ἐλαίου δὲ ἐλατίνου *Big. Vat. Bas.* & *G.*

d Εἶν,] הין Hebr. REL.

e Αὐτοὺς] Αὐτούς τε τοὺς ἱερέας *Big.* & *Samb.*

f Κεκαθάρκε,] Ἐκαθάριζε (---κε *Bas.*) τά τε θυόμενα, πολλὰ δ' ἐστὶ ταῦτα καὶ ποικίλα *Bas.* & *Gen.* κεκαθάρκε τὰ θυόμενα· πολλὰ δ' ἐστὶ καὶ ταῦτα ποικίλα κατὰ τὴν σκηνὴν, ἐπὶ τοῦ *Samb.* & *Big.* Contra tot libros Græcos & mille Latinos jam typis Scheldonianis emendari volo κεκαθάρκε· τά τε θυόμενα &c. (Ita & in ora libri *Coccejus.*) Intelligit enim Flavius nobilissima illa suffimenta seu θυώματα קטורת, quibus intra Ædem quotidie adolescebat Altare Aureum, Deo præscribente sibique vendicante Ex. c. 30. 34. &c. & Ezech. c. 16. 18. Scio tamen θυόμενα posse defendi consuetudine summi poetæ, ὀδ. ξ'. ἄργματα θῦσε θεοῖς, ἤτοι τὰς ἀπαρχὰς ἐθυμίασε κατὰ τοὺς παλαιοὺς, quod adnotavit Thessalonicensis. Et ἰλ. ζ'. θυέεσσι, θυμιάμασι, ut Grammatici omnes fatentur. Photio itaque θύειν, ὁρμᾶν καὶ θυμιᾶν. Hesychioque θυσιάσαι, θυμιάσαι: sic enim restituendum. Unde Etymologo majori θύα dicuntur proprie τὰ θυμιάματα, sive γῆς παῖδες phrasi Philochori: sacrificia autem cætera per abusum. Et alibi ἀπὸ τοῦ θύω τὸ θυμιῶ, καὶ τὸ τεθυμένον τὸ διὰ πυρὸς βεβλημένον. BERN. Ita ex *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἐκαθάριζε (---κε *Bas.*) τά τε θυόμενα, πολλὰ δ' ἐστὶ ταῦτα καὶ ποικίλα *Bas.* & *G.* Defendi tamen potest θυόμενα (ut notavit *Bernardus*) auctoritate *Vett. Grammaticorum*, qui ad *Iliad* ζ. θυέεσσι interpretantur θυμιάμασι.

g Παραλείπω] *Big.* παραλίπω.

h Πρίν τε ἀνασχεῖν] Judæi in codice Tamid serius omnino (postquam agnus sacrificii jugis jam erat jugulatus & membra ad clivum altaris delata, quod nonnisi orto sole fieri consuevit) suffitum oblatum volunt. At Philo lib. de victimas offerentibus, etiam scribit ἔνδον περὶ βαθὺν ὄρθρον fuisse incensos odores. Postea Josephus noster scribit, ἀρχομένης ἡμέρας, *circa diei initium* fuisse agnum hunc jugulatum. REL.

i Εἰς τοὺς λύχνους·] Φυλάττειν εἰς τοὺς Ν' λύχνους *Busb.* εἰς τὰς τὰς λύχνους. Literam prolapsam corrigo εἰς τοὺς Ζ' λύχνους. Tot ille luces superius ex Moyse observarat c. 7. §. 7. Candelabrum sacrum coronasse. BERN. Εἰς τοὺς ν'. λύχνους *Busb.* unde legendum conjicit *Bernardus*. εἰς τοὺς ζ. λύχνους. nam totidem luces Candelabrum sacrum coronarunt.

k Τρεῖς] In Siphra, antiquissimo in Leviticum commentario, & in Talmude plus uno loco, traditur noctu septem lychnos arsisse, interdiu unum, e quo videlicet accendebantur circa vesperam reliqui sex lychni. Non memini ullum legere scriptorem Judaicum, qui tres interdiu lychnos arsisse affirmet. REL.

l Βεσάληλος] Βεσελέηλος *Samb. Hen. Busb.* & infra *Big.* Heic autem legit *Big.* βασελέηλος. *Bas.* & *Gen.* ubique βεσέληλος. Quibusvis horum non incongrue redditur in Græcum nomen בצלאל. BERN. Vide pag. 130. v. penult. Βεσελέηλος *Samb. Hen.* & *Busb.* atque ita *Vat.* licet infra Βεσέηλον habeat. Βασελέηλος *Big.* & mox Βεσελέηλος. ubique Βεσέληλος in *Bas.* & *G.*

m Τῶν γὰρ ἐνδεδειγμένων] *Epiph.* ex incuria lectitaret τῶν γὰρ ἐξευρημένων τοῖς προτέροις προετέθησαν seu προυτεθείησαν. Respexit autem Josephus ad hæc verba viri divini, לחשב מחשבות לעשית בזהב וגו׳, ἔργῳ διανοεῖσθαι καὶ ἀρχιτεκτονεῖν. BERN.

n Εἰς τὸ ἔργον διῆλθε] Διῆλθεν εἰς τὸ ἔργον *Samb.* Inde Zonaras deflorator: ἐποιήθη δὲ ἡ σκηνὴ μησὶν ἑπτά. Diuque ante illum Tarasii doctissimus Syncellus, φησὶ δὲ ἰώσηπος, ὅτι ἐν ἑπτὰ μησὶν ἐτελειώθη πάντα τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς; καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἐξόδου ἔτη; lego ἐστάθη nil convenientius. τοῦτο δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἐξόδου μαρτυρεῖ, πέρας ἐν τούτοις ἔχουσα. BERN.

5. * Ostendit autem Deus sibi gratum acceptumque esse hoc Hebræorum opus; & non frustra eos laborasse *præ se tulit* contemptu ejus usûs: sed accessit ad hanc Ædem & in ea habitare dignatus est. Præsentiam porro suam ita declaravit. Cœlum quidem purum erat & serenum, soli vero Tabernaculo incumbebat caligo, non profunda admodum & densa nube illud circundans, ut talis esse videretur quali hyeme assuescebant, nec tamen rara adeo & subtili ut visus eam penetraret: sed suavis ab ea ros distillabat in argumentum Dei præsentiæ iis qui hoc volebant pariter & credebant.

6. Moyses autem, cum artifices qui talia adornârant & confecerant, dignis cohonestasset præmiis, in atrio Tabernaculi mactabat, prout ei Deus præceperat, taurum & arietem & hœdum pro peccatis; (nam de sacrorum *quidem* ministeriorum ritibus, cum de sacrificiis agam, dicturus sum, simul & de victimis quas solidas igni cremari jusserit lex, quarumque partem in epulas cedere permiserit) & † dein hostiarum sanguine & vestimenta Aaronis & ipsum cum filiis suis conspersit, aqua fontana ac simul oleo eos purificans, ut Dei fierent *sacerdotes*. Atque hoc modo per septem dies *continuos* ipsos & vestitum eorum curabat: Tabernaculum item & ejus vasa *omnia*, oleoque ante suffito, ut modo dixi; & sanguine taurorum & arietum & hœdorum, unoquoque die è singulis unius, occisorum. Octavo autem *die* festum indixit populo, & *quemque* pro facultatibus *suis* sacrificare præcepit. Illi vero inter sese *liberalitate* certantes, & alter alterum iis quæ offerebant su-

έ. [o] Ἐπέδειξε δὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς ἡσθέντα τῷ ἔργῳ τῶν Ἑ-βραίων, καὶ μὴ μάτην αὐτοὺς πονήσαντας ὑπερηφα-νείᾳ [p] τῆς χρήσεως· ἀλλ' [q] ἐπεξενώθη καὶ κατεσκήνωσε τῷ ναῷ τούτῳ. τὴν δὲ παρουσίαν οὕτως ἐποίησεν. ὁ μὲν οὐ-ρανὸς καθαρὸς ἦν, ὑπὲρ δὲ τὴν σκηνὴν μόνην ἤχλυ-σεν, οὔτε [r] βαθεῖ πάνυ νέφει καὶ πυκνῷ περιλαβὼν αὐ-τήν, [s] ὥστ' εἶναι δόξαι χειμέριον, οὔτε μὴν [t] λεπτῷ οὕτως ὥστε τὴν ὄψιν ἰσχύσαι τι δι' αὐτοῦ καθανοῆσαι· ἡδεῖα δὲ ἀπ' αὐτοῦ δρόσος ἔρρει, καὶ Θεοῦ δηλοῦσα παρουσίαν τοῖς τοῦτο καὶ βουλομένοις καὶ πεπιστευκόσι.

ϛ'. Μωϋσῆς δὲ, τοὺς τέκτονας οἵαις εἰκὸς ἦν δωρεαῖς τοὺς τοιαῦτα [v] εἰργασμένους τιμήσας, [x] ἔθυεν ἐν τῷ τῆς σκηνῆς αἰθρίῳ, κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, [y] ταῦρον καὶ κριὸν καὶ ἔριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων· καὶ δὴ λέγειν [z] γὰρ ἐν τοῖς περὶ θυσιῶν [a] μέλλω τὰ πρασσόμενα περὶ τὰς ἱερουργίας, ἐν ἐκείνοις [b] δηλώσων περί τε ὧν [c] ὁλο-καυτεῖν κελεύει, καὶ ὧν μεταλαμβάνειν τῆς βρώσεως ἐφίησιν ὁ νόμος· κἀκ τοῦ αἵματος τῶν τεθυμένων τήν τε στολὴν τοῦ Ἀαρῶνος καὶ αὐτὸν σὺν τοῖς παισὶν [d] ἔρρα-νεν, ἁφαγνίσας πηγαίοις τε ὕδασι καὶ μύρῳ, ἵνα Θεοῦ γίγνοιντο. ἐπὶ μὲν οὖν ἡμέρας ἑπτὰ τοῦτον τὸν τρό-πον αὐτούς τε καὶ τὰς στολὰς ἐθεράπευε. τήν τε σκηνὴν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν σκεύη ἐλαίῳ τε [e] προθυμιωμένῳ καθὼς εἶπον, καὶ τῷ αἵματι τῶν ταύρων [f] καὶ κριῶν σφαττομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑνὸς κατὰ γένος. τῇ δὲ ὀγδόῃ [g] κατήγγελεν ἑορτὴν τῷ λαῷ, καὶ θύειν προσέ-ταξε κατὰ δύναμιν. οἱ δ' ἀλλήλοις ἁμιλλώμενοι, [h] καὶ ὑπερβάλλειν φιλοτιμούμενοι τὰς θυσίας ἃς ἕκαστος ἐπι-φέρ...

o Ἐπέδειξε δὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς] Ὁ θεὸς δ' αὐτὸν ἐπέδειξε *Samb.* ἔ-δειξε δ' αὐτῷ ὁ θεὸς ἠσθὲν τὸ ἔργον *Hen.* Similiter *Zonaras*, ἔδει-ξε δὲ ὁ θεὸς κατὰ γνώμην αὐτοῦ τὸ ἔργον γενόμενον, παρουσίασας ἐν τῇ σκηνῇ. οὕτω δὲ τὴν παρουσίαν ἐδήλωσεν. ἀχλὺς ὑπὲρ τὴν σκηνὴν μό-νην ἐγένετο· οὔτε βαθεῖα καὶ συμπεπιλημένη καὶ νέφεσιν ἐμφερής, οὔτε πάνυ λεπτή τε καὶ ἀραιά, ὡς δι' αὐτῆς διϊκνεῖσθαι τὴν ὅρασιν. ἡδεῖα δὲ ἀπ' αὐτῆς ἔρρει δρόσος. Mox ὑπερηφανίᾳ *Samb.* Talia enim *di-φορεῖται* apud Grammaticos. BERN.

★ *Ostendit autem Deus*] *Descendit itaque Maximus Hospes in novam Ædem, (*ναὸν *modo, modo* σκηνὴν *appellat Flavius,) atque claro sub cælo nubem profundam roribus magis quam atram præsentis Numinis argumentum offert, Ex. c. 40. 34. &c. Quin symbolum istud Divinæ Majestatis meruit vocari* כבוד יהוה, δόξα κυρίου *Interpretibus* LXX. جلال الله *Samaritis, Saadiæ aliisque Judæis* نور الله τὸ θεῖον φῶς *: pariterque phrasi Legislatoris ipsa nubes versu ultimo nuncupatur* ענן יהוא nubes Domini *Hieronymo interprete. Onceloso* ענן יקרא דיי, *Uzielidi & Solymitano Paraphrastæ* ענן יקר שכינתה דיד. *Nam οἱ ο'. simplicius ajunt* νεφέλη ἡ, *quod est* ענן יהוה. *Ibidem Saadias perite* عمام من عند الله, *quod Samaritis & Judæis plerisque redditur* غمام الله. *Maimonidi Philosopho* האור הנברא Lux creata, *l.* 1. *c.* 64. More. *Nicolao Lyrico* Nubes gloriosa. *Neque aliter accipies Ex. c.* 24. 16. 1 *Reg. c.* 8. 10, 12. *Ezech. c.* 43. 4, 5, 7. *& Esaiæ c.* 4. 5. *Hic quidem desinit Exodus seu* Ellesemot, *Mosaicorum secundus. Tertius vero liber* Vaicra *dictus &* Leviticus *sive* תורת הכהנים, *unius inde mensis jussa continet.* BERN.

p Τῆς χρήσεως] *Vet.* vertit: *In pulchritudine illius ædificii.* Quid si legerit κτίσεως vel οἰκήσεως COCC.

q Ἐπεξενώθη] Aut verbis Moysis (על אהל מועד) שכן עליו הענן יכבור יהוה מלא את המשכן. BERN.

r Βαθεῖ] Βαθὺ *Bas.* & *Gen.*

s Ὥστ' εἶναι δόξαι χειμέριον,] Ὥστε εἶναι δόξαν *Vat.*

t Λεπτῷ] Λεπτὸν in *MSS.* (λυπτὸν *Coll. Voss.*) Ejusmodi ἐναλλαγαὶ sæpius occurrunt in scriptis Atticis.

v Εἰργασμένους] Ἐργασαμένους solus *Samb.*

x Ἔθυεν ἐν τῷ] Ἔθυε τῷ *Big.* & *Samb.* ἔθυεν ἐν τῷ *Zonaras.* BERN.

y Ταῦρον καὶ κριὸν καὶ ἔριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων·] Quid? mactabat Moyses pro fano ac sacerdotibus dedicandis præter taurum arietes duos, ὁλόκαυστον איל העלה alterum, alterum τελεστικὸν איל המלואים; non שעיר עזים לחטאת, non hircum aliquem tota illa septimana Consecrationis Lev. c. 8. Die autem sequente novus Pontifex Optimo obtulit quasi populi peccantis nomine χίμαρον ἐξ αἰγῶν Lev. c. 9. Octiduum enim Aaroni consecrando imputant Philo & Cimchius Judæi. Hic quidem Grammaticus ad Ezech. c. 43, וכן ענל החטאת שהקריב אהרן ביום השמיני למלואים נשרף. Veruntamen *Josephi* dictum mire convenit cum ritu, quem laudat Ezechielus c. 43. 19, 22, 23, 25, 26, 27. initiandorum Sacerdotum ex prosapia Sadocena; sive hæc à Sadoco primo Præsule Templi Salomonici, sive serius deducatur à Josua Josedeci Templi Zorobabelici etia[m] primo Antistite. *Septem autem diebus*, ait vates Cherubicu[s], *facies vel offeres hircum* aut *hædum pro peccato*, ἔριφον τῆς ἁμαρτίας Interpr. LXX. שעיר חטאת *quotidie, & vitulum de armento* פר בן בקר μόσχον ἐκ βοῶν, *& arietem de pecoribus* איל מן הצאן κριὸν ἐκ προβάτων, *immaculatos offerent. Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud. Et implebunt manum ejus* ידו... Ubi LXX. Interpr. καὶ πλήσουσι τὰς χεῖρας αὐτῶν, flaminum e[a]dem illas, sicut Ex. c. 29. 9. prius imperatum fuerat. *Expletis autem diebus*, δηλονότι τοῦ προχειρισμοῦ, *in die octava & ultra facient Sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerent: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.* Hæc autem talia ab Aaronis initiatione, cujus Moyses auctor erat, bis... ipse in sacro suo volumine meminerat, deumbrata esse ... non intelligit. Attamen propter hunc typum religionis Ju[dai]cæ Ezechielo cœlitus ostensum sacrificium consecrandor[um] Pontificum quatenus immutari poterat. Sicut ostiolum a[u]strale Portæ sanctæ non ausi erant viri Domus secundæ u[n]quam aperire, quasi in eadem illa descriptione Deus hanc ... miter occluserat. Malunt tamen Commentatores Judaici, S[a]lomo, Cimchius junior, alii, hircum hunc τελεστικὸν ad D[o]mum tertiam, quam diutius expectarunt, porro rejecta[m]. Quatenus disertis verbis affirmarunt Talmudici corporis co[n]ditores, Formam Consecrationis seculo Esdræ fuisse nullo m[o]do diversam à Cæremoniali Mosaico. BERN.

z Γὰρ ἐν τοῖς] Illud γὰρ è *Cod. Samb.* more *Atticorum* in... tum dedimus.

a Μέλλω] Μέλλω, τὰ πρ. π. τὰς ἱερ. ἐν ἐκ. δηλώσων, περὶ ὧν ὁλοκαυτεῖν κελεύει *Bas.* & *Gen.* μέλλω τὰ πρ. π. τὰς ἱερουργίας ἐν ἐκείνοις δηλώσω περί τε *Samb. Big.* & *Epiphanius*: nisi quod prior manus in codice *Sambuci* scripserat ὁλοκαυτοῦν typo ἀπαρεμφάτῳ. BERN.

b Δηλώσων] Δηλώσω *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*

c Ὁλοκαυτεῖν] Ὁλοκαυτοῦν *Samb.* & *Vat.*

d Ἔρρανεν,] Ad marginem MS. *Samb.* ἔρρανεν ἁφαγνίσας &c. Ex. c. 8. 30. ויז על אהרן ויקדש את אהרן ונו׳. BERN.

e Προθυμιωμένῳ] Ita *Vat. Bas. G.* προθυομένῳ *Big. Samb. Hen.* *Busb. Vat. Bas.* & *G.*

f Καὶ κριῶν] *Epiphanius* τῶν ταύρων καὶ ἐρίφων. Credes ... phum heic scripsisse τῶν ταύρων καὶ κριῶν καὶ ἐρίφων, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑνὸς κατὰ γένος: qua in re à Moyse paululum differt. Aut jam bina sacrificia memorare duntaxat ὑπὲρ ἁμαρτάδων, suppresso ariete Initiationis. Mox σφαττομένων *Hen.* & *Busb.* καὶ ἐρίφων Ibi καθεκάστην ἡμέρων *Samb.* BERN. Καὶ τῶν κριῶν *Vat.* ... legisse videtur *Vet. Interpr.* Forsan (inquit *Bernardus*) scripse[rit] *Josephus* τῶν ταύρων καὶ κριῶν καὶ ἐρίφων καὶ ἑκάστην &c. nisi ... mus jam bina sacrificia memorari duntaxat ὑπὲρ ἁμαρτάδων, suppresso ariete Initiationis.

g Κατήγγελεν] Ἤγγελεν *Hen.* & *Busb.* Κατήγγειλεν ἑορτὴν τῷ Θεῷ πρὸς τὸν λαόν, καὶ θύειν *Vat*

h Καὶ ὑπερβάλλειν] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. In*terpr. in *Editis* καὶ ὑπερβαλεῖν φιλοτιμούμενοι, τὰς θυσίας ...

φέροι, τοῖς λεγομένοις ὑπήκουον. ἐπικειμένων δὲ τῶν [i] ἱερείων τῷ βωμῷ, αἰφνίδιον ἐξ αὐτῶν πῦρ ἀνήφθη αὐτόματον, καὶ ὅμοιον ἀστραπῆς λαμπηδόνι ὁρώμενον τῇ φλογὶ, [k] καὶ πάντα ἐδαπάνα τὰ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ.

ζ. Συνέβη δὲ καὶ Ἀαρῶνι συμφορά τις [l] ἐκ τούτου, λογιζομένῳ ὡς ἐπ' ἀνθρώπῳ καὶ πατρὶ, γενναίως δ' ὑπ' αὐτοῦ καρτερηθεῖσα· ὅτι καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ συμπίπτοντα στερρὸς ἦν, καὶ κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ ἡγεῖτο τὸ πάθος γεγονέναι. τῶν γὰρ υἱῶν αὐτοῦ τεσσάρων ὄντων, ὡς προεῖπον, δύο οἱ πρεσβύτεροι Νάβαδος καὶ Ἀβιοῦς, κομίσαντες ἐπὶ τὸν βωμὸν οὐχ ὧν προεῖπεν Μωϋσῆς [m] θυμάτων, ἀλλ' οἷς ἐχρῶντο πρότερον, κατεκαύθησαν· τοῦ πυρὸς [n] ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὁρμὴν βαλόντος, καὶ τὰ στέρνα καὶ τὰ πρόσωπα φλέγειν αὐτῶν ἀρξαμένου, καὶ σβέσαι μηδενὸς δυναμένου. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπέθανον. [o] Μωϋσῆς δὲ κελεύει τὸν πατέρα αὐτῶν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, βαστάξαντας τὰ σώματα καὶ κομίσαντας τῆς παρεμβολῆς ἔξω θάψαι μεγαλοπρεπῶς. πενθεῖ δ' αὐτοὺς τὸ πλῆθος, χαλεπῶς ἐπὶ τῷ θανάτῳ παρὰ δόξαν οὕτω γεγενημένῳ διατεθέν· μόνους δὲ Μωϋσῆς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν καὶ τὸν πατέρα μὴ φροντίζειν τῆς ἐπ' αὐτοῖς λύπης ἠξίωσε, προκρίναντας τὴν εἰς τὸν Θεὸν τιμὴν τοῦ περὶ αὐτοὺς σκυθρωποῦ. ἤδη γὰρ Ἀαρὼν καὶ τὴν στολὴν τὴν ἱερὰν [p] ἠμφίεστο.

η'. Μωϋσῆς [q] δὴ πᾶσαν τιμὴν παραιτησάμενος, ἣν

perare contendentes, dictis *ejus* paruerunt. At victimis aræ impositis repente ex illis spontaneus ortus est ignis, flammâque *suâ* fulguris coruscationi similis visus, qui omnia super altari *penitus* absumpsit.

7. * Statim autem ab hoc *miraculo* contigit & Aaroni quædam calamitas, si ut homo & pater spectetur, quam tamen fortiter pertulit. quod & animo esset ad omnia quæ acciderent bene confirmato, & existimaret hoc non sine Dei voluntate factum. Cum enim filii ei quatuor fuerint, ut jam dixi, duo ex iis natu grandiores, Nabadus & Abius, afferentes in aram victimas, non quas præscripserat Moyses, sed quibus prius uterentur, *subitis* flammis ambusti intereunt: igne in illos impetum faciente, qui, cum pectora & facies eorum *avide* depascere cœpisset, à nemine restingui potuit. Atque illi quidem ita è vita excesserunt. Moyses autem mandavit patri eorum & fratribus, ut corpora portarent & extra castra deferentes magnifice *ea* sepelirent. Cæterum eos deplorat populus, inopinatam hanc eorum mortem ægre ferens: solos vero fratres ac patrem Moyses voluit à mœrore abstinere, ut qui Dei honorem suæ ex illis tristitiæ præponerent. Jam enim Aaron sacrum amictum gestabat.

Aaronis filii, Nabadus & Abius, subitis flammis ambusti intereunt.

8. Moyses itaque, omnibus recusatis honoribus, quos

Sacerdotio ita in fratrem translato, Moyses jam prophetiæ legibusque scribendis vacat.

ἐπιφέρει, τοῖς λεγομένοις ὑπακούων.

i Ἱερείων] Ita *Big.* & *Samb.* ex dialecto. Imo ἱερεῖα, ἀττικὴ λέγεται ἡ λέξις ἐπὶ τῶν ἁπλῶς σφαζομένων, ait Eustathius verbis vetustioris Critici ad Necyomantiam vatis; ubi Didymus mavult θρέμματα interpretari, ut Inferias optimi scriptoris quatenus excusaret. Τῶν ἱερῶν *Bas. Gen. Hen. Busb.* atque *Zonaras* cum vulgo. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* ex *Attica* dialecto, ut pluribus nos docet *Mœris*, p. 22. *Edit. Oxon.* In *aliis* τῶν ἱερῶν.

k Καὶ πάντα ἐδαπάνα] Αὐτόματον καὶ ὅμοιον ἀ. λ. ὁ. τῇ φλογὶ, πάντα ἐδαπάνα *Bas. Gen. Hen.* & *Busb.* De his per compendium Johannes magnus Biglæ Drungarius, sive ὁ ἄρχων τῶν νυκτοφυλάκων, μωσῆς δὲ ἔθυσεν ἐν τῷ τῆς σκηνῆς αἰθρίῳ ἐφ' ἡμέρας ἑπτά. τῇ δὲ ὀγδόῃ ἑορτὴν ἐκήρυξε τῷ λαῷ, καὶ θύειν ἐπέταξεν. οἱ δὲ ἀλλήλοις ἡμιλλῶντο ἐπικειμένων δὲ τῶν ἱερῶν τῷ βωμῷ, πῦρ ἀνήφθη αὐτόματον καὶ πάντα τὰ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐδαπάνησεν. De hoc miraculo quod disseruit olim disertissimus Philo, & Flavium pridem legisse & nosmet adhuc repetere juvat. Μωυσῆς μὲν εἰς σκηνὴν εἰσέρχεται τὸν ἀδελφὸν ἐπαγόμενος. ὀγδόη δὲ ἦν τελευτῆς ἡμέρα καὶ τελευταία. τὰς γὰρ πρότερον ἑπτὰ ἱεροφαντῶν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀδελφιδοῦς ὠργίαζεν. εἰσελθὼν δὲ ἀναδιδάσκει οἷα ὑφηγητὴς ἀγαθὸς δὲ μαθητὴ γνώριμον, ὃν χρὴ τρόπον τὸν ἀρχιερέα τὰς εἴσω ποιεῖσθαι λειτουργίας. Similiter in Commentario vetere suæ factionis, quem Salomo Jarchius laudat Lev. c. 9. 23. נכנס משה עם אהרן ללמור על מעשה הקטרת. εἶτ' ἐξελθόντες, pergit Philo, ἀμφοτέροι καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείναντες πρὸ τῆς κεφαλῆς. Ita Deuterotæ *de Officio Jugi* c. 7. 2. הכהנים נושאים את ידיהם במקדש על גבי ראשיהם, & Gemaristæ titulo eodem f. 33. & *Sotæ* f. 38, 39: atque demum M. Maimonis c. 14. §. 9. *de Oratione*. εὐχὰς τίθενται τῷ ἔθνει τὰς προσηκούσας ἀπὸ καθαρᾶς καὶ ὁσιωτάτης γνώμης. ἔτι δ' εὐχομένων τερατωδέστατόν τι συμβαίνει. ἐκ γὰρ τῶν ἀδύτων, εἴτε αἰθέρος ἀπόσπασμα τοῦ καθαρωτάτου, εἴτε ἀέρος κατὰ τὴν τῶν στοιχείων φύσει μεταβολὴν [sic ista distinguit Novæ Academiæ recutitus philosophus] ἀναλυθέντος εἰς πῦρ, αἰφνίδιον ἀθρόα φλὸξ διεκκαίει, καὶ συντόμῳ ῥύμῃ φέρεται ἐπὶ τὸν βωμόν. τὰ δ' ἐξ αὐτοῦ πάντα ἐξαναλίσκει, πρὸς οἶμαι σαφεστάτην δήλωσιν, ὅτι οὐδὲν ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης ἐπετελεῖτο. δωρεὰν γὰρ ἐξαίρετον εἰκὸς ἦν τοῖς ἁγίοις προσνεμηθῆναι· μὴ μόνον ἐν οἷς ἄνθρωποι δημιουργοὶ, ἀλλὰ καὶ τῷ καθαρωτάτῳ τῆς οὐσίας πυρὶ τὸ χρειῶδες καὶ παρ' ἡμῖν μὴ προσάψαι τοῦ βωμοῦ, διὰ τὸ μυρίας ἴσως ἀναμεμίχθαι κῆρας. πολλῶν δὲ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἀγομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ διαφερόντως ἐν πανηγύρεσι καὶ ἑορταῖς &c. Inde asseruit Josephus, τῇ δ' ὀγδόῃ ἑορτὴν καταγγέλλει τῷ λαῷ καὶ θύειν προσέταξε κατὰ δύναμιν, &c. Illi etenim Judæi aliique nonnulli cap. 7. Num. cum Lev. c. 9. anno altero Exodi inchoante conjungunt. Plures tamen ἀναθήματα Patriarcharum in mensem secundum ejus anni dilata narrant. Monet insuper Georgius Chronographus Aaronem liberos suos seniores sub auspiciis Sacerdotii extemplo amisisse, ὅτι πῦρ χρήσαντες τοῖς θυσιαστηρίοις προσενήνοχαν, ὅπερ προαπηγόρευτο. πυρὸς αἰωνίου τὰς θυσίας καταναλίσκοντος ἀεί· ἐξ οὗ καὶ θυμιᾶν ἐχρῆν. Puto Syncellum excerpsisse ista de *Parva Genesi* Rabbinorum. BERN. Ita cum *Vat.* & *Vet. Interpr.* πάντα δ' ἐδαπάνα cum *Big.* & *Samb.* maluit *Bernardus*. in *Editis* duntaxat πάντα ἐδαπάνα.

l Ἐκ τούτου,] Perperam ideo (ut notavit *Bernardus*) ad calendas Nisan Aaronidarum ἐμπυρισμὸν deflet gens Judæorum, ex *Megillat Taanit*, aliisque *Ritualibus*.

* *Statim autem ab hoc* miraculo *contigit & Aaroni quædam calamitas,*] *Statim ab hoc miraculo* (*perperam adeo ad Calendas Nisan Aaronidarum* ἐμπυρισμὸν *deflet jejuna gens Judæorum, ex* Megillat Taanit *aliisque* Ritualibus,) *Nabadus & Abius ob ritum* *Suffiendi*, (θυμάτων *Josephi i. e.* θυμιαμάτων *ut supra*) *saltem propter* Sacrum *temeratum*, *vel* igni vili, οὐ θεοσδότῳ, *ut plerique interpretantur Lev. c. 16. 12. & c. 1. 7. aut simplicius*, contra Canonem, *illum inquam nuper datum Ex. 30. 9. Ait enim Moyses Lev. c. 10.* ויתנו בהן (איש במחתתו) אש קטרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם (*in Masora Judæorum* עליה) עליהן וישימו, *quod est, Ausi sunt isti Suffitum alium, quam Deus jam modo præscripserat, apud ipsum plenis thuribulis adolere. Symeon quidem aliique Talmudistæ adhuc liberalius exponunt* אש זרה *de sacris quovismodo violatis: aptius vero Zonaras de eodem facinore, & ad mentem Flavii*, νάδαβ καὶ ἀβιοὺ παρὰ τὰ διατεταγμένα θύσαντες, *&c Certe pœnas dederant suæ* ἐθελοθρησκείας *Aaronidum pessimi iidem & primi; aut verbis Eleazari Nomodidascali* כי הורו הלכה בפני משה. *Præ foribus itaque Sanctuarii, aut propius ut aliqui volunt, ii subitis flammis ambusti intereunt. Moyses id expressit solito suo pleonasmo* ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה. *Hanc ustulationem* (שריפה, ἐμπρησμὸν) *ex Sanctissimo profanis naribus adflatam retulit Pharisæus nomine Joses filius Dosithei*, Synhedrin *f. 52 a. Eandem multi ab æthere, Lyranus ab Altari majore; Josephus vero ab acerris subito effusam credidit. Dein atrum funus extra castra ducunt patrueles, lugente multum populo. Namque ipse pater hanc orbitatem fortius tulerat, quam sibi vestes oleo Consecrationis jam recentis fragrantes illico disrumperet aut deponeret. Lev. c. 10. Num. c. 3. 4. & 1 Par. c. 24. 2.* BERN.

m Θυμάτων,] Supra θυμιαμάτων. & si hîc ita legeretur, cum aliis conciliaretur *Josephus*, qui illos periisse dicunt vel propter sacrum temeratum igni vili, οὐ θεοσδότῳ; vel quod ausi fuerint suffitum alium, quam Deus præscripserat, apud ipsum plenis thuribulis adolere. HUDS. Confer sacrum codicem, ubi aliter. REL.

n Ἐπ' αὐτοὺς] Ἐπ' αὐτοῖς *Vat.*

o Μωϋσῆς δὲ κελεύει] Emendo tamen adversus omnia exemplaria. quæ usquam vidi, μωυσῆς δὲ κελεύει τὸν πάτρωα αὐτῶν καὶ τοὺς ἐξαδέλφους. Sic enim Moyses ille jusserat, consobrinos suos Misaelum & Elisaphanum Lev. c. 10. 4. *Agite, efferte hinc vos agnatos vestros*, קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש ונו'. Ambiguum autem (nisi prius illud verum fuerit) quo jure, si hi sacrificuli in Adyto sufflati expirassent, ab aliis manubus quam fratrum germanorum & Chrismatis sacerdotalis consortium inde deportarentur. Nam in illo primordio Ecclesiæ Judaicæ duntaxat quinque viris stetit Sacerdotium. Putabis itaque cum Uzielida Aaronis liberos minores fulgurita illa corpora ad ostium Tabernaculi tradidisse: salva fuerit adeo Res Sacra sartaque. BERN. Contra omnia *Exemplaria* (ex *Levit.* c. 10. v. 4.) hoc modo legendum esse pronunciat *Bernardus*, Μωϋσῆς δὲ κελεύει τὸν πάτρωα αὐτῶν καὶ τοὺς ἐξαδέλφους existimans *Aaronis* liberos minores fulgurita illa corpora ad ostium Tabernaculi *Misaëlo* & *Elisaphano* tradidisse, ut inde ab illis deportarentur.

p Ἠμφίεστο.] *Sambuci* solus codex habet ἠμφίεσο tempore nimis perfecto. Miseram hanc historiam ita contraxit Zonaras Drungarius. νάδαβ δὲ καὶ ἀβιοὺ παρὰ τὰ διατεταγμένα θύσαντες, κατεκαύθησαν τὰ στέρνα τε καὶ τὰ πρόσωπα, πυρὸς ἐξαφθέντος αὐτομάτου καὶ φλέξαντος αὐτούς. ὧν τὰ σώματα ἔξω τῆς παρεμβολῆς κομισθέντα, ἐτάφησαν. BERN. Ἠμφίεσο solus *Samb.*

q Δὴ πᾶσαν] Ita pro δὲ ex *Vet. Interpr.*

quos in se populum collaturum esse viderat, soli Dei ministerio semet addixit. Et adscensu quidem in montem Sinæum abstinuit; in tabernaculum vero ingrediens, de iis responsa retulit quæ à Deo *supplex* rogabat: & hominis privati habitu contentus, & cæteris omnibus magis adhuc unum è populo referens, idque agens ut nihil ab aliis differre existimetur, nisi quod *communi* eorum saluti prospicere videretur. Præterea autem vivendi rationem descripsit & leges posuit, quibus observandis & Deo placere possent, & vitam inculpatam agere. Ista autem *omnia*, Deo illi dictante. ordinavit. Nunc igitur ad vitæ instituta legesque orationem converto.

9. Veruntamen quod de Pontificis vestitu prætermisi, *prius* persequi volo: nam is omnem prophetis fraudum & præstigiarum ansam præcidebat. Verum si qui eo devenerint ut Dei auctoritate abutantur, Deo quidem liberum reliquit, quando sacris interesse velit vel non adesse: id quod non Hebræis solum manifestum esse voluit, sed & alienigenis qui huic forte spectaculo intervenirent. Nam ex lapidibus, quos super humerum Pontificem ferre prædixi, (erant autem sardonyches, atque eorum naturam ostendere supervacuum puto, cum à nemine ignorentur) contigit ut alter micaret, quoties Deus sacrificiis *propitius* adesset, qui in dextro humero fibulæ vice portabatur; *eximio* fulgore inde exsiliente, ut etiam procul positis illucesceret, cum prius lapis eo careret splendore. Et certe hoc ipsum admirationem meretur apud omnes, qui non ex contemptu religionis sapientiæ opinionem aucupantur. Sed quod hoc *multo* mirabilius est jam dicturus sum. Nam per duodecim lapides, quos in pectore Pontifex Essenæ adsutos gestat, Deus victoriam pugnaturis prænunciabat. Tantus enim ex iis † effulgebat splendor, cum nondum exercitus moveretur, ut toti populo manifestum fuerit, eorum auxilio adesse Deum. Unde & Græci, qui nostras solennitates reverentur, quod ne quidem hisce contradicere potuerint, Essenen appellant Λόγιον *Oraculum*. Cessavit autem Oraculum & sardonyx fulgorem emittere, annis jam ‡ ducentis antequam ego hæc

Oraculum cessavit annis 174. ante excidium Templi secundi.

ἑώρα τὸ πλῆθος αὐτῷ παρέχειν ἕτοιμον, πρὸς μόνῃ [r] τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ διετέλει. καὶ τῆς μὲν εἰς τὸ Σιναῖον ἀνόδου ἀπείχετο, εἰς δὲ τὴν σκηνὴν εἰσιὼν, ἐχρημάτιζε περὶ ὧν ἐδεῖτο παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἰδιωτεύων καὶ τῇ στολῇ, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἄγων ἑαυτὸν δημοτικώτερον, καὶ μηδὲν βουλόμενος τῶν πολλῶν διαφέρειν δοκεῖν, ἢ μόνῳ τῷ προνοούμενος αὐτῶν βλέπεσθαι. ἔτι δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους ἔγραφε, καθ' οὓς κεχαρισμένως τῷ Θεῷ βιώσονται, μηδὲν ἀλλήλους ἐγκαλεῖν ἔχοντες· ταῦτα μέντοι κατὰ τὴν ὑπαγόρευσιν τοῦ Θεοῦ συνετάττετο. διέξειμι μὲν οὖν περὶ τῆς πολιτείας [s] καὶ τῶν νόμων.

Θ'. Ὁ μέντοι περὶ τῆς [t] τοῦ ἀρχιερέως στολῆς παρέλιπον, διελθεῖν βούλομαι· οὐδαμόθεν γὰρ [v] προφητῶν κακουργίαις [x] καταλέλοιπεν ἀφορμήν. εἰ δέ τινες τοιοῦτοι γένοιντο παρεγχειρεῖν τῷ τοῦ Θεοῦ ἀξιώματι, αὐτοκράτορα [y] δ' εἶναι τὸν Θεὸν παρατυγχάνειν [z] τοῖς ἱεροῖς [a] κατέλιπεν, ὁπότε θελήσειε, καὶ μὴ παρεῖναι· καὶ [b] τοῦτο δ' οὐχ Ἑβραίοις δῆλον εἶναι μόνον ἠθέλησεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων τοῖς παρατυγχάνουσι. τῶν γὰρ λίθων οὓς ἐπὶ τῶν ὤμων φέρειν τὸν ἀρχιερέα προεῖπον· [c] σαρδόνυχες δ' ἦσαν, καὶ σημαίνειν αὐτῶν τὴν φύσιν ἡγοῦμαι περισσὸν, πᾶσιν εἰς γνῶσιν ἀφιγμένων· συνέβαινε λάμπειν, ὁπότε ταῖς ἱερουργίαις ὁ Θεὸς [d] παρῇ, τὸν ἕτερον τὸν ἐπὶ τῷ δεξιῷ τῶν ὤμων πεπορπημένον, αὐγῆς ἀποπηδώσης καὶ τοῖς πορρωτάτω φαινομένης, οὐ πρότερον ταύτης ὑπαρχούσης τῷ λίθῳ. θαυμαστὸν μὲν οὖν καὶ τοῦτο τοῖς μὴ τὴν σοφίαν ἐπ' ἐκφαυλισμῷ τῶν θείων ἠσκηκόσιν. ὃ δ' ἐστὶ τούτου θαυμασιώτερον ἐρῶ. διὰ γὰρ τῶν [e] δώδεκα λίθων, οὓς κατὰ στέρνον ὁ ἀρχιερεὺς [f] ἐνερραμμένους [g] τῷ ἐσσήνῃ φορεῖ, νίκην μέλλουσι πολεμεῖν προεμήνυεν ὁ Θεός. [h] τοσαύτη γὰρ ἀπήστραπτεν ἀπ' αὐτῶν αὐγὴ μήπω τῆς στρατιᾶς κεκινημένης, ὡς τῷ πλήθει παντὶ γνώριμον εἶναι τὸ παρεῖναι τὸν Θεὸν εἰς τὴν ἐπικουρίαν. ὅθεν Ἕλληνες, οἱ τὰ ἡμέτερα τιμῶντες ἔθη, διὰ τὸ μηδὲν ἀντιλέγειν δύνασθαι τούτοις, τὸν ἐσσῆνα λόγιον καλοῦσιν. [i] ἐπαύσατο μὲν οὖν ὅ τε ἐσσήνης καὶ ὁ σαρδόνυξ τοῦ λάμπειν [k] ἔτεσι διακοσίοις πρότερον ἢ ταύτην ἐμὲ συνθεῖναι τὴν γραφήν, ...

r Τῇ τοῦ Θεοῦ] Articulum τῇ adjecimus ex *Big. Samb.* & *Vat.* ut &, post v. sex, articulum τοὺς ante νόμους.

s Καὶ τῶν νόμων.] Καὶ τῶν νόμων αὐτῶν legerat *Vet. Interpr.*

t Τοῦ ἀρχιερέως] Illud τοῦ pariter ex *MSS.*

v Προφητῶν] Συκοφαντῶν κακουργίαις κατέλιπεν ita sponte mutarunt *Big.* & *Samb.* quod cæteri ex sententia Josephi expresserant προφητῶν κακουργίαις καταλέλοιπεν ἀφορμήν. Aut indiligenter factum est συκοφαντῶν, ex ὑποφητῶν ipsius Flavii. *Epiphanius* *Prophetarum* reddidit. BERN. Συκοφαντῶν κακουργίαις κατέλιπεν *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* Forsan tamen factum est συκοφαντῶν ex ὑποφητῶν *Josephi.* In melioribus *Epiphanii* codicibus *prophetarum*, in aliis *detrahentium.*

x Καταλέλοιπεν] Κατέλιπεν *Big.* & *Samb.* HUDS. Forte, κατέλιπε μάρτυρας vel quid simile. Sensus: Deus, si quis falsus Propheta sub nomine Dei loqui falsa tentaret; voluit sacerdotes esse testes, in sua potestate esse, adesse, si velit, vel abesse: & hoc non tantum Hebræis, sed & peregrinis, qui adessent, voluit constare. COCC.

y Δ' εἶναι] Forte δὴ εἶναι. COCC.

z Τοῖς ἱεροῖς] Τοῖς ἱερεῦσι *Big. Samb.* & *Epiphanius.* τοὺς ἱερεῖς Editionum par. *Samb.* tamen ita distinguit κατέλιπεν· ὁπότε θελήσειε καὶ μὴ παρεῖναι· καὶ τ &c. BERN. Ita ex *Big.* (*Coll, Voss.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* in *Editis aliisque* τοὺς ἱερεῖς.

a Κατέλιπεν,] Fortassis an verbum κατέλιπε huc descenderat ex versu superiori κατέλιπεν ἀφορμήν: nam sine incongruo abesse potest, vel jam adesse. Quinimo id adseruit interpres Scholasticus, *scire dereliquit.* BERN. Verbum κατέλιπεν ex superiori versu huc descendisse cum *Bernardo* suspicor, nam sine incongruo abesse potest, vel jam adesse. Quinimo id asseruit *Vet. Interpr.*

b Τοῦτο δ' οὐχ] *Bas.* & *G.* τοῦτ' οὐχ' & mox τῶν δὲ *Hen.* & *Busb.*

c Σαρδόνυχες] Hic σαρδώνυχες in plerisque *MSS.* contra *Vat. Bas.* & *G.* & utriusque linguæ poëtas. BERN. & HUDS.

d Παρῇ,] Παρῇ *Samb. Big.* παρείη *Bas.* & *Gen.* παρείη *Hen.* & *Busb.* BERN.

e Δώδεκα λίθων,] Consimilia narrat *Nicephorus* in *Eclogis*, & *Georgius Syncellus*: atque ante eos *Chrysostomus* orat. tertia *adv.* *Judæos*, *Theodoretus* in *Quæst. Biblicis* haud semel, & *Cyrillus* *Alexandrinus* lib. XI. *de Adorat. Spirit.*

f Ενερραμμένους] Ανερραμμένους *Busb.* & *Hen.* ἐνερραμμένους ritu Attico *Big.* & *Samb.* Editores ἐνεραμμένους, ut Græcum vulgo. BERN. Sic *Big.* & *Samb.* ritu Attico. ἀνερραμμένους *Hen.* & *Busb.* ἐνεραμμένους *Bas.* & *G.*

g Τῷ ἐσσήνῃ] Τῷ ἐσσῆνι *Samb. Bas.* & *Gen.* τῷ ἐσσῆνι nunc *Big.* atque mox in quarto casuum τὸν ἐσσῆνα codex omnis. τῷ ἐσσὶν *Busb.* atque *Hen.* Reponere malui ἐσσήνῃ & ἐσσήνην alibi libri nostri. Variant enim nimium Librarii in vocibus ignotis. ἐσσὴν vero est חשן, ἐσσήνης חשנא à Syris. ... νίκῃ *Hen.* Et post paucos versus *Busb.* γνώριμον εἶναι τῷ παρεῖναι τὸν Θεὸν &c. BERN. Εσσήνη, ut & mox ἐσσήνην & ἐσσήνης ... libris nostris alibi reponere placuit ex Syris pro ἐσσῆνι, ... σῆνα & ἐσσὴν, quæ omnia hic loci repræsentant, excepto quod infra paulo ante finem ἐσσήνης habeat *Vat.*

h Τοσαύτη] Non is sum ego, qui *Josepho* (ut aliis solet ... est) hac in parte falsi notam ausim inurere; cum fortasse Deus, qui *piscinam Bethesdæ* Judæis reliquam fecit, ut se omnem populi sui curam non abjecisse testaretur, hoc etiam miraculum (aliis tum prophetiis cessantibus) exstare voluerit.

† *Effulgebat splendor*,] Vide *Philonem Jud. de Monarchia* lib. ... *Chrysost.* 37. adversus Judæos, & *Augustinum* lib. 2. Quæst. ... super Exodum. Adde *Prideauxii* Connex. Hist. V. & N. T. part. 1. p. 154. &c. HUDS. in *Add.*

i Επαύσατο] Splendorem illum, utpote qui non totam ... hujusce naturam compleverit, post Captivitatem, qua Urim & *Thummim* cecidisse dicuntur, permansisse verisimile ... *Spenerus* in Dissertat. *de Urim & Thummim.* cap. 4. §. 8.

k Ετεσι διακοσίοις] Annis 200. ante Josephum lucere ... runt. At erant nihilominus lapides in pectorali Pontificis, quod & Talmudici fatentur; sed oracula Deus per illos non ... dit. Ne quis errorem in numeris suspicetur, sciat & Syncellum in chronico ita ex Josepho citare pag. 134. REL.

‡ *Ducentis*] Vide *Casaub.* contra *Baronium* p. 131. HUDS. in *Add.*

Θεοῦ [1] δυσχεράναντος ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν νόμων· πε- | conscriberem, cum Deus moleste ferret transgressio-

[1] Δυσχεράναντος] Δυσχεραίνοντος *Hen.* Hæc ita delibavit Nicephorus in Eclogis suis, Τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἀρχιερέως δύο σαρδώνυχας, καὶ τοὺς ιβ΄. λίθους τοὺς ἐπὶ τῷ στήθει σημαίνειν ἀεὶ διὰ τῆς αὐγῆς καὶ τῆς ἐπισκοτήσεως τῶν ἐσομένων εἴς τε πόλεμον καὶ τῶν λοιπῶν τὴν ἔκβασιν· καὶ διὰ τοῦτο λόγιον λέγεσθαι τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους. παύσασθαι δὲ τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν πρὸ ἐτῶν σ΄. τοῦ ταῦτα τὸν Ἰώσηπον γράψαι, ἁμαρτοῦντος τοῦ λαοῦ. Similiter Georgius Chronographus, περὶ τούτου τοῦ λογίου φησὶν Ἰώσηπος ἐν τρίτῳ, ὅτι οἱ δύο σαρδώνυχες οἱ ἐπὶ τῶν ὤμων ἀρχιερέως, καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους δωδεκάλιθος, λόγιον ἐκαλοῦντο· διὰ τὸ σημαίνειν ἔκ τε τῆς αὐγῆς τὰ χρηστὰ, καὶ ἐκ τῆς σκοτήσεως τὰ δεινὰ ἐν πολέμοις καὶ ἄλλοις παντοίοις πράγμασι τῷ Ἰσραὴλ· ἡ δὲ τοιαύτη σημασία, δήλωσις ἐλέγετο καὶ ἀλήθεια, ἐν τῷ λογίῳ θεόθεν ἀναφαινομένη· ἥτις κατὰ ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, φησὶν, ἐπαύσατο ἐνεργοῦσα τῶν Ἰωσήπου χρόνων πρότερον ἔτεσι διακοσίοις. Nec alia mente dixit prædicator χρυσορρήμων concione tertia adversus Judæos, Καίτοι γε, ὅτι τὰ τείχη κατέσκαψαν ἄνθρωποι, ---- μὴ καὶ τοὺς προφήτας ἄνθρωποι ἔπαυσαν; μὴ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν ἀνεῖλον; μὴ τὰ ἄλλα τὰ σεμνὰ τὰ παρ' ὑμῖν αὐτοὶ κατέλυσαν; οἷον τὸ φωνὴν ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου φέρεσθαι τὴν ἐπὶ τῷ χρίσματι γινομένην ἐνέργειαν, τὴν δήλωσιν (אורים) τὴν ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ ἱερέως; οὐ γὰρ ἄνθρωπος εἰς τὸν ναὸν εἰσῆγε πῦρ, ἀλλὰ φλὸξ ἄνωθεν κατενεχθεῖσα οὕτω τὴν ἐπὶ τῆς θυσίας διακονίαν ἐπλήρου. καὶ πάλιν ἀνὰ μέσον τῶν χερουβὶμ ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου φωνή τις ἐφέρετο, καὶ τὰ μέλλοντα προὔλεγε. πάλιν ἐπὶ τῶν λίθων τῶν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀρχιερέως, ὅπερ ἐκάλουν δήλωσιν, ἐγίνετό τις ἔκλαμψις, καὶ τὰ μέλλοντα ἐσήμαινε. πρὸς τούτοις, ἡνίκα χρίεσθαι ἔδει, ἡ τοῦ πνεύματος χάρις ἐφίπτατο καὶ τὸ ἔλαιον ἀνεπήδα, καὶ προφῆται τούτοις διηκόνουν τοῖς πράγμασι. Doctissimus etiam Theodoretus in Quæst. Biblicis haud semel, ἐν δὲ τῷ στήθει τὸ καλούμενον λόγιον, λογικὴν σημαίνοντα καρδίαν. εἶχε δὲ καὶ τοῦτο ιβ΄. λίθους προσηρμοσμένους, διάφορον ἔχοντας χρείαν. διὰ δὲ τούτων ἐδηλοῦτο πολέμου συγκροτηθέντος ἡ νίκη ἢ ἥττα· προσάγαγε γὰρ φησὶν ὁ Σαοὺλ τὸ ἐφούδ. εἶτα τὴν νίκην μαθὼν ἐπήγαγε, συνάγαγε τὸ ἐφούδ· καὶ οὕτως ἐξώπλισε τὸν λαόν. διὰ τοῦτο εἰρηκὼς ὁ τῶν ὅλων Θεός· καὶ ἐπιθήσεις (Ex. c. 28.) τὸ λόγιον τῆς κρίσεως ἐπὶ τὸ στῆθος Ἀαρὼν, καὶ συνάψεις αὐτὸ τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν. καὶ δήλωσιν μὲν ἐκάλεσε τὰ ἐκεῖθεν μηνύματα· ἀλήθειαν δὲ, τῶν μηνυμάτων τὸ ἀψευδές. Dein Procopius ad Exodi c. 28. 30. Καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ λογεῖον τῆς κρίσεως τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν. *Incertum est*, inquit, *an alii hic intelligendi sint lapides, vel capienda sit duorum nominum quasi in tabella quadam inscriptio*: sic interpres non optimus. Et alibi, δότε Λευὶ δήλους αὐτοῦ καὶ ἀλήθειαν. *Inter* XII. *enim lapides in pectorali sitos* Claritas *erat &* Veritas, *per alios duos lapides repræsentatæ.* Hæc asserit Theologus Gazæus propter Cyrillum Alexandriæ, qui lib. XI. de Adorat. Spiritali inter alia narrat: Καὶ πρός γε τούτοις συναναπλέκεσθαί τι καὶ ἕτερον ταῖς ιβ΄. λίθοις προσεπιτάττει, λέγων· καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ λογεῖον τῆς κρίσεως τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν. οὐ μὴν ἔτι καὶ διαμεμήνυκεν ἐναργῶς, πότερον δὴ λίθους ἢ ὡς ἐν μικρῷ πινακίῳ γενέσθαι προστέταχεν. Paulo post idem Patriarcha, εἴτ' οὖν εἶεν καὶ ταῦτα (δήλους intelligit) λίθοι, εἴτ' ὡς ἐν πίνακι χρυσῇ τῶν ὀνομάτων γραφὴ, πολυπραγμονεῖσθαι οὐ λίαν ὁ λόγος. Verum ille ad Oseæ c. 3. paulo fidentior, εἶτα προστέταχεν ἐξ ὀνόματος τῶν φυλῶν ιβ. τῷ τεχνήματι σοφῶς ἐντέχνως ὑφαίνεσθαι λίθους· δύο γε μὴν ἑτέρους μεταξὺ τῶν ἄλλων, οἷς ἦν ὀνόματα ἡ δήλωσις καὶ ἡ ἀλήθεια. Adamantius etiam ex hoc mysterio suum φιλωνισμὸν & allegorizandi cacoethes acriter defendit, Λογεῖον inquit hom. VI. in Lev. *sapientiæ studium est, quia sapientia in ratione consistit: sed quæ sit sapientiæ hujus & rationis virtus ostendit. Imposuit enim super eum Logium, & imposuit super Logium manifestationem & veritatem. Non enim sufficit Pontifici habere sapientiam & scire omnium rationem, nisi possit etiam populo manifestare quæ novit, &c. Hoc est ergo* superposuisse rationali manifestationem & veritatem. *Infelices illi, qui hæc legentes, omnem intelligentiam suam erga sensum vestimenti corporalis effundunt. Dicant nobis quale est vestimentum manifestationis, aut indumentum quale est veritatis? quæ mulieres ista texuerint, in quo hæc unquam sint confecta textrino?* De *Essene* insuper hæc inseruit Græculus quidam Lexico Suidæ contra Manuscriptorum fidem, loco non suo ad ἐφούδ, quod nugacius esse arbitror, quam jam reperterem inde, vel de Quæstionibus Anastasii Niceni, aut de adsumento Epiphanii p. 250. vol. 2. Constat tamen istum συζητητὴν ex commentariis Cyrilli Alexandrini corrupisse sententiam veterem, maxime ubi ait, ὁ δὲ ἱερεὺς ἀποβλέπων εἰς τὸ ἐφοὺδ, ἐρώτα τὸν Θεόν. καὶ εἰ μὲν ἀρεστὸν ἦν τῷ Θεῷ τὸ ἐρώτημα, εὐθέως ἔστραψεν ὁ ἀδάμας λίθος, καὶ ἐφεγγοβόλει ἀκτῖνας ἐκπέμπων. εἰ δὲ οὐκ ἀρεστὸν, ἔμεινεν ἐν τῇ ἰδίᾳ τάξει ὁ λίθος. Prope hinc abest opinio Saxonis doctissimi Bedæ. *Pones autem in rationali judicii doctrinam & veritatem. Ideo* doctrina & veritas *in rationali judicii sive literis impressa, seu nominis tantum sacramento erant imposita, ut Pontifex eadem veste indutus meminisset se rationibus doctrinæ & veritatis inquirendis per acceptum sacerdotium fuisse consecratum. Ut quod exterius typicum in veste præfulgebat, intus in corde veraciter expressum coruscaret.* Βαθὺ τοῦ λογείου τὸ χρῆμα (ut cum Cyrillo & Abenesdra dicam) solicitum habuit S. Augustinum, *In quali re vel metallo poneretur super rationale* (haud intra ipsum) *Demonstratio & Veritas, quoniam talia dicit fieri in veste sacerdotis quæ corporaliter fiunt, invenire difficile est. Fabulantur tamen quidam, lapidem fuisse, cujus color sive ad adversa sive ad prospera mutaretur, quando sacerdos intrabat in sancta: & hoc esse quod ait, Et afferat Aaron judicia filiorum Israel super pectus suum; ostendens videlicet in illa Demonstratione & Veritate, quid de illis judicaverit Dominus. Quanquam possit intelligi Demonstrationem & Veritatem literis impositam super Logium.* Talia refert Doctor Occidentis. Responsi itaque *certi clarique* symbolum, ut veri Dei oracula esse possunt, aut etiam argumentum *sapientiæ* ac *probitatis* Pontificis Hebræi, (prout gemmea illa ἀλήθεια, quam à collo Sacerdotis Judicisque pariter summi Ægyptiorum dependisse legimus, mentem æqui prudentem atque tenacem denotabat,) האורים והתומים. *Urim vethummim*, quod est *lumina & perfectiones*, φωτισμοὶ καὶ τελειώσεις in severa Translatione Aquilæ, δῆλοι (unde forte Oraculo Apollineo nomen,) & quandoque δήλωσις καὶ ἀλήθεια LXXII. Alexandrinis, convenientius quidem periapto Sapphirino Præsidis Ægyptii, aut *doctrina & perfectio* in Vulgatioribus Bibliis Latinorum, post Josephum de *luce mera, mira, ac perfectissima*, haud diversa de re exponunt Origines, Chrysostomus, Hieronymus, Christianorum quidam alii, & ex Magistris Judæorum non pauci. Nemo enim adhuc ausus erat in plicas Sacratissimi Thoracis icunculas fatidicas aut par homuncionum Magicorum ante Abenesdram Astrologorum inducere. Hic vero pro אורים ותומים substituit τελέσματα χαλδαϊκὰ & μορφώματα (quomodo Aquila תרפים interpretatus erat) צורות שיעשה בעלי חכוכבים, referente ad Legem Nachmanide, non Maimonide, quod viri docti scribunt. Quorsum ægrius fero ab aliquot Christianorum Doctorum tam pravam conjecturam Abrahami Judæi prolixo ac sedulo opere defendi, & unicum à rerum conditu verum vereque venerandum Oraculum in sacerrimum idololatriæ argumentum converti. Prudentius sane, si hiaret unquam latus dextrum Pectoralis, Dei Summi nomen τετραγράμματον, quod Uzielides, Jarchius, Levis Gersonis, & Isaacus Aramæ, aliique fecerunt, aut hoc nobile attributum, divinum hunc titulum, οὐρὶμ θουμμὶμ, τὸ φῶς καὶ τὸ τέλειον, aut *Lumen purissimum perfectissimumque*, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ, 1 Joh. 1. 5. vel Jus etiam δεκάλογον, meliori an manu quam Beseleli in tabella aurea gemmeave expressum, loculo sacro indere. Prudentius porro cum Saliano & Græcis quibusdam juxta duodecim gemmas solidi & clausi undique Logii, sic volunt *Urim* & *Thummim* literis scriptis adfigere. Non poterant equidem expedire se Judæi abs criminationibus Philosophorum, si Abenesdræ opinio increbuisset usquam, non Idololatriam prorsus evitare & superstitionis Ægyptiacæ perridendam mimesin; neque se tueri ipsum Pontifex Dei contra verba digiti Divini, οὐ ποιήσεις σεαυτῷ בכל εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα: aut dicto Strabonis hominis incircumcisi de Lege eadem, ἐᾶν δεῖ πᾶσαν ξοανοποιΐαν. Idola tamen sunt tui Teraphim, vir docte: Urim tui sunt simulacra, sunt sculptilia. Quis interim Hebræorum vel Sacerdotum, severus licet & cunctator, imagines fata eloquentes & ἀνθρωπίσκους victoriarum sponsores illubenter adoraret, tanquam rem sanctissimam Deoque plenam? Aut ex contrario, quis prudens sciensque Antistes talia telesmata suo de pectore confestim non rejectaret odio merito vanitatis Ægyptiæ? Refutat etiam egregie commentum illud toties à Reverendo Viro vocatus laudatusque Diodorus suæ Bibliothecæ libro XL. ἄγαλμα δὲ θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασεν ὁ Μωυσῆς· διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεόν. τὰς δὲ θυσίας ἐξηλλαγμένας συνεστήσατο τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι, καὶ τὰς κατὰ τὸν βίον ἀγωγάς. διὰ γὰρ τὴν ἰδίαν ξενηλασίαν ἀπάνθρωπόν τινα καὶ μισόξενον βίον εἰσηγήσατο. Fatetur etiam Strabo Moysen inter suos Religionem & cultum instituisse liberum quidem θεοφορίαις καὶ ἄλλαις πραγματείαις ἀτόποις, liberum itaque duobus geniis Chr. Castrensis. Falluntur autem nimium nostrates Hegus & Spencerus, quod Philonem Judæum suæ sententiæ patronum existiment, aut ejus hæc verba de idolorum quorundam theca interpretentur, τὸ δὲ λογίον τετράγωνον διπλοῦν κατεσκευάζετο, ὡσανεὶ βάσις· ἵνα δύο ἀρετὰς ἀγαλματοφορῇ, δήλωσίν τε καὶ ἀλήθειαν. Quod est Spencero Paraphrastæ, *Logium eo fine duplex factum, ut illius fundum vel medium* (at nihil tale, concavum nihil intellexit Judæus dixitve, sed pannum firmitatis causa duplum, quo lapides bis sex cum suis palis recte ac fortiter sustineret) *eo felicius duabus imaginibus ferendis inserviret: quæ quidem imagines Manifestatio & Veritas dictæ sunt.* Alioquin ait se nescire *cur* λογίον ἀρετὰς ἀγαλματοφορεῖν, *virtutes quasi in imaginibus ferre* dixerit. Aliter tamen Origenes, Hieronymus, Beda, S. Ecclesiæ Patres alii Græci Latinique sentiebant, qui ob animum oculosque habuerunt verba illa Philonis. Quinimo qualem rem putarit esse δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν, ipse Philo exponit p. 824. ubi phrasis magis claret, quam aliquis judicii non intercepti aut Græce callens obscuram & difficilem sentiat. Ecce illum libro II. de Divina Monarchia, seu contra Idololatras. σύμπας δὲ ὁ τόπος καλεῖται λογεῖον ἐτύμως· ἐπειδὴ τὰ ἐν οὐρανῷ πάντα λόγοις καὶ ἀναλογίαις δεδημιούργηται καὶ συντέτακται. ἐπὶ δὲ τοῦ λογείου διττὰ ὑφάσματα καταποικίλλει, προσαγορεύων τὸ μὲν δήλωσιν, τὸ δ' ἀλήθειαν. αἰνίττεται δὲ διὰ μὲν τῆς ἀληθείας, ὅτι οὐρανοῦ τὸ παράπαν ψεῦδος ἐπιβαίνειν οὐ θεμιτὸν· διὰ τῆς δηλώσεως, ὅτι αἱ κατ' οὐρανὸν φύσεις ἕκαστα δηλοῦσι τῶν παρ' ἡμῖν, ἃ καθ' αὑτὰ πάντως ἂν ἦν ἄγνωστα. Dixerat idem p. 670. ex Tralatione LXXII. Alexandrinorum, *Logium quadratum duplexque fecit, instar basis, quo virtutes geminas Manifestationem inquam & Virtutem sustineret.* Sic vertenda sunt Græca superius memorata. Quippe basium & firmitas & figura quadrata esse solet: at loculi ratio omnis excluditur. Iterum p. 672. σχῆμα δὲ τετράγωνον τῷ λογείῳ. χρὴ γὰρ τόν τε τῆς φύσεως λόγον καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώπου βεβηκέναι πάντη παρ' ὃ καὶ τὰς εἰρημένας ἀρετὰς προσεκλήρωσεν αὐτῷ, δήλωσίν τε καὶ ἀλήθειαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δυσὶ λόγοις τοῖς καθ' ἕκαστον ἡμῶν, δύο ἀρετὰς ἀπένειμε οἰκείας. τῷ μὲν προφορικῷ δήλωσιν, τῷ δὲ κατὰ διάνοιαν ἀλήθειαν. Ne cogites, quæso, de imagunculis diploidi Rationalis inferendis, ἀγαλματοφορεῖν simplicius significat *gestare, ferre*, ac *repræsentare*. Leges enim paulo post apud hunc Philosophum, cui quidem id verbum peculiare esse videtur & proprium, p. 673 propter

ſiones legum: de quibus opportunior erit dicendi locus. Nunc autem cœptam narrationem perſequar.

εἰ ὧν ἐρῶμεν εὐκαιρότερον. τρέψομαι δὲ νῦν ἐπὶ τὸν ἐξῆς λόγον.

ι'. Κα-

Ephodam πολύμιτον quatuorque quaſi elementis variam, τὸ μίμημα τοῦ κόσμου ἐνδυόμενος, ὀφείλει (ὁ ἀρχιερεὺς) τῇ διανοίᾳ τὸ ἀρχέτυπον αὐτοῦ, ἀγαλματοφορῶν (quod eſt, *Univerſi ferens exemplar*) αὐτὸς τρόπον τινὰ πρὸς τὴν τοῦ κόσμου φύσιν μεθηρμόσθαι, καὶ βραχὺς κόσμος εἶναι. Huc ſane reſpexit Heſychius illo interpretamento, ἀγαλματοφόρος, ὡς ἄγαλμα (φέρων, ſi volo) ἐν τῇ ψυχῇ. Necnon eadem Suidas & Antonius Philoſophus in Lexicis, ἀγαλματοφορούμενος. ἀγάλματα ἤτοι τύπους (ideas) τῶν νοηθέντων φέρων ἐν ἑαυτῷ· οὕτως Φίλων. ἄγαλμα πᾶν ἐφ' ᾧ τις ἀγάλλεται, hæc & alia veterum Lexicorum; κἄν τε ἱμάτιον ᾖ, κἄν τε εἰκὼν, opportune addit Etymologus; Euſtathius inſuper definite ad ιλ'. δ'. ἄγαλμα λέγεται πανταχοῦ τῷ ποιητῇ πᾶν ἐφ' ᾧ τις ἀγάλλεται· οὐχ ὡς ἡ συνήθεια, τὸ ξόανον. Etymologus etiam ἄγαλμα, ἀγαλλίαμα, καλλώπισμα, ex ſcholiis majorum ιλ'. δ'. ad optimum vatem. Ita me legiſſe memini in Apocryphis Bibliorum ἄγαλμα τῆς πολυοχλίας in melioribus codd. pro ἀγαλλίαμα. Pariter ex ipſo Philone Heſychius ἀγαλματοφορεῖσθαι, καλλωπίζεσθαι. Fuſius adhuc Suidæ Lexicon, ἀγάλματα τὰ τῶν θεῶν μιμήματα, καὶ πάντα τοῦ κόσμου τινὸς μετέχοντα. ὅμηρος, βασιλῆι δὲ κεῖται ἄγαλμα. καὶ ἡσίοδος, τὸν ὅρμον ἄγαλμα καλεῖ· εὐριπίδης τὸν ἐπὶ νεκροῖς κόμον Cippum: ἄγαλμα, εἴδωλον, βρέτας, χάρμα, καλλονὴ, καύχημα, ἀνδριὰς, ἐπιγραφή. Quapropter ſidera cœli decora, quæ Templi Dei ἀναθήματα vocat Philo, aliquis gentium οὐρανοῦ ἀγάλματα prius nuncuparat. Quid plura? πολλὰ δ' ἀγάλματ' ἀνῆψεν, ait Mæonides in Ulyſſe ſuo γ'. 274. ἱμάτια ὑφαντὰ eadem interpretatur Didymus verus, alii ἀναθήματα, ſicut ὀδ. μ, 347. Iterum ὀδ. τ. 257. κείνῳ ἄγαλμ' εἶναι, *quo ornaretur.* Nec omittas incomparabilis Poëtæ verſum de indumento non diſſimili *Rationalis* Hebraici, ὀδ. σ. 299. ἴσθμιον αὖτ' ἤνεικεν θεράπων περικαλλὲς ἄγαλμα, *Monile ſervus adportabat, perpulchrum ſane ornamentum.* Modeſte quidem Magnus Grotius ad Oraculum Pontificale retulerat *Veritatem Sapphirinam*, quæ ob pectus Judicis Ægyptii rite dependebat, tanquam imitamen impotens ac puerile: at majori mox fiducia, majori adhuc errore Spencerus ac Marshamus noſtri à gemma illa Ægyptia Divini Urim originem audent deducere. Sive tamen huc traducas, ſive illuc, aliena erit Tralatio ac violenta. Aptabatur enim ad tribunal cervici ἀρχιδικαστοῦ torques pretioſo *Veritatis* ſimulachro gravis, ut inſigne neceſſarium ſui officii, juriſque tum dicendi nota. Submonet adeo Hiſtoricus Siculus, τὸν δ' ἀμφισβητήσεων ἤρχοντο, ἐπειδὰν τὴν τῆς ἀληθείας εἰκόνα ὁ ἀρχιδικαστὴς προσθεῖτο. Præterquam enim quod κλοιὸς χρυσοῦς רבד הזהב ab omni ævo dabatur rerum Ægyptiarum adminiſtratoribus, ut ex Joſephi honore paret atque è monumentis Hieroglyptarum, non ſymbolum ullum aptius, non circumponi potuit collo Præſulis dignius μνημόσυνον Integritatis illius ac Sapientiæ, quas ſupra cæteros mortales excolere oportet Fori dominos ſemperque profiterit. Id factum revera retulit Ælianus l. 14. c. 34. *Variorum*; id ſignificatum voluere Hierophantæ. Has etenim ambas virtutes, Fidem dico ac Sapientiam, tum apud Hypophetas Ægyptios tum Bibliorum S. Scriptores aliam vox אמת & *methmei* i. e. ἀλήθεια interpretando denotabat, ſicut in peroratione Joſuæ morientis, c. 24. 14. λατρεύσατε κυρίῳ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ εὐθύτητι, betamim ubemet בתמים ובאמת. Eaſdem quidem virtutes jam à Deo per miraculum Pontifici ſuo affuſas, dum nomine ejus Reſponſa redderet, notione eminenti ſignificabant אורים ותומים. Bulla itaque Ægyptia, quod vides, ad Aaronem noſtrum neutiquam pertinet, οὐδὲν πρὸς ἐνθουσιασμόν. Ex Octateucho equidem Juris patrii, non aliunde pronuntiabat ἀρχιδικαστὴς Ægyptius, melioris partis libello ad icunculam *Veritatis* rite admoto. Præterea Maimonidem in Joſephi ſententiam conceſſiſſe ex Opere Maximo ipſius abunde patet, necnon Joſephus Carus Aſariaſque Idumæus de eo fatentur. Quandoquidem illa Moyſis c. 10. §. 10. de *ſacra Suppellectile* עשו בבירת שני אורים ותומים כדי להשלים שמנה בגדים ואעפ"י שלא היו נשאלין בהן מפני שלא היתה שם רוח הקדש, *Apparata quidem fuere ſub Æde ſecunda Urim Thummim, haud tamen conſulta defectu Sancti Spiritus*, animadvertat auctor *Ceſeph Miſne* ex c. 1. *Ciddusim* f. 31. fuiſſe deſumpta בימי בירת שני בקשו חכמים אבנים לאפוד וגו", *Stante adhuc Templo ſecundo Aſcalonem petebant Sapientes quæſitum lapides pro Ephoda:* idem plane denotat *Urim* apud Maimonidem, quod in Talmudo *Abanim.* Dein ut pretium hinc æſtimes S. Oraculi, muteſcentis licet jam ævo extremo Templi & ſubobſcuri, *Demæ gemmario*, ſic referunt Doctores Babylonii, *pro parte quadam decoris* δωδεκαλίθου *numerabat Rab Cahana* דינרי זהב *Daricos* 80000 ſive ſexagies mille libras Sterlingicas. Quapropter c. 9. *Cele micdas*, ubi accurate egerat Maimonides de Eſſene aliiſque veſtibus Sacerdotum faciendis, ne verbulum injecit de Urim Thummimve: verum enimvero capite ſequente Reſponſum Divinum אורים dictum & תומים; literis gemmarum eminentibus jam olim editum aſſerit. Quinetiam deplorandæ ſtultitiæ eſt Gorionidæ iſti fidem ullam habere, qui vel Annio pravior, partim ex Talmude, ex Fl. Joſepho partim, ſed & ab Hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus peſſimis opus illepidum compegit. Pro voce non humana, quam auditam contendit vir doctus Urim conſulenti, verba Joſephi (cujus liquet ſatis ſententia) πυνθανομένοις ἡμῖν φωνὴν οὐ δίδωσιν ὁ θεὸς, de Saulo ſciſcitatore nequam & fruſtraneo, nequicquam detorquet: quoties enim reſponſum erat, Dei organon adſtitit Pontifex, Dei ſententiam elocutus eſt. Quomodo de Eleazaro narrant Doctores Babylonii in *Baba batra* c. 8. cum olim diſtribueretur Palæſtina inter victores Iſraelitas: *Dixit hic Præſul Spiritu Sancto dirigente, adſtante tum apud illum Joſua Imperatore, adſcendit Zabulon, ſimulque Acco ſors ſua:* pariterque de cæteris tribuum ipſe prænuntiavit, והיה מכוין ברוח הקדש ואמר זבולן עולה ותחום עכו עולה עמו וגו". Scholæ quidem Jeroſolymitanæ hac de re olim diſputabant Gemara Jeroſol. *Jomæ* c. 7. ſed Moyſes duo, Maimonides & Coſenſis, aliique Judaici juris conſulti ſententiam alteram de *literis emiſſitiis* potiorem faciunt ſuamque. אית תניי תני הכתוב בולט מאן דאמר הקול היה שומע והוא דכתיב וישמע את הקול. Occurram nunc cæteris Doctorum objectiunculis. Fruſtra illi urgent cum Nachmanide ἀπὸ δείξιν Exodi c. 28. 30. ונתת את האורים ואת התומים: dum talia ſæpius legantur in Sacris, ut ſtatim in Geneſi וישכן את הכרובים, ἔταξε τὰ χερουβὶμ, quorum equidem mentio nulla præverterat. Inſiſtunt adhuc impotenter locutioni Hebraicæ ונתת אל החשן המשפט את האורים וגו", *Pones autem inde in Rationali Judicii Doctrinam &c.* Jonathan recentior, Salomo, Gerſonides ex Judæis, Chriſtianorum etiam multi; quo Eſſenis plagulas rurſum aperirent aut tabulas reconditum aut idola. Verum אל in hoc verſu non ſolum ante על (quod Maſorethæ adnotarunt ח"אל על על) ſed etiam pro illo ſcribi codex Hebræus Samaritarum, ad Exodi c. 40. 20. Græcuſque Judæorum Alexandrinorum facile perſuadent. Hic enim legit Ex. c. 28. 30. καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ λογεῖον τῆς κρίσεως τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν: *Superimpones Rationali Judicii*, ut Eccleſiæ veteris Doctores ſunt interpretati. Ille autem adhuc uberius, ועשית את הארים ואת התמים ונתתה על (non ut Judaicus ונתת אל) חשן המשפט את הארים ואת התמים: *Dein fabricatis Urim* (ſeu *Orim* vel *Arim*, nam *Vau* non legitur in ea voce apud Samaritas) *& Thummim* (vel *Thammim*) *impones ea ſuper Pectorale Judicii.* Pariter natio illa in utraque ſuarum verſionum Syriaca & Arabica. ותעבד את נאריה ואת שלמיה ותתן אל השן דינה את נאריה ואת שלמיה. وتصبغ الانوار والكمل وتجعل علي صدر الحكم الانوار والكمل. Atque, ut ſcias ex diligentia hæc acceſſiſſe textui Hebraico, eadem repetito legunt Cuthæorum nepotes ad Ex. c. 39. 21. inter ſacra opera. Unde poſt verba iſthæc, ἵνα μὴ χαλᾶται (יזח vel יזה) τὸ λογεῖον ἀπὸ τῆς ἐπωμίδος, καθὰ συνέταξε κύριος τῷ μωυσῇ, hoc amplius additur וישו את הארים ואת התמים כאשר צוה יהוה את משה. Interpres adeo Syriacus iſtius factionis ואבדו את נאירה ואת שלמיה וגו", necnon Arabicus وصنعوا الانوار والكمل &c. *Fecere inſuper Urim Thummimque, quomodo Deus Moyſen juſſerat.* Rurſumque Lev. c. 8. 7, 8. quando primum Pontificem inveſtivit frater ויתן עליו את האפד וישם עליו את החשן ויתן על (Maſorethæ iterum אל) החשן את הארים ואת התמים. Quod Tralatio Græca rite expreſſit, καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὸν τὴν ἐπωμίδα· —— καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτὴν (vel ἐπ' αὐτὸν) τὸ λογεῖον, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ λογεῖον τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Paraphraſes pariter Samaritarum Arabicæ & Syriacæ, ויהב על חשנה את נאיריה ואת שלמיה. وجعل علي الصدر الانوار والكمل. Sed & Chriſtiani apud Syros ויהב על פריסא, *Poſuitque ſuper Thoracem, &c.* Oncelosi tamen vetuſtiſſima verſio pro אל החשן legit ubique בחושנא, ἐν λογείῳ; indeque Cl. Saadias في البدنة. Hieronymi etiam illa pervulgata, *Quod* humerale *aptavit Rationali, in quo erat Doctrina & Veritas:* ambigue. Quoniam vero Exodi c. 39. Eſſenis modus & fabrica accurate deſcribitur, lapidumque adhuc ordines, nomina, & occellatura explicantur omnino abſque Urim & Thummim: & viciſſim Lev. c. 8. in Aaronis καταστολισμῷ memorantur Urim & Thummim, tanquam Rationalis dignum ἐπίθεμα (dicitur enim ויתן על החשן את האורים aut אל) tacita interim gemmarum tetraſtœchia: idem ſane v. 30. c. 28. Exodi Epanalepſi quadam ſubſtitui exiſtimabis, atque aliis verbis intelligi, quod præcedente verſu dictum fuit; quinetiam poſt ambos illos venire epiphonematis loco diligentem Pectoris deſcriptionem. Perpende rite illa commata, ita cum priſcis Judæorum Chriſtianorumque deprehendes opus Urim & Thummim à Gemmario minime diſtingui. Pariter enim Aaroni imperatum, v. 29. pretioſe inſculpta *nomina filiorum Iſrael in Rationali Judicii* (בחשן המשפט i. e. ἐν θωρακίῳ μαντικῷ) *portare ſuper pectus ſuum, quando ingrederetur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.* Atque itidem v. ſ. 30. *Pones autem in Rationali Judicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino, & geſtabit judicium filiorum Iſrael in pectore ſuo in conſpectu Domini ſemper.* Bis dictum, perpetuo hos lapides, hæc feret ille ſplendida ſymbola, ut θεοπρεπον magnorumque eventuum Divinum dictatorem decet. Hujuſmodi vero repetitiones in libris Sacris occurrere ſæpe & Criticorum ſobrii & inſani jam adnotarunt. Allegorias autem & Rhetorum ſchemata jam inter opera & colores Beſelelis plumarii inducere, alienum prorſus exiſtimo & violentum: quamvis viri plurimi Eccleſiaſtici *Doctrinam & Veritatem*, quas Rationali Judicii adponi ὁ κρείττων juſſerat v. 30. ſolum de ſapientia & integritate ipſius Pontificis, minime de re ſenſili oculorumque deliciis accipi voluerunt. Sed è contra paucis fortaſſe placebit interpretatio facilior & ſimplicior, *Superaddes Pectorali Oraculo lucem & perfectionem*, i. e. Gemmarum ordines puros, claros, ſummaque arte expolitos dabis. Veruntamen nobiliſſimum hoc Oraculum, quod reverenter & de arduis

ι'. Καθιερωμένης γὰρ ἤδη τῆς σκηνῆς, καὶ διακεκοσμη-

10. Tabernaculo jam dedicato, & omnibus quæ ad

Munera Deo oblata.

duis duntaxat Reipublicæ negotiis juriſve ſacri controverſiis conſulere ſolebant Principes ac Seniores Hebræorum, Num. c. 27. 21. & in Miſna *Jomæ* c. 7. §. 5. quomodo vel de plano Delphico refert Plutarchus: οὐδὲ γὰρ ὁ δεῖνα ἐπέβαινε περὶ ὠνῆς ἀνδραπόδου χρησόμενος, οὐδὲ ὁ δεῖνα περὶ ἐργασίας· ἀλλὰ πόλεις μέγα δυνάμεναι (ita Tribus Iſraelitides) καὶ βασιλεῖς καὶ τύραννοι, (Saulus, Davides, Ozias) μέτριον οὐδὲν φρονοῦντες ἐνετύγχανον τῷ θεῷ περὶ πραγμάτων· non alia voce editum erat quam Summi Sacerdotis ejuſve Vicarii, multo minus Idolorum præcordialium ſibilis, ut noſter contendit, neque etiam ſono ſolo ac imperſonali, ut alii quidam. Illud enim בת קול ſive *vocem aſſam* appellitant Judæi, atque loco Urim demum ſubſtitutum Philoſophos ſuos Simonem, Hillelem, Jonathanem, Johannem Zacchæi, alioſque perculiſſe perhibent. οὐ γάρ ἐστι θεοῦ ἡ γῆρυς, ut de Pythio ad verum θεοπρόπιον rurſus Chæronenſis Sophiſtæ verba transferam, οὐδὲ ὁ φθόγγος, ἀλλὰ τοῦ ἀρχιερέως. ἐκεῖνος δὲ μόνας τὰς φαντασίας παρίστησι, καὶ φῶς ἐν τῇ ψυχῇ ποιεῖ πρὸς τὸ μέλλον. Quod & Heracliti Apophthegma jactat, τὸ μαντεῖον τὸ ἐν τοῖς Δελφοῖς, οὔτε λέγει, οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει. Aut Adamantium noſtrum potius audiamus adverſus Celſum p. 334. οἱ ἐν τοῖς Ἰουδαίοις προφῆται (maxime Pontifices & Triumphorum arbitri: quamvis hoſce ſub imo gradu Vatum detrudant Rabbini, Prophetarum, Excommunicationum, terminorum aliorum vaniſſimi diſtributores) διὰ τὸ πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, ἀφῆς τοῦ καλουμένου ἁγίου πνεύματος, διορατικώτεροί τε νοῦν ἐγίνοντο, καὶ τὴν ψυχὴν λαμπρότεροι. Quocirca admirandam illam animi facultatem ſtatim Sacerdoti à Deo inditam fuiſſe, pectoralium lapidum inſolitus fulgor & ipſi & Regi ſciſcitanti populoque ſimul ſpectanti oſtendebat & confirmabat. Sic olim ſereniſſimus Legiſlator à monte Dei vultu radiante deſcendens, non ingenii humani commenta, ſed jus Divinum Hebræis ſe tuliſſe demonſtrabat. Hinc illa Pontificis veneratio, is honor, quem etiam Scriptores Gentium celare noluere. τὸν ἀρχιερέα νομίζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, inquit Diodorus lib. XL. αὐτοῖς ἄγγελον γίνεσθαι τῶν τοῦ θεοῦ προσταγμάτων· (quomodo dixerat de eo vates patrius Malachias c. 2. 7. כי מלאך יהוה הוא) ὥστε παραχρῆμα πίπτοντας ἐπὶ τὴν γῆν προσκυνεῖν αὐτὸν, &c. Quinetiam ab hoc Oraculo, quod Ephodæ nexu firmiſſimo adjunctum erat, hoc crede præcepto, *Ut ferat Aaron Oraculum ſeu Reſponſi Decretorii ſymbolum* חשן המשפט *pro filiis Iſrael coram Domino jugiter* לפני יהוה תמיד, obtinuit phraſis illa apud Judæos, רוח אלהים לבשה את זכריה, τὸ πνεῦμα θεοῦ ἐνέδυσε Ζαχαρίαν τὸν ἀρχιερέα. Inſulſum valde commentum eſt quod legitur c. 5. Joſephi falſi & Rabbinici ex editionibus Veneta ac Pragenſi, (nam editio Munſteriana, & MS. Arabicum Gorionidæ penes Cl. Huntingtonum nugis hiſce carent) *faſſum fuiſſe Magno Macedoni Hananiam Pontificem* (ſic eum vocat ille Nebulo, ſicut Talmudiſtæ Simeonem pro vero nomine Jaddua) *ab exilio Babylonio uſque abſcondita fuiſſe clam Judæis Urim & Thummim*, מיום גלות הבית הזה בגלות בבל נעלמו (נגנזו) ממנו האורים ותומים, *rogaturum tamen Q. M de eventu belli Perſici precibus ſuis: quo facto miſit per Angelum*, inquit, *in Spiritu Sancto*, שלח במלאכו ברוח קדשו. Quaſi alterum horum non eſſet ſuperfluum, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, aut δι' ἀγγέλων: vel ſuæ factionis Patriarchæ (ad *Sotæ* c. 9.) non affirmaſſent Spiritum S. æque ac Urim ignotum fuiſſe Templo ſecundo.

Verum de tempore, quando hoc Oraculum deſeruiſſe tandem ingratos Judæos planeque evanuiſſe affirmat Joſephus, multa eum fidentia atque criſta reprehendunt ſugillantque recentis ævi Theologi, Schotanus, Braunius, aliique dictis Phariſæorum freti. Fertur enim inter δευτερώσεις Codicis *Sota* c. 9. §. 11. משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים, *Cum vatibus prioribus*, Samuelem volunt Davidemque ita intelligi Huna nomodidaſcalus & Spencerus noſter, cæteri melius quotquot Prophetarum Ædem priorem viderant, *interiiſſe una Divinam hanc ἀπόδειξιν Urim Thummimque.* Quippe per ora Doctorum jactabatur & hæc ſententia, Nachmane Gemarico atteſtante, משחרב מקדש ראשון בטלו ערי מגרש ופסקו אורים ותומים ופסק מלך מבית דויד, *Ab excidio Templi Salomonici ſublatum eſſe Levitis jus ſuburbicarium, necnon ſiluiſſe inde Oraculum Pontificale, ac vacaſſe Thronum Davidis.* Docet etiam Miſna *Jomæ* c. 5. משניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים, *Ex quo ablata eſt Arca*, quam cum Tabernaculo altum occuluiſſe Jeremiam clam cæteris mortalibus, præter Judam Laciſionem, Joſephum ben Gorion, alioſque Rabbinos, ex priſcis ἀναγραφαῖς enarrat Jaſon Cyrenæus l. 2. Macc. c. 2. *nimirum à prioribus prophetiæ ſeculis*, cum jam perlata eſſet Arca inter Iſraelitas per annos mille, aut nongentos parco computo apud auctorem Coſri, τὸ ἁγιώτατον *lapidem ſolum habet.* Fabulam autem hujuſce ſimilem legas apud Gregorium Syrum de Phineeſo defoſſore Supellectilis Divinæ. Inſuper de quinque deſideratis Ædis poſterioris, modo rem veram dixerint, inter ſe ſatis conſonant Scholæ Judæorum, Babylonicæ ac Palæſtinæ. Nam R. Achas, Samuel bar Janna, aliique doctores Urbis ad *Taaniot* c. 2. f. 65. a. ſecta ingenioſa & imaginatrix ex Haggæi verbulo אכבד, pro quo legi juſſerant Scribæ veteres *Eccabedah* אכבדה, eliciunt propter omiſſam ה Domum Zorobabelicam quinque his decoribus caruiſſe, *Igne Sacro*, *Arca fœderis* (*cum Propitiatorio & Cherubinis*, inquiunt Babylonii) *Urim Thummimque*, *tum Oleo Conſecrationis* (aut *Shecina* ex traditione Babylonica, *Spiritu* denique *Sancto*. ה"דברים היה המקדש האחרון חסר מן הראשון ואלו הן אש וארון ואורים ותומים ושמן המשחה ורוח הקדש על שם וארצה בו ואכבדה. Sed apud Rabbinos Tranſeuphratenſes hoc modo, מאי דכתיב וארצה בו ואכבר וקרינן ואכבדה מאי שנא דמחוסר הא"ל אלו חמשה דברים שהו בין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן ארון וכפרת וכרובים אש ושכינה ורוח הקדש אורים ותומים. Attamen gratis hæc dicuntur & fide Talmudica. Quocirca ignem οὐρανοπετῆ non defuiſſe prorſus novo holocautomatum Altari, quin pridem defoſſum Jeremia auctore, docent adeo Commentaria ipſius ἀπόκρυφα, quæ vel Hebraice aliquando legerat Eccleſia Nazarena, & ab his S. Hieron. ad Matth. c. 27. Hunc denique ex liquido, mirum factu, excitaſſe Nehemiam focoque ſacro reddidiſſe, ſatis probant literæ Senatus Solymitani ad Ariſtobulum virum philoſophum & χριστῶν ἱερέων ſtirpe nobili oriundum reliquoſque per Ægyptum Judæos miſſæ Μακκαβ. l. 2. quarum auctoritas opus omne Talmudicum annis multis ſuperat. Quin vero Rabbaniſtæ magis forte credant Gorionidæ, qui eadem refert lib. 1. c. 17. ſui παραποιήματος. Porro autem *ignem ſacrum* non ſine prodigio ſuſcitatum denuo legimus, cum fanum Dei repurgaret Clariſſimus Judas l. 2. Macc. c. 10. καὶ νεὼν καθαρίσαντες ἕτερον θυσιαστήριον ἐποίησαν· καὶ πυρώσαντες λίθους, καὶ πῦρ ἐκ τούτων λαβόντες, ἀνήνεγκαν θυσίας μετὰ διετῆ χρόνον. Iſta enim ſic explicat gratus dignuſque Rabbinulis hiſtoricus Gorionides, *Edito tum altari novo invocatoque Numine Igni Sacro, ſtatim ille erumpens de ſaxo altaris ligna hiſtoriaſque jam impoſitas voravit. Inſuper hunc vivum ſervavit Altare ad tertiam μετοικεσίαν, ſive luce continua ad Templi ſecundi excidium.* ויבנו מזבח חדש ויתנו בשר הזבח עליו ויערכו עצים ואש הקדש לא מצאו ויקראו אל יי ותצא אש מן האבן אשר על המזבח ויתנו עצים עליה ותהי האש ההיא עד הגולה השלישית. Idemque Arabice in Bibliis Londinenſibus, licet editores hoc neſcirent, وبنوا مذبحا جديدا وامر تغرب القرابين عليه وصلوا الي الله عز وجل في اظهار نار مقدسة تبقي علي المذبح فخرجت نار من بعض حجارة المذبح فاحرقت الحطب والقربان ومنها بقيت النار في المذبح الي الجلية الثالثة. Et adhuc diſertius falſi Joſephi exemplar Huntingtonianum, وبنوا مذبح جديد وجعلوا عليه الحطب والقرابين. ثم صلوا ودعوا الي الله عز وجل وسالوه ان يظهر لهم نار علي المذبح واستجاب الله دعاهم وظهرت نار من حجارة المذبح بقدرة الله فاحرقت الحطب والقرابين. ثم بقيت بعد ذلك ولم تنطفي مذ ذلك الوقت الي ان خرب القدس في المرة الثانية. Hæc igitur contra fabulas Talmudicas valde oppones pro Igni Cœleſti apud Ædem ſecundam. Deinde שכינה *Præſentiam* ſummi Numinis in Æde ſua & δωδεκαπρόφητον Canonicum, & maxime ſub Onia III P. M. καὶ τῶν πνευμάτων κυρίου καὶ πάσης ἐξουσίας δυνάστου ἐπιφάνειαν μεγάλην adverſus vim ſacrilegam Heliodori declarat ſecundus Maccab. c. 3. ubi prodigiorum ſatis, agnovitque ſero ipſe Heliodorus περὶ τὸν τόπον (ναὸν δηλονότι) ἀληθῶς εἶναί τινα θεοῦ δύναμιν. Quinimo *Spiritum Sanctum* רוח הקדש minime alienum fuiſſe ignotumque Domus ſecundæ cultoribus, ſed occupaſſe magis Sacerdotum piorumque hominum multa pectora, licet non κατ' ἀκριβῆ διαδοχὴν, velut ſub regibus Judaicis contigerat, paſſim teſtatur in ſcriptis ſuis Joſephus; dum Jadduas & Johannes Hyrcanus magni Pontifices animiſque magnis, Judas Eſſenorum decus, aliique Divinandi chariſmate decorati memorantur. Omitto nunc indubia nomina vatum Haggæi & Zachariæ: quos diu vixiſſe ſub altero Templo, atque ad Simeonis Juſti pontificatum, quando primum malunt Talmudiſtæ *Bathcol* fuiſſe auditum vice רוח הקדש, nimirum ad exortum Sadduciſmi annumque XL. Templi reſtaurati Prophetiæ nobile domum prorogaſſe, innuunt ad *Joma* c. 4. veteres Scholaſtici, & ſæpius in Coſri adfirmat Judas Levita Religionis Judaicæ ſapientiſſimus defenſor. Prava tamen induſtria commenti fuerant Doctores Talmudici, ſimul cum Malachiæ anima avolaſſe hinc Spiritus S. gratiam, nihil relinqui Divinum in terris aut expectari præter Suſurrum quendam, quo forte fidem derogarent non ſolum votis ac ſpei flagranti Hilleliſtarum Sammeanorumque de Meſſia vero temporibus Herodianis comparituro: ſed atrocius, tot vaticiniis Zachariæ, Symeonis, Annæ, Elizabethæ, & Mariæ de ſalute mortalibus tum naſcente, tot Oraculis ipſius Jeſu, tot prædictis Apoſtolorum ejus, miriſque linguarum ac prophetiarum donis famoſiſſima Pentecoſte in primam Chriſtianorum Eccleſiam effuſis. Veruntamen illo omnino eventu probatum eſt, quod diu jam dixerat inter Ædis ſecundæ architectos Haggæus, μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ὑπὲρ τὴν πρώτην. Ne & hoc taceam, egregiam creviſſe gloriam Domus ſecundæ ex tot donariis Regum Ægypti, Syriæ reliquæque Aſiæ, ex tantis ſumtibus Symeonis pontificis, de quibus fuſe Maccabaica. Adverſatur etiam ſententia Rabbinica verbo veteri Hoſeæ c. 3. 4. ubi optimus promiſſor poſt annos multos ἀνάρχους καὶ ἀνιέρους, ſic erant illi Babylonicæ calamitatis, ad jus cultumque intermiſſum reverſuros ait Judæos. Quandoquidem vero Sacra & Canonica Judæorum Scriptuta pertinuit ad imperium Artaxerxis μακρόχειρος, ſicut opere alio affirmat Joſephus, & geſta Mardochæi expoſcunt,

ad sacerdotes spectant rite peractis, tunc populus Deum secum in eodem tentorio habitare ratus est, & ad ipsum sacrificiis honorandum & laudibus persequendum semet convertit, quasi jam ab omni mali exspectatione liberatus esset, & meliora in posterum sibimet polliceretur: Deoque munera tam privatim quam publice per singulas tribus offerebat. Principes enim tribuum bini convenientes vehiculum & duos boves afferebant. Illa itaque sex erant, & tabernaculum in itineribus deportabant. Ad hæc unusquisque *eorum* phialam adducit, & lancem, & acerram; (hanc quidem decem Daricos valentem & suffimentis refertam; lanx autem & phiala, erant enim argenteæ, simul quidem siclos ducentos pendebant, in phialam vero duntaxat septuaginta expensi sunt; plenæ autem erant simulâ oleo subacta, quali ad altare in sacrificiis u-

μένων τῶν περὶ τοὺς ἱερέας, τότε πλῆθος ὁμόσκηνον [m] αὐτῷ τὸν Θεὸν ἔκρινεν εἶναι, καὶ τρέπεται πρὸς θυσίας τε καὶ [n] αἰνέσεις, ὡς ἅπασαν ἤδη κακοῦ προσδοκίαν ἀπεωσμένον, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ὡς ἀμεινόνων [o] ἐπιθυμοῦντες· δωρεάς τε τῷ Θεῷ, τὰς μὲν κοινῇ, τὰς δὲ καὶ κατ᾽ ἰδίαν, [p] ἀνετίθεσαν κατὰ φυλάς. οἵ τε γὰρ φύλαρχοι κατὰ δύο συνελθόντες, ἅμαξαν καὶ δύο βόας προσκομίζουσιν. [q] ἓξ μὲν οὖν ἦσαν αὗται, [r] καὶ τὴν σκηνὴν ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις παρεκόμιζον. πρὸς τούτοις ἕκαστος φιάλην τε κομίζει καὶ τρυβλίον καὶ θυΐσκην· τὴν μὲν, [s] Δαρεικοὺς δέκα δυναμένην, καὶ πλήρη [t] θυμιαμάτων, τὸ δὲ [v] τρυβλίον καὶ ἡ φιάλη, [x] ἀργύρεα δὲ ἦν, σίκλους μὲν [y] δὴ αἱ δύο [z] διακοσίους εἷλκον, εἰς δὲ τὴν φιάλην ἑβδομήκοντα μόνοι δεδαπάνηντο, πλήρεις δὲ ἦσαν ἀλεύρων [a] ἐλαίῳ πεφυραμένων, οἷς ἐπὶ τῷ βωμῷ χρῶνται πρὸς

scunt, plus LX. annis post Templum consummatum, deseruit tardius illud Sanctuarium atque etiam charum pectus Pontificis vis Spiritus Divini, quæ est *μαντεία*, quam afflicta Rabbinorum natio conqueritur. Serione autem illi dicant *Unctionis Oleum* in Templo posteriori desiderari, qui *Sabbat* f. 21. b. ex una lenticula מפך אחר P. M. sigillo notata per octiduum Templi ejusdem à Maccabæo repurgati lampades omnes miraculo facto illustrari contendunt, indeque *Festum Luminum* nomine suo ac tempore merito celebrari? Obstat autem quam maxime figmento Rabbinico de evanidis gemmis Pontificum quotquot sub Æde nova Deo Creatori ministrarent, interdictum Hatirsatæ, qui cum vatibus posterioribus אחרונים, ut loquitur Talmudum in *Sota* c. 9. §. 11. *Synhedrin* c. 1. §. 13. & *Megilla* f. 16. una floruit, libri sui c. 7. 9. ita definitum ævo ac præcisum, *Donec steterit Sacerdos Urim Thummimque instructus, tantæ controversiæ dirimendæ par.* Hoc frustra eludere tentat Nachman Gemaricus ex locutionibus dissimilibus & remotis valde, עד שיחיו מתים ויבא משיח בן דויד, *Dum mortui surrexerint, aut huc venerit Messias Davide oriundus.* Ruit igitur *quinque defectuum* fabula, quam nec Asarias Idumæus concoquere unquam potuit. Altera vero sententia, qua se obstrinxit Spencerus, inauditum adeo fuisse etiam sub Templo priore Urim, tam sacris scriptoribus quam Rabbinicis, præsertim Rabbæ Samuelidæ Talmudistæ ex 2 Paral. 26. 5. disputanti, omnique plane vetustati adversatur. Unde sola manet Josepho sacerdoti meritaque fides. Vir enim iste prænobilis, ut erat Sacrorum Rituum suæque pariter originis studiosissimus indagator, Oraculi hujus exitum ignorare haud potuit.

Præterea, quod præcipuum esse video in hac causa, nullum tempus aptius occurrit digniusque, quando fulgores sui Oraculi extingueret iratum Numen, Pontificique silentium imponeret, quam κατὰ παράδοσιν ἱερατικὴν hoc loco retulit Josephus. Ea fuit virtus Johannis Hyrcani, pietas tanta, prudentia, fortitudo, & constantia, ut cum meliori anima abscedere haud poterat diva Ἀλήθεια: tanta statim nequities fastusque Aristobuli & succedentium ei Pontificum, tot flagitia & parricidia, nihil mirum si à tam cruentis & pollutis pectoribus abhorruerit S. Dei Spiritus, sive hac occasione in sedes meliores superasque omnino se receperit. Quippe de Johanne illo in scriptis suis encomia sparsit Josephus, nullis aut paucissimis mortalium concessa. Μακαριστότατος ὄντως, ait ipse initio Bellorum, τρία γὰρ τὰ κρατιστεύοντα μόνος εἶχε, τήν τε ἀρχὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ προφητείαν. ὡμίλει γὰρ αὐτῷ τὸ δαιμόνιον, ὡς μηδὲν τῶν μελλόντων ἀγνοεῖν. Tum in Archæologicis eundem magnum principem, magnum sacerdotem, malleumque superstitionis Samariticæ ita exornat libro XIII. τὴν ἀρχὴν διοικησάμενος τὸν ἄριστον τρόπον ἔτεσι λα΄. τελευτᾷ. ἄξιος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριθεὶς ἀρχῆς τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς τιμῆς καὶ προφητείας. Vel assentiant verpi suo Gorionidæ, ut legitur in Bibliis Waltonianis & Bibliotheca doctissimi Huntingtoni, *Postquam Hyrcanus acceperat literas Senatus Romani sibi tanquam Regi Judæorum inscriptas,* يسمي ملك منذ ذلك الوقت وكان قبل ذلك انما يسمي الكاهن الاكبر فقط فاجتمعت اليه منزلة الملك ومنزلة الكهانة. وهو اول من سمي ملك في اليهود في مدة البيت الثاني. Quantus autem idem vates fuerit, cum docuit nuncium Divinum de prælio Sebasteno, quod ipsum perculit dum operaretur forte die gravissimo τῶν ἱλασμῶν in Adyto, l. 4. c. 5. Josephi Rabbinici, Munstero edente, tum præsagia minus fausta quæ in somniis de Alexandro sibi successuro cœlitus senserat, c. 7. ejusdem editionis Bibl. Polygl. c. 26. Idem adverterat Julius Chronographus, τοῦτο ἐπὶ θεοφιλίᾳ, sic dicit Africanus ille de יוחנן כהן גדול, πολλὰ μαρτυρεῖ ὁ Ἰώσηπος. Addo ego, καὶ πολλὰ μὲν οἱ Φαρισαῖοι. Nam de hoc Præsule intelligi oportet quæcunque narrantur in Massicta *Sotæ* c. 9. §. 10. non ita de atavo ipsius, quod opinantur Rabbini recentiores, historiarum bonarum lues. Herois autem hujus filius maluit multo Rex apparere quam Pontifex: quorsum occisis Alexandra genitrice fratreque Antigono, & arrepto sibi Davidis diademate, Augurium Divinum profanavit jureque merito amisit, consilii sacri prorsus inexpertus. Unde rite dictum primo Maccab. c. 14. 41. votis Populi ac Cleri Judaici, Demetrio omnino assentiente, constitui Simonem ἡγούμενον καὶ ἀρχιερέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἕως τοῦ ἀναστῆναι προφήτην πιστὸν, quod est, dum venerit Elias aut Moysi compar aliquis, qui posset sacerdotium tribui suæ, suæ regnum postliminio restituere, thronumque Davidis stabilire. Consimili autem phrasi male utitur maximus Grotius ex l. 1. Macc. c. 4. 46. adversus prophetias secundæ Ædis. Fas etenim fuit Altaris polluti saxa recondi in הר הבית, μέχρι τοῦ παραγενηθῆναι τοῦ προφήτην τοῦ ἀποκριθῆναι περὶ αὐτῶν, tempore inquam Alcimi ψευδοϊερέως. Quanquam nemo non fatebitur rarius effulsisse Rationale durante Domo illa, divinandique honorem Judæis tum parcius fuisse concessum, aut nullum plane inter eos comparandum cum Vatibus Biblicis, Elia Esaia & Jeremia, ante tempora Christiana emicuisse. Sic enim interpretabere illud Maccabaicum, ferociente Bacchida ἐγένετο θλῖψις, ἥτις οὐκ ἐγένετο ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας οὐκ ὤφθη προφήτης αὐτοῖς. Quandoquidem sub Alexandro Magno Scriptorum Divinorum aliquot usque floruisse Jadduæ ידוע Pontificis nomen indicat, quod centum plus annis recentius noscebatur quam illa Esdræ & Nehemiæ. Vide hujus librum c. 12. v. 11, 22, 26. Ne tamen Pontifices Simonem sequentes jam memorare opus sit, aut stultum Hyrcanum, aut monstrum illud Hebraicum Jannæum, καὶ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ θύειν ἀνάξιοι, aliave nomina Sacerdotum Regentium Deo Populoque Judæorum invisa: illa quidem secula corrupti Sacerdotii notavit, quod mirabere, Strabo Geographus. οἱ δὲ μωσῆν διαδεξάμενοι, ab illo enim genus hieraticum deducit, χρόνους μέν τινας διέμειναν δικαιοπραγοῦντες καὶ θεοσεβεῖς ὡς ἀληθῶς ὄντες· ἔπειτα ἐφισταμένων ἐπὶ τὴν ἱερωσύνην τὸ μὲν πρῶτον δεισιδαιμόνων, ἔπειτα τυραννικῶν ἀνθρώπων, &c. Tum de Amphiarao Trophonio aliisque differens θεοπρόποις, τοιοῦτος δέ τις οὖν καὶ ὁ μωσῆς, addit, καὶ οἱ διαδεξάμενοι ἐκεῖνον· τὰς μὲν ἀρχὰς λαβόντες οὐ φαύλας, ἐκτραπόμενοι δ᾽ ἐπὶ τὸ χεῖρον. ἤδη δ᾽ οὖν φανερῶς τυραννουμένης τῆς ἰουδαίας, πρῶτος ἀνθ᾽ ἱερέως ἀνέδειξεν ἑαυτὸν βασιλέα ἀλέξανδρος. τούτου δ᾽ ἦσαν υἱοὶ ὑρκανός τε καὶ ἀριστόβουλος. Nam Aristobuli patris fastum, qui vix annum integrum manserat, scriptor bonus prætermisit. Denique à felici obitu optimi Hyrcanorum, atque adeo sub infelici brevique regno Aristobuli filii ejus, cesserant anni plane ducenti, ut alibi commonstramus, ad penultimum Domitiani Cæsaris, quum hæc talia scriberet Mattathiades, ducentis etiam annis Matthia atavo suo gibboso serior. Hinc equidem silere Pectus Pontificis, hinc extingui sacram lucem Essenæ. Ardua res est & rara, quod vides, à lectione Rabbinorum non delirare. BERN.

m Αὐτῷ τὸν Θεὸν] Ἑαυτῷ *Big.* & *Samb.* quod non plus valet quam *αὐτῷ reliquorum.*

n Αἰνέσεις,] Ἀνέσεις male legerat *Vet. Interpr.*

o Ἐπιθυμοῦντες·] Lege εὐθυμοῦντες. COCC.

p Ἀνετίθεσαν] *Samb. Busb.* (*Coll. Voss.*) & *Hen.* ἐτίθεσαν: quia præcedens *ἰδίαν* præpositionem huic verbo abstulerat. BERN.

q Ἐξ μὲν οὖν] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* perperam antea in *Editis* ἐξ μὲν οὖν ἦσαν αὐτοὶ κατὰ τὴν σκηνὴν ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις πρὸς τούτους &c.

r Καὶ τὴν σκηνὴν] Καὶ τὴν σκηνὴν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* κατὰ τὴν σκηνὴν *Bas.* & *Gen.* excuderunt, prætermisso penitus παρεκόμιζον, pro καθὰ, aut καθ᾽ ἃς, aut καθ᾽ ἃς καὶ τὴν σκηνήν. BERN.

s Δαρεικοὺς] Δαρεικοὺς scripsit *Samb.* Imo sic jubet Chœroboscus Grammaticus Oecumenicus: sic alii magistri literarum. Corripitur enim hoc nomen ex δαρειακοῦς. Legimus tamen apud *Bas.* & *Gen.* δαρεικοὺς. BERN. Ita solus *Samb.* Sic vero cum aliis jubet *Chœroboscus.* in *cæteris* cum *Editis* Δαρεικοὺς.

t Θυμιαμάτων,] *Gen.* θυμιασμάτων.

v Τρυβλίον] *Samb.* utrobique τρύβλιον, dimoto accentu quem postulabat quidem ὑποκορισμὸς δακτυλικός. BERN. Φιάλην, τρυβλίον, θυΐσκην hæc conveniunt Hebræis קערה, מזרק, כף. Num. 7. REL.

x Ἀργύρεα] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἀργυρᾶ in *reliquis.*

y Δὴ αἱ] Illud δὴ additum è *Big.* & *Samb.*

z Διακοσίους] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* διακοσίας.

a Ἐλαίῳ] Ἐλαίῳ πεφυραμένων *Samb.* ex usu frequentiori. Iro quidem comminabatur aliquando Ithacæ dominus phrasi eadem. —— στῆθος καὶ χείλεα φύρσω αἵματος, τουτέστι δι᾽ αἵματος μολυ-

πρὸς τὰς ἱερουργίας· μόσχον τε καὶ κριὸν [b] σὺν ἀρνίῳ τῶν ἐτησίων [c] ὁλομελῆ καυθησόμενα, καὶ σὺν αὐτοῖς [d] χίμαρρον ἐπὶ παραιτήσει ἁμαρτημάτων. προσῆγε δὲ τῶν ἀρχόντων ἕκαστος καὶ ἑτέρας [e] θυσίας σωτηρίους λεγομένας, καθ' ἑκάστην ἡμέραν δύο τε βόας καὶ πέντε κριοὺς σὺν ἀρνάσιν [f] ἐτησίοις καὶ ἐρίφοις. οὗτοι μὲν δὴ θύουσιν ἐπὶ ἡμέρας δώδεκα, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν [g] εἷς. Μωϋσῆς δὲ οὐκέτ' ἀναβαίνων ἐπὶ τὸ [h] Σιναῖον ὄρος· ἀλλ' εἰς τὴν σκηνὴν εἰσιὼν, [i] ἀνεμάνθανε παρὰ τοῦ Θεοῦ περί τε τῶν πρακτέων καὶ τῶν νόμων τῆς συντάξεως. οὓς, κρείττονας ἢ κατὰ σύνεσιν ἀνθρωπίνην ὄντας, εἰς τὸν ἅπαντα βεβαίως αἰῶνα συνέβη φυλαχθῆναι, δωρεὰν εἶναι δόξαντας τοῦ Θεοῦ· ὡς μήτ' ἐν εἰρήνῃ ὑπὸ τρυφῆς, μήτ' ἐν πολέμῳ κατ' ἀνάγκην Ἑβραίους παραβῆναί τινα τῶν νόμων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων παύομαι λέγων, [k] γραφὴν ἑτέραν ἠξιωκὼς συνθεῖναι περὶ τῶν νόμων.

tuntur) præterea vitulum & arietem cum agno anniculo * in holocaustum, simulque hircum pro expiatione peccatorum. Sed & principum quisque alia offerebat sacrificia, quæ salutaria appellantur, per singulos dies boves duos & quinque arietes cum agnis anniculis & hœdis. Atque ita quidem isti per duodecim dies *continuos* sacrificant, singulis diebus unus. Moyses autem non amplius Sinæum jugum ascendens, sed in tabernaculum ingrediens à Deo accepit omnia de rebus agendis & de legibus ferendis. Quas, meliores quam ut ab humana sapientia excogitari possent, in omne ævum religiose observari contigit, quod divinitus datæ crederentur: adeo ut nec in pace ex luxuria, nec in bello ob necessitatem harum aliquam violare sustinerent Hebræi. Sed de his quidem dicere supersedeo, quòd alio in libro de Legibus scribere instituerim.

ΚΕΦ. θ'.

Τῶν θυσιῶν οἱ τρόποι.

Νυνὶ δ' ὀλίγων τινῶν ἐπιμνησθήσομαι τῶν ἐφ' ἁγνείαις καὶ ἱερουργίαις κειμένων. καὶ γὰρ τὸν λόγον μοι περὶ θυσιῶν [l] ἐνεστάναι συμβέβηκε. δύο μὲν γάρ εἰσιν ἱερουργίαι. τούτων δ' ἡ μὲν ὑπὸ [m] τῶν ἰδιωτῶν, ἑτέρα δ' ὑπὸ τοῦ δήμου συντελούμεναι, κατὰ δύο γίνονται τρόπους. τῆς μὲν [n] ὁλοκαυτοῦται πᾶν τὸ θυόμενον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν προσηγορίαν τοιαύτην ἔλαβεν· ἡ δὲ χαριστήριός τε ἐστὶ, καὶ κατ' εὐωχίαν δρᾶται τῶν τεθυκότων. ἐρῶ δὲ περὶ τῆς προτέρας. ἀνὴρ ἰδιώτης ὁλοκαυτῶν, θύει μὲν βοῦν καὶ ἀρνίον καὶ ἔριφον· ταῦτα μὲν ἐπέτεια, τοὺς δὲ βοῦς ἐφεῖται θύειν καὶ προήκοντας. [o] ἄρρενα δὲ [p] ὁλοκαυτοῦται τὰ πάντα. σφαγέντων δὲ τούτων, τὸν κύκλον τῷ αἵματι [q] δεύουσι τοῦ βωμοῦ [r] οἱ ἱερεῖς· εἶτα [s] καθαροποιήσαντες διαμελίζουσι·

CAP. IX.

De Sacrificiis.

X.

Nunc paucas quasdam *leges* commemorabo, de purificatione & sacrificiis latas. etenim contigit ut mihi incideret sermo de sacrificiis. Sunt enim duo sacrificiorum genera. Horum quidem unum pro privatis, alterum vero pro universo populo factum: atque *ista* duobus modis peraguntur. In uno quidem totum quod immolatur igne consumitur, ac inde sortitum est holocausti appellationem: alterum vero pro gratiarum actione *institutum* est, & in epulum sacra facientibus cedit. De priore autem *primum* agam. Privatus homo cum holocaustum faciat, mactat quidem bovem, agnum & hœdum: hos quidem *duos* anniculos; boves vero licet immolare etiam grandiores. sed mascula *oportet* esse omnia quæ solida concremantur.

Ritus Holocautomatum. Lev. c. 3.

λυνῶ, inquit magnus Commentator. Verum LXXII. Alexandrini dictionis Hebraicæ satis tenaces, ἐν ἐλαίῳ πεφυραμένων ex Moyse idem reddiderunt. BERN. Sic *Vat.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἐλαίου *Bas.* & G. ἐν ἐλαίῳ ex *Moyse* reddiderunt LXX.

b Σὺν ἀρνίῳ] Μόσχον καὶ κριὸν σὺν ἀρνίων ἐτησίων Typi priores male conjecti, pro *Bigotiano* σὺν ἀρνίῳ ἐτησίων, כבש אחד בן שנתו toties Num. c. 7. quod ἀμνὸν ἐνιαύσιον vertunt LXXII. Judæi, modo ἄρνα, modo ἀρνίον. Ovile autem quicquid, ut Talmuda admonent, XIII. mensem superaret, ætatemque adeo כבש *agni* excederet, inter אילים i. e. *arietes* porro numerabatur. Quocirca probo minus hanc *Samb.* lectionem σὺν ἀρνειῷ τῶν ἐτησίων: quanquam Herodianus in Grammatica Generali & Scholiastes Homericus tam ἀρνειοῖς, ἀρνοῖς, quam ἀμνειοῖς, ἀμνοῖς quasi Synonyma juxta posuerint. Certum enim est apud optimum Poetarum ἀρνειοὺς, sæpius autem occurrit, pecus majusculum אילים *arietes* partemque meritam hecatombæ denotare. Præterea in opere Hesychiano & in Lexico Attico Istri tertius annus datur ἀρνειῷ, sicut secundus ἀμνῷ, ἀρνὶ primus. BERN. Ita *Big.* (*Coll. Voss*) & *Vat.* quod præfero σὺν ἀρνειῷ τῶν ἐτησίων *Sambuci.* in *Editis* σὺν ἀρνίων ἐτησίων.

c Ὁλομελῆ] Quum holocausta fuerint, in partes debuerunt secari antequam offerrentur. REL.

* *In holocaustum,*] *Al.* solidum sacrificium.

d Χίμαρρον] Eo modo *Big.* & *Samb.* in reliquis χίμαρρόν τε ἐπὶ π.

e Θυσίας σωτηρίους λεγομένας.] Θυσίας σωτηρίου *Big.* & *Samb.* ut sæpissime Interpretes LXXII. ex זבח השלמים Mosaici codicis. Sed *Bas Gen.* & *Epiphanius* σωτηρίους. S. Hieronymus περὶ τὰς γραφὰς, *Sacrificia* aut *Hostiæ Pacificorum.* Statim *Big.* λεγομένας καθ' ἑκάστην ἡμέραν, δύο βόας. BERN.

f Ἐτησίοις] *Samb.* σὺν ἀρνίσιν ἐτείοις, quod idem est. In Lexicis suis Hesychius Photiusque ἔτειον, ἐνιαύσιον; sive το κατ' ἔτος, ἐτήσιον. Legislatoris autem כבשים בני שנה v. 17. Josephus dubie, LXXII. Alexandrini in genus sequius transtulerunt: hic quidem σὺν ἀρνάσιν ἐτησίοις vel ἐτείοις, illi vero καὶ ἀμνάδας ἐνιαυσίας. Ut scias jam in Pacificis admitti fœmineum, quod profecto ad Holocautoma haud licuit. BERN. Ἐτείοις *Samb.* & *Vat.*

g Εἷς.] Ita *Bas.* G. & *Vet. Interpr.* εἰς τὴν σκηνήν. Μωϋσῆς *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

h Σιναῖον ὄρος·] Σιναῖον, ἀλλ' εἰς Typographi. σίναιον ὄρος, εἰς *Samb.*

i Ἀνεμάνθανε] *Bas.* & *Gen.* ἀνεμάνθανε τα περὶ τοῦ θεοῦ περί τε τῶν πρακτέων. *Big.* ἀνεμάνθανε περὶ τοῦ θεοῦ, περί τε τῶν πρακτέων. *Samb.* denique & *Epiphan.* ἀνεμάνθανε παρὰ τοῦ θεοῦ περί τε τῶν πρακτέων. Sicut de se Moyses ille adfirmavit Num. c. 7. ult. ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת, vocem quidem se ab Adyto exaudiisse, quoties Deum consultum de rebus Hebræis Sanctum ingrederetur. BERN. Sic *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ἀνεμάνθανε τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ περί τε τῶν πρ.

k Γραφὴν ἑτέραν] Hinc nonnulli (ut ex pag 129. v. 25.) colligunt *Josephum* librum peculiarem composuisse *de Hebræorum Legibus.* Forsan tamen hic respiciat ad ea quæ *de Legibus* scripsit *lib.* IV. c. VIII.

l Ἐνεστάναι] Ἑστάναι à typis prioribus. Libri scripti compositum præbent. Utrumque fas dicere vel mediis Athenis. BERN. Ita *Big.* & *Coll. Voss.* & *Samb.* ἑστάναι in *cæteris.*

m Τῶν ἰδιωτῶν,] Ita & Judæi in Talmude distinguunt sacrificia in publica של ציבור & privata של יחיר. Quod autem ad duo referat sacrificia omnia, holocausta & salutaria, & sacrificia piacularia ac reliqua salutaribus uti species eorum addat, est quod in Levitico hic ordo observetur, quodque ita dispesci possint

1. In ea quæ tota Deo cedunt, ut holocausta.
2. In ea quæ vel dominis vel aliis cedunt, uti salutaria.

Quamvis hæc divisio variis de causis minus accurata sit. REL.

n Ὁλοκαυτοῦται] Bis ὁλοκαυτεῖται *Big.* & *Samb.* quod Iones malint. Valde autem cognatæ sunt συζυγίαι circumflexorum & permutabiles. Ideoque subtilius distinguit inter πολεμέω & πολεμόω ac similia verba *Eustathius*, quam auctoritas veterum sustinet. Præterea ad exitum hujus paragraphi ὁλοκαυτῶσι sequitur typum tertium Contractorum. Mox *Samb.* διατοῦτο. BERN. Ter ὁλοκαυτεῖται *Big.* & *Samb.* ὁλοκαυτεῖτο *Coll. Voss.* τῆς μὲν ὅλης ὁλοκαυτοῦται *Vat.*

o Ἄρρενα] Ideo Hebræi dicunt אין עוֹלה נקבה *Nunquam holocaustum est generis fœminini.* Quæ contra dici possunt, alio loco excutimus. REL.

p Ὁλοκαυτοῦται] *Big. Coll.* rursus ὁλοκαυτεῖται.

q Δεύουσι] Βρέχουσι *Big.* ex *Glossario.*

r Οἱ ἱερεῖς] Accurate distinguit sacerdos noster officium sacerdotum ab iis, quæ privati Israëlitæ præstare poterant. Victimam holocausto destinatam ipse Israëlita jugulare poterat: ideo dixit ἀνὴρ ἰδιώτης θύει, sed quum sparsio sanguinis postulaverit manum sacerdotis, addit τὸν κύκλον &c. οἱ ἱερεῖς. REL.

s Καθαροποιήσαντες] Divisum *Big.* & *Samb.* καθαρὰ ποιήσαντες. Elegans tamen videtur illa Synthesis, & ab Urbe Palla-

dis;

tur. His autem occisis sacerdotes sanguinem per altaris circuitum fundunt: deinde mundata membratim dissecant, & sale conspersa in aram imponunt, ligno in eam congesto & igne erumpente. Pedes autem victimarum & intestina diligenter purgata cum cæteris *membris* adolenda adjiciunt, pelles sacerdotibus sibimet habentibus. Et holocausta quidem ad hunc modum fiunt.

De victimis Pacificis. Lev. c. 3.

2. Cum autem pro gratiarum actione sacrificant, animalia quidem mactant ejusdem generis: ista vero integra & anniculis majora, ac maria cum feminis. Hæc autem cum immolantur, aram quidem sanguine intingunt: renes autem & omentum, & omnem adipem cum fibra jecinoris, simulque caudam agni superponunt aræ. At pectus & crus dextrum sacerdotibus concedentes, per biduum de reliquis carnibus epulantur: quæcunque vero superfuerint igni comburunt.

Modus hostiarum pro peccatis aut erroribus tam privatis quam publicis Lev. c. 4. 5 & 9. & Num. c. 15.

3. Similiter autem ac in dicto modo sacris operandi pro gratiarum actione hostias mactant pro peccatis. Quibus vero facultas non erat adipiscendi victimas majores, *ii* par columbarum aut turturum *immolarunt*: quarum altera quidem Deo adoletur in holocaustum, alteram vero in cibum dant sacerdotibus. Accuratius autem de istis animalibus offerendis agam cum de sacrificiis dicturus sim. Qui autem per ignorantiam in peccatum incidit, agnum & hœdum feminam eorundem annorum offert. Ac sacerdos quidem sanguinem fundit in aram, sed non sicut prius, verum angulorum ad extremitates: renesque & reliquam adipem cum fibra jecoris altari admovent. Sacerdotes vero tollunt sibi & pelles & carnes, quas eadem die absumunt in fano. lex enim in crastinum non relinqui sinit. Qui vero peccat quidem, sibique conscius est, sed neminem habet qui ipsum possit arguere, arietem immolat lege præcipiente: cujus carnes in templo sacerdotes similiter comedunt eadem die. Principes autem, pro peccatis *suis* sacrificia facientes, eadem offerunt quæ privati: in eo vero differunt, quod victimas adducant taurum & hœdum, masculos.

De fertis & libationibus. Num. c. 15. & c. 28. & Lev. c. 2.

4. * Porro lex præcipit, ut in publicis & privatis sacrificiis farina mundissima afferatur: cum

καὶ [t] πάσαντες ἅλτιν ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀνατιθέασι, ξύλων ἤδη πεπληρωμένον καὶ πυρὸς φλεγομένου. [v] τοὺς δὲ πόδας τῶν ἱερείων καὶ τὰ κατὰ νηδὺν ἐκκαθάραντες ἀκριβῶς, τοῖς ἄλλοις καθαγιασθησόμενα [x] προσεπιφέρουσι, τὰς δορὰς τῶν ἱερέων λαμβανόντων. καὶ ὁ μὲν τῆς ὁλοκαυτώσεως τρόπος ἐστὶν οὗτος.

β'. Τὰς δὲ χαριστηρίους θυσίας ἐπιτελοῦντες, [y] τὰ αὐτὰ μὲν ζῶα θύουσιν· ὁλόκληρα δὲ ταῦτα καὶ τῶν [z] ἐπετείων πρεσβύτερα, ἄρρενα μέντοι θήλεσι συνδυαζόμενα. θύσαντες δὲ ταῦτα, φοινίσσουσι μὲν αἵματι τὸν βωμόν· τοὺς δὲ νεφροὺς καὶ τὸν ἐπίπλουν, καὶ πάντα τὰ πιμελῆ σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος, καὶ σὺν αὐτοῖς [a] τὴν οὐρὰν τοῦ ἀρνὸς ἐπιφέρουσι τῷ βωμῷ. τὸ δὲ στῆθος καὶ τὴν κνήμην τὴν δεξιὰν τοῖς ἱερεῦσι παρασχόντες, ἐπὶ δύο ἡμέρας εὐωχοῦνται τοῖς καταλειπομένοις τῶν κρεῶν· ἃ δ' ἂν περισσεύσῃ, κατακαίουσι.

γ'. Θύουσι δὲ καὶ ὑπὲρ ἁμαρτάδων [b] ὁμοίως τῷ προειρημένῳ τρόπῳ τῶν χαριστηρίων τῆς ἱερουργίας. οἱ δ' ἀδύνατοι πορίζειν τὰ τέλεια θύματα, περιστερὰς ἢ τρυγόνας δύο· ὧν τὸ μὲν [c] ὁλοκαυτοῦται τῷ Θεῷ, τὸ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν εἰς [d] βρῶμα διδόασιν. ἀκριβέστερον δὲ περὶ τῆς θυσίας τῶνδε τῶν ζώων ἐν τοῖς περὶ θυσιῶν ἐροῦμεν. ὁ μὲν γὰρ κατ' ἄγνοιαν εἰς τοῦτο [e] προσπεσὼν, ἄρνα καὶ ἔριφον θήλειαν τῶν αὐτῶν ἐτῶν προσφέρει. καὶ τῷ μὲν αἵματι δεύει τὸν βωμὸν ὁ ἱερεὺς, οὐχ ὡς τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τῶν γωνιῶν τὰς ἐξοχάς· καὶ τούς τε νεφροὺς καὶ τὴν ἄλλην [d] πιμελὴν σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος ἐπιφέρουσι τῷ βωμῷ. οἱ δ' ἱερεῖς τάς τε δορὰς ἀποφέρονται καὶ τὰ κρέα, [e] ἐπ' ἐκείνης δαπανήσαντες τῆς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ. ὁ γὰρ νόμος εἰς τὴν αὔριον [f] ἀπολιπεῖν οὐκ ἐᾷ. ὁ δὲ [g] ἁμαρτὼν μὲν, [h] ἑαυτῷ δὲ συνειδὼς καὶ μηδένα ἔχων τὸν [i] ἐλέγχοντα, κριὸν θύει, τοῦ νόμου τοῦτο κελεύοντος· οὗ τὰ κρέα κατὰ τὸ ἱερὸν ὁμοίως οἱ ἱερεῖς αὐθήμερον [k] σιτοῦνται. οἱ δὲ ἄρχοντες, ἐφ' οἷς ἡμάρτανον [l] ἐκθυόμενοι, τὰ αὐτὰ μὲν κομίζουσι τοῖς ἰδιώταις· διαλλάσσουσι δὲ τῷ προσάγειν θύματα, [m] ταῦρον, ἔριφον, [n] ἄρρενας.

δ'. Νόμος δὲ ταῖς ἰδιωτικαῖς καὶ ταῖς δημοσίαις θυσίαις, καὶ ἄλευρον ἐπιφέρεσθαι καθαρώτατον· ἀρνίῳ μὲν [o] ἀσσά-

σα-

dis. BERN. Id fiebat stante templo II. in conclavi lavantium, ubi sordes crassiores demebantur, & deinde in atrio super mensas marmoreas. REL

t Πάσαντες] Mollius hoc & bono tempore. πάσαντες pro πάσσοντες, Big. & Samb. BERN.

v Τοὺς δὲ πόδας] Ita & in codice Misnico Tamid III. I. pedes & intestina ultimo loco recensentur inter membra agni, ad altare delata. Nota כרעים dici, quod hic crura non indicat sed πόδας, uti & Philo lib. de victimis, pag. 839. & de allegor. Leg. p. 87. κοιλίαν καὶ πόδας reddidit quod Levit. I. 9. קרב וכרעיו. At cur Josephus πόδας & τὰ κατὰ νηδὺν reliquis adjecta scribit? quia videlicet hæc in patina בזך solebant ad altare singulatim deferri, uti in Tamid IV. 3. docetur. REL.

x Προσεπιφέρουσι,] Προφέρουσι Vat.

y Τὰ αὐτὰ μὲν ζῶα] Id est, ex triplici genere, boum, ovium, caprarum. REL.

z Ἐπετείων] Bas. & Gen. ἐπετειῶν repugnante Prosodia. BERN.

a Τὴν οὐρὰν] Quia caudæ ovium pingues erant in illis regionibus admodum. REL.

b Ὁμοίως τῷ προειρημένῳ τρόπῳ] Καὶ ὁμοίως τῷ περὶ τῶν χαριστηρίων τῆς ἱερουργίας τρόπῳ γίνεται Big. Coll. Voss. & Samb. minus concinne. Melius Bas. Gen. & & Epiphanius. BERN. & HUDS.

c Ὁλοκαυτοῦται τῷ Θεῷ,] Ὁλοκαυτεῖται τῷ Θεῷ· τὸ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν εἰς βρῶσιν Big. & Samb. BERN.

d Βρῶμα] Βρῶσιν Coll. Big. & Voss.

e Προσπεσὼν,] Big. & Samb. περιπεσὼν. Mox iidem præsentius jam ἀπολείπειν. BERN.

d Πιμελὴν] Big. Coll. πιμελὴν.

e Ἐπ' ἐκείνης δαπανήσαντες τῆς ἡμέρας] Quia addit εἰς τὴν αὔριον nihil superstes linqui oportere, suspicari licet per eundem diem ἐκείνην τὴν ἡμέραν non intelligi spatium temporis diurni quod cum occasu solis finem capit, uti apud Judæos sol occasus diem indicat & terminat. Sed quum de sacrificiorum comestione agitur dies præcedit noctem, uti Judæi loquuntur. Ita enim Lev. 7. 15. legitur, *ipso die sacrificii comedetur, nil remanebit usque ad mane*. Ita & mox de sacrificiis pro delicto scribit αὐθημερὸν eodem die (videlicet adjecta nocte) comedi debere. REL.

f Ἀπολιπεῖν] Ἀπολείπειν Coll. Big.

g Ἁμαρτὼν] *Al.* ἁμαρτῶν.

h Ἑαυτῷ δὲ συνειδὼς] Hic agit de sacrificiis pro delicto אשמות dictis, ubi nota illa a sacrificiis piacularibus differre, quod homo ipse quidem conscius sit culpæ suæ, non vero alii eum accusent. Ita de deposito quod clam est apud aliquem infra lib. IV. 8. scribit μηδένα εἶναι τὸν ἐξελέγχοντα neminem esse qui coarguere illum possit. REL.

i Ἐλέγχοντα,] Ἐξελέγχοντα Big. Coll. Voss. & Samb.

k Σιτοῦνται.] Ita Samb. & Vat. in aliis σιτοῦται.

l Ἐκθυόμενοι,] Ἐκθυόμενα, ταῦτα Bas. & Gen. ἐκθυόμενα ταῦτα Big. Mox Bas. τὸ προσάγειν ex vitio. BERN.

m Ταῦρον,] Distinctius dico, פר לכהן או לקהל ושעיר לנשיא juvenco faxit pro Sacerdote aut Ecclesia, sed pro Principe hirco. Hic χίμαρρος Interpr. LXX. ille μόσχος. Ibidem pro ἄρρενας, sic autem medio deliquente Attice prolatum tradidit Eratosthenes auctor optimus, Big. & Samb. substituunt ἄρσενας quomodo Homeri ætate Cecropidæ omnes omnino pronuntiarant, strenue ut tum fas erat & viriliter. BERN.

n Ἄρρενας.] Big. Coll. ἄρσενας.

* *Porro lex præcipit,*] מנחות ונסכים, *ex Num. c.* 15. *& c.* 28. *& Lev. c.* 2. *Poscebant autem nomine* μαναὰ *victimæ singulæ, agnus* כבש, *aries* איל, *taurusque* פר, *similæ* סלת σεμιδάλεως assaronem *unum, duos, tres: atque ex oleo, pariterque ex vino libando quadrantem* hinis, *trientem ejus, unumque pro bove* hinem. *Capit autem* הין hin *duos congios Atticos, aut Rabbinis æstimatoribus quantum* LXXII. ovis *gallinaceis sit replendis.* Assaron *vero seu* Omer, עשרון או עמר *potest partem decimam* איפה Ephæ, *vel cum Talmudistis* ova 43½. *Vide Exodi c.* 16. *ult.* BERN.

o Ἀσσάρωνος] *Samb.* ἀσσάρωνος. At vocalatio nominis peregrini à Masorethis repetenda, qui ultimam syllabam premunt in recto ἀσσαρὼν, עשרון. Sic volunt etiam *Big. Bas. & Gen.* BERN. Vide pag. 121. ψ. 3.

p Καὶ

ἀρνὸς μέτρον, κριῷ δὲ δυοῖν, ταύρῳ δὲ τριῶν. τοῦτο [p] καθαγιάζουσιν ἐπὶ τῷ βωμῷ [q] μεμαγμένον ἐλαίῳ. κομίζεται γὰρ δὴ καὶ ἔλαιον ὑπὸ τῶν τεθυκότων· ἐπὶ μὲν βοῒ [r] εἱνὸς ἥμισυ, ἐπὶ δὲ κριῷ μέρος [s] τούτου τρίτον τοῦ μέτρου, καὶ τετάρτη μερὶς [t] ἐπ' ἀρνίῳ. ὁ δὲ εἶν μέτρον ἀρχαῖον Ἑβραίων· [v] δυάται δὲ δύο χόας Ἀττικοὺς ποιῆσαι. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον τῷ ἐλαίῳ καὶ οἴνου παρῆγον. σπένδουσι δὲ [x] περὶ τὸν βωμὸν τὸν οἶνον. εἰ δέ τις, θυσίαν οὐκ ἐπιτελῶν, [y] ἐπενέγκῃ κατ' εὐχὴν σεμίδαλιν, ταύτης ἀπαρχὴν μίαν ἐπιβάλλει τῷ βωμῷ δράκα· τὴν δὲ λοιπὴν οἱ ἱερεῖς πρὸς τροφὴν λαμβάνουσιν, ἢ ἑψηθεῖσαν, ἐλαίῳ γὰρ συμπεφύραται, ἢ γινομένων ἄρτων. ἱερέως δὲ κομίσαντος καὶ [z] ὁποσονοῦν, ὁλοκαυτεῖν ἀναγκαῖον. κωλύει δὲ ὁ νόμος θύειν ζῶον αὐθημερινὸν μετὰ τοῦ γεγεννηκότος ἐπὶ τὸ αὐτό· οὐδ' ἄλλως δὲ, πρὶν ὀγδόην ἡμέραν γενηθέντι διελθεῖν. γίνονται δὲ ἄλλαι θυσίαι ὑπὲρ τοῦ τὰς νόσους διαφυγεῖν, ἢ κατ' ἄλλας αἰτίας, εἰς ἃς [a] πέμματα σὺν ἱερείοις ἀναλίσκεται· ὧν εἰς τὴν ὑστεραίαν οὐδὲν [b] ὑπολιπεῖν ἐστὶ νόμιμον, τῶν ἱερέων [c] μέρος ἴδιον λαβόντων.

agno quidem assaronis mensura, cum ariete vero duorum, & cum tauro trium. Hanc consecrant super altare oleo subactam. Nam & oleum affertur ab immolantibus; pro bove quidem hinis dimidium, pro ariete vero tertia hujus mensuræ pars, & pro agno pars quarta. Hin autem mensura Hebræorum antiqua, duosque potest choas Atticos facere. Eâdem vero mensurâ vinum quâ oleum adducebant. nam vinum circa altare libant. Si quis autem, hostiam non immolans, ex voto similam afferat, ejus primitias pugillum unum in aram conjicit: reliquum vero *ejus* in alimentum sacerdotes accipiunt, aut coctum (nam oleo subigitur) aut panibus *inde* confectis. Quantumcunque autem apportet sacerdos, necesse est ut totum crematur. Porro lex mactari vetat fœtum eodem die & loco cum parente; & aliàs quoque, nisi octava ei à partu dies illuxerit. Fiunt autem alia sacrificia pro morbo depellendo aut alia de causa, in quas libamina cum victimis expenduntur: quorum in crastinum aliquid relinqui fas non erat, sacerdotibus partem suam inde sumentibus.

Sacerdoti cedebant sacrificiorum privatorum molæ, unum præter pugillum.

Lex fœtum mactari vetat simul cum parente, aut omnino illum prima vivendi septimana. Lev. c. 22. v. 27. &c.

ΚΕΦ. ι'.

Περὶ τῶν ἑορτῶν, καὶ ὡς ἑκάστη τῶν ἡμερῶν διατέτακται.

Ἐκ δὲ τοῦ [d] δημοσίου ἀναλώματος νόμος ἐστὶν ἄρνα καθ' ἑκάστην ἡμέραν [e] σφάττεσθαι τῶν αὐτοετῶν, [f] ἀρχομένης τε ἡμέρας καὶ ληγούσης· κατὰ δὲ ἑβδόμην ἡμέραν, ἥτις [g] Σάββατα καλεῖται, δύο σφάττουσι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἱερουργοῦντες. τῇ δὲ νουμηνίᾳ τάς τε καθημερινὰς θυσίας ἐπιτελοῦσιν, καὶ δύο βόας σὺν [h] ἀρνάσιν ἐνιαυσίοις ἑπτὰ, καὶ κριόν· ἔριφον δὲ ἐπὶ παραιτήσεσιν ἁμαρτάδων, [i] εἴ τι κατὰ λήθην γένοιτο.

β'. Τῷ δ' ἑβδόμῳ [k] μηνὶ, ὃν Μακεδόνες Ὑπερβερεταῖον καλοῦσι, προσθέντες τοῖς εἰρημένοις ταῦρον καὶ κριὸν καὶ ἄρνας ἑπτὰ θύουσι, καὶ ἔριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων.

CAP. X.

Quomodo de festivitatibus & singulis diebus fuerit constitutum.

Publicis autem impensis lex jubet quotidie agnum anniculum mactari, mane ac vespere: septima vero quaque die, quæ Sabbata appellatur, duos jugulant, eodem modo sacrificantes. At Neomeniarum solennitatibus & quotidianas hostias immolant, ac *præterea* duos boves cum agnis anniculis septem, & arietem: hœdum vero pro expiatione peccati, si quod obliviscentibus forte obrepserit.

2. Septimo autem mense, quem Macedones vocant Hyperberetæum, præter jam dicta taurum & arietem & septem agnos mactant, & hœdum pro peccatis: 3: *De-

Sacrificia stata, sumptusque publici. Quotidiana, Sabbatina, Neomeniarum solennia. Num. c. 28. & Ex. c. 29.

---

p Καθαγιάζουσιν] *Big. Bas. Gen. & Epiph.* καθαγίζουσι *Samb.* Sicut superius legerant Genev. §. 1. hujus; τοῖς ἄλλοις καθαγιασθησόμενα προσεπιφέρουσι. Tria enim illa καθαγνίζω, καθαγιάζω, καθαγίζω, *consecrandi, Deo offerendi, adolendi superque aras comburendi* vim habent. Unde Hesychio καθαγίζω, συντελέζω (Suidæ καύζω) καὶ καθιερώζω. Huic etiam & Photio καθαγιάζεται, ἀφιεροῦται. Quare Salmasius male mutavit καθαγίζω Hesychii, quia significabat insuper μιαινῶ, apud Sophoclem in καθαγνίζω. Certe apud Etymologum M. ἄγος, μίασμα: sicut ἅγιος, μιαρὸς in parecbolis Homericis. Unde ἐναγίζειν, φονεύειν. Apud illum etiam legis ἁγίζειν, κατακαίειν. BERN. Καθαγίζουσι *Samb.* Verum tria illa καθαγνίζω, καθαγιάζω, & καθαγίζω, *consecrandi, Deo offerendi, adolendi, superque aras comburendi* vim habent, ut ex *Hesychio, Suida & Photio* in Lexicis constat.

q Μεμαγμένον] *Vet.* μεμιγμένον legit, *mixtum.*

r Εἱνὸς ἥμισυ,] *Big.* ἱνός. *Samb.* ἱνός. Subinde vero utrisque ὁ δὲ ἶν μέτρον, pro ἶν הִין. Theodoretus εἶν legerat, ubi ἀντίγραφα LXX. Interpr. ἶν hodieque ostendunt. Hieronymus insuper de Onomastico Sacro Philonis hoc transtulit, In *mensura liquentis materiæ.* BERN.

s Τούτου τρίτον] *Samb.* τρίτον τούτου.

t Ἐπ' ἀρνίῳ.] Ἐπ' ἀρνίῳ. לכבש Num. c. 15. 5. τῷ ἀμνῷ LXX. Interpr. לאמרא Onc. pro *agno. Big.* ἐπ' ἀρνείῳ, quod est idem cum ἐπ' ἀρνίῳ, seu ἐπ' ἀμνείῳ & ἐπ' ἀμνίῳ ex Grammatica Catholica Herodiani. *Samb.* ubique ἐπ' ἀρνειῷ, qua de forma supra diximus. Mox Ἑβραῖον *Samb.* BERN. *Al.* ἐπ' ἀρνείῳ. ut *Coll. Big.* & mox ἶν. Vide p. 169. v. 2.

v Δυάται δὲ] Hanc elegantiam à *Bas. & Gen.* retinemus. Mutarunt autem *Big. & Samb.* in facilius, ὃ δυάται δύο χόας (χοὰς S.) ἀττικοὺς, exempto ποιῆσαι. Theodoretus tamen Qu. 64. in Ex. τί ἐστι τὸ εἶν; μέτρον ἑβραϊκὸν οἴνου καὶ ἐλαίου. δέχεται δὲ, ὥς φησιν Ἰώσηπος, δύο χόας ἀττικούς. πιστευτέον δὲ ἐν τούτοις αὐτῷ, ἀκριβῶς τοῦ ἔθνους τὰ μέτρα ἐπισταμένῳ. Ex Josepho etiam delibatum putabis, quod adnotavit S. Hieronymus ad c. 4. Ezech. *Porro Hin duos choas Atticos facit: quos nos appellare possumus* (hoc adjicit) *duos sextarios Italicos. Ita ut Hin mensura sit Judaici sextarii nostrique Castrensis, cujus sexta pars facit tertiam partem sextarii Italici.* BERN. In *Big. & Samb.* ὃ δυάται δύο χόας Ἀττικοὺς, sine ποιῆσαι.

x Περὶ τὸν βωμὸν] Vinum libabatur infusum in simpulum, quod insertum erat summo altaris ad angulum notozephyrinum, uti in Tamid legitur. REL.

y Ἐπενέγκῃ] Ἐπενέγκαι *Samb.* Sed sententia ὑπόταξιν magis desiderat, ut ἐπενέγκῃ. Mox ἢ ἑψηθεῖσαν *Samb.* BERN. Ἐπενέγκαι *Samb* melius ἐπενέγκῃ. HUDS. & COCC.

z Ὁποσονοῦν,] Ὁπόσον *Big.* ὁποσοῦν *Bas. & Gen.* ὁπόσον οὖν *Samb.* Rescribes autem cum tono Attico ὁποσονοῦν, vel retinebis ὁποσοῦν aliarum editionum. BERN. *Al.* ὁποσοῦν. *Coll. Big.* ὁπόσον *Coccejus* ὁπωσοῦν.

a Πέμματα] Εἶδος πλακοῦντος huc migravit in codd. *Big.* loco πέμματα: quoniam Hesychius dudum notaverat in Lexico suo πέμματα, εἶδος πλακοῦντος. BERN.

b Ὑπολιπεῖν] Ἀπολιπεῖν soli *Big. & Samb.*

c Μέρος ἴδιον] Hanc portionem Legislator appellat תרומה; ἀφαίρεμα LXX. אפרשותא Onc. BERN. Illud μέρος ex *MSS. & Vet. Interpr.* HUDS. & COCC.

d Δημοσίου] *Coll. Voss.* δημόσιον.

e Σφάττεσθαι] *Big. & Samb.* cum vulgo σφάζεσθαι. BERN.

f Ἀρχομένης τε] *Big.* ἀρχομένης τῆς ἡμέρας καὶ ληγούσης. Recte adeo interpretatus est Flavius ἱερογραμματεὺς verba Mosaica בבקר ובין הערבים, de quibus nimium litigant Ecclesiæ nostræ atque etiam Judaicæ Theologi. Primum enim diei trihorium ultimumque, nisi forte frequentia Paschatis amplius exposceret, sacrificiis jugiter offerendis imputabantur. Atqui tempus hoc posterius, הערבים *Haarabaim* τὰ ἑσπέρια nuncupari existimo: quoniam in magna Parasceua distribueretur inter מנחה & פסח, sacrificia utraque vespertina, aut juxta phrasin Talmudicam εἰς ἑσπέραν μεγάλην καὶ μικράν, מנחה גדולה ומנחה קטנה. Unde Judæi Alexandrini בין הערבים transtulerunt Græce ἀναμέσον τῶν ἑσπερινῶν Lev. c. 23. 5. BERN. *Al.* ἀρχομένης τῆς ἡμέρας.

g Σάββατα] Unum Sabbathum σάββατα dicebatur eo tempore, quod ex dialecto id ætatis usitata, qua שבתא appellabatur, repeti potest; vel aliunde: de quo alibi latius. REL.

h Ἀρνάσιν] Iterum ἄρνασι acuit in prima *Samb.* BERN.

i Εἴ τι κατὰ λήθην] *Bas.* ἤτι κατὰ λήθην. *Samb.* εἴτι καταλήθην; hoc enim affectat passim. BERN.

k Μηνὶ,] Scilicet *Neomenia* mensis *Tisri*, qui in *Septembrem* Romulidum & Macedonum *Hyperberetæum* incurrit.

3. * Decimo vero ejusdem mensis secundum lunam ad vesperam usque jejunant: eodemque die immolant taurum & arietem & septem agnos, & pro peccatis hœdum. Præterea autem afferunt duos hœdos; quorum alter quidem vivus extra fines in solitudinem emittitur, in averruncationem & expiationem peccatorum futurus pro populo
Lev. c. 16. &c 23. & Num. c. 29. universo: alterum vero in locum purissimum sub urbe educentes, illic cum ipsa pelle totum comburunt, nihil omnino purgantes. Concrematur autem taurus, non à populo adductus, sed proprio Pontificis sumptu paratus. Quo occiso, & sanguine ejus simul & hœdi in fanum *interius* illato, aspergit digito septies tectum totiesque pavimentum ipsius, rursusque toties fanum *exterius* etiam circum altare aureum; reliquum deinde in atrium portans circum *altare* majus *spargit*. Præterea, extremitates *tauri hircique* & renes & adipem cum fibra jecinoris altari imponunt. Præbet autem *de suo* Pontifex arietem in holocaustum Deo.

4. † Die vero quinta-decima ejusdem mensis,

γ'. Δεκάτῃ δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς κατὰ σελήνην [l] διανηστεύοντες ἕως ἑσπέρας· θύουσι δ' ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ταῦρόν τε καὶ κριοὺς δύο καὶ ἄρνας ἑπτὰ, καὶ ὑπὲρ ἁμαρτάδων ἔριφον. προσάγουσι δὲ δύο [m] πρὸς τούτοις ἐρίφους, ὧν ὁ μὲν ζῶν εἰς τὴν [n] ὑπερόριον ἐρημίαν πέμπεται, ἀποτροπιασμὸς καὶ παραίτησις τοῦ πλήθους παντὸς ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ἐσόμενος· τὸν δ' [o] ἐν τοῖς προαστείοις εἰς [p] καθαρώτατον ἄγοντες χωρίον, αὐτόθι σὺν αὐτῇ καίουσι τῇ δορᾷ, μηδὲν ὅλως καθάραντες. συγκατακαίεται δὲ ταῦρος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δήμου προσαχθεὶς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων ἀναλωμάτων τοῦ ἀρχιερέως παρασχόντος. οὗ δὴ σφαγέντος, εἰσκομίσας [q] εἰς τὸν ναὸν τοῦ αἵματος ἅμα καὶ τοῦ ἐρίφου, ῥαίνει τῷ δακτύλῳ [r] τὸν ὄροφον ἑπτάκις, τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἔδαφος. καὶ τοσαυτάκις εἰς τὸν ναὸν καὶ περὶ τὸν χρύσεον βωμόν· καὶ τὸ λοιπὸν [s] περὶ τῷ μείζονι, κομίσας εἰς τὸ αἴθριον. πρὸς τούτοις, τὰς ἐξοχὰς καὶ τοὺς νεφροὺς καὶ τὴν [t] πιμελὴν σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος ἐπιφέρουσι τῷ βωμῷ. παρέχει δὲ καὶ κριὸν ὁ ἀρχιερεὺς ὁλοκαύτωσιν τῷ Θεῷ.

δ'. Τῇ δὲ πέμπτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ δεκάτῃ, τρεπομέ-

νου

l Διανηστεύον*] Διανηστεύοντες ἕως ἑσπέρας, θύουσιν Big. cum Samb. mox ἐν τοῖς. Illi statim ταῦρον καὶ κριοὺς δύο. BERN.

* *Decimo vero ejusdem mensis secundum*] *Venit mox decima dies Tisri* יום הכפורים LXX. *Interpr.* ἡμέρα ἐξιλασμοῦ, *Pharisæis præsertim* ἡ ἡμέρα יומא, *præter arietem eximium P. M. variasque jejunantis populi victimas, duobus hircis averruncis,* θεοθύτῳ *altero, altero* ἀποπομπαίῳ, *atque lustrationibus vel rerum sacerrimarum, Adyti velo tum subducto, criminumque totius gentis expiatione venerabilis. Vide Levit. c. 16. & c. 23. & Num. c. 29. necnon Massictam* Joma *in corpore Talmudico, aut cum notis doctissimi Sheringami.* BERN. *Decima deinde luna ejusdem mensis* vertit *Gelenius.* Vide Cl. *Seldenum* de *Anno civili*. c. 20.

m Πρὸς τούτοις] Forsan πρὸς τούτῳ.

n Ὑπερόριον ἐρημίαν] *Big.* ὑπερορίαν ἐρημίαν. Locus autem ille שעיר החטאת hirci exulantis cum crimine Cleri Populique Hebraici vocatur apud Moysen ארץ גזרה & המדבר, γῆ ἄβατος καὶ ἔρημος LXXII. Interpr. Quinimo distinctius in Talmudo nomine suo situque צוק ץ רים מירושלם, σῶκος σαδίους ἐνενήκοντα ἀφ' Ἱεροσολύμων ἀπέχων. BERN. Locus ille *hirci exsulantis* cum crimine Cleri populique Hebraïci dicitur γῆ ἄβατος καὶ ἔρημος LXX. *Interpp.* quinimo à *Talmudicis* σῶκος σαδίους ἐνενήκοντα ἀφ' Ἱεροσολύμων ἀπέχων.

o Ἐν τοῖς προαστείοις] *Sub urbe Sancta* rite dixit *Josephus* suo sæculo pro phrasi *Moysis* quam per ἔξω τῆς παρεμβολῆς reddunt LXX.

p Καθαρώτατον] *Big. & Samb.* καθαρώτατον *Bas. & Gen.* præter Canonem Grammaticum, quem tamen tam poetæ quam λογογράφοι sæpe negligunt. Geminorum vero hircorum alter cadebat sua sorte ליהוה, quod est, Deo & Altari: alter damnabatur לעזאזל, i. e. τῷ τραγηλάτῃ & solitudini. Significat enim עזאזל *abactor*, sive عازل: vel ἀποπομπὴ, vel amplius τραγοπομπεία, vel denique passive ὁ τράγος ὁ ἀπολελυμένος sive ἀποπομπαῖος, quomodo Rabbini Græcæ linguæ gnari ignarique fere explicant. Mox ἐν τοῖς προαστείοις, *sub urbe sancta* rite dixit Josephus suo seculo pro phrasi Moysis ducis מחוץ למחנה; sive ἔξω τῆς παρεμβολῆς, LXX. Judæis Pauloque Apostolo interpretantibus. BERN.

q Εἰς τὸν ναὸν] Potius εἰς τὸ ἄδυτον, אל דביר, oppositum jam contra coli proxime sequentis τοσαυτάκις εἰς τὸν ναὸν, & subinde tertii εἰς τὸ αἴθριον. Tunc enim succedere fas erat Pontificem summum אל מבית לפרכת, ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος i. e. sub velo secretiori. Lev. c. 16. 15. & planissime v. 2. אל הקדש מבית הפרכת אל פני הכפרת אשר אל הארון, LXX. Interpr. εἰς τὸ ἅγιον ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος εἰς πρόσωπον ἱλαστηρίου, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου. Iterumque v. 16. וכפר על הקדש, *expiabit adeo ipsum sacrarium*, τὸ ἁγιώτατον. Ita & *Joma* c. 5. §. 1. Adde & Flavium ἁλωσ. l. ult. λιθοστρωτον γὰρ (ἐσθῆτα ὁ ἀρχιερεὺς) ἐλάμβανεν, ὁπότε εἴσιοι (sic legendum) εἰς τὸ ἄδυτον. εἰσῄει δὲ ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν μόνα (vel μόνον) ἐν ᾗ νηστεύειν ἔθος ἡμέρᾳ πάντας τῷ Θεῷ. Deinde locutionem Hebraicam v. 15. על הכפרת ולפני הכפרת, percommode expressit Josephus verbis Græcis εἰς τὸν ὄροφον καὶ εἰς τὸ ἔδαφος. Quod est Misna *Joma* c. 5 §. 3. למעלה ולמטה כמצליף: quippe לא על הכפרת נונעים אלא לארץ נמילים, atque prius ex sententia Talmudistarum Urbis de eodem cruore f. 42. c. אינן צריך שיהא נוגע ארת כפורת. BERN.

r Τὸν ὄροφον] Sursum spargit semel sanguinem, septies deorsum: adeoque versus ὄροφον spargit, non ὄροφοι τῷ δακτύλῳ ῥαίνει, & semel modo, non ἑπτάκις. REL.

s Περὶ τῷ μείζονι,] Forte περὶ τὸν μείζω, *circum Altare majus.* Typographi enim ediderant περὶ τῷ μείζονι. BERN. Forte περὶ τὸν μείζονα COCC. Non circa altare fundebatur, sed uno in loco ad angulum altaris notozephyrinum in basi vel crepidine, uti Talmudici notant. REL.

t Πιμελὴν] Πιμελὴν ubique MSS. חלב autem in hoc ritu Lev. c. 16. 25. tota viscera complectitur, quod Josephus Sacrificulus ignorare non potuit. Neque aliud sonat δευτέρωσις 7. c. 6. Jomæ, והוציא את אימוריהן נתנן במגיסן והקטירם על גבי המזבח, *Juvenci autem hircique ustulandorum viscera scutella excepta super Altare adolebantur.* Cæterum quam vana sit querimonia Saliani & Sheringhami περὶ τῶν ἐξοχῶν, pro Josepho passim declarat liber Leviticus in similibus sacrificiis. Dein vox illa ἐξοχαὶ non solum *caudas* cæterasque animalis appendices denotare, sed & congrue potest *Exta* Latinorum, Patrumque Misnicorum אמורים Imo maxime credes Flavio, qui toties viderat hujus piaculi הכליות, & יתרת על הכבד, החלב, האליה, τὰς ἐξοχὰς καὶ τοὺς νεφροὺς καὶ τὴν πιμελὴν σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος super Altari magno fumantes. BERN.

† *Die vero quinta-decima ejusdem mensis,*] *Dein sub aquinoctio autumnali, à die Tisri* XV. *ad* XXII. *ejusdem mensis exactum, celebrabatur larga & lætissima festivitas, Lev. c. 23. 40. Num. c. 29. & Deut.* c. 16. ושמחת בחגך, *iterumque* והיית אך שמח, omnino lætabere dabisque te hilaritati, *sic jusserat ipsa Sanctimonia, Moysi* חג הסכות χὰγ συκχὼτ, *Onceloso & Jonathani vero* חגא דמטילא, *Samaritis* حج التظليل, *Gorionidæ & Hebræorum aliis* عيد المظال *aut* حج: & *adhuc præclarius* Hag. חג, ἡ ἑορτὴ, *Ezech. c. 45. ult. 2 Par. 5. 3. & hujusce Archæologiæ l. 13. c. 21. ubi Jannæus de ponte sacro turbatur: atque simpliciter* χὰγ *ubique operis Misnici. Item* ἡ ἑορτὴ τῶν σκηνῶν LXXII. *Int. & Jasoni l. 2. Macc. c. 10. 6. atque* ἡ ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας *aliquoties in versionibus Græcis V. T. Deut. c. 16. 16. Zach. c. 14. 16. tum etiam* 1 *Macc. c. 10. 21. & in utraque epistola Senatus Solymitarii l. 2. Macc. c. 1. necnon Johanni Evangelistæ c. 7. Philoni itidem planissime* σκηναὶ, *sed & Plutarcho scriptori peregrino, qui addere amplius voluit* μεγίστην παρ' Ἰουδαίοις καὶ τελειοτάτην ἑορτήν: *merito & velut arguerat dudum S. Zacharias extremo vaticinio contra Ægyptios.* סוכה *denique pro festo eodem offendimus apud Rabbanitas. Ubi hornarum frugum datori Optimo repensum Deut. c. 16. 13. 15. & Ex. 23. 16.* באספך מגרנך ומיקבך, *quod est verbis sophistæ Chæronensis de feriis eisdem* ἀκμάζοντος τοῦ τρυγητοῦ. *Scenopegia adeo vocantur* χὰγ ἀσήφ חג האסף *i. e.* θαλύσια, ἑορτὴ συντελείας *Int.* LXXII. & *perspicue* ἑορτὴ συγκομιδῆς *Aquilæ,* συγκομιδῆς *Symmacho, Samaritico in scholiis Romanis* συνεισφορᾶς. *Quippe versio Samaritica ibi reddiderat ex Onceloso, quod existimo,* חג כנושה, & *subinde Arabica translatio Neapolitanis nota* حج الجمع. *Pridem enim adnotavit Moyses ille doctor dubitantium l. 3. c. 43. ab Ethicis Stagiritæ, gentium plerasque μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς pompis sacris victimisque Eucharisticis impendio vacasse. Quinetiam convenit justo anni tempore, Eiresiona jactata, rituque plurimo cum Scenopegiis Hebraicis hilaris illa & Atheniensibus gratissima Septimana, quæ Pyanepsia & Thesmophoria in se comprenderat. Rerum ubi, inquam, largitori gregibus armentisque totis sacrificatum. Numerat enim Cæremoniale Mosaicum undeducenta animalia litanda hisce feriis, præter Ecclesiæ victimas quotidianas votaque privata. Tum vero, ædibus suis ultro spoliatis ac desertis, Misna* Succa *c. 2. §. 9.* כל ז' הימים ארם עושה סוכתו כבע וביתו עראי: *supellectilem adeo domus ac ornatum cunctum in scenam transferri decuit, ut veterem illam* δευτέρωσιν *explicant. Scribæ Jerosolymitani f. 53.* שהא אוכל בסוכה ומטייל בסוכה ומעלה כליו לסוכה; *in agros & plateas effusi gens Hebræa, septem dies jucundos agebant sub frondeis ac pellucentibus attegiis, aut Romane loquendo sub umbris. Serio enim cavent Nomodidascali* Succæ c. 1. §. 1. ut levia illa tecta solem autumnalem arceant potius quam admittant. סוכה שחמתה מרובה מצילתה פסולה. *Nec aliter de his philosophus Chæronensis quarto* Συμποσιακῶν· πρῶτον μὲν τῆς μεγίστης καὶ τελειοτάτης ἑορτῆς παρ' αὐτοῖς ὁ καιρός ἐστι καὶ ὁ τρόπος Διονύσῳ προσήκων. τὴν γὰρ λεγομένην νηστείαν, *lego* μετὰ γὰρ τὴν λεγομένην νηστείαν, *post Jomam, Tisri*

post

τῷ λοιπῷ τοῦ καιροῦ ὑπὸ τὴν ὥραν χειμέριον ὥραν, tempore ad hyemem jam vergente, tentoria figere

post diem decimum mœstissimumque, ἀκμάζοντι ἤγουν τῷ τραπέζας τε ὀπώρας παντοδαπῆς ὀπώρας. *Tuguria ita sua festiva intra extra adornare amat hodieque Judæorum calamitas. Sæpius autem in Misna inculcatur illud genti ab otio haud alienæ*, tempore Hag sub fronde bibere ex professo & quantum decima quarta mensa consumat vesci יד׳ סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וגו׳ præmissa toties hac benedictione כא׳ אקב׳ וצונו לישב בסכות atque, credis, ibidem dormire: domi vero rarius esse aut raptim. Succa c. 2. 4, 5, 6. maxime adhuc indulgere genio extremis utrisque diebus Festi, quos שבתון σάββατα appellat Lex Divina, lautitiis reliquorum Sabbatorum, *Misna* σάββατι *c.* 16. 2, *&c.* aut uberioribus longe celebrandos. *Unde Plutarchus de bacchationibus cultuque Sabazii inter Judæos*, αὐτοὶ δὲ τῷ λόγῳ μαρτυροῦσιν, ὅτι σάββατον τιμῶσι, (*malo* ὅτι σαβάζιον τιμῶσι ἐν τοῖς σαββάτοις) μάλιστα μὲν πίνειν καὶ οἰνοῦσθαι παρακαλοῦντες ἀλλήλους, ὅταν δὲ κωλύει τι μεῖζον, ἀπογεύεσθαί γε πάντως ἀκράτου νομίζοντες. καὶ ταῦτα μὲν εἰκότα φαίη τις ἂν κατὰ κράτος ἐν αὐτοῖς. *Sic autem lætari verpi, sic commessari audent, quasi memores Moysis ducis patrumque suorum, qui per erema & inaquosa Arabiæ olim vagabantur. Quapropter in Liturgicis canitur*, ומנים לששון את יום חג הסכות זכר ליציאת מצרים. *Quinetiam gratias illi reddunt Deo, dum in tabernaculis rite convivantur*, על פרי הגפן ועל תבוות השדה ועל הארץ חמדה טובה ורחבה שרצית ונחלת לעמך ישראל לאכול מפריה ולשבוע מטובה. רחם יי על עירך ובנה ירושלם עיר הקדש במהרה בימינו והעליו להוכה במהרה ושמחנו בה ונשבע בטובה ונברכך עליה בקדושה. *Neque aliter. Breviaria Judaica tempore S. Hieronymi, qui ad Zachariæ c.* 14. *ubi reliquias Gentilismi adoratum miserat ὁ ἅγιος ad Scenopegia Solymitana, talia refert*: Hæc quoque, *agit autem de feriis* Succoth *per universum orbem celebrandis*, Judæi cassa spe in mille annorum regno (*ita à Pharisæis acceperat Johannes Theologus τὴν χιλιετῆ βασιλείαν*) futura promittunt, cujus solennitatis istud exordium est: Egressus populus Israel de Ægypto per vastam ac terribilem ac latam solitudinem, in qua non erat domus, villa, oppidum, specus, faciebat sibi tabernacula atque tentoria, (quæ nunc à similitudine parvulæ avis papiliones vocantur) in quibus cum conjugibus morarentur ac liberis, & cibum caperent, & per diem solis ardores, & per noctem humorem & frigus & roris injuriam devitarent: jussumque est ut in mense septimo quinta decima die mensis fieret tabernaculorum solennitas. Et cum te, inquit, interrogaverit filius tuus cras, dicens, quid sibi volunt hæc tabernacula? Respondebis ei, multo tempore peregrinati sumus in Ægypto, de qua eduxit nos Dominus in solitudinem, (*vide Lev. c.* 23. 43.) & idcirco tabernacula suscitamus, ut beneficiorum Dei omni tempore recordemur, cum cœperimus habitare in urbibus. Præcepit quoque ut facerent tabernacula de ligno pulcherrimo, quod Judæi cedrum, *lego citrum* אתרוג, vocant, & de palmarum ramis, ac frondibus ligni densissimi & salicis & populi. Historiæ jecimus fundamenta. *Hæc ille presbyter Christianus. Scenas autem istas è fundo, quantus cubitorum septies septem, non erigunt supra cubitos* XX. *neve infra decem palmos*, Succa c. 1. 1. *& c.* 2. 7. *Maim.* Sophar c. 5. 5. *quo caperent singulæ humani corporis partem præcipuam & dimidia majorem, simulque mensam totam; fastigio* גג *denique illas non strictiori quam palmari coronant. Quanquam Helena* Adiabenorum *regina* (Lydorum *ajunt Doctores Jerosolymitani* Succa c. 1. *col.* 2. הילני מלכה דלוד: *utraque enim gens* ἀδελφιαί*,*) *sub altiori tecto feriabatur Judaismo quondam percita. Adhæc Pharisæi in navi tabernas solennes, plaustro, dorsove cameli, aut summa arbore, modo ibidem haud ascendatur utrovis* Jomtob *desigere; imo ex rapto iidem boni viri tuguria illa condere permittunt* Succa *f.* 27. *& Maim.* Sophar. c. 5. 25. *Deinde bis septima pompa Templum repetentes, apud Altare holocausti vibratis rite fascibus Cleroque præeunte Hymnum magnum* הלל רבה, *ab initio* ψ. 113. *ad coronidem* ψ. 118. *accinebant* Succa c. 3. §. 9. *Jamque post Ædem dirutam circa Pulpitum* התיבה, *ea gratia in Synagogam mediam translatum, die septimo Festi obire septies mos & ritus vult, sceptra sua saligna* הערבה *quatientes ac* ὑμνολογοῦντες. *Maimon. consule* Sophar c. 23. *pro cæteris. Puerulos etiam admiserunt in hunc Panegyrin Traditionum Patres, quamprimum isti artem agitandi Lulabi addiscerent*, σύγκρα κεφ. γ. כדי להנכם במצוה, *addunt Antecessores Babylonii*, *f.* 42. *a. Diu etiam obtinuit, faciente fortean Jochanane Doctorum Judaicorum apice*, εἰρεσιώνην *sacra in Panegyri vibrare* נענע, *emittendo retrahendoque vicibus tribus versus plagas quatuor mundi, dein sursum & jusum.* Succa *f.* 37. *b. & Maim.* Sophar. c. 7. *Hanc porro agitationem fieri oportuit interdiu, quoties abiturus è Scena sua fascem pro more quisque attolleret & benediceret, & maxime initio & fine* Hallel *majoris una cum brevi hac Letania* אנא הושיעה נא, *Misna* Succa c. 3. 9. *& Gemaræ f.* 30. *&* 38. *Dum vero staret adhuc Templum & honos Aaronidum, die primo Festi etiam Sabbatino*, ἡ τῶν ἑορτὴ τῶν σκηνῶν διωθεῖ τὸ σάββατον *Pharisæis docentibus in suo Deuteronomio, ubique Judææ regionis* במדינה *agitabat Lulabus; atqui in Templo Urbeque sancta* במקדש *cum illo die, tum sex sequentibus. Verum statim à triumpho Titi Romani jusserat celeberrimus Rabban Zaccheides tota septimana sacra universam Judæam εἰς μνημόσυνον τοῦ ναοῦ sceptris frondeis micare*, *Misna* Succa c. 3. 12. *& Talmudi Babyl.* 41, *&* 43. *excepto duntaxat Sabbato. Quippe profligato jam Synedrio M. ambigua ferebantur mensium initia mediave, quod Maimonides sponte fatetur* Sophar c. 7. 13, 16, *&c. Merges autem* לולב Lulab *&* לולבא Lulabba, *qui &* ὡσαννὰ הושענא *vocatus, quod simul cum epiphonemate sacro* אנא ה׳ הושיעה אנא ה׳ הושענא *toties jactaretur*, (*quanquam recentiores Judæi hoc nomen potius tribuant singulari illi salici* הערבה, *quam septimo Festi* ὡσαννὰ ῥαβδὰ הושענא רבא *aut* חג הערבה *quaquaversum vibrare mos:*) *sive, ut Græce licet appellare*, κορυβαλία, κῶμος, *& maxime cum Josepho* εἰρεσιώνη, *ramos* myrteos הדס salignosque ערבה *cum spadice eminente super cæteros* לולבא וחרות של דקל, *telluris sanctæ felicia munera* Succa *f.* 32. *Talm. Babyl. & in Exegesi Jonathanis Lev. c.* 23. 40. *colligebat, addito insuper malo Persico sive* ἐτρόγγῳ אתרוג. *Hoc enim lævam manum implent, sicut jam dicto termite dextram, Talmudistæ plurimi post Rabbam indeque porro misera Judæorum secula, donec exeunte Festo pomum illud esse liceret, Misna* Succa, *& f.* 31. *Talm. Babyl. & Maim. c.* 7. 6. Sophar. *Nonnulli autem Gemaricorum dextram manum tam Thyrso citreo quam Lulabo armarunt; magis ex more Josephi hujus. Regerit adeo R. Aquibæ collega ejus Eleazarus* Succa *f.* 34. יכול והא אתרוג עמהם באגורה אחרה, fas esse citrum cum cæteris fasce unico colliganti. *Hoc idem probat* δευτέρωσις τῶν φυσοφορῶν *seu* μεναχῶτ *c.* 3. 6. *ubi quatuor arborum genera ad Lulabum* ללולב *quæruntur; tum etiam ex* Colbo *f.* 81. *a. Quinimo præter pomum unum, unum spadicem seu* לולב (*quippe vox ea apud Misnam modo thyrsum palmæ significat & quidem proprie, modo fasciculum ex hac arbore cum myrto, & salice collectum, inserto forte citro*) *ad Lulabum exposcit vetus* παράδοσις (*quam commendarat magna auctoritate Rabban Ismael T. Babyl.* Succa *f.* 34. *b.*) *tres minimum myrti ramulos, duas virgas salignas, omnes spadice pedali palmum unum, ut minimum, breviores*, Succa *f.* 32. *b. T. Bab. & Maim.* Sophar *c.* 6. 8. *& c.* 7. *ubi* λύγαιον *describit vir doctus* חרות של דקל קודם שיתפקרו העלין שלהן לכאן ולכאן, Sceptrum palmæ foliis nondum apertis. *Sic eum docuerant Patres Babylonii* Succa *f.* 32. *a. Massictæ autem Succæ c.* 3. §. 4. *conveniunt Rabbini egregii Ismael & Tryphon in* ג׳ הדסים ושתי ערבות ולולב א׳ ואתרוג א׳. *Aquibas interim permisit ramos omnes singulares. Cuncti etiam consentiunt* Menacot *c.* 3. 6. Ramorum genera quatuor ad Lulabum ex necessario requiri ד׳ מינין שבלולב מעכבים זה את זה. *Paritérque Moyses Maimonis c.* 7. 5. Sophar, Hæc quatuor לולב spadix, הדס myrtus, ערבה salix, atque אתרוג citrum conferre omnes debent ad Ritum Lulab למצות הלולב, τῷ δεσμῷ τῶν βαΐων. Non sufficit pars harum, non arbores aliæ ad fascem Festivum, sive בשם לולב לאגורה אחת כי לולב שאינו אגוד פסול, *quod loquuntur Scholastici f.* 33. *a.* Succa. *Mirum tamen Buxtorfium aliosque multos Theologos, tam arbores illas Lev. c.* 23. *quam plures c.* 8. Nehemiæ. *Scenis duntaxat Judæorum compingendis, quod & Sadducæi jam olim contenderant, non pro enchiridiis ferialibus adsumi. Adversantur tamen his Josephus, Doctores* δευτερώσεων, *& multorum seculorum notissima consuetudo. Rejiciuntur denique ab hac pompa Citria perforata, putria, compressa, imo ex Turim Sphærica, nimis nigra ut homo Æthiops, aut viridia nimis & albicantia, immatura, petiolo* בוכנה *apiceque* דד *seu* פיטמה *spoliata, Misna* Succa *c.* 3. §. 5, 6, 7. *& T. Jerosl. f.* 53. *& T. Bab. f.* 32, 34, *&* 36. *Sed redeamus rursum ad Sympoſia Plutarchi.* ὑπὸ σκηναῖς τε καθίζειν: *ut sane Moyses ab Oraculo Sinæo Lev. c.* 23. 42. בסכות תשבו ז׳ ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות, ἐν κλημάτων μάλιστα καὶ τοῖς διαπεπλεγμένοις. *Id vult* הכלל *sive Canon Deuteromii Pharisæi Massicta* Succa *c.* 1. 4. כל דבר שאינו מקבל טומאה וגידלו מן הארץ מסככין בו, Quicquid solum produxerit polluti incapax tabernaculis ὡς ὀροφὰς fas fuerit contegendis. *Laterum vero major adhuc dabatur licentia*, §. 5. καὶ τὴν προτέραν ἑορτῆς σκηνῶν ὀνομάζουσι. *Pharisæus equidem diceret* יום טוב הראשון של חג, Scenopegiorum panegyris prior, atque ex opere proprio κατασκηνώσεις סכה Succa. ὀλίγαις δ᾽ ἑτέρον ἡμέραις, אחר חולו של מועד, post hexaemeron levioris observantiæ, ἄλλην ἑορτήν (*nam & Deuterotæ Judaici admonent Octavam Scenopegiorum esse per se festum, novamque plane solennitatem & quartum* Regalum *inducere*, השמיני חג בפני עצמו ורגל בפני עצמו Succa *f.* 48. *a.* Joma *f.* 3. *a. T. Bab. & passim.* ἄλλην ἑορτήν, *sic calumniatur Chæronensis*, οὐκ ἂν δι᾽ αἰνιγμάτων, ἀλλ᾽ ἀντικρυς βάκχῳ καλουμένα τελοῦσιν. ἔστι δὲ καὶ κρατηροφορία τις ἑορτή, *sive* ὑδροφορία ניסוך המים *in Misna Pharisæorum: vel ad meliora exemplaria* κραδηφορία τις ἑορτή, καὶ θυρσοφορία παρ᾽ αὐτοῖς. *Idem enim* θύρσος *&* κλάδος *&* κράδη. *Magistris autem Judaismi ritus iste vocatur* מצות נטילת הלולב. ἐν ᾗ θύρσους ἔχοντες, נוטלין הלולבין, εἰς τὸ ἱερὸν εἰσίασιν, *nil certius. Verumenim à Doctore quodam Misnico & quasi condiscipulo S. Pauli hæc talia acceperat Plutarchus ante excidium Ædis Divinæ.* εἰσελθόντες δ᾽ ὅτι δρῶσιν οὐκ ἴσμεν. *Dicam igitur extemplo.* εἰκὸς δὲ βακχείαν εἶναι τὰ ποιούμενα. *Vespertina quidem tripudia, gesticulationes, cantiones*, αὐλήματα, *aliasque cæremonias* Betsoabæ *durante Scenopegiorum solennitate, à Bacchatione haud plurimum differre existimo. Impium tamen esset & κατὰ τὸ κακοηθὲς τῆς πλατάρχου idem de diurna Liturgia diebus extremis magnisque Festi istius dicere unquam aut cogitare.* καὶ γὰρ σάλπιγξι μικραῖς שופרות σοφάρει, *tubis unius palmi præter linguam &* κώδωνα *ex cornu arietino ac Simeone Gamalielis æstimante* כדי ויאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן; *aut cum* χατσοτσερῶτ חצוצרות *unius cubiti ex metallo. Videto f.* 27. ῥωτασανᾶ, *videlicet f.* 26. *&* μασεκετ ταμιδ *c.* 7. §. 3. ὥσπερ Ἀργεῖοι τοῖς Διονυσίοις ἀνακαλοῦμενοι τὸν θεὸν χρῶνται. *Hoc maxime fecerant Sacerdotum Hebraicorum natio Neomenia Tisri, quæ inde appellatur* זכרון תרועה *aut* יום תרועה μνημόσυνον σαλπίγγων *Interpr.* LXX. *i. e.* Festum ambubaiarum, *Num. c.* 29. 1. *& c.* 10. *& Lev. c.* 23. 24. καὶ κιθαρίζοντες ἕτεροι προΐασιν, οὓς αὐτοὶ λευΐτας προσονομάζουσιν. *Verum de Levitarum* כנור κινύρα, *consules l.* 1. *Par. c.* 15. *Josephi hu-*

re & compingere jubet singulos per familias, præ metu frigoris sibimet cavendo ab anni tempestate:

[x] σκηνὰς πήγνυσθαι κελεύει κατὰ οἰκίαν ἕκαστον, [y] τὸ κρύος ὑφορωμένους ἐπὶ [z] φυλακῇ τοῦ ἔτους· ὅταν π...

...huius l. 7. c. 10. ἀρχαιολ. & codicem Eracin in corpore Talmudico. Differo tamen hinc reliqua Plutarchi, loco alio dignius repetenda. Iterum ad Scenas Judaicas. Septimo autem die Festi, qui ὡσαννὰ ... appellari meruit atque in recentiori Judaismo חג הערבה, bis septies obibant Altare grande Clerus cum plebe, modulantes toties Hallel magnum, necnon blandulam hanc salutationem יופה לך מזבח יופה לך מזבח, Bene tibi, tibi pulchre Altare; aut ex formula Lazari יופה ולך ליה מזבח Misna Succa c. 4. 5. Die etiam isto, qui profecto ultimus fuerat τῆς σκηνοπηγίας ex veteri observantia (nam recentiores vel octavam in Tabernaculis malunt conficere, quam computistis suis nimis credere, Maimon. Sophar c. 6. 13.) Citreum de suo quemque ferre opportebat, sicut primo Festi Fascem proprium, Misna Succa c. 3. 11. & c. 4. 5. Maim. Sophar c. 8. 10, 11. Hoc quidem seculo in media Europa unum pomum nomine totius Synagogæ defertur. Verum tanta copia reperiebantur ista mala tempore ac solo veterum Doctorum, ut liceret viris κατ᾽ ἐξόδιον comesse citrea parvulorum, Misna Succa c. 4. 7. Hunc porro morem de jugo Sinæo acceptum perhibet Maimonides Sophar c. 7. 20. &c. laudant etiam Deuterotæ aliquot Misna, Succa c. 4. §. 5, 6. ut præter ערבה של לולב salicem Lulabi, quisque aliam בפני עצמו, quæ ex salicto מוצא Mosæ Jos. c. 28. 6. quam Coloniam vocant Doctores Urbis sanctæ, & O. Bartenorius noverat nomine prisco, sæpius acciptebatur, Misna Succa c. 4. 4. magnis cum clangoribus & lætitia ad Aram holocausti deportaret, ibique relinqueret quovis septem dierum salicem unam, excepto forte Sabbato, si advenerat: tum enim infixæ manebant pollubris aureis in Templi peribolo. Hodieque Judæi, (quia secunda illa salix Lege scripta haud nititur הערבה אינה בפירוש בתורה, sive ut loquitur R. Zabed T. Bab. Succa f. 44. a. לית ליה עיקר בתורה, sed duntaxat more stat Prophetarum במנהג נבואים, aut verbis Jochananis Talmudistæ הערבה יסוד נביאים,) septima feriarum Scenicarum, non aliis, salice prehensa humum bis terve percutiunt aut vasium aliquod, in recordationem Templi, absque omni benedictione salicis. Maim. Sophar c. 7. 22. Noctibus vero levioribus Festi בחול של מומר, nam extremi utrinque dies Sabbataque ab his ludis abhorrent, noctibus ἐναύλοις בלילן של הליל inquies cum Pharisæis, in Atrio fœminarum, longum id erat cubitos 187. Talm. Jeros. Succa c. ult. prope ἀντλητήριον בית שואבה auro flammisque lampadum tum magnifice illustrato spectabat populus, vir fœminaque, de altiori illæ pegmate, senes Israelis, senatores, Academiarum rectores, Doctores, omnisque hæresis ascetas, חסידים ואנשי מעשה, quid creditis? ludentes, saltantes, gesticulantes, plaudentes, ut ætas illa potuit & cantillantes facibus præcedentibus, atque (ut Plutarchus maluit) bacchantes, & διασοῦντας modo Spondeum melos Talm. Jeros. ad Succæ c. 5. 6. אשרי מי שלא חטא ומי שחטא יחוה מחללו, Felix quisquis non delinquit, aut cui donatum est delictum, modo Lydium ac molle אשרייך ילודתי שלא ביישת את זקונתי, Bonos lacertos, qui nec senem fallunt: simulque tibiis חליל של בית שואבה & audaci Syriæ musica chorum canum irritante, præter voces, citharas, nablia, cymbala, organa alia Levitarum, quæ vel Jerichunta excitarent à tot stadiis, Talm. Jeros. ad Succa c 5. 3. Hinc apophthegma Pharisæorum paulo jucundiorum, Hilaris esse haud novit, qui sit ludorum Betsoabæ inexpertus, Succa ibidem: כל מי שלא ראה שמחת בית שואבה לא ראה שמחה מימיו. Post noctem autem intempestam hisce tripudiis ac teretismis finem tandem imponunt ἱεροσαλπικταὶ sive Sacerdotes duo, qui à Porta superiori שער העליון per Odei gradus quindecim perque Atrium muliebre multoties clangentes τότε στερεὸν καὶ τὸ ταραχῶδες, (ita interpretor תקיעו והריעו) ad Portam Nicanoris descenderant לשער היוצא למזרח, ibique conversis ad occidentem vultubus, hæc talia solenniter professi fuerant, Deo quidem contempto Orientem solem adoraverunt patres nostri, (etiam φοιβολάτρης Abraamus:) nos autem ad Deum, ad Deum ora nostra convertimus, ואנו ליהוה וליהוה עינינו, Misna Succa c. 5. §. 4. Sic habes Ceblam Judaicam, fundumque Ceblæ Christianæ. Templa enim nostra, sicut olim Fidelium vultus inter precandum Montem Ædis Solymitanæ, dilectum Christo Jesu locum ac frequentatum, ex composito respectabant. Octavam denique diem Festi, quæ Tisri XXII. Moyses ex mente Dei vocat Haseret עצרת, ἀσαρθὰ Josephus, Oncelosus, & Chaldaizantium alii: sive vox illa τὸ ἐξόδιον denotet cum LXX. Interpr. i. e. Conclusionem cujusque Regali. Iis enim exituris hoc tribuit Moses aut Pharisæi. Sive cum eisdem interpretibus Alexandrinis & plurimis Rabbinorum τὴν πανήγυριν, ubi omissis rebus famulis pia gens uni Deo omnis simul vacaret, congrua satis jactatur utravis originatio. Fertur adeo præceptum τοῦ Ἀγαθοῦ Lev. c. 23. ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, ἐξόδιόν ἐστι. S. Hieronymo Dies celeberrimus est, עצרת היא, ...ὅσεν λατρευτὸν ποιήσετε ἐν αὐτῇ. Et v. 39. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ η᾽. ἀνάπαυσις וביום ח״ שבתון. Quinetiam de tribus Festis majoribus v. 2. 4. αὗται αἱ ἑορταὶ κυρίου, מועדי יהיה Synaxes sacræ, ἃς καλέσετε κλητὰς ἁγίας מקראי קרש. Adhæc B. Johannes c. 7. Evangelii, ex arbitrio Scribarum sui seculi Octavum Scenopegiorum nuncupat τὴν ἐσχάτην καὶ μεγάλην τῆς ἑορτῆς ἡμέραν. Hunc enim jusserant Pharisæi præ cæteris cunctis colere & celebrare, & pro Festo singulari habere, tanquam sine scena, sine termite, suo ex ritu & libationibus satis insignem, Misnæ Succa c. 5. & ibidem Talm. Jeros. לכבוד בח חזרו פיים כברגלים וגו׳ הח׳ רגל בפני עצמו וגו׳ יט׳ האחרון של חג. Inde crepant Doctores, qui viderant incendium Ædis secundæ Misna Succa c. 4. 8. per octiduum celebrari hymnum Hallel & השכחה Pacificorum gaudia ob honorem diei Octavi, quo præparentur dignius Hebræorum animi ad summam novissimamque Festi lætitiam. Insuper tam beatæ lucis gratia rite solvi scenas, deturbari mensas agrestes, ædibus suam suppellectilem denuo reddi die septimo exeunte, ibidem docent Deuterotæ. Huc, huc referunt Talmudici Divinum istud jus ac indulgentiam eximiam והיית אך שמח. Vide Maim. ad δευτερ Succa c. 4. 8. Post hæc sub vespera ad Altare magnum, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Φαρισαίων, quam accurate explicat δευτέρωσις συκχὰ c. 3. 9. & Talm. Jeros. ad c. 5. 2. cum vino simul aquas potentes Siloæ (σιλωὰμ vocant Josephus & Fidei nostræ Evangelistæ, Rabbini שילוח) simpulis aureis libabant sacrifici, tubis interim & musicæ sacræ aura omni personantibus, populoque adplaudente ex formula, ἆρε, ἔπαιρε τὴν χεῖρά σου, הגבה ידך. Sic solebant propter quendam Sadducæorum, ut refert Schola Babylonia Succa f. 48. qui sacram lympham in pedes suos profuderat. Sive ex Misna Succa c. 4. 9. ad verba שפעם אחת נסך אחד על נבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן. Hunc autem Alexandrum Jannium fuisse existimo, regem malum, pontificem pejorem, quem Sadducæismo infectum penitus factio Pharisæa, tempore Scenopegiorum malis Persicis armata, de Altari pepulerat. Profitetur enim Jochanan gloria Rabbanistarum T. Bab. Succa f. 44 ניסך המים ritum istum descendisse per tot secula de monte Sina הלכה למשה מסני, quarum παραδόσεων Sadducæos negligentes semper fuisse constat. Inde Maimonides ad Tamid c. 10. 8 Sacerdotem illum in libatione errantem, quem nube adeo citreorum obruebat populus festivus, inter hæreticos & Epicuræos annumerant Patres. Contendunt autem hi à Clericis ὑδατοσπονδὰς tempore Hagi præter Legem consumi, meliusque plane omitti שאמרו אפיקורוס הוא שהן אומרין אין מנסכין מים. Hæc in spem pluviarum, præsertim proximam τῶν πρωίμων יורה seu רביעות Quippe statim ab hoc Festo decretum ferebatur in Cœlis de pluvii ac proventu anni totius, Mass. Taanit. c. 1. & c. 3. כהנ נירונין על המים. idcirco irati numinis credebatur, quoties imbres primarii, יורה seu בכיר, solennitatem Scenarum & pietatem populi præverterent, Succa c. 2. 9 quasi dominus in os pocillatoris sui oblatum cyathum rejectaret, הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו כיתון על פניו. Has tamen libationes Dominus noster & Messias Jesus, cum tempore tam festivo in Urbe concionem haberet, Johan. c. 7 37, 38. ad profusionem Spiritus sancti, consentiente Pharisæorum hæresi, pie ac sapienter transtulit. Consimili modo Josua ben Levi in Talmudo Jerosolymitano ad Succa c. 5. 1. Bethsoabam appellitari monet Atrii muliebris puteum, quoniam inde hauriebatur πνεῦμα τὸ ἅγιον, tantidem vaticinante olim Esaia c. 12. 3. ושאבתם מים, καὶ ἀντλήσετε ὕδωρ μετ᾽ εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου, quod potest Jonathane interprete ותקבלון אלפין חדרת, Accipietis quidem novam doctrinam cum gaudio. Hæc est Theologia Christiana, hæc sane Evangelium Jesu Christi. Sed descendamus rursus ad terrena. Minatur Vates Zach. c. 14. gentibus quotquot ad Solymas solennitate Scenarum non ascenderint, annos aridos famelicosque לוא עליהם יהיה הגשם. Nec sane dissimile de εἰρεσιώνῃ i. e. de Lulabo Attico pollicetur Scholion pervetustum apud Etymologum M. περιέθετο μὲν εἰρεσιώνη ἱκεσία τῷ Ἀπόλλωνι. καταχύσματα δὲ καὶ κύλικα οἴνου κεραμένην καταχέοντες, αὐτῆς ἐπιλέγουσιν.

Εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους,
Καὶ μέλιτος κοτύλην καὶ ἔλαιον ἀποψήσασθαι.
Καὶ κύλικ᾽ εὔζωρον οἴνου. ——

Quomodo & Stromatum suorum εὐκαρπίαν commendat noster Clemens p. 476. Hoc argumentum denique claudat Philo, τελευταία δ᾽ ἐστὶν ἑορτὴ, ait ille vel Judæorum veterum alius libello περὶ ἑβδομάδος, τῶν ἐνιαυσιαίων, ex Lege quidem cum Encœnia atque Purim nihil ad numeros sacros conferrent atque ritu duntaxat Ecclesiastico starent, non Mosaico, προσαγορευομένη σκηναὶ, καιρὸν ἔχουσα τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας. ἐξ οὗ δύο παρίσταται, τότε δεῖν ἰσότητα τιμᾶν, τὴν δικαιοσύνης ἀρχὴν καὶ σπέρμα φωτὸς συγγενὲς, καὶ τὸ προσήκειν μετὰ τὴν ἁπάντων καρπῶν τελείωσιν εὐχαριστεῖν τῷ τελεσφόρῳ. καὶ μὴν ἐν σκηναῖς προστέτακται διαιτᾶσθαι τὸν χρόνον τῆς ἑορτῆς· ἤτοι διὰ τὸ μηκέτι εἶναι χρείαν ἐν ὑπαίθρῳ διάγειν τὰ περὶ γεωργίαν ἐκπονοῦντας, ἢ εἰς τὴν ὑπόμνησιν τῆς τῶν προγόνων μακρῆς ὁδοιπορίας, ἣν δι᾽ ἐρήμης ποιούμενοι βαθείαις σκηναῖς πολυετοῦς χρόνου καθ᾽ ἕκαστον σταθμὸν ἐνδιαιτῶντο. προσήκει δὲ καὶ ἐν πλούτῳ πενίας μεμνῆσθαι, καὶ ἀδοξίας ἐν δόξῃ, καὶ ἐν εἰρήνῃ κινδύνων. ἐπιτελεῖ δὲ ἡμέρας ὀγδόην ἐπισφραγίζεται, καλέσας ἐξόδιον αὐτὴν· οὐκ ἐκείνην ὡς ἔοικε μόνον τῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐτησίων ὅσας κατηριθμήσαμεν. τελευταία γάρ ἐστι τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ συμπέρασμα σταθερώτερον καὶ ἁγιώτερον. BERN.

[v] Πρὸς τὴν χειμέριον ὥραν,] At die 15 Tisri erat tempestas anni (certe hic dies ultimus erat illius tempestatis) חום calor dicta Talmudicis. Quo jure ergo Josephus scribit annum id temporis vergere ad hyemem? Nempe omnino vergebat annus in hyemem, nam jam a die 15 mensis Ab, calor solebat imminui; & notant Judæi ideo his diebus celebrari voluisse Deum festum tabernaculorum, quod tempus hoc frigidius commorationi in tentoriis minus aptum esset, & ideo Pontifex M. qui die 10 Tisri se lavare frigida sæpe debuit, non amabat intercalarem annum, quod ita in dies frigidiores incideret id festum. REL.

[x] Σκηνὰς] Unde & Festum hoc dicitur ἡ ἑορτὴ τῶν σκηνῶν, atque ἡ ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας, & à Philone σκηναὶ, ut & à Plutarcho σκηνὴ, qui (lib. 4. Sympos. probl. 5.) μεγίστην παρ᾽ Ἰουδαίοις καὶ τελειοτάτην ἑορτὴν appellat, p. 671. Edit. Paris. quo in loco pro τὴν γὰρ λεγομένην νηστείαν lego μετὰ γὰρ τὴν λεγ. & pro ὅτι σάββατον τιμῶσι malo ὅτι Σαβάζιον τιμῶσιν ἐν τοῖς σαββάτοις, & pro κρατηροφορεία demum κρατηροφορία. BERN.

[y] Τὸ κρύος] Τότε κρύος Big. Samb. & Vat.

[z] Φυλακῇ] Sic fere Ælian. in Var. Hist. l. 1. c. 5. τὸ μὲν γὰρ ...

πατρίδων ἐπιτύχοιεν, παραγινομένους εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν, ἣν διὰ τὸν ναὸν μητρόπολιν ἕξουσιν, [a] ἐφ' ἡμέρας ὀκτὼ [b] ἑορτὴν ἄγοντας [c] ὁλοκαυτοῦν τε καὶ θύειν τῷ Θεῷ τότε χαριστήρια, φέροντας ἐν ταῖς χερσὶν [d] εἰρεσιώνην μυρσίνης καὶ ἰτέας σὺν κράδῃ φοίνικος [e] πεποιημένην,

& quando in patriam venirent, ad eam urbem accedere, quam propter templum metropolim habituri sint, atque octo diebus festivitatem agentes & holocausta facere & pacificas Deo hostias tunc offerre *præcepit*, manibus ferentes fasciculum ex myrto & salice cum spadice palmæ compositum, addito Lev. c. 23. v. 40.

δέλεαρ οὐχ ὕποπτον), οὐδὲ μὴ φυλάττει) διὰ τὴν ἀκρασίαν τοῦτο, nam *escam non suspectam habet, nec sibi ab ea cavet* &c. Cum Josepho familiaris sit verborum trajectio, forsan τοῦ ἔτους ad κρύος referendum, ut sensus sit, *anni frigus ex cautione suspectum habentes.* Si cui hoc displiceat, videat annon vertendum, *de anno jam affecto sibimet cavendo frigus suspectum habentes* aut *frigus suspectum habentes ex cautione* (vel *observatione*) *anni* tempestatis.

a Ἐφ' ἡμέρας ὀκτὼ] Proprie 7 dierum erat festum tabernaculorum, sed ἐξόδιον, עצרת, uti octavus dies ejus festi aliquando consideratur. REL.

b Ἑορτὴν] Ἑορτὴν τε ἄγοντας Big. Samb. & Vat.

c Ὁλοκαυτεῖν] Coll. Big. ὁλοκαυτεῖν.

d Εἰρεσιώνην] *Samb.* εἰρεσιῶνος pro εἰρεσιώνας aut εἰρεσιώνας. Ita *Ramos* Epiphanio. Grammatica equidem Græca formam utramque patitur; hanc tamen frequentiorem fecit cultus Apollinis. BERN.

e Πεποιημένην,] Rescripsi πεποιημένην *compositam*, ex libris *Samb.* & *Big.* At πεποιημένη *Bas.* & *Gen.* typis suis ediderant. De Enchiridio autem festivo, quod componunt quatuor arbores semper virentes & ἀθάνατοι, Deo præcipiente Lev. c. 23. 40. Josephum explicabis hunc ad modum. Φέροντας ἐν ταῖς χερσὶν εἰρεσιώνην לולב λαλάβ, μυρσίνης עבות vel הדס γαέωτ ἢ ἀδὰς, καὶ ἰτέας ערבי נחל & ערבין, γαρέβ νάχαλ *amnicolas salices*, σὺν κράδῃ φοίνικος בכפות תמרים βεκαπφώτ τεμαρίμ, *cum spatulis palmarum* πεποιημένην, τοῦ μήλου τοῦ τῆς περσέας προσόντος, *addito pomo citri* אתרוג *Etrog*, פרי עץ הדר τοῦ περὶ ἧς ἀδὰρ, ἤτοι μηλέων ἀγλαοκάρπων, phrasi Mosis & Homeri maximorum poetarum. Convenit utrisque perennitas, Τάων οὔποτε καρπὸς ἀπόλλυται, οὐδ' ἐπιλείπει χείματος οὐδὲ θέρευς. Aut verbis Azaidæ, quæ de Talmudo excerpsit magnus Commentator τοῦ λαλάβ *parasa.* 30. *Etrog dicitur* שהדר באילנו משנה הדר לשנה. Agnoscit enim Thessalonicensis ad ὀδ. ή. ιϛ'. μῆλον vocitari, non solum malorum vulgare, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ περσικὰς παρὰ τοῖς ὕστερον· ἔτι γεμῶν καὶ τὸ κίτριον. ὃ δὴ κίτριον ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ὡς φησὶ Παμφίλος ἐν τῷ περὶ γλωσσῶν, καλεῖ.) τὸ γὰρ κίτριον παρά τινι λέουσι μῆλον ἑσπέριον. ἔτι καὶ χρυσεον, καὶ μῆλον φίλιππα, τοῦ ἀρισαῖς crede; qui hoc genus mire amabat. Verum פרי עץ הדר indifferenter vertunt καρπὸς ξύλου ὡραίου, seu بها seu شكوه, Interpretes LXX. & Samaritæ in Arabicis & Judæi Maurusii & Tavosus μηδίζων. ἄλλοι, ἐνδόξα, i. e. משכח. Ita quidem paraphrases Chaldaicæ Samaritarum & Jonathanis Uzielis. *Fructus arboris pulcherrimæ*, B. Hieronymus. Explicatius tamen Syrus ܦܐܪܐ ܕܐܝܠܢܐ ܫܦܝܪܐ ܐܬܪܘܓܐ *Fructus pulchrarum arborum*, *poma puta citria.* Nobilissimus Targumista Oncelosus פירי אילנא אתרוגין, Solymitarius תרוגין, & Saadias vir clarus ثمر شجر الاترج καρπὸς ξύλου ὀτρόγγυ. Huc allusit florida paraphrasis Cantici Salomonici, c. 2. 3. ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, *sicut cæteris sylvæ præstat malus Persica, & per totum mundum celebratur* היכמה דמשבח אתרוגא ביני אילנים סרק וכולי עלמא מודיין יתיה. Huc etiam Scholion Oneirocriticum Talmudistarum Babyloniorum f. 57. *Beracot. Etrogum* אתרוג *in somnis quicunque viderit, sciat pulchrum se & honorabilem apparere Deo respectante & æstimante*, הדור לפני קונו. τὸ γὰρ κίτριον εἰς εὐφυὴν καὶ πλάσιον διαχρίνεται, ait & Achmedes. Vide Vaicra Rabba parasa 30. multam allegoriam de membris Lulabi sacri: unde probatur clarissime quod nunc volumus, Josepho enim & priscis Rabbinis de hoc fasce satis convenit, eodem modo Legis verba explicant. Dicit ille, dicunt hi, ἀδὰρ *pulchram arborem* Mosis sui esse τὸ μῆλον τῆς περσέας, ut hoc capite. Rursumque Flavius æquo nomine κίτριον l. XIII. Orig. ubi refert de Jannæo, rege infulato & tribulo Pharisæorum. ἐπανέστη γὰρ ἐπ' ἀλέξανδρον τὸ ἔθνος τῆς ἑορτῆς ἀγομένης. καὶ ἑστῶτος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ θύειν μέλλοντος, κιτρίοις αὐτὸν ἔβαλλον· νόμος ὄντος παρὰ τοῖς ἰουδαίοις ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ ἔχειν ἕκαστον θύρσους ἐκ φοινίκων καὶ κιτρίων. Quod verbis Hebraicis Josephi non veri non male expressum cape, בהיות חג הסכות יעל המלך על המזבח כחק הכהנים או תחילו הקרושים המה החכמים לשחוק באתרוגין ובמקלות התמרים וגו'. Aut uberius è codice optimi Huntingdoni, وصعد الاسكندر على المذبح في وقت القربان على رسم الكهنة فابتدوا قوما من اليهود في هذا العيد يلعبوا بسعف النخل واتصل لعبهم على ما جرت به العادة في رمى بعضهم اترجه فاصابنا الملك. Observat autem Galenus suo seculo, quod Josepho proximum venit, μηλέας μηδικῆς καρπὸν οὐκέτι μῆλον μηδικὸν, ἀλλὰ κίτριον ὑπὸ πάντων ὀνομάζεσθαι. Persica vero & μῆλα περσικὰ aliquid mollius & præcocius denotasse quam jam meditamur. Similiter Tryphon & Ismael & Pharisæorum alii in corpore Juris secundarii *Succa* c. 3, 4, 5, 6, 7. multum de magnitudine figura ac integritate Citri festivalis disceptant, certi plane hoc malum intellexisse Amramidem, quando *speciosissimum fructum & gloriam paradisi* הדר per scenas circumferri feriantibus jusserat. Inde ad hanc δευτέρωσιν אחר ר' ישמעאל אומר-אתרוג probe adnotat Schola Solymitaria *Succa* f. 53. sui Talmudi, ר' ישמעאל דרש פרי עץ הדר אחד. Huc accedit Maimonides, Tanchumus, M. Cosensis, & quicquid extat uspiam Judæorum, Caraitæ sint aut Rabbanitæ, quicquid Samariticæ hæresis. Ritus etiam & religio gentis utriusque per longa secula idem comprobat. Tantum denique elogium Mosis meruit decor pomi, quem plerique homines חזורא דרחמיא, μῆλον χρυσοῦ, Græci Romanique: Dioscorides, Galenus, Virgilius, Plinius, & mille alii *Medicum Persicumque* appellitant à solo patrio, Plinius *Assyrium* etiam ab origine, Tanchumus Lexicographus *Citrum Arabicum* الاترج العربي, Germani *Pomum Judaicum* ab his feriis. Medi ipsi & Parthorum proceres, qui primi omnium has delicias visu, odoratu, gustu manibusque conceperant, ترنج τόροξ nominarunt, & Assyrii suo more תרוג τεργγ, & ab his Paraphrasis Legis Solymitana. Arabes etiam forma simplici ترج τάργ seu τάργος, ut in versu illo, الاصمعي وهاب لجثمان الحمامة اجفلت به ريح ترج والصبا كل مجفل. Hi sunt typi primi. Nam derivatorum magna seges subvenit. تريجة *tariga*, ترنجة *toronga*, اترج *otrog*, اترجة ὀτρόγγα, & اترنج *otrong*. Chaldæi porro Judæique à Chaldæa liberi de *terog* fecerant אתרוג *etrog*, quod passim legitur in Misna: אתרוגין aut תרוגא τέρογα Oncelosus ac Jonathan. Syrus Sacrorum interpres ܐܬܪܘܓܐ θάργγα, Neh. c. 8. 16. ubi Targumista legerat olim הדר pro הדס Esdræ Critici sacri. Isa Grammaticus ܐܬܪܘܓܐ *ethroga*, literula diversa: quanquam & طارج Arabibus *bonum nitidumque* denotet, quod est הדר in Hebræorum Levitico. Attamen ab *Etrog* אתרוג aut potius à Punico כדור *ceddor*, τὸ σφαιροειδὲς, deflectit Hesperii mali nomen κίτρον & κίτριον. Falluntur enim Pedacius Medicus, Plutarchus Sophista, & Pamphilus Grammaticus, qui isthæc vocabula Romani soli existimarunt. Serius multo viderat Italia hunc fructum, quam nomina κίτριον & κιδρόμηλον Græcis literis legerentur, quod dudum degeneravit in κιδρόμηλον apud Dioscoridem & Plinium, & adhuc mollius in ὀδρόμηλον in simplicibus Serapionis Arabis: unde & jocus Talmudicus הדר ὕδωρ, f. 35. *Succa.* Præterea תרונגיא τερογγία pro Citreo legitur in Talmudo Urbis *Succa.* c. 3. 12. asperitate oris Parthici. Deinde vero non ab auro, quod Cl. Salmasius, & pater Vossiorum, & ab illis hucusque credidere Etymorum fabri, nomen venit malis Arantiis Aurantiisve: sed à Maurorum اترنج & الترنج *Attoreng* & *Otreng*. Hinc etiam Bæticum *Toronja*, & ab altera voce Persarum quasi sonis colludentium نارنج *Nareng*, pro Citrio rotundiore ac minori, *Narania* per Hispaniam reliquam; & νεράντζια apud Græculos. Unde Scholion ad Nicandri μῆλον νεράντζιον, μῆλον μηδικόν. Quanquam poma Aurantia, quæ hodie esse solent & nuncupare, orbe suo ac colore manifeste recedant tam à Lemonibus quam à Citreis. Facit hoc soli indoles & nostra incuria. Lemones etiam nihil aliud credes quam pravitatem quandam citreorum, ubi aurum crustæ, magnitudo, odorque nobilis pomum destituit. Propterea ليمون & ليمو λιμώ & λιμὼν appellatur Medicis Arabum Ebn Sina, Ebn Gezna, Ebn Cobti, Ebn Beitar, si quid judico, à لبم & ليمو; hæc *vitium* indicant. Pariter à natura *acerba* fructus idem χρυμμώ لماض appellatur, & Interpreti Græco quam quidem dictionem indubie usurpat Josephus Judæus, Theophrastus autem ambigue, unum idemque significare, forma insuper omnium scripta viresque Rhasis ὀξύκιτρον. Citreum vero, malum Medicum, Assyrium, Persicum, & quandoque Malum Perseæ, prædictæ satis demonstrant. φυὲν γὰρ ἐστὶ περσέα, audis jam βῆτα Peripateticorum, καρποφορεῖ δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἐπαλλήλως. αὐτὸ δὲ τὸ μῆλον ἐπίμηκες, ἐρρυτιδωμένον, χρυσίζον τῇ χρόᾳ εὐῶδες μετὰ βάρους, σπέρμα ἔχον ἀπίῳ ἐοικός. Idem de Citreis Malisque Medicis sapientissimus Pedacius in materie suæ artis, Natura Plinii, & scripta alia. Species autem secunda patet satis verbis Legis, כפת תמרים καππὼτ τεμαρὶμ, vel καπφὼτ τεμαρὶμ, (nam de numero disceptant Scholastici *Succa.* f. 34. b.) κάλλυντρα φοινίκων, & nostro Hieronymo *Spathulæ palmarum*, Onceloso λυλαβὶν i. e. σπάθας, *Lulab* Gemaristis *Succa.* f. 32. a. Pariter Syris λεβαυθα δεθέκλα, Arabibus *Lobbo*' *lnachal.* Et trium Judæorum alicui βαΐα voce Ægyptia. Vocabatur autem Pharisæis Enchiridion festivum λύλαβος à virgis seu scopis palmeis, quæ longitudine ac firmitate præstabant cæteris tanquam truncus & columen totius fascis. Hinc etiam constat Eiresiona sua admonitos Judæos, quam esset res Hebraica in melius mutata, dum pro Arabiæ eremis & inaquosis fruerentur jam tellure fructiferarum pulchrarumque arborum ac fluviorum felici.

Nul-

dito

dito Perseæ pomo. Prima autem dierum sacrificium *jubet* esse holocautoma ex tredecim bobus & agnis uno adhuc pluribus & arietibus duobus, accedente hirco pro expiatione peccatorum. Sequentibus autem diebus idem quidem numerus agnorum & arietum una cum hœdo mactatur: per singulos vero dies bovem unum subtrahentes, ad septem *tandem* deveniunt. At octava die feriantur ab omni opere: & Deo (prout ante diximus) vitulum immolant & arietem & agnos septem, & pro peccatorum expiatione hircum. Atque hæc quidem Hebræi, tabernacula figentes, more institutoque patrio celebrant.

5. † Mense autem Xanthico, qui nobis Nisan

Mense Xanthico aut Nisan, *sole jam arietem obtinente, visæque lunæ die* XIV. *ad vesperam mactatur agnus Paschalis. Ex. c.* 12. *Lev. c.* 23. *Num. c.* 2. *Deut. c.* 16. *Matth. c.* 26.

τοῦ [f] μήλου τοῦ τῆς Περσέας [g] προσόντος. εἶναι δὲ τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν [h] τὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως θυσίαν ἐκ τριῶν καὶ δέκα βοῶν καὶ ἀρνῶν ἑνὶ πλειόνων καὶ κριῶν δύο, κατὰ παραίτησιν ἁμαρτιῶν ἐρίφου προστιθεμένου. ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις ὁ μὲν αὐτὸς ἀριθμὸς τῶν ἀρνῶν καὶ τῶν κριῶν σὺν καὶ τῷ ἐρίφῳ θύεται· ὑφαιροῦντες δὲ ἑκάστης ἡμέρας ἕνα τῶν βοῶν, εἰς ἑπτὰ καταντῶσιν. ἀνίενται δὲ ἀπὸ παντὸς ἔργου κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν· καὶ τῷ Θεῷ, καθὰ προειρήκαμεν, μόσχον τε θύουσι καὶ κριὸν καὶ ἄρνας ἑπτά, καὶ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων [k] παραιτήσεως ἔριφον. καὶ ταῦτα μὲν Ἑβραίοις τὰς σκηνὰς [l] πηγνῦσιν ἐπιτελεῖν ἐστὶ πάτριον.

έ. Τῷ δὲ μηνὶ τῷ Ξανθικῷ, ὃς [m] Νισὰν παρ' ἡμῖν κα-

Nulla autem regio palmis frequentior aut gratior quam Judæa. Imo vero ubi crescere melius oporteat τὴν φοίνικα quam in Phœnice ipsa? quam in palmeto Hierichuntio ad centesimum stadium exporrecto? Convenit tertio inter Josephum & Pharisæos de significatione phrasis Esdræ עלי עץ עבות aut vocum Mosaicarum ענפי ענף עץ עבות κλ. τὸ σακαρειλικὸν καὶ τὸ ἐλλωικὸν, quæ sonant incerta mente LXXII. Interpr. κλάδους ξύλου δασέος ἢ μᾶλλον δασέος, ἢ πλεκτοῦ Paraphrastæ Samaritani. הדם adeo ramosque *Myrti* heic intelligi docent Flavius ille, Oncelosus, Uzielides, Misnæ Compilator, Doctores Babylonii, tum Auctor Pesictæ f. 30. c. Maimonides, & secula tota Judæorum. Nullam enim suavium fruticum myrto densiorem videmus aptioremque coronis. Unde Gemarista non male, תר״ ענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו זה הדם, *Succa.* f. 32. b. T. B. Quapropter Elia opus esse credo, qui verba Esdræ l. 2. c. 8. 16. commode ac juxta ritum populi Judaici explanet: ubinam φύλλα ξύλου δασέος עבות à foliis Myrteis עלי הדם omnino destinguuntur. Nisi forte hæc à manu ad pastophoria, à Lulabo ad Tuguria transferri malis, quorum tam à myrto quam aliis densitas & verbenarum plexilium decor accedere potuit. Veniunt postremo ad Eiresionam (quid notius?) *salices de torrente* ערבי נחל. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* pro πεποιημένη *Editorum, aliorumque.* Similique phrasi usus est *Josephus* p. 150. f. 151. a. m. & inf. 157. in medio. Siquis malit πεποιημένη, vertendum, *manibus gestantes myrti salicisque ramum cum spadice palmæ apparato*, aut *elaborato.* ac si palmæ ramus elaborari consueverit, additis quibusdam ornamentis, ut fieri solebat in *Ethnicorum* εἰρεσιώναις. Vide *Schol.* ad *Aristoph. Plut.* v. 1055. & ad *Equites*, v. 725.

f Μήλου] *Gelenius* vertit, *ex quibus mala Perseæ dependeant.* quasi mala illa ex aliarum arborum ramis dependerint iisque adaptata fuerint quod non dicit *Josephus.* Verum ex *Antiqq.* l. 13. c. 21. & ex *Macc.* l. 2. c. 10. v. 7. verisimile est ramos cum pomis adhærentibus gestatos fuisse; vel in altera saltem manu poma gestata.

g Προσόντος.] *Adesse* debuit, non *dependere.* male Interpres. REL.

h Τὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως θυσίαν] Articulum τὴν inseruimus ex *Big.* & *Samb.*

i Καὶ τῷ Θεῷ, καθὰ προειρήκαμεν,] Ita *Big. Coll. Voss. Samb* & *Vet. Interpr.* καὶ τῷ Θεῷ καθάπερ εἰρήκαμεν *Vat.* καὶ τότε καθάπερ εἴρ. in *Editis*, simili fere verborum sono. Mox *Big* & *Samb* καὶ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων καὶ παραιτήσεως, ex ubertate Attica. BERN.

k Παραιτήσεως] καὶ interserit *Cod. Big.*

l Πηγνῦσιν ἐπιτελεῖν ἐστι] *Big.* & *Samb.* πηγνύουσιν, quoniam hunc casum solvere amant οἱ Ἀττικοί. Vulgus πηγνῦσιν. *Bas.* & *Gen.* πηγνυσιν. BERN. Πηγνύουσιν *Big. Samb.* & *Vat.*

† *Mense autem Xanthico,*] *Mense Xanthico aut* Nisan, *qui & primus in anno sacro Hebræorum, sole jam arietem obtinente, visæque lunæ die* XIV. *ad vesperam mactatur agnus Paschalis. Postri die incipit Festum Azymorum. Tum die* XVI. *Nisan altari boni Dei injicitur frumentum primum, pugillus farris hordeacei de Assarone toto exemptus. Vide Exodi c.* 12. *c.* 23. *& c.* 34. *Lev. c.* 23. *&* 2. *Num. c.* 9 *& c.* 28. *Deut. c.* 16. 2 *Reg. c.* 23. 3 *Esdræ c.* 1. *Matth. c.* 26. *& alibi N. T.* BERN.

m Νισὰν] Νισὰν *Samb.* νισὰν modo *Big. Bas.* & *Gen.* Attamen illi omnes νισὰν passim scripserunt his in Originibus, aut νισᾶν voculatione longa pro nomine Babylonio ניסן *Nisan*, sicut animant Judæorum ἱερογραμματεῖς in ultimis Librorum Sacrorum. Significat autem *Nisan* vernum anni tempus, quo flores frugesque novas aperit læta iterumque juvenis natura. Idem plane quod vox Hebraica אביב *abib*, & tam Hebræorum quam Ismaelitarum אב *ab*, hora novi proventus, τὸ ἔαρ καὶ τοῦ σίτου ἐκβολή. Etymo itaque suo attingit *Nisan* Arabicum νασα نشا, producere, procreare, atque نشوا, ناشي, نشاة, φύτευμα, νεόβλαστον, frugum recens ἔκδοσις, quod ἔνοιξις audit apud miseros Græculos, annique primitiæ: atque συζυγία quarta انشا & انشان *insan*, unde *Nisan.* Sic nostrum stat augurium. Aliud autem placet Bocharto virorum doctissimo; Nisan adeo Hebræis nuncupatum mensem Martium, mensem ניסן signis militum educendis notabilem. At vicinior erat vox Persica نشان νισᾶν, σημεῖον, sit bellicum, sit aliud. *Tisri* תשרי insuper, tanquam *initium* anni Civilis (sic enim steterat apud plerasque gentium, suadente mundi conditu) deflectimus à שרי *ordiri.* Hoc vidisse postea vidimus doctorem Abarbinelem. Dicitur idem l. 1. Reg. ירח איתנים, *mensis primordialis*, ירחא קדמאה Chaldæo interpretante, ab איתן εἰτῶν, εἴσοδος, *introitus.* Vel sane *Proventuum mensis* & *autumnus*, ab *Altao* اتا, *Proventus*, ὀπώρα. Nisan vero, Jar, aliaque nomina menstrua merx Esdræ aliorumque Scribarum sacrorum, qui ab Assyria forte redierant. Inde admissa videntur in Paraphrases Oncelosi & Jonathanis, in corpus Misnicum cæteraque scripta Rabbinica. Multum tamen errant in Etymis istorum vocabulorum viri docti professione Judaica aut meliore: neque recte affirmavit optimus Golius Chaldæorum numinum his nominibus celebrari quot menses. Quid enim? de æquinoctialibus jam statuimus firmiter & certa fide. Deinde Jar אייר *clarissimus* mensis isthanc appellationem meruit, sed & σιὼ dici ἀπὸ τῆς λαμπρότητος καὶ ἀγλαΐας, quod אור & זיו: sive solum sive cœlum illa tempestate anni respexeris. Digne equidem à Magis idem appellabatur گولان *mensis roseus*, digne à Jonathane ציו ניצניא *Siu nisanata*, hora pulchra florum, γ'. βασ. c. 6. 37. Proximus autem mensis, cum junio Julioque Romanis communicans, apud Syros حزيران, חזירן, χαζιρὰν nomen obtinuit *Tropico* mensi debitum. Quippe hoc tempore contingit Solstitium Æstivum, unde mox incipit remeare חזור seque sol ad Æquatorem *convertere.* Certum adeo & jam compertum tam ὄζιος Theonis quam *Chaziran* Syrorum ad Bacchum nihil facere aut ad Osiridem: quicquid contrarium animo concepit suo magnus Golius. Curdis etiam hoc tempus Chaldæisque סיון nominatur à סיאה & شاو maxima solis declinatione, & ut jam diximus, ab orbe medio recessu. Nisi malis hoc nomen arcessi ab Æthiopum שוי, aut Arabico شاوية, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ξανθόν, mensis *siccus* aut spicis flavis decoratus maturoque frumento. Sequitur *Tammuz*, cui nomine suo cessit ἀστύγελος πόσις ἄδωνις, i. e. Onomacrito, Theocrito, Macrobio, Maimonide ex commentariis Zabiis, ac mille aliis submonentibus, sol ipse illustris qui jam satis superque ἄγει δέμας ὡρεόκαρπον. Vel melius simpliciusque indicat תמוז inter Syros Arabasque τὸ καῦμα, τὸ θέρος. Nam ex adagio Talmudico *Sabbat* f. 53. a. בתקופת תמוז *Tecupha Tammuzia nihil rerum friget præter asinum.* Hinc in quibusdam ἀπογράφοις Jonathæ ad Ezechielem, תמוזיז idem quod צים, *à sole nimium præsente ustulata & quasi Æthiopica dæmonia.* Post hunc venit אב *Ab* seu *Ob*, ἡ ὀπώρα. Ita vocatur in Syria ܐܒܐ & ܐܒܒܐ *Eba*, & Euphraten ultra אבבא, *fructus*, *tempus malorum*, mensis gratus agricolis *utilisque valde*, λῷος adeo apud Macedonas. *Elul* mensis, quem jam Curdi *Ilun*, *aridum* malunt vocari, nomen suum certius retulit à Chaldaico הלולא *hillula*, à *jubilis*, *lætitia*, & *bacchatione*, quæ autumni comites accedunt. Vel ab אלה & אללה *allah*, quod Assyriis denotat *frumentum demessum*, *domique ductam Cererem.* Attamen nihil mihi exploratius quam מרחשון *Marchesvan* & *Bul* sic dici Judæis, ut oportuit mensem ἐπόμβριον, *pluvium* & à Jove tristi madentem. Nam Syrorum Æthiopumque populis ῥέχας רחש *maduit*: atque ἐνεργῶς *archas*, *imbuit imbre rigavitque.* Pariter Arabum literatis βόλλα & βᾶλα, بلة & بالة, *mador*, *mensisque* ἀλόβροχος. Ita & בול. Hoc volo. Alii etymon vocis petant à מבול *mabbul*, κατακλυσμός: vel cum Talmudistis & Jonathane abs יבול *iebul*, *proventus*, *messisque jam collecta.* Interpretatur enim iste syllabam βουλ, מיסף אבביא ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν. Habes jam *torpidum* frigidumque mensem *Casleu* כסליו. Nam كسل *cesel*, *torpor*, *rigor*: atque كسيل *casil* & *caslan* كسلان, *deses*, *piger*, νωθρός, *frigidus.* Sive dici velis ab *Orione occidente*, *cesila* כסילא i. e. נפלא *niphla* interpreti sacro: convenit adhuc etymologia supradicta. Illo enim temporis, ut Ascræus cecinit —— κρύος ἀνέρας ἔργον ἰάχανε, vel poeta Solensis è Diebus Hesiodi —— ὅτε δύεται ἀλλὰ θέοι ἐς Ἀθέρος ὠρείων, —— τότε δὴ κρύος ἐκ Διός ἐστι Ναύτῃσι καλλιόνταις κακώτερον, *extrema*, inquit, *nautis rigent membra.* Tum cedit lente *Tebeth* טבת. Syris is *Canon* prior, sicut *Shebat Canon* posterior vocatur è Græco; quoniam duo isti menses hominibus nostræ Fidei reducunt indices & auspicia anni multo celeberrima. Sic est Jesu Christi Natalis dies, Circumcisio, atque Epiphania. Forsan טבת idem significat inter Chaldæos, quod

καλεῖται καὶ τοῦ ἔτους ἐστὶν ἀρχή, [n] τεσσαρεσκαιδεκάτη κατὰ σελήνην, ἐν κριῷ τοῦ ἡλίου καθεστῶτος· τούτῳ γὰρ τῷ μηνὶ τῆς ὑπ' Αἰγυπτίοις δουλείας ἠλευθερώθημεν· καὶ τὴν θυσίαν, ἣν τότε ἐξιόντας Αἰγύπτου θύσαι [o] προεῖπον ἡμᾶς, [p] Πάσχα λεγομένην, δι' ἔτους ἑκάστου θύειν ἐνόμισε. καὶ δὴ πράσσομεν αὐτὴν κατὰ [q] φρατρίας, μηδενὸς τῶν τεθυμένων εἰς τὴν ἐπιοῦσαν τηρουμένου. πέμπτη δὲ καὶ δεκάτη διαδέχεται [r] τὴν τοῦ Πάσχα ἡ τῶν Αζύμων ἑορτὴ, [s] ἑπτὰ ἡμέρας οὖσα, καθ' ἣν ἀζύμοις τρέφονται· καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ταῦροι [t] σφάττονται δύο, καὶ κριὸς μὲν εἷς, ἑπτὰ δὲ ἄρνες. καὶ ταῦτα μὲν ὁλοκαυτοῦται, προστιθεμένου τοῖς πᾶσι καὶ ἐρίφου ὑπὲρ ἁμαρτάδων, εἰς εὐωχίαν κατὰ ἡμέραν ἑκάστην τοῖς ἱερεῦσι. τῇ δὲ δευτέρᾳ τῶν Αζύμων ἡμέρᾳ [v] ἕκτη δ' ἐστὶν αὕτη καὶ δεκάτη, τῶν καρπῶν

vocatur & anni initium est, die decimaquarta secundum lunam, sole in ariete existente (hoc enim mense liberati à servitute sumus Ægyptiaca) sacrificium etiam, quod tunc egredientes ex Ægypto nos fecisse jam dixi, Pascha nominatum, quotannis mactare lege sancivit. & quidem per contubernia illud celebramus, nihil victimarum in crastinum servantes. Die autem quinta-decima Paschalem excipit Azymorum festivitas septem dierum; per quas panibus non fermentatis vescuntur: ac singulis diebus tauri duo jugulantur, & aries quidem unus, agni vero septem. Atque hæc quidem holocausta fiunt, hirco etiam reliquis adjecto pro peccatis, in quotidianum epulum sacerdotibus. Secunda vero Azymorum die, (illa autem decima sexta est) ex frugibus *ista die* demessis (non enim an-

Festum Azymorum incipit die XVI. Nisan. Ex. c. 12. c. 23. Lev. c. 23. Num. c. 28.

Tum die XVI. Nisan offertur Frumentum primum. Ex. c. 2. c. 23. c. 24. Lev. c. 2. c. 23. Num. c. 28.

quod מצבה מצבת μαστέζετ *stabulum*, *stativa* in Phœnicia. Undecimus mensium Assyriacorum שבט σαβὰτ ἢ σεβὰτ, *acerrimum tempus hiemis*, sic ait Hieronymus ad Zach. c. 17. *& in lingua nostra in* virgam *vertitur*. Observant autem Columella, Palladius, Plinius, aliique naturæ rusticæ cultores, ab idibus Januariis ad idus proxime sequentes commodum fieri acervos virgarum שבטים: inserendis surculis, שבטים iterum, amygdalarum, tuberum, Persicorumque: ridicis vel etiam palis conficiendis idoneum tempus esse. Quin sub nonis Februariis partes vinearum propter brumam aut frigora omissæ nunc palandæ & alligandæ sunt, arbustorumque sive putatio sive alligatio finienda est: maturæ plantæ שבטים pomorum de seminariis in scrobes transferendæ. Populos & salices & fraxinos priusquam frondeant, plantasque ulmorum nunc ponere utile est. Sarmenta quoque vineis nondum fossis atque arbustorum ramos ad sepem adplicare oportet. Arundineta nunc ponere, vel etiam pristina colere. Salicta facere vel deputare: genistam semine vel plantis in pastinato vel etiam sulco deponere. Duodecimus denique mensis *Adar* אדר audit apud Chaldæos Persasque, at diversa ratione. Nam hi juxta Deos annum in menses dissipant: Chaldæi secundum tempestates aëris & ὀιοσημεῖα, quod supra probatum. Notat autem ἀδὰρ & ἔδαρ עדר, tempus sulcandi areasque describendi pro ferendis omne genus seminariis. Hoc enim præcipit honos agriculturæ M. Varro *fieri inter Favonium & Æquinoctium vernum* l. 1. c. 29. Pariterque Columella, *His diebus commode instruuntur horti*. Necnon eisdem ferme verbis Palladius de *Martio* instante, *Nunc horti optime sumunt cultionis initia*. Hæc igitur nunc scripsi, Josepho quasi invito, de re difficili & à doctissimis prisci recentisque ævi derelicta. BERN. Ita in melioribus *Codicibus*. quo sane modo scribendum, aut Νισάν. in *aliis* perperam Νισσάν. Significat autem *Nisan* vernum anni tempus, quo flores frugesque novas aperit læta iterumque juvenis natura. idem plane quod vox Hebraica *abib*, & tam Hebræorum quam Ismaëlitarum *ab*, hora novi proventus, ut adnotat *Bernardus*, quem videsis in hunc Josephi locum, ut & *S. Hieronymum* ad *Aggæi* cap. 2. *Bucherium* de *Can. Pasch.* p. 343. & *Seldenum* de *Anno Civili*, c. XX.

n Τεσσαρεσκαιδεκάτη] Τεσσαρεσκαιδεκάτην κατὰ σελήνην *Samb.* & *Epiphanius*. De hoc tempore notavit S. Hieronymus ad Aggæi c. 2. *Nisan apud Hebræos mensis est primus, qui appellatur Mensis novorum, eo tempore quo Pascha faciunt, id est, incipiente Veris exordio: qui secundum Lunæ cursum sæpe quandam partem mensis Martii possidet, interdum incipit in Aprili.* Pariter Lyricus Ex-Judæus ad Moysen suum, *Apud Hebræos secundum communiorem opinionem September est primus mensis simpliciter, quia in eo creatus fuit mundus, & usque ad illud tempus vocabatur primus apud Hebræos. Sed ex isto notabili beneficio i. exitu de Ægypto, quod Deus eis præstitit mense Nisan, vocatus est de cætero primus mensis anni Ex. c. 12. Is autem plus minus concurrit cum Martio & Aprili: tamen quia semper incipit à principio lunationis propinquioris æquinoctio vernali ante vel post; dictum autem æquinoctium est propinquius principio Martii quam fini, quoniam est* XII. *die Martii secundum veritatem, licet aliter signetur in Calendariis nostris, patet quod primus Hebræorum magis correspondet Martio quam Aprili. Ita & septimus mensis eorum, qui dicitur Tisri, concurrit cum Septembri & Octobri vario modo in diversis annis.* BERN.

o Προεῖπον] Προεῖπεν *Samb.* ad *Moysen* hoc transferens.

p Πάσχα λεγομένην,] Quanquam φάσκα legatur in editis l. 5. ἀρχ. c. 1. & l. 17. c. 11. hoc tamen in loco & pluribus aliis typi cum MSS. consentiunt in lectione meliori. Veruntamen ex Chaldaismo פסחא πάσχα aut πάσχα petita forma placet Onceloso, interpreti Samaritico, Syro, LXXII. Hellenistis Alexandriæ, præter mille alios, Ezechielem tragicum, Philonem philosophum, & proceres Confessionis nostræ, pro Mosaico פסח *Pesah*, ut Masorethæ enuntiant, Hieronymusque noster à suis Rabbinis audierat. Ad Matth. c. 26. Presbyter ille Christianus, *Pascha quod Hebraice dicitur Pesah à transitu nominatur, eo quod exterminator Israelitas pertransierit, nec percusserit eos.* Sic prius cecinerat Ezechielis *Exodo* dramate, ὅπως παρέλθῃ θάνατος ἐξ ὑμῶν ἄπο. *Vel ipse Dominus*, subjicit Hieron. *præbens auxilium populo suo, desuper ambulaverit*, Exodi c. 12. 23. ופסח יהוה על הפתח, ubi idem Hieronymus, *Et transcendet ostium domus*. Hinc sane Josephi ὑπερβασία l. 2. ἀρχαιολ. c. 14. §. 10. Proprie enim significat פסח παρεσις, *venia*, *vindicta omissa*. Iterum Monachus Bethleemæus ad Es. c. 31. *Pro transeunte in Hebraico Pasoah* פוסח, *in Tribus* ὑπερβαίνων. *Ex quo manifestum est* Pascha, *hoc est*, Phase *Domini transitum* [idem Siri فصح apud Arabes] *non passionem significare*. Et alibi ille, *A* Philistiim Palæstina, *sicut & apud nos pro Hebraico* Pesah *Græcum & Latinum* Pascha *celebratur*. Tum ad Michææ עובר על הפשע scholiolum adposuit, *Unde à transitu* (sic est עבר) *Phase i. e. Pascha nomen accepit*. Adjicit hisce Asceta Trecensis rationem aliam, *Et aggressus est Israel iter transeundi ex Ægypto*. Origenes autem hæc ad sensum mysticum transferens p. 392. adversus Celsum ait, τὸ πάσχα ἑρμηνεύεσθαι διαβατήρια. Dixerat enim Philo, à quo noster Adamantius totis tomis nugari didicit, in vita Legumlatoris, Τὴν ἀρχὴν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας πρῶτον ἀναγράφει μῆνα Μωυσῆς, ἐν ταῖς τῶν ἐνιαυτῶν περιόδοις ἀνατιθείς, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι χρόνοις τὰ πρεσβεῖα μᾶλλον, ἢ ταῖς τῆς φύσεως χάρισιν ἃς ἀνέτειλεν ἀνθρώποις. καὶ γὰρ ταύτην τὰ μὲν σπαρτὰ ἡ ἀναγκαία τροφὴ τελεσφορεῖται. τῷ δὴ μηνὶ τούτῳ περὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν, μέλλοντος τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου γίνεσθαι πλησιφαοῦς, ἄγεται τὰ διαβατήρια δημοτελὴς ἑορτή, τὸ χαλδαϊστὶ λεγόμενον πάσχα, MS. φάσκα. ἐν ᾗ οὐχ οἱ ἰδιῶται προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δὲ οἱ ἱερεῖς· ἀλλὰ νόμου προστάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερᾶται τῶν καθ' ἕκαστον ἑκάστοτε τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος. Iterumque ille ad Decalogum, ἐν ᾗ ἑορτῇ, ἣν Ἑβραῖοι πατρίῳ γλώττῃ πάσχα προσαγορεύουσιν, θύουσι πανδημεὶ αὐτῶν ἕκαστος, τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν οὐκ ἀναμένοντες, ἱερωσύνην τοῦ νόμου χαρισαμένου (nemo Solymitarius sic diceret) τῷ ἔθνει παντὶ μίαν ἡμέραν ἐξαίρετον ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς αὐτουργίαν θυσιῶν. Deinde libro de hebdomade numero valde festivo: μετὰ δὲ νεομηνίαν ἐστὶν ἑορτὴ τετάρτη τὰ διαβατήρια, ἣν οἱ Ἑβραῖοι πάσχα καλοῦσιν, ἐν ᾗ θύουσι πανδημεὶ, ἀρξάμενοι μετὰ μεσημβρίαν ἕως ἑσπέρας. ὑπόμνημα τῆς μεγίστης ἀποικίας ἐστὶν ἡ ἑορτή καὶ χαριστήριον. ἀπολειπόντες γὰρ χώραν γέμουσαν ἀπανθρωπίας καὶ ξενηλασίας, ἐπιτηδεύουσαν, καὶ τὸ χαλεπώτατον τὰς τοῦ θεοῦ τιμὰς ἀλόγοις ζώοις προσνέμουσαν, ὑπὸ τῆς ἄγαν περιχαρείας ἔθυον, ἱερέας οὐκ ἀναμένοντες. τὸ δὲ τότε πραχθὲν δρᾷ εἴ ἧκεν ὁ νόμος ἅπαξ καὶ ἐνιαυτὸν ἕκαστον εἰς εὐχαριστίας ὑπόμνησιν. ταῦτα μὲν κατὰ παλαιὰν ἀλληγορίαν, sanam quidem & gravem, ἱστορεῖται. οἷς δὲ τὰ ῥητὰ τρέπειν πρὸς ἀλληγορίαν ἔθος, ψυχῆς κάθαρσιν αἰνίττεται τὰ διαβατήρια. Similiter eo ævo summus sanctissimusque doctor Paulus priore Epistola ad Corinthios, τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. Philo pergit, ἑκάστη δ' οἰκία κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον σχῆμα ἱεροῦ καὶ σεμνότητα περιβέβληται, τοῦ ἐπὶ τὰ συσσίτια συνειλεγμένων σφαγιασθέντος πρὸς τὰς πρεπούσας εὐωχίας κεκαθαρμένων. οἱ παραγινόμενοι, οὐχ ὡς εἰς τὰ ἄλλα συμπόσια, γαστρὶ δι' οἴνου καὶ ἐδεσμάτων· ἀλλὰ πάτριον ἔθος ἐκπληρώσαντες μετ' εὐχῆς τε καὶ ὕμνων. Vellem carmina poetæ Hebræi de eodem festo, delector enim priscis ingeniis, huc etiam reddere quidem emendatiora post Eusebium,

> Ο μεὶς ὁ δ' ὑμῖν πρῶτος ἐνιαυτοῦ πέλει,
> Εν τῷ δ' ἀπάξω λαὸν εἰς ἄλλην χθόνα.

Sed operæ Sheldonianæ vetant cætera. Κατὰ φατρίας *Samb.* ex dialecto eleganti suavique Urbis doctæ, quam Hori, aliorumque Grammaticorum Sophistarum Lexica comprobant. Cæteris κατὰ φρατρίας, בחבורות *per sodalitia*, phrasi τῶν δευτερωτῶν c. 7, 8, 9. *Pesachim*, atque Oncelosi paraphrastæ præstantissimi Ex. c. 12. 56. Ubi legis בבית חבורה pro Mosaico בית אחד. Stetit enim mensa Paschalis decem convivis paucissimis, quod Josephus Antiquarius l. 17. & Uzielides ad Legem testantur. Vide porro de his epulis Pesachim c. 8. 7. Historiam Scholasticam l. 2. c. 25. & præsertim *Exodum Moysis* c. 12. 3, 4. BERN.

q Φρατρίας,] Φατρίας *Samb.* & *Vat.* Atticorum more.

r Τὴν τοῦ Πάσχα] Τῷ Πάσχα in omnibus *MSS.* & mox ℣. 16. σφάζονται. & v. 17. ὁλοκαυτεῖται in aliquibus *MSS.*

s Επτὰ ἡμέρας οὖσα,] Casum hunc sine causa mutat *Samb.* pro ἡμέραις. BERN.

t Σφάττονται] *Coll. Big.* σφάζονται & mox ὁλοκαυτεῖται.

v Εκτη δ' ἐστὶν αὕτη καὶ δεκάτη,] Ergo primus dies azymorum est

Z

ante eas attingunt) partem sumunt: ac æquum esse rati Deum primum honorare, à quo rerum copiam acceperunt, hoc modo illi hordei primitias offerunt. * Siccato spicarum manipulo & contuso, atque à furfuribus repurgatis hordeis, ad altare assaronem Deo adducunt; ac pugillum unum ex eo *in aram* injicientes, reliquum ad usum sacerdotum relinquunt. atque inde omnibus publice privatimque messis faciundæ potestas datur. Sacrificant autem in primitiis frugum agnum in holocaustum Deo.

ὓς ἐθέρισαν, οὐ γὰρ ἥψαντο πρότερον αὐτῶν, μεταλαμβάνουσι· καὶ τὸν Θεὸν ἡγούμενοι τιμᾶν δίκαιον εἶναι πρῶτον, παρ' οὗ τῆς εὐπορίας τούτων ἔτυχον, τὰς ἀπαρχὰς αὐτῷ τῆς κριθῆς ἐπιφέρουσι [x] τρόπον τοῦτον. Φρύξαντες τῶν σταχύων τὸ δράγμα καὶ [y] πτίσαντες, καὶ καθαρὰς [z] πρὸς ἀλεστῶν τὰς κριθὰς ποιήσαντες, τῷ βωμῷ ἀσσάρωνα προσάγουσι [a] τῷ Θεῷ· καὶ μίαν ἐξ αὐτοῦ δράκα [b] ἐπιβάλλοντες, τὸ λοιπὸν [c] ἀφιᾶσιν εἰς χρῆσιν τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τότε λοιπὸν δημοσίᾳ ἔξεστι πᾶσι καὶ ἰδίᾳ θερίζειν. θύουσι δ' ἐπὶ ταῖς ἀπαρχαῖς τῶν καρπῶν [d] ἀρνίον εἰς [e] ὁλοκαύτωσιν τῷ Θεῷ.

Festum Pentecostes. Lev. c. 23. Deut. c. 16.

6. † Hebdomada vero septima post hoc sacrifi-

ϛ'. [f] Ἑβδόμης δ' ἑβδομάδος διαγεγενημένης μετὰ ταύ-
την

est 15, & Pascha, quod die 14 jugulatur, antevertit festum azymorum. REL.

x Τρόπον τοῦτον.] Τὸν τρόπον τοῦτον *Big. Samb.* & *Vat.*

y Πτίσαντες,] Editum fuit πτίσαντες pro πτίσσοντες, aut pro lectione *Samb.* quam Lectori jam reddimus ἐν τῷ κειμένῳ. Vide tamen hunc ritum Mosaicorum tertio l. c. 23. v. 10. & c. 2. 14. Φρύξαντες τῶν σταχύων τὸ δράγμα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ, ἤτοι χίδρα νέα πεφρυγμένα ἐρεικτὰ, quod dialecto Legislatoris sonat את עמר ראשית הקציר או אביב קלוי באש גרא. Heic loci *Big.* & *Samb.* καὶ πτίσαντες, καθαρὰς πρὸς ἀλεσμὸν τὰς κριθὰς ποιήσαντες. Quomodo *Epiphanius* agnoverat, *Et contundentes, & munda ad coquendum* (potius *ad molendum*) *hordea facientes* Concinnum, rectum est, καὶ πτίσαντες καὶ καθαρὰς πρὸς ἀλεστῶν τὰς κριθὰς ποιήσαντες: *Pinsentes puraque acerum hordea reddentes.* Quo declaratur vis vocis quadratæ כרמל, *nudatum sua gluma & excastratum*, קליף in Paraphrasi Samaritana. Perges, τῷ βωμῷ ἀσσάρωνα πρ. τῷ θεῷ Nam עמר *Gomer* utrumque significat in Jure scripto, manipulum & quantum farris manipulus solet reddere. Non omittes Misnam *Menacot* hac de causa c. 5. aut Maimoniden in *Tamidin* c. 7. aut præcepto ajente 199 *Samag.* BERN.

z Πρὸς ἀλεστῶν] Πρὸς ἀλεσμὸν *Big. Coll. Voss. Samb.* & *Vet. Interpr.* minus recte. Vide *Bonfrerium* ad *Levit.* p. 692.

a Τῷ Θεῷ] Lege τοῦ Θεοῦ. *Vet.* vertit *aræ Dei.* COCC.

b Ἐπιβάλλοντες,] Ita *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* ἐπιβαλόντες τῷ βωμῷ in *MSS.*

c Ἀφιᾶσιν] Ἀφίασι *Samb.*

d Ἀρνίον] Ἀρνεῖον *Samb.* μάλ' Ἀττικῶς. Nam hoc erat *Moysis* πρόβατον ἐνιαύσιον, *Levit.* c. 23, 12. BERN.

e Ὁλοκαύτωσιν] *Big. Coll. Voss.* & *Samb.* ὁλοκάρπωσιν. Utrumque enim promiscue posuerant Seniores Alexandrini, εἰς ὁλοκάρπωσιν atque εἰς ὁλοκαύτωσιν, vice Hebraici לעלה. BERN.

f Ἑβδόμης δ' ἑβδομάδος] *Bas.* & *Gen.* ἑβδόμης ἑβδομάδος. *Big.* & Epiphan. ἑβδόμης τῆς ἑβδομάδος. De his helluo historiarum Scholasticarum, *Ab hac* XVI *die seu Luna Nisan dicit Josephus numerari* VII *hebdomadas, post quas statim erit Pentecoste. Alii ab altera die sabbati, quod erat in diebus Azymorum: quia litera historiæ videtur sic sonare. Alii ab ipsa prima die Azymorum: ne plures quinquaginta dies inter Pascha & Pentecosten inveniantur.* Interpretes enimvero LXXII. Josephus Mattathiæ, Oncelosus, Uzielides, Judas nobilis conditor Misnæ, tota secta Rabbanitarum rite justeque explicant Moysis sui ממחרת השבת μιμμοχορὰτ ἀσαββὰτ, Lev. c. 23. 11, 15. ab oblatis primitiis adoreis die Nisanis decimo sexto. Nam in Lege Divina dies extremi festi Azymi aut Scenopegiorum, imo quævis panegyris sacra מקרא קדש μικρὰ κοδὲς, appellantur *feriæ*, שבת & שבתון, Lev. c. 23. v. 8, 24, 32, 38. Iidem corpore Talmudico uterque passim insigniuntur יום טוב *dies solennior festi.* Unde *Menachot* c. 10. §. 3. ubi docetur *ritus manipuli sacri* מצות העומר, Synedrii sacri delegati ter inculcant messori, *Sabbatum hoc est; hoc, hoc revera Sabbatum:* præsertim adversus pravam opinionem *Baithosæorum*, quos *Saducæos* nuncupant ab altero principe ejus hæresis Josephus & Evangelii Christiani descriptores θεόπνευστοι, & Talmudistæ Babyloniæ: recentior autem Rabbinismus הקראים *Caraitas*, מכחשים *Apostatas Epicuræos, Hæreticosque.* Ajunt enim isti & jam à tot seculis vehementer contendunt עומר התנופה γόμερ ἀτενουφὰ, τὸ δράγμα τοῦ ἐπιθέματος ἤτοι ἀφορίσματος, vespere ut contigerit Sabbati proprie dicti שבת בראשית, jure Moysis ac vera religione demetendum; non ita desinente die primo Azymorum, sive ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν ἀζύμων, מבתר יומא טבא, aut plenius מבתר יומא טבא קמאה דפסחא, quomodo reddunt v. 11. Interpretes Legis, LXXII. Græce, duoque Chaldaice: Latino sermone itidem dixeris, *à crastino prioris ex diebus bonis quos vocant Paschatis.* Sic autem est δευτέρωσις quam supra laudavi היו עושים שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב כיון שחשכה אומר להם בא השמש אומרים הין בא שמש. אומר להם שבת זו אומרים הין שבת זו שלשה פעמים על כל דבר ודבר מפני הביתוסים שהין אומרים אין קצירת העומר במוצאי (T. Bab. הצדוקים) יום טוב. Primum autem diem Azymorum *Sabbatum* appellari Lev. c. 23. 11, 15. verissima adeo ἐξηγήσει credidere Pharisæorum nepotes, ut religiose observarent ipsi & seculis futuris injungerent ספירת העומר τὴν ἐπαρίθμησιν τοῦ δράγματος ab ineunte die XVI. Nisan, ut Judaici moris diem inchoare, nempe statim à vespere primo Azymorum, מתחל ליל יו בניסן, מונה והולך מט׳ יום, & quidem stantes שעומדין, rem feriam agentes, ac doxologia toties præfata, T. B. ab *Menachot* f. 66. & *Pesachim* f. 139. d. Omnes denique ritu isto Pentecostes supputandi obligant ומצוה על כל אחד ואחד לספור. Talm. Bab. f. 68. *Menachot*, Maimon. *Tamidin.* c. 7. 22. &c. Leges etiam de hac litigiosa ceremonia f. 65. T. Bab. *Menachot*, & *Megilla* f. 21. a. Librum *Cosri* & τετράτευχον *Turim.* Nemo autem famæ clarioris, nemo antiquior de hac opinione Theologorum Judaicorum legitur post interpretes Alexandrinos, quam Philo p. 766. καὶ ἔτι τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ προσφέρεται δράγμα χαριστήριον εὐγονίας καὶ φορᾶς γῆς πεδιάδος διὰ ἀσταχύων πληρώσεως, καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης καταριθμουμένην ἐπὶ ἑβδομάσι πεντηκοστὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ προσάγειν ἄρτους ἔθος, οἳ καλοῦνται πρωτογεννημάτων ἐτύμως לחם בכורים. ἐπειδήπερ εἰσὶν ἀπαρχὴ γεννημάτων καὶ καρπῶν ἡμέρου τροφῆς, ἣν ἀνθρώποις τῷ ἡμερωτάτῳ (credas!) ζώων ἀπένειμεν ὁ θεός. Idem ille, aut potius homo eadem hæresi tinctus, sed doctior p. 1191. ἑορτὴ δ' ἐστιν ἡ μετὰ τὴν πρώτην τῶν ἀζύμων εὐθὺς ἡμέρα, ἥτις ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὀνομάζεται δράγμα העומר, &c. Dein ἡ ἐπὶ τῷ δράγματι πανήγυρις προεόρτιος ἐστιν ἑτέρας ἑορτῆς μείζονος, merito itaque jure עצרתא ἀσαρθὰ dicta Josepho aliisque doctoribus Judæorum; ἀπὸ γὰρ ἐκείνης τῆς ἡμέρας πεντηκοστὴ ἀριθμεῖται), i. e. ex Rituali *Colbo*, בליל שני של פסח אחר תפלת ערבית מתחילין לספירת העומר והוא תחלת יום יו מניין לעצרת שיש לה בניסן בלילה. Nam ut docet Osaias תשלמין כל שבעה. ἑπτὰ ἑβδομάδων ἱερὸν ἀριθμὸν ἐπισφραγιζομένης μονάδος, quod est עוצרת. προσερήσιν δ' ἔλαχεν ἡ κατὰ τὸν πεντηκοστὸν ἀριθμὸν ἐνισταμένη ἑορτὴ πρωτογεννημάτων. ἐν ᾗ δύο ἐζυμωμένους ἄρτους ἐκ πυροῦ γεγονότας ἔθος προσφέρειν, ἀπαρχὴν σίτου τῆς ἀρίστης τροφῆς. Pentecoste inter Pharisæos, Sacer equidem Codex nil tale dicit confitente Abarbinele, *Asarta* appellitari meruit tanquam septem septimanarum *complementum* & ἐπισφράγισμα. עצרה autem & עצרתא, *clausula, terminus, conclusio, perfectio* תשלימין: ultra quod ספירת העומר hebdomadum supputatio legitima haud tendit. Istius profecto supputationis causa divinitus dictum videtur & imperatum Lev. c. 23. 15. וספרתם *Numerabitis ergo ab altero die sabbati*, Deut. c. 16. 9. ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ: תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית, *postridie septem septimanarum integrarum.* Hic limes erat, hæc *meta* hebdomadum inter Exodum famosum & Dationem Legum, inter primitias hordei potiorisque Cereris. Sicut septima dies Azymorum clausula vernarum feriarum: & octava Scenopegiorum τὸ συμπλήρωμα τῶν ἑορτῶν τῶν μεθοπωρινῶν. Hoc forte voluit & Religiosissimus Medicus c. 2. Apostolicorum, καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, vel τὰς ἡμέρας è Latino Syroque, *finito manipulari computo.* Similiter antiqui Scholastici, *χαγιγὰ*, c. 2. §. 4. עצרת שחל להיות בערב שבת בש״א אומרים יום טבוח אחר השבת ובה״ אומרים אין לה יום טבוח ומודים שאם חל להיות בשבת שיום טבוח אחר שבת ואין כהן גדול מתלבש בכלין ומותרין בהספן ובתענית שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת. *Quoties festum Pentecostes pridie Sabbati acciderit, Holocausta Comparitionis pro Jom tob,* tantum enim significat locutio vetusta יום טבוח, *differri jubent Shammæani in Sabbati crastinum; Hillelæi non differri. Sin vero Pentecoste fuerit dies Sabbatina, utrique conveniunt cras mactanda esse τὰ ἐπιφάνια: tum etiam P. M. vestitu suo aureo abstinere, lugere defunctum, qui fuerit, & affligi jejunio, ne forte alias confirmaretur error eorum, qui ajunt Pentecosten semper sequi Sabbatum proprie dictum.* שהיו הצדוקים אומרים לעולם עצרת אחר השבת, ut Bartenorius explicat. Vide & *Menachot* f. 65. Cum Saducæis vero de computo Pentecostes eadem sentiunt Scholæ Samaritarum, quod Exomologesis illorum nuper à Neapoli ad nos missa declarat, & maxime illa locutione שבע שבתות. Variis autem nominibus insignitur hoc festum. Moysi vocatur חג הקציר & חג השבועות *feria hebdomadum, feriaque messis*, Deut. c. 16. 10. Ex. c. 23. 16. & Num. c. 28. 26. adhuc simplicius αἱ ἑβδομάδες שבועות, quod & Liturgicon Judæorum accepit, & יום הבכורים ἡ ἡμέρα τῶν νέων. Ubi optimus vetustissimusque interpres Oncelosus בשבעתיכם reddit dialecto Judææ liberatæ & ex placito Pharisæorum בעצרתכון βεασαρτικοῦν, nec aliter Uzielides: Hieronymusque noster consimili ratione, *expletis hebdomadibus vestris.* Unde Deuterotæ cavent *Biccurim* c. 1. 3. לא מביאין בכורים קודם לעצרת מפני הכתוב וחג הקציר בכורי מעשיך. Scholæ enim Hillelis & Shammæi, ut

* *Siccato spicarum manipulo & contuso;*] *Vel*, siccantes spicarum manipulum & pinsentes, puraque acerum hordea reddentes.

Jam

τὴν τῶν θυσιῶν, αὗται δ' εἰσὶν αἱ τῶν ἑβδομάδων ἡμέραι τεσσαράκοντα [g] καὶ ἐννέα, τῇ Πεντηκοστῇ ἣν [h] Ἑβραῖοι Ἀσαρθὰ καλοῦσι, [i] σημαίνει δ' τῦτο Πεντηκοστὴν, [k] προσ-

cium transacta (istæ autem hebdomadarum dies sunt quadraginta novem) quinquagesima die, quam Asartha vocant Hebræi (denotat enim hoc nomen Pen-

jam monui, Lev. c. 23. & Neh. c. 8. tanquam Moysen & Esdram principes suos imitando, qui novissimum diem Paschatis octavamque Scenopegiorum vocaverat עצרת, sive ἐξόδιον bonis Interpretibus Ptolemæi Philadelphi עצרא & עצרתא, Maim. Tamidin c. 7. 22. diem quinquagesimam post exactas à nocte XII. Nisan septem septimanas *Supputationis complementum* συντελέσμα συμπέρασμα, *&* colophonem nominarunt. Vide vim verbi עצר Jobi c. 29. 9. 1 Par. 21. 22. & Num. c. 16. 48. ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Quapropter Num. 29. 35. *Die octava asereth erit vobis*, Scholiastes Græcus lectum docet ἐν τῷ σαμαρειτικῷ τελείωσις ἐπιχύσεως pro ἐξόδιον. Int. LXX. Vel usurparunt Nomodidascali restricte חג χάγ pro Scenopegiis, ita עצרת *asereth* pari rigore pro Pentecoste. Utraque vox idem significat, *dies celeberrimus* phrasi Hieronymi, festum eximium, ἑόρτασμα, *feriæ indictæ*. Hinc 2 Reg. c. 10. 20. קדשו עצרה לבעל, ἁγιάσατε τὴν ἱερείαν τῷ βάαλ, *diem indicite solennem Belo*. Joel. c. 1. 14. ועצרה καὶ ἀργίαν. Et Interpretes ambo Samaritarum apponunt Deut. c. 16. 8. τῇ ἑβδόμῃ ἐξόδιον ἑορτὴ τῷ κυρίῳ σου, חג ליי אלהך sive حج لله الهك. Sed properandum est hinc: modo recorderis idem festum *Pentecosten* יום החמשים ex more vocari tam Lucæ Evangelistæ quam Josepho Antiquario. Hic enim ait l. 2. Bellorum c. 2. πεντηκοστὴν καλοῦσιν Ἰουδαῖοι ἑορτὴν παρ' ἑπτὰ γινομένην ἑβδομάδας, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν προσηγορίαν ἔχουσαν. Idem ferme significant hæc quinque עצרה, חג, מועד גדול, שבתון, & יום טוב. Unde Amos c. 5. 21. ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὑμῶν בעצרתיכם, large dictum. Quinetiam Asartæ tam Legislatoris quam Pharisæorum *observantiæ eximiæ* adeo & *coërcitionis* sacrosanctæ dies steterant, ut nihil humani operis, servile nihil admiserint עצרה היא כל מלאכה עבודה לא תעשה. Unde Talmudum haud infeliciter עצרה deducere videtur לפי שעצור בכל מלאכה. Quo accedit etiam Mattathiades Archæol. l. 13. c. 16. de feria Pentecostali. οὐ γὰρ ἔξιν Ἰουδαίοις οὔτε ἐν τοῖς σαββάτοις, οὔτε ἐν τῇ ἑορτῇ, בעצרתא, ὁδεύειν. Quod tamen in diebus intercisis sive intermediis τῶν ῥεγάλιμ aliisque omnibus è *Corpore Traditionum* licitum fuerat & concessum. Consensum habes Salomonis, Cimchii junioris, recentiumque Interpretum. Nam Aquila, Symmachus, atque illo ævo Jonathan עצרה potius συνοχὴν & σύνοδον reddiderunt in Vaticiniis minoribus. Quinimo σάββατον δευτερόπρωτον apud S. Lucam, quo nihil forte litigiosius reperias in Novo Codice, Asartam hanc denotabit; dico *Festum primitiarum alterarum*, חג או שבתון של בכורים שתים, τὸ σάββατον τῶν δευτέρων πρωτογεννημάτων Hellenistarum locutione i. e. *feria primi tritici*. Jam enim hordeum primum consecrarat dies XVI. Nisan. Ita מעשר שני, δευτεροδεκάτη appellatur nostro Hieronymo eruditione Rabbinorum delibuto. Aut credes σάββατον δευτερόπρωτον vel δεύτερον, (poterat enim Sciolus πρῶτον heic subjicere, cum legeret v. 6. καὶ ἐγένετο καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ) dixisse Evangelistam שבת בראשית Sabbatum proprie, quod secundum forte advenerat post diem XVI. Nisan, quo exacto cœpit ספירת העומר. Dies enim hinc septimus numeranti rite שבוע אחד *Septimana prima* vocabatur, decimus quartus שבוע שני *Septimana secunda*, &c. ut Samag, Colbo, Turim, Juris Judaici compendia nos docent. Idcirco Festum Azymorum præcipue nuncuparetur τὸ πρῶτον, trium Regalim primum. Vel, quod eodem temporis incidit, σάββατον δευτερόπρωτον phrasi parca vulgi arripuit ille pro שבת שני מן יום טוב הראשון של פסח. Præcesserat ergo Sabbatum πρωτόπρωτον, proximum illud *priori Jom tob* festi Azymorum. Nulla enim conciliatio Criticorum Sacrorum, quam legere adhuc potui, de deuteroproto, animo meo placet; non Scaligeri, non Grotii, non Lightfoti nostratis. BERN.

† *Hebdomada vero septima post hoc sacrificium transacta*] *Festum Pentecostes* יום חמשים يوم الخمسين *appellant Christiani Judæique*, *&* *hi adhuc plenius* יום חמשים מספירת העומר, Quinquagesima à manipulo rite agitato, *aut Græcis literis Jasonis, Philonis, B. Pauli, Josephi & aliorum*, ἡ ἡμέρα τῆς πεντηκοστῆς, *&* ἡ πεντηκοστή. *Idemque phrasi Legis* χὰγ σεβυὼτ *&* ἑορτὴ θερισμοῦ τῶν πρωτογεννημάτων, *festum plane* πυρομητῶ בכורי קציר חטים *ipsi Amramidæ Ex. c.* 34. 22. *& c.* 23. 16. *primi tritici gaudia*, *sicut solennitas Paschalis induxerat hordeum primum. Aguntur jam gratiæ Deo Largitori pro segete matura; ut factum Paschate pro spicis virentibus & spe bona messis. Nam, quod maxime facit in causa Rabbanitarum, jussum Deut. c.* 16. 9. *Enumeratis prorsus septem septimanis & peractis*, ποιήσεις τὴν ἑορτὴν τῶν ἑβδομάδων· ἀρξαμένυ σου δρέπανον ἐπ' ἀμητόν, מיום החל חרמש בקמה, ἄρξη ἐξαριθμήσαι ἑπτὰ ἑβδομάδας, *aut Onceloso interprete* בחצר עמרא דא רומתא, *statim à demesso dragmate sacro* עמר התנופה. *Unicus enim dies felicitas hæc fuit, quicquid viri docti in contrarium dissertant, donec seculo altero post scriptam Misnam Judæamque derelictam Computistarum Rabbanicorum suspicio aut ignorantia biduum adseverasset. Vide* Colbo *f.* 58. *b, c. &* Menachot *f.* 65. *T. B. Idem probat hujus Panegyris nomen Pharisaicum* עצרה, *&* עצרתא, ἀσαρθὰ *Flavio huic & amplius literis Arabicis* العنصرة Ansara *&* يوم الخمسين, *sic enim legendum in Bibl. Polyglottis Act. c.* 2. *sic vocatur festum illud* χελιδονίζον *per Syriæ Ecclesias. Hoc, præter alios in lectionibus variis memorandos, testantur Calcosendius, Macrisius, Masudius scriptores percelebres in suis Calendariis. Addit insuper Masudius* عبد العنصرة *appellari Hebraice* عصرتا *asarta, & ex Lege* عيد الحصاد, celebritas demessionis, *δηλονότι* τῶν πρωτογεννημάτων πυρῶν: *quomodo idem celebrat G. Elmacinus parte priore suorum Annalium. Præterea Macrisius tradit in Historia Memphitica, Judæos* ῥαββανίζοντας الربانيين *suo ævo hæc solennia egisse nominibus* عيد العنصرة, عيد الاسابيع, *necnon* عيد الخطاب τῆς θεσμοφορίων, in memoriam concionis Sinææ, quando Hebræis jus dictabat Optimus Maximusque, denegasse tamen, *quod odio demum Saducæorum decretum existimo*, huic festo septimanæ dies, III. V. & VII. sive גהן. *Afferebat autem Pentecoste ad Ædem elevabatque Munus Novum* מנחה חדשה *Lev. c.* 23. 17 *cibi humani sapidique primitias* לחם תנופה שתים, *ex simila triticea assaronum duorum tot panes*, *diserte* שתי לחם τὼ ἄρτω *in Systemate Misnico*, *ubi & granditas panum docetur* VII. *palmos longorum, in latum quatuor, cum palmari profunditate: unde μεγαλάρτια meritum festi nomen, licet illi minores paulo fingerentur quam panes* Panim: *Moysi* שתים לחם, *ἄρτος ἐπίθεμα, δύο ἄρτος* LXXII. *Interpr. Chaldæique* תריתין גריזין placentas binas. *Simul cum panibus*, ὥσπερ ἐπιθέλω, על הלחם *inquit Lex*, עם הלחם *&* חובה של לחם *ajunt Mosaicæ cathedræ infamia Talmudici* בתורת כותנים, *sive* κατὰ τὸ λευϊτικὸν *c.* 23. 18. *T. Bab. Menachot f.* 48. *& hisce addictissimi Maimonides*, Tamidin *c.* 8. *aliusque Moses* Samag *pr.* 202. *duo offerebantur agni* τετιγέλοι, *cœna mox iidem Sacerdotalis. Holocautoma ad hæc τῆς νέας προσφορᾶς agni septem, duo cadebant arietes, (Josephus alterum arietem expunxit,) juvencus unicus, atque etiam hircus περὶ ἁμαρτίας. Insuper, præter Officium juge, nomine Musaph i. e. Epactarum sacrarum, sicut ritus fieri in Paschate & in Neomeniis, ita in solennnitate Pentecostes*, ἐν ἀριθμοῖς *c.* 28. 27. בחומש הפיקודים, *explicant adeo expenduntque verba Mosaica Filii Misnæ, ne forte ruga ulla aut* ἐναντιοφάνεια *in tam sancto volumine appareat, immolabantur rursus* לעולה *agni septem; juvenci tamen & aries conversim, unus hic, illi duo, cadebat & hircus piacularis. Denique quoad Lectiones & Psalmodiam hujus festi Christiani quatenus convenimus cum Judæis, patebit continuo Liturgicâ Ecclesiæ utriusque conferenti*. BERN.

h Ἑβραῖοι] Ἑβραῖοι omissum MSS. *Big.* Neque ullibi Sacrarum Literarum viri Divini Pentecosten solennem ἀσαρθὰ typo Syriaco, aut ἀσαρθ more Palæstino appellarunt. Veruntamen hoc nomen accessit *Strictioris observantiæ diei* ab Academiis Judaicis, ut jam dixi, & probat satis Mattathiades, & seculo sequente Judas Rabbinorum facile princeps in Corpore Misnico βικχουρὶμ c. 1. 3. χαγιγὰ c. 2, 4 passimque: & Ethnarcha illo major Oncelosus, præsertim ubi ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ἡμῶν בעצרתיכון substituit Num. c. 28. 26. loco Mosaici בשבעתיכם *in septimanalibus vestris*: ut legimus concise in traditionum volumine פסח, סכה & עצרת, pro חג הפסח, חג הסכות. Aut perpendent serio Theologi, casu quodam vetustissimo בשבעתיכם huc num venerit vice ממושבתיכם, *in habitationibus vestris*, Lev. c. 23. 17. ubi ritus idem describitur. Quod autem subjicit statim Josephus, σημαίνει δ' ἀσαρθὰ πεντηκοστὴν, sic autem libri omnes referunt, Græci Latinique, verum non habet; aut formari potest in melius, si rescripseris τῇ πεντηκοστῇ ἣν Ἑβραῖοι ἀσαρθὰ καλοῦσι· σημαίνει δ' τοῦτο πανήγυριν vel ἀργίαν. Nam vox ista proxime apparet in paragrapho. Significant autem formulæ עצרא, עצרתא, ut supra vidimus, *solennitas gravior*, *festum majus & summæ continentiæ*: quod indicat etiam Amramides quando voce *asereth*, factum hoc ter in Pentateucho Sacro, locutionem satis disertam continuo adplicat כל מלאכת עבודה לא תעשו עצרת היא, *opus familiæ*, vel ut Scævola Romanus recte accepit, *quod prætermissum non noceat*, *ne agitor*. Transferre autem placuit Pharisæis a reliquis Regalim in Pentecosten nomen *Asarta*, *peculiaris observantia*, quod unicum diem, ut ante perstrinximus, ea celebritas sumeret, cum Paschalia & Scenopegia septimanam totam aut supra explicarent: sive quod memoriam hæc reduceret Legis olim de Sina magna cum religione & solennitate, cum *restrictionibus severis* rituque gravissimo בעצרת, ad universam Hebræorum σύναξιν, עצרה iterum, promulgatæ: את יום חג השבועות הזה את יום טוב מקרא קדש הזה זמן מתן תורתנו, quod festivo hoc biduo (sic enim mos est recentior) è breviario suo bis terque cantant Judæi. BERN. Vocem Ἑβραῖοι omittit *Big.* neque ullibi in *S. Literis* Ἀσαρθὰ vocatur *Pentecoste*. Sed *Asarta*, vox Chaldaïca (ut ex *Bernardi* Annotatis prolixis me monuit *Cl. J. Gagnier*) sive Hierosolymitana, ex Hebræa *Asara* tempore *Josephi* accipiebatur pro Festo *Pentecostes*. Nam cum vox illa proprie significet *clausulam*, *terminum*, *conclusionem*, sive *perfectionem* & *complementum*, ideo adhibita est pro fine *septem septimanarum* temporis *Paschalis*, sive termino dierum L. *i. e.* pro eo *Festo* quod *Græci* appellarunt Πεντηκοστὴν.

i Σημαίνει] Recte; non quod vi originis suæ idem notet Ἀσαρθὰ & Πεντηκοστὴ, sed quod Judæis in usu quotidiano idem notet Ἀσαρθὰ עצרתא quod Pentecoste, quum in sacris literis hoc nomen aliis festis tribuatur. REL.

k Προσάγυσι] Πεντηκοστὴν καθ' ἣν προσάγυσι τῷ θεῷ ἄρτον (ἄρτον

Pentecosten) afferunt ad Deum panem, è farinæ quidem triticeæ duobus assaronibus cum fermento confectæ; in sacrificium vero agnos duos. Et hæc quidem, Deo solum oblata, sacerdotibus ad cœnam parantur; & nihil ex iis in crastinum relinquere concessum est. Quin & immolant in holocaustum vitulos tres & arietes duos & agnos quatuordecim; duos vero pro peccato hircos. Festorum autem nullum celebratur, in quo holocaustum non faciunt, aut in quo ab operibus laborum vacatio non indulta est: sed in omnibus & lege præscriptum sacrificii genus & laborum expers otium, & post sacrificium epulæ.

Ex publico instaurabatur cibus sacer ac fermento purus.

7. † Ex publico quidem suppeditatur * panis sacer non fermentatus; ei autem faciundo insumuntur *similæ* assarones viginti quatuor. Bini coquuntur sumpti quidem pridie Sabbati: mane vero Sabbati allati, super Mensam sacram collocantur, seni senis è regione oppositi. Duabus autem lancibus aureis thure plenis super eos positis, manent usque ad proximum Sabbatum: & tunc vice illorum alii apportantur. Isti vero *ablati* sacerdotibus in cibum dantur; atque thus igne adoletur, quo ad holocautomata uti solent: aliud vero *thus* loco illius panibus superponitur. Sacerdos autem propriis sumptibus, & quotidie bis, offert *Deo* farinam oleo maceratam, & modica coctione duratam: estque *mensura ejus* farinæ assaron unus. Hujus autem unam partem dimidiam mane, alteram vero vespere in ignem injicit. Atqui horum rationem posthac diligentius explicabimus: nunc vero de his in antecessum satis mihi videor dixisse.

ἄγουσι τῷ Θεῷ [l] ἄρτον, ἀλφίτων μὲν πυρίνων ἀσσάρωνας δύο μετὰ ζύμης γεγονότων· θυμάτων δὲ ἄρνας δύο. ταῦτα μὲν γὰρ τῷ Θεῷ [m] προσάγειν μόνον, εἰς δεῖπνον τοῖς ἱερεῦσι σκευάζεται· καὶ καταλιπεῖν οὐδέν ἐστιν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἐπιοῦσαν συγκεχωρημένον. [n] ὁλοκαυτωθησομένους μόσχους τε θύουσι τρεῖς [o] καὶ κριοὺς δύο· καὶ ἄρνας τεσσαρεσκαίδεκα, ἐρίφους δὲ δύο ὑπὲρ ἁμαρτημάτων. ἔστι δὲ [p] οὐδεμία τῶν ἑορτῶν καθ' ἣν οὐχ ὁλοκαυτοῦσιν, οὐδὲ τῶν πόνων τῶν ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἄνεσιν οὐ διδόασιν· ἀλλ' ἐν πάσαις νόμιμον τό τε τῆς θυσίας εἶδος, καὶ τὸ τῆς ἀργίας ἀταλαίπωρον, [q] καὶ πρὸς εὐωχίας εἰσὶ τεθυκότες.

ζ'. Ἐκ μέντοι τοῦ κοινοῦ σῖτος ὀπτὸς ζύμης ἄμοιρος· ἀσσάρωνες δὲ εἴκοσι καὶ τέσσαρες εἰς τοῦτον ἀναλοῦνται. [r] ὀπτῶνται ἀνὰ δύο αἱρεθέντες μὲν τῇ πρὸ τοῦ Σαββάτου· τῷ δὲ Σαββάτῳ πρωῒ κομισθέντες, ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τίθενται, κατὰ ἓξ εἰς ἀλλήλους τετραμμένοι. δύο δὲ χρυσέων [s] ὑπερκειμένων πινάκων λιβανωτοῦ γεμόντων, διαμένουσιν ἕως τοῦ ἑτέρου Σαββάτου· καὶ τότε μὲν ἀντ' ἐκείνων [t] ἄλλοι κομίζονται. οἱ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν πρὸς τροφὴν δίδονται, καὶ τοῦ λιβανωτοῦ θυμιωμένου ἐπὶ τῷ ἱερῷ πυρὶ, ἐφ' ᾧ καὶ [v] ὁλοκαυτοῦσι τὰ πάντα· λιβανωτὸς δὲ ὑπὲρ ἐκείνου ἄλλος ὑπὲρ τῶν ἄρτων προστίθεται. θύει δὲ [x] ὁ ἱερεὺς ἐκ τῶν ἰδίων ἀναλωμάτων, καὶ δὶς ἑκάστης ἡμέρας τοῦτο ποιεῖ, ἄλευρον [y] ἐλαίῳ μεμαγμένον, καὶ [z] πεπηγὸς ὀπτήσει βραχείᾳ· καὶ εἷς μέν ἐστιν ἀσσάρων τοῦ ἀλεύρου. τούτου δὲ τὸ μὲν ἥμισυ [a] πρωῒ, τὸ δὲ ἕτερον δείλης ἐπιφέρει [b] τῷ πυρί. τὸν μὲν οὖν περὶ τούτων λόγον ἀκριβέστερον αὖθις δηλώσομεν· ἱκανὰ δέ μοι δοκεῖ καὶ νῦν περὶ αὐτῶν προειρῆσθαι.

CAP. XI.
De Purificationibus.

Tribus Levitis νεωκόρος in perpetuum lustrata, data Deo, gravissimisque mysteriis consecrata. Num. c. 3. Lev. c. 8. & c. 9. Ex. c. 29.

MOyses autem tribum Leviticam à populi communitate segregans, sacram utique futuram, aqua è fonte perenni ipsam purificavit, & sa-

ΚΕΦ. ια'.
Περὶ τῶν ἁγνειῶν.

ΜΩυσῆς δὲ [c] τὴν Λευῖτιν φυλὴν τῆς πρὸς τὸν λαὸν κοινωνίας [d] ὑπεξελόμενος ἱερὰν ἐσομένην, ἥγνιζε πηγαίοις ὕδασι καὶ ἀενάοις, καὶ θυσίαις ἃς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις

των Samb.) ἀλφίτων μὲν πυρίνων Big. & Samb. *Panes de alphita siccata factos cum fermento assariorum duorum*, Epiphan. Reliqui πεντηκοστὴν, προσάγουσι τῷ θεῷ ἄρτον ἀλφίτων μὲν πυρίνων ἀσσάρωνας δύο, μετὰ &c. לחם & על הלחם Lev. c. 23. 17, 18. *panem*, massam ac materiem binarum placentarum ב' חלות, κατὰ τὸ σαμαρειτικὸν καὶ τὸ χαλδαϊκόν. BERN. Καθ' ἣν προσάγουσι Big. Coll. Voss. Samb. & Vat.

l Ἄρτον] Duos panes, ἄρτους δύο, offerebant. Res nota est. REL.

m Προσάγειν] *Vet.* quidem *offeruntur*, quasi προσάγεται. COCC.

n Ὁλοκαυτωθησομένους] Ὁλοκαυθησομένους δὲ μόσχους θ. Big. & Samb.

o Καὶ κριοὺς δύο καὶ ἄρνας τεσσαρεσκαίδεκα,] Ita codex omnis Græcus Latinusque, ac Historia Scholastica *Petri*. Verum S. Moyses jubet arietes duos tertiumque לעולה hoc festo adolere. Scribes itaque denuo apud Josephum, μόσχους τε θύουσι τρεῖς, καὶ κριοὺς τρεῖς. BERN. Ita in libris omnibus tam *Græcis* quam *Latinis*, & in Historia *Petri Comestoris*. Sed in *S. Literis* jubet *Moyses* arietes duos tertiumque hoc festo adolere. unde scribendum censet *Bernardus*, καὶ κριοὺς τρεῖς.

p Οὐδεμία] *Samb.* οὐδὲ μία.

q Καὶ πρὸς εὐωχίας] Viderat fortassis *Scholasticus* in Museo *Cassiodori* sui καὶ ὅτι πρὸς εὐωχίας εἰσὶ τεθυκότες. BERN. Καὶ ὅτι πρὸς εὐωχ. legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *sed in omnibus & legitima immolationis species, & vacationis certus est modus, & eorum quæ ad epulandum immolantur.* unde & ipse sic mallem interpretari, *sed in omnibus lex præscripsit & quale debet esse sacrificium; & qualiter laborum expers otium, & de quibus epulandum post sacrificium*

† *Ex publico quidem suppeditatur*] *Ex publico instaurabatur cibus sacer ac fermento purus*, לחם קדש 1 Reg. 21. 4. *& frequenter* לחם פנים *bis sex* Panes Propositionis, *sicut vertunt utriusque Instrumenti Interpretes* LXXII *equidem alicubi* ἄρτοι προκείμενοι, *sæpius* ἄρ. οἱ ἐνώπιοι. *Pariter Aquila* [illegible] *si duo unquam illi fierint*, [illegible] אפיא *B. Paulo* πρόθεσις ἄρτων. *Symmacho adhuc & Interpreti Samaritico* ἄρτοι προθέσεως: *continuo enim se coram poni illos jusserat* ὁ εὐεργέτης *Ex. c.* 25. 30. לפני תמיד *Ista ratio nominis: haud vero, quod Ben Zoma Pharisæus fuerat opinatus Misna* Menacot *c.* 11. §. 4. *quasi* πολύπλευροι *&* [illegible] *h. e quadrati. Quanquam ea omnino figura fingerentur; magnisque insuper modis, palmos decem longi panes, lati quinque, atque in crasso septem digitorum*, Menacot *c.* 11. §. 4. *Horum insuper ordines thuris lances duæ coronabant*, Lev. c. 24. Matth. c. 12. *Deinde munus proprium Pontificis*, τηγανιστὰ τοῦ ἀρχιερέως חביתי כוהן גדול *appellant Doctores Massicta* Menacot c. 4. 5. *& passim, similaginis assaronem oleo subactæ & subfrixæ mane simul & vespere insumsit. Lev.* 6. 20. BERN.

* *Panis sacer non fermentatus*;] Ad verbum, *cibus coctus*, qui frequenter *panis propositionis*, & *pani facierum*.

r Ὀπτῶνται ἀνὰ δύο] Ὀπτοῦνται δὲ ἀνὰ δύο διαιρεθέντες Big. Samb. *Cas.* & *Vat.*

s Ὑπερκειμένων] Ita *Samb.* in *aliis* ὑποκειμένων, contra ritum, HUDS. In Siphra & alibi volunt in ipsa mensa locatas fuisse acerras. REL.

t Ἄλλοι] Ita & Talmudici tradunt alias acerras recenti thure repletas in Sanctum illatas. REL.

v Ὁλοκαυτοῦσι] Talmudici non in hunc ignem vel focum, quo holocausta cremabantur, injectum thus volunt, sed alterum focum altaris. Sed Josephus vel ad solum altare tabernaculi, quod hic describit, respicit; ubi non est credibile focos plures fuisse, vel generatim ignem altaris exterioris vocat ignem holocaustorum, uti & altare holocaustorum nuncupatur. REL.

x Ὁ ἱερεὺς] Intelligit Pontificem Maximum, cujus crustula 12 חביתין quotidie offerri consuevisse etiam Talmudici tradunt. REL.

y Ἐλαίῳ μεμαγμένον,] Sic *Big.* & *Coll. Voss.* ἐλαίου μεμαγμένον *Samb.* ἐλαίῳ μεμιγμένον *Bas. G. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται dicit *Moyses* in *Levit. c.* 6. *v.* 21. BERN. & HUDS.

z Πεπηγὸς ὀπτήσει βραχείᾳ·] מרבכת *marbeceth* recte exponit Josephus *semicoctum, semifrixum.* Talmudici pariter אופה מעט בין בשל ונא, *Menacoth* f. 50. b. tam hoc quam אופני מנחה. Idem מרתחא *merattecha* Interpreti Solymitano, & Samag 186. & Maimon. *de Sacrificandi ritu* c. 13. BERN.

a Πρωῒ,] Ita *Big.* & *Samb.* τὸ πρωῒ in *Editis*, *aliisque*.

b Τῷ πυρί] Quia oblatio erat ipsius sacerdotis, tota igne consumi debuit. REL.

c Τὴν Λευῖτιν] Sic *Big.* & *Samb. Coll. Voss.* λευΐτην. in reliquis τὴν Λευϊτικὴν φυλήν.

d Ὑπεξελόμενος] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* more Attico, ὑφεξελόμενος typi priores. Amant sane Attici verba præpositionibus con-

τοῖς [e] νομίμους παρέχονται τῷ Θεῷ· τήν τε σκηνὴν αὐτοῖς καὶ τὰ σκεύη [f] τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς σκέπην τῆς σκηνῆς ἐπεποίητο, παρέδωκεν, ὅπως ὑφηγουμένων τῶν ἱερέων ὑπηρετήσωσιν. ἤδη γὰρ τῷ Θεῷ καθιέρωντο.

β'. Καὶ περὶ τῶν ζώων δὲ διέκρινεν ἕκαστον [g] ὅτι τρέφοιντο, καὶ οὗ πάλιν ἀπεχόμενοι [h] διατελοῖεν· περὶ ὧν, ἐν οἷς ἂν ἡμῖν ἀφορμὴ τῆς γραφῆς γένηται, διελευσόμεθα· τὰς αἰτίας προστιθέντες, ἀφ' ὧν κινηθεὶς τὰ μὲν αὐτῶν βρώματα ἡμῖν ἐκέλευσεν εἶναι, τῶν δὲ προσέταξεν ἀπέχεσθαι. αἵματος μέντοι παντὸς εἰς τροφὴν ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν, ψυχὴν αὐτὸ καὶ πνεῦμα νομίζων. καὶ [i] κρέως τοῦ τεθνηκότος αὐτομάτως ζώου τὴν βρῶσιν διεκώλυσεν· ἐπίπλου τε καὶ στέατος αἰγείου, καὶ προβατείου, καὶ τοῦ τῶν βοῶν ἀπέχεσθαι προεῖπεν.

γ'. Ἀπήλασε δὲ τῆς πόλεως καὶ τοὺς λέπρᾳ τὰ σώματα κακωθέντας, καὶ τοὺς [k] περὶ τὴν γονὴν ῥεομένους. καὶ τὰς [l] γυναῖκας δὲ, αἷς ἡ τῆς κατὰ φύσιν [m] ἔκκρισις ἐπίοι, μετέστησε πρὸς ἡμέραν ἑβδόμην· μεθ' ἣν ὡς ἤδη καθαραῖς ἐνδημεῖν ἐφίησιν. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς κηδεύουσι νεκρὸν μετὰ τοσαύτας ἡμέρας νόμιμον τὸ ἐνδημεῖν. τὸν δ' ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν τούτων τῶν ἡμερῶν ἐνεχόμενον ἐν τῷ μιάσματι θύειν νόμιμον ἀμνάδας δύο· ὧν τὴν μὲν ἑτέραν [n] καθαγνίζειν δεῖ, τὴν δ' ἑτέραν οἱ ἱερεῖς λαμβάνουσιν. ὁμοίως δὲ θύουσι καὶ περὶ οὗ τὴν γονὴν ῥεομένου. [o] ὃς δ' ἂν κατὰ τοὺς ὕπνους ἀποκρίνοι γονὴν, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ὕδωρ ψυχρὸν, ὁμοίως τοῖς κατὰ νόμον γυναικὶ πλησιάζουσιν [p] ἐξουσίαν ἔχει. τοὺς δὲ λεπροὺς εἰς τὸ παντελὲς ἐξήλασε τῆς πόλεως, [q] μηδενὶ συνδιαιτωμένους καὶ νεκροῦ μηδὲν διαφέροντας. [r] ἂν δέ τις ἐξικετεύσας τὸν Θεὸν ἀπολυθῇ τῆς νόσου, καὶ τὴν [s] ἐῤῥωμένην κομίσηται χρόαν· ὁ δὴ τοιοῦτος ποικίλαις ἀμείβεται θυσίαις τὸν Θεὸν, περὶ ὧν ὕστερον ἐροῦμεν.

δ'. Ὅθεν καὶ καταγελαστέον τις τῶν λεγόντων Μωϋσῆν, λέπρᾳ κεκακωμένον αὐτόν τε ἀπ' Αἰγύπτου φυγεῖν, καὶ τῶν ἐκπεσόντων διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἡγησάμενον εἰς τὴν Χαναναίαν ἀγαγεῖν αὐτούς. εἰ γὰρ τοῦτ' ἦν ἀληθὲς, [t] οὐκ ἂν Μωϋσῆς ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀτιμίᾳ τοιαῦτα ἐνομοθέτησεν, οἷς εὔλογον ἦν αὐτὸν καὶ ἑτέρων εἰσηγουμένων ἀντειρηκέναι. καὶ ταῦτα, παρὰ πολλοῖς ἔθνεσιν ὄντων λεπρῶν, καὶ τιμῆς ἀπολαυόντων, [v] καὶ οὐ μόνον [x] ὕβρεως καὶ φυγῆς ἀπηλλαγμένων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπισημοτάτας στρατείας στρατευομένων, καὶ τὰς [y] πολιτικὰς ἀρχὰς πιστευομένων, καὶ εἰς ἱερὰ καὶ ναοὺς ἐξουσίαν ἐχόντων [z] εἰσιέναι. ὥστ' οὐδὲν ἐκώλυε καὶ Μωϋσῆν, εἰ τοιούτῳ τινὶ συμπτώματι περὶ τὴν [a] χρόαν ἢ αὐτὸς ἢ τὸ σὺν αὐτῷ πλῆθος ἠλάττωτο, νομοθετῆσαι περὶ αὐτῶν τὰ κάλλιστα, καὶ

crificiis quæ hujusmodi occasione Deo solent offerri: atque Tabernaculum & sacra vasa Levitarum curæ commisit, & alia quæcunque facta erant in tegumentum Tabernaculi; ut qui sacerdotibus, prout illi præciperent, ministraturi essent. jam enim Deo consecrati erant.

De carne morticina, de sanguine, aliisque cibis immundis ac vetitis leges. Lev. c. 7. c. 17. & c. 11. & Deut. c. 14.

2. Et de animalibus discrevit singula quæ comederent, itemque à quibus penitus abstinerent. De quibus, si quando nobis oblata fuerit scribendi occasio, edisseremus, causas etiam adjicientes, quibus motus alia quidem illorum nobis in cibum esse præceperit, ab aliis vero jusserit abhorrere. Sanguinis certe cujuscunque vescendi usu interdixit, quod animam ipsum & spiritum putaret. Quin & carnis sponte mortui animalis esum omnino prohibuit: atque à reticulo & adipe caprino, & ovillo, & bubulo abstinendum esse præmonuit.

Lepræ & vitiorum similium infamia. Lev. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. & Num. c. 5.

3. Expulit autem civitate etiam lepra infectos, & genitura fluente laborantes. Porro & mulieres, quibus adesset secretio naturalis, seorsum habitare voluit usque ad septimam diem; post quam cum hominibus tanquam puras versari permisit. Similiter etiam & funus curantibus post totidem dies licebat cœtui interesse. Si quis autem ultra hunc dierum numerum pollutione teneretur, præcipitur agnas duas mactare: quarum alteram quidem adolere oportet, alteram vero sacerdotes accipiunt. Eodem etiam modo sacrificant quibus genitura defluit. Qui vero per quietem passus sit seminis profluvium, si in aquam frigidam ingrediatur, parem potestatem habet ac ii qui cum uxoribus * legitime concubuerunt. Leprosos autem in perpetuum à civitate abegit, cum nemine commercium habituros & *tanquam* nihil à mortuis differentes. Si quis vero precibus à Deo impetraverit ut hoc morbo liberetur, sanumque colorem *aliquando* recipiat: is quidem variis Deum remunerat sacrificiis, de quibus posthac agemus.

Moysi gentique Hebrææ vitiliginem, maculam veterem & τηλαυγῆ, abstergit Josephus tum heic tum libris contra Appionem.

4. Unde *profecto* alicui liceret & illos irridere, qui dicunt Moysem, lepra infectum & ipsum ex Ægypto profugisse, & ob eandem causam ejectis ducem factum illos in Chananæam perduxisse. Si enim hoc verum exstitisset, nequaquam Moyses in sui dedecus & opprobrium ejusmodi legem tulisset: cui & ipsum, si ab alio lata fuisset, reclamare voluisse probabile est. Præsertim cum apud gentes quamplurimas lepræ sint, & honorem assequantur; tantumque abest ut contumelia afficiantur & exsilio, ut *è contra* & militiæ magna obierint munia, & domi rem publicam administrarint, & in loca sacra & templa ingrediendi potestatem habuerint. Adeo ut nihil impedierit Moysem, si tali aliquo coloris *male sani* vitio aut ipsi aut multitudini quæ cum eo erat dignitas imminueretur,

quo

contra Græcum vulgus asperare. BERN. & HUDS.

e Νομίμους] Sciolus ad membranam *Sambuci* νομίμοις. BERN.

f Τὰ ἱερὰ,] Τὰ ἱερατικὰ καὶ τὰ ἄλλα *Big. Coll. Voss.* & *Samb.*

g Ὅτι τρέφοιντο,] Probum illud & Atticum. *Burius* (ut & *Coccejus*) noster maluit ᾧ τε aut ὅτινι. BERN.

h Διατελοῖεν·] Ita *Big. Samb.* & *Busb.* διατελέσειεν in *reliquis*.

i Κρέως] Sic *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* κρέων in *cæteris*. Mox αὐτομάτου ζώου τὴν βρῶσιν ἐκώλυεν. ἐπίπλον τε καὶ στέατα αἰγείου καὶ προβατείου καὶ τοῦ τῶν βοῶν ἀπέχεσθαι προεῖπεν *Hen.* BERN. & HUDS.

k Περὶ τὴν γονὴν ῥεομένους.] Περὶ f. delendum, & sic mox. COCC. זבים Hebræis: hos urbe non excludunt Talmudici in Kelim. 1. 8. sed solo monte templi. REL.

l Γυναῖκας δὲ,] Γυναῖκας δὲ ἐν αἷς *Big. Coll. Voss.* & *Samb.*

m Ἔκκρισις] Forsan ἔκρευσις.

n Καθαγνίζειν] Καθαγνίζειν δεῖ cum MSS. aut καθαγίζειν δεῖ cum Editis, utrumlibet congrue dicitur de holocautomate seu עולה; imo hoc Athenas redolet. Attamen agna לחטאת (duas enim requirebant hæc vitia) familia sacra vescebatur. BERN. Hoc malui ex quibusdam *MSS.* in *aliis* cum *Editis* καθαγίζειν δεῖ.

o Ὃς δ' ἂν] In suo *Codice* ὁσάκις aut ὡς δ' ἂν forte reperiebat *Vet. Interpr.* qui reddit *quoties per somnum* &c.

p Ἐξουσίαν ἔχει.] *Id est*, ad vesperum ei licebit hominum consuetudine frui. Vide *Levit.* c. 15. v. 19.

* *Legitime concubuerunt*,] *Hoc est*, legitimis diebus, quibus *scilicet* menstruæ non sint.

q Μηδενὶ] Ita ex *MSS.* μηδὲν in *Editis*.

r Ἂν δέ τις] *Samb.* ἂν δέ τις. *Hen.* & *Busb.* ἐὰν δέ τις. Mox *Bas.* & *Gen.* ἀμείβεται nullo verbo. BERN.

s Ἐῤῥωμένην] Ἐῤῥωμένου legerat *Epiphan.* nam interpretatur *sani colorem*.

t Οὐκ ἂν] Ordine alio *Samb.* & *Vat.* οὐκ ἂν ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀτιμίᾳ Μωϋσῆς τοιαῦτα &c.

v Καὶ οὐ μόνον] *Big.* & *Samb.* ἀπολαυόντων· οὐ μόνον &c. Scriptum olim putabis ἀπολαυόντων· κοὐ μόνον. BERN.

x Ὕβρεως καὶ φυγῆς] Ὕβρεως καὶ ἀτιμίας καὶ φυγῆς *Big.* & *Coll. Voss.* ex glossemate, ut puto. BERN.

y Πολιτικὰς ἀρχὰς] Periere tamen hæc *Big.* & *Coll. Voss.* propter catalexin ——— ομένων. Maxime autem intelligit Flavius nobilem illum Syrum, quem olim Elisæus vates Divina arte sanavit. BERN.

z Εἰσιέναι.] Inde colligitur lepram contagiosam non fuisse. REL.

a Χρόαν] Χρόαν ἦ, τῷ σὺν αὐτῷ *Bas.* & *Gen.* nisi quod retineant ἦν vulgare. Verum MSS. *Big.* & *Samb. Epiphanio* etiam adstipulante, χρόαν ἢ τὸ (*Big.* ἢ τὸ, *Epiphanius* addit αὐτὸς, ἢ τὸ) σὺν αὐτῷ πλῆθος ἠλάττωτο. Neutram profecto lectionem jure damnarent Aristarchi. BERN. Ita è *Cod. Samb.* & *Coll. Voss.* nisi quod ἢ αὐτὸς ex *Veteri Interprete* adjecerimus. χρόαν ἢ τὸ σὺν αὐτῷ πλῆθος ἠλάττωτο *Big.* In *Editis* & *Vat.* χρόαν ἦν,

τῇ

quo minus meliora de istis sanciret, nec quid damni malive hujusmodi statueret. Sed manifestum est quod invidia moti hæc de nobis loquantur. Moyses autem labis hujus immunis, inter populares suos itidem ab ea puros, leges morbo tentatis posuit, Dei honori prospiciens atque consulens. Verum de his quisque sentiat prout libuerit.

Puerperarum lustratio. Lev. c. 12.

5. Mulieres autem, postquam pepererint, in templum ingredi prohibuit, aut sacri quid tangere usque ad quinquagesimam diem, si mares fuerint enixæ: si enim feminas ediderint, duplex constitutus est dierum numerus. Veruntamen, cum post tempus ut diximus præstitutum intraverint, victimas mactant, quas sacerdotes Deo offerunt.

De conjuge suspecta. Num. c. 5.

6. At si quis uxorem suam adulteratam suspicetur, is farinæ hordeaceæ assaronem affert, atque ejus pugillus unus in aram Dei conjicitur, reliquum sacerdotibus datur ad victum. Mulierem vero sacerdotum aliquis statuens ad portam, quæ ad templum obversa est, & capitis ejus velamen detrahens, Dei quidem nomen in membranam inscribit, jubetque conceptis verbis jurare, quod nulla maritum injuria affecerit, & si pudicitiam violaverit, ut crus suum dextrum luxetur, uteroque inflata moriatur: sin vero nimio amore & ex eo nata zelotypia maritus in temerariam suspicionem devenerit, ut decimo post mense masculum pariat. Juramento autem peracto, *sacerdos* nomen *Dei* à membrana *aqua* delens in phialam exprimit; sumptoque templi pulvere, in quem forte incidit, atque *in phialam* insperso, mulieri dat ebibendum. Illa vero, si injuste accusata fuerit, & gravida facta

μηδὲ μίαν τοιαύτην ὁρίσαι ζημίαν. ἀλλὰ δῆλον ὡς ταῦτα μὲν περὶ ἡμῶν λέγουσιν ὑπὸ βασκανίας [b] περιαγόμενοι. Μωϋσῆς δὲ τούτων καθαρὸς ὤν, ἐν καθαροῖς τοῖς ὁμοφύλοις περὶ τῶν νενοσηκότων ἐνομοθέτει, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ τοῦτο ποιῶν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἕκαστος ὡς αὐτῷ δοκεῖ σκοπείτω.

έ. Τὰς δὲ γυναῖκας, [c] ἐπειδὰν τέκωσιν, [d] εἰς τὸ ἱερὸν εἰσιέναι κεκώλυκε, καὶ [e] θυσιῶν ἅπτεσθαι μέχρι τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἂν ἄρρεν τὸ τεχθὲν ᾖ· διπλασίονας γὰρ εἶναι τὰς ἡμέρας ἐπὶ θηλυτοκίαις [f] νενόμισται. εἰσιοῦσαι μέντοι, [g] μετὰ τὴν προειρημένην προθεσμίαν, θυσίας ἐπιτελοῦσιν, ἃς οἱ ἱερεῖς πρὸς τὸν Θεὸν διανέμονται.

ϛ'. [h] Ἂν δ' ὑπονοήσῃ μεμοιχεῦσθαί τις [i] αὐτῷ τὴν γυναῖκα, κομίζει κριθῆς [k] ἀληλεσμένης ἀσσάρωνα· καὶ μίαν αὐτῆς δράκα [l] ἐπιβαλόντες τῷ Θεῷ, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι διδόασιν εἰς τροφήν. τὴν δὲ γυναῖκα στήσας τις τῶν ἱερέων κατὰ τὰς [m] πύλας, αἳ δ' εἰσὶ τετραμμέναι πρὸς τὸν νεών, καὶ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον [n] ἀφελών, ἐπιγράφει μὲν τοῦ Θεοῦ [o] τὴν προσηγορίαν διφθέρᾳ, κελεύει δὲ ὀμνύειν μηδὲν ἠδικηκέναι [p] τὸν ἄνδρα, παραβᾶσαν δὲ τὸ σῶφρον, τοῦ δεξιοῦ σκέλους ἔξαρθρον γενέσθαι, καὶ τὴν γαστέρα [q] πρηθεῖσαν οὕτως ἀποθανεῖν· [r] ἂν δ' ὑπὸ πολλοῦ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς διὰ τοῦτο ζηλοτυπίας προπετῶς ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν ὑπόνοιαν εἴη κεκινημένος, μηνὶ δεκάτῳ γενέσθαι παιδίον ἄρρεν αὐτῇ. τῶν δ' ὅρκων τελειωθέντων, τῆς διφθέρας ἀπαλείψας τοὔνομα [s] εἰς φιάλην ἐκπιέζει· προσκομίσας τε [t] ἐκ τοῦ ἱεροῦ γῆς εἴ τι προστύχοι, καὶ καταπάσας ἐκπιεῖν δίδωσιν. ἡ δ', εἰ μὲν ἀδίκως ἐνεκλή-

τῷ σὺν αὐτῷ πλήθει εἵλετο ἂν νομοθετῆσαι.

b Περιαγόμενοι.] Περιαγορευόμενοι *Vat.*

c Επειδὰν] Επειδὰν *Hen.* Mox ille cum *Busb.* ἐκώλυσε, καὶ θυσιῶν ἀπέχεσθαι μέχρι μ'. ἡμ. ἂν ἄρρεν ᾖ τὸ τεχθέν. BERN. Vulg. ἐπειδ' ἄν. verum ita *Hen.* prout in Notis docuit *Bern.* & recepit in contextum. *Huds.* HAV.

d Εἰς τὸ ἱερὸν εἰσιέναι κεκώλυκε,] במקדש est in Levit. 12. Talmudici iu Kelim. cap. 1. misn. 8. scribunt puerperis non licuisse extimum illud spatiorum quæ templum cingebant ingredi, quod הר הבית dicitur, id est mons templi. Adeoque τὸ ἱερὸν hic erit mons templi, uti & מקדש Talmudici aliquando tam late extendunt, ut ipsum montem templi complectatur. Vide Codicem Schecalim. 1. 3. REL.

e Θυσιῶν ἅπτεσθαι] Est partes sacrificiorum attingere aut comedere. Levit. 12. בכל קדש לא תגע dicitur, *sanctum non attinget.* Id hic Josephus explicat. קדש sunt, θυσίαι. Ita & Judæi alii loquuntur. Primitiæ & decimæ non sunt קדש. Adeoque puerpera de iis comedebat, non de קדש. Vide Negaim. XIV. 3. REL.

f Νενόμισται.] Συμβέβηκε pro νενόμισται habent *Big. Coll. Voss. Samb.* & *Vat.* εἰ θηλυτοκία συμβέβηκεν legisse videtur *Vet. Interpr.*

g Μετὰ τὴν προειρημένην προθεσμίαν,] Μετὰ τὰς προειρ. προθεσμίας *Hen.* & *Busb.* BERN.

h Ἂν δ' ὑπονοήσῃ] Εάν τις ὑπονοήσῃ μεμοιχεῦσθαι αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κομίζει κριθῶν ἀλεύρου ἀσσάρωνα *Cedrenus* ex *Josepho.*

i Αὐτῷ] G. Cedrenus p. 68. qui hoc examen describit è Flavio, ἐάν τις ὑπονοήσῃ μεμοιχεῦσθαι αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κομίζει κριθῶν ἀλεύρου ἀσσάρωνα, &c. BERN.

k Ἀληλεσμένης ἀσσάρωνα·] *Big.* ἀληλησμένης. Ibidem *Hen.* & *Busb.* ἀσσάρωτιν pro ἀσσάρωνα. BERN.

l Ἐπιβαλόντες] *Big. Samb. Hen.. Busb.* & *G. Cedr.* ἐπιβάλλοντες *Bas. Gen.* & *Epiphan.* BERN.

m Πύλας,] An certius hoc describunt Misnici c. 1. 5. περὶ παραβάτιδος. מעלין אותה לשער המזרח שעל פתח שער ניקנור, vel לשערי המזרח לשערי ניקנור, ut in editione Bombergi, *Adducitur ea ad portam Orientalem præ valvis Nicanoris.* Nam, ut subnotant Gemaristæ Urbis Sanctæ, de ἔναντι κυρίου, Num. 5. 18. כל מקום שנאמר לפני יהוה הוא שער ניקנור. Latius alii hæc verba interpretantur, nimirum malæ famæ fœminam vi rapi ab exteriori חיצון porta Orientis ad superiorem העליון, quæ atrium Israelis à muliebri gradibus etiam præstructis distinguebat. BERN. Portam Nicanoris fuisse tradunt Talmudici locum, ubi constitueretur mulier adulterii suspecta. REL.

n Ἀφελών,] Id est ראש פרוע Talmudicorum. REL.

o Τὴν προσηγορίαν] Mirum hoc nesciisse nomodidascalos ævo Antoninorum, adeoque certasse secum, num solus versus XXI. ubi quidem occurrit Nomen Sanctissimum, num è sacris plures atramento ἀκομμάτῳ dire schedulæ rite inscriberentur: quam הספר Lex vocat, Misna המגילה, Josephus ἡ διφθέρα, εὔξεστος δή. Quippe rudem & impolitam pellem, דפתרא etiam dictam, rejiciunt Patres Sotæ c. 2. 4. BERN.

p Τὸν ἄνδρα,] Georgius παρὰ τὸν ἄνδρα. Subinde ille illepide σκέλους ἄρθρον ἐξαρθρον γενέσθαι. BERN.

q Πρηθεῖσαν] Recte *Big.* & *Samb.* τὴν γαστέρα πρηθεῖσαν, *utero inflatam & obtumidam.* Sequitur enim de plaga eadem, τὴν κοιλίαν ὕδερος καταλαβόντος. Pariter ad Moysen v. 21. Interpr. LXX. בטנך צבה. τὴν κοιλίαν σου πεπρησμένην, & v. 27. צבתה, בטנה, πρησθήσεται τὴν κοιλίαν, Hier. *inflato ventre*, & idem v. 23. *utero tumescente.* Oncelosus insuper, Saadias, & omnis Rabbinitas צבה exponit נפיחא νεφιχὰ, atque [illegible], inflatum, διωδηκὸς, πεφυσημένον, ἐμπεπρησμένον: neque aliter Doctores Samaritani, sive Arabice sive vernacule scriptitent. Cæterum legitur sæpius πρῆσαι eo animo in optimo carmine. Unde Grammatici veteres Didymus, Hesychius, aliique ad ιλ'. α. 481. ἐν δ' ἄνεμος πρῆσεν, ἐφύσησεν. Et ιλ'. π. πρῆσε χανών, ἐξεφύσησε: & phrasi dilecta idem vates δάκρυ' ἀναπρήσας, ἀναφυσήσας Did. & Hesych. & Etym. M. Hi autem subjiciunt, ὅθεν καὶ ἡμεῖς τοὺς πεφυσημένους πεπρησμένους φαμέν. Eustathius adhuc instat, ἤτοι γεμίσας τοὺς ὀφθαλμούς. Herodianus etiam in Partitionibus nondum editis, ἀπὸ τοῦ πρῶ, πρήθω. δύο δὲ σημαίνει τὸ πρήθω, φυσῶ καὶ ἐμπυρίζω. Attamen operæ Complutenses legerant in Sacris ——— κοιλίαν σου πεπρησμένην *disruptam*, Theodoretoque explicante ῥηγνυμένην. Hieronymus etiam hanc interpretationem involvit, ubi reddit v. 21. *Et tumens uterus tuus rumpetur*, ex Hebraico ואת בטנך צבה. Apud Josephum modo πρησθεῖσαν prætulerunt *Hen. Busb. Bas.* & *Gen.* Quinetiam πρησθεῖσαν notione οἰδαλέου aut defendi ex πρησθεὶς, ἐξαφθεὶς Suidæ; πρῆσαι, φυσᾶται Hesychii: κενεώπρησις, ἡ δύσπνοιαν ποιεῖ, καὶ πίμπρησι (καὶ ἐπιτείνει) τὰς λαγόνας, καὶ ἐκ τούτου φυσᾶται ἡ ἕδρα, Apsyrti veterinarii c. 46. de arte sua: aut hæc omnia existimabis culpa libraria accidisse vice η vocalis præcedentis. Postremo ob oculos habuit Epiphan. Scholasticus τὴν γαστέρα πυθεῖσαν, *utero putrefacto.* BERN. Ita *Big.* & *Samb.* (& *Cocc.*) recte ut constat ex v. 15. & ex LXX. in *Num.* c. 5. v. 21. *Didymo* in *Homeri* Il. A'. v. 481. *Hesych.* & *Etym. M.* In *Editis aliisque* πρησθεῖσαν.

r Ἂν δ' ὑπὸ πολλοῦ τοῦ ἔρωτος] Cedrenus ἐὰν δὲ ὑπὸ πολλοῦ ἔρωτος καὶ τῆς διὰ τοῦτο (*Busb.* & *Hen.* διὰ τοῦτον) ζηλοτυπίας. BERN.

s Εἰς φιάλην ἐκπιέζει·] Eadem & phrasis Misnæ c. 2. 2. פיילי של חרש חרשה, pro כלי חרש Amramidæ, Oncelosive מן דחסף. Ibidem εἰς φιάλην ἐκπιέζει convenit verbo Legis ומחה אל מי המרים, aut Oncelosi, Deuterotarum Judaicorum, Samaritanorumque וימחק, καὶ ἐξαλείψει εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ. BERN. In Misna Sota etiam פיאלי φιάλη appellatur. REL.

t Ἐκ τοῦ ἱεροῦ] Ἐκ τῆς τοῦ ἱεροῦ γῆς εἴ τι προστύχοι Cedr. ἐκ τοῦ ἱεροῦ γῆς εἴ τι πρὸς τοίχοις *Epiphan.* ignarus nimis Sacræ Legis, ubi imperatur v. 17. καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς καὶ τῆς γῆς τῆς οὔσης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς σκηνῆς, בקרקע המשכן. Deuterotæ insuper monent pulverem in pavimento dextro Ædis servatum hac causa sub marmor cubitale c. 2. 2. Quinetiam statim à potu amaro livere uxor falsa luemque cœlitus impressam ostendere, nisi nos fallat secta plurima Pharisæorum Sotæ c. 3. 4, 5. ואין זכות תולה במים המרים, vixque annum ultra vitam miseram prorogare. Contraria omnia evenire docent Magistri Babylonii Sotæ f. 26. & Maim. in libello cognomine c. 3. conjugi innocenti, meliorem solito

vul

κλήθῃ, ἐγκύμων τε γίνεται καὶ τελεσφορεῖται κατὰ τὴν γαστέρα· ψευσαμένη δὲ τὸν ἄνδρα ἐπὶ τοῖς γάμοις, καὶ τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς ὅρκοις, μετ᾽ αἰσχύνης καταστρέφει τὸν βίον, τοῦ τε σκέλους ἐκπεσόντος [v] αὐτῇ, καὶ τὴν κοιλίαν ὕδερου καταλαβόντος. καὶ περὶ μὲν τῶν θυσιῶν τῆς ἁγνείας τῆς [x] ἐπ᾽ αὐταῖς τοιαῦτα Μωϋσῆς [y] τοῖς ὁμοφύλοις προενόησε· νόμους δὲ αὐτοῖς τοιούτους ἔθετο.

est, exactoque tempore suo filium enititur: si autem fidem viro nuptiis datam fefellerit, Deoque juramento adstrictam fregerit, mortem obit ignominiosam, crure illi decidente, & aqua intercute ventrem occupante. Atque hæc quidem sunt quæ Moyses popularibus suis de sacrificiis & purificatione eorum præscripsit: leges autem eis tales *insuper* posuit.

ΚΕΦ. ιβʹ.

Νόμοι διάφοροι.

ΜΟιχείαν μὲν εἰς τὸ παντελὲς ἀπεῖπε· νομίσας εὔδαιμον τὸ περὶ τοὺς γάμους ὑγιαίνειν τοὺς ἄνδρας, καὶ ταῖς τε πόλεσι καὶ τοῖς οἴκοις συμφέρειν τὸ τοὺς παῖδας εἶναι γνησίους. καὶ τὸ μίσγεσθαι δὲ μητράσιν, [z] ὡς κακὸν μέγιστον ὁ νόμος ἀπεῖπεν· ὁμοίως δὲ καὶ πατρὸς συνεῖναι γαμετῇ, καὶ [a] τίτθαις, καὶ ἀδελφαῖς, καὶ παίδων γυναιξὶν, ὡς [b] ἔκφαυλον ἔχον τὴν ἀδικίαν, μεμίσηκεν. ἐκώλυσε δὲ καὶ γυναικὶ μεμιασμένῃ τοῖς κατὰ φύσιν πλησιάζειν, μηδὲ κτήνεσιν εἰς συνουσίαν φοιτᾶν, μηδὲ τὴν πρὸς τὰ [c] ἄῤῥενα μίξιν τιμᾶν, διὰ τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς ὥραν ἡδονὴν θηρωμένους παράνομον. κατὰ δὲ τῶν εἰς ταῦτ᾽ ἐξυβρισάντων, θάνατον ὥρισε τὴν τιμωρίαν.

βʹ. Τῶν δ᾽ ἱερέων καὶ διπλασίονα τὴν ἁγνείαν ἐποίησε. [d] τούτων τε γὰρ αὐτοὺς ὁμοίως τοῖς ἄλλοις εἴργει, καὶ προσέτι γαμεῖν τὰς [e] ἡταιρηκυίας ἐκώλυσε· μήτε δούλην, [f] μήτ᾽ αἰχμάλωτον γαμεῖν αὐτοὺς [g] κεκώλυκε, καὶ τὰς ἐκ καπηλείας καὶ τοῦ πανδοκεύειν πεπορισμένας τὸν βίον, [h] μηδὲ τὰς τῶν προτέρων ἀνδρῶν ἐφ᾽ αἷς δήποτ᾽ οὖν αἰτίαις ἀπηλλαγμένας. τὸν δ᾽ ἀρχιερέα μέντοι οὐδὲ τεθνηκότος ἀνδρὸς [i] ἠξίωσε γαμεῖν γυναῖκα, τοῦτο τοῖς ἄλλοις ἱερεῦσι συγχωρῶν. [k] μόνην δὲ αὐτῷ δέδωκε γαμεῖν παρθένον, καὶ ταύτην φυλάττειν. ὅθεν οὐδὲ νεκρῷ πρόσεισιν ὁ ἀρχιερεὺς, τῶν λοιπῶν οὐ κεκωλυμένων ἀδελφοῖς καὶ γονεῦσι καὶ παισὶ [l] τοῖς ἑαυτῶν προσιέναι μεταστᾶσιν. ἀφελεῖς δὲ εἶναι [q] πᾶσαν ἀφέλειαν. τὸν δὲ [r] μὴ ὁλόκληρον τῶν ἱερέων νέμεσθαι πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἐκέλευσε τὰ γέρα· ἀναβαίνειν

CAP. XII.

Leges variæ.

ADulterium quidem in universum prohibuit; felicitatis esse reputans, ut viri de nuptiis recte sentiant; atque reip. simul ac familiis expedire, ut legitimi sint liberi. Item matribus misceri, ut omnium nequissimum, vetuit lex: atque etiam cum noverca, & materteris, & sororibus, & filiorum uxoribus rem habere, ut flagitium abominandum detestatus est *Moyses*. Quin & prohibuit ad mulierem menstruis pollutam accedere, aut bestiarum concubitum petere, aut coitûs cum maribus amore ardere, *turpem* & improbam ex eorum pulchritudine *sibimet* quærentes voluptatem. Iis vero qui hæc *præcepta* insolenter ausi fuerint transgredi, pœnam capitalem irrogavit.

Incestus & turpes concubitus morte vindicantur. Lev. c. 18. & c. 20.

2. At sacerdotibus puritatem etiam duplo majorem *quam reliquis* præscripsit. Nam & ab istis similiter eos abstinere voluit, prætereaque lege cavebat ne mulieres in uxores haberent quæ prostitissent: imo & servam aut captivam ducere prohibuit, aut quæ ex caupona aut hospitio publico vitam sustentassent, aut quæ à prioribus viris quacunque de causa repudiatæ fuissent. Summum vero Pontificem ne mortui quidem uxorem in matrimonium accipere permisit, licet hoc aliis sacerdotibus liberum reliquit. Huic autem injunxit solum virginem ducere, eamque servare. Ob eandem rationem neque ad mortuum accedit Pontifex: cum tamen cæteris sacerdotibus licitum sit ad fratres & parentes & liberos mortuos accedere. * Item corpora integra habere *jubentur*, & ab omni

Sacerdotum honestas, ac præcipua M. Pontificis. Lev. c. 21.

vultum, valetudinem firmam, partum facilem masculumque. BERN. Ἐκ τοῦ τῆς ἱεροῦ γῆς *Cedren.* προσκομίσας τε καὶ τῆς ἱεροῦ γῆς *Vat.* ἐκ τῆς ἱεροῦ γῆς εἴ τι πρὸς τοίχοις legerat *Vet. Interpr.* ignarus Sacræ legis, *Num.* c. 5. v. 17.

v Αὐτῇ,] Georgio αὐτῆς.

x Ἐπ᾽ αὐταῖς] Τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς *Bas.* & *Gen.* τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς *Big. Samb.* & *Epiph.* ἐπ᾽ αὐταῖς pro ἐπ᾽ αὐτῆς ante editorum, sonoritatis similis gratia. BERN. Ita pro ἐπ᾽ αὐτῆς *Editorum*, quod ex simili cum ἐπ᾽ αὐταῖς sono ortum, rescripsit *Bernardus.* ἐπ᾽ αὐτοῖς *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ἐπ᾽ αὐτοῦ *Vat.*

y Τοῖς ὁμοφύλοις] Non iis tantum, qui ex sua tribu, Levi nempe, erant adulteria & alia crimina interdicta, sed Israelitis. Unde discimus Josephum voce ὁμοφύλων complecti totam gentem Hebræorum. Ita mox opponit ὁμοφύλους & ἀλλοτριοχώρους. REL.

z Ὡς κακὸν μέγιστον] Ὡς abest *Big.* & *Samb.*

a Τίτθαις,] Τίτθαις vel τιτθαῖς (nam de accentu hujus vocis aut τηθαῖς Grammatici nolunt altercari) *Big. Burius*que meus. Verum ab auribus Atticis neutiquam abhorreat *Samb.* τιτθίσι, aut τηθύσι *Busb.* τητθύσι scripsit *Hen.* sicut τήτθαις excusum est *Bas.* & *Gen.* pro suaviori τήθαις. Hasce autem tales vocat Legumlatorum castissimus אחות אמך & אחות אביך c. 18. λευϊτικοῦ, *amitas atque materteras*. BERN. Ita *Big.* in *Editis* τήτθαις. forsan Ἀττικώτερον & suavius τιτθίσι *Samb.* aut τηθίσι *Vat.*

b Ἔκφαυλον ἔχον] *Bas. Gen.* & *Epiphan.* Male MSS. ἔκφυλον. Nam ἔκφαυλος ἀδικία est תועבה & זמה Legis Connubialis v. 17, 22, 23, 29. BERN. Ἔκφυλον *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

c Ἄῤῥενα] *Big.* & *Samb.* ἄρσενα, contra usum Atticum. Ibidem μῖξιν *Samb.* BERN.

d Τούτων τε] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* τούτων γὰρ in *reliquis.*

e Ἡταιρηκυίας] Ἑταιρηκυίας mendum *Bas. Gen.* & *Big.* ἡταιρηκυίας à verbo circumflexo *Busb.* ἡταιρηκυίας etiam *Samb.* Typo autem barytono quam contracto notat illud τὰς πεπορνευκυίας ἢ ἡταιρηκυίας, ut exponit Etym. M. Hujus generis est זנה apud Moysen libro suo tertio, qui est de moribus Sacerdotum. BERN.

f Μήτ᾽ αἰχμάλωτον γαμεῖν] Id in Lege Dei vetitum non est: nisi credatur latere sub חללה. sed Judæi id per sequelam inde eliciunt, quod suspecta sit integritas puellæ, quæ captiva fuit. Ideo & postea regi ex familia Chasmonasea reprobratum fuit, maternum genus a captiva ductum esse, ideoque ad Pontificatum eum ineptum. REL.

g Κεκώλυκε,] Τεθέληκε legisse videtur *Epiphanius.* Verum illa γαμεῖν αὐτοὺς κεκώλυκε non agnoscit *Vat.*

h Μηδὲ] Ex *Coll. Big.* Editi μήτε.

i Ἠξίωσε] Sufficit hoc in loco *Sambuci* ἠξίωσε γυναῖκα. *Busb.* etiam & *Hen.* ne γαμεῖν bis poneretur, malunt ἠξίωσε γυναῖκα λαβεῖν. Similiter *habere permisit uxorem Epiphanius.* BERN.

k Μόνην δὲ αὐτῷ] Μόνῳ δὲ *Big. Samb. Hen.* & *Epiph.* Atque tantidem profecto valebit μόνῳ atque μόνην in hac sententia, si elegantia quæramus. BERN.

l Τοῖς ἑαυτῶν προσιέναι] Τοῖς ἑαυτῶν προσιέναι *Bas.* & *Gen.* τοῖς αὐτῶν προσιέναι *Busb.* & *Hen.* τοῖς αὐτῶν προσεῖναι eodem animo *Samb.* necnon τοῖς ἑαυτῶν προσεῖναι *Big.* BERN. Ita *Bas.* & *G.* τοῖς αὐτῶν προσιέναι *Vat.*

q Πᾶσαν ἀφέλειαν.] Ἀσφάλειαν error cod. *Samb.* κατὰ πᾶσαν ἀφέλειαν *Big.* Sacerdotibus etenim aliquoties hoc imperavit Sanctissimus והייתם לי קדשים, ἔσεσθέ μοι ἅγιοι. BERN.

* *Item corpora integra habere* jubentur,] Ita placuit locum interpretari ex istis *Hesychii*, ἀφελὴς, ἀτινὴς, καθαρὸς, ὁλόκληρος, ὁ μήτε πλεονάζων μήτε δέων τι τοῦ σώματος. Cæteri fere ad hunc modum, *Iidem jubentur simplices esse omnique fuco carere.* Videsis *Etym. M.* voce ἀφελής.

r Μὴ ὁλόκληρον] Id est aptas non habens & integras omnes partes corporis. Hoc explicat quod alibi in lib. de bell. scribit eos qui ob πήρωσιν non ministrabant in altari, partes tamen accepisse e cibis. Illud πήρωσιν per *cæcitatem* reddidit Interpres. Ita alibi hanc vocem esse reddendam non nego, uti quum Josephus lib. VI. de bell. cap. 16. scribit πεπήρωνται γὰρ, *cæci enim redditi sunt.* At πηρὸς est qui non ὁλόκληρος. Zozimus histor. lib. VI. pag. 828. ita opponit ὁλόκληρον ἔχειν τὸ σῶμα & μέρος τι τοῦ σώματος πεπηρωμένον. Demosthenes oratione περὶ στεφάνου pag. 146. τὸ σκέλος πεπηρωμένον, *crus mutilatum*, ubi Scholiastes,

mni vitio pura. Si cui tamen sacerdotum defectu aliquo laborare contigerit, jussit & suam cum sacerdotibus partem accipere: verum ad altare ascendere & fanum intrare prohibuit. Nec solum in sacris obeundis puros esse voluit: sed & operam dare ut in quotidiana vitæ consuetudine sese irreprehensibiles præstent. Ideoque qui sacram sibi vestem induunt, & ab omni culpa vacui sunt & præter cætera casti & abstemii; vini usu, tantisper dum stolam gerunt, interdicto. Præterea & victimas mactant integras, omnique vitio carentes.

Abstemii adsunto sacrifici, sine vitio victimæ. Lev. c. 22. & c. 10. Ezech. c. 44.

3. Atque hæc Moyses etiam vitæ suæ tempore observata tradidit: de quibusdam vero, cum in solitudine viveret, in futurum prospexit; ut illa terram Chananæam adepti facerent. † Septimo quoque anno agris dedit requiem & ab aratione & consitione, sicut jam ante populo septima quaque die remissionem à laboribus dederat. Quin & quæ sponte sua terra *hoc anno* ferret, publica esse *jussit* & promiscui usus tam extraneis quam contribulibus, nihilque ex iis servari. Idemque fieri *voluit* post septimam annorum hebdomadem. atque hi quidem omnes sunt *anni* quinquaginta. Annus autem hic quinquagesimus Jobelus appellatur ab Hebræis: in quo debitores à mutuo liberantur, servi liberi dimittuntur, quos, contribules cum essent & legem aliquam violaverint, servitutis pœna affecit, utpote mortis supplicio exemptos. Porro & agros pristinis dominis restitui præcepit, hunc in modum. Instante Jobelo, quæ vox libertatem significat, conveniunt venditor agri & em-

Septimo quoque anno ab agricolarum ferro innoxia erat terra Sancta.

Dein post septem annorum Hebdomadas Jobelus, sive Jubelæus, felicitas seculi, Annusque Magnus Hebræorum. Lev. c. 25. & c. 27. Num. c. 36. Jos. c. 6. Philo, p. 1183. & Tacitus, l. 5. Hist.

ἢ ἐπὶ τὸν βωμὸν καὶ εἰσιέναι εἰς τὸν ναὸν ἐκώλυσε. μὴ μόνον δὲ περὶ τὰς ἱερουργίας καθαροὺς εἶναι, σπουδάζειν δὲ καὶ περὶ τὴν αὐτῶν δίαιταν, [s] ὥστ' αὐτὴν ἄμεμπτον εἶναι. καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, οἱ τὴν ἱερατικὴν στολὴν φοροῦντες ἄμωμοί τε εἰσὶ καὶ περὶ πάντα καθαροὶ καὶ νηφάλιοι· [t] πίνειν οἶνον [v] ἕως οὗ τὴν στολὴν ἔχωσι κεκωλυμένοι. [x] ἔτι δὲ καὶ τὰ ἱερεῖα θύουσιν ὁλόκληρα, καὶ κατὰ μηδὲν λελωβημένα.

γ'. Ταῦτα μὲν οὖν ἤδη καὶ [y] κατὰ τὸν ζωῆς χρόνον τὸν αὐτοῦ γινόμενα Μωϋσῆς παρέδωκε· τὰ δ' αὖθις καίπερ ἐπὶ τῆς ἐρημίας διαιτώμενος προενόησεν, [z] ὅπως ἐπειδὰν τὴν Χαναναίαν λάβωσι τάδε ποιῶσι. δι' ἑβδόμου ἔτους ἄνεσιν δίδωσι τῇ γῇ ἀπό τε ἀρότρου καὶ φυτείας, ὥσπερ καὶ αὐτοῖς δι' ἑβδόμης ἡμέρας τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων προεῖπεν ἀνάπαυσιν. [a] καὶ τῶν αὐτομάτως ἀναδοθέντων ἀπὸ τῆς γῆς κοινὴν εἶναι τοῖς θέλουσι τὴν χρῆσιν, [b] τῶν τε ὁμοφύλων καὶ τῶν ἀλλοτριοχώρων, μηδὲν ἐξ αὐτῶν [c] φυλάττοντας. ποιεῖν δὲ καὶ τοῦτο [d] μεθ' ἑβδόμην ἐτῶν ἑβδομάδα. ταῦτα πεντήκοντα μέν ἐστιν [e] ἔτη τὰ πάντα. καλεῖται δὲ ὑπὸ Ἑβραίων ὁ [f] πεντηκοστὸς ἐνιαυτὸς Ἰώβηλος· ἐν ᾧ οἵ τε χρεῶσται τῶν δανείων ἀπολύονται, καὶ οἱ δουλεύοντες ἐλεύθεροι ἀφίενται, οὓς ὄντας ὁμοφύλους καὶ παραβάντας τι τῶν νομίμων [g] τῷ σχήματι τῆς δουλείας ἐκόλασε, θάνατον οὐκ ἐκδεχομένους. ἀποδίδωσι δὲ καὶ τοὺς ἀγροὺς τοῖς ἀρχῆθεν αὐτῶν δεσπόταις τοῦτον τὸν τρόπον. [h] ἐνστάντος τοῦ Ἰωβήλου, [i] ἐλευθερίαν δὲ σημαίνει τοὔνομα, συνέρχονται ὅ, τε ἀποδόμενος τὸ χωρίον καὶ ὁ πρια-

stes, πεπηρωμένον ἤγουν βεβλαμμένον. Libanius declamatione 43. p. 906. χεῖρας ἐπήρωσαν, *manus absciderunt* Aristides declamatione adversus ineptos Sophistas, πηρωθέντας αὐτοὺς ἤτοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ τὰς χεῖρας ἢ καὶ ἄλλο ὁτιοῦν τοῦ σώματος, *mutilatos vel oculis vel manibus vel alia corporis parte.* Ἀδύνατοι dicebantur Græcis milites τὸ σῶμα πεπηρωμένοι teste Harpocratione ad illam vocem. ὅσοι διὰ πήρωσιν ἀπόλεμοι ἦσαν, quotquot ob mutilationem militare non poterant, scribit Arrianus de exped. Alexand. Veteres glossæ: Mutilatio πήρωσις σώματος. Josephus ipse infra lib. VII. 2. πεπηρωμένους τὰς ὄψεις καὶ τὰς βάσεις, *cæcos & claudos.* Utrique πεπηρωμένοι, non soli cæci. Sic lib. VII. 6. de Mephiboseth claudo πεπηρωμένος τὰς βάσεις. Sic lib. IV. 8. ὁ πηρώσας qui mutilaverit aliquem, ubi Gelenius male, *excæcaverit.* Plutarcho ἀνάπηρος & ὁλόκληρος opponuntur in apophthegmatibus & alibi. REL.

s Ὡστ' αὐτὴν] Ita *Big.* & *Samb.* ὡς ταύτην in *Editis*, *aliisque.*

t Πίνειν οἶνον] Inter res prohibitas sacerdoti ministrant, etiam יין vinum recensent Talmudici: & plus quarta parte logi bibere non licuisse definiverunt. REL.

v Ἕως οὗ τὴν στολὴν ἔχωσι] Id est quamdiu sacris operantur in templo: nam extra tempus ministerii & quando extra templum versabantur, vestes sacerdotales non gerebant, quas in templo servabant præfecti amictui sacerdotali. REL.

x Ἔτι δὲ καὶ τὰ ἱερεῖα] Ἔτι δὲ καὶ ἱερεῖα *Samb.* ἔτι δὲ καὶ ὄρνια *Epiphanius* pravis ocellis. Ibi loci *Samb.* καταμηδέν. BERN.

y Κατὰ τὸν ζωῆς χρόνον] Κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρ. *Vat.* & *Samb.*

z Ὅπως ἐπειδὰν] Sic *MSS.* ὡς ὅπως in *Editis.* nimis liberaliter.

† *Septimo quoque anno*] *Septimo quoque anno terram Sanctam ab agricolarum ferro innoxiam & quietam dicit O. M. Dein post septem annorum hebdomadas sive* שמטות: *Nam Chronologi illustres Scaliger & Petavius frustra defendunt imperitiam Rabbinorum aliquot Illustrium sive Gaonim f.* 9. עין, *contra Misnicorum Seburæorumque Scholas antiquiores* Eracin *f.* 11. *b. & f.* 12. *contra Africanum, Eusebium, Hieronymum, & cæteros Scriptores Christianos, contra Josephum hunc tam heic quam c. ult.* § 30. *& Philonem p.* 1187. *& p.* 767. *& doctissimos Judæorum, contra verba disertissima Legis Divinæ, & præter analogiam manifestam τῆς πεντηκοστῆς & τοῦ πεντηκοστοῦ, quæ appellant cum Moysis tum Christi discipuli. Adde insuper sponte confitentes Gemaristas in* Eracin, *ex nimio studio supputandi per solos Sabbatismos ab excisa dudum Æde secunda, (anno autem Sabbatico hæc demolita erat) neglectam fuisse rationem veram & veterem Jubilæi miseræ exulique genti:* יובל ושנת החמשים Jobelus, *felicitas seculi, Annusque Magnus Hebræorum, atque recte interpretanti* ἐλευθέρια, ἄφεσια, ὀφσάχθεια, Restitutio, Recuperatio, *servos patrios liberat, obæratos solvit, prædia extra urbes heris pristinis per compensationem restituit. Consule Lev. c.* 25. *& c.* 27. *Num. c.* 36. *& Josuæ c.* 6. *Philonem etiam egregie dissertantem p.* 1183, *&c. de hebdomade numero quam sacro: Talmudum insuper Babylonicum in* Eracin, *& Maimonidem Jad tit.* Semitta & Jobel, *& Samag.* 153. עשין. *Et Corn. Tacitum l.* 5. *Historiarum.* BERN.

a Καὶ τῶν αὐτομάτως] Ita in *MSS.* ἐκὶ τῶν in *Editis.*

b Τῶν τε ὁμοφύλων] Τοῖς ὁμοφύλοις καὶ ἀλλοτρίοις *Busb.* & *Hen.* & *Vet. Interpr.*

c Φυλάττοντας.] *Big.* cum *Samb.* φυλάσσοντας. Mox ποιεῖν δὲ τοῦτο καὶ *Samb. Busb.* & *Hen.* BERN.

d Μεθ' ἑβδόμην] Ita *Josephus* tam heic quam alibi, & Philo, p. 767. & p. 1187.

e Ἔτη τὰ πάντα] Ἔτη πάντα *Samb.* & *Big.* BERN.

f Πεντηκοστὸς] Aliis *quadragesimus nonus.* qua de re magna inter viros Eruditos controversia. Vide *Scaligerum* in *Animadvers. Euseb.* p. 15. & p. 34. *Petavium* de *Doctr. Temp.* l. 9. c. 27. *Cunæum* de *Rep. Hebr.* l. 1. c. 6. & *J. Clericum* ad *Levit.* c. x.

g Τῷ σχήματι] Servi quomodo inter Judæos esse potuerint, hic explicat. REL.

h Ἐνστάντος] Ἐνστάντος γὰρ τοῦ Ἰωβήλου juxta *Vet. Interpr.*

i Ἐλευθερίαν] Perite. Nam יובל ἰωβὴλ Octateuchi & Misnæ, יובלא *Jobela* Onceloso, יובילה Paraphrastæ Samaritico, ἰώβηλος Josepho, ἰωβαὶλ & ἰαυβαὶλ يوبيل in versione Arabica Samaritarum, *Jubilæus* Hieronymo, proprie significat ἐλευθερία, ἀνελευθέρωσις, ἀποκατάστασις, ἀναγωγὴ, Restitutio, velut Jer. c. 31. 9. *Benevolentiæ ergo ipsos reducam ac restituam*, ἐν παρακλήσει ἀνάξω αὐτούς; בתחנונים אובילם. Quorsum συζυγίας *Hophal* futurum יובל *Jubal*, *Jobal* & *Jobel*, *restituitur*, *revertit*, ut in nominibus virorum festorumque propriis fit, migravit facile in ἐλευθέρια, *Liberalia*, ἀφέσια, Moyse volente. Hujus enim nominis rationem satis abunde explicat ipse Legislator, nisi Theologi Judæorum, & jam meliores nimium affectarent nugas Pharisaicas. Ait itaque ab Oraculo יובל היא תהיה לכם תובלו איש ושבתם איש אל אחוזתו, quod est, *Jobelus hic vobis erit: quisque adeo rem pristinam patriam repetet.* LXXII. Interpr. ἀφέσεως σημασία αὕτη ἔσται ὑμῖν, καὶ ἀπελεύσεται ἕκαστος εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ. Et statim בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחזתו, *Redibunt cuncti anno illo Jobelæo ad propria*: ἐν τῷ ἔτει τῆς ἀφέσεως σημασίας αὐτῆς, ἐπανελεύσεται ἕκαστος εἰς τὴν ἔκτησιν αὐτοῦ. Iterumque Amramides וקראתם דרור, *Hunc annum Libertatis vocabitis*, خلاص Interpreti Samaritico, חירותא Chaldæorum non uni: *Remissionem vocabis*, inquit Hieronymus. Accurate: ut à *Remissione* ἐπτὰ ἐτῶν seu השמטה, alia voce יובל Quinquagesimalem isthanc distingueret. Conveniunt in hac interpretatione plurimi Criticorum Sacrorum LXXII. Alexandrini quandoque יובל vertunt Græce ἄφεσις, Num. c. 36. 4. ἐὰν γένηται ἡ ἄφεσις; at sæpissime היובל, ἀφέσεως σημασία, *Libertas prædicta*, *Remissio promulgata clare & κλαγγηδὸν*, aut una voce τὰ ἀφέσια. Pariter Aquila exponit שופרות היובלים in l. Josuæ, τὰς σάλπιγγας τῆς ἀφέσεως. Saadias Rabbinus illustris, & Judæi Maurusii pro יובל, quoties occurrit in Lege vetustissima, reddunt اطلاق ἰτλὰκ, *dimissio*, *remissio*, ἐλευθέρωσις. Idem urget Abrahamus Abenesdras יובל כמו שלוח, *Jobel* est *Sillach*, ἀπόλυσις, *manumissio.* Tum Moyses Nachmanis ait Annum L. *Jobel* nuncupari in Sacris, לא על התקיעה רק על הדרור, *Restitutæ Libertatis* causa ἐπώνυμως, non *Clangoris.* Deinde Syro ubique Bibliorum S. vice Jobel ponitur φουαία פוניא, i. e. ἐπάνοδος, ἐπανέλευσις (κατὰ τοὺς οἱ Lev.

πριάμενος, καὶ [k] λογισάμενοι τοὺς καρποὺς καὶ τὰς εἰς τὸ χωρίον δαπάνας γεγενημένας, τῶν μὲν καρπῶν πλεονάζειν εὑρεθέντων προσδέχεται [l] τὸν ἀγρὸν ὁ ἀποδόμενος· τοῦ δὲ ἀναλώματος ὑπερβάλλοντος, ὑπὲρ τοῦ λείποντος [m] καταλαβὼν [n] τὸ ἱκνούμενον ἐξίσταται τῆς κτήσεως. ἴσων δὲ συναριθμουμένων τῶν τε καρπῶν καὶ τῶν ἀναλωμάτων, ἀποδίδωσι τοῖς καὶ [o] πρότερα νεμηθεῖσι. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν οἰκίαις νόμιμον ἰσχύειν ἠθέλησε τῶν κατὰ κώμας πεπραμέναις· περὶ γὰρ [p] τῶν ἐν πόλει πεπραμένων, ἔγνωκεν ἑτέρως. εἰ μὲν γὰρ πρὸ τοῦ τελειωθῆναι τὸν ἐνιαυτὸν καταβάλοι τὸ ἀργύριον, [q] ἀναγκάζει τὸν πριάμενον ἀποδοῦναι· εἰ δὲ πλήρες γένοιτο τὸ ἔτος, βεβαιοῖ τὴν κτῆσιν τῷ πριαμένῳ. ταύτην Μωϋσῆς τὴν διάταξιν τῶν νόμων, ὅθ' ὑπὸ τὸ Σιναῖον καθίδρυκε τὴν στρατιὰν, ἐξέμαθε παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς Ἑβραίοις γεγραμμένην [r] παραδίδωσιν.

δ'. Ἐπειδὴ δὲ καλῶς αὐτῷ τὰ περὶ τὴν νομοθεσίαν ἔχειν ἐδόκει, πρὸς ἐξέτασιν τοῦ στρατοῦ τὸ λοιπὸν ἐτράπη, τῶν πολεμικῶν ἤδη [s] κατὰ νοῦν ἔχων ἅπτεσθαι. [t] προστάσσει δὲ τοῖς φυλάρχοις, πλὴν τῆς Λευΐτιδος φυλῆς, ἀκριβῶς τὸν ἀριθμὸν ἐκμαθεῖν τῶν στρατεύεσθαι δυναμένων. ἱεροὶ γὰρ ἦσαν οἱ Λευῖται, καὶ πάντων ἀτελεῖς. γενομένης δὲ τῆς ἐξετάσεως εὑρέθησαν [v] μυριάδες ἑξήκοντα τῶν ὁπλιτεύειν [x] δυναμένων, ὄντων ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἕως πεντήκοντα, καὶ τρισχίλιοι πρὸς ἑξακοσίοις καὶ πεντήκοντα. ἀντὶ δὲ Λευὶ κατέλεξεν εἰς τοὺς φυλάρχους [y] Μανασσῆν τὸν Ἰωσήπου παῖδα, καὶ Ἐφραίμην ἀντὶ τοῦ Ἰωσήπου. δέησις δὲ ἦν αὐτοῦ Ἰακώβου πρὸς Ἰώσηπον, ποιητοὺς αὐτῷ [z] παρασχεῖν τοὺς παῖδας, ὡς καὶ προεῖπον.

ptor, atque fructus æstimantes simul & expensas in agrum factas, si fructus majores extiterint, agrum recipit venditor: sin vero superent expensæ, accepto quod defectum suppleat, possessione cedit *emptor*. Cum autem pares fuerint fructus & expensæ, antiquis possessoribus *agrum* assignat. Ac quod ad domos spectat, idem quoque jus obtinere voluit, cum in villis sitæ venduntur: nam de iis quæ in urbe veneunt aliter statuit. *Scilicet*, si quidem intra anni spatium reddatur pecunia, cogit emptorem domum restituere: at si annus integer fuerit elapsus, emptori possessionis jus confirmat. Hanc Moyses legum constitutionem, dum in castris sub monte Sinæo exercitum teneret, à Deo accepit; atque literis consignatam Hebræis tradidit.

4. Cum vero omnia circa leges ferendas sibi recte se habere viderentur, [1] deinceps ad exercitum recensendum semet convertit, quod jam tum in animum induxerit res ad bellum spectantes attingere. Tribuum autem principibus, excepta tribu Levitica, imperat censum accuratum omnium, quotquot militari essent ætate. Levitæ enim Dei sacrati erant ministerio, & à *cæteris* omnibus immunes. Lustrato igitur exercitu, inventi sunt sexcenties mille, ter mille sexcenti & quinquaginta, qui arma ferre poterant, ab anno vicesimo usque ad quinquagesimum. At vice Levi in principum numerum cooptavit Manassen Josephi filium, & loco Josephi Ephraïmen. Nam à Josepho obsecrabat Jacobus, ut sibi filios suos in adoptionem daret, sicut supra diximus. XI.

Israëlitarum recensio.

5. [2] Ca-

Lev. c. 29. 13.) ἀνακομιδὴ, ἀνάκτησις, Reversio, Reditus, חורת האחוזה phrasi Rabbinorum, ἀπάλλαξις. Ab illa quinquagesimali solennitate, quam clangor insignis rite induxerat, ἡ σάλπιγξ etiam meruit היובל appellari, ut constat Ex. c. 19. 13. כמשוך היובל, quod reddo ὁπότε πρόμηκες σαλπίγξῃ: sive ad instar clangoris Jobelæi quasi scripserat ὁ Θεὸς, ut v. 19. כמשוך בקרן היובל או בשופר. Nihil enim buccina Jubilæa validius inter voces humanas, nihil audiebatur productius. Quin antiquiores docuerant parem esse rationem, ritum similem Jobelæi indicendi, atque cujusvis Anni Novi; tum clangi utrumque cornubus quibuscunque præter bubula, *Ros hassana* c. 3. 2, 5. aut ex opinione Sapientum aliquot Neomeniam Tisri capris, vel juxta placitum R. Judæ, communem annum ταῖς κρείαις, Jobelæum ταῖς αἰγείαις, ר' יהודה אומר בראש השנה תוקעין בשל זכרים וביובלות בשל יעלים. Nostros autem Commentatores seduxit simul cum Jarchio, Maimonide, Bartenorio, Kimchio, & ante illos Paraphrasta Chaldæo Vatum priorum, qui vocatur magnus Deuterota R. Aquiba, qui cornu arietis Isacii apud Sinæum sonuisse credidit, data tum Lege Hebraica. Is enim, (si rem veram dicunt Babylonii, f. 26. a. *Ros hassana*) cum à pastore Arabe didicerat (דכרא) arietem appellari inter Nomadas יובלא *Jobela* (puta literis vernaculis ابلي *Obalio*, ايبلي *Ibolo*, ut אבולא *Ebbula* Chaldaicis, quasi primas virque gregis: vel perperam accepit Rabbinus ille arietem unum pro grege toto, אבולא *Ebula* Syris, ابول *Ebbaulo* & ابلة *Obolla* Arabibus:) illico ad Annum liberum Hebræorum buccinis rite promulgandum voculam transfert, duplici licet ac perdura Catachresi. Quippe hac ratione יובל primo significabit דכרא ὁ κριός, secundo קרן של איל *Cornu arietinum*. Unde Jonathan interpretatur בשופרות היובלים Jos. c. 6. כשופריא דקרן דכריא, ἐν ταῖς κερατίναις MS. Oxon. & Aldino, ubi Arabs reddit ابواق الجلبة tubis clangentibus, LXXII. Interpr. ἐν σάλπιγξιν ἱεραῖς, Hieronymus rectissime, *Buccinis quarum usus in Jubelæis*. Tertio adhuc denotabit יובל, ut ex Moyse notissimum שנת החמשים. Quid vero non admittunt Rabbanitarum pueri? Obtinuit inde auctoritate Aquibæ, quod per mille annos arietinis solis proclamarentur tam annorum initia singulorum quam Libertas (uti liceret fieri misero populo) τοῦ πεντηκοστοῦ: invitis scholis totis Pharisæorum συγχρόνων. Temere etiam factum, quod viri docti *Jubilum* vocem Latinam ab Hebraico יובל aut יבל, sit *clangor*, sitve jam *buccina*, deducendam affirment. Venit Jubilum ab ἰαλία Cretico. BERN. Ab הוביל quod ἐλεύθεραι fierent & liberæ possessiones, redeuntes ad pristinos dominos. REL.

k Λογισάμενοι] Λογισάμενος *Busb.* & *Hen.*

l Τὸν ἀγρὸν] Τὸν καρπὸν *Vat.*

m Καταλαβὼν] *Epiphanius*, *recipiens emptor*. Verum *Bas.* & *Gen.* καταβάλλων, *Big.* & *Samb.* καταβαλὼν: ut Scribæ peccare possunt. BERN. Ita *Bernardus* ex *Vet. Interpr.* apud quem recipiens emptor. in *Editis* & *MSS.* aut καταβάλλων aut καταβαλών.

n Τὸ ἱκνούμενον] Τὸ ἱκανούμενον *Vat.*

o Πρότερα νεμηθεῖσι.] Πρότερον νεμηθεῖσι *Samb. Hen.* & *Busb.* πρότερον διανεμηθεῖσι *Vat. Coll. Voss.* & *Samb.* in margine.

p Τῶν ἐν πόλει πεπραμένων,] Ita quatuor *MSS.* in reliquis & *Editis* τῶν ἐν τῇ πόλει.

q Ἀναγκάζει τὸν] Ἀναγκάζειν *Vat.*

r Παραδίδωσιν.] Αὐτὸς παραδίδωσιν juxta aliquot *Epiphanii* Codices.

1. *Deinceps ad exercitum recensendum*] *Sic fuit pacis opus: sequitur de militia Hebræorum. Ad censum*, פקדה, ἐξέτασιν *Jos.* ἐπισκοπὴν *Int.* LXXII. *Nam* ἐπηξονοῦσαν *editionis Romanæ v.* 18. *c.* 1. *neque Atticum neque Græcum, quam existimabant contra Nobilius & Grotius; sed errore librario prognatum, pro meliori verbo* ἐξήτασαν *aut* ἐπηξήτασαν. *aut* ἐξητάσθησαν *ipsius Josephi, aut demum* ἐπεσκέπησαν LXXII. *Interpr. versu illo* 18. *ex Hebræo* יתילדו *q. e.* יתיחסו *Onceloso optimo Metaphrastæ. Ad censum itaque secundum, vel tertium Saliano aliisque æstimantibus, Phylarchis* נשיאי ישראל & נשיאי מטות *duodecim cogentibus veniunt, Exodi mense Jaro; anno secundo ætatis militaris, quam Moyses à* XX. *annis orditur, Josephus historicus in* L. *terminat, Rabbinorum aliquot in annum* LX; *quomodo de Levitis sacro jam numero defuncturis Lex ipsa definierat, capita* 603550. לגולגלתם כל יוצא צבא, *sicut Num. c.* 1. & *c.* 2. *certo legunt omnia Biblia Commentatoresque Sacri, præter hunc Flavium. Hujus tamen* ἀντίγραφα, *quot Epiphanius Scholasticus, Zonaras Drungarius, Epitom. Cantuar. aut nosmet versavimus, colligunt militum nomina cuncta* 603650. *Viderat adeo Josephus in membranis Legis* שש מאות *pro* חמש מאות, *aut Librariorum Græcanicorum negligentia jampridem peccatum fuit in nota* X̄ *pro* Φ̄; *facilius quam in voce* ΕΞΑΚΟΣΙΟΙΣ *pro* ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΟΙΣ. *Ephræmitis equidem vice Josephi Patriarchæ cooptatis, Manassitisque loco Levitarum gentis sacræ bellique immunis. C.* 1. & 2. τῶν ἀριθμῶν. *Ex. c.* 30. 2. & *c.* 38. 25. BERN.

s Κατὰ νοῦν] *Samb.* καὶ κατὰ νοῦν.

t Προστάσσει] Προστάσσει τε *Busb.* & *Hen.* ut & mox ἀκριβώσασθαι τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρ.

v Μυριάδες ἑξήκοντα] Ita in omnibus *Josephi* libris & *Zonara* ejus Exscriptore. Viderat ideo in membranis *Legis* שש מאות pro חמש מאות, aut *Librariorum Græcanicorum* negligentia jampridem peccatum fuit in nota χ̄ pro φ̄.

x Δυναμένων,] Δυναμένων τῶν ἀπὸ εἴκ. *Samb.* & *Big.*

y Μανασσῆν τὸν Ἰωσήπου] Μανασσῆν τοῦ Ἰωσήφου *Bas.* & *Gen.* Sed & illi mox ἀντὶ τοῦ Ἰωσήπου, necnon πρὸς Ἰωσήπου ritu MSS. Μανασσῆ τοῦ Ἰωσήπου *Busb.* & *Hen.* BERN.

z Παρασχεῖν τοὺς παῖδας,] Παρασχεῖν παῖδας *Big.* & *Samb.* Occurrebat *Epiphanio* ibi loci ἐν τῷ vel τῷ ποιητοὺς αὐτῷ παρασχεῖν παῖδας. Hanc autem historiam expilavit Zonaras Annalista hunc in modum. Μετὰ ταῦτα ἀριθμῆσαι διέγνω τὸν λαόν. καὶ εὑρέθησαν τῶν ὅπλα φέρειν δυναμένων μυριάδες ἑξήκοντα καὶ τρισχίλιοι πρὸς ἑξακοσίοις καὶ πεντήκοντα. οὗτοι δ' ἦσαν οἱ τὸν εἰκοσὸν ὑπερβάντες ἐνιαυτόν,

τόν,

Forma castrametationis Hebræorum. Vide Num. c. 2. & c. 4. & c. 10.

5. [2] Castra autem figentes Tabernaculum in medium acceperunt, trium tribuum tentoriis singula ad latera positis: interque ea patebant viæ. Forum etiam adornabatur, resque venales suo quæque loco dispositæ erant: & omne genus opifices suas habuere officinas: atque civitatis huc illuc commeantis imaginem plane referebat. Loca autem circa Tabernaculum sacerdotes quidem primi occupabant: *istis* proximi erant Levitæ, numero omnes (nam & illi, quotquot masculi quidem erant triginta dies nati, recensebantur) viginti tria millia, octingenti octoginta. Et quamdiu contigit ut nubes incubaret Tabernaculo, tantisper illis veluti præsente Deo eodem loco manere visum est; illinc vero migrare, cum sese aliò moveret.

Levitarum recensio.

Ritu nubis Ædi S. incubantis sive tollentis se, στρατοπέδωσις ordinatur. Ex. c. 40. Num. c. 9. & c. 10.

6. Primus autem & [3] buccinæ formam exco-

Buccinæ forma.

ε'. Πηγνύντες δὲ τὴν σκηνὴν μέσην ἀπελάμβανον, τριῶν φυλῶν κατὰ πλευρὰν ἑκάστην παρασκηνουμένων· [a] ὁδοί τε διὰ μέσων ἐτέτμηντο. καὶ κόσμος ἦν ἀγορᾶς, καὶ τῶν πωλουμένων ἕκαστον ἐν τάξει διέκειτο, καὶ δημιουργοὶ τέχνης ἁπάσης ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἦσαν· [b] οὐδενί τε ἄλλῳ ἢ πόλει μετανισταμένῃ καὶ καθιδρυμένῃ ἐῴκει. τὰ δὲ περὶ τὴν σκηνὴν πρῶτοι μὲν οἱ ἱερεῖς κατεῖχον· ἔπειτα δὲ οἱ Λευῖται, πάντες ὄντες τὸ πλῆθος, ἐξητάσθησαν γὰρ καὶ αὐτοὶ τοῦ μὲν ἄρσενος ὅσον τριακοστὴν εἶχεν ἡμέραν γινόμενον, [c] δισμύριοι καὶ τρισχίλιοι πρὸς τοῖς ὀκτακοσίοις ὀγδοήκοντα. καὶ [d] ἐφ' ὅσῳ μὲν ὑπὲρ τὴν σκηνὴν συνέβαινεν ἑστάναι τὴν νεφέλην, μένειν [e] αὐτοῖς ὡς ἐπιδημοῦντος ἐδόκει τοῦ Θεοῦ· τρεπομένης δὲ ταύτης, μετανίστασθαι.

ϛ'. [f] Εὗρε δὲ καὶ [g] βυκάνης τρόπον, [h] ἐξ ἀργυρίου ποιη-

τὸν, καὶ ἄχει τοῦ πεντηκοστοῦ ἐληλακότες. ἀντὶ δὲ τῆς λευϊτικῆς φυλῆς τοῖς φυλάρχοις κατέλεξαν τοὺς παῖδας τοῦ ἰωσὴφ τὸν μανασσῆν καὶ τὸν ἐφραΐμ, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ προπάτορος ἰακώβ. BERN.

2. *Castra autem figentes*] Ita cum *Vet. Interpr.* ad hunc modum *Gelenius* reddit, *Compacto autem Tabernaculo in medium castrorum illud acceperunt.*

a Οδοί τε διὰ] Ita *Big. Coll. Voss. Samb.* & *Vet. Interpr.* ὁδοὶ δὲ διὰ μέσων *Bas.* & *G.*

b Οὐδενί τε ἄλλῳ ἢ πόλει] Οὐδ' ἐνί τε ἄλλῳ ἢ πόλει *Samb.* Ubi *Bas.* & *Gen.* ἄλλῳ, ἢ πόλει. BERN.

c Δισμύριοι καὶ τρισχίλιοι] Δισμύριοι καὶ τρισχίλιοι πρὸς τοῖς ὀκτακοσίοις ὀγδοήκοντα *Bas. Gen. Busb. Hen.* & *Zonaras.* δισμύριοι καὶ δισχίλιοι πρὸς τοῖς ὀκτακοσίοις ὀγδοήκοντα *Big.* & *Samb.* Pariter tota plaustra codd. Epiphanii: *Inventique viginti duo millia octingenti octoginta.* Scriberem sane τρισμύριοι πρὸς ὀκτακοσίοις ὀγδοήκοντα, perinde ac opinaretur Flavius Num. c. 3. recensitos duntaxat pueros Levitarum, loco primogenitorum, quos tribus XII. Deo auctori hominum rerumque cunctarum debuerant; sed c. 4. additum numerum Levitarum ætate jam integra & liturgica. Vide Epilogismum.

Levitæ à die 30. ad annum ætatis suæ 30.

Num. cap. 3.

v. 22.	Gersonitæ	7500
v. 28.	Caathitæ	8600
v. 34.	Meraritæ	6200

v. 39, & 46. Summa adscripta. 22000 ἀντιγράφοις omnibus Legis, Judaicis, Samaritanis, Græcis, cæterisque. Exemptis adeo Levitarum ipsorum prototociis CCC. quomodo hunc modum Biblicum dissolverat olim apud Centurionem sciscitantem Johannes Zaccheides nobilis Deuterota Becoroth f. 5. a. observata analogia primogeniturarum, quam intellexit Muisius vix magis quam Contaricanus Episcopus, plasma facetum Muisii. Primitias enim masculas Hebræorum putavit Zaccheides (ut mira & prodigiosa semper cogitant Rabbini) tricesimum quodque cranium incipiendo ab anno XX. ætatis, aut ab ipsa infantia מכו״ חדש ומעלה duntaxat septuagesimum tertium. Identidem arguunt numeri Mosaici, qui feruntur.

Summa vera Levitarum juniorum	22300
Adde Levitas νεωκόρους repertos inter ann. 30. & 50. ex Num. c. 4. 48.	8580
	30880

Habes ergo Levitarum quicquid non decrepitum emeritumque, sive Fl. Josephi τρισμυρίους πρὸς ωπ', vel sic tenuem satis tribum, minimamque inter curias Israeliticas. Si hæc minus placeant, culpandi erunt Scribæ veteres tam Judæorum quam Samaritarum, quod totum à portionibus colligendis dissentire sustinerent. Minuendus adeo numerus Caathitarum, & pro שמנת אלפים ושש מאות, scribendum facile שמנת אלפים ושלש מאות, sicut factum 1 Par. c. 11. 20. de Abisæo heroe. Vel id asserendum quod ex Cabala Talmudica supra retuli. Capita autem Meraritica recensuit exemplarium Græcorum pars maxima ϛ, καὶ Ν' ששת אלפים וחמשים, pro Hebraico ששת אלפים ומאתים, quem computum observant vel Græca Oxon. MS. & editionis Complutensis. Codex autem vetus Saravii amplius exhibet ϛ, καὶ Σ' καὶ Ν', 6250: ששת אלפים ומאתים וחמשים. Josephus denique liberalior cæteris numeravit Meraritas ϛ ΨΠ, aut ζ, ΨΠ', i. e. ששת אלפים שבע מאות ושמנים, aut ששת אלפים שבע. Aut Flavius ipse ediderat δισμύριοι καὶ δισχίλιοι πρὸς ωΝ', nam facile permutant Ν & Π, tum etiam in Hebraicis חמשים & שמנים. Ista autem non sunt hujus otii. BERN. Δισμύριοι καὶ τρισχίλιοι soli *Big.* & *Samb.* quam lectionem sequuti sunt codices omnes *Latini.* τρισμύριοι πρὸς ὀκτακοσίοις ὀγδοήκοντα, ex *Num.* c. 3. collato cum cap. 4. malit *Bernardus*, aut δισμύριοι καὶ δισχίλιοι πρὸς ωΝ'. vice ωΠ'. quod Ν & Π facile permutentur. Videsis ad *Josephi* Origines, hoc in loco.

d Εφ' ὅσῳ] Εφ' ὅσον *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

e Αὐτοῖς] Αὐτὴν *Hen.* & *Busb.*

f Εὗρε δὲ] Cum grano salis accipiendum; quod Moyses non invenerit, sed à Deo didicerit hujusce buccinæ confectionem. Vide Dissertat. *Joan. D'Outrein* de Tubis Argenteis, p. 88. ad finem Libr. Tertii. vide *Relandum* Palæst. Sacr. p. 277. HUDS. in *Add.*

g Βυκάνης] חצוצרה ἀσωσρὰ dicitur & σάλπιγξ alibi, uti שופר βυκάνη. Illa tuba, hæc buccina. Sed tempore Josephi, uti & nunc, confuderunt jam חצוצרות & שופרות. REL

h Εξ ἀργυρίου] Εξ ἀργύρου πεποιημένης *Hen.* & *Busb.* *Ex argento factæ* Epiphan. Alterum elegantius & Josepho aptius. BERN. Εξ ἀργύρου πεποιημένης *Iidem.* quod, ut elegantius & *Josepho* aptius, probat *Bernardus.*

3. *Buccinæ formam*] *Fabricatur Buccina una atque altera*, βυκάνη *Josepho*, σάλπιγξ *Int.* LXX. & ψ. 98. 6. σάλπιγγες ἐλαταὶ *quidem Ægyptiacis*, Tubæ ductiles *S. Ambrosio*, *Arabi* بواق اغافقه Tubæ tinnientes à metallo, *sicut ibidem* שופר κερατίνη. بوق βοὺκ *Interpretibus Samaritanis*, *Saadiæ etiam & plerisque Judæorum: unde* בוקא *Syris*, & *mox* βυκάνη *Jaonis filiis.* نفير, *Tavoso* μηδίζοντι, *S. Hieronymo* Tuba, *Moysi autem* חצצרה Hasosera, ἀσωσρὰ *Josepho* & *Doctoribus* δευτερώσεων *in* Rossana, Succa, Sabbath, Tamid, *aliisque codicibus suis*, *Onceloso* & *Talmudistis Solymitanis* χασωσράθα, *ex argento porrecta ferme ad cubitum*, *medio modo inter tibiam ac tubam Græcorum.* *Metallo autem suo atque figura classicum* חצוצרה *distinguebatur à* שופר σωφὰρ, *tuba recurva corneaque petita à fronte caprorum aut arietum: quæ* buccina *in versione S. Hieronymi*, κερατίνη *aliquoties in versione τῶν* ο'. *atque in illa Symmachi optimi interpretis*, *necnon* קרן הכפוף *apud Doctores Misnicos Gemaricosque.* *Quinvero apud Syros Chaldæos Arabasque in scriptis sacris profanisque nonnunquam* κέρας *sive* קרנא *aut* قرن *usurpari de tubis etiam metallinis*, *velut apud Latinos lituus capitur.* *Quo etiam animo dixit Joses Pharisæus* Ros hassana *c.* 3. 3. הלא כל השופרות נקראו קרן. *Quamobrem ferebatur olim in scholis Babyloniis illud Apophthegma*, Ob reverentiam sabbati Hasosera loco non movetur, movetur Sophar non minus quam tuba. מטלטלין את השופר והצוצרות אינם מטלטלין. *Cod. Sabb. f.* 35. *b.* *Fatetur autem Chasdas doctor antiquus jam post excisum Templum confuse ac promiscue usurpari* שופרא & חצוצרתא, *sicut in Lulabo* צצבא & ערבה, *necnon* פתורתא & פתורה, *pro abaco mensave.* *Audito etiam Hieronymum virum Ecclesiasticum ad Os. c.* 5. 8. In Gabaa itaque & Rama clara buccina & tuba personate: quorum buccina pastoralis est, & cornu recurvo efficitur: unde & proprie Hebraice *Sophar*, Græce κερατίνη appellatur. Tuba autem de ære efficitur vel argento, qua in bellis & in solennitatibus concrepabant. *Altera autem buccinarum convocantur Principes*, *populus totus ambabus*; *sicut ex Moyse Flavius*, *Salomo Jarchius*, *Abr. Abenesdras*, *tres illi multique alii Rabbini comprobant.* *Quinetiam primus clangor moverat castra Orientalia*, *quæ proprie Judaica*: *secundus Australia sive Reubenica*; *tertius* τρίφυλον *Occidentale Ephræmita duce*: *quartus excitabat tribus Aquilonares sub Triphylarcho Danita.* *Personabant etiam hæ tubæ ad sacrificia Ecclesiæ*, בקרבן ציבור *Jarchio Num. c.* 10. 16. *pro* עלותיכם, *tam Sabbatis quam diebus aliis.* *Quod præter Josephum Deuterotæ in* Officio quotidiano *c.* 7. 3. (*ad Salianos velut refutandos aptum natumve*) *adnotarunt.* Ad libamina & hymnodiam, *dicunt illi ut rem notissimam*, duo sacerdotes cum tot buccinis argenteis à Mensa Adipum pergebant ad Cymbalystam clangentes, ושתי חצוצרות של כסף בידם תקעו ותרעו ותקעו ונו״, σωώτονον καὶ παλιντόνον, ὀρθὸν καὶ πολυκαμπὲς ἢ ταραχῶδες, *rectum fractum*, simplicem varium, modum utrumque (*quorum ergo consulendi Pharisæi ad finem Massictæ* Ros hassana:) clangoreque præsertim firmo simpliceque populo jamjam adoraturo indicium rite faciebant. *Iidem patres docent* Ros hassana *c.* 3. 4. In jejuniis (בתעניות, *tempore ita poscente*, *propter Num. c.* 10. 9.) prolixius perferri sonitum buccinarum metallinarum (שתי חצוצרות) quam cornearum (שופר): attamen in Neomeniis longius productiusque audiri *Sopharum* quam *Hasosram*: *quoniam majores* in-

ποιησάμενος. ἔστι δὲ τοιαύτη. μῆκος μὲν ἔχει πηχυαῖον ὀλίγῳ λεῖπον· στενὴ δ' ἐστὶ [i] σύριγξ αὐλοῦ βραχὺ παχυτέρα, παρέχουσα δὲ [k] εὖρος [l] ἀρκοῦν ἐπὶ τῷ στόματι πρὸς ὑποδοχὴν πνεύματος, εἰς κώδωνα ταῖς σάλπιγξι παραπλησίως [m] τελοῦν. ἀσωσρὰ καλεῖται κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶτταν. γίνονται δὲ δύο· καὶ τῇ μὲν ἑτέρᾳ πρὸς παρακέλευσιν καὶ συλλογὴν ἐχρῶντο τοῦ πλήθους [n] πρὸς τὰς ἐκκλησίας. καὶ [o] μίαν μὲν ἀποσημάναντος, ἔδει τὰς ἀρχὰς συνελθεῖν σκεψομένας περὶ τῶν οἰκείων· [p] ἀμφοτέραις δὲ συνῆγε τὸ πλῆθος. τῆς δὲ σκηνῆς μετακινουμένης ταῦτα ἐγίνετο. [q] ἀποσημάναντος γὰρ τὸ πρῶτον, οἱ περὶ τὰς ἀνατολὰς ἐσκηνωκότες ἀνίσταντο· καὶ πρὸς τὴν δευτέραν, οἱ [r] πρὸς τὸν νότον αὐτῆς κατεστῶτες. εἶθ' ἡ σκηνὴ λυομένη, μέση τῶν προϊουσῶν ἐξ φυ-

gitavit, *illam* ex argento fabricari faciens. Ad hunc autem modum se habet. Longitudine quidem est paullo minus cubitali: sed fistula ejus angusta est, 4 tibiâ crassior aliquantulum, ea vero oris amplitudine quæ ad spiritum excipiendum idonea sit, similiter ac tuba in campanulam desinens. Hebraïca lingua vocatur Asosra. Duæ autem factæ sunt: & alterâ quidem ad populum exciendum & in concionem congregandum utebantur. Etenim unâ signum dante *sacerdote*, principes convenire oportebat ad consultandum de rebus suis: utrâque vero populum universum convocabat. Quoties autem Tabernaculum moveretur, hæc fieri consueverunt. Cum primum *buccinâ* signum daretur, qui ad orientem tentoria collocarant, excitabantur: iterumque sonante buccina, qui ad meridionalem *Tabernaculi* plagam tetenderant. Deinde Tabernaculum dissolutum medium portabatur inter

interpretati fuerant זכרון תרועה, זכרונות השופרות, Ros hassana *c.* 3 5. *Talm. Jeros. Abenesdras etiam admonet exposuisse vetustiores Commentatorum Num. c.* 10. 10. ביום שמחתכם, ἐν τῷ σαββάτῳ. *Dein inter gaudia Betsoabi seu* τοῦ ἀντλήσεως *noctibus Scenopegiorum vides usum harum buccinarum*, Succa *c.* 5. 4. *Nomen vero traxit* Hasosera *ab angustia sui foraminis*, χασερία ܚܨܪܝܐ *i. e* الضيق. *Quorsum recte eam appellat Josephus* στενὴν σύριγγα, *& Plutarchus ejusdem temporis scriptor* μικρὰν σάλπιγγα. *Vide Num. c.* 10. *& c.* 31. 6. *&* ψ. 98. 6. *&* 2 *Paral.* 15. 14.

*Castra Hebræorum in Eremo sub Telarchis * * * * quatuor, præter ingentem numerum peregrini ac imbellis populi.*

קדמה κατ' ἀνατολάς.
*

	3 *Zabulon* 57400.		1 *Tribus Juda sub leone colligit milites gentiles* 74600.		2 *Issachar* 54400.	
	11. *Aser* 41500.		*Moses Imperator & Aaron Pontifex cum filiis.*		5 *Simeon* 59300.	
צפנה, πρὸς βορρᾶν.	10 *Dan ad aquilam recenset cognata nomina* 62700.	*Meraritæ à tabulatis*, 6200.	ÆDES DEI.	*Caathitæ ab aris rebusque sanctioribus*, 8600.	4. *Reuben sub signo Humano*, על דגל הדודיי, *alit belli viros* 46500.	תימנה, πρὸς νότον. Hier. *ad plagam meridianam.* דרומא Oncel. & Interpr. Samar.
	12 *Nephthali* 53400.		*Gersonitæ à tapetibus sacris*, 7500.		6 *Gad* 45600.	
	9 *Benjamin* 35400.		7 *Ephraim pone bovem collocat armatos* 40500.		8 *Manasses* 32206.	

ימה, παρὰ θάλασσαν. Hieron. *ad plagam occidentalem* Onc. & Iut. Sam. מערבא.

Educebatur autem exercitus Exodi anno secundo dieque xx *secundi mensis, Sinæa relicta, hoc ordine, Moyse quasi teste Num. c.* 10. *Tribus* 1, 2, 3, *Gersonitæ subinde & Meraritæ, cum plaustris plenis velorum lignique sacri. Cum* 4, 5, 6. *Caathitæ, deportatores secretioris supellectilis*, τοῦ ἁγίου, נשאי ממקדש, *v.* 21. *Sequuntur è Num. c.* 2. 17. *reliquæ* 7, 8, 9, 10, 11, 12. *Josephus tamen aliique aliquot Criticorum sacrorum Levitas cunctos tuentur in meditullio gentis armatæ, inter Gad & Ephraim. Nequaquam vero antecesserat triduo militem Arca Divina, quomodo ex Judæis Christianisque non pauci male interpretantur Num. c.* 10. *v* 33, 35. וארון ברית יהוה נסע לפניהם וגו'. *Ait igitur verbis istis bonus dux*, Processit equidem per triduum coram illis Arca fœderis Divini, ostensum eis stationem proximam, nube adeo subsistente atque rursum incubante. *Ita mox* בנסע הארון, cum elevaretur Arca, *Hieronymo interprete.* BERN.

i Σύριγξ αὐλοῦ βραχὺ παχυτέρα,] Σύριγξ (σύριξ *Big.* eliquatione Æolica) αὐλοῦ βραχεῖ βραχυτέρα *Big. Coll. Voss.* & *Samb.* BERN.

k Εὖρος] Variant Codices. in *nonnullis* εὖρος, in *aliis* aspirate cum antiquis aliquot *Grammaticis.*

l Ἀρκοῦν] Δοκοῦν *Vat.*

4. *Calamo cantatorio* in *Vet. Interpr.*

m Τελοῦν.] Τελοῦντα Libri quatuor MSS. Requiritur τελεῖ eo loco, vel τελειοῖ, vel τελεῖται, vel potius εἰς τε κώδωνα ταῖς σάλπιγξι παραπλησίως τελοῦσα, ἀσώσρα καλεῖται κατὰ τὴν ἑβραίων γλῶσσαν. *Samb.* ἀσωσρὰ (quod est Moysis חצצרה i. e. *Hasosra*, atque ritu Masoretarum per proceleusma χασοσερά. Vel expressit Josephus Syriacum חצצרא *Hasosra*, qua etiam forma quandoque usi sunt Oncelosus & Uzielides.) καλεῖ) κατὰ τὴν ἑβραίαν γλῶσσαν *Busb.* & *Hen.* ἀσωσρα καλεῖ) κατὰ τὴν ἑβραίων γλῶτταν, haud otiose. Nam Doctores Jerosolymitani Ros hassana c. 3. 4. & Babylonii Sabbath f. 36. imo Interpr. Samaritani, atque Paraphrastæ Chaldaici ad Legem, ad Psalmos, & Prophetas, reponunt etiam typum vernaculum חצוצרתא *Hasosartha* pro Mosaico חצצרה. Inde correptum *Asostra*; nisi & asperitas elementi *Sade* in Hebraico identidem postulat, ut fertur בצרה βόσρα, ita חצצרה ἀσάσρα. BERN.

n Πρὸς τὰς] Τοῦ πλήθους εἰς τὰς ἐκκλ. *Samb.* & *Epiphan* τοῦ πλήθους τὰς ἐκκλ. *Big.* BERN. Εἰς τὰς ἐκκλησίας *Samb.* & *Vat.*

o Μίαν] Fortè μιᾷ. COCC.

p Ἀμφοτέραις] Ἀμφοτέρως *Big.* & *Samb.* præcessit enim μίαν.

q Ἀποσημάναντος] Ἀποσημήναντος *Vat.*

r Πρὸς τὸν νότον αὐτῆς] Οἱ πρὸς τὸν νότον αὐτῆς *Big.* & manus altera *Samb.* Eandem lectionem urget & versio Epiphanii, *Qui ad Austrum residebant.* Plane תימנה *austrum versus* in libro quarto Moysis c. 2. & c. 10. Mox enim τὸ κατὰ λίβα vertit Flavius ex Hebraico ימה, i. e. LXXII. Alexandrinis παρὰ θάλασσαν, *mare versus Mediterraneum*, quod est *ad ventum Africum*, νοτοζέφυρον ἢ λιβοφοίνικα, respectu Idumææ Judææque. Confirmat autem Josephus lectionem LXXII. Interpretum Num. c. 10. v. 6. Καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι κατ' ἀνατολάς. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν δευτέραν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι κατὰ νότον MS. Alex. aliis κατὰ λίβα. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν τρίτην, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι παρὰ θάλασσαν. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν τετάρτην, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι πρὸς βορρᾶν. Quod est Hebraice ותקעתם תרועה שלישית ונסעו המחנות החנים ימה. ותקעתם תרועה רביעית ונסעו המחנות החנים צפנה. Hos autem versus duos neque Critici Judæorum neque illi Samaritarum agnoscunt amplius. צפנה autem à Samaritis male substitutum apud aciem secundam, satis indicat vetustissimis *Sopherim* utriusque gentis Israeliticæ & Judææ causa vocum similium, maxime terminantium, ימה תימנה & צפנה, δίστιχον fuisse neglectum. Idem etiam arguitur ex c. 2. & hoc ipso c. 10. τῶν ἀριθμῶν. Omnes denique acierum Hebraicarum plagas in membranis sacri Archivi ibi adnotatas fuisse suo tempore satis jam declarat Josephus. BERN. Ita (cum antea esset πρὸς

Pascha secundum in eremo apud Sinæum celebrant Hebræi, anno jam exacto post primum illud & excepto Christiano omnium nobilissimum. Num. c. 9. XII.

ter sex tribus præcedentes & sex subsequentes. Levitæ vero omnes circa Tabernaculum erant. Ad tertium autem sonitum pars castrorum occidentalis movebatur: ad quartum vero septentrionalis. His buccinis utebantur etiam in sacris ministeriis, quandocunque victimas *ad aram* adducebant, tam Sabbatis quam cæteris diebus. Tunc autem primum, post discessum ex Ægypto, sacrificium Paschale dictum celebratur in deserto.

λῶν ἐκομίζετο καὶ τῶν ἑπομένων ἕξ. Λευῖται [s] δὲ περὶ τὴν σκηνὴν πάντες ἦσαν. τρίτον δὲ σημαίναντος, τὸ κατὰ λίβα τετραμμένον τῶν ἐσκηνωκότων μέρος [t] ἐκινεῖτο· καὶ τέταρτον, τὸ κατὰ βορρᾶν. ταῖς δὲ βυκάναις ἐχρῶντο καὶ ἐπὶ τῶν ἱερουργίαις πρὸς αἷς προσάγοντες [v] ἦσαν τὰς θυσίας, καὶ τοῖς Σαββάτοις καὶ ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις. θύει δὲ τότε πρῶτον, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τὴν ἐξ Αἰγύπτου, τὴν Πάσχα λεγομένην ἐπὶ τῆς ἐρήμου.

CAP. XIII.

Quomodo Moyses duxit populum ex monte Sinæo ad fines Chananæorum.

Seditio Hebræorum contra Moysen.

NOn multo post à Sina monte castra moventur: & post aliquot mansiones, de quibus dicemus, ventum est ad locum qui dicitur Esermoth. Atque illic rursum populus seditionibus agitari cœpit, Moysique objicere mala quæ in peregrinatione perpessi sunt, & quod ipso illis suadente regionem fertilissimam relinquere, eam quidem amiserint, atque pro felicitate, quam se daturum esse pollicitus est, in hisce miseriis errabundi versentur, aquarum inopia laborantes, &, si contingeret ut etiam manna deficeret, proculdubio *fame* perituri. Cumque gravia convicia viro *optime merito* facerent, unus aliquis eos quidem admonebat, ut neque Moysis & eorum quæ pro communi *omnium* salute præstiterat immemores essent, neque de Dei ope & auxilio desperarent. Verum hoc ipsum multitudinem vehementius commovebat, atque tumultuans ferocius in Moysem invecta est. Moyses autem, ut ipsos adeo spe dejectos confirmaret, promisit *atque in se recepit*, licet ab illis contumeliosissime habitus, eis parare satis magnam carnium copiam, & non in unum tantum diem sed in plures. Illis vero ei diffidentibus, quodam etiam rogante, unde posset tot hominum millibus carnes promissas ministrare? Deus, inquiit, & ego, quamvis male apud vos audientes, nunquam desinemus vestri curam gerere: idque *quod prædixi* non longe à vobis abest. Simul ac hæc loquutus est, castra undique coturnicibus complentur, atque eos circumstantes colligebant. Veruntamen Deus non multo post in Hebræos, ob insolentiam eorum & maledicta, animadvertit. magnus siquidem eorum numerus interibat. Atque etiamnum locus *iste* cognominatur * Cabrothaba, id est, Busta cupiditatis.

Deus iratus depluit Coturnices.

ΚΕΦ. ιγ΄.

Ὡς ἀπὸ ὄρους Σιναίου ἄρας ὁ Μωϋσῆς ἤγαγε τὸν λαὸν εἰς τοὺς ὅρους τῶν Χαναναίων.

ΚΑΙ βραχὺ διαλιπὼν ἀπανίσταται τοῦ Σιναίου ὄρους· καὶ τόπους τινὰς ἀμείψας, περὶ ὧν δηλώσομεν, [x] εἴς τι χωρίον Εσερμωθ λεγόμενον παρῆν. κἀκεῖ τὸ πλῆθος πάλιν στασιάζειν ἄρχεται, καὶ τὸν Μωϋσῆν αἰτιᾶσθαι τῶν τε κατὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῖς πεπειραμένων, καὶ ὅτι γῆς αὐτοὺς ἀγαθῆς πείσαντος ἀπαναστῆναι, [y] τὴν μὲν ἀπολέσειαν, ἀντὶ δὲ ἧς ὑπέσχετο παρέξειν εὐδαιμονίας, ἐν ταύταις [z] ἀλῶνται ταῖς ταλαιπωρίαις, ὕδατος μὲν σπανίζοντες, εἰ δὲ καὶ [a] τὴν μάνναν ἐπιλιπεῖν συμβαίνῃ, τέλεον ἀπολούμενοι. πολλὰ μὲν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ δεινὰ λεγόντων, εἷς δέ τις [b] αὐτοῖς παρῄνει, μήτε [c] Μωϋσέως καὶ τῶν πεπονημένων αὐτῷ περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀμνημονεῖν, μήτ᾽ ἀπογινώσκειν τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ βοηθείας. τὸ δὲ πλῆθος [d] πρὸς τοῦτο μᾶλλον ἐκεκίνητο, καὶ θορυβήσαν ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν Μωϋσῆν ἐπετείνετο. Μωϋσῆς δὲ, παραθαρσύνων αὐτοὺς οὕτως ἀπεγνωκότας, [e] ὑπέσχετο, καίπερ αἰσχρῶς ὑπ᾽ αὐτῶν [f] οὕτως περιυβρισμένος, πλῆθος αὐτοῖς παρέξειν κρεῶν, οὐκ εἰς μίαν ἡμέραν ἀλλ᾽ εἰς πλείονας. ἀπιστούντων δ᾽ ἐπὶ τούτῳ, καί τινος ἐρομένου, πόθεν ἂν τοσαύταις [g] εὐπορήσειε μυριάσι τῶν προειρημένων; ὁ Θεὸς, εἶπε, κἀγὼ, καίτοι [h] κακῶς ἀκούοντες πρὸς ὑμῶν, οὐκ ἂν ἀποσταίημεν κάμνοντες ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τοῦτ᾽ οὐκ εἰς μακρὰν ἔσται. ἅμα ταῦτ᾽ ἔλεγε, καὶ πίμπλαται τὸ στρατόπεδον ὀρτύγων ἅπαν, καὶ ἤθροιζον αὐτοὺς [i] περιστάντες. ὁ μέντοι Θεὸς οὐκ εἰς μακρὰν μετέρχεται τοὺς Ἑβραίους τῆς εἰς αὐτὸν θρασύτητος καὶ λοιδορίας. ἀπέθανε γὰρ οὐκ ὀλίγον πλῆθος αὐτῶν. καὶ νῦν ἔτι κατ᾽ ἐπωνυμίαν ὁ χῶρος ὀνομάζεται [k] Καβρωθαβὰ, [l] ὃ ἐστι ἐπιθυμίας μνημεῖα.

ΚΕΦ.

τὸν νῶτον) è *Big.* & *Samb.* à manu secunda, *consentiente Epiphanio*, qui reddit *ad austrum.*

s Δὲ περὶ] Illud δὲ non agnoscunt *Big.* & *Samb.*

t Εκινεῖτο·] Ενέκειτο *Big. Coll. Voss.* & *Samb.* Subinde κατὰ βορρᾶν *Bas.* & *Gen.*

v Ησαν] Illud ἦσαν prætereunt *Big. Coll. Voss.* & *Samb.*

x Εἴς τι χωρίον Εσερμωθ] Εἴς τι χωρίον ἐσερμωθ *Big. Samb.* & ex Latinis Mert. Quod est Hebraice scribenti חצרמות *Hasermuth*, Atrium lethi sive sepulchrum, nimirum *Adrymetum*; & mox æquo nomine קברות κεβρωθ. εἴς τε χωρίον εἰσερμωθ *Bas. Gen.* & L. Col. Frob. ex codicibus Epiphanianis, tanquam חצרימות *Hesarimuth*, αἱ ἐπαύλεις τοῦ πλούτου. εἰς τὶ χωρίον σερμωθ *Busb.* & *Hen.* Ita σαρμωθ legitur in tralatione τῶν ο΄. Gen. c. 10. pro חצרמות. Veruntamen Epitom. Cant. & pleraque exemplaria Epiphanii retinent *Eserioth*, quod huc occurrit pro Hebræo חצרות *Esaroth*, stationum Hebraicarum XIV. ut Ambrosius, Hieronymus; aliique omnes dinumerant præter hunc Flavium, non XIII. proximave Sinææ. Deinde propter vindictam Divinam dici potuisse *Monumenta luxus* sive קברות התאוה: etiam θαβηρὰ, ἐμπυρισμὸς ex Num. c. 11. 3. At vero ἀσηρὼθ alius esse mansionis, nisi nimis faventes Josepho, existimabimus. Ait ille, Εἶτα στασιάζει τὸ πλῆθος τὸν Μωυσῆν αἰτιώμενον, ὅτι γῆς ἀγαθῆς αὐτοὺς ἀποστήσας, ἐν ἐρήμῳ πλανᾶσθαι πεποίηκεν. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* atque unus è *Codd. Latinis.* εἴς τι χωρίον Εσερθμωθ (*Coll. Voss.*) *Vat.* εἴς τε χωρίον Εἰσερημωθ *Bas. Gen.* & aliquot Codd. *Epiphanii.* εἴς τι χωρίον Σερμωθ *Busb.* & *Hen.* verum in *Epit. Cant.* & aliquot libris *Vet. Interpr.* habemus *Eserioth.* Vide Cl. *Seldenum* de *Synedriis Hebr.* l. 2. c. 4. p. 199.

y Τὴν μὲν ἀπολέσειαν,] Αὐτὴν μὲν conjicit (cum *Coccejo*) Cl. *Bigotius.*

z Αλῶνται)] *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* Eo modo & membranæ quibus est usus *Zonaras* monachus: quorsum aspere *Bas.* & *Gen.* ἀλῶνται ταλαιπωρίαις, ab ἀλῶ, τὸ πορθῶ, τὸ συλλαμβάνω. Addit autem Josephus ὕδατος μὲν σπανίζοντος super cæteras querelas opportune satis, quicquid Salianus Schotanusque in adversum disputant. Legitur enim in Num. c. 11. v. 6. ועתה נפשנו יבשה, νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος, Quid enim peponum, quid obsecro olerum jam in inaquosis Arabiæ? BERN.

a Τὴν μάνναν] In quibusdam *MSS.* τὴν μαννὰ & τὰ μαννά. in *Coll. Big.* τὸ in *Voss.* ταῖς τὸ μάννα.

b Αὐτοῖς παρῄνει,] Αὐτοὺς *Vat.*

c Μωϋσέως] Μωσέως *Samb.* & colo altero μήτε ἀπογινώσκειν. BERN.

d Πρὸς τοῦτο μᾶλλον ἐκεκίνητο,] Πρὸς τούτῳ ex conjectura Bigotii.

e Υπέσχετο,] *Busb.* & *Hen.* ὑπισχνεῖτο.

f Οὕτως περιυβρισμένος,] Οὕτως deest *Samb.* & *Vet. Interp.*

g Εὐπορήσειε] Εὐπορίσειε *Big.* haud recte. Quoniam typus ille Barytona præposita sustinet, non ita adverbia aut nomina. BERN.

h Κακῶς ἀκούοντες] Ita *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* κακῶν. illa οὐκ ἂν α. κ. π. ὑμῶν desiderantur in *Coll. Big.* & *Voss.*

i Περιστάντες] *Busb.* & *Hen.* περιϊστάντες.

k Καβρωθαβὰ,] Ita *Bas. Gen. Hen. Busb.* & *Epiphan.* Καβρωθαβα ἐπιθυμίας μνημεῖα *Big.* Καβρώθαβα, ἐπιθυμίας μνημεῖα λέγοιτο *Samb.* & *Vat.* Nomen certe Hebraïcum *Chabroth Ataba* concise concinneque (inquit *Bernardus*) per Καβρωθαβὰ aut Χαβρωθαβὰ expressit *Josephus*: per Hebraïcarum dictionum conjunctionem depravatam, ait *Seldenus*, Lib. 2. de *Synedriis*, c. 4. p. 199. *Hieronymo* in Mansionibus *Cabaroth Atava*, sicut lectum in *MSS.*

l Ο ἐστι] *Delet Coll. Big.*

* Cabrothaba,] *Ad murmur Hebræorum de herbis raris, carne* nul-

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὡς ὁ Μωϋσῆς τοὺς κατασκεψομένους τῶν Χαναναίων τήν τε χώραν καὶ τῶν πόλεων τὸ μέγεθος ἐξαπέστειλεν· ἔτι δὲ, ὅτι τῶν πεμφθέντων μετὰ τεσσαρακοστὴν ὑποστρεψάντων ἡμέραν, καὶ λεγόντων οὐκ ἀξιομάχους αὐτοὺς, ἀλλὰ τὴν τῶν Χαναναίων ὑπεξαιρόντων δύναμιν, τὸ πλῆθος ταραχθὲν καὶ πεσὸν εἰς ἀπόγνωσιν, ὥρμησεν ὡς καταλεῦσαι τὸν Μωϋσῆν, καὶ πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὑποστρέψαι, δουλεύειν διεγνωκότες.

CAP. XIV. XIII.

Quomodo Moyses misit qui explorarent Chananæorum regionem & civitatum magnitudines: dein quod his qui missi fuerant post XL. *dies reversis, & dicentibus quam ipsi imbelles essent, & Chananæorum extollentibus virtutem, multitudo turbata & in desperationem versa ad Moysen lapidandum incitaretur, consilio inito de reditu in Ægyptum, ad serviendum.*

Ἀναγαγὼν δ' αὐτοὺς ἐκεῖθεν ὁ Μωϋσῆς [m] εἰς τὴν καλουμένην Φάραγγα, πλησίον οὖσαν [n] τοῖς Χαναναίων ὁρίοις καὶ χαλεπὴν ἐνδιαιτᾶσθαι, εἰς ἐκκλησίαν ἀθροίζει τὸ πλῆθος. καὶ καταστὰς, "δύο, φησὶ, "[o] κειμένων ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ παρασχεῖν ἀγαθὰ, ἐλευθε-"ρίαν καὶ γῆς κτῆσιν εὐδαίμονος· τὴν μὲν ἤδη δόντος "ἔχετε, τὴν δὲ ἤδη λήψεσθε. Χαναναίων γὰρ ἐπὶ τοῖς "ὅροις καθήμεθα· καὶ κωλύσει τὸ λοιπὸν ἐπιόντας οὐ μό-"νον [p] οὐ βασιλεὺς ἡ πόλις ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ τὸ πᾶν ἀθροι-"σθὲν αὐτῶν ἔθνος. παρασκευαζώμεθα οὖν πρὸς τὸ ἔρ-"γον· οὐ γὰρ [q] ἀμαχητὶ παραχωρήσουσιν ἡμῖν τῆς γῆς, "ἀλλὰ μεγάλοις αὐτὴν ἀγῶσιν ἀφαιρεθέντες. πέμψωμεν "δὲ κατασκόπους, οἳ [r] τῆς τε γῆς τὴν ἀρετὴν κατανοήσου-"σι, καὶ πόση δύναμις [s] αὐτῆς. πρὸ δὲ πάντων ὁμονοῶ-"μεν· καὶ τὸν Θεὸν, ὅς ἐστιν ἐπὶ πᾶσιν ἡμῖν βοηθὸς καὶ "σύμμαχος, διὰ τιμῆς ἔχωμεν."

Moyses autem illinc eos subducens in locum, qui dicitur * Fauces, in Chananææ terræ confiniis *situm*, atque habitatu difficilem, in concionem populum congregat. Cumque *in medio* constitisset, "Deo, inquit, nos duobus bonis impertire in animo olim habente, libertate & felicis terræ possessione, alterum quidem ejus beneficio jam obtinetis, alterum vero mox assequuturi estis. Nunc enim in Chananæorum finibus considemus: nec per regem unquam stabit, aut civitatem *ullam*, aut confertas totius gentis copias, quo minus in terram eorum invadamus. Ergo parati simus ad rem fortiter aggrediendam: non enim sine prælio regione sua nobis cessuri sunt, sed post magna cum illis certamina eam occupabimus. Mittamus autem speculatores, qui & terræ ubertatem & incolarum vires explorent. Ante omnia vero unum atque idem sentiamus: & Deum, qui semper nobis opem & auxilium tulit, *magno* in honore habeamus.

Jam in eremo Pharanetica de Palæstina exploranda apud populum deliberat Moyses, Num. c. 13. & Deut. c. 1.

β'. Μωϋσέως δὲ ταῦτ' εἰπόντος, τὸ πλῆθος [t] αὐτὸν τιμαῖς ἀμείβεται· καὶ κατασκόπους αἱρεῖται δώδεκα τῶν γνωριμωτάτων, ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἕνα. [v] οἳ, διεξελθόντες ἀπὸ τῶν [x] πρὸς Αἰγύπτῳ τὴν Χαναναίαν [y] ἅπασαν, ἐπί τε Ἀμαθὴν πόλιν καὶ Λίβανον ἀφικνοῦνται τὸ ὄρος· καὶ τήν τε τῆς γῆς φύσιν, καὶ τὴν τῶν ἐνοικούντων ἀνθρώπων ἐξιστορήσαντες παρῆσαν, τεσσαράκοντα ἡμέραις εἰς πᾶν καταχρησάμενοι τὸ ἔργον. ἔτι δὲ καὶ καρποὺς ὧν ἔφερεν ἡ γῆ κομίζοντες, τῇ τε τούτων εὐπρεπείᾳ, καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀγαθῶν, ἃ τὴν γῆν ἔχειν διηγοῦντο, πολεμεῖν ἐπαίροντες τὸ πλῆθος· φοβοῦντες δὲ πάλιν αὐτὸ τῷ τῆς κτήσεως ἀπόρῳ, [z] ποταμούς τε [a] δια-

2. Hæc cum dixisset Moyses, populus ejus consilium probat laudatque: & *mox* exploratores eligit duodecim, *viros* dignitate eminentissimos, ex unaquaque tribu unum. Qui, à finibus Ægypti omnem Chananæorum terram perlustrantes, & ad Amathen urbem & Libanum montem perveniunt: explorataque regionis simul & incolarum natura, post quadraginta dies toti huic negotio insumptos, reversi sunt. Insuper & fructus illius terræ secum afferentes, pulchritudine eorum & *immensa* bonorum copia, qua regionem istam affluere enarrabant, populi animos ad bellum inferendum erexerunt: rursus autem *ab incœpto* deterruerunt acquirendi difficultatem repræsentando,

Exploratores, regione perlustrata, reversi terrorem inferunt populo. Num. c. 13.

nulla, mannaque nimia apud Adrymetum *Petrææ non sine lacrymis queritantium, per triduum propter castra ingrata depluit iratum Numen quantum coturnicum*, שלוים, *ad cibum, dicam magis ad crapulam superesset & pestem. Hinc itaque pereunt viginti tria millia helluonum, si Severus recte putavit. Manet tamen loci nomen infame* Prave appetentium tumuli, *sive* LXXII. *Alexandrinis Josephoque interpretantibus* μνημεῖα ἤτοι μνήματα τῆς ἐπιθυμίας. Aviditas heic jacet. *Nomen etiam Hebraicum* קברות התאוה χαβρὼθ ἀταβὰ, *concise concinneque expressit Flavius* χαβρωθαβά. *Hoc idem protrahunt alii. Hieronymus in Mansionibus* Cabaroth ata va, *sicut lectum in MSS. & prioribus τῶν τυπογραφουμένων. Nam* Cibaroth ataave *Erasmus induxit aliunde Interpretes denique nostri ad puncta Masorethica accurarunt* Kibroth hattaavah. *Lege Num. c.* 11. *& Psalmos* 78. *&* 106. BERN.

m Εἰς τὴν καλουμένην Φάραγγα,] Quatuor libri MSS. & ambæ editiones excusorum, nec non *Zonaras* in Annalibus hanc lectionem sustinent. Pauxillo inde abest *Epiphanii* versio, *in terram quæ vocatur convallis*, effecta adeo de Græco εἰς γῆν καλουμένην Φάραγγα. Josephum tamen scripsisse reor εἰς τὴν καλουμένην Φάρανα (cum *Schotano*, vel Φαρὰν cum *Bosio* consentiente) —— χαλεπὴν οὖσαν ἐνδιαιτᾶσθαι, tot verba Græca pro במדבר פארן *bemidbar pharan*, secundum Judæos, aut במדבר פראן βεμιδβὰρ Φαρὰν in exemplaribus Samariticis: & in versione Doctorum LXXII. ἐν τῇ ἐρήμῳ Φαράν, Num. c. 13. 1. Longe autem per Idumæam patuit eremus Pharanetica, haud minus quam octodecim stathmos Hebraicos complexa, ut Ambrosius, Hieronymus, aliique doctorum nostrorum, tum etiam Judaici adnotarunt, ut historia Mosaica omnino postulat. Aut aliquis forte suspicabitur posuisse Flavium εἰς τὴν καλουμένην Βάραγγα pro ברנע seu *Cades Barnea*, unde emissos scimus Palæstinæ Exploratores iniquos, Num. c. 13. 27. & Deut. c. 1. 19. Agit autem Lex Divina de hisce locis tanquam communibus aut vicinis, de desertis, inquam, *Pharan*, *Zin* & *Cades*; cujus oppidum præcipuum *Petra*, sed & *Arce*, *Recem* & *Recema* appellatur, quod est *silex*, tam Josepho quam Onkeloso aliisque Paraphrastis sacris. BERN. Ut *Carjath* & *Keriath* permutatur. Est & absorptum unum Theta a vicino, uti ש in ירושלם Ἱερουσαλήμ REL.

* *Fauces*,] *Al.* Vallis, *aut* Convallis.

n Τοῖς Χαναναίων ὁρίοις] Τοῖς Χ. χωρίοις *Big. Coll. Voss.* & *Samb.* τῆς Χ. γῆς *Busb. Hen.* & *Zonar.*

o Κειμένων ἡμῖν] Τοῦ Θεοῦ κειμένων ὑμῖν *Samb.* Codex idem paulo post Χαναναίας γὰρ ἐπὶ τοῖς ὅροις: subinde παρασκευαζόμεθα. BERN.

p Οὐ βασιλεὺς] Οὐ βασιλεὺς, οὐ πόλις *Vat.* & *Vet. Interpr.*

q Ἀμαχητὶ] *Big.* & *Samb.* ἀμαχεὶ: alterum vero pro urbe Palladis. Mox *Bas.* & *Gen.* τῆς γῆς *Hen.* καὶ τῆς γῆς *Busb.* Perinde *Zonaras* κατασκοπήσοντας ἔστειλε τήν τε δύναμιν τῶν Χαναναίων καὶ τῆς γῆς τὴν ποιότητα. At *Big. Samb.* & *Epiphan.* τοὺς δὲ γῆς, *hujus terræ*. BERN.

r Τῆς τε] *Coll, Big.* τῆς δέ.

s Αὐτῆς.] Αὐτοῖς *Samb.* αὐτῶν *Busb.* & *Hen.* quo facit *Epiphanii* versio, *quæ virtus in ea sit habitantium*, ex *Num.* c. 13. v. 19 BERN. & HUDS.

t Αὐτὸν] Αὐτόν τε *Samb.*

v Οἳ, διεξελθόντες] Οἱ δὲ ἐξελθόντες *Big. Coll. Voss.* & *Samb.* οἱ διελθόντες *Hen. Busb.* & *Zonaras.*

x Πρὸς Αἰγύπτῳ] Ipsa quidem Cananæa Ægyptum non attigit, sed solitudo illas segregabat, quæ ut videtur, negligitur uti regio minus culta & habitata, sic ut Cananæa dici possit se extendere usque Ægyptum ea ratione. Aut loquitur Josephus, uti scriptores qui post Alexandrum Magnum vixêre, quando Ægyptii regionem maritimam a Pelusio usque Rhinocolura possederunt. REL.

y Ἅπασαν,] *Big.* & *Samb.* Vulgarius πᾶσαν. BERN.

z Ποταμούς] Quinam sunt illi ποταμοὶ; nullum in Cananæa erat flumen navigerum excepto Jordane. Sed videntur & Arnonem innuere, de cujus transitu vide infra lib. IV. cap. 4. REL.

a Διαβῆναι] Διαβεῖναι *Bas.* & *Gen.* à βέω, βίβημι. Ita legis βέο-

do, dicentes flumina illis objici ampla adeo & profunda, ut pertransiri nequeant, montesque arduos & impervios iter agentibus, atque urbes non solum mœnibus sed & operibus & munitionibus validas esse. In Chebrone autem gigantum etiam progeniem se reperisse ajebant. Atque ita exploratores, cum observassent omnia apud Chananæos paullo majora iis in quæ post exitum ex Ægypto inciderint, & ipsi animis consternati erant, operamque dederunt ut parilem multitudini terrorem incuterent.

Hinc populo metus, lamenta, convicia in Deum ac Moysen jacta, deque Ægypto repetenda conjuratio. Num. c. 13.

3. Illi autem, ex iis quæ audierant, sibi difficile admodum fore existimarunt, sedes istas occupare: atque ex concione dimissi, cum uxoribus & liberis sortem suam domi lugebant & deplorabant: ac si Deus revera nihil auxilii dederit, sed verbis tantum *multa & magna* promiserit. Rursumque Moysen increpabant, ipsumque & fratrem ejus Aaronem pontificem inclamabant. atque *ita* quidem inquieti & in utrumque convicia jactantes noctem exegerunt. Mane vero ad concionem concurrunt, *illud* in animo habentes, ut, lapidatis Moyse ac Aarone, in Ægyptum reverterentur.

Jesus Chalebusque turbam flectere perorando nituntur. Num. c. 14.

4. Ex speculatoribus autem Jesus Naueni filius tribus Ephraïmitidis & Chalebus de tribu Judæ * attoniti in medium procedunt: & multitudinem compescebant, obsecrantes ut fiduciam sumerent, & neque Deum mendacii insimularent, neque iis *temere* fidem haberent, qui vanis sermonibus de Chananæorum rebus credulos territarent; sed eos potius sequerentur, qui ad felicitatem & bonorum possessionem illos hortantur. Neque enim montium magnitudinem, neque amnium profunditatem obstituram viris ad rem fortiter gerendam exercitatis: præsertim cum Deum adjutorem habituri sint, & pro illis in acie præliaturum. Proficiscamur igitur, inquiunt, contra hostes, abjecto omni *metu & difficultatum* suspicione: Deoque pro duce freti & innixi nos viam *ad victoriam* monstrantes sequimini. Et illi quidem his dictis populi iram mitigare nitebantur. Moyses autem & Aaron, in terram procidentes, suppliciter Deum orabant; non pro salute sua, sed ut populum ab ignorantia liberaret, eorumque sedaret animos, his rerum præsentium angustiis & asperitatibus turbatos. Tum nubes aderat, & super Tabernaculum suspensa Dei præsentiam indicabat.

εἶναι [b] λέγοντες ἀδυνάτους ὑπὸ μεγέθους ἅμα καὶ βάθους, καὶ ὄρη ἀμήχανα τοῖς διοδεύουσι, καὶ πόλεις καρτερὰς τείχεσι καὶ περιβόλων ὀχυρότητι. ἐν δὲ Χεβρῶνι καὶ τῶν γιγάντων ἔφασκον τοὺς ἀπογόνους καταλαβεῖν. καὶ οἱ μὲν κατάσκοποι [c] τεθεαμένοι [d] πάντων, οἷς μετὰ τὴν ἔξοδον τὴν ἀπ' Αἰγύπτου ἐνέτυχον, μείζω τὰ κατὰ τὴν Χαναναίαν, αὐτοί τε [e] καταπεπλήγησαν, καὶ τὸ πλῆθος οὕτως ἔχειν [f] ἐπειρῶντο.

γ'. Οἱ δὲ ἄπορον, ἐξ ὧν ἠκροάσαντο, τὴν κτῆσιν τῆς γῆς ὑπελάμβανον· καὶ διαλυθέντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ὀλοφυρόμενοι διῆγον, ὡς οὐδὲν ἔργῳ τοῦ Θεοῦ βοηθοῦντος, λόγῳ δὲ [g] μόνῳ ὑπισχνουμένου. καὶ τὸν Μωϋσῆν πάλιν ᾐτιῶντο, καὶ κατεβόων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀαρῶνος τοῦ ἀρχιερέως· καὶ πονηρὰν μὲν καὶ μετὰ τῶν εἰς τοὺς ἄνδρας βλασφημιῶν διάγουσι τὴν νύκτα. πρωῒ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συντρέχουσι· διανοίας ἔχοντες, [h] καταλεύσαντες [i] τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρῶνα, ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ὑποστρέφειν.

δ'. Τῶν δὲ κατασκόπων [k] Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυήκου τῆς φυλῆς Ἐφραιμίτιδος καὶ Χάλεβος τῆς Ἰούδα φυλῆς, φοβηθέντες χωροῦσιν εἰς μέσους· καὶ τὸ πλῆθος κατεῖχον, θαρσεῖν δεόμενοι, καὶ [l] μήτε ψευδολογίαν κατακρίνειν τοῦ Θεοῦ, μήτε πιστεύειν τοῖς ἐκ τοῦ μὴ τἀληθῆ περὶ τῶν Χαναναίων εἰρηκέναι καταπεπληξαμένοις, ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν κτῆσιν αὐτοὺς τῶν ἀγαθῶν [m] παρορμῶσιν. οὔτε γὰρ τῶν ὀρῶν τὸ μέγεθος, οὔτε τῶν ποταμῶν τὸ βάθος τοῖς ἀρετὴν [n] ἠσκηκόσιν ἐμποδὼν στήσεσθαι πρὸς τὰ ἔργα· καὶ ταῦτα τοῦ Θεοῦ συμπροθυμουμένου καὶ ὑπερμαχοῦντος αὐτῶν. ἴωμεν οὖν, ἔφασαν, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, μηδὲν ἔχοντες δι' ὑποψίας, ἡγεμόνι τε τῷ Θεῷ πεπιστευκότες, καὶ ὁδηγοῦσιν ἡμῖν ἑπόμενοι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα λέγοντες ἐπεχείρουν τὴν ὀργὴν καταπραΰνειν τοῦ πλήθους. Μωϋσῆς δὲ καὶ Ἀαρὼν, πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν, τὸν Θεὸν ἱκέτευον· οὐχ ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλ' ὅπως τῆς [o] ἀμαθίας παύσῃ τὸ πλῆθος, καὶ καταστήσῃ τὴν διάνοιαν αὐτῶν, ὑπὸ τῆς ἀμηχανίας τοῦ παρεστῶτος αὐτοῖς πάθους τεταραγμένων. παρῆν δ' ἡ νεφέλη, καὶ στᾶσα ὑπὲρ τὴν σκηνὴν ἐσήμαινε τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ.

CAP. XV.

Quomodo Moyses, ad indignationem adductus, prædixit, Deum velle per XL. annos, quamdiu morarentur in solitudine, illis succensere: & neque in Ægyptum reversuros esse, neque possessuros Chananæam.

Quadraginta annorum vitam vagam ex oraculo denuntiat Moyses populo rebelli; sed filiis horum pollicetur meliora Num. c. 14. & c. 32. & Deut. c. 1.

MOyses *solito* majori fiducia accedit ad populum, iisque indicavit Deum, contumeliis eorum incensum, supplicium de illis sumpturum

ΚΕΦ. ιε'.

Ὡς ἐπὶ τούτῳ Μωϋσῆς διαγανακτήσας, τὸν Θεὸν αὐτοῖς ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα, τὴν ἐπὶ τῆς ἐρημίας διατριβὴν, προεῖπεν ὠργίσθαι· καὶ μήτ' εἰς Αἴγυπτον ὑποστρέφειν, μήτε λαβεῖν τὴν Χαναναίαν.

ΜΩϋσῆς δὲ θαρσήσας πάρεισιν [p] ἐπὶ τὸ πλῆθος, καὶ τὸν Θεὸν ἐδήλου [q] κινηθέντα ὑπὸ τῆς ὕβρεως αὐτῶν λήψεσθαι τιμωρίαν· οὐκ ἀξίαν μὲν τῶν ἐξημαρτημένων, οἵαν

βέουσι, τὸ πορεύουσι apud Etymologum M. & operum Homericorum enarratores. BERN.

b Λέγοντες] Ἔλεγον *Busb.* & *Hen.*

c Τεθεαμένοι] Θεασάμενοι *Big. Coll. Voss.* & *Samb.*

d Πάντων,] Πάντα *Vat.*

e Καταπεπλήγησαν,] Καταπεπλάγησαν *Samb.* & *Big.* καταπλήγησαν *Bas* & *Gen.* pro καταπεπλήγησαν, quod probum & Josepho dignum. Epiphanius viderat cum lippis κατεβάκησαν aut κατετετήκεσαν, Scribo jam καταπεπλήγησαν, more optimi vatis etiam de animis humanis. BERN. In suo *Codice* κατεβάκησαν, aut κατετετήκεσαν habuerat *Epiphan.* nam vertit, *& ipsi tabuerunt.*

f Ἐπειρῶντο.] Volo Ἐπιπειρῶντο, vel ἐπεχειροῦντο. Nam MSS. Italica habent ἐπληροῦντο, ex quo Cl. *Bigotius* deformavit ἐποιοῦντο. BERN. Forte παρασκευάζειν ἐπειρῶντο. COCC.

g Μόνῳ] Μόνον *Samb. Coll. Voss.* & *Vat.*

h Καταλεύσαντες] Καταλεύσοντες *Vat.*

i Τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρῶνα,] Frustra hæc taxant in Josepho Salianus Schotanusque. Certum est enim suis verbis aut fide Jephonniden vix continuisse plebem à Moyse incusando obruendoque, Num. c. 13. 31. καὶ κατεσιώπησε χάλεβ τὸν λαὸν πρὸς μωυσῆν, על משה; sicut etiam legunt Synagogæ Samaritanæ. Et c. 14. 2. καὶ διεγόγγυσαν ἐπὶ μωυσῆν καὶ ἀαρὼν πάντες οἱ υἱοὶ ἰσραήλ. Vide Deut. c. 1. 29, 30. ubi similem orationis Chalebicæ ad Hebræos rebelles habuisse se fatetur mortalium clementissimus. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* τόν τε Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρών. De re ipsa vide *Num.* c. 13. v. 31. c. 14. v. 2. & *Deut.* c. 1. v. 29, 30.

k Ἰησοῦς] Ἰησοῦς τε *Samb.* & *Big.* ut & mox καὶ μὴ ψ. & statim μηδὲ πιστεύειν.

* *Attoniti*] *Al*, metuentes *eventum.*

l Μήτε] Et hic & mox iterum μήδε *Coll. Voss.* & *Big.*

m Παρορμῶσιν.] *Samb.* παρορμῶσι. Mox οὔτε γὰρ τῶν ὀρῶν *Bas.* cum *Gen.* BERN.

n Ἠσκηκόσιν] Ἠσκημένοις *Samb.*

o Ἀμαθίας] Ἀπονοίας apud *Zonaram.*

p Ἐπὶ τὸ πλῆθος,] Εἰς τὸ πλῆθος *Big Coll. Voss.* & *Samb.*

q Κινηθέντα] Eodem animo *Hen. Busb.* & *Zon.* ὀργισθῆναι τὸν Θεὸν καὶ ὑπὸ &c. BERN.

r Τοῖς

οἵαν δὲ οἱ πατέρες ἐπὶ νουθεσίᾳ [r] τοῖς τέκνοις ἐπιφέρουσι. παρελθόντι γὰρ εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῷ, καὶ περὶ τῆς [s] μελλούσης ὑπ' αὐτῶν ἀπωλείας ἀποκλαιομένῳ, τὸν Θεὸν ὑπομνῆσαι μὲν ὅσα παθόντες ἐξ αὐτοῦ, καὶ πηλίκων εὐεργεσιῶν μεταλαβόντες, ἀχάριστοι πρὸς αὐτὸν γένοιντο· ὅτι τε νῦν, τῇ τῶν κατασκόπων ὑπαχθέντες δειλίᾳ, τοὺς ἐκείνων λόγους ἀληθεστέρους [t] τῆς ὑποσχέσεως ἡγήσαιντο τῆς αὐτοῦ. καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, οὐκ ἀπολεῖ μὲν ἅπαντας οὐδ' [v] ἐξαφανίσει τὸ γένος αὐτῶν, ὃ πάντων μᾶλλον ἀνθρώπων ἔσχε διὰ τιμῆς· τὴν μέντοι Χαναναίαν [x] οὐ παρέξειν γῆν αὐτοῖς λαβεῖν, οὐδὲ τὴν ἀπ' αὐτῆς εὐδαιμονίαν, ἀνεστίους δὲ ποιήσειν καὶ ἀπόλιδας ἐπὶ τῆς ἐρημίας ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα καταβιῶναι, τῆς παρανομίας ποινὴν ταύτην ἐκτίνοντας. παισὶ μέντοι [y] τοῖς ἡμετέροις παραδώσειν [z] τὴν γῆν ὑπέσχετο· κἀκείνους τῶν ἀγαθῶν, ὧν [a] ἑαυτοῖς ὑπὸ ἀκρασίας ἐφθονήσατε μετασχεῖν, [b] ποιήσειν δεσπότας.

β'. Ταῦτα δὲ Μωϋσέως κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνώμην διαλεχθέντος, ἐν λύπῃ καὶ συμφορᾷ τὸ πλῆθος ἐγένετο· καὶ τὸν Μωϋσῆν παρεκάλει [c] καταλλακτὴν αὐτῶν γενέσθαι πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ [d] τῆς ἄλης τῆς κατὰ τὴν ἐρημίαν ἀπαλλάξαντα πόλεις αὐτοῖς παρασχεῖν. ὁ δ' οὐκ ἔφασκεν [e] τὸν Θεὸν τοιαύτην πεῖραν προσήσεσθαι· μὴ γὰρ κατὰ κουφότητα προαχθῆναι τὸν Θεὸν ἀνθρωπίνην εἰς τὴν ὀργὴν τὴν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ γνώμῃ [f] καταψηφισάμενον αὐτῶν. οὐ δεῖ δὲ ἀπιστεῖν, εἰ Μωϋσῆς, εἷς ἀνὴρ ὢν, τοσαύτας μυριάδας ὀργιζομένας ἐπράϋνε, καὶ μετήγαγεν εἰς τὸ ἡμερώτερον. ὁ γὰρ Θεὸς αὐτῷ συμπαρὼν, ἡττᾶσθαι τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὸ πλῆθος παρεσκεύαζε· καὶ πολλάκις παρακούσαντες ἀσύμφορον αὐτοῖς τὴν ἀπείθειαν ἐπέγνωσαν, [g] ἀπὸ τοῦ συμφορᾷ περιπεσεῖν.

γ'. Θαυμαστὸς δὲ τῆς ἀρετῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ τῆς ἰσχύος [h] τῆς ἐκ τοῦ πιστεύεσθαι περὶ ὧν ἂν εἴποιεν, οὐ παρ' ὃν ἔζη χρόνον [i] ὑπῆρξε μόνον· ἀλλὰ καὶ νῦν ἐστιν οὐδεὶς Ἑβραίων, ὃς οὐχὶ, [k] καθάπερ παρόντος αὐτοῦ καὶ κολάσοντος [l] ἐὰν ἀκοσμῇ, πειθαρχεῖ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ νομοθετηθεῖσι, κἂν λαθεῖν [m] δύνωνται. καὶ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τεκμήρια τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον [n] αὐτοῦ δυνάμεώς ἐστιν. [o] ἤδη δέ [p] τινες καὶ τῶν ὑπὲρ Εὐφράτην, μηνῶν ὁδὸν τεσσάρων ἐλθόντες κατὰ τιμὴν τοῦ παρ' ἡμῖν ἱεροῦ μετὰ πολλῶν κινδύνων καὶ ἀναλωμάτων, καὶ θύσαντες οὐκ ἴσχυσαν τῶν ἱερείων μεταλαβεῖν, Μωϋσέως ἀπηγορευκότος ἐπί τινι τῶν οὐ νομιζομένων, [q] οὐδ' ἐκ τῶν πατρίων [r] ἡμῖν αὐτοῖς συντυχόντων. καὶ οἱ μὲν μηδὲ θύσαντες, οἱ δὲ ἡμιέργους τὰς θυσίας καταλιπόντες, πολλοὶ δ' οὐδ' ἀρχὴν εἰσελθεῖν εἰς τὸ ἱερὸν δυνηθέντες ἀπίασιν, ὑπακούειν τοῖς Μωϋσέως προστάγμασι μᾶλλον ἢ ποιεῖν τὰ κατὰ βούλησιν τὴν ἑαυτῶν προτιμῶντες· καὶ τὸν ἐλέγξοντα περὶ τούτων αὐτοὺς οὐ δεδιότες, ἀλλὰ μόνον τὸ συνειδὸς ὑφορώμενοι. οὕτως ἡ νο-

esse: non tamen quantum peccata mererentur, sed quale patres in admonitionem solent liberis inferre. Sibi enim in Tabernaculum ingresso, & internecionem populi futuram cum lachrymis deprecanti, Deum quidem commemorasse, quot ab ipso acceptis, quantisque cumulati beneficiis ingrati esse perrexerint: & quòd nunc, speculatorum timiditate & ignavia seducti, illorum sermonibus plus veritatis inesse existimarint, quam suis promissionibus. atque hanc ob causam non omnes quidem exitio daturum, neque *totum* genus eorum deleturum, quod cæteris mortalibus omnibus prætulerat: Chananæorum tamen terram ut illi occuparent non concessurum, aut ut ejus copia & abundantia *ipsi* fruerentur; sed facturum esse ut sine lare & sine urbe per XL. annos in deserto vitam tranducerent, hanc pœnam pro peccatis persolventes. Liberis tamen nostris hanc terram se traditurum esse pollicebatur: illosque bonorum affluentiæ, cujus vosmet morum petulantia participes esse noluistis, dominos esse constituturum.

2. Cum autem hæc Moyses ex oraculo Dei renunciasset, magnopere calamitatem suam lugebat populus: Moysemque obsecrabant, ut pro illis apud Deum intercederet, & à vita vaga in solitudine liberatis urbes *habitandas* daret. Ille autem dicebat, Deum hujusmodi tentationem ægre laturum esse: non enim temere aut humanitus ad hanc indignationem adductum esse Deum, sed consilio in eos sententiam protulisse. Ne mirum autem videatur & incredibile, quod Moyses, cum unus vir esset, tot hominum millia concitata sedaverit, & ad mentem saniorem & mansuetiorem reduxerit. Deus enim illi præsens adstitit, fecitque ut sermonibus ejus victa cederet multitudo; præsertim cum non obtemperando sæpiuscule experta esset quam parum sibi profuerit contumacia, eo quod calamitatum causa illis exstiterit.

Serius sapit mala gens Hebræorum. Num. c. 14. & Deut. c. 1.

3. Cæterum vir ille non solum ea, qua vixit, ætate in admiratione fuit ob *singularem* virtutem, & vim qua pollebat impetrandi dictis suis fidem; sed &, nunc dierum, nemo est Hebræorum, qui non, perinde ac si præsens esset ac moribus incompositos puniturus, pareat legibus quas sancivit, etiamsi peccantes latere posse speraret. Quin & alia quidem plurima auctoritatis ejus plusquam humanæ argumenta sunt. Olim enim cum quidam trans Euphratem habitantium, in honorem nostri Templi quatuor mensium iter magno cum periculo & sumptu emensi, Deo sacrificarint, de victimis participare non potuerunt; Moyse hoc illis interdicente qui moribus nostris non instituti sunt, & ex patria consuetudine nobiscum non versantur. Atque alii quidem non omnino sacrificantes, alii vero relictis antequam peracta erant sacrificiis, plurimi autem omni prorsus aditu ad Templum prohibiti discesserunt; quod multo maluerint Moysis legibus & institutis obtemperare, quam convenienter voluntati suæ agere; neminem licet, qui

Moysis Legumlatoris auctoritas integra, amplissima, perpetua.

r Τοῖς τέκνοις] *Al.* τῶν τέκνων.
s Μελλούσης] Μελλούσης αὐτῶν, *Samb.*
t Τῆς ὑποσχέσεως] Τῆς ἐπισχέσεως ἡγήσαντο *Samb.*
v Ἐξαφανίσει] Ita *Big.* & *Zonar.* in *Editis* ἐξαφανήσει.
x Οὐ παρέξειν] Sic in quatuor *MSS.* in *reliquis* cum *Editis* οὐ παρέξει.
y Τοῖς ἡμετέροις] Eo modo *Samb. Vat. Bas.* & *G.* τοῖς ὑμετέροις *Epiphan.* & Cl. *Bigotius* ex conjectura. αὐτῶν *Busb. Hen.* & *Zonar.*
z Τὴν γῆν] Τὴν γῆν ἐκείνην *Big. Coll. Voss.* & *Samb.*
a Ἑαυτοῖς] Ἑαυτοὺς *Big.* & *Samb.*
b Ποιήσειν δεσπότας.] Ita ex *MSS.* in *Editis* ποιήσει.
c Καταλλάκτην] Καταλλακτὴν *Samb.* & profecto Canon veterum Grammaticorum. BERN.
d Τῆς ἄλης] Recte *Samb.* τῆς ἄλης, quod est τῆς πλάνης. τῆς ἄλλης *Big.* & *Coll. Voss.* τῆς ἁμαρτίας in reliquis *MSS.* & *Editis.*
e Τὸν Θεὸν] Ὁ Θεὸς τοιαύτην *Big. Coll. Voss. Samb.* & *Vat.*
f Καταψηφισάμενον] *Big.* & *Samb.* καταψηφισάμενον. BERN.
g Ἀπὸ τοῦ] Ex τοῦ *Samb.* ἐν τῇ *Big.* ἀπὸ τοῦ *Bas.* & *Gen.* BERN.
h Ἰσχύος τῆς] Καὶ τοῦ πιστεύεσθαι *Samb.* imperfecte. BERN.
i Ὑπῆρξε μόνον·] Ὑπῆρξε μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐστιν· οὐδεὶς γοῦν Ἑβραίων *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*
k Καθάπερ παρόντος] Illud καθάπερ libris *Mediceis* omissum notat *Big.*
l Ἐὰν ἀκοσμῇ,] Ita *Samb.* & *Coll. Voss.* ἂν ἀκοσμῇ, πειθαρχεῖ *Vat.* ἐὰν ἀκοσμῇ, πειθαρχῇ *Big.* ἂν ἐκκοσμῇ, πειθαρχεῖ *Bas.* & *G.*
m Δύνωνται.] Fortè δύνηται. BIGOT.
n Αὐτοῦ δυνάμεώς ἐστιν.] Ἐστὶν αὐτοῦ δυνάμεως *Samb.* cum *Big.* αὐτοῦ δυνάμεώς ἐστιν *Bas.* & *Gen.* BERN.
o Ἤδη δέ] Καὶ τοῦτο οὐκ ἐλάχιστον, ὅτι ἤδη in quodam *Cod. Florentino.*
p Τινες] Uti Helena, Adiabenorum regina; de qua in lib. XX. c. 2.
q Οὐδ' ἐκ τῶν] Fortè οὐδὲ τῶν.
r Ἡμῖν αὐτοῖς συντυχόντων.] Ita *Big. Samb. Coll. Voss.* & *Epiphan.* Absque *MSS.* conjecerat Cl. *Seldenus*, ἡμῖν αὐτοῖς τῶν συντυχόντων, in lib. 2. de *Synedriis*, p. 101. ἡμῖν αὐτοῖς συντυχόντος *Vat.* ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς συντυχόντος *Bas.* & *G.*

s Κα-

qui illos impedirent, metuebant, sed propriam duntaxat conscientiam reverebantur. Ita legum constitutio, quæ Deo accepta deberi visa est, fecit ut ille supra hominem esse existimaretur. Quin & paulo ante bellum cum Romanis gestum, Claudio apud illos principatum tenente, & Ismaële apud nos Pontificatum, cum fames adeo regionem nostram urgeret, ut assaron *frumenti* quatuor drachmis veniret, & allati essent farinæ in festivitatem Azymorum cori septuaginta (hoc est medimni Siculi triginta & unus, Attici vero quadraginta & unus) nemo tamen sacerdotum *famelicorum* ausus est vel micam unam *istius* comedere, cum tanta terram premeret annonæ egestas, præ legum reverentia & metu iræ, qua Dei numen peccata etiam occulta solet prosequi. Proinde non est mirandum, quod res tantæ tunc gestæ fuerint: quandoquidem & hodie usque scripta à Moyse relicta eam vim habeant & auctoritatem, ut etiam nostri fateantur inimici, quod Deus *ipse*, Moyse ejusque virtute usus, talem vivendi rationem instituerit. Sed hæc quidem unusquisque, prout ei videbitur, accipiat.

Finis Libri tertii.

μοθεσία τοῦ Θεοῦ δοκοῦσα τὸν ἄνδρα πεποίηκε τῆς αὐτοῦ φύσεως κρείττονα νομίζεσθαι. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦδε τοῦ πολέμου μικρὸν ἔμπροσθεν, Κλαυδίου Ρωμαίων ἄρχοντος, Ισμαήλου δὲ παρ' ἡμῖν ἀρχιερέως ὄντος, καὶ λιμοῦ τὴν χώραν ἡμῶν [s] καταλαβόντος, ὡς τεσσάρων δραχμῶν πωλεῖσθαι τὸν [t] ἀσσαρῶνα, κομισθέντος ἀλεύρου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Αζύμων εἰς κόρους ἑβδομήκοντα· μέδιμνοι δὲ οὗτοι [v] Σικελοὶ μέν εἰσιν εἷς καὶ [x] τριακόντα, Αττικοὶ δὲ τεσσαράκοντα εἷς· οὐδεὶς ἐτόλμησε τῶν ἱερέων [y] κρίμνον ἐν φαγεῖν, τοσαύτης ἀπορίας τὴν γῆν κατεχούσης· δεδιὼς τὸν νόμον καὶ τὴν ὀργὴν, [z] ἣν καὶ ἐπὶ ἀνεξελέγκτοις ἀεὶ τὸ θεῖον τοῖς ἀδικήμασιν ἔχει. ὥστ' οὐ δεῖ θαυμάζειν περὶ τῶν τότε πεπραγμένων· [a] ὁπότε μέχρι καὶ νῦν τὰ καταλειφθέντα ὑπὸ Μωϋσέως γράμματα τηλικαύτην ἰσχὺν ἔχει, ὥστε καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς ὁμολογεῖν, ὅτι τὴν πολιτείαν ἡμῖν ὁ καταστησάμενός ἐστι Θεὸς, διὰ Μωϋσέως καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ὡς αὐτῷ τινι δοκεῖ, [b] διαλήψεται.

Τέλος τοῦ τρίτου βιβλίου.

TA.

s Καταλαβόντος,] Τουτέστι vel οὕτως ἰσχυροῦ καταλαβόντος in schedis *Bigotianis*. Gravis illius famis (de qua in *Antiquitatum* l. 20. & in *Actis Apost.* c. 11.) meminerunt *Africanus*, *Tacitus*, *Phlegon*, atque *Dio* ad annum Urbis 795.

t Ασσαρῶνα,] Ασσάρωνα, ut prius, *Samb.* BERN.

v Σικελοὶ μέν] *Bas.* & *Gen.* σίκλοι inficete *Big. Vat.* & *Samb.* σικελικοὶ I. Capellus de ponderibus, absque necessario. Epiphanius vero interpres reliquerat *Siculi*; quod postea oscitantia librariorum deflexum in *Singuli*. Heic enim legi maluit idem Capellus. μέδιμνοι δὲ (vel μόδιοι δὲ) οὗτοι σικελοὶ μὲν εἰσὶ τριάκοντα, vel εἷς τριάκοντα· ἀττικοὶ δὲ τεσσαράκοντα, aut τεσσαράκοντα εἷς. *Nam vel hic locus plane corruptus est*, ait ille cultor justitiæ, *vel sic intelligendus videtur, ut sumatur* μεδίμνου *vox pro modio. Modium autem Atticum eundem esse cum Hebræo, jam supra diximus. Dicit ergo Josephus unumquemque eorum capere tricenos Siculos modios, Hebræos vero quadragenos.* Αρχαιολ. l. 15. c. 11. ὁ δὲ κόρος δύναται ἀττικοὺς μεδίμνους δέκα. *Hic vel legendum* μετρητὰς *vel* μεδίμνους σικελικοὺς: *ut causa erroris sit, quod Sela vel medimnus Siculus vini tantundem pendet atque medimnus Atticus olei.* Postea Cl. Salmasius in Epistolis restituit, μέδιμνοι δὲ οὗτοι σικελοὶ μὲν εἰσὶν εἷς καὶ τριακόσιοι, ἀττικοὶ δὲ ἑπτακόσιοι. Nam 70 + 10 faciunt 700. Alibi tamen affirmat Josephus Corum unum colligere tritici quantum decem Medimni Attici, tum etiam Satum Hebraicum paria facere cum sesquimodio Italico. *Big.* & *Samb.* μέδιμνοι δὲ οὗτοι σίκλοι μὲν εἰσὶν εἷς καὶ τριακόσιοι, ἀττικοὶ δὲ τεσσαράκοντα εἷς. *Sed vereor*, ait optimus *Bosius*, *ne aliud lateat: nimis enim hæc recedunt à libris.* Ad hæc *Epiphanius Scholasticus* haud aliter legerat in codicibus *Cassiodori*, quam *Bas. Gen.* & jam tertium ex hoc Theatro impressum vides, præter τεσσαράκοντα καὶ εἷς, pro inconnexo τεσσαρ. εἷς. Differri autem usque nostram sententiam de mensuris illis fas & æquum, donec Herodis primi magnifice gesta tractabimus, otii fortasse largius indepti. BERN.

x Τριάκοντα,] Locum hunc corruptum esse pronunciat *Villapandus* in *Apparat.* part. secunda. p. 442. *Big. Coll. Voss.* & *Samb.* habent τριακόσιοι pro τριάκοντα. atque ita *Salmas.* in *Epistola* LXVII. qui præterea legit Αττικοὶ δὲ ἑπτακόσιοι. Vide Grsepsium de *Mensuris Hebraïcis*, p. 400. in *Crenii* Fascisculo secundo.

y Κρίμνον ἐν φαγεῖν,] Κρίμνον ἐμφαγεῖν *Big.* & *Samb.* οὐδεὶς τῶν ἱερέων ἔκρινεν φάγεῖν legisse videtur *Vet. Interpr.*

z Ην] Ην ἐπὶ ἀνεξελέγκτοις ἀεὶ τὸ θεῖον τὴν ἐκδίκησιν ἔχει *Vat.*

a Οπότε μέχρι] *Big.* & *Samb.* ὁπότε καὶ μέχρι καὶ νῦν, ut articulis redundat Oratio Attica. Sub fine libri hujus διαλείψεται *Bas.* & *Gen.* verbo inepto. Temporis etiam transacti didascaliam subjicit *Busb.* περιέχει ὁ λόγος χρόνον ἐτῶν δύο. Ita etiam *Big.* Gallicorumque codicum 1, 2, 3, 6. & præ illis volumen S. Moysis. *Samb.* vero ν voculæ præcedentis, perperam iteravit, περιέχει ὁ λόγος οὗτος χρόνον ἐτῶν νβ'. BERN. Οπότε καὶ μέχρι καὶ νῦν *Big.* & *Samb.* Atticorum more, qui articulis redundant.

b Διαλήψεται.] Ita *Samb.* in *Editis*, aliisque διαλείψεται.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗι ΤΕΤΑΡΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO QUARTO HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ HÆC CONTINENTUR.

α'. Ἑβραίων, [a] δίχα τῆς Μωϋσέως γνώμης, μάχη πρὸς Χαναναίους καὶ ἧττα.
β'. Στάσις Κορέου [b] καὶ τοῦ πλήθους πρὸς Μωϋσῆν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ περὶ τῆς ἱερωσύνης.
γ'. Ὡς οἱ μὲν τῆς στάσεως κατάρξαντες διεφθάρησαν κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ· τὴν δὲ ἱερωσύνην Ἀαρὼν ὁ Μωϋσέως ἀδελφὸς κατέσχε, καὶ οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ.
δ'. Τὰ συμβάντα τοῖς Ἑβραίοις [c] ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτεσιν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα.
ε'. Ὡς [d] Σηχῶνα καὶ Ὤγην τοὺς Ἀμορραίων βασιλεῖς νικήσας Μωϋσῆς, καὶ τὴν στρατιὰν ἅπασαν αὐτῶν διαφθείρας, κατεκλήρωσεν αὐτῶν τὴν χώραν δυσὶ φυλαῖς καὶ ἡμισείᾳ τῶν Ἑβραίων.
ς'. Περὶ [e] Βαλάμου τοῦ μάντεως, καὶ [f] ποταπὸς ἦν τῷ εἴδει.
ζ'. Ὡς ἐπὶ Μαδιανίτας Ἑβραῖοι στρατεύσαντες, ἐκράτησαν αὐτῶν.
η'. Η Μωϋσέως πολιτεία, καὶ πῶς ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη.

1. Hebræorum, invito Moyse, cum Chananæis pugna & clades.
2. Seditio Coræ & plebis contra Moysen & fratrem ejus de Sacerdotio.
3. Quomodo seditionis concitatores Dei voluntate exstincti sunt; atque Aaron Moysis frater & filii ejus sacerdotium tenuerunt.
4. Quæ Hebræis in solitudine per annos octo & triginta obvenerunt.
5. Quomodo Moyses, devictis Sechone & Oge Amorrhæorum regibus, deletisque eorum copiis, regionem eorum duabus Hebræorum tribubus & dimidiæ in sortem dedit.
6. De Balamo vate, & qualis vir fuit.
7. Ut Hebræi cum Midianitis acie dimicantes, illos profligarunt.
8. Leges à Moyse datæ, & quomodo ex hominibus est sublatus.

ΦΑ.

a Δίχα] Διὰ Big. & Samb.
b Καὶ τοῦ πλήθους] Καὶ πλήθους Samb.
c Ἐν τῇ ἐρήμῳ] Ἐν ἐρήμῳ Vat.
d Σηχῶνα] Σιῶνα Vat.
e Βαλάμου] Hunc equidem librum in quinque capita distribuunt exemplaria pleraque Latina, Græcanica in octo. In MSS. tamen Græcorum permutant capitula tertium & quartum. BERN. Βαλαάμου Samb.
f Ποταπὸς] Ista καὶ ποταπὸς &c. ex MSS.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] ὀκτὼ καὶ τριάκοντα.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER QUARTUS.

Qui continet tempus annorum XXXVIII.

ΚΕΦ. α΄.

Ἑβραίων, δίχα τῆς Μωϋσέως γνώμης, μάχη πρὸς Χαναναίους καὶ ἧττα.

Deliberant Hebræi, num invito Oraculo Chananæos adgrederentur. Num. c. 14. & Deut. c. 1.

ΕΒΡΑΙΟΥΣ δ' ὁ κατὰ τὴν ἐρημίαν βίος, ἀηδὴς [b] αὐτοῖς καὶ χαλεπὸς ὤν, [c] ἐπόνει, καὶ κωλύοντος τοῦ Θεοῦ, τῶν Χαναναίων [d] πεῖραν λαμβάνειν. οὐ γὰρ ἠξίουν, τοῖς Μωϋσέως πειθαρχοῦντες λόγοις, ἠρεμεῖν· ἀλλὰ καὶ δίχα τῆς παρ' ἐκείνου προθυμίας κρατήσειν αὐτοὶ τῶν πολεμίων [e] νομίζοντες, κατηγόρουν μὲν αὐτοῦ, καὶ πραγματεύεσθαι μένειν αὐτοὺς ἀπόρους ὑπενόουν, [f] ἵν' ἀεὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ βοηθείας [g] δέωνται. πολεμεῖν δὲ τοῖς Χαναναίοις ὡρμήκεσαν, λέγοντες τὸν Θεὸν οὐχὶ [h] Μωϋσῇ χαριζόμενον ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ κοινῇ κηδόμενον αὐτῶν τοῦ ἔθνους διὰ τοὺς προγόνους ὧν [i] ἐπετρόπευσε· καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν, πρότερόν τε παρασχεῖν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ νῦν βουλομένοις πονεῖν ἀεὶ παρέσεσθαι σύμμαχον. εἶναί τε καὶ [k] καθ' αὐτοὺς ἱκανοὶ κρατεῖν τῶν ἐθνῶν ἔφασκον, κἂν ἀπαλλοτριοῦν αὐτῶν Μωϋσῆς [l] ἐθελήσῃ τὸν Θεόν· ὅλως τε συμφέρειν αὐτοῖς τὸ αὐτοκράτορσιν εἶναι, καὶ μὴ χαίροντας ἐπὶ τῷ τῆς παρ' Αἰγυπτίων ἐξελθεῖν ὕβρεως Μωϋσῆν τύραννον ἀνέχεσθαι, καὶ ζῆν πρὸς τὴν τούτου βούλησιν ἐξαπατωμένους, ὅτι μόνῳ τὸ θεῖον αὐτῷ προδηλοῖ περὶ τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν, ὡς οὐχ ἁπάντων [m] ἐκ τῆς Ἀβράμου γενεᾶς ὄντων, ἀλλ' αἴτιον ἕνα τοῦτον τοῦ Θεοῦ παρεσχηκότος, εἰς τὸ πάντ' αὐ-

CAP. I.

Hebræorum, invito Moyse, cum Chananæis pugna & clades.

HEBRÆOS autem vita in solitudine acta, dura illis pariter ac injucunda, fecit ut, Deo etiam prohibente, rem experirentur cum Chananæis. Noluerunt enim, Moysis monitis obsequendo *sese castris continere* & quiescere: sed etiam præter illius voluntatem se posse hostes superare existimantes, ipsum accusare cœperunt, & in suspicionem vocarunt quod modis omnibus ageret summa rerum inopia illos detinere, ut semper ejus auxilio egerent. Ad bellum itaque cum Chananæis gerendum aggressi sunt, dicentes Deum non tam propter Moysen illis opem tendere & porrigere, quam quod illorum genti in commune prospiceret, proavorum gratia quos sua dignatus est cura ac tutela; illosque & prius ob suam virtutem in libertatem asseruisse, & nunc quoque, si rem strenue gesserint, adjutorem futurum. Quin & ajebant, ipsis per se satis virium esse ad eas gentes debellandas, etiamsi Moyses Deum ab ipsis alienare vellet, omninoque illis expedire in sua esse potestate, & non sibimet gratulantes de exitu ex Ægyptiaca servitute Moysis dominatum *æquo animo* ferre, ejusque ad arbitrium ex vana persuasione vivere, quasi Dei numen, pro sua in ipsum benevolentia, eum solum de rebus nostris præmoneret, tanquam non omnes essemus ex

---

a Ὀκτὼ καὶ τριάκοντα.] Φλαβίου Ἰωσήπου Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγος δ΄. Περιέχει ἡ βίβλος (ὁ λόγος *Busb.* ὁ τέταρτος οὗτος λόγος *Hen.*) χρόνον ἐτῶν η΄ καὶ τριάκοντα *Big. Samb. Hen. Busb. Bas.* & *Codices* Regis Christianissimi 1, 2, 3, 6. Tot enim cesserant à missis Exploratoribus ad obitum Moysis, ut constat ex ipsius scripto pentateucho. Vide etiam capitulum tertium hujus libri. BERN.

b Αὐτοῖς] Sic *Big* & *Samb.* in *reliquis* deest αὐτοῖς.

c Ἐπόνει,] *Bas. Gen.* & *Samb.* Nam πονεῖν, ποιεῖν homines literati adnorunt. Veruntamen ἐπίεζε *Big.* & altera manus *Samb.* huc traduxerunt in contextum ex Glossemate vetusto. Ibidemque MSS. re erunt ἀηδὴς αὐτοῖς καὶ χαλεπὸς ὤν: Excusa ἀηδὴς καὶ χαλεπὸς ὤν. Alii alio modo inter verba distinguunt, βίος ἀηδὴς καὶ χαλεπὸς ὢν ἐπόνει (i. confecit ἐξεπόνει) καὶ κωλύοντος τοῦ Θεοῦ τῶν Χαναναίων πεῖραν λαμβάνειν. Dicit enim Moyses de eo facinore, Num. c. 14. ויעפלו לעלות, *ascendere tamen sunt ausi*, καὶ διαβιασάμενοι ἀνέβησαν: idemque ipse alibi interpretatur ותזדו ותעלו, καὶ παραβιασάμενοι ἀνέβητε. Idem post Josephum expressit Jo. Zonaras, εἶτα συμμίξαι τοῖς Χαναναίοις ἤθελον, καὶ ταῦτα κωλύοντος τοῦ Θεοῦ· καὶ προσβαλόντες ἡττήθησαν. BERN. Sic placuit verba distinguere & interpretari, accipiendo ἐπόνει pro ἐποίει. alii hoc modo interpungunt, Ἑβρ. δ'. ὁ κ. τ. ἐ. βίος, ἀηδὴς ἀ. κ. χ. ὤν, ἐπόνει, καὶ κ. τ. Θεοῦ τῶν Χαν. *Hebraeos autem vita injucunda & dura in solitudine male habebat, præsertim cum Deus eos rem experiri cum Chananæis prohibuisset.* Sed in *Big.* & in margine *Samb.* (& *Coll. Voss.*) habemus ἐπίεζε. atque ita forsan legerat *Vet. Interp.* qui vertit, *cogebat etiam prohibente Deo* &c.

d Πεῖραν] Πεῖραν *Bas.* & *Gen.* Mox ἠρεμεῖν *Samb.* BERN.

e Νομίζοντες,] Ita *Big.* & *Samb.* in *cæteris* νομίσαντες.

f Ἵν' ἀεὶ] Καὶ ἵν' ἀεὶ legisse videtur *Vet. Interpr.*

g Δέωνται.] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* δέονται. HUDS. Correxit ita & *Coccejus*, qui pro δὲ mavult statim δή.

h Μωϋσῇ] *Big.* Μωϋσεῖ.

i Ἐπετρόπευσε·] *Epiphanius* interpunctum viderat, ἐπετρόπευσε, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετήν. πρότερόν τε &c.

k Καθ' αὐτοὺς] Ita *Samb.* καθ' ἑαυτοὺς *Big.* κατ' αὐτοὺς in *Editis*, *aliisque*.

l Ἐθελήσειε] Ita edidit *Bernardus* ex conjectura *Bigotii.* ἐθελήσει *Bas. Gen. aliique.* ἐθελήσῃ *Samb.*

m Ἐκ τῆς] Frustra *Big.* ἐκ γῆς A. καὶ γ. ὄντων· ἀλλ' ἄλλοι &c. ἀλλ' αἴτιον ἕνα τούτοις legisse videtur *Vet. Interpr.*

τὸν εἰδέναι τὰ μέλλοντα παρ' αὐτοῦ μανθάνοντα· δόξειν τε συνετοὺς [n] εἶναι, εἰ τῆς ἀλαζονείας αὐτοῦ καταγνόντες, καὶ τῷ Θεῷ πιστεύσαντες, κτήσασθαι γῆν, ἣν αὐτοῖς ὑπέσχηται, [o] θελήσωσιν, ἀλλὰ μὴ τῷ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεοῦ κωλύοντι προσέχοιεν. τὴν ἀπορίαν οὖν λογιζόμενοι, καὶ τὴν ἐρημίαν, ὑφ' ἧς ἔτι ταύτην αὐτοῖς χείρω συνέβαινεν εἶναι δοκεῖν, ἐπὶ τὴν πρὸς [p] τοὺς Χαναναίους μάχην [q] ἦσαν ὡρμημένοι· τὸν Θεὸν προστησάμενοι στρατηγὸν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν παρὰ τοῦ νομοθέτου συνεργίαν [r] περιμένοντες.

β'. Ὡς οὖν ταῦτ' ἄμεινον αὐτοῖς ἕξειν ἔκριναν, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐπῆλθον. οἱ μὲν, οὐ καταπλαγέντες αὐτῶν τὴν ἔφοδον οὐδὲ τὴν πληθὺν, γενναίως αὐτοὺς ἐδέξαντο, τῶν δὲ Ἑβραίων ἀποθνήσκουσί τε πολλοὶ, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα, τῆς φάλαγγος αὐτῶν διαλυθείσης, ἀκόσμως διωκόμενον [s] εἰς τὴν παρεμβολὴν συνέφυγε· καὶ τῷ παρ' ἐλπίδας δυστυχῆσαι παντάπασιν ἀθυμοῦν, [t] οὐδὲν ἔτι χρηστὸν προσεδόκα, λογιζόμενον [v] ὅτι καὶ ταῦτα κατὰ μῆνιν Θεοῦ πάθοιεν, προεξορμησάντων ἐπὶ τὸν πόλεμον τῆς ἐκείνου δίχα βουλήσεως.

γ'. Μωϋσῆς δὲ τοὺς μὲν οἰκείους ὁρῶν ὑπὸ τῆς ἥττης καταπεπληγότας, φοβούμενος δὲ μὴ θαρσήσαντες ἐπὶ τῇ νίκῃ οἱ πολέμιοι, καὶ μειζόνων ὀρεχθέντες ἐπ' αὐτοὺς ἔλθοιεν, ἔγνω δεῖν τὴν στρατιὰν ἀπαγαγεῖν πορρωτέρω τῶν Χαναναίων εἰς τὴν ἔρημον· καὶ τοῦ πλήθους ἐπιτρέψαντος αὐτὸ πάλιν ἐκείνῳ, συνῆκε γὰρ δίχα τῆς αὐτοῦ προνοίας οὐ δυνησόμενον ἐρρῶσθαι τοῖς πράγμασιν, ἀναστήσας τὸ στράτευμα, προῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον, ἐνταῦθα νομίζων ἡσυχάσειν αὐτοὺς, καὶ μὴ πρότερον τοῖς Χαναναίοις εἰς χεῖρας ἥξειν, πρὶν ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν εἰς τοῦτο καιρὸν λάβωσιν.

ex stirpe Abrami, sed illum unum *omnium* auctorem fecisset Deus, ut futura omnia posset prænoscere ab ipso edoctus: prudentesque visos iri, si Moysis arrogantiam contemnentes, Deoque fidem habentes, terram, quam ipsis promiserat, possidere voluerint; & non amplius hanc ob causam ad eum respexerint, qui sub prætextu Dei *oraculi* illos prohiberet. Inopiam itaque *præsentem* cogitantes, & loca deserta, ob quæ contigit ut gravius illâ urgeri viderentur, ad Chananæos armis adoriendos properarunt; Deum sibimet ducem & auspicem constituentes, neutiquam vero Legislatoris assensum & adminiculum exspectantes.

2. Quum ergo hoc sibi melius fore statuissent, in hostes profecti sunt. Atque illi quidem, neque *feroci* eorum impetu neque *irruentium* numero perterriti, fortiter eos excipiunt; at magna Hebræorum edita est strages, & reliqui, dissipata eorum phalange, milites, insequente eos hoste, turpiter ad castra confugerunt: &, quod res præter spem tam male cecidissent, animo despondentes, nihil amplius boni exspectabant; hinc conjicientes calamitatem à Deo esse, quod sine illius consensu ad pugnam exissent.

Pœnas luit miles cædè multa, fugaque turpi.

3. Moyses autem suos quidem videns accepta clade consternatos; metuens vero ne hostis *recenti* victoria elatus & majoris gloriæ appetens impetum in eos faceret, factu optimum ratus est, ut longius à Chananæis in desertum cum copiis discederet: atque populo hanc potestatem ei rursus deferente (jam enim intellexit nihil ipsi sine illius auspiciis & consilio prospere cessurum) motis castris penitius in desertum ibat; existimans illic eos *libenter* quieturos esse, & non prius velle cum Chananæis manus conserere, quam Dei monitu tempus ad hoc opportunum arriperent.

Receditur in profundam eremum Chananæis procul, Moyse adeo imperante.

ΚΕΦ. β'.

Στάσις Κορέου καὶ τοῦ πλήθους πρὸς Μωϋσῆν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ περὶ τῆς ἱερωσύνης.

Ὅπερ δὲ τοῖς μεγάλοις συμβαίνει στρατοπέδοις, καὶ μάλιστα [x] παρὰ τὰς κακοπραγίας [y] δυσαρέστοις εἶναι καὶ δυσπειθέσι, τοῦτο καὶ τοῖς Ἰουδαίοις συνέπεσεν. ἑξήκοντα γὰρ ὄντες μυριάδες, καὶ διὰ τὸ πλῆθος ἴσως ἂν [z] μηδ' ἐν ἀγαθοῖς ὑποταγέντες τοῖς κρείττοσι, τότε μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀπορίας καὶ τῆς συμφορᾶς ἐξηγανάκτουν καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα. στάσις οὖν αὐτοὺς, οἵαν [a] οὐκ ἴσμεν οὔτε παρ' Ἕλλησιν οὔτε παρὰ Βαρβάροις γενομένην, κατέλαβεν· ὑφ' ἧς ἅπαντας [b] ἀπολέσθαι κινδυνεύσαντας ἔσωσε Μωϋσῆς, οὐ μνησικακῶν, ὅτι παρ' ὀλίγον ἦλθε καταλευσθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀποθανεῖν. οὐδ'

CAP. II. II.

Seditio Coræ & plebis contra Moysen & fratrem ejus de Sacerdotio.

Quemadmodum autem magnis exercitibus usu venire solet, & præcipue cum ex rebus adversis morosi fiant & immorigeri, id ipsum etiam Judæis accidit. Quum enim essent *numero* sexcenta millia, & propter multitudinem, etiamsi prospere fluerent omnia, ægre forsan intra officii limites continerentur, tanto magis, cum rerum inopia & calamitatibus premerentur, & sibimet invicem & duci valde succensebant. Quapropter tanta eos seditio adorta est, quantam nec apud Græcos nec apud Barbaros unquam fuisse accepimus: à qua omnes in extremum discrimen adductos liberavit Moyses, immemor injuriæ, quod haud

Exercitus seditione corrumpitur. Num. c. 16. & c. 26. & 27.

n Εἶναι, εἰ τῆς] Εἶναι, τῆς ἀλαζ. *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

o Θελήσωσιν,] Θελήσωσιν *Big.* (*Coll. Voss*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

p Τοὺς Χαναναίους] Articulum negligit *Vat.*

q Ἦσαν ὡρμημένοι·] Ὡρμήκεσαν *Hen.* & *Busb.* HUDS. Adscripserat oræ Codicis sui *Bigotius*, forte ἴτωσαν vel ἴοιεν.

r Περιμένοντες.] Legerat *Epiphanius*, περιμένοντες, ἕως ἂν ταῦτ' ἄμεινον αὐτοῖς ἕξειν ἔκριναν. καὶ τοῖς π. in *Vat.* ἕως οὖν.

s Εἰς τὴν παρεμβολὴν συνέφυγε·] Hoc idem observavit Codex Samariticus Divinæ legis, Codicisque Judaici Interpretes LXXII. Num. c. 14. 45. καὶ ἐτρέψαντο αὐτοὺς, καὶ κατέκοψαν αὐτοὺς ἕως Ἑρμά. καὶ ἀπεστράφησαν εἰς τὴν παρεμβολὴν, וישובו אל המחנה. Ἀντίγραφα autem Masoretica jam hæc à multis seculis, vel S. Hieronymo antiquioribus, præterierunt, ut Biblia vulgata, obeli in codd. Laudinis, aliaque demonstrant. *Zonaras* insuper descripsit idem suis verbis ex Josepho, καὶ οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ εἰς τὴν παρεμβολὴν συμπεφεύγασι. Mox καὶ τὸ *Big.* & *Samb.* BERN.

t Οὐδὲν ἔτι χρηστὸν] Καὶ οὐδὲν ἔτι χρηστὸν προσεδόκων juxta *Vet. Interpr.*

v Ὅτι καὶ ταῦτα] Ὅτι ταῦτα *Big. Samb.* & *Epiphan.* ὅτι ταῦτα καὶ κατὰ μ. Θ. πάθος προεξορμῆσαι ἐπὶ τ. *Vat.*

x Παρὰ τὰς κακοπραγίας] Παρὰ τοῖς κακοπραγίαις *Vat.*

y Δυσαρέστοις] Ita *Bas. Gen.* & *Epiphan.* δυσάρκτοις tamen adprobo *Big.* & *Samb.* *Gentem* itaque *indomitam*, notat Flavius, *sanisque consiliis male renitentem*, quod de eadem illa etiam Severus vere dixit. BERN. Ita *Bas. G.* & *Epiphan.* δυσάρκτοις *Big. Samb.* & *Vat.* quasi *gentem indomitam* notaret Josephus, *sanisque consiliis male renitentem.* quod de eadem illa etiam *Severus* vere dixit.

z Μηδ' ἐν ἀγαθοῖς] Μηδὲν ἀγαθοῖς *Samb.*

a Οὐκ ἴσμεν] Ita *Samb.* in *Editis* cum *aliis* οὐκ εἴσμεν. Sunt qui (*Big.* in ora codicis sui & *Scotanus*) voculas istas expungi malint. Verum hoc facto legendum esset οἷα, & dein γενομένη.

b Ἀπολέσθαι] *Big.* & *Samb.* ἀπολιπέσθαι κινδυνεύσαντας ἢ ἀπολέσθαι ἔσωσε μωϋσῆς, qua in re Criticis pravorum seculorum gratificantur. Legerat & illa *Epiph.* excessu eodem apud suum Cassiodorum. BERN. Ἀπολιπέσθαι [ἀπολείπεσθαι *Vat.*] κινδυνεύσαντος ἢ ἀπολέσθαι ἔσωσε M. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* atque ita fere *Epiphanius*, qui vertit, *per quam omnes deserendos à Deo* (ἀπολιπέσθαι ὑπὸ Θεοῦ) *atque perditionis periculum suscepturos eripuit Moyses.*

haud procul esset quin mortem oppeteret ab illis lapidatus. Ac ne Deus quidem eos ita neglexit, ut malum aliquod gravius paterentur: sed licet adversus Legislatorem suum, & mandata, quæ ipse per Moysen illis dederat, insolenter se gesserint; eos tamen è calamitate eripuit, quam illis *procul dubio* importasset seditio, nisi eorum saluti ipse prospexerat. Hanc itaque seditionem, quæque ea sedata *salubriter* constituit Moyses, *mox* enarrabo, ubi primum causam, unde orta est, exposuero.

II. *Ἀντιλογία τοῦ Κορέου, quam coarguit S. Judas sua Epistola. Num. c. 16. v. 32.*

2. Cores, maxime inter Hebræos, *ut res tum gentis erant*, genere opibusque pollens, dicendi etiam non ignarus, populariterque agendi peritissimus, videns Moysen in excelsa dignitate constitutum, vehementer invidia flagrabat, (erat etenim ex eadem tribu, eique cognatione conjunctus) ægre *illud* ferens, quod semet ipse hoc honore digniorem judicarit, ut qui illo ditior esset & nascendi sorte non deterior. Atque inter Levitas (nam tribules erant) & præcipue inter cognatos *Moysen* inclamabat, rem indignam esse dictitans, ut Moyses sibimet gloriam aucupari aggrederetur, malisque artibus illam acquireret, simulando *scilicet* se Dei observantissimum esse; cum quidem contra leges fratri Aaroni sacerdotium detulerit, non communi populi suffragio, sed suo ex arbitrio; &, haud secus ac tyrannus, honores pro libidine distribuerit. Gravius autem esse *dicebat*, quam violentia uti, injuriam latenter inferre: quod non solum invitos, sed & nihil prorsus de insidiis cogitantes opprimat. Quisquis enim sibi conscius est, se dignum esse qui *honores* accipiat, persuasione nititur ut obtineat, idque non audens *aperta* vi grassari: qui vero nequeunt *eos* juste assequi, à violentia quidem, boni *moderatique* videri gestientes, semet abstinent; sed arte dolosa utuntur, ut ad optatum perveniant fastigium. Permagni populi interesse, ut hujusmodi quid molientes, etiam dum se latere exstiment, ad supplicium pertrahantur; neque sinere ut *novis* potentiæ incrementis augescant, in manifestos postmodum hostes evasuri. Quam enim rationem & Moyses afferre potest, cur Aaroni ejusque filiis sacerdotium contulerit? Nam si Deus ex Levitica tribu alicui honorem *istum* tribuere decreverit, se merito fuisse præferendum, genere Moysi parem, opibus atque æta-

Prefert Cores Dathamnen aut Abiramum Moysi duci, atque ipsum semet Aaroni Pontifici.

ὁ Θεὸς δὲ ἠμέλησε τοῦ μηδὲν αὐτοὺς παθεῖν τῶν δεινῶν· ἀλλὰ καίπερ εἰς τὸν νομοθέτην αὐτῶν ἐξυβρισάντων, καὶ τὰς ἐντολὰς ἃς αὐτὸς διὰ Μωϋσέως αὐτοῖς ἐπέστειλεν, ἐρρύσατο τῶν ἐκ τοῦ στασιάζειν αὐτοῖς [c] ἀναγινωμένων δεινῶν εἰ μὴ προενόησε. τήν τε οὖν στάσιν, καὶ ὅσα μετὰ ταύτην Μωυσῆς ἐπολιτεύσατο διηγήσομαι, προδιελθὼν τὴν αἰτίαν ἀφ᾽ ἧς ἐγένετο.

β´. [d] Κορῆς, Ἑβραίων ἐν τοῖς μάλιστα καὶ γένει καὶ πλούτῳ διαφέρων, ἱκανὸς δὲ εἰπεῖν καὶ δήμοις ὁμιλεῖν πιθανώτατος, ὁρῶν ἐν ὑπερβαλλούσῃ τιμῇ τὸν Μωϋσῆν καθεστῶτα, χαλεπῶς εἶχεν ὑπὸ φθόνου· καὶ γὰρ [e] φυλέτης ὢν ἐτύγχανεν αὐτοῦ καὶ συγγενής· [f] ἀχθόμενος, ὅτι ταύτης τῆς δόξης [g] δικαιότερον αὐτῷ πλουτεῖν ἐκείνου μᾶλλον, μὴ χείρων ὢν κατὰ γένος, αὐτὸς [h] ὑπέλαβε. παρά τε τοῖς Λευίταις, φυλέται δ᾽ ἦσαν, καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς συγγενέσι κατεβόα, δεινὸν εἶναι λέγων Μωϋσῆν δόξαν αὐτῷ θηρώμενον κατασκευάσαι, καὶ κακουργοῦντα κτήσασθαι ταύτην ἐπὶ προφάσει τοῦ Θεοῦ περιορᾶν· παρὰ τοὺς νόμους μὲν τἀδελφῷ τὴν ἱερωσύνην Ἀαρῶνι δόντα, μὴ τῷ κοινῷ δόγματι τοῦ πλήθους, ἀλλ᾽ αὐτοῦ ψηφισαμένου, [i] τυράννου τε τρόπῳ [k] καταχαριζόμενον τὰς τιμὰς οἷς ἂν [l] θελήσῃ. χαλεπώτερον [m] ἤδη τυγχάνειν τοῦ βιάζεσθαι [n] τό τε λεληθότως ἐξυβρίζειν· ὅτι, μὴ μόνον ἄκοντας, μηδὲ συνιέντας τῆς ἐπιβουλῆς τὴν ἰσχὺν [o] ἀφαιρεῖται. ὅστις γὰρ αὐτῷ σύνοιδεν ὄντι λαβεῖν [p] ἀξίῳ, πειθοῖ τυγχάνειν αὐτόν, καὶ ταῦτα βιάσασθαι μὴ [q] θρασυνόμενος· οἷς δὲ ἄπορον ἐκ τοῦ δικαίου τιμᾶσθαι, [r] βίαν μὲν, ἀγαθοὶ βουλόμενοι δοκεῖν, οὐ προσφέρουσι· [s] τέχνῃ δ᾽ εἶναι κακουργοῦσι δυνατοί. συμφέρειν δὲ τῷ πλήθει τοὺς τοιούτους ἔτι λανθάνειν οἰομένους κολάζειν, καὶ μὴ παρελθεῖν εἰς δύναμιν ἐάσαντας φανεροὺς ἔχειν πολεμίους. τίνα γὰρ καὶ λόγον ἀποδοῦναι δυνάμενος Μωϋσῆς, Ἀαρῶνι καὶ τοῖς υἱέσιν αὐτοῦ τὴν ἱερωσύνην παρέδωκεν; εἰ μὲν γὰρ [t] τῆς Λευίτιδος φυλῆς τὴν τιμὴν ὁ Θεός τινι περιαχεῖν ἔκρινεν, ἐγὼ ταύτης δικαιότερος [v] τυγχάνειν· γένει μὲν ὁ αὐτὸς ὢν [x] Μωϋσῇ, [y] πλούτῳ δὲ καὶ ἡλικίᾳ διαφέρων. [z] εἰ δὲ τῇ πρεσ-

c Ἀναγινωμένων] Ἂν γινομένων δεινῶν καὶ προενόησε *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Scribi poterit tanquam ex *Epiphanio*, γινομένων vel ἀπογινομένων δεινῶν εἰ μὴ προενόησε, si illud rescriptu esset necessarium BERN.

d Κορῆς,] קרח, *Calvaster* ex nomine. Κορὲ aut *Core* scribunt *Big. Hen. Busb.* & *Epiphanius*, & mille alii propter versionem τῶν ο´. Quod autem sequitur Ἑβραίων ἐν τοῖς μάλιστα καὶ γένει καὶ πλούτῳ διαφέρων· ἱκανὸς δὲ εἰπεῖν, καὶ δήμοις ὁμιλεῖν πιθανώτατος, ex Moyse translatum rebere, ubi describit ille schismatis hujus auctores, præsertim נשיא עדה קראי מועד, ἀρχηγοὺς συναγωγῆς, συγκλήτους βουλῆς, atque insuper אנשי שם, ἄνδρας ὀνομαστοὺς, aut interprete Baal turim, *celebres sapientia ac opibus suis*, בחכמה ובעושר. Audi & *Zonaram*, Κορὲ τῆς λευιτικῆς τυγχάνων φυλῆς, καὶ γένει καὶ πλούτῳ προὔχων, καὶ ὁμιλεῖν πιθανώτατος. Imperite adeo ista taxant *Salianus* & *Schotanus* in his Originibus. Vide etiam Num. c. 16. 32. Mox *Busb.* ὑπερβαλλούσῃ. BERN. Ita in *Editis* & plerisque *MSS*. Κορὲ *Big.* (*Coll. Voss.*) Κορέος *Vat.* Forsan pro Κορέας, unde Κορῆς. Eadem fere hisce habet *Zonaras*.

e Φυλέτης] Ejusdem tribus homo, tribulis, sed ὁμόφυλος est, qui de eadem gente Israelitica videlicet (quem & συγγενῆ appellat Josephus) uti ἔμφυλοι συγγενεῖς in Scholiaste Oppiani lib. 1. Halieut. ℣. 249., & ἀλλόφυλος, qui Israelita non est. Ita & infra v. 7. de φυλέταις tribus Menassitidis scribit. REL.

f Ἀχθόμενος,] Ἀχθόμενος οὖν ὅτι *Big.* (οὖν *Tar.* ad.) & *Samb.* καὶ ἀχθόμενος ἦν ὅτι *Epiphan.*

g Δικαιότερον] Δικαιότερος *Epiphan.* & *Zonaras.* δικαιότερον αὐτὸς πλουτεῖν *Vat.*

h Ὑπέλαβε.] Ἀπέλαυε *Samb.* & quod videtur, *Big.* Quid enim jam valet ἀπέλαυε? BERN.

i Τυράννου] Ita *Busb.* & *Epiphan.* τυράννου δὲ in *reliquis*. & in *Editis* στιγμὴ τελεία ponitur ante τυράννου, & commate distinguitur post θελήσῃ.

k Καταχαριζόμενον] Χαριζόμενος in quatuor *MSS*. καταχαριζόμενῳ *Vat.*

l Θελήσῃ.] Ἐθέλοι *Busb.* ἐθέλει *Hen.*

m Ἤδη τυγχάνειν] Δὲ pro ἤδη legisse videtur *Vet. Interpr.*

n Τό τε] *Tar.* τοῦ τε.

o Ἀφαιρεῖται.] Ἀφῄρηται *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* id tamen nisi in rectum simul restituas ἄκοντες & συνιέντες, haud licebit. BERN. & HUDS.

p Ἀξίῳ, πείθει] *Coll. Big.* ἀξιοπειθῆ. *Coccejus* malebat ἀξίῳ, πειθοῖ.

q Θρασυνόμενος.] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Θρασυνόμενον *Bas.* & *Gen.* cæterique *MSS.*

r Βίαν μὲν,] Βίᾳ *Big. Samb.* & *Vat.*

s Τέχνῃ δ᾽ εἶναι κακουργοῦσι] Nihil muta. Nam *Bigotii Tar.* τέχνῃ δ᾽ οἶμαι κακουργοῦσι δυνατοί debile est & miserum: alterum robur Atticum habet. BERN. Τέχνῃ δ᾽ εἶναι κακουργήσῃ δυνατοί *Big.* Illud εἶναι pro οἶμαι probat *Bernardus*; sed κακουργήσῃ rejicit.

t Τῆς Λευίτιδος] Ἐκ τῆς Λ. *Vat. Bas.* & G. nec aliter *Zonaras.*

v Τυγχάνειν·] Ita *MSS. Big.* & *Samb.* typique *Basileënses*. Convenit huic versio *Epiphanii*, & historia *Zonaræ*. τίνι γὰρ λόγῳ, ἔλεγεν, ἀχρέων καὶ τοῖς αὐτοῦ υἱέσι τὴν ἱερωσύνην προσένειμε; εἰ μὲν ὡς ἐκ τῆς λευιτικῆς φυλῆς ἐγὼ ταύτης τυχεῖν δικαιότερος· γένους μὲν ὁμοίως ἔχων, πλούτῳ δὲ καὶ ἡλικίᾳ διαφέρων. Pariter τυχεῖν· γένει *Busb.* & *Hen.* Verum *Genevæ* excusum fuit τυγχάνων· γένει &c. BERN. Ita *Samb. Vat.* & *Bas.* quibus favent *Zonaras* & *Vet. Interpr.* ut & *Busb.* & *Hen.* qui habent τυχεῖν. in *reliquis* τυγχάνω.

x Μωϋσῇ,] Recte μωσῇ *Hen.* & *Busb.* Placet modus μωυσῇ *Big.* & *Samb.* μωυτεῖ *Bas.* & *Gen.* BERN.

y Πλούτῳ] Inde Synh. f. 110. a. diverbium Ris Lacis Talmudistæ, ὁ πλοῦτος τοῦ Κορῆ, pro divitiis perniciosis, sive עשר שמור לבעליו לרעתו Eccles. c. 5. 14. BERN.

z Εἰ δὲ] Inde carptim *Zonaras*, εἰ δ᾽ ἑτέρᾳ φυλῇ προσκληρωθῆναι δέον αὐτὴν, προκριθήτω ἡ τοῦ Ῥουβὶμ διὰ πρεσβυγένειαν· καὶ λήψονται ταύτην Δαθάν τε καὶ Ἀβείρων. BERN. Vide *Zonaram* in *Annalibus*, p. 25.

πρεσβυτάτη τῶν φυλῶν, εἰκότως ἂν ἡ Ῥουβήλου τὴν τιμὴν ἔχοι· λαμβανόντων αὐτὴν [a] Δαθάμνου καὶ [b] Ἀβιράμου [c] καὶ Φαλαοῦς. πρεσβύτατοι γὰρ οὗτοι τῶν ταύτην τὴν φυλὴν νεμομένων, καὶ δυνατοὶ χρημάτων περιουσίᾳ.

γ΄. Ἐβούλετο μὲν οὖν ταῦτα λέγων ὁ [d] Κορῆς τοῦ κοινοῦ προνοεῖσθαι δοκεῖν· ἔργῳ δὲ εἰς ἑαυτὸν ἐπραγματεύετο τὴν παρὰ τοῦ πλήθους τιμὴν μεταστῆσαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα κακοήθως [e] μετ' εὐπρεπείας πρὸς τοὺς φυλέτας ἔλεγε. προϊόντος δὲ [f] εἰς τοὺς πλείονας κατ' ὀλίγον τοῦ λόγου, καὶ τῶν ἀκροωμένων προστιθεμένων ταῖς κατ' Ἀαρῶνος διαβολαῖς, [g] ἀναπίμπλαται τούτων ἅπας ὁ στρατός. ἦσαν δὲ οἱ συντεταγμένοι τῷ Κορῇ πεντήκοντα καὶ διακόσιοι τῶν πρώτων ἄνδρες, σπεύδοντες ἀφελέσθαι τὴν ἱερωσύνην τὸν Μωϋσέως ἀδελφὸν, καὶ [h] τοῦτον αὐτὸν ἀτιμοῦν. ἀνηρέθιστο δὲ καὶ τὸ πλῆθος· καὶ βάλλειν τὸν Μωϋσῆν ὡρμήκεσαν, εἴς τε ἐκκλησίαν ἀκόσμως μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς συνελέγοντο. καὶ πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Θεοῦ [i] πάντες ἐβόων, διώκειν τὸν τύραννον, καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ δουλείας ἀπηλλάχθαι τὸ πλῆθος, τῇ τοῦ Θεοῦ προφάσει βίαια προστάγματα κελεύοντος. τὸν γὰρ Θεὸν, εἴπερ αὐτὸς ἦν ὁ τὸν [k] ἱερωσόμενον ἐκλεγόμενος, τὸν ἄξιον ἂν εἰς [l] τὴν τιμὴν παραγαγεῖν, οὐχὶ τοῖς πολλῶν ὑποδεεστέροις ταύτην φέροντα [m] προσνεῖμαι· [n] κρίνοντά τε παρασχεῖν Ἀαρῶνι ταύτην, [o] ἐπὶ τῷ πλήθει ποιήσασθαι τὴν δόσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τἀδελφῷ καταλιπεῖν.

δ΄. Μωϋσῆς δὲ τὴν Κορέου διαβολὴν ἐκ πολλοῦ [p] προϊδὼν, καὶ τὸν λαὸν [q] παρωξυμμένον ἰδὼν, οὐκ ἔδεισεν· ἀλλὰ θαῤῥῶν οἷς περὶ τῶν πραγμάτων καλῶς ἐβουλεύετο, καὶ τὸν ἀδελφὸν εἰδὼς κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ προαίρεσιν τῆς ἱερωσύνης [r] τυχεῖν, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν [s] αὐτοῦ χάριν, ἧκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πρὸς μὲν τὸ πλῆθος οὐδένα ἐποιήσατο λόγον· πρὸς δὲ τὸν [t] Κορῆν βοῶν ἐφ' ὅσον ἠδύνατο, δεξιὸς ὢν καὶ κατὰ τ' ἄλλα καὶ πλήθεσιν ὁμιλεῖν εὐφυὴς, "ἐμοὶ, φησὶν, ὦ Κορῆ, καὶ σὺ καὶ τούτων "ἕκαστος, ἀπεδήλου δὲ τοὺς πεντήκοντα καὶ διακοσίους ἄν"δρας, τιμῆς ἄξιοι δοκεῖτε, καὶ τὸν ὅμιλον δὲ πάντα τῆς "ὁμοίας οὐκ ἀποστερῶ τιμῆς, κἂν ὑστερῶσιν [v] ὧν ὑμῖν "ἐκ πλούτου καὶ τῆς ἄλλης ἀξιώσεως ὑπάρχει. καὶ νῦν "Ἀαρῶνι τὴν ἱερωσύνην, οὐκ ἐπειδὴ πλούτῳ προεῖχε, "σὺ γὰρ καὶ ἀμφοτέρους ἡμᾶς [x] μεγέθει χρημάτων ὑπερ-

te majorem. Si vero antiquissimæ tribus ratio haberetur, optimo jure Rubeli tribus *hanc* dignitatem vendicaret: eamque acciperent Dathamnes & Abiramus & Phalaus. illi enim ex ista tribu natu maximi, & *reliquis* magis divitiis abundantes.

§. 3. Procerum secedentium non minus quam CCL. plebique multæ persuasit Cores.

3. Hæc itaque Cores loquutus, volebat quidem videri reipublicæ prospicere: revera autem hoc tantum agebat, ut populi consensu *Pontificatus* honorem ad se transferret. Et ille quidem hæc maligne, speciosa *tamen* oratione, ad tribules suos dicebat. Sermone autem paulatim ad plures permanante, & unoquoque audientium *de suo* aliquid adjiciente conviciis in Aaronem, totus criminationibus istis completur exercitus. Erant autem qui cum Core conjungebantur ducenti & quinquaginta è viris primoribus, connitentes ut & Aaronem Moysis fratrem è sacerdotio deturbarent, ipsumque Moysen ignominia afficerent. Quin & multitudo seditione agitatur; & ad Moysen lapidandum se contulit, & in concionem turba confusa magnoque cum tumultu congregata est. Atque ante Tabernaculum Dei universi vociferabantur, summovendum esse tyrannum, populumque ab eo serviendo liberandum, qui Dei obtentu dura & difficilia imperat. Deum enim, si ipse sacerdotem futurum elegisset, dignum aliquem ad hunc honorem provecturum fuisse; neque istum, qui multis esset inferior, ejuscemodi dignitate cohonestare voluisse: & si eam Aaroni dare decrevisset, populi suffragio potius daturum fuisse, quam fratris judicio permissurum.

Moyses de fratris Pontificatu ad miracula Deique testimonium provocat.

4. Moses autem, Coræ licet calumnias multo ante præsenserat, populumque jam viderat irritatum, nihil extimuit; sed fretus fiducia ex rebus bene consultis & administratis, sciensque fratrem Dei consilio non sua gratia ad sacerdotium pervenisse, prodiit in concionem. Ac populum ne quidem alloquitur; sed ad Coren versus & vocem quantum potuit attollens (cum cætera quidem solers esset, ad populum vero tractandum natura factus) "Mihi, inquit, Cores, vel tu, vel unus "quivis ex istis (designabat enim ducentos & quin"quaginta viros) honore digni videmini, nec po"pulum universum simili dignatione prohibeo, "etiamsi vobis divitiis & cæteris dotibus conce"dant. Et nunc Aaroni sacerdotium detuli, non "quod opibus præcellat, tibi enim ampliores "quam utrique nostrum facultates; neque pro"pter

a Δαθάμνου] Δαθάμου καὶ Ἀβιαράμου *Bas.* & *Gen.* Δαθάμου καὶ Ἀβειράμου MSS. quatuor. καὶ Φαλαοῦς *Samb.* καὶ Φαλαοῦ: *Big. Bas.* & *Gen.* καὶ Ἀφαλοῦς *Hen.* & *Busb. Dathan*, & *Abiron* vel *Abiram*, & *Falas* Epiphanius. Locum autem hunc diu corruptum ita primum à Josepho constitutum fuisse credo, Δαθάμνου (vel Δαθάνου) καὶ Ἀβιράμου καὶ Αὐνου τοῦ Φαλάθου, vel Φαλᾶ, פלתי aut פלת. Nominat enim Legislator lib. IV. seditionis istius principia, קרח *Corach*, Samaritis idem *Carach*, דתן Δαθὰν i. e. ὁ δυνατός, & אבירם *Abiram*, quomodo Judæi ac Samaritæ jam à plurimis seculis legerunt, quasi πατὴρ μετέωρος; pro quo Ἀβειρὼν visitur in translatione LXXII. Alexandrinorum & apud S. Hieronymum, & Ἀβείρωμος in codicibus aliquot, cum Josephi, tum Epiphanii; deinde און בן פלת, ὢν, τουτέστιν ὁ πλοῦτος, βὲν Φέλεθ, aut more Samaritarum & Judæorum LXXII. Αὐν υἱὸν Φάλεθ, S. Hieron. *Hon filius Pheleth.* Heic tamen nomen parentis, tacito filio, Josephus nulla incuria ponere potuit, nulla voluit industria. Deputabis ergo hoc cum cæteris mendis librariorum & quidem perveterum. Vel Flavius Græce dixit Φαλαθοῦς aut Φαλαοῦς à Φαλαθῆς ac Φαλαῆς, quod est פלתי, *Phalethæus*, aut *filius Phaleth*; בן פלת או פלת. BERN. Ita cum *Bernardo* (quomodo & emend. *Coccejus*) placuit rescribere. Δαθάνου *Vat.* & *Vet. Interp.* Δαθάμου in *Editis* & *reliquis MSS.*

b Ἀβιράμου] Ita *Bernardus.* Ἀβειράμου *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* Ἀβειρώνου *Vat.* Ἀβειρῶνος in LXX. *Interpp.*

c Καὶ Φαλαοῦς] Καὶ Ἀφαλοῦς *Busb.* & *Hen.* καὶ Αὔνου τοῦ Φαλάθου rescribendum censet *Bernardus* ex istis τῶν LXX. Αὐν υἱὸν Φαλὲθ, quod haud verisimile sit *Josephum* posuisse nomen parentis, tacito filio. Verum καὶ τοῦ vel καὶ υἱοῦ Φαλαοῦς malit *Cotelerius* (in Notis ad *Constitut. Apostol.* p. 106.) ut intelligatur *On*, de quo *Num.* c. 16. v. 1. HUDS. Num. 16. 1. On appellatur filius Peleth. REL.

d Κορῆς] Iterum *Cod. Vat.* Κορέος. in *reliquis* tamen Κορῆς vel Κορὲ, ut supra p. 196. in principio.

e Μετ' εὐπρεπείας] Μετ' εὐπρεπείᾳ δὲ *Big.*

f Εἰς τοὺς πλείονας] Εἰς πλείους *Busb.* & *Hen.*

g Ἀναπίμπλαται] Ἀναπιμπλᾶται *Big.* Ἀναπίπαλται, *agitatus est*, Epiphanius. Scripsisse Flavium existimo ἀναπέπλαται à πίπλημι. BERN. Ἀναπιμπλᾶται *Big.* ἀναπέπαλται *agitatus est* juxta *Epiphan.* ἀναπέπλαται à πίπλημι *Josephum* scripsisse existimat *Bernardus.*

h Τοῦτον αὐτὸν ἀτιμοῦν.] Forsan τούτῳ legerat *Epiphan*

i Πάντες ἐβόων,] Σπάντες ἐβόων ἥκειν τὸν τύραννον *Big.* & *Samb.* *Clamabant omnes, exeat tyrannus*, Epiphan. Legerat itaque vir Scholasticus πάντες ἐβόων (vel ἐβόουν cum *Bas.* & *Gen.* nam peramant Attici ου diphthongum) εἴκειν i. e. ἀναχωρεῖν, vel ὑπείκειν τὸν τύραννον. BERN. Σπάντες ἐβόων ἥκειν τὸν τύραννον *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* In *Vet. Interpr.* habetur, *clamabant omnes, exeat tyrannus*, quasi (ut ait *Bern.*) legerat πάντες ἐβόων (vel ἐβόουν) εἴκειν (i. e. ἀναχωρεῖν) vel ὑπείκειν τὸν τύραννον.

k Ἱερωσόμενον] Lege ἱερασόμενον. COCC.

l Τὴν τιμὴν] Ita *Samb.* & *Vat* in *reliquis* deest articulus.

m Προσνεῖμαι] Ita in *MSS.* in *Editis* προνεῖμαι.

n Κρίνοντά τε παρασχεῖν] Κρίναντά τε *Big.* & *Vat.*

o Ἐπὶ τῷ πλήθει] Ἐπὶ τὸ πλῆθος *Samb.*

p Προϊδὼν,] Προϊδὼς *Vat.* puta pro προειδώς.

q Παρωξυμμένον] Ita *Big. Samb.* in *Editis* perperam παρωξυμένον, pro παρωξυμμένον aut παροξυνόμενον.

r Τυχεῖν,] Τυχόντα *Busb.*

s Αὐτοῦ χάριν,] Αὐτοῦ *Big.*

t Κορῆν βοῶν] *Samb. Busb.* & *Hen.* ὦ Κορῆ; quod Aristarcho acceptius à recto nomine Κορέας, Κορῆς. Jam *Bas.* & *Gen.* ὦ Κόρη à Κορῆς, sed mox iisdem Κορῆ excusum fortiter. BERN.

v Ὧν ὑμῖν] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ὧν ὑμεῖς ἐκ πλ. κ. τ. ἄ. ἀ. ὑπάρχετε, i. e. ἐπιτυγχάνετε, ἀπολαύετε.

x Μεγέθει χρημάτων ὑπερβάλλεις,] Quamvis divitiæ Corachi non ita extollantur in V. T. Judæi tamen, & qui ab iis

hau-

"pter generis nobilitatem, hoc enim Deus nobis commune esse voluit quibus eundem dedit progenitorem; neque amore fraterno inductus, quem similiter & alter vendicaret, fratri indulgebam. Etenim si, honorem *istum* largiendo, Dei legumque rationem non habuissem, nequaquam memet præteriens alteri benignus exstitissem, quando ipse mihimet vicinior sim fratre, & meipsum arctiori quam illum necessitudine attingam. Neque enim sapientis erat mihimet inique agendo periculum creare, ut alteri exinde felicitatem pararem. Sed & ego neque is sum qui injuria vos afficiam: neque Deus sustinuisset aut se contemni, aut vos ignorare quidnam illi gratissimum præstetis: sed cum is ipse suum elegerit sacerdotem, fecit ut nulla hac ex re culpa magnopere laboremus. Veruntamen licet non meo beneficio, sed Dei judicio sacerdotium acceperit, in medio tamen illud deponit *& relinquit*, ab iis * vendicandum qui de eo disceptare volunt; postulans, quòd ab hoc ipso *aliis* ad munus illud *obeundum* jam prælatus fuerit, ut res arbitris permittatur, sibique fas sit pariter ac aliis ei assequendæ operam dare; pluris æstimans vos sine seditione conspicere, quam *istam* possidere dignitatem, tametsi vestris etiam calculis comprobatus eam gesserit. Haud enim vitio vertendum, si quod Deus dederit vestro etiam consensu accipere existimemur. Quin & honorem, quem ille ultro detulit, salva pietate recusare non licuit: immo à ratione prorsus alienum *non accepisse*, Deo istum in omne ævum largiri dignante, firmamque ejus possessionem nobis pollicente. Quamobrem denuo judicatum faciet, quem velit pro vobis hostias ipsi immolare, rebusque Divinis præesse. Incongruum enim *foret*, ut Cores, honorem *istum* ambiens, Deo hunc impertiendi, cui voluerit, auferat potestatem. Igitur seditionem motusque ciere, quod ad hanc causam attinet, desistite. Mane vero, quotquot de sacerdotio contenditis, adestote, & quisque secum domo afferat thuribulum cum suffitibus & ignem. Sed & tu, Core, cede Deo judicium, & hac in re ejus opperire sententiam, & temetipsum non facias Deo superiorem: sed potius accede, ut hoc modo exploretur an tibi honos *iste* decernendus sit. Æquum autem esse arbitror ut Aaron etiam ad hanc disquisitionem admittatur, *præsertim* cum & ejusdem sit generis, & de re nulla in Pontificatu gesta reprehendi pos-

"βάλλεις, οὐ μὴν οὐδ' εὐγένεια, κοινὸν γὰρ ἡμῖν τοῦτ' ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν αὐτὸν δοὺς προπάτορα, οὐδὲ διὰ φιλαδελφίαν, ὃ δικαίως ἂν ἕτερος εἶχε, τοῦτο φέρων ἔδωκα τἀδελφῷ. καὶ γὰρ εἰ μὴ φροντίζων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν νόμων τὴν τιμὴν ἐχαριζόμην, οὐκ ἂν ἐμαυτῷ παρεὶς δοῦναι παρέχον ἑτέρῳ, συγγενέστερος ὢν [y] ἐμαυτῷ τἀδελφοῦ, καὶ πρὸς ἐμαυτὸν οἰκειότερον ἢ [z] πρὸς ἐκεῖνον διακείμενος. καὶ γὰρ οὔτε συνετὸν, ἐν τοῖς κινδύνοις ἐμαυτὸν [a] ὑποτιθέντα τοῖς ἐκ τοῦ παρανομεῖν, ἄλλῳ τὴν [b] διὰ τούτου εὐδαιμονίαν χαρίζεσθαι. ἀλλ' ἐγώ τε κρείττων ἢ κακουργεῖν· ὅ, τε Θεὸς οὐκ ἂν περιεῖδεν ἑαυτὸν καταφρονούμενον, οὐδ' [c] ὑμᾶς ἀγνοοῦντας [d] ὅ, τι καὶ ποιοῦντες αὐτῷ χαρίζεσθε. ἀλλ' αὐτὸς, ἐπιλεξάμενος τὸν [e] ἱερωσόμενον αὐτῷ, τῆς κατὰ τοῦτ' αἰτίας ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν. οὐ μὴν ἐξ ἐμῆς χάριτος [f] λαβὼν, [g] ἀλλὰ κατὰ κρίσιν Θεοῦ, κατατίθησιν αὐτὴν εἰς μέσον ἐπιδικάσιμον τοῖς βουλομένοις· [h] ἐκ τούτου προκριθεὶς ἤδη τυχεῖν αὐτῆς ἀξιῶν ἐπιτραπῆναι, [i] καὶ τὸ νῦν αὐτῷ συγχωρηθῆναι περὶ αὐτῆς σπουδάσαι, προτιμῶν [k] τοῦ τὸ γέρας ἔχειν. τὸ μὴ στασιάζοντας ὑμᾶς ὁρᾷν, καί τοι κατὰ τὴν ὑμετέραν γνώμην αὐτῆς τυγχάνων. ὃ γὰρ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, οὐχ [l] ἁμαρτάνομεν τοῦ καὶ βουλομένων ὑμῶν λαβεῖν νομίζοντες. ἦν δὲ καὶ τὸ μὴ [m] προσέσθαι παρέχοντος ἐκείνου τὴν τιμὴν ἀσεβές· καὶ πάλιν [n] ἀξιοῦντος ἔχειν εἰς ἅπαντα χρόνον, καὶ τὴν ἀσφάλειαν τὴν ἐπ' αὐτῇ βεβαιοῦντος ἡμῖν τοῦ Θεοῦ, παντάπασιν [o] ἀλόγιστον. κρινεῖ τοίνυν [p] πάλιν αὐτὸς, [q] τίνα βούλεται τὰς ὑπὲρ [r] ὑμῶν αὐτῷ θυσίας ἐπιτελεῖν, καὶ προεστάναι τῆς εὐσεβείας. ἄτοπον γὰρ [s] Κορῆν, ἐφιέμενον τῆς τιμῆς, τὴν ἐξουσίαν τοῦ τίνι [t] παρασχεῖν ταύτην ἀφελέσθαι τὸν Θεόν. τῆς οὖν στάσεως καὶ τῆς διὰ τοῦτο ταραχῆς [v] παύσασθε. πρωῒ δὲ ὅσοι τῆς ἱερωσύνης ἀντιποιεῖσθε, κομίζων ἕκαστος θυμιατήριον οἴκοθεν σὺν [x] θυμιάμασι καὶ πῦρ πάρεστε. καὶ σὺ δὲ, [y] Κορῆ, [z] παραχωρήσας τὴν κρίσιν τῷ Θεῷ, τὴν ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ [a] μένε ψηφοφορίαν, ἀλλὰ [b] καὶ μὴ σαυτὸν ποίει τοῦ Θεοῦ κρείττονα· [c] παραγίνου δὲ κριθησόμενος οὕτως περὶ τοῦ γέρως. ἀνεμέσητον δ' οἶμαι καὶ Ἀαρῶνα προσδέξασθαι συγκριθησόμενον· γένους μὲν ὄντα τοῦ αὐτοῦ, μηδὲν δὲ μεμφθῆναι τοῖς παρὰ τὴν ἱερωσύνην πεπραγμένοις δυνάμενον. [d] καὶ θυμιάσατε συνελθόντες ἐν φανερῷ παντὶ τῷ λαῷ. καὶ [e] θυμιωμένων ὑμῶν, οὗπερ ἂν τὴν θυσίαν [f] ἥδιον κρινεῖεν ὁ Θεὸς, οὗτος

[g] ὑμῖν

hausere, Mohammedani, multi sunt in divitiis Corachi prædicandis. REL.

y Ἐμαυτῷ τἀδελφοῦ,] Ἐμαυτοῦ *Big. Samb.* & *Vat.*

z Πρὸς ἐκεῖνον] Illud πρὸς negligit *Vat.*

a Ὑποτιθέντα] Ita in *MSS.* in *Editis* ὑποτεθέντα.

b Διὰ τούτου] Διὰ τοῦτ' εὐδ. *Big.* & *Samb.*

c Ὑμᾶς ἀγνοοῦντας] Ἡμᾶς *Big.*

d Ὅ, τι καὶ ποιοῦντες] Ita placuit legere, paucula mutando; cum antea esset, ὅτι καὶ ποιοῦντες αὐτῷ χαρίζεσθαι. favente primum *Gelenio*, qui vertit, *quid illi* &c. dein *Epiphanio*, qui habet —— *ei præstatis.* ὅτι καὶ ποιοῦντας αὐτῷ χαρίζεσθαι *Big.* ut & *Samb.* à prima manu, sed ab altera χαρίζεσθε.

e Ἱερωσόμενον] Legit iterum ἱερασόμενον *Coccejus* in libri sui margine.

f Λαβὼν,] Λαβεῖν *Big. Samb.* & *Vat.*

g Ἀλλὰ κατὰ] Ita *Big.* & G. ἀλλὰ μὴ κατὰ κρ. *Samb. Vat.* & *Bas.* Forsan sic, οὐ μὴν ἐξ ἐ. χ. λαβὼν, ἀλλὰ μὴν κατὰ κρ. *non quidem ex mei gratia, at certe ex Dei judicio.*

h Ἐκ τούτου] Hunc versum præteriit lumen Scholastici, propter similia initia ἐκ τοῦ & καὶ τοῦ. Pro ἐκ τοῦ habes apud *Big.* & *Samb.* ἐκ τούτου: quinimo *Tar. Big.* inserere audet οὐκ ἀξιῶν ἐπιτραπῆναι. Deinde καὶ τὸ νῦν occurrit in codd. *Big.* & *Samb.* Mox; Περὶ αὐτὴν *Tar. Big.* & *Samb.* σπουδάσαι· προτιμᾶν τοῦτο γέρας. *Big.* σπουδάσαι· προτιμῶν τοῦ τὸ γέρας. BERN. Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.* Malebat *Cocc.* οὐκ ἐκ) *Samb.* & *Vat.* ἐκ τοῦ in *reliquis.*

* *Vendicandum*] Ita placuit interpretari, quod *Hesychio* ἐπιδικάζεται, ἀντιποιεῖται.

i Καὶ τὸ νῦν] Iterum ex *Big.* & *Samb.* in cæteris καὶ τοῦ νῦν. Forsan melius καὶ νῦν.

k Τοῦ τὸ γέρας] Sic mallem cum *Big.* in *aliis* τοῦτο γ.

l Ἁμαρτάνομεν] Ita cum *Vet. Interpr.* *Bigotio* & *Burio.* in aliis omnibus ἁμαρτανόμενον.

m Προσέσθαι] Προσέσθαι *Samb.* & *Vat.*

n Ἀξιοῦντος] Ita *Big. Samb.* & G. ἀξιοῦντας *Bas.* ἀξιοῦντα *Vat.*

o Ἀλόγιστον.] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* εὐλόγιστον, nimirum προσέσθαι, *honoremque suscipere Deo largiente omnino prudens fuerit.*

p Πάλιν αὐτὸς,] Καὶ πάλιν *Samb.* (*Coll. Voss.*) *Busb.* & *Hen.*

q Τίνα βούλεται] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* in *reliquis* τίνας.

r Ὑμῶν αὐτῷ θυσίας] *Al.* ἡμῶν.

s Κορῆν,] Ita *Samb.* à Κορέας, Κορῆς, Κορέου. *cæteris* Κορὴν à Κορὴς, Κορῆ.

t Παρασχεῖν] Παράσχῃ *Big. Samb.* & *Vat.*

v Παύσασθε.] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* παύσασθαι.

x Θυμιάμασι] Ita *Busb. Hen.* & *Zonar.* θυμ. κ. πῦρ παρεῖτε *Bas.* & G. pro παρέστε, ut πάρει pro πάρεσ. *Epiphanius* videtur legisse θυμιάματα, & dein cum *Samb.* (*Coll. Voss.*) καὶ π. ρ. πάρεστε.

y Κορῆ,] Κορέε *Vat.* ut supra Κορέος p. 196. in princip.

z Παραχωρήσας τὴν κρίσιν] Ita *Bas.* G *Busb.* & *Hen* παραχωρῆσαι τὴν κρίσιν εἰ θέλῃς τῷ Θεῷ, καὶ τ. ἐ. τ. αὐτοῦ ψηφοφορίαν *Big.* & *Samb.* παραχώρησον τὴν κρίσιν τῷ Θεῷ, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ μένε ψηφοφορίαν *Vat.* & *Vet. Interpr.*

a Μένε] Delet *Coll. Bigot.*

b Καὶ μὴ σαυτὸν] Ἀλλὰ μὴ *Samb.* καὶ μὴ absque ἀλλὰ *Epiphan.*

c Παραγίνου] Παραγενοῦ δὲ *Big.* & *Samb.*

d Καὶ θυμιάσατε] Καὶ abest *Samb.* & *Vat.*

e Θυμιωμένων] Θυομένων *Samb.*

f Ἡδίω κρινεῖεν] Ἡδείω κρινεῖεν ὁ Θεὸς *Bas.* & *Gen.* ut πλείω com-

“ οὗ [g] ὑμῖν ἱερεὺς κεχειροτονήσεται, τῆς ἐπὶ τἀδελφῷ “ [h] διαβολῆς ὡς κεχαρισμένου τὴν τιμὴν αὐτῷ ῥυό- “ μενος.

“sit. Ubi vero conveneritis, in conspectu populi “thura adolete, suffituque facto, cujus sacrificium “Deo acceptius fuerit, is vobis constituetur sa- “cerdos; cui nihil de fratre potest objici: quasi “per gratiam ab ipso dignitatem acceperit.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς οἱ μὲν τῆς στάσεως κατάρξαντες διεφθάρησαν κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ· τὴν δὲ ἱερωσύνην Ααρὼν ὁ Μωϋσέως ἀδελφὸς κατέσχε, καὶ οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ.

ΤΑῦτα Μωϋσέως εἰπόντος, παύεται καὶ τῆς ταραχῆς τὸ πλῆθος, καὶ τῆς εἰς Μωϋσῆν ὑποψίας. [i] ἐπῄνεσαν δὲ τοῖς εἰρημένοις· καὶ γὰρ ἦν καὶ ἐδόκει χρηστὰ τῷ λαῷ. τότε μὲν οὖν διαλύουσι τὸν σύλλογον. τῇ δ' ἐπιούσῃ συνῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παρατευξόμενοι τῇ θυσίᾳ, καὶ τῇ δι' αὐτῆς κρίσει τῶν περὶ τῆς ἱερωσύνης ἀγωνιζομένων. συνέβαινε δ' εἶναι θορυβώδη τὴν ἐκκλησίαν, μετεώρου τοῦ πλήθους ὄντος ἐπ' ἐλπίσι τῶν ἐσομένων· καὶ τῶν μὲν εἰς ἡδονὴν λαμβανόντων, εἰ Μωϋσῆς ἐλεγχθείη κακουργῶν, τῶν δὲ φρονίμων, εἰ πραγμάτων ἀπαλλαγείησαν καὶ ταραχῆς. [k] ἐδεδίεσαν γὰρ, μὴ τῆς στάσεως προϊούσης ἀφανισθῇ μᾶλλον αὐτοῖς ὁ κόσμος τῆς καταστάσεως. ὁ δὲ πᾶς ὅμιλος φύσει χαίρων τῷ καταβοᾶν τῶν ἐν τέλει, καὶ πρὸς ὅ τις εἴποι πρὸς τοῦτο τὴν γνώμην [l] τρέπων, ἐθορύβει. πέμψας δὲ καὶ Μωϋσῆς πρὸς [m] Ἀβίραμον καὶ Δαθάμνην ὑπηρέτας, ἐκέλευσεν ἥκειν κατὰ τὰ συγκείμενα, καὶ περιμένειν τὴν ἱερουργίαν. ὡς δ' οὔτε [n] ὑπακούεσθαι τοῖς ἀγγέλοις ἔφασαν, καὶ Μωϋσῆν οὐ περιόψεσθαι κατὰ τοῦ λαοῦ παντὸς ἐκ κακουργίας αὐξανόμενον· ἀκούσας τὰ παρ' αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς, ἀκολουθεῖν αὐτῷ τοὺς [o] προβούλους [p] ἀξιώσας, ἀπῄει πρὸς τοὺς περὶ [q] Δαθάμνην, οὐχ ἡγούμενος εἶναι δεινὸν βαδίζειν πρὸς τοὺς ὑπερηφανήσαντας. οἱ δ' οὐδὲν ἀντειπόντες ἠκολούθουν. [r] οἱ δὲ περὶ Δαθάμνην, πυθόμενοι τὸν Μωϋσῆν μετὰ τῶν ἀξιολόγων τοῦ πλήθους πρὸς αὐτοὺς [s] παραγινόμενον, [t] προελθόντες γυναιξὶν ἅμα καὶ τέκνοις πρὸ τῶν σκηνῶν, ἀπέβλεπον τί καὶ [v] μέλλοι ποιεῖν ὁ Μωϋσῆς. οἵ τε θεράποντες ἦσαν περὶ αὐτοὺς, [x] ὡς εἰ βίαν τινὰ προσφέροι Μωϋσῆς, ἀμυνούμενοι.

β'. Ὁ δὲ πλησίον γενόμενος, τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνασχὼν, [y] γεγωνὸς ἐκβοήσας ὡς ἀκουστὸν πάσῃ τῷ πλήθει γενέσθαι, “Δέσποτα, φησὶ, τῶν ἐπ' οὐρανοῦ “τε καὶ γῆς καὶ θαλάσσης· σὺ γὰρ ἐμοὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ

CAP. III.

Quomodo seditionis concitatores Dei voluntate exstincti sunt; atque Aaron Moysis frater & filii ejus sacerdotium tenuerunt.

HÆc cum dixisset Moyses, multitudo & tumultuari & de Moyse male suspicari destitit. Dicta autem collaudarunt, iisque acquieverunt: simul enim erant & populo è re sua esse videbantur. Et tunc quidem cœtus dimittitur. Ubi vero postera dies illuxit, frequentes convenerunt, ut sacrificio interessent, judicioque ex illo de iis qui *cum Aarone* super sacerdotio contendebant. Contigit autem ut tumultuosa esset concio, populo eventus exspectatione suspenso: & aliis quidem voluptati habentibus, si Moyses improbus esse deprehenderetur; sapientioribus vero, si molestia & perturbatione liberarentur. Metuebant enim ne gliscente indies seditione illis deperiret pulcher rerum suarum ordo. Ita enim à natura comparatum est vulgus, ut magistratibus obloqui gaudeat, & à cujusvis conciuncula circumlatum motibus cieatur & agitetur. Moyses autem, missis ad Abiramum & Dathamnen viatoribus, jussit ut ad condictum venirent & *rei sacræ faciundæ eventum exspectarent. Cum vero nunciis respondissent, se neque obtemperare velle, neque diutius passuros esse, ut Moysi contra populum cresceret potentia malis artibus quæsita; Moyses, his ab iis acceptis, plebisque patronis se sequi jussis, Dathamnen ejusque factionem adibat; nihil sibi metuendum esse ratus, si ad superbos & contumaces recta contenderet. Illi vero è vestigio eum subsequuntur. Dathamnes autem cum suis, audito Moysen cum primoribus populi ad se venire, prodeuntes cum uxoribus & liberis ante Tabernacula constiterunt, exspectantes quidnam rei à Moyse ageretur. Atque eos circumstipabant famuli, si quam vim Moyses inferret, auxilio futuri.

Ut vidit Moyses schismaticorum contumaciam, magno rursum animo Deum obtestatur. III.

2. Ille vero cum prope accessisset, manibus in cœlum sublatis, magna voce exclamabat, ut à tota multitudine exaudiri posset, inquiens, “Domi- “ne cunctorum in cœlo & terra ac mari (nam tu ,, mi-

Moysis precatio ad Deum.

comparatum ex πολύς. Cæteris ἡδίω. Præterea legitur in *Busb.* κρίνοιεν, in *Hen.* κρίνειεν, manuque abs altera *Samb.* κρίνει, imo à tertia κρίνη. Drungarius in Annalibus de re eadem, καὶ θυμιώντων ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, οὗπερ ἂν τὴν θυσίαν ἡδίω κρινεῖ ὁ θεὸς, οὗτος ἔσεται ὑμῖν ἱερεύς. BERN. Ita *MSS.* in *Editis* ἡδείω. & mox varie in *MSS.* κρίνοιεν, κρίνειεν, κρίνῃ & κρινεῖ.

g Υμῖν] *Busb* ἡμῖν.

h Διαβολῆς ὡς] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* deest ὡς.

i Επήνεσαν δὲ τοῖς εἰρημένοις·] Επήνεσαν δὲ τὰ εἰρημένα *Big.* & in codice *Samb.* nova manus. ἔτι δὲ ἐπὶ τὰ εἰρημένα *Tar.* in schedis *Bigotianis.* Hoc vano metu factum è Græculis, quasi id verbuli nomina casus tertii juxta se haud sineret. *Zonaras* etiam ait, ἐπήνεσε ταῦτα τὸ πλῆθος. Mox συνῆλθεν *Samb.* συνῆλθε τὸ πλῆθος *Busb.* & *Hen.* BERN.

k Εδεδίεσαν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ἐδεδίεισαν *Bas.* ἐδεδίεισαν *Gen.*

l Τρέπων,] Τρέπειν ἐθορύβει *Vat.* & forsan *Vet. Interpr.*

m Αβίραμον καὶ Δαθάμνην] *Bas.* & *Gen.* Dicitur equidem μαριάμη ex מרים, & perinde μαριάμνη. *Big.* & *Samb.* ἀβειρῶνα καὶ δαθάνην. *Hen.* & *Busb.* ἀβείρωμον καὶ δαθάμην. Statim ὑπηρέτας *Bas. Gen.* & *Big.* tanquam ab ἐρέω, i. e ἐρέσσω. Hinc & χερσὶ διήρεσα, Principi Heliconis Vatumque parenti. Præterea viri nimis ingeniosi apud Thebas se Bæotias reperisse gaudent Abironem & Dathanum, sub nominibus forte Auguris Argivi *Amphiarai* & *Batonis* affinis. Amphiarai enim causa ζεὺς κεραυνὸν βαλὼν, ait Apollodorus Grammaticus l. 3. sic Diodorus Pausanias aliique, τὴν γῆν διέσχισεν. ὁ δὲ σὺν τῷ ἅρματι καὶ τῷ ἡνιόχῳ Βάτωνι, ὡς δὲ ἔνιοι ἐλάτωνι, ἐκρύφθη. Ergo δάτωνι volunt ex דתן,

contra repetitam sæpe lectionem Pausaniæ? BERN. Αβειρῶνα καὶ Δαθάνην *Big.* & *Samb.* Αβειρωμὸν καὶ Δαθάμην *Hen.* & *Busb.* Αβειρώνην καὶ Δαθάνην *Vat.* Vide *Annott.* ad p. 197. in principio.

* *Rei sacræ*] Sacerdotium exspectarent *Vet. Interpr.* sacris interessent *Gelen.*

n Υπακούεσθαι] Υπακούσεσθαι *Big.* & *Samb.* ὑπακούσασθαι *Hen. Busb.* & *Vat.*

o Προβούλους] Προβόλους *Bas. Gen. Big.* & *Hen. Primores.* προβούλους *Busb. Samb.* & *Zonaras*, *Senatores.* זקני ישראל ζικνὴ ἰσραὴλ iidem Moysi c. 16. v. 25. חכימי ישראל Paraphrastæ Samaritico: *Majores natu* & *Nobiles populi*, Epiphanio Scholastico: atque post paucula huic Flavio τοῦ πλήθους οἱ ἀξιόλογοι. BERN.

p Αξιώσας,] Vel κελεύσας legerat *Zonaras*, vel ἀξιώσας ita interpretatus est.

q Δαθάμνην,] Hic & inferius δαθάνην *Big.* & *Samb.* δαθάμην *Hen.* cum *Busb.* BERN. Ita *MSS.* ut v. 20.

r Οἱ δὲ περὶ Δαθάμνην,] I. e. Datham ipse. nota phrasis. Confer Num. 16. 27. REL.

s Παραγινόμενον,] Παραγενόμενον *Big.* & *Samb.*

t Προελθόντες] Προσεξελθόντες *Vat.*

v Μέλλοι] *Al.* μέλλει.

x Ως εἰ] Ως εἰ βίαν ἄν τινα πρ. M. ἀμυνούμενοι *Samb.*

y Γεγωνὸς] Ita *Bas. G.* & *Vat.* atque μέγα βοήσας interpretari videntur *Busb. Hen.* & *Zon.* γεγωνὸν βοήσας *Big. Coll. Voss.* & *Samb.* Ita γεγωνὸς λόγος *Philoni Judæo* idem quod περιφορικός. atque in *Lexicis* vetustis γεγωνὸν, μεγαλόφωνον, ἐξάκουστον. Similia etiam habet *Didymus* ad phrasin *Mæonidæ* dilectam γέγωνε βοήσας. BERN.

z Πρατ.

"mihi rerum gestarum testis fide dignissimus, quod "nihil absque tua auctoritate fecerim; ut qui mi- "hi in agendis auxilium porrexeris, Hebræorum "in angustiis suis semper miseratus) adsis *precor* o- "rationis meæ auditor. Tibi enim nec facta *no-* "*stra* latent nec cogitata: ideo *quæso* ne dedigne- "ris veritatem patefacere, ostendens quam ingra- "to in me animo exstiterint. Sane quæ antequam "nascerer acciderint omnium optime nosti; quip- "pe non auditu accepta, sed tui præsentis dum fie- "rent oculis subjecta. Verum *nunc* rerum illarum "quas isti cum non ignorent male suspicari tamen "non verentur, te mihi testem *certissimum* consti- "tue. Ego cum vitam agerem quietam, id quod "mea virtute & tua voluntate atque Ragueli so- "ceri mei beneficio consequutus eram, relicta ta- "men ea qua fruebar felicitate, memetipsum totum "dedidi miseriis pro isto populo perferendis. At an- "tea quidem pro libertate eorum, nunc vero pro "salute magnas ærumnas pertuli, omnique peri- "culo memet cum alacritate objeci. Nunc igi- "tur quoniam in maleficiorum suspicionem vene- "rim hominibus, qui meo labori & solicitudini "suam acceptam debent vitam & incolumitatem; "plane tu, qui mihi ignem illum ostendisti in "monte Sinæo, & vocem *divinam* tunc me audi- "re voluisti, meque prodigiorum illic loci edito- "rum spectaculo dignatus es; qui me in Ægy- "ptum properare jussisti, tuumque consilium po- "pulo istic aperire; qui Ægyptiorum felicitatem "labefactasti, nobisque ex *dura* illorum servitute "fugam parasti, & Pharaonis dominatum meo im- "perio subjecisti; qui nobis viæ ignaris & *obsessis* "pelagus in terram convertisti, & mare fluere in- "hibitum Ægyptiorum strage intumescere fecisti; "qui inermes armorum præsidio munivisti; qui "aquas inquinatas nobis potu jucundas scaturire "reddidisti, laticesque nobis ad extremam inopiam "redactis è petra eduxisti; qui terrenis in cibum "destitutos servasti alimento è mari suppeditato; "qui è cœlo victum demisisti antea invisum *pari-* "*ter ac inauditum*; qui legum *à Deo ferendarum* "cogitationem nobis injecisti, & reipublicæ ad- "ministrandæ rationem descripsisti; Veni, o- "mnium rerum Domine, mihi in judicem testem- "que integerrimum, quod neque præmium à quo- "quam Hebræorum, ad jus æquumve perverten- "dum, acceperim, neque pauperem, meliorem "causam habentem, ab adversario divite vinci si- "verim; neque ita memet in potestate adhibue- "rim, ut detrimentum caperet respublica; in cul- "pæ tamen suspicionem incidi, à studiis meis a- "lienissimæ, tanquam non jussu tuo, sed meo be- "neficio, in Aaronem contulerim sacerdotium. Ita- "que & nunc ostende, quod omnia tua providen- "tia gubernes ac modereris; & nihil temere & "sponte sua, sed tua voluntate motum ad finem "pervenit: & quod curam geris eorum, qui He- "bræos auxilio adjuverunt, vindicta persequendo

"πεπραγμένων μάρτυς ἀξιολογώτατος, ὡς γνώμῃ τῇ "σῇ γίνεται τὰ πάντα, καὶ δρωμένοις μηχανὴν ἐξευ- "ρίσας, οἶκτον ἐν πᾶσι δεινοῖς Ἑβραίων ποιησάμενος· "ἐλθέ μοι τούτων ἀκροατὴς τῶν λόγων. σὲ γὰρ οὔτε [z] πραττόμενον οὔτε νοηθὲν λανθάνει· ὥς τ' οὐδὲ φθονήσεις μοι "τῆς ἀληθείας, τὴν τούτων ἀχαριστίαν [a] ἐπιπροσθεν γε- "μενος. τὰ μὲν οὖν πρεσβύτερα τῆς ἐμῆς γενέσεως, "αὐτὸς [b] οἶσθ' ἀκριβέστερον· οὐκ ἀκοῇ μαθὼν, ὄψει "δὲ [c] τότ' αὐτοῖς παρὼν γινομένοις. ἃ δὲ ἐπὶ [d] τούτοις, "καίπερ ἐπιστάμενοι σαφῶς, ἀδίκως ὑπονοοῦσι, τού- "των μοι γενοῦ μάρτυς. ἐγὼ βίον ἀπράγμονα καταστη- "σάμενος, ἀνδραγαθίᾳ μὲν ἐμῇ, σῇ δὲ βουλῇ, καὶ "[e] τοῦ Ραγουήλου μοι τοῦ πενθεροῦ καταλιπόντος, ἀ- "φεὶς τὴν ἐκείνων ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ἐμαυτὸν ἐ- "πέδωκα ταῖς ὑπὲρ τούτων ταλαιπωρίαις. καὶ πρότε- "ρον μὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, νῦν δ' ὑπὲρ "τῆς σωτηρίας μεγάλους ὑπέστην πόνους, καὶ παντὶ δει- "νῷ τοὐμὸν ἀντιτάξας πρόθυμον. νῦν οὖν ἐπεὶ κακουρ- "γεῖν ὑποπτεύομαι παρ' ἀνδράσιν, οἷς ἐκ τῶν ἐμῶν "καμάτων ὑπάρχει τὸ περιεῖναι, εἰκότως ἂν αὐ- "τὸς, ὁ τὸ πῦρ ἐκεῖνό μοι φήνας κατὰ τὸ Σιναῖον, "καὶ τῆς [f] αὐτοῦ φωνῆς ἀκροατὴν τότε στήσας, καὶ θεα- "τὴν τεράτων ὅσα μοι παρέσχεν ἰδεῖν ἐκεῖνος ὁ τόπος "ποιήσας· ὁ κελεύσας [g] ἐπ' Αἰγύπτου σταλῆναι, καὶ τὴν "σὴν γνώμην τούτοις ἐμφανίσαι· ὁ τὴν Αἰγυπτίων εὐ- "δαιμονίαν σείσας, καὶ τῆς [h] ὑπ' αὐτῶν δουλείας δρα- "σμὸν ἡμῖν παρασχὼν, καὶ [i] μικροτέραν ἐμοῦ τὴν φα- "ραώθου ποιήσας ἡγεμονίαν· ὁ γῆν ἡμῖν ἀμαθῶς ἔχου- "σι τῶν ὁδῶν ποιήσας τὸ πέλαγος, καὶ τὴν ἀνακεκομ- "μένην θάλασσαν τοῖς Αἰγυπτίων ἐπικυμήνας ὀλέθροις· "ὁ γυμνοῖς οὖσι τὴν ἐξ ὅπλων ἀσφάλειαν χαρισάμενος· "ὁ ποτίμους ἡμῖν διεφθαρμένας πηγὰς ῥεῦσαι παρασκευ- "άσας, καὶ τελέως [k] ἀποροῦσιν ἐκ πετρῶν ἐλθεῖν ἡμῖν "πότον μηχανησάμενος· ὁ τῆς γῆθεν ἀπορουμένους εἰς τρο- "φὴν [l] διασώσας τοῖς ἀπὸ θαλάσσης· ὁ καὶ ἀπ' οὐρα- "νοῦ τροφὴν καταπέμψας [m] οὐ πρότερον ἱστορηθεῖσαν· ὁ "νόμων ἐπίνοιαν ἡμῖν ὑποθέμενος, καὶ διάταξιν πο- "λιτείας· ἐλθὲ, Δέσποτα τῶν ὅλων, δικαστής μου "καὶ μάρτυς ἀδωροδόκητος, [n] ὡς οὔτε [o] δωρεὰν ἐγὼ "παρ' Ἑβραίων τινὸς κατὰ τοῦ δικαίου προσηκάμην, "οὔτε πλούτῳ κατέκρινα πενίαν νικᾶν δυναμένην, "οὔτ' ἐπὶ βλάβῃ τοῦ κοινοῦ πολιτευσάμενος, εἰς ἀλ- "λοτριωτάτας τῶν ἐμῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπινοίας πά- "ρειμι, ὡς οὐχὶ σοῦ [p] κελεύσαντος Ἀαρῶνι δοὺς τὴν "ἱερωσύνην, ἀλλὰ κατ' ἐμὴν χάριν. παράστησον δὴ "καὶ νῦν, ὅτι πάντα σῇ προνοίᾳ διοικεῖται, [q] καὶ "μηδὲν αὐτομάτως, ἀλλὰ κατὰ βούλησιν βραβευ- "όμενον τὴν σὴν εἰς τέλος ἔρχεται· ὅτι δὲ φροντί- "ζεις τῶν Ἑβραίους [r] ὀνησάντων, [s] μετελθὼν Ἀβίρα- "μον καὶ Δαθάμην, οἳ σου καταδικάζουσιν ἀναι- "σθησίαν, ὡς ὑπ' ἐμῆς τέχνης νικωμένου. ποιήσεις δὲ

z Πραττόμενον] Πραττόμενον τὲ Samb. τὶ Coll. Voss.

a Ἐπίπροσθεν] Ἐπιπροσθέμενος Vat.

b Οἶσθ'] Samb. & Big. οἶσθα.

c Τότ' αὐτοῖς] Ita Samb. & Vat. τότε cum Editis omittunt A- lii.

d Τούτου,] Τούτοις Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat.

e Τοῦ Ραγουήλου] Τοῦτον Big. Samb. & Vet. Interpr.

f Αὐτοῦ] Big. Samb. & Epiphan. σεαυτοῦ. Idem autem valet αὐτοῦ hoc in loco. BERN.

g Ἐπ' Αἰγύπτου] Ἐπ' Αἰγυπτίων Vat.

h Ὑπ' αὐτῶν] Al. ὑπ' αὐτοῖς.

i Μικροτέραν] Gen. μακροτέραν ἐμοῦ. Epiphan. μικροτέραν ἐμοί. Cæteri, ut excusum vides. Paria legimus Christiani Hebr. c. 11. BERN. Paria legimus Ps. 105. & 106. & Hebr 11.

k Ἀποροῦσιν ἐκ πετρῶν ἐλθεῖν] Ἡμῖν ἐκ πετρῶν ἐλθεῖν ποτὸν Bas. & Gen. ἀπολοῦσιν ἐκ πετρῶν ἐλθεῖν ἡμῖν πότον Tar. Big. accentu pravo vocis ποτον, Manuele Græculo adeo profitente post meliores. BERN. Ἀπολοῦσιν Big. sic p. 188. v. 21. τέλεον ἀπολούμενοι.

l Διασώσας τοῖς ἀπὸ θαλάσσης] Big. ex Glossemate aut ex versu sequente, εἰς τροφὴν καταπέμψας, διασώσας τοῖς ἀπὸ θαλάσσης. Epiphanius fortean viderat διαρκέσας. BERN.

m Οὐ πρότερον] Antea ergo manna illic non descenderat. REL.

n Ὡς οὔτε] Σὺ οἶδας, ὡς οὔτε legerat Idem. Hîc respexisse videtur ad Num. c. 16. v. 15. & ad 1 Sam. c. 12. v. 3.

o Δωρεὰν ἐγὼ] Sive cum natione Samaritarum, &, quod jam notarunt Pharisæi ad Megillæ officium f. 71. d. Talm. Jerol. & f. 9. b. Talm. Babyl. cum LXXII. suæ factionis Doctoribus, Flavius etiam legerit ἄρευθα. c. 16. 15. חמור, χαμὸδ, منا, ἐπιθύμημα; sive cum reliquis Judæis חמור χαμὼρ, sicut inchoatum 1 Sam. c. 12. 13. τίνος ὄνον εἴληφα; quod Rabbini veteres haud neglexerunt Nedarim f. 38. Connectit autem illa Decem Legum tabula, לא תחמד חמרו. BERN.

p Κελεύσαντος] Big. Κελεύοντος. mox Bas. & Gen. δὲ καὶ ...

q Καὶ μηδὲν] Καὶ οὐδὲν Hen. Busb. & Zon. BERN.

r Ὀνησάντων,] Bas. & Gen. ὀνησά των, μετελθὼν ἀβειρώνην καὶ δαθάνην, (καὶ δαθάμην Gen.) οἱ σοῦ. Big. Samb. & Epiphan. ὀν. μετελθε ἀβειρῶνα καὶ δαθάνην· οἱ σου. Hen. Busb. ὀν. μετελθὼν ἀβείραμον καὶ δαθάμην· οἱ σου. paullo post Samb. οὕτως. BERN.

s Μετελθὼν] Μέτελθε Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vet. Interpr.

“ἢ φανερὰν τὴν ἐπ' αὐτοῖς δίκην, οὕτω μεμηνότων κατὰ τῆς σῆς δόξης, μὴ κοινῶς ἐκ τοῦ ζῆν αὐτοὺς μεταστήσας, μηδ' ὡς [t] ἀποθανόντας κατ' ἀνθρώπινον ἐξεληλυθότας τοῦ βίου φανέντας νόμον· ἀλλὰ χάνοι περὶ αὐτοὺς ἅμα τῇ γενεᾷ καὶ τοῖς ὑπάρχουσιν, ἣν πατοῦσι [v] γῆν. τοῦτο γὰρ σῆς ἐπίδειξις [x] ἂν ἰσχύος ἅπασι γένοιτο καὶ διδασκαλία, [y] σωφροσύνης δὲ εἰς τοὺς ταῦτα πείσεσθαι περὶ σοῦ δοξάζοντας [z] οὐκ ὅσια· εὑρεθείην γὰρ ἂν οὕτως ἀγαθὸς ὑπηρέτης ὧν σὺ προστάσσεις. εἰ δ' ἀληθεῖς πεποίηνται τὰς κατ' ἐμοῦ διαβολὰς, τοὺς μὲν ἀπαθεῖς ἀπὸ παντὸς φυλάξειας κακοῦ, ὃν δ' ἐπηρασάμην ὄλεθρον αὐτοῖς, τοῦτον ποιήσειας ἐμόν· καὶ δίκην εἰσπραξάμενος παρὰ τοῦ [a] τὸν ἀδικῆσαι θελήσαντος λαὸν, τοῦ λοιποῦ βραβεύων ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην, σῶζε τὴν πληθὺν ἑπομένην τοῖς σοῖς προστάγμασιν, ἀπαθῆ τηρῶν αὐτὴν καὶ ἀκοινώνητον τῆς τῶν ἡμαρτηκότων κολάσεως. σὺ γὰρ αὐτὸς οἶσθα, ὡς οὐ δίκαιον ὑπὲρ τῆς ἐκείνων κακίας κοινῇ πάντας Ισραηλίτας τιμωρίαν ἐκτίνειν.

γ'. Ταῦτ' εἰπόντος καὶ δακρύοντος, σείεται μὲν αἰφνίδιον ἡ γῆ· σάλου δ' ἀπ' αὐτῆς κινηθέντος, ὥσπερ ἐξ ἀνέμου βίας σαλευομένου κύματος, πᾶς μὲν ἔδεισεν ὁ λαός. πατάγου δὲ καὶ σκληροῦ ῥαγέντος ἤχου, κατὰ τὰς ἐκείνων σκηνὰς [b] συνίζησιν ἡ γῆ, καὶ πάνθ' ὅσα [c] φίλα τούτοις ἦν ὑπήνεγκεν εἰς [d] αὐτήν. ἠφανισμένων δ' οὕτως, ὡς μηδ' ὀφθῆναί [e] τινας γνῶναι· [f] συνῄει πάλιν τῆς γῆς τὸ [g] περὶ ἐκείνοις κεχηνὸς καὶ καθίστατο, ὡς μηδ' εἰ πάθοι τι τῶν προειρημένων [h] φανερὰν εἶναι τοῖς ὁρῶσι. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπώλοντο, ἐπίδειξις τῆς ἰσχύος τοῦ Θεοῦ γενόμενοι. [i] ὀδύραιτο δ' [k] ἄν τις οὐ μόνον τῆς συμφορᾶς αὐτοὺς, καὶ καθ' αὐτὴν οὔσης ἀξίας οἴκτου· ἀλλ' ὅτι καὶ τοιαῦτα [l] παθόντων ἐφήσθησαν οἱ συγγενεῖς. τῶν γὰρ συντεταγμένων ἐκλαθόμενοι, πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ συμβεβηκότος ἐβεβαίουν τὴν κρίσιν· καὶ νομίζοντες ὡς [m] ἀλιτηρίους ἀπολωλέναι τοὺς περὶ Δαθάμνην, οὐδ' ἐλυποῦντο.

δ'. Μωϋσῆς δὲ καλεῖ τοὺς περὶ τῆς ἱερωσύνης [n] ἁμιλλωμένους, διὰ τὴν τῶν ἱερέων δοκιμασίαν· ἵν' οὗ προσδέξηται τὴν θυσίαν ὁ Θεὸς [o] ἥδειον, ἐκεῖνος ᾖ κεχειροτονημένος. [p] συνελθόντων δὲ πεντήκοντα καὶ διακο-

“Abiramum & Dathamnem, qui stupiditatis te accusant, quasi meis artibus concesseras. Manifestum autem in eos dabis judicium, qui insanientes tuæ detrahunt gloriæ, si non aliorum more è vita discesserint, ne quis morientes nihil nisi quod humanitus accidit passos existimet: sed terra, quam calcant *indigni*, dehiscens cum familiis & facultatibus eos absorbeat. Hoc enim omnibus erit in demonstrationem potentiæ tuæ, & ad doctrinam; iis autem *insigni* documento, qui talia perpetraturi sint, male de te cogitantes: sic & ego comperiar fidelis tui minister in iis quæ fieri imperas. Sin vero commiserim flagitia quæ in me conferunt, eos illæsos omnisque mali immunes custodi; &, quam illis imprecatus sum, in me recidat pernicies: pœnaque ab eo exacta, cui in animo erat populum tuum injuria afficere, paceque & concordia in posterum stabilitis, multitudinem serva tuis præceptis obsequentem; eique concede ut vitam agat securam, & suppliciorum, quæ luunt scelerati, expertem. Tu enim nosti haud justum esse, ut Israëlitæ universi pœnas eorum nequitiæ debitas persolverent.

Statim à precibus lacrymisque Moysis cœtum schismaticorum hiatu profundo dissiliens haurit tellus. Num. c. 16. & c. 26. Deut. c. 11. Ps. 106. & Eccles. c. 45.

3. Hæc ubi lachrymans dixisset, repente quidem terra movetur; atque agitatione similiter ac in mari facta, cum à ventorum vi concientur fluctus, universi quidem attoniti sunt. Sono autem & gravi strepitu excitato, juxta eorum tentoria solum subsidit, & illos, & quicquid eis carum erat, absorpsit. Istis autem ita deletis, ut sciri non posset an ulli illic visi fuerint; rursus terra, circa illos hiatu patefacta, arcte adeo coiit & constitit, ut spectantibus ne minimum ejus, quod illi acciderat, vestigium apparuerit. Et isti quidem hoc modo exitio dati sunt, in *magnum* argumentum Dei potentiæ. Est autem ut illos lugeret aliquis non solum propter calamitatem, vere miseratione dignam; sed & quod ex istis quæ perpessi sunt gaudium *non mediocre* ceperint cognati. Nam necessitudinis obliti, ad aspectum eorum quæ evenerant, judicium Dei læti comprobarunt; ratique Dathamnen cum suis, ut *reipublicæ* pestem & perniciem, periisse, *ipsorum vicem* minime dolebant.

Mox Coren aliosque CCL. *ignes Divini penitus absumunt; aceris tantummodo servatis in memoriam rei.*

4. Moyses autem evocat qui de sacerdotio contenderent, ad explorandum quinam futuri essent sacerdotes; ut *scilicet* cujus sacrificium Deo magis gratum & acceptum foret, is *in sacerdotium* cooptaretur. Cum vero convenissent ducenti & quin-

t Ἀποθανόντας] Ἀποθανόντας ut superfluum & à glossatore adjectum tolli hinc jubet *Tar. Big.* sed immerito. BERN. & HUDS.

v Γῆν.] Γῆ solus *Samb.*

x Ἂν] Delet *Coll. Voss.*

y Σωφροσύνης δὲ εἰς τοὺς ταῦτα πείσεσθαι] *Epiphanius* οὕτω γὰρ σωφρονίσεις τούς. *Tar. Big.* ex conjectura σωφρόνησις τ' ἔῃ τοῦ. Malo tamen correctionem faciliorem inferre, hanc puta, γένοιτο, καὶ διδασκαλία σωφροσύνης εἰς τοὺς ταῦτα &c. BERN. Ὅσια edidit *Huds.* correxerat quoque ita *Coccejus.*

z Οὐκ ὅσα·] Οὐχ ὅσια *Bas.* & *G.* convenientius οὐχ ὁσίᾳ, *mente improba.* BERN.

a Τὸν ἀδικῆσαι θελήσαντες λαὸν,] Σὺν *Gen.* emendat *Cocc.* σὸν quomodo legisse videtur & Vetus Interpres. HAV,

b Συνίζησιν] *Big. Zon. Hen. Busb. Schotanus*que à συνιζέω. συνέζησε *Samb.* Verum *Bas.* & *Gen.* συνίζησιν ἡ γῆ inductum à συνίζημι, sicut συνίστημι passim offendunt Grammatistæ. *Epiphanius* autem arripuit συνεσχίσθη ἡ γῆ, *scissa est terra*, pro *collapsa illa est, ac subsedit*, sive codex *Cassiodori* ei lectioni faveret, sive phrasis Moysis ob animum versaret illius Scholastici ותפתח הארץ את פיה. BERN. Vulgatam lectionem retineo. συνίζησεν *Big. Zon. Hen.* & *Busb.* συνεσχίσθη legisse visus est *Epiphan.* συνέζετο etiam hoc loco ferri potest.

c Φίλα] Καὶ πάνθ' ὅσα φίλα τούτοις ἦν *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Epiph.* καὶ πάνθ' ὅσα φίλα (aut potius φῦλα) αὐτοῖς ἦν *Bas.* & *Gen.* Ambigue quidem *Zonaras*, Ταῦτα εἶπε δακρύων, καὶ σείεται μὲν ἀθρόον ἡ γῆ. σκληροῦ δὲ ῥαγέντος ἤχου, συνίζησε περὶ τὰς ἐκείνων σκηνὰς, καὶ αὐτούς τε καὶ τὰ αὐτῶν εἰς τὸ χάσμα κατέπιεσε· καὶ οὕτως αὖθις συνῆλθε τὸ διεστός. Φῦλα adeo expones את בתיהם, *gentiles earum*; aut Onceloso arbitro אנש בתיהון; quippe Deut. c. 11. 6. distinguit ipse Moses inter בתיהם & אהליהם. Ad schismatis etiam hujusce affines vocem φῦλα absque vi extendi possit. Plures interim legunt φίλα, quæ sunt liberi, famuli, tabernæ, opesque reliquæ Apostatarum v. 30. אתם ואת כל אשר להם, sive ex versu 32. אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש. Dixit adeo Philo, tanquam nomine Legislatoris gravissime interminantis p. 693. χάσματα γῆς ὁρῶ διανοιγόμενα ἐπὶ μήκιστον εὐρυνόμενα, πολυανθρώπους ἀπολλυμένους, συγγενείας (φῦλα Josepho) αὐτάνδρους ὑποσυρομένας καὶ συγκαταπινομένας οἰκίας, ζῶντας ἀνθρώπους εἰς ᾅδου κατερχομένους. ἐπεὶ δ' ἡσύχασε, ῥήγνυται μὲν ἡ γῆ σεισμῷ τιναχθεῖσα· ῥήγνυται δὲ καθ' ὃ μέρος μάλιστα αἱ σκηναὶ τῶν ἀσεβῶν ἦσαν, ὡς ὑπενεχθείσας ἀθρόως ἐπικρυφθῆναι. τὰ γὰρ διαστάντα μέρη πάλιν συνῆλθε, τῆς χρείας ἀποτελεσθείσης ἧς ἕνεκα διεζεύχθη. Acute Theodoretus de hac clade, οἱ διὰ μέσης θαλάσσης ὁδεύσαντες, ἐν τῇ γῇ κατεπόθησαν. BERN. Ita *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* in *aliis* φῦλα, ut exponas *gentiles eorum.*

d Αὐτήν.] Αὐτὴν *Samb. Hen. Busb.* & *Epiphan.*

e Τινας γνῶναι·] Τινὰ *Samb.* HUDS. Fortè μηδὲ φθῆναι τινὰς γνῶναι. V. *ut ne occurrerent quidem illud agnoscere.* innuit celerius quam quis sentiat absumtos fuisse. COCC.

f Συνῄει πάλιν] Συνῄει τε π. *Big. Samb.* & *Vat.*

g Περὶ ἐκείνοις] Περὶ ἐκείνους *Busb.* & *Vat.*

h Φανερὰν εἶναι] Φανερὸν *Epiph.* necnon *Tar. Big. Schotanus*que suo ab ingenio: sine causa quidem hi omnes. BERN. Φανερὸν *Big. Vat.* & *Vet. Interpr.* sine causa, ut putat *Bern.*

i Ὀδύραιτο] Ita *Big.* ὠδύρατο *Samb.* ὀδύρετο in *Editis.*

k Ἄν τις] Forte οὔτις vel οὐδεὶς. COCC.

l Παθόντων] Παθόντας ἔθεσαν *Vat.*

m Ἀλιτηρίους:] *Samb.* ἀλιτηρίους. Mox δαθάνην idem *Samb.* dein δαθάμνη aut δαθάμνη *Big.* BERN.

n Ἁμιλλωμένους,] *Samb.* & *Hen.* Alii attenuant vocalem primam ἀμιλλ. Dein *Tar. Big.* contra libros ἱερείων. BERN.

o Ἥδειον, ἐκεῖνος ᾖ κεχειροτονημένος.] Ἥδιον, ἐκεῖνος εἴη *Big.* & *Samb.* manus altera. Aliis ἥδειον &c. ut *Bas. Gen. Hen. Busb.* & altera *Samb.* BERN.

p Συνελθόντων] Ἀνελθόντων *Vat.*

quinquaginta viri, qui cum propter patrum virtutem habiti ſunt in honore à populo, tum propter ſuam qua majoribus ſuis prælucebant, prodierunt etiam Aaron & Cores, atque omnes ante Tabernaculum adolebant odoramenta quæ ſecum attulerant. Tantus autem ignis *ſubito* effulſit, quantum manibus factum nemo *unquam* conſpexerat, aut ex ignibus ſubterraneis erumpentem, aut è ſylvis vi ventorum alliſis & attritis ſponte proſilientem; ſed qualis, Deo jubente, accendi poterat, fulgentiſſimus ſimul ac flagrantiſſimus: cujus in illos impetu univerſi, tam ducenti & quinquaginta viri quam Cores, ita ſunt abſumpti, ut ne cadaverum quidem reliquiæ comparuerint. Solus autem Aaron ſuperfuit ab igne illæſus, quod Deus erat, qui, ad comburendum quos oportebat eum demiſerit. Moyſes autem, his pereuntibus, illud agens ut ſupplicii hujus indicium eſſet ad memoriam ſempiternam, volenſque ut ſeri nepotes factum agnoſcerent, præcepit Eleazaro, Aaronis filio, ut acerras illorum * ad aram æneam deponeret, poſteris in monumentum eorum quæ paſſi ſunt, & quod *falſo* ſibi perſuaſerint Dei potentiam circumveniri
IV. poſſe. Et Aaron quidem, cum non amplius Moyſis munere, ſed Dei judicio omnibus patefacto, ſacerdotium obtinere viſus fuerit, cum filiis ſuis iſto honore jam ſatis firme perfruebatur.

σίων ἀνδρῶν, οἱ καὶ διὰ πατέρων ἀρετὴν ἐτιμῶντο παρὰ τῷ λαῷ, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ἢ κἀκείνους [q] ὑπερεβάλλοντο· προῆλθον καὶ Ααρὼν καὶ Κορῆς, καὶ πρὸ τῆς σκηνῆς πάντες [r] καθηγίαζον ἐπὶ τοῖς θυμιατηρίοις [s] ὅσα κομίζοντες ἔτυχον. ἐξέλαμψε δὲ πῦρ τοσοῦτον ὅσον οὐδὲ χειροποίητον ἱστόρησέ τις· [t] οὐδὲ γῆθεν ἀναδοθὲν κατὰ ὑποδρομὴν [v] καύματος, οὔτε κατὰ βίαν πνευμάτων ὕλης [x] πρὸς αὐτὸ παρατριβείσης αὐτομάτως ἐξεκρούσθη, ἀλλ' [y] ὁποῖον Θεοῦ κελεύσαντος ἀφθείη, λαμπρὸν καὶ φλογωδέστατον· [z] ὑφ' οὗ πάντες, οἵ τε διακόσιοι καὶ [a] οἱ πεντήκοντα καὶ Κορῆς, [b] ἀΐξαντος [c] ἐπ' αὐτοὺς ἐφθάρησαν, ὡς καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἀφανῆ γεγονέναι. περισώζεται δὲ μόνος Ααρὼν, μηδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς βλαβεὶς, τῷ τὸν Θεὸν εἶναι τὸν οὓς [d] ἔδει καίειν ἀπεσταλκότα. Μωϋσῆς δὲ τούτων [e] ἀπολομένων, βουλόμενος τὴν τιμωρίαν αὐτῶν μνήμῃ παραδοθῆναι, καὶ τοὺς αὖθις ἐσομένους [f] αὐτὴν μαθεῖν, [g] ἐκέλευσεν Ελεάζαρον τὸν Ααρῶνος υἱὸν τὰ θυμιατήρια αὐτῶν [h] παρὰ τὸν χάλκεον καταθέσθαι βωμόν· [i] ὡς ἂν ὑπόμνησις εἴη [k] τοῖς αὖθις ὧν ἔπαθον, καὶ ὅτι τὴν ἰσχὺν τοῦ Θεοῦ [l] νομίσειαν ἀπατᾶσθαι δύνασθαι. καὶ Ααρὼν μὲν οὐκ ἔτι τῇ [m] Μωϋσέως χάριτι τὴν ἀρχιερωσύνην ἔχειν δοκῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ κρίσει φανερᾷ γινομένῃ, μετὰ τῶν υἱῶν ἤδη βεβαίως ἀπήλαυε τῆς τιμῆς.

CAP. IV.

Quæ Hebræis in deſerto per annos octo & triginta obvenerunt.

Dein Moyſis gratiæ nimiæ apud Deum omnem ſui calamitatem imputant Hebræi. Num. c. 16. 41.

NOn ita tamen contigit ut deflagraret ſeditio, ſed ut multo magis creſceret & acrius ingrueret. Subjiciebatur autem cauſa cur in pejus indies verteretur, ex qua malum nunquam ceſſaturum eſſe veriſimile erat, ſed longo tempore duraturum. Cum enim jam animos hominum occupaſſet perſuaſio, nihil ſine Dei voluntate geri, non arbitrabantur Deum niſi in gratiam Moyſis iſta facere: huic autem acceptum referebant, quod Deus adeo illis ſuccenſeret & iraſceretur non tam punitorum iniquitate commotus, quam à Moyſe ſolicitatus. Et illos quidem periiſſe *dicebant*, non ob aliud delictum, quam quod Dei cultui & religioni ſtuduerint: ipſum vero talium virorum & omnium optimorum interitu populum multaſſe, ut nunquam reus fieri amplius poſſet, inſuper & fratri indubie confirmatum iret ſacerdotium. poſthac enim neminem illud affectaturum eſſe, cum aliis id in per-

ΚΕΦ. δ'.

Τὰ συμβάντα τοῖς Ἑβραίοις ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτεσιν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα.

ΤΗΝ μέντοι στάσιν οὐδ' οὕτως συνέβη παύσασθαι, πολλῷ δὲ μᾶλλον αὔξειν καὶ φύεσθαι χαλεπωτέραν· ἐλάμβανε δὲ τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον προκοπῆς αἰτίαν, ὑφ' ἧς οὐδέποτε λήξειν τὸ δεινὸν εἰκὸς ἦν, ἀλλ' εἰς χρόνον παραμένειν. οἱ γὰρ ἄνθρωποι πεπιστευκότες ἤδη μηδὲν γίνεσθαι δίχα τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, οὐκ ἐβούλοντο ταῦτα χωρὶς τῆς εἰς Μωϋσῆν χάριτος τοῦ Θεοῦ πεπρᾶχθαι, κατηγόρουν δ' αὐτοῦ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ [n] γίνεσθαι τοσαύτην, οὐχ οὕτως διὰ τὴν τῶν κολασθέντων ἀδικίαν, ὡς Μωϋσέως πραγματευσαμένου. καὶ τοὺς μὲν διεφθάρθαι μηδὲν [o] ἐξαμαρτάνοντας, ἢ ὅτι περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ θρησκείαν ἐσπουδάκεισαν· [p] τὸν δὲ τοιούτων ἀνδρῶν ὀλέθρῳ καὶ πάντων ἀρίστων ἐζημιωκότα τὸν λαὸν, [q] πρὸς τὸ μηδεμίαν ὑποσχεῖν δίκην, ἔτι καὶ τὴν ἱερωσύνην ἀναμφίλεκτον [r] τἀδελφῷ παρασχεῖν. οὐθ' ἕνα γὰρ ἔτ' αὐτῆς ἄλλον [s] ἀντιποιήσασθαι, καὶ τοὺς πρώτους ὁρῶντα κακῶς ἀπολω-

q Ὑπερεβάλλοντο·] Ὑπερεβάλλοντο *Big.* Dein Κορὲς *Big.* BERN.

r Καθηγίαζον] Καθήγιζον *Hen. Busb. & Zon.*

s Ὅσα κομίζοντες] Ὁπόσα *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. & Vat.*

t Οὐδὲ] Οὔτε *Hen. & Busb.*

v Καύματος,] *Tar. Big.* καύματος, οὔτε κατὰ βίαν πνευμάτων ὕλης πρὸς αὐτῶν. *Epiphanius* πρὸς αὐτήν. *Comeſtori* καθ' ὑποδρομὴν κεραυνοῦ &c. Ait enim, *Quantus ignis nec de terra prolatus, vel concurſione fulminum, aut violentia ſpirituum, viſus eſt unquam exilire.* BERN. Ita *Big. & Vat.* in *reliquis* κύματος.

x Πρὸς αὐτὸ] Πρὸς αὐτῶν *Big. & Vat.* πρὸς αὐτὴν *Vet. Interpr.* πρὸς ὑποδρομὴν κεραυνοῦ legiſſe videtur *P. Comeſtor*, qui ita dicit, *quantus ignis, nec de terra prolatus, vel concurſione fulminum aut violentia ſpirituum viſus eſt unquam exſilire.*

y Ὁποῖον] Οἷον *Hen. & Busb.* ὁποίων *Vat.*

z Ὑφ' οὗ πάντες,] Ita quatuor *MSS.* (*Coll. Voſſ.*) & *Zon.* ἀφ' οὗ *Vat. Baſ. & G.*

a Οἱ πεντήκοντα] Illud οἱ omittit *Vat.*

b Ἀΐξαντος] Ita è *Cod. Samb.* edidit *Bernardus.* (ita & emendaverat *Coccejus* & præfert *Coll. Voſſ.* & ipſa *Bigot.*) ἄξαντος *Vat.* (αὔσαντες *Tar.*) ἄξαντες *Baſ. & G. veniente* reddit *Vet. Interpr.*

c Ἐπ' αὐτοὺς] Οὕτως *Tar.* ut Ora Cod. *Coccejani* teſtatur. HAV.

d Ἔδει καίειν] Ἐδικαίου pro ἔδει καίειν *Vet. Interpr.* legiſſe exiſtimat *Bern.*

e Ἀπολομένων,] In *MSS.* ἀπολομένων & ἀπολλυμένων & ἀπολυμένων & ἀπωλυμένων. in *Editis* ἀπωλωμένων. *Epiphanius* legiſſe videtur ἀπολλυμένων aut ἀπολλυομένων.

f Αὐτὴν] Αὐτὴν omiſit *Big.*

g Ἐκέλευσεν] Ἐκέλευεν *Baſ.*

* *Ad aram*] Juxta S. Literas, *ut acerras aræ æneæ affigeret, aut diductis in laminas aram æneam incruſtaret.* καὶ προσέθηκαν αὐτὰ περίθεμα τῷ θυσιαστηρίῳ LXXII.

h Παρὰ τὸν χάλκεον] Περὶ *Zon. & Vet. Interpr.* nam vertit, *circa altare æneum collocare.*

i Ὡς ἂν] Ita MSS. Editi ὥσαν.

k Τοῖς αὖθις] Τῶν γεγονότων καὶ τοῖς μετέπειτα *Busb. Hen. & Zon.*

l Νομίσειαν] *Col. Big.* νομίσειαν.

m Μωϋσέως] Μωσέως jam *Big. & Samb.* quomodo equidem Joſephum ſcripſiſſe exiſtimo. BERN.

n Γίνεσθαι τοσαύτην,] Γενέσθαι forſan legerat *Vet. Interp.*

o Ἐξαμαρτάνοντας,] Ἐξαμαρτόντας *Big.*

p Τὸν δὲ τοιούτων] Τῶν δὲ *Big. & Samb.* Μωϋσῆν δὲ juxta *Vet. Interpr.*

q Πρὸς τὸ μηδεμίαν] Πρὸς τῷ *Tar.* apud *Big. & Epiph.* πρὸς μηδεμίαν *Big.* πρὸς τὴν μηδὲ μίαν alii omnes. Proxime ἐζημιωκότα exemplaria cætera, ſi exceperis *Sambuci* membranas. BERN. *Al.* πρὸς τῷ (ut *Cocc.* in marg. *Tar.* utrumque ibidem delet) & πρὸς μηδ.

r Τἀδελφῷ παρασχεῖν.] Τῷ τἀδελφῷ *Samb. & Big.*

s Ἀντιποιήσασθαι,] *Al.* (ut *Tar. & Cocc.*) ἀντιποιήσεσθαι. *Big.* delet καί.

λωλότας. ἔτι γε μὴν καὶ παρὰ τῶν οἰκείων τοῖς διεφθαρμένοις δέησις ἐγένετο πολλὴ τοῦ πλήθους, μειῶσαί τι τῆς Μωϋσέως μεγαλαυχίας· ἀσφαλὲς γὰρ αὐτοῖς τοῦτ᾽ εἶναι.

β΄. Μωϋσῆς δὲ, καὶ γὰρ ἐκ πολλοῦ συνιστάμενον ἠκροᾶτο τὸν θόρυβον, δείσας μή τι [t] νεωτερίσωσι πάλιν, καὶ γένηταί τι μέγα καὶ χαλεπὸν, συνήγαγε τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν· καὶ [v] περιμένων ἠκροᾶτο εἰς ἀπολογίαν οὐ καθιστάμενος, ἵνα μὴ παροξύνῃ τὸ πλῆθος. αὐτὸ δὲ μόνον τοῖς φυλάρχοις προειπὼν, κομίζειν τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα βακτηρίαις ἐπιγεγραμμένα· λήψεσθαι γὰρ ἐκεῖνον τὴν ἱερωσύνην, [x] οὗπερ ἂν ὁ Θεὸς ἐπισημαίνῃ τῇ βακτηρίᾳ. δόξαν οὖν, κομίζουσιν οἵ τε ἄλλοι καὶ Ἀαρὼν, ἐπιγράψας [y] Λευΐτιν ἐν τῇ βακτηρίᾳ· καὶ ταύτας Μωϋσῆς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Θεοῦ κατατίθησι. [z] τῇ δὲ ἐπιούσῃ [a] προεκόμισε τὰς βακτηρίας· γνώριμοι δ᾽ ἦσαν, [b] τῶν τότε ἀνδρῶν κατασημειωσαμένων αὐτὰς οἵπερ ἐκόμιζον, καὶ τοῦ πλήθους. καὶ τὰς μὲν ἄλλας, ἐφ᾽ οὗπερ αὐτὰς σχήματος Μωϋσῆς παρέλαβεν, ἐπὶ τούτου μεμενηκυίας ἔβλεπον· ἐκ δὲ τῆς Ἀαρῶνος βλαστούς τε καὶ κλάδους ἀναφύντας ἑώρων καὶ καρπὸν ὡραῖον. [c] ἀμύγδαλα δ᾽ ἦν, [d] ἐκ τούτου τοῦ ξύλου τῆς βακτηρίας κατεσκευασμένης. ἐκπλαγέντες δ᾽ ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς θέας, εἰ [e] καί τι διὰ μίσους [f] ἦν ὁ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν, ἀφέντες τοῦτο θαυμάζειν ἤρξαντο τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῶν κρίσιν· καὶ τὸ λοιπὸν, [g] ἐπευφημοῦντες τοῖς δεδογμένοις τῷ Θεῷ, συνεχώρουν Ἀαρῶνι καλῶς ἔχειν τὴν ἀρχιερωσύνην. καὶ ὁ μὲν, τρὶς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ χειροτονήσαντος, βεβαίως εἶχε

niciem cessisse compererit. Ad hæc etiam cognati exstinctorum multis agebant apud populum, ut Moysi arrogantiam aliquantulum minuerent: id quod in suam incolumitatem esset & salutem.

2. Moyses autem, qui & multo ante populum motu cieri & perturbari resciverat, metuens ne qui rursum res novas molirentur, & magnum aliquod malum accideret, in concionem multitudinem congregavit: & patienter audivit *quæ dicerent*, nihil in sui excusationem conatus, ne vulgus magis irritaretur. At hoc solum principibus tribuum præloquutus est, ut virgas afferrent tribuum nominibus inscriptas: illum enim accepturum esse sacerdotium, in cujus virga signum Deus ediderit. Quod ubi placuit, *signatas* attulerunt cum alii, tum Aaron, inscriptum habens in sua tribum Leviticam: atque eas Moyses *accipiens* in Dei Tabernaculum deposuit. Sequenti vero die virgas protulit; facile enim agnosci poterant, quod essent & à principibus qui *eas* adduxerant & à cætero populo notatæ. Et alias quidem videbant eadem specie manere qua eas acceperat Moyses: ex Aaronis autem virga ramos & germina exorta spectabant, fructusque maturos. Amygdalæ enim erant, quod ex eo ligno facta esset virga. Mira autem spectaculi novitate attoniti, omissis odiis quibus fortassis tam Moysen quam Aaronem prosequerentur, in admirationem ferebantur Dei judicii: & de cætero, cum non potuerint non iis applaudere quæ Deus decreverat, conceditur Aaronem rite habere sacerdotium. Et illi quidem, ter divinitus electo *& faustis auspiciis comprobato*, stabilis mansit dignitas. Hebræorum au-

Sceptrum Aaronis, una nocte germina, flores, nucesque proferens, inter aridas virgas cæterorum principum, familiæ Aaronicæ Sacerdotium jam tertio confirmavit. Num. c. 17.

t Νεωτερίσωσι] *Bas. & Gen.* νεωτερήσωσι. *Big. & Samb.* νεωτερίσωσι, ex usu. Juvabit & Philonem adducere de confirmatione admiranda sacerdotii Aaronici. Ἐπεὶ δ᾽ ἡ μία τάξις, (tribus licet unica, ut scipio Pontificis monstrat, Num. c. 17. 3.) τῶν ἱερωμένων, ἡ πολλοῖς πολλάκις μυρίων κακῶν αἰτία γινομένη περὶ πρωτείων στάσις ἐπεπόλασε (quale equidem in Ecclesia Christiana excitarunt sera factio Presbyterani;) κἀνταῦθα τῶν νεωκόρων ἐπιθεμένων τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τὴν ἐκείνων τιμὴν παρασπάσασθαι βουληθέντων. καὶ τοῦτ᾽ εὐμαρῶς ἤλπισαν ἔσεσθαι, πολλαπλάσιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες. —— ἐφ᾽ οἷς εἰκότως ἀνιαθεὶς ὁ μωϋσῆς, λόγοις μὲν ἀναδιδάσκειν οὐκ ἐδοκίμασε· ἱκετεύει δὲ τὸν θεὸν ἐμφανεῖς ἀποδείξεις αὐτοῖς παρασχεῖν περὶ τοῦ μηδὲν ἐψεῦσθαι κατὰ τὴν τῆς ἱερωσύνης αἵρεσιν. οἱ δὲ κελεύει ιβ΄. ῥάβδοις λαβεῖν ταῖς φυλαῖς ἰσαρίθμους. καὶ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ὀνόματα φυλάρχων ἐπιγράψαι ταῖς ἕνδεκα, τῇ δὲ λοιπῇ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀρχιερέως· εἶτ᾽ εἰς τὸν νεὼν ἄχρι τῶν ἀδύτων εἰσενεγκεῖν. —— Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ λογίῳ πληχθεὶς, ἅπαντος τοῦ ἔθνους παρεστῶτος, εἰσέρχεται, καὶ τὰς ῥάβδους ἐκκομίζει· τὰς μὲν ἄλλας οὐδὲν διάφορον ἐχούσας. μίαν δ᾽ ἐφ᾽ ἧς τοὔνομα ἐπεγέγραπτο τ᾽ ἀδελφοῦ τεθαυματουργημένην. οἷα γὰρ φυτὸν εὐγενὲς ἅπασα εὐθὺς βλαστοὺς ἐξέφυσε, καὶ ὑπ᾽ εὐφορίας καρπῶν ἔβριθεν. οἱ δὲ καρποὶ κάρυα ἦσαν. Verum paulo post nucis istius speciem ipse declarat, λέγεται μέν τοι καὶ τῶν ἐν ἔαρι βλαστάνειν εἰωθότων δένδρων ἡ ἀμυγδαλῆ πρῶτον ἀνθεῖν, εὐαγγελιζομένη φορὰν ἀκροδρύων: quod Plinius itidem notavit in Historia Naturæ florentis, *Ex his quæ hieme concipiunt, floret prima omnium amygdala mense Januario; Martio vero poma maturat.* Quare etymon sui *Saced* à שקר *maturavit, adproperavit, festine enixus est*, arcescunt non tam Rabbini Judæorum, Jarchius, Esdraides, aliique, quam veri Dei verissimum Oraculum Jer. c. 1. 11, 12. Vati enim de viso affirmanti μακκὲλ σακὲδ, מקל שקד אני ראה, directe respondit Optimus καὶ σοκὲδ ἀνὶ כי שקד אני על דברי לעשתו. Virgam amygdalinam crevisti; sic allusum ego volui & ἀλληγορούμενον. Brevi enim effectum dabo, quod de populo Judaico apud me constitutum est: haud citius florent amygdalæ, quasi ex adagio. Quinimo si mihi credere velitis adversus Criticos Græcos aliosque, incerti accentus vocabulum ἀμυγδαλῆ processit ab Hebraico מגדלות *migdaloth*, *germina surculi*, hoc vero à גדל, *crevit, pullulavit*. Erudite igitur, ut solet, S. Theodoretus ad Jer. c. 1. 11. μετὰ ταῦτα δείκνυσιν αὐτῷ ῥάβδον καρυΐνην, ἢ κατὰ τὸν σύρον (חוטרא דלוזא pariter in Syro Walt.) καὶ τὸν ἑβραῖον (שקד) ἀμυγδαλίνην. οὕτω γὰρ οὗτοι κἀκεῖνοι τὴν ῥάβδον ὠνόμασαν. ἡ δὲ ἀμυγδαλίνη ῥάβδος τὸ ταχὺ τῆς τιμωρίας αἰνίττεται· πρὸ γὰρ τῶν ἄλλων δένδρων τοῦτο τὸ δένδρον ἀνθεῖ. Aut verbis Jarchii כי השקד ממהר ליוצא פרח קודם לכל האילנות. Chrysostomus ad idem ostentum, τὸ δὲ καρυΐνην, ἀμυγδαλίνην τινὲς ἡρμήνευσαν. ὁ δὲ ἑβραῖος οὕτως ἔχει· βακτηρίαν ἐγρηγορυῖαν ἐγὼ ὁρῶ. ἡ γὰρ ἐγρήγορσις καὶ τὸ ἀμύγδαλον διὰ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ ἑβραϊκῷ προφέρεται ῥημάτων. ἐπάγει γοῦν καλῶς ἑώρακας &c. τουτέστιν, οὐκέτι αὐτοῖς μακροθυμῶ, ἀλλ᾽ ἐπάγω τὴν ψῆφον. Idem etiam adfert Hieronymus, Critica Rabbinorum præ cæteris Ecclesiasticorum virorum delibutus, *Pro virga vigilante* (sic etiam legitur in vulgatissima ipsius versione) LXX. *Baculum nuceum transtulere. Nam* Saced *nux dicitur, vigilia autem, vel vigil, sive vigilare appellatur* Saced. *Ab eo igitur quod dicitur nux, propter verbi similitudinem* (ut accidit in σχίνου & πρίνου Danielis) *ad vigilis intelligentiam allusit. Pro baculo nuceo virgam vigilantem Aquila & Symmachus, Theodotio vero amygdalinam transtulerunt.* Neque aliud sane intellexerunt LXXII. Interpretes quam reliquorum ubique Judæorum Samaritarumque amygdalas seu לוזים, ubi κάρυα ponunt vice Hebraici שקדים σεκηδὶμ. Nam pro melioribus illis nucibus κάρυα merito usurpari à plurimis veterum Scriptorum, sicut inter Laconas veniebant μυκηροὶ, Heracleon, Seleucus, Pamphilus, Hesychius, aliique Grammatici Græci, præter Servium ex Latinis ad opus Rusticum Maronis. BERN.

v Περιμένων ἠκροᾶτο] Sic *Bas. G. & Vet. Interpr.* περὶ μὲν ὧν *Big. Samb. & Vat.*

x Οὗπερ ἂν] Legerat *Epiphanius*, ὅπερ ἂν ὁ Θεὸς ἐπισημαίνῃ τῇ βακτηρίᾳ δόξαν. κομίζουσιν οὖν οἵ τε &c.

y Λευΐτιν] Λευΐτιν *Bas. Gen. & Epiph.* Λευΐτην *Big. Samb. Hen. Busb. Zonarasque.* Perinde autem valet, sive tribum sive tribunum interpretere hoc in loco. Constat enim ex descriptione Moysis, tam tribuum (quas Hieronymus Lyranusque tredecim recensent, propter ambigue dictum v. 6. בתוך מטותם; Philo Josephusque & Judæorum cæteri una pauciores) quam nomina Principum suorum fuisse insculpta tot virgis, præsertim vero virgam hieraticam nomina Aaronis proavique ejus, Deo jubente, tulisse. Audi tamen Johannem Drungarium ἄγαν ψιττακίζοντα· Ἐκκλησιάσας δὲ πάλιν προεῖπε τοῖς φυλάρχοις ἥκειν, τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα βακτηρίαις ἐπιγεγραμμένα κομίζοντας· ἐκείνῳ τῆς ἱερωσύνης ἐσομένης, ὅπερ ἂν τῇ βακτηρίᾳ σημεῖον γένηται ἐκ θεοῦ. κομίζουσιν οὖν οἵ τε ἄλλοι καὶ ἀαρὼν ἐπιγράψας τῇ βακτηρίᾳ λευΐτην· ἃς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ θεοῦ κατέθετο μωυσῆς. τῇ δὲ ἐπιούσῃ προσεκόμισαν ταύτας καὶ αἱ μὲν ἄλλαι οἷά περ ἐτύγχανον, ἔμενον· ἡ δὲ ἀαρὼν ἐβλάστησε κλάδους τε καὶ καρπούς. τὸν δὲ καρπὸν ἡ μὲν τοῦ λευϊτικοῦ βίβλος κάρυα λέγει, ἀμύγδαλα δὲ ὁ ἰώσηπος. ἐξεπλάγησαν οὖν πάντες, τρὶς τὸν ἀαρὼν χειροτονήσαντος τοῦ θεοῦ. BERN. *Al.* Λευΐτην. perinde autem valet, sive *tribum* sive *tribunum* interpreteris hoc in loco. Vide *Lorinum* in *Num.* p. 636. & *Schotanum* in *Bibliotheca*, tom. 2. p. 302.

z Τῇ δὲ] *Big. Coll.* τῇ δ᾽.

a Προεκόμισε] *Bas. Gen. & Epiphan.* προεκόμισε Et in Numeris sacris ויוצא משה, LXXII. καὶ ἐξήνεγκε μωυσῆς. *Protulit ergo*, S. Hieronymus. *Big. & Samb.* προεκόμισαν. *Hen. Busb. & Zon.* προσεκόμισαν. Philoni ἐκκομίζει. BERN. Ita *Bas. G. & Vet. Interpr.* προεκόμισαν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

b Τῶν τότε ἀνδρῶν] Κατασημειωσαμένων αὐτὰς τῶν τότε ἀνδρῶν οἵπερ ἐκόμιζον, καὶ τοῦ πλήθους *Big. Samb. & Vet. Interpr.* nisi quod hic videtur legisse, οἵπερ ἐκόμιζον ἀπέναντι τοῦ πλήθους.

c Ἀμύγδαλα] Τὸν δὲ καρπὸν (ut inquit *Zonaras*) ἡ μὲν τοῦ Λευϊτικοῦ βίβλος κάρυα λέγει. Videsis *S. Theodoretum* ad *Jer.* c. 1. v. 11.

d Ἐκ τούτου] Ἐκ τοιούτου ξύλου *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Hen. & Busb.*

e Καί τι] Καί τισι *Big. Samb. & Vat.*

f Ἦν] Lege ᾖ. COCC.

g Ἐπευφημοῦντες] Ita *Big.* (*Cocc.* in marg.) *Samb. Vat. & Epiphan.* ἐπευφοβοῦντες *Bas. & G.*

h Ἐπαύ-

autem seditio, quæ longo viguerat tempore, hoc modo conquievit.

Cedunt Levitis decimæ reditus annui, atque XLVIII. urbes, una cum agro circumfuso ad cubitos bis mille. Num. c. 35. Jos. c. 21. & 1. Par. c. 6. Num. c. 18. Deut. c. 18. & Ezech. c. 44.

3. Moyses itaque, quia tribus Levitica bellorum & expeditionum immunis erat, Dei *utpote* ministerio dicata, ne forte rerum inops, & in parandis ad vitam necessariis occupata sacrorum curam negligeret, mandavit Hebræis, ut, cum Deo volente terram Chananæam possiderent, urbes XLVIII præclaras & eximias Levitis distribuerent, & agrum pro mœnibus ad cubitos bis mille in circuitu iis assignarent. Ad hæc autem & populo imperavit, ut annui fructus decimas ipsisque Levitis & sacerdotibus penderent. Atque hæc quidem sunt quæ accipit hæc tribus à populo. Necessarium autem duxi, quæ ab omnibus *collata* sacerdotum propria sint *paucis* declarare.

Opes & facultates Sacerdotum Hebræorum. Jos. c. 21. Num. c. 18. Num. c. 15. Num. c. 6. Num. c. 18. Lev. c. 27. Deut. c. 18.

4. [1] Ex quadraginta quidem & octo civitatibus, jussit ut Levitæ concederent eis tredecim; & decimarum à populo quotannis acceptarum decimas ipsis impertirent. Præterea autem sanciit, ut populus primitias frugum omnium è terra nascentium Deo offerret: & ex quadrupedibus, quæ mactare fas est, primogenitum, si masculum fuerit, immolandum sacerdotibus adducat, ut eo cum familiis vescantur in Urbe Sacra. At pro eis quæ comedere patria lex vetat, dominum fœtus sesquisiclum dependere *præcepit*, pro homine vero primogenito siclos quinque. Deberi eis etiam *voluit* primitias tonsuræ ovium: & ut triticum pinsentes, panemque conficientes de quavis massa libum eis præberent. Qui vero voto concepto semetipsos *Deo* consecrant (Nazaræi quidem isti appellantur, comam nutrientes & vino abstinentes) [2] horum tonsuras, cum cæsariem sacrificio adhibito dedicant, sacerdotibus, *ut in ignem victimæ suppositum injicerent*, dari

τὴν τιμήν. ἡ δὲ τῶν Ἑβραίων στάσις, πολὺν ἀκμάσασα χρόνον, τοῦτον [h] ἐπαύσθη τὸν τρόπον.

γʹ. [i] Μωϋσῆς δὲ, ἐπεὶ πολέμου καὶ στρατιᾶς ἡ τῶν Λευιτῶν ἀφεῖτο φυλὴ, θεραπεύουσα τὸν Θεὸν, ἵνα μὴ δι' ἀπορίαν μηδὲ ζήτησιν τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἀμελοῖεν τοῦ ἱεροῦ, κατὰ βούλησιν [k] τοῦ Θεοῦ τὴν Χαναναίαν κτησαμένους τοὺς Ἑβραίους ἐκέλευε καταν εῖμαι τοῖς Λευίταις ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα πόλεις ἀγαθὰς καὶ καλάς· τῆς τε [l] περὶ αὐτῶν γῆς [m] περιγράψαντας εἰς δισχιλίους πήχεις ἀπὸ τῶν τειχῶν αὐτοῖς [n] ἀνεῖναι. [o] καὶ πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸν λαὸν ἐξέταξε τῶν ἐπετείων καρπῶν δεκάτην αὐτοῖς τε τοῖς Λευίταις καὶ ἱερεῦσι τελεῖν. καὶ ἃ μὲν ἡ φυλὴ παρὰ τοῦ πλήθους λαμβάνει, ταῦτ' ἐστιν. ἀναγκαῖον δ' ἡγησάμην ἃ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδια παρὰ πάντων γίνεται δηλῶσαι.

δʹ. [p] Τῶν μὲν τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ πόλεων τρισκαίδεκα παραχωρῆσαι τοὺς Λευίτας [q] αὐτοῖς προσέταξε· καὶ τῆς δεκάτης, ἧς παρὰ τοῦ λαοῦ κατ' ἔτος λαμβάνουσι, δεκάτην αὐτοῖς ἀπομερίζειν. ἔτι δὲ ἀπαρχὰς τὸν λαὸν [r] δίκαιον τῷ Θεῷ πάντων τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων καρπῶν ἐπιφέρειν· καὶ τῶν τετραπόδων δὲ τῶν εἰς τὰς θυσίας νενομισμένων τὸ γεννηθὲν πρῶτον, ἂν ἄρσεν ᾖ, καταθῦσαι παρασχεῖν τοῖς ἱερεῦσιν, ὥστε αὐτοὺς πανοικὶ σιτεῖσθαι ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει. τῶν δ' [s] οὐ νενομισμένων ἐσθίειν παρ' αὐτοῖς κατὰ τοὺς πατρίους νόμους, τοὺς δεσπότας τῶν τικτομένων σίκλον καὶ ἥμισυ αὐτοῖς [t] ἀντιφέρειν· ἀνθρώπου δὲ πρωτοτόκου πέντε σίκλους. εἶναι δὲ ἀπαρχὰς αὐτοῖς καὶ τῆς τῶν προβάτων κουρᾶς· τούς τε [v] πέττοντας τὸν σῖτον καὶ ἀρτοποιουμένους, τῶν πεμμάτων αὐτοῖς τινα χορηγεῖν. ὅσοι δ' ἂν [x] αὐτοὺς καθιερῶσιν εὐχὴν πεποιημένοι· [y] Ναζαραῖοι δ' οὗτοι καλοῦνται), κομῶντες καὶ οἶνον οὐ προσφερόμενοι. [z] τούτων, ὅταν τὰς τρίχας ἀφιερῶσιν [a] ἐπὶ θυσίᾳ [aa] τε δρῶσι, τὰς

h Ἐπαύσθη τὸν τρόπον.] Ἐπαύσθη *Samb.* πέπαυτο *Hen.* & *Busb.*

i Μωϋσῆς δὲ, ἐπεὶ] Ita *Bas. Gen. Zon. Busb.* & *Hen.* Verum *Big. Samb.* & *Epiphan.* Μωυσῆς δὲ πολέμου καὶ στρατιᾶς (*Hen.* & *Zonaras* στρατείας) τὴν τῶν λευιτῶν ἀφίησιν φυλὴν, θεραπεύουσαν τὸν θεόν· ἵνα μὴ δι' ἀπορίαν μηδὲ ζήτησιν τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἀμελοῖεν τοῦ ἱεροῦ· κατὰ βούλησιν δὲ τοῦ θεοῦ &c. Adponam juxta & verba Zonaræ, Ἐπεὶ δὲ πολέμων καὶ στρατείας ἡ τῶν λευιτῶν ἀφεῖτο φυλὴ, ἵνα μὴ δι' ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων ἀμελοῖεν τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ, ἐκέλευε μωυσῆς τὴν χαναναίαν κτησαμένους τοὺς ἑβραίους ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα πόλεις καταν εῖμαι τοῖς λευίταις, καὶ γῆν περὶ αὐτῶν. καὶ δεκάτην τῶν ἐπετείων καρπῶν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἱερεῦσι τελεῖν· καὶ ἄλλα τε πλεῖστα τούτοις χορηγεῖν τὸν λαὸν διετάξατο· ὧν τὸ καθέκαστον ὁ ζητῶν, τὴν τοῦ λευιτικοῦ βίβλον ἀναπτύξας εὑρήσει. In hac periodo θεραπεύουσι *Tar.* emendantis pro θεραπεύουσα, cives Palladis nihil morarentur. BERN. Sic *Bas. G. Busb.* & *Hen.* Μωϋσῆς δὲ πολέμου καὶ στρατιᾶς [*al*, στρατείας] τὴν τῶν Λευιτῶν ἀφίησιν φυλὴν, θεραπεύουσαν [f. θεραπεύουσιν] τὸν Θεόν· ἵνα μὴ δι' ἀπορίαν μ. ζ. τ. ἐ. τ. β. ἀ. ἀ. τ. ἱεροῦ. κατὰ βούλησιν δὲ τοῦ Θ. &c. *Big.* & *Samb.* & forsan *Vet. Interpr.* Μωϋσῆς δ' ἐπιόντος πολέμου καὶ στρατιᾶς τὴν τῶν Λευιτῶν ἠφίει φυλὴν θεραπεύουσαν τὸν Θ. *Vat.*

k Τοῦ Θεοῦ] Articulum negligit *Vat.*

l Περὶ αὐτῶν] Πρὸς αὐτῶν soli *Big.* & *Samb.*

m Περιγράψαντας] Ita *MSS.* (*Coll.* etiam *Voss.*) in *Editis* ἐπιγράψαντας.

n Ἀνεῖναι.] *Hen.* ἀνεῖμαι pro ἀνανεῖμαι, atque *Samb.* ἀνεῖναι pro indefinito altero ἀνεῖναι. πρὸς τούτοις δὲ καὶ, expuncto etiam καὶ priore. Ibidem καὶ τῶν λαῶν ἐξέταξε *Busb.* BERN. Ἀνεῖμαι pro ἀνανεῖμαι *Hen.*

o Καὶ πρὸς τούτοις] Illud καὶ non agnoscunt aliquot *MSS.* in quibus mox τῶν λαῶν ἐξέταξε.

p Τῶν μὲν τεσσαράκοντα] Τῶν μὲν τεσσαράκοντα ὀκτὼ *Big. Hen.* & meliora exemplaria *Epiphanii.* Dein male *Big.* & *Samb.* τοῖς λευίταις αὐτοῖς. *Busb.* & *Hen.* disertis verbis τοῖς ἱερεῦσιν τοὺς λευίτας. Mox quoque δικαίων *Tar. Big.* inficete. BERN.

1. *Ex quadraginta quidem & octo civitatibus,*] *Hæc delibavit S. Hieronymus Epist.* 128. XLVIII. Civitates ad habitandum Levitis & Sacerdotibus separantur. Sex urbes fugitivorum trans Jordanem & intra Jordanen eliguntur; & finis exilii, mors pontificis est. Æditui (νεωκόροι) & janitores accipiunt decimas: & rursum decimas decimarum offerunt sacerdotibus, tanto illis minores quanto ipsi majores populo. Primitiæ ciborum & omnium frugum atque pomorum offeruntur Antistiti: ut habens victum & vestitum, absque ullo impedimento securus & liber serviat Domino. Primogenita mundorum animalium accipiunt sacerdotes, & immundorum pretia. Hominum quoque primi partus redimuntur: & quia conditio una nascendi est, pretium æqualiter offertur; sic moderatum ac leve, ut nec dives intumescat, nec tenuis prægravetur. Vicinus & mercenarius excluduntur à convivio sacerdotum. Servis ciborum reliquiæ conceduntur. *Jam tunc rejiciebantur Phygellus & Hermogenes, & recipiebatur Onesimus.* Nunquid Deo de bobus cura est? Utique multo magis de jecore bovis, arietis, necnon hircorum, & armo dextro, pectusculo, & ventre quo stercora digeruntur: quorum duo in esum accipiunt sacerdotes, tertium Phinees meretur in præmium. De victimis salutaribus, adeps quo pectus obvolvitur, & pinnula jecoris offeruntur super altari: ipsum vero pectus & brachium dextrum dantur Aaron & filiis ejus, legitimum sempiternum à filiis Israel. *Talia Rector Bethleemiticus.* BERN.

q Αὐτοῖς προσέταξε·] Id est, τοῖς ἱερεῦσιν, ut disertis verbis habent *Busb.* & *Hen.*

r Δίκαιον τῷ Θεῷ] Δικαίων (ἴσ. δικαιῶν) *Big.* ex conjectura, inficete, ut censet *Bern.*

s Οὐ νενομισμένων ἐσθίειν] Antea locutus fuerat de iis, quæ ab his secreverat, & illa appellavit εἰς θυσίας νενομισμένα. An ergo idem est νενομισμένον εἰς θυσίαν & νενομισμένον ἐσθίειν? Ita se res habet. Tres species ex animalibus domesticis, boves, oves & capræ sunt solæ aptæ ut offerantur in altari & solæ esu licitæ Judæis. Adde θύειν ipsum mox quoque usurpare de jugulatione animalis ad usum privatum & profanum. REL.

t Ἀντιφέρειν·] Ita *Bas. G.* & *Hen.* ἀντεισφέρειν *Busb.* ἀναφέρειν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

v Πέττοντας] Glossæ in *Coll. Voss.* χωνεύοντας. & ad πεμμάτων ibidem καρυκευμάτων. HAV.

x Αὐτοὺς καθιερῶσιν] Αὐτοῖς *Samb.* & *Vat.* ἑαυτοὺς *Hen. Busb.* & *Cedren.* p. 69.

y Ναζαραῖοι] Ναζαραῖοι δὲ καλοῦν) *Bas. Gen.* & *Epiphan.* ναζαραῖοι δ' οὗτοι καλοῦν) *Hen. Busb. Cedr. Big.* & *Samb.* Iidem in Bibliis Græcis ναζηραῖοι, appellantur & ναζαραῖοι in volumine Christiano. Interpretes autem LXXII. ηὐγμένοι ubique reddidere, S. Hieronymus *Nazaræi.* BERN. Illud δ' οὗτοι, quod deerat in *Editis*, supplevimus ex quinque *MSS.* & *Cedreno.* Ναζαραῖοι *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* Ναζιραῖοι in *MSS.* Ναζηραῖοι LXX. Vide *Grotium* ad *Matth.* c. 2. v. 23.

z Τούτων,] Τούτοις δὲ ὅταν *Big.* (*Coll. Voss.*) τούτους δὲ ὅταν *Vat.* & *Cedren.*

2. *Horum tonsuras,*] *Cum capillum consecrant, victimas eorum sacerdotibus cedere* reddit *Gelen.* At *Epiphanius* juxta *Vossii* cod. *horum quando capillos sacris liberant & cum sacrificio faciant, cæsaries tondetur apud sacerdotes.* Sic *Xylander* ad *Cedrenum*, p. 69. *hi cum comam tondent, sacrificio adhibito eam Deo offerunt, sacerdotum opera.*

a Ἐπὶ θυσίᾳ] Neque hoc concoquere potuit *Tar. Big.* sed in ἐπιθύσιά τε permutatum cupit. BERN.

aa Τε δρῶσι.] Lege δὲ δρῶσι. COCC.

b Τὰς

[b] τὰς κεφὰς νέμεσθαι πρὸς τοὺς ἱερέας. καὶ οἱ [c] κορβᾶν αὐτοὺς ὀνομάσαντες τῷ Θεῷ, δῶρον δὲ τοῦτο σημαίνει κατὰ Ἑλλήνων γλῶτταν, βουλομένους ἀφίεσθαι τῆς [d] λειτουργίας τοῖς ἱερεῦσι καταβάλλειν ἀργύριον, γυναῖκα μὲν τριάκοντα σίκλους, ἄνδρα δὲ πεντήκοντα. ὅσοι δ' ἂν ἐνδεέστερα [e] τῶν ὡρισμένων ἔχωσι χρημάτων, τοῖς ἱερεῦσιν ἐξεῖναι περὶ τούτων ὡς βούλονται δοκιμάσαι. εἶναι δὲ καὶ τοῖς κατ' οἶκον θύουσιν, εὐωχίας ἕνεκα τῆς αὐτῶν ἀλλὰ μὴ θρησκείας, ἀνάγκην κομίζειν τοῖς ἱερεῦσιν [f] ἔνυστρόν τε καὶ [g] χελώνιον

placuit. Item qui semet Corban Deo nuncuparunt (hoc autem, si ex Hebræo interpreteris, donum Deo significat) cum à ministerio, *cui semet devoverant*, liberari gestiunt, sacerdotibus pecuniam numerare *mandavit*, mulierem quidem siclos triginta, virum autem quinquaginta: quibus vero non tantum suppetit pecuniæ, hos sacerdotum arbitrio relinquendos. Quin & si quis mactet domi *bovem ovemque* ad privatum epulum non ob cultum divinum, necesse habet sacerdotibus offerre omasum, pe-

b Τὰς κεφὰς] Græci etiam (notante *Grotio*) comas Diis sacrabant, ut Achilles Sperchio, Æarinus Æsculapio.

c Κορβᾶν] Ita *MSS.* κορβὰν in *Editis*. HUDS. i. e. si quis votum fecerit dicens, *sim korban*. REL.

d Λειτουργίας] Λειτουργίας *Big. Samb. Busb. & Hen. Cedrenus* etiam βουλόμενοι ἀφεῖσθαι τῆς λειτουργίας, τοῖς ἱερεῦσι καταβαλεῖν τὸ ἀργύριον· γυναικὸς μὲν λ'. σίκλους, ἀνδρὸς δὲ ν'. Mox τοῖς κάτοικον θύουσι suo more *Samb.* BERN.

e Τῶν ὡρισμένων] Τῶν εἰρημένων ἔχωσι χρήματα *Vat.*

f Ἔνυστρόν τε] Dicit itaque Josephus sacerdos, ad Clerum Divino jure pertinere, quoties Laicus familiæ alendæ causa bovem ovemque mactaverit, ἔνυστρόν τε (Deut. c. 18. 3. הקבה κηβά, quod est sua ab origine κοιλία, deliciæ sane veteres: sive ventriculus Hieronymo Interprete, & prius LXXII. Alexandrinis ἔνυστρον, aut magis ἤνυστρον cum Aristophane, Eubulo, Demosthene Bithyno, & lima Atticismi Phrynicho. Judæis Samaririsque قبة cebba, ἐχῖνος. Idemque insolitis vocabulis Syrus reddit ܥܘܢܝܬܐ, γονάθα, & Paraphrastes Samariticus רקיתא. Sane ex ventriculis brutorum ruminantium, quot vel ipse Stagirita, vel Grammatici ad Nicandri Aristophanisque carmina amant numerare, inferior ac pinguior debet heic intelligi, & maxime omasi cupediæ; non vas lactis, ut existimavit Bochartus. Pergit Flavius:) καὶ χελώνιον (*Pectusculumque*, חזה in libro Moysis Num. c. 15. 18. στηθύνιον passim LXXII. Interpr. S. Bibliorum, necnon in veterinariis Apsyrti, ingratiis tamen Atticistarum aliquot veterum. Descendit igitur à χέλυς χελώνη & χελώνιον, στῆθος, quod pectora animantium tumeant velut cortex testudinis, vel suis costis compingantur, ut lyra chordis. Ita κιθάρα & κίθαρος, θώραξ. Imum etiam ventriculum significant, præter ἤνυστρον LXXII. πλαδαρά, μαλὶ Judæorum Byzantinorum, & *muletta* N. Lyrani ad hunc locum. Hæc nobis confirmant Galenus in Lexico Hippocratico, in suo Catholico Hesychius, atque etiam M. Etymologus. Quoniam tamen Josephus non sacram victimam, non Num. c. 18. 18. sed videtur Deut. c. 18. 3. & opus lanionis domestici respexisse, χελώνιον etiam alio significatu donabimus; quo respondeat Hebraico Masoretarum הלחיים, aut illi Samaritarum הלחים & הלחם, necnon LXXII. Doctorum σιαγόνια, Oncelosi לועא, Syri ܦܟܐ, & Samaritarum לחיה & اللحيين. Quod sic præstamus. χελῦναι, χείλη & κελύνια Hesychio interprete; & in eodem thesauro literaturæ Græcæ, χηλή, γνάθος. Namque forcipes sunt utræque; sunt & labia χείλη, & Æolice χέλλη. Accedit & collegium Judæorum Alexandrinorum de Moyse jam discessuro, οὐδὲ ἐφθάρησαν τὰ χελύνια αὐτοῦ, ut ex editione Complutensi & Manuscripto Carolino legimus, *neque corruptæ sunt malæ ejus, neque collapsus est genarum honos*. ולא נס לחה aut לחיו; sicut נסס Chaldæorum, Arabumque ناس ἐταράχθη, mutatus est, languit. Aut quia synagogæ Samariticæ Judaicæque retinent לחה, mallem interpretari colon istud hunc in modum, *nondumque evanuerat decor vultus ejus*. לחה etenim *forma eximia, venustas, oris pulchritudo*, quam Moyses profecto admirabilem tulerat & pene Divinam. Ita Grammatici Æthiopum gentis haud pulcherrimæ nos docent. Oncelosus tale quid ob animum habuit. ולא שנא זיו יקרה דאפוהי *neque immutatus fuit splendor eximius oris ejus*; atque Interpres Jerosolymitanus ולא אשתנון זוהון דאפוי. Adhuc de χελύνιον & χελώνιον Interpres Syrus, ܘܠܐ ܐܬܚܠܦ ܚܙܘܐ ܕܦܪܨܘܦܗ *necdum genæ illæ rugas senserant*. Et MS. τῆς χελειανῆς τῆς βασιλίσσης ولا ينقبض عارضيه, i. e. οὐδὲ ἐρρυτιδώθησαν αἱ σιαγόνες αὐτοῦ. Idem sane didicerat à Rabbinis S. Hieronymus, *neque dentes illius moti sunt, aut exciderant*, i. e. *aufugerant*, ipsis verbis Uzielidis ולא נתרון ניבי לסתיה. Quippe illi leniendo Catachresin Hebraicam sic verterant, potius quam ולא נס לחה, *atque nondum maxilla*, ὀδοντοφόρος, *eum destituerat*. Perperam itaque χελώνιον Bibliorum Græcorum *labium* interpretantur & alii, & animalium Sacrorum Descriptor mille aliis major. Cum Chaldæo isto faciunt Seldeni Arabs. ولا ينسخ وجهه, *vultus ejus non decidit*, i. e. genæ illi haud subsiderant, ut vetulæ solent: vel potius ولا تشيخ وجهه, *nihilque senile visum in ore illo*; quomodo legit G. Homeidides in Chronicorum tomo priore: tum etiam Gregorius Nyssæ antistes de Moyse maximo, τῆς δουλείας ταύτης καὶ ἕτερον γνώρισμα φησὶν ὁ λόγος, τὸ μήτε ὀφθαλμὸν ἀμαυρωθῆναι, μήτε πρόσωπον διαφθαρῆναι. Insuper in Commentario vetere *Pesicta Zutratha*, ולא נס לחה כי קרן עור פניו שלא נשתנה אדמות פניו מדמות שהיה מהר סיני עדיין כאילו חי *Moysi haud evanuit unquam splendor venerandumque illud vultus decus, quo à monte Sinæo dudum descenderat*. Atqui præ his omnibus audiendus est Philo, Philosophiæ Judaicæ caput, p. 832. Ἀπὸ δὲ τῆς ἔξω τοῦ βωμοῦ θυομένων ἕνεκα κρεωφαγίας, (quid disertius? quid Josepho utilius?) τρία προστέτακται τῷ ἱερεῖ δίδοσθαι, βραχίονα καὶ σιαγόνα καὶ τὸ καλούμενον ἤνυστρον. τὸ δὲ ἤνυστρον ἔκφυσις, aut posthæc melius πρόσφυσις κοιλίας ἐστίν. Omasum enim intelliges; non omentum. Illa autem gratia suæ Fabiolæ Latine olim interpretatus est S. Hieronymus Epistola 128. *Hæc de victimis, & iis quæ offeruntur in altari, & quæ Sacerdotibus dantur à Domino. Cætera & alia tria, exceptis primitiis hostiarum, & de privato & de macello publico, ubi non religio, sed victus necessitas est, Sacerdotibus membra tribuuntur, brachium, maxilla, & venter. In brachio opera bona intelliguntur. Maxilla eloquentem eruditumque significat. Venter receptaculum ciborum in scorto Madianitide sacerdotali pugione confixus, universos hominum labores & momentanea blandimenta gulæ, stercoris fimo* (פרש) *condemnat*. Huc etiam adponenda existimavi paucula placita Doctorum verporum ex Talmude Babylonio, Cholin f. 131, & 132. אחד השוחט לאכילת אדם או לאכילת גוים או לאכילת כלבים או לרפואה חייב כמתנות, *Munusculis, quæ vocant, tenetur omnis mactatus, cibus sit Israelitæ aut Ethnici, sit σκύβαλον, sitve φάρμακον*. Obligantur & sodalitia mensæve communes illis donis, f. 136. ובהמת השותפים חייבת שנ" זובחי הזבח: legis enim in Lege, παρὰ τῶν θυόντων τὰ θύματα. Et f. 132 מאת העם שנ" הכהנים פטורים מן המתנות והלוים הם ספק אם הם בכלל העם לפיכך אין נוטלין מהם *Sacerdos sacerdoti non solvit. Ambiguum vero an* παρὰ τοῦ λαοῦ *complectatur etiam Levitas. Quare & hi liberi sunto à Mattanoth*. והמהנות עצמן אסורין לישראל לאוכלן אלא כרשות כהן, *Idiota vescitor* τοῖς δόσεσιν *ad mensam Sacerdotis*. Sacerdoti tamen licet, (f. 130.) ut res minime sacras Ethnico ista vendere, vel dono rursum Israelitæ reddere, vel denique canibus objicere. Deinde ad hanc cœnam μάλα κοινὼ admittitur fœmina quævis Hieratica, ejusque gratia conjux Laicus: והכהנת אוכלת המתנות אעפ" שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהן קדושה ולא עוד אלא שהבעל אוכל מתנות בגללה. מקום שאין בו כהן מעלה המתנות בדמים f. 134 ואוכלן מפני הפסר כהן ויתן הדמים לכל כהן שירצה *Cæterum ubi Sacerdotem nullum habeat vicinia, satis est donis recte æstimatis pretium eorum, ut ferat occasio, cuilibet istius ordinis persolvere*. Belle autem consentiunt cum expositione mystica Hieronymi, quam supra distrinximus, verba Josuæ Gemaristæ *Cholin* f. 134. דורשי חמורות היו אומרים הזרוע מנגד היד שנ" ויקח רומח בידו והלחיים כנגד תפילה שנ" ויעמוד פנחס ויתפלל והקבה כמשמעה שנ" ואת האשה אל קבתה. Difficilium atque insigniorum Commatum S. Scripturæ Explanatores (iidem enim in Pesicta zutratha appellantur f. 76. d, דורשי רשומות, quales profecto ab Esdra Criticorum Sacrorum *Alpha* per omne ævum audivit Ecclesia Judaica) brachium & quidem dextrum dari volunt Clero Hebraico, quod nobilissimus Zelota Num. c. 25. 7. *pugionem manu arripuerat*. Dein malas, symbolum orationis: dicit enim hymnus sacer, *Et oratum surgente Phineaso*. Postremo de ventriculo, ex litera sacra facile constat v. 8. *Madianitida quidem Lazarides confoderat* בקבתה. Sic ergo meruit Phineasus, Pharisæis probantibus ex v. 13. Tertiam vero illarum partium, quas Patres Misnici ματθανὼτ χεουνὰ, & ματτανὼτ, τὰ δῶρα, eximie appellarunt propter verba Oraculi, Deut. c. 18. 3. Καὶ αὕτη ἡ κρίσις (munus debitum, משפט) τῶν ἱερέων τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ, מאת העם ולא מאת הכהנים, sicut explicant prisci Doctores sive Amoræi, & præ cæteris Rabba collega Abæi, qui propter conjugem suam ex hieratica gente oriundam, *munuscula illa sacerdotalia* מתנות כהונה etiam diu post excidium Templi alterius sibi vendicarat, *Cholin* f. 132. Tertiam inquam καὶ τὸ βραχίονα τὸν δεξιὸν τοῦ θύματος Josephus clare expressit pro Mosaico הזרוע: ut inter *carnes privati laris*, ἐν τοῖς κοινοῖς בחולין, idem membrum significet הזרוע quod in S. victimis במוקדשין Num c. 18. 18. שוק הימין armus dexter. Quod ipsum etiam adfirmant Scholastici Babylonii ex prisca traditione, f. 134 b. *Cholin*, תנו רבנן הזרוע זה זרוע ימין. Modulum autem hujus munusculi habes in Massicta *Cholin* c. 10. §. 4. Judas enim armum sine pedibus voluit intelligi, Patrum alii (quorum sententia in morem abiit) crus totum, ut in oblatione Naziræi Num. c. 6 זרוע בשלה & in pacificorum שוק הימין Num. c. 18. Dein לחי seu *malas*, iidem ad curculionem extendunt עד פיקה של גרגרת. Judæi Babylonii etiam *linguam* addunt, atque insuper noster Hieronymus ad Mal. c. 2. 3. Quinimo Pharisæi per totum caput 10. *Cholin* ea differunt, quæ ad Flavium illustrandum faciunt: pauca nunc adferam. Tria illa הזרוע והלחיים והקבה Deut. c. 18. 3. Sacerdotibus de carne domestica, aut propter vitium aliquod ab altari redemta, aut quorum primogenitura haud constat, (hostiæ enim sacræ sanæque solverat Israelita שוק וחזה, quod Josephus inter-

pectusculum, armumque pecoris dextrum. Atque hanc quidem Moyses rerum abundantiam sacerdotibus constituit, præter ea quæ ex victimis pro populo piacularibus illis obveniunt, prout in libro proxime præcedente declaravimus. Ex iis autem omnibus, quæ sacerdotibus tribuere solenne est, ut famuli, filiæ, & uxores participarent, edixit; hostiis exceptis, quæ pro peccatis offeruntur. illas enim soli *è* sacerdotum *familia* masculi eodem die in templo absumunt.

Posthæc Israëlitis transitum negat Rex Idumæus, πατρικὴν ἔθραν ζωπυρῶν. Num c. 20. Deut. c. 2. & fuse Philo p. 639.

5. Hæc autem cum Moyses post seditionem constituisset, castra movens cum omnibus copiis & exercitu ad Idumææ limites pervenit: ac, missis ad regem Idumæorum legatis, petebat, ut per suos fines eum ire pateretur, † obsides etiam quoscunque accipere libuerit daturum pollicens, se ab omni injuria & maleficio temperaturos; præterea forum rerum venalium suis exhiberi *poscebat*, persoluturus & aquæ pretium, si rex ita juberet. Ille vero, cum ea, de quibus Moyses legationem miserat, sibi displicerent, noluit iter concedere, sed cum armatis copiis Moysi obviam occurrit, eos prohibiturus si se invito transire conarentur. Moyses itaque (nam ei oraculum sciscitanti auctor erat Deus ne pugnam auspicaretur) exercitum subduxit, circuitu per desertum iter facturus.

καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ θύματος. [h] καὶ τοῖς μὲν ἱερεῦσι Μωϋσῆς τοσαύτην, [i] πάρεξ ὧν καὶ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων θύων ὁ λαὸς δίδωσιν αὐτοῖς, ὡς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δεδηλώκαμεν, εὐπορίαν ἐπενόησε. πάντων δὲ [k] τῶν τοῖς ἱερεῦσι τελουμένων κοινωνεῖν διέταξε καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ θυγατέρας καὶ γυναῖκας· [l] ἔξω τῶν ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ἐπιφερομένων θυσιῶν. ταύτας γὰρ [m] ἐν τῷ ἱερῷ μόνοι δαπανῶσιν οἱ ἄῤῥενες τῶν ἱερέων [n] αὐθημερόν.

έ. Ὡς δὲ ταῦτα μετὰ τὴν στάσιν Μωϋσῆς διέταξεν, ἄρας μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἐπὶ τοὺς τῆς Ἰδουμαίας ὅρους ἦλθε. καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα [o] τῶν Ἰδουμαίων πέμψας, ἠξίου [p] δίοδον αὐτῷ [q] παρασχεῖν, καὶ ἐγγύας, ἃς αὐτὸς ἐθέλοι λαβεῖν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἀδικηθήσεσθαι, δώσειν ὁμολογῶν· ἀγορὰν τε τῷ στρατῷ χορηγῆσαι, [r] κἂν τιμὴν τοῦ ὕδατος αὐτοῖς κελεύσῃ καταβαλεῖν. ὁ δ᾽ οἷς ἐπρεσβεύσατο Μωϋσῆς οὐκ ἀρεσκόμενος, οὐδὲ συγχωρῶν τὴν δίοδον, ἔνοπλον τὴν στρατιὰν ἀγαγὼν [s] περαπήντα τῷ Μωϋσῇ, κωλύσων αὐτοὺς εἰ τολμήσειαν βίᾳ περαιοῦσθαι. καὶ Μωϋσῆς· [t] ἄρχειν γὰρ μάχης οὐ συνεβούλευσεν ὁ Θεὸς χρωμένῳ· τὴν δύναμιν ὑπανῆγε, διὰ τῆς ἐρήμου [v] ἐκπεριιών.

ς΄. Τό-

.terpretatus fuit στῆθος καὶ κνήμην τὴν δεξιὰν l. 3. c. 9. §. 2.) largiri tenentur, aut pretium horum, Judæi proselytique nati intra Palæstinam extrave, Templo stante aut subruto, בפני הבית ושלא כפני הבית, sic Deuterotæ. Vide etiam Gemaristas à f. 130. *Cholin*, & *Samag* præcepto 142. Subjiciam enim syllabum redituum jure Divino & pacto Salario, בכלל ופרט בברית מלח, Sacerdotibus concessorum capitulis XXIV. prout eum certa & antiquissima traditione acceperant Hias bar Rab, Chasdas, aliique Doctores Gemarici, *Baba cama* f. 110. & *Cholin* f. 133. b. Maimon. *Jad* f. 442. initio *Biccurim*. Videbis autem ipse, ut sapis, Philonem egregie de his dissertantem titulo, τὰ τῶν ἱερέων γέρα.

1. בשר חטאת הבהמה וחטאת העוף. Victimæ pro peccatis. Lev. c. 26. 25.
2. בשר האשם בין תלוי בין ודאי. Hostiæ pro delictis. Lev. c. 7. 1, 6. Quinque autem numerantur, גזילות מעילות שפחה חרופה נזיר מצורע.
3. זבחי שלמי הציבור. Pacifica Ecclesiæ. Lev. c. 23. 19.
4. לוג שמן של מצורע. Oleum leprosi purgandi. Lev. c. 14. 10.
5. מותר העומר. Residuum manipuli Paschalis. Lev. c. 23. 10.
6. שתי הלחם. Par panum Pentecostalium. Lev. c. 23. 27.
7. לחם הפנים. Panes propositionis. Lev. c. 24. 9.
8. שארי מנחות ישראל. Pacificorom privatorum quod restaret. Lev. c. 6. 16.

Octo ista in Sanctuario Sacerdotes jus erat comesse; nomine ἁγιώτατα, קדשי קדשים, quod est, לפנים מחומת העזרה, Maimonide interprete, aut locutione Talmudi לפנים מן הקלעים, *Zebach*. c. 12.

9. עורות העולות ועורות הקדשים. Pelles hostiarum, *Sanctissimurum* quidem ex mente Maimonidis, aut *Sanctarum* in Gemara.
10. חזה ושוק של שלמים. Pacificorum pectus armusque dexter. Lev. c. 7. 31, 34.
11. המורים מן התודה. Oblata ἐπὶ θυσίᾳ ἐξομολογήσεως. Lev. c. 7. 12, 14.
12. המורים מאיל נזיר. Oblata cum ariete Naziræi. Num. c, 6. 17, 20.
13. בכור בהמה טהורה. Brutornm non immundorum primogenita. Num. c. 18. 15.
14. הבכורים. Frugum primitiæ. Num. c. 18. 13.

Quinque hæc, aut ex Talmudicorum placito isthæc quatuor, עורות קדשים מורים מתודה ואיל נזיר הבכורה והביכורים: quippe hi contendunt חזה ושוק inclusa capitibus III. & V. ut *minoris sanctitatis*, קדשים קלים. Tot intra muros Solymarum consumebantur: sed decem alia ubilibet Terræ Sanctæ, בגבולים.

15. התרומה *Truma* major. Num. c. 18. 12.
16. תרומת מעשר. Decimæ decimarum Leviticarum. Num. c. 18. 28.
17. החלה. Libum de pane pinsendo. Num. c. 15. 20.
18. ראשית הגז. Vellera prima. Deut. c. 18. 4.
19. שדה אחוזה. Fundus dedicatus Deo, neque ante annum Jobelæum redemtus. Lev. c. 26. 16, 21.

Verum hæc duo habebantur ὡς κοινὰ, חולין ולא קדש: petenda tamen, instar trium superiorum, ex solo Israelis. Quinque autem, quæ sequuntur, ubique orbis terrarum Sacerdotibus suis persolvebant Judæi.

20. החרמים, & stylo doctorum שדה חרמים. Ἀναθέματα, præsertim ager devotus & ἀναπόλυτος. Num. c. 18. 14. & Lev. c. 27. 28.
21. גזל הגר. Raptum ab extraneo. Num. c. 5. 8. & Lev. c. 6. 5.
22. המתנות. Tributum ex macello. Num. c. 18. 3.
23. פדיון הבן. Λύτρον filii primogeniti. Num. c. 18. 15.
24. פדיון פטר חמור. Primogenitum asini redemtum. Ex. c. 34. 20. Num. c. 18.

In hoc sensu capitula 14, 15, 16, 17, & 19. fœminas familiasque hieraticas rerum usu fructuque admiserunt. Tam splendide itaque vixerant Sacerdotes alterius Testamenti, & more principum. BERN. *Aristophani, aliisque λῶνερον*. HUDS. Hæc tria Hebræis sunt זרוע, קיבה, ולחיים *brachium*, (vel armus dexter) *venter* & *maxillæ*, quæ ex animantibus profanis & in usum culinæ mactatis dantur. At חזה ושוק *pectus* & *crus* sacerdotibus dantur ex sacrificiis salutaribus. Hæc Latinus interpres non satis distinxit. REL.

g Χελωνίον] Χελώνιον, στῆθος, quod pectora animantium tumeant velut cortex testudinis, vel suis costis compingantur ut lyra chordis. Quoniam vero *Josephus* videtur respexisse potius ad *Deut.* c. 18. v. 3. quam ad *Num.* c. 15. v. 18. licet Χελώνιον interpretari *maxillas*. nam *Hesychio* χελωὼ, χεῖλος, καὶ μέρος τῶν ἱερείων, atque iterum χηλὴ, γνάθος. itemque LXX. *Deut.* c. 34. v. 7. οὐδὲ ἐφθάρη τὰ χελύνια αὐτοῦ, *neque corruptæ sunt malæ ejus*. BERN. & HUDS.

h Καὶ τοῖς μὲν] Hæc omnia usque ad δίδωσιν αὐτοῖς desunt *Coll. Voss.* sequentibus adscripserat *Coccejus*, lege πάρεξ ὧν ὑπὲρ, *Vet. ex his, quæ pro peccatis populus sacrificans præbet*. HAV.

i Πάρεξ ὧν] Ita (inquit *Bern.*) ex *Epiphanio* expressi. Prius erat παρέξων τὴν ὑπὲρ ἁμαρτ. & in *Vat.* παρέξων ὑπὲρ ἁμ. & in *Big.* παρέξεων τὴν ὑπ. Sed in *Samb.* πάρεξ ὧν ὑπὲρ ἁμ. HUDS. MS. πάρεξ ὧν ὑπὲρ ex his quæ pro peccatis sacrificans populus dat. REL.

k Τῶν τοῖς ἱερεῦσι] Illud τῶν supplevimus ex *Samb. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

l Ἔξω τῶν] Nam sacrificia piacularia erant sanctissima קדשי קדשים. REL.

m Ἐν τῷ ἱερῷ] Et quidem ἐν τῷ ἔνδον ἱερῷ, id est in atrio magno, בעזרה. REL.

n Αὐθημερόν] i. e. usque ad proximum mane. Dies enim & nox sequens erat tempus eorum comestioni destinatum. REL.

o Τῶν Ἰδουμαίων] Ἰδουμαίας *Vat.*

p Δίοδον αὐτῷ] Ita *Big. Samb. Vat. Hen.* (*Coll. Voss.*) & *Busb.* sic & mox inferius, in *reliquis* δὲ ὁδόν. est qui conjecerat τὴν ὁδόν.

q Παρασχεῖν, καὶ ἐγγύας,] Παρασχεῖν πίστεις, ἃς *Big. Samb. Vat.* & forte *Epiphan.*

† *Obsides etiam*] *Cautiones quas ipse vellet accipere* juxta *Vet. Interpr.*

r Κἂν τιμὴν] Καὶ τιμὴν τοῦ ὕδατος αὐτοὺς ἐκέλευσε καταβαλεῖν *Big.* & *Samb.* καὶ τιμὴν τ. ὕ. αὐτοὺς ἐκέλευσε καταλαβεῖν juxta *Vet. Interp.* χορηγῆσαι, τιμὴν τ. ὕ. αὐτοὺς κελεύσειε *Vat.*

s Περαπήντα] Αὐτῆς χώρας δ᾽ ὁ βασιλεὺς μετὰ στρατιᾶς ἐνόπλου περιπήντα τῷ Μωϋσῇ *Zonaras*. τῷ Μωϋσῇ omisit *Vet. Interpr.* HUDS. Cum codice *Big.* facit *Coll. Voss.* cui adscriptus erat ille Theocriti locus in Dioscuris versu 62.

Δαιμόνι᾽, οὐδ᾽ ἂν τοῦ γε πιεῖν ὕδατος σύ γε δοίης;

t Ἄρχειν γὰρ] Ἀρχὴν *Vat.*

v Ἐκπεριιών] Ita *Samb.* (*Coll. Voss.*) & huc *Epiphanius* conve-

ϛʹ. Τότε δὴ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ [x] Μαριάμμην τελευτὴ τοῦ βίου καταλαμβάνει, τεσσαρακοστὸν ἔτος πεπληρωκυῖαν ἀφ' οὗ τὴν Αἴγυπτον κατέλιπε, μηνὸς δὲ Ξανθικοῦ νουμηνίᾳ κατὰ σελήνην. θάπτουσι δ' αὐτὴν δημοσίᾳ πολυτελῶς ὑπέρ τινος ὄρους, ὃ καλοῦσι [y] Σίν· καὶ πενθήσαντα [z] ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας τὸν λαὸν ἐκάθηρε Μωϋσῆς τούτῳ τῷ τρόπῳ. μόσχον [a] θήλειαν, ἀρότρου μὲν καὶ γεωργίας ἄπειρον, [b] ὁλόκληρον δὲ ξανθὴν πᾶσαν, μικρὸν ἄποθεν τοῦ στρατοπέδου προαγαγὼν [c] εἰς χωρίον καθαρώτατον, ὁ ἀρχιερεὺς ἔθυσέ τε, καὶ τοῦ αἵματος ἑπτάκις ἔρραινε τῷ δακτύλῳ [d] ἀντικρὺς τῆς σκηνῆς τοῦ Θεοῦ· ἔπειτα καιομένης ὡς εἶχεν ὅλης τῆς [e] δαμαλίδος, σὺν τῇ δορᾷ καὶ τοῖς ἐντὸς ξύλον κέδρινον εἰς μέσον ἐμβάλλουσι τὸ πῦρ, καὶ ὕσσωπον, καὶ φοινικοῦν ἔριον. συναγαγὼν δ' αὐτῆς ἅπασαν τὴν τέφραν ἁγνὸς ἀνὴρ, κατατίθησιν εἰς χωρίον καθαρώτατον. τοὺς [f] οὖν ἀπὸ νεκροῦ μεμιασμένους, τῆς τέφρας ὀλίγον [g] εἰς πηγὴν ἐνιέντες καὶ ὕσσωπον, [h] βαπτίσαντές τε καὶ τῆς τέφρας ταύτης εἰς

6. Eo etiam tempore Marianima ejus soror diem obiit supremum, anno quadragesimo completo ex quo Ægyptum reliquerat, [1] mensis Xanthici neomenia secundum lunam. Eam autem, magnifico funere elatam, sumptu publico sepeliverunt, super quodam [2] monte qui Sin appellatur; populumque, cum ipsam per triginta dies luxissent, Moyses hoc modo lustravit. Juvencam; inter arandum quidem agrumque colendum nunquam jugo subditam, totam vero integro corpore rubeam, paululum extra castra educens pontifex, in loco purissimo eam immolavit; ejusque sanguinem septies digito aspersit, Dei versus Tabernaculum: deinde, solida juvenca ita ut procubuit cum pelle ac intestinis ardente, lignum cedrinum medium in ignem injiciunt, simulque hyssopum & lanam coccineam. Hujus autem cinerem universum homo purus colligit, & in locum mundissimum reponit. Paulum itaque hujus cineris in fontem immittentes cum hyssopi ramulo, ejusdemque cineris aliquantulum in aquam immergentes, à mortuo pollutos die ter-tia

Anno Exodi XL. *sororem suam Mariammam amisit Moyses.*

Ritus Vaccæ Lustralis. Num. c. 19.

venit, *iter faciens*, nec non ea *Zonaræ*, καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ἐρήμου ἐχώρει, μὴ ἄρχειν μάχης συμβουλεύοντος τοῦ Θεοῦ. at ἐκπεραίνων *peragrando* in *Bas.* & *G.* haud male. ἐκπερῶν *Big.* ἐκπεραιῶν *Vat.* est (*Tar.*) qui conjicit ἐκπεραιῶν.

x Μαριάμμην] Μαριάμμην *Big. Samb.* & *Zonaras*, propius ad מרים aut מרימא. Sic autem Drungarius, τότε καὶ μαριάμμη τέθνηκε τοῦ μωυσέως ἡ σύγγονος, μετὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἐξ αἰγύπτου ἐξόδου. BERN. Ita *Big. Samb.* & *Zonar.* nec aliter p. 100. v. 12. Μαριάμμην *Vat. Bas.* & G. HUDS. Ita flexit nomen Mirjam; atque ita Rufinus legit in libris de bello, ubi in Græco nunc Μαριάμμη est. MN deprehendo & in aliis nominibus usurpatum a Græcis scriptoribus, uti nostro, Δαθάμνης pro Dathan in codd. MSStis Μαριάμμη & Μαριάμνη permutantur. REL.

1. *Mensis Xanthici*] *Anno Exodi* XL. *ineunte sororem suam Mariammam amisit Legislator, novilunio Nisan seu mensis Xanthici, die primo anni Hebræi, si Josephi codices Græcos & Excerpta Nicephori sequamur; aut decimo, si Latinos: quem adeo diem decimum nota nigra* צום *adpungunt Judæorum Calendaria Hebraice Arabiceve descripta, in Astronomia sua Arabica Masudius, nec non Seder Olam Rabba, Megillath Taanith, aliaque Chronica Rabbinorum. Veruntamen Eutychius Patricii filius Georgiusque Homeidi, Chronographi Alexandrini, in diem sextum Nisan seu Pharmuthi Sibyllæ hujus (vide Jonathanem & S. Hieron. ad Mich. c.* 6. 4. *& Moysen Ex. c.* 15. 20.) *obitum referunt, inque ætatis annum* CXXVII. *Deinde Mariammam sepelit Ecclesia Hebraica, Stathmum jam* 33. *nacti, modo splendido meritoque apud montem Sin (per Sade, ut monet Hieronymus scriba Christianus) Judææ australi imminentem, Num. c.* 20. 1. *Jos. c.* 15. 3, *Num. c.* 34. 3, 4. *Hunc locum appellat Moyses libris suis quarto quintoque tanquam montibus asperum*, τὴν ἔρημον σίν, מדבר צן; *alioque nomine & ille & Davides* ψ. κη'. τὴν ἔρημον κάδες, *Num. c.* 33. 36. מדבר צן הוא קדש, & *c.* 27. 14 *& Deut. c.* 32. 51. הם מי מריבת קדש מדבר צן. Cades *vero audit* Recemus *& apud Philonem in Lexidio S. & Josephum hunc*, Oncelosum, *Saadiam, aliosque multos Judæorum Syrorumque*; Petraque *eadem in Gentium scriptis. Suadet hoc & nomen* Sin: *quippe* صوان & صيان Sawan & Seian, πέτρα *dialecto Arabum, & populis Æthiopum* צון Savane, Arx. *Vel denique* Sin, *cacumen illud in finibus Idumæis subjacensque desertum abs hoc magnifico funere nomen tulit.* ציון *equidem* σιὼν & σιωνὰ *monumentum & præsertim* ἐπιτάφιον *denotat. Posthæc populum luctu* τριακονθημέρῳ *pollutum rufa bove lustrat Legumlator. Celebrant insuper discipuli Josis Talmudi codice* Taanith *f.* 9. *præ cæteris pastoribus bonis altoribusque Israelis* (פרנסים טובים לישראל) *maxime hos tres, Moysen & Aaronem & Mariam; quorum meritis per eremum (sic volunt) à Deo conferebantur Cibus Manna, Nubes tutelaris, atque Aqua sequax*, באר וענן ומן. *Inde moriente Maria defecit aqua, Num. c.* 20. 1, 2. *De his autem dicitur Zach. c.* 11. 8. ואכחד את שלשת הרועים בירח אחד: *diem licet obierit Maria in mense Nisan, Aaron in Ab, & in Adar Moyses: Quoniam, exponente Ris Lacis, cum Moyse novissimo fratrum tria dona supradicta omnino expiraverant. Scholastici equidem Judæorum & Hieronymo nostro eandem exegesin suggesserant. Ait enim iste ad Zach. c.* 11. 8. Tres pastores, qui in uno mense succisi sunt, Moyses videlicet & Aaron & Maria. Quorum Maria in mense primo, qui vocatur Nisan, mortua est in deserto Sin: & in eodem loco propter Aquam Contradictionis eodemque mense Moyses & Aaron condemnati sunt, ne terram repromissionis intrarent. Atque ita factum est, ut è tribus pastoribus, alius præsenti morte succideretur, alii sententia mortis futuræ. BERN. *Mensis Xanthici luna prima* reddit *Gelen.* Et quidem (ut inquit Cl. *Seldenus*, lib. de *Judæorum* anno Civ. c. 20) recte satis, si juxta *Thucydidis* neomeniæ Lunaris notionem *Josephus* sit intelligendus &c. In quibusdam *Vet. Interpr.* exemplaribus, *Xanthici m. initio secunda luna*, ut & *decimo die X. m. initio secunda luna.* at in plerisque, *decimo die X. m. initio secundum lunam.* Legerat itaque (ut ait *Bern.*) in suis Codicibus *Epiphan.* μηνὸς δὲ Ξανθικοῦ δεκάτη, *vel* δεκάτη ἡμέρα κατὰ σελήνην. *i. e.* Xo die mensis Xanthici, à prima face facieque lunæ visæ supputandi, velut *Hebræo* fas erat: non à synodo vera luminarium; multo minus ab initio fixo mensis & ad rationes solis definito, ut anno *Macedonico* ac *Juliano* observatum. Vel scriptum fuit olim, δεκάτη δὲ Ξανθικοῦ μηνὸς ἀπὸ νουμηνίας κατὰ σελήνην. Quinetiam חדש & primum diem mensis & mensem totum denotare, ex sacris literis omnes sciunt. *Decimo die X. m. luna secunda* in *Epit. Cant.* Sed *P. Comestor* habet *in initio m. X. qui & Nisan. secundam lunam.*

y Σίν·] Ex צן σεὶν, *Bas.* & *Gen.* haud male, ut distingueretur à סין. σὶν quatuor MSS. Josephi, nec non S. Biblia in manibus Græcorum: nisi quod aliquando tam in his perperam legatur σινὰ & σενὰ typo locali, quem literatores vocant, quam in Chronicis G. Syncelli Cedrenique, pro recto nomine σίν. BERN. Ita in quatuor *MSS.* nec non in *Bibliis Gr.* nisi quod aliquando tam in his quam in *Cedreno* & *Syncello* perperam legatur Σινὰ & Σενὰ pro Σίν. Ex צן Σεὶν *Bas. G.* & *Vat.* haud male, ut distingueretur à סין.

2 *Monte qui Sin appellatur*;] *Ita exemplaria excusa scriptaque omnia, præter typos* Col. *&* Froben. *His autem expressum*, qui vocatur Hor, *operis oscitantibus. Veruntamen unde, obsecro, factum quod apud S. Ambrosium mansione* 33. *hæc legantur* Epiphanianis *verbis simillima aut potius eadem*: Hæc Maria diem suum obivit. Quod Josephus quoque describit, dicens: Tunc itaque sororem ejus Mariam finis vitæ accepit, cum XL. complesset annum ex quo Ægyptum dereliquit: sepelieruntque eam publice nimis splendide. BERN.

z Ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας] Illud ἐπὶ non agnoscit *Vat.*

a Θήλειαν,] Θηλεῖαν *Bas.* & *Gen.* Paulo post ὁλόκληρον καὶ ξανθὴν, hoc maluit ingenium *Tar. Big.* Dein *Samb.* ἄπωθεν, more Poetarum. Mox *Bas.* & *Gen.* ἔρανε. BERN.

b Ὁλόκληρον] Est (*Tar.*) qui malit ὁλόκληρον καὶ ξανθήν.

c Εἰς χωρίον καθαρώτατον,] Stante Templo mons olivifer is locus fuit & χωρίον καθαρώτατον ubi vacca rufa cremabatur. Supra lib. III. cap 10. eodem loquendi modo utitur scribens hircum, socium emissarii ἐν τοῖς προαστείοις comburi, εἰς καθαρώτατον χωρίον. REL.

d Ἀντικρὺς] Ἄντικρυς *Bas.* & *Gen.* Hoc, aut potius ἄντικρυς Phrynicho Atticismi æstimatori severo extra carmen placuisse video. ἀντικρὺ *Samb.* cum Johanne Laborioso aliisque Grammaticis. BERN. Ἀντικρὺ *Vat. aliique.* Hujusce ritus (præter *Moysen* in *Num.* 19.) meminit & *Philo*, p. 848. Huc præterea alludunt S. *Paulus* & *Barnabas* in *Epp.* ad *Hebræos*: hic c. 8. ille c. 13.

e Δαμαλίδος,] *Bas. Gen.* & melior manus *Sambuci.* Ita καθ' ὑποκορισμὸν à δαμάλη venit δαμαλὶς, δαμαλίδος, פרה; ut ἀγκαλὶς abs ἀγκάλη. Moveri tamen malo accentum in priora, δάμαλις, δαμάλιδος & δαμάλεως duplici genitivo Attico. Rursus à δαμάλη formatum est δάμαλις absque diminutione, pastoribus Græcis & Æolibus valde volentibus; sicut à κιθάρα κίθαρις, ἄκρις ab ἄκρη. Cæterum *Big. Busb. Hen.* & correctior cod. *Samb.* δαμάλεως heic loci restituunt. BERN. Aut δαμάλιδος, aut cum *Codd. MSS.* (*Big. Coll. Voss.*) δαμάλεως malit *Bern.*

f Οὖν ἀπὸ νεκροῦ] Illud οὖν non agnoscit *Vat.* Locum hoc modo legendum vertendumque censet *Bonfrerius* ad *Num.* c. 19. τοὺς οὖν ἀπὸ νεκροῦ μεμιασμένους, τῆς τέφρας ὀλίγον εἰς πηγὴν ἐνιέντες, καὶ ὕσσωπον βαπτίσαντες, ἔρραινον &c. *igitur à cadavere pollutos, cineris paululum in fontem immittentes, & hyssopum intingentes, adspergebant die tertia & septima.* totum illud τε καὶ τῆς τέφρας ταύτης εἰν πηγὴν in textum irrepsisse existimans. Vide *Lorinum* in *Num.* p. 701.

g Εἰς πηγὴν] Num & hic, uti mox, montem oliviferum intelligit? Certe Talmudici partem cinerum vaccæ rufæ in hoc monte asservatam fuisse volunt. Malim credere locum alium purum innuere voluisse Josephum. REL.

h Βαπτίσαντες] Nil jam valet conjectura *Tar. Big.* βαπτίσαντες μετὰ καὶ τῆς τέφρας. BERN.

i Καὶ

tia & septima *puri aliqui* conspergebant: & sic pro mundis in posterum habebantur. Atque hoc ipsum, cum in terram sorte possidendam devenirent, servari præcepit.

Aaron in culmine montis Hori, spectante populo, cum stola Pontificia vitam simul exuit. Num. c. 20. & c. 33. Deut. c. 10. & c. 32.

7. Postquam vero exercitus, sororem *ejus* lugendo funestus, hoc modo lustratus erat, eum cum copiis omnibus duxit *Moyses* per solitudinem & Arabiam. Cumque venisset ad locum, quem Arabes metropolim suam putarunt, (qui prius quidem Arce nominatus est, nunc vero Petra appellatur) illic, cum *locus* circundaretur monte excel-

πηγῶν, ἔῤῥαινον τρίτῃ τε καὶ ἑβδόμῃ τῶν ἡμερῶν· [i] καὶ καθαροὶ τὸ λοιπὸν ἦσαν. τοῦτο δὲ καὶ κατελθοῦσιν εἰς τὰς κληρουχίας προσέταξε ποιεῖν.

ζ΄. Μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῷ πένθει τῆς ἀδελφῆς τοῦ στρατηγοῦ κάθαρσιν τοιαύτην γινομένην, ἀπῆγε τὴν δύναμιν διὰ τῆς ἐρήμου καὶ τῆς Ἀραβίας. [k] ἐλθὼν δ᾽ εἰς χωρίον ὃ μητρόπολιν αὐτῶν Ἄραβες νενομίκασι, πρότερον μὲν [l] Ἀρκὴν λεγομένην, Πέτραν δὲ νῦν ὀνομαζομένην· ἐνταῦθα, ὑψηλοῦ περιέχοντος ὄρους αὐτὸ, ἀναβὰς

i Καὶ καθαροὶ] Καὶ periit *Big. Samb.* & *Vat.* nec agnoscit *Vet. Interpr.* qui supra legisse videtur οἱ ὄν[τες] ἀ. ν. μεμιασμένοι, *hi ergo qui morte polluti erant* &c. perperam sane, cum ex *S. Literis* constet, vel *pontificem* vel *alium aliquem purum* pollutos conspersisse.

k Ἐλθὼν δ᾽ εἰς] Ἐλθὼν εἰς *Samb.* Statim vitio Typorum *Bas.* & *Gen.* νενομήκασι. BERN.

l Ἀρκὴν λεγομένην,] Ἀρκὼ *Samb.* Quanquam ἀγραίους ac ἀγρέας, quorum Arabum meminerunt aliquoties Geographi veteres, Eratosthenes, Dionysius, Strabo, Plinius, Ptolemæus, aliique, ab حجر *hagar* tanquam *rupium* incolas traxisse pro certo habeam, vix ab הגר parente altera Ismaelis; nollem tamen heic loci rescribi eo prætextu cum viris optimis A. Bosio & L. Capello ἀγρὴν, i. e. חגרא vel חגרת. Subest autem facilior correctio, (satis enim discrepant inter se elementa γ & κ, quicquid virorum doctorum plerique secus arbitrentur,) πρότερον ῥεκέμην vel πρότερον μὲν ῥεκέμην, aut ῥακέμην, aut ῥεκάμην, aut ob ה emphasin ἀρεκέμην, à *silice* accepta olim nomenclatura, vel à Regulo Arabum *Recem* Num. c. 31. 8. & Jos. c. 13. 21. quod Josepho inferius probatum c. 7. §. 1. hujus libri. Sicut συράτθα Ptolemæi l. 5. c. 17. à צור Quinqueviro, & ab חור *Ura* Plinii l. 5. c. 24. imo Eusebio ipsa Idumæa seu Gebalena, unde montem *Seir*, *Gebal* appellat Syrus Arabsque, ἡ ἀμφὶ τὴν πέτραν nuncupatur. Petram enim Arabiæ Saxosæ Metropolin (ut Josephus, Procopius, aliique laudant) omnibus fere S. Bibliorum interpretibus רקם *Recam* & *Recem* vocari Chaldæis, Syris, Arabicis, 2 Reg, c. 14. 7. fidem, seu veram seu Judaicam. Samaritanam, aut Mohammedicam professis, superius monuimus. Cæterum nobile illud emporium, & mercium Syriacarum, Ægyptiarum, atque Punicarum umbilicus, πέτρα scriptoribus Græcis, Syris רקם, Hebræis vatibus הסלע (ut Esaiæ c. 42. 11. & 2 Reg. c. 14. 7.) & ipsis Arabibus الحجر *Hagar*, à multa rupe, quæ locum ambit, ὑψηλοῦ περιέχοντος ὄρους αὐτὸ, quod jam ait Josephus post Strabonem Geographum sibi valde dilectum. Hic autem l. XVI. utilissimi operis, Μητρόπολις δὲ τῶν ναβαταίων ἐστὶν ἡ πέτρα καλουμένη. κεῖται γὰρ ἐπὶ χωρίου τἄλλα ὁμαλοῦ καὶ ἐπιπέδου, κύκλῳ δὲ πέτρᾳ φρουρουμένου· τὰ μὲν ἐκτὸς κρημνοῦ ἀποτόμου, τὰ δ᾽ ἐντὸς πηγὰς ἀφθόνους ἔχοντος εἴς τε ὑδρείαν καὶ κηπείαν. χώρα ἔρημος ἡ πλείστη, καὶ μάλιστα ἡ πρὸς ἰουδαίαν. ταύτῃ δὲ καὶ ἐγγυτάτω ἐστὶ τριῶν ἢ τεττάρων ὁδὸς ἡμερῶν εἰς ἱεριχοῦντα εἰς δὲ φοινικῶνα πέντε. Plinius etiam, qui Strabonis illa eadem ob oculos versaverat, Naturæ l. 6. c 28. *Deinde Nabathæi oppidum incolunt Petram nomine in convalle, paulo minus* II. M. *passuum amplitudine, circumdatum montibus inaccessis, amne interfluente. Abest à Gaza, oppido littoris nostri*, DC. M. Immodico numero, ut Scribæ audent; nam hic Plinius vel ab Elana tantum CL. M. passuum Gazam removet. Hæc est illa μεγάλη πέτρα ἡ ἐπὶ τῆς ἀραβίας Josephi l. 6. quam Amasias Idumææ domitor denotavit novo nomine ἰεκθοὴλ יקתאל. Puto enim כרך seu *Crac* Guilielmi Tyrii & Brocardi, esse potius κοράκη Ptolemæi quam πέτρα; & situs idem suadet. Edrisius etiam & Ebn Haucel in *Arabia Hagagia* في الحجاج Climate tertio الحجر ἔγρα urbem ponunt, nobilem satis familia atque colymbethra Thamudi ثمود, (θαμουδηνοὶ gens ea Diodoro Ptolemæoque;) & excelsis undique montibus circumdatam, qui الاثالب ἀθάλεβα seu ῥαγάδες appellantur, eo quod eminus conjuncti, prope cernentibus distincti adpareant. Distat hic locus, ait Illustrissimus Abulfedas, à جهة الشام dimidio tantum diurni itineris. Nam *Syriæ Palmyrenæ solitudines usque ad Petram urbem pertinere*, Plinius in grandi opere affirmavit l. 5. c. 24. nec non memorat Xiphilinus ex Dione Palmam sive בלעם Syriæ principem hanc regionem occupasse, τὴν ἀραβίαν τὴν πρὸς τῇ πέτρᾳ p. 344. Huic Claudius in Geographumenis dat long. 66. 45. lat. 30. 20′. Abulfedas long. eidem 67. 30′. lat. 28. 30′. Præterea Eusebius in Topographia sacra hunc locum Josephi valde juvat, ubi ait, Πέτρα, (sic cod. MS. πόλις ἐν γῇ ἐδὼμ τῆς ἀραβίας· ἥ τις ἐπεκλήθη ἰεκθαὴλ, ἣ καὶ ῥεκὲμ παρ᾽ ἀσσυρίοις ὀνομάζεται). *Petra civitas*, Hieronymo interprete, *Arabiæ in terra Edom, quæ cognominata est Jectael*, (2 Reg. c. 14. 7.) *& à Syris* (παρὰ τοῖς σύροις utrumque dicere licet, & hoc & alterum,) *Recem dicitur.* Alibi etiam amicus ille Pamphili, Ῥεκὲμ, αὕτη ἐστὶ πέτρα, πόλις τῆς ἀραβίας, ἧς ἐβασίλευσε ῥοκὸμ ὃν ἀνεῖλον οἱ υἱοὶ ἰσραήλ. λέγεται δὲ αὐτὸς καὶ βασιλεὺς μαδιάμ. Hieron. *Recem, hæc est Petra, civitas Arabiæ, in qua regnavit Rocan.* Num. c. 31. 8. & Jos. c. 13. 21. ῥοκὰν vulgares libri, meliores ῥοκόμ. Unde Epiphanius de peste Melchisedeciana, οἱ μὲν τῇ ἀραβίᾳ τῇ πετραίων ῥεκόμ τε καὶ ἐδὼμ καλουμένῃ. Sicut mox in hoc libro fatebitur Josephus urbe Recema præclarius nihil reperiri in Arabia Petræa. Rursum vero Eusebius, Κάδης, ἔνθα ἡ πηγὴ τῆς κρίσεως. καὶ κάδης βαρνὴ, ἔρημος ἡ παρατείνουσα πέτρᾳ πόλει τῆς παλαιστίνης (ita & Suidas. Valde autem ambiguus est Diodorus de hac Petra, l. 3. p. 176. Quinvero πέτρα πόλις νῦν τῆς τρίτης παλαιστίνης, inquit Hermolaus in compendio Geographiæ Byzantinæ, quod sub imperio Christiano fecerat;) ἔνθα ἀναβᾶσα ἐτελεύτησε μαριὰμ, καὶ μωυσῆς διαῤῥήξας ποτὲ τὴν πέτραν, καὶ ὕδωρ παρέχει διψῶντι τῷ λαῷ. καὶ δείκνυται εἰς ἔτι νῦν (atque multos post annos multi viderunt illud pulchræ vatis monumentum) τὸ μνῆμα τῆς μαρίας αὐτόθι. Hoc itidem repetam verbis Latinis S. Hieronymi; *Cades ubi fons est judicii: & Cades Barne in deserto, quæ conjungitur civitati Petræ in Arabia. Ibi occubuit Maria, & Moyses rupe percussa aquam sitienti populo dedit. Monstratur ibidem usque in præsentem diem sepulchrum Mariæ.* Hæc ille. Credo equidem *Petram* inter rupium aspera, quod Geographi Græci Arabiique demirantur, irriguam factam, amœnam, Aretharum بيت الحارث & mille regum sedem felicem, ex quo Hori vicini montis latus (quippe cacumen ejus immobile & perpetuum decus effert in cœlos, primi maximique Hebræorum Sacerdotis sepulchrum) Divina virga castigavit eliquavitque Moyses, Num. c. 20. 11. ac per tot secula sub Aarone bibisse Arabiæ dominos. Namque Eusebius & Hieronymus, Geographiæ sacræ principes, aperte testantur, Ὢρ ὄρος ἐν ᾧ τελευτᾷ ἀαρὼν, πλησίον πέτρας πόλεως· ἐν ᾧ καὶ εἰς ἔτι νῦν δείκνυται (sed & hi prono pede peregraverant loca sacra) ἡ ἐπὶ μωϋσέως ῥήξασα πέτρα. *Or, mons in quo mortuus est Aaron, juxta civitatem Petram. Ubi usque ad præsentem diem ostenditur rupes, qua percussa Moyses aquas populo dedit.* Pro *Horo* posuit Uzielides montem אומנס *Omanos*, عمان: haud recte, nec tamen pessime. Nam, ut Plinius demonstrat, *à Petra incoluere Omani ad Characem usque. Uræus* etiam ex recentioribus Judæis testatur in libello de Cippis suorum Doctorum monstrari adhuc, בהר ההר קבור אהרן הכהן במערה סגורה ועשו עליה כיפה גאה והולכים שם היהודים להשתחות ומתפללין על קברו ואין מונע אותם והישמעאלים תופסין אותו בטהרה ובכבוד גדול. Sepulchrum Aaronis illustri fornice adornatum, & tam Mohammedanorum quam frequentia Judæorum visentium celebratum. Adjunge his Hieronymum nostrum, *Tricesima quarta mansio quam plerique interpretantur lumen*, [*sic Philo fecerat in Onomastico sacro*, Ὢρ, φῶς, *ex libro Numerorum*,] *nec errarent, si per Aleph literam scriberetur, ut* אור. *Alii pellem; & ipsi verum dicerent, si esset Ain positum, puta* עור. *Nonnulli foramen: quod posset accipi, si Eth haberet elementum*, quasi חור. *Cum autem legatur per He, magis mons intelligitur: & legi potest*, Ascendit Aaron Sacerdos in montis montem, *quod est Hebraice* אל הר ההר el hor hahar, i. e. *in verticem ejus. Moritur autem eo anno, quo novus populus repromissionis terram intraturus erat in extremis finibus terræ Idumæorum.* Quamvis autem cum beato Moyse, qui bis terque hoc adfirmat, omnis historia in Horo periisse fratrem ejus consentiat; in Deuteronomio tamen lectum est tam Hellenistis quam vernaculis Judæis per quam multa secula c. 10. Καὶ υἱοὶ ἰσραὴλ ἀπῆραν ἐκ βηρὼθ υἱῶν ἰακεὶμ μισαδαί: quomodo Eusebius etiam acceperat. Ait enim, μισαδαὶ υἱῶν ἰακεὶμ (ita MS.) τόπος ἐπὶ τῆς ἐρήμου, ἔνθα ἐτελεύτησεν ἀαρὼν, *Misaida*, Hieronymo interprete, *locus in solitudine in quo obiit Aaron.* Aut potius μοσερὰ, i. e. *vinculum* seu *disciplina*, sicut Complutenses ediderant, & Hieronymus interpretatus fuerat in Numerorum propriis, ubi addit, *Maseroth*, (LXX. μασερὼθ, quomodo & Samaritæ pronuntiare solent) *quod in nostris codicibus* Mazuroth *legitur: vel hoc corriges ex Masoretis* מוסרות Moseroth. Pergit Moyses, ἐκεῖ ἀπέθανεν ἀαρὼν, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ. מבארת בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם *V. L. ex Beroth filiorum Jacan in Mosera, ubi Aaron mortuus & sepultus est*: confusis aut inversis stationibus XXVII. XXVIII. & XXIV. ut nulla arte Doctorum Judæorum, nostrorum adhuc nulla solvi & commode explicari possint. Sin vero veteris & Mosaici characteris codices sequamur, quos ævo longo cultores Hargarizin lotis manibus versant, redditis denuo versubus duobus (sicut olim scribebant) statim fluent omnia sine obstaculo, quod amant Mosaica, plana ac perspicua. Modum illum vide Deut. c. 10. 6.

ובני ישראל נסעו ממסרות ויחנו בבני יעקן . .
משם נסעו ויחנו הגרגדה משם נסעו . . ויחנו
ביטבתה ארץ נחלי מים משם נסעו . .
ויחנו בעברנה משם נסעו ויחנו בעציון גבר . .
משם נסעו . . ויחנו במרבר צן הוא קרש משם נסעו . .
ויחנו בהר ההר . . וימרת שם אהרן ויקבר שם . .
ויכהן אליעזר בנו תחתיו.

Fi-

βὰς Ἀαρὼν [m] ἐπ᾽ αὐτὸ, Μωϋσέως αὐτῷ δεδηλωκότος ὅτι μέλλοι τελευτᾷν, ἅπαντος τοῦ στρατεύματος ὁρῶντος, κάταντες γὰρ ἦν τὸ χωρίον, ἀποδύεται τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν, καὶ παραδοὺς αὐτὴν Ἐλεαζάρῳ τῷ παιδὶ, πρὸς ὃν διὰ τὴν ἡλικίαν ἡ ἀρχιερωσύνη [n] παραγίνεται, θνήσκει τοῦ πλήθους εἰς αὐτὸν ἀφορῶντος· τῷ μὲν αὐτῷ τελευτήσας ἔτει, ᾧ καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀπέβαλε, βιοὺς δὲ ἔτη τὰ πάντα τρία πρὸς τοῖς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ἀποθνήσκει δὲ κατὰ σελήνην νουμηνίᾳ, μηνὸς ὄντος [o] παρὰ μὲν Ἀθηναίοις Ἑκατομβαιῶνος καλουμένου, [p] Λώου δὲ παρὰ Μακεδόσιν, [q] Ἀββὰ δὲ παρ᾽ Ἑβραίοις.

so, Aaron in verticem *quendam* ascendens (præmonitus à Moyse quod moriturus esset) in conspectu totius exercitus (è regione enim locus erat * *ubi constiterunt*) stolam pontificalem exuit, ipsamque tradens Eleazaro filio, ad quem ætatis prærogativa pertinebat sacerdotium, vita decedit, populo inspectante: moriens quidem eo ipso anno, quo sororem amisit, cumque annos centum complesset & viginti tres. Dies autem obitus incidit in mensis initium secundum lunam, qui Atheniensibus quidem Hecatombæon dicitur, Macedonibus autem Lous, Hebræis vero Abba.

ΚΕΦ. ε΄.

Ὡς Σιχῶνα καὶ Ὤγην τοὺς Ἀμορραίων βασιλεῖς νικήσας Μωϋσῆς, καὶ τὴν στρατιὰν ἅπασαν αὐτῶν διαφθείρας, κατεκλήρωσεν αὐτῶν τὴν χώραν δυσὶ φυλαῖς καὶ ἡμισείᾳ τῶν Ἑβραίων.

Πένθος δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ τοῦ λαοῦ τριακονθήμερον ἄγοντος, [r] ἐπεὶ τοῦτ᾽ ἐλώφησεν, ἀναλαβὼν ἐκεῖθεν Μωϋσῆς τὸν στρατὸν, παρῆν [s] ἐπὶ ποταμὸν [t] Ἀρνῶνα· ὃς, ἐκ τῶν [v] Ἀραβίας ὀρῶν ὁρμώμενος, καὶ διὰ [x] πάσης ἐρήμου [y] ῥέων, εἰς τὴν Ἀσφαλτῖτιν λίμνην ἐκδίδωσιν, ὁρίζων τήν τε Μωαβῖτιν καὶ [z] Ἀμωρῖτιν. γῆ

CAP. V.

Quomodo Moyses, devictis Sichone & Oge Amorrhæorum regibus, deletisque eorum copiis, regionem eorum duabus Hebræorum tribubus & dimidiæ in sortem dedit.

At cum finitus esset luctus, populo eum per triginta dies deplorante, Moyses, inde cum exercitu proficiscens, castra admovet ad fluvium Arnonem: qui ex Arabiæ montibus ortum ducens, & totam solitudinem evagatus, in Asphaltitin paludem influit, terram Moabitida & Amoritida disterminans. Tellus autem ista frugifera est, atque ex

Sichon Amorrhæus vetat Israëlitas fluvium Arnonem transire. Num. c. 21. Deut. c. 2. Jos. c. 12. & Jud. c. 11. 18, &c.

Filii autem Israël profecti sunt de *Maseroth*, & castrametati sunt in *Bene Jacan*. Indeque profecti, castrametati sunt in *Gadgad*. Unde moventes, castrametati sunt in *Jetebatha* terram torrentium aquarum. Abhinc discesserunt & venerunt in *Abrone* vel *Abarne*. Inde etiam profecti, castra posuerunt in *Asiongaber*. Hinc autem moventes, sistunt in deserto *Sin*, quod est *Cades*. Hoc demum relicto, castrametati sunt in *Hor*. Ubi mortuus est Aaron, ubi & sepultus, Eleazaro in Sacerdotium ejus succedente. Paraphrastæ Sam. qui cætera omnia repetit, בטור טורה ἐν ὄρει ὀρεινῷ, quomodo S. Hieron. etiam explicat ad Stathmos Hebraicos. Interpres Arabicus eadem suggerit: وبنو اسرايبل رحلوا من مسيروت *Masiroth* ونزلوا في بني يعقن *Jacan* * من هناك رحلوا ونزلوا في جذجذه * من هناك رحلوا ونزلوا في يطبته *Jatbatha* ارض ذات انهار * من هناك رحلوا ونزلوا في عبرنه *Abrane* * من هناك رحلوا ونزلوا في عصيون جبر *ἀσειὼν γάβαρ* * من هناك رحلوا ونزلوا في برية صان *San* هي قدس * من هناك رحلوا ونزلوا في جبل هور *Hor* vel *Haur* * ومات هناك هرون ودفن هناك وام العزر ابنه عوضه. Ut vero hæc absolvam. Ἀρκέμην loco isto scriptum olim viderant in Josephi ἀντιγράφοις Eusebius Hieronymusque. Unde in Onomasticis suis referunt ambo, Ἀρκὲμ, *Arcem*, κατὰ Ἰώσηπον. αὕτη ἐστὶ Πέτρα, πόλις ἐπίσημος τῆς Παλαιστίνης. Obsecro, quid certius? Necnon Adamantius de eisdem, *Posthæc adplicatur ad Pharan Cades*, aut Φαρὰ κάδης, *quod est fructificatio sancta. Inde adplicatur in montem Or, quod interpretatur Montanus*. BERN. Ἀγρὴν ab *hagar* malint *A. Bosius* & *L. Capellus*. Subest autem facilior correctio, Ῥεκέμην, aut ob ה emphasin Ἀρεκέμην. nam apud *Eusebium* de *Locis Hebr.* Πέτρα, ἢ καὶ Ῥεκὲμ ὀνομάζεται, & Ῥεκὲμ, αὕτη ἐστὶ Πέτρα πόλις Ἀραβίας. In eodem etiam Ἀρκὲμ, κατὰ Ἰώσηπον, πόλις τῆς Παλαιστίνης. unde forsan in suis *Josephi* ἀντιγράφοις *Eusebius Hieronymusque* Ἀρκέμην habuerint. *Bern.* ad *Josephum*, hoc in loco. Verum Ἀρκη vel Ἀρκὴ cum *Cod. Samb.* in *Josepho* legerat *Steph. Byzant.* atque forsan Ἀρκὴμ hîc rescribendum. Vide *Fulleri* Miscell. l. 3. c. 2. & *Bocharti* Geog. Sacr. l. 1. c. 44 HUDS. רקם Ἀρκήμη, vel Ἀρεκέμη, uti nomen hoc urbis Petræ infra cap. 7. scribit. REL.

m Ἐπ᾽ αὐτὸ,] Ἐπ᾽ αὐτῷ *Samb.* ibi δεδηλοκότος *Bas.* & *Gen.* BERN.

* *Ubi constiterunt*] *Ubi erat populus constitutus* in *Vet. Interpr.*

n Παραγίνεται,] Παρεγίνετο, *Tar. Big.* BERN.

o Παρὰ μὲν Ἀθηναίοις] Τοῦ παρὰ μ. *Vat.*

p Λώου δὲ παρὰ] Lous, λῷος, *Mert.* & *L. Epiphanius vero (sic reor) literis Latinis fecerat* Loeus, *à* λῷος, *aut* λωϊος *adscripta* ι, *quod antiquis exemplaribus perpetuum. Inde tot menda nostrorum codicum.* Locus, *Voss.* 1. Locos, *Vig.* Lochis, *Sar.* & *W.* 2. Lochos, *Col. Frob. W.* 1. *Bodl.* & *Bal.* Sedebat, *aut* Sedebath, *ex* σεδεβὰ δὲ, *an* σαββὰ δὲ, *Col. Frob Bodl. Voss.* 1. *Mert.* & *P. Comestor.* Sedebach, *W.* 1. *Bal.* & *Goul.* Sebath, *L. Quod autem sequitur*, apud Romanos nuncupatur Augustus, *Epiphanio quidem deberi scias, non Josepho. Veruntamen in mensem illum Cæsa*-*reum protinus incurrunt* Ab *Hebræorum*, & *Atheniensium* Hecatombæon. *Epitom. Cant.* Aaron ascendens montem, qui Petra dicitur, videntibus cunctis mortuus est anno eodem quo & soror, cum vixisset annis tribus & triginta & centum, secunda luna in mense Augusto. *Tum Petrus Comestor*: Eleazaro Pontificatus accessit per ætatem primogenito, per ignem assumto. Et mortuus est Aaron in monte Hor. In Deuteronomio dicitur Musera, locus sepulturæ Aaron: qui usque hodie monstratur in montis vertice. Mortuus est autem XL anno egressionis, cum esset CXXIII annorum, eodem anno quo & Maria, mense quinto, qui & apud Hebræos dicitur Sedebat, apud Romanos Augustus, prima die mensis secundum lunam. *Similiter Ambrosius, gloria Mediolanensis Diœcesis, ad Mansionem* 34. In Hor monte Moyses, verbo Dei Pontificalibus Aaron indumentis nudato, Eleazar filium, cui propter ætatem Pontificatus obveniebat, universo vel mirante populo qui ex adverso stabat, protinus vestivit; ibique Aaron vita functo, &c. BERN.

q Ἀββὰ δὲ] Typographi licet Scribæque omnes ediderant μακεδόσι, σαββὰ δὲ: aut σαβᾶ δὲ *Big.* & *Samb.* acies tamen tota Criticorum facile ita emendandum clamat, atque nunc emendavimus. Calendas enim Mensis Quinti secundum formam novam anni, quibus se fratrem carissimum amisisse noverat Moyses, Num. c. 33. 38. primum notare diem mensis ἀβ אב, aut ex dialecto ἀββὰ, aut potius ἀβὰ, ابا, i. e. ὀπώρα, *pomorum maturorum utile tempus*, Doctores docent Babylonii *Ros hasana* f. 2, & 3. verbis multis, Uzielides ad Legem, Auctor Megillath Taanith, tot Judæorum Calendaria, Masudius Astronomus, Eutychius & Homeidides in Annalibus, Hieronymus ad Zachariæ vaticinia, aliique multi. Nos etiam alibi, tam hunc miserrimum mensem, quam cæteros Hebraicorum cum fastis Gentium ex industria conciliamus. BERN. Ita post alios quamplurimos emendandum censuimus, cum antea in *Editis* esset Σαββὰ, litera Σ à voce præcedenti attracta. Vide Cl. *Seldenum* de *Success. in Pontif. Hebr.* l. 1. c. 1. *Jac. Cappellum* in *Hist. S.* & *Exot.* p. 85. *Bochartum* in *Hierozoico*, parte secunda, c. 13. p. 424. & *H. Dodwellum* in Dissert. secunda *de Vet. Cyclis*, p. 92. in *Vet. Interpr.* corrupte *Sedebat*, aut *Sedebath* &c. qui præterea inscite addit è suo, *apud Romanos vocatur Augustus*, cum in mensem *Julium* incurrant *Ab* Hebræorum & *Hecatombæon* Atheniensium. HUDS. סיון Σιουάν. Σαβὰ in MS. REL.

r Ἐπεὶ τοῦτ᾽ ἐλώφησεν,] Ita *Big.* & *Samb.* ἐπὶ τοῦτ᾽ ἐλ. in *Editis*, *aliisque*.

s Ἐπὶ ποταμὸν] Ἐπὶ τὸν ποτ. *Vat.*

t Ἀρνῶνα·] *Hen. Busb.* & infra cæteri omnes. Heic vero Ἀρνῶν *Bas. Gen. Big* & *Samb.* ut in obliquis solent οἱ ο΄. Heic ארנון *Arnon* scribebatur tam in libris Moysis, quam in illo *Bellorum Domini*. BERN.

v Ἀραβίας] Ἀραβίας ὀρῶν *Samb.* & *Epiph.* ἀῤῥαβίας ὄρων *Bas.* & *Gen.* ἀραβίας ὄρων *Big.* Verum flumen illud apud Moysen dicitur ἐξέχον ἀπὸ τῶν ὁρίων τῶν ἀμοῤῥαίων, היצא מגבול האמרי Num. c. 21. 13. Mox μέσης sine causa substituit *Tar. Big.* pro πάσης. Dein Ἀμμοραῖτιν *Hen.* ἀμμωραῖτιν *Busb.* BERN.

x Πάσης ἐρήμου] Est qui conjicit μέσης ἐρ.

y Ῥέων,] *Coll. Voss.* θέων.

z Ἀμωρῖτιν. [*Al.* Ἀμμωρῖτιν & Ἀμμορῖτιν.

ex se satis fructuum suppeditat ad alendam hominum multitudinem. Hinc ad Sichonem, illa regione dominantem, misit legatos Moyses, oratum ut sibi liceret per illius fines exercitum traducere, cautionibus, quascunque vellet, adhibitis, ut sibi nihil foret quidquam injuriæ, nec agri ejus detrimenti aliquid caperent, nec qui sub ejus ditione sint incolæ: seque rerum venalium foro in eorum commodum usuros, etiamsi & illis aquam addicere & vendere voluerint. Sichon vero, transitum negans, *mox* copias suas omnes armatas educit; & se quammaxime comparabat, ut Hebræos ab Arnone trajiciendo prohiberet.

V. *Juventus Hebraica, simul cum Raguelo, copias Amorrhæas prosternit, eorumque regionem latu occupat.*

2. Moyses autem, cum animadvertisset Amorrhæum hostili in ipsos animo esse, haud ferendum contemptum ratus est: secumque statuens Hebræos liberare ab inertia, adeoque ab inopia, propter quam antea in seditionem inciderant, & quam tunc difficulter admodum ferebant, consuluit Deum, an ipsum armis dimicare pateretur. Deo vero *annuente* & victoriam *insuper* pollicente, magna cum fiducia ad certamen se accinxit, militibusque animos accendit: nunc eos orans atque obsecrans pugnandi cupiditatem explere, præsertim cum Deus illis concesserit, ut *tandem* voti fiant compotes. Illi vero, accepta, quam *diu* desiderarunt, potestate, armisque sumptis, ad pugnam ineundam properabant. Amorrhæus autem, cum illi ingruerent, non erat amplius sui similis; sed & ipse timore perculsus est ad conspectum Hebræorum, & exercitus ejus, qui ita se prius gerebat ut fortiter animatus esse videretur, tunc se perterritum ostendit. Primo itaque congressui non ausi resistere, impetumve Hebræorum excipere, terga vertunt: hoc modo suæ potius saluti se consulturos esse existimantes, quam prælium committendo. Munitis enim Urbibus plurimum fidebant; quæ illis, in eas vi compulsis, nihil profuerunt. Hebræi namque, ut eos cedere deprehenderunt, sine mora illis instabant: solutisque eorum ordinibus, in formidinem conjiciebant. Et quidem illi, perfracta phalange, fuga sese in urbem recipiebant: Hebræi autem non segnes erant & defessi in persequendo. Verum iis, quibus ante fatigati fuerant, perseverantiam adjicientes, cum essent funditores optimi & cujuscunque è longinquo jaculationis *in primis* periti, *ideoque* propter armaturam leviorem ad insequendum agiles & expediti, cursu adæquabant hostes; & eos, qui longius aufugerant quam ut comprehendi potuerint, fundis & jaculis assequebantur. Multa itaque cædes facta est, & effugientes vulneribus laborabant. Vexabat autem eos sitis magis, quam hostium aliquis. erat enim æstatis tempus. Et quamplurimos, desiderio potus ad fluvium adductos, & quotquot densis agminibus fugerant, circumstan-

Celebratur hæc victoria Num. c. 21. Deut. c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. & c. 29. Jos. c. 12. & c. 13. Jud. c. 11. Amos. cap. 2. Ps. 135. & 136. nec non à Philone p. 642.

δ' αὕτη καρποφόρος, καὶ πλῆθος [a] ἀνθρώπων τοῖς παρ' αὐτῆς ἀγαθοῖς ἱκανὴ τρέφειν. πρὸς οὖν [b] Σιχῶνα, [c] τὸν βασιλεύοντα τῆς χώρας [d] ταύτης, ἀπέστειλε Μωϋσῆς, τῷ στρατῷ [e] δίοδον αἰτῶν ἐφ' αἷς ἂν θελήσειε πίστεσιν, ὥστε μηδὲν ἀδικηθῆναι, μήτε τὴν γῆν, μήτε τοὺς ἐνοικοῦντας ὧν [f] Σιχῶν ἐκράτει· τοῖς τε κατὰ τὴν ἀγορὰν χρῆσθαι πρὸς τὸ [g] ἐκείνων λυσιτελὲς, εἰ καὶ τὸ ὕδωρ αὐτοῖς πιπράσκειν [h] ἐθέλοιεν. Σιχὼν δ' ἀρνούμενος ὁπλίζει τὸν οἰκεῖον στρατὸν, καὶ τοὺς Ἑβραίους [i] διαβαίνειν τὸν Ἀρνῶνα κωλύειν ἑτοιμότατος ἦν.

β'. Μωϋσῆς δὲ, ὁρῶν πολεμίως αὐτοῖς τὸν Ἀμορραῖον διακείμενον, οὔτε περιφρονούμενος ἀνέχεσθαι δεῖν [k] ἔγνω· καὶ τοὺς Ἑβραίους τῆς ἀπραξίας καὶ τῆς δι' αὐτὴν ἀπορίας, ὑφ' ἧς στασιάσαι τε πρότερον αὐτοῖς συνέπεσε, καὶ τότε δυσκόλως εἶχον, ἀπαλλάξαι διαγνοὺς, ἤρετο τὸν Θεὸν εἰ πολεμεῖν αὐτῷ δίδωσι. τοῦ δὲ Θεοῦ καὶ νίκην [l] ἀποσημήναντος, αὐτὸς θαρσαλέως εἶχε πρὸς τὸν ἀγῶνα, καὶ τοὺς στρατιώτας παρώρμα· νῦν αὐτοὺς ἀξιῶν τῆς τοῦ πολεμεῖν ἡδονῆς ἀπολαύειν, ὅτ' [m] αὐτῇ συγχωρεῖ χρῆσθαι τὸ θεῖον. οἱ δ' ἧς ἐπόθουν ἐξουσίας λαβόμενοι, καὶ τὰς πανοπλίας ἀναλαβόντες, εὐθέως ἐχώρουν εἰς τὸ ἔργον. ὁ δὲ Ἀμορραῖος οὐκ ἔτ' ἦν ἐπιόντων ὅμοιος [n] αὐτῷ· ἀλλ' αὐτός τε κατεπλάγη τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ παρέχουσα θᾶττον αὐτὴν [o] εὔψυχον εἶναι δοκεῖν, τότ' ἀπηλέγχθη πεφοβημένη. [p] τὴν πρώτην οὖν σύνοδον οὐχ ὑπομείναντες ἀντιστῆναι, καὶ δέξασθαι τοὺς Ἑβραίους, τρέπονται· [q] τοῦτ' αὐτοῖς σωτηρίαν ὑπολαβόντες [r] ἢ τὸ μάχεσθαι παρέξειν. ἐθάρρουν γὰρ ταῖς πόλεσιν οὔσαις ὀχυραῖς, παρ' ὧν οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος ἦν εἰς ταύτας [s] συνδιωχθεῖσιν. Ἑβραῖοι γὰρ, ὡς ἐνδόντας [t] αὐτοὺς εἶδον, εὐθὺς ἐνέκειντο· καὶ παραλύσαντες αὐτῶν τὸν κόσμον, εἰς φόβον κατέστησαν. καὶ οἱ μὲν ἀπορραγέντες ἔφευγον ἐπὶ τὰς πόλεων· οἱ δὲ πρὸς τὴν δίωξιν οὐκ ἔκαμνον. ἀλλ' οἷς [v] προπεπονήκεσαν προσεπιταλαιπωρῆσαι προσθέμενοι, καὶ σφενδονᾶν τε ἄριστοι τυγχάνοντες καὶ πᾶσι τοῖς ἑκηβόλοις δεξιοὶ χρῆσθαι, [x] διὰ τὴν [y] ὅπλισιν οὖσαν εὐσταλῆ κοῦφοι πρὸς τὸ διώκειν ὄντες, μετέθεον τοὺς πολεμίους· καὶ τοὺς [z] πορρωτάτω τοῦ συλληφθῆναι γεγονότας, ταῖς σφενδόναις καὶ τοῖς τοξεύμασι κατελάμβανον. φόνος τε οὖν γίνεται πολὺς, καὶ τραύμασιν ἐπόνουν οἱ [a] διαφεύγοντες. ἔκαμνον δὲ ἐπὶ δίψει μᾶλλον ἢ τινι τῶν πολεμικῶν. καὶ γὰρ ὥρα θέρους ἦν. καὶ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πιεῖν ἐπὶ ποταμὸν τοὺς πλείους [b] παραχθέντας, καὶ ὅσον συνεστραμμένον [c] ἔφυγε, περιστάντες ἔβαλλον· καὶ πάντας αὐτοὺς ἀκοντίζοντες ἅμα καὶ τοξεύοντες [d] διέφθειρον. ἀποθνήσκει δ' αὐτῶν καὶ

e Σι-

a Ανθρώπων] Ita è *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *Editis*, *aliisque*, ἀνθρώπων ἴσον τοῖς παρ' αὐτοῖς ἀγ.

b Σιχῶνα,] Ita *Bas.* & *Gen.* & prius Moyses סיחן سيحون σιχὼν, seu *Sihon*; acuunt enim Masoretæ syllabam sequiorem. σηχῶνα & in recto σηχῶν passim scribunt *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* Sic scriptum viderat & *Epiphan.* Samaritæ cantillant potius σαιχῶν: Hieronymus *Sehon* edidit sua in versione, Alexandrini σηών. BERN. Ita *Bas.* & *G.* & prius *Moyses* Σιχὼν seu *Sihon* acuunt enim *Masorethæ* syllabam sequiorem. Σηχῶνα & in recto Σηχῶν passim *Samb. Big. Hen.* & *Busb.* Σηῶν & Σηῶνα *Vat. Zon.* & LXX.

c Τὸν βασιλεύοντα] Τὸν βασιλέα *Vet. Interpr.* & *Zonar.*

d Ταύτης, [Ταύτης οὔσης ἀπ. *Big.*

e Δίοδον αἰτῶν] Ita quinque *MSS. Zonar.* & *Vet. Interpr.* (*Coll. Voss.* pro αἰτῶν habet αὐτὸν) in *Editis* διδόναι ὁδὸν ἐφ' αἷς &c.

f Σιχῶν] Σηὼν *Big.* σηχὼν *Samb.* & *Busb.* σηχῶν *Hen.* BERN.

g Εκείνων] Sic *Big.* & *Samb.* in *aliis* cum *Editis* ἐκεῖνον.

h Εθέλοιεν.] Εθέλοι *Vat.* ἐθελοῖεν *Samb.*

i Διαβαίνειν τὸν Αρνῶνα] Hi sunt fluvii illi de quibus superius p. 190. lin. 1. REL.

k Εγνω·] Εγνωκε τοὺς *Samb.* & *Epiphan.*

l Αποσημήναντος,] Ita quatuor *MSS. Zonaras*que ex dialecto *Attica.* in *Editis*, *aliisque*, ἀποσημάναντος.

m Αὐτῇ συγχωρεῖ χρῆσθαι] Αὐτοῖς *Big. Samb.* & *Vat.* & mox χρήσασθαι *Big.* & *Samb.*

n Αὐτῷ·] Αὐτῶν *Vat.* & forsan *Vet. Interpr.* qui habet *insistentibus populis cum jam non esset æqualis.*

o Εὔψυχον εἶναι] Εμψυχον *Big.*

p Τὴν πρώτην] Κατὰ τὴν πρ. ex mala *Tar.* & *Big.* conjectura. BERN. & HUDS.

q Τοῦτ' αὐτοῖς] Τοῦτο ἑαυτοῖς *Bas. Gen.* In ea sententia ὑπολαβόντες μᾶλλον ἢ τὸ μάχεσθαι *Tar. Big.* BERN.

r Η τὸ μάχεσθαι] Est qui (*Tar.*) conjicit μᾶλλον ἢ τὸ μ.

s Συνδιωχθεῖσιν.] Ita *Samb.* in *reliquis* cum *Editis* συνδιωχθεῖσιν. συνεκκλεισθεῖσιν legisse videtur *Epiphan.*

t Αὐτοὺς εἶδον,] Ita *Big.* & *Samb.* ὡς ὄντας εἶδον εὐθὺς αὐτοὺς εἶδον ἐνέκ. *Vat.* ὡς ἐνδόντας αὐτοὺς εὐθὺς εἶδον ἐνέκ. *Bas.* & *G.*

v Προπεπονήκεσαν] Προσπεπονήκεσαν *Samb.* & *Big.*

x Διὰ τὴν] Καὶ διὰ τὴν *Vat.*

y Οπλισιν] *Al.* ὅπλησιν.

z Πορρωτάτω τοῦ] Πορρωτάτου συλληφθῆναι *Big.* & *Samb.* Verum Corrector codicis *Sambucani* πόρρω τοῦ συλληφθῆναι. *Hen.* πορρωτάτω τοῦ συλληφθῆναι. BERN. Πορρωτάτω συλλ. *Big. Vat.* & *Samb.* à prima manu, ab altera πόρρω τοῦ συλλ.

a Διαφεύγοντες.] Ita quatuor *MSS.* in *Editis* & aliis διαφυγόντες.

b Παραχθέντας,] Καταρραχθέντας *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* κατατρέχοντας legisse visus est *Vet. Interpr.*

c Εφυγε,] Εφυγε *Big.*

d Διέφθειρον.] Ita *Big.* & *Samb.* διέφθειραν in *reliquis.*

e Σι-

[e] Σιχὼν ὁ βασιλεύς. Ἑβραῖοι δὲ νεκροὺς ἐσκύλευον, καὶ λείαν ἔλαβον. καὶ πολλὴν ἀφθονίαν τῶν ἐκ γῆς εἶχον, μεστῆς ἔτι τῶν καρπῶν ὑπαρχούσης. καὶ διεξῄει [f] πᾶσιν ἀδεῶς τὸ στράτευμα προνομῇ χρώμενον, [g] ἁλισκομένων καὶ τῶν [h] πολεμίων· οὐδὲν γὰρ παρὰ τούτων ἦν ἐμπόδιον, τοῦ μαχίμου παντὸς ἀπολωλότος. Ἀμορραίους μὲν οὖν τοιοῦτο πάθος κατέλαβεν, οὔτε φρονῆσαι δεινοὺς, οὔτε ἀγαθοὺς κατὰ τὸ ἔργον γεγονότας. Ἑβραῖοι δὲ τὴν ἐκείνων γῆν [i] παρελάμβανον. ἔστι δὲ [k] χωρίον τριῶν μεταξὺ ποταμῶν κείμενον, ὅμοιον [l] νήσῳ τὴν φύσιν [m] ὑπάρχον. τοῦ μὲν Ἀρνῶνος ἀπὸ μεσημβρίας [n] ὁρίζοντος αὐτὸ, [o] Ἰαβάκχου δὲ τὴν ἀρκτῴαν αὐτοῦ πλευρὰν περιγράφοντος· ὃς εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἐκβάλλων, ἐκείνῳ καὶ τοῦ ὀνόματος μεταδίδωσι. τὰ μέντοι γε [p] πρὸς τῇ δύσει τοῦ χωρίου, [q] περιίησιν αὐτὴν [r] Ἰορδάνης.

γʹ. Οὕτως οὖν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, [s] ἐπιτίθεται τοῖς Ἰσραηλίταις Ὤγης, ὁ τῆς [t] Γαλαδηνῆς καὶ [v] Γαυλανίτιδος βασιλεὺς, στρατὸν ἄγων, καὶ σπεύδων μὲν ὡς [x] ἐπὶ συμμαχίαν τὴν Σιχῶνος φίλου τυγχάνοντος. εὑρὼν δὲ ἐκεῖνον ἤδη προαπολωλότα, καὶ [y] οὕτως ἔγνω τοῖς Ἑβραίοις εἰς μάχην ἐλθεῖν· [z] περιέσεσθαί τε νομίζων, καὶ τῆς ἀρετῆς [a] αὐτῶν διάπειραν βουλόμενος λαβεῖν. διαμαρτὼν [b] δὲ τῆς ἐλπίδος, αὐτός τε ἀποθνήσκει κατὰ τὴν μάχην, καὶ σύμπας ὁ στρατὸς αὐτοῦ διαφθείρεται. Μωϋσῆς δὲ, τὸν ποταμὸν [c] Ἰάβακχον περαιωσάμενος, διεξῄει τῆς Ὤγου βασιλείας, τάς τε πόλεις καταστρεφόμενος, καὶ κτείνων πάντας τοὺς ἐνοικοῦντας· οἳ καὶ πλούτῳ διέφερον πάντων [d] τῶν ἐν ἐκείνῃ ἠπείρῳ, δι' ἀρετὴν γῆς καὶ πλῆθος χρημάτων. [e] Ὤγῃ δὲ μέγεθός τε καὶ κάλλος

tes telis petebant; eosque jaculis simul & sagittis ferientes, omnes occidebant. Sichon etiam rex eorum concidit. Hebræi autem cæsos spoliabant prædamque agebant: ac terra illis rerum *omnium* copiam suppeditabat, quod adhuc magna vis frugum in agris superesset; insuper & milites ubique sine metu, captis omnibus qui hostilia minitabantur, pabulatum egressi sunt: nihil enim iis impedimento erat, præsertim cum fortissimus quisque occubuisset *in prælio*. Atque hujusmodi quidem calamitas illata est Amorrhæis; qui nec consilio prudenter, nec armis fortiter sunt usi. Hebræi vero terram eorum *sibimet* acceperunt. Est autem regio tres inter fluvios sita, insulæ plane similis. Arnone quidem, qua meridiem spectat, eam claudente, Jabaccho vero latus ejus septentrionale ambiente: qui in Jordanem fluvium sese exonerans, nomen suum amittit. At quod reliquum erat terræ ad occasum, illud Jordanes alluit.

3. Cum res ita se haberent, Israëlitis bellum movet * Oges, Galadenæ & Gaulanitidis rex, exercitum ipse ducens, & festinans quidem ut suppetias ferret Sichoni, amico suo & socio. Comperto autem quod is jam exstinctus occiderit, nihilominus ipsi constitutum erat cum Hebræis armis dimicare; non dubitans quin vinceret illos, volensque virtutis eorum periculum facere. De spe vero sua decidens & ipse in prælio perit, & exercitus ejus ad unum interimitur. Moyses autem, Jabaccho fluvio trajecto, Ogis regnum peragrabat, & urbes evertens & incolas omnes ferro perimens: qui cunctos istius terræ *homines* divitiis superabant, cum ob soli fertilitatem tum ob facultatum abundantiam. Ogi vero ea erat *corporis* magnitudo & pulchritudo, qualis paucis

Posthæc Oges, Batanææ sive Galaditidis ac Gaulanitidis rex, Israëlitis urbes non minus quam munitas LX. *opes immensas, & vitam suam cedit. Deut. c. 3. Jos. c. 12. & c. 13. 1 Reg. c. 4. & Philo p. 643.*

e Σιχῶν] Σιχῶν *Baſ. & Gen.* σηχὼν *Big. Samb. Busb. & Hen.* Aut horum quodvis dices, Ariſtarchis non invitis, aut etiam σιχών. BERN.

f Πᾶσιν ἀδεῶς] Πᾶν ἀδεῶς *Tar. Big.* haud perite. BERN. Πᾶν è conjectura alicujus, non probante *Bernardo.*

g Ἁλισκομένων καὶ] Forte καὶ ἁλισκομένων τῶν. COCC.

h Πολεμίων·] Secunda manus *Samb. Hen. & Busb.* πόλεων. Convenit illis & *Zonaras.* Alterum tamen Joſephi fuerat. BERN. Πόλεων *Samb.* à manu ſecunda, & *Busb. Hen.* (*Coll. Voſſ.*) & *Zonaras.* non adeo recte.

i Παρελάμβανον.] Παρέλαβον *Hen. Busb. & Zonaras. Epiphanius, late ceperunt*, ἅπαντα ἐλάμβανον, aut περιελάμβανον pro παρελάμβανον, ut errare ſolent calami. BERN.

k Χωρίον] Χωρίον δὲ τριῶν *Big. Samb.* (*Coll. Voſſ.*) & *Vat.*

l Νήσῳ] Sic *MSS.* τῇ νήσῳ in *Editis.*

m Ὑπάρχον. τοῦ μὲν Ἀρνῶνος] Ὑπάρχει *Big. Samb.* (*Coll. Voſſ.*) & *Vat.*

n Ὁρίζοντος] Ὁρίζοντος αὐτὸ *Big. Samb. & Epiphanius.* ἀκτῆς αὐτοῦ *Baſ. & Gen.* ἀκτῆς αὐτὸ *Tar. Big.* At vero iſta conjectura ἀκτῆς præſtaret, aut ἀκταῖς αὐτοῦ, ſi eſſet opus. BERN. Ita *Big. Samb. & Vet. Interpr.* ὁρίζοντος ἀκτῆς αὐτοῦ in *Editis*, *aliiſque.* Sunt qui conjiciunt ἀκταῖς αὐτὸ, & ἀκταῖς αὐτοῦ.

o Ἰαβάκχου] Heic ἰοβάκκου & mox ἰάβικον *Baſ. & Gen.* ἰαβώκου *Big. Samb. & Epiphanius*: pauloque inferius omnes pariter ἰάβωκον. At ex judicandi facultate *Tar. Big.* ἰόβακκον, *Buriuſque* ἰάβοκκον, nos ἰάβακχον. Quinimo illorum codicum aliquot ἰαβάκχου exhibent ἀρχ. l. 1. c. 20. §. 2. BERN. Similiter p. 167. v. ult. *al.* ἰοβάκκου & (*Coll. Voſſ.*) ἰαβώκου. vide etiam infra v. 26.

p Πρὸς τῇ δύσει] Πρὸς τὴν δύσιν *Vat.*

q Περιίησιν] *Baſ. Gen. & Samb.* περιίησιν, ut ab ἵημι Attici malunt Ioneſque vice verbi communis περίεισιν. *Tar. Big.* huc introducere voluit περίεισιν. BERN. Ita *Baſ. G. Samb. & Vat.* Atticorum Ionumque more vice verbi communis περίεισιν.

r Ἰορδάνης.] Ἰορδάνος jam libri cuſi ſcriptique: at ſupra εἰς τὸν ἰορδάνην iidem omnes. BERN. Ὁ Ἰορδάνης *Vat.* in *Editis, aliiſque* Ἰορδάνος.

s Ἐπιτίθεται] Ἐπιτίθεται μὲν τοῖς *Vat.*

* Oges, *Galadenæ & Gaulanitidis rex,*] *Poſthæc Oges Batanææ, ſive pinguium terrarum Galaditidis ac Gaulanitidis præpinguis ingenſque dominus, dialecto quidem Moyſis* עוג מלך הבשן, *Onceloſo ſemper, ſæpiuſque Jonathanibus vero falſoque, tum Syris Chaldæiſque aliis, ex abuſu vocis vetuſto populari lepidoque* מתנן ματναν, *&* ματθεναν; *niſi à ſtatione, quæ* LXX. *Interpretibus* ματθαναὶμ *aut* ματθαναὶν, *Hebræis* Matthana מתנה, *nomen illud traductum fuerat: de ea Euſebius,* αὕτη νῦν λέγεται ματθανά. κεῖται δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀρνῶνος ἀπὸ σημείων ιβʹ. πρὸς ἀνατολὰς μηδαβῶν, *pro* בתנן *Batnan etiam Syrorum, &* בותנן βοτναν *Uzielidæ,* בתנין βατνιν *Samaritarum,* بثنية *Judæorum ſimulque Samaritarum in verſionibus Arabicis S. Bibliorum, aut* βατανεὰς *aut* βαταναία *Batanæa Joſephi hujus, Cl. Ptolemæi, Euſebii Cæſarienſis, Hieronymi Presbyteri, &c.* βαταναῖτις *denique Cyrilli, Theodoreti, Hieronymi etiam, aliorumque Eccleſiaſticorum. Hanc regionem à* Bethſan *ita cognominatam putarunt Georgius S. Taraſii, alterque Cedrenus, quod ajunt,* ἀπὸ βαισὰν, ἥ ἐστι σκυθόπολις. *Monſtrum itaque iſtud, cujus lectum ex chalybe cubitos quadratos 4 x 9 amplum ſervarat Philadelphia fertilis Coeles Syriæ: Sic enim tam* Ammon *&* Amman, *quam* ῥαββὰθ ἀμμὼν, ῥαββαθάμανα, רבת בני עמון, Rabbath *&* Rabba *&* Rabbatha, *Ammanitarum Metropolin, jam à ſecundo Ptolemæorum Ægyptiorum fuiſſe appellatam ſæpius inculcant Euſebius in Geographia ſacra, in Commentariis ſacris Hieronymus, Stephanuſque Byzantius in Geographia communi: victori Iſraelitæ urbes non minus quam munitas* LX, *opes immenſas, & vitam ſuam cedit. Deut. c. 3. Joſ. c. 12. & c. 13. 1 Reg. c. 4. 18. & Philo p. 643. qui bello illo Batanæo Aſianos omnes territos credidit.* BERN.

t Γαλαδηνῆς] Γαλαδηνῆς καὶ γαυλανίτιδος *Zonaras.* γαλαδινῆς καὶ γαυλανιτιδος *Baſ. Gen. & Epiphan.* γαλαδηνῆς καὶ γαλαύτιδος *Big. Samb. Hen. & Busb.* Vide ſupra de Galadena l. 1. c. 19. §. 11. ex Geographo Byzantio. Eadem tellus γαλᾶτις Polybio p. 577. γαλααδῖτις nuncupatur Euſebio Cæſarienſi & Scholiaſtæ ad Jerem. c. 49. & Suidæ Grammatico. Atque etiam Hieronymo modo *Galaaditis*, modo *Geraſena*, ſicut Saadias alicubi in Commentariis Sacris *Galaad* interpretari amat جرش, γέρασα noto Græcis nomine. Gaulanitidi vero Aſylum גולן Deut. c. 4. 45. nomen pridem addidit. Unde Euſebius, γαυλὼν ἢ γωλὰν, πόλις ἱερατικὴ καὶ φυγαδευτήριον ἐν τῇ βαταν ίτιδι. καὶ νῦν γαυλὼν καλεῖται κώμη μεγίστη ἐν τῇ βαταναίᾳ. ὁμώνυμος δὲ τῇ κώμῃ καὶ ἡ περίχωρος. Statim *Hen. & Busb.* ἐπὶ συμμαχίᾳ. Mox ut prius *Samb. Hen. & Busb.* σηχῶνος. *Big.* σήχωνος. BERN.

v Γαυλανίτιδος] Γαλαύτιδος *Big. Samb. Hen. & Busb.* (Γαυλαλίδος *Coll. Voſſ.*) Verum *Euſebio* Γαυλὼν ἢ Γωλὰν ἐν τῇ Βατανίτιδι. καὶ νῦν Γαυλων καλεῖται κώμη μεγίστη ἐν τῇ Βαταναίᾳ. ὁμώνυμος δὲ τῇ κώμῃ καὶ ἡ περίχωρος.

x Ἐπὶ συμμαχίαν] Ἐπὶ συμμαχίᾳ *Hen. & Busb.*

y Οὕτως ἔγνω] Οὗτος *Big. & Samb.*

z Περιέσεσθαί] Καὶ περιέσεσθαί τε *Vat.*

a Αὐτῶν διάπειραν] Ita è *MSS.* in *Editis* deeſt αὐτῶν.

b Δὲ τῆς ἐλπίδος,] Sic *Big.* (*Tar. Coccejus*) *Samb & Vat.* δὴ τῆς *Baſ G. aliique.*

c Ἰάβακχον] In *Editis* Ἰάβικον. in *MSS.* Ἰάβωκον & Ἰόβακον. unde nonnulli conjiciunt Ἰόβακκον, Ἰάβοκκον, & Ἰαβοκχον. Vide p. 167. v. ult & ſupra, v. 12.

d Τῶν ἐν ἐκείνῃ ἠπείρῳ,] Τῶν ἐκείνῃ ἠπείρῳ *Big.* τῶν ἐκείνῃ ἠπειρωτῶν *Samb.* τῶν ἐνοικούντων ἐκείνῃ ἠπειρωτῶν δι' ἀρετὴν τῆς γῆς *Vat.* τῶν ἐν ἐκ. ἠπείρῳ καὶ ἀρεταῖς καὶ πλ. *Vet. Interpr.*

e Ὤγῃ δὲ] Ita *MSS.* (& *Coccejus*) Ὤγης δὲ in *Editis.* quo admiſſo, mox ὀλίγοι legendum. HUDS. Nota decorum illud εἶδος ἄξιον τυραννίδος. HAV.

cis admodum *contigit*. Erat etiam vir ille manu *adeo* strenuus, ut præclara ejus facinora responderint staturæ proceritati & formæ decori præcellenti. De viribus autem ejus & amplitudine conjecturam fecerunt ex cubili in Rabatha urbe regia Ammanitidis capto: è ferro quidem fabricato, in latitudinem autem quatuor cubitos patente, longitudine vero uno cubito duplici majore. Eo itaque cadente, Hebræis non solum in præsens res feliciter cesserunt, sed in reliquum tempus iis bene vertebat illius mors. Urbes enim sexaginta egregie munitas, ejusque imperio subjectas ceperunt: multamque prædam & seorsim singuli & communiter omnes adepti sunt.

ἦν, οἷον ὀλίγοις σφόδρα. ἦν δὲ καὶ κατὰ χεῖρα [f] γενναῖος ὁ ἀνὴρ, ὡς ἴσα τὰ τῶν ἔργων εἶναι τοῖς τοῦ μεγέθους καὶ τῆς εὐπρεπείας πλεονεκτήμασι. τὴν δ' ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ τὸ μέγεθος ἐτεκμηριώσαντο, κλίνην αὐτοῦ λαβόντες ἐν [g] Ραβαθᾶ πόλει τῶν βασιλείων τῆς Αμμανίτιδος· τῇ μὲν κατασκευῇ σιδηρέαν, τεσσάρων δὲ πηχῶν τὸ εὖρος, μήκει δὲ τοῦ διπλασίονος ἑνὶ πήχει μείζονα. τούτου τοίνυν [h] πταίσαντος, οὐκ εἰς τὸ παρὸν μόνον τοῖς Εβραίοις ἐπέδωκε τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀγαθῶν αὐτοῖς αἴτιος ἀποθανὼν ὑπῆρξε. καὶ γὰρ πόλεις ἑξήκοντα λαμπρῶς πάνυ τετειχισμένας, ὑποτελεῖς ἐκείνῳ, παρέλαβον· καὶ λείαν πολλὴν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πάντες εὐπόρησαν.

CAP VI.

De Balamo vate, & qualis vir fuit.

Moyses, de Madianitis debellandis meditans, castra metatur in planitie Moabitica propter Jordanem fluvium è regione Jerichuntis. Num. c. 22.

MOyses itaque, exercitum ducens Jordanem versus, in magna planitie è regione Jerichuntis castra metatur. Illa autem urbs est opulenta, palmarum feracissima, & balsami copia abundans. Jamque cœperunt Israëlitæ animis efferri, & magno pugnandi desiderio flagrare. Ac Moyses, cum per aliquot dies victimas pro gratiarum actione Deo prius immolasset & populum epulis ex-

ΚΕΦ. ϛ'.

Περὶ Βαλάμου τοῦ μάντεως, καὶ ποταπὸς ἦν τῷ εἴδει.

ΜΩϋσῆς μὲν οὖν στρατοπεδεύει, [i] ἀγαγὼν τὴν δύναμιν [k] ἐπὶ τῷ Ιορδάνῃ, [l] κατὰ τὸ μέγα πεδίον Ιεριχοῦντος [m] ἀντικρύς. πόλις δ' ἐστὶν εὐδαίμων αὕτη, φοινικάς τε φέρειν ἀγαθὴ, καὶ βάλσαμον νεμομένη. ἤρχοντο δὲ φρονεῖν ἐφ' ἑαυτοῖς μέγα οἱ Ισραηλῖται, καὶ τὴν πρὸς τοὺς [n] πολέμους ἐπιθυμίαν ὑπερέτεινον. καὶ Μωϋσῆς [nn] ὀλίγων ἡμερῶν θύσας χαριστήρια πρῶτον τῷ Θεῷ,

f Γενναῖος ὁ ἀνὴρ,] Ita *Big.* & *Samb.* in reliquis deest articulus.

g Ραβαθᾶ πόλει τῶν βασιλείων] Τῶν βασιλέων *Big.* τῆς βασιλείας *Epiphanius.* Melius alii. Nam in genere *Rabbath* רבת, i. e. עיר רבה, & dialecto Philadelphena רבתא aut קרתא רבתא, ῥαβαθᾶ & *Cartha rabbatha*, πόλις βασίλειος, *sedes regia*, μεγαλόπολις ipsa voce. Unde Doctores Alexandrini ברבת בני עמון interpretati sunt ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν υἱῶν ἀμμών. Huc pertinere putabis hæc Eusebii Loca sacra: Αμμὰν καὶ ἀμμὼν ἡ νῦν φιλαδελφία, πόλις ἐπίσημος τῆς ἀραβίας. (Josepho quidem l. 1. c. 11. §. 5. τῆς κοίλης συρίας; quod etiam Stephanus Byz. Cl. Ptolemæus, Plinius Secundus, & ipse rex Antiochus bene norant. Quippe ut Syrus Arabsve ea potitus esset, ita climatis nomen solebat hæc urbs variare.) κατῴκουν δὲ αὐτὴν πρότερον οἱ ῥαφαεὶμ, ἔθνος ἀρχαῖον, ὅπερ ἀνεῖλον οἱ υἱοὶ λὼτ οἱ ἀπὸ ἀμμάν. Idem alibi ῥαββὰ (*Rabbath* Hieronymo interpreri) πόλις βασιλείας ἀμμών. αὕτη ἐστὶ φιλαδελφία· μέμνηται αὐτῆς καὶ ἱερεμίας. Plinius insuper monet hanc & Damascum Raphanamque ex decem urbibus illustribus Syriæ in Arabiam recedere. Idem animadvertit S. Hieronymus ad Ezech. c. 25. *Filii Ammon habebant Metropolin nomine Rabbath, quæ hodie à rege Ægypti Ptolemæo cognomento Philadelpho, qui Arabiam tenuit cum Judæa, Philadelphia nuncupata est. Dicitur autem quod Nabochodonosor capiet urbem Rabbath: quæ vel proprie hoc appellatur nomine, vel ob magnitudinem; Rabbath enim maxima dicitur.* Et ad Ezech. c. 21. 20. *Cum venerit ad solitudinem ad bivium* (שנים דרכים) *terræ Arabiæ, quæ appellatur filiorum Ammon; quarum una via Jerusalem ducit ad dextram partem; sinistra vero ad Rabbath filiorum Ammon: quæ est civitas Metropolis, & hodie Philadelphia nominatur.* Diversa quædam ibidem Græce commentatus est B. Theodoretus: Ως ἐν εἰκόνι φησὶ διαγράφων μίαν ὁδὸν διχῆ μεριζομένην, καὶ τὴν μὲν κατ' εὐθὺ τῆς ἱερουσαλὴμ φερομένην, τὴν δὲ εἰς τὴν ῥαββὰθ υἱῶν ἀμμὼν διατεινομένην. Ραββὰθ δὲ υἱῶν ἀμμῶν εἶπεν, ἐπειδὴ ἐστὶ καὶ ἑτέρα ὁμώνυμος, ἡ τοῦ ἀμμάν. Ταύτην δὲ τὴν τοῦ ἀμμὰν φασί τινες εἶναι τὴν ἐν ἀραβίᾳ φιλαδελφίαν καλουμένην, ἥτις μέχρι νῦν ἀμμὰν τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ προσαγορεύεται. Idem Antistes ad Jer. c. 49. ῥαββὰθ πόλις ἦν τῆς ἀραβίας. Polybius enim in bellis Antiochi & Ptolemæi meminerat ejus p. 577. nomine Ραββατάμανα τῆς ἀραβίας, imo ἐπὶ βουνῶν κεῖσθαι τὴν πόλιν, δύο τε τόπους μόνον ἔχειν πρόσοδον. Mirum tamen Polybium non *Philadelphiam* hanc nuncupasse, sed jamdiu à morte Ptolemæi cognominis vetus nomen nimisque longum barbarumque retinuisse, nisi alia urbs *Philadelphia*, alia forte *Rabatammana.* Theodoretus etiam, quod videmus, de eo dubitavit. Victor tamen ad Jeremiæ c. 49. ἦν δὲ ζ' πόλις ἀμμὼν, καὶ νῦν δὲ κώμη ὡς ἀπὸ δεκαπέντε σημείων ἀπὸ ῥαββὰθ, τῆς νῦν καλουμένης φιλαδελφίας. Olympiodorus quidem simplicius, ῥαββὰθ πόλις ἀμμανιτῶν. οἱ δὲ υἱοὶ ἀμμὼν ἀμμανῖται, ἀπὸ τοῦ ἀμμὰν ὄντες: sic enim Josephus pronuntiarat עמן S. Codicis. Deinde B. Hieronymus ad Amosi primum, *Super tribus sceleribus filiorum Ammon, qui de Lot stirpe generati sunt, & habitant in Arabia ubi nunc est Philadelphia. Ignem succendam in muro Rabba,* רבה, *quæ fuit Metropolis Ammonitarum.* Hanc urbem Syriæ Arabiæque confinem, & regionis Decapolitanæ non minimum decus neque præteriit Byzantinus ille Stephanus, Ραββατάμμανα, πόλις τῆς ὀρεινῆς ἀραβίας. Iterum, Εἰσὶ καὶ ἀμμανῖται, διὰ δύο μμ. ἔθνος τῶν ναβαταίων ἀράβων, ὡς ἰώσηπος, puta ἀρχ. l. 1. c. 12. ἐκλήθησαν δὲ ἀπὸ ἀμμάνου τοῦ παιδὸς λώτου καὶ τῆς νεωτέρας θυγατρός. Tertioque, Καὶ φιλαδέλφεια, τῆς συρίας ἐπιφανὴς πόλις, ἡ πρότερον ἄμμανα, εἶτ' ἀστάρτη, (ne vix accedo) εἶτα φιλαδέλφεια, ἀπὸ πτολεμαίου τοῦ φιλαδέλφου. ὁ πολίτης φιλαδελφεύς. τὸ δὲ φιλαδελφηνὸς, ἐπιχώριον. οὕτω γὰρ ἰώσηπος κ'. τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας. BERN.

h Πταίσαντος,] Πεσόντος *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

i Αγαγὼν] Καὶ ἀγαγὼν *Big. Samb.* & *Vat.*

k Επὶ τῷ Ιορδάνῃ,] Επὶ τὸν Ιορδάνην *Big.* & *Samb.*

l Κατὰ τὸ μέγα πεδίον] *Castris itaque novissimis exercitum suum constituit Moyses, de Madianitis debellandis meditans, in planitie Moabica; præsertim enim dictus est ille locus* ערבות מאב ἡ πεδιὰς μωάβ, ערבות τὰ τέμπη, *sive Josepho interprete tum heic tum alibi* τὸ μέγα πεδίον, *quasi* ערבה רבה: *Michæque Vati c. 6. 6.* שטים *i e.* σχοῖνοι, *aut potius* σχῖνοι LXXII. *Interpr.* σαττὶν *Eusebio,* Setim *Hieronymo, & Jonathæ Judæo* מישר שטין ἡ πεδιὰς σιττὶν, *propter Jordanem fluvium è regione Jerichuntis* ירחו *i. e.* εὔοσμος *dialecto Chananæa, aut* ريحا ῥιχὰ *Arabica; cujus palmas odoraque balsama nulla non concelebrat historia. Vide Num. c. 22. & de Jerichunte Strabonem p. 525. Flaviumque l. 5. Bellorum c. 26. ubi suavissimam urbem sua cum paradiso pulchre describit.* BERN. *Sc.* in planitie *Moabitica*, quæ nonnullis dicitur ἡ πεδιὰς Σιττίν. Vide *Eusebii* Onomast. v. Αραβὼθ Μωάβ.

m Αντικρύς.] *Big.* & *Samb.* ἄντικρυ. Attice pinges ἀντικρὺς aut ἄντικρυς, cum *Bas. Gen. Hen.* & *Busb.* Eodem animo ἱεριχοῦντος ἔναντι *Zonaras* in Annalibus. De loco autem illo בערבות מואב מעבר לירדן ירחו Num. c. 22. 1. c. 33. 48. & passim, ubi jam castra secunda post XL posuerant Hebræi, finemque attigerant longi erroris, hæc docte disserunt Eusebius Hieronymusque: Αραβὼθ μωὰβ, ἔνθα δεύτερον ἠριθμήθη ὁ λαὸς (ὁ μὲν ἀκύλας ἑρμηνεύει, (quod addo) ὁμαλὰ, (ὁ δὲ σύμμαχος) τὴν πεδιάδα τῆς μωάβ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ ἰορδάνου κατὰ ἱεριχώ. καὶ ἐστὶ τόπος εἰς δεῦρο δεικνύμενος παρὰ τῷ ὄρει Φογὼρ, ὃς παρήκει δὲ ἀνιόντων ἀπὸ λιβιάδος ἐπὶ ἐσβοῦς (l. ἐσβοὺς) τῆς ἀραβίας, ἀντικρὺ ἱεριχώ. Αραβὰ ἀκύλας καὶ ἄλλοι (emendo ἀκύλας ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, σύμμαχος) ἐν τῇ πεδιάδι, θεοδοτίων ἐν δυσμαῖς, καὶ πάλιν ἐν τῇ ἀοικήτῳ. Vide Job c. 39. 6. *Araboth Moab, ubi secundo numeratus est populus, quod Aquila interpretatur humilia sive æqualia Moab, hanc habens consuetudinem, ut eremum propter planitiem* ὁμαλὴν *i. e. æqualem interpretetur & planam. Denique Symmachus pro Araboth Moab, Campestria Moab transtulit.* (Hunc sane interpretem imitatur Rector Bethleemiticus in versione sua Biblica, & ad Mansiones Hebraicas. Quinimo τὴν πεδιάδα seu *prata plana* Moabi indicant מישריא Oncelosi & Uzielidis, atque بقاع & בקעה Samaritarum.) *Et est usque hodie locus juxta montem Phogor euntibus à Libiade in Esbum Arabiæ* (חשבון) *contra Hiericho, qui ita appellatur Araba. Hanc ut supra Aquila transtulit planam, Symmachus interdum campestrem, interdum inhabitabilem; Theodotion occidentalem;* Doctores equidem Alexandrinos secutus. Alibi iidem, Βεθφογὼρ πέραν τοῦ ἰορδάνου, πόλις υἱῶν ῥουβὶν πλησίον τοῦ φογὼρ בעור, ἀπέναντι ἱεριχώ, ἀνωτέρω λιβιάδος σημείοις ϛ'. Quod est verbis Hieronymi πολυγλώττου, *trans Jordanem*, (quomodo loquitur Lex Divina בעבר הירדן, licet Moyses cis beatum illum fluvium haud unquam pedibus steterat) *juxta montem Phogor, contra Hiericho, sex millibus passuum supra Libiadem.* Nostis jam locum fatuo Balaco, Moabitis simul & Madianitis incestis turpibusque semper nationibus fatalem; quantum profecto pratum inter Tiberiadem & Asphaltitin sinistris aquis Jordanes amnis rigat. BERN.

n Πολέμους] Πολεμίους *Big.* & *Samb.*

nn Ολίγων ἡμερῶν] Forte δι' ὀλίγων ἡ. COCC.

Θεῷ, καὶ τὸν λαὸν εὐωχήσας, μέρος τι τῶν ὁπλιτῶν ἐξέπεμψε, [o] δῃώσοντας τὴν Μαδιανιτῶν γῆν καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν [p] ἐκπολιορκήσοντας. ὁ δ' [q] ἐκπολεμωθῆναι πρὸς αὐτοὺς αἰτίαν ἔλαβε τοιαύτην.

cepiſſet, copiarum partem *ſatis magnam* ad Madianitarum terram populandam vaſtandamque emiſit, & ad patrias eorum urbes expugnandas. Bellum autem iis intulit, ex hujuſmodi cauſa.

β'. [r] Βάλακος ὁ τῶν Μωαβιτῶν βασιλεὺς, φιλίας αὐτῷ πατρῴας οὔσης καὶ συμμαχίας πρὸς Μαδιανίτας, ἐπεὶ τοὺς Ἰσραηλίτας τοσοῦτον [s] φυομένους ἑώρα, καὶ περὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων [t] λίαν εὐλαβὴς ἦν. καὶ γὰρ [v] οὐδ' ἐπέπυστο γῆν ἄλλην πολυπραγμονεῖν τοὺς Ἑβραίους, ἀπηγορευκότος τοῦ Θεοῦ, κλησομένους τὴν Χαναναίων· [x] καὶ θᾶττον ἢ φρονιμώτερον ἐγχειρεῖν ἔγνω [y] τοῖς λόγοις. καὶ πολεμεῖν μὲν ἐπὶ ταῖς [z] εὐπραγίαις, θρασεῖς τε ὑπὸ τῆς κακοπραγίας [a] κατειλημμένοις, οὐκ ἔκρινε. κωλῦσαι δὲ, εἰ δύναιτο, φύεσθαι [b] μεγάλους, λογιζόμενος πρεσβεῦσαι πρὸς Μαδιανίτας ὑπὲρ αὐτῶν. [c] οἱ δὲ, ἦν γάρ τις ἀπὸ Εὐφράτου Βάλαμος, μάντις ἄριστος τῶν τότε καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐπιτηδείως ἔχων, [d] πέμπουσι μετὰ τῶν Βαλάκου πρέσβεων [e] ἄνδρας τῶν παρ' αὐτοῖς ἀξιολόγων, παρακαλέσοντας τὸν μάντιν ἐλθεῖν, ὅπως ἂν [f] ἐπ' ἐξωλείᾳ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀρὰς [g] ποιήσηται. παραγενομένους δὲ τοὺς πρέσβεις δέχεται [h] ξενίᾳ φιλοφρόνως. καὶ [i] δει-

2. Balacus Moabitarum rex, paterna amicitia & ſocietate cum Madianitis junctus, ubi Iſraëlitarum potentiam tanta incrementa cepiſſe viderat, de regno etiam ſuo in magna erat ſolicitudine. Non enim audiverat Iſraëlitas terram aliam quæſituros eſſe (cum hoc vetaret Deus) poſtquam Chananææ poſſeſſionem adepti eſſent: ideoque celerius quam prudentius ſtatuit *eos* artibus & fallaciis aggredi. Et quidem pugnare contra eos proſpero rerum ſucceſſu elatos, & qui ex adverſis animos majores ſumpſerant, haud ſibi commodum judicavit: ſed *potius* prohibere, quantum in ſe erat, ne potentiores evaderent; id ſibi faciendum cenſens, ut legatos ad Madianitas de rebus ſuis mitteret. Illi vero, quod eſſet Balamus quidam ab Euphrate, vates eo tempore præſtantiſſimus & cum iis neceſſitudine junctus, cum Balaci legatis mittunt etiam de ſuis viros honoratiſſimos, qui vatem accerſerent, ut Iſraëlitas diris devoveret. Legatos quidem,

VI. *Balacus, copiis ſuis diffiſus, Balamum vatem accerſit, ut diris devoveret Iſraëlitas. Num. c. 22. Deut. 2. 9.*

o Δηώσοντας] Ita in *MSS.* (& *Tar.*) in *Editis* perperam δειώσοντας

p Εκπολιορκήσοντας.] Πολιορκήσοντας *Vat.*

q Εκπολεμωθῆναι] Id placet mihi cum *Big.* & *Tar.* Quomodo apud Heſychium legitur ἐκπολεμῶσαι, πολεμοποιῆσαι. ἐκπολεμηθῆναι *Baſ. Gen.* & *Hen.* BERN. & HUDS.

r Βάλακος] בלק *Balacus, Philoni* βαλάκης, *Moabitis ſuis & auxiliis Madianicis diffiſus præ viribus ac victoriis Iſraelitarum, ad diras imbelleſque execrationes convertit, accerſito hariolo Adiabeno,* מן ארם מהררי קדם או ארם נהרים *Num. c. 23. 7.* ἐκ μεσοποταμίας LXXII. *Interpr. nomine Balamo,* בלעם Bilham *Maſoretis*, βαλαὰμ LXXII. *Interpr. Philoni, Samaritis, & ex noſtris Petro Judæque, & quidem ab ore Rabbinorum* Balaam *Hieronymo interpreti, necnon ipſa dialecto Meſopotamena* بلعم Balhamo, *quod eſt* בלען Balhan *Chaldaica*, helluo, comeſtor, pernicies ciborum: *ſicut* ἐτυμολογοῦσι לבק pernicies hominum, ἐκπορθήτωρ, τειχεσιβλήτης. בן בעור *natus Behoro ſeu Boſoro,* בן בצר τοῦ βοσὸρ *in altera Epiſtola beati Petri, ubi tamen loci Eccleſiæ Syræ lectitant* בר בעור: *ſicut dicuntur liberius* צאן & עאן, ארע & ארץ, צר & ער, *&c. propter ſimilia & æque aſpera elementa* ע & צ. *Balhamus ſeu* βαλαμὸς *iſte,* הכוסם ὁ οἰωνοσκόπος *dictus eſt Joſuæ duci,* ὁ προφήτης *S. Petro, Talmudiſtis* ὁ πονηρὸς הרשע, *omnibus eodem animo. Quocirca S. Hieronymus in Quæſtionibus Rabbinicis:* Ex genere Bauz, *ſeu* Buz, eſt Balaam ille divinus, ut Hebræi tradunt, qui in libro Job dicitur Eliu: [*Imo ex* Booz *atque* Ruth *augurem illum ſatum referunt Talmudiſtæ, nec vero tempora conveniunt, Synhedrin f.* 105.] primum vir ſanctus & prophetes Dei, poſtea per inobedientiam & deſiderium munerum, dum Iſrael maledicere cupit, divini vocabulo nuncupatur. *Idem plane in corpore Talmudico occurrit inter apophthegmata Johannis Amorai, qui cum Hieronymo noſtro ſeculo eodem floruit, f. 106. a. Synhedrin,* וארת בלעם הקוסם נביא שקר אר"יוחנן בתחילה נביא ובסוף קוסם *quod eſt in Peſicta* ψευδοπροφήτης, *ubi de illo vate etiam refertur,* ארת אשר תכרך מבורך לפי שהיה ממשפחת קמואל אבי ארם ומדבר היה ברוח הקדש ומכיון שערת הזעם. *Hæc ita adducere debui, ut ſciant literarum Hebraicarum oſores vel nugas Rabbinicas vetuſtatem habere commentationibus Eccleſiæ noſtræ (hoc addo) plerumque majorem. Veruntamen Adamantius pro ſua indole quam audaci Balami hujus vaticinia ſermone patrio conſcripta docuiſſe aſſerit tres Magos, cur ac quando infantem Jeſum olim irent adoratum: quod ineptum & infra fidem Chriſtianam. Prudentius tamen adnotarunt in Peſicta majore priſci Doctores Judæorum excelluiſſe opulentum (rarum & illud) hunc augurem præ cæteris profani orbis arte ſua,* אין לך נביא ונדיב באומות העולם יותר מבלעם הרשע. *Quinetiam extra Iſrael quandoque audiri prophetiam veram aſſeritur hoc exemplo,* εἰς καθέκαστον τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, לטרדן ליום הדין *Peſicta f. 56. Quoniam autem movi jam hanc literaturam, pergam & iſthæc ab Origene deſcribere,* Ajebat ergo magiſter quidam qui ex Hebræis crediderat, tali Moab uſus eſt exemplo, Sicut ablingit vitulus &c. *Num. c. 22. 4.* כלחך השור; ob hoc ſine dubio, quia vitulus ore abrumpit herbam de campo, & lingua tanquam falce quæcunque invenerit ſecat. Ita ergo & populus hic, quaſi vitulus, ore & labiis pugnat, & arma habet in verbis & precibus. *Conveniunt profecto & huc Commentaria Judaica; ſunt enim Phariſæi admodum ſimiles inter ſe ævo eodem aut diverſo.* ראו מואב את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם מרת ישראל כי אין כחו אלא בפיו אמרו (זקני מדין) אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו: *aut ex Tanchuma paulo concinnius,* כלחוך השור מה שור כוחו בפיו אף הם כוחם בפיהם. *Magus autem legatos Moabitas ad flumen Euphraten in Pathuris,* פתורה φαθουρᾷ *Legiſlatori,* פשורה φασουρᾷ *toties Paraphraſtis Samaritanis, laute excipiebat. Quinetiam monent Hieronymus noſter, & verpus Uzielides* hariolationem Onirocritam & בתור חלמיא *ea voce indicari. Leges tamen hanc hiſtoriam verbis Moyſis Num. c. 22. c. 23. & c. 24. aut illis Philonis* τοῦ ἐξηγητοῦ *p. 436. &c. vel Originis* φιλωνίζοντος *ad* ἀδελφ. *homil. 13. &c. neque omittenda ſunt Joſ. c. 13. 22. & c. 24. 2. Judic. c. 11. 25. Deut. c. 23. 4. Michæ c. 6. 5. 2 Pet. 2. 15. aut Apoc. c. 2. 14.* BERN. *Philoni* Βαλάκης, p. 643.

s Φυομένους ἑώρα,] Φυσωμένους *Big.* (& *Coll. Voſſ.*) φυσωμένους *Vat.* HUDS. Forte φυσωμένους, quanquam & Vet. *tanto cremento proficere.* COCC.

t Λίαν εὐλαβὴς] *Samb.* εὐλαβὴς λίαν ἦν. BERN.

v Οὐδ' ἐπέπυστο] *Baſ. Gen.* & *Epiph.* οὐδὲ πέπειστο. *Big.* οὐδ' ἔπυστο: atque *Samb.* perite οὐδ' ἐπέπυστο. Quippe ſic aiunt Scholæ Hebraicæ de Num. c. 22. 1, 2. אעפ' שאמר יי לישראל אל תצר את מואב היו מתראין מהן. Idcirco haud neceſſariam offendo correctionem hanc aut interpretationem in bibliotheca Schotani, καὶ γὰρ οὐδὲ πέπειστο γῆν ἄλλην ὁ πολυπραγμονεῖν τοὺς Ἑβραίους (ἀπηγορευκότος τοῦ Θεοῦ) κλησομένους τὴν Χαναναίων. *Non credebat enim aliam terram non quærere Hebreos (cum tamen vetuiſſet Deus) acquiſituros Chananæam.* BERN. Ita *Samb.* (& correxit *Coccejus*) idemque forſan voluit *Big.* (& *Coll. Voſſ.*) qui habet οὐδ' ἔπυστο. in *Editis* οὐδὲ πέπειστο pro οὐδ' ἐπέπειστο. Locum ſic legit vertitque *Schotanus*, οὐδὲ πέπειστο γῆν ἄλλην ὁ πολυπρ. τοὺς Ἑβραίους (ἀπηγορευκότος τοῦ Θεοῦ) κλησομένους τὴν Χαναναίων. *non credebat enim aliam terram non quærere Hebræos (cum tamen vetuiſſet Deus) acquiſituros Chananæam.* Verum *Epiphanius* hoc modo, *denique non credebat terram aliam Hebræos quærere quam ſuam, cum promiſiſſet utique Deus Ch. illos poſſeſſuros.* ac ſi legiſſet οὐδ' ἐπέπειστο & dein προηγορευκότος, atque κλησομένους.

x Καὶ θᾶττον ἢ] Illud καὶ non agnoſcunt *Big. Samb.* & *Vat.*

y Τοῖς λόγοις.] Conjectura miſera ~~Tar.~~ *Big.* τοῖς νέοις, & ex verſione *Gelenii* concepta. BERN. Forte ἔργοις. COCC.

z Εὐπραγίαις, θρασεῖς τε] *Baſ.* & *Gen.* εὐπραγίας θρασυτέροις γεγονημένοις ὑπὸ τῆς κακοπραγίας κατειλημμένοις οὐκ ἔκρινε *Big.* & *Samb.* εὐπραγίαις θρασεῖς τε ἀπὸ τῆς κακοπραγίας, vel θρασεῖς τε τῆς κακοπραγίας *Tar. Big.* Schotanus ſaltem de graviore quodam vitio queſtus eſt. Sed vel excuſos codices Rhetorum tropus verſioque Scholaſtici ſatis tuentur; vel ſcribendum ἐπὶ τοῖς εὐπραγέσι, θράσος τε ὑπὸ τῆς τῶν πολεμίων κακοπραγίας κατειλημμένοις. Mox *Samb.* δ' εἰ. & dein Πρεσβεύσας πρὸς μαδιανίτας ὑπὲρ αὐτῶν. οἱ δὲ, ἦν γάρ —— πέμπουσι *Baſ.* & *Gen.* πρεσβεῦσαι (aut καὶ πρεσβεῦσαι *Big.*) πρὸς μαδιανίτας ὑπὲρ αὐτῶν. ὁ δὲ, ἦν γάρ ----- πέμπει *Samb.* & *Big.* λογιζόμενος καὶ πρεσβεῦσαι πρὸς μαδιανίτας ὑπὲρ αὐτῶν. οἱ δὲ, ἦν γάρ —— πέμπουσιν Epiphanii in oculis. BERN.

a Κατειλημμένοις,] Forte ἐμπεπλησμένοις. COCC.

b Μεγάλους,] Ita *Samb.* μεγάλους λογιζόμενος, πρεσβεύσας πρ. *Baſ.* & *G.* μεγάλους, λογιζόμενος καὶ πρεσβεῦσαι *Big.* (*Coll. Voſſ. Tar.*) & *Vet. Interpr.*

c Οἱ δὲ] Ita *Baſ. G.* & *Vet. Interpr.* ὁ δὲ, ἦν γάρ τις —— πέμπει *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) & *Big.*

d Πέμπουσι] *Big.* & *Coll. Voſſ.* πέμπει.

e Ανδρας τῶν] Ανδρας παρ' αὐτοῖς ἀξιολόγων *Baſ.* cum *Gen.* ἄνδρας τῶν παρ' αὐτοῖς ἀξιολόγων *Big. Samb.* & *Tar.* ἄνδρας παρ' αὐτοῖς ἀξιολόγους *Burius* meus. BERN. Ita *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* ἄνδρας παρ' αὐτοῖς ἀξιολόγων *Baſ.* & *G.* ἄνδρας τοὺς παρ' αὐτοῖς ἀξιολόγοις *Vat.*

f Επ' ἐξωλείᾳ] *Baſ.* ἐπ' ἐξωλίᾳ. BERN.

g Ποιήσηται.] Ποιήσαιτο *Vat.*

h Ξενίᾳ φιλοφρόνως.] Επὶ ξενίᾳ *Vat.*

i Δειπνίσας] *Samb.* δειπνίσας, verbo agentis & excipientis epulis. Alterum præſtat. Verum de hoc augure & de Moabitarum Principe juvat forte adnotare ex Philone, Οὗτος ὁ πόλιμος

dem, postquam advenerant, benigno hospitio excepit: cumque cœnæ adhibuisset, Dei sententiam, quæ foret de Madianitarum postulatis, perquisivit. Deo autem ei, *ne una cum illis iret*, obstante, ad legatos revertitur, præ se ferens alacritatem & studium obsequendi illorum precibus votisque, illis vero subjiciens Deum voluntati ejus resistere, qui ipsum ad tantam *famæ* celebritatem vera loquendo prædicendoque perduxerat. Nam exercitum illum, cui diras imprecatum ipsum venire postulant, Deo carissimum esse *ajebat:* simulque suadebat, ut, hanc ob causam ad illos profecti, suas Israëlitis donarent inimicitias. Cum hæc dixisset, legatos dimisit.

Tum Balamus, secunda magisque magnifica legatione victus, sese comitem dat legatis. Num. c. 22.

3. Madianitæ vero, instante adhuc magis Balaco [1] & magna pollicente, alteram ad Balamum legationem mittunt. [2] Atque ille, studens istorum voluntati morem gerere, Deum consuluit. Deus autem, indignatus quod *iterum* tentaretur, imperat ut legatis nihil contradiceret. Is vero, haud suspicatus Deum hæc [3] jussisse ut ipsum ludificaret, cum legatis recta contendit. At dum iter faceret, in loco quodam angusto, maceria utrinque sepiente, ei occurrit Dei angelus; atque asina, qua vehebatur Balamus, sentiens Dei spiritum *sibi obviam* venientem, cum Balamo *de via declinavit* ad alterum septum, nihil morans verbera, quæ ei intulit Balamus, offensione pedis ad maceriam læsus. Cum autem, instante angelo, asina *iterum* percussa succubuisset, vocem humanam Dei voluntate edens Balamum ut injustum increpuit: quod cum prioribus ministeriis nihil habuerit de ea querendum, nunc vero plagas infligat, non in-

Asina, Dei angelo in via stante, verberibus affecta Balamum alloquitur.

πνήσας ἀνέκρινε τὴν τοῦ Θεοῦ διάνοιαν, τίς ἐστιν αὐτὴ ἐφ' οἷς Μαδιανῖται παρακαλοῦσι. τοῦ δ' ἐμποδὼν στάντος ἀφικνεῖται πρὸς τοὺς πρέσβεις, προθυμίαν μὲν καὶ σπουδὴν τὴν ἰδίαν ἐμφανίζων αὐτοῖς εἰς [k] ἃ δέονται τυχεῖν, [l] τὸν δὲ Θεὸν ἀντιλέγειν αὐτοῦ τῇ προαιρέσει δηλῶν· ὃς αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτο κλέος δι' ἀλήθειαν καὶ τὴν ταύτης προῤῥησιν ἀγάγοι. τὸν γὰρ στρατὸν, [m] ᾧ καταρασόμενον αὐτὸν ἐλθεῖν παρακαλοῦσι, δι' εὐνοίας εἶναι τῷ Θεῷ· συνεβούλευέ τε διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν παρ' αὐτοὺς χωρεῖν, τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας [n] καταλυσαμένους. καὶ τοὺς μὲν πρέσβεις ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε.

γ΄. Μαδιανῖται δὲ, Βαλάκου σφόδρα ἐγκειμένου καὶ δέησιν λιπαρὰν προσφέροντος, πάλιν πέμπουσι πρὸς τὸν Βάλαμον. κἀκεῖνος, βουλόμενος [o] χαρίζεσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἀνήρετο τὸν Θεόν. ὁ δὲ, καὶ [p] τὰς πείρας δυσχεράνας, κελεύει μηδὲν ἀντιλέγειν τοῖς πρέσβεσι. [q] ὁ δ' οὐχ ὑπολαβὼν ἀπάτῃ ταῦτα τὸν Θεὸν κεκελευκέναι, συναπῄει τοῖς πρέσβεσι. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἀγγέλου θείου προσβαλόντος αὐτῷ [r] κατά τι στενὸν χωρίον περιειλημμένον [s] αἱμασιαῖς διπλαῖς, ἡ ὄνος, ἐφ' ἧς ὁ Βάλαμος ὠχεῖτο, συνεῖσα τοῦ θείου πνεύματος ὑπαντῶντος, ἀπέκλινε τὸν Βάλαμον [t] πρὸς τὸν ἕτερον τῶν θριγκῶν, ἀναισθήτως ἔχουσα τῶν πληγῶν, ἃς ὁ Βάλαμος ἐπέφερεν αὐτῇ, κακοπαθῶν τῇ θλίψει τῇ [v] πρὸς τὸν θριγκόν. ὡς δ' ἐγκειμένου τοῦ ἀγγέλου ἡ ὄνος τυπτομένη ὤκλασε, κατὰ βούλησιν Θεοῦ φωνὴν ἀνθρωπίνην λαβοῦσα κατεμέμφετο [x] τὸν Βάλαμον ὡς [y] ἀδικοῦν,

λεμος (perstringit autem iste bellum Amorrhæum) ἅπασι μὲν τοῖς ἀντιανοῖς ἔθνεσι φοβερὸν ἐνεργάσατο, διαφερόντως δὲ τοῖς ὁμόροις. εἷς δὲ δὴ τῶν ἀστυγειτόνων βασιλέων, ὄνομα Βαλάκης, μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον τῆς ἑῴας μοῖραν ὑπηγμένος (Ita solent Scriptores Judaici omnis ævi ex rebus parvis magnas confingere, modicosque tumulos ad sidera usque efferre, lectore tamen ridente.) πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἀπειπὼν, ἀντικρὺς μὲν ὑπαντᾶν οὐκ ἐδοκίμασε. τὴν ἐκ προσθήσεως δι' ὅπλων ἐλεύθερον πόλεμον διαδιδράσκων, ἐπ' οἰωνοὺς δὲ καὶ μαντείας ἐτρέπετο, νομίζων ἀρωγῆς τινὶ δυνήσεσθαι τὴν ἄμαχον ῥώμην τῶν ἑβραίων καθελεῖν. ἀνὴρ δ' ἦν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπὶ μαντείᾳ περιβόητος μεσοποταμίαν οἰκῶν, ὃς ἅπαντα μὲν ἐμεμύητο τὰ μαντικῆς εἴδη. οἰωνοσκοπίαν δ' ἐν τοῖς μάλιστα συγκεκροτηκὼς ἐθαυμάζετο. προεῖπε γὰρ τοῖς μὲν ἐπομβρίας θέρους ἀκμάζοντος· τοῖς δὲ αὐχμόν τε καὶ φλογμὸν ἐν μέσῳ χειμῶνι· τοῖς δ' ἐξ εὐετηρίας ἀφορίαν, καὶ ἔμπαλιν λιμοῦ φορὰν· ἐνίοις δὲ πλημμύρας ποταμῶν καὶ κενώσεις, καὶ θηπείας λοιμικῶν νοσημάτων καὶ ἄλλων μυρίων· ὧν ἕκαστον ὁ προθεσπίζειν δοκῶν ὀνομαστότατος ἦν. ——— ὁ δὲ οὐκ ἀπὸ φρονήματος εὐγενοῦς καὶ βεβαίου, ἀλλὰ τὸ πλέον ἀστειζόμενος· ὡς δή τις ἐλλογίμων προφητῶν γεγονὼς, καὶ μηδὲν ἄνευ χρησμῶν εἰωθὼς πράττειν τὸ παράπαν, ὑπανεδύετο λέγων οὐκ ἐπιτρέπειν αὐτῷ βαδίζειν τὸ θεῖον. Hic itaque unus ad Parasam *Balac*, profusus adeo, loco esse queat Steuchi, Cornelii Lapidei, Lorini, Menochii, & similium, quorum sane commentis consumitur & ætas & ingenium Theologastrorum. BERN.

k Ἃ δέονται τυχεῖν,] Lege ὧν. COCC.

l Τὸν δὲ Θεὸν] Τὸν θεὸν δ' ἀντιλέγειν *Samb.* & *Big.*

m Ὧ καταρασόμενον] Est (*Tar. Big.*) qui malit οὗ καταρασόμενον, sine causa.

n Καταλυσαμένους.] Καταλυσομένους *Hen.* & *Busb.*

1. *Et magna pollicente,*] Ita placuit δέησιν λιπαρὰν προσφέροντος interpretari, convenienter *Sacris literis*, atque etiam *Philoni*, qui ad Balamum allata prodit πλείω χρήματα, καὶ περιττοτέρας δωρεάς.

2. *Atque ille,*] *Chresmopola Euphratensis, secunda magisque magnifica legatione victus, experitur rursum Oracula, sed jam dubia, dictis prius quasi adversa & involuta, ut Numinis esse possunt offensi valde & aspernantis, Num. c. 22. 20, 22, 25. O Josephum optimarum literarum egregium interpretem! Malam tamen viam, obstante Angelo vindice,* τῷ κατηγόρῳ שטן σατὰν *apud Aquilam, quem putant Theodoretus aliique Ecclesiastici Michaelem fuisse, Magus molitur, ex scotomate avaritiæ cæcior Tiresia, stupidior asina. Pigra enim bestia planeque* ἄμουσος ἄφωνός τε, *qua tunc vehebatur,* ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξαμένη (*quod profecto de bove mirum minus, quam in Gentium historiis frequens, ut facile semper fuit nostro generi* παράγειν) ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν, *quod ad suos scripsisse creditur B. Petrus post Moysen* ἀριθμ. *c. 22. Attamen jumento Balamico os aperiebatur præter naturam, aut juxta commentum priscorum Pharisæorum loquendo, creabatur istud vespera primi Sabbati cum cæteris rerum prodigiosarum. Vide horum Capitularia,* אבות *c. 5. §. 6. &* πεσικτὴν μικρὰν, *& Cosri p. 254. Cavebunt adeo pii hominum ne accedant ad Literaratores Judaicos, Saadiam, Samuelem Hoplnidem, Samuelem Cantorem, neque ad Moysen natum Maimone l. 2. c. 43.* Doctoris: *qui ænigmata, phantasmata,* בחלום או במראה הנבואה, *aut plane somnia esse, non veram rem gestamque palam ferre arbitrantur, quæcunque super asino loquente ac disputante narraverat melior Moyses.* Insuper hac de re post Chiam doctorem dicere aliquid voluit *Abenesdras Astrologus, nec quidem potuit præter ridicula ac vanissima. Cæterum cum loquaci mandibula cilli istius, cumque malo onere ejus pueriliter ludunt Doctores Ænigmatici, præsertim Adamantius Hom.* 14, & 15. *Abeat ergo hinc Mohammedicæ superstitionis dignus præco.* BERN.

o Χαρίζεσθαι] Χαρίζεσθαί τι τοῖς *Vat.*

p Τὰς πείρας] Quid si τὰς πείρας. COCC.

q Ὁ δ' οὐχ ὑπολαβὼν] *Big. Samb. Epiphan. Schotanusque*, uti exigit ea sententia. ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἀπάτῃ typis haud integris *Bas.* & *Gen.* Ait enim hac de causa Comestor, *Josephus videtur velle, quod Dominus iratus, quasi ironice dixerit ei, Vade cum eis. Quod quia non intellexit, obstitit ei angelus.* BERN. Ita *Big. Samb. Vat.* (*Coccejus*) & *Vet. Interpr.* in *Editis* ὁ δὲ ὑπολ. unde *Schotanus* legendum esse conjecerat, ὁ δὲ μὴ ὑπολαβών: insuper adjiciens, *est enim* ἀπάτη ἀγαθή. de qua videsis *H. Steph.* in *Thes. Gr.* voce ἀπάτη. Arbitror ipse, *Josephum* male de Deo pronunciasse.

3. *Jussisse ut ipsum ludificaret,*] *Jussisse fallacia* (hoc est, *tentando*) interpretatur *Clericus* ad *Num.* c. 22.

r Κατά τι στενὸν χωρίον] Ita *MSS* in *Editis* κατά τι τὸ στενὸν χ. HUDS. Τι τῶν στενῶν χωρίων, ut mox τι τῶν ὄρων. REL.

s Αἱμασιαῖς διπλαῖς,] *Bas.* & *Gen.* αἱμασίαις διπλαῖς accentu male promoto. Hoc idem in Sacris גדר מזה וגדר מזה. BERN.

t Πρὸς τὸν θριγκόν.] *Bas. Gen.* & *Hen.* πρὸς τὸ ἕτερον τῶν θριγκῶν, pro τῶν θριγκίων. *Zonaras* huc, ἡ ὄνος ᾗ ὁ βαλαὰμ ἐπωχεῖτο, συνεῖσα τοῦ θείου πνεύματος (sic Dei *angelum* vocat Josephus, pariter ut Philo eundem θείαν ὄψιν) οὐ προέβαινεν, οὐδὲ ταῖς πληγαῖς ἐνεδίδου. BERN. Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* πρὸς τὸ ἕτερον *Bas. G.* & *Hen.*

v Πρὸς τὸν θριγκόν.] Vel leges cum *Hen.* & *Busb.* πρὸς τὸ θριγκίον. Attamen *Bas.* & *Gen.* rursus præter usum ac ritum Græcanicum πρὸς τὸ θριγκόν. BERN. Πρὸς τὸ θριγκίον *Vat. Hen.* & *Busb.* & forsan supra πρὸς τὸ ἕτ. τῶν θριγκίων. Verum rursus hic πρὸς τὸ θριγκὸν *Bas.* & *G.* præter usum ac morem Græcorum.

x Τὸν Βάλαμον] *Bas.* & *Gen.* τὸν βάλαμον, ὡς ἄδικον ἐπὶ ταῖς προτέραις διακονίαις μηδὲν ἔχοντα ἐγκαλεῖν αὐτῇ, νῦν δὲ πληγὰς ἐπιφέρει, μὴ συνεὶς ὅτι &c. *Big.* & *Samb.* τὸν βάλαμον ὡς ἄδικον· ἐπὶ ταῖς προτέραις διακονίαις μηδὲν ἔχοντι ἐγκαλεῖν αὐτῇ, πληγὰς ἐπιφέρειν· μὴ συνιεὶς ὅτι. Compendio *Hen.* & *Busb.* φωνὴν ἀνθρωπίνην κατὰ θείαν βούλησιν λαβοῦσα, ἄδικον ἐκάλει τὸν βάλαμον, πληγὰς ἐπιφέροντα αὐτῇ, ἐκ θεοῦ οἷς αὐτὸς ἐπόθησεν ὑπηρέτης εἴργε.): *Zonaras* haud dissimiliter. Vide quomodo admirandam hanc historiam deducit Philosophus Alexandrinus, δελεασθεὶς μὲν τοῖς ἤδη προτεινομένοις, καὶ ταῖς μελλούσαις ἐλπίσι, καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν παρακαλούντων καταιδεσθεὶς, ἐνεδίδου· πάλιν προφασιζόμενος (nil sanctius sensit de hoc sortilego mens Philonis) τὸ θεῖον, οὐκ ἐφ' ὑγιεῖ. τῇ γοῦν ὑστεραίᾳ παρεσκεύαζετο τὴν ἔξοδον, ὀνείρατα διηγούμενος ὑφ' ὧν ἔλεγε πληχθεὶς ἐναργέσι φαντασίαις ἀναγκάζεσθαι μηκέτι μένειν, ἀλλὰ τοῖς πρέσβεσιν ἀκολουθεῖν,

κον, ἐπὶ ταῖς πρότερον διακονίαις μηδὲν ἔχοντα ἐγκαλεῖν αὐτῇ, νῦν [z] δὲ πληγὰς ἐπιφέρει, μὴ συνεὶς ὅτι νῦν κατὰ Θεοῦ προαίρεσιν οἷς αὐτὸς [a] ἔσπευσεν ὑπηρετεῖν εἴργεται. ταραττομένου δ' αὐτοῦ διὰ τὴν τοῦ ὄνου φωνὴν ἀνθρωπίνην οὖσαν, ἐπιφανεὶς καὶ ὁ ἄγγελος ἐναργὴς ἐνεκάλει τῶν πληγῶν· ὡς οὐχὶ τοῦ κτήνους ὄντος αἰτίου, τὴν δὲ ὁδὸν αὐτοῦ διακωλύοντος παρὰ γνώμην [b] τοῦ Θεοῦ γινομένην. καταδείσας δ' ὁ Βάλαμος, οἷός τε ἦν ἀναστρέφειν· ἀλλὰ Θεὸς αὐτὸν χωρεῖν τὴν προκειμένην παρώρμησεν, προστάξας ὅ, τι περ ἂν αὐτὸς [c] κατὰ νοῦν αὐτῷ ποιήσειε, τοῦτο σημαίνειν.

δ'. Καὶ ὁ μὲν, ταῦτα τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος, ἧκει πρὸς Βάλακον. δεξαμένου δ' αὐτὸν τοῦ βασιλέως [d] ἐκπρεπῶς, ἠξίου προαχθεὶς ἐπί τι τῶν ὀρῶν σκέψασθαι πῶς τὸ τῶν Ἑβραίων ἔχει στρατόπεδον. Βάλακος δ' αὐτὸς ἀφικνεῖται τὸν μάντιν σὺν βασιλικῇ θεραπείᾳ φιλοτίμως ἀγόμενος εἰς ὄρος, ὅπερ ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν ἔκειτο, τοῦ στρατοπέδου σταδίους ἀπέχον ἑξήκοντα. κατιδὼν δ' αὐτοὺς ἐκεῖνος, βωμούς τε ἐκέλευσεν ἑπτὰ δείμασθαι τὸν βασιλέα, καὶ τοσούτους ταύρους καὶ κριοὺς [e] παραστῆσαι. ὑπουργήσαντος δὲ διὰ ταχέων τοῦ βασιλέως, [f] ὁλοκαυτεῖ [g] τυθέντας, ὡς τροπὴν ἰδεῖν [h] σημαινομένην. [i] ὁ δὲ οὖν φησιν, "οὗτος εὐδαίμων, ᾧ "ὁ Θεός τε δίδωσι μυρίων κτῆσιν ἀγαθῶν, καὶ σύμ"μαχον εἰς ἅπαν καὶ ἡγεμόνα τὴν ἑαυτοῦ πρόνοιαν ἐπέ"νευσεν. ὡς οὐδέν ἐστιν ἀνθρώπειον γένος, οὗ μὴ κατ' "ἀρετὴν καὶ ζήλωσιν ἐπιτηδευμάτων ἀρίστων καὶ κα"θαρῶν πονηρίας ὑμεῖς ἀμείνους [k] κριθήσεσθε, καὶ παι"σὶ βελτίοσιν αὐτῶν ταῦτα [l] καταλείψετε, Θεοῦ μό"νους ὑμᾶς ἀνθρώπους ἐφορῶντος, καὶ ὅθεν ἂν γένοι"σθε πάντων εὐδαιμονέστεροι τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἐκπορίζον"τος. γῆν τε οὖν, ἐφ' ἣν ὑμᾶς αὐτὸς ἔστειλε, κα"θέξετε, δουλεύουσαν ἀεὶ παισὶν ὑμετέροις· καὶ "τοῦ "περὶ αὐτῶν κλέους ἐμπλησθήσεται πᾶσα ἡ γῆ καὶ θά"λασσα. ἀρκέσετε δὲ τῷ κόσμῳ παρασχεῖν ἑκάστῃ γῇ [m] τῶν

telligens se jam Dei consilio inhiberi, quo minus iis, ad quos properat, inservire posset. Dum vero ille voce humana asinæ attonitus turbatusque constiterit, manifesto ejus in conspectum se dedit angelus, ipsumque reprehendit ob asinam verberibus multatam; quod in culpa non esset jumentum, sed ipse obstaret ei contra Dei sententiam iter facienti. Balamus autem perterritus *actutum* redire voluit: sed Deus eum ad pergendum, quo instituerat, impulit; præcipiens, ut quicquid ei in mentem subjecerit, id *Balaco* significaret.

4. Et ille quidem, postquam hæc Deus ei imperaverat, pervenit ad Balacum. A rege vero honorifice exceptus, [4] petebat ut ad jugum quoddam montium deductus Hebræorum castra oculis perlustraret. Ipse etiam rex præsto erat, ut vatem regio comitatu magnifice deduceret ad montem, verticibus eorum imminentem, qui à castris *Hebræorum* stadiis sexaginta aberat. Ille autem cum eos vidisset, regi mandavit ut septem aras exstrueret, & totidem tauros & arietes adduci curaret. Cumque rex è vestigio ista subministrasset, holocausta immolat, ut *Israelitarum* fugam significari perspiceret. quo facto, ita loquutus est: " *En* felix iste *populus*, cui & dedit Deus immensa bonorum copia " & abundantia frui, & in omnibus suæ providen" tiæ auxilio ductuque gaudere voluit. Certe nul" la usquam terrarum gens est, quæ vobis virtute " & rerum optimarum honestarumque studio par " similisve habebitur: atque ista liberis, qui majori" bus suis prælucebunt, relinquetis; Deo vos solos " hominum *benigne* respiciente, eaque vobis larga " manu suppeditante, unde omnium, quos sol aspi" cit, felicissimi esse possetis. Istam itaque regio" nem, ad quam *possidendam* vos misit, obtinebi" tis, posteris vestris in æternum servituram: eo" rumque nominis gloria replebitur terra universa " simul & mare. Satis quidem eritis mundo, ut " unaquæque orbis pars suas vestra ex progenie " habeat incolas. Est ideo ut miremini, ô beate ,, exer-

Balamus, de vertice montis Baal Hebræis maledicturus, numinis plenus magna eorum encomia edicit, & majora adhuc illis pollicetur. Num. c. 23.

θεῖν. ἤδη δὲ αὐτῷ προερχομένῳ γίνεται κατὰ τὴν ὁδὸν σημεῖον ἀρίδηλον, περὶ τῆς τὴν χρείαν ἐφ' ἣν συνέτεινεν εἶναι παλίμφημον. Quippe post pauca ex Moyse satis nota, τῶν παρ' ἑκάτερα χωρίων ἦσαν, refert porro ἦσαν αἱμασιαὶ καὶ φραγμοὶ πλησίον. ὁπότ' οὖν τούτοις προσηράχθη φερόμενον, γόνυ καὶ κνήμας καὶ πόδας ὁ δεσπότης πιεζόμενος καὶ θλιβόμενος ἀπεθρύπτετο. ἦν δὲ ὡς ἔοικε θεία τις ὄψις· ἣν τὸ μὲν ζῶον ἐπιφοιτῶσαν ἐκ πολλοῦ θεασάμενον ὑπέπτηξε· ὁ δ' ἄνθρωπος οὐκ εἶδεν, εἰς ἔλεγχον ἀναισθησίας. ὑπὸ γὰρ ἀλόγου ζώου παρευημερεῖτο τὰς ὄψεις ὁ μὴ μόνον τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν κοσμοποιὸν αὐχῶν ὁρᾶν. Verum sedulo abstinet hic Philosophus à loquela Asini. μόλις οὖν τὸν ἀνθεστηκότα ἰδὼν ἄγγελον οὐκ ἐπειδὴ τοιαύτης ἦν θέας ἄξιος, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀτιμίαν καὶ οὐδένειαν αὐτοῦ καταλάβῃ, πρὸς ἱκεσίας καὶ λιτὰς ἐτράπετο συγγνωσθῆναι δεόμενος ὑπ' ἀγνοίας, ἀλλ' οὐ καθ' ἑκούσιον γνώμην ἁμαρτάνοντι. τότε μὲν οὖν ὑποστρέφειν δέον, ἐπυνθάνετο τῆς φανείσης ὄψεως, εἰ ἀνακάμπτοι πάλιν τὴν ἐπ' οἴκου. ἡ δὲ συνιδοῦσα τὴν εἰρωνείαν καὶ σχετλιάσασα· τί γὰρ ἔδει πυνθάνεσθαι περὶ πράγματος οὕτως ἐμφανοῦς, ὃ τὰς ἀποδείξεις εἶχεν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ μὴ δεομένου τῆς ἐκ λόγων ἀληθεστέρας πίστεως. εἰ μὴ ἄρα ὀφθαλμῶν ὦτα πιστότερα, καὶ πραγμάτων ῥήματα. βάδιζε εἶπεν ἐφ' ἣν σπεύδεις ὁδόν. ὀνήσεις γὰρ οὐδὲν, ἐμοῦ τε λεκτέα ὑπηχοῦντος ἄνευ τῆς σῆς διανοίας καὶ τὰ φωνῆς ὄργανα τρέποντος, ᾗ δίκαιον καὶ συμφέρον. ἡνιοχήσω γὰρ ἐγὼ τὸν λόγον, θεσπίζων ἕκαστα διὰ τῆς σῆς γλώττης οὐ συνιέντος. Hæc ille, tanquam Scholasticus. BERN. Ita ex *Vet. Interpr.* in *Editis* & *Vat.* τὸν Βάλαμον, ὡς ἄδικον ἐπὶ ταῖς &c. in *Big.* & *Samb.* τὸν Βάλαμον ὡς ἄδικον· ἐπὶ τ. π. δ. μ. ἔ. ἐγ. αὐτῇ, πληγὰς ἐπιφέρειν· μὴ συνιεὶς ὅτι &c. Compendio, iisdemque verbis *Hen. Busb.* & *Zonaras*, p. 21. Videsis *Philonem*, p. 644.

y Ἄδικον,] Forte ἀδίκως & mox μηδὲν ἔχων. COCC.

z Δὲ πληγὰς ἐπιφέρει,] Illud δὲ omittunt *Vat.* & *Vet. Interpr.* ut *alii* omnes νῦν δὲ præter *Bas.* & *G.* HUDS. Lege δή. COCC.

a Ἔσπευσεν] Forte ἔσπευδεν. COCC.

b Τοῦ Θεοῦ γινομένην.] Articulum negligit *Vat.* ut & mox αὐτός, v. 31.

c Κατὰ νοῦν] *Samb.* κατανοῶν.

d Ἐκπρεπῶς,] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* εὐπρεπῶς, sensu non alio.

4. *Petebat ut ad jugum quoddam montium deductus*] *Mox de vertice montis Baal idoli Moabici prope Areopolin, Moysi* במות בעל, LXX. *Interpr.* στήλη τοῦ βαάλ, *Onc.* רמת דחלתא למואב, *& priscis Commentatoribus* ביע או בירה גלייא שלו, *Balamus magnus exercitum Hebræum in Magno Campo liberius agentem* VIII. M. *passuum intervallo respectans, male licere maluit Sacræ Genti, victimis adeo juxta septimanam conditi orbis ritu antiquissimo mactatis, statim plenus veri bonique Numinis, horum encomia edicit; majora eis insuper pollicetur, infinitam sobolem. Chananæam breve triumphandam, dein orbis totius imperium. Sic præter Josephum Num. c. 23. v. 9. explicat Uzielides,* ἰδὲ λαὸς לבדר μόνος κατοικήσει, δηλονότι, οὗτος κληρονομήσει τὴν οἰκουμένην, הא עמא בלחודיהון עתידין למיחסן עלמא. BERN.

e Παραστῆσαι.] Παραστῆσαι *Hen.*

f Ὁλοκαυτεῖ] Plures libri ὁλοκαυτοῖ, ut *Big. Busb. Hen.* & *Zon.* Superius *Hen.* κριοὺς παραστῆσαι. BERN.

g Τυθέντας,] Ita *Bas.* & *Samb.* in *reliquis* θυθέντας.

h Σημαινομένην.] Ex *Epiphan. Hen.* atque *Busb.* restitui ὁ λεὼς φησιν &c. Unde *Zonaras*, καὶ εἰς ὄρος ἀχθεὶς, ἑπτά τε ταύρους ὁλοκαυτώσας, καὶ τοσούτους κριοὺς, ὡς εἶδε τροπὴν σημαινομένην, οὐ μόνον οὐ κατηύξατο τῶν ἑβραίων· ἀλλ' ἐπιθειάσας, αὐτούς τε καὶ τὸ γένος ἅπαν αὐτῶν ηὐλόγησε καὶ ἐξύμνησε. Verum *Bas. Gen. Big.* & *Samb.* σημαινομένην. ὁ δὲ ὥς φησιν οὗτος ὁ εὐδαίμων, ᾧ, aut οὗτος εὐδαίμων, ᾧ *Samb.* BERN.

i Ὁ δὲ οὖν φησιν,] Cum in *Editis* fuerit, ὁ δὲ ὥς φησιν οὗτος ὁ εὐδ. & in *Codd. Samb.* & *Vat.* ὁ δὲ ὥς φησιν οὗτος εὐδ. ideo levicula mutatione legendum censui, ὁ δὲ οὖν φησιν, οὗτος εὐδ. nec, ut mihi videtur, sine auctoritate *Epiphanii*, qui ex Cod. *Vossii* sic se habet, *immolavit holocausta, ut fugam videret significari. quo facto cæpit è diverso benedicere, dicens, Hic populus felix* &c. quæ postrema verba favent lectioni Codd. *Hen.* & *Busb.* (ὁ λεὼς, φησὶν, οὗτος εὐδ.) quam amplexus est *Bernardus*. Olim ex *Zonara* conjeceram, τυθέντας. ὡς τροπὴν εἶδεν σημαινομένην, ὁ λεὼς, φησὶν, οὗτος &c.

k Κριθήσεσθε,] *Big. Samb. Tar.* & *Busb.* κριθήσεσθαι editionum par. Quoniam respectu Israelis, sic usque gloriantur profugi miserique Pharisæi, Synhedrin f. 39. a, b. & Pesicta f. 57. sicque Num. c. 23. v. 9. ultro interpretantur, reliquas omnes gentes mortalium כאין pro nihilo habere Conditorem & prorsus negligere. BERN. Sic *Big. Samb.* (Cocc.) & *Busb.* κριθήσεσθαι in *Editis*, *aliisque*.

l Καταλείψετε,] Καταλείψειν *Bas.* & *Gen.* καταλήψετε *Tar. Big.* & *Samb.* καταλείψετε codex Cassiodori correcte. Tolerari etiam potest ante excusum. BERN. Ita *Vat.* (Cocc.) & *Vet. Interpr.* in *Editis* κατaλείψειν, in *Big.* & *Samb.* καθαλήψετε.

m Τῶν ὑφ' ὑμῖν] Τῶν ἀφ' ὑμετέρου γένους *Big.* & *Samb.* τοὺς ὑμετέρου γένους *Tar.* conjectoris. τῶν ἐφ' ὑμῖν ἑτέρου γένους *Bas. Gen. Busb.* & *Hen.* quod est dictum præcise pro ἐκ τῶν ἐφ' ὑμῖν ἑτέρου γένους οἰκήτορας. τοὺς ἀφ' ὑμετέρου γένους *Epiphanius*. BERN. Eo modo *Bas.*

"exercitus, qui ex uno parente in tantam crevistis "multitudinem. Quin vos jam non adeo multos "terra excipiet Chananæa; orbem vero terrarum "scitote vobis in perpetuum fore habitaculum: "pluresque numero, quam sunt stellæ cœlestes, "per insulas pariter ac continentem vitam agetis. "& cum tot tantique fueritis, non defessus erit "Deus, pace quidem rerum omnium abundantiam "largiendo, bello vero victoriam & imperium. "Vobiscum dimicandi desiderio ardeant inimici; "atque ita demum efferantur, ut ad arma manus-"que conserendas vos provocent. Non amplius, "ut consueverunt, cum victoria revertentur, nec "ut inde lætitiam capiant liberi & uxores. In "tantum eam, qua polletis, fortitudinem provi-"dentia sua Deus extulit, qui potest & quod su-"perest minuere, & quod deest supplere.

Contra propriam indolem bis terve populo Hebræo bene ac feliciter dicit Balamus, urgente Dei spiritu. Num. c. 23. & c. 24.

5. Et ille quidem talia *clare* vaticinatus est, extra se raptus, spiritusque Dei instinctu ad ea concitatus. Balaco autem hæc indigne ferente, ipsumque legem violare clamitante, qua eum magnis muneribus à sociis accepturus esset; nam cum venisset diras hostibus imprecatum, *è contra* illos *coram* laudarit & mortalium beatissimos prædicarit: "ô Balace, inquit, rebus omnibus rite "perpensis, num existimas in nobis situm esse quid "dicamus aut taceamus, cum nos Dei spiritus oc-"cuparit? voces enim ille quascunque vult & ser-"mones emittit, nobis non sentientibus. Equi-"dem & ego illorum bene memini, quibus e-"gentes vos & Madianitæ magno studio me huc

"ἐφ' ὑμῖν ἑτέρου γένους οἰκήτορας. [n] θαυμάζετε τοί-"νυν, ὦ μακάριος στρατὸς, ὅτι τοσοῦτος ἐξ ἑνὸς "πατρὸς γεγόνατε. ἀλλὰ [o] τῶν νῦν ὑμῶν [p] ὀλίγων ἡ Χα-"ναναία χωρήσει γῆ, τὴν δ' οἰκουμένην οἰκητήριον εἰς "αἰῶνος ἴστε προκειμένην [q] ὑμῖν· καὶ τὸ πλῆθος ὑ-"μεῖς ὄντες νήσοις καὶ κατ' ἤπειρον βιοτεύσετε, ὅσον ἐστὶν "οὐδ' ἀστέρων ἀριθμὸς ἐν οὐρανῷ. τοσούτοις δὲ οὖσιν, οὐκ "ἀπαγορεύσει τὸ θεῖον, ἀφθονίαν μὲν παντοίων ἀγα-"θῶν ἐν εἰρήνῃ [r] χορηγοῦν, νίκην δὲ καὶ κράτος ἐν "πολέμῳ. [s] παῖδας ἐχθρῶν ἔρως τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου "λάβοι, καὶ θρασυνθεῖεν ὥστε εἰς ὅπλα καὶ τὰς ὑμετέ-"ρας χεῖρας ἐλθεῖν. οὐ γὰρ ἂν [t] ὑποστρέψει ἔτι ὁ νικηφό-"ρος, οὐδ' ὥστε παῖδας εὐφρᾶναι καὶ γυναῖκας. τοσοῦτον "ὑμῖν [v] ἀνδρείας τὸ περιὸν [x] ἐκ Θεοῦ προνοίας [y] ἀνήρηται, "ᾧ καὶ τὰ περιττὰ μειοῦν ἰσχύς, καὶ τὰ λείποντα διδόναι.

έ. Καὶ ὁ μὲν τοιαῦτα ἐπεθείαζεν, οὐκ ὢν ἐν ἑαυτῷ, τῷ δὲ θείῳ πνεύματι πρὸς αὐτὰ [z] κεκινημένος. τοῦ δὲ Βαλάκου δυσχεραίνοντος, καὶ παραβαίνειν [a] αὐτὸν τὰς συνθήκας ἐφ' αἷς αὐτὸν ἀντὶ μεγάλων λάβοι δωρεῶν παρὰ τῶν συμμάχων ἐπικαλοῦντος· [b] ἐλθόντος γὰρ ἐπὶ κατάρᾳ τῶν πολεμίων, ὑμνεῖν αὐτοὺς ἐκείνους καὶ μακαριωτάτους ἀποφαίνειν ἀνθρώπων· "[c] ὦ Βάλακε, "φησὶ, περὶ τῶν ὅλων λογίζῃ καὶ δοκεῖς ἐφ' ἡμῖν εἶ-"ναί τι περὶ τῶν τοιούτων σιγᾶν ἢ λέγειν, [d] ὅταν ἡμᾶς τὸ "τοῦ Θεοῦ λάβῃ πνεῦμα; φωνὰς γὰρ ἃς βούλεται τοῦτο "καὶ λόγους οὐδὲν ἡμῶν εἰδότων ἀφίησιν. ἐγὼ δὲ μέμνη-"μαι μὲν ὧν τε σὺ καὶ [e] Μαδιανῖται δεηθέντες ἐνταυθοῖ "με-

Bas. G. Busb. Hen. & Vat. quod est dictum præcise pro ἐκ τῶν ἐφ' ὑμῖν ἑτέρου γένους οἰκήτορας. in Big. & Samb. τῶν ἀφ' ὑμετέρων γένους. Est qui conjecerat, τοὺς ἀφ' ὑμετέρου γένους οἰκ. HUDS. Forte τοῦ ὑμετέρου. Vet. & omni terræ habitatores ex vestro genere præbentes. COCC.

n Θαυμάζετε] Ita Vat. Busb. & Hen. θαυμάζεσθε νῦν ὦ μακ. Big. & Samb. θαυμάζετε τοίνυν ὁ μ. Bas. & G. θαυμαστὸς τοίνυν καὶ μακ. Vet. Interpr.

o Τῶν νῦν] Lege τοὺς νῦν ὑμᾶς ὀλίγους. COCC.

p Ὀλίγων] Ὀλίγον Hen. & Busb.

q Ὑμῖν·] Al. (Big. & Coll. Voss.) ὑμῶν.

r Χορηγοῦν,] Ita Vat. Busb. & Hen. in cæteris χορηγεῖν, quod tolerari potest.

s Παῖδας] Καὶ παῖδας legerat Epiphan. HUDS. Lege εἰ παῖδας. COCC.

t Ὑποστρέψει] Ita Bas. & G. ὑποστρέψῃ Big. & Samb. ὑποστρέψειεν Busb. & Hen. ὑποστρέψειέ τις νικ. Vat.

v Ἀνδρείας] Εὐανδρίας Big. (Coll. Voss) & Samb.

x Ἐκ Θεοῦ] Εἰς Θεοῦ πρόνοιαν Vat. Videsis Philonem, p. 644. & 645.

y Ἀνήρηται,] Ita Big. ἀνήρηται Bas. Gen. Busb. Hen. & Samb. ἀνείρηται Tar. præstabitur Epiph. Sectemur modo verba Philonis, elegantia, egregia, atque novis quotquot paraphrasibus multo illustriora. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἕω τὸν μάντιν ὁ βαλάκης παραλαβὼν, ἐπὶ γεώλοφον ἀνήγαγεν, ἔνθα καὶ στήλην συνέβαινεν ἱδρύσθαι, ἣν οἱ ἐγχώριοι προσεκύνουν· (Uzielidæ לרמת דחלתא דפעור, ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τοῦ εἰδώλου Φογὸρ, ad collem Priapeium.) μέρος δ' ἐνθένδε καθεωρᾶτο τῆς τῶν Ἑβραίων στρατοπεδείας, ὃ καθάπερ ἀπὸ σκοπιᾶς ἐπεδείκνυτο τῷ μάγῳ. ὁ δὲ θεασάμενος φησι, σὺ μὲν ὦ βασιλεῦ βωμοὺς ἑπτὰ δειμάμενος, μόσχον ἐφ' ἑκάστου καὶ κριὸν ἱέρευσον. ἐγὼ δὲ ἐκτραπόμενος (quod est v. 3. וילך שפי, divertit adeo in semitam, θεοληπτος [illegible] שפי secreto, vel pro על שפי ἐπὶ τὴν διεκβολὴν, ἤτοι ἐπὶ τὴν ἀτραπὸν, על שבילא κατὰ τὸ σύριον Jer. c. 12. 12. Theodoreto Bibliisque Polyglottis contestantibus. Aut maxime, ut interpres Arabicus in manibus Samaritarum, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν, نفضي متقيا. Hoc volo. Similiter Oncelosus & Scriptor *Siphre* interpretantur, καὶ ἐπορεύθη μόνος יחידי.) πεύσομαι τοῦ θεοῦ τί λεκτέον. ἔξω δὲ προελθὼν, εὐθὺς αὐτίκα γίνεται, προφητικοῦ πνεύματος ἐπιφοιτήσαντος· ὃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἔντεχνον μαντικὴν σοφιστείαν ὑπερόριον τῆς ψυχῆς ἤλασε. θέμις γὰρ οὐκ ἦν ἱερωτάτην κατοκωχὴν συνδιαιτᾶσθαι μαγικῇ. Idem expressit suis verbis Flavius, οὐδὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ἔτι, φθάσαντος εἰσελθεῖν ἐκείνου ἡμέτερον. Quapropter Rabbini veteres sæpius hunc hariolum animum mutasse volunt; prophetam modo falsum, modo verum, rursus falsum eundem retulisse. Ne omittas tamen Samaritarum Scholas legisse clare v. 5. καὶ ἀνέβαλεν ὁ ἄγγελος θεοῦ ῥῆμα εἰς τὸ στόμα τοῦ βαλαάμ, ولقن ملاك الله خطابا بفي بلعام contra omnia exemplaria Judæorum, Alexandrinorum, Babyloniorum, vel Jerosolymitanorum, contra & immensam vim Commentatorum. At vero inter Amoræos scias virum celebrem Eleazarum de angelo potius quam de præsente ac instigante Deo accepisse Moysis sui verba וישם יהוה דבר בפי בלעם ר' אליעזר אומר מלאך T. B. Synhedrin f. 105. b. Jam Philo: εἶθ' ὑποστρέψας, καὶ τάς τε θυσίας ἰδὼν καὶ τοὺς βωμοὺς φλέγοντας, ὥσπερ ἑρμηνεὺς ὑποβάλλοντος ἑτέρου θεσπίζει τάδε. i. e. וישא משלו *infit vaticinari, carmen suum incipit.* Namque μασὰλ, μῦθος, ἔπος, λόγιον. V. 7. Ἐκ μεσοποταμίας μετεπέμψατο με βαλάκης, μακρὰν τὴν ἀπ' ἀνατολῶν στειλάμενον ἀποδημίαν, ἵνα τίσηται τοὺς ἑβραίους ἀραῖς. V. 8. ἐγὼ δὲ τίνα τρόπον ἀράσομαι τοῖς μὴ καταράτοις ὑπὸ θεοῦ. V. 9. θεάσομαι μὲν αὐτοὺς ὀφθαλμοῖς ἀφ' ὑψηλοτάτων ὀρῶν, καὶ τῇ διανοίᾳ καταλήψομαι. i. e. προσνοήσω αὐτὸν Interpr. LXX. Ita אשבחנה Interpreti Samaritico, *considerabo eum, & deprædicabo.* βλάψαι δ' οὐκ ἂν δυνάμην τὸν λαόν· ὃς μόνος κατοικήσει· μὴ συναριθμούμενος ἑτέροις ἔθνεσιν. οὐ κατὰ τόπων ἀποκλήρωσιν καὶ χώρας ἀποτομὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἐξαιρέτων ἐθῶν ἰδιότητα, μὴ συναναμιγνυμένων ἄλλοις εἰς τὴν τῶν πατρίων ἐκδιαίτησιν. Aut juxta Targum Urbis eodem illo versu, בנמוסי עממיא לא מתערבין, *à ritibus gentium semper abhorrentes.* Convenit Procopius Gazæus suo Commentario, *Legibusque ac loco à cæteris disjuncti erunt.* V. 10. τίς ἐπ' ἀκριβείας εὗρε τὴν πρώτην καταβολὴν τῆς τούτων γενέσεως; עפר יעקב *pulverem Jacobi* dicit tropo Mosaico propter Oraculum celeberrimo illi Pancratiastæ datum Gen. c. 28. 14. Quod est *soboles isthæc, nepotes:* τὸ σπέρμα ἰακὼβ, نسل & سلالة, ערקא, & ילדיא, extra Catachresin LXX. Interp. R. Saadiæ, atque Paraphrastæ Samaritarum MS. Onceloso, aliisque. Insuper רבע ישראל vel מרבע perite traduxerant LXXII. Interpretes δῆμοι ἰσραὴλ. Sic stetit tetrarchia quævis, quomodo Oncelosus vertit ארבע משריתא דישראל. Vel *quadratum* vocata ἡ παρεμβολὴ à forma copiarum Hebraicarum: sive simplicius cum Samaritis [illegible] est *cœtus*, πλῆθος. Pergit Philo. τὰ μὲν σώματα αὐτοῖς ἐξ ἀνθρωπίνων διεπλάσθη σπερμάτων· ἐκ δὲ θείων ἔφυσαν αἱ ψυχαί, διὸ καὶ γεγόνασιν ἀγχίσποροι θεοῦ. ἀποθάνοι μου ἡ ψυχὴ τῆς σωματικῆς ζωῆς ἵν' ἐν ψυχαῖς δικαίων καταριθμηθῇ, οἵας εἶναι συμβέβηκε τὰς τούτων. Recte adeo ille explicuit Ptolemaicorum interpretum arduam hanc sententiam, καὶ γένοιτο τὸ σπέρμα μου ὡς τὸ σπέρμα τούτων, de vita futura, quæ sæpius in Sacris vocatur אחרית, i. e. τὸ τέρμα, τὸ ἔσχατον. BERN. Forte ἀνήρτηται. COCC.

z Κεκινημένος.] Νενικημένος Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vet. Interpr.

a Αὐτὸν τὰς συνθήκας] Αὐτῶν Big. & Samb.

b Ἐλθόντος] Ἐλθόντα Iidem.

c Ὦ Βάλακε,] Big. Samb. Hen. & Busb. Sed Bas. & Gen. τῷ βαλὰκ φησί. Tar. καὶ ὁ βαλαὰμ φησί. Epiphanius ὁ δὲ βάλαμος τῷ βαλάκῳ φησί. Zonaras similiter, τοῦ δὲ βαλὰκ δυσχεραίνοντος ἐπὶ τούτοις, ἔφη ὁ βαλαάμ· οὐκ ἐφ' ἡμῖν περὶ τῶν τοιούτων σιγᾶν ἢ λέγειν ἐστὶ, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ὅτε ἡμᾶς τὸ τοῦ θεοῦ λάβῃ πνεῦμα, ἃς ἐκεῖνο βούλεται φωνὰς ἀφίησι δι' ἡμῶν. ἐμοὶ δὲ χαρίζεσθαι βουλομένῳ σοι, βωμοὶ αὖθις ἑτοιμαστέον. καὶ θύματα θύε τοίνυν καὶ πάλιν, καὶ πεσὼν ἐπὶ στόμα προλέγω, ὅσα τε βασιλεῦσιν ἔσται πάθη, καὶ ὅσα ταῖς πόλεσι. BERN. Ita Big. (Coll. Voss.) Samb. Hen. & Busb. τῷ βαλὰκ φησὶ Bas. & G. τῷ βαλάκῳ φησὶ Vat. est qui (Tar.) conjicit καὶ ὁ βαλαὰμ φησί. in Vet. Interpr. ὁ δὲ Βάλαμος τῷ βαλάκῳ φησί. Similiter & Zonaras, p. 27.

d Ὅταν] Samb. ὅτ' ἄν.

e Μαδιανῖται] Samb. Μαδιηνῖται.

"με προθύμως ἤγαγε. [f] καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἄφιξιν "ἐποιησάμην· ἦν τέ μοι δι' εὐχῆς μηδὲν ἀδικῆσαί σου "τὴν ἐπιθυμίαν. κρείττων δὲ ὁ Θεὸς ὢν ἐγὼ χαρίζεσθαι "διεγνώκειν. [g] παντελῶς γὰρ ἀσθενεῖς οἱ προγινώσκειν "περὶ τῶν ἀνθρωπείων παρ' ἑαυτῶν λαμβάνοντες, ὥστε "μὴ ταῦθ' ἅπερ ὑπαγορεύει τὸ θεῖον λέγειν, βιάζεσθαι "δὲ τὴν ἐκείνου βούλησιν. οὐδὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ἔτι φθάσαν-"τος εἰσελθεῖν ἐκείνου ἡμέτερον. ἐγὼ γοῦν τὸν στρατὸν τοῦ-"τον, οὔτ' ἐπαινέσαι [h] προεθέμην, οὔτ' ἐφ' οἷς τὸ γένος "αὐτῶν ὁ Θεὸς ἀγαθοῖς [i] ἐμηχανήσατο διελθεῖν. ἀλλ' "εὐμενὴς αὐτοῖς οὗτος ὢν, καὶ σπεύδων αὐτοῖς εὐδαι-"μονα βίον καὶ κλέος αἰώνιον παρασχεῖν, ἐμοὶ τοιούτων "ἀπαγγελίαν λόγων ὑπέθετο. νῦν δὲ, χαρίζεσθαι γὰρ "αὐτῷ σοὶ διὰ σπουδῆς ἐστί μοι καὶ Μαδιανίταις, ὧν ἀ-"πώσασθαί μοι τὴν ἀξίωσιν οὐκ εὐπρεπὲς, Φέρε βω-"μοὺς τε ἑτέρους αὖθις ἐγείρωμεν, καὶ θυσίας ταῖς πρὶν πα-"ραπλησίας ἐπιτελέσωμεν· εἰ πείσαι τὸν Θεὸν δυνη-"θείην ἐπιτρέψαι μοι τοὺς ἀνθρώπους ἀραῖς [k] ἐνδῆ-σαι. συγχωρήσαντος δὲ τοῦ Βαλάκου, δὶς μὲν τεθυκό-τι τὸ θεῖον οὐκ ἐπένευσε τὰς κατὰ τῶν Ισραηλιτῶν [l] ἀράς· "πεσὼν δ' ἐπὶ στόμα, πάθη προύλεγεν ὅσα τε βασι-

"adductum voluistis, eaque causa veni: atque id "in votis habui, ut in omnibus tuo desiderio sa-"tisfacerem. Sed in iis Deo cedere necesse erat, "quibus gratificari vobis constitueram. Nam in-"firmi plane sunt, qui aliquid futuri de rebus hu-"manis suo ex ingenio volunt prænoscere; ut non "ista, quæ menti suggerit Deus, eloquantur, sed "contra illius voluntatem nitantur. Quampri-"mum enim pectus afflatu divino concitatur, "nihil amplius nostrum inde promitur. Mihi si-"quidem non erat in animo aut exercitum hunc "laudibus extollere, aut bona ista recensere qui-"bus Deus progeniem illorum impertire cogita-"vit. Cum enim illis benignus sit *& propitius*, "& modis omnibus agat ut eos vita beata & glo-"ria donet immortali, mihi verborum istorum "auctor fuit, fecitque ut ad illius voluntatem "loquerer. Nunc vero, (nam & huic maxime "studeo ut tibi atque Madianitis rem gratam fa-"ciam, quorum preces haud fas est mihi repu-"diare) age, alias aras erigamus, atque munera "& victimas, similiter ac ante, libemus, si forte "Deum flectere possem, ut exsecrationibus hoc ge-"nus hominum devovere liceat". Cumque Balacus id fieri permisisset, & sacra iterum facienti Deus non

f Καὶ διὰ τοῦτο] Καὶ δι' ἃ τὴν ἄφιξιν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

g Παντελῶς] Ita ex *Vet. Interpr.* (& *Big.* atque *Coll. Voss.* nisi quod pro παντελῶς γὰρ habeant καὶ παντελῶς;) cui fere consentit *Samb.* καὶ παντελῶς ἀσθενεῖς οἱ προγινώσκειν περὶ τῶν ἀνθρωπίνων παρ' ἑαυτῶν λαμβάνοντες, ὡς μὴ &c. nec longe abit *Vat.* καὶ παντελῶς ἀσθενεῖς οἱ προγινώσκειν περὶ τῶν ἀνθρωπείων παρ' ἑαυτῷ λαμβάνων ὥστε μὴ &c. contractius in *Editis* περὶ τῶν ἀνθρωπείων παρ' ἑαυτῷ λαμβάνων, ὡς μὴ &c.

h Προεθέμην,] Προυθέμην *Vat.*

i Εμηχανήσατο] Est (*Tar. Big.*) qui conjicit, δωρεῖσθαι ἐμηχανήσατο διελθεῖν, parum eleganter & sine auctoritate *MSS.* BERN. & HUDS.

k Ενδῆσαι.] Ενδύσαι *Bas.* & *Gen.* Alterum equidem probum est; hoc esse videtur non cautis. BERN. Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *Editis* ἐνδῦσαι.

l Αράς·] Αράς. θύσας δὲ καὶ τρίτον, ἄλλων πάλιν ἀνασταθέντων βωμῶν, οὐδὲ τότε μὲν κατηράσατο τοῖς ἰσραηλίταις· *Big.* & *Samb.* isthæc inferebant huc, reveriti ne ex auspiciis hujus magi unum forte apud Flavium desideraretur, quod & *Schotanus* queritur. Absunt tamen ea cuncta ab exemplaribus *Græcis Bas. Gen. Hen.* ac *Busb.* & à Latinis *Epiphanii.* Dices itaque Josephum δὶς τεθυκότι jam tertium experimentum improbi vatis includere, vel ob consimilia cola ἰσραηλιτῶν ἀράς & τοῖς ἰσραηλίταις, omissos fuisse versus duos; qua fert mens Cl. *Bosii.* Vel denique, quod paragrapho sequente narrabitur, cum non ausus esset iterum auguria dira moliri, לא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים c. 24. 1. abeundo tamen carmen tertium Deo faciente cecinisse, ac subinde (ô scelus) ingenio sibi reddito, consilium pessimum addidisse de Venere Madianitide. Subjiciam vero, ut recte meretur, Commentarium Philonis ad ἀριθμ. c. 23. 11. παυσάμενου δὲ, ἔτι κακίζοντος, εἶπεν ὁ βαλάκης, ἐχθρῶν μετακληθεὶς, εὐχὰς τιθέμενος ἐκείνοις οὐκ ἐντρέπῃ; ὁ δὲ τῆς κατευχῆς ἀνεθεὶς, ἀδικωτάτην, εἶπεν, αἰτίαν ὑπομένω συνοικοῦντος ἐμοῦ. λέγω γὰρ οὐδὲν ἴδιον, ἀλλ' ἅττ' ἂν ὑπηχήσῃ τὸ θεῖον. νομίσας δ' ὁ βασιλεὺς ἢ τὸν μάντιν ἀπατᾶν, ἢ τὸ θεῖον τρέπεσθαι, καὶ ταῖς τῶν τόπων μεταβολαῖς τὸ τῆς γνώμης ἐχυρὸν ἀλλάττειν, εἰς ἕτερον ἀπαγαγὼν χωρίον, ἐκ λόφου πάνυ περιμήκους ἐπεδείκνυτο μέρος τι τῆς ἀντιπάλου στρατιᾶς. καὶ τὰ ἴσα τοῖς πρόσθεν ἱερείοις καταθύσας, ἐξέπεμπε τὸν μάντιν ἐπ' οἰωνοὺς καὶ φήμας αἰσίους. ὁ δὲ μονωθεὶς ἐξαίφνης θεοφορεῖται, καὶ μηδὲν συνιεὶς, ὥσπερ μετανισταμένου τοῦ λογισμοῦ, τὰ ὑποβαλλόμενα ἐξελάλει, προφητεύων τάδε. v. 18. Ανάστας ἄκουε βασιλεῦ, τὰ ὦτα ἐπαιωρήσας. Quod est LXX. Interpr. ἐνώτισαι μάρτυς, pariterque Syris Samaritanisque Paraphrasibus ἐνώτισαί μου τὸ μαρτύριον אצית לסיהדותי. Hebræum האזינה עדי plures vertunt *attende mihi.* Utrumque commodum & præter culpam. v. 19. Οὐχ ὡς ἄνθρωπος (addo ὁ θεὸς) διαψευσθῆναι (ita tres Interpretes Judaici, ita reddit ille alio verbo pro LXXII. Interpretum διαρτηθῆναι, τουτέστιν ἐξαπατηθῆναι, teste Menandro ejus ævi fabulatore; *frustrari* apud interpretem Origenis. Quinetiam expressum ibi διαψεύσασθαι typis Complutinis, pro Hebraico יכזב ἰεκαοστοῦ.) δυνατὸν, οὐδ' ὡς υἱὸς ἀνθρώπου μετανοεῖ. (יתנחם i. ينكم, *animum mutat*, μετανοεῖ juxta Octoteuchum Collegii Universitatis: Judæis LXX. idem ἀπειληθῆναι, *metu duci, terreri,* Hom. XVI. Origenis.) καὶ ἅπαξ εἰπὼν, οὐκ ἐμμενεῖ; φθέγξεται δὲ τὸ παράπαν οὐδὲν, ὃ μὴ τελειωθήσεται βεβαίως. ἐπεὶ ὁ λόγος ἔργον ἐστὶν αὐτῷ. v. 20. Παρελήφθην δ' ἐπ' εὐλογίας, οὐ κατάρας ἐγώ. Adeoque εὐλογήσω אברך, κατὰ τὸ σαμαρειτικὸν καὶ τὸ ἑλληνικόν. Neque dissentiunt Oncelosus & Uzielides. v. 21. Οὐκ ἔσται πόνος ἢ μόχθος ἐν ἑβραίοις. Cur obsecro B Habbacucum non taxant nostri magistelli, quod eo plane sensu acceperit Phrasin Mosaicam לא הביט און ולא ראה עמל initio sui vaticinii. ὁ θεὸς αὐτῶν παρασπιστὴς φανερῶς. Aut Onceloso exponente שכינה מלכהון ביניהון.

v. 22. Ος καὶ τὴν τῶν αἰγυπτιακῶν ῥύμην κακῶν ἀπεσκέδασεν, ὡς ἕνα ἄνδρα τὰς τοσαύτας μυριάδας ἀναγαγών. Præclarum interpretem! Quos ludos faciunt nostri de locutione sacra כתועפות ראם לו, ὡς δόξα μονοκέρωτος αὐτῷ. *Denso agmine & junctis armis bene defenso Ægyptum reliquerat natio Hebræa*, id dici illic credo. v. 23. Τοιγαροῦν οἰωνῶν ἀλογοῦσι καὶ πάντων τῶν κατὰ μαντικὴν, ἑνὶ τῷ τοῦ κόσμου ἡγεμόνι πιστεύοντες. v. 24. Ορῶ δὲ λαὸν ὡς σκύμνον ἀνιστάμενον, καὶ ὡς λέοντα γαυρούμενον. εὐωχηθήσεται θήρας, καὶ ποτῷ χρήσεται τραυματιῶν αἵματι· καὶ κορεσθεὶς οὐ τρέψεται πρὸς ὕπνον, ἀλλ' ἐγρηγορὼς τὸν ἐπινίκιον ᾄσεται ὕμνον. Verum post tertias victimas, αὐτὸς οὐκέτι κατὰ τὸ εἰκὸς ἐπὶ κληδόνας καὶ οἰωνοὺς ᾔει, πολλὰ τὴν αὑτοῦ τέχνην κακίσας, ὡς χρόνῳ καθάπερ γραφὴν ἐξίτηλον γενομένην. τρεπόμενος οὖν κατὰ τὴν ἐρήμην, ὁρᾷ κατὰ φυλὰς ἐστρατοπεδευκότας ἑβραίους· καὶ τότε πλῆθος καὶ τὴν τάξιν, ὡς πόλεως ἀλλ' οὐ στρατοπέδου, καταπλαγεὶς, ἔνθους γενόμενος ἀναφθέγγεται). De c. 24. v. 3. Τάδε φησὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀληθινῶς ὁρῶν. שתום העין, *clare videns*, sive גברא רשפיר חזי, ut malunt Oncelosus, Patres Talmudici titulo ש״ע, Syrus, Arabs, Maurusque, in Bibliis quæ versamus, librique Samaritarum, contra nostri Hieronymi, trium Hellenistarum, & recentium Rabbinicorum ש lene ac λαιόστικτον. v. 4 Οστις καθ' ὕπνον ἐναργῆ φαντασίαν εἶδε θεοῦ τοῖς τῆς ψυχῆς ἀκοιμήτοις ὄμμασιν. Ita נופל pro שכיב seu نايم accipiunt Oncelosus, Saadias, & Abenesdras, cujus verba Hebraica Philonis Græcanicis æque respondent, איגא שהורת ישן רואה בעיניו כטעם ולבי ער. Melius tamen reddes *pronus corpore*, ut numen rite conciperet, *sed oculis apertis.* v. 5, 6. Ως καλοί σου οἱ οἶκοι, στρατιὰ ἑβραίων; [nam אהליך extat in Moysis volumine:] αἱ σκηναί σου ὡς νάπαι συσκιάζουσαι· ὡς παράδεισος ἐπὶ ποταμοῦ, ὡς κέδρος παρ' ὕδατα. v. 7. Εξελεύσεταί ποτε ἄνθρωπος (ô suavia tempora Christi!) ἐξ ὑμῶν, καὶ ἐπικρατήσει (tantum enim phrasis Hebraica præstabit, sive ζαρὼ legas sive ζερῶ) πολλῶν ἐθνῶν. Haud aliter Oncelosus vetustissimus Sacrorum Interpretum post viros Alexandriæ LXXII. יסגי מלכא דיתרבא מבנוהי וישלוט ביממין סגיאין *Rex de filiis ejus emicabit, qui regat populos multos.* Syrus, נפוק גברא מן בנוהי ווריעה במיא סגיא *Prodibit vir de filiis ejus, ubique per aquas semen suum sparsurus.* Paraphrastes Solymitanus & Uzielides יקום מנהון (לבניהון Jerof.) מלכיהון ופרוקהון מנהון ובהון יהוי וזרעיית בני ריעקוב ישלטון בעממין סגאין *Surget illorum de stirpe rex redemptorque vernaculus; unde porro nepotes Jacobi late populis dominabuntur.* Hæc plana sunt & antiquæ ἐξηγήσεως. Augur enim במשלו figurate dixerat, *Fluet aqua de situla ejus, eritque semen ipsius in aquis multis.* Istud ita solves, Nunquam sterilis aridusque jacebit Israel, quin continuo sobolem fundat derivetque per orbem terrarum regendarum. Cupiebat equidem sordidus vates atque imprecabatur, quod ait Johan. Amorræus *Synhedrin* f. 105. b. לא יהיה לה מלך בן מלך *Hebræos unquam principum successione aliqua haud regi*; prædixit tamen contrarium nolente animo יזל מים מדליו. Hic voluit לא תהא מלכותן שולטת באומות, *Gentibus ceteris ne unquam genus Jacobi imperaret*: maluit autem Deus per os istius nebulonis וזרעו במים רבים: quod ipsum & *Pesicta minor* exponit, מלכותן של ישראל עתידה להיות על כל מלכי האדמה. Statim Philo, καὶ ἐπιβαίνουσα ἡ τοῦδε βασιλεία καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς ὕψος ἀρθήσεται). In libris Divinis καὶ ὑψωθήσεται ἢ γὼγ *& exaltabitur quam Gog*, S. Cypriano, ἡ βασιλεία, καὶ αὐξηθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Origenes Hom. 17. *Gog* (potius ἢ γὼγ seu μηγὼγ מגוג, pro quo ψὼχ excusum Compluti) *super tecta interpretatur: & in loco isto non pro gentis alicujus nomine, ut putatur, positum est; sed, ut in aliis nonnullis, ipse sermo Hebræus non interpretatus relictus est, & ob hoc quasi de gente aliqua dictum videtur. Est ergo sermonis consequentia talis*, Et exaltabitur super tecta regnum ejus & crescet regnum ejus. Ibi Samariticum καὶ ὑψωθήσεται (ut Diodorus testatur) ὑπὲρ γὼγ מגוג μηγώγ.

Ita

non annuisset ut Israëlitas diris prosequeretur, in faciem pronum se sternens prædixit, quæ calamitates regibus & urbibus clarissimis, quarum quasdam tum ne habitari quidem contigit, essent eventuræ, & quæ superioribus sæculis hominibus terra marique acciderunt usque ad nostram ætatem. Et cum hæc omnia convenienter ejus vaticinio evenerint, hinc licet conjicere, * quod in reliquum tempus *alia* similiter eventura sint.

Balamus, jam reversurus dirarum impotens, suasit Balaco viros Israëlitas legione pulchra Madianitidum corrumpere, neutra adeo gente inulta.

6. Balacus autem indignatus, quod sibi Israëlitas diris non egerat, Balamum dimittit nullo honore auctum. Ille vero jam digrediens, cum in eo esset ut Euphratem trajiceret, accito Balaco & principibus Madianitarum, "Balace, inquit, & vos qui "adestis Madianitæ, (oportet enim me præter Dei "voluntatem à vobis gratiam inire) Hebræorum "quidem genus nunquam funditus peribit, nec bello, nec peste, nec inopia terræ fructuum; nec alio "casu inopinato delebitur. Dei enim providentiæ "interest eos ab omni malo servare, neque sinere "ut ejusmodi clades eis obveniat qua omnes interituri sunt. In mala autem nonnulla & calamitates ad breve tempus incident; à quibus licet deprimi humique affligi videantur, postea "tamen reflorescent, cum eos timere cœperint "qui damna illis intulerant. Vos autem, si aliquantisper de illis victoriam reportare velitis, "voti eritis compotes, modo de mea sententia "feceritis. Filiarum *nimirum* formosissimas, quæ "pulchritudine sua inspicientium modestiam expugnare & vincere possint, ad summam elegantiam cultas & ornatas mittite, ut ante castra eorum obversentur; atque jubete, ut juvenibus complexus expetentibus faciles se præ-

λεῦσιν ἔσαι, καὶ ὅσαι πόλεσι τῶν [m] ἀξιολογωτάταις, ὧν ἐνίαις οὐδ' οἰκεῖσθαί πως συνέβαινε τὴν ἀρχήν· [n] ἅτε καὶ [o] προϋπῆρξεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις γινόμενα [p] τοῖς ἀνθρώποις, διὰ γῆς [q] ἢ θαλάσσης, εἰς μνήμην τὴν ἐμήν. ἐξ ὧν ἁπάντων τέλος λαβόντων ὁποῖον ἐκεῖνος προεῖπε, τεκμήραιτ' ἄν τις ὅτι καὶ ἔσοιτο πρὸς τὸ μέλλον.

ς'. Βάλακος δ' ἀγανακτήσας ἐπὶ τῷ μὴ καταράτους γενέσθαι τοὺς Ισραηλίτας, ἀποπέμπει τὸν Βάλαμον μηδεμιᾶς τιμῆς ἀξιώσας. [r] ὁ δ' ἀπιὼν ἤδη κἀπὶ τῷ περαιοῦν τὸν Εὐφράτην γινόμενος, τόν τε Βάλακον μεταπεμψάμενος καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν [s] Μαδιανιτῶν. "[t] Βάλακε, φησὶ, καὶ τῶν Μαδιανιτῶν οἱ παρόντες· χρὴ γάρ με "καὶ παρὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ χαρίσασθαι ὑμῖν· τὸ μὲν Ἑ"βραίων γένος οὐκ ἂν ὄλεθρος παντελὴς [v] καταλάβοι, "οὔτ' ἐν πολέμῳ, οὔτ' ἐν λοιμῷ, καὶ [x] σπάνει τῶν ἀπὸ γῆς "καρπῶν· οὔτ' ἄλλη τις αἰτία παράλογος διαφθείρειε. "πρόνοια γάρ ἐστιν [y] αὐτῶν τῷ Θεῷ σώζειν ἀπὸ παντὸς "κακοῦ, καὶ μηδὲν ἐπ' αὐτοὺς ἐᾶσαι τοιοῦτον πάθος ἐλθεῖν, "ὑφ' οὗ [z] καὶ ἀπόλοιντο πάντες. συμπέσοι δ' αὐτοῖς ὀλίγα "τε καὶ πρὸς ὀλίγον, ὑφ' ὧν ταπεινοῦσθαι δοκοῦντες, [a] εἶτ' ἀν"θήσουσιν ἐπὶ φόβῳ τῶν ἐπαγαγόντων αὐτοῖς τὰς βλάβας. "[b] ὑμεῖς δ' εἰ νίκην τινὰ πρὸς βραχὺν καιρὸν κατ' αὐ"τῶν κερδᾶναι ποθεῖτε, τύχοιτ' ἂν αὐτῆς ταῦτα ποιήσαν"τες. τῶν θυγατέρων τὰς [c] μάλιστ' εὐπρεπεῖς, καὶ βιάσασθαι "καὶ νικῆσαι τὴν τῶν ὁρώντων σωφροσύνην ἱκανὰς διὰ τὸ "κάλλος, ἀσκήσαντες τὴν εὐμορφίαν αὐτῶν ἐπὶ τὸ μᾶλ"λον εὐπρεπὲς, πέμψατε πλησίον ἐσομένας τοῦ ἐκείνων "στρατοπέδου, καὶ [d] δεομένοις συνεῖναι τοῖς νεανίαις αὐτῶν προσ-

Ita nostri codices, pariterque Paraphrasis Samaritarum عن اجوج *præ Agogo*. Nam נוג, اجوج, ياجوج id indicant quod φαέθων Græcum. Idem significat & אגג. Symmachus insuper legerat & Theodotio cum Samaritis & LXXII. Interpretibus. Imo me judice hoc oraculum respexit magnanimus vates Ezechielis c. 38. & c. 39. sui libri. Canit ideoque Balamus *virum Hebræum, qui longe præcelleret Asiæ minoris dominis, divitiisque Lydiæ regibus.* Doctores autem Talmudici, S. Hieronymus ab eis edoctus, exemplaria omnia Masoretarum præferunt מאגג, ὑψωθήσεται ὑπὲρ ἀγάγου: quo de nomine Saulus post annos quingentos triumpharat, deleta tum gente mala Amaleci. Hoc probo magis ex v. 20. hujus capitis. מאגג etiam legerat Flavius meus; percipies forte, si serio in ariolum attenderis. Paria sensit super eo versiculo cum Philone Doctor ille è Babylonia tit. Synhedrin f. 105. b. לא תהא עזה מלכותן וירם מאגג מלכו לא תהא אימת מלכותן ותינשא מלכותו, & regnum ita Hebræis dici existimavit potens ac terribile. Neque minus acute Pesictæ Auctor, *Quippe sub Agago cœpit Regnum Israelicum*, וירם מאגג מלכו מימי אגג מלך עמלך התחילה מלכותן של ישראל: *assurget autem illud ad decus & apsidem suam summam longo seculo Christi. Sicut legitur Es. c. 52. 13. Intelliget servus meus, exaltabitur, elevabitur, & erit sublimis valde*, v. 8. Ὁ λαὸς οὗτος ἡγεμόνι τῷ ἀπ' αἰγύπτου πάσης ὁδοῦ κέχρηται θεῷ. καθ' ἓν κέρας (iterum ille *conferto fortique adeo agmine*, pro כתועפות ראם) ἄγουσι τὴν πληθύν. τοιγαροῦν ἔδεται ἔθνη πολλὰ ἐχθρῶν, καὶ ὅσον ἐν αὐτοῖς πῖον ἄχρι μυελοῦ λήψεται, καὶ ταῖς ἐκηβολίαις ἀπολεῖ τοὺς δυσμενεῖς. V. 9. Ἀναπαύσεται κατακλιθεὶς ὡς λέων (זה מלך המשיח כארי, ait vetus Judæorum Commentarius) ἢ σκύμνος λέοντος· μάλα καταφρονητικῶς δεδιὼς οὐδένα, φόβον τοῖς ἄλλοις ἐνεργασάμενος, sane: ἄθλιος ὃς ἂν αὐτὸν παρακινήσας ἐγείρῃ. οἱ μὲν εὐλογοῦντές σε εὐφημίας ἄξιοι· κατάρας δὲ, οἱ καταρώμενοι. Deinde Balaco valde stomachanti dixit augur, Philone forte à Patribus referente, τὰ μὲν πρότερα πάντα ἐστὶ λόγια καὶ χρησμοί· τὰ δὲ μέλλοντα λέγεσθαι, γνώμης τῆς ἐμῆς εἰκασίαι. καὶ τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, μόνος μόνῳ συνεβούλευε, δι' ὧν ὡς ἂν οἷόν τε ἦ φυλάξασθαι τὸν ἀντίπαλον στρατὸν, ἀσέβημα κατηγορῶν αὐτοῦ μέγιστον. εἰσὶ γὰρ, εἶπεν, αἱ ἐγχώριοι γυναῖκες, ὦ βασιλεῦ, διαφέρουσαι τὴν ὄψιν ἑτέρων. ταῖς οὖν περικαλλεστάταις ἐὰν ἐπιτρέψῃς μισθαρνεῖν καὶ δημοσιεύειν, δελεάσουσι τὴν νεότητα τῶν ἀντιπάλων. τραχηλιζόμενοι δὲ ταῖς ἐπιθυμίαις, πάντα ὑπομένουσι δρᾶν τε καὶ πάσχειν. πρὸς δὲ τὸ οὕτω διακείμενον ἐραστὴν λεγέτω θρυπτομένη τις τῶν ἐπὶ τὴν θήραν ἀλειφομένων, οὐ θέμις τῆς ὁμιλίας σοὶ τῆς ἐμῆς ἀπολαῦσαι, πρὶν ἂν ἐκδιαιτηθῇς μὲν τὰ πάτρια μεταβαλὼν δὲ τιμήσῃς ἅπερ ἐγώ. οἶδε γὰρ ἑβραίοις μίαν ὁδὸν ἁλώσεως παρανομίαν. Sic erat consilium Balami: quod pene eisdem verbis memorat Paraphrasis Urbis ad v. 14. δεῦρο συμβουλεύσω σοι, τί ποιήσει ὁ λαὸς οὗτος τὸν λαόν σου, *Peccatum Deo inducas, suadeo, Hebræorum gentem: hoc ni feceris, eam profecto haud vinces unquam*, חטי יתהון ואין לא לית את שליט בעמא האלין. Fusius autem, imo antiquius coparum linopolidumque Moabissarum laqueos atque lenocinia auctore Balamo, explicarunt Doctores Babylonii Synhedrin f. 106. a. (in-fit augur improbus) אלהיהם של ישראל שונא זימה הוא והם מתאווים לכלי פשתן בוא ואשיאך עצה עשה להן קלעים והושיב בהן זונות וקנרה מבחוץ וילדה מכפנים וגוי. Tempero jam à Pesicta & Tanchuma, ab explanatione Uzielidis, & à Chronicis Samaritarum, ubi id scelus late exponitur. BERN. Cum *Bigotiano* concordat *Coll. Voss.* quæ mox habet ἐπὶ τὸ στόμα. HAV.

m Ἀξιολογωτάταις,] *Bas.* & *Gen.* ἀξιολογοτάταις. Mox οὐδ' οἰκεῖσθαί πω *Big.* οὐδὲ οἰκεῖσθαι Cedrenus p. 69. BERN.

n Ἅτε καὶ] Ita ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* εἴτε καὶ πρ. in *reliquis.*

o Προϋπῆρξεν] Ita ex *Samb.* in *cæteris* προϋπαρξεν.

p Τοῖς ἀνθρώποις,] Τούτοις ἀνθρ. ex alicujus (*Tar. Big.*) conjectura.

q Η θαλάσσης,] Η διὰ θαλάσσης *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

* *quod in reliquum*] Al. *quid & in posterum futurum sit*, legendo ὅ, τι.

r Ὁ δ' ἀπιὼν] *Cum apud avarum suum animum indignaretur* ... *tes, jam reversurus dirarum impotens, ni consilium malum* mala exsecratio *est, mercedisque profanæ vacuus; suasit maxime* Balaco *viros Israelitas legione pulchra Madianitidum corrumpere,* neutra ... *eo gente inulta. Hæc autem talia pervetusta quadam paradosi* ... *perant Philo Alexandriæ p. 647. Fl. Josephus, atque ejus* ... *Christianum B. Johannes. Arguit enim graviter Theologus* ... 2. *quod Ecclesia Pergamena à se non repelleret* τοὺς κρατοῦντας τὴν διδαχὴν βαλαὰμ, ὃς ἐδίδασκε τὸν βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι. *Argumentum* ... *illud in genere præbuerat ipse Moyses his verbis libri sui penultimi,* c. 31. 16. Nonne Madianitides istæ deceperant filios Israel ad suggestionem Balaam? *Vide porro Orig. Hom* 20. *in Num.* BERN.

s Μαδιανιτῶν] *Al.* Μαδιηνιτῶν, passim.

t Βάλακε, φησὶ,] Hoc consilium Bileami in MSto Chronico Samaritano, Philone & aliorum Hebræorum scriptis eodem fere modo narratur. REL.

v Καταλάβοι] Καταλάβῃ *Hen.* & *Busb.*

x Σπάνει] Ita *Big.* & *Samb.* σπάνῃ in *Editis.* καὶ πασῶν τῶν ἀπὸ γῆς στερήσει καρπῶν *Vat.*

y Αὐτῶν] Sic quinque *MSS.* (*Coll. Voss.*) & *Vet. Interpr.* αὐτοῦ *Bas.* & *G.*

z Καὶ ἀπόλοιντο] Αν ἀπώλλυντο. *Big.*

a Εἶτ' ἀνθήσουσιν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* μᾶλλον ἀνθ. in *Editis.* εἶτ' ἂν συνήσουσιν ἐπὶ φόβῳ ἐπαγαγέσθαι αὐτοῖς τὰς βλάβας legere ... *Epiphan.*

b Ὑμεῖς] Ὑμεῖς δὲ νίκην *Vat.* & *Vet. Interpr.*

c Μάλιστ' εὐπρεπεῖς,] Ex pervetusta traditione, quam probat *Petr.* 2. Ep. c. 2. v. 15. *Jud.* v. 11. *Joann.* in *Apocal.* c. 2. v. 15. & *Philo*, p. 647. argumentum tamen illud in genere præbuerat *Moyses* in *Num.* c. 31. v. 16. Vide *Orig.* in *Homil.* 25. in *Num.*

d Δεομένοις] Δεομένας soli *Big.* & *Samb.*

e Επι-

"προστάξαιτε. ἐπειδὰν δὲ κεχειρωμένους ὁρῶσι ταῖς ἐπιθυ-
"μίαις, καταλιπέτωσαν· καὶ παρακαλούντων μένειν,
"μὴ πρότερον [e] ἐπινευέτωσαν, πρὶν ἂν πείσωσιν αὐτοὺς
"ἀφέντας τοὺς [f] πατρίους νόμους καὶ τὸν τούτους αὐτοῖς θέμενον
"τιμᾶν Θεὸν, τοὺς Μαδιανιτῶν καὶ Μωαβιτῶν σέβωσιν.
"οὕτως γὰρ αὐτοῖς τὸν Θεὸν ὀργισθήσεσθαι". καὶ ὁ μὲν [g] τοῦθ᾽ ὑποθέμενος αὐτοῖς ᾤχετο.

ζ. Τῶν δὲ Μαδιανιτῶν πεμψάντων [h] τὰς θυγατέρας κατὰ τὴν ἐκείνου παραίνεσιν, οἱ τῶν Ἑβραίων ἁλίσκονται νέοι τῆς εὐπρεπείας αὐτῶν· καὶ [i] παραγινόμενοι εἰς λόγους αὐταῖς, παρεκάλουν μὴ φθονεῖν αὐτοῖς τῆς τοῦ κάλλους αὐτῶν ἀπολαύσεως, μηδ᾽ ἐκ τῆς τοῦ πλησιάζειν συνηθείας. αἱ δ᾽ ἀσμένως δεξάμεναι τοὺς λόγους, [k] συνήεσαν αὐτοῖς. ἐνδησάμεναι δ᾽ αὐτοὺς τῷ πρὸς αὐτὰς ἔρωτι, καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἀκμαζούσης, περὶ ἀπαλλαγὴν ἐγίνοντο. τοὺς δ᾽ ἀθυμία δεινὴ πρὸς τὴν ἀναχώρησιν τῶν γυναικῶν κατέλαβε, καὶ λιπαροῦντες ἐνέκειντο μὴ σφᾶς καταλιπεῖν· ἀλλὰ γαμετὰς αὐτῶν ἐσομένας αὐτόθι μένειν καὶ δεσποίνας ἀποδειχθησομένας πάντων ὧν ὑπῆρχεν αὐτοῖς. ταῦτα δὲ ὀμνύοντες ἔλεγον [l] καὶ Θεὸν μεσίτην ὧν [m] ὑπισχνοῦντο ποιούμενοι, δακρύοντές τε καὶ πανταχόθεν [n] ἑαυτοὺς ἐλεεινοὺς ταῖς γυναιξὶ κατασκευάζοντες εἶναι. αἱ δ᾽ ὡς δεδουλωμένους αὐτοὺς κατενόησαν, καὶ τελέως ὑπὸ τῆς συνηθείας ἐχομένους, ἤρξαντο πρὸς αὐτοὺς λέγειν.

η΄. "Ἡμῖν, ὦ κράτιστοι [o] νέων, οἶκοι τέ εἰσι πα-
"τρῷοι καὶ κτῆσις ἀγαθῶν ἄφθονος, καὶ ἡ παρὰ τῶν
"γονέων καὶ τῶν οἰκείων εὔνοια καὶ στοργή. [p] κατ᾽ οὐδ᾽
"ἑνὸς δὲ τούτων πόρον ἐνθάδε δεήκουσαι ἡμεῖς εἰς ὁμιλίαν
"ἥκομεν, οὐδ᾽ ἐμπορευσόμεναι [q] τὴν ὥραν τοῦ σώματος
"προσηκάμεθα τὴν ὑμετέραν ἀξίωσιν· ἀλλ᾽ ἄνδρας
"ἀγαθοὺς καὶ δικαίους ὑπολαβοῦσαι, τοιούτοις ὑμᾶς τι-
"μῆσαι ξενίοις δεομένοις ἐπείσθημεν. καὶ νῦν, ἐπεὶ
"φατὲ πρὸς ἡμᾶς φιλοστόργως ἔχειν καὶ [r] λυπεῖσθαι
"μελλουσῶν ἀναχωρεῖν, [s] οὐδ᾽ αὗται τὴν δέησιν ὑμῶν
"ἀποστρεφόμεθα· πίστιν δ᾽ εὐνοίας λαβοῦσαι, τὴν μό-
"νην ἡμῖν ἀξιόλογον νομισθεῖσαν, ἀγαπήσομεν τὸν μεθ᾽
"ὑμῶν βίον ὡς γαμεταὶ διανύσαι. δέος γὰρ [t] μὴ καὶ
"κόρον τῆς ἡμετέρας ὁμιλίας λαβόντες, ἔπειθ᾽ ὑβρίσητε
"καὶ ἀτίμους ἀποπέμψητε πρὸς τοὺς γονεῖς. συγγινώ-
"σκειν τι ταῦτα φυλαττομέναις ἠξίουν". τῶν δ᾽ ἣν
[v] βούλονται πίστιν δώσειν ὁμολογούντων, καὶ πρὸς μηδὲν ἀντιλεγόντων ὑπὸ τοῦ πρὸς αὐτὰς [x] πάθους· "ἐπεὶ
"ταῦτα, ἔφασαν, ὑμῖν δέδοκται, τοῖς δ᾽ ἔθεσι καὶ
"τῷ βίῳ πρὸς ἅπαντας ἀλλοτριώτατα [y] χρῆσθε. ὡς
"καὶ τὰς [z] τροφὰς ὑμῖν ἰδιοτρόπους εἶναι, καὶ τὰ πο-
"τὰ μὴ κοινὰ τοῖς ἄλλοις, ἀνάγκη [a] βουλομένους ἡμῖν
"συνοικεῖν, καὶ Θεοὺς τοὺς ἡμετέρους σέβειν. καὶ οὐκ ἂν
"ἄλλο γένοιτο τεκμήριον ἧς ἔχειν τε νῦν εὐνοίας φατὲ
"πρὸς ἡμᾶς καὶ τῆς ἐσομένης, ἢ τὸ τοὺς αὐτοὺς [b] ἡμῖν
"Θεοὺς προσκυνεῖν. μέμψαιτο δ᾽ οὐδεὶς, εἰ γῆς εἰς
"ἣν [c] ἀφῖχθε τοὺς ἰδίους αὐτῆς Θεοὺς [d] προτρέποισθε·

"beant. Ubi vero cupidine captos & irretitos "viderint, *subito* fugam simulent: ac obsecrantibus ut maneant, non prius annuant quam iis "persuaserint, ut, relictis patriis legibus & cultu "Dei à quo eas acceperint, Madianitarum & "Moabitarum Deos colant. Sic enim illis succensebit Deus & irascetur. Et ille quidem, cum hæc suggessisset, abiit.

7. Madianitis vero, sicut ille monuerat, filias *suas* mittentibus, Hebræorum juvenes illarum forma & venustate *mirifice* capiuntur; & in colloquium venientes enixe petebant, ne sibi ex earum pulchritudine & familiari cum illis consuetudine voluptatem invideant. Illæ quidem, lubenter hæc verba accipientes, eis consenserunt. Cum autem amore illaqueatos vinctosque tenerent *puellæ*, & cupidine vehementer flagrantes *viderent*, decedere parabant. Tum juvenes, dum in eo erant mulieres ut abirent, gravis mœror occupabat, precibusque supplicibus instabant ne eos desererent; sed conjuges illis futuræ & facultatum suarum omnium dominæ secum maneant. Insuper & hæc jurisjurandi religione firmabant, Deum promissorum testem sponsoremque invocando, lachrymisque & modis omnibus agendo ut eas ad miserationem flecterent. Illæ vero, ut eos suæ libidini subjectos & consuetudine sua firmiter devinctos animadvertunt, *hujusmodi* ad illos verba facere cœperunt.

Stratagema meretricium. Vires Hebræas jam solvit Moaba. Num. c. 25.

8. "Nobis, juvenum optimi, lares penatesque "patrii sunt, magnæque domi facultates, nec desunt nobis parentum cognatorumque benevolentia & affectus. Imo nullius istiusmodi rei inopia huc ad vobiscum colloquendum venimus, "neque corporis forma quæstum facturæ vobis "supplicibus aures adhibuimus: sed vos viros esse bonos justosque reputantes, ut tali vos hospitalis amicitiæ gratia donaremus, precibus vestris adductæ fuimus. Et nunc, quoniam magno nostri amore vosmet teneri dicitis, & non "minori, nobis digressuris, tristitia affici, neque "nos preces *quidem* vestras aversamur: sed cum eam "benevolentiæ vestræ fidem acceperimus, quæ "sola nobis alicujus æstimari mereatur, libenter "vobiscum ut legitimæ uxores vitam agemus. Jam "enim periculum est, ne, cum nostræ consuetudinis satietas vos ceperit, nos hinc cum injuria "& contumelia ad parentes nostros ablegetis. Atque ita sibi ignosci, ista caventibus, postulabant". Illis vero fidem, quamcunque vellent, se daturos pollicentibus; nihilque eis præ affectus magnitudine & amoris ardore contradicentibus; "Quandoquidem, inquiunt, ita vobis visum est, "& moribus vitaque ab aliis diversissime utimini, "ut & cibos vobismet proprios, nec potum cum "aliis communem habeatis; necesse est, si vultis "nobiscum habitare, Deos nostros colatis. Nullum enim aliud signum erit *indubium* præsentis "vestræ, quam jactatis, in nos benevolentiæ, aut "futuræ *pignus*, nisi eosdem nobiscum Deos adoretis. Nec vobis vitio verti debeat, si Deos "ter-

Nurus Madianitidis oratio venusta, delicata, perniciosa. Vide similem in Tanchuma, *ad parasam* Balac.

e Ἐπινευέτωσαν,] Ἐπινευσάτωσαν *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*
f Πατρίους] *Big.* πατρῴους. Horum enim adjectorum usus promiscuus. Mox *Samb. Hen.* & *Busb.* μαδιηνιτῶν, sicut supra infraque illi tenent BERN. πατρῴους amat & *Coll. Voss.* HAV.
g Τοῦθ᾽] ταῦθ᾽ Coll. *Big.*
h Τὰς θυγατέρας] Hac de re videsis *Hottingerum* in *Smegmate Orientali*; p. 446.
i Παραγινόμενοι] Παραγενόμενοι in tribus *MSS.*
k Συνήεσαν] Forte συνῆσαν. COCC.
l Καὶ Θεὸν] Τὸν Θεὸν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*
m Ὑπισχνοῦντο] *Al.* ὑπίσχοντο.
n Ἑαυτοὺς ἐλεεινοὺς] Αὐτοὺς *Big.* & *Samb.*
o Νέων,] Νεανιῶν *Big.* (νεανίων *Coll. Voss.*) & *Samb.*
p Κατ᾽ οὐδ᾽ ἑνὸς] *Big.* & *Samb.* κατ᾽ οὐδενὸς δὲ τούτων ἀπορούσαι ἐνθάδ᾽ ἥκουσαι ἡμεῖς, εἰς ὁμιλίαν ἥκομεν. Rescribo clarius ab *Epiphanio*, κατ᾽ οὐδενὸς δὲ τούτων ἄποροι ἐνθάδε οὖσαι ὑμῖν εἰς ὁμιλίαν ἥκομεν. BERN. Κατ᾽ οὐδενὸς δὲ τούτων ἀπορούσαι ἐνθάδ᾽ ἥκουσαι ἡμεῖς εἰς *Samb.* *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* κ. οὐ. δ. τ. ἄποροι ἐνθάδε οὖσαι εἰς legisse videtur *Vet. Interpr.*
q Τὴν ὥραν] Ita *MSS.* in *Editis* τὴν ὥραν τὴν τοῦ σ.
r Λυπεῖσθαι] Λυπεῖσθε *Big.* & *Samb.*
s Οὐδ᾽ αὗται] *Samb.* αὐταί. Præfero tamen demonstrationem Atticam οὐδ᾽ αὗται τὴν. Nam οὐδ᾽ αὗται τὴν expresserant typi *Bas.* & *Gen.* Post paucula *Samb.* διανύσαι. BERN.
t Μὴ καὶ κόρον] Μὴ κόρον *Samb.* & *Vet. Interpr.*
v Βούλονται] Βούλωνται *Big.* & *Samb.*
x Πάθους] Πόθου *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.*
y Χρῆσθε,] Ita *Big.* (*Tar.* & *Cocc.*) & *Samb.* in *cæteris* χρῆσθαι.
z Τροφὰς ὑμῖν ἰδιοτρόπους] Ideo Rutilius Judæum vocat
Humanis animal dissociale cibis. REL.
a Βουλομένους] Βουλομένοις malit *Schotanus*, & mox ἔχειν τὸ νῦν.
b Ἡμῖν Θεοὺς] Illud ἡμῖν ex *MSS.*
c Ἀφῖχθε] Sic *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* in *aliis* ἀφῖχθαι.
d Προτρέποισθε·] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* (ἐντρέπεσθε *Coccejus*) in

"terræ, in quam pervenistis, proprios veneremi-"ni: præsertim cum nostri in honore sint omni "populo, vester vero apud neminem *præterquam* "*vos.* Oportere igitur illos dicebant aut eadem "quæ aliis *cultu prosequenda* existimare, aut alium "terrarum orbem quærere, ubi soli ex legibus si-"bi propriis vitam instituant.

His illecebris capti Hebræi jus de connubiis, de cibis, deque cultu Dei unici confestim violant. Num c. 25. Deut. c. 4. Jos. c. 21. Hos. c. 9.

9. Illis autem, quod eas amore deperirent, honestissima visa est hæc oratio: quo factum est, ut, illarum postulationi & *illecebris* concedentes, leges patrias violarent. Et cum plures Deos esse existimarint, illisque gentium istarum ritu libare decreverint, cibis etiam peregrinis utebantur; atque omnia in mulierum gratiam, contra ac lex eis præceperat, deinceps faciebant: ut jam per totum late exercitum serperet juvenum insolentia, & seditio priore pejor glisceret, periculumque esset ne patria instituta penitus in desuetudinem abirent. Juventus enim, degustatis semel peregrinis moribus, inexplebili desiderio in eos ferebatur: & si qui primorum populi ob majorum virtutem illustres extiterint, mali hujus contagione & ipsi erant afflati.

Lascivie istius dux Zambrias, Symeoni progenitori multum absimilis.

10. Quin & Zambrias, Simeonidis tribus princeps, qui consueverat Chosbiæ Madianitidi, Suris filiæ, gentis istius Dynastæ, jussus à muliere ut contemptis Moysis placitis sui ad arbitrium se componeret, illi obsequutus est; sacra more non patrio faciendo, & uxore ducta alienigena. Cum vero res ita se haberent; Moyses, veritus ne quid pejus accideret, convocato in concionem populo, neminem quidem nominatim accusavit, nolens eos in desperationem adducere, qui, modo laterent, ad sanitatem redire poterant. Dicebat autem, "ut ea patrarint, quæ & sibimet & ma-"joribus in dedecus cedunt & opprobrium; quòd "voluptati indulgere maluerint, quam Deo ser-"vire, vitamque ad ejus præscriptum agere: o-"portere tamen, ut & adhuc ipsis bene sit, pœ-"nitentiam agere, istud demum fortitudinem es-"se existimando, non ut legibus vim inferant, "sed ut cupiditates pravas compescant. Præterea "autem absurdum esse ajebat, quod cum in de-"serto modeste vixissent, nunc bonis circumfluen-"tes supra modum insanirent, & quæ per ino-"piam essent adepti, per affluentiam perditum i-"rent". Et ille quidem, hæc iis subjiciendo, ætate minores in melius mutare conabatur, rerumque gestarum ad pœnitentiam adducere.

Zambriæ adversus legem Moysaicam oratio.

11. Proxime autem cum surrexisset Zambrias, "Sed tu quidem, inquiit, ô Moyses, utere legi-"bus quibus studium adhibuisti, & *quibus* pluri-"mum firmitatis ac roboris ex consuetudine ac-"cessit. Quod nisi ita se habuisset, sæpe jam pœ-"nas luisses, & *tuo malo* haud tutum esse verba "dare Hebræis didicisses. Me certe iis, quæ tu

"καὶ ταῦτα, τῶν μὲν ἡμετέρων κοινῶν ὄντων πρὸς ἅπαν-"τας, τοῦ δ' ὑμετέρου πρὸς μηδένα τοιούτου τυγχάνον-"τος. δεῖν οὖν αὐτοῖς ἔλεγον ἢ τὰ αὐτὰ πᾶσιν [e] ἡγη-"τέον, ἢ ζητεῖν ἄλλην οἰκουμένην, ἐν ᾗ βιώσονται μόνοι "κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους.

θ'. Οἱ δ' ὑπὸ τοῦ πρὸς αὐτὰς ἔρωτος κάλλιστα λέγεσθαι ταῦτα ὑπολαβόντες, καὶ παραδόντες [f] αὐτοὺς εἰς ἃ προεκαλοῦντο, παρέβησαν τὰ πάτρια. Θεούς τε πλείονας εἶναι νομίσαντες, καὶ θύειν αὐτοῖς κατὰ νόμον τὸν ἐπιχώριον τοῖς καθιδρυσαμένοις προθέμενοι, ξενικοῖς τε βρώμασιν ἔχαιρον, καὶ [g] πάντα εἰς ἡδονὴν τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοὐναντίον οἷς ὁ νόμος αὐτῶν [h] ἐκέλευσε ποιοῦντες διετέλουν· ὡς διὰ παντὸς ἤδη τοῦ στρατοῦ τὴν παρανομίαν χωρεῖν τῶν νέων, καὶ στάσιν αὐτοῖς πολὺ χείρω τῆς προτέρας ἐμπεσεῖν, καὶ κίνδυνον παντελοῦς τῶν ἰδίων ἐθισμῶν ἀπωλείας. ἅπαξ γὰρ τὸ νέον γευσάμενον ξενικῶν ἐθισμῶν ἀπλήστως [i] αὐτῶν ἐνεφορεῖτο· καὶ εἴ τινες τῶν πρώτων ἀνδρῶν διὰ πατέρων ἀρετὰς ἐπιφανεῖς ἦσαν, [k] συνδιεφθείροντο.

ι'. Καὶ [l] Ζαμβρίας ὁ τῆς [m] Συμεωνίδος ἡγούμενος φυλῆς, [n] Χοσβίᾳ συνὼν Μαδιανίτιδι, Σούρου θυγατρὶ τῶν ἐκείνῃ δυναστεύοντος ἀνδρὸς, κελευσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς πρὸ τῶν Μωϋσεῖ δοχθέντων τὸ πρὸς ἡδονὴν αὐτῇ γενησόμενον, [o] ἐθεράπευεν αὐτήν· οὐ θύων τὰ πάτρια, καὶ γάμον ἠγμένος [p] ἀλλόφυλον. ἐν τούτοις δ' ὄντων τῶν πραγμάτων· δείσας Μωϋσῆς μὴ γένηταί τι χεῖρον, συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν τὸν λαὸν, οὐδενὸς μὲν κατηγόρει πρὸς ὄνομα, μὴ βουλόμενος εἰς ἀπόνοιαν προβιβάσαι τοὺς ἐκ τοῦ λανθάνειν μετανοῆσαι δυναμένους. ἔλεγε δὲ, ὡς οὐκ ἄξια δρῷεν [q] οὔτ' αὐτῶν οὔτε πα-"τέρων, τὴν ἡδονὴν προτιμήσαντες τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ "κατὰ τοῦτον [r] βιοῦν· προσήκειν δὲ, ὡς ἔτι καὶ [s] κα-"λῶς ἂν αὐτοῖς ἔχοι, μεταβαλέσθαι, τὴν ἀνδρείαν "ὑπολαμβάνουσιν οὐκ [t] ἐν τῷ βιάζεσθαι τοὺς νό-"μους, ἀλλ' ἐν τῷ μὴ εἴκειν ταῖς ἐπιθυμίαις εἶναι. "πρὸς τούτοις δὲ οὐδ' εὔλογον ἔφασκε σωφρονήσαντας "αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἐρήμου, νῦν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ὄντας "παροινεῖν, μηδὲ τὰ κτηθέντα ὑπὸ τῆς ἐνδείας δι' εὐ-"πορίαν αὐτῶν [v] ἀπολέσθαι". καὶ ὁ μὲν ταῦτα λέγων ἐπειρᾶτο τοὺς νέους ἐπανορθοῦν, καὶ εἰς μετάνοιαν [x] ἀπάγειν ὧν ἔπραττον.

ια'. Ἀναστὰς δὲ μετ' αὐτὸν Ζαμβρίας, "ἀλλὰ σὺ "μὲν, εἶπεν, ὦ Μωϋσῆ, χρῶ νόμοις οἷς αὐτὸς ἐσπού-"δακας, ἐκ [y] τῆς συνηθείας τούτων τὸ βέβαιον αὐτοῖς "παρεσχημένος. ἐπεὶ, μὴ τοῦτον αὐτῶν ἐχόντων τὸν τρόπον, "πολλάκις ἂν ἤδη κεκολασμένος ἔγνως ἂν οὐκ εὐπα-"ραλογίστους Ἑβραίους. ἐμὲ δ' οὐκ ἂν ἀκόλουθον οἷς σὺ "[z] προστάτ-

in *Editis* προτέπεσθε.

e Ἡγητέον,] Lege ἡγεῖσθαι. COCC.

f Αὐτοὺς] In *Editis* αὐτοὺς εἰς ἃ προσεκαλοῦντο. in *MSS* ἑαυτοὺς εἰς ἃ προ.κ.

g Πάντα εἰς ἡδονὴν] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *Editis*, *aliisque* πάντες.

h Ἐκέλευσε] *Al.* ἐκέλευε.

i Αὐτῶν] Illud αὐτῶν inseruimus ex *Big.* & *Samb.*

k Συνδιεφθείροντο.] Συνεφθείροντο *Vat.*

l Ζαμβρίας] *Zimri* Masorethis, *Zamri* Hieronymo, *Zambri* Syro Interpreti, & Ζαμβρὴς LXX.

m Συμεωνίδος] Ὁ τῆς σεμεωνίδος *Bas.* & *Gen.* לשמעני λαστεμεωνὶ apud Moysen. ὁ τῆς σιμεωνίτιδος φυλῆς ἡγούμενος MSS quatuor, & Annalis Zonaræ. BERN. *Al.* Σεμεωνίδος & Σεμεωνίτιδος.

n Χοσβίᾳ] Sic restitui hunc locum. Legebatur vulgo χοσμὶ συνῶν μαδιανίτιδι οὔρου. In codice *Busb.* χοσμῆ, & in *Hen.* χασμῆ, imitatione LXXII. Interpretum, qui χασβὶ reddiderant malum nomen. Apud *Big.* & *Samb.* reperio χοσβίᾳ συνὼν μαδιανίτιδι οὔρου. *Epiphanius* creverat ocellis non acutissimis; οσαμῆ συνὼν μαδιανίτιδι οὔρου, seu pravius μαδιανίτη οὔρου, *Chorami* (pro *Chosami*) *Madianitidem mulierem Dieri cujusdam filiam. &c.* *Suram* vero (צור σοὺρ & σοῦρης Flavio ἑλληνίζοντι) partem quintam regni Madianici hanc *Fraudem* genuisse (quippe כזבי aut כזבית tantum indicat) suis literis docuit Moyses Num. c. 25. Haud errabit equidem, quisquis כזבי Græca forma χοσβὴ donaverit, aut χοσβία. In isthac Scribæ Typothetæque forte consenserunt §. 12. hujus capitis. Eadem שוילנאי appellatur in scholis Babyloniis. Vide Synh. p. 82. b. BERN. Ita ex *Big.* & *Samb.* restituit *Bernardus*, nisi quod pro Οὔρου maluerit Σούρου ex Hebraïco צור. In *Editis*, *aliisque* Χοσμὶ συνῶν Μαδιανίτιδι Οὔρου. Vide §. XI.

o Ἐθεράπευεν] Juxta *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐθεράπευεν· οὔτε θύων τὰ π.

p Ἀλλόφυλον.] Non ex alia tribu, sed ex alia gente, quæ non esset Israelitica. Ita hæc vox Josepho usurpatur. Ideo mox γύναιον ξενικὸν vocat. REL.

q Οὔτ' αὐτῶν] Ita *Big.* & *Samb.* in *cæteris* οὐκ αὐτῶν.

r Βιοῦν·] Sic quinque *MSS.* in *Editis* βίου. *Vet. Interpres* legisse videtur, καὶ κατὰ τοῦτον βιάσαντες, *& ei placentia violarent.*

s Καλῶς ἂν αὐτοῖς ἔχοι,] Καλῶς αὐτοῖς ἂν ἔχειν *Big.* & *Samb.*

t Ἐν τῷ βιάζεσθαι] Εἰς τὸ β. *Iidem.* HUDS. Ut & *Coll. Voss.* εἰ τῷ amabat *Coccejus.* HAV.

v Ἀπολέσθαι] Ἀπολέσαι *Samb.* & *Vet. Interpr.* ἀπολέσασθαι *Big.* αὖ ἀπολέσθαι ex conjectura.

x Ἀπάγειν] Ita *Samb.* in *reliquis* ἄγειν.

y Τῆς συνηθείας] Τῆς τούτων συνηθείας *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

z Προστάτ-

"[z] προστάτεις τυραννικῶς λάβοις. οὐ γὰρ ἄλλο τι μέχρι "νῦν, ἢ, προσχήματι νόμων καὶ τοῦ Θεοῦ, δουλείαν μὲν "ἡμῖν, ἀρχὴν δὲ σαυτῷ κακουργεῖς· ἀφαιρούμενος ἡ- "μᾶς τὸ ἡδὺ καὶ τὸ κατὰ τὸν βίον αὐτεξούσιον, ὃ τῶν [a] ἐλευ- "θέρων ἐστὶ καὶ δεσπότην οὐκ ἐχόντων. χαλεπώτερος "δ' ἂν [b] οὗτος Αἰγυπτίων Ἑβραίοις γένοιτο, τιμωρεῖν "ἀξιῶν κατὰ τοὺς νόμους τὴν ἑκάστου πρὸς τὸ κεχαρισ- "μένον αὐτῷ [c]. ποίησιν. [d] πολὺ δ' ἂν δικαιότερον αὐτὸς "τιμωρίαν ὑπομένοις, τὰ παρ' ἑκάστοις ὁμολογούμενα "καλῶς ἔχειν ἀφανίσαι προῃρημένος, καὶ κατὰ τῆς "ἁπάντων δόξης ἰσχυρὰν [e] τὴν ἑαυτοῦ κατεσκευακώς. "ἃ δὴ πράττω νυνὶ κρίνας ἀγαθὰ, ταῦτ' ἔπειτα [f] περὶ "αὐτῶν ὁμολογεῖν ἐν τούτοις οὐκ ὀκνήσαιμι. γύναιόν τε "ξενικὸν, ὡς φῄς, ἦγμαι· παρ' ἐμαυτῷ γὰρ [g] ἀκούεις "τὰς ἐμὰς πράξεις, ὡς παρ' ἐλευθέρου, καὶ γὰρ οὐδὲ "λαθεῖν προτεθέμην· θύω τε Θεοῖς οἷς θύειν [h] μὴ νο- "μίζετε, δίκαιον ἡγούμενος παρὰ πολλῶν ἐμαυτῷ πραγ- "ματεύεσθαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐν τυραν- "νίδι ζῆν, τὴν ὅλην ἐξ ἑνὸς ἐλπίδα τοῦ βίου παντὸς "ἀνηρτηκότα. [i] χαρείη τ' ἂν οὐδεὶς, κυριώτερον αὐ- "τὸν περὶ ὧν πράξαιμι γνώμης τῆς ἐμῆς ἀποφαινό- "μενος.

ιβ'. Τοῦ δὲ Ζαμβρίου ταῦτα, περὶ ὧν αὐτός τε ἠδίκει καὶ τῶν ἄλλων τινὲς, εἰπόντος· ὁ μὲν λαὸς ἡσύχαζε, φόβῳ τε τοῦ μέλλοντος, καὶ τὸν νομοθέτην δὲ ὁρῶν μὴ περαιτέρω τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ προαγαγεῖν ἐκ τῆς [k] ἀντικρὺς διαμάχης θελήσαντα· περιΐστατο γὰρ, μὴ πολλοὶ, τῆς καὶ τῶν λόγων ἀσελγείας αὐτοῦ μιμηταὶ γενόμενοι, ταράξωσι τὸ πλῆθος· καὶ διαλύεται μὲν ἐπὶ τούτοις ὁ σύλλογος. προεληλύθει δ' ἂν ἐπὶ πλεῖον ἡ τοῦ κακοῦ πεῖρα, μὴ φθάσαντος Ζαμβρίου τελευτῆσαι ἐκ τοιαύτης αἰτίας. [l] Φινεέσης, [m] ἀνὴρ τά τε ἄλλα τῶν νεωτέρων κρείττων,

"tyranni more imperaveris, obsequentem non ha- "bebis. Non enim aliud quidquam hactenus, "quam, sub legum ac religionis prætextu, nobis "quidem servitutem, tibimet vero dominatum "malis artibus adstruisti; voluptatem nobis ac ad "arbitrium vivendi libertatem adimens, quæ li- "berorum sunt & nullius sub imperio degentium. "Hebræos sane gravius, quam Ægyptii, premet, "[1] qui ad leges exigere & punire voluerit quic- "quid voluntati nostræ morem gerentes feceri- "mus. Multo autem tu justius pœna afficiaris, "quandoquidem tibi in animo fuerit abolere quæ "omnium consensu erant approbata; atque ita "hoc comparaveris, ut tua, contra quam alii "sentiunt universi, valeret sententia. Cum vero "quæ nunc facio recte facta esse existimem, ita "postea de iis coram confiteri non me pigebit. "Et mulierem peregrinam, ut ais, in uxorem "duxi: (accipis quidem à meipso facta mea, ut "ab homine libero; [2] neque enim in animum in- "duxi, ut laterem) & sacra Diis facio, quibus li- "bare nefas ducitis, æquum esse existimans mul- "tas vias persequi ut tandem ad veritatem perve- "niam, & non sicuti sub tyrannide vivere, in "uno vitæ totius spem omnem reponendo. [3] ne- "que erit cur quis lætetur, qui meis in rebus "meipso plus arbitrii se habere ostenderit.

12. Cum autem hæc Zambrias de iis, quæ ipse pariter ac alii quidam male commiserunt, protulisset, populus quiescebat, quod solicitus quidem esset metu de futuris, Legislatorem vero perspicere sibi videretur amplius nolle contendere, ne hominem insolentem magis irritaret. Metuebat enim, ne multi, ad verborum ejus intemperantiam sequendam adducti, populum motibus cierent. Atque ita quidem dimissa est concio. Fortasse autem ulterius mali vis serpsisset, ni *mature* sublatus fuisset Zambrias hujusmodi ex causa.

Phineeses Eleazari filius Aaronis nepos, vir validi corporis, animoque adhuc major, zelo Dei percitus, Zambriam Chosbiamque lancea transfigit. Num. c. 25.

z Προστάτεις] *Samb. Busb.* & *Hen.* προστάσεις. Ad clausulam λέξεως *Hen.* BERN

a Ἐλευθέρων] Ἐλευθερίων in duobus *MSS.* (ἐλευθερίου in *Coll. Voss.* Est (*Tar.*) qui malit ἃ τῶν ἐλευθέρων.

b Οὗτος] Οὕτως *Big.* & *Samb.* & mox γένοιο.

c Ποίησιν.] Βέλτιον *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vet. Interpr.*

d Πολὺ δ' ἂν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* πολλῷ. HUDS. Lege πολλῷ. COCC.

1. *Qui ad leges exigere*] *Epiphanius* vertit, *qui castigare voluerit secundum sibi placitas leges facta cujuscunque.*

e Τὴν ἑαυτοῦ] *Bas.* & *Gen.* τὴν σεαυτοῦ (idem denotat ἑαυτοῦ inter cives Palladis) κατεσκευακὼς (typis forte prioribus κατασκευακὼς) ἀτοπίαν. ἐγὼ δὲ, ἂν στερρὶμην εἰκότως ὧν πράττω νυνὶ, κρίνας *Big.* & *Samb.* Jam silet *Epiphanius*. BERN. Τὴν σεαυτοῦ κατασκευακὼς ἀτοπίαν. ἐγὼ δὲ, ἂν στερρίμην εἰκότως ὧν πράττω νυνὶ, κρίνας *Big.* (*Coll. Voss*) *Samb.* & *Vat.*

f Περὶ αὐτῶν] Abundant hæc. COCC.

g Ἀκούεις] Ἀκούσῃ τὰς. [ἐμὰς *Vat.*] ἐμ' αὐτοῦ πράξεις *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

h Μὴ νομίζετε,] Μοι *Big.* & *Samb.*

2. *Neque enim in animum induxi;*] *Epiphanius* reddit, *non enim latere proposui, nec pro me alter delator erit*, quasi aliquid amplius in *suo codice* habuerit, quam in *nostris* exstat.

i Χαρείη] *Bas.* & *Gen.* χαρείη δ' ἂν. Hunc versum difficilem sensit *Epiphanius* præter ingenium suum. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* Χαρείη δ' *Bas.* & *G.* HUDS. χαρίζοι malo. COCC.

3. *Neque erit cur quis lætetur,*] In *Vet. Interp.* juxta *Vossii* Cod. *nemo autem magis se expositurus sit quam ego, qui mentem meam de iis, quæ fecerim, enunciem.* in *Gelenio* autem sic, *nemo mihi rem gratam fecerit* &c.

k Ἀντικρὺς] *Al.* Ἀντικρύ.

l Φινεέσης,] *Phineeses* קנאה פנחס φινέας ὁ ζηλωτὴς *Uzielidæ*, & *adhuc fortius apud Patres Babylonios f.* 82. Synhedrin, & *in Levitico Magno* Parasa 33. קנאי בן קנאי καννάιος ὁ καννάιου *propter zelum Levis, sed ignomine idem* Putielides, *Pontificum Hebræorum tertius, vir validi corporis; hoc de illo testantur Philo, Josephus, & Johannes ramus Pharisismi* Synh. *f.* 82. *b. animo adhuc major, jamque zelo Dei percitus,* ἀριθμ. *c.* 25. 9. *Zambriam Chosbiamque, incestos conjuges, in thalamo* κύββα הקבה; *idem* fornix, camera, τέγος *Aquilæ*, σκηνὴ *Josepho*, האהל & القبة *pariter Saadiæ, Salomoni, Cimchioque, Symmacho* πορνεῖον, *non* πυρῖνον: *sed interpretibus Ptolemæi regis* fornax, *ubi offenderat, vindice pilo ambos transfodit modoque merito jungit.* רומח *vero Josephus perite interpretatus est* ῥομφαία, *i. e. lancea Hispanorum, seu framea Alemannorum ex etymo. A Græcis enim in* Germaniam *illatum est hoc vocabuli, licet aliter existimabat Corn. Tacitus. Hastam longam* ῥομφαίαν *vocant Hesychius & Photius, Rumicem Festus, Gellius Rumpiam è Græco.* רומח *insuper* σειρομάστης τοῖς ὁ. δόρυ *Aquilæ, & Symmacho contus. Hoc autem exemplo pars sincera juvenum, sumtis animis plusquam suis, cognati exercitûs libidinem atque apostasiam fêrro castigat: sæviit & latius pestis. Ita* 24000 *Hebræos perdidit Venus Moabica. His porro vindiciis promeruit Phineeses, Num. c.* 25. 12. *Mal. c.* 2. 5. *diuturnum ac ferme continuum Primatum suæ stirpis, necnon* ברית שלום *i. e. eam vivendi felicitatem, ut post longa secula Christus olim adventarit orbem terrarum judicatum, hoc Angelo fœderis, hoc patre patrato inductus; ita suadet filius Uzielis. Lege itaque Num. c.* 25. & Ψ. *c.* 106. 28. *Ecclef. c.* 45. 28. 1 *Macc. c.* 26. 54. & 1 *Cor. c.* 10. 8. *Pesictamque f.* 58, 59. *Et Paraphrasin Jonathæ, unde hæc assumsi:* האנא גזר ליה ית קימי שלם ואעבדיניה מלאך קיים ויחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא. *Tantidem etiam eruitur ex antiquo monumento Rabbinorum* σιφρή: תחת אשר קינא לאלהיו תחת אשר הערה למות נפשו וכפר על בני ישראל לא נאמר אלא ויכפר שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המיתים. *Statimque colligit idem Commentarius,* XVIII *Pontifices hoc homine prognatos præfuisse Ædi priori, imo* LXXX *Secundæ, ubi mitra pretio plerunque verterat. Simile insuper Adamantius noster à similibus:* ἐν ἀποῤῥήτοις, οὐκ οἶδα πόθεν κινούμενοι, οἱ Ἑβραῖοι παραδιδόασι, Φινεὲς τὸν Ἐλεαζάρου υἱὸν αὐτὸν εἶναι Ἠλίαν, καὶ τὸ ἀθάνατον ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς αὐτῷ διὰ τῆς ὀνομαζομένης εἰρήνης ἐπηγγέλθαι. *Atqui eisdem pene verbis Rabbi Lazarus* ἐν τοῖς κεφαλαίοις, היסב הקדוש ברוך הוא שמו של פנחס בשמו של אליהו. Apocrypha *igitur jam vocat Origines Sacrarum Literarum exegeses, quæ à Pharisæis acceptæ per tot secula miseri Judaismi percolarunt. Inde ait Samuel Laniadus ad c.* 20. *Judicum ex Davide Cimchiorum,* מקצת רזל אמרו כי פנחס זה אליהו. *Eandem paradosin tangit Abenejdras, Abarbanelis, Explanatoresque alii, ut scias Rabbinos non nuper delirasse in Sacris; utinam & nostri homines temperantius egissent in tam Divino codice. Addam huc & adnotationem Rabbinicam Hieronymi ad ultimam mansionum Hebraicarum.* Phinees zelatus zelum Domini, accepit præmium in æternam memoriam, armum victimæ. *Ita enim Jonathan, post Doctores Ænigmaticos,* Cholin *fol.* 134. *b, interpretatur Num. c.* 25. *v.* 13. καὶ ἔσται αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν διαθήκης ἱερατείας αἰωνίας, ἀνθ' ὧν ἐζήλωσε τῷ Θεῷ αὐτοῦ· quia prenserat ille lanceam brachio suo בדרעיה, scortumque percusserat אל קבתה, oreque tenus בפומיה oraverat (Ψ. 110. פלל) causa populi Hebræi, commeruit sane pro toto Sacerdotum ordine tria illa dona seu ματτάνα, armum, malam, & ventriculum, יזכנו כהניא להלת מתנן דרועא ולעא וקיבהא. *Vide Num. c.* 25. 1 *Cor. c.* 10. 8. Ψ. 106. 28, 29, 30. *Eccles. c.* 45.

sa. Phineeses, vir cætera juventutis facile princeps, patrisque dignitate omnium ejusdem ætatis eminentissimus (Eleazari enim Pontificis erat filius, & Moysis ex fratre nepos) doloris acerbitate victus ob ea quæ patrârat Zambrias, &, antequam ex impunitate in majus aliquod facinus cresceret insolentia, supplicium manu sua ab eo volens exigere, prohibereque ne ad plures manaret iniquitas, dum inulti essent *flagitii* auctores, (tanta enim erat animi magnitudine, adeoque præcellenti corporis robore, ut non prius, cum periculum aliquod aggredi constitueret, ab eo desisteret, quam illud expugnasset & victoriam de eo reportasset) Zambriam, in tentorium ipsum consequutus, pariter ac Chosbiam eodem lanceæ ictu interemit. Juvenes autem omnes, qui virtutis aliquid sibi vendicarent & honestatis studio tenerentur, Phineesis fortitudinis exemplo accensi, ejusdem cum Zambria criminis reos interfecerunt. Multi itaque illorum, qui leges *patrias* violârant, horum egregia virtute perempti sunt. Peste autem *reliqui* omnes perierunt, Deo hunc illis morbum immittente. Et quotquot è cognatis, qui cum prohibere debuerint, eos ad hæc impulerunt, à Deo pro sceleris sociis habiti, pariter sublati erant. Mortui sunt itaque ex ordinibus in ea clade non pauciores viginti quatuor hominum millibus.

Phineesis exemplo sincera pars juvenum, cognati exercitus libidinem atque apostasiam ferro castigat. Dein sæviit latius pestis. Num. c. 26.

καὶ τῷ τοῦ πατρὸς ἀξιώματι [n] τοὺς ἡλικιώτας ὑπερέχων· Ἐλεαζάρου γὰρ τοῦ ἀρχιερέως υἱὸς ἦν, Μωϋσέως δὲ [o] ἀδελφοῦ υἱδεύς· περιαλγήσας τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ τοῦ Ζαμβρείου, καὶ πρὶν ἰσχυροτέραν γενέσθαι τὴν ὕβριν ὑπὸ τῆς [p] ἀδείας, ἔργῳ τὴν δίκην [q] αὐτὸν εἰσπράξασθαι διαγνοὺς, καὶ κωλῦσαι διαβῆναι τὴν παρανομίαν εἰς πλείονας, τῶν ἐξαρξαμένων οὐ κολαζομένων· τόλμῃ δὲ [r] καὶ ψυχῆς καὶ σώματος [s] ἀνδρείᾳ τοσοῦτον προύχων, ὡς μὴ πρότερον, εἴ τινι συσταίη τῶν δεινῶν, ἀπαλλάττεσθαι, πρὶν ἢ καταγωνίσασθαι καὶ νίκην τὴν ἐπ' αὐτῷ λαβεῖν· ἐπὶ τὴν τοῦ Ζαμβρείου σκηνὴν παραγενόμενος, αὐτόν τε παίων τῇ [t] ῥομφαίᾳ καὶ τὴν [v] Χοσβίαν ἀπέκτεινεν. οἱ δὲ νέοι πάντες, οἷς ἀρετῆς ἀντιποίησις ἦν καὶ τοῦ φιλοκαλεῖν, μιμηταὶ γενόμενοι τῆς [x] Φινεέσου τόλμης, ἀνῄρουν τοὺς ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις [y] Ζαμβρείου τὴν αἰτίαν εἰληφότας. ἀπόλλυνται μὲν οὖν καὶ ὑπὸ τῆς τούτων ἀνδραγαθίας πολλοὶ τῶν παρανομησάντων. ἐφθάρησαν δὲ πάντες καὶ λοιμῷ, ταύτην ἐνσκήψαντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ τὴν νόσον. ὅσοι τε συγγενεῖς ὄντες, κωλύειν δέον, ἐξώτρυνον αὐτοὺς ἐπὶ ταῦτα, [z] συναδικεῖν τῷ Θεῷ δοκοῦντες, ἀπέθνησκον. [a] ἀπόλλυνται μὲν οὖν ἐκ τῶν τάξεων ἄνδρες οὐκ ἐλάττους τετρακισχιλίων καὶ [b] δισμυρίων.

ιγ'. Τὴ

45. & 1 *Macc. c.* 26. 54. BERN. Ita alibi apud *Josephum*. Φινεὲς in *Editis*, *Aliisque*, juxta *Interpretes* LXX. Φινεάσης malit *Bern.* Eandem historiam habes apud *Philonem*, p. 105. & *Zonaram*, p. 27. Vide infra, p. 222. v. 14.

m Ἀνὴρ] Καὶ ἀνὴρ *Samb.*

n Τοὺς ἡλικιώτας] Πολὺ τοὺς ἡλικ. *Big.* (*Coll Voss.*) & *Vat.*

o Ἀδελφοῦ υἱδοῦς·] Μωυσέως ἀδελφοῦ υἱὸς *Bas.* & *Gen.* μ. ἀδελφοῦ παιδὸς υἱὸς vel υἱ. *Big.* & *Samb.* *Fratris Mosi nepos*, Epiph. μ. ἀδελφοῦ υἱωνός bene *Tar.* Excudi novis typis jussi ἀδελφοῦ υἱδοῦς, sive υἱδὸς. Sufficeret tamen pro *nepote* μωϋσέως ἀδελφόπαιδος aut ἀδελφιδοῦ, omisso altero υἱὸς preli *Basil.* BERN. Ita cum *Bernardo*. si quis υἱεὺς malit, per me licet. In *Editis* Μωϋσέως ἀδελφοῦ υἱός. in *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* Μωϋσέως δὲ ἀδελφοῦ παιδὸς υἱός *Epiphanius* vertit, *fratris Moysi nepos*. Est qui conjicit, M. ἀδελφοῦ υἱωνός. Sufficeret tamen pro *nepote* Μωϋσέως ἀδελφόπαιδος aut ἀδελφιδοῦ.

p Ἀδείας,] Ita ex *MSS.* in *Editis* ἀδικίας.

q Αὐτὸν εἰσπράξασθαι] Hoc modo *Big.* & *Samb.* in *reliquis* αὐτῶν.

r Καὶ ψυχῆς] Illud καὶ non agnoscit *Vat.*

s Ἀνδρείᾳ] Ita *Big.* quod licet per Grammaticum Dyscolum. ἀνδρείᾳ *Samb. Busb. Hen. Gen.* & *Bas.* ex mente Hori Philologi. BERN. *Al.* ἀνδρείᾳ, & mox προέχων.

t Ῥομφαίᾳ] Ῥομφαία *lancea* Hispanorum, seu *framea* Alemannorum. ῥομφαίαν *hastam longam* vocant *Hesychius* & *Photius*.

v Χοσβίαν] Χοσβείαν *Samb.* χασβίαν *Hen.* & *Busb.* Hanc enim *Decipulam*, Veneris Madienæ æditiuam primariam, Græci χασβὶ, Syri χουσβὶ appellitant, & Samaritæ in suis paraphrasibus لتبيبة, puto pro لزنية, ἡ ψεῦσις. BERN. Ita etiam supra p. 220. v. 21. Χοσβίαν *Hen.* & *Busb.* Χουσβὶ etiam & Χασβὶ appellatur.

x Φινεέσου] Nomen zelotæ פנחס, quod *Grandis* & εὐμεγέθης i. فنحس suo etymo indicat, *Pinhas* enunciat Masora Samaritarum ac Judæorum, Φινεὲς versio Alexandrina, *Phinches* Syrorum illa, Φινχᾶς Arabicæ aliquot. Idem apud Josephum scribitur sæpissime Φινεέσης, Φινεέσου, nonnunquam Φινεέσου, & juxta codd. *Busb.* & *Hen.* Φινεάσου, rarius Φινεὲς observato termino Hebraico. Mihi placet forma recta Φινεάσης Eandem autem historiam ex Moyse sic prius diduxerat Philo: Ὁ δὲ βαλάκης οὐκ ἀπὸ σκοποῦ νομίσας εἶναι τὰ λεχθέντα (à Balamo nimirum consultore pessimo) τὸν κατὰ μοιχῶν νόμον παρακαλυψάμενος, καὶ τοὺς ἐπὶ φθορᾷ καὶ πορνείᾳ κειμένους ἀνελὼν, ὡς εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐγράφησαν, (hæc inconsiderate dicta & impotenter, ut sunt multa apud Philonem:) ἀνέδην ἐπιτρέπει ταῖς γυναιξὶ τὰς ὁμιλίας πρὸς οὓς ἂν ἐθέλωσι ποιεῖσθαι. δοθείσης δὲ ἀδείας, τὴν πληθὺν τῶν μειρακίων ἐπηγον..., πολὺ πρότερον τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀπατῶσαι καὶ τρέψασαι ταῖς γοητείαις πρὸς ἀσέβειαν· ἕως υἱὸς τοῦ ἀρχιερέως Φινεὲς ἐπὶ τοῖς γινομένοις σφόδρα χαλεπήνας, ἐνεχείρισε νεανείαν ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ προσήκουσαν. ἰδὼν γάρ τινα τῶν ἀπὸ τοῦ γένους θύοντα καὶ εἰσιόντα πρὸς πόρνην, μήτε κατανεύοντα εἰς τοὔδαφος, μήτε λανθάνειν τοὺς πολλοὺς πειρώμενον, μηδ' οἷα φιλεῖ κλεπτόμενα τὴν εἴσοδον· ἀλλὰ μετ' ἀναισχύντου θράσους τὴν ἀκοσμίαν ἐπιδεικνύμενον, καὶ φρυαττόμενον, ὡς ἐπὶ σεμνῷ, πράγματι τῷ καταγελάστῳ· πάνυ πικρανθεὶς καὶ πληρωθεὶς ὀργῆς δικαίας, ἐπεισδραμὼν ἔτι κατ' εὐνὴν κειμένους ἀμφοτέρους, τόν τε ἐραστὴν καὶ τὴν ἑταίραν ἀναιρεῖ, προσανατεμὼν καὶ τὰ γεννητικὰ, διότι σπορᾶς ὑπηρέτησαν ἐκθέσμοις. τοῦτο θεασάμενοί τινες τὸ παράδειγμα τῶν τὴν ἐγκράτειαν καὶ θεοσέβειαν ἐζηλωκότων, προστάξαντος Μωυσέως ἐμιμήσαντο, καὶ πάντας τοὺς τελεσθέντας τοῖς χειροποιήτοις συγγενεῖς καὶ φίλους ἡβηδὸν ἀνελόντες, τὸ μὲν μίασμα τοῦ ἔθνους ἐκκαθαίρουσι διὰ τῆς τῶν προηδικηκότων ἀπαραιτήτου τιμωρίας. τετρακισχιλίους δέ φασι πρὸς τοῖς δισμυρίοις ἀναιρεθῆναι μιᾷ ἡμέρᾳ. ὡς δὲ ἀρεσεῖ γέρας ἐπάξιον τῷ υἱῷ τοῦ ἀρχιερέως, ὃς πρῶτος ἐπὶ τὴν ἄμυναν ὥρμησεν, ἐζήτει παρασχεῖν μωυσῆς. φθάνει δὲ χρησμοῖς δωρησάμενος ὁ θεὸς Φινεεῖ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἰρήνην, ὃ μηδεὶς ἱκανὸς ἄνθρωπος παρασχεῖν· πρὸς δὲ τῇ εἰρήνῃ, καὶ παγκρατησίαν ἱερωσύνης αὐτῷ καὶ γένει κληρονομίαν ἀναφαίρετον. Alibi ille ænigmatum doctor, Φινεὲς δὲ ὁ ἱερεὺς ὁ ζηλώσας τὸν ὑπὲρ θεοῦ ζῆλον, τὸν σειρομάστην, τουτέστι τὸν ζηλωτικὸν λόγον λαβὼν, οὐκ ... ἐκκεντῆσαι τὴν μαδιανῖτιν. οὗ χάριν ἆθλον καὶ κλῆρον λαμβάνει διττὸν, εἰρήνην καὶ ἱερωσύνην. Et de nominibus permutatis, Τοῦτο ἔπαθεν, ἕως ὁ εἰρηνικὸς καὶ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τρανὸς Φινεὲς, ὑπέρμαχος αὐτοκέλευστος ἦλθε, φύσει μισοπόνηρος ὢν καὶ ζήλῳ τῶν καλῶν κατεσχημένος ᾧ σειρομάστην λαβόντι, τὸ δ' ἐστιν ἠκονημένον καὶ ὀξὺν λόγον, ἐξεγένετο ῥώμῃ καρτερᾷ χρησαμένῳ καταπεντῆσαι. &c. Zonaras per compendium itidem dixit, Ζαμβρὴς μὲν φύλαρχος ὢν φυλῆς τῆς συμεωνίτιδος, καὶ μαδιανίτιδι συνοικῶν, καὶ περιμανῶς ἐκείνης ἐρῶν, μωσέως κατηναιδεύσατο, καὶ μὴ ἂν ποτε τὴν γυναῖκα καταλιπεῖν διωμόσατο. ὁ Φινεὲς δὲ τοῦ ἀρχιερέως ὢν παῖς τοῦ ἐλεάζαρ περιαλγήσας, οὐκ ἀνῆκε παίων τῇ ῥομφαίᾳ τὴν μαδιανῖτιν καὶ τὸν ζαμβρὴν, ἕως καὶ ἄμφω ἀπέκτεινεν. ὃν καὶ ἄλλοι νέοι, οἷς ἀρετῆς ἔμελλε, μιμησάμενοι, ἀνῄρουν τῶν νέων τοὺς ἐπὶ γυναιξὶν ἀλλοφύλοις παρανομήσαντας. ἀπόλλυνται οὖν ἄνδρες οὐκ ἐλάττους μυρίων καὶ τετρακισχιλίων. BERN. Hîc loci Φινεάσου *Busb.* & *Hen.* Vide supra p. 221. v. ult.

y Ζαμβρείου] Ita *Vat.* ut & supra p. 222. v. 21. Ζαμβρεῖ in *Editis*. Ζαμβρεία *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Ζαμβρῆ *Hen. Busb.* & *Oecumen.*

z Συναδικεῖν] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* συναδικεῖν τὸν Θεὸν *Vat.* in *Editis* ἀδικεῖν τῷ Θ.

a Ἀπόλλυνται] Ita duo editorum, ac privatorum librorum duo; sed & *Zonaræ* Annalis. ἀπώλλυντο *Bigotius*, *Sambucus*, & *Epiphanius*. BERN. Ἀπώλλυντο *Big. Samb.* & *Epiphan.*

b Δισμυρίων.] Desideraverat enim sub hoc facinore de suis copiis Clementissimus Imperator haud minus quam ארבעה ועשרים אלף, τέσσαρας καὶ εἴκοσι χιλιάδας, c. 25. 9. Quanquam ἀντίγραφα harum Originum vetera novaque millenarium unum dissimulant, puta *Cassiodori*, *Big. Samb. Hen. Busb. Drungarii*, *Zonaræque*. Veruntamen miror magis quod B. Paulus apud Judæos Corinthios adfirmarit Epistola priore, cecidisse olim mœchæ gentis ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδας; cum Philo eodem plane tempore inter verpos Alexandrinos scripserit de ea calamitate, ut supra monui, τετρακισχιλίους πρὸς τοῖς δισμυρίοις ἀναιρεθῆναι μιᾷ ἡμέρᾳ. Oecumenius legerat forte in exemplari aliquo V. T. καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ πληγῇ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. Verum ex fraude Libraria. Unde necesse habuit & hæc subnectere, τινὲς δὲ τῶν ἀντιγραψάντων τὸ παλαιὸν εἰκοσιτέσσαρες ἔθεσαν. Vetus ille mos, ex novo ut Scioli Græcanici corrigerent vetus Instrumentum; at deplorandæ plane fatuitatis apparet, propter Synagogas Scholasque adeo frequentes Judæorum ac Samaritarum. Dicendum igitur Zelotarum gladium sustulisse mille milites pollutos, cæterosque telo Dei fuisse peremptos. Aut Descriptores Epistolarum Paulinarum pro εἰκοσιτέσσαρες χιλ. jampridem præcipitasse εἰκοσιτρεῖς χιλ. Nihil sane boni huc attulit ex Jure Rabbinico ὁ ἐλαφρόπους. BERN. Ita cum *Schotano* rescripsit *Bernardus* ex *Num* c. 25. v. 9. quanquam in *Codd.* omnibus tam *Gr.* quam *Lat.* sit τετρακισχιλίων & μυρίων. *B. Paulus* in Ep. 1. ad *Corinth.* c. 10. v. 8. dicit εἰκοσιτρεῖς χιλιάδας cecidisse: cum *Philo* eodem fere tempore scripserit τετρακισχιλίους πρὸς τοῖς δισμυρίοις ἀναιρεθῆναι. Dicendum igitur

ιγ'. Ὑπὸ δὲ ταύτης παροξυνθεὶς τῆς αἰτίας Μωϋσῆς, ἐπὶ τὸν [c] Μαδιανιτῶν ὄλεθρον τὴν στρατιὰν ἐξέπεμπε. περὶ ὧν τῆς ἐπ' αὐτοὺς ἐξόδου μετὰ μικρὸν [d] ἐροῦμεν, προδιηγησάμενοι πρῶτον ὃ παρελείπομεν. [e] δίκαιον γὰρ ἐπὶ τούτῳ τὴν τοῦ νομοθέτου γνώμην μὴ παρελθεῖν ἀνεγκωμίαστον. τὸν γὰρ Βάλαμον, παραληφθέντα ὑπὸ τῶν Μαδιανιτῶν ὅπως ἐπαράσηται τοῖς Ἑβραίοις, καὶ τοῦτο μὲν οὐ δυνηθέντα θείᾳ προνοίᾳ, γνώμην δ' ὑποθέμενον, ᾗ χρησαμένων τῶν πολεμίων ὀλίγου τὸ τῶν Ἑβραίων πλῆθος διεφθάρη τοῖς ἐπιτηδεύμασι, [f] νοσησάντων δή τινων περὶ ταῦτα, μεγάλως ἐτίμησεν ἀναγράψας αὐτοῦ τὰς μαντείας. καὶ παρὸν αὐτῷ σφετερίσασθαι τὴν ἐπ' αὐτοῖς δόξαν καὶ ἐξιδιώσασθαι, μηδενὸς ἂν γινομένου μάρτυρος τοῦ διελέγξοντος, ἐκείνῳ τὴν μαρτυρίαν ἀπέδωκε, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ μνήμης ἠξίωσε. καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἂν αὐτοῖς τισι [g] δοκῇ, οὕτω σκοπείτωσαν.

13. Hæc autem cauſa fuit, cur Moyſes, ira incitatus, ad Madianitas interneccione delendos exercitum miſerit. De qua expeditione mox verba faciemus, cum prius iſtud, à quo digreſſi ſumus, narrando ad finem perduxerimus. Nam par eſſe arbitror, ut Legiſlatoris hac in re conſilium non prætereamus ſine laude. Balamum enim (qui à Madianitis accitus ad Hebræos exſecrandos, & Dei quidem providentia, ne hoc faceret, prohibitus, nihilo ſecius tamen tale conſilium dedit, ut, hoſtibus eo uſis, parum abfuerit, quin populus univerſus ſuis *de religione* ſtudiis depravaretur, quibuſdam vana de iis opinione infectis) magno *quidem* dignatus eſt honore, quod ſcriptis mandarit ejus vaticinia. Et quando ei licuiſſet omnem ex illis famam & gloriam ſibi tribuere & privatim vendicare, præſertim cum nemo eſſet teſtis qui eum falſi arguere potuerit, illi *tamen* teſtimonium perhibuit, ejuſque memoriam literis conſignavit. Sed hæc quiſque ut libuerit, ita conſideret.

Balami vaticinia haud diſſimulat Moyſes, Hiſtoricorum primus ac integerrimus.

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς ἐπὶ Μαδιανίτας Ἑβραῖοι στρατεύσαντες, ἐκράτησαν αὐτῶν.

Μωϋσῆς δὲ, ὑπὲρ ὧν καὶ [h] προεῖπον, ἐπὶ τὴν [i] Μαδιανῖτιν γῆν ἔπεμψε στρατιὰν, τοὺς πάντας [k] δισχιλίους καὶ μυρίους, ἐξ ἑκάστης φυλῆς τὸν ἴσον ἀριθμὸν ἐπιλεξάμενος· [l] καὶ στρατηγὸν αὐτοῖς ἀπέδειξε [m] Φινεέσην, οὗ μικρὸν πρότερον ἐμνήσθημεν, φυλάξαντος τοῖς Ἑβραίοις [n] τοὺς νόμους, καὶ τὸν παρανομοῦντα τούτους Ζαμβρίαν τιμωρησαμένου. Μαδιανῖται δὲ, [o] προπυθόμενοι τὸν στρατὸν ἐπὶ σφᾶς ἐλαύνοντα καὶ ὅσον οὐδέπω παρεσόμενον, ἠθροίζοντό τε καὶ τὰς εἰσβολὰς τῆς χώρας, ᾗ προσεδέχοντο τοὺς πολεμίους, ἀσφαλισάμενοι περιέμενον αὐτούς. ἐλθόντων δὲ καὶ συμβολῆς γινομένης, πίπτει τῶν Μαδιανιτῶν πλῆθος ἀσυλλόγιστον καὶ ἀριθμοῦ κρεῖττον· οἵ τε βασιλεῖς αὐτῶν ἅπαντες. πέντε δὲ ἦσαν· [p] Ὠεός τε καὶ [q] Σοῦρης, ἔτι δὲ Ροβέης τε καὶ [r] Οὔρης· πέμπτος δὲ Ρέκεμος, οὗ πόλις ἐπώνυμος τὸ πᾶν ἀξίωμα τῆς Ἀράβων ἔχουσα γῆς, καὶ μέχρι νῦν ὑπὸ παντὸς τοῦ Ἀραβίου τοῦ [s] κτίσαντος βασιλέως τὸ ὄνομα [t] Ἀρεκέμη καλεῖται, Πέτρα παρ' Ἕλλησι λεγομένη. τραπέντων δὲ τῶν πολεμίων, οἱ Ἑβραῖοι διήρπασαν αὐτῶν τὴν χώραν· καὶ πολλὴν λείαν λαβόντες καὶ τοὺς οἰκήτορας γυναιξὶν ἅμα διαφθείραν-

CAP. VII.

Ut Hebræi cum Madianitis acie dimicantes, illos profligarunt.

Bellum Madianiticum, Principum quinque exitio & ſpoliis opimis memorabile, Num. c. 25 & Joſ. c. 13. 21. & Philo, p. 649.

Moyſes autem, ob cauſas quas ante memoravi, in terram Madianitarum miſit exercitum, ad duodecim millia hominum, * pari ex unaquaque tribu numero delecto: ducemque ipſis præfecit Phineeſen, cujus paulo ſupra meminimus, ut qui Hebræis leges ſuas conſervaverat, & de Zambria eas violante ſupplicium ſumpſerat. Madianitæ vero præſentientes contra ſe movere exercitum, & non longe abeſſe, copias ſuas colligunt; regioniſque aditibus, ubi hoſtes irrupturos eſſe putabant, munitis, eos exſpectabant. Cum autem veniſſent, & conſerta eſſet pugna, tanta Madianitarum cecidit multitudo quantam nec conjiciendo nec numerando conſequi poſſumus; cunctique eorum reges *acie occubuerunt*. Quinque autem erant; Oëus & Sures, quin & Robees & Ures: quintus vero Recemus, cui cognominis urbs in terra Arabiæ primas obtinet, ac etiamnum ab omnibus de nomine regis Arabici, qui eam condidit, Areceme vocatur, Græcis Petra dicta. Fuſis fugatiſque hoſtibus, regionem eorum diripuere Hebræi; multumque prædæ capientes, & incolas, *viros* cum mulieribus, interficientes, ſolis vir-

Copias Hebræas tum duxerat Phineeſes. VII.

Areceme, Petra, Arabiæ cognominis metropolis.

tur Zelotarum gladium mille ſuſtuliſſe, cæteroſque telo Dei fuiſſe peremptos: aut mille *primorum* periiſſe, reliquos è *plebe.*

c Μαδιωνιτῶν] Quoties, obſecro, monebimus μαδιηνιτῶν ſcribi in membranis *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* & quandoque μεδιηνιτῶν, pro μαδιανιτῶν *Baſ. Gen. Stephanique Byzantii.* Agnoſco tamen perlubenter μαδιηναίων cum LXXII. Interpr. & μαδιηνῶν formas alias gentiles, Arabibuſque dilectas. Mox στρατείαν ἐξέπεμψε *Hen.* BERN.

d Ἐροῦμεν,] Ἐπαγγελοῦμεν *Big.* ἀπαγγελοῦμεν *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) & *Vat.*

e Δίκαιον] *Al.* δίκαιον δὲ ἐπὶ τ. & in *Vet. Interp.* δίκαιον γὰρ δὲ ἐπὶ τ.

f Νοσησάντων] Νοησάντων *Samb.*

g Δοκεῖ,] Δοκῇ *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* δοκεῖ, οὕτω δὲ σκοπείτωσαν περὶ τούτων *Vat.*

h Προεῖπον,] Προείπομεν (*Coll. Voſſ.*) *Samb.*

i Μαδιανῖτιν] *Al.* Μαδιανίτην, & Μαδιανιτῶν.

k Δισχιλίους] Εἰς δισχ. *Samb. Big.* & *Vat.*

* *Pari ex unaquaque tribu numero delecto:*] Sc. *mille.*

l Καὶ στρατηγὸν] Ita *Baſ. G. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* δὲ στρατηγὸν αὐτῶν *Big.* στρατηγὸν δ' αὐτῶν *Samb.* & *Vat.* στρατάρχην αὐτῆς *Zonaras.*

m Φινεέσην,] Sic placuit reſcribere ex p. 224. v. 2. Φινεὲς *aliis.*

n Τοὺς νόμους,] Præſertim Halacam illam *de ulciſcendo connubia Syriaca,* ſicut Doctores Babylonii tradidere, ופנחס ראה מעשה בני ישראל וגזכר הלכה הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. Vide Peſictam, atque Uzielidis Paraphraſin Num. c. 25. 7. BERN.

o Προπυθόμενοι] Ita (correxerat & *Coccejus*) *Vat. Samb.* à manu ſecunda. & *Vet. Interpr.* προθυμούμενοι *Baſ. G. Big.* & *Samb.* à manu prima.

p Ὠεός] Principum Madienorum primus in optimis libris vocatur אוי, quod eſt εὐὶ, aut ab ore Syro & Samaritico *Avi.* In codicibus cunctis Joſephi ſeu Græcis ſeu Latinis ὦχος vel *Och.* Facile enim commutantur invicem νῶεος, νῶχος, & ſimilia. Scripſit ſane Flavius εὐῖος aut ὦεος. Secundus ἄσους *Big.* ἰασούρης *Samb.* σούργης *Hen.* & *Busb.* aut correcte σούρης apud *Baſ.* & *Gen.* *Sur* Epiphanio & Hieronymo pro Hebraico צור, صور. Is erat Chozabæ laſcivæ puellæ parens alter infelix. Tertius Regulorum nomen habuit רבע *Rebah*, Hieronymo *Rebe*, LXX. Interpr. ῥοβὲ aut ῥεβὲκ, aut ῥοβὸκ pro ῥοβὸγ aut ῥοβὸκ. Joſepho concinne ῥοβέης; indeque *Robe* & *Robeth* apud Interpretem Scholaſticum. Quartus eſt οὔρης Flavio, Epiphanio *Hiur*, quaſi ἰούρης vel οὔρης: LXXII. Interpr. οὒρ, Moyſi חור i. e. χοὺρ. Ultimus pentarchiæ Madinaiticæ רקם, Interpr. LXXII. ῥοκὸμ, Judæis cæteris *Recem*, aut Græco ritu ῥέκεμος, *Recem* & *Regem* Epiph. qui Arabiæ Petrææ Metropolin de ſe inſignivit, ut putant. Vellem enim contra tot exemplaria Joſephi, *Baſ. Gen. Big.* & *Samb.* & *Arecem* aut *Arecem* Epiphanii, & contra Onomaſticon Euſebii, reſcribi potius τὸ ὄνομα ῥεκέμη. Imo vox ipſa ῥεκέμη aut رقيم *Petram* ſignificat, ut ſupra diximus, & cum emphaſi ἀρεκέμη. BERN. Ita *Bernardus*, cui tamen non diſplicet Εὐῖος. in *Editis*, *aliiſque* Ὦχος. Sed facile commutantur invicem, ut Νῶεος, Νῶχος, & ſimilia.

q Σούρης,] Ἀσουρ *Big.* (*Coll. Voſſ.*) Ιασούρης *Samb.* Ἀσσούρης *Vat.* Σούργης *Hen.* & *Busb.*

r Οὔρης] *Hiur* apud *Epiphan.* quaſi Ἰούρης vel Οὔρης. Οὒρ LXX. unde Οὔρης placuit *Bernardo.* In *Editis* Οὔβης.

s Κτίσαντος] Ita *Big.* & *Samb.* in *aliis* κτήσαντος.

t Ἀρεκέμη] Ρεκέμη *Vat.* unde præfixo articulo *Areceme* aut *Hareceme*, & per apocopen *Arce*, de qua ſupra ad p. 208. v. penult.

ν Φι-

virginibus pepercerunt; quod hoc à Moyse in mandatis acceperit Phineeses. Qui cum exercitu incolumi *victor in castra* rediit; prædam opulentam agens, boum quidem quinquaginta duo millia, ovium vero sexcenta septuaginta quinque millia, asinorum autem sexaginta millia, vasorum vero aureorum & argenteorum vim ingentem, ad usum domesticum paratorum. nam ex opum magnitudine luxu diffluebant. Abductæ sunt etiam & virgines circiter triginta duo millia. Moyses itaque prædam partitus, ejus quidem partem unam quinquagesimam Eleazaro dedit & sacerdotibus, Levitis autem alteram quinquagesimam, quod vero reliquum fuit populo distribuit. Deinde vitam bene ac feliciter agebant, quod illis magna esset bonorum abundantia virtute parta, nulla tristitia molestiave eis inter fruendum oborta.

Jesum successorem suum declarat Moyses, Deo sic volente, Num. c. 27. Deut. c. 34. Jos. c. 1. & Philo, p. 698.

2. Moyses autem, jam ætate provectus, Jesum designavit, qui sibi in prophetæ & ducis, si opus foret, muniis succederet; Deo ipso jubente ut summum rerum imperium ei deferret. Jesus etenim omnem juris divini pariter ac humani peritiam assequutus est, Moyse præceptore usus.

Gadis ac Rubeli tribubus integris dimidiæque Manassitidi trans Jordanem ex voto conceditur regio Amoritis, *pascuis felix. Num. c. 32. Deut. c. 3.*

3. Per idem tempus duæ tribus Gadis & Rubeli & dimidia Manassitis, magno pecorum numero & aliis rebus abundantes, de communi consilio orant obsecrantque Moysen, ut sibi extra sortem traderet terram Amoritidem, bello partam. gregibus enim alendis perquam accommodam fore. Ille vero suspicatus eos prælia contra Chanaæos metu detrectasse, & pecorum curam ut honestam *otiose desidendi* occasionem invenisse, ignavissimos eos appellat, & qui speciosum timiditati suæ prætextum excogitarunt. Velle quidem eos à labore vacuos luxu ætatem agere, cum *cæteri* omnes ærumnas pertulerint, ut terræ quæsitæ forent compotes: simul vero adire nolle reliquorum præliorum discrimina, ut terram à Deo Jordanem trajicientibus promissam caperent, devictis illis quos à nobis pro hostibus Deus haberi jusserat. Illi vero ducem gravius commotum videntes, justaque de causa petitione illorum irritatum existimantes, pro se responderunt: se neque periculorum metu, neque animi mollitie, ut id sibi concederetur, postulasse; sed hoc tantum egisse, ut, præda in locis tutis commodisque relicta, expeditiores ad certamina & prælia ire possent. Se enim paratos esse, ajebant, postquam oppida in præsidium liberorum & conjugum ac facultatum suarum ipso annuente instaurarant, una cum exercitu proficisci. Moyses autem, sibi placente illorum sermone, ad se vocat Eleazarum pontificem & Jesum ac cæteros magistratus, *eorumque præsentia* illis concedit Amoritidem ea lege, ut cognatis tribubus *cum*

τες, μόνας τὰς παρθένους κατέλιπον, τοῦτο Μωϋσέως [v] Φινεέσῃ κελεύσαντος. ὃς ἧκεν ἄγων τὸν στρατὸν ἀπαθῆ καὶ λείαν ἄφθονον· βόας μὲν γὰρ δισχιλίους καὶ [x] πεντακισμυρίους, οἷς δὲ πεντακισχιλίους πρὸς μυριάσιν ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα, ὄνους δὲ ἑξακισμυρίους· χρυσοῦ δὲ καὶ ἀργύρου ἄπλετόν τι πλῆθος κατασκευῆς, ᾗ κατ' οἶκον ἐχρῶντο. ὑπὸ γὰρ εὐδαιμονίας καὶ ἁβροδίαιτοι σφόδρα ἐτύγχανον. ἤχθησαν δὲ [y] καὶ παρθένοι περὶ δισχιλίας καὶ [z] τρισμυρίας. Μωϋσῆς δὲ [a] μερίσας τὴν λείαν, τὸ μὲν στρατιᾶς τὸ πεντηκοστὸν Ελεαζάρῳ δίδωσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι, Λευίταις δὲ τῆς ἑτέρας τὸ πεντηκοστὸν μέρος, τὴν δὲ λοιπὴν νέμει τῷ λαῷ. καὶ διῆγον τὸ λοιπὸν εὐδαιμόνως, ἀφθονίας μὲν ἀγαθῶν αὐτοῖς ὑπ' ἀρετῆς γεγενημένης, ὑπὸ μηδενὸς δὲ σκυθρωποῦ ταύτης ἀπολαύειν [b] ἐμποδιζομένοις.

β'. Μωϋσῆς δὲ, γηραιὸς ἤδη τυγχάνων, διάδοχον [c] ἑαυτοῦ Ιησοῦν καθίστησιν ἐπί τε [d] τῆς προφητείας, καὶ στρατηγὸν εἴπου δεήσειε γενησόμενον, κελεύσαντος καὶ τοῦ Θεοῦ τούτῳ τὴν προστασίαν ἐπιτρέψαι τῶν πραγμάτων. ὁ δὲ Ιησοῦς πᾶσαν ἐπεπαίδευτο τὴν περὶ τοὺς νόμους παιδείαν καὶ τὸ θεῖον, [e] Μωϋσέως ἐκδιδάξαντος.

γ'. Κἀν τούτῳ δύο φυλαὶ Γάδου τε καὶ [f] Ρουβήλου καὶ τῆς [g] Μανασσίτιδος ἡμίσεια, πλήθει τετραπόδων εὐδαιμονοῦντες καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, κοινολογησάμενοι παρεκάλουν τὸν Μωϋσῆν ἐξαίρετον αὐτοῖς τὴν [h] Αμωρῖτιν παρασχεῖν, δορίκτητον οὖσαν. ἀγαθὴν γὰρ εἶναι βοσκήματα τρέφειν. ὁ δὲ ὑπολαβὼν αὐτοὺς, δείσαντας τὴν πρὸς Χαναναίους μάχην, πρόφασιν εὐπρεπῆ τὴν τῶν βοσκημάτων ἐπιμέλειαν [i] εὑρῆσθαι, κακίστους τε ἀπεκάλει, καὶ δειλίας [k] εὐσχήμονα πρόφασιν ἐπινοήσαντας. αὐτοὺς μὲν βούλεσθαι τρυφᾶν ἀπόνως διάγοντας, [l] πάντων τεταλαιπωρηκότων ὑπὲρ τοῦ κτήσασθαι τὴν αἰτουμένην ὑπ' αὐτῶν γῆν· [m] μὴ θέλειν δὲ, συναραμένους τῶν ἐπιλοίπων ἀγώνων, γῆν, ἣν διαβᾶσιν αὐτοῖς τὸν Ιορδάνην ὁ Θεὸς παραδώσειν [n] ὑπέσχηται, ταύτην λαβεῖν, καταστρεψαμένους οὓς ἐκεῖνος ἀπέδειξεν ἡμῖν πολεμίους. [o] οἱ δ' ὁρῶντες ὀργιζόμενον αὐτὸν, καὶ δικαίως ἠρεθίσθαι πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν ὑπολαβόντες, [p] ἀπελογοῦντο· μὴ διὰ φόβον [q] κινδύνων, μηδὲ διὰ τὴν πρὸς τὸ πονεῖν μαλακίαν [r] πεποιῆσθαι τὴν αἴτησιν, ἀλλ' ὅπως τὴν λείαν ἐν ἐπιτηδείοις καταλιπόντες εὔζωνοι πρὸς τοὺς ἀγῶνας [s] καὶ τὰς μάχας χωρεῖν δύναιντο. ἑτοίμους τε ἔλεγον αὐτοὺς, κτίσαντας πόλεις εἰς φυλακὴν τέκνων καὶ γυναικῶν καὶ κτήσεως, αὐτοῦ διδόντος, [t] συναπιέναι τῷ στρατῷ. καὶ Μωϋσῆς ἀρεσθεὶς τῷ λόγῳ, καλέσας Ελεάζαρον [v] τὸν ἀρχιερέα καὶ Ιησοῦν καὶ τοὺς ἐν τέλει πάντας, συνεχώρει τὴν [x] Αμωρῖτιν αὐτοῖς ἐπὶ τῷ συμμα-

v Φινεέσῃ] Ita *Vat.* in *cæteris* Φινεῇ, Φινὲς, aut Φινεές.

x Πεντακισμυρίους,] Βόας μὲν γὰρ δισχιλίους καὶ πεντακισμυρίους καὶ ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα· ὄνους δὲ ἑξακισμυρίους hæc *Epiphanius* offenderat. βόας μὲν γὰρ δισχιλίους καὶ πεντακισμυρίους· ὄεις (*Big.* ὄϊς) δὲ πεντακισχιλίους πρὸς μυριάσιν ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα· ὄνους δὲ ἑξακισμυρίους *Big.* & *Samb.* βόας μὲν γὰρ δισχιλίους καὶ πεντακισμυρίους ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα. ὄνους δὲ ἑξακισμυρίους Typographi *Germanici*. Emendo potius Moyse duce, βόας μὲν γὰρ δισχιλίους καὶ πεντακισμυρίους· ὄϊς (sic enim stringunt nomen bidentum Aristarchus & Ptolemæus: Hesychius vero aliique adfectu Attico vel in syllabam contrahunt οἶς) δὲ πεντακισχιλίους πρὸς μυριάσιν ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα· ὄνους δὲ ἑξακισμυρίους καὶ χιλίους. Dabimus itaque vilissimæ prædæ suum numerum. BERN. Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* nisi quod ὄεις non ὄϊς habeat *Samb.* & σὺν pro πρὸς *Vat.* πεντακισμυρίους ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα, ὄνους δὲ ἑξακισμυρίους *Bas.* G. & *Vet. Interpr.* Forsan ex *Moyse* in *Num.* c. 31. ἑπτακισμυρίους, dein ὄνους δὲ ἑξακισμυρίους καὶ χιλίους.

y Καὶ παρθένοι] Καὶ αἱ π. *Big.*

z Τρισμυρίας.] Δισμυρίας solus *Big.* perperam.

a Μερίσας τὴν λείαν,] Ita *Vet. Interpr.* & quatuor *MSS.* (*Coll.* etiam *Voss.*) in *Editis*, *Aliisque*, μερίσας τὴν λείαν, τὸ πεντηκοστὸν &c.

b Εμποδιζομένοις.] Lege ἐμποδιζόμενοι. COCC.

c Εαυτοῦ] Αὐτοῦ *Vat.*

d Τῆς προφητείας,] Num. c. 27. 18. de Jesu, איש אשר רוח בו; quod etiam Onceloso & Jonathani interpretibus גבר די רוח נבואה ביה. BERN.

e Μωϋσέως ἐκδιδάξαντος.] Μωυσέος ἐκδιδαξ. *Samb.* παιδείαν ——— μ. δὲ διδάξοντος *Hen.* & *Busb.* BERN.

f Ρουβήλου] Ρουβίμου *Busb.* & *Hen.* Ρουβίμ *Zon.*

g Μανασσίτιδος ἡμίσεια,] Μανασσήτιδος ἡμίσεια *Samb.* μανασσήτιδος ἡμίσεια *Busb.* μανασσίτιδος ἡμισεία *Bas.* & *Hen.* BERN.

h Αμωρῖτιν] Al. Αμορῖτιν, & Αμορίτην. Vide p. 209. v. ult.

i Εὑρῆσθαι,] Εὕρεσθαι *Big.* & *Samb.* & hic cod. à nova manu εὑρέσθαι. εἰρῆσθαι *Bas.* & *Gen.* Cape quod vis. Supra δείσαντας τὴν πρ. χαν. μάχης *Busb.* & *Hen.* BERN.

k Εὐσχήμονα] Ασχήμονα *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

l Πάντων] Πάντων δὲ in quatuor *MSS.*

m Μὴ θέλειν δὲ,] *Coll. Big.* μὴ δὲ θέλειν δὲ.

n Υπέσχηται,] Ita *Bas. Samb.* & *Vat.* Dicas etiam ὑπέσχετο, aut ὑπέσχοιτο pro mendo *Genevensi* ὑπέσχονται. BERN.

o Οἱ δ' ὁρῶντες] Οἱ δὲ *Samb.*

p Απελογοῦντο·] Male in impressis, ἀπολογοῦντο.

q Κινδυνων,] Τῶν κινδυνων *Big. Samb.* & *Vat.*

r Πεποιῆσθαι τὴν αἴτησιν,] Ita quatuor *MSS.* in *Vat. Bas.* & G. πεποιεῖσθαι pro ποιεῖσθαι.

s Καὶ τὰς μάχας] Καὶ τὰς μάχας inseruimus ex *Big.* (*Coll. Voss*) *Samb.* & *Vat.*

t Συναπεῖναι] Lege συναπιέναι. COCC.

v Τὸν ἀρχιερέα] Articulum negliget *Vat.*

x Αμωρῖτιν] Rursum ἀμορῖτιν *Bas.* & *Gen.* ἀμωρίτιν *Samb.* ἀμωρῖτιν *Big.* ἀμμορίτιν *Busb.* & *Hen.* pro ארץ האמרי ἔρες ἀμωρεί, ut legit Masora Judaica. BERN.

y Εαυ

μαχῆσαι τοῖς συγγενέσιν [y] ἕως ἂν καταστήσωνται τὰ πάντα· λαβόντες οὖν ἐπὶ τούτοις τὴν χώραν, καὶ [z] κτίσαντες πόλεις καρτερὰς, τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τἄλλα ὅσα συμπεριάγειν μέλλουσιν αὐτοῖς [a] ἦν ἂν ἐμπόδια τοῦ πονεῖν, ἀπέθεντο εἰς αὐτάς.

δ'. Οἰκοδομεῖ δὲ καὶ Μωϋσῆς τὰς [b] δέκα πόλεις, τὰς εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα γενησομένας, ὧν τρεῖς ἀπέδειξε τοῖς ἐπ' ἀκουσίῳ φόνῳ φευξομένοις· καὶ χρόνον ἔταξεν εἶναι τῆς φυγῆς τὸν αὐτὸν τῷ ἀρχιερεῖ, ἐφ' ᾧ δράσας τις τὸν φόνον ἔφυγε. μεθ' ὃν [c] συνεχώρει τελευτήσαντα κάθοδον, ἐχόντων ἐξουσίαν τῶν τοῦ πεφονευμένου συγγενῶν κτείνειν, εἰ λάβοιεν ἔξω τῶν ὅρων τῆς πόλεως εἰς ἣν ἔφυγε, τὸν πεφονευκότα· ἑτέρῳ δὲ οὐκ ἐπετέτραπτο. αἱ δὲ πόλεις αἱ πρὸς τὰς φυγὰς ἀποδεδειγμέναι ἦσαν αἵδε· [d] Βόσορα μὲν ἐπὶ τοῖς [e] ὅροις τῆς Ἀραβίας, [f] Ἀρίμανον δὲ τῆς Γαλαδηνῶν γῆς, καὶ [g] Γαυλανᾶν ἐν τῇ [h] Βατανειάδι. κτησαμένων δ' αὐτῶν καὶ [i] τὴν Χαναναίων γῆν, [k] τρεῖς ἕτεραι πόλεις ἔμελλον ἀνατεθήσεσθαι τῶν Λευιτίδων πόλεων τοῖς φυγάσιν εἰς [l] κατῳκισμὸν, Μωϋσέως ἐπιστείλαντος.

έ. Μωϋσῆς δὲ, προσελθόντων αὐτῷ τῶν πρώτων τῆς Μανασσίτιδος φυλῆς, καὶ δηλούντων [m] μὲν ὡς τεθνήκοι τις τῶν φυλετῶν ἐπίσημος ἀνὴρ [n] Σολοφάδης ὄνομα, παῖδας μὲν οὐ καταλιπὼν ἄρσενας, θυγατέρας μέντοι, καὶ πυθομένων εἰ τούτων ὁ κλῆρος ἔσοιτο, φησὶν, "εἰ μὲν μέλλουσί τινι συνοικεῖν τῶν φυλετῶν, "μετὰ τοῦ κλήρου [o] πρὸς αὐτοὺς ἀπεῖναι· εἰ δ' [p] ἐξ

copiis suis auxiliarentur, donec cum *Chananæis* esset debellatum. Regionem itaque hac conditione accipientes, urbesque validis operibus munientes, in illis deposuerunt liberos, & conjuges, & cætera quæcunque secum asportata labori essent impedimento.

4. * Quin & Moyses decem urbes *in ea regione* exstruit, inter illas quadraginta octo *sacras* recensendas; quarum tres in Asyla tribuit, quò percussores, qui hominem per imprudentiam occiderint, confugerent: statuitque exsilii tempus vita pontificis, sub quo profugisset homicidii reus, definiendum. cujus post obitum domum reverti permisit, cognatis interempti *durante exsilio* potestatem habentibus homicidam *impune* occidendi, si eum extra urbis fines egressum deprehenderent. præterea vero nemini *eum perimere* licebat. Urbes autem, in perfugium constitutæ, hæ erant: Bosora quidem in Arabiæ finibus, Arimanum vero in terra Galadena, & Gaulanan in Bataneade. At, cum Chananæam adepti essent, tres alias Levitarum civitates perfugis ad habitandum assignaturi erant; *hoc illis* Moyse imperante.

Ex XLVIII urbibus Sacris trans Jordanem X condidit Moyses: tresque cæteris editiores homicidis fortuitis aperuit, adversus familiæ imminutæ vindices. Num. c. 35. Jos. c. 20. & Philo, p. 693.

5. Moyses autem, eum adeuntibus primoribus tribus Manassitidis, eique indicantibus, ut præcipuus quidam ex sua tribu paterfamilias Solopades nomine obierit, liberis quidem masculis non relictis, sequioris tamen sexus aliquibus, atque eum interrogantibus, an " filiabus cessura esset hæreditas, " respondit, siquidem cuiquam ex tribulibus nupserint, ei tribui cum sorte sua accedere, sin vero " vi-

Decretum Moysis de hæreditate filiarum, si pater sine prole mascula decesserit. Num. c. 36. Jos. c. 17. Philo, p. 688.

y Ἕως ἂν καταστήσωνται] Ita (ut & in *Coll. Voss.*) in quatuor *MSS.* ἕως κατ. *Bas.* & *G.* μέχρι ἂν κατ. *Vat.*

z Κτίσαντες] *Big. Bas.* & *Gen.* Ita Moyses se jubente factum memorat Num. c. 32. 24, 34. Significat autem jam ויבנו, *Agite, instaurate, bene munitas date*, ne quid amplius, non *à fundo extruite*, quod profecto id temporis haud permitteret. Verum *Samb.* & *Epiphanius* heic legerant κτήσαντες respectu לאחזה, quod sæpe visitur eo capite. Mox τὰ ἄλλα *Big.* & *Samb.* BERN.

a Ἦν ἂν ἐμπόδια] *Big.* & *Samb.* ἃ ἦν ἐμπόδια. Contractius quidem *Big.* & *Drungarius*: αἱ φυλαὶ δὲ γὰδ τε καὶ ῥουβὶμ, καὶ τὸ τοῦ μανασσῆ ἡμίσεια, ἐδέοντο μωσέως τὴν τῶν ἀμοῤῥαίων γῆν προσκληρῶσαι αὐτοῖς. ὁ δὲ δειλοὺς αὐτοὺς ἀπεκάλει, καὶ μὴ θέλοντας τῆς πρὸς χαναναίους μάχης κοινωνῆσαι τοῖς ὁμοφύλοις. ἀπελογοῦντο δὲ ἐκεῖνοι μὴ τοῦτο εἶναι· ἀλλὰ πλῆθος βοσκημάτων ὠφελουμένους, βούλεσθαι ταῦτα παρὰ τῇ χώρᾳ καταλιπεῖν, ἀγαθῇ τυγχανούσῃ πρὸς τετραπόδων τροφήν· ἵν' εἶεν αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῖς ὁμογενέσι συνεπαίροντες εὔζωνοι. ἐπῄνεσε ταῦτα μωσῆς, καὶ τὴν ἀμοῤῥαίων αὐτοῖς προσεκλήρωσεν ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις. BERN. Ἃ ἦν ἐμπόδια *Big. Samb.* & *Vat.*

b Δέκα πόλεις,] Quatuor erant urbes Leviticæ in portione tribus Gad, duæ in tribu dimidia Menassis, & quatuor in Ruben, uti & in codicibus quibusdam Hebræis Jos. 21. legitur: sed id comma in codicibus vulgatis non extat, cujus tamen sententiam ex hoc quoque testimonio Josephi confirmare possumus. Δώδεκα pro δέκα hic habent codd. quidam MSS. REL. (*Coll. Big.* & *Voss.*) præfert δώδεκα. HAV.

* *Quin & Moyses decem urbes* in ea regione *exstruit,*] *Ex Hebræorum Urbibus Sacris quadraginta & octo, trans Jordanem decem condidit Legislator: tresque illarum, cæteris editiores, homicidis fortuitis aperuit adversus familiæ imminutæ vindices, quo forte novum Pontificem securi operirentur. Sunt autem istæ* Bosora, בצר βόσορ LXXII *βέσερ Judæis aliis, βασορὰ Samaritis, in campis Moabicis, qui vocantur in Lege, ad fines Arabiæ, & Jericunti recte opposita: &* Ramoth *vel* Arima *in regione Galadena; tertiaque urbs Batanææ nomine* Gaulana. *Perlege Num. c. 35. Deut. c. 4. 41, &c. Jos. c. 20. & c. 21: à v. 11. 27. & Deut. c. 10. tum Philonem de Profugis, & p. 693. præcipue vero placita Deuterotarum & Gemaristarum Urbis codice* Maccoth *c. 2. à §. 4. Tria autem alia Asyla* (ערי מקלט) *cis amnem Mosaicis opposuit Jesus, è fastigiis tot montium pari ab invicem intervallo erecta, quod in Chorographia sacra probe notandum* ἠνλεσοίχου δὲ χεβρὼν καὶ βόσορ, συχὲμ καὶ ῥαμὼθ, καδὲς καὶ γωλάν. *Talm. Hieros.* Maccoth *f. 31. d. & Babyl. f. 10. &c. Moysi itaque, sicut alia multa, Asylorum indulgentiam pro cæde involuntaria debent juris Græcanici, Romanique architecti. Ritus idem in Ecclesia Christiana jamdiu obtinuit. In ejusmodi etenim casubus mitius quam nece nocentis animadverti, non solum rescripta Hadriani, Antonini, Alexandri, aliorumque Principum, sed ipsa humanitas dictat.* BERN.

c Συνεχώρει] *Bas.* & *Gen.* συγχωρεῖ. *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* συνεχώρει Posthæc *Samb.* οὐκ ἐπιτέτραπτο, αἵδε δὲ πόλεις. BERN.

d Βόσορα μὲν] Βόσορ LXX. Βέσερ *Judæis*, Βασορὰ *Samaritis*, urbs ad fines Arabiæ & Jerichunti recte opposita. HUDS. Est בצר, Betzer, non confundenda cum *Bostris*, urbe postea Arabiæ dicta. REL.

e Ὅροις] Ὁρίοις *Big.* & *Samb.*

f Ἀρίμανον] Ἀριμαθανὸν *Samb.* manu priore. ἀρίμαν *Epiphanius*, tanquam à plurativo Chaldæorum רמן *Raman.* Puto Josephum edidisse suo ævo ἀρίμαν, vel ἀριμάθαν. Legimus adhuc in versione Græca S. Bibliorum modo ῥημὼθ, modo ἀριμὼθ & ἀρημὼθ, modo ἄριμα, pro Hebræo רמה, רמתא, רמתים, ראמת, *Rama, Ramatha, Ramathim* & *Ramathaim, Ramoth*, imo *Remoth* juxta Grammaticos Samariticos. Eligebantur equidem sex urbes Refugii, ut oportuit, omnes quasi ראמות αἰπὰ, & super collibus suis satis conspicuæ & excelsæ. Fit autem ex הרמה ἄριμα, & ἀρίμαθα ἐκ הראמה, adsciscente א sonum ac vim η Græcanicæ, ut sæpe amat. BERN. Vide *Cellarii* Geogr. l. 3. c. 13. p. 389. HUDS. Est Ramoth. REL.

g Γαυλανᾶν] Sic volo, pro גולן Moysis, *Golan* Masoræ Judaicæ, γαυλᾶν Samariticæ, & γαυλὼν Interpretum Ptolemaicorum. Nunc habet *Big* & *Samb.* καὶ γαύλαναν δὲ *Bas.* & *Gen.* καὶ γαυλαδηνᾶν δ'. *Epiphanius* γαυλαλιν δὲ. An emendari præstat vitium typorum *Basiliensium* hunc in modum, καὶ γαύλανα τοῦ μανασσῆ, tu vide, & æstimato. BERN. Gaulon. REL. Cum *Coll. Big.* consentiebat *Coll. Voss.* HAV.

h Βατανειάδι.] Ita *Bas.* & *G.* perite. dicitur enim Βαταναίας & Βατανεάς, ut Πανεάς. Legerat autem *Epiphanius* Βαάλιδι & *Big.* & *Samb.* Βαλαίτιδι pro Βατανίτιδι vel Βαταναίτιδι. BERN.

i Χαναναίων] Merito nomen Cananææ soli regioni ad occasum Jordanis tribuit. Tribus Ruben, Gad & dimidia Menasse non habitarunt in terra Cananæa. REL.

k Τρεῖς ἕτεραι πόλεις] Ηνλεσοίχου δὲ χεβρὼν καὶ Βόσορ, Σιχὲμ καὶ Ραμὼθ, Καδὲς καὶ Γωλάν.

l Κατῳκισμὸν,] *Al.* καθοικισμόν.

m Μὲν ὡς] Illud μὲν ex *MSS.*

n Σολοφάδης] Verum equidem propter librarios disceptatur magis hodieque de nomine hujus patriarchæ, quam olim actum de hæreditate ejus adeunda. *Basileënsibus*, eorumque æmulis si credas, tot filiarum miser pater erat σαλπαάδης; si *Busbecio, Hen.* & *Bigotio* ὀλοφάντης, sive *Sambuco* ὀλόφαντις, aut *Epiphanio* denique ὀρόφατις. Reddo autem postliminio apud hunc Antiquarium σολοφάδης ὄνομα. Nam Masorethæ Judæorum nos docent pronunciare צלפחד (id nomen *melioris commatis prole destitutum parentem præcisumque*, sive *orbum* i. صلفح aut صلفح denotat, quod nostri Hebraistæ vix credant, *timoris umbra* adeo obsessi:) σελοφὰδ, & Latine *Selofhad*, aut cum Judæis per Hispanias *Zelophad*. Idem semipater Samaritis Judæisque Africanis σαλαφὰδ, LXXII. Alexandrinis σαλπαὰδ (unde σαλπαάδης in excusis Josephi) & σαλφαὰδ, Philonique vel ab his σαλπαὰθ. BERN. Ita *Bernardus*, vel Σελοφάδης. in *Editis* & *Vat.* Σαλπαάδης ex Σαλπαὰδ *Interpretum* LXX. uti *Philoni* ab his Σαλπαὰθ. Ὀλοφάντες *Busb. Hen.* (*Coll. Voss.*) & *Big.* Ὀλόφαντις *Samb.* Ὀρόφατις juxta *Vet. Interpr.*

o Πρὸς αὐτοὺς ἀπεῖναι·] Πρὸς αὐτοὺς συνοίκους ἀπιέναι (quomodo & hic, ut superius, mavult *Coccejus*) *Hen.* & *Busb.*

p Ἐξ ἄλλης] Licitum ergo erat uxorem ducere ex tribu non sua. REL.

"viris ex alia semet elocarint, sortem in tribu "paterna relinquendam esse." Et tunc decreto sancivit, uniuscujusque hæreditatem in sua tribu permansuram esse.

"ἄλλης γαμοῖντό [q] τισι φυλῆς, τὸν κλῆρον ἐν τῇ πα-"τρῴᾳ φυλῇ [r] καταλιπεῖν". καὶ τότε μένειν ἑκάστου τὸν κλῆρον ἐν τῇ φυλῇ [s] διετάξατο.

CAP. VIII.

Leges à Moyse datæ, & quomodo ex hominibus est sublatus.

Comitia πανήγυρις apud Abylam in campis Moabitis. Num. c. 36, 13. Vide l. 5. c. 1.

[1] CUM autem anni quadraginta, diebus triginta exceptis, peracti essent, Moyses, concione advocata apud Jordanem, ubi nunc urbs est Abila (est enim locus palmetis consitus,) omnique populo congregato, hujusmodi sermonem habet.

VIII. *Moysis jam morituri Paranesis paterna ac pia, ex Deut. c. 4.*

2. "Viri commilitones & longæ ærumnæ socii, "quandoquidem ita jam videtur Deo, & oportet "me, ad tempus viginti & centum annorum senectute provectum, è vita emigrare, atque *ita contigit ut* rerum trans Jordanem gerendarum vobis "non futurus sim adjutor & auxiliator, à Deo *utpote* prohibitus, æquum existimavi ne nunc quidem meum pro vestra felicitate studium omittere; sed & vobis æternam bonorum fruitionem "comparare, & mihi ipsi memoriam, vobis meliorum copiam adeptis. Agedum igitur, postquam "proposuero, quomodo & vos felices esse possitis, "natisque vestris sempiternam bonorum possessionem relinquere, ita ex vita discedam. Sum autem dignus cui credatur, tum propter præteritas pro vobis contentiones, tum quia animæ ad "exitum perductæ cum omni virtute commercium "habent. O filii Israëlis, una omnibus hominibus "felicitatis causa est Deus propitius. Nam hic solus "potest & dignis dare, & sontibus auferre; cui si "præstiteritis vos ipsos quales & ipse vult, & ego *vos esse* admoneo, mentem ejus aperte intelligens, nunquam infeliciter agetis, neque unquam beati esse desinetis, atque omnibus conspicui: sed & possessio bonorum, quæ nunc sunt "vobis, firma manebit, & celerem futurorum præsentiam habebitis. Tantum necesse est iis obediatis, quibus vos obsequi vult Deus: & neque "legibus præsentibus aliam præponatis institutionem; neque contempta pietate, quam nunc

ΚΕΦ. η'.

Η Μωϋσέως πολιτεία, καὶ πῶς ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη.

ΤΩΝ δὲ τεσσαράκοντα ἐτῶν [t] παρὰ τριάκονθ' ἡμέρας συμπεπληρωμένων, Μωϋσῆς ἐκκλησίαν ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ συναγαγὼν, ὅπου νῦν πόλις ἐστὶν [v] Ἀβιλὴ, φοινικόφυτον δ' ἐστὶ τὸ χωρίον, συνελθόντος τοῦ λαοῦ παντὸς [x] λέγει τοιάδε.

β'. "Ἄνδρες συστρατιῶται καὶ τῆς μακρᾶς κοινωνοὶ ταλαιπωρίας, ἐπεὶ τῷ Θεῷ δοκοῦν ἤδη, [y] καὶ τῷ γήρᾳ χρόνον ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἠνυσμένον δεῖ με τοῦ ζῆν "ἀπελθεῖν, καὶ τῶν [z] πέρα τοῦ Ἰορδάνου πραχθησομένων "οὐ μέλλω βοηθὸς [a] ὑμῖν ἔσεσθαι καὶ σύμμαχος, κωλυόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δίκαιον ἡγησάμην μηδὲ νῦν ἐγκαταλιπεῖν τοὐμὸν ὑπὲρ τῆς [b] ὑμετέρας εὐδαιμονίας πρόθυμον· [c] ἀλλ' αἴδιόν τε ὑμῖν πραγματεύσασθαι τὴν τῶν "ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, καὶ μνήμην ἐμαυτῷ, γινομένων "ὑμῶν ἐν ἀφθονίᾳ τῶν κρειττόνων. Φέρε οὖν ὑποθέμενος "ὃν τρόπον ὑμεῖς τ' ἂν εὐδαιμονήσητε, καὶ παισὶ τοῖς [d] αὐτῶν καταλείποιτε κτῆσιν ἀγαθῶν αἴδιον παραγενόμενος, οὕτως ἀπέλθω τοῦ βίου. πιστεύεσθαι δὲ ἄξιός εἰμι "διά τε τὰς πρότερον ὑπὲρ ὑμῶν φιλοτιμίας, καὶ "διὰ τὸ τὰς ψυχὰς ἐπὶ τελευτῇ γινομένας μετ' ἀρετῆς "πάσης ὁμιλεῖν. ὦ παῖδες Ἰσραήλου, μία πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαθῶν κτήσεως αἰτία, Θεὸς εὐμενής. μόνος "γὰρ οὗτος [e] δοῦναί τε ταῦτα τοῖς ἀξίοις καὶ ἀφελέσθαι "τῶν ἁμαρτανόντων εἰς αὐτὸν ἱκανὸς, ᾧ παρέχοντες ἑαυτοὺς, [f] οἵους αὐτός τε βούλεται, κἀγὼ τὴν διάνοιαν "αὐτοῦ σαφῶς ἐξεπιστάμενος παραινῶ, [g] οὐκ ἂν ὄντες "μακαριστοὶ καὶ ζηλωτοὶ πᾶσιν ἀτυχήσητέ ποτ' ἢ [h] παύσησθε· ἀλλ' ὧν τε νῦν [i] ὑμῖν ἐστιν ἀγαθῶν ἡ κτῆσις "βεβαία [k] μενεῖ, τῶν τε [l] ἀπόντων ταχεῖαν ἕξετε τὴν "παρουσίαν. [m] μόνον οἷς ὑμᾶς ὁ Θεὸς βούλεται ἕπεσθαι, "τούτοις πειθαρχεῖτε· καὶ μήτε νομίμων τῶν παρόντων "ἄλλην [n] προτιμήσητε διάταξιν, μήτ' εὐσεβείας τῆς νῦν "περὶ

q Τισι φυλῆς,] Τισὶ non agnoscit *Vat.*
r Καταλιπεῖν.] *Al.* καταλείπειν.
s Διετάξατο.] Διετάξατο *Big.* Verbis aliis aliquot rem eandem dicit *Zonaras* I. C. τεθνηκότος δέ τινος ἐκ τῆς μανασσῆ φυλῆς ἐπὶ θυγατράσι μόναις, ἐρωτηθεὶς μωυσῆς, τίνος ὁ ἐκείνου κλῆρος ἔσοιτο, ἀπεκρίνατο· εἰ μέν τισι τῶν φυλετῶν συνοικήσουσιν αἱ παρθένοι, μετὰ τοῦ κλήρου πρὸς ἐκείνους χωρείτωσαν· εἰ δὲ μνηστεύοιντο τισιν ἐξ ἑτέρας φυλῆς, τὸν κλῆρον ἐχέτωσαν ἐν τῇ πατρῴᾳ φυλῇ. καὶ οὕτω μένειν ἑκάστου κλήρους ἐν ταῖς φυλαῖς διετάξατο. BERN. Vide *Zonaram* in *Annalibus* p. 28. & *Philonem*, p. 688.
t Παρὰ τριάκονθ' ἡμέρας] Περὶ τριάκοντα ἡμ. *Hen.* & *Busb.*
1. *Cum autem anni quadraginta.*] *Sequitur Misna vera ac vetus i. e. Deuteronomion, duorum mensium liber. Celebrantur igitur neomenia Adari, ex Deut. à c. 4. ad c. 31. anno* XL. *Exodi.* [*Atqui prius secundum Chronica Rabbinorum, quando deessent dies 36. aut ex Deut. c. 1. 3. adhuc 60. i. e.* παρὰ ἑξήκονθ' ἡμέρας. *Quippe morti jam propinquus, repetitis concionibus ad pietatem jurisque sui observantiam novum populum hortatus fuerat optimus Moyses.*] *Comitia* πανήγυρις *apud Abilam*, אבלה שטים, ἀβὲλ σαττείμ, Abel hasitim, *Num. c.* 33. 49. *aut Num. c.* 25. 1. *Jos. c.* 2. 1. *Simplicius* Setim *aut* Sittim, *quod Flavius recte interpretatur* πεδίον φοινικόφυτον, *alii* Convallis Acaciarum مرج السنط, *aut* Cedrorum *ex sententia Talmudistarum*, *aut* Spinarum Albarum *cum B. Hieronymo & Judæis non paucis. Aliis forte placeat* Abel Satim, *& simpliciter* Abila איבלה *cum Josepho, Philone, nostroque Hieronymo, à Moyse ibi loci totis triginta diebus* defleto *id vocabulum arcescere. Urbs erat regionis Peræa, in campis Moabicis sub monte Phogore, à Jordane amne* XL. *stadiis dissita. Qua de consule hunc sacerdotem* ἁλωσ. 2. 22. *&* ἀρχαιολ. 5. 1. *& Geographumena Eusebii Stephanique: tum hæc loca sacra, Num. c.* 36. 13. *Deut. c.* 1. 1, 3. *c.* 3. 29. *c.* 34. 8. *Jos. c.* 2. 1. *& c.* 3. 1. BERN.
v Ἀβιλὴ,] *Idem* forsan locus qui *Num.* c. 25 v. 1. *Sittim* dicitur, & Num. c. 33. & 49. *Abelsattim*, i. e. *Abel* in *Sittim*, discriminis causa, quia plura Palæstinæ oppida *Abel* sive *Abila* nominata. quod vocabulum etiam à *Moyse* ibi loci totis triginta diebus defleto arcessi potest.
x Λέγει τοιάδε.] Unde Zonaras, ἤδη δὲ μ'. διεληλυθότων ἐτῶν ἐξ οὗ τῆς αἰγύπτου οἱ ἰσραηλῖται ἐξεληλύθασι, τριάκοντα ἐνδεουσῶν ἡμερῶν ἀθροίσας τὸν λαὸν μωυσῆς, ρκ'. ἐτῶν γεγονὼς, τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς ... γειλε τέλος· καὶ πολλὰ παραινέσας, καὶ νόμους δοὺς ἐν βίβλοις, ... τῆς σφετέρας πολιτείας διάταξιν, καὶ τὰ ἑξῆς. BERN.
y Καὶ τῷ γήρᾳ χρόνον] Τοῦ γ. χρόνον ἠνυσμένου *Bas. Gen.* & *Epiphan.* καὶ τῷ γήρᾳ χρόνον ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἠνυσμένον *Big. Samb. Buriusque.* καὶ τῷ γήρᾳ χρόνου ἐ. εἴκ. κ. ἑ. ἠνυσμένου *Tar. Big.* καὶ τῷ γήρᾳ χρόνων εἴκοσι κ. ἑκατὸν ἠνυσμένων *Glycas* atque *Hamartolus*, imi subsellii historici. καὶ τῷ γήρᾳ χρόνον ἐ. εἴκ. κ. ἑ. ἠνυσμένου *Hen.* & *Busb.* Typos tamen priores ne moveas, suadeo, tot scribarum lubitu. BERN. Ita *Big Samb.* & *Burius* è conject. καὶ τοῦ γήρᾳ χρόνον ἐ. εἴκ. κ. ἑ. ἠνυσμένου *Bas.* & G. καὶ τῷ γήρᾳ, χρόνων ἐ. εἰ. κ. ἑ. ἠνυσμένων *Glycas* & *Hamartolus.* est qui conjicit καὶ τῷ γήρᾳ χρόνου —— ἠνυσμένου. HUDS. Lege τοῦ γήρως χρόνου. COCC.
z Πέρα τοῦ Ἰορδάνου] Πέραν in quatuor *MSS.* Atticorum more.
a Ὑμῖν ἔσεσθαι] Ὑμῶν soli *Big.* & *Samb.*
b Ὑμετέρας εὐδαιμονίας] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* in reliquis ἡμετέρας.
c Ἀλλ' αἴδιον] Ἀλλ' ἴδιόν τε *Big.* & *Epiphan.*
d Αὐτῶν καταλείποιτε κτῆσιν] Αὐτῶν & ἑαυτῶν *Aliis.* καὶ παισὶν ἑαυτῶν *Vat.*
e Δοῦναί τε ταῦτα] Ita edidit *Bernardus.* δοῦναί τε τοῖς *Bas.* & *G.* δοῦναί τε τοῦτο τοῖς in *Vet. Interpr.* δυνατὸς] δοῦναί τε ταῦτα *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*
f Οἵους αὐτός τε βούλεται,] Οἵοις *Hen.* & *Busb.*
g Οὐκ ἂν ὄντες μακαριστοὶ] Legendum forte, οὐκ ἂν ἀτυχήσητέ ποτε ἢ ὄντες μακαριστοὶ καὶ ζηλωτοὶ πᾶσι παύσεσθε. COCC.
h Παύσησθε·] Παύσεσθε *Samb.* παύσασθε *Big.*
i Ὑμῖν ἐστιν ἀγαθῶν] Ἡμῖν *Samb.*
k Μενεῖ,] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* in *Aliis* μένει.
l Ἀπόντων] Μὴ παρόντων (*Coll. Big.* & *Voss.*) *Vat.*
m Μόνον οἷς ὑμᾶς ὁ Θεὸς] Εἰ μόνον οἷς ὑμᾶς &c. *Epiphan.*
n Προτιμήσητε] Προτιμήσετε *Samb.* & *Vat.*

“περὶ τὸν Θεὸν [o] ἔχετε, καταφρονήσαντες εἰς ἄλλον [p] μεταστήσησθε τρόπον. ταῦτα δὲ πράττοντες, ἀλκιμώτατοι μάχας διενεγκεῖν ἁπάντων [q] ἔσεσθε, καὶ μηδενὶ τῶν ἐχθρῶν εὐάλωτοι. Θεοῦ γὰρ παρόντος ὑμῖν βοηθοῦ, [r] πάντων περιφρονεῖν εὔλογον. τὰ δ' ἀρετῆς ἔπαθλα ὑμῖν μεγάλα κεῖται πρὸς ἅπαντα τὸν βίον κτησαμένοις. [s] αὐτή γε πρῶτον ἀγαθῶν τὸ πρέσβιστόν ἐστιν, ἔπειτα καὶ τὴν τῶν ἄλλων χαρίζεται περιουσίαν· ὥστε καὶ πρὸς ἀλλήλους ὑμῖν [t] χρωμένοις αὐτῇ μακάριστον [v] ποιεῖται τὸν βίον, [x] καὶ τῶν ἀλλοφύλων πλέον δοξαζομένους, [y] ἀδήριτον καὶ παρὰ τοῖς αὖθις τὴν εὔκλειαν ὑμῖν ὑπάρξαι. τούτων δ' ἂν ἐφικέσθαι δυνηθείητε, εἰ τῶν νόμων, οὓς ὑπαγορεύσαντός μοι τοῦ Θεοῦ συνεταξάμην, κατήκοοι καὶ φύλακες [z] γένοισθε, καὶ [a] μελετῴητε τὴν σύνεσιν αὐτῶν. ἄπειμι δ' αὐτὸς χαίρων ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις ἀγαθοῖς, παρατιθέμενος ὑμᾶς [b] νόμῳ τε σωφροσύνης καὶ κόσμῳ τῆς πολιτείας, καὶ ταῖς τῶν στρατηγῶν ἀρεταῖς, οἳ πρόνοιαν ἕξουσιν ὑμῶν τοῦ συμφέροντος. Θεός τε ὁ μέχρι [c] νῦν ἡγεμονεύσας ὑμῶν, καθ' οὗ βούλησιν κἀγὼ χρήσιμος ὑμῖν ἐγενόμην, [d] οὐ μέχρι τοῦ δεῦρο ὑμῖν στήσει τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν· ἀλλ' ἐφ' ὅσον αὐτοὶ βούλεσθε χρόνον τοῦτον ἔχειν προστάτην ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύμασι μένοντες, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ [e] χρήσεσθε τῇ προμηθείᾳ. γνώμας τε ὑμῖν εἰσηγήσονται τὰς ἀρίστας, αἷς ἑπόμενοι τὴν εὐδαιμονίαν ἕξετε, ὁ ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρος καὶ Ἰησοῦς, ἥτε γερουσία καὶ τὰ τέλη τῶν φυλῶν· ὧν ἀκροᾶσθε μὴ χαλεπῶς, γινώσκοντες ὅτι πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς εἰδότες, καὶ ἄρχειν [f] ἴσονται παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν αὐτοῦ. τήν τε ἐλευθερίαν [g] ἡγεῖσθε, μὴ τὸ προσαγανακτεῖν οἷς ἂν ὑμᾶς οἱ ἡγεμόνες πράττειν [h] ἀξιώσουσιν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῷ τοὺς εὐεργέτας ὑβρίζειν, ἐν τούτῳ τὴν παρρησίαν τίθεσθε· ὃ δὴ τοῦ λοιποῦ φυλαττομένοις ὑμῖν ἄμεινον ἕξει τὰ πράγματα. μηδὲ τὴν ἴσην ἐπὶ τούτοις ὀργὴν ποτε λαμβάνετε, ᾗ κατ' ἐμοῦ πολλάκις ἐτολμήσατε χρῆσθαι· γινώσκετε γὰρ ὡς πλεονάκις ἐκινδύνευσα [i] ἐφ' ὑμῶν ἀποθανεῖν, ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων. ταῦτα δ' οὐκ [k] ὀνειδίζων ὑμᾶς προεθέμην· οὐ γὰρ [l] ἐπ' ἐξόδου τοῦ ζῆν δυσχεραίνοντας καταλιπεῖν [m] ἠξίουν εἰς ἀνάμνησιν [n] φέρων, μηδὲ παρ' ὃν ἔπασχον αὐτὰ καιρὸν ἐν ὀργῇ γενόμενος· ἀλλ' ὥστε τοῦ σωφρονήσειν ὑμᾶς εἰς τὸ μέλλον κατ' αὐτό γε τοῦτ' [o] ἀσφαλὲς εἶναι, καὶ μηδὲν εἰς τοὺς προεστηκότας ἐξυβρίσαι διὰ πλοῦτον, ὃς ὑμῖν πολὺς διαβᾶσι τὸν Ἰορδάνην καὶ τὴν Χαναναίαν κτησαμένοις περιστήσεται. ἐπεὶ προαχθέντες εἰς καταφρόνησιν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς ὀλιγωρίαν, ἀπολεῖτε καὶ τὴν εὔνοιαν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ. ποιήσαντες δὲ τοῦτον ἐχθρὸν, τήν τε γῆν, [p] ἣν κτᾶσθε κρατηθέντες ὅπλοις, [q] ὑπὸ τῶν πολεμίων αὖθις ἀ-

“erga Deum habetis, ad alios mores deficiatis. His autem faciendis omnium ad præliis dimicandum eritis fortissimi, & nulli hostium expugnabiles. Deo enim vobis auxilium ferente, consentaneum est ut omnes despiciatis. Virtutis autem præmia vobis magna sunt proposita, si eam in omnem vitam possederitis. Ipsa nempe primum bonorum est antiquissimum; deinde aliorum abundantiam conciliat: siquidem, dum ea inter vos utamini, vitam vobis beatissimam faciet, magisque laudari quam externos, & ut sitis in gloria apud posteros certissima. Hæc autem assequi poteritis, si obedientes fueritis, & legum, quas Deo mihi dictante condidi, custodes, earumque intelligentiam meditemini. Discedo autem ipse vestris bonis lætus, commendatis vobis & legi modestiæ & institutionis reipublicæ honestati, & virtutibus imperatorum, qui utilitatis vestræ curam gerent. Deus quoque, qui vos hactenus rexit, cujus voluntate & ego vobis utilis fui, *non tantum* hucusque à vobis providentiam suam non intermittet; sed quamdiu ipsi, in virtutis studiis manentes, eum præsidem habere voletis, tamdiu providentia ejus utemini. Sententias etiam optimas, quas sequendo felices eritis, vobis exponent Eleazarus pontifex & Josua, senatusque & tribuum magistratus: quibus non gravate obtemperate, intelligentes, omnes qui pulchre sciunt parere, etiam imperare scituros, si ad ejus rei potestatem pervenerint. & libertatem *esse* existimate, non ægre ferre quæ duces vos facere postularint. Nunc enim libertatem in eo ponitis, ut beneficos contumelia afficiatis: quod sane si deinceps cavebitis, vobis res melius se habebunt. Neque unquam tantam contra eos iram sumite, quanta sæpe ausi estis adversus me uti: probe enim nostis, ut sæpius de vita à vobis, quam ab hostibus, periclitatus sum. Hæc autem vos monui, non ut exprobrem, (nolim enim in exitu vitæ, hæc in memoriam revocando, vos offensos relinquere, cum ne eo quidem tempore, quo his afficiebar, fuerim iratus) sed ut vos doceam in posterum in hoc ipso tute agere, ut nulla superiores injuria afficiatis opibus elati, quæ vobis, trajecto Jordane, & Chananæam adeptis, multæ aderunt. Nam si ab iis ad fastidium & contemptum virtutis adducti fueritis, Dei etiam benévolentiam perdetis. Cum vero hunc vobis inimicum feceritis, rursum etiam terram, quam possidebitis, maximis cum probris amittetis, armis victi ab hostibus; & per orbem dissipati, totam terram & mare servitute vestra

“re-

o Εχετε,] *Coll. Voss.* & *Big.* ἔχοντες.

p Μεταστήσησθε τρόπον.] Μεταστήτεσθε *Samb.* & *Vat.*

q Εσεσθε,] Ita *Big.* (& *Coccejus*) & *Samb.* in *cæteris* ἔσεσθαι.

r Πάντων περιφρονεῖν εὔλογοι] Πάντα *Big.*

s Αὐτή γε πρῶτον] Ita *Baf.* & *Gen.* ἀρετή γε πρῶτον ἀγαθῶν πρεσβεῖόν ἐστι, liber Cassiodori. αὔτη γε πρῶτον ἀγαθὸν τὸ πρέσβιστόν ἐστι *Big.* αὔτη γε πρῶτον, ἀγαθὸν τὸ πρέσβιστόν ἐστιν *Samb.* αὐτή γε πρῶτον ἀγαθῶν καὶ πρ. ἐ. *Tar. B. Burius* noster huc πρεσβεῖον reposuit loco πρέσβιστον, sicut olim viderat *Epiphanius*, aut magis visus est vidisse. BERN. Αρετὴ γὰρ πρ. ἀγ. πρεσβεῖόν ἐστι *Epiphan.* αὔτη γε πρῶτον ἀγαθὸν τὸ πρ. *Big.* αὔτη γε πρῶτον, ἀγαθῶν *Samb.* Est (*Big.* in ora Cod. sui) qui conjicit, αὔτη γε πρῶτον ἀγαθῶν καὶ πρ.

t Χρωμένοις] Χρωμένους *Big.* & *Samb.*

v Ποιεῖται] Ποιῆται *Samb.* ποιεῖσθαι *Big.* Sed non dubito quin ποιεῖται sit pro ποιήσεται præsens pro futuro *Atticorum* more, de quo *H. Steph.* in *Append. de Dial. Att.* c. 6. p. 138. Atque *Antiqq.* p. 50. v. penult. nunc mallem cum *Editis* retinere ποιεῖται, quod auctoritate *MSS.* mutavi in ποιήσεται.

x Καὶ τῶν ἀλλοφύλων] Καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοφ. *Epiphan.*

y Αδήριτον] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis* & *Vet. Interpr.* deest ἀδήριτον, non male.

z Γένοισθε,] Sic *Big.* & *Samb.* in aliis γένησθε.

a Μελετῴητε] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Hen.* & *Busb.* μελετῴοιτε *Vat.* (μελετῷτε *Tar.*) in *Editis* μελετῶντες.

b Νόμῳ τε] Νόμου τε σωφροσύνῃ *Epiphan.*

c Νῦν ἡγεμονεύσας] Τοῦ νῦν *Vat.*

d Οὐ μέχρι τοῦ δεῦρο] Οὐ μέχρι δὲ τοῦ δεῦρο *Vat.*

e Χρήσεσθε] Ita *Big.* (*Coccejus*) & *Vet. Interpr.* prout alii conjecerant, χρήσασθε *Samb.* χρήσεσθαι *Baf.* & G.

f Ισονται παρελθόντες] *Al.* ἔσονται.

g Ηγεῖσθε,] Ηγεῖσθαι *Vet. Interpret.* ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἡγεῖσθε *Vat.* mox μὴ τῷ προσ. *Big.*

h Αξιώσουσιν.] Αξιῶσι *Samb.* & *Vat.* ἀξιοῦσι *Big.*

i Εφ' ὑμῶν ἀποθανεῖν,] Ita ex conjectura Cl. *Burii* (conjecit ita & *Coccejus*) edidit *Bernardus.* ὑφ' ὑμῶν ἀποθανεῖν, ἢ ὑπὸ τ. *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ἐφ' ὑμῶν ὑπὸ τῶν π.

k Ονειδίζων ὑμᾶς] Sic *Samb.* (*Coll. Big.* & *Voss.*) & *Vet. Interpr.* in *aliis* ὀνειδίζειν.

l Επ' ἐξόδου] Eo modo *Samb. Vat.* & *Epiphan.* ἐπ' ἐξόδῳ *Big.* (*Coll. Voss.* etiam ita corrigente Coccejo) *Baf.* & G.

m Ηξίουν] Forte ἀξιῶν. COCC.

n Φέρων,] Forte φέρω. COCC.

o Ασφαλὲς εἶναι,] Ασφαλεῖς *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

p Ην κτᾶσθε] Ην νῦν κτᾶσθε *Big. Samb.* & *Vat.* Forsan ἣν κτήσεσθε, aut *Atticorum* more præsens pro futuro.

q Υπὸ τῶν πολεμίων] Υπ' αὐτῶν αὖθις *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ὑπὸ τῶν αὖθις *Vat.*

r Αὐ-

"replebitis. Vobis autem, horum periculum "facientibus, inutilis erit pœnitentia, & le"gum non ſervatarum recordatio. Quare ſi vul"tis has vobis manere, cum hoſtes ſuperaveri"tis, nullos ex iis relinquite: ſed & omnes de"lere vobis expedire exiſtimate, ne eis viventi"bus, moribus illorum *forte* deguſtatis, pa"triam corrumpatis inſtitutionem. Præterea "moneo, ut & aras & lucos & templa, quot"quot habebunt, dejiciatis, & genus & me"moriam eorum igni aboleatis. nam ita ſolum "firma erit vobis bonorum propriorum ſecuri"tas. Ut autem propter meliorum ignoran"tiam natura veſtra in deterius non feratur, & "leges vobis, dictante mihi Deo, compoſui, "& reipublicæ inſtitutionem, cujus ſi ſerva"veritis honeſtatem, omnium feliciſſimi judica"bimini.

3. Hæc loquutus, tradit eis leges & reipublicæ ordinationem, in libro deſcriptam. Illi vero plorabant, multum & jam tum deſiderium imperatoris capiebant; memoreſque periculorum & ſtudiorum quæ pro ſalute eorum ſuſcepiſſet, & de futuris male ſperantes quod non eſſent ſimilem principem habituri, Deumque minus illis proviſurum *exiſtimantes* quoniam Moyſes erat qui eum precibus exoraret. Et dolebant, eorum, quæ illi in deſerto per iracundiam fecerant, pœnitentes: ita ut univerſus populus, in lachrymas prolapſus, ex his rebus majore affectus ſit dolore, quam ut verba poſſent conſolari. Moyſes autem ſolatium iis adhibebat; eoſque à cogitando ſe lachrymis dignum eſſe abducens, admonebat ut reipublicæ inſtitutione uterentur. Et tunc quidem ita digreſſi ſunt.

Jus publicum Hebræorum nova methodo.

4. Volo autem, ubi prius *pauca* dixero de reipublicæ inſtitutione, Moyſis virtuti & dignitati conſentaneâ, & lecturis ex ea diſcendum tradidero qualis olim fuerit rerum noſtrarum ſtatus, ita tranſire ad rerum aliarum enarrationem. Omnia autem, ut ille reliquit, ſcripta ſunt; nulla re à nobis ornatus gratia addita, neque quam Moyſes non reliquerit. Cæterum hoc novum factum eſt à nobis, quod ſingula ad certa genera redegimus: nam ab eo relicta erant ſparſim ſcripta, & ut quidque à Deo ſciſcitatus erat. Hujus rei gratiâ operæ pretium eſſe exiſtimavi, hoc præmittere; ne in aliquam à tribulibus, qui in hoc ſcriptum inciderint, reprehenſionem incurramus, quaſi *à Moyſe* aberraverimus. Nobis quidem ita ſe habet legum ordinatio, ad rationem civitatis pertinentium. Quas autem nobis communes inter nos reliquit, eas in commentarium de moribus & cauſis edendum diſtuli, quem Deo adjuvante poſt hoc opus componere nobis propoſitum eſt.

Commentarium de jure privato, moribuſque patriis promittit Joſephus.

Deo uni Deique peculio una urbs ſancta, templum etiam unum, & pro victimis altare unum. Deut. c. 12.

5. Cum igitur terram Chananæorum adepti, otiumque ad uſum bonorum nacti, deinceps jam ur-

"φαιρεθήσεσθε μετὰ μεγίστων ὀνειδῶν· καὶ σκεδασθέντες "διὰ τῆς οἰκουμένης, πᾶσαν ἐμπλήσετε τὴν γῆν καὶ θά"λασσαν τῆς [r] αὐτῶν δουλείας. ἔσται δὲ ὑμῖν τούτων πεῖ"ραν λαμβάνουσιν ἀνωφελὴς ἡ μετάνοια, καὶ ἡ τῶν οὐ "φυλαχθέντων νόμων ἀνάμνησις. ὅθεν εἰ βούλοισθε τού"τους ὑμῖν μένειν, τῶν πολεμίων [s] μηδένας ὑπολεί"πεσθε κρατήσαντες αὐτῶν· ἀλλὰ πάντας ἀπολλύναι "[t] κρίνατε συμφέρειν, ἵνα μὴ ζώντων παραγευσάμε"νοι τῶν ἐκείνων ἐπιτηδεύσεων, διαφθείρητε τὴν [v] πα"τρῴαν πολιτείαν. ἔτι δὲ καὶ βωμοὺς καὶ ἄλση καὶ νεὼς ὁπόσους "ἂν ἔχοιεν καταρρίπτειν παραινῶ, καὶ δαπανᾶν πυρὶ τὸ "γένος αὐτῶν καὶ τὴν μνήμην. βεβαία γὰρ ἂν οὕτως ὑμῖν "μόνον ὑπάρξειεν ἡ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ἀσφάλεια. "ἵνα δὲ μὴ δι' ἀμαθίαν τοῦ κρείττονος ἡ φύσις ὑμῶν "πρὸς τὸ χεῖρον ἀπονεύσῃ, συνέθηκα ὑμῖν καὶ νόμους, "ὑπαγορεύσαντός μοι τοῦ Θεοῦ, καὶ πολιτείαν, ἧς τὸν κόσμον "φυλάξαντες [x] ἁπάντων εὐδαιμονέστατοι κριθείητε.

γʹ. Ταῦτα εἰπὼν, δίδωσιν αὐτοῖς ἐν βιβλίῳ τοὺς νόμους καὶ τὴν διάταξιν τῆς πολιτείας ἀναγεγραμμένην. οἱ δὲ ἐδάκρυόν τε καὶ πολλὴν ἐπιζήτησιν ἐποιοῦντο τοῦ στρατηγοῦ· μεμνημένοι τε ὧν [y] κινδυνεύσειε καὶ προθυμηθείη τῆς περὶ αὐτῶν σωτηρίας, καὶ δυσελπιστοῦντες περὶ τῶν μελλόντων ὡς οὐκ ἐσομένης ἄλλης ἀρχῆς τοιαύτης, ἧττόν τε τοῦ Θεοῦ [z] προνοησομένου διὰ τὸ Μωϋσῆν εἶναι τὸν παρακαλοῦντα. ὧν τε ἐπὶ τῆς ἐρήμου μετ' ὀργῆς ὁμιλήσειαν αὐτῷ μετανοοῦντες, ἤλγουν· ὡς ἅπαντα τὸν λαὸν εἰς δάκρυα προπεσόντα κρεῖττον καὶ τῆς ἐκ λόγου παρηγορίας [a] τὸ ὑπ' αὐτῶν ποιῆσαι πάθος. Μωϋσῆς δὲ αὐτοὺς παρηγόρει· [b] καὶ τοῦ δακρύων αὐτὸν ἄξιον ὑπολαμβάνειν ἀπάγων αὐτοὺς, χρῆσθαι τῇ πολιτείᾳ παρεκάλει. καὶ τότε μὲν οὕτω διελύθησαν.

δʹ. Βούλομαι δὲ, τὴν πολιτείαν πρότερον εἰπὼν τῷ τε Μωϋσέως [c] ἀξιώματι καὶ τῇ ἀρετῇ ἀναλογοῦσαν, καὶ μαθεῖν [d] παρέξων δι' αὐτῆς τοῖς ἐντευξομένοις οἷα τὰ καθ' ἡμᾶς ἀρχῆθεν ἦν, οὕτως ἐπὶ τὴν τῶν ἄλλων [e] τραπέσθαι διήγησιν. γέγραπται δὲ [f] πάνθ' ὡς ἐκεῖνος κατέλιπεν· οὐδὲν ἡμῶν ἐπὶ καλλωπισμῷ προσθέντων, οὐδ' ὅ, τι μὴ κατελελοίπει Μωϋσῆς. νενεωτέρισται δὲ ἡμῖν τὸ κατὰ γένος ἕκαστα τάξαι· σποράδην γὰρ ὑπ' ἐκείνου καταλείφθη γραφέντα, [g] καὶ ὡς ἕκαστόν τι παρὰ τοῦ Θεοῦ πύθοιτο. τούτου χάριν ἀναγκαῖον ἡγησάμην προδιαστείλασθαι, μὴ καί τις ἡμῖν παρὰ τῶν ὁμοφύλων ἐντυγχανόντων τῇ γραφῇ μέμψις ὡς διημαρτηκόσι γένηται. ἔχει δὲ οὕτως ἡ διάταξις [h] ἡμῖν τῶν νόμων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πολιτείαν. οὓς δὲ [i] κοινοὺς ἡμῖν καὶ πρὸς ἀλλήλους κατέλιπε, τούτους ὑπερεθέμην εἰς τὴν [k] περὶ ἐθῶν καὶ αἰτιῶν ἀπόδοσιν· ἣν [l] συναντιλαμβανομένου τοῦ Θεοῦ μετὰ ταύτην ἡμῖν τὴν πραγματείαν συντάξασθαι πρόκειται.

εʹ. Ἐπεὶ δὲ ἂν τὴν Χαναναίων γῆν κτησάμενοι, καὶ σχολὴν ἐπὶ χρήσει τῶν ἀγαθῶν ἔχοντες, πόλεις τε τὸ λοι-

r Αὐτῶν δουλείας.] Eſt qui malit ὑμῶν.

s Μηδένας ὑπολείπεσθε] Μή τινας ἀπολίπησθε Hen. & Busb.

t Κρίνατε] Coll. Voſſ. & Big. κρίναντες.

v Πατρῴαν] Big. & Samb τὴν πάτριον πολιτείαν, quod eſt Atticum. τὰ πάτρια διαφθείρητε Busb. διαφθείρηται Hen. Statim Samb. εἰ δὲ καὶ βωμοὺς. Dein καταρρίπτειν Samb. BERN.

x Ἁπάντων] Ita Big. (Coll. Voſſ.. Sed Voſſ. mox quoque τὸ ἂν agnoſcit) & Samb. πάντων Baſ. & G. πάντων ἂν εὐδ. Vat.

y Κινδυνεύσειε] Sic Big. Samb. & Vat. in Editis κινδυνεύσει.

z Προνοησομένου] Eo modo Big. (Correxit ſic quoque Coccejus) Samb. & Vat. προνοησαμένου Baſ. & G.

a Τὸ ὑπ' αὐτῶν ποιῆσαι] Big. ἐπ' αὐτὸν. Samb. ὑπ' αὐτὸν. Melius Baſ. Gen. & Epiphan. Pro ſententia illa Hen. & Busb. ex compendio, ὡς ἅπαντα τὸν λαὸν θρηνεῖν ἀπαράκλητα. BERN. Sic Vat. Baſ. & G. ἐπ' αὐτὸν Big. ὑπ' αὐτὸν Samb. HUDS. Forte τὸ αὐτῶν. COCC.

b Καὶ τοῦ δακρύων] Reddenda ſunt huc verba illa Jo. Zonaræ, ὁ δὲ Μωυσῆς οἰκεῖον αὐτοῖς κατήγγειλε τέλος· καὶ πολλὰ παραινέσας, καὶ νόμους δοὺς ἐν βίβλοις καὶ τῆς σφετέρας πολιτείας διάταξιν, καὶ στρατεῦσαι κατὰ τῶν ἀμαληκιτῶν ἐντειλάμενος, περὶ τῆς φυλακῆς τε τῶν νόμων ὅρκον ἀπαιτήσας αὐτοὺς, καὶ τὸν δημαγωγὸν Ἰησοῦν παραθέμενος ἐπὶ τοὺς χαναναίους στρατεῦσαι. ἰδοὺ, φησιν, πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἄπειμι προγόνους· τὴν δέ μοι γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς πρὸς ἐκείνους ἀφίξεως ὥρισεν ὁ θεός. τὸ δὲ πλῆθος ἐδάκρυε. καὶ ἦν ὁ θρῆνος αὐτῶν ἀπαράκλητος, καὶ τοσοῦτος ὡς καὶ αὐτὸν Μωυσῆν νικηθῆναι τῷ πάθει, καὶ προενεγκεῖν δάκρυα. BERN. Καὶ τῶν δακρύων Busb. & Hen. Vide Zonaram, p. 28.

c Ἀξιώματι καὶ τῇ ἀρετῇ] Ἀξιώματι τῆς ἀρετῆς Samb. Vat. & Epiphan. ἀξιώματι καὶ τῆς ἀρετῆς (Voſſ. Coll.) Big.

d Παρέξων δι' αὐτῆς] Eſt qui malit (Tar.) παρέξαι.

e Τραπέσθαι διήγησιν.] Τρέπεσθαι ſoli Gen. & Vet. Interpr.

f Πάνθ' ὡς] Πάνθ' ὅσα Big. Samb. & Vat.

g Καὶ ὡς ἕκαστόν] Καὶ ὡς ἕκαστον π. Vat.

h Ἡμῖν τῶν νόμων] Ἡμῶν ſolus Big.

i Κοινοὺς ἡμῖν] Sic Big. (Voſſ.) Vat. & Samb. in cæteris κοινοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους ἡμῖν κατέλιπε.

k Περὶ ἐθῶν καὶ αἰτιῶν] Hoc idem opus pollicitus eſt ſub finem *Præfationis* ad *Antiquitatum* libros. HUDS. Adjecit Tar. τῶν ἱερῶν. HAV.

l Συναντιλαμβανομένου] Ita Big. Samb. & Vat. in Editis, Aliiſque συλλαμβανομένου.

m Περὶ

λοιπὸν ἤδη κτίζειν [m] προαιρεῖσθε, ταῦτα ποιοῦντες τῷ Θεῷ φίλα [n] πράττετε, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν βεβαίαν ἕξετε. ἱερὰ πόλις ἔσω μία τῆς Χαναναίων γῆς [o] ἐν τῷ καλλίστῳ καὶ δι' ἀρετὴν ἐπιφανεῖ, ἣν ἂν ὁ Θεὸς αὑτῷ διὰ προφητείας [p] ἐξέληται. καὶ νεὼς εἷς ἐν ταύτῃ ἔσω, καὶ βωμὸς εἷς ἐκ λίθων μὴ [q] κατειργασμένων, ἀλλὰ λογάδην συγκειμένων· οἳ [r] κονιάμασι χρισθέντες εὐπρεπεῖς τε εἶεν καὶ [s] καθάριοι πρὸς τὴν θέαν. ἡ δὲ [t] ἐπὶ τοῦτον πρόσβασις ἔσω μὴ διὰ βαθμίδων, ἀλλὰ προσχώσεως αὐτῷ κατὰ πρανοῦς γινομένης. ἐν ἑτέρᾳ δὲ πόλει μήτε βωμὸς μήτε νεὼς ἔσω· Θεὸς γὰρ εἷς, καὶ τὸ Ἑβραίων γένος ἕν.

ϛʹ. Ὁ δὲ [v] βλασφημήσας Θεὸν, καταλευσθεὶς [x] κρεμάσθω δι' ἡμέρας, καὶ ἀτίμως καὶ ἀφανῶς θαπτέσθω.

ζʹ. Συνερχέσθωσαν δὲ εἰς ἣν ἀποφήνωσι [y] πόλιν τὸν νεὼν τρὶς τοῦ ἔτους οἱ ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς, ἧς ἂν Ἑβραῖοι κρατῶσιν· ὅπως τῷ Θεῷ τῶν μὲν ὑπηργμένων εὐχαριστῶσι, καὶ περὶ τῶν εἰς τὸ μέλλον παρακαλῶσι, καὶ [z] συνιόντες ἀλλήλοις [a] καὶ συνευωχούμενοι προσφιλεῖς ὦσι. καλὸν γὰρ [b] εἶναι μὴ ἀγνοεῖν ἀλλήλους, ὁμοφύλους τε ὄντας καὶ τῶν αὐτῶν κοινωνοῦντας ἐπιτηδευμάτων. τοῦτο δὲ ἐκ μὲν τῆς αὐτῆς ἐπιμιξίας αὐτοῖς ὑπάρξειν, τῇ τε ὄψει καὶ τῇ ὁμιλίᾳ μνήμην αὐτῶν ἐντιθέντας· ἀνεπιμίκτους γὰρ ἀλλήλοις μένοντας, ἀλλοτριωτάτους [c] αὐτοῖς νομισθήσεσθαι.

bes ædificare statueritis, si hæc facietis, quod Deo gratum est præstabitis, & firmam stabilemque felicitatem habebitis. Una urbs sacra esto, in pulcherrimo *totius* terræ Chananææ loco, & ob præstantiam illustri, quem Deus sibi per vaticinium elegerit. Estoque unum in ea templum, & ara una ex lapidibus non laboratis, sed collectim compositis; qui tectorio illiti decentes sint, & aspectu nitidi. Ascensus vero ad eam esto non per gradus, sed terrâ *leniter* per acclive ad illam aggestâ. [1] In alia autem urbe neque ara neque templum esto; nam Deus est unus, unumque Hebræorum genus.

6. [2] Qui autem Deo male dixerit, per diem lapidatus pendeat; ac sine honore & obscure sepeliatur.

Quam pœnam luit, qui Deo male dixerit. Levit. c. 24. Vide Philonem, p. 682.

7. [3] Conveniant autem in urbem, in qua Templum constituerint, ter in anno, ab extremis regionis, quam Hebræi tenuerint: ut Deo pro acceptis beneficiis gratias agant, & de futuris eum precibus demereantur; atque consuetudinem inter se habendo, simulque epulando benevolentiam alant. honestum enim esse, ut qui sint ejusdem generis, eorundemque institutorum participes, alii aliis non ignoti sint. id quod ex hujusmodi consociatione futurum est, dum *mutuo* aspectu & alloquio sui recordationem efficiunt: nam si absque communitate maneant & consortio, erit ut à se invicem alienissimi habeantur.

De tribus Festis Hebræorum majoribus. Ex. c. 23. & 34. & Deut. c. 16.

8. [1] Fru-

m Προαιρεῖσθε,] Lege Προαιρῆσθε. COCC.

n Πράττετε,] Πράττοντες *Vat.* πράττοιτε *Tar.* sicut προαιροῖτε superius pro προαιρεῖσθε.

o Ἐν τῷ καλλίστῳ] Ita & Josephus lib. VII. cap. I. de bello, regionem circa Hierosolymas uti amœnam describit, ut Strabo & alii audiendi non sint. REL.

p Ἐξέληται.] Ἐκλέξηται *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

q Κατειργασμένων,] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* κατεργασμένων.

r Κονιάμασι] Lapides albi apparebant, & quotannis (stante templo secundo) solebant dealbari. REL.

s Καθάριοι] Καθαροὶ soli *Hen.* (καθαρεὶ *Tar.*) & *Busb.* alterum ut Ἀττικώτερον probante *Bernardo.*

t Ἐπὶ τοῦτον] Sic *Big. Samb.* & *Epiphan.* (*Coccejus*) in *aliis* ἐπὶ τούτων, *sc.* λίθων. est (*Tar.*) qui conjicit ἐπὶ τούτῳ.

1. *In alia autem urbe neque ara neque templum esto;*] *Deo uni Deique peculio genti Hebrææ convenit una Urbs Sancta &* νεὼς εἷς, *Deut. c.* 12. *&* 14. *Hanc esse* Ierusalem, ירושלם הקדושה, *ac* עיר הקדש, *aut Syre* קריתא קדישא, *&* מדינת קודש, *Judæi quidem profitentur*, *Es. c.* 48. 2. *& c.* 52. 1. *Neh. c.* 11. 1. *Dan. c.* 9. 16, 24. *Hymnique integri* 48, *&* 47. *Necnon* 1 *Mach. c.* 2. 7. 2 *Mach. c.* 1. 12. *& vehementer Philo ad Caium p* 1031 *&c. atque Maim.* Beth habechira *c.* 7. *Christiani Matth. c.* 4. 5. *c.* 27. 53. *& Apoc. c.* 21. 1. *Mahommedani proprio nomine* Cuds *&* بيت المقدس οἴκημα ἅγιον: *profanorum porro gentium Scriptores, Regesque maximi, & quasi genus humanum, ultro agnoverunt, præter Samaritas Harque Garizin cultores; sed & nummi Hebraici, charactere equidem Samaritano impressi, idem demonstrant. Templum* היכל *etiam unum, & pro victimis Altare unum* המזבח *&* המזבח העולה, *& Diodoro Siculo* βωμὸς ὕπαιθρος, *Philonique* βωμὸς ἔναιμος, *lapidis impoliti, seu de tellure virgine* מהבתולה, Middot *c.* 3. 4. ἐξ ἀργῶν λίθων *Hecatæo in* περὶ Ἰουδαίων. *Euseb.* ἐκ λίθων λογάδων ἀτμήτων *Philoni p.* 850. *obducto albario. Sic tunc viderat Josephus sacerdos, sic Deuterotæ docuerant seculo proxime sequente.* ומלבנים המזבח פעמים בשנה לא היו סרין אותן בכפים של ברזל שנברא לקצי ימיו של ארם. Bis quotannis Altare incrustratur & dealbatur, idque sine ferro, metallo perniciali, *ait Judas princeps* Middot c. 3. §. 4. *quo per clivum modeste ascenditur*, ולא במדרגות *i. e.* בכבש ולא במעלות. *Exod. c.* 20. 24, *&c. Deut. c.* 27. 5. *Et in Massictis Pharisæorum* Middot *c.* 3. §. 3, 4: *necnon in* Zebachim *T. Bab. f.* 54. *&* 61. *b. Item egregie in Commentario* Mecilta *f.* 27. *d. In* Samag *Veritorum* 290, 291. *Et apud Maimoniden de* Æde Electa. BERN.

v Βλασφημήσας Θεὸν,] *Big.* & *Samb.* ὁ δὲ βλασφημῆσαι τολμήσας θεὸν, καταλευσθεὶς κρεμάσθω δι' ὅλης ἡμέρας imperite. *Busb.* & *Hen.* ὁ δὲ βλασφημήσας θεὸν, καταλευσθεὶς κρεμάσθω δι' ἡμέρας. BERN. Βλασφημῆσαι τολμήσας Θ. *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

x Κρεμάσθω δι' ἡμέρας,] Κρεμάσθω δι' ὅλης ἡμέρας *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

2. *Qui autem Deo male dixerit,*] *Qui Deo O. M. maledixerit, ô scelus!* ὁ βλάσφημος, *Moysi* המקלל *&* נוקב שם יהוה, (*v. Synh. T Bab. f.* 56. *a.*) *Onceloso* דארגז *&* דיפרש שמא דיהוה, *pariterque* LXX. *Interpr.* ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου, *&* ὁ καταρασάμενος θεόν. ὁ ταμαρείτης מקסם שם יהוה *&* מקללה, *sive Arabice* السخف *&* من سب اسم الله. *Cl. Saadias* من سب الاسم وشتمه. *Uzielides* דמפרש ומחרף שמא רבא ויקירא *v.* 14. *&* מרגזנא: *& Jerosolymarius* ימאן חרף שמא ואזיר וארגיז מחרפא דחריף שמא קדישא *atque mox* מפרשא ובזי. *Interpretes* LXX. *Philoque Alexandrini, tum prisci Pharisæi, ab illis etiam Oncelosus, Uzielides, aliique Judæi, aut, quod factum nollem Christiani fere veteres ac recentes indulgenter adeo explicarunt v.* 15. *&* 16. *c.* 24. *Lev ut blasphemiam capitalem decernerent, quæ adversus nomen Dei proprium &* τετραγράμμον על שם המפורש והמיוחד *jactatur: sed contra* ἀδωναὶ, ἐλωεὶμ, *aliorumque cognominum Divinorum obtrectatores* על שם דכינוי, *scutica vel* ἀφορισμῷ, באזהרה ובכרת *Talm. Jeros.* περὶ συνεδρίων *f.* 25. *a. & Talm. Bab.* περὶ ὅρκων *f.* 36 *a. non saxo & patibulo vindicandum. Legis enim Mass.* Synhedrin *c.* 7. 5. המגדף אינו חייב עד שיפרש השם, ὁ μεγαλόδηρος, Convitiator, *ut atrocissimus plane Divinitatis violatæ non tenetur, nisi notato nomine* יהוה. *Iniquum vero ac magis ridiculum quod refert Commentator Gazæus, ad Num. c.* 16. Nec desunt, qui sub verbo ὀνομάζειν, volunt significari, nequis aggrediatur aperire & patefacere nomen Dei quadriliterum. *Justius tamen sentiunt de tanto crimine*, ברכת השם או גדופת השם, *quo infamatur Numen Æternum, quo rerum omnium Pater ac Dominus læditur, Theologi Samaritani, Meir Deuterota, Aquila interpres, Amoræi quidam in Talm. Jerosol Hieronymus noster in Bibliis vulgatis, & R Moyses in suo Jad c.* 26. Synh. *Lapidatur, inquam, tale monstrum, suspenditur per diem, dein funere inhonesto absconditur. Lev. c* 24. 11, 16. *& c.* 21. 23. *Vide jam concordiam Josephi & Doctorum Misnæ. Aiunt illi codice de Synhedriis. c.* 6. 4. כל הנסקלין נתלין דברי ר"א וחכ"א אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"א ומתירן אותו מיד ואם לן עובר עליו בלא תעשה כי קללת אלהים תלוי. *Dein pergunt Pharisæi* §. 5, 6. לא היו מתאבלים אלא אוננים שאין אנינות אלא בלב ולא קוברין אותו בקוברות אבותיו אלא שני בתי קברות היו מתוקנין לבית דין אחד לנסקלין ולנשרפין אחד לנהרגין ולנחנקין. Lapidatum ne plangito, neve in sepulchrum patrum inferto, sed in carnificina publica absumendum abdito. *Verum* περὶ τοῦ βλασφημοῦντος εἰς τὸ θεῖον *pia fertur & elegantissima dissertatio Philonis p.* 612. *Denique de diis peregrinis* haud temere infamandis *inferius agit Jos.* §. 10. BERN.

y Πόλιν τὸν νεών] Πόλιν καὶ τὸν νεὼν τρὶς τοῦ ἔτους ἐκ τῶν περάτων *Tar. B.* absque necessario. Rescriberem potius πόλιν ἐπὶ τὸν νεὼν, si opus. BERN. Est qui malit (*Tar.*) πόλιν καὶ τὸν νεὼν τρὶς τοῦ ἔτους ἐκ τῶν περάτων. potius rescriberem πόλιν ἐπὶ τὸν ν. si opus. Hic enim verborum ordo: συνερχέσθωσαν δ' εἰς πόλιν ἣν ἀποφήνωσι τὸν νεών.

3. *Conveniant autem in urbem,*] *De tribus festis majoribus Hebræorum, quæ Pharisæi* ῥεγαλιμ, *quasi* πεζοπορίας *vel* ἐλευσίνια *appellitant, consulendi sunt illi Doctores Massicta tota* Hagiga, *Maimonides in Jad sub titulo cognomine, Sichemitæ in sua* ἐξομολογήσει, *& præcipue Ceremoniarum Hebraicarum pater Ex. c.* 23. 14, 17. *c.* 34. 23. *& Deut. c.* 16. 16. BERN.

z Συνιόντες] Συνιόντες *Vat.*

a Συνευωχούμενοι] Ἤδη εὐωχούμενοι aut εὐωχημένοι legerat *Vet. Interpr.*

b Εἶναι μὴ ἀγνοεῖν] Ut Attici ἀπαρεμφάτως loqui gaudent, gaudet & Josephus; vide §. 10. unde οἶμαι *Tar. Big.* huc interpolari minime debet pro εἶναι. BERN.

c Αὐτοῖς νομισθήσεσθαι.] *Bas.* & *Gen.* αὐτοὺς. Sed vero MSS. quatuor & versio Epiphanii commendant potius αὐτοῖς. Transeat tamen hinc αὐτῶν *Tar.* correctoris. BERN. Ita ex quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* αὐτοὺς in *Editis.*

 d Ἐξαί-

Præter Trumam grandem imperata erat δευτεροδεκάτη. Deut. c. 14. Lev. c. 27.

8. [1] Frugum etiam decuma vobis excepta esto, præter eam quam sacerdotibus & Levitis dandam esse instituistis: quæ quidem in patriis vendatur, ad epulas vero adhibeatur *pecunia* & *ad* sacrificia eorum in urbe Sacra. Æquum enim esse proventibus terræ, quam Deus eis possidendam tradiderit, ad datoris honorem frui.

Ex mercede scorti, aut ex admissura canis Deo munus non offertur. Deut. c. 23. Philo, p. 869.

9. [2] Ex mercede mulieris prostitutæ ne fiant sacrificia: Dei enim numen nihil delectat à scelere profectum. non autem quidquam pejus esse potest corporum turpitudine. Similiter nequis ex admissura canis, seu venatici seu custodis ovilium, præmium accipiat, ut ex eo Deo sacrificet.

Diis alienis non maledicere, neve sacra peregrina compilare &c.

10. [3] Nemo autem Diis, quos *esse* cæteræ civitates existimant, contumeliam dicat. Ne liceat sa-

η'. Εσω δὲ καὶ δεκάτη τῶν καρπῶν [d] ἐξαίρεσις ὑμῖν, χωρὶς ἧς [e] διετάξατε τοῖς ἱερεῦσι καὶ Λευΐταις δίδοσθαι. ἡ πιπρασκέσθω μὲν [f] ἐπὶ τῶν πατρίδων, εἰς δὲ τὰς εὐωχίας ὑπηρετείτω καὶ τὰς θυσίας [g] αὐτῶν τὰς ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει. δίκαιον γὰρ εἶναι τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδομένων, ὧν ὁ Θεὸς αὐτοῖς κτήσασθαι [h] παρακεχώρηκεν, ἐπὶ τιμῇ τοῦ δεδωκότος ἀπολαύειν.

θ'. [i] Εκ μισθοῦ γυναικὸς ἡταιρημένης θυσίας μὴ τελεῖν· ἥδεσθαι γὰρ μηδενὶ τῶν ἀφ' ὕβρεως τὸ θεῖον. [k] χείρω δ' οὐκ ἂν εἴη τῆς ἐπὶ τοῖς σώμασιν αἰσχύνης. ὁμοίως μηδ' ἂν ἐπ' ὀχεύσει κυνὸς, ἤτοι θηρευτικοῦ ἢ ποιμνίων φύλακος, λάβοι τις μισθὸν, ἐκ τούτου θύειν τῷ Θεῷ.

ι'. Βλασφημείτω δὲ μηδεὶς [l] Θεοὺς, οὓς πόλεις ἄλλαι νομίζουσι. μὴ συλᾶν ἱερὰ ξενικὰ, μηδ' ἂν ἐπωνομασμένον

d Εξαίρεσις ὑμῖν,] Sic *Samb. Hen. Busb.* & *Epiphan.* ἐξαίρεσις ἡμῖν *Bas.* & *G.* ἐξιέρωσις ἡμῖν *Vat.* ἐξιέρωσις ὑμῖν (*Coll. Voss.*) *Big.*

1. *Frugum etiam decuma*] *Verum præter* Trumam grandem תרומה גדולה, *quæ Sacerdotibus præciderat quintam proventuum telluris sacræ, atque residui decimam nomine* πρωτοδεκάτης מעשר ראשון *Levitis mox decimandis erogatam, adhuc imperata fuit Deut. c. 14. 22. &c. & Lev. c. 27. 30. (sic enim decreta illa Divina interpretantur Talmudistæ, Uzielides, Auctor* Pesictæ minoris, *i. e. Scholiorum veterum f. 73. d. Maimonides passim, & ejus superstitionis cæteri)* δευτεροδεκάτη *sive* מעשר שני *quam vocant antiquissimi Scribæ, pars decima frugum reliquarum, ut eo sumtu sacrificaret atque Solymas intra epularetur piorum Israelitarum quisque. Bethania vero* בית היני *hoc dudum in ritu misere prævaricata, tribus annis præverterat Templi secundi excidium,* Baba mesia *f. 88. a. Maimonidem jam prætereo, titulumque affirmativum* Samag 136. *Extat enim Rabbanitarum veterum Massicta satis ampla* περὶ μαασὲρ σενὶ: *quinimo Tobias Nephthalita de sacro tributo initio suo libelli.* Κἀγὼ μόνος ἐπορευόμην πλεονάκις εἰς ἱεροσόλυμα ἐν ταῖς ἑορταῖς, καθὼς γέγραπται παντὶ τῷ ἰσραὴλ ἐν προστάγματι αἰωνίῳ, τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰς δεκάτας τῶν γεννημάτων καὶ τὰς πρωτοκουρὰς ἔχων. καὶ ἐδίδουν αὐτὰς τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς ἀαρὼν πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Τὴν δεκάτην (ומעשר ראשון, *recte in editione Fagiana*) ἐδίδουν τοῖς υἱοῖς λευὶ τοῖς θεραπεύουσιν εἰς ἱερουσαλήμ. Καὶ τὴν δευτέραν δεκάτην (*Syro* ועושרא תרינא, *Fagio Munsteroque Editoribus* ומעשר שני) ἀπεπρατιζόμην, καὶ ἐπορευόμην καὶ ἐδαπάνων αὐτὰ ἐν ἱεροσολύμοις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. Καὶ τὴν τρίτην (מעשר שלישי *in Hebraico Tobiæ, quod est* מעשר עני *in opere Misnico*) ἐδίδουν οἷς καθήκει (לגר ליתום ולאלמנה *ait Munsterus, Hieronymus* Proselytis & advenis, *atqui* לברק הבית Templo instaurando *Fagius*; καθὼς ἐνετείλατο δεββωρὰ ἡ μήτηρ τοῦ πατρός μου· διότι ὀρφανὸς κατελείφθην ὑπὸ τοῦ πατρός μου. BERN.

e Διετάξατε] Διετάξατο *Big.* διέταξα τοῖς ἱερεῦσι &c. *Samb.* διέταξα τοῖς τε ἱερεῦσι *Bosius* ab ingenio. διετάξατο ὁ &c. *Epiphanius* à membranis *Cassiodori* Ex-Consulis. Verum comma illud χωρὶς ἧς διετάξατε τοῖς ἱερ. καὶ λ. δίδοσθαι, plane significat *Hen.* & *Busb.* χωρὶς τῆς ἱερ. καὶ λ. δοθησομένης, nihil amplius, i. e. *præter Decimas, quæ Magnæ quæve Primariæ appellantur, in usum Sacerdotum Levitarumque reservatas.* BERN. Διετάξατο *Big.* διέταξα τοῖς *Samb.* & *Vat.* διέταξα τοῖς τε ἱερεῦσι *Bosius* ab ingenio. χωρὶς τῆς ἱερ. καὶ Λ. δοθησομένης *Hen.* & *Busb.* & nihil amplius i. e. *præter decimas, quæ Magnæ quæve Primariæ appellantur, in usum sacerdotum Levitarumque reservatas.* Vide hac de re Cl. *Seldeni* curas secundas ad *Sect.* 2. de *Decimis.* G. *Guisium* ad *Zerahim,* tit. *Pea,* sect. VIII. & J. *Clericum* in Append. *Comment.* in *Num.* p. 558.

f Επὶ τῶν πατρίδων,] *Hen.* & *Busb.* ἐπὶ τῆς πατρίδος, i. e. ἐπὶ τῆς φυλῆς, *Hesychio* interprete.

g Αὐτῶν τὰς] Illud αὐτῶν male omittitur in quibusdam (*Coll. Big.* & *Voss.*) *MSS.*

h Παρακεχώρηκεν,] *Bas.* & *Gen.* παρέχειεν. *Big.* & *Samb.* παρέχεν. *Tar. B.* παρέξει. Vel scripsit Josephus παράσχοιη. BERN. Ita legisse videtur *Vet. Interpr.* quo modo edidit *Bern.* παρέχειεν *Bas.* & G. παρέχει *Big.* (*Coll. Voss.* volebat ita *Cocc.* quoque) & *Samb.* est qui conjicit παρέξει, aut παράσχοιη.

i Εκ μισθοῦ γυναικὸς] Εκ μισθοῦ δὲ γυν. *Vat.* Hanc legem impudicæ Syrorum superstitioni opposuit *Moyses.* Noverat etenim *Lucianus* (p. 878.) festo Adonidis Byblii id patratum, ὁ δὲ μισθὸς εἰς τὴν Αφροδίτην θυσία γίνεται. BERN.

2. *Ex mercede mulieris prostitutæ ne fiant sacrificia:*] *Ex mercede scorti, aut, quod consimile est, ex admissura canis Deo Venerando munus non offertur. Flavius adeo sacerdos egregie exponit Deut. c.* 23. 18. *Aliter nostri Theologi ex Talmudo Rabbanitarum. Hanc autem legem impudicæ superstitioni Syrorum opposuit Amramides. Noverat etenim Lucianus* (p. 878.) *festo Adonidis Byblii, deastri nimium vicini Judæis, id patratum:* ὁ δὲ μισθὸς εἰς τὴν ἀφροδίτην θυσίη γίνεται. *Quid planius? aut ad volumen Moysis opportunius? Philonem adde, p.* 860. Πάνυ καλῶς ἐν ταῖς ἱεραῖς τοῦ νόμου στήλαις γέγραπται, μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι, πεπρακυίας τὴν ἰδίαν ὥραν, καὶ ἑλομένης ἕνεκα λημμάτων αἰσχρῶν ἐπονείδιστον βίον. *Haud aliene Romani Juris Tabulæ,* Ad divos adeunto caste: Nec ulla vitiorum sacra solennia obeunto: Donis impii ne placare audeant deos; *præsertim Cicerone explicante. Vide &* *Massictam* Temuræ *c. 6. §. 2. ubi Moysis* μεχὶρ κέλεβ *exponunt Tannæi cum* LXX. *Græcis* ἄλλαγμα κυνὸς, *sive ex formula* הא לך טלה חלפן כלבא, *Gemarici* חליפי הכלב, זה תחת כלב זה, *Oncelosus* חלפן כלבא, *Solymitarius* פירוג כלב, *Sichemita* פירנת כלב; *nemoque Judæus vel Samarites, præter Josephum hunc* admissi canis meritum. *Quin vero Deuterotæ permittunt altari Dei, inversis adeo terminis,* ὀχείαν κυνὸς καὶ πόρνης τιμὴν, "אתנן כלב ומחיר זונה הרי אלו מותרין שנ' שניהם ולא ארבעה. BERN.

k Χείρω δ'] *Tar. B.* inducit χείρων pro χείρω. Fortean χεῖρον legerat olim *Epiphanius.* Pallas tamen non vult moveri suo loco χείρω δ' οὐκ ἂν εἴη. BERN. Χεῖρον juxta *Vet. Interpr.* Est qui malit χείρων. (*Tar.* & *Cocc.*) sine causa.

l Θεοὺς,] *Exod.* c. 22. v. 28. magistratus Θεοὺς vocant LXX. unde forsan factum (sicuti post alios notavit *J. Clericus*) ut legem *Moysaïcam* in alienum sensum torserit *Josephus,* in salubre monitum Judæis tunc temporis inter *Romanos* Idololatras versantibus. HUDS. Ita explicare videtur dictum Dei אלהים לא תקלל. Eodem modo Josephus in libro II. contra Apionem p. 1077. hæc verba explicat μήτε βλασφημεῖν τοὺς νομιζομένους θεοὺς παρ' ἑτέροις, *vetitum esse maledicere Diis aliarum gentium.* Et si Judæi id temporis ea verba crediderunt hoc voluisse, mirandum non est Act. 23. 5. Apostolum reprehensum, quod Pontifici Maximo oblocutus fuisset, dixisse, si scivisset Pontificem esse, non ita fuisse locuturum, quoniam noverat scriptum esse, *Principi populi non maledices.* Poterat enim quis regerere: at sciebas judicem esse & unum ex Elohim, de quibus eodem commate quod laudas scriptum est, non habebis eos neglectum, aut non leves illi tibi debent videri. Quod si crediderint, uti Josephus, hoc mandatum de Elohim non spectare ad judices ὁμοφύλους, sed Deos gentium, mirum non est id Apostolo objectum non esse. Mox etiam in quibusdam codd. legitur τινὶ τῶν θεῶν. REL.

3. *Nemo autem Diis, quos* esse *cæteræ civitates existimant, contumeliam dicat.*] *Divos non temnere, Ex. c.* 22. 28. אלהים לא תקלל ἐλωείμ λὼ τεκαλλήλ. LXX. *Interpr.* θεοὺς οὐ κακολογήσεις. *S. Hieron.* Diis non detrahes; *quod est* Judici ne maledicito, neve eum vili pendito, للحاكم لا تسب ריאנא לא תקיל *Samaritico Paraphrastæ, Onceloso, Saadiæ, cæteris S. Literarum luminibus, & Talmudistarum plerisque. Unde Theodoretus* τοὺς κριτὰς ὀνομάζει θεοὺς, (*ut sane c.* 21. 6. אל האלהים *interpretari oportet* ad Magistratum) ὡς κατὰ μίμησιν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ κρίνειν πεπιστευμένους· ἐγὼ φησιν, εἶπον (ψ. πα.) θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες. *Verumenim nihil inter homines divinius reperio, quam jus dicere hominibus. Aut ob animum suum habuit Flavius (nam de Judicum reverentia agit inferius §. 12.) decretum illud Divinum Lev. c.* 24. 15. איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו, Quicunque maledixerit Deo suo, *Ethnicus aut Israelita Deo vero falsove,* impunis ne abeat. *Ita enim Moysen suum explicat Meirus Deuterota* Synhedr. *f.* 56. *a.* להשוות גוי וישראל איש כי יקלל אלהיו מכל מקום *i. e. ex Scholio* *Similiter Amoræi quidam T. Jeros.* Synh. *f.* 25. *a. Blasphemis pœna, pro gradu ac conditione varia sceleris ipsius, aut fertur Admonitio Ex. c.* 22. 28. *aut Excommunicatio Lev. c.* 24. 15. *aut Mors certa v.* 16. אזהרה למגדף מניין אלהים לא תקלל &c. *Arguit autem R. Ismael Ex. c.* 22. 28. *loqui de Judicibus* בדיינים הכתוב מדבר, *adeoque ad cognomina Dei ipsius minime pertinere. Jactantur tamen apud nos (hoc addunt patres Solymitani) duæ opiniones de pœna Blasphemiæ, quorum altera plectit obtrectatorem Divinorum Epithetorum νουθεσίᾳ καὶ ἀφορισμῷ, propter leges Ex. c.* 22. 28. *& Lev. c.* 24. 15. *altera eundem sola admonitione, ex formula Ex. c.* 22. 28. *atque nomine* τετραγραμμάτου *violatorem Excisione & Morte, vi decretorum duorum Lev. c.* 24. *v.* 15, *&* 16. מאן דמר על הכינויים באזהרה וכרת אלהים לא תקלל ועוד איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו בכרת. ועל שם המיוחד במיתה ונוקב שם יהוה מות יומת. ומאן דמר על הכינויין באזהרה אלהים לא תקלל. ועל שם המיוחד במיתה וכרת ונוקב שם יהוה מות יומת. ואיש איש כי יקלל אלהיו וגו'. *Denique Scholæ Babyloniæ multum altercantur Synh. f.* 66. *a de sententia Legislatoris Ex. c.* 22. 28. *utrum ille intellectum vellet* אלהים חול, *aut* אלהים קדש, Deum summum, an minimos summi, *i. e.* דיינים. *Sed pergamus hinc. Neve sacra peregrina compilare, neve quoquomodo allatis uti.* ἀναθέματα γάρ ἐστι ταῦτα, οὐ μὴ ἀναθήματα, *uti docemur lege de* Idolis penitus abolendis *Deut. c.* 7. 25, 26. לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ולא

σμένον [m] ἢ τινι Θεῷ κειμήλιον λαμβάνειν.

ια΄. [n] Μηδεὶς δ' ἐξ ὑμῶν κλωςὴν ἐξ ἐρίου καὶ λίνου στολὴν φορείτω· τοῖς γὰρ ἱερεῦσι μόνοις ταύτην ἀποδεδεῖχθαι.

ιβ΄. Συνελθόντος δὲ τοῦ πλήθους εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν ἐπὶ τὰς θυσίας δι' ἐτῶν ἑπτὰ, τῆς σκηνοπηγίας ἑορτῆς ἐνστάσης, ὁ ἀρχιερεὺς, [o] ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ σταθεὶς ἐφ' οὗ γένοιτο ἐξάκουστος, ἀναγινωσκέτω τοὺς νόμους πᾶσι.

cra extranea depeculari, neque capere donarium Deo cuipiam dicatum.

11. [4] Nemo ex vobis indumentum gerat, ex lana linoque contextum: nam hoc sacerdotibus solis constitutum est.

12. Multitudine autem, cum instaret Umbraculorum festum, in Sacram urbem congregata ad sacrificia septennalia, pontifex in edito suggestu stans, unde *clare* possit audiri, leges omnibus recitet:

Vestem filiis laneis lineisque confectam nemo Israelitarum præter sacrificos induat. Deut. c. 22. Lev. c. 19.

Post septennia quæque, pontifex in Scenopegiis coram populo leges recitet. Deut. c. 31.

דלא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו, οὐκ ἐπιθυμήσεις ἀργύριον οὐδὲ χρυσίον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐ λήψῃ σεαυτῷ, καὶ οὐκ ἀνοίσεις βδέλυγμα: *sic vocat* פסילי אלהיהם τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν, *Idola gentium*, εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἀνάθεμα ἔσῃ ὥσπερ τοῦτο. *Verum de tota Idololatrarum suppellectile magna cum cura & severitate decernunt Pharisæi* c. 3, 4, & 5. *Massictæ* περὶ εἰδωλολατρείας, *unde lux affunditur etiam Epistolis B. Pauli ad Judæos Corinthi Christiano nomine tinctos.* BERN.

m Η τινι Θεῷ] Ita *MSS.* in *Editis* ἢ τινι τῷ Θεῷ. HUDS. Leg. τῶν Θεῶν. COCC

n Μηδεὶς δ'] Sic quinque *MSS.* (*Coll. Big.* quoque & *Voss.*) & *Vet. Interpr.* μηδεὶς ἐξ ὑμῶν καλῶς τὴν ἐξ in *Editis*. Vide *Seldenum* de *Synedr.* l. 3. c. 11. §. 3. ut & *Bocharti* Hieroz. part. pr. p. 491. cujus opinionem refellit *Bern.* ad *Josephum*, p. 289.

4. *Nemo ex vobis indumentum gerat, ex lana linoque contextum:*] *Vestem filiis laneis lineisque simul confectam, sive tela, sive acu, sive coactu, sive netu hæc invicem implicentur, nemo Israelita induat; aut verbis ipsis Amramidæ, Deut. c. 22. 11.* לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו. οὐκ ἐνδύσῃ κίβδηλον, ἔριον καὶ λίνον ἐπὶ τὸ αὐτό. LXXII *senes Alexandriæ*, οὐκ ἐνδύσῃ κίβδηλον, ἔριον καὶ λίνον ἐπὶ τὸ αὐτό. *Judæi Byzantini*, μὴ φορέσεις δίλογα, μαλλὶ καὶ λινάρι ἀντάμα. *Iidem* Sahatnez *reddunt* misturas *ceu dictione Hispanica & notiori. Recte quidem ac simpliciter Beatus Hieronymus*, Non indueris vestimento quod ex lana linoque contextum est. *Rectissime Flavius flamen Maximi*, μηδεὶς ἐξ ὑμῶν κλωςὴν ἐξ ἐρίου καὶ λίνου στολὴν φορείτω. *Itidemque libro Levitarum monuerat Legumlator c.* 19. 19 ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך οὐ δὲ γεδ κιλαεὶμ σαατνὴζ, *Samaritis* σαατνὶζ, λω ἰαλὲ ἀλέκα. LXXII *Interpretes*, καὶ ἱμάτιον ἐκ δύο ὑφασμένον κίβδηλον οὐκ ἐπιβαλεῖς σεαυτῷ. *Rursum Rector Bethleemicus*, Veste quæ ex duobus texta est non indueris. *Jonathan exponit* Cilaim Saatnez, *varium ex confusis lana linoque*, ערבובין כלאי עמר וכיתן. *Idem sonant Persica illa Tavosi*, امیخته بشم وکتان. *Perite satis posuere Tanchumus Ierosolymitanus in Lexico suo & Judæi Maurusii ad Divina Biblia pro* שעטנז, متجلط *implexum & permistum: pariterque Targumista Samariticus* מגבר, ποικιλτὸν, πεπαρδαλωμένον. *Quinetiam Saadias & Paraphrastes Samaritanus consensu fortuito* ملحم, συνεσκευασμένον. *Vocabulum equidem* Saatnez *ex difficilioribus jam olim æstimaverunt Patres Misnæ. Ad Etymologiam itaque, metam Sciolorum, recurrentes in tres illi voces unicam dissiparunt, ut vestimenta heterogenea, modo quovis confecta & composita, vetari sibi sciret Laicus* τὰ κλαστὰ הטווים, ἤτοι τῶν ἰωνίδα עוזרין, τὰ πιλωτὰ השיעין *aut* הלבדין, *necnon* τὰ ὑφαντὰ הנווין *quam dictionem agnoscunt gens Armena*, האריגין. *Statuunt enim Deuterotæ codice* Cilaim *pene desinente.* אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנ' לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז הלבדים אסורים מפני שהן שועין. פיו של צמר בשל פשתן אסור מפני שהן הוזרין באריג. אותות הגרדים ואותות הכובסים אסורות משום כלאים. *Idcirco delicata, ut vides, Pharisæorum conscientia haud permisit textores fullonesque adsumentis heterogeneis pannos suos signare & distinguere. Inde fatetur Tanchumus Lexicographus* Cilaim *vitium vestitus accidere ob permistionem*, الاختلاط ἰχτελὰτ, *lanæ linique, tortilem quidem* טווי *aut* المجدول: *vel textilem ac Phrygioniam* الخبط والنسوج, (*utramque enim comprehendit* נווז:) *vel denique propter coactilem* لتلبد, *quæ est* שווע. *Bochartus quidem* Saatnez *format ex* נז *& verbo nescio cujus* שעט *pro Arabico* ساط, *tanquam* textus mixti. *Grotius aliique Ægyptum hac causa repeti jubent, sed frustra. Quid vero?* שעטנז *&* שעטניז *ex scriptura Hebraica Samaritarum*, opus implexum, *me judice*, filisque contortis varium *indicat*, τὸ κλαστὸν, τὸ πλεκτόν: *Idem plane in libris Arabum* τασνὶξ *&* τασγὶς, تشبيص وتشغيز. *Quippe* Saatnez *in genere denotat* τὸ ποίκιλμα, *non præcise* lini lanæque miscellam; *ut Davides Cimchius, S. Bochartus, & alii multi existimarunt. Vetat igitur jus Mosaicum, nequis gentis Hebrææ ex lana & lino variatam vestem gerat, præter Sacrificos. Verumenim* vestes aureæ *Pontificis Magni, & reliquorum* Cingula, *bysso lanaque intertextis effulgebant. Falsi adeo crimen Josepho Sacerdoti de sua stola falso & ridiculo objicit vir doctissimus in opere Hierozoico. Docent equidem Patres* Cilaim *c. ult.* §. 1. Vestes ex lino lanaque promiscuis confectas, non aliam variegationem decreto Mosis prohiberi Deut. c. 22. 11. hasque solas lepra tangi, Lev. c. 13. 47. *addunt tamen sedulo*, Sacerdotes in Sanctuario facere lana linoque implexis ornatos, *haud alio genere*, אין הכוהנים לובשין לשמש במקדש אלא צמר ופשתים. *Cæterum* צמר *sive* lanam *intelligunt Gemarici Urbis, quæ simplicius & sine epitheto dicitur*, צמר שאין לו לווי. *Pariter de* פשתים. *Mox iidem Doctores*, Lepræ vitium capiunt vestes tam coloratæ, quam non coloratæ; *aut phrasi æqua*, tam arte hominum quam à cælo tinctæ, *hoc est, cum laneæ tum lineæ*, יכול יהו מטמאין בין צבועין בין לא צבועין תל' בגד צמר או בגד פשתים. *Vel quid apertius hoc Commentario Hierosolymitano ad eandem Misnam*, Cabala quidem certa accepimus lino, haud lana amictos P. M. in Adytum penetrasse, propter Lev. c. 16. 2. Extra Sanctissimum igitur laneis indui fas fuit. Quinimo constat ex Lege sacra כלאים heterogenea vestimenta concessa fuisse Pontificibus & imperata his verbis, ואבנט שש משזר תכלת וגו. *Paulo post ex tradito veterum confirmatur*, Vestitus heterogenei interdictum in Sanctuario neutiquam valet, תני אין עראי בכלאים בבית המקדש. *Maimonides etiam adnotat ad c.* אין אסור *Massictæ* Cilaim, *Jussum in lege, vestes sacerdotales ut fiant duntaxat ex quatuor coloribus sive omnibus sive singulis: ex illis itaque in genere lini reperiri* byssum; hyacinthum *vero*, purpuram, *ac* coccum *de lana prorsus intelligi talibus fucis infecta & imbuta, ut cyano, lacca, & cermezo.* אמר הכתוב בבגדי כהונה כלם שלא יהו אלא מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר או מכלם או מאחד מהם ושש הוא פשתן ותכלת הוא צמר צבוע כעין תרשיש וארג מן הוא נקרא בערבי ארגואן והוא הצמר הצבוע בצבע לאכא ותולעת שני הצמר הצבוע בשני והוא הכרמז. *Similiter Eleazarus Doctor Urbis Ioma f. 44. b. Talm. Jeros à majoribus acceptum refert Cingulo byssino* באבנט שלבוץ *usum fuisse P. M. die magno Expiationis, per reliquum annum* Cingulo heterogeneo, שיש בו כלאים *Deinde* מה בגדי אהרן יש בו כלאים. אף בגדי בנין בהן כלאים. *Vincit Rabbi, ubi contra Eleazarum istum contendit etiam Sacerdotes minime magnos in Sanctuario diversi fili zona fuisse accinctos*, ועל מה נחלקו על אבנטו של כהן הדיוט שרבי אומר יש בו כלאים. ועשית לאהרן ולבניו וגו' מה בגדי אהרן יש בו כלאים אף בגדי בניו בהן כלאים. *R. Ismaelem adde istis initio* Iebamoth *f.* 4. כל בגדים צמר ופשפים הם ואמר רחמנא עביד ליה תכלת ותכלת עמרא הוא, *quid planius? nam quis nescit baltheumque palliumque sacrum stamine byssino confecta. Deinde* Eracin *f* 4 *b*. לכהנים ישתרי כלאים בעידן עבודה אבנט של כלאום היה דכתב. *Dum sacris operarentur, indultum est Sacerdotibus* τὸ ἑτερόχροες, *ubi Jarchius Scholiastes*, וארת האבנט שש משזר ומה שש כיתנא תכלת עמרא. *Simplicitatem morum hac lege suo populo commendat O M. non adeo evitavit ritum flaminum Chaldæorum, qui lana linoque commixtis operabantur, ut voluit Maimonides Zabaicorum pessimus interpres l.* 3 *c.* 37. More. *Nam & veri numinis Sacerdotes, quod nos jam probavimus, Moysesque iste ultro fatetur, ad altare stolis* ἑτερομίκτοις *erant usi. Solet autem maximus Grotius aliique juris Divini Interpretes, Maimonidi ductori nimium fidere, sicut hic* Vasiadæ *ac consimilibus compilatoribus nugarum Persicarum & Babyloniarum. Exigua tamen pars istarum ineptiarum vetustatem aliquam habet. Consule jam Moysen Deut. c.* 22. 11. *& Lev. c.* 19. 19. *tum Pharisæos Cilaim c. ult. Ioma f.* 44. *b. T. Jeros. & f.* 69. *T. Bab. Jebamoth f.* 4, 5 *Besa f.* 14. *b. Menachot f.* 39. *b. Sabbath f.* 27. *& Nazir f.* 41, *&* 58. *& Maimonidis Iad in extremis Cilaim.* BERN.

o Ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ] Ita etiam Talmudici tradunt. REL.

5. *Ad sacrificia septennalia,*] *Post septennia quæque dato tempore τῆς ἀφέσεως redeunte*, מקץ שבע שנים במועד שנה השמטה: LXX. *Interpr.* μετὰ ἑπτὰ ἔτη, لانقضا سنين ὁ σαμαρείτης; *protinus in Scenopegiis Pontifex maximus coram populo ætatis omnis ac conditionis Leges Divinas ab Ambone rite recitabat. Sic Josephus ex Deut. c.* 31. 10. *quod etiam exemplo pii & doctissimi Esdræ confirmatur Neh. c.* 8. 1, 2. *Quandoquidem vero Chasmonæi diu gauderent corona utraque tam Regni quam Sacerdotii, unde istam opinionem arripuerant Diodorus Trogusque historici à Sacerdotibus semper Regi Judæos; proclive sane fuit fabris τῶν δευτερώσεων solennem hanc lectionem in munera Regia*, פרשות המלך *referre. Declarant etenim illi Masicta* Sota *c.* 7 §. 7, 8. מרשת המלך כיצר מוצאי יום טוב הראשון של חג השמינית (*Talm. Jeros. & Pesicta minore*) האחרון במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנ' מקץ שבע שנים במועד וגו' חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונתנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכג' וכהן גדול נותנו למלך והמלך עומד ומקבל וקורא יושב. וקורא מתחילת אלה הדברים עד שמע ושמע והיה אם שמוע עשר תעשר כי תכלה לעשר ופרשת המלך וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה ברכות שכהן גדול מברך אותן המלך מברך אותן אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון: *Scenopegiorum vergente die principe, heptaeteridis sacræ initio, Regem in Atrio muliebri erecto pegmate sublimem, ex volumine Moysis per manus Æditui, Præfecti Ecclesiæ, Syncelli, ipsiusque tandem Pontificis tradito sedendo legisse coram Israele sex priora capita Deuteronomii, tum etiam c.* 11. *à v.* 13. *c.* 14. 22. *c.* 26. 22. *c.* 17. 14. *atque c.* 27. *&* 28. *populo denique instar Pontificis benedixisse, excepta absolutione peccatorum, cujus loco tria festa majora commemoravit. Addunt sane Pharisæi, magni Herodis nepotem, cum in Regia illa Lectione verbis sacris lacrymas suas quondam miscuisset tanquam exsors Davidicæ domus,* blan-

tet: neque mulier, neque pueri ab audiendo arceantur, imo ne servi quidem. decet enim eas animis inscriptas & memoriæ servari, ita ut nunquam deleri possint. Sic enim neque peccabunt, cum decretorum in legibus ignorationem caussari non poterunt: legum etiam contra peccantes plurimum valebit autoritas, utpote quæ eis prædixerint quæ sint passuri, animisque per auditum quæ jubent inscripserint, ut eis semper præsens sit earum consilium; quo spreto deliquerint, & sibimet damni auctores fuerint. Primas autem leges etiam pueri discant, *ut* disciplinam pulcherrimam & felicitatis caussam.

Dei beneficia mane & vespere mente grata recolenda Deut. c. 6. Num. c. 15.

13. [9] Bis quoque die, cum primum illucescit, & cum hora somni appetit, *omnes grata mente* commemorent beneficia, quæ Deus è terra Ægyptiorum liberatis præstitit: lege nobiscum nata gratiarum actionem postulante, ad præterita quidem reprehendenda, ad futura vero invitanda *& demerenda.* Ostiis autem suis præcipua inscribant, quæ eis bene-

καὶ μήτε γυνὴ μήτε παῖδες εἰργέσθωσαν τοῦ ἀκούειν· ἀλλὰ [p] μήτε οἱ δοῦλοι. καλὸν γὰρ τοῖς ψυχαῖς ἐγγραφέντας αὐτοὺς καὶ τῇ μνήμῃ φυλαχθῆναι, [q] ὡς μηδέποτε ἐξαλειφθῆναι δυναμένους. οὕτως γὰρ [r] καὶ οὐδὲ ἁμαρτήσονται, μὴ δυνάμενοι λέγειν ἄγνοιαν τῶν ἐν τοῖς νόμοις διωρισμένων· οἵ τε νόμοι πολλὴν πρὸς ἁμαρτάνοντας [s] ἕξουσι παῤῥησίαν, ὡς προλεγόντων αὐτοῖς ἃ πείσονται, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἐγγραψάντων διὰ τῆς ἀκοῆς ἃ κελεύουσιν, ὥστε εἶναι διὰ παντὸς ἔνδον παρ' αὐτοῖς τὴν προαίρεσιν αὐτῶν [t] ἧς ὀλιγωρήσαντες ἠδίκησαν, καὶ τῆς ζημίας αὐτοῖς αἴτιοι γεγόνασι. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ παῖδες [v] πρώτους τοὺς νόμους μάθημα κάλλιστον καὶ τῆς εὐδαιμονίας αἴτιον.

ιγ'. [x] Δὶς δ' ἑκάστης ἡμέρας, [y] ἀρχομένης τε αὐτῆς καὶ ὁπότε πρὸς ὕπνον [z] ὥρα τρέπεσθαι, μαρτυρεῖν τῷ Θεῷ τὰς δωρεὰς, ἃς ἀπαλλαγεῖσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς Αἰγυπτίων γῆς παρέσχε· δικαίας οὔσης φύσει τῆς εὐχαριστίας, καὶ γινομένης ἐπ' ἀμοιβῇ μὲν τῶν ἤδη γεγονότων, ἐπὶ δὲ προτροπῇ τῶν ἐσομένων. ἐπιγράφειν δὲ καὶ τοῖς [a] θυρώμασιν αὐτῶν

τῶ

blandientis populi acclamatione fuisse erectum, *ἀχλὺς ἄτλα ἀγείπτα, ἀχλὺς ἄτλα. Adulatores denique ipsos perculisse eodem die justum ac sincerum Numen narrant Doctores Solymitani f. 22. a.* תני ר" חנינא בן גמליאל הרבה הללים נפלו באותו היום שהחנפו בו. *Adjiciam postremo ex Talm. Jerof. f. 75. d. Scholion Lazari Azariadæ ad Deut. c. 31. 12. ubi Optimus τὰ ἔκγονα,* الاطفال*, vel parvulos Israelitas tam nobili Anagnostæ adesse jusserat,* האנשים באין ללמד והנשים לשמוע והטף ליתן שכר למביאיהן. *Hoc enim ad Josephum facit, qui jam* גרך *τῶν δούλων interpretatur. Vide Chagigæ f. 3. T. Bab. & Maimon. c. 3. tituli cognominis. Deinde vero de liberis suis in Lege Dei erudiendis maxime admonentur Judæi officio suo quotidiano κρειὰθ σεμᾶς; tum apophthegmatis Aquibæ, Ismaelis, Doctorumque aliorum utroque Talmudo ad c. 1. §. 7. κιδδουσιν f. 30. & 40 & σύκκα f 42. T. B. unde etiam plurima descripsit Maimonides sub titulo* Talmud Tora, *& Conditor* Turim *c.* 245, 246. Iore dea. BERN.

p Μήτε οἱ δοῦλοι.] *Μηδὲ Vat.*

q Ὡς μηδέποτε] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* Sed ὡς deest *Editis, Aliisque.*

r Καὶ οὐδὲ ἁμαρτήσονται,] Καὶ non agnoscunt *Samb. Vat.* & *Epiphan.*

s Ἕξουσι παῤῥησίαν,] Ita cum *Vet. Interpr.* & *Castalione.* in *Editis* ἄξουσι. in *Big. Samb.* & *Vat.* αὔξουσι.

t Ἧς ὀλιγωρήσαντες] Ὧν *Big.* & *Coll. Voss.*

v Πρώτους τοὺς νόμους] Πρῶτον *Busb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

x Δὶς δ' ἑκάστης] Quia Deuter. 6. 7. legitur, quum is cubitum & quum surgis. REL.

y Ἀρχομένης] Ita *MSS.* ἀρχομένης τε τῆς αὐτῆς in *Editis.*

6. *Bis quoque die, cum*] *Primo. Judæorum quisque mane & vespere Dei Optimi beneficia, præcipue nobilissimum exitum Patrum suorum ab Ægypto, mente grata recolat; adeoque recitet distinctius (ritum enim illum respexit ὁ σωτὴρ Matt. c. 22. 37. atque eundem equidem ritum seculo proximo Josephus) κρειὰθ σεμᾶ. Has, inquam, tres periochas Divini Juris, Deut. c. 6. 4, 5, 6, 7, 8, 9. & c. 11. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21. simulque Num. c. 15. 37, 38, 39, 40, 41. Ab hoc officio incipit opus Misnicum Illustrissimi Judæ, Maimonidisque* Ahaba, *qui est secundus librorum* Iad: *ne allegare alios opus sit de cerimonia isthac Judæorum, quam neque ignis. neque ensis, neque exilium, neque ulla invisæ gentis calamitas adhuc abolere potuit. Secundo. Eadem Dei magnalia, ex* Deut. *adeo c. 6 v. 4 ---- 9. & c. 11. 13 ---- 21. transcripta; fas esto ædibus suis adfigere ad postes januarum. Unde ipsæ schedulæ nomen* מזוזות *μεζουζὰθ seu φλιαὶ meruerunt apud Phariseos,* Menachot *f. 33, 34, 43, 44. &* Ioma *f. 11, & 12, ubi ea late describuntur, veluti & in* Iore Dora *c. 285. & in* Iad *Maimon. c. 5, & 6. περὶ τῶν φυλακτηρίων. Tertio. Idem denique monumentum compactum crede ex schedula una, aut quatuor pro fronte, tot periodorum sacrarum plenis,* קדש לי. והיה כי יביאך ה׳. שמע. והיה אם שמע. *Exod c. 13 2 -- 10. & Exod. c. 13. 11 --- 16. & Deut. c. 6. 5 --- 9. & Deut. c. 11. 14 --- 21. συλληφθεῖσαι μὲ, οὐ κατ' ὑπεξαίρεσιν, & media fronte & lævo brachio Israelita quisque gerat, pretiosissimum omnium ornamentum: quod in Evangelio Dominus noster φυλακτήρια appellat, quasi* sedulo observandæ Legis monita, משמרות, conservatoria, *abs Exodi c.* 13. 10. ושמרת את החוקת הזאת זו חוקת תפלין, *& Deut. c.* 6. 12. השמר לך פן תשכח את יהוה: *velut prisci Doctores interpretantur* Mecilta *f. 8. d. &* Menachot *f.* 36. *b. Legis autem Interpres optimus & antiquissimus post collegas Alexandrinos Oncelosus, & Pharisæi in corpore Misnarum, & ad sanctissima Evangelia Syrus eadem decora nuncupant* תפלין *τεφιλλὶν, sive τὰ προσευκτήρια, quibus sine pius Judæus non orat, tam* תפלין על יד *quam* תפלין על ראש; *libris vero suis sanctissimus Moyses,* אות על יד וטטפות בין עינים, *Ex. c. 13 9, 16. & Deut. c. 6. 8. & c. 11. 18. quod interpretor* brachialia *&* stalagmia. *Namque* Totaphot *sunt gemmæ stillantes sive pendulæ, planeque νετεφὼθ* נטפות *Esaiæ perspicacissimi Prophetæ, quales quidem inter ocellos præferre amant nurus Asianæ. Talia crede frontem exornasse nobilissimæ Vatis, nomine Hebraico* טפים tuppim, *&* nocaton نطف *in versionibus Arabicis Samaritarum. Isti etenim in Paraphrasi vernacula τυππὶν reponunt constanter loco Mosaici τοταφὼθ. Ejusmodi fuerant & Arabissarum* نتفات notafaton, *stillæ frontis pretiosæ aut* margaritæ, *aut* נזמי האף *phrasi alia Esaiæ. Dixit itaque haud inconcinne Legislator Hebræus* טטפות *pro* הנטפות *ex verbalibus Hiphil* frontalia, *ἄμπυχες: quomodo interpretatur R. Abuhas vocem difficilem, & Pharisæi certo ipsam acceperant in Masicta περὶ σαββάτου c. 6. 1. inter ornamenta sexus pulchrioris. Eadem & ratione Auctor* Tosephot Menachot *περιμετώπιδ suggerit pro* טוטפת. *Critici sacri plerique, ut advertit R. Nathan,* diadema *intelligunt ea dictione, &* quicquid sincipiti religatur, חבוש. *Interpretes* LXXII. *perprave ἀσάλευτα reddidere ex* [illegible]*, cum potius σαλευτά & motitantia etiam ex versione Hieronymiana, guttas puta inter cilia fluctuantes, virtute* טפף *&* طف *verborum oporteret; sicut* נטפות *καθέματα Theodotioni* [illegible] LXXII. *Pessime vero Munsterus Grotiusque ex nuperis Rabbinis vocabulum* Totaphot *interpretantur* conspicilla מראות, *tanquam origine Ægyptiacum. Aquila* טוטפות *vertit τὰ ἄνετα* gestamina, *vel, quod & Syrus in veteribus Bibliis voluit,* insignia, notas. *Hieronymo nostro & Saadiæ Judæorum* منشور, expansum quid, *&* obductum fronti: *Auctori* Mecilitæ, loculi geminarii; *Esdraidæ,* monilia; *Judæis Hispaniæ,* membranula; *Byzantinis,* schedula; *illis vero Africæ modo τὰ μνημόσυνα* الذلروب, *modo* vitta العصابة. *Similiter* טוטפות *in Misna exponunt Moyses Maimonides & O. Bartinorius οἷς,* vitta ad aurem utramque pertinens; *neque aliter Davides inter Cimchios. Et diu ante illos Josephus Babylonius & Bona ex Doctoribus Urbis* טוטפות *κάλυπτρα seu* קובטירה, *quod ex altero Græco depravavit ars Rabbinica, &* חרמרתא דקטיפתא, *h. e. κεφαλοδέσμιον, vel forte περίαμμα ἀποτρόπαιον. Jonathas insuper Legis illud verbum χλιδῶνες,* אצירות *reddidit. Exquisitum enim jam meo existimo, τοταφὼθ aut* ridimiculum عصايب, *aut* frontis decora pendula *significare ἀληθῶς καὶ ἐτητύμως. Lege jam diligenter diligentissimum Scriptorem Mosen Maimonis codice* Tephillin, *&* Samag *mandato 22. necnon R. Jacobi τετράστιχον l. 1. c. 23. &c. unde intelligas forte sacra sua amuleta haud aperuisse unquam nostro Hieronymo Magistros Tiberienses. Sic enim adfirmat vir beatus ad Evangelium Matthæi:* Pharisæi male interpretantes Deut. c 6. 8. *Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos,* scribunt in membranis Decalogum Mosis, id est, decem verba Legis: complicantes ea & ligantes in fronte, & quasi coronam capiti facientes, ut semper ante oculos moverentur [*ὥσει τοταφὼθ:*] quod usque hodie Indi & Persæ & Babylonii faciunt, & qui hoc habuerit, quasi religiosus in populis judicatur. *Et post pauca idem doctissimus Asceta,* Pectoriola ille Decalogi *Phylacteria* vocabant, quod quicunque habuisset ea, quasi ob custodiam & monimentum (*vel* munimentum) sui haberet. Non intelligentibus Pharisæis, quod hæc in corde portanda sint, non in corpore. Alioquin & armaria & arcæ habent libros, & notitiam Dei non habent. Hoc apud nos superstitiosæ mulierculæ in parvulis Evangeliis & in Crucis ligno, & in istiusmodi rebus, quæ habent quidem zelum Dei, sed non juxta scientiam, usque hodie factitant. *Hæc ille. Quinetiam sacris illis Alexiteriis semet tuentur Talmudici adversus hominum dæmonumque malitiam, atque contra animi sui affectus pravos, quibus equidem nihil mortalibus inimicius.* Beracot *Talm. Jeros. f. 2. d. &* Arba Turim *parte prima c. 37. & Maimon.* Tephillin *c. 5. §. 25.* BERN.

z Ὥρα τρέπεσθαι,] *Tar. B.* ὥρα τρέπει) infeliciter, ut solet. BERN.

a Θυρώμασιν] Hoc est quod præceptum de Mezuza appellari solet. Pharisaico more interpretatur verba Dei Deut. 6. 9. in his enim latere putant legem de מזוזה. REL.

b Evr.

τὰ μέγιστα ὧν [b] εὐηργέτησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, [c] ἔν τε βραχίοσιν ἕκαστον διαφαίνειν· ὅσα τε τὴν ἰσχὺν ἀποσημαίνειν δύναται τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν, φέρειν ἐγγεγραμμένα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ βραχίονος· [d] ὡς περίβλεπτον πανταχόθεν τὸ περὶ αὐτοὺς πρόθυμον τοῦ Θεοῦ.

ιδʹ. [e] Ἀρχέτωσαν δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν [f] ἄνδρες ἑπτὰ, οἱ καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν περὶ τὸ δίκαιον σπουδὴν προησκηκότες· ἑκάστῃ δὲ ἀρχῇ [g] δύο ἄνδρες ὑπηρέται διδόσθωσαν ἐκ τῆς [h] τῶν Λευιτῶν φυλῆς. ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ δικάζειν λαχόντες ταῖς πόλεσιν [i] ἐν ἁπάσῃ τιμῇ, ὡς μήτε βλασφημεῖν ἐκείνων παρόντων, μήτε θρασύνεσθαί τισιν ἐξεῖ-

fecerit Deus, itidemque in brachiis quisque ostendat: & quæcunque Dei potentiam indicare possunt & *ejus* erga ipsos benevolentiam, fronti & brachio inscripta gerant, ut undique perspicuum sit Dei erga eos studium.

14. Qualibet autem in urbe [1] præsint septem viri, *Magistratus Judaici basis. Deut. c. 16. 18.* & in virtute & in studio æquitatis exercitati: unicuique autem [2] magistratui tribuantur duo ministri è tribu Levitica. Quin & ii, quibus in civitatibus jus reddere obtigerit, omni in honore habeantur; ut neque liceat ulli illis præsentibus *alicui* maledicere, neque insolentius agere: [3] verecunda eorum reve-

b Ευηργέτησεν] Εὐεργέτησεν soli *Big.* & *Samb.*

c Εν τε βραχίοσιν] Sunt qui ex *Exodi* c. 13. v. 9. & 16. & *Deut.* c. 6. v. 8. hoc à *Josepho* (ut & à *Justino* in coll. cum *Tryphone*) deductum esse putant. *Grotius* tamen, *Hieronymum* sequutus, istis locis nihil aliud *Israëlitis* juberi existimat, quam ut beneficia liberationis ex Ægypto & præcepta divinitus data animo infigant; non minus quam quæ memoriæ causa in manibus gerere, aut ob oculos ponere solemus. HUDS. Tephillin innuit, & τοῦ βραχίονος, id est, manus sinistræ & frontis, τῆς κεφαλῆς, uti mox loquitur. Hæc Pharisæi gerenda esse hoc modo putant, inter quos Josephus erat. Karæi enim illa ignorant. REL.

d Ως περίβλεπτον] Forte desideratur εἶναι. COCC.

e Αρχέτωσαν] Ἀρχέτωσαν *Big.* (*Cocc.*) *Samb. Vat. Hen.* & *Busb.*

f Ανδρες ἑπτὰ,] Josephus infra hoc ipso capite de deposito agens τοὺς ἑπτὰ κριτὰς *septem Judices* memorat, & ipse narrat se 7 Judices constituisse in singulis urbibus, quæ ipsi erant subjectæ: sed olim quoque fuisse 7 Judices in urbe unaquaque constituendos non legitur in sacris literis; jussit Deus שופטים legere, sed numerus non additur Deuter. 16. 18. REL.

1. *Præsint septem viri,*] *Magistratus Judaici basis Deut. c.* 16. 18. שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך, κριτὰς καὶ γραμματεισαγωγεῖς καταστήσεις σεαυτῷ ἐν ταῖς πόλεσί σου, ἤτοι ἐν πάσαις ταῖς πύλαις σου. *Is itaque septemviralis* סנהדרין של שבעה (*namque Dii isti* numero impare gaudent, *hoc est*, אין בית דין שקול, *quod toties inculcant Judæorum Scholastici*) *sederat per urbes, ut semel iterumque docet Josephus. Verum ille in numero Judicum Civilium,* σοφετὶμ שפטים *Hebræorum Legum latori*, Sufetis *Pœnis*, δαιανὶν דיינין *tot Professoribus in* Talmudo *Juris Mosaici, tot Interpretibus ad* Micra, *falli haud potuit; allectis equidem Scribis binis de tribu Levitide. Huc etiam convenit antiqua* δευτέρωσις c. 4. §. 3. περὶ συνεδρίων. In hemicyclio sedebant Patres, coramque eis stabant Scribæ duo, lævus dexterque, collectum suffragia, סנהדרין היה כחצי גורן עגולי כדי שיהו רואין זה את זה ושני סופרי הדיינין עומדים לפניהם וגו'. *Hos collegas Amramides forte nuncupat* σοτερὶμ שטרים, *atque hoc in capite Flavius* ὑπηρέτας, *quod est* Ministri Curiæ, Servientes ad Legem, *aut vocabulo Fori Romani* Officiales. *Oncelosus, Uzielides, Aquila & Theodotio* שטרים *interpretantur* Exactores, Quæstores, ἐκβιαστὰς, φρουνὶμ פורענים, σαρκὶν סרכין, *sive* πράκτορες. *Jarchius, Maimonides, Judæi Hispanienses, & nonnulli Talmudistarum adhuc vilius intelligunt* Accensos, Lictores, Apparitores, בעלי אגרופים נוגשים ἤτοι κονδυλιστάς. *Attamen ex usu honesto & necessario* Soterim *Judæi Alexandrini passim vocant* γραμματεῖς, *& in Deuteronomio (mirum!)* γραμματεισαγωγεῖς, *quos* Notarios Clericosque *Fora nostra amant, pauloque laxius* Procuratores *ac* Caussidicos: *Pariter eosdem appellitant* ספרים *&* ספריא, Scribas *plane, Symmachus ad Proverb. c. 6. Paraphrastæ Samaritarum, Syrorumque. Valet enim* σῶτερ *Hebraicum, quantum inter Arabas* سوطر & مسبطر Scriba, *à scribendo* سطر Satara. *Honestius adhuc eundem titulum evehunt interpretando S. Hieronymus* Magistri, *Abenesdras* מושלים Præsides, *&* Præfecti, *planeque* السطرون: *Tavosus ita* مهتران, *Judæique oræ Africanæ* رووس. *Clarissimus Saadias & Interpres Samariticus* عرفا ὕπαρχοι *& Adsessores. Ex his septem nisi forte tres Collegæ adessent, damni, doli, levissimisve in actionibus nihil quicquam decernebatur. Multæ præterea causæ Judices numero quinque: tum intercalatio anni, & alia quædam plusquam privati commodi, septem Sapientum justam Curiam definitu postulabant. Hoc fatetur celeberrimus Deuterota idemque Præses quondam Synedrii summi Simeon Gamalielis initio Cod.* סנהדרין: *hoc in morem cessit, Maimonide aliisque contestantibus. Idem quoque confirmatur ipsius Simeonis exemplo, qui octavum Sapientum Samuelem Exiguum,* שמואל הקטן, *taxavit temeritatis, quod ultro sese adjunxerat septem Arbitris anni intercalandi, atque ad instar Eldadi extra justum numerum conciliabulo accesserat, T. Jeros.* Synhedrin *f. 18. c. Insuper in causis capitis adsciscebant sibi septemviri bis septem Adsessores, ut vita Israelitæ postulabat* בריני נפשות Synh. *c. 1. 4. & c. 4. 33. & Talm. Jeros. f. 19. d. ex Sacerdotibus & Levitis, horumve adfinibus. Unde cum Scribis duobus, qui ex subselliis* XLVI. Candidatorum *sive* Advocatorum *sumebantur* מן שורות של תלמידי חכמים, *emicuit* Curiæ minoris *modus capitibus* XXIII. סנהדרין של כג או סנהדרין קטנה. *Hoc sane pacto Pharisæos nepotesque demum illorum conciliavi cum Josepho sacerdote de modulo* Curiæ minoris, סנהדרין קטנה. *Id nuper tentavit Grotius, vir alioqui consultissimus juris humani Divinique, nec rem potuit efficere. Seldenus noster, non affectavit quidem, falsi Flavium criminari contentus; ubi stultissimum esset eum Archæologum numerum verum notumque haud posuisse. Atque tandem enarrat Flavius Deut. c. 17. 8. de Appellationibus ad* Senatum magnum *Urbis sacræ actu ultimo deferendis, deque causarum arduis. Constabat autem venerandum illud Concilium,* סנהדרין הגדולה או בית דין הגדול או בית דין שבלשכת גזית או בית דין הגדול במקדש, *T. Jeros.* Synhedrin *f. 19. c. & Misnæ cognominis c. 10. 2. & f. 30. a: ex Pontifice summo familiæ Aaronicæ, & ex Propheta vice Mosis, qui* Hannasi, *i. e. Præses sæpius certiusque vocatur in libris Pharisaicis, Misna, Gemarisque ambabus, &c. rarius* ראש בית דין או ראש הישיבה *T. Jeros.* Synhedrin *f. 18. c. apudque Divinum Moysen* ὁ κριτὴς, השופט *i. e* Sufes, Ephorus: *atque ex* זקנים *Senatoribus septuaginta, quos prudentia magis quam ætas provexerat, Num. c. 11. 16. & Josephus bis terque in Originibus patriis. Namque,* καὶ συνελθόντες, *ait, Mattathiades,* ὅ, τε ἀρχιερεὺς, καὶ ὁ προφήτης, καὶ ἡ γερουσία. *Vel per* Hannabi *intelligit ille ipse ex Deut. c. 18. 15. cum suæ factionis plurimis, Jesum aliosque Præsides grandis Senatus; vel quemque ex ordine Prophetarum, cui non obedientis ibidem scelus capitale declaratur: quo etiam modo de Pontificis Judicisque* הכוהן והשופט *decretis statutum fuerat Deut. c. 17. 12. Sic enim Pharisæi commation istud Mosaicum interpretantur aggravantque* Synhedrin *c. 10. 2.* ὁ ἀνθιστάμενος τοῖς δόγμασι τῆς ἱερᾶς βουλῆς ἀπαγχονάσθω. *Quinetiam hac occasione exponit Flavius Ex. c. 22. 28.* אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר, ἄρχοντα μὴ βλασφημεῖν *&c. quomodo apud Ananiam eximius Doctor nostræ Fidei fecerat ævo eodem in Senatu magno Act. c. 23. 5.* ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς, *secutus versionem τῶν ὀ. aut verbis Severi nostri,* Principem populi non esse increpandum. *Complures autem Patrum illorum conscribebantur ex tribu Levis, qua juris Mosaici studio præ cæteris omnibus ea vacaverat. Præterea recte monent Talmudistæ titulo* Synhedrin *c. 1. 6. T. B. & Jeros. f. 18 b, c. passimque vasti operis, capita* LXXI. *Senatum integrum collegisse. Sæpe enim in isto præsidebat Pontifex maximus: aut si forte in alium aliquem deferretur titulus* Hannasi *&* Hammuphla, *qui est ὁ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου, in literis beatissimi Pauli,* Primas *in annotatis Scholasticorum Urbis* Synh. *fol. 30. a ad* יפלא *Mosis Deut. c. 17. 8. & in Lexicis Rabbinicis.* מגיד שבמופלא שבבית דין הכתוב מדבר. מופלא הרב והגדול שבכלם. *Interfuit tamen magnus Sacerdos tanti officii gratia, Præsidique vix secundus, Cæsaribus rerum dominis. Namque olim oraculi pectoralis merito Regi proximum locum ac dignitatem sibi vendicaverant Pontifices, & subinde in familia Chasmonæa, Davididis neque renuentibus, plane regnaverant. Ad sacrum hoc Concilium pertinebant causæ publicæ & gravissimæ, ratio belli pacisque, Pseudo-Prophetarum & Idololatrarum flagitia, creatio inferiorum Judicum & correctio, & res similes.* Synhedrin *c. 1. 5. & c. 10. 2, 4. Quapropter tempore Josephi historici, præter Regum placita, parebant Judæi in causis privatis Curiis urbicis septem Judicum, pluribus in re capitis adsidentibus in portis Templi, vel ubique civitatum Palæstinarum; in publicis vero causis grandi Senatui Urbis apud Ædem Divinam in* Camara perpoliti lapidis, *quæ vocabatur (quanquam afflicta res Judæorum nobilissimum illud Concilium à* Solymis *demum in* Jabnam *sive* Jamniam *eduxit:) decies septem capitibus, præter Præsidem & Pontificem: siquando hic propter ætatem causamque aliam minus aptus videretur tanto præsidio, quippe* משנה לראש *Vice-Præses, seu* אב בית דין Comitiorum Pater *recensebatur è numero τῶν ὀ. sede dextima. Veruntamen* סנהדרין של שלושה, Triumviralis Conventus *de re pecuniaria, rectius* Arbitrium *quam* Curia. (*quod etiam Traditionum Patres indicant* Synhedrin *c. 31.*) *in nulla Josephi æstimatione erat, de quo tam multa Talmudici. Vide Misnam* Synhedrin *c. 1. §. 6. de Conciliis legitimis, magno & parvo.* BERN.

g Δύο ἄνδρες ὑπηρέται] Levitæ illi, qui bini singulis apparebant Judicibus, erant ἱερογραμματεῖς. nec alii (ut opinatur *Dodwellus* in *Parænesi*, p. 23.) à τοῦ λαοῦ γραμματεῦσι, quorum mentio in *Matth.* 2. 4.

2. *Magistratui tribuantur duo ministri è tribu Levitica.*] *Præfecturis vero singulis* vertit *Seldenus* de *Synedriis Jud.* l. 2. c. 6. §. 4. *Unicuique principatui* &c. habet *Epiphan.*

h Τῶν Λευιτῶν] De ministris ex Levitis eligendis in V. T. non memini legere. Deut. 16. 18. quia שוטרים in plurali invenitur, duos minimum, videtur notare. REL.

i Εν ἁπάσῃ τιμῇ] *Samb.* ἐν πάσῃ.

3. *Verecunda eorum reverentia*] *Seldenus* (de *Synedr.* l. 2. c. 6.) hoc modo interpretatur, *sic enim fiet, ut assueti homines revereri*

 ma-

verentia erga homines in dignitate conſtitutos reddente timidiores, ut Deum contemnere non audeant. Judices autem poteſtatem habeant pronunciandi quicquid iis viſum fuerit, niſi quis eos ad jus corrumpendum pecuniam accepiſſe oſtenderit, aut aliam aliquam cauſam adduxerit, qua eos non recte pronunciaſſe coarguat. haud enim congruum publica facere judicia, aut ad lucrum *privatum* aut ad *alicujus* dignitatem reſpiciendo, ſed æquitatem rebus omnibus præferendo. Nam ſi hoc non egerint, Deus contemni videretur, eiſque infirmior judicari, quibus ob potentiæ metum ſuum adjecerint ſuffragium. nam æquitas eſt potentia Dei. Qui igitur aliquid dignitate præditis indulget, illos facit Deo potentiores. Quod ſi judices de relatis ad eos pronunciare neſciant (talia autem hominibus non raro accidunt) ad urbem Sacram cauſam integram remittant, & convenientes pontifex & propheta & ſenatus etiam id quod ſibi viſum fuerit decernant.

Teſtes adhibendi in foro bonæ famæ, viri duo treſve.

15. [4] Uni autem teſti ne credatur, ſed tribus, aut ut minimum duobus: quorum teſtimonium ratum faciet vita anteacta. At mulierum ne ſit teſtimonium, propter levitatem & ſexus earum audaciam. Ac ne ſervi quidem teſtimonium dicant, propter animi ignobilitatem: quos, aut propter lucrum, aut propter metum, vera non teſtari conſentaneum eſt. Quod ſi quis judicetur falſa teſtatus, convictus eadem patiatur, quæ is paſſurus erat, contra quem dictum eſt teſtimonium.

Lex inquiſitionis in cædem clàm patratam. Deut. 21.

16. Si autem [5] cæde facta in agro aliquo, auctor non inveniatur, neque ullus ſuſpectus ſit ex odio interfeciſſe, magna quidem cum diligentia eum quærant, indicii præmiis propoſitis. Cum autem nemo ejuſmodi *quid* indicaverit, magiſtratus oppidorum agro ubi cædes facta eſt vicinorum, & ſenatus congregati, ſpatium à loco ubi mortuus jacet *circumquaque* metiantur. At quod oppidum occiſo proxi-

ναι· τῆς πρὸς τοὺς ἐν ἀξιώματι τῶν ἀνθρώπων αἰδοῦς [k] αὐτῶν εὐλαβεστέρους, ὥστε τοῦ Θεοῦ μὴ καταφρονεῖν, ἀπεργαζομένης. οἱ δὲ δικασταὶ [l] ἀποφήνασθαι κύριοι περὶ τοῦ δόξαντος αὐτοῖς ἔστωσαν· πλὴν [m] εἰ μήτε χρήματα λαβόντας τις αὐτοὺς ἐπὶ διαφθορᾷ τοῦ δικαίου [n] ἐνδείξηται, ἢ ἄλλην τινὰ αἰτίαν προφέροι, καθ' ἣν οὐ καλῶς ἐλέγχοι αὐτοὺς ἀποφηναμένους. οὔτε γὰρ κέρδει χαριζομένους [o] οὔτ' ἀξιώματι προσῆκον φανερὰς ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἐπάνω πάντων τιθεμένους. ὁ γὰρ Θεὸς ἂν οὕτως δόξειε καταφρονεῖσθαι, καὶ ἀσθενέστερος ἐκείνων οἷς ἄν τις κατὰ φόβον ἰσχύος [p] προσνείμῃ τὴν ψῆφον κεκρίσθαι. [q] τοῦ γὰρ Θεοῦ ἰσχύς ἐστι τὸ δίκαιον. τῆς οὖν ἐν ἀξιώμασι τυγχάνουσι καταχαριζόμενός τις, ἐκείνους τοῦ Θεοῦ δυνατωτέρους ποιεῖ. ἂν δ' οἱ δικασταὶ μὴ νοῶσι περὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς παρατεταγμένων ἀποφήνασθαι, συμβαίνει δὲ πολλὰ τοιαῦτα τοῖς ἀνθρώποις, ἀκέραιον ἀναπεμπέτωσαν τὴν δίκην εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, καὶ συνελθόντες ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ προφήτης καὶ ἡ γερουσία [r] καὶ τὸ δοκοῦν ἀποφαινέσθωσαν.

ιε'. Εἷς δὲ μὴ πιστευέσθω μάρτυς, ἀλλὰ τρεῖς [s] ἢ τὸ τελευταῖον δύο. ὧν τὴν μαρτυρίαν ἀληθῆ ποιήσει τὰ προβεβιωμένα. [t] γυναικῶν δὲ μὴ ἔστω μαρτυρία, διὰ κουφότητα καὶ θράσος τοῦ γένους αὐτῶν. μαρτυρείτωσαν δὲ μήτε δοῦλοι, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀγένειαν· οὓς ἢ διὰ κέρδος εἰκὸς ἢ διὰ φόβον μὴ τἀληθῆ μαρτυρῆσαι. ἂν δέ τις ψευδῆ [v] μαρτυρήσας πιστευθῇ, πασχέτω ταῦτ' ἐλεγχθεὶς, ὅσα ὁ καταμαρτυρηθεὶς πάσχειν ἔμελλεν.

ις'. Ἂν δὲ πραχθέντος φόνου ἔν τινι χώρᾳ μὴ [x] εὑρίσκηται ὁ δράσας, μήθ' ὑπονοῆταί τις ὡς διὰ μῖσος [y] ἀπεκτονηκώς· ζητείτωσαν μὲν αὐτὸν μετὰ πολλῆς σπουδῆς, μήνυτρα προθέμενοι. [z] μηδενὸς δὲ τῶν τοιούτων μηνύοντος· αἱ ἀρχαὶ τῶν πόλεων τῶν πλησίον τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ ὁ φόνος ἐπράχθη, καὶ ἡ γερουσία [a] συνελθόντες, μετρείτωσαν ἀπὸ τοῦ τόπου [b] ὅπου κεῖται ὁ νεκρὸς τὴν χώραν.

magiſtratus; eorum religioſiores inde etiam à numinis contemptu longius ſemoti fuerint.

k Αὐτῶν εὐλαβεστέρους] Αὐτοὺς *Hen.* & *Busb.*

l Ἀποφήνασθαι] *Coll. Big.* ἀποφαίνεσθαι.

m Εἰ μήτε] Lege εἰ μὴ COCC.

n Ἐνδείξηται,] Ἐνδείξεται *Samb. Hen.* & *Busb.*

o Οὔτ' ἀξιώματι προσῆκον φανερὰς] Ita *Baſ.* & G. niſi quod mutaverimus προσῆκε in προσῆκον auctoritate *MSS.* (*Coll.* certe *Big.* & *Voſſ.*) in quibus οὔτε ἀξιώματι προσῆκον πονηράς. Juxta *Vet. Interpr.* οὔτε ἀξιώματι προσῆκε ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις.

p Προσνείμῃ] *Al.* προσνέμοι.

q Τοῦ γὰρ Θεοῦ ἰσχύς] Τῆς γὰρ Θεοῦ ἰσχύος *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.*

r Καὶ τὸ δοκοῦν] Nonnullis abeſt καί. (mavult κατὰ *Coccejus*) & ſatis commode. HUDS. Deut. 17. 9. non niſi Judex & Sacerdotes memorantur. REL.

s Ἢ τὸ τελευταῖον δύο.] *Hen.* ἢ τὸ ἔλαττον. Eodem equidem ſenſu cæteri, ſed phraſi ἢ τὸ τελευταῖον. Rurſus *Hen.* οὐκ ἔστω ἀσφαλὴς ἡ μαρτυρία, nimium ſibi placens. Statim ἀγένειαν *Baſ.* & *Gen.* BERN.

4. *Uni autem teſti*] *Teſtes autem adhibentor in foro bonæ famæ viri duo treſve Maſſicta* περὶ πληγῶν *c.* 1. (*unicum tamen valuiſſe volunt Talmudici, cauſa Zelotypiæ Num. c.* 5. *&* *Homicidii occulti Deut. c.* 21.) *non genus leve procaxque fœminæ, non pravum ſervi. Ferto vero teſtis falſus, quod ferre alterum voluit, Deut. c.* 19. 15, 16. *&* *c.* 17. 6. *&* *in codice Chriſtiano Matth. c.* 18. 16. *Joh. c.* 8. 17. *&* *Hebr. c.* 10. 28. *Idem porro urgent Phariſæi* περὶ συνεδρίων *c.* 3. 3, 6. *&* *c.* 4. 5. *&* *integro capite* 5. *necnon Miſna* περὶ ὅρκων *c.* 4. 1. *&* *T. Bab. eodem titulo f.* 30. *&* *Nezicim codice primo* Samag *Legibus prohibentibus* 213, 214. *ajenteque* 119. *Maimonides* περὶ μαρτυριῶν *f.* 742. *&c. Similia tamen aut Hebraicis graviora ex Paulo & Ulpiano, Romanæ juſtitiæ ocellis, adducit in collatione ſua Lic. Rufinus* πρὸς τοὺς ψευδομαρτυροῦντας. *Quinvero jampridem è codice Moſaico receperant Ægyptii, ut alia plurima, ita & hanc legem:* Οἱ ψευδῶς τινῶν κατηγορήσαντες, ὤφελον τοῦτο παθεῖν, ὃ τοῖς συκοφαντηθεῖσιν ἐπέτακτο πρόστιμον, εἴπερ ἔτυχον καταδικασθέντες. *Denique de ſervorum mulierumque indole ſuſpecta merito vide operis Juſtinianei D. l.* 22. *tit.* 5. *&* Cod. *l.* 4. *tit.* 20. *de Teſtibus, tum Harmenopuli* τὸ πρόχειρον. *l.* 1. *tit.* 6. *&* *Phormionem ingenioſiſſimi Afri Act.* 2. *ſc.* 1. 62. BERN.

t Γυναικῶν] De ſervorum mulierumque indole ſuſpecta videſis *Juſtinianum*, D. l. 22. tit. 5. & *Cod.* l. 4. tit. 20. *de Teſtibus.*

v Μαρτυρήσας] μαρτυρήσῃ, πασχέτω (*Coll. Big.*) *Busb.* HUDS. Forte πιστωθῇ. Vetus, *eſt conjunctus.* Lege *convictus.* COCC.

x Εὑρίσκηται] *Al.* εὑρίσκεται & μήθ' ὑπονοεῖται.

5 *Cæde facta*] *Pro caſo forte homine clam teſte & inquiſitoribus, (vias etenim hac de cauſa exploratoribus fuiſſe obſeſſas* ותקון הדרכים ושמירתם, *& inquiſitionem* החקירה *factam Maimonides l.* 3. *c.* 10. Doctoris ſui *à majoribus Rabinis confirmat, quod Seldenus noſter neſciit aut noluit dici l.* 3. *c.* 7. de Synhedriis. *Sin vero unus aut una ſe ſicarium teſtaretur cognoviſſe, omiſſum omnino* τὸ καθάρσιον, Sota *c.* 9. 8. *&* *T. Bab. f.* 47. *b.* *&* *T. Jeroſ. f.* 23. *b.*) *Urbi cadaveri omnium proximæ, ut judicaverit Magiſtratus vicinus, (quibus adjungunt Deuterotæ Senatores Solymitanos quinque, vel ex ſententia Simeonis tres,* Synh. *c.* 13. *&* Sota *c.* 9. 1.) *piaculum eſto junicis in loco ſterili & ſalebroſa decollatæ cruor; quo Levitæ (eo titulo Sacerdotes proprieque dictos Expiatores ſæpius in ſyſtemate ſuo comprehendit ὁ νομοθέτης) præcipuique Civium, cum ſtatis quibuſdam obteſtationibus & ſupplicationibus, puras manus rite proluant. Habes ſacras illas formulas Deut. c.* 21. *&* *Phariſæorum ſupplementa Maſſicta* Sota *c.* 9. *&* *ibidem T. Jeroſ. f.* 23. *&* *T. Bab. f.* 45. *&c. necnon in* Iad *Maimonidis f.* 581. de Homicidis *c.* 9. *&* 10. *Ita plane crepant Tabulæ duodecim Hermodori,* Quod expiari poterit, Sacerdotes publici expianto. *Homicidia vero occulta Periſtiarchi purgant jure Draconis, jure antiquiſſimo Græcorum. Juvencam autem luſtralem, (quam Moyſes appellat* העגלה הערופה ἐγλὰ ἀρυφά, Lxxii. *Alexandrini ex illo,* ἡ δάμαλις ἡ νενευροκοπημένη, *Joſephus* τοὺς τένοντας κεκομμένη, *tendones enim apud antiquos nervi cervicales: Deuterotæ denique à* poſtico collo ſeceſpita obtruncata vitula עגלה עריפה בקופץ מאחריה) *cadere fas fuit in ſalebris, ut jam dixi pro phraſi Moyſis* νάχαλ ἠθὰν נחל איתן. *Iſtiuſmodi locus Joſepho interpreti* φάραγξ ἀνεπιτήδειος ἀρότρῳ καὶ φυτείαις; *Phariſæis etiam ad* Sota *c.* 9. 5. נחל קשה, aſpretum, *locus durus* & inferax, φάραγξ τραχεῖα LXX. *Interpr. & Hieronymo noſtro:* φάραγξ ἔρημος *Onceloſo & Syrorum Paraphraſtæ. Nam inceptum ſatis* rapidus torrens נחל ששותף בחוקה *Maimonidi &* *Abarbinelis ad Deut. c.* 21. *ritus hujus locum ſacrum.* BERN.

y Ἀπεκτονηκώς.] Ἀπεκτονὼς *Vat.* (& *Cocc.*) & dein ζητείτω *Busb.*

z Μηδενὸς] Μηδενὸς δὲ μηνύοντος in quinque *MSS.* μηδενὸς δὲ τοῦ τὸν μηνύοντος legiſſe videtur *Epiphanius.* HUDS. Lege τοῦ τοιούτου COCC.

a Συνελθόντες,] Συνελθοῦσαι *Busb.* & *Hen.*

b Ὅπου κεῖται] Ἐν ᾧ κεῖται *Samb.* & *Vat.*

c. Πλη-

ραν. ἡ δ' ἂν ᾖ [c] πλησιαιτάτη πόλις, οἱ ἐν αὐτῇ δημόσιοι, πριάμενοι δάμαλιν, καὶ κομίσαντες εἰς φάραγγα καὶ ἀνεπιτήδειον ἀρότρῳ καὶ φυτοῖς χωρίον, τοὺς τένοντας κοψάτωσαν τῆς βοός· καὶ χέρνιβας ἑλόμενοι ὑπὲρ κεφαλῆς τῆς βοὸς [d] οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης, καθαρὰς ἀναβοησάτωσαν τὰς χεῖρας ἔχειν ἀπὸ τοῦ φόνου, καὶ μήτε δρᾶσαι, μήτε [e] δρωμένῳ παρατυχεῖν, ἐπικαλείσθω δὲ ἵλεω τὸν Θεόν, καὶ μηκέτι [f] τοιοῦτο δεινὸν συμβῆναι τῇ γῇ πάθος.

ιζ'. [g] Ἀριστοκρατία μὲν οὖν κράτιστον καὶ ὁ κατ' αὐτὴν βίος· καὶ [h] μὴ λάβοι πόθος ὑμᾶς ἄλλης πολιτείας, ἀλλὰ ταύτην στέργοιτε, τοὺς νόμους ἔχοντες δεσπό-

mum fuerit, ejus [1] magistratus juvencam, quam emerint, in vallem & locum non commodum aratro & stirpibus adducant, bovisque nervos abscindant: sumentesque aquam *& manus lavantes* super caput bovis sacerdotes & Levitæ & senatus illius oppidi, proclament se manus puras à cæde habere, neque fecisse, neque cum fieret adfuisse, Deum autem precari *sibi usque* propitium *fore*, & ut nullum posthac tam atrox facinus terræ accidat.

17. [2] Optimatium quidem dominatio & vita sub ea optima est: neve vos capiat alterius institutionis reipublicæ desiderium, sed hac contenti estote, leges pro dominis habentes, & ex illorum præscripto omnia *Lex Regis. Deut. 17.*

c Πλησιαιτάτη πόλις,] Ita in quinque *MSS.* (& *Coll. Voss.*) in *Editis* πλησιέστατος π. tam πλησιέστατος quam πλησιαίτατος usurpant Attici, & quidem in genere sequiori.

1. *Magistratus juvencam,*] *Al.* cives, *&* oppidani.

d Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται] In sacro codice non nisi sacerdotes adfuisse leguntur: sed fraudi forsitan fuit Josepho, quod legatur Deut. 21. ונגשו הכהנים בני לוי *& accedent sacerdotes, filii Levi*, ac si adjecta copula legeretur sacerdotes & filii Levi. Sed etiam ex iis, quæ adduntur, eos elegisse Deum ad benedicendum populo & judicandum de rebus, clarum est sacerdotes intelligi, etiamsi non liqueret sacerdotes, hic ut alibi sæpe, appellari filios Levi. REL.

e Δρωμένῳ] Sic *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* δρωμένων *Bas.* G. & *Vat.*

f Τοιοῦτο δεινὸν] Ita *Bas.* & *G.* ut vult Atticismus. in aliis τοιοῦτο.

g Ἀριστοκρατία] Vide *Causaub.* ad *Baronium*, p. 359. *Montacutii* Orig. Tom. 2. p. 178. & *Conringium* de *Rep. Hebr.* cap. 42.

2. *Optimatium quidem dominatio*] *Vetat rerum Dominus Deut. c. 17. ne Regi Hebræo divitiarum, equorum, præsertim Ægypti terræ ingratæ, uxorumve nimium accedat, Legum & Religionis tuendæ ergo: aut si hæc proterve patraverit, Numen Æternum vindex erit, v. 20. Pharisæi autem, boni viri, reges suos duodevicesima uxore petulanti equidem licentia vexant, Masicta* Synhedrin *c.* 2. §. 2. *Addit insuper Flavius, sicut in Scholis didicerat Pharisæorum, quibus fama & auctoritas sub ambiguo & linolaneo (Sic volo. Eundem etenim hominem duas simul coronas ferre, neutra pars fert Religionis veræ, non Christiana 1 Pet. c. 5. 3. non Mosaica Num. c. 25. 13. Ψ. 89. 6. nec mens Josephi ἀρχαιολ. l. 13. c. 19. Multo minus admisit Canon sacer alienum ex parente meliori in Regnum Hebræum, quanquam Herodis filiis contra modum & jus in isto apice adulabantur Pharisæorum secta* Ciddusim *f.* 176 *b.* & Jebamot *f.* 45. *b.*) *Chasmonæorum principatu supra modum creverat, Aristocraticorum hasce cupedias:* Præter sententiam Pontificis & Senatorum Regem nihil agere, (*tales enim in rebus arduis cousulere Regum prudentia semper fuit & voluntas*) luxuriam ejus vitiaque mature esse coercenda; in Thesi denique, Unius Dominio, (*quo tamen nihil agnoscitur in terris, nihil in cœlis antiquius*) longe præstare Aristocratiam. *Nimirum ubi Pharisæi pars esse regiminis possent, ubi ipsi dominari. Quanquam eodem illo seculo inter Judæos celeberrimi axiomatis fide jactaretur,* Sublimiorem haberi Regum suorum majestatem, quam Senatui magno eos subesse, aut etiam præesse coram deceret, *Masicta* περὶ συνεδρίων *c.* 2. 28. κρίνει ὁ βασιλεύς, οὐδὲ κρίνεται, המלך לא דן ולא דנים אותו. *Hoc quidem jus erat, hæc majestas stirpis Davidicæ, non solummodo Regum Israelitarum, i. e. Machabæorum, ut nugatur Josephus Gemarista f. 19. Causam etiam hujus legis dicet Maimonides,* שאסור לחלוק עליו Regi enim omnino refragari nefas. *Convenienter & Gemara Solymitaria* Synh. *f* 19. *d. c.* 2. 2. *& nomine Jeremiæ Antecessoris* δευτέρα ῥαββὰ *f.* 295. *d. ex* Ψ. 17. 2. ולא דנין המלך על שם מלפניך משפטי יצא, Quippe à te, ô Domine, judicium meum prodit, à numine tuo venit. *Addit insuper Commentator grandis vetusque Pentateuchi*, Ex hoc allegato R. Jeremiæ Ψ. 17. 2. satis constat, à Deo solo judicari Regem, à nemine mortalium, הוי אין בריה דן את המלך אלא הבה"ה. *Quid vero? ista talia contra Reges haud effutierat Josephus, si recte revocasset in mentem, & neglectis novis dogmatibus Hillelis & Sammeæ, respexisset Davidis sui Salomonisque tempora Aurea, Deoque αὐτοκράτορι gratissima; vel etiam reliquam Judææ liberæ & florentis imaginem. Plena enim cum potestate & παμβασιλείᾳ, qualem unquam Asia senserat, in rebus non sacris sacrisque utramque sæpe, semper alteram Hebræorum nationem ad Assyrios usque victores rexerunt Davidis nepotes, ut Annales veri Divinique demonstrant: 2 Chron. c. 34. 3. c. 35. 3, 4. 1 Reg. c. 2. 27, 31. Ecclesiasticis c. 8. 4. 1 Chron. c. 24. 3. 2 Chron. c. 31. 2, 4, 13. & c. 30. 2, 4. & c. 29. 4, 30. 1 Reg. c. 12. 8. Jer. c. 38. 4, 5, 16. c. 26. 19. 2 Chron. c. 19. 5, 6, 8, 9. & c. 26. 32. 2 Sam. c. 8. 15. & c. 15. 2. & 1 Reg. c. 3. 28. Succensuit autem aliquando ὁ κράτιστος Regem sibi instar Gentium, verius Idola Ludosque sacros instar Gentium (ut recte perspexit vetus Auctor* Siphri) *postulantibus Hebræis: quoniam per complura secula, turbida quidem & infelicia magis quam fausta, pro discrimine Reip. ubi tamen nullum apparet vestigium Synedrii Magni, quod perpetuum à Synæo monte perseverasse mentiuntur Rabini & Theologi aliqui his meliores; quin nullum etiam postea ostendunt* Chronica Regia: *Duces, Judices, aut Dictatores miris animis & vix humano spiritu pollentes ipse excitasset, non habita ratione familiæ cujusdam tribusve. Talis enim disciplina, & Theocratia merito vocatur in S. Literis, & ni ab ingrato vanissimoque populo contemni unquam nequit, gratia Dei plusquam ordinaria diducta. Verumenim in frequentibus illorum temporum ἀναρχίαις degebant populus Hebræus absque omni magistratu, præter Monitores Sacerdotes, & placidum moderamen Patriarcharum* ראשי אבות, Jud. *c.* 17. 6. *& c.* 21. 25. *Videbis jam Deut. c. 17. à v. 14. 1 Sam. c. 8. 5. & c. 10. 18. Et, si pudor sit ad Musam Herodoti περὶ μοναρχίας recte dissertantem remitti hominem Christianum, consules potius Caroli prioris defensorem Salmasium, Conringium πολιτικὸν κάρα, doctissimum Petitum, necnon Montacutium & Casaubonum dignos eminentissimo Baronio Antagonistas; nec præteribit vir vanus Schickardum, Grotium, Seldenumque ab incertis Talmudicorum commentis male omnes suspensos incertosque. Verum nos hanc rem præclarius tractabimus, nisi optandum hujus ævi homines sanctius suspiciant coronata capita & post Deum venerentur, in causa Herodis audacis & magnanimi juvenis Antiq. l. 14. c. 17. quam in Jannæum imperite transferunt Talmudi an Turris Babyloniæ Conditores,* Synhedrin. *f.* 19. *a. Attamen de Rege ob luxuriam vapulante, non verbum equidem in Talmudo, Siphri, (ut fallit Batavos Germanosque suos Schickardus,) aliove vetere scripto usquam invenies dictum. Debetur itaque turpe illud commentum lascivo pecori Rabinis recentibus, præcipue Maimonidi c.* 3. de Regibus, *& c.* 10. de Conciliis, *qui* Legum prohibentium *verberi vel corpora Regia subjicere est ausus, in statu misero,* ἀνάρχῳ, *dispersoque malæ gentis tam pædagogice sæviens pro jure non bono* Synhedrii *jamdiu expuncti, Moysi vero & Prophetis semper ignorati. Nihil vero mirum, quod Davidi Regibusque aliis minime parcat ille Doctor, quem de Messia suo vile omnino & abjectissimum sensisse comperimus, c.* XI. περὶ μελαχίμ. *Stupendum magis fatuo ita interpretamento interdicti Mosaici* לא ירבה, *& abusui Glossæ Babyloniæ f.* 21. *b.* Synhedrin, ליעבור בלא תעשה, *quasi Pharisæorum flagellum trilix & horribile quævis λῷ ταχεῖ omni ævo fuisset persecutum, Christianos non indoctos unquam credidisse, aut deliberationem admovisse.* Cavebitis ergo, *vos* Principes, ἀπὸ διδαχῆς γραμματέων καὶ Φαρισαίων ὑποκριτῶν, *quod est notis notioribus, à disciplina* Rabinorum, Jesuitarum, *&* Presbyteranorum. *Habemus sane* νόμον βασιλικὸν *Deut. c. 17. habemus exempla plurima Regum Hebræorum sacris literis descripta, unde redargui facilis error ille sordidus fanaticusque Maimonidis, Levis Barcelonitæ, & aliorum Neotericorum. Decreta tam vilia, summatim aio, maleque cohærentia recentis Rabbinismi haudquaquam percellere ἔρνος ἰεσσαῖον,* מלך יבית דויד: *an vero apud miseri populi Regulos & Cozibiadas ea unquam valuerint, nulla docet historia. Præterea haud simpliciter interdictum erat Regibus Hebræis, uxores sibi, divitias, equosque conquirere, jussum potius, Talmudo fatente. Absque verbere igitur innotuit ea Principum protervitas, juxta lenimen vulgatissimum Deuterotarum* περὶ πληγῶν *c.* 3. 4. כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חיבין עליה, Nemo vapulat ob legem prohibentem, qua aliquid affirmativum includitur. *Dein quis modum in his rebus mensuramque præter Regem ipsi scribere potuit & definire? Quandoquidem vero sub Templo secundo, jugo Græco vix excusso, per annos* CXXX. *ab Antiocho illustri ad magnum Herodem, Aristocratice regerentur Judæi, summamque suarum rerum, belli pacisque causas haberent (nisi vis intervenisset ac tyrannis, ut sæpius) penes Synhedrium grande Clericorum & Laicorum,* τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, *sic ex monumentis publicis nuncupat Machabaicus, modo idem* τὸν ἀρχιερέα καὶ τὴν γερουσίαν καὶ τοὺς ἱερεῖς, *modo* τοὺς ἰουδαίους καὶ τοὺς ἱερεῖς, *modo* τὸν ἀρχιερέα καὶ τὸν δῆμον τῶν ἰουδαίων· *viri Chasmonæi, qui Pontifices forte veri fuerant, veri Reges emergere de sua tribu haud poterant; sed Duces duntaxat militiæ & Ethnarchi, idque* τῇ εὐδοκίᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ τῶν ἱερέων, 1 *Mach.* 14. 35, 41: *proclive itaque fuit per infulam Pontificiam diminutum iri decus Principis, nomenque Regium pati, quod ad Sacerdotem proprio & commerito jure pertineret. Clerici profecto cæterique* LXXI. *Synhedrorum (pars autem fuit longe major Clericorum, sicut Rabini vetusti, Scriptoresque Gentium referunt) Sacerdotem Summum, ut meruerat, aut in jus poterant vocare, aut sibi in Præsidium, & in Moysis Cathedra, Cathedra Hannasi,* Masicta Synhedrin *c.* 1. §. 6. *collocare: quod est verbis* δευτερώσεως *Pharisaicæ* Synh. 2. 1. כהן גדול דן ודנין אותו; *ubi Lazarus, Ris Lacis, aliique Urbis Doctores vere severeque adnotant,* כהן גדול שחטא מלקין אותו וגו'. *Eximitur idcirco Rex à sententia scuticaque Senatoria, Antecessoribus itidem confitentibus.* BERN.

h Μὴ λάβοι] *Big.* & *Samb.* eodem sonitu μὴ λάβῃ. BERN.

omnia agentes. satis enim idoneus est Deus, qui *vobis* præsit. Verum si regis cupiditas vos incesserit, is sit consanguineus, semperque ei cura sit justitiæ reliquarumque virtutum. Is autem legibus concedat, Deoque summam prudentiæ; nihilque sine pontifice & senatorum sententia faciat: neque multis utens conjugiis, neque pecuniæ vim ingentem aut equorum multitudinem sectans; quæ consequutus leges insuper habere & fastidire possit. Prohibeatur autem, si quid tale affectet, fieri potentior, quam rebus vestris expediat.

Termini patrum aut sociorum loco non movendi. Deut. c. 19. & 27.

18. 3 Terminos terræ ne liceat movere, neque propriæ, neque alienæ eorum quibuscum vobis est pax: sed caveatur ne auferantur, tanquam firmus Dei calculus in sempiternum positus; quippe cum bella inde nascantur & seditiones, quod ultra terminos progredi velint avari. Neque enim à legibus transiliendis longe absunt, qui *agrorum* limites de loco suo dimovent.

Arborum vescarum fructus ante quartum annum nec Deo offerendi, nec comedendi. Lev. c. 19.

19. 4 Qui terram conseverit, si stirpes ante quatuor annos fructum ediderint, neque primitias inde libet, neque ipse *ad victum* utatur: non enim ex eis suo tempore provenerunt. naturâ autem immature conatâ neque Deo convenit neque ipsi domino uti. At quarto *anno* vindemiam omnium, quæ provenerint, metat, (tunc enim est tempestivum) collectamque in urbem Sacram ferat, & cum aliarum frugum decimis insumat, epulans cum amicis & cum pupillis & mulieribus viduis. Quinto autem anno stirpium fruges percipiendi potestatem habeat.

Simplicitas in omnibus, vita casta, & connubia paria imperantur. heterogenea etiam tam sementis faciendæ, quam brutorum copulandorum ad jugum vel ad naturam prohibita.

20. 5 Terra vitibus consita ne seminetur. ei enim satis est hanc stirpem alere, & ab aratri laboribus esse liberam. Bubus aretur terra, & aliorum animalium nullum ad idem cum eis jugum subeundum adigatur; sed & illis fiat aratrum suis convenienter generibus. Semina autem sint pura & incommista; neve bina & trina serantur. natura enim dissimilium non gaudet societate. Neque ad pecudes admittantur

τας [i] καὶ κατ' αὐτοὺς ἕκαστα πράττοντες. ἀρκεῖ γὰρ ὁ Θεὸς ἡγεμὼν εἶναι. Βασιλέως δ' εἰ γένοιτο ἔρως ὑμῖν, ἔστω μὲν οὗτος [k] ὁμόφυλος· πρόνοια δ' αὐτῷ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς διαπαντὸς ἔστω. [l] παραχωρείτω δὲ οὗτος τοῖς μὲν νόμοις καὶ τῷ Θεῷ τὰ πλείονα τοῦ φρονεῖν, πρασσέτω δὲ μηδὲν [m] δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης· γάμοις τε μὴ πολλοῖς χρώμενος, μηδὲ [n] πλῆθος διώκων χρημάτων [o] μηδ' ἵππων, ὧν αὐτῷ παραγινομένων ὑπερήφανος ἂν τῶν νόμων ἔσοιτο. κωλυέσθω δ', εἰ τούτων τι διὰ σπουδῆς ἔχοι, γίνεσθαι τοῦ συμφέροντος ὑμῖν δυνατώτερος.

ιή. Ὅρους γῆς μὴ ἐξέστω κινεῖν, μήτε οἰκείας μήτ' ἀλλοτρίας πρὸς οὓς ἐστιν [p] ἡμῖν εἰρήνη· φυλαττέσθω δ' ὥσπερ Θεοῦ ψῆφον βέβαιον εἰς αἰῶνα κειμένην ἀναιρεῖν, ὡς πολέμων ἐντεῦθεν καὶ [q] στάσεων γινομένων, ἐκ τοῦ πλεονεκτοῦντας προσωτέρω χωρεῖν βούλεσθαι τῶν ὅρων. μὴ γὰρ μακρὰν εἶναι τοῦ καὶ τοὺς νόμους ὑπερβαίνειν τοὺς τὸν ὅρον μετακινοῦντας.

ιθ'. Γῆν ὁ φυτεύσας, πρὸ ἐτῶν τεσσάρων ἂν καρπὸν [r] προβάλῃ τὰ φυτὰ, μήτε τῷ Θεῷ ἀπαρχὰς ἐντεῦθεν ἀποφερέτω, μήτ' αὐτὸς [s] χρήσθω· οὐ γὰρ κατὰ καιρὸν [t] τοῦτον ὑπ' αὐτῶν ἐνεχθῆναι. βιασαμένης δὲ τῆς φύσεως ἀώρως, μήτε τῷ Θεῷ ἁρμόζειν, μήτ' αὐτῷ τῷ δεσπότῃ χρῆσθαι. τῷ δὲ τετάρτῳ [v] τρυγάτω πᾶν τὸ [x] γενόμενον· τότε γὰρ ὥριον εἶναι· καὶ συναγαγὼν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν κομιζέτω, καὶ σὺν τῇ δεκάτῃ τοῦ ἄλλου καρποῦ μετὰ τῶν φίλων εὐωχούμενος ἀναλισκέτω, καὶ μετ' ὀρφανῶν καὶ χηρευουσῶν γυναικῶν. πέμπτου δὲ ἔτους κύριος ἔστω τὰ φυτὰ καρποῦσθαι.

κ'. Τὴν ἀμπέλοις κατάφυτον γῆν μὴ σπείρειν. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῇ τρέφειν τοῦτο τὸ φυτὸν, καὶ τῶν ἐξ ἀρότρου πόνων ἀπηλλάχθαι. βουσὶν ἀροῦν τὴν γῆν, καὶ μηδὲν τῶν ἑτέρων ζώων σὺν αὐτοῖς ὑπὸ ζεύγλην ἄγοντας· ἀλλὰ κατ' οἰκεῖα γένη κἀκείνοις ποιεῖσθαι [y] τὸ ἄροτρον. εἶναι δὲ [z] καθαρὰ τὰ σπέρματα καὶ ἀνεπίμικτα· καὶ μὴ σὺν δύο καὶ τρία σπείρειν. οὐ γὰρ τῇ τῶν ἀνομοίων κοινωνίᾳ χαίρειν τὴν φύσιν.

i Καὶ κατ' αὐτοὺς] Ita *Epiphan.* καὶ deest in *Editis.* in *Big.* & *Samb.* καὶ κατὰ τούτους.

k Ὁμόφυλος.] Ita explicat Josephus id quod Deus Deut. 17. jusserat Hebræos regem eligere ex fratribus suis, non נכרי extraneum אשר לא אחיך אוא *qui frater vester non est.* REL.

l Παραχωρείτω] Παραχωρείη *Samb.* & *Big.* παραχωροίη *Vat.*

m Δίχα τοῦ ἀρχιερέως] Talmudici penes Synedrium magnum fuisse summam rerum scribunt, ita ut rex sine illius consensu de bello gerendo aliisque rebus majoris momenti non potuerit decernere. Vide Sanhedrin. 1. 5. REL.

n Πλῆθος] *Big.* & *Samb.* πλήθη.

o Μηδ' ἵππων,] *Samb.* μηδὲ ἵππων. Subinde οὖν αὐτῷ γεγονότων *Hen.* cum *Busb.* BERN.

3. *Terminos terræ ne liceat movere,*] *Terminos patrum tuorum aut sociorum loco ne moveto. Deut. c. 19. 14. & c. 27. 17. Job c. 27. 2. Prov. c. 22. 28. & statim c. 23. 10. Sanxit insuper Romanorum secundus,* Qui terminum exarassit, ipsus & boves ejus sacri sunto. *Vide etiam leges Agrarias Licinii, Julii, Tiberii, Nervæ, Hadriani, aliorumque Imperatorum inter sententias Pauli Romani, in collationibus Rufini, & in Pandectis Justinianeis l. 47. tit. 21. & adhuc diligentius apud Scriptores Gromaticos.* Terminorum avulsor, si per vim palam patraverit, rapti גזלה: sin secreto, tenetur furti גנבה. *Siphri, sive* Extravagantium Rabanicarum *fol.* 45. *d* BERN.

p Ἡμῖν εἰρήνη·] *Al.* ὑμῖν.

q Στάσεων γινομένων,] Ita in quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* στάσεως.

4. *Qui terram conseverit,*] Περὶ φυτῶν ἀκροβύστων καὶ ἀκαθάρτων *strictim agit Moyses Legislator, Lev. c.* 19. 23, 24, 25. *amplius Judas Princeps ejusque secta Masicta integra* Orla ערלה, *&* Maaser seni *c.* 5. *Moyses Maimonis* Iad *c.* 9. 10. περὶ δεκατῶν δευτέρων, *& Cosensis ille Moyses* κατ' ἐπιτ... *Cæterum Doctor dubitantium rursus abutitur* Agricultura Nabatæa *Vaxiadæ p.* 450. *de fundo ac ratione hujus legis, quæ sane facilior communiorque apparet, quam ipse aut Abenesdras existimabant, aut Grotius ab illis. Primos enim fructus arborum consecratu sibi postulavit bonorum omnium Auctor & Dator, sed jam bonæ conditionis ut fas dignumque, & autumno quarto plusquam exiguos, plusquam raros: ante vero ab his tanquam præputiatis & impuris rerum abstinendum. Quippe* עיקר ערלה כאום, *Levitici Commentario parvo f.* 25. *b. Observabis deinde quam perite expedivit Flavius phrasin antiquam* כל פריו קדש הלולים ליהוה, πᾶς ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἅγιος αἰνετὸς τῷ κυρίῳ, *ubi ait,* καὶ συναγαγὼν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, *&c. Similiter Patres Deuteroseon,* נטע רבעי דינו להאכל בירושלם לבעליו כמעשר שני. *Codice* περὶ δευτεροδεκατῶν, *& alibi Operis Misnici, &* Pesicta Zutarta, *ubi superius.* BERN.

r Προβάλῃ] Sic *Busb. Hen. Samb.* & *Vat.* προσβάλῃ *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Epiphan.* βάλῃ *Bas.* & *G.*

s Χρήσθω·] Ita *Busb.* & *Hen.* Atticorum more. χράσθω *Big.* & *Samb.* χρέσθω *Vat.* χρείσθω *Bas.* & *G.* ut *Græcorum* nemo.

t Τοῦτον ὑπ' αὐτῶν] *Al.* τούτων.

v Τρυγάτω] Ita in quinque *MSS.* (*Coll. Voss.*) & *Vet. Interpr.* τρυγέτω *Bas. G.* & *Castal.*

x Γενόμενον·] *Hen.* & *Busb.* γινόμενον. Mox *Samb. Busb.* & *Hen.* μετά. Dein *Hen.* & *Busb.* χηρῶν. BERN.

5. *Terra vitibus consita*] *Morum quidem simplicitatem, vitam castam, & connubia paria homines omnino docet Maximus, ubi heterogenea negat tam sementis faciendæ, quam brutorum copulandorum ad jugum vel ad naturam. Vetat autem vehementer confusa ista Lev. c.* 19. 19. *Deut. c.* 22. 9, 10. *&* 2 *Cor.* 6. 14. *& Israeli &* Noachidis, *quod est, toti generi nostro,* Pesictæ minoris *f.* 25. *a. Hæc porro decreta late explicant, terroreque undequadraginta inculcant Scholæ Pharisaicæ ad Masictam* Cilaim, *& ab illis Maimonides suo in* Iad *titulo eodem, &* Samag *Interdicto* 181. *& R. Levis in* Catechesi *capitibus* 249, 250, 568, *&* 571. *ubi* ἀλληγορεῖ, כל חכם לב מזה יקח מוסר שלא למנות שני אנשים לעולם בדבר מן הדברים שיהיו רחוקים בטבעם ומשונים בהנהגתם כמו צדיק ורשע *quo plane modo super idem interdictum fecerat sanctissimus Paulus,* μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας· τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ. *Adde his* Maccot *c.* 3. Baba mesia *f.* 91. *&* Cholin *f.* 115, 116. *& Commentaria magna Pentateuchi Hebraici f.* 236, 269, 297. *Procopium ad Deuteron. & Philonem p.* 712. *ubi impuritatem & naturam imbecillem asino objicit, ne cum bove jugum unum subeat: quod & Rabini veteres & Abenesdras dudum animadverterunt. Repetit etiam hac causa Maimonides* Rustica *Vaxiadæ, & odio Chaldaismi contendit temere in Terra sancta vitium ordines frumento omni liberari.* Mores enim veteris fuit, *ait Auctor Agriculturæ Nabatææ,* conserere cum vitibus juxta hordeum, vindemiæ felicioris causa, *p.* 451, *&* 504. *Verum hæc procul à Moyse.* BERN.

y Τὸ ἄροτρον.] Sic *Big.* & *Vat.* in *reliquis* τὸν ἄροτρον. HUDS. Lege τὸν ἄροτον COCC.

z Καθαρὰ] Ita habemus in quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* καθαρώτατα σπέρματα.

a Ar-

σιν. μὴ δὲ κτήνεσιν ἐπάγειν ὅτι μὴ συγγενῆ. δέος γὰρ ἐκ τούτου μὴ διαβῇ καὶ μέχρι τῶν [a] ἀνθρώπων ἡ πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἀτιμία, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ φαῦλα πρότερον λαβοῦσα. δεῖ δὲ μηδὲν εἶναι τοιοῦτον συγκεχωρημένον, ἐξ οὗ κατὰ μίμησιν παρατροπή τις τῶν κατὰ τὴν πολιτείαν ἔσοιτο. [b] ἀλλ' ὡς οὐ περὶ τῶν τυχόντων ἀμελεῖται τοῖς νόμοις εἰδόσι προνοεῖσθαι τοῦ κατ' αὐτοὺς ἀμέμπτου.

κα'. Ἀμῶντας δὲ καὶ συναιροῦντας τὰ θέρη, μὴ καλαμᾶσθαι. [c] καταλιπεῖν δέ τινα καὶ τῶν δραγμάτων τοῖς βίου σπανίζουσιν, [d] ἕρμαιον εἶναι καὶ εὕρημα πρὸς διατροφήν. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς τρύγης ἀπολιπεῖν τὰς ἐπιφυλλίδας τοῖς πένησι· [e] καὶ τῶν ἐλαιῶν παρεῖναί τι τοῦ καρποῦ πρὸς συλλογὴν τοῖς ἐξ ἰδίων οὐκ ἔχουσι μεταλαβεῖν. οὐ τοσαύτη [f] γὰρ ἂν ἐκ τῆς ἐπ' ἀκριβὲς αὐτῶν συλλογῆς εὐπορία τοῖς δεσπόταις γένοιτο, ὅση χάρις ἐκ τῶν δεομένων ἔλθοι· τό τε θεῖον τὴν γῆν [g] προθυμοτέραν εἰς τὴν ἐκτροφὴν τῶν καρπῶν [h] ἀπεργάσεται, μὴ τοῦ καθ' αὐτοὺς προνοουμένων λυσιτελοῦς, [i] ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων διατροφῆς λόγον ἐχόντων. μηδὲ βοῶν, ὁπότε τρίβοιεν τοὺς στάχυας, ἀποδεῖν τὰ στόματα ἐπὶ τῆς [k] ἅλωος. οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον εἴργειν τοὺς συνειργασμένους τοῦ καρποῦ, καὶ περὶ τὴν γένεσιν αὐτοῦ πονήσαντας. [l] μηδὲ ὀπώρας ἀκμαζούσης κωλύειν ἅπτεσθαι τοὺς ὁδῷ βαδίζοντας· ἀλλ' ὡς ἐξ οἰκείων αὐτοῖς ἐπιτρέπειν [m] ἐμπίπλασθαι, κἂν ἐγχώριοι τυγχάνωσι κἂν ξένοι, χαίροντας ἐπὶ τῷ [n] παρέχειν αὐτοῖς τῶν ὡραίων μεταλαμβάνειν. [o] ἐπιφέρεσθαι δ' αὐτοῖς μηδὲν ἐξέστω. μηδὲ τρυγῶντες [p] ὧν εἰς τὰς ληνοὺς κομίζουσιν εἰργέτωσαν τοὺς ὑπαντιάζοντας [q] ἐπεσθίειν. ἄδικον γὰρ ἀγαθῶν, ἃ κατὰ βούλησιν Θεοῦ [r] παρῆλθον εἰς τὸν βίον, φθονεῖν τοῖς ἐπιθυ-

quæ non sint generis ejusdem. nam ex eo metus, ne cognatorum dehonestamentum etiam ad homines usque transeat, sumpto ante principio ab iis quæ levia habentur & parva. Oportet autem nihil ejusmodi esse concessum, ex quo aliqua rerum in republica mutatio consequatur imitatione expressa. quapropter & leges vulgaria non negligunt, scientes providendum esse ut nihil in eis possit reprehendi.

21. * Metentes autem & demessa colligentes ne spicilegium faciant: sed & nonnullos victu egentibus relinquant manipulos, ut qui insperato prosint & ad alimoniam inveniantur. Similiter etiam de vindemia pauperibus relinquantur racemuli; & olearum frugum nonnihil prætermittatur, ut ab iis colligatur qui de suis quæ percipiant non habent. non enim ex accurata in iis colligendis diligentia tantum commodi paritur dominis; quantum gratiæ, *modo hoc non fiat*, ex egentibus veniet: & Deus terram ad fructus alendos alacriorem efficiet, si non suæ *tantum* utilitati prospexerint, sed etiam alimenti aliorum rationem habuerint. Neque boum in area triturantium ora obligentur. non enim æquum est eos à fructu arcere qui una laborarunt, ejusque in procreationem sese delassarunt. Neque viatores fructus maturos gustare prohibeantur, sed permittatur eis tanquam suis expleri, sive indigenæ sint sive peregrini; gaudentes quod illis concedere possint de fructibus maturis participare. nihil autem eis liceat asportare. Neque vindemiantes obvios iis vesci prohibeant, quæ in torcularia deferunt. iniquum est enim bona, quæ ex voluntate Dei ad victum provenerunt, iis invidere, qui frui desiderant eorum tem-

Spicas & manipulos facta messe forte relictos, ut & vineæ olivetique reliquias decíduas, pauperibus cedere. Deut. 24.

Boum spicas terentium ora non liganda. Deut. 25. 1 Cor. 9.

Viatores à fructibus gustandis non arcendi. Deut. 23.

a Ανθρώπων] *Al.* ἀνθρωπείων & ἀνθρωπίνων.

b Αλλ' ὡς] Excusum bis fuit ἀλλ' ὡς οὐ περὶ τῶν τυχόντων μέλει. *Big.* & *Epiph.* ἀλλ' ὡς οὐ περὶ τῶν τυχ. ἀμελεῖται. *Samb.* ἀλλ' ὡς οὔτε περὶ τῶν τυχ. ἀμελεῖται. Vel leges ἀλλ' ὡς οὐδ' περὶ τῶν τ. μέλει. BERN. Ita *Big.* & *Epiphan.* nec aliter *Samb.* & *Vat.* nisi quod in uno οὔτε reperiatur pro οὐ, & in altero οὐδέ. excusum bis fuit, ἀλλ' ὡς οὐ περὶ τῶν τυχόντων μέλει τοῖς ν. Est qui conjicit, ἀλλ' ὡς οὖν περὶ τῶν τυχόντων μέλει τοῖς ν.

* *Metentes autem*] *Imperantur porro huic populo opera misericordiæ & officia humana, ut sunt isthæc. Primo. Præter agrorum angulos, quos Pharisæi minus valere nolunt parte messis sexagesima Masictæ* Pea *c.* 1. §. 2. *Spicas atque manipulos facta messe forte relictos,* πῆα καὶ λέκεθ καὶ γόμερ, *pauperibus cedere. His etiam largiri vineæ olivetique reliquias,* γωλελῶτ, *quæ sunt decidua, vindemiatoris oblivia, & rhagologia:* καὶ φέρεθ, ἐπιφυλλίδας δηλονότι *Josepho, Aquilæ & nonnunquam Interpr.* LXX. *vel his* καὶ ῥῶγας *seu* ῥάγας, *ut legerat Philo abs eisdem Interpretibus, p.* 703. *Vide jam cætera codicis* פאה, *Maimonidis capita quinque priora de* Jure pauperum, μωτιανωτ γανιείμ. *Bene enim convenit inter Josephum & Patres* δευτερώσεων *tam de crimine quam de pœna,* Maccot. *c.* 3. §. 9, 10, 11. *Plectebatur adeo* בן הכות *mastigia, quicunque his talibus contraria fecerat, duræ Ægypti satis immemor, tredecim ictibus triplicis scuticæ, quod est huic Historico & Divino Paulo* πληγαῖς τεσσαράκοντα παρὰ μίαν, *aut verbis Pharisæorum* מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנ׳ במספר ארבעים מנין שהוא סמוך לארבעים. אין אומרים אותו אלא במכות, *Deut. c.* 25. 3. *Masicta* Maccot *c.* 3. § 10, 11. *& T. Bab.* Synh. *f.* 10. *&* Maccot *f.* 22, 23. *& Maimon.* הראויות להשתלש Synh. *c.* 16. *magno opere, & Uzielides ad Deut. c.* 25. 3. *Secundo. Bovem* (ἢ κτῆνος ὅλως Baba cama *c.* 5. §. 7.) *triturantem fiscella non capistrari, Deut. c.* 25. 4. 1 Cor. *c.* 9. 9. *&* 1 *Tim. c.* 5. 18. *Philo p.* 711, 712. *Talmudici* Iebamot *f.* 4, 43. *&* Mesia *f.* 88, 90, 91, 92. *& præcipue Misna* Mesia *c.* 7. §. 2. *Maimonides cum illic, tum c.* 13. §. 2. *grandioris corporis de* Conducto שכירות, *&* Turim *titulis* 337, 338. *Adde veterem Commentarium* Siphra *f.* 252. *c. T. Bab.* Meila *f.* 13. *a. & Bartenorium ad secundam* δευτέρωσιν *capitis* VII. Mesia. *Unde profecto constat à Gamaliele aliisque istius ævi Scholasticis edoctum beatum Paulum hoc Axioma, mite quidem & Mosaicum, à brutis operis ad humanas, ad sacras transtulisse.* Τὸ μὲν γὰρ τῆς ἀναγωγῆς καὶ αὐτὸ δὲ τὸ πρόχειρον, εὐσεβές; *quod ait Theodoretus* ὁ συζητητής. *Flagitiosa tamen est interpretatio Lazari Azariadæ Gemara* Iebamot *f.* 4. 1. *& Uzielidæ Paraphrastæ ad Moysis Deuteronomion. Quinvero in Israelitas αἰγυπτιάζοντας, sordidos ita & crudeles, ut ora industriis bestiarum obstruerent fallerentque, flagro undèquadragesimo, acerba quidem, servili & condigna infamia, est sævitum: quam etiam in causa Regia Grotius Seldenusque, ut absurdum parit absurda, contra Moysen Moysisque Successores, & contra humani generis sensum permittunt. Tertio. Autumni tempore pomis ac uvis non prohiberi viatorem, neque æstate vulsis spicis,* קטפה מלילות, *quantum modo apud fundum tuum esse volet. Deut. c.* 23. 24, 25. Baba mesia *c.* 7. §. 2, *&c.* Talm. Jeros. *f.* 11. *b.* T. Bab. *f.* 87, *&c. & in* Iad *Maimonidis c.* 12. περὶ μισθώτεως. *Namque Moysis sui indulgentiam.* כי תבא בכרם ובקמת רעך. *Oncelosus, Uzielides, & omnis Schola Talmudica præsertim intepretantur* ארי תתגרו וגו׳, Conductus si fueris vindemiatum, sive messum. *Liberalius tamen idem fas exponit Mattathiades, & in Evangelio suo ὁ εὐλογητός.* BERN.

c Καταλιπεῖν] Jam *Hen.* & *Busb.* καταλείπειν, & mox ἀπολείπειν. BERN.

d Ερμαιον εἶναι καὶ εὕρημα] Ερμαιον εἶναι τούτοις πρὸς διατροφὴν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* ἕρμ. εἶ. τούτοις διὰ τροφήν. *Samb.* HUDS. pro iis habet MS. τούτοις, sic ut εὕρημα glossa sit vocis ἕρμαιον. REL.

e Καὶ τῶν ἐλαιῶν] Sic in quinque *MSS.* in *Editis* καὶ ἐλαιώνων. HUDS. Deut. 24. 20. confer codicem Pea VII. I. REL.

f Γὰρ ἂν ἐκ τῆς] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Bas. G. Aliisque* γὰρ ἐκ.

g Προθυμοτέραν] Eo modo *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* in *reliquis* προθυμότερον, non male.

h Απεργάσεται,] Ita ex *MSS.* in *Bas.* & *G.* ἀπεργάσεται.

i Αλλὰ καὶ] *Al.* ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλ.

k Αλωος.] *Al.* ἅλωος. in *Vat.* ἅλω. *Atticorum* ritu.

l Μηδὲ ὀπώρας] Prima densa libri nostri scripti aut impressi typis, tanquam ab ἕπομαι & ὀπάζομαι, *tempus cum fructubus suis, quod horam*, i. e. *messem frumentumque sectum lectum continuo excipit.* Idem μεθόπωρον appellatur Didymo, Hesychio, aliisque Criticorum non vetustissimorum. Hujus autem Judæi totiusque nationis hostis Apion, & Grammatici plerique lenius efferunt ὀπώραν, ἀπὸ τοῦ ὀποῦ sine sensu bono hoc vocabulum arcescentes. Dicerent potius ἡ τοῦ ὄπιος ἤγουν τῆς τροφῆς ὥρα, sive τὸ ὀπίσω τῆς ὥρας, *quod æstatem sequitur.* Recte Eustathius ὀπώρα ἡ μετὰ τὸ θέρος ὥρα, à Poëta suo edoctus, καὶ φασ' ἐλεύσεσθαι ἢ ἐς θέρος ἢ ἐς ὀπώραν. Distinctius etiam Didymus, ὀπώρα καλεῖται ὁ μεταξὺ θέρους καὶ φθινοπώρου καιρός. BERN. Alii lenius, ὀπώραν, efferunt.

m Εμπίπλασθαι,] *Big.* & *Samb.* manu altera ἐμπίμπλασθαι, altera ἐμπιμπλᾶσθαι. *Bas.* & *Gen.* ambabus utrique ἐμπιπλᾶσθαι, ut vel tono agnoscat originem primam à circumflexo πλάω. Bene mox *Samb.* παρασχεῖν. BERN. Ita edidit *Bernardus.* ἐμπίπλασθαι *Big.* & *Samb.* ἐμπιμπλᾶσθαι *Bas.* & *G.*

n Παρέχειν] Παρασχεῖν *Samb.*

o Επιφέρεσθαι] Epiphanius, *Portare vero nihil eis liceat. Bas.* & *Gen.* pariter ἐπιφέρεσθαι δ' αὐτοῖς ἐξέστω, *at secum insuper ferre quicquam illis haud liceat.* Quod est phrasi obvia *Big.* & *Samb.* ἀποφέρεσθαι δ' αὐτοῖς μηδὲν ἐξέστω, *inde tamen nihil isti secum auferunto.* BERN.

p Ων εἰς] Ων ἂν εἰς τὰς ληνοὺς κομίζωσιν *Big. Samb.* & *Vat.*

q Επεσθίειν.] *Hen.* ἐπεσθύειν puta pro ἐπιγεύειν. BERN. Forte ἀπεσθίειν. COCC.

r Παρῆλθον] Παρῆλθεν *Samb.*

tempeſtivitate, & vigente & abire properante, prout Deo viſum fuerit. Quinetiam ſi qui præ verecundia attingere dubitent, ut capiant hortentur, Iſraëlitas quidem ut ſocios & propter cognationem *rerum ſuarum* dominos; homines vero, qui alicunde advenerint, obſecrantes ut iis *munuſculis* uti velint hoſpitalibus, quæ Deus ipſis tempeſtive præbuerit. non enim *ſibi* impendio eſſe putandum eſt, quæ quis ex benignitate capere alteri permittit, Deo bonorum copiam ſuppeditante non ſolum ad fruendum, ſed etiam ad liberaliter dandum, volenteque & aliis hoc modo ſuam erga populum Iſraëliticum benevolentiam & felicitatis ſuppeditationem innoteſcere, dum etiam cum illis ea communicent quæ ipſis abunde ſuperſunt. Qui vero contra hæc fecerit, plagis undequadragenis à publico fuſtuario acceptis, pœnam hanc fœdiſſimam liber perpetiatur; quod lucro ſerviendo dignitatem *ſuam* læſerit. vobis enim pulchrum *erit*, calamitates in Ægypto & per ſolitudinem expertis, eorum curam gerere qui in ſimilibus verſantur; & opum abundantiam ex miſericordia Dei providentiæ adeptis, hanc eandem egentibus ex ſimili ſenſu impertiri.

Decuma tertia viduis & orphanis dividenda. Deut. 26.

22. *Præter duas decimas, quas quotannis ſol-

μὲν ἀυτῶν μεταλαμβάνειν· τῆς ὥρας ἐν ἀκμῇ τε ἔσης καὶ ἀπολιπούσης ἀπελθεῖν, ὡς τῷ Θεῷ κεχαρισμένον ἂν εἴη. κἂν ὑπ᾽ αἰσχύνης τινὰς ὀκνοῦντας ἅψασθαι, λαβεῖν [s] παρακαλείτωσαν, ὄντας μὲν Ισραηλίτας, ὡς κοινωνὲς καὶ δεσπότας διὰ τὴν [t] συγγένειαν· ἀφιγμένες δ᾽ ἀλλαχόθεν ἀνθρώπες [v] ξενίων τυχεῖν ἀξιοῦντες, ὧν ὁ Θεὸς [x] καθ᾽ ὥραν αὐτοῖς παρέχεν. ἀναλώματα γὰρ ἐκ ἡγητέον, ὅσα τις κατὰ χρηστότητα [y] παρίησιν ἀνθρώπῳ λαμβάνειν· τοῦ Θεοῦ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν χορηγοῦντος, [z] ἐκ ἐπὶ τὸ καρποῦσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ διδόναι φιλοτίμως, καὶ βελομένε τῷ τρόπῳ τέτῳ τὴν ἰδίαν [a] περὶ τὸν τῶν Ισραηλιτῶν λαὸν εὔνοιαν καὶ τὴν χορηγίαν τῆς εὐδαιμονίας καὶ τοῖς ἄλλοις ἐμφανίζεσθαι, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος αὐτοῖς κἀκείνοις μεταδιδόντων. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας, πληγὰς [b] μιᾶς λιπέσας τεσσαράκοντα τῷ δημοσίῳ σκύτει λαβὼν, τιμωρίαν ταύτην αἰσχίστην ἐλεύθερος ὑπομενέτω· ὅτι τῷ κέρδει δελεύσας ὕβρισε τὸ ἀξίωμα. καλῶς γὰρ ὑμῖν ἔχει, πεπειραμένοις ἐν Αἰγύπτῳ συμφορῶν καὶ κατὰ τὴν ἐρημίαν, πρόνοιαν τῶν ἐν τοῖς ὁμοίοις ὑπαρχόντων ποιεῖσθαι· καὶ τυχόντας εὐπορίας ἐξ ἐλέε [c] καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ, τὴν αὐτὴν ταύτην [d] ἐξ ὁμοίε πάθες ἀπομερίζειν τοῖς δεομένοις.

κβ΄. [e] Ταῖς δὲ δεκάταις δυσὶν, ἃς ἔτες ἑκάστε προθεῖ-

s Παρακαλείτωσαν] Ita *Baſ. G. Hen. Busb.* & *Vat.* Verum παρακαλῷεν *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Vat.* & *Samb.* per ectaſin *Atticam* pro παρακαλοῖεν. BERN. & HUDS.

t Συγγένειαν] *Big* & *Samb.* συγγένειαν. *Baſ.* & *Gen.* præter conſuetudinem συγγενίαν. Hoc quidem pro συγγονίαν, aut pro συγγενείαν voculatione Attica. BERN.

v Ξενίων τυχεῖν] Ξενίας τυγχάνειν ἀξιοῦντας *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* ξενίων τυχεῖν ἀξιοῦντας *Vat.*

x Καθ᾽ ὥραν] Καθορᾶν legerat *Epiphan.*

y Παρίησιν] Παρέχειν ἀνθρώποις *Idem.* παρίησιν ἀνθρώποις *Hen.* & *Busb.* παρίησιν ἀνθρώπων *Vat.*

z Οὐκ ἐπὶ τὸ] Οὐκ ἐπὶ τὸ [τῷ *Big.*] καρποῦσθαι μόνοις, ἀλλὰ καὶ τὸ [τῷ *Big.* & *Coll. Voſſ.*] τοῖς ἄλλοις μεταδιδόναι [διδόναι *Vat.*] φιλοτίμως *Big. Samb.* & *Vat.*

a Περὶ τὸν τῶν] Περὶ τὸν ἰσραηλιτῶν λαὸν *Big.* & manu altera *Samb.* & inter Latinos codex *Lipſienſis.* περὶ τὴν ἰσραηλίτην λαὸν, *Samb.* manu altera, & quaſi ἐκατέσχεις *Epiphanius.* Mox κἀκείνως μεταδιδόντων, typis *Genevæ.* BERN.

b Μιᾶς λιπέσας] Μὴ λειπέσας *Samb.* corrupte, ut ſatis demonſtrant cætera exemplaria Græca, Latina plane omnia, utque §. κβ΄. hujus capitis adnotat clariſſimus *Boſius.* Jam *Hen.* & *Busb.* ὁ π. τ. ποιῶν, πληγὰς μιᾶς λειπέσης τεσ. τ. δ. σκύτει λαμβάνων. BERN. In V. T. præcipiuntur 40 dari, uti noſtri id explicare ſolent: at Judæi 39. & ita Paulus quoque fatetur ſe 39. accepiſſe. REL.

c Καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ,] Ita *MSS.* in *Editis* deeſt καί. HUDS. Forte ἐξ ἐλέες καὶ προνοίας. Vet. *Ex miſericordia & providentia Dei.* COCC.

d Ἐξ ὁμοίε πάθες] Ἐξ ὁμοιοπαθοῦς *Vat.*

e Ταῖς δὲ δεκάταις] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ταῖς δεκάταις ταῖς δ. *Baſ.* & G.

* *Præter duas decimas,*] *Sumebant equidem de proprio Patres familias Judaicas, aut Proſelyti, per Palæſtinas Syriaſque, aut ſi vellent Samaritæ, &* נכרים, *quod eſt, Gentiles & Chriſtiani, Maſictis* Trumot *c.* 1. 1, 3. *c.* 3. 4, 9. *& c.* 4. 4. Biccurim *c.* 1. 2, 4, 5, 11. Challa *c.* 4. 11. *&* Talm. Jeroſ. *f.* 64. *b.* Iad *Maim f.* 443. *Primo.* Primitias, בכורים βικκερὶμ, πρωτογεννήματα *Interpr.* LXX. προτέλεια *Joſepho*, Primitiva *&* Primitias *B. Hieronymo aliiſque innumeris, qualia* θαλύσια *vocavit Mæonides* ιλ. ι΄. 530. *frumenti fructuumque ſuorum* τὸ πρῶτον γενόμενον, *ſcirpo* בגמי *ante ſignatum* Biccurim *c.* 3. 1. *nimirum ex his ſeptem, tritico, hordeo, uvis, ficubus, malis Punicis, olivis, & dactylis, tot dapibus Palæſtinæ Deut. c.* 8. 8. *& Miſna* Bicc. *c.* 1. 3, 10. *unde Talm. Jeroſ. f.* 64. *b.* פירות האילן בכלל פירות האדמה *& f.* 65. *c.* כי אלו מן המובחר, *partem bonam* τοῦ θέρες καὶ τῆς ὀπώρας, *indeterminatam quidem Miſna* Peæ *c.* 1. 1. *&* Bicc. *c.* 2. 3. *aut ſexageſimam ex Gemara, ut munus parciſſimum, eaſque ad Jeroſolyma lento itinere magna cum pompa & lætitia, præeuntibus tibicine, cophinis & bove* ἐλαιοστεφάνῳ *&* χρυσοκέρωτι, *& ad quamque ſtationum centies decantato* שמחתי באמרים לי ✠. 122. *comportabant, apud Ædem Dei* במקום βαμμακὼμ, *tempore aliquo inter feſta Pentecoſtes & Encæniorum, quod eſt, nec ante oblatum Gomer, neo poſt Autumnum, rite agitandas & offerendas. Sedulo autem de his primitivis Sapientes Judæorum Maſictis* Biccurim, Pea, *&* Challa, *& Apophthegmatum Legalium Collector tit.* συνωνύμῳ *ſui* Iad *f.* 442. *& mille alii Conciſionis Rabinicæ :· præcipue vero ſacrorum rituum Auctor Exodi c.* 23. *c.* 34. *& c.* 35. *Deut. c.* 26. *Lev. c.* 23. *& Num c.* 15. *Secundo. Dein ſeparabant de* πρωτογεννήμασι, *& de frugibus conditionis melioris,* (Trumot c. 24. מן היפה) *& quidem uſu jam dignis & apparatis, apud Deuterotas* מן הנגמרים ἐκ τῶν τετελειωμένων, *aut locutione Moſaica* מלאתך ודמעך *Ex. c.* 22. 29. *i. e. è farre poſt trituram coacervato, ſimiliterque de aliarum frugum cumulis, & ex uvarum olivarumque preſſarum lacrymis ſeu fluore, perite adeo verterunt* οἱ ό. τὰς ἀπαρχὰς ἅλωνος καὶ ληνοῦ σε ἐ χρονίσεις: *tradebantque heri Sacerdotibus, qui collectum venerant, ex jure Divino Deut. c.* 18. 4. *Ex. c.* 12. 29. *Num. c.* 18. 12. *Moyſi & Deuterotis* התרומה τὴν τρύμην, *ſive his* התרומה הגדולה τὴν τρύμην τὴν μεγάλην, LXX. *Interpr. modo* τὸ ἀφαίρεμα, *modo* τὴν ἀπαρχήν; *Onceloſo, Jonathani, & pleriſque Maſorethis* אפרשותא *&* הפרשה τὸ ἀφόρισμα, *aliis* τὴν ἔξαρσιν, *quæ etiam ſecuit areæ torcularis, ſed & velleris partem non minorem ſexageſima vel pro oculo malo & avariſſimo. Is enim modus Ezechieli vati notatus c.* 45. 13. ואת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחמר החטים וששיתם האיפה מחמר השערים, LXX. *Int.* αὕτη ἡ ἀπαρχὴ ἣν ἀφοριεῖτε, ἕκτον μέτρε (*Jonathani pariter* חדמן שתא במכילתא) ἀπὸ τοῦ γομὸρ (*leges* χόμορ) τοῦ πυροῦ, καὶ τὸ ἕκτον τοῦ οἶφι ἀπὸ τοῦ κόρε (*i e.* ς΄. μέτρε ἀπὸ τοῦ χόμορ) τῶν κριθῶν. *B. Hieronymus*, Et hæ ſunt primitiæ quas tolletis, ſextam partem Ephi de coro frumenti, & ſextam partem Ephi de coro hordei. *Doctiſſimus Presbyter* Trumot *Primitias ad ſacrum* κείμενον *interpretatur, quod vides, & diſtinctius in Commentario* Primitiva: *imo aliquando ſanctiſſimus Moyſes eadem* ἀφαιρέματα *nuncupavit* ראשית ῥησὶτ, τὰς ἀπαρχάς; *unde magna confuſio apud Scriptores Chriſtianos Judæoſque de Primitiis. Inde etiam indulgentia Scribarum antiquorum, ſiquis ante* Biccurim *de cado acervoque ſuo forte* Trumam *demſerit: quandoquidem in Lege* ἀφαίρεμα *&* ἀπαρχὴ תרומה וראשית *nuncupetur tam grandis* Truma *Deut. c.* 18. 14. *& Ex. c.* 25. 2. *quam* Biccurim πρωτολεῖα, *ſeu Primitiæ proprie dictæ Deut. c.* 26. 2. *& Deut. c.* 12. 17. *Nam* Biccurim, *non* Trumas *ad Solymas deportare imperatum Iſraelitis, poſt Aquilam adnotat Auctor* Siphra *f.* 42. *idemque Compilator* Siphre. *Videamus autem quid de hac re Tiberienſes docuerant olim noſtrum Hieronymum,* Δεκάδα *i. e.* decimam partem omnium frugum [מעשר ראשון *Phariſæis, Trumot. c.* 3. 6. Ita in genere quicquid in cibum mortalium è tellure creverit, decimatur, *inquiunt Anteceſſores initio Maſictæ* περὶ δεκατῶν, כל שהוא אוכל ונשמר וגדוליו מן הארץ חייב במעשרות] Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rurſus ex ipſis decimis, Levitæ, hoc eſt, inferior miniſtrorum gradus, decimas dabat Sacerdotibus, & hæc eſt quæ appellatur δευτεροδεκάτη. *Locutione quidem Talmudica* מעשר המעשר Maaſer hamaaſer, *ſeu* δεκατοδεκάτη, *ſeu centeſima; necnon* תרומת מעשר Trumat maaſer, τῆς δεκάτης τὸ ἀφαίρεμα. Erant quoque & aliæ decimæ (מעשר שני) quas unuſquiſque de populo Iſrael in ſuis horreis ſeparabant, ut comederet eas, cum iret ad Templum, in urbe Jeruſalem & in veſtibulo Templi, & Sacerdotes & Levitas invitaret ad convivia. Erant autem & aliæ decimæ, quas pauperibus recondebant, quæ Græco ſermone appellantur πτωχοδεκάτ). *Quod eſt phraſi Miſnica* מעשר עני, Trumot *c.* 9. 3. *& paſſim.* Atvero Primitiva quæ de frugibus offerebant, non erant ſpeciali numero definita, [*Ita de* Bicurrim *illuſtriſſimus Judas primis verbis Maſictæ* Pea, Modum & menſuram certam (שיעור) non habent Angulus pauperum, Primitiæ בכורים, Oblatio Regalim, Eleemoſyna, aut νομοδιδασκαλία. *Pariterque de* Trumot *c.* 1. 7. "אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין וגו *vel ut Rabini ſolent dicere* באמד לא במדה.] ſed offerentium arbitrio derelicta. Traditionemque accepimus Hebræorum, non Lege præceptam, ſed Magiſtrorum (חכמים) arbitrio inolitam: qui plurimum, quadrageſimam partem dabat Sacerdotibus: qui minimum, ſexageſimam: inter quadrageſimam & ſexageſimam licebat offerri quodcunque voluiſſet. [*Hæc ſane diſcipuli ſui gratia ex Judæ Syntagmate Miſnico tranſtulerat Doctor Tiberienſis Trumot c.* 4. 3. עין יפה אחד מארבעים ב״ה שמאי אומרים משלשים

τὸν πλεῖν, τὴν μὲν τοῖς Λευίταις, τὴν δ' ἑτέραν πρὸς | vere præcepi, alteram quidem Levitis, alteram vero

משלשים והבנינית מהמשים והחרעה מששים Avara manus tollit Trumæ nomine τὸ ἑξηκοςόν, modica τὸ πεντηκοςόν, sed liberalis τὸ τετζακοςὸν: aut ex placito Sammaiſtarum τὸ τεƺακοςόν.] Quod igitur in Pentateucho dubium relictum eſt, hic ſpecialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis deferendis, id eſt, ut ſexageſimam partem offerant eorum quæ gignuntur à terra. Si enim Corus, qui Hebraice appellatur Homer, & LXX. dicitur Gomor, triginta habet modios; Epha quoque & Batus decima pars eſt Cori; præcipiturqne, ut ſexta pars tam Ephæ quam Bati detur Sacerdotibus in primitiis offerendis, quæ de tribus Modiis dimidium faciunt Modium: perſpicue ſupputatur ſexageſimam partem primitiarum Sacerdotes accipere debere. *Talia Hieronymus, talia & Salomo Jarchius ad idem Vaticinium. Cæterum de primitiis vellerum, ῥητὶτ ἀγὴζ* ראשית הגז *accuratiſſime agunt Patres* Cholin *toto capite* XI. *& poſt illos Gemarici f.* 139, *&c. T. Bab. & ab illis Maimon. f.* 445. *a.* Iad. *Flagellabat autem hoc tributum ovile vel quinque bidentum Palæſtinarum, (ſive exterarum κτ̀ τὴν δευτέρωσιν, refragantibus licet Joſe Elæo, & ex recentioribus Maimonide,) velleris cujuſque Selaim quinque Judaicis, aut decem Selaim Galilæis, quæ exæquant viginti zuza Judaica, Cholin c.* 11. *& Trumot c.* 10. 8. *vel ut Babylonii adnotant f.* 136. *a, b. Cholin.* τῷ ἑξηκοςῷ τ̃ πόκε. *De cæteris* Trumis *extat Maſicta prolixa Phariſæorum, cum commentariis ſuorum nepotum valde prolixis. De Primitiis* בכורים *ſive βικκεgὶμ ſtudioſe agit Moyſes c.* 26. *libri ultimi,* ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך וגו, κ̀ λήψῃ ἀπὸ τ̃ ἀπαρχῆς τ̃ καρπῶν (*Onceloſo* מריש כל אבא) τ̃ γῆς σε, *etiam Phariſæis interpretantibus* Biccurim *c.* 1. 2. κ̀ ἐμβαλεῖς εἰς τὸ κάρταλλον, *voce Alexandrina Interpretes* LXX. *Moyſi* בטנא βατ{ένη, *mollita voce* צנא, *quæ Deuterotis* Caniſtrum *denotat, ſicut* Senna صنه *apud Arabes: in Targumo Onceloſi & ubique Talmudorum* בסלא *&* בסל *i. e.* ἐν κανῷ, *in quaſillo:* κ̀ πορεύσῃ εἰς τ̃ τόπον, *&c. Pertinebat igitur ad hunc ritum, Primitias legere, & ad Templum corbe deportare: tum eas Sacerdote manus dirigente coram Deo elevare, recitareque palam formulam* ἀρμὶ ἀβὲδ *v.* 5. *offerre pacifica, &* ὑμνολογεῖν, *& profiteri* δεκαλώτας *à ſe probe pieque jam præſtitas: denique in Urbe Sancta pernoctare. Dicam jam à Phariſæorum reſponſis* Maſicta Biccurim *c.* 2. *quomodo inter ſe differant hæc tria, Biccurim, Truma, & Decimæ.* 1. *Truma & Biccurim (nam & hæc Trumæ vocantur Deut. c.* 12. 17. *cum c.* 26. 4.) *requirunt, ſiquis Laicus* (ζὰρ זר) *cogitato eas comederit,* מיתה *manum Dei vindicem; ſi incogitanter, ſuper pretium frugis partem quintam* חומש: *tanquam opes propriæ* (נכסי הכהן) *Sacerdotum, permutantur pro ſervo, beſtia munda, aut pro fundo coëmendo, exſolvendo debito &c. Bicc. c.* 3. 12. *aut* Cuſtodibus Ædis *erogantur: & ſi minores fuerint parte centeſima cumuli communis* (חולין) *in quem forte inciderint, eum haud conturbant, i. e.* עולין בא״ ומאה: *denique nec illota manu, nec ab hemerobaptiſta unquam attinguntur.* 2. *Biccurim vero & Decimæ apportantur ad Ædem, tenentur Confeſſione* ודוי, *Planctum prohibent Deut. c.* 26. 11, 14. *penitus expenduntur & ἐκκαθαίρονται) Deut* 26. 13. *ante exitum trieteridis: & ſi forte commiſceantur, apud Solymas cum* Cholin *aut ſecum, hominem Laicum aut brutum veſci eis nefas.* 3. *Truma & Decimæ aream totam continent ab uſu fructu, donec eximantur,* ταβάλε δίκῃ: *menſuram proventus certam habent; illa* τὸ πεντηκοςὸν *ex decreto Phariſæorum, hæ à Moyſe* τὸ δέκατον: *ſumuntur de ſeptem quæ celebrantur, deque reliquis frugum generibus, etiam ex conducto & ex recuperato: ad Templum & Tenupham haud obligantur.* 4. *Biccurim vero ad agrum ipſum pertinent, ibique deſignantur, non ab area & torculari capiuntur; imo agrum totum, ſi pius Iſraelita velit, vindicant auferuntque: atque, ut ſupra dixi, cum Euchariſtico ſacrificio, (propter Deut. c.* 26. 11.) *& cantilena & ſolenni agitatione offeruntur; indeque in Urbe Sancta pernoctant heri.* 5. *Poſtremo* Trumat Maaſer *Num. c.* 18. 26. *Maimon. de Jure Pauperum c.* 6, 6. *i. e.* δεκατοδεκάτη, *quam* ἀπαρχῶν ἀπαρχὴν *&* λόγον ἑκατοςὸν *appellat Philo, & Scriptor melior* μαασὲρ ἀμαασὲρ, *&* τερυμὰτ ἀδωναὶ, *quamque Levitam Sacerdoti fas ſolvere, inſtar* Trumæ grandioris *acervum vetat, donec ipſa eximatur, uſurpari, eſtque menſuræ definitæ: at tamen ex incorrupto carpitur, ſicut biccurim ſolent, pro fructu marcido & poſt notationem corrupto,* ושלא מן המוקף *Tertio. Poſt exemptas Primitias Trumaſque* בכורים ותרומות, *reſidui proventuum terræ quorumcunque unde veſcimur, Deut. c.* 14. 22. *&* 2 *Par.* 31. 5. *pecorumque decimam menſura, pondere, & numero certo captam & accuratam* Trumot *f.* 52. *&* Abot *f.* 10. *imo Scribarum præſcribentium* κομιναν ηθηδυοσμολα χανοδέκατον *Matth. c.* 23. 23. *Luc. c.* 11. 42. *& Juris Judaici Maſictis* Maaſerot *& c.* 2. 1. Demai, Joma *f.* 83. *b. &* Roſſana *f.* 12. *T. Babyl. & Maimonidis hilcot* Maaſer *c.* 1. *f.* 434. *d. Et ſollicite Doctores Urbis f.* 48. 3. ἀπὸ δεκατῶσι quidem ſemen quicquid habet, quicquid veget natura, etiam חרובים, צנונות, בצלין, כרשין, שתלים, לוף, aut ſiquid hiſce vilius creſcit: *ibidemque ait Iſa bar Juda*, Sapientes decimant olera, המעשרות לירקות מדבריהם. *Levitis vel Leviſſis, aut quidem Sacerdotibus ex ſanctione Eſdræ nobiliſſimi Scribæ, multatis adeo* τοῖς νεωκόροις *Talm. Jeroſ. f.* 56. *d. & Talm. Bab.* Cholin *f.* 130. *& Maimonidi ad ultima Maſictæ* Maaſer Seni, *& Siphre f.* 20. *b. tribuebant Laici, dominuſve vel conductor. Non enim Levitis ſolvebant Levitæ aut Sacerdotes, Talm. Jeroſ. ad* μαασὲρ σενὶ *c.* 5. 9. *& Talm. Bab. f.* 130. τ̃ χολίν. *Hæc autem omnia tradebantur nomine* מעשר ראשון. τ̃ πρώτης δεκάτης, *ut loquuntur Judæorum Patriarchæ, metu vero vindictæ Divinæ* מיתה; *ita Moyſen interpretantur Num. c.* 18. 21, 22, 24. *Cæterum primis illis decimis, ut* κοινοῖς חולין *minimeque ſacris rebus, veſci licuit plebeios, etiam parum puros, Num. c.* 18. 30, 32. *& ibidem Siphre f.* 20. *b. Quarto. Tum reliquæ frugis decimam, ſicut juſſum erat Deut. c.* 14. 22, 24. מעשר שני δεκάτην δευτέραν *voce Phariſæorum, ejuſve pretium parte quinta adauctum, apud urbem Solymas patres cum familiabus ſuis hoſpites læti impendebant & pollucebant. Nam, ut ajunt Phariſæi Maſicta* περὶ δεκατῶν δευτέρων, מעשר שני ניתר לאכילה ולשתיה ולסיכה. *Quinto. Quinetiam tertio quoque anno, ſive bis quavis heptaëteride (annis enim ſeptimis ſive Sabbaticis Terræ Sacræ cultoribus ceſſabant omnino* ἔργα κ̀ δῶρα) *decima ejus quod reſtaret, titulo* τ̃ τρίτης δεκάτης *apud Joſephum, pariterque* מעשר שלישי *initio Tobiæ, quod exemplaria Hebraica, Græca, & Syriaca conteſtantur v.* 7. *adverſus cavillationem Joſephi Scaligeri. Quis enim non videt Hieronymum ab Hebraico abiiſſe boni Naphthalitæ & à rei veritate, ubi verterat,* Ita ut in anno tertio proſelytis & advenis miniſtraret omnem decimationem. *Tertias inſuper decimas arguit Deut. c.* 26. 12. τὸ δεύτερον ἐπιδέκατον δώσεις, *ſi recte perpendas. Legerant enim* οἱ ό. *in Codice Moſaico* שנית המעשר ונתנה συνίθα, iterumque decimabis datum Levitæ &c. *Seldeni etenim* שנית שנית *Hebraicum non eſt.* Clarus *etiam ipſe Hieronymus apparet & diſertus c.* 14. 28. Anno tertio ſeparabis aliam decimam (*i. e. præter* מעשר שני, *ſive* decimam Euchariſticam, *de qua egerat vir ſapientiſſimus à v.* 22.) omnibus quæ naſcuntur tibi eo tempore. *Clarior adhuc Theodoretus ad Legem eandem,* μετ̀ τρία ἔτη ἐξοίσεις πᾶν τὸ ἐπιδέκατον τ̃ γεννημάτων σε ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ, κ̀ θήσεις αὐτὸ &c. ἴςεον ᾗ ὡς ἰώσηπ© ἐντεῦθεν λαβὼν ἀφορμὴν, μᾶλλον ᾗ κ̀ τὸ ἰεδαίων ἐπιςάμεν© ἔθ© ὡς ἰεδαῖ©, τρεῖς ἔφη δεκάτας προςετάχέναι τ̃ νόμον προσφέρεσθ τὴν μὲν τοῖς λευίταις, τὴν ᾗ τοῖς ὀρφανοῖς· κ̀ ταῖς χήραις, τὴν ᾗ ἄλλην ταῖς τ̃ προσφερόντων ἐυωχίαις. *Quinimo contra Joſephum in hoc ritu Scaliger, Amama, & Seldenus validi nihil objiciunt. Quinvero eodem nomine* מעשר עני μαασὲρ γανι *in libro Miſnæ,* τ̃ πτωχοδεκάτης *ſimiliter Hieronymo, contra vicinam pauperiem, præcipue viduarum & orphanorum, domi erogabatur, propter Deut. c.* 14. 28. *& c.* 26. 12. *unicuique profecto in agro poſcentium ſemicabum tritici, hordei ſpeltæve cabum, vini ſemilogum, & de cæteris ſicut Phariſæi juſſerant* Pea c. 8. 5. *&c. &* Cholin *f.* 131. *donec diſſiparetur totum* πτωχοδέκατον. *Veruntamen ad oſtium herus inter inopes diſtribuet, quo ſibi modo placuerit, diſtribuet inquam.* Quippe decimæ paupertinæ *non ſolvunt debita, benefacta non repenſant, captiva capita non redimunt, regionem ſuam non mutant, ſportulas nuptiales non præſtant; nec quidem faciunt eleemoſynam* צדקה, *multo minus hero cedunt in uſum fructum,* Pea f. 57. *&* Cholin f. 131. *Quanquam Maimonides l.* 6. ματ{ανὼτ γανιεὶμ, *ex ſententia R. Joſuæ Levitæ, aliorumque Babyloniorum f.* 12. *b. Talm. Bab.* de Anno ineunte, *hanc decimam ſolutam adfirmat* κτ̀ τετερτηρίδας *loco* decimæ ſecundæ *abſque novo damno areæ. Ita & par Targumiſtarum Uzielida & Solymitarius Deut. c.* 26. 12. בשתא תליתיתא מעשרא תניינא הוא מעשר מסכניא. anno tertio perſolves decimas ſecundas, nomine ac uſu Decimarum Paupertinarum. *Subjicit tamen ibi Jonathas,* quinimo Decimam tertianam מעשר תליתאי apud Deum deportatum comedes. Quaſi Decimæ Euchariſticæ & Pollucta מעשר שני *annis tertiis tertio loco venerint, & medio* τὰ πτωχοδέκατα. *Sacrum inſuper idem ſuadet, quod Joſephus ex illo & ex conſuetudine voluit.* ἐὰν ᾗ συντελέσῃς πᾶν τὸ ἐπιδέκατον τ̃ γεννημάτων σε ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, qui quidem annus eſt Decimarum, *crede aliarum:* dabiſque ex triennalibus hiſce decimis Levitæ cæteriſque merito poſtulantium *Et adhuc diſertius* κτ̀ τὸ σαμαρειτικὸν, في السنة الثالثة سنة التعسير, anno tertio, anno decimationis ſive novi cenſus, dabis nimirum τὸ τριτοδέκατον turbæ Levitarum orbarumque. *Nam cum perrexerat per gratulationes civium Jeroſolymitanorum ordo aliquis Stationarius ad montem Dei* להר הבית, *calathum ſuis quiſque humeris portabat, ex auro quidem vel argento ditiores, reliqui vimineum* Biccurim c. 3. 8. *præcipuis telluris ſacræ deliciis intus repletum, extra coronatum, ornatumque, neque hoc officium detrectabat vel rex Agrippa, in Atrium Iſraelis* לעזרה, *ultimum Divinorum Hymnorum canentes, dum aſcenderent, Levitis ſubinde* Ψ. 30, *modulantibus. Mox pullis avium, quos etiam ſuper corbes ferebant, Sacerdoti* εἰς ὁλοκαύτωσιν *traditis, recitatur Deut. c.* 26. *v.* 3. הגדתי, ἀναγγέλλω σήμερον *&c. Dein lætum primitiarum onus, ab humeris remotum,* Agitatur *rite apud Deum, Sacerdote ſubtus dirigente, & Laico Sportæ manubria prenſante profitenteque ſimul ex formula* ארמי אבד אבי, *Deut. c.* 26. *v.* 5. —— 10. *quam* μικρὰ βικχερὶμ *appellarunt ex re,* Sotæ c. 7. 2, 3. *verbis omnino Hebraicis. Nam* וידוי מעשר Profeſſio Decimarum, *Deut. c.* 26. *v.* 13, 14, 15. *quavis linguarum licebat,* Sotæ c. 7. 1. *Hunc autem in modum Decimas olim confitebantur,* Maaſer *Seni extrema Maſicta, &* Jad *titulo eodem c.* 11. *die ultimo Azymorum ad Sacrificium Veſpertinum, heptaeteridum annis quarto & poſtremo, Trumatione atque Decimatione vel tertii anni, Deut. c.* 14. 28. *jam peracta & perſoluta. Quippe frumentum & herbæ* ἀπεδεκατοῦντο *ad Tiſris initium, arbores ad medium Sebeti, cuncta præ Paſchate: quinimo reliquias iſtius cenſus, quæ forte heris uſque remanſerant, ante diem* XXII. *Niſanis donari aut comburi oportuit,* Maaſer ſeni c. 5. 6. *Extuli,* φησὶν ὁ ἀληθῶς ἰσραηλίτης, *quod ſacrum erat,* decimas equidem ſecundas & fructum arborum quadriennium, *Lev. c.* 19. 24. *tradidique Levitæ,* decimas primas, Num. c. 18. 21. *Largitus etiam ſum* trumam grandem & trumam decimalem. *Peregrino profecto & orphano & viduæ* τὸ πτωχοδέκατον, & ſpicilegium, & manipulum relictum,

ro ad epulationes, anno *quoque* tertio tertia conferatur, *ad distribuenda quæ desunt mulieribus viduis & pueris orphanis. Fructuum autem maturorum quicquid primum cuique provenisse contigerit, *id* in Templum deferant; Deoque pro terra unde manarint, quam eis possidendam tradidit, *grato ore* laudato, *ac* sacrificiis, quæ lex eos ferre jubet, rite peractis, horum primitias dent sacerdotibus. Postquam vero ea quis perfecerit, & adduxerit etiam decimas omnium, una cum primitiis quæ aut Levitis solvendæ erant aut in epulis insumendæ, ad suam domum abiturus, contra delubrum stans Deo quidem gratias agat, quod ab Ægyptiorum injuria liberatis terram uberem & amplam fruendam dederit: testatus vero se decimas ex Moysis legibus peregisse, Deum *suppliciter* oret, ut sibi semper benignus sit & propitius, atque omnibus communiter Hebræis præsens esse perseveret, servando quidem quæ eis

τὰς εὐωχίας, [f] τρίτην πρὸς αὐταῖς [g] κατὰ τὸ ἔτος τρίτον συμφέρειν εἰς διανέμησιν τῶν σπανιζόντων, γυναιξί τε χήραις καὶ [h] παισὶν ὀρφανοῖς. τῶν δὲ ὡραίων ὅ, τι καὶ [i] πρῶτον ἑκάστῳ τύχῃ γινόμενον, εἰς τὸ ἱερὸν κομιζέτωσαν, καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἐνεγκαμένης [k] αὐτὰ γῆς, ἣν αὐτοῖς κτήσασθαι παρέσχεν, εὐλογήσαντες, θυσίας ἃς ὁ νόμος αὐτοῖς ἐπιφέρειν κελεύει ἐπιτελέσαντες, τούτων τὰ [l] πρωτόλεια τοῖς ἱερεῦσι διδότωσαν. ἐπειδὰν δὲ ταῦτα ποιήσῃ τις, [m] καὶ πάντων τὰς δεκάτας ἅμα ταῖς [n] εἰς τοὺς Λευΐτας καὶ τὰς εὐωχίας ταῖς ἀπαρχαῖς ἀπενηνοχὼς, ἀπιέναι μέλλῃ πρὸς [o] αὐτὸν οἴκαδε, στὰς [p] ἀντικρὺς τοῦ τεμενίσματος εὐχαριστησάτω μὲν τῷ Θεῷ, ὅτι τῆς ἀπ᾽ Αἰγυπτίων αὐτοὺς ὕβρεως ἀπαλλάξας [q] γῆν αὐτοῖς ἀγαθὴν καὶ πολλὴν ἔδωκε καρποῦσθαι· μαρτυράμενος δὲ ὡς [r] τάς τε δεκάτας κατὰ τοὺς Μωϋσέως τελέσειε νόμους, αἰτησάσθω τὸν Θεὸν εὐμενῆ καὶ [s] ἵλεων αὐτῷ διαπαντὸς εἶναι, καὶ κοινῇ πᾶσιν

ctum, agrique mei angulum Deut. 24. 19. Lev. 19. 10. *abs ædibus adeo meis* Collyras Challæ nomine debitas Num. 15 20. *Omnino sicut jussisti*, non turbavi ordinem decimarum trumarumve. *Non violavi mandata tua*; non obtuli avulsum pro indecerpto, vetus pro recenti, vel aliud pro alio genere. *Neque sum oblitus* agendarum hac causa tuo Numini gratiarum. *Quin* decimas secundas cognati funeris *in luctu non comedi; neque immundus ista forte separavi, neque impendi quicquam eorum* in pollincturam, in sandapilam, involucrum, lamenta, vel in alia funebria. *Obedivi vero voci Domini mei*, comportatis istis ad Ædem Electam בירת הבחירה, *& imparata quæcunque ita præstiti* lubens lætusque. *Hoc colon submissa, voce altiori sequentia, T. Jeros. f. 56. Tantum enim Professorum fastum seculo suo pravo & illiberali ferre non potuit pius Chasmonæus Johannes P. M. sed interdixit potius*, Maaser seni c. 5. 15. *iterumque* Sota c. 9. 10. *Recte adeo observavit R. Hylas de hac Exomologesi, contumeliam atrocem Sanctissimo facere*, מי שהוא אומר עשיתי והוא לא עשה. *Pergit autem vox confitentis. Respice igitur de sancto habitaculo tuo in cœlis:* sicut nos mandata tua jam facessimus, vota etiam nostra, quæsumus, perfice; *atque benedic Israeli populo tuo* filiis multis filiabusque; *tellurique quam à te habemus*, roribus & aquis & prole magna bestiarum: *quatenus pollicebare pridem Majoribus nostris solum melleum & lacteum*, dulcioribus fructibus nobile. *Sic erat Pharisæorum Commentatio ad Deut. c. 26. 13, 14, 15. pietate, quod sentio, & bona eruditione præclara*, Maaser Seni c. ult. §. 10. &c. *Mox Deo adorato, munus cum qualo juxta Altare relinquitur* Biccurim c. 3. §. 4, 5, &c. *& Maimonidis hilcot* Bicc. c. 4. בקרן דרומית מערבית *versus plagam Africam, pietatis domesticæ monumentum cibusque Sacerdotum; sumendus tamen reverenter ac opportune* בקדשי מקדש Biccurim f. 85. *Talm. Bab. Quisquis enim flaminum ante carmen illud solenne gustarat, luebat undequadraginta*, Maccot c. 3. 3. *Reddebantur autem rursus heris calathi sui deaurati donis cassi. Fas autem fuit* Scham Biccurim *recitari ab Israelita alterius saltem parentis, non à Gentili, non à Proselyto, propter Deut. c. 26. 3. 7. & δευτέρωσιν βικχουρὶμ c. 14. indulget tamen his aliquatenus consuetudo, quod ex Juda Principe urget R. Josua Levita Talm. Jeros. f. 64. a. quia Abramum totius mundi patrem renuntiarat ὁ ὢν Gen. c. 17. 5. quomodo & Divinissimus Paulus idem Oraculum in suis Epistolis sæpius exposuit, & ex recentioribus Moses Maimonis jubet intelligi*, Hilcot Biccurim c. 4. *Licuit & Sacerdoti Levitæve propter urbes ἀσύλους ἡ τῶν πρωτογεννημάτων ἐξομολόγησις*, Maaser Seni c. 5. 14. *Non licuit illa fœminæ, aut servo, aut commissario, aut dubii generis homini, quos sane omnes prohibet* אשר נתתי לי, *Deut. c. 26. 10. Sed nec tempori fieret ultra solennia Scenopegia, aut pro agro post exemptas primitias divendito, aut primitiarum corruptarum forte loco ubi aliæ denuo offerentur, aut fiscella secunda, siquis bis ἀπαρχὴν specie variante; multo minus pro unica duntaxat ex septem frugibus*, Biccurim c. 1. *Liquet igitur totius annonæ portionem prope quartam abstulisse colonis Hebræis* Primitiarum, Trumarum, *triumque* Decimarum *jus: ut de* Demai *cumuli dubii ἀναδεκατώτου deque Sacrificiis cæterisque opibus Sacerdotum, quas recenset paragraphon antepenultimum Masictæ* Challa, *Philoque Philosophus p. 830. jam ipse taceam. Patet etiam inde, rerum omnium Largitorem, quicquid in Sacerdotes suos confertur, sibi redditum existimare & gratum habere. Tale quid animadvertit Levis Catechista Præcepto* LXXII. *Gravissime igitur increpat & repetito Adamantius noster Hom.* XI, *super numeros*. Quomodo ergo abundat justitia nostra plusquam Scribarum & Pharisæorum, si illi de fructibus terræ suæ gustare non audent, priusquam primitias Sacerdotibus offerant, & Levitis decimæ separentur: & ego nihil horum faciens, fructibus terræ ita abutar, ut Sacerdos nesciat, Levites ignoret, Divinum Altare non sentiat. Hæc diximus, asserentes mandatum de primitiis frugum vel pecorum debere etiam secundum literam stare. *At quid dicit Seldenus noster? Legatur potius Legumlatorum primus Moyses Num. c. 15. c. 18. & c. 31. Deut. c. 12. & c. 26. Exod. c. 22. c. 23. c. 25. & c. 35. Lev. c. 2. c. 7. c. 23. c. 25. Nehemias etiam c. 10. 37, 38. & proximus Prophetis Tobias c. 1. 6, 7. Post illos σέδερ ζεραΐμ tomus primus Misnæ, & Siphra f. 53. Atque porro Maimonidis libelli quinque*, de Eleemosynis *maxime c.* VI. de Trumis, de Decimis primo dictis, de Decimis secundis, deque Primitiis: *necnon* Samag *inter mandata* 133 —— 140. *& inter vetita* 253 —— 264. *Huc etiam pertinet quod de justitia, i. e. ἀσκήσει Pharisæorum, observavit in Panario suo hæresium profligator.* ἀπεδεκάτουν μὲν τὴν δεκάτωσιν, persolvebant illi decimas omnes. τὰς ἀπαρχὰς ἐδίδουν, elargiebantur adeo bicurrim. τριακοντάδας τε, adhæc מעשר עני decimas pauperum unoquoque triennio expensas, καὶ πεντηκοντάδας, trumot insuper sive ἀφαιρέματα, multam quinquagesimam areæ & torcularis, sicut ea Secta sancierat, ultro eximebant. *Hæc quidem Epiphaniana cum ignaris intellexerunt Petavius & Seldenus. Stet denique Philo ad Jeram coronida (satis est) his verbis p. 437.* Οὐκ ἀπὸ ζώων μόνον ἀπάρχεσθαι δεκάτας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ὅσα ἐκ γῆς βλαστάνει διείρηται, *Lev. c. 27. 30. Et alibi*, κελεύουσιν οἱ νόμοι δεκάτας μὲν ἀπὸ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου, καὶ θρεμμάτων ἡμέρων, καὶ ἐρίων ἀπάρχεσθαι τοῖς ἱερωμένοις· ἀπὸ δὲ τῶν κατ᾽ ἀγροὺς ὀπώρας, καὶ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων κατ᾽ ἀνάλογον τῆς κτήσεως, ἐν ταλάροις πλήρεσι κομίζειν, σὺν ᾠδαῖς εἰς τὸν θεὸν πεποιημέναις, ἃς ἀναγράπτους στηλιτεύουσιν αἱ ἱεραὶ βίβλοι· καὶ προσέτι βοῶν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶν τὰ πρωτότοκα. *Et p. 830.* δεύτερον δὲ (*præter* Challam) προστάττει ἀπὸ τῆς ἄλλης κτήσεως ἀπάρχεσθαι καθ᾽ ἑκάστην μὲν ληνὸν, οἶνον· τὴν δ᾽ ἅλωνα, σῖτον καὶ κριθάς. ὁμοίως δ᾽ ἐξ ἐλαιῶν ἔλαιον, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων ἡμέρους καρπούς· ἵνα καὶ τὸν πρὸς ἀεργδίαιτον βίον εὐποροῦντες, ἱλαρώτερον ἐξ ἀφθόνων τρυφῶσι μετὰ κόσμου τοῦ προσήκοντος. τρίτον ἐστὶ γέρας, τὰ πρωτότοκα &c. καὶ ἄλλον πόρον οὐ βραχὺν ἐπινέμει τοῖς ἱερεῦσιν ἕκαστον, (ἱερεῦσι δέκατον *legit interpres Latinus*) τῶν προσόδων ἀπάρχεσθαι κελεύσας ἀπό τε σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ ἔτι θρεμμάτων ἐπιγονῆς, &c. ἐξ ὧν ἁπάντων ἐστὶ δῆλον, ὅτι βασιλέως εἰς σεμνότητα καὶ τιμὴν περιάπτει τοῖς ἱερεῦσιν ὁ νόμος. καὶ ἄλλαι δὲ εἰσιν ἐξαίρετοι πρόσοδοι πρεπωδέσταται ἱερεῦσιν, αἱ ἀπὸ τῶν ἀναγομένων θυσιῶν. *Et p. 834.* κλῆρος μὲν τῶν νεωκόρων αἱ δεκάται. οὐ πρότερον γοῦν εἴασεν ὁ νόμος αὐταῖς χρῆσθαι τοὺς λαβόντας, ἢ πάλιν ἄλλας δεκάτας ὡς ἀπὸ κτημάτων ἰδίων ἀπάρξασθαι, καὶ δοῦναι τοῖς τῆς ἀμείνονος τάξεως ἱερεῦσι. BERN.

f Τρίτην πρὸς αὐταῖς] Ita ut non sint eædem ac decimæ secundæ, sed diversæ ab iis, πρὸς αὐταῖς. Præter eas quæ quotannis solvebantur, has anno tertio solutas videtur putasse, quoniam τρίτην appellat. REL.

I *Ad distribuenda quæ*] *Al.* ut dividatur indigentibus, mulieribus &c.

g Κατὰ τὸ ἔτος τρίτον] Κατὰ ἔτος τρ. *Vat.*

h Παισὶν ὀρφανοῖς.] Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* πᾶσιν. & paulo ante τῶν πενομένων pro τῶν σπανιζόντων *Busb. & Hen.*

i Πρῶτον] Sunt ביכורים, προτέλεια mox appellanda: pro qua voce πρωτόλεια in MS. cod. est. REL.

k Αὐτὰ γῆς,] Αὐτὸ *Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat.*

l Πρωτέλεια] Πρωτέλεια *Bas. Gen. Busb. & Hen.* etiam sensu Lycurgi νομοθέτου libro de Sacrificiis. προτόλεια *Big. & Samb.* Quomodo Hesychius προτολείων, ἀπαρχῶν. Sic enim legi volo pro προτολεῖον, ὑπάρχον. Frequentius tamen rectiusque legitur τὸ πρωτόλειον, quod est eidem Grammatico, & Suidæ, & Etymologo magno ἡ ἀπαρχή. Similiter illustrissimo Photio πρωτόλεια, αἱ τῶν καρπῶν ἀπαρχαὶ, οἷον πρωτολήϊα. Eadem in misera Græcia τὰ πρωτόλουβα. BERN.

m Καὶ πάντων] *Cassiodori* codex, καὶ πάντων τὰς δεκάτας ἅμα ταῖς εἰς τοὺς Λευΐτας καὶ τὰς εὐωχίας ταῖς ἀπαρχαῖς ἀπενηνοχώς. Rescribes tamen, amabo, Καὶ πάντων ταῖς δεκάταις ἅμα ταῖς εἰς τοὺς Λευΐτας καὶ τὰς εὐωχίας τὰς ἀπαρχὰς ἀπενηνοχώς. Vel hoc modo, καὶ πάντων τὰς δεκάτας ἅμα τὰς εἰς τοὺς Λευΐτας καὶ τὰς εὐωχίας ταῖς ἀπαρχαῖς ἀπενηνοχώς. *Samb.* ἐπὶ τοὺς Λευΐτας. BERN.

n Εἰς τοὺς Λευΐτας] Ἐπὶ τοὺς Λευΐτας *Samb.*

o Αὐτὸν οἴκαδε,] Ἑαυτὸν *Hen. & Busb.*

p Ἀντικρὺς] *Al.* ἀντικρὺ & ἄντικρυς. HUDS. Ita explicat quod Deut. 26. 13. dicitur quod לפני יהוה *coram facie Dei* peragi debuerit. REL.

q Γῆν αὐτοῖς ἀγαθὴν] Ita *Big. Samb. Vat. & Vet. Interpr.* γῆν αὐτοὺς *Bas. & G.*

r Τάς τε δεκάτας] Τάς τε δεκάτας καὶ τὰ ἄλλα κατὰ τοὺς Μωϋσέως νόμους *Busb. & Hen.*

s Ἵλεων] *Big. & Samb.* proletarie ἵλεω, saltem ante vocalem literam. Ibi *Samb.* διαπαντός. Et statim *Big. Bas.* atque *Gen.* κοινῇ, contra artem Herodiani. BERN.

t Προσκύν

πᾶσιν Ἑβραίοις διαμένειν, φυλάττοντα μὲν ἃ ἔδωκεν αὐτοῖς ἀγαθὰ, [t] προσκτήσαντα δὲ ὅσα δύναται χαρίζεσθαι.

κγ'. Γαμείτωσαν δὲ ἐν ὥρᾳ γάμου γινόμενοι παρθένους ἐλευθέρας γονέων ἀγαθῶν· ὁ δὲ μὴ μέλλων ἄγεσθαι παρθένον, μὴ ζευγνύσθω συνοικούσαν ἄλλῳ [v] νοθεύσας, μὴ δὲ λυπῶν τὸν πρότερον αὐτῆς ἄνδρα. δούλας δὲ μὴ γαμεῖσθαι τοῖς ἐλευθέροις, μηδ' ἂν ὑπ' ἔρωτος [x] πρὸς τοῦτό τινες ἐκβιάζωνται. κρατεῖν δὲ τῆς ἐπιθυμίας τὸ εὐπρεπὲς καὶ τοῖς ἀξιώμασι πρόσφορον. [y] ἔτι δὲ μηδ' ἡταιρημένης εἶναι γάμον· ἧς διὰ ὕβριν τοῦ σώματος τὰς ἐπὶ τῷ γάμῳ θυσίας ὁ Θεὸς οὐκ ἂν πρόσοιτο· γίνοιτο γὰρ ἂν οὕτω τῶν παίδων τὰ φρονήματα ἐλεύθερα καὶ πρὸς ἀρετὴν ὄρθια, [z] εἰ μὴ τύχοιεν ἐκ γάμων φύντες αἰσχρῶν, [a] μηδ' ἐξ ἐπιθυμίας οὐκ ἐλευθέρας συνελθόντων. [b] εἴ τις ὡς παρθένον μνηστευσάμενος, ἔπειτα μὴ τοιαύτην εὕροι· δίκην λαχὼν αὐτὸς μὲν κατηγορείτω, χρώμενος εἰς ἀπόδειξιν οἷς ἂν [c] ἔχοι τεκμηρίοις. ἀπολογείσθω δὲ ὁ τῆς κόρης πατὴρ, [d] ἢ ἀδελφὸς, ἢ ὃς ἂν μετὰ τούτους ἐγγυτέρω δοκῇ τοῦ γένους. καὶ κριθεῖσα μὲν ἡ κόρη μὴ ἀδικεῖν, συνοικείτω τῷ κατηγορήσαντι· μηδὲ μίαν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐκείνου ἀποπέμπεσθαι αὐτὴν, πλὴν εἰ μὴ μεγάλας αἰτίας αὐτῷ παράσχοι, καὶ πρὸς ἃς οὐδ' ἀντειπεῖν δυνηθείη. [e] τοῦ δὲ τολμηρῶς καὶ προπετῶς ἐπενεγκεῖν αἰτίαν καὶ διαβολὴν, πρόστιμον ἐκτινέτω, πληγὰς τεσσαράκοντα [f] μιᾶς λειπούσης λαμβάνων, καὶ πεντήκοντα σίκλους [g] ἀποτινέτω τῷ πατρί. ἂν δ' ἐλέγξῃ τὴν παιδίσκην ἐφθαρμένην· [h] δημότις μὲν οὖσα, τοῦ μὴ σωφρόνως προστῆναι τῆς παρθενίας ἄχρι νομίμων γάμων, καταλευέσθω· ἂν δ' ἐξ ἱερέων ᾖ [i] γεγεννημένη, [k] καιέσθω ζῶσα. δύο γυναικῶν οὐσῶν τινι, καὶ τῆς μὲν ἑτέρας [l] ἐπὶ τιμῇ σφόδρα καὶ εὐνοίᾳ κειμένης ἢ δι' ἔρωτα καὶ κάλλος ἢ κατ' ἄλλην αἰτίαν, τῆς δ' ἑτέρας ἐν ἐλάττονι μοίρᾳ τυγχανούσης· ἂν ὁ ἐκ τῆς ἀγαπωμένης παῖς γινόμενος, νεώτερος ὢν τοῦ ἐκ τῆς ἑτέρας φύντος, ἀξιοῖ διὰ τὴν πρὸς τὴν μητέρα τοῦ πατρὸς εὔνοιαν τῶν πρεσβείων τυγχάνειν, ὥστε δι-

largitus est bona, quæcunque vero donare potest adjiciendo.

23. Cum vero *juvenes* ad ætatem nuptiis idoneam pervenerint, [1] uxores ducant virgines ingenuas, honestis parentibus natas: qui autem virginem non ducturus est, ne cum alio degentem, quam corruperit, sibi copulet, neve priorem ejus virum contristet. Porro servas ne ducant liberi, quamvis ad hoc ab amore impellantur. nam ut quod decet plus valeat quam cupiditas, etiam ad *vitæ cujusque* dignitatem *maxime* conducit. Præterea [2] nec cum prostituta matrimonium ineundum, cujus, propter corporis probrum, sacrificia nuptialia Deus non sit admissurus. ita enim natorum ingenia fient liberalia, & ad virtutem erecta, si ex turpi conjugio non geniti fuerint, neque ex libidine eorum qui cum *femina* non libera convenerint. Si quis aliquam pro virgine desponsam, postea talem non invenerit, ipse quidem actionem intendat & accuset, eis quæ ad rem demonstrandam habet indiciis usus. Puellæ vero causam agat pater, aut frater, aut qui post hos propius eam cognatione attingere videbitur. Et puella, si quidem judicatum fuerit eam non deliquisse, cum accusatore habitet, nullam eam dimittendi potestatem habente, nisi magnas ei causas præbeat, & quibus nihil contradici possit. Quod si crimen & calumniam audacter & temere impegerit, pœnas luat, quadraginta una minus plagis acceptis, patrique siclos quinquaginta solvat. Sin autem puellam corruptam coarguerit, si quidem popularis sit, quod usque ad legitimas nuptias virginitatem non prudenter defenderit, lapidibus obruatur: sin ex sacerdotibus nata sit, viva cremetur. Si cui sint duæ uxores, & *is* alteram, propter amorem aut pulchritudinem aut aliam ob causam, magno honore & benignitate prosequatur, alteram autem minori observantia & affectu: si filius ex dilecta genitus, procreato ex altera junior, jus primogenituræ, propter patris erga matrem benevolentiam, consequi nitatur, ut rei paternæ duplicem partem accipiat (hoc enim

LEGES CONNUBIALES. *Deut. c. 23.*

Lev. 21.

Deut. 21.

t Προσκτήσαντα] *Epiphanius* fortean viderat προσκτήσαντα δέ. BERN.

1. *Uxores ducant virgines ingenuas,*] *LEGES CONNUBIALES.* 1. *Viri ingenui ingenuas virgines ducunt: uxores alienas non seducunt; neque matrimonium ineunt cum scorto, cujus equidem sacrificia nuptialia neutiquam Deo placeant. Deut. c. 23. 8. qui locus Seldenum nostrum latuit, non latuit Maimonidem* Issure mizbeah c. 4. *Lev. c. 21. 7. & c. 19. 29.* Synhedrin f. 76. Iebamot. f. 37. & *Maimonidæ* Issure biah c. 18, 19. & More p. 498. 2. *Uxorem præreptæ virginitatis temere accusatam vir suus in ævum recipit, multatus adeo verberibus undequadraginta, atque etiam siclis L. supra dotem socero numerandis. Nam Moyses nequam istum damnaverat centum nummis Deut. 22. 18. Attamen certo vitiata lapidibus obruitur, si Laica; sive ex Sacerdotibus accesserit, viva comburitur, Deut. c. 22. 13. & Lev. c. 21. 9. Masicta* Synhedrin c. 8. 1. Cetubot *T. B.* f. 22, 40, 44, 45, 46. Ciddusim f. 3. Eracin f. 15. & Synhedrin f. 50, 51, 52, 66. *Maimonidis* Iad c. 3. περὶ παρθένων, & de Congressu illicito c. 1. 6. & Doctoris dubitantium p. 501. 3. *Gaudet naturæ suæ jure* במשפט הבכורה *filius maximus, uxorum licet minus dilecta genitus, Deut. c. 21. 15.* Ciddusim f. 68, 78. Becorot f. 47, 52. Baba batra 122 —— 130. & *Maimonidis c. 2.* περὶ κληρονομίας. 4. *Fæminam alteri jam desponsatam quisquis corruperit, pereat cum ipsa: aut solus, si per vim fecerit, Deut. c. 22. 23.* Ciddusim f. 10. & Synhedrin f. 41. *Maimonidis c. 1.* ναάρα βετυλά. *Paria etiam judicarunt de hoc flagitio viri sapientes, Marcellus, Paulus, & Papianus in* Collatione Rufiniana, *doctissimusque Velvodus, lux Grotii, titulo Parallelo* XXIV. & *aliquot sequentium.* 5. *Qui violat virginem necdum desponsatam, hanc uxorem accipiat: aut si parens delibatæ volet, solvat siclos L. pretium infamiæ, Deut. c. 22. 28. aut potius Exodi c. 22. 16. 17.* & Cetubot. f. 10, 29, 38, 39, 40. & *Maimonidis* Iad c. 1, 2. נערה, *ejusdemque* מורם *p. 500.* 6. *Mulieri aliquam ob causam dimissæ, leviculam satis Hillelistis Aquibaque decernentibus extremo Codice* Γιτῖν, *ad alium virum cum libello repudii sui licet divertere: sed ad repudiantem postliminio redire non licet Deut. c. 24. 1. Matth. 12. 7. Masicta tota* Γιτῖν, *i. e.* de Repudii formulis, & *T. B.* Ciddusim f. 3 --- 9. Sota f. 3, 5, 20, 31. *Maimonidis Iad in* Γερουσίν, *item p. 499.* μωρέ. 7. *De Leviro ingrato & conspuendo, vide Deut. c. 25. 5. Deuterotarum Masictam* περὶ γαλωγαιών ἤτοι εἰβαμμώτ; & *Maimonidis* יבום וחליצה f. 295. Iad, *necnon* More p. 500. 8. *Captivam vero Israelita nemo ad torum prius admittet, quam illa mensem lugubrem ex more capite raso patriæ ac parentum derelictorum memor exegerit: atque semel admissam eam tanquam uxorem, vel saltem liberam inde existimabit. Deut. c. 21. 10.* Ciddusim f. 21, 22, 68. Jebamot f. 47, 48. *Maimonides* de Regibus c. 8. §. 5. & p. 467. Doctoris sui. *Cæterum* de Jure muliebri *præter Moysen magnum, Josephum, & filium Maimonis, alios quam paucissimos Judæorum huc allegavi. Sufficit igitur* Uxor Hebraica *Seldeni nostratis, aut oppido lasciviunt in hoc argumento Scholæ Rabinorum & impudica* περὶ ζμή. BERN.

v Νοθεύσας,] Verbum νοθεύσας, quod deerat in *Editis*, restitui ex quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* Sic legit *Castalio*, μὴ ζευγνύσθω συνοικοῦσαν ἄλλῳ, μηδὲ λιποῦσαν τὸν πρ. &c. *neque quæ reliquerit suum priorem virum.* æque bene, μηδὲ λυποῦσαν, *qui priorem maritum molestia non affecerit, sc.* protervia sua, malisque moribus.

x Πρὸς τοῦτό τινες ἐκβιάζωνται.] Πρὸς τοῦτο τινὸς ἐκβιάζοιντο *Hen.*

y Ετι δὲ μηδ' ἡταιρημένης] Ita *Samb.* (& *Coll. Voss.*) ἔτι μηδὲ ἡτ. *Bas. G. Aliique.*

2. *Nec cum prostituta matrimonium ineundum,*] Neque meretrici sit jus nuptiarum, *Gelen.* neque meretricis sint nuptiæ, *Selden.* de *Uxore Hebr.* l. 6. c. 10.

z Εἰ μὴ τύχοιεν] Εἰ τύχοιεν ἐκ γάμων φύντες οὐκ αἰσχρῶν (*Coll. Voss.*) *Big.*

a Μηδ' ἐξ ἐπιθυμίας] Ita *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* μήδ' ἐξ ἐπιθυμίᾳ οὐκ ἐλευθέρᾳ *Samb.* μήδ' ἐξ ἐπιθυμίας οὐκ ἐλευθερίας *Big.* (& *Coll. Voss.*) μηδ' ἐξ ἐπιθυμίας οὐκ ἐλευθερίᾳ *Vat.* HUDS. Forte ἐλευθέρας, vel ἐξ ἐπιθυμίᾳ οὐκ ἐλευθέρᾳ συνελθόντων. COCC.

b Εἴ τις] Εἰ δέ τις *Big.* & *Samb.*

c Εχοι τεκμηρίοις.] Εχῃ *iidem*, & v. 19. δοκῇ.

d Η ἀδελφὸς,] Η ὁ ἀδελφὸς *Hen.* & *Busb.* mox ἢ ὅστις ἂν *Vat.*

e Τοῦ δὲ] Forte ὁ δὲ ἐλεγχθεὶς. COCC.

f Μιᾶς λειπούσης] Μιᾷ λιπούσας *Big.* & *Coll. Voss.*

g Αποτινέτω] In *MSS.* ἀποτιννύτω. quod idem est. & v. 27. ἐξελέγξῃ.

h Δημότις μὲν] Ita *MSS.* in *Editis* δημῶτις.

i Γεγεννημένη,] *Samb. Hen.* & *Busb.* γεγενημένη. BERN.

k Καιέσθω ζῶσα] Hinc apparet combustionem graviorem pœnam lapidatione fuisse. REL.

l Επὶ τιμῇ] Εν τιμῇ *Big. Samb.* & *Vat.*

enim in legibus statui) ne permittatur. est enim iniquum, ut natu major, quòd in genere materno superetur, eis fraudetur quæ ex patris testatione ei debentur. Qui puellam alteri desponsam
Deut. 22. vitiaverit, si quidem ei persuaserit & ad corruptelam consentientem habuerit, cum ea moriatur. nam uterque juxta nequam est: ille quidem, qui puellam exorarit ultro rem turpissimam subire, eamque liberali conjugio anteponere; hæc vero, quod exorata fuerit, ut propter voluptatem aut propter lucrum sui copiam ad flagitium *committendum* faceret. Sin autem solam alicubi nactus illam violaverit, nemine qui defenderet præsente, solus moriatur. Qui virginem nondum desponsam compresserit, ipse eam in matrimonium ducat. Quod si non videatur patri puellæ eam illi collocare, *tum* siclos quinquaginta, injuriæ mulctam, solvat. Qui vero ab uxore secum habitante quascunque ob causas disjungi velit (multæ autem tales hominibus accidunt) scripto confirmet, [1] se non amplius cum ea rem habiturum esse. sic enim facultatem accipiet cum alio habitandi: nam priusquam hoc fiat *illud* non
Deut. 24. permitttendum. Quod [2] si male habeat etiam apud illum, aut eo vita defuncto prior eam ducere voluerit, ne liceat ei revenire. Liberis carentem, viro ejus mortuo, frater illius ducat, puerumque *ex ea* natum, defuncti nomine vocatum, in *spem* successionemque hæreditatis nutriat. Hoc *si* fiat, plurimum etiam reipublicæ proderit; dum familiæ non deficiant, & facultates cognatis maneant: & feminis, cum priorum virorum proximis habitantibus, calamitatis allevationem afferet. Quod si frater nolit eam ducere, mulier convento senatu hoc ipsum testificetur; quod se, volentem in familia manere & ex eo liberos gignere, admittere noluerit, fratris defuncti memoriam injuria afficiens. Interrogante vero senatu, quam ob causam à matrimonio abhorreat, sive parvam sive magnam afferat, [3] eò inclinet. Uxor autem fratris, calceis ei detractis, faciemque ejus conspuens, dignum esse dicat qui hæc à se habeat, quòd mortui memoriam læserit. Atque ille quidem è senatu abeat, in omnem vitam ignominia notatus: illa vero cuicunque vo-
Deut. 21. luerit poscenti nubat. Si quis autem captivam ceperit virginem, sive etiam nuptam; volenti eam in matrimonium accipere ne prius liceat lectum attingere & cum ea congredi, quam ipsa tonsa, sumptoque lugubri habitu, cognatos & amicos, qui perierint in prælio, deploraverit: ut cum dolorem, quem capiet ex illis, satiaverit, ita demum ad epulas & nuptias se convertat. nam pul-

πλεῖν τὸ μέρος τῆς πατρῴας οὐσίας λαμβάνειν, τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς νόμοις διεταξάμην, μὴ [m] συγκεχωρήσθω. ἄδικον γὰρ τὸν τῇ γενέσει [n] πρεσβύτερον, [o] ὅτι τὰ τῆς μητρὸς αὐτῷ ἥττονα, παρὰ τῇ διαθέσει τοῦ πατρὸς τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ στέρεσθαι. ὁ κόρην ἄλλῳ κατηγγυημένην φθείρας, εἰ μὲν πείσας καὶ πρὸς τὴν φθορὰν [p] συγκατάινον λαβὼν, ἀποθνησκέτω σὺν αὐτῇ. πονηροὶ γὰρ ὁμοίως ἑκάτεροι· ὁ μὲν τὸ αἴσχιστον πείσας ἑκουσίως ὑπομεῖναι, καὶ προτιμῆσαι τοῦτο τοῦ ἐλευθέρου γάμου τὴν κόρην, ἡ δὲ παρασχεῖν αὐτὴν πεισθεῖσα [q] δι' ἡδονὴν ἢ διὰ κέρδος πρὸς τὴν ὕβριν. ἐὰν δέ που μόνῃ περιπεσὼν βιάσηται μηδενὸς βοηθοῦ παρόντος, μόνος ἀποθνησκέτω. ὁ φθείρας παρθένον μήπω [r] κατηγγυημένην, αὐτὸς γαμείτω. [s] ἢν δὲ τῷ πατρὶ τῆς κόρης μὴ δόξῃ συνοικίζειν αὐτῷ, πεντήκοντα σίκλους [t] τὴν τιμὴν τῆς ὕβρεως καταβαλλέτω. [v] γυναικὸς τῆς συνοικούσης βουλόμενος διαζευχθῆναι [x] καθ' ἃς δηποτοῦν αἰτίας· πολλαὶ δ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις τοιαῦται γίνοιντο· γράμμασι μὲν περὶ τοῦ μηδέποτε συνελθεῖν ἰσχυριζέσθω. λάβοι γὰρ ἂν οὕτως [y] ἐξουσίαν συνοικεῖν ἑτέρῳ· πρότερον γὰρ οὐκ [z] ἐφετέον. εἰ δὲ καὶ πρὸς ἐκεῖνον [a] κακωθείη, ἢ τελευτήσαντος αὐτοῦ θελήσειε [b] γαμεῖν ὁ πρότερος, μὴ ἐξεῖναι [c] αὐτῇ ἐπανιέναι. [d] τὴν ἄτεκνον, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ τετελευτηκότος, ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου γαμείτω· καὶ τὸν παῖδα τὸν γινόμενον [e] τῷ τοῦ τεθνεῶτος καλέσας ὀνόματι, τρεφέτω τοῦ κλήρου διάδοχον. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς δημοσίοις λυσιτελὲς γινόμενον, [f] τῶν οἴκων οὐκ ἐλλειπόντων, καὶ τῶν χρημάτων τοῖς συγγενέσι μενόντων· καὶ ταῖς γυναιξὶ κουφισμὸν οἴσει τῆς συμφορᾶς, τοῖς ἔγγιστα τῶν προτέρων ἀνδρῶν συνοικούσαις. ἐὰν δὲ μὴ βούληται γαμεῖν ὁ ἀδελφός· ἐπὶ τὴν γερουσίαν ἐλθοῦσα ἡ γυνὴ, μαρτυρέσθω τοῦθ' ὅτι βουλομένην αὐτὴν ἐπὶ τοῦ οἴκου μένειν καὶ τεκνοῦν ἐξ αὐτοῦ μὴ προσδέχοιτο, ὑβρίζων τὴν τοῦ τεθνηκότος ἀδελφοῦ μνήμην. [g] ἐρομένης δὲ τῆς γερουσίας διὰ ποίαν αἰτίαν ἀλλοτρίως ἔχοι πρὸς τὸν γάμον, ἄν τε μικρὰν ἄν τε μείζω λέγῃ, πρὸς ταῦτα ῥεπέτω· ὑπολύσασα δ' αὐτὸν ἡ γυνὴ τἀδελφοῦ τὰ σάνδαλα, καὶ [h] πτύουσα αὐτοῦ εἰς τὸ πρόσωπον, [i] τούτων αὐτὸν ἄξιον εἶναι παρ' αὐτῆς λεγέτω τυγχάνειν, ὑβρίσαντα τὴν τοῦ κατοιχομένου μνήμην. καὶ ὁ μὲν ἐκ τῆς γερουσίας [k] ἀπείτω, τοῦτ' ἔχων ὄνειδος πρὸς ἅπαντα τὸν βίον· [l] ἡ δ' ᾧπερ ἂν βουληθῇ τινι τῶν δεομένων γαμείσθω. ἂν δ' αἰχμάλωτόν τις λάβῃ παρθένον, ἄν τε καὶ γεγαμημένην, βουλομένῳ συνοικεῖν μὴ πρότερον ἐξέστω εὐνῆς [m] ἅπτεσθαι καὶ κοινωνίας, πρὶν ἢ ξυραμένην αὐτὴν, καὶ πένθιμον σχῆμα ἀναλαβοῦσαν, ἀποθρηνῆσαι συγγενεῖς καὶ φίλους τοὺς ἀπολωλότας ἐν τῇ μάχῃ· ὅπως τὸ ἐπ' αὐ-

m Συγκεχωρήσθω.] Συγχωρείσθω Busb. & Hen. συγκεχωρείσθω Big. & Samb.

n Πρεσβύτερον,] Πρεσβύτερον ὄντα τῷ μ. Samb. & Vat.

o Ὅτι τὰ τῆς μητρὸς] Alii sic distinguunt, ὅτι τὰ τῆς μητρὸς αὐτῷ ἥττονα παρὰ τῇ διαθέσει τοῦ πατρὸς, τῶν &c.

p Συγκάτα[illegible]] Big. Samb. & Epiph. συγκάτουνον prave Bas. & Gen. κατα[illegible] Hen. & Busb. alia voce. Deinde verba Legis על דבר אשר (ἐταπείνωσεν) ענה את אשת ריעהו bene explicat Josephus, ὁ μὲν τὸ αἴσχιστον πείσας ἑκουσίως ὑπομεῖναι. BERN. Ita Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat. συγκάτουνον prave in Editis. κατα[illegible] Hen. & Busb.

q Δι' ἡδονὴν] Δι' ἡδονὴν ἰδίαν, ἢ διὰ κ. Vat. & Vet. Interpr.

r Κατηγγυημένην,] Ita MSS. κατεγγυημένην in Editis.

s Ἢν δὲ] In aliquot *Epiphanii* codicibus, *si vero puellæ non placeat, ut habeat eam, patri quinquag.* &c. ac si *Græca* fuissent, τῷ δὲ πατρὶ, ἢν τῇ κόρῃ μὴ δόξῃ συνοικίζειν αὐτῷ, πεντ.

t Τὴν τιμὴν] Articulum negligunt aliquot *MSS.*

v Γυναικὸς] Γυναικὸς δὲ τῆς Big. Samb. & Vat.

x Καθ' ἃς δηποτοῦν] Καθ' ἥντινοῦν αἰτίαν Busb. & Hen. dein πολλαὶ δ' ἂν τοὺς ἀνθρώπους τοιαῦται εὑρίσκοιντο. γράμμα in Cod. Vat.

1. *Se non amplius cum ea rem*] Vide Cl. Seldenum de Uxore *Hebr.* l. 3. c. 19. p. 437. & c. 24. p. 507.

y Ἐξουσίαν] Ἐξουσίαν ἡ γυνὴ Big. (Coll. Voss.) Samb. Hen. & Busb.

z Ἐφετέον.] Ita Busb. (*Cocceji* correctio) & Hen. recte ἀφετέον Big. Samb. & Vat. ἐφεκτέον Bas. & G.

2. *Si male habeat etiam*] Si in illum etiam male affecta fuerit, *Epiphan.*

a Κακωθείη,] Κακωθείη, ἢ τελευτήσαντος ἐκείνου Hen. & Busb. κακωθῇ, ἢ τελευτήσαντος αὐτοῦ Big. & Samb. κακωθείη, τελευτήσαντος αὐτοῦ, absorpta partitionis particula. Hoc colon omisit bonus Epiphanius. Mox θέλῃ Hen. θελήσει Busb. Iidem statim ὁ πρότερον. BERN.

b Γαμεῖν] Αὐτὴν post γαμεῖν inserunt Big. (Coll. Voss.) & Samb.

c Αὐτῇ ἐπανιέναι.] Αὐτὴν in quinque (Coll. Big. & Voss.) *MSS.*

d Τὴν ἄτεκνον,] Ita Samb. τὴν ἄτ. ἀνδρὸς αὐτῇ Bas. & G. τὴν ἄτ. τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ Busb. & Hen. τὴν ἄτ. ἀνδρὸς αὐτῆς Big. ἄτεκνον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Vat.

e Τῷ τοῦ τεθνεῶτος] Sic Big. Samb. Hen. & Busb. in Editis & Vat. deest τῷ.

f Τῶν οἴκων] Τῶν οἴκων οὐκ ἐκλειπόντων Vat. τῶν οἰκείων οὐκ ἐκλ. Big. & Samb.

g Ἐρουμένης] Ἐρομένης in *MSS.*

3. *Eò inclinet.*] Ad hoc veniendum est, ut uxor fratris &c. *Epiphan.*

h Πτύουσα αὐτοῦ] Πτύσατα in quatuor (Coll. Voss.) *MSS.*

i Τούτων αὐτὸν] Ita Big. (Coll. Voss.) & Samb. τοῦτο ἄξιον juxta Vet. Interpr. τοῦτο αὐτῷ ἄξιον Vat. in Editis duntaxat ἄξιον εἶναι.

k Ἀπείτω,] Big. & Samb. ἀπίτω, Canonice ab εἶμι. Nam εἶμι auris est Bœoticæ. Reliqui à verbo originis circumflexo, ἀπείτω. BERN. Ἀπίτω Big. & Samb. ut & p. seq. v. 10.

l Ἡ δ' ᾧπερ ἂν] In Samb. ἡ δ' ᾧπερ &c.

m Ἅπτεσθαι] Ἅψασθαι in quinque *MSS.*

αὐτοῖς κορέσασα λυπηρὸν, ἔπειθ' οὕτως ἐπ' εὐωχίας [n] τραπῇ καὶ γάμους. καλὸν γὰρ εἶναι καὶ δίκαιον παιδοποιὸν παραλαμβάνοντα θεραπεύειν αὐτῆς [o] τὸ βουλητόν· ἀλλὰ μὴ τὴν ἰδίαν ἡδονὴν διώκοντα μόνον, τοῦ κατ' αὐτὴν ἀμελεῖν κεχαρισμένου. τριάκοντα δ' ἡμερῶν [p] ἐπὶ τῷ πένθει διελθουσῶν, αὐτάρκεις γὰρ ἐπὶ τοῖς δακρύοις αὗται τῶν φιλτάτων τοῖς φρονίμοις, τότε χωρεῖν ἐπὶ τὸν γάμον. εἰ δ' ἐμπλησθεὶς τῆς ἐπιθυμίας [q] ὑπερηφανεύσειεν αὐτὴν γαμετὴν ἔχειν, μὴ κατ' ἐξουσίαν ἐχέτω καταδουλοῦν αὐτήν. ἀλλ' ὅπη βούλεται χωρεῖν [r] ἀπείτω, τοῦτο ἐλεύθερον ἔχουσα.

κδ'. Ὅσοι δ' ἂν [s] τῶν νεωτέρων περιφρονοῦσι τοὺς γονεῖς, καὶ τιμὴν αὐτοῖς μὴ νέμωσιν, ἢ δι' αἰσχύνην [t] ἢ διὰ σύνεσιν ἐξυβρίζοντες εἰς αὐτούς· πρῶτον μὲν λόγοις αὐτοὺς [v] νουθετείτωσαν οἱ πατέρες· αὐτάρκεις γὰρ [x] ἐπεφύεσαν οὗτοι δικασταί· "συνελθεῖν μὲν ἀλλήλοις οὐχ ἡδονῆς "ἕνεκα λέγοντες, οὐδὲ τῆς τῶν χρημάτων αὐξήσεως, κοι"νῶν τῶν ἑκατέροις ὑπαρχόντων γινομένων· ἀλλ' ὅπως "παίδων τύχωσιν, οἳ [y] γηροκομήσουσιν αὐτοὺς, καὶ ὧν ἂν "δέωνται παρ' αὐτῶν [z] ἕξουσι. [a] γενόμενον δέ γε, μετὰ χα"ρᾶς καὶ τοῦ τῷ Θεῷ χάριν εἰδέναι τὴν μεγίστην, ἀρά"μενοι, διὰ σπουδῆς ἀνεθρέψαμεν· μηδενὸς φειδὼ ποι"ούμενοι τοῦ καὶ δόξαντος εἰς σωτηρίαν τὴν σὴν καὶ παι"δείαν τῶν ἀρίστων εἶναι χρησίμου. νῦν δὲ, συγγνώμην γὰρ "δεῖ νέμειν ἐφ' ἁμαρτήμασι νέων, [b] ἀποχρήσοι ὅσα τῆς "εἰς ἡμᾶς τιμῆς [c] ὠλιγώρησας, καὶ μεταβαλοῦ [d] πρὸς "τὸ σωφρονέστερον· λογισάμενος καὶ τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς εἰς "πατέρας τολμωμένοις χαλεπῶς ἔχειν, ὅτι καὶ αὐτὸς "[e] πατὴρ τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους ἐστὶ, καὶ συναδι"κεῖσθαι δοκεῖ τοῖς τὴν αὐτὴν αὐτῷ προσηγορίαν ἔχουσιν, "οὐχ ὧν προσῆκον αὐτοῖς παρὰ τῶν παίδων [g] τυγχανόντων. "καὶ νόμος κολαστὴς γίνεται τῶν τοιούτων ἀπαραίτητος, "οὗ σὺ [h] μὴ πειραθείης". κἂν μὲν τούτοις [i] θεραπεύσηται τὸ τῶν νέων αὔθαδες, ἀπαλλαττέσθωσαν τῶν ἐπὶ τοῖς ἠγνο-

chrum est & æquum, ut qui mulierem, ex qua liberos suscepturus est, sibi adsciscit, [1] voluntati ejus morem gerat, ejusque non negligat desideria, suam tantum persequendo voluntatem. Triginta vero diebus in luctu præteritis (hæ enim sapientibus ad carissimos deflendos satis sunt) tunc matrimonium adeat. Quod si libidine expletus eam conjugem habere fastidiverit, servam eam faciendi potestatem ne habeat: sed *mulier*, quò ire voluerit, discedat, hac ei concessa libertate.

24. [2] Quicunque vero adolescentum parentes *suos* contemnent, eisque *debitum* honorem non tribuent, aut probro *aliquo* aut de industria in eos contumeliosi, eos primum verbis castigent parentes (hi enim judices esse solent idonei) dicentes, "sese inter se congressos esse, non voluptatis causa, neque ut rebus utriusque factis communibus facultates amplificarent; sed ut liberos adipiscerentur, qui ipsos in senectute nutrirent, ipsisque ea, quibus indigerent, *demum* suppeditarent. "Natum quidem sublatum, lætitia gestientes maximasque Deo gratias habentes, *summa* cura educavimus, nulli rei parcentes, quæ ad tuam salutem & rerum optimarum disciplinam utilis esse videretur. Nunc autem (oportet enim veniam dare juvenum peccatis) satis habe, hactenus honorem erga nos contempsisse, & redi ad sanitatem; tecum cogitans, quod etiam Deus ea quæ adversum patres committuntur moleste ferat, quoniam & ipse est totius hominum generis parens, & in eis, cum quibus illi communis est appellatio, lædi videtur, cum quæ illis debebantur à liberis non obtineant. atque *insuper* lex talium vindex est inexorabilis, cujus absit ut tu facias periculum". Ac si quidem his adolescentum improbitas fuerit sanata, probris ob errata

Lex de filiis intemperantibus & adversus parentum suorum monita contumacibus. Deut. 21.

n Τραπῇ καὶ γάμους.] Τραπῆναι in iisdem *MSS.*

1. *Voluntati ejus morem gerat,*] Voluntati ejus medeatur, *Castal.*

o Τὸ βουλητόν·] Τὸ λυπηρόν. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

p Ἐπὶ τῷ πένθει] Illud ἐπὶ abest *Big. Samb.* & *Vat.*

q Ὑπερηφανεύσειεν] *Samb.* ὑπερηφανήσειεν, ut apud Mæonidem & Glossarum veterum Conditores ὑπερηφανῶ, *fastidio*, licet absque laude Julii Pollucis. *Big.* ὑπερηφανίσειεν. *Bas.* & *Gen.* ὑπερηφανεύσειεν. *Busb.* & *Hen.* ὑπερηφανεύοιτο. BERN.

r Ἀπείτω,] *Big.* & *Samb.* ἀπίτω, τὸ ἐλεύθερον ἔχουσα. *Bas. Gen.* & *Epiph.* ἀπείτω, τοῦτο ἐλεύθερον ἔχουσα. Supra *Samb.* κατεξουσίαν ἐχέτω, & *Hen.* cum *Busb.* ἐξέσω. Perite autem explicuit Flavius phrasin Mosaicam לא תתעמר בה, μὴ κατ' ἐξουσίαν ἐχέτω καταδουλοῦν αὐτήν. BERN.

2. *Quicunque vero adolescentum*] *Lex rarissima & exempli pauci, Deut. c.* 21. 18. *Filius intemperans & adversus parentum suorum monita contumax*, סורר ומורה, ἀπειθὴς καὶ ἐρεθιστὴς, *q. e. Samaritis in versione vernacula*, ארראי ומחבי: *Saadiæ* زايغ ومخالف *& Judæorum plurimis: idemque gulo v.* 20. זולל וסבא συμβολοκοπῶν καὶ οἰνοφλυγῶν LXX. *Interpr.* זלל בסר וסבא חמר *Oncceloso, aut explicatius Uzielidæ* גרגרן בבשרא ושתאי בחמרא, vorago carnium & vini: *Samaritarum paraphrasi Arabica* اكيل وشريب, φάγος καὶ πότης, *neci datur, præsertim καταλεύε*ται), *Deut. c.* 21. 18. *Cadavera vero hominum supplicio publico damnatorum, vel etiam hostium, sole occidente omnino sepeliunto. Sufficit enim exemplo una dies. Deut. c.* 21, 22, 23. *Vide etiam Uzielidam & Compilatorem Siphræ, & Masictam* Synhedrin c. 6. §. 4, 5. *& T. Bab. titulo eodem f.* 45, 46, 47. *& T. Jeros. f.* 23. *c, d. & Flavium Josephum paragrapho* 6. *hujus capitis; & in ingenti Opere Maimonidem c.* 15. Synhedrin. *Præterea Antecessores Babylonii ultionis publicæ tela simul cum sceleratis defodi honeste jubent. Istam autem filiorum rebellium censuram ac cædem plectere volunt Pharisæi, Divinæ Legis castigatores, duntaxat ephebos, post flagra publica, propter heminam vini carnisque τριτημόριον, quod est Babyloniis interpretantibus ἡμίμναιον, vel rectius juxta Gemaram Solymitariam* Semilibra, *sive* triens mnæ unius. *in ipsa δευτερώσει* Synh. c. 8. 2. חצי לוג יין האיטלקי ותרטימר בשר, *raptam de penu familiari ac hausto uno subinde deglutitam, utroque genitore jam vivente natosque (ó viscera) accusante. Docent insuper Judæorum Magistri tam severe animadvertisse Oratorem Sinæum in contemptores parentum ex metu consequentis mali*, בן סורר נידוי על סופו: *ne ab hac protervia & a furtis domesticis procederent porro nequam ingenia ad homicidia & maxima flagitia. Masicta* Synhedrin. c. 8. *& Talm. Bab. f.* 80, 81, 85. *& Talm. Jeros. f.* 26. *&* Siphra *f.* 48. *c, d. &* Paraphrasis Uzielidæ *Deut. c.* 21. *His autem observatum*, Maligna quidem & rebelli prole puniri parentes ob peccata, quibus ipsi rerum Patrem offenderint. *Adde ex Maimonidis* Iad *capita posteriora μαμρὴμ, atque τοῦ ὑφηγητοῦ p.* 437, 463. *Postremo autem potestatem patribus vitæ auferendæ, quam ingratis dederant, asserit sapiens Græcia: asserit apud Romanos lex Regia, lex δωδεκάδελτος; tum vox Urbis dominæ de liberis Herodis, Ulpianus, Papianus, aliique veterum Interpretum; quos legas apud Rufinum Collatorem, & in æterno opere maximi Grotii* de Bello ac Pace. BERN.

s Τῶν νεωτέρων] Τῶν νέων περιφρονοῦσι *Samb. Hen. Busb.* & *Epiph.* Τῶν νέων περιφρονῶσι *Big.* & *Vat.*

t Ἢ διὰ σύνεσιν] Ἢ δι' ἀσύνεσιν legerat *Vet. Interpr.*

v Νουθετείτωσαν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* νουθετήτωσαν in *reliquis.*

x Ἐπεφύεσαν] Sic restituo. Impressum pridem fuit *Bas.* & *Gen.* ἐπεφύκατιν pro ἐπεφύκεσαν vel πεφύκασιν: scriptumque à quatuor ἐφ' υἱέσιν, *pro filiis.* Hoc etiam prudens nemo damnaverit. Quippe ex Flavio argumentum cepisse mihi videtur Sopater Apamiensis, quo austerum jus παιδοκτονίας defenderet, ὁ νόμος εἰδὼς, ὡς εἰλικρινὴς γένοιτ' ἂν δικαστὴς ὁ πατὴρ, τοῦτο προσέταξεν. *Epiphanius* forte agnoverat in Muséo *Cassiodori*, αὐτάρκεις γὰρ ἐπὶ τούτῳ οὗτοι δικασταί. BERN. Sic restituit *Bernardus*, quod ἐφ' υἱέσιν invenerit in *MSS.* in *Editis* ἐπεφύκασιν, pro ἐπεφύκεσαν vel (quod vult *Coccejus*) πεφύκασιν. *Epiphanius* forte legerat, αὐτάρκεις γὰρ ἐπὶ τοῦτο οὗτοι δικασταί.

y Γηροκομήσουσιν] Recte *Samb.* Aliis tribus præter Canonem γηροκομίσουσιν. Vulgus quidem Græciæ dicunt γηροκομῶ, sed pars melior & Attica γηρωκομῶ. Mox *Samb.* γινομένων, & postea φειδῶ, indeque ἀπόχρηντοι. BERN.

z Ἕξουσι.] Lege ἕξωσι. COCC.

a Γενόμενον δέ γε] Γενομένων &c. *Samb.* γενόμενον δὲ μετὰ χ. *Vat.*

b Ἀποχρήσοι] Lege ἀπόχρη σοί. COCC.

c Ὠλιγώρησας,] Ita *Samb.* ὀλιγώρησας *reliquis.*

d Πρὸς τὸ σωφρονέστερον] Sic *MSS.* in *Editis* πρὸς σωφρονέστερον. Verum πρὸς τρόπον σώφρονος, aut πρὸς τρόπον σωφρονέστερον legisse videtur *Vet. Interpr.*

e Πατὴρ τοῦ παντὸς] Eo modo *MSS.* ὁ πατὴρ *Bas.* & *G.*

g Τυγχανόντων] Τυγχάνουσι *Vat.* ταῦτα τυγχάνειν in suo *Codice* habuit *Epiphan.*

h Μὴ πειραθείης.] Ita *Big.* (*Cocc.*) & *Vat.* πειραθείης *Samb. Bas.* & *G.*

i Θεραπεύσηται] Potius θεραπεύηται cum *Samb. Big. Vat.* & *Vet. Interpr.* aut θεραπεύοιτο ut *Hen.* & *Busb.*

ta liberentur. Ita enim & bonus erit legiſlator & patres fortunati, qui neque filium neque filiam puniri viderint. Sin autem verba eorum & reſipiſcendi diſciplina nihil proficere videantur; ſed continuis contra parentes facinoribus leges ſibi hoſtes faciat implacabiles, ab iis ipſis extra urbem ſequente multitudine productus lapidetur; &, cum per totum diem ad ſpectaculum omnium manſerit, noctu ſepeliatur. Sic etiam qui legibus quoquo modo rei capitalis condemnati fuerint. Sepeliantur autem & hoſtes, nec ullus terræ expers mortuus jaceat, præter æquum pœnas dans.

Hebræis cum Hebræo vetitum fœnus. Lev. c. 25. Ex. c. 22. Deut. c. 19.

25. [1] Ne liceat ulli Hebræorum ad uſuram dare, neque cibum neque potum. non enim juſtum eſt in reditu habere fortunas tribulis: ſed ſubvenientem ejus neceſſitatibus in lucro ponere & gratiarum actionem illius, & remunerationem à Deo conſequuturam ob humanitatem.

Qualiter lege cautum de mutuo & pignoribus. Ex. c. 26. Deut. c. 24.

26. [2] Qui autem mutuati ſunt aut argentum, aut aliquid fructuum humidorum ſiccorumve, [3] rebus *ſuis* ex ſententia, Dei benignitate, ſuccedentibus, hæc referentes cum alacritate reddant creditoribus; quaſi apud ſeipſos deponentes, & ſi egeant rurſum habituri. Si vero *debitores* circa redditionem improbe agant, *& eam morentur*, ne liceat domum eorum ingreſſis pignora capere, priuſquam de eo judicium fiat; pignus autem foris *ſtantes* petant, & debitor ipſe ferat *ad creditorem*, nihil ei contradicens, qui legis præſidio ſubnixus ad ſe venit. Ac ſi quidem locuples ſit qui pignoravit, pignus retineat creditor donec redda-

ημένοις [k] ὀνείδων. οὕτως [l] γὰρ ὅ, τε νομοθέτης ἀγαθὸς [m] ἂν εἴη, καὶ οἱ πατέρες εὐτυχεῖς, [n] οὐκ ἐπιδόντες οὔτε υἱὸν κολαζόμενον οὔτε θυγατέρα. [o] εἰ δὲ οἱ λόγοι καὶ ἡ παρ' αὐτῶν διδασκαλία τοῦ σωφρονεῖν τὸ μηδὲν εἶναι φανῶσιν, ἐχθροὺς δὲ ἀσπόνδους ποιεῖ [p] αὐτῷ τοὺς νόμους τοῖς συνεχέσι κατὰ τῶν γονέων τολμήμασι· προαχθεὶς ὑπ' αὐτῶν τούτων ἔξω τῆς πόλεως τοῦ πλήθους ἑπομένου, καταλευέσθω· καὶ μείνας δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς θέαν τὴν ἁπάντων, [q] θαπτέσθω νυκτός. οὕτως δὲ καὶ οἱ ὁπωσοῦν ὑπὸ τῶν νόμων ἀναιρεθῆναι κατακριθέντες. θαπτέσθωσαν δὲ καὶ οἱ πολέμιοι· καὶ [r] νεκρὸς μηδὲ εἷς γῆς ἄμοιρος κείσθω, περαιτέρω τοῦ δικαίου τιμωρίαν [s] τιννύων.

κέ. Δανείζειν δὲ Ἑβραίων ἐπὶ τόκοις ἐξέστω μηδενὶ, μήτε βρωτὸν μήτε ποτόν. οὐ γὰρ δίκαιον προσοδεύεσθαι [t] τοῦ ὁμοφύλου τὰς τύχας· ἀλλὰ βοηθήσαντα ταῖς χρείαις αὐτοῦ, κέρδος εἶναι νομίζειν [v] τήν τ' ἐκείνων εὐχαριστίαν, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γενησομένην ἐπὶ τῇ χρηστότητι.

κϛ'. Οἱ δὲ λαβόντες εἴτε ἀργύρια εἴτε τινὰ τῶν καρπῶν [x] ὑγρῶν ἢ ξηρῶν, κατὰ νοῦν αὐτοῖς τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ [y] χωρησάντων, κομίζοντες μεθ' ἡδονῆς ἀποδιδότωσαν τοῖς δοῦσιν· ὥσπερ [z] ἀποθέμενοι εἰς τὰ αὐτῶν, καὶ πάλιν εἰ δεηθεῖεν ἕξοντες. ἂν δὲ ἀναισχυντῶσι περὶ τὴν [a] ἀπόδοσιν, [b] μὴ πρὸς τὴν οἰκίαν βαδίσαντας [c] ἐνεχυράζειν, πρὶν ἢ δίκη περὶ τούτου γένηται, τὸ δὲ ἐνέχυρον αἰτεῖν ἔξω· καὶ τὸν ὀφείλοντα κομίζειν [d] δι' αὐτοῦ, μηδὲν ἀντιλέγοντα τῷ μετὰ νόμου βοηθείας ἐπ' αὐτὸν ἥκοντι. κἂν μὲν εὔπορος ᾖ ὁ ἐνεχυρασμένος, κατεχέτω τοῦτο μέχρι τῆς ἀποδόσεως ὁ [e] δεδανεικώς· ἂν δὲ πένης,

ἀπο-

k Ονείδων.] Ita *Baſ. G. Big.* & *Busb.* Atticorum more. ὀνειδῶν *cæteri* tono vulgi.

l Γὰρ] Γὰρ ἂν *Coll. Big.* & *Voſſ.* & mox tantum εἴη.

m Αν εἴη,] Εὑρεθείη *Epiphan.*

n Οὐκ ἐπιδόντες] Ita *Samb. Big.* & *Burius* è conjectura. in *reliquis* ἐπιδόντες.

o Εἰ δὲ οἱ] Οὓς (οὐ *Coll. Voſſ.*) δ' ἂν οἱ λόγοι *Big. Samb.* & *Vat.* ὧν δὲ οἱ λόγοι legiſſe videtur *Epiphan.*

p Αὐτῷ] Ita *Big. Samb.* & *Epiph.* αὐτῷ ſeu αὑτῷ in *reliquis* deſiderabatur.

q Θαπτέσθω νυκτός.] Deut. 21. 32. ſcriptum eſt לא תלין non pernoctabit, ſed eodem die ſepelietur. Eodem die videtur eſſe capiendum, uti quum de quorundam ſacrificiorum comeſtione dicitur: Eodem die comedetur: nihil remanebit uſque ad mane. Id eſt, quod Judæi dicunt, in illis לילה הולך אחר היום *nox ſequitur diem.* Secus enim ſolet dies 24 horarum inchoari a veſpera & nocte, ut tempus diurnum cenſeatur pars poſterior. Joſephus lib. III. de bello cap. 14. etiam ſcribit τοὺς ἀνελόντας ἑαυτοὺς μέχρις ἡλίου δύσεως ἀτάφους, eos qui ſibi violentas manus intulerunt, relinqui inſepultos uſque ad ſolis occaſum. Ita capite ultimo libri quarti notat de blaſphemo κρεμάσθω δι' ὅλης ἡμέρας καὶ ἀτίμως καὶ ἀφανῶς θαπτέσθω, *pendeat per totum diem & ignominioſe & obſcurè ſepeliatur.* Sic ἐν νυκτὶ Achan ſepultus ταφῇ ἀτίμῳ, teſte noſtro lib. V. Ant. 1. Sic idem infra lib. XVI. ult. Herodis filios duos νύκτωρ, noctu ſepultos narrat. Verum his adverſari videtur, quod lib. IV. de bell. cap. 7. ſcribit πρὸ δύνιος ἡλίου καθελεῖν τε καὶ θάπτειν conſueviſſe Judæos, ſi qui cruci eſſent affixi. Num ſolos hic cruci affixos reſpicit, quibus ſolis convenit τὸ καθελεῖν; Aut an καθελεῖν fit ante ſolis occaſum, θάπτειν poſt? An vero ita debet intelligi, ut tempus circa occaſum ſolis innuatur deſtinatum, & ut a cruce auferantur & ſepeliantur? Puto quos Deus vetat pernoctare inſepultos, potuiſſe circa occaſum ſolis (quando ſcopo Dei erat ſatis factum, id eſt, quum ſpectandus omnibus ſatis ſuperque fuerat) ſepeliri: potuiſſe etiam adulta jam nocte terræ mandari, modo ne pernoctaret inſepultus uſque ad mane. Confer Joh. 19. 31. quia Sabbatho, quod inſtabat, non licebat mortuos ſepelire, ante ſolis occaſum Chriſtum in monumento condunt. Ceteroquin probabile eſt eos Chriſtum noctu ταφῇ ἀτίμῳ ſepulturos fuiſſe. Sed uti ſepulcrum ei honoratum contigit, ita & tempus ſepulturæ. REL.

r Νεκρὸς μηδὲ εἷς] Hic eſt quem Hebræi מת מצוה dicunt REL.

s Τιννύων.] Ex τίνων *Big. Samb.* & *Vat.*

1. *Ne liceat ulli Hebræorum*] *Hebræus Hebræo pecuniam, panem, potumque mutuo dat, abſque omni fœnore,* ἄνευ νέσεκ καὶ ταρβίτ. *Lev. c.* 25. 36, 37. *Ex. c.* 22. 25. *Deut. c.* 19. *v.* 20. *Ezech. c.* 18. 13, 17. *& c.* 22. 12. Ψ. 15. 5. *De Uſura vero in genere & de Mutuo præclare agunt Phariſæi* Maſicta baba meſia, *& ab illis Maimonides in* Iad. f. 672. *titulo* περὶ δανειστοῦ καὶ χρεώστου. *Agit & magnus Grotius libro ſecundo* Juris, *& pluribus voluminibus immodicum Salmaſii ingenium. Item prudentiæ Romanæ Pandectæ l.* XII. *tit.* 1. *& l.* XIII. *tit.* 6, 7. *& toto libro* XX. *Reſcriptaque Imperatorum l.* VIII. *Codicis tit.* 17. *&c. Hæc autem lex homines Chriſtianos minus percellit. Noſtram enim aviditatem, vel erga extraneos (in quos pro arbitrio ſæviit malignitas Judaica, quaſi Moyſis licentia Deut. c.* 23. 20. לנכרי תשיך, τῷ ἀλλοτρίῳ ἐκδανιεῖς, *Scholiſque acclamantibus. Jeroſ.* ע״ן *f.* 44. *& T. Bab. f.* 26. ע״ן, *& Maimonidis* Iad. *f.* 676. *tit.* המלוה ולוה) *uſura.* Unciaria, *ſive per menſes æſtimata* Centeſima, *qui modus licitus ſemper fuit Græcorum, qui Romanorum uſque à* XII. *Tabulis etiam complurium Imperatorum edicta flagellant. Nam Jura Municipalia adhuc ſtrictius fœneratores coercent: adeo ut Uſura nunc temporum evaſerit uberius lucrum capientis quam dantis mutuo. Theologi tamen nonnulli & Canonum Chriſtianorum ſtudioſi, ſcripta ſanctorum Prophetarum & Eccleſiaſticorum dum rigide interpretantur, à populo Fideli omne fœnus eunt ablatum, debitore ſimul ac creditore invitis & adflictis.* BERN.

t Τοῦ ὁμοφύλου] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* atque ita legerat *Salmaſ.* de *Trapezit. Fœnore*, p. 683. in *Editis* τοὺς ὁμοφύλους.

v Τὴν τ' ἐκείνων] Τὴν τ' ἐκείνου εὐχαριστείαν *Vat.*

2. *Qui autem mutuati ſunt*] *Commodatum reſtituitor fide bona animo læto. Secus ſi acciderit, rem ſuam creditor ante ædes debitoris expectet, aut in Foro perſequatur. Mola ejuſque inſtrumenta, Moyſi Juriſconſultorum principi* רחים ורכב μύλη καὶ ἐπιμύλιον, *ceteraque cuncta quibus victus humanus apparatur,* כל דבר שעושין בו אוכל נפש, (*ſicut Joſephus Matthiæ, & Deuterotæ* Baba meſia c. 9. 13. *late digneque Deuteronomium Moſaicum interpretantur c.* 24. 6.) *pignori haud cedunt,* לחבל או לעבוט. *Quinvero pignus pauperculi, maxime amiculum* שמלה, ἱμάτιον *Alexandinis & Joſepho, ſub occaſu ſolis ad ipſum redit, quo dormitet. Repetes jam Exodi c.* 22. 26. *Deut. c.* 24. 6--13. *Talmudum* Porta mediana, *& Maimonidem tit.* מלוה ולוה. BERN.

x Ὑγρῶν ἢ ξηρῶν,] Ὑγρὸν ἢ ξηρὸν *Samb.*

3. *Rebus* ſuis *ex ſententia,*] *Sc.* ſi ſolum hoc illi ſuperſit, cui in ſtratis incubet, aut quo ſe operiat noctu dum ſomnum capit. *Salmaſ.* de *Trapezit. Fœnore*, p. 707.

y Χωρησάντων,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* χορηγησάντων, pro χορηγησαμένων aut χορηγηθέντων.

z Αποθέμενοι] Αποθέμενοι εἰς αὐτοὺς, καὶ πάλιν εἰ χρήζοντες ἕξοντες *Vat.*

a Απόδοσιν,] Nec eliminabis τὴν ἀπόδωσιν *Hen.* & Editorum, quod deſcendit à tempore venturo δώσω, ut ζῶσις, ῥῶσις, &c. BERN.

b Μὴ πρὸς τὴν οἰκίαν] Ita *Busb. Hen.* & *Salmaſ.* p. 518. μὴ πρ. τ. οἰκ. βαδίσαντες *Baſ.* & *G.* μὴ περὶ τὴν οἰκ. βαδίσαντας *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.*

c Ενεχυράζειν,] De vi vocis ἐνεχυράζειν vide *Salmaſium* de *Modo Uſurarum* & de *Trapezit. Fœnore.*

d Δι' αὐτοῦ,] Sic *Epiphan.* & *Salmaſ.* in *cæteris* δι' αὐτοῦ.

e Δεδανεικώς·] Ita ex *MSS.* in *Editis* δανεικώς.

1. *Id*

ἀποτιθέτω πρὶν ἡλίου δυσμῶν, καὶ μάλιστα ἂν ἱμάτιον ᾖ τὸ ἐνέχυρον· ὅπως εἰς ὕπνον ἔχῃ τοῦτο, φύσει τοῦ Θεοῦ τοῖς πενομένοις [f] ἔλεον νέμοντος. μύλην δὲ καὶ τὰ περὶ [g] ταύτην σκεύη μὴ ἐξεῖναι λαμβάνειν ἐνέχυρον· ὅπως μὴ [h] στέρωνται καὶ τῶν πρὸς τὰ σιτία ὀργάνων, μήδ' ὑπ' ἐνδείας πάθωσί τι τῶν χειρόνων.

κζ'. Ἐπ' ἀνθρώπου μὲν κλοπῇ θάνατος [i] ἔστω ζημία. ὁ δὲ χρυσὸν ἢ ἄργυρον [k] ὑφελόμενος, τὸ διπλοῦν [l] ἀποτιννύτω. κτείνας δ' ἐπὶ τοῖς κατ' οἶκον κλεπτομένοις τις ἀθῷος ἔστω, [m] κἂν εἰ πρὸς διορύγματι [n] τείχους. βόσκημα δὲ ὁ κλέψας, [o] τετραπλῆν τὴν ζημίαν ἀποτιννύτω, πλὴν βοός· πενταπλῆν δὲ ὑπὲρ τούτου [p] καταβαλλέτω. [q] ὁ δὲ τὸ ἐπιτίμιον ἄπορος διαλύσασθαι, δοῦλος [r] ἔστω τοῖς [s] καταδικασαμένοις.

κη'. Πραθεὶς δὲ ὁμοφύλῳ τις ἓξ ἔτη δουλευέτω, τῷ δὲ ἑβδόμῳ ἐλεύθερος ἀφείσθω. ἐὰν δὲ, [t] τέκνου αὐτῷ γενομένου ἐκ δούλης παρὰ τῷ πριαμένῳ, διὰ τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν πρὸς τὰ οἰκεῖα φιλοστοργίαν [v] βούληται δουλεύειν· [x] ἐνιαυτοῦ ἐνστάντος τοῦ Ἰωβήλου, πεντηκοστὸς δὲ ἐνιαυτός ἐστιν, ἐλευθερούσθω, καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα ἐλευθέραν ἐπαγόμενος.

κθ'. Ἐὰν δέ τις [y] ἢ χρυσίον ἢ ἀργύριον εὕρῃ καθ' ὁδὸν, ἐπιζητήσας τὸν ἀπολωλεκότα, καὶ κηρύξας τὸν τόπον ἐν ᾧ εὗρεν, ἀποδότω, τὴν ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας ὠφέλειαν οὐκ ἀγαθὴν ὑπολαμβάνων. ὁμοίως καὶ περὶ βοσκημάτων οἷς ἂν ἐντύχοι τις [z] κατ' ἐρημίαν [a] πλανωμένοις, μὴ εὑρεθέντος τοῦ κυρίου παραχρῆμα [b] παρ' αὐτῷ φυλαττέτω, μαρτυράμενος τὸν Θεὸν μὴ νοσφίζεσθαι ἀλλότρια.

λ'. Μὴ ἐξεῖναι δὲ παρελέναι κτηνῶν [c] τινι κακοπαθουν-

tur mutuum: sin pauper, ante solis occasum referat, præsertim si pignus sit vestimentum, ut [1] id habeat ad somnum *capiendum*, Deo natura pauperibus misericordiam adhibente. Molam autem & instrumenta ejus ne liceat pignori capere, ne *his ablatis* priventur etiam cibi parandi facultate, neve quid gravius ob inopiam patiantur.

De Furtis. Ex. 21. & 22. Deut. 24.

27. [2] In furto quidem hominis pœna esto mors. Qui vero aurum aut argentum surripuerit, duplum reddat. Si quis eorum aliquem qui res è domo furto eat ablatum occiderit, insons esto, etiamsi in pariete *tantum* suffodiendo *deprehendatur*. Furatus autem pecudem, quadruplo damnum rependat, nisi bos sit: nam pro hoc quintuplum reddat. Qui vero mulctæ solvendæ non erit, servus iis esto, quibus eam pendere damnas fuerit.

De servis liberandis. Ex. c. 21. Deut. 15.

28. [3] Venditus quis contribuli sex annos serviat, septimo manumittatur. Quod si filio ei ex serva nato apud emptorem propter benevolentiam & charitatem erga sua servire velit, anno Jubilæo (est autem annus quinquagesimus) liberetur, & liberos & uxorem liberam abducens.

Res inventæ haud statim cedunt inventori. Ex. 23. Lev. 6. Deut. 22.

29. [4] Si quis autem vel aurum vel argentum in via repererit, quæsito eo qui perdidit, locoque per præconem indicato quo *forte* reperit, *illud* restituat, utilitatem ex damno alterius nequaquam bonam esse reputans. Similiter etiam de pecudibus in quas errantes in deserto aliquis inciderit, domino non statim invento apud se servet, Deum testatus se nolle aliena avertere.

Jumenta sublevanda. Ex. 23.

30. [5] Ne *cuiquam* liceat præterire, cum jumenta

1. *Id habeat ad somnum* capiendum,] *Iis in mentem venientibus quæ à Deo acceperunt*, vertit *Castalio*.

f Ελεον νέμοντος.] Ut constat ex *Exodi* c. 22. 27.

g Ταύτην σκεύη] Αὐτὴν σκεύη μὴ ἐξὸν *Busb.*

h Στέρωνται] *Samb. & Salmas.* στερῶνται. Valet & Barytonon. BERN.

i Εστω ζημία.] Εστω ἡ ζημία *Vat.*

2. *In furto quidem*] *Plagiarius morte multetur*, tanquam reus homicidii adfectati, inquit Maimonides p. 463. מורה. *Fur pecunia dupla. Et abigeus pecoris minoris*, *Moysi* σὴ, βοσκήματος *Josepho & Talmudicis*, *pretio quadruplo*, ob frequentiam harum quadrupedum, quod animadvertit More nebucim p. 460. *bovis vero quintuplo*, jumenti, ait Vaxiades Chaldæus, abactu proni; addo, & optimi. *At si forte dicta multa minor fur fuerit, in servitutem rite vindicetur*, *Exodi c.* 22. 1 -- 4. Τοιχωρύχος *phrasi Moysis, aut verbis Tabularum Romanarum*, Si nox furtum factum sit, aut interdiu cum telo, si im aliquis occisit, jure cæsus esto. *Leges eædem*: Pœna manifesti furti, quadrupli est; nec manifesti, dupli. *Vide insuper sententias Pauli & Ulpiani apud L. Rufinum, & illas Pharisæorum penes Maimonidem* Hilcot Geniba f. 548. *vel potius in Misna c.* 7. Baba cama, & Ciddusim f. 18. T. Babyl. *Deinde* περὶ ἀνδραποδιστῶν *leges Exodi c.* 21. 16. *Deut. c.* 24. 7. *Masicta* סנהדרין c. 10. 1. & *Talm. Bab. f.* 85, 86. Baba mesia *c.* 4. 9. & *Talm. Bab. f.* 56, 57. & *Maimonidem* de Furto *c.* 2. 1. & *c.* 9. 6. *Hinc plagium hominis Israelitæ strangulatione puniunt Synhedri Moysis. Satis autem habent, venum surreptus Ethnicus, si restituatur. Quinimo legerant abunde Interpretes Ptolemaici Exodi c.* 21. 16. איש מבני ישראל. *Adhuc etiam ex Deut. c.* 24. 7. *Oncelosus traduxerat* נפש מבני ישראל. BERN.

k Υφελόμενος,] Αφελόμενος *Busb. & Hen.*

l Αποτιννύτω.] *Big. & Samb.* ambo bis ἀποτινέτω. Reliqui quatuor ἀποτιννύτω. BERN.

m Κἂν εἰ] Forsan κἂν ᾖ, vel ἴη, vel ἢ πρ. HUDS. Lege ᾖ COCC.

n Τειχίου.] *Bas. & Gen.* διωρύγματι τειχίου, vitio prioris. διορύγματι τοιχίου *Big.* διορύγματι τοίχου *Samb. Hen. & Busb.* Vel ibi leges κἂν ᾖ, vel ἴη, i. e. הבא במחתרת phrasi Maimonidis p. 463. *Ductoris*, vel κἂν ᾖ πρὸς διορ. Dicit enim melior Moyses de hoc nebulone, אם במחתרת ימצא, ἐὰν ἐν τῷ διορύγματι εὑρεθῇ. Hanc sententiam præterierat bonus Scholasticus. BERN.

o Τετραπλῆν] *Al.* τετραπλοῦν & mox πενταπλοῦν.

p Καταβαλλέτω.] Ita in quatuor *MSS.* καταβαλέτω *Vat. Bas.* & G.

q Ο δὲ τὸ ἐπιτίμιον] Ο δ' ἐπὶ τὸ ἐπιτίμιον εἰ ἄπορος ἐστι διαλύσεσθαι αὐτῷ δοῦλος &c. *Vat.*

r Εστω] Sic è *MSS.* in *Editis* ἔσται.

s Καταδικασαμένοις] Eo modo *Big.* (& Coll. *Voss.*) καταδικασαμένοις in *Editis*, *Alitsque.* καταδεδικασμένοις *Samb.* (& Cocc.) καταδικασάμενος aut καταδικασμένος apud *Isæum & Demosth.* est is secundum quem judicatum est.

3. *Venditus quis contribuli*] *Hebræum servituti subjectum*, ex furto equidem בגניבתיה *addit Jonathan interpres Exodi c.* 21. 2, &c. & Senatu decernente; *aiunt Babylonii* Ciddusim f. 14, 15. & Stigmatias, *in Deuteronomio Judæ hannasi* הנרצעים, *cum natis, si volet, annus septimus liberat; etiam nolentes mittit quinquagesimus, seu felicitas Iobeli. Ita filius idem Uzielis cum Josepho & Pharisæis exponit Moysis* לעולם ἕως ἰωβήλου עד יובלא *Ex. c.* 21. 2. & *Deut. c.* 15. 12, &c. *i. e. ad ludos usque seculares Hebræorum. Inde Nomodidascali initio* Ciddusim, Acquiritur servus Hebræus argento soluto, aut ex contractu. Liberatur vero anno servitutis septimo, aut demum quinquagesimo seculi, vel immature ex compensatione pecuniaria. Mancipium quidem ὠτότρητον vindicat ipsa Subula: sed Iobelus solvit, & heri obitus. עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה עצמו בשנים וביובל ובגירעון כסף יתירה עליו הנרצע נקנה ברציעה וקונה את עצמו ביובל ובמיתת הארון. *Præ cæteris autem Judæorum de conditione servili accuratior videtur mihi Maimonides f.* 645. Iad, *titulo* περὶ δούλων. BERN.

t Τέκνου αὐτῷ] Τέκνων αὐτῷ γενομένων in quatuor *MSS.*

v Βούληται δουλεύειν.] Εληται *Hen. & Busb.*

x Ενιαυτοῦ ἐνστάντος τοῦ Ιωβήλου,] Ita *MSS.* in *Editis* deest ἐνστάντος τοῦ.

4. *Si quis autem vel aurum*] *Pecuniam in via forte inventam per præconem reddes. Pecudem vero errantem in deserto, cum offenderis, bona fide apud te reservabis, ignarus domini. Deut. c.* 22. 1, 2, 3. *Ex. c.* 23. 4. & *Lev. c.* 6. 3. *Quocirca* ex rebus perditis האבדה, istæ haud cedunt statim inventori: sed tenentur præconio; *sicut definiunt Pharisaismi Proceres Baba mesia c. 2. paulo minutius quam Flavius ipse*, Vas fructuum, imo vasa cuncta; sacculus ita pecuniæ, aut rei alius, & vel trium nummorum cumulus; fasciculus extra viam communem deprehensus: torta domestica, non illa pistoris publici: vellera petita ab eriopolio, seria denique vini oleive. *Quod est verbis patrum*, ואלו חייב להכריז מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא מעות בכיס וכיס כמות שהוא צבורי פירות צבורי מעות ג״ מטבעות זה על גב זה כריכות ברשות היחיד וככרות של בעל הבית וגיזי צמר הלקוחות מבית האומן כדי יין וכדי שמן. *Vide & Maimonidem* de rapto & perdito, *præsertim c.* 13. BERN.

y Η χρυσίον] Particula ἢ abest quibusdam *MSS.*

z Κατ' ἐρημίαν] Επ' ἐρημίαν *Vat.*

a Πλανωμένοις,] *Al.* πλανομένοις.

b Παρ' αὐτῷ] Ita *Big. Samb. & Vat.* παρ' αὐτοῦ in *Editis.*

c Τινι κακοπαθοῦντων] Τιμῇ κακοπαθούντων ἢ ὑπὸ *Big. & Samb.* τινὸς κακόπαθόντων ὑπὸ legisse videtur *Vet. Interpr.*

5. *Ne* cuiquam *liceat præterire,*] *Scias tui esse, jumentum quod videris cunque prolapsum hærensque in luto sublevare, aut cum agasone suo* συνδιασώζειν. *Quomodo locutionem difficilem satis explicat hic Sacerdos,* וחדלת לעזוב לו עזב תעזב עמו *Ex. c.* 23. 5. *Interpr.* LXX. *reddidere,* οὐ παρελεύσῃ αὐτὸ, ἀλλὰ συναρεῖς αὐτὸ μετ' αὐτοῦ. *Reddo ego*, Opemne detrectabis? quin una cum ductore eum omnino relevabis. עזב *enim tam* liberare & solvere, *quam denotat* omittere & derelinquere. *Recte adeo Samarites.* لا تنقطع عن مساعدته فكا تفك معه, Suppetias ire jumento fratris ne desiste, sed potius junctis viribus liberato. *Verum clarius libro alio ipse Moyses* הקם תקים *Deut. c.* 22. 4. ἀνιστῶν ἀναστήσεις αὐτὸ μετ' αὐτοῦ, tu & ille lapsam

bestiam

ta alicui afflicta jacuerint, in luto propter tempestatem collapsa: sed succurrat & subveniat, laborem etiam proprium existimans.

Ignoranti via monstranda. Deut. 27.

31. [1] Quin & vias ignorantibus ostendant *oportet;* neve, risum sibi aucupantes, errore alterius commodum impediant.

Surdo mutoque non maledicendum. Lev. 19.

32. [2] Similiter neque maledicat quisquam absenti, neque muto.

Leges de Percussoribus. Ex. 21. Lev. 24. Deut. 19.

33. [3] Aliquis in contentione, ubi nullum fuerit ferrum, vulneratus, continuò vindicetur, eo qui vulneraverit idem passo. Quod si domum delatus dies complures ægrotaverit, & deinde mortuus fuerit, impunitus esto qui percussit. Si autem revaluerit, & multa in ægrotationem insumpserit, solvat omnia quæcunque tempore decubitus impendit, & quæcunque medicis erogavit. Qui mulierem prægnantem calce pulsaverit, si quidem abortum fecerit mulier, à judicibus pecunia multetur, ut qui ex fœtu in ventre corrupto populum minuerit: viro etiam mulieris ab eo dentur pecuniæ. Quod si illa ex ictu moriatur, & ipse mortem subeundo pœnas luat; lege æquum esse censente, ut vita pro vita reponatur.

των ὑπὸ χειμῶνος [d] πεπλωκότων ἐν πηλῷ· συνδιασώζειν δὲ, καὶ τὸν πόνον οἰκεῖον ἡγησάμενον βοηθεῖν.

λα'. Μηνύειν δὲ καὶ [e] τὰς ὁδοὺς τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ μὴ γέλωτα θηρωμένους [f] αὐτοῖς ἐμποδίζειν πλάνῃ τὴν ἑτέρου χρείαν.

λβ'. Ομοίως μηδὲ βλασφημείτω τις [g] τὸν ἀπόντα καὶ τὸν ἐνεόν.

λγ'. Εν μάχῃ τις, ὅπου μὴ σίδηρος, πληγεὶς, [h] παραχρῆμα μὲν ἐκδικείσθω, ταὐτὸν παθόντος τοῦ [i] πεπληγότος. ἂν δὲ κομισθεὶς παρ' ἑαυτὸν καὶ νοσήσας ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, ἔπειτα ἀποθάνῃ· ἀθῷος ἔσω ὁ πλήξας. σωθέντος δὲ καὶ πολλὰ δαπανήσαντος εἰς τὴν νοσηλείαν, [k] ἀποτιννύτω πάνθ' ὅσα παρὰ τὸν χρόνον τὸν τῆς κατακλίσεως ἀνάλωσε, καὶ ὅσα τοῖς ἰατροῖς ἔδωκεν. ὁ γυναῖκα [l] λακτίσας ἔγκυον, ἂν μὲν ἐξαμβλώσῃ ἡ γυνὴ, ζημιούσθω χρήμασιν ὑπὸ τῶν δικαστῶν, ὡς παρὰ τὸ [m] διαφθαρὲν ἐν τῇ γαστρὶ μειώσας τὸ πλῆθος· διδόσθω δὲ καὶ τῷ ἀνδρὶ τῆς γυναικὸς παρ' αὐτοῦ χρήματα. [n] θνησκούσης δ' ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ αὐτὸς ἀποθνησκέτω· ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς καταθέσθαι δικαιοῦντος τοῦ νόμου.

λδ'. Φάρ-

bestiam erigetis. *Vide omnino explicationem Pharisæorum* Baba mesia c. 2. 10. *una cum Gemara Jeros. f.* 8. *d. & Babyl. f.* 32. *Hi enim, uti optime norant vim verbi* עזב, *ita passim interpretantur* פרק κουφίζει, ἀπολύει. *Cæterum ad hanc Legem Bochartus non placet.* BERN.

d Πεπλωκότων] *Al.* πιπλοκότων, & ἐμπιπλωκότων.

e Τὰς ὁδοὺς] Gentes de Judæis dicebant, illos *Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti.* REL.

1. *Quin & vias ignorantibus*] *Ab itinere neminem seducere*, sed monstrare vias eadem neque sacra colenti. *Unde Axioma veteris Scholæ*, פריקה בחנם טעינה בשכר: ἄμισθος μὲν ἡ ἀποσκευὴ, μισθωτὸν δὲ τὸ ἐπιφόρτισμα. *Tantum profecto propter diras Deut. c.* 27. 18. ἐπικατάρατος ὁ πλανῶν τυφλὸν ἐν ὁδῷ. *Nimirum admonet Uzielida, simulque Paraphrastes Urbis*, אכבניא דהוא מרמי לסמיא. inexpertus viæ pro cæco habetur. BERN.

f Αὐτοῖς ἐμποδίζειν] Αὐτοῖς *Samb.* una manu, αὐτοὺς altera.

g Τὸν ἀπόντα καὶ τὸν ἐνεόν.] *Big.* & *Samb.* τὸν ἄοπλον καὶ τὸν ἐνεόν. *Hen.* & *Busb.* τὸν ἀπόντα καὶ τὸν ἄοπλον i. e. τὸν ἀόρατον. Late etiam accepit vocabulum Mosaicum חרש cor Oncelosi: unde vertit Chaldaice דלא שמע ὁ ἀνήκοος, Lev. c. 19. 14. sive vitio aurium, sive absentia hoc contigerit. Veruntamen heic scribendum ei arbitror suadeoque, τὸν ἄοπον καὶ τὸν ἐνεὸν, quod frequentius in libris bonis, τὸν κωφὸν καὶ τὸν ἐνεὸν, *surdum & mutum.* ἄοπος enim apud Græcos Philologos ἄφωνος, κωφός: sed & χέρες inter Criticos linguæ sanctæ tam mutitate & silentio, quam surditate affectum hominem denotat; ut de vitiis admodum cognatis licuit. BERN. Τὸν ἄοπλον καὶ τὸν ἐνεὸν *Big.* (*Coll. Voss*) & *Samb.* τὸν ἀπόντα καὶ τὸν ἄοπλον *Hen.* & *Busb.* τὸν ἀπόντα καὶ τὸν νέον *Vat.* τὸν ἄοπον καὶ τὸν ἐνεόν. i. e. τὸν κωφὸν καὶ τὸν ἐνεὸν, *surdum & mutum*, malit *Bernardus.*

2. *Similiter neque maledicat*] *Surdo mutoque cave maledicas* לא תקלל חרש οὐ κακῶς ἐρεῖς κωφόν. *Lev. c.* 19 14. *Certe qui audit omnia, is tibi respondebit. Vide* Synhed. f. 66. *Talm. Bab. Bene etiam* Pesicta Zotorta *de hoc præcepto*, מרבה אפילו בר ישראל שאינו שומע קל וחומר לפניו. BERN.

h Παραχρῆμα] *Big.* παραχρῆμα μὴ ἀποθανὼν (propter κείμενον D. Moysis) ἐκδικείσθω. *Samb.* παραχρῆμα μὴ ἀποθανὼν, ἐκδικείσθω: *Busb. Hen. Bas. Gen.* & *Epiph.* παραχρῆμα μὴ ἐκδ. *repente mactetur*: vel, ut habet L. *vindicetur repente.* Ibidem *Hen.* πεπονθότος pro παθόντος, atque *Samb.* πεπληχότος pro voce media. BERN. Παραχρῆμα μὴ ἀποθανὼν ἐκδικείσθω in *MSS.*

3. *Aliquis in contentione, ubi nullum fuerit ferrum, vulneratus,*] *In rixa percussum, recte Aquila* יריבון *hac causa vertit* διαμάχων), *absque ferro, (aut vocibus Legislatoris, etiam præter Biblion Samariticum*, באבן ובאגרוף, *i. e.* λίθῳ ἢ πυγμῇ *Philoni, Hieronymo, Uzielidæ, aliisque veterum post Interpretes Ptolemaicos, Onceloso equidem* lapide aut κερμαλίῳ כורמיזא, *Jonathani pariter ad Es. c.* 58. 4.) *statim vindicat Lex talionis. Sin saucius ille post complures dies domi emoriatur, percussor insons esto homicidii: alias medicinæ temporisque damnum revalescenti rependat. Paulo aliter hæc explicat Philo p.* 793. *Petes igitur fundum juris Exodi c.* 21. *v.* 24, 25. *& v.* 18, 19. *Lev. c.* 24. 17, 19, 20. *Deut. c.* 19. 21. *& in Codice Christiano Matth. c.* 5. 38. *Unde scimus nostri esse officii, quotquot nomine Jesu tingimur, ad ultiones, etiam a Moyse aliisque Legumlatoribus concessas, raro aut nunquam ire. Verum Jure Sinæo cædem cædes legitima repensat, Ex. c.* 21. 12. מכה איש ומת מות יומת. *Quod recta ratione interpretantur Pharisæi Masicta* Synhedrin c. 9. 1, 2, 3. *indeque Scholastici Urbis f.* 27. *a. & Babylonii f.* 78, *&* 84. *atque demum Uzielides ad Moysen*, Israelitam quisquis illico interfecerit concertando vel absque gladio, gladio plectitor, ceu הרוצח. *Attamen damna cuncta Hebræorum, vulneraque, præter lethalia, (hæc enim, ut ostendimus, sunt ἀκατάλλακτα, pretioque omni majora) Magistratu irrogante, nummi redintegrant, ut docuit Schola omnis Pharisæorum, Saducæis Carræisque multum* *invitis. Præsertim Misnæ* Baba cama c. 8. §. 1, 2. *Ubi læsionis, actionis quam fœcundæ, quinque capita damnum, dolor, curatio, tempus vacuum, & ignominia, pecuniam contra æstimantur. Ita & Talm Jeros. f.* 6. *b. & Talm. Bab. f.* 83, 84, 85. *Unde Jonathas ad Lev. c.* 24. 20, דמי חברא וגו" Pretium fracturæ pro fractura, proque oculo valor oculi. *Vide porro* Cosri p. 220. *& Maimonidem* Hilcot χόβελ, *seu* de atroci injuria *c.* 2. *& c.* 1, 3, 4, 5. *ubi hæc late tractat & tanquam Jurisconsultus, ex Talmudis utrisque. Quippe in* More *animus ei deflectit, quasi in* vindictam parem, *l.* 3. *c.* 41. *Deinde vix aliud à Moyse crepuere Romani juris Tabulæ primæ*, Si membrum rupit, ni cum eo pacit, talio esto. *Quis enim hac causa depacisci nollet, præter ingenia improba & servilia? Adde his sententias Pauli Ulpianique tit.* 3. *Collationis Rufinianæ, & Π. lib.* 48. *tit.* 8. *Insuper ad hunc titulum pertinent dictata alia Moysis.* Quisquis partum prægnanti mulieri excusserit, multa pecuniaria dissolvet crimen prolis imminutæ: sin fœmina ex plaga intermoriatur, ille neci dabitur. *Exodi c.* 21. 22 —— 25. *& δευτερώσεις Pharisaica c.* 8. Baba cama. *Et Talm. Bab.* Synhedrin *f.* 74, 79, 87, 111. Cetubot *f.* 30, 33, 34, 35, 36. *&* Baba cama *f.* 42, 43, 49, 84. *& Maimonides c.* 4. Chobel. *Nam limitationem Moysis* ואם אסון יהיה, si cædes forte contigerit, מותא μώθα, exitium *Onceloso, sicut inter Æthiopum populos* وسن exitus, finis, deliquium; *Fl. Josephus, Hieronymus noster, & larga secta Pharisæorum, non de abortu, sed de parente pereunte interpretantur. Veruntamen justitia Romana decreta & Principum Christianorum rem capitalem habent, fœtum utero dissolvere, spemque hominis perdere plaga aut pharmaco; sit modo* אסון, *quod est*, formæ nostræ, *sive* εἰκονισμένον, אם צורה היא. *Sic enim Judæi* LXXII. *sic Samaritæ plures dictionem illam priscam explicant.* Εἰ δὲ μὴ ἐξέλκοι μεμορφωμένον, μὴ λογίζεσθαι φόνον. ἐπειδήπερ οὐδέπω ψυχωθὲν ἐξημβλώθη, *ait Theodoretus* ὁ συζητητής. *Similis fuit & paraphrasis facundissimi Philonis, quam nescire non potuit Josephus, noluit tamen sequi, Pharisæorum interpretamentis addictior.* Ἐὰν δὲ συμπλακῇ τις γυναικὶ ἐγκύῳ, καὶ πληγὰς ἐμφορήσῃ κατὰ τὴν γαστέρα, ἡ δ' ἀμβλώσῃ. ἐὰν μὲν ἄπλαστον καὶ ἀδιατύπωτον τὸ ἀμβλωθὲν τύχῃ, ζημιούσθω· καὶ διὰ τὴν ὕβριν, καὶ ὅτι ἐμποδὼν ἐγένετο τῇ φύσει ζωοπλαστούσῃ τὸ κάλλιστον τεχνιτευούσῃ καὶ δημιουργούσῃ ζῶον, ἄνθρωπον. εἰ δ' ἤδη μεμορφωμένον, ἀπάντων μελῶν τὰς οἰκείας τάξεις καὶ ποιότητας ἀπειληφότων, θνησκέτω. τὸ γὰρ τοιοῦτον, ἄνθρωπός ἐστιν, ὃν ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διεχρήσατο· ἐοικὸς ἀνδριάντι ἐν τῇ πλαστικῇ κατακειμένῳ; πλέον οὐδὲν ἢ τὴν ἔξω παραπομπὴν καὶ ἄνεσιν ἐπιζητοῦντι. *Præterea tamen* אסון *denotare potest* plagam atrocem gravemque أسان *Arabice &* بأس: *quod heic expressit Paraphrastes Samaritanus, & in libro præcedenti Symmachus intellexit voce* κίνδυνος. *Aut plane simpliciterque significat* אסון abortum, fœtum fœtentem & corruptum. *Is* أسن & وسن *Arabibus, Aquilæ Judæo* σύμπτωμα. BERN.

i Πεπληγότος.] Πεπληχότος *Samb.*

k Αποτιννύτω] Hic & passim *Big.* & *Samb.* ἀποτινέτω. Quatuor tamen ἀποτιννύτω. Et statim *Samb.* παρὰ χρόνον τὸν τῆς καταχλ. BERN.

l Λακτίσας ἔγκυον,] Λακτίσας ἔγκυμον pro ἐγκύμονα *Big.* λακτήσας ἔγγυον vitio *Hen.* Dein ζημιούσθω *Bas.* & *Gen.* ζημιούσθω χρήματα æque *Hen.* BERN.

m Διαφθαρὲν] Διεφθαρμένον *Samb.*

n Θνησκούσης] Θνησκούσης δὲ τῆς γυναικὸς, καὶ αὐτὸς *Vat.* Hîc *Josephus* non de abortu, ut debuit, sed de parente pereunte verba *Moysis* intelligit. Veruntamen justitia Romana & decreta principum Christianorum rem capitalem habent fœtum utero dissolvere, spemque hominis perdere plaga aut pharmaco: similiter & *Philo*; quem tamen sequi noluit *Josephus*, Pharisæorum interpretamentis addictior.

1. Ne-

λδ'. Φάρμακον, μήτε θανάσιμον μήτε τῶν εἰς ἄλλας βλάβας πεποιημένων, Ἰσραηλιτῶν ἐχέτω [o] μηδὲ εἷς. ἐὰν δὲ κεκτημένος φωραθῇ, [p] τεθνάτω· τοῦτο πάσχων ὃ διέθηκεν ἂν ἐκείνους, [q] καθ' οὓς τὸ φάρμακον ἦν παρεσκευασμένον.

λε'. Ὁ πηρώσας πασχέτω τὰ ὅμοια, [r] στερόμενος οὗπερ ἄλλον ἐστέρησε, πλὴν εἰ μή τι χρήματα λαβεῖν ἐθελήσειεν ὁ πεπηρωμένος· αὐτὸν τὸν πεπονθότα κύριον τοῦ νόμου ποιοῦντος τιμήσασθαι τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ πάθος, καὶ συγχωροῦντος εἰ μὴ βούληται γενέσθαι [s] πικρότερος.

λϛ'. Βοῦν τοῖς κέρασι πλήττοντα ὁ δεσπότης ἀποσφαττέτω. εἰ δ' [t] ἐφ' ἅλωνος κτείνειέ τινα πλήξας, αὐτὸς μὲν καταλευσθεὶς ἀποθνησκέτω, μηδ' εἰς τροφὴν εὐχρηστος εἶναι κατηξιωμένος. ἐὰν δὲ καὶ ὁ δεσπότης [v] ἐλέγχεται προειδὼς αὐτοῦ τὴν φύσιν καὶ μὴ φυλαξάμενος, καὶ αὐτὸς [x] θνησκέτω· ὡς αἴτιος τῷ ὑπὸ τοῦ βοὸς [y] ἀνῃρημένῳ γεγενημένος. ἐὰν δὲ δοῦλον ἢ θεράπαιναν ἀποκτείνῃ βοῦς, αὐτὸς μὲν καταλιθούσθω. τριάκοντα δὲ σίκλους ὁ κύριος τοῦ βοὸς ἀποτιννύτω τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀνῃρημένου. βοῦς δ' ἐὰν οὕτως πληγεὶς ἀποθάνῃ πωλείσθωσαν καὶ ὁ τεθνεὼς καὶ ὁ πλήξας· καὶ τὴν τιμὴν τὴν ἀμφοτέρων οἱ δεσπόται αὐτῶν διανεμέσθωσαν.

λζ'. [z] Οἱ φρέαρ ἢ λάκκον ὀρύξαντες, ἐπιμελὲς ποιείσθωσαν ὥστε σανίδων ἐπιβολαῖς ἔχειν κεκλεισμένα· οὐχ ὅπως τινὲς εἴργοιντο ὑδρείας, ἀλλ' ἵνα μηδεὶς κίνδυνος ὡς ἐμπεσουμένοις ᾖ. [a] εἰ δ' ἂν εἰς ὄρυγμα τοιοῦτον μὴ κλειστὸν ἐμπεσὸν βόσκημά τινος διαφθαρῇ, τὴν τιμὴν αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ καταβαλλέτω. περιβαλλέσθω δὲ καὶ τοῖς [b] στέγεσιν, ἅπερ ὡς ἀντὶ τείχους ὄντα οὐκ ἐάσει τινὰς [c] ἀποκυλισθέντας [d] ἀποβάλλεσθαι.

λη'. Παρακαταθήκην δὲ, ὥσπερ ἱερόν τι καὶ θεῖον χρῆμα, ὁ παραλαβὼν φυλακῆς ἀξιούτω· καὶ μηδεὶς ἀπο-

34. [1] Nemo Israëlitarum pharmacum habeat, neque lethale, neque ad alias læsiones factum. Quod si habuisse deprehensus fuerit, morte mulctetur; idem patiens quo illos affecisset, contra quos paratum erat pharmacum. *Pharmacum lethale parantis pœna. Ex. 22.*

35. [2] Qui mutilaverit *aliquem*, similia patiatur, privatus quo privavit alium, nisi forte mutilatus, pecuniam malit accipere; lege *injuriam* passo plenam dante potestatem æstimandi casum qui ei accidit, & concedente *hoc facere* nisi acerbior esse velit. *Lex Talionis. Deut. c. 19.*

36. [3] Bovem cornibus petentem dominus jugulet. Quod si aliquem in area percussum interfecerit, ipse quidem lapidatus moriatur, & ab esu hominum rejiciatur. Si vero dominus ingenium ejus ante scivisse convincatur, nec tamen custodivisse, ipse quoque morte plectatur; ut qui necato à bove mortis causa fuerit. Sin autem servum aut ancillam bos occiderit, ipse quidem lapidetur; dominus vero bovis triginta siclos interempti domino pendat. [4] Quod si bos ita *à bove* ictus mortuus fuerit, & mortuus & percussor vendantur, & domini eorum pretium utriusque inter se dividant. *Lex de Bove petulco. Ex. 21.*

37. [5] Qui puteum aut lacum demiserint, diligenter curent, ut tabulis impositis clausos habeant; non ut ulli aquatione arceantur, sed ut nullum in eos incidendi periculum sit. Quod si in talem scrobem non clausam pecus alicujus delapsum intereat, pretium ejus domino solvat *is qui foderit*. Quin & tectis circumdentur, quæ, vicem parietis implentia, non sinent ullos devolutos extingui. *De pecore in lacu aut puteo exstincto. Ex. 21. & Philo, p. 800.*

38. [6] Depositum qui accepit, *illud* tanquam rem sacram & divinam servet & custodiat; & nemo *Depositum bona fide servandum. Ex. 22. Lev. 6.*

1. *Nemo Israëlitarum pharmacum habeat,*] Pharmacum lethale paranti pœna capitis esto. *Nec lex est justior ulla.* מכשפא *itaque Josepho interprete* φαρμακεύτρια, *Exodi c.* 22. 18. Veneficam (*Onceloso* חרשא, *Samaritis* בגדאי & ساحرة: *sed* LXX. *Interpr.* φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε, *beatoque Hieronymo* maleficos, *quod est*, מכשאפים *aut* מכשף) haud sines vivere; *quin lapidibus obrues, Deuterotis definientibus,* Synhedrin 67. Talm. Bab. *Vide Deut. c.* 18. 10. & *D. ad legem Corneliam* de Sicariis & Veneficis, *ubi gravissime edixit Hadrianus*, In maleficiis voluntas spectatur, non exitus. *Idem equidem ante Hadrianum Philo Judæus p.* 790. & *speciatim de Veneficis sexus utriusque p.* 791, 792. *Mosaica verba fortiter premens,* κελεύει φαρμακευτὰς καὶ φαρμακίδας μηδὲ μίαν ἡμέραν βιοῦν. ἀλλ' ἅμα τῷ ἁλῶναι τεθνάναι, μηδεμιᾶς ἐγγινομένης προφάσεως εἰς ἀναβολὴν καὶ ὑπέρθεσιν τῆς τιμωρίας. *Mox elegantius ille, quam æquius:* προσήκει δὲ καὶ τοιούτων καὶ τοὺς ἐπιεικεστάτους φονᾶν· καὶ νομίζοντας εὐαγὲς εἶναι, τὸ μὴ ἑτέροις τὴν τιμωρίαν ἐπιτρέπειν, ἀλλ' ἑαυτοῖς. καθάπερ ἔχεις καὶ ὅσα ἰοβόλα πρὶν δακεῖν, θεασάμενοι μόνον χωρὶς ὑπερθέσεως κτείνομεν. BERN.

o Μηδὲ εἷς. ἐὰν δὲ κεκτημένος] *Hen.* & *Busb.* μηδείς· ἂν δὲ κεκτημένος. BERN.

p Τεθνάτω.] In maleficiis ejusmodi voluntas spectatur, non exitus. Vide *Philonem*, p. 791, 792.

q Καθ' οὓς τὸ] Καθ' ὧν *Big.* & *Samb.*

r Στερόμενος] Στερούμενος *Vat.*

2. *Qui mutilaverit* aliquem,] *In atrocibus injuriis obtinet jus Talionis, ni læso placeat pecunia depacisci. Vide* §. 33. & *Deut. c.* 19. 19. & *prudentissimum Velvodum tit.* 42. Parallelorum. BERN.

s Πικρότερος.] Fortè πικρότερον. COCC.

3. *Bovem cornibus petentem*] *Bos qui hominem ingenuum in arca cornu confixerit, confestim lapidetur, & ab esu hominum rejiciatur.* ὅτι πρόσοψημα τροφῆς ἀνθρώπῳ γίνεσθαι τὰ τοῦ κτείναντος ἄνθρωπον, οὐχ ὅσιον, *argumento Philonis. Vel in damnum majus possessoris negligentis, explicante* More l. 3. c. 40. *Pereat & dominus, qui bestiam petulcam sciens monitusque non continuerit. Aut ex æquissimo Legislatorum, pro capite libero solvat arbitrio Judicum,* סנהדרין של ישראל *Jonathani, Exodi c.* 21. 30. *Tali tamen caput nunquam valebat minus siclis sexaginta. Idem jus repetit & Philosophus Alexandrinus,* τὸ μὲν ἀναιροῦν αὐτίκα θνησκέτω· ὁ δὲ κύριος προσαναιρείσθω, ἢ λύτρα καὶ σῶστρα καταθέσθω. τὸ δὲ δικαστήριον, ὅτι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι, διαγνώσεται. *Servum vero servamque, quippe de pauperie Chananæi Ethnicive minus curant Synedria Judaica, si notæ feritatis taurus confoderit, obruatur ipse; atque insuper extincti servi pretium, siclos triginta, hero pendat dominus cornupetæ non bonus. Quoties denique bos bovem alterius trucidaverit, amborum pretia æque inter se domini partiunto, Exodi c.* 21. 28, &c. & *jure Noachico Gen. c.* 9. 10. *Pariter Proceres fori Romani* ad legem Corneliam de Sicariis l. 15. & *ad Aquiliam l.* 51. & *maxime initio l.* 9. Π. & *Comp. Harmenopuli l.* 6. *tit.* 1. Si quadrupes pauperiem, *quæ est damnum grave*, fecisse dicetur, &c. *phrasi* XII. *Tabularum*, & *sententia Solonis sapientissimi viri. Verum* de damnis sine injuria facientis datis, *accuratione severa & Pharisaica agitur Masicta* Baba cama, *capitibus* 1, 2, 3, 4, 5. & *in Gemaris adjectis: indeque Maimonidis in* Iad l. περὶ ζημιῶν, *magna copia sententiarum.* BERN.

t Ἐφ' ἅλωνος] Margo cod. *Sambucani* ἐπὶ ἅλωνος. Hoc omisit cura *Epiphanii.* BERN.

v Ἐλέγχεται] Ἐλέγχηται *Big. Samb.* & *Vat.*

x Θνησκέτω·] Ἀποθνησκέτω *Big.* & *Samb.*

y Ἀνῃρημένῳ] *Samb.* antique ἀνῃρημένου. BERN.

4. *Quod si bos ita*] Bos autem si à bove percussus &c. in *Vet. Interpr.* ac si pro οὕτως legisset ὑπὸ βοός.

z Οἱ φρέαρ] Οἱ δὲ φρέαρ *Big.* & *Samb.*

5. *Qui puteum aut lacum demiserint,*] *Pretium pecoris lacu aut puteo inoperto extincti dissolvat is qui foderit: dummodo foveam extra atrium suum in itineribus fecerit,* בשוקא או בשרותי הרבים, *quod aiunt Jonathan interpres & Judas Antecessor Judaicus; necnon ævo eodem inter prudentes Romulidas clarissimus Paulus D. ad Aquiliam l.* 28. *Consule tamen ipse Divinum Moysen Exodi c.* 21. 33. & *Deuteronomii Pharisaici* Baba cama c. 1, 5, 6, & *Moysen Maimonis c.* 12. de Damnis; *Philonem denique Judæorum facundissimum p.* 800. *ubi ex Lege Sacra dat putei fossorem quadrupede illo mortuo, conditionemque injicit supradictam,* qua pluribus itur: ἐάν τις τῶν ὁδῷ παριόντων μὴ προμαθόμενος. *Josephus utraque conditione caret ex compendio.* BERN.

a Εἰ δ' ἂν] Οὗ δ' ἄν τις *Iidem.*

b Στέγεσιν,] Τέγεσιν *Vat.*

c Ἀποκυλισθέντας] Ἀποκλεισθέντας *Vat.*

d Ἀποβάλλεσθαι.] Ἀποβαλέσθαι *Big.* (*Voss Coll.*) & *Samb.*

6. *Depositum qui accepit,*] *Depositum bona fide servanto coram Deo conscio: vel absque aliquo usu suo notitiave perditum dejeranto apud Septemviros: alioquin integrum creditori redhibento. Exodi c.* 22. 7. *Lev. c.* 6. 1. & *c.* 19. 11. & *Pharisæi curate ac feliciter Masicta* Sebuot c. 5, 6, 7. & Baba Cama c. 9. & *Babylonii* Cama f. 63, 70, 76, 93, 106, 107. Sebuot f 39. Ciddusim f. 11, & 42. Synhedrin f. 2, 3. & Mesia f. 41. 44, 47. & *Maimonides titulo* גזלה c. 7. & 8. & *tit.* שאלה ופקדון *f.* 666. & *Hilcot* Sebuot f. 394. &c. *Dixi definito* apud Septemviros. *Ita enim sederat* Synhedrium minus *ævo Josephi. Moyses quidem simpliciter jussit ire illos* אל האלהים, *quod est*, לקדם דיניא ad Forum Hebraicum. *Onceloso & mille aliis Judæis; idemque* الي حاكم الله ad Judicem Sacrum *Samaritis innumeris. Alexandrini vero haud bene, haud distincte verterunt in Græcum* ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. *Adhoc, Mercedem operario die sua dabis, ni iratum Numen temseris. Deut. c.* 24. 14. *Lev. c.* 19. 13. & *Tobiæ c.* 4. 14. *Item Deuterotarum*

mo dolose *aliquid* componat ad eum, qui deposuit, fraudandum, neque vir, neque mulier, etiamsi auri vim immensam lucraturus sit, fretus securitate quod nullus sit qui redarguat. nam omnino quidem convenit, unumquemque bene facere, animum suum sibi conscium esse credentem (& quisque sibi locuples testis ea agere studeat quæ ei ab aliis laudem pariant) & maxime Deum, quem nemo malus latet. Quod si depositarius, nihil dolo malo agens, *depositum* perdiderit, septem judices adeat, Deumque juret nihil sua voluntata & vitio perditum esse, neque se ulla parte ejus usum esse: atque ita innocens abeat. Quod si vel minima parte creditorum usus forte perdiderit, ad reliqua omnia quæ accepit redhibenda damnetur. Similiter etiam ac in depositis, si quis mercedem eorum retinuerit qui corporibus suis operantur, meminerit *oportet* hominis pauperis mercedem non esse retinendam, hoc ipsum cogitando, quod eam Deus illi præbuerit pro terris ac aliis possessionibus. Quin & nihil solutionem differat, sed eodem die solvat: tanquam Deo nolente ut operarius *quam minimum* careat laboris sui fructu.

Operarios non fraudandos, sed mercedem statim solvendam. Lev. 19. Deut. 24.

Causa patrum liberos non puniendos, aut è contra. Deut. c. 23. 24. &c. Philo, p. 857.

39. [1] Nati propter patrum culpam ne puniantur; sed propter suam ipsorum virtutem misericordia potius digni habeantur, quod ex improbis geniti fuerint parentibus, quam odio, quod vitiosis sati. Neque vero filiorum peccatum patribus est imputandum: cum adolescentes discendi fastidio multa præter nostram doctrinam sibi permittant.

Spadonum congressus & castratio omnigena prohibita. Lev. c. 22. & Deut. 27.

40. [2] Spadones abhorreantur, & eorum fugiarum

στερῆσαι [e] συνθείη τὸν πεπιστευκότα, μήτε ἀνὴρ μήτε γυνή, μηδ᾽ εἰ χρυσὸν ἄπειρον μέλλοι κερδαίνειν, καταφρονῶν τοῦ μηδένα εἶναι τὸν [f] ἐξελέγχοντα. καθ᾽ ὅλου μὲν γὰρ τὸ συνειδὸς ἐπιστάμενον τὸ αὑτοῦ προσῆκεν ἕκαστον εὖ πράττειν· [g] καὶ μάρτυς ἀρκούμενος αὑτῷ πάντα ποιείτω ἃ παρ᾽ ἄλλων ἔπαινον αὐτῷ παρέξει· μάλιστα δὲ τὸν Θεὸν, ὃν οὐδεὶς πονηρὸς ὢν λανθάνει. εἰ δὲ μηδὲν ἐπίβουλον δρῶν ὁ πιστευθεὶς ἀπολέσειεν, ἀφικόμενος ἐπὶ τοὺς [h] ἑπτὰ κριτὰς [i] ὀμνύτω τὸν Θεὸν, ὅτι [k] μηδὲν παρὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν ἀπώλοιτο καὶ κακίαν, οὐδὲ χρησαμένου τινὶ μέρει αὐτῆς· καὶ οὕτως [l] ἀνεπαίτιατος ἀπείτω. [m] χρησάμενος δὲ κἂν ἐλαχίστῳ μέρει τῶν πεπιστευμένων [n] ἀπολέσας τύχῃ, τὰ λοιπὰ [o] πάντ᾽ οὖν ἃ ἔλαβεν ἀποδοῦναι κατεγνώσθω. ὁμοίως δὲ τῷ περὶ παρακαταθηκῶν, [p] κἂν μισθόν τις ἀποστερήσῃ τῶν ἐπὶ σώμασι τοῖς αὐτῶν ἐργαζομένων· [q] μεμνήσθω ὅτι οὐκ ἀποστερητέον ἀνδρὸς πένητος μισθὸν, εἰδότας ὡς ἀντὶ γῆς καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων ὁ Θεὸς αὐτῷ τοῦτον εἴη παρεσχηκώς. ἀλλὰ [r] μηδὲν ἀναβαλλέσθω τὴν ἀπόδοσιν, ἀλλ᾽ αὐθημερὸν ἐκτίνειν· [s] ὡς οὐ βουλομένου τοῦ Θεοῦ τὸν ἐξ ὧν πεπόνηκε χρήσεως ὑστερεῖν τὸν εἰργασμένον.

λθ'. Παῖδας ὑπὲρ ἀδικίας πατέρων μὴ κολάζειν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνων αὐτῶν ἀρετὴν, οἴκτου μᾶλλον ἀξιοῦν ὅτι μοχθηρῶν ἐγένοντο πατέρων, ἢ μίσους [t] φύντας ἐκ φαύλων. οὐδὲ μὴν πατράσιν υἱῶν ἁμαρτίαν λογιστέον· τῶν νέων πολλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν [v] αὐτοῖς ἐπιτρεπόντων, ὑπερηφανίᾳ τοῦ διδάσκεσθαι.

μ'. [x] Γάλλους ἐκτρέπεσθαι, καὶ σύνοδον φεύγειν [y] τὴν μετ᾽

tarum Baba mesia c. 9. §. 11, 12. & Iad c. 11. περὶ μισθώσεως. BERN.

e Συνθείη] Θρασυνθείη *Samb. Busb.* (*Coll. Voss.*) *Hen.* & *Vat.*

f Ἐξελέγχοντα.] Ἐξελέγξοντα *Vat.*

g Καὶ μάρτυς] *Big. Samb.* & *Epiph.* καὶ μαρτυρεῖ ἀρκούμενον αὐτῷ πάντα ποιεῖν, ἃ παρ᾽ ἄλλῳ ἔπαινον. Alterum forte concinnius. BERN. Verba ista καὶ μάρτυς ἀρκούμενος &c. parenthesi (quod fecimus) includenda, nisi cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* legamus, καὶ μαρτυρεῖ ἀρκούμενον αὐτῷ πάντα ποιεῖν &c. aut dicamus post τὸν Θεὸν vocem aliquam (quæ forsan exciderit) supplendam esse: *sc.* vel ἀποβλέπων ex *Vet. Interpr.* qui habet *& maxime respicientem ad Deum*, vel φοβούμενος cum *Castalione.*

h Ἑπτὰ κριτὰς] De quibus pluribus agit *Seldenus* de *Synedriis Vett. Hebr.* l. 2. c. 6. §. 4. HUDS. An ἐκεῖ; sed & supra meminit τῶν ἑπτά. REL.

i Ὀμνύτω τὸν Θεὸν,] Ὀμνυέτω *Hen.* & *Busb.*

k Μηδὲν παρὰ] *Al.* μηδὲ. & mox αὐτοῦ & ἑαυτοῦ.

l Ἀνεπαιτίατος ἀπείτω.] Ἀναπαιτίατος ἀπίτω *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ἀναίτιος ἀπίτω *Busb.* & *Hen.*

m Χρησάμενος] Χρησάμενος δὲ, κἂν ἐλάχιστον μέρος τῶν &c. *Vat.*

n Ἀπολέσας] Lege ἐὰν α. τ. COCC.

o Πάντ᾽ οὖν] Πάντα ἃ ἔλ. *Big. Samb.* & *Vat.*

p Κἂν μισθόν] Κἂν μισθοῦ τις *Samb.*

q Μεμνήσθω] Μισήσθω ὅθεν οὐκ ἀποστερ. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* atque ita *Epiphan.* qui vertit *habeatur odibilis* (merito inquit *Bern.*) BERN. & HUDS.

r Μηδὲν ἀναβαλλέσθω] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Busb.* μηδὲ ἀναβαλλέσθω *Hen.* & *Vat.* in *Editis* μηδὲν ἀναβαλλέσθω.

s Ὡς οὐ βουλομένου] Ὡς μὴ β. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

1. *Nati propter patrum culpam ne puniantur;*] *Causa parentum liberi ne puniantur, neve isti natorum culpa. In suppliciis quidem capitalibus id prohibet optimus Legislator, Deut. c. 24. 16. Sustinent tamen jura mosque Gentium, maxime Asianarum. Quinetiam Doctores Babylonii titulis* Synhedrin f. 27. 28. Cama f. 88, & 79. & Beracot f. 7. & *Interpres Legis Jonathan, multique recentioris seculi Rabini, decus præsertim Maimonis c.* 13. Edut περὶ μαρτυριῶν, *Mosaicum* אל בנים *duobus exponunt modis:* Crimine filiorum, aut horum quidem testimonio, capite ne plectunto parentes. "לא יתקטלון אבהן לא בסהדות ולא בחובי בנין וגו": *aut verbis piis & præclaris Talmudi*, "לא יומתו אבות על בנים נגו" חל' בעון בנים ובנים בעון אבות אלא כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן ולא יומתו אבות בעדות בנים ובנים בעדות אבות. *Tantidem forte innuit Oncelosus, aut aliquid simplex locutione isthac* בפום בנים. *Denique in veteri Commentario* Siphre f. 52. a. *paulo laxius patet* אל בנים, per liberos suos neci ne danto parentes על ידי בנים; *aut potius* בעדותם של בנים, filiorum, nepotum, adfiniumque suorum testimonio genitor non perit. *Haud aliter æquitatis Romanæ lima Julius Paulus*, Receptarum Sententiarum libro 5. *necnon p.* 154. Collationis Rufinianæ: Adversus se invicem parentes & liberi, itemque liberti, nec volentes ad testimonium admittendi sunt; quia rei veræ testimonium necessitudo personarum plerumque corrumpit. *Ne jam porro necesse sit ad* Legem Juliam *provocare in re communi mortalium.*

t Φύντας] Φύντες *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.*

v Αὐτοῖς ἐπιτρεπόντων,] Ἑαυτοῖς *Big.* & *Samb.*

x Γάλλους] *Miser interpres, dum omnino nesciret quid rerum essent* γάλλοι, *arripere maluit*, τοῦ διδάσκεσθαι ἄλλοις (*vel* καλὰ) ἐκτρεπόντων, καὶ σύνοδον φεύγειν &c. *atque ad filiorum adeo arrogantiam transferre, quæ de spadonibus jure merito dicebantur. Vertit enim*, nolentes quæ sunt utilia doceri, & cultum (*ita MSS. cuncta, præter* Lipf. *editaque, exceptis* Col. & Frob.) fugere, per quem una secum & masculi virtutem, & fructum filiorum procreationis amittunt. BERN.

2. *Spadones abhorreantur,*] *Deut. c.* 23. 1. *Eunuchorum*, τῶν γάλλων, *aut Moysi & Esaiæ post Assyrios* σαρισὶμ, *sit* θλαδίας ἤτοι θλιβίας פצוע דכא, *sit* ἀποκεκομμένος כרות שפכה, *vel sit* خصي ἐκτομίας, *aut monstri cuicui consortium & connubium omnino detestantor, tanquam genus mollius quam viri; atque adeo* Ecclesia Domini קהל יהוה, *i. e. cum munere publico, tum præsertim thalamis Hebræis indignum prorsus & excisum. Ita Josephus Moysen suum interpretatur: ita Scholæ Pharisæorum Masicta* εἰβαμμὼτ *c.* 1. & *ibidem Commentatores Solymitani f.* 9. *b. Babyloniique f.* 75, 76, 79. & *præter ipsos Obadias Moysesque Scholiastæ. Hic etiam fusius magno Opere c.* 16. ἰσουρὴ βεία, *aut strictius p.* 507. More. *Hac etiam de causa monet Commentarius antiquus* Siphra *venire apud Hebræos quatuor* קהילות ἐκκλησίας τοῦ κυρίου *ex opinione Judæ Principis, aut tres exclusis proselytis, ut Sapientes cæteri profitentur, Sacerdotum, Levitarum, & Laicorum. Perite itaque* Uzielides παραφράζει Deut. *c.* 23. 1. לא ירכי דמסרס ודפסיק גידה למסב איתא מקהל עמא דיי, Profanior equidem est spado, nervo quisquis vasisve mancus, quam ex populo Dei nurum ullam ductare liceat. *Addit insuper Flavius ex Lev. c.* 22. 24. Hominum quempiam pecudumque castrare ne audento. Θλαδίαν מעוך, *ait Legislator*, καὶ ἐκτεθλιμμένον כתות, καὶ ἐκτομίαν נתוק, καὶ ἀπεσπασμένον כרות οὐ προσάξετε τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν οὐ ποιήσετε, בארצכם לא תעשו; *quod est*, בארעכון לא תסרסין, neque execabitis ullum animal, sive commune sive devotum, *ut docent Jonathan Paraphrastes, & celebris Antecessor Benzomas in* Chagiga f. 14. b. & Sabbat f. 3. *Maimonidesque* de Congressu illicito c. 16. §. 9. *Gallis adeo parcit jus Judaicum, & mutilari unquam vigore ipsos vetat. Philo equidem & Theologi nostri aliter capiunt verba Legis veteris*, τὸν θλαδίαν καὶ ἀποκεκομμένον ἐκκλησιάζειν εἶρξεν ὁ νόμος *Lev. c.* 22. 24. *sive* ἱερᾶς ἐκκλησίας ἀπελήλακε: *quod tamen in Republ. Hebraica minime constat. Iterum vero idem inculcat Sophista Judaicus p.* 857. προσανείργει πάντας τοὺς ἀναξίους ἱεροῦ συλλόγου, τοὺς τὸ φύσεως νόμισμα παρακόπτοντας ἀνδρογύνους· θλαδίας τε καὶ ἀποκεκομμένους τὰ γεννητικὰ ἐλαύνει, &c. *statimque ille amore nimio Platonis*, τὰς δὲ ἀσωμάτους ἰδέας ἀναιροῦντας, τόπος γὰρ οὗτος εἴ τις ἄλλος ἐπιδέχεται ἀλληγορίαν, αἱ ἱεραὶ τοῦ νόμου στῆλαι μηνύουσι θλαδίας· καὶ τοὺς κατὰ τὸ παντελὲς ἀθέους ὑποτιθέντων, ὄνομα αὐτοῖς οἰκεῖον τὸ ἀπόκοπον ἔθετο. *De legibus Romanis nunc abstineo dicere. Patent enim harum* Pandectæ, *satisque quod puto adfligunt Castratores & Castratos.* BERN.

y Τὴν μετ᾽ αὐτῶν,] Τὴν μετ᾽ αὐτῶν ἀφελομένων αὐτοὺς *Vat.* τὴν μετὰ τῶν ἀφελομένων αὐτοὺς *Hen.* & *Busb.* statim ἄρσεν Iidem.

z Ἡμᾶς

μετ' αὐτῶν, ἀφελομένους αὐτοὺς τὸ ἄρρεν καὶ τὰ τῆς παιδοποιίας καρπόν· ὃν ἀνθρώποις ἐπ' αὐξήσει τοῦ γένους [z] ἡμῶν ὁ Θεὸς παρέσχεν. ἐλαύνειν δὲ οὕτως ὡς ἐπὶ τέκνων σφαγῇ καὶ πρὸ τούτων ἀπολλύντας τὸ ἐκείνων [a] αἴτιον· δῆλον γὰρ ὡς, τῆς ψυχῆς αὐτοῖς τεθηλυσμένης, [b] μετεκομίσαντο πρὸς τοῦτο καὶ τὸ σῶμα· ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τὸ νομιζόμενον τέρας τοῖς ὁρῶσι. μὴ ἐξεῖναι δὲ ποιεῖν ἐκτομίας, μήτε ἀνθρώπους, μήτε τῶν ἄλλων ζώων.

μα'. Αὕτη μὲν οὖν ὑμῖν εἰρηνικὴ τῶν νόμων κατὰ τὴν πολιτείαν διάταξις ἔστω, καὶ ὁ Θεὸς εὐμενὴς ἀστασίαστον αὐτῆς τὸν κόσμον παρέξεται· γένοιτο δὲ χρόνος μηδὲ εἷς, ὃς [c] καινίσοι τι τούτων καὶ πρὸς τὸ ἐναντίον [d] μεταβάλλοι. ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη τὸ [e] ἀνθρώπινον καὶ εἰς ἀβουλήτους ἢ κατὰ προαίρεσιν ταραχὰς καὶ κινδύνους ἐμπεσεῖν, φέρε καὶ περὶ [f] τούτων βραχέα προσδιατάξωμεν· ὡς ἂν προειδότες ἃ χρὴ ποιεῖν, ἐν τῇ χρείᾳ τῶν [g] σωτηρίων εὐπορῆτε, καὶ μὴ τότε ἃ δεῖ ποιεῖν ἐπιζητοῦντες, [h] ἀπαρασκεύαστοι [i] τοῖς καιροῖς [k] περιπέσητε. γῆν, ἣν ὑμῖν ὁ Θεὸς ἔδωκε πόνων καταφρονοῦσι καὶ ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν [l] ἠσκημένοις, [m] ἀπόλεμον νέμοισθε, κεκτημένοι αὐτὴν, μήτε ἀλλοτρίων εἰς αὐτὴν ἐπὶ κακώσει στρατευσάντων, μήτε στάσεως ἐμφυλίου καταλαβούσης ὑμᾶς· ὑφ' ἧς τἀναντία πατράσι τοῖς ἑαυτῶν πράττοντες ἀπολεῖτε τὰ ἐκείνοις νομισθέντα· χρώμενοί τε νόμοις, οὓς ἀγαθοὺς δοκιμάσας ὁ Θεὸς παραδίδωσι, διατελοίητε. ἔργον δ' [n] ὅ, τι ἂν πολεμικὸν, ἢ νῦν ὑφ' ὑμῶν ἢ ὕστερον ἐπὶ παίδων ὑμετέρων, γένηται, [o] τοῦθ' ὑπερόριον πραχθείη. μέλλοντας δὲ πολεμεῖν, [p] πρεσβείας καὶ κήρυκας πέμπειν παρὰ τοὺς [q] ἑκουσίους πολεμίους. πρὸ γὰρ τῶν ὅπλων καλὸν εἶναι χρῆσθαι λόγοις πρὸς αὐτοὺς, δηλοῦντας ὅτι καὶ στρατιὰν πολλὴν ἔχοντες, καὶ ἵππους, καὶ ὅπλα, καὶ πρὸ τούτων εὐμενῆ τὸν Θεὸν καὶ σύμμαχον, ὅμως [r] ἀξιοῦτε μὴ ἀναγκάζεσθαι πολεμεῖν [s] αὐτοῖς, μηδὲ τὰ ἐκείνων ἀφαιρουμένους ἀβούλητον αὐτοῖς κέρδος προσλαμβάνειν. καὶ πειθομένων μὲν, καλῶς ὑμᾶς ἔχειν τὴν εἰρήνην [t] φυλάττεσθαι. [v] εἰ δὲ φρονοῦντες ἐφ' ἑαυτοῖς ὡς ἰσχύϊ διαφέρουσιν, ἀδικεῖν

tur congressio; quibus erepta sit virilitas, & generationis fructus, quem Deus hominibus ad generis nostri incrementum tribuit. Abigantur autem tanquam qui liberos peremerint, & antequam sint id sustulerint quod causa eorum fuisset (perspicuum enim est, eos, cum effeminata sit ipsorum anima, in idem etiam corpore mutatos esse) itidem etiam quicquid aspicientibus putatur monstrum. neque homines castrare liceat, neque alia animalia.

Legem Moysis ἀσάλευτον perpetuamque animo vano credit Josephus, sicuti & cætera Judæorum calamitas.

41. [1] Et hæc quidem vobis sit pacifica legum reipublicæ constitutio, & Deus propitius honestatem ejus à seditionibus imperturbatam conservabit: absit autem ut ullum veniat tempus, quod horum aliquid innovet & in contrarium mutet. Sed quoniam necesse est hominum genus, vel invito vel sua sponte, in turbas etiam & pericula incidere, age pauca etiam de his præterea ordinemus: ut quæ facienda sint prævidentes, salutaria, cum opus erit, habeatis; neque tunc requirentes quæ facere oporteat, imparati [2] in tempora *funesta* inсurratis. Faxit Deus, ut terram, quam vobis dedit labores contemnentibus, animosque ad virtutem exercitatos habentibus, in pace ac tranquillitate colatis, possidentes eam sine perniciosis externorum incursionibus, & absque civili vos exagitante seditione, (per quam si patribus vestris contraria faciatis, instituta illorum perdetis) utque legibus uti pergatis, quas Deus *ut* bonas *numine suo* comprobatas tradit. [3] Si vero res bellica quæcunque acciderit, aut nunc vestro ævo aut postea apud seros nepotes, *utinam* hæc extra *terræ vestræ* limites geratur. Cæterum bellum gesturi, legationes mittite & præcones ad hostes voluntarios. decet enim, ante*quam* arma *inferantur*, verbis ad eos uti, declarando, vos, quamvis & exercitum magnum habeatis, & equos & arma, & ante hæc Deum propitium & auxiliarem, nolle tamen cogi bellum cum eis gerere, neque facultates illorum auferentes lucrum ipsis invisum comparare. Ac si quidem obtemperaverint, decet vos pacem servare: sin vero sibimet *nimium* fidentes, ac si viribus præpollerent,

LEGES BELLI. *Deut. c. 24.*

Præcones mittendi.

z Ἡμῶν ὁ Θεὸς] Ἡμῖν *Vat.*

a Αἴτιον·] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* ἀναίτιον, forte pro ἂν αἴτιον. quam lectionem sequendo ita *Gelenius* interpretatur, *sed multo ante propriam innocentiam ac puritatem perdidit.* HUDS. *Quod insons est.* Fuit quum legerem αἴτιον, ut sensus sit, debere illos haberi pro homicidis, qui quidem filios ipsos non occidunt, sed πρὸ τούτων, filiorum loco τὸ ἐκείνων αἴτιον quod filiorum causa est. In alia longe diversa vagatur interpres Latinus. Potest tamen servari lectio ἀναίτιον, & sensus esse, *quod ipsorum causa non est*, id est, partem quæ filios non producit i. e. genitalia tollunt, quæ filios producere potuissent: nunc causa filiorum esse nequeunt, quia avulsa. In cod. MSto est αἴτιον, quod suspicionem priorem confirmat. REL.

b Μετεκομίσαντο] Μετεκοσμήσαντο *Big.* & *Samb.* μετεκοσμίσαντο *Vat.*

1. *Et hæc quidem vobis sit pacifica*] *Lex Moysis ἀσάλευτος perpetuaque. Sic ait bis terque Flavius: sic animo vano credit hæresis tota Judæorum, Templo licet diruto, omnique Moysis supellectile jam penitus excisa. Verum hic Archæologus, Deut. c. 27. v. ult. quo jam respexit, invenisse videtur absolute* את כל דברי התורה הזאת, *cum* LXXII. *Alexandrinis, & Divino Paulo, & cum Doctoribus Sicimæis; quorum exemplaria ostentant κὸλ διβρὴ, testibus B. Hieronymo, Procopio Gazæ, nostrisque tandem oculis. Imo, quod mireris, Leviticon magnum f. 193. 3. Tanchumas Jurisconsultus in Talm. Jeros. Sotæ f. 21. d. plenissime citant hunc versum* מכיון דכתיב בסוף אמן כמי שכלו דבר אחד כתיב אחר אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת. *Idem denique confirmatur Lege ipsa Deut. c. 11. 32.* BERN.

c Καινίσοι τι] Κενίσει *Bas.* in *cæteris* καινίσει, vel καινίσοι.

d Μεταβάλλοι.] Μεταβαλεῖ *Big.* & *Samb.* & mox ἐπειδή.

e Ἀνθρώπινον] Ἀνθρώπειον *Vat.*

f Τούτων βραχέα] Τούτου *Big. Vat.* & *Samb.* à manu secunda.

g Σωτηρίων εὐπορῆτε,] Ita *Big.* (Cocc.) & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* σωτηριῶν εὐπορεῖτε.

2. *In tempora* funesta *incurratis.*] *Temporibus succumbatis* vertit *Epiphan.*

h Ἀπαρασκεύαστοι] Sic *Vat.* in *reliquis* ἀπαρεσκεύαστοι.

i Τοῖς καιροῖς] Forsan τοῖς κακοῖς.

k Περιπέσητε.] Περιπέσητε, ἀλλὰ γῆν &c. legit *Castalio.*

l Ἠσκημένοις,] Οὐκ ἠσκημένοις vel ἀνασκήτοις legerat *Epiphan.*

m Ἀπόλεμον νέμοισθε,] Ἀπόλεμον μὲν νέμεσθαι παραλάβοιτο κεκτημένοις αὐτὴν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

3. *Si vero res bellica quæcunque acciderit,*] *Hactenus opera pacis, & populi felicis tranquillique officia. Sequitur de jure belli. Quoties hostium aliquis spretis legationibus contra Hebræos bellum admoverit, ducem creanto, præstat enim unus, Deo imperatori soli secundum. Dein conscribitor in militiam virtute animi & corporis præstantior pars populi, exceptis ædium, vinearum, nuptarumque novarum dominis. Annum autem quietum & imbellem exposcebant ex vetustissima traditione (quam commemorant Pharisæi Masicta* Sota c. 8. §. 8. *& Talm. Jeros. ibidem, atque demum Maimonides* Melacim c. 7. *confirmat vero hoc loco Mattathiades*) dedicatio חנוכה, *quæ est inhabitatio domus recentis, & vineæ vel arboreti quinquennalis ἀνακοίνωσις* חלול *sive usus: item gaudia neogamorum id spatium vel jussu Moysis Deut. c. 24. 5. Unde etiam pro lare & hortis arguebant vetustissimi Explanatores Divinæ Legis f. 51. d.* נקי לביתו זה ביתו יהיה זה כרמו. *Itidemque Doctores Solymitarii,* בנה בית וחנכו ולא שהא בתוכו יב" חרש. נטע כרם וחיללו ולא שהא בת כו יב" חרש, *quod est verbis ipsis Flavii,* τοὺς τε νεωστὶ δειμαμένους οἰκίας ἐᾶν, οἷς οὔπω χρόνος ἀπολαύσεως αὐτῶν ἐνιαύσιος *&c. Consules, credo, in hac licentia Divinum Moysen, Deut. c. 20. & Moysen minorem c. 5, 6, 7.* περὶ βασιλέων, *præcipue ex* Sotæ c. 8. *& T. Jeros. f. 22. & T. Babyl. f. 42, 43, 44. atque ex* Siphre f. 47. 49. b. *Philonem etiam Alexandriæ p. 739. ubi causas istius indulgentiæ exponit. Alteram quidem,* ἵν' ἐπειδὰν κατὰ πολέμους ἄδηλα, μὴ τὰ τῶν πονησάντων ἀταλαιπώρως ἄλλοι λαμβάνωσι: *alteram vero,* ἵνα μὴ σώματι στρατευόμενοι, ταῖς ψυχαῖς ὑστερίζωσιν. BERN.

n Ὅ, τι ἂν] Ita, vel ὅτε scribendum censeo, pro vulgato ὅτι.

o Τοῦθ' ὑπερόριον] Ita *Samb.* cum *Vet. Interpr.* τοῦ Θεοῦ ὑπ' *Bas.* & *Vat.* παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑπ. *Gen* unde legendum censet *Petitus*, γένη) παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑπερόριον, τοῦτο πραχθείη.

p Πρεσβείας] Eo modo *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vet. Interp.* πρεσβείαν *Vat.* πρὸς βίαν perperam in *Editis.*

q Ἑκουσίους πολεμίους.] Ἑκουσίως in quinque *MSS.*

r Ἀξιοῦτε] Ἀξιοῦντας *Busb.* & *Hen.*

s Αὐτοῖς,] *Al.* αὐτοῖς.

t Φυλάττεσθαι] Ita pro φυλάττεσθε in *Editis* emendatum dederunt *Bernardus*, (*Coccejus*) *Buriusque.* in *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* φυλάττειν.

v Εἰ δὲ φρονοῦντες] Sic in quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* (*Coll.*

rent, vos lædere voluerint, exercitum in eos ducite, Deo quidem summo imperatore utentes, uno vero præstanti virtute secundarum partium duce creato. nam multorum imperium, præterquam quod iis qui aliquid celeriter agere necesse habent impedimento sit, etiam eo utentibus *non raro* obesse solet. Exercitus autem purus ducatur, delectis corporum robore animique audentia præcellentibus; timidis vero rejectis, ne dum acie decernitur in fugam versi hostibus prosint. Iique qui nuper domos ædificarint, quibus nondum per annum fruiti sunt; & qui conseverint, necdum fructus perceperint, domi *manere* sinantur; necnon sponsi, & qui nuper uxores duxerint: ne harum rerum desiderio vitæ parcentes, & seipsos ad earum fruitionem servantes, ultro se male gerant [propter uxores.]

Militum delectus habendus.

42. [1] Castris autem positis, providete ne quid sævum & improbum faciatis. Cum vero urbem obsideatis, & ligna ad machinas conficiendas desideretis, ne terram attondete, arbores mites ac frugiferas succidendo: sed parcite, eas in hominum utilitatem natas esse cogitantes; & si vocem haberent, vobiscum expostulaturas esse, sese immeritò malo affici, ut quæ belli causa non exstiterint, atque inde migraturæ fuerint & in aliam terram transituræ, si eis esset potestas. Cum autem prælio *hostes* superaveritis, eos qui in adversa acie steterint interficite, cæteros vero ad tributa vobis pendenda conservate, gente Chananæorum excepta: hos enim ad internecionem delere oportet.

Cavendum ne sævum quicquam aut improbum castra polluat. Deut. c. 23. v. 5.

Arbores frugiferæ non exscindendæ. Deut. c. 20.

43. [2] Cavete autem, maxime in præliis, ne vel

Lex de ornatu virili muliebrique. Deut. c. 22. v. 5.

ἐθέλοιεν, στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε, [x] στρατηγῷ μὲν αὐτοκράτορι χρώμενοι τῷ Θεῷ, ὑποστράτηγον δὲ χειροτονήσαντες ἕνα τὸν [y] ἀρετῇ προύχοντα. πολυαρχία γὰρ, πρὸς τῷ τοῖς ὀξέως τι πράττειν ἀνάγκην ἔχουσιν ἐμπόδιον εἶναι, καὶ βλάπτειν πέφυκε τοὺς χρωμένους. στρατὸν δὲ ἄγειν καθαρὸν, [z] ἐκ πάντων τῶν ῥώμῃ [a] σωμάτων καὶ ψυχῆς εὐτολμίᾳ [b] διαφερόντων· τὸ δὲ δειλὸν [c] ἀποκρίναντας, μὴ τοὺς πολεμίους παρὰ τὸ ἔργον τραπὲν εἰς φυγὴν [d] ὠφελήσῃ. τούς τε νεωστὶ δειμαμένους οἰκίας οἷς οὔπω χρόνος ἀπολαύσεως αὐτῶν ἐνιαύσιος, καὶ φυτεύσαντας οὔπω δὲ καρπῶν μετεσχηκότας ἐᾶν κατὰ χώραν, καὶ τοὺς [e] μνηστευσαμένους δὲ καὶ νεωστὶ γεγαμηκότας· μὴ πόθῳ τούτων φειδόμενοι τοῦ ζῆν, καὶ τηροῦντες [f] ἑαυτοὺς εἰς τὴν τούτων ἀπόλαυσιν, ἐθελοκακήσωσι [g] [περὶ τὰς γυναῖκας.]

μβ'. [h] Στρατοπεδευσάμενοι δὲ προνοεῖτε μή τι τῶν δυσχερεστέρων ἐργάσησθε. πολιορκοῦντας δὲ καὶ ξύλων ἀπορουμένους εἰς ποίησιν μηχανημάτων, μὴ κείρειν τὴν γῆν ἥμερα δένδρα κόπτοντας· ἀλλὰ φείδεσθαι, λογιζομένους ἐπ' ὠφελείᾳ ταῦτα [i] τῶν ἀνθρώπων γεγονέναι, καὶ φωνῆς ἂν εὐπορήσαντα δικαιολογήσασθαι πρὸς ὑμᾶς, [k] ὡς οὐδὲν αἴτια γεγονότα τοῦ πολέμου πάσχοι κακῶς παρὰ δίκην, [l] εἰ δύναμις αὐτοῖς ἦν καὶ μετοικήσαντα ἂν καὶ πρὸς ἄλλην μεταβάντα γῆν. κρατήσαντες δὲ [m] τῇ μάχῃ, τοὺς ἀντιταξαμένους κτείνατε· τοὺς δ' ἄλλους ἐς τὸ τελεῖν ὑμῖν φόρους [n] σώζετε, πλὴν [o] τοῦ Χαναναίου ἔθνους. τούτους γὰρ πανοικὶ χρῆναι ἀφανίσαι.

μγ'. Φυλάσσετε δὲ, μάλιστα ἐν ταῖς μάχαις, ὥστε μήτε γυναι-

Voss. οἱ δὲ) in *Editis* φρονοῦντας ἐφ' ἑ. ὡς ἰ. διαφέρουσιν· εἰ δ' ἀδικ.

x Στρατηγῷ μὲν αὐτοκράτορι] Apertè conjunxit & contemplatus simul est Flavius noster duo insignia & nota *Homeri* loca, ex libro scilicet Iliad. δ. 84. Ζεὺς, ὅς τ' ἀνθρώπων ταμίης πολέμοιο τέτυκται. & ibid. l. β. 204. Οὐκ ἀγαθὸν & quæ sequuntur. HAV.

y Ἀρετῇ προύχοντα.] Ἐπ' ἀρετῇ *Vat.*

z Ἐκ πάντων] Καὶ ἐκ π. legisse videtur *Vet. Interpr.*

a Σωμάτων] Σώματος *Busb. Hen. Vat* & *Epiphan.*

b Διαφερόντων] Διαφέροντα legerat *Vet. Interpr.*

c Ἀποκρίναντας,] Ἀποκρίνοντας *Samb. Busb. Hen.* & *Vat.* ἀποκρίναντος *Big.*

d Ὠφελήσῃ.] Ὠφελέσῃ *Samb.* & *Epiphan.*

e Μνηστευσαμένους] Μνησαμένους *Samb.* & *Hen.* verbo bono ac vetere, ut inquit *Bern.*

f Ἑαυτοὺς] Αὐτοὺς *Samb* & *Big.*

g Περὶ τὰς γυναῖκας] Non dubito quin tres illæ voces, quas uncis inclusas dedi, à sciolo aliquo additæ fuerint, cum eas non agnoscat *Vetus Interpres.*

h Στρατοπεδευσάμενοι] Στρατοπεδευσάμενοί τε προνοεῖσθαι *Samb.* & *Big.* στρατ. δὲ προνοεῖσθε μή τι τῶν δυσχερῶν *Vat.*

1. *Castris autem positis,] Cavento ut castra Hebraica sævum quicquam aut improbum,* דבר רע *Deut. c. 23. 9. (ubi leges Uzielidam) unquam polluat. Adeoque arbores mites ac frugiferas, Moysi* עץ מאכל, *Latinis* poma, *& Scholasticis Judaicis* עץ לאסרק, *ubi crescant cunque, ad machinamenta belli ne succiduntο. Quid enim mali istæ fecerint? Deut. c. 20. 19. Disce hinc ingenium Moysis, benignum, simplex, omnisque humanitatis thesaurum. Sic profecto fuit Theologorum veterum interpretamentum, Philonis, Josephi, Oncelosi, Constructoris* Siphre f. 47. d. *& Hieronymi nostri, atque Samaritarum præcipue* اتري انسان سجر الصحرا يدخل بين يديك في الحصن. *Aliter vero Mosaica expliant novi homines. Vide adhuc Maimomidem* de Regibus c. 6. *& Doctores Babylonios allegorias affatim jactantes* Taanit f. 7. Synhedrin f. 100. b. *&* Maccot f. 22. *Pergit autem æquitatis magister,* Hostium equidem quicquid in acie reperitur, neci danto: cæteros tributarios habento, tam operarum quam opum suarum. Chananæi tamen omnino sunt delendi, *Deut. c.* 20. 10, *&c. His insuper addunt patres Pharisæi gentem improbam* Amaleci, *loco octavo. Desiderantur vero commate* 17. *sicut & Exodi c.* 34. 11. *in Hebraico Judæorum, & in versione Hieronymiana* Gergesæi: *attamen Samaritæ & Interpretes Ptolemaici illos cum reliquis miseri* ἐπτάφυλου *utrobique recensent, ordine saltem diverso. Quinimo hoc omissum Masoretis opportune excusat Auctor* Siphre f. 47. c. כאשר v. 17. כשהוא אומר צוך יהוה אלהיך לרבות ארת הגרגשי. *Vide modo Deut. c.* 7. 1, 2. *c.* 25. 19. *Exodi c.* 23. 32. *Jos c.* 11. 15. 1 *Reg. c.* 5. 13. *& c.* 9. 15. *& Maimonidis* μελαχίμ *c.* 6. *ex* Sota *Babyloniorum f.* 3, *&* 35. *&* Synhedrin f. 67. *& Scholasticos Urbis* Ciddusin f. 65. c. BERN.

i Τῶν ἀνθρώπων] Videtur ita intellexisse verba Dei, האדם *homini* sunt destinata. Sed memini me à viro docto audivisse, si per modum interrogationis intelligantur, sensum aptiorem fundere *num homo sunt?* num arbores oppugnatum ibitis, & non homines? Quamobrem ergo illas cæderetis? REL.

k Ὡς οὐδὲν] Ὡς οὐδὲν αἴτια τοῦ π. γ. πάσχει *Big.* & *Samb.*

l Εἰ δύναμις] Εἰ δὲ δυν. legerat *Epiphan.*

m Τῇ μάχῃ,] Articulum negligunt *Big.* & *Samb.*

n Σώζετε,] Σώζητε *Vat.*

o Τοῦ Χαναναίου ἔθνους] Τοῦ Χαναναίων in quinque *MSS.*

2. *Cavete autem, maxime in præliis,] Vir ne prodeat veste muliebri præsertim in pericula belli ex Deut. c.* 23, 9. *neve usquam virili cincta fœmina, Deut. c.* 22. 5 *Turpe enim utrumque, Deoque observatori valde odiosum,* תועבת יהוה. *Præsertim vero dictum puta,* cum palla fœminea melior natura in prœlia ne pergat. *Namque* כלי גבר, σκεύη ἀνδρὸς, *(sic Hellenistæ, Samaritæ, Syri, & multi Judæorum dictionem veterem interpretantur) de armis ac vestitu militari maxime accipiunt Josephus, Oncelosus hac quidem paraphrasi* תקון זין דגבר armatura virilis; *& inter Deuterotas Eleazarus Jacobides f* 69. *de* Naziræis. *Is ibi suggerit, Moysen hac sanctione vetare,* שלא תצא אשה בכלי זין למלחמה, fœminæ ne capescant arma, sed potius inermes & pudicæ castra sequantur: neque peplo muliebri viri conditionis suæ immemores semet induant, ושלא יתקון איש בתקוני אשה. *Statimque de eodem flagitio,* רא׳ מפרש המקרא כפשוטו שלא ילבש איש מלבושים חמיוחרים לנשים כגון צעיף וקיינשא. *Unde etiam constat sincerum illum Doctorem Deuteroseon,* καὶ ξεναχὶ, *R. Eleazarum conscriptam suo avo legisse versionem doctissimi & sapientissimi* Oncelosi. *Idem porro repetit Siphre Auctor vetus f.* 49. *a. & post illum Moyses Cosensis* LX *vetitorum, cum celebri meritoque elogio supradicti Eleazari,* והלכה כרא׳ בן יעקב בכל מקום. *Ex cadem lege docet Maimonides c.* 12. *de* Idololatria, interdici fœminas Hebræas galeis & loricis, sed & consimili virorum decore ac tutamine, virosque ornatu fœmineo. *Hujus autem decreti rationes duas adfert Mo*re p. 447. *Alia petitur à modestia semper colenda. Huc proculdubio respexit Amramides, aut communius, aut quidem stricte contra Ægypti jam derelictæ mollitiem, & permutata sexus utriusque officia,* οἱ γὰρ ἄνδρες κατ' οἶκον ἐόντες ὑφαίνουσι; *similiaque narrat de Nili accolis Herodotus, scriptor excellens. Causam vero aliam, nimis amat, ab odio Zebaismi arcescit Maimonides. Jubet scilicet* codex Tomtom, *i. e.* ἐτητύμως περὶ τῶν τελετῶν χαλδαικῶν, viros ad Venerem accedere stolis fœminarum, atque has apud Martem stare habitu ac armis non suis. *Vel sic quidem occurrit Legislator superstitioni Syriacæ; quippe in Æde Hierapolitana, Luciano teste, stetit Combabus Spado,* μορφὴν μὲν ὁκοίη γυνὴ, ἐσθῆτα δὲ ἀνδρηΐην ἔχων, *Sacerdote evirato & stolato cultus.* εἵματά τε γυναικήϊα φορέουσι καὶ ἔργα γυναικῶν ἐπιτελέουσι, *inquit Rhetor de ministris Combabi. Pariter descriptor antiquitatum Amathusiarum,* πάρεισον ἀνδρὶ τὴν θεὸν (ἀφροδίτην, *deam è Syria acceptam)* ἐσχηματίσθαι ἐν κύπρῳ λέγει. *Ita locum Hesychii pessime corruptum restituo. Deinceps de hoc interdicto eleganter dissertat Philo p.* 738. φιλοτιμίᾳ περὶ τοῦ γυμνάσαι καὶ συγκροτῆσαι τὴν ψυχὴν πρὸς ἀνδρείαν, περὶ ἐσθημάτων διετάξατο ὁ νόμος· ἀπειπὼν ἀνὰ κράτος ἀνδρὶ γυναικὸς ἀμπεχόνην ἀναλαμβάνειν, ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἴχνος ἢ σκιὰν αὐτὸ μόνον τοῦ θήλεος ἐπὶ λύμῃ τοῦ ἄρρενος χρυσοῦ περιάψασθαι. καὶ τὴν γυναῖκα ἐκώλυσε λαμβάνειν ἀνδρὸς ἐσθῆτα, πόρρωθεν ὡς ἀνδρογυνοὺς οὕτω καὶ γυνάνδρους φυλαξάμενος. *Adde his quæ ad Moysen citat magnus*

Gro-

γυναῖκα ἀνδρικῇ σκευῇ χρῆσθαι, μήτε ἄνδρα σολῇ p γυναικείῳ.

μδʹ. Πολιτείαν μὲν οὖν τοιάνδε Μωϋσῆς q κατέλιπε·

femina ornatu virili utatur, vel vir stola muliebri.

44. [1] Moyses igitur hujusmodi reip. institutionem

Leges suas frequentibus concionibus inculcabat Moyses, & tandem scripto volumine Sacerdotibus tradidit. Deut. c. 31.

Grotius ex Philochoro. BERN.

p Γυναικείῳ.] Γυναικείᾳ *Busb. Hen. Vat.* & *Samb.* à manu secunda.

q Κατέλιπε·] *Al.* καταλέλοιπε. ut pag. seq. v. 7.

1. *Moyses igitur hujusmodi reip. institutionem reliquit:*] *Talis erat Politia Moysis. Has quidem leges cæterasque instante jam anno Exodi quadragesimo, & frequentibus concionibus inculcabat vir Divinus, & tandem scripto volumine, Sacerdotibus tradidit, Deut. c. 31. 9, 24, 25. simulque Tabularum* δεκαλόγου *apothecam, & Tabernaculum Sacrum, necnon Poema illis dedit de futuro Hebræorum statu, versibus (nemo prudens dubitet) hexametris conscriptum, cui & eventus rerum optime respondit. Venimus igitur nunc ad ultima jussa Legislatoris. Vindictam de Amalecitis opportune capiunto. Item ad partem orientalem Chananææ, deleta modo stirpe mala incolentium, prope Sicimas convalli media inter montes, Garizin,* גריזים *à dextris, & à lævis Gibalum* עיבל, Hibal *Samaritis & Josepho & Arabibus, sed* Hebal *Masoretis Judæorum & Interpr.* LXX. *& B. Hieronymo, extruatur altare: atque Hebræis hinc inde in duas acies discedentibus, sicut dicetur l. 5. c. 1. horum Originum, bona faustaque omnia observantibus Leges datas adprecetur pars Garizæa, acclamantibus itidem Gibalinis. Tum hi diras vibrent in violatores Divini Juris; idem protinus resonante clivo Garizin. Deut. c. 11. 27. & c. 27. Denique in memoriam rei, Benedictiones illas Execrationesque, quarum exemplar extat Deut. c. 27. 15. tectorio dextro sinistroque inscriptas ferat altare cum signo contrarii, substituto equidem bono verbo* ברוך *in locum* ארור, *& sententia aiente in negantem versa: quod placuisse video Josepho aliisque discipulis Pharisæorum in corpore* δευτερωσέων: *absque ea die sacrificii omnis immune stet & incruentum. Hæc adeo exequebatur pius Imperator Jesus. c. 4. 1. & c. 8. 30.* Actorum suorum. *Qua tamen pompa quove ritu solicite referunt post tot secula Hebraica Proceres Pharisaismi* Sotæ c. 7. § 5. Ubi enim, Jordane trajecto, pervenerant Israelitæ ad Garizin & Hebal, montes Samariæ, juxta Sicima in campo Morio, הר הגריזים והר עבל שבשמרון שבצד שכם שכאצל אלוני מורה. *Ita Traditionum Judaicarum Patres explicant verba Legis Deut. c. 11. 30. Ita horum filii in Commentariis Babyloniis f. 33. b. ejusdem* Sotæ, אלוני מורה שכם ולהלן הוא אומרו; *scilicet Gen. c. 12. 6. & Jos. c. 24. Illi autem descriptioni, Deut. c. 11. 30.* τὸ σαμαρειτικὸν, *post singulare* אצל אלון מורה (*sicut & Ptolemaici legerant; ubi tamen Hieronymus noster viderat* אלון ומורה,) *superaddit modo* [illegible] μελ σέκεμ, *quod est alteri Interpretum Samaritan.* איסטר מישר חובה קבל שכם juxta campum visionis, *sive* patentem late ante Sicima: *alteri vero* جانب مرج البها مقابل نابلس, ad planitiem pulcram cui præjacet Neapolis. *Hæc enim urbs, ut itineraria nova veteraque testantur, inter Gerizin & Hebal exporrecta planis Acrabatenis obsidet. Quinetiam glossema illud voluminis Samaritici Deut. c. 11. 30. jam olim notaverant Deuterotæ Judaici, præsertim Eleazarus Josis Galilæi,* Sotæ *f. 21. c. T. Jeros. & f. 33. T. Babyl.* אמרתי לסיפרי כותיים זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אלוני מורה שכם, Frustra quidem textui Mosaico vos Cuthæi adjicitis *Secem:* ultro enim fatemur ipsi *Elone More* de Sicimis vestris recte exponi. *Dicitur præterea versu eodem Deut. sive Jesus sive alius militum suorum operi Mosaico eam descriptionem inseruerat,* eminere montes illos in terra Chananæorum, proprie Hevæornm, qui ab occiduo, בערבה, ἐπὶ δυσμῶν, verissime à Cauro respectant Galgala, בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל. *Vel,* qui בערבה per planitiem illustrem excurrunt ad fines Galgalorum, ad campos usque Jericuntios, *tanquam castris Hebræis nobilem locum & notissimum. Observant adeo Doctores Solymitani* Sotæ *f. 21. c.* בערב הירדן, *valere ibidem* מן הירדן להלן. *Vel denique ait vetustissimus iste Interpolator,* gemina ista cacumina opponi Galgalis Gophni cis terminum occiduum Ephræmi. *De eisdem montibus Illustrissimus Phocas,* μετὰ σεβαστὴν σαδίων ὡσεὶ δέκα καὶ πέντε, ἐστὶν ἡ τῶν σαμαρέων μητρόπολις σιχὰρ, ἡ μετὰ ταῦτα κληθεῖσα νεάπολις· κειμένη μέσον δύο βουνῶν, ἀμφοτέρων περιλαπτομένη τῷ θεμελίῳ ἐπιμήκης τοὺς πρόποδας. ὧν τὸ δεύτερον ὑπάρχει τὸ ὄρος ἐν ᾧ οἱ σαμαρεῖς λέγουσι τὴν ἀβραὰμ θυσίαν τελέσαι τοῦ ἰσαάκ. *Conveniunt idcirco inter se idemque faciunt ad Deut. c. 11. 30.* מול שכם *Samaritarum,* οὐ πόρρω τῶν σικίμων *Flavii hujus, atque demum Deuterotarum* שבצד שכם. *Pergamus igitur ad pompam Hebræam. Inter dictos montes circa Aram mediam in plano consistebant Sacerdotes, qui quidem Deut. c. 27. 9, 14. sicuti versubus aliis viginti tribus sacri Codicis appellantur Levitæ à Tribu sua, ut opportune monet Clarissimus Amoræus Josue ben Levi T. Jeros. f. 21. c.* Sota. *Sacerdotibus vero junguntur titulo simplici Levitæ. Inde à dextris sex tribus heriles, ordine gemmarum Logii, subeunt jugum Garizæum,* ἀργάριζον *Damascio Philosopho,* الجبل الشريف *ipsis Samaritis, ut decuit,* جبل نابلس mons Neapolitanus *Eutychio Alexandrino, quod paulo propius imminet Neapoli Jud. c. 9. 7. & Josephi l. 11. c. ult. Sex aliæ tribus à lævis ad clivum Gibalinum panduntur. Nam* "למול הר גריזים וגו *in rebus Josue, idem denotat quantum in Lege*" על הר גריזים וגנו. *Tum versis ad Garizin vultubus, benedictiones ordiuntur Sacerdotes ex Formula,* μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὅστις οὐ ποιήσει γλυπτὸν ἢ χωνευτὸν. ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה, *cæteraque Deut. c. 27. à v. 15. Quibus protinus acclamant utrumque* ἐξάφυλον, Amen. *Mox contra Gibalum* עבל *conversi, execrationes pariter denuntiant.* ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὅστις ποιήσει γλυπτὸν ἢ χωνευτὸν, καὶ τὰ ἑξῆς, ארור האיש אשר עשה פסל ומסכה. *Reboantque continuo ambæ acies* Γένοιτο *super quolibet maledicto. Posthæc verba cuncta Legis istius, i. e. Formulæ, altari hac de causa constructo dealbatoque inscribuntur linguis* LXX. *phrasi Pharisæorum gloriosa, quæ valet pariter cum Mosaica* σαφῶς σφόδρα באר היטב, *Deut. c. 27. 7. sicut profitentur Judas Princeps hoc loco, & alibi R. Johannes* Sabbat *f. 88. necnon ab istis Uzielides* מתקרי בא" ומתרגם בע' לישנין. *Postremo demolito monumento isto, quod* πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τετραμμένον *perite refert Flavius; qua Sicima propius à Jordane absunt quam mari Mediterraneo: nisi si ille cum priscis Scholasticis locutionem versus 30.* דרך מבא השמש, *de sole oriente acceperat. Ita* Sota *f. 21. c. T. Jeros.* אחרי דרך מבוא השמש מקום שהחמה זורחת. וקיפלו את האבנים ולנו בגלגל ושם ונטלו את האבנים ובאו ולנו. הקימו את האבנים במקומן. *Ubi Glossator, Ipso inquiunt destructo, lapides ejus secum comportabant in castra. Invident enim valde, pernegantque Samaritis pleraque Judæorum factio tam sacrum, tam antiquum mnemosynon in alterutro vertice Hargarizin, vel obliterata jam incrustatura, servari. Concedit tamen Josephus lapides duodecim, ritu hoc peracto, in cacumine Gibaleno fuisse relictos, in castra Siluntina populo abeunte. Loquitur enim is libro* v. *de Chananæis Acrabotenam incolentibus, quæ sane pertingit à Garizim ad Galgala, ut notum Eusebio aliisque Geographis sacris. Cadit adeo argumentum Doctorum Solymitanorum* Sota *f. 21. c. Quinimo eousque crevit pertinacia Eleazari & nonnullorum Rabinorum, magis ex odio Samaritarum, quam propter phrasin Legis* מול הגלגל: *cui neque Eusebius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ, neque Epiphanius ortus Eleutheropoli, aliique Ecclesiasticorum erant obsistendo: quinimo assererent prope Jerichunta, longeque à Sicimis, stetisse ævo Josue* Garizin & Ebal, *contra fidem omnem bonorum viatorum scriptorumque, etiam Sacrorum: adeoque Samaritas à manu finxisse hosce montes, aut nominibus non suis eos dedisse. Veruntamen Sicimitæ, Benjamino Judæo, & mox Breidenbachio Christiano ex alloquio referentibus, rite sese affirmabant* ὁλοκαυτοῦν *super Josue Aram Garizitanam,* על המזבח שבנו בהר גריזין מהאבנים שהקימו בני ישראל כשעברו הירדן. *De loco tamen, quo aram illam ex sacris Jordanicis instauraverat Josue, gravissime altercati sunt per omne ævum Samaritæ & Judæi. Horum enim exemplaria Hebraica versionesque prorsus omnes, tam Deut. c. 27. 4. quam Josuæ c. 8. 30. declarant,* ᾠκοδόμησεν ὁ ἰησοῦς θυσιαστήριον τῷ κυρίῳ τῷ θεῷ ἰσραὴλ ἐν ὄρει γαιβὰλ, בהר עיבל. *Nec aliter legerat Flavius iste Judæus,* ἐπὶ δὲ τῷ γιβήλῳ ἱστᾶσι τὴν ἡμίσειαν· ἐν ᾧ καὶ ὁ βωμός ἐστι. *lib. 5. Orig. c. 1. §. E contra, Pentateuchum Hebraicum* κατὰ σαμαρείτας, *Syriacum, Arabicum, Græcumque: item Chronicon Samaritarum, eorum Commentaria Biblica, atque etiam Exomologesis nuper ad nos transmissa à Neapoli Palæstina, Altare verbis diris bonisque inscriptum, & refugientis Jordanis spolia in meliore cacumine montis* δικαρήνου *miro consensu collocant ex Deut. c. 27. 4.* στήσετε τοὺς λίθους τούτους, οὓς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον βεάργαριζίμ, [illegible] على جبل جرزيم, καὶ κονιάσεις αὐτοὺς κονίᾳ, καὶ οἰκοδομήσεις ἐκεῖ θυσιαστήριον. *Aut verbis Abulphetachi Chronographi Samaritani,* في ذلك الوقت بنا [illegible] مذبح حجارة في جرزيم كما قال الله تعالي واصعد عليه صعايد. Post Hagin dirutam, altare saxeum erexit Josue in Har Garizim, sicut Deus jusserat, atque holocaustis illud adolevit. *Ita quidem ad verticem Garizim à nobili Trajectu contra Jerichunta milliaribus sexaginta deportabantur saxa illa bis sex, ut perite supputant Babylonii f. 44* Synhedrin, *f. 36.* Sota. *Veruntamen lectioni Samaritanæ favet inter Sophistas Christianos Procopius ad Deut. c. 27. Idem enim in Josue actis, Altare in loco maledictionis Gebalo positum adnotat* ἐκ τοῦ κειμένου. Lapides autem non in monte Gebal, sed in Garizim collocasse, *ait Gazæus*, exemplar habet Samariticum, nec forte absque ratione. Siquidem ibi benedictiones fieri præcepit, in Gebal vero maledictiones. Ecqui igitur consentaneum fuerit in hoc altare esse constitutum? Porro in libro Judicum c. 9. 6, 7. Garizim montem nominat, qui circa Neapolin est, quem Samaritæ colunt. Super quo cum constitisset Joatham filius Gedeonis superstes, execratus est eos, qui regem præ ipso creaverant Abimelech Gedeonis filium ex ancilla, qui fratres suos interemit. Nisi quis adserat Esdram, aut Scripturarum S. Collectorem, sive alium quempiam fuisse, qui nova nomina ex suæ gubernationis locis traducta iis locis imposuerit. Quemadmodum Jerusalem vocat, quæ antiquitus Jebus vocabatur; Bethleem item, quæ Euphrata. *Pariter Origenes in Tomis ad Joan. c. 4. 19.* οἱ μὲν γὰρ σαμαρεῖς τὸ καλούμενον γαριζὶν ὄρος ἅγιον νομίζοντες, ἐν αὐτῷ προσκυνοῦσι τῷ θεῷ, οὗ μέμνηται μωυσῆς ἐν δευτερονομίῳ· οὗτοι σήσονται εὐλογεῖν τὸν λαὸν ἐν ὄρει γαριζείν. *Dein idem Adamantius,* σαμαρεῖς ὡς εἰκόνες τῶν ἑτεροδόξων, ἀκολούθως τὸ μὲν γαριζεὶν θεασῶσιν, ὅπερ ἑρμηνεύεται διατομὴ ἢ διαίρεσις· εἰκὸς δέ τινα ἀπορήσειν διὰ τί αἱ παρὰ μωυσεῖ εὐλογίαι ἐπὶ τοῦ γαριζεὶν γίνονται. *Accedit huc & ὁ χρυσορρήμων ad v. 20.* οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν. τοὺς περὶ τὸν ἀβραὰμ λέγουσα. καὶ γὰρ ἐκεῖ φασι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀνενηνοχέναι. *Inde nomine* montis benedicti טור ברוך *coluisse Garizim, ac frequen-*

nem reliquit: leges vero quadragesimo anno ante reliquit, de quibus in alio libro dicemus. Sequentibus autem diebus (assidue enim concionabatur) faustas eis precationes tradit, & imprecationes in eos qui ex legibus non viverent, sed contra præscripta earum agerent. Deinde carmen hexametrum eis recitavit, quod in sacro volumine *scriptum* reliquit, continens futurorum prædictionem, juxta quam omnia facta sunt atque fiunt, neque ille quicquam à veritate aberravit. Hos igitur libros sacerdotibus tradit, simul & arcam, in qua decem *illa* præcepta in duabus tabulis scripta recondidit, atque tabernaculum. Quin & populum admonuit, ut cum *Chananæorum* terram devicissent, & *in ea* consedissent, injuriæ ab Amalecitis acceptæ non obliviscerentur: sed, facta in eos expeditione, pœnas reposcerent maleficiorum, quibus illi eos affecerant, cum essent in deserto. Occupata vero Chananæorum terra, omnique ejus multitudine ut par est deleta, aram exstruere *jussit* ad solem orientem versam, non procul ab urbe Sicimorum inter montes duos, Garizæo quidem ad dextram posito, ad lævam autem eo qui Gibalus nuncupatur: divisumque exercitum in senas tribus super duobus montibus statuere, & una cum illis Levitas & sacerdotes. ac primum quidem illos in Garizæo faustissima eis apprecari, qui religionis Dei studiosi essent & custodiæ legis, neque ea quæ dixisset Moyses rejecissent; *sex* alias vero *tribus* bene illis ominari, & rursum his precantibus priores acclamare: deinde itidem transgressoribus diras imprecari, alteras alteris ad dicta comprobanda & sancienda succinentes. Faustas autem precationes & earum exsecrationes scriptis consignavit, [1] ut earum disciplina nullo unquam tempore intermitteretur. Quas sane [2] moriens etiam aræ inscribi jussit ex utroque latere, ubi etiam populo denunciat ut stans sacrificet & holocausta offerat, & post illam diem nunquam aliam victimam *ei* imponeret: non enim esse licitum. Hæc igitur Moyses instituit, atque gens Hebræorum his consentanea pergit facere.

Vindicta de Amalecitis capiunda.

Chananæorum stirps delenda.

Exsecrationes & benedictiones è montibus Gebal & Garizim. Deut. 27.

νόμους δ' [r] ἔτι πρότερον τεσσαρακοστῷ ἔτει γεγραμμένους παραδίδωσι, περὶ ὧν ἐν [s] ἑτέρᾳ γραφῇ λέξομεν. ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις, [t] συνεχῶς γὰρ ἐξεκκλησίασεν, εὐλογίας αὐτοῖς δίδωσι, καὶ κατάρας ἐπὶ τοὺς μὴ κατὰ τοὺς νόμους ζησομένους, ἀλλὰ παραβησομένους [v] τὰ ἐπ' αὐτοῖς διωρισμένα. ἔπειτα ποίησιν ἑξάμετρον αὐτοῖς ἀνέγνω· [x] ἣν καταλέλοιπεν [y] ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἱερῷ, πρόρρησιν [z] ἔχουσαν τῶν ἐσομένων, καθ' ἣν γέγονε πάντα καὶ γίνεται, μηδὲν ἐκείνου διημαρτηκότος τῆς ἀληθείας. ταῦτ' οὖν τὰ βιβλία παραδίδωσι τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τὴν κιβωτὸν εἰς ἣν καὶ τοὺς δέκα λόγους γεγραμμένους ἐν δυσὶ πλαξὶ [a] κατέθετο, [b] καὶ τὴν σκηνήν· τῷ τε λαῷ παρῄνεσε κρατήσαντι τῆς γῆς, καὶ ἱδρυθέντι, μὴ λήθην λαβεῖν τῆς Ἀμαληκιτῶν ὕβρεως· ἀλλὰ στρατεύσαντας ἐπ' αὐτοὺς τιμωρίαν ἀπολαβεῖν ὧν ἐπὶ τῆς ἐρήμου [c] τυγχάνοντας ἐποίησαν κακῶς. ἐξελόντας δὲ τὴν [d] Χαναναίων γῆν, καὶ πᾶσαν διαφθείραντας τὴν ἐν αὐτῇ πληθὺν καθὰ πρέπει, τὸν βωμόν τε ἀναστῆσαι πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τετραμμένον, οὐ πόρρω τῆς Σικίμων [e] πόλεως μεταξὺ δυοῖν ὀροῖν, [f] Γαριζαίου μὲν τοῦ [g] ἐκ δεξιῶν κειμένου, τοῦ δ' ἐκ λαιῶν [h] Γιβάλου προσαγορευομένου· μερισθεῖσαν δὲ τὴν στρατιὰν καθ' ἓξ φυλὰς ἐπὶ τοῖν δυοῖν ὀροῖν ἀναστῆναι, καὶ σὺν αὐτοῖς Λευίτας τε καὶ τοὺς ἱερέας. καὶ [i] πρῶτα μὲν τοὺς ἐπὶ τῷ Γαριζεῖν γινομένους εὔχεσθαι τὰ κάλλιστα τοῖς περὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τῶν νόμων φυλακὴν σπουδάζουσιν, ὧν τε Μωϋσῆς εἶπε μὴ παρακουσομένοις, εὐφημεῖν δὲ τὰς ἑτέρας, καὶ τούτων πάλιν εὐχομένων, τὰς προηγμένας ἐπαινεῖν· [k] ἔπειτα τοῖς κατὰ ταῦτα παραβησομένοις κατάρας τίθεσθαι, ὑποφωνούσας ἀλλήλαις ἐπὶ κυρώσει τῶν λεγομένων. ἀνέγραψε δὲ τὰς εὐλογίας καὶ τὰς κατάρας [l] αὐτῶν, ὡς μηδέποτε [m] ἐκλιπεῖν τὴν μάθησιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου· ἃς δὴ καὶ τῷ βωμῷ τελευτῶν ἐνέγραψε κατὰ πλευρὰν ἑκατέραν, ᾗ καὶ στάντα [n] φησὶ τὸν λαὸν θῦσαί τε καὶ ὁλοκαυτῶσαι, καὶ μετ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν [o] οὐκ ἐπενεγκεῖν ἱερεῖον ἕτερον· οὐ γὰρ εἶναι νόμιμον. ταῦτ' οὖν Μωϋσῆς [p] τε διέταξε, καὶ τὸ Ἑβραίων ἔθνος ἀκόλουθα τούτοις ποιοῦν διατελεῖ.

μέ. Τῇ

quentasse Samaritas Macrisius Arabs testatur in historia Cairensi, ان طور بريك هو الموقع الذي خاره الله ون كوره في التوراة بقعه اله اجعل البركة علي طور بريك. *Atque hæc hactenus.* BERN.

r Ετι πρότερον] Ετει πρ. τ. γεγραμμένους *Busb. Hen.* & *Vat.*

s Ετέρᾳ γραφῇ] Vide p. 228. in fine.

t Συνεχῶς γὰρ ἐξεκκλησίασεν,] Συνεχὲς γὰρ ἐξ. *Big.* (συνεχῶς *Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* συνεχῶς ἐξεκκλησιάσας *Epiph.* HUDS. Sic. 3. Reg 8. 1. in Jeremia ἐξεκκλησιάσθη. quid si sit pro ἐξεκκλησιάσθη. Plutarchus à καταφημίζω derivat καταπεφημισμένος. COCC.

v Τὰ ἐπ' αὐτοῖς] Τὰ ἐν αὐτοῖς *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

x Ην καταλέλοιπεν] Ην καὶ καταλ. *Big.* & *Samb.*

y Εν τῷ βιβλίῳ] Εν βιβλίῳ ἐν τῷ ἱερῷ *Big. Samb. Vat.* & *Epiph.* Videsis *Deut.* 32.

z Εχουσαν] *Bas.* & *Gen.* ἣν καὶ καταλέλοιπεν ἐν βίβλῳ ἐν τῷ ἱερῷ, πρόρρησιν περιέχουσαν τῶν ἐσομένων *Big.* & *Samb.* ἣν καταλέλοιπεν ἐν βίβλῳ ἐν τῷ ἱερῷ, π. π. τῶν ἐσομένων *Epiphanius.* Etiam πρόρρησιν περιέχουσαν reperias apud *Busb.* & *Hen.* Tum penes hunc curate διημαρτηκότος. BERN.

a Κατέθετο,] Κατέθεντο *Big.* & *Samb.*

b Καὶ τὴν σκηνήν·] Κατὰ τὴν σκηνὴν, *in tabernaculo* lege. REL.

c Τυγχάνοντας] Τυγχάνοντες *Big.* & *Samb.*

d Χαναναίων γῆν,] Ita quinque *MSS.* & *Epiph.* Χαναναίαν *Bas.* & *G.*

e Πόλεως] Πόλεως ἐμπεριέχειν μεταξὺ δυοῖν ὀροῖν *Samb. Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

f Γαριζαίου] Γαριζίου *Bas.* & *Gen.* γαριζαίου *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* ritu epitheti Græcanici deformatum à גריזין γαριζεὶν, quo equidem typo sæpissime usus est Flavius in his Originibus. Ita Φαρισαῖοι à פרישין, *viri eximii*, Pollen Israelis. Nescio tamen an γαριζὸς scriptum huic Flavio, sicut alibi γαρισεῖ in casu liberali. Quinimo γαριζεὶν suo etymo ῥαγάδες denotat & διεχηρημένα. Hoc significat & גרז & נזר: unde γαζιρεὶν pro γαριζὶν in versione Syriaca τῶν μακκαβαϊκῶν. Nam ex una radice creverant duo culmina, Ebal & Garizin BERN. Ita ex quatuor *MSS.* edidit *Bern.* Γαριζίου *Bas.* & G. Γαριζεινου *Vat.* quod proxime accedit ad Hebraïcum Γαριζίν. HUDS. Γαριζαίῳ MS. uti αι & ε sexcenties a librariis permutantur. REL.

g Εκ δεξιῶν] Ad australem plagam, ut ἐκ λαιῶν, ubi erat Ebal, erat ad septentrionem. KEL.

h Γιβάλου] Τοῦ δὲ ἐκ λαιῶν γιβουλῆ, aut γιβουλὴ, *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* Sed in libro sequente ex consensu codd. scribitur γιβήλου. Sedes autem dirarum *Hibal*, seu *Hebal* עיבל, à capite cano glabroque nomen meruit. Quod enim Græci φαλάκραι & φάλακρον, Arabes vocant العبال γιβάλ. Manet etiam adhuc monti huic *albor* sterilis nota execrationis veteris, aut verbis Benjamini erronis והר עיבל יבש כאבנים וסלעים. Καὶ πρώτης μὲν τοὺς ἐπὶ τῷ γαριζὶν *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* Verum hi omnes libri quinti c. 1. ἐπὶ τῇ γαριζεῖ, à formula Attica γαριζοῦς. Quinetiam ut à locali עברים, Oncelosus, Sirique alii producunt עבראי ἀβαραῖα, *transitoria*, eadem dialecto hic Judæus γαριζαῖα effecit de גריזין. BERN. Videsis *Annott.* ad l. V. c. 1. §. 19.

i Πρῶτα μὲν] Πρώτους μὲν τοὺς ἐπὶ τῷ Γαριζὶν in quinque *MSS.* verum in libri quinti c. 1. §. 19. ἐπὶ τῷ Γαριζεῖ, è formula Attica Γαριζοῦς.

k Επειτα] Ita edidit *Bernardus.* ἔπειτα κατὰ ταῦτα τοῖς π. *Bas.* & *G.* ἔπ. καὶ ταῦτα π. *Big. Samb.* & *Vat.* ἔπειτα τοῖς παρ. κατὰ ταῦτα ἀρὰς τίθεσθαι *Hen.* & *Busb.*

l Αὐτῶν,] Αὐτὸς in quinque *MSS.*

1. *Ut earum disciplina*] *Ut in perpetuum cuivis eas discere liceat,* vertit *Gelenius.*

m Εκλιπεῖν] *Sambuci* manus altera: altera ἐκλιπεῖν, cum *Bas. Gen.* & *Big.* Solebant enim viri Athenienses, sicut Angli hodieque facimus, correptim loqui, tempori simul orique parcentes, adeoque accentus vocabulorum retrahere, πόνηρος, órator, &c. BERN.

2. *Moriens etiam aræ inscribi*] Al. *tandem inscripsit* &c. Interpretationem nostram vocis ἐνέγραψεν defendit *Bonfrerius* ad *Deut.* c. 27. p. 1021. mox *Gelenius* reddit, *qua populus est stare.*

n Φησὶ τὸν λαὸν] Vocem φησὶ non agnoscit *Vet. Interpr.*

o Οὐκ ἐπενεγκεῖν] Ita *Big.* οὐκ ἔτ' ἐπενεγκεῖν ἱερεῖον ἕτερον *Samb.* & *Vat.* οὐκ ἐπενεγκεῖν ἱερείων ἑτέρων *Bas.* & *G.* *Grotius* (ad *Jos.* c. 8. v. 30.) dicit, *tunc quidem aram istam in* sacrificii usum *fuisse*, in posterum vero monumenti causa *mansisse.*

p Τε διέταξε,] Illud τε negligunt *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

1. *Postri-*

με΄. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸν λαὸν σὺν γυναιξὶν ἅμα καὶ τέκνοις εἰς ἐκκλησίαν συναγαγὼν, ὡς παρεῖναι καὶ τὰ ἀνδράποδα, ὥρκου τὴν νόμων αὐτοὺς φυλακὴν ποιήσασθαι· καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ διανοίας ἀκριβεῖς λογιστὰς [q] γενομένους, μηδὲν εἰς αὐτοὺς μήτε συγγενείᾳ χαριζομένους, μήτε εἴκοντας φόβῳ, μήτε ἄλλην καθάπαξ αἰτίαν κυριωτέραν τῆς τῶν νόμων φυλακῆς ὑπολαμβάνοντας παραβῆναι τούτους. ἀλλ' ἄν τέ τις τῶν ἐξ αἵματος [r] συγχεῖν καὶ καταλύειν ἐπιχειρῇ τὴν κατ' αὐτοὺς πολιτείαν, ἄντε πόλις, ἀμύνειν [s] αὐτοὺς καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν· καὶ κρατήσαντας μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνασπᾶν θεμελίων, καὶ μηδὲ τὸ ἔδαφος τῶν ἀπονοηθέντων εἰ δυνατὸν καταλιπεῖν. εἰ δ' ἀσθενοῖεν λαβεῖν τὴν τιμωρίαν, αὐτὸ τὸ μὴ κατὰ βούλησιν ἰδίαν ταῦτα γίνεσθαι δεικνύναι. καὶ τὸ μὲν πλῆθος ὤμνυεν.

μϛ΄. Ἐδίδασκε δὲ αὐτοὺς ὡς ἂν αἱ θυσίαι τῷ Θεῷ μᾶλλον κεχαρισμέναι γίνοιντο, καὶ ὅπως ἂν οἱ στρατεύοντες ἐξίοιεν [t] τεκμηρίῳ χρώμενοι τοῖς λίθοις, ὡς καὶ πρότερον δεδήλωκα. [v] προεφήτευσε δὲ καὶ Ἰησοῦς Μωϋσέως παρόντος ἔτι· καὶ πάνθ' ὅσα ποιήσειεν ὑπὲρ τῆς τοῦ λαοῦ [x] σωτηρίας ἔν τε πολέμοις καὶ κατ' εἰρήνην, νόμους [y] συντεθεὶς, καὶ τὸν τῆς πολιτείας κόσμον συμπορίζων, ἀναλογιζόμενος προεῖπεν, ὡς δηλώσειεν αὐτῷ τὸ θεῖον, "ὅτι παραβάντες "[z] τὴν πρὸς αὐτὸν θρησκείαν πειραθήσονται κακῶν, ὡς "ὅπλων τε αὐτοῖς πολεμίων πληρωθῆναι τὴν γῆν καὶ κα"τασκαφῆναι [a] πόλεις, [b] καὶ τὸν νεὼν καταπρησθῆναι, καὶ

45. [1] Postridie autem populo una cum mulieribus & parvulis ad concionem convocato, ut mancipia etiam adessent; adjuravit eos ut legum curam haberent: utque diligentes mentis Dei æstimatores eas non transgrederentur, nihil contra eas neque consanguinitati indulgentes, neque timori cedentes, neque aliam omnino causam legum conservatione potentiorem esse existimantes. Quin, seu quisquam eorum consanguineus, seu civitas *quæpiam* reipublicæ eorum institutionem confundere & dissolvere conaretur, eos & publice & privatim ulciscerentur: ac si quidem eos superassent, funditus exscinderent, neque, si fieri posset, vel vestigium [2] vecordi insolentia elatorum relinquerent. Quod si pœnas sumere non valerent, hoc *saltem* ostenderent, hæc nequaquam de voluntate sua facta esse. Et multitudo quidem juravit.

Hebræos ad legum custodiam jurejurando adstringit Moyses.

46. [3] Docuit autem eos, quomodo sacrificia Deo fierent acceptiora, & quomodo in militiam exirent, signo capto ex lapillis, ut etiam prius declaravi. Josua quoque vaticinatus est, Moyse adhuc præsente: atque omnia expendens quæcunque pro salute populi faceret, cum in bellis tum in pace, dum leges componeret & rectam suppeditaret reipublicæ institutionem, prædixit, prout "numen sibi declararet, eos religione in Deum "violata mala experturos esse, ita ut terra eorum "armis hostilibus oppleretur, & urbes funditus "everterentur, & Templum incenderetur, & ipsi "ven-

Docet quomodo sacrificia rite offerrent. Num. c. 28. c. 29. Monet ne gemmis P. M. inconsultis bella gerent. Num. c. 27. Vaticinatur Jesus. Deut. c. 34.

1. *Postridie autem*] *Postridie vero totam gentem, ne servitiis quidem exclusis, jurejurando obligat vir sanctus, & custoditum ipsos legem sacram. Aut siquis cognatorum suorum, vel urbs aliqua ab hac forte descisceret, privatim publiceque, quantum possent, ferro & igni vindicatum. Conferes Deut. c. 29. c. 30. cum c. 13. dein petes corpus* δευτερώσεων *in* Synhedrin *c. 7. 10. & c. 11. 4, 5, 6. & Talm. Bab. fol. 111, 112. & Maimonidem c. 4. & 5. de Idololatria. Flavius autem phrasi isthac* καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, *aut jam testium insidias permittit, quod duntaxat in causa plani licebit ex Misna Pharisæa* Synhedrin c. 7. 10. כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמנין עליהן חוץ מהמסית. *Aut idem omnino ille intellexit, quod verbis pluribus dixerat Moyses,* כיהרג תהרגנו ירך תהיה בו בראשונה למיתו ויד כל העם באחרנה. *V. L.* Sed statim interficies eum. Sit primum manus tua super eum, manus delatoris. Et postea omnis populus mittat manum. *Unde Auctor Siphræ f. 41. b.* מצוה ביד הניסת שימות ואהכ" ביד כל אדם. BERN.

q Γενομένους,] Γενομένους *Big. & Samb.*

r Συγχεῖν] Συγχωρεῖν ἐπιχειρῇ *Busb. & Hen.*

s Αὐτοὺς] Ita *MSS. & Vet. Interpr.* in *Editis* αὐτοῖς.

2. *Vecordi insolentia elatorum relinquerent.*] *Desperatorum* reddit Castalio. Sed (ut inquit *H. Steph.*) ita uti nomine *desperatus*, haud scio an Latinitas concessura sit.

3. *Docuit autem eos,*] *Israelitas insuper docuit* ὁ νομοθέτης, *quomodo sacrificia recte grate Deo offerrent, Num. c. 28. & c. 29. commonuitque, ne Gemmis P. M. inconsultis bella gererent, Num. c. 27. 21, 22, 23. Vide & l. 3. harum Originum. Recte vero hæc capita* τῶν ἀριθμῶν *ad dies ultimos Moysis transfert, cumque capite 31. Deut. connectit Josephus. Utrobique enim agitur de Inauguratione Josue. Superaddes & istis Deut. c. 34. 9. Posthæc prædicit Cortina Dei duci Josue, Moyse tum præsente, quicquid is esset bello paceque gesturus, Num. c. 27. 20. & Deut. c. 34. 9. & c. 31. 14. Mox narrantur longa fata populi Hebræi: tellurem bonam templumque Summi suo crimine haud semel hostibus relicturos; pœnitentes tamen postliminio ad ea redituros. Sic enim vel à cinere Ædis secundæ adblanditus sibi Josephus, sic cætera Judæorum calamitas. Deut. 30. 1, 2, 3. c. 31. à v. 14. & c. 32. à v. 20. ad 44. ubi videndus est Uzielides paraphrastes. Doctores autem Alexandrini v. 44. sic exhibent,* καὶ ἐλάλησε μωυσῆς πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου, *quasi* התורה הזאת, *aut* νόμος *potius sumitur ut solent Musici,* εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, αὐτὸς καὶ ἰησοῦς *(sic & Samarita, Judæus vero* הושע ὡσέας*)* ὁ τοῦ ναυῆ. *Hæc inquam* οἱ ό. *à v. 24. capitis præcedentis. Inde Doctor priscus in Siphra hunc in modum commentatur f. 54.* והידה משה וישראל מגביהם ראשם לשמוע קול דבריו של יהושע. *Præterea Pharisæi propter Oraculum Num. c. 27. 20.* ונתת מהוד לך עליו; Imperties Josue de decore tuo, *hunc Lunæ instar, Moysen tanquam Solem inter Israelitas effulsisse jactant ex adagio vetere, T. Bab.* Baba batra f. 75. פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה. *Ubi Glossator perite vereque,* שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו. *Item* Baba cama f. 92. b. *declarant Doctores* διὰ χειροθεσίας transtulisse Spiritum Sanctum, *i. e.* majestatem & sapientiam è *Scholio*, à se in caput Josue. *Ubi Jarchius,* מלאו חכמתו בעין יפה. *Ita & Siphra f. 50. ad Num c. 27* 18, 20. קח לך את יהושע בן נון אין לך אלא לקיחה ומורה בהוריות משיבו רוח הקודש למשה חן לו מתורגמן ליהושע והוא שואל ודורש *Et mox. v. 22.* ויקח משה את יהושע לקחו בדברים. *Huc maxime spectat nota plane Rabinica Hieronymi nostri* Mansione extrema. Jesus Moysi in monte succedit, & discitlà Lege, quæ spiritualiter offerre debeat in Ecclesia. Primum, quid per singulos dies: deinde quid Sabbato, quid in Calendis, quid in Pascha, quid in Pentecoste, quid Neomenia mensis septimi, quid in Jejunio ejusdem mensis die decimo, quid in Scenopegio decimo quinto die dicti mensis. *Quasi doctissimus Presbyter olim legisset acroama* Synhedrin *Babylonii, quod hoc compendio refert* Siphra f. 60. d. למה נסכמא פרשת יפקוד יהוה לפרשת הקרבנות מלמד שאמר לו הבה" למשה עד שאתה מפקדני להפריד עליהם איש פקוד שלא ימרדו בי ושלא ימירו את כבורי. *Pariter Criticus quidam Judæorum,* כלמה מארת משה והוקר חמל" יהושע מא נול" עליה מן אלתפסיר. *Denique quis nescit apophthegma Pharisaicum initio* Abot, משה קבל התורה מסיני ומס רה ליהושע, *unde pendet ipsa ratio ac momentum* τῶν δευτερώσεων, *unde Rabinismus.* BERN.

t Τεκμηρίῳ] *Epiphanius* temere, ἀξιοῖεν τεκμηρίῳ χρώμενοι. Laudat enim Flavius jus illud valde eximium & familiæ Aaronicæ honorificum, Num. c. 27. 21. ועל פיו יצאל, καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ (ἐλεαζάρου φησὶ τοῦ θεοπρόπου εἰς μάχην) ἐξελεύσονται, καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ εἰσελεύσονται αὐτὸς (ἰησοῦς) καὶ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ὁμοθυμαδὸν, καὶ πᾶσα συναγωγή. Quinimo fœdere Gabaonitico satis sensit ipse Imperator c. 9. 14. suæ historiæ, quam imprudenter Oraculum Pontificale neglexerat. BERN. Id est, signo ex sanctissimo illo oraculo *Urim & Thummim* capto, quod describitur *Num.* c. 27. v. 21. Hac de re *Schotanus* in *Bibliotheca Historiæ Sacræ*, tom. 2. p. 345.

v Προεφήτευσε] *Bas. & Gen.* multum tribuentes Josue. Verum *Epiphanius* legerat προεφ. δὲ καὶ ἰησοῦς μωυσέως παρόντος. ὁ δὲ μωυσῆς πάνθ' ὅσα ποιήσειεν. *Big. & Samb.* προεφ. δὲ ἰησοῦς μωυσέως παρόντος. ἔπειτα πάνθ' ὅσα πονήσειεν. *Hen. & Busb.* προεφήτευσέ τε καὶ ἰησοῦς μωυσέως παρόντος. ἔπειτα πάνθ' ὅσα ποιήσειεν. Quid si isthæc alternemus, προεφήτευσε δὲ καὶ ἰησοῦ μωυσῆς παρόντος. ἔτι πάνθ' ὅσα &c. BERN. Ita cum *Bas. & G.* nisi quod distinxerim post ἔτι, & καὶ addiderim. *Epiphanius* legerat πρ. δὲ κ. I. M. παρόντος. ὁ δὲ Μωϋσῆς πάνθ' atque ita edidit *Castalio*, nisi quod καὶ ὁ Μωϋσῆς habeat pro ὁ δὲ Μωϋσῆς. in quinque *MSS. (Coll. Voss. & Big.)* πρ. δ. κ. I. M. παρόντος. ἔπειτα πάνθ' ὅσα ποιήσειεν [πονήσειεν *Big. & Samb.*] ὑπὲρ τῆς &c. Quid si (inquit *Bern.*) isthæc alternemus, πρ. δὲ καὶ Ἰησοῦ Μωϋσῆς παρόντος. ἔτι πάνθ' ὅσα &c.

x Σωτηρίας] Aliter paulo *Big. Samb. & Epiph.* σωτηρίας ἔν τε πολέμοις καὶ κατ' εἰρήνην· νόμους τε συντεθεὶς καὶ τὸν τῆς πολιτείας κόσμον συμπορίζων ἀναλογιζόμενος προεῖπεν, ὡς δηλώσειεν αὐτῷ ὁ θεὸς, ὅτι &c. Ibidem *Busb. & Hen.* breviter μωσῆς προεῖπεν ὅσα συμβήσεσθαι ἔμελλε τῷ ἔθνει. Burius noster mutavit μεθοχικὸν in συμπορίζειν. BERN.

y Συντεθεὶς] Συνθεὶς. COCC.

z Τὴν πρὸς αὐτὸν] Ita *Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat.* τὴν αὐτὸν θρ. *Bas.* τὴν αὐτοῦ θρ. *Gen.* τὴν αὐτῶν θρ. edidit *Castalio*, atque ita legendum esse conjecerat *Burius*.

a Πόλεις,] Τὰς πόλεις *Vat.*

b Καὶ τὸν νεὼν] Typographi priores manu cæca, καὶ τὸν νεὼ καταπρησθῆναι, καὶ καταπρησθέντας. Certe à Nabuchodonosoro, Antiochorum Illustri, T. Vespasiano, atque demum ab Ælio Hadriano patratum novimus; quicquid de gente ingrata tamdiu

"venditi hominibus servirent, nullam ex calamitatibus eorum misericordiam capturis, ipsos autem, cum hæc paterentur, frustra pœnitentiam acturos esse. Deus tamen, qui vos creavit, civibus vestris & urbes & Templum reddet. Fore autem amissionem eorum non semel, "sed sæpe.

Moyses, abs rebus humanis ascensurus, addit animos Josuæ de Chananæa subigenda, totique genti benedicit. Tum etiam carmine Deum celebrat. Deut. c. 31. & 32. & 33.

47. [1] Tum Jesum cohortatus ad exercitum in Chananæos educendum, utpote Deo conatus ejus omnes adjuvante, & universæ multitudini bene ominatus, "quoniam, inquit, ad majores nostros "discedo, & Deus hanc mihi diem discessus ad "illos præfinivit, gratias quidem illi vivus adhuc "& apud vos præsens me habere profiteor, cum "pro vestri cura, quam non solum pro malorum "vestrorum depulsione gessit, sed & bonorum donatione; tum quod mihi opitulatus est laboranti, & in magna animi solicitudine versanti pro "vestrum in melius mutatione, seque nobis in omnibus propitium præstitit. potius autem erat ipse qui & nobis ad ea aggredienda præivit, & exitus largiebatur *felices*, me duce vicario utens, & "ministro beneficiorum, quibus populum vestrum "afficere voluit. Pro quibus æquum esse existimavi, ut Dei potentiam, cui etiam in posterum vos "curæ eritis, decedens prius collaudem: & ipse "utique hanc gratiam debitam ei reddens, vobisque *illud* in memoria relinquens, quod vobis convenit eum venerari & honorare, & leges, omnium, quæ vobis dedit & propitius manens adhuc daturus est, munus pulcherrimum, *constanter* servare. Equidem *nostis* quam gravis hostis "sit etiam homo legislator, dum leges ei læduntur & temere spretæ jacent. Nolite autem Deum "vobis ob leges neglectas succensentem experiri, "quas ipse conditor vobis dedit.

Genti universæ oboritur ploratus. Deut. 33.

48. Hæc autem Moyse ad vitæ exitum loquuto, & futura etiam unicuique tribui cum faustis omi-

"[c] πραθέντας δουλεύειν ἀνδράσιν οὐδένα ληψομένοις οἶκτον "ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς αὐτῶν, μετανοήσειν δ' αὐτοὺς ἐπὶ μηδενὶ χρησίμῳ ταῦτα πάσχοντας. ὁ μέντοι Θεὸς, [d] ὁ κτίσας ὑμᾶς, πόλεις τε πολίταις ὑμετέροις ἀποδώσει καὶ τὸν "ναόν. ἔσεσθαι δὲ τὴν τούτων ἀποβολὴν οὐχ ἅπαξ, [e] ἀλλὰ "πολλάκις.

μζ΄. [f] Παρορμήσας δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τοὺς Χαναναίους στρατιὰν ἐξαγαγεῖν, ὡς τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος οἷς ἂν ἐπιχειρήσῃ, καὶ πᾶσαν ἐπευφημήσας τὴν πληθὺν, "[g] ἐπεὶ, "φησὶ, πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἄπειμι προγόνους, [h] καὶ Θεὸς "τήνδε μοι τὴν ἡμέραν τῆς πρὸς ἐκείνους ἀφίξεως ὥρισε, "χάριν μὲν αὐτῷ ζῶν ἔτι καὶ παρὼν ὑμῖν ἔχειν ὁμολογῶ "προνοίας τε τῆς ὑπὲρ ὑμῶν, ἣν οὐχ ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς "μόνον τῶν [i] ἡμετέρων ἐποιήσατο κακῶν, ἀλλὰ καὶ δωρεᾶς "τῶν κρειττόνων· ὅτι τε πονοῦντί μοι [k] καὶ κατὰ πᾶσαν ἐπίνοιαν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ὑμῶν μεταβολῆς φροντίδα λαμβάνοντι συνηγωνίσατο, [l] καὶ παρέσχεν ἐν ἅπασιν αὐτὸν "εὐμενῆ ἡμῖν. μᾶλλον δ' αὐτὸς ἦν ὁ καὶ τὴν ἀφήγησιν "αὐτῶν διδοὺς, καὶ τὰ τέλη χαριζόμενος, ὑποστρατήγῳ "χρώμενός [m] μοι, καὶ ὑπηρέτῃ ὧν τὸν ὑμέτερον λαὸν εὐεργετεῖν ἠθέλησεν. [n] ἀνθ' ὧν προευλογῆσαι τὴν τοῦ Θεοῦ "δύναμιν, ᾧ μελήσει καὶ πρὸς τὸ μέλλον ὑμῶν, ἀπαλλασσόμενος καλῶς ἔχειν ἡγησάμην· αὐτός τε ταύτην "ὀφειλομένην ἀμοιβὴν ἀποδιδοὺς, καὶ [o] καταλείπων εἰς "μνήμην ὑμῖν, τὸ σέβειν τε καὶ τιμᾶν προσήκειν τοῦτον "[p] ἡμῖν, καὶ τοὺς νόμους [q] πάντων, ὧν τε παρέσχηκε καὶ "μένων εὐμενὴς ἔτι παρέξει, δώρημα κάλλιστον φυλάττειν. ὡς [r] δεινὸς μὲν ἐχθρὸς καὶ ἄνθρωπος νομοθέτης, "ὑβριζομένων [s] αὐτῷ τῶν νόμων καὶ μάτην κειμένων. Θεοῦ "δὲ μὴ πειραθείητε χαλεπαίνοντος ὑπὲρ ἀμελουμένων "νόμων, οὓς αὐτὸς γεννήσας ὑμῖν ἔδωκε.

μη΄. Μωϋσέως δὲ ταῦτα πρὸς τελευτὴν τοῦ βίου φήσαντος, καὶ μετ' εὐλογίας ἑκάστῃ τῶν φυλῶν προφητεύσαντος

[t] τὰ

diu præsagierat Moysis pectus sanctum & sapiens. Ut Deut. c. 28. à. v. 48. & à v. 24. c. 29. Præ cæteris vero jam versabantur ob animum Flavii illa omina Deut. c. 31. 16, 17, 20, 21, 27, 29 necnon carminis gravissimi versus 20, 22, 26, 35, 43. BERN. Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *Vat.* & *Editis* καὶ τὸν νεὼ καταπρησθῆναι.

c Πραθέντας] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* καταπραθέντας in *Editis*. Certe id patratum novimus, quicquid de gente ingrata præsagierat Moyses: ut *Deut.* c. 28. v. 48. & c. 29. v. 24. Præ cæteris vero jam *Josepho* ob animum versabantur illa omina *Deut.* c. 31. v. 16. usque ad v. 43.

d Ο κτίσας ὑμᾶς,] Ita *Big. Samb. Bas.* & *Gen.* Tum etiam *Epiphanius*, ὁ μέν τοι θεός, φησιν, ὁ κτίσας ὑμᾶς. Libenter emendarem ὁ μέν τοι θεὸς οἰκτίσας ὑμᾶς, *quare misertus vestri Deus*: nisi paulo infra itidem inculcasset, ἀμελουμένων νόμων οὓς αὐτὸς γεννήσας ἔδωκε. Vel, ut cecinit vatum summus c. 32. 6. הלא הוא אביך קניך הוא עשך יכננך, οὐκ οὗτός σου πατὴρ ἐκτήσατό σε καὶ ἐποίησέ σε καὶ ἔπλασέ σε. BERN. Οἰκτίσας solus *Vat.* atque ita emendarem, inquit *Bern.* nisi paulo infra itidem inculcasset, ἀμελουμένων νόμων οὓς αὐτὸς γεννήσας ἔδωκε.

e Αλλὰ πολλάκις.] Nam hoc unicum Rabbini pro hæreditate nepotibus suis relinquunt, obstinato sperare. BERN.

f Παρορμήσας] Ita *Big.* & *Samb.* in *aliis* παρωρμήσας & παρωμήσας.

1. *Tum Jesum cohortatus ad exercitum in Chananæos educendum,*] *Moyses denique abs rebus humanis protinus ascensurus, (nam mortis suæ diem noverat) addit animos Josue de Chananæa subigenda, totique genti solenniter benedicit. Tum etiam carmine longe optimo, quod inter mortales unquam conditum, Deum Maximum Optimumque concelebrat. Leges hæc Deut. c. 31. & 32. & 33. Jus Mosaicum* δῶρον κάλλιστον *post Evangelium Jesu Christi; qui & illud observavit, ac vita sua solus Hebræorum integre expressit.* * *Postremo ad animosum & grande illud Epiphonema Legislatoris,* ἀσρῆκα ἰσραὴλ μεὶ καμῶκα, *Deut. c. 33. 29. statim oboritur ploratus nationis universæ. Quinvero virum constantis satis animi, jamque à seculo properantem lamentis suis aliquantum morantur, & secum miscere lacrymas cogunt. Unde eum scripsisse confingunt Talmudici caput ultimum Legis* בדמע *stillis oculorum suorum. Tum populo se forte continente, ad montem Abarin, qui trans fluvium imminet Jerichunti, ipsum deducunt Senatus cum Eleazaro Josueque. Mox dimissis cæteris, dum in clivo Pontificem & Imperatorem vir Divinus amplexu osculisque impertiret & valediceret, nube repente circumfusa, in convallium quandam abripitur & sepelitur. Quippe tam sanctum & præclarum virum hinc fuisse vivum ad superos translatum & insertum, ne forte crederemus, de morte sua in S. Pentateucho ipse dixerat vel decies, ut Johannes Deuterotarum gloria supputavit, Num. c. 20. 12. c. 27. 14. Deut. c. 1. 37. c. 3. 24. & c. 4. 21. & c. 31. 2, 14. & c. ult. 1, 2, 3, 4, 5. Id tamen patrabant Nebuntis accolæ Idumæi, sepulchri licet Mosaici ignari, idolo vultus radiosi,* πυῤῥάκου μὲν, *inquit Artapanus,* καὶ κομήτου. Παράγγελμα, *sic Philo,* τὸν μωυσέα κατὰ τὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ καιρὸν καὶ τάδε κατὰ ῥῆμα *(credis?)* πρὸς τὸν λαὸν λέγοντα. Ἄνδρες συστρατιῶται, ἐπεὶ τῷ θεῷ δοκοῦν ἤδη καὶ τῷ γήρᾳ· χρόνων ρκ΄. ἠνυσμένων, δεῖ με τοῦ ζῆν ἀπελθεῖν, ὑποτίθημι καὶ νῦν τὰ δέοντα πρὸς ὑμᾶς. ἄπειμι δ' αὐτὸς χαίρων ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις ἀγαθοῖς. προπεμπομένῳ δ' αὐτῷ, οὗ ἔμελλεν ἀφανισθῆναι, πάντες εἵποντο δεδακρυμένοι. ἀσπαζομένου δὲ αὐτοῦ καὶ τὸν ἐλεάζαρ καὶ τὸν ἰησοῦν, καὶ προσομιλοῦντος αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ ἀβαρὶμ, νέφους αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτοῦ στάντος, [*Ita sane in montibus Sinæo Itaburioque aliquando contigisse certius scimus*] ἀφανίζεται κατά τινος φάραγγος. *Iterumque Glycas p. 160.* ἄφες λοιπὸν καὶ τὰ τοῦ ἰωσήπου. καὶ γὰρ διὰ θείαν ὀργὴν, *Deut. c. 32. 49.* ἐτελεύτησεν ὁ μωυσῆς, οὐ μὴν διὰ γῆρας, ὡς ἐκεῖνός φησιν. Petirat Moseh & Debarim Rabba *adhuc causam tertiam injiciunt p. 51. propter Ægyptium à Moysi zelota olim trucidatum.* BERN.

g Επεὶ, φησὶ,] Ἰδοὺ φησι soli *Busb. Hen.* & *Zonar.*

h Καὶ Θεὸς] Καὶ ὁ Θεὸς *Vat.*

i Ημετέρων ἐποιήσατο] Ὑμετέρων legerat (quod & vult Cocc.) *Vet. Interpr.*

k Καὶ κατὰ πᾶσαν] Ita in *Ed. Genev.* καὶ κατὰ πᾶσαν ἐπὶ νοῦν *Bas.* & *Vat.* καὶ κατὰ πᾶσαν ἐπινοοῦντι *Big.* καὶ πᾶσαν ἐπινοοῦντι (*Voss.*) *Samb.*

l Καὶ παρέσχεν] Καὶ παρέσχεν ἅπασιν ἑαυτὸν ὑμῖν εὐμενῆ *Big.* & *Samb.*

m Μοι, καὶ ὑπηρέτῃ] Εμοὶ *Samb.* & *Vat.*

n Ανθ' ὧν] Ανθ' ὧν ἁπάντων προσευλογῆσαι legerat *Epiphan.* ἀνθ' ὧν προσευλογῆσαι *Samb.* & *Vat.* HUDS. Forte προευλογήσας. COCC.

o Καταλείπων] Lege καταλιπὼν, COCC.

p Ημῖν,] Ὑμῖν soli *Samb.* & *Epiphan.*

q Πάντων,] Ita *Vat. Samb.* & *Vet. Interpr.* τιμᾶν πάντων ὧντε *Big.* τιμᾶν ὧντε *Bas.* & *G.*

r Δεινὸς μὲν] Δεινὸν *Big.* & *Samb.*

s Αὐτῷ τῶν νόμων] Eleganter. αὐτοῦ *Gen.* contra cæteros. Hoc autem Tmema & præcedentia quædam ita contraxit in Annalibus suis Zonaras. μωυσῆς δὲ πολλὰ παραινέσας, καὶ νόμους δοὺς ἐν βίβλοις καὶ τῆς σφετέρας πολιτείας διατάξειν, καὶ στρατεῦσαι κατὰ τῶν ἀμαληκιτῶν ἐντειλάμενος, περὶ τῆς φυλακῆς τε τῶν νόμων ὅρκον ἀπαιτήσας αὐτοὺς, καὶ τὸν δημαγωγὸν ἰησοῦν παραθήξας ἐπὶ τοὺς χαναναίους στρατεῦσαι· ἰδοὺ φησὶν, πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἄπειμι προγόνους, τὴν δέ μοι γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς πρὸς ἐκείνους ἀφίξεως ὥρισεν ὁ θεός. BERN. Ita *Samb. Vat.* & *Bas.* αὐτοῦ *G.*

t Τὰ

[t] τὰ καὶ γενησόμενα, τὸ πλῆθος εἰς δάκρυα προὔπεσεν· ὡς καὶ τὰς γυναῖκας [v] στερνοτυπουμένας ἐμφανίζειν τὸ ἐπ' αὐτῷ τεθνηξομένῳ πάθος. καὶ οἱ παῖδες δὲ θρηνοῦντες ἔτι μᾶλλον, ὡς ἀσθενέστεροι κρατεῖν λύπης, ἐδήλουν ὅτι τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ μεγαλουργίας παρ' αὐτὴν τὴν ἡλικίαν συνίεσαν. ἦν δὲ κατ' ἐπίνοιαν τοῖς τε νέοις καὶ προβεβηκόσιν [x] ἅμιλλα τῆς λύπης. οἱ μὲν γὰρ εἰδότες οἵου [y] στέροιντο κηδεμόνος, περὶ τοῦ μέλλοντος ἀπεθρήνουν· τοῖς δὲ καὶ περὶ [z] τούτου τὸ πένθος ἦν, καὶ ὅτι μήπω καλῶς τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ [a] γεγευμένοις ἀπολείπεσθαι συνέβαινεν αὐτοῦ. τὴν δ' ὑπερβολὴν τῆς τοῦ πλήθους οἰμωγῆς καὶ τῶν ὀδυρμῶν [b] τεκμαίροιτο ἄν τις ἐκ τοῦ συμβάντος τῷ νομοθέτῃ. καὶ γὰρ πεπεισμένος ἅπαντι τῷ χρόνῳ [c] μὴ δεῖν ἐπὶ μελλούσῃ τελευτῇ κατηφεῖν, ὡς κατὰ βούλησιν αὐτὸ πάσχοντας Θεοῦ καὶ φύσεως [d] νόμον, ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ λαοῦ πραττομένοις ἐνικήθη δακρῦσαι. [e] προϊόντι [f] δ' ἔνθεν οὗ ἔμελλεν ἀφανισθήσεσθαι, πάντες εἵποντο δεδακρυμένοι. καὶ Μωϋσῆς τοὺς μὲν πόρρω τῇ χειρὶ κατασείων μένειν ἠρεμοῦντας ἐκέλευε· τοὺς δ' ἔγγιον λόγοις παρεκάλει, μὴ ποιεῖν αὐτῷ [g] δακρυτὴν τὴν ἀπαλλαγὴν ἑπομένους. οἱ δὲ καὶ τοῦτ' αὐτῷ χαρίζεσθαι κρίνοντες, τὸ κατὰ βούλησιν ἀπελθεῖν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἐφεῖναι, κατέχουσιν [h] αὐτοὺς ἐν ἀλλήλοις δακρύοντες. μόνη δ' ἡ γερουσία προὔπεμψεν αὐτὸν, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρος, καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰησοῦς. ὡς δ' ἐπὶ τῷ ὄρει [i] τῷ Ἀβαρεῖ καλουμένῳ ἐγένετο· τοῦτο δ' ὑψηλὸν Ἱεριχοῦντος [k] ἀντικρὺς κεῖται, γῆν ἀρίστην τῶν Χαναναίων καὶ πλείστην [l] παρέχον τοῖς ἐπ' αὐτοῦ κατοπτεύειν· ἀπέπεμπε τὴν γερουσίαν. ἀσπαζομένου δὲ καὶ τὸν Ἐλεάζαρον αὐτοῦ καὶ Ἰησοῦν, καὶ προσομιλοῦντος [m] αὐτοῖς ἔτι, νέφους [n] αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτοῦ στάντος, [o] ἀφανίζεται κατά τινος φάραγγος. γέγραφε δ' [p] αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τεθνεῶτα, δείσας μὴ δι' ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς πρὸς τὸ θεῖον αὐτὸν ἀναχωρῆσαι τολμήσωσιν εἰπεῖν.

nibus vaticinato, in lachrymas prorumpit multitudo, ita ut etiam mulieres pectora tundentes dolorem ob eum moriturum ostenderent. Quin & pueri magis etiam plorantes, ut qui ad ægritudinem comprimendam imbecilliores, declarabant se virtutem ejus rerumque gestarum magnitudinem, supra quam ætas illa fert, intelligere. Erat autem ex animi sensu juvenes inter & grandiores doloris certamen. Hi enim scientes quali duce & præfecto orbarentur de futuro plorabant: illis vero & de eodem luctus erat, & quod ab eo, virtute ejus nondum bene gustata, destitui acciderit. Licet autem alicui populi luctus & lamentationis magnitudinem ex eo conjicere quod Legislatori accidit. Quamvis enim per omnem vitam persuasissimum habuit, non oportere *quenquam* mœrore dejici ex interitu futuro, ut qui id ex voluntate Dei & naturæ lege pateretur, ea tamen quæ à populo fiebant ei fletum extorserunt. Cum autem inde eò proficisceretur, ubi erat è conspectu evaniturus, cum lachrymis omnes sequebantur. Ac Moyses jubebat, ut qui longius quidem aberant quieti manerent, manu *id* innuens: propiores autem verbis hortabatur, ne eum prosequendo decessum sibi lachrymabilem facerent. Illi vero etiam hoc ei concedendum esse existimantes, ut eum arbitratu suo è vita discedere sinerent, cohibent seipsos inter se collachrymantes. Solus autem senatus eum deduxit, & Eleazarus pontifex, & Jesus imperator. Ut vero in monte Abari vocato constitit (is autem excelsus è regione Jerichuntis situs est, ascendentibus eum Chananæorum terram optimam & amplissimam præbens despiciendam) senatum dimisit. Interea vero, dum Eleazarum & Jesum amplecteretur, & adhuc cum eis sermones conferret, *mox*, nube subito supra eum se demittente, videri desiit, in vallem quandam abreptus. In Sacris autem libris scripsit se mortuum esse; veritus ne dicere auderent, se propter virtutis ejus magnitudinem ad Deum discessisse.

49. [1] Vi-

t Τὰ καὶ γενησόμενα,] Τὰ γενόμενα *Big.* & secunda manus *Samb.* Nam prior apposuerat τὰ καὶ γενόμενα, sicut *Bas.* & *Gen.* excusum. *Epiphanius Schotanusque* τὰ γενησόμενα, *futura.* Consulendus & Uzielides cap. ultimo Legis. Legerat enim Flavius de eo vaticinio sublimiter dissertantem Philonem p. 696. ἐπειδὰν τὴν ἐνθένδε ἀποικίαν ἔμελλεν εἰς οὐρανὸν στέλλεσθαι, καὶ τὸν θνητὸν ἀπολιπὼν βίον ἀπαθανατίζεσθαι· μετακληθεὶς ὑπὸ πατρὸς, ὃς αὐτὸν δυάδα ὄντα σῶμα καὶ ψυχὴν εἰς μονάδος ἀνεστοιχειοῦτο φύσιν, ὅλον δι' ὅλων μεθαρμοζόμενος εἰς νοῦν ἡλιοειδέστατον. τότε δὴ κατασχεθεὶς, οὐκέτι συλλήβδην ἀθρόῳ παντὶ τῷ ἔθνει θεσπίζειν ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέρος ἑκάστῃ φυλῇ τὰ μέλλοντα καὶ γενέσθαι αὖθις ἀποβησόμενα. ὧν τὰ μὲν ἤδη συμβέβηκε, τὰ δὲ προσδοκᾶται. διότι πίστις τῶν μελλόντων ἡ τῶν προγεγονότων τελείωσις. ἥρμοττε γὰρ διαφέροντας καὶ ταῖς σποραῖς καὶ μάλιστα ἐν τοῖς μητρῴοις γένεσι, καὶ βουλευμάτων πολυτρόποις ἰδέαις, καὶ τῶν περὶ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων ἀμυθήτοις διαφοραῖς, ὥσπερ τινὰ κλῆρον διανομὴν λόγων καὶ χρησμῶν εὑρέσθαι. BERN. Ita placuit edere cum *Epiphanio* & *Castalione*, probante *Schotano.* τὰ καὶ γενόμενα in *Editis.* τὰ γινόμενα *Big.* & *Samb.* à manu secunda. Videsis *Philonem*, p. 696.

v Στερνοτυπουμένας] *Bas. Gen. Busb.* & *Hen.* στερνοτυπτουμένους *Big.* & *Samb.* Proba sunt omnia hæc, & tertium στερνοκτυπουμένους: Attica etiam omnia. BERN. Στερνοτυπτουμένας *Vat. Big.* & *Samb.*

x Ἅμιλλα τῆς λύπης.] Ita *Samb.* Atticorum more. leniter efferunt *reliqui.*

y Στέροιντο κηδεμόνος,] Στεροῖντο *Samb.*

z Τούτου τὸ πένθος] Τοῦτο πένθ. *Vat.*

a Γεγευμένοις] Γεγευμένοι, ἀπολιπέσθαι *Samb.* γεγευμένοι ἀπολείπεσθαι *Big.*

b Τεκμαίροιτο] Ita *Big. Samb. Epiph. Burius*, (*Cocc.*) *Schotanusque.* in *Editis* τεκμαίρεται, assentiente *Castalione.* τεκμήραιτο rectius *Hen.* & *Busb.* BERN. & HUDS.

c Μὴ δεῖν] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & forsan *Vet. Interpr.* vel μὴ δεῖν τινα. In *Editis* μηδέν.

d Νόμον,] *Gen.* & *Big.* νόμων *Bas.* manusque prior *Samb.* νόμου *Epiph.* censorque cod. *Samb.* Cuncta illa sensum commodum ferunt. Præstant etiam correctione Cl, Bosii θεοῦ κατὰ φύσεως νόμον. BERN.

e Προϊόντι] Προϊόντων in *Editis.*

f Δ' ἔνθεν] Δ' ἐντεῦθεν *Samb.*

g Δακρυτὴν] Ita *Big.* δακρυτὴν τὴν ἀπ. *Samb.* & *Vat* δακρύουσαν τὴν ἀπαλ. *Hen.* & *Busb.*

h Αὐτοὺς ἐν ἀλλήλοις] *Hen.* & *Busb.* ἑαυτούς. *Epiphanius* abunde, ἑαυτοὺς ἐν ἄλλοις δακρύοντες, καὶ ἀπιόντα ὀφθαλμοῖς διαβρόχοις ἐφορῶντες. BERN.

i Τῷ Ἀβαρεῖ] *Samb. Busb.* & *Hen.* ut τῷ γαριζεῖ. *Bas.* & *Gen.* τῷ ἀβαρεῖ, ab Hebræo עברים ἀβαρὶμ, aut juste הר העברים ὄρος ἀβαρίμ. Græce diceretur τὸ περαιόν, mons Jordani imminens ad *Trajectus.* Latissime enim fugerat Jordanes hinc inde ab Arca Domini pæne in maria Galilæum Mortuumque; unde appellantur numero merito αἱ διαβάσεις, העברים, ubi trajecerant copiæ Hebraicæ. Plures etiam הרי עברים visuntur in Moabitide: heic autem præsertim indicatur clivus *Phasga*, sive ut Reubenitæ maluere *Nabo*, qui Moysen mortalibus abstulit, suavissimæ urbium Jerichunti præter flumen oppositus. BERN. Ita *Samb. Busb.* & *Hen.* τῷ Ἀβαρεὶ *Bas. G. Aliique.*

k Ἀντικρὺς κεῖται,] Κατ' ἀντικρὺ κεῖται *Big. Samb.* & forte *Epiphan.* ἄντικρυς κεῖται *Bas. Gen. Busb.* & *Hen.* BERN.

l Παρέχον τοῖς ἐπ' αὐτοῦ] Ita *Big.* & *Samb.* παρέχων in *Editis, Aliisque.*

m Αὐτοῖς ἔτι,] *Busb.* αὐτοῦ ἔτι. *Samb.* ἔτι duntaxat. Tres alii cum *Hamartolo* & *Epiphanio* αὐτοῖς ἔτι. BERN.

n Αἰφνίδιον] *Bas. Gen. Glycas* & *Hamartolus.* αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτὸν *Big.* (*Vat.*) & *Samb.* αἰφνιδίου ὑπὲρ αὐτοῦ *Busb.* & *Hen.* Subjicit tamen *Michael Siculus*, ὁ μὲν ἰώσηπός ἐστιν; ὅτε μυθολογῶν οὕτω φαίνεται. Iterumque ille p. 160. ἄφες λοιπὸν καὶ τὰ ἰωσήπου. καὶ γὰρ διὰ θείαν ὀργὴν ἐτελεύτησεν ὁ μωυσῆς· οὐ μὴν διὰ γῆρας, ὡς ἐκεῖνός φησιν. BERN.

o Ἀφανίζεται] Prudenter hæc *Flavius.* nam, ut *Glycas* post alios adnotat, οὐ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ τελευτὴν γενέσθαι κατάδηλον, ἵνα μὴ τὰ ὀστᾶ ἐκείνου λαβόντες οἱ τὸν μόσχον προσκυνήσαντες θεοποιήσωσιν αὐτά. Videsis *Allatium* ad *Eustathii* Hexaëm. p. 310.

p Αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς] *Busb. Hen. Bas. Big.* & *Samb.* At vero eodem animo, γέγραφε δ' αὐτὸν *Gen. Burius, Geleniusque.* γεγράφασι δ' αὐτὸν, ἵνα μὴ, *Zonaras* percaute. Epiphanius etiam ita acceperat verba Flavii. Hunc itaque Archæologum forte an seduxit ars Philonis, cujus sub calamo grandescunt omnia, colliculique in magnos assurgunt montes. Quippe ex tota vita Legislatoris, præter alia argumenta utrisque usurpata, facile intelligas quantum à Josepho distat Philo, à scriptore prudenti ac docto Sophista Alexandrinus, qui eloquentia Isocratis, & Philosophia Peripatetica ignorantiam suam sermonis, rituum, reliquæque plurimæ eruditionis Hebraicæ, Judæus licet, passim redimere contendit. Ait ergo ille de ultimo capite Legis, quod doctores, ex Judæis quam Christianis,

Esdræ

Moyses obiit primo die mensis Adari, anno XL. ab exitu ex Ægypto.

49. [1] Vixit autem omnino tempus viginti &

μθ'. Ἐβίωσε δὲ q τὸν πάντα χρόνον ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν,

Esdræ vel Scribæ consimili post Moysen tribuunt, atque simul τὸ κείμενον probe demonstrat: θαυμασιώτατον δὲ τὸ τέλος τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἤδη γὰρ ἀναλαμβανόμενος καὶ ἐπ' αὐτῆς βαλβῖδος ἑστὼς, ἵνα εἰς τὸν οὐρανὸν δρόμον διανύσῃ διϊπτάμενος, καταπνευσθεὶς καὶ ἐπιθειάσας ζῶν ἔτι, τὰ ὡς ἐπιθανόντι ἑαυτῷ προφητεύει δεξιῶς, ὡς ἐτελεύτησε μήπω τελευτήσας· ὡς ἐτάφη μηδενὸς παρόντος, δηλονότι χερσὶν οὐ θνηταῖς, ἀλλ' ἀθανάτοις δυνάμεσι. ὡς οὐδ' ἐν τάφῳ τῶν προπατόρων ἐκηδεύθη, τυχὼν ἐξαιρέτου μνήματος, ὃ μηδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων· ὡς σύμπαν τὸ ἔθνος αὐτὸν ὅλον μῆνα δακρυρροοῦν ἐπένθησε, ἴδιον καὶ κοινὸν πένθος ἐπιδειξάμενον ἕνεκα τῆς ἀλέκτου καὶ πρὸς ἕνα ἕκαστον καὶ πρὸς ἅπαντας εὐνοίας καὶ κηδεμονίας. τοιοῦτος μὲν ὁ βίος· τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τελευτὴ τοῦ βασιλέως καὶ νομοθέτου καὶ ἀρχιερέως καὶ προφήτου μωϋσέως διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων (saltem ex interpretatione Græca) μνημονεύεται. Audi jam quid ex hoc paragrapho fecerit Johannes Analista. τὸ δὲ πλῆθος ἐδάκρυε, καὶ ἦν ὁ θρῆνος αὐτῶν ἀπαράκλητος, καὶ τοῦτο ὡς καὶ αὐτὸν μωυσῆν ἐκνικηθῆναι τῷ πάθει, καὶ προενεγκεῖν δάκρυα. πορευομένῳ δ' ὅπου ἔμελλεν ἀφανὴς ἔσεσθαι, εἵποντο πάντες κοπτόμενοι· ὁ δὲ τοὺς μὲν πόῤῥω τῇ χειρὶ κατασείων, μένειν ἐκέλευε. μόνη δ' ἡ γερουσία προέπεμπεν αὐτὸν, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐλεάζαρ, καὶ ὁ στρατηγὸς ἰησοῦς, ἕως ἐπὶ τὸ ὄρος ἦλθε ναβαῦ ἐπὶ κορυφὴν φαγῶ, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον ἱεριχώ· ὅθεν ἔδειξε αὐτῷ κύριος τὴν γῆν, ἣν ἤμελλον κληρονομῆσαι οἱ υἱοὶ ἰσραήλ. ἐπὶ δὲ τὸ ὄρος τοῦτο ἐλθὼν, ὑψηλὸν τυγχάνον, τὴν μὲν γερουσίαν ἀπέπεμψε. τὸν δ' ἐλεάζαρ καὶ τὸν ἰησοῦν ἐπήγετο καὶ προσομιλῶν αὐτοῖς, νέφους ἀθρόον περιλαβόντος αὐτὸν, ἐγένετο ἀφανής. γεγράφασι δ' αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τεθνεῶτα, ἵνα μὴ δι' ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς τολμήσωσί τινες εἰπεῖν ὡς ἀποτεθέωται. Prudenter autem dixit Flavius de viro illo mortis quam vitæ admirandæ, ἀφανίζεται κατά τινος φάραγγος. Nam ut Glycas post Basilium, Theodoretum, Procopiumque; aliosque adnotat, οὐ συγχωρεῖ ὁ θεὸς τὴν αὐτοῦ τελευτὴν γνωσθῆναι καὶ τὸ ἄδηλον, ἵνα μὴ τὰ ὀστᾶ ἐκείνου λαβόντες οἱ τὸν μόσχον προσκυνήσαντες, θεοποιήσωσιν αὐτά. BERN. *Al.* αὐτόν. A *Josepho* diversus abit Cl. *Huetius* in *Dem. Evang.* Pr. 4. §. 10.

q Τὸν πάντα] Τὸν ἅπαντα *Vat.*

1. *Vixit autem omnino tempus viginti & centum annorum:*] *Obiit vero Moyses Neomenia mensis Adari, qui respondet Dystro Macedonum, anno* XL. *famosissimæ Exodi, suique regiminis uno mense minus, qui luctui tanti Principis datus, ætatis suæ anno* CXX. *Vir ingenii incomparabilis, vultus angelici, prudens, facundus, affectuum suorum arbiter ac dominus, dux belli, quales paucissimi: Prophetarum plane summus, & dignissimus hominum apud Deum aut ad hos vice Dei fari, Dei familiaris, teste Pollione, quod est versu antepenultimo Legis,* אשר ידעו יהוה פנים אל פנים: *primus inter quinque Satrapas Christi triumphantis, imo Magni Messiæ simillimus Act. 3. 22: miraculorum pollentissimus artifex: Æthiopum forte, terror certe Ægyptiorum, Arabum, gentiumque Chananæarum: Scriptor antiquitate, fide ac sapientia longe celeberrimus: Legumlatorum Princeps & Canon: fons Theologiæ etiam Græcanicæ, Chronologiæ, Historiæ, Cosmographiæ,* Chron. Alex. *p.* 180. & *G. Syncell. p.* 143. *omnisque scientiæ: Judæorum denique, Samaritarum, Ethnicorum, Christianorum, Mahommedanorum, ac mortalium omnium, quotquot unquam ejus scripta legerint, desiderium & admiratio. Idem* ἀνὴρ θεῷ εὔξασθαι δυνατώτατος, *Eumenio laudante:* πρῶτος σοφὸς, *Eupolemo: quocum etiam Tabernaculum Dei deseruit Nubes Gloriæ, Rabbinis priscis adnotantibus Siphræ f.* 54. *b. Hunc equidem Principem ac Prophetam Christo solo minorem impense Flavius Josephus ambobus libris contra Grammaticum Alexandriæ: sed amplissime omnium hunc collaudavit in* Demonstratione Evangelica *doctissimus & piissimus Huetius, gloria magna Neustriæ. Hic ergo desinit* התורה, ὁ νόμος, *opus Pentateuchum Divini Moysis. De die emortuali tanti doctoris ductorisque unum Matthathiaden, virum studiosum veri, & ordinis Hieratici, & (præcipuum) in Archivis Ædis qui diu assederat, tot scholis vel seculis miserorum Rabinorum haud vereor anteferre. Præteribo igitur errorem Calendarii Seldeniani, ubi Legislatoris obitu notatur quintus dies Adari; præteribo pravum calculum correctionemque Petiti in Eclogis. Is enim hoc jejunium in Nonum Adari differt. Josephus, quod heic & supra vidimus, Calendis Adaris à rebus mortalium Moysen suum abstulit. Judæorum reliqui hebdomada aliam vivendi viro Dei concedunt. Quinimo vetustior multo fertur & receptior hæc* ῥαβινοπαράδοσις, *quam viri docti existimant, quamque omitti prorsus deceat. Diserta sunt in hac re, si genuina, quæ verba legimus in* Megillat Taanit: *nisi arbitrarer potius propter Gemaram Solymitariam ad Masictam* תענית *f.* 66. *a. aliaque ob argumenta, non multum veteris libelli laudatique Jurisconsultis Urbis hucusque servari, aut sub vetere titulo aliena, Hebraica scilicet; cum fragmenta indubia prisci istius voluminis dialectum Jerosolymitanam omnino ferant. Insuper in medio libello, ubi exponuntur calamitates, quæ dies anni obscurarant Judæis, ne verbum offendas de luctuosa morte Moysis. Docet autem Megilla* νηστεύσιμος, *verbis quidem Hebraicis interpolata* בשבעה באדר מת משה רבינו, τῇ ζ. ἀδάρου τέθνηκεν ὁ μωυσῆς ὁ διδάσκαλος ἡμῶν: *hunc adeo diem numerat ille libellus inter jejunia Legis ipsius* מן התורה, *non decreti Rabinici. Verum constat ex Talmudis utrisque Jeros. f.* 66. *a.* & *Bab. f.* 68. *idque* κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἀκύβου, & *ex Iad, Samag, Arba turim, cæterisque Juris compendiis, Jejunia Catholica* תעניות לכל ישראל *fuisse duntaxat quatuor, suis temporibus definita à Zacharia vate c.* 8. 19. *Sed casubus eadem & infortuniis suis notata ab Hieronymo Asceta ad* δωδεκαπρόφητον, *ac si recens venisset è concessu Gemaristarum Solymitariorum, quibuscum sane diu ille versaverat. Instaurabatur igitur sex aut septem hinc seculis, post Talmuda equidem collecta, quanquam R. Samson in* Jalcut, & *G. Gaul minus reverentius & antiquius de eo reputarint, Jejunium Moysis die* VII. & *illud Estheræ die* XIII. *Adari, quæque super quatuor illa commemorat* Megilla Taanit. *Ejusdem plane Commatis habeo* Chronicon Mosaicum, דה"של משה, *cujus fine legitur* בחדש יב" בז" מת משה רבינו. *Neque vero fidenter insistam verbis* פטירת משה Legendæ de obitu Mosis, מא"השבט עד שבעה באדר לו' ימים ובאותן ימים פירש התורה לישראל ובשבעה באדר מת *Diebus autem* 36. à Neomenia Sebati ad diem septimum Adari populo Hebræo jus idem exposuit, qui tulerat: protinusque eodem die ab humanis excessit. *Fabulam enim istam compactam video aut interpolatam ex Talmudo Babylonio, Siphre, aliisque veteribus libris, præsertim ex* Debarim rabba, *cujus ultima folia cum* Petirat moseh κατὰ λέξιν, *præter quædam episodia ingenio malo nescio cujus passim intrusa. Unde non plus dimidia editionis Gaulminianæ sapit priscum Commentarium* τὴν ἀνάληψιν τοῦ μωυσέως, *ut Tanchuma, Samuel Nachmanides, aliaque nomina Talmudica ostendunt. Vetustius itaque argumentum de die ipso Moysis discedentis, jejuno tamen an liberali non dico, nec minus quam tredecim seculorum fama nobile Traditionem sive Baratham huc accommodant Patres Babylonii,* Ciddusim f. 38. *ubi de* XL. *annorum cibo agitur.* ופסק מלירד והיו מסתפקים בז" באדר מת משה. *Statimque iidem illi,* ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן תניא אידך בשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד מניין שבז" באדר מת. *Deut. c.* 34. 7. *Jos. c.* 1. 1, 2, 10, 11. & *c.* 4. 19. צא מהן לג" ימים למפרע הא למרת שבז" באדר מת משה ומניין שבז" באדר נולד משה, Constat adeo retro numeranti à die decimo Nisani, quando *ex Deut. c.* 31. 2. Jordanem Josue trajecerat, dies XXXIII. septimo Adari stare obitum Mosis. Natum autem fuisse eundem septimo die Adari colligitur ex Deut. c. 31. Hodieque habeo annos CXX. כי יהוה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ומחדש לחדש. *Idem etiam retulit Ismaelus ab ore Gamalæ Tanæi. Iterumque Babylonii Cod.* Sota f. 12. b. אמר מר בז" באדר מת משה ובז" באדר נולד משה מז" באדר ועד ששה מסיון תלתה ירחין, Inter diem septimum Adari, quo cœpit vivere Legislator, quo & desiit, & sextum Sivani satium intercedit trimestre, quod docet Mar Zutra celebris Gemarista. *Sextus autem dies Sivani exposito ad Nilum Moyse quam data Lege Hebræa notabilis. Quinimo paria legimus in Tosaphtha* Ciddusin *sive Appendice, quam adtexuit operi Jude principis R. Chias, ejus discipulus &* διάδοχος, *seculis nec duobus minor Josepho historico.* שמן המן שלקטו ביום שמרת משה בו אכלו הימנו משבעה באדר ועד ששה עשר בניסן שלשים וט" ימים עד שהקריבו העומר בגלגל לא פסק המן ר" אליעזר בן עוריה אומר ובשבעה באדר פסק המן מלירד אותו היום מרת משה ובששה עשר בניסן כלא מה שבירן שנ" ויאכלו מתבואת הארץ כנען בשנה ההיא. *Eleazarus itaque Azariæ, aliique Pharisæi tempore Hadriani, septima Adari Legislatorem ereptum fuisse mortalibus traditione acceperant. Amoræis autem & Deuterotis supradictis succedit sententia & ætate proximus Jonathan ille, cujus interpretatio legitur Deut. c.* 34. 5. *hisce verbis,* בשבעא יומין לירחא דאדר אתיליד משה ובז" יומין לירחא דאדר אתכניש מגו עלמא על נשיקרת מימרא דיו", Datus est Moyses, idemque post CXX. annos sæculo ablatus διὰ ἀπαρτισμοῦ τοῦ θείου λόγου, Hebraice על פי יהוה, quod est, Deo volente, die septimo Adari κατὰ σελήνην. *Similiter Seder Olam rabba, cui altam vetustatem tribuunt Judæi: certe, quæ jam inde adferimus, ex Chronicis Josis Chelphatidæ sub Marco Antonino conditis, non serius derivantur.* A calendis Sebatis, *Deut. c.* 13. מא" בשבט עד ו" באדר פירש משה רבינו התורם ארת כל התורה כולת וששה בו יאמר הבה אל משה הן קרבו יביך למות בז באדר, usque ad sextum Adari Legem totam exposuit apud Ecclesiam Hebræam ὁ νομοθέτης. Sexto autem Deus ipsi indixit, prope est fatalis dies, ô Moyses! *Deut. c.* 31. 14. Quare luce sequente is è vivis discessit. *Et post pauca ejusdem cap.* X. Tres illi pastores populi Hebraici periere anno uno potius quam mense: Maria Nisanis decimo die, Aaron Neomenia Abi, & Moyses denique Adari die septima, damnorum tertium triplexque, ומשה רבינו בשביעה באדר וגו". *Sequuntur porro eadem in eodem capite, quæ supra è Tosaphtha memoravimus de manna simul cum Moyse Hebræis ablata Adari septima luna. Idem porro à Rabinis didicerat annis abhinc* DCCL. *Eutychius Alexandriæ, Georgiusque Homædida ab eo,* وسات موسي في سبعه ايام من ادار وهو برمهات Annus, *ajunt illi,* XL. ab Exodo perimit tres fratres; *Mariam* sexta die Nisanis, cui ex parte sua congruit Pharmuthi *in anno fixo Alexandrinorum.* Aaronem vero P. Max. Neomenia Abi, qui mensi *stato* Mesori respondet. Abstulit denique Moysen septima die Adari, qui incurrit in mensem *Alexandrinum* Phamenoth, sive *prolatione Arabica* Barmehat. *Deinde ex menologiis Judæorum idem tempus hauserant Mohammedani. Præ cæteris enim illorum doctissimus Masudius in Canone suo Astronomico, quantivis pretii opere, inter jejunia Judaica notat,* صوم ادار موت موسي, Septimum Adari jejunio adfligit obitus Moysis. *Pari modo Macrisius in historia Memphitica,* في اليوم السابع صعد موسي الجبل فقصبه الله هنالك واخفاه ولم يعلم احد منهم قبره ولا شاهوه وكان بين وفاة موسي وبين طوفان سنة غخكح, Die VII. Adari, ubi montem ascenderet Amramides, Deus ibi eum abripuit, clamque Hebræis condidit. Hoc contigisse fama est anno 1626. à diluvio Noachi. *Idem historicus capite de* صموة, *templo celeberrimo Judæorum in Ægypto, natum etiam Moysen refert,*

τὸν, ὧν ἦρξε τὸ τρίτον μέρος ἑνὶ λείποντι μηνί. ἐτελεύτησε δὲ τῷ ὑστάτῳ μηνὶ τοῦ ἔτους, [r] ὑπὸ μὲν Μακεδόνων Δύστρου καλουμένου, [s] Ἀδάρου δὲ ὑφ᾽ ἡμῶν, νουμη-

centum annorum: quorum tertiam partem tenuit principatum, dempto uno mense. At decessit ultimo anni mense, qui vocatur à Macedonibus quidem Dystrus, à nobis vero Adarus, & quidem novilu-

fert, في يوم سابع من شهر اذار سنة ثلاثين ومائة لدخول يعقوب علي يوسف, Adari die septimo, anno 130. à descensu Jacobi. Adde his ex Zohari parasis Hucca & Truma, septima die Adari sub vespera Sabbati disparuisse Moysen è populo suo, משה מת ביום ז" אדר ואהרן ביום רח" אב ומרים ביום ו" ניסן וכלם בשנת הם ולא נקברו יחד לטובות ישראל יוסף ומשה ודויד מתו ביום שבת בשעת המנחה. Quoniam vero ista Commentaria Jochaides nunquam viderat, licet hoc credant recens circumcisio, adscribam potius verba Abraami bar Chia, qui sex retro seculis claruit ob scientiam Astrorum: משה רבינו הוא השביעי לאבות הקדושים ונולד אחד לז" שנים למיתה לוי שנת אלפים ושסח" ליצירה, ביום רביעי שבעה ימים לאדר כאשר כתב ר" א" בר חייה הספרדי Moyses septimus τῶν πάνυ, (cæteri fuerant Adamus, Enochus, Noachus, Abramus, Isacus, & Jacobus; quanquam Legislator septimus etiam genere emicuit ab Abramo fonte ipso Hebraismi, quod Demetrius historicus nosque omnes novimus) natus est ille feria quarta die septimo Adari anno 37. post obitum Levis, & ab orbe condito anno 2368. Denatus autem idem die eodem, ut tota fatetur Rabinitas. Quinimo de feria Moysis abeuntis ferebatur olim inter Babylonios Sota c. 1. σάββατον ἦν ἡ ἑβδόμη τοῦ ἀδάρου, σάββατον μετὰ τὸ δυοῖν, אותו שבת שבת של דיוזוגי. Quippe Moyses dux erat Israelis mane, vespera Josue. Cæterum circa annum Domini nostri 1180. in honore erat Abraamus Davidis, qui ἐν τῷ ἰωβηλαίῳ (sic enim interpretor ספר הקבלה, ad mentem magni Epiphanii) ait de Conditore Legum Hebraicarum, נפטר משה רבינו ביום שבת כעת המנחה בז" באדר בשנת שנים תפט", Obiit Moyses VII. die Adari post meridiem, qui erat Sabbatinus, annoque creati mundi 2489. à Tisri supputato. Ita Abraamus veterum Agadot excussor. Hoc demum agmen claudat Zacuthus optimus Chronologus Judæorum: ומת משה בנשיקה על פי יהוה כמו אהרן אחיו בשנת מ' בחדש אדר בז' באדר בחצי היום בעצומו של יום שנ" בעצם היום הזה שנת ויש מדרש אחר שאומר בעש" והיתה זאתהשנה שנת אלפים ותפח" ליצירת, Experavit itaque Moses anno mundi 2488. sub meridie Sabbati, quod incidit in diem VII. Adari. Quandoquidem vero, ut Sophistæ Babylonii ultro fatentur, 33. dies à Jordane tranato ad Moysis obitum κατὰ τὰ περιγράμματα computati, huic calamitati diem Adari septimam referant, erroris perveteris (ut videtis) & pertinacis fundum indicasse sufficiat. Josephus tamen unus ex mille Judæis scriptoribus verum diem dixit obitus Mosaici, Adari primum. Statuit adeo Flavius spatii supradicti totos dies XL. concinne. Mensem luctus exegerat. Inde sex dies Ducis excitatio & exploratorum pericula consumunt. Tum exercitus propter fluvium admotus, triduo lustratur. Deinde luce decima Nisanis itinere lato siccoque Jordanem trajicit. Idem sane intervallum exigit methodus libri Josue c. 1. 1. c. 2. 1, 2, 3. c. 3. 1, 2, 5. & c. 4. 19. Alibi autem perstrinximus, quam bene conveniat inter Hieronymum nostrum & Ris Lacis, aliosque Pharisaicos Taanit f. 9. T. B. & Siphre f. 54. & Petirat Moseh de mente Zachariæ vatis c. 11. Tres pastores uno mense succidentis, Mariam, inquiunt, Aaronem, & Moysen. Quo enim mense moriebatur soror, decretum erat cœlitus, ne fratres Chananæam unquam intrarent. Aut, quod maluit Gemarista, cum Moysi simul evanuere tria magnalia trium illorum Prophetarum, puteus perennis, & nubes gloriæ, & nimbus mannæ. Verum Commentariorum Misnicorum procemio ex Traditione quasi certissima, imo ex Siphre f. 63. b. commentario antiquissimo, refert Moses Maimonis de Moyse Maximo, Post exactos 36. dies, qua legibus oretenus explicandis, qua calamo describendis vel ad XIII. exemplar, meridie septimo Adari discessisse protinus in Abarim montem, indeque ad cœlos confestim avolasse Deo ministratum, corpore nedum exuto; quod ne Michael Archangelus asserere ausus est, περὶ τοῦ μωϋσέως σώματος. תם טלע על אלגבל פי נצף נהאר סאבע אדר עלי מא צחח אלנקל פכאן דלך מותה פי הקנא לעד מנא איאה ואלהיאה פי חקרה למא ארתקי אליה והכדא קאלו משה רבינו לא מת אלא אחר כן עלה אל ההר בחצי עלה ומשמש במרום. Aut Hebraice, היום השביעי לחדש אדר כפיו אשר דקרקה הקבלה וגו". Dignum plane commentum ingenio Philonis ac Cabalistarum, sed adversans sacro Deuteronomio c. ult. v. 6. οὐκ ἔθαψε αὐτόν. Scio quidem Scriptoribus Ecclesiæ nostræ cum Græcis tum Latinis valde placuisse Translationem corporis Mosaici, & inter hos quandoque B. Hieronymo. Nam is tandem ad Matth. c. 17. fingere maluit in nobilissima illa Metamorphosi Eliam de cœlo in Itabyrium descendentem, resurgentem ab inferis Moysen. Veruntamen Enochum etiam Eliamque mortalitatis suæ exuvias in terris clam nepotibus tum olim reliquisse, merasque animas Deo auctori reddidisse: primumque adeo omnium hominum Jesum Christum Servatorem omnium, & τὸν πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, cælos humano corpore penetrasse, rectum ego existimo piumque creditu. Docuit insuper Judas Princeps, utroque Talmudorum attestante, T. Bab. f. 13. & Jeros. f. 17. c. Sota, ex S. Scriptura consequi, quod vix alias liceret dicere, Moysen quidem animam suam efflasse apud Nebunta in ditione Rubenica, Deut. c. 34. 1. & Num. c. 32. 38. corpus tamen ejus per quatuor milliaria subinde delatum על כנפי שכינה, recondi in partibus Gaditarum. Tantum enim sonat vaticinium Deut. c. 33. 21. כי שם חלקת מחוקק ספון. Quod in parte sua, in parte Gadis, sic & Hieronymus noster interpretatur, doctor est repositus, qui fuit cum principibus populi. Clarius adbuc Oncelosus doctissimus Legis interpres & antiquus, Quoniam ibi in hæreditate sua Moyses Scriba magnus Israel, sic Moysen solebant nuncupare Eleazarus senior Deuterotarum decus, & D. Simalion Sota f. 13. b. sepultus est, qui egrediebatur ante populum & ingrediebatur. Oncelosum sequuntur uno animo Uzielides & Paraphrastes Solymitarius. Rectissime idcirco dixit Barachias Talmudista, capite 34. Deut. versiculoque ejus 6. pro sepultura Moysis argumentum non unum contineri, sed σημεῖον ἐπὶ σημείῳ, סימן בתוך סימן. Unde urget R. Chamas f. 14. Sota: Imitare tu Deum, Deut. c. 34. 6. & humana corpora humo mandato, הבה" קבר מתים שנ" ויקבר אתו אף אתה קבור מתים. Et ante eum conditor Misnarum Sota c. 1. §. 9. מי גדול ממשה שלא נתפסק בו אלא המקום, Curæ suæ existimavit Optimus Moysen sepelire, qui ipse Josephi Patriarchæ ossa tam studiose tam pie servarat. Attamen Deo adesse semper scimus Michaëles, Raphaëles, aliaque splendida servitia, si quid de vita morteve nostra ille jusserit. Quapropter non male observatum fuit ab Epiphanio Cyprio, τῷ μὴ γινώσκειν ἄνθρωπον τὴν μωυσέως ταφὴν, σημαίνοντος τοῦ θείου γράμματος· ὡς ὑπὸ ἀνθρώπων τὸ σῶμα μωυσέως μὴ κεκηδεῦσθαι· ἀλλὰ καθὼς ὑπέθετο ἡ διάνοια, ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. Ex ea opinione factum credes, quod in Græcis exemplaribus legatur Deut. c. 34. 6. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν γαῖ ἐν τῇ γῇ μωάβ, mendo quæsito pro ἔθαψεν αὐτὸν: nisi forte Interpretes Ptolemaici viderant olim ויקברו, acceperantve ipsum ויקבר tanquam ἀπρόσωπον. Ne quis tamen miretur, quod huc non sistam de Legislatoris reliquiis altercationem Satanæ, eximio nomine Samaelis, quem inter Egregoros recenset vetustissima fabula Enochi, Debarimque rabba merito nuncupat ראש כל השטנים, ἀρχισατανᾶν, necnon Petirat Moseh τὸν πονηρὸν סמאל הרשע, & capitulum XIII. Eleazari Serpentis callida bestiæ callidiorem aurigam, cum Michaele, Defensore magno & Imperatore Hebræorum, i. e. שר צבא יהוה, & in Moysis Analepsi שר של ישראל, sub quo militabant Moyses ille & Josue & Chasamonæi, Ex. c. 23. 23. Jos. c. 5. 14. & Dan. c. 12. 1. Malo equidem versum nonum Judæ Apostoli περὶ τοῦ ἰωσῆ σώματος, בגוף של יהושע, de persona polluta, ut Latine loquar, quod est, de habitu minus puro Josue Pontificis summi, saltem interpretari; nam sic legere absque exemplaribus Ecclesiæ quis ausit? Ita vero convenient probe Judas & Zacharias vates c. 3. 2. itidemque Petrus Apostolus. Nam παρὰ κυρίῳ abundat in Epistola altera ejus c. 2. 11. contra fidem codicum Orientalium & Occidentalium, quiqui vetustatem præferunt. Quandoquidem vero antiquissimis apographis N. T. adnotent literis majusculis ad nonum Judæ ΜΩΥΣΕΩΣ ΑΠΟΚΡΥΦΟΝ: Adamantius etiam περὶ ἀρχῶν tertio referat ἐκ τῆς ἀναβάσεως μωυσέως, cujus libelli meminit in Epistola sua Judas Apostolus, (Origenis hæc sunt) Michaelem diabolo objicientem, causam extitisse prævaricationis Adæ & Evæ inspiratum serpentem: cujus equidem simillimum legimus in libro Judaico de Moysis obitu, & in Zoharo f. 45, c. Præcipue vero, quia prolixe admodum disputant bonus Michael Samaelque nefarius tam in Debarim rabba, quam in proxime laudato opere Petirat Moseh; litem istam Angelicam ad Commentaria nostra in Panarion Epiphanii, quasi ad fundum proprium, deferri placet. Interea obtineant, quantum possunt, lectio & sententia communis, vetus, & Cabalistis Christianis gratissima, non tantum in hoc loco Judæ, sed & Gal. c. 6. 15. Istum enim versiculum Georgius Syncellus Tarasii, & Novi Testamenti meliores membranæ, eidem Moysi Apocrypho tribuunt. Sentio autem ex veteri Analepsi Moyseos derivatum, ut alia non pauca, ita maxime blandam illam evocationem animæ Mosaicæ "בתי ק וכ" שנה קצבתי לך וגו", βατλ, O mea filia, exactis nunc CXX. annis, quos tibi (ait Optimus, qui mox illam obosculando exhausit) in corpore istius justi commorari decrevi, egredere absque mora. Te mox Cherubinis Seraphinisque inseram prope Thronum meum. Respondisse tamen mentem tam sanctam Moysis jam in exitu solis jubare illustrioris, & gloriam Seraphicam, non minorem, adversus Samaelem carnificem spirantis. טוב לי בזה (sicut in monte sancto Petrus Apostolus) Præstat heic esse; quoniam cœlo lapsi Azas & Azaelis flagitiose agunt in terris. Vetus etiam arbitror piumve Epiphonema illud intermorientis Legislatoris ad populum suum, אראה אתכם לתחיית המתים, Rursus vos Hebræos videbo, quando resurgent mortui. Antiqui operis & illa, Gabrielem, Michaelem patronum Hebræorum, & Doctorem Moysis scribamque eundem cœlituum Zagzagelem זגזגאל in Rabbot, aut Zanghielem זנגיאל in Petirat Moseh, de Moyse liberando cum lethifero Samaele contendisse, & increpuisse dæmonem hisce verbis, רשע אני בוכה ואתה שוחק וגו": eosdem subinde splendidissimos & curasse & deflevisse funus Moysis, cœli terræque communem luctum. Cætera Petirat Moseh aut sunt momenti levioris, aut otium nostrum uberius expostulant. BERN.

r Ὑπὸ μὲν Μακεδόνων] Discrete Big. Samb. Hen. & Busb. Sed Bas. & Gen. phrasi rotunda; ὑπὸ μὲν μακεδόνων δύστρου καλουμένου, ἀδάρου δὲ ὑφ᾽ ἡμῶν νουμηνίᾳ, Non enim ex integro solent congruere menses Macedonum cum Hebraicis. Samb. ibidem voculatur nomen peregrinum ἀδαρώ. Mox τοὺς πώποτε ἀνθρώπους Samb. Busb. & Hen. BERN. Ita in quinque (Coll. Big. & Voss.) MSS. in Editis ὑπὸ μὲν Μακεδόνων Δύστρου καλουμένου, Ἀδάρου δὲ ἀφ᾽ ἡμῶν νουμηνίᾳ.

s Ἀδάρῳ] Scilicet ultimo anni mense, primoque illius die, quod (ut inquit Cl. Usserius) cum sequentium historiarum serie magis convenit, quam traditio posteriorum Hebræorum,

 qui

vilunio: & ingenio mortales omnes, qui unquam fuerunt, ſuperans, & rebus excogitatis optime uſus; miræque in dicendo venuſtatis, præſertim cum ad populum loqueretur. Cæterum ita affectionibus imperans, ut ne quidem ulla earum animo ejus ineſſe videretur; & nomina illarum magis ex eo quod illas in aliis hominibus conſpiceret, quam ex ſeipſo cognita haberet. Et imperator quidem inter primos: vates autem qualis haud alius; ita ut quicquid *ipſe* eloqueretur, Deus ipſe loquens audiri putaretur. Eum igitur per triginta dies ploravit populus. Luctus autem tantus magnitudine nunquam Hebræos tenuit, quantus tunc *eos occupabat* Moyſe defuncto. Ipſum vero deſiderabant, non ſolum qui eum experti ſunt: ſed & qui in leges ejus *forte* inciderint, vehementi ejus deſiderio tenebantur, ex illis, quam excellenti eſſet virtute, conjicientes. Et talis quidem à nobis declaratus ſit Moyſis exitus.

Finis Libri quarti.

νίᾳ· συνέσει τε τοὺς πώποτ' ἀνθρώπους ὑπερβαλὼν, καὶ χρησάμενος ἄριστα τοῖς νοηθεῖσιν, [t] εἰπεῖν τε καὶ πλήθεσιν ὁμιλῆσαι κεχαρισμένος. τά τε ἄλλα καὶ τῶν παθῶν αὐτοκράτωρ· ὡς [v] μηδ' ἐνεῖναί τι τούτων τῇ ψυχῇ δοκεῖν αὐτοῦ, καὶ γινώσκειν [x] μόνον αὐτῶν τὴν προσηγορίαν, [y] ἐκ τοῦ παρ' ἄλλοις αὐτὰ βλέπειν μᾶλλον ἢ [z] παρ' αὐτοῦ. καὶ στρατηγὸς μὲν ἐν ὀλίγοις· προφήτης δ' οἷος οὐκ ἄλλος, ὥσθ' ὅ, τι ἂν φθέγξαιτο δοκεῖν αὐτοῦ λέγοντος ἀκροᾶσθαι τοῦ Θεοῦ. [a] πενθεῖ μὲν οὖν αὐτὸν ὁ λαὸς [b] ἐφ' ἡμέραις τριάκοντα. λύπη δ' οὐκ ἄλλη κατέσχεν Ἑβραίους [c] τοσαύτη τὸ μέγεθος, ὅση τότε Μωϋσέως ἀποθανόντος. ἐπόθουν δ' αὐτὸν οὐχ οἱ πειραθέντες αὐτοῦ μόνον· ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖς νόμοις ἐντυγχάνοντες αὐτοῦ, δεινὴν ἐποιοῦντο τὴν ἐπιζήτησιν, τὸ περιὸν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς [d] ἐκ τούτων λογιζόμενοι. καὶ τὸ μὲν κατὰ Μωϋσῆν τέλος [e] τοῦτον ἡμῖν δεδηλώσθω τὸν τρόπον.

Τέλος τοῦ βιβλίου τετάρτου.

qui ad ſeptimum diem menſis *Adar* obitum illius referunt.

t Εἰπεῖν] At Moyſes *linguæ* erat *impeditioris*, Exod. 4, 10, & 6. 11. nempe natura ſua (ut dicit *Al. Morus* ad *Act.* 7, 22.) non poſtquam dixit ipſi Deus, *ego ero in ore tuo.*

v Μηδ' ἐνεῖναι] Ita *Baſ. Epiph.* & *Samb.* à manu prima μὴ δεῖν τούτων ab altera. μὴ δ' εἶναι τούτων *Big.* μηδὲ ἓν εἶναι τούτων *Vat.*

x Μόνον αὐτῶν] Μόνην *Vat.*

y Ἐκ τοῦ παρ' ἄλλοις] Καὶ ἐκ τοῦ legerat *Vet. Interpr.*

z Παρ' αὐτοῦ.] Sic *Baſ.* & *G.* ut ſpectet ad γινώσκειν. παρ' αὐτῷ *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

a Πενθεῖ μὲν οὖν αὐτὸν] *Busb.* & *Hen.* πενθεῖ δὲ αὐτόν. BERN.

b Ἐφ' ἡμέραις] Ἐφ' ἡμέρας MSS. quatuor. Inde delibata crede quæ *Zonaras* ſcribit p. 28. Annalium, ἤδη μὲν τεσσαράκοντα διεληλυθότων ἐτῶν, ἐξ ὅδου τῆς Αἰγύπτου οἱ Ἰσραηλῖται ἐξεληλύθασι τριάκοντα ἐνδεκάτων ἡμερῶν, ἀθροίσας τὸν λαὸν Μωυσῆς, ρκʹ. ἐτῶν γεγονὼς, τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς κατήγγειλε τέλος. Et deinceps, ἐβίωσε δὲ τὴν ὅλην ζωὴν ἐνιαυτοὺς ρκʹ. ὧν ἦρξε τὸ τρίτον μέρος, ἑνὸς λείποντος μηνὸς, καὶ ἐπένθησεν αὐτὸν ἐφ' ἡμέρας λʹ. ταῦτα μὲν φησιν ὁ Ἰώσηπος. BERN.

c Τοσαύτη] Ita *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Epiph.* in Editis, *Aliiſque* deeſt τοσαύτη.

d Ἐκ τούτων λογιζόμενοι] Ἐκ τούτου *Vat.*

e Τοῦτον ἡμῖν] *Samb.* & *Epiphan.* τοῦτον ἡμῖν δεδηλώσθω τὸν τρόπον. *Big.* τοιοῦτον ἡμῖν δεδ. τὸν τρόπον. *Baſ.* & *Gen.* τοιοῦτον ἡμῖν δεδηλώσθω. Subjicit autem *Samb.* Φλαυΐου Ἰωσήπου Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγος τέταρτος. Item *Busb.* & *Hen.* περιέχει ὁ τέταρτος οὗτος λόγος (*Busb.* ὁ λόγος) χρόνον ἐτῶν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα. Qui numeri certi ſunt bonique. BERN.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ ΤΗι ΠΕΜΠΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO QUINTO
HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ
HÆC CONTINENTUR.

α'. ΩΣ Ιησοῦς ὁ στρατηγὸς τῶν Εβραίων, πολεμήσας πρὸς Χαναναίους καὶ κρατήσας αὐτῶν, [b] τοὺς μὲν διέφθειρε, τὴν δὲ γῆν κατακληρουχήσας διένειμε ταῖς φυλαῖς.

β'. Ως, ἀποθανόντος τοῦ στρατηγοῦ, παραβαίνοντες οἱ Ισραηλῖται τοὺς πατρίους νόμους μεγάλων ἐπειράθησαν συμφορῶν· καὶ στασιασάντων ἡ Βενιαμὶς διεφθάρη φυλὴ, χωρὶς ἀνδρῶν ἑξακοσίων.

γ'. Πῶς μετὰ ταύτην τὴν κακοπραγίαν ἀσεβήσαντας αὐτοὺς ὁ Θεὸς Ασσυρίοις ἐδούλωσεν.

δ'. Η διὰ Κενέζου τοῦ [c] Αθνιήλου παιδὸς αὐτοῖς ἐλευθερία γινομένη, ἄρξαντος ἔτη τεσσαράκοντα, λεγομένου δὲ παρὰ τοῖς Ελλησι καὶ Φοίνιξι κριτοῦ.

ε'. Οτι πάλιν ὁ λαὸς ἡμῶν ἐδούλευσε Μωαβίταις ὀκτὼ καὶ δέκα ἔτη· καὶ ὑπό τινος [d] Ηούδου τῆς δουλείας ἀπηλλάγη, τὴν ἀρχὴν ἐπ' ἔτη κατασχόντος ὀγδοήκοντα.

ϛ'. Ως Χαναναίων αὐτοὺς καταδουλωσαμένων ἐπ' ἔτη εἴκοσιν, ἠλευθερώθησαν ὑπὸ Βαράκου καὶ [e] Δεβώρας, οἳ ἦρξαν αὐτῶν ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα.

ζ'. Οτι πολεμήσαντες [f] οἱ Αμαληκῖται τοῖς Ισραηλίταις ἐνίκησάν τε καὶ τὴν χώραν ἐκάκωσαν ἐπ' ἔτη ἑπτά.

η'. Ως Γεδεὼν αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ Αμαληκιτῶν, καὶ ἦρξε τοῦ πλήθους ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα.

θ'. Οτι μετ' αὐτὸν πολλοὶ γινόμενοι διάδοχοι τοῖς πέριξ ἔθνεσιν ἐπολέμησαν ἱκανῷ χρόνῳ.

ι'. Περὶ τῆς Σαμψῶνος ἀνδρίας, καὶ ὅσων κακῶν αἴτιος Παλαιστίνοις ἐγένετο.

ια'. Ως οἱ υἱοὶ Ηλὶ τοῦ ἱερέως ἐσφάγησαν ἐν τῇ πρὸς Παλαιστίνους μάχῃ.

ιβ'. Ως ὁ [g] πατὴρ αὐτῶν, ἀκούσας τὴν συμφορὰν, βαλὼν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου ἀπέθανεν.

ιγ'. Ως νικήσαντες ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ τοὺς Εβραίους οἱ Παλαιστῖνοι καὶ τὴν κιβωτὸν αὐτῶν αἰχμάλωτον [h] ἔλαβον.

1. *Quomodo Jesus, Hebræorum imperator, bello Chananæis illato iisque devictis, illos quidem internecione delevit, terram vero eorum tribubus sorte divisit.*
2. *Quomodo imperatore mortuo Israëlitæ, patrias leges violantes, magnas experti sunt calamitates; ortaque seditione, tota Benjaminis tribus, præter viros* DC. *interempta est.*
3. *Quomodo post hanc afflictionem Deus eos, impie agentes, Assyriis in servitutem tradidit.*
4. *Libertas ipsis per Cenezum Athnieli filium reddita, qui & principatum per annos* XL. *tenuit, & apud Græcos & Phœnices Judex dictus est.*
5. *Quomodo populus noster rursum Moabitis Octodecim annos serviit, & per Ehudam in libertatem vindicatur, qui imperio potitus est annis octoginta.*
6. *Quomodo Chananæis eos in servitutem redigentibus per annos* XX. *à Baraco & Debora liberati sunt, qui rerum summæ præerant per annos* XL.
7. *Quod Amalecitæ, bellum Israëlitis inferentes, eos devicerunt; regionemque eorum per septem annos afflixerunt.*
8. *Quomodo eos ab Amalecitis liberavit Gedeon, populoque imperavit per annos* XL.
9. *Quod plurimi ei in imperio succedentes cum gentibus circumquaque finitimis longo tempore bellum gesserunt.*
10. *De Sampsonis fortitudine, quantaque mala Palæstinis intulerit.*
11. *Quomodo filii Eli sacerdotis à Palæstinis in prælio cæsi sunt.*
12. *Quomodo pater eorum, audita hac calamitate, semetipsum de sella dejiciens mortem obiit.*
13. *Quomodo Palæstini in hoc bello, victoriam ab Hebræis reportantes, etiam arcam eorum captam abstulerunt.*

a Εν τῇ πέμπτῃ] *Al.* ἐν τῷ πέμπτῳ.
b Τοὺς] Τούτους μὲν *Big.* & *Samb.*
c Αθνιήλου] Ita è *Vet. Interpr.* & S. *Bibliorum* versione *Syriaca* & *Arabica.* Αεννιήλου *Bas.* Ναθαναήλου *Samb.* Hothniel *Hebr.* Γοθονιὴλ LXX.
d Ηούδου] Ita *Samb.* convenienter Hebraïco *Ehud.* Ιούδους *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* Αὼδ LXX.
e Δεβώρας,] Ita *Big.* & *Samb.* prout in Textu Hebr. in *Editis, Aliisque* Δεββώρας. atque ita LXX.
f Οἱ Αμαληκῖται] Illud οἱ ex *MSS.* ut & ἐπὶ in sequentibus.
g Πατὴρ αὐτῶν,] *Al.* πατὴρ, αὐτῶν ἀκ. pater, eorum auditâ cal.
h Ελαβον.] *Al.* παρέλαβον.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] *τετρακοσίων ἑβδομήκοντα ἕξ.*

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER QUINTUS.

Qui continet tempus annorum CCCCLXXVI.

CAP. I.

Quomodo Jesus, Hebræorum imperator, bello Chananæis illato iisque devictis, illos quidem internecione delevit, terram vero eorum tribubus sorte divisit.

Luctu exacto, & exploratoribus in Jerichunta clam dimissis, Jesus copias Jordani fluvio admovet. Jos. c. 2. & c. 3.

Cum autem Moyses, quemadmodum dixi, ex hominibus sublatus esset, Jesus, justis omnibus ei persolutis, luctuque sedato, denunciabat ut populus semet ad expeditionem faciendam pararet. Exploratores etiam in Jerichunta mittit, ut vires eorum & quam ipsi voluntatem haberent, cognosceret. at ille *interea* exercitum per ordines explicuit & instruxit, ut tempestive Jordanem *fluvium* trajiceret. Principes vero Rubelidis tribus convocans, atque etiam qui summæ rerum Gadidis atque Manassetidis *tribus* præerant (nam & parti hujus tribus dimidiæ Amoræam habitare permissum erat, quæ terræ Chananæorum

ΚΕΦ. α΄.

Ὡς Ἰησοῦς ὁ στρατηγὸς τῶν Ἑβραίων, πολεμήσας πρὸς Χαναναίους καὶ κρατήσας αὐτῶν, [b] *τοὺς μὲν διέφθειρε, τὴν δὲ γῆν κατακληρουχήσας διένειμε ταῖς φυλαῖς.*

[c] Μωυσέως δὲ τὸν προειρημένον τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἀπογεγονότος, Ἰησοῦς, ἁπάντων ἤδη [d] τῶν ἐπ' αὐτῷ νενομισμένων τέλος ἐχόντων, καὶ τοῦ πένθους λελωφηκότος, παρήγγειλεν ἐπὶ [e] στρατιὰν ἕτοιμον εἶναι τὸ πλῆθος. [f] πέμπει δὲ [g] κατασκόπους εἰς Ἱεριχοῦντα, τήν τε δύναμιν αὐτῶν καὶ τίνα διάνοιαν ἔχουσιν αὐτοὶ [h] γνωσόμενος. αὐτὸς δὲ [i] ἐξέταξε τὸν στρατὸν, ὡς κατὰ καιρὸν διαβησόμενος τὸν Ἰορδάνην. ἀνακαλεσάμενος δὲ τοὺς τῆς [k] Ρουβηλίδος φυλῆς ἄρχοντας, καὶ τοὺς τῆς [l] Γάδιδος καὶ Μανασσήτιδος προεστῶτας· ἐξ ἡμισείας γὰρ καὶ τῇδε τῇ φυλῇ τὴν [m] Ἀμορείαν κατοικεῖν ἐπετέτραπτο, [n] τῆς Χαναναίων γῆς [o] ἕβδομον

---

a Τετρακοσίων] Annos υοϛ΄ CCCCLXXVI. i. e. Josuæ an. 26x450 Judicum, inter obitus Moysis ducis Elisque P. M. intercipi jam consentiunt exemplaria Græca *Big. Busb. Bas. Hen. Samb.* & 1, 2, 3, 6. Bibliothecæ Regis Christianissimi: tum ex Latinis *Bodl. Mert. W.* 2. *Voss.* 1. *Vig. Bal. Cant. Thuan. S. Germani, Regiorum* 8, & 9. Tantum etiam intervallum exposcit Epocha Templi à Salomone fundati, Flavio isto atque S. Paulo supputantibus, quod alibi ostendimus. Ut prorsus insanum sit non credere Josephum ita hujus libri historiam temporibus suis definiisse. BERN. Scilicet Josuæ annos XXVI. & Judicum CCCCL. inter obitus Moysis Elisque intercipi consentiunt innumera exemplaria, partim Græca, partim Latina.

b Τοὺς μὲν διέφθειρε,] Græcorum quatuor, & cum illis moles *Epiphaniana.* τούτους μὲν *Big.* & *Samb.* BERN.

c Μωυσέως] Μωυσέος *Samb.* manus altera, & *Gall.* 1. qui in Bibl. Regia præfert numerum 1051. BERN.

d Τῶν ἐπ' αὐτῷ νενομισμένων] Τῶν ἐπὶ Μωϋσῇ *Busb.* & *Hen.*

e Στρατιὰν] *Samb. Bas.* & *Gen.* Aut ἐπὶ στρατείαν, *ad expeditum*, cum *Big. Tar. Epiphanio, Schotanoque.* Utrumque equidem scriptis veterum pro *expeditione* probatur, hoc frequentius. BERN.

f Πέμπει] Πέμπει τε *Gall.* 1. *Samb. Hen.* & *Epiphanius.* BERN.

g Κατασκόπους εἰς Ἱεριχοῦντα,] *Luctu adeo exacto, & exploratoribus binis,* אנשים מרגלים, *iidem mox* מלאכים, *Jacobo* ἄγγελοι, *Jonathani,* מאללים, *& Arabi* جاسوس, *in Jerichunta clam dimissis, auxiliis etiam tribuum duarum dimidiæque expetitis, Imperator quinquagies mille milites (sic computat Mattathiades, ad censum Josue c.* 4. 13. *addita forte tribuum Transjordanarum myriade) Jordani fluvio admovet è statione* XLII. *quam Moyses plenè adpellat* ἀβὲλ σαττὶμ, אבל השטים, *Jos. c.* 2. 1. *& c.* 31. σαττὶν *aut* Setim, *passim Josephus* ἀβιλὰ, *quod est* אבלה, τὸ πεδίον. *Urbs illa fuit regionis Peræ, ac sortis Reubenicæ, sub monte Phogore, milliaribus Italicis* $7\frac{1}{2}$ *à Jordane distans, totidemque à Philadelphia, necnon* XII. *milliaribus a* Bethjesimot, *quod Scholastici Urbis Sacræ adnotarunt in* Sebiit f. 36. c. *à Liviade denique sex duntaxat milliaribus remota, sicut S. Hieronymus noverat* κατὰ πόδα. *Vide illum ad Joelem vatem. Insuper perite, ut solet,* הכינו לכם צדה, *Jos.* 1. 11. *Archæologus explicat,* παρήγγειλεν ἐπὶ στρατιὰν ἕτοιμον εἶναι τὸ πλῆθος: viatica equidem vasaque sua colligere Hebræos jussum. *Perperite etiam idem posuit,* ὡς κατὰ καιρὸν διαβησόμενος τὸν ἰορδάνην, *pro cruce illa Rabinorum veterum & recentium,* כי בעוד שלשת ימים אתם עברים הירדן הזה. *Nam in libro Josue quædam ordine non directo referri, nemo non videat præter caput Rabinicum.* BERN.

h Γνωσόμενος.] Γνωσομένους *Vat.* & *Vet. Interpr.*

i Ἐξέταξε] Ita *Big.* & *Samb.* ἐξήταζε *lustravit* in *Vat. Hen. Busb.* & *Samb.* ad oram libri. ἐξήγαγε *eduxit* habent *Bas.* & *G.*

k Ρουβηλίδος] *Busb. Hen.* & *Samb.* ῥουβάλιδος *Big. Bas.* & *Gen.* Unde *Zonaras*, μετακαλεσάμενος δὲ τοὺς φυλάρχους τῆς τοῦ ῥουβὶμ φυλῆς καὶ τῆς γὰδ καὶ τῆς μανασσῆ, ὑπεμίμνησκεν αὐτοὺς τῶν πρὸς μωυσῆν συνθηκῶν, τῶν δὲ ἑπομένων πεντάκις μυρίοις ὁπλίταις ἐπὶ τὸν ἰορδάνην προσῄει. BERN.

l Γάδιδος] Γάλιδος delicate *Big. Samb.* & exemplaria quædam Latina. Rectius γάδιδος *Bas. Gen. Busb.* & *Hen.* γαλιδος *Gall.* 2. BERN. Γαδίλιδος *Vat.* pro quo in *Big.* & *Samb.* Γάλιδος.

m Ἀμορείαν] Ἀμορείαν *Bas. Gen.* ἀμοραίαν *Big.* & *Samb.* Eadem Onceloso ארץ אמוראה *tellus Amoræa*; ארץ האמרי viro Divino. *Hen.* & *Busb.* heic ponunt τὴν ἀμμορῖτιν ex libro præcedente; & manus recentior ad oram MS. *Samb.* τὴν ἀμορραίαν ex Bibliis Græcis petitum. Quid tandem fecerit *Epiphanius*, altera columella docebit. Subinde τῶν χαναναίων γῆς *Gall.* 1. *Epiph.* BERN. Ἀμορραίων *Vat. Big.* & *Samb.* à prima manu, ab altera Ἀμοραίαν. *Busb.* & *Hen.* ponunt Ἀμμορῖτιν ex p. 209, & 224. Vide etiam p. 24. v. 2.

n Τῆς Χαναναίων] *Al.* τῶν Χαναναίων.

o Ἕβδομον οὖσαν μέρος.] Quid audio? Num Ἀμορεία, regio Emorræorum, id est, transjordanica, pars erat τῆς χαναναίων γῆς; at Josephus ipse distinguit Chananæam, ut & facer Codex, a regione trans Jordanem. Et quomodo septima pars Cananææ fuit?

μον ἔσσαν μέρος. [p] ὑπεμίμνησκεν ἃ [q] ὑπέσχοντο Μωϋσῇ, καὶ παρεκάλει χαριζομένους τῇ τε ἐκείνου προνοίᾳ, μηδ᾽ ὅτε ἀπέθνησκε περὶ αὐτοὺς καμούσῃ, τῷ τε κοινῇ συμφέροντι παρέχειν αὐτοὺς εἰς τὰ παραγγελλόμενα προθύμους. τῶν δ᾽ ἑπομένων [r] ὁπλίσας πεντακισμυρίους, ἀπὸ τῆς [s] Αβίλης ἐπὶ τὸν [t] Ιορδάνην [v] ἐξήει σταδίους ἑξήκοντα.

β´. [x] Καὶ στρατοπεδευσαμένου εὐθὺς οἱ κατάσκοποι παρῆσαν, μηδὲν ἀγνοήσαντες τῶν παρὰ τοῖς Χαναναίοις. λαθόντες γὰρ τὸ πρῶτον, ἅπασαν ἐπ᾽ ἀδείας τὴν πόλιν αὐτῶν κατενόησαν· τῶν τε τειχῶν ὅσα καρτερὰ, καὶ ὅσα μὴ τοῦτον [y] ἔχει τὸν τρόπον αὐτοῖς ἀσφαλῶς, καὶ τῶν πυλίδων αἳ πρὸς εἴσοδον τῷ στρατοπέδῳ δι᾽ ἀσθένειαν συνέφερον. ἠμέλουν δὲ θεωμένων οἱ ἐντυγχάνοντες, [z] καθ᾽ ἱστορίαν ξένοις προσήκουσαν ἀκριβῶς ἕκαστα πολυπραγμονεῖν τῶν ἐν τῇ πόλει νομίζοντες, ἀλλ᾽ οὐχὶ διανοίᾳ πολεμίων. ὡς δὲ γινομένης ὀψίας ὑποχωροῦσιν εἴς τι [a] καταγώγιον τοῦ τείχους πλησίον, εἰς ὃ καὶ προήχθησαν δειπνοποιησόμενοι, καὶ περὶ ἀπαλλαγῆς αὐτοῖς τὸ λοιπὸν [b] ἡ φροντὶς ἦν· μηνύονται τῷ βασιλεῖ περὶ δεῖπνον ὄντι [c] κατασκεψόμενοί τινες τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ τῶν Εβραίων στρατοπέδου παρεῖναι, καὶ ὄντες ἐν τῷ τῆς [d] Ραχάβης καταγωγίῳ, μετὰ πολλῆς τῆς τοῦ [e] λανθάνειν προνοίας ὑπάρχειν. [f] ὁ δ᾽ εὐθὺς πέμψας πρὸς αὐτοὺς, ἐκέλευσεν ἀγαγεῖν συλλαβόντας, ἵνα βασανίσας

pars septima est) eos illorum admonebat quæ Moysi polliciti sunt, obsecrabatque ut in ejus gratiam, qui ne ultimo quidem vitæ momento eis prospiciendo defessus erat, & propter communem utilitatem alacriter semet ad promissorum fidem liberandam accingerent. Qui cum illum sequerentur, armatis quinquagies mille *militibus*, ab Abila ad Jordanem stadia sexaginta profectus est.

2 Cumque fuisset *illic* castra metatus, repente aderant speculatores, nihil eorum quæ apud Chananæos essent nescientes. Primò enim ignoti totam illorum urbem * sine metu perlustrarunt; ac *præsertim* mœnia, quà valida erant, & quà parum tuta illis munimenta, *observarunt*; portarumque etiam quænam infirmiores opportunum exercitui præberent introitum. Qui autem forte obvii erant *illos omnia* contemplantes neglexerunt, existimantes eos, cognoscendi visendique causa, prout decet peregrinos, curiosis oculis res urbis perspicere, sed nequaquam animo hostili *id facere*. Ut vero sub vesperam hospitium subierunt prope mœnia *civitatis*, quò perducti erant in cœnam, & jam tum de discessu soliciti esse cœperunt, regi cœnanti indicatum est venisse quosdam è castris Hebræorum ad urbem speculandam, & nunc apud Rachabam divertentes magnam ut abdite lateant curam adhibere. Ille vero confestim *satellites* ad eos mittens, comprehensos ad se adduci jussit, ut eos tor-

fuit? Suspicor hic aliud latere. Emoræi populi fuere, uni ex septem populis Cananææ Deut. 7. 1. adeoque Emoræi dici possent ἕβδομον μέρος fuisse τῶν χαναναίων. REL.

p Υπεμίμνησκεν] Υπεμίμνησκεν αὐτοὺς *Zonar.* & *Vet. Interpr.*

q Υπέσχοντο] Υπέσχητο *Big. Samb.* & *Epiphan.*

r Οπλίσας] Ita *Bas.* & *G.* ὁπλίταις πεντακισμυρίοις in *MSS. Vet. Interpr.* & *Zonara.* exiguo sane discrimine. Verum *Josephus* sua computatione ad censum Israëlitarum (Jos. c. 4. v. 13.) addit forte tribuum Transjordaniarum myriadem. BERN.

s Αβίλης] Αβέλης *Hen.* & *Busb.* & jam *Epiphanii* Codices. Ita ἀβελὰ legimus in Onomastico S. Eusebii. ἀβείλης *Samb. Big.* ἀβίλης *Bas. Gen.* & *Gall.* 1. quibus accedit Stephanus in Ethnicis, ἀβίλη, πόλις ἐπὶ τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ. ἀβίλη eadem Antiq. l. 4. c. 8. §. 1. & *Abila* veteri Interpreti: necnon ἄβιλα, aut ἄβηλα Bell. l. 5. c. 3. exeunte. Nam illa omnia *Ebel* seu *Abel*, *Abela* & *Abila* אבל, אבלה & אבילה, tam *luctum* quam *planitiem* denotant. Jacet enim urbs illa in *Araboth Moab*, ערבות מואב, Num. c. 33. 49. i. e. *Abelsatim in locis planioribus Moabitarum*, Hieronymo interpretante: & præsertim Onceloso, מישר שטים במישריא דמואב, *μίταρ σίτλιμ βεμισαραῖα δεμωὰβ*, πεδίον σιτλὶμ ἐν τοῖς πεδινοῖς μωὰβ. Ita ἀβὲλ μελλὰ, Chaldæo מחולא מישר 1 Reg. c. 19. 16. LXX. Interpr. Josephoque Ant. l. 8. c. 7. ἀβελὰ, de patria Elisæi vatis urbe. Et ante hos omnes minorum Prophetarum aliquis substituit נחל השטים ναὰλ ἀσαττὶμ, *Convallis Sittim*, aut (ut Plinius diceret) *Convallis Liviadis*; atque vero Jonathan מישר השטים, pro אבל השטים legis. BERN. Eo modo *Bas. G.* & *Steph. Byzant.* Αβέλης *Hen. Busb.* & *Epiphan.* ita Αβελα *Eusebio* in *Onomastico.* Αβείλης *Big.* & *Samb.* Eadem Αβιλὴ p. 226. in pr. necnon Αβιλα aut Αβηλα in Bello *Jud.* l. 5. c. 3. exeunte. Illa autem omnia *Ebel* seu *Abel*, *Abela* & *Abila* tam *luctum* quam *planitiem* denotant. Urbs hæc fuit regionis Perææ, ac sortis Rubeniticæ, sub monte Phogore, milliaribus Italicis septem ½ à *Jordane*, totidemque à Philadelphia, à Liviade sex duntaxat, ut nos docet *S. Hieron.* Videsis *Cellarii* Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 435.

t Ιορδάνην] Ιορδάνον *Gall.* 1. *Hen.* & *Busb.* BERN.

v Εξήει] Εξίει *Bas.* & *Gen.* ἐξήει *Epiphan.* & *Tar.* cum quinque Græcorum. BERN.

x Καὶ στρατοπεδευσαμένου] *Hebræorum autem par sub mænibus Jerichuntis jam satis exploratæ excipit* פונדקיתא πανδοκεύτρια, *nomine ita ambiguo non imperite vertit Jonathan Targumista ex Hebraico* אשה זונה, רחב הזונה, & האשה הזונה *Jos. c.* 2. 1. & *c.* 6. 17, 24. *Nam promiscuæ malæque famæ sunt, semperque fuerunt* hospes fœmina & meretrix, καπηλὶς καὶ πόρνη; *sicut diversoria utrumque fornices.* Πόρνη *tamen placuit* LXXII. *Int. atque abs his novi Instrumenti Scriptoribus, & sine illis Flavio in historia patria. Vocabatur autem ea mulier dialecto Chananæa* Rachab רחב, *quod est* Laura *sive* Euryclea; Rahab *S. Hieronymo, atque Interpreti Evangelii Hebraici* κατὰ ματθαῖον *versu quinto accurate* ῥαχάβ. *Josepho pariter* ῥαχάβη *flexu Græco, vel sane Hebraico Syroque* רחבה & רחבא. *Quippe* ῥαάβη Gall. 1. & ῥαὰβ *Apostolorum duorum, Clementisque viri Apostolici ex Alexandrina versione accepta venerant. Illa igitur, qua præstructis ob Hebræos in solario lini fasciculis, quave jactato quod vocant officioso mendacio, quod tamen culpæ potius dabis & ingenio meretricio cum sanctis Patribus Ecclesiæ nostræ, quam referes unquam ad laudem,* εἰς πίστιν καὶ ἔργα τῆς ῥαὰβ *Epistolis Apostolorum adeo celebrata, sicut Grotius audet, adversus regis Jerichuntii nuncios protexit. Legis autem* fasciculis lini *apud hunc Antiquarium* λίνου ἀγκαλίσι. *Idem* מְיָנִי כתנא manipuli lini *Targumo Jonathanis*, λινοκαλάμη *Alexandrinis*, stipula lini *B. Hieronymo, Historico Divino* פשתי העץ, linis ligni *locutione* ὑπαλλατικῇ: *hoc est*, culmis lineis *seu* cannabinis, *quos summæ ædes solent in Oriente desiccare* εἰς ξύλον, גביעולי פשתן *ut explicat Glossa Talmudica f.* 43. *b.* Beracot. *Nostri Theologi gossipium xylinum ea dictione intelligunt: at simplicius rectiusque exponunt Deuterotæ c.* 2. Sabbat. כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן: *quo adnotat Mar Zutra*, פשתן איקרי עץ שנ' ותטמנם בפשתי עץ. *Hoc ergo ex beneficio sancte paciscitur Copa cum exploratoribus pro se salva suisque, lemnisco puniceo ædes ipsius forte præmonstrante, nimirum* πρὸ τῆς θυρῶν (*sic Josephus, aliis* εἰς τὴν θυρίδα בחלון, in fenestra, *v.* 18. *unde submissi milites Hebræi*) *quando urbem patriam Hebræus funditus deleret. Sic enim magnis ominibus crediderat institrix Phœnissa, descriptore gestorum Josue, Jacobo Pauloque viris vere Hebræis, Clemente Christiano, necnon Flavio Judæo, & Abulphetacho Samaritano magno assensu referentibus. Interpretes autem* LXX. תקות השני *reddunt modo* σημεῖον τὸ κόκκινον, *tanquam* אות השני; *& post illos Clemens Romanus; modo hoc vel plenius dictum* תקות חוט השני *v.* 12. *iidem Græce faciunt* σπαρτίον τὸ κόκκινον, funiculus coccineus *S. Hieronymo: Jonathani eo animo dicitur* תורא דחוט זהוריתא *i. e.* تر torro, *sive* καλώδιον φοινικοῦν, *sive Cl. Saadiæ phrasi* مسالك القرمز. *Nam* τίκουα *idem potest quod* καῦ, λινάριον. *Unde* תקות השני μήρινθοι, *phaleræ, rubellæ: Hoc & Josephus maluit intelligi. Verum longe excellit interpretatio mystica Pontificis Romani, qua is studet mitigare animos Corinthiorum:* προσέθεντο μὲν οἱ κατάσκοποι τῇ ῥαὰβ δοῦναι σημεῖον, ὅπως κρεμάσῃ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς κόκκινον· πρόδηλον ποιοῦντες, ὅτι διὰ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου λύτρωσις ἔσται πᾶσι τοῖς πιστεύουσι καὶ ἐλπίζουσι ἐπὶ τὸν θεόν. *Quicquid denique apud Rachabam bene merentem Speculatores juxta murum urbis lapsantes juraverant, mox Pontifex maximus Senatusque Hebraicus, Imperatore equidem rogante, concessum habent & ratum. Vide infra* §. 5, 7. & *Jos. c.* 2. & *c.* 6. 17, 21. *Et Hebr. c.* 11. 31. *Jac. c.* 2. 25. *Et Clementinarum prioris c.* 12. *ubi ex versione* τῶν ο´. *fuse declaratur pietas Rachabica.* BERN.

* *Sine metu perlustrarunt*;] *Al.* per otium, & licenter.

y Εχει τὸν τρόπον] Εχοι *Big. Samb.* & *Epiphanius.* ἔχει *Bas.* & *Gen.* Superius *Gall.* 1. αὐτῶν τὴν πόλιν κατενόησαν. BERN.

z Καθ᾽ ἱστορίαν] Κατὰ ἱστορίαν *Samb. Big.* & *Gall.* 1. BERN.

a Καταγώνιον] Videtur καταγώγιον, non ut *Vulg.* καταγώνιον, legendum. Glossæ veteres Καταγώγιον, deverticulum, applicatio, diversorium. REL.

b Η φροντὶς ἦν.] Articulum negligit *Vat.*

c Κατασκεψόμενοι] *Gall.* 2. *Big. Tar. Samb. Hen.* & *Busb.* Scripsit itaque *Epiphan.* quod *exploraturi quidam civitatem.* Aut dices omnium temporum forma, κατασκεψάμενοί τινες, cum *Gall.* 1. *Bas.* & *Gen.* Ibi loci περιδεῖπνιον unice *Samb.* BERN. Ita in sex *MSS.* & *Vet. Interpr.* Aut dices (ut inquit *Bern.*) omnium temporum forma κατασκεψάμενοί τινες cum uno *MS.* & *Bas.* & *G.*

d Ραχάβης] Ραάβης passim *Vat. Gall.* 1. & Ραὰβ *Epiphan.* & *Zonar.* ex LXX.

e Λανθάνειν] Λαθεῖν πρ. *Big. Samb.* & *Gall.* 2. λανθάνειν ἀσφαλείας *Vat.*

f Ο δ᾽ εὐθὺς πέμψας] Ο δὲ εὐθὺς αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀγαγεῖν συλλαβόντας legerat *Epiphan.*

torquendo *inde* disceret quo consilio isthuc se contulerint. Ut vero aliquid de adventu eorum Rachabæ innotuit, forte enim lini fasciculos super tectum siccabat, sub illis quidem speculatores *subito* occulit, missis autem à Rege dicebat, hospites quosdam ignotos paullo ante solis occasum apud se cœnatos discessisse: quos, si metuendi viderentur civitati, aut ad periculum Regi moliendum venissent, sine multo labore ab insequentibus comprehendi posse, *adjiciebat*. At illi, muliere eos ita *responsi obsequio* fallente, nihil doli suspicati abierunt, ne explorato quidem hospitio. Cum vero per vias excurrissent, quibus verisimile erat eos discedere & quæ ad flumen ducebant, nullo invento vestigio, à labore *eos persequendi* destiterunt. Sedato autem tumultu, Rachaba viros deducens, & discrimen quod pro eorum salute adiret (se enim in iis occultandis deprehensam non posse Regis vindictam effugere, sed cum universa domo sua perituram esse) ut in memoria tenerent, obsecrans, quando terra Chananæorum occupata penes eos esset gratiam pro salute præsenti rependere, eos domum se recipere jubebat, jurisjurandi religione data, ipsam suamque familiam servandas esse, cùm urbe expugnata omnes ejus incolas perimerent, prout ipsis decretum erat. hæc enim se novisse *ajebat* editis à Deo signis edoctam. At illi & de præsentibus gratias ei habere fatebantur, pariterque de futuris jurabant se ei revera gratiam relaturos esse. Ipsi autem suadebant, ut, cum urbem captam fore intelligeret, & facultates suas & necessarios omnes in diversorio deponens concluderet, januis lemniscos puniceos appendens: ut imperator, cum domum noverit, ab illa lædenda caveat. ipsi enim, dixerunt, *eam* indicabimus, propter tuum *nos* servandi studium. Sin vero tuorum aliquis in pugna ceciderit, tute nobis ne vitio vertas; Deumque, per quem juravimus, deprecamur, ne cui *nostrum* ut jusjurandum violanti succenseat.

[g] μάθοι τί καὶ βουλόμενοι παρεῖεν. ὡς δ' ἔγνω τὴν ἔφοδον αὐτῶν ἡ Ῥαχάβη, λίνου γὰρ [h] ἀγκαλίδας [i] ἐπὶ τοῦ τέγους ἔψυχε, τοὺς μὲν κατασκόπους εἰς ταύτας [k] ἀποκρύπτει, τοῖς δὲ πεμφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἔλεγεν· ὡς ξένοι [l] τινὲς ἀγνῶτες ὀλίγῳ πρότερον ἢ δῦναι τὸν ἥλιον παρ' αὐτῇ [m] δειπνήσαντες ἀπαλλαγεῖεν· οὓς εἰ φοβεροὶ τῇ πόλει δοκοῦσιν, ἢ κίνδυνον τῷ βασιλεῖ φέροντες ἧκον, [n] ἄπονον εἶναι λαβεῖν διωχθέντας. οἱ δὲ, τῆς γυναικὸς οὕτως αὐτοὺς [o] ὑπελθούσης, οὐδένα ὑπονοήσαντες δόλον ἀπῆλθον, οὐδ' ἐρευνήσαντες τὸ καταγώγιον. ἐπεὶ δ' [p] ὁρμήσαντες καθ' ἃς ἐνόμιζον αὐτοὺς μάλιστα τῶν ὁδῶν ἀπέρχεσθαι, καὶ κατὰ τὰς [q] εἰς τὸν ποταμὸν φερούσας, οὐδενὶ γνωρίσματι περιετύγχανον, παύονται τοῦ πονεῖν. τοῦ δὲ θορύβου [r] καταστάντος, ἡ Ῥαχάβη καταγαγοῦσα τοὺς ἄνδρας, [s] καὶ τὸν κίνδυνον, ὃν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ὑπέλθοι σωτηρίας· ἁλοῦσαν γὰρ ἀποκρύψασαν αὐτοὺς [t] οὐκ ἂν διαφυγεῖν τὴν ἐκ τοῦ βασιλέως τιμωρίαν, ἀλλὰ πανοικὶ αὐτὴν [v] ἀπολέσθαι κακῶς· παρακαλέσασα διὰ μνήμης ἔχειν, ὅταν ἐγκρατεῖς τῆς Χαναναίων γῆς καταστάντες ἀμοιβὴν ἐκτῖσαι δύνωνται τῆς ἄρτι σωτηρίας, χωρεῖν [x] ἐκέλευεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, ὀμόσαντας ἦ μὴν σώσειν αὐτὴν καὶ τὰ αὐτῆς, [y] ὅταν τὴν πόλιν ἑλόντες φθείρωσι πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸ ψήφισμα τὸ παρ' αὐτοῖς γινόμενον. ταῦτα γὰρ εἰδέναι σημείοις τοῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ διδαχθεῖσαν. [z] οἱ δὲ καὶ τῶν παρόντων αὐτῇ χάριν ἔχειν ὡμολόγουν, [a] καὶ περὶ τῶν μελλόντων αὖθις ὤμνυον ἔργῳ τὴν ἀμοιβὴν ἀποδώσειν. ἡνίκα δ' ἂν αἴσθηται μελλούσης ἁλίσκεσθαι τῆς πόλεως, συνεβούλευον κτῆσίν τε τὴν αὐτῆς καὶ τοὺς οἰκείους ἅπαντας εἰς τὸ καταγώγιον ἀποθεμένην ἐγκαθεῖρξαι, πρὸ τῶν [b] θυρῶν [c] ἀνατείνασαν φοινικίδας· [cc] ὅπως εἰδὼς τὴν οἰκίαν ὁ στρατηγὸς, φυλάττηται κακῶς ποιεῖν. [d] μηνύσομεν γὰρ αὐτῷ, ἔφασαν, διὰ τὸ σὸν σώζεσθαι πρόθυμον. εἰ δέ τις ἐν τῇ μάχῃ πέσοι [e] τῶν σῶν, σύ τε οὐκ ἂν ἡμῖν [f] ἐπενέγκαις αἰτίαν· τόν τε Θεὸν, ὃν ὀμωμόκαμεν, παραιτούμεθα, [g] μηδενὶ ὡς ἐπὶ παραβαίνουσι τοὺς ὅρκους δυσχεραίνειν.

g Μάθοι τί] *Al.* μάθῃ.

h Ἀγκαλίδας] Ἀγκαλίδα legerat *Epiphan.*

i Ἐπὶ τοῦ τέγους] Ἐπὶ τοῦ τείχους *Bas. Gen. Gall.* 1. *Epiphanius, Comestorque Scholasticus.* Simile mendum jamdiu inhæsit ἀντιγράφοις LXXII. Int. Ezech. c. 40. 13. ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ θεὲ ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ θεὲ, *à muro thee usque ad parietem thee*, ut habuit vetus translatio Latina. Nam S. Hieronymus rectius vertit ex Hebræo, *à tecto thalami usque ad tectum ejus*, ἀπὸ τοῦ τέγους τοῦ θεὲ ἐπὶ τὸ τέγος τοῦ θεέ. Pari enim tinnitu aures Græcas feriunt tria hæc vocabula τοῖχος, τεῖχος, & τέγος. Quinimo apud Josephum hunc *Big. Tar. Hen. Busb.* confirmant nobis lectionem rectam ἐπὶ τοῦ τέγους, quod est in lingua principe על הגג Jos. c 2. 6. ἀπὸ τοῦ δώματος, *super solarium*, Interpretibus LXXII. Syris etiam Assyriisque על אגרא. BERN. Ita *Big. Hen.* & *Busb.* recte, ut constat ex *Jos.* c. 2. v. 6. in *reliquis* cum *Editis* ἐπὶ τοῦ τείχους.

k Ἀποκρύπτει,] *Al.* κατακρύπτει.

l Τινὲς ἀγνῶτες] Τινὲς εἶεν ἀγνῶτες in quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* & satis recte, si mox omnes cum *Epiphanio* legissent καὶ δειπνήσαντες ἀπαλλαγεῖεν; vel cum *Hen.* & *Busb.* δειπνήσαντες καὶ ἀπαλλαγέντες. Videsis *Zonaram* in *Annalibus* p. 29.

m Δειπνήσαντες ἀπαλλαγεῖεν·] *Gen.* & *Gall.* 1. δειπνήσαντες ἀπαλλαγῆν. *Epiphanius* καὶ δειπνήσαντες ἀπαλλαγῆν *Hen.* & *Busb.* δειπνήσαντες καὶ ἀπαλλαγέντες. *Big. Samb.* & *Bas.* δειπνήσαντες ἀπαλλαγεῖεν. Magnus Drungarius de eisdem, οἱ δὲ πεμφθέντες κατάσκοποι εἰς Ἱεριχὼ παραγενόμενοι, τὴν πόλιν ἅπασαν κατενόησαν· γνωσθέντες δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας μηνύονται. ὁ δὲ εὐθὺς αὐτοὺς συλληφθῆναι ἐκέλευσεν. ὡς δ' ἔγνω τὴν ἔφοδον τῶν ζητούντων τοὺς ἄνδρας ἡ γυνὴ παρ' ᾗ κατεσκεύαστο, ῥαὰβ καλουμένη, τοὺς μὲν κατέκρυψε, λίνου αὐτοῖς ἀγκαλίδας ἐπιθεμένη· τοῖς δὲ ζητοῦσιν ἔλεγεν· ὡς οἱ ἀγνῶτες ἄνδρες ἐκεῖνοι, πρὶν δῦναι τὸν ἥλιον παρ' αὐτῇ δειπνήσαντες ἀπηλλάγησαν. οἱ δ' οὕτως αὐτοὺς ὑπελθούσης τῆς γυναικὸς, ὥρμησαν ἄλλος ἀλλαχοῦ τοὺς ἄνδρας διώκοντες. ἡ δὲ ῥαὰβ χωρεῖν ἐκέλευσεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα τοὺς ἄνδρας, καὶ μεμνῆσθαι αὐτῆς, καὶ ἀμοιβὴν ἐκτῖσαι τῆς χαναναίων χώρας ἐπικρατήσαντας. οἱ δὲ καὶ χάριν ἔχειν ὡμολόγουν, καὶ ἡνίκα ἂν ἡ πόλις ἁλίσκηται, τὴν κτῆσίν τε καὶ τοὺς οἰκείους εἰς τὸ καταγώγιον ἐγκαθεῖρξαι αὐτῇ ἐνετέλλοντο· ἀπαιωρῆσαι δὲ καὶ φοινικίδα περὶ τῶν θυρῶν, ἵν' εἴη γνώριμος ἡ οἰκία καὶ διαφυλαχθῇ. καὶ οἱ μὲν πρὸς τοὺς οἰκείους ἐσώθησαν, καὶ ἃς ἔπραξαν ἐδήλουν. BERN.

n Ἄπονον εἶναι] Ἀπόνως εἶναι *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1.

o Ὑπελθούσης,] *Hen.* & *Busb.* ἐπελθούσης, & subinde ὁρμίσαντες nullo bono. Ibidem ὁρμήσαντες διώκειν καθ' ἃς *Gall* 2. *Big.* & *Samb.* ὁρμήσαντες καθ' ἃς *Bas. Gen.* & *Epiphan.* phrasi utraque probabili, & Athenis recepta. Mox *Gall.* 1. ἀπέχεσθαι. BERN.

p Ὁρμήσαντες] Ὁρμήσαντες διώκειν καθ' ἃς *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2.

q Εἰς τὸν ποταμὸν φερουσῶν,] Jordanem, quem solum esse navigerum flumen Palæstinæ scribit Ammianus Marcellinus. ירדן etiam nil nisi fluvium notat a ירד. Ita hoc ipso capite portionem Jitsascar patere scribit usque ad ποταμὸν, Jordanem videlicet. REL.

r Καταστάντος] Σταλέντος *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

s Καὶ τὸν κίνδυνον] Καὶ τὸν κίνδυνον εἰποῦσα ὃν ὑπὲρ &c. *Big. Samb.* nova manu & *Gall.* 1, 2. καὶ τὸν κίνδυνον ὃν ὑπὲρ *Samb. Bas. Gen.* & *Epiphanius.* Similiter *Busb.* & *Hen.* παρακαλέσασα διὰ μνήμης ἔχειν τὸν κίνδυνον &c. BERN.

t Οὐκ ἂν διαφυγεῖν] Ita ex *MSS.* in *Editis* οὐ κἂν δ.

v Ἀπολέσθαι κακῶς·] Ita *Bas.* & *G.* ἀπολεῖσθαι *Big.* & *Samb.* ἀπολέσθαι *Vat.*

x Ἐκέλευεν] Ita *MSS.* in *Editis* ἐκέλευσεν.

y Ὅταν τὴν πόλιν] Ὅταν εἰς τὴν πόλιν ἐλθόντες, φθείρωσιν αὐτὴν καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ legerat *Vet. Interpr.*

z Οἱ δὲ καὶ τῶν παρόντων] Οἱ δὲ καὶ περὶ τῶν π. *Samb. Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.*

a Καὶ περὶ τῶν μελλόντων] Ita *Big. Gall.* 2. & *Epiphan.* in *cæteris* καὶ περὶ τῶν αὖθις.

b Θυρῶν] Θυρῶν pro θυρίδος posuit *Josephus.*

c Ἀνατείνασαν φοινικίδας·] Ἀνατιθεῖσαν φοινικίδας *Gall.* 2. & *Big.* ἀνατείνασαν φοινικίδι *Tar.* ἀνατείνασαν φοινικίδας *Bas. Gen. Samb. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. quod est, *appensis lemniscis seu phaleris puniceis.* Verum apud Flavium ἀνατείνασαν φοινικίδα numero minimo olim legerant tam *Epiphanius* Scholasticus quam *Zonaras* Drungarius, *coccineum funem appenderet.* BERN. Ἀνατιθεῖσαν soli *Big.* & *Gall.* 2. ἀνατείνασαν φοινικίδα olim legerant *Vet. Interpr.* & *Zonaras.* Est qui conjicit ἀνατείνασαν φοινικίδι.

cc Ὅπως εἰδὼς] *Big. Samb. Gall.* 1, 2. *Epiphan.* & *Zonaras.* ὅπως ἰδὼν τὴν οἰκείαν *Bas.* & *Gen.* ὅπως τὴν οἰκίαν ἰδὼν *Hen.* & *Busb.* Nam ἰδὼν & εἴδων apud Criticorum priscos valebat cum ὁρῶν, tum etiam μαθών. BERN.

d Μηνύσομεν] Sic *Hen.* & *Busb. Gall.* 2. & *Epiphan.* in *Editis cæterisque* μηνύσειν, satis eleganter. BERN. & HUDS.

e Τῶν σῶν,] Τῶν σῶν, ἢ σὺ, οὐκ ἂν &c. legerat *Epiphan.* Forsan σοί τε οὐκ &c. BERN.

f Ἐπενέγκαις] *Al.* ἐπενέγκοις.

g Μηδενὶ] Μηδὲν ὡς quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.*

h In-

ἐάναι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα συνθέμενοι ἐχώρουν, διὰ τοῦ τείχους καθιμήσαντες ἑαυτούς· καὶ διασωθέντες, πρὸς τοὺς οἰκείους ἐδήλωσαν ὅσα πράξαντες ἐπὶ τῆς πόλεως ἧκον. [h] Ιησοῦς τε τῷ ἀρχιερεῖ Ελεαζάρῳ καὶ τῇ γερουσίᾳ φράζει τὰ τοῖς [i] σκοποῖς ὀμοθέντα πρὸς τὴν Ραχάβην· οἱ δ' ἐπεκύρουν τὸν ὅρκον.

γ'. Δεδιότος δὲ τοῦ στρατηγοῦ τὴν διάβασιν· [k] μέγας γὰρ ἦν ὁ ποταμὸς τῷ ῥεύματι, [l] καὶ οὔτε γεφύραις πορευτὸς, οὐ γὰρ [m] ἐζεύκτό πω πρότερον, βουλομένους τε γεφυροῦν οὐχ ἕξειν σχολὴν παρὰ τῶν πολεμίων [n] ὑπελάμβανον, [o] πορθμείων τε μὴ τυγχανόντων· [p] διαβατὸν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται [q] ὁ Θεὸς ποιήσειν τὸν ποταμὸν, μειώσας [r] αὐτοῦ τὸ πλῆθος. καὶ δύο ἐπισχὼν [s] ἡμέρας Ιησοῦς, διεβίβαζε [t] τὸν στρατὸν καὶ τὴν πληθὺν ἅπασαν τοιούτῳ τρόπῳ. [v] προήεσαν μὲν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν [x] ἔχοντες· [y] ἔπειτα οἱ Λευῖται, τήν τε σκηνὴν καὶ τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν θυσιῶν σκεύη κομίζοντες. εἵποντο δὲ τοῖς Λευίταις [z] κατὰ φυλὰς ὁ πᾶς ὅμιλος, [a] μέσους ἔχων παῖδας καὶ γυναῖκας, [b] δεδιὼς περὶ αὐτῶν μὴ βιασθεῖεν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος. ὡς δὲ τοῖς ἱερεῦσι πρώτοις [c] ἐμβᾶσιν [d] πο-

Et illi quidem hæc polliciti abibant, cum se fune de mœnibus demisissent: atque incolumes ad suos reversi iis renunciaverunt quæcunque in urbe gessissent. Tum Jesus Eleazaro pontifici & senatui indicat, quæ fuerant ab exploratoribus Rachabæ jurata: atque illi jusjurandum *eorum* confirmabant.

3. * Imperatore autem de trajectu solicito (nam pleno tum alveo ferebatur fluvius, & pontibus transiri nequibat, nam nondum iis junctus erat, neque, si ponte jungere vellent, id hostes passuros esse arbitrabantur, neque navium copia erat) Deus se facturum esse promisit ut fluvius illis trajiceretur, *aquarum* ejus abundantiam imminuendo. Atque Jesus, duobus præteritis diebus, exercitum totamque multitudinem tali modo traduxit. Sacerdotes quidem cum arca præibant: deinde *procedebant* Levitæ, Tabernaculum gestantes, & vasa sacrificiorum ministerio destinata. Levitas autem tributim sequebatur turba universa, infantibus & mulieribus in medium conjectis, illis metuens ne vi fluminis abriperentur. Ut vero sacerdotibus, primis ingressis, vadari posse visus est fluvius, pro-fun-

Israëlitis Jordanum trajecturis Deus viam aperuit. Jos. c. 3.

h Ιησοῦς τε] Ιησοῦς δὲ *Hen. Busb.* & *Epiphan.*

i Σκοποῖς ὀμοθέντα] Recte *Bas.* & *Gen.* ab ὄμνυμι. τὰ τοῖς σκοποῖς ὀμοθέντα *Gall.* 1. τὰ τοῖς κατασκόποις ὀμοθέντα *Gall.* 2. *Big.* & *Samb.* secunda manus. τὰ τοῖς κατασκόποις ὀμωθέντα *Samb.* prius. τὰ τοῖς κατασκόποις ὀμωθέντα *Tar.* BERN.

k Μέγας] Pluviis *scilicet* serotinis turgidior & effusior: quod *Aristeas* etiam memoravit, & *Jesus* in *Ecclesiast.* c. 24.

1. *Imperatore autem de trajectu solicito*] *Cum duci Chananæam adfectanti obsisteret Jordanes torrens, neque ponte neque pontonibus perdomandus, sed jam pluviis serotinis turgidior & effusior, quod Aristeas etiam memoravit, & in Ecclesiastico suo Jesus c.* 24. *Deus viam victuro populo aperit. Die enim tertio ab exercitu propter Jordanem admoto Jos. c.* 3. 1. *gente Hebræa ordine pone Clerum procedente, tenerisque familiarum in medium conjectis, rem miram & divinam! simul atque Sacerdotes qui Arcam ferebant, Jordanis aquis extremis meros pedes tinxerant, illico discussus amnis partim in Mortuum mare defecit, partim Gennesaricum contra refugiens stetit protinus in cumulum; donec Aaronidæ siccum alveum cum symbolo præsentis faventisque Numinis desererent, transmissis prius ignoto lato festinoque itinere copiis popularibus, iterumque locum ac cursum suum fluvio cederent.* Τί σοι ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω; ἀπὸ προσώπου θεοῦ ἰακὼβ, ἔμπροσθε κυρίου, מלפני ארון: מן קדם קירוס, *ut sonat Antiphonon Davidis* ψ. 114. *de Theca, seu potius Diatheca omnia potentis Dei, quæ tunc ad ripam accesserat. Præ animo adeo suo habuit Rex facundissimus exclamationem istam nobilissimi Ducis c.* 3. 13. ἰδοὺ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης κυρίου πάσης τῆς γῆς (καὶ μὴν τῆς χαναναίας) διαβαίνει ἔμπροσθεν ὑμῶν τὸν ἰορδάνην, דרבון כל ארעא *Chald.* הנה ארון הברית ארון כל ארץ & *ex adventu rei c.* 4. 7. נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית יהוה. *Pie igitur suadent Talmudi Conditores* Beracot f. 49. *ad trajectum Jordanis quemque Judæum Numini Maximo benedicere, qui aquas ejus coram Eleazaro Pontifice jam olim dissiparat. Traditum enim est patribus Pharisæis de miraculoso transitu Jordanis f.* 33. *b.* Sota *T. B.* בכל יום ארון נוסע אחר שני דגלים והיום נסע תחלה. *Hoc idem expressit Chronicon Samaritarum,* امر الله ان اعملوا ان صندوق عهد الله عابر قدامكم. *Insuper addit, voce una voce magna exclamasse populum sacrum dum transiret,* κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς, יהוה אלהינו יהוה אחד. *Uude repente, Deus fecit, aridum iter relictum vexillis Hebraicis,* ووقعت الباة بقدرة الله ومشيت وصارت الارض يابست. *Præclare etiam agit de illo prodigio Origenes noster in Homiliis,* Consistit ordo Sacerdotalis & Leviticus: & aquæ velut reverentiam quandam Dei mysteriis referentes, cursum suum refrænant, & coacervantur in cumulum, iter Dei populo innoxium concedentes. Tibi vero, Christiane, qui per Baptismi Sacramentum Jordanis fluenta digressus es, Divinus sermo majora multo & celsiora promittit. Iter tibi per aëra ipsum & transitum pollicetur, 1 Thess. c. 4. 4. 17. Omnis justo creatura famulatur. *Et post paucissima,* Si vero ad mysticum Baptismi veneris fontem, & consistente Sacerdotali & Levitico ordine invitatus fueris venerandis illis magnificisque Sacramentis, quæ norunt illi quibus nosse fas est; tunc etiam Sacerdotum ministeriis Jordane digresso terram repromissionis intrabis: in qua te post Moysen suscipit Jesus, & ipse tibi efficitur novi itineris dux. *Coactas autem aquas dicit fuisse* ὁ ἅγιος *cumulate* נד אחד: νηδ ἐχὰδ, *quod Aquilæ editori* εἰς σωρὸς, πῆγμα *ἐν* LXX. *Interpr.* instar montis *S. Hieronymo: quo facto* ἔσπευσεν ὁ λαὸς καὶ διέβη, *Jos. c.* 4. 10. *sicut jussum fuerat* לא עברתם בדרך מתמול שלשום *c.* 3. 4. *De intervallo demum, quod Jordane refugiente patuit, accurate statuitur v.* 16. ἀπὸ ἀδαμὶ ἕως μέρους σαρθὰν, *aut verbis antiquis* באדם העיר אשר מצד ארתן, *à Bethabara (sic interpretor) ad Adamiam, villam prope Sarthanam. Vel aliis siquis & propinquis urbibus siccati fluvii intercapedinem æstimare mecum malit, quasi à* Liviade ad Scythopolin refluxum est. *Quod est phrasi sacra, quantum jacet inter Bethsanem & Abelmeulam,* 1 *Reg. c.* 4. 12. *aut Josepho explicante inter Salomonica, juxta Magnum campum cis fluvium. Vel denique pene inter duas Bethabaras, duos Trajectus, Gennesaricum & Jerichuntinum, tam amplo vulnere pandit fluvius terminalis Chananææ. Ampliet licet R. Judas in* Sota *T. B. f.* 34. *sic amat, recurrentium rursum undarum acervum per aream duodecies duodecim milliariorum quadratorum,* כנגד מחני ישראל. BERN.

l Καὶ οὔτε γεφύραις] Ita *MSS.* in *Editis* deest καί.

m Εζεύκτό] Eo modo *Bas. G.* & *Gall.* 1. in *cæteris* ἐζεύκτό πω πρ.

n Υπελάμβανον,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* ὑπελάμβανε *Bas.* & *G.*

o Πορθμείων] Πορθμῶν τε *Bas.* & *Gen.* πορθμόν τε *Gall.* 1. πορθμίων τε *Tar.* πορθμείων τε *Gall.* 2. *Big.* & *Samb.* Josephum etenim se legisse indicat noster Severus, quando ait in historia, *Sed Jordanis flumen validissimum transitum prohibebat, quia neque navium copia pro tempore erat,* (i. e. πορθμείων τε μὴ τυγχανόντων) *neque vadari fluvius poterat, qui tum pleno alveo ferebatur.* Hic silet Epiphanius Scholasticus. BERN. Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2. in *Editis* πορθμῶν. Est qui malit πορθμίων. De hac voce videsis *H. Steph.* in *Thes. Gr.* t. 3. 186.

p Διαβατὸν] Vel cum *Epiphanio* διαβατὸν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐπαγγέλλεται ποιήσειν: vel ex *MSS. Big.* & *Samb.* διαβατὸν αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐπαγγέλλεται ποιήσειν: vel denique juxta *Gall.* 1. διαβατὸν αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐπαγγέλλεται ποιεῖν. BERN.

q Ο Θεὸς] Ex *MSS.* in *Editis* deest articulus.

r Αὐτοῦ τὸ πλῆθος.] Αὐτοῦ τὸ πλῆθος τοῦ ῥεύματος. καὶ δύο &c. solus *Vat.*

s Ημέρας Ιησοῦς,] Die tertio ab exercitu propter Jordanem admoto, *Jos.* c. 3. Ημέρας τῆς ὁδοῦ *Big. Samb.* & *Gall.* 2. superflue. Nisanis enim mensis dies octavam nonamque intelligit. BERN. & HUDS.

t Τὸν στρατὸν] Τόν τε στρατὸν *Bas.* & *G.* contra quinque *MSS.*

v Προήεσαν] Προσήεσαν *Samb.* προείησαν *Schotanus.*

x Εχοντες·] *Bas. Gen. Gall.* 1. *Epiphanius*que. Sic enim fecerat elegans manus Josephi. Verum *Gall.* 1. *Big.* & *Samb.* id mutant in vulgarius φέροντες. Sæpius enim repetitum Jos. c. 3. de eisdem הכהנים נשאי ארון הברית, proprie *οἱ ἱερεῖς:* & quidem והכהנים הלוים, phrasi non infrequenti. Nam Josua Levita celebris inter Scholasticos Urbis numerabat 24 loca sacra, ubi obtinet hæc ἐπίθεσις, וזה אחד שהן *Sota* c. 7. f. 21. c. T. Jeros. *Sacerdotes stirpis Leviticæ*, ut rite vertit S. Hieronymus, notaveratque ante in Hexaplis suis Adamantius. Quippe Jonathan & LXX. Græci legerant potius והכהנים והלוים נשאים אתו, *οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης.* Pertinuit autem revera ad Sacerdotium Thecam tam Divinam summissis humeris comportare: quamvis ter duntaxat ita factum autumarint Doctores Babylonii f. 33. b. *Sota*, propter Num. 3. 31. Ego potius reor Caathitarum apicem Aaronidas fuisse κιστοφόρους, cæteros ejus gentis κιστοφύλακας: illos quoties migrandum esset, sustulisse Arcam, Adytaque sanctissima pignora; hos candelabrum portasse, reliquaque vasa τοῦ ἁγίου ἤτοι τοῦ ναοῦ. Vide facinus Ozæ Levitæ 1 Par. c. 13. 10. & Num. c. 4. 15. BERN. Φέροντες *Big. Samb.* & *Gall.* 1. minus eleganter.

y Επειτα] Επειτα μετ' αὐτοὺς οἱ Λ. *Big.* & *Samb.* nimio opere.

z Κατὰ φυλὰς ὁ πᾶς ὅμιλος,] *Samb.* manus non prima κατὰ φυλακὰς ὁ πᾶς λαός. Imo πᾶς λαὸς *Hen.* & *Zonaras.* πᾶς ὁ στρατὸς *Epiphan.* BERN.

a Μέσους ἔχων] Μέσους δ' εἶχε π. *Vat.*

b Δεδιὼς] Ita *MSS.* in *Editis* καὶ δεδιώς.

c Εμβᾶσιν] *Bas. Gen.* & altera manus *Samb.* ἐμβάσιν, minus recte. Sic enim soleas suas Atthides solebant appellitare. BERN.

d Πορεύτὸς] Εδοξε πορευτὸς εἶναι ὁ π. *Vat.*

e Επὶ

ſunditate quidem ejus inhibita, glarea autem, quod neque multus neque celer fluxus eſſet ut ipſam vi auferre poſſet, in fundo jacente, omnes jam audacter fluvium trajecere; qualem eum ſe facturum eſſe prædixerat Deus, talem *fieri* animadvertentes. Steterunt autem in *alvei* medio ſacerdotes, donec tranſiret multitudo, & in tuto conſiſteret. quod ubi factum eſt, *tum demum ipſi* egreſſi ſunt ſacerdotes, [1] iterum locum ac curſum ſuum fluvio cedentes. Et fluvius quidem ſtatim ut exiſſent Hebræi auctus eſt, ſuamque recuperavit magnitudinem.

Ex lapidibus XII. e Jordane ſublatis, altare ſtatuit, idemque victimis conſecrat Jeſus. Joſ. c. 4.

4. [2] Illi vero, quinquaginta ſtadia progreſſi, caſtra decem ſtadiis à Jerichunte locant. Jeſus autem, aram à lapidibus, quos ſinguli tribuum principes ex alveo propheta jubente ſuſtulerant, *ſtatim* exſtruens, *poſteris* in monumentum *mirandæ* fluminis ſciſſuræ, ſuper eam Deo ſacrificavit; Paſchatis etiam feſtum illic loci celebrant *univerſi*, rebus omnibus quibus prius contigerat eos egere, tunc facile abundantes. nam & ſegetes Chananæorum maturas tum demetebant, & reliqua prædam faciebant: tunc enim & mannæ cibus eos defecerat, quo per annos quadraginta fuerant uſi.

Quo modo Jericho capta eſt. Joſ. c. 6.

5. [3] Cum vero, Iſraëlitis omnia late vaſtantibus, nullum in eos impetum facerent Chananæi,

ῥοῦς ἔδοξεν ὁ ποταμὸς, τοῦ μὲν βάθους ἐπεχημένου, τοῦ δὲ κάχληκος, τῷ μὴ πολὺν εἶναι μηδ' ὀξὺν τὸν ῥοῦν ὥσθ' ὑποφέρειν αὐτὸν τῇ βίᾳ, [e] ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κειμένου, πάντες ἤδη θαρσαλέως [f] ἐπεραιοῦντο τὸν ποταμόν· οἷον [g] αὐτὸν ὁ Θεὸς προεῖπε ποιήσειν, τοιοῦτον καταλαμβάνοντες. ἔστησαν δ' ἐν μέσῳ οἱ ἱερεῖς, ἕως οὗ διαβαίη τὸ πλῆθος καὶ πάσφαλοῦς ἀψάμενον τύχῃ. πάντων δὲ διαβάντων ἐξῄεσαν οἱ ἱερεῖς, ἐλεύθερον ἀφέντες ἤδη τὸ ῥεῦμα χωρεῖν κατὰ τὴν συνήθειαν. καὶ ὁ μὲν ποταμὸς εὐθὺς ἐκβάντων αὐτὸν τῶν Ἑβραίων ηὔξετο, καὶ τὸ ἴδιον ἀπελάμβανε μέγεθος.

δ΄. Οἱ δὲ πεντήκοντα προελθόντες στάδια, [h] βάλλονται στρατόπεδον ἀπὸ δέκα σταδίων τῆς Ἱεριχοῦντος. Ἰησοῦς δὲ [i] βωμὸν ἐκ τῶν λίθων ὧν ἕκαστος ἀνείλετο τῶν φυλάρχων ἐκ τοῦ βυθοῦ, τοῦ προφήτου κελεύσαντος, ἱδρυσάμενος, τεκμήριον γενησόμενον τῆς ἀνακοπῆς τοῦ ῥεύματος, ἔθυεν ἐπ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, καὶ τὴν Φάσκα [k] ἑόρταζον ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ, πάντων, ὧν αὐτοῖς πρότερον συνέβαινε σπανίζειν, τότε ῥᾳδίως εὐποροῦντες. τόν τε γὰρ σῖτον ἀκμάζοντα ἤδη τῶν Χαναναίων ἐθέριζον, καὶ τὰ λοιπὰ [l] λείαν ἦγον· τότε γὰρ αὐτοὺς καὶ ἡ τῆς μάννης ἐπελελοίπει τροφὴ, χρησαμένους ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα.

ε΄. [m] Ὡς δὲ, ταῦτα ποιούντων τῶν Ἰσραηλιτῶν, οὐκ ἐπεξῄεσαν οἱ Χαναναῖοι, τειχήρεις δ' ἡσύχαζον, πολιορ-

e Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους] Ἀντ' ἐδάφους *Big.* & *Samb.*

f Ἐπεραιοῦντο] Sic *MSS. Epiph.* & *Zonar.* in *Baſ.* & *G:* ἐπορεύοντο.

g Αὐτὸν] *Big. Samb. Epiph.* & *Schot.* Perinde valet prius excuſum αὐτός. Hæc & ſequentia ita redegit in arctum *Zonaras:* τοῦ ἰορδάνου μὲν πολλοῦ ῥέοντος, οὕτω τοὺς ἑβραίους ὁ ἰησοῦς ἐπ' αὐτοῦ διεβίβασε. προῄεσαν μὲν οἱ ἱερεῖς, τὴν κιβωτὸν αἴροντες· εἶτα οἱ λευῖται), κομίζοντες τὴν σκηνήν. εἵποντο δὲ τούτοις ὁ λαός. ὡς δὲ τοῖς ἱερεῦσι πρώτοις ἐμβᾶσιν ἀνεκόπη τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ, πάντες θαῤῥοῦντως ἐπεραιοῦντο. ἔστησαν δ' ἐν μέσῳ οἱ ἱερεῖς, ἕως οὗ διαβαίη τὸ πλῆθος· εἶτα κἀκεῖνοι ἐξῄεσαν, ἐλεύθερον ἀφέντες τὸ ῥεῦμα χωρεῖν. καὶ περὶ δέκα σταδίων τῆς ἱεριχοῦντος στρατοπεδεύουσι). BERN.

1. *Iterum locum ac curſum ſuum fluvio cedentes.*] *Al.* curſu fluminis jam in integrum reſtituto, *aut*, liberum ei ſolitum curſum relinquentes, *aut demum*, liberum jam fluvium relinquentes, ut more ſuo decurreret.

h Βάλλονται στρατόπεδον] *Epiph.* βάλλον τε στρατόπεδον. *Samb.* προελθόντες στάδια, βάλλοντες στρατ. BERN.

2. *Illi vero, quinquaginta ſtadia progreſſi,*] *Prima igitur caſtra ponunt Hebræi in Galgalis telluris diu pollicitæ, decem ſtadiis à Jerichunte, quindecieſque decem cis Jordanem, ubi etiam altare ſaxorum* XII. *Jordanicorum ſtatuit victimiſque conſecrat Joſue; grandium ſane ſingulorum lapidum Lazaro Juriſconſulto* Sota f. 34. *quantum pendant* 40. *ſata Judaica aut* 60. *modii Italici. Sic Imperatorem prædeceſſor ejus juſſerat Deut. c.* 27. 2. *Eodemque in loco Paſcha omnium tertium, primum legalium, celebratur per ſeptiduum frugibus novis, ſpoliiſque agri Jerichuntini; manna tum primum deficiente,* XL. *annorum prodigioſo cibo, Joſ. c.* 4. *&* *c.* 5. *&* Sota *f.* 33. *b. T. B. & in volumine* τοῦ νομοθέτου *Ex. c.* 16. 35. *Illum equidem verſiculum manus ſacra adjecerat operi Moſaico, manus antiquior Eſdra bono ſcriba. Verum* גלגל *Maſoretæ Judaici ſonant* Gilgal, *Alexandrini Syrique Arabeſque* γάλγαλα: *atqui Samaritæ in hiſtoriis locum iſtum vocant* جلبله Galila, *item Syrus Joſ. c.* 15. 7. *quod ſæpius Galilæam regionem denotat. Inſuper* τῇ ἐπαύριον τοῦ πάσχα *Joſ. c.* 5. 11. ממחרת הפסח, die Niſanis XVI. *Joſephus & Talmudici interpretantur. Hi quidem* Cidduſim f. 37, 38. Zebachim f. 118. Jebamot f. 7. Roſaſana f. 13. *Puto equidem rerum Joſue ſcriptorem poſuiſſe hanc phraſin pro Moſaica non minus ambigua* ממחרת השבת: *utraſque tamen ſignare diem oblati* Gomeri, *meſſiſque adeo legitimæ principium,* יום קרבת העומר. *Eundem etiam diem definit Uzielides Ex. c.* 16. *v. penult. ubi ait, Hebræos mannam eſſe poſt defunctum Moyſen adhuc dies quadraginta,* ית מנא אכלו ארבעין יומין בתר מותיה של משה. *Quanquam Chronographo Samaritico & nonnullis perplaceat Judæorum defectum mannæ, Paſchaque de frugibus Chananæis adparatum, in veſperam* XIV. *menſis primi rejicere. Imo ille, diſtinguens omnino campos Jerichuntinos à* جلبله *Galila:* ورحل بنو اسرايل من جلبله ونزلوا في مرج ريحا في اربع عشر يوما من الشهر الاول ولكلوا الفطير بين الروبين (*Joſue liber Hebraicus & vere Divinus ſimpliciter* בערב ἀφ' ἑσπέρας *c.* 5. 11.) من مغل الارض ولم ياكلوا المن بعد ذلك. *Jeſephus vero non diſtinguit inter Galgala & prata Jerichuntis: ſed populum refert prope monumentum ex Jordanico lapide editum* בגלגל *iſſe feriatum. Utraque ſane opinio verbis ſacris uti vult, Joſ. c.* 5. 10. BERN.

i Βωμὸν] *Gall.* 1, 2. *Big. Samb. Hen. Buſb.* & *Epiphanius.* τόν τε βωμὸν, ὃν ἐκ τῶν λίθων ἕκαστος ἀνείλετο &c. Typis prioribus. Vel emendabis ἰησοῦς δὲ τόν τε βωμὸν, ἐκ τῶν λίθων οὓς ἕκαστος — ἔθυεν ἐπ' αὐτῷ τῷ θεῷ· καὶ τὴν φάσκα ἑόρταζεν &c. Sic enim magnus Drungarius ea in Annalibus interpolavit, βωμὸν δ' ἐκ τῶν λίθων ὁ ἰησοῦς ἱδρυσάμενος, οὓς ἕκαστος τῶν φυλάρχων κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ (μωϋσέως potius dixerat Flavius, licet verum utrumque) ἐκ τοῦ βυθοῦ τοῦ ἰορδάνου ἀνείλετο, ἔθυεν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα ἑώρταζε· τότε δ' αὐτοὺς καὶ τὸ μάννα ἐπιλελοίπει, χρησαμένους αὐτῷ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη. ἤδη γὰρ ηὐπόρουν ἐκ τῆς χώρας πάντων ὧν περ ἐδέοντο. Pariter Taraſii Coadjutor, καὶ ἔφαγον οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ σίτου τῆς γῆς ἄζυμα καινὰ, τουτέστιν, ἀπὸ σίτου νέου. ὅπερ μέχρι σήμερον ἐστὶν ἰδεῖν ἐν ἱεριχῷ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν γινόμενον. BERN. Sic ex *Big. Samb. Hen. Buſb. Gall.* 1. 2. & *Epiph.* τόν τε βωμὸν, ὃν ἐκ τῶν λίθων ἑκ. in *Editis.* τόν τε β. ἐκ τ. λ. ὃν ἑκ. *Vat.* vel cum *Bernardo* emendabis, τόν τε βωμὸν, ἐκ τ. λ. ὃν ἑκ. dein ἔθυεν ἐπ' αὐτῷ τῷ Θεῷ, καὶ τὴν Φάσκα ἑόρταζεν &c. quo modo fere *Zonaras*, p. 29. *Al.* ἑώρταζον & ἑόρταζεν. καὶ τὴν πάσχα πᾶς ὁ λαὸς ἑώρταζεν ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

k Ἑόρταζον] *Buſb. Hen. Baſ. Gen.* & *Epiphanius.* ἑώρταζον Burius ſequutus Grammaticaſtros. ἑόρταζεν *Gall.* 1. *Big.* & *Samb.* necnon ἑώρταζεν hyperbibaſmo vulgari *Johannes Zonaras.* Ni alibi apud Joſephum forma Φάσκα teneret, jam dicerem aſperius τὴν φάσχα, à nomine Syriaco פסחא, ſuppreſſo jam ἑορτήν. BERN.

l Λείαν ἦγον·] Λεῖον ἦγον *Gall.* 1. λίαν ἦγον *Epiphanius* cæcutiens. Mox *Gall.* 1. ἡ τῆς μάννας. BERN.

m Ὡς δὲ, ταῦτα ποιούντων] *Buſb.* & *Hen.* ſuo more, ὡς δὲ τὴν χώραν δῃούντων τῶν ἑβραίων τειχήρεις ἦσαν οἱ χαναναῖοι, πολ. αὐτοὺς ἔγνω ὁ ἰησοῦς. Vehementer hoc expreſſit Hiſtoria ſacra. ἱεριχὼ συγκλείουσα καὶ συγκεκλεισμένη ~~~ στεγέρετ ὑμεσυγέρετ. BERN.

3. *Cum vero, Iſraëlitis omnia late vaſtantibus,*] *Circum Jerichunta totius Palæſtinæ florem urbiumque amœniſſimam, at jam clauſam undique, & firmiter obmunitam, certe* סגרת ומסגרת, *à die* XV. *Niſanis per ſanctam, lætam, felicemque Azymorum hebdomada, quanquam Rabini recentiores pompam illam ſtatim à feſto die Niſanis* 22. *cœptam referant in majore ſuorum Chronicorum, Dei Arcam victricem comportant Aaronidarum præcipui, præeunte cum bucinis ſeptem fratrum choro, militemque circumfuſum clangoribus ſuis inflante. Poſt Sacerdotium Senatores incedunt. Quum jam civitatem devotam ſexies obiiſſet Dei acies, ecce die ultima Feſti, quæ fuit* 21. *Niſanis, & quidem Sabbatina, ut Joſes Phariſæorumque Schola plena tradunt* Sabbat *f.* 4. 4. *a. T. Jeroſ.* μάλ' εἰκότως, *Imperator Divino Numine fretus actuſque, pollicetur militi ſepties equidem tunc luſtraturo expugnationem loci, mœniis per miraculum corruentibus: ſimulque perimere jubet quicquid animantium ibi extra Rachabæ hoſpitium repererint; auro tamen argento atque duriore metallo Providentiæ propugnanti ritu primitiarum reſervandis ac ſacrandis. Quippe ni tam* נחשת *quam* ברזל *ſacri Scriptoris Joſ. c.* 6. 19. *Flavius iſte* χαλκὸς *vocabulo unico expreſſit, more Græciæ antiquæ. Præterea* שופרות היובלים σοφερὼτ ἰωβελὶμ *Hiſtorici Divini, & Aquila, & Interpr.* LXX. *ſæpius* σάλπιγγες ἀφέσεως; *melius reddidit Joſephus* κέρατα, *& c.* 8. *hujus libri* κριοῦ κέρατα. *Symmachus interpretatur eadem Hebraica* σάλπιγγες κεράτιναι, *vel potius* κρίειαι: *quomodo & apud* LXX. *Interpr. legi ſuadeo v.* 13. *pro* σάλπιγγες ἱεραί. *Hoc ipſum confirmat Jonathanis* σοφρᾶια δεκέρεν δικρᾶια, corneæ de ſincipite arietino: *item animadverſio Joſis nobilis Deuterotæ, quam leges* Roſaſana c. 3. §. 2. *necnon R. Aquibas f.* 26. *a. ejuſdem Maſſictæ: ubi ab ore refert calonum Gallicorum, ut legit Bartenorius, aut potius Arabicorum* יובלא הוא דכרא. *Nam dux gregis vocatur Gallice* un belin; *interque paſtores Arabum*

λιορκεῖν αὐτοὺς Ἰησοῦς ἔγνω. [n] καὶ τῇ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ τὴν κιβωτὸν οἱ ἱερεῖς [o] φέροντες· περὶ δ' αὐτὴν ἐν κύκλῳ μέρος τι τῶν ὁπλιτῶν φυλάττον ἦν· [p] οἱ καὶ προῄεσαν ἑπτὰ κέρασιν αὐτῶν [q] σαλπίζοντες, καὶ παρεκάλουν τὸν στρατὸν εἰς ἀλκὴν, περιώδευόν τε τὸ τεῖχος [r] ἑπομένης τῆς γερουσίας. καὶ μόνον σαλπισάντων τῶν ἱερέων, τοῦτο γὰρ οὐδὲν ἐποίησαν [s] περισσότερον, ἀνέζευξαν εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ τοῦτο ἐπὶ ἡμέρας ἓξ ποιησάντων, τῇ ἑβδόμῃ τὸ ὁπλιτικὸν [t] Ἰησοῦς συναγαγὼν καὶ τὸν λαὸν ἅπαντα, τὴν ἅλωσιν [v] αὐτοῖς τῆς πόλεως εὐηγγελίσατο· ὡς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ ταύτην παρέξοντος, αὐτομάτως καὶ δίχα τοῦ πόνου τοῦ σφετέρου τῶν τειχῶν κατενεχθησομένων. κτείνειν [x] μέντοι πάνθ' ὅν τινα οὖν λάβοιεν παρεκελεύετο, καὶ μήτε κάμνοντας ἀποστῆναι τοῦ φόνου τῶν πολεμίων, μήτε ἐλέῳ [y] παραχωρήσαντας, μήτε περὶ ἁρπαγὴν γινομένους περιορᾶν φεύγοντας τοὺς ἐχθρούς· ἀλλὰ τὰ μὲν ζῶα πάντα διαφθείρειν, μηδὲν [z] αὐτοὺς εἰς ἰδίαν ὠφέλειαν λαμβάνοντας. [a] ὅσα δ' ἂν ἄργυρος ἢ καὶ χρυσὸς, ταῦτα [b] ἐκέλευε συγκομίζοντας ἀπαρχὴν ἐξαίρετον τῶν [c] κατωρθωμένων τῷ Θεῷ τηρεῖν, [d] ἐκ τοῦ πρώτου ἁλισκομένης πόλεως εἰληφότας· σώζειν δὲ μόνην Ῥαχάβην καὶ τὴν γενεὰν αὐτῆς, διὰ τοὺς γενομένους πρὸς αὐτὴν τοῖς κατασκόποις ὅρκους.

ϛ'. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ διατάξας τὸν στρατὸν, [e] προσήγεν ἐπὶ τὴν πόλιν. περιῄεσαν δὲ πάλιν τὴν πόλιν, ἡγουμένης τῆς κιβωτοῦ, καὶ τῶν ἱερέων τοῖς κέρασιν ἐξοτρυνόντων τὴν δύναμιν πρὸς τὸ ἔργον. καὶ περιελθόντων ἑπτάκις καὶ πρὸς ὀλίγον ἠρεμησάντων, κατέπεσε τὸ τεῖχος, μήτε μηχανῆς μήτε ἄλλης βίας αὐτῷ προσενεχθείσης ὑπὸ τῶν Ἑβραίων.

ζ'. [f] Οἱ δ' εἰσελθόντες εἰς Ἱεριχοῦντα, [g] πάντας ἔκτεινον ἐν αὐτῇ· πρὸς τὴν παράδοξον τοῦ τείχους ἀνατρο-

sed intra mœnia *præ metu* se continerent, eos obsidione premere decrevit Jesus. Et prima die festivitatis sacerdotes arcam gestabant (eam vero in præsidium armata militum manus cingebat) aliique *sacerdotes* præcedebant septem cornubus suis clangentes, & exercitum ad fortitudinem hortabantur, & muros in ambitum circuibant, senatu *eos* sequente. At cum buccinis solummodo sonuissent sacerdotes, nihil enim hoc amplius faciebant, ad castra reversi sunt. Cumque per sex continuos dies idem fecissent, septima Jesus, exercitum congregans omnemque populum, lætum illis de urbe capienda nuncium attulit: illa nempe die, Deo hoc illis effecturo, & mœnibus sponte ac sine militum labore corruituris. Veruntamen illis auctor erat *Jesus*, ut omnes quotquot deprehenderent, ferro perimerent; & neque lassitudine ab hostium cæde abstinerent, neque ex misericordia ac lenitate; neque circa prædam occupati hostes è manibus elabi sinerent: sed & animantia quidem omnia occiderent, nihil in rem suam vertentes. Quicquid vero auri ac argenti *repertum* fuerit, jussit ut istud *in unum* comportantes in primitias eximias ob rem feliciter gestam Deo servarent, *ut* spolia primæ urbis obsidione captæ: solam autem Rachabam cum sua cognatione in tuto collocarent, ob jusjurandum quo sese illi obstrinxerant exploratores.

6. [1] Hæc cum dixisset & exercitum instruxisset, copias urbi admovebat. urbem autem rursum circuibant, arca præcedente, & sacerdotibus cornuum classico militem ad opus *aggrediendum* incitantibus. Cumque urbe septies circuita paulisper constitissent, mœnia concidere, nec machinis admotis, nec ulla vi ab Hebræis adhibita.

7. [2] Illi vero urbem ingressi omnes in ea *promiscue* trucidabant, ut qui inopinata murorum eversione

Capitur Jerichos, & conservatur Rachaba. Jos. c. 6.

bum idem ابيل ἔβολο, & وبلة οὐάβελα, *arietis appetentia. Ludicrum enim est, quod de cornu arietis, ceu nimis solido, neque ex se cavo neque cavando objectant huc viri optimi Masius & Bochartus, & abs opilionibus Britannicis nimis refutatum. Haud denique pernegandum tot circumitiones fecisse Hebræos ob Jerichunta ipso Sabbato. Nam quid obsecro apud vagum populum vel Circumcisio, vel Sabbatismus, vel alia Mosis Sacramenta potuerunt? Quidve hæc contra instans Dei imperium? Quid adversus Bellum Sacrum* מלחמה חובה ? *Unde Urbis sancti Patres* מצינו שלוא נכבשה יריחו אלא בשבת, *freti Jos. c. 6. 33. Deut. c. 20. 20.* עד רדתה אפילו בשבת. BERN.

[n] Καὶ τῇ πρώτῃ] Καὶ τῇ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ μέρος τι τῶν ὁπλιτῶν φυλάττον ἦν, καὶ τὴν κιβωτὸν οἱ ἱερεῖς φέροντες· οἱ καὶ προῄεσαν. COCC.

[o] Φέροντες·] Ita *Gall. 2. Big. & Samb.* Verum *Epiphanius* φέρουσι, καὶ περὶ αὐτὴν ἐν κύκλῳ μέρος τι. *Tar.* apud *Bigot.* φέροντες, περὶ αὐτὴν, ἐν κύκλῳ, ὡς μέρος τι. *Bas. & Gen.* φέροντες, περὶ αὐτὴν ἐν κύκλῳ μέρος τι. BERN. Ita *Big. Samb. Vat. Gall. 2.* nisi quod καὶ omittant ante παρεκάλουν, nosque novam adhibeamus verborum distinctionem. In *Editis* φέροντες περὶ αὐτὴν ἐ. κ. μ. τ. τ. ὁ. φ. ἦν. οἳ καὶ προσῄεσαν ἑ. κ. α. σ. καὶ παρεκάλουν. in *Epiphanio* ad hunc modum, *Et prima die festivitatis ferebant arcam sacerdotes, & circa eam undique pars erat armatorum custodientium. Aliique sacerdotes præcedebant septem buccinis suis clangentes, rogabantque* &c. adeo ut φέροντες hîc loci acceperit pro φέροντες ἦσαν, atque οἱ καὶ sive οἳ καὶ verterit *aliique.* quorum utrumque *Atticis* valde familiare.

[p] Οἱ καὶ προῄεσαν] *Bas. & Gen.* οἱ καὶ προσῄεσαν. Interpres *Scholasticus* ἄλλοι καὶ, vel οἱ καὶ προέησαν. *Tar.* οἱ δὲ προσῄεσαν. *Samb. & Gall. 1, 2.* οἱ καὶ προῄεσαν. *Schotanus* in Bibliotheca φυλάττον ἦν· καὶ προσῄεσαν, aut προῄεσαν ἑπτὰ κέρασιν. BERN.

[q] Σαλπίζοντες,] *Bas. Gen. & Epiphanius*, ut Attici particulorum prodigi noscuntur. Vel scribes cum *Big. Samb. Busb. Hen. & Gall. 1, 2.* σαλπίζοντες, παρεκάλουν τὸν στρ. BERN.

[r] Ἑπομένης] Sic *Bas. G. Vat. & Vet. Interpr.* ἑπομένης καὶ τῆς γερουσίας *Big. Samb. Hen. Busb. & Gall. 2.* in *Editis* tamen sic distinguitur, ἐπὶ τῆς γερουσίας, καὶ μόνον σαλπισάντων τῶν ἱερέων, τοῦτο &c.

[s] Περισσότερον,] Περαιτέρω *Big. Samb. & Gall. 2.*

[t] Ἰησοῦς] *Gall. 2. & Samb.* ὁ Ἰησοῦς. Quid heic Glicas? ἐν τούτῳ μὲν τῷ κατὰ τὴν Ἱεριχὼ πολέμῳ ἀρχὴν ἔλαβε καταλύεσθαι τὸ σάββατον. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας αὐτὴν μετὰ σαλπίγγων περιεκύκλωσαν. BERN. In *Gall. 1. & Samb.* ὁ Ἰησοῦς.

[v] Αὐτῷ τῆς πόλεως] *Al.* αὐτοῖς.

[x] Μέντοι πάνθ'] Μέντοιγε πάνθ' ὃν ἂν λάβοιεν *Gall. 2. Big. & Samb.* πάνθ' εἰ λάβοιεν *Gall. 1.* Sive rescribas huc μέντοι πάντ' ὅν τιν' ἂν, sive ὅν τινοῦν λάβοιεν, tantidem valebit. BERN. Μέντοιγε πάνθ' ὃν ἂν λάβοιεν *Gall. 2. Big. & Samb.* μέντοιγε πάνθ' ὄντινα οὖν εἰ λάβοιεν *Vat.* Forsan μέντοι (vel μέντοι γε) πάνθ' ὅν τιν' ἂν λάβοιεν.

[y] Παραχωρήσαντας,] Παραχωρήσαντας φείσασθαι, μήτε π. *Big. Samb. Vat & Gall. 2.*

[z] Αὐτοὺς εἰς.] Debilis conjectura *Tar.* αὐτῶν. BERN.

[a] Ὅσα δ' ἂν ἄργυρος] Ὅσος δ' ἂν ἄργυρος ἢ χρ. legerat *Gall. 2. & Epiphan.*

[b] Ἐκέλευε] Vel cum *Big. Samb. & Gall. 1.* ἐκέλευσε κατορθωμάτων. *Hen. & Busb.* BERN.

[c] Κατωρθωμένων] Ita *Big. & Samb.* κατορθωμένων *Aliis.*

[d] Ἐκ τοῦ πρώτου] *Gall. 1.* ἐκ τοῦ τε πρῶτον, dein ῥαάβην pro ῥαχάβην. BERN.

[e] Προσῆγεν] Προσήγαγεν *Gall. 1.* Dein *Samb.* ἠρεμησάντων. BERN.

1. *Hæc cum dixisset*] *Hoc ergo prodigio invadenti Hebræo patuit pulcherrima rerum Jericho. Quinimo eam murorum ruinam ex fiducia mera Oraculi Divini accidisse animadvertit beatissimus Paulus, Heb. c. 11. 30.* Πίστει τὰ τείχη Ἱεριχὼ ἔπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. BERN.

[f] Οἱ δ' εἰσελθόντες] *Samb. & Busb.* οἱ δ' εἰσελθόντες. Tum *Gall. 2. Big. & Samb.* εἰς τὴν Ἱεριχοῦντα· & subinde *Gall. 1.* πάντας ἔκτειναν ἐν αὐτῇ: necnon *Gall. 2. Big. & Samb.* πάντας ἔκτεινον, τοὺς ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν π. τ. π. π. τ. τ. ἀ. καταπεπληγότων. BERN.

[g] Πάντας ἔκτεινον] Πάντας ἔκτεινον, τοὺς ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν π. *Big. & Samb. & Gall. 2.*

2. *Illi vero urbem ingressi omnes in ea* promiscue *trucidabant,*] *Ferrum & ignis cætera Jerichuntis omnino delent. Veruntamen Rachaba hospes bona vivere meruit cum suis, atque encomiis insuper, honoribus, & agris ab imperatore piissimo donari. Increbuit equidem jampridem in scholis Babyloniis hanc fœminam, quæ judicio Pauli & Jacobi procerum Christianismi à fide ac probitate animi rectius æstimatur, quam à caupona sua, ad octo vates Hieraticos genus suum propagasse, item ad Holdam præclaram Sibyllam. Veri illi sunt Nerias, Barucus, Saraias, Machasias, Jeremias, Hilcias, Hannemaelis Sallumus,* Megilla *f. 14. b. Imo non tantum in Dei Ecclesiam* בטבילה ובקרבן, *sed in thalamum imperatoris hanc Gioren penitus admiserunt iidem doctores* Jebamot *c. 8. & alibi. Certe inter Criticos sacros* החיה *v. 25. hæreditatem & fundum & opes induere, minus nihil, notavit Cimchius junior & comprobavit,* החיה שנתן לה מחיה ממון או נחלה במה שיחיו וזהו שאמר ותשב בקרב ישראל וזהו הפירוש הנכון *Quanquam simplicius dictionem illam acceperit Samarita, quæ historiam Hebraicam Josue interpolavit,* ورعب الفندقية سلموا من القتل وسكنت الامراة واهلها في هلة القوم *Præterea longe meliori fide novimus*

quot-

sione consternati essent, animoque defecti ad vim propulsandam. Itaque occidebant in plateis jugulati, & in domibus oppressi. Nihil autem eos *à morte* eximebat, sed omnes perempti sunt, usque ad mulieres & infantes. Ac urbs mortuis oppleta est, nihilque *vivum* effugiebat: sed urbem totam incendio vastarunt simul & regionem. Rachabam vero cum suis *omnibus* in diversorium confugientem periculo eripuerunt exploratores. eique Jesus ad se adductæ gratias se ob servatos speculatores habere professus est; certeque, dicebat, se non eum visum iri, qui pro hoc beneficio paria non referret. Mox autem eam agris donavit, & *postea* omni in honore habuit.

Diræ in Jerichuntis instauratorem. Jos. c. 6. v. 3. 1 Reg. c. 16. v. 34.

8. [1] Cæterum si quem urbis locum *intactum* præteriret ignis, *eum* funditus diruebat: & contra habitatores, si quis vastatam instaurare vellet, diras imprecabatur; nimirum, ut fundamenta quidem mænium jaciens orbaretur filio primogenito, postquam vero absolverit, minimum natu filiorum amitteret. Diras autem non insuper habuit numen; sed in sequentibus calamitatem memorabimus quæ propter eas *factas* venerit.

Aurum & argentum omne Deo sepositum.

9. [2] Ex urbis autem excidio immensa vis argenti simul & auri, necnon & æris, coacervata est, nemine edictum transgredi auso, aut in proprium emolumentum ea diripere. Et has quidem manubias Jesus sacerdotibus in thesauros reponendas tradidit. Ac Jerichuntis quidem eversio in hunc modum se habuit.

Furti reus Acharus. Jos. c. 7.

10. [3] Acharus vero quidam, Zebediæ filius ex

τὴν καταπεπληγότων, καὶ τοῦ φρονήματος αὐτοῖς πρὸς ἄμυναν ἀχρείου γεγονότος. ἀνῃροῦντο δ' οὖν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀποσφαττόμενοι, [h] καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις ἐπικαταλαμβανόμενοι. παρῃτεῖτο δ' οὐδὲν αὐτοὺς, ἀλλὰ πάντες ἀπώλλυντο [i] ἄχρι καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων. καὶ νεκρῶν ἡ πόλις ἦν ἀνάπλεως, καὶ διέφυγεν [k] οὐδέν. τὴν δὲ πόλιν ἐνέπρησαν ἅπασαν, καὶ τὴν χώραν· καὶ τὴν Ῥαχάβην σὺν τοῖς οἰκείοις εἰς τὸ καταγώγιον συμφυγοῦσαν ἔσωσαν οἱ κατάσκοποι· καὶ πρὸς αὐτὸν Ἰησοῦς ἀχθείσῃ χάριν ἔχειν ὡμολόγει τῆς σωτηρίας τῶν κατασκόπων, καὶ [l] μὴν τῆς εὐεργεσίας ταύτης ἔλεγεν ἐν ταῖς ἀμοιβαῖς οὐχ ἥττονα φανήσεσθαι. δωρεῖται δ' αὐτὴν εὐθὺς ἀγροῖς, [m] καὶ διὰ τιμῆς εἶχε τῆς ἁπάσης.

η'. Τῆς δὲ πόλεως εἰ καί τι παρέλθοι τὸ πῦρ, κατέσκαπτε, καὶ κατὰ τῶν [n] οἰκησάντων, εἴτις [o] πορθηθεῖσαν ἐγείρειν ἐθελήσειεν, ἀρὰς ἔθετο· ὅπως θεμελίους μὲν τειχῶν βαλλόμενος [p] στερηθῇ τοῦ πρώτου παιδὸς, τελειώσας δὲ τὸν νεώτατον τῶν παίδων ἀποβάλῃ. τῆς δὲ ἀρᾶς τὸ θεῖον οὐκ ἠμέλησεν· ἀλλ' ἐν τοῖς [q] ὕστερον ἐροῦμεν τὸ [r] περὶ αὐτὴν πάθος γινόμενον.

θ'. Ἄπειρον δέ τι πλῆθος ἐκ τῆς ἁλώσεως συναθροίζεται ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ, καὶ πρὸς ἔτι χαλκοῦ· μηδενὸς παραβάντος τὰ δεδογμένα, μηδ' εἰς ἰδίαν ὠφέλειαν αὐτὰ [s] διαρπασαμένων. καὶ ταῦτα μὲν Ἰησοῦς τοῖς ἱερεῦσιν εἰς τοὺς θησαυροὺς παραδίδωσι καταθέσθαι. καὶ ἡ Ἱεριχοῦς μὲν τοῦτον ἀπώλετο τὸν τρόπον.

ι'. [t] Ἄχαρος δέ τις, [v] Ζεβεδίου παῖς ὢν [x] ἐκ φυλῆς Ἰου-

quotquot nos Christiani, propter S. Matthæum, qui hoc dubio procul ab archivis Templi Solymitani excerpserat, ex eadem Rachaba, post longam regum principumque seriem, descendisse tandem Mariæ Virginis Beatissimæ sponsum Josephum. Duxerat enim illam Jerichosiam non Josue, sed Josue secundus imperio & honore, tribus principis præfectus, vir piissimus, vir Bethleemita, *Salmon Naassonida, ut Jonathan interpres tam in MSS. quam in libris Ectypis eum laudat*, auctor progeniei probissimæ & fama suavissima, *quod ait paraphrastes Chronicorum S. l. 1. c. 2. 54.* שלמה *ille &* שלמון *vocatur indifferenter apud suos, parens Boozi. Boozorum denique istum Jonathas paraphrastes & Rab Huniades in Talmudo* Baba batra *f. 91. unum eundemque faciunt cum* אבצן *Abessane judice: quod ratio vera temporum non facit.* BERN.

h Καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις] Illa καὶ ἐν τ. οἰ. ἐπ. addita sunt è *MSS.* & *Vet. Interpr.*

i Ἄχρι] *Epiphanius* ἀπώλλυντο ἄχρι καὶ γ. καὶ π. *Bas.* & *Gen.* ἀπώλλυντο μέχρι γυναικῶν καὶ παιδίων *Gall. 2. Samb. Hen.* & *Busb.* ἀπώλλυντο μέχρι καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων *Big.* Reliquerat forte Mattathiades μέχρις, unde facerent Librarii μέχρι καί. BERN. *Al.* μέχρι καὶ γ. Reliquerat forte *Josephus* μέχρις κ.

k Οὐδέν.] Οὐδεὶς *Busb.* & *Epiphan.*

l Μὴν τῆς εὐεργεσίας] *Epiphan.* & *Tar.* καί μιν &c. *Bas.* & *Gen.* καὶ μηδὲν τῆς εὐεργεσίας ταύτης ἔλεγεν ἐν ταῖς ἀμοιβαῖς ἥττονα φανήσεσθαι *Big. Samb.* & *Gal.* 1, 2. BERN. Ita edidit *Bernardus*, nixus *Epiphanio* & *alicujus* conjectura. in *Editis*, *Aliisque* μιν. in *Big. Samb.* & *Gall.* 1. & 2. μηδέν. & dein ἀμοιβαῖς ἥττονα.

m Καὶ διὰ τιμῆς] Καὶ διὰ τιμῆς (διατιμῆς *Samb.*) εἶχε τῆς πάσης *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Hanc autem pompam, haud vanam, sed virtutis admirandæ & urbi suavissimæ decretoriam, de Josepho sic contraxit Zonaras Annalista: Τῇ δὲ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ἱεριχοῦντος ὁ Ἰησοῦς ἐπεχείρησεν, οὕτω ταύτην διαθέμενος· τὴν κιβωτὸν οἱ ἱερεῖς φέροντες περιώδευον τὸ τεῖχος, ἑπτάκις σαλπίσαντες κέρατι. καὶ ἡ γερουσία παρείπετο· εἶτ' ὑπενόστουν εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ τοῦτο ἐπὶ ἓξ ἐποίουν ἡμέρας. τῇ δ' ἑβδόμῃ ταὐτὰ ποιησάντων καὶ περιελθόντων ἑπτάκις, τὸ τεῖχος κατέπεσε. καὶ ὁ λαὸς εἰσελθὼν πάντας ἔκτειναν, καὶ τὴν πόλιν ἐνέπρησαν. τὴν δὲ Ῥαάβ μόνην σὺν τοῖς οἰκείοις ἔσωσαν οἱ κατάσκοποι, φοινικίδα περὶ τῆς οἰκίας ἀπαιωρήσασαν. καὶ Ἰησοῦς ἀγροὺς αὐτῇ ἐδωρήσατο, καὶ ἦγε διὰ τιμῆς. BERN.

1. *Cæterum si quem urbis locum* intactum *præteriret ignis,*] *Neque ita sistunt animi imperatoris: quin diras inprecaretur forma solenni familiæque perniciem; quisquis ausus urbem Jerichunta è favilla denuo instauraret: Jos. c. 6. Devoventi tum annuit sanctum Numen, ut constat 1. Reg. 16. 34. Præsertim ait Chronologus Samariticus* فوقف ▽ווצ℈ווו ونادي بصوت عالي معلون من يبني هذه المدينة الي الابد Recto corpore ac voce elata novæ Jerichuntis fundatotem execratus est Jesus. *Sed differamus hæc ad* Βασιλικά, *librumque* VIII. *harum originum. Egregie equidem, hoc non differam, Flavius explicat modo* τὸ ἑβραϊκὸν ובצעירו יציב דלתיה, τελειώσας δὲ τὸν νεώτατον τῶν παίδων ἀποβάλῃ. BERN.

n Οἰκησάντων,] Mallem οἰκισάντων.

o Πορθηθεῖσαν] Πορθηθεῖσαν ἀνεγείρειν *Gall.* 2. *Big.* & *Samb.* πορθηθεῖσαν ἐγείρειν *Bas.* & *Gen.* πορθηθεῖσαν ἐγείρειν *Gall.* 1. *Hen. Busb.* & *Zonaras.* Sic enim παραφράζει Drungarius iste, κατὰ δὲ τῶν ἐγείρειν αὖθις βουληθησομένων τὴν πόλιν ἀρὰς ἔθετο· στερηθῆναι μὲν τοῦ πρώτου παιδὸς τὸν θεμελίους βαλλόμενον, τὸν δὲ τελειώσαντα δὲ ζημιωθῆναι τὸν νεώτατον. BERN.

p Στερηθῇ] Στερηθείη *Busb.* & *Hen.* & mox ἀποβαλεῖ

q Ὕστερον ἐροῦμεν] *Al.* ὑστέροις ἀπαγγ. & ἐπαγγελοῦμεν. ut & ὕστερον ἐπαγγελοῦμεν, & ἐν τοῖς ὑστέροις ἐροῦμεν.

r Περὶ αὐτὴν] Forsan περὶ αὐτὸν, ut apud *Ælianum*, τὸ περὶ Σωκράτην πάθος.

2. *Ex urbis autem excidio immensa vis argenti simul & auri,*] *Crevit ab auro æreque Hierichuntino Gaza Dei, non theca privata.* BERN.

s Διαρπασαμένων.] *Gall.* 1. *Bas. Gen.* & *Epiphanius.* Amplius adhuc *Big. Gall.* 2. & *Samb.* διαρπασαμένων, ἀλλ' ἀπεχομένων, ὡς ἤδη τῷ θεῷ καθιερωμένων. ταῦτα μὲν &c. Similiter Zonaras, πολὺ δὲ πλῆθος ἐκ τῆς πόλεως ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ· καὶ ἅπαν ἀνετέθη τῷ θεῷ, ὡς τῶν κατωρθωμένων ἐσόμενον ἀπαρχήν. ἀπείρητο γὰρ πᾶσιν ἐκ τούτου τι σφετερίσασθαι. ἄχαρ δέ τις ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, ὑφάσματι χρυσοῦφεῖ περιτυχὼν καὶ μάζῃ χρυσοῦ ἑλκούσῃ σίκλους διακοσίους, ἰδιώσατο ταῦτα, κατορύξας ἐν τῇ σκηνῇ. BERN. Διαρπασαμένων [διαπρασάντων *Vat.*] ἀλλ' ἀπεχομένων, ὡς ἤδη τῷ Θεῷ καθιερωμένων, καὶ ταῦτα μὲν &c. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 2. Vide *Zonaram*, p. 30.

t Ἄχαρος δέ τις,] Ἀχὰρ 1. *Paral.* c. 2. v. 7. in *Alexandrino* Cod. LXX. Ἀχάν.

v Ζεβεδίου] Ζεβεδαίου *Gall.* 1. & *Epiphan.* Χαρμίου Ζεβεδίου παῖς *Vat.* ex *Jos.* c. 7. v. 1.

x Ἐκ φυλῆς] Sonantius ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς in sex *MSS.*

3. *Acharus vero quidem,*] *Verum chlamydem regiam auro contextam, una cum massula ejusdem metalli pondo siclis* CC. *clam cæteris, præter Deum vindicem, apud se defodit totius gentis infortunium, macula tribus Judæ, dolorque* זבדי *Zebediæ avi Acharus. Hoc nominis* עכן *Achan scribunt Hebraicum in gestis Josue, Chaldæum ibidem, versio S. Hieronymi, atque Alexandrinum ex Græcis exemplaribus Complutinumque, necnon Procopius Commentator.* ἄχαν *denique* איכן *Chronographus Samaritanus. Idem tamen Josepho* ἄχαρος; ἄχαρ עכר *Annalistæ sacro, 1 Par. c. 2. omnibusque pariter ipsius interpretibus. Syris hic nebulo ubique* ἄχαρ ܥܟܪ *sicut illi ipsi malunt* συχὰρ *pro notissima urbe* συχὲμ; *quod ex N. T fidei nostræ arca, quam ex Deuteronomio Pharisæorum etiam novimus. Insuper* ἄχαρ *retinent* ἐκδόσεις *Aldina, Basileensis & Romana apud Josue: Episcopus Cyrensis in Quæst. G. Syncellus, Glycasque. Hanc denique scriptionem abunde confirmat Imperator c.* VII. 25. *ubi ab inviso satis nomine sordidum militem increpat damnatque pro tribunali,* מה עכרתנו יעכרך יהוה ביום הזה. Temet hodieque (*non in sæculo futuro, aiunt lati pectoris Theologi in Massicta* Synhedrin c. 6. §. 2. *Gemarisque ambabus ejusdem*) *deturbabit* Deus, *O turbator* rei Hebraicæ! *Repetitque rursum dicterium vetus & φερώνυμον sacrorum Paralipomenon conservator l. 1. c. 2. 7* עכר עוכר ישראל אשר מעל בחרם. *Hoc deinceps in Adagium severius concessit, ut Reg. l. 1. c. 18. 17.* זה עוכר ישראל, ὁ τὸν τῶν ἑβραίων λαὸν κακώσας, *Flavio iste interprete:* ὁ ταράξας τὸν ἰσραὴλ, *sive* المعكر, *ut Arabs explicat sua voce. Adhuc etiam visitur* val-

Ἰούδα, εὑρὼν [y] χλαμύδα βασίλειον, ἐκ χρυσοῦ μὲν πᾶσαν ὑφασμένην, [z] μάζαν δὲ χρυσοῦ σταθμὸν ἕλκουσαν [a] σίκλους διακοσίους, καὶ δεινὸν ἡγησάμενος, εἰ ὁ κινδυνεύσας [b] ηὕρετο κέρδος, τοῦτο τῆς ἰδίας χρείας ἀφελόμενος δοῦναι φέρων τῷ Θεῷ [c] καὶ μὴ δεομένῳ, ὄρυγμα βαθὺ [d] ποιήσας ἐν τῇ αὐτοῦ σκηνῇ κατώρυξεν εἰς τοῦτο· [e] λήσειν νομίζων ὡς τοὺς συστρατιώτας, οὕτω καὶ τὸν Θεόν.

ιά. Ἐκλήθη δὲ ὁ τόπος, [f] ἐν ᾧ στρατόπεδον ἔβαλεν Ἰησοῦς, [g] Γάλγαλα· σημαίνει δὲ τοῦτο [h] ἐλευθέριον ὄνομα. Διαβάντες γὰρ τὸν ποταμὸν, [i] ἐλευθέρους αὐτοὺς ἤδη ἀπό τε τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ταλαιπωρίας ἐγίνωσκον.

tribu Judæ, cum invenisset chlamydem regiam, totam auro contextam, una cum [1] massula auri pondo siclis ducentis, & durum admodum existimasset, si quis periculo adito forte invenerit quod in rem suam esset, istud in sui detrimentum Deo etiam non egenti offerret, foveam profundam intra tentorium suum deprimens, illic defodit; ratus fore ut Deum similiter ac commilitones lateret.

11. [2] Locus autem, ubi castra habuit Jesus, vocatus est Galgala: quod nomen libertatem denotat. Nam fluvium trajecti, jam semet à miseriis, quas sub Ægyptiis & in deserto pertulerant, [3] liberatos esse senserunt.

Prima Hebræorum castra cis Jordanem Galgala appellata. Jos. c. 5. v. 9.

12. [1] At

vallis, paulo borealior Galgalis, ἐμὲκ ἀχὼρ, κοιλὰς ἀχὼρ, *cum* LXXII. *Interpretibus Alexandrinis, tum tribus aliisque Judæis Oseæ c. 2. 15. Et incolis simpliciter dicta Achor, testibus Hieronymo Bethleemita, Procopioque Gazæo, & nominis illius & obruti sacrilegi diutinum argumentum. Reperies denique inter Chaldæos sensus similis vocabula* Achar, Achan, *&* Agan, עכר עכן ויגן. Impedimento *enim ac* Scandalo esse *tria ista omnino denotant. Furti autem partem artificiosam* אדרת שנער מובה *Judæi* LXXII. *Interpretantur* ψιλὴν ποικίλην, *doctissimus Symmachus* vestem Singaricam, ἔνδυμα σινάρ: *Aquila & Jonathas* στολὴν βαβυλωνικὴν, אצטלי בבלי. *Et grandis Genesis Rabinorum* πορφύραν βαβυλωνικὴν, פרפירא בבליקון, τὸ γὰρ σινάρ βαβέλ. *Pariter Arabs Waltoni* ازارا عراقية Chlamydem Eracæam. *Idem etiam vestimentum à tinctura cœlesti* coccineum *appellat noster Hieronymus: Josephus vero Judæus à dignitate* Regale, *purpuram equidem auro varians, ut in Babylonicis solet. Partes alteræ furti* Regula *aut* Lingua aurea L. *siclis argenteis pondo.* חמשים שקלים במשקלו, *valorem vero argenti siclis Hebraicis aut tetradrachmis Ægineticis* 12×50=600: *simulque* מאתים שקלים כסף, *Symmacho* καὶ διακόσιοι στατῆρες ἀργυρίου; *juste, juxta stateras Insularum Græcanicarum: quæ sunt ducenta Didrachma Interpretum Alexandrinorum, ut oportuit: aut tot* Selagin סלעין *Chaldaicorum. Mutilus adeo reperitur hic locus in omni codice Josephi, propter repetitum* σίκλους. *Sic illum tamen instauro.* χλ. βασ. ἐκ χρ. μὲν π. ὑφασμένην, μάζαν δὲ χρυσοῦ σταθμὸν ἕλκουσαν πεντήκοντα σίκλους· ἀργυρίου δὲ σίκλους διακοσίους. *Tantum enim fassus est sacrilegus v. 21:* BERN.

y Χλαμύδα] Χλανίδα *Hen. & Epiphanius*, vitio librorum frequentissimo. χλανίδα quidem vocabulum Græcum ipse Theodoretus viderat in hoc paragrapho. Sic enim disserit de sacrilegio Achari, ὑπέλαβεν ἄχαρ ὁ κεκλοφὼς, ὥσπερ τοὺς ἀνθρώπους, οὕτω λήσειν καὶ τὸν θεόν. ἠβουλήθη τοίνυν κἀκεῖνον διελέγξαι, καὶ πᾶσιν ἐνδεῖξαι δέος. ὅπως οἱ τοὺς θείους νόμους φυλάττοντες τοὺς παραβαίνοντας διελέγχωσιν, ὡς τῆς ἐπαχθησομένης μεθέξοντες τιμωρίας, sicut Jos. c. 22, 18, 20. τὴν δὲ ψιλὴν ὁ ἀκύλας στολὴν ἡρμήνευσε (στολὴν pariter heic supponit Octateuchum Oxoniense pro ψιλὴν versionis vulgatæ) ὁ δὲ ἰώσηπος χλανίδα· τὴν δὲ γλῶσσαν, μάζαν χρυσῆν. δῆλον δ' ἐντεῦθεν, ὡς ἡ ὑπὸ τῶν προφητῶν καλουμένη κοιλὰς ἀχὼρ, αὕτη ἐστὶν ἐν ᾗ ὁ ἄχαρ κατελεύσθη· καὶ γὰρ ἡ ἐμεκαχὼρ φάραγξ ἀχὼρ ἑρμηνεύεται. BERN. Χλανίδα in *Josepho* legerat *Theodoret.* quem videsis *Tom* 1. p. 201.

1. *Massula auri*] *Recte Mert.* mazan, μάζαν. *Star. & W.* 2. *expositionum haud parci*, auri mazam, *i. e.* massam. *Recte &* ἐτύμως. *Ita & Glossæ veteres*, μάζα, ὁ βῶλος, massa. *Metalli enim* massula *seu* lingula *Græcis dicitur* πλινθίον, μαζίον, βώλιον, *&* βῶλαξ: *unde acceptum Iberorum*, Balux. *Quinetiam* μᾶζα *apud Griphologos* ἀρτίδιον στερρὸν καὶ ξηρὸν, crustulum *denotat*, *& tralate* palacra. ἕλκουσαν *vero, aut saltem* ἔχουσαν *retraxit inficetus Scholasticus ad chlamyda. Voss.* 2. & habentem auri mazam. *Addam hisce Petrum historicum*, Porro Achor vel Achar, alias Achan, filius Charmi de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate, chlamydem scilicet coccineam contextam auro, habentem secundum Josephum auri mazan, i. e. massam, id est, ducentos siclos: tulitque totidem siclos argenti, regulamque auream, vel linguam quinquaginta siclorum. BERN.

z Μάζαν δὲ χρυσοῦ] Τὴν δὲ γλῶσσαν ὁ Ἰώσηπος μάζαν χρυσῆν ἡρμήνευσεν, *Theodoret.* loco jam citato.

a Σίκλους διακοσίους,] Ita *Hen. Busb. Bas. & Gen.* At vero minus eleganter *Big. Samb. & Gall.* 1, 2. σίκλων διακοσίων. BERN. Σίκλων διακοσίων in quinque *MSS.* minus eleganter, ut censet *Bern* qui etiam propter repetitum σίκλους locum mutilatum esse suspicatur, atque hoc modo integritati suæ restituendum, χλ. β. ἐκ χρ. μὲν π. ὑφασμένην, μάζαν δὲ χρυσοῦ σταθμὸν ἕλκουσαν πεντήκοντα σίκλους, ἀργυρίου δὲ σίκλους διακοσίους, quod tantum fassus sit Achar, *Jos.* c. 7. v. 21.

b Ηὕρατο κέρδος,] *Bas. Gen. & Epiphanius.* εἰ ὁ κινδυνεύσας εὕρατο *Big. & Samb.* εἰς ὁ κινδυνεύσας ηὕρατο *Gall.* 1. Mox ὄρυγμα *Bas. & Gen.* quod ipsis equidem Atheniensibus, rotundissimi licet oris civibus, concedi non debet. BERN.

c Καὶ μὴ δεομένῳ,] Καὶ μὴ μᾶλλον δεομένῳ legerat *Epiphan.*

d Ποιήσας] *Al.* (*Samb & Epiph.*) ποιήσας τῇ αὐτοῦ σκηνῇ.

e Λήσειν νομίζων] *Bas. Gen. & Theodoretus.* λήσεσθαι libri plures quam meliores, ut *Samb. Big. & Gall.* 1, 2. Atticorum enim vox utraque. Statim συστρατιώτας *Bas. & Gen* antique; atque proxime οὕτως καὶ *Samb. & Gall.* 1, 2. etiam ritu prisco. BERN.

f Εν ᾧ στρατόπεδον] *Bas. & Gen.* crede ex Hebraico גלגל. *Samb. Big. Gall.* 1, 2. *Hen.* (*Vat.*) *Busb. & Epiphanius* ἐν ᾧ τὸ στρατόπεδον ἔβαλλεν ἰησοῦς γάλγαλα: sive ex versione Græca S. Bibliorum adsumto nomine locali, sive ex ipso Mattathiade, qui sæpissime χαλδαΐζει in nominibus sacris. Namque גלגלא legis apud Jonathanem interpretem, Jos. c. 5. 10. & passim. Hanc lectionem confirmat in Annalibus *Zonaras* Interpolator operis Josephici, ἐκλήθη δὲ ὁ τόπος τοῦ στρατοπέδου γάλγαλα. ὡς ἤδη ἑαυτοὺς ἐλευθέρους τῶν αἰγυπτίων καὶ τῆς κατὰ τὴν ἔρημον ταλαιπωρίας γνόντων τῶν ἰσραηλιτῶν. γάλγαλα γὰρ τὴν ἐλευθερίαν ἑβραῖοι καλοῦσι· Procopius consimili modo ad Jos. 5. 9. ἀφεῖλον τὸν ὀνειδισμόν, *Probri* nomine servitutem innuit. Nunc enim liberum vobis circumcidi, non sicut in Ægypto cum metu servili. Ab obita vero circumcisione loco Galgal nomen imponitur. *Galgala* enim est revolutio. *Clare etiam & aperte ante illos docuerat S. Theodoretus ad erotema quartum*, Γάλγαλα δὲ ὁ τόπος ὠνομάσθη. τοὔνομα δὲ τὴν ἐλευθερίαν δηλοῖ. τότε ὁ τῶν ὅλων ἔφη θεός· ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἀφεῖλον τὸν ὀνειδισμὸν αἰγύπτου ἀφ' ὑμῶν. δηλοῖ δὲ ὁ λόγος τὴν τῆς αἰγυπτιακῆς δουλείας καὶ δυσσεβείας ἀπαλλαγὴν, καὶ τῆς ἐπηγγελμένης γῆς τὴν ἀπόληψιν. καὶ ἡμεῖς δὲ μανθάνομεν, ὡς ὁ τοῦ παναγίου βαπτίσματος ἀξιούμενος, καὶ τὴν πνευματικὴν περιτομὴν δεχόμενος, τὸ τῆς ἁμαρτίας ὄνειδος ἀποτίθεται). Huc adnotavit Tar. Γαλγὰλ, *i. e. liber. Inde Galli & Franci iidem.* BERN.

2. *Locus autem, ubi castra habuit Jesus, vocatus est Galgala:*] *Prima Hebræorum castra cis Jordanem Galgala adpellari Optimo placuit, in memoriam populi sui ab Ægyptiis & Saracenis tum demum* liberati *&* exemti. *Ajebat enim Jos. c.* 5. 9. ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἀφεῖλον τὸν ὀνειδισμὸν αἰγύπτου, גלותי Gallothi; *Hieronymus noster*, abstuli: *& Jonathan cum Syro Arabeque congrue* אעדית, ܐܥܒܪܬ, كشفت; *aut Salomon* הסירותי. *Quinimo ipsum* גלגל *fundi Hebraici; quod pronuntiarunt Masoretæ* Gilgal, *B. Hieronymus inter Doctores Tiberienses versatissimus* Galgal, *&* γολγὸλ LXXII. *Judæi ad Deut. c.* 11. 31. *Indeque derivatum* גלגלה *aut* גלגלא, γάλγαλα *equidem Josephi, Oncelosi, Interpretis Samaritani, & Bibliorum tam Græcorum quam Syrorum, recte denotat* libertatem, evasionem, *aut* apocatastasin, remque in melius evolutam: *veluti* גלות λύτρωσις *apud Senes illos Alexandrinos. Nequicquam adeo rationis bonæ habent novi Theologi, quod de hoc etymo in Mattathiaden, ac simul adversus Theodoretum, Procopium à Gaza Zonaramque obganniant. Denique de castris istis multo rectius judicant Samaritæ, quæ quidem ad sesquimilliare abs Jerichunte jam olim statuerat Imperator, quam Judæi* Sotæ *Talmudicæ f.* 33. *b. aut propter Judæos Eusebius Cæsariensis & Bethleemita ille Hieronymus* de Locis sacris. BERN.

g Γάλγαλα·] Ita cum septem *MSS. Vet. Interpr. Aliisque.* sive ex versione LXX. assumpto nomine locali, sive ex ipso *Josepho*, qui sæpissime Χαλδαΐζει in nominibus sacris. in *Bas. & G.* juxta *Hebraïcum* Γαλγάλ.

h Ελευθέριον] Ita etiam *Theodoretus*, Tom. 1. p. 199. *Zonaras.* in *Annalibus.* p. 30. & *Procopius* ad *Jos.* c. 5. v. 9. HUDS. Potuit ad גלה non respexisse & sensum expressisse nominis loco dati, quod ibi demum liberatio ex Ægypto vere facta fuisse dici possit, uti mox testatur, tunc quum Jordanem transiissent, si & ab Ægypto & malis itineris ex Ægypto instituti liberati essent. REL.

i Ελευθέρους] *Gall.* 1. *Busb. & Hen.* ἐλευθέρους ἤδη τῶν αἰγυπτίων. Ita & *Zonaras.* Ibidem ἐλευθ. αὐτοὺς *Samb.* BERN.

3. *Liberatos esse senserunt.*] *Audiendus rursus & P. Comestor*, Facta autem circumcisione dixit Dominus ad Josue, *Hodie abstuli à vobis opprobrium Ægypti, i. e.* præputium, quod apud Hebræos erat opprobrium immunditiæ gentium. Ob hoc vocatum est nomen loci illius *Collis præputiorum*, vel *Galgala, i. e.* revelatio, quasi sanctificatio, secundum illud: Facta est Judæa sanctificatio ejus. Potest tamen dici opprobrium ab eis ablatum, servitus Ægypti & labor deserti: quod congruit secundum aliam nominis interpretationem. Interpretatur enim *Galgala*, libertas. Porro mansit populus in castrorum loco donec sanaretur, & fecerunt Phase XIV. die ad vesperam in campestribus Jericho, quod nondum nisi bis factum fuerat. Primo in finibus Ægypti circa Ramesse: secundo ad radicem montis Syna secundo anno itineris. Ex tunc intermissum fuerat cum circumcisione usque ad terram promissionis. BERN.

Contra Aïnitas rem infelicius gerunt Israëlitæ. Jos. c. 7.

12. [1] At paucis diebus à calamitate Jerichuntis, mittit Jesus tria millia armatorum ad urbem Ainam supra Jerichuntem sitam, ut *eam* oppugnarent; qui, Ainitis cum illis manus conserentibus, in fugam versi, viros triginta sex amiserunt. Quod cum nunciatum fuisset Israëlitis in magnum mœrorem eos conjicit atque angustias: non tam propter cognatos amissos, licet omnes qui perierint viri fortes fuerant & valde æstimandi, quam propter desperationem. nam cum crederent se jam ea regione potitos, & salvum incolumemque in præliis exercitum habituros, Deo hoc illis promittente, contra opinionem hostes elatos videbant. Itaque saccum vestimentis inducentes tota die erant in luctu & lachrymis, de cibo capiendo ne minimum quidem soliciti; ut qui ægerrime quod acciderat tulerunt.

De tam malo omine apud Deum expostulat Josua, pronus corpore, animo fidens propter promissa Divina. Jos. c. 7.

13. [2] Jesus autem videns exercitum ita territum atque animis consternatum, & de rerum summa jam male sperantem, cum fiducia Deum alloquitur. "Nos enim, inquit, non temeritate & "audacia adducti sumus, ut terram hanc armis in "nostram potestatem redigeremus: sed Moyse servo tuo ad hoc *aggrediendum* nos incitante, dum "multis signis promiseris te nobis hanc terram "possidendam traditurum, teque effecturum ut "noster exercitus semper armis hostes superaret. "Et quidem nonnulla ceciderunt, sicut tu nobis "pollicitus es. Nunc vero præter opinionem clade accepta, & parte copiarum cæsa, quasi fides "tuis parum constaret promissis & iis quæ Moyses "prædixerit, haud leviter affligimur; atque eo "magis anxia de futuris spe pendemus, quod res "tam male nobis primo experimento facto evenerint. Tu ergo Domine, potes enim hisce *malis*

ιβ'. [k] Μετὰ δ' ὀλίγας ἡμέρας τῆς Ιεριχοῦντος συμφορᾶς, πέμπει τρισχιλίους ὁπλίτας Ιησοῦς εἰς [l] Αἴναν πόλιν ὑπὲρ τῆς Ιεριχοῦντος κειμένην [m] αἱρήσοντας· οἳ, [n] συμβαλόντων αὐτοῖς τῶν [o] Αἰνιτῶν, τραπέντες, ἀποβάλλουσιν ἄνδρας ἓξ καὶ τριάκοντα. τοῦτ' ἀγγελθὲν τοῖς Ισραηλίταις, [p] λύπην τε μεγάλην καὶ δεινὴν ἐποίησεν ἀθυμίαν· οὐ κατὰ τὸ οἰκεῖον τῶν ἀπολωλότων, καίτοιγε πάντων ἀνδρῶν ἀγαθῶν καὶ σπουδῆς ἀξίων διεφθαρμένων, ἀλλὰ κατὰ ἀπόγνωσιν. πιστεύοντες γὰρ ἤδη τῆς γῆς ἐγκρατεῖς εἶναι, καὶ σῶον ἕξειν ἐν ταῖς μάχαις τὸν στρατὸν, οὕτως τοῦ Θεοῦ προϋπεσχημένου, τεθαῤῥηκότας παραδόξως ἑώρων τοὺς πολεμίους. καὶ σάκκους [q] ἐπενδυῶτες ταῖς στολαῖς, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν δακρύοις ἦσαν καὶ πένθει, τροφῆς οὐδὲ μίαν ἐπιζήτησιν ποιούμενοι· [r] μειζόνως [s] δὴ τὸ συμβεβηκὸς εἶχον ἀχθόμενοι.

ιγ'. Βλέπων δ' οὕτως ὁ Ιησοῦς τήν τε στρατιὰν καταπεπληγυῖαν, καὶ περὶ τῶν ὅλων πονηρὰν ἤδη τὴν ἐλπίδα λαμβάνουσαν, [t] παῤῥησίαν λαμβάνει πρὸς τὸν Θεόν. "ἡμεῖς "γὰρ, εἶπεν, οὐχ ὑπ' αὐθαδείας προήχθημεν [v] ὡς ταύ- "την ὑπάγεσθαι τοῖς ὅπλοις τὴν γῆν· ἀλλὰ Μωϋσέως "τοῦ σοῦ δούλου πρὸς τοῦθ' ἡμᾶς [x] ἐπεγείραντος, ὡς πολ- "λῶν τεκμηρίων ἐπηγγέλλου κτήσασθαι παρέξειν ἡμῖν "τήνδε τὴν γῆν. καὶ τὸν στρατὸν ἡμῶν ἀεὶ τῶν πολεμίων "ποιήσειν τοῖς ὅπλοις κρείττονα. τινὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς "ὑποσχέσεις ἡμῖν [y] ἀπήντηκε τὰς σάς· νῦν δὲ παρὰ δόξαν "ἐπταικότες καὶ τῆς δυνάμεώς τινας ἀποβαλόντες, [z] ἐπί "τε τούτοις ὡς οὐ βεβαίων τῶν παρὰ σοῦ καὶ ὧν προεῖπε "Μωϋσῆς [a] ἀχθόμεθα· καὶ χεῖρον ἡ τῶν μελλόντων ἐλπὶς "ἡμᾶς ἀνιᾷ, τῇ πρώτῃ πείρᾳ τοιαύτῃ συντυχόντας. ἀλ- "λὰ σὺ δέσποτα, δύναμις γάρ σοι τούτων ἴασιν εὑρεῖν, "πα-

k Μετὰ δ' ὀλίγας] *Busb. & Hen.* μετ' ὀλίγον τῆς ἱεριχοῦντος ἁλώσεως. *Epiphanius, Samb. & Gall.* 1. μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας τῆς ἱεριχοῦντος συμφορᾶς. μετὰ δὲ ἡμέρας ὀλίγας *Bas. & Gen.* BERN.

1. *At paucis diebus*] *Jos. c.* VII. *Contra Ainitas re infelicius gesta, Chananææ debellandæ spem statim abjicere Hebræus, atque ad saccos & jejunia cœpit convertere. Amiserant etenim* XXXVI *viros ex præcipuis, fatente Josepho, necnon in T. B. f.* 44. Sotæ *R. Juda, Domine propterne tantula spolia occiditur pars major Senatus?* תיהרוג רובה של סנהדרין. BERN.

l Αἴναν πόλιν] *Bas. & Gen.* ἀγαὶν *Big. & Gall.* 2. γαὶν *Zonaras.* γαὶν *Samb.* ; αἴαν *Gall.* 1. αἴαν *Hen.* ἄϊαν *Busb.* Pessime vero *Epiphanianæ* versionis descriptores *Adan* pro ἄγαν, aut ἄϊαν, aut ἀγγαιαν. Hujusce tamen urbis nomen variis modis scribunt sanctissimi viri: Moses ejusque διάσκοπος היעי *Habai*; Esaias עית *Haiath*, i. e. αὐλισμὸς, κατάλυμα, sic lego ex mente τῶν τριῶν, sive Arabum عباة & تعوية. Jeremias עי *Hai*, Esdras modo *Habai* cum Mose, modo *Haia* עיא. Ex Interpretibus Græcis Alexandrini ἀγγαὶ; sed qui historias sacras verterant, γαὶ & ἀγγαὶ: atque apud Nehemiam semichaldæum αἰὰ & ἀγαὶ. Onkelosus Jonathan & Syri עי *Hai*, Saadias العي. Paraphrastes Samariticus in Bibliis Waltoni עינה *Haina*, ex quo defenditur Αἴνα & Αἰνάτης Josephi. Abit magis à pristino nomine Chronicon Samariticum: ponit enim الهوية hoc loco. Quinimo longius adhuc abesse videtur versio Arabica Pentateuchi Samaritani, at revera minimo discrepat, quando الكفير substituit pro העי c. 12. 8. Γενέσ. כפירה *Cephira* enim, sive كفرة & بيت الكفير, ut vocat Commentator Samariticus in Bibl. Cl. Huntingtoni, è proxima regione visebatur, ut oportuit, *Bethelæ* fani Dei. Significat adeo بيت الكفير idem quod بيت الغيان, *sedes* τῶν γαϊανῶν, i. e. *infidelium errantiumque*, plane *Bethaven* stabulum Idololatriæ, qua pravius nihil. Reperimus denique in magna Exodo *parasa* 31. adnotatum veteribus Pharisæis ter mille passubus à *Bethela* distare *Haiam*: quantum etiam ab illa Cephiram remotam innuunt locorum sacrorum sancti metatores. Eusebius enim Hieronymusque sub Gabaone ajunt jacere Cephiram; *Gabaon* tamen haud plus IV. milliaribus à *Bethela* abesse iter orientale carpenti. Dicit autem Chronicon Samaritanum de העי plane ex codice Judaico, مدينة الهوية هي مقابل بيت القادر من الشرق. BERN. Ita *Bas & G.* Αγαὶν *Big. & Gall.* 2. Γαὶν *Samb. & Zonaras.* Γαίαν *Gall.* 1. Αἴαν *Hen. & Busb.* Αναν *Vat.* & Αννὰν juxta *Steph. Byzant.* Videsis Cl. *Berkelium* ad locum p. 134.

m Αἱρήσοντας· οἳ,] Vocem αἱρήσοντας supplevimus ex *Big. Samb. & Vat.*

n Συμβαλόντων] *Al.* Συμβαλλόντων.

o Αἰνιτῶν,] Cum Γαϊνητῶν, & Γαϊνιτῶν & Ανιατῶν habeamus in *MSS.* pro vulgato Αἰνατῶν placuit rescribere Αἰνιτῶν, quod ab Αἴνα juxta τὸν ἐπιχώριον τύπον recte deducitur.

p Λύπην τε μεγάλην] Λύπην μεγάλην *Samb.* Dein communius *Big. Samb. & Gall.* 1. τεθαῤῥηκότας. BERN.

q Επενδυῶτες] Ita *Samb.* (*Vat.*) & *Epiphan.* Sed Gall. 1, 2. ὑπενδυῶτες ταῖς στολαῖς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, quod est עד הערב v. 6. *Bas. & Gen.* ἐπενδυῶτες, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ταῖς στολαῖς. *Big.* ἐπενδυῶτες στολῆς, δι' ὅλης ἡμέρας. Ibidem *Hen. & Busb.* ἐν δάκρυσιν pro ἐν δακρύοις: phrasinque insuper aliam substituunt καὶ μὴ τροφῆς γευόμενοι, pro elegantia Josephi τροφῆς οὐδὲ μίαν ἐπιζήτησιν ποιούμενοι. BERN. Supra στολὰς ergo saccos induebant: nunc saccos, id est, cilicia gerunt in luctu sub vestibus aut tunicis exterioribus. REL.

r Μειζόνως] *Bas. Gen. & Epiphan.* μειζόνως δὲ *Big. & Samb.* BERN.

s Δὴ τὸ συμβεβηκὸς] Δὲ *Big. & Samb.*

2. *Jesus autem videns*] *Mox c.* VII. *de tam malo omine apud Deum expostulat Josue, pronus corpore, animo fidens propter promissa Divina, ut Jos. c.* 1. 3, 5. *Deut. c.* 7. 2, 18, 23. *& c.* 31. 6. *& c.* 27. 3, 4. *quo etiam respexit Gemaricus* Synhedrin *f.* 44. *a. imo passim sacro volumine Moysis.* BERN.

t Παῤῥησίαν λαμβάνει] Παῤῥησίαν ἄγει *Big. & Gall.* 2. atqui alterum tersum est & ab Athenis mediis. BERN.

v Ως ταύτην ὑπάγεσθαι] *Bas. & Gen.* ὥστε ταύτην ὑπαγαγέσθαι *Big. & Samb.* E Latinis *Voss.* 1. *ut hanc terram armis subicerimus.* ὥστε ταύτην ὑπάγεσθαι *Gall.* 1. Mox μωυσέως *Gall.* 1. BERN.

x Επεγείραντος,] *Epiphanius.* ἐπεγείραντος, ὃς διὰ *Bas. & Gen.* quod etiam consistere possit in illa sententia. ἐξεγείραντος, ὃς διὰ *Gal.* 2. ἐξεγείραντος, ὧν διὰ *Samb. & Big.* ἐπεγείραντος, ὧν διὰ *Burius* meus, necnon *Tar.* ὡς διὰ ambo ἐξ ἀγγελίας. Hinc concipiat aliquis legisse olim Josephum cum Interprete Græco v. 7. למה העביר עבדך, ἱνατί διεβίβασεν ὁ παῖς σου, ὁ μωυσῆς δηλονότι. BERN. Ita *Bernardus* ex *Epiphanio.* ἐπεγείραντος, ὃς διὰ *Gall.* 1. & 2. ἐξεγείραντος, ὧν διὰ *Samb.* (*Voss.*) & *Big.*

y Απήντηκε] Απήντησε *Samb. Gall.* 1. & 2. Voculas τὰς σὰς non agnoscit *Vat.*

z Επί τε τούτοις] Ita *Big. & Samb.* in *Editis*, *Aliisque* ἐπεὶ τε τούτοις.

a Αχθόμεθα·] *Samb. Gall.* 2. & *Tar.* ἀχθόμεθα. *Big.* ἀπεχόμεθα vel ἀχθόμεθα τοῦ πολεμεῖν. *Bas. Gen. & Gall.* 1. ἀπεχόμεθα. Vel rescribes ἐπαχθόμεθα, sicut viderat fortean famulus Cassiodori. Nam hoc infortunium v. 5. וימס לבב העם ויהי למים, eliquarat corda Hebræa instar aquæ. Mox δέσποτα est ἀδωναΐ sacri Codicis, v. 7, & 8. BERN. Ita *Samb. & Gall.* 2. ἀχθόμεθα vel ἀπεχόμεθα τοῦ πολεμεῖν *Big.* (& *Voss.*) ἀπεχόμεθα *Bas. G. Vat. & Gall.* 1. Forsan rescribendum, ut nos monuit *Bernardus*, ἐπαχθόμεθα.

b Καὶ

"τό τε παρὸν ἡμῶν λυπηρὸν, νίκην παρεχόμενος, "[b] καὶ περὶ τῶν αὖθις δύσελπις διακειμένους οὕτως τῆς διανοίας ἔξελε.

ιδ'. Ταῦτα μὲν Ἰησοῦς ἐπὶ στόμα πεσὼν [c] ἠρώτα τὸν Θεόν. [d] χρηματίσαντος δὲ ἀνίστασθαι τοῦ Θεοῦ καὶ [e] καθαίρειν τὸν στρατὸν, μιάσματος ἐν αὐτῷ γεγονότος, κλοπῆς τε τῶν καθιερωμένων αὐτῷ χρημάτων τετολμημένης· διὰ γὰρ ταῦτα τὴν νῦν αὐτοῖς ἧτταν συμπεσεῖν, ἀναζητηθέντος δὲ τοῦ δράσαντος καὶ κολασθέντος, νίκην αὐτοῖς ἀεὶ [f] ποριεῖσθαι τῶν πολεμίων· φράζει ταῦτα πρὸς τὸν λαὸν Ἰησοῦς, καὶ καλέσας Ἐλεάζαρον [g] τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς ἐν τέλει, κατὰ φυλὴν ἐκλήρου. [h] τούτου δὲ τὸ τετολμημένον ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς δηλοῦντος, κατὰ φρατρίας πάλιν προτίθησι τὸν κλῆρον ταύτης. τὸ δὲ ἀληθὲς τοῦ κακουργήματος περὶ τὴν [i] Σαραχίου συγγένειαν ηὑρίσκετο. [k] κατ' ἄνδρα δὲ τῆς ἐξετάσεως [l] γιγνομένης, λαμβάνουσι τὸν Ἄχαρον. ὃς δ' οὐκ ἔχων ἔξαρνος [m] εἶναι, δεινῶς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ἐκπεριελθόντος, ὡμολόγει τε τὴν κλοπὴν καὶ τὰ φώρια παρήγαγεν εἰς μέσον. καὶ οὗτος μὲν εὐθὺς ἀναιρεθεὶς, [n] ἐν νυκτὶ ταφῆς ἀτίμου καὶ καταδίκῳ [o] προσηκούσης τυγχάνει.

ιε'. Ἰησοῦς δὲ ἁγνίσας [p] τὸν στρατὸν ἐξῆγεν ἐπὶ τὴν [q] Αἴναν [r] αὐτούς· καὶ νυκτὸς τὰ περὶ τὴν πόλιν ἐνέδραις προλοχίσας ὑπὸ τὸν ὄρθρον συμβάλλει τοῖς πολεμίοις. τῶν δὲ μετὰ [s] θάρσους αὐτοῖς διὰ τὴν προτέραν νίκην ἐπιόντων, ὑποχωρεῖν προσποιησάμενος, ἕλκει τῷ τρόπῳ τούτῳ

"medicinam adhibere, & præsentem mœrorem "victoriam largiens adime, & desperationem in "posterum animo ita defectis aufer.

14. * Ita quidem Jesus, in faciem prolapsus, Deum *supplex* rogabat. Deo autem hoc ei responsum dante, ut surgeret & exercitum lustraret, qui flagitio semet polluerit, rerumque sibi dicatarum furtum facere sustinuerit, (propterea enim hanc illis cladem accidisse, inquisitione autem facta & pœna à sacrilego exacta, victoriam de hostibus semper reportaturos esse) hæc populo declarat Jesus, & vocato Eleazaro pontifice & magistratibus, sortem per singulas tribus mittebat. Hæc autem cum scelus in Judæ tribu commissum esse ostenderet, rursum per cognationes ejus sors mittebatur. Istud autem maleficium revera perpetratum esse deprehensum est in cognatione Sarachiæ. Cum vero viritim inquisitum esset, Acharum capiunt. At ille, cum inficias ire nequisset, Dei indicio graviter illum constringente, & furtum fatebatur, & res surreptas in medium proferebat. Et ille quidem statim morte multatus noctu sepulturæ traditur ignominiosæ, & qualis publico judicio damnatis tribui solet.

Josuam erigit Deus; jubetque exercitum lustrari & sacrilegium puniri. Jos. c. 7.

Sortibus deprehensus Acharus pœnas luit. Jos. c. 7.

15. † Jesus autem, exercitu lustrato, copias ad Ainam ducit; &, noctu dispositis circa urbem insidiis, prima luce cum hostibus congreditur. Is vero, cum illi recenti victoria feroces audacter in eos irruerent, simulata fuga longius illos ab oppido

Exercitum contra Ainam ducit Josua, Ainitas profligat, urbemque eorum evertit; dein spolia ampla impertit militi. Jos. c. 8.

b Καὶ περὶ τῶν αὖθις δύσελπις διακειμένους] *Bas.* & *Gen.* phrasi tolerabili: quanquam aliter senserint novi veteresque Critici. Legitur enim codd. *Big. Samb.* & *Gall.* 2. καὶ τὸ περὶ τῶν αὖθις δύσελπι διακείμενον. *Gall.* 1. καὶ τὸ περὶ τῶν αὖθις δύσελπις διακείμενον. *Tar.* διακειμένης. *Epiphanius* denique suggerit καὶ τὸ περὶ τῶν αὖθις δύσελπι διακειμένοις οὕτως διὰ τῆς ἐννοίας σοῦ ἔξελε. BERN. Καὶ τὸ περὶ τῶν αὖθις δύσελπι διακειμένους *Vat.* κ. τ. π. τ. α. δύσελπι διακείμενον *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Gall.* 2. Suggerit *Epiphanius*. καὶ τὸ π. τ. α. δύσελπι διακειμένοις οὕτως διὰ τῆς ἐννοίας σοῦ ἔξελε. Est qui malit διακειμένης.

c Ἠρώτα] *Gall.* 1. *Bas. Gen. Hen. Busb.* & *Epiphanius*. τὸν θεὸν ἱκέτευε, clarioris locutionis ac familiaris ergo *Big. Samb.* & *Gall.* 2. ἐδέετο τοῦ θεοῦ *Zonaras*. BERN.

* *Ita quidem Jesus,*] *Novis tamen victoriæ suasionibus hunc erigit Clementissimum Numen, simulque lustrato exercitu, sacrilegium quod à Jerichunte eum polluerat, ignibus purgari jubet, seu primæ calamitatis facem. Ad sortes idcirco: phrasin ita sacram v.* 14. אשר ילכדנו יהוה, ἣν ἂν δείξῃ κύριος, *tali jactum exposuit Ecclesiasticorum decus S. Hieronymus*, Quamcunque tribum, *suis verbis*, sors invenerit. *Eodemque sæculo Rabini Solymitarii Talmudi sui tit.* Synhedrin *f.* 23. *b. professo explicant eundem versiculum*, : והעמידה ישראל לשבטיו והפל גורלות עליהן מיד אני מוציאו Sortes ut vos duxeritis, nebulonem ego ipse producam, qui spolia mea surripuit. *Pergunt vero illi Magistri nomine Achari de Sortitionis ritu conquerentes: & huic ultro opponunt Legem Moysis Deut. c.* 17. 6. *Similia & videas apud Scholasticos Babylonios f.* 43. *b. ejusdem Masictæ. Tum etiam* הנסתרות. τὰ κρυπτὰ *Deut. c.* 29. *v. ult. de hoc scrutinio extraordinario ab iis exponi, indicante itidem prisca* ἐπισημῇ *super vocabula*, נקור על לנו ולבנינו ועל עין, שבער שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן *simulque refutante opinionem Theologorum nimis hebetium de punctorum Masoreticorum antiquitate. Ad sortes inquam coram Theca Divina Phylarchos cum Pontifice Maximo cogit Imperator. Namque in hoc foro Eleazari meminerunt Flavius & successores Flavii, architecti Talmudi. Legitur autem Judais. Tum hac de tribu Zarachum demarchum seu fratriarchum ferit index Divinus, Captus demum inter Zarachidas, convictusque palam Acharus, cum furtivis propriisque simul opibus perit.* Τὰ μὲν ζῶα, ἢ μάλ' αὐτὸς μόνος καταλεύεται· τὰ δὲ λοιπὰ διὰ πυρὸς ἀφανίζεται. *Aut verbis veteris Doctoris T. B.* Synhedrin *f.* 44. הראוי לשריפה והראוי לסקילה לסקילה. *Disertiusque Deuteronomion grande* Parasa 23. וירגמו אותו כל ישראל אבן הוא לבדו וישרפו אותם השור והבהמות באש בממונו. *Recte igitur sacrum illud cadaver more inhonesto clamque sole mox sepultum fuisse retulit Josephus, objectis lapidibus* εἰς σωρὸν μέγαν. *Contra quicquid nuperi Theologi mussitant. Vide iterum Jos. c.* 7. 26. BERN.

d Χρηματίσαντος] Legis enim c. VII. 10. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἰησοῦν, קם לך, ἀνάστηθι, ἱνατί τοῦτο σὺ πέπτωκας ἐπὶ πρόσωπόν σου. Idem diserta dictione declarat Chronographus Samaritanus, simulque docet Oracula tum olim missis ab Arca vocibus fuisse perlata, فدخل يهوشع وهو باك الي قدام صندوق عهد الله وخر علي وجهه وتضرع الي الله تعالي وتخضع وتذلل فجاه الصوت من عند الله خطا الشعب هذا. BERN.

e Καθαίρειν] *Gall.* 1. καθαρεύειν. Recte autem, optime interpretatus est hic Sacerdos Divinum Epiphonema v. 15. כי עשה נבלה בישראל, μιάσματος ἐν τῷ στρατῷ γεγονότος. νέβαλα enim *fœdum ac turpe* denotat, μόλυσμα καὶ αἶσχος apud Assyrios Palæstinosque, ἄσχημον καὶ ἀκαθαρσίαν in Bibliis Græcis. BERN.

f Ποριεῖσθαι] *Tar.* ποριεῖσθαι. Verum in Attica ποριεῖσθαι tantundem valet. *Gall.* 1. περιστώσεσθαι. BERN.

g Τὸν ἀρχιερέα] *Bas.* & *Gen.* τὸν ἀρχιερέα, καὶ τοὺς ἐν τέλει κατὰ φυλὴν ἐκλήρου, distincte. *Samb.* ambigue & ἀκώλως. *Big.* & *Epiphanius* ita sententiam illam componunt, τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς ἐν τέλει, κατὰ φυλὴν ἐκλήρου. BERN.

h Τούτου δὲ] *Samb.* τοῦτο. Dein *Bas.* & *Gen.* πάλιν ταύτης προτίθησι τὸν κλῆρον, minori arte *Big. Samb. Gall.* 1, 2. BERN.

i Σαραχίου] Reddo huc cum *Schotano* περὶ τὴν Ζαραχίου συγγένειαν εὑρίσκετο, ex c. VII. v. 17. וילכוד את משפחת הזרחי, καὶ ἐνεδείχθη δῆμος Ζαραΐ. *Bas.* & *Gen.* ediderant perverse περὶ τὴν σαχαρίου συγγένειαν εὑρίσκετο. In *Gall.* 2. *Big.* & *Samb.* reperimus scriptum περὶ τὴν ἀχαρίου συγγένειαν ηὑρίσκετο. Denique *Gall.* 1. & tota officina codicum Latinorum ostendunt περὶ τὴν ἀχάρου συγγένειαν εὑρίσκετο. Nemo autem demiretur nominis initio *Z.* omissum fuisse tot Scribis. Blæsius enim sonuerat olim id elementi, quam nunc auditur, atque sæpissime in *H.* merumque spiritum defecerat. BERN. Ita *Schotanum* sequutus edidit *Bernardus* ex *Jos.* c. 7. v. 17 Σαχαρίου *Bas.* & *G.* Ἀχαρίου *Gall.* 2. *Big.* & *Samb.* Ἀχάρου *Vat. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.*

k Κατ' ἄνδρα δὲ] *Samb.* κατ' ἄνδρα δὲ (לגברים λαγεβαρίμ) τῆς ἐξετάσεως γινομένης. BERN.

l Γιγνομένης,] Γενομένης *Vat.*

m Εἶναι, δεινῶς] *Bas.* & *Gen.* εἶναι, τοῦ θεοῦ δεινῶς αὐτὸν ἐκπεριελθόντος *Gall.* 1. 2, *Big.* & *Samb*. BERN.

n Ἐν νυκτὶ] Ἐν τῇ νυκτὶ *Vat.* HUDS. Noctu solebant rei sepeliri: sed Christus ante noctem sepultus, quia instabat Sabbathum; confer notata ad lib. IV. 8. supra. REL.

o Προσηκούσης] Πρεπούσης *Gall.* 2. *Big.* & *Samb.*

p Τὸν στρατὸν ἐξῆγεν] Ita ex septem *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* τὸν λαόν.

q Αἴναν] Αἴναν *Bas.* & *Gen.* αἶαν *Busb.* αἶαν *Hen.* pariterque exemplaria *Epiphanii Adan* pro *Aian.* γαῖαν *Samb.* γαῖαν Theodoretus MS. γαῖν *Big.* & *Gall.* 2. ναῖαν, vice γαῖαν *Gall.* 1. ναῖν pro γαὶν *Zonaras*. Æmulantur hæc Bibliorum Græcanicorum γαὶ, quod Severo *Gæ*. Hinc Origenes היי, χάος, i. e. *vorago*, est interpretatus; quod non aliud quam גיא, γαὶ, ut Zach. c. 14. 4. Sed de isto nomine satis mihi videor dixisse §. 12. BERN. Αναν *Vat.* Videsis p. 268. v. 2.

† *Jesus autem, exercitu lustrato,*] *Jos cap.* 8. *Cum copiis jam puris, quorum quinque millia in insidias occidentales,* ארב מים לעיר *& quinquies quinque ex adversa valli (quam* ἀραβὰ *modo, modo* γαὶ *&* ἐμεκ *appellitat historicus sacer) in apertam pugnam deducebantur, fuga vulturnum versum, quod est in sacro* דרך המדבר *δέρεχ ἀμιδβαρ, licet Theologi nostri aliud doceant, adeo simulata: quid enim strategematum facilius illo jactatur, aut consuetius? Ainatas fuse profligat Imperator, urbemque eorum evertit: dein spolia ampla impertit militi.* BERN.

r Αὐτοὺς·] Αὐτὸς in sex *MSS.*

s Θάρσους αὐτοῖς] *Bas.* & *Gen.* μετὰ θάρσους *Big.* 1, 2. & *Samb.* propter recentiorem Criticam: quæ distinguit quoquo modo inter θάρσος & θράσος. BERN.

pido abducit, *hostem* se persequi existimantes, & quasi victoria jam parta insolescentes: deinde *subito* conversis copiis obviam illis proficiscitur, & signa dans, de quibus convenerat, iis qui in insidiis erant, illos etiam ad pugnam excivit. In urbem autem illi irrumpebant, dum cives intus circa muros versarentur, aliqui vero & in illis qui egressi fuerant observandis animo essent occupati. Et hi quidem urbem ceperunt, & obvium quemque occiderunt: Jesus vero manus conserentium phalanges perrumpens in fugam vertit. Compulsi autem in urbem quasi *adhuc* integram, cum & ipsam *ab hostibus* occupatam viderent, & cùm uxoribus & liberis incensam deprehenderent, per agros dispalati oberrabant, ad semetipsos, quod soli essent, defendendos viribus destituti. Postquam vero hujusmodi calamitas Ainitis acciderat, *magna* multitudo puerorum & mulierum atque mancipiorum capta est, & aliorum vis ingens impedimentorum & sarcinarum. Quin & pecudum greges ceperunt Hebræi multumque pecuniæ, (opulenta enim erat ea regio) & hæc omnia Jesus, cum esset in Galgalis, inter milites partitus est.

Gabaonitæ, Chananæorum necessitudinem omnem abnegantes, specie gentis peregrinæ cum Jesu paciscuntur. Jos. VII.

16. [1] Cæterum Gabaonitæ, qui proxime Jerosolymas habitarent, calamitates, quæ Jerichuntinis

μακρὰν αὐτοὺς τῆς πόλεως, διώκειν [t] οἰομένους καὶ ὡς ἐπὶ νίκῃ καταφρονοῦντας. [v] ἔπειτ᾽ ἀναστρέψας τὴν δύναμιν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς ποιεῖ· [x] σημεῖά τε δοὺς, ἃ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐνέδραις συνετέτακτο, κἀκείνους ἐπὶ τὴν μάχην ἐξανίστησιν. [y] οἱ δ᾽ εἰσεπήδων εἰς τὴν πόλιν, τῶν ἔνδον περὶ τείχεσιν ὄντων, ἐνίων δὲ καὶ πρὸς θέαν τῶν ἔξω τὴν γνώμην περισπωμένων. καὶ οἱ μὲν τὴν πόλιν ᾕρουν, καὶ πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντας ἔκτεινον· Ἰησοῦς δὲ τοὺς προσελθόντας [z] εἰς χεῖρας βιασάμενος φυγὴν τρέπεται. συνελαυνόμενοι δὲ ὡς εἰς ἀκέραιον τὴν πόλιν, ἐπεὶ καὶ ταύτην ἐχομένην ἑώρων, καὶ καταπιμπραμένην ὁμοῦ γυναιξὶ καὶ τέκνοις κατέλαβον, διὰ τῶν ἀγρῶν. [a] ἤεσαν σκεδασθέντες, ἀμύνειν [b] αὐτοῖς ὑπὸ μονώσεως μὴ δυνάμενοι. τοιαύτης δὲ [c] τῆς συμφορᾶς τοὺς [d] Αἰνίτας καταλαβούσης, παίδων τε ὄχλος ἑάλω καὶ γυναικῶν καὶ θεραπείας, [e] καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς ἄπειρόν τι πλῆθος. ἀγέλας τε βοσκημάτων ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι, καὶ χρήματα πολλά· καὶ γὰρ πλούσιον ἦν τὸ χωρίον· καὶ ταῦτα πάντα τοῖς στρατιώταις Ἰησοῦς [f] διένειμε, γινόμενος ἐν Γαλγάλοις.

ιϛʹ. Γαβαωνῖται δὲ κατοικοῦντες [g] ἔγγιστα τοῖς Ἱεροσολύμοις, τά τε τοῖς Ἱεριχουντίοις συμβεβηκότα πάθη καὶ τὰ

t Οἰομένους] *Bas.* & *Gen.* οἰωμένους, auditum puta pro οἰομένους verbali πεντεσυλλάβῳ & ἐμμελεῖ. BERN.

v Ἐπειτ᾽ ἀναστρέψας] Ἐπειτ᾽ *Big. Samb. Hen* & *Busb.* ἐπεὶ δ᾽ *Gall.* 1, 2. *Bas. Gen.* & *Epiphanius* interpres. BERN.

x Σημεῖά τε δοὺς,] Aut Antistitem Cyrensem sua fefellit memoria, aut aliter olim lectum in hoc loco Originum. Sic enim ille ἐρωτ. ιαʹ. τὸ μέν τοι γαισὸν, ᾧ τοὺς λοχῶντας διήγειρεν Ἰησοῦς, ἀσπίδα ἡρμήνευσεν ὁ Ἰώσηπος, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ σύμμαχος. Viderat ergo in suo exemplari Theodoretus hoc aut simile aliquid, ἀναστρέψας τὴν δύναμιν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς, ἀσπίδι τε σημεῖα δοὺς ἃ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐνέδραις συνετέτακτο, &c. *Cidone* enim ducis urbem versus in altum vibrato, confestim surgere oporteret, Deo adeo admonente, legionem insidiatricem, v. 18. נטה בכידון אשר בידך אל העי וגו׳. Verumenimvero ita erraverat Theodoretus, vel potius Erotematum ejus exscriptor ἐπιλήσμων, pro dicto vero γαισὸν —— ἀσπίδα ἡρμήνευσεν ὁ ἀκύλας, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ σύμμαχος. Pariter enim verterat senior trium לרעש כידון apud Jobum c. 41. 20. ἀσπίδος σειομένης, velut Symmachus ibidem θυρεοῦ σειομένου. Præterea describitur miles Persicus Jeremiæ c. 6. 23. cum arcu & scuto קשת וכידון, quod Jonathani, qui Symmachus est in Commentariis Ecclesiasticorum, aut certe ipsius premit vestigia, semel iterumque interpretatur קשתן ותריסן, κασὰν ὑτερισὰν, τόξα καὶ θυρεούς. Ait enim de Persis Polymnia Herodoti, ἀντὶ δὲ ἀσπίδων, γέῤῥα. ὑπὸ δὲ φαρετρεῶνες ἐκρέμαντο. αἰχμὰς δὲ βραχέας εἶχον, τόξα δὲ μεγάλα. καὶ αὖθις ἐγκέδοτος. κῦρος περιελὼν τὰ πολλὰ τῶν πολεμίων, κατέλιπε μόνον τὸ συνὸν τοῖς στρατιώταις, μαχαίρα καὶ γέῤῥῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι. Imo ille decies horum meminit tanquam Persarum præcipui tutaminis. Γέῤῥον autem Clypeus Persicus, plane جرجه *gerga* de vimine aut etiam de corio, ut nemo veterum Grammaticorum ignoravit. Syris ܣܟܪܐ σάκρο idem quod γάρχ in Perside, seu ἀγὶλ עגיל in Chaldæa, aut σινὰ צנה apud Palæstinos & Arabas: θυρεὸς, *orbis* & *corbis*, non tamen Babylonius: quod hucusque Theologi omnes, quos vidi veteres novosque, perperam existimarunt. Certe ex c. 50. 42. ejusdem vatis satis refutantur, & ab ipsa armatura gentis. Significat autem, quod noster Hieronymus Symmachusque Judæus Interpretum optimi ac utilissimi voluere, כידון *clypeus, scutum*, ᾧ τινι κλοπεῖ τὸ σῶμα ἤτοι καλύπτεται). Inde enim nomen illud Latinum: non quo Caius Plinius, nec quomodo Claudius Salmasius aliique deformant. Quanquam præstet cæteris originatio Plinii, ut Clypeus ἀπὸ τῆς γλυφῆς diceretur, adeoque à καὶδ כיד, *sculpsit, figuris insignivit*, כידון descenderet: quod scio patres feciales & aspidologi lubentissime arripient. Mihi magis placet prior nostrarum conjecturarum. Quippe κυδὼν Æthiopum atra per ora περικάλυμμα & σκέπασμα, *protegmen quodvis corporis:* pariterque كدنة, κίδνα, in Arabia. Hæc quidem scribere volui, dum viderem aut captos auctoritate Rabinorum aut eruditione clarissimi Bocharti nostros Theologos, pro *gerris Medicis, gæsa Celtica* venditare sub nomine Hebraico כידון. Omisi longe plurima. Adjiciam tantum, post pilum manuale liciatorii instar, nulla arte aut commodo *lanceam* ac רומח suspendi humeris illepidis monstri Palæstini. Recte adeo & necessario *Cidon* Goliathi כידון נחשת בין כתפיו, 1 Sam. 17. 6, 45. ἀσπὶς, ترس, & ܣܟܪܐ, interpretati sunt veteres Critici, & jam Cimchius minor in Lexico. Nam aliud ille dicit ad libros sacros. אינו רומח כי הוא כלי מגן, *æs equidem* θυρεοειδὲς, *nullo modo lancea* à tergo Gittæi. Neque valet quicquam Bocharti objectamentum ex versu sequente de armigero Goliathi sive נשא הצנה, ὁπλοφόρῳ, Josepho interprete. Notabis etiam obiter Nathanem & Tanchumum Rabbinos θυρεοφόρῳ suis in Bibliis minus correctis legisse, ונתן כידון נחשת על ראשו, v. 38. c. 17. l. 1. Sam. pro קובע. Differunt enim inter sese θυρεὸς & ἀσπὶς, sive תרים & עגיל, ut dicam ad monomachiam Davidis, ubi Josephus δόρυ substituit bis pro כידון: ut alibi. Sufficiat Hieronymum nostrum ex traditione Pharisæorum monuisse περὶ ἅλωνος χειδὼν l. 1. Par. c. 13. *Chidon interpretatur Clypeus. Traditur enim iste locus esse, ubi Josue stabat quando dictum est ei, Leva clypeum contra urbem Ahi.* In Basilicis eadem area vocatur νεικῶν. Unde Doctores veteres, *Primo dicebatur* χειδὼν, *tegmen*, כשנעלם מהם, *sed postea* נכון. Vide Celim c. XI. T. B. *Sotæ* c. 7. & Midbar rabba *Parasa*. BERN.

y Οἱ δ᾽] *Samb.* οἱ δ᾽. Mox *Bas.* & *Gen.* ᾕρουν. BERN.

z Εἰς χεῖρας] Εἰς τὰς χεῖρας *Big. Samb. Vat. Gall.* 2.

a Ηεσαν σκεδασθέντες,] *Big. Samb.* & *Epiphan.* ᾖσαν σκεδασθέντες, contrahentibus pro ἤισαν. Ibidem οἰχομένην ἑώρων *Busb. Hen.* & *Gall.* 1. BERN.

b Αὐτοῖς ὑπὸ μονώσεως] *Bas.* & *Gen.* αὐτοῖς. *Big.* & *Samb.* ἑαυτοῖς. Expressit igitur Mattathiades vim & elegantiam Hebraicam v. 20. ולא היה בהם ידים לנס הנה והנה, ἀμύνειν αὐτοῖς ὑπὸ μονώσεως μὴ δυνάμενοι. ἰαδαίμ *manus, copiæ confertæ, & in procinctu acies nulla jam apparuit*, quo se dispalati reciperent: aut his amplius, *nulla brachia*, i. e. *receptus* nullus, nihil refugii præsidiique certi. Bene autem convenit Josepho de hac strage cum codice sacro: licet Salianus & Schotanus malunt ad calumnias vertere, quam dicta Josephi æque recteque concipiunt. BERN.

c Τῆς συμφορᾶς] Articulum omittit *Vat.*

d Αἰνίτας] Typographi etiam priores. Verum γαίνὰς *Big.* & *Gall.* 2. γαϊτάνους *Gall.* 1. γαϊτλωὰς *Samb.* αἰτλωὰς *Hen.* αἰτλωὰς *Busb.* BERN.

e Καὶ τῆς ἄλλης] Καὶ τῆς ἄλλης σκευῆς *Big.* & *Epiphan.*

f Διένειμε,] *Samb.* & *Gall.* 1, 2. διέμεινεν ἐν γαλγάλοις γινόμενος. BERN.

g Ἔγγιστα] Lib. 7. c. 10. ait eum vicum ab Hierosolymis abfuisse stadiis XL. at l. 2. de *Bello Jud.* c. 32. stadiis L. Videsis *Cellarii* Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 339.

1. *Cæterum Gabaonitæ,*] *Statim ab internecione Ainatarum* Gabaonitæ (*ut frequentius legimus in Josephi codicibus ab origine* γαβαὼν, λόφος, *eodem scribente & interpretante. Occurres enim in MSS. etiam formulis gentilibus* γαβεωνῖται, *&* γεβεωνῖται): *quibus favit usus Syriacus* Gebhon, *& Masora Judaica* Gibhon *à* גבעון.) *necnon ab occidente proximi horum* Cepheritæ *ac* Carthierimitæ, *vel productus* Cariathiarimitæ, *pars Hevæorum sub monte Garizim*, جانب هر جريزيم, *ait Chronographus Samaritanus, haud ultra* L. *stadia à Solymis in boream rejecta, per legatos* (*Josephus enim legisse videtur v.* 4. ἰστιάζουσι, *h. e.* πέμπουσι πρέσβεις, *velut Æthiopes illo verbulo utuntur*) *Chananæorum necessitudinem omnem jam abnegantes, specie gentis peregrinæ & ab itinere longo attritæ, cum Jesu Imperatore paciscuntur, haud ita ignari decreti Divini, Ex. c.* 22. 32. *& Deut. c.* 7. 2. *Eleazaro Senatuque Hebræo*, נשיאי העדה, τοῖς ἄρχουσι τῆς συναγωγῆς, *fœdus perpetuum rite ferientibus & juratis ac populo consentiente. Sive hoc vetustissimi esset moris, sive potius à Principibus Chasmonæis in Rempublicam Sacram demum induceretur, multum adplaudente Pharisæorum Schola. Mox ubi dux è montibus Samariæ descendens doli mali hos cives incusaret, illi tanti victoris metum necessitatemque suorum servandorum unice obtendentes*, ἐς δημοσίους ἤτοι ὑπηρετοῦντας τοῖς κοινοῖς ἔργοις, *in* ministeria publica, *sive* εἰς δούλους τῆς πόλεως, *non requomodo recte Gelenius phrasin antiquorum Rhetorum, non recte conceperant Zonarasve Schotanusve, ad fidem majorem juris jam*

τὰ τοῖς [h] Αἰνίταις ὁρῶντες, καὶ πρὸς σφᾶς μεταβήσεσθαι τὸ δεινὸν ὑπονοοῦντες, Ἰησοῦν μὲν [i] παρακαλεῖν οὐ διέγνωσαν· οὔτε γὰρ τεύξεσθαί τινος τῶν μετρίων ὑπελάμβανον, ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ Χαναναίων ἔθνους παντὸς [k] πολεμοῦντος αὐτούς. [l] Κεφηρίτας δὲ καὶ [m] Καριαθιαριμίτας γείτονας ὄντας αὐτοῖς ἐπὶ συμμαχίαν παρεκάλουν, οὐδ' αὐτοὺς [n] διαφεύξεσθαι τὸν κίνδυνον λέγοντες, εἰ [o] φθάσαιεν αὐτοὶ ληφθέντες ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν· [p] συμπείσαντες δὲ αὐτούς, διέγνωσαν διαδρᾶναι τὴν δύναμιν αὐτῶν. [q] προσδεξαμένων δὲ τοὺς λόγους αὐτῶν, πέμπουσι πρέσβεις πρὸς Ἰησοῦν φιλίαν σπεισομένους, οὓς μάλιστα τῶν πολιτῶν ἐδοκίμαζον ἱκανοὺς πρᾶξαι τὰ συμφέροντα τῷ πλήθει. οἱ δὲ ὁμολογεῖν αὐτοὺς Χαναναίους ἐπισφαλὲς ἡγούμενοι, διαφεύξεσθαι δὲ τὸν διὰ τοῦτο κίνδυνον ὑπολαμβάνοντες, εἰ λέγοιεν ἑαυτοὺς μὴ προσήκειν κατὰ μηδὲν Χαναναίοις, ἀλλὰ πορρωτάτω τούτων κατοικεῖν· ἥκειν τε κατὰ πίστιν τῆς ἀρετῆς [r] αὐτοῦ πολλὴν ἀνύσαντας ὁδὸν ἔφασκον, καὶ τεκμήριον τοῦ λόγου τούτου τὸ σχῆμα ὑπεδείκνυον· τὰς γὰρ ἐσθῆτας καινὰς ὅτε ἐξῄεσαν οὔσας ὑπὸ τοῦ χρόνου τῆς ὁδοιπορίας αὐτοῖς τετρῖφθαι. [s] τρυχίνας γὰρ [t] εἰς τὸ ταῦτα πιστοῦσθαι πρὸς αὐτοὺς ἐπίτηδες ἔλαβον. στάντες οὖν εἰς μέσους ἔλεγον ὡς πεμφθεῖεν ὑπὸ τῶν Γαβαωνιτῶν καὶ τῶν περιοίκων πόλεων, πλεῖστον ἀπεχουσῶν τῆσδε τῆς γῆς, ποιησόμενοι πρὸς αὐτοὺς φιλίαν ἐφ' αἷς πάτριον αὐτοῖς ἐστι συνθήκαις. μαθόντες γὰρ ἐκ Θεοῦ χάριτος καὶ [v] δωρεᾶς τὴν Χαναναίων [x] αὐτοῖς γῆν κτήσασθαι δεδόσθαι, [y] τούτοις τε λίαν ἔλεγον ἥδεσθαι καὶ πολίτας ἀξιοῦν αὐτῶν γενέσθαι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα λέγοντες καὶ ἐπιδεικνύντες τὰ τεκμήρια τῆς ὁδοιπορίας παρεκάλουν ἐπὶ συνθήκας καὶ [z] φιλίαν τοὺς Ἑβραίους. Ἰησοῦς δὲ πιστεύσας οἷς ἔλεγον, ὡς οὐκ εἶεν τοῦ Χαναναίων ἔθνους, [a] ποιεῖται πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, καὶ Ἐλεάζαρος ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῆς γερουσίας ὄμνυσιν ἕξειν τε φίλους καὶ συμμάχους, καὶ μηδὲν [b] μοχλεύσεσθαι κατ' αὐτῶν ἄδικον, τοῖς ὅρκοις

evenerant atque Ainitis, aspicientes, periculumque ad se transiturum esse suspicantes, Jesum quidem [2] *aperte* orare non statuerunt: neque enim quidquam æqui ab eo se impetraturos putabant, qui internecino bello totam Chananæorum gentem persequebatur. Cepheritas autem & Cariathiarimitas, qui vicini eis erant, in societatem invitarunt; dicentes nec ipsos posse periculum evadere, si eos [3] occuparent Israëlitæ: ipsis vero modo hoc persuaserint, decreverunt copias eorum effugere. Illis autem iis quæ dixerant consentientibus, legatos ad Jesum mittunt cum eo amicitiæ fœdus inituros; quos, ad ea agenda quæ omnibus expedirent, civium maxime idoneos judicabant. At illi, se discrimen adire rati si semet Chananæos esse faterentur, hujusmodi autem periculum fugituros esse existimantes, modo dicerent se Chananæos nulla necessitudine attingere, sed sedes longo intervallo ab iis disjunctas habere, ajebantque se fide virtutis ejus adductos venisse, multorum dierum itinere confecto, habitumque hujusce sermonis veritatis indicium ostendebant: nam vestes, quas domo exeuntes novas induissent, immensa viarum spatia peragrando detritas esse. laceras enim data opera sumpserant, ut ab eo fidem verbis impetrarent. Stantes ergo in medio *concionis* dicebant, se missos à Gabaonitis & vicinis civitatibus, ab ea terra longe dissitis, cum illis amicitias juncturos [4] fœderibus ritu patrio receptis. Nam intelligentes quod Dei gratia & munere illis concessum sit Chananæorum terram possidere, se *iis* ea de re valde gratulari dicebant, enixeque petere ut ab iis in civium numero habeantur. Et illi quidem ista loquentes, atque *longi* itineris indicia ostendentes, orabant Hebræos ut cum illis fœdera sancirent & amicitiam. Jesus autem dictis eorum credens, quod non essent de gente Chananæorum, eos in amicitiam recipit: & Eleazarus pontifex cum senatu juravit, habituros se eos pro amicis & sociis, & nihil injusti contra eos molituros,

jam modo jurati, coacto iterum Concilio admittuntur. Vita enim Gabaonitis parcitum, ut oportuit, propter pacta conventa & sacra. Fraudem nihilominus suam ipsi luunt, posterique eorum operis publicis, τῶν ξυλοκόπων δηλονότι καὶ ὑδροφόρων, חטבי עצים ושאבי מים *sive conditione, ut alibi loquuntur Historici sacri*, τῶν νεθινίμ, *i. e.* Fratrum Laicorum, & *in Ecclesiæ ministeria viliora* damnatorum: *ex officio* εἰς διακόνους τῶν διακόνων ἤγουν τῶν λευϊτῶν. *Steterant enim* נתינים *in Republica Hebræa, ut genus medioxumum, neque Israelitæ neque plane manicipia*, לא ישראל ולא עבדים. *Diu equidem Gabaonitas castris Hebraicis serviisse credo, quod ex locutione pari codicis Hebraici expressit Samaritarum Chronicon* اسقا للخيل وللجمال, abs jumentorum aquatione: *atvero hos ipsos* שאבי המים לעדה *à Davide rege, ut huic genti valde favit, tandem meliori munere donatos. Perlege hac de causa Jos. c.* IX. & *T. B.* Gittin *f.* 46. *a.* Cetubot *f.* 75. *a.* Jebamot *f.* 79. *a. Et Parasam* VIII. ἀριθμῶν μεγάλων. *Samaritarum denique Chronica.* BERN.

h Αἰνίταις] *Bas.* & *Gen.* Codices Latini, *Adanitis* pro *Alanitis. Hen.* & *Busb.* αἰτλωοῖς. *Gall.* 1. γαϊτίνοις. *Samb.* γαϊαλινοῖς. *Big.* & *Gall.* 2. γαϊνοῖς. Laudarem equidem αἰανάταις Josephi causa, quasi ab עיניא, sive Latinum codicis Lipsiensis hoc in loco *Hayanitis.* BERN.

i Παρακαλεῖν] Παρακαλεῖν διέγνωσαν solus *Gall.* 1.

2. Aperte *orare non statuerunt*:] Vocem hanc ex versione *Epiphanii* supplevi.

k Πολεμοῦντος αὐτούς.] Commode satis *Bas. Gen. Big.* & *Samb.* dum pars esse viderentur Gabaonitæ Heptarchiæ perdendæ prorsus absque fœdere & misericordia, & πανολεθρίᾳ Cananitarum obnoxii. Nitide dictum πολεμοῦντος αὐτοὺς pro communi πολεμοῦντος πρὸς αὐτούς. Legerat tamen à tot sæculis apud suum Cassiodorum noster Scholasticus πολεμοῦντος αὐτοῦ. Inter conjectores *Tar.* πολεμοῦντος αὐτοῦ ac πολεμοῦντα αὐτοῖς heic loci offert. BERN. Pro πολεμοῦντος πρὸς αὐτούς. Olim tamen legerat *Epiphanius*, πολεμοῦντος αὐτοῦ.

l Κεφηρίτας] Κεφηρίτας δὲ καὶ καθιεριμίτας non nimis prolixe *Bas. Gen.* & *Epiphanius.* κεφηρίτας τε καὶ καριαθιαριμίτας *Big.* & *Tar.* κεφ. δὲ καὶ καριαθιαριμίτας *Samb.* καὶ κεφηρίτας καὶ καθιεριμίτας *Gall.* 1. κεφηρίτας καὶ καριαθιαριμίτας *Busb.* & *Hen.* Dicit autem incolas כפירה *Cephira* seu *Caphira*, & קרית יערים *Ciriathiarim* aut *Cariath baal*: de quibus agit Josue historia c. 9. 17. & c. 18. 14, 26. & c. 15. 60. necnon illa Esdræ c. 2. 23, 25. Josephus autem libri sequentis c. 2. καριαθιαριμίτας pro iisdem nomen sesquipedale certa manu adposuit. BERN.

m Καριαθιαριμίτας] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Busb.* & *Hen.* Καθιεριμίτας in *Editis.* Βηρωθίτας καὶ Ἰαριμίτας *Vat.*

n Διαφεύξεσθαι] Ita quatuor *MSS.* tam hic loci quam mox infra, v. 14. διαφεύξασθαι in *Editis*, *Aliisque.*

o Φθάσαιεν] Ita *Big.* in *Aliis* φθάσαντες & φθάσαιμεν.

3. *Occuparent Israëlitæ*:] Vel, *si eos in potestatem suam redigere occuparent Israëlitæ.* Similiter ac Livius dicit, *occupat bellum facere*, Græcos imitatus.

p Συμπείσαντες] *Gall.* 1. συνασπίσαντας δὲ αὐτοῖς. *Samb.* συνασπίσαντες δ' αὐτοῖς. *Big.* συμπείσαντες δὲ αὐτοῖς. *Bas.* & *Gen.* συμπείσαντες δὲ αὐτούς, recte. Paullo post *Samb.* αὐτούς. Dein διαφεύξεσθαι *Big. Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* διαφεύξασθαι *Bas.* & *Gen.* BERN.

q Προσδεξαμένων] Προσδεξάμενοι *Vat.*

r Αὐτοῦ πολλὴν ἀνύσαντας] Αὐτῶν juxta *Vet. Interpr.*

s Τρυχίνας γὰρ] Sic restitui. Capies autem τρυχίνας, i. e. ῥάκια, exemplo γλωχῖνας: vel scribes τριχίνας, quod est ἐσθῆτας ἐντετριμμένας ἤτοι τριβώνια. *Bas.* & *Gen.* τρυχίνας γὰρ εἰς τὸ ταύτας πιστοῦσθαι πρὸς αὐτόν. *Samb.* τρυχίνας γὰρ εἰς τὸ ταῦτα πιστοῦσθαι πρὸς αὐτῶν, cæteris melius. τριχίνας (*cilicinas*) εἰς τὸ ταῦτα πισ. πρὸς αὐτῶν *Big.* & *Gall.* 1. bonusque Scholasticus Epiphanius. Ibi ingenium *Tar.* τρύχος γὰρ εἰς τὸ τοιαύτας, vel ταῦτα, πισ. πρὸς αὐτοῦ. BERN.

t Εἰς τὸ ταῦτα] Ita edidit *Bernardus.* εἰς τὸ ταύτας π. πρ. αὐτὸν *Bas.* & *G.* εἰς τὸ ταῦτα π. πρ. αὐτῶν *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.*

v Δωρεᾶς] *Gen.* δωρεάς, ritu epirrhematis. BERN.

x Αὐτοῖς] *Al.* αὐτούς.

y Τούτοις τε] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 2. τούτοις τ' ἔλεγον ἥδεσθαι *Aliis.*

z Φιλίαν] Φιλίας *Gall.* 2. & *Epiphan.*

a Ποιεῖται] *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* Eodem modo *Zonaras* φιλίαν πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο. *Bas.* & *Gen.* ποιεῖ τε sonoritatis simillimæ. Hoc etiam ferri potest in ea sententia. BERN.

b Μοχλεύσεσθαι] Recte μοχλεύσεσθαι, *moliri*, ὀχλεύσεσθαι, κινήσεσθαι, ut norunt Hesychius, Herodianus, Eustathius, Etymologus M. aliique Interpretes vocum Homericarum. Verum jam βουλεύεσθαι, *cogitare*, ut facilius vel è Glossario oblatum, substituere *Samb. Big.* & *Gall.* 2. [& exemplaria piissimi *Cassiodori.* Audies autem quid de versutia Gabaonitica peroravit ex Josepho *Zonaras* Annalista: Γαβαωνῖται δὲ καὶ οἱ ἐκείνοις περίοικοι, χαναναίοις προσήκοντες, φοβηθέντες ὡς τοῖς ἱεριχουντίοις καὶ τοῖς περὶ γαὶν (l. γαὶν) τὰ ὅμοια πείσονται, πρεσβείαν ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἰησοῦν· πορρωτάτω λέγοντες κατοικεῖν μηδὲ γένους κοινωνεῖν χαναναίοις, καὶ σπονδὰς πρὸς αὐτοὺς θέσθαι ζητοῦντες τοὺς ἰσραηλίτας καὶ συνθήκας φιλίας. ἰησοῦς οὖν φιλίαν πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο. γνοὺς δ' ἔπειτα τούτους τοῦ γένους ὄντας τῶν χαναναίων,

turos, in istud jusjurandum consentiente *universo* populo. Ac illi quidem, dolo malo voti compotes, ad suos reversi sunt. Jesus autem cum exercitum in submontanum Chananæorum tractum duxisset, & audisset Gabaonitas non longe à Jerosolymis habitare, & à Chananæis oriundos, magistratibus eorum accersitis, fraudis eos incusabat. Cum autem sibi non aliam ad salutem viam patere prætenderent, ideoque necessitate adactos hoc sibi effugium quæsivisse, Elazarum pontificem & senatum convocat: eisque censentibus publicis ministeriis deputandos esse, ne fidem jurejurando datam violarent, operis hisce eos addixerunt. Et illi quidem, cum eis jam immineret calamitas, tale sibi præsidium & securitatem invenerunt.

Gabaonitæ fraudem suam luunt, posterique eorum operis publicis. Jos. c. 9.

17. * Cæterum cum rex Jerosolymitarum indigne ferret Gabaonitas ad Jesum defecisse, & vicinarum gentium reges ad bellum simul contra eos gerendum accivisset; Gabaonitæ istos ei adesse videntes, (quatuor autem erant) castrisque circa fontem quendam non longe ab urbe positis ad oppugnationem sese parare, Jesum in auxilium advocabant. nam eò tum res eorum devenerant, ut ab his quidem perniciem exspectarent; ab illis

Rex Jerosolymitarum (adjunctis quatuor vicinarum gentium regibus) contra Gabaonitas bellum movet. Jos. c. 10.

[c] ἐπισυναινέσαντος τοῦ πλήθους. καὶ οἱ μὲν ὧν ἤθελον τυχόντες [d] ἐξ ἀπάτης ἀπῄεσαν πρὸς ἑαυτούς. Ἰησοῦς δὲ [e] τῆσδε τῆς Χαναναίας στρατεύσας εἰς τὴν [f] ὑπώρειαν, καὶ μαθὼν οὐ πόρρω τῶν Ἱεροσολύμων τοὺς [g] Γαβαωνίτας [h] κατῳκημένους, καὶ τοῦ γένους ὄντας τῶν Χαναναίων, μεταπεμψάμενος αὐτῶν τοὺς ἐν τέλει, τῆς ἀπάτης αὐτοῖς ἐνεκάλει. τῶν δ᾽ οὐκ ἄλλην ἀφορμὴν σωτηρίας ἔχειν ἢ ταύτην προφασιζομένων, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν ἐξ ἀνάγκης καταφυγεῖν, συγκαλεῖ τὸν ἀρχιερέα Ἐλεάζαρον, καὶ τὴν γερουσίαν· καὶ δημοσίους αὐτοὺς δικαιούντων ποιεῖν ἐπὶ τῷ μὴ παραβῆναι τὸν ὅρκον, [i] ἀποδεικνύουσιν εἶναι τοιούτους. καὶ οἱ μὲν τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς συμφορᾶς τοιαύτην φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν ηὕραντο.

ιζʹ. Τοῦ δὲ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν βασιλέως χαλεπῶς φέροντος ἐπὶ τῷ μεταπάξασθαι πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοὺς [k] Γαβαωνίτας, καὶ τοὺς τῶν πλησίον ἐθνῶν παρακαλέσαντος βασιλέας συνάρασθαι τῷ κατ᾽ αὐτῶν πολέμῳ, [l] τούτους παρόντας σὺν αὐτῷ, τέσσαρες δὲ ἦσαν, οἱ Γαβαωνῖται ἰδόντες, καὶ στρατοπεδευσαμένους [m] ἐπί τινι πηγῇ τῆς πόλεως οὐκ ἄπωθεν παρασκευάζεσθαι πρὸς πολιορκίαν, ἐπεκαλοῦντο σύμμαχον Ἰησοῦν. ἐν τούτοις γὰρ ἦν αὐτοῖς

τὰ

γαίων, τῆς ἀπάτης αὐτοῖς ἀνεκάλει. οἱ δ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἔφασαν τοῦτο πρᾶξαι, δεδιότες τὸν ὄλεθρον. καὶ Ἰησοῦς, ἵνα μὴ παραβαίνῃ τὸν ὅρκον, δημοσίους αὐτοὺς ἀποδείκνυσιν. οὕτως Ἰώσηππος. ἡ δὲ βίβλος τοῦ Ἰησοῦ περιέχει, ὅτι κατέστησεν αὐτοὺς ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους πάσῃ τῇ συναγωγῇ καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θεοῦ. Causam rei addit Theodoretus ἐρωτ. ιγʹ. Τοῖς ψευδέσι λόγοις γαβαωνιτῶν πεπιστευκότες οἱ ἑβραῖοι ἐσπείσαντο, καὶ τὰς συνθήκας ἐκράτυναν ὅρκῳ. προστεταχὼς δὲ ὁ τῶν ὅλων θεὸς πάντας ἐκείνους παραδοθῆναι θανάτῳ. τῆς θείας τοίνυν ἐντολῆς, καὶ τῶν ὅρκων μέσος ἀποληφθεὶς, ὑπηρέτας αὐτοὺς τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἀπέφηνεν ὁ Ἰησοῦς. ἔδει δὲ καὶ τοῦ Νῶε τὴν πρόρρησιν πέρας λαβεῖν. ἔφη γὰρ, ἐπικατάρατος Χαναὰν παῖς, οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. BERN. Βουλεύεσθαι, ut facilius, vel è *Glossario* oblatum substituêre *Samb. Big. Gall.* 2. & *Vet. Interpr.* De versutia Gabaonitica vide *Zonaram*, p. 30. & Theodoret. ἐρωτ ιγʹ.

c Ἐπισυναινέσαντος] *Busb.* & *Hen.* ἐπισυναινοῦντος. BERN.

d Ἐξ ἀπάτης] Ἐξαπατήσαντες ἀπ. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 2

e Τῆσδε] Τῆσδε omittunt *Big.* & *Samb.*

f Ὑπώρειαν,] Sive cum *Samb.* scribas εἰς τὴν ὑπώρειαν, forma substantiali, sive εἰς τὴν ὑπόρειον, non errabis à Canone. Heic autem repræsentant *Big.* εἰς τὴν ὑπόρειαν, *Bas.* & *Gen.* εἰς τὴν ὑπώρειαν, & *Gall.* 1. εἰς τὴν ὑπώρειον. BERN. Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis* ὑπώρειον pro ὑπόρειον. HUDS. Non est ὀρεινὴ, de qua mox. REL.

g Γαβαωνίτας] Ita *Big. Samb. Gall.* 2. *Vat. Busb.* & *Hen.* Γαβεωνίτας *Bas.* & G. Γεβεωνίτας *Gall.* 1.

h Κατῳκημένους,] Manus secunda *Samb.* & pejor κατωκισμένους. Dein *Bas.* & *Gen.* καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐπ᾽ αὐτήν. BERN.

i Ἀποδεικνύουσιν] Ἀποδείκνυσιν *Samb. Hen.* & *Busb.* ἀποδεικνύουσιν Syntaxi Attica, *Big. Bas. Gen.* & fortassis *Epiphanius.* BERN.

* *Cæterum cum rex Jerosolymitarum*] *Jos. c.* x. *Sedes est mirabilis historiæ & Dei milite dignæ. Gabaonitis enim genti servæ, sed fœderatæ, contra quinque Regulos Amorrhæos cum tota vi Hebraica succurrit Jesus, mature & feliciter. Quippe grando solito grandior & gravissima, cui etiam fulmina miscet Josephus, cœlitus ruens, per* declivia Bethoronia במורד בית חורן, *hostem plurimum prosternit. Tum Imperator furore Divino accensus*, Es. c. 28. 21. Hab. 3 8, 11. & Eccles. 46. 5. *præpotenti hoc disticho*, שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, & *simul merito Fidei* (*quod bene suggerit noster Severus*) *noctem avertit fugienti Chananæo, & sufflaminatis Luminaribus diem lucemque victricem producit. Quocirca, sive orbes siderum præcipuorum detineret modo manus Æterna quæ fecerat, modo in locum pristinum redigeret: sive speciem Solis sororisque ejus* (*quod Cimchii ambo adserunt*) *in polo non suo pingeret: sive denique hanc summissis vaporibus sensim illa repararet & fulciret; sane præter naturam ritumque mundi lux ea morata est super Gabaonem, ac longe præter opinionem Maimonidæ, Gersonidæ, Spinosi similiumque pseudosophistarum. Nihil equidem turpius faciunt Judæi Hispanici, quam philosophantur ab Aristotele perperam intellecto. Sexcenties ita peccavit Moses in* More Nebuchim, *Levisque Gersomi ad S. Biblia vel millies. Neque vero Sapientiam Cartesianam mente sua prava unquam adsecutus fuit Acanthias ille Batavus: quanquam viri stulti puerique aliter credant de hoc nebulone. Verum enim de hac longa & liberali die, sicut Esdras suo ævo adpellaverat ad monumentum* Jasar *inscriptum, ita certæ firmissimæque famæ causa, si hæsitaret forte Epaphroditus cæterive suorum lectorum in tanto prodigio, hinc provocat Flavius ad S. Biblia, Ædis Jerosolymitanæ quondam* κειμήλιον *pretiosissimum, imovero hodie oculorum animorumque Christianorum lumen assiduum & salutem. Reliqua autem hujus miraculi descripta legito apud Andream Masium, qui ad Codicem Divinum unquam accessere, omnium doctissimum, luculentissimum & piissimum Commentatorem. Sic sentio. De locis adeo secundo tertiove certent inter sese amici Chrysostomi, Hieronymi, Tostati, Merceri, Calvini, Grotii. Quorsum vero Asceta Bethleemicus in Bibliis Vulgatis* 1 *Par. c.* 4. 22, *præstat nobis pro virili nomine* ἰωακείμ, יוקים, Qui stare fecit Solem, *Rabinorum istius ævi traditione confisum seipsum ultro fatetur in* Quæst. Hebr. *Quo plane modo & Talmudum Babyloniorum* ἀπηγορεύει Batræ *f.* 91. *b.* ויוקים זה יהושע שהקים שבועתו לאנשי גבעון. *Quid vero rationum, quot pondera adportant illi Judæi, filius Maimonis, filius Gersomi, & Spinosus, non curo cujus, contra inveteratam fidem hujus Solstitii. At nihil tanti edidit unquam Moses. Aiunt: non credo istis trutinatoribus Divinorum operum. Tres etenim viros Dei, qui in vertice Itabyrii specie supra humanam illustri quondam comparuerant, plura video fecisse suis seculis quam hunc Nuni filium, & ingentis stuporis. Hoc autem ostentum apud S. Paulum non repetit Grotius inter exempla Fidei præclarioris cap.* xi. ad Hebræos. *At desiderantur ei & ruentis Jerichuntis & Jordanis fluvii, fontes versus refugientis coram Pontifice Hebræo, vel proxima prodigia. Agnoscit insuper Magnus Apostolus* versus 32. *studio brevitatis plurimas se omisisse historiarum mirabilium. Esto tamen hoc Dei opus maximum:* μεῖζον ἔσω τοῦτο τοῦ μωυσέως, *sicus æstimat Johannes Chrysostomus. Profitetur itaque Scriptor Divinus v.* 14. *Jos. c.* x. Nunquam ita se accommodasse Optimum Numen homini expetenti, ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע יהוה בקול איש: *quod bene explicat Georgius Elmacinus, quem vocant, dialecto Arabica*, ولم يكون مثل ذلك اليوم ان يقبل الله سوال احد في مثله. *Inde perite adnotat Johannes Deuterota ex illa statione solis inaudita & mirifica effectum: ut Ephræmitæ* (*sic erat Josue*) *timor juxta vetus vaticinium Gentium animis ubique insideret*, היכא רמיזא ורעדו יהיה מלא הנוים בשעה שעמדה לו חמה ליהושע, Bresit Raba π. 5, & 6. *Et Talmudi Babyl.* Cod. de Idololatria f. 25. *ubi & historia tangitur Nicodemi Gorionidæ, cujus gratia solem aliquando stetisse comminiscuntur Magistri. Verum novi illi Theologi, velut Daniele & Esdra, & Habacuco & Sirachida se sapientiores norunt*, æstivam *diem inferre audent pro* miraculosa pla- neque nova. *Ardori etiam militum & ferociæ pro sua pietate Gersonides tribuere, quod protelata supra modum luce actum produnt Sacræ Literæ. Omittam potius illud Enthymema Maimonidis ex Jos. c.* x. 12. *quam redarguam multis*, In oculis Israelis, *haud* totius Israelis; *non solum argutum nimis & exile, ut Rabinica solent, sed tanquam infestum* versui 7. *istius* cap. *Deinde Aialonem & Gabaonem in eadem convalli, haud procul abs Jerosolymis, propiores tamen Nicopoli, certo offendet Chorographus, sit modo diligentior Bonfrerio, doctiorque Rabinis recentibus: ne locis ipsis diutius abutantur corruptores miraculorum, præsertim cum hoc itidem doceant Paralipomena sacra. Præterea Samarites, qui Josue gesta defloravit è codice Judaico, mirum ni hoc fuerit illi hæresi necessarium, pro miraculosa illa Cœlestium quiete, substituit duntaxat versiculum Epinicii Mosaici Exodi c.* 15. *quem in prælio una voce recitarent Hebræi*, DOMINUS belli potens, DOMINUS nomen ejus, [illegible], *ex Pentateucho suo, quam sane lectionem comprobat vatum maximus Davides* ψ. 24. 8. *Nam Judæi legunt hodieque ex recensione Esdræ*, יהוה איש מלחמה יהוה שמו. *Postremo apud Macchida quot dixi Reguli è specu trahuntur in necis contumeliam.* BERN.

k Γαβαωνίτας.] *Big. Samb. Gall.* 2. *Busb.* & *Hen.* Verum *Gall.* 1. γεβεωνίτας & γεβεωνίται. *Bas.* & *Gen.* γαβεωνίτας & γαβεωνίται. BERN.

l Τούτους παρόντας] *Gall.* 1. & *Big.* ὡς τούτους τε παρόντας. *Gall.* 2. ὡς τούτους παρ. *Samb.* ὡς τοὺς τε παρ. *Epiphanii* codices plerique τούτους παρόντας σὺν αὐτοῖς, ἱεροσολυμίταις δηλονότι. Dein *Gall.* 1. εἶδον. BERN.

m Ἐπί τινι πηγῇ] Ἐπὶ τῇ πηγῇ *Vat.*

n Ὑπὸ

τὰ πράγματα, ὡς [n] ὑπὸ μὲν τούτων ἀπολεῖσθαι προσδοκᾶν, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ Χαναναίων γένους στρατευσάντων σωθήσεσθαι διὰ τὴν γενομένην φιλίαν ὑπολαμβάνειν. καὶ Ἰησοῦς πανστρατιᾷ σπεύσας ἐπὶ τὴν βοήθειαν, καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς [o] ἀνύσας, [p] ὄρθρου προσβαίνουσι τοῖς πολεμίοις ἐμπίπτει· καὶ τραπεῖσιν εἵπετο διώκων διὰ χωρίων ἐπικλινῶν. [q] Βήθωρα καλεῖται. ἔνθα καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ [r] συνεργίαν ἔμαθεν· ἐπισημήναντος αὐτοῦ βρονταῖς τε καὶ κεραυνῶν ἀφέσει, καὶ χαλάζης καταφορᾷ μείζονος τῆς συνήθους. ἔτι γε μὴν καὶ τὴν ἡμέραν αὐξηθῆναι πλέον, ὡς ἂν μὴ καταλαβοῦσα νὺξ [s] ἐπισχῇ τὴν τῶν Ἑβραίων προθυμίαν, συνέπεσεν. ὥστε καὶ λαμβάνει τοὺς βασιλέας Ἰησοῦς ἔν τινι κρυπτομένους σπηλαίῳ κατὰ [t] Μακχιδὰ, καὶ κολάζει πάντας. ὅτι δὲ τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας ἐπέδωκε τότε, καὶ τοῦ συνήθους ἐπλεόνασε, δηλοῦται διὰ τῶν ἀνακειμένων ἐν τῷ ἱερῷ [v] γραμμάτων.

ιη'. Κατεστραμμένων δ' οὕτως τῶν περὶ τοὺς βασιλέας, οἳ τοὺς [x] Γαβαωνίτας [y] πολεμήσοντες ἐστράτευσαν. ἐπανῄει πάλιν τῆς Χαναναίας ἐπὶ τὴν ὀρεινὴν Ἰησοῦς· καὶ πολὺν τῶν ἐν αὐτῇ φόνον ἐργασάμενος, καὶ λείαν λαβὼν, παρῆν εἰς τὸ [z] ἐν Γαλγάλοις στρατόπεδον. τοῦ δὲ περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρετῆς λόγου πολλοῦ φοιτῶντος εἰς τοὺς περιοίκους, κατάπληξις εἶχε [a] τοὺς ἀκούοντας τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος· [b] καὶ στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ περὶ Λίβανον ὄρος βασιλεῖς ὄντες Χαναναῖοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς [c] πεδινοῖς τῶν Χαναναίων, Παλαιστίνους προσλαβόντες, στρατοπεδεύουσι πρὸς [d] Βηρώθῃ πόλει [e] τῆς Γαλιλαίας [f] τῆς ἄνω, [g] Κεδέσης οὐ πόρρω. Γαλιλαίων δέ ἐστι καὶ τοῦτο τὸ χωρίον.

vero, qui in Chananæorum gentis excidium bellum moverant, salvari se propter initas amicitias existimarent. Tum Jesus cum toto exercitu ut *illis* succurreret properans, die noctuque itinere continuato, hostes obsidionem molientes summo mane aggreditur; cumque terga vertissent, per regionis declivia fugientes est persequutus. Bethora *is locus* dicitur. Atque illic Deum sibi in auxilium venisse didicit, manifesto indicio, quod tonitrua & fulmina *è cælo* missa fuerint, & grando deciderit solito major. Quin & illud præterea contigit, quod dies producta fuerit, ne à nocte appetente reprimeretur Hebræorum impetus. quo factum est ut Jesus reges apud Macchida deprehenderit in spelunca quadam abditos: omnesque pœna affecerit. Quod vero longitudo diei eo tempore incrementum ceperit, ac ultra consuetum creverit, palam est ex *Sacris* literis in archivis Templi repositis.

Exercitus eorum fusi fugatique, regesque ad unum omnes cæsi. Jos. c. 10.

Sol & luna stant. Jos. c. 10.

18. † Regibus autem in hunc modum debellatis, qui Gabaonitas armis invaserant, in Chananææ montana reversus est Jesus: ibique magna cæde edita prædaque abacta, ad castra in Galgalis sese recepit. At cum fama de virtute Hebræorum in omnium ore atque sermone apud gentes vicinas percrebresceret, audita cæsorum multitudine attoniti hæserunt: ac reges Libanum montem accolentes, & ipsi Chananæi generis, quique in campestribus habitarunt Chananæi, Palæstinis *in auxilium* adscitis, castra metati sunt ad Berotham, oppidum Galilææ superioris, non procul à Cedesa. hic autem locus Galilæorum ditionis est. Totus autem ex-

Profligatis Chananæis atque auxiliis Palæstinis, ad Galgala redit Jesus. Jos. c. 10.

er-

n Ὑπὸ μὲν τούτων] *Bas. & Gen.* ὑπὸ μὲν τῶν τοιούτων *Gall.* 1. forte pro ὑπὸ μὲν τῶν ἑαυτῶν, vel τῶν σ' αὐτῶν. Planius quidem *Big. Samb. Gall.* 2. & *Epiphanius* ὑπὸ μὲν τῶν οἰκείων: nescio ex scholiolo, an ex fundo Josephi. Dein πανστρατίᾳ *Big. & Samb.* Mox illi καὶ δι' ἡμέρας. BERN. Ὑπὸ μὲν τῶν οἰκείων *Big. (Coll. Voss.) Samb. Vat. Gall.* 2. & *Epiphan.*

o Ἀνύσας] Τὴν ὁδὸν ἀνύσας *Gall.* 1. phrasi plana. BERN.

p Ὄρθρου προσβαίνουσι] Ita *Bas. G. Hen. & Busb.* Ὄρθρου προβαίνουσι τ. π. ἐπιπίπτει *Vat.* ὄρθρου οὐ προσμίξουσι (vel προσμίγουσι) τ. π. ἐπιπίπτει *Big. (Coll. Voss.) & Samb.*

q Βήθωρα] Βήθουρα juxta aliquot codices *Epiphanii.*

r Συνεργίαν ἔμαθεν·] *Al.* συνεργείαν, vel συνέργειαν.

s Ἐπισχῇ] *Busb. Hen. & Samb.* ἐπίσχῃ, tempore instanti. Ibi *Gall.* 1. τὸ τῶν ἑβραίων πρόθυμον: & *Busb.* τὴν τῶν ἑβρ. προθυμίαν. BERN.

t Μακχιδὰ,] *Bas. & Gen.* μακκηδᾶ *Big. Samb. Hen. & Busb.* μακηδὰ Interpres Græcus Josuæ, & Masoretæ suis punctulis: *Maceda* B. Hieronymus. Has enim formas pluresque alias sustinet vox מקדה. Eadem in historia Zonaras, Ἐπιθεμένου δὲ τοῖς γαβαωνίταις τοῦ βασιλέως τῶν ἱεροσολύμων, διὰ τὰς πρὸς ἑβραίους σπονδὰς, ὁ ἰησοῦς αὐτοῖς συμμαχεῖ· καὶ τρέπε(ται) τοὺς ἐναντίους, καὶ τραπέντας ἐδίωκεν. ὅ τε καὶ οὐρανόθεν χαλάζα τε τῆς συνήθους μείζων, καὶ κεραυνοὶ τοῖς πολεμίοις ἐπέπεσον. καὶ ἡ ἡμέρα ηὔξητο, τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου στήσαντος τοῦ θεοῦ ἐντεύξει τοῦ ἰησοῦ, ἵνα μὴ νυκτὸς ἐπελθούσης διαφύγωσιν οἱ πολέμιοι. καταλαμβάνον(ται) δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἔν τινι σπηλαίῳ, καὶ κτείνον(ται) πάντες. Prudenter adeo heic Origenes & fidelius multo, quam solet in homiliis, *Hæc secundum historiam gesta, miracula Divinæ virtutis universis sæculis prædicant, nec interpretatione extrinsecus indigent, in quibus gestorum lumen coruscat.* Dein Theodoretus ἐρωτ. ιδ'. διδάξας ἡμᾶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ προφήτου τὴν δύναμιν, ὅτι λόγῳ μόνῳ χρησάμενος προσβῆναι τοὺς μεγάλους φωστῆρας κεκώλυκεν, ἕως κατὰ κράτος ἐνίκησεν· ὑπειδόμενος μή τις ἀπιστήσῃ τῷ λόγῳ, ἔφη τοῦτο ἐν τῷ παλαιῷ εὑρεθῆναι συγγράμματι. δῆλον τοίνυν κἀντεῦθεν, ὡς ἄλλος τις τῶν μεταγενεστέρων τὴν βίβλον ταύτην συνέγραψε, λαβὼν ἐξ ἑτέρας βίβλου τὰς ἀφορμάς. Addes his verba Dionysii, aut potius, Apollinarii adversus Apollophanem, si otium est. Quin inter primos defensores Fidei Justinus, πάλιν τῆς γῆς ὑμῖν παραδοθείσης (si Tryphonem Deuterotam objurgat ille) μετὰ δυνάμεως τοσαύτης, ὡς καὶ τὸν ἥλιον θεάσασθαι ὑμᾶς προστάξει τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου τοῦ ἐπονομασθέντος τῷ ἰησοῦ ὀνόματι, σταθέντα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ μὴ δύναντα μέχρι ὡρῶν λϛ'. Agapius inter MSS. Arabica Huntingtoni nostri sex horis diem hanc extendit ultra naturam; Eleazarus Talmudista quot Justinus noster tribuit: Jesus vero in Aprocryphis integram integræ diei subjicit. Quid alii ex voluntate sua? BERN. Ita *Bas. & G.* Μακκηδᾶ *Big. Samb. Hen. & Busb.* Μαχήδα *Vat.* (Μαλχίδα *Coll. Voss.*) Μαχηδὰ in LXX.

v Γραμμάτων.] Librum *Recti* intelligit *Masius.* refellit *Schotanus*, p. 388. & de libro *Josuæ* accipit.

† *Regibus autem in hunc modum debellatis,*] *Jos. cap.* IX. *Cum Reges Chananæorum, tam accolæ Libani montis ac maritimi,* המלכים אשר בכל חוף הים הגדול וגו'׃ *& phrasi æqua, c.* XI. המלכים אשר מצפון בנפרת דור מים, (*perite enim transfert Flavius primos versus capitis* IX. *Josuæ ad initium capitis* XI.) *quam mediterranei c.* IX. כל המלכים אשר בעבר הירדן בהר ובשפלה, *& c.* IX. אשר מצפון בהר ובערבה נגב כנרות ובשפלה הכנעני במזרח והים והאמרי וגו', *cum copiis suis plane stupendis, trecentis millibus peditum, equitum decem millibus, curruumque viginti millibus [Tantam vim barbarorum ex archivis Sanctæ Ædis huc retulit Flavius. Nam Biblia quæ hodieque ferimus, militum numerum tantum haud servant. Vide etiam illum Josue copias recensentem c.* 6. *hujus libri.] confluerent undique in castra cis* מי מרום, Aquas Merom, (*sic rite vocatur Samachonites lacuum Jordaniorum* supremus: *sequuntur enim hunc de amne eodem Gennesareticus & Asphaltites) apud urbem* Berotham, *Ezech. c.* 47, ברותה, *Syre* ܒܪܘܬ, *&* Βηρωθαὶ 2 *Sam.* 8. 8. *quæ assidet* Cedesæ קדש *Metropoli Galilææ superioris: contra tam immanem hostem spe certa victoriæ Jesum itinere quinque dierum Galgalis admotum, animat Oraculum Divinum. Ubi prælio commisso, profligantur Chananæi, simul cum auxiliis Palæstinis; nam illos etiam colligit Josephus ad pugnam hanc decretoriam, forte propter phrasin sacram c.* IX. ובכל חוף הים הגדול. *Quinvero cum humani nihil superesset in tanta strage, ense ac flamma sævitum est porro in suffragines equorum, curruumque materiem. Verum* עקר νευροκοπεῖν, *&* ἄχρηστα ποιῆσαι *de jumentis idem unumque posse indicat Talmudum* יו"ט *f.* 13. *a. Inde tota protinus patet Chananæa occupanti Jesu & triumphanti.* BERN.

x Γαβαωνίτας] Iterum *Bas. & Gen.* Josepho haud invito τοῖς γαβεωνίταις πολεμήσαντες, neve illo ingrato τοὺς γαβαωνίτας πολεμήσαντες *Big.* τοὺς γαβαιωνίτας, l. γαβεωνίτας, πολεμήσαντες bene *Samb.* Et vix male *Gall.* 1. τοὺς γεβεωνίτας πολ. BERN.

y Πολεμήσαντες.] *Al.* πολεμήσοντες.

z Ἐν Γαλγάλοις] Ergo hæc sita in ὑπωρείᾳ, e qua ante egressum Josuam scribit, & ὀρεινῆς mox meminit: sic ut ὑπώρεια sit regio ad montium radices sita, ὀρεινὴ & ὄρειος in tractu montano. Statim etiam fatetur Josuam Galgalis profectum ad regionem ὄρειον. REL.

a Τοὺς ἀκούοντας] Ἅπαντας τοὺς ἀκ. *Epiphan. Hen. & Busb.*

b Καὶ στρατεύουσιν] Καὶ στρατεύονται *Big. & Samb.* BERN.

c Πεδινοῖς] Πεδίοις *Samb. Big. Gall.* 1, 2. contra *Zonaram*, Drungarium, & quinque alios. Ita Symmachus, optimus trium virorum, ערבה jam πεδινὴν exponit Jos. XI. v. 2. Dein παλαιστινοὺς *Samb. Big. Hen. Busb. & Zonaras.* Ibidem προσλαβόντες *Hen.* BERN. *Al.* πεδίοις, & Παλαιστινοὺς & dein λαβόντες.

d Βηρώθῃ] *Samb.* enallaxi prava πρὸς ῥοβώθῃ πόλει γαλιλαίας. Præstantissimus Masius reponit πρὸς μηρώθῃ ex מרום Jos. XI. 5. Ita quidem legimus μαρὼθ & μεῤῥὼθ in Lexico Eusebii, pro μεῤῥὼμ & μαρὼν Exemplarium Sacrorum. BERN. Μερώθῃ ex *Jos.* c. XI. v. 5. reponendum censent *Masius & Villalpandus.* Forsan eadem urbs, quæ *Bell. Jud.* l. 2. dicitur Μηρώ.

e Τῆς Γαλιλαίας] Articulum negligit *Vat.*

f Τῆς ἄνω,] An, quod erat & altera Cadesh in australibus terræ finibus, illud ἡ ἄνω ad Cedesen spectat? Non putem. Erat γαλιλαία ἡ ἄνω, cujus urbs erat Cedes. REL.

g Κεδέσης] *Bas. & Gen.* τῆς ἄνω καδέσης οὐ πόρρω. *Samb. & Big.*

ercitus constabat peditum trecentis millibus, equitum vero decem millibus, & curruum millibus triginta. Timore itaque perterruit hostium multitudo & Jesum ipsum & Israëlitas, & propter metus magnitudinem vix ausi erant vel meliora sperare. Deo autem eis formidinem exprobrante, & an *quid* majus ejus ope & auxilio desiderent, atque eis pollicente victoriam de hostibus, jubenteque ut eorum equis poplites succiderent & currus igne cremarent, concepta ex *his* Dei promissis fiducia, contra hostes profectus est, dieque quinta illis superveniens acie concurrit; ac *utrinque* acriter pugnatum est, eaque strages edita quæ *fere* omnem audientium fidem superat. Effusos autem longe persequitur, demptisque paucis totum hostium exercitum *ferro* interimit. Reges etiam ad unum omnes ceciderunt: adeo ut, hominibus ad cædem deficientibus, equos eorum necaverit & currus igne absumpserit. Regionem deinde universam, nemine ad pugnam exire audente, secure peragrabat; urbes nempe obsidione capiens, item quicquid *vivum* deprehenderet occidens.

[h] Ἦν δὲ στρατοῦ παντὸς, ὁπλιτῶν μὲν ἦσαν μυριάδες τριάκοντα· μύριοι δ' ἱππεῖς, καὶ ἅρματα [i] δισμύρια. κατεπλήττει δὴ τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων αὐτόν τε Ἰησοῦν καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας· καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ κρείττονος εὐλαβεστέρως εἶχον δι' ὑπερβολὴν τοῦ δέους. τοῦ Θεοῦ δ' ἐξονειδίσαντος αὐτοῖς τὸν φόβον, [k] καὶ εἰ πλέον τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ποθοῦσιν, ὑπισχομένου τε νικήσειν τοὺς ἐχθροὺς, καὶ κελεύσαντος τούς τε ἵππους ἀχρήστους ποιῆσαι, καὶ τὰ ἅρματα πυρῶσαι· θαρσαλέος πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ [l] γενόμενος ἐξώρμησεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ διὰ πέμπτης ἡμέρας ἐπ' αὐτοὺς ἐλθὼν συνάπτει, καὶ καρτερὰ μάχη γίνεται, καὶ φόνος κρείττων πίστεως τοῖς ἀκροωμένοις. [m] διώκων δ' ἐπὶ πλεῖστον ἐξῆλθε, καὶ πᾶν τὸ στράτευμα τῶν ἐχθρῶν πλὴν ὀλίγων [n] διέφθειρεν, καὶ οἱ βασιλεῖς πάντες ἔπεσον· [o] ὥστε τῶν ἀνθρώπων ἐπιλελοιπότων πρὸς τὸ κτείνεσθαι, τοὺς ἵππους Ἰησοῦς αὐτῶν ἀνῄρει, καὶ τὰ ἅρματα ἐνεπίμπρα. τήν τε χώραν [p] ἐπ' ἀδείας διεπορθεῖτο, μηδενὸς τολμῶντος εἰς μάχην ἐπεξελθεῖν· ἀλλὰ πολιορκίᾳ τὰς πόλεις [q] αἱρῶν, [r] καὶ πάλιν ὅ, τι λάβοι φονεύων.

Chananæis quinquennali bello protritis, & præter loca quædam munita omnino deletis, Galgala deserit Jesus, Siluntis amœnitate captus: ubi castra sua & Tabernaculum statueret, donec Templum conderetur. Jos. c. 11. & c. 18.

19. * Jam vero exactus erat annus quintus, nec quisquam Chananæorum amplius supererat, absque iis qui in loca munitissima se receperant. Je-

ιθ'. Ἔτος δὲ [s] πέμπτον ἤδη παρεληλύθει, καὶ Χαναναίων οὐκέτ' οὐδεὶς ὑπολέλειπτο, πλὴν εἰ μή τινες [t] εἰς ὀχυρότατον τεῖχος διέφυγον. Ἰησοῦς δὲ ἐκ τῶν Γαλγάλων ἀνα-

τῶν ἄνω, καὶ Κεδέσης οὐ πόρρω. *Epiphanius* τῶν ἄνω, καὶ Δεσέσης οὐ πόρρω. Vides hoc in loco quid feci. BERN. Καιδέσης οὐ π. *Bas. Big.* & *Samb.* καὶ Κεδέσης οὐ πόρρω *Vat.* καὶ Δεσέσης οὐ π. *Vet. Interpr.*

h Τοῦ δὲ στρατοῦ παντὸς,] Ἦν δὲ ὁ στρατὸς ἐκείνων ὁπλιτῶν &c. *Zonar.* p. 30.

i Δισμύρια.] *Epiphanius* καὶ ἅρματα δισχίλια. *Zonaræ* exemplaria largiuntur καὶ τρισμύρια ἅρματα, putate ex c. 6. §. 1. hujus libri. Mox *Hen.* & *Busb.* αὐτόν τε τὸν Ἰησοῦν. BERN.

k Καὶ εἰ πλέον] Καὶ τι πλέον *Gall.* 1. unde legendum censeo καὶ εἴ τι πλέον.

l Γενόμενος ἐξώρμησεν] Est qui legit γενόμενος ὁ Ἰησοῦς.

m Διώκων] Ita *MSS.* διώκων τ' ἐπὶ πλ. *Bas.* & *G.*

n Διέφθειρεν.] *Samb. Big.* & *Gall.* 2. διέφθειρεν Ἰησοῦς. Inde forte *extinxisset* in MS. *Voss.* 1. offendimus pro *extinxit Jesus*, aut *Jhs.* BERN.

o Ὥστε τῶν ἀνθρώπων] Stylus Schotani, ὥστε τῶν ἀνθρώπων μὴ ἐπιλελοιπότων &c. Dein abundè nimis *Big.* & *Samb.* πρὸς εἰς τὸ κτείνεσθαι, τοὺς ἵππους αὐτῶν Ἰησοῦς ἀνῄρει. Imo *Big.* & *Epiph.* tollunt Ἰησοῦς. BERN.

p Ἐπ' ἀδείας] Vide p. 261. v. 9.

q Αἱρῶν,] *Al.* αἱρῶν καὶ πᾶν ὅτι λάβοι.

r Καὶ πάλιν ὅτι,] Ita *Hen. Busb. Bas.* & *Gen.* Vel καὶ πᾶν ὅτι λάβοι, cum *Epiphanio*, *Big. Samb. Gall.* 1, 2. Utrumque tamen convenit bene cum Jos. c. XI. 9, 11, 12, 20, 40. Josephi verba carpsit *Zonaras* de ampla illa victoria, & tale in compendium reduxit, Ἰησοῦς δ' ἐπανήει πάλιν τῆς χαναναίας ἐπὶ τὴν ὀρεινήν. καὶ πολὺν φόνον τῶν ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος, καὶ λείαν λαβὼν, εἰς τὸ ἐν γαλγάλοις ἦλθε στρατόπεδον. ἐκλήθη δ' ὁ τόπος (vide hujus capitis §. 11.) τοῦ στρατοπέδου γάλγαλα, ὡς ἤδη ἑαυτοὺς ἐλευθέρους τῶν αἰγυπτίων καὶ τῆς κατὰ τὴν ἔρημον ταλαιπωρίας γνόντων τῶν ἰσραηλιτῶν. γάλγαλα γὰρ τὴν ἐλευθερίαν ἑβραῖοι καλοῦσι. στρατεύουσι δ' ἐπ' αὐτοὺς οἱ περὶ λίβανον χαναναῖοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς πεδινοῖς παλαιστηνοῖς συμμαχούμενοι. ἦν δ' ὁ στρατὸς ἐκείνων ὁπλιτῶν μυριάδες τριάκοντα, μύριοι δ' ἱππεῖς, καὶ τρισμύρια ἅρματα. νίκην δὲ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγειλαμένου, καρτερὰ μάχη γίνεται, ὡς πᾶν τὸ στράτευμα τῶν ἐχθρῶν, πλὴν ὀλίγων, διαφθαρῆναι, καὶ τοὺς βασιλεῖς δὲ πεσεῖν. BERN.

s Πέμπτον] Vide *Usserii* Chronol. S. p. 206.

* *Jam vero exactus erat annus quintus,*] *Chananæis igitur quinquennali bello protritis, & præter loca quædam munita omnino deletis, Jos c.* XI. *inde à versu* 12. *& c.* XVIII. 1. *Galgala anno sequente, uno enim anno dissentiunt à cæteris suæ hæresis Ribbi Talmudicus & Josephus, non biennio, ut Masius & minores Masio Theologi intendunt adversum hunc Sacerdotem, & tot ejusdem tribus. Quinetiam sex annis hoc bellum exercitum tradit Eutychius Patriarcha, non pluribus. Septem autem annos Chananææ peragratæ, subactæ, & distributæ supputat Mar Zutra cum plerisque Gemaristarum & Chronologorum Judaicorum ex Jos. c.* XIV. *v.* 7. 10. *viz.* 7 = 45 — 38. *necnon à Jobelæo* XVII. *quando Ædem primam excisam volunt, spatio male correpto, retrorsum numerantes.* Eracin *f.* 13. *&* Zebachin *f.* 118. *b. &* Synhedrin *f.* 69. *b. Sed verum prius nempe* 6 = 45 — 39: *ut Josephus collegerat ex illo versu* 10. *Nam à medio anni sexti Ecclesiastici, ex quo Jordanem transierant Hebræi, cœpit* κληρουχία, *& Epocha* Jobelorum *&* Semitarum. *Primus adeo annus Cycli* Sabbatici *à Tisri mense deductus, incurrebat in partem priorem* septimi anni sacri *ab eremo derelicta, ut vult Traditio veterrima Judæorum. Recte autem docent Pharisæi, Massicta de* Initio anni *&* ἀζύμοις, בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות. *Galgala, inquam, deserit Imperator, Siluntis amœnitate captus, ubi castra sua, & (quod excellens) Tabernaculum Dei demum statueret, donec Templum Numini conderetur, & cortinæ in saxa cedrosque verterent. Unde deflorator Neapolitanus libri* Josue *à captis Haiis,* وفي ذلك الوقت بنا [illegible] مذبح حجارة في هر جريزيم كما قال الله تعالي. *Quamprimum autem bella ponerent, Altare Deo erexit in Samaria pius Jesus, sicut semel iterumque præceperat Antecessor, Deut. c.* 27. 4. *& c.* 11. 29. *Super Gebalum contendunt Judæi plane omnes Christianique. Atqui in cacumine Garizin idem statuunt Pentateuchum & Chronica penes Samaritas, ex veneratione Templi sui. Masoretæ vero Judaici jam à multo ævo, ac prius nostro Hieronymo,* או יבנה יהושע מזבח ליהוה אלהי ישראל בהר עיבל, *& reliqua istius ritus pariter atque tempus promoverunt Jos. c* 8. 30. *post Haiam excisam. At commodius & sedatius Flavius Mattathiades, Interpres Græcus libri Josue, id factum narrant, postquam tota vis Barbarorum esset profligata, quæ adversus populum Hebræum undique ad Galilæam convenerat novissimo ac miserabili consilio Jos. c.* 9. 2. καὶ συνήλθεσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκπολεμῆσαι Ἰησοῦν καὶ Ἰσραὴλ ἅμα πάντες. τότε ᾠκοδόμησεν Ἰησοῦς, *refert exemplar Romanum,* θυσιαστήριον τῷ κυρίῳ θεῷ Ἰσραὴλ ἐν ὄρει γαιβάλ. *Quanquam Origines in Homiliis, pariterque MS. Alexandrinum, sed & Complutense ordinem alium observant eo in loco. Fatetur adhuc Gersomides hoc factum pertinere ad c.* 11. 23. καὶ ἡ γῆ κατέπαυσε πολεμουμένη, *plane ut Josephus dixerat. Imo vero Ismael, vir celebris inter Amoræos,* Sota *f.* 21. *c. vult hanc cæremoniam ad annum* XIV. *à tranato Jordane fuisse prorogatam & dejectam:* לא נאמרו ברכות וקללות אלא לאחר ארבע עשרה שנה, *cum jam in duodecim regiones distributa esset terra Chananæa. Eo vergit & opinio R. Eleazari, quam leges eodem* Sotæ *capite. Præterea Talmudum Babylonium hoc* אז *in Bibliis extra fundum suum ac sedem venire,* taleque nihil patrasse Imperatorem confestim à clade Haiensi agnoscit: voluisse equidem illum, si res Hebraica tum protinus pateretur, Sabbat *f.* 56. *b. &* Synhedrin *f.* 91. *b.* אז יבנה יהושע מזבח ליהוה שבקש לבנות ולא בנה אלא דבנה הכא נמי דבנה. *Prout de Rege tum minus sapiente dicitur* 1 *Reg. c* 11. אז יבנה, Tunc extruxit Salomo altare Camoso, i. e. ædificatum meditabatur, & animo destinabat, quod postea ædificaretur, שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה. *Deinde R. Symeon* Sota *f* 36. *T. Bab. necnon Salomo, Cimchius, aliique recentium Theologorum, Abarbinele hinc excepto, propter auctoritatem Judæ Principis,* Sota *f.* 21. 3, כי על דעתיה דר' יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום, *aut magis ex verbis Oraculi acceptis perperam,* והיה בעברתם את הירדן, *hanc historiam suis codicibus protrudi queruntur longius in futura, cum esset illud primum opus Hebræorum in tellure diu promissa jamque adita. At hæc sententia prodigiosa nimis apparet & delirii Judaici. Distat enim Jordanis trajectus ante Galgala* LX. *millaribus à Garizin, ut utrumque Talmudum asserit, comprobantque Chorographi Christiani. Tum etiam inter juga Garizin & Gebal longo ordine distributus exercitus, adsistentibus circa altare gente sacra Levitis, hostias faciunt & imprecationes. Dein diris hisce (nihil enim amplius indicat* משנה תורה, μέσης τοῦ, *seu* δευτερονόμιον; *longius nihil* κὸλ διβρὴ ἁ(?)ρὰ ἀζῶ(?), *quam parasam* τοῦ, *aut magis concisum Deut. c.* 27. *aut adhuc restringenti à versu* 15. *capitis istius,* ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', *quod Josephus sacerdos noverat) memoriæ ergo altari novo inscriptis, Moses enim jusserat, Silunta cuncti revertuntur. Jos. c.* 8. 30. *Deut. c.* 27. 4, 13 *& c.* 11. 29. *& Massictæ* סוטה *c.* 7. *cum Commentariis Scholæ utriusque, Babylonicæ & Palæstinæ.* BERN.

t Εἰς ὀχυρώτατον] *Bas.* & *Gen* locutione venusta. Nec male εἰς ὀχυρώτατον, seu εἰς ὀχυρώτατα, τειχῶν *Epiphanius.* ἐχυρὰ τειχῶν

ἀναστρατοπεδεύσας [v] εἰς τὴν ὄρειον, ἵστα τὴν ἱερὰν σκηνὴν κατὰ Σιλοῦν πόλιν· ἐπιτήδειον γὰρ ἐδόκει τὸ χωρίον διὰ κάλλος, [x] ἕως οἰκοδομεῖν ναὸν αὐτοῖς τὰ πράγματα παράσχῃ· καὶ χωρήσας ἐντεῦθεν ἐπὶ Σικίμων σὺν ἅπαντι τῷ λαῷ, [y] βωμόν τε ἵστησιν ὅπου προεῖπε Μωϋσῆς, καὶ νείμας τὴν στρατιὰν, ἐπὶ μὲν τῷ [z] Γαριζεῖ ὄρει [a] τὴν ἡμίσειαν ἵστησιν, ἐπὶ δὲ τῷ [b] Γιβάλῳ [c] τὴν ἡμίσειαν, [d] ἐν ᾧ καὶ ὁ βωμός ἐστι, καὶ τὸ Λευιτικὸν [e] καὶ τοὺς ἱερέας. θύσαντες δὲ καὶ ἀρὰς ποιησάμενοι, καὶ ταύτας [f] ἐπὶ τῶν βωμῶν γεγραμμένας [g] καταλιπόντες, εἰς τὴν Σιλοῦν ἀνέζευξαν.

κ΄. Ἰησοῦς δ' ἤδη γηραιὸς ὢν, καὶ τὰς τῶν Χαναναίων πόλεις ὁρῶν οὐκ εὐαλώτους, [h] ὑπό τε τῶν χωρίων ἐν οἷς ἦσαν [i] ἐχυρότητος, καὶ τοῦ τῶν τειχῶν ἰσχύος, ἃ τῇ φυσικῇ τῶν πόλεων πλεονεξίᾳ [k] προσπεριβαλλόμενοι προσεδόκων τοὺς πολεμίους ἀφέξεσθαι πολιορκίας δι' ἀπόγνωσιν τοῦ λαβεῖν· καὶ γὰρ ἐπ' ὀλέθρῳ τῷ ἑαυτῶν οἱ Χαναναῖοι μαθόντες τοὺς Ἰσραηλίτας [l] ποιησαμένους τὴν ἔξοδον τὴν ἀπ' Αἰγύπτου, [m] πρὸς τὸ τὰς πόλεις καρτερὰς ποιεῖν ἐκεῖνον ἅπαντ' ἦσαν τὸν χρόνον· [n] συναγαγὼν τὸν λαὸν εἰς τὴν Σιλοῦν ἐκκλησίαν παρήγγειλε. καὶ σπουδῇ συνδραμόντων, τά τε ἤδη [o] κατορθώμενα, καὶ τὰς γεγενημένας πράξεις, ὡς εἰσὶν ἄρισται, καὶ [p] τοῦ θείου τοῦ παρασχόντος αὐτὰς ἄξιαι, καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν νόμων οἷς κατακολουθοῦσιν, ἔλεγε· βασιλεῖς τε τριάκοντα καὶ ἕνα, τολμήσαντας αὐτοῖς εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, κεκρατῆσθαι δηλῶν, καὶ στρατιὰν, ὅση ποτὲ κατελπίσασα τῆς αὐτῶν δυνάμεως εἰς μάχην συνῆψεν, ἅπασαν διαφθαρεῖσαν, ὡς μηδὲ γενεὰν αὐτοῖς ὑπολελεῖφθαι. τῶν δὲ πόλεων ἐπειδήπερ αἱ μὲν ἑαλώκεσαν, πρὸς ἃς δὲ δεῖ χρόνου καὶ μεγάλης πολιορκίας, διὰ τὴν τῶν τειχῶν ὀχυρότητα καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ τῶν οἰκητόρων πεποίθησιν, ἠξίου τοὺς ἐκ τῆς περαίας τοῦ Ἰορδάνου συνεξορμήσαντας αὐτοῖς, καὶ τῶν κινδύνων συναραμένους, ὄντας συγγενεῖς, ἀπολύειν ἤδη πρὸς τὰ οἰκεῖα, χάριν αὐτοῖς ὧν συνέκαμον ὁμολογοῦντας· ἕνα τε κατὰ φυλὴν, ἀρετῇ προὔχειν μαρτυρηθέντα, πέμπειν, οἳ, τὴν γῆν ἐκμετρησόμενοι πιστῶς καὶ μηδὲν κακουργήσοντες, δηλώσουσιν ἡμῖν ἀδόλως [q] αὐτῆς τὸ μέγεθος.

autem, motis caſtris ex Galgalis, *in* montanis collocavit ſacrum Tabernaculum ad urbem Siluntem (opportunus enim atque idoneus videbatur locus, propter amœnitatem, donec templum ædificari res Iſraëlitarum paterentur) atque inde cum omni populo Sicima profectus & altare ſtatuit ubi Moyſes præceperat; & dein exercitu diviſo, in monte quidem Garizi dimidium ejus conſtituit, dimidium vero alterum in Gibalo, (ubi & altare eſt) & *cum iis* Levitas & ſacerdotes. Cum autem ſacra feciſſent & diras vibraſſent, eaſque aræ inſcriptas reliquiſſent, in Siluntem ſunt reverſi.

20. Cæterum Jeſus jam ætate provectus, urbeſque Chananæorum, *quæ ſupereſſent*, expugnatu difficiles *eſſe* videns, tum ob locorum ubi ſitæ erant munimenta, tum ob valida murorum præſidia; quibus ad urbes egregie natura munitas in circuitum adjectis, exſpectabant ut hoſtes ab obſidione abſtinerent, de iis potiundis deſperantes (nam Chananæi, cognito Iſraëlitas in excidium ſuum ex Ægypto egreſſos eſſe, toto illo tempore in oppidis muniendis occupati fuerant) conventu populi in Siluntem indicto concionem advocat. Cumque * frequens concurſus factus eſſet, eis recenſuit quæ ad id temporis proſpere evenerant, utque res quas geſſerant pulcherrimæ erant, & quales par erat Dei auſpiciis geri, legumque quas amplexi ſunt dignitati convenientes: præterea commemorans reges triginta & unum, qui manus conſerere auſi ſunt, prælio ſuperatos; & exercitum, qui viribus ſuis aliquando fiſus cum illis acie dimicavit, totum internecione ita deletum, ut ne ſoboles quidem iis supereſſet. Cæterum quoniam ex urbibus aliæ quidem captæ eſſent, aliæ vero, ob murorum firmitudinem & incolarum in ea fiduciam, diuturnam validamque oppugnationem poſtularent, cenſebat eos qui ex regione Transjordaniana in communem expeditionem profecti fuerant, & propter cognationem periculorum ſocios ſe adjunxerant, jam domum remittendos, gratiis pro ope & auxilio illis prius relatis: deinde ex ſingulis tribubus ſingulos, qui virtutis ſuæ præcellentis teſtimonium acciperent, delegandos, qui regionem bona fide permenſi, omnique procul habita malitia, nobis ſine dolo magnitudinem ejus renunciabunt.

Jeſus jam ſenex concilium πανηγύρεως cogit Silunte: ubi res geſtas recenſens de tribuum Transjordaniarum miſſione & de tellure dimetienda deliberat. Joſ. c. 22. &c.

21. † Et

τειχῶν *Samb. Gall.* 1, 2. Pro eodem *Big.* ἐχυρότητι τειχῶν. Vide paragrapho ſequente elementum i. BERN. Ἐχυρότητι τειχῶν *Samb. Gall.* 1. & 2. ὀχυρότητι τειχῶν *Vat.* ἰσχυρότητι τειχῶν *Big.*

v Εἰς τὴν Ὄρειον,] Citra Atticiſmum *Big. Samb. Busb. Hen.* & *Gall.* 2. εἰς τὴν ὀρεινὴν. Ea regio vocatur, *Montes Ephræmai*, הר אפרים, Joſ. c. 20. 7. c. 21. 21. & ubique hiſtoriarum ſacrarum. BERN. Εἰς τὴν ὀρεινὴν in quinque *MSS*. Ea regio vocatur *Montes Ephræmai* in S. Literis.

x Ἕως οἰκοδομεῖν] Ἕως ἂν οἰκοδ. *Big.* & *Samb.*

y Βωμόν τε ἵστησιν] *Epiph.* βωμὸν θεῷ ἵστησιν ὅπου προεῖπε καὶ Μωυσῆς. BERN.

z Γαριζεῖ] *Al.* Γαριζεὶν & Γαριζὶν. Videſis p. 252. v. 23.

a Τὴν ἡμίσειαν ἵστησιν,] Τὴν ἡμ. ἵστησι μοῖραν *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.*

b Γιβάλῳ] Γιβάλῳ & ſupra impreſſum fuit. Quippe inter propria nominum עבל & עיבל idem legitur S. Bibliis. Heic *Baſ.* & *Gen.* γιβήλῳ. Ita γαιβὰλ Judæi LXXII. pro איבל Legislatoris Deut. 11. 29. & hujus, vel Eſdræ Deut. c. 27. 4. [Syriac] γεβὲλ Syrus paſſim & perperam. *Busb.* ἰωβήλῳ. *Hen.* habet βήλῳ, ut Latinorum aliquot ἐκ παραδρομῆς. Leviter enim ſonat ſyllaba γι. ἠβήλῳ *Big.* & *Gall.* 1. ἠβάλῳ, ut puto, Epiphanius. ἠβίλῳ *Samb. Hebal* enim fortiter efferunt Hieronymus noſter, & Judæi Spanienſes ex Maſora: tum etiam Interpreti Græco Joſ. c. 8. 30, 33. Alibi enim haud occurrit id locale. Necnon loci iſtius cultores Samaritæ, tam in Chronicis ſuis quam Legis Divinæ verſione Arabica *Hebal* vocant. Petes cætera è libro præcedente. Promptum equidem mihi eſt reſcribenti γηβάλῳ apud Joſephum utrobique, vel cum Gallicorum altero ἠβέλῳ. BERN. Ita & ſupra p. 252. v. 20. Γιβάλῳ *Baſ* & *G.* in *MSS*. Ἠβήλῳ & Ἠβάλῳ & Ἡβίλῳ. Sed Γηβάλῳ aut (ut in uno *MS.*) Ἡβείλῳ malit *Bernardus*.

c Τὴν ἡμίσειαν.] *Baſ.* & *Gen.* quod etiam ſufferri poteſt ſub ἵστησι, aut longius pone νείμας, repetendum mente. *Epiphanius* ex libro antecedente explicat, aut membranis Caſſiodori ſui heic eſt aſſecutus, ἵστησιν, ἐπὶ δὲ τῷ ἠβάλῳ τὴν ἡμίσειαν· ἐν ᾧ καὶ βωμὸν ἔστη, καὶ τὸ λευιτικὸν καὶ τοὺς ἱερέας διεμέρισε. Ibidem *Big.* ἐν ᾧ καὶ βωμός ἐστι, &c. BERN.

d Ἐν ᾧ καὶ ὁ βωμός ἐστι,] Ἐν ᾧ καὶ βωμός ἐστι *Big.* ἐν ᾧ καὶ βωμὸν ἔστη, καὶ τὸ Λευιτικὸν καὶ τοὺς ἱερέας διεμέρισε, legiſſe videtur *Epiphan.*

e Καὶ τοὺς ἱερέας.] Καὶ οἱ ἱερεῖς θύσαντες δὲ καὶ δέκα ἀρὰς *Vat.*

f Ἐπὶ τῶν βωμῶν] Ἐπὶ τῶν βωμῶν *Baſ.* & *Gen.* de uno altari laterum plurium, μάλ' ἀστείως & quaſi apud Palladium. Planius *Hen.* & *Busb.* ἐπὶ τὸν βωμόν. Atque *Big. Samb. Gall.* 1, 2. *Epiphaniuſ*que ἐπὶ τῷ βωμῷ. BERN. Ita *Baſ. G.* & *Vat.* de uno altari laterum plurium μάλ' ἀστείως, ut ait *Bern.* in *MSS.* ἐπὶ τὸν βωμὸν, aut ἐπὶ τῷ βωμῷ.

g Καταλιπόντες,] *MSS.* cuncta. καταλείποντες excuſa: exigua diſcrepantia. Zonaras denique eandem hiſtoriolam attingit, ἔτος δὲ πέμπτον ἤδη παρεληλύθει, καὶ χαναναίων οὐκέτι οὐδεὶς ὑπελέλειπτο. Ἰησοῦς δὲ ἵστα τὴν σκηνὴν κατὰ πόλιν σηλὼμ, ἕως οἰκοδομῆσαι αὐτοῖς ναὸν γένηται. BERN.

h Ὑπό τε] Ὑπό τε τοῦ τῶν *Big.* & *Samb.*

i Ἐχυρότητος,] *Samb.* & *Gall.* 2. ἐχυρότητος, heic & inferius. *Baſ.* & *Gen.* ἰσχυρότητος. *Big. Buriuſ*que ἰσχυρότητος. *Gall.* 1. & *Zonaras* ὀχυρότητος: capies hanc, vel lectionem primam. BERN.

k Προσπεριβαλλόμενοι] Recte *Big. Samb,* & *Gall.* 2. προσεπιβαλλόμενοι *Gall.* 1. περιβαλλόμενοι *Baſ.* & *Gen.* Mox ἀφίξεσθαι πολιορκίας *Gall.* 1. non imperite. BERN.

l Ποιησαμένους] Ita *Big. Samb.* & pars codicum *Epiphanii*. in *Editis*, *Aliiſque* ποιησομένους.

m Πρὸς τὸ τὰς] Forte πρὸς τῷ. COCC.

n Συναγαγὼν] Συναγαγεῖν τὸν λαὸν ἐκκλησίαν παρήγγελλε *Big.* συναγαγεῖν τὸν λαὸν εἰς τὴν σιλοῦν ἐκκλησίαν παρήγγελλε *Samb.* συναγαγεῖν τὸν λαὸν εἰς τὴν σιλοῦν ἐκκλησίαν παρήγγειλε *Hen. Busb.* συναγαγὼν τὸν λαὸν σιλοῦν, ἐκκλησίαν παρήγγειλε. Ibidem καὶ σπουδῇ συνδραμ. *Big.* BERN.

* *Frequens concurſus factus eſſet,*] *Vel*, ſummo ſtudio *illic* concurrerent.

o Κατορθώμενα,] Κατωρθωμένα *Big.* καθωρθωμένα *Samb.* ſonis ſic ludere ſolent nurus Atticæ. καθορθωμένα Typographi. BERN.

p Τοῦ θείου] Τοῦ Θεοῦ *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

q Αὐτῆς] *Busb.* αὐτοῖς. Procedat autem Drungarius Byzantius. συναγαγὼν δὲ τὸν λαὸν εἰς σηλὼμ, τὰς ἑαλωκυίας τῶν πόλεων ἀπηρίθμει,

Ager Chananæus describitur, & æstimatur. Jos. c. 13.

21. † Et Jesus quidem, cum hæc verba fecisset, populum universum sibi assentientem habuit: moxque viros ad terram illorum dimetiendam emisit, adjunctis ad eos quibusdam Geometriæ peritis, quibus propter artem verum ignotum non erat futurum: mandans eis ut terræ felicis & minus bonæ mensuram æstimarent. Telluris enim Chananæorum natura ejusmodi est, ut videre liceat campos magnos, eosque fructibus edendis aptissimos, qui alii quidem terræ collati fertilissimi haberi possint, at si cum Jerichuntinorum aut Jerosolymitanorum agris conferantur, nihil fere appariturі sunt. ac quanquam iis accidit ut exiguum admodum terræ spatium incolerent, idque maxima ex parte montanum, eximia tamen fertilitate & pulchritudine nulli alii cedit. Quamobrem arbitrabatur ut magis ex æstimatione quam ex mensura sortitio fieri deberet. cum sæpe unum jugerum millenis contra non carum sit. At viri qui missi fuerant, decem autem erant, terra perlustrata & æstimata, septimo mense ad eum in Siluntem urbem reversi sunt, ubi Tabernaculum constituerant.

Imperator atque pontifex, una cum phylarchis cæterisque senatoribus, inter novem tribus & dimidiam Manassitida terram sorte varia distribuunt. Jos. c. 14. &c.

22. Tum Jesus, assumpto Eleazaro cum senatu & tribuum principibus, divisit *regionem* novem tribubus & Manassitarum dimidiæ, cuique tribui agri portionem pro ejus magnitudine partitus. Cum *iis* sortitus esset, Judæ quidem sorte obtigit omnis superior Judæa Jerosolymas usque protensa, latitudine vero lacum Sodomiticum attingens. In hac autem sorte urbes erant Ascalon & Gaza. Symeonis vero tribui, nam secunda erat, obvenit Idumææ pars Ægypto & Arabiæ contermina. At Benjamitæ terram sorte habuere, quæ à Jordane fluvio longitudine quidem usque ad mare pertingit; latitudine vero Jerosolymis & Bethelis terminatur. hæc autem sors angustissima erat propter soli bonitatem: nam & Jerichunta & Jerosolymitarum urbem acceperunt. Ephraïmi au-

κα'. Καὶ Ἰησοῦς μὲν, τούτους ποιησάμενος τοὺς λόγους, συγκατάινον ἔσχε τὸ πλῆθος· καὶ ἄνδρας τοὺς ἐκμετρησομένους τὴν χώραν αὐτῶν ἐξέπεμψε, παραδοὺς αὐτοῖς τινας γεωμετρίας ἐπιστήμονας, οὓς τἀληθὲς οὐκ ἔμελλε λήσεσθαι διὰ τὴν τέχνην· ἐντολὰς δοὺς [r] ἀποτίσασθαι τῆς τε εὐδαίμονος διάμετρον γῆς καὶ τῆς ἧσσον ἀγαθῆς. ἡ γὰρ φύσις τῆς Χαναναίων γῆς τοιαύτη τίς ἐστιν, ὡς ἴδοι τις ἂν πεδία μεγάλα καὶ καρποὺς φέρειν ἱκανώτατα, καὶ συγκρινόμενα μὲν ἑτέρᾳ γῇ, πανευδαίμονα νομισθησόμενα· ταῖς δὲ [s] Ἱεριχουντίων χώραις παραβαλλόμενα καὶ ταῖς Ἱεροσολυμιτῶν, τὸ μηδὲν [ſ] ἀναφανησόμενα. καί τοι παντελῶς ὀλίγην αὐτῶν εἶναι τὴν γῆν συμβέβηκε, καὶ ταύτης ὀρεινὴν τὴν πολλήν· ἀλλ' [t] ὑπερβολὴ εἰς καρπῶν ἐκτροφήν τε καὶ κάλλος οὐκ ἀπολέλοιπεν [v] ἑτέραις. καὶ διὰ τοῦτο τιμητοὺς μᾶλλον ἢ μετρητοὺς [u] τοὺς κλήρους εἶναι δεῖν ὑπέλαβε· πολλάκις ἑνὸς πλέθρου κἂν χιλίων ἀνταξίου γινομένου. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ πεμφθέντες, δέκα δὲ ἦσαν, περιοδεύσαντές [x] τε καὶ τιμησάμενοι τὴν γῆν, ἐν ἑβδόμῳ μηνὶ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν εἰς [y] Σιλοῦντα πόλιν, ἔνθα τὴν σκηνὴν ἐστάκεισαν.

κβ'. Καὶ Ἰησοῦς, Ἐλεάζαρόν τε καὶ τὴν γερουσίαν [z] καὶ σὺν τοῖς φυλάρχοις παραλαβὼν, νέμει ταῖς ἐννέα φυλαῖς [a] καὶ τῶν Μανασσητῶν τοῖς ἡμίσεσι, κατὰ μέγεθος ἑκάστης τῶν φυλῶν τὴν μέτρησιν ποιησάμενος. κληρώσαντος δὲ αὐτοῦ, ἡ μὲν Ἰούδα [b] λαχοῦσα πᾶσαν αἱρεῖται τὴν καθύπερθεν [c] Ἰουδαίαν, παρατείνουσαν μὲν ἄχρι τῶν Ἱεροσολύμων, τὸ δὲ εὖρος ἕως τῆς Σοδομίτιδος λίμνης καθήκουσαν. ἐν δὲ τῷ κλήρῳ τούτῳ πόλεις ἦσαν Ἀσκάλων καὶ Γάζα. Συμεωνὶς δὲ, δευτέρα γὰρ ἦν, ἔλαχε [d] τῆς Ἰδουμαίας τὴν Αἰγύπτῳ τε καὶ τῇ Ἀραβίᾳ πρόσορον οὖσαν. Βενιαμῖται δὲ τὴν ἀπὸ Ἰορδάνου ποταμοῦ ἔλαχον ἄχρι θαλάσσης μὲν τὸ μῆκος· τὸ δὲ πλάτος, Ἱεροσολύμοις ὁριζομένην καὶ [e] Βεθήλοις. στενότατος δὲ ὁ κλῆρος οὗτος ἦν διὰ τὴν τῆς γῆς ἀρετήν. Ἱεριχοῦντα γὰρ καὶ τὴν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν [f] ἔλαβον. ἡ δὲ Ἐφραϊ-

καὶ ὅσοι τῶν ἐναντίων διεφθάρησαν στρατιαί· καὶ ὡς τριάκοντα βασιλεῖς αὐτῶν (excidit sane unus regulorum) ἀπεκτάνθησαν· τὰς δὲ περιλειφθείσας ἔτι πόλεις πολυχρονίου δεῖσθαι πολιορκίας δι' ὀχυρότητα ἔλεγε. καὶ ἠξίου τοὺς ἐκ τῆς περαίας τοῦ Ἰορδάνου συνεξορμήσαντας αὐτοῖς ἀπολύειν ἤδη πρὸς τὰ οἰκεῖα. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς ἐκ τῶν δύο φυλῶν καὶ τῆς ἡμισείας, πεντακισμυρίους ὄντας, πρὸς τὰς κληρουχίας αὐτῶν ἐπέτρεπεν ἀπελθεῖν. Hæc Johannes. BERN.

† *Et Jesus quidem, cum hæc verba fecisset,*] *Lecti igitur decemviri hujus descriptionis curatores, tot enim tribuum res agebatur, cum suis Metatoribus, dices duplo pluribus, quemadmodum Josepho & Scriptori sacro dignius consentiat præter spem ac incusationem præclarissimi Masii, Schotani, aliorumque, Chananæam pro natura soli in bis quinque regiones partiuntur atque demum cum Tabula bonæ terræ, septem mensium opere, ad Prætorium Siluntium revertuntur. Calebus equidem, vir strenuus & probatæ fidei, in castris Galgalenis mature sibi vindicabat Hebronem plagam gigantum, quoad ejus promiserat Legislator, Num. c. 14. 21. bello nondum confecto. Jos. c. 10. 37. c. 11. 21. 23. c. 14. 6, 12, 15. c. 15. 13, 14. & c. 19. 51. Posthæc igitur terræ jam subactæ & quietæ, ut Hebræus loquitur, revera supervenit metatio, missa jam à Silunte: quanquam causa Calebi primi & sine Gromatica aut saltem sine Sortitione Chananææ australis ad Hebronem hæredis, sortes Judæ, (is rus conterminum eduxerat,) & utriusque domus Josephi in Codice sacro aliquot capitibus prævertant. Quoniam vero campi inter duo maria Galilæum & Mortuum, qui judicio hydriæ ad Judam & Josephum inprimis pertinebant, simulque bina castra Hebræorum Galgala & Siluntem complectebantur, toti genti per id temporis mira soli indulgentia viderentur sufficere: securius hinc ac socordius regiones reliquæ leguntur, ut Jos. c. 18. notatum & reprehensum.* BERN.

r Ἀποτίσασθαι] Ἀποτιμήσασθαι τῆς τε εὐδαίμονος ἰδίᾳ τὸ μέτρον γῆς *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 2. ἀποτιμήσασθαι τῆς τε εὐδαίμονος διὰ τὸ μέτρον γῆς *Gall.* 1. & *Epiphan.*

s Ἱεριχουντίων χωρίοις] Hierichuntem. Nam fertilissimus fuit ager Hierichuntinus, (sicut Hierosolymitanum solum etiam fuit fertile) quem θεῖον χωρίον divinam regionem dici posse Josephus scribit de bello lib. v. 4. Tanta illic est aëris temperies, ut dum in aliis Judææ partibus ningit, illic incolæ lino tantum vestiantur: *ibid.* REL.

ſ Ἀναφανησόμενα [Ita cum *Gall.* 1. & *Schotano*: ἂν φανησόμενα *Samb.* ἂν ἀφανησόμενα *Big.* in *Editis* ἀναφανισόμενα, quo admisso, legendum puto, εἰς τὸ μηδὲν ἀναφανισόμενα, *in nihilum abitura.*

t Ὑπερβολὴ] Eo modo in septem *MSS.* in *Editis* ὑπερβολῇ εἰς &c. Verum, ἀλλ' ὑπερβολῇ καρπῶν εἰς τροφήν τε καὶ κάλλος οὐκ ἐπέοικεν ἑτέρᾳ legisse videtur *Epiphan.* εἰς καρπῶν δὲ εἰς ἐντροφὴν τε *Vat.* Videsis *H. Steph.* Thes. Gr. voce ὑπερβολή.

v Ἑτέραις.] Sic in quatuor *MSS.* ἑτέρᾳ in uno. ἑτέρας *Bas.* & *G.*

u Τοὺς κλήρους] Τοὺς deest *Vat.* Sicut εἶναι in *Big.*

x Τε] Imo τε minimam omnium particulam prætereunt *Big.* *Samb.* & *Gall* 1. Mox *Bas.* & *Gen.* pro Attico ἑστάκεσαν, aut pro ἑστάκεισαν communis sermonis. Ibi etiam lege εἰς Σιλοῦντα. BERN.

y Σιλοῦντα] Supra p. 275. v. 2. Σιλοῦν πόλιν.

z Καὶ σὺν τοῖς φυλάρχοις] *Big. Samb.* & *Epiphan.* καὶ τὴν γερουσίαν σὺν τοῖς φυλάρχοις. Valet & alterum peræque. Pars enim senatus Phylarchi. BERN. Illud καὶ non agnoscunt *Big. Samb.* *Vat.* & *Vet. Interpr.*

a Καὶ τῆς Μανασσητῶν] Καὶ τῶν Μαν. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

b Λαχοῦσα πᾶσαν αἱρεῖται τὴν καθύπερθεν] Libri Græci, præter *Gall.* 1. qui sic constituit hunc locum, λαχοῦσα πᾶσαν αἱρεῖ τὴν καθύπερθεν Ἰδουμαίαν, παρατείνουσα μὲν ἄχρι τῶν Ἱεροσολύμων. Procopius Commentator S. Historiarum, & Epiphanius Scholasticus viderant heic, τὴν καθύπερθεν Ἰδουμαίαν, παρατείνασαν μέν. Assidebat enim Judæ proprie dicta tribus Idumææ superiori, ad Euronotum sive Θαιμὰν, אל גבול מדבר צן נגבה מקצה תימן, ut definit Historiographus Sacer c. xv. 1. Defenditur tamen altera lectio c. xix. v. 1, 9. ejusdem scriptoris: unde scimus fortem Judæ priorem cæteris & ampliorem, Symeonitas etiam conclusisse, ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה. Tales etiam Judæos intellexit Magister B. Pauli, cœtusque doctorum, quando literas miserant *ad fratres suos Austri superioris*, בני דרומה עילאה: atqui Symeonis nepotes, sive Judææ partem occiduam, per *incolas Austri inferioris*, בני דרומא ארעיתא, T. Jeros. μαασὲρ σενὶ f. 56. c. Insuper si hoc satis scribat probum, aliquis contra fidem librorum tam Græcorum quam Latinorum de Symeonide, ἔλαχε τῆς Ἰουδαίας τὴν Αἰγύπτῳ τε καὶ τῇ Ἀραβίᾳ πρόσορον οὖσαν. Mox Σεμεωνὶς *Gall.* 1. magis ex Masora Judæorum. & dein *Samb.* ἡ δὲ Ἐφραΐμου. BERN.

c Ἰουδαίαν] Ἰδουμαίαν *Vat. Gall.* 1. *Procopius*, & omnis libet *Epiphanii* tam à calamo quam à typis. Assidebat enim Judæ tribus Idumææ superiori, ut constat ex *Jos.* c. 15. v. 1. Altera tamen lectio nititur *Jos.* c. 19. v. 1. & 9. unde scimus fortem Judæ, cæteris ampliorem, Symeonitas etiam conclusisse.

d Τῆς Ἰδουμαίας,] Est qui malit τῆς Ἰουδαίας, quod Idumæam ab Hebræis attingi noluerit Deus.

e Βεθήλοις.] *A Bethelis.* Ephraimitarum ea fuit. Vid. lib. v. c. 3. Ant. REL.

f Ἔλαβον.] Forsan ἔλαχον.

Ἐφραίμε φυλὴ τὴν ἄχρι [g] Γαδάρων ἀπὸ Ἰορδάνε ποταμε μηκυνομένην ἔλαχεν· εὐρεῖαν δὲ ὅσον ὑπὸ Βεθήλων εἰς τὸ μέγα τελευτᾷ πεδίον. [h] τῆς δὲ Μανασσήτιδος οἱ ἡμίσεις ἀπὸ μὲν Ἰορδάνε μέχρι Δώρων πόλεως· πλάτος δὲ ἐπὶ [i] Βηθσάνων, ἣ νῦν Σκυθόπολις καλεῖται. καὶ μετὰ [k] τέτοις Ἰσάχαρις, [l] Κάρμηλόν τε [m] ὄρος καὶ τὸν [n] ποταμὸν τε μήκους ποιησαμένη [o] τέρμονα, τὸ δὲ Ἰταβύριον ὄρος τε πλάτους. Ζαβυλωνῖται δὲ τὴν μέχρι [p] Γεννησαρίτιδος, καθήκουσαν δὲ [q] περὶ Κάρμηλον καὶ θάλασσαν ἔλαχον. τὴν δὲ ἀπὸ τε Καρμήλε, κοιλάδα προσαγορευομένην διὰ τὸ καὶ τοιαύτην εἶναι, Ἀσηρῖται φέρονται πᾶσαν τὴν ἐπὶ Σιδῶνος τετραμμένην. [r] Ἀρκὴ δὲ πόλις ὑπῆρχεν [s] αὐτῶν ἐν τῇ μερίδι, ἡ καὶ [t] Ἀκτιπες. τὰ δὲ πρὸς τὰς ἀνατολὰς τετραμμένα [v] μέχρι [x] Δαμασκε πόλεως, καὶ τῆς Γαλι-

tem tribus terram à Jordane fluvio uſque ad Gadara porrectam adepta eſt: latam vero in quantum patet à Bethelis ad Campum uſque magnum. At tribus Manaſſitidis pars dimidia à Jordane quidem uſque Dora urbem *habuit*, latitudine vero ad Bethſana, quæ nunc Scythopolis vocatur. Atque poſt hos Iſacharis Carmelum montem & fluvium longitudinis terminum nacta eſt, latitudinis autem Itabyrium montem. Zabulonitæ vero terram ad Genneſaritidem uſque *lacum*, Carmelo autem & mari contiguam, ſunt ſortiti. Quæ vero regio poſt Carmelum ſita eſt, convallis cognominata ex ipſa re, tota ea, ad Sidonem obverſa, Aſeritis ceſſit. Urbs autem Arce in eorum portione erat, [1] quæ etiam Actipus *nuncupatur*. Illa vero quæ ad orientem ſpectant uſque ad Damaſcum urbem &

g Γαδάρων] Γαζάρων *Big. Samb. Gall.* 1, 2. & *Epiphanius.* גזר. *Gazer*, adeo ſcribitur Joſ. c. xv. 10. paſſimque ſacrorum librorum. *Baſ.* & *Gen.* γαδάρων. Z enim & Δ aurem Græcam ſonis ſimillimis feriunt & conturbant. Iterum Flavius ſiccam literam ſubſtituit pro ζ, l. 12. c. 11. Perſecutus eſt Judas copias Græcas, μέχρι τῶν γαδάρων. Ibi *Busb.* & *Hen.* legunt ἄχρι τῶν γαζάρων. Jaſon vero c. 4. 15. ἕως γαζηρῶν, ibique Hieron. *uſque Geſeron*, & Syrus μέχρι γάζερ. BERN. Γαζάρων *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.* Sic *Gazer* ſcribitur *Joſ.* c. 15. v. 10. paſſimque ſacrorum librorum. HUDS. Cod. MS. Γαζάρων. *Gadara.* Videtur eſſe urbs Gazer, גזר, ſita in Ephraim. Joſ. 21. 21. Longe enim alia eſt Gadara metropolis Perææ. vid. noſtrum de bell. v. 3. REL.

h Τῆς δὲ Μανασσήτιδος] Ita ex *Vet. Interpr.* τῆ Μανασσ. *Baſ.* & *G.* τῆ τε Μανασσ. *Big. Samb.* & *Vat.*

i Βηθσάνων,] Βηθσάνων *Baſ.* & *Gen.* hoc libro: illique iidem & ſcripti ad c. 12. l. 12. Sed βηθσὰν l. 6. de Saulo cruci affixo. Hebraicum autem בּיתשׁאן, atque etiam בּיתשׁן, 1 Sam. v. penult. & l. 2. c. 21. 12. enuntiatur Euſebio, Hieronymo, & Interpretum Græcorum primo βαιθσὰν & βηθσάν. Et eximie Jud. c. 1. 27. βαιθσὰν, ἥ ἐστι σκυθῶν πόλις. Imo Syrus 2 Macc. c. 12. 30. poſuit, ut oportuit, בּיתשׁן, βηθσὰν, pro σκυθῶν πόλις Scriptoris Græci. Sæpius enim idem admonet Mattathiades in Originibus, Euſebius & alii. Verum in priore τῶ παράλιπ. Græce βηθσαὰν de בּיתשׁאן. *Big. Samb. Gall.* 1, 2. & *Epiphan.* βηθησανῶν aut βηθησανων. Accedit hæc lectio prope Maſoram veterem, adeoque proxime ad voculationem Judæorum Hiſpanienſium *Bethjean* בּיתשׁאן, & Arabicum βηθσαὰν, Joſ. c. 17. 11, 16. atque Jud. c. 1. 27. & 1 Reg. c. 14. 12. & 1 Par. c. 7. 29. & ad ſcripturam Syrorum in hiſtoria Joſuæ, & Regum, & Chaſmoniorum, ut l. 1. c. 5. 52. & c. 12. 40. [illegible], βηθίασαν proque eo erratum in Arabico Jud. c. 1. 27. بيت باسان: atqui ſæpius non erratum. Significat autem בּיתשׁאן & בּיתישׁן, idem quod בּיתשׁאנן, βηθσαανὰν & βηθσαανὰ, οἶκος ἀναπαύσεως, καταλυμα, κοιμητήριον. Idem autem Græcis ſignificat νύσσα, *terminus*, *quies*, *meta.* Hinc fundus fabulæ Græcanicæ, quam Plinius haud tacuit, repetit Solinus, *Scythopolin, antea Nyſam à Libero patre, ſepulta ibi nutrice, (namque Lyæum aluit ſopor) Scythis deductis.* Attingit etiam Stephanus Byzantii, σκυθόπολις παλαιστίνης πόλις· ἢ νύσση κοίλης συρίας, σκυθῶν πόλις, πρότερον λεγομένη βαίσων (ſcribes βαιθσὰν: ſimile enim peccant codd. Euſebii, Cedreni, & aliorum in hoc nomine) ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Addo ex typo Syriaco βαιθσαὰν facili opere perverti νύσσα. Haud diſplicet etiam etymologia alia, οἶκος τῆ ἐχθρε, בּיתשׂנא, βηθσόνη & βηθσάνη. Urbem enim iſtam ſemper quaſi in umbilico terræ ſanctæ coluerat hoſtis Hebræi nominis: Chananæi primi, Jud. c. 1. 27. dein tempore Cyaxaris, ut Clio Herodoti Euſebiusque in Chronico ſubmonent, Scythæ Aſiæ domini turpiſſimi & inviſi: Græci poſt illos ut recentioris ævi cæteros omittam. Hinc Rabini priſci Scythopolin ſemper excipiunt quaſi civitatem non ſuam, ſed gentis profanæ, חוצה לארץ. Urbs illa τετρακωμία appellabatur cum vicinis Bethſaida & Tiberiade cis lacum Genneſariten. Johannes Antiochenus, ſcriptor ſatis vilis judicio omnium præterquam Cedreni, & nomen illud ſervat, & poſiti in urbe Scythopoli altaris tale lemma, τὰς ἐκ σκυθίης φεύγοντας δέχνυσο θεὸν νύσσα. Sic enim lego pro θεὰ πόα νύσσα MS. aut πόα Chilmedi. Μεθοράμ vero tomo priore Annalium *Zonaræ* totum vitium eſt, pro βεθσὰμ Bibliorum Græcorum, ut 1. Reg. ult. c. 10. ἐν τῷ τείχει βηθσάμ.

Termini Tribuum novem & dimidiæ conſpectu brevi.

		1. Judæ.	2. Symeonis.	3. Benjamini.	4. Ephræmi.	5. Manaſſis dimidii.
Long.	Or.	*Aſphaltites.*	*Judæ montes.*	*Jordanes.*	*Jordanes.*	*Jordanes.*
	Occ.	*Symeon.*	*Mare Mediterr.*	*Mare Mediterr.*	*Gazara.*	*Dora.*
Latit.	Auſtr.	*Idumæa Orient.*	*Occidua Idum.*	*Hieroſolyma.*	*Bethela.*	*Ephræmus.*
	Bor.	*Hieroſolyma.*	*Baalath.*	*Bethela.*	*Campus M. Jezrael.*	*Scythopolis.*

		6. Iſacharis.	7. Zabulonis.	8. Aſeri.	9. Nephthalis.	10. Danis.
Long.	Or.	*Jordanes.*	*Genneſarites.*	*Nephthalis.*	*Damaſcus.*	*Judas.*
	Occ.	*Carmelus.*	*Mare Medit.*	*Mare Medit.*	*Aſer.*	*Mare Medit.*
Latit.	Auſtr.	*Manaſſes.*	*Iſacharis.*	*Jephthael.*	*Zabulon.*	*Azotus.*
	Bor.	*Itaburium.*	*Carmeli convallis.*	*Sidon.*	*Libanus.*	*Dora*, aut *Zora* ad *Joppen.* BERN.

Βηθησανῶν aut Βηθησάνων *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Epiphan.* Βασὰν, ἥ ἐστι Σκυθῶν πόλις LXX. in *Jud.* c. 1. v. 27. ἡ Σκυθόπολις Βασὰν ἐλέγετο πρότερον *Cedreno*, p. 18. in 2. *Macc.* c. 12. v. 30. Βηθσάν.

k Τέτοις Ἰσάχαρις.] Τέτες *Gall.* 1. τέτες ἡ Ἰσαχάρε *Vat.*

l Κάρμηλόν] *Carmelum.* Ergo non pertigit ad mare mediterraneum. & alias tribus Aſer non potuiſſet a borea Manaſſen tangere. Joſ. 17. 10. REL.

m Ὄρος] Τὸ ὄρος *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

n Ποταμὸν] Jordanem. REL.

o Τέρμονα,] Τέρματα *Big. Samb. Gall.* 1. & 2.

p Γεννησαρίτιδος,] Ita *Baſ. G.* & *Epiphan.* in *MSS.* Γεννησαρίτιδος λίμνης, vel Γεννησαρίτιδος λίμνης. Vide *Cellarii* Geogr. Antiq. vol. 2. p. 298.

q Περὶ Κάρμηλον] Ὑπὲρ Κάρμηλον *Samb.*

r Ἀρκὴ δὲ πόλις] Ἀρκη *Samb.* & *Vat.* ut & mox infra, v. 28. quo modo *Stephanus* & alii *Græcorum.*

s Αὐτῶν ἐν τῇ μερίδι,] Αὐτοῖς *Gall.* 1.

1. *Quæ etiam Actipus* nuncupatur.] *Al.* & Actipus.

t Ἀκτιπες.] *Big.* & *Samb.* ἀκλίκες: quid facilius calamo currenti pro ἀκλίπες, compoſitione quaſi Græca. *Epiphanius* (& *Vat*) ἄκλιπος. *Gall.* 1. ἐκδίπες. Ger. Voſſius ἐκδίππη. *Actipus* autem Joſephi, *Ecdippa* Plinii ac Ptolemæi, urbs illa eſt prope mare inter Ptolemaida & Tyrum (hoc peregrini omnes adnotarunt) in edito ſita, quam dialectus Chananæa vocavit *Achzib*, אכזיב, Joſ. c. 19. 29. Hinc Euſebius in Geographia ſacra, ἀχτὶφ ἢ ἀχαζεὶβ κλήρε ἄσηρ (Jud. c. 1. 31. ubi Compl. legit ἀχαζεὶβ, Hieronymus ſtatim ſubdit, *In qua alienigenæ permanſerant*, ex capite illo Judicum) αὕτη ἐστιν ἐκδίππα σημείοις θ'. ἀπὸ πτολεμαΐδος καλόντων εἰς τύρον. De altero nomine urbis iſtius Stephanus in ſuo Lexico Ethnico, ἄρκη πόλις φοινίκης, ἡ νῦν ἄρκαι καλεμένη. ἰώσηπος ἐν πέμπτῳ τῆ ἰεδαϊκῆς ἀρχαιολογίας. Potius ad mentem Flavii referret Geographus Byzantius ἡ νῦν ἀκλίπες ἢ ἐκδίππη καλεμένη. Vel emendabis levi facinore textum Joſephi, ἀρκὴ δὲ ἡ πόλις (vel hæc eſt ἀχρὰν, עכרן. Hoc enim invenerat Interpres Græcus in ſuo codice, non *Abran* cum Hieronymo & Maſoretis, Joſ. c. 19. 28. Idem adeo Hieronymus de Locis S. *Achran*, *in tribu Aſer*, ἀχρὰν πόλις ἄσηρ. Vel potius nobilis illa *Arce* & μεσόγειος quæ nomen dederat filio Chanaanis עַרְקִי: quanquam ab *Aracæo* accepiſſe eam credidit Flavius contra vocis formam, & poſt Flavium Hieronymus, aliique.) ὑπῆρχεν αὐτῶν ἐν τῇ μερίδι, καὶ ἡ ἀκλιπός. *Arcen* enim Libaneſiam ab *Ecdippa* omnis vetus Geographia intervallo patente diſtinguit: & ipſe protinus Joſephus de origine Jordanis fluvii, necnon harum Antiquitatum primo c. 6. 3. Cum *Arce* denique hanc vel illam urbem confundere inſcitiæ eſt turpis ac Judaicæ. Flavius equidem in rebus Salomonis *ſortem Aſeri* hac periphraſi exponit τὴν περὶ ἀρκὴν παραλίαν, quod verum. BERN. Vide *Cellari* Geogr. Antiq. Vol. 2. p. 294. Locum ita refingit *Fullerus* in *Miſcell.* l. 4. c. 15. Ἀρκὴ πόλις ὑπῆρχεν αὐτῶν ἐν τῇ μερίδι, ἡ καὶ Ἐκδίππα.

v Μέχρι Δαμασκε πόλεως,] *Big.* δίχα δαμασκε πόλεως. Mox *Samb.* καθ' ὕπερθεν. Quinimo à Flavio iſthoc didicerat Stephanus Byzantius Nephthalitarum ſedes, Νεφθαλί), ἔθνος κρατῆσαν τῆ ἕω, τῆ παλαιστίνης δηλονότι. BERN.

x Δαμασκε] Δὰν urbs hic debuiſſet locum habere, non Δαμασκός,

& Galilæam superiorem sibi assumpserunt Nephthalitæ, ad Libanum usque montem & Jordanis fontes, qui ex monte prorumpunt, [1] attingente fines boreales urbis Arces finitimæ. Danitæ autem vallis quæcunque occidenti soli objacent, adepti sunt, Azoto & Doris clausi; omnemque Jamniam simul & Gettam ab Acarone ad montem usque, ex quo incipit tribus Judæ.

23. [2] Ad hunc quidem modum sex gentes, à filiis Chananæi denominatas, Jesus divisit, terramque earum novem cum dimidia tribubus habitandam dedit: Amoræam enim, & ipsam ab uno ex Chananæi filiis nominatam, Moyses jam ante duabus cum dimidia tribubus distribuerat. hoc autem & supra memoravi. Loca vero circa Sidonem, & *quæ ad* Arucæos & Amathæos & Arithæos *pertinebant*, nondum distributa erant.

Præcipit Jesus ut Chananæos funditus delerent; ut urbes XXXVIII Levitis concederent, præter X. ultra fluvium; & ex illis tres sacras & ἀσύλους declarat. Jos. c. 20. c. 21. c. 22.

24. Cæterum Jesus, cum à senectute impediretur ea efficere de quibus animo cogitaret, iique qui ei in imperio successerant paulo negligentius bono publico consulerent, unicuique tribui *plena concione* imperabat, ut è terra, quæ sibi sorte obvenerat, totam Chananæorum gentem exscinderet & deleret, (securitatem enim suam legumque patriarum incolumitatem in hoc vertere Moysem etiam prædixisse, idemque ipsos persuasissimum habere) dein vero ut Levitis urbes octo & triginta concederentur. jam enim decem *ultra fluvium* in Amoræa acceperant. Harum tres profugis *in Asyla* assignat, ut illas incolerent; (magnæ enim ei curæ erat, ne quid eorum omitteret, quæ Moyses ordinaverat) & quidem Chebronem de tribu Judæ, Sicima vero ex Ephraïmitica, & Cedesam de Nephthalitide. est autem & hic locus in Galilæa superiori. Quin & prædæ quicquid

λείας τὰ καθύπερθεν Νεφθαλῖται παρέλαβον, ἕως τοῦ Λιβάνου [y] ὄρους καὶ τῶν τοῦ Ἰορδάνου πηγῶν, αἳ τὴν ὁρμὴν ἐκ τοῦ ὄρους [z] ἔχουσιν, ἐκ τοῦ καθήκοντος τοῖς ὅροις [a] κατὰ βόρεια πόλεως [b] Ἀρκῆς παροικούσης. Δανῖται δὲ τῆς κοίλης ὅσα πρὸς δυόμενον τέτραπται τὸν ἥλιον λαγχάνουσιν, [c] Ἀζώτῳ καὶ [d] Δώροις ὁριζόμενοι· Ἰαμνίαν τε πᾶσαν καὶ [e] Γέτταν, ἀπ' [f] Ἀκάρωνος ἕως τοῦ ὄρους ἐξ οὗ [g] Ἰούδα ἤρχετο φυλή.

κγʹ. [h] Καὶ ἓξ μὲν ἔθνη, τῶν υἱῶν τοῦ Χαναναίου φέροντα τὴν ἐπωνυμίαν, διεῖλεν οὕτως Ἰησοῦς, καὶ τὴν γῆν ταῖς ἐννέα [i] καὶ τῇ ἡμισείᾳ φυλαῖς ἔδωκε νέμεσθαι. τὴν γὰρ [k] Ἀμορῖτιν, καὶ αὐτὴν οὕτως ἀφ' ἑνὸς τῶν Χαναναίου παίδων καλουμένην, Μωϋσῆς ἤδη περιληφὼς νενεμήκει ταῖς δυσὶ φυλαῖς [l] καὶ τῇ ἡμισείᾳ. τοῦτο δὲ καὶ πρότερον [m] δεδηλώκειν. τὰ δὲ περὶ Σιδῶνα καὶ [n] Ἀρουκαίους καὶ [o] Ἀμαθαίους καὶ [p] Ἀριθαίους ἀδιακόσμητα ἦν.

κδʹ. Ἰησοῦς δὲ, τοῦ γήρως ἐμποδίζοντος ἤδη πράττειν ὅσα καὶ νοήσαι, τῶν τε μετ' αὐτὸν [q] τὴν ἡγεμονίαν παραλαβόντων ἀμελῶς προστάντων τοῦ κοινῇ συμφέροντος, [r] παρήγγελλε φυλῇ ἑκάστῃ, τοῦ γένους τῶν Χαναναίων μηδὲν [s] ὑπολιπεῖν ἐν τῇ κατακεκληρωμένῃ γῇ· τὴν γὰρ ἀσφάλειαν αὐτοῖς καὶ τὴν φυλακὴν τῶν πατρίων ἐθῶν [t] ἐν μόνῳ τούτῳ καὶ Μωϋσῆν αὐτοῖς εἶναι προειπεῖν, καὶ τοῦτ' [v] αὐτοὺς πεπεῖσθαι· καὶ τοῖς Λευίταις δὲ τὰς ὀκτὼ καὶ τριάκοντα πόλεις ἀποδιδόναι. προειλήφεισαν γὰρ ἤδη κατὰ τὴν [x] Ἀμορίαν τὰς δέκα. τούτων τρεῖς ἀπονέμει τοῖς φυγάσιν οἰκεῖν ἐν αὐταῖς· πολλὴ γὰρ ἦν πρόνοια τοῦ μηδὲν ὧν Μωϋσῆς διέταξε παραλιπεῖν· τῆς μὲν οὖν Ἰούδα φυλῆς [y] Χεβρῶνα, Σίκιμα δὲ τῆς Ἐφραΐμου, [z] τῆς Νεφθαλίτιδος δὲ Κεδέσην. ἔστι δὲ [a] καὶ τῆς καθύπερθεν Γαλιλαίας [b] τοῦτο χωρίον. νέμει δὲ καὶ τῆς λείας ὅσα ἦν ἔτι λοιπά· [c] πλεί-

στη

μασκὸς, nisi quod regio Nephthalitarum possit dici Damascum versus se ad ortum extendere. In eod. MSto legitur δίχα Δαμασκοῦ, non μέχρι. REL.

y Ορους] Ορους τοῦ Ιορδ. *Vat.* ὄρους, καὶ τοῦ Ιορδ. *Big.* & *Samb.* ὄρους τῶν τοῦ Ιορδ. π. αἳ καὶ τὴν ὁρμὴν &c. *Gall.* 1.

z Εχουσιν,] Εχουσι τούτου καθήκοντος *Big.* & *Samb.*

1. *Attingente fines boreales urbis Arces finitimæ.*] *Al.* qua fines sunt Arces urbis septentrionem versus sitæ.

a Κατὰ βόρεια] Κατὰ τὰ βόρεια *Vat.* & *Gall.* 1.

b Αρκῆς] *Samb.* rursum ἄρκης, ut alibi Josephus & Scriptores alii solent. BERN.

c Αζώτῳ καὶ Δώροις] Azoto & Doris. Si Danitarum regio se ab Azoto ad Dora extendit, quomodo Benjaminitarum regio a Jordane ad mare se extendit? uti mox dixit. Debuit enim ita perrumpere regionem Danitarum. An Γαδάροις pro Δώροις legendum est? REL.

d Δώροις] Nam ex צרעה Jos. c. 19. 41. fecerant Hieronymus Græcusque Interpres σαραὰ, Masoretæ Judaicæ *Zoraa*, Josephus sono sicco δῶρα pro ζῶρα: ut supra γαδάρων pro γαζάρων. Haud pertigit sane Danitarum sors certa v. 47. ultra Joppen longe ad *Doram* seu *Doros* sub Carmelo. Quinetiam celebrior illa *Dora* aliis omnino literis scribitur apud Hebræos דאר. Nisi vero hæc suffecerint Criticis sacris, scribatur illico ζώροις aut σώροις in versu Josephi. BERN. Sono sicco Δώροις pro Ζώροις, ut supra Γαδάρων pro Γαζάρων.

e Γέτταν,] Misere *Samb.* & *Big.* τιτᾶν ἀπακαρῶνος. Typus vernaculus hujus urbis גת γὲθ seu *Gath*. Syriacus vero, quem Græci solent imitari, גתה *Gitta*. A situ denique γεωλόφῳ nomen illud volo traductum, potius quam ἀπὸ τῶν ληνῶν. *Epiphanius* suo in exemplari reperit γίτταν ἀπ' ἐκέρωνος: quomodo Masoretæ עקרון, *Hecron*, enuntiant. BERN. In quibusdam *MSS.* Γίταν. Urbs hæc Hebræis *Geth* seu *Gath*. Syris vero, quos Græci solent imitari, *Gitta*.

f Ακάρωνος] Ακκάρωνος *Vat.* Εκέρωνος sive Εκκέρωνος legerat *Epiphan.* quo modo Masorethæ *Hecron* enunciant.

g Ιούδα ἤρχετο φυλή.] Η Ιούδα *Big.* *Samb.* & *Vat.*

h Καὶ ἓξ μὲν ἔθνη,] Καὶ εἰς μὲν ἔθνη *Gall.* 1. καὶ ἓξ ἃ ἴσμεν ἔθνη *Big.* & *Samb.*

2. *Ad hunc quidem modum sex gentes, à filiis Chananæi denominatas, Jesus divisit,*] *Regionum itaque devotarum sex inter Israelitarum tribus* 9½ *hoc pacto distribuebantur. In Amoræa vero, septima illa sedes erat Chananitarum, duas tribus cum semisse trans Jordanem pridem constituerat Divinus Moses, Num. c.* 32. 33. *Deut. c.* 3. 9. *c.* 7. 1. *& c.* 31. 3. *Jos. c.* 12. 8. *& c.* 13. *Verum ad provincias cæteras nequam Chananis haud pertenderat ars aut peragratio Geometrarum Hebraicorum. Necdum adeo propulsi fuerant loco* Sidonii, Arucæi, ערקי Haraci, *Gen. c.* 10. 15. *& v.* 14. τοῦ παραλιπ. *i. e. ex magno Commentario Bresit*, ערקס דליבנן, Ab Arca Libani. Amathæi *vel* ἀμάθιοι, *l.* 1. *c.* 6. §. 3. *Originum; in Hebræo* חמתי Chamathi, *incola* Emath *seu* Hamah حماة: *quæ* Epiphania *in scriptis Græcorum, ut Josephus, Auctor* γενέσεως μεγάλης *f.* 79. *a. &* Geo*graphia Abulfedæ domini istius ditionis, fide certa* comprobant con*tra plures aliter sentientes. Aut* Arathæi, *prius iidem & correctius* ἀρουδαῖοι *apud Flavium, in Lege Sanctissima* ארודי Arudi *vel* Arvadi. *Possunt sane cum Bresit rabba* Arethusii *eo nomine intelligi, non* Aradii *convenientius propiusque Aseritis, non* Antaradii *Paraphrastæ Solymitarii.* Arethusios *etiam dici voluit* Uzielida, *cum* לוטסאי λωτεσαῖοι *substituit pro* ארודי *codicis Hebræi, aut voluit* Laodicenos. *Quatuor autem verbis (quod vides) ex Genesi repetitis exponit Josephus tres versus Josuæ c.* 13. *v.* 4, 5, 6. *totidemque Jud. c.* 1. *v.* 31, 32, 33. BERN.

i Καὶ τῇ ἡμισείᾳ] *Coll. Big.* Καὶ τῷ ἡμίσει (ἡμίσυ *Coll. Voss.*) φυλῆς Μανασσῆ.

k Αμορῖτιν,] Αμωρῖτιν *Samb.* Vide p. 260. v. penult.

l Καὶ τῇ ἡμισείᾳ.] Καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ *Big. Samb.* & *Vat.*

m Δεδηλώκειν.] Pro ἐδεδηλώκειν. In *Gall.* 1. δεδηλώκαμεν.

n Αρουκαίους] Αρυκαίους *Procopius*. Vide l. 1. c. 6. §. 2. Est qui malit Αρκαίους.

o Αμαθαίους] Ita *Big. Samb. Vat. Epiphan.* & *Procop.* ab Αμάθη, quæ *Epiphania* Græcis. in *Editis* Αμαθέους.

p Αριθαίους] *Bas.* & *Gen.* ἀμαθέους καὶ ἀριθέους. Potius ἀρυκαίους καὶ ἀμαθαίους καὶ ἀραδίους cum Procopio, qui ipse Palæstinus fuerat oriundo, ad κληρουχίαν sacram, *Licet vero qui volet ex Josephi quinto Antiquitatum libro petere, quod de expositione Sortium clarius habet. Cæterum alio ordine Sortes supputavit. Sciendum insuper, quod ea quæ circa Sidonem, Arycæos, Amathæos, Aradiosque sunt, inculta erant.* Hæc pius Sophista post Flavium. BERN. Ita *Bernardus* cum *Vet. Interpr.* Αριθέους *Bas.* & *G.* Αριδέους *Big. Samb.* & *Vat.* Αραδίους *Procop.* Forsan Αρουδαίους ex Hebraïco *Arudi*, nisi malis Αρεθουσίους.

q Τὴν ἡγεμονίαν] *Samb.* & *Big.* τὴν ἡγεμονίαν. *Fortasse quod Josue senio impeditus fuerat, cæterique post ipsum duces segnius egissent*, Procopius declaravit ex his originibus. BERN.

r Παρήγγελλε] Παρήγγειλέ τε *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

s Υπολιπεῖν] Υπολείπειν *Big. Samb.* & *Vat.*

t Εν μόνῳ τούτῳ] Εν μόνῳ τούτῳ βλαφθῆναι καὶ Μωϋσῆν αὐτοῖς ἤδη προειπεῖν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

v Αὐτοὺς πεπεῖσθαι·] Αὐτοῖς *Vat.*

x Αμορίαν] Αμορραίαν *Big. Gall.* 1. & *Samb.* à manu secunda, Αμωραίαν à prima. Videsis *Annott.* ad p. 260. v. penult.

y Χεβρῶνα,] *Al.* Χέβρωνα.

z Τῆς Νεφθαλίτιδος δὲ Κεδέσην,] Κεδασὰν δὲ τῆς Νεφθαλίτιδος *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1. in *Editis* Κεδέσιν pro Κεδέσην.

a Καὶ τῆς καθύπερθεν] Καὶ omittunt *Samb. Vat.* & *Epiphan.*

b Τοῦτο χωρίον.] Τοῦτο τὸ χωρίον *Samb. Big.* & *Vat.*

c Πλείστη δ' ἐγεγόνει.] *Bas.* & *Gen.* πλείστη δὲ γεγόνει accentu Urbis, *Samb.* Oscitando legerat Interpres Scholasticus πλείστη δὲ γῆ

στη δ' ἐγεγόνει. καὶ μεγάλους πλούτους [d] περιεβέβληντο, καὶ κοινῇ πάντες καὶ [e] κατ' ἰδίαν ἕκαστος, [f] χρυσοῦ τε καὶ ἐσθήτων καὶ τῆς ἄλλης [g] ἀποσκευῆς ἕνεκα· [h] τετραπόδων τε πλήθους, ὅσων οὐδὲ ἀριθμὸν μαθεῖν ἦν, προσγινομένου.

κέ. Μετὰ δὴ ταῦτα συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν τὸν στρατὸν, τοῖς ὑπὲρ τὸν [i] Ἰορδάνην κατὰ τὴν Ἀμορραίαν ἱδρυμένοις· συνεστράτευον δ' αὐτοῖς [k] πεντακισμύριοι ὁπλῖται· ἔλεξε τάδε. "Ἐπεὶ [l] ὁ Θεὸς, καὶ πατὴρ καὶ "δεσπότης τοῦ Ἑβραίων γένους, γῆν τε κτήσασθαι ταύτην "ἔδωκε, καὶ [m] κτηθεῖσαν εἰς ἅπαν ἡμετέραν φυλά-"ξειν ὑπέσχηται, [n] συνεργίας δὲ τῆς παρ' ὑμῶν κατ' "ἐντολὴν τὴν ἐκείνου δεομένοις [o] αὐτοὺς εἰς ἅπαντα "προθύμους ἐδώκατε· δίκαιον ὑμᾶς, μηδενὸς ἔτι δυσ-"κόλου περιμένοντος, ἀναπαύσεως ἤδη τυχεῖν φειδοῖ "τῆς προθυμίας ὑμῶν, [p] ἵν' εἰ καὶ πάλιν δεήσειεν "ἡμῖν αὐτῆς, ἄοκνον ἔχωμεν εἰς τὰ κατεπείξοντα, καὶ "μὴ [q] τοῖς νῦν καμοῦσαν αὖθις βραδυτέραν. [r] χάριν "τε οὖν ὑμῖν ὧν συνήρασθε κινδύνων, καὶ οὐχὶ νῦν "μόνον, [s] ἀλλὰ εἰς ἅπαν οὕτως ἕξομεν, ὄντες ἀγαθοὶ "μεμνῆσθαι τῶν φίλων, καὶ παρὰ τῇ διανοίᾳ κρα-"τεῖν ὅσα παρ' αὐτῶν ἡμῖν ὑπῆρξεν, ὅτι τε τὴν ἀπό-"λαυσιν τῶν ὑπαρχόντων [t] ὑμῖν ἀγαθῶν δι' ἡμᾶς "[v] ἀνεβάλλεσθε, καὶ [x] πονήσαντες εἰς ἃ νῦν εὐνοίᾳ "Θεοῦ κατέστημεν, [y] ἔπειθ' οὕτως ἐκρίνατε αὐτῶν με-"ταλαμβάνειν. [z] γέγονε δὲ πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγα-"θοῖς ἐκ τῶν σὺν ἡμῖν πόνων πλοῦτος ἄφθονος, "λείαν τε πολλὴν ἐπαξομένους καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυ-"ρον, καὶ τὸ τούτων [a] ἐπὶ πλέον ἡ παρ' ἡμῶν εὔ-"νοια, καὶ πρὸς ὅ, τι βουληθείητε κατ' ἀμοιβὴν "πρόθυμον. οὔτε γὰρ ὧν Μωϋσῆς προεῖπεν ἀπελείφθητε, "καταφρονήσαντες ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθόντος· οὔτ' ἔστιν "οὐδὲν ἐφ' ᾧ μὴ χάριν ὑμῖν οἴδαμεν. χαίροντας οὖν "ὑμᾶς ἐπὶ τὰς κληρουχίας ἀπολύομεν, καὶ παρακα-"λοῦμεν μηδένα [b] τῆς πρὸς ἡμᾶς συγγενείας ὅρον ὑπο-"λαμβάνειν· μηδ', ὅτι μεταξὺ ποταμὸς οὗτός ἐστιν, "ἑτέρους ἡμᾶς [c] νοήσετε καὶ οὐχὶ Ἑβραίους. Ἀβράμου "γὰρ ἅπαντες ἐσμὲν, οἵτ' ἐνθάδε κἀκεῖ κατοικοῦντες, "Θεός τε [d] εἷς τούς τε ἡμετέρους προγόνους καὶ τοὺς ὑμῶν "αὐτῶν παρήγαγεν εἰς τὸν βίον· οὗ τῆς θρησκείας [e] ἐπι-"μελεῖσθαι καὶ πολιτείας δεῖ, ἣν αὐτὸς διὰ Μωϋσέως

reliquum erat *Israëlitis* partitur: copia enim infinita reportata fuerat. Ac communiter omnes & privatim singuli magnis affluebant divitiis, propter vim ingentem auri & vestium ac reliquæ supellectilis; tanta accedente quadrupedum multitudine, quanta vix numero comprehendi potuit.

Post hæc auxilia Transjordania cum spoliis ingentibus, multis gratiis, monitis piissimis, magnisque votis dimittit Imperator. Jos. c. 22.

25. Post hæc itaque advocato in concionem exercitu, ad eos qui ultra Jordanem juxta Amoræam sedes habuerunt (illi autem armatorum quinquagies mille erant qui una expeditionem susceperant) hunc in modum loquutus est. "Cum "Deus, & pater & dominus Hebræorum gentis, "hanc *nobis* terram possidendam dederit, possessamque semper se nobis conservaturum esse pro-"miserit, ope autem vestra & auxilio egentibus "promptissime ad omnia, prout Deus præceperat, vosmet obtuleritis; æquum est, cum nihil "præterea arduum supersit, ut vos jam requie-"tem habeatis, dum vestræ alacritati parcimus; "ut si ea rursum nobis opus esset, ad pericula im-"minentia *depellenda* paratam habeamus, & non, "*quasi* præsentibus defatigatam, in posterum tar-"diorem. Gratias itaque vobis pro discriminibus "una nobiscum aditis *habemus*, & non nunc so-"lum, sed in omne ævum pariter habituri sumus; "ita à natura comparati ut amicos recordemur, "& in memoria retineamus. quæcunque vestra "ope nobis provenerunt, quodque bonorum ve-"strorum fruitionem propter nos distuleritis, & "*nobiscum* laborantes circa ea quæ Dei benignitate "*tandem* assequuti sumus, post hæc vobis ita vi-"sum fuerit propriorum participes fieri. Magnæ "autem ad vestras facultates ex communi no-"strum utriusque labore accessere divitiæ, (ut qui "prædæque multum atque auri & argenti hinc "abducturi estis) &, quod pluris est quam ista "omnia, nostra benevolentia, atque alacritas ad "beneficium quodcunque volueritis referendum. "Iis enim, quæ præceperit Moyses, ne tantillum "quidem excidistis, contempta mortui auctorita-"te: nec quicquam est, pro quo vobis gratias non "agimus. Lætos igitur vos ad vestras possessio-"nes dimittimus, ac obsecramus ut vestram no-"biscum cognationem nullis terminis definiri exi-"stimetis; neve, quod inter nos fluvius hic inter-"meet, alios nos esse cogitetis quam Hebræos. "Omnes enim ab Abramo sumus, qui vel hanc "vel illam ripam incolimus, ac unus Deus tam "nostros quam vestros majores in vitam eduxit: "cujus cultui vobis cura adhibenda est, eique "reip.

γῆ γεγόνει. BERN. Πλείστη δὲ γεγόνει solus *Samb.*

d Περιεβέβληντο,] *Gall.* 1. περιεβέβλητο. BERN.

e Κατ' ἰδίαν] Amplius dicunt *Big.* & *Samb.* ex libro sacro, καθ' ἰδίαν ἕκαστος χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου, בכסף ובזהב, καὶ ἐσθήτων &c. Verum *Bas. Gen. Gall.* 1. & *Epiphanius* nihil de metallo frequentiori, ferro, ære, aut etiam de argento. Tandem *Samb.* ἀποσκευῆς ἕνεκα. BERN.

f Χρυσοῦ τε] Χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου καὶ ἐσθ. soli *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

g Ἀποσκευῆς ἕνεκα·] Ita cum *Samb.* ut supra, p. 270. v. 16. in cæteris ἐπισκευῆς.

h Τετραπόδων] Πλῆθος ὅσον οὐδὲ ἀριθμῷ μ. ἦν προσγινόμενον *Big.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Samb.* nisi quod προσγινομένου habeant *Samb.* & *Vat.*

i Ἰορδάνην] Tanto numero liber omnis, sive Latinus sive Græcus. Hoc credes esse ex vitiis vetustis & rubiginosis Josephi, pro τετρακισμύριοι: aut id quod dixi ad Lemmation, æquo animo recipies. Quinvero *Zonaras* summam eandem reddit his verbis, καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς ἐκ τῶν δύο φυλῶν καὶ ἡμισείας, πεντακισμυρίους ὄντας, πρὸς τὰς κληρουχίας αὐτῶν ἐπέτρεπεν ἀπελθεῖν. BERN. Ita *Big. Samb.* & *Vat.* Ἰόρδανον in *reliquis.*

k Πεντακισμύριοι ὁπλῖται·] Ita in omnibus libris tam *Gr.* quam *Lat.* assentiente *Zonara.* Tantum quadragies mille milites, expeditos, numerat *Jos.* c. 4. v. 13 at *Josephus* forsan (ut conjicit *Bern.*) hunc numerum auxit parte quinta propter impedimenta.

l Ὁ Θεὸς,] Ita cum maxima parte codicum *Epiphanii.* ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, δεσπότης in *Editis*, *Aliisque.* ὁ Θεὸς, πατὴρ καὶ δεσπ. *Samb Vat.* & *Gall.* 1. 2.

m Κτηθεῖσαν] Κτηθεῖσαν *Big.* & *Gall.* 1.

n Συνεργίας] Ita *Big.* & *Samb.* in *Aliis* συνεργείας.

o Αὐτοὺς] Ἑαυτοὺς *Samb. Gall.* 1. & *Hen.* αὐτοῖς *Vat.* & *Samb.* manu altera.

p Ἵν' εἰ] Ita *Big. Samb.* & *Gall* 1. in *Editis*, *Aliisque*, ἦν εἰ καὶ π. & dein ἔχομεν.

q Τοῖς νῦν καμοῦσαν] Τὸ νῦν καμοῦσαν αὖθις *Gall.* 1. τοῖς νῦν συγκαμοῦσαν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* τοῖς νῦν καμοῦσιν αὖθις βραδυτέρους, vel τῇ νῦν καμούσῃ αὖθις βραδυτέραν *Epiphan.*

r Χάριν] Χάριν τε οὖν *Gall.* 1. χάριν τε ὑμῖν ὧν *Vat.*

s Ἀλλὰ εἰς ἅπαν] Ita ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* ἀλλ' ἀεὶ πάντως οὕτως ἕξειν ἐμμένοντες ἀγαθοὶ *Gall.* 1. in *Editis*, ἀλλ' εἰς πᾶν οὕτως μένοντες ἀγαθοὶ μεμνῆσθαι &c. & dein παρ' αὐτῶν ὑμῖν.

t Ὑμῖν] Lege ἡμῖν. COCC.

v Ἀνεβάλλεσθε,] Sic cum *Samb.* (& *Coccejo*) ἀνεβάλεσθε *Big.* in *Editis*, *Aliisque*, ἀναβάλλεσθε.

x Πονήσαντες] *Bas.* & *Gen.* ἀναβάλλεσθε, καὶ ποιήσαντες. Aliter *Big. Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* Imo *Gall.* 2. καὶ συμπονήσαντες. BERN. Ita *Bernardus*, quod in *Editis* fuerit ποιήσαντες, & in *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Gall.* 1. συμπονήσαντες.

y Ἔπειθ' οὕτως] Ita *Big* & *Samb.* (ἐπεὶ δὲ *Coll. Voss.*) ἐπεὶ οὕτως *Bas. G. Aliique.*

z Γέγονε δὲ] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* γέγονε πρὸς τοῖς *Bas. G. Aliique.*

a Ἐπὶ πλέον] Ἔτι πλεῖον *Big. Samb.* & *Vat.* Est qui malit ἐπιπλέον.

b Τῆς πρὸς ἡμᾶς συγγενείας] Τῆς πρὸς ὑμᾶς *Samb.*

c Νοήσετε] Νομίσετε *Big.* & *Samb.* (νομήσετε *Coll. Voss*) ἡμᾶς εἶναι νομίσητε *Vat.*

d Εἷς τούς] Εἷς ὃς τούς τε *Samb.* (*Voss Coll.*) *Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.*

e Ἐπιμελεῖσθαι] Ἐπιμελεῖσθαι, καὶ πολιτείας, ἥν, & mox φιλ. ἔχειν.

"reip. formæ, quam ipse per Moysem instituit, "omnia diligenter observando. Quo quidem fiet, "ut, dum in his permaneatis, Deus vobis propi- "tius futurus sit & adjutor; si vero ad aliarum "gentium mores imitandos descivertis, & ille ge- "nus vestrum aversabitur". Hæc cum dixisset, & unumquemque magistratuum singillatim, communiterque turbam universam salutasset, ipse quidem substitit; eos autem non sine lachrymis prosequebatur populus, atque ægre ab invicem discesserunt.

Fratres suos populus lachrymis prosequitur.

26. Itaque cum fluvium trajecisset tribus Rubeli & Gadis, & quotquot Manassitarum eos sunt sequuti, altare super ripam Jordanis statuunt, in monumentum apud posteros & signum *fraternæ* necessitudinis cum iis qui *terram* trans Jordanem incolerent. Qui vero ex altera parte Jordanis erant, audientes aram à dimissis exstructam esse, non tamen qua voluntate eam erexerant, sed ad novum cultum Deosque peregrinos introducendos, *rumori* diffidere noluerunt, sed religionis calumniam pro re verisimili reputantes, arma corripuerunt, ad eos, qui altare collocaverant, vindicta persequendos, fluvium transituri, & ob patrios ritus violatos pœnas ab iis exacturi. Existimabant enim non tam cognationis & dignitatis eorum, qui in hoc erant crimine, quam Dei voluntatis, & istius quo gaudet cultûs rationem habendam esse. Et illi quidem ira commoti ad expeditionem sese accinxerunt: Jesus autem & Eleazarus pontifex cum senatu ipsos cohibebant, suadentes ut sermonibus prius qua mente id fecissent experiri vellent; deinde si forte malo animo factum deprehensum sit, tum demum armis eos aggrederentur. Ad eos igitur legatos mittunt, Phineesem Eleazari filium, & cum eo decem alios præcipuæ apud Hebræos dignitatis, ut ex iis rescirent quid sibi voluerint altare super ripam fluvii post transitum statuentes. Ut vero illi fluvium trajecerant & ad eos venerant, *statim* advocata est concio, & Phineeses *in medio* stans, "majus illos in se peccatum admisisse, aje- "bat, quam ut verbis reprehensi in posterum *ca-* "*vere* admoneantur. Sed ipsos, non, ad culpæ "magnitudinem respicientes, protinus ad arma & "ad ultionem manibus sumendam accurrisse; sed "de cognatione cogitantes, atque spe fretos quod "fortasse verbis ad sanam mentem reduci possint, "hanc legationem suscepisse: ut, causa cognita, "qua moti altare exstruxistis, non temere vos ar- "mis persequi videamur, qui pio animo aram *for-* "*san* posuistis, justeque vos ulciscamur modo ac- "cusationem veram esse constiterit. Vix enim "credere potuimus, vos, qui Dei voluntatem per- "spectam habuistis, & legum, quas ille vobis de- "dit, auditores exstitistis, disjunctos à nobis & "ad sortem propriam jam reversos, quam gratiæ "Dei ejusque vestrum curæ & providentiæ ac- "ceptam debetis, illius *tam cito* oblivisci posse, at- "que, Tabernaculo & arca & altari patrio reli- "ctis, Deos alienos introducere, moribus Chana- "næorum pravis obsequutos. Sed nihil mali com-

Phineesem atque Decemviros, quos de altari propter fluvium constructo expostulatum miserat Jesus, responso suo placant Israëlitæ Transjordanii. Jos. c. 22.

"διέταξε, φυλακὴν [f] ἔχοντας πᾶσαν. ὡς ἐμμενόν- "των μὲν τούτοις, καὶ τοῦ Θεοῦ παρέξοντος [g] εὔνουν "εἶναι καὶ σύμμαχον ἑαυτόν· ἐκτραπέντων δὲ εἰς ἑτέ- "ρων ἐθνῶν μίμησιν, [h] ἀποστραφησομένου τὸ γένος ὑ- "μῶν". ταῦτα εἰπὼν, καὶ καθ' ἕνα τοὺς ἐν τέ- λει καὶ κοινῇ τὸ πλῆθος αὐτῶν [i] ἅπαν ἀσπασά- μενος, αὐτὸς μὲν ὑπέμεινε· προὔπεμπε δὲ αὐ- τοὺς ὁ λαὸς οὐκ ἀδακρυτὶ, καὶ μόλις ἀλλήλων ἀπε- λύθησαν.

κϛ'. [k] Καὶ διαβᾶσα σὺν τὸν ποταμὸν ἥτε [l] Ρουβηλὶς φυλὴ καὶ [m] Γαδὶς, καὶ ὅσοι τῶν [n] Μανασσητῶν αὐτοῖς συνείποντο, βωμὸν ὑπὲρ τῆς ὄχθης [o] ἱδρύονται τοῦ Ιορ- δάνου, μνημεῖον τοῖς ἔπειτα γενησομένοις καὶ σύμβολον τῆς πρὸς τοὺς πέραν [p] κατοικησομένους οἰκειότητος. ἀκού- σαντες δὲ οἱ πέραν βωμὸν ἱδρύσθαι τοὺς ἀπολυθέντας, οὐ μεθ' ἧς ἐκεῖνοι γνώμης ἀνέστησαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐπὶ νεω- τερισμῷ καὶ ξενικῶν εἰσαγωγῇ Θεῶν, οὐκ ἤθελον ἀ- πιστεῖν, ἀλλὰ περὶ τὴν θείαν θρησκείαν τὴν διαβολὴν πιθανὴν νομίζοντες, ἔνοπλοι ἦσαν, ὡς ἐπ' ἀμύνῃ τῶν τὸν βωμὸν ἱδρυσαμένων, περαιωσόμενοι τὸν ποταμὸν, καὶ κο- λάσοντες αὐτοὺς τῆς παρατροπῆς τῶν πατρίων ἐθῶν. οὐ γὰρ ἐδόκει τὴν συγγένειαν αὐτοὺς λογίζεσθαι καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν τὴν αἰτίαν εἰληφότων, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ βούλητον, καὶ ᾧ τρόπῳ τιμώμενος χαίρει. καὶ οἱ μὲν ἐστράτευσαν ὑπ' ὀργῆς· ἐπέσχε δὲ αὐτοὺς Ιησοῦς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ελεάζα- ρος καὶ ἡ γερουσία, λόγοις συμβουλεύοντες [q] ὑπόπειραν αὐτῶν τῆς γνώμης λαβεῖν πρῶτον, [r] ἔπειτ' ἂν κακόηθη μάθωσι τὴν διάνοιαν αὐτῶν τότε τοῖς ὅπλοις χωρεῖν ἐπ' αὐτούς. πέμπουσιν οὖν πρεσβευτὰς πρὸς αὐτοὺς, Φινεέσην τὸν υἱὸν Ελεαζάρου, καὶ δέκα σὺν αὐτῷ τῶν ἐν τι- μῇ παρὰ τοῖς Εβραίοις, μαθησομένους τί καὶ φρονήσαν- τες τὸν βωμὸν ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ διαβάντες ἔστη- σαν. ὡς δὲ περαιωσαμένων καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀφικομένων [s] ἐκκλησία συνελέγη, στὰς Φινεέσης, "μείζω μὲν αὐ- "τοὺς ἁμαρτεῖν, ἔλεγεν, ἢ ὥστε λόγοις ἐπιτιμηθέντας "[t] νενουθετῆσθαι πρὸς τὰ μέλλοντα. πλὴν οὐ, πρὸς τὸ "μέγεθος τῆς παρανομίας ἀποβλέψαντας, εὐθὺς [v] ἐφ' ὅ- "πλα καὶ τὴν ἐκ χειρῶν τιμωρίαν ὁρμῆσαι, πρὸς δὲ "τὸ συγγενὲς καὶ τὸ τάχα καὶ λόγοις ἂν σωφρονῆσαι "σκοπήσαντας, οὕτω ποιήσασθαι τὴν πρέσβειαν· ἵνα τὴν "αἰτίαν μαθόντες ὑφ' ἧς προήχθητε τὸν βωμὸν κατασκευ- "άσαι, μήτε προπετεῖς δοκῶμεν ὅπλοις μετιόντες ὑμᾶς "κατὰ λογισμὸν ὅσιον ποιησαμένους τὸν βωμὸν, [x] καὶ "δικαίως ἀμυνώμεθα τῆς διαβολῆς ἐλεγχθείσης ἀλη- "θοῦς. οὐ γὰρ ἠξιοῦμεν ὑμᾶς πείρᾳ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώμης "ἐντὸς γεγενημένους, καὶ νόμων ὧν αὐτὸς ἡμῖν [y] δέδω- "κεν ἀκροατὰς ὑπάρχοντας, διαζευχθέντας ἡμῶν καὶ "παρόντας εἰς τὸν ἴδιον κλῆρον, ὃν κατὰ χάριν τοῦ Θεοῦ "καὶ τῆς ἐκείνου περὶ [z] ὑμᾶς προνοίας ἐλάχετε, λήθην "λαβεῖν αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν καὶ τὴν κιβωτὸν κα- "ταλιπόντας καὶ βωμὸν ὃς ἡμῖν πάτριος, ξενικοὺς θεοὺς "ἐπιφέρειν τοῖς Χαναναίων κακοῖς προσκεχωρηκότας. "ἀλλ' οὐδὲν ἀδικεῖν δόξετε μετανοήσαντες καὶ περαιτέρω "μὴ

χειν. *Vet. Interpr.* ἐπιμελεῖσθε, καὶ πολιτείας, ἣν αὐτὸς περὶ Μωϋσέως διέταξε, φυλακὴν ἔχετε τὴν πᾶσαν *Big. Samb.* & *Vat.*

f Εχοντας πᾶσαν.] Εχετε τὴν ἅπασαν *Coll. Big.* & *Voss.*

g Εὔνουν εἶναι] Εὔνουν ἀεὶ εἶναι καὶ σ. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* quo fere modo & *Epiphan.*

h Αποστραφησομένου τὸ γένος] Ita *MSS.* omnia, tam *Gr.* quam *Lat.* in *Editis* ἀποστραφησομένου τοῦ γένους.

i Απαν] Vox ἅπαν desideratur in *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vet. Interpr.*

k Καὶ διαβᾶσα] Διαβᾶσα δὲ τὸν π. in sex *MSS.* & *Vet. Interpr.* Διαβᾶσα οὖν τὸν π. in *Editis.*

l Ρουβηλὶς] Ρουβήλου *Vat.*

m Γαδὶς,] Ita *Samb.* & *Big.* Γάδου *Vat.* in *Editis* Γάδδις.

n Μανασσητῶν] *Al.* Μανασσιτῶν.

o Ιδρύονται] Ιδρύετο solus *Vat.*

p Κατοικησαμένους] Ita velim cum *Epiphanio.* κατοικησομένους *Bas.* & *Gen.* κατῳκημένους libri quatuor è scriptis. Mox *Gall.* 1. θείων. & idem τὸν βωμὸν ἱδρ. BERN. Ita *Vat. Bas.* & *G.* κατῳκημένους in quatuor *MSS.* κατοικησαμένους amplexus est *Bern.*

q Υπόπειραν αὐτῶν] Απόπειραν *Samb. Big.* & *Vat.*

r Επειτ' ἂν] *Al.* ἔπειτ. ἄν γε κ.

s Εκκλησία] Ita è *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ἐκκλησίαν συνελέγετο.

t Νενουθετῆσθαι] Eo modo *Samb.* pro νουθετεῖσθαι. in *Editis* νενουθετεῖσθαι.

v Εφ' ὅπλα] *Big.* ἐπ' ὅπλα καὶ τὴν χειρῶν τιμωρίαν. Dein *Samb.* κατὰ λογισμὸν θεῖον. BERN.

x Καὶ δικαίως] Εἰ δὲ ἄδικον ἀμ. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

y Δέδωκεν ἀκροατὰς] Ita *Bernardus* è quatuor *MSS.* ἔδωκεν *Vat. Bas.* & *G.*

z Υμᾶς προνοίας] Ita ex *Vet. Interpr.* in *Editis*, *Aliisque* ἡμᾶς.

a Πα-

"μὴ μανέντες, νόμων δὲ [a] πατρίων αἰδῶ καὶ μνήμην "λαβόντες. ἂν δ' ἐπιμένητε τοῖς ἡμαρτημένοις, οὐ [b] πα- "ραιτησόμεθα τὸν ὑπὲρ τῶν νόμων πόνον· ἀλλὰ περαιω- "σάμενοι τὸν [c] Ἰορδάνην τούτοις βοηθήσομεν, καὶ [d] πρὸς "αὐτῷ τῷ Θεῷ, μηδὲν ὑμᾶς Χαναναίων διαφέρειν "ὑπολαμβάνοντες, ἀλλ' ὁμοίως ἐκείνοις διαφθείρον- "τες. μὴ γὰρ νομίσητε τῷ διαβεβηκέναι τὸν ποταμὸν καὶ "τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἔξω γεγονέναι. πανταχοῦ δ' ἐν "τοῖς τούτου ἐστέ· καὶ ἀποδρᾶναι τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ "τὴν [e] ἀπ' αὐτῆς δίκην ἀδύνατον. εἰ δ' οἴεσθε τὴν "ἐνθάδε παρουσίαν ὑμῖν ἐμπόδιον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν, "οὐδὲν [f] κωλύσει πάλιν τὴν γῆν ὑμᾶς ἀναδάσασθαι, "καὶ ταύτην ἀνεῖναι μηλόβοτον. ἀλλ' [g] εὖ ποιήσετε σω- "φρονήσαντες, καὶ ἐπὶ νεαροῖς [h] μεταθέμενοι τοῖς "ἁμαρτήμασι. καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς πρὸς παίδων "καὶ γυναικῶν, μὴ παρασχεῖν [i] ἡμῖν ἀνάγκην ἀ- "μύνασθαι. [k] ὡς οὖν τῆς ὑμετέρας αὐτῶν σωτηρίας, "καὶ τῶν φιλτάτων ὑμῖν ἐν τῇδε τῇ ἐκκλησίᾳ κειμέ- "νης, οὕτω [l] βουλεύεσθε· λόγοις ἡττηθῆναι συμφέ- "ρειν [m] ὑπολαβόντες, ἢ πεῖραν ἔργων καὶ πολέμου περι- "μένειν.

κζ΄. Τοσαῦτα τοῦ Φινεέσου διαλεχθέντος, οἱ προε- στῶτες τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ πλῆθος [n] αὐτὸ πᾶν ἤρξαντο περὶ τῶν ἐγκεκλημένων αὐτοῖς ἀπολογεῖσθαι, "καὶ μήτε "συγγενείας τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀποστήσεσθαι, μήτε κατὰ νεωτε- "ρισμὸν ἀναστῆσαι τὸν βωμὸν, [o] ἔλεγον· ἀλλὰ Θεόν τε "ἕνα γινώσκειν τὸν Ἑβραίοις ἅπασι κοινὸν, καὶ τὸν [p] πρὸς τῆς "σκηνῆς βωμὸν [q] χάλκεον, ᾧ τὰς θυσίας ποιήσειν. τὸν μέν- "τοι γε νῦν ἀνασταθέντα, δι' ὃν καὶ ὕποπτοι γεγόνασιν, οὐ "κατὰ θρησκείαν ἱδρῦσθαι, σύμβολον δὲ ὅπως εἴη καὶ τεκ- "μήριον εἰς τὸν αἰῶνα τῆς πρὸς ὑμᾶς οἰκειότητος, καὶ ἀ- "νάγκη τοῦ σωφρονεῖν καὶ τοῖς πατρίοις ἐμμένειν, ἀλλ' "[r] οὐχὶ παραβάσεως ἀρχὴ, ὡς ὑπονοεῖτε. μάρτυς δ' ἡ- "μῖν [s] τοῦ ἐπὶ τοιαύτῃ τὸν βωμὸν αἰτίᾳ κατασκευάσαι "γένοιτο ὁ Θεὸς ἀξιόχρεως. ὅθεν ἀμείνονα περὶ ἡμῶν ἔ- "χοντες ὑπόληψιν, μηδὲν καταγινώσκετε τούτων, ἐφ' "οἷς ἐξώλεις εἶναι δίκαιοι πάντες, ὅσοι, τοῦ Ἀβράμου "γένους ὄντες, νεωτέροις ἐπιχειροῦσιν ἔθεσι, καὶ τοῦ συ- "νήθους τρόπου παρηλλαγμένοις".

κη΄. Ταῦτα εἰπόντας ἐπαινέσας ὁ Φινεέσης, παρῆν πρὸς Ἰησοῦν, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἀνήγγειλε τῷ λαῷ. ὁ δὲ, χαίρων ὅτι μηδεμία ἀνάγκη στρατολογεῖν [t] αὐτοὺς μέλλει, μηδ' εἰς αἷμα καὶ πόλεμον ἐξάγειν κατὰ ἀνδρῶν συγγενῶν, χαριστηρίους ὑπὲρ τούτων τῷ Θεῷ θυσίας [v] ἐπετέλει. καὶ διαλύσας μετὰ ταῦτα τὸ πλῆ- θος εἰς τὰς ἰδίας κληρουχίας Ἰησοῦς, αὐτὸς ἐν Σικί- μοις διῆγεν. ἔτει δ' ὕστερον εἰκοστῷ, [x] ὑπέργηρως γὰρ ἦν, μεταπεμψάμενος τοὺς ἐπ' ἀξιώματος μάλιστα τῶν πόλεων, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ [y] τὴν γερουσίαν, καὶ τοῦ πλή- θους ὅσον ἦν ἐφικτὸν αὐτῷ συναγαγὼν, ἐπεὶ παρῆσαν, τάς τε εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ ἁπάσας ἀνεμίμνησκεν αὐτούς· [z] πολλαὶ δ' ἦσαν τοῖς ἐκ ταπεινοῦ σχήματος εἰς τοῦτο

"meruisse videbimini, ad pœnitentiam adducti, "& non ad majorem insaniam prolapsi, è contra "vero leges patrias reveriti & memoria complexi. "Quod si in delictis persistatis, nullum pro legibus "laborem detrectabimus; sed, fluvio superato, ea- "rum ipsiusque pariter Dei honorem tuebimur, "inter vos & Chananæos nihil interesse existiman- "tes, sed *vos quoque* similiter ac ipsos perimentes. "Cavete enim putetis vosmet, quia fluvium trans- "istis, extra Dei potestatem evasisse. Ubique "autem vos ambit ejus imperium; nec quoquo "modo licet ejus potentiam & ex ea vindictam "effugere. Si vero arbitremini *vestrum* ad hæc "loca accessum obstare quo minus recte sentiatis; "vobis integrum erit terram iterum dividere, & "hanc ipsam pecoribus compascuam relinquere. "Sed bene agetis si ad sanam mentem redeatis, & "post nova peccata sententiam mutetis. Vosque "per liberos ac conjuges obsecramus, ne nobis "necessitatem *vobiscum* dimicandi imponatis. "Quasi vero vestra omnium salus vobisque cha- "rissimorum in hac concione sita esset, ita con- "silium inite, melius esse rati verbis persuaderi, "quam factorum bellique experimento stare".

27. Cum hæc disseruisset Phineeses, qui præerant concioni populusque ipse universus cœperunt crimina sibi objecta diluere, dicebantque, "se ne- "que à cognatione defecisse, neque innovandi "studio aram erexisse; sed Deum unum agnosce- "re, Hebræis omnibus communem, atque illud "æneum ante Tabernaculum positum altare * ad "sacra facienda. At quod nunc ereximus, quod- "que vestræ suspicioni ansam præbuit, non reli- "gionis ergo exstructum est, sed ut signum sit & "indicium in omne ævum necessitudinis quæ no- "bis vobiscum intercessit, atque causa justa cur "recte *de Deo* sentiamus ritibusque patriis adhæ- "reamus; & non, ut vos suspicamini, transgressio- "nis principium. Deus autem nobis testis sit lo- "cuples, quod eo *solum* nomine aram *hanc* ex- "struendam esse fecerimus. Unde vobismet me- "liora de nobis persuadentes, nihil tale nobis im- "putetis, propter quod morte digni censendi "sunt, quotquot, ab Abramo oriundi, novis mo- "ribus studentes à receptis discedunt institutis.

28. Cum autem Phineeses hanc *honestam* orationem habentes collaudasset, reversus est ad Jesum, & quæ illi fecissent populo narrabat. Illi vero, gaudentes quod nulla exercitum colligendi foret necessitas, nec ad cognatorum sanguinem fundendum & bellum cum iis gerendum deducerentur, victimas pro gratiarum actione Deo obtulerunt. Ac post hæc, multitudine ad sua patrimonia dimissâ, Jesus ipse Sicimis agebat. Anno autem post vicesimo (tum enim senio confectus erat) accitis oppidatim honoratioribus, & cum senatu magistratibus, atque è plebe quotquot commode congregare potuit, cum adessent, & illis cuncta Dei beneficia in memoriam revocavit (plurima autem iis contigerant ex humili conditione ad tan-

Josuæ postrema ad populum adhortatio. Jos. c. 24.

a Πατρίων αἰδῶ] Πατρώων αἰδῶ Big. πατρώων αἰδῶ Samb. Lis ipsa esto Luciani & consimilium Sophistarum. Qui tamen πάτριος & πατρῷος communius usurpabit, veterrimorum instar Scriptorum haud fecerit. BERN.

b Παραιτησόμεθα] Περιστησόμεθα *Vat.* & *Gall.* 1.

c Ἰορδάνην] *Samb. Hen.* & *Busb.* ἰορδάνην ab Interpretibus SS. Bibliorum. BERN. Ἰόρδανον *Samb.* (*Coll. Voss.*) *Hen.* & *Busb.* alterum ab interpretibus *SS. Bibliorum* esse existimat *Bern.*

d Πρὸς αὐτῷ τῷ Θεῷ,] Vehementius & audacius *Gall.* 1. & *Epiphanius* καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ θεῷ BERN.

e Ἀπ' αὐτῆς] Ἀπὸ ταύτης *Big.* & *Samb.* ἀπ' αὐτοῦ *Vat.*

f Κωλύσει πάλιν] Κωλύει *Big. Samb.* & *Vat.*

g Εὖ ποιήσετε] Ita *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* εὐποιήσατε.

h Μεταθέμενοι] Μεταθέμενοι *Big.* & *Samb.*

i Ἡμῖν ἀνάγκην ἀμύνασθαι.] Sic *Big.* & *Samb.* ὑμῖν in *reliquis*.

k Ὡς οὖν τῆς ὑμετέρας] Ὡς ε τῆς ὑμ. *Big.* & *Samb.* ὡς οὖν τῆς τε ὑμ. *Vat.*

l Βουλεύεσθε] Ita *Gen.* & *MSS.* Βουλεύεσθαι *Bas.*

m Ὑπολαβόντες,] Ὑπολαμβάνοντες *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

n Αὐτὸ πᾶν ἤρξαντο] Αὐτῶν *Samb.* & *Vat.* ac mox ἤρξατο *Vat.*

o Ἔλεγον·] Λέγειν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

p Πρὸς τῆς σκηνῆς] Πρὸ τῆς σκ. *Big.* & *Samb.*

* *Ad sacra facienda.*] *Gelenius* vertit, *quod victimas nostras excipiet.*

q Χάλκεον,] Vocem χάλκεον non agnoscunt *Samb.* & *Vet. Interpr.*

r Οὐχὶ παραβάσεως] Οὐ *Big. Samb.* & *Vat.*

s Τοῦ ἐπὶ τοιαύτῃ] Ὡς ἐπὶ τοιαύτῃ *Vat.*

t Αὐτοὺς] Forte abundat. COCC.

v Ἐπετέλει.] Ἐπιτελεῖ *Coll. Big.* & *Voss.*

x Ὑπέργηρως γὰρ ἦν,] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ὑπέργηρος ὤν, μετ. in *Editis*, *Aliisque*.

y Τὴν γερουσίαν,] Eo modo *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* τὰς γερουσίας in *reliquis*.

z Πολλαὶ δ' ἦσαν] Ea enumerat *Josua*, c. 24.

a Πα-

tantam gloriam & rerum abundantiam provectis) Deique voluntati, eis adeo benignæ, obsequium præstare hortabatur, utpote quod sola pietate futura numinis erga eos benevolentia niteretur. Sibi enim jam opportunum esse *dicebat*, è vita discessuro, hujusmodi eis admonitionem relinquere: eosque rogabat ut adhortationem suam memoria *perpetuo* tenerent.

Imperator optimus vita decedit. Jos. c. 24.

29. Et ille quidem, cum ad eos qui aderant hæc verba fecisset, mortem obiit, cum annos vixisset centum & decem. quorum quadraginta cum Moyse, ut ab eo *sibi* utilia disceret, commoratus est: illis vero post obitum imperium habuit quinque & viginti *annos*. Vir autem erat, qui neque prudentiam desiderabat, neque eloquium quo cogitata populo clare enunciaret; sed in utroque summus: tam in operibus & periculis fortis & magnanimus, quam in pacis consiliis magnæ solertiæ, virtutisque ad omne tempus accommodatæ. Sepultus est autem in oppido Thamnæ tribus Ephraïmitidis. Eodem vero tempore moritur & Eleazarus pontifex, sacerdotio Phineesæ filio relicto: ejusque monumentum & sepulchrum exstat in urbe Gabatha.

Moritur & Eleazarus, pontificatu Phineesæ relicto. Jos. c. 24.

δόξης καὶ περιουσίας προελθοῦσι· φυλάττειν τε τὴν τοῦ Θεοῦ προαίρεσιν, ἔχουσαν οὕτως πρὸς αὐτούς, [a] παρεκάλει, καὶ τῇ εὐσεβείᾳ γε μόνῃ φίλον αὐτοῖς διαμένειν τὸ θεῖον. [b] αὐτῷ γὰρ καλῶς ἔχειν, ἀπιέναι μέλλοντι τοῦ ζῆν, παραίνεσιν αὐτοῖς τοιαύτην καταλιπεῖν· κἀκείνους ἠξίου διὰ μνήμης ποιήσασθαι τὴν παρακέλευσιν.

κθʹ. Καὶ ὁ μὲν, τοσαῦτα πρὸς τοὺς παρόντας διαλεχθεὶς, τελευτᾷ, βιοὺς ἑκατὸν ἔτη καὶ δέκα. ὧν Μωϋσεῖ μὲν, ἐπὶ διδασκαλίᾳ τῶν χρησίμων, συνδιέτριψε τεσσαράκοντα· στρατηγὸς δὲ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν γίνεται, [c] πέντε καὶ εἴκοσι. [d] ἀνὴρ δὲ μήτε συνέσεως ὢν ἐνδεὴς, μήτε τοῦ τὰ νοηθέντα πρὸς τοὺς πολλοὺς σαφῶς ἐξενεγκεῖν ἄπειρος, ἀλλ' ἐν ἀμφοτέροις ἄκρος· πρός τε τὰ ἔργα καὶ τοὺς κινδύνους εὔψυχος καὶ μεγαλότολμος, πρυτανεῦσαί τε τὰ κατὰ τὴν εἰρήνην δεξιώτατος, καὶ πρὸς ἅπαντα καιρὸν τὴν ἀρετὴν ἡρμοσμένος. θάπτεται δὲ ἐν πόλει [e] Θαμνᾷ τῆς Εφραίμου φυλῆς. θνήσκει δὲ [f] κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν καὶ Ελεάζαρος ὁ ἀρχιερεὺς, Φινεέσῃ τῷ παιδὶ τὴν ἀρχιερωσύνην καταλιπών· καὶ μνημεῖον αὐτοῦ καὶ τάφος ἐν Γαβαθᾷ πόλει τυγχάνει.

CAP. II.

Quomodo imperatore mortuo Israëlitæ, patrias leges violantes, magnas experti sunt calamitates; ortaque seditione, tota Benjaminis tribus, præter viros DC. *interempta est.*

Judæ tribus Chananæis bellum princeps infert Jud. c. 1.

Horum autem post obitum Phineeses vaticinatus est juxta Dei voluntatem, ut in Chananæorum generis excidium Judæ tribus principatum acciperet. nam populo curæ erat cognoscere quid Deo factu optimum videretur. Atque illa *sibi sociam* assumpsit *tribum* Symeonitidem, ea lege ut tributariis è Judæ ditione sublatis, idem facerent illis qui in Symeonis sorte relicti erant.

II. *Adonibezecus dux Chananæorum capitur, & Jerosolymitanorum urbes expugnantur. Jud. c. 1.*

2. Chananæi autem, rebus illorum tum valde florentibus, cum magno exercitu apud Bezecam *urbem* eos exspectabant, imperio ad Adonibezecum Bezecenorum regem delato, (id autem nomen Bezecenorum dominum significat; nam Adoni Hebræorum lingua dominus dicitur) sperabantque de Israëlitis se victoriam reportaturos esse, quod mortuus esset Jesus. Israëlitarum vero duæ tribus prædictæ cum his congressæ egregie pugnaverunt: & illorum quidem plus decem millia perimunt, reliquos vero in fugam vertentes insequentesque Adonibezecum capiunt. qui, ab illis mutilatus, dixit, "non semper potui latere Deum, "*jam* eadem passus, quibus antea duos & septua-"ginta reges afficere non erubui". Et vivum quidem Jerosolymas usque deportarunt: fato vero functum terræ mandaverunt. deinde regionem obierunt, ut urbes expugnarent; &, captis quam-

ΚΕΦ. βʹ.

Ως, ἀποθανόντος τοῦ στρατηγοῦ, παραβαίνοντες οἱ Ισραηλῖται τοὺς πατρίους νόμους μεγάλων ἐπειράθησαν συμφορῶν· καὶ στασιασάντων ἡ Βενιαμὶς διεφθάρη φυλὴ, χωρὶς ἀνδρῶν ἑξακοσίων.

Μετὰ δὲ τὴν τούτων τελευτὴν Φινεέσης [g] προφητεύει [h] κατὰ τὴν [i] τοῦ Θεοῦ βούλησιν, ἐπ' ἐξωλείᾳ τοῦ Χαναναίων γένους τῇ [k] Ιουδαίᾳ φυλῇ παρασχεῖν τὴν ἡγεμονίαν. καὶ γὰρ τῷ λαῷ διὰ σπουδῆς ἦν μαθεῖν [l] τί καὶ Θεῷ δοκεῖ. καὶ [m] προσλαβοῦσα τὴν [n] Συμεωνίδα, [o] ἐφ' ᾧτε ἐξαιρεθέντων τῶν [p] ἐκείνων ὑποτελῶν, καὶ τοὺς [q] ἐν αὐτῇ κληρουχίᾳ [r] τοῦτο ποιῶσιν.

βʹ. Χαναναῖοι δὲ, ἀκμαζόντων αὐτοῖς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῶν πραγμάτων, στρατῷ μεγάλῳ κατὰ [s] Βεζέκην αὐτοὺς ὑπέμενον, τῷ βασιλεῖ τῶν Βεζεκηνῶν Αδωνιβεζέκῳ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτρέψαντες· τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο σημαίνει Βεζεκηνῶν κύριος, Αδωνὶ γὰρ τῇ Εβραίων [t] γλώττῃ κύριος [v] λέγεται· ἤλπιζόν τε κρατήσειν τῶν Ισραηλιτῶν, διὰ τὸ τεθνάναι Ιησοῦν. συμμίξαντες δ' αὐτοῖς [x] οἱ Ισραηλῖται, ταῖς [y] δυσὶ φυλαῖς αἷς προεῖπον, ἐμαχέσαντο λαμπρῶς· καὶ κτείνουσι μὲν αὐτῶν ὑπὲρ μυρίους, τρεψάμενοι δὲ τὸ λοιπὸν καὶ διώκοντες αἱροῦσι τὸν [z] Αδωνιβέζεκον. ὃς, ἀκρωτηριασθεὶς ὑπ' αὐτῶν, φησίν· "ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ πᾶν ἄρα λή-"σεσθαι [a] Θεὸν ἔμελλον, τάδε πεπονθὼς, ἃ κατὰ [b] δυοῖν "καὶ ἑβδομήκοντα βασιλέων πρᾶξαι πρότερον οὐκ ἐνε-"τράπην". καὶ ζῶντα μὲν κομίζουσιν ἕως Ιεροσολύμων· "τελευτήσαντα δὲ γῇ θάπτουσι. καὶ [c] διεξῄεσαν αἱροῦντες τὰς

---

a Παρεκάλει,] Τιμῇ πάσῃ χρωμένους post παρεκάλει inserunt Big. (Coll. Voss.) & Samb. & mox τῇ & γε omittunt.

b Αὐτῷ γὰρ καλῶς] Ita in libris omnibus præter Bas. & Samb. qui habent αὐτῷ γὰρ κ.

c Πέντε καὶ εἴκοσι.] Juxta Epiphanii Cod. εἴκοσι καὶ ἕξ.

d Ανὴρ δὲ] Ανὴρ μήτε συνέσεως ἐνδεὴς in quibusdam MSS.

e Θαμνᾷ] Hæc est quæ in Sacro Codice Timnath cheres dicitur, diversa a Θαμνὰ, urbe, unde tempore Josephi nostri regio Thamnitica nomen tulit. REL.

f Κατ' αὐτὸν] Υπ' αὐτὸν Big. & Samb.

g Προφητεύει] Perpetuo oraculum per Urim & Thummim προφητείας vocabulo exprimit, ut notavit Schotanus.

h Κατὰ] Forte delendum. COCC.

i Τοῦ Θεοῦ βούλησιν,] Articulum præterit Vat.

k Ιουδαίᾳ φυλῇ] Ιούδα φ. Vat.

l Τί καὶ Θεῷ δοκεῖ.] Τί καὶ τῷ Θεῷ Big. & Samb.

m Προσλαβοῦσα] Προσλαβοῦσα pro προσλαβοῦσα ἦν vel προσέλαβεν, sicuti p. 265. v. 3. φέροντες pro φέροντες ἦσαν vel ἔφερον.

n Συμεωνίδα,] Φυλὴν post Συμεωνίδα adjiciunt Big. Samb. & Vat.

o Εφ' ᾧτε ἐξαιρεθέντων] Forte ἐφ' ᾧτε, ἐξαιρεθέντων τῶν ἐκείνῃ ὑποτελῶν καὶ τοὺς ἐν αὐτῆς κληρουχίᾳ τοῦτο ποιῶσιν. COCC.

p Εκείνων ὑποτελῶν,] Εκείνης Big. & Samb.

q Εν αὐτῇ κληρουχίᾳ] Εν αὐτῇ τῇ κλ. Samb. & Vat.

r Τοῦτο ποιῶσιν] Ταὐτὸ ποιῶμεν Hen. & Busb.

s Βεζέκην] Ita Vat. (Coccejus) & Vet. Interpr. quo fere modo LXX. Ζεβέκην & mox Ζεβεκηνῶν in Editis, Aliisque. Vetus esse mendum constat ex Steph. Byzant. v. Ζεβέκη, qui in vitiosos Josephi codices inciderat.

t Γλώττῃ] Διαλέκτῳ Big. (Coll. Voss.) & Samb.

v Λέγεται.] Coll. Voss. γίνεται.

x Οἱ Ισραηλῖται,] Illud οἱ inserui ex Big. & Samb.

y Δυσὶ φυλαῖς] Judæ & Simeonis. REL.

z Αδωνιβέζεκον.] Αδωνιζέβηκον Iidem. ut & modo superius.

a Θεὸν ἔμελλον,] Τὸν Θεὸν Vat.

b Δυοῖν καὶ ἑβδομήκοντα] Juxta S. Literas tantum LXX.

c Διεξῄεσαν] Ita Big. & Samb. in reliquis διεξίεσαν, & mox διαιροῦντες Vat. & Samb.

d χει-

τὰς πόλεις· πλείστας τε λαβόντες, ἐπολιόρκουν Ἱεροσόλυμα. καὶ τὴν μὲν κάτω λαβόντες σὺν χρόνῳ, πάντας ἔκτειναν τοὺς ἐνοικοῦντας· χαλεπὴ δ᾽ ἦν ἡ καθύπερθεν αὐτοῖς αἱρεθῆναι, τειχῶν ὀχυρότητι καὶ φύσει τοῦ [d] χωρίου.

γ'. Ὅθεν μετεστρατοπεδεύσαντο εἰς Χεβρῶνα· καὶ ταύτην ἑλόντες, κτείνουσι πάντας. [e] ὑπελείπετο δὲ τὸ τῶν γιγάντων ἔτι γένος, [f] οἱ διὰ σωμάτων [g] μεγέθη καὶ μορφὰς οὐδὲν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις παραπλησίας παράδοξον ἦσαν θέαμα καὶ δεινὸν ἄκουσμα. [h] δείκνυται δ᾽ ἔτι καὶ νῦν τούτων ὀστᾶ, μηδὲν τοῖς ὑπὸ [i] πίστιν ἐρχομένοις ἐοικότα. καὶ ταύτην μὲν τοῖς Λευίταις ἐξαίρετον [k] γέρας ἔδοσαν [l] μετὰ τῶν δισχιλίων πηχῶν. τὴν δὲ γῆν Χαλέβῳ δωρεὰν ἔδοσαν κατὰ Μωϋσέως ἐντολάς· οὗτος δ᾽ ἦν τῶν κατασκόπων εἷς, ὧν ἔπεμψε Μωϋσῆς εἰς τὴν Χαναναίαν. διδόασι δὲ καὶ τοῖς [m] Ἰέθρου τοῦ Μαδιανίτου ἀπογόνοις, Μωϋσέως γὰρ ἦν [n] γαμβρὸς, γῆν ἵνα νέμοιντο. τὴν γὰρ πατρίδα καταλιπόντες ἠκολουθήκεσαν ἐκείνοις, καὶ συνῆσαν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς ἐρήμου.

δ'. Ἡ δὲ Ἰούδα φυλὴ καὶ [o] Συμεωνὶς, τὰς μὲν κατὰ τὴν ὀρεινὴν τῆς Χαναναίας πόλεις εἷλον, τῶν δ᾽ ἐν τῷ πεδίῳ καὶ πρὸς θαλάσσῃ Ἀσκάλωνά τε καὶ Ἄζωτον. διαφεύγει δ᾽ αὐτοὺς Γάζα, καὶ Ἀκκάρων· πεδίων γὰρ ὄντων καὶ πολλῆς ἁρμάτων εὐπορίας κακῶς ἐποίουν τοὺς ἐπελθόντας. καὶ αἵδε μὲν αἱ φυλαὶ, μεγάλως ἐκ τοῦ πολεμεῖν εὐδαιμονήσασαι, [p] ἀνεχώρησαν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις, καὶ κατατίθενται τὰ ὅπλα.

ε'. Βενιαμῖται δὲ, τούτων γὰρ ἦν Ἱεροσόλυμα, τοῖς οἰκήτορσιν [q] αὐτὴν συνεχώρησαν φόρους τελεῖν. καὶ οὕτως παυσάμενοι πάντες, οἱ μὲν τοῦ κτείνειν, οἱ δὲ κινδυνεύειν, ἐργάζεσθαι τὴν γῆν [r] ἠσχόλουν. τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ αἱ λοιπαὶ φυλαὶ, τὴν Βενιαμιτῶν μιμησάμεναι, ἐποίουν, καὶ τοῖς τελουμένοις ἀρκούμενοι φόροις ἐπέτρεπον τοῖς Χαναναίοις ἀπολέμοις εἶναι.

ς'. Ἡ δὲ [s] Ἐφραΐμου, πολιορκοῦσα Βέθηλα, τέλος οὐδὲν ἄξιον τοῦ χρόνου καὶ τῶν πόνων [t] ηὕρισκε τῆς πολιορκίας. οἱ δὲ, καίπερ ἀχθόμενοι, τῇ καθέδρᾳ προσεκαρτέρουν. ἔπειτα συλλαβόντες τινὰ τῶν ἐν τῇ πόλει προσελθόντα ἐπὶ κομιδῇ τῶν ἀναγκαίων, τινὰς πίστεις ἔδοσαν αὐτῷ, παραδόντι τὴν πόλιν, σώσειν αὐτόν τε καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἐπὶ τούτοις ὤμνυε τὴν πόλιν αὐτοῖς ἐγχειρεῖν. καὶ ὁ μὲν, οὕτως προδοὺς, σώζεται μετὰ τῶν οἰκείων· οἱ δὲ, ἀποκτείναντες ἅπαντας τοὺς ἐνοικοῦντας, εἶχον τὴν πόλιν.

ζ'. Καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους μαλακῶς εἶχον οἱ Ἰσραηλῖται· τῆς δὲ γῆς καὶ τῶν ταύτης ἔργων ἐπεμελοῦντο. [v] τῶν δὲ κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῖς ἐπιδιδόντων, ὑπὸ τρυφῆς καὶ ἡδονῆς τοῦ κόσμου [x] ὠλιγώρουν, καὶ τῆς πολιτείας τῶν νόμων οὐκέτ᾽ ἦσαν ἀκριβεῖς ἀκροαταί. παροξυνθὲν δ᾽ ἐπὶ τούτοις τὸ θεῖον ἀναιρεῖ, πρῶτον μὲν ὡς φείσαιντο παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην τῶν Χαναναίων· [y] ἔπειθ᾽ ὡς ἐκεῖνοι χρήσαιντο πολλῇ κατ᾽

plurimis, Jerosolymas adorti sunt. Ac parte quidem inferiore tandem expugnata, omnes in ea habitantes occiderunt: superiorem vero obsidione capere illis ardua res erat, propter murorum firmitudinem locique naturam.

3. Quam ob rem castra moverunt ad Chebronem: atque ea *vi* capta *incolas* omnes interficiunt. Relinquebatur autem adhuc gigantum genus, qui ob corporis magnitudinem & formam multum aliis hominum dispares, stupendum erant spectaculum & res auditu horrenda. monstrantur & adhuc etiamnum horum ossa, in nullo iis quæ sub fidem veniunt similia. Et hoc quidem *oppidum* Levitis eximio muneri dederunt cum *agro* duûm millium cubitorum. terram vero *reliquam* Chalebo, juxta mandatum Moysis, donarunt: hic autem erat unus è speculatoribus, quos Moyses in Chananæam præmiserat. Quin & posteris Jethræ Madianitæ, Moysis enim socer erat, terram, ut *eam* habitarent, tribuerunt. patria enim relicta ipsos sequuti sunt, & cum eis erant in deserto.

Chebron vi capta. Jud. c. 1.

4. At tribus Judæ & Symeonis urbes quidem *omnes* in montanis Chananææ ceperunt; in planitie vero & ora maritima *solas* Ascalonem & Azotum. Illos autem evasit Gaza, *ut* & Accaron: nam cum essent in campestribus & curribus abundarent, impetum in eos facientes damno *semper* afficiebant. Ac istæ quidem tribus, ex bello valde locupletatæ, suas in urbes se receperunt, & arma deposuerunt.

Quæ loca non occupaverint Judæi Jud. c. 1. c. 2. c. 3.

5. Benjamitæ vero, nam horum in sorte erant Jerosolymæ, habitantibus *ea lege* urbem concesserunt, ut eorum vectigales essent. Atque ita omnes quietem nacti, alii quidem à cædibus, alii vero à periculis, ad agrorum culturam se contulerunt. Reliquæ autem tribus, & ipsæ Benjamitarum exemplo motæ, idem fecerunt: ac, tributorum solutione contenti, permisere Chananæis à bello vacare.

Israëlitæ contra Dei mandatum Chananæis parcunt, & sibi posterisque incendium alunt. Jud. c. 2.

6. Ephraïmitica autem tribus cum copias Bethelis admovisset, multo tempore ac labore obsidioni impenso nihil proficiebat. Illi tamen, quamvis *moram* ægre ferebant, urbi assidere perseverarunt. Postea uno è civibus comprehenso, qui *versus eos* accederet ad necessaria curanda & importanda, incolumitatem illi & cognatis ejus fide data promittunt, si urbem proderet: isque juravit se ea conditione urbem illis traditurum esse. Ac ille quidem, hoc modo proditor factus, cum suis servatur: illi vero, incolis omnibus occisis, urbem occupabant.

Bethela proditione capiunt Benjamitæ. Jud. c. 1.

7. Ac post hæc Israëlitæ bellum intermittebant aut molliter gerebant: terræ vero colendæ, rebusque rusticis, operam navabant. Hisce autem divitem illis proventum edentibus, luxuria diffluentes & voluptate honestam disciplinam negligebant, legesque & instituta reip. non amplius diligenter audiebant. Deus autem, ejusmodi flagitiis irritatus, oraculo eos admonet, primum quidem quod contra voluntatem ejus Chananæis pepercerint; dein-

Israëlitis irascitur Deus, quod Chananæis pepercerint, & à patria, legum institutione defecerint. Jud. c. 2.

d Χωρίου.] Eo modo *Big.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* πεδίου. HUDS. χωρίου MS. nec enim erat illic loci πεδίον. REL.

e Ὑπελελείπετο] Ὑπολελείπετο *Big.* & *Samb.*

f Οἱ διὰ σωμάτων] In *Hamartolo* ὄν διὰ σ. & dein παράδοξον θέαμα. Vide *Grotii* Annott. ad Lib. 1. de *Ver. Chr. Rel.* c. 16.

g Μεγέθη] Μέγεθος *Vat.*

h Δείκνυται] Δείκνυται καὶ νῦν ἔτι *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Hamart.*

i Πίστιν] Forte πύστιν COCC.

k Γέρας] Nota optimas urbes fuisse, quæ Levitis datæ sunt. Antea illas dixit ἀγαθὰς καὶ καλὰς fuisse. REL.

l Μετὰ τῶν δισχιλίων] Μετὰ καὶ τῶν *Big.* & *Samb.* Hac de re vide p. 204. v. 9.

m Ἰέθρου τοῦ] Ἰοθόρου *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* ex Ἰοθὸρ *Interpretum* LXX.

n Γαμβρὸς] Vide *Spanhemium* de *Usu Numism.* p. 724. *Edit. Lond.* & ad *Julianum*, p. 72. *Edit. Lips.*

o Συμεωνὶς,] Ita *Vat.* (*Coll. Big.* & *Voss.*) & *Epiphanii* aliquot Codd. in *Aliis* Σεμεωνίς.

p Ἀνεχώρησαν] Ἀνεχώρουν *Vat.*

q Αὐτὴν συνεχώρησαν] Αὐτῶν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

r Ἠσχόλουν.] Εὐσχόλουν *Iidem*, forsan pro ηὐσχόλουν, *Atticorum* more neglecto augmento.

s Ἐφραΐμου,] Ita in quinque *MSS.* in *Editis* ἡ δὲ Ἐφραΐμ π.

t Ηὕρισκε τῆς πολιορκίας.] In *MSS.* εὕρισκε.

v Τῶν δὲ κατὰ] Τοῦ δὲ πλούτου σφίσιν ἐπιδιδόντος *Hen.* & *Busb.*

x Ὠλιγώρουν,] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* ὀλιγώρουν.

y Ἔπειθ᾽ ὡς ἐκεῖνοι] Ἔπειτα προλέγει *Hen.* & *Busb.*

deinde quod illi, tempus opportunum nacti, crudelitatem eis *pro clementia* reponerent. At Israëlitæ non solum in magno mærore erant ex hac Dei monitione, sed & bellum animis abhorrebant; tum quod multa è Chananæis commoda perciperent, tum quod ex luxu ad laborem facti essent segniores. Ac corrumpi jam cœperat Optimatium status: & neque senatus legebatur, neque alii quales ante legitimi erant magistratus. Vitam autem in agris agebant, quæstus faciendi voluptati *unice* dediti. Atque in tanta licentia & securitate denuo gravis perturbatio incidit, ac eo usque processerunt ut bello se invicem lacesserent tali de causa.

Historia de uxore Levitæ à Gabaensibus stupro corrupta & necata. Jud. c. 19. & 20.

8. Vir *quidam* è Levitarum plebe, sortis Ephraïmiticæ, & in ea habitans, ex Bethlemis uxorem ducit. hic autem locus ad tribum Judæ attinet. Cum vero conjugem vehementer amaret, ejusque pulchritudine vinceretur, male se habuit quod pari amore illum non complexa esset. Porro cum illa alieniorem *indies* se gereret, ac ille præterea eo magis amore exarderet, quotidianæ inter eos ortæ sunt querelæ: tandemque mulier iis pressa & gravata, à viro digressa mense quarto ad parentes revertitur. At cum præ amore ægre id ferret maritus, ad soceros se contulit; ac querimoniis discussis cum uxore in gratiam redit. Et quidem *ille* quatuor dies eo loci commoratur, benigne lauteque à parentibus exceptus. Quinta autem die, cum decrevisset domum repetere, circa meridiem egressus est. serius enim filiam dimittebant parentes, atque moram faciebant ad inclinationem diei. Unus autem eos famulus sequebatur; eisque aderat asinus, quo mulier vehebatur. Cum autem circa Jerosolymas essent, triginta enim stadia *jam* fuerant progressi, famulus suadebat, ut aliquò diverterent, ne nocte iter facientes in pericula & difficultates inciderent, præsertim cum non longe abessent ab hostibus, tempore *isto* etiam familiaria parum tuta & suspecta reddente. Verum Levitæ non placuit id consilii, ut alienigenarum uteretur hospitio; (nam Chananæorum urbs erat) sed *melius esse* censebat, ut viginti stadiis emensis ad Israëlitarum urbem diverterent. Illique cum assensum esset, inde pervenerunt ad Gabam tribus Benjamitidis *oppidum*, cum sol jam occubuisset. Ac nemine eorum, qui tum in foro versabantur, eos domum ut hospitio exciperentur invitante, senex rure *ex opere* rediens, qui de tribu quidem erat Ephraïmitide, Gabæ vero tum commorabatur, illi obviam factus, quærit ab eo quisnam sit, & quam ob rem *illuc* veniens, sub tenebras necessaria ad cœnam sibi peteret. Cui ille se quidem Levitam esse fatetur, uxoremque à parentibus domum abducere: habitare vero se referebat in sorte Ephraïmitide. Senex autem cum propter cognationem, tum quod ipse * in eadem tribu domicilium habuerit, & porro quod *fortuito* in eum inciderit, voluit ut apud se in hospitium diverteret. Gabaonitæ autem quidam adolescentes, qui mulierculam in foro viderant, *ejusque* formæ venustatem admirati

αὐτῶν ὠμότητι καιροῦ λαβόμενοι. οἱ δὲ καὶ πρὸς τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ δυσθύμως εἶχον, καὶ πρὸς τὸ πολεμεῖν ἀηδῶς· πολλά τε παρὰ τῶν Χαναναίων λαβόντες, καὶ πρὸς τοὺς πόνους ἤδη διὰ τὴν τρυφὴν ἐκλελυμένοι. καὶ συνέβαινεν ἤδη τὴν ἀριστοκρατίαν διεφθάρθαι· καὶ τὰς γερουσίας οὐκ ἀπεδείκνυσαν, οὐδ᾽ ἀρχὴν ἄλλην οὐδεμίαν τῶν πρότερον νενομισμένων. ἦσαν δὲ ἐν τοῖς [z] ἀγροῖς ἡδονῇ τοῦ κερδαίνειν [a] προσδεδεμένοι. καὶ διὰ τὴν πολλὴν ἄδειαν στάσις αὐτοὺς πάλιν [b] κατελάμβανε δεινὴ, καὶ προήχθησαν εἰς τὸ πολεμεῖν ἀλλήλοις ἐκ τοιαύτης αἰτίας.

η΄. Λευΐτης ἀνὴρ τῶν δημοτικωτέρων τῆς Ἐφραΐμου κληρουχίας ὢν, καὶ ἐν ἐκείνῃ κατοικῶν, ἄγεται γύναιον ἀπὸ [c] Βηθλέμων. τῆς δὲ Ἰούδα φυλῆς τοῦτ᾽ ἔστι τὸ χωρίον. [d] ἐρῶν δὲ σφόδρα τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ κάλλους αὐτῆς [e] ἡττημένος, ἠτύχει τοῦ παρ᾽ ἐκείνης [f] οὐχ ὁμοίων πειρώμενος. ἀλλοτρίως δ᾽ αὐτῆς ἐχούσης, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐκκαιομένου τῷ πάθει, [g] μέμψεις συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγίνοντο· καὶ τέλος ἡ γυνὴ, πρὸς αὐτὰς βαρυνομένη, καταλιποῦσα τὸν ἄνδρα, πρὸς τοὺς γονεῖς παραγίνεται, μηνὶ τετάρτῳ. χαλεπῶς δὲ φέρων ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τῷ ἔρωτι, ἧκε πρὸς τοὺς πενθερούς· καὶ, διαλυσάμενος τὰς μέμψεις, καταλλάττεται πρὸς αὐτήν. καὶ τέσσαρας μὲν ἡμέρας [h] αὐτόθι διαιτᾶται, φιλοφρονουμένων αὐτὸν τῶν γονέων. τῇ δὲ πέμπτῃ, δόξαν ἀπιέναι πρὸς αὐτὸν, περὶ δείλην ἔξεισι. βράδιον γὰρ ἀπέλυον οἱ γονεῖς τὴν θυγατέρα, καὶ τὴν ἡμέραν τριβὴν ἐποιοῦντο. θεράπων δ᾽ αὐτοῖς εἷς εἵπετο· καὶ ὄνος ἦν αὐτοῖς, ἐφ᾽ ἧς [i] ὠχεῖτο τὸ γύναιον. [k] γινομένων δὲ αὐτῶν κατὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, σταδίους δ᾽ [l] ἐληλύθεισαν ἤδη τριάκοντα, συνεβούλευεν ὁ θεράπων καταχθῆναί που, μὴ καί τι [m] καὶ τῆς νυκτὸς αὐτοὺς ὁδεύοντας [n] καταλάβοι δύσκολον, καὶ ταῦτα οὐδὲ πόρρω πολεμίων ὄντας, τοῦ καιροῦ πολλάκις ἐπισφαλῆ καὶ ὕποπτα ποιοῦντος καὶ τὰ φίλα. τῷ δ᾽ οὐκ ἤρεσεν ἡ γνώμη παρ᾽ ἀλλοφύλοις ἀνδράσι ξενοῦσθαι· Χαναναίων γὰρ [o] ἦν ἡ πόλις· ἀλλὰ [p] προελθόντας εἴκοσι στάδια, εἰς οἰκείαν ἠξίου κατάγεσθαι πόλιν. καὶ κρατήσας τῇ γνώμῃ, παρῆν εἰς [q] Γαβᾶν [r] φυλῆς τῆς Βενιαμίτιδος, ἤδη ὀψίας οὔσης. καὶ μηδενὸς ἐπὶ ξενίαν τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν αὐτὸν παρακαλοῦντος, πρεσβύτης ἐξ ἀγροῦ κατιὼν, τῆς μὲν Ἐφραϊμίτιδος φυλῆς ὢν, ἐν δὲ τῇ Γαβᾷ διαιτώμενος, συντυγχάνων αὐτῷ, τίς τε ὢν ἤρετο, καὶ δι᾽ ἃς αἰτίας στελλόμενος σκότους ἤδη τὰ πρὸς τὸ δεῖπνον αὐτῷ λαμβάνοι. ὁ δὲ, Λευΐτης μὲν ἔφησεν εἶναι, γύναιον δὲ παρὰ τῶν γονέων ἄγων, πρὸς [s] αὐτὸν ἀπιέναι· τὴν δ᾽ οἴκησιν [t] ἐδήλου τυγχάνειν ἐν τῇ [v] Ἐφραΐμου κληρουχίᾳ. ὁ δὲ πρεσβύτης, καὶ διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ διὰ τὸ τὴν αὐτὴν φυλὴν νέμειν, καὶ μὴν διὰ τὴν συντυχίαν, παρ᾽ αὐτὸν ξενισθησόμενον ἦγε. [x] νεανίαι δέ τινες τῶν Γαβαηνῶν, ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τὸ γύναιον θεασάμενοι, καὶ τὴν εὐπρέπειαν θαυμάσαντες, ἐπεὶ παρὰ τῷ πρεσ-

z Ἀγροῖς ἡδονῇ] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis*, ἦσαν δὲ ἐν τοῖς ἄκροις &c. *erant autem, ut qui maxime, quæstus* &c.
a Προσδεδεμένοι.] Sic in *MSS.* in *Editis* προσδεδωμένοι.
b Κατελάμβανε] *Al.* κατελαμβάνει.
c Βηθλέμων.] Ita ex *Cod. Samb.* ut in recto sit Βήθλεμα, sicuti Βέθηλα. in *reliquis* Βηθλεμῶν.
d Ἐρῶν δὲ] Ἐρῶν τε *Vat.*
e Ἡττημένος,] Ἡττώμενος *Vat.*
f Οὐχ ὁμοίων πειρώμενος.] Οὐχ ὁμοίων τυγχανόντων *Vat.* atque ita forsan *Epiphan.*
g Μέμψεις] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & mox infra, v. 23. in *Editis*, *Aliisque* σκέψεις. lites reddit *Epiphan.*
h Αὐτόθι διαιτᾶται,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* πρὸς αὐτόθι. in *Editis.* πρὸς αὐτοὺς mallem. HUDS. Abundat πρὸς, aut adverbialiter ponitur. COCC.
i Ὠχεῖτο τὸ γύναιον.] Eo modo *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* ὀχεῖτο.

k Γενομένων] *Al.* γινομένων.
l Ἐληλύθεισαν] Ita *Samb.* in *reliquis* ἐληλύθησαν.
m Καὶ τῆς νυκτὸς] Illud καὶ non agnoscit *Vat.*
n Καταλάβοι] Καταλάβῃ *Big. Samb.* & *Vat.*
o Ἦν ἡ πόλις·] Ἦν πόλις *Vat.*
p Προελθόντας] Προελθόντες εἴκ. ς. εἰς οἰκ. ἠξίουν *Big.* & *Samb.*
q Γαβᾶν] Cum *Editis* consentiunt *MSS.* nisi quod diverso accentu Γαβὰν aut Γάβαν habeant. Γαβαὼ *Zonaræ*, Γαβαὰ LXX.
r Φυλῆς τῆς Βενιαμίτιδος,] Ad hunc modum in quatuor *MSS.* φυλῆς τῆς Βενιαμίτιδος. ἤδη δὲ ὀψίας οὔσης, καὶ μηδενὸς &c.
s Αὐτὸν ἀπιέναι·] Ita cum *Editis*, *Aliisque.* αὐτὸν *Samb.*
t Ἐδήλου τυγχάνειν] Ἐδήλωσε *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*
v Ἐφραΐμου] Ita ex *iisdem.* Ἐφραϊμίῳ in *Editis*, *Aliisque.*
* *In eadem tribu domicilium habuerit,*] *Ad eandem tribum censeretur*, vertit *Schotanus.*
x Νεανίαι] Νεανίσκοι *Vat.*

y Καὶ

πρεσβύτη κατηγμένην ἔμαθον, καταφρονήσαντες τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ὀλιγότητος, ἧκον ἐπὶ τὰς θύρας. τοῦ δὲ πρεσβύτου παρακαλοῦντος ἀπαλλάττεσθαι, [y] καὶ μὴ προσφέρειν βίαν μηδὲ ὕβριν, ἠξίουν αὐτὸν παρασχόντα τὴν ξένην πραγμάτων ἀπηλλάχθαι. ὡς δὲ συγγενῆ τε λέγοντος καὶ [z] Λευῖτιν τοῦ πρεσβύτου, [a] καὶ δράσειν αὐτοὺς δεινὰ ὑφ' ἡδονῆς εἰς τοὺς νόμους ἐξαμαρτάνοντας, ὠλιγώρουν τοῦ δικαίου καὶ κατεγέλων· ἠπείλουν δὲ ἀποκτείνειν αὐτὸν, ἐμποδίζοντα ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν. [b] εἰς δ' ἀνάγκην περιηγμένος, καὶ μὴ βουλόμενος τοὺς ξένους [c] περιιδεῖν ὑβρισθέντας, τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα αὐτοῖς παρεχώρει· πληρώσειν τε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοὺς λέγων νομιμώτερον, δίχα τῆς εἰς τοὺς ξένους ὕβρεως, αὐτὸς δὲ μηδὲν ἀδικήσειν οὓς [d] ὑπεδέξατο τούτῳ τῷ τρόπῳ νομίζων. ὡς δ' οὐδὲν τῆς σπουδῆς τῆς ἐπὶ τὴν ξένην ἐνεδίδοσαν, ἀλλ' ἐνέκειντο ταύτην παραλαβεῖν ἀξιοῦντες, ὁ μὲν [e] ἱκέτευσε μηδὲν τολμᾶν παράνομον, οἱ δ' ἁρπασάμενοι, καὶ προσθέμενοι μᾶλλον τῷ βιαίῳ τῆς ἡδονῆς, ἀπήγαγον πρὸς αὐτοὺς τὴν γυναῖκα· καὶ δι' ὅλης [f] τῆς νυκτὸς ἐμπλησθέντες τῆς ὕβρεως, ἀπέλυσαν περὶ ἐρχομένην ἡμέραν. ἡ δὲ τεταλαιπωρημένη τοῖς συμβεβηκόσιν παρῆν ἐπὶ τὴν ξενίαν, καὶ ὑπὸ λύπης ὧν ἐπεπόνθει, καὶ τοῦ μὴ τολμᾶν ὑπ' αἰσχύνης εἰς ὄψιν ἐλθεῖν [g] τῷ ἀνδρί· τοῦτον γὰρ μάλιστα τοῖς γεγενημένοις ἕξειν [h] ἀνιάτως ἐλογίζετο· καταπεσοῦσα τὴν ψυχὴν ἀφίησιν. ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς, οἰόμενος ὕπνῳ βαθεῖ [i] κατεσχῆσθαι τὴν γυναῖκα, καὶ μηδὲν σκυθρωπὸν ὑφορώμενος, ἀνεγείρειν ἐπειρᾶτο· παραμυθήσασθαι διεγνωκὼς, ὡς οὐκ ἐξ ἑκουσίου γνώμης αὐτὴν [k] παράσχοι τοῖς καθυβρίσασιν, ἀλλὰ ἁρπασαμένων ἐπὶ τὴν ξενίαν αὐτῶν. ὡς δὲ τελευτήσασαν ἔμαθεν, [l] σωφρόνως πρὸς τὸ μέγεθος τῶν κακῶν ἐπιθέμενος τῷ κτήνει νεκρὰν τὴν γυναῖκα κομίζει πρὸς [m] αὐτόν· καὶ διελὼν αὐτὴν κατὰ [n] μέλος εἰς μέρη δώδεκα, διέπεμψεν εἰς ἑκάστην φυλὴν, ἐντειλάμενος τοῖς κομίζουσι λέγειν τοὺς αἰτίους τῆς τελευτῆς [o] γυναικὶ καὶ τὴν βίαν τῆς φυλαῖς.

θ'. Οἱ δὲ ὑπό τε τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς τῶν βεβιαμένων κακῶς διατεθέντες, πρότερον οὐδενὸς τοιούτου πεῖραν εἰληφότες, ὑπ' ὀργῆς ἀκράτου καὶ δικαίας εἰς τὴν Σιλοῦν συλλεγέντες, καὶ πρὸ τῆς σκηνῆς ἀθροισθέντες, εἰς ὅπλα χωρεῖν εὐθὺς ὥρμηντο, καὶ χρήσασθαι τοῖς Γαβαηνοῖς ὡς πολεμίοις. ἐπέσχε δ' αὐτοὺς ἡ γερουσία, πείσασα μὴ δεῖν ὀξέως οὕτως πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ἐκφέρειν πόλεμον, πρὶν ἢ λόγοις διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἐγκλημάτων, τοῦ νόμου μηδ' ἐπὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἐφιέντος δίχα πρεσβείας, καὶ τοιαύτης πρὸς τὸ μετανοῆσαι πείρας, [p] τοὺς δόξαντας ἀδικεῖσθαι στρατιὰν ἀναγαγεῖν. καλῶς οὖν [q] ἔχειν τῷ νόμῳ πειθομένους πέμψαι πρὸς τοὺς Γαβαηνοὺς ἐξαιτοῦντας τοὺς αἰτίους· καὶ παρεχομένων μὲν ἀρκεῖσθαι τῇ τούτων κολάσει, καταφρονησάντων δὲ τότε τοῖς ὅπλοις αὐτοὺς ἀμύνασθαι. πέμπουσιν οὖν πρὸς τοὺς Γαβαηνοὺς κατηγοροῦντες τῶν νεανίσκων τὰ περὶ τὴν γυναῖκα, καὶ πρὸς τιμωρίαν αἰτοῦντες τοὺς δράσαντας

erant, postquam apud senem diversari cognoverant, contempta imbecillitate *eorum* simul ac paucitate venerunt ad januas. Sene vero eis ut discederent supplicante, atque ut vi abstinerent & injuria; *vicissim* ipsum rogabant, ut, facta peregrinæ copia, se negotio expediret. Cum autem senex diceret cognatam esse & Levitin, illosque atrox flagitium commissuros, qui propter voluptatem leges *patrias & jura hospitii* violarent, *illi* jus fasque despectui habebant & deridebant: quin & illum interficere minabantur, si libidini suæ diutius obstaret. At *senex* in angustias redactus, nolensque ut hospites sineret contumelia affici, suam eis filiam cessit & produxit: dicensque minus esse peccati ut ea cupiditatem suam explerent, quam ut hospites injuriæ exponeret; ratusque se hoc modo nihil injusti in eos, quos exceperat, commissurum. Cum vero illi nihil de eo quo in hospitem ferebantur desiderio remitterent, sed acrius instarent ut eam acciperent flagitantes, is quidem supplex orabat, ne quid iniqui perpetrare auderent. at illi, magna vi usi ac magis magisque libidine furentes, domum ad se mulierem abducunt: eamque per totam noctem constuprantes & ludibrio habentes sub ortum auroræ dimiserunt. Illa vero iis, quæ ei acciderant, graviter afflicta ad hospitium revertitur: ac dolore plena ob ea quæ pertulerat, & præ pudore non ausa in conspectum mariti venire (illum enim ægritudine insanabili laboraturum esse existimabat) humi collapsa animam efflavit. Ejus autem maritus, eam somno profundo oppressam arbitratus, & nihil gravius suspicans, suscitare conabatur; quod eam consolari decreverit, utpote quæ non se sponte contumeliosis hominibus submiserit, sed illi eam in *aliud* hospitium rapuerint. Ut vero defunctam esse intellexit, satis prudenter pro calamitatis magnitudine, mortuam mulierem jumento imposuit, domumque reportavit: eamque membratim in duodecim partes dissecans ad tribum unamquamque dimisit, mandans perferentibus ut indicarent per tribus qui mulieri causa mortis fuerint, & *quam inauditam ei* vim *intulerint*.

Levitæ membra uxoris in 12. partes discissa per tribus mittit, ut eas facti invidia commoveret. Jud. c. 19.

9. Illi autem & aspectu & auditu facinoris atrocitatis graviter commoti, qui antea nihil ejusmodi experti sunt, iraque pura puta & justa perciti, ad Siluntem convenerunt, & ante Tabernaculum in concionem coacti, statim ut arma caperent magno studio decreverunt, & Gabaënos pro hostibus haberent. Eos autem reprimebat senatus, suadens non oportere ita subito bellum inferri popularibus, priusquam querelæ verbis disceptatæ sint, cum lex ne in externos quidem permittat injuriæ affectis producere exercitum, nisi legatione prius missa, tentatisque viis *quibus* ad saniorem mentem *revocari possint*. æquum igitur esse ut juxta legem ad Gabaënos *legati* mittantur, qui *sceleris* auctores *ad supplicium* deposcant: & illis quidem deditis, horum pœna contentos esse debere; si vero contumaces fuerint, bello in eos vindicandum. Itaque mittunt ad Gabaënos, ut juvenes accusarent de iis quæ mulieri acciderant, & * ad pœnam eos postularent, qui nefaria quidem

Super ea re consilium capiunt Israelitæ, & legatos ad Gabaënses mittunt, qui injuriæ auctores ad supplicium deposcunt. Jud. c. 20.

Gabaënses sceleratos tradere recusant Benjamitæ. Jud. c. 20.

y Καὶ μὴ προσφέρειν] Μηδὲ πρ. *Vat.*
z Λευῖτιν] Λευῖτην *Samb.*
a Καὶ δράσειν] Καὶ ἂν δράσειν *Big.*
b Εἰς δ' ἀνάγκην] Ita *Samb* & *Vat.* in *cæteris* εἰς ἀνάγκην.
c Περιϊδεῖν] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis Aliisque* ὑπεριδεῖν.
d Ὑπεδέξατο] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *cæteris* ἐπεδέξατο.
e Ἱκέτευσε μηδὲν] Ἱκέτευε *Big* & *Samb.*
f Τῆς νυκτὸς] Articulum inserui ex *iisd. Cod.*
g τ' Ἀνδρί·] *Schotanus* malit τ' ἀνδρὸς, invitis *MSS.*
h Ἀνιάτως ἐλογίζετο·] Iterum ex *iisd.* ἀνιάτων in *Editis*, *Aliisque.*
i Κατεσχῆσθαι] Sic juxta canones cum *Big.* & *Samb.* κατασχῆσθαι *Bas. G. Aliique.*

k Παράσχοι] Παράσχη *Vat.*
l Σωφρόνως] Σωφρονῶν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*
m Αὐτόν·] Illud αὐτὸν pro αὐτὸν, vel ἑαυτὸν, quorum posterius in *Big.* & *Samb.*
n Μέλος] Male μέρος in quibusdam *MSS.*
o Γυναικὶ καὶ τὴν βίαν] Τῇ γυναικὶ καὶ τὴν παροινίαν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* τῇ γ. κ. τ. παρανομίαν *Vat.*
p Τοὺς δόξαντας ἀδικεῖσθαι] Τοὺς δόξαντας ἀδικεῖν στρατείαν ἀγαγεῖν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*
q Ἔχειν τῷ νόμῳ] Ἔχει *Big. Samb.* & *Vat.*
* *Ad pœnam eos postularent*,] Et eos dari ad supplicia deposcentes, qui legitime non egissent; quasi esset justum ut pro omnibus illi potius morerentur, *Epiphan.* Καὶ θανατώσομεν αὐτοὺς, καὶ ἐξαροῦμεν κακίαν ἐξ Ἰσραὴλ juxta LXX.

r Διὰ

dem perpetrârant, digni vero erant qui ob hæc ipſa morte plectantur. Gabaëni vero juvenes in eorum poteſtatem tradere noluerunt, & ſibi contumeliæ eſſe exiſtimarunt ſi alienis imperatis metu belli parerent; videri volentes nulli alii *populo* armis cedere aut copiarum numero aut *earundem* virtute. * Magnus autem iis erat belli apparatus, & cæteris etiam tribulibus: ſimul enim cum iis inſolentia efferebantur, ad eos qui vim afferrent ulciſcendos.

Iſraëlitæ eos bello adorti magnam cladem accipiunt. Jud. c. 20.

10. Ut vero Iſraëlitis renunciata erant, quæ facere in animum induxerant Gabaëni, jurant neminem ipſorum viro Benjamitæ filiam nuptum daturum, ſeque eos bello proſequuturos, magis iis iraſcentes, quam majores noſtros Chananæis *ſuccenſuiſſe* accepimus. Ac confeſtim contra eos eduxerunt exercitum quadringentorum millium armatorum: Benjamitarum arma ferentium cum eſſent viginti quinque millia ſexcenti, ex quibus erant quingenti, qui ſiniſtra optimi erant funditores. Itaque apud Gabam prælio commiſſo, Benjamitæ in fugam vertunt Iſraëlitas: virique ex eis ceciderunt ad viginti duo millia: & fortaſſe plures periiſſent, niſi nox eos inhibuiſſet & prælium diremiſſet. Et Benjamitæ quidem gaudio exſultantes in urbem ſe recipiunt; Iſraëlitæ vero in caſtra ex clade animo conſternati. at ſequenti die iterum acie congreſſi ſunt, & Benjamitæ altera victoria potiuntur: atque Iſraëlitarum cadunt octodecim millia, & cædem *multam* metuentes caſtra deſeruerunt. Cum autem acceſſiſſent ad Bethela urbem in proximo ſitam, & poſtridie jejunium egiſſent, Deo per Phineeſem pontificem ſupplicabant, ut eis ſuccenſere deſineret, atque duabus cladibus illatis contentus victoriam largiri dignaretur & vires contra hoſtes. Deus vero hæc ipſa per Phineeſem vaticinantem pollicitus eſt.

Benjamitæ demum victi cæſique ad internecionem. Jud. c. 20.

11. Exercitu itaque in duas partes diviſo, dimidiam quidem noctu in inſidiis circa urbem collocant; reliqui vero pugnam conſerebant cum Benjamitis, & ſeſe ſubducebant cum illi inſtarent, eoſque perſequebantur Benjamitæ. Hebræis pedetentim ſuffugientibus, & quam maxime volentibus ut ad unum omnes urbe egrederentur, retro cedentes inſequebantur *Benjamitæ*, ita ut ſenes pariter & juvenes, qui propter ætatem imbellem in urbe relicti fuerant, una cum iis procurrerent, hoſtes in poteſtatem ſuam redigere expetentes. Poſtquam autem *ſatis* longe ab urbe diſceſſum eſt, fugere quidem deſierunt Hebræi, converſi autem aciem inſtaurant, atque in inſidiis collocatis ſignum iſtud tollunt, de quo convenerat: qui mox coorti cum clamore hoſtes aggreſſi ſunt. Illi vero, ſimul ac ſe deceptos ſenſerunt, eo redacti ſunt, ut quid agerent plane neſcierint: atque in vallem quandam & locum concavum compulſi, à circumſtantibus telis petiti ſunt & confoſſi, ita ut omnes interirent præter ſexcentos. Illi vero conglobati & in denſum agmen coacti per medios hoſtes erumpentes ad montes vicinos ſe

Ex immani Benjamitarum cæde ſexcenti duntaxat evaſerunt. Jud. c. 20.

μὲν οὐ νόμιμα, γινομένους δὲ δικαίους ἀντ' αὐτῶν ἐκείνων ἀποθανεῖν. οἱ δὲ Γαβαωνοὶ οὔτε τοὺς νεανίσκους ἐξέδοσαν, καὶ δεινὸν ἀλλοτρίοις ὑπακούειν προστάγμασιν ἡγοῦντο πολέμου φόβῳ· μηδενὸς ἀξιοῦντες εἶναι χείρους ἐν τοῖς ὅπλοις, μήτε [r] διὰ τὸ πλῆθος, μήτε δι' εὐψυχίαν. ἦσαν δὲ ἐν παρασκευῇ μεγάλῃ [s] καὶ τῶν ἄλλων φυλετῶν· συναπενοήθησαν γὰρ αὐτοῖς ὡς ἀμυνόμενοι βιαζομένους.

ι'. Ὡς δὲ τοιαῦτα ἠγγέλθη τοῖς Ἰσραηλίταις τὰ παρὰ τῶν Γαβαωνῶν, ὅρκους ποιοῦνται μηδένα σφῶν [t] ἀνδρὶ Βενιαμίτῃ δώσειν πρὸς γάμον θυγατέρα, στρατεύσειν τε ἐπ' αὐτοὺς μᾶλλον αὐτοῖς δι' ὀργῆς [v] ὄντας, ἢ τοῖς Χαναναίοις τοὺς προγόνους ἡμῶν παρειλήφαμεν γινομένους. παραχρῆμά τε ἐξῆγον ἐπ' αὐτοὺς τὸ στρατόπεδον μυριάδας τεσσαράκοντα ὁπλιτῶν· [x] Βενιαμιτῶν δὲ ὁπλιτῶν δισμυρίων καὶ πεντακισχιλίων καὶ ἑξακοσίων, ὧν ἦσαν εἰς πεντακοσίους τῶν [y] λαιαῖς τῶν χειρῶν σφενδονᾶν ἄριστοι. ὥστε καὶ μάχης πρὸς τῇ Γαβᾷ γινομένης, τρέπουσιν οἱ Βενιαμῖται τοὺς Ἰσραηλίτας, ἄνδρες τε πίπτουσιν [z] ἐξ αὐτῶν εἰς δισμυρίους καὶ δισχιλίους. ἐφθάρησαν δὲ ἴσως ἂν καὶ πλείονες, εἰ μὴ νὺξ αὐτοὺς ἐπέσχε καὶ διέλυσε μαχομένους. καὶ οἱ μὲν Βενιαμῖται, χαίροντες ἀνεχώρουν εἰς τὴν πόλιν· οἱ δ' Ἰσραηλῖται καταπεπληγότες ὑπὸ τῆς ἥττης εἰς τὸ στρατόπεδον. τῇ δ' ἐπιούσῃ πάλιν συμβαλόντων, οἱ Βενιαμῖται κρατοῦσι, θνήσκουσι τῶν Ἰσραηλιτῶν ὀκτακισχίλιοι καὶ μύριοι, καὶ δείσαντες [a] τὸν φόνον ἐξέλιπον τὸ στρατόπεδον. παραγινόμενοι δὲ εἰς [b] Βέθηλα πόλιν ἔγγιστα κειμένην, καὶ νηστεύσαντες, κατὰ τὴν ὑστεραίαν τὸν Θεὸν ἱκέτευον διὰ Φινεέσου τοῦ ἀρχιερέως παύσασθαι τῆς ὀργῆς τῆς πρὸς αὐτοὺς, καὶ ταῖς δυσὶν αὐτῶν ἥτταις ἀρκεσθέντα δοῦναι νίκην καὶ κράτος κατὰ τῶν πολεμίων. ὁ δὲ Θεὸς ἐπαγγέλλεται ταῦτα διὰ Φινεέσου προφητεύοντος.

ια'. Ποιήσαντες οὖν τὴν στρατιὰν δύο μέρη, τὴν μὲν ἡμίσειαν προλοχίζουσι νυκτὸς περὶ τὴν πόλιν· οἱ δ' ἡμίσεις συνέβαλλον τοῖς Βενιαμίταις, ὑπεχώρουν τε ἐγκειμένων, καὶ ἐδίωκον οἱ [c] Βενιαμῖται. τῶν Ἑβραίων ὑποφευγόντων ἠρέμα, καὶ ἐπιπολὺ θελόντων εἰς ἅπαν αὐτοὺς ἐξελθεῖν, ἀναχωροῦσιν εἵποντο, ὡς καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πρεσβύτας καὶ νέους [d] ὑπολειφθέντας δι' ἀσθένειαν συνεκδραμεῖν αὐτοῖς, πάντας βουλομένους χειρώσασθαι τοὺς πολεμίους. ὡς δὲ [e] πολὺ τῆς πόλεως ἀπεῖχον, ἐπαύσαντο μὲν φεύγοντες οἱ Ἑβραῖοι· ἐπιστραφέντες δ' ἵστανται [f] εἰς μάχην, καὶ τοῖς ἐν ταῖς ἐνέδραις ἐπὶ τὸ σημεῖον αἴρουσιν ὃ συνέκειτο· οἱ δ' ἐξαναστάντες μετὰ βοῆς [g] ἐπῄεσαν τοῖς πολεμίοις. [h] οἱ δὲ, ἅμα τε ἠπατημένους αὐτοὺς ᾔσθοντο, καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ συνειστήκεσαν· καὶ εἴς τι κοῖλον συνελασθέντας καὶ φαραγγῶδες χωρίον περιστάντες κατηκόντισαν, ὥστε πάντας διαφθαρῆναι πλὴν ἑξακοσίων. οὗτοι δὲ συστραφέντες καὶ πυκνώσαντες ἑαυτοὺς, καὶ διὰ μέσων ὠσάμενοι τῶν πολεμίων, ἔφυγον ἐπὶ τὰ πλησίον ὄρη· καὶ κατασχόντες ἱδρύθησαν. οἱ δ' ἄλλοι πάν-

r Διὰ τὸ πλῆθος,] Διὰ πλῆθος *Big.* & *Samb.*

s Καὶ τῶν ἄλλων] Illud καὶ delet *Coll. Big.* proque eo *Coccejus* mavult μετὰ. HAV.

* *Magnus autem iis erat belli apparatus,*] Ita *Vet. Interpr.* erant enim nimis inſtructi, & ſuper alias tribus induſtrii; deſpexeruntque illos, & indignati ſunt è diverſo tanquam compreſſuri violentiam facientes. *Adeo ut* ὑπὲρ ἄλλων φ. *legiſſe videatur. Forſan* μετὰ τῶν ἄλλων φ.

t Ἀνδρὶ Βενιαμίτῃ δώσειν πρὸς γάμον θυγατέρα,] Adeoque licuit Judæis extra tribum ſuam inire matrimonium. REL.

v Ὄντας,] Ὄντες *Big.* & *Samb.* & mox Χαναναίους οἷς τοὺς πρ. in *iiſd.* & *Cod. Vat.*

x Βενιαμιτῶν δ' ὁπλιτῶν δισμυρίων] Βενιαμιτῶν δ' ὁπλιτικὸν ὑπὸ δισμ. *Big.* (*Coll. Voſſ.*; & *Samb.* Βενιαμῖται δ' εἶχον ὁπλιτικὸν ὑπὸ δισμ. *Vat.*

y Λαιαῖς τῶν χειρῶν] Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliiſque* λεαῖς. Locum ita reddit *Vet. Interpr.* ſiniſtra manu utebantur ut dextra.

z Ἐξ αὐτῶν] Illud ἐξ repoſui ex *Big Samb.* & *Vet. Interpr.*

a Τὸν φόνον ἐξέλιπον] Ita *Big.* & *Samb.* δείσαντες τὸν φόβον in *Editis*, *Aliiſque*. Verum δείσαντες ἐξέλιπον *Vat.* atque ita forſan *Vet. Interpr.* qui reddit, *metuenteſque exercitum reliquerunt.* HUDS. Forte φόνον, vel διὰ τὸν φόβον. COCC.

b Βέθηλα πόλιν] Sic in Græcis omnibus. in Latinis *Bethlehem*, aut *Bethlem.* Male LXXII. & *Joſephus* accipiunt *Bethel*, tanquam ſi nomen proprium eſſet: quod nunquam arca Dei fuerit in Bethel. *Schotanus* in *Bibl. Hiſt. S.* tom. 2. p. 499. qui oſtendit *Joſephum* in hac narratione ſæpius plus juſto à veritate *Hebraïca* receſſiſſe. Non negandum tamen Siluntem, ubi erat arca Dei, & Bethela urbes adeo vicinas fuiſſe, ut neceſſe eſſet tot hominum millia caſtra circa utraſque locare.

c Βενιαμῖται.] Primus ita diſtinxi. antea Βενιαμῖται, τῶν Ἑβρ.

d Ὑπολειφθέντας] Ὑπολειφθέντες διεκδραμεῖν δι' ἀσθένειαν αὐτοῖς πανσυδὶ βουλομένους *Big. Samb.* & *Vat.*

e Πολὺ τῆς πόλεως] Πολλοὶ legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

f Εἰς μάχην,] Πρὸς μάχην *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.*

g Ἐπῄεσαν] Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliiſque* ἐπίεσαν.

h Οἱ δὲ,] Sic *Big* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* niſi quod ᾔσθοντο τοὺς pro αὐτοὺς habeat *Vat.* in *Editis*, οἱ δὲ ἅμα τε αὐτοὺς ἠπ. ᾔσθοντο καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ σ.

i Ἐν-

πάντες, περὶ δισμυρίους ὄντες καὶ πεντακισχιλίους, ἀπέθανον. οἱ δὲ Ἰσραηλῖται, τήν τε Γαβᾶν [i] ἐνεπίπρασαν, καὶ τάς τε γυναῖκας καὶ τῶν ἀῤῥένων τοὺς μὴ ἐν ἀκμῇ διεχείρισαντο· τάς τε ἄλλας τῶν Βενιαμιτῶν πόλεις [k] ταῦτα δρῶσιν. [l] οὕτως τε ἦσαν παρωργισμένοι, ὥστε καὶ [m] Ἰάβισον τῆς [n] Γαλαδίτιδος οὖσαν, ὅτι μὴ συμμαχήσειεν αὐτοῖς κατὰ τῶν Βενιαμιτῶν, πέμψαντες μυρίους καὶ δισχιλίους ἐκ τῶν τάξεων ἐκέλευσαν ἀνελεῖν. καὶ φονεύουσι τὸ μάχιμον τῆς πόλεως οἱ πεμφθέντες σὺν τέκνοις καὶ γυναιξὶ, πλὴν τετρακοσίων παρθένων. ἐπὶ τοσοῦτον ὑπ' ὀργῆς προήχθησαν, τῷ κατὰ τὴν γυναῖκα πάθει προσλαβόντες καὶ τὸ κατὰ τὴν [o] ἀναίρεσιν τῶν ὁπλιτῶν.

κβ'. Μετάνοια δ' αὐτοὺς λαμβάνει τῆς τῶν Βενιαμιτῶν συμφορᾶς, καὶ νηστείαν ἐπ' αὐτοῖς προέθεντο, καίτοι δίκαια παθεῖν αὐτοὺς ἀξιοῦντες εἰς τοὺς νόμους ἐξαμαρτάνοντας. καὶ τοὺς διαφυγόντας αὐτῶν ἑξακοσίους διὰ πρεσβευτῶν ἐκάλουν. καθίδρυντο δὲ ἐπὶ πέτρας τινὸς [p] Ῥοᾶς καλουμένης, κατὰ τὴν ἔρημον. οἱ δὲ πρέσβεις, ὡς οὐκ ἐκείνοις τῆς συμφορᾶς μόνοις γεγενημένης, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τῶν συγγενῶν ἀπολωλότων, ὀδυρόμενοι, πράως ἔπειθον φέρειν, καὶ συνελθεῖν εἰς ταὐτὸ, καὶ μὴ παντελῆ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς ὄλεθρον τό γε ἐπ' αὐτοῖς καταψηφίσασθαι. “συγχωροῦμεν δὲ ὑμῖν, ἔλεγον, τὴν ἁπάσης τῆς φυλῆς γῆν, καὶ λείαν ὅσην ἀπάγειν δυνηθείητε”. οἱ δὲ, τῶν καθ' ἑαυτοὺς Θεοῦ ψήφῳ γεγονότων, [q] καὶ κατ' ἀδικίαν τὴν αὐτῶν γνωσιμαχήσαντες, [r] κατῄεσαν εἰς τὴν πάτριον φυλὴν πειθόμενοι τοῖς [s] προκαλουμένοις. οἱ δ' Ἰσραηλῖται γυναῖκας αὐτοῖς [t] τὰς τετρακοσίας ἔδοσαν παρθένους τὰς Ἰαβίτιδας. περὶ δὲ τῶν διακοσίων ἐσκόπουν, ὅπως κἀκεῖνοι γυναικῶν [v] εὐπορήσαντες παιδοποιῶνται. γεγενημένων δ' αὐτοῖς ὅρκων, ὥστε μηδενὶ Βενιαμίτῃ συνοικῆσαι θυγατέρα, πρὸ τοῦ πολέμου, οἱ μὲν ὀλιγωρεῖν συνεβούλευον τῶν ὀμωμοσμένων, ὡς ὑπ' ὀργῆς ὀμόσαντες οὐ γνώμῃ καὶ κρίσει, [x] τῷ δὲ Θεῷ μηδὲν ἐναντίον ποιήσειν εἰ φυλὴν ὅλην [y] κινδυνεύσασαν ἀπολέσθαι σῶσαι δυνηθεῖεν, τάς τε ἐπιορκίας οὐχ ὅταν ὑπ' ἀνάγκης γένωνται χαλεπὰς εἶναι καὶ ἐπισφαλεῖς, ἀλλ' ὅταν ἐν κακουργίᾳ τολμηθῶσι· τῆς δὲ γερουσίας πρὸς τὸ τῆς ἐπιορκίας ὄνομα σχετλιασάσης, ἔφη τις, [z] τούτοις γυναικῶν εὐπορίαν ἔχειν εἰπεῖν καὶ τηρήσειν [a] τὸν ὅρκον. ἐρομένων δὲ τὴν ἐπίνοιαν, “ἡμῖν, [b] εἶπεν, τρὶς τοῦ ἔτους [c] εἰς Σηλὼ συνιοῦσιν ἕπονται κατὰ [d] πανήγυριν αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες· τούτων κατὰ ἁρπαγὴν ἐφείσθω γαμεῖν Βενιαμίταις ἃς ἂν δυνηθεῖεν, ἡμῶν οὔτε προτρεπομένων οὔτε κωλυόντων. πρὸς δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν, δυσχεραίνοντας καὶ τιμωρίαν λαμβάνειν ἀξιοῦντας, φήσομεν, αὐτοὺς αἰτίους φυλακῆς ἀμελήσαντας τῶν θυγατέρων· [e] ὅτι τε δεῖ τῆς ὀργῆς ἐπὶ

fuga recipiebant, illisque occupatis ibidem per *aliquod tempus* manserunt. At cæteri omnes, numero circiter viginti quinque millia ferro ceciderunt. Israëlitæ vero & Gabam incenderunt, & mulieres pariter ac masculos impuberes peremerunt: similiterque in reliquas Benjamitarum urbes sævitum est. Atque adeo ira efferebantur, ut etiam Jabisum Galaditidis urbem, eo quod illis auxilium non tulerit contra Benjamitas, duodecim millibus ex acie evocatis jusserint *funditus* evertere. missique perimunt quotquot in urbe arma ferre potuerunt una cum liberis & uxoribus, servatis tantum quadringentis virginibus. Eo *furoris* præ ira processerunt, ad ea quæ mulier *Levitica* passa est accedente *ingenti* militum cæde.

In Jabenses omnes, præter quadringentas virgines, ferro sævitum est. Jud. c. 21.

12. Illos autem *postea* pœnituit cladis Benjamitis illatæ, & ob ea *quæ contigerant* jejunium indixerunt, quamvis eos supplicio merito plecti censuerint, ut qui in leges *Dei auspiciis sancitas* peccarint. Sexcentos quoque illos, qui effugerant, missis legatis revocabant. nam super petram quandam in deserto, quæ Rhoa dicitur, sese collocarant. Legati vero non illorum tantum vicem ob calamitatem acceptam dolentes, sed & suam, tot consanguineorum pereuntibus, suadebant eis ut æquo animo *cladem* ferrent, & ad suos aggregarentur, neve, quantum in se esset, universam tribum Benjamiticam perditum irent. “Quin & vobis, inquiebant, concedimus *hæreditariam* totius tribus terram, & prædæ quantum abigere potestis”. Illi autem, quod tam male res suæ ex Dei judicio ceciderant, & pro sua iniquitate *sibi factum esse* mutata sententia agnoscentes, ad patriæ tribus lares descenderunt, eos invitantibus morem gerentes. Israëlitæ vero eis in uxores dederunt quadringentas illas virgines Jabiticas: & de ducentis *reliquis* deliberabant, quo modo & illis uxores suppeterent ad prolem suscipiendam. nam cum ante initium belli jurejurando cautum esset, ne quis filiam ulli Benjamitarum elocaret, nonnulli quidem negligendum esse id sacramentum suadebant, quasi ira adducti eo sese obstrinxissent, non opinioni suæ & judicio obsequentes; Deo vero rem non ingratam facturos esse, si tribum integram, in extremum salutis discrimen adductam, ab interitu vindicarent; atque perjuria non quando necessitate extorta sint noxia esse & periculosa, sed cum dolose & malitiose fiant: senatu vero se miseros exclamante ad perjurii mentionem, ajebat quidam, se habere dicere, quo modo & cum istis connubia jungant & jurisjurandi religio servari possit. Cum autem eum de re excogitata interrogarent, “ter, inquiebat, in anno *nos* apud Siluntem convenientes ad celebritatem sequuntur uxores & filiæ: has, quas fortuna cuique per raptum obtulerit, liceat Benjamitis in matrimonium ducere, nobis nec incitantibus nec prohibentibus. Ad patres vero earum, si rem ægre tulerint & vindictam postularint, dicemus, ipsos in culpa esse, qui filias negligenter custodiverint; & quod non o-“por-

Benjamitas 600. revocant Israëlitæ, iisque nuptum dant Jabensium virgines conservatas. Jud. c. 21.

Benjamitis ducentis, quibus deerant uxores, raptum puellarum permittunt Israëlitæ. Jud. c. 21.

i Ενεπίπρασαν,] Ita pro mendoso ἐμπίπρασαν, quod in *Editis* exstabat. ἐμπιπρῶσι *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἐμπιπρῶσι *Vat.* dein καὶ τὰς γυναῖκας.

k Ταῦτα δρῶσιν.] Sic *Samb. Hen.* & *Busb.* in reliquis ταῦτα.

l Οὕτως τε] Eo modo *Vat.* οὕτως τε ἦσαν παρωργισμένοι ὡς καὶ *Big.* & *Samb.* in *Editis* δρῶσιν, οὕτως ἦσαν παρωργισμένοι, καί.

m Ἰάβισον] Ἰάβεισον *Big.* & *Samb.* Ἰάβις & Ἰάβιος *Stephano Byzant.* De hac voce vide lib. 6. cap. ult.

n Γαλαδίτιδος] Γαλααδίτιδος *Vat.* quod formatum videtur ex Γαλαάδ in interpretibus LXX.

o Αναίρεσιν τῶν ὁπλιτῶν.] Ita *Big.* (*Coll. Voss.* & *Coccejus*) & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* αἵρεσιν.

p Ῥοᾶς καλουμένης,] Ῥόας *Samb.* Eadem est rupes, quæ in *Sacris Literis* dicitur Ρεμμών.

q Καὶ κατ' ἀδικίαν] Illud καὶ inserui ex *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

r Κατῄεσαν] Ita ex *iisdem* (& *Coccejo*) in *Editis*, *Aliisque* καθῄεσαν.

s Προκαλουμένοις.] Rursum ex *Big.* & *Samb.* in *reliquis* προσκαλουμένοις.

t Τὰς τετρακοσίας] Articulum, qui in *Editis* deerat, restitui ex *Big. Samb.* & *Vat.*

v Εὐπορήσαντες] Εὐπορήσωσι καὶ παιδοποιήσωσι *Vat.*

x Τῷ δὲ Θεῷ] Ita *Big. Vat.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* τῷ Θεῷ.

y Κινδυνεύσασαν] *Coll. Big.* & *Voss.* κινδυνεύουσαν.

z Τούτοις γυναικῶν] Τούτῳ τε *Samb.* atque ita forsan *Vet. Interpr.* qui reddit, *hoc consilio & isti*, &c. τοῦτό τε *Big.* (& *Coll. Voss.*) τοῦ τε *Vat.*

a Τὸν ὅρκον.] Τὸν νόμον καὶ τὸν ὅρκον *Vat.*

b Εἶπεν,] Ita *Big. Samb.* & *G.* εἰπεῖν in *reliquis*.

c Εἰς Σηλώ] Ita cum *Editis*, & LXX. Σηλῶ *Samb.* Σηλῶν *Vat.* in aliis locis Σιλοῦν & Σιλοῦντα.

d Πανήγυριν] *Bonfrerius* (in *Comment.* ad *Jud.* p. 409) hoc vult intelligi de uno ex tribus Festis anniversariis, quibus Israëlitæ se sistere debebant ad Tabernaculum. Verum *J. Clericus* (ad *Jud.* c. 21.) existimat hic agi de festo quopiam Siluntinæ urbi peculiari.

e Οτι τε δεῖ τῆς ὀργῆς] Δεῖ δὲ τῆς *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ὅτι δὲ δεῖ τῆς *Vat.*

f Εφε-

"porteat *eos* iræ in Benjamitas indulgere, qui jam "antea eam in illos immodice promſerint". Atque illi quidem, cum hiſce aſſenſum eſſet, decreverunt ut Benjamitis liceret uxores rapto quærere. Inſtante autem feſtivitate, illi quidem ducenti, bini trinive, virginibus, dum ad ſolennitatem adventarent, ante urbem inſidiabantur, & in vineis aliiſque locis quibus *commode* erant latituri. At illæ cum luſu, nihil futurorum ſuſpicatæ, ſine cuſtodia iter faciebant: illi vero ſubito coorti diſperſas corripiebant. Ac iſti quidem, hoc modo ductis uxoribus, agriculturæ operam *ſtrenuam* navarunt, & providerunt ut ad priſtinam felicitatem aliquando pervenirent. Benjamitarum itaque tribus, quæ parum abfuit quin tota interiret, eo quem diximus modo ab Iſraëlitarum ſapientia ſervata eſt: brevique admodum floruit, & quam ocyſſime hominum multitudine aliiſque rebus magna cepit incrementa. Et hoc quidem bellum hunc exitum habuit.

"Βενιαμίτας [f] ἐφεῖναι, χρησαμένους αὐτῇ καὶ [g] θᾶττον ἀμέτρως". καὶ οἱ μὲν, τούτοις πεισθέντες, ψηφίζονται τὸν διὰ τῆς ἁρπαγῆς γάμον τοῖς Βενιαμίταις. ἐνστάσης δὲ τῆς ἑορτῆς, οἱ μὲν διακόσιοι, κατὰ δύο καὶ τρεῖς, πρὸ τῆς πόλεως [h] ἐνήδρευον παρεσομένας τὰς παρθένους, ἔν τε ἀμπελῶσι καὶ χωρίοις ἐν οἷς λήσειν ἔμελλον. αἱ δὲ μετὰ παιδιᾶς οὐδὲν [i] ὑφορώμεναι τῶν μελλόντων ἀφυλάκτως [k] ὥδευον· οἱ δὲ σκεδασθείσας ἥρπαζον ἐξαναστάντες. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως γαμήσαντες ἐπ' ἔργα τῆς γῆς ἐχώρησαν, καὶ πρόνοιαν ἐποιήσαντο πάλιν, εἰς τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν ἐπανελθεῖν. Βενιαμιτῶν μὲν οὖν ἡ φυλὴ, κινδυνεύσασα τελέως ἐκφθαρῆναι, τῷ προειρημένῳ τρόπῳ κατὰ τὴν Ισραηλιτῶν σοφίαν σώζεται· ἤνθησέ τε παραχρῆμα, καὶ ταχεῖαν [l] εἰς τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐποιήσατο τὴν ἐπίδοσιν. οὗτος μὲν οὖν ὁ πόλεμος οὕτως παύεται.

CAP. III.

Quomodo post hanc afflictionem impie agentes Aſſyriis in ſervitutem traditi ſunt: atque eos liberavit Deus per Hothnielum, qui ſummæ rerum præerat annis XL.

ΚΕΦ. γ'.

Πῶς μετὰ ταύτην τὴν κακοπραγίαν ἀσεβήσαντες Ασσυρίοις ἐδούλευσαν· καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς διὰ Οθνιήλου ἠλευθέρωσεν, ἄρξαντος ἔτη τεσσαράκοντα.

Danitica tribus à Chananæis preſſa in montana ſe recipit: dein coloniam deducens Dana urbem exſtruit.

CONTIGIT autem ut hiſce ſimilia pateretur etiam tribus Danitica, quæ ex hujuſmodi cauſa eo infelicitatis devenerat. Cum jam Iſraëlitæ bellicæ rei ſtudium intermiſiſſent, agriſque colendis eſſent unice dediti, Chananæi, quibus cœperunt eſſe contemptui, copias collegerunt: non quod ab illis ſe *mali* aliquid paſſuros exſpectarent; ſed quod ſpe pleni exiſtimarent, ſe in poſterum, modo Hebræos affligerent, ſecurius *aliquanto* urbes ſuas habitaturos. Igitur & currus mutua opera parabant, & exercitum conflabant; urbeſque ipſorum in idem conſentiunt, atque Aſcalonem & Accaronem in ſorte Judæ ad partes ſuas traxerunt, & alias quamplurimas in planitie *ſitas*: coguntque Danitas in montana confugere, ne minimum quidem iis in regione campeſtri, ubi pedem figerent, relinquentes. Hi autem cum impares eſſent, qui bellum illis inferrent, nec terræ ſpatium ſatis amplum haberent, miſerunt ex ſuis quinque viros in mediterranea, locum exploraturos in quem colonias deducerent. Illi vero, non procul à Libano monte & minoris Jordanis fontibus, in campo magno Sidonis urbis itinere unius diei progreſſi, & ſpeculati terram bonam & fertilem, ſuos de ea certiores faciunt: qui mox cum exercitu illuc profecti Dana urbem condiderunt, cognominem uni è Jacobi filiis, & à ſua tribu denominatam.

Iſraëlitæ, armis deſueti, luxui dediti, Deique obliti, à Chuſarthe ſubacti ei in ſervitutem addicuntur. Jud. c. 3. III.

2 Iſraëlitis autem res in pejus lapſæ ſunt, quod à labore eſſent deſuefacti, cultumque Dei negligerent. nam, cum ſemel ab honeſtæ inſtitutionis diſciplina defecerant, eò ferebantur ut pro libidine ſuoque arbitratu vitam agerent: quo factum eſt ut patriis & familiaribus Chananæorum vitiis ad ſatietatem uſque indulgerent. Eis igitur iraſcitur

ΟΜοια δὲ τούτοις παθεῖν καὶ τὴν [m] Δανίτιν συνέβη φυλὴν, ἐξ αἰτίας τοιαύτης εἰς τοῦτο προαχθεῖσαν. τῶν Ισραηλιτῶν ἐκλελοιπότων ἤδη τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἄσκησιν, καὶ πρὸς τοῖς ἔργοις ὄντων τῆς γῆς, Χαναναῖοι, καταφρονήσαντες αὐτῶν, συνεποιήσαντο δύναμιν· οὐδὲν μὲν αὐτοὶ πείσεσθαι προσδοκῶντες, ὡς δὲ βεβαίαν [n] τὴν τοῦ ποιῆσαι κακῶς τοὺς Εβραίους ἐλπίδα λαβόντες, ἐπ' ἀδείας [o] τὸ λοιπὸν οἰκεῖν τὰς πόλεις ἠξίουν. ἅρματά τε [p] οὖν συμπαρεσκευάζοντο, καὶ τὸ ὁπλιτικὸν συνεκρότουν, αἵ τε πόλεις αὐτῶν συνεφρόνουν, καὶ τῆς Ιούδα φυλῆς τὴν Ασκάλωνα καὶ Ακκάρωνα παρεσπάσαντο, ἄλλας τε πολλὰς τῶν ἐν τῷ πεδίῳ· καὶ Δανίτας εἰς τὸ ὄρος ἠνάγκασαν συμφυγεῖν, οὐδὲ ὀλίγον αὐτοῖς ἐπίβατον τοῦ πεδίου καταλιπόντες. οἱ δ' οὔτε πολεμεῖν ὄντες ἱκανοὶ, γῆν τε οὐκ ἔχοντες ἀρκοῦσαν, πέμπουσιν ἐξ αὐτῶν πέντε ἄνδρας εἰς τὴν μεσόγειον, κατοψομένους γῆν, εἰς ἣν μετοικίσαιντο· οἱ δ' οὐ πόῤῥω τοῦ Λιβάνου ὄρους καὶ [q] ἐλάσσονος Ιορδάνου τῶν πηγῶν κατὰ τὸ μέγα πεδίον Σιδῶνος πόλεως ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς προελθόντες, καὶ κατασκεψάμενοι γῆν ἀγαθὴν καὶ πάμφορον, σημαίνουσι τοῖς αὐτῶν· [r] οἱ δ' ὁρμηθέντες στρατῷ κτίζουσιν αὐτόθι πόλιν Δάνα, ὁμώνυμον τῷ Ιακώβου παιδὶ, φυλῆς δ' ἐπώνυμον τῆς αὐτῶν.

β'. Τοῖς δ' Ισραηλίταις προὔβαινεν ὑπό τε ἀπειρίας τοῦ πονεῖν τὰ κακὰ, καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τὸ θεῖον ὀλιγωρίας. [s] μετακινηθέντες γὰρ ἅπαξ τοῦ κόσμου τῆς πολιτείας, [t] ἐπεφέροντο πρὸς τὸ καθ' ἡδονὴν καὶ βούλησιν ἰδίαν βιοῦν, ὡς καὶ τῶν ἐπιχωριαζόντων παρὰ τοῖς Χαναναίοις ἀναπίμπλασθαι κακῶν. ὀργίζεται τοίνυν αὐτοῖς

ὁ

f Εφεῖναι,] Forte ἀφεῖναι. COCC.

g Θᾶττον ἀμέτρως.] Θᾶττον καὶ ἀμέτρως ex *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.*

h Ενήδρευον παρεσομένας] Ενέδρευον *Samb.* ſine augmento.

i Υφορώμεναι τῶν μελλόντων] Ita *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* ὑφορῶσαι δὴ εἶναι τῶν μ. *Baſ.* & G. ὑφορῶσαι δεινὸν εἶναι τῶν μ. *Vat.*

k Ωδευον·] Sic *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliiſque* ὅδευον.

l Εἰς τὸ πλῆθος] Εἴς τε τὸ πλ. *Big.* & *Samb.*

m Δανίτιν συνέβη φυλὴν,] Ita è *Cod. Vat.* Δανιαντὴν in *Editis.* Δανιάντην *Samb.* Δὰν *Zonar.*

n Τὴν τοῦ ποιῆσαι] Articulum inſerui cum *Big. Vat.* & *Samb.*

o Τὸ λοιπὸν] Illud τὸ è *Codd. MSS.*

p Οὖν συμπαρεσκευάζοντο,] Conjunctionem οὖν ſupplevi è *Cod. Samb.*

q Ελάσσονος Ιορδάνου] Minor Jordanes eſt à fontibus ad lacum uſque Semechonitidem. Quod vero *Majoris* nuſquam alibi facta ſit deſcriptio, *Lightfootus* cenſet (in *Chorogr.* ad *Matth.* c. LXVII.) non eſſe hunc alium rivum ſive fluvium; ſed *Parvum* eſſe è fontibus uſque ad Semechonitidem: eundemque fluvium jam auctiorem *Majorem* appellari. *Cellar.* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 13. p. 292.

r Οἱ δ' ὁρμηθέντες] Ita è *Cod. Samb.* pro οἱ δ' ὁρμ. quod in *reliquis* obtinet.

s Μεθακινηθέντες] Sunt qui legunt μεθακινηθέντος, etiam invitis omnibus libris.

t Επεφέροντο πρὸς] Ita è *Cod. Vat.* & *Vet. Interpr.* cum quibus fere conſentiunt *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* quorum in uno ἐφέροντο πρὸς τὸ καθ' ἡδ. κ. β. ἰ. βιοῦν, in altero ἐφέροντο πρὸς τὰς ἡ. κ. β. ἰ. βιοῦν. in *Editis*, ἐφ' ἕτερον τὸ πρὸς τὸ καθ' ἡδ. κ. β. ἰδίαν ἐξίουν.

[v] ὁ Θεός· καὶ τὴν σὺν πόνοις μυρίοις εὐδαιμονίαν ἐκτήσαντο, ταύτην ἀπέβαλον διὰ τρυφήν. στρατεύσαντος γὰρ ἐπ᾽ αὐτοὺς [x] Χουσάρθου τοῦ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως, πολλούς τε τῶν παραταξαμένων ἀπώλεσαν, καὶ πολιορκούμενοι κατὰ κράτος ᾑρέθησαν. εἰσὶ δ᾽ [y] οἳ διὰ φόβον ἑκουσίως αὐτῷ προσεχώρησαν· φόρους τε τοῦ δυνατοῦ μείζονας ἐπιταγέντες ἐτέλουν, καὶ ὕβρεις παντοίας ὑπέμενον ἕως ἐτῶν ὀκτώ. μεθ᾽ ἃ τῶν κακῶν οὕτως ἠλευθερώθησαν.

γ΄. Τῆς Ἰούδα φυλῆς τις [z] Ὀθνίηλος τοὔνομα Κενέζου υἱός, δραστήριος ἀνήρ, καὶ τὸ φρόνημα γενναῖος· χρησθὲν αὐτῷ μὴ περιορᾶν ἐν τοιαύτῃ τοὺς Ἰσραηλίτας ἀνάγκῃ κειμένους, ἀλλ᾽ εἰς ἐλευθερίαν αὐτοὺς ἐξαιρεῖσθαι τολμᾶν· [a] παρασκευασάμενος συλλαμβάνεσθαι τῶν κινδύνων τινὰς αὐτῷ· ὀλίγοι δ᾽ ἦσαν, οἷς αἰδὼς ἐπὶ [b] τοῖς τότε παροῦσιν ἐτύγχανε καὶ προθυμία μεταβολῆς· [c] πρῶτον μὲν τὴν παρ᾽ αὐτοῖς οὖσαν φρουρὰν τοῦ Χουσάρθου διαφθείρει, [d] προσγινομένων δὲ πλειόνων τῶν συναγωνιζομένων ἐκ τοῦ μὴ διαμαρτεῖν περὶ τὰ πρῶτα τῆς ἐπιχειρήσεως, μάχην τοῖς Ἀσσυρίοις συνάπτουσι, καὶ πρὸς τὸ παντελὲς [e] αὐτοὺς ἀπωσάμενοι, περαιοῦσθαι τὸν Εὐφράτην ἐβιάζοντο. [f] Ὀθνίηλος δέ, ὡς ἔργῳ [g] πεῖραν αὐτοῦ δεδωκὼς τῆς ἀνδραγαθίας, γέρας ὑπὲρ αὐτῆς λαμβάνει παρὰ τοῦ πλήθους ἀρχήν, ὥστε κρίνειν τὸν λαόν. καὶ ἄρξας ἐπ᾽ ἔτη [h] τεσσαράκοντα, καταστρέφει τὸν βίον.

Deus; ac felicitate, quam infinitis pæne laboribus adepti erant, luxu diffluentes exciderunt. Nam bellum eis inferente Chusarthe Assyriorum rege, & multos acie dimicantes amiserunt, & obsidione valida capti sunt. quidam vero timore sese ei addixerunt: & tributa, quæ vix solvendo erant, subjecti solvere tenebantur, & omne genus contumelias per octo annos sufferebant. quibus exactis hoc modo à calamitate sua liberati erant.

3. Quidam è tribu Judæ, nomine Hothnielus, Kenezi filius, vir impiger, magnique animi, (oraculo monitus ne despiceret Israëlitas in hujusmodi necessitatem adductos, sed in libertatem eos vindicare auderet) cum multo opere sibi aliquot periculi socios adscivisset, (pauci enim erant quos præsentis rerum status pudebat, quive eum in melius mutari desiderabant) primo quidem præsidium suis à Chusarthe impositum interficit; numero vero commilitonum illi crescente ex eo, quod in primis ad quæ aggressus est non lapsus fuerit, prælium committunt cum Assyriis, &, cum eos universos in fugam conjecissent, Euphratem trajicere coëgerunt. Hothnielus autem, ut qui re vera egregium fortitudinis suæ specimen dederit, in rei bene gestæ præmium principatum à populo accepit, ut eos judicaret. Et is, cum annis quadraginta *Israëlitis* imperasset, vitam cum morte commutavit.

IV. *Eos in libertatem restituit Hothnielus. Jud. c. 3.*

ΚΕΦ. δ΄.

Ὡς πάλιν ὁ λαὸς ἡμῶν ἐδούλευσε Μωαβίταις ὀκτὼ καὶ δέκα ἔτη· καὶ ὑπό τινος Ἠούδου τῆς δουλείας ἀπηλλάγη, τὴν ἀρχὴν ἐπ᾽ ἔτη κατασχόντος ὀγδοήκοντα.

CAP. IV.

V.

Quomodo populus noster rursum Moabitis serviit; & per Ehudem in libertatem vindicatur, qui imperio potitus est annis octoginta.

Τελευτήσαντος [i] δὲ τούτου πάλιν τὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ὑπὸ ἀναρχίας ἐνόσει πράγματα· καὶ τῷ μὴ διὰ τιμῆς ἄγειν τὸν Θεὸν μηδὲ τοῖς νόμοις ὑπακούειν [k] ἔτι μᾶλλον ἐκακοῦντο, ὡς καταφρονήσαντα αὐτῶν τῆς ἀκοσμίας τῆς κατὰ τὴν πολιτείαν [l] Ἐγλῶνα, τὸν Μωαβιτῶν βασιλέα, πόλεμον πρὸς αὐτοὺς ἐξενεγκεῖν, καὶ πολλαῖς μάχαις αὐτῶν κρατήσαντα, [m] καὶ τοὺς φρονήματι τῶν ἄλλων διαφέροντας ὑποτάξαντα πρὸς τὸ παντελὲς αὐτῶν τὴν δύναμιν ταπεινῶσαι, καὶ φόρους αὐτοῖς [n] ἐπιτάξαι τελεῖν. καθιδρύσας δ᾽ αὑτῷ ἐν [o] Ἱεριχοῦντι [p] βασίλειον, οὐδὲν τῶν εἰς τὸ πλῆθος κακώσεως [q] παρέλιπεν· εἴς τε πενίαν αὐτοὺς κατέστησεν, [r] ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα ἔτη. λαβὼν δ᾽ οἶκτον ὁ Θεὸς τῶν [s] Ἰσραηλιτῶν ἐφ᾽ οἷς ἔπασχον, καὶ ταῖς [t] ἱκετείαις αὐτῶν ἐπικλασθείς, ἀπήλλαξε τῆς [v] ἐπὶ τοῖς

HOC autem mortuo, rursum res Israëlitarum, cum nemo populum imperio regeret, in pejus ruere cœperunt; &, quod nec Deo *debitum* tribuerint honorem, nec legibus obedientiam, adhuc magis affligebantur, postquam Eglon Moabitarum rex, qui propter reip. perturbationem eos despexerit, bello adortus ipsos fuerat; &, cum multis præliis eos vicisset, animoque cæteris elatiores sibi subjecisset ad potentiam eorum prorsus deprimendam, tributa etiam ipsis *gravia* imperaverat. Sibi enim sede regia in Jerichunte constituta, modis omnibus populum vexavit, fecitque ut in *summa* inopia per annos octodecim degerent. At Deus, Israëlitarum ob calamitates quas perferebant misertus atque precibus eorum supplicibus flexus, eos à Moabitarum injuriis liberavit.

Israëlitæ, longæ pacis malo corrupti, ab Eglone Moabitarum rege in servitutem rediguntur. Jud. cap. 3.

v Ὁ Θεός·] Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* deest articulus.

x Χουσάρθου] Ita in nostris omnibus *Codd. Gr.* præter *Vat.* qui passim habet Σουσαρθέμου. in *Latinis* dicitur *Cusardus*, vel *Cusarthus.* in Hebraïcis *Bibliorum* Codd. *Chusan rasarthaim.* unde Χυσαρθαθαΐμ in LXXII. *Eustathio* ad *Hexaëmeron* Χουσαρθάν·

y Οἳ διὰ φόβον] Sic *Samb.* in *reliquis* οἱ.

z Ὀθνίηλος] Placuit ita legere, cum in *S. Literis* (*Jud.* c. 1. v. 13) juxta textum *Hebraicum* sit *Hothniel filius Kenez*, & in LXX. Γοθονιὴλ υἱὸς Κενέζ, ac disertim in *Cod. Vat.* Ὀθονόηλος τοὔνομα Κενέζου υἱός, atque in *Zonara*, qui *Josephum* solet exscribere, δραστήριός τις ἀνήρ, ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, Γοθονιὴλ κεκλημένος. in *Editis* τὶς Κενέαζος ὄνομα, &c. nec aliter *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* nisi quod Κένεζος habeant.

a Παρασκευασάμενος] Παρακελευσάμενος *Samb.*

b Τοῖς τότε παροῦσιν ἐτύγχανε] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* deest τότε.

c Πρῶτον μὲν] Πρῶτον μὲν σὺν ὀλίγοις τῶν Ἀσσυρίων τὴν π. *Busb.* & *Hen.*

d Προσγινομένων] Προσγινομένων δ᾽ αὐτῷ πλ. *Busb.* & *Hen.*

e Αὐτοὺς ἀπωσάμενοι,] Ita *Big.* (*Coll. Voss. Coccejus*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis* αὐτῶν.

f Ὀθνίηλος δέ,] Jam Γοθονόηλος in *Cod. Vat.* Κενέαζος in *Editis.* Κένεζος *Samb.* Κέναζος (*Coll. Voss*) *Big.*

g Πεῖραν αὐτοῦ δεδωκὼς] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* πεῖραν αὐτοῦ λαμβάνει &c. sex vocibus omissis. proclivi admodum errore ex similitudine vocum αὐτοῦ & αὐτῆς. quod norunt quibus cum vett. membranis res est.

h Τεσσαράκοντα,] Πεντήκοντα juxta *Zonaram* & *Sulpitium Severum.*

i Δὲ τούτου πάλιν] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis* αὐτοῦ.

k Ἔτι μᾶλλον] Καὶ ἔτι μᾶλλον *Vat.*

l Ἐγλῶνα,] Ita *Vat.* Ἔγλωνα *Bas* & *G.* Αἰγλῶνα τὸν τῶν Μ. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Ἐγλὼμ LXXII. Αἰγλὼμ *Zonar.*

m Καὶ τοὺς φρονήματι] Sic cum *Cod. Vat.* καὶ τοῖς φρονήμασι τῶν ἄλλων διαφέροντας *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *Editis* καὶ τοῖς φρονήμασι τ. ἄ. διαφέροντα. HUDS. Lege τοὺς φρονήμασι τῶν ἄλλων διαφέροντας ὑποτάξαντα. COCC.

n Ἐπιτάξαι τελεῖν.] Ἐπέταξε *Big.* & *Samb.*

o Ἱεριχοῦντι] *Sc.* alicubi in agro *Jerichuntino*, aut non procul ab urbis nondum (ut liquet ex 1 *Reg.* 16. 34.) instauratæ ruderibus.

p Βασίλειον,] Ita *Vat. Bas. G.* & *Zonaras.* βασιλείαν *Big. Samb. Hen* & *Vet. Interpr.* quin & καὶ ταύτην ἀποδείξας adjiciunt *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

q Παρέλιπεν·] Sic *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* in *cæteris* παρέλειπεν.

r Ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα ἔτη.] Εἰς ὀκτ. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb* & *Vat.*

s Ἰσραηλιτῶν ἐφ᾽ οἷς] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* deest vox Ἰσραηλιτῶν. pro ea αὐτῶν habent *Busb. Hen.*

t Ἱκετείαις] *Al.* ἱκεσίαις.

v Ἐπὶ τοῖς Μωαβίταις] Ὑπὸ *Big.* & *Samb.*

vit. Hoc autem modo liberationem iis peperit.

Ab Ehude, qui Eglonem interemit, in libertatem armis vindicantur. Jud. c. 3.

2. Juvenis è tribu Benjamitide, nomine quidem Ehudes, Gera vero patre *natus*, tam ad magna audenda animi plenus, quam ad eadem exsequenda corpore validissimus, melior manuum sinistrâ & ab ea omne robur trahens, in Jerichunte quidem & ipse habitabat, familiarior vero factus est Egloni, *quippe* muneribus ipsum *sibi* concilians & pleniori obsequio devinciens, ita ut eo nomine etiam cæteris, qui circa regem erant, charus admodum haberetur. Ac cum aliquando, duobus famulis comitatus, munera Regi ferret, sica sub veste accinctus ad femur dextrum introiit ad Regem. erat autem æstatis tempus, &, cum jam meridies esset, remissius agebant custodes, aut propter æstum, aut quod ad prandium diverterint. Juvenis igitur, oblatis Egloni muneribus, (morabatur enim in cubiculo quodam æstati bene accommodato) confabulari cum eo cœpit. nam soli erant, Rege famulos qui *tum forte* ingrederentur foras abire jubente, ut cum Ehude colloqueretur. Sedebat autem in solio, & timor incessit Ehudem ne falleret ictus, & plagam minime lethalem inferret. Ipsum igitur suscitavit, dicens se habere somnium ei ex Dei mandato narrandum. Et ille quidem præ gaudio, quod somnium esset auditurus, è throno exsiluit: Ehudes vero, ictu ei in cor impacto, & pugione in vulnere relicto, egreditur clausis post se foribus; ac famuli *interim* quiescebant, regem in somnum delapsum esse rati.

Jerichuntini, occiso Eglone, arma capiunt. Jud. c. 3.

3. Ehudes vero, Jerichuntinis re clam indicata, ipsos hortabatur ut sese in libertatem assererent. Illi vero, libenter hæc accipientes, & ipsi ad arma accurrebant, & per totam regionem *aliquos* dimittebant, qui id cornuum arietinorum sonitu significarent. hisce enim mos patrius erat populum convocare. Eglonis autem domestici diu ignorabant id quod ei acciderat. Sed cum jam advesperasceret, veriti ne quid ei novi & insoliti contigisset, in cubiculum ingressi sunt. Cumque mortuum invenissent, consilii inopes hærebant; & antequam præsidia in agmina cogi poterant, illis magno numero superveniunt Israëlitæ. Et alii quidem è vestigio perempti sunt; alii vero fuga dilabuntur, ut in terram Moabiticam evaderent. Erant autem ultra decem millia. & Israëlitæ, vada Jordanis præoccupantes quà transitus erat, persequentes eos interimunt: & in ipso trajectu plurimos ex iis conficiunt. nec quisquam è manibus ipsorum effugit. Et Hebræi quidem hoc modo è servitute Moabitica liberati sunt. Ehudes autem, ob hanc causam totius populi principatu honoratus, vita decedit, cum imperium annos octoginta tenuisset: vir *sane*, quamvis facinus præclarum jam memoratum non fecisset, *omni* laude dignus. Ac post hunc Sanagarus Anathi filius, electus *ab omnibus* ut regnaret, primo imperii anno vitam finivit.

Ehudes à populo principatum accipit. Jud. c. 3.

Ei in imperio succedit Sanagarus. Jud. c. 3.

Μωαβίταις ὕβρεως. [x] ἠλευθέρωσε δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ.

β'. Τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς νεανίας, [y] Ηούδης μὲν τοὔνομα, Γηρᾶ δὲ πατρὸς, τολμῆσαί τε ἀνδρειότατος, καὶ τῷ σώματι πρὸς τὰ ἔργα [z] χρῆσθαι δυνατώτατος, τῶν χειρῶν τὴν ἀριστερὰν ἀμείνων, καὶ [a] ἀπ' ἐκείνης τὴν [b] πᾶσαν ἰσχὺν ἔχων, κατῴκει μὲν ἐν Ιεριχοῦντι καὶ αὐτός· συνήθης δὲ γίνεται τῷ Εγλῶνι, δωρεαῖς αὐτὸν θεραπεύων καὶ ὑπερχόμενος, [c] καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῖς περὶ τὸν βασιλέα προσφιλῆ τυγχάνειν αὐτόν. καί ποτε σὺν δυσὶν οἰκέταις δῶρα τῷ βασιλεῖ φέρων, ξιφίδιον κρύφα τῷ δεξιῷ σκέλει περιδησάμενος εἰσῄει πρὸς αὐτόν· ὥρα δ' ἦν θέρους, καὶ τῆς ἡμέρας ἤδη μεσούσης, ἀνεῖντο αἱ φυλακαὶ, [d] ὑπό τε τοῦ καύματος, καὶ πρὸς ἄριστον τετραμμένων. δοὺς οὖν τὰ δῶρα τῷ Εγλῶνι ὁ νεανίσκος· διέτριβε δ' ἔν τινι δωματίῳ δεξιῶς πρὸς θέρος ἔχοντι· πρὸς ὁμιλίαν ἐτράπετο. μόνοι δ' ἦσαν, τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς ἐπεισιόντας τῶν θεραπόντων [e] ἀπιέναι κελεύοντος, διὰ τὸ πρὸς Ηούδην ὁμιλεῖν. [f] καθῆστο δὲ ἐπὶ θρόνου, καὶ δέος εἰσῄει τὸν Ηούδην μὴ διαμάρτῃ, καὶ μὴ δῷ καιρίαν πληγήν. ἀνίστησιν οὖν αὐτὸν, ὄναρ εἰπὼν ἔχειν ἐκ προστάγματος αὐτῷ δηλῶσαι τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ μὲν πρὸς τὴν χαρὰν τὴν τοῦ ὀνείρατος [g] ἀνεπήδησεν ἀπὸ τοῦ θρόνου. πλήξας δ' αὐτὸν ὁ Ηούδης εἰς τὴν καρδίαν, καὶ τὸ ξιφίδιον [h] καταλιπὼν, ἔξεισι [i] προσκλείσας τὴν θύραν. οἵ τε θεράποντες ἠρέμουν, εἰς ὕπνον τετράφθαι νομίζοντες τὸν βασιλέα.

γ'. Ο δὲ Ηούδης τοῖς Ιεριχουντίοις ἀποσημαίνων κρυπτῶς, παρεκάλει τῆς ἐλευθερίας ἀντιλαμβάνεσθαι. οἱ δὲ, ἀσμένως [k] τοῦτ' ἀκούσαντες, αὐτοί τε εἰς τὰ ὅπλα ᾔεσαν, καὶ διέπεμπον εἰς τὴν χώραν τοὺς ἀποσημαίνοντας κέρασιν [l] οἰῶν. τούτοις γὰρ συγκαλεῖν τὸ πλῆθος, πάτριον ἦν. οἱ δὲ περὶ τὸν Εγλῶνα πολὺν μὲν χρόνον ἠγνόουν τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ πάθος. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἑσπέραν ἦν, δείσαντες μή τι νεώτερον εἴη περὶ αὐτὸν γεγονὸς, εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ νεκρὸν εὑρόντες, ἐν ἀμηχανίᾳ [m] καθειστήκεσαν· καὶ πρὶν τὴν φρουρὰν συστραφῆναι, [n] τῶν Ισραηλιτῶν αὐτοῖς ἐπέρχεται πλῆθος. καὶ οἱ μὲν παραχρῆμα ἀναιροῦνται· οἱ δὲ εἰς φυγὴν τρέπονται, ὡς ἐπὶ τὴν [o] Μωαβῖτιν σωθησόμενοι. ἦσαν δὲ ὑπὲρ μυρίους. καὶ Ισραηλῖται, προκατειληφότες τοῦ Ιορδάνου τὴν διάβασιν, διώκοντες ἔκτεινον· καὶ κατὰ τὴν διάβασιν πολλοὺς αὐτῶν ἀναιροῦσιν. διέφυγέ τε οὐδὲ εἷς τὰς χεῖρας αὐτῶν. καὶ οἱ μὲν Εβραῖοι τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ὑπὸ τοῖς Μωαβίταις δουλείας ἀπηλλάγησαν. Ηούδης δὲ, τῆς αἰτίας ταύτης τιμηθείς τε τοῦ πλήθους [p] ἅπαντος ἡγεμονίᾳ, τελευτᾷ, τὴν ἀρχὴν ἔτεσιν [q] ὀγδοήκοντα κατασχὼν, ἀνὴρ καὶ δίχα τῆς προειρημένης πράξεως ἐπαίνου δίκαιος τυγχάνειν. καὶ μετὰ τοῦτον [r] Σαναγαρος, ὁ Ανάθου παῖς, αἱρεθεὶς ἄρχειν, ἐν τῷ πρώτῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει κατέστρεψε τὸν βίον.

ΚΕΦ.

x Ηλευθέρωσε] Ηλευθερώθησαν soli *Big.* & *Samb.*

y Ηούδης] Ita cum *Samb.* in *summariis*, p. 177. quam videsis. In *Editis*, *Aliisque* Ιούδης. atque ita vel Ιούδας in suis *Josephi* codicibus legerat *Zonaras.*

z Χρῆσθαι δυνατώτατος,] Χρήσασθαι *Big.* & *Samb.*

a Απ' ἐκείνης] Κατ' ἐκείνης *Big.* (*Coll. Voss.*) καὶ ἀπ' ἐκείνων *Samb.*

b Πᾶσαν ἰσχὺν] Απασαν *Big. Samb.* & *Vat.*

c Καὶ διὰ τοῦτο] Ita cum *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* καὶ διὰ τοῦτο. mox τὸν non agnoscunt *Big.* & *Samb.*

d Υπό τε τοῦ καύματος,] Καὶ ὑπό τε τοῦ κ. *Vat*

e Απιέναι κελεύοντος,] Απεῖναι κελεύσαντος *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἀπεῖναι κελεύοντος *Vat.*

f Καθῆστο] Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* καθεῖστο.

g Ανεπήδησεν ἀπὸ τοῦ θρόνου.] Ανέστη *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

h Καταλιπὼν,] Εγκαταλιπὼν *Big.* & *Samb.*

i Προσκλείσας τὴν θύραν.] Προκλίνας *Iidem.*

k Τοῦτ' ἀκούσαντες,] Vocem τοῦτο inserui è *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.*

l Οἰῶν.] Illud οἰῶν ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

m Καθειστήκεσαν·] Καθειστήκεισαν *Big.* καθεστήκεσαν *Vat.* & *Samb.*

n Τῶν Ισραηλιτῶν] Τὸ τῶν Ισρ. *Samb.* (*Coll. Voss.* & *Big.*) & *Vat.*

o Μωαβῖτιν σωθησόμενοι] Μωαβῖτην *Samb.*

p Απαντος ἡγεμονίᾳ,] Παντὸς *Big.* & *Samb.*

q Ογδοήκοντα] Οκτὼ malit *Jac. Cappellus.* quem vide in *Hist. Sacr.* & *Exot.* ad A. M. 2573. & 2657. Habetur expressum (inquit *Usserius* in *Chron. S.* p. 208.) in *Jud* c. 3. v. 30. *&* *quievit terra octoginta annis*, non quod per tot annos Israëlitis *Ehud* præfuerit (quod ab omni verisimilitudine est alienissimum) sed quod occiso per *Ehudem* Eglone, cui per annos XVIII. Israëlitæ servierant, quiescere cœperit terra anno LXXX°. post priorem pacem ab Othniele illi restitutam.

r Σαναγαρος,] Σάγαρος *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Σαμγὰρ juxta *Bibl. Hebr.* Σαμεγὰρ LXXII. Σαμάγαρος scribendum esse censet *Drusius.*

ς Ηνυ

ΚΕΦ. έ.

Ὡς Χαναναίων αὐτοὺς καταδουλωσαμένων ἐπ᾽ ἔτη εἴκοσιν, ἠλευθερώθησαν ὑπὸ Βαράκου καὶ Δεβώρας, οἳ ἦρξαν αὐτῶν ἐπ᾽ ἔτη τεσσαράκοντα.

Ισραηλῖται δὲ πάλιν· οὐδὲν γὰρ ἐπὶ διδαχῇ τοῦ κρείττονος ἐλάμβανον τῶν πρότερον [s] ἠτυχημένων, ὑπό τε τοῦ μήτε σέβειν τὸν Θεὸν μήθ᾽ ὑπακούειν τοῖς νόμοις· [t] πρὶν ἢ καὶ τῆς ὑπὸ Μωαβίταις ἀναπνεῦσαι δουλείας πρὸς ὀλίγον, ὑπὸ [v] Ιαβίνου τοῦ τῶν Χαναναίων βασιλέως καταδουλοῦνται. οὗτος γὰρ ἐξ Ασώρου πόλεως ὁρμώμενος· αὕτη δ᾽ ὑπέρκειται τῆς [x] Σεμεχωνίτιδος λίμνης· στρατοῦ μὲν ὁπλιτῶν τριάκοντα ἔτρεφε μυριάδας, μυρίους δὲ ἱππέας, [y] τρισχιλίων δὲ ἁρμάτων [z] ηὐπόρει. ταύτης οὖν στρατηγῶν τῆς δυνάμεως [a] ὁ Σισάρης, τιμῆς τῆς πρώτης παρὰ τῷ βασιλεῖ τυγχάνων, συνελθόντας πρὸς αὐτὸν τοὺς Ισραηλίτας ἐκάκωσε δεινῶς, ὥστε αὐτοῖς ἐπιτάξαι τελεῖν φόρους.

β΄. Εἴκοσι μὲν [b] οὖν ἔτη ταῦτα πάσχοντες ἤνυσαν, μήτε [c] αὐτοὶ φρονεῖν ὑπὸ τῆς δυστυχίας ὄντες ἀγαθοί, καὶ τοῦ Θεοῦ [d] πλεῖον δαμάσαι θέλοντος αὐτῶν τὴν ὕβριν καὶ τὴν περὶ αὐτὸν [e] ἀγνωμοσύνην. καὶ μεταθέμενοι τοῦ λοιποῦ, σωφρόνως συνδιδαχθέντες τὰς συμφορὰς αὐτοῖς ἐκ τῆς περιφρονήσεως τῶν νόμων ὑπάρξαι, [f] Δεβώραν τινὰ προφῆτιν· μέλισσαν, δὲ σημαίνει τοὔνομα κατὰ τὴν Εβραίων γλῶτταν· ἱκέτευον δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ λαβεῖν οἶκτον αὐτῶν, καὶ μὴ [g] περιιδεῖν ἀπολλυμένους αὐτοὺς ὑπὸ Χαναναίων. ὁ δὲ Θεὸς ἐπένευσε σωτηρίαν αὐτοῖς, καὶ στρατηγὸν αἱρεῖται Βάρακον τῆς [h] Νεφθαλίτιδος ὄντα φυλῆς. Βάρακος δέ ἐστιν ἀστραπὴ, κατὰ τὴν Εβραίων γλῶτταν.

γ΄. Μεταπεμψαμένη δ᾽ ἡ Δεβώρα τὸν Βάρακον, ἐπιλέξαντα τῶν νέων μυρίους [i] ἐκέλευε χωρεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. ἀποχρῆναι γὰρ [k] τοσοῦτον, τοῦ Θεοῦ προειρηκότος, καὶ νίκην ἐπισημαίνοντος. Βαράκου δὲ φαμένου [l] οὐ στρατηγήσειν μὴ κἀκείνης αὐτῷ συστρατηγούσης, ἀγανακτήσασα, „σὺ μὲν, εἶπε, γυναικὶ παραχωρεῖς ἀξιώματος „ὅσον δέδωκεν ὁ Θεὸς, ἐγὼ δὲ οὐ παραιτοῦμαι". καὶ συναθροίσαντες μυρίους, ἐστρατοπεδεύσαντο πρὸς [m] Ιταβυρίῳ τῷ ὄρει. ἀπήντα δὲ αὐτοῖς ὁ Σισάρης, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος· καὶ στρατοπεδεύονται τῶν πολεμίων οὐκ ἄπωθεν. τοὺς δ᾽ Ισραηλίτας καὶ τὸν Βάρακον, [n] καταπληγέντας τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων καὶ ἀναχωρεῖν διεγνωκότας, ἡ Δεβώρα κατεῖχε, τὴν συμβολὴν ποιεῖσθαι κατ᾽ ἐκείνην κελεύουσα τὴν ἡμέραν. νικήσειν γὰρ αὐτοὺς, καὶ συλλήψεσθαι τὸν Θεόν.

δ΄. Συνῄεσαν οὖν, καὶ προσμιγέντων αὐτῶν [o] χειμὼν ἐπιγίνεται μέγας, καὶ ὕδωρ πολὺ, καὶ χάλαζα· [p] τόν τε ὑετὸν κατὰ πρόσωπον ἤλαυνε τῶν Χαναναίων ἄνεμος, τὰς ὄψεσιν αὐτῶν ἐπισκοτῶν, ὡς τὰς τοξείας ἀχρήστους αὐ-

CAP. V.

VI.

Quomodo Chananæis eos dura ſervitute prementibus per annos XX. *à Baraco & Debora liberati ſunt, qui rerum ſummæ præerant per annos* XL.

RUrſus autem Iſraëlitæ, (meliora enim ex prioribus *ſuis* calamitatibus nequaquam didicerant, ut qui nec Deum coluerint nec legibus obtemperarint) antequam ad breve tempus à Moabitica ſervitute reſpirarent, à Jabino Chananæorum rege ſub jugum mittuntur. Is enim ex urbe Aſoro ortus (hæc vero ſita eſt ſuper Semechonitidem lacum) exercitum quidem peditum alebat ad millia trecenta, equitum vero ad decem millia, currus autem ter mille habebat. His itaque copiis præfectus Siſares, apud Regem dignitate primus, Iſraëlitas cum eo congreſſos graviter afflixit, adeo ut iis tributa imperarit.

Jabinus, Chananæorum rex, Iſraëlitas ſubjugat, crudelique dominatu premit. Jud. cap. 4.

2. Viginti quidem annos hæc pertulerunt: cum infortuniis ad bonitatem non proficiunt, Deuſque illarum protervos & in ipſum ingratos animos diutius ſubigere voluit. Qui tandem prudenter reſipiſcentes, malis utpote edocti calamitates è legum contemptu illis accidiſſe, Deboram quandam vatem (apem enim ſignificat nomen iſtud juxta linguam Hebraïcam) *adeuntes* obſecrant, ut Deum precibus exoraret, ut ſortem illorum miſeraretur, nec eos deſpiceret à Chananæis *prope* deletos. Deus autem ſalutem illis annuit, & in ducem eligit Baracum è tribu Nephthalitide. Baracus vero fulgur ſignificat ex Hebræorum dialecto.

Baracus & Debora illis priſtinum ſtatum reddiderunt. Jud. c. 4.

3. Debora autem, Baraco accerſito, ei præcepit, ut, juvenum ad decem millia delectu habito, contra hoſtes proficiſceretur. tantum enim copiarum ſufficere præſertim cum Deus ita præmonuerit, & victoriam prænunciarit. Baraco vero dicente, ſe nolle exercitum ducere, niſi & ei imperio juncta eſſet, indignata, "tu quidem, ajebat, "mulieri de honore impertiris, quem Deus in te "contulit, ego vero *illum* non recuſo". Ac cum decem millia collegiſſent, caſtra poſuerunt ad montem Itabyrium. Illis vero obviam fit Siſares, Rege hoc ipſum imperante: & non longe ab hoſte cum exercitu conſedit. Iſraëlitas autem & Baracum, hoſtium multitudine territos & de receptu jam cogitantes, retinuit Debora, juſſitque ut illa die prælio decertarent. victoriam enim penes ipſos fore, Deumque illis opem & auxilium laturum.

4. Pugnam itaque ineunt, & acie dimicantibus magna ingruit tempeſtas; cum largo imbre & grandine: ventuſque in adverſos Chananæorum vultus pluviam egit, oculis eorum caliginem objiciens, ita ut jacula & fundæ illis nulli fuerint uſui.

s Ἠτυχημένων,] In *Editis*, *Aliiſque* δυστυχημένων, ſed cum ηὐτυχημένων habeant *Big.* & *Samb.* levicula cum mutatione malui ἠτυχημένων. præſertim cum ita legiſſe videatur *Vet. Interpr.*

t Πρὶν ἢ] Quî id poteſt dici (inquit *Schotanus*) cum octoginta annis principatus Ehudæ quieverint? Vide *Annott.* ad v. 12.

v Ιαβίνου] In quibuſdam *MSS.* (*Coll. Voſſ. Big.*) Αβίτου. in LXXII. Ιαβὶν aut Ιαβείν.

x Σεμεχωνίτιδος λίμνης·] Utrum Σεμεχωνίτιδος vel Σαμαχωνίτιδος (nam utroque modo apud *Joſephum* ſcribitur) verior ſit ſcriptura, aliorum eſto judicium.

y Τρισχιλίων] *Joſephum* erroris arguunt *Bochartus* & *Schotanus*, quod in *S. Literis* non amplius habeamus quam currus DCCCC.

z Ηὐπόρει.] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* εὐπόρει.

a Σισάρης,] Sic *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* Σισάρα LXX. Σισάρας *Zonar.*

b Οὖν ἔτη] Illud οὖν inſerui è *Big. Samb.* & *Vat.*

c Αὐτοὶ φρονεῖν] Αὐτοὶ non agnoſcit *Vat.*

d Πλεῖον δαμάσαι] Πλείονι χρόνῳ *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) & *Vet. Interpr.* πλεῖον χρόνῳ *Big.*

e Αγνωμοσύνην.] Αγνωμοσύνην, ἵνα μεταθ. τ. λ. σωφρονῶσι διδαχθ. τ. σ. α. ἐκ τ. π. τ. ν. ὑπάρξαι. Δαβώραν δέ τινα &c. *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.*

f Δεβώραν] Ita *Baſ. G. Glycas*, *Aliique.* Δαβώραν *Big.* & *Samb.* Διεβώρραν *Vat.* Δεββώρα LXX. Δεβώρα *Zonar.*

g Περιιδεῖν] Ita *Big.* & *Samb.* ὑπεριδεῖν in *Editis*, *Aliiſque.* Vide p. 285. v. 11.

h Νεφθαλίτιδος] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *reliquis* Νεφθαλίδος.

i Εκέλευε χωρεῖν] Εκέλευσε *Big.* & *Samb.*

k Τοσοῦτον,] Τοσούτους *Iidem.*

l Οὐ στρατηγήσειν] Ex *Big.* & *Samb*, οὐ repoſui pro μὴ *Editorum*, *Aliorumque.*

m Ιταβυρίῳ τῷ ὄρει.] Ita *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Vat.* atque *Joſephus* ipſe in *Vita ſua.* Αταβυρίῳ in *Editis*, hîc loci.

n Καταπληγέντας] Καταπλαγέντας *Big.* & *Samb.*

o Χειμὼν ἐπιγίνεται μέγας] Sic *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. ὄμβρος *Baſ. G. Epiphan.* & *Zon.*

p Τόν τε ὑετὸν] Ὅ, τε ὑετὸς κατὰ πρόσωπον ἠλαύνετο τῶν Χαναναίων, ἄνεμός τε ταῖς ὄψεσιν αὐτῶν ἐπισκοτῶν legiſſe videtur *Epiphanius.*

q Κα-

usui. gravis etiam armaturæ milites præ torpore gladios tenere non poterant. Iſraëlitas vero tempeſtas, terga eorum diverberans, & minus offendebat; & inde majores animos ſumebant, cogitantes Deum ſibi in auxilium veniſſe: adeo ut * in medios hoſtes irruentes, ingentem eorum ſtragem ediderint. ac alii quidem ab Iſraëlitis; alii vero ſuo ab equitatu perturbati ceciderunt, adeo ut multi illorum à curribus *protriti* mortem oppeterent.

Siſares, Jabinenſium dux, à Jale, muliere Cenetide, occiſus. Jud. c. 4.

Siſares autem, ut vidit ſuos terga vertere, è curru exſiliens fuga delatus eſt ad mulierem quandam Cenetidem, cui nomen erat Jale: quæ & rogantem ut eum celaret excepit, & potum poſcenti lac jam corruptum præbet. Ille autem, cum immodice bibiſſet, *gravi* ſomno corripitur: at Jale dormienti clavum ferreum per tempora ictu vehementi in ſolum adigit; ac militibus Baraci poſt paululum venientibus terræ affixum oſtendit. Atque ſic quidem victoria ipſa, prout vaticinata fuerat Debora, ceſſit mulieri: Baracus vero, cum exercitu Aſorum contendens, & Jabinum, *cum copiis* ei occurrentem, occidit, &, duce cæſo urbem funditus diruens, Iſraëlitarum imperium tenuit annis XL.

τοῖς εἶναι καὶ τὰς σφενδόνας. οἵτε ὁπλῖται διὰ τὸ κρύος χρῆσθαι τοῖς ξίφεσιν οὐκ εἶχον. τοὺς δὲ Ἰσραηλίτας ἧττόν τε ἔβλαπτε [q] κατόπιν γινόμενος ὁ χειμὼν, καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ θάρσος ἐλάμβανον· ὥστε, εἰς μέσους ὠσάμενοι τοὺς πολεμίους, πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν· οἱ δὲ ὑπὸ τῆς οἰκείας ἵππου ταραχθέντες ἔπεσον, ὡς ὑπὸ τῶν ἁρμάτων πολλοὺς [r] αὐτῶν ἀποθανεῖν. Σισάρης δὲ καταπηδήσας τοῦ ἅρματος, ὡς εἶδε τὴν τροπὴν γινομένην, φυγὼν ἀφικνεῖται παρά τινα τῶν [s] Κενετίδων γυναῖκα, [t] Ἰάλην ὄνομα· ἡ κρύψαί τε ἀξιώσαντα δέχεται, καὶ ποτὸν αἰτήσαντι [v] δίδωσι γάλα διεφθορὸς ἤδη· ὁ δὲ πιὼν τοῦ μέτρου δαψιλέστερον, εἰς ὕπνον τρέπεται· ἡ δὲ Ἰάλη κοιμωμένου σιδήρεον ἧλον ἐλάσασα σφύρῃ [x] διὰ τοῦ κροτάφου αὐτοῦ διέπειρε τὸ ἔδαφος, καὶ τοῖς περὶ τὸν Βάρακον μικρὸν ὕστερον ἐλθοῦσιν [y] ἐπεδείκνυε τῇ γῇ προσηλωμένον. καὶ οὕτως μὲν ἡ νίκη αὕτη περιέστη, κατὰ τὰ ὑπὸ Δεβώρας εἰρημένα, εἰς γυναῖκα· Βάρακος δὲ, στρατεύσας ἐπ' Ἄσωρον, [z] Ἰαβινόν τε ὑπαντιάσαντα κτείνει, καὶ, τοῦ στρατηγοῦ πεσόντος καθελὼν εἰς ἔδαφος τὴν πόλιν, στρατηγεῖ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα.

VII.

CAP. VI.

Quomodo Madianitæ cum aliis, bellum Iſraëlitis inferentes, & eos ſuperarunt & terram per ſeptem annos afflixerunt; illos autem Gedeon liberavit, populoque imperavit per annos XL.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ὡς οἱ Μαδιανῖται καὶ ἄλλοι, πολεμήσαντες τοῖς Ἰσραηλίταις, ἐνίκησάν τε καὶ τὴν χώραν ἐκάκωσαν ἐπ' ἔτη ἑπτά· αὐτοὺς δὲ Γεδεὼν ἠλευθέρωσεν καὶ ἦρξε τοῦ πλήθους ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα.

Iſraëlitæ à Madianitis victi, duroque imperio habiti. Jud. c. 6.

DEfuncto autem Baraco, *ut* & Debora eodem fere tempore, poſt hæc Madianitæ, Amalecitis & Arabibus *in auxilium* advocatis, bellum intulerunt Iſraëlitis; *eoſque acie* congreſſos prælio ſuperarunt, & frugibus igne vaſtatis prædam abegerunt. Cumque hæc per ſeptem annos continuos facerent, Iſraëlitarum univerſi in montes conceſſerunt, & loca campeſtria reliquerunt: atque, cuniculos *ſibimet* agentes & ſpeluncas, quicquid hoſtium è manibus evaſerat in illis ut ſervaretur depoſuerunt. Nam Madianitæ, æſtatis tempore expeditionem facientes, hyemem Iſraëlitis ad agros colendos permittebant; ut ex laboribus illorum haberent quod depopularentur. Fames itaque ingruebat, & victus penuria: unde ad Deum precibus converſi ſunt, ab ipſo ſalutem implorantes.

VIII.

Gedeoni angelus forma adoleſcentis apparet, eumque ducem & liberatorem populi pronunciat. Jud. c. 6.

2. Ac Gedeon Joaſi filius, unus è paucis de tribu Manaſſitide, ſpicarum manipulos ferens clam in torculari eos triturabat. metuebat enim propter hoſtes palam hoc in area facere. Spectro autem ei adſtante adoleſcentis ſpecie, & beatum Deoque charum prædicante; commode reſpondens dixit, ſiquidem hoc benignitatis ejus maximum indicium, quod torculari vice areæ uteretur. Illo vero jubente bono eſſe animo, & conari ut libertatem recuperaret, ſubjiciebat, fieri non poſſe:

ΤΕλευτήσαντος δὲ Βαράκου καὶ Δεβώρας κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, μετὰ ταῦτα Μαδιανῖται, παρακαλέσαντες Ἀμαληκίτας τε καὶ Ἄραβας, στρατεύουσιν ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας· [a] καὶ μάχῃ νικῶσι τοὺς συμβαλόντας, καὶ τὸν καρπὸν δῃώσαντες τὴν λείαν [b] ἀπήγοντο. τοῦτο δὲ ποιούντων ἐπ' ἔτη ἑπτὰ, εἰς τὰ ὄρη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀνεστάλη τὸ πλῆθος, καὶ τῶν πεδίων ἐξεχώρουν· ὑπονόμους τε καὶ σπήλαια ποιησάμενοι, πᾶν, ὅ, τι τοὺς πολεμίους διέφυγεν, ἐν τούτοις εἶχον φυλάττοντες. οἱ γὰρ Μαδιανῖται, κατὰ ὥραν [c] θέρους στρατεύοντες, τὸν χειμῶνα γεωργεῖν τοῖς Ἰσραηλίταις ἐπέτρεπον, ὅπως ἔχωσι πεπονηκότων αὐτῶν εἰς ἃ βλάπτωσι. λιμὸς δὴ ἦν καὶ σπάνις τροφῆς· καὶ τρέπονται πρὸς [d] ἱκετείαν τοῦ Θεοῦ, σώζειν αὐτοὺς παρακαλοῦντες.

βʹ. [e] Καὶ Γεδεὼν ὁ Ἰωάσου παῖς, [f] Μανασσήτιδος φυλῆς ἐν ὀλίγοις, δράγματα σταχύων φερόμενος κρυπτῶς εἰς τὴν ληνὸν ἔκοπτε. τοὺς γὰρ πολεμίους ἐδεδίει φανερῶς τοῦτο ποιεῖν ἐπὶ τῆς ἅλωος. φαντάσματος δὲ αὐτῷ παραστάντος νεανίσκου μορφῇ, καὶ φήσαντος εὐδαίμονα καὶ φίλον τῷ Θεῷ, ὑποτυχὼν, τοῦτο γοῦν, ἔφη, τεκμήριον τῆς [g] εὐμενείας αὐτοῦ μέγιστον, τῇ ληνῷ [h] με νῦν ἀντὶ ἅλωος χρήσασθαι. θαρρεῖν δὲ παρακελευσαμένου, καὶ πειρᾶσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἀνασώζειν, ἀδυνα-

q Καθόπιν] Ita *MSS.* male editi κατ' ὄπιν.

* *In medios hoſtes irruentes*,] Ita placuit vertere, non *per medios hoſtes erumpentes*, quod eſt, διὰ μέσων ὠσάμενοι τῶν πολεμίων, ut p. 286. in fine.

r Αὐτῶν ἀποθανεῖν.] Abeſt αὐτῶν *Big.* & *Samb.*

s Κενετίδων γυναῖκα,] Ita *Baſ.* & *G.* Eſt tamen qui malit Κινιτίδων, vel Καινιτίδων. in quinque *MSS.* & *Epiphanio* Κενελίδων. vitio ſane vetuſto. Κενεαιδῶν *Vat.* Vide *Interpp.* LXXII. *Jud.* c. 4. v. 17.

t Ἰάλην ὄνομα·] Ἰαὴλ LXX.

v Δίδωσι γάλα] Ita *Big. Samb. Hen. Busb. Glycas* & *Zon.* γάλα δίδωσι *Baſ.* & *G.* γάλα δίδωσι· διεφθορὸς γὰρ ἦν juxta *Epiphanium.*

x Διὰ τοῦ κροτάφου αὐτοῦ διέπειρε] Sic *Baſ. G. Epiphan. Zonar.* & *Glycas.* διὰ τοῦ στόματος κατὰ τοῦ χιλωνίου διέπειρε τὸ ἔδαφος *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. inſigni varietate, fortaſſe à manu *Joſephi.*

y Ἐπεδείκνυε] Ἐπιδείκνυ *Hen.* & *Busb.*

z Ἰαβινόν] Ἰάβινόν τε *Samb.* Ἰάβεινόν τε *Busb.* Ἰάβιωνόν τε *Hen.*

a Καὶ μάχῃ νικῶσι] Καὶ μάχῃ τε *Samb.* & *Vat.* ſtatim τοὺς καρποὺς *Hen.* & *Busb.*

b Ἀπήγοντο.] Ὑπήγοντο *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* ὑπῆγον *Hen.* & *Busb.*

c Θέρους στρατεύοντες,] Ἔτους *Big.* & *Samb.* more Thucydidis. in *Baſ. G. Aliiſque* θέρους, lingua communi, ut ſup. cap. IV. §. 2. in medio.

d Ἱκετείαν τοῦ Θεοῦ,] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. μάλ' Ἀττικῶς. in *Editis*, *Aliiſque* ἱκεσίαν.

e Καὶ Γεδεὼν] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* Γεδεὼν ὁ Ἰάσου παῖς in *Editis.* Καὶ Γεδεὼν ὁ Ἰάσου παῖς *Hen.* & *Busb.* Γεδεὼν δὲ ὁ Ἰάσου παῖς juxta *Vet. Interpr.*

f Μανασσήτιδος] Sic *Baſ. G.* & *Vat.* Μανασσίτιδος *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* rectius forſan.

g Εὐμενείας αὐτοῦ μέγιστον,] Eo modo *Big.* (*Coll Voſſ.*) *Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* εὐδαιμονίας *Baſ. G. Vat. Aliique.*

h Με νῦν ἀντὶ] Illud με inſerui ex *Big. Samb. Baſ.* & *Gall.* 1. in *Editis*, *Aliiſque* deſideratur.

ἀδυ-

ἀδυνάτως ἔχειν ἔλεγε· τήν τε γὰρ φυλὴν ἐξ ἧς ὑπῆρχε πλήθους ὑστερεῖν, καὶ νέον αὐτὸν εἶναι, καὶ τηλικούτων πραγμάτων ἐπινοίας ἀσθενέστερον. ὁ δὲ Θεὸς, αὐτὸς ἀναπληρώσειν τὸ λεῖπον ἐπηγγέλλετο· καὶ νίκην παρέξειν Ἰσραηλίταις, αὐτοῦ στρατηγοῦντος.

γʹ. Τοῦτ' οὖν διηγούμενος ὁ Γεδεὼν περὶ τῶν νέων, ἐπιστεύετο· καὶ παράγγελμα πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἕτοιμον ἦν τὸ στρατιωτικὸν μυρίων ἀνδρῶν. ἐπιστὰς δὲ κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Θεὸς τῷ Γεδεῶνι. τήν τε ἀνθρωπίνην φύσιν [i] αὐτοφίλαυτον οὖσαν ἐδήλου, καὶ πρὸς τοὺς ἀρετῇ διαφέροντας ἀπεχθανομένην· ὅπως τε [k] μὴ τὴν νίκην παρέντες τοῦ Θεοῦ δοκεῖν [l] νομίζωσιν ἰδίαν, ὡς πολὺς στρατὸς ὄντες καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους ἀξιόμαχος. ἵνα μάθωσιν οὖν βοηθείας τῆς αὐτοῦ [m] τὸ ἔργον, συνεβούλευε περὶ μεσοῦσαν τὴν ἡμέραν, ἐν ἀκμῇ τοῦ καύματος ὄντος, ἄγειν τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὸν ποταμόν· καὶ τοὺς μὲν κατακλιθέντας, [n] καὶ οὕτως πίνοντας, εὐψύχους ὑπολαμβάνειν, ὅσοι δ' ἂν ἐσπουδασμένως καὶ μετὰ θορύβου πίνοντες τύχοιεν, τούτους [o] νομίζειν ὑπὸ δειλίας τοῦτο πάσχειν, καὶ καταπεπληγότας τοὺς πολεμίους. ποιήσαντος δὲ [p] κατὰ τὰς τοῦ Θεοῦ ὑποθήκας τοῦ Γεδεῶνος, τριακόσιοι ἄνδρες ηὑρέθησαν ταῖς χερσὶ μετὰ φόβου προσενεγκάμενοι τὸ ὕδωρ τεταραγμένως. ἔφησέ τε ὁ Θεὸς τούτους ἐπαγόμενον ἐπιχειρεῖν τοῖς πολεμίοις. ἐστρατοπέδευον [q] δὴ ὑπὲρ τοῦ Ἰορδάνου, μέλλοντες εἰς τὴν ἐπιοῦσαν περαιοῦσθαι.

δʹ. Γεδεῶνος δ' ἐν φόβῳ καθεστῶτος· καὶ γὰρ νυκτὸς ἐπιχειρεῖν αὐτῷ ὁ Θεὸς προειρήκει· τοῦ δέους αὐτὸν ἀπαγαγεῖν βουλόμενος κελεύει, [r] προσλαβόντα τῶν στρατιωτῶν ἕνα πλησίον χωρεῖν ταῖς [s] Μαδιανιτῶν σκηναῖς· παρ' αὐτῶν γὰρ ἐκείνων λήψεσθαι φρόνημα καὶ θάρσος. πεισθεὶς δὲ [t] ᾔει, [v] Φαρὰν τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα παραλαβών. καὶ πλησιάσας σκηνῇ τινι καταλαμβάνει τοὺς ἐν αὐτῇ ἐγρηγορότας, καὶ τὸν ἕτερον ὄναρ διηγούμενον τῷ συσκηνοῦντι, ὥστε ἀκούειν τὸν Γεδεῶνα. τὸ δὲ τοιοῦτον ἦν. μάζαν ἐδόκει κριθίνην, [x] ὑπ' εὐτελείας ἀνθρώποις ἄβρωτον, διὰ τοῦ στρατοπέδου κυλιομένην, τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν καταβαλεῖν, καὶ τὰς τῶν στρατιωτῶν πάντων. ὁ δὲ σημαίνειν ὄλεθρον τοῦ στρατοῦ τὴν ὄψιν ἔκρινε· λέγων ὅθεν τοῦτ' αὐτῷ [y] συνιδεῖν ἐπῆλθε. πᾶν τὸ σπέρμα τὸ καλούμενον κρίθινον εὐτελέστατον ὁμολογεῖσθαι τυγχάνειν, τοῦ δ' Ἀσιανοῦ παντὸς τὸ Ἰσραηλιτῶν ἐστιν ἰδεῖν νῦν ἀτιμότερον γεγενημένον, ὅμοιον δὲ τῷ κατὰ κριθὴν γένει· καὶ τὸ παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις νῦν [z] μεγαλοφρονοῦν τοῦτ' ἂν εἴη Γεδεὼν, καὶ τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικόν. ἐπεὶ οὖν τὴν μάζαν φὴς [a] ἰδεῖν τὰς σκηνὰς ἡμῶν ἀνατρέπουσαν, δέδια μὴ ὁ Θεὸς Γεδεῶνι τὴν καθ' ἡμῶν νίκην ἐπινένευκε.

εʹ. Γεδεῶνα δὲ, ἀκούσαντα τὸ ὄναρ, ἐλπὶς ἀγαθὴ καὶ θάρσος ἔλαβε· καὶ προσέταξεν ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι τοὺς οἰκείους, διηγησάμενος αὐτοῖς καὶ τὴν τῶν πολεμίων ὄψιν. οἱ δ' ἕτοιμοι πρὸς τὰ παραγγελλόμενα [b] φρονηματισθέντες ὑπὸ τῶν δεδηλωμένων ἦσαν· [c] καὶ κατὰ [d] τετάρτην μά-

nam & tribui, ex qua esset, numerum deficere; seque juvenem *admodum* esse, & qui de tantis aggrediendis ne cogitare quidem auderet. Deus autem quicquid deesset se suppeditaturum pollicebatur; & victoriam Israëlitis daturum, modo ipse exercitum ducere non gravaretur.

3. Hanc itaque rem cum Gedeon juvenibus quibusdam enarraret, fidem inveniebat: & è vestigio ad acie dimicandum præsto erat exercitus ad decem hominum millia. Deus autem, Gedeoni in somnis apparens, homines eo esse ingenio declarabat, ut sese nimium diligerent, & alios virtute præcellentes odio haberent: ut, victoriam à Deo esse videri ægre concedentes, *eam* sibimet tribuant, magno utpote exercitui, dignoque qui cum hostibus congrediatur. Igitur ut opis divinæ rem esse addiscerent, consilium dedit, ut, cum æstas maxime vigeret, exercitum ad fluvium adduceret, eosque qui in genua procumberent, atque ita biberent, pro viris magnanimis haberet, quotquot vero cum festinatione & tumultu, id facere crederet præ metu & ob terrorem ab hoste. Cum autem Gedeon, Dei monitis parens, hoc ipsum tentasset, trecenti homines reperti sunt, qui præ metu aquam manibus sumptam cum trepidatione ori admoverent. Tum jussit Deus, ut eos secum ducens hostes adoriretur. Castra itaque ad Jordanem fluvium posuerunt; die proximâ trajecturi.

Trecentos duntaxat è magno exercitu, qui raptim & cum pavore è vola manus biberant, Dei monitu retinuit Gedeon. Jud. c. 7.

4. Gedeone autem timore perculso, (nam & nocte hostes ut aggrederetur Deus præceperat) volens eum omni metu eximere imperat *Deus*, ut uno è militibus sibi adjuncto prope ad Madianitarum tentoria concederet: ab illis enim ipsis animos accepturum esse & fiduciam. Ibat autem prompto obsequio, assumpto secum Phara famulo suo. Cumque ad quoddam tentorium propius accessisset, *milites* in eo vigilantes offendit, atque alterum contubernali suo somnium narrantem, ut illud facile exaudiret Gedeon. Hoc autem modo se habuit. Visus eat sibi videre mazam hordeaceam, præ vilitate vix hominibus comedendam, per castra provolutam, Regis tentorium, & *dein* quæ militum omnium essent, ire dejectum. ille vero visionem totius exercitus interitum portendere pronunciabat; referens unde hoc ipsi conjecisse in mentem venerit. Semen, *inquit*, omne hordeaceum sine controversia sordidissimum esse; Israëlitas autem nunc videri Asiatici generis universi vilissimos esse factos, similesque frumento hordeaceo: & id quod inter Israëlitas jam magnanimitatem præ se ferat, esse Gedeonem ejusque milites. Quia igitur dicis, te vidisse mazam tentoria nostra evertentem, vereor ne Deus Gedeoni victoriam de nobis annuerit.

Madianitæ somnium, Gedeoni victoriam portendens, à Gedeone subauditum, & commilitonibus enarratum. Jud. c. 7.

5. Gedeonem autem, audito hoc somnio, bona spes incessit & fiducia: edixitque suis, enarrata ipsis etiam hostium visione, ut arma *protinus* expedirent. Illi vero, fortius animati ex iis quæ indicaverat, ad jussa exsequenda parati erant: ac circa quar-

Gedeon pulchro stratagemate hostes aggreditur, qui territi in mutuas cædes corruunt, & magna cum strage fusi sunt & fugati. Jud. c. 7.

i Αὐτοφίλαυτον] Αὐτῷ φίλαυτον Big. & Samb.

k Μὴ τὴν νίκην] Ita cum *Big. Samb. Gall.* 1. & *Epiph.* μὴ deest in *reliquis.*

l Νομίζωσιν ἰδίαν,] Sic *Big.* & *Samb.* νομίσωσιν *Hen.* & *Busb.* νομίζουσιν in *Editis*, *Aliisque*.

m Τὸ ἔργον,] Αὐτοῦ ὂν τὸ ἔργον *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Gall.* 1. De hoc loco videsis *Gatakeri* Advers. Miscell. l. 2. c. 18.

n Καὶ οὕτως πίνοντας,] Καὶ οὕτως πίνοντας εὐψύχους καταλιπεῖν *Hen.* & *Busb.*

o Νομίζειν ὑπὸ δειλίας] Ita *Bas. G. Aliique.* hic δὴ inserunt *Big.* & *Samb.* τούτους δειλοὺς νομίζειν καὶ καταπεπληγότας *Vat.*

p Κατὰ τὰς τοῦ Θεοῦ] Τοῦ Γεδεῶνος κατὰ τοῦ Θεοῦ ὑποθήκας *Big. Samb.* & *Epiphan.*

q Δὴ ὑπὲρ τοῦ Ἰορδάνου,] Δὲ in δὴ mutavi auctoritate *Vet. Interpr.*

r Προσλαβόντα] Προσλαβόμενον ἕνα τῶν στρατιωτῶν *Hen. Busb.* & *Zon.* προσλαβόντα ἕνα τῶν στρ. *Big Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.*

s Μαδιανιτῶν] Ita *Big. Samb. Aliique.* Μαδιηνιτῶν *Bas.* & passim *Vat.*

t Ἤει,] Ita cum *Big. Samb. Busb. Hen.* (*Coccejo*) & *Gall* 1. in *Editis*, *Aliisque* εἴη.

v Φαρὰν] Sic cum *Vet. Interpr.* & juxta LXX. *Jud.* c. 7. v 10. Φουρὰν *Bas. G. Aliique.* Φουρὰν *Samb.* unde forsan aliquis maluerit Φουρὰν sive Πουρὰν cum *Hebraïco* textu.

x Ὑπ' εὐτελείας ἀνθρώποις] Ἀπ' εὐτελείας *Big Samb.* & *Gall.* 1.

y Συνιδεῖν ἐπῆλθε.] Ita *Samb.* (*Coccejus*) & *Schotanus.* in *Editis*, *Aliisque* συνειδεῖν.

z Μεγαλοφρονοῦν] Μέγα φρονοῦν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. καὶ παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις μέγα φρονῶν ἂν εἴη Γεδεὼν, legisse videtur *Epiphan.*

a Ἰδεῖν τὰς σκηνὰς] Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* εἰδεῖν.

b Φρονηματισθέντες] Ita cum *Big. Samb.* (*Coccejo*) & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* φρονηματισθέντες.

c Καὶ κατὰ] Καὶ κατὰ τετάρτην τῆς νυκτὸς φυλακὴν *Busb. Hen.* & *Zon.* καὶ κατὰ τὴν πρώτην μάλιστα φυλακὴν *Epiphan.*

d Τετάρτην μάλιστα φυλακὴν] Et inter Judæos 4 φυλακαὶ fuere noctis. REL.

quartam fere vigiliam copias suas educebat Gedeon, in quatuor cohortes divisas. atque singulæ centenæ erant. Gestabant autem omnes amphoras vacuas & *in eis* faces ardentes, ne incursus illorum ab hostibus præsentiretur; & in dextra cornu arietinum. illo enim vice tubæ utebantur. Hostium autem castra multum spatii occupabant: (nam contigit ut magnus illis esset camelorum numerus) &, per gentes distributi, in unius circuli ambitu omnes continebantur. At Hebræi præmoniti, ut, cum non longe ab hoste abessent, signo dato, cornubus sonantes, & amphoras confringentes, cum facibus irruerent clamore sublato, & vincerent Deo Gedeoni auxiliante, hoc ipsum exsequuti sunt. Magna autem perturbatio & terror homines invasit vix somno suscitatos. nox enim erat, atque hoc voluit Deus. Ac pauci quidem ab hostibus interempti sunt: plures vero à sociis, quod magna esset inter eos sermonis diversitas. ac cum semel in tumultu esse cœperunt, obvios omnes pro hostibus trucidabant. Multa autem cædes erat; & ubi Gedeonis victoriæ rumor ad Israëlitas pervaserat, arma corripiebant: & persequuti deprehendunt hostes in cava, torrentibus circumdata, cum trajicere nequirent, regione. atque illos undique obsidentes ad unum omnes interficiunt, cum duobus regibus Orebo & Zebo. Reliqui autem imperatores, quod supererat exercitus secum abducentes, (erant enim ferme octodecim millia) longius provecti procul ab Israëlitis castra posuerunt. Gedeon autem non laboribus erat defatigatus, sed cum toto exercitu eos insequutus, & *cum iis* congressus hostes universos interimit: cæterosque duces, Zeben & Salmanan, captivos factos reduxit. In ipso autem prælio ceciderunt Madianitarum & Arabum, qui eis auxilio venerant, circiter centum & viginti millia. Multa etiam præda, *ut* aurum, & argentum, & textilia, & cameli, & jumenta, Hebræis cessit. Gedeon vero, reversus in Ephran patriam suam, Moabitarum reges morte afficit.

Reges duo, Orebus & Zebus, in prælio cæsi; duoque, Zebes & Salmana, capti. Jud. c. 8.

6. Cæterum tribus Ephraïmitis, ægre ferens prosperos Gedeonis successus, bello eum petere decreverat, *ipsi* objiciens, quod re prius secum non communicata cum hostibus conflixerit. Gedeon autem, cum vir esset modestus & omni virtute excellens, respondit se non suo arbitratu hostem absque illis aggressum esse, sed jussu divino: & victoriam nihilo minus illorum esse ajebat, quam suam ipsorum qui militassent. Atque his verbis sedata eorum ira plus emolumenti contulit in Hebræos, quam rebus contra hostes præclare gestis. illos enim, cum foret ut civilis oriretur seditio, ab ea liberavit. Verum hujus *in eum* contumeliæ tribus hæc supplicium luit; quod suo tempore declarabimus.

Gedeon placidis verbis pacat Ephraïmitas, ira in eum concitatos. Jud. c. 8.

7. Gedeon autem, cum ei in animo esset imperium deponere, compulsus est id retinere per an-

Imperium cum vita deponit, & in Ephra sepelitur. Jud. c. 8.

λιστα φυλακὴν προσῆγε τὴν αὐτοῦ στρατιὰν Γεδεὼν, εἰς τρία μέρη διελὼν αὐτήν. ἑκατὸν δ' ἦσαν ἐν ἑκάστῳ. ἐκόμιζον δὲ πάντες [e] ἀμφορέας κενοὺς καὶ λαμπάδας ἡμμένας, ὅπως μὴ καταφωρὸς τοῖς πολεμίοις ἡ ἔφοδος αὐτῶν γένηται· καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ, κριοῦ [f] κέρας. ἐχρῶντο δὲ [g] τούτῳ ἀντὶ σάλπιγγος. χωρίον δὲ πολὺ κατεῖχε τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον· πλείστην γὰρ αὐτοῖς εἶναι συνέβαινε κάμηλον· καὶ κατὰ [h] τὰ ἔθνη νεμηθέντες ὑφ' ἑνὶ κύκλῳ πάντες ἦσαν. οἱ δὲ Ἑβραῖοι, προειρημένου αὐτοῖς, ὁπότ' ἂν γένωνται πλησίον τῶν πολεμίων, ἐκ συνθήματος, [i] κέρατί τε ἠχήσαντες καὶ τοὺς ἀμφορέας καταξαντες, ὁρμῆσαι μετὰ τῶν [k] λαμπάδων ἀλαλάξαντες, καὶ νικᾶν Θεοῦ Γεδεῶνι βοηθήσοντος, τοῦτ' ἐποίησαν. ταραχὴ δὲ λαμβάνει τοὺς ἀνθρώπους ἔτι τε ὑπνοῦντας, καὶ δείματα. νὺξ γὰρ ἦν, καὶ ὁ Θεὸς τοῦτο ἤθελεν. ἐκτείνοντο δὲ ὀλίγοι μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων· οἱ δὲ πλείους ὑπὸ τῶν συμμάχων, διὰ τὸ τῇ γλώσσῃ διαφωνεῖν. ἅπαξ δὲ καταστάντες εἰς ταραχὴν, πᾶν τὸ προστυχὸν ἀνῄρουν, νομίζοντες εἶναι πολέμιον. [l] Φόνος δὲ πολὺς ἦν, καὶ φήμης πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς Γεδεῶνος νίκης ἀφικομένης, ἐν τοῖς ὅπλοις ἦσαν· καὶ διώξαντες λαμβάνουσι τοὺς πολεμίους ἔν κοίλῳ τινὶ, χαράδραις περιειλημμένῳ, οὐ δυναμένους διαπεραιοῦν χωρίῳ. καὶ περιστάντες κτείνουσιν ἅπαντας, καὶ δύο τῶν βασιλέων, [m] Ὠρηβόν τε καὶ Ζῆβον. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἡγεμόνων, τοὺς [n] περιλειφθέντας τῶν στρατιωτῶν [o] ἐνάγοντες· ἦσαν δὲ [p] ὡς μύριοι καὶ ὀκτακισχίλιοι· στρατοπεδεύονται πόῤῥω πολὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Γεδεὼν δ' οὐκ ἀπηγορεύκει πονῶν, ἀλλὰ διώξας μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ καὶ συμβαλὼν ἅπαντας διέφθειρε τοὺς πολεμίους· καὶ τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας, [q] Ζεβὴν καὶ Σαλμανὰν αἰχμαλώτους λαβὼν [r] ἀνήγαγεν. ἀπέθανον δ' ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ, Μαδιανιτῶν τε καὶ τῶν [s] συστρατευσάντων αὐτοῖς Ἀράβων, περὶ μυριάδας δώδεκα. λεία τε πολλὴ, χρυσὸς, καὶ ἄργυρος, καὶ ὑφὴ, καὶ κάμηλος, καὶ ὑποζύγια, λαμβάνεται τοῖς Ἑβραίοις. Γεδεὼν δὲ, παραγενόμενος εἰς [t] Ἐφρὰν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, κτείνει τοὺς τῶν Μαδιανιτῶν βασιλέας.

ϛ'. Ἡ δ' [v] Ἐφραΐμιος φυλὴ, τῇ Γεδεῶνος εὐπραγίᾳ δυσχεραίνουσα, στρατεύειν ἐπ' αὐτὸν [x] διεγνώκεισαν, τὸ μὴ [y] προσαγγεῖλαι τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῖς τὴν κατὰ τῶν πολεμίων ἐγκαλοῦντες. Γεδεὼν δὲ, μέτριος ὢν καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἄκρος, οὐκ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοκράτορι χρησάμενος λογισμῷ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθέσθαι χωρὶς αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος· τὴν δὲ νίκην οὐχ ἧττον αὐτῶν ἔφασκεν ἰδίαν, ἢ τῶν [z] ἐστρατευκότων εἶναι. καὶ τούτοις παρηγορήσας αὐτῶν τὴν ὀργὴν τοῖς λόγοις, μᾶλλον τοὺς Ἑβραίους ὠφέλησε τῆς ἐπὶ τῶν πολεμίων εὐπραξίας. ἐμφυλίου γὰρ αὐτοὺς στάσεως ἄρχειν μέλλοντας ἐῤῥύσατο. τῆς μέντοι γε ὕβρεως ταύτης ἡ φυλὴ δίκην ἐξέτισεν· ἣν δηλώσομεν κατὰ καιρὸν ἴδιον.

ζ'. Γεδεὼν δὲ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι βουλόμενος, βιασθεὶς ἔσχεν αὐτὴν ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα, βραβεύων αὐτοῖς

e Ἀμφορέας] Φαρέτρας κενὰς legerat *Epiphan.*

f Κέρας.] Ita cum *Big. Samb.* & *Gall.* 1. quod præcesserit κέρας.

g Τούτῳ ἀντὶ σάλπιγγος.] In *cæteris* τούτοις, & mox in *Cod. Vat.* σάλπιγξι.

h Τὰ ἔθνη] Articulus abest *Big.* & *Samb.*

i Κέρατί τε] Sic cum *Hen. Busb.* & *Epiphan.* σάλπιγγί τε in *Editis, cæterisque.*

k Λαμπάδων ἀλαλάξαντες,] Ἐπὶ τοὺς πολεμίους post λαμπάδων inserunt *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Gall.* 1. & *Vat.*

l Φόνος δὲ πολὺς ἦν,] Ita cum *Cod. Vat.* φόνος τε π. *Big.* & *Samb.* in *Editis* ὁ φόνος τε π.

m Ὠρηβόν τε καὶ Ζῆβον.] Sic *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Epiphan.* ut & Ὠρὴβ & Ζὴβ *Zonara* & LXX. in *Editis*, *Aliisque* Ὠρηβόν τε καὶ Ζίβον.

n Περιλειφθέντας] Παραληφθέντας *Hen.* & *Busb.*

o Ἐνάγοντες·] Ἄγοντες *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

p Ὡς μύριοι καὶ] Illud ὡς abest *Big.* & *Samb.*

q Ζεβὴν καὶ Σαλμανὰν] Ita placuit edere, cum Ζεβὶν καὶ Σαλμανὰν haberet *Vat.* & Ζεβεὲ καὶ Σαλμανὰ LXXII. Ζεβὶν καὶ Ἐσάρβουιν *Bas.* & G. Ζεβὶν καὶ Ζαρνῶνα *Epiphan.* Ζεβέδην καὶ Ζαρμούνην (Ζεβέδιν καὶ Ζαρμοῦνιν *Coll. Voss.*) καὶ Σαλμανᾶν *Big* Ζεβέδην καὶ Ἐξαρβουνὶν *Gall.* 1. Ζεβελὴν καὶ Σαρμούνην *Samb.* Ζεβεὺς καὶ Ζαβούνης *Hen.* & *Busb.* Est qui conjicit Ζεβὴν καὶ Σαλμούνην à *Josepho* fuisse.

r Ἀνήγαγεν.] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. in *Editis*, *Aliisque* ἤγαγεν.

s Συστρατευσάντων] Συστρατευσαμένων *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

t Ἐφρὰν τὴν] Ita *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* ut *Jud.* c. 8. v. 27. Ἐφραὶμ *Bas.* & G.

v Ἐφραΐμιος] Sic *Big. Vat. Hen.* & *Busb.* Ἐφράμιος *Bas.* G. & *Samb.*

x Διεγνώκεισαν,] Διεγνώκει, τῷ μ. *Big. Samb.* & *Gall.* 1. διεγνώκει, τὸ μ. *Vat.*

y Προσαγγεῖλαι] Προαγγεῖλαι *Vat.*

z Ἐστρατευκότων εἶναι.] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* στρατευκότων in *Editis, Aliisque.*

a Τι-

τοῖς τὰ δίκαια, καὶ περὶ τῶν διαφορῶν ἐπ' αὐτὸν βαδιζόντων. κύριά τε πάντα ἦν τὰ ὑπ' αὐτοῦ [a] τελειούμενα. καὶ ὁ μὲν, γηραιὸς τελευτήσας, ἐν [b] Εφρὰν τῇ πατρίδι θάπτεται.

nos quadraginta, judiciis præsidens, & singulis de litibus *suis* eum adeuntibus. rataque habebantur omnia quæ ille pronunciaverat. Et is quidem, cum justa senectute obiisset, apud Ephran in patria *sua* sepultus est.

ΚΕΦ. ζ΄.

Οτι μετ' αὐτὸν πολλοὶ γενόμενοι διάδοχοι τοῖς πέριξ ἔθνεσιν ἐπολέμησαν ἱκανῷ χρόνῳ.

Παῖδες δὲ ἦσαν αὐτῷ, γνήσιοι μὲν ἑβδομήκοντα· πολλὰς γὰρ ἔγημε γυναῖκας· νόθος δὲ εἷς ἐκ παλλακῆς [c] Δρούμας, Αβιμέλεχος τοὔνομα, ὃς μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ἀναχωρήσας ἐπὶ Σίκιμα [d] πρὸς τοὺς ἀπὸ μητρὸς συγγενεῖς· ἐντεῦθεν γὰρ ἦν· καὶ λαβὼν ἀργύριον παρ' αὐτῶν, [e] οἳ διὰ πλῆθος ἀδικημάτων ἦσαν ἐπίσημοι, ἀφικνεῖται σὺν αὐτοῖς εἰς τὸν πατρῷον οἶκον, καὶ κτείνει πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, πλὴν [f] Ιωαθάμου. σώζεται γὰρ οὗτος διαφυγεῖν εὐτυχήσας. Αβιμέλεχος δὲ εἰς τυραννίδα τὰ πράγματα μεθίστησι, κύριον αὐτὸν ὅ, τι βούλεται ποιεῖν [g] ἀντὶ τῶν νομίμων ἀποδείξας, καὶ δεινῶς πρὸς τοὺς τοῦ δικαίου προϊσταμένους ἐκπικραινόμενος.

β΄. Καί ποτε δημοτελοῦς Σικίμοις οὔσης ἑορτῆς, καὶ τοῦ πλήθους παντὸς ἐκεῖ συνειλεγμένου, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ [h] Ιωάθαμος, ὃν καὶ διαφυγεῖν ἔφαμεν, ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ [i] Γαριζείν· ὑπέρκειται δὲ τῆς Σικίμων πόλεως· ἐκβοήσας εἰς ἐπήκοον, τοῦ πλήθους ἡσυχίαν αὐτῷ παρασχόντος, ἠξίου μαθεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα. γενομένης δὲ σιγῆς, εἶπεν "ὡς τὰ δένδρα φωνὴν [k] ἀνθρωπίνην προϊέμενα, συνόδου γενομένης αὐτῶν, δεηθείη συκῆς ἄρχειν αὐτῶν. ἀρνησαμένης δὲ ἐκείνης, διὰ τὸ τῆς τιμῆς τῆς ἐπὶ τοῖς καρποῖς οἰκείας οὔσης ἀπολαύειν, οὐχ ὑπ' ἄλλων ἔξωθεν προσγινομένης, τὰ δένδρα τῆς ἐπὶ τὸ ἄρχεσθαι φροντίδος οὐκ ἀπελείπετο, ἐδόκει δὲ αὐτοῖς ἀμπέλῳ τὴν τιμὴν παρασχεῖν· καὶ ἡ ἄμπελος [l] χειροτονουμένη, τοῖς αὐτοῖς τῇ συκῇ χρησαμένη λόγοις, παρῃτεῖτο τὴν ἀρχήν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τῶν ἐλαιῶν ποιησαμένων, ῥάμνος, ἐδεήθη γὰρ [m] αὐτῆς ὥστε παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν τὰ δένδρα· πυρεία δὲ ἀγαθὴ παρασχεῖν τῶν ξύλων ἐστίν· ὑπισχνεῖται τὴν ἀρχὴν ἀναλήψεσθαι, καὶ ἀόκνως ἔχειν. δεῖ μέντοι συνιζάνειν αὐτὰ ὑπὸ τὴν σκιάν· εἰ δὲ ὄλεθρον ἐπ' αὐτῇ φρονοῖεν, ὑπὸ τοῦ ἐνόντος πυρὸς διαφθαρεῖεν. ταῦτα δὲ οὐ γέλωτος ἕνεκα [n] φησὶ λέγειν· ὅτι δὲ, πολλῶν ἀγαθῶν ἐκ Γεδεῶνος πεπειραμένοι, περιορῶσιν Αβιμέλεχον ἐπὶ τῶν ὅλων ὄντα πραγμάτων σὺν αὐτῷ τοὺς ἀδελφοὺς [o] ἀποκτείναντες, ὃν πυρὸς οὐδὲν διοίσειν". καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ὑπεχώρησεν καὶ διητᾶτο λανθάνων ἐν τοῖς ὄρεσι, δεδιὼς ἐπ' ἔτη τρία τὸν Αβιμέλεχον.

γ΄. [p] Μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς ἑορτῆς οἱ Σικιμῖται· μετενόησαν γὰρ ἐπὶ τοῖς Γεδεῶνος υἱοῖς πεφονευμένοις· ἐξελαύνουσι τὸν Αβιμέλεχον τῆς πόλεως καὶ τῆς φυλῆς. [q] οἱ δὲ κακοῦν τὴν πόλιν ἐφρόντιζον. τῆς δὲ ὥρας τῆς

CAP. VII.

IX.

Quod plurimi ei in imperio succedentes cum gentibus circumquaque finitimis longo tempore bellum gesserunt.

Erant autem ei filii è thoro legitimo nati septuaginta, (nam multas habuit uxores) unus vero spurius è concubina Druma, cui nomen Abimelechus. qui patre mortuo ad cognatos suæ matris Sicima profectus, (inde enim orta fuit) acceptaque ab iis pecunia, qui multis admodum injuriis erant insignes, cum illis ad ædes paternas revertitur, fratresque omnes præter Joathamum interimit. hic enim fuga feliciter elapsus servatur. Abimelechus autem omnia in Tyrannidem convertit, quicquid sibi pro arbitrio suo agere placuerit id pro legitimo haberi volens, atque vehementer juris defensoribus inimicus infensusque.

Abimelechus tyrannidem occupat ope cognatorum, & per cædem fratrum omnium, præter Joathamum. Jud. c. 9.

2. Ac cum aliquando festum diem agerent Sicimis, & illuc populus universus conveniret, frater ipsius Joathamus, quem fuga evasisse diximus, conscenso clivo montis Garizin (nam urbi Sicimis imminet) & sublata voce ut *ab omnibus* exaudiri posset, silentium ei populo præbente, obsecravit ut animos attenderent ad ea quæ dicturus esset. Facto autem silentio, narrabat, "ut arbores voce humana utentes, cum in concionem coivissent, rogaverint ficum ut regnum in eas capesseret. Illa autem recusante, quod honore ex fructibus sibi propriis frui vellet, non qui ab aliis extra se proveniret, arbores à cogitatione imperium alicui deferendi non destiterunt, sed visum est eis viti principatum offerre: ac vitis, cum eam elegissent, iisdem verbis quibus ficus usa regnum deprecata est. Cum vero olea similiter honorem detrectasset, rhamnus, nam ab ipso postulabant arbores ut regnum in eas susciperet (inter ligna vero commodum est *illud* ad ignem accendendum) pollicetur se imperium accepturum esse & impigre in eo administrando se gesturum. verum illas oportet sub umbra *sua* considere: sin autem ipsi exitium struere pararent, igne ei insito absumerentur. Hæc vero *Joathamus* inquit *se* non risus movendi causa dicere: sed quod, multis beneficiis à Gedeone affecti, patienter sinant Abimelechum rerum summæ præesse, cum eo fratrum *suorum* necis participes; cujus ingenium nihil ab igne differre *sentient*". Atque ille hæc loquutus semet subduxit, & latenter habitabat in montibus, timore Abimelechum per triennium defugiens.

Joathamus nobilem Sicimitis apologum edidit, de vario arborum & principum virorum ingenio, annis plus DCC. ante natum Æsopum. Jud. c. 9.

3. Haud multo post festum Sicimitæ, (nam eos pœnituerat cædis in Gedeonis filios patratæ) Abimelechum ex urbe pariter & tribu expulerunt. Is vero *& qui cum eo erant* malum aliquod civitati inferre cogitabant. Cumque vindemiandi tempus in-

Sicimitæ urbe pellunt Abimelechum & Gaalæ præsidio sese tuentur. Jud. c. 9.

a Τελειούμενα.] Λεγόμενα Big. (Coll. *Voss.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.* neque hoc improbandum, neque illud.

b Εφρὰν] Ita (ut supra p. 294. v. 36.) legendum censeo, aut cum *Bibliis Complutinis* & *Cod. Alexandrino* Εφρὰ, *Jud.* c. 8. v. 32. Εφράμ *Gen. Big.* & *Gall.* 1. Εφραΐμ *Bas. Samb.* & *Epiphan.*

c Δρούμας] Δρώμας legerat *Epiphan.*

d Πρὸς τοὺς] Πρὸς τοὺς τῆς μ. *Hen.* & *Busb.*

e Οἳ διὰ πλῆθος] Forsan, ὅτι διὰ π. ἀ. ἦσαν ἐπίσημοι, aut ἦν ἐπίσημος.

f Ιωαθάμου.] Ita cum *Cod. Vat.* præsertim cum Ιωάθαμ sit in LXX. Ιωαθάνου *Bas. Gen Epiphan.* & *Zonaras.* Ιωνάθου *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Busb. Hen.* & *Gall.* 1.

g Αντὶ τῶν νομίμων] Αντὶ τῶν νομίμων παιδῶν aut vidit, aut subintellexit *Epiphan.*

h Ιωάθαμος,] *Coll. Big.* & *Voss.* ἰωθάτης.

i Γαριζείν·] Ita cum *Editis* hic & supra p. 253. v. 24. Γαριζεινὸν *Vat.* Γαριζὶν *Big.* & *Epiphan.*

k Ανθρωπίνην προϊέμενα,] Ανθρώπειον *Big. Samb.* & *Vat.* Atticorum more.

l Χειροτονουμένη,] Sic in *MSS.* in *Editis* κεχειροτονημένην.

m Αὐτῆς] Eo modo *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis* αὐτῷ.

n Φησὶ λέγειν·] In *MSS.* aut φησὶ λέγω, aut λέγω φησί.

o Αποκτείναντες,] In quibusdam *MSS* ἀποκτείναντα.

p Μετ' οὐ πολὺ] Μετ' οὐ πολὺ δὲ χρόνου legisse videtur *Epiphan.*

q Οἱ δὲ κακοῦν] Ο δὲ & mox ἐφρόντιζεν legisse videtur *Vet. Interpr.* quo modo sane scribendum, nisi subintelligamus κατὰ τὴν οἰκίαν *domestici*, aut κατὰ γένος *cognati.*

r Δρά-

instaret, proficisci in agros ut fructus colligerent plane metuebant, ne ipsos male multaret Abimelechus. Cum autem ad eos *eodem fere tempore forte* immigrasset Gaales, unus è viris principibus, cum armatorum manu & cognatis suis, eum exorabant ut ipsis præsidio esset, dum vindemiatum irent. Postquam vero ille honorem acceperat, ad *opus* processerunt, unaque Gaales cum militum suorum cohorte. Itaque & fruges domum secure advehuntur, & per sodalitia epulantes jam aperte ausi sunt Abimelecho maledicere, atque principes *cum cognatis*, loca circa urbem insidiis occupantes, multos ex Abimelechi satellitio comprehensos perimebant.

Zebuli proditione, qui civibus etiam suaserat ut Gaalem urbe ejicerent, Abimelechus ense & igne delet Sicimitas. Jud. cap. 9.

4. At Zebulus quidam è principibus Sicimitarum, hospes Abimelechi, nunciis missis ei indicabat, quomodo Gaales populum contra ipsum irritaret, simul etiam hortabatur ut insidias ante urbem collocaret: se enim Gaalæ persuasurum ut *ipse* contra eum egrederetur. atque ita in sua potestate fore, ut de eo vindictam sumeret. quo facto spondere se quod gratiam cum populo initurus sit. Abimelechus igitur *cum suis* in insidiis considebat; & Gaales in suburbiis negligentius agebat, & cum eo Zebulus. Gaales autem, cum videret armatos ad se approperantes, ad Zebulum clamabat, versus se tendere viros armis instructos. Illo vero dicente, cautium umbras esse, cum propius aliquanto accederent, re accurate perpensa, non umbras esse ajebat, sed virorum cohortem. Cui Zebulus, nonne tu, inquit, Abimelecho ignaviam objiciebas? cur igitur non ostendis, qui vir sis, pugnam cum eo ineundo? Gaales autem, *nonnihil* animo consternatus, manus conserit cum Abimelecho; ac nonnulli quidem è suis prælio cadunt: at ipse se in urbem recipit, alios secum ducens. Interea Zebulus ita cum civitate agit ut Gaales ex ea ejiceretur, eum calumniatus quasi molliter & ignave cum Abimelechi militibus dimicasset. Cæterum Abimelechus, cognito quod Sicimitæ ad vindemiam *denuo* egressuri essent, in locis circa urbem insidias disponit: cumque prodissent, tertia quidem exercitus pars portas occupat, ut cives aditu prohiberet, cæteri vero dispersos cursu persequuntur; & ubique cædes facta est. ac urbe diruta & solo æquata (nam sine obsidione dedita est) saleque in ruderibus ejus seminato, agmine composito processit. atque ita Sicimitæ omnes deleti sunt. Quotquot autem per regionem dissipati periculum evaserant, hi ipsi, sese in turmam colligentes ad petram quandam bene munitam, super eam sedes figebant, & ad eam muro cingendam aggrediebantur. sed Abimelechus, intellecto eorum consilio, prius ad eam cum suis omnibus copiis accessit: atque ipsemet ligni aridi fasces ferens, ut iis locum circumdaret, exercitum, ut idem facerent, hortabatur. ac brevi lignis petræ in ambitum circumpositis, ignes injiciunt & quicquid natura facilius accendit & urit: maximamque flammam excitant. Et quidem nemo ex ea petra effugit, sed una cum uxoribus & liberis i-

τοῦ τρυγᾶν γινομένης, ἐδεδίεσαν συλλέγειν τὸν καρπὸν προϊόντες, μή τι [r] δράσῃ κακὸν αὐτοὺς Ἀβιμέλεχος. ἐπιδημήσαντος δὲ πρὸς αὐτοὺς τῶν ἀρχόντων τινὸς [s] Γαάλου, σὺν ὁπλίταις καὶ συγγενέσι τοῖς αὐτοῦ, φυλακὴν οἱ Σικιμῖται δέονται παρασχεῖν αὐτοῖς, ἕως ἂν τρυγήσωσι. προσδεξαμένου δὲ ἐκείνου τὴν ἀξίωσιν, προῄεσαν, καὶ [t] Γαάλης σὺν αὐτοῖς, τὸ οἰκεῖον ἄγων ὁπλιτικόν. ὅ, τε οὖν καρπὸς μετ' ἀσφαλείας συνάγεται, καὶ δειπνοῦντες κατὰ [v] συμμορίαν φανερῶς ἀπετόλμων ἤδη βλασφημεῖν τὸν Ἀβιμέλεχον· οἵ τε ἄρχοντες, ἐνέδραις καταλαμβανόμενοι τὰ περὶ τὴν πόλιν, πολλοὺς τῶν Ἀβιμελέχου συλλαμβάνοντες διέφθειρον.

δ'. [x] Ζέβουλος δέ τις τῶν Σικιμιτῶν ἄρχων, ξένος ὢν Ἀβιμελέχου, ὅσα παροξύνειε Γαάλης τὸν δῆμον, πέμπων ἀγγέλους ἐμήνυεν αὐτῷ, καὶ παρῄνει λοχᾶν πρὸ τῆς πόλεως· πείσειν γὰρ Γαάλην ἐξελθεῖν ἐπ' αὐτόν. καὶ τὸ λοιπὸν ἐπ' ἐκείνῳ τυγχάνειν, ὥστε [y] ἀμύνασθαι. γενομένου γὰρ τούτου, διαλλαγὰς αὐτῷ μνηστεύεσθαι πρὸς τὸν δῆμον. ὅ, τε οὖν Ἀβιμέλεχος ἐκάθισεν ἐνεδρεύων· καὶ ὁ Γαάλης ἀφυλακτότερος διέτριβεν ἐπὶ τοῦ προαστείου, καὶ Ζέβουλος σὺν αὐτῷ. ἰδὼν δὲ ὁπλίτας ἐπιφερομένους Γαάλης πρὸς Ζέβουλον ἔλεγεν, ἄνδρας αὐτοῖς [z] ἐπιέναι καθωπλισμένους. τοῦ δὲ [a] σκιὰς εἶναι φαμένου τῶν πετρῶν, πλησίον ἤδη γινομένων τὸ ἀκριβὲς κατανοῶν, οὐ σκιὰς ἔλεγε ταῦτ' εἶναι, λόχον δ' ἀνδρῶν. καὶ Ζέβουλος, οὐ σὺ μέντοι, φησὶν, Ἀβιμελέχῳ κακίαν [b] ἐπεκάλεις; τί οὖν οὐκ ἐπιδείκνυσαι τὸ τῆς [c] σῆς ἀρετῆς μέγεθος, εἰς μάχην αὐτῷ συμβαλών; Γαάλης δὲ θορυβούμενος συνάπτει τοῖς Ἀβιμελέχου, καὶ [d] πίπτουσι μέν τινες τῶν σὺν αὐτῷ· φεύγει δ' αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν, τοὺς ἄλλους ἀγόμενος. καὶ Ζέβουλος πολιτεύεται [e] Γαάλην ἐκβληθῆναι τῆς πόλεως, κατηγορήσας ὡς μαλακῶς πρὸς τοὺς Ἀβιμελέχου στρατιώτας ἀγωνισαμένου. Ἀβιμέλεχος δὲ, πυθόμενος ἐξελευσομένους αὖθις κατὰ τρυγητὸν τοὺς [f] Σικιμίτας, ἐνέδραις προλοχίζεται τὰ περὶ τὴν πόλιν· καὶ προελθόντων, ἡ μὲν τρίτη μοῖρα τῆς στρατιᾶς καταλαμβάνει τὰς πύλας, ἀφαιρησομένη τὴν εἴσοδον τοὺς πολίτας, οἱ δ' ἄλλοι σκιδναμένους μεταθέουσι· πανταχοῦ τε φόνος ἦν. καὶ κατασκάψας εἰς ἔδαφος τὴν πόλιν· οὐ γὰρ ἀντέσχε πρὸς πολιορκίαν· ἅλας κατὰ τῶν ἐρειπίων σπείρας [g] προῆγε. καὶ Σικιμῖται πάντες οὕτως ἀπώλοντο. ὅσοι δὲ κατὰ τὴν χώραν σκεδασθέντες διέφυγον τὸν κίνδυνον, οὗτοι, συλλεγέντες ἐπί τινα πέτραν ὀχυρὰν, ἐπ' αὐτῆς ἱδρύοντο, [h] τειχίσαι τε ταύτην παρεσκευάζοντο. ἔφθη τε, τὴν διάνοιαν αὐτῶν Ἀβιμέλεχος μαθὼν, ἐλθεῖν [i] ἐπ' αὐτὴν μετὰ τῆς δυνάμεως· καὶ [k] φακέλλους ὕλης ξηρᾶς [l] περιβαλὼν τῷ χωρίῳ, δι' αὐτοῦ φέρων ταὐτὸ ποιεῖν [m] τὴν στρατιὰν παρεκελεύσατο. καὶ ταχέως περιληφθείσης [n] ἐν κύκλῳ τῆς πέτρας τοῖς ξύλοις, πῦρ ἐμβάλλουσιν, [o] ὅσα τε μᾶλλον ἐξάπτειν φύσιν ἔχει· καὶ μεγίστην αἴρουσι φλόγα. καὶ διαφεύγει μὲν [p] ἀπὸ τῆς πέτρας οὐδεὶς, ἀλλ' ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπώλοντο,

[q] ἀν-

r Δράσῃ κακὸν] Ita cum *MSS.* δράσαι in *Editis*.

s Γαάλου,] Sic *Cod. Vat.* atque *Vet. Interpr.* & recte: cum in *Bibliis Sacris* exstet Γαάλ, *Jud.* 9. c. 26. in cæteris *MSS.* hîc loci Βήλου.

t Γαάλου,] Jam ita *Big. Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* Γαάλος *Vat.* Γάλης *Bas.* & *G.*

v Συμμορίαν] Forte συμμορίας vet. *per singulos choros.* COCC.

x Ζέβουλος] Sic *Vat. Epiphan.* & LXX. Ζάβουλος *Big. Samb.* & *Gall.* 1. & statim Ζέβελος & Ζεβελάν. in *Editis* Ζέβελλος, & mox Ζεβέλλης & Ζεβέλλαν.

y Ἀμύνασθαι.] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. in *Aliis* ἀμυνέσθαι.

z Ἐπιέναι] Sic *Big.* & *Samb.* in *cæteris* ἐπεῖναι.

a Σκιὰς εἶναι] Σκιᾶς *Samb.* ut & infra v. 25.

b Ἐπεκάλεις;] Eo modo *Big. Samb.* & *Epiphan.* ἐνεκάλεις *Busb.* & *Hen.* ἐπικαλεῖς *Bas. G.* & *Vat.*

c Σῆς ἀρετῆς] Illud σῆς abest *Big.* & *Samb.*

d Πίπτουσι] Ita in quinque *MSS.* in *Editis* perperam πίπτει.

e Γαάλην] Πάλιν ἐκβλ. *Vat.*

f Σικιμίτας] Ita *Vat.* (& *Cocc.*) in *reliquis* hîc loci Σικιμίους.

g Προῆγε.] Ἀπῆλθε *Vat.* atque ita forsan *Vet. Interpr.*

h Τειχίσαι τε] Ita *Big.* & *Samb.* in *cæteris* τοιχῆσαί τε.

i Ἐπ' αὐτὴν] Sic *Bas. G.* & *Vat.* ἐπ' αὐτοὺς *Samb. Big. Gall.* 1. & *Epiphan.*

k Φακέλλους] Eo modo *Vat.* nec aliter *Thucydides.*

l Περιβαλὼν] Ita *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* in *reliquis* ἀμφιβάλλων.

m Τὴν στρατιὰν] Τῇ στρατιᾷ *Big.* & *Samb.*

n Ἐν κύκλῳ] Ex *MSS. Coll. Big.* & *Voss.* in *Editis* enim ponitur post ξύλοις. HAV.

o Ὅσα τε μᾶλλον] Forte ὅσα τε μᾶλλον ἐξάπτειν φ. ε. καὶ μ. αἴρει φλόγα, ἐν κύκλῳ πῦρ ἐμβάλλουσιν. COCC.

p Ἀπὸ τῆς πέτρας] Ita *Big.* & *Samb.* ἐπὶ τῆς πέτρας *Bas. G. Alii*que.

q Ἀν-

[q] ἄνδρες μὲν περὶ πεντακοσίους καὶ χιλίους, τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος ἱκανόν. καὶ Σικιμίταις μὲν τοιαύτη συμφορὰ συνέπεσε, [r] μείζονος καὶ τῆς ἐπ᾽ αὐτῇ λύπης γινομένης, πλὴν ὅτι [s] κατὰ δίκην ἐπ᾽ ἀνδρὸς [t] εὐεργέτου συνθεῖσι κακὸν τηλικοῦτον.

ε΄. Αβιμέλεχος δὲ, τοῖς Σικιμιτῶν κακοῖς καταπλήξας τοὺς Ισραηλίτας, μειζόνων ἐφιέμενος δῆλος ἦν, καὶ μηδαμοῦ [v] περιγράψων τὴν βίαν, εἰ μὴ πάντας ἀπολέσειεν. ἤλαυνεν οὖν ἐπὶ [x] Θήβας, καὶ τὴν μὲν πόλιν ἐξ ἐπιδρομῆς [y] αἱρεῖ· πύργου δ᾽ ὄντος ἐν αὐτῇ μεγάλου, εἰς ὃν πᾶν τὸ πλῆθος συνέφυγε, πολιορκεῖν τοῦτον παρεσκευάζετο. καὶ αὐτὸν, πλησίον ὁρμῶντα τῶν πυλῶν, γυνὴ [z] θραύσματι μόλης βαλοῦσα κατὰ τῆς κεφαλῆς τυγχάνει. πεσὼν δὲ [a] Αβιμέλεχος τὸν ὑπασπιστὴν παρεκάλει κτείνειν αὐτὸν, μὴ τῆς γυναικὸς ὁ θάνατος αὐτοῦ δόξειεν ἔργον. καὶ ὁ μὲν τὸ [b] προσταχθὲν αὐτῷ ἐποίει· ὁ δὲ τοιαύτην [c] ὑπὲρ τῆς εἰς τοὺς ἀδελφοὺς παρανομίας ποινὴν ἐξέτισε, καὶ τῶν εἰς Σικιμίτας αὐτῷ τετολμημένων. τούτοις δὲ κατὰ τὴν Ιωαθάμου μαντείαν ἡ συμφορὰ συνέπεσε. τὸ μέντοι σὺν Αβιμελέχῳ στράτευμα, πεσόντος αὐτοῦ σκεδασθὲν, ἀνεχώρησεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα.

ne absumpti sunt: viri quidem circiter MD. cætera vero multitudo numero magna. Et talis quidem calamitas in Sicimitas incidebat, majorque ex ea mœror exstitisset, nisi quod juste pœnas dederint ob tantum mali viro de se egregie merito conflati.

5. Abimelechus autem, cum Israëlitis ex Sicimitarum miseriis terrorem incussisset, palam præ se ferebat quod majora appeteret, & non prius violentiæ suæ modum esset adhibiturus quam universos exitio dederat. Thebas itaque contendit, & urbem quidem subita incursione capit: cum vero turris in ea valida esset, in quam multitudo omnis confugiebat, eam oppugnare aggreditur. atque, dum ipse cum impetu in portas irrueret, muliercula in caput ejus molæ fragmen dejicit. Abimelechus autem, humi collapsus, armigerum rogabat, ut se *districto ense* perimat, ne à muliere videretur interfectus. Et hic quidem imperata ei fecit: ille vero hujusmodi supplicium dependet pro scelere in fratres, & facinore quod in Sicimitas patrare ausus est. atque hæc clades illis juxta Joathami vaticinium accidit. Cæterum qui cum Abimelecho erant milites, illo mortuo *passim* dispersi, ad domum quisque suam redierunt.

Frustro molæ à muliere ictus periit Abimelechus. Jud. c. 9.

ϛ΄. Τῶν δὲ Ισραηλιτῶν τὴν ἡγεμονίαν [d] Ιαείρης ὁ [e] Γαλαδηνὸς ἐκ τῆς Μανασσήτιδος φυλῆς παραλαμβάνει, ἀνὴρ τά τε ἄλλα εὐδαίμων, καὶ παῖδας ἀγαθοὺς πεποιημένος· τριάκοντα μὲν τὸν ἀριθμὸν, ἱππεύειν δὲ ἀρίστους, καὶ τὰς κατὰ τὴν Γαλαδηνὴν πόλεων ἀρχὰς ἐγκεχειρισμένους. οὗτος, δύο καὶ εἴκοσι ἔτη τὴν ἀρχὴν κατασχὼν, τελευτᾷ γηραιός· καὶ ταφῆς ἐν [f] Καμὼν πόλει τῆς Γαλαδηνῆς ἀξιοῦται.

6. Israëlitarum autem imperium *ab illis* accipit Jaires Galadenus è tribu Manassitide, vir cum cætera felix, tum quod liberos fortes procreaverat; numero quidem triginta, equites vero egregios, & quibus urbium Galadenarum commissæ erant præfecturæ. Is, cum viginti & duos annos rebus illorum præfuisset, ingravescente ætate obiit; & in Camone, urbe Galadena sepultus est.

Jaïres rem Hebraicam administrat. Jud. c. 10.

ζ΄. Πάντα δὲ τὰ τῶν Εβραίων εἰς ἀκοσμίαν καὶ ὕβριν [g] τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν νόμων ὑπεφέρετο· καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν Αμμανῖται καὶ [h] Παλαιστῖνοι, στρατῷ μεγάλῳ διήρπαζον τὴν χώραν· καὶ τὴν Περαίαν ἅπασαν κατασχόντες καὶ ἐπὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἤδη κτῆσιν διαβαίνειν ἐτόλμων. Εβραῖοι δὲ, σωφρονισθέντες [i] ἀπὸ τῶν κακῶν, εἰς ἱκετείας [k] ἐτρέποντο τοῦ Θεοῦ, καὶ θυσίας [l] ἐπέφερον· παρακαλοῦντες αὐτὸν μετριάσαντα, καὶ πρὸς τὴν δέησιν αὐτῶν ὑπαχθέντα, παύσασθαι τῆς ὀργῆς. ὁ δὲ Θεὸς, [m] μεταβαλόμενος εἰς τὸ ἡμερώτερον, ἔμελλεν αὐτοῖς βοηθεῖν.

7. Jam res Hebræorum ad perturbationem ordinis & Dei legumque contemptum ferebantur: Ammanitæque & Palæstini, eos despectui habentes, cum magno exercitu regionem *vastarunt & diripuerunt*; &, cum loca ultra Jordanem occupassent, ad reliqua possidenda *fluvium* ausi sunt trajicere. Hebræi vero, cum ex calamitatibus resipuissent, ad Deum precibus se convertebant, victimasque ei mactabant; ipsum implorantes, ut, severitate cohibita, precibusque eorum supplicibus flexus, ab ira desisteret. Jamque Deus mitior & placidior factus, in animum induxit illis opitulari.

Israëlitas opprimunt Palæstini & Ammanitæ. Jud. c. 13.

η΄. Αμμανιτῶν [n] δ᾽ ἐστρατευκότων ἐπὶ τὴν Γαλαδηνὴν, ὑπήντων οἱ ἐπιχώριοι πρὸς τὸ ὄρος, δεόμενοι τοῦ στρατηγήσοντος. ἦν δέ τις [o] Ιεφθὴς, ἀνὴρ διὰ τὴν πατρῴαν ἀρετὴν δυνατὸς, [p] καὶ δι᾽ οἰκείαν [q] αὐτοῦ στρατιὰν ἣν ἔτρεφεν αὐτὸς [r] μισθοφορῶν. πρὸς τοῦτον οὖν πέμψαντες ἠξίουν αὐτὸν συμμαχεῖν, ἐπαγγελλόμενοι παρέξειν εἰς ἅπαντ᾽ αὐτῷ τὸν χρόνον τὴν ἰδίαν ἡγεμονίαν. ὁ δ᾽ οὐ προσίεται τὴν παράκλησιν αὐτῶν, ἐγκαλῶν ὅτι μὴ βοηθήσειαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἀδικουμένῳ περιφανῶς. οὐ γὰρ ὄντα ὁμο-

8. Cum vero Ammanitæ in Galadenam fuissent ingressi, istius regionis incolæ illis ad montem occurrebant, ducem desiderantes. Erat autem Jephthes quidam, vir patriis virtutibus pollens, proprioque exercitu quem sumptibus suis alebat. Ad hunc igitur missis nunciis, enixe petebant ut *eis* in auxilium veniret; pollicentes, *se* principatum suum ei concessuros esse, quamdiu viveret. Ille vero preces eorum non admittit, ipsis exprobrans, quod nullam ei opem tulerint, dum à fratribus manifestam

Jephthem ducem sibi poscunt Galaditæ. Jud. c. 11.

q Ανδρες μὲν] Ανδρες μὲν πεντακοσίοις καὶ χιλίοις *Gall.* 1. ἄνδρας μὲν πεντακοσίοις καὶ χιλίοις *Samb.* & *Vat.*

r Μείζονος] Μείζω τῆς ἐπ᾽ αὐτῇ λύπης γενομένη *Big. Samb.* & *Vat.*

s Κατὰ δίκην] Ita *Samb.* in *cæteris* una voce καταδίκην.

t Εὐεργέτου] Εὐεργέτου καὶ τοῦ γένους αὐτοῦ legisse videtur *Epiphan.*

v Περιγράψων] Περιγράφων *Samb.* & *Big.*

x Θήβας,] Urbis hujus meminit *Stephanus Byzant.* v. Θήβη. Vide *Jud.* c. 9. v. 50. 2 *Sam.* c. 11. v. 21. *Bocharti* Canaan. l. 1. c. 16. & *Cellarii* Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 326.

y Αἱρεῖ·] Ita *MSS.* in *Editis* αἱρεῖ.

z Θραύσματι μόλης] Θραῦσμά τι soli *Big.* & *Epiphan.*

a Αβιμέλεχος] Sic *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. ὁ Αβιμέλεχος τὸν ὑ. π. *Bas. G.* & *Vat.*

b Προσταχθὲν] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. in *Editis*, *Aliisque* deest αὐτῷ.

c Υπὲρ τῆς] Vocem ὑπὲρ omittit *Vat.*

d Ιαείρης] Ιαήρης *Samb.* & *Big.* Ιαεὶρ *Zonaras* è *S. Bibliis.* Sed hic loci, nescio an aliquid è libris exciderit, an incuria omiserit *Josephus* tres & viginti annos Tholæ principis, *Jud.* c. 10. v. 1. Veruntamen in summam annorum Judicum *istius* regimen inseruit.

e Γαλαδηνὸς] *Al.* Γαλαδινὸς & infra Γαλαδινή.

f Καμὼν] Malim Καμῶνι.

g Τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν νόμων ὑπεφέρετο·] Illa τοῦ Θεοῦ καὶ è *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Epiphanio* inserui, & ex iisdem ὑπεφέρετο dedi pro ἐφέρετο.

h Παλαιστῖνοι,] *Al.* Παλαιστηνοί.

i Ἀπὸ τῶν κακῶν,] Ὑπὸ τῶν κακῶν *Big. Samb.* & *Vat.*

k Ετρέποντο τοῦ Θεοῦ,] Ita cum *MSS.* in *Editis* ἐτράποντο.

l Επέφερον·] Sic *Big. Samb.* & *Epiphan.* ἐπεφέροντο *Bas. G. Aliique.*

m Μεταβαλόμενος] Ita *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* in *cæteris* μεταβαλλόμενος.

n Δ᾽ ἐστρατευκότων] Ita cum *Samb.* in *cæteris*, δὲ στρατ.

o Ιεφθὴς,] Eo modo *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* Ιάφθης & infra p. 298. v. 14. Ιάφθας, convenientibus Græcis codibus, ut & p. 299. v. 16. Ιάφθα in obliquo. Ιέφθης *Busb.* & *Hen.* Ιεφθάε *Zonaras* ab *Interpretibus* LXXII.

p Καὶ δι᾽ οἰκείαν] Καὶ διοικεῖν aut simile quid legisse videtur *Vet. Interpr.*

q Αὐτοῦ στρατιὰν] Εαυτοῦ *Big* & *Samb.*

r Μισθοφορῶν.] Μισθοφόροι *Big. Samb.* & *Vat.*

ſtam injuriam pateretur. Cum enim illis non eſſet frater uterinus, ſed quod ad matrem, quam pater amore captus eis induxerat, peregrinus, ipſum *domo* expulerunt, contempta ejus imbecillitate. & ille quidem in regione Galaditide vocata degebat; omnes, qui ad eum undecunque confluxerunt, dato ſtipendio excipiens. Tandem vero precibus expugnatus, & jurejurando accepto in perpetuum ei daturos eſſe imperium, copias eduxit.

Jephthes ad Ammanitarum regem legatos mittit. Jud. c. 11.

9. Et cum mature quicquid facto opus erat providiſſet, exercitu in urbe Maſphathe collocato, legatos mittit ad regem Ammanitarum; *per eos* rerum *injuria* captarum poſtulans. Ille vero *legatis* viciſſim miſſis, *probri* incuſabat Iſraëlitarum ex Ægypto egreſſum, & ab ipſis poſcebat ut è regione Amoræa excederent, quaſi patrum ejus à tempore antiquo fuiſſet. Jephthes autem reſpondens, quod non cum ratione Iſraëlitarum progenitores de Amoræa *poſſeſſa* culparent, ſed potius eis gratias agere deberent pro Ammanitide relicta; nam Moyſes potuit & ipſam occupaſſe: ac cum *Rex* jubeat ut de terra ſua decederent *Iſraelitæ*, quam ultra CCC. jam annos, à Deo *ſibi* acquiſitam, tenuerint; *ſciat velim*, inquit, *nos* cum illis *pro ea repetenda* dimicare.

Ammanitarum regem profligat, copiasque ejus perſequitur ad Maniathen uſque urbem. quæ quidem Meveth aut Miveth LXX. Mennith vero Hieronymo. Jud. c. 11. Filiam ex voto temerario mactat Jephthes. Jud. c. 11.

10. At cum hæc quidem dixiſſet, legatos dimiſit: ille vero victoriam precatus, ſacraque facturum eſſe pollicitus, ſi incolumis ad ſuos reverteretur, & quodcunque ei primum occurreret immolaturum, congreſſuſque *cum hoſtibus* & longe *eos* ſuperat, & cum cæde perſequutus eſt uſque ad urbem Maniathen: ac cum trajeciſſet in Ammanitidem, urbeſque multas delevit & multum prædæ abegit; ſuoſque populares à ſervitute liberavit, quam ſervierant annis XIIX. At revertens in calamitatem incidit, rebus à ſe feliciter geſtis prorſus diſſimilem. nam ei *redeunti* occurrit filia; quæ etiam unigenita erat, virgo adhuc. Ille autem, graviter ingemiſcens præ doloris magnitudine, filiam reprehendebat, quod tanta feſtinatione ei obviam prodierit: nam illam Deo in victimam offerre promiſerat. At illi non ingrate *ad aures* accidit quod eventurum erat, ut quæ pro victoria patris & civium libertate eſſet moritura: orabat autem ut ei duos menſes remitteret ad juventutem ſuam cum civibus deflendam, & tunc ei integrum eſſet votum ſolvere. Ille vero, cum liberam ipſi poteſtatem in tempus prædictum feciſſet, eo elapſo filiam mactatam in holocauſtum obtulit, neque legitima neque Deo grata ſacra faciens, quod ratiocinatione non explorarit quid futurum erat, & quale judicium de facinore laturi eſſent qui id fama acciperent.

Ephraïmitæ arma civilia admovent Jephthæ, & ab eo fuſi ſunt & fugati. Jud. c. 12.

11. Cum autem tribus Ephraïmitis ei bellum intuliſſet, quod cum iis non communicarit expeditionem in Ammanitas factam, ſed ſolus prædam habuerit & rerum geſtarum gloriam: primo quidem dicebat, neque ignoraſſe eos quod conſan-

μήτριον αὐτοῖς, ἀλλὰ ξένον [s] περὶ τὴν μητέρα, δι' ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν ἐπαχθεῖσαν αὐτοῖς [t] ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἐξέβαλον, [v] καταφρονήσαντες τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας. καὶ ὁ μὲν διέτριβεν ἐν τῇ [x] Γαλαδίτιδι καλουμένῃ χώρᾳ, πάντας τοὺς [y] ὁπόθεν οὖν παραγινομένους πρὸς αὐτὸν ἐπὶ μισθῷ δεχόμενος. ἐκλιπαρησάντων δ' αὐτῶν, καὶ ὁμοσάντων εἰς ἀεὶ παρέξειν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν [z] ἐστράτευε.

θ'. Καὶ ποιησάμενος ὀξεῖαν τὴν [a] τῶν πραγμάτων πρόνοιαν, ἐν πόλει [b] Μασφαθῇ καθίσας τὸν στρατὸν, πρεσβείαν πέμπει παρὰ τὸν Αμμανίτην, αἰτιώμενος τῆς ἁλώσεως. ὁ δὲ, ἀντιπέμψας ᾐτιᾶτο τῶν Ισραηλιτῶν τὴν ἔξοδον τὴν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ τῆς [c] Αμωραίας αὐτοὺς ἠξίου παραχωρεῖν, ὡς πατρῴας οὔσης [d] ἀρχῆθεν. [e] ἀποκρινόμενος δὲ ὁ Ιεφθὴς, ὡς οὔτε τῆς Αμωραίας τοῖς προγόνοις αὐτῶν εὐλόγως ἐγκαλοῦσι, χάριν τε μᾶλλον τῆς Αμμανίτιδος αὐτοῖς ἔχειν ὀφείλουσι παρεθείσης, δυνατὸν γὰρ Μωϋσεῖ καὶ ταύτην λαβεῖν· παραχωρεῖν τε [f] ἰδίας εἰπὼν γῆς, ἣν Θεοῦ κατακτησαμένου [g] ὑπὲρ τριακόσια ἔτη νέμονται, [h] μάχεσθαι πρὸς αὐτοὺς ἔφησεν.

ι'. Καὶ τοὺς μὲν πρέσβεις τοῦτ' εἰπὼν ἀπέλυσεν· αὐτὸς δὲ εὐξάμενος νίκην, καὶ θυσιάσειν ὑποσχόμενος ἂν [i] ζῶος εἰς τὰ οἰκεῖα ὑποστρέψῃ, καὶ πᾶν ὅ, τι καὶ πρῶτον αὐτῷ [k] συντύχοι ἱερουργήσειν, συμβαλών τε νικᾷ παρὰ πολὺ, καὶ φονεύων ἐδίωκε μέχρι πόλεως [l] Μανιάθης· καὶ διαβὰς εἰς τὴν Αμμανῖτιν, πόλεις τε ἠφάνισε πολλὰς καὶ [m] λείας ἤλασε, καὶ τοὺς οἰκείους δουλείας ἀπήλλαξεν, [n] ἐν ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα ταύτην ὑπομείναντας. ἀναστρέφων δὲ συμφορᾷ περιέπεσε, κατ' οὐδὲν ὁμοίᾳ τοῖς κατωρθωμένοις αὐτῷ. ὑπήντησε γὰρ ἡ θυγάτηρ αὐτῷ· μονογενὴς δ' ἦν ἔτι παρθένος. ὁ δὲ, ἀνοιμώξας ἐπὶ τῷ μεγέθει τοῦ [o] πάθους, κατεμέμφετο τῆς περὶ τὴν ὑπάντησιν σπουδῆς τὴν θυγατέρα· [p] καθιερῶσαι γὰρ αὐτὴν τῷ Θεῷ καθυπέσχετο. τῇ δὲ τὸ συμβησόμενον οὐκ ἀηδῶς προσέπεσεν, ἐπὶ νίκῃ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλευθερίᾳ τῶν πολιτῶν τεθνηξομένῃ· παρεκάλεσε δὲ, δύο μῆνας αὐτῇ παρασχόντα πρὸς τὸ μετὰ τῶν πολιτῶν ἀποθρηνῆσαι τὴν νεότητα, τότε ποιεῖν τὰ [q] κατὰ τὴν εὐχήν. συγχωρήσας δὲ κατὰ τὸν προειρημένον χρόνον, [r] μετὰ τοῦτον διελθόντα θύσας τὴν παῖδα ὡλοκαύτωσεν, οὔτε νόμιμον οὔτε [s] τῷ Θεῷ κεχαρισμένην θυσίαν ἐπιτελῶν, μὴ διαβασανίσας τῷ λογισμῷ τὸ γενησόμενον, οἷον τὸ πραχθὲν [t] δόξει τοῖς ἀκούουσι.

ια'. Τῆς δὲ [v] Εφραίμου φυλῆς ἐπ' αὐτὸν στρατευσάσης, ὅτι μὴ κοινωνήσαιτο τὴν ἐπ' [x] Αμμανίτας ἐλασίαν αὐτοῖς, ἀλλὰ μόνος [y] καὶ λείαν ἔχοι, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις δόξαν· πρῶτον μὲν ἔλεγεν, ὡς οὔτε λάθοιεν αὐ-

s Περὶ τὴν μητέρα,] Κατὰ τὴν μητέρα Big. (Coll. Voſſ.) & Samb.

t Ὑπὸ τοῦ πατρὸς,] Παρὰ τοῦ πατρὸς Vat.

v Καταφρονήσαντες] Ita Samb. καταφρ. αὐτοῦ ἀσθ. Big. & Epiphan. καταφρ. τῆς δι' αὐτοῦ ἀσθ. Vat. καταφρ. δι' αὐτοῦ ἀσθ. Baſ. & G.

x Γαλαδίτιδι καλουμένῃ] Sic Big. & Samb. in Editis, Aliiſque Γαλααδίτιδι. Vide Cellarii Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 388.

y Ὁπόθεν οὖν] Ὁποθενοῦν παραγενομένους Samb.

z Ἐστράτευε.] Ἐστράτευσε Vat.

a Τῶν πραγμάτων πρόνοιαν,] Τῶν πρ. ἐπιμέλειαν Big. (Coll. Voſſ.) Samb. & Vat.

b Μασφαθῇ καθίσας] Ita quinque MSS. & Vet. Interpr. in Editis Μασφάκῃ.

c Αμωραίας] Αμοραίας Big. & Samb. à manu prima. Αμοῤῥαίας ab altera. Αμωῤῥαίας paſſim Vat.

d Ἀρχῆθεν.] Ἀρχῆς Vat.

e Ἀποκρινόμενος] Ἀποκρινάμενος Big. & Samb.

f Ἰδίας εἰπὼν γῆς,] Ἰδίας abeſt Big. Samb. & Epiphan.

g Ὑπὲρ τριακόσια] Ita Big. (Coll. Voſſ.) & Samb. in Editis, Aliiſque μετὰ τρ.

h Μάχεσθαι] Μαχήσεσθαι legerat Vet. Interpr. quod & ipſe mallem.

i Ζῶος] Forte σῶος COCC.

k Συντύχοι] Ita Big. Samb. (Cocc.) & Vat. συντύχῃ Busb. & Hen. συντύχειν in Editis.

l Μανιάθης·] Μαλιάθης Big. & Samb. Αμανίθης Epiphan.

m Λείας ἤλασε,] Λείαν Big. Samb. & Epiphan.

n Ἐν ἔτεσιν] Ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα Samb. ὀκτωκαίδεκα ἔτη ταύτην ὑπ. Big. (Coll. Voſſ.) & Gall. 1.

o Πάθους] Πένθους Big. & forte Epiphan.

p Καθιερῶσαι] Ita è Cod. Vat. in Editis deeſt καθυπέσχετο, ut & in Big. & Samb. qui habent καθιέρωσε. in Busb. & Hen. ἔφη καθιερώσειν ὑποσχέσθαι.

q Κατὰ τὴν εὐχήν.] Κατ' εὐχὴν Big. & Samb.

r Κατὰ τοῦτον] Μετὰ τοῦτο Vat.

s Τῷ Θεῷ κεχαρισμένην] Articulus abeſt Big. Samb. & Vat.

t Δόξει τοῖς ἀκούουσι.] Δόξῃ Samb.

v Εφραίμου φυλῆς] Ita Big. & Vat. in Editis, Aliiſque Εφραίμου.

x Αμμανίτας] Sic cum Vat. Hen. & Busb. in Editis, Aliiſque Αμμανίταις. præterea τῆς ἐπ' Αμ. ἐλασίας in Cod. Vat.

y Καὶ λείαν ἔχοι,] Καὶ τὴν λείαν Big. Samb. & Vat.

z Πα-

αὐτοὺς οἱ συγγενεῖς πολεμούμενοι, καλούμενοί τε πρὸς συμμαχίαν οὐ [z] παρεγένοντο, δέον καὶ πρὸ δεήσεως ἐγνωκότας ἐπειχθῆναι· ἔπειθ' ὡς ἄδικα πράττειν ἐπιχειροῦσι, τοῖς πολεμίοις οὐ τολμήσαντες εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἐπὶ δὲ τοὺς [a] συγγενεῖς ὡρμηκότες· ἠπείλει τε σὺν τῷ Θεῷ λήψεσθαι δίκην παρ' αὐτῶν, ἂν μὴ σωφρονῶσιν. ὡς δ' οὐκ ἐπείθεν, ἀλλὰ συνέβαλεν αὐτοῖς ἐλθοῦσι μετὰ στρατιᾶς, ἣ μετάπεμπτος ἐκ τῆς [b] Γαλαδηνῆς ἐληλύθει, φόνον τε πολὺν αὐτῶν εἰργάσατο, καὶ διώκων τραπέντας, προλαβὼν μέρει τινὶ προαπεσταλμένῳ τοῦ Ἰορδάνου τὰς διαβάσεις, κτείνει περὶ δισχιλίους καὶ τετρακισμυρίους γεγονότας.

ιβ'. Αὐτὸς δὲ, ἄρξας ἓξ ἔτη, τελευτᾷ, καὶ θάπτεται ἐν τῇ [c] αὐτοῦ πατρίδι [d] Σεβεῇ· τῆς [e] Γαλαδηνῆς δ' ἐστὶν αὕτη.

ιγ'. Τελευτήσαντος δὲ [f] Ἰεφθοῦ, τὴν ἀρχὴν [g] Ἀψάνης παραλαμβάνει, φυλῆς ὢν Ἰούδα, [h] Βηθλεέμων δὲ πόλεως. τούτῳ δὲ παῖδες ἦσαν ἑξήκοντα, τριάκοντα μὲν ἄῤῥενες, αἱ λοιπαὶ δὲ θυγατέρες, οὓς καὶ πάντας ζῶντας κατέλιπε, τὰς μὲν ἀνδράσιν ἐκδοὺς, τοῖς δὲ γυναῖκας ἠγμένος. πράξας δ' οὐδὲν ἐν τῷ ἑπταετεῖ [i] γενομένῳ χρόνῳ λόγου καὶ μνήμης ἄξιον, γηραιὸς ὢν ἀπέθανε· καὶ ταφῆς ἐν τῇ πατρίδι τυγχάνει.

ιδ'. [k] Ἀψάνους δ' οὕτως ἀποθανόντος, οὐδ' ὁ μετ' αὐτὸν παραλαβὼν τὴν ἡγεμονίαν Ηλων, ἐπ' ἔτη δέκα κατασχὼν αὐτὴν, φυλῆς ὢν τῆς [l] Ζαβούλου, ἔπραξέ τι σπουδῆς ἄξιον.

ιε'. Ἀβδων δὲ [m] Ἐλλήλου παῖς, φυλῆς μὲν τῆς [n] Ἐφραϊμίτιδος, πόλεως δὲ τῆς Φαραθωνιτῶν γεγονὼς, αὐτοκράτωρ ἡγεμὼν ἀποδειχθεὶς [o] μετ' Ηλωνα, μόνης ἂν τῆς εὐπαιδίας μνημονευθείη, [p] διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἄδειαν τῶν πραγμάτων λαμπρὸν μηδ' αὐτὸς μηδὲν ἐργασάμενος. υἱεῖς δ' ἦσαν αὐτῷ τεσσαράκοντα, [q] καὶ τούτων τὰς γενεὰς καταλιπόντες τριάκοντα, ἤλαυνέ τε σὺν αὐτοῖς οὖσιν ἑβδομήκοντα, πᾶσιν ἱππάζειν ἀρίστοις γεγενημένοις· καὶ, πάντας ὑπὲρ γῆς ἀπολιπὼν, [r] θνήσκει γηραιὸς, καὶ ταφῆς ἐν [s] Φαραθῶνι λαμπρᾶς τυγχάνει.

guinei bello premerentur; neque auxilium rogatos advenisse, cum oporteret eos ante *omnes* preces re cognita certatim festinasse: dein quod ad iniqua patranda aggrederentur, qui cum hostibus non ausi pugnam conserere, *postea* vero in cognatos impetum fecerint: & *postremo* minabatur, se ab iis pœnas Deo volente, ni sapere velint, expetiturum esse. Cum vero nihil verbis proficeret, sed cum illis *contra se* venientibus congressus esset, accito è Galadena exercitu, & magnam illorum stragem *in prælio* edidit, & in fugam versos persequens, præmissis quibusdam qui vada Jordanis occuparent, quadraginta duo millia *illorum* occidit.

12. Is autem, cum sex annos Israëlitis imperasset, moritur, atque sepultus est in patria sua Sebee. illa vero terræ Galadenæ urbs est.

Jephthes moritur, sepeliturque in urbe Galadena. Jud. c. 12.

13. At, Jephthe mortuo, principatum accipit Apsanes, è tribu Judæ & Bethleemis oppido. Huic liberi erant sexaginta; triginta quidem mares, è reliquis vero totidem filiæ: quos omnes superstites reliquit; & has quidem viris collocaverat, illis vero puellas adsciverat. cumque nihil dictu & memoratu dignum in imperio septenni gessisset, senex *admodum* diem obiit; & in patria sua sepultus est.

Ab excessu Jephthe Hebræos rexit Apsanes. Jud. c. 12.

14. Apsane autem ita defuncto, neque, qui post hunc principatum assumpsit, Elon, è tribu Zabuli, ipsumque per decennium tenuit, magni aliquid momenti egit.

Post hunc decennio haud memorabili Elon. Jud. c. 12.

15. Abdon vero, Helleli filius, è tribu quidem Ephraïmitide, ex urbe vero Pharathonitarum, cui post Elonem, summum delatum erat imperium, propter bonos duntaxat liberos memorari meruit: ut qui, in pace & *summa* rerum securitate vitam agens, nihil præclari gesserit. nam filios habuit XL. & ex his nepotes XXX. procreatos: & cum ipsis, qui LXX. erant & omnes egregii equites, illi equitare mos erat: atque cunctos superstites relinquens senecta ætate moritur, & in Pharathone magnifice sepultus est.

Ei denique successit Abdon.

ΚΕΦ. η'.

Περὶ τῆς Σαμψῶνος ἀνδρίας· καὶ ὅσων κακῶν αἴτιος Παλαιστίνοις ἐγένετο.

ΜΕτὰ δὲ τοῦτον [t] Παλαιστῖνοι τελευτήσαντα κρατοῦσι τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ φόρους παρ' αὐτῶν ἐλάμβανον ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα. ταύτης δ' ἐλευθεροῦνται τῆς ἀνάγκης τούτῳ τῷ τρόπῳ.

β'. [v] Μανώχης τις, Δανιτῶν ἐν ὀλίγοις ἄριστος καὶ τῆς πατρίδος ὁμολογούμενος πρῶτος, εἶχε γύναιον [x] ἐν εὐμορφίᾳ περίβλεπτον, καὶ τῶν καθ' αὐτὸ διαφέρον. παίδων δ' οὐ γινομένων αὐτῷ, δυσφορῶν ἐπὶ

CAP. VIII. X.

De Sampsonis fortitudine: narratur etiam, mala quanta Palæstinis inferebat.

POst hunc autem vita defunctum Palæstini prælio superant Israëlitas, & tributa ab eis exigebant per annos XL. Cæterum à *dura* hac necessitate in hunc modum liberati sunt.

Dein per annos XL. exactionibus Palæstinorum atteritur gens Hebræa. Jud. c. 13.

2. Manoches quidam, Danitarum inter paucos optimus & patriæ sine controversia princeps, muliercularum *uxorem* habuit forma egregia suspiciendam, & inter æquales suas præcellentem. At cum ex ea liberos non suscepisset, ægreque ferens quod iis

Manochis uxori angelus apparet, filiumque ei promittit. Jud. 13.

z Παρεγένοντο,] Sic Big. Samb. & Vat. in Editis; *Aliisque* προσεγένοντο.

a Συγγενεῖς ὡρμηκότες·] Eo modo Big. Samb. & Gall. 1. in *reliquis* συγγενέας.

b Γαλαδηνῆς] Ita *Samb.* & mox tam *Big.* quam *Samb.* Γαλααδινῆς *Bas.* & G. Γαλαδινῆς *Vat.* & *Big.* hic loci.

c Αὐτοῦ πατρίδι] Εαυτοῦ *Big.* & *Samb.*

d Ζεβεῇ.] Sic *Big.* & *Samb.* Σεβέει *Bas.* G. *Aliique.* Σεβεθῇ aut Σεβεθεῖ juxta *Epiphan.*

e Γαλαδηνῆς] Eo modo *Big.* & *Samb.* Γαλαδινῆς in *cæteris.*

f Ιεφθοῦ,] Ita & superius modo in initio §. 8. Ιάφθα in *Editis.*

g Ἀψάνης] In fonte Hebræo *Ebsan*, quod nunc legunt *Ibsan*, ut *Josephus* olim *Absan*, unde Ἀψάνης. Vide *Drusium* ad *Severum.* HUDS. Ἀφανοῦς *Bas.* Ἀφρανοῦς *Gen.* Ἀψάνου *Coll. Big.* & *Voss. Coccejus* correxit Ἀψάνους, rectius nomen illud Editio exhibet Anglica. HAV.

h Βεθλεέμων] Βεθλεμῶν soli *Big.* & *Samb.* Videsis *Cellarii* Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 342. & *Berkelium* ad *Steph. Byzant.* p. 220.

i Γενομένῳ] Γενόμενος *Vat.* γεγονὼς *Samb.* & *Gall.* 1.

k Ἀψάνους] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* τούτου δ' οὕτως ἀπ. *Vat.* Ἀφρανοῦς *Bas.* & *G.*

l Ζαβούλου,] Sic in libris sex *MSS.* in *Editis* Ζαβουλῆς.

m Ἐλλήλου] Ita cum *S. Literis*, non Ηλωνος cum *Josephi* libris Gr. in *Vet. Interp.* habemus *Chilonis.*

n Ἐφραϊμίτιδος,] Sic in *MSS.* in *Editis* Ἐφραμίτιδος.

o Μετ' Ηλωνα,] Ita rursus *MSS.* μετὰ Ηλων *Bas.* & *G.*

p Διὰ τὴν εἰρήνην] Μηδὲν ἔργον διὰ τ. & dein μηδ' αὐτὸς εἰργασμένος *Big. Samb.* & *Gall.* 1. ut & *Vat.* nisi quod ἐργασάμενος habeat.

q Καὶ τούτων] Καὶ τούτων γενεὰς καταλιπόντων in sex *MSS.* & alios ex eorum semine descendentes triginta, *Vet. Interpr.*

r Θνήσκει γηραιὸς,] Ita cum *MSS.* in *Editis* θνήσκει γὰρ γηραιός.

s Φαραθῶνι] Sic cum *Epiphanio* & *S. Literis.* in *cæteris* Φαράθῳ. aut Φαραθῷ.

t Παλαιστῖνοι] Παλαιστινοὶ passim *Vat.* Παλαιστηνοὶ in reliquis *MSS.*

v Μανώχης] Typo *Hebraïco* Μανὼχ, *Masoretarum* ritu *Manoah*, sive Μανωὲ cum LXXII.

x Ἐν εὐμορφίᾳ] Ἐπ' εὐμορφίᾳ *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1.

y Τ8-

iis careret, Deo supplicabat, sæpiusculè cum uxore in suburbium egrediens (hoc autem erat campus magnus) ut illis liberos qui succederent legitimos daret. Quin & in uxorem præ amore perditè deperibat, adeoque zelotypia vehementi *erat* afflatus. Mulieri autem, cum sola esset relicta, spectrum apparuit, Angelus Dei, quasi juvenis specie eminenti & pulchra, eique lætum nuncium afferens, se ex Dei providentia filium pariturum esse, pulchrum & insignem robore; à quo ad virilem ætatem adolescente affligerentur Palæstini: præmonuitque ne capilli puero recidantur; utque ab omni quidem alio potu, Deo ita præcipiente, abstineat, aquam vero solam bibere *à teneris* assuescat. Et is quidem, cum hæc dixisset, discedebat, ut qui voluntate Dei venerat.

Zelotypiam mariti reditu suo corrigit angelus, & evanescit. Jud. 13.

3. Illa vero marito reverso nunciat quæ ab Angelo acceperat, simul etiam prædicans juvenis pulchritudinem & proceritatem: adeo ut ille hisce laudibus ex zelotypia obstupesceret, & suspicionem *de ea* haberet ex hujusmodi affectione ortam. At ipsa, volens absurdo mœrore virum levare, Deum supplex orabat, ut rursum *ad se* angelum mittere dignaretur, quò *ille* à conjuge etiam suo conspiceretur. atque iterum ex gratia Dei advenit angelus, cum in suburbano versarentur; & mulieri apparuit, à marito relictæ. Illa vero, precata ut paulisper maneret dum virum adducat, permittente illo, Manochen accersit. Is autem, cum *angelum* vidisset, ne tum quidem suspicari desiit: rogavitque ut sibi etiam & illa declararet, quæ uxori indicaverat. Cum vero ille respondisset, sufficere ut ipsi soli innotescerent; jubebat quisnam esset dicere, ut nato filio gratias ei referre & aliquid muneris dare possent. Ille autem cum dixisset, se nihil horum egere, neque enim ob hanc causam læta hæc de filio nunciasse, hic vero obsecraret ut maneret & lautia acciperet, non annuit: at *tandem* victus precibus, dum etiam atque etiam rogaretur ut moram faceret donec munus aliquod hospitale ei afferretur, cum Manoches hœdum mactasset, mandassetque uxori ut eum coquendum curaret, paratis omnibus, jussit *angelus* ut super petram panes & carnes apponerentur absque vasculis. quo facto, virga quam gestabat carnes tetigit: illæ vero, igne protinus emicante, una cum panibus ardebant; atque angelus, fumo usus loco vehiculi, in conspectu illorum in cœlum ascendebat. Manochen autem, cum haud mediocriter extimesceret ne quid periculi immineret ex viso numine, uxor bono esse animo jubet: nam è re fore illorum, quod Deum *oculis suis* aspexerint.

Filium demum procreat parens, oraculi observantissima, Samsonis nomine dignum. Jud. c. 13.

4. Atque illa & gravida facta est, & quæcunque *ei* præcepta erant observabat; natumque infantem Samsonem nominant. fortem vero significat nomen *istud*. Puer autem valde crescebat: ac manifestum erat quod propheta evaderet, cum ex parsimonia ejus in victu, tum quod promissos aluerit capillos.

Samson leoni occurrens feram manibus suffocat. Jud. c. 14.

5. At *forte* cum parentibus Thamnam, urbem Palæstinorum, profectus, dum magna esset celebritas, virginis *cujusdam* indigenæ amore corripitur: rogatque parentes, ut puellam sibi conci-

τῇ ἀπαιδίᾳ, τὸν Θεὸν ἱκέτευεν, ἐπὶ τὸ προάστειον συνεχῶς φοιτῶν μετὰ τῆς γυναικός, δοῦναι διαδοχὴν αὐτοῖς γνησίαν· μέγα δέ ἐστι [y] τοῦτο πεδίον. ἦν δὲ καὶ [z] μανιώδης ὑπ᾽ ἔρωτος ἐπὶ τῇ γυναικὶ, καὶ διὰ τοῦτο ζηλότυπος ἀκρατῶς. μονωθείσῃ δὲ τῇ γυναικὶ φάντασμα ἐπιφαίνεται, ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, νεανίᾳ καλῷ [a] παραπλήσιος καὶ μεγάλῳ, καὶ εὐαγγελιζόμενος αὐτῇ παιδὸς γονὴν κατὰ Θεοῦ πρόνοιαν, καλοῦ τε καὶ ῥώμην ἐπιφανοῦς, ὑφ᾽ ᾧ πονήσειν Παλαιστίνους ἀνδρουμένῳ· παρῄνει τε τὰς κόμας αὐτοῦ μὴ ἀποκείρειν, ἔσεσθαι δ᾽ αὐτῷ πρὸς ἄλλο μὲν πᾶν ποτὸν ἀποστροφὴν, τοῦ Θεοῦ τοῦτο προστάττοντος, πρὸς ὕδωρ δὲ μόνον οἰκειότης. καὶ ὁ μὲν ταῦτ᾽ εἰπὼν ᾤχετο, [b] κατὰ βούλησιν ἐλθὼν τοῦ Θεοῦ.

γ´. Η δὲ τἀνδρὶ παραγινομένῳ τὰ [c] παρὰ τοῦ ἀγγέλου ἐξηγήσατο, ἐκθαυμάζουσα τοῦ [d] τε νεανίσκου τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· ὡς ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἐπαίνων εἰς ἔκπληξιν κατὰ ζηλοτυπίαν προελθεῖν, καὶ ὑπόνοιαν τὴν ἐκ τοιούτου πάθους κινουμένην. ἡ δὲ, βουλομένη τὴν ἄλογον τἀνδρὸς λύπην σταλῆναι, τὸν Θεὸν ἱκέτευε [e] πάλιν πέμψαι τὸν ἄγγελον, ὡς ἂν καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς [f] ὁραθείη. καὶ παραγίνεται πάλιν κατὰ χάριν τοῦ Θεοῦ ὁ ἄγγελος, [g] ὄντων ἐν τῷ προαστείῳ· καὶ τῇ γυναικὶ φαίνεται, τοῦ ἀνδρὸς μεμονωμένη. ἡ δ᾽ ἐπιμεῖναι δεηθεῖσα ὡς ἂν ἀγάγοι τὸν ἄνδρα, [h] συγχωρήσαντος μέτεισι τὸν [i] Μανώχην. ὁ δὲ, θεασάμενος, οὐδ᾽ οὕτως [k] ἐπαύετο τῆς ὑπονοίας· ἠξίωσέ τε καὶ αὐτῷ δηλοῦν, [l] ὅσα καὶ τῇ γυναικὶ μηνύσειεν. ἀρκέσειν δὲ φράσαντος [m] ταύτην μόνην εἰδέναι· τίς εἴη λέγειν ἐκέλευεν, ἵνα τοῦ παιδὸς γενομένου χάριν αὐτῷ καὶ δωρεὰν παράσχωσιν. τοῦ δὲ μηδέ τινων αὐτῷ δεῖσθαι φήσαντος, οὐδὲ γὰρ κατὰ χρείαν ταῦτα εὐαγγελίσασθαι περὶ τῆς τοῦ παιδὸς γονῆς, τοῦ δὲ μεῖναι παρακαλοῦντος καὶ ξενίων μετασχεῖν, οὐκ ἐπένευσε· πεισθεὶς δ᾽ ὅμως λιπαροῦντος ἐπιμεῖναι ὡς ἂν ξένιον [n] αὐτῷ τι κομίσῃ, καὶ θύσαντος ἔριφον τοῦ Μανώχου, καὶ τοῦτον ὀπτᾶν τῇ γυναικὶ κελεύσαντος, ἐπεὶ πάντ᾽ ἦν εὐτρεπῆ, [o] προσέταξεν ἐπὶ τῆς πέτρας ἀποθέσθαι τούς τε ἄρτους καὶ τὰ κρέα χωρὶς τῶν ἀγγείων. καὶ ποιησάντων, ἅπτεται τῇ ῥάβδῳ ἣν εἶχε τῶν κρεῶν· τὰ δὲ, λάμψαντος πυρὸς, ἅμα τοῖς ἄρτοις ἐκαίετο, καὶ ὁ ἄγγελος διὰ τοῦ καπνοῦ ὥσπερ ὀχήματος ἀνιὼν εἰς οὐρανὸν αὐτοῖς φανερὸς ἦν. Μανώχην δὲ, φοβούμενον μή τι σφαλερὸν αὐτοῖς ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ Θεοῦ [p] γένοιτο, θαῤῥεῖν ἡ γυνὴ παρεκελεύετο· ἐπὶ γὰρ συμφέροντι τῷ αὐτῶν τὸν Θεὸν αὐτοῖς [q] ὀραθῆναι.

δ´. Καὶ κύει τε ἐκείνη, καὶ φυλακὴν εἶχε τῶν ἐντολῶν· καὶ γενόμενον τὸ παιδίον Σαμψῶνα καλοῦσιν. [r] ἰσχυρὸν δ᾽ ἀποσημαίνει τὸ ὄνομα. ηὔξετο δ᾽ ὁ παῖς ῥᾳδίως, καὶ δῆλος ἦν προφητεύσων ὑπὸ τῆς περὶ τὴν δίαιταν σωφροσύνης καὶ τῆς τῶν τριχῶν ἀνέσεως.

ε´. Ἀφικόμενος δὲ μετὰ τῶν γονέων εἰς [s] Θαμνὰ πόλιν τῶν Παλαιστίνων, πανηγύρεως ἀγομένης, ἐρᾷ παρθένου τῶν ἐπιχωρίων. [t] καὶ παρακαλεῖται τοὺς γονεῖς, ἀγαγέσθαι πρὸς γά-

y Τοῦτο πεδίον.] Τοῦτο τὸ πεδίον *Big. Samb* & *Vat.*

z Μανιώδης] Μανιάχης *Samb.* & *Gall.* 1. Μανώχης *Big.* & *Coll. Voss.*

a Παραπλήσιος] Παραπλήσιον μεγάλῳ εὐαγγελιζόμενον αὐτῇ *Big. Samb.* & *Vat.*

b Κατὰ βούλησιν] Illa, κατὰ βούλησιν ἐλθὼν τοῦ Θεοῦ, non agnoscit *Epiphan.*

c Παρὰ τοῦ ἀγγέλου] Περὶ τοῦ ἀγ. *Big.*

d Τε νεανίσκου] Illud τε abest *Big.* & *Samb.*

e Πάλιν πέμψαι] Πάλιν deest *Vat.*

f Ορaθείη.] Ita *Big. Samb.* & *Busb.* ὡραθείη in *Editis*, *Aliisque.*

g Οντων ἐν τῷ προαστείῳ·] Aut ὄντων αὐτῶν legendum, aut αὐτῶν subintelligendum.

h Συγχωρήσαντος] Sic *Big.* (*Coll. Voss. Cocc.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.* συγχωρήσας in *Editis.*

i Μανώχην.] Ita ex *Vat.* rescripsi, quamvis in cæteris Exemplaribus fuerit Μάνωχον.

k Επαύετο] Επαύσατο *Big.* & *Samb.*

l Οσα καὶ τῇ γυναικὶ] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *reliquis* ὅσα τῇ γ.

m Ταύτην μόνην] Ταύτην μόνον *Busb.*

n Αὐτῷ τι κομίσῃ,] Αὐτῷ τε *Big.* & *Samb.*

o Προσέταξεν] Εταξεν *Busb.* ἐπέταξεν *Hen.*

p Γένοιτο,] Γενήσοιτο *Big.* & *Samb.*

q Ορaθῆναι.] Sic *Big.* & *Samb.* in *aliis* ὡραθῆναι.

r Ισχυρὸν] Vide *Is. Vossii* Castigationum Auctarium ad *Horatium*, p. 362.

s Θαμνὰ] Sic volui cum *Editis*, *Aliisque*, quod paulo infra habeamus Θαμνιτῶν. verum Θαμναθὰ *Big.* (& *Coll. Big.* Θαμνατὰ *Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & LXX.

t Καὶ παρακαλεῖται] Παρακαλεῖταί τε *Big. Samb.* & *Vat.*

γ Ομό-

γάμον αὐτῷ τὴν κόρην. τῶν δὲ ἀρνουμένων, διὰ τὸ μὴ [v] ὁμόφυλον εἶναι· τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ [x] Ἑβραίων συμφέρον ἐπινοοῦντος τὸν γάμον, ἐκνικᾷ μνηστεύσασθαι τὴν παρθένον. συνεχῶς δ' ἀπερχόμενος πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς, [y] συντυγχάνει λέοντι, καὶ γυμνὸς ὢν ἐκδεξάμενος αὐτὸν ἄγχει ταῖς χερσὶ, καὶ [z] εἰς τὸ χωρίον τὸ ὑλῶδες ἐνδοτέρω τῆς ὁδοῦ ῥίπτει τὸ θηρίον.

ς'. Πάλιν τε ἀπιὼν πρὸς τὴν κόρην, ἐπιτυγχάνει σμήνει μελιττῶν ἐν τῷ στήθει τοῦ λέοντος ἐκείνου [a] νενοσσευκότων. καὶ ἀνελόμενος τρία μέλιτος κηρία, σὺν τοῖς λοιποῖς δώροις οἷς ἐκόμιζε, δίδωσι τῇ παιδί. τῶν δὲ Θαμνιτῶν παρὰ τὴν εὐωχίαν τὴν τῶν γάμων· [b] εἱστία γὰρ αὐτοὺς ἅπαντας· διὰ δέος τῆς ἰσχύος τοῦ νεανίσκου τριάκοντα [c] δόντων αὐτῷ τοὺς ἀκμαιοτάτους, λόγῳ μὲν ἑταίρους ἐσομένους, ἔργῳ δὲ φύλακας μή τι ταρακινεῖν ἐθελήσειε, τοῦ [d] πότου [e] προβαίνοντος καὶ παιδιᾶς οὔσης, οἷα φιλεῖ [f] παρὰ τοῖς τοιούτοις καιροῖς, ὁ [g] Σαμψὼν εἶπεν· ἀλλὰ προβάλλοντος ἐμοῦ [h] λόγον εἰ λύσετε τοῦτον ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ ποιούμενοι τὴν ζήτησιν, ὀθόνας τε καὶ στολὰς γέρας τῆς συνέσεως κατ' ἄνδρα ἕκαστον [i] φέρεσθε παρ' ἐμοῦ. φιλοτιμουμένων δὲ ὁμοῦ τε συνετῶν [k] δόξαν καὶ κέρδος [l] εὑρέσθαι καὶ λέγειν ἀξιούντων, φησίν· ὅτι τὸ πάμβορον γεγέννηκε βορὰν ἡδεῖαν ἐξ αὐτοῦ, καὶ πάνυ ἀηδοῦς ὄντος. τῶν δὲ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐ δυναμένων ἐξευρεῖν τὸ νοούμενον, παρακαλούντων δὲ τὴν κόρην μαθοῦσαν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῖς μηνῦσαι· καὶ γὰρ ἠπείλουν αὐτὴν [m] ἐμπρῆσαι τοῦτο μὴ παρασχοῦσαν· ὁ Σαμψὼν, δεομένης τῆς κόρης εἰπεῖν αὐτῇ, τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖχεν· ἐγκειμένης δ' αὐτῆς, καὶ εἰς δάκρυα προπιπτούσης, καὶ τεκμήριον τιθεμένης τῆς πρὸς αὐτὴν δυσνοίας τὸ μὴ λέγειν αὐτῇ, μηνύει τὰ περὶ τὴν ἀναίρεσιν αὐτῇ τοῦ λέοντος, [n] καὶ ὅτι μελίττας εὑρὼν ἐν τῷ στήθει αὐτοῦ, τρία βαστάσας μέλιτος κηρία [o] κομίσειεν αὐτῇ. καὶ ὁ μὲν οὐδὲν ὑφορώμενος δολερὸν, σημαίνει τὸ πᾶν· [p] ἡ δ' ἐκφέρει τὸν λόγον τοῖς δεηθεῖσι. [q] κατὰ οὖν τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, καθ' ἣν ἔδει τὸν προβληθέντα λόγον [r] αὐτῷ διασαφεῖν, πρὶν ἢ δῦναι τὸν ἥλιον συνελθόντες, φασίν· οὔτε λέοντος ἀηδέστερόν τι τοῖς [s] συντυγχάνουσιν, οὔτε ἥδιον μέλιτος χρωμένοις. καὶ ὁ Σαμψὼν εἶπεν [t] οὐδὲ γυναικὸς εἶναί τι δολερώτερον, ἥτις ὑμῖν ἐκφέρει τὸν ἡμέτερον λόγον. κἀκείνοις μὲν δίδωσιν ἃ ὑπέσχετο, λείαν ποιησάμενος Ἀσκαλωνιτῶν τοὺς κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτῷ συντυγχάνοντας· [v] Παλαιστῖνοι δ' εἰσὶ καὶ οὗτοι· τὸν δὲ γάμον ἐκεῖνον [x] παραιτεῖται, καὶ ἡ παῖς, ἐκφαυλίσασα τῆς ὀργῆς αὐτὸν, συνῆν [y] τῷ αὐτοῦ φίλῳ νυμφοστόλῳ γεγονότι.

ζ. Πρὸς δὲ τὴν ὕβριν ταύτην Σαμψὼν παροξυ-

lient in matrimonium. Illis vero recusantibus, quod non ejusdem esset gentis: is, Deo in magnum Hebræorum commodum & emolumentum has excogitante nuptias, pervincit ut virgo ei desponsaretur. Cum autem crebro parentes ipsius inviseret, *semel* in leonis occursum incidit; & cum nudus & *inermis* esset eum excipiens, manibus strangulat, atque in saltum ad interiora viæ feram projicit.

6. Iterumque ad puellam proficiscens, offendit examen apum quæ in leonis pectore nidulos construxerant; atque inde tres mellis favos auferens, eos, una cum reliquis quæ portabat muneribus, dono dat puellæ. Thamnitis autem, dum epulas faceret nuptiales (illos enim omnes ad eas adhibuit) triginta juvenes strenuissimos ei quasi sodales quidem futuros assignantibus, re ipsa vero custodes ne quid audacius *virium fiducia* perpetrare velit; cum compotatio increbresceret & ludere inciperent, ut ejusmodi solennitatibus fieri solet, Samson dicebat: agedum, si fabulam, quam vobis proponam, mihi intra septem *convivii* dies explicatam dederitis, lintea & vestes in sapientiæ *vestræ* præmium singuli à me accipietis. cum vero illi magnopere vellent simul sapientum gloriam ac lucri aliquid aucupari, atque *eum* dicere juberent, infit; qui cuncta vorat cibum ex se jucundum procreavit, licet ipse valde injucundus sit. At illi cum per triduum haud potuerint investigare quid sibi velit, puellamque obsecrarint, ut à viro *suo ænigmatis* sententiam edisceret, quam eis indicaret (quin etiam minabantur, se illam crematuros esse, nisi hoc præstiterit) illa orante ut rem sibi patefaceret, Samson quidem primum ei resistebat: postea vero cum acrius instaret, & ad lachrymas veniret, eique objiceret, certissimo indicio esse se illam non amare, qui istud sibi aperire noluit, declarat ei ut leonem jugulaverat, & quod, apibus in pectore ejus inventis, tres mellis favos ad eam apportarit. Atque ille quidem, nihil doli suspicans, rem totam ei exponit: illa vero sermonem *ejus ænigmatis arcanum* efflagitantibus prodit. Itaque die septima, qua oportebat illos fabulam ei explicatam dare, ante solis occasum convenientes, *sic illi* dicunt; neque leone quidquam occurrentibus injucundius, neque melle gustantibus jucundius. Atque Samson subjiciebat, neque muliere quidquam fallacius, quæ ad vos detulit sermonem nostrum. Et is quidem illis dat quæ promiserat, præda facta ex Ascalonitis qui forte ei in via occurrunt (nam & isti Palæstini sunt) ab hisce autem nuptiis *ille* refugit; atque puella, quæ cum ob iram despectui habuit, ipsius familiari nupsit, qui illius affinitatis conciliator fuerat.

Inter epulas nuptiales apud XXX. viros ænigma proponit. Judi. c. 14.

Nova nupta, minis acribus & vivicomburio territa; rem totam, persuaso lachrymis marito, popularibus suis aperit. Judi. c. 14.

Ascalonitis XXX. vita & veste spoliatis, mercedem promissam præstat Samson. mox Thamnitida deserit, quæ paranympho ejus nubit. Jud. c. 14.

7. Samson vero, vehementer hac contumelia irri-

v Ὁμόφυλον] Ὁμόφυλοι sunt Israelitæ omnes, licet non ex eadem tribu, uti ἀλλόφυλοι contra Gentes. REL.

x Ἑβραίων] In *iisdem MSS.* Ἑβραίοις.

y Συντυγχάνει] Ἐντυγχάνει *Busb.* & *Hen.*

z Εἰς τὸ χωρίον] Rursumque in *iisdem*, εἰς τι χωρίον ὑλῶδες. HUDS. Forte τοῦ χωρίου COCC.

a Νενοσσευκότων.] Νενοσσευκότι *Busb.*

b Εἱστία γὰρ] Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* ἑστία.

c Δόντων αὐτῷ] Διδόντων *Vat.*

d Πότου] Ita *Samb.* correcte. in *Editis*, *Aliisque* perperam ποτοῦ.

e Προβαίνοντος] Προβάντος *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

f Παρὰ τοῖς τοιούτοις] Παρὰ τοὺς τοιούτους καιροὺς *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*.

g Σαμψὼν εἶπεν·] Ita hîc loci in omnibus libris. infra tamen sæpiuscule Σαμψώνης in *iisdem*. Verum cum in obliquis plerumque habeant Σαμψῶνος &c. non Σαμψώνης sed Σαμψὼν edendum esse curavi.

h Λόγον εἰ λύσετε] Mos vetus (ut ait *Grotius*) virorum excellentium de ingenio inter se certandi proposito ænigmate: ut constat ex libro priore contra *Appionem*, & 1 Reg. 10. 1. Hujusce rei etiam exempla apud *Herodotum* exstant, & apud Scriptorem *Convivii septem sapientum* inter opera *Plutarchi*.

i Φέρεσθε παρ' ἐμοῦ.] Φέρεσθαι *Big.* & *Samb.*

k Δόξαν] Ita cum *Big. Samb.* & *Epiphan.* δόξαι in *Editis*, *Aliisque.*

l Εὑρέσθαι] Εὑρέσθαι *Samb.* à manu secunda.

m Ἐμπρῆσαι τοῦτο] Ἐμπρήσειν *Big.* & *Samb.*

n Καὶ ὅτι μελίττας] Illa, καὶ ὅτι μ. ε. ἐν τ. σ. αὐτοῦ, inserui ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.* cum antea typorum defectu excusum esset, λέοντος, τρία βαστάσας.

o Κομίσειεν αὐτῇ.] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* κομίσειν.

p Ἡ δ' ἐκφέρει] In *Samb Busb.* & *Hen.* ἤδ'.

q Κατὰ οὖν] Κατὰ γοῦν τὴν ἑβδ. *Vat.* κατὰ δὲ τὴν *Hen.* & *Busb.*

r Αὐτῷ διασαφεῖν,] Αὐτῷ deest *Vat.*

s Συντυγχάνουσιν,] Ἐντυγχάνουσι *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Hen.* & *Busb.*

t Οὐδὲ γυναικὸς] Οὔτε *Vat.* & *Busb.*

v Παλαιστῖνοι δ' εἰσὶ καὶ οὗτοι] Illa, Παλ. δ'. ε. κ. οὗτοι, ex *Samb.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Vet Interpr.*

x Παραιτεῖται,] Est qui malit, παραιτεῖται ἡ παῖς, καὶ ἐκφαυλίσασα.

y Τῷ αὐτοῦ φίλῳ] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis.* deest τῷ.

Samson miro stratagemate Palæstinorum segetes incendit: illi perfidam feminam cum familia sua igni comburunt. Jud. c. 14.

ritatus, secum statuit omnes cum ea Palæstinos vindicta persequi. Cum autem æstas esset, & ad messem maturæ jam essent fruges, captis trecentis vulpibus, & caudis illarum facibus ardentibus alligatis, in agros Palæstinorum *eas* immittit: atque ita illis periit fructuum *suorum* proventus. At Palæstini, cum comperissent Samsonem facinoris auctorem esse, nossentque quid esset quod eum ad hoc impulerit, *viris quibusdam* principibus Thamnam missis, mulierem, quæ illi uxor fuerat, ipsiusque cognatos vivos igni combusserunt, ut qui *illis* malorum *horum* causæ exstiterant.

Samson securus Ætam recessit: inde vinctus ad Palæstinos adducitur: quorum mille asini maxilla unus cecidit, plurésque fugavit. Jud. c. 15.

8. Cæterum Samson, cum multos in campo Palæstinorum occidisset, Ætam habitatum ibat. est enim petra *natura* munita in tribu Judæ. Palæstini autem contra *totam* tribum exercitum educunt. Cum vero dicerent *tribules*, quod immerito à se pœnas exigerent propter Samsonis delicta, præsertim cum tributa omnia solverint; responsum est, si insontes haberi velint, *oportet ut* Samsonem sibi in manus traderent. Illi, à reprehensione abesse volentes, *cum* tribus millibus armatorum ad rupem accessêre: conquestique de facinoribus quæ in Palæstinos ausus fuerat, viros *scilicet* qui toti Hebræorum genti potuerunt cladem inferre; dicentesque in hoc se venisse ut comprehensum eis *in supplicium* dederent, rogabant ut lubenti animo hoc sustineret. Is vero, jurejurando ab illis accepto, se *injuriæ* nihil amplius ei facturos esse, quam ut hostibus addiceretur, è petra descendens sese in tribulium potestatem permisit: atque illi revinctum duobus funibus Palæstinis tradendum ducebant. Cumque ad locum quendam appulissent, qui hodie Maxilla nuncupatur à præclaro Samsonis illic edito facinore, olim enim nomine carebat, Palæstinis non procul *ab eo* castra metantibus, sed in occursum ejus venientibus cum gaudio & vociferatione, ac si *ea* quæ expetiverant *jam* feliciter confecta essent, *ad conspectum illorum* Samson, vinculis diruptis & arrepta asini maxilla, quæ ad pedes forte jacebat, in hostes irruit; & maxilla illos feriens ad mille *virorum* occidit, cæteros vero metu turbatos in fugam vertit.

Samsoni, ad sobriam mentem siti reducto, fontem de rupe elicuit Deus, ubi asini maxillam forte abjecerat heros delassatus. Jud. c. 15.

9. Samson autem, hanc ob rem plus justo elatus, illam non ex Dei auxilio ita cecidisse dicebat, sed suis viribus acceptum tulit quod factum fuerat; glorians alios quidem hostium à se prostratos esse, alios vero illius metu in fugam conjectos. Cum autem vehementi affligeretur siti, secum cogitans ut exiguæ admodum essent vires humanæ, Deo omnia adscribenda esse testatus est, eumque supplex orabat, ne propter ea quæ dixisset ira commotus ipsum hostibus *in supplicium* traderet, sed ei in discrimen adducto auxilium præstaret, & à malo *impendente* eximeret. Deus itaque precibus *ejus* flexus fontem à petra quadam dulcem emittit ac copiosum. unde Samson locum istum Maxillam nominavit: & ad hunc usque diem ita appellatur.

θεὶς, [z] ἅπαντας ἔγνω σὺν αὐτῇ Παλαιστίνους μετέρχεσθαι. θέρους δ' ὄντος, καὶ πρὸς ἄμητον ἤδη τῶν καρπῶν ἀκμαζόντων, συλλαβὼν τριακοσίας ἀλώπεκας, καὶ τῶν οὐρῶν [a] αὐτῶν ἐξάψας λαμπάδας ἡμμένας, [b] ἐξαφίησιν εἰς τὰς ἀρούρας τῶν Παλαιστίνων· καὶ φθείρεται μὲν οὕτως αὐτοῖς ὁ καρπός. Παλαιστῖνοι δὲ γνόντες Σαμψῶνος εἶναι τὸ ἔργον, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἔπραξε, πέμψαντες τοὺς ἄρχοντας εἰς [c] Θαμνὰ, τὴν γενομένην αὐτοῦ γυναῖκα καὶ τοὺς συγγενεῖς ζῶντας κατέπρησαν, ὡς αἰτίους τῶν κακῶν γεγονότας.

η'. Σαμψὼν δὲ, πολλοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Παλαιστίνων ἀποκτείνας, [d] Αἰτὰν κατῴκει. πέτρα δ' ἐστὶν ὀχυρὰ τῆς Ἰούδα φυλῆς. Παλαιστῖνοι δ' [e] ἐστράτευον ἐπὶ τὴν φυλήν. τῶν δ' οὐ δικαίως λεγόντων τιμωρίαν αὐτοὺς εἰσπράττεσθαι περὶ τῶν Σαμψῶνος ἁμαρτημάτων, φόρους αὐτοὺς τελοῦντας· εἰ βούλονται μὴ ἔχειν αἰτίαν, ἔφασαν, αὐτοῖς ὑποχείριον Σαμψῶνα δοῦναι. οἱ δὲ, [f] ἀνέγκλητοι βουλόμενοι τυγχάνειν, παρῆσαν ἐπὶ τὴν πέτραν τρισχιλίοις ὁπλίταις· καὶ καταμεμψάμενοι τῶν εἰς Παλαιστίνους αὐτῷ τετολμημένων, ἄνδρας ἅπαντι τῷ γένει τῶν Ἑβραίων συμφορὰν ἐπενεγκεῖν δυναμένους, ἥκειν τε λέγοντες ὅπως αὐτὸν λαβόντες ὑποχείριον [g] δῶσιν αὐτοῖς, ἠξίουν ἑκόντι τοῦθ' ὑπομένειν. ὁ δὲ λαβὼν ὅρκους παρ' αὐτῶν μηδὲν τούτων ποιήσειν περισσότερον, ἀλλὰ τοῖς ἐχθροῖς ἐγχειρεῖν μόνον, καταβὰς ἐκ τῆς πέτρας [h] αὐτὸν ἐν τῇ τῶν φυλετῶν τίθησιν ἐξουσίᾳ· κἀκεῖνοι, δήσαντες αὐτὸν δυσὶ καλωδίοις, ἦγον παραδοῦναι τοῖς Παλαιστίνοις. καὶ γενομένων κατά τι χωρίον, ὃ Σιαγὼν καλεῖται νῦν διὰ τὴν Σαμψῶνος ἀνδραγαθίαν ἐπ' αὐτῷ γενομένην, πάλαι δ' ἦν ἀνώνυμον, οὐκ [i] ἄπωθεν ἐστρατοπεδευκότων τῶν Παλαιστίνων, ἀλλ' ὑπαντώντων μετὰ χαρᾶς καὶ [k] βοῆς ὡς ἐπὶ κατωρθωμένοις οἷς ἐβούλοντο, διαρρήξας τὰ δεσμὰ Σαμψὼν, ἁρπασάμενος ὄνου σιαγόνα παρὰ ποσὶν οὖσαν εἰς τοὺς πολεμίους ὠθεῖτο· καὶ παίων αὐτοὺς [l] τῇ σιαγόνι κτείνει [m] εἰς χιλίους, τοὺς δ' ἄλλους τρέπεται ταραχθέντας.

θ'. Σαμψὼν δὲ, [n] μεῖζον ἢ χρὴ ἐπὶ τούτῳ φρονῶν, οὐ κατὰ Θεοῦ [o] συνεργίαν ἔλεγε τοῦτο συμβῆναι, τὴν δ' ἰδίαν ἀρετὴν ἐπέγραψε τῷ γεγονότι, σιαγόνι τῶν πολεμίων τοὺς μὲν πεσεῖν, τοὺς δ' εἰς φυγὴν τραπῆναι διὰ τὸ παρ' αὐτοῦ δέος αὐχῶν. δίψους δ' αὐτὸν ἰσχυροῦ κατασχόντος, κατανοῶν ὡς οὐδέν ἐστιν [p] ἀνθρώπειος ἀρετὴ, [q] τῷ Θεῷ πάντα προσεμαρτύρει· καὶ καθικέτευε, μηδὲν τῶν εἰρημένων [r] πρὸς ὀργὴν λαβόντα, τοῖς πολεμίοις αὐτὸν [s] ἐγχειρῆσαι, παρασχεῖν δὲ βοήθειαν πρὸς τὸ δεινὸν, καὶ ῥύσασθαι τοῦ κακοῦ. πρὸς οὖν τὰς [t] ἱκετείας ἐπικλασθεὶς ὁ Θεὸς, πηγὴν [v] κατά τινος πέτρας ἀνίησιν ἡδεῖαν καὶ πολλήν· ὅθεν ὁ Σαμψὼν ἐκάλει τὸ χωρίον Σιαγόνα, [x] καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο τοῦτο λέγεται.

ι'. Με-

z Ἅπαντας] Ἅπαντας non agnoscit *Vat.*

a Αὐτῶν ἐξάψας] Illud αὐτῶν inserui ex *Vet. Interpr. Glyca*, *Zonara* & *Hamart.*

b Ἐξαφίησιν] Ἐναφίησιν *Hen. Busb.* & *Zonar.* ἀφίησιν *Glyc.* & *Hamart.*

c Θαμνὰ,] Θαμναθὰ hîc loci soli *Big.* (Θαμνατὰ *Coll. Voss.*) & *Samb.*

d Αἰτὰν κατῴκει] Ita in *Josephi* libris omnibus (præter *Samb.* qui habet Αἰτὰν) & in LXX. 1 *Paral.* c 4. v. 32. & 2 *Paral.* c 11. v. 6. Verum *Jud.* c. 15. in *iisdem* bis occurrit Ἠτὰμ; & apud *Josephum* Antiqq. l. 8. Ἠταμὲ exstat.

e Ἐστράτευον] Ἐστράτευσαν *Vat.*

f Ἀνέγκλητοι] Ἀνεπίκλητοι *Samb.* eodem sensu. *Zonaras* alia voce ἀναίτιοι.

g Δῶσιν αὐτοῖς] Ita *Samb. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. δώσειν *Big. Vat.* & *Bas.*

h Αὐτὸν ἐν τῇ] Eo modo cum *Hen.* rescribere placuit. αὐτὸν ἐν *Bas.* & *G.* ἑαυτὸν ἐν *Vat.* ἑαυτὸν ἐπὶ *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* αὐτόν τε *Busb.*

i Ἄπωθεν] Ita *Samb.* ritu *Attico.* in *cæteris* ἄποθεν.

k Βοῆς ὡς] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* βοήσεως ἐπὶ κ.

l Τῇ σιαγόνι κτείνει] Sequuti sumus *Vat. Busb. Hen.* & *Vet. Interpr.* Illa τῇ σιαγόνι desunt in *Bas.* & *G.* ut & αὐτοὺς τῇ σιαγόνι in *Big.* & *Samb.*

m Εἰς χιλίους,] Ὡς χιλίους *Epiphan.* χιλίους ἀπέκτεινεν ἐν αὐτῇ *Zonar.* quem videsis, ut & *Glycam*, *Cedrenum*, & *Syncellum.*

n Μεῖζον] Μεῖζον *Samb. Big.* & *Vat.*

o Συνεργίαν ἔλεγε] Ita *Big.* & *Samb.* συνεργείαν in *Editis*, *Aliisque.* Hîc loci in Samsonem injurium esse *Josephum* queritur *Bochartus* in *Hieroz.* parte 1. l. 2. c. 15.

p Ἀνθρώπειος ἀρετὴ] Sic cum *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* ἀνθρώπιος aut ἀνθρώπινος.

q Τῷ Θεῷ πάντα] Τὸν Θεὸν *Hen.*

r Πρὸς ὀργὴν λαβόντα,] Εἰς ὀργὴν *Vat.*

s Ἐγχειρῆσαι,] Ἐγχειρίσαι *Big.*

t Ἱκετείας] *Al.* ἱκεσίας.

v Κατά τινος πέτρας] Κατά τινας πέτρας malit *Schotanus*, invitis libris. *Fontem circa petram quandam de asini maxilla suavem* &c. in *Vet. Interpr.* ac si in membranis suis olim vidisset, κατά τινος πέτρας ἐκ τῆς ὄνου σιαγόνος.

x Καὶ μέχρι] Equidem & fons ille etiamnum durat. Vide Itinerarium *Antonini*, p. 24.

y Δι-

ί. Μετὰ [y] δὲ ταύτην τὴν μάχην Σαμψὼν, καταφρονῶν τῶν Παλαιστίνων, εἰς Γάζαν ἀφικνεῖται, καὶ ἔν τινι τῶν καταγωγίων διέτριβε. μαθόντες δὲ τῶν [z] Γαζαίων οἱ ἄρχοντες τὴν αὐτόθι παρουσίαν αὐτοῦ, τὰ [a] περὶ τῶν πυλῶν ἐνέδραις καταλαμβάνουσιν, ὅπως ἐξιὼν μὴ λάθῃ. Σαμψὼν δὲ, οὐ γὰρ λανθάνουσιν αὐτὸν ταῦτα μηχανησάμενοι, περὶ μέσουσαν ἤδη τὴν νύκτα ἀναστὰς [b] ἐνεράσσεται ταῖς πύλαις, αὐταῖς τε φλιαῖς καὶ μοχλοῖς, ὅση τε ἄλλη περὶ αὐταῖς ἦν ξύλωσις, ἀράμενος [c] κατώμαδον, εἰς τὸ ὑπὲρ [d] Χεβρῶνος ὄρος φέρων κατατίθησι.

ιά. Παρέβαινε δ' ἤδη τὰ πάτρια, καὶ τὴν οἰκείαν δίαιταν παρεχάραττε ξενικῶν μιμητὴς ἐθισμῶν· καὶ τοῦτ' ἀρχὴ αὐτῷ κακοῦ γίνεται. γυναικὸς γὰρ ἑταιριζομένης παρὰ τοῖς Παλαιστίνοις ἐρασθεὶς, [e] Δαλίλης τοὔνομα, συνῆν αὐτῇ· καὶ τῶν Παλαιστίνων οἱ τοῦ κοινοῦ προεστῶτες, [f] ἐλθόντες πρὸς αὐτὴν πείθουσιν ἐπαγγελίαις μαθεῖν παρὰ τοῦ Σαμψῶνος τὴν αἰτίαν τῆς ἰσχύος, ὑφ' ἧς ἄληπτός ἐστι τοῖς ἐχθροῖς. ἡ δὲ, [g] παρὰ πότον καὶ τοιαύτην συνουσίαν θαυμάζουσα τὰς πράξεις αὐτοῦ, [h] ἐτεχνιτεύετο μαθεῖν τίνι τρόπῳ [i] τοσοῦτον προύχει κατ' ἀρετήν. ὁ δὲ Σαμψών· ἔτι γὰρ φρονεῖν ἰσχυρὸς ἦν· ἀντηπάτα τὴν [k] Δαλίλην, φάμενος· εἰ κλήμασιν ἑπτὰ δεθείη ἀμπελίνοις, ἔτι καὶ [l] περιειλεῖσθαι δυναμένοις, ἀσθενέστερος ἂν πάντων ἔσοιτο. ἡ δὲ, τότε μὲν ἡσύχασεν· [m] ἀποσημήνασα δὲ τοῖς ἄρχουσι [n] τῶν Παλαιστίνων, ἐνήδρευσεν τῶν στρατιωτῶν ἔνδον τινὰς, καὶ καθεύδοντα μεθύοντα [o] κατέδει τοῖς κλήμασιν [p] κατὰ τὸ ἰσχυρότατον, ἔπειτ' ἀνεγείρασα, ἐδήλου παρεῖναί τινας ἐπ' αὐτόν. ὁ δὲ, ῥήξας τὰ κλήματα, βοηθεῖν ὡς ἐπερχομένων αὐτῷ τινῶν ἐπειρᾶτο. καὶ ἡ γυνὴ, συνεχῶς ὁμιλοῦντος αὐτῇ τοῦ Σαμψῶνος, δεινῶς ἔχειν ἔλεγεν, εἰ [q] κατ' ἀπιστίαν εὐνοίας τῆς πρὸς αὐτὸν μὴ [r] λέγοι ταῦθ' ἅπερ δεῖται· ὡς οὐ σιγησομένης, ὅσα μὴ γινώσκεσθαι συμφέρειν οἶδεν αὐτῷ. τοῦ δὲ πάλιν ἀπατῶντος αὐτὴν, καὶ φήσαντος, [s] ἑπτὰ κάλοις δεθέντα τὴν ἰσχὺν ἀπολέσειν· ἐπεὶ καὶ τοῦτο ποιήσασα οὐδὲν ἤνυσε, τρίτον ἐνυφῆναι τὰς κόμας αὐτοῦ [t] ἐμήνυσεν. ὡς δ' οὐδὲ τούτου γινομένου ἀληθὲς ηὑρίσκετο, δεομένης τελευταῖον ὁ Σαμψών· ἔδει γὰρ αὐτὸν συμφορᾷ περιπεσεῖν· χαρίζεσθαι βουλόμενος τῇ [v] Δαλίλῃ, ἐμοῦ, φησὶν, ὁ Θεὸς κήδεται, καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου πρόνοιαν γεννηθεὶς, κόμην ταύτην τρέφω, παρεγγυήσαντος μὴ ἀποκείρειν τοῦ Θεοῦ. [x] τὴν γὰρ ἰσχὺν εἶναί μοι κατὰ τὴν ταύτης αὔξησιν καὶ παραμονήν. ταῦτα μαθοῦσα, καὶ στερήσασα τῆς κόμης αὐτὸν, [y] παραδίδωσι τοῖς πολεμίοις, οὐκ

10\. Post hanc autem pugnam Samson, Palæstinos despiciens, Gazam profectus est, & in loco meritorio diversabatur. Quod ubi Gazæorum principes intellexerunt, illuc ipsum venisse, loca ante portas insidiis occupant, ne clam se subduceret. At Samson (non enim ignorabat quæ parabantur) cum impetu irruit in portas, ipsasque, una cum postibus & repagulis & reliquo apparatu ligneo, humeris sublatas in jugum montis, qui Chebroni imminet, vectas deposuit.

Portas urbis Gazæ evellit Samson, atque in fastigium montis deportat. Jud. c. 16.

11\. Desciscebat autem *postea* à patriis moribus, * propriumque vitæ institutum in pejus mutavit consuetudines peregrinas imitando: id quod ei omnium malorum fit principium. Cum enim mulierem quandam meretricem adamasset, nomine Dalilam, cum ea consuescebat: quique Palæstinorum rei publicæ præerant, ipsam adeuntes, pollicitationibus *magnis ei* persuadent, ut à Samsone disceret quæ causa fuerit tanti roboris, ob quod invictus esset ab hostibus. Illa vero, inter pocula & ejusmodi consuetudinem res ejus gestas admirata, arte cognoscere conabatur qua ratione usque adeo virtute excellebat. Samson autem (nam adhuc erat mentis compos) fraudem Dalilæ fraude eludebat, dicendo, si vinearum palmitibus, qui & adhuc contorqueri possunt, revinctus fuerit, *cæteris* omnibus fore se viribus debiliorem. At illa, tunc quidem istis contenta erat: re vero cum principibus Palæstinorum ab ea communicata, intus milites quosdam in insidiis collocavit, illumque somno vinoque obrutum palmitibus, quam arctissime potuit, constringebat, deinde experrecto indicat quosdam illi *hostium* imminere. Is autem ruptis palmitum vinculis, sese, ac si aliqui eum aggressuri essent, ad sui defensionem parabat. Cæterum mulier, Samsone cum ea crebram consuetudinem habente, ægre se ferre ajebat, quod, suæ in ipsum benevolentiæ diffisus, noluerit ei dicere quod scire quam maxime desiderat; ac si ipsa tacere nescíverit, quæ novit ei non expedire ut aliis innotescerent. Samsone autem rursus feminam fallente, *vicissimque* dicente, sibi septem funibus alligato vires esse defecturas: cum hoc etiam experta nihil profecisset, tertio is illi indicabat, ut comas ejus *licio* intexeret. Cum autem hujusce rei experimento facto, ne tum quidem verum invenerit, preces ea adhibente tandem Samson (nam necesse erat ut in calamitatem incideret) cum Dalila gratiam redintegrare volens, mei, inquit, Deus curam habet, & ejus providentia natus hanc comam alo, Deo ne detondeatur præcipiente. vires enim mihi ita aucturas esse & permansuras, ac illa augeretur & conservaretur. Cum hæc intellexisset, comamque

Samson, ritus patrios transgressus, prostibulo consuescit; cui nomen Dalila. Jud. c. 16.

Illa Samsonem blanditiis aggreditur, ut ab eo disceret, in quo robur ejus situm erat. Jud. c. 16.

y Δὲ ταύτην τὴν μάχην] Ita *Samb.* in reliquis δή.

z Γαζαίων] Eo modo *Big. Samb. Hen. Busb. Syncellus* & *Zonaras.* male in *Editis*, *Aliisque* Γαζέων.

a Περὶ τῶν πυλῶν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* πρὸς τῶν πυλῶν *Bas.* & *G.* phrasi vetustiori & eleganti, quæ idem valet ac ἐπὶ πύλης *Interpretum* LXXII.

b Ενεράσσεται ταῖς πυλαῖς,] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.* ἐνράσσῃ) *Samb. Vat.* & *Suida* in voce ἐνεράσσεται, quam ὁρμητικῶς ἐφορμᾷ interpretatur. ἀναστὰς, τὰς πύλας αὐταῖς τε φλ. *Bas.* ἀναστὰς τὰς πύλας σὺν αὐταῖς τε φλ. *Gen.* vocula σὺν sine auctoritate inserta, quæ apud optimos Auctores sæpe omissa subauditur. Cum in nonnullis *Epiphanii* libris sit, *surgens*, *eruit*, (in aliis *irruit*, *eripit*, *arripit*) *portas*, *ipsasque clausuras simul & vectes* &c. forsan legendum, ἀναστὰς, ἐνεράσσεται τὰς πύλας, αὐταῖς τε φλ.

c Κατώμαδον,] Vide Suidam in voce hac.

d Χεβρῶνος] *Al.* Ἑβρῶνος & Ἕβρωνος.

* *Propriumque vitæ institutum in pejus mutavit*] In *Epiphanio* lego *propriam diætam relinquebat*, i. e. *professionem continentiæ*, cui adstricti erant *Nazaræi.*

e Δαλίλης τοὔνομα,] Ita cum *Vet. Interpr.* Δαλάλης solummodo *Bas.* & *G.* Δαλίδος *Vat.* Δαλίδης *Hen.* & *Busb.* Δαληνῆς τοὔνομα *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Gall.* 1. propter *Bibliorum Græcorum* Δαλιδά. unde & *Zonaras*, ἐρασθεὶς δ' ἑταίρας Παλαιστινῆς Δαλιδὰς καλουμένης.

f Ελθόντες πρὸς αὐτὴν] Ita *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.* προσελθόντες *Bas.* & *G.*

g Παρὰ πότον] Sic cum *Samb.* παρὰ ποτὸν καὶ τὴν τ. in *Editis*, *Aliisque.* παρὰ πότον καὶ τὴν αὐτῆς *Hen.* & *Busb.*

h Ετεχνιτεύετο] In quinque *MSS.* ἐτεχνίτευε. confer Suidam in hac voce.

i Τοσοῦτον] Ita *Bas. G. Vat.* & *Epiph.* τοσούτων προέχει *Big.* & *Samb.* τοσούτων κρατεῖ *Hen.* & *Busb.*

k Δαλίλην,] *Coll. Big.* & *Voss.* Δαληδάν.

l Περιειλεῖσθαι] Sic *Big.* & *Samb.* in cæteris περιειλῆσθαι.

m Αποσημήνασα] Vide Suidam in hoc verbo.

n Τῶν Παλαιστίνων,] Illud τῶν ex *MSS.*

o Κατέδει] Κατέδεισε *Big.* & *Samb* καταδεῖ *Vat.*

p Κατὰ τὸ ἰσχυρότατον,] Eo fere modo ac apud *Ælianum* (in *Var. Hist.* l. 1. c. 3.) κατὰ τὸ καρτερόν.

q Κατ' ἀπιστίαν] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* κατὰ πίστιν *Bas.* *G.* & forte *S. Ambrosius.*

r Λέγει ταῦθ'] Λέγοι *Samb.*

s Επτὰ κάλοις] Ἐν καλωδίοις καινοῖς &c. *S. Bibl.* ἐν ἑπτὰ καλωδίοις ἀθίκτοις *Glycas.*

t Εμήνυσεν.] Ita cum sex *MSS.* ἐμήνυεν in *Editis.*

v Δαλίλῃ] *Coll. Big.* & *Voss.* Δαλήδῃ.

x Τὴν γὰρ ἰσχὺν] Κατὰ γὰρ τὴν ταύτης αὔξησιν καὶ παραμονὴν τὴν ἰσχὺν εἶναί μοι.

y Παραδίδωσι] Παραδίδοι *Big.* & *Samb.* δίδωσι *Hen.* & *Busb.*

z Αμύ-

Samson, effossis oculis, in carcerem conjicitur. Jud. c. 16.

que ei *nescienti* abrasisset, *protinus* eum cum hostibus prodidit, cum jam non valeret illorum incursum propulsare: illi vero, oculis ei effossis, *quibusdam* ut vinctum ducerent *ipsum* tradiderunt.

Cum ei vires pariter ac capilli succrevissent, accitus ut ludibrio haberetur domum disjicit, seque una cum Palæstinis in eadem ruina involvit. Jud. c. 16.

12. Procedente autem tempore cæsaries illi renascebatur. Cumque diem festum Palæstini publicum agerent, virique principes & notæ melioris eodem in loco epularentur (domus enim erat, cujus tectum duæ sustinebant columnæ) Samson ab illis accitus in convivium adducitur, ut ei inter compotandum illuderent. Ille vero * malorum extremum esse existimans, quod ludibrio habitus *injuriam* ulcisci non potuerit, puero à quo manu ducebatur persuadet, dicens quod præ lassitudine paululum requiescere desideraret, ut eum columnis admoveret. Ut vero eò veneret, in illas magna vi se impulit, & domum subversis columnis dejicit, una cum tribus hominum millibus, qui omnes *ruina* oppressi erant, interque cæteros etiam ipse Samson. Et ille quidem hujusmodi exitum habuit, cum annos viginti Israëlitis imperasset. Convenit autem, ut virum admiremur virtutis ergo & fortitudinis, pariterque ob magnanimitatem qua mortem oppetiit, & quod ad extremum usque spiritum hostibus succensuerit. Ac quod à muliere quidem captus fuerit, hominum ingenio adscribendum, quod facile cedit peccatis; ipsi vero testimonium *hoc* tribuendum, quod cætera egregius fuerit & virtute excellens. Ejus autem cognati sublatum sepelierunt cum majoribus suis in Sarasa *urbe* patria.

ἔτ' ὄντα ἰσχυρὸν [z] ἀμύνασθαι τὴν ἔφοδον αὐτῶν. οἱ δὲ, ἐκκόψαντες αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, δεδεμένον ἄγειν παρέδοσαν.

ιβ΄. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, [a] ηὔξετο ἡ κόμη τῷ Σαμψῶνι. καὶ ἑορτῆς οὔσης τοῖς Παλαιστίνοις δημοτελοῦς, καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ γνωριμωτάτων ἐν ταὐτῷ εὐωχουμένων· οἶκος δ' ἦν δύο κιόνων στεγόντων αὐτοῦ τὸν ὄροφον· ἄγεται μεταπεμψαμένων ὁ Σαμψὼν εἰς τὸ συμπόσιον, ὅπως ἐνυβρίσωσιν [b] αὐτὸν παρὰ τὸν πότον. ὁ δὲ, δεινότερον τῶν κακῶν ὑπολαμβάνων, τὸ μὴ δύνασθαι ὑβριζόμενος ἀμύνασθαι, τὸν χειραγωγοῦντα παῖδα [c] πείθει, [d] προσαναπαύσασθαι χρῄζειν εἰπὼν ὑπὸ κόπου, τοῖς κίοσιν αὐτὸν [e] ἐγγὺς ἀγαγεῖν. ὡς δ' ἧκεν, ἐνσεισθεὶς αὐτοῖς ἐπικαταβάλλει τὸν οἶκον, [f] ἀνατραπέντων τῶν κιόνων, τρισχιλίοις ἀνδράσιν, οἳ πάντες ἀπέθανον, ἐν αὐτοῖς δὲ καὶ Σαμψών. καὶ τὸ μὲν [g] τοιοῦτο κατέσχε τέλος, [h] ἄρξαντος τῶν Ἰσραηλιτῶν εἴκοσιν ἔτη. θαυμάζειν δὲ ἄξιον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ περὶ τὴν τελευτὴν μεγαλόφρονος τὸν ἄνδρα, καὶ τῆς ὀργῆς τῆς μέχρι τοῦ τελευτᾶν πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ τὸ μὲν ὑπὸ γυναικὸς ἁλῶναι, δεῖ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων προσάπτειν ἥττονι ἁμαρτημάτων οὔσῃ· μαρτυρεῖν δὲ ἐκείνῳ τὴν εἰς τὰ ἄλλα πάντα τῆς ἀρετῆς περιουσίαν. οἱ δὲ συγγενεῖς, ἀράμενοι τὸ σῶμα αὐτοῦ, θάπτουσιν ἐν [i] Σαρασᾷ τῇ πατρίδι μετὰ τῶν συγγενῶν.

CAP. IX.

Quo modo, cum Eli præesset Israëlitis, Rutham in uxorem accepit Boazus, ex quo Obed Davidis avus.

XI. *Ex annonæ angustia in agrum Moabiticum cum Naami uxore & filiis profectus est Elimelechus.*

POst Samsonis autem obitum Israëlitis præfuit Eli pontifex. Ejus tempore, regione ea fame valde laborante, Elimelechus oriundus Bethleemis (est enim urbs illa tribus Judæ) cum calamitatem tolerare non *amplius* potuerit, assumpta uxore Naami, filiisque ex ea ipsi natis Chellione & Mallone, in terram Moabiticam commigrat. Cumque res ei ex animi sententia procederent, feminas Moabiticas filiis suis matrimonio junxit: Chellioni quidem Orphan, Malloni vero Rutham. Annis autem decem exactis, Elimelechus filiique ejus brevi post tempore moriuntur: atque Naamis quæ

Elimelecho mortuo Naamis cum Rutha in patriam reversa est.

ei acciderant acerbe ferens, seque in *tanta* orbitate vix sustinens, post amissos sibi charissimos, quorum gratia patriam reliquerat, iterum in eam se recipiebat. audierat enim jam omnia ei bene pro-

ΚΕΦ. θ΄.

Ὡς, Ἡλεὶ προεστῶτος τῶν Ἰσραηλιτῶν, τὴν Ῥούθην γαμεῖ Βόαζος, ἐξ οὗ Ὠβήδης ὁ Δαβίδου πάππος.

ΜΕτὰ δὲ τὴν Σαμψῶνος τελευτὴν, προέστη τῶν Ἰσραηλιτῶν [k] Ἡλεὶ ὁ ἀρχιερεύς. ἐπὶ τούτου [l] λιμῷ τῆς χώρας κακοπαθούσης αὐτῶν, [m] Ἐλιμέλεχος ἐκ [n] Βηθλεέμων· ἔστι δ' ἡ πόλις αὕτη τῆς Ἰούδα φυλῆς· ἀντέχειν τῷ δεινῷ μὴ δυνάμενος, τήν τε γυναῖκα [o] Νααμὶν καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς αὐτῷ γεγεννημένους, [p] Χελλίωνα καὶ [q] Μάλλωνα, ἐπαγόμενος εἰς τὴν Μωαβῖτιν μετοικίζεται. καὶ προχωρούντων αὐτῷ κατὰ νοῦν τῶν πραγμάτων, ἄγεται τοῖς υἱοῖς γυναῖκας Μωαβίτιδας, Χελλίωνι μὲν Ὀρφὰν, [r] Ῥούθην δὲ [s] Μάλλωνι. διελθόντων δὲ [t] δέκα ἐτῶν, ὅ, τε Ἐλιμέλεχος καὶ μετ' αὐτὸν οἱ παῖδες [v] δι' ὀλίγον τελευτῶσι· καὶ ἡ Νααμὶς πικρῶς ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι φέρουσα, [x] καὶ τὴν ὑπὸ τῶν φιλτάτων ἐρημίαν οὐχ ὑπομένουσα, δι' οὓς καὶ τῆς πατρίδος ἐξεληλύθει, πάλιν εἰς αὐτὴν ἀπηλλάττετο. καὶ γὰρ ἤδη κα-

λῶς

z Ἀμύνασθαι] Sic *Big.* & *Samb.* ἀμείνασθαι in *Editis*, *Aliisque.*
a Ηὔξετο ἡ κόμη] Ita cum *MSS.* in *Editis* ηὔξατο.
b Αὐτὸν] Αὐτῷ in quamplurimis *MSS.*
* *Malorum extremum esse existimans,*] *Al.* miseriis suis *illud* gravius esse existimans, quod &c.
c Πείθει,] Sic quinque *MSS.* *S. Ambros.* & *Epiphan.* ποιεῖν *Bas. G.* & *Vat.*
d Προσαναπαύσασθαι] Πρὸς ἀναπαύσασθαι *Samb.*
e Ἐγγὺς ἀγαγεῖν.] Vox ἐγγὺς abest plerisque *MSS.*
f Ἀνατραπέντων] Καὶ ἀνατραπέντων *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.*
g Τοιοῦτο] Ita *Samb.* in *reliquis* τοιοῦτον.
h Ἄρξαντος] Ἄρξαντα *Big. Samb.* & *Vat.*
i Σαρασᾷ] Σαρασᾷ *Big.* Σαρνασᾷ *Samb.*
k Ἡλεὶ ὁ ἀρχιερεύς.] Ita cum *Big.* *Cedreno*, *Zonara* & *Glyca.* Ἡλὶ *Vat.* atque ita, vel Ἡλὶς ubique *Bas.* & *G.* Ἡλὶς passim *Samb.* Ἡλεὶ *Gall.* 1. Ἡλεὶ *Busb.* & *Hen.* Ἡλὶ aut Ἡλεὶ LXXII.
l Λιμῷ τῆς χώρας] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. atque ita *Epiphan.* vel λιμοῦ τὴν χώραν καταλαβούσης αὐτῶν. nam vertit, *provinciam eorum apprehendente fame.* In *Editis*, *Aliisque*, pressius & ad phrasim sacram, ἐπὶ τούτου λιμοῦ γενομένου.
m Ἐλιμέλεχος] Ita *Vat. Epiphan.* & *Cedrenus.* quod olim *Drusio* placuit. Ἀβιμέλεχος vitio in *Editis* aliisque *Exemplaribus*, ut & apud *Theodoretum* & *Zonaram.* Est qui malit Ἀλιμέλεχος ex *Cod. Alexand. S. Bibliorum.*
n Βηθλεέμων·] Eo modo cum *Hen.* & *Busb.* hîc loci, & cum *Editis* paulo infra, pag. seq. Βηθλέμων *Samb.* ut supra p. 284. v. 14. Βηθλεμῶν *Bas. G.* & *Vat.* Vide Cellarii Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 342. & *Berkelium* ad *Steph. Byzant.* p. 220.
o Νααμὶν] Ita *Bas. G.* & plerique *MSS.* ut & *Epiphanii* Cod. *Lips.* Νοομὶν passim *Vat.* Νοεμὶν *Cedren.* & *Zon.* & omnes fere Codd. *Epiphanii.* Νωεμὶν, Νωεμεὶ, aut Νοομμὶ LXX.
p Χελλίωνα] Sic in *Editis* & *MSS.* Idemque in *Epiphanii* libris dicitur *Celion*, *Cellion*, aut *Cellon.* Χελαιὼν vero aut Χελεὼν in LXX.
q Μάλλωνα,] Ita *Bas.* & *G.* Μαλαῶνα *Big.* & *Samb.* Μαλλίωνα *Vat.* Hic ipse Μααλὼν LXX. *Epiphanii* libris *Mallon*, *Mallion* aut *Maalon.*
r Ῥούθην] Sic *MSS.* in *Editis* Ῥουθήν.
s Μάλλωνι.] Ita rescripsi ex v. 36. in *Editis* Μαλλίωνι. in plerisque *MSS.* Μαλεῶνι aut Μελεῶνι.
t Δέκα ἐτῶν,] Sic *Bas. G.* & quatuor *MSS.* διελθόντων δ' ὀκτὼ καὶ δέκα ἐτῶν juxta libros omnes *Epiphanii.* διελθόντων δὲ δῶκα ἐτῶν *Samb.* pro δώδεκα ἐτῶν, ut puto. Forsan διελθόντων δ' ὡς δέκα ἐτῶν. nam *S. Literis*, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ ὡς δέκα ἔτη. Juxta *Zonaram* ἐν δέκα μέντοι ἐνιαυτοῖς.
v Δι' ὀλίγον] Δι' ὀλίγου *Samb.* (*Coll. Voss.* & *Coccejus*) quod communius. desunt *Vat.*
x Καὶ τὴν ὑπὸ τῶν φιλτάτων ἐρημίαν] Καὶ τὴν ὑπ' ὄψιν τῶν φ. ἐρ. οὐχ ὑπ. δι' ἣν καὶ τῆς π. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. Verum *Epiphanius* arripuit, καὶ τὴν υἱῶν φιλτάτων ἐρημίαν.

y Τῆς

λῶς τὰ κατ' αὐτὴν ἐπυνθάνετο χωρεῖν. οὐκ ἐκαρτέρουν δὲ διαζευγνύμεναι αὐτῆς αἱ νύμφαι, οὐδὲ παραιτουμένη βουλομένας συνεξορμᾶν πείθειν ἐδύνατο· ἀλλ' ἐγκειμένων εὐξαμένη γάμον εὐτυχέστερον αὐταῖς οὗ διημαρτήκεσαν παισὶ [y] τοῖς αὐτῆς γαμηθεῖσαι, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν κτῆσιν, ὅτι τε τὰ πρὸς αὐτὴν οὕτως ἐστὶ, μένειν αὐτόθι [z] παρεκάλει, καὶ μὴ συμμεταλαμβάνειν αὐτῇ [a] βουληθῆναι πραγμάτων ἀδήλων, τὴν πάτριον γῆν καταλιπούσας. ἡ μὲν οὖν Ὀρφὰ [b] μένει· τὴν δὲ Ῥούθην μὴ πεισθεῖσαν ἀπήγαγε, κοινωνὸν παντὸς τοῦ προστυχόντος γενησομένην.

β'. Ἐλθοῦσαν δὲ Ῥούθην μετὰ τῆς πενθερᾶς εἰς τὴν [c] Βηθλεέμων, [d] Βόαζος, Ἐλιμελέχου συγγενὴς ὤν, [e] ξενίζει. καὶ ἡ Νααμὶς, προσαγορευόντων αὐτὴν ὀνομαστὶ [f] τῶν πολιτῶν, δικαιότερον εἶπε Μάραν [g] καλῶντέ με· σημαίνει δὲ κατ' Ἑβραίων γλῶσσαν Νααμὶς μὲν [h] εὐτυχίαν, [i] Μάρα δὲ ὀδύνην. ἀμητοῦ δὲ ὄντος ἐξῄει καλαμησομένη μετὰ συγχώρησιν τῆς πενθερᾶς ἡ Ῥούθη, ὅπως τροφῆς [k] εὐπορῶεν, καὶ εἰς τὸ Βοάζου [l] τυχαίως ἀφικνεῖται χωρίον. παραγενόμενος δὲ Βόαζος μετ' ὀλίγον, καὶ θεασάμενος τὴν κόρην, ἀνέκρινε τὸν [m] ἀγροκόμον [n] περὶ τῆς παιδός. ὁ δὲ μικρὸν ἔμπροσθεν παρ' αὐτῆς ἅπαντα [o] προπεπυσμένος ἐδήλου τῷ δεσπότῃ. ὁ δὲ, τῆς περὶ τὴν πενθερὰν εὐνοίας ἅμα καὶ μνήμης τοῦ παιδὸς αὐτῆς ᾧ συνῴκησεν [p] ἀσπασάμενος, καὶ εὐξάμενος αὐτῇ πεῖραν ἀγαθῶν, καλαμᾶσθαι μὲν αὐτὴν οὐκ ἠξίωσεν, θερίζειν δὲ πᾶν ὅ, τι καὶ δύναιτο καὶ λαμβάνειν ἐπέτρεπε, προστάξας τῷ ἀγροκόμῳ μηδὲν αὐτὴν διακωλύειν [q] λαμβάνειν, ἄριστόν τε παρέχειν αὐτῇ καὶ ποτὸν, ὁπότε σιτίζοι τοὺς θερίζοντας. Ῥούθη δὲ ἄλφιτα λαβοῦσα παρ' αὐτοῦ ἐφύλαξε τῇ ἑκυρᾷ, καὶ παρῆν ὀψὲ κομίζουσα μετὰ τῶν σταχύων· ἐτετηρήκει δὲ αὐτῇ καὶ ἡ [r] Νααμὶς [s] ἀπομοίραν βρωμάτων τινῶν οἷς αὐτὴν ἐπολυώρουν οἱ γειτονεύοντες· διηγεῖται δ' αὐτῇ καὶ τὰ παρὰ τοῦ Βοάζου πρὸς αὐτὴν εἰρημένα. δηλωσάσης δ' ἐκείνης ὡς συγγενὴς ἐστι, καὶ τάχα ἂν [t] δι' εὐσέβειαν προνοήσειεν αὐτῶν, ἐξῄει πάλιν ταῖς ἐχομέναις ἡμέραις ἐπὶ καλάμης συλλογὴν σὺν ταῖς τοῦ Βοάζου θεραπαινίσιν.

γ'. [v] Ἐλθὼν δὲ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας καὶ Βόαζος, ἤδη τῆς κριθῆς λελικμημένης, ἐπὶ τῆς [x] ἅλωος ἐκάθευδε. τοῦτο πυθομένη ἡ Νααμὶς, τεχνᾶται [y] παρακατακλῖναι τὴν Ῥούθην αὐτῷ· καὶ γὰρ ἔσεσθαι χρηστὸν [z] αὐτοῖς ὁμιλήσαντα τῇ παιδί· καὶ πέμπει τὴν κόρην ὑπνωσομένην αὐτοῦ παρὰ τοῖς ποσίν. ἡ δὲ, πρὸς οὐδὲν γὰρ ἀντιλέγειν τῶν ὑπὸ τῆς ἑκυρᾶς κελευομένων ὅσιον ἡγεῖτο, παραγίνεται· καὶ παραυτίκα μὲν λανθάνει τὸν Βόαζον βαθέως καθυπνωκότα. περιεγερθεὶς δὲ περὶ μέσην νύκτα, καὶ αἰσθόμενος τῆς ἀνθρώπου παρακατακειμένης, ἀνέκρινε τίς εἴη. τῆς δ' εἰπούσης [a] τοὔνομα,

spereque cedere. Nurus autem ejus non patiebantur ut ab ea disjunctæ essent; neque, cum deprecaretur ne cum ea proficisci velint, *illis* persuadere potuit: sed, cum urgerent, precata eis felicius conjugium, à quo exciderant filiis suis nuptæ, aliorumque bonorum possessionem; &, quod sua ita se haberent, illic manere obsecrabat, neque patria deserta illam comitari velle in rerum *suarum* incertitudine. Et quidem Orpha illic substitit: Rutham vero, cui non persuasit, secum abduxit, cujuivis fortunæ sibi participem futuram.

Naamin & Rutham hospitio excipit Boazus.

2. Rutham autem, cum socru in Bethleemorum *urbem* venientem, hospitio excipit Boazus, Elimelechi cognatus. Ac Naamis, cum à civibus suo nomine appellaretur, justius, inquit, me vocaretis Maram: Hebræorum enim lingua Naamis quidem felicitatem significat, Mara vero dolorem. Messis autem tempore Rutha permissu socrus ad spicilegium faciendum egressa est, ut victus illis suppeteret, acciditque ut in Boazi fundum deveniret. At cum Boazus paulo post adesset, & conspicaretur puellam, de ea agri curatorem percontatus est. Is vero, cum antea ab ipsa omnia accepisset, domino ea declarabat. At ille, eam amore amplexus, cum ob benevolentiam erga socrum, tum quod memoriam revereretur filii ipsius cui nupta fuerat, atque ut fausta *omnia* experiretur precatus, noluit quidem eam spicis colligendis occupari, sed permisit ut sibi ipsi meteret quantum posset, ac sumeret: mandavitque villico ne eam *quidquam* sibi capere prohiberet, & ut prandium ac potum ei præberet, cum *eorundem* copiam faceret messoribus. Rutha vero polentam ab eo acceptam reservavit socrui, eamque vespere una cum spicis ad illam apportabat; (quin & ei Naamis servaverat partem ciborum, quos vicini, multa ipsam cura dignantes, ipsi contulerant) atque socrui narrat *omnia* quæ ei Boazus dixerat. Cum vero Naamis ei indicasset quod cognatus esset, & propter pietatem forsan curam earum habiturus, sequentibus etiam diebus ad spicas legendas exivit cum Boazi ancillis.

Rutha ad spicas legendum in agros egreditur.

In Rutham Boazi benignitas.

Naamis cogitat ut Boazum in maritum Ruthæ conciliaret.

3. Post aliquot autem dies, cum jam ventilatum esset hordeum, ipse etiam Boazus in *rus suum* venit, & in area dormiebat. quo audito, Naamis excogitavit ut Rutham propter eum discumberet faceret (nam & ipsis emolumento fore *rata est*, modo is cum Rutha colloqueretur) mittitque *eò* puellam, ad pedes ejus dormituram. Illa vero, nam sibi religioni esse ducebat ulla in re socrus *suæ* jussis contradicere, *ad aream rectà* contendit: & in præsens quidem Boazum latuit, quod profunde dormiverat. Media autem nocte experrectus, & sentiens mulierem sibi accubantem, quæ ea esset interrogabat. * Illa vero nomen dicente, po-

y Τοῖς αὐτῆς γαμηθεῖσαι,] Ita *Big.* & *Samb.* τῆς αὐτῆς in *Editis*, *Aliisque*.

z Παρεκάλει,] Ita *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* παρακαλεῖ *Bas. G. Aliique*.

a Βουληθῆναι] Βούλεσθαι *Vat. Big. Samb.* & *Gall.* 1.

b Μένει·] Μένει πεισθεῖσα *Big.* & *Samb.* superflue.

c Βηθλεέμων,] Ita consensu omnium Librorum præter *Vat.* qui habet Βηθλεέμην.

d Βόαζος,] Sic passim *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1. Βόοζος in *cæteris*.

e Ξενίζει.] Δέχεται ξενίᾳ, & δέχεται ξενίαν in quibusdam *MSS.*

f Τῶν πολιτῶν] Illa τῶν πολιτῶν absunt *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.*

g Καλῶντέ με·] Lege καλοίητέ με. COCC.

h Εὐτυχίαν,] *Josephum* recte interpretatum esse Νααμὶς & Μάρα, ostendit *Is. Vossius* contra *Hornium*, p 362.

i Μάρα] *Big.* & *Samb.* hîc Μαρὰν & subinde Μαρὰ, contra *Editos* & quinque *MSS.*

k Εὐπορῶεν,] Lege εὐποροῖεν. COCC.

l Τυχαίως] Ita *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* Τυχέως *Bas. G. Aliique.* Forsan τυχηρῶς, aut τυχόν.

m Ἀγροκόμον] Ita in libris omnibus. Sed cum alibi, quod sciam, non exstet hoc verbum, mallem ἀγρονόμον, *villicum*, ut vocem interpretatur *Philoxenus* in *Glossario*.

n Περὶ τῆς παιδός.] Περὶ αὐτῆς *Hen. Busb.* & *Epiphan.*

o Προπεπυσμένος] Sic *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Epiphan.* προπεπεισμένος in *Editis*, *Aliisque*.

p Ἀσπασάμενος] Ἀσπασάμενος τὴν κόρην *Big. Samb.* & *Gall.* 1. ἀσπασάμενος αὐτὴν *Hen.* & *Busb.*

q Λαμβάνειν,] Vocem λαμβάνειν non agnoscit *Vat.*

r Νααμὶς] *Coll. Big.* & *Voss.* Νοεμὶς, ut & inferius passim.

s Ἀπομοίραν βρωμάτων] Ἀπὸ μοίρας in *Editis*, *Aliisque*. ἀπομοίρας *Samb.* quod placuit etiam *H. Stephano* in *Thes. Gr.* voce πολυωρέω. sed cùm ἀπὸ μοίραν habeat *Vat.* malui conjunctim ἀπομοίραν.

t Δι' εὐσέβειαν], Δι' εὐλάβειαν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. minus recte.

v Ἐλθὼν δὲ] *Al.* ἐλθών τε.

x Ἅλωος] Ἀλῶος in *Editis*. diverse tamen ἅλωνος, ἀλῶνος & ἅλωος in *MSS.*

y Παρακατακλῖναι] Παρακατακλίνει apud *Big.* & *Samb.* παρακαταθεῖναι *Vat.* συγκατακλίνειν *Zonar.*

z Αὐτοῖς ὁμιλήσαντα] *Busb.* αὐταῖς, *ipsi socrique.* & mox καὶ πέμπειν. dein πείθεται pro παραγίνεται.

a Τοὔνομα,] Ita *Vat.* in *aliis* τ' ὄνομα.

* *Illa vero nomen dicente,*] *Al.* illa vero nomen edente, diceenteque se esse in illius potestate.

poſtulanteque tanquam dominus *ſibi* veniam concederet, tunc quidem quieſcit: mane vero priuſquam famuli ad opus expergiſcerentur, excitatam juſſit, cum quantum ferre potuit hordei cepiſſet, ſocrum adire, antequam alicui reſciſceretur ſe illic diſcubuiſſe. prudentis enim eſſe calumniam ex ejuſmodi rebus cavere, præſertim cum nihil commiſſum fuerit. Verum, inquit, de re univerſa ita conſtituetur. ipſum oportet interrogem qui me tibi genere propinquior eſt, an te conjugem velit. Si quidem annuerit, ipſum ſequeris: ſin vero recuſarit, te conjugem legitimam habebo.

Boazus cum Ruthæ cognato de ea in matrimonium ducenda agit.

4. Hæc ubi dicta ſocrui renunciaverat, bono animo eſſe cœperunt, ſpei plenæ fore ut Boazus illarum curam ſuſciperet. Atque ille jam media die deſcendens in urbem fecit ut ſenatus coiret, Ruthaque accita advocavit & propinquum: qui, cum acceſſiſſet, dixit ei; nonne Elimelechi & filiorum ejus bona poſſides? illo fatente & *addente* id ſinere leges ob propinquitatem; non igitur, ait Boazus, ex parte dimidia legum meminiſſe oportet, ſed omnia facere ſecundum leges. muliercula enim huc venit à Mallone relicta, quam ex legibus ducere debes, ſi fundos retinere velis. Ille autem Boazo & mulierem & fundos cedit, quandoquidem & ipſe foret defunctorum cognatus; dicens eſſe jam ſibi uxorem & liberos. Boazus ergo ſenatum teſtificatus mulieri præcipiebat, ut accedens calceum ei ſolveret & in faciem ſpueret. Atque hoc facto, Rutham duxit Boazus in matrimonium, annoque elapſo natus eſt illis infans maſculus. Hunc cum Naamis nutricarit, Obedem de conſilio mulierum nominavit, ut qui ad curam ſenectutis ejus gerendam educaretur. nam Obed Hebræorum lingua idem eſt ac ſerviens. Ex Obede autem prognatus eſt Jeſſæus, ex hoc David, qui regnavit, & liberis ſuis principatum reliquit uſque ad primam & viceſimam virorum ſtirpem *propagatum*. Hæc quidem neceſſe habui de Rutha narrare, volens Dei potentiam oſtendere, cui facile eſt etiam vulgares homines ad ampliſſimam dignitatem perducere, ad qualem Davidem evexit ex hujuſmodi majoribus ortum.

Cum propinquus ille Ruthæ de jure ſuo cederet, eam Boazus ſibi in uxorem accipit.

Davidis genus.

καὶ φαμένης ὡς αὐτὸν δεσπότην [b] συγχωρεῖν, τότε μὲν ἡσυχίαν ἄγει· ὄρθρου δὲ, πρὶν ἢ τοὺς οἰκέτας ἄρξασθαι κινεῖσθαι πρὸς τὸ ἔργον, διεγείρας αὐτὴν, κελεύει, τῶν κριθῶν λαβοῦσαν ὅ, τι καὶ δύναιτο, πορεύεσθαι πρὸς τὴν ἑκυρὰν, πρὶν ὀφθῆναί τισιν αὐτόθι κεκοιμημένην. φυλάττεσθαι γὰρ σῶφρον τὴν ἐπὶ τοιούτοις διαβολὴν, καὶ μάλιστ᾽ ἐπὶ [c] μὴ γεγονόσι. περὶ μέντοι τοῦ παντὸς οὕτω, φησὶν, ἔσται. ἐρωτᾶν τὸν ἔγγιστα ἐμοῦ τῷ γένει τυγχάνοντα, εἰ σοῦ χρεία γαμετῆς ἐστιν αὐτῷ. καὶ [d] λέγοντι μὲν ἀκολουθήσεις ἐκείνῳ· παραιτουμένου [e] δὲ, νόμῳ σε συνοικοῦσαν ἕξομαι.

δ΄. Ταῦτα τῇ ἑκυρᾷ δηλωσάσης εὐθυμία κατεῖχεν αὐτὰς, ἐν ἐλπίδι τοῦ πρόνοιαν ἕξειν αὐτῶν [f] Βόαζον. κἀκεῖνος ἤδη μεσούσης τῆς ἡμέρας κατελθὼν εἰς τὴν πόλιν, τήν τε γερουσίαν συνῆγε, [g] καὶ μεταπεμψάμενος Ρούθην, ἐκάλει καὶ τὸν συγγενῆ· καὶ παραγενομένου φησὶν, [h] Ελιμελέχου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ [i] κλήρων κρατεῖς; ὁμολογήσαντος δὲ, συγχωρούντων τῶν νόμων κατὰ ἀγχιστείαν· οὐκ οὖν, φησὶν ὁ Βόαζος, [k] ἐξ ἡμισείας δεῖ μεμνῆσθαι τῶν νόμων, ἀλλὰ πάντα ποιεῖν [l] κατ᾽ αὐτούς. Μάλλωνος γὰρ δεῦρ᾽ ἥκει γύναιον, ὅπερ, εἰ θέλεις τῶν ἀγρῶν κρατεῖν, γαμεῖν σε δεῖ κατὰ τοὺς νόμους. ὁ δὲ Βοάζῳ καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς γυναικὸς [m] παραχωρεῖ, συγγενεῖ μὲν ὄντι καὶ αὐτῷ τῶν [n] τετελευτηκότων· εἶναι δὲ καὶ γυναῖκα λέγων [o] αὐτῷ, καὶ παῖδας ἤδη. μαρτυράμενος οὖν ὁ Βόαζος τὴν γερουσίαν, [p] ἐκέλευε τῇ γυναικὶ ὑπολῦσαι αὐτὸν προσελθοῦσαν κατὰ τὸν νόμον, καὶ [q] πτύειν εἰς τὸ πρόσωπον. [r] καὶ γενομένου τούτου, Βόαζος γαμεῖ τὴν Ρούθην, καὶ γίνεται παιδίον αὐτοῖς, μετ᾽ ἐνιαυτὸν, ἄῤῥεν. [s] τοῦτο ἡ Νααμὶς τιθηνουμένη κατὰ συμβουλίαν τῶν γυναικῶν Ωβήδην ἐκάλεσεν, ἐπὶ γηροκομίᾳ τῇ [t] αὐτῆς τραφησόμενον. Ωβήδης γὰρ κατὰ διάλεκτον [v] τῶν Εβραίων ἀποσημαίνει δουλεύων. Ωβήδου δὲ γίνεται Ιεσσαῖος, τούτου Δαυίδης ὁ [x] βασιλεύσας, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ καταλιπὼν τὴν ἡγεμονίαν [y] ἐπὶ μίαν καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν. τὰ μὲν [z] οὖν περὶ Ρούθην ἀναγκαίως διηγησάμην, ἐπιδεῖξαι βουλόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ὅτι τούτῳ παράγειν εὐφικτόν ἐστιν εἰς ἀξίωμα λαμπρὸν καὶ τοὺς ἐπιτυχόντας, εἰς οἷον ἀνήγαγε καὶ [a] Δαυίδην ἐκ τοιούτων γενόμενον.

CAP. X.

De nativitate Samueli prophetæ; & ut filiorum Eli calamitatem prænunciabat.

Eli Sacerdotis filii nequiſſime ſe gerunt.

HEbræi autem, rebus eorum in deterius lapſis, rurſus bellum movent Palæſtinis, talem ob cauſam. Eli pontifici duo filii erant, Hophnis &

ΚΕΦ. ι΄.

Περὶ τῆς Σαμουήλου γενέσεως· καὶ ὡς προηγγελλε τὴν τοῦ Ηλεὶ υἱῶν συμφοράν.

ΕΒραῖοι δὲ, τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ὑπενεχθέντων, πάλιν πόλεμον ἐκφέρουσι Παλαιστίνοις, [b] διὰ τοιαύτην αἰτίαν. [c] Ηλεὶ τῷ ἀρχιερεῖ δύο παῖδες ἦσαν [d] Οφνίς τε καὶ

b Συγχωρεῖν,] *Epiphanius* quaſi παρακειμένη συγχωρεῖν.

c Μὴ γεγονόσι.] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* καὶ μάλιστ᾽ ἐπὶ γεγονόσι, *maxime ſi non de nihilo oriantur*, ut vertit *Gelenius.*

d Λέγοντι μὲν] Θέλοντι *Hen.* & *Epiphan.* mox ἀκολουθήσειν *Vat.*

e Δὲ, νόμῳ σε συνοικοῦσαν ἕξομαι.] Δ᾽ ἐν νόμῳ συνοικήσουσαν ἄξομαι *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) *Big.* & *Vet. Interpr.* δὲ νόμῳ συνοικήσουσαν ἕξομαι *Hen* δὲ νόμῳ συνοικοῦσαν ἄξομαι *Vat.*

f Βόαζον.] Βόαζον γινομένας *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) *Big.* & *Epiphan.*

g Καὶ μεταπεμψάμενος Ρούθην,] Καὶ μεταπεμψάμενος, τὴν Ρούθην ἐκ. *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* καὶ μ. τήν τε Ρούθην ἐκ *Zonaras.*

h Ελιμελέχου] Alii ſententiam ſine interrogatione efferunt.

i Κλήρων κρατεῖς;] *Al.* κλήρου. utrumque recte.

k Εξ ἡμισείας] Οὐκ ἐξ *Vat.*

l Κατ᾽ αὐτούς. Μάλλωνος] Ita cum *Vet. Interpr.* & *MSS.* (lectionem firmante *Zonara*) niſi quod in *nonnullis* ſit Μαλλίωνος, in *aliis* Μάλωνος. in *Editis*, κατ᾽ αὐτοῖς [κατ᾽ αὐτοὺς *Baſ.*] μᾶλλον. ἰδοῦ γὰρ δεῦρ᾽ ἥκει γ.

m Παραχωρεῖ,] Παρεχώρει *Samb. Big.* & *Epiphan.*

n Τετελευτηκότων·] Τοῦ τετελευτηκότος *Epiphan.*

o Αὐτῷ,] Eo modo *Baſ.* & *Samb.* in *cæteris* αὐτῷ.

p Εκέλευε τῇ γυναικὶ] Ita *Samb. Hen.* & *Busb.* ἐκέλευσε in *reliquis.*

q Πτύειν εἰς τὸ πρόσωπον.] Sic è *MSS.* τύπτειν perperam in *Editis.* Vide *Zonaram* de ritu iſto, ut & *Bynæum* de *Calceo Hebr.* p. 328. *Lindenbrog.* in *Terentium*, p. 607. *Ramireſii de Prado* Pentecontarchum, c. 26. & *Seldenum* de ſucceſſ. ad Leges Hebr. c. 15. HUDS. Lego πτύειν, *ſpuere.* REL.

r Καὶ γενομένου τούτου,] Aut cum *Samb.* & *Big.* Γενομένου δὲ καὶ τούτου.

s Τοῦτο] *Big. Samb. Vat. Gall.* 1, & *Epiphanius*, τοῦτο ἡ Νοεμὶς τιθεμένη κατὰ συμβουλίαν τ. γ. Ὠβ. ὠνόμασεν, ἐ. γ. τῇ αὐτῆς τρ. Rectius vero *Baſ G.* cum *Busb.* & *Hen.* quomodo & expreſſum heic typis, præter τῆς αὐτῆς pro τῇ αὐτῆς.

t Αὐτῆς] Forte ἑαυτῆς COCC.

v Τὴν Εβραίων] Τῶν Εβραίων *Vat.*

x Βασιλεύσας,] Sic quinque *MSS.* & cum iſtis *Epiph.* & *Zonar.* βασιλεὺς in *Vat.* & *Editis.* Vide *Syncellum* p. 175.

y Επὶ μίαν καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν.] Επὶ μιᾷ καὶ εἴκοσι γενεαῖς *Vat.* HUDS. Confer Matth. 1. REL.

z Οὖν περὶ Ρούθην] Ita *Vat.* τὰ μὲν οὖν κατὰ *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* τὰ μὲν περὶ in *Editis.*

a Δαυίδην] Δαβίδην *Baſ. G. Vat.* ſicut *N. T.* ſcriptoribus acceptum Δαβίδ. Verum Δαυίδης *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* quod Hebraïco probe convenit.

b Διὰ τοιαύτην αἰτίαν.] Διὰ τὴν τ. αἰτ. *Big.* & *Samb.* ἐκ τῆς τ. αἰτίας *Hen.* & *Busb.*

c Ηλεὶ τῷ ἀρχιερεῖ] Eadem heic notanda, quæ ad p. 304. v. 32.

d Οφνίς τε] Ὀφνίς τε *Hen.* & *Busb.* unde ſono duriori Ὀφνίς τε feci. Ὀφνὶς τε in *Editis.* Ὀφνίης τε *Vat.* Ὀφιεὶς τε *Big.* & *Samb.* ἐ Αὐ-

καὶ Φινεέσης. οὗτοι, καὶ πρὸς ἀνθρώπους ὑβρισταὶ γενόμενοι καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀσεβεῖς, οὐδενὸς ἀπείχοντο παρανομήματος. καὶ τὰ μὲν ἐφέροντο τῶν γερῶν κατὰ τιμὴν, ἃ δὲ ἐλάμβανον [e] αὐτοῖς ἁρπαγῆς τρόπῳ· γυναῖκάς τε τὰς ἐπὶ θρησκείᾳ παραγινομένας ὕβριζον φθοραῖς, ταῖς μὲν βίαν [f] προσφέροντες, τὰς δὲ δώροις ὑπαγόμενοι. τυραννίδος δ' [g] οὐδὲν ἀπέλειπεν ὁ βίος αὐτῶν. ὅ, τε οὖν πατὴρ [h] αὐτοῖς ἐπὶ τούτοις χαλεπῶς εἶχεν, ὅσον οὐδέπω προσδοκῶν ἥξειν ἐκ Θεοῦ τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς πραττομένοις, [i] τό, τε πλῆθος ἐδυσφόρει· κἀπειδὴ φράζει τὴν ἐσομένην συμφορὰν ὁ Θεὸς τοῖς παισὶν αὐτοῦ τῷ τε Ηλεὶ καὶ Σαμουήλῳ τῷ προφήτῃ, [k] παιδί τε ὄντι, τότε φανερὸν ἐπὶ τοῖς υἱοῖς πένθος ἦγε.

β'. Βούλομαι δὲ τὰ περὶ τοῦ προφήτου πρότερον διεξελθὼν, ἔπειθ' οὕτως τὰ περὶ τοὺς Ηλεὶ παῖδας εἰπεῖν, καὶ τὴν δυστυχίαν [l] τὴν παντὶ τῷ λαῷ Εβραίων γενομένην. [m] Ελκάνης, Λευίτης ἀνὴρ, τῶν ἐν μέσῳ πολιτῶν, τῆς Εφραίμου κληρουχίας, [n] Ραμαθὰν πόλιν κατοικῶν, ἐγάμει δύο γυναῖκας, Ανναν τε καὶ Φενάνναν. ἐκ δὴ ταύτης καὶ παῖδες αὐτῷ γίνονται. [o] τὴν δ' ἑτέραν, ἄτεκνον οὖσαν, ἀγαπῶν διετέλει. ἀφικομένου δὲ μετὰ τῶν γυναικῶν τοῦ Ελκάνου [p] εἰς Σιλὼ πόλιν θῦσαι· ἐνταῦθα γὰρ ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ ἐπεπήγει [q] καθὰ προειρήκαμεν· καὶ πάλιν κατὰ τὴν εὐωχίαν νέμοντος μοίρας κρεῶν [r] ταῖς τε γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις, Αννα θεασαμένη τοὺς τῆς ἑτέρας παῖδας τῇ μητρὶ [s] περικαθισαμένους, εἰς δάκρυά τε προύπεσε, καὶ τῆς ἀπαιδίας [t] αὐτὴν ὠλοφύρετο καὶ τῆς μονώσεως. καὶ τῆς τἀνδρὸς παραμυθίας τῇ λύπῃ κρατήσασα, εἰς τὴν σκηνὴν ᾤχετο τὸν Θεὸν ἱκετεύουσα δοῦναι γονὴν αὐτῇ καὶ ποιῆσαι μητέρα, ἐπαγγελλομένη τὸ πρῶτον αὐτῇ [v] γενησόμενον καθιερώσειν ἐπὶ [x] διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ, δίαιταν οὐχ ὁμοίαν τοῖς ἰδιώταις [y] ποιησόμενον. διατριβούσης δ' ἐπὶ ταῖς εὐχαῖς πολὺν χρόνον, Ηλεὶ ὁ ἀρχιερεὺς, ἐκαθέζετο γὰρ πρὸ τῆς σκηνῆς, ὡς παροινοῦσαν [z] ἐκέλευεν ἀπιέναι. τῆς δὲ πιεῖν ὕδωρ φαμένης, [a] λυπουμένην δ' ἐπὶ παίδων ἀπορίᾳ τὸν Θεὸν ἱκετεύειν, θαῤῥεῖν [b] παρεκελεύετο, παρέξειν αὐτῇ παῖδας τὸν Θεὸν καταγγέλλων.

γ'. Παραγενομένη δ' εὔελπις πρὸς τὸν ἄνδρα, τροφὴν χαίρουσα προσηνέγκατο· καὶ ἀναστρεψάντων εἰς τὴν πατρίδα, κύειν ἤρξατο. καὶ γίνεται παιδίον αὐτοῖς, ὃν Σαμουῆλον προσαγορεύουσι· θεαίτητον ἄν τις [c] εἴποι. [d] παρῆσαν οὖν ὑπὲρ τῆς τοῦ παιδὸς γενέσεως θύσοντες, δεκάτας τε ἔφερον. ἀναμνησθεῖσα δ' ἡ γυνὴ τῆς εὐχῆς τῆς ἐπὶ τῷ παιδὶ γεγενημένης, παρεδίδου [e] τῷ Ηλεὶ, ἀνατιθεῖσα τῷ Θεῷ προφήτην γενησόμενον: κόμη τε οὖν αὐτῷ ἀνεῖτο, καὶ ποτὸν ὕδωρ ἦν. καὶ Σαμουῆλος μὲν ἐν τῷ ἱερῷ διῆγε τρεφόμενος. [f] Ελκάνῃ δ' ἐκ τῆς Αννης [g] υἱεῖς τε ἄλλοι γίνονται, καὶ τρεῖς θυγατέρες.

Phineeses. Illi, & in homines injuriosi & in Deum impii, ne ab ulla quidem nequitia abstinebant. Ac alia quidem munera ut honoraria auferebant, alia vero veluti rapto sibi vendicabant: mulieres etiam, religionis ergo sacra adeuntes, corruptelis dedecorabant; aliis quidem vim inferentes, alias vero donis *ad stuprum* pellicientes. atque ita à tyrannide nihil differebat vitæ eorum consuetudo. Itaque & pater illis ob hæc graviter irascebatur, continuo exspectans ut Deus eos propter hæc facinora ulcisceretur, & populus ea ægerrime ferebat: ac postquam Deus futuram filiorum ejus cladem tam Eli quam Samuelo prophetæ etiamnum puero prædixerat, tunc palam ob filios luctum agebat.

Anna, ex Elcanæ uxoribus altera, Deo votum facit ob impetrandum filium.

2. Volo autem primo nonnulla de propheta percensere, atque ita demum ea quæ spectant ad Eli filios enarrare. Elcanes, vir Levita, mediæ fortunæ civis de tribu Ephraïmitide, urbem Ramatham habitans, duas uxores duxit, Annam & Phenannam. Ex hac autem liberos suscepit: tamen alteram, licet nullum ediderit partum, amare non destitit. Cæterum cum Elcanes unà cum uxoribus in Siluntem urbem sacrificatum venisset, (illic enim fixum erat Dei tabernaculum, sicut ante memoravimus) & in convivio portiones carnium uxoribus & liberis vicissim distribuisset, Anna, ut viderat alterius liberos matri undique assidentes, & in lachrymas prorumpebat, & suam sterilitatem & solitudinem deplorabat. Cumque in tanta esset mœstitia ut eam consolari non potuerit maritus, Tabernaculum adiit, Deum supplex orans, ut sibi daret prolem, matremque faceret, promittens, se primum filium sibi natum ministerio divino consecraturam esse, qui victu consueto aliisque familiari non usurus esset. Et dum precibus diu incumberet, Eli pontifex (nam ante Tabernaculum sedebat) tanquam parum sobriam discedere jubebat. Illa vero dicente se aquam potare, contristatamque quod liberos non haberet, Deo supplicare, ipsam bono animo esse hortabatur, denuncians, Deum ipsi daturum esse filium.

Samuelus nascitur, & Deo sacratur.

3. Tum demum bona cum spe ad maritum revertens, cibum læta sumpsit: & postquam se in patriam recepissent, *brevi* uterum gerere cœpit, eisque *exacto ad pariendum tempore*, natus est filius, quem Samuelum nominant, quasi à Deo petitum. Itaque *ad Tabernaculum* aderant, pro puero *nato* sacra facturi, simulque decimas *ex more* afferentes. Mulier autem recordata voti, quod pro puero nuncuparat, eum Eli tradidit, Deo in prophetam futurum consecrans. Itaque & comam prolixam nutriebat, & aquam *tantum* potabat. Ac Samuelus quidem apud Tabernaculum commorabatur *ibidem* educatus. Quin & Elcanæ alii filii ex Anna, tresque filiæ progenitæ sunt. 4. Sa-

e Αὐτοῖς ἁρπαγῆς τρόπῳ·] *Al.* αὑτοῖς.
f Προσφέροντες,] Προσάγοντες *Vat.*
g Οὐδὲν ἀπέλειπεν] Οὐθὲν ἀπέλιπεν *Samb.*
h Αὐτοῖς ἐπὶ τούτοις] Αὐτὸς *Idem.* αὐτῶν *Vat.* & *Epiphan.*
i Τό, τε πλῆθος ἐδυσφόρει·] Τόσον τὸ πλ. legisse videtur *Epiphan.*
k Παιδί τε ὄντι,] Ita *Big.* & *Samb.* παιδὶ τότε ὄντι, τότε φ. in *Editis.* Σαμουήλῳ τῷ παιδὶ τότε ὄντι *Vet. Interpr.* Σαμ. τῷ πρ. παιδὶ τότε ὄντι φανερὸν &c. *Vat.*
l Τὴν παντὶ] Ita placuit rescribere, cum τὴν τῷ παντὶ τῷ λαῷ habeant *Bas.* & *G.* & τῷ παντὶ λαῷ *Big. Samb.* & *Vat.* παντὶ non legerat *Vet. Interpr.*
m Ελκάνης,] In *Editis, Busb. Hen.* & *Epiphanio*, Ἑλκάνης. verum in *Samb. Big. Vat.* ubique lectum Αλκάνης. nec aliter legerat *Suidas*, apud quem scribe, ᾧ δὲ ἐν ἀρχῇ τῆς α. βίβλου τῶν Βασιλειῶν Ελκανᾶ κεῖται τὸ ὄνομα.
n Ραμαθὰν] Ex Chaldaïco *Ramatha*, quod ab Hebræo *Ramathaim.* In *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat Hen.* & *Busb.* Αρμαθὰν, hyperthesi nimis frequenti, ut apud LXX. *Suidam, Aliosque* Αρμαθαίμ.
o Τὴν δ' ἑτέραν] Τὴν δ' Ανναν *Hen.* & *Busb.*
p Εἰς Σιλὼ] *Al.* Σηλῶ, & Σιλῶ, & Σηλὼμ, & Σιλοῦν.
q Καθὰ προειρήκαμεν·] Καθὼς in quatuor *MSS.*

r Ταῖς τε γυναιξὶ] Ταῖς γ. καὶ τ. τ. ἡ Αννα in *MSS.*
s Περικαθισαμένους,] In quatuor *MSS.* in *Editis* περικαθησαμένους. Forte περικαθημένους legerant *Zonar.* & *Suid.* καθ' ὡς *Coll. Voss.*
t Αὐτὴν ὠλοφύρετο] *Al.* ἑαυτήν.
v Γενησόμενον] Γενησόμενον in *Editis, Aliisque* contra quatuor *MSS.* & *Suidam.*
x Διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ,] Ita *MSS.* Διακονίαν in *Editis* & *Suida.*
y Ποιησάμενον.] Vel ποιησόμενον cum *Busb.* (*Cocc.*) & *Hen.*
z Εκέλευεν ἀπιέναι.] Ita in quatuor *MSS.* in *Editis*, ἐκέλευσεν.
a Λυπουμένην] Ita *Samb.* (*Coll. Voss.*) & quædam ἀντίγραφα *Epiphanii.* in *Editis, Aliisque* λυπουμένης.
b Παρεκελεύετο,] Παρεκελεύσατο *Vat.* Παρακελεύετο *Aliis.*
c Εἴποι.] Ita (quomodo etiam correxit *Coccejus*) vel εἴπεις. antea εἴποις.
d Παρῆσαν] Ita è *Cod. Vat.* nec aliter *Samb.* & *Big.* nisi quod θύοντες pro θύσοντες habeant. παρῆσαν οὖν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς θύσοντες, δεκάτας τε φέροντες in *Editis, Aliisque.*
e Τῷ Ηλεὶ,] *Illud* τῷ ex *MSS.*
f Ελκάνῃ] Αλκάνῃ *Coll. Big.* & cum aspiratione *Coll. Voss.*
g Υἱεῖς τε ἄλλοι] Ita *Vat. Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ἄλλοι deest in *Editis, cæterisque.* Apud *Suidam*, υἱοὶ γίνονται τρεῖς καὶ θυγάτηρ. Mallem tamen ex *S. Literis* υἱεῖς τε γίνονται τρεῖς καὶ δύο θυγατέρες.

h Προσ-

Deus Samuelum alloquitur; Elique sacerdoti iram denunciat ob flagitia filiorum.

4. Samuelus autem, anno ætatis duodecimo jam completo, prophetam agere cœpit. Et eum aliquando dormientem Deus nominatim vocavit. Ille vero, ratus à Pontifice se vocari, eum adit. Cum autem diceret Pontifex, illum à se non vocatum esse, Deus hoc ter fecit. Tum Eli illuminatus eum sic alloquitur; & jam quidem, Samuele, & ego ut ante silentium egi: Deus autem est, qui te vocat. age, significa illi te præsto esse. Rursus cum Deum loquentem audivisset, orabat ut sibi oracula aperire dignaretur; se enim in ministeriis, ad quæcunque voluisset, non segnem fore. Cui Deus, "quoniam, inquit, ades, disce *ex me* cladem Israëlitis "imminere, majorem quam ut forte à quopiam "narrari & credi possit: immo & Eli filios una die "morituros, & pontificatum in Eleazari familiam "transiturum. Eli enim suum in filios amorem "meo cultui, illorumque commodis & rationibus "prætulit". Illa ipsa cum à propheta jurejurando extorsisset *Eli* (nam ea narrando ipsi mœrorem afferre nolebat *Samuelus*) ex eo jam certiorem interitûs filiorum exspectationem habuit. Samueli autem gloria magis magisque crescebat, quod nihil ab eo prædictum irritum esse conspiceretur.

δ'. Σαμούηλος δὲ, πεπληρωκὼς ἔτος ἤδη δωδέκατον, [h] προεφήτευε. καί ποτε κοιμώμενον ὀνομαστὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεός. ὁ δὲ νομίσας ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως πεφωνῆσθαι, [i] παραγίνεται πρὸς αὐτόν. οὐ φαμένου δὲ καλέσαι τοῦ ἀρχιερέως, ὁ Θεὸς [k] εἰς τρὶς τοῦτο ποιεῖ. καὶ Ηλεὶ [l] διαυγασθεὶς φησὶ πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ἐγὼ μὲν, Σαμούηλε, σιγὴν [m] ὡς καὶ τὸ πρὶν ἦγον, Θεὸς δ' ἐστὶν ὁ καλῶν. ἀλλὰ σήμαινε πρὸς αὐτὸν, ὅτι παρατυγχάνω. καὶ τοῦ Θεοῦ φθεγξαμένου πάλιν ἀκούσας, ἠξίου λαλεῖν ἐπὶ τοῖς [n] χρωμένοις, οὐ γὰρ ὑστερήσειν αὐτὸν [o] ἐφ' οἷς ἂν θελήσειε διακονίας. καὶ ὁ Θεὸς, "ἐπεὶ, φησὶ, παρατυγχάνεις, μάνθανε συμφορὰν Ισραηλίταις ἐσομένην, λόγου μείζονα καὶ πίστεως τοῖς παρατυγχάνουσι· "καὶ τοὺς Ηλεὶ δὲ παῖδας ἡμέρᾳ μιᾷ τεθνηξομένους, καὶ "τὴν ἱερωσύνην μετελευσομένην εἰς τὴν Ελεαζάρου οἰκίαν. Ηλεὶ γὰρ τῆς ἐμῆς θεραπείας μᾶλλον τοὺς υἱοὺς "καὶ παρὰ τὸ συμφέρον αὐτοῖς ἠγάπησε". ταῦτα [p] βιασάμενος ὅρκοις εἰπεῖν αὐτῷ τὸν προφήτην [q] Ηλεί· οὐ γὰρ ἐβούλετο λυπεῖν αὐτὸν λέγων· ἔτι μᾶλλον βεβαιοτέραν εἶχε τὴν προσδοκίαν τῆς τῶν τέκνων ἀπωλείας. Σαμουήλου δ' ηὔξετο [r] ἐπὶ πλεῖον ἡ δόξα, πάντων ὧν [s] προεφήτευεν ἀληθινῶν [t] βλεπομένων.

CAP. XI.

Narrantur quæ Eli filiis, arcæ, populoque acciderunt; utque Eli miserabili fine vitam claudit.

Palæstini Hebræos fundunt fugantque.

ITaque per idem tempus Palæstini bello Israëlitarum populo illato, castra posuerunt apud urbem Aphecam. Cum autem brevi *illos* exspectarent Israëlitæ, die sequenti congressi sunt, victoriamque reportant Palæstini: & Hebræorum quidem quatuor circiter millia perimunt, reliquam vero multitudinem in castra persequuntur.

Alteram eis cladem inferunt & arcam capiunt.

2. Quamobrem Hebræi, de rerum summa soliciti, mittunt ad Senatum atque Pontificem qui arcam Dei in *castra* afferri postularent, ut ea inter illos versante in aciem instructi hostes superent: ignorantes eum, qui calamitatem illorum decreverat, majorem esse arca, propter quem contigit ut ipsa esset veneranda. Aderat igitur arca, simulque duo Eli filii, accepto à patre mandato, ut, si illos arca capta vivere non piguerit, in ipsius non audeant venire conspectum. Phineeses autem tunc sacerdotio fungebatur, pater id propter senectutem concedente. Hebræis itaque magna accrescit fiducia, ac si ex arca advecta hostibus forent superiores. Contra autem hostes, animis consternati sunt, metuentes ne arcæ præsentia Israëlitis præsidio esset. At res non ita ceciderunt ac hi vel illi exspectabant. Sed cum manus conseruerunt, victoria, quam sperabant Hebræi, à Palæstinis stetit: atque cladem, quam isti timore defugiebant, cum paterentur Hebræi, cognoverunt quod frustra in arca fiduciam reposuerint. etenim statim ac pugna cum hostibus erat commissa, in fugam versi sunt, & *viros* ad triginta millia desiderarunt, inter quos &

ΚΕΦ. ιά.

Δηλοῦται τὰ κατὰ τοὺς Ηλεὶ υἱοὺς, τὴν κιβωτὸν, καὶ τὸν λαὸν συμβάντα· καὶ ὡς ὁ μὲν Ηλεὶ θανάτῳ οἰκτρῷ τελευτᾷ.

ΚΑτὰ τοῦτον δὴ τὸν καιρὸν [v] Παλαιστῖνοι στρατεύσαντες ἐπὶ τοὺς Ισραηλίτας, [x] στρατοπεδεύονται κατὰ πόλιν [y] Αφεκάν. δεξαμένων δ' ἐξ ὀλίγου τῶν Ισραηλιτῶν, συνήεσαν εἰς τὴν ἐχομένην, καὶ νικῶσιν οἱ Παλαιστῖνοι· καὶ κτείνουσι μὲν τῶν Εβραίων εἰς [z] τετρακισχιλίους, τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος συνδιώκουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον.

β'. Δείσαντες δὲ περὶ τῶν ὅλων οἱ Εβραῖοι πέμπουσιν ὡς τὴν γερουσίαν καὶ [a] τὸν ἀρχιερέα, τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ κελεύοντες κομίζειν, ἵνα παρούσης αὐτῆς παραταττόμενοι κρατῶσι τῶν πολεμίων· ἀγνοοῦντες ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ καταψηφισάμενος αὐτῶν τὴν συμφορὰν τῆς κιβωτοῦ, δι' ὃν καὶ ταύτην [b] ἐν τιμῇ συνέβαινεν εἶναι. παρῆν τε οὖν ἡ κιβωτὸς, καὶ οἱ τοῦ ἀρχιερέως υἱεῖς, τοῦ πατρὸς αὐτοῖς ἐπιστείλαντος, εἰ ληφθείσης τῆς κιβωτοῦ ζῆν [c] ἐθελήσουσιν, εἰς ὄψιν αὐτῷ μὴ παραγενέσθαι. Φινεέσης δὲ ἤδη καὶ ἱερᾶτο, τοῦ πατρὸς αὐτῷ παρακεχωρηκότος διὰ τὸ γῆρας. θάρσος οὖν ἐπιγίνεται πολὺ τοῖς Εβραίοις, ὡς διὰ τὴν ἄφιξιν τῆς κιβωτοῦ περιεσομένοις τῶν πολεμίων. [d] κατεπλήττοντο δὲ οἱ πολέμιοι, δεδιότες τὴν παρουσίαν τῆς κιβωτοῦ τοῖς Ισραηλίταις. ταῖς μέντοι γε ἑκατέρων προσδοκίαις οὐχ ὅμοιον ἀπήντησε τὸ ἔργον. ἀλλὰ συμβολῆς γινομένης, ἣν μὲν ἤλπιζον νίκην Εβραῖοι, τῶν Παλαιστίνων αὕτη γίνεται· ἣν δ' ἐφοβοῦντο ἧτταν οὗτοι, ταύτην Εβραῖοι παθόντες, ἔγνωσαν αὐτοὺς μάτην [e] ἐπὶ τὴν κιβωτὸν τεθαρρηκότας. ἐτράπησάν τε γὰρ [f] εὐθὺς εἰς χεῖρας ἐλθόντες τῶν πολεμίων, καὶ ἀπέβαλον εἰς τρισμυρίους, ἐν οἷς ἔπεσον καὶ

h Προεφήτευε.] Προεφήτευσε Busb. Hen. Zon. & Suid.
i Παραγίνεται] Παρεγένετο Suid.
k Εἰς τρὶς] Sic Big. (Cocc.) Samb. & Suid. εἰς τρεῖς in Editis. καὶ τοῦτο τρὶς πεποίηκε Busb. & Hen.
l Διαυγασθεὶς] Διυπνισθεὶς Big. Samb. & Vat. (διυπνησθεὶς Coll. Voss.) διαγασθεὶς Suid.
m Ὡς καὶ τὸ πρὶν ἦγον] Ὡς καὶ πρὶν ἔτ' ἦγον Big. (Coll. Voss.) & Samb.
n Χρωμένοις,] Forte ἀκροωμένοις. COCC.
o Ἐφ' οἷς] Ἐφ' αἷς ἂν θελήσειε διακονίαις Suid. v. Σαμουήλ.
p Βιασάμενος] Coll. Voss. βιασαμένοις.
q Ηλεί.] Ita Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat. in Editis, Aliisque desunt Ηλεὶ & μᾶλλον.
r Ἐπὶ πλεῖον] Ἐπὶ πλέον in quatuor MSS.
s Προεφήτευεν] Al. προεφήτευσεν.
t Βλεπομένων.] Φαινομένων Vat.

v Παλαιστῖνοι] Καὶ Παλαιστῖνοι Vat.
x Στρατοπεδεύονται] Εστρατοπεδεύοντο Vat.
y Αφεκάν.] Ita cum Big. (& Coll. Voss.) præsertim cum hanc urbem *Aphec* appellent *S. Literæ* in *Jos.* c. 13. v. 15. & 1 *Sam.* c. 4 v. 1. Εφεκὰν Samb. Αμφέκαν in *Editis*, *Aliisque*. ab Απφεκὰ, ut *Ambubaia* ab Αββουβαῖα Syrorum. *Amphet* exstat in *Epiphanio*.
z Τετρακισχιλίους,] Τρισχιλίους legerat *Vet. Interpr.*
a Τὸν ἀρχιερέα,] Τοὺς ἀρχιερέας *Idem.*
b Εν τιμῇ] Illa ἐν τιμῇ habuimus *Big. Samb.* & *Gall.* 1.
c Εθελήσουσιν,] Ita *Big. Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* ἐθέλουσιν εἰς ὄψιν αὐτῷ μὴ παραγίνεσθαι *Vat.* ἐθέλουσιν εἰς ὄψιν μὴ παραγίνεσθαι *Bas. G. Aliique.*
d Κατεπλήττοντο] Ita *Big.* & *Samb.* καταπλήττοντο *Aliis.*
e Επὶ τὴν κιβωτὸν] Επὶ τῇ κιβωτῷ *Big. Samb.* & *Vat.*
f Εὐθὺς] *Coll. Voss.* αὖθις.

καὶ οἱ τοῦ ἀρχιερέως υἱεῖς· ἥ τε κιβωτὸς ἤγετο πρὸς τῶν πολεμίων.

γʹ. Ἀπαγγελθείσης δὲ τῆς ἥττης εἰς τὴν [g] Σιλὼ, καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς κιβωτοῦ· Βενιαμίτης [h] γὰρ αὐτοῖς τις ἄγγελος ἀφικνεῖται νεανίας, παρατετυχὼς τῷ γεγονότι· πένθους ἀνεπλήσθη πᾶσα ἡ πόλις. καὶ Ἠλεὶ ὁ ἀρχιερεὺς, ἐκαθέζετο γὰρ καθ' ἑτέρας τῶν πυλῶν ἐφ' ὑψηλοῦ θρόνου, ἀκούσας οἰμωγῆς, καὶ νομίσας νεώτερόν τι πεπρᾶχθαι περὶ τοὺς οἰκείους, καὶ μεταπεμψάμενος τὸν νεανίαν, ὡς ἔγνω τὰ κατὰ τὴν μάχην, ῥᾴων ἦν ἐπί τε τοῖς παισὶ, καὶ τοῖς συνηγγελμένοις περὶ τὸ στρατόπεδον, ὡς ἂν προεγνωκὼς παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ συμβησόμενον, καὶ προαπηγγελκώς. συνέχει γὰρ ἱκανῶς τὰ παρὰ τὴν προσδοκίαν συντυχόντα δεινά. ὡς δὲ καὶ τὴν κιβωτὸν ἤκουσεν ᾐχμαλωτίσθαι πρὸς τῶν πολεμίων, ὑπὸ τοῦ παρ' ἐλπίδας αὐτῷ τοῦτο προσπεσεῖν περιαλγήσας, ἀποκυλισθεὶς ἀπὸ τοῦ θρόνου τελευτᾷ, ὀκτὼ καὶ ἐνενήκοντα βιώσας ἔτη τὰ πάντα, καὶ τούτων τὰ τεσσαράκοντα κατασχὼν τὴν ἀρχήν.

δʹ. Θνήσκει δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἡ Φινεέσου [i] παιδὸς γυνὴ, μὴ καρτερήσασα ζῆν ἐπὶ τῇ τἀνδρὸς δυστυχίᾳ. κυούσῃ [k] μὲν αὐτῇ προσηγγέλθη τὸ περὶ τὸν ἄνδρα πάθος. τίκτει δ' ἑπταμηνιαῖον παῖδα, ὃν καὶ ζῶντα [l] Ἰωχάβην προσηγόρευσαν· σημαίνει δὲ ἀδοξίαν τὸ ὄνομα· διὰ τὴν προσπεσοῦσαν [m] δύσκλειαν τότε τῷ στρατῷ.

εʹ. Ἦρξε δὲ πρῶτος Ἠλεὶ, [n] Ἰθαμάρου τοῦ ἑτέρου τῶν Ἀαρῶνος υἱῶν οἰκίας· ἡ γὰρ Ἐλεαζάρου οἰκία τὸ πρῶτον [o] ἱερᾶτο, παῖς παρὰ πατρὸς ἐπιδεχόμενοι τὴν τιμὴν, ἐκεῖνός τε Φινεέσῃ τῷ παιδὶ αὐτοῦ παραδίδωσι, μεθ' ὃν [p] Ἀβιεζέρης υἱὸς ὢν αὐτοῦ τὴν τιμὴν παραλαβὼν, παιδὶ αὐτοῦ [q] Βουκὶ [r] τοὔνομα αὐτὸς αὐτὴν κατέλειπεν αὐτῷ, παρ' οὗ διεδέξατο [s] Ὀζις υἱὸς ὢν, μεθ' ὃν Ἠλεὶ ἔσχε τὴν ἱερωσύνην, περὶ οὗ νῦν ἦν ὁ λόγος, καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ' ἐκείνου, μέχρι τῶν κατὰ τὴν Σολομῶνος βασιλείαν καιρῶν. τότε δὲ οἱ Ἐλεαζάρου πάλιν αὐτὴν [t] ἀπέλαβον.

Τέλος τοῦ βιβλίου πέμπτου.

Pontificis filii occubuerunt: arca item in hostium potestatem redacta est.

3. Cum autem fama hujusce cladis atque arcæ captivitatis apud Siluntinos percrebresceret (nam illis nuncius venerat juvenis quidam Benjamita qui prælio interfuerat) tota civitas luctu repleta est. Atque Eli pontifex (ad portarum enim alteram sublimis in sella sedebat) audito ejulatu suspicatus *id quod res erat*, novi aliquid *mali* suis accidisse, accersitoque juvene simul ac cognoverat eventum prælii, lenius ferebat filiorum cædem, & quæ una nunciata erant de exercitus strage, ut qui præsciverat à Deo quod futurum erat, & prædixerat. maxime enim *nos* afficiunt mala quæ præter exspectationem cadunt. Ut vero etiam arcam in hostium manus venisse acceperat, ex rei adeo insperatæ nuncio cum valde indoluisset, è solio delapsus animam exhalavit, annos natus octo & nonaginta, atque per horum quadraginta imperio *summo* potitus.

XII. Eli, delato ad se mali nuncio, animam exspiravit.

4. Eadem vero die & Phineesis filii *ejus* conjux defuncta est, quod vivere non sustinuerit post mariti infortunium. ipsi quidem, cum gravida esset, *& partui non adeo vicina*, nunciata erat viri *sui* clades: puerum vero septimestrem enititur, ipsumque, utpote vitalem, Jochaben nominarunt (nomen autem *istud* infamiam significat) ex ignominia quam eo tempore acceperat exercitus.

Phineesis uxor, ex interitu mariti partus doloribus correpta, moritur.

5. Primus autem *hic* Eli ex familia Ithamari, alterius Aaronis filii, pontificatum obtinuit: nam ante in Eleazari domo fuit sacerdotium, dignitate à patre ad filium transmissa; atque ille Phineesi filio suo tradidit; post quem Abiezeres filius ejus, sumptum honorem, filio suo, cui nomen erat Bocci, reliquit; à quo eum accepit Ozis filius ejus; post quem Eli, de quo nunc *nobis* facta est narratio, sacerdotium habuit, ut & stirps ejus usque ad tempora regni Solomonis. tunc enim Eleazari posteri id recuperarunt.

Pontificatus ex una familia in aliam transfertur.

Finis Libri quinti.

g Σιλὼ,] Σιλῶν *Vat.* Σηλῶ *Samb.* Vide p. 287. v. 44.
h Γὰρ αὐτοῖς] Γάρ τις αὐτοῖς ἄγ. *Samb.*
i Παιδὸς γυνὴ,] Τοῦ παιδὸς *Big.* (*Coll. Voss.*) & *amb.*
k Μὲν αὐτῇ προσηγγέλθη] Γὰρ αὐτῇ *Samb.*
l Ἰωχάβην προσηγόρευσαν·] Ἰοχάβην *Big. Samb. & Gall.* 1. Ὀχάμην *Vat.*
m Δύσκλειαν] Δυσκολίαν *Big. & Samb.*
n Ἰθαμάρου] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Ἰθάμαρ τοῦ ἑτ. in *Editis.* Ἰθαμάρου ἑτέρου *Vat.*
o Ἱερᾶτο,] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* qui mox habet παῖδες. ἱεροῦτο à typis.
p Ἀβιεζέρης] *Abiezer* hîc, depravatis, ut fieri amat, ex Græcorum Latinorumque scriptione Orientalium nominibus, est *Abishua*, *Boceias Bucci*, *Ozi Uzzi*, qui omnes in posteris Phinees recensentur, 1 *Paralip.* c. 6. v. 51. *Seldenus* de *Succ. in Pontif. Hebr.* l. 1. c. 2.
q Βουκὶ] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1. In *Editis* Βόκκης. in *Vat.* Βόλκης. utrumque forsan pro (quod & vult *Coccejus*) Βόκκης.
r Τοὔνομα αὐτὸς] Τοὔνομα αὐτὴν κατέλειπεν. π. *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* αὐτὸς αὐτὴν κατέλειπεν *Epiphan.*
s Ὀζις] Ὀζεις *Big. & Samb.*
t Ἀπέλαβον.] Ἀπέλαβον ἀπόγονοι *Vat.* ἀπέλαβον. Περιέχει ὁ λόγος χρόνον ἐτῶν νος. *Busb. & Hen.*

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ [a]ΤΗ ΕΚΤΗ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO SEXTO
HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ
HÆC CONTINENTUR.

1. *Clades Palæstinorum & terræ eorum, ex ira Dei propter arcam ab iis captam: & quo modo eam remiserunt ad Hebræos.*
2. *Expeditio Palæstinorum in ipsos, & victoria Hebræorum ductu Samueli prophetæ.*
3. *Ut Samuelus, propter senectutem rebus administrandis parum idoneus, curam earum filiis suis commisit.*
4. *Ut populus, cum illi in principatu male se gererent, ira incitatus Regem petiit.*
5. *Samuelo ab iis mota indignatio; isque Regem eis designat, Saulum nomine, Deo ita jubente.*
6. *Saulus contra Ammanitarum gentem exercitum educit; atque hostes profligat spoliatque.*
7. *Ut Palæstini, rursus Hebræos armis aggressi, ab iis debellantur.*
8. *Saulus cum Ammanitis bellum gerit, deque iis victoriam reportat.*
9. *Quod, cum Saulus prophetæ mandata transgrederetur, Samuelus clam alium creat Regem, Davidem nomine, ex jussu Dei.*
10. *Quomodo novam expeditionem contra Hebræos, Saulo regnante, Palæstini susceperunt.*
11. *Singulare certamen Davidis cum Goliatho, viro Palæstinorum fortissimo: atque Goliathi peremptio, & Palæstinorum strages.*
12. *Ut Saulus, fortitudinem Davidis admiratus, filiam ei in matrimonium collocavit.*
13. *Quod postea Rex, cum Davidem in sua potestate haberet, ad eum perimendum se accinxit.*
14. *Ut aliquoties Davides, à Saulo in vitæ discrimen adductus, salvus effugit: bis tamen Saulo, cum perdere posset, pepercit.*
15. *Hebræi, cum Palæstini in eos bellum moverent, prælio divicti sunt; in quo Saulus rex una cum filiis contra eos pugnans occubuit.*

α'. Φθορὰ Παλαιστίνων καὶ τῆς γῆς αὐτῶν ἐξ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν αἰχμαλωτευθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν κιβωτόν· καὶ τίνα τρόπον [b] ἀπέπεμψαν αὐτὴν τοῖς Ἑβραίοις.

β'. Στρατεία Παλαιστίνων ἐπ' αὐτοὺς, καὶ νίκη Ἑβραίων Σαμουήλου στρατηγοῦντος αὐτῶν τοῦ προφήτου.

γ'. Ὡς Σαμουῆλος, διὰ τὸ γῆρας ἀσθενὴς ὢν τὰ πράγματα διοικεῖν, τοῖς αὐτοῦ παισὶ ταῦτα ἐνεχείρησεν.

δ'. Ὡς οὐ καλῶς προϊσταμένων ἐκείνων τῆς ἀρχῆς, τὸ πλῆθος ὑπ' ὀργῆς ᾐτήσατο βασιλεύεσθαι.

ε'. Σαμουήλου πρὸς τοῦτο ἀγανάκτησις. καὶ βασιλέως αὐτοῖς [c] ἀπόδειξις, Σαούλου τοὔνομα, κελεύσαντος τοῦ Θεοῦ.

ς'. Σαούλου στρατεία ἐπὶ τὸ Ἀμμανιτῶν ἔθνος, καὶ νίκη καὶ ἁρπαγὴ [d] τῶν πολεμίων.

ζ'. Ὡς στρατευσάμενοι πάλιν ἐπὶ τοὺς Ἑβραίους οἱ Παλαιστῖνοι ἡττήθησαν.

η'. Σαούλου πρὸς Ἀμαληκίτας [e] πόλεμοι καὶ νίκη.

θ'. Ὅτι παραβαίνοντος Σαούλου τὰς ἐντολὰς τοῦ προφήτου, Σαμουῆλος ἄλλον ἀπέδειξε βασιλέα κρύφα, Δαυίδην ὄνομα, κατ' ἐπιτροπὴν Θεοῦ.

ι'. Ὡς καὶ πάλιν ἐπεστράτευσαν τοῖς Ἑβραίοις οἱ Παλαιστῖνοι, ἐπὶ [f] Σαούλου βασιλεύοντος.

ια'. Μονομαχία Δαυίδου τότε πρὸς Γολίαθον, τὸν ἄριστον τῶν Παλαιστίνων· καὶ ἀναίρεσις τοῦ Γολιάθου, καὶ ἧττα τῶν Παλαιστίνων.

ιβ'. Ὡς θαυμάσας τὸν Δαυίδην τῆς ἀνδρείας, συνῴκισεν αὐτῷ τὴν θυγατέρα [g] Σάουλος.

ιγ'. Ὅτι μετὰ ταῦτα [h] ὑπ' αὐτῷ τὸν Δαυίδην γινόμενον ὁ βασιλεὺς ἐσπούδασεν ἀποκτεῖναι.

ιδ'. Ὡς πολλάκις καὶ Δαυίδης κινδυνεύσας ἀποθανεῖν ὑπὸ Σαούλου διέφυγε· καὶ Σάουλον, δὶς ἐπ' αὐτῷ γινόμενον, ὥστε ἀνελεῖν, οὐ διεχειρήσατο.

ιε'. Ὡς στρατευσαμένων Παλαιστίνων ἐπὶ τοὺς Ἑβραίους ἡττήθησαν οἱ Ἑβραῖοι τῇ μάχῃ· καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Σάουλος ἀπέθανε μετὰ τῶν παίδων μαχόμενος.

a Τῇ ἕκτῃ] *Al.* ἐν τῷ ἕκτῳ λόγῳ.
b Ἀπέπεμψαν] Ἔπεμψαν *Samb.* in reliquis convenit cum *Edit. Bas.* Verum hæc summaria paulo contractiora exhibet *Gen.*
c Ἀπόδειξις,] Coll. *Voss.* ἀνάδειξις.
d Τῶν πολεμίων.] Addunt Coll. *Voss.* & *Big.* καὶ τῶν πόλεων.
e Πόλεμοι] Coll. *Voss.* πόλεμος.

f Σαούλου βασιλεύοντος.] Coll. *Voss.* & *Big.* Σαμουήλου προφητεύοντος.
g Σάουλος] Ponunt hoc in prioribus post θαυμάσας Coll. *Big.* & *Voss.*
h Ὑπ' αὐτῷ] Coll. *Big.* & *Voss.* ὕποπτον.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος [a] χρόνον ἐτῶν λβ'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER SEXTUS.

Qui continet tempus annorum XXXII.

ΚΕΦ. α'.

Φθορὰ Παλαιστίνων καὶ τῆς γῆς αὐτῶν ἐξ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν κιβωτόν· καὶ τίνα τρόπον ἀπέπεμψαν αὐτὴν τοῖς Ἑβραίοις.

ΛΑΒΟΝΤΕΣ δὲ οἱ Παλαιστῖνοι τὴν τῶν Ἑβραίων κιβωτὸν αἰχμάλωτον, ὡς προείρηκα μικρὸν ἔμπροσθεν, εἰς Ἄζωτον ἐκόμισαν πόλιν, καὶ παρὰ τὸν αὐτῶν Θεόν, ὥσπερ τι λάφυρον, [b] Δαγὼν δ' οὗτος ἐκαλεῖτο, τιθέασι. τῇ δ' ἐπιούσῃ πάντες, ὑπὸ τὴν τῆς ἡμέρας ἀρχὴν εἰσιόντες εἰς τὸν ναὸν προσκυνῆσαι τὸν Θεὸν αὐτῶν, ἐπιτυγχάνουσιν αὐτῷ τοῦτο ποιοῦντι τὴν κιβωτόν· ἔκειτο γὰρ [c] ἐκπεπτωκὼς τῆς βάσεως, ἐφ' ἧς ἑστὼς διετέλει. καὶ βαστάσαντες πάλιν ἐφιστᾶσιν αὐτὸν ἐπὶ ταύτης, δυσφορήσαντες ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ. πολλάκις δὲ φοιτῶντες παρὰ τὸν [d] Δαγῶνα καὶ καταλαμβάνοντες ὁμοίως ἐπὶ τοῦ προσκυνοῦντος τὴν κιβωτὸν σχήματος κείμενον, ἐν ἀπορίᾳ δεινῇ καὶ συγχύσει καθίσταντο. καὶ τελευταῖον [e] ἀπέσκηψεν εἰς τὴν τῶν Ἀζωτίων πόλιν καὶ τὴν χώραν αὐτῶν φθορὰν [f] τὸ θεῖον καὶ [g] νόσον. ἀπέθνησκον γὰρ ὑπὸ [h] δυσεντερίας, πάθους χαλεποῦ καὶ [i] τὴν ἀναίρεσιν ὀξυτάτην ἐπιφέροντος, πρὶν ἢ τὴν ψυχὴν αὐτοῖς εὐθανάτως ἀπολυθῆναι τοῦ σώματος, τὰ ἐντὸς ἀναφέροντες [k] ἐξεμοῦντες διαβεβρωμένα καὶ παντοίως ὑπὸ τῆς νόσου διεφθαρμένα. τὰ δ' ἐπὶ τῆς χώρας μυῶν πλῆθος, ἀνελθὸν [l] ἀπὸ τῆς γῆς, κατέβλαψε· μήτε φυτῶν, μήτε καρπῶν ἀποσχόμενον. ἐν δὴ τούτοις ὄντες τοῖς κακοῖς οἱ Ἀζώτιοι, καὶ πρὸς τὰς συμφορὰς ἀντέχειν οὐ δυνάμενοι, συνῆκαν ἐκ τῆς κιβωτοῦ [m] ταύτας αὐτοῖς ἀναχεῖν, καὶ τὴν νίκην καὶ τὴν ταύτης αἰχμαλωσίαν [n] οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ γεγενημένην. πέμπουσιν οὖν πρὸς τοὺς Ἀσκαλωνίτας, ἀξιοῦντες τὴν κιβωτὸν αὐτοὺς παρὰ σφᾶς [o] δέ-

CAP. I.

Clades Palæstinorum & terræ eorum, ex ira Dei propter arcam ab iis captam; & quo modo eam remiserunt ad Hebræos.

CUM autem Palæstini arcam Hebræorum cepissent, quemadmodum paulo ante diximus, in urbem Azotum eam deportarunt; &, ut *eximium* quiddam è manubiis, juxta Deum suum collocant: is autem Dagon appellabatur. Postridie vero cuncti in fanum prima luce ingredientes, ut Deum suum adorarent, eum invenerunt hunc ipsum honorem arcæ præstantem: humi enim jacebat, basi prolapsus, cui perpetuo insistebat. eum itaque sublatum in eandem restituunt, ægerrime ferentes id quod acciderat. Cumque sæpius ad Dagona accederent, pariterque eum ante arcam adorantis specie projectum reperirent, in magna erant anxietate animisque perturbati. Tum denique in Azotiorum urbem & regionem diram immisit Deus vastationem & morbum. Moriebantur enim intestinorum torminibus, gravi malo & necem acerbissimam inferente, viscera, priusquam anima ipsis per mortem convenienter solveretur corpore, egerentes, exesa & modis omnibus à morbo corrupta evomendo. Quicquid autem in provincia erat mures innumeri è terra exorti graviter læserunt, nec stirpibus nec fructibus parcentes. Itaque dum Azotii his malis premerentur, nec amplius calamitates ferendo essent, intellexerunt arcam Dei in causa esse quod tam gravia paterentur, atque victoriam arcæque captivitatem sibi in damnum cessisse. Miserunt igitur ad Ascalonitas, obsecrantes ut eam ad se reciperent. Illis autem non ingrata

Dagon, Azotiorum deus, ante arcam prosternitur.

1 Reg. c. 5.

Palæstini plagis percutiuntur.

Azotii malis vexa-

a Χρόνον ἐτῶν λβ'.] Ita *Samb. Big.* & *Coll. Voss.* numerumque defendit *Vossius* in *Chronol. S.* c. 5.

b Δαγὼν δ' οὗτος] Hunc specie hominis, in piscem ab umbilico desinentis, super Deos reliquos gens maritima venerabatur. HUDS. Conf. De bell. Jud. lib. v. c. 9. §. 4. Δαγὼν τὸ ξόανον· SPANH.

c Ἐκπεπτωκὼς] Ἀπ' αὐτῆς ἀποπεπτωκὼς τῆς β. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

d Δαγῶνα] Ita cum *Cod. Vat.* in *reliquis* Δαγών.

e Ἀπέσκηψεν] Ἐπέσκηψεν *Vat.* ἐνέσκηψεν *Hen.* & *Busb.* quod forsan à *Josepho*.

f Τὸ Θεῖον καὶ νόσον. ἀπέθνησκον γὰρ ὑπὸ δυσεντερίας,] Καὶ νόσον τὸ θεῖον *Vat.*

g Νόσον. ἀπέθνησκον γὰρ ὑπὸ δυσεντερίας,] De hac clade, de bell. Jud. lib. v. c. 9. §. 4. σηπόμενοι δὲ τὰ κρυπτὰ τοῦ σώματος, καὶ δι' αὐτῶν τὰ σπλάγχνα. SPANH.

h Δυσεντερίας,] Vide *Theodoretum*, tom. 1. p. 236.

i Τὴν ἀναίρεσιν ὀξυτάτην] *Epiphanius* legerat πρὶν ἢ τὴν ἀναίρεσιν ὀξυτάτην αὐτοῖς ἐπιφέρεσθαι, πρὶν ἢ τὴν ψ.

k Ἐξεμοῦντες] Ἐξήμουν *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) *Gall.* 1. & *Epiphan.* in *reliquis* cum *Hesychio* & *Glyca* ἐξεμοῦντες

l Ἀπὸ τῆς γῆς,] Ἐκ τῆς γ. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb* & *Vat.*

m Ταύτας αὐτοῖς ἀναχεῖν,] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.* ταύτης in *Editis*, *Aliisque*.

n Οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ] Οὐκ ἐπὶ χρησίμῳ γενομένην *Vat.* οὐκ ἐ. ἀγ. γενομένην *Big.* & *Samb.*

o Δέχεσθαι.] Δέξασθαι *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Vide *Zonaram.*

p Αὐ-

ti arcam ad Ascalonitas transferunt, atque illi ad alios eam deportant. 1 Reg. c. 5.

grata accidit hæc supplicatio: quamobrem iis non ægre quidem concedunt quod petierunt. Cum vero arcam sumpsissent, eadem ipsis mala ingruebant: Azotiorum enim calamitates una cum arca importatæ erant iis, qui eam ab illis acceperunt. Ad alios igitur eam ablegant Ascalonitæ. neque vero apud illos permansit: nam cum & ipsi ab eodem morbo vexarentur, ad vicinas eam dimittunt urbes. Atque in hunc modum quinque Palæstinorum urbes pervagata est arca; à qualibet, ideo quod ad ipsas venisset, tributi vice exigens ea quæ passæ sunt.

Palæstini de remittenda arca consultant. 1 Reg. c. 6.

2. Cum hisce autem suppliciis pæne conficerentur quotquot iis affecti erant, quique de istis audierant illorum exemplo moniti essent, ne arcæ præsentiam emerent tanta mercede & vectigali, tandem quæsiverunt qua arte & via ab ea semet expedirent. Et cum convenissent quinque civitatum principes, Gittæ & Accaronis & Ascalonis, itemque Gazæ & Azoti, dispiciebant quid facto opus esset. Ac primum quidem illis visum est, ad suos remittendam esse arcam, quasi palam esset Deum ejus suscepisse vindictam, atque ideo calamitates cum ea in ipsos invasisse, simulque in urbes eorum ingressas esse. Erant autem qui dicerent, hoc quidem nequaquam faciendum esse, fallique *eos* qui malorum causam illi acceptam ferrent. non enim tantam ei potestatem esse & vim; neque si ejus curam habuisset Deus, in hominum manus venisset. Cæterum monebant ut quiescerent, & quicquid acciderat æquo animo ferrent, cogitantes non aliam esse eorundem causam quam ipsam rerum naturam; quæ & corporibus & terræ & plantis & omnibus mortali concretione satis, certis temporum vicibus, hujusmodi mutationes affert. Prædictas autem sententias vincit istorum virorum consilium, qui & antea crediti sunt intelligentia & prudentia præcellere, & tunc maxime visi sunt accommodate dicere ad præsens negotium; qui neque *ita inanem* remittendam esse arcam censuerunt, neque retinendam: sed quinque *podicum* simulachra aurea pro unaquaque civitatum quasi munus Deo consecranda, quod eorum saluti prospexerit, & vitam illis conservarit, cum ex ea malis depellerentur, quibus resistere non poterant. Quin & totidem numero mures aureos conflari *curarunt*, iis similes qui regionem eorum populati sunt atque vastarunt. Deinde hisce in loculum inclusis, & super arcam collocatis, currum novum ei fabricari *voluerunt*: vaccisque fœtis ei alligatis, vitulos quidem earum domi concludi & custodiri, ne matribus, eas sequendo, impedimento forent; eorum autem desiderio *illæ* quam ocyssime redirent. Cum vero illas arcam vehentes in trivium abegissent, ibi relinquendas esse *jusserunt*, facta eis potestate abeundi quò velint. Et si quidem Hebræos versus pergerent, & in illorum regionem conscenderent, esset ut existimarent arcam illis malorum causam extitisse; sin vero aliò deflecterent, illam persequendam esse di-

Multis cum muneribus vehiculo imponitur, cui boves fœtæ adjunguntur inclusis domi vitulis.

χεῖρα. τοῖς δὲ οὐκ ἀηδὴς ἡ τῶν Αζωτίων δέησις προσέπεσεν· ἀλλ' ἐπινεύουσι μὲν αὐτοῖς τὴν χάριν. λαβόντες δὲ τὴν κιβωτὸν, ἐν τοῖς ὁμοίοις δεινοῖς κατέστησαν. συνεξεκόμισε γὰρ [p] αὐτῇ τὰ τῶν Αζωτίων ἡ κιβωτὸς πάθη πρὸς τοὺς ἀπ' ἐκείνων αὐτὴν δεχομένους. καὶ πρὸς ἄλλους παρ' αὐτῶν ἀποπέμπουσιν Ασκαλωνῖται. μένει δ' οὐδὲ παρ' ἐκείνοις· ὑπὸ γὰρ τῶν αὐτῶν παθῶν ἐλαυνόμενοι, πρὸς τὰς ἐχομένας ἀπολύουσι πόλεις. καὶ τοῦτον [q] περιέρχεται τὸν τρόπον τὰς πέντε τῶν Παλαιστίνων πόλεις ἡ κιβωτὸς, ὥσπερ δασμὸν ἀπαιτοῦσα παρ' ἑκάστης τοῦ [r] πρὸς αὐτὰς ἐλθεῖν, ἃ δι' αὐτὴν ἔπαθον.

β'. Απειρηκότες δὲ τοῖς κακοῖς οἱ πεπειραμένοι, καὶ τοῖς ἀκούουσιν αὐτὰ διδασκαλία [s] γινόμενοι, τοῦ μὴ προσδέξασθαι τὴν κιβωτόν ποτε πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τοιούτῳ μισθῷ καὶ τέλει, τὸ λοιπὸν ἐζήτουν μηχανὴν καὶ πόρον ἀπαλλαγῆς αὐτῆς. καὶ συνελθόντες οἱ ἐκ τῶν πέντε πόλεων ἄρχοντες, [t] Γίττης [v] καὶ Ακκάρωνος καὶ Ασκάλωνος, [x] ἔτι δὲ Γάζης καὶ Αζώτου, ἐσκόπουν τί δεῖ ποιεῖν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει, τὴν κιβωτὸν ἀποπέμπειν τοῖς οἰκείοις, ὡς [y] ὑπερδικοῦντος αὐτὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ συνεπιδημησάντων αὐτῇ διὰ τοῦτο τῶν δεινῶν, καὶ [z] συνεισβαλόντων μετ' ἐκείνης εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν. ἦσαν δὲ οἱ λέγοντες, [a] τοῦτο μὲν μὴ ποιεῖν, μηδ' ἐξαπατᾶσθαι τὴν αἰτίαν τῶν κακῶν εἰς ἐκείνην ἀναφέροντας· οὐ γὰρ ταύτην εἶναι τὴν δύναμιν [b] αὐτῇ καὶ τὴν ἰσχύν· οὐ γὰρ ἄν ποτ' αὐτῆς [c] κηδομένου Θεοῦ ὑποχείριον ἀνθρώποις γενέσθαι. ἡσυχάζειν δὲ καὶ πράως ἔχειν ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι παρῄνουν, αἰτίαν τούτων οὐκ ἄλλην, ἢ μόνην λογιζομένους τὴν φύσιν· ἣ καὶ σώμασι καὶ γῇ καὶ φυτοῖς καὶ πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῆς συνεστῶσι, κατὰ χρόνων περιόδους, τίκτει τοιαύτας μεταβολάς. νικᾷ δὲ τὰς προειρημένας γνώμας ἀνδρῶν ἔν τε τοῖς ἐπάνω χρόνοις συνέσει καὶ φρονήσει [d] διαφέρειν πεπιστευμένων συμβουλία, καὶ τότε μάλιστα δοξάντων ἁρμοζόντως λέγειν τοῖς παροῦσιν, οἳ μήτ' ἀποπέμπειν ἔφασαν δεῖν τὴν κιβωτὸν, μήτε κατέχειν· ἀλλὰ πέντε μὲν ἀνδριάντας ὑπὲρ ἑκάστης πόλεως χρυσέους ἀναθεῖναι τῷ Θεῷ χαριστήριον, ὅτι προενόησεν αὐτῶν τῆς σωτηρίας, καὶ κατέσχεν ἐν τῷ βίῳ [e] διωκομένους ἐξ αὐτοῦ παθήμασιν, οἷς οὐκέτι ἦν [f] ἀντιβλέψαι· [g] τοσούτους δὲ τὸν ἀριθμὸν μύας χρυσοῦς τοῖς κατανεμηθεῖσιν αὐτῶν καὶ διαφθείρασι τὴν χώραν ἐμφερεῖς. ἔπειτα [h] βαλόντας εἰς γλωσσόκομον αὐτοὺς, καὶ θέντας ἐπὶ τὴν κιβωτὸν, ἅμαξαν αὐτῇ καινὴν κατασκευάσαι· καὶ βόας ὑποζεύξαντας ἀρτιτόκους, τὰς μὲν [i] δαμάλεις ἐγκλεῖσαι καὶ κατασχεῖν, μὴ τοῖς μητράσιν ἐμποδὼν ἑπόμεναι γένωνται, πόθῳ δ' αὐτῶν ὀξυτέραν [k] ποιῶνται τὴν πορείαν. ἐκείνας δ' [l] ἐξελάσαντας τὴν κιβωτὸν φερούσας ἐπὶ τριόδου καταλιπεῖν, αὐταῖς [m] ἐπιτρέψαντας ἣν βούλονται τῶν ὁδῶν ἀπελθεῖν. κἂν μὲν τὴν Εβραίων ἀπίωσιν, καὶ τὴν τούτων χώραν ἀναβαίνωσιν, ὑπολαμβάνειν τὴν κιβωτὸν αἰτίαν [n] τῶν κακῶν· ἂν δὲ ἄλλην τράπωνται, [o] μεταδιώξομεν

p Αὐτῇ τὰ τῶν Αζωτίων] Al. αὐτῇ & αὕτη. & mox inferius αὐτούς.
q Περιέρχεται τὸν τρόπον] Εκπεριέρχεται Big. Samb. & Vat.
r Πρὸς αὐτὰς ἐλθεῖν,] Παρ' αὐτὰς Vat.
s Γινόμενοι,] Γενόμενοι Samb.
t Γίττης] Γιτθῶν Ant. Jud. lib. XIV. c. 15. §. 10. & de bell. Jud. lib. I. c. 17. §. 2. Γιτθὰ καλεῖται. item Simon ἀπὸ κώμης λεγομένης Γιτθῶν nempe in Samaria. *Justin. Apoll.* II. SPANH.
v Καὶ Ακκάρωνος] Illud καὶ deest in *Editis*, & quibusdam *MSS*. & nonnulli efferunt Ακάρωνος.
x Ετι δὲ Γάζης] Ετι καὶ Γ. *Vat.*
y Υπερδικοῦντος] Υπερεκδικοῦντος *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Gall.*
z Συνεισβαλόντων] Ita cum *Big.* & *Samb.* συνεισβαλλόντων in *Editis*, *Aliisque*.
a Τοῦτο μὲν] Τοῦτο μὴ ποιεῖν *Big. Hen.* & *Busb.*
b Αὐτῇ καὶ] Αὐτῇ pro ὑγιῆ reposui ex *Epiphanio*.
c Κηδομένου Θεοῦ] Κηδομένου τοῦ Θεοῦ *Vat.*
d Διαφέρειν πεπιστευμένων] Vocem διαφέρειν (quæ in *Editis* deerat) restituimus ex *MSS.*
e Διωκομένους] *Coll. Voss.* διωκομένοις.
f Ἀντιβλέψαι.] Ἀντιβλέπειν proprie est *contra tueri*, improprie *obniti*. uti & ἀντοφθαλμεῖν *Demostheni* & *Polybio*.
g Τοσούτους δὲ τὸν ἀριθμὸν μύας χρυσοῦς] 1. Sam. VI. 3. Sic mus sculptus in Tenediorum & aliis numis cum Smintheo Apolline, ob liberatum ab eo à muribus illum tractum. SPANH. Confer Tabulas Numismatum in extremo Tom. II. HAV.
h Βαλόντας εἰς γλωσσόκομον] Βαλόντες & mox θέντες, dein ὑποζεύξαντες *Big. Samb.* & *Vat.*
i Δαμάλεις ἐγκλεῖσαι] Πόρτεις *Big. Samb. Gall.* I. *Vat.* & *Epiphan.* (πόρτης *Voss.* qui mox ταῖς pro τοῖς) μόσχους *Zonar.*
k Ποιῶνται τὴν πορείαν.] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* ποιοῦνται τὴν πορείαν in *Editis*, *Aliisque*.
l Εξελάσαντας τὴν κιβωτὸν] Εξελάσαντες *Vat.*
m Επιτρέψαντας] Επιτρέψαντες ἣν *Samb.* & *Vat.*
n Τῶν κακῶν·] Τούτων τῶν κακῶν *Big. Samb.* & *Vat.*
o Μεταδιώξομεν] Μεταδιώξωμεν *Big. Samb.* & *Glycas.*

p Τοι-

ξομεν αὐτὴν ἔφασαν, μαθόντες ὅτι μηδεμίαν ἰσχὺν [p] τοιαύτην ἔχει.

γ'. Ἔκριναν δ' αὐτὰ καλῶς εἰρῆσθαι, καὶ τοῖς ἔργοις εὐθὺς τὴν γνώμην ἐκύρωσαν. καὶ ποιήσαντες μὲν τὰ προειρημένα, προάγουσι τὴν ἅμαξαν ἐπὶ τὴν τρίοδον, καὶ καταλιπόντες ἀνεχώρησαν. τῶν δὲ βοῶν τὴν ὀρθὴν ὁδὸν ὥσπερ [q] ἡγουμένων τινῶν αὐταῖς ἀπιουσῶν, οἱ τῶν Παλαιστίνων ἄρχοντες ἠκολούθουν, ποῦ ποτε στήσονται καὶ πρὸς τίνας ἥξουσι βουλόμενοι μαθεῖν. κώμη δέ τις ἐστὶ τῆς Ἰούδα φυλῆς [r] Βηθσάμη ὄνομα. εἰς ταύτην ἀφικνοῦνται αἱ βόες· καὶ πεδίου μεγάλου καὶ καλοῦ τὴν πορείαν αὐτῶν ἐκδεξαμένου, παύονται [s] πρόσω χωρεῖν, στήσασαι τὴν ἅμαξαν αὐτόθι. θέα δὲ ἦν τοῖς [t] ἐν τῇ κώμῃ, καὶ περιχαρεῖς ἐγίνοντο. θέρους γὰρ ὥρᾳ πάντες ἐπὶ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν ἐν ταῖς ἀρούραις ὑπάρχοντες, ὡς εἶδον τὴν κιβωτὸν, ὑφ' ἡδονῆς ἁρπαγέντες, καὶ τὸ ἔργον ἐκ τῶν χειρῶν ἀφέντες, ἔδραμον εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἅμαξαν. καὶ καθελόντες τὴν κιβωτὸν, καὶ τὸ ἀγγεῖον ὃ τοὺς ἀνδριάντας εἶχε καὶ τοὺς μύας, τιθέασιν ἐπί τινος πέτρας, ἥτις ἦν ἐν τῷ πεδίῳ· καὶ θύσαντες λαμπρῶς τῷ Θεῷ, καὶ κατευωχηθέντες, τήν τε ἅμαξαν καὶ τοὺς βόας ὡλοκαύτωσαν. καὶ ταῦτ' [v] ἰδόντες οἱ τῶν Παλαιστίνων ἄρχοντες, [x] ὑπέστρεψαν ὀπίσω.

δ'. Ὀργὴ δὲ καὶ χόλος τοῦ Θεοῦ μέτεισιν, ὥστε [y] ἑβδομήκοντα τῶν ἐκ τῆς Βηθσάμης κώμης, ὡς οὐκ ὄντας ἀξίους ἅψασθαι τῆς κιβωτοῦ, ἱερεῖς γὰρ οὐκ ἦσαν, καὶ προσελθόντας αὐτῇ, βαλὼν ἀπέκτεινεν. ἔκλαυσαν δὲ ταῦτα παθόντας αὐτοὺς οἱ [z] κωμῆται, καὶ [a] πένθος ἐπ' αὐτοὺς ἤγειραν οἷον εἰκὸς ἐπὶ θεοπέμπτῳ κακῷ· καὶ τὸν ἴδιον ἕκαστος ἀπεθρήνει. τοῦ τε μένειν τὴν κιβωτὸν παρ' αὐτοῖς ἀναξίους ἀποφαίνοντες αὐτοὺς, πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Ἑβραίων πέμψαντες, ἐδήλουν ἀποδεδόσθαι τὴν κιβωτὸν ὑπὸ τῶν Παλαιστίνων. κἀκεῖνοι γνόντες τοῦτο, [b] ἀποκομίζουσιν αὐτὴν εἰς [c] Καριαθιαρίμαν γείτονα πόλιν [d] τοῖς Βηθσαμίταις· ἔνθα τινὸς Λευίτου τὸ γένος, [e] Ἀμιναδάβου, δόξαν ἔχοντος ἐπὶ δικαιοσύνῃ [f] καὶ θρησκείᾳ, καταβιοῦντος, εἰς οἰκίαν τὴν κιβωτὸν ἤγαγον, [g] ὡς πρέποντα τῷ Θεῷ τόπον, ἐν ᾧ κατῴκει δίκαιος ἄνθρωπος. ἐθεράπευον δὲ τὴν κιβωτὸν οἱ τούτου παῖδες, καὶ τῆς ἐπιμελείας ταύτης ἕως ἐτῶν εἴκοσι προέστησαν. τοσαῦτα γὰρ ἔμεινεν ἐν τῇ Καριαθιαρίμᾳ, [h] ποιήσασα παρὰ τοῖς Παλαιστίνοις μῆνας τέσσαρας.

xerunt, facta inde conjectura, quod potestatem ejusmodi nullam haberet.

3. Hæc autem bene ac sapienter dicta judicarunt, atque illico consilium factis comprobarunt. Et quidem cum ea quæ jam diximus exsequuti fuissent, plaustrum in trivium deducunt, ibique relicto secesserunt. Vaccæ autem cum recta abirent & contenderent, non aliter quam si ab aliquibus deducerentur, eas *eminus* subsequebantur Palæstinorum principes, scire desiderantes ubi subsisterent & ad quosnam se conferrent. Est autem vicus quidam in tribu Judæ, nomine Bethsama. in fines ejus venerunt vaccæ: & cum eas, si processissent, campus magnus & pulcher excepisset, ulterius tamen non progressæ sunt, plaustrum illic sistentes. Erat autem omnibus in villa *gratum* spectaculum, lætitiaque exsultabant. æstatis enim tempore cum cuncti in agris ad fruges comportandas versarentur, ubi arcam animadverterunt, voluptate gestientes, & opus è manibus dimittentes, è vestigio ad plaustrum accurrebant. atque arcam ex eo sublatam, capsamque in qua *aurea* erant simulachra & mures, saxo cuidam, quod in campo erat, imposuerunt: & cum Deo magnifice sacra fecissent, seque epulis adhibuissent, plaustrum simul ac vaccas solido sacrificio immolarunt. Quo viso Palæstinorum principes retro ad suos reversi sunt.

Boves contra indolem suam & affectum recta in ditionem Hebræorum pergunt. II.

Hebræi ex urbe Bethsama, arcæ conspectu lætati, ad eam recipiendam accurrunt; moxque boves cum curru Deo cadunt victima.

4. Cæterum ira atque indignatio Dei eos persequitur, adeo ut septuaginta viros ex pago Bethsamæ, quippe indignos qui attingerent arcam (sacerdotes enim non erant) ad eam tamen accedentes, fulmine jacto interimeret. Ipsos autem hæc passos vici istius incolæ deplorarunt, eosque *ejusmodi* plangore prosequuti sunt, qualem fas erat edere ob malum divinitus immissum; suumque mortuum unusquisque lugebat. Quamobrem sese indignos agnoscentes, quibuscum arca commoraretur, nunciis ad commune Hebræorum *concilium* missis, indicarunt redditam esse à Palæstinis arcam. Atque illi, hac re cognita, transferunt eam in Cariathiarimam, urbem vicinam Bethsamitis: ubi Levita quodam vitam agente, Aminadabo, qui magnæ erat existimationis ob justitiam & religionem, in domum *ejus* arcam intulerunt, ut convenientem Deo locum, in quo vir justus habitabat. Ejus autem filii arcæ ministerio operati sunt, atque huic rei curandæ per viginti annos præerant: tot enim in Cariathiarima mansit, cum apud Palæstinos quatuor menses fuisset.

Bethsamitæ, qui arcæ manus Laicas admoverant, Deo ita vindicante pereunt.

Arca Cariathiarimam transfertur in domum Abinadabi. *1 Regum, c. 7.*

Ibi per viginti annos mansit.

ΚΕΦ. β'.

Στρατεία Παλαιστίνων ἐπ' αὐτοὺς, καὶ νίκη Ἑβραίων Σαμουήλου στρατηγοῦντος αὐτῶν τοῦ προφήτου.

Τοῦ δὲ λαοῦ παντὸς ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν εἶχεν ἡ τῶν [i] Καριαθιαριμιτῶν πόλις τὴν κιβωτὸν,

CAP. II.

Expeditio Palæstinorum in ipsos, & victoria Hebræorum ductu Samueli prophetæ.

CUM autem populus universus illo tempore, quo arcam possidebat Cariathiarimitarum urbs,

Hebræos, ad meliorem frugem

p Τοιαύτην ἔχει.] Αὐτὴ ἔχει *Vat.* Videsis ut hanc historiam deflorat *Zonaras.*

q Ἡγουμένων τινῶν] Ἡγουμένου τινὸς αὐταῖς *Aliis.*

r Βηθσάμη ὄνομα.] Ita in *MSS.* Βαθσάμη *Bas.* & *G.* Βηθσαμὺς 1 *Regum*, c. 6. & 2 *Paralip.* c. 28. v. 18.

s Πρόσω χωρεῖν,] Προσωτέρω *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

t Ἐν τῇ κώμῃ,] Ἐπὶ τῇ κώμῃ *Vat.*

v Ἰδόντες οἱ] Sic *MSS.* εἴδοντες in *Editis.*

x Ὑπέστρεψαν ὀπίσω.] *Al.* ἀνέστρεψαν.

y Ἑβδομήκοντα] *De populo* LXX. *&* L. *millia plebis* juxta *Hebr.* ἑβδομήκοντα ἄνδρας καὶ πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν *Interpretes* LXXII. Vide *Bocharti* Hierozoicon, l. 2. c. 36. & *Clericum* ad 1 *Sam.* al. 1 *Regum* c. 7.

z Κωμῆται,] Ita cum plerisque *MSS.* (& *Coccejo*) κωμῖται *Samb. Bas.* & *G.* Verum κωμήτης occurrit apud *Eurip.* in *Alceste*, v. 476. & *Plat.* de *Legibus*, l. VII. p. 794. atque hanc scripturam tuetur *Berkelius* ad *Stephanum Byz.* p. 498. HUDS. Sic Euripid. Alcest. v. 476. Τῆς δὲ κωμῆται χθονός· Item Plato lib. VII. de Legib. pag. 794. lit. A. SPANH.

a Πένθος ἐπ' αὐτοὺς] Πένθους *Vat.*

b Ἀποκομίζουσιν] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb. Vat. Hen.* & *Busb.* & juxta istos *Zonaras*, λαβόντες αὐτὴν ἀπάγουσιν εἰς κ. in *Editis* ἀπωκίζουσιν (pro ἀποικίζουσιν) εἰς Καριαθιαρείμ. Videsis LXXII. ad 1 *Reg.* c. 7. v. 1.

c Καριαθιαρίμαν] *Gen.* Καριαθιαρείμ, & Lib. VII. Cap. 4. §. 2. SPANH.

d Τοῖς Βηθσαμίταις·] Τοῖς Βηθσάμης *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1.

e Ἀμιναδάβου,] Ita fere in libris omnibus *Josephi* & Interpp. LXXII. Ἀβιναδάβου juxta *Hebr. Codd.* atque ita forsan legendum, cum μ & ν (ut in *MSS.* scribi solent *mu* & *beta*) facile invicem permutentur.

f Καὶ θρησκείᾳ,] Sic in *MSS.* in *Editis* καὶ τῇ θρησκείᾳ.

g Ὡς πρέποντα] Vel plenius ὥσπερ εἰς πρέποντα ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.*

h Ποιήσασα] Est qui conjicit οἰκήσασα, & mox ἑπτὰ pro τέσσαρας ex *S. Literis.* HUDS. Ita & Latini loquuntur, *fecit tot annos.* REL.

i Καριαθιαριμιτῶν πόλις] *Al.* Καριαθιαρειμιτῶν.

redeuntes, convocat Samuelus; monetque eos libertatem armis vindicare. 1 Reg. c. 7.

urbs, votis & sacrificiis operam daret, multumque religionis in Deum & magnum ejus studium præ se ferret, Samuelus propheta animadverso eorum pio obsequio, quasi jam opportunum esset ad illos, cum ita se haberent, verba facere de libertate & bonis quæ in ea insunt, oratione utitur maxime accommodata ad mentes eorum flectendas & persuadendas: "O viri *Israelitæ*, dicebat, quibus "etiamnum hostes quidem graves *sunt* Palæstini, "Deus vero incipit esse propitius & amicus, non "solum libertatem expetere debetis, sed & oportet hæc facere, quibus ea vobis assequenda est. "Ne quidem cogitate à dominatu liberari, dum "pergitis ea agere quæ vos servituti subjicient: sed "justitiam colite, atque nequitiæ, eam ex animabus abolendo, curationem adhibentes, tota mente Deo supplicate, ejusque in cultu perseverate. "Hæc si feceritis, erit ut bonis affluatis, à servitute liberemini, & victoriam de hostibus reportetis: quæ neque armis, neque corporum viribus, neque copiarum multitudine consequi facile est. non enim hisce res ejusmodi se præbiturum esse pollicetur Deus, sed probitati & justitiæ. Ego vero hæc promissa vobis rata fore "spondeo". Hæc cum dixisset, ei applaudebat populus, ex ista exhortatione lætitia elatus; consensitque ad id ipsum faciendum quod Deo gratum esset. Ipsos autem congregat Samuelus in urbem quandam Masphaten appellatam: quod nomen sermone Hebraïco conspicuum significat. Ibi & hausta aqua *effusaque* Deo libant, & cum tota die jejunassent ad preces se convertunt.

Cum jam Israëlitas nec opinos nec armatos in Maspha te aggrederentur Palæstini, Deum experitur Samuelus, agno lactente immolato.

2. Illic vero congregati non latent Palæstinos. Sed illi, conventu eorum sibi nunciato, cum magno exercitu & copiis, sperantes fore ut incautos & imparatos adorirentur, Hebræis superveniunt. Ii autem, ex hoc valde consternati, tumultuari incipiunt & pavore occupari: atque ad Samuelum accurrentes, "animos illis, dicebant, concidisse præ "metu & ex memoria recentis cladis; adeoque *libenter* quieturos esse, ne hostium potentiam in "nos concitemus. Nam cum in nos nudos & inermes, qui tuo ductu & auspiciis ad supplicationes "& victimas & juramenta *solennia huc* convenimus, expeditionem jam fecerint hostes: non alia "itaque nobis salutis nostræ superest spes, quam "in te & Deo à te implorato ut nobis daret è Palæstinorum manibus effugere". At ille eos securo animo esse hortatur, promittitque Deum illis auxilium laturum esse. Et cum agnum subrumum cepisset, eo *solidum* pro populo sacrificium facit; Deumque supplex orat, ut eos in prælio à vi Palæstinorum defenderet; iterumque non fineret eos infortunio multari. Has autem preces exaudit Deus, & cum animo benigno & propitio sacrificium accepisset, innuit se illis victoriam daturum esse & potentiam aucturum. Cum autem adhuc Deo super altare esset victima, & nondum tota sacrâ flammâ absumeretur, hostium copiæ è castris

Ab omine bono Israëlitas erigit Samuelus, & cum iis impetum facit in Palæstinos, quos acie fusos usque ad Corræa persequitur. 1. Reg. c. 7.

[k] ἐπ᾽ εὐχαῖς καὶ θυσίαις τραπέντος τοῦ Θεοῦ, καὶ πολλὴν ἐμφανίζοντος τὴν περὶ αὐτὸν θρησκείαν καὶ φιλοτιμίαν, ὁ προφήτης [l] Σαμουῆλος ἰδὼν αὐτῶν τὴν προθυμίαν, ὡς εὔκαιρον πρὸς οὕτως ἔχοντας εἰπεῖν περὶ ἐλευθερίας, καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν αὐτῇ, χρῆται λόγοις οἷς ᾤετο μάλιστα τὴν διάνοιαν αὐτῶν προσάξεσθαι καὶ πείσειν· "[m] ἄνδρες γὰρ εἶπεν οἷς ἔτι νῦν βαρεῖς μὲν "πολέμιοι Παλαιστῖνοι, Θεὸς δ᾽ εὐμενὴς ἄρχεται γίνε"σθαι καὶ φίλος, οὐκ ἐπιθυμεῖν ἐλευθερίας δεῖ μό"νον, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν δι᾽ ὧν ἂν ἔλθοι [n] πρὸς ὑμᾶς. "[o] οὐδὲ βούλεσθε μὲν ἀπηλλάχθαι δεσποτῶν, μένειν "δὲ πράττοντες ἐξ ὧν τοιοῦτοι διαμένουσιν· ἀλλὰ γίνε"σθε δίκαιοι, καὶ, τὴν πονηρίαν ἐκβαλόντες τῶν ψυ"χῶν καὶ θεραπεύοντες [p] αὐτὴν, ὅλαις ταῖς διανοίαις "[q] προτρέπεσθε τὸ θεῖον, καὶ τιμῶντες διατελεῖτε. ταῦ"τα γὰρ ὑμῖν ποιοῦσιν ἥξει τὰ ἀγαθὰ, δουλείας ἀπαλ"λαγὴ, καὶ νίκη πολεμίων· ἃ λαβεῖν οὔθ᾽ ὅπλοις, "οὔτε σωμάτων ἀλκαῖς, οὔτε πλήθει συμμάχων δυνα"τόν ἐστιν. οὐ γὰρ τούτοις ὁ Θεὸς ὑπισχνεῖται παρέξειν "αὐτὰ, τῷ δ᾽ ἀγαθοὺς εἶναι καὶ δικαίους. ἐγγυητὴς "δ᾽ αὐτοῦ τῶν ὑποσχέσεων ἐγὼ γίνομαι". [r] ταῦτ᾽ εἰπόντος ἐπευφήμει τὸ πλῆθος ἡσθὲν τῇ παραινέσει, καὶ κατένευσεν αὑτὸ παρέξειν κεχαρισμένον τῷ Θεῷ. συνάγει δ᾽ αὐτοὺς ὁ Σαμουῆλος, εἴς τινα πόλιν λεγομένην [s] Μασφάτην· κατοπτευόμενον τοῦτο σημαίνει κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶτταν. ἐντεῦθεν [t] ὑδρευσάμενοί τε σπένδουσι τῷ Θεῷ, καὶ διανηστεύσαντες ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπ᾽ εὐχὰς τρέπονται.

β᾽. Οὐ λανθάνουσι δὲ τοὺς Παλαιστίνους ἐκεῖ [v] συναχθέντες. ἀλλὰ μαθόντες οὗτοι τὴν ἄθροισιν αὐτῶν, μεγάλῃ στρατιᾷ καὶ δυνάμει, κατ᾽ ἐλπίδα τοῦ μὴ προσδοκῶσι μηδὲ παρεσκευασμένοις ἐπιπεσεῖσθαι, τοῖς Ἑβραίοις ἐπέρχονται. καταπλήττει δ᾽ αὐτοὺς τοῦτο, καὶ εἰς ταραχὴν ἄγει καὶ δέος· καὶ δραμόντες πρὸς Σαμούηλον, "ἀνα"πεπτωκέναι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὸ φόβου καὶ τῆς προ"τέρας ἥττης, ἔφασκον, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἠρεμεῖν ἵνα μὴ κι"νήσωμεν τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν. σοῦ δ᾽ ἀναγαγόν"τος ἡμᾶς ἐπ᾽ εὐχὰς καὶ θυσίας καὶ ὅρκους, γυμνοῖς καὶ "[x] ἀνόπλοις [y] ἐπεστρατεύκασιν οἱ πολέμιοι· ἐλπὶς οὖν "ἡμῖν οὐκ ἄλλη [z] σωτηρίας ἡμῶν, ἢ ἡ παρὰ σοῦ καὶ τοῦ "Θεοῦ ἱκετευθέντος ὑπὸ σοῦ παρασχεῖν ἡμῖν διαφυγεῖν "Παλαιστίνους". ὁ δὲ θαρρεῖν τε προτρέπεται καὶ βοηθήσειν αὐτοῖς τὸν Θεὸν ἐπαγγέλλεται. καὶ λαβὼν ἄρνα γαλαθηνὸν, ὑπὲρ τῶν ὄχλων θύει· καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν [a] ὑπερέχειν αὐτῶν τὴν δεξιὰν ἐν τῇ πρὸς Παλαιστίνους μάχῃ, καὶ μὴ [b] περιιδεῖν δεύτερον αὐτοὺς [c] δυστυχήσαντας. ἐπήκοος δὲ γίνεται τῶν εὐχῶν ὁ Θεὸς, καὶ προσδεξάμενος εὐμενεῖ καὶ συμμάχῳ τῇ διανοίᾳ τὴν θυσίαν, ἐπινεύει νίκην αὐτοῖς καὶ κράτος. [d] ἔτι δ᾽ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τὴν θυσίαν ἔχοντος τοῦ Θεοῦ, καὶ μήπω πᾶσαν διὰ τῆς ἱερᾶς φλογὸς ἀπειληφότος, [e] προῆλθεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἡ τῶν πολεμίων δύνα-

k Ἐπ᾽ εὐχαῖς καὶ θυσίαις] Vel ἐπ᾽ εὐχὰς καὶ θυσίας cum quatuor *MSS*.

l Σαμουῆλος ἰδὼν] In sex *MSS*. Σαμουῆλος ὁρῶν.

m Ἄνδρες γὰρ] Vel dicendum γὰρ post ἄνδρες redundare, vel legendum ἄνδρας.

n Πρὸς ὑμᾶς.] Πρὸς ἡμᾶς *Big.* & *Samb.*

o Οὐδὲ βούλεσθε μὲν ἀπηλλάχθαι] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis* οὐδὲ βούλεσθε μένειν πράττ.

p Αὐτὴν,] Mallem αὐτὰς cum *Epiphanio*.

q Προτρέπεσθε τὸ θεῖον,] Omnino legendum προστρέπεσθε, (quo modo lectum *Epiphanio*, nam vertit, *invocate Deum*) nisi dicatur προτρέπεσθε nonnunquam idem valere ac προστρέπεσθε. Vide *Stephani Thes. Gr.* voce προστρέπομαι.

r Ταῦτ᾽ εἰπόντος ἐπευφήμει] Ita placuit edere cum ταῦτ᾽ εἰπόντος ἐπευφήμουν habeant *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* τοῦτ᾽ εἰπόντος ἐπευφήμει in *Editis*, *Aliisque*

s Μασφάτην·] *Al.* Μασφάτιν & Μασφατήν. ex urbibus *Leviticis* itinere fere medio inter *Gazam* & *Solymas*, prope *Eleutheropolim*. HUDS. Μασφάτις, Græcè καθοπτευόμενος Hebr. מצפה *locus eminens* LXX. περιωπὴ Num. XXIII. 3. unde מִצְפָּה Esa. XIII. 2. SPANH

t Ὑδρευσάμενοί τε] Ὑδρευσάμενοι σπένδουσι *Big. Samb.* & *Vat.* καὶ ὑδρεύοντο ὕδωρ, καὶ ἐξέχεαν ἐνώπιον κυρίου ἐπὶ τὴν γῆν LXXII. I *Regum* c. 7. v. 6. Aqua effusa lachrymas significat

v Συναχθέντες.] Συνελθόντες *Vat. Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

x Ἀνόπλοις] Ἀόπλοις *Hen. Busb.* & *Zonaras*.

y Ἐπεστρατεύκασιν] Ita in quatuor *MSS.* (& *Coll. Voss.*) in *Editis* ἐπιστρατεύουσι.

z Σωτηρίας ἡμῶν,] Σωτηρίας ἢ μόνη ἡ παρὰ σοῦ *Big. Samb.* & *Vat.*

a Ὑπερέχειν αὐτῶν] Phrasis est *Homerica* pro *protegere*.

b Περιιδεῖν δεύτερον] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* παριδεῖν.

c Δυστυχήσαντας.] Ἀτυχήσαντας *Big.* & *Gall.*

d Ἔτι δ᾽ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ] Καὶ ἦν Σαμουὴλ ἀναφέρων τὴν ὁλοκαύτωσιν LXXII.

e Προῆλθεν] Προσῆλθεν *Vat.*

δύναμις, καὶ παρατάσσεται [f] εἰς μάχην, ἐπ' ἐλπίδι μὲν νίκης, ὡς ἀπειλημμένων ἐν ἀπορίᾳ τῶν Ἰουδαίων, μήτε ὅπλα ἐχόντων, μήτε ὡς ἐπὶ μάχην ἐκεῖσε ἀπηντηκότων. περιπίπτουσι δὲ, οἷς οὐδ' εἰ προύλεγέ τις ῥᾳδίως ἐπείσθησαν. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοὺς ὁ Θεὸς κλονεῖ σεισμῷ, καὶ τὴν γῆν αὐτοῖς ὑπότρομον καὶ σφαλερὰν κινήσας τίθησιν· ὡς σαλευομένης τε τὰς βάσεις ὑποφέρεσθαι, καὶ διϊσταμένης εἰς ἔνια τῶν χασμάτων καταφέρεσθαι. ἔπειτα [g] βρονταῖς [h] περιψοφήσας, καὶ διαπύροις ἀστραπαῖς ὡς [i] καταφλέξων αὐτῶν τὰς ὄψεις περιλάμψας, καὶ τῶν χειρῶν ἐκκροτήσας τὰ ὅπλα, γυμνοὺς εἰς φυγὴν [k] ἀπέστρεψεν. ἐπεξέρχεται δὲ Σαμούηλος μετὰ τοῦ πλήθους· καὶ πολλοὺς κατασφάξας κατακολουθεῖ [l] μέχρι Κορραίων, τόπου τινὸς οὕτω λεγομένου. καὶ καταπήξας ἐκεῖ λίθον, ὥσπερ ὅρον τῆς νίκης καὶ τῆς φυγῆς τῶν πολεμίων, ἰσχυρὸν αὐτὸν προσαγορεύει, σύμβολόν τῆς [m] παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένης αὐτοῖς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἰσχύος.

γ'. Οἱ δὲ μετ' ἐκείνην τὴν πληγὴν οὐκ ἐπεστράτευσαν ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας· ἀλλ' ὑπὸ δέους καὶ μνήμης τῶν συμβεβηκότων ἡσύχαζον. ὃ δ' ἦν πάλαι θάρσος τοῖς Παλαιστίνοις ἐπὶ τοὺς Ἑβραίους, [n] τοῦτ' ἐκείνων μετὰ τὴν νίκην ἐγένετο. καὶ Σαμούηλος στρατεύσας ἐπ' αὐτοὺς ἀναιρεῖ πολλοὺς, καὶ τὰ φρονήματ' αὐτῶν εἰς τὸ παντελὲς ταπεινοῖ· καὶ τὴν χώραν ἀφαιρεῖται, ἣν τῶν Ἰουδαίων [o] ἀπέτεμνον τὸ πρότερον κρατήσαντες τῇ μάχῃ. [p] αὕτη δ' ἦν μέχρι πόλεως Ἀκκάρωνος [q] ἀπὸ τῆς Γίττης ὅρων ἐκτεταμένη. ἦν δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν [r] φίλα τοῖς Ἰσραηλίταις τὰ ὑπολειπόμενα τῶν Χαναναίων.

egressæ sunt, & sese ad pugnam instruunt; spe quidem *certa* victoriæ, ac si Judæi consilii plane inopes forent, ut qui nec arma habuerint, nec eo loci ad pugnandum convenerint. Talis autem erat rerum eventus, ut si quis eas prædixisset, haud facile fidem invenissent. Nam primum quidem eos *magna* concussione perturbat Deus, terramque quassatione illis subtremiscere parumque tutam *ei insistentibus* fecit; ita ut vel eâ agitatâ incerta ponerent vestigia, vel discedente in hiatum aliquem prolaberentur. deinde cum tonitrubus circumsonuisset, atque igneis fulguribus quasi ad ora illis adurenda eos circumfulsisset, atque manibus arma excussisset, nudos in fugam conjecit. Tum vero Samuelus cum populo in eos irruit, multisque cæsis reliquos persequitur ad * Corræa usque, locum quendam ita nominatum. Ac cum ibi saxum statuisset, veluti terminum victoriæ & hostium fugæ, id Præsidii *saxum* appellat, in signum virium quibus eos ad hostes debellandos impertivit Deus.

3. Palæstini vero, ea clade accepta, exercitum † non eduxerunt contra Israëlitas: sed, præ metu & memoria eorum quæ acciderant, quiescebant. Fiducia autem, qua olim Palæstini animati erant in Israëlitas, *viceversa* illorum esse cœpit post victoriam *istam*. Et tum Samuelus, copiis in eos motis, magnas edit strages; atque elatos eorum animos prorsus deprimit: regionem etiam eis adimit, qua prius Judæos multabant cum illos prælio superassent. illa vero à finibus Gittæ ad Accaronem usque civitatem longe lateque patebat. Reliqui autem Chananæorum eo tempore pacem & amicitiam cum Israëlitis colebant.

Regionem Israëlitis ereptam recuperat Samuelus, suoque tempore Palæstinos cohibuit.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς Σαμούηλος, διὰ τὸ γῆρας ἀσθενὴς ὢν τὰ πράγματα διοικεῖν, τοῖς αὐτοῦ παισὶ ταῦτα ἐνεχείρισεν· καὶ ἐκείνων οὐ καλῶς τῆς ἀρχῆς προϊσταμένων, τὸ πλῆθος ὑπ' ὀργῆς ᾐτήσατο βασιλεύεσθαι, Σαμουήλου πρὸς τοῦτο ἀγανακτοῦντος.

Ὁ δὲ προφήτης Σαμούηλος διακοσμήσας τὸν λαὸν καὶ πόλιν αὐτοῖς ἀποδοὺς, εἰς ταύτην ἐκέλευσε συνερχομένους περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους κρίνεσθαι διαφορῶν. αὐτὸς δὲ, [s] δὶς τοῦ ἔτους ἐπερχόμενος τὰς πόλεις, ἐδίκαζεν [t] αὐτοῖς· καὶ πολλὴν ἐβράβευεν εὐνομίαν ἐπὶ χρόνον πολύν.

β'. Ἔπειθ' ὑπὸ γήρως βαρυνόμενος, καὶ τὰ συνήθη πράττειν ἐμποδιζόμενος, τοῖς υἱοῖς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ πλήθους παραδίδωσιν· ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος [v] Ἰώηλος προσηγορεύετο, τῷ δὲ νεωτέρῳ [x] Ἀβία ὄνομα ἦν. προσέταξε δὲ τὸν μὲν ἐν [y] Βεθήλοις πόλει καθεζόμενον κρίνειν, τὸν δ' ἕτερον ἐν [z] Βαρσουβαί, μερίσας τὸν ὑπακουσόμενον ἑκατέρῳ λαόν. ἐγένοντο δὲ σαφὲς οὗτοι παράδειγμα καὶ τεκμήριον, τοῦ μὴ τὸν τρόπον ὁμοίους τοῖς φύσασι γίνεσθαί τινας, ἀλλὰ τάχα μὲν χρηστοὺς καὶ μετρίους ἐκ πο-

CAP. III. III.

Ut Samuelus, propter senectutem rebus administrandis parum idoneus, curam earum filiis suis commisit: atque populus, illis in principatu male se gerentibus, ira incitatus Regem petiit, Samuelo id graviter ferente.

Porro Samuelus propheta, populo commode distributo, & sua singulis civitate assignata, jussit ut in eam convenirent ad res controversas dijudicandas. Ipse autem, bis anno urbes obiens, jus illis dicebat; & multo tempore judicia ex æquo exercebat.

2. Deinde, cum ætate gravis esset & invalidus, ut consuetis muniis sufficere non posset, filiis suis principatum & reip. curam tradidit: quorum quidem grandiori Joelus, minori vero Abia nomen erat. Iis autem mandavit, ut unus quidem in Bethelis, alter vero in Barsube sederet & judicia redderet, populum qui pareret inter eos partitus. Isti autem exemplo erant & indicio, non omnes moribus similes parentibus nasci, sed forte quidem ex malis probos & æquos *gigni*: tunc vero sese osten-de-

Samuelus (quamvis prætorium ei fixum esset Ramathæ) bis in anno civitates præcipuas Hebræorum jus dictum obibat.

Tandem vero defectus jam annis Samuelus filiis suis tribunalia statuit duobus in locis; qui judicum fiunt avarissimi & flagitiosissimi. 1. Reg. c. 8.

f Εἰς μάχην,] Πρὸς μάχην in quinque *MSS.*

g Βρονταῖς] Similia apud Æschylum Prometh. v. 1081. χθὼν σεσάλευται· βρυχία δ' ἠχὼ παραμυκᾶται βροντῆς ἕλικες δ' &c. SPANH.

h Περιψοφήσας, καὶ διαπύροις ἀστραπαῖς ὡς] Ita cum Cod. *Vat.* in *cæteris* διαψοφήσας.

i Καταφλέξων] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* καταφλέξας. HUDS. Lege καταφλέξαι. COCC.

k Ἀπέστρεψεν.] Ἀνέστρεφεν *Big.* ἀνέτρεψεν *Gall.*

l Μέχρι Κορραίων,] Μέχρι Βεθχώρου *Vat.* & Βεθχόρου *Samb.* à manu secunda, ex *Bibl. S.*

* *Corræa usque,*] Correon juxta *Vet. Interpr.* Si in *Græcis* Βεθχώρου maluerimus, κατὰ λέξιν esset *domus Cori.*

m Παρὰ τοῦ Θεοῦ] Παρὰ Θεοῦ *Vat.*

† *Non eduxerunt contra Israëlitas*] *Sc.* deinceps Israëlitarum fines non incursarunt, totoque tempore Samuelis à Deo cohibiti sunt. 1 *Reg.* c. 7. v. 13.

n Τοῦτ' ἐκείνων] Τοῦτ' ἐκείνοις *Big. Samb.* & *Vat.*

o Ἀπέτεμνον τὸ πρότερον] Ἀπέτεμον *Busb.* & *Hen.* ἀπετέμοντο *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

p Αὕτη δ' ἦν] Αὕτη δ' ἦν ἡ μέχρι *Iidem.*

q Ἀπὸ τῆς Γίττης] Ἀπὸ τῆς τῆς Γίττης *Vat.*

r Φίλα τοῖς Ἰσραηλίταις] Φιλία τ. Ἰσραηλίταις ὑπολειπομένη τῶν Χαναναίων *Vat.* Forsan φίλα τοῖς Ἰσραηλίταις τὰ ὑπόλοιπα τῶν Χαναναίων.

s Δὶς τοῦ ἔτους ἐπερχόμενος] Κατ' ἐνιαυτὸν in *Bibliis S.*

t Αὐτοῖς·] Αὐτοὺς solus *Busb.* quo modo legit *Grotius.*

v Ἰώηλος προσηγορεύετο,] Ita *Bas. G. Hen.* & *Busb.* Ἰώηλος in *Codd.* aliquot *Epiphanii.* Οὔηλος *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* I.

x Ἀβία ὄνομα ἦν.] Sic quatuor è *Græcis.* Verum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.* Ἀβιρὰ aut Ἀβηρὰ aut Ἀβιρᾶς.

y Βεθήλοις πόλει] Ita ut supra p. 283. v. 36. Βεθήλῳ *Bas.* & *G.* Βαιθήλῳ *Samb.* & *Big.* Βεθήλη *Vat.* HUDS. Vid. inf. Cap. VI. §. 1. SPANH.

z Βαρσουβαί] Βαρσουβάϊ *Samb.* correcte satis. Βερσουβαεὶ *Vat.* HUDS. Conf. lib. 1. cap. 12. §. ult. Philo Βηρσαβεέ· SPANH.

debant pravos ex bono prognatos. nam à parentis inſtitutis & ſtudiis deflexi, diverſamque ab eo viam ingreſſi, munerum ergo turpiſque lucri jus pervertebant: ac in judiciis non ex veritate ſed ad emolumentum ſuum agentes, ſolutique in luxum & deliciis ſumptuoſis dediti, primum quidem hæc adverſus Deum patrabant; dein vero contra voluntatem prophetæ, patris illorum, qui multum ſtudii curæque impenderat ut multitudo juſtitiam coleret.

Hebræi, Samuelidarum multum pertæſi, regem ſibi dari poſtulantes, valde vexabant Samuelum.

3. At populus, cum Prophetæ filii priorem rerum ſtatum & ordinem injuriis labefactarent, & commiſſa ægre ferebat, & ad Samuelum frequentes concurrunt (tum enim in urbe Ramatha habitabat) atque non ſolum ei de filiorum ejus iniquitatibus narrabant, ſed &, quod præ ſenectute & ætatis debilitate non amplius rebus ſimiliter ac antea adminiſtrandis par eſſet, eum orabant ſimul & obſecrabant ut aliquem ipſis regem crearet, qui poſſet gentem moderari & gubernare, & à Palæſtinis pœnas ſibi debitas exigere ob priſtinas injurias. Hæc *illorum* verba Samuelum valde ſolicitum habuerunt & anxerunt, propter innatum juſtitiæ amorem & inviſum ſibi regium dominatum. nam vehementer captus erat optimatium regimine, ut quod ea reip. forma utentes fere divinos faciat & beatos. Verum ex jam dictis adeo curarum plenus erat & cruciatuum, ut nec cibi nec ſomni capiendi meminerit: ſed per totam noctem vigilarit dum *varias* de rebus cogitationes in animo verſaret.

Deus autem Samuelo apparens ipſum ſolatur, atque ei de rege creando mandatum dat.

4. Cum autem ita ſe habuiſſet, ei apparuit Deus, eumque conſolatur, *dicens*, "non oportere "ea, quæ poſtularet populus, ægre ferre: quando "non illum ſed ipſummet ſprevissent, ne ſolus *ipſis* "imperaret. Hæc enim ab eo die, quo ex Ægy-"pto educti fuerint moliri eos cœpiſſe. veruntamen brevi illos pœnitentiam *ſibi* gravem mole-"ſtamque acturos eſſe, per quam nihil quidem futuri erit infectum; at contemptus *ſui* redarguen-"tur, & quod conſilia tam in me quam tuam erga "prophetiam ingrata ceperint. Jubeo itaque te il-"lum ipſum eis regem conſtituere, quem *tibi* præ-"monſtravero; cum prius illis mala expoſueris, "quæ ſub regibus paſſuri ſunt, & teſtificatus fue-"ris in qualem ſe temere conjiciunt *rerum* muta-"tionem.

Samueli ad populum concio, qua mala regii dominatus eis exponit. 1 Reg. c. 8.

5. Hæc Samuelus cum audiſſet, convocatis prima luce *in concionem* Judæis, *palam* faſſus eſt ſe Regem illis creaturum eſſe: dicebat autem oportere primum quidem ipſis enarrari, quæ ſub Regibus futura eſſent, & quibus malis conflictarentur. "Scitote enim, *inquit*, quod primum quidem li-

νηρῶν· τότε μέν γε φαύλους [a] ἐξ ἀγαθοῦ παρέχον αὐτοὺς γινομένους. τῶν γὰρ τοῦ πατρὸς ἐπιτηδευμάτων [b] ἐκτρεπόμενοι, καὶ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἀπελθόντες, δώρων καὶ λημμάτων αἰσχρῶν καθυφίεντο τὸ δίκαιον· καὶ τὰς κρίσεις οὐ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος ποιούμενοι, καὶ πρὸς τρυφὴν καὶ [c] πρὸς διαίτας πολυτελεῖς ἀπονενευκότες, πρῶτον μὲν ὑπεναντία ταῦτα ἔπρασσον τῷ Θεῷ, δεύτερον δὲ [d] τῷ προφήτῃ, πατρὶ αὐτῶν, ὃς [e] πολλὴν τοῦ τὸ πλῆθος εἶναι δίκαιον σπουδὴν εἰσεφέρετο καὶ πρόνοιαν.

γ'. Ὁ δὲ λαὸς, ἐξυβριζόντων [f] εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν καὶ πολιτείαν τῶν τοῦ προφήτου παίδων, χαλεπῶς τε τοῖς πραττομένοις ἔφερε, καὶ πρὸς αὐτὸν [g] συντρέχουσι· διέτριβε δ' ἐν [h] Ραμαθᾶ πόλει· καὶ τάς τε τῶν υἱῶν παρανομίας ἔλεγον, καὶ ὅτι γηραιὸς αὐτὸς ὢν ἤδη καὶ [i] παρειμένος ὑπὸ τοῦ χρόνου τῶν πραγμάτων οὐκέτι τὸν αὐτὸν προεστάναι δύναται τρόπον· ἐδέοντό τε [k] καὶ ἱκέτευον ἀποδεῖξαί τινα [l] αὐτῶν βασιλέα, ὃς [m] ἄρξει τοῦ ἔθνους καὶ τιμωρήσηται Παλαιστίνους, ὀφείλοντας [n] ἑαυτοῖς δίκας τῶν προτέρων [o] ἀδικημάτων. ἐλύπησαν δὲ σφόδρα τὸν Σαμουῆλον οἱ λόγοι, διὰ τὴν σύμφυτον δικαιοσύνην [p] καὶ τὸ πρὸς τοὺς βασιλέας μῖσος· [q] ἥττητο γὰρ δεινῶς τῆς ἀριστοκρατίας, ὡς [r] θείους καὶ μακαρίους ποιούσης τοὺς χρωμένους αὐτῆς τῇ πολιτείᾳ. ὑπὸ δὲ φροντίδος καὶ βασάνου τῆς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, οὔτε τροφῆς ἐμνημόνευσεν οὔτε ὕπνου· δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς στρέφων τὰς περὶ τῶν πραγμάτων ἐννοίας διεκαρτέρει.

δ'. Ἔχοντι δὲ οὕτως ἐμφανίζεται τὸ θεῖον, καὶ παραμυθεῖται "μὴ δυσφορεῖν ἐφ' οἷς ἠξίωσε τὸ πλῆθος· "ὡς οὐκ ἐκεῖνον ὑπερηφανήσαντας, [s] ἀλλ' αὐτὸν, ἵνα "μὴ [t] βασιλεύσῃ μόνος. ταῦτα δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας "ἐξήγαγεν αὐτοὺς [v] ἀπ' Αἰγύπτου μηχανᾶσθαι τὰ ἔργα. "λήψεσθαι μέντοι γε οὐκ εἰς μακρὰν μετάνοιαν αὐτοὺς "ἐπίπονον, ὑφ' ἧς οὐδὲν μὲν ἀγένητον ἔσται τῶν [x] ἐσομέ-"νων· ἐλεγχθήσονται δὲ καταφρονήσαντες, καὶ βουλὰς "οὐκ εὐχαρίστους πρὸς ἐμὲ καὶ τὴν σὴν προφητείαν λα-"βόντες. κελεύω [y] δή σε χειροτονεῖν αὐτοῖς ὃν ἂν [z] ἐ-"γὼ [a] προείπω βασιλέα· προδηλώσαντα [b] ποίων τε "πειραθήσονται βασιλευόμενοι κακῶν, καὶ διαμαρτυ-"ράμενον [c] ἐφ' οἵαν σπεύδουσι μεταβολήν.

ε'. Ταῦτα ἀκούσας Σαμουῆλος, ἅμα ἕω συγκαλέσας τοὺς Ἰουδαίους ἀποδείξειν αὐτοῖς βασιλέα ὡμολόγησεν· ἔφη δὲ δεῖν πρῶτον [d] μὲν αὐτοῖς ἐκδιηγήσασθαι τὰ παρὰ τῶν βασιλέων ἐσόμενα, καὶ ὅσοις [e] συνενεχθήσονται κακοῖς. "γινώσκετε γὰρ ὅτι πρῶτον μὲν ὑμῶν ἀποσπά-"σου-

a Ἐξ ἀγαθοῦ] Ἐξ ἀγαθῶν *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*
b Ἐκτρεπόμενοι,] Τραπόμενοι *Vat.*
c Πρὸς διαίτας] Illud πρὸς omittit *Vat.* ut & καὶ πρὸς & deinceps ἔλεγε *Hen.* & *Busb.*
d Τῷ προφήτῃ,] Καὶ τῷ πατρὶ αὐτῶν *Epiphan.* τῷ προφήτῃ πατρὶ δὲ αὐτῶν *Big.* & *Samb.* τῷ προφήτῃ πατρί τε ἑαυτῶν *Vat.*
e Πολλὴν τοῦ τὸ πλῆθος] Πολλὴν καὶ τοῦ *Samb. Big.* & *Vat.* paulo diſertius.
f Εἰς τὴν προτέραν] Illud εἰς deeſt *Vat.*
g Συντρέχουσι·] Numero adhuc ſervato συνέτρεχε πρὸς τρυφὴν &c. ab ingenio *Joſephi.* nam ſolummodo δωροδοκίαν illis vitio vertunt *S. Literæ*, ut notavit *Theodoretus*, tom. 1. p. 239.
h Ραμαθᾶ πόλει·] Ita cum *Vet. Interpr.* prout p. 307. v. 18. Ἀρμαθὰ π. tam in *Editis* quam *MSS* HUDS. Ραμαθὰ leg. *Gelen.* Conf. lib. v. cap. xi. & cap. iv. §. 6. inf. uti *Gen.* ἀρμαθὰ. SPANH.
i Παρειμένος] Æſchylus Prom. v. 173. B. τί τῇδε λοιπὸν; ἢ παρειμένον. SPANH.
k Καὶ ἱκέτευον ἀποδεῖξαι] Καὶ καθικέτευον *Vat.*
l Αὐτῶν βασιλέα,] Αὐτοῖς *Busb.* & *Hen.*
m Ἄρξει τοῦ ἔθνους] Ita cum *Vet. Interp.* ἄρξῃ τοῦ ἐθν. *Baſ.* & *G.* ἄρξει τε *Big.* & *Samb.* dein mox τιμωρήσαιτο. Verum ἄρξει τοῦ ἐθν. & ſtatim τιμωρήσεται *Hen.* & *Vat.*
n Ἑαυτοῖς δίκας] Ἐπ' αὐτοῖς *Big. Samb.* & *Vat.* non inconcinne.
o Ἀδικημάτων.] Ἁμαρτημάτων *Vat.*
p Καὶ τὸ πρὸς τοὺς βασιλέας μῖσος·] Hæc, uti veriſimile eſt, ex ſuo in Reges odio, (nam nihil hujuſmodi exſtat in *S. Literis*) adjecit *Joſephus*, diſcipulus ſane melior Phariſæorum, quam civis Romanus.
q Ἥττητο γὰρ δεινῶς] Eſt qui malit ἥδετο γ. δ. τῇ ἀριστοκρατίᾳ ὡ. θ. κ. μ. ποιούσῃ.
r Θείους καὶ μακαρίους] Θείας legiſſe videtur *Vet. Interpres.*
s Ἀλλ' αὐτὸν,] Ita *Big. Baſ.* & *G.* ἀλλ' ἢ αὐτὸν *Samb.* ἀλλ' ἢ αὐτὸν *Vat.* ἀλλ' εἰς αὐτόν *Busb.* & *Hen.* ὅτι οὐ σὲ ἐξουδενώκασιν, ἀλλ' ἐμὲ, τῷ μὴ θέλειν βασιλεύειν ὑπ' ἐμοῦ *Cedrenus*. ex *Interpretibus* LXXII. *quaſi non in illum ſuperbi fuerint, ſed magis in ſe, ne ſolus ſuper eos ipſe regnaret*, vertit *Epiphan.*
t Βασιλεύσῃ μόνος·] Βασιλεύς ᾖ μόνος *Big. Samb.* & *Vat.*
v Ἀπ' Αἰγύπτου] Ἐξ Αἰγύπτου *Big. Vat.* & *Samb.* à manu ſecunda. & paulo ante ἐξήγαγον habet *Cedrenus.*
x Ἐσομένων·] Ἑπομένων *Vat.*
y Δή σε χειροτονεῖν] Δή σοι *Big.* & *Samb.* δέ σοι *Vat. Hen.* & *Busb.*
z Ἐγὼ] Ἐγώ σοι πρ. quatuor *MSS.*
a Προείπω βασιλέα·] Προτείπω *Vat.*
b Ποίων τε] Ποταπῶν τε οὗτοι π. *Big. Samb.* & *Vat.* προδ. ποῖοί τε καὶ ποταπῶν π. *Epiphan.*
c Ἐφ' οἵαν σπεύδουσι] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ἐφ' οἷς ἂν σπεύδωσι μεταβολὴν *Vat.* ἐφ' ᾗ ἂν σπεύδωσι μεταβολῇ *Baſ.*
d Μὲν αὐτοῖς ἐκδιηγήσασθαι] Illud μὲν è *Cod. Samb.*
e Συνενεχθήσονται κακοῖς.] Ita in omnibus *MSS.* in *Editis* συνεχθήσονται. Forſan συναχθήσονται. *quibus forent afflictionibus atterendi*, vertit *Epiphan.*

f Καὶ

"σουσι τὰ τέκνα· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἁρματηλάτας εἶ-"ναι κελεύσουσι, τοὺς δ' ἱππεῖς [f] καὶ σωματοφύλα-"κας, δρομεῖς δὲ ἄλλους καὶ χιλιάρχους [g] καὶ ἑκατον-"τάρχους· ποιήσουσι δὲ καὶ τεχνίτας, ὁπλοποιοὺς καὶ ἁρ-"ματοποιοὺς καὶ ὀργάνων τέκτονας, γεωργούς τε καὶ τῶν "ἰδίων ἀγρῶν ἐπιμελητὰς, καὶ σκαπανεῖς ἀμπέλων. "καὶ οὐδέν ἐστιν ὃ μὴ κελευόμενοι ποιήσουσιν, ἀνδραπόδων "ἀργυρωνήτων τρόπον. καὶ τὰς θυγατέρας δὲ ὑμῶν μυ-"ρεψοὺς ἀποφανοῦσι, καὶ ὀψοποιοὺς, καὶ σιτοποιούς· καὶ πᾶν "ἔργον, ὃ θεραπαινίδες ἐξ ἀνάγκης πληγὰς φοβούμε-"ναι καὶ βασάνους ὑπηρετοῦσι. κτῆσιν δὲ τὴν ὑμετέραν "ἀφαιρήσονται· καὶ ταύτην εὐνούχοις καὶ σωματοφύλαξι "δωρήσονται, καὶ βοσκημάτων ἀγέλας τοῖς αὐτῶν προσ-"νεμοῦσιν. συνελόντι δ' εἰπεῖν, δουλεύσετε μετὰ πάντων "τῶν ὑμετέρων τῷ βασιλεῖ, [h] καὶ τοῖς αὐτῶν οἰκέταις "ἴσοι γενόμενοι. καὶ μνήμην ὑμῖν τῶνδε τῶν λόγων γε-"νέσθαι καὶ τὸ πάσχειν αὐτά· [i] καὶ μεταγινώσκοντες ἱκετεύ-"σετε τὸν Θεὸν ἐλεῆσαί τε ὑμᾶς καὶ δωρήσασθαι ταχεῖαν ἀ-"παλλαγὴν τῶν βασιλέων. ὁ δ' οὐ προσδέξεται τὰς "δεήσεις [k] ὑμῶν· ἀλλὰ παραπέμψας ἐάσει [l] δίκην ὑπο-"σχεῖν ὑμᾶς τῆς αὐτῶν κακοβουλίας.

ς'. Ην δ' ἄρα καὶ πρὸς τὰς προρρήσεις τῶν συμβη-σομένων ἀνόητον τὸ πλῆθος, καὶ δύσκολον ἐξελεῖν τῆς διανοίας κρίσιν ἤδη παρὰ τῷ λογισμῷ καθιδρυμένην. οὐδὲ γὰρ ἐπεστράφησαν, οὐδ' ἐμέλησεν αὐτοῖς τῶν Σαμουήλου λόγων· ἀλλ' ἐνέκειντο λιπαρῶς, καὶ χειροτονεῖν ἠξίουν ἤδη τὸν βασιλέα, καὶ μὴ φροντίζειν τῶν ἐσομένων. ἐπὶ γὰρ τιμωρίᾳ τῶν ἐχθρῶν, ἀνάγκη τὸν πολεμήσοντα σὺν αὐτοῖς ἔχειν· καὶ οὐδὲν ἄτοπον εἶναι, τῶν πλησιοχώρων βασιλευομένων, τὴν αὐτὴν ἔχειν αὐτοὺς πολιτείαν. ὁρῶν δ' αὐτοὺς μηδ' ὑπὸ τῶν προειρημένων ἀπεστραμμένους ὁ Σαμουήλος, ἀλλ' ἐπιμένοντας· "νῦν μὲν, εἶπεν, ἄπιτε πρὸς [m] αὐ-"τοὺς ἕκαστος, [n] μεταπέμψω δὲ ὑμᾶς εἰς δέον, "ὅτ' ἂν μάθω παρὰ τοῦ Θεοῦ τίνα δίδωσιν ὑμῖν βα-"σιλέα.

"beros vestros à vobis abstrahent; & alios quidem "illorum currus agitare jubebunt, alios vero equi-"tes fieri & satellites, itemque antecursores, & tri-"bunos ac centuriones: rursusque alios artifices fa-"cient, armorum & curruum & instrumentorum "fabricatores; atque etiam aratores & agrorum "suorum curatores, & vinearum fossores. nihilque "omnino est quod non agent, imperio illorum "obsequentes, more servorum pretio emptorum. "Quin & filias vestras unguentarias, coquas, & "pistrices suas facient; & ad omne opus eas *adhi-"bebunt* ad quod præstandum ex necessitate adi-"guntur ancillæ verberum metu & cruciatuum. "imo & possessiones vestras auferent, & eas spa-"donibus suis assseclisque dabunt, pecorumque "greges suorum aliquibus distribuent. ac, ut bre-"viter dicam, regi servi eritis cum vestris omni-"bus, famulis etiam illorum similes facti. Cumque "acciderit ut hæc patiamini, tum vobis in men-"tem venient ea quæ loquutus sum: ac *tandem* "resipiscentes Deo supplicabitis, ut vestri misere-"ri dignaretur, vosque quam ocyssime à regum "dominatione liberaret. Ille vero preces vestras "non exaudiet; sed vosmet negligendo sinet ut "mali consilii vestri pœnas luatis.

6. Ad ea autem quæ de rebus eventuris prædicebat surda erat multitudo; ac difficile *admodum* opinionem præjudicatam è mente evellere, præsertim cum jam ratiocinatione firmata esset & stabilita. nam neque à proposito dimoveri poterant, neque quidquam curæ erat illis quod diceret Samuelus: sed vehementer instabant, & postulabant ut jam Regem *illis* crearet, & non de futuris semet solicitum haberet. nam ut hostes ulciscerentur necesse erat Regem illis esse, qui in aciem secum prodiret; nihilque in eo absurdi esse, si, cum vicini regnarentur, ipsi simili in statu viverent. Cum vero vidisset Samuelus nihil illos movisse ea quæ prædicta fuerant, sed in eadem sententia perseverare, "nunc quidem, ajebat, ad suam quisque "domum discedite; cum autem oportebit vos ac-"cersam, quamprimum à Deo accepero, quem "vobis Regem designat.

Hebræi, quibus præsentia erant fastidio & insueta desiderio, in sententia sua perseverant.

ΚΕΦ. δ'.

Βασιλέως τοῖς Ισραηλίταις ἀπόδειξις. Σαούλου τοὔνομα, κελεύσαντος τοῦ Θεοῦ.

Ην δέ τις ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς ἀνὴρ εὖ γεγονὼς καὶ ἀγαθὸς τὸ ἦθος, [o] Κίσης ὄνομα. τούτῳ παῖς ὑπῆρχεν. ἦν δὲ νεανίας τὴν μορφὴν ἄριστος καὶ τὸ σῶμα μέγας, τό τε φρόνημα καὶ τὴν διάνοιαν ἀμείνων τῶν βλεπομένων. [p] Σάουλον αὐτὸν ἐκάλουν. οὗτος ὁ Κίσης, ὄνων αὐτῷ ἐκ τῆς νομῆς καλῶν ἀποπλανηθεισῶν· ἥδετο γὰρ αὐταῖς ὡς οὐκ ἄλλῳ τινὶ τῶν κτημάτων· τὸν υἱὸν μεθ' ἑνὸς θεράποντος ἐπὶ ζήτησιν τῶν κτηνῶν [q] ἐξέπεμψε. ὁ δὲ, ἐπεὶ τὴν πάτριον περιῆλθε φυλὴν, ἐξερευνῶν τὰς ὄνους, εἰς τὰς ἄλλας ἀφίκετο· οὐδ' ἐν ταύταις ἐπιτυχὼν [r] ἀπεῖναι διεγνώκει, μὴ ποιήσῃ περὶ αὐτοῦ τῷ πατρὶ [s] λοιπὸν τὴν φροντίδα. οὐ δ' ἐπο-

CAP. IV.

V.

Saulus jussu Dei Israëlitarum rex declaratur.

ERat autem quidam ex tribu Benjamitide, vir bene natus & honestis moribus, nomine Cises. Huic filius erat. juvenis autem erat forma præstantissima & corpore procero & amplo, quique animo & ingenio plus pollebat quam specie externa. Saulum ipsum appellarunt. Hic Cises, cum forte asinæ ejus pulchritudine conspicuæ à grege in pascuis aberrarent (illis enim mirifice, præ cæteris quæ possidebat, capiebatur) filium cum uno famulo ad jumenta perquirenda emisit. Ille vero, postquam tribum patriam asinas indagando circumiverat, profectus est ad alias: & cum in illis eas frustra quæsivisset, *domum* abire decrevit, ne patri deinceps solicitudinem de se crearet. Ubi autem pro-

Saulus, in regem à Deo designatus, patris asinas quæsitum mittitur. 1 Reg. c. 9.

f Καὶ σωματοφύλακας,] Hoc modo *Epiphan.* καὶ σωματοφύλακας καὶ δρομεῖς· ἄλλους δὲ χιλ.

g Καὶ ἑκατοντάρχους·] Καὶ ἑκατοντάρχους adjecimus ex *Vet. Interpr.* & *MSS.*

h Καὶ τοῖς αὐτῶν οἰκέταις] Τοῖς αὐτοῦ οἰκ. ἴσοι γεν. καὶ μνήμην *Epiphan.* τοῖς ἑαυτῶν [καὶ τοῖς αὐτοῦ *Big.* & *Samb.* αὐτὰ ὡς *Coll. Voss.* *Coccejus* putat καὶ forte esse delendum] οἰκέταις. ὡς γενόμενος μνήμην *Big. Samb.* & *Vat.*

i Καὶ μεταγινώσκοντες] Καὶ μεταγινώσκοντας ἱκετεῦσαι *Big.* & *Samb.* καὶ μετεγνωκότες ἱκετεῦσαι *Vat.*

k Υμῶν·] Illud ὑμῶν ex *MSS.*

l Δίκην ὑποσχεῖν ὑμᾶς] In quatuor *MSS.* δικαίαν ὑποσχεῖν ὑμᾶς τιμωρίαν τῆς ἑαυτῶν κακοβουλίας. præstat altera lectio, versione antiqua probata.

m Αὐτοὺς ἕκαστος,] Ita è quatuor *MSS.* in *Editis*, *Aliisque* αὐτούς.

n Μεταπέμψω δὲ ὑμᾶς] Μεταπέμψομαι in *iisdem MSS.*

o Κίσης ὄνομα.] Κὶς *Big.* Κεὶς *Samb.* & *Zon.* & mox Κεῖσος *Big.* Κεῖσος *Samb.* in *Editis Aliisque* passim Κίς. Vide p. 319. v. 6.

p Σάουλον αὐτὸν ἐκάλουν.] Σαοῦλον & Σαοῦλος ubique *Samb.* & *Vat.*

q Εξέπεμψε. ὁ δὲ, ἐπεὶ] Ita ex *MSS.* in *Editis* ἐξέπεμψε, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν π.

r Απεῖναι διεγνώκει,] In quinque *MSS.* ἀπιέναι. quod & vult *Coccejus.*

s Λοιπὸν τὴν φροντίδα.] Vel cum *Big.* & *Samb.* τὸ λοιπόν.

Poſt longum errorem Samuelum adit ſciſcitatum de aſinabus.

prope ad urbem Ramatham ventum eſt, cum ipſius pediſſequus eum ſubmonuiſſet, illic verum eſſe prophetam, conſiliumque dediſſet ut illum adiret, ab eo enim reſciturum quid de aſinabus factum eſſet: nihil ipſis ſupereſſe, dicebat, ſi conſultum irent, quo prophetam remunerarent; quod jam exhauſti eſſent viaticis. At cum famulus ſubjeciſſet, mihi eſt quadrans ſicli, eumque dari poſſe, (errabant enim, quod neſcirent prophetam mercedem non accipere) ad eum ſe conferunt. atque ad portas nacti puellas, quæ aquatum exibant, quærunt ex eis ubi eſſet prophetæ domus. illæ vero *ædes* monſtrant, juſſeruntque ut *eum adire* properarent, priuſquam ille epulis accumberet: accidit enim ut multos convivio excipiat, *moriſque eſt* ut ante invitatos diſcumbat. Tum autem Samuelus hac ipſa de cauſa plurimos ad epulum convocaverat. nam cum ei quotidie Deum oranti, ut prædiceret quem conſtituturus ſit regem, pridie hunc ipſum indicaſſet (illa enim hora miſſurum ſe Benjamitam quendam juvenem *dixerat*) ille quidem in ſolario ſedens exſpectabat dum tempus adeſſet. eo vero exacto deſcendebat ad cœnam iturus. Saulum autem *ante januam* offendit, atque ei ſuggerit Deus, hunc eſſe qui populum imperio regeret. Saulus vero ad Samuelum accedit, eumque ſalutatum rogabat ut ei oſtenderet ubinam propheta habitaret: ſe enim, utpote hoſpitem, hoc ignorare dicebat. Cum autem ille reſpondiſſet ſe eum eſſe, & ad cœnam duceret, quaſi aſinæ ad quas veſtigandas miſſus erat ſalvæ forent, eumque omnium bona in ſua poteſtate habere, quod in ipſum inciderit: "ſupra ſpem, ajebat, meam ſunt iſta, Domine, & "de tribu ſum minori quam ut reges faceret, & "de familia cæteris familiis humiliori. Tu vero "me ludis & deridendum propinas, ut qui de rebus "majoribus, quam mea fert conditio, loqueris". At propheta ipſum ad convivium deducens accumbere facit, ejuſque famulum, ſupra alios invitatos, (illi autem erant ſeptuaginta numero) jubetque miniſtris Saulo apponere portionem regiam. Cum vero hora cubitus veniſſet, alii quidem domum quiſque ſuam diſcedebant: at Saulus apud prophetam cum famulo ſomno ſe dedit.

Saulum cum ſervo comite convivio publico excipit Samuelus.

Samuelus, poſtridie urbem egreſſus cum hoſpitibus, clam ſervo caput Sauli lenticula olei perfundit, quæque ipſi in itinere eſſent eventura prædicit. 1 Reg. c. 9.

2. Cum autem ſub ortum auroræ Samuelus illum è lectulo ſuſcitaſſet, *abeuntem* deduxit. atque, ſimul ac urbem egreſſus eſſet, monebat ut famulum juberet ipſos prævertere, ipſe autem pauliſper reſtaret: eſſe enim quod ſine arbitris illi vellet dicere. Tum Saulus famulum quidem ablegat. Propheta autem, ſumpto lecytho, oleum in caput juvenis effundit; eumque deoſculatus, "eſto, inquit, Rex, à Deo conſtitutus & ad Palæſtinos "perſequendos & Hebræos vindicandos. Horum "autem *id* tibi ſignum erit, quod te volo præſcire. Cum hinc digreſſus fueris, offendes in itine-"re tres homines Bethela euntes ad Deum adoran-"dum. quorum primum quidem tres panes por-"tantem videbis, ſecundum vero hœdum: tertius "autem utrem vini bajulans eos comitabitur. Iſti

μένου θεράποντος, ὡς ἦλθον εἰς τὴν [t] Ραμαθὰν πόλιν, εἶναι προφήτην ἐν αὐτῇ φήσαντος ἀληθῆ, καὶ πρὸς αὐτὸν βαδίζειν συμβουλεύοντος, γνώσεσθαι γὰρ παρ' αὐτοῦ τὸ περὶ τῶν ὄνων τέλος· οὐδὲν ἔχειν πορευθέντας εἶπεν ἀντὶ τῆς προφητείας, ὃ [v] καὶ παράσχωσιν αὐτῷ, κεκενῶσθαι γὰρ ἤδη τῶν ἐφοδίων. τοῦ δ' οἰκέτου τέταρτον αὐτῷ παρεῖναι σίκλου φήσαντος καὶ τοῦτο δώσειν, [x] ὑπὸ γὰρ ἀγνοίας τοῦ μὴ λαμβάνειν τὸν προφήτην μισθὸν ἐπλανῶντο, παραγίνονται. καὶ πρὸς ταῖς πύλαις [y] περιτυχόντες παρθένοις ἐφ' ὕδωρ βαδιζούσαις, ἐρωτῶσιν αὐτὰς τοῦ προφήτου τὴν οἰκίαν. αἱ δὲ σημαίνουσι· καὶ σπεύδειν παρεκελεύοντο, πρὶν αὐτὸν εἰς τὸ δεῖπνον κατακλιθῆναι· πολλοὺς γὰρ ἑστιᾶν, καὶ προκατακλίνεσθαι τῶν κεκλημένων. ὁ δὲ Σαμουῆλος [z] διὰ τοῦτο πολλοὺς ἐπὶ τὴν ἑστίαν τότε συνήγαγε. δεομένῳ γὰρ [a] κατὰ πᾶσαν ἡμέραν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ, προειπεῖν τίνα [b] ποιήσει βασιλέα, τῇ παρελθούσῃ τοῦτον [c] ἐμήνυσεν· πέμψειν γὰρ αὐτὸς τινὰ νεανίσκον ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς, κατὰ τήνδε τὴν ὥραν· αὐτὸς μὲν ἐπὶ τοῦ δώματος καθεζόμενος, ἐξεδέχετο τὸν καιρὸν γενέσθαι. πληρωθέντος δ' αὐτοῦ, καταβὰς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐπορεύετο. συναντᾷ δὲ τῷ Σαούλῳ, καὶ ὁ Θεὸς αὐτῷ σημαίνει τοῦτον εἶναι τὸν ἄρξειν μέλλοντα. Σαοῦλος δὲ προσελθὼν τῷ Σαμουήλῳ, καὶ προσαγορεύσας ἐδεῖτο μηνύειν τὴν οἰκίαν τοῦ προφήτου· ξένος γὰρ ὢν ἀγνοεῖν ἔφασκε. τοῦ δὲ Σαμουήλου [d] φράσαντος αὐτὸν εἶναι, καὶ ἄγοντος ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ὡς τῶν ὄνων ἐφ' ὧν τὴν ζήτησιν ἐκπεμφθείη σεσωσμένων, τά τε πάντων ἀγαθὰ ἔχειν αὐτῷ κεκυρωμένα, προστυχών· "ἀλλ' "ἥττων, εἶπεν, ἐγώ, δέσποτα, ταύτης τῆς ἐλπίδος, καὶ "φυλῆς μικροτέρας ἢ βασιλέας ποιεῖν, καὶ πατριᾶς "ταπεινοτέρας τῶν ἄλλων [e] πατριῶν. σὺ δὲ παίζεις καὶ γέ-"λωτά με τίθεσαι, περὶ μειζόνων ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν χρείαν "διαλεγόμενος". ὁ δὲ προφήτης ἀναγαγὼν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἑστίασιν κατακλίνει, καὶ τὸν ἀκόλουθον, ἐπάνω τῶν κεκλημένων· οὗτοι δ' ἦσαν [f] ἑβδομήκοντα τὸν ἀριθμόν· προστάσσει δὲ τοῖς διακόνοις παραθεῖναι τῷ Σαούλῳ [g] μερίδα βασιλικήν. [h] ἐπεὶ δ' ἡ κοίτης ὥρα προσῆλθε, οἱ μὲν ἀναστάντες [i] ἀνέλυον [k] πρὸς αὐτοὺς ἕκαστοι· ὁ δὲ Σαοῦλος παρὰ τῷ προφήτῃ σὺν τῷ θεράποντι κατεκοιμήθη.

β'. Αμα δὲ ἡμέρᾳ Σαμουῆλος ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ τῆς κοίτης, προύπεμψε. καὶ [l] γενόμενος ἔξω τῆς πόλεως ἐκέλευε τὸν μὲν θεράποντα ποιῆσαι προελθεῖν, ὑπολείπεσθαι δὲ αὐτόν· ἔχειν γὰρ αὐτῷ τι φράσαι, μηδενὸς ἄλλου παρόντος. καὶ ὁ μὲν Σαοῦλος ἀποπέμπεται τὸν ἀκόλουθον. [m] λαβὼν δ' ὁ προφήτης τὸ ἀγγεῖον, ἔλαιον καταχεῖ τῆς τοῦ νεανίσκου κεφαλῆς· καὶ κατασπασάμενος, "ἴσθι, "φησί, βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κεχειροτονημένος, ἐπὶ "Παλαιστίνους τε καὶ τὴν ὑπὲρ Εβραίων ἄμυναν. τού-"των δ' ἔσται σοι σημεῖον ὃ σε βούλομαι προγινώσκειν, "[n] ὅτ' ἂν ἀπέλθῃς ἐντεῦθεν, καταλήψῃ τρεῖς ἀνθρώπους "ἐν τῇ ὁδῷ [o] προσκυνῆσαι τὸν Θεὸν πορευομένους εἰς [p] Βέ-"θηλα. ὧν τὸν μὲν πρῶτον τρεῖς ἄρτους [q] ὄψῃ κομίζοντα, "τὸν [r] δὲ δεύτερον ἔριφον· ὁ τρίτος δέ, ἀσκὸν οἴνου φέ-"ρων,

t Ραμαθὰν πόλιν,] Ita ex p. 307. v. 40. & quatuor *MSS.*

v Καὶ παράσχωσιν αὐτῷ,] Illud καὶ deeſt in pleriſque *MSS.*

x Ὑπὸ γὰρ ἀγνοίας] Ita *Samb.* & *Baſ.* in reliquis ἀπὸ ἀγν.

y Περιτυχόντες παρθένοις] Παρατυχόντες *Big.* & *Samb.* à manu ſecunda. παρατυγχάνοντες *Vat.*

z Διὰ τοῦτο πολλοὺς] Illa διὰ τοῦτο deſunt *Vat.* & *Vet. Interpr.* & rectius forſan abeſſent.

a Κατὰ πᾶσαν ἡμέραν] Κατὰ προτέραν ἡμέραν legerat *Epiphan.*

b Ποιήσει βασιλέα,] Ποιήσειν *Vat.* forſan pro ποιήσοι.

c Εμήνυσεν·] Μηνύσαντος *Big. Samb.* & *Vat.*

d Φράσαντος αὐτὸν εἶναι,] Φήσαντος *Vat.*

e Πατριῶν.] Conf. inf. §. 4. SPANH.

f Εβδομήκοντα τὸν ἀριθμόν·] Ως ἑβδομήκοντα *Vat.* Hîc Interpretes LXX. ſequutus eſt *Joſephus*, juxta textum *Hebraïcum* τριάκοντα.

g Μερίδα βασιλικήν.] Juxta ritum veterem, quo convivis partes ſingulis appoſitæ. Hinc κρεωδαίτης, carnium diviſor inter Miniſtros Regis Spartanorum. Plutarch. Ageſil. p. 599. F. Convivis ſua ſingulis carnis portio appoſita, unde δαὶς ἐπὶ τοῦ δαίεσθαι Athen. l. 1. p. 12. C. & Coquus δαιτρὸς dictus eſt. SPANH.

h Επεὶ δ' ἡ κοίτης] Επειδὴ δὲ in *MSS.*

i Ανέλυον] Sic ἀνάλυσις *reditus*, *egreſſus*, lib. XIX. c. 4. §. 1. ἀναλύειν *reverti domum*. SPANH.

k Πρὸς αὐτοὺς ἕκαστοι·] Πρὸς ἑαυτοὺς ἕκαστος *Vat.*

l Γενόμενος ἔξω τῆς πόλεως] Γενόμενον ἔξω τῆς πόλεως ἐκέλευσε, τὸ μ. *Vat.* καὶ γενομένων legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

m Λαβὼν δ' ὁ προφήτης τὸ ἀγγεῖον,] Ita cum *Editis*, *Buſb.* & *Hen.* λαβὼν δὲ ὁ πρ. τὸ ἅγιον ἔλαιον καταχεῖ in reliquis *MSS.*

n Οτ' ἂν ἀπέλθῃς] *Coll. Big.* & *Voſſ.* ἐὰν &c.

o Προσκυνῆσαι τὸν Θεὸν πορευομένους] Ita *Big.* & *Samb.* cum ſcriptoribus prophanis. in *Editis*, *Aliiſque* προσκυνῆσαι τῷ Θεῷ, ut plerumque in *Bibliis S.*

p Βέθηλα.] Conf. lib. V. c. 1. §. IV. ἀπὸ Βηθήλων. SPANH.

q Οψῃ κομίζοντα,] Οψει *Big. Samb.* & *Epiphan.*

r Δὲ δεύτερον ἔριφον·] Illud δὲ inſerui ex *Cod. Vat.*

"ρων, ἀκολουθήσει. ἀσπάζονται δέ σε ἐκεῖ καὶ φιλοφρονήσονται. καὶ δώσουσί σοι ἄρτους δύο· σὺ δὲ λήψῃ. κἀκεῖθεν ἥξεις [s] εἰς τὸ Ῥαχήλας καλούμενον μνημεῖον, ὅπου συμβαλεῖς τῷ [t] σεσῶσθαί σου τὰς ὄνους εὐαγγελιουμένῳ. [v] ἔπειτ᾽ ἐκεῖθεν ἐλθὼν εἰς [x] Γαβαθὰ, προφήταις ἐκκλησιάζουσιν [y] ἐπιτεύξῃ· καὶ γενόμενος ἔνθεος προφητεύσεις σὺν αὐτοῖς, ὡς πάνθ᾽ ὁντινοῦν ὁρῶντα ἐκπλήττεσθαί τε καὶ θαυμάζειν, λέγοντα πόθεν εἰς τοῦτο εὐδαιμονίας ὁ [z] Κίσου παῖς παρῆλθεν; ὅταν δέ σοι ταῦτα γένηται τὰ σημεῖα, τὸν Θεὸν ἴσθι μετὰ σοῦ τυγχάνοντα· ἄσπασαί τε τὸν πατέρα σου καὶ τοὺς συγγενεῖς. ἥξεις δὲ μεταπεμπτὸς εἰς Γάλγαλα ὑπ᾽ ἐμοῦ, ἵνα χαριστήρια τούτων θύσωμεν τῷ Θεῷ". φράσας ταῦτα καὶ προειπὼν, ἀποπέμπει τὸν νεανίσκον. τῷ Σαούλῳ δὲ πάντα κατὰ τὴν προφητείαν Σαμουήλου ἀπήντησεν.

γ΄. Ὡς δ᾽ ἦλθεν εἰς [a] τὴν οἰκίαν τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ [b] Ἀβεννάρου· καὶ γὰρ ἐκεῖνον τῶν ἄλλων οἰκείων μᾶλλον ἔστεργεν· ἀνερωτῶντος περὶ τῆς ἀποδημίας καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὴν γεγονότων, τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν ἀπεκρύψατο, οὐδ᾽ ὡς ἀφίκοιτο παρὰ Σαμουῆλον τὸν προφήτην, οὐδ᾽ ὡς ἐκεῖνος αὐτῷ σεσῶσθαι [c] τὰς ὄνους ἔφρασε. περὶ δὲ τῆς βασιλείας καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὴν, ἃ καὶ φθόνον ἀκουόμενα καὶ ἀπιστίαν ἔχειν ᾤετο, σιωπᾷ πρὸς αὐτόν· καὶ οὐδὲ πρὸς εὔνουν σφόδρα δοκοῦντα εἶναι, καὶ περισσότερον τῶν ἀφ᾽ [d] αἵματος ὑπ᾽ αὐτοῦ στεργόμενον, ἀσφαλὲς ἢ σῶφρον ἔδοξε μηνύειν. λογισάμενος, οἶμαι, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν οἵα ταῖς ἀληθείαις ἐστίν· ὅτι βεβαίως οὐδεὶς εὔνους, οὔτε φίλων οὔτε συγγενῶν, οὐδ᾽ ἄχρι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ λαμπρῶν ἀποσώζει τὴν διάθεσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς ὑπεροχὰς κακοήθεις τυγχάνουσιν ἤδη καὶ βάσκανοι.

δ΄. Σαμουῆλος δὲ συγκαλεῖ τὸν λαὸν εἰς [e] Μασφαθὴν πόλιν· καὶ πρὸς αὐτὸν διατίθεται λόγους, οὓς κατ᾽ ἐντολὴν φράζειν ἔλεγεν τοῦ Θεοῦ· "ὅτι, τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐκείνου παρασχόντος καὶ τοὺς πολεμίους δουλωσαμένου, ἀμνημονήσαιεν τῶν εὐεργεσιῶν, καὶ τὸν μὲν Θεὸν ἀποχειροτονοῦσι τῆς βασιλείας, οὐκ εἰδότες ὡς συμφορώτατον ὑπὸ τοῦ πάντων ἀρίστου προεστάναι. Θεὸς δὲ πάντων ἄριστος. αἱροῦνται δ᾽ ἔχειν ἄνθρωπον βασιλέα· ὃς ὡς κτήμασι τοῖς ὑποτεταγμένοις κατὰ βούλησιν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ τῶν ἄλλων παθῶν ὁρμὴν χρήσεται, τῆς ἐξουσίας ἀφειδῶς ἐμφορούμενος. ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἴδιον ἔργον καὶ κατασκεύασμα τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος οὕτω διατηρῆσαι σπουδάσει. ὁ Θεὸς δὲ [f] κατ᾽ αὐτὴν τὴν αἰτίαν κήδοιτο. ἀλλ᾽ ἐπεὶ δέδοκται ταῦτα ὑμῖν, καὶ κεκράτηκεν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ὕβρις, [g] τάχθητε πάντες [h] κατὰ φυλάς τε [i] καὶ σκῆπτρα, καὶ κλήρους βάλετε.

ε΄. Ποιησάντων δὲ τοῦτο τῶν Ἑβραίων, ὁ τῆς Βενιαμίτιδος κλῆρος ἐξέπεσε. ταύτης δὲ κληρωθείσης ἔλαχεν [k] ἡ Ματρὶς καλουμένη πατριὰ, ἧς κατ᾽ ἄνδρα κληρωθείσης [l] λαγχάνει ὁ [m] Κίσου βασιλεύειν παῖς Σαοῦλος. γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ νεανίσκος, φθάσας [n] ἐκ ποδῶν αὐτὸν ποιεῖ· μὴ βουλόμενος, οἶμαι, δοκεῖν τὴν ἀρχὴν ἑκὼν

"te salutabunt comiterque appellabunt, & duos "tibi panes dabunt: eos vero erit ut accipias. Et "inde venies ad *locum* Rachelæ sepulchrum nominatum, ubi homini occurres, qui tibi nunciabit salvas esse asinas. Dein, illinc cum ad Gabatha perveneris, incides in cœtum prophetarum: & divino correptus spiritu cum eis vaticinaberis, adeo ut omnibus, quicunque *hoc* viderint, rei miraculo attonitis mirari subeat, dicentibus, unde eo felicitatis devenerit Cisæ filius? "Cum vero hæc tibi signa evenisse contigerit, "scito tibi Deum adesse: patremque tuum & cognatos saluta. Venies autem Galgala, cum te accersivero, ut pro his Deo pacificas hostias immolemus". Cum hæc dixisset & prænunciasset, juvenem dimittit. Saulo autem omnia acciderunt, quæ Samuelus prædixerat.

Saulus in domum reversus patrui, ei omnia præter auspicia regalia exponit.

3. Ut vero in domum reversus est Abenari cognati sui (etenim ipsum præ cæteris sibi propinquis diligebat) eo percontante quò illis iter fuerit, & quidnam eis in illo acciderit, aliorum nihil ipsum celavit, neque quod Samuelum prophetam adierit, neque quod is asinas sibi salvas esse dixerit. De regno autem rebusque eò spectantibus, quæ audita invidiam movere fidemque haud impetrare posse putabat, illa apud ipsum silentio transit: & neque tutum aut prudentis esse visum est ea cum illo communicare, etiamsi sibi amicissimus esse videretur, & quem inter consanguineos suos omnium maxime amaret. quod secum, ut arbitror, reputarit, tale revera esse hominum ingenium; ut nemo neque amicorum neque cognatorum perpetuo benevolus sit, neque usque dum quis felicitate à Deo cumuletur eundem servet affectum, sed eminentiores quosque malevolentia prosequatur & invidia.

Samueli ad populum concio de jure regio. 1 Reg. c. 8.

4. Porro Samuelus populum convocat ad urbem Masphathen: eosque iis verbis alloquitur, quæ ex Dei jussu se facere ajebat: quod, cum ipse "illos in libertatem vindicasset & hostes sub jugum misisset, beneficiorum parum memores fuerint, & ipsi quidem Deo regnum abjudicent, "nescientes maxime è re sua esse omnium optimi "imperio subjici. Deus autem omnium præstantissimus. veruntamen hominem sibi regem esse "malunt; qui subditis tanquam pecudibus pro arbitrio & libidine & ex affectuum aliorum impetu dominabitur, potestati suæ immodice indulgens: atqui non ut à se factum & conditum ita "conservare studebit humanum genus. cum vero "Deus hanc ipsam ob causam *vestri* curam agat. "Sed quoniam hæc vobis placuerint, & eo contumeliæ in Deum deventum sit, curate ut omnes "juxta tribus & sceptra distributi sint, dein ut "sortes jaciantur.

Saulus rex creatur. 1 Reg. c. 10.

5. Cum autem Hebræi hoc ipsum fecissent, Benjamitidi tribui sors obvenit. illa vero ducta per cognationes, designata est cognatio Matris appellata, quæ cum viritim sortiretur, Saulo Cisæ filio regnum obtigit. Cæterum ubi hæc res juveni innotuit, illico se abscondit, nolens (ut arbitror) ad regnum videri lubenti animo accedere. Sed

s Εἰς τὸ] *Coll. Big.* & *Voss.* πρὸς τὸ.

t Σεσῶσθαί σου τὰς ὄνους] Σεσῶσθαί σοι in quinque *MSS.*

v Ἔπειτ᾽ ἐκεῖθεν] Ἔτι δ᾽ ἐκ.

x Γαβαθὰ,] Sup. lib. v. c. 1. §. ult. ἐν Γαβαθᾶ πόλει & lib. VIII. c. 12. §. 4. περὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Γαβαθῶν. SPANH.

y Ἐπιτεύξῃ·] Ἐπιτεύξει *Hen.*

z Κίσου παῖς παρῆλθεν;] Sic *Bas. G. Samb.* & *Vat.* Κήσου *Big.*

a Τὴν οἰκίαν] *Epiphanius* & *Gelenius* ita locum vertunt, ac si comma ponendum esset post οἰκίαν.

b Ἀβεννάρου·] Est qui malit Νήρου aut Ἀβεννήρου. Vide 1 *Reg.* c. 14. v. 51. & 1 *Paralip.* c. 8. v. 33. *Abner* in *Vet. Interpr.*

c Τὰς ὄνους ἔφρασε.] Τὰς pro τοὺς reposui ex *MSS.*

d Αἵματος] Δοκούντων post αἵματος inserunt *Big.* & *Samb.*

e Μασφαθὴν πόλιν·] Ita ex p. 298. v. 9. Μασαφάθην *Vat.* Μασφαθὰ in *Editis*, *Aliisque.* HUDS. Lib. VIII. c. 12. §. 4. Μασφά. at heic & lib. x. c. IX. §. 1. Μασφαθὰ. SPANH.

f Κατ᾽ αὐτὴν τὴν αἰτίαν] Κατὰ ταύτην τὴν αἰτ. *Samb. Big.* & *Vat.*

g Τάχθητε πάντες] Ita *Samb. Busb.* & *Hen.* ut & mox βάλετε. in *Editis*, *Aliisque* ταχθῆτε, & dein βάλλετε.

h Κατὰ φυλάς τε] Sic in LXXII. κατὰ τὰ σκῆπτρα ὑμῶν καὶ κατὰ τὰς φυλὰς ὑμῶν. Vide *F. Schacchi* Myrothecium III. c. 13. p. 146. & 147. &c.

i Καὶ σκῆπτρα,] Suspectum illud καὶ σκῆπτρα, pro quo si sensus, & sequentium habenda ratio, legendum, καὶ πατριάς; sic sup. §. 1. SPANH.

k Ἡ Ματρὶς καλουμένη] Articulus è *Big. Samb.* & *Vat.* Ματαρὶς *Vat.* & *Epiphan.* Ματταρὶ *Zonar.*

l Λαγχάνει] *Coll. Big.* & *Voss.* τυγχάνει.

m Κίσου βασιλεύειν] Ita *Vat.* Κισσαίου in *Editis.* Κεῖς *Samb.* Κῆς *Big.* Vide p. 317. v. 41, & pag. hac v. 9.

n Ἐκ ποδῶν] Ἐκποδὼν *Hen.* & *Samb.* ab altera manu.

o Περσ-

Sed eam præ se tulit moderationem & modestiam, ut, cum plerique ex parva felicitate vix sui præ lætitia sint compotes, sed sese ostentantes omnium in oculos ingerant, ille, tot licet tantorumque populorum dominus constitutus, ab hujusmodi ostentatione ex regno sibi delato tam procul abfuit, ut sese è conspectu illorum quibus erat imperaturus clam subduxerit, feceritque ut ab illis non sine labore perquireretur. Quibus, quod Saulus nusquam comparuerit, ad angustias redactis & valde solicitis, propheta Deum obsecrat, ut ostenderet ubi esset, & juvenem omnibus conspiciendum sisteret. Cum vero ex Deo rescivisset latebras in quas se abdiderat Saulus, mittit qui eum adducant. Ac postquam venit, in medio populi eum collocat. illos vero omnes supereminebat, & ipsa statura præ cæteris forma esse regia videbatur.

Samuelus, rege creato, eventura in libro descripta recitat, populumque dimittit. 1 Regum, c. 10.

6. Tum vero propheta: "Hunc vobis in regem "Deus tradit. videte ut excellit omnibus, & im"perio se dignum prodit". Cumque populus acclamasset, vivat rex, propheta, qui illis perscripserat omnia quæ eventura essent, recitavit ea *populo* coram rege, librumque in Dei Tabernaculum reposuit, ut in omne ævum testimonio esset quod ea prædixerit. Hæc ubi perfecerat Samuelus, populum domum dimittit: atque ipse in urbem Ramatham profectus est. ei enim patria erat. Saulo vero Gabatham, ex qua erat, abeunte, boni quidem multi eum comitabantur, debitum regi honorem præstantes; plures vero improbi, qui & ipsum contemptui habebant, & cæteros etiam irridebant, & neque munera afferebant, neque data opera aut verbis testari volebant sibi Saulum placere.

λαμβάνειν. ἀλλὰ τοσαύτην ἐνεδείξατο ἐγκράτειαν καὶ σωφροσύνην· ὥστε τῶν πλείστων οὐδ' ἐπὶ μικραῖς εὐπραγίαις τὴν χαρὰν κατασχεῖν δυναμένων, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶσι γίνεσθαι φανεροὺς [o] προσπιπτόντων, ὁ δ' οὐ μόνον οὐδὲν ἐνέφηνε τοιοῦτον ἐπὶ βασιλεία, [p] καὶ τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἐθνῶν [q] ἀποδειχθῆναι δεσπότης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὄψεως αὐτὸν τῆς τῶν βασιλευθησομένων ἐξέκλεψε, καὶ ζητεῖν αὐτὸν καὶ περὶ τοῦτο πονεῖν παρεσκεύασεν. ὧν ἀμηχανούντων καὶ φροντιζόντων ὅτι γένοιτο ἀφανὴς ὁ Σαοῦλος, ὁ προφήτης ἱκέτευε τὸν Θεὸν δεῖξαι ποῦ ποτ' εἴη, καὶ παρασχεῖν [r] εἰς ἐμφάνειαν τὸν νεανίσκον. μαθὼν δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν τόπον ἔνθα [s] κέκρυπται ὁ Σαοῦλος, πέμπει τοὺς ἄξοντας αὐτόν· καὶ παραγινόμενον ἵστησι μέσον τοῦ πλήθους. ἐξεῖχε [t] δ' αὐτῶν ἁπάντων, καὶ τὸ ὕψος ἦν βασιλικώτατος.

ς'. Λέγει δὲ ὁ προφήτης· "τοῦτον ὑμῖν ὁ Θεὸς ἔδωκε "βασιλέα. ὁρᾶτε δὲ ὡς καὶ κρείττων [v] ἐστὶ πάντων, καὶ "τῆς ἀρχῆς ἄξιος". ὡς δ' ἐπευφήμησε τῷ βασιλεῖ σωτηρίαν ὁ λαὸς, τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι [x] καταγράψας αὐτοῖς ὁ προφήτης, ἀνέγνω τοῦ βασιλέως ἀκροωμένου· καὶ τὸ βιβλίον τίθησιν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ σκηνῇ, ταῖς μετέπειτα γενεαῖς [y] εἰς μαρτύριον ὧν προείρηκε. τοῦτ' ἐπιτελέσας ὁ Σαμουῆλος, ἀπολύει τὴν πληθύν. καὶ αὐτὸς δὲ εἰς [z] Ραμαθὰν παραγίνεται πόλιν. πατρὶς γὰρ ἦν αὐτῷ. Σαούλῳ δ' ἀπερχομένῳ εἰς [a] Γαβαθὴν, ἐξ ἧς ὑπῆρχε, [b] συνήρχοντο πολλοὶ μὲν ἀγαθοὶ, τὴν πρέπουσαν βασιλεῖ τιμὴν νέμοντες· πονηροὶ δὲ πλείους, οἳ [c] κατεφρόνουν τ' αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἄλλους ἐχλεύαζον, καὶ οὔτε δῶρα προσέφερον, οὔτ' ἐν σπουδῇ καὶ λόγῳ τὸ ἀρέσκεσθαι [d] τῷ Σαούλῳ ἐπίθεντο.

CAP. V.

Saulus contra Ammanitarum gentem exercitum educit; atque hostes profligat spoliatque.

Naasæ regis Ammanitarum expeditio in Judæos Transjordanianos. 1 Reg. c. 11.

At deinde post unum *fere* mensem ei auctoritatem apud omnes peperit bellum, quod gessit cum Naase rege Ammanitarum. Hic enim Judæis ultra Jordanem habitantibus, expeditione in eos facta cum magno & forti exercitu, multa infert mala; urbesque eorum in servitutem adducit; illos quidem, quos vi & violentia in præsens subegerat, astuto callidoque commento eo impotentiæ redigens, ut si quando ab eo desciscere vellent, nulla eis superesset servitutis sub ipso effugiendæ potestas. nam illis, qui aut fide data sese dediderunt, aut jure belli capti erant, dextros oculos effodiebat. eo autem consilio, ut, sinistro oculo illis sub scuto latente, *bello* essent prorsus inutiles. Et hæc quidem rex Ammanitarum cum fecisset habitantibus trans Jordanem, exercitum in eos educebat qui Galadeni vocantur. ac castra metatus apud primariam hostium urbem (illa autem Jabis est) legatos ad eos mittit cum monitis mi-

ΚΕΦ. ε'.

Σαούλου στρατεία ἐπὶ τὸ Ἀμμανιτῶν ἔθνος, καὶ νίκη καὶ ἁρπαγὴ τῶν πολεμίων.

Μηνὶ δ' ὕστερον [e] ἀρχὴ τῆς παρὰ πάντων αὐτῷ τιμῆς ὁ πρὸς [f] Νάασην πόλεμος, τὸν Ἀμμανιτῶν βασιλέα. οὗτος γὰρ πολλὰ κακὰ τοὺς πέραν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ κατῳκημένους τῶν Ἰουδαίων διατίθησι, [g] μετὰ πολλοῦ καὶ μαχίμου στρατεύματος διαβὰς ἐπ' αὐτούς· καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν εἰς δουλείαν ὑπάγεται, ἰσχύϊ μὲν καὶ βίᾳ πρὸς τὸ παρὸν αὐτοὺς χειρωσάμενος, σοφίᾳ δὲ καὶ ἐπινοίᾳ, πρὸς τὸ μηδ' αὖθις ἀποστάντας δυνηθῆναι τὴν [h] ὑπ' αὐτῷ δουλείαν διαφυγεῖν, ἀσθενεῖς ποιῶν. τῶν γὰρ ἢ κατὰ πίστιν ὡς αὐτὸν ἀφικνουμένων, ἢ λαμβανομένων πολέμου νόμῳ, τοὺς δεξιοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοπτε. ἐποίει δὲ τοῦθ', ὅπως, [i] τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῖς ὄψεως ὑπὸ τῶν θυρεῶν καλυπτομένης, [k] ἄχρηστοι παντελῶς εἶεν. καὶ ὁ μὲν τῶν Ἀμμανιτῶν βασιλεὺς, τοῦτ' ἐργασάμενος τοὺς πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἐπὶ τοὺς [l] Γαλαδηνοὺς λεγομένους ἐπεστράτευσε. καὶ στρατοπεδευσάμενος πρὸς τῇ μητροπόλει τῶν πολεμίων, [m] Ἰαβὶς δ' ἐστὶν αὕτη, πέμ-

o Προσπιπτόντων,] Lege προπιπτόντων. COCC.
p Καὶ τῶν τοσούτων] Καὶ τῷ Big. & Samb.
q Ἀποδειχθῆναι] Ἀποδεδεῖχθαι Iidem (Coll. Voss.) & Vat.
r Εἰς ἐμφάνειαν] Εἰς ἐμφανὲς Iidem.
s Κέκρυπται ὁ Σαοῦλος,] Κρύπτεται Hen. Busb & Vat.
t Δ' αὐτῶν ἁπάντων,] Ita cum Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vet. Interpr. δ' ἁπάντων Bas. & G. δ' αὐτῶν sine ἁπάντων Vat.
v Ἐστὶ πάντων,] Sic quinque MSS. & Epiphanius. ἔσται Bas. & G.
x Καταγράψας αὐτοῖς] Ita rursus Iidem. κακὰ γράψας in Editis.
y Εἰς μαρτύριον] Eo modo Big. Samb. Vat. & Epiphan. simpliciter μαρτύριον Bas. & G.
z Ραμαθὰν παραγίνεται] Sequutus sum Vet. Interpr. Vide p. 307. v. 18. εἰς Ἀρμαθὰ Big. Samb. & Vat. εἰς Ἀρμαθὰ Bas. & G. HUDS. Conf. Cap. III. sup. §. 3. SPANH.
a Γαβαθὴν,] Ita Bas. G. Vat. Hen. & Busb. Γαβὼθ Big. Γαβαώθην Samb. Vide Cl. Cellarii Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 339.
b Συνήρχοντο πολλοὶ μὲν ἀγαθοὶ,] Συνήγοντο Vat.
c Κατεφρόνουν τ' αὐτοῦ,] Ita Vat. κατεφρόνουν τε quinque alii. (abesse posse putat Coccejus) καταφρονοῦντες αὐτοῦ Bas. & G.
d Τὸν Σαοῦλον ἐτίθεντο.] Τῷ Σαούλῳ Vat.
e Ἀρχὴ τῆς παρὰ πάντων] Ἀρχεῖ Vat. Big. & Samb. Initio ejusdem belli Zonaras, μετὰ δὲ μῆνα, è Flavio.
f Νάασην πόλεμος,] Al. Νάασον.
g Μετὰ πολλοῦ] Διὸ μετὰ Big. Samb. Vat & Gall. 1. καὶ μετὰ legisse videtur Epiphan. Alii quidem sic distinguunt, διατίθησι· μετὰ π. κ. μ. σ. δ. ἐ. αὐτοὺς, καὶ τὰς π.
h Ὑπ' αὐτῷ] Ὑπ' αὐτῶν Vat. & mox πρὸς αὐτόν. ubi absque causa ὡς πρὸς αὐτὸν Big. & Samb.
i Τῆς ἀριστερᾶς] Τῆς ἀριστερᾶς αὐτῶν Hen. & Busb. nam qui sinistra manu objicit clypeum, eo tegit sinistrum oculum, dextro autem aspicit hostes: qui ergo dextrum iis eruit oculum inutiles bello facit. Theodoret. Tom. 1. p. 242.
k Ἄχρηστοι παντελῶς εἶεν.] Ita Big. Samb. & Biblia Vaticana. Ιαβεὶς Bas. G. & Biblia Complutina.
l Γαλαδηνοὺς] Γαλαδηνὴ Regio lib. v. sup. c. VII. §. 11. SPANH.
m Ἰαβὶς δ' ἐστὶν αὕτη,] Ιαβεὶς Zonaras & Biblia Alexandrina.

n Ara-

πέμπει πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις, κελεύων ἢ παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς ἐπὶ τῷ τοὺς δεξιοὺς αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαι, ἢ πολιορκήσαι ἠπείλει καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν [n] ἀναστήσειν· τὴν δ' αἵρεσιν ἐπ' αὐτοῖς εἶναι, πότερόν ποτε βραχύ τι τοῦ σώματος ἀποτεμεῖν [o] θέλουσιν, ἢ πάντες ἀπολωλέναι. οἱ δὲ Γαλαδηνοὶ καταπλαγέντες πρὸς οὐδέτερον μὲν ἐτόλμησαν οὐδὲν εἰπεῖν, [p] οὔτ' εἰ παραδιδόασιν αὐτούς, οὔτ' εἰ πολεμοῦσιν. ἀνοχὴν δ' ἡμερῶν ἑπτὰ λαβεῖν ἠξίωσαν, ἵνα πρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς ὁμοφύλους παρακαλέσωσι συμμαχεῖν [q] αὐτοῖς. καὶ εἰ μὲν ἔλθοι βοήθεια, [r] πολεμῶσιν· εἰ δ' ἄπορα εἴη τὰ παρ' ἐκείνων, παραδώσειν αὐτοὺς ἔφασκον, ἐπὶ τῷ παθεῖν ὅ, τι ἂν αὐτῷ δοκῇ.

β'. Ὁ δὲ Ναάσης, καταφρονήσας τοῦ τῶν Γαλαδηνῶν πλήθους, καὶ τῆς ἀποκρίσεως αὐτῶν, δίδωσί τε αὐτοῖς τὴν ἀνοχήν, καὶ πέμπειν πρὸς οὓς ἂν θέλωσι συμμάχους ἐπιτρέπει. [s] πέμψαντες οὖν εὐθὺς κατὰ πόλιν τοῖς Ἰσραηλίταις διήγγελλον τὰ παρὰ τοῦ Ναάσου, καὶ τὴν ἀμηχανίαν ἐν ᾗ καθεστήκεσαν. οἱ δ' εἰς δάκρυα καὶ λύπην ὑπὸ τῆς ἀκοῆς τῆς περὶ τοὺς Ἰαβισηνοὺς προήχθησαν, καὶ πέρα τούτων οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο πράττειν συνεχώρει τὸ δέος. γενομένων δὲ τῶν ἀγγέλων [t] καὶ ἐν τῇ Σαούλου τοῦ βασιλέως πόλει, καὶ τοὺς κινδύνους ἐν οἷς εἶναι συνέβαινε τοὺς Ἰαβισηνοὺς φρασάντων, ὁ μὲν λαὸς ταὐτὰ τοῖς πρώτοις ἔπασχεν· ὠδύρετο γὰρ τὴν συμφορὰν τὴν τῶν συγγενῶν. ὁ δὲ Σαοῦλος, ἀπὸ τῶν περὶ τὴν γεωργίαν [v] παραγινόμενος ἔργων εἰς τὴν πόλιν, ἐπιτυγχάνει κλαίουσι τοῖς αὐτοῦ πολίταις· καὶ πυθόμενος τὴν αἰτίαν τῆς συγχύσεως καὶ κατηφείας αὐτῶν, μανθάνει τὰ παρὰ τῶν ἀγγέλων. καὶ ἔνθεος γενόμενος ἀποπέμπει μὲν τοὺς Ἰαβισηνούς, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἥξειν βοηθὸς τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν, καὶ πρὶν ἥλιον ἀνασχεῖν κρατήσειν τῶν πολεμίων, ἵνα καὶ νενικηκότας ἤδη καὶ τῶν φόβων ἀπηλλαγμένους ὁ ἥλιος ἐπιτείλας [x] ἤδη. ὑπομεῖναι δ' ἐκέλευσέ τινας αὐτῶν, ἡγησομένους τῆς ὁδοῦ.

γ'. Βουλόμενος δὲ φόβῳ ζημίας τὸν λαὸν [y] εἰς τὸν πρὸς Ἀμμανίτας ἐπιστρέψαι πόλεμον, καὶ συνελθεῖν αὐτοὺς ὀξύτερον, ὑποτεμὼν τῶν αὐτοῦ βοῶν τὰ νεῦρα, [z] ταὐτὸ διαθήσειν ἠπείλησε [a] τοὺς ἀπαντῶντας, εἰ μὴ πρὸς τὸν Ἰορδάνην ὡπλισμένοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἀπαντήσωσιν ἡμέραν, καὶ ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ καὶ Σαμουήλῳ τῷ προφήτῃ, ὅπου ποτ' ἂν αὐτοὺς ἀγάγωσι. τῶν δὲ δι' εὐλάβειαν τῆς [b] κατεπηγγελμένης ζημίας εἰς τὸν ὡρισμένον καιρὸν συνελθόντων, ἐξαριθμεῖται ἐν Βαλᾷ τῇ πόλει τὸ πλῆθος· εὑρίσκει δὲ τὸν ἀριθμὸν χωρὶς τῆς Ἰούδα φυλῆς, εἰς [c] ἑβδομήκοντα μυριάδας συνειλεγμένους· τῆς δὲ φυλῆς ἐκείνης, [d] ἦσαν ἑπτὰ μυριάδες. διαβὰς δὲ τὸν Ἰορδάνην, καὶ [e] σχοίνων δέκα δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀνύσας ὁδόν, φθάνει μὲν ἥλιον ἀνίσχοντα. [f] τριχῇ δὲ τὸ στράτευμα διελών, ἐπιπίπτει πανταχόθεν αἰφνιδίως [g] οὐ προσδοκῶσι τοῖς ἐχθροῖς. καὶ συμβαλὼν εἰς μάχην, ἄλλους τε πολλοὺς ἀποκτείνει τῶν Ἀμμανιτῶν, καὶ Νάασην τὸν βασιλέα. τοῦτο

nisque, ut aut ea conditione deditionem facerent, ut dextros eis oculos erueret, aut exspectarent se illos obsessurum esse, urbesque eorum funditus eversurum: penesque illos esse eligendi optionem, utrum velint particulam corporis amittere, aut certe universi perire. Galadeni vero, metu perterriti, ad neutrum quidem horum ausi sunt quidquam respondere, neque si semetipsos traderent, neque an bello rem experiri mallent. Sed petierunt sibi dies induciarum septem concedi, ut missis ad tribules suos legatis suppetias ab eis implorarent. Et si quidem auxilio sibi venerint, bellum jungere; sin vero nullam opem ab iis impetrarint, sese illi dedituros esse dicebant, ea lege ut paterentur quicquid ipsi libuerit.

Hortatur Galadenes ad deditionem, dextros oculos ruendi. c. 11.

2. Naases autem, qui Galadenos contempsit, illorumque *sprevit* responsum, simul dat eis inducias, finitque ut quoscunque velint in auxilium evocent. Igitur nunciis statim per omnes Israëlitarum urbes missis ea illis narrabant, quæ *atrociter* minitatus est Naases, & in quas redacti erant angustias. Illi vero, audita hac Jabisenorum calamitate, ad lachrymas magnumque in mœrorem adducti sunt: timor autem eos omni facto & incœpto prohibebat. Ac cum nuncii in Sauli regis civitatem venissent, & in quibus contigit Jabisenos esse periculis declarassent, populus quidem *iste* similiter ac alii quos adierant dolore afficiebantur: nam *ingentem* excitabant luctum ob cognatorum miseriam. Saulus autem, * ex opere rustico *tum forte* in urbem se recipiens, cives suos offendit lachrymis perfusos; atque percontatus quid iis accidisset, ut in tanta essent perturbatione & mœstitia, ab iis accipit quæ attulerint legati. atque divinitus afflatus Jabisenos quidem remittit, pollicitus eis se tertia die venturum auxilio, & ante solem exortum hostes superaturum, ita ut eos jamjam victores & timore liberatos sol oriens aspiceret. Quosdam autem illorum, in duces itineris, secum manere jussit.

Saulus Galadenis auxilium pollicetur, spondetque iis victoriam. 1 Reg. c. 11.

3. Volens autem populum ad bellum contra Ammanitas metu ne damno multarentur excitare, facereque ut quam ocyssime convenirent, cum bobus suis † nervos succidisset comminatus est eodem modo se tractaturum eos qui sibi afforent, nisi die proxima cum armis ad Jordanem præsto adessent, sequuturi ipsum & Samuelum prophetam quocunque *eos* ducerent. Eorum vero, qui sibi caventes à supplicio denunciato ad præfinitum tempus convenerant, multitudinis in urbe Bala facta est recensio: numerumque invenit virorum absque tribu Judæ ad septingenta millia confluxisse: illius autem tribus erant septuaginta millia. Transgressus ‡ dein Jordanem, & tota nocte decem schœnorum viam emensus, ante solis quidem ortum pervenit quo destinaverat. Cum autem exercitum trifariam partitus esset, derepente hostes nihil tale exspectantes undique adoritur. ac prælio commisso, & alios quamplurimos perimit, ipsumque regem Naasem. Res ista à Saulo præcla-

VI. Populo gravia comminatus est Saulus, si ipsum sequi detrectarent.

n Ἀναστήσειν·] Ἀνασκατώσειν *Vat.*

o Θέλουσιν,] Vel cum *Samb.* ἐθέλουσι. ut mox hac pag. v. 16. θέλωσι *Vat.*

p Οὔτ' εἰ παραδιδόασιν] Οὔτε παραδιδ. οὔτε πολ. *Vat.*

q Αὐτοῖς.] Αὐτοῖς *Samb.* & mox αὐτούς.

r Πολεμῶσιν·] Πολεμήσωσιν *Busb.* (*Coll. Voss.*) *Hen. Vat.* & *Samb.* à manu secunda.

s Πέμψαντες οὖν] Πέμπουσιν οὖν, & dein οἱ ἤγγελλον *Vat.*

t Καὶ ἐν τῇ Σαούλου] Illud καὶ non agnoscit *Vat.*

v Παραγινόμενος] Ἀφικόμενος *Vat.*

* *Ex opere rustico* tum forte *in urbem se recipiens*,] In *Bibliis S.* qui tum rure boves agens veniebat.

x Ἤδη.] Ἴδῃ *Samb.* & *Big.* absque Atticismo. Est qui malit εἴδῃ.

y Εἰς τὸν πρὸς Ἀμμανίτας] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* I. ἐπὶ in *Editis.*

z Ταὐτὸ διαθήσειν] Ita in quinque *MSS.* τοῦτο *Bas.* & *G.* ταῦτα *Epiphan.*

† *Nervos succidisset*,] *S. Literæ* dicunt, *eum par boum cepisse, dissectumque in omnes Israëlitarum fines per nuncios dimisisse, cum edicto ut qui eum sequuti non essent, eorum bubus ita fieret.* Vide *Schotanum* in *Biblioth.* tom. secundo, p. 570.

a Τοὺς ἀπαντῶντας,] Τοὺς οὐκ ἀπαντῶντας *Big. Samb.* & *Vat.* τοὺς ἄπαντας *Epiphan.* non inconcinne.

b Κατεπηγγελμένης ζημίας] Κατηγγελμένης *Vat.*

c Ἑβδομήκοντα] Ita *Codices Græci Latinique omnes*, sane super numeros *Bibliorum S.* quæ versamus. HUDS. 1 Sam. XI. 8. numerus Israëlitarum 300. millia, & è tribu Juda 30. millia. SPANH.

d Ἦσαν ἑπτὰ μυριάδες.] Ἦσαν εἰς ἑπτὰ μυριάδας *Vat.*

‡ *Dein Jordanem*,] Apud *Vet. Interpr.* habemus *ergo.* ac si legisset δὴ pro δέ.

e Σχοίνων δέκα] Σχοινίων *Vat.* HUDS. Σχοῖνος mensura viæ, vox Persica teste Athenæo lib. III. p. 122. A. SPANH.

f Τριχῇ δὲ τὸ] Ita *Samb.* in cæteris τριχῇ.

g Οὐ προσδοκῶσι] Ὡς οὐ προσδ. *Vat.*

Saulus ex re præclare gesta gloriam adeptus est. 1 Reg. c. 11.

clare gesta erat, famaque ejus ingenti cum laude ad omnes Israëlitas perlata est, atque mirabilem ob fortitudinem adeptus est gloriam. nam & siqui erant qui prius ipsum contempserant, tum mutata sententia illum honore prosequebantur & omnium optimum *esse* existimabant. Non enim eo contentus erat, quod Jabisenos conservasset, sed & in Ammanitarum regionem facta irruptione, eam totam vastat & depopulatur; cumque multum prædæ cepisset, gloriose in suas sedes reversus est. Populus autem ex voluptate, qua eos affecerant prosperi rerum sub Saulo successus, gaudebant quidem quod talem nacti essent regem. contra eos vero, qui illum nec res suas tueri nec augere posse dixerant, exclamabant, *rogitantes* ubi nunc sunt isti, pœnas exsolvant; atque alia omnia *adjiciebant convicia* quæ solet populus felicitate sua elatus in eos projicere, qui paulo ante ejus auctores despexerant. Saulus interea studium quidem eorum & benevolentiam erga se collaudabat: verum jurejurando negavit se quenquam à tribulibus eo die conspecturum esse supplicio affectum. quippe absurdum fore *ajebat* ut victoria à Deo data sanguine & cæde eorum fœdaretur, qui ex eadem qua ipsi stirpe essent prognati: magis vero decere, mutuo amore epulisque diem celebrare.

λαμπρὸν ἐπράχθη τῷ Σαούλῳ [h] τὸ ἔργον, καὶ πρὸς πάντας αὐτὸν τοὺς Ἑβραίους διήγγελλεν ἐπαινούμενον, καὶ δόξης ἀπολαύοντα θαυμαστῆς ἐπ' ἀνδρείᾳ. καὶ γὰρ εἴ τινες ἦσαν οἱ πρότερον αὐτοῦ [i] καταφρονοῦν, τότε μετέστησαν ἐπὶ τὸ τιμᾶν καὶ πάντων ἄριστον νομίζειν. οὐ γὰρ [k] ἤρκησεν αὐτῷ τοὺς Ἰαβισηνοὺς σεσωκέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν Ἀμμανιτῶν ἐπιστρατεύσας χώρᾳ, πᾶσαν αὐτὴν καταστρέφεται· καὶ πολλὴν λαβὼν λείαν [l] λαμπρῶς εἰς τὴν οἰκείαν ὑπέστρεψεν. ὁ δὲ λαὸς, ὑφ' ἡδονῆς [m] τῶν Σαούλῳ κατωρθωμένων, ἔχαιρε μὲν ὅτι τοιοῦτον ἐχειροτόνησε βασιλέα. πρὸς δὲ τοὺς οὐδὲν ὄφελος αὐτὸν ἔσεσθαι τοῖς πράγμασι λέγοντας ἐβόων· ποῦ νῦν εἰσὶν οὗτοι, καὶ δότωσαν δίκην· καὶ πάνθ' ὅσα φιλεῖ λέγειν ὄχλος ἐπ' εὐπραγίαις [n] ἠρμένος πρὸς τοὺς ἐξευτελίζοντας ἔναγχος τοὺς τούτων αἰτίους. Σαοῦλος δὲ τούτων μὲν ἠσπάζετο τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν [o] περὶ αὐτοῦ προθυμίαν· ὤμοσε δὲ [p] μή τινα περιόψεσθαι τῶν ὁμοφύλων [q] ἀναιρούμενον ἐπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας. ἄτοπον γὰρ εἶναι τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δεδομένην νίκην αἵματι φύραι καὶ φόνῳ, τῶν ἐκ ταὐτοῦ γένους αὐτοῖς· [r] πρέπειν δὲ μᾶλλον εὐμενῶς διακειμένους ἑορτάζειν.

Regnum Saulo renovatur. 1 Reg. c. 11.

4. Cum vero Samuelus pronunciasset; altera etiam opus esse inauguratione, ut *novis auspiciis* Saulo confirmaretur regnum, omnes sese in urbem Galgala congregant: nam ut in istum locum convenirent, jusserat Samuelus. ac rursum populo inspectante Saulum sacro oleo inungit propheta, iterumque *eum* declarat regem. Atque hoc modo Hebræorum respublica in regni formam commutata est. nam sub Moyse & discipulo ejus Jesu, qui exercitui cum imperio præerat, in optimatium statu permanserunt. Ejus autem post obitum, annos omnes decem & octo præterea, populus non habuit summum magistratum. Postea vero ad pristinam regiminis formam redierunt, *supremo* rerum omnium judicio ei, qui bello optimus & fortitudine præcellere videretur, permisso. quam ob rem *totum* hoc tempus, quo isto gaudebant statu, Judicum appellarunt.

δ'. Σαμουήλου δὲ φήσαντος [s] καὶ δευτέρας δεῖν χειροτονίας Σαούλῳ τὴν βασιλείαν ἐπικυρῶσαι, συνίασι πάντες εἰς Γάλγαλα πόλιν· [t] ἐκεῖ γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἐλθεῖν. καὶ πάλιν ὁρῶντος τοῦ πλήθους ὁ προφήτης χρίει τὸν Σάουλον τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ καὶ δεύτερον ἀναγορεύει βασιλέα. καὶ οὕτως ἡ τῶν Ἑβραίων πολιτεία εἰς βασιλείαν μετέπεσεν. ἐπὶ γὰρ Μωϋσέως καὶ τοῦ μαθητοῦ [v] αὐτοῦ Ἰησοῦ, ὃς ἦν στρατηγὸς, ἀριστοκρατούμενοι διετέλουν· μετὰ δὲ τὴν [x] ἐκείνου τελευτὴν, ἔτεσι τοῖς πᾶσι δέκα καὶ πρὸς τούτοις ὀκτὼ, τὸ πλῆθος αὐτῶν ἀναρχία κατέσχε. μετὰ ταῦτα δ' εἰς τὴν προτέραν ἐπανῆλθον πολιτείαν· τῷ κατὰ πόλεμον ἀρίστῳ δόξαντι γεγενῆσθαι καὶ κατ' ἀνδρείαν περὶ [y] τῶν ὅλων δικάζειν ἐπιτρέποντες. καὶ διὰ τοῦτο τὸν χρόνον τοῦτον τῆς πολιτείας, Κριτῶν ἐκάλεσαν.

Samuelus populo ostendit suam innocentiam. 1 Reg. c. 12.

5. Samuelus autem propheta, cum Hebræos in concionem convocasset, ait, "adjuro vos per maximum Deum, qui fratres bonos, Moysem sane "volo & Aaronem, in hanc lucem misit, & patres vestros ex Ægyptiorum dominatu & *dura* "qua illos premebant servitute eripuit, ut, neque "pudori cedentes, neque ex metu aliquid imminuentes, neque ulli affectui obsequentes, dicatis, "ecquid pravi & injusti fecerim, aut quæstûs ergo, aut plus justo habendi cupidine, aut ut gratiam cum aliis inirem. Coarguite *me* si cujus vitulum aut ovem, aut simile quidpiam acceperim "(cum tamen culpa vacare videatur, si quid in "victum cesserit) aut si alicujus jumentum meos "in usus abripiendo eum contristaverim; in hisce "& similibus *si vel tantillum peccaverim*, dicite, rege vestro præsente". Illi vero exclamarunt,

ε'. Ἐκκλησίαν δὲ Σαμουήλος ποιήσας ὁ προφήτης τῶν Ἑβραίων, [z] "ἐπόμνυμαι, φησὶν, ὑμῖν τὸν μέγιστον Θεὸν, "ὃς τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἀγαθοὺς ἐκείνους, λέγω δὴ Μωϋσῆν καὶ Ἀαρῶνα, παρήγαγεν εἰς τὸν βίον, καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐξήρπασεν Αἰγυπτίων, καὶ τῆς [a] ὑπ' αὐτοῖς "δουλείας· μηδὲν μήτ' αἰδοῖ χαριζομένους, [b] μήθ' ὑποστελλαμένους φόβῳ, μήτε ἄλλῳ τινὶ πάθει παραχωρήσαντας εἰπεῖν, [c] τί μοι πέπρακται σκαιὸν καὶ ἄδικον, ἢ κέρδους ἕνεκα, ἢ πλεονεξίας, ἢ χάριτος τῆς "πρὸς [d] ἄλλους. [e] ἐλέγξαι δὲ εἰ μόσχον ἢ πρόβατον ἢ τοιοῦτόν τι προσηκάμην· ἃ πρὸς τροφὴν ἀνεμέσητον δοκεῖ "λαμβάνειν· ἤ τινος ὑποζύγιον εἰς ἐμὴν ἀποσπάσας "χρείαν ἐλύπησα· τούτων ἕν τι κατειπεῖν παρόντος ὑμῶν τοῦ βασιλέως". οἱ δὲ ἀνέκραγον, "μηδὲν τούτων "ὑπὸ

h Τὸ ἔργον] Abest τὸ *Big. Hen.* & *Vat.* ibidem ἔργων *Samb.* & mox πρὸς πάντα *Big.*

i Κατεφρόνουν,] Καταφρονοῦντες *Vat.*

k Ἤρκησεν αὐτῷ] Ἤρκεσεν *Big. Samb.* & *Vat.* alterum tamen correctius & vetustius.

l Λαμπρῶς] Aut λαμπρὸς cum *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*

m Τῶν Σαούλῳ] Ita ex *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* τῷ Σαούλῳ κατορθωμένων.

n Ἠρμένος] Sic *Big.* & *Samb.* ἡρμοσμένος *Bas. G.* *Aliique.* εἰργμένος legisse videtur *Epiphan.* Ita tamen *Vat.* λέγειν ὄχλος ἐν εὐπραγίᾳ πρὸς τοὺς εὐτελίζοντας ἔναγχος.

o Περὶ αὐτοῦ] Περὶ αὐτὸν *Big. Samb.* & *Vat.*

p Μή τινα περιόψεσθαι] Μηδέτινα *Big.* & *Samb.* μηδένα *Vat.*

q Ἀναιρούμενον ἐπ' ἐκείνης] Ἀναιρούμενον ἀπ' ἐκείνης *Vat.* & mox ὑπὸ Θε.

r Πρέπειν δὲ μᾶλλον] Πρέπειν δὲ μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους εὐμενῶς in quatuor *MSS.*

s Καὶ δευτέρας] Καὶ δευτέρᾳ δεῖν (vel δεῖ) χειροτονίᾳ in aliquibus *MSS.*

t Ἐκεῖ γὰρ αὐτοὺς] *Al.* ἐκέλευσεν γὰρ αὐτοὺς ἐκεῖ ἐλθεῖν.

v Αὐτοῦ] Delet Collatio *Voss.*

x Ἐκείνου τελευτὴν,] Aut ἐκείνων cum *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*

y Τῶν ὅλων] Τῶν ἄλλων *Vat.*

z Ἐπόμνυμαι,] Ἐπόμνυμι in quinque *MSS.* Atticissant hîc *Bas.* & *G.*

a Ὑπ' αὐτοῖς] Ὑπ' αὐτοὺς *Vat.*

b Μήθ' ὑποστελλαμένους φόβῳ,] Ita cum *Vat.* in *Aliis* μήτε.

c Τί μοι πέπρακται] Εἴ τι μοι *Big. Samb.* & *Vat.*

d Ἄλλους.] Ἀλλήλους *Vat.*

e Ἐλέγξαι δὲ εἰ μόσχον] Vel cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* ἐλέγξαι δὲ εἰ καὶ τῶν τοιούτων τι προσηκάμην, μόσχον ἢ πρόβατον. Favet & *Epiphanii* liber. mox ἤ τινος ὑποζυγίου εἰς τὴν ἐμὴν, in iisdem *MSS.*

f Αὐ-

"ὑπ' αὐτοῦ γεγονέναι· προεστῆναι δὲ ὁσίως [f] αὐτὸν καὶ δικαίως τοῦ ἔθνους.

ϛʹ. Σαμουῆλος δὲ, ταύτης ἐξ ἁπάντων τῆς μαρτυρίας αὐτῷ γινομένης, "ἐπεὶ δεδώκατέ μοι, φησὶν, τὸ μηδὲν ἄτοπον [g] ἔθ' ὑμᾶς περὶ ἐμοῦ δύνασθαι λέγειν, φέρε νῦν μετὰ παῤῥησίας ἀκούσατε ἐμοῦ λέγοντος, ὅτι μεγάλα ἠσεβήσατε εἰς τὸν Θεὸν αἰτησάμενοι βασιλέα. διαμνημονεύειν δὲ ὑμᾶς προσῆκεν, ὅτι σὺν ἑβδομήκοντα μόνοις ἐκ τοῦ γένους [h] ἡμῶν ὁ πάππος Ἰάκωβος διὰ λιμὸν εἰς Αἴγυπτον ἦλθε. κἀκεῖ πολλῶν μυριάδων ἐπιτεκνωθεισῶν, ἃς εἰς δουλείας καὶ χαλεπὰς ὕβρεις ἦγαγον οἱ Αἰγύπτιοι, ὁ Θεὸς, [i] εὐξαμένων τῶν πατέρων, χωρὶς βασιλέως παρέσχεν αὐτοῖς ῥύσασθαι τῆς ἀνάγκης τὸ πλῆθος, Μωϋσῆν αὐτοῖς καὶ Ἀαρῶνα [k] πέμψας ἀδελφούς· οἳ ἤγαγον ὑμᾶς εἰς τήνδε τὴν γῆν, ἣν νῦν ἔχετε. καὶ τούτων ἀπολαύσαντες ἐκ τοῦ Θεοῦ, προδεδώκατε τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ [l] πολεμίοις ὑποχειρίους γινομένους ἠλευθέρωσε. πρῶτον μὲν Ἀσσυρίων καὶ τῆς ἐκείνων ἰσχύος ὑπερτέρους ἀπεργασάμενος· ἔπειτα Ἀμμανιτῶν κρατῆσαι παρασχὼν [m] καὶ Μωαβιτῶν, καὶ τελευταῖον Παλαιστινῶν. καὶ ταῦτα οὐ βασιλέως ἡγουμένου διεπράξασθε, ἀλλ' [n] Ἰεφθοῦ καὶ Γεδεῶνος στρατηγούντων. τίς οὖν ἔσχεν ὑμᾶς ἄνοια, [o] φυγεῖν μὲν τὸν Θεὸν, ὑπὸ βασιλέα δὲ εἶναι θέλειν. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἀπέδειξα τοῦτον ὃν αὐτὸς ἐπελέξατο. ἵνα μέντοι γε φανερὸν [p] ὑμῖν ποιήσω τὸν Θεὸν ὀργιζόμενον καὶ δυσχεραίνοντα τῇ τῆς βασιλείας ὑμῶν αἱρέσει, δηλῶσαι τοῦθ' ὑμῖν [q] τὸν Θεὸν παρασκευάσω διὰ σημείων [r] ἐναργῶς. ὃ γὰρ οὐδέπω πρότερον εἶδεν ὑμῶν οὐδεὶς ἐνταῦθα γεγενημένον, θέρους ἀκμῇ χειμῶνα, αἰτησάμενος τὸν Θεὸν παρέξω τοῦτο νῦν ὑμῖν ἐπιγνῶναι". καὶ ταῦτ' εἰπόντος πρὸς τὸ πλῆθος τοῦ Σαμουήλου, [s] βρονταῖς σημαίνει τὸ θεῖον καὶ ἀστραπαῖς καὶ χαλάζης καταφορᾷ τὴν τοῦ προφήτου περὶ πάντων ἀλήθειαν· ὡς τεθαμβηκότας αὐτοὺς καὶ περιδεεῖς γινομένους [t] ἁμαρτεῖν τε ὁμολογεῖν καὶ κατ' ἄγνοιαν εἰς τοῦτο προπεσεῖν, καὶ ἱκετεύειν τὸν προφήτην ὡς [v] πατέρα χρηστὸν καὶ ἐπιεικῆ τὸν Θεὸν αὐτοῖς εὐμενῆ καταστῆσαι, καὶ ταύτην ἀφεῖναι τὴν ἁμαρτίαν, ἣν πρὸς οἷς ἐξύβρισαν ἄλλοις καὶ [x] παρενόμησαν προσεξηργάσαντο. ὁ δὲ ὑπισχνεῖται καὶ παρακαλέσειν τὸν Θεὸν συγγνῶναι περὶ τούτων αὐτοῖς καὶ πείσειν. συνεβούλευε μέντοι δικαίους εἶναι καὶ ἀγαθοὺς, καὶ μνημονεύειν ἀεὶ τῶν διὰ τὴν παράβασιν [y] τῆς ἀρετῆς αὐτοῖς κακῶν συμπεσόντων· καὶ τῶν σημείων τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Μωϋσέως νομοθεσίας, εἰ σωτηρίας αὐτοῖς καὶ τῆς μετὰ τοῦ βασιλέως εὐδαιμονίας ἐστὶν ἐπιθυμία. εἰ δὲ τούτων ἀμελήσουσιν, ἔλεγεν, ἥξειν αὐτοῖς τε καὶ τῷ βασιλεῖ μεγάλην [z] ἐκ Θεοῦ πληγήν. καὶ ὁ Σαμουῆλος μὲν ταῦτα τοῖς Ἑβραίοις προφητεύσας, ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, βεβαιώσας ἐκ δευτέρου τῷ Σαούλῳ τὴν βασιλείαν.

"horum nihil ab eo factum, sed sancte & juste genti præfuisse.

6. Samuelus autem, cum de eo universi præclarum adeo dedissent testimonium, inquit, quoniam id mihi concessistis, vos nihil mali mihi adhuc objicere posse, eja agite, nunc animum mihi advortite dum vobis paulo liberius dicam, vos rege flagitando graviter in Deum deliquisse. Oportebat enim vos meminisse, quod cum septuaginta solummodo nostri generis hominibus avus Jacobus fame coactus in Ægyptum venerit. Cumque ibi in multas myriadas illorum excrevisset soboles, eaque ab Ægyptiis in gravem & contumeliosam adducta esset servitutem, Deus, à patribus *vestris* invocatus, absque rege eis auctor erat, ut multitudo ex ista liberaretur necessitate, mittendo eis Moysem & Aaronem fratres; qui vos in hanc terram eduxerunt, quam nunc possidetis. Et tamen post ista à Deo accepta beneficia *non semel* prodidistis *veram* pietatem ac religionem. nihilominus vos in hostium potestatem redactos in libertatem asseruit. Cum primum quidem effecerit, ut superiores essetis Assyriorum potentia: deinde vobis dederit Ammanitas vincere & Moabitas, postremoque Palæstinos. atque hæc *omnia* confecistis, non regiis auspiciis, sed ductu Jephthæ & Gideonis. Quæ igitur vos cepit dementia, ut Dei quidem imperium detrectaretis, vosmet vero regi subjiceretis. Sed ego quidem istum creavi regem quem ille designavit. At vobis ut manifestum fiat, Deum irasci & indignari, quod regium dominatum elegeritis, ita res comparabo ut Deus indiciis certissimis hoc ipsum vobis ostendat. Quod enim nunquam quisquam vidit in hac regione, æstate media tempestatem, hoc ipsum cum Deum invocavero faciam ut vos conspiciatis". Ac statim ut hæc ad populum dixerat Samuelus, tanta vi tonitruum ac fulgurum & grandinis prophetæ in omnibus veritati fidem adstruit Deus, ut admiratione & timore perculsi peccasse se cuncti profiterentur & per inscitiam eò prolapsos esse; atque à propheta contenderent, ut veluti pater benignus mitisque propitium sibi redderet Deum, ita ut istud remitteret peccatum, quo tot alias suas contumelias & delicta cumularant. Ille vero pollicitus est, se Deum ut illa ipsis condonaret rogaturum, simulque exoraturum. Veruntamen eis consilium dedit, ut justi esse studerent & boni: semperque in memoria tenerent calamitates, in quas à virtute desciscendo inciderant; ac præterea signa à Deo edita, legesque à Moyse latas, si illis incolumitatis suæque juxta ac regis felicitatis cupido incesserit. Sin vero ista neglexerint, fore ajebat, ut ipsi una cum rege gravem à Deo plagam acciperent. Et cum Samuelus quidem hæc Hebræis prædixisset, illos domum quemque suam dimisit, regno iterum Saulo confirmato.

Samuelus populi ingratum animum arguit. 1 Reg. c. 12.

Samueli verbis fidem adstruit Deus miris prodigiis. 1 Reg. c. 12.

f Αὐτὸν καὶ δικαίως] Ita *Big.* & *Samb.* numero meliori. in *Editis*, *Aliisque* καὶ δικαίως αὐτὸν τ. & mox αὐτῷ τῆς μαρτυρίας γενομένης.

g Ἐθ' ὑμᾶς περὶ ἐμοῦ] Ἐφ' ὑμᾶς *Big. Samb.* & *Vat.*

h Ἡμῶν ὁ πάππος] Ita cum *Samb.* & plerisque *Epiphanii* libris. in *aliis* ὑμῶν.

i Εὐξαμένων] Συνευξαμένων *Vat.*

k Πέμψας ἀδελφούς·] Ἀποπέμψας *Big. Samb.* & *Vat.*

l Πολεμίοις ὑποχειρίους] Pressius *Big. Samb. Gall.* & *Vat.* τοῖς πολεμίοις ὑποχειρίους γεγενημένους.

m Καὶ Μωαβιτῶν,] Illa καὶ Μωαβιτῶν non agnoscit *Vet. Interpr.*

n Ἰεφθοῦ καὶ Γεδεῶνος] Ita ex p. 297. v. 43. Ἰεφθάου *vulgo*. Ἰεφθᾶ *Vat.*

o Φυγεῖν μὲν τὸν Θεὸν,] Φεύγειν *Vat.* & mox ὑπὸ βασιλεῖ, & dein ὑπέδειξα.

p Ὑμῖν ποιήσω] Ὑμῖν αὐτὸν ποιήσω *Vat.*

q Τὸν Θεὸν παρασκευάσω] Illa τὸν Θεὸν desunt *Vat.*

r Ἐναργῶς.] Forte ἐναργῶν. COCC.

s Βρονταῖς] Nam licet hic æstate tonitrua & fulmina soleant esse, in Palæstina & Syria hyeme tonat. REL.

t Ἁμαρτεῖν] Ita in quinque *MSS.* & *Glyca.* ἁμαρτάνειν τε *Vat.* cum *Editis.*

v Πατέρα χρηστὸν] Αὐτοῖς post πατέρα inserunt *Big.* & *Samb.*

x Παρενόμησαν προσεξηργάσαντο.] In *MSS.* παρηνόμησαν & παρηνόμεσαν. & statim προσεξειργάσαντο.

y Τῆς ἀρετῆς αὐτοῖς] Τῆς ἀρετῆς non agnoscit *Vat.*

z Ἐκ Θεοῦ πληγήν.] Ἐκ τοῦ Θεοῦ *Vat.*

VII.

CAP. VI.

Ut Palæstini rursus Hebræos armis aggressi, ab iis debellantur.

Palæstini, postquam ferri usum Hebræis ademerant, bellum movent. 1 *Reg. c.* 13.

HIC vero delectis ex multitudine circiter tribus millibus, cum ex eis duo quidem millia sibi in satellitium sumpsisset, ipse in urbe Bethelis commorabatur: * at reliquos cum filio suo Jonathæ dedisset ut ei corporis custodes essent, *cum* Gabas mittebat. Ille autem in castro quodam Palæstinorum expugnando occupatur, quod à Galgalis non procul aberat. Nam qui Gabam incolebant Palæstini, debellatis Judæis, & arma ipsis auferebant, & munitissima regionis loca præsidiis tenebant: porro & à ferro gestando, ejusque usu in universum *illos* prohibebant. Atque ob hoc interdictum agricolæ, si quando illis opus esset ut instrumenta sua inspicarent; puta vomerem, aut ligonem, aut aliud quidpiam eorum quibus in agrorum cultura utuntur, ad Palæstinos crebrò euntes illa reficienda curabant. Ut vero de castro everso audiverunt Palæstini, indignati, & contemptum *Hebræorum* gravem esse injuriam interpretati, Judæis bellum inferunt. Adducebant peditum quidem trecenta millia, curruum autem triginta millia, equitum vero sexaginta millia: ac castra metantur apud urbem Machmam. Hæc cum Saulus rex Hebræorum intellexisset, in urbem Galgala descendit; & dimissis per totam regionem præconibus populum libertatis tuendæ ergo ad bellum contra Palæstinos convocat, potentiam eorum *verbis* elevans, eique obtrectans tanquam esset spernenda, & quod nec tantillum dubitarent cum illis prælium committere. Qui vero cum Saulo erant, conspectis Palæstinorum copiis, animis valde consternati erant: ac alii quidem in speluncas & cuniculos sese abdunt; plures vero in terram Transjordanianam fuga dilapsi sunt. illa autem sortis erat Gadis & Rubeli.

Israëlitæ, Saulo frustra eos hortante, Palæstinorum metu diffugiunt. 1 *Reg. c.* 13.

Saulus injussu Dei sacrificat. 1 *Reg. c.* 13.

2. Saulus vero, missis ad prophetam nunciis, *cum* ad se accersit, una cum ipso de bello rebusque *præsentibus* consultaturum. Is vero jussit ut eum illic opperiretur, atque pararet victimas. se enim post septem dies ad ipsum venturum esse, ut die septima sacra faciant, atque ita demum cum hostibus congrediantur. Et quidem dum veniret,

ΚΕΦ. ϛ'.

Ὡς στρατευσάμενοι πάλιν ἐπὶ τοὺς Ἑβραίους οἱ Παλαιστῖνοι ἡττήθησαν.

ΟΥτος δ' ἐπιλέξας ἐκ τοῦ πλήθους ὡς περὶ τρισχιλίους, [a] τοὺς μὲν δισχιλίους ὥστε σωματοφυλακεῖν αὐτὸν λαβὼν, αὐτὸς διέτριβεν ἐν πόλει [b] Βεθήλοις· Ἰωνάθῃ δὲ τῷ παιδὶ τοὺς λοιποὺς δοὺς ὥστε σωματοφυλακεῖν αὐτὸν, εἰς [c] Γαβὰς ἔπεμψεν. [d] ὁ δ' ἐκπολιορκεῖ τι φρούριον τῶν Παλαιστίνων οὐ πόρρω [e] Γαλγάλων. οἱ γὰρ ἐν [f] Γαβᾶς Παλαιστῖνοι καταστρεφόμενοι τοὺς Ἰουδαίους, τά τε ὅπλα [g] αὐτοὺς ἀφῃροῦντο, καὶ τοὺς ὀχυρωτάτους τῆς χώρας τόπους φρουραῖς [h] κατελάμβανον το· καὶ σιδηροφορεῖν, χρῆσθαί τε καθάπαξ ἀπηγόρευον σιδήρῳ. καὶ διὰ ταύτην τὴν [i] ἀπόρρησιν οἱ γεωργοὶ, εἴποτε [k] δεήσοι αὐτοὺς ἐπισκευάσαι τι τῶν ἐργαλείων, ἢ [l] ὕννιν ἢ μακέλλην ἢ ἄλλό τι τῶν εἰς γεωργίαν χρησίμων, φοιτῶντες [m] εἰς τοὺς Παλαιστίνους ταῦτ' ἔπραττον. ὡς δὲ ἠκούσθη τοῖς Παλαιστίνοις [n] ἡ τοῦ φρουρᾶς ἀναίρεσις· [o] ἀγανακτήσαντες, καὶ δεινὴν ὕβριν τὴν καταφρόνησιν ἡγησάμενον, στρατεύουσιν ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους. πεζῶν μὲν τριάκοντα μυριάσιν, ἅρμασι δὲ τρισμυρίοις· [p] ἵππων δ' ἑξακισχιλίαν ἐπήγοντο. καὶ [q] στρατοπεδεύονται πρὸς [r] πόλει Μαχμᾷ. τοῦτο Σάουλος ὁ τῶν Ἑβραίων βασιλεὺς μαθὼν, εἰς Γάλγαλα καταβαίνει πόλιν, καὶ διὰ πάσης κηρύσσει τῆς χώρας ἐπ' ἐλευθερίᾳ καλῶν τὸν λαὸν ἐπὶ τὸν πόλεμον τὸν [s] πρὸς Παλαιστίνους· τὴν δύναμιν ἐκφαυλίζων αὐτῶν, καὶ διασύρων ὡς οὐκ ἀξιόλογον, οὐδ' ὥστε φοβεῖσθαι διακινδυνεύειν πρὸς αὐτούς. κατανοήσαντες δὲ τὸ πλῆθος τῶν Παλαιστίνων οἱ τοῦ Σαούλου, κατεπλάγησαν· καὶ οἱ μὲν εἰς τὰ σπήλαια καὶ τοὺς [t] ὑπονόμους ἔκρυψαν [v] αὐτοὺς, οἱ πλείους δὲ εἰς τὴν [x] πέραν τοῦ Ἰορδάνου γῆν ἔφυγον. αὕτη δ' ἦν Γάδου καὶ Ῥουβήλου.

β'. Πέμψας δὲ Σάουλος πρὸς τὸν προφήτην, ἐκάλει πρὸς αὐτὸν συνδιασκεψόμενον περὶ τοῦ πολέμου καὶ τῶν πραγμάτων. ὁ δὲ περιμένειν αὐτὸν ἐκέλευσεν αὐτόθι, καὶ παρασκευάζειν θύματα. μετὰ γὰρ [y] ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς αὐτὸν ἥξειν, ὅπως θύσωσι τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἡμερῶν, ἔπειθ' οὕτως συμβάλωσι τοῖς πολεμίοις. καὶ περιμένει μὲν ὡς ὁ προφήτης

τῆς

a Τοὺς μὲν δισχιλίους] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* τοὺς μὲν δισχιλίους δοὺς ὥστε &c. vocula δοὺς huic loco injecto ex versiculo sequente. Est qui ista, δοὺς ὥστε σωματοφυλακεῖν αὐτὸν, expungi malit.

b Βεθήλοις· Ἰωνάθῃ] Sic volui ex lib. 5. cap. 2. §. 6. in *Editis* & *MSS.* tam Βεθήλῳ quam Βεθήβῳ habemus. Constat autem è *Libris Sacris* Bethelis tum egisse regem Hebræorum. HUDS. Conf. sup. Cap. 3. §. 2. SPANH.

* *At reliquos cum filio suo Jonathæ dedisset ut ei corporis custodes essent,*] *Alii sic*, reliquis vero Jonathæ filio suo in corporis custodiam datis, *eos* mittebat Gabas.

c Γαβὰς ἔπεμψεν.] Ita *Samb.* Γάβας *Bas. G. Aliique.* Γαβάλας *Vat.* Γαβαθὴν juxta *Codd.* quosdam *Epiphanii.* atque ita forsan in suis *Josephi* exemplaribus legerat *Stephanus Byzantius.* Notum vero satis sedem patriam Sauli vocari à Scriptoribus sacris, Γεβὰ, & Γεβαὰ seu Γαβαὰ & Γαβαὼν, necnon Syriaco flexu Γαβαθά. Videsis *Chr. Cellarii* Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 339. & *Berkelium* ad *Steph. Byzant.* p. 252. & 253.

d Ὁ δ' ἐκπολιορκεῖ] Ὁ δὲ ἐπολιόρκει *Busb. Hen.* & *Epiphan.*

e Γαλγάλων.] Ita cum *Vet. Interpr.* & *S. Literis* 1 *Regum* c. 13. v. 8. scilicet ut intelligamus de Galgalis juxta Machmasam cum *Eusebio*, non Jerichunta ut opinatur *Scholanus.* Γεβάλλων *Bas.* & *G.* Γαβάλων *Vat.* Est qui conjicit Γαβάων aut Γαβαῶν, aut cum *Bosio* Γαβαὼν, vel demum Γαβαλωῶν. HUDS. Locus hic non est in Latino. videtur Γάβων legisse. in MS. Γαβάλων. REL. *Gen.* Γεβάλλων, forte Γαβάλων. SPANH.

f Γαβᾶς Παλαιστῖνοι] Sic cum *Big.* & *Samb.* Γάβας *Bas.* & *G.* Γαβαᾶς juxta *Epiphanium.*

g Αὐτοὺς ἀφῃροῦντο,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* αὐτοῖς in *Editis*, *Aliisque.*

h Κατελαμβάνοντο·] Κατελάμβανον, καὶ τὸ σιδηροφορεῖν καὶ χρῆσθαι ἀπηγόρευον *Vat.* ἢ χρῆσθαί τε κ. *Busb.*

i Ἀπόρρησιν] Πρόρρησιν *Vat.*

k Δεήσοι αὐτοὺς] Sive δεήσει cum quatuor *MSS.* ibique αὐτοῖς pro αὐτοὺς *Busb.* & *Hen.*

l Ὕννιν ἢ μακέλλην] *Al.* ὕνιν, & ὕνην, dein μάκελλαν, ἢ ἄλλ' ὅτι τῶν in quibusdam *MSS.* HUDS. Ὕννιν Plutarch. in Romulo p. 25. SPANH.

m Εἰς τοὺς Παλαιστίνους] Παρὰ *Busb.* πρὸς *Vat.*

n Ἡ τοῦ φρουρᾶς ἀναίρεσις·] *Al.* τοῦ φρουρίας & τοῦ φρουρίου.

o Ἀγανακτήσαντες,] Ἀγανακτήσαντές τε *Samb.*

p Ἵππων δ' ἑξακισχιλίαν] Ἵππων ἑξακισχιλίων *Vat.* ἵππον ἑξακισχιλίαν *Samb.*

q Στρατοπεδεύονται] Στρατοπεδευσαμένων *Vat.*

r Πόλει Μαχμᾷ.] Lib. XIII. c. 1. §. 6. ἐν Μαχμᾷ πόλει. SPANH.

s Πρὸς Παλαιστίνους·] Πρὸς τοὺς Παλ. *Hen. Busb.* & *Vat.*

t Ὑπονόμους] Ὑπονόμους *cuniculos* Thucyd. Lib. II. p. 149. A. Schol. ὑπόνομος, κεκρυμμένον ὄρυγμα. Vide Polyæn. Stratag. Conf. inf. §. 2. hujus Cap. SPANH.

v Αὐτοὺς,] Sive αὐτοὺς cum *Epiphanio*, sive ἑαυτοὺς cum *Big. Samb.* & *Vat.* ut & mox v. 34. ἑαυτὸν *Hen.* & *Busb.*

x Πέραν τοῦ Ἰορδάνου γῆν] Nota dimidiam tribum Menasse non censeri habitasse ἐν τῇ πέραν Ἰορδάνου, uti & Peræa dicebatur modo regio Gadis & Rubenis. REL.

y Ἡμέρας ἑπτὰ] Ἡμέρας ἓξ *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Gall. Vat. Hen.* & *Zonaras*, ingenio forsan suo, quum nimis metuerant à verbis sequentibus istius sententiæ, ὅπως θύσωσι τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἡμερῶν. Aliter sanctiores Literæ & ipse (ut puto) *Josephus.* HUDS. Id fraudi fuit interpreti, qui ideo τῇ ἑβδόμῃ reddidit Sabbatho, at Josepho μετὰ τὴν ὀγδόην circumcidi infantes scribenti Antiq. 1. 12. liquet idem esse ac *die octavo.* at ἑβδόμῃ τῶν ἡμερῶν est die septimo; atque ita iisdem vocibus infra utitur Antiq. lib. VII. 7. Sic cap. 10. ejusdem libri τρίτῃ τῶν ἡμερῶν est dies tertius. In Cod. MS. legitur μετὰ γὰρ ἡμέρας ἓξ, non ἑπτά. REL.

z Τὰς

της ἐπέστειλεν. οὐκ ἔτι μέντοιγε διατηρεῖ τὴν ἐντολήν. ἀλλ' ὡς ἑώρα βραδύνοντα μὲν τὸν προφήτην, αὐτὸν δὲ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καταλειπόμενον, λαβὼν τὰ θύματα προσήγαγεν. ἐπεὶ δὲ τὸν Σαμουῆλον ἤκουσε προσιόντα, ὑπαντησόμενος ἐξῆλθεν. ὁ δ' οὐκ ὀρθῶς αὐτὸν ἔφη πεποιηκέναι, παρακούσαντα ὧν ἐπέστειλεν αὐτός, καὶ φθάσαντα τὴν παρουσίαν· ἣν κατὰ βούλησιν γινομένην τοῦ θεοῦ, [z] τὰς εὐχὰς καὶ τὰς θυσίας τὰς ὑπὲρ τοῦ πλήθους προλαβὼν, κακῶς ἱερουργήσειε καὶ προπετὴς [a] γενόμενος. ἀπολογουμένου δὲ τοῦ Σαούλου, καὶ περιμεῖναι μὲν τὰς ἡμέρας ἃς ὥρισε λέγοντος, ὑπὸ δὲ ἀνάγκης καὶ ἀναχωρήσεως τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν [b] διὰ φόβον στρατοπεδείας τῶν ἐχθρῶν ἐν Μαχμᾶ, καὶ ἀκοῆς [c] τῆς πρὸς αὐτὸν εἰς Γάλγαλα καταβάσεως, [d] ἐπειχθῆναι πρὸς τὴν θυσίαν. [e] ὑπολαβὼν "ὁ Σαμουῆλος· "ἀλλὰ σὺ, φησὶν, εἰ δίκαιος ἦσθα "καὶ μὴ παρήκουσας ἐμοῦ, μηδ' ὧν ὑπέθετό μοι περὶ τῶν "παρόντων ὁ Θεὸς [f] ὠλιγώρησας, ταχύτερος ἢ συνέφε"ρε τοῖς πράγμασι γενόμενος, σοί τ' αὐτῷ πλεῖστον ἂν βα"σιλεῦσαι χρόνον ἐξεγένετο, καὶ τοῖς σοῖς ἐκγόνοις". καὶ Σαμουῆλος μὲν, ἀχθόμενος ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις, ἀνεχώρησε παρ' ἑαυτόν· Σάουλος δὲ εἰς [g] Γαβαὼν πόλιν, ἔχων ἑξακοσίους [h] μεθ' ἑαυτοῦ μόνον, ἧκε σὺν Ἰωνάθῃ τῷ παιδί. τούτων δὲ οἱ πλείους οὐκ εἶχον ὅπλα, τῆς χώρας σπανιζούσης σιδήρου καὶ τῶν ὅπλα χαλκεύειν δυναμένων. οὐ γὰρ εἴων οἱ Παλαιστῖνοι ταῦτα εἶναι, [i] καθὰ καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν δεδηλώκαμεν. διελόντες δὲ εἰς τρία μέρη τὴν στρατιὰν οἱ Παλαιστῖνοι, καὶ κατὰ τοσαύτας ὁδοὺς ἐπερχόμενοι, τὴν τῶν Ἑβραίων χώραν ἐπόρθουν, βλεπόντων τε Σαούλου τοῦ βασιλέως αὐτῶν καὶ τοῦ παιδὸς Ἰωνάθου, ἀμῦναί τε τῇ γῇ, μετ' ἑξακοσίων γὰρ μόνον ἦσαν, οὐ δυναμένων. καθεζόμενοι δ' αὐτός τε καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς [k] Ἀχίας ἀπόγονος ὢν Ἠλεὶ τοῦ ἀρχιερέως, ἐπὶ [l] βουνοῦ ὑψηλοῦ, καὶ τὴν γῆν λεηλατουμένην ὁρῶντες, ἐν ἀγωνίᾳ δεινῇ [m] καθεστήκεσαν. συντίθεται δὲ ὁ Σαούλου παῖς τῷ [n] ὁπλοφόρῳ, κρύφα [o] προσδυέντων αὐτῶν εἰς τὴν τῶν πολεμίων παρεμβολὴν ἐκδραμεῖν, καὶ ταραχὴν ἐμποιῆσαι καὶ θόρυβον αὐτοῖς. τοῦ δὲ ὁπλοφόρου προθύμως [p] ἐφέπεσθαι φήσαντος ὅποι ποτ' ἂν [q] ἡγῆται, κἂν ἀποθανεῖν δέοι, προσλαβὼν τὴν τοῦ νεανίσκου συνεργίαν, καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ, πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπορεύετο. ἦν δὲ [r] τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον [s] ἐπὶ κρημνῷ, τρισὶν ἄκραις, εἰς λεπτὸν ἀπηκονημέναις μῆκος, πέτρας ἐν κύκλῳ [t] περιστεφανούσης, ὥσπερ προβόλοις τὰς ἐπιχειρήσεις ἀπομαχόμενον. ἔνθεν συνέβαινεν ἠμελῆσθαι τὰς φυλακὰς τοῦ στρατοπέδου, διὰ τὸ φύσει περιεῖναι τῷ χωρίῳ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ [v] πάντῃ νομίζειν ἀμήχανον εἶναι κατ' ἐκείνας οὐκ ἀναβῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ προσελθεῖν. ὡς οὖν ἧκον εἰς τὴν παρεμβολὴν, [x] ὁ Ἰωνάθης παρεθάῤῥυνε

exspectat, quemadmodum præceperat propheta. Attamen non usquequaque mandato ejus obsequitur: sed ut cunctari quidem prophetam animadvertit, seque à militibus deseri, sumptis hostiis ipse eas aræ admovebat. Cum vero Samuelum adesse audivisset, ei obviam progressus est. At ille, non recte eum fecisse, dicebat, iis quæ ipse imperaverat non obtemperando, neque adventum ejus præstolando: quo ex Dei voluntate constituto, inauspicato ausuque temerario sacris operatus fuerit, quod preces & victimas pro populo offerre jam occuparit. Saulo autem semet ei excusante, ac dicente se per tot dies quot præfiniverat moratum esse: ex necessitate vero, & militum suorum discessu propter metum hostilis apud Machmam exercitûs, auditoque quod *mox* ad eum in Galgala descenderent, ad sacra facienda impulsum esse. Tum Samuelus, "sed tu, inquit, si justus fuisses & "mihi paruisses, neque ea quæ de præsentibus mi"hi suggessit Deus contempsisses, plus quam rebus "expediret festinando, contigisset ut & tu longo "tempore regnares, tuique similiter posteri". Et quidem Samuelus, moleste ferens quæ facta fuerant, domum discessit: Saulus vero, sexcentos tantum milites secum habens, cum Jonatha filio in urbem Gabaon venit. At pluribus ex iis arma deerant, quod ea regio nec ferrum suppeditarit, nec qui arma fabricare poterant. nam quo minus hæc essent Palæstini prohibebant, sicut & paulo ante declaravimus. Porro Palæstini cum exercitum in tria agmina divisissent, & per totidem vias irruptionem facerent, Hebræorum regionem populabantur, dum Saulus eorum rex & filius *ejus* Jonathas inspectarent, & terram (quod cum illis sexaginta solummodo essent) defendere non valerent. Dum autem Saulus & filius ejus, & Achias pontifex ex posteris Eli pontificis, super colle excelso sederent, & terram devastatam conspicerent, graviter animis angebantur. Filius vero Sauli constituit cum armigero *suo*, ut clam digressi in castra hostium excurrerent, eosque in tumultum & trepidationem concitarent. Cumque armiger promisisset, se illum quocunque duxerit secuturum, etiamsi mortis periculum esset aditurus: assumpto sibi in adjutorem juvene, descensuque de colliculo facto, ad hostes contendebat. * Erant autem castra eorum in loco prærupto sita, tribus prominentiis, ita acuminatis ut exigue admodum paterent, scopulis in ambitum cuntibus, tanquam propugnaculis contra aggredientium impetum munita. Unde contingebat ut negligentius custodirentur castra, quod locorum natura undique tuta fuerint, & existimarint *omnes* nullo modo fieri posse ut quis ad *prominentias* istas accederet, multoque magis ut eas ascenderet. Cum igitur ad castra venissent, armigerum bono ani-

Samuelus Saulo minatur regni amissionem. 1 Reg c. 13.

Jonathas audaci consilio, solo armigero suo comite, præsidium Palæstinorum adoritur, cæditque. 1 Reg. c. 14.

z Τὰς εὐχὰς] Πρὸς τὰς εὐχὰς *Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat.* dein, προσλάβοι, κακῶς ἱερουργήσας *Big. (Coll. Voss.) & Samb.* προσλάβοι κακῶς ἱερουργήσειε *Vat.*

a Γενόμενος.] Ita *Samb. Hen. & Busb.* γινόμενος in *Editis, Aliisque*

b Διὰ φόβον στρατοπεδείας] Διὰ φόβον, στρατοπεδείας δὲ *Big. Samb. Vat. & Vet. Interpr.*

c Τῆς πρὸς αὐτὸν] Τῆς ἐπ' αὐτὸν *(Coll. Voss.) Vat.*

d Ἐπειχθῆναι] Ita ex quatuor *MSS. (Coccejus)* in *Editis, Aliisque* misere ἐπιχθῆναι aut ἐπηχθῆναι.

e Ὑπολαβὼν ὁ Σαμουῆλος·] Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Σ. *Samb.*

f Ὠλιγώρησας,] Ita *Samb. & Busb.* Vitiose in *cæteris* ὀλιγώρησας. mox σοί τε πλεῖστον ἂν βασιλεῦσαι χρόνον ἐξεγένετο *Busb. & Hen.*

g Γαβαὼν πόλιν,] Γαβαᾶ πόλιν. *Vat.* Γαβλωὼν πόλιν *Hen. & Busb.* cum *nummo veteri.* Γαβαὺπολιν *Steph. Byzant.* ad quem vide *Berkelium.* Forsan tamen Γαβαὰν aut Γαβάν. HUDS. Lib. VII. c. 1. §. 3. ἐν Γαβαῷ (Gen. Γαβαὼ) πόλει. SPANH. Geba appellatur 1 Sam. 13. 16. Confunduntur aliquando Geba, Gibea, Gibeon, quæ distincte גבע, גבעה, גבעון scribuntur. REL.

h Μεθ' ἑαυτοῦ μόνον,] Μεθ' ἑαυτοῦ, μόνος ἧκε in aliquot *MSS.*

i Καθὰ καὶ μικρὸν] Vel καθὼς cum *Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat.*

k Ἀχίας] Conf. §. 4. huj. Cap. SPANH.

l Βουνοῦ ὑψηλοῦ,] Γᾶ βουνῖτ. Æschyl. Suppl. v. 783. SPANH.

m Καθεστήκεσαν] Καθειστήκεσαν *Vat.*

n Ὁπλοφόρῳ,] Armigerum *Vulg.* 1 Sam. XIV. I. LXX. αἴροντα τὰ σκεύη, & ita Hebr. SPANH.

o Προσδυθέντων] Ita ex *Big. Samb. Gall. Vat. & Epiphanio.* in *Editis* προσδυθέντος αὐτοῦ & dein εἰσδραμεῖν.

p Ἐφέπεσθαι] Sic ex *iisdem Codd.* in *Editis* ἕπεσθαι.

q Ἡγῆται,] Ἡγεῖται *Big. & Samb.* & mox δέῃ. at ἡγῆται *Bas. & Vat.*

* *Erant autem castra eorum in loco prærupto sita,*] Erant igitur hostium castra super scopulum habentem subtilissimam longitudinem, tribus verticibus acutissimis prominentem, scopulis per circuitum euntibus, & quasi propugnaculis invasiones pugnantium prohibentibus, *Epiphan.* Ea sita erant in loco prærupto, qui tribus angulis in longum excurrebat, rupe circumquaque cincta, ceu munimento contra insultus hostium, *Gelen.* Castra autem hostium sita erant in præcipitio, tribus verticibus, desinentibus in exiguam patentiam, saxo in circuitu cingente, tanquam propugnaculis aggressus arcentia, *Schotanus.*

r Τὸ τῶν πολεμίων] Ita ex *MSS.* illud τὸ deerat in *Editis.*

s Ἐπὶ κρημνῷ,] Ἐπὶ κρημνοῦ soli *Samb. & Vat.*

t Περιστεφανούσης] Sufficeret vel στεφανούσης ut in *Big. & Samb.*

v Πάντῃ νομίζειν] Πάντι *Big. Samb. Vat. & Epiphan.*

x Ὁ Ἰωνάθης παρεθάῤῥυνε τὸν ὁπλοφόρον,] Ita cum quatuor *MSS.* (&

Vide 1 Regum, c. 13. v. 8.

animo esse hortabatur Jonathas, ajebatque, hostes adoriamur. Et siquidem, cum nos viderint, ad eos nos ascendere jusserint, hoc ipsum in victoriæ signum *omenque* accipe: sin vero plane tacuerint, quasi nos non vocassent, revertamur. Cum vero propius ad castra hostium accederent, die jam illucescente; tum Palæstini, iis conspectis, inter se dicebant, ex cuniculis & speluncis nos versus prorepunt Hebræi. Deinde Jonatham & armigerum alloquuti sunt, adeste, ad nos ascendite, ut pœnis, prout audacia commeruit, vos afficiamus. Sauli autem filius vocem amplexus, ut victoriam ipsi addicentem, protinus quidem inde digressus est, ubi conspecti erant ab hostibus: loco autem mutato ad petram venit, propter firmitatem *suam* nullis præsidiis custoditam. Atque inde cum sursum non sine magno labore erepsissent, difficultate ex natura loci superata in altum evaserunt ad hostes: eosque sopitos aggressi, *homines* quidem circiter viginti occiderunt. adeo autem eos tumultu & consternatione complerunt, ut nonnulli quidem armis abjectis in fugam se proriperent; plerique vero, suos non internoscentes, quod ex multis constarent gentibus, hostesque esse credentes (non enim putabant duos tantum Hebræos ad ipsos penetrasse) pugnam ineunt. Atque horum quidem alii mutuis cædibus intereunt; alii vero *ab aliis* protrusi ex rupibus dejiciuntur.

Saulus, militibus propere eductis, Palæstinos turbatos fugientesque persequitur, & victoria potitur. 1 Reg. c. 14.

3. Cum autem Sauli speculatores, omnia in Palæstinorum castris tumultu misceri, renunciassent regi; percontatus est Saulus, ecquis è suis ab ipsis discessisset. Audito vero filium *ejus* cum armigero abesse, jubet pontifici ut sumpta veste sacerdotali sibi de futuris vaticinaretur. acceptoque responso, illum victorem fore & hostes viribus superaturum, egreditur in Palæstinos, ac perturbatos & ferrum in seipsos convertentes adoritur. Ad ipsum vero se recipiunt & ii qui ante in cuniculos & speluncas confugerant, simul ac de victoria Sauli audierint. Cumque ad decem millia Hebræi jam crevissent, hostes persequitur per totam regionem passim dispalatos. Verum, sive propter gaudium ex victoria adeo inopinata (nam fieri solet ut vix rationis & consilii compotes sint, quibus tanta obtigerit felicitas) sive per inscitiam in grave malum incidit, & rem multorum reprehensioni obnoxiam. Volens enim semet vindicare, meritasque pœnas à Palæstinis repetere, imprecatur Hebræis; ut si quis à cæde hostium desistens cibum capiat, antequam nox superveniens eos ab hostibus occidendis & persequendis depulerit, hic ipse diris devoveatur. Cum vero Saulus hoc pronunciasset, postquam in sylvam quandam sortis Ephraïmiticæ, densam & apibus abundantem, venerant; Sauli filius, qui nihil de patris imprecatione inaudierat, quodque populus in eam consensisset, de melle è favo quodam expresso edebat.

τὸν ὁπλοφόρον, καὶ, προσβάλωμεν τοῖς πολεμίοις, ἔλεγε. κἂν μὲν ἀναβῆναι κελεύσωσιν ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς ἰδόντες, σημεῖον τοῦτο νίκης [y] ὑπολάμβανε· ἐὰν δὲ φθέγξωνται μηδὲν, ὡς οὐ καλοῦντες ἡμᾶς, [z] ὑποστρέψωμεν. προσιόντων δ' αὐτῶν τῷ στρατοπέδῳ τῶν πολεμίων, ὑποφαινούσης ἤδη τῆς ἡμέρας· ἰδόντες οἱ Παλαιστῖνοι πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, ἐκ τῶν [a] ὑπονόμων καὶ τῶν σπηλαίων [b] προϊέναι τοὺς Ἑβραίους. καὶ πρὸς Ἰωνάθην καὶ τὸν ὁπλοφόρον αὐτοῦ, δεῦτ' ἔφασαν, [c] ἀνέλθετε πρὸς ἡμᾶς ἵνα ὑμᾶς [d] τιμωρησώμεθα [e] τῶν τετολμημένων ἀξίως. ἀσπασάμενος δὲ τὴν φωνὴν ὁ τοῦ Σαούλου παῖς, ὡς νίκην αὐτῷ σημαίνουσαν, παραυτίκα μὲν [f] ἀνεχώρησεν ἐξ οὗπερ ὤφθησαν τόπου τοῖς πολεμίοις· παραμειψάμενος δὲ τοῦτον ἐπὶ τὴν πέτραν ἧκεν, ἔρημον οὖσαν τῶν φυλαττόντων διὰ τὴν ὀχυρότητα. κἀκεῖθεν ἀνερπύσαντες μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας, ἐβιάσαντο τὴν τοῦ χωρίου φύσιν ὡς ἀνελθεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· ἐπιπεσόντες δ' αὐτοῖς κοιμωμένοις, ἀποκτείνουσι μὲν [g] ὡς εἴκοσι. ταραχῆς δὲ καὶ ἐκπλήξεως αὐτοὺς [h] ἐγέμισαν· ὡς τινὰς μὲν φυγεῖν τὰς πανοπλίας ἀπορρίψαντας, οἱ δὲ πολλοὶ μὴ γνωρίζοντες ἑαυτοὺς, διὰ τὸ πολλῶν ἐθνῶν εἶναι, πολεμίους ὑπονοοῦντες ἀλλήλους· [i] καὶ γὰρ εἴκαζον ἀναβῆναι πρὸς αὐτοὺς τῶν Ἑβραίων οὐχὶ τοὺς δύο μόνους· εἰς μάχην ἐτράποντο. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀπέθνησκον κτεινόμενοι· τινὲς δὲ φεύγοντες κατὰ τῶν πετρῶν ὠθούμενοι κατεκρημνίζοντο.

γ'. Τῶν δὲ τοῦ Σαούλου κατασκόπων τεταράχθαι τὸ στρατόπεδον τῶν Παλαιστινῶν φρασάντων τῷ βασιλεῖ, Σαοῦλος ἠρώτα, μή τις εἴη τῶν αὐτοῦ κεχωρισμένος. ἀκούσας δὲ τὸν υἱὸν καὶ σὺν αὐτῷ τὸν [k] ὁπλοφόρον ἀπεῖναι, κελεύει τὸν ἀρχιερέα, λαβόντα τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν, προφητεύειν αὐτῷ περὶ τῶν μελλόντων. τοῦ δὲ νίκην ἔσεσθαι καὶ κράτος κατὰ τῶν πολεμίων φράσαντος, ἐπεξέρχεται τοῖς Παλαιστίνοις, καὶ τεταραγμένοις προσβάλλει καὶ φονεύουσιν ἀλλήλους. [l] προσρέουσι δ' αὐτῷ καὶ οἱ πρότερον εἴς τε τοὺς ὑπονόμους καὶ [m] εἰς τὰ σπήλαια συμφυγόντες, ἀκούσαντες ὅτι νικᾷ Σαοῦλος. γινομένων δὲ ὡς μυρίων ἤδη τῶν Ἑβραίων, διώκει τοὺς πολεμίους κατὰ πᾶσαν [n] ἐσκορπισμένους τὴν χώραν. εἴτε δὲ ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ χαρᾶς οὕτω [o] παραλόγως γινομένης· συμβαίνει γὰρ μὴ κρατεῖν τοῦ λογισμοῦ τοὺς οὕτως εὐτυχήσαντας· εἴθ' ὑπὸ ἀγνοίας, εἰς δεινὸν προσέπεσε, καὶ πολλὴν [p] ἔχον κατάμεμψιν ἔργον. βουλόμενος γὰρ [q] αὐτῷ τε τιμωρῆσαι, καὶ δίκην ἀπολαβεῖν παρὰ τῶν Παλαιστινῶν, ἐπαρᾶται τοῖς Ἑβραίοις ἵν' εἴ τις ἀποσχόμενος τοῦ φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς φάγοι, καὶ μὴ μέχρις οὗ νὺξ ἐπελθοῦσα τῆς ἀναιρέσεως καὶ τῆς διώξεως αὐτοὺς [r] παύσῃ τῶν πολεμίων, οὗτος ἐπάρατος ᾖ. τοῦ δὲ Σαούλου τοῦτο φήσαντος, ἐπεὶ κατά τινα [s] δρυμῶνα ἐγένοντο βαθὺν καὶ μελισσῶν γέμοντα, τῆς Ἐφραίμου κληρουχίας· ὁ τοῦ Σαούλου παῖς, οὐκ ἐπακηκοὼς τῆς τοῦ πατρὸς ἀρᾶς, οὐδὲ τῆς ἐπ' αὐτῇ τοῦ πλήθους ὁμολογίας, ἀπο-

(& *Coccejo*) articulatius & definite. in *Editis*, *Aliisque* ὁ & τὸν desiderantur. Forsan tamen cum *Vet. Interpr.* legendum, ὡς οὖν ἧκεν εἰς τὴν π. Ἰωνάθης, παρεθάῤῥυνε τὸν ὁπλοφόρον &c.

y Ὑπολάμβανε.] Ὑπολαμβάνειν *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* Ibidem *Hen.* & *Busb.* compendio ὑποληπτέον, *Zonarasque* verbo alio νομιστέον.

z Ὑποστρέψωμεν.] Ὑποστρέψομεν legit *Schotanus* in *Bibl.* Tom. 2. p. 576.

a Ὑπονόμων] Conf. sup. §. 1. hujus Cap. SPANH.

b Προϊέναι τοὺς Ἑβραίους.] Προστιέναι *Vat.* & mox τὸν Ἰωνάθην.

c Ἀνέλθετε πρὸς ἡμᾶς] Ita in sex *MSS.* in *Editis* ἔλθετε.

d Τιμωρησώμεθα] Τιμωρησώμεθα *Vat.*

e Τῶν τετολμημένων ἀξίως.] Illud τῶν ex *MSS.* quod deerat in typis.

f Ἀνεχώρησεν] Ἀνεχώρησαν *Samb.*

g Ὡς εἴκοσι.] Ita in sex *MSS.* & *Zonara.* in *Editis* tamen ὡς desideratur.

h Ἐγέμισαν·] Aut cum *Big.* & *Samb.* ἐγέμησαν, forma Attica & energetica. τοὺς λοιποὺς ἔπλησαν *Hen.* & *Busb.* ad sensum ipsum.

i Καὶ γὰρ εἴκαζον] Καὶ γὰρ οὐκ εἴκαζον, & dein τῶν Ἑβραίων τοὺς δύο μόνους *Big. Samb.* & *Vat.*

k Ὁπλοφόρον ἀπεῖναι,] Ὁπλοφόρον κεχωρισμένον ἀπεῖναι *Vat.*

l Προσρέουσι] Ita *Bas.* & *MSS.* προσφέρουσι *Gen.* προσφεύγουσι *Epiphan.* προσετίθεντο *Zon.* Quinimo hac causa apud *Hesychium* lege, προσρέουσι (non προσραίνουσι) προσβάλλουσι, προσέχουσι.

m Εἰς τὰ σπήλαια] Illud εἰς non agnoscit *Vat.*

n Ἐσκορπισμένους] Artemidor. l. 1. c. 58. p. 49. συνάγει τοὺς ἐσκορπισμένους τὸ ὄργανον. congregat dispersos Tuba. Et Joseph. lib. XVI. cap. i. §. 2. εἰς τὸ λοιπὸν πλῆθος ἐσκόρπιζον τοὺς τοιούτους λόγους. SPANH.

o Παραλόγως γινομένη·] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* vel, si malis, παραλόγως γινομένης cum *Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* οὕτω γινομένης.

p Ἔχον κατάμεμψιν ἔργον.] Sic *Big.* (*Coccejus*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. ἂν ἔχον κατὰ μέμψιν *Bas.* & *G.* pro ἀνέχον κατάμεμψιν.

q Αὐτῷ τε τιμωρῆσαι,] Ἑαυτῷ τε *Samb.* βουλόμενος γὰρ Σαοῦλος παντελῶς τιμ. legisse videtur *Epiphan.* nam vertit, *volens autem Saulus funditus interimere Palæstinos.*

r Παύσῃ τῶν πολεμίων,] Παύσει *Busb.* & *Hen.* ut & φάγει paulo ante. παύσοι *Zonaras.* ἀποπαύσει *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

s Δρυμῶνα ἐγένοντο] Δρυμὸν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

t Ἐχθρῶν

ἀποθλίψας τι κηρίον τοῦ μέλιτος ἤσθιε. μεταξὺ δὲ γνοὺς, ὅτι μετὰ δεινῆς ἀρᾶς ὁ πατὴρ ἀπεῖπεν γεύσασθαί τινα πρὸ ἡλίου δυσμῶν, ἐσθίων μὲν ἐπαύσατο. ἔφη δὲ οὐκ ὀρθῶς τοῦτο κωλῦσαι τὸν πατέρα· μετὰ μείζονος γὰρ ἰσχύος ἂν καὶ προθυμίας διώκοντας, εἰ τροφῆς μετελάμβανον, πολλῷ πλείονας καὶ λαβεῖν τῶν [t] ἐχθρῶν καὶ φονεῦσαι.

γʹ. Πολλὰς δ' οὖν κατακόψαντες μυριάδας τῶν Παλαιστίνων, δείλης ὀψίας ἐπὶ διαρπαγὴν τοῦ στρατοπέδου τῶν Παλαιστίνων τρέπονται· καὶ λείαν πολλὴν καὶ βοσκήματα λαβόντες κατασφάζουσι, καὶ ταῦτ' [v] ἐν αἵματι κατήσθιον. [x] ἀπαγγέλλεται δὲ τῷ βασιλεῖ ὑπὸ τῶν γραμματέων· ὅτι τὸ πλῆθος εἰς τὸν Θεὸν ἐξαμαρτάνει θῦσαν, καὶ πρὶν ἢ τὸ αἷμα καλῶς ἀποπλῦναι καὶ τὰς σάρκας ποιῆσαι καθαράς, ἐσθίον. καὶ ὁ Σαοῦλος κελεύει κυλισθῆναι λίθον μέγαν εἰς μέσον· καὶ κηρύσσει θύειν [y] ἐπ' αὐτοῦ τὸν ὄχλον τὰ ἱερεῖα, καὶ τὰ κρέα μὴ σὺν τῷ αἵματι [z] δαίνυσθαι. τοῦτο γὰρ οὐκ εἶναι τῷ Θεῷ κεχαρισμένον. τοῦτο δὲ πάντων κατὰ τὴν πρόσταξιν τοῦ βασιλέως ποιησάντων, ἵστησιν ἐκεῖ βωμὸν ὁ Σαοῦλος, καὶ ὡλοκαύτωσεν ἐκεῖ ἐπ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ. τοῦτον πρῶτον βωμὸν κατεσκεύασεν.

δʹ. Ἄγειν δ' εὐθὺς ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν πολεμίων, ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν τῶν ἐν αὐτῇ, [a] βουλόμενος πρὶν ἡμέρας, καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀκνούντων ἕπεσθαι, πολλὴν δ' εἰς ἃ [b] προστάττει προθυμίαν ἐνδεικνυμένων, καλέσας ὁ βασιλεὺς [c] Ἀχίτωβον τὸν ἀρχιερέα, ἐκέλευσεν αὐτὸν γνῶναι, εἰ δίδωσιν ὁ Θεὸς αὐτοῖς, καὶ συγχωρεῖ βαδίσασιν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν διαφθεῖραι τοὺς ἐν αὐτῷ τυγχάνοντας. εἰπόντος δὲ τοῦ ἱερέως, μὴ [d] ἀποκρίνεσθαι τὸν Θεόν· "ἀλλ' οὐ δίχα [e] αἰτίας, εἶ"πεν ὁ Σαοῦλος, πυνθανομένοις ἡμῖν φωνὴν οὐ δίδωσιν "ὁ Θεός· ὃς πρότερον [f] αὐτὸς προεμήνυσε πάντα, καὶ "[g] μηδ' ἐπερωτῶσιν ἔφθανε λέγων. ἀλλ' ἔστι τι λανθά"νον ἐξ ἡμῶν ἁμάρτημα [h] πρὸς αὐτὸν αἴτιον τῆς σιωπῆς. "καὶ ὄμνυμί γε τοῦτον αὐτὸν ἦ μὴν κἂν ὁ παῖς ὁ ἐμὸς "Ἰωνάθης ᾖ τὸ ἁμάρτημα τοῦτο ἐργασάμενος, [i] ἀποκτεί"νειν αὐτὸν, καὶ τὸν Θεὸν οὕτως ἱλάσασθαι· ὡς ἂν εἰ καὶ "παρ' ἀλλοτρίου, καὶ μηδὲν ἐμοὶ προσήκοντος, τὴν ὑπὲρ "αὐτοῦ δίκην ἀπελάμβανον". τοῦ δὲ πλήθους τοῦτο ποιεῖν ἐπιβοήσαντος, παραχρῆμα πάντας ἵστησιν εἰς ἕνα τόπον. ἵσταται δὲ καὶ αὐτὸς σὺν τῷ παιδὶ κατ' ἄλλο μέρος, καὶ κλήρῳ τὸν ἡμαρτηκότα μαθεῖν ἐπεζήτει. καὶ λαγχάνει δοκεῖν [k] αὐτὸς εἶναι Ἰωνάθης. ἐπερωτώμενος δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς [l] τί πεποίηκε καὶ πεπλημμέληκε, καὶ τί [m] περὶ τὸν βίον οὐκ ὀρθῶς οὐδὲ ὁσίως [n] αὐτῷ διαπεπραγμένῳ συνέγνωκε· "πάτερ, εἶπεν, ἄλλο μὲν οὐδὲν, [o] ὅτι δ' ἐχθὲς "ἀγνοῶν τὴν ἀρὰν αὐτοῦ καὶ τὸν ὅρκον, μεταξὺ διώκων "τοὺς πολεμίους ἐγευσάμην κηρίου". Σαοῦλος δ' [p] ἀποκτείνειν αὐτὸν ὄμνυσι, καὶ τῆς γενέσεως καὶ [q] τῆς φύσεως τῶν φίλτρων προτιμήσας τὸν ὅρκον. ὁ δ' οὐ καταπλήττεται τὴν ἀπειλὴν τοῦ θανάτου· παραστησάμενος δὲ εὐγενῶς καὶ μεγαλοφρόνως, "οὐδ' ἐγώ σε, φησὶν, ἱκετεύσω φεί-

Interea autem cognito, patrem diris gravibus interdixisse, ne quisquam ante solis occasum cibum gustaret, ab esu quidem abstinuit. At dicebat haud recte patrem istud vetuisse: nam majore cum vi & alacritate insequentes, si aliquantulum cibo refecti essent, multo plures ex hostibus caperent & ferro perimerent.

3. Itaque cæsis Palæstinorum multis myriadibus, sub vesperam *demum* ad castra diripienda se convertunt: cumque multum prædæ & pecora *quamplurima* cepissent, mactant, atque illa cum sanguine comedebant. Regi autem à scribis nunciatur, militum vulgus inter sacrificandum in Deum peccare; quod, antequam sanguis prorsus ablueretur, carnesque purgarentur, edere sustinerent. Tum Saulus jubet saxum ingens in medium advolvi: edicitque turbæ, ut super illud victimas offerrent, & carnibus cum sanguine non vescerentur. illud enim Deo nequaquam gratum esse. Cum autem hoc omnes ex edicto regis præstitissent, illic Saulus aram exstruit, ibique Deo solidum super eam litat sacrificium. Hæc prima erat ara à Saulo constructa.

Milites vescuntur carne cum sanguine. 1 Reg. c. 14.

4. Volens autem è vestigio *suos* in hostium castra educere, ad ea priusquam illucesceret diripienda, præsertim cum milites *eum* sequi non gravarentur, sed magnam ad jussa ejus exsequenda præ se ferrent alacritatem, rex, accito Achitobo pontifice, jussit eum rescire, an permitteret illis Deus, concederetque ad castra hostium profectis, ut omnes in iis repertos occiderent. Cum vero dixisset pontifex, nolle Deum responsum reddere: "at jam "non sine causa, inquit Saulus, sciscitantibus no"bis oraculum non edit Deus; qui antea ipse præ"nunciabat omnia, & ne interrogantes quidem "occupabat. sed occultum est aliquod in eum de"lictum nostrum hujusce silentii causa. Equidem "per hunc ipsum juro, me certe, si vel Jonathas "filius meus hujus peccati auctor fuerit, *omnino* "eum interfecturum, atque hac ratione Deum "placaturum; non secus ac si ab alieno, & nulla "mecum necessitudine conjuncto, hanc ob rem "supplicium sumerem". At cum multitudo, ut hoc faceret, exclamasset, illico omnes in unum locum statuit: ipse vero cum filio ex altera parte sistitur, & sortibus quis in culpa esset scire quærebat. Fitque ut sors Jonatham sontem videri indicaret. Interrogatus autem à patre, quid fecisset, & qua re deliquisset, cujusve in vita agenda maleficii aut impietatis sibi conscius esset; "Pater, in"quiebat, aliud quidem nihil *perpetravit*, nisi quod "hesterno die, dum hostes persequitur, de favo de"gustaverit, exsecrationis ejus atque juramenti i"gnarus". Saulus vero jurat, se, quod generis & naturæ illecebris jusjurandum prætulerit, illum occisurum. Ille vero mortis intentatione nihil terretur: sed cum se in medio constituisset generose & magnanime, "ne ego quidem, inquit, obsecra"bo

Deus consulenti Saulo nihil respondet ob gustatum à Jonatha mel.

Jonatham jubet Saulus morte affici: sed prohibent milites. 1 Reg. c. 14.

t Ἐχθρῶν καὶ φονεῦσαι.] Ἐχθρῶν αὐτοῦ *Vat.*
v Ἐν αἵματι] Ἔναιμα *Big.* & *Samb.*
x Ἀπαγγέλλεται] Ἀπήγγελται *Vat.*
y Ἐπ' αὐτοῦ τὸν ὄχλον] Ita (ut mox infra) cum *Samb. Big. Vat. Hen.* & *Busb.* ἐπ' αὐτὸν *Bas.* & *G.*
z Δαίνυσθαι.] Εὐωχεῖσθαι solus *Big.* verbo utpote faciliori.
a Βουλόμενος] Βουλόμενος τὸν λαὸν *Hen.* & *Busb.*
b Προστάττει προθυμίαν] Ita *Samb. Gall. Vat.* & *Epiphan.* πράττει in *Editis.* κελεύει *Busb.*
c Ἀχίτωβον τὸν ἀρχιερέα] Ἀχίαβον τὸν ἱερέα κελεύει αὐτὸν *Vat.* Ἀχίαν volo cum *Seldeno* in lib. de *Success. in Pontif.* c. 3. HUDS. Qui Ἀχίας sup §. 2 & 1 Sam. XIV. 18. Nomen verò hîc à Gelenio omissum. SPANH
d Ἀποκρίνεσθαι τὸν Θεόν] Ἀποκρίνασθαι *Vat.*
e Αἰτίας.] Αἰτίας τινὸς *Big. Samb.* & *Vat.*
f Αὐτὸς προεμήνυσε] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Epiphan.* αὐτοῖς in *Editis*, *Aliisque.*
g Μηδ' ἐπερωτῶσιν] Μηδ' ἐπερωτήσασι φάναι (forsan pro φθάναι) λέγων *Vat.*
h Πρὸς αὐτὸν αἴτιον] Τῆς τοῦ Θεοῦ σιωπῆς αἴτιον *Glycas*, qui mox habet εἴη pro ᾖ & ἱλεώσασθαι pro ἱλάσασθαι.
i Ἀποκτείνειν αὐτὸν,] Mallem ἀποκτενεῖν.
k Αὐτὸς] Ωὑτὸς *Samb.* correptione Attica. οὗτος *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*
l Τί πεποίηκε] Illa τί πεποίηκε καὶ (quæ deerant in *Editis*) reposui ex quatuor *MSS* & *Vet. Interpr.*
m Περὶ τὸν βίον] Παρὰ τὸν βίον *Big. Vat.* & *Samb.* à manu secunda.
n Αὐτῷ διαπεπραγμένῳ] Sic cum *Samb.* & *Vat.* qui etiam habet διαπεπραγμένῳ. In *Gen.* *Aliisque* αὐτοῦ.
o Ὅτι δ' ἐχθὲς] Ὅτι δὲ χθὲς in plerisque *MSS.*
p Ἀποκτείνειν αὐτὸν] Mallem cum *Zonara* ἀποκτενεῖν.
q Τῆς φύσεως] Ita cum *Vet. Interpr.* cui favent *Codd. MSS.* nam τῆς φύσεως τῶν φίλτρων ἐτίμησε τὸν ὅρκον habet *Vat.* φύσεως τῶν φιλτέρων ἐτίμησε *Big.* & *Samb.* in *Editis* τῆς φύσεως καὶ τῶν φίλτρων προτιμήσας τὸν ὅρκον.

r Ἡδι-

"bo te, pater, ut mihi parcas. Dulciſſima mihi "mors eſt; quam & pro tua pietate obire contin-"git, & poſt victoriam *adeo* ſplendidam. Maxima "enim conſolatio eſt, Hebræos relinquere Palæ-"ſtinorum victores". Hiſce indoluit populus univerſus, ejuſque vicem miſeratus eſt: ac juravit, haud laturos ſe ut occidatur Jonathas, victoriæ auctor. Atque ita quidem ipſum à patris exſecratione vindicarunt. illi vero vota Deo faciunt pro juvene, ut ei peccatum remittere dignaretur.

Sauli bella, ejuſque genus. 1 Reg. c. 14.

5. Tum Saulus in urbem ſuam reverſus eſt, cæſis circiter ſexaginta millibus hoſtium. Feliciter deinde regnavit: ac gentes finitimas bello adortus, & Ammanitas & Moabitas & Palæſtinos, Idumæos etiam & Amalecitas, Sobæque regem ſubigit. Habuit autem Saulus liberos, tres quidem mares, Jonatham & Jeſum & Melchiſum; filias vero, Merobam & Michalam. At ei dux exercitus erat Abenarus patrui filius. ille vero Nerus vocabatur. Nerus autem & Ciſes, pater Sauli, fratres erant, & Abieli filii. Abundabat autem & Saulus curribus & equitatu: & cum quibuſcunque bellum geſſerit, victor diſcedebat: auctor etiam erat ut Hebræis proſpere res ſuccederent; eoſque ad magnam felicitatem perducebat, aliiſque gentibus potentia ſuperiores reddidit. Quin & juvenes, quoſcunque proceritate & magnitudine præcellere animadvertit, in corporis cuſtodes ſibi adſciſcebat.

"σωθαί μου πάτερ. [r] ἥδιστος δέ μοι ὁ θάνατος, ὑπέρ "τε τῆς σῆς εὐσεβείας γινόμενος καὶ ἐπὶ νίκῃ λαμπρᾷ. "μέγιστον γὰρ παραμύθιον τὸ καταλιπεῖν Ἑβραίους Πα-"λαιστίνων κεκρατηκότας". ἐπὶ τούτοις ὁ λαὸς πᾶς ἤλγησε καὶ συνέπαθεν· ὤμοσέ τε μὴ περιόψεσθαι τὸν αἴτιον τῆς νίκης Ἰωνάθην [s] ἀποθανοῦντα. καὶ τὸν μὲν οὕτως ἐξαρπάζουσι τῆς τοῦ πατρὸς ἀρᾶς· αὐτοὶ δὲ εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου ποιοῦνται τῷ Θεῷ, ὥστ' αὐτὸν ἀπολῦσαι τοῦ ἁμαρτήματος.

έ. Καὶ ὁ Σαοῦλος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὑπέστρεψε, διαφθείρας ὡσεὶ μυριάδας ἓξ τῶν πολεμίων. βασιλεύει δὲ εὐτυχῶς· καὶ, τὰ πλησιόχωρα τῶν ἐθνῶν πολεμήσας, χειροῦται [t] τό τε Ἀμμανιτῶν καὶ Μωαβιτῶν, καὶ Παλαιστίνους, [v] Ἰδουμαίους, Ἀμαληκίτας τε, καὶ τὸν βασιλέα τῆς [x] Σωβᾶς. ἦσαν δὲ παῖδες αὐτῷ, τρεῖς μὲν ἄρρενες, Ἰωνάθης καὶ [y] Ἰεσοῦς καὶ [z] Μέλχισος· θυγατέρες δὲ, [a] Μερόβη καὶ [b] Μιχάλα. στρατηγὸν δὲ εἶχε, τὸν τοῦ θείου παῖδα [c] Ἀβένναρον. Νῆρος δ' ἐκεῖνος ἐκαλεῖτο. Νῆρος δὲ καὶ [d] Κίσης ὁ Σαούλου πατὴρ, ἀδελφοὶ ἦσαν, υἱοὶ δὲ [e] Ἀβιήλου. ἦν δὲ καὶ πλῆθος ἁρμάτων Σαούλῳ καὶ ἱππέων. [f] οὓς δ' ἂν [g] πολεμήσειε, νικήσας ἀπηλλάσσετο· καὶ τοὺς Ἑβραίους [h] εἰς εὐπραγίας καὶ μέγεθος εὐδαιμονίας προήγαγεν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπέδειξεν ἐθνῶν [i] δυνατωτάτους. τῶν δὲ νέων [k] τοὺς δὴ μεγέθει καὶ κάλλει διαφέροντας φύλακας τοῦ σώματος ἐποιεῖτο.

VIII.

CAP. VII.

Saulus cum Amalecitis bella gerit, deque iis victoriam reportat.

Samuelus jubet Saulo, ut Amalecitas adoriretur, eoſque cum ſuis omnibus exitio daret. 1 Reg. c. 15.

SAmuelus autem cum ad Saulum veniſſet, à Deo ad ipſum ſe miſſum eſſe dicebat; ut illum commoneret, quod Deus eum *cæteris* omnibus prælatum crearit regem; atque adeo par eſſe ut obtemperet, moremque ei gerat, quoniam ipſe quidem gentium habeat imperium, Deus vero ipſius eſſet & rerum omnium dominus. Ajebat igitur ſic dixiſſe Deum, "quandoquidem Amalecitæ Hebræos in deſerto multis affecerint injuriis, cum ex Ægypto egreſſi in eam quam nunc "tenent regionem contenderent, jubeo, ut bello "Amalecitas perſequutus, & victoria potitus, ne-"minem eorum *ſuperſtitem* relinquat; ſed in o-"mnem graſſandum ætatem, incipiendo à mulie-"rum internecione & infantium: atque hujuſmodi "pœnas ab iis pro malis majoribus noſtris illatis "exigendas eſſe. ac ne jumentis quidem aliiſque "pecudibus parcendum, emolumenti ſui gratia & "poſſeſſionis, ſed omnia Deo ſacranda eſſe; atque "Amaleci nomen, ſicuti Moyſes præceperat, pe-"nitus delendum.

ΚΕΦ. ζ'.

Σαούλου πρὸς Ἀμαληκίτας πόλεμοι καὶ νίκη.

ΣΑμούηλος [l] δὲ παραγινόμενος πρὸς τὸν Σαοῦλον, πεμφθῆναι πρὸς αὐτὸν ἔφασκεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅπως αὐτὸν ὑπομνήσῃ, ὅτι βασιλέα προκρίνας αὐτὸν ἁπάντων ὁ Θεὸς ἀπέδειξε, καὶ διὰ τοῦτο πείθεσθαι καὶ καθήκειν αὐτῷ [m] γίνεσθαι, ὡς αὐτοῦ μὲν ἔχοντος τὴν τῶν ἐθνῶν ἡγεμονίαν, τοῦ δὲ Θεοῦ καὶ τὴν κατ' ἐκείνου καὶ τῶν ὅλων πραγμάτων. λέγειν τοίνυν ἔφασκε τὸν Θεὸν, "ἐπεὶ πολλὰ κακὰ τοὺς Ἑβραίους Ἀμαληκῖται διέθηκαν "κατὰ τὴν ἔρημον, ὅτε ἐξελθόντες ἀπ' Αἰγύπτου εἰς τὴν "νῦν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς ἐστέλλοντο χώραν, [n] κελεύω "πολέμῳ τιμωρησάμενον τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ κρατήσαν-"τα, [o] μηδέν' αὐτῶν ὑπολιπεῖν, ἀλλὰ πάσης [p] διελ-"θεῖν ἡλικίας, ἀρξαμένους ἀπὸ γυναικῶν κτείνειν καὶ "νηπίων· καὶ τοιαύτην ὑπὲρ ὧν τοὺς προγόνους ἡμῶν εἰργάσαντο τιμωρίαν ἀπολαβεῖν. φείσασθαι δὲ μήθ' ὑπο-"ζυγίων μήτε τῶν ἄλλων βοσκημάτων εἰς ὠφέλειαν καὶ "κτῆσιν ἰδίαν, ἅπαντα δ' [q] ἀναθεῖναι τῷ Θεῷ· καὶ τὸ "Ἀμαλήκου ὄνομα τοῖς Μωϋσέως κατακολουθήσαντα ἐντολαῖς "ἐξαλεῖψαι.

β'. [r] Σαμου-

r Ἥδιστος δέ μοι] Sic cum *Big. Samb.* & *Epiphanio.* ἥδιστος δέ μοι θάνατος, ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας *Vat.* ὑπέρ τε τῆς εὐσ. *Baſ.* ὑπό τε τῆς εὐσεβ. *Gen.*

s Ἀποθανοῦντα.] Ita cum quinque *MSS.* ἀποθανόντα *Baſ.* & G

t Τό τε Ἀμμανιτῶν] Sic *MSS.* in *Editis* τὸ Ἀμμ.

v Ἰδουμαίους,] Ἰδουμαίους τε καὶ Ἀμαληκίτας καὶ *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. Verum *Amalecitas* jam præteriit *Vet. Interpr.* Hos tamen commemorat *Zonaras*, Codicis Sacri paulo obſervantior.

x Σωβᾶς.] Ita cum Cl. *Boſio* ex *Bibliis Hebr.* neque multum abludit τῆς Σουβᾶ *Vat.* aut Σουβὰ in LXXII. & *Zonara.* aut demum *Suba* & *Soba* in *Epiphanii* Codicibus. Verum τῆς Ὠβᾶς in *Editis*, & τῆς Ὠβᾶς *Samb. Hen.* & *Busb.* articulo defraudante loci nomen.

y Ἰεσοῦς] Ita malim quam Ἰησοῦς cum *Editis.* Ἰεσουὶ *Samb.* Ἰεσσιοὺ & Ἰεσσουεὶ in LXX.

z Μέλχισος·] Μάλχισος *Vat.* Μαλχισουὲ & Μελχισὰ in LXX.

a Μερόβη] Ita cum *Samb.* (*Coll. Voſſ.* & *Big.*) & *Vat.* in *Editis*, *Aliiſque* Μερόβ.

b Μιχάλα.] Sic volui ex Hebraïco *Michal.* Μεψχόλη *Vat.* Μελχολὰ *Samb.* (Μελχαὰ *Coll. Big.* & *Voſſ.*) Μιχαὰλ *Baſ.* & *G.* Μελχὸλ LXX.

c Ἀβένναρον.] Eo modo (ut ſupra. cap. 4. §. 3. princip.) cum *Baſ.* & *G.* Rectius forſan (ex Ἀβέννηρ in LXX.) Ἀβέννηρον cum *Big. Samb. Vat.* & *Hen.* aut Ἀβέννηρον cum *Busb.*

d Κίσης ὁ Σαούλου πατὴρ,] Sic ex cap. 4. §. 5. Κὶς in *Editis.* Verum varie in *MSS.* Κεῖς, Κὶς, Κῖσος & Κῆσος.

e Ἀβιήλου.] Ita ex Ἀβιὴλ LXX. & *Abiel.* apud *Biblia Hebr.* & *Epiphanium.* Ἀβελίου aut Ἀβηλίου tam in *MSS.* quam *Editis Joſephi.*

f Οὓς δ' ἂν] Eo modo *Samb.* & *Vat.* more *Flavii.* εἰς δ' ἂν in *Editis*, *Aliiſque.* utrumque probum.

g Πολεμήσειε,] Πολεμήσας νικήσειε τοῦτο ποιῶν ἀπηλλάσσετο *Vat.*

h Εἰς εὐπραγίας] Εἰς εὐπραγίαν *Hen. Busb.* & *Vat.*

i Δυνατωτάτους.] *Al.* δυνατωτέρους.

k Τοὺς δὴ μεγέθει] Τοὺς δὲ καὶ *Samb.* rotunde.

l Δὲ παραγινόμενος] Δὴ legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

m Γενέσθαι,] Γίνεσθαι *Big. Samb.* & *Vat.*

n Κελεύω πολέμῳ] Κελεύει *Vat.*

o Μηδέν' αὐτῶν] Ita cum *Samb.* & *Vet. Interpr.* μηδὲν αὐτῶν in *Editis*, *Aliiſque.*

p Διελθεῖν ἡλικίας,] Vel διεξελθεῖν cum *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. HUDS. Διελθεῖν hic pro διεργάσασθαι &c. alioquin pro διηγήσασθαι Ariſtoph. Eq. p. 325. SPANH.

q Ἀναθεῖναι τῷ Θεῷ·] Ita ut decuit, in quatuor *MSS.* ἀναθέσθαι perperam in *Editis*, *Aliiſque.*

r Σαμου-

β'. [r] Ὡμολόγει δὲ ποιήσειν Σαοῦλος τὰ προστασσόμενα· τὴν δὲ πειθαρχίαν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν οὐκ ἐν τῷ ποιήσασθαι τὴν πρὸς τοὺς Αμαληκίτας [s] στρατιὰν λογιζόμενος εἶναι μόνον, [t] ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτοιμότητα καὶ τὸ τάχος ἀναβολῆς οὐ προσούσης ἔτι μᾶλλον ἐμφανίζει. [v] ἀθροίζει τε πᾶσαν τὴν δύναμιν· καὶ ταύτην ἐξαριθμήσας ἐν Γαλγάλοις, εὑρίσκει τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔξω τῆς Ἰούδα φυλῆς περὶ [x] τεσσαράκοντα μυριάδας. [y] ἥδε γὰρ ἡ φυλὴ καθ' αὑτὴν ἐστι στρατιῶται τρισμύριοι. Σαοῦλος δὲ, ἐμβαλὼν εἰς τὴν τῶν Αμαληκιτῶν [z] χώραν, ἐνέδρας πολλὰς καὶ λόχους ἐπὶ τὸν χείμαρρον τίθησιν· ὡς μὴ μόνον ἐκ τοῦ φανεροῦ μαχομένους αὐτοὺς κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ μὴ προσδοκῶσι κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐπιπίπτειν, καὶ κυκλουμένους ἀναιρεῖν. καὶ δὴ συμβαλὼν αὐτοῖς εἰς μάχην, [a] τρέπεται τοὺς πολεμίους· καὶ διαφθείρει πάντας, φεύγουσιν ἐπακολουθῶν. ὡς δ' ἐκεῖνο τὸ ἔργον αὐτῷ κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ προφητείαν ἐχώρησε, ταῖς πόλεσι τῶν Αμαληκιτῶν προσέβαλε· καὶ τὰς μὲν μηχανήμασι, τὰς δὲ ὀρύγμασιν ὑπονόμοις καὶ τείχεσιν ἔξωθεν ἀντῳκοδομημένοις, τὰς δὲ λιμῷ καὶ δίψει, τὰς δ' ἄλλοις τρόποις ἐκπολιορκήσας καὶ λαβὼν κατὰ κράτος, ἐπὶ σφαγὴν γυναικῶν καὶ νηπίων ἐχώρησεν· οὐδὲν ὠμὸν οὐδ' ἀνθρωπίνης σκληρότερον διαπράσσεσθαι φύσεως ἡγούμενος, πρῶτον μὲν, πολεμίους ταῦτα δρῶν· ἔπειτα [b] προστάγματι Θεοῦ, ᾧ τὸ μὴ πείθεσθαι κίνδυνον ἔφερε. λαμβάνει δὲ καὶ τὸν βασιλέα [c] τῶν ἐχθρῶν Αγαγον αἰχμάλωτον. οὗ θαυμάσας τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, σωτηρίας ἄξιον ἔκρινεν· οὐκ ἔτι τοῦτο ποιῶν κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ, πάθει δὲ νικώμενος ἰδίῳ, καὶ χαριζόμενος ἀκαίρως περὶ ὧν οὐκ εἶχεν ἀκίνδυνον ἐξουσίαν οἴκτῳ. [d] ὁ γὰρ Θεὸς οὕτως ἐμίσησε τὸ τῶν Αμαληκιτῶν ἔθνος, ὡς μηδὲ νηπίων φείσασθαι κελεῦσαι, πρὸς ἃ μᾶλλον ἔλεος γίνεσθαι πέφυκε. Σαοῦλος δὲ, [e] αὐτῶν τὸν βασιλέα, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν εἰς Εβραίους κακῶν ἔσωσε· [f] τῆς μνήμης ὧν ἐπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ τοῦ πολεμίου κάλλος ἐπίπροσθε ποιησάμενος. συνεξήμαρτε δ' αὐτῷ καὶ τὸ πλῆθος. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν βοσκημάτων ἐφείσαντο καὶ διήρπασαν, μὴ τηρεῖν αὐτὰ τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος· τά τε ἄλλα χρήματα καὶ τὸν πλοῦτον ἐξεφόρησαν. εἰ δέ τι μὴ σπουδῆς [g] ἄξιον ἦν ὥστε κτήσασθαι, διέφθειραν.

γ'. Νικήσας δὲ Σαοῦλος [h] ἅπαντας, τοὺς ἀπὸ [i] Πηλουσίου τῆς Αἰγύπτου καθήκοντας ἕως τῆς Ερυθρᾶς θαλάσσης, διέφθειρε [k] τὴν τῶν πολεμίων, παραλιπὼν τὸ τῶν [l] Σικιμιτῶν ἔθνος. οὗτοι γὰρ ἐν τῇ Μαδιηνῇ χώρᾳ μέσοι κατῴκηνται. πρὸ δὲ τῆς μάχης πέμψας παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀναχωρεῖν, μὴ τοῖς Αμαληκίταις κοινωνήσωσι [m] συμφορᾶς. συγγενεῖς γὰρ αὐτοὺς ὄντας Ραγουήλου τοῦ Μωϋσέως πενθεροῦ, σώζειν αἰτίαν [n] ἔχειν.

δ'. Καὶ Σαοῦλος μὲν, ὡς μηδενὸς παρακούσας ὧν ὁ προφήτης ἐπέστελλε μέλλοντι τὸν πρὸς Αμαληκίτας ἐκφέρειν πόλεμον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ πᾶσιν ἐκείνοις ἀκριβῶς πε-

2. Et Saulus quidem pollicitus est se jussa exsecuturum: ratus vero suam erga Deum obedientiam non in eo solum spectari, quod exercitum in Palæstinos educeret; præterea promptitudinem suam & celeritatem, rem nihil differendo, magis etiam ostendit. Imo copias suas omnes colligit: iisque in Galgala recensitis, Israëlitas absque tribu Judæ comperit esse circiter quadringenta millia. nam & tribus ista separatim habuit triginta millia. Saulus autem, facta irruptione in Amalecitarum regionem, multas insidias & cohortes apud fluvium collocat: ut non solum marte aperto eos infestaret; sed ex improviso etiam per vias illos adoriretur, & circumdatos opprimeret. Ac cum acie concurreret cum illis, hostes in fugam vertit: atque ad unum omnes perimit, dum fugientes insequeretur. Posteaquam vero illud incœptum prospere ex Dei prædictione successit, Amalecitarum urbes invadebat: ac cum alias quidem stratagematibus, alias vero suffossionibus cuniculosis, & externis operibus è regione structis, alias autem fame & siti, alias denique modis aliis expugnasset ac vi in potestatem suam redegisset, ad cædem feminarum etiam & puerorum processit; nihil existimans se crudele, aut naturæ humanæ adversum in eo facere. primum quidem, quod hostes erant, in quos id fiebat; dein Dei jussu id exsequebatur, cui non obtemperare periculosum erat. Quin & Agagum hostium regem captivum ducit. cujus pulchritudinem & proceritatem corporis admiratus, dignum qui servaretur judicabat: non jam hoc faciens ex voluntate Dei, sed proprio victus affectu; & misericordiæ, ubi ei non integrum erat sine periculo, intempestive cedens. Deus enim adeo gentem Amalecitarum odio habuit, ut jusserit ne infantibus quidem parcere, ad quos miserandos sumus procliviores. Saulus autem eorum regem, Hebræis etiam malorum omnium auctorem servavit; eorum quæ præceperat Deus parum memor, dum majoris faceret hostis pulchritudinem. Et similiter ac ipse peccavit etiam populus. nam & illi jumentis & pecoribus pepercerunt, eaque sibi diripuerunt, etiamsi jussisset Deus nequid eorum conservarent: imo & alias res divitiasque exportarunt. Si quid vero possidere vix operæ pretium esset, corruperunt.

Saulus, præcepti divini immemor, capta servari & ferri jubet, interque ea Agagum regem. 1 Reg. c. 15.

3. Cum autem Saulus subegisset universos, quotquot à Pelusio in Ægypto pertingunt usque ad mare Rubrum, terram hostilem *omnem* devastavit, sola Sicimitarum gente intacta. illi enim in Madianiticæ regionis meditullio habitarunt. Hos vero, antequam acie decertaret, nunciis missis admonuit ut secederent, ne calamitatem cum Amalecitis participarent. erat enim cur eos incolumes vellet, propter necessitudinem quæ illis cum Raguelo Moysis socero intercedebat.

Sicimitarum genti parcitur.

4. Et quidem Saulus, ac si nihil eorum neglexerit, quæ ei, bellum contra Amalecitas illaturo, in mandatis dederat propheta, sed quasi omnibus istis

Deus offensus ad Samuelum dicit pœnitere se, quod Saulum regem constituerit. 1 Reg. c. 15.

r Ὡμολόγει δὲ] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *reliquis* ὁμολογεῖ.

s Στρατιὰν λογιζόμενος] Στρατείαν *Big.* & *Samb.*

t Ἀλλὰ καὶ] Forte scribendum ἀλλὰ κατὰ &c. COCC.

v Ἀθροίζει τε πᾶσαν] Ἀθροίζεται πᾶσαν *Vat.*

x Τεσσαράκοντα μυριάδας.] Ita etiam LXX. Verum in *Hebr.* & *Vulg.* 200 millia peditum & 10 millia Judæorum. SPANH.

y Ἥδε γὰρ] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* ἡ δὲ aut ἥδε φυλὴ &c. *Bas. G. Aliique.* Ibidem καθ' αὑτὴν εἶχε στρατιώτας τρισμυρίους *Vet. Interpr.*

z Χώραν,] Vox χώραν deest *Vat.* & commode abesse potest.

a Τρέπεται τοὺς πολεμίους·] Τρέπει *Busb.* & *Hen.* atque mox προσέβαλλει.

b Προστάγματι Θεοῦ] Προστάγματι τοῦ Θεοῦ *Vat.*

c Τῶν ἐχθρῶν] Ita in quinque *MSS.* τὸν ἐχθρὸν *Bas. G.* & *Vat.*

d Ὁ γὰρ Θεὸς] Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς *Vat.*

e Αὐτῶν τὸν βασιλέα,] Αὐτὸν τὸν βασιλέα *Samb.* emphasi quadam. Αγαγον τὸν βασιλέα jam olim viderat *Epiphanius.*

f Τῆς μνήμης] Τῆς μνήμης μὲν ὧν *Vat.* & mox ἐπέταξεν pro ἐπέστειλεν *Hen.* & *Busb.* & dein ἐπίπροσθεν in quibusdam *MSS.*

g Ἄξιον ἦν] Ἄξιον ἦν ὥστε μὴ κεκτῆσθαι *Vat.* atque ita *Epiphan.* qui vertit, *si quid vero dignum possideri non erat.*

h Ἅπαντας, τοὺς ἀπὸ] LXX. ἀπὸ Εὐιλὰθ ἕως Σοὺρ ἐπὶ προσώπου Αἰγύπτου & ita in Hebr. SPANH.

i Πηλουσίου τῆς Αἰγύπτου καθήκοντας ἕως τῆς Ερυθρᾶς θαλάσσης, διέφθειρε] Πηλούσιον u. Ægypti. vid. lib. X. c. 1. §. 4. & c. 6. §. 1. SPANH.

k Τὴν τῶν πολεμίων,] Scilicet στρατιὰν sive γῆν. verum τὰ τῶν πολεμίων habent *Big.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Samb.* à manu secunda.

l Σικιμιτῶν] Kenitæ appellantur 1 Sam. 15. 6. qui Samaritanis שלמאה. an שכמאה legendum est, ut id conveniat cum his Σικιμίταις; REL.

m Συμφορᾶς.] Τῆς συμφορᾶς *Samb.* & *Vat.* disertius.

n Ἔχειν.] Ἔχεν *Vat.*

istis curatis præstitisque ex hostibus victoriam esset adeptus, domum reversus est cum gaudio ob res prospere gestas. Deus autem regis Amalecitarum incolumitatem graviter fert, & prædam pecudum à populo abactarum; quod ipso non permittente hæc fecissent. Nam indignum esse existimabat, quod cum hostes quidem, ipso vires largiente, vicissent & superassent, illum tamen * contemptui haberent & negligerent, neque ut regem humanum tractarent. Samuelo igitur prophetæ dicebat, se pœnitere creati regis Sauli, *utpote* qui non curet sua mandata exsequi, sed malit agere quod lubet. His auditis Samuelus vehementer conturbatus est; atque in animum induxit tota nocte Deum comprecari, ut cum Saulo in gratiam rediret, eique non succenseret. At ille, quantumlibet à propheta rogatus, veniam Saulo nequaquam annuit: quod non justum existimarit, *hujusmodi* peccata *alterius* precibus condonare. non enim aliunde magis nascuntur, quam ex nimia eorum in quos peccatur indulgentia: qui dum lenitatis & benignitatis gloriam aucupantur, non animadvertunt se peccandi ansam dare. Cum igitur Deus preces prophetæ non admitteret, & certum esset eum nolle sententiam mutare, prima luce Samuelus ad Saulum Galgalis tum agentem proficiscitur. Illo vero conspecto, rex ad eum *protinus* accurrit; & cum eum salutasset, Deo, inquit, gratias ago, qui mihi victoriam dedit: omnia vero, quæ ille imperaverat, peracta esse. At Samuelus ad hæc subjiciens, dicebat, quî fit igitur, ut vocem pecudum & jumentorum in castris audiam. Ille vero respondit, populum ea in victimas reservasse. veruntamen Amalecitarum gentem universam juxta mandatum Dei funditus excisam esse & deletam: & ne unum quidem superesse, nisi quod regem, quem solum salvum voluit, ad eum captivum adduxerit. de quo quid fieri oporteret, fore ajebat ut secum deliberarent. Tum propheta, non, victimis, dicebat, oblectari Deum, sed viris bonis & justis. Hi vero sunt qui illius voluntati & jussis obsequuntur, & qui nihil credunt recte à se fieri, nisi quod Dei jussu fecerint. eum enim contemni *scito*, non quando ei non sacrificatur, sed cum quis non dicto audiens esse videatur. Ab iis vero qui ei non obtemperant, nec tribuunt cultum verum solumque Deo gratum, etiamsi multas & opimas victimas immolent, & donaria exquisitissima ex auro & argento conflata afferant, ne hæc quidem benigno placatoque animo accipit: sed ab his se avertit, & nequitiæ argumenta esse ducit, non pro pietate habet. At qui unum idque solum in memoria tenent, quod ipse pronunciaverit ac præceperit, mortemque malunt oppetere, quam ejusmodi quidquam violare, his delectatur, ac ne sacrificium quidem ab ipsis requirit. Verum etiamsi rem divinam fecerint, munere licet viliori; pauperem honorem libentius *ab his* accipit quam à quocunque alio vel locupletissimo. Tu itaque nosce Deum tibi graviter irasci: nam contempsisti ac neglexisti mandata ejus. Quamobrem qui potes existi-

Saulum contumaciæ arguit Samuelus, prædicitque fore ut regnum alteri traderetur. 1 Reg. c. 15.

φυλαγμένοις νενικηκὼς τοὺς πολεμίους, οἴκαδε [o] πρὸς αὑτὸν ὑπέστρεψε, χαίρων ἐπὶ τοῖς κατορθωμένοις. ὁ δὲ Θεὸς ἄχθεται [p] ἐπί τε τῇ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀμαληκιτῶν σωτηρίᾳ, καὶ τῇ τῶν βοσκημάτων διαρπαγῇ τοῦ πλήθους· τὸ μὴ συγχωρήσαντος αὐτοῦ ταῦτ' ἐπράχθη. δεινὸν γὰρ ἡγεῖτο, νικᾶν μὲν καὶ περιγίνεσθαι τῶν ἐχθρῶν, ἐκείνου τὴν ἰσχὺν διδόντος αὐτοῖς, καταφρονεῖσθαι δὲ καὶ [q] παρακούεσθαι, μηδὲ ὡς ἄνθρωπον βασιλέα. μετανοεῖν οὖν ἔλεγε πρὸς τὸν προφήτην Σαμούηλον [r] ἐπὶ τῷ χειροτονῆσαι βασιλέα τὸν Σαοῦλον, μηδὲν ὧν αὐτὸς [s] κελεύοι πράττοντα, τῇ δ' οἰκείᾳ βουλήσει χρώμενον. σφόδρα ταῦτ' ἀκούσας ὁ Σαμούηλος [t] συνεχύθη· καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς παρακαλεῖν ἤρξατο τὸν Θεὸν καταλλάττεσθαι τῷ Σαούλῳ, καὶ μὴ χαλεπαίνειν. ὁ δὲ τὴν συγγνώμην οὐκ ἐπένευσεν εἰς τὸν Σαοῦλον αἰτουμένῳ τῷ προφήτῃ· λογισάμενος οὐκ εἶναι δίκαιον [v] ἁμαρτήματα χαρίζεσθαι παραιτήσεσιν. οὐ γὰρ ἐξ ἄλλου τινὸς φύεσθαι μᾶλλον, ἢ τοῦ καταμαλακίζεσθαι τοὺς ἀδικουμένους. [x] θηρωμένους γὰρ δόξαν ἐπιεικείας καὶ χρηστότητος, λανθάνειν αὐτοὺς ταῦτα γεννῶντας. ὡς οὖν ἀπεῖπεν ὁ Θεὸς τῇ τοῦ προφήτου δεήσει, καὶ δῆλος ἦν μὴ μεταμελόμενος, ἅμ' ἡμέρᾳ Σαμούηλος εἰς Γάλγαλα παραγίνεται πρὸς Σαοῦλον. θεασάμενος δ' αὐτὸν ὁ βασιλεὺς προστρέχει, καὶ [y] κατασπασάμενος, τῷ Θεῷ, φησὶν, εὐχαριστῶ, [z] δόντι μοι τὴν νίκην· ἅπαντα μέντοιγε κεκελευσμένα [a] ὑπ' αὐτοῦ πέπρακται. Σαμούηλος δὲ πρὸς τοῦθ' ὑπολαβὼν, πόθεν οὖν ἀκούω θρεμμάτων, εἶπε, καὶ ὑποζυγίων βοῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ὁ δὲ τὸν λαὸν ταῦτα εἰς θυσίας ἀπεκρίνατο τετηρηκέναι. τὸ μέντοιγε τῶν Ἀμαληκιτῶν γένος ἅπαν ἐξηφανίσθαι κατὰ τὴν ἐντολήν· καὶ περιλελεῖφθαι ἄλλον μηδένα, πρὸς δ' αὐτὸν ἀγαγεῖν τηρήσαντα μόνον [b] αὐτὸν τὸν βασιλέα. περὶ οὗ τί δεῖ ποιεῖν βουλεύσεσθαι πρὸς ἀλλήλους ἔφασκεν. ὁ δὲ προφήτης, οὐχὶ θυσίαις, ἔλεγεν, ἥδεσθαι τὸ θεῖον, ἀλλὰ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ δικαίοις. οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ τῇ βουλήσει καὶ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ [c] κατακολουθοῦντες, καὶ μηδὲν ἄλλο πραχθήσεσθαι καλῶς ὑφ' ἑαυτῶν νομίζοντες, ἢ ὅτι ἂν ποιήσωσι τοῦ Θεοῦ κεκελευκότος. καταφρονεῖσθαι γὰρ, οὐχ ὅταν αὐτῷ μὴ θύῃ τις, ἀλλ' ὅταν [d] ἀπειθεῖν δοκῇ. παρὰ δὲ τῶν οὐχ ὑποτασσομένων οὐδ' ἀληθῆ καὶ μόνην τῷ Θεῷ κεχαρισμένην [e] θρησκευόντων θρησκείαν, οὔτ' ἂν πολλὰ καὶ πιμελῆ καταθύσωσιν ἱερεῖα, οὔτ' ἂν κόσμον ἀναθημάτων ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ πεποιημένων προσφέρωσι, δέχεται ταῦτ' εὐμενῶς· ἀλλ' ἀποστρέφεται, καὶ δείγματα τῆς πονηρίας, οὐκ εὐσέβειαν ἡγεῖται. τοῖς δ' ἓν καὶ μόνον τοῦθ' ὅπερ ἂν φθέγξηται καὶ κελεύσῃ ὁ Θεὸς διὰ μνήμης ἔχουσι, καὶ τεθνάναι μᾶλλον ἢ παραβῆναί τι τούτων αἱρουμένοις ἐπιτέρπεται· καὶ οὔτε θυσίαν ἐπιζητεῖ παρ' αὐτῶν. καὶ παρὰ θυόντων δὲ, [f] κἂν ᾖ λιτὰ, πενίας ἥδιον τὴν τιμὴν ἢ παρὰ τῶν πλουσιωτάτων δεξιοῦται. σὺ τοίνυν ἴσθι σαυτὸν δι' ὀργῆς ὄντα τῷ Θεῷ· [g] καταφρονήσας γὰρ

o Πρὸς αὑτὸν ὑπέστρεψε.] Ita *Big. Vat.* & *Samb.* πρὸς αὐτὸν ὑπέστρεψε [ἀνέστρεψε *Busb.*] χαίρων ἐπὶ τοῖς κατορθωμένοις *Bas. G. Aliique.*

p Ἐπί τε τῇ] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἐπὶ τῇ τοῦ β. *Vat.* Simpliciter τῇ τε τοῦ βασ. in *Editis*, *Suida*, *Aliisque.*

* *Contemptui haberent & negligerent*,] Illum spernerent, & nec tanquam humani regis præceptionibus obedirent, *Epiphan.* Ejus mandata contemni, etiamsi is mortalis aliquis rex fuerit, *Gelen.*

q Παρακούεσθαι,] Sic cum *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* παρακρούεσθαι *Bas. G. Aliique.*

r Ἐπὶ τῷ χειροτονῆσαι βασιλέα τὸν Σαοῦλον,] Desunt in *Coll. Big.* & *Voss.*

s Κελεύοι] Κελεύσει pro κελεύσῃ *Big.* & *Samb.*

t Συνεχύθη·] Διεχύθη solus *Vat.*

v Ἁμαρτήματα] Aut cum *Epiphanio*, *Big. Samb.* & *Vat.* ἁμαρτήμασι χαρίζεσθαι παραίτησιν. namque alternant istæ phrases, sensu eodem servato.

x Θηρωμένους] Θηρωμένους μὲν γὰρ δόξαν *Vat.*

y Κατασπασάμενος,] Κατασπασόμενος *Hen.* & *Busb.*

z Δόντι μοι τὴν νίκην·] Τῷ δόντι *Vat.* & mox παρ' αὐτοῦ *Big. Samb.* & *Vat*

a Ὑπ' αὐτοῦ] *Coll. Big.* & *Voss.* παρ' αὐτοῦ.

b Αὐτὸν τὸν βασιλέα] Αὐτῶν *Samb.* ut supra p. 329. §. 2. a. f.

c Κατακολουθοῦντες,] Κατακολουθήσαντες *Vat.*

d Ἀπειθεῖν δοκῇ.] Ἀπειθεῖν αὐτῷ δοκῇ *Big.* & *Samb.* ἀπειθείας πνεῦμα δοκῇ legisse videtur *Vet. Interpr.*

e Θρησκευόντων θρησκείαν,] Θρησκευόντων αὐτὸν θρησκείαν *Big. Samb.* & *Vat.* θρησκευόντων αὐτῷ θρησκείαν *Gall.*

f Κἂν ᾖ λιτὰ,] Κἂν ᾖ λιτὰ τὰ πενίας, ἥδιον τὴν τιμὴν μᾶλλον ἢ παρὰ τῶν πλ. *Big.* & *Samb.* κἂν ᾖ λιτὰ καὶ τὰ τῆς πενίας, ἥδιον ἢ τιμιωτάτην παρὰ τῶν πλ. aut simile quid, olim viderat *Epiphan.*

g Κατεφρόνησας] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* κατεφρόνησας γὰρ καταμελήσας in *Editis*, *Aliisque.*

γὰρ καὶ κατημέλησας ὧν ἐπέστελλε. πῶς οὖν οἴει τὴν θυσίαν [h] ἂν αὐτὸν προσβλέπειν ἐξ ὧν κατέκρινεν ἀπολέσθαι γινομένην· πλὴν εἰ μὴ [i] νομίζης [k] ὅμοιον ὀλέθρου τὸ θύεσθαι ταῦτα τῷ Θεῷ. προσδόκα τοίνυν τὴν βασιλείαν ἀφαιρεθησόμενος καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἀφ᾽ ἧς ὁρμώμενος τοῦ παρασχόντος σοι Θεοῦ ταύτην ἠμέλησας. Σάουλος δὲ ἀδικεῖν [l] ὡμολόγησε καὶ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἠρνεῖτο. παραβῆναι γὰρ τὰς ἐντολὰς τοῦ προφήτου· κατὰ μέντοιγε δέος καὶ τὸν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν φόβον μὴ κωλῦσαι διαρπάζοντας αὐτοὺς τὴν λείαν μηδ᾽ ἐπισχεῖν. ἀλλὰ συγγίνωσκε, [m] καὶ πρᾶος ἴσθι· [n] φυλάξεσθαι γὰρ εἰς τοὔπιον ἁμαρτεῖν. [o] παρεκάλει δὲ τὸν προφήτην ὑποστρέψαντα, θυσίας χαριστηρίους ἐπιτελέσαι τῷ Θεῷ. ὁ δὲ, οὐ γὰρ ἑώρα τὸν Θεὸν διαλλαττόμενον, ἀπῄει [p] πρὸς αὐτόν.

ε΄. Σάουλος δὲ, κατασχεῖν βουλόμενος τὸν Σαμουῆλον, [q] ἐλλαμβάνεται τῆς [r] διπλοΐδος, καὶ βιαίας τῆς ὁλκῆς διὰ τὸ μεθ᾽ ὁρμῆς ἀπεῖναι τὸν Σαμουῆλον γινομένης, [s] διασχίζει τὸ ἱμάτιον. τοῦ δὲ προφήτου τὴν βασιλείαν οὕτως αὐτοῦ διασχισθῆναι φήσαντος, καὶ λήψεσθαι ταύτην ἀγαθὸν καὶ δίκαιον· ἐμμένειν γὰρ τὸν Θεὸν τοῖς περὶ αὐτοῦ κεκριμένοις, ὡς τοῦ μεταβάλλεσθαι καὶ στρέφειν τὴν γνώμην ἀνθρωπίνου πάθους ὄντος, οὐχὶ θείας ἰσχύος. ὁ δὲ Σάουλος ἀσεβῆσαι μὲν ἔλεγεν, ἀγένητα δὲ ποιῆσαι τὰ πεπραγμένα μὴ δύνασθαι· τιμῆσαί γε μὴν αὐτὸν παρεκάλει, τοῦ πλήθους ὁρῶντος [t] σὺν αὐτῷ παραγινόμενον [v] τὸν Θεὸν προσκυνῆσαι. δίδωσι δὲ τοῦτο Σαμουῆλος αὐτῷ, καὶ συνελθὼν [x] προσκυνεῖ τῷ Θεῷ. ἄγεται δὲ καὶ ὁ τῶν Ἀμαληκιτῶν βασιλεὺς Ἄγαγος πρὸς αὐτόν. καὶ πυνθανομένου πῶς εἴη πικρὸς ὁ θάνατος, εἶπεν· ὡς σὺ πολλὰς μητέρας Ἑβραίων ἐπὶ τέκνοις ὀδύρεσθαι καὶ πένθος [y] ἄγειν ἐποίησας, οὕτως ὀδυνήσεις ἐπὶ σαυτῷ διαφθαρέντι τὴν μητέρα. καὶ κελεύει παραχρῆμα αὐτὸν ἐν Γαλγάλοις ἀποθανεῖν· καὶ αὐτὸς δὲ εἰς [z] Ῥαμαθὰν πόλιν [a] ἀπαλλάσσεται.

mare quod ad tuum reſpiciet ſacrificium, ex iis adornatum quæ interitui & exitio deſtinaverat; niſi forte putas perinde eſſe ea Deo immolare ac perdere. Quapropter exſpecta, quod te viciſſim regno privabit & poteſtate, qua ſubnixus & elatus ejus largitorem Deum inſuper habuiſti. Saulus autem faſſus eſt ſe male agere; atque peccatum *ſuum* non negabat. Se enim contra prophetæ mandatum feciſſe: attamen ex metu & propter timorem ſibi à militibus incuſſum, illos non prohibuiſſe à prædæ direptione nec cohibuiſſe. ſed ignoſce *mihi*, *inquit*, & mitis eſto *benignuſque:* ſe enim cauturum eſſe, ne deinceps peccet. Prophetam autem obſecrabat ut reverteretur, & *tantiſper maneret dum* pacificas Deo hoſtias immolaret. Ille vero, quod nulla ex Deo in gratiam cum eo redeundi ſpes affulſerit, in eo erat ut domum abiret.

5. At Saulus, volens Samuelem retinere, manu prehendit pallium: ac, vi paulo majori adhibita quod properantius diſcederet, veſtimentum diſcindit. Cumque propheta dixiſſet, fore ut ſic regnum ejus dilaceraretur, illudque habiturum eſſe virum bonum & juſtum; Deum enim ſuis de eo ſtare decretis, quippe quod ſententiam mutare & ab ea diſcedere humanæ fragilitatis ſit, non Dei potentiæ. Tum Saulus ſe quidem peccaſſe dicebat, ſed quæ facta fuerint infecta reddere non poſſe; rogabatque ſaltem hoc honoris ſibi coram populo haberet, ut ſecum profectus Deum adoraret. Hoc autem ei annuit Samuelus, ſimulque cum eo Deum adoratum ivit. Poſt hæc adductus eſt ad eum Agagus rex Amalecitarum. Qui cum ſciſcitaretur quo modo mors acerba res eſſet, dixit *ad eum propheta:* quemadmodum tu multis Hebræorum matribus cæſis earum filiis lamentationem & luctum excitaſti, ita & tu matri tuæ dolorem afferes cum de morte tua inaudiverit. confeſtimque jubet ut Galgalis moreretur: ipſe vero reverſus eſt in urbem Ramatham.

IX. *Peccatum ſuum agnoſcit Saulus. 1 Reg. c. 15.*

Agagum regem interficit Samuelus. 1 Reg. c. 15.

ΚΕΦ. η΄.

Ὅτι παραβαίνοντος Σαούλου τὰς ἐντολὰς τοῦ προφήτου, Σαμουῆλος ἄλλον ἀπέδειξε βασιλέα κρύφα, Δαυίδην ὄνομα, κατ᾽ ἐπιτροπὴν Θεοῦ.

Σάουλος δὲ ὁ βασιλεὺς αἰσθόμενος ὧν [b] πειραθείη κακῶν, ἐχθρὸν αὐτῷ τὸν Θεὸν κατασκευάσας, εἰς τὸ βασίλειον ἀναβαίνει [c] Γαβᾶ· σημαίνει δὲ βουνὸν ἑρμηνευόμενον τὸ ὄνομα· καὶ μετ᾽ ἐκείνην οὐκ ἔτι τὴν ἡμέραν εἰς ὄψιν ἔρχεται τῷ προφήτῃ. Σαμουήλῳ δὲ, λυπουμένῳ περὶ αὐτοῦ, παύσασθαι μὲν τῆς φροντίδος ἐκέλευσεν ὁ Θεός· λαβόντα δὲ τὸ [d] ἅγιον ἔλαιον εἰς [e] Βηθλεέμην ἀπελθεῖν πόλιν πρὸς Ἰεσσαῖον παῖδα Ὠβήδου, καὶ χρῖσαι τῶν υἱῶν αὐτοῦ [f] ὃν ἂν αὐτὸς ἐπιδείξῃ βασιλέα γενησόμενον. ὁ δὲ εὐλαβεῖσθαι φήσας, μὴ τοῦτο μαθὼν Σάουλος ἀνέλῃ λοχήσας αὐτὸν, ἢ καὶ φανερῶς· ὑποθεμένου τοῦ Θεοῦ

CAP. VIII.

Quod, cum Saulus contra prophetæ mandata faceret, Samuelus clam alium crearit regem, Davidem nomine, ex juſſu Dei.

Saulus autem rex *tum demum* ſentiens quæ mala pateretur, qui effecerat ut Deus ſibi inimicus eſſet, aſcendit in regiam Gaba: (quod nomen ex interpretatione collem ſignificat) nec unquam poſt illam diem in prophetæ conſpectum venit. Cum vero Samuelus vicem ejus doleret, ut hanc quidem ſolicitudinem miſſam faceret, juſſit Deus: ſacro vero oleo aſſumpto in urbem Bethleema concederet ad Jeſſæum Obedæ filium; & de filiis ejus eum inungeret, quem ipſe ei regnaturum eſſe ſignificarit. Cumque diceret vereri ſe, ne Saulus ſi hoc ſenſerit, vel per inſidias vel aperta vi perniciem ipſi ſtrueret, promittente Deo facienteque ut

Samuelo jubet Deus ut unum e Jeſſæi filiis unctum eat. 1 Reg. c. 16.

---

h Αν αὐτὸν προσβλέπειν] Iterum ex *iiſdem* repoſuimus particulam ἂν, quæ deerat in *Editis*.

i Νομίζης] Lege νομίζεις. COCC.

k Ομοιον ὀλέθρου] Ομοιον ὀλέθρῳ *Big. Samb* & *Vat.*

l Ωμολόγησε] Vel ὡμολόγει, ut in iiſdem *MSS.*

m Καὶ πρᾶος] Καὶ νῦν πρᾶος ἴσθι legerat *Epiphan.*

n Φυλάξεσθαι] Φυλάξασθαι *Big. Samb.* & *Vat.*

o Παρεκάλει δὲ] Παρακαλεῖ δὲ *Busb.* & *Vat.*

p Πρὸς αὐτόν.] Πρὸς ἑαυτὸν *Samb.*

q Ελλαμβάνεται] Επιλαμβάνεται (*Coccejus*) *Samb.* à manu ſecunda. forſan ex *Zonara.*

r Διπλοΐδος,] Idem quod δίπλακος Hom. Od. τ. & Apollon. Rhodius lib. I. v. 926. & 722 διπλοῖς & Anthol. lib. III. c. XXXIII. Ep. 12. Ita etiam hic LXX. 1 Sam. XV. 27. Conf. cap. XIV. §. 2. infr. SPANH.

s Διασχίζει] Διασχίζεται τὸ ἱμ. *Vat.*

t Σὺν αὐτῷ] Forte καὶ σὺν αὐτῷ COCC

v Τὸν Θεὸν] Ita *Cocc* & *Hudſon.* reliqui editi habent τῷ Θεῷ nec video in *MSS.* mutationem, niſi mutaverit lectionem *Hudſ.* ex iis quos non nominaverit. HAV.

x Προσκυνεῖ] Προσκυνεῖ τὸν Θεὸν *Vat.*

y Αγειν ἐποίησας,] Εχειν *Big.* & *Samb.* & in margine.

z Ραμαθὰν πόλιν] Ita cum *Vet. Interpr.* prout etiam in p. 307. §. 2. princ. Αρμαθὸν *Baſ.* & *G.* *Aliique.* Αρμαθὴν legiſſe videtur *Epiphan.* HUDS. *Gen.* Αρμαθὸν· Αρμαθαὶμ LXX. Hebr. הרמתה Αρμαθὰ cap. XI. ſequ. §. 5. & cap. XIII. §. 5. SPANH.

a Απαλλάσσεται.] Απηλλάσσετο *Vat.*

b Πειραθείη] Ita ex *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* in *Editis*, *Aliiſque* πειραθεὶς.

c Γαβᾶ.] Sic cum *Busb.* Γαβὰ in *cæteris.* Γαβαὰ Σαοὺλ *S. Literis.* HUDS. גב *locus editus*, גבה *altitudo.* Hinc infr. Cap. XII. §. 4. ἐπὶ τὸν βουνὸν οὗ τὸ βασίλειον εἶχε· Gelenius hic βουνὸν per Gabam vertit: *ad Regiam urbem Gabam.* SPANH.

d Αγιον ἔλαιον εἰς] Αγγεῖον τοῦ ἐλαίου. *Busb.* & *Epiphan.* abs *Hiſtorico Divino.*

e Βηθλεέμην ἀπελθεῖν] Ita *Busb.* Βηθλεεμὴν *Baſ. G.* *Aliique.* Βηθλέμην *Samb* mallem ſane Βηθλεέμων, ut p. 305. §. 2. princip.

f Ον ἂν αὐτὸς] Ον αὐτὸς ἐπιδείξω σοι *Busb.* & *Hen.*

Jessæum ad sacra vocat, filiosque ejus in conspectum adduci jubet. 1 Regum, c. 16.

ut salvus *illuc* proficisceretur, ad urbem prædictam pervenit. Atque eum omnes salutabant, simulque de adventûs causa percontabantur. Dicebat autem, se eò venisse, ut Deo sacrificaret. Cum itaque rem divinam fecisset, Jessæum una cum liberis vocat, ut sacris vescerentur. Atque filiorum *ejus* natu maximum intuitus bene magnum & pulchrum, ex forma conjecit eximia hunc esse eum qui rex futurus esset. A Dei autem proposito aberravit. nam cum ex eo quæsivisset, an istum oleo inungeret juvenem, quem admiratus fuerat, regnoque dignum judicabat; non eadem, respondebat, spectare Deum ac homines. at tu quidem ad juvenis formam egregiam respiciens, & hunc sane idoneum existimas qui imperet. ego vero non constituo regnum corporis pulchritudini in præmium donare, sed animi virtuti: atque istum requiro qui eo nomine sit omnibus numeris absolutus; pietate & justitia & fortitudine & obsequio, ex quibus animi constat pulchritudo, *instructus & exornatus*. Hæc cum Deus dixisset, Jessæo præcepit Samuelus, ut ejus in conspectum filios *suos* adduceret. Atque ille fecit ut quinque alii se sisterent: quorum quidam ætate major Eliabus, secundus Aminadabus, tertius Samalus, quartus Nathanaëlus, & quintus vocabatur Raëlus, sextus vero Asamus. Propheta autem, cum & hos videret forma nequaquam cedere natu grandiori, Deum interrogavit, quemnam horum in regem deligeret. Datoque responso, neminem *ex hisce*, sciscitatur ex Jessæo, ecqui præterea illi essent liberi. Cumque is dixisset, *unum* restare nomine Davidem; at pastorem agere, pecorumque custodiæ operam dare. jubet istum statim evocari: ipsis enim, nisi ille adsit, epulis accumbere non licere. Ubi autem advenit Davides à patre accitus, adolescens colore flavus, * vividis oculis, & cætera pulcher. Hic est, cum tacite secum dixisset Samuelus, quem regnare Deo visum est, ipse quidem discumbit; sibi vero proximum juvenem collocat, ac *deinceps* Jessæum & filios *ejus*. Tum sumpto in conspectu Davidis oleo, & ipsum eo perfundit, submisseque in aurem dicit; & hoc signo est, quod Deus ipsum in regem elegerit. monebatque ut justitiam coleret, præceptisque ejus obtemperaret: atque ita regnum ei longo tempore permansurum, ac domum *ejus* splendidam fore celebremque; porro Palæstinos debellaturum esse; & cum quibuscunque gentibus bellum gesserit, victorem pugnaque superiorem, gloriam, dum viveret, illustrem habiturum, posterisque suis, *cum moreretur*, relicturum.

Samuelus à Deo monitus Davidem inungit. 1 Reg. c. 16.

Dei spiritu afflatur Davides, & Saulum dæmonibus agitatum cithara ad sanam mentem reducit. 1 Reg. c. 16.

2. Et quidem Samuelus, cum hæc *eum* monuisset, discedit: simulque numen relicto Saulo ad Davidem transit. Et hic quidem, postquam spiritus Dei ad ipsum migraverat, vaticinari cœpit: Saulum vero perturbationes quædam pervaserunt &

καὶ δόντος ἀσφαλείας ὁδὸν, [g] εἰς τὴν προειρημένην ἧκε πόλιν. καὶ πάντες αὐτὸν ἠσπάζοντό τε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀφίξεως [h] ἐπηρώτων. ἔλεγε δὲ ἥκειν ἵνα θύσῃ τῷ Θεῷ. ποιήσας οὖν τὴν θυσίαν, καλεῖ τὸν Ιεσσαῖον μετὰ τῶν τέκνων ἐπὶ τὰ ἱερεῖα. καὶ θεασάμενος αὐτοῦ τὸν [i] πρεσβύτατον τῶν υἱῶν εὐμεγέθη καὶ καλὸν, εἴκασεν ἐκ τῆς εὐμορφίας τοῦτον εἶναι τὸν μέλλοντα βασιλεύειν. διαμαρτάνει δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας. ἐπερωτήσαντι γὰρ αὐτὸν, εἰ χρίσει τῷ ἐλαίῳ τὸν νεανίσκον, ὃν αὐτὸς ἐτεθαυμάκει, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιον [k] ἔκρινεν· οὐ ταὐτὰ βλέπειν ἀνθρώπους, εἶπε, καὶ Θεόν. ἀλλὰ σὺ μὲν εἰς τὸ κάλλος ἀπιδὼν τοῦ νεανίσκου, καὶ δὴ τοῦτον ἡγῇ ἄξιον τοῦ βασιλεύειν εἶναι. ἐγὼ δὲ οὐ σωμάτων εὐμορφίας ἔπαθλον ποιοῦμαι τὴν βασιλείαν, [l] ἀλλὰ ψυχῶν ἀρετῆς· καὶ ζητῶ ὅστις [m] ταύτης ἐστὶ τελέως εὐπρεπὴς, εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ πειθοῖ, ἐξ ὧν τὸ ψυχῆς συνίσταται κάλλος, κατακεκοσμημένος. ταῦτα φράσαντος τοῦ Θεοῦ, πάντας ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Ιεσσαῖον τοὺς υἱοὺς ἐπιδεῖξαι Σαμουῆλος. ὁ δὲ πέντε ἄλλους ἐποίησεν ἐλθεῖν· ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος Ελίαβος, ὁ δεύτερος Αμινάδαβος, [n] Σάμαλος ὁ τρίτος, ὁ τέταρτος Ναθανάηλος, καὶ Ράηλος ὁ πέμπτος ἐκαλεῖτο, ὁ δὲ ἕκτος Ασαμος. ἰδὼν δὲ καὶ τούτους ὁ προφήτης μηδὲν χείρους τοῦ πρεσβυτέρου ταῖς μορφαῖς, [o] ἐπηρώτησε τὸν Θεὸν, τίνα τούτων αἱρεῖται βασιλέα. εἰπόντος δ᾽ οὐδένα, πυνθάνεται τοῦ Ιεσσαίου, μὴ πρὸς τούτοις αὐτῷ καὶ ἄλλοι παῖδές εἰσι. φήσαντος δὲ εἶναι [p] Δαυίδην τοὔνομα· ποιμαίνειν δὲ καὶ τῆς τῶν βοσκημάτων φυλακῆς ἐπιμελεῖσθαι. κελεύει καλεῖν αὐτὸν ἐν τάχει· κατακλιθῆναι γὰρ εἰς τὴν εὐωχίαν οὐκ εἶναι δυνατὸν αὐτοῖς, ἐκείνου μὴ παρόντος. [q] ὡς δ᾽ ἧκεν ὁ Δαυίδης μεταπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, παῖς ξανθὸς μὲν τὴν χρόαν, γοργὸς δὲ τὰς ὄψεις, καὶ καλὸς ἄλλως· οὗτός ἐστιν, εἰπὼν [r] ἡσυχῇ [s] πρὸς αὐτὸν Σαμουῆλος, ὁ βασιλεύειν ἀρέσας τῷ Θεῷ, κατακλίνεται μὲν αὐτός· κατακλίνει δὲ [t] ὑπ᾽ αὐτὸν τὸν νεανίσκον, καὶ τὸν Ιεσσαῖον [v] μετὰ καὶ τῶν παίδων. ἔπειτα [x] λαβὼν ὁρῶντος τοῦ Δαυίδου τὸ ἔλαιον, [y] ἀλείφει τε αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ οὖς ἠρέμα λαλεῖ. καὶ σημαίνει τοῦθ᾽, ὅτι βασιλεύειν αὐτὸν ὁ Θεὸς ᾕρηται. [z] παρῄνει δ᾽ εἶναι δίκαιον, καὶ κατήκοον αὐτοῦ τῶν προσταγμάτων· οὕτως γὰρ αὐτῷ παραμένειν τὴν βασιλείαν [a] ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ τὸν οἶκον λαμπρὸν καὶ περιβόητον γενέσθαι, [b] καταστρέψεσθαι δὲ καὶ Παλαιστίνους, καὶ οἷς ἂν ἔθνεσι πολεμῇ, νικῶντα [c] καὶ περιόντα τῇ μάχῃ, κλέος ἀοίδιμον ζῶντά τε ἕξειν, καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτὸν ἀπολείψειν.

β΄. Καὶ Σαμουῆλος μὲν ἀπαλλάσσεται, ταῦτα παραινέσας· πρὸς δὲ τὸν Δαυίδην μεταβαίνει τὸ θεῖον, [d] καταλιπὸν Σάουλον. καὶ ὁ μὲν προφητεύειν ἤρξατο, τοῦ θείου πνεύματος εἰς αὐτὸν [e] μετοικισαμένου· τὸν Σάουλον δὲ περιήρχετο [f] πάθη τινὰ καὶ δαιμόνια, [g] πνι-

g Εἰς τὴν προειρημένην] Ηλθεν εἰς τὴν πρ. πόλιν *Vat.* ἧκεν εἰς τὸ πρ. π. *Big.* & *Samb.*

h Επηρώτων.] Aut ἀνεπηρώτων cum *Samb.*

i Πρεσβύτατον] Τὸν πρεσβύτατον υἱὸν εὐμ. *Vat.*

k Εκρινεν·] Κρίνει *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

l Αλλὰ ψυχῶν ἀρετῆς·] Αλλὰ ψυχῶν ἀμέλει γ᾽ ἀρετῆς juxta *Epiphan.*

m Ταύτης] Forte ταύτῃ COCC.

n Σάμαλος ὁ τρίτος] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1. Σάλαλος *Bas.* & *G.* errore facillimo. Σαμᾶς *Vat.* Σαμὰ LXXII. in *Epiphanii* codd. aliquot *Samael*, & *Samaiel*, in aliis *Samma*, *Samna*. & *Sammaa*.

o Επηρώτησε τὸν Θεὸν,] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* ἐπηρώτησε.

p Δαυίδην τοὔνομα·] Ita cum quatuor *MSS.* Δαβίδην *Bas. G.* & *Vat.*

q Ως δ᾽ ἧκεν ὁ Δαυίδης] Ως δ᾽ ἦλθεν *Vat.*

* *Vividis oculis, & cætera pulcher.*] Μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν *Zonaras.* Pulcher aspectu, *Epiphan.* Martium quiddam tuens, *Gelen.*

r Ησυχῇ] Ita cum *Samb.* juxta *Chœroboscum.* ἡσυχῇ *Aliis.*

s Πρὸς αὐτὸν Σαμουῆλος,] Forsan leges πρὸς αὑτόν. vereor enim ut patri dixerit Samuelus, filium regem fore. *Bosius.* Imo ita intelliges πρὸς αὐτόν. Diserte πρὸς ἑαυτὸν *Hen.* & *Busb.*

t Υπ᾽ αὐτὸν τὸν νεανίσκον,] Υφ᾽ αὐτὸν *Big.* & *Samb.* mente eadem.

v Μετὰ καὶ τῶν παίδων.] Μετὰ καὶ παίδων *Samb.* μετὰ τῶν παίδων *Busb.* & *Hen.* μετὰ λοιπῶν παίδων juxta *Epiphanium.*

x Λαβὼν ὁρῶντος] Καταλαβὼν *Vat.*

y Αλείφει τε] Ex *MSS.* editi ἀλήφειτε.

z Παρῄνει δ᾽] Παρῄνει τε *Vat. Hen.* & *Busb.*

a Επὶ πολὺν χρόνον,] *Coll. Voss.* εἰς π. χ.

b Καταστρέψεσθαι] Καταστρέψασθαι *Big. Samb.* & *Vat.*

c Καὶ περιόντα] Sic quidem volui cum Codicibus *Bigotii* (*Coll. Voss. Coccejo*) & *Sambuci.* νικῶντα καὶ περιῶντα (forsan pro περιόντα) τὴν μάχην, κλέος τε ἀοίδ. *Bas.* & *G.* καὶ περιῶντα τῇ μάχῃ κλέος ἀοίδ. *Vat.*

d Καταλιπὸν Σάουλον.] Decore καταλιπὼν Σάουλον *Busb.* & *Hen.* pariterque καταλιπὼν τὸν Σάουλον *Big.* & *Samb.* eo casu πνεῦμα δὲ θεῶν &c. *Zonaræ.* καταλιπὸν τὸν Σάουλον *Vat.*

e Μετοικισαμένου·] Μετοικήσαντος τὸν Σάουλον δὲ περιέρχε‍ται *Busb.* & *Hen.*

f Πάθη τινὰ] Ita *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Epiphan.* πάθη δεινὰ *Bas. G.* & *Vat.*

g Πνι-

[g] πνιγμοὺς αὐτῷ καὶ [h] στραγγάλας ἐπιφέροντα, ὡς τοὺς ἰατροὺς ἄλλην μὲν αὐτῷ θεραπείαν μὴ ἐπινοεῖν· εἰ δέ τις ἐστὶν ἐξᾴδειν δυνάμενος καὶ ψάλλειν ἐπὶ [i] κινύρᾳ, τοῦτον ἐκέλευσαν ζητήσαντας, [k] ὁπότ' ἂν αὐτῷ [l] προσίοι τὰ δαιμόνια καὶ ταράττοι, ποιεῖν ὑπὲρ κεφαλῆς [m] στάντα ψάλλειν, καὶ τοὺς ὕμνους ἐπιλέγειν. [n] ὁ δ' οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ζητεῖσθαι προσέταξε τοιοῦτον ἄνθρωπον. Φήσαντος δέ τινος [o] αὐτῷ τῶν παρόντων, ἐν [p] Βηθλεέμῃ πόλει τεθεᾶσθαι Ιεσσαίου μὲν υἱὸν, [q] ἔτι δὲ παῖδα τὴν ἡλικίαν, εὐπρεπῆ δὲ καὶ καλὸν, [r] τά τε ἄλλα [s] πολλῆς σπουδῆς ἄξιον, [t] καὶ [v] ψάλλειν εἰδότα καὶ ᾄδειν ὕμνους, καὶ πολεμιστὴν ἄκρον· πέμψας πρὸς τὸν Ιεσσαῖον, ἐκέλευσεν ἀποστέλλειν αὐτῷ τὸν Δαυίδην, τῶν ποιμνίων ἀποσπάσαντα, βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν ἰδεῖν, περὶ τῆς εὐμορφίας καὶ ἀνδρείας ἀκούσας τοῦ νεανίσκου. ὁ δὲ Ιεσσαῖος πέμπει τὸν υἱὸν, καὶ ξένια δοὺς κομίσαι τῷ Σαούλῳ. [x] ἐλθόντος δὲ, ἥσθη· καὶ ποιήσας ὁπλοφόρον, διὰ πάσης [y] εἶχε τιμῆς. ἐξῄδετο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ· καὶ πρὸς τὴν [z] ἀπὸ τῶν δαιμόνων ταραχὴν, ὁπότε αὐτῷ ταῦτα προσέλθοι, μόνος ἰατρὸς ἦν, [a] λέγων τε τοὺς ὕμνους, καὶ ψάλλων ἐν τῇ [b] κινύρᾳ, καὶ ποιῶν ἑαυτοῦ γίνεσθαι τὸν Σαοῦλον. πέμπει τοίνυν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς Ιεσσαῖον, ἐᾶσαι [c] παρ' αὐτοῦ τὸν Δαυίδην κελεύων· ἥδεσθαι γὰρ αὐτῷ βλεπομένῳ καὶ παρόντι. [d] τὸν δ' οὐκ ἀντειπεῖν τῷ Σαούλῳ, συνεχώρησε δὲ κατέχειν.

spiritus malefici, qui suffocationes illi & strangulationes creabant. ita ut medici nullam quidem curationem illi adhibere cogitarent; si quis vero esset excantandi peritus & cithara psallendi, jusserunt, ut illo quæsito, quotiescunque ad eum mali accederent genii turbarentque, curæ illis esset, ut ad caput ejus adstans psalleret & hymnos recitaret. Ille autem rem non distulit, sed *suis* mandavit ut de hujusmodi homine sibi providerent. Cumque unus qui aderat *forte* diceret, in urbe Bethleemis se vidisse Jessæi quidem filium, adhuc vero ætate admodum juvenem, speciosum & pulchrum, cæteraque magni faciendum, psallere scientem & hymnos canere, studiisque bellicis exercitatissimum; missis ad Jessæum nunciis, jussit ut Davidem à gregibus abductum ad se mitteret; velle enim ipsum videre, quod multa de forma juvenis egregia & pulchritudine fama acceperit. Jessæus autem filium mittit, datis etiam muneribus quæ ad Saulum apportaret. Cumque venisset, eo delectatus est *Saulus*; eoque armigero usus, in summo honore habebat. Ab illo vero excantabatur, & contra perturbationem à dæmonibus illatam, cum hujusmodi quid ei contingeret, solus erat medicus; hymnos recitans & cithara psallens, faciensque ut Saulus sui compos fieret. Mittit igitur ad Jessæum patrem adolescentis, postulans ut Davides apud se maneret: illius enim conspectu & præsentia se mirifice capi. Is vero, Saulo non contradicendum ratus, concessit ut illum apud se retineret.

Davides apud Saulum in honore habetur. 1 Reg. c. 16.

ΚΕΦ. θ'.

Ως καὶ πάλιν ἐπεστράτευσαν τοῖς Εβραίοις οἱ Παλαιστῖνοι, ἐπὶ Σαούλου βασιλεύοντος. καὶ ὡς, Γολιάθου ἐν μονομαχίᾳ ἀναιρεθέντος ὑπὸ Δαυίδου, ἡττήθησαν.

CAP. IX. X.

Ut novam expeditionem contra Hebræos, Saulo regnante, susceperunt Palæstini: utque, post Goliathum à Davide interfectum, cum clade discesserunt.

Χρόνοις δ' ὕστερον οὐ πολλοῖς οἱ Παλαιστῖνοι [e] πάλιν συνελθόντες, καὶ δύναμιν [f] ἀθροίσαντες μεγάλην, [g] ἐπίασι τοῖς Ισραηλίταις· καὶ μεταξὺ [h] Σωχοῦς καὶ [i] Αζηκᾶς καταλαμβανόμενοι στρατοπεδεύονται. ἀντεπεξάγει δ' αὐτοῖς [k] τὴν στρατιὰν καὶ Σαοῦλος· καὶ ἐπί τινος ὄρους στρατοπεδευσάμενος, ἀναγκάζει τοὺς Παλαιστίνους τὸ μὲν πρῶτον στρατόπεδον καταλιπεῖν, ἐπὶ ὁμοίου δέ τινος ὄρους ἀντικρὺ τοῦ καταληφθέντος ὑπὸ τοῦ Σαούλου στρατοπεδεύσασθαι. [l] διέστησε δ' ἀπ' ἀλλήλων τὰ στρατόπεδα μέσος αὐλὼν τῶν [m] ὀρῶν ἐφ' ὧν ἦν. καταβὰς οὖν [n] τις τῶν ἐκ τοῦ Παλαιστίνων στρατοπέδου, [nn] Γολίαθος ὄνομα, πόλεως δὲ Γίττης; ἀνὴρ παμμεγεθέστατος· ἦν γὰρ πηχῶν

Cæterum aliquanto post Palæstini denuo congregati, coactisque magnis copiis, bellum Israëlitis inferunt; atque loco inter Sochum & Azecam occupato, ibi castra metantur. Saulus autem adversus illos exercitum educit: & cum in monte quodam cum suis consedisset, facit, ut Palæstini castra quidem priora relinquerent, simile vero jugum, è regione illius cui Saulus insederat, castris occuparent. Exercitus autem ab invicem diremit vallis, collibus in quibus consistebant interjecta. Itaque cum quidam è castris Palæstinorum descendisset, nomine Goliathus, & ex urbe Gitta, vir immanis staturæ (erat enim quatuor cubitorum & unius spi-

Palæstini rursus bellum inferunt Israëlitis. 1 Reg. c. 17.

Goliathus ultra sex cubitos longus ad singularem pugnam provocat Is-

g Πνιγμοὺς αὐτῷ] Πνῖγος καὶ στρ. *Vat.*

h Στραγγάλας] Lib. IX. inf. c. 4. §. 6. στραγγάλη διέφθειρε. Στραγγάλη *locus supplicii* apud Plutarchum in Ag. & Cleomene p. 824. A. Heic verò de morbo Sauli. SPANH.

i Κινύρᾳ,] Κινύρα ὄργανον μουσικὸν Hesych. & LXX. XVI. 16. 1 Sam. ψάλλειν ἐν κινύρᾳ Hebr. בכנור Vulgat. psallere citharâ. vid. Gen. IV. 21. & Cap. inf. XI. §. 3. SPANH.

k Οπότ' ἂν αὐτῷ] Ita cum *Samb.* & *Vat.* ὁπόταν in *Aliis.*

l Προσίοι τὰ δαιμόνια] Ita *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* προσίῃ *Bas. G.* & *Vat.* ibique ταράττῃ *Hen.* & *Busb.*

m Στάντα ψάλλειν,] Sic *Big. Samb* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* ἑστάντα. mox ψάλλειν τε *Samb.*

n Ο δ' οὐκ ἐμέλλησεν,] Eo modo *MSS.* Σαοῦλ δ' οὐκ ἐμ. *Bas.* & *G.*

o Αὐτῷ τῶν παρόντων,] Illud αὐτῷ inseruimus ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

p Βηθλεέμῃ πόλει] Ita ut supra p. 332. §. 1. ex *Busb.* (*Coccejo*) *Hen.* & *Vat.* Βηθλεέμ in *Editis*, *Aliisque.*

q Ετι δὲ παῖδα] Ετι δὲ καὶ παῖδα *Samb.*

r Τά τε ἄλλα] Ex *Samb Vat.* & *Epiphan.* τὰ δὲ ἄλλα in *cæteris.*

s Πολλῆς σπουδῆς ἄξιον,] Πολλῆς deest *Big. Samb.* & *Vat.* agnoscit tamen *Vet. Interpr* cum *Editis*, *Aliisque.*

t Καὶ ψάλλειν εἰδότα καὶ ᾄδειν ὕμνους,] Καὶ ἔτι καὶ *Big.* & *Samb.* & forsan *Vet Interpr.* qui vertit, *nec non.*

v Ψάλλειν εἰδότα καὶ ᾄδειν ὕμνους,] Quales ὑμνῳδοί à Græcis dicti, & vulgò pueri seu adolescentes ad id delecti, ut noto ad Callimachum. SPANH.

x Ελθόντος] Ελθόντι δὲ ἥσθη soli *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

y Εἶχε τιμῆς.] Ηγε *Busb. Hen.* & *Glycas.*

z Απὸ τῶν δαιμόνων] Vel ἀπὸ τῶν δαιμονίων, ut *Busb. Hen.* & *Epiphan.*

a Λέγων τε τοὺς ὕμνους, καὶ ψάλλων ἐν τῇ κινύρᾳ,] Quod utrumque præstabant οἱ κιθαρῳδοί, Callim. H. in Apoll. v. 12. μήτε σιωπηλὴν κίθαριν· SPANH.

b Κινύρᾳ] *Al.* κιννύρᾳ.

c Παρ' αὐτοῦ] Παρ' αὐτῷ *Samb.* & *Big.* παρ' αὐτῷ mavult *Coccejus.*

d Τὸν δ' οὐκ ἀντειπεῖν] Forte ὁ δὲ οὐκ ἔχων ἀντειπεῖν vel ὁ δὲ οὐκ ἀντεῖπε τ. σ. συνεχώρησε δὲ, vel ἐᾶν κατέχειν. COCC.

e Πάλιν συνελθόντες,] Illud πάλιν è *MSS.*

f Αθροίσαντες μεγάλην,] Συναθροίσαντες *Vat.*

g Επίασι τοῖς Ισραηλίταις·] Εφιστᾶσι *Vat.*

h Σωχοῦς καὶ] Σοκχὼθ καὶ Αζηκα LXX. Hebr. שוכה עזקה, vid. Lib. VII. c. 10. §. 1. SPANH.

i Αζηκᾶς καταλαμβανόμενοι] Ita cum *Epiphanio.* congrue satis ad *S. Literas.* Αζηχοῦς, aut Αζήκους in *Editis* & *MSS.*

k Τὴν στρατιὰν καὶ Σαοῦλος·] Τὴν στρατιὰν ὁ Σαοῦλος *Vat.*

l Διέστησε δ' ἀπ' ἀλλήλων] Διεστήκει δ' ἀπ' ἀλλήλων τὰ στρατόπεδα· μέσος δ' αὐλὼν τῶν ὀρῶν *Vat.*

m Ορῶν] *Vulg.* ὄρων. mox *Cocc.* ἦσαν.

n Τις τῶν ἐκ τοῦ Παλαιστίνων στρατοπέδου,] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.* τις τῶν Παλαιστίνων στρατοπέδου *Bas. G. Aliique.*

nn Γολίαθος ὄνομα,] Sic *Bas. G.* forma probabili. Γολιάθης perpetuo *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* modo legitimo. Γολιάθ *Zon. Cedren.* & *Glyc.* ex *S. Literis.*

…litas. 1 Reg. c. 17.

ſpithamæ, armis cinctus magnitudini corporis congruentibus; nam thorace quidem indutus erat qui quinque millia ſiclorum pendebat, cuſpide vero & ocreis æneis qualibus par erat viri magnitudinis adeo prodigioſæ membra tegi; haſta erat non leve geſtamen dextræ, ſed quam & ipſe humeris ſuſtinebat; quin & lanceam ſexcentorum ſiclorum habebat; multique eum ſequebantur arma *ejus* portantes) jam vero, *inquam*, cum hic Goliathus inter utramque aciem conſtitiſſet, ingenti utitur vociferatione, & ad Saulum & Hebræos clamat; "vos "quidem à pugnæ diſcrimine & periculis libero. "quæ nos adigit neceſſitas, ut exercituum jacturam acie confligendo faceremus? date è vobis "aliquem, qui mecum deſcendet in certamen; "* atque de bello finiendo ſtatuetur ex eo qui vicerit: is enim populus alteri ſerviet, cujus civis "ſuperior fuerit. multo enim melius eſſe & conſultiſſimum, unius periculo quæ vultis aſſequi, "quam omnium". Hæc loquutus in caſtra ad ſuos revertitur. Die autem proximo iterum egreſſus eadem verba fecit, ac per quadraginta dies conditionibus prædictis hoſtes provocare non deſtitit: adeo ut non mediocri terrore perculſi fuerint Saulus & exercitus. Et inſtructi quidem prodibant tanquam in aciem, neutri vero ad manus conſerendas veniebant.

Davides, à patre in castra missus, petiit ut sibi liceret cum Goliatho congredi. 1 Reg. c. 17.

2. At cum bellum *hoc* inter Hebræos & Palæſtinos gereretur, Saulus Davidem ad Jeſſæum patrem ablegavit, tribus *aliis* ejus filiis contentus, quos in ſocietatem belli & periculorum miſerat. Ille vero primum quidem ſe ad greges rurſus & pecus paſcendum recipit. at non multo poſt ad Hebræorum caſtra venit miſſus à patre, ut & fratribus commeatum afferret, ſciretque quid ageretur. Cum autem rurſus *ex acie* egrederetur Goliathus, & *Hebræos* provocaret, *eiſque* exprobraret, neminem illorum ea eſſe fortitudine, ut ſecum in certamen deſcendere auderet; Davides, dum colloqueretur cum fratribus de iis quæ ei mandaverat pater, audito ut Palæſtinus exercitum probro affecerit & contemptui habuerit, valde indignatus eſt, & ad fratres ſuos ajebat; ſe paratum eſſe ad hoſtem ſingulari certamine excipiendum. Ad hoc Eliabus fratrum natu maximus eum objurgavit, dicendo eum ſupra quam ætas fert audacem eſſe, & quid ſibi deceret plane neſcire: juſſitque ut ad greges ſuos & ad patrem ſe conferret. Is vero fratrem reveritus *ab eo* digreſſus eſt, & apud militum quoſdam verbis præ ſe tulit, quod *ipſe* vellet cum * *Palæſtino* provocante congredi. Juvenis autem propoſito ſtatim ab illis ad Saulum relato, *eum* rex ad ſe jubet accerſi. Ac cum ab eo requireret quidnam dicere vellet, "ne, inquit, animum deſpondeas, nec quid extimeſcas, ô Rex, ego elatos "hoſtis ſpiritus comprimam, ſimul ac cum ipſo "pugnam conſeruero, magnumque & procerum

[o] τεσσάρων καὶ σπιθαμῆς, ὅπλα τῇ φύσει τοῦ σώματος ἀναλογοῦντα περικείμενος, θώρακα μὲν γὰρ ἐνεδέδυτο σταθμὸν ἄγοντα πέντε χιλιάδας [p] σίκλων, κόρυθα δὲ καὶ [q] κνημιδας χαλκέας ὁποίας εἰκὸς ἦν ἀνδρὸς οὕτω παραδόξου τὸ μέγεθος [r] σκεπάσαι τὰ μέρη, δόρυ δὲ ἦν οὐ κοῦφον [s] βάσταγμα δεξιᾶς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτὸ αἴρων ἔφερεν, εἶχε δὲ καὶ λόγχην ἑξακοσίων σίκλων, εἵποντο δὲ πολλοὶ βαστάζοντες τὰ ὅπλα· στὰς τοίνυν ὁ Γολίαθος οὗτος μεταξὺ τῶν παρατάξεων, βοήν τε ἀφίησι μεγάλην, καὶ πρὸς τὸν Σαοῦλον καὶ τοὺς Ἑβραίους [t] λέγει· "μάχης μὲν ὑμᾶς καὶ κινδύνων ἀπαλλάττω. τίς γὰρ ἀνάγ"κη τὴν στρατιὰν [v] ἡμῶν συμπεσοῦσαν κακοπαθεῖν; δότε "δ᾽ ὅς τις ἐμοὶ [x] μαχεῖται τῶν ὑμετέρων, καὶ βραβευ"θήσεται [y] τὸ τοῦ πολέμου τέλος ἐν τῷ νενικηκότι· δου"λεύσουσι γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς ἑτέροις, [z] ὧν ἂν ὁ νικήσας γέ"νηται. [a] πολὺ δὲ κρεῖττον εἶναι καὶ [b] σωφρονέστατον, ἑνὸς "κινδύνῳ λαβεῖν ὃ [c] βούλεσθε, ἢ πάντων". ταῦτ᾽ εἰπὼν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ τῶν οἰκείων στρατόπεδον. [d] τῇ δ᾽ ἐρχομένῃ πάλιν ἐλθὼν, τοὺς αὐτοὺς ἐποιήσατο λόγους, καὶ μέχρι τεσσαράκοντα ἡμερῶν οὐ διέλειπε προκαλούμενος ἐπὶ τοῖς προειρημένοις τοὺς πολεμίους, ὡς καταπλαγῆναι [e] αὐτὸν τὸν Σαοῦλον καὶ τὴν στρατιάν. καὶ παρετάσσοντο μὲν ὡς εἰς μάχην, οὐκ ἤρχοντο δὲ εἰς χεῖρας.

β´. Τοῦ δὲ πολέμου συνεστηκότος τοῖς Ἑβραίοις καὶ τοῖς Παλαιστίνοις, [f] ὁ Σαοῦλος ἀπέστειλε τὸν Δαυίδην πρὸς τὸν πατέρα Ἰεσσαῖον, ἀρκούμενος αὐτοῦ τοῖς τρισὶν υἱοῖς, οὓς ἐπὶ συμμαχίαν καὶ τοὺς κινδύνους ἔπεμψεν. ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὰ ποίμνια πάλιν καὶ τὰς νομὰς τῶν βοσκημάτων παραγίνεται. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ ἔρχεται πρὸς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑβραίων πεμφθεὶς [g] ὑπὸ τοῦ πατρὸς, κομίσαι τε τοῖς ἀδελφοῖς ἐφόδια, καὶ γνῶναι τί πράττουσι. τοῦ δὲ Γολιάθου πάλιν ἐλθόντος, καὶ προκαλουμένου καὶ ὀνειδίζοντος, ὅτι μηδείς ἐστιν [h] ἀνδρεῖος ἐν αὐτοῖς, ὃς εἰς μάχην αὐτῷ τολμᾷ καταβῆναι· μεταξὺ τοῖς ἀδελφοῖς ὁμιλῶν [i] ὁ Δαυίδης περὶ ὧν ἐπέστειλεν ὁ πατὴρ, ἀκούσας βλασφημοῦντος τὴν στρατιὰν καὶ κακίζοντος τοῦ Παλαιστίνου, ἠγανάκτησε, καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ εἶπεν, ἑτοίμως ἔχειν μονομαχῆσαι τῷ πολεμίῳ. πρὸς τοῦθ᾽ ὁ [k] πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν Ἐλίαβος ἐπέπληξεν αὐτῷ, τολμηρότερον παρ᾽ ἡλικίαν καὶ ἀμαθῆ τοῦ προσήκοντος εἰπών· ἐκέλευσέ τε πρὸς τὰ ποίμνια καὶ τὸν πατέρα βαδίζειν. καταιδεσθεὶς δὲ τὸν ἀδελφὸν ὑπεχώρησεν· καὶ πρός τινας τῶν στρατιωτῶν ἀπελάλησεν, ὅτι θέλοι [l] μάχεσθαι τῷ προκαλουμένῳ. δηλωσάντων δ᾽ εὐθὺς τῷ Σαούλῳ τὴν τοῦ νεανίσκου προαίρεσιν, [m] μεταπέμπεται πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεύς. καὶ [n] πυθομένου τί βούλεται καὶ λέγειν, "[o] μὴ "ταπεινὸν, εἶπεν, ἔστω φρόνημα, μηδ᾽ εὐλαβές, ὦ "βασιλεῦ, καθαιρήσω γὰρ ἐγὼ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ πο"λεμίου, χωρήσας αὐτῷ διὰ μάχης, καὶ τὸν ὑψηλὸν καὶ "με-

o Τεσσάρων] Sex cubiti legitur in Sacris literis. REL.

p Σίκλων,] Σίκλων σταθμοῦ *Vat.* σίκλων χαλκοῦ legerat *Vet. Interpr.* σίκλων χαλκοῦ καὶ σιδήρου LXXII.

q Κνημίδας χαλκέας] Ita ex *Editis* cum minima mutatione vocis κνήμας in κνημίδας, approbantibus *MSS.* in quibus κνημίδας χάλκεα ὁποῖα εἰκὸς ἦν. Tibialia habebat ærea, quæ &c. in *Vet. Interpr.*

r Σκεπάσαι] Ita cum *Cod. Vat.* articulus *cæteris* negligitur. μέρη etiam dixit pro μέλη. De hac hiſtoria videſis *Glycam* & *Zonaram.*

s Βάσταγμα] Βασταγὴ, βάρος Heſych. SPANH.

t Λέγει·] Ἔλεγε· μάχης ὑμᾶς καὶ κινδύνων ἀπ. *Vat.*

v Ἡμῶν συμπεσοῦσαν] Ὑμῶν *Big.* & *Samb.*

x Μαχεῖται] Ita cum *Big. Samb.* & *Epiphanio*, vel etiam μάχηται. in *Editis* μάχεται.

* *Atque de bello finiendo ſtatuetur ex eo qui vicerit:*] Atque totum bellum unius victoria terminabitur, *Epiphan.*

y Τὸ τοῦ πολέμου τέλος] Τὰ τοῦ πολέμου τῷ νενικηκότι *Vat.*

z Ὧν ἂν ὁ νικήσας γένηται.] Ita cum *Big.* & *Samb.* articulus ὁ deeſt *Editis*, *Aliiſque.* οἷς ἂν νικήσας *Vat.*

a Πολὺ δὲ κρεῖττον] Forſan melius πολλῷ cum *Big. Samb.* & *Epiphanio.*

b Σωφρονέστατον,] Forte σωφρονέστερον. COCC.

c Βούλεσθε, ἢ πάντων] Ita plerique *MSS.* & *Vet. Interpr.* βούλεσθε τῶν πάντων *Baſ. Coll.* vero *Big.* & *Voſſ.* pro ἀπέστειλε habet ἀπέλυσε.

d Τῇ δ᾽ ἐρχομένῃ] Τῇ δ᾽ ἐχομένῃ *Samb.* eodem ſenſu.

e Αὐτὸν τὸν Σαοῦλον] Αὐτόν τε τὸν Σαοῦλον *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.*

f Ὁ Σαοῦλος ἀπέστειλε] Articulum ſupplevimus ex *MSS.*

g Ὑπὸ τοῦ πατρὸς,] Παρὰ τοῦ πατρὸς *Busb.* & *Hen.* & mox κομίσαι τοῖς *Vat.*

h Ἀνδρεῖος ἐν αὐτοῖς,] Ἀνδρεῖος αὐτοῖς *Vat.*

i Ὁ Δαυίδης] Ita cum quatuor *MSS.* in *reliquis* deeſt articulus.

k Πρεσβύτερος] Ita *Baſ. G.* Atticorum more πρεσβύτατος *Big. Samb.* & *Vat.* quod præfert *Boſius.*

l Μάχεσθαι] Μαχέσθηναι *Vat.*

* Palæſtino *provocante congredi.*] Verbum iſtud agnoſcit *Vet. Interpr.*

m Μεταπέμπεται] Μεταπέμπεται αὐτὸν *Samb. Busb.* & *Epiphan.*

n Πυθομένου τί] Πυνθανομένου *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.*

o Μὴ ταπεινὸν,] Μὴ ταπεινὸν ἔστω τὸ φρόνημα μηδ᾽ εὐλαβὲς, εἶπεν, ὦ βασ. *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.*

q Γί-

"μέγαν ὑπ' ἐμαυτῷ [p] βαλών. [q] γένοιτο μὲν αὐτὸς οὕτω "καταγέλαστος, ἔνδοξον δὲ τὸ σὸν στράτευμα· εἰ μηδ' "ὑπ' ἀνδρὸς πολεμεῖν ἤδη δυναμένου καὶ πιστευομένου παράταξιν καὶ μάχας, ἀλλ' ὑπὸ παιδὸς ἔτι δοκοῦντος "καὶ ταύτην ἔχοντος [r] τὴν ἡλικίαν ἀποθάνοι.

γ'. Τοῦ δὲ Σαούλου τὸ μὲν τολμηρὸν αὐτοῦ καὶ τὴν εὐψυχίαν θαυμάζοντος, οὐ θαῤῥοῦντος δὲ ἐπ' αὐτῷ διὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἀσθενέστερον εἶναι διὰ ταύτην πρὸς εἰδότα πολεμεῖν μάχεσθαι λέγοντος· "τοῦτ'", εἶπε Δαυίδης, "ἐπαγγέλλομαι, τῷ Θεῷ θαῤῥῶν [s] ὄντι μετ' ἐμοῦ· πεπείραμαι γὰρ αὐτοῦ τῆς βοηθείας. λέοντα γὰρ, [t] ἐπελθόντα μου ποτὲ τοῖς ποιμνίοις καὶ ἁρπάσαντα ἄρνα, διώξας καταλαμβάνω, καὶ τὸν μὲν ἄρνα ἐκ τοῦ στόματος ἐξαρπάζω τοῦ θηρός· αὐτὸν δὲ ὁρμήσαντα ἐπ' ἐμὲ τῆς οὐρᾶς βαστάσας καὶ προσρήξας τῇ γῇ, διαφθείρω. ταὐτὸ δὲ καὶ [v] ἄρκτον ἀμυνόμενος [x] διατίθεμαι. νομιζέσθω δὴ καὶ ὁ πολέμιος ἐκείνων [y] εἶναί τι τῶν θηρίων, ὀνειδίζων ἐκ πολλοῦ τὴν στρατιὰν, καὶ βλασφημῶν ἡμῶν τὸν Θεὸν, ὃς αὐτὸν ὑποχείριον ἐμοὶ ποιήσει.

δ'. Τῇ προθυμίᾳ τοιγαροῦν καὶ τῇ τόλμῃ τοῦ παιδὸς ὅμοιον γενέσθαι τέλος παρὰ τοῦ Θεοῦ Σάουλος εὐξάμενος, ἄπιθι, φησὶ, πρὸς τὴν μάχην. καὶ περιθεὶς αὐτῷ τὸν αὐτοῦ θώρακα, καὶ περιζώσας τὸ ξίφος, καὶ περικεφαλαίαν ἁρμόσας, [z] ἐξέπεμπεν. ὁ δὲ Δαυίδης, βαρυνόμενος ὑπὸ τῶν ὅπλων· οὐκ ἐγεγύμναστο γὰρ οὐδ' ἐμεμαθήκει φέρειν ὅπλα· "ταῦτα μὲν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, σὸς ἔστω κόσμος τοῦ [a] καὶ βαστάζειν δυναμένου, "συγχώρησον δὲ ὡς δούλῳ σου καὶ ὡς ἐγὼ βούλομαι μαχέσασθαι". τίθησιν οὖν τὰ ὅπλα· καὶ τὴν βακτηρίαν ἀράμενος, καὶ πέντε λίθους ἐκ τοῦ χειμάῤῥου βαλὼν εἰς τὴν πήραν τὴν ποιμενικὴν, καὶ σφενδόνην ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ φέρων, ἐπὶ τὸν Γολίαθον ἐπορεύετο. καταφρονεῖ δὲ οὕτως ἰδὼν αὐτὸν ὁ πολέμιος ἐρχόμενον· καὶ προσέσκωψεν, ὡς οὐχ [b] ὅσα πρὸς ἄνθρωπον ὅπλα νενόμισται [c] ταῦτ' ἔχων μέλλοι μάχεσθαι, οἷς δὲ κύνας ἀπελαύνομεν καὶ φυλαττόμεθα. μὴ αὐτὸν ἀντὶ ἀνθρώπου κύνα εἶναι δοκεῖ; ὁ δ' οὐχὶ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ χείρω κυνὸς αὐτὸν νομίζειν ἀπεκρίνατο. κινεῖ δὲ πρὸς ὀργὴν τὸν [d] Γολίαθον· καὶ ἀρὰς αὐτῷ τίθεται ἐκ τῆς [e] προσηγορίας τοῦ Θεοῦ, καὶ δώσειν ἠπείλησε τὰς σάρκας αὐτοῦ τοῖς ἐπιγείοις καὶ τοῖς μεταρσίοις [f] διασπάσασθαι. ἀμείβεται δ' αὐτὸν ὁ Δαυίδης. σὺ μὲν ἐπέρχῃ μοι [g] ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν δόρατι, καὶ ἐν θώρακι· ἐγὼ δὲ χωρῶν ἐπὶ σὲ, τὸν Θεὸν ὥπλισμαι, ὅς σέ τε καὶ τὴν πᾶσαν ὑμῶν στρατιὰν χερσὶ ταῖς ἡμετέραις διολέσει. καρατομήσω μὲν γάρ σε σήμερον, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα τοῖς ὁμοφύλοις κυσὶ παραβαλῶ· μαθήσονται δὲ πάντες, ὅτι προέστηκεν Ἑβραίων τὸ θεῖον, καὶ ὅπλα ἡμῖν καὶ ἰσχὺς [h] τοῦτό ἐστι τὸ κηδόμενον. ἡ δ' ἄλλη παρασκευὴ καὶ δύναμις ἀνωφελὴς, Θεοῦ μὴ παρόντος. ὁ δὲ Παλαιστῖνος ὑπὸ βάρους τῶν ὅπλων εἰς ὠκύτητα καὶ δρόμον ἐμποδιζόμενος, βάδην ἐπὶ τὸν Δαυίδην παραγίνεται· καταφρονῶν, καὶ πεποιθὼς γυμνὸν ὁμοῦ καὶ παῖδα ἔτι τὴν ἡλικίαν ἀπόνως ἀναιρήσειν.

"mihimet ſubjecero. Sic quidem iſte ab omnibus "irridebitur, tuus vero exercitus gloriam conſequetur: ſi non à viro ad bellum idoneo aut aciei "inſtruendæ ducendæque perito, ſed ab illo qui "puer eſſe videatur, eaque revera ſit ætate, occidi contigerit.

Deo fidens Saulo pollicetur ſe victorem fore.

3. Cum autem Saulus illius quidem animum intrepidum alacremque miraretur, ei vero propter ætatem non confideret, ſed ex ea imbecilliorem eſſe diceret quam ut cum viro pugnæ ſciente congrederetur, "hæc, ajebat Davides, polliceor, Deo "fidens quod mecum erit: ejus enim expertus "ſum auxilium. Nam leonem, cum greges meos "aliquando adortus eſſet & agnum abripuiſſet, "perſequutus apprehendi; & feræ quidem de faucibus agnum extorſi, ipſam vero, cum in me inſurrexiſſet, cauda ſublatam ac in humum adflictam occidi. * quin & idem plane feci, dum urſum ulciſcor. Itaque & hoſtis ille aliquid ex earum *ferarum* numero eſſe exiſtimetur, multa in "exercitum probra jaciens, & in Deum noſtrum "convicia effundens, qui ipſum *viribus ferocientem* "mihimet ſubjiciet.

Davides, depoſitis Sauli armis, cum pera paſtorali & funda in Palæſtinum proficiſcitur. 1 Reg. c. 17.

4. Tum Saulus Deum precatus, ut juveni omnia ex animi ejus prompti ſtrenuique ſententia ſuccederent, abi, inquit, ad pugnam. Et cum galeam illi ſuam impoſuiſſet, & *ſuo eum* accinxiſſet gladio, loricaque induiſſet, dimittebat *eum*. Davides autem armis gravatus (non enim erat *ad rem militarem* exercitatus, neque arma ferre didicerat) ajebat, "hæc quidem, ô Rex, tua ſint ornamenta, qui & illa geſtare potes; mihi vero ut ſervo "tuo concede pugnam prout & ipſe volo capeſſere". Arma itaque deponit: ac ſublato baculo, & quinque è torrente lapidibus in peram paſtoralem conjectis, dextraque manu fundam portans ibat Goliathum verſus. Cum autem hoſtis eum ita ad ſe accedentem vidiſſet, contemptui habet, & dicteriis eum inceſſit; quaſi non armis, quibus adverſus hominem uti moris eſt, iſta gerens ſecum pugnaturus prodeat, ſed quibus canes abigimus & ab illis cavemus. num ipſum canem, non hominem eſſe putaret? Ille autem nihil hujuſmodi *eſſe*, ſed vel cane eum deteriorem exiſtimare reſpondit. At exinde Goliathus ad iram commovetur; & diras illi imprecatur ex Dei cognomine, atque minatus eſt ſe carnes ejus beſtiis terreſtribus daturum eſſe, & volucribus aëriis ſparſurum. Illi vero ſubjicit Davides. Tu quidem cum gladio & haſta & lorica me aggrederis: mihi vero contra te venienti Deus pro armatura eſt, qui & te & totum veſtrum exercitum manuum noſtrarum viribus perdet. Nam hodie quidem caput tuum auferam, & reliquum corporis canibus tui ſimilibus tradam: & diſcent omnes quod Deus præfectus fuerit Hebræis, ejuſque providentia arma nobis vireſque ſuppeditet. at aliuſmodi parum valent apparatus & potentia, niſi Deus præſens cœptis adſpiret. Palæſtinus autem, quo minus feſtinaret & curſu uteretur armorum pondere impeditus, lento gradu Davidem verſus proficiſcitur; contemptum præ ſe ferens, fiduciaque fretus ſe facillime inermem ſimul ac ætate puerum perimere poſſe.

5. Ve-

p Βαλών.] Ita cum *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* in *Editis*, *Aliiſque* ὑπ' ἐμαυτοῦ λάβω. ὑπ' ἐμαυτοῦ ἀ· λάβω *Vat.*

q Γένοιτο μὲν] Γένοιτο μὲν ἂν αὐτὸς οὕτω *Big.* & *Samb.*

r Τὴν ἡλικίαν] Illud τὴν inſeruimus ex *MSS.*

s Ὄντι μετ' ἐμοῦ·] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* ὅτι μετ' ἐμοῦ.

t Ἐπελθόντα μου] Προσελθόντα *Vat.*

v Ἄρκτον ἀμυνόμενος] Ita, aſteiſmo Attico, *Baſ. Big. Samb. Hen* & *Busb.* unde ventus ἀπαρκτίας. ἄρτον *Gen Vat.* & *Vulgus.*

* *Quin & idem plane feci,*] Idem & urſo faciente, in eo ultus ſum, *Epiphan.* ſic etiam urſum, defendens gregem excepi, *Clericus.*

x Διατίθεμαι.] Διατίθημι *Vat.* & mox δὲ pro δὴ *Samb* & *Vat.*

y Εἶναί τι τῶν θηρίων,] Sic cum *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliiſque* τι deeſt.

z Ἐξέπεμπεν.] Ἐξέπεμψεν *Big. Samb.* & *Vat.*

a Καὶ βαστάζειν] Καὶ deeſt *Vat.*

b Ὅσα πρὸς ἄνθρωπον] Οἷα *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* mente non alia.

c Ταῦτ' ἔχων] Ταῦτ' ἔχοι μέλλων *Vat.*

d Γολίαθον·] Hic quidam Γολιάθην *Coll. Big.* & *Voſſ.*

e Προσηγορίας τοῦ Θεοῦ,] Vide *Grotium* ad *Matt* c. 22. v. 44. p. 211. HUDS. Vetus, *ex vocabulo Dei ſui.* Joſephus forte intellexit באלהין notari באלהי דוד COCC.

f Διασπάσασθαι.] Διαρπάσασθαι *Big. Samb.* & *Vat.*

g Ἐν ῥομφαίᾳ.] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliiſque* ἐν deeſt.

h Τοῦτό ἐστι] Τοῦτ' ἐστι κηδόμενον *Big.* & *Samb.* τοῦτο ἐστὶ κηδόμενον *Vat.*

i Πα-

XI.
Goliathum funda & lapide victum superat atque necat.

5. Verum antagonistæ occurrit juvenis cum occulto suo adjutore. ille autem Deus erat. Et cum è lapidibus, quos in peram ex torrente *delectos* conjecerat, unum deprompsisset fundæque adaptasset, *eum* in adversam Goliathi frontem jacit, qui vi sua ad cerebrum usque penetrabat: ita ut mox veterno correptus in faciem procideret Goliathus. Cum autem *Davides* cursu ad eum contendisset, super hostem jacentem constitit: strictoque illius ense, quod ipse gladium non haberit, ei caput amputat. Verum concidente Goliatho, superantur fugamque capessunt Palæstini. nam spectatissimum *è suis* prostratum videntes, & de rerum summa *jam* metuentes, non amplius *in acie* consistere decreverunt; sed in turpem & ignominiosam fugam semet conjicientes periculum evadere conabantur. Saulus autem & universus Hebræorum exercitus sublato clamore in eos irruunt, multisque cæsis, eos usque ad Gittæ fines & portas Ascalonis persequuntur. Et è Palæstinis quidem ceciderunt triginta circiter millia; & duplo plures vulnerati sunt. Porro Saulus, ad castra eorum reversus, munimenta diripit ac incendit: caput autem Goliathi Davides in suum tentorium reportavit, & gladium *ejus* Deo consecravit.

ε'. Απαντᾷ δὲ ὁ νεανίσκος μετὰ συμμάχου μὴ βλεπομένου τῷ πολεμίῳ. Θεὸς δ᾽ ἦν οὗτος. καὶ ἀνελόμενος ἐκ τῆς πήρας ὧν εἰς αὐτὴν κατέθηκεν ἐκ τοῦ χειμάρρου λίθον ἕνα, καὶ ἁρμόσας τῇ σφενδόνῃ, βάλλει ἐπὶ τὸν Γολίαθον εἰς τὸ μέτωπον, καὶ διῆλθεν ἕως τοῦ ἐγκεφάλου τὸ βληθέν· ὡς εὐθὺς καρωθέντα πεσεῖν τὸν Γολίαθον ἐπὶ τὴν ὄψιν. δραμὼν δ᾽ ἐφίσταται τῷ πολεμίῳ κειμένῳ· καὶ τῇ ῥομφαίᾳ τῇ ἐκείνου, μάχαιραν οὐκ ἔχων αὐτὸς, ἀποτέμνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πεσὼν δ᾽ ὁ Γολίαθος, ἧττα καὶ φυγὴ γίνεται [i] Παλαιστίνοις. τὸν γὰρ δοκιμώτατον ἰδόντες ἐῤῥιμμένον, καὶ περὶ τῶν ὅλων δείσαντες, οὐκ ἔτι μένειν [k] διεγνώκεσαν· ἀλλ᾽ αἰσχρᾷ καὶ ἀκόσμῳ φυγῇ παραδόντες [l] αὐτοὺς, ἐξαρπάζειν τῶν κινδύνων ἐπειρῶντο. Σάουλος δὲ καὶ πᾶς ὁ τῶν Ἑβραίων στρατὸς ἀλαλάξαντες ἐκπηδῶσιν [m] εἰς αὐτούς· καὶ πολλοὺς ἀποσφάττοντες διώκουσιν ἄχρι τῶν Γίττης ὁρίων καὶ τῶν πυλῶν τῶν [n] Ασκάλωνος. καὶ θνήσκουσι μὲν τῶν Παλαιστίνων εἰς τρισμυρίους· δὶς δὲ τοσοῦτοι τραυματίαι γίνονται. Σάουλος δὲ, ὑποστρέψας εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, διαρπάζει τὸ χαράκωμα καὶ ἐνέπρησεν· τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Γολιάθου Δαυίδης εἰς τὴν ἰδίαν σκηνὴν ἐκόμισεν, καὶ τὴν ῥομφαίαν ἀνέθηκεν τῷ Θεῷ.

CAP. X.

Davidi ob res præclare gestas invidet Saulus; atque, occasione insidias illi struendi arrepta, pollicetur se filiam ei daturum in matrimonium, si sexcenta Palæstinorum capita attulerit.

ΚΕΦ. ι'.

Δαυίδῃ ἀριστεύσαντι φθονεῖ ὁ Σάουλος· καὶ, δραξάμενος ἀφορμῆς πρὸς τὴν κατ᾽ ἐκείνου ἐπιβουλὴν, ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδοῦναι τὴν θυγατέρα, ἂν ἑξακοσίας κεφαλὰς κομίσῃ τῶν Παλαιστίνων.

Saulus, ob res præclare gestas Davidi invidens, statuit eum periculis objicere.
1 Reg. c. 18.

Sauli autem invidiam & odium in ipsum concitarunt mulieres. Exercitui enim triumphanti occurrentes cum cymbalis & tympanis, & omne genus lætitia, canebant; mulieres quidem, multas à Saulo occisas esse Palæstinorum chiliadas, virgines vero, myriadas à Davide deletas. Hæc autem cum audiret rex, sibi quidem minus amplum tribui testimonium, juveni vero multas myriadas adscribi; & secum reputaret, nihil adeo ei post *tam* gloriosam acclamationem deesse ac regnum, Davidem metuere & suspectum habere cœpit. ac cum à priori quidem ordine (quod ex formidine propinquus ipsi & vicinus admodum videretur, quippe qui armiger sibi constitutus erat) eum amovisset, militum tribunum creat, dato quidem ei loco meliore, sibimet vero ut putabat tutiore. Secum enim statuebat eum in hostes & pugnas emittere, ut pericula obeundo forte periret.

Davidem amat Sauli filia, eique in matrimonium spondetur, modo is Saulo DC. afferat Palæstinorum capita.

2. Davides autem, Deum sibi ubique *præsens* in auxilium adsciscens quocunque se conferret, res prospere gerebat; eique omnia feliciter cedere conspiciebantur: adeo ut, ex fortitudinis eminentia, & populus *eum in deliciis haberet*, & Sauli filia adhuc virgo amore ejus caperetur; affectuque prævalente manifesto se proderet, & *hanc ob rem* ad patrem deferretur. Ille vero, ut oblatam ad insidias Davidi struendum occasionem amplexurus, *hoc* libenter audivit, filiæque amorem ei renunciantibus dicebat, se alacriter illi virginem daturum; *utpote* quod hoc foret ipsi *eam* accepturo pe-

Φθόνον δὲ καὶ μῖσος τοῦ Σαούλου πρὸς αὐτὸν αἱ γυναῖκες ἐρεθίζουσιν. ὑπαντῶσαι γὰρ τῇ στρατιᾷ νικηφόρῳ μετὰ κυμβάλων καὶ τυμπάνων καὶ παντοίας χαρᾶς, ᾖδον· αἱ μὲν γυναῖκες, ὡς πολλὰς Σάουλος ἀπώλεσε Παλαιστίνων χιλιάδας, αἱ παρθένοι δὲ, ὡς μυριάδας Δαυίδης [o] ἀφανίσειε. τούτων δ᾽ ἀκούων ὁ βασιλεὺς, ὡς τὸ μὲν ἔλαττον τῆς μαρτυρίας αὐτὸς λάβοι, τὸ δὲ τῶν μυριάδων πλῆθος ἀνατεθείη τῷ νεανίσκῳ· καὶ λογισάμενος μηδὲν οὕτως μετὰ λαμπρὰν εὐφημίαν ἢ τὴν βασιλείαν ὑστερεῖν αὐτῷ, φοβεῖσθαι καὶ ὑποπτεύειν ἤρξατο τὸν Δαυίδην. καὶ τῆς μὲν πρώτης [p] τάξεως· ἐπεὶ τῷ δέει πλησίον αὐτοῦ καὶ λίαν ἐγγὺς ἐδόκει, ἐποίησε γὰρ αὐτὸν ὁπλοφόρον· μεταστήσας, ἀποδείκνυσι χιλίαρχον, δοὺς αὐτῷ χώραν ἀμείνονα μὲν, [q] ἀσφαλεστέραν δὲ ὡς ἐνόμιζεν αὐτῷ. ἐβούλετο γὰρ εἰς τοὺς πολεμίους αὐτὸν ἐκπέμπειν καὶ τὰς μάχας, ὡς ἐν τοῖς κινδύνοις τεθνηξόμενον.

β'. Δαυίδης δὲ, πανταχοῦ τὸν Θεὸν ἐπαγόμενος [r] ὅπου ποτ᾽ ἀφίκοιτο, κατώρθου, καὶ διευπραγῶν ἐβλέπετο· ὡς, δι᾽ ὑπερβολὴν τῆς ἀνδρείας, [s] τόν τε λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν Σαούλου θυγατέρα, παρθένον ἔτι οὖσαν, λαβεῖν ἔρωτα, καὶ τοῦ πάθους [t] ὑπερκρατοῦντος γενέσθαι φανερὰν, καὶ διαβληθῆναι πρὸς τὸν πατέρα. ὁ δ᾽, ὡς ἐφορμῇ [v] χρησόμενος τῆς ἐπὶ Δαυίδην ἐπιβουλῆς, ἡδέως ἤκουσε· καὶ δώσειν προθύμως αὐτῷ τὴν παρθένον πρὸς τοὺς τὸν ἔρωτα μηνύσαντας αὐτῆς ἔφη, γενησόμενον ἀπωλείας καὶ κινδύνων αἴτιον αὐτῷ ληψομένῳ. “[x] κα-
“τεγ-

i Παλαιστίνοις.] Τοῖς Παλαιστίνοις *Vat.*

k Διεγνώκεσαν·] Ita cum *Big. Samb. & Vat.* in *Editis*, *Aliisque* διέγνωσαν.

l Αὐτοὺς,] Αὐτοὺς & ἑαυτοὺς *Big.* mente eadem.

m Εἰς αὐτούς·] Sic cum *MSS.* ἐπ᾽ αὐτοὺς *Bas. & G.*

n Ασκάλωνος] Ex *S. Literis* Ακκάρωνος. HUDS. Malim Ακκαρῶνος, uti legitur. 1 Sam. 17. 52. sed & οἱ ὁ ibi habent ἕως τῆς πύλης Ασκαλῶνος, ubi in Hebræo est שערי עקרון πύλαι Ακκαρῶνος. REL.

o Αφανίσειε.] Iterum ex *MSS.* ἀφανήσειε in *Editis*, contra canonem Grammaticum.

p Τάξεως·] Παρατάξεως *Vat.* & mox ἐπὶ τῷ δ. *Samb.*

q Ασφαλεστέραν] Σφαλερὰν *Big. & Samb.* melius *Bas. G. & Epiphanius* αὐτῷ imputant Saulo.

r Οπου ποτ᾽ ἀφίκοιτο,] Ita *Vat.* ὅπου ποτ᾽ ἀφίκοιτο *Bas. & G.* ὅποι ποτ᾽ ἀφίκοιτο *Big. & Samb.* Possumus & locum hoc modo interpungere, Δαυίδης δὲ, πανταχοῦ τὸν Θεὸν ἐπαγόμενος, ὅπου ποτ᾽ ἀφίκοιτο κατώρθου.

s Τόν τε λαὸν] Ita in quinque *MSS. & Vet. Interpr.* τόν τε λαὸν αὐτοῦ ἐρᾷν, καὶ τὴν *Bas. & G.*

t Υπερκρατοῦντος] Aut ὑπερκρατοῦς ὄντος cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. & Vat.* ἐπικρατοῦντος *Epiphan.*

v Χρησόμενος] Χρησάμενος *Big. Samb. Hen. & Busb.*

x Κατεγγυῶ γὰρ,] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. & Epiphan.* καταγγέλλω *Bas. & G.*

y Εξα-

"Πεγγυῶ γὰρ, εἶπεν, αὐτῷ τὸν τῆς θυγατρός μου γάμον, ἂν [y] ἑξακοσίας μοι κομίσῃ κεφαλὰς τῶν πολεμίων. ὁ δὲ καὶ γέρως οὕτω λαμπροῦ προτεθέντος, καὶ βουλόμενος [z] ἐπ' ἔργῳ παραβόλῳ καὶ ἀπίστῳ λαβεῖν κλέος, [a] ὁρμήσει μὲν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν· διαφθαρήσεται δ' ὑπὸ τῶν Παλαιστίνων, καὶ χωρήσει μοι τὰ κατ' αὐτὸν εὐπρεπῶς. ἀπαλλαγήσομαι γὰρ αὐτοῦ· δι' ἄλλον αὐτὸν, ἀλλ' οὐχὶ δι' ἐμαυτοῦ κτείνας". [b] Διάπειραν δὲ τῆς τοῦ Δαυίδου διανοίας κελεύει τοὺς οἰκέτας λαμβάνειν, [c] πῶς ἔχει πρὸς τὸ γῆμαι τὴν κόρην. οἱ δ' ἤρξαντο διαλέγεσθαι πρὸς αὐτόν. [d] ὅτι στέργοι μὲν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Σάουλος καὶ ὁ λαὸς ἅπας, βούλεται δ' αὐτῷ κηδεῦσαι τὴν θυγατέρα. ὁ δὲ, "μικρὸν [e] ἆρ' ὑμῖν, εἶπε, δοκεῖ γαμβρὸν γενέσθαι βασιλέως; ἐμοὶ δ' οὐχὶ τοιοῦτον φαίνεται, καὶ μάλιστα ὄντι ταπεινῷ, καὶ δόξης καὶ τιμῆς ἀμοίρῳ". Σάουλος δὲ; ἀγγειλάντων αὐτῷ τῶν οἰκετῶν τὰς τοῦ Δαυίδου ἀποκρίσεις, "οὐ χρημάτων, ἔφη, δεῖσθαί με φράζετε αὐτῷ, οὐδὲ [f] ἔδνων· [g] ἀπεμπολᾶν γάρ ἐστιν οὕτως τὴν θυγατέρα, μᾶλλον ἢ συνοικίζειν· γαμβροῦ δ' ἀνδρείαν ἔχοντος καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν [h] πᾶσαν, ἣν ὁρᾶν ὑπάρχουσαν αὐτῷ. βούλεσθαι δή [i] μοι παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἀντὶ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς, οὐ χρυσὸν οὐδ' ἄργυρον, οὐδ' ὅπως ταῦτ' ἐκ [k] τῶν πατρὸς οἰκιῶν κομίσῃ· Παλαιστίνων δὲ τιμωρίαν καὶ [l] κεφαλὰς αὐτῶν ἑξακοσίας. αὐτῷ τε γὰρ ἐμοὶ τούτων οὐδὲν ἂν οὔτε [m] ποθεινότερον οὔτε λαμπρότερον δῶρον γένοιτο· τῇ τε παιδί μου πολὺ τῶν νενομισμένων ἔδνων ζηλωτότερον, τὸ συνοικεῖν ἀνδρὶ τοιούτῳ, καὶ μαρτυρουμένῳ [n] τὴν πολεμίων ἧτταν."

γ'. Κομισθέντων δὲ τούτων πρὸς τὸν Δαυίδην τῶν λόγων, ἡσθεὶς, [o] τὸν Σάουλον ἐσπουδακέναι νομίζων αὐτοῦ περὶ [p] τὴν συγγένειαν, οὐδὲ βουλεύσασθαι περιμείνας, οὐδ' εἰ δυνατὸν ἢ δύσκολόν ἐστι τὸ προκείμενον ἔργον τῷ λογισμῷ περινοήσας, ὥρμησεν εὐθὺς μετὰ τῆς ἑταιρείας ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ γάμου κατηγγελμένην πρᾶξιν· [q] καὶ, ὁ Θεὸς γὰρ ἦν ὁ πάντα ποιῶν εὐμαρῆ καὶ δυνατὰ τῷ Δαυίδῃ, κτείνας πολλοὺς καὶ κεφαλὰς ἑξακοσίων ἀποτεμὼν, ἧκε πρὸς τὸν βασιλέα, διὰ τῆς τούτων ἀποδείξεως τὸν ἀντὶ τούτων γάμον ἀπαιτῶν. Σάουλος δὲ οὐκ ἔχων ἀναφυγεῖν ἐκ τῶν ὑπεσχημένων· αἰσχρὸν γὰρ ὑπελάμβανεν, ἢ ψεύσασθαι δοκεῖν, ἢ δι' ἐπιβουλὴν, ἵν' ὡς ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶν ὁ Δαυίδης [r] ἐναποθάνῃ, τὸν γάμον ἐπηγγέλθαι· δίδωσιν αὐτῷ [s] τὴν θυγατέρα, [t] Μιχάλαν ὀνόματι.

riculorum & exitii cauſa. "Spondeo enim, aje-bat, me filiam meam ei collocaturum in matrimonium, ſi ſexcenta hoſtium capita mihi adducat. nam ille, & quod præmium adeo præclarum ſibi propoſitum eſſet, volenſque ex opere periculoſo & incredibili gloriam adipiſci, ad rem quidem aggrediendam properabit; erit autem ut à Palæſtinis perimatur, & *ſic* mihi pulchre procedent quæ in illum molior. ab eo enim liberabor; cum ipſum per alium & non propria manu interfecero". Jubet itaque domeſticis ut Davidis mentem explorarent, quomodo ſe erga puellæ conjugium habeat. Illi vero ad ipſum verba facere cœperunt, quod Saulus quidem rex cum populo univerſo cum amore proſequatur, velletque ei filiam ſuam connubio jungere. At ille reſpondebat, "num vos igitur parvi ducitis regium fieri generum? mihi vero non ita eſſe videtur; præſertim cum homo tenuis ſim, gloriæque & honoris expers". Saulus autem, cum ei domeſtici retuliſſent Davidis reſponſa, dicebat, "illi nunciate me non pecuniis egere neque dote (hoc enim eſſet filiam potius vendere quam elocare) ſed genero, qui fortitudine & aliis omnibus virtutibus præcellat, quas in ipſo videre eſt. Velle itaque me ab eo pro filiæ nuptiis accipere, non aurum aut argentum, neque ut hæc è paternis ædibus afferat; * ſed Palæſtinorum ſupplicium & ſexcenta illorum capita. nam & mihi ipſi nullum aliud munus hiſce ſplendidius aut præſtabilius poteſt accidere: atque filiæ meæ dote legitima multo optabilius eſt, cum tali viro matrimonium inire, & qui *præclarum adeo* victoriæ de hoſtibus reportatæ attulerit teſtimonium.

Davides Michalam meretur in matrimonium. 1 Reg. c. 11.

3. Hæc poſtquam verba Davidi nunciata eſſent, *iis* delectatus, exiſtimans quod Saulus ſtuduerit eum ſibi cognatione conjungere, antequam *ſe in* conſilium adhibuerit, aut ſecum animo reputaverit, an res propoſita facile fieri poſſit necne, ſtatim ad hoſtes cum ſodalibus ſuis contendit, & ad opus ſibi pro nuptiis denunciatum aggreditur: atque (Deus enim erat qui fecit ut Davidi cuncta facilia eſſent & poſſibilia) cæſis *hoſtium* plurimis, abſciſſiſque ſexcentorum capitibus, ad regem revertebatur, ob ea in conſpectum ejus adducta nuptias pro illis *pactas ab eo* poſtulans. Saulus autem nihil XII.
habens quod obtenderet cur promiſſis non ſtaret (turpe enim ducebat, ut aut quidquam mentitus videretur, aut nuptias ex inſidiis pollicitus, ut Davides, factu difficillima adeundo, ſe morti objiceret) ei filiam, Michalam nomine, nuptum locat.

y Ἑξακοσίας μοι] In tot *capitibus Palæſtinis* conveniunt omnes *Codd.* tam *Græci* quam *Latini*, & propter illos *P. Comeſtor.* tum inter *Hiſtoricos Græcos*, idem annotarunt *Zonaras* & *Glycas*: & prior horum hiſce verbis, ὁ δὲ Ἰώσηππος οὐχ ἑκατὸν ἀκροβυστίας κομίσαι τὸν Δαβὶδ, ἀλλὰ ἑξακοσίας κεφαλὰς τῶν ἀλλοφύλων.

z Ἐπ' ἔργῳ παραβόλῳ καὶ ἀπίστῳ] Παραβολώτατος ἀγωνιστής Antipater Ἀλωσ. lib. 1. c. 9. §. 5. παραβόλως κρατήσαντος Plutarch. in Cat. Min. 784. A. παραβολώτερον vid. 761. B. SPANH.

a Ὁρμήσει μὲν] Aliter legiſſe videtur *Epiphan.* nam vertit, *procedere tendebat ad cauſam. Saulus autem ducebat eum fore ab hoſtibus perimendum.*

b Διάπειραν δὲ] Διάπειραν δὴ *Big.* & *Samb.*

c Πῶς ἔχει] Ὡς ἔχει *Vat.* ὅπως ἔχει *Busb.* & *Hen.*

d Ὅτι στέργοι μὲν] Ὅτι τοῖς ἔργοις μὲν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Σάουλος καὶ ὁ λαὸς ἀποθαυμάζει. βούλεται δ' αὐτῷ *Vat.*

e Ἆρ' ὑμῖν,] Ita cum *Big.* & *Samb.* ἄρα in *Editis*, *Aliiſque.* ἄρα ὑμῖν δοκεῖται, εἶπε, γαμβρὸν *Vat.*

f Ἔδνων·] Sic *Samb. Vat. Busb.* & *Hen.* ἑδνῶν in *Editis*, *Aliiſque.* rectius tamen ἔδνων, ſi *Etymologo* & *Euſtathio* fides habenda.

g Ἀπεμπολᾶν γάρ ἐστιν οὕτως τὴν θυγατέρα,] Ἀπεμπολητής Lycophron p. 61. SPANH.

h Πᾶσαν,] Ἅπασαν *Big. Samb. Vat.* & mox βούλεσθαι δή με *Big.* & *Samb.*

i Μοι] *Coll. Big.* & *Voſſ.* με. quod & vult *Coccejus.* Utrumque ſibi conſtare poteſt. HAV.

k Τῶν πατρὸς] Τῶν τοῦ πατρὸς οἰκιῶν κομίσοι, Παλ. δὲ τιμωρίαν κεφαλὰς αὐτῶν *Vat.* τῶν τοῦ πατρὸς οἰκείων agnoſcunt *Big. Samb.* & *Epiphan.*

* *Sed Palæſtinorum ſupplicium & ſexcenta illorum capita.*] Sed pro ſupplicio hoſtium capita ſexcenta Palæſtinorum, *Epiphan.* ac ſi legiſſet, πολεμίων δ' εἰς τιμωρίαν κεφαλὰς Παλαιστίνων ἑξακοσίας.

l Κεφαλὰς αὐτῶν] Genitale caput, quod metere ſolebant Judæi, uti Rutilius in itinerario loquitur. vide 1 Sam. 18. 24. REL

m Ποθεινότερον] Προτιμότερον *Vat. Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Gloſſa.*

n Τὴν πολεμίων ἧτταν.] Vel cum *Samb.* & *Vat.* τὴν τῶν πολεμίων ἧτταν.

o Τὸν Σάουλον] Ἐπὶ τῷ (τὸ *Coll. Voſſ.*) τὸν Σάουλον *Big. Samb. Vat.* & *Gall.*

p Τὴν συγγένειαν,] Τῆς συγγενείας, οὐδὲ βουλεύσασθαι π. *Vat.*

q Καὶ, ὁ Θεὸς γὰρ ἦν] Sic in quinque *MSS.* in *Editis*, καὶ ὁ Θεὸς γὰρ ἦν ὁ πάντα ποιῶν εὐμαρῆ καὶ δυνατὰ δίδοται τῷ Δαυίδῃ. κτείνας γὰρ πολλοὺς, κεφαλὰς &c. non tamen ita *Epiphanius*, qui vertit, *Deus enim erat, qui cuncta facilia Davidi & poſſibilia faciebat. Cumque multos interemiſſet, abſcidens ſexcenta capita venit ad regem* &c.

r Ἐναποθάνῃ.] Ἐπαποθάνῃ *Vat. Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Gall.*

s Τὴν θυγατέρα,] Illud τὴν ex *MSS.*

t Μιχάλαν ὀνόματι.] Ita ſuper. Cap. VI. §. 5 Μελχώνην *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Gall.* Μελχὰν *Hen. Busb Baſ.* & *G* Μελχόλην *Vat.* ex Μελχὸλ LXXII. Μιχόλην juxta *Epiphanium.* Μελχὼ extulit *Glycas.*

CAP. XI.

Ut Davides, dum Saulus ei insidias strueret, Jonathæ studio curaque, & Michalæ uxoris suæ artibus, periculis exemptus ad Samuelum prophetam se contulit.

Sauli propositum Davidis perimendi ei indicat Jonathas. 1 Reg. c. 19.

ATtamen non erat ut Saulus diu factis acquiesceret. Nam cum videret Davidem gratia tum apud Deum florere tum apud populum, *sibi ipsi* metuit: & cum metum occultare & dissimulare non valeret, utpote de rebus magnis, regno simul & vita, quorum vel altero privari gravis *est* calamitas; Davidem interficere in animum induxit, Jonathæque filio & domesticorum fidissimis in mandatis dedit ut eum tollerent. Ille vero demiratus quod de Davide adeo animum mutaverit, ut non solum, cum *antea* ipsi valde benevolus exstitisset, leviter eum læderet, sed & morte afficeret, ex amore erga juvenem & virtutis ejus reverentia prodit ei patris arcanum & propositum: & quidem ei consulit sibi cavere, postridie semet è *regis* conspectu subducendo. se enim patrem salutationis specie aditurum, & occasione oblata de ipso cum eo colloquuturum; foreque ut causam *indignationis* cognoscat, eamque verbis extenuet: quod scilicet non oporteat ob istiusmodi rem illum occidere, qui tot quidem beneficiis populum affecerat, de se vero præclare meruerat; adeoque, si quam maxime peccasset, veniam jure consequi debeat. At ego te de patris animo certiorem faciam. Itaque Davides, bono consilio obsequutus, à regis ore oculisque concessit.

XIII. *Jonathas Saulo Davidem reconciliat. 1 Reg. c. 19.*

2. Proxima autem die Jonathas ad patrem profectus, cum eum hilarem & gaudio perfusum offendisset, cœpit de Davide apud ipsum *hujusmodi* orationem habere. "Ecquod peccatum, parvum "magnumve, ô pater, commissum esse arbitratus "es, ut jusseris interfici virum, qui multum qui"dem tibi ipsi in salutem profuerit, magis vero "contulerit ut res Palæstinis in supplicium cede"rent: porroque Hebræorum populum contume"liis & derisione, quam per quadraginta dies per"tulerunt, liberarit, cum solus *ex omnibus* hosti "*eos ad certamen* provocanti semet opponere ausus "fuerit; & qui posthæc retulerit quidem tot ho"stium capita quot ei imperata erant, in præmium "vero sororem meam in matrimonium acceperit. "adeo ut mors ejus nobis eo magis luctuosa futu"ra sit, non solum ipsius ob virtutem, sed & pro"pter necessitudinem quæ ei nobiscum intercedit. "Ejus quippe ex interitu injuriam una patitur fi"lia tua, quæ, priusquam ex sociali vitæ consue"tudine fructus perceperit, viduitatem expertura "est. Hæc tecum reputando sine te ad mitiora "flecti, nihilque ei mali inferas, qui primum qui"dem nobis magnum beneficium præstitit tuæ sa"lutis, quando, cum tibi mali spiritus & dæmo"nes insiderent, illos quidem ejecerit, tuæ autem "animæ ab iis liberatæ tranquillitatem restituerit; "deinde vero hostes vindicta fuerit persequutus. "Nam opprobrio tibi erit horum oblivisci". Hisce sermonibus Saulus delinitur, juratque filio se

ΚΕΦ. ια'.

Ως ὁ Δαυίδης, Σαούλου αὐτῷ ἐπιβουλεύοντος, τῇ σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ Ἰωνάθου, καὶ ταῖς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Μιχάλας τέχναις, κινδύνους ἐκφυγὼν ἧκε πρὸς τὸν προφήτην Σαμούηλον.

ΕΜελλε δὲ οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῖς γεγενημένοις ἐμμένειν Σάουλος ἄρα. ὁρῶν γὰρ τὸν Δαυίδην παρά τῷ Θεῷ καὶ παρὰ τοῖς ὄχλοις εὐδοκιμοῦντα, κατέδεισε· καὶ τὸν φόβον οὐκ ἔχων ἀποκρύψασθαι, περὶ μεγάλων ὄντα βασιλείας τε καὶ ζωῆς, ὧν καὶ θατέρου στερηθῆναι συμφορὰ δεινὴ, κτείνειν τὸν Δαυίδην διεγνώκει, καὶ προστάσσει τὴν ἀναίρεσιν αὐτοῦ Ἰωνάθῃ τε τῷ παιδὶ καὶ τοῖς πιστοτάτοις [v] οἰκετῶν. ὁ δὲ τὸν πατέρα τῆς ἐπὶ τῷ Δαυίδῃ μεταβολῆς θαυμάσας, οὐκ ἐπὶ μετρίοις ἀπὸ τῆς πολλῆς εὐνοίας, ἀλλ' ἐπὶ θανάτῳ γινομένης, καὶ τὸν νεανίσκον ἀγαπῶν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καταιδούμενος, λέγει πρὸς αὐτὸν τὸ τοῦ πατρὸς ἀπόρρητον καὶ τὴν προαίρεσιν. συμβουλεύει μέντοι φυλάσσεσθαι γινόμενον ἐκποδὼν τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν. αὐτὸς γὰρ [x] ἀσπάσεσθαι τὸν πατέρα, καὶ [y] τοῦ καιροῦ παραφανέντος αὐτῷ διαλεχθήσεσθαι περὶ αὐτοῦ, καὶ τὴν αἰτίαν μαθήσεσθαι καὶ ταύτην ἐκφαυλίσειν· ὡς οὐ δεῖν ἐπ' αὐτῇ κτείνειν τοσαῦτα μὲν ἀγαθὰ τὸ πλῆθος ἐργασάμενον, εὐεργέτην δὲ αὐτοῦ γεγενημένον, [z] δι' ἃ καὶ συγγνώμην ἂν ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἁμαρτήμασιν εἰκότως εὕρατο. δηλώσω δέ σοι τὴν τοῦ πατρὸς γνώμην. Δαυίδης δὲ, πεισθεὶς συμβουλίᾳ χρηστῇ, ὑπεξίσταται τῆς τοῦ βασιλέως ὄψεως.

β'. Τῇ δ' ἐπιούσῃ πρὸς τὸν Σάουλον Ἰωνάθης ἐλθὼν, ὡς ἱλαρόν τε καὶ χαίροντα κατέλαβεν, ἤρξατο [a] λόγον αὐτῷ περὶ τοῦ Δαυίδου προσφέρειν. "[b] τί καταγνοὺς "μικρὸν ἢ μεῖζον ἀδίκημα, ὦ πάτερ, προσέταξας ἀ"νελεῖν ἄνδρα, μέγα μὲν αὐτῷ πρὸς σωτηρίαν ὄφελος "γεγενημένον, [c] μεῖζον δὲ πρὸς τὴν Παλαιστίνων τιμω"ρίαν· ὕβρεως δὲ καὶ [d] χλεύης ἀπαλλάξαντα τὸν Ἑ"βραίων λαὸν, ἣν ἐπὶ τεσσαράκοντα [e] ἡμέρας ὑπέ"μεινε μόνος τολμῶν ὑποστῆναι τὴν τοῦ πολεμίου [f] πρό"κλησιν, καὶ μετὰ ταῦτα κομίσαντα μὲν ὅσας ἐπετάχ"θη κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν, λαβόντα δ' ἐπὶ τούτῳ γέ"ρας τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν πρὸς γάμον. [g] ὡς ἂν ἀλ"γεινότερος αὐτοῦ γένοιθ' ἡμῖν ὁ θάνατος, οὐ διὰ τὴν "[h] ἀρετὴν αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συγγέ"νειαν. συναδικεῖται γὰρ αὐτοῦ τῷ θανάτῳ καὶ ἡ σὴ "θυγάτηρ, [i] χηρείαν πρὶν ἢ τῆς συμβιώσεως εἰς ὄνη"σιν ἐλθεῖν μέλλουσα [k] πειράζειν. ταῦτα λογισάμενος, "μεταβαλοῦ πρὸς τὸ ἡμερώτερον, καὶ μηδὲν ποιήσῃς "κακὸν ἄνδρα, πρῶτον μὲν ἡμᾶς [l] εὐεργίαν μεγά"λην εὐεργετήσαντα τὴν σὴν σωτηρίαν, ὅτε σοι τοῦ "πονηροῦ πνεύματος καὶ τῶν δαιμονίων ἐγκαθεζομέ"νων, τὰ μὲν ἐξέβαλεν, εἰρήνην δὲ ἀπ' αὐτῶν τῇ "ψυχῇ σου παρέσχε· δευτέραν δὲ τὴν ἀπὸ τῶν πολε"μίων [m] ἐκδίκησιν. αἰσχρὸν γὰρ τούτων ἐπιλελῆσθαι". τούτοις παρηγορεῖται τοῖς λόγοις Σάουλος, καὶ μηδὲν ἀδικήσειν τὸν Δαυίδην ὄμνυσι τῷ παιδί. κρεῖττον γὰρ ὀρ-

v Οἰκετῶν.] Τῶν οἰκετῶν *Big. Samb.* & *Vat.*
x Ἀσπάσεσθαι τὸν πατέρα,] Ἀσπάσασθαι *iidem.*
y Τοῦ καιροῦ] Articulum negligit *Vat.*
z Δι' ἃ καὶ συγγνώμην] Διὸ καὶ *Vat.*
a Λόγον αὐτῷ] Λόγους *Samb. Big. Hen.* & *Busb.*
b Τί καταγνοὺς μικρὸν] Aut τί καταγνοὺς αὐτοῦ μικρὸν cum *Big. Samb.* & *Gall.*
c Μεῖζον] *Coll. Big.* & *Voss.* μείζω.
d Χλεύης ἀπαλλάξαντα] Λέσχης solus *Samb.* & mox τὸν τῶν Ἑβρ. *Big. Samb.* & *Vat.*
e Ἡμέρας ὑπέμεινε] Ἡμέραις *Vat.*
f Πρόκλησιν] Ita cum *Samb.* (*Coccejo*) & *Epiphanio.* προσ-κλησιν in cæteris.
g Ὡς ἂν ἀλγεινότερος] Sic *Big.* (*Coccejus*) *Samb.* & *Vat.* in Editis, *Aliisque.* ὡς ἀλγεινότερος.
h Ἀρετὴν αὐτοῦ μόνον,] Eo modo cum *Big. Samb.* & *Gall.* ἀρετὴν μόνον *Bas* & *G.* ἀρετὴν καὶ τὴν συγγένειαν. *Vat.*
i Χηρείαν] Forte χηρείας. COCC.
k Πειράζειν.] Λαμβάνειν solus *Vat.* πειρᾶσθαι legere *Coccejus* jubet.
l Εὐεργίαν μεγάλην] Εὐεργεσίαν in quatuor *MSS.* quod & mavult *Coccejus.*
m Ἐκδίκησιν.] Vel cum *Big.* & *Samb.* ἐκδικίαν more Attico.

ὀργῆς καὶ φόβου ὁ δίκαιος [n] λόγος. Ἰωνάθης δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν Δαυίδην, σημαίνει τε αὐτῷ χρηστὰ καὶ σωτήρια τὰ παρὰ τοῦ πατρός. ἄγει δὲ πρὸς αὐτόν· καὶ παρέμενε τῷ βασιλεῖ Δαυίδης ὥσπερ ἔμπροσθεν.

γ΄. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν τῶν Παλαιστίνων στρατευσαμένων πάλιν ἐπὶ τοὺς Ἑβραίους, πέμπει μετὰ στρατιᾶς τὸν Δαυίδην πολεμήσοντα τοῖς Παλαιστίνοις. καὶ συμβαλὼν πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτεινε, καὶ νικήσας [o] ἐπάνεισι πρὸς τὸν βασιλέα. προσδέχεται δ' αὐτὸν ὁ Σάουλος, οὐχ ὡς ἤλπισεν ἀπὸ τοῦ κατορθώματος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς εὐπραγίας αὐτοῦ λυπηθεὶς, ὡς ἐπισφαλέστερος αὐτὸς ἐκ τῶν ἐκείνου πράξεων γινόμενος. [p] ἐπεὶ δὲ πάλιν προσελθὸν αὐτῷ τὸ δαιμόνιον ἐθορύβει [q] πνεῦμα καὶ συνετάραττε· καλέσας εἰς τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ κατέκειτο, κατέχων τὸ δόρυ προσέταξε [r] τῷ ψαλμῷ καὶ τοῖς ὕμνοις ἐξάδειν αὐτόν. ἐκείνου δὲ τὰ κελευσθέντα ποιοῦντος, διατεινάμενος ἀκοντίζει τὸ δόρυ. καὶ τὸ μὲν [s] προϊδόμενος ὁ Δαυίδης ἐξέκλινε· φεύγει δὲ εἰς τὸν οἶκον τὸν αὐτοῦ, καὶ δι' ὅλης ἔμεινεν ἡμέρας αὐτόθι.

δ΄. Νυκτὸς δὲ πέμψας ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἄχρι τῆς ἕω φυλάττεσθαι, [t] μὴ καὶ λάθῃ παντελῶς ἀφανὴς γενόμενος, ἵνα παραγενόμενος εἰς τὸ δικαστήριον καὶ κριθεὶς παραδοὺς ἀποκτείνῃ. [v] Μιχάλα δὲ ἡ γυνὴ Δαυίδου, θυγάτηρ δὲ τοῦ βασιλέως, τὴν τοῦ πατρὸς μαθοῦσα διάνοιαν, τῷ ἀνδρὶ [x] παρίσταται, δειλὰς ἔχουσα τὰς περὶ αὐτοῦ ἐλπίδας, καὶ περὶ τῆς ἰδίας ψυχῆς ἀγωνιῶσα· οὐδὲ γὰρ αὐτὴν ζῆν ὑπομένειν ἐκείνου στερηθεῖσαν. καὶ μή σε, φησὶν, ἥλιος ἐνταυθοῖ καταλάβοι· οὐ γὰρ ἔτ' ὄψεταί σε. φεῦγε δὲ, ὡς τοῦτό σοι δύναται παρασχεῖν ἡ παροῦσα νὺξ, καὶ [y] ποιήσοι δέ σοι ταύτην ὁ Θεὸς μακροτέραν. ἴσθι γὰρ σαυτὸν, ἂν εὑρεθῇς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἀπολούμενον. καὶ [z] καθιμήσασα διὰ θυρίδος αὐτὸν ἐξέσωσεν. ἔπειτα [a] σκευάσασα τὴν κλίνην, ὡς ἐπὶ νοσοῦντι, καὶ ὑποθεῖσα τοῖς [b] ἐπιβολαίοις [c] ἧπαρ αἰγὸς, ἅμα ἡμέρα τοῦ πατρὸς αὐτῆς πέμψαντος ἐπὶ τὸν Δαυίδην, [d] ὀχλῆσαι διὰ τῆς νυκτὸς εἶπε τοῖς παροῦσιν, ἐπιδείξασα τὴν κλίνην κατακεκαλυμμένην, καὶ τῷ πηδήματι τοῦ ἥπατος [e] σαλεύοντος τὸ ἐπιβόλαιον πιστωσαμένη τὸ κατακείμενον τὸν Δαυίδην [f] ἀσθμαίνειν. ἀπαγγειλάντων δὲ τῶν πεμφθέντων, ὅτι γένοιτο διὰ τῆς νυκτὸς ἀσθενέστερος, ἐκέλευσεν οὕτως ἔχοντα κομισθῆναι. [g] βούλεσθαι γὰρ αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐλθόντες δὲ, καὶ ἀνακαλύψαντες τὴν κλίνην καὶ τὸ σόφισμα τῆς γυναικὸς εὑρόντες, ἀπήγγειλαν τῷ βασιλεῖ. μεμφομένου δὲ τοῦ πατρὸς αὐτὴν ὅτι σώσειε μὲν τὸν ἐχθρὸν [h] αὐτοῦ, κατασοφίσαιτο δ' αὐτὸν, ἀπολογίαν σκήπτεται πιθανήν. "ἀπειλήσαντα γὰρ [i] αὐτὴν ἀποκτείνειν, ἔφησε, τυχεῖν ἐκ τοῦ δέους τῆς πρὸς τὸ σωθῆναι "συνεργίας. ὑπὲρ ἧς συγγνῶναι καλῶς ἔχειν αὐτῇ, κατὰ "ἀνάγκην ἀλλὰ μὴ κατὰ προαίρεσιν γενομένης. οὐ γὰρ οὕ"τως, ἔλεγεν, οἶμαι [k] τὸν ἐχθρὸν ἐζήτεις ἀποκτεῖναι,

nullam Davidi facturum injuriam. iram enim metumque vicit justa defensio. Jonathas autem, accersito ad se Davide, indicat ei benigna *omnia* & salutaria à patre *exspectanda esse*. ipsumque ad eum adducit: atque apud regem remansit Davides, sicut antea.

3. Cæterum statim ab illo tempore, cum Palæstini adversus Hebræos copias iterum educerent, Davides cum exercitu *à Saulo* mittitur, ut bellum Palæstinis jungeret. ac congressus magna eos clade affecit, victorque reversus est ad regem. At non ita eum excepit Saulus, ut speravit, post rem feliciter administratam, sed prospero ejus successu mœstus, quasi ex rebus ab ipso *præclare* gestis in regni discrimen veniret. Cum autem dæmonis spiritu correptus iterum agitaretur & conturbaretur, accitum in cubiculum, in quo decumbebat, hastam in manu tenens jussit citharæ pulsu & hymnis ipsum excantare. Illo vero jussa exsequente, hastam protensam in eum jaculatur. atque ille quidem eam, ictu præviso, declinavit: domum vero fuga se recipit, & in ea tota die permansit.

XIV. Davidem, cum victoria reversum, Saulus iterum necare conatur. 1 Reg. c. 19.

4. Noctu autem rex missis *lictoribus* mandat ut eum usque ad mane observarent, ne omnino lateret clam elapsus, ut in forum adductus & judicio perfusus morte plectatur. At Michala, uxor Davidis, regis vero filia, cum quod patri erat in animo intellexisset, ad maritum accedit, de ipso inter spem metumque dubia, & de vita sua admodum solicita, ut quæ nec ipsa vivere sustineret illo orbata. Cave, inquit, ne te sol hîc loci offendat; ita enim erit ut te non amplius aspiciat. fuge autem qua per noctis hujus tenebras licet, easque tibi producat Deus. scito enim teipsum, si deprehensus fueris, patris manibus periturum esse. Atque *adeo* cum per fenestram eum demisisset, à periculo conservavit. Deinde cum lectum stravisset, quasi propter ægrotantem, & stragulis capræ jecur subjecisset, prima luce cum pater illius ad Davidem misisset, dicebat, eam totam noctem inquietam exegisse, lecto operto illis qui aderant ostenso, fideque facta, dum jecur palpitatione stragulas commoveret, id quod jacebat esse Davidem anhelantem. Ubi vero à *nunciis* missis *regi* relatum erat; quod per noctem male se haberet, jussit ut eum utcunque laborantem sibi afferrent. se enim velle illum perimere. Illi vero reversi, cum & lectum retexissent & fraudem à muliere compositam deprehendissent, ad regem rem detulerunt. Patre autem ipsam reprehendente, quod ejus quidem servaverit inimicum, illum vero deceperit, excusationem commenta est verisimilem. "Mortem e"nim ei comminatum, dixit, metu extorsisse, ut "sua ad semet conservandum opera uteretur. quam"obrem ei debere ignosci, quod necessitate ada"cta & non sponte opem tulerit". adjiciebatque, "non enim puto te adeo inimici neci studere ac "meæ

Michala Davidem per fenestram demittit, fallitque Sauli nuncios. 1 Reg. c. 20.

Michala sese apud Saulum excusat, veniamque ab eo impetrat. 1 Reg. c. 19.

n Λόγος.] Λογισμὸς *Big. Samb.* & *Gall.*

o Ἐπάνεισι πρὸς τὸν βασιλέα.] Ita cum *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* ἐπάνησι.

p Ἐπεὶ δὲ πάλιν] Ἐπειδὴ *Vat.*

q Πνεῦμα καὶ συνετάραττε·] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* in *Editis*, *Aliisque* deest πνεῦμα. juxta *Epiphan.* καὶ πνεῦμα συνετάραττε.

r Τῷ ψαλμῷ καὶ τοῖς ὕμνοις ἐξάδειν αὐτόν] *Verte: jussit citharæ pulsu & hymnis seu cantu placare ipsum.* Ψαλμός nempe pulsus ad citharam. Vid. supr. cap. VIII. §. 2. Melius Ruffinus, *psallere & hymnos cantare præcepit*, modo *psallere* pro Græco ψάλλειν intelligatur. SPANH.

s Προϊδόμενος ὁ Δαυίδης] Sic *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.*

t Μὴ καὶ λάθῃ] Μὴ λάθῃ *Samb.* & *Epiphan.*

v Μιχάλα δὲ] Eo modo supra p. 328. §. 5. & 337. §. 3. Μελχοῦ *Samb.* Μελχὰ *Bas.* & *G.* Μελχάλη *Busb.* Μελχὸλ *Zonaras* ex *Interpretibus* LXXII. Μελχάλη δὲ ἡ γυνὴ τοῦ Δαβίδου *Vat.*

x Παρίσταται,] Παραγγέλλει legisse videtur *Epiphan.* παρίσταται, δειλὰς ἔχ. *Samb.* & *Vat.*

y Ποιήσοι δὲ] Ita *Big. Samb.* & *Epiphan.* ποιήσῃ in *Editis*, *Aliisque*.

z Καθιμήσασα διὰ θυρίδος] Ita omnes *MSS.* præter *Big.* qui cum *Editis* habet καθιμήσασα δὲ διὰ θ.

a Σκευάσασα τὴν κλίνην,] Σκεπάσασα *Big. Samb.* & *Gall.* 1. σκευάσασα καὶ σκεπάσασα *Vat.*

b Ἐπιβολαίοις] Περιβολαίοις *Big. Samb.* & *Vat.*

c Ἧπαρ αἰγός,] Καὶ γάρ φασι τὸ τῶν αἰγῶν τὸ ἧπαρ κινεῖσθαι μέχρι πολλοῦ. *Theodoret.* vol. 1. p. 251.

d Ὀχλῆσαι] Ὀχλεῖσθαι *Hen.* & *Busb.*

e Σαλεύοντος] Ita cum *Busb* & *Hen.* σαλεύοντα τὴν ἐπὶ τὸ ἐπιβόλαιον *Bas.* & *Gen.* σαλεύοντα τὴν ἐπιβολὴν *Big. Samb.* & *Vat.* σαλεύοντος ὑπὸ τὸ ἐπιβόλαιον legisse videtur *Epiphan.* Videsis *Zonaram* de eodem sophismate.

f Ἀσθμαίνειν.] Ἀσθενεῖν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.* minus recte.

g Βούλεσθαι γὰρ] Βούλεσθε *Big.* & *Samb.*

h Αὐτοῦ,] Illud αὐτοῦ, quod deerat in *Editis*, restituimus ex *MSS.* mox κατασοφίσαιτό τ' αὐτὸν *Vat.* & *Samb.*

i Αὐτὴν ἀποκτείνειν,] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* αὐτὸν in *Editis*. αὐτὴν ἐκεῖνον ἀποκτείνειν *Busb.* & *Hen.*

k Τὸν ἐχθρὸν ἐζήτεις] Τὸν ἐχθρὸν σὲ ἐκζητεῖν ἀποκτεῖναι *Big.* & *Samb.* οἶμαι τὸν ἐχθρὸν ἀποθανεῖν ὡς *Vat.*

"meæ saluti". Et Saulus quidem *hoc, quicquid erat culpæ*, puellæ condonat: Davides vero, cum fuga evasisset, Ramatham ad Samuelum prophetam se contulit, eique insidias sibi à rege factas exposuit, quodque parum abfuerit, quin mortem obiret ab ipso hasta trajectus, adeoque cum nec in eum mali quidquam patrasset, nec in pugnis cum hoste minus strenue se gessisset, sed Dei auspiciis feliciterque dimicasset. id quod Saulo odii in Davidem causa erat.

Davides fugit ad Samuelum. Lictores, eum accersitum missi, divino spiritu corripiuntur, posteaque ipse etiam Saulus. 1 Reg. c. 19.

5. Propheta autem, cum intellexisset quam inique cum eo ageret rex, urbem quidem Ramatham relinquit, secum vero ducto Davide in locum quemdam Galbaath nominatum, illic cum eo aliquandiu morabatur. Ut vero Saulo nunciatum est, Davidem apud prophetam esse, nunciis missis in mandatis dedit, ut eum comprehensum ad ipsum adducerent. Illi vero, cum ad Samuelum pervenissent & in prophetarum cœtum incidissent, Dei spiritu afflantur, & *ipsi* vaticinari cœperunt. Hoc vero ubi Saulus acceperat, alios misit ad Davidem *capiendum*. ac, cum illis idem quod prioribus accidisset, alios denuo summittebat. At tertiis *istis similiter* vaticinantibus, tandem irarum plenus ipse eo properavit. postquam vero propius jam aberat, Samuelus, antequam in conspectum veniret, fecit ut ille prophetam ageret. Cum vero Saulus ad ipsum pervenisset, vehementi spiritu agitatus non amplius suus esse videbatur; exutisque vestimentis toto *illo* die ac nocte humi stratus jacebat coram Samuelo & Davide.

De Sauli in Davidem odio tandem persuadetur Jonathæ.

6. Cum autem Davides, illinc ad Jonatham Sauli filium profectus, *multa* de patris ejus insidiis conquereretur, diceretque ut pater ejus ipsi perimendo, nulla facta injuria aut peccato commisso, quam maxime studuerit; *ille* eum obsecrabat, ut neque suis de illo suspicionibus *temere* crederet, neque aliorum calumniis, siqui essent qui hujusmodi quid auderent, sed sibi animum adverteret & confideret. nihil enim tale in ipsum moliri patrem. eum enim voluisse sibi indicare & in consilium adhibere, ut qui de communi sententia omnia ageret. Ille vero jurabat pro certo ita esse, rogabatque ut persuasus ipsius potius prospiceret saluti, quam sermonis veritatem despectui haberet: & tum demum vera esse omnia existimaret, posteaquam ipsum exstinctum vel viderit vel audierit. adjiciebatque nolle patrem de hisce quidquam cum eo communicare, quod norit qua in ipsum esset amicitia qualique affectu.

Davidis & Jonathæ consultatio de noscitando Sauli erga Davidem animo. 1 Reg. c. 23.

7. Jonathas autem tristis, quod ei adeo de Sauli proposito fidem fecerit, Davidem interrogabat, num quid ab eo sibi fieri velit. Ille vero dicebat, "novi omnia te mihi conferre meique in gratiam "præstare velle. Equidem cras novilunium agi- "tur: soleo autem *eo die* cum rege accumbere ad "epulas. quare, si ita tibi videtur, è civitate e- "gressus ruri latebo. At tu, si me requiret rex,

ὡς ἐμὲ σώζεσθαι." καὶ συγγινώσκει μὲν τῇ κόρῃ Σαοῦλος. ὁ δὲ Δαυίδης, ἐκφυγὼν τὸν κίνδυνον, ἧκε πρὸς τὸν προφήτην Σαμούηλον εἰς [l] Ραμαθὰν, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῷ τὴν τοῦ βασιλέως ἐδήλωσε, καὶ ὡς παρὰ μικρὸν ὑπ' αὐτοῦ τῷ δόρατι βληθεὶς ἀποθάνοι, μήτ' ἐν τοῖς πρὸς αὐτὸν κακὸς γινόμενος, μήτ' ἐν τοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγῶσιν [m] ἄνανδρος, ἀλλ' ἐν ἅπασι [n] μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτυχής. τὸ δ' ἦν αἴτιον Σαούλῳ τῆς πρὸς Δαυίδην ἀπεχθείας.

έ. Μαθὼν δ' ὁ προφήτης τὴν τοῦ βασιλέως ἀδικίαν, καταλείπει μὲν τὴν πόλιν [o] Ραμαθάν. [p] ἀγαγὼν δὲ τὸν Δαυίδην ἐπί τινα τόπον, [q] Γαλβαὰθ ὄνομα, ἐκεῖ διέτριβε σὺν αὐτῷ. ὡς δ' ἀπηγγέλθη τῷ Σαούλῳ παρὰ τῷ προφήτῃ τυγχάνων ὁ Δαυίδης, πέμψας ὁπλίτας [r] ἐπ' αὐτὸν, ἄγειν προσέταξεν συλλαμβάνοντας. οἱ δ' ἐλθόντες πρὸς τὸν Σαμούηλον, καὶ καταλαβόντες προφητῶν ἐκκλησίαν, τοῦ θείου μεταλαμβάνουσι πνεύματος, καὶ προφητεύειν ἤρξαντο. Σαοῦλος δ' ἀκούσας, ἄλλους ἔπεμψεν ἐπὶ τὸν Δαυίδην. [s] κἀκείνων ταὐτὸ τοῖς πρώτοις παθόντων, πάλιν ἀπέστειλεν ἑτέρους. προφητευόντων δὲ καὶ τῶν τρίτων, τελευταῖον ὀργισθεὶς αὐτὸς ἐξώρμησεν. [t] ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦν ἤδη, Σαμούηλος, πρὶν ἰδεῖν αὐτὸν, προφητεύειν ἐποίησεν. ἐλθὼν δὲ [v] πρὸς αὐτὸν Σαοῦλος, ὑπὸ πολλοῦ πνεύματος ἐλαυνόμενος ἔκφρων γίνεται. καὶ τὴν ἐσθῆτα [x] περιδύσας [y] αὐτὸν, καταπεσὼν ἔκειτο δι' ὅλης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, [z] Σαμουήλου τε καὶ Δαυίδου βλεπόντων.

ς'. Ἰωνάθης δὲ ὁ Σαούλου παῖς, ἀφικομένου πρὸς αὐτὸν ἐκεῖθεν Δαυίδου, καὶ περὶ τῆς τοῦ πατρὸς ἀποδυρομένου ἐπιβουλῆς, καὶ λέγοντος, ὡς οὐδὲν ἀδικήσας, οὔτ' [a] ἐξαμαρτὼν σπουδάζοιτο ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φονευθῆναι· μήτε αὐτῷ τοῦθ' ὑπονοοῦντι πιστεύειν παρεκάλει, μήτε τοῖς διαβάλλουσιν, εἴ τινες ἄρα εἰσὶν οἱ τοῦτο πράττοντες, ἀλλ' αὐτῷ προσέχειν καὶ θαῤῥεῖν. μηδὲν γὰρ τοιοῦτον ἐπ' αὐτῷ φρονεῖν τὸν πατέρα. [b] φράσαι γὰρ αὐτῷ περὶ τούτου καὶ σύμβουλον παραλαβεῖν, τῇ κοινῇ γνώμῃ καὶ τἄλλα πράττοντα. ὁ δὲ ὤμνυεν ἦ μὴν οὕτως ἔχειν. καὶ πιστεύοντ' ἠξίου προνοεῖν αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ καταφρονοῦντ' [c] ἐπὶ τἀληθέσι τοῖς λόγοις· τὸ δ' ἀληθὲς ὑπολαβεῖν, ὅταν ἢ θεάσηται [d] πεφονευμένον αὐτὸν ἢ πύθηται. μὴ λέγειν δ' αὐτῷ τὸν πατέρα περὶ τούτων ἔφασκεν, εἰδότα τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ διάθεσιν.

ζ. Λυπηθεὶς δ' ἐφ' οὕτω πιστωσαμένῳ τὴν τοῦ Σαούλου προαίρεσιν Ἰωνάθης, [e] ἐπηρώτα τίνος ἐξ αὐτοῦ βούλεται τυχεῖν. ὁ δὲ, "οἶδα γὰρ, ἔφη, πάντα σε χαρίζεσθαί μοι καὶ παρέ- "χειν ἐθέλοντα. νουμηνία μέν εἰς τὴν ἐπιοῦσάν ἐστιν· ἔθος δ' "ἔχω δειπνεῖν σὺν τῷ βασιλεῖ καθήμενος. εἰ δή σοι δοκεῖ, "προελθὼν ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ πεδίῳ, λανθάνων [f] διαμε- "νῶ. σὺ δ', ἐπιζητήσαντος αὐτοῦ, λέγε προελθεῖν με "εἰς

l Ραμαθὰν] Ita prout p. 307. §. 2. & *alibi*. Αρμαθὰ in *Editis*, *Aliisque*. εἰς Αρμαθὰν ἤτοι Αρεμὲθ *Vat*.

m Ανανδρὸς,] Ανανδρος hic pro *ignavo*, alioquin pro *Vidua* apud Auctores; ut Æschylus v. 289. Eurip. Andromach. 387. & alibi. SPANH.

n Μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτυχής.] Ita edere visum est cum μετὰ τοῦ Θεοῦ μου καὶ ἐπιτυχής. τὸ δ' ἦν habeant *Bas.* & *Gen.* μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτυχίας. τοῦτο δ' ἦν *Big. Samb. Gall.* & *Vat.* ἀλλ' ἐν ἅπασι πρόθυμος καὶ ἐπιτυχής. τὸ δ' ἦν *Vet. Interpr.*

o Ραμαθάν·] Sup. Cap. VII. §. 5. SPANH.

p Αγαγὼν δὲ] Sic ex *MSS.* ἄγων in *Editis*.

q Γαλβαὰθ ὄνομα,] Ita *Bas.* & G. Γαλβουὰθ juxta *Epiphanium*. Γαλβουαθεν *Hen.* & *Busb.* ἐν Ραμᾶ Βαλγουὰθ, *Samb* ἐν Ραμᾶ Βαλγουὰδ (*Coll. Voss.*) *Big.* ἐν Ραμᾶ Βαλγουάθα ὄνομα ἤτοι Ναβαθὰ *Vat.* scripsit olim *Flavius*, quod puto à 1 Regum c. 20. v. 19. Ναυὰθ aut Ναυιὼθ, aut Γαλγαυὰθ vel Γαλγαυὼθ, *Collis Naioth.* HUDS. Malim Ναυὰθ, uti Interpretes Græci: nam *Naioth* est in contextu Hebræo. REL.

r Επ' αὐτὸν,] Πρὸς αὐτὸν ἄγειν ἐκέλευσε συλλαβόντας *Big.* (*Coll. Voss*) *Samb.* & *Vat.*

s Κἀκείνων ταὐτὸ] Κἀκείνων δ' αὐτὰ *Vat.*

t Επεὶ δ' ἐγγὺς] Επεὶ δ' ἐγγὺς ὄντα εἶδε Σαμούηλος, πρὶν &c. *Vat.*

v Πρὸς αὐτὸν Σάουλος,] Πρὸς αὐτοὺς *Busb. Hen.* & *Epiphan.*

x Περιδύσας] Id est, ἀποδύσας, ut constat ex Lib. VII. cap. 1. non procul ab initio. atque apud *Hesychium* περίδυσον, ἀπόδυσον.

y Αὐτὸν,] Ita ex *Samb.* αὐτὸν in *reliquis*.

z Σαμουήλου] Σαμουήλου καὶ Δ. *Vat.*

a Εξαμαρτὼν] Εξαμαρτῶν *Samb.*

b Φράσαι γὰρ] Aut Φράσαι γὰρ ἂν αὐτῷ cum *Big. Samb.* & *Vat.* & mox καὶ τ' ἄλλα προστάττοντα *Vat.*

c Επὶ τἀληθέσι] Επ' ἀληθέσι *Big.* & *Samb.* quod & præfert *Coccejus*. Vetus, *potius quam eum sperneret quasi mendacem.*

d Πεφονευμένον] Illa πεφονευμένον αὐτὸν desunt *Vat.* neque ea agnoscit *Vet. Interpr.*

e Επερώτα τίνος.] Επερωτᾷ *Vat.*

f Διαμενῶ.] Ita in quinque *MSS.* διαμένω *Bas. G.* & *Vet. Interpr.*

"εἰς τὴν πατρίδα [g] Βηθλεέμην, ἑορτὴν μου τῆς φυλῆς ἀγούσης, προστεθεὶς, ὅτι σύ μοι [h] συγκεχώρηκας. κἂν μὲν, οἷον εἰκὸς καὶ σύνηθές ἐστι λέγειν ἐπὶ φίλοις ἀποδημοῦσιν, ἐπ' ἀγαθῷ βεβάδικεν εἴπῃ· ἴσθι μηδὲν ὕπουλον [i] παρ' αὐτοῦ εἶναι μηδ' ἐχθρόν. ἂν δ' [k] ὡς ἄλλως [l] ἀποκρίνηται, τοῦτ' ἔσται τεκμήριον τῶν κατ' ἐμοῦ βεβουλευμένων. μηνύσεις δέ μοι τὴν διάνοιαν τὴν τοῦ πατρὸς, οἴκτῳ τε νέμων τοῦτο καὶ φιλίᾳ, δι' ἣν πίστεις τε παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ἠξίωκας, αὐτός τε ἐμοὶ δοῦναι δεσπότης ὢν [m] οἰκέτῃ σῷ. εἰ δ' εὑρίσκεις τι ἐν ἐμοὶ πονηρὸν, αὐτὸς ἄνελε καὶ φθάσον τὸν πατέρα."

η'. Πρὸς δὲ τὸ τελευταῖον δυσχεράνας τῶν λόγων Ἰωνάθης, [n] ποιήσειν ταῦτ' ἐπηγγείλατο· κἄν τι σκυθρωπὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπέχθειαν [o] ἐμφανίζον ἀποκρίνηται, μηνύειν. ἵνα δ' αὐτῷ [p] θαῤῥῇ μᾶλλον, ἐξαγαγὼν αὐτὸν εἰς ὕπαιθρον καὶ καθαρὸν ἀέρα, οὐδὲν παρήσειν ὑπὲρ τῆς Δαυίδου σωτηρίας ὤμνυε. "τὸν γὰρ Θεὸν, εἶπε, τοῦτον, ὃν [q] πολὺν ὁρᾷς καὶ πανταχοῦ κεχυμένον, καὶ πρὶν ἑρμηνεῦσαί με τοῖς λόγοις τὴν διάνοιαν ἤδη μου ταύτην εἰδότα, μάρτυρα ποιοῦμαι τῶν πρὸς σὲ συνθηκῶν. ὡς οὐκ ἀνήσω τὸν πατέρα πολλάκις αὐτοῦ τῆς προαιρέσεως διάπειραν λαμβάνων, πρὶν ἢ καταμαθεῖν εἴ τις ἐστὶ καὶ παρὰ τοῖς ἀποῤῥήτοις αὐτοῦ τῆς ψυχῆς [r] νόσος. καταμαθὼν δ' οὐκ [s] ἀποκρύψομαι· καταμηνύσω δὲ πρὸς σὲ, καὶ πρᾶον ὄντα καὶ δυσμενῶς διακείμενον. οἶδεν δὲ οὗτος ὁ Θεὸς, πῶς αὐτὸν εἶναι μετὰ σοῦ διὰ παντὸς εὔχομαι. ἔστι μὲν γὰρ νῦν, καὶ οὐκ ἀπολείψει σε. ποιήσει δὲ τῶν ἐχθρῶν, [t] ἄνθ' ὁ πατὴρ ὁ ἐμὸς ἄντ' ἐγὼ, κρείττονα. σὺ μόνον μνημόνευε τούτων· κἂν ἀποθανεῖν μοι γένηται, τὰ τέκνα μου σῶζε, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν παρόντων μοι ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνα κατάθου". ταῦτ' ἐπομόσας, ἀπολύει τὸν Δαυίδην, εἴς τινα τόπον ἀπελθεῖν τοῦ πεδίου φράσας· ἐν ᾧ γυμναζόμενος [v] διετέλει. γνοὺς γὰρ τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς, ἥξειν πρὸς αὐτὸν ἔφησεν [x] ἐκεῖ, μόνον ἐπαγόμενος παῖδα. "[y] κἂν τρία ἀκόντια βαλὼν ἐπὶ τὸν σκοπὸν κομίσαι τῷ παιδὶ προστάσσω τὰ ἀκόντια, κεῖσθαι γὰρ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, γίνωσκε μηδὲν εἶναι φαῦλον παρὰ τοῦ πατρός· ἂν δὲ τἀναντία τούτων ἀκούσῃς μου λέγοντος, καὶ τὰ ἐναντία παρὰ τοῦ βασιλέως προσδόκα. τῆς μέντοι γε ἀσφαλείας τεύξῃ παρ' ἐμοῦ, [z] καὶ οὐδὲν μὴ πάθῃς ἄτοπον· ὅπως δὲ μνησθῇς τούτων παρὰ τὸν τῆς εὐπραγίας καιρὸν σκόπει, καὶ τοῖς υἱοῖς μου γενοῦ χρήσιμος". Δαυίδης μὲν οὖν ταύτας λαβὼν παρὰ Ἰωνάθου τὰς πίστεις, εἰς τὸ συγκείμενον ἀπηλλάγη χωρίον.

θ'. [a] Τῇ δ' ἐρχομένῃ, νεομηνία [b] δ' ἦν, ἁγνεύσας ὡς ἔθος εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἧκεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον. καὶ παρακαθεσθέντων αὐτῷ, τοῦ μὲν παιδὸς Ἰωνάθου ἐκ δεξιῶν, [c] Ἀβεννήρου δὲ τοῦ [d] ἀρχιστρατήγου ἐκ τῶν ἑτέρων· ἰδὼν τὴν τοῦ Δαυίδου καθέδραν [e] κενὴν, ἡσύχασεν, ὑπονοήσας

"dices me petiisse Bethleemam, patriam meam, quod tribus mea solenne sacrum celebret, adjecto id permissu tuo factum. Et si quidem, ut verisimile est & dici solet de amicis peregre euntibus, dixerit, in rem suam profectus est, scito nihil ab eo agi dolose aut inimice. Sin vero aliter respondeat, hoc signo erit, quod aliquid in me animo agitaverit: mihi autem renunciabis voluntatem patris, idque ex misericordia & amicitia, propter quam fidem à me accipere, & ipse dominus mihi servo tuo vicissim dare voluisti. Sed si quid mali me commisisse senseris, tu me interficias *velim* & patrem prævenias."

8. Cæterum Jonathas, verbis extremis ad indignationem adductus, se quæ postulaverat facturum promittebat: & si quid asperius retulerit pater, & quod præ se ferat odium, se indicare velle. ut vero ipsi magis confideret, ei * in apertum educto purumque aëra jurejurando confirmat, se nihil non tentaturum quod Davidi in salutem esset. Ajebat enim, † "Deum hunc, quem magnum esse animadvertis & per omnia diffusum, quique priusquam verbis eloquar mentem meam jam novit, testem appello fœderis quod tecum facio, me non cessaturum esse patris *in te* voluntatem modis omnibus explorare, donec comperiam ecquid vitii in animæ ipsius involucris lateat. Cum vero ut se habeat intellexero, id te non celabo, sed tibi indicabo, sive benignus fuerit sive malevolus. Novit enim hic ipse Deus, ut illum tibi propitium adesse perpetuo precor. Nam & nunc quidem tecum est, & te non destituet: facietque, sive pater meus sive ego tibi adverser, ut superior discedas. Tu horum duntaxat memor esto: &, si me mori contigerit, liberos meos serva, & gratiam mihi pro hisce debitam illis refer". Cum in hæc jurasset, Davidem dimittit, jussum in certum agri locum secedere, in quo sese exercere moris erat. cognito enim patris animo, venturum se illic dixit, puero solum secum adducto. "Et si, tribus jaculis ad scopum emissis, puero jussero ut illa petat (fore enim ut ante ipsum jaceant) pro certo nosce nihil triste à patre *metuendum* esse. quod si contraria me dicere audieris, contraria similiter à rege exspecta. Veruntamen ego securitati tuæ prospiciam, & nihil mali patieris: tu vero, cum lætiora advenerint tempora, fac horum memineris, curaque ut liberis meis prosis". Et quidem Davides, cum hanc fidem à Jonatha accepisset, in locum constitutum discessit.

Amicitiæ fœdus inter Jonatham & Davidem ictum.

9. Die vero sequenti, erat enim novilunium, rex, cum sese pro more purificasset, venit ad convivium. Cumque ei filius quidem Jonathas à dextris assideret, Abenerus vero legatus exercitus à sinistris, videns Davidis locum vacare tacuit, suspi-

Jonathæ irascitur Saulus, propter ejus in Davidem benevolentiam. 1 Reg. c. 20.

g Βηθλεέμην,] Sic cum *Big. Samb.* & *Vat.* Βηθλεέμ *Hen.* & *Busb.* Βηθλεέμα aut Βηθλέεμα *Baf.* & G.
h Συγκεχώρηκας.] Συνεχώρησας solus *Vat.*
i Παρ' αὐτοῦ] Lege παρ' αὐτῷ. COCC.
k Ὡς ἄλλως] Ὡς omittit *Vat.*
l Αποκρίνητ.),] Ita cum sex *MSS.* ἀποκρίνεται in *Editis.*
m Οἰκέτῃ σῷ.] Illa οἰκέτῃ σῷ desunt *Vat.*
n Ποιήσειν] Coll. *Big.* & *Voss.* κἂν ποιήσεις.
o Ἐμφανίζον ἀποκρίνηται,] Ita cum *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* ἐμφανίζων ἀποκρίνεται in *Editis,* *Aliisque.* ἐμφανίζων ἀπεκέκλειστο [illegible] *Vat.*
p Θαῤῥῇ] Aut θάῤῥῃ cum *Samb.* & *Vat.*
* *In apertum educto purumque aëra jurejurando confirmat,*] Sub dium exiit, ut cœlum intuens Deum juraret.
q Πολὺν ὁρᾷς] Μέγαν *Samb.* & *Epiphan.*
† *Deum hunc, quem magnum esse animadvertis & per omnia diffusum,*] Vetus, *quem magnum esse vides, & ubique præsentem.* Verto, *quem maximum vides & ubique diffusum.* Crediderim vero Josephum sese accommodasse Gentibus cœlum esse Deum putantibus. COCC. Juxta illud Lucani lib. IX. versu 580. *Jupiter est, quocunque vides, quocunque moveris.* Ita enim libri *MSS.* meliores, non *quodcunque.* HAV.
r Νόσος.] Γενέσθαι pro νόσος habent *Big. Samb. Vat.* & forsan *Epiphan.*
s Ἀποκρύψομαι·] Ἀποκρύψω με *Big.* & *Samb.*
t Ἀνθ' ὁ πατὴρ] Ἐάν τε ὁ πατὴρ ἐμὸς, ἐάν τε ἐγὼ *Big. Samb. Vat.* & *Gall.*
v Διετέλει.] Αὐτὸς διετέλει *Iidem.*
x Ἐκεῖ,] Ita cum iisdem *MSS.* ἐκεῖνος ἐπαγ. *Baf.* & G.
y Κἂν τρία ἀκόντια] Καὶ τρία ἀκόντια δὲ βαλὼν *Big.* τρία ἀκόντια δὲ βαλὼν *Samb.* & *Epiphan.*
z Καὶ οὐδὲν μὴ] Καὶ σὺ δὲ μὴ πάθῃς ἄτοπον· ὅπως δὲ μνησθῇς παρὰ τὸν *Vat.*
a Τῇ δ' ἐρχομένῃ,] Ita cum *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* τῇ δ' ἐρχομένῃ.
b Δ' ἦν,] Δ' ἦν, δι' ἣν ἁγνεύσας *Big. Samb.* & *Vat.*
c Ἀβεννήρου δὲ] Ἀβεννήρου *Vat.*
d Ἀρχιστρατήγου] Ita in quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἀντιστρατήγου *Baf.* & G.
e Κενὴν,] Κειμένην *Vat.*

spicatus, ideo eum abesse quod à coitu non esset purus. Postquam autem postridie novilunii non adesset, quærebat à Jonatha filio, qua de causa Jessæi filius tam pridie quam eo die à convivio & cœna abfuerit. Ille vero respondit eum ipsius permissu in patriam, ut convenerant, concessisse, tribu *sua* festum solenne agente: quin etiam ipsum ad sacrificium invitasse. & si mihi, inquit, veniam dederis, eò proficiscor: nosti enim meam erga illum benevolentiam. Tunc deprehendit Jonathas, quam infesto pater ejus in Davidem esset animo: & voluntatem ejus plane perspectam habuit. Haud enim ab ira temperabat Saulus, sed convicia projiciens, à profugis natum hostemque appellabat, & socium Davidis adjutoremque esse dicebat; & neque ipsum revereri neque matrem suam dum ista cogitaret: nolleque hoc sibi persuasum esse, regnum ipsis parum tutum esse, quamdiu superstit Davides. quamobrem se eum acciturum esse dixit, ut supplicium lueret. Cùm vero Jonathas subjiceret, quid commisit, ut tanta illum puniendi te incesseret cupido? non amplius Saulus verbis *contumeliosis* probrisque iram exprompsit; sed arrepta hasta in ipsum insiluit, necem ei decernens. Et facinus quidem non perpetravit, ab amicis impeditus: verum jam filio haud dubium erat, quin Davidem odio prosequeretur, eumque interficere *quammaxime* desideraret; cum parum abfuerit à filio etiam propter illum manu sua perimendo.

Jonathas, de Sauli in Davidem odio persuasus, ejus saluti prospicit. 1 Reg. c. 20.

10. Et tunc quidem regis filius è convivio se proripiens, ut qui præ mœrore cibum capere non potuerit, noctem fletu egit insomnem, quod de vita quidem sua periclitatus fuerit, Davides vero morti esset destinatus. At prima luce ante urbem in agrum, specie quidem semet exercendi, re ipsa vero ut amico patris affectum indicaret, sicuti constitutum erat, processit. Cumque Jonathas omnia, in quæ convenerant, fecisset, puerum quidem pedissequum in urbem dimittit, ipse vero in solitudine Davidi in conspectum venit & colloquium. Cumque ille se ostendisset, Jonathæ ad pedes accidit, & *eum* adorans animæ suæ servatorem appellabat. Illum vero à terra attollit *Jonathas*, & sibi invicem impliciti, longiuscule sese mutuo & non sine lachrymis deosculati sunt; sortem suam deplorantes, & quod ea essent ætate & suæ invideretur amicitiæ, porroque locorum intervallo disjungendi essent, quod ipsis nihil à morte differre videbatur. Cum autem vix se ex luctu recollegissent, seque mutuo obsecrassent ut fidei jurejurando datæ forent memores, ab invicem discesserunt.

οὐ καθαρεύοντα αὐτὸν [f] ἀπὸ συνουσίας ὑστερεῖν. ὡς δὲ καὶ τῇ δευτέρᾳ τῆς νουμηνίας οὐ παρῆν, ἐπυνθάνετο παρὰ τοῦ παιδὸς Ἰωνάθου· ὅτι καὶ τῇ παρελθούσῃ καὶ ταύτῃ τοῦ δείπνου καὶ τῆς ἑστιάσεως ὁ τοῦ Ἰεσσαίου παῖς ἀπολέλειπται. ὁ δὲ, πεπορεῦσθαι κατὰ τὰς συνθήκας, ἔφησεν, αὐτὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, τῆς φυλῆς ἑορτὴν ἀγούσης, ἐπιτρέψαντος αὐτοῦ· παρακαλέσαι μέντοι καὶ τοῦτον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θυσίαν. κἂν [g] συγχωρῇς, φησὶν, ἀπέρχομαι· τὴν γὰρ εὔνοιάν μου τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπίστασαι. τότε τὴν πρὸς Δαυίδην τοῦ πατρὸς Ἰωνάθης ἐπέγνω δυσμένειαν, καὶ τρανῶς τὴν ὅλην αὐτοῦ βούλησιν εἶδεν. οὐ γὰρ κατέσχε τῆς ὀργῆς Σάουλος, ἀλλὰ βλασφημῶν ἐξ αὐτομόλων γεγεννημένον καὶ πολέμιον ἀπεκάλει, καὶ κοινωνὸν τοῦ Δαυίδου καὶ συνεργὸν ἔλεγε, καὶ μηδὲ αὐτὸν αἰδεῖσθαι μήτε τὴν μητέρα αὐτοῦ, ταῦτα φρονοῦντα· καὶ μὴ βουλόμενον πεισθῆναι τοῦθ᾽, ὅτι μέχρις οὗ περίεστι Δαυίδης ἐπισφαλῶς αὐτοῖς τὰ τῆς βασιλείας ἔχει. μεταπέμψαι τοιγαροῦν αὐτὸν ἔφησεν, ἵνα δῷ δίκην. ὑποτυχόντος δὲ Ἰωνάθου, τί δὲ ἀδικοῦντα [h] κολάσαι θέλεις; οὐκ ἔτ᾽ εἰς λόγους καὶ βλασφημίας τὴν ὀργὴν ὁ Σάουλος ἐξήνεγκεν· ἀλλ᾽ ἁρπάσας τὸ δόρυ ἀνεπήδησεν εἰς αὐτὸν, ἀποκτεῖναι θέλων. καὶ τὸ μὲν ἔργον οὐκ ἔδρασε διακωλυθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων· φανερὸς δὲ ἐγένετο τῷ παιδὶ, μισῶν τὸν Δαυίδην, καὶ διαχρήσασθαι ποθῶν, ὡς παρὰ μικρὸν δι᾽ ἐκεῖνον [i] αὐτόχειρ καὶ τοῦ παιδὸς γεγονέναι.

ι᾽. Καὶ τότε μὲν ὁ τοῦ βασιλέως παῖς ἐκπηδήσας ἀπὸ τοῦ δείπνου, καὶ μηδὲν ὑπὸ λύπης προσενέγκασθαι δυνηθεὶς, κλαίων αὐτὸν μὲν τοῦ παρὰ μικρὸν [k] ἀπολέσθαι, τοῦ κατακεκρίσθαι δὲ ἀποθανεῖν Δαυίδην, [l] ἐνυκτέρευσεν. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ, πρὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ πεδίον, ὡς [m] γυμνασόμενος μὲν, δηλώσων δὲ τῷ φίλῳ τὴν [n] τοῦ πατρὸς διάθεσιν, ὡς συνέθετο [o] πρόεισι. ποιήσας δὲ ὁ Ἰωνάθης τὰ συγκείμενα, τὸν μὲν ἑπόμενον ἀπολύει εἰς τὴν πόλιν παῖδα· ὁ δὲ ἐν ἐρημίᾳ τῷ Δαυίδῃ παρῆλθεν εἰς ὄψιν [p] αὐτῷ καὶ λόγους. [q] ἀναφανεὶς δὲ οὗτος, πίπτει πρὸς τῶν Ἰωνάθου ποδῶν, καὶ προσκυνῶν σωτῆρα αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἀπεκάλει. ἀνίστησι δὲ ἀπὸ [r] τῆς γῆς αὐτόν· καὶ περιπλακέντες [s] ἀλλήλοις, μακρά τε ἠσπάζοντο καὶ δεδακρυμένα, [t] τήν τε ἡλικίαν ἀποθρηνοῦντες αὐτῶν καὶ τὴν ἐφθονημένην ἑταιρείαν, καὶ τὸν μέλλοντα διαχωρισμὸν, ὃς οὐδὲν αὐτοῖς ἐδόκει θανάτου διαφέρειν. μόλις δὲ ἐκ θρήνων ἀνανήψαντες, καὶ μεμνῆσθαι τῶν ὅρκων ἀλλήλοις παρακελευσάμενοι, διελύθησαν.

CAP. XII.

Ut Davides fuga se recipit ad Achimelechum, deinde ad Palæstinorum & Moabitarum reges: utque Saulus Achimelechum cum tota ejus cognatione perimit.

Davides Achimelechum pontificem adit. 1 Reg. c. 21.

AT Davides, regem fugiens bellumque ab ipso *intentatum*, in urbem Nobam se confert

ΚΕΦ. ιβ᾽.

Ὡς ὁ Δαυίδης φεύγει πρὸς Ἀχιμέλεχον, ἔπειτα πρὸς τοὺς Παλαιστίνων καὶ Μωαβιτῶν βασιλέας· καὶ ὡς ὁ Σάουλος ἀποκτείνει τὸν Ἀχιμέλεχον καὶ τὴν γενεὰν αὐτοῦ.

ΔΑυίδης δὲ [v] φεύγων τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ [x] πόλεμον, εἰς [y] Νωβᾶν παραγίνεται πόλιν πρὸς [z] Ἀχιμέλεχον

f Ἀπὸ συνουσίας ὑστερεῖν.] Ὑπὸ συνουσίας *Vat.*
g Συγχωρῇς,] Συγχωρήσῃς *Vat.*
h Κολάσαι θέλεις;] Κολάσασθαι *Big.* & *Samb.*
i Αὐτόχειρ] Aut communius cum *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* αὐτόχειρα.
k Ἀπολέσθαι,] Ἀπολέσθαι· κατακεκρίσθαι δ᾽ ἀποθανεῖν Δαβίδην διενυκτέρευσεν *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Vat.* qui mox habet, ἅμα δ᾽ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ πεδίον πρὸ τῆς πόλεως.
l Ἐνυκτέρευσεν.] *Coll. Voss.* & *Big.* διενυκτέρευσεν.
m Γυμνασόμενος μὲν,] Ita cum *libris omnibus*, præter *Busb. Bas.* & *Gen.* qui habent γυμναζόμενος.
n Τοῦ πατρὸς διάθεσιν,] Τοῦ βασιλέως *Vat.*
o Πρόεισι.] Ita in *MSS.* in *Editis* πρόσεισι.
p Αὐτῷ καὶ λόγους.] Αὐτῷ deest *Vat.*
q Ἀναφανεὶς] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* ἅμα φανεὶς in *Editis. Aliisque.* & mox πρὸ τῶν Ἰωνάθου ποδῶν *Samb.* & *Vat.*
r Τῆς γῆς] Τῆς non agnoscit *Vat.*

s Ἀλλήλοις,] Ἀλλήλους *Vat.*
t Τήν τε] Lege τὴν δ᾽. COCC.
v Φεύγων τὸν βασιλέα] Ita cum *MSS.* & *Zonara.* φυγὼν *Bas.* & *G.*
x Πόλεμον,] Θάνατον *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* non male.
y Νωβᾶν παραγίνεται] Ita *Gen.* juxta *Biblia S.* & *Epiphanium* in prima syllaba. Ναβᾶν *Bas.* Ναβαῦν *Big.* & *Samb.* Ναβὰν aut Ναβὰ *Busb. Hen.* & *Zon.* Νοβᾶ aut Νοβὰ *Hieronymo* & LXXII. Ναβᾶν ἤτοι Νοβὰν *Vat.*
z Ἀχιμέλεχον] Ita *Bas. G. Vat. Samb. Big.* ut & *Procopius* & *Bibliorum Græc.* editio *Complutina*, juxta *Hebr.* & *Lat. Hieronymi.* Ἀβιμέλεχον *Hen. Busb. Zon.* & *Epiphan.* ex *Editione* communiori *Græcorum.* Codex autem *Sambuci* hîc adnotat, ferme è *Procopio Gazensi*, ἰστέον ὅτι ἡ μὲν παλαιὰ Ἀχιμέλεχ λέγοι· τὸ δὲ ψαλτήριον Ἀβιμέλεχ· τὸ δὲ εὐαγγέλιον Ἀβιάθαρον.

a Ie-

μέλεχον τὸν [a] ἱερέα. ὃς, ἐπὶ τῷ μόνον ἥκοντα ἰδεῖν, καὶ μήτε φίλον σὺν αὐτῷ μήτ' οἰκέτην παρόντα, ἐθαύμασε· καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ μηδένα εἶναι σὺν αὐτῷ μαθεῖν ἤθελεν. ὁ δὲ, πρᾶξιν ἀπόρρητον ἐπιταγῆναι πρὸς τοῦ βασιλέως, [b] ἔφη· εἰς ἣν συνοδίας αὐτῷ [c] βουλομένῳ μαθεῖν οὐκ ἔδει. τοὺς μέν τοι θεράποντας εἰς τόνδε μοι τὸν τόπον ἀπαντᾶν προσέταξα. ἠξίου δὲ λαβεῖν ἐφόδια. φίλου γὰρ αὐτὸν ποιήσειν ἔργον [d] παρασχόντα, καὶ πρὸς τὸ προκείμενον συλλαμβανομένου. τυχὼν δὲ τούτων, ἤτει καὶ [e] ὅπλων τι μετὰ χεῖρας, ῥομφαίαν ἢ δοράτιον. παρῆν δὲ καὶ Σαούλου δοῦλος [f] γένος μὲν [g] Σύρος, Δώηκος δ' ὄνομα, τὰς τοῦ βασιλέως ἡμιόνους· [h] νέμων. ὁ δ' ἀρχιερεὺς ἔχειν μὲν αὐτὸς οὐδὲν εἶπε [i] τὶ τοιοῦτον· εἶναι δὲ τὴν Γολιάθου ῥομφαίαν, ἣν ἀποκτείνας τὸν Παλαιστῖνον αὐτὸς ἀναθείη τῷ Θεῷ.

β'. Λαβὼν δὲ ταύτην ὁ Δαυίδης, ἔξω τῆς [k] τῶν Ἑβραίων χώρας εἰς [l] Γίτταν [m] διέφυγε τὴν Παλαιστίνων, ἧς Ἀγχοῦς [n] ἐβασίλευεν. ἐπιγνωσθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν [o] τοῦ βασιλέως οἰκετῶν, καὶ φανερὸς αὐτῷ γενόμενος, μηνυόντων ἐκείνων ὅτι Δαυίδης ὁ πολλὰς ἀποκτείνας Παλαιστίνων μυριάδας εἴη, δείσας μὴ πρὸς αὐτοῦ θάνῃ, καὶ [p] τὸν κίνδυνον ὃν ἐξέφυγε παρὰ Σαούλου παρ' ἐκείνου πειραθῇ, προσποιεῖται [q] μανίαν τε καὶ λύσσαν, ὡς ἀφρὸν κατὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ φερόμενον, καὶ τὰ ἄλλα δὲ ὅσα συνίστησι [r] μανίας πίστιν [s] παρὰ τῷ Γιττῶν βασιλεῖ [t] γεγενῆσθαι τῆς νόσου. καὶ τοῖς οἰκέταις [v] προσδυσχεράνας ὡς ἔκφρονα πρὸς αὐτὸν ἀγάγοιεν ἄνθρωπον, ἐκέλευσε τὸν Δαυίδην ὡς τάχος [x] ἐκβαλεῖν.

γ'. Διασωθεὶς δὲ [y] οὕτως ἐκ τῆς Γίττης, εἰς τὴν Ἰούδα παραγίνεται φυλήν. καὶ ἐν τῷ πρὸς [z] Ἀδουλλάμῃ πόλει σπηλαίῳ διατρίβων, πέμπει πρὸς τοὺς [a] ἀδελφοὺς δηλῶν αὐτοῖς ἔνθα εἴη. οἱ δὲ μετὰ [b] πάσης συγγενείας ἧκον πρὸς αὐτὸν, καὶ τῶν ἄλλων δὲ, ὅσοις ἢ χρεία ἦν ἢ φόβος ἐκ Σαούλου τοῦ βασιλέως, συνερρύησαν πρὸς αὐτὸν, καὶ ποιεῖν τὰ [c] ἐκείνῳ δοκοῦντα ἑτοίμως ἔχειν ἔλεγον. ἐγένοντο δὲ οἱ πάντες [d] ὡς τετρακόσιοι. θαρρήσας δὲ ὡς καὶ χειρὸς αὐτῷ καὶ συνεργίας ἤδη [e] προσγεγενημένης, ἀπάρας ἐκεῖθεν ἀφικνεῖται πρὸς τὸν τῶν Μωαβιτῶν βασιλέα· καὶ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ εἰς [f] τὴν αὐτοῦ χώραν προσδεξάμενον, ἕως ἂν ἀπογνῷ τὸ [g] καθ' αὐτὸν τέλος, ἔχειν παρεκάλει. κατανεύσαντος δ' αὐτοῦ τὴν χάριν, καὶ πάσης τοὺς γονεῖς τοῦ Δαυίδου τιμῆς, [h] παρ' ὃν ἐτύγχανον παρ' αὐτῷ χρόνον, ἀξιώσαντος.

δ'. Αὐτὸς [i] δὲ, τοῦ προφήτου κελεύσαντος αὐτὸν τὴν μὲν ἐρημίαν ἐκλιπεῖν, πορευθέντα δ' εἰς τὴν κληρουχίαν

ad Achimelechum sacerdotem. qui, quod solum venisse & sine amico famulove adesse viderit, *valde* miratus est; & scire desiderabat, quid causæ esset, quod neminem secum attulerit. Ille vero dicebat, regem *mihi* negotium secretum mandavisse, ad quod nullo comitatu ipsi scire volenti opus esset. verum hic loci me convenire famulos jussi. Porro *illi* supplicabat, ut liceret viaticum accipere. nam, eo suppeditato, amici reique agendæ adjutoris officium præstiturum esse. Hoc autem impetrato, petebat armorum quicquid ei ad manum esset, gladium aut hastam. At *tum forte* aderat etiam Sauli servus, gente quidem Syrus, nomine vero Doëcus, qui regis asinas pascebat. Cæterum pontifex ajebat, se quidem ejusmodi quid non habere: esse vero apud se Goliathi gladium, quem occiso Palæstino Deo consecraverat.

2. Hoc autem accepto, Davides extra ditionem Hebræorum aufugit in Gittam Palæstinorum *urbem*, in qua regnavit Anchus. A regis vero ministris agnitus, ipsique manifestus factus, illis ei dictitantibus, hunc esse Davidem qui multas Palæstinorum myriadas occidit, sibi permetuens ne ab eo interficeretur, & periculum, quod apud Saulum effugerat, apud ipsum *adiret &* experiretur, furorem & rabiem simulat, ita ut ore spumam emiserit, & alia, quæ insaniæ fidem faciunt, morbi hujus apud Gittensium regem dederit indicia. Atque *ille*, domesticis suis peritatus, ut qui hominem mente alienatum sibi adducerent, jussit ut quamprimum foras ejicerent Davidem.

Inde ad Gittenses fugit, & insaniam simulando è periculo evasit. 1 *Reg.* c. 21.

3. Cum ita è Gitta evasisset, in Judæ tribum se recipit. atque in spelunca prope urbem Adullamam morans, ad fratres suos mittit qui nunciarent ubi ille esset. Illi vero cum tota cognatione sese ad eum contulerunt; necnon & alii, quibus angustæ res erant aut metus à Saulo rege injectus, eodem confluxerunt, seque ad omnia ejus arbitrio exsequenda paratos esse dicebant. erant autem universi plus minus quadringenti. Et jam fiducia elatus quod ei numerus creverit & auxilium venerit, eo loco relicto, ad Moabitarum regem proficiscitur: ipsumque orabat, ut, parentibus suis in ejus ditionem *& potestatem* receptis illos, quamdiu de rerum suarum exitu desperaret, præsidio tueretur. ille vero hanc gratiam annuit, parentesque Davidis, tantisper dum cum eo fuerint, omni honore prosequutus est.

Adullamam petit, dein se confert ad Moabitarum regem, sibi suisque benignum. 1 *Reg.* c. 22.

4. At ipse, cum propheta ei imperasset ut è solitudine quidem abiret, in sortem vero tribus Judæ

Saulo, de Davide ad suos questo, indicat Doëcus eum ab Abimelecho receptum fuisse. 1 *Reg.* c. 22.

a Ιερέα.] Αρχιερέα *Vat.* HUDS. Mox ἀρχιερέα appellat. Nam & alii Pontificem Maximum Ιερέα nuncupant ἁπλῶς. REL.

b Εφη.] Εφησεν *Big.* & *Samb.*

c Βουλομένῳ μαθεῖν] Βουλομένης μ. *Iidem.* (βουλομένοις *Coll. Voss.*) βουλομένῳ λαβεῖν *Vat.* & *Hen.* *Coccejus* utrumque forte abundare putat.

d Παρασχόντα,] Παρασχόντος *Vat.*

e Οπλων τὶ] Οπλον τι in quatuor *MSS.*

f Γένος μὲν] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* atque ita *Vet. Interpr.* vel γένει μὲν cum *Vat.* γενόμενος in *Editis*, *Aliisque.*

g Σύρος,] Ιδουμαῖος juxta *Biblia Hebraïca.* Sic etiam legit *Hieronymus.* Attamen ὁ Σύρος habent *Interpretes* LXXII. excepto codice *Complutensi*, qui forsan ad *Hebraïcum* fuerit emendatus. Verisimile est, quod & alii observarunt, dissensum ortum esse ex confusione vocum *haadomi* & *haarami*, una litera in aliam permutata. Videsis *Lud. Capellum* in *Critica S.* l. 4. c. 5.

h Νέμων.] Ita cum *Interpp.* LXXII. ἀρχιποιμὴν *pastorum præfectus* juxta textum *Hebraïcum.* Videsis *S. Bochartum* in *Hieroz.* P. I. Lib. II. c. 44.

i Τι τοιοῦτον·] Illud τὶ ex *MSS.*

k Τῶν Ἑβραίων] Illud τῶν deest *Vat.*

l Γίτταν] Γεθὰν *Big.* & *Samb.* Γεῖτταν *Hen.* & *Busb.* Γὲθ è *Bibliis S.* habent *Zonaras* & *Epiphan.* Γαὶθ *Masoretis.*

m Διέφυγε] Εφυγε τὴν Π. ἧς Αγχης, ἤτοι Ανχουσος *Vat.* Rex ille juxta *S. Literas* & *Epiphanium* Αχις.

n Εβασίλευεν.] Ita *MSS.* ἐβασίλευσεν *Bas.* & *G.*

o Τοῦ βασιλέως οἰκετῶν,] Τοῦ negligit *Vat.*

p Τὸν κίνδυνον] Forte τοῦ κινδύνου. COCC.

q Μανίαν τε] Sic *MSS.* in *Editis* μανίαν καὶ λ.

r Μανίας] Forte abundat. COCC.

s Παρὰ τῷ Γιττῶν βασιλεῖ] Τῶν Γιττῶν *Vat.* παρὰ τῷ τῶν Γιτθῶν *Big.* & *Samb.*

t Γεγενῆσθαι τῆς νόσου.] Ita *MSS.* γενήσεσθαι in *Editis.*

v Προσδυσχεράνας] Eo modo in quinque *MSS.* προσδυσχερήνας, pro προσδυσχερήνας, in *Editis.*

x Εκβαλεῖν] Εκβάλλειν *Big.* & *Samb.* ἀγαγεῖν ἔξω *Vat.*

y Οὕτως ἐκ τῆς Γίττης,] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* οὗτος.

z Αδουλλάμη πόλει] Sic *Big.* & *Samb.* Αδουλλάμη *Bas.* & G. Αδολλαμῆ *Vat.* Αδυλάμη *Hen.* & *Busb.* Αδολάμη *Epiphan.* Αδυλὰμ *Zonaras* ex LXX.

a Αδελφοὺς δηλῶν] Αδελφοὺς αὐτοῦ *Vat.*

b Πάσης συγγενείας] Πάσης τῆς συγγ. *Hen.* & *Busb.* mox καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοις *Iidem.* καὶ τῶν γε δὲ ἄλλων ὅσοις *Vat.* dein ἡ χρεία *Big.* ἐχθρεία *Epiphan.*

c Εκείνῳ] Ita *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* ἐκείνων in *Editis*, *Aliisque.*

d Ως τετρακόσιοι.] Ωσεὶ *Samb.* & *Vat.*

e Προσγεγενημένης,] Προσγενομένης *Big.* γεγενημένης *Vat.*

f Τὴν αὐτοῦ χώραν] Τὴν ἑαυτοῦ χ. *Vat.*

g Καθ' αὐτὸν τέλος] Ita in quatuor *MSS.* (& *Cocc.*) καθ' αὐτῶν *Bas.* G. *Aliique.*

h Παρ' ὃν ἐτύγχανον] Παρ' ὅσον *Hen.* & *Busb.*

i Δὲ] Lege δή. COCC.

k Σά-

dæ concedens illic habitaret, juſſis obſequitur: & in Sarin urbem ſe conferens ibidem commoratus eſt. Saulus autem, ubi audivit Davidem cum multorum comitatu eſſe viſum, in non mediocrem conjectus eſt metum & perturbationem: nam viri animi elati fortiſque non ignarus, magni aliquid ex ipſo oriturum eſſe ſuſpicatus eſt, quod certe luctum ſibi crearet & moleſtiam. atque ad ſe convocans amicos, & duces, & tribum ex qua ipſe erat, in collem ubi regiam habuit, ſedenſque in Arura (nam locus quidam erat ſic dictus) magna aulicorum multitudine eum ſtipante totoque ſatellitio, *ſic* eos affatur. "Equidem novi, viri populares, quod beneficentiæ meæ memineritis; utque agrorum aliquos dominos conſtituerim, feceri mque ut *alii* honores apud populum conſequantur & dignitatem. Vos igitur interrogo, num plura & his majora munera à Jeſſæi filio exſpectetis? nam compertum habeo univerſos ad eum incumbere, cum filius meus Jonathas & ipſe rebus illius ſtuduerit, vobiſque ei favere perſuaſerit. Non enim ignoro quæ Davidi juraverit, quæque cum illo fœdera inierit: neque quod Jonathas quidem conſilio ſuo & auxilio ea promoverit, quæ contra me facere decretum eſt. veſtrum vero nemini curæ ſunt iſta, ſed quæ ſint conſequutura patienter attenditis". Cum autem rex tacuiſſet, alius quidem præſentium nemo quidquam reſpondit, Doëcus vero Syrus, mularum ejus curator, dicebat; ſe vidiſſe Davidem cum venerit in urbem Nobam ad Achimelechum pontificem, eumque quæ eventura eſſent ex eo vaticinante perſpecta habuiſſe, commeatuque accepto & Goliathi gladio incolumem ad quos volebat deductum fuiſſe.

Saulus Achimelechum & ſacerdotes interfici jubet. 1 Reg. c. 22.

5. Saulus igitur, cum pontificem ejuſque patriam omnem familiam accerſi juſſiſſet, "quid, inquiit, mali aut ingrati à me paſſus es qui Jeſſæi filium benigne exceperis, & cibaria quidem ei dederis & arma, regno meo inſidianti? & cur etiam ei de futuris ex oraculo pronunciaris? ſane non tibi ignotum erat, quod à me profugerit domumque meam odio habuerit". Pontifex autem non id agebat, ut facta inficiaretur; ſed libere fatebatur ſe illa *ei* ſuppeditaſſe, non ut à Davide gratiam iniret ſed ab ipſo. "tibi enim hoſtem eſſe ne quidem ſciviſſe, ajebat, miniſtrum vero fideliſſimum, & quod hiſce majus, & generum jam tuum & neceſſitudine conjunctum. nam illis non inimicos impertire moris eſt hominibus, ſed quos maxime benevolentia & honore proſequuntur. pro eo autem non ſe nunc primum vaticinatum eſſe, ſed & ſæpius & alio in loco hoc feciſſe: cumque ſe diceret à te omni feſtinatione miſſum ad aliquid agendum, ſi nihil horum præbuiſſem quæ deſiderabat, tibi magis quam illi me iſta abnuere putabam. Quare non eſt, quod de me male ſentias, aut ob ea quæ nunc

τῆς Ἰούδα φυλῆς ἂν αὐτῇ διάγειν, πείθεται. καὶ παραγενόμενος εἰς [k] Σάριν [l] πόλιν ἐν αὐτῇ κατέμενε. Σαοῦλος δὲ ἀκούσας ὅτι μετὰ πλήθους ὀφθείη Δαυίδης, οὐκ εἰς τὸν τυχόντα θόρυβον καὶ ταραχὴν ἐνέπεσεν· ἀλλ' εἰδὼς τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν εὐτολμίαν, οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ μικρὸν ἀνακύψειν ἔργον, [m] ὑφ' οὗ κλαύσεσθαι πάντως καὶ πονήσειν ὑπενόησε. καὶ συγκαλέσας τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τὴν φυλὴν [n] ἐξ ἧς αὐτὸς ἦν, πρὸς αὐτὸν ἐπὶ [o] τὸν [p] βουνὸν οὗ τὸ βασίλειον [q] ἔχε, καὶ καθίσας [r] ἐπ' Ἀρούρης· τόπος δὲ ἦν τις [s] οὕτω προσαγορευόμενος· τιμῆς πολιτικῆς περὶ αὐτὸν οὔσης [t] τῆς τάξεως καὶ τῶν σωματοφυλάκων· λέγει πρὸς αὐτούς· "ἄνδρες ὁμόφυλοι, μέμνησθε [v] μὲν οἶδ' ὅτι τῶν ἐμῶν εὐεργεσιῶν· ὅτι καὶ ἀγρῶν τινας ἐποίησα δεσπότας, καὶ τιμῶν τῶν ἐν τῷ πλήθει καὶ τάξεων ἠξίωσα. πυνθάνομαι τοιγαροῦν, εἰ μείζονας τούτων δωρεὰς καὶ πλείονας παρὰ τοῦ Ἰεσσαίου παιδὸς προσδοκᾶτε. οἶδα γὰρ ὅτι πάντες ἐκείνῳ [x] προσίθεσθε, τοὐμοῦ παιδὸς Ἰωνάθου αὐτοῦ τε οὕτως φρονήσαντος καὶ ὑμᾶς ταῦτα πείσαντος. οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς Δαυίδην αὐτῷ γεγενημένας· οὐδὲ ὅτι σύμβουλος μὲν καὶ συνεργὸς Ἰωνάθης ἐστὶ τῶν κατ' ἐμοῦ συντεταγμένων. μέλει δὲ ὑμῶν οὐδενὶ περὶ τούτων, ἀλλὰ τὸ ἀποβησόμενον ἡσυχάζοντες σκοπεῖτε". σιωπήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἀπεκρίνατο τῶν παρόντων· Δώηκος δὲ ὁ Σύρος, ὁ τὰς ἡμιόνους αὐτοῦ βόσκων, εἶπεν, ὡς ἴδοι τὸν Δαυίδην εἰς [y] Νωβὰν πόλιν πρὸς [z] Ἀχιμέλεχον ἐλθόντα τὸν ἀρχιερέα, τά τε μέλλοντα παρ' αὐτοῦ προφητεύσαντος μαθεῖν, καὶ λαβόντα ἐφόδια καὶ τὴν ῥομφαίαν [a] τοῦ Γολιάθου πρὸς οὓς ἐβούλετο μετὰ ἀσφαλείας προπεμφθῆναι.

ε'. Μεταπεμψάμενος οὖν τὸν ἀρχιερέα, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ [b] τὴν συγγένειαν Σαοῦλος, "τί παθὼν, εἶπεν, ἐξ ἐμοῦ δεινὸν καὶ [c] ἄχαρι, τὸν Ἰεσσαίου παῖδα προσεδέξω, καὶ σιτίων μὲν αὐτῷ μετέδωκας καὶ ὅπλων, ὄντι τῆς [d] ἐμῆς βασιλείας ἐπιβούλῳ; τί γὰρ δὴ καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐχρημάτιζες; οὐ γὰρ δή σε φεύγων ἐμὲ καὶ μισῶν τὸν ἐμὸν οἶκον ἐλάνθανεν". ὁ δ' ἀρχιερεὺς οὐκ ἐπ' ἄρνησιν ἐτράπη τῶν γεγονότων, ἀλλὰ μετὰ παῤῥησίας ταῦτα παρασχεῖν ὡμολόγει, οὐχὶ Δαυίδῃ χαριζόμενος, ἀλλ' αὐτῷ. "πολέμιον γὰρ [e] σὸν οὐκ εἰδέναι, ἔφασκε, πιστὸν δὲ ἐν τοῖς μάλιστα [f] δοῦλον καὶ χιλίαρχον, καὶ τὸ τούτων μεῖζον, γαμβρόν τε ἤδη καὶ συγγενῆ. ταῦτα δ' οὐκ ἐχθροῖς [g] παρέχειν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοῖς εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἀρίστοις. προφητεῦσαι δὲ οὐ νῦν πρῶτον [h] αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ ἄλλοτε τοῦτο πεποιηκέναι· φήσαντι δὲ ὑπὸ σοῦ πεμφθῆναι κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἐπὶ πρᾶξιν, τὸ μηδὲν παρασχεῖν ὧν ἐπεζήτει, σοὶ μᾶλλον ἀντιλέγειν ἢ ἐκείνῳ περὶ αὐτῶν ἐλογιζόμην. διὸ μηδὲν πονηρὸν κατ' ἐμοῦ φρονήσῃς, μηδὲ πρὸς ἃ νῦν ἀκούεις Δαυίδην ἐγχει-

k Σάριν] Σάρλω Big. Samb. & Gall. Σάρελν πόλιν ἤτοι Σάρεχον *Vat.* in *Epiphanii* libris *Sarin*, *Sarich*, *Sarimit*, & *Aret.* non dubito quin legendum ſit, εἰς Αρὼ, vel Αρέθω πόλιν, litera Σ attracta ex præcedenti vocula εἰς. Hebræis *jahar Hhareth.* lenius Αρὲθ *Euſebio.* HUDS. Conf. inf. Cap. 13. §. 10. SPANH. Natum ex ſylva *Chareth.* confer 1 Sam. 22. 5. REL.

l Πόλιν] Lege πόλιν, quod & interpres videtur legiſſe & in *MSS.* eſt. REL.

m Υφ' οὗ κλαύσεσθαι] Εφ' οὗ κλ. π. καὶ συμπονήσειν ἐπ. *Vat.* HUDS. Forte ἀλλ' ἐφ' ᾧ κλαύσεσθαι π. καὶ πονήσειν ἔμελλεν. COCC.

n Εξ ἧς αὐτὸς ἦν,] Ita cum melioribus *MSS.* ἐξῆς αὐτὸς πρ. *Baſ.* ἐξ ἧς αὐτὸς πρ. *Gen.*

o Τὸν βουνὸν οὗ τὸ βασίλειον] Conf. ſup. Cap. VIII. §. 1. SPANH.

p Βουνὸν οὗ τὸ βασίλειον] Sic & LXX. *Intt.* ἐκάθητο ἐν τῷ βουνῷ, exiſtimantes בגבעה in textu *Hebraïco* eſſe nomen appellativum.

q Εχε, καὶ καθίσας] Εἶχε *Samb.* & *Big.*

r Επ' Αρούρης·] Septuaginta etiam ſenes poſuerunt ὑπὸ τὴν ἄρουραν pro *thabbath haeſchal*, i. e. *in nemore* juxta *Hieronymum* & *Jonathanem* interpretes. at *in ſegete* vertit *Epiphanius.*

s Οὕτω προσαγορευόμενος.] Illa οὕτω προσαγορευόμενος non agnoſcit *Vat.*

t Τῆς τάξεως] Articulum inſeruimus ex *MSS.*

v Μὲν οἶδ'] Εὖ οἶδ' *Vat.*

x Προσίθεσθε,] Sic quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* προσέθεσθε τοὐμοῦ τε π. *Baſ.* & *G.*

y Νωβὰν πόλιν] Ναβὰν, τὴν καὶ Νομβὰν πόλιν *Vat.* Vide Cap. XII. §. 1.

z Αχιμέλεχον] *Al.* Αβιμέλεχον. de quo ibidem.

a Τοῦ Γολιάθου] Articulus deeſt *Vat.*

b Τὴν συγγένειαν Σαοῦλος,] Τὴν γενεὰν *MSS. Vet. Interpr.* & *Zon.* atque ita mox inferius.

c Αχαρι,] Ἀχάριστον *Vat.*

d Εμῆς βασιλείας] Sic *MSS.* & *Epiphan.* in *Editis* deſideratur ἐμῆς.

e Σὸν οὐκ εἰδέναι,] Ita *Samb. Vat.* & *Epiphan.* σὸν deeſt in reliquis.

f Δοῦλον καὶ χιλίαρχον,] Δούλοις *Vat.*

g Παρέχειν τοὺς ἀνθρώπους,] Παρασχεῖν *Vat.*

h Αὐτῷ,] Αὐτῷ, πολλάκις δὲ καὶ ἄλλοτε *Big. Samb.* & *Vat.*

i Τὸν

"ἐγχειρεῖν πρὸς ταῦτα τὴν τότε μου δοκοῦσαν φιλαν-"θρωπίαν ὑποπτεύσῃς. φίλῳ γὰρ καὶ γαμβρῷ σῷ καὶ "χιλιάρχῳ παρέσχον, οὐ πολεμίῳ.

ϛʹ. Ταῦτα λέγων ὁ ἀρχιερεὺς, οὐκ ἔπεισε [i] τὸν Σάουλον· ἀλλὰ δεινὸς μὲν ὁ φόβος μηδ' [k] ἀληθεῖ πιστεύειν ἀπολογίᾳ. κελεύει δὲ τοῖς ὁπλίταις, [l] περιστᾶσιν αὐτὸν, μετὰ τῆς γενεᾶς ἀποκτεῖναι. μὴ θαρρούντων δ' ἐκείνων ἅψασθαι τοῦ ἀρχιερέως, ἀλλὰ τὸ θεῖον εὐλαβουμένων μᾶλλον ἢ τὸ παρακοῦσαι τοῦ βασιλέως, τῷ Σύρῳ Δωήκῳ προστάσσει τὸν φόνον. καὶ παραλαβὼν [m] ὁμοίους αὐτῷ πονηροὺς ἐκεῖνος ἀποκτείνει τὸν [n] Αχιμέλεχον, καὶ τὴν γενεὰν αὐτοῦ. ἦσαν δὲ πάντες ὡς [o] πέντε καὶ ὀγδοήκοντα καὶ τριακόσιοι. πέμψας δὲ ὁ Σάουλος καὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν ἱερέων [p] Νωβᾶν, πάντας τε αὐτοὺς ἀπέκτεινεν, οὐ γυναικῶν, οὐ νηπίων, οὐδ' ἄλλης ἡλικίας φεισάμενος· αὐτήν τε ἐνέπρησε. διασώζεται δὲ παῖς εἷς Αχιμελέχου Αβιάθαρος ὄνομα. ταῦτα μέντοιγε συνέβη, καθὼς προεφήτευσεν ὁ Θεὸς τῷ ἀρχιερεῖ [q] Ηλεὶ, διὰ τὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ δύο παρανομίας [r] εἰπὼν διαφθαρήσεσθαι τοὺς ἐκγόνους.

ζʹ. Σάουλος δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠμὸν οὕτως ἔργον διαπραξάμενος, καὶ γενεὰν ὅλην ἀρχιερατικῆς ἀποσφάξας τιμῆς, καὶ μήτ' ἐπὶ νηπίοις λαβὼν οἶκτον, μήτ' ἐπὶ γέρουσιν [s] αἰδῶ, καταβαλὼν δὲ καὶ τὴν πόλιν, ἣν πατρίδα καὶ τροφὸν τῶν ἱερέων καὶ προφητῶν αὐτόθι [t] τὸ θεῖον ἐπελέξατο, καὶ μόνην εἰς τὸ τοιούτους φέρειν ἄνδρας ἀπέδειξε, μαθεῖν ἅπασι παρέσχε καὶ καταvοῆσαι τὸν ἀνθρώπινον τρόπον· ὅτι μέχρις οὗ μέν εἰσιν ἰδιῶταί τινες καὶ ταπεινοὶ, [v] τῷ μὴ δύνασθαι χρῆσθαι τῇ φύσει μηδὲ τολμᾶν ὅσα θέλουσιν, ἐπιεικεῖς εἰσι καὶ μέτριοι, καὶ μόνον διώκουσι τὸ δίκαιον, καὶ πρὸς αὐτὸ [x] τὴν πᾶσαν εὔνοιάν τε καὶ σπουδὴν ἔχουσι. τότε δὲ καὶ περὶ τοῦ θείου πεπιστεύκασιν, ὅτι πᾶσι τοῖς γινομένοις ἐν τῷ βίῳ πάρεστι· καὶ οὐ τὰ ἔργα μόνον ὁρᾷ τὰ πραττόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰς διανοίας ἤδη σαφῶς οἶδεν, ἀφ' ὧν μέλλοι ταῦτ' ἔσεσθαι. ὅταν δὲ εἰς ἐξουσίαν παρέλθωσι καὶ δυναστείαν, τότε πάντ' ἐκεῖνα μετεκδυσάμενοι, καὶ ὥσπερ ἐπὶ [y] σκηνῇ προσωπεῖα τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους ἀποθέμενοι, μεταλαμβάνουσι τόλμαν, ἀπόνοιαν, καταφρόνησιν ἀνθρωπίνων τε καὶ θείων. καὶ ὅτε μάλιστα δεῖ τῆς εὐσεβείας αὐτοῖς καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἔγγιστα τοῦ φθονεῖσθαι γεγενημένοις, καὶ πᾶσι φανεροῖς ἐφ' οἷς ἂν νοήσωσιν ἢ πράξωσι καθεστῶσι· τόθ' ὡς οὐκέτι βλέποντος αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ τὴν ἐξουσίαν [z] δεδιότος, οὕτως ἐμπαροινοῦσι τοῖς πράγμασιν. ἃ δ' ἂν ἢ φοβηθῶσιν ἀκούσαντες, ἢ [a] μισήσωσι θελήσαντες, ἢ [b] στέρξωσιν ἀλόγως· ταῦτα κύρια καὶ βέβαια καὶ [c] ἀληθῆ, καὶ ἀνθρώποις ἀρεστὰ καὶ Θεῷ δοκοῦσι. τῶν δὲ

"Davidem moliri audis, meam, ut tunc visa est, "humanitatem suspiceris. nam amico & genero "tuo & tribuno *eam* tribuebam, non hosti.

6. Hæc cum diceret pontifex, Saulo non persuasit: sed metus quidem usque eo valebat, ut justæ excusationi non haberetur fides. jubet itaque militibus armatis, ipsi circundatis; ut eum cum cognatione sua perimerent. Cumque illi non ausi essent manus afferre pontifici, & magis vererentur ne Deum offenderent, quam ne regi non obtemperarent, Doëco Syro cædem imperat. atque ille, assumptis sibi facinorosis *aliquot* sui similibus, Achimelechum ejusque cognationem omnem occidit. erant autem universi circiter CCCLXXXV. Porroque cum in urbem sacerdotum Nobam *sicarios* misisset, omnes illius incolas perimebat, ne mulieribus quidem exceptis, aut infantibus, aliave ætate; & *urbem* ipsam *pari sævitia* incendit. Verum unus ex Achimelechi filiis nomine Abiatharus, *ex ista clade* servatus est. Illa utique acciderunt, prout Eli pontifici prædixerat Deus, illi, propter duorum ipsius filiorum iniquitates, suæ minatus progeniei interitum.

Doëcus regis mandata exsequitur. 1 Reg. c. 22.

7. Rex autem Saulus crudeli adeo facinore edito, (quo & omnes stirpis sacerdotalis ferro interemit, neque teneram ætatem miseratus neque grandævos reveritus, urbemque præterea funditus evertit, quam in patriam & alumnam sacerdotum & prophetarum illic Deus delegerat, solamque ad viros id genus educandos destinaverat) fecit ut omnes intelligerent perspicerentque hominum ingenium: quod tantisper dum privatam vitam agant, humilisque sint fortunæ, quia tum naturæ obsequi nequeunt nec quod lubet facere audent, boni sunt & moderati, ac quod justum est unice persequuntur, & in id toto animo omnique studio incumbunt. tunc etiam illis de Deo persuasum est, quod omnibus quæ in vita agunt hominess intersit; & non solum opera cum fiant, sed & cogitationes multo ante exploratas habeat, unde illa proditura sunt. Cum vero ad potentiam & imperium provecti sunt, tunc, hisce omnibus exuti, & institutis moribusque, tanquam in scena personis, depositis, assumunt audaciam, insolentiam, & rerum humanarum divinarumque contemptum. & cum maxime illis opus est pietate & justitia, ut qui invidiæ proxime constituti sunt, & ob cogitata & facta omnium in conspectu collocati; tunc quasi non amplius eos intueretur Deus, aut ob potestatem metueret, ita demum in omnibus insolenter se efferunt. Si qua vero aut timuerint, quia nescio quid audiverint, aut oderint, quia ita illis placuerit, aut temere amaverint, hæc rata & firma & vera, atque hominibus & Deo grata existimant. At futurorum nullam rationem habent; sed illos, qui

Querela Flavii de pravo hominum ingenio.

i Τὸν Σάουλον·] Τὸν Σάουλον· δεινὸς γὰρ ὁ φόβος Big. Samb. & Vat.

k Ἀληθεῖ πιστεύειν] Ita Big. (Cocc.) & Samb. ἀληθῶς in Editis, Aliisque. ἀληθεῖ πιστεύειν ὁμιλίᾳ Vat. & dein κελεύει τ. ὁπ. περιστᾶσιν αὐτὸν ἀποκτεῖναι

l Περιστᾶθεῖσιν αὐτὸν,] Περιστᾶσιν Big. Samb. Epiphan. & Zonaras

m Ὁμοίους αὐτῷ] Ita quatuor MSS. & Epiphan. ὁμοίως Bas. & G. haud male.

n Αχιμέλεχον,] Sic in Bas. G. Vat. & Samb. Αβιμέλεχον & mox Αβιμελέχου in cæteris.

o Πέντε καὶ ὀγδοήκοντα] Numerum sacerdotum in S. Literis Hebraïcis trecentis hic augent Bas. & G. ὡς πέντε καὶ τριακόσιοι Epiphanius, Zonarasque & Interpretes LXXII. πεντήκοντα καὶ τριακόσιοι Theodor. ὡς πέντε καὶ τριακόσιοι, πεντήκοντα καὶ τριάκοντα Hen. ὡς πεντακόσιοι καὶ τριάκοντα Busb. ἦσαν δ' οἱ πάντες πέντε καὶ ὀγδοήκοντα Vat. hic loci. Verum infra (p. 347. §. 7.) cum Flavio trecentos (numero rotundo) Achimelechi causa dicit periisse.

p Νωβᾶν,] In MSS. varie, Νομβὰ, & Νομβὰν & Νοββάν. Vide p. 342. v. ultimo.

q Ηλεὶ,] In libris omnibus Ηλὶ aut Ηλεί, rectius, ut puto, Ἡλὶ aut Ἡλεί.

r Εἰπὼν διαφθαρήσεσθαι] Εἶπε γὰρ διαφθ. Vat.

s Αἰδῶ,] Ita Big. Samb. & Vett. Grammatici. αἰδὼ Bas. G. Aliique cum novis.

t Τὸ θεῖον ἐπελέξατο,] Hinc aliquis efficeret, Josephum credidisse hanc urbem unam fuisse ex illis, quas Deus sacerdotibus assignaret. Verum inter illas Nob non recensetur in sacris literis. Et quia prophetis illam a Deo destinatam æque ac sacerdotibus scribit, & clarum est nullas urbes prophetis datas fuisse, quemadmodum Levitis & Sacerdotibus, intelligi debet, providentiam Divinam hanc esse id temporis sedem multorum sacerdotum & prophetarum voluisse. REL.

v Τῷ μὴ δύνασθαι χρῆσθαι] Τῷ μὴ δύνασθαι τῇ φύσει, μηδὲ τολμᾶν ὅπου θέλουσι καὶ ὅσα δύνανται καὶ θέλουσιν, ἐπιεικεῖς Vat.

x Τὴν πᾶσαν εὔνοιαν] Ita cum MSS. in Editis alio ordine τὴν εὔνοιάν τε καὶ πᾶσαν σπ.

y Σκηνῇ προσωπεῖα] Aut σκηνῆς cum Big. Samb. & Vat.

z Δεδιότος,] Οὐ δεδιότος Vat.

a Μισήσωσι θελήσαντες,] Μισήσωσιν ἐθελήσαντες Big. & Samb.

b Στέρξωσιν ἀλόγως·] Ita ex præcedentibus cum Big. & Samb. in reliquis στέρξωσιν.

c Ἀληθῆ,] Sic Big. & Samb. nec aliter Vat. nisi quod habeat τῷ Θεῷ. in Editis, Aliisque, τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ δοκοῦσι, pro καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀρεστὰ καὶ τῷ Θεῷ δοκοῦσι.

d Μὲν

qui multos pro eis exantlarunt labores, honore quidem proſequuntur, poſtea vero invidia. ac cum eos ad dignitatem illuſtrem evexerint, non ſolum eam adeptos poſſeſſione depellunt, ſed & propter ipſam de vita, idque ob criminationes maligne confictas, tantæque magnitudinis ut ſint incredibiles. Quin & neque pœnas infligunt ob facinora ſupplicio digna, ſed ob calumnias & delationes abſque ullo examine *receptas*; neque in quos ſævire oportet *animadvertunt*, ſed in quoſcunque poſſunt morte afficere. Id quod Saulus Ciſæ filius, qui primus, poſtquam deſiit optimatium ſtatus & regiminis ſub Judicibus forma, in Hebræis regnavit, nobis manifeſtum fecit; qui trecentos ſacerdotes & prophetas propter ſuſpectum Achimelechum occidit, porroque urbem eorum funditus evertit, & quantum in ſe fuit *Dei* fanum in ſolitudinem à ſacerdotibus & prophetis redegit; cum tot quidem interfecerit, & nec patriam eorum ſupereſſe paſſus fuerit, ut alii poſt illos ſuſcitarentur.

Abiatharus, è cæde elapſus, Davidem adit. 1 Reg. c. 22.

8. Abiatharus autem Achimelchi filius, qui ſolus conſervari potuit ex ſtirpe ſacerdotum à Saulo peremptorum, Davidem curſu conſequutus, ſuorum omnium cladem & patris interitum ei nunciavit. Ille vero dicebat, ſe viſo Doëco non ignoraſſe, quod foret ut hæc illis acciderent: nam iſtæc ei *tum* incidit ſuſpicio, illum pontifici apud regem calumniaturum eſſe; ſeque accuſabat qui illos tanto infortunio mactavit. illic vero ut maneret & ſecum moraretur, poſtulabat, quod nuſquam alibi ita lateret.

μελλόντων λόγος αὐτοῖς οὐδὲ εἷς· ἀλλὰ τιμῶσι [d] μὲν τοὺς πολλὰ ταλαιπωρήσαντας, τιμήσαντες δὲ φθονοῦσι, [e] καὶ παραγαγόντες εἰς ἐπιφάνειαν, οὐ ταύτης ἀφαιροῦνται μόνον τοὺς τετυχηκότας· ἀλλὰ διὰ ταύτην καὶ τοῦ ζῆν ἐπὶ πονηραῖς αἰτίαις καὶ δι' ὑπερβολὴν αὐτῶν [f] ἀπιθάνοις. κολάζουσι δ' οὐκ ἐπ' ἔργοις δίκης ἀξίοις, ἀλλ' ἐπὶ διαβολαῖς καὶ κατηγορίαις ἀβασανίστοις· οὐδ' ὅσους δεῖ [g] τοῦτο παθεῖν, ἀλλ' ὅσους ἀποκτεῖναι δύνανται. τοῦτο Σαοῦλος ἡμῖν ὁ [h] Κίσου παῖς, ὁ πρῶτος [i] μετὰ τὴν [k] ἀριστοκρατίαν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κριταῖς πολιτείαν Ἑβραίων βασιλεύσας, φανερὸν πεποίηκε, τριακοσίους ἀποκτείνας ἱερέας καὶ προφήτας ἐκ τῆς πρὸς Ἀχιμέλεχον ὑποψίας, ἐπικαταβαλὼν δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὸν ἐν τρόπῳ τινὶ [l] ναὸν σπουδάσας ἱερέων καὶ προφητῶν ἔρημον καταστῆσαι· τοσούτους μὲν ἀνελὼν, μεῖναι δὲ ἐάσας οὐδὲ τὴν πατρίδα αὐτῶν, πρὸς τὸ [m] καὶ μετ' ἐκείνους ἄλλους γενέσθαι.

η'. Ὁ δ' Ἀβιάθαρος ὁ τοῦ Ἀχιμελέχου παῖς, [n] ὁ μόνος διασωθῆναι δυνηθεὶς ἐκ τοῦ γένους τῶν ὑπὸ Σαούλου φονευθέντων ἱερέων, φυγὼν πρὸς Δαυίδην, τὴν τῶν οἰκείων αὐτοῦ συμφορὰν ἐδήλωσε καὶ τὴν τοῦ πατρὸς ἀναίρεσιν. ὁ δ' οὐκ ἀγνοεῖν ἔφη ταῦτα [o] περὶ αὐτοὺς ἐσόμενα, ἰδὼν τὸν Δώηκον· ὑπονοῆσαι γὰρ διαβληθήσεσθαι [p] πρὸς αὐτοῦ τὸν ἀρχιερέα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῆς ἀτυχίας ταύτης αὐτοῖς αὐτὸν ᾐτιᾶτο. τὸ μένειν δ' αὐτόθι καὶ σὺν αὐτῷ διατρίβειν, ὡς οὐκ ἐν ἄλλῳ τόπῳ [q] λησόμενον οὕτως, ἠξίου.

CAP. XIII.

Ut Davides bis Saulo, cum perdere poſſet, pepercit: deque obitu Samueli & Nabali.

Davides, Cillanis opem ferens, cædit Palæſtinos; metuenſque ne à Cillanis proderetur, in ſolitudinem abit. 1 Reg. c. 23.

PER idem tempus, cum Davides accepiſſet Palæſtinos in Cillanorum agrum irrupiſſe, eumque devaſtaſſe, ſeipſum offert ad exercitum in eos educendum, modo Deus à propheta conſultus victoriam annueret. Cum vero ille reſpondiſſet, victoriam promitti, cum ſociis ſuis impetum fecit in Palæſtinos, multamque illorum ſtragem edidit, & prædam abegit, mora etiam apud Cillanos facta, donec frumentum ex areis frugeſque ſecure colligerent. Saulo autem regi nunciatur, ut cum eis manſerit. nam quod auſus fuerit eique proſpere ceſſerit, non apud quos res geſta eſt concluſum tenebatur; ſed fama illius late emanavit, & ad omnium aures, regiſque inter cæteros, pervenit, in facti ejuſque auctoris gloriam. Saulus autem, certior factus Davidem in Cilla eſſe, *valde* lætatur: atque, illum divinitus in ſuam veniſſe poteſtatem dicens, quoniam in urbem compulſus eſt muris & portis & repagulis munitam, juſſit populo univerſo ut Cillam adorirentur, ac Davidem obſeſſum

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὡς Δαυίδης τὸν Σάουλον δὶς ἐπ' αὐτῷ γενόμενον, ὥστε ἀνελεῖν, οὐ διεχρήσατο· καὶ περὶ τῆς Σαμουήλου τελευτῆς καὶ Ναβάλου.

ΚΑτὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀκούσας ὁ Δαυίδης τοὺς Παλαιστίνους ἐμβεβληκότας εἰς τὴν [r] Κιλλανῶν χώραν καὶ ταύτην διαρπάζοντας, δίδωσιν ἑαυτὸν στρατεύειν ἐπ' αὐτοὺς, [s] εἰ ὁ Θεὸς παρὰ τοῦ προφήτου πυθομένῳ ἐπιτρέπει νίκην. τοῦ δὲ σημαίνειν φήσαντος, ἐξώρμησεν ἐπὶ τοὺς Παλαιστίνους μετὰ τῶν ἑταίρων, καὶ φόνον τε αὐτῶν πολὺν ἐξέχεε, καὶ λείαν ἤλασε, καὶ παραμείνας τοῖς Κιλλανοῖς ἕως οὗ τὰς [t] ἅλωνας καὶ τὸν καρπὸν [v] συνεῖλον ἀδεῶς. Σαούλῳ [x] δὲ τῷ βασιλεῖ μηνύεται, παρ' αὐτοῖς ὤν. τὸ γὰρ ἔργον καὶ τὸ κατόρθωμα οὐκ ἔμεινε παρ' οἷς ἐγένετο· φήμη δ' ἐπὶ πᾶν, εἴς τε τὰς τῶν ἄλλων ἀκοὰς, καὶ πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως διεκομίσθη, αὐτό τε [y] συνιστάνον καὶ τὸν πεποιηκότα. χαίρει δὲ Σαοῦλος ἀκούσας ἐν [z] Κίλλᾳ τὸν Δαυίδην· καὶ, Θεὸς ἤδη χερσὶ ταῖς ἐμαῖς ὑπέθετο αὐτὸν εἰπὼν, ἐπεὶ καὶ [a] συνηνάγκασεν ἐλθεῖν εἰς πόλιν, τείχη καὶ πύλας καὶ μοχλοὺς ἔχουσαν, τῷ λαῷ παντὶ προσέταξεν ἐπὶ τὴν Κίλλαν ἐξορμῆσαι· καὶ πολιορκήσαντι καὶ ἑλόντι τὸν Δαυίδην ἀποκτεῖναι· ταῦτα δ' αἰσθόμενος ὁ Δαυί-

d Μὲν τοὺς πολλὰ] Eo modo *Big. Samb.* & *Epiphan.* μὲν τὰ πολλὰ ταλαιπωρήσαντες *Vat.* in *Editis*, *Aliiſque* μὲν πολλὰ ταλαιπωρήσαντας.

e Καὶ παραγαγόντες] Ita *Samb. Vat.* & *Epiphan.* in cæteris κἂν παρα γ.

f Ἀπιθάνοις.] Sic cum *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) *Vat.* & *Epiphan.* in reliquis ἀπιθάνως κολάζουσιν, οὐκ ἐπ' ἔργ.

g Τοῦτο παθεῖν,] Ταῦτα *Vat.*

h Κίσου παῖς,] Ita (ut ſupra, p. 319. in principio) edere viſum eſt. Κισαίου, aut Κηταίου hic loci habent Codices *Joſephi.*

i Μετὰ τὴν] Μετὰ τὴν ἀριστοκρατίαν, τὴν ἐπὶ τοῖς κρ. juxta *Epiphanium.*

k Ἀριστοκρατίαν] At Θεοκρατεία fuit, ſed ſpeciem externam habebat ἀριστοκρατείας ob Synedrium & Judices, penes quos ſumma rei eſſe videbatur. REL.

l Ναὸν σπουδάσας ἱερέων] Θεὸν pro ναὸν legiſſe videtur *Epiphan.* HUDS. Tabernaculum, quod aliquo modo templum dici Dei poterat. REL.

m Καὶ μετ'] *Coll. Big.* & *Voſſ.* κἂν.

n Ὁ μόνος διασωθῆναι] Ὃς μόνος *Vat.*

o Περὶ αὐτοὺς ἐσόμενα,] Περὶ αὐτοῦ *Vat.*

p Πρὸς αὐτοῦ τὸν ἀρχιερέα] Παρ' αὐτοῦ *Vat.* & mox τὸ ante μένειν præterit.

q Λησόμενον οὕτως,] Alii ſic diſtingunt, λησόμενον, οὕτως ἠξίου.

r Κιλλανῶν] Ita *Baſ. G. Vat.* & *Big.* Κιλανῶν *Samb.* Κελανῶν *Hen.* & *Busb.* Κειλανῶν *Epiphan.* omnes ex *Ceïla* Hebræorum. Similique varietate in voce Κιλλανοῖς, mox infra.

s Εἰ ὁ Θεὸς] Τοῦ Θεοῦ παρὰ τοῦ προφήτου πυθόμενος εἰ ἐπιτρέπει *Vat.*

t Ἅλωνας] Ἀλῶνας· vid. lib. xx. c. 7. §. 8. Ἀλῶνα aream LXX. Gen. L. 10. SPANH.

v Συνεῖλον] Forte συνῆγον. COCC.

x Δὲ τῷ βασιλεῖ] Illud δὲ non agnoſcunt *Vat. Big. Samb.* & *Epiphan.*

y Συνιστάνον] Hîc mutatio eſt generis à fœminino ad neutrum: qua de re vide *H. Steph.* de *Dial. Attic.* p. 30. & p. 131.

z Κίλλᾳ] *Al.* Κιλλᾷ & Κειλᾷ. juxta *Euſebium* Κεείλᾳ.

a Συνηνάγκασεν] Συνηνάγκασεν αὖ ἐλθεῖν *Vat.*

Δαυίδης, καὶ μαθὼν παρὰ [b] τοῦ Θεοῦ, ὅτι μείναντα παρ' αὐτοῖς οἱ Κιλλῖται ἐκδώσουσι τῷ Σαούλῳ, παραλαβὼν τοὺς [c] τετρακοσίους, ἀπῆρεν ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἔρημον ἐπάνω τῆς [d] Ενγεδαὶν λεγομένης. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς, ἀκούσας αὐτὸν πεφευγότα παρὰ τῶν Κιλλιτῶν, ἐπαύσατο τῆς ἐπ' αὐτὸν στρατείας.

β'. Δαυίδης δὲ ἐκεῖθεν ἄρας, εἴς τινα τόπον [e] Καινὴν καλουμένην τῆς [f] Ζιφήνης παραγίνεται· εἰς ὃν Ιωνάθης ὁ τοῦ Σαούλου παῖς συμβαλὼν αὐτῷ καὶ κατασπασάμενος, θαῤῥεῖν τε καὶ χρηστὰς περὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδας ἔχειν παρεκάλει, καὶ μὴ κάμνειν τοῖς παροῦσι· βασιλεύσειν γὰρ αὐτὸν, καὶ πᾶσαν τὴν Εβραίων δύναμιν ἕξειν ὑφ' αὐτῷ· φιλεῖν δὲ τὰ τοιαῦτα σὺν μεγάλοις ἀπαντᾷν πόνοις. πάλιν δ' ὅρκους [g] ποιησάμενος τῆς εἰς ἅπαντα τὸν βίον πρὸς ἀλλήλους εὐνοίας καὶ πίστεως, καὶ τὸν Θεὸν μάρτυρα καλέσας, ὧν ἐπηράσατο, [h] αὐτῷ παραβάντι τὰ συγκείμενα καὶ μεταβαλλομένῳ πρὸς τἀναντία, τὸν μὲν αὐτόθι καταλείπει μικρὰ τῶν φροντίδων καὶ τοῦ δέους [i] ἐπικουφίσας· αὐτὸς δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπανέρχεται. οἱ δὲ [k] Ζιφηνοὶ, χαριζόμενοι τῷ Σαούλῳ μηνύουσιν αὐτῷ παρ' αὐτοῖς διατρίβειν τὸν Δαυίδην· καὶ παραδώσειν ἔφασαν [l] ἐπ' αὐτῶν ἐλθόντι. καταληφθέντων γὰρ τῶν τῆς Ζιφήνης [m] στενῶν, οὐκ εἶναι [n] φυγεῖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπῄνεσεν αὐτοὺς, χάριν ἔχειν ὁμολογήσας τὸν ἐχθρὸν αὐτῷ μεμηνυκόσι, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἀμείψασθαι τῆς εὐνοίας ὑποσχόμενος αὐτοὺς, ἔπεμψε τοὺς ζητήσοντας τὸν Δαυίδην, καὶ τὴν ἐρημίαν ἐξερευνήσοντας· αὐτὸς δ' ἀκολουθήσειν ἀπεκρίνατο. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν θήραν καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Δαυίδου προῆγον τὸν βασιλέα, σπουδάζοντες μὴ μόνον τῷ μηνῦσαι τὸν ἐχθρὸν αὐτῷ τὴν εὔνοιαν, ἀλλὰ καὶ τῷ παρασχεῖν αὐτὸν εἰς ἐξουσίαν [o] φανερωτέραν καταστήσειν. διήμαρτον δὲ τῆς ἀδίκου καὶ πονηρᾶς ἐπιθυμίας, οἱ μηδὲν [p] κινδυνεύειν ἔμελλον ἐκ τοῦ μὴ ταῦτα ἐμφανίσαι τῷ Σαούλῳ [q] φιλοτιμίας, διὰ δὲ κολακείαν καὶ [r] κέρδους προσδοκίαν παρὰ τοῦ βασιλέως, ἄνδρα θεοφιλῆ, καὶ παρὰ δίκην ζητούμενον ἐπὶ θανάτῳ, καὶ λανθάνειν δυνάμενον [s] διέβαλλον, καὶ παραδώσειν ὑπέσχοντο. γνοὺς γὰρ ὁ Δαυίδης τὴν τῶν Ζιφηνῶν κακοήθειαν καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἔφοδον, ἐκλείπει μὲν τὰ στενὰ τῆς [t] ἐκείνων χώρας, φεύγει δ' ἐπὶ τὴν μεγάλην πέτραν τὴν οὖσαν ἐν τῇ [v] Μάωνος ἐρήμῳ.

γ'. Ωρμησεν δ' ἐπ' ἐκεῖνον διώκειν Σάουλος. κατὰ γὰρ τὴν ὁδὸν ἀναχωρήσαντα ἐκ τῶν στενῶν μαθὼν τὸν Δαυίδην, ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος τῆς πέτρας ἀπῆρεν. [x] ἀντιπερισπάσασιν δὲ τὸν Σάουλον ἀπὸ τῆς διώξεως τοῦ Δαυίδου, μέλλοντος ἤδη συλλαμβάνεσθαι, Παλαιστῖνοι, πάλιν ἐπὶ τὴν [y] τῶν Εβραίων ἐστρατευκέναι χώραν ἀκουσθέντες. ἐπὶ γὰρ τούτους ἀνέστρεψε, φύσει πολεμίους ὄντας· αὐτοὺς ἀμύνασθαι κρίνας ἀναγκαιότερον, ἢ τὸν ἴδιον σπουδάζοντα λαβεῖν ἐχθρὸν ὑπεριδεῖν τὴν γῆν κακωθεῖσαν.

captumque interimerent. At Davides cum hæc intellexiſſet, & à Deo didiciſſet, Cillitas illum, ſi apud ipſos maneret, Saulo dedituros eſſe, aſſumptis viris quadringentis, urbe egreſſus eſt in ſolitudinem ſupra Engedain, ut appellatur. Et rex quidem, audito illum Cillitis ſe ſubduxiſſe, expeditionem in eum omiſit.

Jonathas it conſolatum Davidem, apud Ziphenos morantem. 1 Reg c. 23.

2. Davides autem, inde profectus, in locum quendam agri Zipheni venit, Cænam vocatum, ubi Jonathas Sauli filius, cum ipſum conveniſſet & ſalutaſſet, eum hortabatur bono animo eſſe, & de futuris bene ſperare, maliſque nequaquam cedere præſentibus. nam & regnaturum eſſe, & Hebræorum copias omnes ſua in poteſtate habiturum: res vero ejuſmodi ſolere non niſi magnis laboribus acceptæ referri. Cum autem iterum juraſſet, quoad viveret, fidem inter ipſos & benevolentiam conſervaturum, Deumque in teſtem adhibuiſſet dirarum, quas ſibimet imprecatus eſt, ſi fœdera violaret, & in contrarium mutaretur, illum quidem ibi relinquit, metu nonnihil ac ſolicitudine levatum: ipſe vero domum ſe recipit. At Zipheni, ut gratiam à rege inirent, Saulo nunciant Davidem apud ſe morari; dixeruntque, quod ei, ſi ad ſe venire dignaretur, illum in manus traderent. occupatis enim Ziphenes anguſtiis, non poſſe ad alios effugere. Rex autem illos *coram* laudavit, gratias ſe illis habere faſſus quod inimicum ſibi indicaverant; breviqueſe illis benevolentiæ ergo remuneraturum eſſe promittens, miſit qui Davidem perquirerent & ſolitudinem perluſtrarent: dato hoc illis reſponſo, ſe *continuo* ſecuturum eſſe. Et illi quidem, ut Davidem indagarent & prehenderent, regem antecedebant: annitentes non ſolum inimicum ei indicando benevolentiam ſuam patefacere, ſed & magis adhuc eum illius in poteſtatem redigendo. At iniquo & maligno propoſito exciderunt, qui, quando nullum adituri eſſent diſcrimen, ſi non adeo contendiſſent ſuum erga Saulum ſtudium oſtendere, ex adulandi tamen deſiderio & ſpe lucelli à rege *conſequendi*, virum Deo charum, & præter jus ad mortem quæſitum, & qui latere poterat, inſimulabant, & regi dedituros eſſe pollicebantur. Nam Davides, cum ei innotuiſſet Ziphenorum animus malignus, ſimulque regis adventus, regionis quidem illorum anguſtias relinquit, fuga vero digreditur ad magnam petram in ſolitudine Maone.

Zipheni à Saulo, Davidem ei indicando, gratiam ineunt. 1 Reg. 23.

Saulum à Davide perſequendo revocat Palæſtinorum incurſio. 1 Regum c. 23.

3. Eò autem Saulus properavit, ad *Davidem* perſequendum. audito enim in itinere quod ſuperatis anguſtiis evaſerat, inde movit ad alterum petræ latus. Saulum vero à perſequutione Davidis, cum in eo jam eſſet ut illum caperet, aliò avocarunt Palæſtini, rumore divulgato eos iterum in Hebræorum regionem incurſionem feciſſe. in eos enim, ſuapte natura *Hebræis* infeſtos, ſe retrorſum convertit; illorum injurias propulſare magis è re ſua eſſe arbitratus, quam, dum proprio inimico capiendo inſiſteret, terram *Hebræam* malis divexatam negligere. 4. At-

b Τοῦ Θεοῦ] Articulum negligit *Vat.*

c Τετρακοσίους,] Ita etiam in LXXII. juxta textum *Hebraïcum* ἑξακοσίους ſcribi debet.

d Ενγεδαὶν λεγομένης.] Ενγελαὶν *Baſ. G. Samb.* Ενγαλαὶν *Big.* Ενγεδὼ *Vat.* & forſan *Epiphan.* cum itaque Λ & Δ ſæpe commutari ſoleant, reſcripſi Ενγεδαὶν.

e Καινὴν καλουμένην] Ita *Baſ. G.* & *Epiphan.* Κενὴν prave in quinque *MSS.* Legerat enim in *S. Literis* noſter *Flavius*, ut & *Interpretes* LXXII. (1 *Reg.* 25. 15.) *bahadeſa* ἐν τῇ καινῇ pro *bahoreſa*, *in ſylva.*

f Ζιφήνης παραγίνεται] Aut Ζιφίνης cum quinque *MSS.* & *Epiphanio.*

g Ποιησάμενος] Ποιησάμενοι *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.*

h Αὐτῷ παραβάντι] Vocem αὐτῷ inſeruimus ex *MSS.*

i Επικουφίσας·] Επικουφίσας αὐτόν. ὁ δὲ *Vat.*

k Ζιφηνοὶ,] Ita in *Excuſis* & *pleriſque MSS.* Ζιφαῖοι & Ζιφινοὶ in *aliis.*

l Επ' αὐτῶν ἐλθόντι.] Επ' αὐτὸν ἐλθόντι *Big.* & *Samb.* ἐλθόντι ἐπ' αὐτὸν *Vat.*

m Στενῶν,] Στενωπῶν *Vat.*

n Φυγεῖν] Aut φυγὴν cum *Samb.* & *Big.*

o Φανερωτέραν καταστήσειν.] Φανερωτέραν καταστῆσαι *Big. Vat.* & *Samb.* φανερωθέντα καταστήσειν juxta *Epiphanium.*

p Κινδυνεύειν ἔμελλον] Κινδυνεύσειν *Vat.*

q Φιλοτιμίας,] Φιλοτιμίας abeſt à *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Gall. Vat.* & verſionc *Epiphanii:* nulla injuria.

r Κέρδους προσδοκίαν] Κέρδους ἐπιθυμίαν τε καὶ προσδοκίαν *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* juxta *Epiphanium* διὰ δὲ κολακείαν τοῦ βασιλέως καὶ παρὰ δίκην ζητ.

s Διέβαλλον,] Διέβαλον *Samb.* & *Vat.*

t Εκείνων χώρας,] Εκείνης ex *Vet. Interpr.*

v Μάωνος ἐρήμῳ.] Ita cum *Epiphanio.* Μαὼν etiam *Interpretibus* LXXII. & Μαὼν *Zonar.* in *Editis* & *MSS.* Σίμωνος, luſu Scribarum. HUDS. Μαῶνος ſcriptum oportuit. 1 Sam. 23. 20. REL.

x Αντιπερισπάσασιν δὲ] Αντιπερισπάσαντες *Hen.* & *Busb.*

y Τῶν Εβραίων] Τῶν deeſt *Vat.*

k Εν-

Saulus in spelunca incidit in Davidem, qui vitæ eius parcit. 1 Regum c. 24.

4. Atque ita quidem Davides, periculo præter spem liberatus, ad agri Engedini angustias se recipit. Palæstinis autem expulsis, ad Saulum venerunt quidam, nunciantes Davidem intra fines Engedinorum morari. Ille verò, assumptis tribus armatorum millibus *ex omni Israelitarum numero* selectis, ad eum contendebat. Cumque non longe à locis *illis* abesset, prope viam conspicit speluncam, profundam & cavam, atque in multam longitudinem & latitudinem patentem, qua tum forte Davides cum viris quadringentis delitescebat. itaque stimulatus ad requisita naturæ solus in eam intravit. Conspectus autem erat ab uno è Davidis comitibus: eoque qui viderat eum dicente, jam adesse tempus ulciscendi inimicum à Deo oblatum, suadenteque ut Saulo caput amputaret, ad sese è vita erratica & ærumnis expediendum, surgens abscidit quidem laciniam solummodo vestis quam gerebat: statim vero pœnitudine ductus injustum facinus esse dicebat dominum suum occidere, eumve qui ad regiam dignitatem à Deo provectus est. nam si ille in nos malignus, haud fas est ut par illi referam. Cum autem Saulus è spelunca egrederetur, Davides ad eum contendens exclamavit, Saulum obsecrans ut *ipsum* audire vellet. Cum que rex respexisset, adorat eum in faciem procidens, ut moris erat, dicitque, "non oportet, ô "rex, ut, improbis vanasque calumnias confingen-"tibus aurem admovens, illis quidem fidem habe-"re digneris, tibi vero amicissimos in suspicionem "vocari patiaris: sed potius ex rebus ipsis spectari "debet, ut quisque in te animo sit affectus. nam "calumniæ nos decipiunt, ex factis vero *cujusque* "benevolentia clare elucescit. Et quidem verba "comparata sunt ut utriusque, veri & falsi, spe-"ciem præ se ferant: facta vero nudum animum "conspiciendum sistunt. Ex his itaque mihi cre-"dendum, me tibi tuæque familiæ bene velle; "non illis ea mihi vitio vertentibus, quæ neque "in mentem venerunt, neque fieri potuerunt, dum "pergis animam meam persequi, & nihil die no-"ctuque aliud cogitare, quam ut animam mihi vi-"tamque adimas: quod *summa* iniquitate moliris. "Quî fit ut tanto in errore de me verseris, quasi "occidere te voluerim? aut quomodo erit ut non "sis in Deum impius, hominis, tanquam tibi inimi-"ci, necem expetens, qui, cum hodie semet vin-"dicare potuerit & à te pœnas exigere, tibi pe-"percit, neque illa usus est opportunitate, quam, "si tibi ad mei perniciem contigisset, è manibus "elabi non sivisses? quando enim vestis tuæ laci-"niam præcidebam, potui & tunc caput ampu-"tasse". pannoque simul prolato verbis fidem adstruit. "sed ego, inquit, à justa quidem vindicta "abstinui: tu vero non erubescis odio me injusto "prosequi. Hanc causam Deus suscipiat, moresque "nostros redarguat". Saulus autem, modo incre-

Davidis cum Saulo expostulatio 1 Reg. c. 24.

δ'. Καὶ Δαυίδης μὲν οὕτως, ἐκ παραλόγου τὸν κίνδυνον διαφυγὼν, εἰς τὰ στενὰ τῆς [z] Ἐνγεδδηνῆς ἀφικνεῖται. Σαούλῳ δὲ, ἐκβαλόντι τοὺς Παλαιστίνους, ἧκον ἀπαγγέλλοντές τινες τὸν Δαυίδην ἐν τοῖς [a] Ἐνγεδηνοῖς διατρίβειν ὅροις. λαβὼν δὲ τρισχιλίους [b] ὁπλίτας ἐπιλέκτους, ἐπ' αὐτὸν ἠπείγετο. καὶ γενόμενος οὐ πόρρω τῶν τόπων, ὁρᾷ παρὰ τὴν ὁδὸν σπήλαιον βαθὺ καὶ κοῖλον, εἰς πολὺ καὶ μῆκος ἀνεῳγὸς καὶ πλάτος, ἔνθα συνέβαινε τὸν Δαυίδην μετὰ τῶν τετρακοσίων κεκρύφθαι. ἐπειγόμενος οὖν [c] ὑπὸ τῆς κατὰ φύσιν, εἴσεισιν εἰς αὐτὸ μόνος. θεαθεὶς δ' [d] ὑφ' ἑνὸς τῶν μετὰ Δαυίδου· καὶ φράσαντος τοῦ θεασαμένου πρὸς τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καιρὸν ἔχειν ἀμύνης, καὶ συμβουλεύοντος τοῦ Σαούλου ἀποτεμεῖν τὴν κεφαλὴν, καὶ τῆς πολλῆς [e] ἄλης αὐτὸν ἀπαλλάξαι καὶ ταλαιπωρίας, ἀναστὰς ἀποτέμνει [f] μὲν τὴν πτέρυγα τοῦ ἱματίου [g] μόνον οὗ ὁ Σάουλος [h] ἠμπείχετο. μετανοήσας δ' εὐθὺς, οὐ δίκαιον εἶπε φονεύειν τὸν [i] αὐτοῦ δεσπότην, οὐδὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀξιωθέντα. καὶ γὰρ εἰ πονηρὸς οὗτος εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' οὐκ ἐμὲ δεῖ τοιοῦτον εἶναι πρὸς αὐτόν. τοῦ δὲ Σαούλου τὸ σπήλαιον ἐκλιπόντος, [k] προσελθὼν ὁ Δαυίδης [l] ἀνέκραγεν, ἀκοῦσαι Σάουλον ἀξιῶν. ἐπιστραφέντος δὲ τοῦ βασιλέως, [m] προσκυνεῖται αὐτὸν πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ὡς ἔθος, καί φησιν, "οὐ [n] πονηροῖς, ὦ βασιλεῦ, καὶ ψευδεῖς "πλάττουσι διαβολὰς παρέχοντα [o] δεῖ τὰς ἀκοὰς, χα-"ρίζεσθαι μὲν ἐκείνοις τὸ πιστεύειν αὐτοῖς, τοὺς δὲ φιλ-"τάτους δι' ὑπονοίας ἔχειν· ἀλλὰ τοῖς ἔργοις σκοπεῖν "τὴν ἁπάντων διάθεσιν. διαβολὴ μὲν γὰρ ἀπατᾷ, σα-"φὴς δ' ἀπόδειξις εὐνοίας τὰ πραττόμενα. καὶ λόγος "μὲν [p] ἐπ' ἀμφότερα πέφυκεν ἀληθής τε καὶ ψευ-"δής· τὰ δ' ἔργα γυμνὴν [q] ὑπ' ὄψει τὴν διάνοιαν "τίθησι. τοίνυν ἐκ τούτων [r] καλῶς ἔχειν [s] με πρὸς σὲ "καὶ τὸν σὸν οἶκον ἐμοὶ πιστεῦσαι δεῖ, καὶ μὴ τοῖς κα-"τηγοροῦσιν ἃ μήτε εἰς νοῦν [t] ἐβαλόμην, μήτε δύνα-"ται γενέσθαι, προσθέμενον διώκειν τὴν ἐμὴν ψυχὴν, "καὶ μηδὲν μήθ' ἡμέρας μήτε νυκτὸς ἔχειν διὰ φρον-"τίδος [v] ἢ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καὶ ἀναίρεσιν· ἣν ἀδί-"κως μεταπορεύῃ. πῶς γὰρ ψευδῆ περὶ ἐμοῦ δόξαν εἴ-"ληφας, ὡς ἀποκτεῖναί σε θέλοντος; ἢ πῶς οὐκ ἀ-"σεβεῖς [x] εἰς τὸν Θεὸν, ἄνθρωπον σήμερον αὐτῷ τιμω-"ρῆσαι δυνάμενον καὶ παρὰ σοῦ λαβεῖν δίκην, καὶ μὴ "θελήσαντα, μηδὲ [y] τῷ καιρῷ χρησάμενον, ὃν, εἰ "σοὶ κατ' ἐμοῦ περιέπεσεν, οὐκ ἂν αὐτὸς παρῆκας, δια-"χρήσασθαι [z] ποθῶν νομίζων πολέμιον; ὅτε γάρ σου τὴν "πτέρυγα τοῦ ἱματίου ἀπέτεμον, τότε σου [a] καὶ τὴν κε-"φαλὴν ἠδυνάμην". ἐπιδείξας δὲ τὸ ῥάκος ἰδεῖν, πιστεύειν παρεῖχεν. "ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἀπεσχόμην δικαίας "ἀμύνης, φησί· σὺ δὲ [b] μῖσος ἄδικον οὐκ αἰδῇ κατ' "ἐμοῦ φέρων. Θεὸς ταῦτα δικάσαι, καὶ τὸν ἑκατέρου "τρόπον ἡμῶν ἐλέγξειε". Σάουλος δὲ ἐπὶ τῷ παρα-δό-

z Ἐνγεδδηνῆς ἀφικνεῖται.] Ita malui ab *Engedi* Hebraïco. Ἐγγηδηνῆς in *Editis* & tribus *MSS*. Ἐσγιδινῆς *Hen.* & *Busb.* Ἐσγηδηνῶν ἤτοι Ἐσγαδὶ *Vat.*

a Ἐνγεδηνοῖς,] Similiter ac supra v. 33. variant *libri*, nisi quod Γηδηνοῖς habeat *Vat.* HUDS. Conf. lib. IX. c. I. §. 2. SPANH.

b Ὁπλίτας ἐπιλέκτους] Ὁπλίτας, ἐπ' αὐτὸν ἡγεῖτο *Vat.*

c Ὑπὸ τῶν κατὰ φύσιν,] Ita in *Editis*. verum ὑπὸ τῆς habemus in quinque *MSS*. & *Vet. Interpr.* qui reddit, *dumque naturaliter ventris purgandi necessitate urgeretur.*

d Ὑφ' ἑνὸς] Ὑπό τινος *Big.* & *Samb.* ὑφ' ἑνὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Δαβίδου *Vat.*

e Ἄλης αὐτὸν] Ἄλης *Samb.* ut *Etymon.* suadet. καὶ τῆς πολλῆς αὐτὸν ἀπαλλάξαι ταλ. *Vat.*

f Μὲν τὴν πτέρυγα] Illud μὲν ex *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*

g Μόνον οὗ ὁ Σάουλος] Ita *Samb.* & *Big.* μόνου ὁ (aut ὃ) Σάουλος *Bas.* & *G.* μόνου οὗ Σάουλος *Vat.*

h Ἠμπείχετο.] Ημπείχετο *Big.* & *Gall.*

i Αὐτοῦ δεσπότην,] *Al.* αὐτοῦ & ἑαυτοῦ.

k Προσελθὼν ὁ Δαυίδης] Προελθὼν *Hen. Busb. Vat.* & *Zonar.*

l Ἀνέκραγεν,] Ἐκραξεν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* & mox τὸν Σάουλον.

m Προσκυνεῖται αὐτὸν] Προσκυνεῖ τε *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

n Πονηροῖς,] Πονηρὰς juxta *Epiphan.*

o Δεῖ τὰς ἀκοὰς,] Δεῖ σε *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Epiphan.* & mox πιστεύειν σε *Busb.* & *Hen.*

p Ἐπ' ἀμφότερα] Ἐπ' ἀμφότερον ἀληθές τε καὶ ψεῦδος *Vat.*

q Ὑπ' ὄψει] Ἐπ' ὄψει *Big.* (*Coll. Voss*) *Samb.* & *Vat.*

r Καλῶς ἔχειν] Καλῶς ἔχειν μὲν πρ. *Vat.*

s Με πρὸς σὲ] *Coll. Big.* & *Voss.* σὲ πρὸς σέ.

t Ἐβαλόμην] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* ἐνεβαλόμην.

v Ἢ τὴν ἐμὴν ψυχὴν] Ἢ τὴν ἐμὴν ἀναίρεσιν in sex *MSS*. ἢ τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἀναίρεσιν *Epiphan.*

x Εἰς τὸν Θεὸν,] Voculam εἰς inseruimus ex *MSS*.

y Τῷ καιρῷ χρησάμενον,] Τῷ καιρῷ τούτῳ in quatuor *MSS*. & mox ὃς εἴ σοι *Vat.*

z Ποθῶν νομίζων πολέμιον;] Ποθῶν καὶ νομίζων *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb* & *Vat.*

a Καὶ τὴν κεφαλὴν ἠδυνάμην.] Illud καὶ ex iisdem & *Epiphan.*

b Μῖσος ἄδικον] Μῖσος ἄδικον κατ' ἐμοῦ φέρεις *Vat.*

c Καὶ

δόξῃ τῆς σωτηρίας θαυμάσας, καὶ τὴν τοῦ νεανίσκου μετριότητα καὶ φύσιν ἐκπλαγεὶς, ἀνῴμωξε. τὸ δ' αὐτὸ κἀκείνου ποιήσαντος, αὐτὸν εἶναι δίκαιον στένειν ἀπεκρίνατο. "σὺ μὲν γὰρ, φησὶν, ἀγαθῶν αἴτιός μοι γέγονας, ἐγὼ δὲ σοὶ συμφορῶν. ἐπεδείξω δὲ [c] καὶ σήμερον τὴν ἀρχαίων ἔχοντα σαυτὸν δικαιοσύνην· οἳ τοὺς ἐχθροὺς, ἐν ἐρημίᾳ [d] λαβόντας, σώζειν [e] παρήγγελλον. πέπεισμαι δὴ νῦν ὅτι σοὶ τὴν βασιλείαν ὁ Θεὸς φυλάττει, καὶ περιμένει σε τὸ πάντων τῶν Ἑβραίων κράτος. δὸς δή μοι πίστεις ἐνόρκους, μή μου τὸ γένος [f] ἐξαφανίσαι, μηδ' ἐμοὶ μνησικακοῦντα τοὺς ἐμοὺς ἐκγόνους ἐξαπολέσαι· τηρῆσαι δέ μοι καὶ σῶσαι τὸν οἶκον". ὀμόσας δὲ, καθὼς [g] ἠξίωκε, Δαυίδης, Σαοῦλον μὲν εἰς τὴν ἰδίαν ἀπέλυσε βασιλείαν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ εἰς τὴν [h] Μαθηρῶν ἀνέβη στενήν.

ε'. Ἀποθνήσκει δὲ [i] κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ Σαμουῆλος ὁ προφήτης, ἀνὴρ οὐ τῆς τυχούσης [k] ἀπολαύων παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τιμῆς. [l] ἐνεφάνισε γὰρ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ πλήθους πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τὸ πένθος, ὃ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ λαὸς ἤγετο· καὶ ἡ περὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν νομιζομένων ἀναπλήρωσιν, φιλοτιμία τε καὶ σπουδή. θάπτουσι [m] δ' αὐτὸν ἐν τῇ πατρίδι [n] Ῥαμαθᾷ, καὶ ἐπὶ πολλὰς πάνυ ἡμέρας ἔκλαυσαν, [o] οὐ κοινὸν τοῦτο πάσχοντες ὡς ἐπ' ἀλλοτρίου τελευτῇ, [p] ὡς εἰς οἰκεῖον δ' ἕκαστος [q] παθών. ἐγένετο δ' ἀνὴρ δίκαιος καὶ χρηστὸς τὴν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα φίλος τῷ Θεῷ. ἦρξε δὲ καὶ προέστη τοῦ λαοῦ, μετὰ τὴν Ἠλεὶ τοῦ ἀρχιερέως τελευτὴν, μόνος μὲν ἔτη δώδεκα, μετὰ δὲ τοῦ Σαούλου τοῦ βασιλέως δέκα πρὸς τοῖς ὀκτώ. καὶ τὰ μὲν περὶ Σαμούηλον [r] τοῦτο τὸ πέρας ἔσχεν.

ς'. Ἦν δέ τις τῶν Ζιφηνῶν, ἐκ πόλεως [s] Ἐμμᾶ, πλούσιος καὶ πολυθρέμματος. τρισχιλίων μὲν γὰρ [t] αὐτῷ ποίμνη προβάτων ἐνέμετο, χιλίων δ' αἰγῶν. ταῦτα Δαυίδης ἀσινῆ τηρεῖν τε καὶ ἀβλαβῆ [v] παρήγγελλε τοῖς σὺν αὐτῷ, καὶ μήτε ὑπὸ ἐπιθυμίας, μήτε ὑπὸ ἐνδείας, μήτε ὑπὸ τῆς ἐρημίας, καὶ τοῦ δύνασθαι λανθάνειν, καταβλάπτειν· τούτων δ' ἁπάντων ἐπάνω τίθεσθαι τὸ μηδὲν ἀδικεῖν, καὶ τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἅπτεσθαι δεινὸν ἡγεῖσθαι καὶ πρόσαντες τῷ Θεῷ. ταῦτα δ' ἐδίδασκεν αὐτοὺς, οἰόμενος ἀνθρώπῳ χαρίσασθαι ἀγαθῷ, καὶ ταύτης τυγχάνειν ἀξίῳ τῆς προνοίας. ἦν δὲ [x] Νάβαλος, τοῦτο γὰρ εἶχεν ὄνομα, σκληρὸς καὶ πονηρὸς τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, [y] ἐκ κυνικῆς ἀσκήσεως πεποιημένος τὸν βίον· [z] γυναικὸς δ' ἀγαθῆς καὶ σώφρονος, καὶ τὸ εἶδος σπουδαίας λελογχώς. πρὸς οὖν τὸν Νάβαλον τοῦτον, καθ' ὃν ἔκειρε τὰ πρόβατα καιρὸν, πέμψας ὁ Δαυίδης ἄνδρας δέκα τῶν σὺν αὐτῷ, διὰ τούτων αὐτὸν ἀσπάζεται, καὶ [a] συνεύχεται τοῦτο ποιεῖν ἐπ' ἔτη πολλά. παρασχεῖν δὲ ἐξ ὧν δυνατός ἐστιν αὐτῷ [b] παρεκάλει, μαθόντι παρὰ τῶν ποιμένων, ὅτι μηδὲν αὐτοὺς ἠδικήσαμεν, ἀλλὰ φύλακες αὐτῶν τε καὶ τῶν ποιμνίων γεγόναμεν, πολὺν ἐν τῇ ἐρη-

dibili se servatum esse demiratus, ejusque modestia & ingenio attonitus ingemuit. atque idem cum fecisset Davides, rex justius esse se ingemiscere respondit, "nam tu, inquit, mihi bonorum causa "exstitisti, ipse vero tibi calamitatum *auctor*: ho"die etiam ostendisti priscorum in te vigere justi"tiam, qui inimicos in solitudine captos servan"dos esse edixerunt. Itaque nunc persuasum ha"beo, regnum tibi à Deo adservari, tibique ces"surum esse Hebræorum omnium imperium. qua"re jurejurando mihi fidem facias, te genus meum "non esse deleturum, neque injuriarum memorem "exitio daturum liberos meos: sed domum meam "custoditurum esse & servaturum". Cum autem in hæc, prout *rex* postulaverat, jurasset Davides, Saulum quidem in regnum suum dimisit: ipse vero cum suis ad angustias Mattherôn ascendit.

5. Sub hoc tempus & Samuelus propheta vita decessit: vir non vulgarem inter Hebræos honorem assequutus. Illud enim & virtutis ipsius & populi erga ipsum benevolentiæ indicium erat, quod eum diu luxerint & lamentarint, atque sepulturam ejus solennesque exsequias certatim & magno studio celebrarint. Sepelierunt autem eum in Ramatha patria sua, multisque diebus eum defleverunt, non quasi in publico mœrore ex morte alieni; sed quasi privatim quisque aliquid pateretur. A natura enim fictus formatusque erat ad justitiam & bonitatem; propterea que Deo eximie charus. Quin & imperavit populoque præfuit, solus quidem post mortem Eli pontificis annis duodecim, cum vero Saulo rege duodeviginti. Et hæc quidem, quæ ad Samuelum spectant, hunc finem habuerunt.

Moritur Samuelus, 1 *Reg. c.* 25.

6. Tum vero erat Ziphenus quidam ex urbe Emma, locuples & multo pecore abundans. nam in pascuis alebat ovium quidem tria millia, mille vero capras. Davides *autem* jussit suis curare ut hæc integra salvaque forent; neque illa *quovis modo* lædere ex nimia cupiditate, aut ex urgenti inopia, aut ex spe latendi in deserto: hisce vero omnibus antiquius habere, nemini injuriam facere; atque nefas ducere Deoque adversum, res alienas contrectare. Illos autem ita docebat, existimans se gratiam initurum esse à viro bono, dignoque cui hæc cura adhiberetur. At e *contra* Nabalus, (hoc enim nomen habebat) duro erat & *agresti* ingenio & malis moribus, qui ex cynica exercitatione vitam instituerat; uxorem vero nactus bonam atque prudentem, formaque eleganti. Ad hunc igitur Nabalum, quo tempore ovium tonsuram faciebat, cum Davides decem viros è suis misisset, per illos eum salutat, simulque precatur ut in multos annos idem facere illi daretur: deinde vero obsecrabat, ut sibi ex iis quibus plurimum pollebat aliquid impertiret, certior à pastoribus factus, quod longo jam tempore in solitudine versati, nulla eos injuria affecerimus, sed illorum gregumque custodes

Davides commeatum petit à Nabalo; sed frustra. 1 *Reg. c.* 25.

c Καὶ σήμερον] Καὶ adjeci ex *MSS.* quorum duo habent τὴν ἐκείνων ἀρχαίαν ἔχ. alius vero τὴν ἐκείνων ἔχ.
d Λαβόντας,] Λαβόντες *Big. Samb.* & *Vat.*
e Παρήγγελλον.] Ita ex iisdem *MSS.* παρήγγελον *Bas.* & G.
f Ἐξαφανίσαι,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* nisi quod ἐξαλεῖψαι habeat pro ἐξαπολέσαι. in *Editis* διαφανῆσαι, μηδὲ μοὶ μν. τοὺς ἐκγ. ἀπολέσαι.
g Ἠξίωκε,] Eo modo in *MSS.* ἠξίωσε in *Editis*.
h Μαθηρῶν ἀνέβη] Μαθηρῶν ἤτοι Μασσερὰν in *Cod. Vat.* Suspicor *Flavium* scripsisse Μαθηρὼθ aut Μασσηρώθ. à quo non longe recedit Μασερὲθ Codicis *Alexandrini* τῶν ό. HUDS. LXX. εἰς τὴν Μεσερὰν στενήν. Hebr. על המעודה. COCC. Μαθηρῶν ἀνέβη στενὴν habet Ed. Basil. Omissa autem hæc sunt ab Interprete, non à Rufino: *abscessit in angustias Maspha.* SPANH.
i Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν] Ita in sex *MSS.* in *Editis* κατ' αὐτὸν καιρόν.
k Ἀπολαύων παρὰ] Aut ἀπολαύσας cum *MSS.* & *Vet. Interpr.*
l Ἐνεφάνισε γὰρ] Ἀλλ' ἐνεφάνισε γὰρ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vat.* ἐνεφάνησε γὰρ τὴν ἀρ. *Bas.* & G.
m Δ' αὐτὸν] Ita cum *Epiphanio.* γὰρ *Samb.* καὶ *Aliis.*
n Ῥαμαθᾷ,] Ἀρμαθᾷ ἤτοι Ἀρέμαθα *Vat.* HUDS. Conf. sup. Cap. VII. §. 5. SPANH.
o Οὐ κοινὸν] Οὐχ οἷον τοῦτο π. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*
p Ὡς εἰς οἰκεῖον δ'] Ὡς εἰς οἰκεῖον δ' ἕκαστος ἴδιον ποθῶν *Big.* & *Samb.* ὡς οἰκεῖον δ' ἕκαστος ἴδιον παθῶν *Vat.*
q Παθών.] Ita cum *Epiphanio.* in *Editis*, *Aliisque* παθῶν.
r Τοῦτο τὸ πέρας ἔσχεν] Τοῦτο πέρας *Big. Samb.* & *Vat.*
s Ἐμμᾶ,] Ita *Samb.* Ἐμμὰ *Bas.* G. *Big.* Αἰμὰν *Vat.* Ἀμὰν juxta *Epiphanium.* Μαὰν *Zonaras* cum Editione Complutina LXXII. Μαὼν in *Aliis*, & *Hieronymo.* Forsan scripserit *Josephus* Ἀμᾶν aut Ἐμμαοῦν.
t Αὐτοῦ] Forte αὐτῷ. COCC.
v Παρήγγελλε] Παρήγγειλε *Hen.* παρήγγελε *Busb.*
x Νάβαλος,] Νάυαλος Ed. Basil. SPANH.
y Ἐκ κυνικῆς ἀσκήσεως πεποιημένος τὸν βίον.] Habens vitam detestabilem *Rufinus.* SPANH.
z Γυναικὸς δ' ἀγαθῆς] Illud δὲ inserui è *Cod. Vat.*
a Συνεύχεται] Ἐπεύχεται *Hen.* & *Busb.*
b Παρεκάλει,] Παρακαλεῖται *Vat.*

stodes fuerimus. non erit autem ut ipsum pœniteat, si quid Davidi contulerit. At cum ii qui missi erant hæc peregissent ad Nabalum, ille inhumaniter admodum & aspere eos excipit. nam ab iis percontatus, quis esset Davides, ut audivit esse Jessæi filium; nunc igitur, inquiebat, magnifice de se sentiunt fugitivi, seque insolentius efferunt, relictis dominis. Davides autem, cum hæc illi retulissent, gravius commovetur: & quadringentis quidem armatis ipsum sequi jussis, ducentis vero ad impedimenta custodienda relictis (jam enim sexcentos coëgerat) ibat contra Nabalum; postquam juraverat quod domum ejus suaque omnia *ea* nocte in nihilum redigeret. se enim non id solum ægre ferre, quod animo fuerit in ipsos ingrato, nihil eis largitus, qui sese adversus ipsum multa cum humanitate gesserant: sed & quod conviciis & maledictis eos impeteret, nulla injuria ab ipsis affectus.

Nabali mors. 1 Reg. c. 25.

7. Cum vero servus quidam, ex iis qui Nabali greges custodiebant, heræ quidem suæ, Nabali vero uxori, enarraret, "quod Davides, missis *aliquot de suis* ad maritum ejus, ne quod æquum "quidem esset impetrârit, sed è contra gravibus "conviciis appetitus fuerit, cum *tamen* ipsis in gregum cura & custodia se quammaxime benignum "præstiterit, hoc autem domino in damnum cessisse"; illo ista loquuto, Abigæa (ita enim vocabatur) cum asinos clitellari jussisset, & variis muneribus eos onerasset, ne verbo quidem facto ad maritum (nam ex ebrietate haud mentis compos erat) Davidi obviam proficiscebatur. Illi autem per montis angustias descendenti occurrit Davides, cum viris quadringentis ad Nabalum contendens. Tum mulier, viso illo, confestim desiluit, & in faciem procidens adorabat, supplexque petebat ut nollet verborum Nabali meminisse: non enim ignorare eum nomini suo plane respondere. nam Hebræorum lingua Nabalus stultitiam denotat. Illa autem sese excusabat, quod neminem eorum viderit qui ab ipso missi fuerant. "quare mi"hi, inquit, ignoscas precor, Deoque gratias age, "qui *per me* tibi obstitit quo minus humano sanguine manus polluas. nam ille ipse, si incontaminatus *à cæde* permanseris, ab iis qui *in te* maligni sunt pœnas exiget. Mala enim quæ Nabalum manent, illa in inimicorum tuorum capita "recident. At mihi benignus sis *obsecro*, & ista à "me accipere digneris; atque iram & indignationem qua in maritum ejusque domum commoveris, mei in honorem remittas. Te enim decet "mansuetudini consuescere & humanitati; præsertim cum sis regnaturus". Ille vero, muneribus acceptis, ait; "Deus sane propitius te, ô mulier, ad nos hodie adduxit: alioqui crastina tibi "non illuxisset dies, cum juraverim hac ipsa nocte eversum ire Nabali domum, vestrumque neminem superstitem relicturum ex familia hominis maligni & in me meosque summe ingrati. "jam vero, tui curam gerente Deo, mature mihi "obviam facta es, ut iram meam delinires. Sed "Nabalus quidem, per te licet supplicio nunc "eximatur, pœnam tamen non effugiet: sui enim "sibi, ex alia occasione, exitio erunt mores.

μῳ διατρίβοντες ἤδη χρόνον· [c] μετανοήσει δ᾽ οὐδὲν Δαυίδῃ παρασχόμενος. ταῦτα δὲ τῶν πεμφθέντων διακονησάντων πρὸς τὸν Νάβαλον, ἀπανθρώπως σφόδρα καὶ σκληρῶς ἀπήντησεν. ἐρωτήσας γὰρ αὐτοὺς, τίς ἐστι Δαυίδης, ὡς τὸν υἱὸν ἤκουσεν Ἰεσσαίου, νῦν ἄρα, εἶπε, [d] μεγαλοφρονοῦσιν ἐπ᾽ αὐτοὺς οἱ δραπέται καὶ σεμνύνονται, [e] τοὺς δεσπότας [f] καταλιπόντες. ὀργίζεται δ᾽ αὐτῶν φρασάντων ὁ Δαυίδης· καὶ τετρακοσίους μὲν ὡπλισμένους αὐτῷ κελεύσας ἕπεσθαι, διακοσίους δὲ φύλακας τῶν σκευῶν καταλιπὼν, ἤδη γὰρ εἶχεν ἑξακοσίους, ἐπὶ τὸν Νάβαλον ἐβάδιζεν, ὀμόσας ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τὴν κτῆσιν [g] ὅλην ἀφανίσειν. οὐ γὰρ ἄχθεσθαι μόνον ὅτι γέγονεν ἀχάριστος εἰς αὐτοὺς, μηδὲν ἐπιδοὺς πολλῇ φιλανθρωπίᾳ πρὸς αὐτὸν [h] χρησαμένοις· ἀλλ᾽ ὅτι καὶ προσεβλασφήμησε καὶ κακῶς εἶπε, μηδὲν [i] ὑπ᾽ αὐτῶν λελυπημένος.

ζ. Δούλου δέ τινος τῶν τὰ ποίμνια φυλαττόντων τὰ τοῦ Ναβάλου, πρὸς τὴν δέσποιναν μὲν αὐτοῦ, γυναῖκα δ᾽ ἐκείνου, κατειπόντος, "ὅτι πέμψας ὁ Δαυίδης αὐ"τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα μηδενὸς τύχοι τῶν μετρίων, ἀλλὰ "καὶ προσυβρισθείη βλασφημίαις δειναῖς, πάσῃ περὶ "αὐτοὺς προνοίᾳ καὶ φυλακῇ τῶν ποιμνίων χρησάμενος, "γεγονέναι δὲ τοῦτο [k] ἐπὶ τῷ κακῷ τῷ τοῦ δεσπότου". καὶ ταῦτ᾽ ἐκείνου φήσαντος, [l] Ἀβιγαία, προσηγορεύετο γὰρ οὕτως, [m] ἐπισάξασα τοὺς ὄνους, καὶ πληρώσασα παντοίων ξενίων, καὶ μηδὲν εἰποῦσα τἀνδρὶ, ὑπὸ γὰρ μέθης ἀναίσθητος ἦν, ἐπορεύετο πρὸς Δαυίδην. [n] καταβαινούσῃ δὲ τὰ στενὰ τοῦ ὄρους ἀπήντησε Δαυίδης, [o] μετὰ τετρακοσίων ἐπὶ Νάβαλον ἐρχόμενος. θεασαμένη δ᾽ αὐτὸν ἡ γυνὴ, κατεπήδησεν, καὶ πεσοῦσα ἐπὶ πρόσωπον [p] προσεκύνει, καὶ τῶν μὲν Ναβάλου λόγων ἐδεῖτο μὴ μνημονεύειν· οὐ γὰρ ἀγνοεῖν αὐτὸν ὅμοιον ὄντα τῷ ὀνόματι. [q] Νάβαλος δὲ κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶτταν ἀφροσύνην δηλοῖ. αὐτὴ δ᾽ ἀπελογεῖτο, μὴ θεάσασθαι τοὺς πεμφθέντας ὑπ᾽ αὐτοῦ. "διὸ συγγίνωσκέ μοι, φησὶ, καὶ τῷ Θεῷ "χάριν ἔχε, κωλύοντί σε μιανθῆναι ἀνθρωπίνῳ αἵ"ματι. μένοντα γάρ σε καθαρὸν ἐκεῖνος αὐτὸς ἐκ"δικήσει παρὰ τῶν πονηρῶν.. ἃ γὰρ ἐκδέχεται κακὰ Νά"βαλον, ταῦτα καὶ ταῖς τῶν ἐχθρῶν σου κεφαλαῖς "[r] συμπεσεῖ. γενοῦ δὲ εὐμενής μοι, κρίνας [s] ἀξίαν "τοῦ παρ᾽ ἐμοῦ ταῦτα δέξασθαι, καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν "ὀργὴν τὴν ἐπὶ τὸν ἄνδρα μου [t] καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς "τὴν ἐμὴν τιμὴν ἄφες. πρέπει γὰρ ἡμέρῳ σοι καὶ φι"λανθρώπῳ τυγχάνειν, καὶ ταῦτα μέλλοντι βασιλεύ"ειν". ὁ δὲ, τὰ δῶρα δεξάμενος, "ἀλλὰ σὲ, φη"σὶν, ὦ γύναι, Θεὸς εὐμενὴς ἤγαγε πρὸς ἡμᾶς τήμε"ρον· οὐ γὰρ ἂν τὴν ἐπερχομένην ἡμέραν εἶδες· ἐμοῦ "τὸν οἶκον τὸν Ναβάλου διὰ τῆσδε τῆς νυκτὸς ὀμόσαντος "ἀπολέσαι, καὶ μηδένα ὑμῶν ἀπολείψειν ἀπὸ ἀνδρὸς "πονηροῦ καὶ ἀχαρίστου πρὸς ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς ἑταίρους [v] γε"νομένου. νῦν δὲ φθάσασα προέλαβες [x] καταμειλίξασθαί "μου τὸν θυμὸν, κηδομένου σου τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ Νάβαλος "μὲν, κἂν ἀφεθῇ νῦν διὰ σὲ τῆς τιμωρίας, οὐ φεύ"ξεται τὴν δίκην· ἀλλ᾽ ὁ τρόπος αὐτὸν ἀπολεῖ, λα"βὼν αἰτίαν ἄλλην.

η. Ταῦτ᾽

c Μετανοήσει] Μεταγνοήσειν Big. Samb. & Vat. Attice. mox παρασχόμενοι Vat.

d Μεγαλοφρονοῦσιν] Μεγαφρονοῦσιν ἐφ᾽ ἑαυτοὺς eodem sensu Big. & Samb. μεγαφρονοῦσιν ἐπ᾽ αὐτοῖς Vat.

e Τοὺς δεσπότας] Οἱ τοὺς δεσπ. Vat.

f Καταλιπόντες.] Ita MSS. καταλείποντες & mox καταλείπων in Editis, Aliisque.

g Ὅλην ἀφανίσειν.] Vox ὅλην deest Vat. mox ἀφανίσαι legunt Hen. & Busb.

h Χρησαμένοις·] Coll. Voss. & Big. χρησαμένους.

i Ὑπ᾽ αὐτῶν λελυπημένος.] Παρ᾽ αὐτῶν Vat.

k Ἐπὶ τῷ κακῷ] Ἐπὶ τῷ κακῷ δεσπότῃ Vat.

l Ἀβιγαία,] Ita quidem Codices Josephi Gr. nec aliter LXXII. Ἀβιγαίλη juxta Epiphanium ab origine Abigail.

m Ἐπισάξασα τοὺς ὄνους,] Sic Bas. G. & Vat. εὐθέως ἐπισάξουσα Big. (Coll. Voss.) Samb. & Gall. ἐπιδείξασα τοὺς ὄνους Hen. & Busb. ἐπάξουσα τοὺς ὄνους legisse videtur Epiphanius.

n Καταβαινούσῃ] Ita cum sex MSS. καταβαινούσης perperam in Editis.

o Μετὰ τετρακοσίων] Μετὰ τῶν τετρακοσίων Vat.

p Προσεκύνει,] Προσεκύνησε Hen. Busb. & Zonaras.

q Νάβαλος δὲ κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶτταν ἀφροσύνην δηλοῖ.] נבל ἄφρων flagitiosus. SPANH.

r Συμπεσεῖ.] Ita cum Bas. G. & Vet. Interpr. συμπέσοι Big. & Vat. (ἐμπεσεῖ Coll. Voss.) ἐμπέσοι Samb.

s Ἀξίαν τοῦ] Sic Samb. Vat. Gall. & Epiphan. (Legi ἀξίαν τοῦ vel ἄξιον τὸ vult Coccejus) ἄξιον Bas. G. & Big.

t Καὶ τὸν οἶκον] Καὶ τὸν οἶκον τοῦ Ναβάλου Vat.

v Γενομένου.] Γεγενημένου Vat.

x Καταμειλίξασθαί μου τὸν θυμὸν,] Μειλίξασθαι Vat.

η'. Ταῦτ' εἰπὼν, ἀπολύει τὴν γυναῖκα. ἡ δὲ, εἰς τὸν οἶκον ἐλθοῦσα, καὶ καταλαβοῦσα τὸν ἄνδρα μετὰ πολλῶν εὐωχούμενον καὶ κεκαρωμένον ἤδη, τότε μὲν οὐδὲν τῶν γεγενημένων διεσάφει. τῇ δ' ἐπιούσῃ, νήφοντι ἅπαντα δηλώσασα, [y] παρεθῆναι [z] καὶ πᾶν ἐν αὐτῷ νεκρωθῆναι τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν λόγων [a] καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς λύπης ἐποίησε. καὶ δέκα οὐ πλείους ἐπιζήσας ἡμέρας τὸν βίον κατέστρεψε ὁ Νάβαλος. ἀκούσας δ' αὐτοῦ τὴν τελευτὴν ὁ Δαυίδης, [b] ἐκδικηθῆναι μὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καλῶς αὐτὸν ἔλεγεν· ἀποθανεῖν γὰρ Νάβαλον ὑπὸ τῆς ἰδίας πονηρίας, καὶ δοῦναι δίκην [c] αὐτῷ καθαρὰν ἔχοντι τὴν δεξιάν. ἔγνω δὲ καὶ τότε τοὺς πονηροὺς ἐλαυνομένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ μηδενὸς τῶν ἐν ἀνθρώποις ὑπερορῶντα, διδόντα δὲ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τὰ ὅμοια, τοῖς δὲ πονηροῖς [d] ἀξίαν ἐπιφέροντα τὴν ποινήν. πέμψας δ' αὐτοῦ πρὸς τὴν γυναῖκα, συνοικήσουσαν καὶ γαμηθησομένην [e] καλεῖ πρὸς αὐτόν. ἡ δὲ [f] ἀναξίαν μὲν εἶναι καὶ ποδῶν ἅψασθαι τῶν ἐκείνου, πρὸς τοὺς παρόντας ἔλεγεν· ὅμως δὲ μετὰ πάσης τῆς θεραπείας ἧκε. καὶ συνῴκησε μὲν αὐτῷ, ταύτην [g] λαμβάνουσα τὴν τιμὴν καὶ [h] διὰ τὸν τρόπον σώφρονα ὄντα καὶ δίκαιον· [i] τυχοῦσα δ' αὐτῆς, καὶ διὰ τὸ κάλλος. εἶχε δὲ Δαυίδης γυναῖκα πρότερον, ἣν ἐξ [k] Ἀβεσάρου πόλεως ἔγημε· [l] Μιχάλαν δὲ τὴν Σαούλου τοῦ βασιλέως θυγατέρα, τὴν γενομένην τοῦ Δαυίδου γυναῖκα, ὁ πατὴρ [m] τῷ Φελτίᾳ υἱῷ Λίσου συνέζευξεν, ἐκ πόλεως ὄντι [n] Γεθλᾶς.

θ'. Μετὰ ταῦτα τινὲς ἐλθόντες [o] τῶν Σιφηνῶν ἀπήγγειλαν τῷ Σαούλῳ, ὡς εἴη πάλιν Δαυίδης ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, καὶ δύνανται συλλαβεῖν αὐτὸν, βουλομένῳ συνεργῆσαι. ὁ δὲ μετὰ τρισχιλίων ὁπλιτῶν [p] ἐβάδιζεν ἐπ' αὐτόν· καὶ νυκτὸς ἐπελθούσης, [q] ἐπεστρατοπέδευσεν [r] ἐπί τινι τόπῳ [s] Σεκελὰ λεγομένῳ. Δαυίδης δ' ἀκούσας τὸν Σάουλον ἐπ' αὐτὸν ἥκοντα, πέμψας κατασκόπους, ἐκέλευσε δηλοῦν αὐτῷ, ποῦ τῆς χώρας Σάουλος ἤδη [ſ] προσεληλύθει. τῶν δ' ἐν [t] Σεκελᾷ φρασάντων, διανυκτερεύει [v] διαλαθὼν τοὺς ἰδίους, καὶ εἰς τὸ τοῦ Σαούλου στρατόπεδον παραγίνεται, ἐπαγόμενος τὸν ἐκ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Σαρουίας Ἀβισαῖον, καὶ [x] Ἀχιμέλεχον τὸν [y] Χετταῖον. τοῦ δὲ Σαούλου κοιμωμένου, καὶ περὶ αὐτὸν ἐν κύκλῳ τῶν ὁπλιτῶν καὶ τοῦ στρατηγοῦ [z] Ἀβεννήρου κειμένων, ὁ Δαυίδης εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ τοῦ βασιλέως, οὔτ' αὐτὸς ἀναιρεῖ τὸν Σάουλον, ἐπιγνοὺς αὐτοῦ τὴν κοίτην [a] ἐκ τοῦ δόρατος, τοῦτο γὰρ αὐτῷ παρεπέπηγει, οὔτε τὸν Ἀβισαῖον, βουλόμενον φονεῦσαι καὶ πρὸς τοῦτο ὁρμηκότα, εἴασεν· ἀλλὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ [b] κεχειροτονημένον βασιλέα φήσας εἶναι δει-

8. Hæc loquutus mulierem dimisit. Illa vero, domum reversa virumque nacta cum multis epulantem & jam vino gravatum, tunc quidem nihil eorum quæ facta sunt *ei* exposuit: die vero sequenti, cum sobrio omnia declarasset, effecit ut vires ei solverentur, & totum corpus prope jam mortuum esset, propter *ejus* sermones & dolorem ex iis conceptum. nec pluribus diebus, quam decem, vita producta, eam cum morte commutavit Nabalus. Davides autem, ut illum defunctum esse acceperat, à Deo quidem eum merito vindicatum esse dicebat: suapte enim malitia interiisse Nabalum, sibique pœnas persolvisse, dextram habenti cædis puram. Quin & tum didicit scelestos à Deo exagitari, ipsumque omnium hominum neminem negligere, sed bonis quidem similia rependere, malis vero pœnas, quas commeruerunt, infligere. Moxque missis ad uxorem ejus nunciis, ipsam, ut una secum esset sibique connubio jungeretur, ad se accersit. Illa ad eos, cum adessent, dicebat, se quidem indignam esse, quæ vel ad pedes ejus accideret; cum omni tamen observantia veniebat. ac illi quidem nupsit, hunc honorem consequuta & propter modestiam ejus bonosque mores; eundem vero promerita, etiam propter formæ gratiam. Davides autem uxorem antea habuit, quam ex urbe Abesaro duxerat: at Michalam Sauli regis filiam, prius Davidi nuptam, pater ipsius Phalti Lisi filio de civitate Gethla locaverat.

Davidem ira accensum in Nabalum placat Abigæa. 1 Reg. c. 25.

Mittit Davides qui sibi Abigæam in matrimonium adducant. 1 Reg. c. 25.

9. Aliquanto post Ziphenorum quidam venerunt, Sauloque nunciaverunt, Davidem rursum in eorum regione esse; seque illum capere posse, modo ipse vellet illis auxilio esse. Tum ille cum tribus hominum millibus ad eum *vestigandum* contendebat, & nocte appetente castra posuit in loco quodam, cui nomen Secela. Davides autem, ut audierat, Saulum contra se venire, missis exploratoribus, jussit sibimet nunciari, ad quem regionis locum Saulus jam accessisset. Cum vero illi *Saulum* apud Secelam esse narrassent, clam suis pernoctavit, aditque Sauli castra, adducto secum Abisæo, sororis suo Saruiæ filio, & Achimelecho Chettæo. Dum autem Saulus dormiret, & circa eum milites in ambitu jacerent una cum Abenero exercitûs duce, Davides, in regis tentorium ingressus, neque ipse regem, agnito ejus cubili ex hasta (illa enim *humi* juxta eum defixa erat) interficere sustinuit, neque Abisæum permisit, qui & voluntate & impetu quodam ad eum occidendum ferebatur: sed, cum grave esse dixisset regem à Deo creatum interimere quantumvis pravum, ei enim

Saulus à Ziphenis Davidem persequitur. 1 Reg. c. 26.

Davides in castra ad Saulum ingreditur, dormientibus cunctis. 1 Reg. c. 26.

y Παρεθῆναι καὶ πᾶν ἐν αὐτῷ νεκρωθῆναι τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν λόγων] Παρεθεῖναι *Hen.* & *Busb.* utrumque fert ratio Grammatica. HUDS. Et ad solutionem membrorum, & penè ad mortem usque deduceretur. *Rufinus.* Infrà lib. VIII. c. 8. §. 5. εὐθὺς παρείθη &c. & Cap. 9. seq. §. 1. παρεθεῖσαν αὐτῷ τὴν δεξιάν· Item lib. XV. c. 7. §. 9. περιαιρεθείη (Gen. παρεθείη) τῶν πλειόνων Ἡρώδης· SPANH.

z Καὶ πᾶν ἐν αὐτῷ νεκρωθῆναι τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν λόγων] Καὶ πᾶν αὐτῷ *Vat.*

a Καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς λύπης] Καὶ τῇ ἐπ' αὐτοῖς λύπῃ *Vat.*

b Ἐκδικηθῆναι] Ἐκδικηθῆναι μὲν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θ. *Big.* & *Samb.*

c Αὐτῷ καθαρὰν ἔχοντι] Αὐτῷ ἀφ' αἵματος καθαρὰν legisse videtur *Epiphan.*

d Ἀξίαν ἐπιφέροντα] Ὀξεῖαν *Big.*

e Καλεῖ πρὸς αὐτόν] Ἐκάλει πρὸς ἑαυτόν *Hen.* & *Busb.*

f Ἀναξίαν μὲν εἶναι] Ita *Big.* & *Samb.* ἀναξία in *Editis*, *Aliisque.* οὐκ ἀξίαν *Zonar.*

g Λαμβάνουσα τὴν τιμὴν] Λαβοῦσα *Big. Samb.* & *Vat.*

h Διὰ τὸν τρόπον] Διὰ τὸ τὸν τρόπον σώφρονα εἶναι καὶ δίκαιον *Vat.*

i Τυχοῦσα δ' αὐτῆς,] Τυχοῦσα ταύτης *Big. Samb.* & *Vat.*

k Ἀβεσάρου πόλεως] Ἀβισάρου *Big. Samb.* & *Vat.* sane pro Ἰεζραέλου *Codicis Divini*, miro dissensu. in *Epiphanii* libris *Ebisar* & *Bisar.*

l Μιχάλαν δὲ] Μελχὰν δὲ τὴν καὶ Μελχόλην *Vat.* videsis *Annott.* ad p. 337. in fine.

m Τῷ Φελτίᾳ υἱῷ Λίσου] Ita cum *Epiphanio*, (nisi quod Σελλῆ pro Λίσου exstet in nonnullis Codicibus) aut Λαίσου aut Ληοῦ. *Falti Ben Lais* in fundo Sacro. τῷ Φελτίου υἱῷ Λισῷ *Bas.* & *G.* τῷ Φιλτίου (aut Βελτίου) υἱῷ Ἐλιεσοῦ *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

n Γεθλᾶς.] Mallem sane cum *Schotano* scribere Γελλᾶς ab Hebraïco *Gallim*, quod retinent *Epiphanii* codices. nec displicet Γεθλᾶς à simili voce Chaldaïca, ejusdem plane significationis, sive *collis* sive *involucrum* denotetur iis nominibus.

o Τῶν Ζιφηνῶν] Ζιφηνῶν, ἤτοι Ζιφαίων ἀπήγγ. τ. Σ. ὡς εἴη ὁ Δαβίδης εἰς τὴν χώραν *Vat.*

p Ἐβάδιζεν] Ἐβάδιζε περὶ αὐτὸν *Vat.*

q Ἐπεστρατοπέδευσεν] Aut ἐστρατοπέδευσεν cum *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

r Ἐπί τινι τόπῳ] Ἐπὶ τὴν Σέκελλα λεγομένην, & mox Σεκέλλα *Vat.* Συκέλλα *Bas.* & *G.* Σάκελλα *Hen.* & *Busb.* Σεκελλὰ *Big.* Σεκελᾶ *Samb.* Σικελὰ *Epiphan.* addita forsan litera Σ, pro Ἐκελὰ aut Ἐκιλά. Is enim locus in volumine Hebraïco est *Hachila*, in Græco τῶν ό. Ἀχελὰ, Ἐχελὰ & Ἐχελὰθ, & *Zonaræ* Ἐχελάτ. collis septies mille passubus ab Eleutheropoli remotus, & *Habacuci* vatis monumento clarus.

s Σεκλὰ λεγομένῳ.] Gen. Συκέλλα. sed §. 10. seq. Σίκελλαν (Gen. Σεκέλλαν) & seq. cap. 14. §. 5. εἰς Σίκελλαν (Gen. Σίκιλλα.) SPANH.

ſ Προσεληλύθει.] Ita *Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis*, *Aliisque* προεληλύθει.

t Σεκελᾷ φρασάντων,] Hîc loci Σεκέλλα *Big. Samb.* & *Epiphan.* Σεκέλλα *Vat.* Συκέλλα *Bas.* & *G.*

v Διαλαθὼν τοὺς ἰδίους,] Καὶ λαθὼν τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὸ τοῦ Σ. *Vat.*

x Ἀχιμέλεχον] Ἀβιμέλεχον *Vat. Hen.* & *Busb.* ex LXXII.

y Χετταῖον.] Χετταίου *Vat.*

z Ἀβεννήρου κειμένων,] Ἀβεννήρη in quinque *MSS.* Ἀβεννὴρ *Zon.* ἐκ τῶν ό. Abner *Hieronymus* & *Masoretæ.*

a Ἐκ τοῦ δόρατος,] Καὶ τὸ δόρυ juxta *Epiphanium.*

b Κεχειροτονημένον] In Sacro Codice hoc loco *unctus Dei* appel-

enim ultionem tempore suo venturam ab eo qui imperium dederat, conatum ejus reprimebat. Attamen ut appareret, quod cum potuisset eum occidere *manus* abstinuerit, capta ejus hasta & aquæ lenticula, quæ *forte* Saulo quiescenti erat admota, cum in castris nemo animadverterit, omnibus dormientibus, discessit, secure omnia exsequutus, quibus, prout tempus ei concederet, auderetve, regios mulctavit. Torrentem vero transgressus, & conscenso montis vertice, unde facile poterat exaudiri, vociferatus ad Sauli milites, & ad Abenerum exercitûs ducem, è somno eos excitavit, atque ad hunc clamabat & populum. Cum autem *hoc* audierit exercitûs dux, & rogaverit quisnam esset qui se nominatim appellasset, Davides ajebat, "Ego, "Jessæi quidem filius, à vobis vero profugus. Sed "quî fit, ut tu vir magnus, & apud regem cæteris honore prælatus, negligenter adeo custodieris domini corpus? num tibi magis volupe est "somnum capere, quam ejus salutis curam gerere? Hæc enim mortis supplicio digna sunt: quippe qui quosdam è nostris in castra ad regem & "alios omnes ingressos non persensistis. Quære itaque ubi sit hasta regis & aquæ lenticula, & "disces quantum mali in castris commissi vos latuit". Saulus autem, agnita Davidis voce, intellectoque quod, cum deprehendisset eum à somno & custodum negligentia proditum, non tamen occiderit, sed pepercerit, cum juste eum perimere potuisset, gratias pro salute se illi habere dicebat: hortabaturque ut sumpta fiducia, & nihil amplius mali ab ipso metuens, domum suam reverteretur. sibi enim persuasum esse, quod non seipsum ita amaret, ac ab ipso diligeretur; cum quidem eum, qui illum custodire posset & multa benevolentiæ indicia dederit, persequeretur; & ad vitam tamdiu in exsilio summaque de anima sua solicitudine agendam adigeret, absque *omni* amicorum & cognatorum consortio: ipse vero adhuc ab eo sæpius conservaretur, animamque suam manifestum in discrimen adductam *ab eo* salvam reciperet. Davides autem jussit aliquem ab eo mitti, qui hastam peteret & aquæ lenticulam: isto adjecto, fore ut Deus ipsos ex ingenio utrumque suo factisque inde prodeuntibus judicaret; qui norit, quod, cum te hodie occidere potuissem, manus abstinuerim.

Davidi gratias agit Saulus, quod vitæ ipsius pepercerit. 1 Reg. c. 26.

10. Et quidem Saulus, cum iterum ex Davidis manibus evasisset, in regiam & patriam suam reversus est: at Davides, veritus ne quando à Saulo caperetur si illic maneret, sibi consultius esse putabat, ut in Palæstinam ascenderet, seque illius intra fines contineret. Itaque cum sexcentis, quos *forte* circa se habuit, ad Anchum concedit Gittæ regem. illa autem erat una è quinque *Palæstinis* civitatibus. Cumque illum virosque *suos comites benigne* excepisset, locumque ad habitandum dedisset,

Davides ad Anchum Gittæ regem se confert. 1 Reg. c. 27.

νὸν ἀποκτεῖναι, κἂν ᾖ πονηρὸς, ἥξειν γὰρ αὐτῷ παρὰ τοῦ δόντος τὴν ἀρχὴν σὺν χρόνῳ τὴν δίκην, ἐπέσχε τῆς ὁρμῆς. σύμβολον δὲ τοῦ κτεῖναι δυνηθεὶς [c] ἀποσχέσθαι, λαβὼν αὐτοῦ τὸ δόρυ, καὶ τὸν [d] φακὸν τοῦ ὕδατος, [e] ὃς κοιμωμένῳ παρέκειτο τῷ Σαούλῳ, μηδενὸς αἰσθομένου τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πάντων δὲ κατακοιμωμένων, ἐξῆλθεν ἀδεῶς πάντ' ἐργασάμενος, ὅσα καὶ τοῦ καιροῦ [f] δόντος αὐτῷ καὶ τῆς τόλμης, διέθηκε τοὺς τοῦ βασιλέως. Διαβὰς δὲ τὸν χείμαῤῥον, καὶ ἐπὶ τὴν κορυφὴν ἀνελθὼν τοῦ ὄρους, ὅθεν ἔμελλεν [g] ἐξακουσθήσεσθαι, ἐμβοήσας τοῖς στρατιώταις τοῦ Σαούλου καὶ τῷ στρατηγῷ [h] Ἀβεννήρῳ, διανίστησιν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὕπνου, τοῦτόν τε ἐφώνει καὶ τὸν λαόν. ἐπακούσαντος δὲ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ τίς ὁ καλέσας αὐτὸν [i] ἐστὶν ἐρομένου, Δαυίδης εἶπεν, "ἐγὼ, παῖς μὲν Ἰεσσαίου, "φυγὰς δὲ ὑμέτερος. ἀλλὰ τί δή ποτε, μέγας τε ὢν, "καὶ τὴν πρώτην ἔχων παρὰ τῷ βασιλεῖ τιμὴν, οὕτως "ἀμελῶς τὸ τοῦ δεσπότου φυλάσσεις σῶμα; καὶ ὕπνος "ἡδίων ἐστί σοι τῆς τούτου σωτηρίας καὶ προνοίας; θανάτου "γὰρ ταῦτα ἄξια καὶ τιμωρίας, οἵ γε μικρὸν ἔμπροσθε εἰσελθόντας τινὰς [k] ἡμῶν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐπὶ τὸν βασιλέα καὶ πάντας τοὺς ἄλλους, οὐκ ἐνοήσατε. ζήτησον οὖν "τὸ δόρυ τοῦ βασιλέως καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος, καὶ μαθήσῃ πηλίκον ὑμᾶς ἔλαθε κακὸν [l] ἐντὸς γενόμενον". Σάουλος δὲ γνωρίσας τὴν [m] τοῦ Δαυίδου φωνὴν, καὶ μαθὼν ὅτι [n] λαβὼν αὐτὸν ἔκδοτον ὑπὸ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς τῶν φυλαττόντων ἀμελείας οὐκ ἀπέκτεινεν, ἀλλ' ἐφείσατο δικαίως ἂν αὐτὸν ἀνελὼν, χάριν ἔχειν αὐτῷ τῆς σωτηρίας ἔλεγε· καὶ παρεκάλει θαῤῥοῦντα, καὶ μηδὲν ἔτι πείσεσθαι δεινὸν ἐξ αὐτοῦ φοβούμενον, [o] ἀναχωρεῖν [p] ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. πεπεῖσθαι γὰρ ὅτι μηδ' αὐτὸν οὕτως ἀγαπήσειεν, ὡς ὑπ' ἐκείνου στέργεται, ὃς τὸν μὲν φυλάττειν αὐτὸν δυνάμενον καὶ πολλὰ δείγματα τῆς εὐνοίας παρεσχημένον ἐλαύνοι, καὶ τοσοῦτον ἐν φυγῇ χρόνον καὶ ταῖς [q] περὶ τὴν ψυχὴν ἀγωνίαις ἠνάγκασε ζῆσαι, φίλων καὶ συγγενῶν ἔρημον. αὐτὸς δ' [r] οὐ παύεται πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ σωζόμενος, οὐδὲ τὴν ψυχὴν φανερῶς ἀπολλυμένην λαμβάνων. ὁ δὲ Δαυίδης πέμψαντα ἀπολαβεῖν ἐκέλευσε τὸ δόρυ καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος· εἰπὼν, ὡς ὁ Θεὸς ἑκατέρῳ τῆς ἰδίας φύσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν πεπραγμένων ἔσται δικαστὴς, ὃς, ὅτι καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμέραν ἀποκτεῖναί σε δυνηθεὶς ἀπεσχόμην, οἶδε.

ι'. Καὶ Σάουλος μὲν, δεύτερον διαφυγὼν τὰς Δαυίδου χεῖρας, εἰς τὰ βασίλεια καὶ [s] τὴν οἰκείαν ἀπηλλάσσετο· φοβηθεὶς δὲ Δαυίδης μὴ μένων αὐτόθι συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ Σαούλου, [t] συμφέρειν ἔκρινεν, [v] εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀναβὰς, διατρίβειν ἐν αὐτῇ· καὶ μετὰ τῶν ἑξακοσίων, οἳ περὶ αὐτὸν ἦσαν, παραγίνεται [x] πρὸς Ἀγχοῦν τὸν Γίττης βασιλέα. [y] μία δ' ἦν αὕτη [z] τῶν πέντε πόλεων. δεξαμένου δ' αὐτὸν τοῦ βασιλέως σὺν τοῖς ἀνδράσιν, καὶ δόντος οἰκητήριον, ἔχων

pellatur. Recte hoc ita reddit: nam *unctus* non est nisi *constitutus*. Errant qui de oleo cogitant, ubi de unctione agitur. REL.

c Ἀποσχέσθαι] Ita *Vat.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Epiphan.* ἀπέχεσθαι *Bas G.* & *Big.*

d Φακὸν τοῦ ὕδατος,] צפחת מים Φακὸς ὕδατος. REL: Urceolum aquæ *Rufin.* Φακὸν τῆς κλίνης· Athenæ. l. x. p. 413. B. Justin. Parænes. p. 35. D. φακὸν ἐκ χαλκοῦ· SPANH.

e Ὃς κοιμωμένῳ] Ὃς ἦν παρ' αὐτῷ κείμενος κοιμωμένῳ τῷ Σαούλῳ *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ὃς ἦν παρ' αὐτῷ κείμενος τῷ Σαούλῳ *Vat.* τὸν παρ' αὐτῷ κείμενον *Hen.* & *Busb.*

f Δόντος αὐτῷ] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* διδόντος.

g Ἐξακουσθήσεσθαι,] Ἐξάκουστος εἶναι *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* & mox ἐκβοήσας *Hen.* βοήσας *Vat.*

h Ἀβεννήρῳ,] Ἀβεννήρῳ in quinque *MSS.* & statim αὐτὸν *Vat.*

i Ἐστὶν ἐρομένου,] Vocem ἐστὶν non agnoscit *Vat.*

k Ἡμῶν εἰς τὸ στρατόπεδον,] Ὑμῶν juxta *Vet. Interpr.*

l Ἐντὸς γενόμενον.] Ἐντὸς γεγονημένον *Vat.* ἐντὸς γενομένους legisse videtur *Vet. Interpr.*

m Τοῦ Δαυίδου φωνὴν,] Τοῦ omittunt quinque *MSS.*

n Λαβὼν αὐτὸν ἔκδοτον] Nil ergo causæ, est cur Act. 11. 23. ἔκδοτον λαβόντες suspectum videatur quibusdam. REL.

o Ἀναχωρεῖν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα.] Ἀναχωρήσειν *Vat.*

p Ἐπὶ τὰ οἰκεῖα.] Græci permutant hos loquendi modos, ἐπὶ τὰ ἴδια, ἐπὶ τὰ αὐτοῦ, ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, qui idem notant. Sic quoque τὰ οἴκια τοῦ Περίφαντος, & τὰ τοῦ Περίφαντος id est domus Periphantis. REL.

q Περὶ τὴν ψυχὴν] Περὶ ψυχὴν *Vat.*

r Οὐ παύεται] Οὐ παύεται ὑπ' αὐτοῦ σωζόμενος καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ φανερῶς *Vat.*

s Τὴν οἰκείαν] Τὴν οἰκίαν præferunt *Big.* & *Samb.* confer 1 *Reg.* 26. 25.

t Συμφέρειν ἔκρινεν,] Τοῦτο συμφέρειν *Big. Samb.* & *Vat.*

v Εἰς τὴν Παλαιστίνην] Εἰς τὴν Παλαιστίνων ἀναβὰς *Vat.* εἰς τοὺς Παλαιστίνους καταβὰς juxta *Epiphanium.* HUDS. Id est, regionem Philistæorum. REL.

x Πρὸς Ἀγχοῦν] Πρὸς Ἀχὶ, ἤτοι Ἀγχοῦς τὸν Ἀγχουσον τὸ *Vat.*

y Μία δ' ἦν αὕτη] Conf. Cap. sup. 1. §. 1. SPANH.

z Τῶν πέντε πόλεων.] Τῶν Παλαιστίνων πόλεων *Epiphan.*

a Ἀχι-

ἔχων ἅμα καὶ τὰς δύο γυναῖκας [a] Αχιμὰν καὶ Αβιγαίαν διῆγεν [b] ἐν τῇ Γίττᾳ. Σαούλῳ δὲ τοῦτο ἀκούσαντι λόγος οὐκ ἔτ' ἦν πέμπειν ἐπ' αὐτὸν ἢ βαδίζειν. δὶς γὰρ ἤδη κινδυνεῦσαι παρὰ μικρὸν ἐπ' ἐκείνῳ γενόμενον, συλλαβεῖν αὐτὸν σπουδάσαντα. Δαυίδῃ δ' οὐκ ἔδοξεν ἐν τῇ πόλει τῶν Γιττῶν μένειν· ἀλλ' ἐδεήθη τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ἵν', ἐπειδὴ φιλανθρώπως αὐτὸν ὑπεδέξατο, καὶ ταύτην χαρίσηται, τόπον τινὰ τῆς χώρας δοὺς αὐτῷ πρὸς κατοίκησιν. αἰδεῖσθαι γὰρ διατρίβων ἐν τῇ πόλει βαρὺς [c] αὐτῷ καὶ φορτικὸς εἶναι. δίδωσι δ' [d] Αγχοῦς αὐτῷ κώμην τινὰ [e] Σίκελλαν καλουμένην. ἣν βασιλεύσας ὁ Δαυίδης ἀγαπῶν, ἴδιον κτῆμα [f] ἐτίμησεν εἶναι καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἄλλοις δηλώσομεν. ὁ δὲ χρόνος, ὃν κατῴκησεν Δαυίδης [g] ἐν Σικέλλᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἐγένετο [h] μῆνες τέσσαρες πρὸς ταῖς εἴκοσιν ἡμέραις· [i] καὶ ἐπερχόμενος δὲ λάθρα τοῖς πλησιοχώροις τῶν Παλαιστίνων [k] Σερρίταις καὶ Αμαληκίταις, διήρπαζεν αὐτῶν τὴν χώραν· καὶ λείαν πολλὴν κτηνῶν καὶ καμήλων λαμβάνων ὑπέστρεφεν. [l] ἀνθρώπων γὰρ ἀπείχετο, δεδιὼς μὴ καταμηνύσωσιν αὐτὸν πρὸς Αγχοῦν τὸν βασιλέα. τὸ μέντοιγε τῆς λείας μέρος αὐτῷ δωρεὰν [m] ἔπεμπε. τοῦ δὲ βασιλέως πυθομένου, [n] τίσιν ἐπιθέμενος τὴν λείαν ἀπήλασε, τοῖς πρὸς τὸν νότον [o] τῶν Ιουδαίων τετραμμένοις καὶ ἐν τῇ πεδιάδι κατοικοῦσιν εἰπὼν, πείθει τὸν [p] Αγχοῦν φρονῆσαι οὕτως. ἤλπισε γὰρ οὗτος, ὅτι Δαυίδης [q] ἐπολέμησε τὸ ἴδιον ἔθνος, καὶ δοῦλον ἕξειν [r] παρ' ὃν ζῇ χρόνον, ἐν τοῖς αὐτοῦ καταμένοντα.

Gittæ degebat una cum duabus ſuis uxoribus Achima & Abigæa. Saulo autem, hac de re certiori facto, non jam curæ erat aut contra eum proficiſci, aut ut milites mitteret. jam enim bis adeo periclitatum fuiſſe, ut parum abfuerit quin in ejus manus incideret, dum eum capere molliretur. Davidi autem non placuit in Gittenſium urbe *diutius* manere: ſed regem eorum oravit, ut, cum benigne eum exceperit, hoc etiam concederet, ut locum ſibi aliquem in regione *campeſtri* ad habitandum daret. vereri enim ne, ſi in urbe moraretur, ipſi moleſtiæ eſſet onerique. Tum Anchus vicum quendam, Sicellam nomine, ei donavit. quem Davides *etiam* regnum adeptus, quod cum dilexerit, pro privata ſua poſſeſſione habuit, ejuſque ſimiliter poſteri. Sed de his quidem alibi dicemus. Temporis autem ſpatium, quo Davides in Sicella moratus eſt, conficiebat quatuor menſes cum viginti diebus. atque in vicinæ regionis Palæſtinos, Serritas & Amalecitas, clam *Gittenſibus* incurſiones faciens, terram eorum diripiebat, multaque jumentorum & camelorum præda auctus revertebat. Nam hominibus abſtinebat, præ metu ne ſe Ancho regi indicarent. Manubiarum tamen partem ei dono mittebat. Rege autem quærente quoſnam adortus prædam abegerit, cum dixiſſet Judæos ad meridiem poſitos & planitiem incolentes, Ancho *facile* perſuadet ut ita ſentiret. in eam enim ſpem venerat, Davidem cum gente ſua pugnas conſeruiſſe, ſibique, dum viveret, ſervum futurum eſſe, ſuis in terris ſubſiſtentem.

Davidi locus in Palæſtina ad habitandum datur. 1 Reg. c. 27.

ΚΕΦ. ιδ'.

Ως Σάουλος, οὐκ ἀποκεκριμένου τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς πρὸς τοὺς Παλαιστίνους μάχης, παρεκάλει τὴν ἐγγαστρίμυθον ἀναγαγεῖν αὐτῷ τὴν τοῦ Σαμουήλου ψυχήν· καὶ ὡς ἐκεῖνος, Εβραίων τῇ μάχῃ ἡττηθέντων, μετὰ τῶν παίδων αὐτοῦ ἀπέθανεν.

CAP. XIV.

Ut Saulus, ſilente Dei oraculo, ventriloquam obſecrabat, ut ſibi excitaret Samuelis animam: utque ille, Hebræis prælio ſuperatis, cum filiis ſuis occumbebat.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, τῶν Παλαιστίνων ἐπὶ τοὺς Ισραηλίτας στρατεύειν διεγνωκότων, καὶ περιπεμψάντων πρὸς τοὺς συμμάχους ἅπαντας, ἵνα [s] συμπαρῶσιν αὐτοῖς εἰς τὸν πόλεμον εἰς [t] Ρεγγὰν, ὅθεν ἔμελλον ἀθροισθέντες ἐξορμᾶν ἐπὶ τοὺς Εβραίους, ὁ τῶν Γιττῶν βασιλεὺς [v] Αγχοῦς [x] συμμαχήσοντα τὸν [y] Δαυίδην αὐτῷ μετὰ τῶν ἰδίων ὁπλιτῶν ἐπὶ τοὺς Εβραίους [z] ἠξίου. τοῦ δὲ προθύμως ὑποσχομένου, καὶ φήσαντος παρεῖναι καιρὸν, ἐν ᾧ τὴν ἀμοιβὴν αὐτῷ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς ξενίας [a] ἀποδώσει· καὶ ποιήσειν αὐτὸν φύλακα τοῦ σώματος μετὰ τὴν νίκην, καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ πρὸς τοὺς πολεμίους κατὰ νοῦν χωρήσαντος αὐτοῖς, ἐπηγγείλατο, [b] τῇ τῆς τιμῆς καὶ πίστεως ὑποσχέσει τὸ πρόθυμον [c] αὐτοῦ μᾶλλον αὔξων.

SUB idem tempus, cum Palæſtini in Iſraëlitas exercitum educere decreviſſent, & circumquaque ad auxiliares ſuos omnes miſiſſent, ut ad bellum gerendum convenirent Rengam, unde conferti in Hebræos impetum facturi erant, Anchus rex Gittenſium Davidem orabat, ut cum copiis ſuis ſeſe ei ſocium adjungeret *in expeditione* contra Hebræos. Illo vero prompte operam ſuam pollicente, dicenteque adeſſe tempus pro beneficiis gratiaque hoſpitali vicem rependendi; *rex*, ut honorem & *benevolentiæ* fidem promittendo alacritatem ejus augeret, fore denunciavit ut corporis cuſtodiæ illum admoveret poſt victoriam, & ſi daretur cum hoſtibus ex animi ſententia acie dimicare.

Davides Gittenſium regi auxilium pollicetur. 1 Reg. c. 28.

2. Jam

a Αχιμὰν] Αχιμὰν ἤτοι Αχινάαμην *Vat.* Αχινόην *Epiphan.* Αχινὰμ forſan pro Αχινᾶν, quæ eſt *Achinoam* in Bibliis Hebr. Αχινάαμ *Interpp.* LXXII.

b Εν τῇ Γίττᾳ.] Ita in pleriſque *MSS.* in *Editis*, *Aliiſque* ἐν Γίττῃ.

c Αὐτῷ καὶ φορτικὸς εἶναι.] Αὐτῷ deeſt *Vat.*

d Αγχοῦς] Αγχουσος *Vat.*

e Σίκελλαν καλουμένην.] Σεκέλλαν *Baſ.* & *G.* & parvo cum diſcrimine Σεκελλὰν in *Big.* & *Samb.* mox tamen Σεκελᾶ *Samb.* Σικελὰν *Epiphan.* forſan pro Σικελγὰν aut Σικλεγὰν ab origine *Siclag* aut Σικελὰγ *Interpretum* LXXII. HUDS. Conf. §. 9. præced. SPANH.

f Ετίμησεν εἶναι] Ενόμιζεν *Vat.*

g Εν Σικέλλᾳ] Εν τῇ Σεκέλλᾳ *Vat.*

h Μῆνες τέσσαρες] In Bibliis Hebr. *annus & quatuor menſes.*

i Καὶ ἐπερχόμενος] Καὶ abeſt *Samb. Big. Vat.* & *Epiphan.*

k Σερρίταις καὶ Αμαληκίταις,] Ita *Big. Samb.* & *Epiphan.* Σαρρίταις *Baſ.* & *G.* omnes illi pro integra voce Γεσερρίταις aut Γεσυρρίταις. namque natio iſta Hebræis *Geſuri*, Græcis autem Interpretibus Γεσερὶ & Γεσερεὶ & Γεσουρί. Plane Γεσιρίταις in *Cod. Vat.* HUDS. Pro iis Geſchuræos & Girzæos habet 1 lib. Samuel. 27. 8. Γαρσίταις ſcripſiſſe puto Joſephum. REL. (Gen. Σαρρίταις) vel Σαρεί· ſupra urbs Σάρις Cap. XII. §. 4. SPANH.

l Ανθρώπων γὰρ ἀπείχετο,] Sacræ Literæ dicunt *eum nec virum nec mulierem conſervâſſe, ne ſe regi indicarent.*

m Επεμπε.] Επεμψε *Vat.*

n Τίσιν ἐπιθέμενος] Τίσιν ἐπιθέμενος *Vat.*

o Τῶν Ιουδαίων τετραμμένοις] Τοῖς Ιουδαίοις *Big.* & *Samb.*

p Αγχοῦν] *Coll. Voſſ.* & *Big.* Αγχίνην.

q Επολέμησε] Εμίσησε *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.*

r Παρ' ὃν ζῇ χρόνον] Ita ex *MSS.* παρ' ὃν ζῆν in *Editis.*

s Συμπαρῶσιν αὐτοῖς] Παρῶσιν *Vat.*

t Ρεγγᾶν,] Σεννᾶν aut Σουνᾶν aut Σόνναν. Vide p. 354. in princip. & confer 1 *Reg.* c. 28. v. 4.

v Αγχοῦς] Αγχίσης hîc & paulo ſupra *Big. Gall.* & *Samb.* Αγχουσος συμμαχήσειν τὸν Δαβίδην αὐτῷ μετὰ τῶν ἰδίων ὁπλιτῶν ἐκέλευε *Vat.*

x Συμμαχήσαντα] Lege συμμαχήσοντα. COCC.

y Τὸν Δαυίδην αὐτῷ μετὰ τῶν ἰδίων ὁπλιτῶν] Deeſt in Gr. ſexcentorum. SPANH.

z Ηξίου.] Forte ἄγειν ἠξίου, aut ſimile quid. COCC.

a Αποδώσειν·] Αποδώσειν αὐτὸν, καὶ φύλακα τοῦ σώματος μετὰ τὴν νίκην καὶ τοὺς ἀγῶνας τοὺς πρὸς τοὺς π. κ. ν. χωρήσαντας αὐτοῖς ἐπηγγείλατο ποιήσειν αὐτὸν *Big. Samb.* & *Vat.* HUDS. Lege ἀποδώσειν· COCC.

b Τῇ τῆς τιμῆς] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* deeſt τῆς.

c Αὐτοῦ μᾶλλον αὔξων.] Αὐτῷ *Vat.*

XV. *Saulus à Deo desertus ventriloquam consulit. 1 Reg. c. 28.*

2. Jam Saulus, Hebræorum rex, divinos quidem & ventriloquos, & quicunque hujuſmodi artem exercerent è regione *ſua* expulerat, præter prophetas. Cum vero audiſſet jam in propinquo eſſe Palæſtinos, & non procul ab urbe Suna in planitie poſitâ caſtra metatos eſſe, cum copiis ſuis ad eos properavit. Cumque acceſſiſſet ad montem quendam Gelboë vocatum, è regione hoſtium conſedit. Non temere autem perturbatur animadverſo hoſtium exercitu, quem & numero & viribus ſuo præſtare ſecum reputavit: Deumque per prophetas orabat ut ei de pugna ejuſque eventu *aliquid* prædicere dignaretur. Cum vero Deus non reſponderet, majori adhuc commotus eſt terrore, animoque concidit, malum, quale veriſimile *erat*, mente præſagiens, ſi Deus ſibi in auxilium non adforet. Attamen quæri ſibi jubet mulierculam aliquam ex ventriloquis, & mortuorum animos evocare peritam, quaſi ſic intellecturus an res ex ipſius ſententia proceſſuræ eſſent. nam ventriloquorum genus, exciens defunctorum animas, per eas quæ ſint eventura ſciſcitantibus prædicit. Cumque fuiſſet à quodam è ſuis ei nunciatum, hujuſmodi mulierculam eſſe in urbe Endoro, inſciis omnibus in exercitu & mutato regio habitu, aſſumptis duobus è ſuis quos ſibi fidiſſimos eſſe novit, nocte Endorum venit ad mulierem; eamque obſecrabat ut divinaret, ſibique excieret animam illius, quem ipſe ei dixerit. Illa autem repugnante, dicenteque non contempturam eſſe regem, qui hoc divinorum genus *ſuis è finibus* exterminaverat, neque humanum eſſe factum, ut qui ab ipſa nulla laceſſitus eſſet injuria eam inſidiis ad vetita eliceret, quibus patrandis deprehenſa ad ſupplicium traheretur; juravit *rex* neminem *hoc* reſciturum eſſe, nec alteri *cuipiam* ejus divinationem proditurum, ſed fore *eam* extra omne periculum. Ut vero jurejurando omnem ei timorem excuſſiſſet, juſſit ut ipſi animam Samueli excitaret. Illa autem ignorans quis eſſet Samuelus, ab inferis hunc evocat. Cumque ille apparuiſſet, mulier, conſpicata virum gravem & majeſtate Deo ſimilem, perturbatur, & ad adſpectum perculſa, nonne tu es, inquit, Saulus rex? nam *ei* illum indicavit Samuelus. Cum vero ille annuiſſet, & rogaret unde orta eſſet ejus perturbatio, ajebat ſe videre quendam ex *terra* aſcendentem ſpecie divina. Cumque ille dicere juſſiſſet, qua is qui apparuit ſimilitudine eſſet, quove habitu, & qua ætate: eum jam ſenem quidem eſſe reſpondebat, formaque illuſtri, penula vero ſacerdotali amictum. Ex hiſce rex Samuelum *hunc* eſſe agnovit, & in terram procidens ſalutabat *eum* & adorabat. Anima autem Samueli interrogante, cur eam ſedibus *ſuis* emoveri elicique fecerit? de neceſſitate querebatur *Saulus*, nam hoſtes ſibi graves incumbere, ipſumque magnis in præſentia anguſtiis premi, à Deo deſertum, ac neque per

Samuelus ab inferis excitus. 1 Reg. c. 28.

β'. Ετυχε δὲ Σάουλος, ὁ τῶν Εβραίων βασιλεὺς, τοὺς [d] μὲν μάντεις καὶ τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην τέχνην ἐκ τῆς χώρας ἐκβεβληκὼς, ἔξω τῶν προφητῶν. ἀκούσας δὲ τοὺς Παλαιστίνους ἤδη παρόντας, καὶ ἔγγιστα [e] Σούνης πόλεως ἐν τῷ πεδίῳ κειμένης ἐστρατοπεδευκότας, ἐξώρμησεν ἐπ' αὐτοὺς μετὰ τῆς δυνάμεως. καὶ παραγενόμενος πρὸς ὄρει τινὶ [f] Γελβουὲ καλουμένῳ, βάλλεται στρατόπεδον ἀντικρὺ τῶν πολεμίων. ταράττει δ' αὐτὸν, [g] οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἰδόντα ἡ τῶν ἐχθρῶν δύναμις, πολλή τε οὖσα καὶ τῆς [h] οἰκείας κρείττων ὑπονοουμένη· καὶ τὸν Θεὸν διὰ τῶν προφητῶν ἠρώτα περὶ τῆς μάχης καὶ τοῦ περὶ ταύτην ἐσομένου τέλους προειπεῖν. οὐκ ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Θεοῦ, ἔτι μᾶλλον ὁ Σάουλος κατέδεισε, καὶ τὴν ψυχὴν κατέπεσε τὸ κακὸν, οἷον εἰκὸς, οὐ παρόντος αὐτῷ κατὰ χεῖρα τοῦ Θεοῦ προορώμενος. ζητηθῆναι δ' αὐτῷ κελεύει [i] γύναιόν τι τῶν ἐγγαστριμύθων, καὶ τὰς τῶν τεθνηκότων ψυχὰς [k] ἐκκαλουμένων, ὡς οὕτω γνωσόμενος εἰ κατὰ νοῦν χωρεῖν αὐτῷ [l] μέλλοι τὰ πράγματα. τὸ γὰρ τῶν ἐγγαστριμύθων γένος, ἀνάγον τὰς τῶν νεκρῶν ψυχὰς, δι' αὐτῶν προλέγει τοῖς δεομένοις τὰ ἀποβησόμενα. μηνυθέντος δ' αὐτῷ παρά τινος τῶν οἰκετῶν [m] εἶναί τι γύναιον τοιοῦτον ἐν πόλει [n] Ενδώρῳ, λαθὼν πάντας τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ [o] ἀπεκδὺς τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα, δύο παραλαβὼν οἰκέτας, οὓς ᾔδει πιστοτάτους [p] ὄντας, [q] ἧκεν εἰς τὴν Ενδωρον πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ παρεκάλει μαντεύεσθαι καὶ ἀνάγειν αὐτῷ ψυχὴν, οὗπερ ἂν αὐτὸς εἴποι. τῆς δὲ γυναικὸς ἀπομαχομένης καὶ λεγούσης οὐ καταφρονήσειν τοῦ βασιλέως, ὃς [r] τοῦτο γένος τῶν μάντεων ἐξήλασεν, οὐδ' αὐτὸν δὲ ποιεῖν καλῶς ἀδικηθέντα μηδὲν ὑπ' αὐτῆς, ἐνεδρεύοντα δὲ εἰς τὰ κεκωλυμένα λαβεῖν αὐτὴν ἵνα δῷ δίκην, ὤμοσε μηδένα γνώσεσθαι, μηδὲ [s] παρ' ἄλλον ἄγειν αὐτῆς τὴν μαντείαν, ἔσεσθαι δ' ἀκίνδυνον. ὡς δὲ τοῖς ὅρκοις αὐτὴν ἔπεισε μὴ δεδιέναι, κελεύει τὴν [t] Σαμουήλου ψυχὴν ἀναγαγεῖν αὐτῷ. ἡ δ' ἀγνοοῦσα τὸν Σαμουήλον ὅστις ἦν, καλεῖ τοῦτον ἐξ ᾅδου. φανέντος δ' αὐτοῦ, θεασάμενον τὸ γύναιον ἄνδρα σεμνὸν καὶ θεοπρεπῆ ταράττεται· καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἐκπλαγὲν, οὐ σὺ, φησὶν, ὁ βασιλεὺς Σάουλος, ἐδήλωσε γὰρ αὐτὸν ὁ Σαμουήλος. ἐπινεύσαντος δ' ἐκείνου, καὶ τὴν ταραχὴν αὐτῆς ἐρομένου πόθεν γένοιτο, βλέπειν εἶπεν ἀνελθόντα Θεῷ τινὰ τὴν μορφὴν ὅμοιον. τοῦ δὲ τὴν εἰκόνα [v] φράζειν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ θεαθέντος καὶ τὴν ἡλικίαν κελεύσαντος· γέροντα μὲν ἤδη καὶ ἔνδοξον [x] ἐσήμαινεν, [y] ἱερατικὴν δὲ περικείμενον διπλοΐδα. ἐγνώρισεν ἐκ τούτων ὁ βασιλεὺς τὸν Σαμούηλον ὄντα· καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἠσπάζετο καὶ προσεκύνησε. τῆς δὲ Σαμουήλου ψυχῆς πυθομένης διὰ τί κινήσειεν αὐτὴν καὶ ἀναχθῆναι ποιήσειε, τὴν ἀνάγκην ἀπωδύρετο, [z] τοὺς πολεμίους γὰρ ἐπικεῖσθαι βαρεῖς αὐτῷ, αὐτὸν δὲ ἀμηχανεῖν τοῖς παροῦσιν, ἐγκαταλελειμμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ μήτε προρρήσεως τυγχάνοντα,

d Μὲν μάντεις κ.] Illud μὲν ex *Big.* & *Vat.*

e Σούνης πόλεως] Sic *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Epiphan.* Σούνης *Vat.* Σόννης *Baſ. G.* *Aliique.*

f Γελβουὲ] Conf. inf. §. 7. SPANH.

g Οὐχ ὡς ἔτυχεν,] Οὐχ non agnoſcunt *Big.* & *Samb.* ut & *Vat.* cui etiam deeſt ἰδόντα.

h Οἰκείας κρείττων] Αἰτίας κρ. *Vat.*

i Γύναιόν τι τῶν ἐγγαστριμύθων,] Εγγαστρίμυθον Hebr. אוב 1 Sam. XXVIII. 7. de ſpiritu impuro Deut. XX. 27. SPANH.

k Εγκαλουμένων,] Εκκαλουμένων *Samb.* & *Vat.*

l Μέλλοι τὰ πράγματα.] Μέλλει *Big.* & *Samb.*

m Εἶναί τι γύναιον] Εἶναι γύναιον *Vat.*

n Ενδώρῳ,] Ita *Baſ. G.* & *Epiphan.* Αενδώρῳ *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* iidem mox Αένδωρον. Δώρῳ ἤτοι ἐν Αενδὼρ *Vat.* Αενδὼρ LXXII. excepta editione *Complutina*, quæ cum *S. Hieronymo* habet, Ενδώρ. in fundo *Hebraïco* & *Onomaſtico Euſebii* Ηνδώρ. HUDS. Hæc verba ex Joſepho ita citat Stephanus in lib. de urbibus, ut appareat eum legiſſe Δώρῳ, & male refert ad urbem Dora. Ἐν ϛ'. εἶναί τι γύναιον ἐν πόλει Δώρῳ. *Joſephus lib.* VI. (ita Montfauconiana editio hujus fragmenti habet) *eſſe mulierculam in urbe Doro.* Sciolus aliquis credidit ἐν abundare ſi legeretur ἐν πόλει ἐνδώρῳ. REL. Ενδώρῳ Hebr. בעין דור ad verbum *in oculis* ſeu *in conſpectu generationis*, pro nomine loci in *Gein-dor* Vulg. *in Endor.* SPANH.

o Απεκδὺς τὴν βασιλικὴν] Μετεκδὺς in ſex *MSS.* μεταμφιασάμενος *Zonaras.*

p Οντας,] Εἶναι *Vat.*

q Ηκεν εἰς τὴν Ενδωρον] Ex his verbis corrige, quod in Stephano de urbibus ex Joſephi lib. VI. citatur ἤνεγκεν εἰς τὴν Δῶρον. REL.

r Τοῦτο γένος] Τοῦτο τὸ γένος *Vat.* & *Samb.*

s Παρ' ἄλλον ἄγειν] Ita cum *Big.* & *Samb.* in reliquis παρ' ἄλλων. HUDS. Forte παρ' ἄλλους. COCC.

t Σαμουήλου] Hac de re vide *Theodoretum* & *Procopium Gazæum*, ut & *Leonem Allatium* in Syntagmate de Engaſtromythis & *Lavaterum* de Spectris.

v Φράζειν] Φράζειν εἰπόντος *Big. Samb.* & *Vat.* qui mox omittunt κελεύσαντος.

x Εσήμαινεν,] Εσήμηνεν *Vat.*

y Ιερατικὴν δὲ περικείμενον διπλοΐδα.] Id in ſacris non legitur. REL. Ιερατικὴν διπλοΐδα. Sic LXX. διπλοΐδα ἀναβεβλημένος 1 Sam. XXVIII. v. 14. Hebr. מעיל Exod. XXVIII. 4. LXX. ibi ποδήρη. ſuprà de Samuele veſtito Cap. 7. §. 5. τὴν διπλοΐδα. SPANH.

z Τοὺς πολεμίους] Ita è Cod. *Vat.* in reliquis γὰρ deeſt.

a Εκ

τα, μήτε διὰ προφητῶν, μήτε δι' ὀνειράτων· καὶ διὰ τοῦτο [a] ἐπὶ σὲ τὸν ἀεὶ ἐμοῦ προνοησάμενον κατέφυγον. Σαμούηλος δέ, τέλος αὐτὸν ἔχοντα ἤδη τῆς μεταβολῆς ὁρῶν, περισσὸν μὲν εἶπεν ἔτι καὶ παρ' ἐμοῦ βούλεσθαι μαθεῖν, τοῦ Θεοῦ καταλελοιπότος αὐτόν. ἄκουε γε μήν, ὅτι βασιλεῦσαι δεῖ Δαυίδην, καὶ κατορθῶσαι τὸν πόλεμον· σὲ δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ζωὴν ἀπολέσαι, τοῦ Θεοῦ παρακούσαντα ἐν τῷ πρὸς [b] τοὺς Ἀμαληκίτας πολέμῳ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ φυλάξαντα, [c] καθὰ προεφήτευσά σοι καὶ ζῶν. ἴσθι τοίνυν καὶ τὸν λαὸν ὑποχείριον τοῖς ἐχθροῖς γενησόμενον· καὶ σαυτὸν μετὰ τῶν τέκνων αὔριον πεσόντα ἐπὶ τῆς μάχης [d] μετ' ἐμοῦ γενησόμενον.

γ. Ταῦτα ἀκούσας [e] ὁ Σαοῦλος ἄφωνος ὑπὸ τῆς λύπης ἐγένετο, καὶ κατενεχθεὶς εἰς τοὔδαφος, εἴτε διὰ τὴν προσπεσοῦσαν ἐκ τῶν [f] δεδηλωμένων ὀδύνην, εἴτε διὰ τὴν ἔνδειαν· [g] οὐ γὰρ προσενήνεκτο τροφὴν τῇ παρελθούσῃ ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτί· ῥᾳδίως κατενήνεκτο. μόλις δὲ ἑαυτοῦ γενόμενον, συνηνάγκασεν ἡ γυνὴ γεύσασθαι. ταύτην αἰτουμένη παρ' αὐτοῦ τὴν χάριν ἀντὶ τῆς [h] παραβόλου μαντείας, ἣν οὐκ ἐξὸν [i] αὐτῇ ποιήσασθαι διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ φόβον, ἀγνοουμένου τίς ἦν, ὅμως ὑπέστη καὶ παρέσχεν. ἀνθ' ὧν παρεκάλει, τράπεζάν τε αὐτῷ [k] παρατεθῆναι καὶ τροφήν· [l] ὡς ἂν τὴν ἰσχὺν συλλεξάμενος εἰς τὸ τῶν οἰκείων [m] ἀποσωθῇ στρατόπεδον. ἀντέχοντα δὲ καὶ τελέως ἀπεστραμμένον [n] ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, ἐβιάσατο καὶ συνέπεισεν. ἔχουσα δὲ μόσχον ἕνα συνήθη καὶ τῆς κατ' οἶκον ἐπιμελείας καὶ τροφῆς ἀξιούμενον ὑπ' αὐτῆς, ὡς [o] γυνὴ χερνῆτις καὶ τούτῳ μόνῳ προσαναπαυομένη [p] τῷ κτήματι· κατασφάξασα τοῦτον, καὶ τὰ κρέα παρασκευάσασα, τοῖς οἰκέταις αὐτοῦ καὶ αὐτῷ παρατίθησι. καὶ Σαοῦλος μὲν διὰ τῆς νυκτὸς ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

δ. Δίκαιον δὲ ἀποδέξασθαι τῆς φιλοτιμίας τὴν γυναῖκα, ὅτι καίπερ τῇ τέχνῃ κεκωλυμένη χρήσασθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, παρ' ἧς ἂν αὐτῇ τὰ κατὰ τὸν οἶκον ἦν ἀμείνω καὶ διαρκέστερα, καὶ μηδέποτε αὐτὸν πρότερον τεθεαμένη, οὐκ ἐμνησικάκησεν τῆς ἐπιστήμης [q] τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταγνωσθείσης, οὐκ ἀπεστράφη τε ὡς ξένον καὶ μηδέποτ' ἐν συνηθείᾳ γεγενημένον, ἀλλὰ συνεπάθησέ τε καὶ παρεμυθήσατο, καὶ πρὸς ἃ διέκειτο λίαν [r] ἀηδῶς προετρέψατο, καὶ τὸ μόνον αὐτῇ παρὸν ὡς ἐν πενίᾳ τοῦτο παρέσχεν ἐκτενῶς καὶ φιλοφρόνως, οὔθ' ὑπὲρ εὐεργεσίας [s] ἀμοιβῆς τινος γεγενημένης, οὔτε [t] χάριν μέλλουσαν θηρωμένη· τελευτήσοντα γὰρ αὐτὸν ἠπίστατο· φύσει τῶν ἀνθρώπων, ἢ πρὸς τοὺς ἀγαθόν τι παρεσχημένους φιλοτιμουμένων, ἢ παρ' ὧν ἄν τι δύνωνται λαβεῖν ὄφελος τούτους προθεραπευόντων. καλὸν οὖν ἐστι μιμεῖσθαι τὴν γυναῖκα, καὶ [v] ποιεῖν εὖ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ γενομένους, καὶ μηδὲν ὑπολαμβάνειν ἄμεινον μηδὲ μᾶλλόν τι προσήκειν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει [x] τούτων, μηδ' [y] ἐφ' ᾧ τὸν Θεὸν εὐμενῆ καὶ χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς γυναικὸς ἐν τοσούτοις ἀρκεῖ δεδηλῶσθαι. τὸν δὲ πόλεσι καὶ δήμοις καὶ ἔθνεσι συμφέροντα λόγον καὶ προσήκοντα τοῖς ἀγαθοῖς, ὑφ' οὗ προαχθήσονται

prophetas neque per somnia de futuris aliquid accipientem: quapropter ad te, qui mihi semper prospexisti, memet *jam* contuli. Samuelus autem, cum jam ei extremum vitæ diem adesse sentiret, supervacaneum quidem esse ajebat, velle adhuc & à me discere, quum sis à Deo derelictus. Audi tamen, *inquit*, in fatis esse ut Davides regno admoveatur, bellumque feliciter conficiat; utque tu, sicuti & ego cum in vivis essem tibi prædixi, & imperium & vitam simul amittas, quoniam in bello Amalecitis illato Deo non obtemperaveris, & quæ præceperat non observaveris. Scito igitur fore ut populus hostibus addicatur, tuque ipse cum filiis cras in prælio cadens una mecum sis.

Saulo tristia admodum prædicit Samuelus. 1 Reg. c. 28.

Confer 1 Reg. c. 15. v. 22. & c. 28. v. 18.

3. His auditis Saulus præ mœrore obmutuit, & ad terram delatus, sive ob dolorem qui ex nunciatis ei inciderit, sive propter inediam (nam die præterito nocteque cibum non ceperat) facile *tota mole* concidit. Cum vero ægre ad seipsum redisset, mulier urgebat eum ut cibum sumeret; hanc gratiam ab ipso reposcens pro temeraria & audaci divinatione, quam, cum non liceret eam exercere ob metum ipsius, dum quis esset ignoraretur, in se tamen recepit præstititque. pro quibus *vicissim* rogabat, ut mensa ei cum cibo apponeretur, ut recreatis viribus ad suorum castra incolumis rediret. Cum vero ei resisteret, seque præ animi anxietate ab ea averteret, illa *majori* vi institit adeoque persuasit. cumque unicum haberet vitulum sibi familiarem, quem domi cum cura alere dignata est, ut mulier manibus victum quæritans & hac sola possessione contenta vivens, illo *propere* mactato paratisque carnibus, *eas* famulis ejus ipsique apponit. Et Saulus quidem dum nox adhuc esset in castra revertebat.

Saulo solatium adhibet mulier ventriloqua 1 Reg. c. 28.

4. Convenit autem laudare prolixam mulieris liberalitatem, quæ licet à rege artem exercere vetita, unde res suæ domi meliores fierent auctioresque, ipsumque nunquam antea viderit, injuriæ tamen ex scientia ab eo damnata haud meminit, neque illum sprevit & rejecit ut peregrinum, nullaque ex consuetudine sibi notum; sed ipsius vicem doluit, eique solatium adhibuit, & ad ea quæ valde fastidierat adhortata est, & quod solum ipsi utpote pauperi suppetebat, hoc largiter & amicissime illi impertiebat, neque pro beneficio vel tantillum remunerata, neque gratiam futuram aucupans (nam ipsum moriturum esse noverat) ut natura fert hominum, aut illis qui in eos boni aliquid contulerint modis omnibus studentium, eosve, à quibus vicissim commodi aliquid possunt accipere, pleniori obsequio demerentium. Pulchrum est itaque *illam* imitari mulierem, omnesque inopia laborantes sublevare; nihilque hisce præstantius existimare, aut generi humano convenientius, neque ex quo Deum adeo propitium & ad bona largienda promptum habebimus. Atque hæc quidem de muliere *ista* dixisse sufficiat. Sermonem vero nunc faciam, civitatibus & populis & gentibus utilem, virisque bonis accommodum, quo ad vir-

Ventriloquæ laus.

Sauli encomium.

a Ἐπὶ σὲ τὸν ἀεὶ] Ἐπὶ σὲ τὸν ἐμοῦ προνοησόμενον *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

b Τοὺς Ἀμαληκίτας] Illud τοὺς ex *MSS.*

c Καθὰ προεφήτευσα] Aut καθὼς cum *Big. Samb.* & *Vat.*

d Μετ' ἐμοῦ γενησόμενον.] Καὶ μετ' ἐμοῦ *Big.* & *Samb.*

e Ὁ Σαοῦλος] Articulum ὁ ut & mox τῆς omittit *Vat.*

f Δεδηλωμένων ὀδύνην,] Προδεδηλωμένων *Vat.*

g Οὐ γὰρ προσενήνεκτο τροφὸν] Οὐδὲ γὰρ & statim οὐ ῥᾳδίως ὑπανέστη juxta *Epiphanium.*

h Παραβόλου] Πονηρὸς ἦν &c. καὶ παράβολος Aristophan. Vesp. p. 442. παράβολοι de bell Jud. lib. 1. c. 19. §. 5. SPANH.

i Αὐτῇ ποιήσασθαι] Αὐτὴν *Big.* & *Samb.*

k Παραθεῖναι] Lege παρατεθῆναι COCC.

l Ὡς ἂν τὴν ἰσχὺν] Ὡς ἂν καὶ τὴν ἰσχὺν *Big.*

m Ἀποσωθῇ στρατόπεδον.] Ἀποσωθείη *Big. Samb.* & *Vat.*

n Ὑπὸ τῆς ἀθυμίας,] Ἀπὸ τῆς *Vat.*

o Γυνὴ χερνῆτις] Ex Homer. Il μ'. v. 433. γυνὴ χερνῆτις ἀληθής· Æschyl. Prom. v. 892. ὄντα χερνῆταν uti Schol. Infra lib. VIII. c. 13. §. 2. γυναῖκα χερνῆτιν. φιλοξενία mulieris laudata. vid. Infr. lib. XVIII. c. 7. §. 6. SPANH.

p Τῷ κτήματι·] Τῷ κτήνει *Vat.*

q Τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταγνωσθείσης] Illud τῆς ex *Big.* & *Samb.* & mox τε pro δὲ post ἀπεστράφη ex *iisdem* & *Vat.*

r Ἀηδῶς προετρέψατο,] Φαγεῖν προετρέψατο legisse videtur *Epiphanius.* ἀηδῶς προσεβλέψατο *Vat.*

s Ἀμοιβῆς τινος γεγενημένης,] Ἀμειβομένη *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

t Χάριν μέλλουσαν] Χάριν τὴν μέλλουσαν *Vat.*

v Ποιεῖν εὖ πάντας] Ποιεῖν ὁμοίως πάντας *Vat.*

x Τούτων,] Τούτου *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.*

y Ἐφ' ᾧ τὸν Θεὸν] Ἐφ' ὅτῳ τὸν Θεὸν *Vat.* ἐφ' ᾧ τ' αὐτὸν Θεὸν εὐμενῆ καὶ χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν *Big.* & *Samb.* non male.

virtutem ſectandam omnes alliciantur, quique gloriam propinabit, & viam ad memoriam ſempiternam muniet: magnumque etiam gentium regibus & civitatum principibus rerum præclararum deſiderium ſtudiumque injiciet; atque ad pericula & mortem pro patria ſubeundam incitamento erit, ſimul ac documento ut mala quæque graviora deſpiciant. Facit autem Saulus Hebræorum rex, ut hunc ſermonem inſtituam. Ille enim, licet noverat quæ eventura eſſent, mortemque ſibi imminere ex prophetæ prædictione, haud tamen ſecum ſtatuit eam effugere; aut vitæ amore ſuum exercitum hoſtibus prodere, atque adeo regiam majeſtatem dehoneſtare: ſed, ſeipſum cum tota ſua domo liberiſque objiciens periculis, præclarum eſſe duxit una cum illis pro populo ſibi ſubjecto pugnando occumbere; maluitque ut filii, qui ſtrenui eſſent, mortem oppeterent, quam ut in incerto relinqueret, quales moribus futuri ſint *ſuperſtites*. ſe enim ſucceſſorum loco poſterorumque laudem & perpetuam memoriam habiturum. Hic igitur juſtus & fortis & prudens mihi videtur ſolus; & ſi quis fuerit talis, aut meruerit ut teſtimonium ob virtutem ei ab omnibus tribuatur. Haud enim mihi recte facere videntur, qui ad bellum cum certa victoriæ reditusque incolumis ſpe profectos, etiamſi magnifici aliquid geſſerint, fortes appellarunt, quoties illorum in hiſtoriis aliiſve ſcriptis mentionem fecerint. Equidem & his ſua laus debetur. Veruntamen illi ſoli ſtrenui, & magna auſi, & periculorum contemptores jure dici poſſunt, quicunque Saulum æmulati ſunt. Nam ut aliqui, neſcientes quidem quid ipſis in bello eventurum ſit, non ſegniter illud aggrediantur, ſed futuri incerto ſe committentes in eo jactentur, non adeo generoſi eſt animi, quamvis multa egregia præſtiterint: ut vero, cum nihil benigni cogitatione præceperint, ſed moriendum eſſe præſciverint, idque in acie dimicando, tum demum neque terrerentur, neque malum *imminens* expaveſcerent, ſed ei præcognito obviam irent, hoc ego viri vere fortis indicium eſſe cenſeo. Hoc igitur Saulus fecit, ut oſtenderet debere quidem omnes, qui gloriam poſt mortem expetunt, iſta facere, ex quibus ſibimet hæc ipſa accreſceret: præcipue vero reges, quaſi illis non liceret ob imperii magnitudinem, non modo non malis eſſe erga ſubditos, ſed ne quidem mediocriter bonis. Hiſce adhuc plura de Saulo ejuſque præcellenti fortitudine dicere potui, materia nobis *ampla* ex argumento ſuppeditata. Sed, ne in ejus laudibus præter decorum laſcivire videar, denuo revertor unde in hæc digreſſus ſum.

Palæſtini proceres Davidem ſecum militare nolunt. 1 Reg. c. 29.

5. Cum jam Palæſtini, ſicut antea dixi, caſtra metaſſent, & copias ſuas per gentes & ſatrapias recenſuiſſent, noviſſimus cum ſuo exercitu venit rex Anchus; ejuſque agmina claudebat Davides cum ſua militum ſexcentorum cohorte. Illum autem ubi viderunt Palæſtinorum duces, regem percontabantur; undenam illis adeſſent iſti Hebræi, & à quibus vocati. Ille vero Davidem eſſe dicebat, qui Saulum dominum ſuum fugerat, quemque ad ſe venientem exceperat: at nunc, ut gratiam viciſſim referat, deque Saulo vindictam ſumat, illis ſup-

πάντες ἀρετὴν διώξειν, καὶ [z] δηλοῦντα δόξαν, καὶ μνήμην [a] αἰωνίαν παρέχειν δυνησόμενον, ποιήσομαι· πολλὴν καὶ βασιλεῦσιν ἐθνῶν καὶ ἄρχουσι [b] πόλεων ἐπιθυμίαν καὶ σπουδὴν τῶν καλῶν ἐνθήσοντα, καὶ πρός τε τοὺς κινδύνους [c] καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν πατρίδων θάνατον προτρεψόμενον, καὶ πάντων καταφρονεῖν διδάξοντα τῶν δεινῶν. ἔχω δ' αἰτίαν τοῦ λόγου τούτου Σάουλον τὸν τῶν Ἑβραίων βασιλέα. οὗτος γὰρ, καίπερ εἰδὼς τὰ συμβησόμενα, καὶ τὸν ἐπικείμενον θάνατον, τοῦ προφήτου προειρηκότος, οὐκ ἔγνω φυγεῖν αὐτὸν, οὐδὲ φιλοψυχήσας προδοῦναι μὲν τοὺς οἰκείους τοῖς πολεμίοις, καθυβρίσαι δὲ τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα· ἀλλὰ παραδοὺς αὐτὸν πανοικὶ μετὰ τῶν τέκνων τοῖς κινδύνοις, καλὸν ἡγήσατο εἶναι, πεσεῖν μετὰ τούτων, ὑπὲρ τῶν βασιλευομένων μαχόμενος, καὶ τοὺς παῖδας ἀποθανεῖν μᾶλλον ἀγαθοὺς ὄντας, ἢ καταλιπεῖν ἐπ' ἀδήλῳ, [d] τὸ ποδαποὶ γενήσονται τὸν τρόπον. διαδοχὴν γὰρ καὶ γένος τὸν ἔπαινον καὶ τὴν ἀγήρω μνήμην ἕξειν. οὗτος οὖν δίκαιος καὶ ἀνδρεῖος, καὶ σώφρων ἐμοί γε δοκεῖ μόνος, καὶ εἴ τις γέγονε τοιοῦτος ἢ γενήσεται, τὴν μαρτυρίαν ἐπ' ἀρετῇ καρποῦσθαι παρὰ πάντων [e] ἄξιος. τοὺς γὰρ μετ' ἐλπίδων ἐπὶ πόλεμον ἐξελθόντας [f] καὶ σώους ἐπιστρέψοντας, ἐπειδ' ἄν τι διαπράξωνται λαμπρὸν, οὔ μοι δοκοῦσι καλῶς ποιεῖν ἀνδρείους ἀποκαλοῦντες, ὅσοι περὶ τῶν τοιούτων ἐν ταῖς ἱστορίαις καὶ τοῖς ἄλλοις συγγράμμασιν εἰρήκασιν. ἀλλὰ δίκαιοι μέν εἰσι κἀκεῖνοι τυγχάνειν ἀποδοχῆς· εὔψυχοι δὲ, καὶ μεγαλότολμοι, καὶ τῶν δεινῶν καταφρονηταὶ μόνοι δικαίως ἂν λέγοιντο πάντες οἱ Σάουλον μιμησάμενοι. τὸ μὲν γὰρ οὐκ εἰδότας [g] τί μέλλοι συμβήσεσθαι κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, μὴ μαλακισθῆναι περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ἀδήλῳ τῷ μέλλοντι παραδόντας αὐτοὺς ἐπ' αὐτοῦ σαλεύειν, [h] οὐδ' οὕτως γενναῖον, κἂν ἔργα πολλὰ διαπραξάμενοι τύχωσι· τὸ δὲ μηδὲν ἐν τῇ διανοίᾳ χρηστὸν προσδοκῶντας, ἀλλὰ προειδότας ὡς δεῖ θανεῖν, καὶ τοῦτο παθεῖν μαχομένους, [i] εἶτα μηδὲ φοβηθῆναι, μηδὲ καταπλαγῆναι τὸ δεινὸν, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸ χωρῆσαι προγινωσκόμενον, τοῦτ' ἀνδρείου ἀληθῶς τεκμήριον [k] ἐγὼ κρίνω. Σάουλος τοίνυν τοῦτο ἐποίησεν, ἐπιδείξας ὅτι πάντας μὲν προσήκει τῆς μετὰ τὸν θάνατον εὐφημίας γλιχομένους τοιαῦτα ποιεῖν, ἐξ ὧν ἂν αὐτοῖς ταύτην καταλίποιεν· μάλιστα δὲ τοὺς βασιλέας, ὡς οὐκ ἐξὸν αὐτοῖς διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς [l] οὐ μόνον οὐ κακοῖς εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους, ἀλλ' οὐδὲ μετρίως χρηστοῖς. ἔτι τούτων πλείω περὶ Σαούλου καὶ [m] τῆς εὐψυχίας λέγειν ἐδυνάμην, ὕλην ἡμῖν χορηγησάσης τῆς ὑποθέσεως. ἀλλ' ἵνα μὴ [n] φανῶ ἀπειροκάλως αὐτοῦ χρώμενος τοῖς ἐπαίνοις, ἐπάνειμι πάλιν [o] ἀφ' ὧν εἰς τούτους ἐξέβην.

έ. Κατεστρατοπεδευκότων γὰρ τῶν Παλαιστίνων, ὡς προεῖπον, καὶ κατὰ ἔθνη καὶ βασιλείας καὶ [p] σατράπας ἐναριθμούντων τὴν δύναμιν, τελευταῖος βασιλεὺς παρῆλθεν [q] Ἀγχοῦς μετὰ τῆς ἰδίας στρατιᾶς· μετ' αὐτὸν δ' ὁ Δαυίδης, μετὰ τῶν ἑξακοσίων ὁπλιτῶν εἵπετο. θεασάμενοι δ' αὐτὸν οἱ στρατηγοὶ τῶν Παλαιστίνων, πόθεν εἴησαν ἥκοντες οἱ Ἑβραῖοι, καὶ τίνων καλεσάντων, ἠρώτων τὸν βασιλέα. ὁ δὲ Δαυίδην ἔλεγεν εἶναι, τὸν φυγόντα Σάουλον τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθόντα δέξασθαι· καὶ νῦν, τῆς χάριτος ἀμοιβὴν ἐκτι-

z Δηλοῦντα δόξαν,] Ζηλοῦντα *Vat.*
a Αἰωνίαν παρέχειν] Αἰώνιον *Samb. Big.* & *Vat.*
b Πόλεων ἐπιθυμίαν] Λαῶν juxta *Epiphan.*
c Καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν πατρίδων] Illa καὶ τὸν deſunt *Epiphanio.*
d Τὸ ποδαποὶ] Illud τὸ non agnoſcit *Vat.* HUDS. Forte ποταποί. COCC.
e Ἄξιος.] Ita *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.* ἀξιῶ in *Editis*, *Aliiſque.*
f Καὶ σώους ἐπιστρέψοντας,] Καὶ ἴσως ὑποστρέψαντας *Vat.*
g Τί μέλλοι συμβήσεσθαι] Τί μέλλει *Big.* & *Samb.*
h Οὐδ' οὕτως γενναῖον,] Οὐχ οὕτως *Big.* (*Coccejus*) *Samb.* & *Vat.*
i Εἶτα μηδὲ φοβηθῆναι, μηδὲ] Εἶτα δὲ μὴ in *Iiſdem.*
k Ἐγὼ κρίνω.] Ἔγωγε in quatuor *MSS.*
l Οὐ μόνον οὐ κακοῖς εἶναι] Οὐ μόνον κακοῖς *Vat.*
m Τῆς εὐψυχίας] Τῆς εὐψυχίας αὐτοῦ λέγειν ἠδυνάμην *Vat.*
n Φανῶ ἀπειροκάλως αὐτοῦ χρώμενος] Φανῶμεν *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* & mox χρώμενοι in iiſdem. φανῶμεν ἀπειροκάλως αὐτοῦ χρῆσθαι τοῖς ἐπαίνοις *Vat.*
o Ἀφ' ὧν] Ἀφ' ὧν εἰς τοῦτ' ἐξέβημεν *Vat.*
p Σατράπας] Σατραπείας *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Gall.*
q Ἀγχοῦς] Ἀγχίζης *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Epiphan.* ὁ Ἀγχοῦς *Vat.* dein, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Δαβίδης *Vat.* καὶ μετὰ τούτων δ' ὁ Δαυίδης *Big.* & *Samb.* r Και-

ἐκτίσαι βουλόμενον καὶ τιμωρήσασθαι τὸν Σαῦλον, συμμαχεῖν αὐτοῖς. ἐμέμφθη δὲ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἄνδρα παρειληφὼς ἐπὶ συμμαχίᾳ πολέμιον· καὶ ἀποπέμπειν συνεβούλευον, μὴ καὶ λάθῃ μέγα δι' αὐτὸν κακὸν τοὺς φίλους ἐργασάμενος. [r] καιρὸν γὰρ αὐτῷ παρέξειν τοῦ καταλλαγῆναι πρὸς τὸν δεσπότην, [s] κακώσοντα τὴν ἡμετέραν δύναμιν. [t] ὃ δὴ καὶ προορώμενον, εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔδωκεν αὐτῷ κατοικεῖν, ἐκέλευον ἀποπέμπειν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις ὁπλίταις. τοῦτον γὰρ εἶναι Δαυίδην ὃν ᾄδουσιν αἱ παρθένοι, πολλὰς μυριάδας Παλαιστίνων ἀπολέσαντα. τοῦτ' ἀκούσας ὁ τῶν Γιττῶν βασιλεὺς, καὶ καλῶς εἰρῆσθαι λογισάμενος, καλέσας τὸν Δαυίδην, "ἐγὼ "μὲν, [v] εἶπε, μαρτυρῶ σοὶ πολλὴν [x] περὶ ἐμὲ σπουδὴν "καὶ εὔνοιαν, [y] καὶ διὰ τοῦτο σὲ σύμμαχον ἐπηγόμην. οὐ "δοκεῖ δὲ [z] ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς. ἀλλ' ἄπιθι μεθ' ἡμέ"ραν εἰς ὃν ἔδωκά σοι τόπον, μηδὲν ὑπονοῶν ἄτοπον, "κἀκεῖ φύλασσέ μοι τὴν χώραν, μή τινες εἰς αὐτὴν "τῶν πολεμίων [a] εἰσβάλλωσιν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο συμμαχίας "μέρος". καὶ Δαυίδης μὲν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ τῶν Γιττῶν βασιλεὺς, ἧκεν εἰς [b] Σίκελλαν. καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐξ αὐτῆς συμμαχήσων τοῖς Παλαιστίνοις ἀπῆλθε, τὸ τῶν Ἀμαληκιτῶν ἔθνος ἐπελθὸν [c] αἱρεῖ τὴν Σίκελλαν κατὰ κράτος, καὶ ἐμπρήσαντες, καὶ πολλὴν λείαν ἄλλην ἔκ τε αὐτῆς ἐκείνης καὶ τῆς ἄλλης τῶν Παλαιστίνων χώρας λαβόντες ἀνεχώρησαν.

ϛ'. Ἐκπεπορθημένην δὲ τὴν Σίκελλαν καταλαβὼν ὁ Δαυίδης, καὶ διηρπασμένα πάντα, καὶ τὰς γυναῖκας τὰς ἑαυτοῦ, δύο γὰρ ἦσαν, καὶ τὰς γυναῖκας τῶν ἑταίρων [d] σὺν τοῖς τέκνοις ᾐχμαλωτισμένας, [e] περιρρήγνυται εὐθὺς τὴν ἐσθῆτα. κλαίων δὲ καὶ ὀδυρόμενος μετὰ τῶν φίλων, ἐπὶ τοσοῦτον [f] παρείθη τοῖς κακοῖς, ὥστε αὐτὸν [g] ἐπιλείπῃ ἤδη καὶ τὰ δάκρυα. [h] ἐκινδύνευσε δὲ καὶ βληθεὶς ὑπὸ τῶν ἑταίρων, ἀλγούντων ἐπὶ ταῖς αἰχμαλωσίαις τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων, ἀποθανεῖν. [i] αὐτὸν γὰρ τῶν γεγονότων ᾐτιῶντο. ἀνασχὼν δ' ἐκ τῆς λύπης, καὶ τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν Θεὸν ἀναστήσας, παρεκάλεσε τὸν ἀρχιερέα [k] Ἀβιάθαρον ἐνδύσασθαι τὴν [l] ἱερατικὴν στολὴν, καὶ ἐπερωτῆσαι τὸν Θεὸν, καὶ προφητεῦσαι εἰ [m] διώξαντι τοὺς Ἀμαληκίτας δίδωσι καταλαβεῖν, καὶ σῶσαι μὲν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα, τιμωρήσασθαι δὲ τοὺς ἐχθρούς. τοῦ δ' ἀρχιερέως διώκειν κελεύσαντος, ἐκπηδήσας μετὰ τῶν ἑξακοσίων ὁπλιτῶν εἵπετο τοῖς πολεμίοις. παραγινόμενος δ' ἐπί τινα χείμαῤῥον, [n] Βάσελον λεγόμενον, καὶ πλανωμένῳ τινὶ [o] περιπεσὼν, [p] Αἰγυπτίῳ μὲν τὸ γένος, ὑπ' ἐνδείας καὶ λιμοῦ παρειμένῳ; τρισὶ γὰρ ἡμέραις ἐν τῇ ἐρημίᾳ πλανώμενος ἄσιτος διεκαρτέρησε, [q] πρῶτον αὐτὸν ποτῷ καὶ τροφῇ παρασκευασάμενος καὶ ἀναλαβὼν, ἐπύθετο τίνος τε εἴη καὶ πόθεν. ὁ δὲ γένος μὲν ἐσήμαινεν, Αἰγύπτιος ὤν· καταλειφθῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ δεσπότου [r] κατ' ἀῤῥωστίαν ἕπεσθαι μὴ δυνάμενον. ἐδήλου δ' [s] αὐτὸν τῶν καταπρησάντων καὶ διηρπακότων

petias afferre. A ducibus autem reprehensus est, quod hostili animo virum ad auxilium acciverat; suadebantque ut eum dimitteret, neve imprudenter per eum amicos magno afficiat damno. se enim illi opportunitatem daturum esse redeundi in gratiam cum domino suo, vires nostras affligendo. Quod cum & ipsi prævidissent, jusserunt eum cum militibus suis sexcentis remittere in locum, quem ipsi ad habitandum dederat. hunc enim esse illum Davidem à virginibus decantatum, ob multas Palæstinorum myriadas occisas. Hæc ubi audierat Gittensium rex, illosque recte monuisse reputaverat, accito ad se Davide, dicebat, "ego quidem "studium tuum & benevolentiam comprobo, pro"ptereaque te *expeditionis* hujus socium adduce"bam. Verum *cæteri* duces non ita de te existi"mant. Quare statim ab hac die in locum, quem "tibi donavi, discede, nihil mali suspicans; & il"lic esto meæ regioni in præsidium, ne qui ho"stes in eam impetum faciant. nam & sic in so"cietatis partem venis". Et quidem Davides, Gittensium regis jussis obsequens, se in Sicellam recipiebat. Sub idem vero tempus quo ex ea egressus est, Palæstinis auxilium laturus, Amalecitarum gens, incursione facta, vi Sicellam expugnant: & cum illam incendissent, aliamque multiplicem prædam tam ex illa ipsa quam ex reliqua Palæstinorum regione cepissent, *protinus* abierunt.

6. Davides autem cum Sicellam vastatam deprehendisset, atque omnia *illic* direpta, uxoresque etiam suas (nam duæ erant) cum suorum uxoribus pariter ac liberis in captivitatem abductas, statim vestimenta sua lacerat. Luctum vero tollens & lamentationem cum amicis in tantum malis indulsit, ut etiam lachrymæ eum deficerent. Quin & discrimen adiit, ne à comitibus, captivitatem uxorum & liberorum dolentibus, lapidatus interiret. quæ enim acciderant ei vitio vertebant. Ubi autem se à mœrore recollegerat, mentemque ad Deum sustulerat, rogavit pontificem Abiatharum, ut vestem sacerdotalem indueret, Deumque interrogaret, & ex oraculo referret, an insequuto Amalecitas daret eos adsequi, uxoresque & liberos salvos quidem recipere, ab hostibus vero pœnas repetere. Pontifice autem jubente ut *eos* persequeretur, exsiliens *continuo* cum sexcentis suis militibus sequutus est hostes. Cumque ad torrentem quendam nomine Baselum pervenisset, & in hominem errantem incidisset, genere quidem Ægyptium, inopia & fame languescentem, (nam per tres dies totidemque noctes in solitudine errans sine cibo permanserat) postquam ei cibum & potum admoverat viresque ejus refecerat, quæsivit ex eo cujas & undenam esset. Atque ille se genere quidem Ægyptium esse indicabat: à domino vero relictum, quod propter invaletudinem *æquis passibus* sequi non potuerit. quin & fatebatur se ex iis

Davides Dei monitu Amalecitas persequitur, qui Sicellam devastârant. 1 Reg. 30.

r Καιρὸν γὰρ αὐτῷ] Καὶ γὰρ τῷ αὐτῷ παρέξειν τοῦ καταλλαγῆναι πρόφασιν πρὸς τ. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

s Κακώσοντα τὴν] Ita cum *Samb*, & *Vat.* in *cæteris* κακώσαντα.

t Ο δὴ καὶ προορώμενον,] Ita sane legendum, vel ὁ δὴ καὶ προορώμενοι. Verum in libris omnibus tam impressis quam manu exaratis ὁ δὴ προορώμενον.

v Εἶπε, μαρτυρῶ σοὶ] Εἶπε inseruimus ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

x Περὶ ἐμὲ σπουδὴν] Πρὸς ἐμὲ *Samb.* (*Coll. Voss.*) *Gall.* & *Vat.*

y Καὶ διὰ τοῦτο] Ita cum *MSS.* in *Editis* καὶ διὰ τοῦτο σύμμαχον ἐπαγόμην.

z Ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς.] Τοῦτο *Vat.*

a Εἰσβάλλωσιν.] Εμβάλλωσιν *Samb.* & *Vat.* εἰσβάλωσιν *Big.*

b Σίκελλαν.] Conf. cap. 13. §. 9. sup. SPANH.

c Αἱρεῖ τὴν Σίκελλαν] Sic *MSS.* (& *Coccejus*) male in *Editis* αἱρεῖ.

d Σὺν τοῖς τέκνοις] Σὺν τέκνοις *Vat.* & mox κλαίων τε καί.

e Περιρρήγνυται εὐθὺς τὴν ἐσθῆτα.] Sic infr. lib. VII. c. I. §. I. SPANH.

f Παρείθη τοῖς κακοῖς,] Ita cum *Samb.* ut canon postulabat. παρήθη *Baſ.* *Vat.* *Aliique.* παρέθη *Gen.* HUDS. Lege παρέθη vel παρείθη. COCC. Vel παρήθη, ut bene Ed. Basil. SPANH.

g Επιλείπῃ ἤδη] Εκλιπεῖν *Big.* *Samb.* & *Vat.* HUDS. Lege ἐπιλείπειν. COCC.

h Εκινδύνευσε δὲ] Κινδυνεῦσαί τε *Vat.*

i Αὐτὸν γὰρ] Ita *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Epiphan.* αὐτῶν in *Editis*, *Aliisque.*

k Αβιάθαρον ἐνδύσασθαι] Sic *Vat.* *Hen.* & *Busb.* Αβιαθάρην in *Editis*, *Aliisque.*

l Ιερατικὴν στολὴν,] Αρχιερατικὴν στολὴν in quatuor *MSS.*

m Διώξαντι τοὺς Αμαληκίτας] Διώξαντα *Vat.*

n Βάσελον] Ita *Baſ.* *G.* & *Samb.* Βάθλον *Big.* Βόσορον juxta *Epiphanium.* Manus equidem *Flaviana*, ut suspicor, dederat Βάσορον pro *Besor* aut *Bosor* fundi Hebraïci. Βάσελον, ἤτοι Βοσὸρ καὶ Βόσηρον λεγόμενον *Vat.*

o Περιπεσὼν,] Περιτυχὼν *Busb.* & *Hen.*

p Αἰγυπτίῳ μὲν] Αἰγυπτίῳ μὲν, τὸ γένος Αἰθίοπι, ὑπὸ λ. legisse videtur *Epiphan.*

q Πρῶτον αὐτὸν] Πρῶτον αὐτῷ ποτὸν καὶ τροφὴν παρασκευασάμενος *Vat.*

r Κατ' ἀῤῥωστίαν] Δι' ἀῤῥωστίαν *Big.* *Vat.* *Epiphan.* & *Samb.* à manu secunda.

s Αὐτὸν τῶν καταπρησάντων] Αὐτῷ *Samb.* & *Vat.* αὐτῶν *Big.*

t Ἐπὶ

iis esse qui incenderant & diripuerant cum *loca* alia Judææ tum Sicellam. Davides itaque eo duce usus ad Amalecitas *persequendos*, nactusque eos humi temere jacentes, & alios quidem prandentes, alios vero jam ebrios & vino solutos, & spoliis prædaque sese oblectantes, ex improviso *eos* adortus magnam eorum stragem edidit. nam cum nudi essent & inermes, & nihil tale suspicarentur, sed id solum agerent universi ut compotarent & epularentur, facile erat eos conficere. Et alii quidem illorum, dum mensis accumberent, deprehensi apud illas jugulati sunt, & sanguis frumentum eorum victumque secum * abripuit: alios vero propinationibus sese excipientes occidit, rursusque alios ex crapula in somnum delapsos. At quotquot jam armaturam induerant ut ejus impetum sustinerent, non minori negotio quam qui nudi jacerent ferro peremit. Et qui cum Davide erant etiam ii † ab hora prima usque ad vesperam cædem facere perseverarunt, ut non plures ex Amalecitis prælio superfuerint quam quadringenti: illique etiam ‡ dromadibus insidentes effugerunt. Atque ita cum alia omnia, quæ hostes diripuerant, recipit Davides, tum suas pariter ac suorum uxores.

Davides, fusis Amalecitis, prædam recipit, suisque ex æquo dividit. 1 Reg. c. 30.

Cum autem reversi venissent ad locum, ubi ducentos, qui se sequi non potuerunt, ad impedimenta reliquerant; illi quidem quadringenti alia emolumenta & prædam cum iis partiri recusabant, qui se non comitati fuerant, sed præ ignavia hostem persequi destiterunt; ajebantque contentos esse debere receptis uxoribus & liberis. Davides autem hanc eorum sententiam improbam esse & iniquam pronunciavit. par enim esse, Deo illis concedente, hostes quidem ulcisci, sua vero omnia recuperare, ut universis militibus ex æquo dividantur emolumenta: præsertim cum *illi* ad impedimentorum custodiam remanserint. Atque ex illo ista apud eos lex obtinuit, ut æquas cum iis, qui in certamen descendunt, partes auferant ii, qui impedimenta custodiunt. Cum autem Sicellam pervenisset Davides, misit de præda omnibus ex tribu Judæ familiaribus suis & amicis. Atque ita quidem facta sunt quæ ad Sicellensium direptionem & Amalecitarum cædem spectant.

Hebræi, prælio cum Palæstinis conserto, vincuntur; & Sauli filii acie cadunt. 1 Reg. c. 31.

7. Cum autem Palæstini *Hebræis* congrederentur, & acriter *utrinque* pugnaretur, superiores quidem fiunt Palæstini, plurimosque ex adversa acie sternunt: Saulus autem Israëlitarum rex ejusque filii egregie pugnantes, summaque cum alacritate, quasi in eo solum, ut pulchre morerentur & intrepide cum hostibus dimicarent, sita esset omnis eorum gloria (nihil enim pluris faciebant) totam hostium phalangem in se convertunt; atque *multitudine* circundati occumbunt, magna Palæstinorum strage edita. Erant autem Sauli filii Jonathas & Aminadabus & Melchisus. Isti cum cecidissent, populus Hebræorum in fugam vertitur; atque magna facta est perturbatio

ἄλλα τε τῆς Ἰουδαίας καὶ τὴν Σίκελλαν εἶναι. χρησάμενος οὖν ὁ Δαυίδης τούτῳ ἐπὶ τοὺς Ἀμαληκίτας ὁδηγῷ, καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς [t] ἐπὶ γῆν ἐρριμμένους, καὶ τοὺς μὲν ἀριστῶντας, τοὺς δὲ καὶ μεθύοντας ἤδη καὶ λελυμένους ὑπὸ τοῦ οἴνου, καὶ τῶν λαφύρων καὶ τῆς λείας [v] ἀπολαύοντας, ἐπιπεσὼν αἰφνιδίως, πολὺν αὐτῶν φόνον εἰργάσατο. γυμνοὶ γὰρ ὄντες, καὶ μηδὲν προσδοκῶντες τοιοῦτον, ἀλλὰ πρὸς τὸ [x] πιεῖν καὶ εὐωχεῖσθαι τετραμμένοι, πάντες ἦσαν εὐκατέργαστοι. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν, ἔτι τῶν τραπεζῶν παρακειμένων, ἐπικαταλαμβανόμενοι παρ' αὐταῖς ἀνῃροῦντο, καὶ παρέσυρεν αὐτῶν τὰ σιτία καὶ τὴν τροφὴν τὸ αἷμα· τοὺς δὲ δεξιουμένους ἀλλήλους ταῖς [y] προπόσεσι διέφθειρεν, ἐνίους δὲ καὶ πρὸς ὕπνον ὑπὸ τοῦ ἀκράτου κατενηνεγμένους. ὁπόσοι δ' ἔφθησαν [z] περιθέμενοι τὰς πανοπλίας ἐξ ἐναντίας αὐτῷ στῆναι, τούτους οὐδὲν ἧττον εὐχερῶς τῶν γυμνῶν κατακειμένων ἀπέσφαττε. διέμειναν δὲ οἱ [a] σὺν τῷ Δαυίδῃ καὶ αὐτοὶ [b] ἀναιροῦντες ἀπὸ πρώτης ὥρας ἕως ἑσπέρας, ὡς μὴ περιλειφθῆναι τῶν Ἀμαληκιτῶν πλείονας ἢ τετρακοσίους· καὶ [c] αὐτοὶ δὲ δρομάσι καμήλοις ἐπιβάντες διέφυγον. ἀνέσωσε δὲ τἄλλα πάντα ἃ διήρπασαν [d] αὐτῶν οἱ πολέμιοι, καὶ τάς τε αὐτοῦ γυναῖκας καὶ τὰς τῶν ἑταίρων. ὡς δὲ [e] ἀναστρέφοντες ἧκον ἐπὶ τὸν τόπον, ἔνθα διακοσίους, μὴ δυναμένους αὐτοῖς ἕπεσθαι, [f] καταλελοίπεσαν ἐπὶ τῶν σκευῶν· οἱ μὲν τετρακόσιοι τῆς μὲν ἄλλης ὠφελείας τε καὶ λείας οὐκ ἠξίουν [g] αὐτοὺς ἀπομερίζειν, οὐ συνακολουθήσαντας, ἀλλὰ μαλακισθέντας περὶ τὴν δίωξιν, ἀγαπήσειν δὲ [h] σεσωσμένας τὰς γυναῖκας ἀπολαμβάνοντας ἔλεγον. Δαυίδης δὲ πονηρὰν καὶ ἄδικον αὐτῶν ταύτην ἀπέφηνε τὴν γνώμην. εἶναι γὰρ ἀξίους, τοῦ Θεοῦ παρασχόντος αὐτοῖς ἀμύνασθαι μὲν τοὺς πολεμίους, κομίσασθαι δὲ πάντα [i] τὰ αὐτῶν, [k] πᾶσιν ἐξ ἴσου τοῖς στρατευσαμένοις μερίζεσθαι τὴν ὠφέλειαν· καὶ ταῦτ' ἐπὶ φυλακῇ τῶν σκευῶν μεμενηκότων. καὶ ἐξ ἐκείνου νόμος οὗτος ἐκράτησε παρ' αὐτοῖς, ἵνα ταὐτὰ τοῖς μαχομένοις λαμβάνωσιν οἱ τὰ σκεύη φυλάττοντες. γενόμενος δὲ ἐν Σικέλλᾳ Δαυίδης, [l] διέπεμψε πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἰούδα φυλῇ συνήθεσι καὶ φίλοις [m] ἀπομοίρας τῶν λαφύρων. καὶ τὰ μὲν περὶ τὴν [n] Σικελλῶν πόρθησιν, καὶ Ἀμαληκιτῶν ἀναίρεσιν, οὕτως ἐγένετο.

ζʹ. Τῶν δὲ Παλαιστίνων συμβαλόντων, καὶ καρτερᾶς μάχης γενομένης, [o] νικῶσι μὲν οἱ Παλαιστῖνοι, καὶ πολλοὺς ἀναιροῦσι τῶν ἐναντίων· Σάουλος δὲ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ γενναίως ἀγωνιζόμενοι, καὶ πάσῃ προθυμίᾳ χρώμενοι, ὡς ἐν μόνῳ τῷ καλῶς ἀποθανεῖν καὶ [p] παραβόλως διακινδυνεῦσαι τοῖς πολεμίοις τῆς ὅλης αὐτοῖς δόξης ἀποκειμένης, οὐδὲν γὰρ τούτου περιωπότερον εἶχον, ἐπιστρέφουσι πᾶσαν εἰς αὐτοὺς τὴν τῶν ἐχθρῶν φάλαγγα, καὶ περικυκλωθέντες ἀποθνήσκουσι, πολλοὺς τῶν Παλαιστίνων καταβαλόντες. ἦσαν δὲ οἱ Σαούλου παῖδες, Ἰωνάθης, καὶ [q] Ἀμινάδαβος, καὶ [r] Μελχισοῦς. τούτων πεσόντων, τρέπεται τὸ τῶν Ἑβραίων πλῆθος, καὶ ἀκοσμία καὶ σύγχυ-

t Ἐπὶ γῆν ἐρριμμένους,] Aut ἐπὶ γῆς cum *Big. Samb.* & *Vat.*
v Ἀπολαύοντας,] Ita *Samb.* & *Epiphan.* ἀπολαβόντας in *Editis*, *Aliisque.*
x Πιεῖν καὶ εὐωχεῖσθαι] Πίνειν *Vat.*
* *Abripuit:*] *Scil.* torrentis instar. Verum *vox* παρέσυρεν *mihi suspecta est.*
y Προπόσεσι διέφθειρεν,] Ita cum *Vat. Samb. Big.* (*Coccejo*) & *Epiphan.* προπότεσι in *Editis.*
z Περιθέμενοι τὰς πανοπλίας] Περιθέμενοι ἐξ ἐναντίας τε αὐτῷ *Big. Samb.* & *Vat.*
a Σὺν τῷ Δαυίδῃ] Σὺν αὐτῷ Δ. *Big. Samb.* & *Vat.*
† *Ab hora prima usque ad vesperam cædem facere perseverarunt,*] *In Literis S.* à diluculo usque ad vesperam.
b Ἀναιροῦντες ἀπὸ πρώτης] Ἀναιροῦνται *Vat.*
c Αὐτοὶ δὲ δρομάσι] Οὗτοι *Samb.* & *Vat.*
‡ *Dromadibus insidentes effugerunt.*] Camelis quos appellant dromades, *phrasi divina.*
d Αὐτῶν οἱ πολέμιοι,] Ita *Big.* & *Samb.* αὐτὸν in *reliquis.*
e Ἀναστρέφοντες] Ἀναστραφέντες *Big.* & *Samb.*

f Καταλελοίπεσαν] Ita *Samb.* more Attico pro communi καταλελοίπεισαν. (quod malebat *Coccejus*) in *Editis* præter canonem καταλελοίπησαν. alio tempore καταλελοίπασιν *Hen.* & *Busb.*
g Αὐτοὺς ἀπομερίζειν,] Αὐτοῖς in quinque *MSS.*
h Σεσωσμένας] Ἀνασεσωσμένας *Busb.* & *Hen.*
i Τὰ αὐτῶν,] Illud τὰ ex *MSS.*
k Πᾶσιν ἐξ ἴσου] Πᾶσιν αὐτοῖς ἐξ ἴσου συστρατευσαμένοις *Big.* & *Samb.* non male. atque mox μερίσασθαι *Hen.* & *Busb.*
l Διέπεμψε] Διεπέμψατο *Big. Samb.* & *Vat.*
m Ἀπομοίρας] Ἀπόμοιρα, μερίς Hesych. SPANH.
n Σικελλῶν] Σεκέλλων *Bas.* & G. Σικελῶν *Big. Samb.* & *Epiphan.*
o Νικῶσι μὲν οἱ] Ita ex *MSS.* μὲν deest in *Editis.*
p Παραβόλως] Τοὺς παραβόλως πλέοντας Menander in Stob. Exerc. Gr. p. 227. SPANH.
q Ἀμινάδαβος,] Ἀμιωνάταβος *Big.* Αἰωνάταβος *Samb.* malim quidem Ἀβινάδαβος cum *Masoretis*, *Hieronymo*, & Editione *Complutina Bibliorum* Græcorum.
r Μελχισός.] Est qui malit Μελχισοῦς. In *Cod. Vat.* Ἰωνάθης καὶ Ἰονάδαμος καὶ Μελχισὸς καὶ Ἀμινάδαβος.

Τὸ

σύγχυσις γίνεται καὶ φόνος ἐπικειμένων τῶν πολεμίων. Σάουλος δὲ φεύγει, [s] τὸ καρτερὸν στῖφος ἔχων περὶ αὐτόν. καὶ τῶν Παλαιστίνων ἐπιπεμψάντων ἀκοντιστὰς καὶ τοξότας, πάντας μὲν ἀποβάλλει πλὴν ὀλίγων· αὐτὸς δὲ λαμπρῶς ἀγωνισάμενος, καὶ πολλὰ τραύματα λαβὼν, ὡς μηκέτι διακαρτερεῖν μηδ᾽ ἀντέχειν ταῖς πληγαῖς, ἀποκτεῖναι μὲν αὑτὸν ἠσθένει, κελεύει δὲ τὸν ὁπλοφόρον, σπασάμενον τὴν ῥομφαίαν, ταύτην [t] αὐτοῦ διελάσαι, πρὶν ζῶντα συλλαβεῖν αὐτὸν τοὺς πολεμίους. μὴ τολμῶντος δὲ τοῦ ὁπλοφόρου κτεῖναι τὸν δεσπότην, αὐτὸς τὴν ἰδίαν σπασάμενος [v] μάχαιραν, καὶ στήσας ἐπὶ τὴν ἀκμὴν, ῥίπτει κατ᾽ αὐτῆς αὑτόν· καὶ μὴ δυνάμενος ὤσασθαι, μηδ᾽ ἐπερείσας [x] διαβαλεῖν αὑτοῦ τὸν σίδηρον, [y] περιστρέφεται. καὶ νεανίσκου τινὸς ἑστῶτος, πυθόμενος τίς εἴη, καὶ μαθὼν ὡς Ἀμαληκίτης ἐστὶ, παρεκάλεσεν ἐπερείσαντα τὴν ῥομφαίαν, διὰ τὸ μὴ ταῖς χερσὶν αὐτὸν τοῦτο δύνασθαι ποιῆσαι, παρασχεῖν αὐτῷ τελευτὴν [z] ὁποίαν αὐτὸς βούλεται. ποιήσας δὲ τοῦτο, καὶ περιελόμενος [a] τὸν περὶ τὸν βραχίονα αὐτοῦ χρυσὸν καὶ τὸν βασιλικὸν στέφανον, ἐκ ποδῶν ἐγένετο. θεασάμενος δ᾽ [b] ὁ ὁπλοφόρος τὸν Σάουλον ἀνῃρημένον ἀπέκτεινεν ἑαυτόν. [c] διεσώθη δ᾽ οὐδεὶς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ πάντες ἔπεσον περὶ τὸ καλούμενον [d] Γελβουὲ ὄρος. ἀκούσαντες δὲ τῶν Ἑβραίων οἱ τὴν κοιλάδα [e] πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατοικοῦντες, καὶ οἱ ἐν τῷ πεδίῳ τὰς πόλεις ἔχοντες, ὅτι Σάουλος πέπτωκε καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ, καὶ τὸ σὺν αὐτῷ πλῆθος ἀπόλωλε· καταλιπόντες τὰς ἑαυτῶν πόλεις, εἰς [f] ὀχυρωτάτας [g] κατέφυγον. οἱ δὲ Παλαιστῖνοι τὰς καταλελειμμένας, ἐρήμους εὑρόντες, κατῴκησαν.

η΄. Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ σκυλεύοντες οἱ Παλαιστῖνοι τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς ἐπιτυγχάνουσι [h] τοῖς τοῦ Σαούλου καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ σώμασι, καὶ σκυλεύσαντες [i] ἀποτέμνουσιν αὐτῶν τὰς κεφαλάς· καὶ κατὰ πᾶσαν περιήγγειλαν τὴν χώραν πέμψαντες ὅτι πεπτώκασιν οἱ πολέμιοι. καὶ τὰς μὲν πανοπλίας αὐτῶν ἀνέθηκαν εἰς τὸ [k] Ἀστάρτειον [l] ἱερόν· τὰ δὲ σώματα ἀνεσταύρωσαν πρὸς τὰ τείχη τῆς [m] Βηθσὰν πόλεως, ἣ νῦν Σκυθόπολις καλεῖται. ἐπεὶ δὲ ἤκουσαν οἱ ἐν [n] Ἰαβισῷ πόλει τῆς [o] Γαλαδίτιδος κατοικοῦντες, ὅτι λελώβηνται τὸν Σαούλου νεκρὸν καὶ τοὺς τῶν παίδων αὐτοῦ, δεινὸν ἡγησάμενοι περιιδεῖν ἀκηδεύτους, ἐξελθόντες οἱ ἀνδρειότατοι καὶ τόλμῃ διαφέροντες· ἡ δὲ πόλις αὕτη καὶ σώμασιν ἀλκίμους καὶ ψυχαῖς φέρει· καὶ δι᾽ ὅλης τῆς νυκτὸς ὁδεύσαντες, ἦλθον εἰς τὴν Βηθσὰν, καὶ προσελθόντες τῷ τείχει τῶν πολεμίων, καὶ καθελόντες [p] τὸ σῶμα Σαούλου καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ, κομίζουσιν εἰς [q] Ἰαβισὸν, μηδὲ τῶν πολεμίων αὐτοὺς [r] κωλῦσαι δυνηθέντων, ἢ τολμησάντων διὰ τὴν ἀνδρείαν. οἱ δὲ [s] Ἰαβισηνοὶ, πανδημεὶ κλαύσαντες, [t] θάπτουσι τὰ σώματα ἐν τῷ καλλίστῳ τῆς χώ-

& confusio & cædes, hostibus à tergo instantibus. Saulus autem, valida suorum caterva stipatus, fugit. atque missis à Palæstinis jaculatoribus & sagittariis, maximam quidem eorum partem amittit: ipse vero cum pulchre dimicasset, & multa vulnera accepisset, ut nec amplius pugnare nec plagas ferre potuerit, infirmior quidem erat quam ut seipsum interimeret; armigero vero imperat ut se stricto ense transfigeret, ne vivus in hostium potestatem veniret. Armigero autem non audente dominum *suum* occidere, ipse suo gladio educto, sibique ejus mucrone admoto, in eum se projicit: cumque ensem suum in se impellere non valeret, neque eum sibi impingendo trajicere, sese circumagit. atque juvene quodam propter eum adstante, cum interrogasset quisnam esset, audissetque esse Amalecitam, orabat ut gladio sibi ab eo impacto, id quod suis manibus perficere non potuit, mortem sibi afferret qualem ipse expeteret. Hoc autem exsequutus, detractisque brachio aureis armillis capitique regia corona, in fugam se conjiciebat. Tum armiger, conspecta Sauli nece, semetipsum interemit. atque nemo ex satellitibus regis in tutum evasit, sed omnes in monte Gelboë dicto ceciderunt. Hebræi vero, qui vallem trans Jordanem habitabant, quique urbes in planitie tenebant, cum audissent Saulum ejusque filios cecidisse, & universos qui cum eo erant periisse, relictis urbibus suis in munitissimas se receperunt. At Palæstini in relictis, quas desertas invenerant, sedem ceperunt.

Saulus gladio suo incumbit, juvanteque Amalecita interimitur.

8. Postridie, cum Palæstini hostes prælio occisos spoliarent, *forte* inciderunt in Sauli filiorumque ejus corpora, exutisque capita illorum absciderunt: atque nunciis per totam suam regionem missis divulgarunt hostes *acie* cecidisse. Et quidem armaturam illorum in fano Astartes consecrarunt: corpora vero * in cruces sustulerunt ad muros urbis Bethsanæ, quæ etiamnum Scythopolis appellatur. Postquam vero Jabissi, regionis Galaditidis urbis, incolæ acceperant, truncata esse Sauli ac filiorum ejus cadavera, indignum rati ut insepulta esse paterentur, fortissimi quique & audacissimi egressi (viros enim corpore robustos animoque feroces alit hæc urbs) totaque nocte continuato itinere, Bethsanam venerunt, atque ad hostium muros accedentes, ablatisque Sauli ejusque filiorum corporibus, ea Jabissum deportarunt, cum hostes neque eos prohibere potuissent, neque ausi essent propter *ipsorum* virtutem. Jabisseni autem universi cum ploratu corpora eorum sepelierunt in pulcher-

Sauli filiorumque arma in templo Astartes consecrata, & corpora illorum in cruces sublata. 1 Reg. c. 31.

Jabisseni Saulo ejusque filiis parentant. 1 Reg. c. 31.

s Τὸ καρτερὸν] Illud τὸ ex *MSS.*

t Αὐτοῦ διελάσαι,] Αὐτῷ *Vat.*

v Μάχαιραν,] Vocem μάχαιραν nobis suppeditarunt *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

x Διαβαλεῖν αὐτοῦ] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *reliquis* διαβάλλειν.

y Περιστρέφεται.] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* ἐπιστρέφεται.

z Ὁποίαν αὐτὸς βούλεται.] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* οἵαν in *Editis*.

a Τὸν περὶ βραχίονα] Ita in *MSS.* in *Editis* τὸν deest.

b Ὁ ὁπλοφόρος τὸν Σάουλον] Articuli ὁ & τὸν ex *MSS.*

c Διεσώθη δ᾽ οὐδεὶς] Διεσώθη δ᾽ οὐδὲ τ. σ. τ. β. οὐδεὶς *Big.* & *Samb.*

d Γελβουὲ ὄρος.] Ita *Big.* & *Samb.* Γελβοὲ in *Editis*, *Aliisque*. HUDS Gen. Γελβοὲ, vel Γελβωὲ, & supr. §. 2. Γελβουέ. SPANH.

e Πέραν τοῦ Ἰορδάνου] Vide *J. Clericum* ad 1 Sam. c. XXXI. p. 278.

f Ὀχυρωτάτας] Forte ὀχυρότητας. COCC.

g Κατέφυγον.] Sic *Big.* & *Samb.* in *reliquis* ἔφυγον.

h Τοῖς τοῦ Σαούλου] Illud τοῖς ex *Big.* & *Samb.*

i Ἀποτέμνουσιν αὐτῶν τὰς κεφαλάς·] Similiter Leonidæ cadaver dehonestavit Mardonius, quod in hoste imitari noluit Pausanias, prout refert Herodotus lib. 9. pag. 538. edit. Gronov. HAV.

k Ἀστάρτειον] De *Astarte* vide *Theodoret.* Tom. 1. p. 324. & 353. ut & *Seldenum de Diis Syris.*

l Ἱερόν·] Ἱερὸν abest *Big. Samb.* & *Vat.*

* *In cruces sustulerunt ad muros urbis Bethsanæ,*] Crucibus affixerunt circa mœnia urbis &c. *Gelen.* Corpora suspenderunt super murum &c. *Epiphan.* Τὰ σώματα ἀνεσταύρωσαν παρὰ τὸ τεῖχος Μεθοράμ &c. *Zonaras.*

m Βηθσὰν πόλεως,] Βηθσιὰν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* Vide *Stephanum Byzant.* voce Σκυθόπολις, *Cedrenum*, p. 135. & *Cellarii* Geogr. Antiq. l. 3. c. 13. p. 316. HUDS. Βηθσὰν postea Σκυθόπολις supra lib. V. *cap.* 1. §. 1. Σκυθόπολις infr. libr. XII. cap. 4. §. 5. Iidem, qui Βηθσαὶ lib. XII. c. 8. §. 5. SPANH.

n Ἰαβισῷ] Ita cum *Big.* Ἰαβεισῷ *Samb.* Ἰαβισᾷ *Bas.* & *G.* Ἰαβεῖ *Hen.* & *Busb.* Ἰαβεὶ *Zonaras* è LXXII. οἱ ἐν τῷ Ἰαβεῖ, ἤτοι Ἰαβισῷ *Vat.* Vide *Annot.* ad p. 287. in princip.

o Γαλαδίτιδος] Γαλααδίτιδος *Vat. Hen.* & *Busb.* prout in *Var. Lect.* ad p. 287. in princip.

p Τὸ σῶμα Σαούλου] Τὰ σώματα Σαούλου καὶ τῶν *Hen.* & *Busb.* τὸ σῶμα Σαούλου καὶ τὰ τῶν *Big. Samb.* & *Vat.*

q Ἰαβισὸν,] Ita *Vat.* ut & paulo supra. Ἰαβισὰν *Bas.* & *G.* Ἰάβισαν *Big.* Ἰάβεισαν *Samb.* Ἰάβησαν *Hen.* & *Busb.* HUDS. Gen. Ἰαβισὰν, & lib. VI. c. 1. §. 2. Ἰαβείσῳ. SPANH.

r Κωλῦσαι δυνηθέντων,] Κωλ. τολμ. διὰ *Vat.*

s Ἰαβισηνοὶ,] Sic cum *Cod. Vat.* Ἰαβισηνοὶ *Bas. G.* & *Big.* Ἰαβεισηνοὶ *Samb.*

t Θάπτουσι τὰ σώματα] Non alio modo clam quoque sepultus fuit Mardonius, Persarum Dux, ut citato paullo ante loco docet Herodotus, facemque Romana manu accensam truncus Pompeji accepit, juxta Lucanum & alios. HAV.

* *Quem*

cherrimo regionis loco, * quem Aruram appellant. atque per ſeptem dies cum uxoribus liberiſque eos deflebant, pectora tundentes ac lugentes regem ejuſque filios, ita ut neque potum deguſtarent neque cibum.

9. Hunc Saulus finem habuit, juxta Samueli vaticinium, quoniam Dei de Amalecitis non obtemperaverit mandatis; & quod totam Achimelechi cognationem ſuſtulerit, ipſumque Achimelechum, & urbem pontificum. Regnavit autem vivente Samuelo annis octodecim, poſt mortem vero ejus annis duobus & viginti. Et quidem Saulus hoc modo è vita exceſſit.

Finis Libri ſexti.

ρας τόπῳ, [v] Αρούρης λεγομένῳ. καὶ πένθος [x] ἐφ' ἡμέραις ἑπτὰ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐπ' αὐτοῖς [y] ἤγαγον, κοπτόμενοι καὶ θρηνοῦντες τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, μήτε ποτοῦ μήτε τροφῆς γευσάμενοι.

θ'. Τοῦτο Σαοῦλος τὸ τέλος ἔσχε προφητεύσαντος Σαμουήλου, διὰ τὸ παρακοῦσαι τοῦ Θεοῦ τῶν ἐπ' Αμαληκίταις ἐντολῶν· καὶ ὅτι τὴν [z] Αχιμελέχου τοῦ ἀρχιερέως γενεὰν, καὶ Αχιμέλεχον αὐτὸν, καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων πόλιν ἀνεῖλεν. ἐβασίλευσε δὲ, Σαμουήλου ζῶντος, ἔτη ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα· τελευτήσαντος δὲ, [a] δύο καὶ εἴκοσι. καὶ Σαοῦλος μὲν [b] οὕτως κατέστρεψε τὸν βίον.

Τέλος τοῦ βιβλίου ἕκτου.

* *Quem Aruram appellant.*] Ita juxta interpretes LXXII. Vide *Annott.* ad p. 344. §. 4.

v Αρούρης λεγομένῳ.] *Haëſel* interpretantur LXXII. *Judæi* & *Flavius* noſter ἄρουραν, *nemus* alii. Vide pag. 344. §. 4.

x Εφ' ἡμέραις] Εφ' ἡμέρας *Gen.*

y Ηγαγον,] Ita *Big.* & *Samb.* ritu Attico. in *reliquis* ἦγον.

z Αχιμελέχου τοῦ ἀρχιερέως] Ita *Baſ. G.* & *Samb.* κατὰ τὸ Εβραϊκόν. Sed Αβιμελέχου & mox Αβιμέλεχον *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Gall. Vat. Hen.* & *Busb.* cum *Interpretibus* LXXII.

a Δύο καὶ εἴκοσι.] Sic *Baſ. G.* & libri omnes *Græci* quos vidimus. δύο abſque εἴκοσι *Epiphanii* Codices. & quidem recte, & juxta periochen chronicam hujus libri. *Petrus* itaque *Comeſtor* ex verſione *Epiphaniana* hæc nobis reliquit: *Et regnavit Saul, vivente Samuele* XVIII. *annis, & eo mortuo duobus annis. Hos annos ſacra tamen ſcriptura non adnotavit.* Verum *Joannes Zonaras* vulgata *Joſephi* exemplaria ſequutus eſt. Ait enim, ἐβασίλευσε δὲ Σαοὺλ, ζῶντος ἔτι τοῦ Σαμουὴλ, ὀκτωκαίδεκα ἔτη· ἐκείνου δὲ θανόντος, δύο καὶ εἴκοσι. *Flavium* autem ſcripſiſſe arbitror ἔτη δύο, aut ἔτη δύο, ὁμοῦ δὲ ἔτη εἴκοσι. Quinetiam numerum xx. annorum Saulo regnanti imputant *Clemens* & *Eutychius* Alexandrini, ſectatores, quod video, *Joſephi.* Videſis *Iſ. Voſſii* Chronologiam Sacr. cap. VI. p. 119. *Rainoldum de Libris Apocryphis*, vol. I. p. 1076. & *Gatakerum* in *Adv. Miſcell.* p. 77.

b Οὕτως κατέστρεψε τὸν βίον.] Ita *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* οὕτω.

ΤΑΔΕ

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ ΤΗι ΕΒΔΟΜΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO SEPTIMO HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ HÆC CONTINENTUR.

α'. Ὡς Δαυίδης μὲν τῆς μιᾶς φυλῆς ἐβασίλευσεν ἐν Χεβρῶνι πόλει, τοῦ δ' ἄλλου πλήθους ὁ Σαούλου παῖς.

β'. Ὅτι, [b] τούτου φονευθέντος ἐξ ἐπιβουλῆς φίλων, ἅπασαν τὴν βασιλείαν Δαυίδης παρέλαβεν.

γ'. Ὅτι Δαυίδης στρατεύσαντας ἐπ' αὐτὸν [c] Παλαιστίνους ἐν Ἱεροσολύμοις ἐνίκησεν.

δ'. Ὡς πολιορκήσας Ἱεροσόλυμα Δαυίδης, καὶ λαβὼν τὴν πόλιν, ἐξέβαλεν μὲν ἐξ αὐτῆς τοὺς Χαναναίους· ἐνῴκησε δ' εἰς αὐτὴν Ἰουδαίους.

ε'. [d] Ἡ γενομένη πρὸς Εἴραμον τὸν Τυρίων βασιλέα καὶ Δαυίδην φιλία.

ς'. Ὡς τοῖς πέριξ ἔθνεσι στρατεύσας Δαυίδης καὶ χειρωσάμενος, φόρον ἐπέταξεν αὐτῷ τελεῖν.

ζ'. Ἡ γενομένη πρὸς Δαμασκηνοὺς Δαυίδου μάχη, καὶ νίκη.

η'. Πῶς ἐπὶ τοὺς Μεσοποταμίους στρατεύσας ἐκράτησεν αὐτῶν.

θ'. Ὅτι, τῶν περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ στασιασάντων, ὑπὸ [e] τοῦ παιδὸς ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς [f] εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

ι'. Ὡς στρατεύσας [g] Ἀβεσάλωμος ἐπὶ τὸν πατέρα Δαυίδην, ἀπώλετο σὺν τῷ στρατῷ.

ια'. Πῶς [h] εἰς τὴν βασιλείαν πάλιν [i] ἀνῆλθε, καὶ ἔζησεν εὐδαιμόνως.

ιβ'. Ὡς ἔτι περιὼν Σολομῶνα τὸν υἱὸν ἀπέδειξε βασιλέα.

ιγ'. Τελευτὴ Δαυίδου, [k] καταλιπόντος τῷ παιδὶ πολλὴν ὕλην ἀργυρίου τε καὶ χρυσοῦ καὶ [l] λιθίας εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.

1. *Ut Davides quidem uni tribui imperavit in urbe Chebrone, populo autem reliquo Sauli filius.*
2. *Quod, illo amicorum insidiis occiso, Davides in universos imperium obtinuit.*
3. *Quod Davides à Palæstinis bello impetitus apud Hierosolyma victoriam obtinuit.*
4. *Ut Davides obsessis Hierosolymis, captaque urbe, Chananæos quidem ex ea ejecit; Judæis vero habitandam dedit.*
5. *Amicitiæ fœdus inter Hiramum Tyriorum regem & Davidem.*
6. *Ut Davides, cum in gentes finitimas expeditionem fecisset easque subegisset, tributum illis imperavit.*
7. *Davides cum Damascenis acie dimicat, victoriamque reportat.*
8. *Quomodo Mesopotamios, bello eis illato, devicit.*
9. *Quod, mota ab ipsius domesticis seditione, à filio ex imperio abactus erat in regionem Transjordanianam.*
10. *Ut Abesalomus, cum bellum patri Davidi intulisset, cum exercitu suo periit.*
11. *Quomodo [Davides] regnum recuperavit, & feliciter vixit.*
12. *Ut, dum in vivis esset, Solomonem filium suum imperare voluit.*
13. *Davides diem obit, argenti magna vi aurique & lapidum pretiosorum filio suo relicta.*

a Ἐν τῇ ἑβδόμῃ] *Al.* Ἐν τῷ ἑβδόμῳ.
b Τούτου φονευθέντος] Ἰεβόσθου pro τούτου reposuerunt *Genevenses*, & mox *Summario* IV. Δαυίδης ante στρατεύσαντας.
c Παλαιστίνους] Δὶς Παλαιστίνους *Samb.* & *Coll. Voss.*
d Ἡ γενομένη] Hoc summarium inserui è *Cod. Samb.*
e Τοῦ παιδὸς] Articulum nobis suppeditavit *Samb.*
f Εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου.] Illa εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου omiserunt *Genevenses;*
g Ἀβεσάλωμος] Ἀβεσσάλωμος *Samb.*
h Εἰς τὴν βασιλείαν] Perspicuitatis gratiâ Δαυίδης hîc inserunt *Genevenses.*
i Ἀνῆλθε,] Κατῆλθε *Samb.*
k Καταλιπόντος] Ita *Samb.* καὶ ὅσα τῷ παιδὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ κατέλειπεν *Gen.*
l Λιθίας] Videsis *Du Fresne* in *Glossario Gr.* voce λιθίας.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

[a] Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν τεσσαράκοντα.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER SEPTIMUS.

Qui continet tempus annorum quadraginta.

CAP. I.

Ut Davides quidem uni tribui imperavit in urbe Chebrone, populo autem reliquo Sauli filius: utque bello civili conflato moriuntur Asaëlus & Abenerus.

Davidi nunciatur Sauli mors. 2 Reg. c. 1.

CONTIGIT autem ut eo die hæc pugna committeretur, quo Davides de Amalecitis victor Sicellam est reversus. Cum vero jam biduum fuisset Sicellæ, die tertio advenit *quidem*, è pugna cum Palæstinis elapsus, qui Saulum interfecerat, laceratis vestibus & capite pulvere consperso. Isque, Davide adorato, ab eo interrogatus, undenam ita veniret, ab Israëlitarum pugna *cum Palæstinis* dicebat. ejus autem exitum tristem fuisse indicabat, multis quidem Hebræorum myriadibus cæsis, insuper vero rege ipsorum Saulo cum filiis ejus interempto. Atque hæc se *pro certis* nunciare ajebat, ut qui cum Hebræis esset fusis fugatisque, regique dilapso adesset; quem, cum foret ut ab hostibus caperetur, & ipse ab eo rogatus occidisse fatebatur. nam cum ille in gladium incubuisset, ex vulneribus repetitis infirmior factus est quam ut se conficeret. Quin & cædis ipsius signa *haud dubia* ostendebat, armillas regis aureas & coronam, quas Saulo mortuo detraxerat ut *eas* illi afferret. At Davides, cum non jam esset cur ei diffideret, post manifesta mortis Sauli indicia in conspectum ipsius adducta, vestimenta quidem discidit, cum amicis vero lugens ploransque totam diem exegit. Luctum vero ei aliquanto acerbiorem fecit Jonathas Sauli filius, qui & amicus ei fidissimus & salutis ipsi auctor fuerat.

Davides, mira pietate, Saulum luget. 1 Reg. c. 1.

Tam illustris autem ejus erat virtus, tantaque benevolentia Saulum prosequutus est, ut non solum ægerrime tulerit ejus interitum, sæpius licet ab eo in vitæ discrimen adductus; sed & occisorem illius supplicio affecerit. nam cum ei dixisset, quod ipse sui accusator exstiterit, qui regem interfecerat; didicissetque oriundum esse patre gene-

ΚΕΦ. α΄.

Ὡς Δαυίδης μὲν τῆς μιᾶς φυλῆς ἐβασίλευσεν ἐν Χεβρῶνι, τοῦ δὲ ἄλλου πλήθους ὁ Σαούλου παῖς· καὶ ὡς πολέμου ἐμφυλίου γινομένου τελευτῶσιν Ἀσάηλος καὶ Ἀβέννηρος.

ΣΥΝΕΒΗ δὲ ταύτην γενέσθαι τὴν μάχην, καθ᾽ ἣν ἡμέραν καὶ Δαυίδης, τοὺς Ἀμαληκίτας νικήσας, εἰς [b] Σίκελλαν ὑπέστρεψεν. ἤδη δ᾽ αὐτοῦ δύο ἡμέρας ἔχοντος ἐν τῇ Σικέλλᾳ, τῇ τρίτῃ παραγίνεται διασωθεὶς ἐκ τῆς μάχης τῆς πρὸς Παλαιστίνους ὁ τὸν Σαοῦλον ἀνελών· τήν τε ἐσθῆτα περιερρηγμένος, καὶ τὴν κεφαλὴν τέφραν περιχεάμενος. καὶ προσκυνήσας [c] αὐτὸν, πυνθανομένῳ, πόθεν [d] ἥκοι τοιοῦτος, ἀπὸ τῆς Ἰσραηλιτῶν μάχης ἔλεγε. γενέσθαι δ᾽ ἀτυχὲς αὐτῆς τὸ τέλος ἐδήλου· πολλῶν μὲν ἀναιρεθεισῶν τοῖς Ἑβραίοις μυριάδων, πεσόντος δὲ καὶ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Σαούλου μετὰ τῶν τέκνων: ταῦτα δὲ σημαίνειν ἔφασκεν αὐτὸς παρατυχὼν τῇ τροπῇ τῶν Ἑβραίων καὶ τῷ βασιλεῖ πεφευγότι παρών· ὃν [e] καὶ κτεῖναι, μέλλοντα ὑπὸ τῶν πολεμίων λαμβάνεσθαι, παρακληθεὶς αὐτὸς ὡμολόγει. τῇ ῥομφαίᾳ γὰρ αὐτὸν ἐπιπεσόντα, διὰ τὴν τῶν τραυμάτων ὑπερβολὴν αὐτὸν ἀσθενήσαντα, κατεργάσασθαι. [f] καὶ σύμβολα δ᾽ αὐτοῦ τῆς ἀναιρέσεως ἐπεδείκνυε, τόν τε [g] περὶ τοῖς βραχίοσι χρυσὸν τοῦ βασιλέως καὶ τὸν στέφανον, ἃ περιδύσας τὸν Σαούλου νεκρὸν κομίσειεν αὐτῷ. Δαυίδης δὲ, μηκέτ᾽ ἀπιστεῖν ἔχων, ἀλλ᾽ ἐναργῆ τεκμήρια τοῦ Σαούλου θανάτου βλέπων, [h] καταρρήγνυσι μὲν τὴν ἐσθῆτα· κλαίων δὲ καὶ ὀδυρόμενος μετὰ τῶν ἑταίρων [i] ὅλην διεκαρτέρησε τὴν ἡμέραν. [k] ἐποίει δ᾽ αὐτῷ [l] τὴν λύπην χαλεπωτέραν καὶ ὁ Σαούλου παῖς Ἰωνάθης, πιστότατός τε ὢν φίλος αὐτῷ, καὶ σωτηρίας αἴτιος γεγενημένος. τοσαύτην δ᾽ ἐπεδείξατο τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς Σαοῦλον εὔνοιαν, ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τεθνηκότι χαλεπῶς ἐνεγκεῖν, πολλάκις ὑπ᾽ αὐτοῦ κινδυνεύσας ἀφαιρεθῆναι τὸν βίον· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀποκτείναντα κολάσαι. φήσας γὰρ πρὸς αὐτὸν, ὡς αὐτὸς [m] αὐτοῦ γένοιτο κατήγορος ἀνελὼν τὸν βασιλέα, καὶ μαθὼν ὡς

a Περιέχει ἡ βίβλος] E *Big. Samb. Voss.* & *Epiphan.*
b Σίκελλαν] Σικελὰν *Samb.* & *Epiphan.* & mox Σικελᾷ. verum Σεκέλλαν & Σεκέλλᾳ habent *Busb.* & *Hen.* Videsis *Annott.* ad p. 353. v. 11.
c Αὐτὸν] Αὐτῷ *Vat.*
d Ἥκοι] Ita *Big.* & *Samb.* ἥκει *Vat.* ἥκε *Bas.* & *G.*
e Καὶ κτεῖναι,] Καὶ abest *Big.* & *Samb.*
f Καὶ σύμβολα] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* καὶ σύμβολα τῆς ἀν. *Bas. G. Aliique.*
g Περὶ τοῖς βραχίοσι] Περὶ τοὺς βραχίονας *Vat.* ut περὶ τὸν βραχίονα. p. 359. v. 17.
h Καταρρήγνυσι μὲν τὴν ἐσθῆτα·] Conf. lib. VI. c. 14. §. 6. SPANH.
i Ὅλην διεκαρτέρησε τὴν ἡμέραν.] Vox ὅλην ex *MSS.*
k Ἐποίει δ᾽ αὐτῷ] Sic in *MSS.* ποιεῖ in *Editis.*
l Τὴν λύπην χαλεπωτέραν] Iterum cum *MSS.* (& *Cocc.*) male in *Editis* τὴν λυπὴν τὴν χαλεπωτέραν.
m Αὐτοῦ γένοιτο κατήγορος] Αὐτοῦ carent *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

n Ἐπὶ

ὡς εἴη πατρὸς Ἀμαληκίτου γένος, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀπολέσαι. ἔγραψε δὲ καὶ θρήνους καὶ ἐπιταφίους ἐπαίνους Σαούλου καὶ Ἰωνάθου· οἵτινες καὶ μέχρις ἐμοῦ διαμένουσιν.

β'. [n] Ἐπεὶ δὲ τούτοις ἐξετίμησε τὸν βασιλέα, παυσάμενος [o] τοῦ πένθους, ἤρετο τὸν Θεὸν διὰ τοῦ προφήτου, τίνα δίδωσιν αὐτῷ κατοικῆσαι πόλιν τῆς Ἰούδα καλουμένης φυλῆς. φήσαντος δ' αὐτοῦ διδόναι [p] Χέβρωνα, καταλιπὼν τὴν Σίκελλαν, εἰς ἐκείνην παραγίνεται, τάς τε γυναῖκας [q] εἰσαγόμενος τὰς αὐτοῦ, δύο δὲ ἦσαν, καὶ τοὺς ὁπλίτας [r] σὺν αὐτῷ. συνελθὼν δὲ πρὸς αὐτὸν ἅπας ὁ τῆς φυλῆς τῆς προειρημένης λαὸς, ἀποδείκνυσιν αὐτὸν βασιλέα. ἀκούσας δ' ὅτι τὸν Σαοῦλον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ θάψειαν οἱ ἐν [s] Ἰαβίσῳ τῆς [t] Γαλαδίτιδος κατοικοῦντες, ἔπεμψε πρὸς αὐτοὺς, ἐπαινῶν καὶ ἀποδεχόμενος αὐτῶν τὸ ἔργον, καὶ χάριτας ἀποδώσειν ἀντὶ τῆς πρὸς τοὺς τεθνηκότας [v] σπουδῆς ὑπισχνούμενος· ἅμα δὲ καὶ δηλῶν ὡς ἡ Ἰούδα φυλὴ [x] κεχειροτόνηκεν αὐτὸν βασιλέα.

γ'. Ὁ δὲ τοῦ Σαούλου μὲν ἀρχιστράτηγος [y] Ἀβένηρος, Νήρου δὲ παῖς, ἀνὴρ δραστήριος καὶ ἀγαθὸς τὴν φύσιν, ὡς ἔγνω πεσόντα τὸν βασιλέα καὶ τὸν Ἰωνάθην, καὶ τοὺς δύο τοὺς ἄλλους αὐτοῦ παῖδας, [z] ἐπειχθεὶς εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ τὸν περιλειπόμενον ἐξαρπάσας υἱὸν αὐτοῦ, [*] Ἰέβοσθος δ' ἐκαλεῖτο, διαβιβάζει πρὸς τοὺς πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ παντὸς ἀποδείκνυσι τοῦ πλήθους βασιλέα, πάρεξ τῆς Ἰούδα φυλῆς. βασίλειον δ' ἐποίησεν αὐτῷ [a] γῆν, κατὰ μὲν τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν [b] Μάναλιν, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων παρεμβολὰς λεγομένην. ὥρμησε δ' ἐκεῖθεν Ἀβένηρος [c] μετὰ στρατιᾶς ἐπιλέκτου, συμβαλεῖν τοῖς ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς προαιρούμενος, [d] ὀργισθεὶς ὅτι ἐβασίλευσεν Δαυίδην. [e] ἀπήντησε δ' αὐτῷ πεμφθεὶς ὑπὸ Δαυίδου Ἰώαβος, ὁ Σαρουίας μὲν παῖς, πατρὸς δὲ [f] Σουρὶ, [g] ἐκ δὲ τῆς ἀδελφῆς Δαυίδου γεγονὼς, ἀρχιστράτηγος ὢν αὐτοῦ, μετὰ καὶ τῶν ἀδελφῶν [h] Ἀβεσσαίου καὶ [i] Ἀσαήλου, καὶ πάντων τῶν Δαυίδου ὁπλιτῶν. καὶ περιτυχὼν ἐπί τινος κρήνης ἐν [k] Γαβαῷ πόλει, παρατάσσεται πρὸς μάχην. τοῦ δ' Ἀβενήρου φήσαντος πρὸς αὐτὸν, μαθεῖν βούλεσθαι πότερος αὐτῶν ἀνδρειοτέρους στρατιώτας [l] ἔχει, συντίθεται παρ' ἀμφοτέρων δυοκαίδεκα μαχησομένους συμβαλεῖν. προσελθόντες τοίνυν εἰς τὸ μεταξὺ [m] τῶν παρατάξεων οἱ πρὸς τὴν μάχην ὑφ' ἑκατέρων τῶν στρατηγῶν ἐξειλεγμένοι, καὶ τὰς αἰχμὰς ἐπ' ἀλλήλους ἀφιέντες, σπῶνται τὰς [n] μαχαίρας, καὶ τῶν κεφαλῶν ἐκλαμβανόμενοι, κατέχοντες [o] αὐτοὺς, ἔπαιον [p] εἰς τὰς πλευρὰς καὶ τὰς λαγόνας ἀλλήλους ταῖς ῥομφαίαις, ἕως οὗ πάντες ὥσπερ ἐκ συνθήματος ἀπώλοντο. πεσόντων δὲ τούτων, συνέρρηξε καὶ ἡ λοιπὴ στρατιά· καὶ καρτερᾶς μάχης γενομένης, ἡττήθησαν οἱ

re Amalecita, cum interimi præcepit. Præterea autem nænias composuit & laudationes funebres in gratiam Sauli & Jonathæ, quæ etiamnum manent.

2. Postquam vero regi hæc justa persolvisset, luctu finito, Deum per prophetam consuluit, quamnam ex urbibus, tribûs quæ Judæ dicitur, ad habitandam sibi daret. cumque respondisset, illi se dare Chebronem, relicta Sicella in eam concedit, uxores suas secum adducens (duæ enim erant) suorumque militum cohortem. Ad eum autem populus tribus prædictæ omnis profectus ipsum regem creant. Cum vero audisset; quod Jabissi, regionis Galaditidis urbis, incolæ Saulum ejusque filios sepelivissent, misit ad eos, qui facinus eorum *præclarum* laudarent & approbarent, quique se illis gratias pro ipsorum in defunctos studio relaturum esse pollicerentur; prætereaque illi nunciarent, Judæ tribum regem se constituisse.

Davides in Chebrone habitat. 2 *Reg. c.* 2.

Jabissenis ob Saulum ejusque filios sepultos gratias agit. 2 *Reg. c.* 2.

3. Cæterum Abenerus, imperator quidem exercitus Sauli, Neri vero filius, vir impiger, naturaque benignus, quam primum novit cecidisse regem una cum Jonatha & duobus aliis ejus filiis, reditu in castra accelerato, filioque ejus superstite abrepto, nomine quidem * Jebostho, cum eo trajicit ad populum ex altera Jordanis ripa, & in universos Israëlitas, excepta tribu Judæ, regem eum constituit. Regiam autem ei elegit ad locum, lingua quidem vernacula Manalin appellatum, Græca vero Castra. Cæterum Abenerus inde cum electissimis exercitûs viris properavit, volens ante omnia prælio cum tribu Judæ congredi, ex indignatione quod Davidem regem creavissent. Joabus autem, matre quidem Saruiæ filius, patre vero Suri, Davidis autem ex sorore nepos, exercitus ipsius dux, ei occurrit, etiam cum Abessæo & Asaële fratribus suis, & universo Davidis exercitu. Et cum circa quendam fonticulum apud urbem Gabao in eum incidisset, aciem ad prælium explicat. Cum autem Abenerus ei dixisset, velle se rescíscere utri illorum præstantiores essent milites, convenit inter eos, ut duodeni utrinque pugnam committerent. Progressi igitur in medium inter acies, qui in certamen ab utrisque ducibus electi erant, cum hastas in se mutuo jecissent, stringunt gladios, prehensisque capitibus alteri alteros tenentes, latera & ilia sibi invicem gladiis confoderunt, usque dum omnes quasi ex pacto occumberent. Cum vero illi cecidissent, cæteri ex utroque exercitu conflixerunt; & postquam summis viribus dimicatum esset, Abeneri milites succubuerunt.

Abenerus Jebosthum regem creat. 2 *Reg. c.* 2.

Davidici & Jebosthani alteri ab alteris interfecti. 2 *Reg. c.* 2.

n Ἐπεὶ δὲ τούτοις] Ἐπὶ δὲ τούτοις *Samb.*

o Τοῦ πένθους,] Hîc δὲ ante τοῦ πένθους delevimus auctoritate *Codd. MSS.*

p Χέβρωνα,] *Al.* Χεβρῶνα. HUDS. Hebr. חברונה. SPANH.

q Εἰσαγόμενος τὰς αὐτοῦ,] Ἐπαγόμενος *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat*

r Σὺν αὐτῷ.] Τοὺς σὺν αὐτῷ *Vat.*

s Ἰαβίσῳ] Ita cum *Vat.* in *Editis* Ἰαβείσῳ. in plerisque *MSS.* Ἰαβεισσᾷ aut Ἰαβισσᾷ. Vide p. 287. §. 12. & 320. in fine. HUDS. Conf. lib. VI. c. 14. §. 8. SPANH.

t Γαλαδίτιδος κατοικοῦντες,] Γαλααδίτιδος *Big. Samb.* & *Vat.* nec aliter in quibusdam *Epiphanii* exemplaribus.

v Σπουδῆς ὑπισχνούμενος·] Τιμῆς καὶ σπουδῆς *Vat.*.

x Κεχειροτόνηκεν] Ita cum *MSS.* in *Editis* κεχειροτόνηται, è dialecto. & paulo ante ὅτι pro ὡς in *Hen. Busb. Samb.* & *Epiphan.*

y Ἀβένηρος,] Ἀβέννηρος ubique *Hen. Busb. Samb. Big.* & *Vat.* Ἀβεννὴρ *Zonaras è Bibliis S.*

z Ἐπειχθεὶς εἰς τὴν παρεμβολὴν,] Ita cum *Vat.* & *Epiphanio.* ἐπέχθη in *Editis*, *Aliisque.* ἠπείχθη *Samb.* manu sequiori.

* *Jebostho,*] *Isbosthus* juxta *Hebr.* & in *Paralipomenis* sacris *Isbaalus* aut *Esbaalus.* At *Flavius* aut *Librarii*, Ε posita loco Σ sibilantis literæ, Ἰέβοσθον pingere maluerunt.

a Γῆν,] Τὴν *Big. Vat.* & *Samb.* contra *Editos* & tres *MSS.* & mox τὴν ante ἐπιχώριον abest *Vat.*

b Μάναλιν,] Μανάιμ vel Μανάιν rescribendum censet *Bochartus* de *Colon. Phœn.* l. 1. c. 28. p. 591. HUDS. Μανάλιν Hebr. מחנים LXX. ἐκ τῆς παρεμβολῆς εἰς Μαναὲμ 1 Reg. 11. 8. *Vulg.* circumduxit eum per castra. Hebr. מחנה castra, παρεμβολή. SPANH.

c Μετὰ στρατιᾶς ἐπιλέκτου,] Ita *MSS.* (& *Cocc.*) μετὰ τῆς στρατιᾶς in *Editis.*

d Ὀργισθεὶς] Ὠργίσθη (ὤργισθο *Vat.*) γὰρ αὐτοῖς βασιλέα τὸν Δαυίδην κεχειροτονηκόσιν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.* δι' ὀργῆς ἐποιεῖτο τὴν Ἰούδα φυλὴν, ὡς βασιλεύσασαν τὸν Δαβὶδ *Zonar.*

e Ἀπήντησε δ' αὐτῷ] Ita cum *Epiphanio.* parvo cum discrimine ἀπήντησε δ' αὐτῷ πεμφθεὶς ὑπὸ Δαυίδου (Σαραιούας *Coll. Voss.*) Σαρουίας *Big. Samb.* & *Vat.* Verum in *Editis* illa πεμφθεὶς ὑπὸ Δαυίδου desiderantur.

f Σουρὶ] Σουρίου in *iisdem MSS.* Σαροῦ aut Σαρὶ *Epiph.*

g Ἐκ δὲ τῆς ἀδελφῆς] Ἐκ δὲ τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐκείνου (τῆς ἐκείνης *Big.*) γεγονὼς αὐτῷ Ἰώαβος ἀρχιστρ. *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

h Ἀβεσσαίου] Ita cum *Hen. Busb. Big. Samb.* & *Epiph.* Ἀβεσσέου *Vat.* Ἀβισσαίου *Bas.* & *G.* Ἀβεσσὰ *Zonar.* In margine quidem *Cod. Samb.* non nemo adnotavit, Ἰωὰβ καὶ Ἀβισσὰ καὶ Ἀσαὴλ ἀνεψιοὶ ἦσαν τοῦ Δαυὶδ ἐκ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Σαρουίας, plane ex 1 *Paralip.* 2. 16.

i Ἀσαήλου] Ἀσηήλου *Vat.*

k Γαβαῷ πόλει,] Ita *Samb.* Γαβαὰ *Bas. G. Vat. Aliique.* Γαβαᾶ aut Γαβαᾶ *Epiphan.* Γαβαὼν in *Codice S.* HUDS. Conf. lib. VI. c. 6. §. 2. SPANH.

l Ἔχη,] Ἔχει *Big.* & *Samb.*

m Τῶν παρατάξεων] Τῆς παρατάξεως *Vat.*

n Μαχαίρας,] Μαχαίρας οἱ τοῦ Δαυίδου juxta *Epiphan.*

o Αὐτοὺς,] Forte αὐτάς. COCC.

p Εἰς τὰς πλευρὰς] Εἰς τὰ πλευρὰ *Vat.*

q Διώ-

runt. Versos deinde in fugam Joabus non destitit persequi. Sed & ipse instabat, hortatus suos ut è vestigio insequerentur, & nequaquam occidendo fatiscerent; fratres etiam sui acriter pugnarunt, præcipueque natu minimus Asaëlus præ reliquis maxime conspicuus: (ex pedum etiam velocitate gloriam adeptus erat; nam non homines solum celeritate superabat, sed & equum cum eo contendentem cursu prævertisse dicitur) qui tum Abenerum totis viribus rectaque insequebatur, in neutram partem deflexus. Cum autem Abenerus respexisset, & impetum ejus eludere tentasset: & nunc quidem monuisset, ut, ab eo persequendo desistens, alicui militum suorum arma auferret, nunc vero, ubi ei hæc non persuaserat, precibus obsecrasset, ut se reprimeret & persequi desineret, ne * fratris ejus in conspectum veniendi libertatem amitteret: atque ille his verbis nihil moveretur, sed insequi persisteret, *Abenerus* dum fugientis more hastam teneret, à tergo opportune ictu illato, statim eum confecit. Qui vero cum eo Abenerum insectabantur, postquam in locum venerant, ubi forte Asaëlus jaceret, mortuum circumstantes non amplius hostes persequebantur. Joabus autem & frater ejus Abessæus, cadaver cursu prætervecti, majorique studio ex ira ob *fratrem* occisum in Abenerum incitati, mira cum pernicitate ac alacritate usque ad locum quendam, Ammatam nomine, Abenerum persequuti sunt, cum jam sol occideret. At colle quodam ascenso, in eodem loco cum tribu Benjamitide constitit *Joabus*, & illos conspiciebat & Abenerum. Hic vero cum vocem sustulisset & dixisset, non oportere inter populares contentionem & pugnam conciere; in culpa enim fuisse fratrem ejus Asaëlum, cui, ipso *illum* obsecrante, non persuasum erat ut ab insequendo cessaret, propertereaque percussus occubuit: Joabus ei assensus, seque hisce verbis *bene* admonitum esse ratus, signo tuba dato suos revocat, & ne ulterius persequerentur cohibebat. Et hic quidem in eo loco castris positis pernoctat: Abenerus vero tota nocte itinere continuato, Jordaneque fluvio trajecto, in † castra pervenit ad Ibosthum Sauli filium. Die autem sequenti Joabus, recensitis *cæsorum* cadaveribus, omnes sepulturæ mandavit. Ceciderunt autem ex Abeneri quidem exercitu circiter trecenti & sexaginta; è Davidicis vero undeviginti, præter Asaëlum. cujus corpus cum Joabus & Abessæus inde Bethlemen deportassent, & in sepulchro *ejus* patrio sepelivissent, ad Davidem in Chebronem reversi sunt. Ex illo itaque tempore intestinum inter Hebræos gliscebat bellum, & aliquandiu perdurabat: ita ut Davidicis quidem vires semper augerentur, & ex periculis in majus proveherentur; Sauli vero filiis & qui eis parebant quotidie fere minuerentur.

Asaëlus Abenerum persequitur. 2 Reg. c. 2.

Abenerus Asaëlum occidit.

Joabus receptui canit. 2 Reg. c. 2.

Bellum civile inter Hebræos. 2 Regum, c. 3.

4. Sub hoc autem tempus & filii Davidi nati erant numero sex, è totidem uxoribus. Quorum

Davidis filii. 2 Regum, c. 3. & 1 Paralip. c. 3.

τῦ Αβενήρου. καὶ τραπέντας οὐκ ἀνίει [q] διώκων ὁ Ἰώαβος. ἀλλ' αὐτός τε ἐπέκειτο παρακελευόμενος τοὺς ὁπλίτας ἐκποδὼν ἕπεσθαι, καὶ μὴ κάμνειν ἀναιροῦντας. [r] οἵ τε ἀδελφοὶ προθύμως ἠγωνίσαντο, καὶ ὁ διαφανέστερος τῶν ἄλλων μάλιστα ὁ νεώτερος Ἀσάηλος· ἐπί τε ποδῶν ὠκύτητι κλέος εἶχεν, οὐ γὰρ ἀνθρώπους ἐνίκα μόνους, ἀλλὰ [s] καὶ ἵππον καταστάντα εἰς ἅμιλλαν λέγουσι παραδραμεῖν· [t] ὃς καὶ τὸν Ἀβένηρον ἐδίωκεν ὑπὸ ῥύμης καὶ τὴν ἐπ' ὀρθὸν φορᾶς εἰς οὐδέτερον [v] ἐγκλιθεὶς τῶν μερῶν. ἐπιστραφέντος δὲ τοῦ Αβενήρου, καὶ κατασοφίζεσθαι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ πειρωμένου, καὶ ποτὲ μὲν εἰπόντος, ἑνὸς τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν [x] ἀφέμενος τῆς διώξεως [y] ἀφελέσθαι τὴν πανοπλίαν, πάλιν δ', ὡς οὐκ [z] ἔπειθε τοῦτο ποιεῖν, κατασχεῖν αὐτὸν καὶ μὴ διώκειν παραινοῦντος, μὴ κτείνας αὐτὸν ἀπολέσῃ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ παῤῥησίαν· οὐ [a] προσιεμένου δὲ τοὺς λόγους, ἀλλ' ἐπιμείναντα [b] τῇ διώξει, φεύγων ὡς εἶχε τὸ δόρυ [c] πλήξας εἰς τοὐπίσω καιρίως, παραχρῆμα ἀπέκτεινεν. οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ διώκοντες τὸν Ἀβένηρον, ὡς ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον οὗ κεῖσθαι συνέβαινε τὸν Ἀσάηλον, περιστάντες τὸν νεκρὸν οὐκ ἔτι τοὺς πολεμίους ἐδίωκον· ὁ δὲ Ἰώαβος αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀβεσσαῖος, παραδραμόντες τὸ πτῶμα, καὶ τὴν πλείονα ἐπὶ τὸν Ἀβένηρον σπουδῆς αἰτίαν τὴν ὑπὲρ τοῦ τετελευτηκότος ὀργὴν λαβόντες, ἀπίστῳ τάχει καὶ προθυμίᾳ χρώμενοι, μέχρι τόπου τινὸς [d] Ἀμμάταν καλοῦσι, ἐδίωξαν τὸν Ἀβένηρον, ἤδη περὶ δυσμὰς ὄντος ἡλίου. ἀναβὰς δ' ἐπί τινα βουνὸν, ὡς ἔστη ἐπ' ἐκείνῳ τῷ τόπῳ μετὰ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς, αὐτούς τε κατεσκέπτετο καὶ τὸν Ἀβένηρον. τούτου δὲ [e] ἀνακεκραγότος καὶ φήσαντος, μὴ δεῖν ἄνδρας ὁμοφύλους εἰς ἔριδα καὶ μάχην παροξύνειν· ἁμαρτεῖν γὰρ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀσάηλον, ὃς [f] παραινοῦντος μὴ διώκειν οὐκ ἐπείσθη, καὶ διὰ τοῦτο βληθεὶς ἀπέθανε. συμφρονήσας καὶ παράκλησιν ἡγησάμενος [g] τούτους τοὺς λόγους ὁ Ἰώαβος, ἀνακαλεῖ τῇ σάλπιγγι σημάνας τοὺς στρατιώτας, καὶ τῆς ἐπὶ πολὺ διώξεως ἐπέσχε. καὶ οὗτος μὲν ἐπ' ἐκείνου καταστρατοπεδεύεται τοῦ τόπου τὴν νύκτα ταύτην· Ἀβένηρος δὲ δι' ὅλης αὐτῆς ὁδεύσας, καὶ περαιωσάμενος τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν τοῦ Σαούλου παῖδα εἰς τὰς παρεμβολὰς Ἰέβοσθον. τῇ δ' ἐχομένῃ τοὺς νεκροὺς Ἰώαβος ἐξαριθμήσας, ἅπαντας ἐκήδευσεν. ἔπεσον δὲ τῶν μὲν Αβενήρου στρατιωτῶν, ὡς τριακόσιοι καὶ ἑξήκοντα· τῶν δὲ Δαυίδου δέκα πρὸς τοῖς ἐννέα, καὶ Ἀσάηλος. οὗ τὸ σῶμα κομίσαντες ἐκεῖθεν Ἰώαβος καὶ Ἀβεσσαῖος εἰς [h] Βηθλέεμην, καὶ θάψαντες ἐν τῷ [i] πατρίῳ μνήματι, πρὸς Δαυίδην εἰς Χεβρῶνα παρεγένοντο. ἤρξατο μὲν οὖν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου τοῖς Ἑβραίοις ἐμφύλιος πόλεμος, καὶ διέμεινεν ἄχρι πολλοῦ· τῶν μὲν μετὰ Δαυίδου κρειττόνων ἀεὶ γινομένων καὶ πλεῖον [k] ἐν τοῖς κινδύνοις φερομένων, [l] τῶν δὲ Σαούλου παίδων καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτῶν κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ἡμέραν ἐλαττουμένων.

δ'. Ἐγένοντο δὲ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ παῖδες [m] τῷ Δαυίδῃ, τὸν ἀριθμὸν ἕξ, ἐκ γυναικῶν τοσούτων. ὧν ὁ

q Διώκων ὁ Ἰώαβος.] Διώκων Ἰώαβος Big. Samb. & *Vat.*
r Οἵ τε ἀδελφοὶ] Οἵγε ἀδ. *Vat.*
s Καὶ ἵππον καταστάντα.] Ἵππους juxta *Epiphan.*
t Ὃς καὶ τὸν Ἀβένηρον] Ita cum *Big.* & *Samb.* ἀλλὰ καὶ in *Editis, Aliisque.* οὗτος *Hen.* & *Busb.*
v Ἐγκλιθεὶς τῶν μερῶν.] Sic *Big.* & *Samb.* Ἐγκλεισθεὶς *Vat.* ἐγκλεισθεὶς *Bas.* & *G.*
x Ἀφέμενος τῆς διώξεως] Ἀφέμενον *Vat.*
y Ἀφελέσθαι] Ἀφελέσθαι *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*
z Ἔπειθε τοῦτο ποιεῖν,] Ἐπείθετο *Vat.*
* *Fratris ejus in conspectum veniendi libertatem amitteret:*] Ne ante ejus fratrem ulterius fiduciam non haberet, *Epiphan.*
a Προσιεμένου δὲ τοὺς λόγους,] Προσιέμενον.
b Τῇ διώξει,] Τὴν δίωξιν *Big. Samb.* & *Vat.* τὴν δίωξιν *Coll. Voss.*
c Πλήξας εἰς τοὐπίσω καιρίως,] Πέπληγμαι καιρίαν πληγὴν Æschyl. Agam. v. 1352. Plutarch. in Philopoem. pag. 359. B. καιρίως οὐτασμένος. SPANH.
d Ἀμμάταν] Eo modo *Big.* & *Samb.* (*Coll. Voss.*) atque ita quidem aut Ἀμμάθαν *Flavium* scripsisse puto. Ουμαθὰν *Bas. G. Aliique* Μαθὸν aut Αμαθὸν *Epiph.* Αμμὰ aut Αμμὰν *Interpretibus* LXXII. HUDS. Ουμαθὰν *Gen.* ita etiam *Edit. Basil.* Rufinus; *locum nomine Gabaon.* in Hebr. 2 Sam. 11. 24. גבעת *Gibnath.* LXX. Αμμὰν *Amman. Vulg. collem aquæductus,* quem secutus hic est. Gelenius. SPANH.
e Ἀνακεκραγότος] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis, Aliisque* ἀνακραγότος.
f Παραινοῦντος μὴ διώκειν] Παραινοῦντι *Vat.*
g Τούτους τοὺς λόγους] Τοῦτο *Vat.*
† *Castra pervenit ad Iebosthum Sauli filium.*] Confer. p. 363. §. 3.
h Βηθλέεμην,] Βηθλεέμην *Big. Samb.* & *Vat.* originario propius.
i Πατρίῳ μνήματι,] Πατρῴῳ *Iidem.*
k Ἐκ τοῖς κινδύνοις] Ita *Vat.* & *Samb.* ἐν τοῖς.
l Τῶν δὲ Σαούλου παίδων] Τοῦ δὲ Σαούλου παιδὸς καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ legisse videtur *Epiphanius.* ac αὐτοῦ quidem agnoscit *Vat.*
m Τῷ Δαυίδῃ,] Articulum non agnoscunt *MSS.*

n Αμμ

ὁ μὲν πρεσβύτατος ἐκ μητρὸς [n] Ἀχινᾶς γενόμενος, [o] Ἀμνων ἐκλήθη· ὁ δὲ δεύτερος ἐκ γυναικὸς Ἀβιγαίας, [p] Δανιῆλος· τῷ τρίτῳ δ' ἐκ τῆς [q] Θολομαίου θυγατρὸς [r] Μαχάμης φῦντι τοῦ [s] Γεσσιρῶν βασιλέως, [t] Ἀβεσάλωμος ὄνομα· τὸν δέ γε τέταρτον [v] Ἀδωνίαν ἐκ γυναικὸς [x] Ἀγγίθης προσηγόρευσε· [y] τὸν πέμπτον δὲ Σαφατίαν τῆς [z] Ἀβιταάλης, καὶ τὸν ἕκτον [a] Γεθεραάμην τῆς [b] Αἰγλᾶς ἐπωνόμασε. τοῦ δ' ἐμφυλίου πολέμου συνεστῶτος, καὶ συμπιπτόντων εἰς ἔργα καὶ μάχην πυκνῶς [c] τῶν μεθ' ἑκατέρου τῶν βασιλέων, Ἀβένηρος ὁ τοῦ Σαούλου [d] παιδὸς ἀρχιστράτηγος, συνετός τε ὢν καὶ σφόδρα εὔνουν ἔχων τὸ πλῆθος, πάντας συμμεῖναι τῷ Ἰεβοσθῳ παρεσκεύασεν· καὶ [e] διέμειναν ἱκανὸν χρόνον τὰ ἐκείνου φρονοῦντες. ὕστερον δ' ἐν ἐγκλήματι γενόμενος [f] ὁ Ἀβένηρος, καὶ λαβὼν αἰτίαν ὡς συνέλθοι τῇ Σαούλου παλλακῇ, [g] Ῥαισφᾶ μὲν τοὔνομα [h] Σιβάθου [i] δὲ θυγατρὶ, καὶ καταμεμφθεὶς ὑπὸ Ἰεβόσθου, περιαλγήσας καὶ θυμωθεὶς ὡς οὐ δικαίων τῶν παρ' αὐτοῦ τυγχάνοι πάσῃ προνοίᾳ περὶ αὐτὸν χρώμενος, ἠπείλησε μὲν τὴν βασιλείαν εἰς Δαυίδην περιστήσειν, ἐπιδείξειν δ' ὡς οὐ διὰ τὴν ἰδίαν ῥώμην καὶ σύνεσιν [k] ἄρχει τῶν πέραν Ἰορδάνου, διὰ δὲ τὴν αὐτοῦ στρατηγίαν τε καὶ πίστιν. καὶ πέμψας εἰς Χεβρῶνα παρὰ Δαυίδην, λαβεῖν ὅρκους τε καὶ πίστεις ἠξίου, ἦ μὴν ἕξειν αὐτὸν ἑταῖρον καὶ φίλον, ἀναπείσαντα τὸν λαὸν, τοῦ Σαούλου μὲν ἀποστῆναι παιδὸς, αὐτὸν δὲ ἀποδεῖξαντα πάσης [l] τῆς χώρας βασιλέα. τοῦ δὲ Δαυίδου ποιησαμένου τὰς ὁμολογίας, ἥσθη γὰρ ἐφ' οἷς Ἀβένηρος διεπρεσβεύσατο πρὸς αὐτὸν, καὶ πρῶτον τεκμήριον παρασχεῖν τῶν συνθηκῶν ἀξιώσαντος, ἀνασώσαντα πρὸς αὐτὸν [m] Μιχάλαν τὴν γυναῖκα, μεγάλοις ὠνηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ κινδύνοις, καὶ Παλαιστίνων κεφαλαῖς ἑξακοσίαις. ἃς ὑπὲρ αὐτῆς ἐκόμισε τῷ πατρὶ Σαούλῳ, πέμπει μὲν αὐτῷ τὴν Μιχάλαν, ἀποσπάσας [n] Φελτίου, [o] τοῦ τότε συνοικοῦντος αὐτῇ, πρὸς τοῦτο καὶ Ἰεβόσθου συμπράξαντος. ἐγεγράφει γὰρ αὐτῷ Δαυίδης τὴν γυναῖκα δικαίως ἀπολαβεῖν. συγκαλέσας δὲ καὶ τοὺς γεγηρακότας τοῦ πλήθους καὶ ταξιάρχους [p] καὶ χιλιάρχους, λόγους ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς, "ὡς ἔχοντας ἑτοίμως ἀποστῆναι μὲν Ἰεβόσθου, "Δαυίδῃ δὲ προσθέσθαι, ταύτης ἀποστρέψειε τῆς ὁρμῆς, "νῦν μέντοιγε ἐπιτρέποι χωρεῖν [q] εἰ βούλονται. καὶ γὰρ "εἰδέναι τὸν Θεὸν διὰ Σαμουήλου τοῦ προφήτου Δαυίδην "χειροτονήσαντα πάντων Ἑβραίων βασιλέα, προειπεῖν "δ' ὅτι Παλαιστίνους ἐκεῖνος αὐτὸς τιμωρήσεται, καὶ "ποιήσει κρατήσας ὑποχειρίους". ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἡγεμόνες, [r] ὡς καὶ Ἀβένηρος γνώμην ἣν πρότερον εἶχον αὐτοὶ περὶ τῶν πραγμάτων σύμφωνον

natu quidem maximus, è matre Achina ſuſceptus, Amnon vocabatur: ſecundus vero, ex uxore Abigæa, Danielus: tertio autem, ex Machama Tholomæi regis Geſſiritarum filia prognato, nomen erat Abeſalomus: at quartum ex uxore Aggitha vocavit Adoniam: quintum vero Saphatiam ex Abitaala, ſextumque ex Ægla *natum* Gethraaman cognominavit. Cum autem bellum civile conflatum eſſet, & crebro ad manus venirent confligerentque utriuſque regis exercitus, Abenerus, partium Sauli filii imperator, qui & vir prudens erat, & multitudinem habuit in eum valde propenſam, effecit ut omnes à Jeboſtho ſtarent: & aliquandiu in ejus fide permanſerunt. Poſtea vero, cum accuſaretur Abenerus, eique objiceretur, quod cum Sauli concubina (nomine quidem Ræſpha, Sibathi vero filia) rem habuiſſet, & à Jeboſtho reprehenderetur, dolore percitus iraque incenſus, quaſi meritam ab eo non acceperit gratiam, cujus rebus ſumma cum alacritate ſtuduit, minatus eſt quidem ſe regnum ad Davidem tranſlaturum eſſe, palamque facturum quod non propria virtute & prudentia Transjordianis imperaret, ſed ſua in exercitu gubernando peritia & fide. miſſiſque in Chebronem ad Davidem legatis, obſecrabat ut juramentum ab eo acciperet fidemque, quod certe quidem ipſum habiturus eſſet ſocium & amicum, cum populo perſuaſerit ut à Sauli quidem filio deficerent, eum vero omnium Iſraëlitarum regem conſtituerent. Poſtquam autem Davides fœdus cum eo percuſſiſſet (nam ſibi grata erant ea quæ Abenerus apud ipſum per legatos egerat) atque in primum fidei ſibi datæ indicium poſtulaſſet, ut ejus beneficio Michala uxor ſibi reſtitueretur, quam magno ſui periculo emerat, & ſexcentis Palæſtinorum capitibus, pro illa in *uxorem ducenda* ad Saulum patrem allatis; ipſi quidem Michalam mittit *Abenerus*, à Pheltia, qui tunc eam in matrimonio habebat, abſtractam, adjuvante etiam Jeboſtho. Scripſerat enim illi Davides ut uxorem ſuam jure reciperet. Quin & *Abenerus*, convocatis ſenioribus populi & centurionibus & tribunis, apud ipſos hujuſmodi verba fecit; "quod illos, "cum in eo eſſent ut à Jeboſtho deſciſcerent & "ſeſe Davidi adjungerent, ab iſto impetu *& voluntate* averterit; nunc vero illis poteſtatem faciat *ad ipſum* eundi, ſi vellent: nam & ſibi compertum eſſe, Deum, cum per Samuelum prophetam Davidem omnium Hebræorum regem "conſtituiſſet, etiam prædixiſſe, fore ut ille ipſe "pœnas à Palæſtinis exigeret, illoſque devictos "ſub jugum mitteret". Cum hæc audiſſent ſeniores & *exercitûs* duces, quodque Abenerus haud aliter,

Abenerus à Jeboſtho ad Davidem deficit. 2 *Regum*, c. 3.

Davides Michalam repoſcit 2 *Regum*. c. 3.

Abenerus Iſraëlitas Davidi conciliat. 2 *Regum*, c. 3.

n Ἀχινᾶς γενόμενος,] Ἀχίνας *Baſ.* & *G.* Ἐχίνας *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* Ἀχίνας ἤτοι Ἀχινόεμης *Vat.* Ἀχινόης *Epiphan. Maſoretis & Hieronymo* Ἀχινόαμ. *Interpretibus* LXXII. Ἀχινάαμ aut Ἀχινόομ. Ἀχιμᾶς ex p. 353. v. 2. ſi vera ſit iſta lectio.

o Ἀμνων ἐκλήθη·] Ἀμνῶν *Samb.* Ἀμνὼν *Big. Vat.* & LXXII. Ἀμμὼν *Epiphan.*

p Δανιῆλος.] Ita etiam 2 Paralip. c. 3. v. 1. Verum 2 *Reg.* c. 3. v. 3. *Chilab* juxta *Hebr.* Δαλουΐα LXXII. Δαλουῆλος *Big.* & *Vat.* Δαλουιῆλος *Samb.* Verum *Celeb* eſt *Epiphanio.*

q Θολομαίου θυγατρὸς] *Talmaï* in *Hebr.* Θολμὶ & Θαλμαῒ LXXII. Θολμαίου *Vat.* in aliquot *Epiphanii* libris *Tholomai*, in aliis *Ptolemai*.

r Μαχάμης] Μααχὰ dicitur in *Bibliis S.*

s Γεσσιρῶν βασιλέως,] Γεσσηρῶν *Big.* & *Samb.*

t Ἀβεσάλωμος ὄνομα·] Ἀβεσσάλωμος *Big.* & *Samb.*

v Ἀδωνίαν] Ὀρνίαν *Vat.* ex *Interpretibus* LXXII.

x Ἀγγίθης] Ita cum *Busb.* & *Hen.* Ἀγγίτης *Baſ.* & *G.* Ἀγιθῆς *Big.* & *Samb.*

y Τὸν πέμπτον δὲ Σαφατίαν] In iis quæ ſequuntur fere conveniunt Codd. *MSS.* nec multum diſcrepant *Epiphanii* libri. in *Editis* vero πέμπτον δὲ καὶ τὸν ἕκτον Γερθεσὰν καὶ Γάλα ἐπωνόμασε.

z Ἀβιταάλης,] Ἀβιτάλης juxta *Biblia S.* Ἀμιταάλης *Vat.*

a Γεθεραάμην] Γεθεράμην *Vat.* Ιεθράαν *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) *Hen.* & *Busb.* Ιεθόραν *Big.* Γεθερσὰν *Baſ.* & *G.* Ιεθεραὰμ aut Ιεθραὰμ LXXII. 2 *Reg.* c. 3. v. 5. 1 *Paralip.* c. 3. v. 5.

b Αἰγλᾶς] Ita *Big.* & *Samb.* Αἴγλας *Vat.* Αἰγὰλ & Αἰγᾶς & Ἀγλᾶς in codicibus LXXII.

c Τῶν μεθ' ἑκατέρου] Sic cum *Vat.* (*Coccejo*) & *Epiphan.* τῶν deeſt in *Editis*, *Aliiſque*.

d Παιδὸς ἀρχιστράτηγος] Παιδὸς abeſt *Vat.* & quibuſdam *Epiphanii* libris.

e Διέμειναν ἱκανὸν] Διέμενον ἱκ. *Vat.* διέμενον ἐφ' ἱκανὸν χρ. *Busb.* & *Hen.*

f Ὁ Ἀβένηρος,] Articulum ſupplevi ex *Samb.* & *Vat.*

g Ῥαισφᾶ] Ῥεσφὰ juxta *Literas S.*

h Σιβάθου] *Ajæ filiæ* in fundo *Hebraïco.* Ἰὼλ aut Ἰὸλ θυγατρὶ LXXII. Σιβάτου *Vat.* at *Sebabeth* aut *Sebaheth* apud *Epiphanium.*

i Δὲ θυγατρὶ,] Illud δὲ ex *MSS.*

k Ἄρχει τῶν πέραν Ἰορδάνου,] Ἄρχοι *Big.* & *Samb.* τοῦ addit mox *Coll. Voſſ.* & *Big.*

l Τῆς χώρας βασιλέα.] Ita *MSS.* τῆς abeſt *Editis.*

m Μιχάλαν] *Al.* Μελχόλην. Vide p. 337. in fine.

n Φελτίου,] Ὀρελτίου *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.*

o Τοῦ τότε συνοικοῦντος] Ita cum *MSS.* & *Epiphanio.* in *Editis* τοῦ τε συνοικοῦντος, & mox καὶ πρὸς τοῦτο.

p Καὶ χιλιάρχους,] Illa καὶ χιλιάρχους reſtituimus è *Codd. MSS.* & *Epiphanio.*

q Εἰ βούλονται.] Ἢ βούλονται *Big.* & *Samb.* HUDS. Forte οἷ. COCC.

r Ὡς καὶ Ἀβένηρος] Ita cum *Vet. Interpr.* ὡς καὶ τὴν Ἀβενήρου γνώμην ἣν πρότερον εἶχον αὐτοὶ περὶ τ. πρ. σ. παρέλαβον *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* ὡς καὶ Ἀβένηρος γνώμην ἣν εἶχον αὐτοὶ περὶ τῶν πραγμάτων σύμφωνον προσέλαβεν *Baſ.* & *G.*

ter, ac illi prius, senserit, eò adducti sunt ut Davidis auspicia sequerentur. Cum autem his persuasum esset, tribum Benjamiticam convocat (nam ex ea erant omnes Jebosthi satellites) atque hæc apud eos loquutus, postquam illos ne quidem reniti animadvertisset, sed in suam sententiam concedere, è sociis circiter viginti assumptis ad Davidem se contulit, ut ipsemet ab eo jurisjurandi fidem acciperet (iis enim quæ per alios fiunt firmiora esse videntur quæ nosmetipsi gerimus) simulque ut sermonem, quem cum ducibus habuit tribuque universa, ei referret. Cum autem illum benigne excepisset, mensæque splendidæ & magnificæ per aliquot dies adhibuisset, petiit *Abenerus* dimitti ad populum ei adducendum, ut præsenti videntique imperium traderet.

Abenerus à Davide benigne accipitur. 2 Regum, c. 3.

5. Cæterum ubi à Davide dimissus esset Abenerus, statim ut abiit Chebronem venit Joabus, *copiarum* Davidis imperator: cognitoque quod apud ipsum fuisset Abenerus, & paulo ante, pactis constitutisque omnibus de principatu, discessisset, veritus ne ille quidem in honore primoque loco haberetur, ut qui regnum ei conciliaturus esset, & præterea acri erat ingenio ad res perspiciendas & temporibus *quasque suis* accommodandas, ipse vero imminueretur & exercitus imperium amitteret, malignam pravamque viam *& rationem* iniit. Et primum quidem eum apud regem calumniis adoritur, dictitans ut sibi de illo caveret, & iis quæ polliceretur Abenerus non *temere* fidem haberet. omnia enim illum agere ad principatum Sauli filio stabiliendum: cum fraude vero doloque malo ad ipsum accessisse, eaque quam voluit spe fretum & omnibus *ad insidias* pulchre paratis discessisse. Ubi vero hæc Davidi non persuaserat, ac ne tantillum quidem iis moveri senserat, ad audaciora *statim* aggreditur: statutoque secum Abenerum interimere, nuncios ad illum persequendum misit; quibus in mandatis dedit ut illum assequuti Davidis nomine revocarent, quasi ipse nonnulla de rebus suis cum eo communicanda haberet, quæ, dum ille aderat, ipsi è memoria exciderant. Abenerus autem, ut ea quæ retulerunt nuncii acceperat, (ipsum enim assequuti sunt in loco quodam, cui nomen Besira, viginti stadiis à Chebrone dissito) nihil eorum quæ eventura erant suspicans *ad urbem* reversus est. At Joabus, cum ei ad portam obviam venisset, & benigne *eum* excepisset, viri summe benevoli amicique speciem præ se ferens (fit enim sæpiusculè, ut, ne qua daretur insidiarum suspicio, vere bonorum mores simulent, quibus in animo est flagitii aliquid patrare) ipsum quidem à suis seducit, quasi in secreto cum eo colloquuturus, deductum vero in portæ locum solitarium, uno fratre Abessæo præsente, stricto gladio subter ilia percutit. Et Abenerus quidem diem obit, hoc modo insidiis exceptus à Joabo, qui, ut ipse quidem dicebat, ultus fuerat fratrem Asaëlum, quem Abenerus *se pertinaciter* insequentem occiderat in prælio ad Chebronem; re autem vera quod timeret de imperio exercitus, deque honore apud regem, ne hisce quidem ipse privaretur, primum vero honoris locum à Davide Abenerus acciperet. Ex his licet alicui perspicere, quanta &

Joabus Abenerum calumniatur apud Davidem. 2 Regum, c. 3.

Davidis nomine Abenerum revocat. 2 Reg. c. 3.

Joabus Abenerum interficit. 2 Reg. c. 3.

προσέλαβεν, τὰ Δαυίδου φρονεῖν [s] μετέβαλλον. πεισθέντων δὲ τούτων, Αβέννηρος [t] συγκαλεῖ τὴν Βενιαμῖτιν φυλήν· οἱ γὰρ ἐκ ταύτης ἅπαντες Ιεβόσθου σωματοφύλακες ἦσαν· καὶ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς διαλεχθεὶς, ἐπεὶ μηδὲν ἀντικρούοντας ἑώρα, προστιθεμένους δ' οἷς ἐβούλετο, παραλαβὼν ὡς εἴκοσι τῶν ἑταίρων, ἧκε πρὸς Δαυίδην, τοὺς ὅρκους παρ' αὐτοῦ ληψόμενος αὐτός· πιστότερα γὰρ τῶν δι' ἄλλου πραττομένων ὅσα δι' αὑτῶν ἕκαστοι ποιοῦμεν εἶναι δοκεῖ· καὶ προσέτι τοὺς γινομένους [v] αὐτῷ λόγους πρός τε τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὴν φυλὴν ἅπασαν σημαίνων. ὑποδεξαμένου δ' αὐτὸν φιλοφρόνως, καὶ λαμπρᾷ καὶ πολυτελεῖ τραπέζῃ [x] ξενίσαντος ἐπὶ συχνὰς ἡμέρας, ἠξίωσεν ἀφεθεὶς ἀγαγεῖν τὸ πλῆθος, ἵνα παρόντι καὶ βλεπομένῳ παραδώσῃ τὴν ἀρχήν.

ε΄. Εκπέμψαντος δὲ τοῦ Δαυίδου τὸν Αβέννηρον, οὐδὲ ὀλίγον διαλιπὼν εἰς Χεβρῶνα ἧκεν Ιώαβος ὁ ἀρχιστράτηγος αὐτοῦ· καὶ μαθὼν ὡς εἴη παρὼν πρὸς αὐτὸν Αβέννηρος, καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν ἀπηλλαγμένος ἐπὶ συνθήκαις καὶ ὁμολογίαις τῆς ἡγεμονίας, δείσας μὴ τὸν μὲν ἐν τιμῇ καὶ τῇ πρώτῃ ποιήσηται τάξει, συνεργόν τε τῆς βασιλείας ἐσόμενον, καὶ τἆλλα δεινὸν ὄντα συνιδεῖν πράγματα καὶ τοὺς καιροὺς ὑποδραμεῖν, αὐτὸς δ' ἐλαττωθείη καὶ τῆς στρατηγίας ἀφαιρεθείη, κακοῦργον καὶ πονηρὰν ὁδὸν ἄπεισι. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιχειρεῖ διαβάλλειν αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα, φυλάττεσθαι παραινῶν, καὶ μὴ προσέχειν οἷς Αβέννηρος συντίθεται. πάντα γὰρ ποιεῖν αὐτὸν [y] ἐπὶ τῷ βεβαιώσασθαι τῷ Σαούλου παιδὶ τὴν ἡγεμονίαν· ἐπὶ δὲ ἀπάτῃ καὶ δόλῳ [z] πρὸς αὐτὸν ἐλθόντα, μεθ' ἧς ἐβούλετο νῦν ἐλπίδος καὶ οἰκονομίας τῶν κατασκευαζομένων ἀπελθεῖν. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε τὸν Δαυίδην τούτοις, οὐδὲ παροξυνόμενον ἑώρα, τρέπεται ταύτης τολμηροτέραν ὁδόν· καὶ κρίνας Αβέννηρον ἀποκτεῖναι, πέμπει τοὺς ἐπιδιώξοντας, οἷς καταλαβοῦσι προσέταξεν αὐτὸν καλεῖν ἐκ τοῦ Δαυίδου ὀνόματος, ὡς ἔχοντος αὐτοῦ τινὰ περὶ τῶν πραγμάτων πρὸς αὐτὸν, ἃ μὴ διεμνημόνευσε παρόντος εἰπεῖν. Αβέννηρος δ' ὡς ἤκουσε τὰ παρὰ τῶν ἀγγέλων· κατέλαβον γὰρ αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ [a] Βησιρᾷ καλουμένῳ, ἀπέχοντι τῆς Χεβρῶνος σταδίους εἴκοσι· μηδὲν ὑπειδόμενος τῶν συμβησομένων ὑπέστρεψεν. ὑπαντήσας δ' αὐτῷ [b] πρὸς τῇ πύλῃ ὁ Ιώαβος, καὶ δεξιωσάμενος ὡς μάλιστ' εὔνους καὶ φίλος· ὑποκρίνονται γὰρ ἱκανῶς πολλάκις εἰς τὸ ἀνύποπτον τῆς ἐπιβουλῆς τὰ τῶν ἀληθῶς ἀγαθῶν οἱ πράγμασιν ἐγχειροῦντες ἀτόποις· ἀποσπᾷ μὲν [c] τῶν οἰκείων αὐτὸν, ὡς ἐν ἀπορρήτῳ διαλεξόμενος, παραγαγὼν δὲ εἰς τὸ ἐρημότερον τῆς πύλης, μόνος αὐτὸς ὢν σὺν Αβεσσαίῳ τῷ ἀδελφῷ, σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ὑπὸ τὴν λαγόνα παίει. καὶ τελευτᾷ μὲν Αβέννηρος τοῦτον ἐνεδρευθεὶς τὸν τρόπον ὑπὸ Ιωάβου, ὡς μὲν αὐτὸς ἔλεγε [d] τιμωρήσαντος Ασαήλῳ τῷ ἀδελφῷ, ὃν διώκοντα [e] βαλὼν Αβέννηρος ἀπέκτεινεν ἐν τῇ πρὸς τῇ [f] Χεβρῶνι μάχῃ· ὡς δὲ τἀληθὲς εἶχε, δείσαντος περὶ τῆς στρατηγίας καὶ τῆς παρὰ τῷ βασιλεῖ τιμῆς, μὴ τούτων μὲν αὐτὸς [g] ἀφαιρεθείη, λάβοι δὲ παρὰ Δαυίδου τὴν πρώτην τάξιν Αβέννηρος. ἐκ τούτων ἄν

s Μετεβάλλοντο.] Μετεβάλοντο Big.

t Συγκαλεῖ τὴν Βενιαμῖτιν] Ita omnes *MSS.* συγκαλεῖται in *Editis.*

v Αὐτῷ λόγους] Αὐτοῦ *Vat.*

x Ξενίσαντος] Sic *Cod. Samb.* (& correxit *Coccejus.* collatio *Big.* ξένισας) ξενήσαντος in *reliquis.*

y Επὶ τῷ βεβαιώσασθαι] Επὶ τὸ βεβ. *Samb.*

z Πρὸς αὐτὸν ἐλθόντα,] Illud πρὸς non agnoscit *Vat.*

a Βησιρᾷ καλουμένῳ,] Βισηρᾷ *Samb.* Βητηρᾷ *Big.* Βενσίρᾳ καλουμένῳ, ἤτοι Σειρὰμ, ἀπέχ. *Vat.* Apud *Vet. Interpr.* habemus *Sira* vel *Syra.* At *Flavio* in *Vita sua* §. 24. dicitur Βηzάρων πόλις. HUDS. Βησιρᾷ Gen. Βησάρων de Vita sua & paulo ante ibidem Βασαρὰν πόλιν. SPANH.

b Πρὸς τῇ πύλῃ] Ita cum *Big.* & *Samb.* πρὸς τὴν πύλην *Vat.* πρὸ τῆς πύλης legisse videtur *Epiphan.* qui vertit *ante portam.* In *Editis* πρὸς τῇ πόλει.

c Τῶν οἰκείων] Articulum inseruimus è *Samb.* & *Big.* τῶν ἄλλων legisse videtur *Epiphanius:* nam vertit, *ab aliis hominibus.*

d Τιμωρήσαντος] Τιμωρήσαντο in aliquot *MSS.*

e Βαλὼν Αβέννηρος] Λαβὼν *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

f Χεβρῶνι] Γαβαῶνι pro Χεβρῶνι ex *Epiphanio* legendum videtur. uti recte notavit *Schotanus* in *Bibliotheca Hist. S.* tom. 1. p. 669.

g Αφαιρεθείη,] Αφαιρεθῇ *Vat.*

h [Μὴ]

ἄν τις κατανοήσειεν, ὅσα καὶ πηλίκα τολμῶσιν ἄνθρωποι πλεονεξίας ἕνεκα καὶ ἀρχῆς, καὶ τοῦ μηδενὶ τούτων παραχωρῆσαι. κτήσασθαι γὰρ αὐτὰ ποθοῦντες, διὰ μυρίων κακῶν λαμβάνουσι, καὶ δείσαντες ἀποβαλεῖν, πολλῷ χείροσι τὸ βέβαιον αὐτοῖς τῆς παραμονῆς περιποιοῦσιν· ὡς οὐχ ὁμοίου δεινοῦ τυγχάνοντος [h] [μὴ] πορίσασθαι [i] τηλικοῦτο μέγεθος ἐξουσίας, καὶ συνήθη τοῖς [k] ἀπ' αὐτῆς ἀγαθοῖς γενόμενον ἔπειτα ταύτην [l] ἀπολέσαι. τούτου δὲ ὑπερβολὴν ἔχοντος συμφορᾶς, διὰ τοῦτο καὶ χαλεπώτερα μηχανῶνται καὶ [m] τολμῶσιν ἔργα πάντες φόβῳ τοῦ ἀποβαλεῖν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν βραχέσιν ἀρκεῖ δεδηλῶσθαι.

ϛ'. Δαυίδης δ' ἀκούσας ἀνῃρημένον τὸν Ἀβένηρον, ἤλγησε μὲν τὴν ψυχήν, [n] ἐμαρτύρατο δὲ πάντας, ἀνατείνων εἰς τὸν Θεὸν τὴν δεξιὰν καὶ βοῶν, ὡς οὔτε κοινωνὸς εἴη τῆς Ἀβενήρου σφαγῆς, οὔτε κατ' ἐντολὴν καὶ βούλησιν ἰδίαν ἀποθάνοι· ἀρὰς δὲ κατὰ τοῦ πεφονευκότος αὐτὸν δεινὰς ἐτίθετο, καὶ τὸν οἶκον [o] ὅλον αὐτοῦ, καὶ τοὺς συμπράξαντας [p] ὑπευθύνους ἐποιεῖτο τῆς ὑπὲρ τοῦ τετελευτηκότος ποιναῖς. ἔμελε γὰρ αὐτῷ μὴ δόξαι παρὰ τὰς πίστεις καὶ τοὺς ὅρκους, οὓς ἔδωκεν Ἀβενήρῳ, [q] τοῦτον εἰργάσθαι. προσέταξε μέντοιγε παντὶ τῷ λαῷ κλαίειν καὶ πενθεῖν τὸν ἄνδρα, καὶ τοῖς νομιζομένοις τιμᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα, [r] περιρρηξαμένους μὲν τὰς ἐσθῆτας, ἐνδυσαμένους δὲ σάκκους· ταῦτα δὲ ποιεῖν, προάγοντας τὴν κλίνην. αὐτὸς δ' ἐφείπετο μετὰ τῶν γεγηρακότων καὶ τῶν ἐν ἡγεμονίαις ὄντων, [s] κοπτόμενός τε καὶ τοῖς δακρύοις ἐνδεικνύμενος τό τε εὔνουν τὸ πρὸς τὸν ζῶντα καὶ τὴν ἐπὶ τεθνηκότι λύπην, καὶ ὅτι μὴ κατὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀνῄρηται. θάψας δ' αὐτὸν ἐν Χεβρῶνι μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἐπιταφίους τε συγγραψάμενος θρήνους, αὐτὸς ἐπὶ τοῦ τάφου στὰς πρῶτος ἀνέκλαυσε καὶ παρέδωκε τοῖς ἄλλοις. οὕτως δ' αὐτὸν ὁ Ἀβενήρου συνέχεε θάνατος, ὡς μηδὲ τροφὴν ἀναγκαζόντων αὐτὸν τῶν ἑταίρων λαβεῖν· ἀλλ' ὤμοσε γεύσασθαι μηδενός, ἄχρις ἡλίου δυσμῶν. ταῦτ' εὔνοιαν αὐτῷ παρὰ τοῦ πλήθους ἐγέννησεν. οἵ τε γὰρ πρὸς τὸν Ἀβένηρον φιλοστόργως διακείμενοι, σφόδρα αὐτοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν ἀποθανόντα, καὶ φυλακὴν τῆς πίστεως ἠγάπησαν· ὅτι πάντων αὐτὸν ἀξιώσειε τῶν νομιζομένων, ὡς συγγενῆ καὶ φίλον, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐχθρὸν γενόμενον ὑβρίσειεν ἀκόσμῳ ταφῇ [t] καὶ ἠμελημένῃ τότε. ἀλλ' ὡς πᾶν ἐπὶ χρηστῷ καὶ ἡμέρῳ τὴν φύσιν ἔχαιρε, τὴν αὐτὴν ἑκάστου λογιζομένου πρόνοιαν εἰς αὐτὸν τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς ὁμοίοις, [v] ὁποίων τυγχάνοντα τὸν Ἀβενήρου νεκρὸν ἑώρα. [x] πρὸς τούτοις οὖν μάλιστα Δαυίδην γλίχεσθαι δόξης ἀγαθῆς, ποιούμενον πρόνοιαν [y] ἣν εἰκός, ὡς οὐθεὶς ὑπενόησεν ὑπ' αὐτοῦ φονευθῆναι τὸν Ἀβένηρον. ἔλεξε δὲ καὶ πρὸς τὸ πλῆ-

qualia solent homines audere, ut superiora omnia habeant & principatum obtineant, & nemini hisce cedant. nam dum ista adipisci desiderant, per mala innumera ad ea grassantur; & veriti ne eadem aliquando amittant, ut quam diutissime illis permaneant etiam pejora facere non dubitant: existimantes haud adeo grave esse ad tantum potestatis fastigium non pervenire, ac ut quis commodis ejus assuetus iisdem tandem excidat. Hoc autem cum rerum calamitosissimum sit, ideo omnes *ea* amittendi metu nihil utut arduum relinquunt, quod non tentant audentque perficere. Sed de his quidem satis est paucis admonuisse.

Abenerum deplorat Davides. 2 Regum. c. 3. 1 Paralip. c. 11.

6. Davides autem, cum audisset Abenerum peremptum esse, animo quidem indoluit, dextraque ad Deum porrecta & voce sublata testatus est omnes; neque se Abeneri cædis conscium fuisse, neque *illum* se jubente volenteque occubuisse: diras autem graves necis ejus auctori imprecatus est, atque totam ipsius familiam & facinoris socios pœnis mortuo persolvendis devovebat. Erat enim solicitus, ne videretur præter fidem & jusjurandum, quod Abenero dederat, eum occidisse. & quidem populo universo præcepit, ut virum deflerent & lugerent, & corpus ejus solennibus honorarent exsequiis, laniatis quidem vestimentis *suis*, saccis vero amicti; idque lectum antecedentes. Ipse autem *rex* sequebatur * cum senioribus virisque principibus, planctu & lachrymis indicans benevolentiam qua vivum, & mœrorem quo mortuum prosequutus est; quodque præter ipsius voluntatem interemptus fuerit. Cæterum cum ipsum in Chebrone magnifice sepelivisset, & lamentationes funebres conscripsisset, ipse super monumentum stans primus *verbis* lamentatus est, † dein fecit ut alii ploratum redintegrarent. Adeo autem eum conturbabat Abeneri interitus, ut ne alimentum quidem, ipsum *ad id* amicis adigentibus, capere voluerit; sed jurarit nulla de re gustaturum esse, usque ad solis occasum. Hæc *magnam* ei gratiam apud populum conciliarunt. nam & qui Abenerum tenerrimo affectu diligebant, vehementer hunc defuncto præstitum ab eo honorem servatamque fidem probaverunt: quod *scilicet* ipsum, ut cognatum & amicum, omnibus exsequiarum justis dignatus fuerit, & non ut inimicum turpis & tunc neglectæ sepulturæ ignominia affecerit. Sed universi de eo *utpote* natura *adeo* benigno mitique gaudebant; singuli secum reputantes regem sibi in similibus pari modo prospecturum esse, ac Abenerum mortuum ab eo curatum esse videbant. Igitur in his Davides bonæ famæ potissimum studebat, curam omnem & diligentiam, quam par erat, adhibendo: ita ut nemo Abenerum ejus voluntate occisum esse *vel minimum* suspicaretur.

Quin

h [Μὴ] πορίσασθαι] Illud μὴ adjiciendum esse volui, (voluit & in ora Codicis mei *Coccejus*) sensu id postulante: uncis tamen inclusum dedi, quod nec in *Editis* reperiatur nec in *MSS.*

i Τηλικοῦτο] Τηλικοῦτον *Vat.* ut p. 368. v. 10. τοιοῦτον.

k Ἀπ' αὐτῆς] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ὑπ' αὐτῆς in *Editis*, *Aliisque.*

l Ἀπολέσαι. τούτου δὲ ὑπερβολὴν] Sic ex *iisdem MSS.* in *libris reliquis*, ἀπολέσαι, οὐδὲ ὑπερβολὴν ἔχοντος συμφορᾶς. διὰ τοῦτο &c.

m Τολμῶσιν ἔργα πάντες φόβῳ] Τολμῶσιν ἐν φόβῳ ἔργα πάντες τοῦτ' ἀποβαλεῖν γενόμενοι (*Coll. Voss.*) *Samb.* τολμῶσιν ἐν φόβῳ ἔργα πάντες τοῦ ἀποβαλεῖν γενόμενοι. *Vat.* τολμῶσιν ἔργα πάντες ἐν φόβῳ τοῦτ' ἀποβαλεῖν. ἀλλὰ π. *Big.*

n Ἐμαρτύρατο] Ἐμαρτύρετο *Vat.*

o Ὅλον αὐτοῦ,] Vocem ὅλον inserui ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Epiphanio.*

p Ὑπευθύνους] *Gen.* ὑποθωύς· vel ὑπευθύνους. Ita etiam *Edit. Basil.* SPANH.

q Τοῦτον εἰργάσθαι.] Ita *Bas. G. Aliique.* αὐτὸν ἐργάσασθαι *Vat.* τοῦτο εἰργάσθαι *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.*

r Περιρρηξαμένους μὲν] Περιρρηξαμένων & mox ἐνδυσαμένων *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* περιρρηξαμένῳ & ἐνδυσαμένῳ *Vat.* Aliter legisse videtur *Epiphanius*, qui locum sic vertit, *præcepit autem deflere & lugere, & lamentationes fieri super virum, & ejus corpus solennibus honorari exsequiis, cum & ipse vestem disrumperet ingemiscens & sacco videretur indutus.*

s Κοπτόμενος] Ita κόπτος *planctus* in inferiis, Æschylus Choëph. v. 21. sic LXX. Gen. L. v. 10. ἐκόψαντο αὐτὸν κοπετὸν μέγαν s. κόπτον, de inferiis Jacobi. infr. lib. VIII. c. XI. §. 1. τοῦ τέκνου κοπτομένη τελευτήν· SPANH.

* *Cum senioribus virisque principibus*,] Cum honoratioribus ac præfectis, *Gelen.*

† *Dein fecit ut alii ploratum redintegrarent*] Suoque exemplo cæteros ad idem faciendum provocavit, *Gelen.*

t Καὶ ἠμελημένῃ τότε.] Forte, ἠμελημένῃ· τό, τε ἄλλο πᾶν. Vetus, *Omnes ergo pro optima & mitissima Regis natura lætabantur.* COCC.

v Ὁποίων τυγχάνοντα] Ὁποίοις *Big. Samb.* & *Vat.* ὁποῖον τυγχάνοντα εἰς τὸν Ἀβ. legisse videtur *Epiphan.*

x Πρὸς τούτοις οὖν μάλιστα Δαυίδην γλίχεσθαι] Forte, πάντας οὖν μάλιστα Δαυίδην γλίχεσθαι, δόξης ἀγαθῆς ποιούμενον πρόνοιαν, ἣν εἰκός· ὡς οὐθείς. *Omnes igitur Davidem maxime expetere, qui honestæ existimationis curam gereret, consentaneum erat; quare nemo suspicatus est, ab ipso cæsum fuisse Abenerum.* COCC.

y Ἦν εἰκός,] Ἦν εἰκὸς μὲν ἣν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

z Οὐχ

Quin & in hæc verba loquutus ad populum, "quod is non mediocrem dolorem ceperit ex viri præstantis interitu, nec modicum res Hebræorum detrimentum, amisso viro, qui & eos optimo consilio & strenua manu, gliscente bello, tueri & servare potuit. Verum Deus quidem, ajebat, cui res universæ curæ sunt, hunc vobis inultum esse non patietur. Sciatis autem velim, me infirmiorem esse quam ut in Joabum & Abessæum Saruiæ filios animadvertam: sed Deus illis scelerum digna rependet". Et Abenerus quidem in hunc modum vitam finivit.

θεὶς, "ὡς αὐτῷ μὲν [z] οὐχ ἡ τυχοῦσα γένοιτο λύπη ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τετελευτηκότος, οὐ μικρὰ δὲ τοῖς Ἑβραίων πράγμασι βλάβη, στερηθέντων αὐτοῦ [a] καὶ σώζειν βουλαῖς τε ἀρίσταις καὶ ῥώμῃ χειρῶν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις δυναμένου. ἀλλὰ Θεὸς μὲν, εἶπεν, ὧ μέλει πάντων, οὐκ ἐάσει τοῦτον ὑμῖν ἀνεκδίκητον. [b] ἐπίστασθε δὲ, ὡς οὐδὲν ἐγὼ Ἰώαβον καὶ Ἀβεσσαῖον τοὺς [c] Σαρουίας παῖδας ποιεῖν ἱκανός εἰμι, πλέον ἐμοῦ δυναμένους, ἀλλ' ἀποδώσει τὴν ὑπὲρ τῶν τετολμημένων αὐτοῖς ἀμοιβὴν τὸ θεῖον". καὶ Ἀβένηρος μὲν εἰς τοιοῦτο κατέστρεψε τέλος τὸν βίον.

II.

CAP. II.

Quod, Jebosthoe amicorum insidiis occiso, Davides omnium Israëlitarum imperium obtinuit.

Jebosthus insidiis perit. 2 Regum, c. 4.

CUM autem mortem ejus accepisset Jebosthus Sauli filius, non leviter id tulit, utpote viro orbatus sibi cognato, & qui regnum sibi conciliarat: sed valde commotus erat, magnumque ei dolorem attulit Abeneri interitus. Cæterum & ipse non diu superstes erat; sed *aliquanto post* ex Hieremmonis filiorum (*uni quidem* Banaothæ, alteri vero nomen erat Thannus) insidiis periit. Hi enim cum essent & genere Benjamitæ, & primi ordinis, ideoque existimarint, si Jebosthum perimerent se magna esse à Davide dona consequuturos, sibique munia aut imperatoria aut alia quædam honorifica cessura esse, nacti solum Jebosthum in cubiculo meridiantem & dormientem, cum nec custodes adessent nec *ædium* janitrix vigilaret, sed & ipsa præ labore & opere, quod in manibus erat, & æstu in somnum delapsa esset, ingressi in conclave, ubi Sauli filium dormivisse contigit, ipsum interficiunt.

Jebosthi caput ad Davidem delatum. 2 Regum, c. 4.

Dein præciso capite & per totam noctem & diem itinere facto, ac si ab iis quos læserant fugissent ad eum qui & gratiam accepturus esset, & securitatem daturus, Chebronem pervenerunt: ostensoque Davidi Jebosthi capite, semetipsos ei commendabant, ut propensæ in eum voluntatis, & qui inimicum ejus & regni æmulum de medio sustulissent. At ille non adeo ac sperabant illorum facinore delectatus est. Sed cum dixisset, "O sceleratissimi & jamjam supplicium luituri; num nesciebatis quod à me operæ præmium retulerit Sauli interfector, qui ad me coronam ejus auream apportaverat, & quidem cum ipsius in gratiam eum interemerit, ne ab hostibus caperetur. an à me mutatum & non amplius eundem esse credidistis, ut viris maleficis delectarer, & pro beneficio haberem domini cædem à vobis patratam, qui virum justum suo in cubili jugulastis, & qui neminem ulla unquam injuria affecit, vos vero maxima etiam benevolentia summisque honoribus prosequutus est. Quapropter illi quidem pœnas persolvetis supplicio affecti, itidemque mihi quod ipsum sus-

ΚΕΦ. β'.

Ὅτι, τοῦ Ἰεβόσθου φονευθέντος ἐξ ἐπιβουλῆς φίλων, ἅπασαν τὴν βασιλείαν Δαυίδης παρέλαβεν.

ΑΚούσας δὲ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ὁ Σαούλου παῖς Ἰέβοσθος, οὐ πράως ἤνεγκεν, ἀνδρὸς ἐστερημένος συγγενοῦς καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ παρασχόντος. ἀλλ' ὑπερεπάθησε, καὶ λίαν αὐτὸν ὠδύνησεν ὁ Ἀβενήρου θάνατος. οὐκ [d] ἐπεβίωσε δ' οὐδ' αὐτὸς πολὺν χρόνον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν [e] Ἰερεμμῶνος υἱῶν· [f] Βαναόθᾳ, τῷ δ' ἑτέρῳ [g] Θάννος ὄνομα ἦν· ἐπιβουλευθεὶς ἀπέθανεν. οὗτοι γὰρ ὄντες τὸ μὲν γένος Βενιαμῖται, τοῦ δὲ πρώτου τάγματος, λογισάμενοι δ' ὡς ἂν ἀποκτείνωσι τὸν Ἰέβοσθον, μεγάλων παρὰ Δαυίδου [h] τεύξονται δωρεῶν, ἢ στρατηγίας, ἤ τινος ἄλλης πίστεως τὸ ἔργον αὐτοῖς ἔσται, παρὰ τὸ δωμάτιον μόνον εὑρόντες μεσημβρίζοντα καὶ κοιμώμενον τὸν Ἰέβοσθον, καὶ μήτε τοὺς φύλακας παρόντας, μήτε τὴν θυρωρὸν ἐγρηγορυῖαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐργασίας, [i] ἣν μετεχειρίζετο, καὶ τοῦ καύματος εἰς ὕπνον καταπεσοῦσαν, [k] παρελθόντες εἰς τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ συνέβαινε κατακεκοιμῆσθαι τὸν Σαούλου παῖδα, κτείνουσιν αὐτόν. καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες, [l] καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ποιησάμενοι τὴν πορείαν, ὡς ἂν [m] φυγόντες ἐκ τῶν ἠδικημένων πρὸς τὸν ληψόμενόν τε τὴν χάριν καὶ παρέξοντα τὴν ἀσφάλειαν, εἰς Χεβρῶνα παραγίνονται· καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπιδείξαντες τῷ Δαυίδῃ τὴν Ἰεβόσθου, συνίστων [n] ἑαυτοὺς ὡς εὔνους, καὶ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας ἀνταγωνιστὴν ἀνῃρηκότας. [o] ὁ δ' οὐχ ὡς ἤλπιζον οὕτως αὐτῶν προσεδέξατο τὸ ἔργον. ἀλλ' εἰπὼν, "ὦ κάκιστοι καὶ παραχρῆμα δίκην ὑφέξοντες, οὐκ ἔγνωτε πῶς ἐγὼ τὸν Σαούλου φονέα καὶ τὸν κομίσαντά μοι τὸν χρυσοῦν αὐτοῦ στέφανον ἠμυνάμην· καὶ ταῦτ' ἐκείνῳ χαριζόμενον τὴν ἀναίρεσιν, ἵνα μὴ συλλάβωσιν αὐτὸν οἱ πολέμιοι; ἢ μεταβεβλῆσθαί με, καὶ μηκέτ' εἶναι τὸν αὐτὸν [p] ὑπωπτεύσατε, ὡς χαίρειν κακούργοις ἀνδράσι, καὶ χάριτας ἡγήσασθαι τὰς κυριοκτόνους ὑμῶν πράξεις, ἀνῃρηκότων ἐπὶ τῆς αὐτοῦ κοίτης ἄνδρα δίκαιον, καὶ μηδένα μηδὲν κακὸν ἐργασάμενον, [q] ὑμᾶς δὲ καὶ διὰ πολλῆς εὐνοίας καὶ τιμῆς ἐσχηκότα. [r] διὸ δώσετε ποινὴν μὲν αὐτῷ κολασθέντες, δίκην "δ' ἐ-

z Οὐχ ἡ τυχοῦσα] Sic è Big. Samb. & Vat. οὐ τυχοῦσα γάρ. in Editis, Aliisque.

a Καὶ σώζειν] Καὶ abest Big. Samb. & Epiphan.

b Ἐπίστασθε δὲ, ὡς οὐδὲν ἐγὼ] Ita Big. (Coll. Voss.) & Samb. ἐπίστασθε δὲ, ὡς οὐδὲν Ἰώαβον Bas. & G. ἐγὼ δ' ἐπίσταθ' ὡς οὐδὲν Ἰώαβο. Vat. Verum Epiphanius vertit, *ego novi quod Joab & Abisai Saruiæ filiis nihil prævaleo facere.*

c Σαρουίας] Sic MSS. Σαρουία in Editis.

d Ἐπεβίωσε δ'] Ita Big. (Coll. Voss.) & Samb. nec aliter Vat. nisi quod οὐκ omittat ante ἐπεβίωσε. in Editis, οὐκ ἐπεβίω δ' οὐδ' αὐτὸς π.

e Ἰερέμμωνος υἱῶν·] Ita Big. Samb. Bas. & G. Ῥέμμωνος Vat. & Epiphan. Βρεμῶνος Hen. Ἐρεμῶτος Big.

f Βαναόθᾳ,] Verisimile est aut voculas τῷ μὲν ante Βαναόθᾳ excidisse, aut subintelligendas esse. Βαανααθᾶ ἤτοι Βαανᾶ Vat.

g [illegible]] Ita Bas & G. Θαῦνος Big. & Samb. Ῥίχαμος Vat. forsan pro Ῥήχαβος. nam ι & η, & β & μ sæpe invicem permutantur. *Sed à filiis Remmon, id est Banaa & Recha* (vel *Rechab*) *passus* &c. habet *Epiphanius*. unde inducor ut credam illa, Βαναόθᾳ, τῷ δ' ἑτέρῳ Θάννος ὄνομα ἦν, primo margini apposita fuisse, dein in textum irrepsisse.

h Τεύξονται δωρεῶν,] Τεύξονται Big. & Samb.

i Ἣν μετεχειρίζετο] Ita cum Big. (Coll. Voss.) Samb. & Vat. ἧς μετεχειρίζετο in Editis.

k Παρελθόντες] Λαθόντες παρῆλθον Hen. & Busb. & mox καὶ κτείνουσι.

l Καὶ δι' ὅλης] Καὶ δι' ὅλης νυκτὸς Big. Samb. & Vat.

m Φυγόντες ἐκ τῶν ἠδικημένων] Φεύγοντες in iisdem MSS.

n Ἑαυτοὺς ὡς εὔνους,] Ita Big. Samb. & Vat. αὐτοὺς ὡσεὶ εὔνους Bas. & G. pro quo rectius αὐτοὺς ὡσεὶ εὔνους.

o Ὁ δ' οὐχ ὡς] Sic in iisdem MSS. & Vet. Interpr. in Editis ὁ δ' ὡς οὐκ ἤλπιζον.

p Ὑπωπτεύσατε] Eo modo Big. & Samb. in reliquis [illegible].

q Ὑμᾶς δὲ καὶ] Ita Samb. (Coll. Voss.) & Vat. in reliquis [illegible]

r Διὸ δώσετε] Κολασθέντες οὖν ἐκείνῳ μὲν δώσετε ποινὴν, ἐμοὶ δὲ δίκην νομιοῦντες Busb. & Hen.

s Τὴν

"δι' ἐμοὶ τοῦ, νομίσαντας ἡδέως ἕξειν με [s] τὴν Ιεβόσθου τελευτὴν, τοῦτον ἀνελεῖν. οὐ γὰρ ἐδύνασθε μᾶλλον ἀδικῆσαι "τὴν ἐμὴν δόξαν τοῦθ' ὑπολαβόντες". ταῦτ' εἰπὼν, πᾶσαν αἰκίαν αὐτοὺς αἰκισάμενος, διεχρήσατο· [t] καὶ τὴν Ιεβόσθου κεφαλὴν ἐν τῷ Αβενήρου τάφῳ πάντων ἀξιώσας ἐκήδευσε.

β. Τούτων δὲ [v] τοιοῦτο λαβόντων τέλος, ἧκον ἅπαντες οἱ τοῦ λαοῦ τῶν Εβραίων πρῶτοι πρὸς Δαυίδην εἰς Χεβρῶνα, οἵ τε χιλίαρχοι καὶ ἡγεμόνες αὐτῶν, καὶ παρεδίδοσαν [x] αὐτοὺς, τήν τε εὔνοιαν ἣν ἔτι καὶ Σαούλου ζῶντος εἶχον πρὸς αὐτὸν ὑπομιμνήσκοντες, καὶ τὴν τιμὴν ἣν γινόμενον τότε χιλίαρχον τιμῶντες οὐ διέλιπον· ὅτι τε βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ Σαμουήλου τοῦ προφήτου χειροτονηθείη καὶ παῖδες αὐτοῦ, καὶ ὡς τὴν Εβραίων χώραν αὐτῷ σῶσαι καταγωνισαμένῳ Παλαιστίνους δέδωκεν ὁ Θεὸς, ἐμφανίζοντες. ὁ δὲ ταύτης τε [y] ἀποδέχεται τῆς προθυμίας αὐτοὺς, καὶ παρακαλέσας διαμένειν, οὐ γὰρ ἔσεσθαι μετάνοιαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ τοιούτους εἶναι, κατευωχήσας καὶ φιλοφρονησάμενος, ἔπεμψε τὸν λαὸν [z] παρ' αὐτὸν ἄξοντας ἅπαντα. καὶ συνῆλθον, ἐκ μὲν τῆς Ιούδα φυλῆς ὁπλιτῶν ὡς ὀκτακόσιοι καὶ ἑξακισχίλιοι, φοροῦντες ὅπλα θυρεὸν καὶ [a] σιρομάστην. οὗτοι δὲ τῷ Σαούλου παιδὶ παρέμενον. τούτων γὰρ χωρὶς ἡ Ιούδα φυλὴ τὸν Δαυίδην ἀπέδειξε βασιλέα. ἐκ δὲ τῆς Συμεῶνος φυλῆς ἑπτακισχίλιοι καὶ ἑκατόν. ἐκ δὲ τῆς Λευίτιδος τετρακισχίλιοι ἑπτακόσιοι, [b] ἔχοντες ἄρχοντα [c] Ιώδαμον. [d] μετὰ τούτους ἦν ὁ ἀρχιερεὺς [e] Σάδωκος, σὺν εἴκοσι καὶ δύο συγγενέσιν ἡγεμόσιν. ἐκ δὲ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς ὁπλῖται [f] τετρακισχίλιοι. ἡ γὰρ φυλὴ περιέμενεν ἔτι τὸν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Σαούλου τινὰ βασιλεῦσαι προσδοκῶσα. ἐκ δὲ τῆς Εφραίμου φυλῆς δισμύριοι καὶ ὀκτακόσιοι, [g] τῶν δυνατωτάτων καὶ κατ' ἰσχὺν διαφερόντων. ἐκ δὲ τῆς [h] Μανασσίτιδος φυλῆς τοῦ ἡμίσεος μύριοι ὀκτακισχίλιοι [i] τῶν δυνατωτάτων. ἐκ δὲ τῆς Ισαχάρου φυλῆς [k] διακόσιοι μὲν [l] οἱ προγινώσκοντες τὰ μέλλοντα, [m] ὁπλῖται δὲ δισμύριοι. ἐκ δὲ τῆς Ζαβουλῶνος φυλῆς, ὁπλιτῶν ἐπιλέκτων, πέντε μυριάδες, αὕτη γὰρ ἡ φυλὴ [n] μόνη πᾶσα πρὸς Δαυίδην συνῆλθεν. οὗτοι πάντες τὸν αὐτὸν ὁπλισμὸν εἶχον τοῖς [o] τῆς Γάδου φυλῆς. ἐκ δὲ τῆς [p] Νεφθαλίτιδος φυλῆς ἐπίσημοι καὶ ἡγεμόνες χίλιοι, ὅπλοις χρώμενοι θυρεῷ καὶ δόρατι. ἠκολούθει δὲ ἡ φυλὴ [q] ἀναρίθμητος οὖσα. ἐκ δὲ τῆς Δανίτιδος φυλῆς ἐκλεκτοὶ [r] δισμύριοι ἑπτακισχίλιοι ἑξακόσιοι. ἐκ δὲ τῆς [s] Ασείρου φυλῆς μυριάδες τέσσαρες. ἐκ δὲ τῶν [t] δύο φυλῶν τῶν πέραν τοῦ Ιορδάνου καὶ τοῦ λοιποῦ τῆς Μανασσίτιδος φυλῆς, [v] ὡπλισμένων θυρεῷ καὶ δορὶ καὶ περικεφαλαίᾳ καὶ ῥομφαίᾳ, μυριάδες δώδεκα. καὶ αἱ λοιπαὶ φυλαὶ ῥομφαίαις ἐχρῶντο. [x] τοῦτο δὴ τὸ πλῆθος εἰς Χε-

"tuleritis, arbitrati me ex ejus interitu gaudio "exsultaturum. haud enim gravius existimatio-"nem meam lædere potuistis, quam hujusmodi de "me suspicione". Cum hæc, *inquam*, dixisset, jussit eos omne genus tormentis excruciatos ad mortem duci: caputque Jebosthi omni cum honore in sepulchro Abeneri sepelivit.

Davides Jebosthi cæsores interfici jubet. 2 Regum, c. 4.

2. His itaque finitis, universi Hebræorum proceres ad Davidem Chebronem convenerunt, cum tribunis ac ducibus eorum, & semetipsos *ei* tradiderunt, cum suam in illum vivente adhuc Saulo benevolentiam commemorantes, tum honorem quo illum dum tribunus esset prosequi non destiterunt; simul etiam testificantes, quod à Deo per Samuelum prophetam rex una cum suis filiis declaratis fuerit, eique soli concesserit Deus ut debellatis Palæstinis terram Hebræorum *illis* conservaret. At ille, alacri hoc in se studio collaudato, hortatusque ut in cœptis permanerent (non enim fore ut eos unquam pœniteat quod tales se præstiterint) convivio & omni comitate exceptos remisit, ut populum universum ad ipsum adducerent. Et convenerunt *ad eum* ex Judæ quidem tribu armatorum circiter sex millia & octingenti, arma gestantes scutum & lanceam. Hi vero Sauli filio adhæserant. nam seorsim ab illis Judæ tribus Davidem regem creaverat. Ex Symeonis autem tribu septem millia & centum. Ex Levitica vero quatuor millia & septingenti, Iodamum principem habentes. Post hos veniebat Sadocus pontifex cum XXII. cognatis ducibus. Ex tribu autem Benjamitide quater mille ad militiam parati. hæc enim tribus adhuc suspensa erat exspectatione alicujus ex genere Sauli regnaturi. Ex tribu vero Ephraïmitide viginti millia & octingenti ex potentissimis & viribus præstantissimis. Ex dimidia vero tribu Manassitide octodecim millia potentissimorum. Ex tribu autem Isachari ducenti quidem futurorum præscii, armatorum vero viginti millia. Ex tribu autem Zabulonis militum lectissimorum quinquaginta millia. hæc enim tribus sola cum omnibus suis ad Davidem confluebat. qui omnes eadem arma gerebant quæ tribus Gadi. Ex tribu vero Nephthalitide viri insignes & duces mille, armis utentes scuto & hasta. atque *eos* sequebatur tribus *sua*, innumera fere multitudo. Ex tribu autem Danitide selectorum viginti septem millia & sexcenti. Ex tribu vero Aseri quadraginta millia. Ex duabus autem tribubus Transjordanianis atque parte altera tribus Manassitidis centum viginti millia, quibus arma erant scutum & hasta galeaque ac gladius. Reliquæ etiam tribus gladiis utebantur. Hæc itaque multitudo ad Davidem Chebro-

Davides ab universis Israëlitis rex creatur. 2 Regum, c. 5.

s Τὴν Ιεβόσθου τελευτὴν,] Τῇ Ιεβόσθου τελευτῇ *Big. Samb.* & *Vat.* τῇ τοῦ Ιεβόσθου τελευτῇ *Hen.* & *Busb.*

t Καὶ τὴν Ιεβόσθου] Τὴν δὲ Ιεβόσθου *Busb. Hen.* & *Vat.*

v Τοιοῦτο λαβόντων] Τοιοῦτον *Big. Samb.* & *Vat.*

x Αὐτοὺς,] Ita cum *Samb.* αὐτοὺς *Bas.* & *G.* ἑαυτοὺς *Busb.* & *Hen.*

y Αποδέχεται τῆς προθυμίας] Δεξάμενος *Hen.* & *Busb.*

z Παρ' αὐτὸν ἄξοντας] Illa παρ' αὐτὸν inserui auctoritate quinque *MSS.*

a Σιρομάστην.] Ita *Big.* & *Samb.* in *reliquis* σιρομάστην. HUDS. Σιρομάστης (Gen. σιρομάστην) λόγχη, δόρυ, ῥομφαία *Hesych.* Rufinus etiam *lanceas* vertit. sæpe LXX. usi voce σειρομάστης pro lancea. Num. xxv. 7. Jud. v. 8. &c. *Hebr.* רמח vid. infr. lib. VIII. c. 10. §. 1. σειρομάστας· & ejusd. lib. c. 12. §. 1. σειρομάστην. SPANH.

b Επτακόσιοι,] Εξακόσιοι in *Bibliis S.* 1 *Paralip.* c. 12. v. 26. & *sexcenti* in aliquot *Epiphanii* codicibus.

c Ιώδαμον.] Ιωδαὲ LXXII.

d Μετὰ τούτους ἦν] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* recte. μετὰ τούτων in *Editis*, *Aliisque*: quorum errorem notavit *Schotanus* tom. 2. *Bibl. Hist. S.* p. 673.

e Σάδωκος,] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *cæteris* Σάδακος.

f Τετρακισχίλιοι.] Τρισχίλιοι juxta *Biblia S.*

g Τῶν δυνατωτάτων] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* antea in *Editis* οἱ τῶν δ.

h Μανασσίτιδος φυλῆς] Μανασσήτιδος *Big.* & *Samb.*

i Τῶν δυνατωτάτων.] Illa τῶν δυνατωτάτων è *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

k Διακόσιοι μὲν οἱ προγινώσκοντες τὰ μέλλοντα,] LXX. γινώσκοντες σύνεσιν εἰς τοὺς καιρούς· *Vulg.* Viri, qui noverant singula tempora. *Hebraizantes* scientes intelligentiam in temporibus. SPANH.

l Οἱ προγινώσκοντες τὰ μέλλοντα,] Rationis temporum periti & scientes quid esset Israelitis faciendum *S. Literæ.* Vide *Casp. Sanctium* ad 1 *Paralip.* c. 12. & *J. Clericum.*

m Οπλῖται δὲ] Unde accepit illos vicies mille armatos? non ex *Sacris Literis.*

n Μόνη] Abest à *Coll. Voss.*

o Τῆς Γάδου] Τοῦ Γάδου *Coll. Voss.*

p Νεφθαλίτιδος] Νεφαλίμου *Vat.*

q Αναρίθμητος οὖσα.] Τριακονταεπτὰ χιλιάδας ex ea tribu numerant *S. Literæ.*

r Δισμύριοι ἑπτακισχίλιοι] Ita cum *Vat.* & melioribus *Epiphanii* Codicibus. in *Græcis cæteris* desunt ἑξακόσιοι, & juxta *Latinorum* aliquot πεντακόσιοι legendum pro ἑξακόσιοι. Ex textu *Hebraïco* δισμύριοι ὀκτακισχίλιοι ἑξακόσιοι. verum δισμύριοι ὀκτακισχίλιοι ὀκτακόσιοι ex LXXII.

s Ασείρου φυλῆς] Ασήρου *Big.* & *Samb.*

t Δύο φυλῶν] Δυοῖν *Vat.*

v Ωπλισμένων] Ωπλισμένων θυρεὸν καὶ δόρυ καὶ περικεφαλαίαν καὶ ῥομφαίαν *Big.* & *Samb.* ὁπλισμένων θυρεὸν καὶ δόρυ καὶ περικεφαλαίας καὶ ῥομφαίας *Vat.*

x Τοῦτο δὴ τὸ πλῆθος] Τοῦτο δὲ πᾶν τὸ πλ. *Samb.* & *Vat.*

bronem conveniebat cum multo apparatu frumenti & vini, cæterorumque ad victum commodorum, & ad Davidem regem creandum concordarunt omnes. Cum vero tribus diebus festa celebrasset populus & epulatus esset in Chebrone, Davides cum omnibus *his copiis* illinc motis Hierosolyma est profectus.

Populus à Davide convivio excipitur.

βρῶνα πρὸς Δαυίδην [y] συνῆλθε, μετὰ πολλῆς παρασκευῆς σιτίων καὶ οἴνου, καὶ τῆς πρὸς τροφὴν πάντων, καὶ μιᾷ γνώμῃ τὴν Δαυίδου βασιλείαν ἐκύρωσαν. ἐπὶ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἑορτάσαντος τοῦ λαοῦ, καὶ κατευωχηθέντος [z] ἐν Χεβρῶνι, [a] ὁ Δαυίδης μετὰ πάντων ἐκεῖθεν ἄρας ἧκεν εἰς Ἱεροσόλυμα.

CAP. III.

Ut Davides, obsessis Hierosolymis captaque urbe, Chananæos quidem ex ea ejecit; Judæis vero habitandam dedit.

Jebusæi vero qui *tum* urbem incolebant, Chananæorum & ipsi generis sunt, cum illi *suas* occlusissent portas, atque homines cæcos & claudos & quosvis mutilos, in derisionem regis, imposuissent muro, dicerentque mutilos impedituros ne ipse ingrederetur (hæc autem faciebant præ contemptu ob murorum *suorum* firmitatem) ad iram concitatus Hierosolyma cœpit oppugnare. Et cum multum studii & alacritatis adhibuisset, (quasi ex ejus expugnatione statim vires *& potentiam suam* ostenderet, metumque incuteret aliis, si qui similiter ac illi in ipsum affecti essent) vi urbem inferiorem occupat. Cum vero arx adhuc remaneret, statuit rex pollicitatione præmii & honorum milites ad rem fortiter gerendam alacriores reddere: promisitque se ei totius exercitus imperium daturum esse, qui per subjecta præcipitia in arcem evasisset. Cum vero eò certatim omnes eniterentur, & cupiditate præfecturæ accensi nullum laborem sustinere detrectarent, Joabus Saruiæ filius alios prævenit, & arce conscensa ad regem clamavit, *promissum* copiarum imperium postulans.

Hierosolyma aggreditur Davides adversum Jebusæos. 2 Regum, c. 5.

Urbem expugnat. 2 Regum, c. 5.

Arcem occupat Davides, Joabo rem fortiter gerente.

III. 2. Cum autem *rex* Jebusæos ex arce ejecisset, & ipse Hierosolyma instaurasset, urbem ipsam Davidis appellavit, & quamdiu *omnium Israëlitarum* imperium tenuit in ea habitabat. cæterum tempus, quo apud Chebronem solius tribus Judæ rex fuit, erat septem annorum & mensium sex. Postquam autem Hierosolymis regiam suam constituerat, res ei indies magis magisque splendidæ esse cœperunt, Deo curante ut meliore essent conditione, & *nova subinde* incrementa caperent. Quin & Hiramus Tyriorum rex missa legatione amicitiam cum eo & societatis fœdus iniit. misit etiam ad eum & dona *quædam*, ligna cedrina, atque artifices, fabros lignarios & ædificatores, qui regiam *ei* Hierosolymis exstruerent. Davides autem, & urbem inferiorem complexus & arce cum ea conjuncta, *ex utrisque* unum corpus effecit: atque mœnibus circumpositis curatorem illorum Joabum constituit. Primus itaque Davides, pulsis ex Hierosolymis Jebusæis, de suo nomine civitatem appellavit. nam sub Abramo progenitore no-

Davides Jebusæos ejicit ex arce, urbemque instauratam Davidis nuncupat. 2 Regum, c. 5.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς πολιορκήσας Ἱεροσόλυμα Δαυίδης, καὶ λαβὼν τὴν πόλιν, ἐξέβαλεν μὲν ἐξ αὐτῆς τοὺς Χαναναίους· ἐνῴκισε δὲ εἰς αὐτὴν Ἰουδαίους.

Τῶν δὲ κατοικούντων τὴν πόλιν Ἰεβουσαίων, γένος δ' εἰσὶν οὗτοι Χαναναίων, ἀποκλεισάντων αὐτῷ τὰς πύλας, καὶ τοὺς πεπηρωμένους τὰς ὄψεις καὶ τὰς βάσεις καὶ πᾶν τὸ λελωβημένον στησάντων [b] ἐπὶ χλεύῃ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ λεγόντων κωλύειν αὐτὸν εἰσελθεῖν τοὺς [c] ἀναπήρους, ταῦτα δὲ ἔπραττον καταφρονοῦντες τῇ τῶν τειχῶν ὀχυρότητι, ὀργισθεὶς πολιορκεῖν ἤρξατο τὰ Ἱεροσόλυμα. καὶ πολλῇ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ χρησάμενος [d] ὡς διὰ τοῦ ταύτην ἑλεῖν εὐθὺς ἐμφανίζων τὴν ἰσχὺν, καὶ [e] καταπληξόμενος εἴ τινες ἄρα καὶ ἄλλοι τὸν αὐτὸν ἐκείνοις τρόπον διέκειντο πρὸς αὐτὸν, λαμβάνει κατὰ κράτος τὴν κάτω πόλιν. ἔτι δὲ τῆς ἄκρας λειπομένης, ἔγνω τιμῆς ὑποσχέσει καὶ γερῶν ὁ βασιλεὺς προθυμοτέρους ἐπὶ τὰ ἔργα τοὺς στρατιώτας παρασκευάσαι, καὶ τῷ διὰ τῶν ὑποκειμένων φαράγγων ἐπὶ τὴν ἄκραν ἀναβάντι καὶ ταύτην ἑλόντι στρατηγίαν [f] ἅπαντος τοῦ λαοῦ δώσειν ἐπηγγείλατο. πάντων δὲ φιλοτιμουμένων ἀναβῆναι, καὶ μηδένα πόνον ὀκνούντων ὑφίστασθαι δι' ἐπιθυμίαν τῆς στρατηγίας, ὁ [g] Σαρουίας παῖς Ἰώαβος ἔφθη τοὺς ἄλλους, καὶ [h] ἀναβὰς ἐβόησε πρὸς τὸν βασιλέα, τὴν στρατηγίαν ἀπαιτῶν.

β'. [i] Ἐκβαλὼν δὲ τοὺς Ἰεβουσαίους ἐκ τῆς ἄκρας, [k] καὶ αὐτὸς ἀνοικοδομήσας τὰ Ἱεροσόλυμα, [l] πόλιν αὐτὴν Δαυίδου προσηγόρευσε, καὶ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν αὐτῇ διέτριβε βασιλεύων. ὁ δὲ χρόνος ὃν τῆς Ἰούδα φυλῆς ἦρξε μόνης [m] ἐν Χεβρῶνι ἐγένετο ἔτη ἑπτὰ καὶ μῆνες ἕξ. ἀποδείξας δὲ [n] βασίλειον τὰ Ἱεροσόλυμα, λαμπροτέροις ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐχρῆτο τοῖς πράγμασι, τοῦ Θεοῦ προνοουμένου κρείττω ποιεῖν αὐτὰ καὶ λαμβάνειν ἐπίδοσιν. πέμψας δὲ πρὸς αὐτὸν [o] καὶ Εἴραμος ὁ Τυρίων βασιλεὺς φιλίαν καὶ συμμαχίαν συνέθετο. ἔπεμψε δ' αὐτῷ καὶ δωρεὰς, ξύλα κέδρινα, καὶ τεχνίτας, ἄνδρας τέκτονας καὶ οἰκοδόμους, οἳ [p] κατασκευάσειαν βασίλειον ἐν Ἱεροσολύμοις. Δαυίδης δὲ τήν τε [q] κάτω πόλιν περιλαβὼν, καὶ τὴν ἄκραν [r] συνάψας αὐτῇ, ἐποίησεν ἓν σῶμα· καὶ περιτειχίσας ἐπιμελητὴν τῶν τειχῶν κατέστησεν Ἰώαβον. [s] πρῶτος οὖν Δαυίδης τοὺς Ἰεβουσαίους ἐξ Ἱεροσολύμων ἐκβαλὼν, ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσε τὴν πόλιν. ἐπὶ γὰρ Ἀβράμου τοῦ προγόνου ἡμῶν [t] Σόλυμα ἐκαλεῖτο. μετὰ ταῦτα δὲ [v] αὐτὴν φασί τινες ὅτι καὶ Ὅμη-

y Συνῆλθε,] Συνῆλθον solus *Samb.*

z Ἐν Χεβρῶνι,] Ita cum *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* ἐν τῇ Χεβρῶνι.

a Ὁ Δαυίδης] Ὁ βασιλεὺς *Busb.* & *Hen.*

b Ἐπὶ χλεύῃ] Ita cum *Samb. Busb.* & *Hen.* in *reliquis* ἐπιχλεύῃ.

c Ἀναπήρους,] Vide *Seb. Castalionis* Annotationem ad 2 *Regum*, c. 5. v. 8, & *J. Clericum* ad locum eundem.

d Ὡς διὰ τοῦ ταύτην] Ita cum *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* in *Editis*, *Aliisque* ὡς διὰ τοῦ αὐτὴν ἑλεῖν.

e Καταπληξόμενος] Καταπληξάμενος *Samb.* & *Vat.*

f Ἅπαντος τοῦ λαοῦ] Παντὸς *Big.* & *Samb.*

g Σαρουίας παῖς Ἰώαβος] Ita cum *Vat.* ut supra p. 368. v. 7. in *aliis* Σαρουία.

h Ἀναβὰς ἐβόησε] Sic in *MSS.* in *Editis* καὶ ἀνεβόησεν ἀναβάς.

i Ἐκβαλὼν δὲ] Ἐκβαλὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς Ἰεβ. legisse videtur *Vet Interpr.*

k Καὶ αὐτὸς ἀνοικοδομήσας] Aliter *Epiphanius*, qui vertit, *& reædificans civitatem, eam Hierosolymam nuncupavit.* Verum sic sibi contradiceret *Josephus*, qui (libro VII. *de Bello Jud*, c. 18.) dicit, hoc nomen ei à Melchisedeco positum esse, cum antea Solyma vocaretur.

l Πόλιν αὐτὴν] Non recte toti urbi id nomen factum esse dicit *Schotanus* in *Bibl. S. Hist.* tom. 2. p. 677. Verum totam civitatem Davidis nomine compellatam, ostendit *Villalpandus* in *Apparatu*, part. 1. l. 1. c. 7.

m Ἐν Χεβρῶνι ἐγένετο] Ἐν τῇ Χεβρῶνι solus *Vat.*

n Βασίλειον] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* βασίλεια ὄντα τὰ Ἱεροσόλυμα.

o Καὶ Εἴραμος] Illud καὶ adjectum esse volui; quod καὶ Χείραμος vel καὶ Εἴρωμος habeant melioris notæ *MSS.*

p Κατασκευάσειαν] Ita *Samb.* in *cæteris* κατεσκευάσειαν.

q Κάτω πόλιν] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* favente contextu. ἄνω in *Editis*, *Aliisque*.

r Συνάψας] Sic quinque *MSS.* συνάψας ἐν αὐτῇ in *Editis*.

s Πρῶτος οὖν] Πρῶτον *Vat.*

t Σόλυμα ἐκαλεῖτο.] Ἱεροσόλυμα *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* & mox τὰ ante Σόλυμα desideratur in *Iisdem MSS.*

v Αὐτὴν φασὶ] Puto vel αὐτὴν, vel ταῦτα post Ὅμηρος redundare.

Ομηρος ταῦτα ὠνόμασεν [x] Σόλυμα· [y] τὸ γὰρ ἱερὸν τὰ Σόλυμα κατὰ τὴν Εβραίων ὠνόμασε γλῶσσαν, ὅ ἐστιν ἀσφάλεια. ἦν δὲ πᾶς ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς Ιησοῦ τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ Χαναναίους στρατείας, καὶ τοῦ πολέμου καθ' ὃν κρατήσας αὐτῶν κατένειμε ταύτην τοῖς Εβραίοις, καὶ οὐκ ἔτι τοὺς Χαναναίους ἐκβαλεῖν ἐξ Ιεροσολύμων ἐδυνήθησαν οἱ Ισραηλῖται μέχρις οὗ Δαυίδης αὐτοὺς ἐξεπολιόρκησεν [z] ἔτη πεντακόσια καὶ πεντεκαίδεκα.

γ'. Ποιήσασθαι δὲ καὶ [a] μνήμην [b] Ορόννα, πλουσίου μὲν ἀνδρὸς τῶν Ιεβουσαίων, οὐκ ἀναιρεθέντος δὲ ἐν τῇ Ιεροσολύμων πολιορκίᾳ ὑπὸ Δαυίδου διὰ τὴν [c] πρὸς τοὺς Εβραίους εὔνοιαν αὐτοῦ, καί τινα καὶ χάριν καὶ σπουδὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην τὸν βασιλέα, ἣν μικρὸν ὕστερον εὐκαιρότερον σημανῶ. ἔγημε δὲ καὶ ἄλλας γυναῖκας πρὸς ταῖς οὔσαις αὐτῷ Δαυίδης, καὶ παλλακὰς ἔσχεν. ἐποιήσατο δὲ καὶ παῖδας [d] ἕνδεκα ἀριθμὸν, οὓς προσηγόρευσεν [e] Αμνους, Εμνους, [f] Εβαν, Νάθαν, Σολομῶν, Ιεβάρ, Ελιὴν, Φάλνα, [g] Ηνναφὴν, Ιενάε, Ελιφαλέ· ἔτι δὲ καὶ θυγατέρα Θαμάραν. τούτων οἱ μὲν ἐννέα ἐξ εὐγενίδων ἦσαν γεγονότες· οὓς δὲ τελευταίους εἰρήκαμεν δύο, ἐκ τῶν παλλακίδων. Θαμάρα δὲ ὁμομήτριος Αβεσαλώμῳ ἦν.

ſtro Solyma vocabatur. Poſthac vero, dicunt nonnulli, etiam ab Homero urbem hanc Solyma appellatam. * Templum enim ex Hebræorum lingua Solyma nominavit, quod ſecuritatem denotat. Erat autem tempus omne, ex quo Jeſus imperator exercitum in Chananæos eduxit, eiſque bello devictis regionem Hebræis diſtribuit, atque ex Hieroſolymis Chananæos ejicere nunquam potuerunt Iſraëlitæ uſque dum Davides eos expugnaret, annorum quingentorum & quindecim.

Oronna Jebuſæus Davidis amicus.

3. Convenit autem hic Oronnam memorare, virum quidem inter Jebuſæos opulentum, non vero interemptum in Hieroſolymorum obſidione à Davide, propter ejus erga Hebræos benevolentiam, & quoddam beneficium pariter ac ſtudium, quo regem ipſum proſequutus eſt, ut paulo poſt loco magis opportuno declarabo. Quin & Davides, præter eas quas habuit, uxores alias duxit, & concubinas ſibi adſciſcebat. Procreavit autem & liberos undecim, quorum nomina erant, Amnos, Emnos, Eban, Nathan, Solomon, Jeban, Elien, Phalna, Ennaphen, Jenaë, Eliphale: & præterea filiam Thamaram. Horum novem quidem ex † ingenuis nati erant; duo vero, quos proxime nominavimus, ex concubinis. Thamara autem ex eadem matre erat cum Abeſalomo.

Davidis filii Hieroſolymis nati. 2 Regum, c. 5. 1 Paral. c. 3. & c. 15.

ΚΕΦ. δ'.

Οτι Δαυίδης, στρατευσάντας ἐπ' αὐτὸν Παλαιστίνους ἐν Ιεροσολύμοις νικήσας, τὴν τοῦ Θεοῦ κιβωτὸν μετακομίζει εἰς Ιεροσόλυμα, καὶ ναὸν κατασκευάζειν βουλεύεται.

ΓΝόντες δ' οἱ Παλαιστῖνοι τὸν Δαυίδην, βασιλέα [h] ὑπὸ τῶν Εβραίων ἀποδεδειγμένον, στρατεύουσιν ἐπ' αὐτὸν εἰς Ιεροσόλυμα· καὶ καταλαβόμενοι [i] τὴν κοιλάδα τῶν [k] Γιγάντων καλουμένην, τόπος δέ ἐστιν οὐ πόρρω τῆς πόλεως, ἐν αὐτῇ στρατοπεδεύονται. ὁ δὲ τῶν Ιουδαίων βασιλεύς· οὐδὲν γὰρ ἄνευ προφητείας, καὶ τοῦ κελεῦσαι τὸν Θεὸν, καὶ περὶ τῶν ἐσομένων λαβεῖν ἐγγυητὴν ἐκεῖνον ἑαυτῷ, ποιεῖν ἐπέτρεπεν· ἐκέλευσε τὸν ἀρχιερέα, τί δοκεῖ τῷ Θεῷ, καὶ [l] ποδαπὸν ἔσται τὸ τῆς μάχης τέλος, προλέγειν αὐτῷ. προφητεύσαντος δὲ νίκην καὶ κράτος, ἐξάγει τὴν δύναμιν ἐπὶ τοὺς Παλαιστίνους· καὶ γενομένης συμβολῆς, αὐτὸς [m] κατόπιν αἰφνιδίως

IV.

CAP. IV.

Quod Davides, victis Palæſtinis qui ei bellum intulerant, arcam Dei transfert Hieroſolyma; & de Templo exſtruendo deliberat.

Davides Palæſtinos vincit. 2 Regum, c. 5.

AT Palæſtini, poſtquam Davidem regem ab Hebræis creatum intellexerunt, exercitum in eum ducunt Hieroſolyma; & occupata valle quæ Gigantum appellatur (locus autem eſt non procul ab urbe) in ea caſtra metantur. Judæorum vero rex (nihil enim ſine vaticinio, aut Dei juſſu, ejuſve de futuris ſponſione non innixus ſibi facere permittebat) præcepit pontifici, ut quid Deo placeat, & qualis foret prælii eventus, ſibi prædiceret. Cum autem victoriam & imperium prænunciaſſet, copias in Palæſtinos educit; pugnaque inita, ipſe, à tergo hoſtes ex improviſo adortus, alios qui-

x Σόλυμα] Conf. lib. I. c. XI. §. 1. τὴν μέντοι Σόλυμα, ὕστερον ἐκάλεσαν Ιεροσόλυμα· Vid. itidem de bell. Jud. lib. VI. c. 4. §. 1. Ιεροσόλυμα τὴν πόλιν προσηγόρευσε, Σόλυμα καλουμένην πρότερον· quaſi id nomen ab ipſo Melchiſedeco fuiſſet impoſitum. Errorem hunc Joſephi, quaſi Græcum nomen fuiſſet inditum à Chananæis, urbibus nec conditis, tangit Bochart. de Cel. Ph. p. 795. Vid. lib. I. Antiq. Jud. c. XI. §. 1. ubi non à Melchiſedeco, ſed ſequutis demum ætatibus Ιεροσόλυμα dicta traditur. Hieroſolyma ab Homero juxta quoſdam Σόλυμα dicta. Hieron enim Hebræa lingua *munitio* eſt. *Rufinus.* SPANH.

y Τὸ γὰρ ἱερὸν] Locus hic vexatiſſimus mire exercuit Eruditorum ingenia: qui nihil aliud ex eo collegerunt quam *Joſephum* Hebraïcæ linguæ ignarum fuiſſe, & peccaſſe in Etymo *Hieroſolymorum*, dum vocis originem partim ex Hebræa partim ex Græca arceſſit lingua. Iis vero reſpondet *Iſ. Voſſius* (in *Epiſt.* ad *Colvium*, p. 395.) minime fieri potuiſſe ut *Joſephus*, qui libro *contra Apionem* ibridas id genus voces ridet Græcoſque ſugillat *Hieroſolymorum* vocabulum è ſua lingua derivantes, ex Hebræo ſimul & Græco conflatum eſſe crediderit: at cum alibi ſcribat Hieroſolymis nomen inditum eſſe, poſtquam Melchiſedecus templum ibi ſtruxit, non Græcam vocem ἱερὸν, ſed Hebraïcum idem ſignificantem reſpexiſſe, nempe ירא. Quam ſententiam firmat ex verbis ſequentibus: quibus cum ex aliorum mente dixerit *Homerum* urbis hujus meminiſſe ſub *Solymorum* nomine, de ſuo mox ſubjungit (ut legi debet) τὸ γὰρ ἱερὸ ἱερὸν, τὰ Σόλυμα κατὰ τὴν Εβραίων ὠνόμασαν γλῶσσαν, ὅ ἐστιν ἀσφάλεια. nam Ιεροσόλυμα pro Σόλυμα habent *MSS.* voce ἱερὸν in alienum migrante locum: & ירא ſeu יראה & ἱερὸς pro eodem accipiuntur etiam apud *Rabbinos*, qui *deos*, *idola*, *delubra*, & *ſancta* præcipue gentium ſic appellant. *Jeruſalem* itaque *Joſepho* eſt *ſanctum pacis*: ſeu, ut ipſe maluit, *ſanctum ſecuritatis*. Verum vix eſt ut credam verba illa τὸ γὰρ ἱερὸν &c. eſſe à *Joſepho*.

* *Templum enim ex Hebræorum lingua Solyma nominavit, quod ſecuritatem denotat.*] Hieron enim Hebræa lingua munitio eſt. Erat autem &c. *Epiphan.*

z Ετη πεντακόσια] Hunc numerum verum eſſe demonſtrat *Iſ. Voſſius* in *Chronol. S.* c. VI.

a Μνήμην Ορόννα, πλουσίου μὲν ἀνδρὸς] Hic *Gen.* ὀρφόνα. de quo infra cap. 13. §. 4. ubi vocatur Οροννᾶ *Gen.* SPANH.

b Ορόννα, πλουσίου μὲν ἀνδρὸς] Ita placuit reſcribere, prout infra occurrit. Hic in *Editis* Ορφόνα, in *MSS.* Ορφνᾶ, *Orpham* in *Epiphanii* libris. *Araunah* habet textus *Hebraïcus*, Ορνὰ LXX.

c Πρὸς τοὺς Εβραίους] Πρὸς Εβραίους *Vat.*

d Ενδεκα] Εννέα τὸν ἀριθμὸν *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* male, ut patet ex ſequentibus, v. 17. & 18. Nomina filiorum apud *Epiphanium* ſic ſe habent; *Amnon*, *Ellus*, *Eban*, *Nathan*, *Salomon*, *Jebar*, *Eliel*, *Falna*, *Ennaphim*, *Inas*, *Eliſal.* Innumeras & monſtroſas illorum varietates (quas nobis tam in *Græcis* quam *Latinis* exhibent *MSS.*) referre piget, præſertim cum conſtat *Joſephum* hic ſequutum eſſe corruptam Editionem τῶν ο'. ut notavit *Schotanus*, quem videſis in *Bibl. Hiſt. S.* tom. 2*do* p. 695.

e Αμνους,] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* Αμας.

f Εβαν,] Sic è *Cod. Vat.* Εβαννάβαν perperam in *Editis*, *Aliiſque.*

g Ηνναφὴν,] *Coll. Voſſ.* Νάφην.

† *Ingenuis nati erant*;] *Al.* legitimis uxoribus.

h Υπὸ τῶν Εβραίων] Απὸ τῶν Εβραίων δεδειγμένον *Vat.*

i Τὴν κοιλάδα τῶν] Εν τῇ κοιλάδι τῶν Τιτάνων II Sam. V. v. 22. בעמק רפאים. SPANH.

k Γιγάντων καλουμένην,] Τιτάνων *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* & nunc quidem Τιτάνων, nunc Γιγάντων LXXII. Τοὺς γίγαντας καὶ Τιτᾶνας ὠνόμαζον. ὁ δὲ Εβραῖος Ραφαεὶμ αὐτοὺς κέκληκεν. *Theodoret.* in 2 *Regum.* ΕΡΩΤ. ιζ'. Videſis *J. Clericum* ad *Joſ.* c. XV. p. 41.

l Ποδαπὸν] Forte ποταπόν. CCCC.

m Κατόπιν αἰφνιδίως] Ita cum *Samb.* (*Coll. Voſſ.*) & *Big.* κατ' ὄπιν in *Editis*, *Aliiſque.* HUDS. Κατ' ὄπιν vel κατόπιν, ὄπισθεν· *Heſych.* SPANH.

quidem eorum occidit, alios vero in fugam vertit. Nemo autem suspicetur exiguum Palæstinorum exercitum contra Hebræos venisse, ex celeritate cladis & quod nihil magni aut memoratu digni gesserint ignavos timidosque exstitisse conjiciens, sed sciat Syriam omnem & Phœnicen, & præterea alias gentes multas pugnacesque illis auxilium tulisse bellique participes fuisse. Quod solum etiam causa erat, cur tam sæpe victi, ac, multis myriadibus amissis, denuo bellum cum Hebræis majoribus viribus redintegrarint. Quippe cum pugnis istis res illis tam male ceciderint, copiis triplo majoribus in Davidem irruebant, & eodem loco quo antea castra posuerunt. Rege autem Israëlitarum iterum Deum interrogante, quinam exitus pugnæ futurus esset, præmonet pontifex, ut in sylva quæ vocatur Planctus (non procul quidem ab hostium castris) exercitum contineret, ipsum vero non prius moveret, pugnamve iniret, quàm sylva nullo perflante vento agitaretur. At simul ac sylva concussa erat, tempusque aderat quod Deus ei prædixerat, nihil moratus, ad victoriam jamjam paratam atque omnem extra aleam positam egrediebatur. Ejus enim impetum non sustinuerunt hostium phalanges; Sed statim à primo congressu in fugam versis multa cum cæde ingruit, & illos quidem persequitur usque ad urbem Gazara (illa autem regionis illorum limes est extremus) dein castris eorum direptis, ubi multas opes deprehendit, Deos etiam illorum disperdebat.

Secundo prælio eos fundit fugatque. 2 Reg. c. 5.

2. Cum autem & hanc pugnam adeo feliciter confecisset, visum est Davidi, de communi seniorum & ducum & tribunorum consilio, ex omni *illorum* regione ad se accersi tribulium quotquot integra erant ætate, deinde sacerdotes ac Levitas; atque ita *una* profectos *ad oppidum* Cariathiarim arcam Dei ex isto *loco* Hierosolyma transferre, eaque illic deinceps collocata adorare cum sacrificiis aliisque quibus numen delectatur honoribus. Si enim dum adhuc Saulus regnaret hæc præstitissent, nihil mali eis accidisset. Omni igitur populo sicuti decretum fuerat congregato, rex ad arcam contendit] : quam sacerdotes ex ædibus Aminadabi elatam, novumque in plaustrum impositam, bubus ei adjunctis, fratribus ejus & liberis agendam permiserunt. Præcedebat autem rex, & cum eo multitudo, laudes Deo dicentes, cantantesque patria omne genus carmina, magnam cientes sonorum varietatem ex instrumentorum pulsu & saltatione & cantionibus, una cum buccinæ clangore & cymbalorum tinnitu, dum arcam Hierosolyma deducerent. Postquam autem ad Chidonis aream (locum quendam ita appellatum) processerant, ac-

Davides consilia inire cœpit arcæ Hierosolyma deportandæ. 2 Regum, c. 6.

Arca portatur.

ἐπιπεσὼν τοῖς πολεμίοις, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ εἰς φυγὴν ἐτρέψατο. ὑπολάβῃ δὲ μηδεὶς ὀλίγην τὴν τῶν Παλαιστίνων [n] στρατιὰν ἐλθεῖν ἐπὶ τοὺς Ἑβραίους, τῷ τάχει τῆς ἥττης καὶ τῷ μηδὲν ἔργον ἐπιδείξασθαι γενναῖον μηδὲ μαρτυρίας ἄξιον [o] στοχαζόμενος αὐτῶν τὴν [p] βραδυτῆτα καὶ τὴν [q] ἀγένειαν, ἀλλὰ γινωσκέτω [r] Συρίαν ἅπασαν καὶ Φοινίκην, καὶ πρὸς τούτοις ἄλλα ἔθνη [s] πολλὰ καὶ μάχιμα συστρατεῦσαι αὐτοῖς, καὶ τοῦ πολέμου κοινωνῆσαι. ὃ καὶ μόνον ἦν αἴτιον τοσαυτάκις αὐτοῖς νικωμένοις, καὶ πολλὰς [t] ἀποβαλοῦσι μυριάδας, μετὰ μείζονος ἐπιέναι τοῖς Ἑβραίοις δυνάμεως. ἀμέλει καὶ [v] ταύταις πταίσαντες τῶν μάχαις [x] τριπλασίῳ στρατῷ ἐπῆλθον τῷ Δαυίδῃ, καὶ εἰς ταὐτὸ χωρίον ἐστρατοπεδεύσαντο. πάλιν δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐρομένου [y] τὸν Θεὸν, περὶ τῆς περὶ τὴν μάχην ἐξόδου, προφητεύει ὁ ἀρχιερεὺς, [z] ἐν τοῖς ἄλσεσι τοῖς καλουμένοις [a] Κλαυθμῶσι κατέχειν τὴν στρατιὰν, οὐκ [b] ἄποθεν μὲν οὖσι τοῦ τῶν πολεμίων στρατοπέδου· κινεῖν δ᾽ αὐτὸν μὴ πρότερον, μηδ᾽ ἄρχεσθαι μάχης, πρὶν ἢ τὰ ἄλση σαλεύεσθαι μὴ πνέοντος ἀνέμου. ὡς δ᾽ ἐσαλεύθη τὰ ἄλση, [c] καὶ ὁ καιρὸς ὃν αὐτῷ προεῖπεν ὁ Θεὸς παρῆν, οὐδὲν ἐπισχὼν ἐφ᾽ ἑτοίμην ἤδη καὶ φανερὰν ἐξῆλθε τὴν νίκην. οὐ γὰρ ὑπέμειναν αὐτὸν αἱ τῶν πολεμίων φάλαγγες, ἀλλ᾽ εὐθὺς ἀπὸ τῆς [d] πρώτης συμβολῆς τραπέντας ἐνέκειτο κτείνων, καὶ διώκει μὲν αὐτοὺς ἄχρι πόλεως [e] Γαζάρων· ἡ δ᾽ ἐστὶν ὅρος αὐτῶν τῆς χώρας· [f] εἶτα διαρπάσας αὐτῶν τὴν παρεμβολὴν, καὶ πολὺν εὑρὼν ἐν αὐτῇ πλοῦτον, καὶ [g] τοὺς Θεοὺς αὐτῶν διέφθειρεν.

β΄. Τοιούτου δ᾽ ἀποβάντος καὶ ταύτης τῆς μάχης τοῦ τέλους, ἔδοξε Δαυίδῃ, συμβουλευσαμένῳ μετὰ τῶν γερόντων καὶ ἡγεμόνων καὶ χιλιάρχων, μεταπέμψασθαι [h] τῶν ὁμοφύλων ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας πρὸς αὐτὸν τοὺς ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ἔπειτα τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας· καὶ [i] πορευθέντας εἰς [k] Καριαθιαρεὶμ μετακομίσαι τὴν τοῦ Θεοῦ κιβωτὸν ἐξ αὐτῆς εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ θρησκεύειν ἐν αὐτῇ λοιπὸν ἔχοντας αὐτὴν θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς αἷς χαίρει τὸ θεῖον. εἰ γὰρ ἔτι Σαούλου βασιλεύοντος [m] ταῦτ᾽ ἔπραξαν, οὐκ ἂν δεινὸν οὐδὲν ἔπαθον. συνελθόντος οὖν τοῦ λαοῦ παντὸς, καθὼς ἐβουλεύσαντο, παραγίνεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν κιβωτόν· ἣν βαστάσαντες ἐκ τῆς Ἀμιναδάβου οἰκίας οἱ ἱερεῖς, καὶ ἐπιθέντες ἐφ᾽ ἅμαξαν καινὴν, ἕλκειν ἀδελφοῖς τε καὶ παισὶν ἐπέτρεψαν μετὰ τῶν βοῶν. προῆγε δ᾽ ὁ βασιλεὺς καὶ [n] πᾶν σὺν αὐτῷ τὸ πλῆθος, ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν, καὶ ᾄδοντες πᾶν εἶδος μέλους [o] ἐπιχώριον, σύν τε ἤχῳ ποικίλῳ [p] κρουμάτων τε καὶ ὀρχήσεων καὶ ψαλμῶν, ἔτι δὲ [q] καὶ σάλπιγγος καὶ κυμβάλων, κατάγοντες τὴν κιβωτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. ὡς δ᾽ ἄχρι τῆς [r] Χειδῶνος ἅλωνος, προῦ-

τι-

n Στρατιὰν ἐλθεῖν] Eo modo *Samb.* & *Big.* στρατείαν in *reliquis.*

o Στοχαζόμενος αὐτῶν τὴν βραδυτῆτα καὶ τὴν ἀγένειαν] Omissa hæc à Gelenio, uti & à Rufino, ad verbum, *conjiciens eorum gravitatem & ignaviam.* SPANH.

p Βραδυτῆτα] Sic cum *MSS.* pro βαρύτητα *Editorum.*

q Ἀγένειαν,] Ita *Samb.* in *cæteris* ἀγεννείαν aut ἀγωνίαν.

r Συρίαν] Συρίαν τε ἅπασαν *Samb.* & *Vat.*

s Πολλὰ καὶ μάχιμα] Illa πολλὰ καὶ (quæ deerant in *Editis*) accepi ex *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

t Ἀποβαλοῦσι μυριάδας.] Ἀποβάλλουσι *Big.* & *Samb.*

v Ταύταις πταίσαντες] Ταύτῃ ἡττηθέντες τῇ μάχῃ *Busb.* & *Hen.*

x Τριπλασίῳ] Τριπλασίων στρατὸς ἐπῆλθε τ. *Vat.*

y Τὸν Θεὸν,] Τὸ θεῖον *Vat.*

z Ἐν τοῖς ἄλσεσι τοῖς καλουμένοις Κλαυθμῶσι] Ἀπὸ τοῦ ἄλσους τοῦ κλαυθμῶνος· LXX. 2 Sam. v. 24. In Hebr. ממול בכאים *ex adverso pyrorum.* Sic LXX. 1 Chron. XIV. 14. πλησίον τῶν ἀπίων· SPANH.

a Κλαυθμῶσι] Hic *Josephus* manifesto sequitur LXXII. *Intt.* qui בכאים *moros* confuderunt cum בוכים *flentibus.* Videsis *Grotium* ad 2 *Regum* c. 5. 230. & *J. Clericum.*

b Ἄποθεν μὲν] Ἄπωθεν *Samb.* μὲν post ἄποθεν omittit *Vat.*

c Καὶ ὁ καιρὸς] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque*, καὶ ὃν αὐτῷ καιρὸν πρ.

d Πρώτης συμβολῆς] Vocabulum πρώτης inserui auctoritate *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.*

e Γαζάρων·] Sic in Cod. *Vat.* & LXXII. Γεζάρων in *reliquis.* in *Epiphanii* libris, *Gezerenna*, & *Gazathena*, & *Gazachen* & *Gezachen.*

f Εἶτα διαρπάσας] Vocem εἶτα debemus Codd. *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Big.* Διαρπάσας δ᾽ αὐτῶν *Vat.* & *Epiphan.*

g Τοὺς Θεοὺς αὐτῶν διέφθειρεν.] Ita etiam LXX. *Vulg.* sculptilia sua. Hebr. עצביהם idola eorum. Vid. Esai. XLVIII. 5. Hos. IV. 17. SPANH.

h Τῶν ὁμοφύλων] Τοὺς ὁμοφύλους ἐξ ἁπάσης χώρας *Vat.*

i Πορευθέντας] Ita cum *Samb.* & *Vat.* πορευθέντα in *reliquis.*

k Καριαθιαρεὶμ] Καριαθιαριμὰ *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Καριαθιαρίμην *Vat.* HUDS. Conf. lib VI. Cap. 1. §. 4. SPANH.

l Ἐν αὐτῇ] Forte ἐν αὐτοῖς, aut referendum ad Διάγουσαν πόλιν. COCC.

m Ταῦτ᾽ ἔπραξαν,] Ita cum *Samb.* (*Cocc.*) & *Epiphan.* ταῦτ᾽ ἔπραξεν *Bas.* & *G.* τοῦτ᾽ ἔπραξεν *Vat.*

n Πᾶν σὺν αὐτῷ] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* deerat πᾶν.

o Ἐπιχώριον,] Est qui malit ἐπιχωρίου.

p Κρουμάτων τε καὶ ὀρχήσεων] Hoc modo *Big. Samb.* & *Vat.* κρουσμάτων καὶ in *reliquis.* HUDS. LXX. καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν κινύραις καὶ ἐν νάβλαις· II Sam. VI. 5. SPANH.

q Καὶ σάλπιγγος] Illud καὶ etiam è *MSS.*

r Χειδῶνος ἅλωνος,] Ita juxta textum *Hebr.* & Cod. *Alexandrinum* LXXII. in 1 *Paralip.* c. 13. Verum 2 *Regum*, c. 6. *Nachonis area* dicitur. Vide *Bochartum* in *Hieroz.* part. 1. l. 2. c. 37.

s Περ

τινὸς οὕτω καλουμένου, [s] προῆλθον, τελευτᾷ Ὀζᾶς κατ' ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. τῶν βοῶν γὰρ [t] ἐπινευσάντων τὴν κιβωτὸν, ἐκτείναντα τὴν χεῖρα καὶ κατασχεῖν θελήσαντα, ὅτι [v] μὴ ὢν ἱερεὺς ἥψατο ταύτης ἀποθανεῖν ἐποίησε. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἐδυσφόρησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ὀζᾶ. ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ ἐτελεύτησεν, ἔτι νῦν [x] Ὀζᾶ διακοπὴ καλεῖται. δείσας δὲ ὁ Δαυίδης καὶ λογισάμενος μὴ ταὐτὸ πάθῃ τῷ Ὀζᾷ δεξάμενος τὴν κιβωτὸν [y] παρ' αὐτὸν ἐν τῇ πόλει, ἐκείνου, διότι μόνον ἐξέτεινε τὴν χεῖρα πρὸς αὐτὴν, οὕτως ἀποθανόντος, οὐκ εἰσδέχεται μὲν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν πόλιν· ἀλλ' ἐκνεύσας εἴς τι χωρίον ἀνδρὸς δικαίου, [z] Ὠβεδάμου ὄνομα, Λευίτου τὸ γένος, παρ' αὐτῷ τὴν κιβωτὸν τίθησιν. [a] ἐπιμένει δ' ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας αὐτόθι, καὶ τὸν οἶκον τὸν Ὠβεδάμου ηὔξησέ τε καὶ πολλῶν αὐτῷ μετέδωκεν ἀγαθῶν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι ταῦτα [b] συμβέβηκεν Ὠβεδάμῳ, ὡς ἐκ [c] τῆς προτέρας πενίας καὶ ταπεινότητος ἀθρόως εὐδαίμων καὶ ζηλωτὸς [d] γέγονε παρὰ πᾶσι τοῖς ὁρῶσι καὶ πυνθανομένοις τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, θαρσήσας, ὡς οὐδενὸς κακοῦ πειραθησόμενος, τὴν κιβωτὸν πρὸς [e] αὐτὸν μετακομίζει. τῶν μὲν ἱερέων βασταζόντων αὐτὴν, ἑπτὰ δὲ χορῶν οὓς διεκόσμησεν ὁ βασιλεὺς προαγόντων, αὐτοῦ δ' [f] ἐν κινύρᾳ [g] παίζοντος καὶ κροτοῦντος, ὥστε καὶ τὴν γυναῖκα [h] Μιχάλαν, Σαούλου δὲ θυγατέρα τοῦ πρώτου βασιλέως, ἰδοῦσαν αὐτὸν τοῦτο ποιοῦντα χλευάσαι. εἰσκομίσαντες δὲ τὴν κιβωτὸν, [i] τιθέασιν ὑπὸ τὴν σκηνὴν ἣν Δαυίδης ἔπηξεν αὐτῇ, καὶ θυσίας τε ἐπετέλεσε πολυτελεῖς καὶ εἰρηνικὰς ἀνήνεγκε, καὶ τὸν ὄχλον [k] εἰστιᾷ [l] ἅπαντα, καὶ γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι καὶ νηπίοις διαδοὺς [m] κολλουρίδα ἄρτου καὶ ἐσχαρίτην καὶ λάγανον [n] τηγανιστὸν καὶ μερίδα θύματος. καὶ τὸν μὲν λαὸν οὕτω κατευωχήσας ἔπεμψεν· αὐτὸς δ' εἰς τὸν οἶκον τὸν αὐτοῦ παραγίνεται.

γ'. Παραστᾶσα δ' αὐτῷ Μιχάλα ἡ γυνὴ, Σαούλου δὲ θυγάτηρ, τά τε ἄλλα αὐτῷ κατηύχετο, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ [o] γίνεσθαι ἠτεῖτο πάνθ' ὅσα παρασχεῖν αὐτῷ δυνατὸν, εὐμενεῖ τυγχάνοντι· καὶ δὴ κατεμέμψατο ὡς ἀκοσμήσειεν ὀρχούμενος ὁ τηλικοῦτος βασιλεὺς, καὶ γυμνούμενος ὑπὸ τῆς ὀρχήσεως καὶ ἐν δούλοις [p] καὶ θεραπαινίσιν. ὁ δ' οὐκ αἰδεῖσθαι ταῦτα ποιήσας εἰς τὸ τῷ Θεῷ κεχαρισμένον ἔφασκεν, ὃς αὐτὸν καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων προετίμησε, παίζειν τε πολλάκις καὶ χορεῦσαι μηδένα τοῦ δόξαι ταῖς θεραπαινίσιν αἰσχρὸν καὶ αὐτῇ τὸ γινόμενον ποιησόμενος λόγον. ἡ δὲ Μιχάλα αὕτη, Δαυίδῃ μὲν συνοικοῦσα, παῖδας οὐκ ἐποιήσατο· γαμηθεῖσα δὲ ὕστερον ᾧ παρέδωκεν αὐτὴν ὁ πατὴρ [q] ὁ Σάουλος, [r] τότε [s] δὲ ἀποσπάσας αὐτὸς εἶχε, πέντε παῖδας ἔτεκε. καὶ περὶ μὲν τούτων κατὰ χώραν δηλώσομεν.

δ'. Ὁρῶν δὲ ὁ βασιλεὺς κατὰ πᾶσαν τὰ πράγματα αὐτῷ

cidit ut Ozas ex ira Dei mortis supplicium lueret. Nam cum boves *forte* arcam inclinassent, & is manu illi admota, *nè plaustro excuteretur*, tenere voluisset, fecit *Deus*, quod à sacerdotio alienus arcam tetigerit, ut *statim* animam efflaret. Et quidem rex populusque *universus* Ozæ mortem ægre tulerunt. Locus autem, ubi exanimatus est, etiamnum Ozæ percussio vocatur. Tum veritus *ob hoc* Davides, ratusque se forte idem quod Oza passurum si arcam in urbem domumque suam reciperet, quoniam ille manu tantum in eam protensa ita obierit, ipsam quidem ad se in urbem invehi noluit: sed cum divertisset in agrum quendam hominis justi, Obedami nomine, genere Levitæ, apud illum arcam deposuit. Isto autem per tres menses integros usa est hospitio, domumque Obedami divitiis auxit, ipsumque multis cumulavit beneficiis. Davides vero, postquam Obedamo res feliciter cessisse audiverat, adeo ut ex egeno antea & humili continuo opibus afflueret, eumque beatum omnes prædicarent qui vel domum ejus locupletatam viderint vel fama acceperint, sumpto *tandem* animo, ut qui nihil mali experturus esset, arcam ad se transfert. Sacerdotibus quidem eam portantibus, septemque choris antecedentibus à rege institutis, ipso vero citharam pulsante & plaudente; adeo ut Michala, uxor ejus, Sauli vero regis primi filia, eum istud agentem conspicata ludibrio habuerit. Cum autem arcam *in urbem* intulissent, & in tabernaculo collocassent quod ei Davides tetenderat, sacra fecit magno cum sumptu, & victimas pacificas obtulit, omnemque multitudinem convivio excepit; tam mulieribus quam viris ac parvulis singulas panis collyridas partitus & assaturam & laganum frixum & frustum de victima. ac populum quidem, istiusmodi epulis adhibitum, *tandem* dimisit: ipse vero suam ad domum se recipit.

Ozas ob tactam arcam à Deo occisus. 2 Regum, c. 6.

Arca in Obedami domum infertur.

Davides arcam in urbem Hierosolyma invehit. 2 Regum, c. 6.

Populo congiarium dat.

3. Illi autem cum adstitisset Michala uxor ejus, Sauli vero filia, cum alia ei bene precata est, tum orabat ut à Deo ea omnia consequeretur quæ propitius largiri potest; reprehendit tamen, quod præter decorum tantus rex saltasset, & in conspectu servorum suorum & ancillarum inter saltandum se denudasset. At ille, sibi non pudori esse, dicebat, ea fecisse, quæ *norit* Deo *esse* gratissima, qui se & patri ipsius & cæteris omnibus prætulerat: foreque ut luderet sæpius & tripudiaret, dum nihil curaret quam turpe hoc ancillis ipsique videatur. Hæc autem Michala, Davidi quidem connubio juncta, uterum non gesserat; postea vero *alteri* nupta, cui eam tradidit Saulus pater (tunc enim ille *à viro* abstractam tenebat) quinque peperit liberos. Sed de his quidem suo loco dicemus.

A Michala objurgatur. 2 Regum, c. 6.

4. Cum autem rex videret, quotidie fere res suas,

Davides templum ædificare statuit. 2 Reg. c. 7.

s Προῆλθον,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* προῆλθε.

t Επινευσάντων τὴν κιβωτὸν,] Forte ἐπινευσάντων, ἐκτείναντα τὴν χεῖρα καὶ τὴν κιβωτὸν κατασχεῖν. COCC.

v Μὴ ὢν ἱερεὺς] *Josephum* hic lapsum esse ostendit *Theodoretus* in 2 *Regum* ΕΡΩΤ. ιδ'.

x Οζᾶ διακοπὴ] Locum ita vocant & LXXII. HUDS. Sic LXX. Διακοπὴ Οζᾶ MS. Alex. Αζζᾶ Hebr. פרץ עזה 11 Sam. VI. 8. SPANH.

y Παρ' αὑτὸν] Sic *Samb.* in *reliquis* παρ' αὐτόν.

z Ωβεδάμου] In *MSS.* Αβαδάμου & Αβαδάρου & Αβεδάρου. juxta *Codices Latinos* Ωβεδεδώμου. in LXXII. *Intt.* Αβεδδαρὰ aut Αβεδδαδού.

a Επιμένει] Εμεινε *Vat.*

b Συμβέβηκεν] Ita *Vat.* juxta canonem. in libris tamen *reliquis* συνέβηκεν.

c Τῆς προτέρας] Illa τῆς προτέρας inserui ex *MSS.* ex quibus *Big.* & *Samb.* insuper habent ὃς ἐκ τῆς πρ.

d Γέγονε] Vox γέγονε etiam ex *MSS.*

e Αὐτὸν μετακομίζει.] Ita *Samb.* & mox infra v. 32. αὐτοῦ. Verum αὐτον & αὐτοῦ in *reliquis.*

f Εν κινύρᾳ] Ορχούμενον καὶ ἀνακρουόμενον LXX. 11 Sam. VI. 16. SPANH.

g Παίζοντος καὶ κροτοῦντος,] Παραπαίζοντος *Big.* & *Vat.* προσπαίζοντος *Samb.*

h Μιχάλαν,] Sic *Bas.* & *G.* ut supra p. 328. v. 17. Μηχάλην *Samb.* Μελχόλην *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* Μελχάλην *Busb.* & *Hen.*

i Τιθέασιν] Τιθέασιν εἰς τὴν σκ. *Vat.*

k Εἰστιᾷ] Ita *Vat.* in *cæteris* ἑστιᾷ.

l Απαντα,] Sic *Vat.* πάντα in *reliquis.*

m Κολλουρίδα ἄρτου καὶ ἐσχαρίτην καὶ λάγανον] Ita etiam LXX. κολλυρ. αρ. κ. ἐσχ. καὶ λάγανον ἀπὸ τηγάνου 11 Sam. II. 19. *Rufinus* colliridas panis & assaturam, & liganum frixum. Κολλυρίδες vid. Schol. LXX. Exod. XXIX. 3. & Levit. XVIII. 25. *Aristophan. Vesp.* p. 632. Κολλύραν μεγάλην, uti Schol. ac *Athen. lib.* III. p. III. A. Εσχαρίτην; vide de hoc *Athen. lib.* III. p. 109. D. Λάγανον τηγα. *Athen. ibid. p.* 110. A. & LXX. *Levit.* II. 4. λάγανα ἄζυμα· SPANH.

n Τηγανιστὸν] Sic *MSS.* in *Editis* ταγηνιστόν.

o Γίνεσθαι ἠτεῖτο] Γενέσθαι *Big. Samb.* & *Vat.*

p Καὶ θεραπαινίσιν.] Καὶ ἐν θεραπαινίσιν *Big.* & *Samb.*

q Ο Σάουλος,] Articulum ante Σάουλος omittunt *Samb.* & *Vat.*

r Τότε δὲ ἀποσπάσας] Forte ὅτε. COCC.

s Δὲ ἀποσπάσας] Illud δὲ inseruimus ex *MSS.*

suas, Dei auspiciis, meliores fieri auctioresque, se flagitii reum esse existimabat, si, cum ipse in cedrina domo maneret, excelsa pariter ac summo artificio exornata, arcam *Dei humili* tabernaculo exceptam despiceret. constituit itaque Deo exædificare templum, sicuti prædixerat Moyses. Nathanaque propheta in consilium adhibito, cum is auctor esset, ut faceret quicquid in animo haberet, quod Deus ei ad omnia auxilio foret & adjumento, majori adhuc templi exstruendi desiderio tenebatur. Cum autem Deus Nathanæ ea nocte apparuisset, jussissetque ut Davidi nunciaret, "sibi quidem voluntatem ejus & desiderium probari, "præsertim cum nemo antea de templo ei exædificando cogitarit. verum, ei licet hoc facere "in mentem venerit, non tamen se permittere, ut "qui multa bella obierit & hostium sanguine manus polluerit sibi templum constitueret; cæterum, cum plena ætate & longissima statione "inortali functus majoribus suis concesserit, exstruendum esse templum à filio, qui post eum "regnaturus est, & Solomonis nomine vocabitur, "cujus non aliter quam filii se custodiam actu"rum curamque habiturum pollicebatur, ita ut regnum quidem posteris ejus servaturus sit & traditurus, in ipsum vero, si quid deliquerit, morbis & terræ sterilitate animadversurus"; Davides, hisce ex propheta acceptis, magnaque ei lætitia oborta, quod jam norit propagini suæ imperium stabiliendum esse, familiamque suam illustrem fore & celebrem, ad arcam se confert, procidensque in faciem cœpit adorare, Deoque gratias agere tam pro omnibus, quibus eum jamjam affecerat, *beneficiis*, ex statu humili vitaque pastoritia ad tantam imperii gloriæque magnitudinem adductum, quam pro iis quæ stirpi suæ promiserat, eaque quam susceperat Hebræorum & libertatis illorum cura. Cum hæc dixisset, Deoque hymnum cecinisset, *à tabernaculo* digreditur.

Deus Nathanæ vati ad Davidem præcepta dat.

Davides ob promissa posteris suis facta Deo gratias agit. 2 Regum, c. 7.

σχεδὸν ἡμέραν ἀμείνω [t] γινόμενα ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ βελτιώσεως, ἐνόμιζεν ἐξαμαρτάνειν αὐτὸν, εἰ μένων αὐτὸς ἐν οἴκοις ἐκ κέδρου πεποιημένοις, ὑψηλοῖς τε καὶ [v] καλλίστην τὴν ἄλλην κατασκευὴν ἔχουσι, περιορᾷ τὴν κιβωτὸν ἐν σκηνῇ κειμένην, [x] καὶ ἐβούλετο τῷ Θεῷ κατασκευάσαι ναὸν, ὡς Μωϋσῆς προεῖπεν. καὶ περὶ τούτων [y] Ναθάνᾳ τῷ προφήτῃ διαλεχθεὶς, ἐπεὶ ποιεῖν ὅ, τι περ ὥρμηται προσέταξεν αὐτὸν, ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸς ἅπαντ' αὐτῷ συνεργοῦ παρόντος, εἶχεν ἤδη περὶ τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν προθυμότερον. τοῦ Θεοῦ δὲ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα τῷ Ναθάνᾳ [z] φανέντος καὶ φράσαι κελεύσαντος τῷ Δαυίδῃ, "ὡς τὴν μὲν προαίρεσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν "[a] ἀποδέχεται, μηδενὸς μὲν πρότερον εἰς νοῦν βαλομένου ναὸν αὐτῷ κατασκευάσαι· [b] τοῦ δὲ ταύτην τὴν "διάνοιαν λαβόντος, οὐκ [c] ἐπιτρέπειν δὲ πολλοὺς πολέμους ἠγωνισμένῳ καὶ φόνῳ τῶν ἐχθρῶν μεμιασμένῳ "ποιῆσαι ναὸν αὐτῷ· μετὰ μέντοιγε τὸν θάνατον αὐτοῦ, γηράσαντος καὶ μακρὸν ἀνύσαντος βίον, ἔσεσθαι τὸν ναὸν "ὑπὸ τοῦ παιδὸς τοῦ μετ' αὐτὸν τὴν βασιλείαν παραληψομένου, κληθησομένου δὲ Σολομῶνος, οὗ προστήσεσθαι καὶ "[d] προνοήσειν ὡς πατὴρ υἱοῦ [e] κατεπηγγέλλετο, [f] τὴν μὲν "βασιλείαν τέκνων ἐκγόνοις φυλάξων καὶ παραδώσων, "[g] αὐτὸν δὲ τιμωρήσων, ἂν ἁμαρτὼν τύχῃ, νόσῳ καὶ [h] γῆς "ἀφορίᾳ". μαθὼν ταῦτα παρὰ τοῦ προφήτου Δαυίδης, καὶ περιχαρὴς γενόμενος [i] ἐπὶ τῷ, τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν διαμένουσαν ἐγνωκέναι βεβαίως, καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ λαμπρὸν ἐσόμενον καὶ περιβόητον, πρὸς τὴν κιβωτὸν παραγίνεται, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἤρξατο προσκυνεῖν, καὶ περὶ πάντων εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ, ὧν τε αὐτῷ παρέσχηκεν ἤδη ἐκ ταπεινοῦ καὶ [k] ποιμένος εἰς [l] τηλικοῦτο μέγεθος ἡγεμονίας τε καὶ δόξης ἀναγαγὼν, ὧν τε τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ καθυπέσχετο, [m] καὶ τῆς προνοίας, ἣν Ἑβραίων καὶ τῆς τούτων ἐλευθερίας ἐποιήσατο. ταῦτα εἰπὼν καὶ τὸν Θεὸν ὑμνήσας ἀπαλλάσσεται.

V.

CAP. V.

Ut Davides Palæstinos & Moabitas, Sophenes regem Damascique & Syriæ, insuper & Idumæos armis subegit: atque ut Amathes regem in societatem recepit, & Jonathæ Sauli filii erga ipsum amicitiæ meminit.

POstea autem aliquanto secum reputavit necesse esse Palæstinis bellum movere, nec res suas vel minimum otio & desidia marcescentes videre, ut, quemadmodum Deus ei prædixerat, hostibus debellatis pacatum in posterum ex stirpe sua regibus imperium relinqueret. Et convocato iterum exercitu, denunciatoque illis ut ad bellum se pararent & accingerent, quamprimum sibi visa sunt omnia in exercitu pulchre se habere, relictis Hierosolymis ad Palæstinos contendebat. Illis autem acie profligatis, & magna regionis parte mulctatis,

Davides Palæstinos & Moabitas & Adrazarum bello adoritur vincitque. 2 Regum, c. 8.

ΚΕΦ. έ.

Ὡς Δαυίδης τοὺς Παλαιστίνους καὶ Μωαβίτας, τὸν Σωφήνης βασιλέα καὶ τὸν Δαμασκοῦ καὶ Σύρων, ἔτι καὶ τοὺς Ἰδουμαίους ὅπλοις ἐχειρώσατο· καὶ ὡς συμμαχίαν πρὸς τὸν Ἀμάθης βασιλέα ἐποιήσατο, καὶ ἐμνήσθη τῆς Ἰωνάθου τοῦ Σαούλου παιδὸς πρὸς αὐτὸν φιλίας.

ΔΙαλιπὼν δὲ ὀλίγον χρόνον, ἔγνω δεῖν ἐπὶ τοὺς Παλαιστίνους ἐκστρατεύσασθαι, καὶ μηδὲν ἀργὸν μηδὲ [n] ῥάθυμον ἐν τοῖς πράγμασιν ὁρᾶν [o] γινόμενον, ἵν' ὡς τὸ θεῖον αὐτῷ προεῖπε, καταστρεψάμενος τοὺς πολεμίους, ἐν εἰρήνῃ τὸ λοιπὸν τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ βασιλεύοντας καταλίποι. καὶ συγκαλέσας πάλιν τὴν στρατιὰν, καὶ παραγγείλας αὐτῇ πρὸς πόλεμον [p] ἑτοίμην καὶ παρεσκευασμένην τυγχάνειν, ὅτε ἔδοξεν αὐτῷ καλῶς ἔχειν τὰ παρ' αὐτῆς, ἄρας ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπὶ τοὺς Παλαιστίνους ἧκε. κρατήσας δ' αὐτῶν τῇ μάχῃ, πολλὴν τῆς χώ-

t Γινόμενα] Itidemque γινόμενα ex iisdem *MSS.*

v Καλλίστην] Καλλίστας *Vat.*

x Καὶ ἐβούλετο] Ἐβούλετο δὲ τῷ Θεῷ *Big. Samb.* & *Vat.*

y Ναθάνᾳ] Ναθάνῃ passim *Vat.* Infra autem sæpiuscule non Ναθάνας aut Ναθάνης dicitur, sed Νάθαν & Νάθας.

z Φανέντος] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* φανέντος λέγειν τῷ Δ

a Ἀποδέχεται,] Λίαν ἀποδ. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* at non ita *Epiphan. Aliique.*

b Τοῦ δὲ ταύτην] Τούτου δὲ ταύτην *Big. Samb.* & *Vat.*

c Ἐπιτρέπειν] Ita tres *MSS.* & *Epiphan.* ἐπιτρέπει in *Editis, Aliisque.*

d Προνοήσειν] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* προνοεῖν in *Editis.*

e Κατεπηγγέλλετο,] Προκατεπήγγελτο in *iisdem MSS.*

f Τὴν μὲν βασιλείαν τέκνων ἐκγόνοις] Hic Josephus præcipuas promissiones occultat. COCC.

g Αὐτὸν δὲ τιμωρήσων,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis, Aliisque* illa αὐτὸν δὲ τιμωρήσων omittuntur. In 2 *Regum c.* 7. v. 14. *ac si quid deliquerit, ego in eum humana virga, humanis plagis animadvertam.*

h Γῆς ἀφορίᾳ.] Γῆς ἀφορία inter pœnas Regum delinquentium. Sic *Antiphon. Orat.* 11. *p.* 33. ἐν γὰρ τούτων αἵ τε ἀφορίαι. Vid. *Æschyl. Eum. v.* 787. pro χθονιαφόρον *Anth.* leg. χθονὶ ἀφορον *terræ sterilitas.* SPANH.

i Ἐπὶ τῷ,] Ἐπὶ τὸ *Samb.*

k Ποιμένος] Πένητος legisse videtur *Epiphan.*

l Τηλικοῦτο μέγεθος] Τηλικοῦτον passim *Vat.*

m Καὶ τῆς προνοίας,] Illud καὶ, sensu id postulante, inserui, non tamen sine auctoritate *Vet. Interpretis.* HUDS. Forte τῆς τε προνοίας. COCC.

n Ῥάθυμον] Βαρύθυμον solus *Vat.*

o Γενόμενον,] Γινόμενον *Big. Samb.* & *Vat.*

p Ἑτοίμην] Sic ex *iisdem MSS.* in *Editis, Aliisque* ἑτοίμη παρεσκευασμένη.

q Πρ-

χώρας ἀποτεμόμενος, καὶ [q] προσορίσας τῇ τῶν Ἑβραίων, ἐπὶ τοὺς Μωαβίτας τὸν πόλεμον μετήγαγε. καὶ τὰ μὲν δύο μέρη τῆς στρατιᾶς αὐτῶν, τῇ μάχῃ νικήσας, διέφθειρε· τὸ δὲ λειπόμενον αἰχμάλωτον ἔλαβε. φόρους τε αὐτοῖς ἐπιτάξας κατ' ἔτος τελεῖν, [r] εἶτα ἐπὶ [s] Αδράζαρον τὸν [t] Αράου μὲν υἱὸν, βασιλέα δὲ τῆς [v] Σωφήνης ἐστράτευσε· καὶ συμβαλὼν αὐτῷ παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, τῶν μὲν πεζῶν αὐτοῦ διέφθειρεν ὡς δισμυρίους, τῶν δὲ ἱππέων ὡς [x] ἑπτακισχιλίους. ἔλαβε δὲ καὶ αὐτοῦ ἅρματα χίλια· καὶ τὰ πλείω μὲν αὐτῶν ἠφάνισεν, ἑκατὸν δὲ μόνα προσέταξεν αὐτῷ φυλαχθῆναι.

β'. Ἀκούσας δὲ ὁ Δαμασκοῦ καὶ Σύρων βασιλεὺς Αδαδος, ὅτι πολεμεῖ Δαυίδης τὸν Αδράζαρον, φίλος ὢν αὐτῷ μετὰ δυνάμεως ἧκεν ἰσχυρᾶς συμμαχήσων, [y] ἀπαλλάξαι δ' ὡς προσεδόκα. καὶ συμβαλὼν πρὸς τῷ [z] Εὐφράτῃ ποταμῷ, πταίσας δὲ τῇ μάχῃ πολλοὺς ἀπέβαλεν τῶν στρατιωτῶν. ἔπεσον γὰρ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἀναιρούμενοι [a] τῆς Αδάδου δυνάμεως [b] δισμύριοι, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἔφυγον. μέμνηται δὲ τούτου τοῦ βασιλέως καὶ [c] Νικόλαος ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν, λέγων οὕτως· "μετὰ δὲ ταῦτα πολλῷ χρόνῳ ὕστερον τῶν ἐγχωρίων τις Α-
"δαδος ὄνομα, πλεῖον ἰσχύσας Δαμασκοῦ τε καὶ τῆς ἄλλης
"Συρίας, ἔξω Φοινίκης, ἐβασίλευσε. πόλεμον δὲ ἐξενέγκας
"πρὸς Δαυίδην βασιλέα τῆς Ἰουδαίας, καὶ πολλαῖς μάχαις
"[d] κριθεὶς, ὑστάτῃ τε παρὰ τὸν Εὐφράτην, ἐν ᾗ ἡττᾶτο,
"ἄριστος ἔδοξεν εἶναι βασιλέων ῥώμῃ καὶ ἀνδρείᾳ". πρὸς τούτοις δὲ καὶ περὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ φησὶν, ὡς μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐξεδέχοντο παρ' ἀλλήλων καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὸ ὄνομα, λέγων οὕτως· "τελευτήσαντος δ' ἐκείνου [e] οἱ
"ἀπόγονοι ἐπὶ δέκα γενεὰς ἐβασίλευον, ἑκάστου παρὰ τοῦ
"πατρὸς ἅμα τὴν ἀρχὴν καὶ τοὔνομα [f] τοῦτο ἐκδεχομένου,
"ὥσπερ οἱ Πτολεμαῖοι ἐν Αἰγύπτῳ. μέγιστον δὲ πάντων δυ-
"νηθεὶς ὁ τρίτος, ἀναμαχέσασθαι βουλόμενος τὴν τοῦ
"προπάτορος ἧτταν, στρατεύσας ἐπὶ Ἰουδαίους, ἐπόρθησε
"[g] τὴν νῦν Σαμαρεῖτιν καλουμένην". οὐ διήμαρτε δὲ τῆς ἀληθείας. οὗτος γάρ ἐστιν Αδαδος ὁ στρατευσάμενος ἐπὶ Σαμάρειαν, Ἀχάβου βασιλεύοντος τῶν Ἰσραηλιτῶν· περὶ οὗ κατὰ χώραν ὕστερον ἐροῦμεν.

γ'. Δαυίδης δὲ στρατευσάμενος ἐπὶ Δαμασκὸν καὶ τὴν ἄλλην Συρίαν, πᾶσαν αὐτὴν ὑπήκοον ἐποιήσατο, καὶ φρουρὰς ἐν τῇ χώρᾳ καταστήσας, καὶ φόρους αὐτοῖς τελεῖν ὁρίσας, ὑπέστρεψε· καὶ τάς τε χρυσᾶς φαρέτρας καὶ τὰς πανοπλίας, ἃς οἱ τοῦ Αδάδου σωματοφύλακες ἐφόρουν, ἀνέθηκε τῷ Θεῷ εἰς Ἱεροσόλυμα, [h] ἃς ὕστερον ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς Σούσακος, στρατεύσας ἐπὶ [i] τὸν [k] υἱωνὸν αὐτοῦ Ροβόαμον, ἔλαβε, καὶ πολὺν ἄλλον ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ἐξεφόρησε πλοῦτον. ταῦτα μὲν οὖν, ὅταν ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν οἰκεῖον αὐτῶν τόπον, δηλώσομεν. ὁ δὲ τῶν Ἑβραίων βασιλεὺς, τοῦ Θεοῦ συμπνέον-

eaque Hebræorum ditioni adjecta, in Moabitas bellum transferebat. Et duas quidem exercitus eorum partes victoria potitus ferro perimebat, quod vero reliquum erat in deditionem accipiebat. Ac, cum illis annuum tributum imperasset, statim in Adrazarum, Arai quidem filium Sophenes autem regem, copias adduxit: cumque eo juxta Euphratem fluvium pugna conserta, peditum quidem circiter viginti millia, equitum vero ad septies mille occidit. Quin & currus ipsius mille cepit: ac majorem quidem illorum partem igne absumpsit, centum vero solummodo jussit sibi adservari.

2. Adadus autem Damasci & Syrorum rex, audito quod Davides Adrazaro bellum intulerat, valida cum manu ei, utpote ipsius amicus, ad auxiliandum veniebat, liberandumque *ab hoste* ut sperabat. Atque ei congressus ad Euphratem fluvium, in prælio vero spe lapsus magnam exercitus partem amisit. nam ex Adadi acie ceciderunt viginti millia ab Hebræis cæsa, reliqui vero omnes terga vertebant. Hujus autem regis meminit etiam Nicolaus historiarum libro quarto in hæc verba: "Multo post hæc tempore indigenarum quidam "nomine Adadus, præpollens factus, & Damascum & Syriæ, præter Phœnicen, cætera regno "tenuit. Suscepto autem in Davidem Judææ regem bello, cum multis præliis decertasset, postremo ad Euphratem commisso, in quo victus "est, præstantissimus regum esse cum robore tum "fortitudine visus est". Ad hæc autem & de posteris ejus narrat, quod post illius obitum, alius ab alio, regnum simul & nomen acceperunt, hisce verbis: "Eo mortuo posteri ejus in decem ætates "regnarunt, unoquoque à patre simul cum imperio hoc etiam nomen accipiente, ut Ptolemæi "in Ægypto. Horum vero tertius, cum multum "invaluisset, avi cladem bello instaurare volens, "urbem, quæ nunc Samaritis dicitur, populatus "est". In hoc autem à veritate non aberravit. hic enim est *ille* Adadus, qui, Achabo apud Israëlitas regnante, Samariam invasit: de quo suo loco dicturi sumus.

VI. Adadum, Damasci & Syrorum regem, subigit.

Nicolaus Damascenus historicus.

3. Davides autem, expeditione facta in Damascum & cætera Syriæ, ipsam totam in suam potestatem redegit; dispositisque per regionem præsidiis, atque certo vectigali incolis imperato, *domum* est reversus: & aureas pharetras, & armaturas, quibus amicti erant Adadi satellites, Deo Hierosolymis dedicavit; quas postea Susacus Ægyptiorum rex, exercitu in nepotem ejus Roboamum educto, capiebat, & cum multis aliis divitiis ex Hierosolymis exportavit. Atenim hæc, cum in locum illis proprium ventum fuerit, *fusius* declarabimus. Hebræorum autem rex, Deo cœptis ejus ad-

Davides ampla spolia ex Syris devictis reportat.

2 Regum, c. 8.

q Προσορίσας τῇ τῶν Ἑβραίων,] Iterum ex *iisdem MSS.* (& *Coccejo*) cum antea legeretur προσορίσας ἐπὶ τῇ τῶν Ἑβρ.

r Εἶτα ἐπὶ] Vox εἶτα deest *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* & commode satis abesse potest.

s Αδράζαρον] Αδραάζαρον *Big.* & *Samb.* Αρβάζαρον *Hen.* & *Busb.* Αρβάζαρον τὸν Αδραζάρ ἤτοι Αδράζαρον. Rectius forsan Αδαδάζαρον.

t Αράου] Αράχου juxta libros *Epiphanii.* Αράου ἤτοι Ραάβου *Vat.* Ραάβου legi voluit *Schotanus* ex LXXII.

v Σωθλήνης] Σωφανῆς *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Σωφληνῆς *Hen.* & *Busb.* Σωφιάνης ἤτοι Σουβᾶ τῆς Σουβληνῆς ἐστράτευσε *Vat.* Quam *Tzobam* nominant *S. Literæ*, hic *Sophenem* dixit *Flavius*, errore ut arbitror. Nam *Ptolemæus* collocat *Sophenem* ultra *Euphratem*: atque si *S. Historiam* (2 *Sam.* 8. & 1 *Chron.* 18.) expendas, *Tsobam* Damasco vicinam, atque inter Terram Sanctam & Euphratem sitam fuisse animadvertes. C. *L'Empereur.* Vide *Bocharti Phaleg*, l. 2. c. 6. Sobam *Ptolemæi* Sabam esse existimat *Grotius.* HUDS. De Pharetris Aureis acceptis ab Sophenorum Rege, & à Davide Deo dicatis, ut & de Sophenes Rege à Davide ad Euphratem victo. vid. lib. seq. VIII. c. 10. §. 3. SPANH.

x Επτακισχιλίους.] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* perperam πεντακισχιλίους. Videsis *Schotanum* in *Bibl. Hist. S.* tom. 2. p. 699.

y Απαλλάξαι] Ita locum constituere visum est, præsertim cum hoc modo legant *Busb.* & *Hen.* ὅτι πολεμεῖ Δαυίδης Αρτάζαρον, φίλος ὢν αὐτῷ ἧκεν συμμαχήσων, πταίσας δὲ τῇ μάχῃ πολλοὺς ἀπέβαλε τῶν στρ. atque *Epiphanius* vertat, *eum sicut sperabat ab obsessione liberaturus*, & *congressus denuo apud Euphratem contra David*, *bello devictus est. ceciderunt autem* &c. Antea erat ἀπαλλάξαι δ' ὡς προσεδόκα συμβαλὼν π. τ. Ε. π. πτ. δὲ τ. μ. καὶ πολλοὺς ἀποβαλὼν τῶν στρ. nec aliter plerique *MSS.* nisi quod ἀπήλλαξε δὲ ὡς προσεδόκα habeant *Big.* & *Samb.* ἀπήλλαξε δ' ὡς οὐ πρ. *Vat.*

z Εὐφράτῃ] Εφράτῃ passim *Vat.*

a Τῆς Αδάδου] Καὶ τῆς Δαυίδου δυνάμεως *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* contra quam in *aliis Gr.* & *Epiphan.*

b Δισμύριοι,] *Viginti duo millia* juxta *S. Literas*, 2 *Regum*, c. 8. v. 6. & 1 *Paralip.* c. 18. v. 5.

c Νικόλαος] Sc. *Damascenus*, amicus *Augusto* & *Herodi.*

d Κριθεὶς,] Κρουσθεὶς, ὑστάτῃ δὲ π. τ. Ε. ἐν ᾗ ἡττήθη *Vat.*

e Οἱ ἀπόγονοι] Illud οἱ ex *MSS.*

f Τοῦτο] Τούτου *Big. Samb.* & *Vat.*

g Τὴν νῦν Σαμαρεῖτιν] Τὴν νῦν καλουμένην Σαμαρεῖτιν γῆν *Vat.*

h Ας ὕστερον] Ταύτας ὕσ. *Vat.*

i Τὸν υἱωνὸν] *Gen.* τὸν υἱὸν· leg. τὸν υἱωνόν nepotem, & sic infr. cap. 10. §. 3. Δαυίδου υἱωνῷ Ροβοάμῳ· SPANH.

k Υἱωνὸν αὐτοῦ] Ita cum *Epiphanio* ipsoque *Josepho* sub finem capitis noni. in *Græcis* perperam υἱόν.

l Καὶ

adspirante, curanteque ut bella ei prospere cederent, exercitum admovit pulcherrimis Adrazari urbibus, Bettææ & Machoni; easque vi expugnatas diripuit. In his autem magna vis auri argentique reperta est: prætereaque æris genus, quod auro pretiosius esse perhibebant; ex quo fecit Solomon magnum illud vas quod * mare appellatum erat, & pulcherrima illa polubra, cum templum Deo adornârit.

Amathes rex Davidi gratulatur. 2 Regum, c. 8.

4. Postquam vero Amathes rex Adrazari res intellexit, viresque ejus fractas esse audivit, sibi metuens, statuensque Davidem, priusquam ab eo invaderetur, sibimet amicitia & fide *data* devincire, filium suum Adoramum ad eum mittit; qui ei nomine suo de Adrazaro, sibi etiam hoste, debellato gratularetur, atque societatem cum eo & amicitiam iniret. Misit & ei dona, antiqui operis vasa aurea & argentea & ænea. Davides autem, inita societate cum Thæno (ita enim appellabatur Amathes rex) acceptisque muneribus, filium ejus pro utriusque dignitate honorifice tractatum dimisit. Quæ vero ab illo missa erant, & reliquum auri argentique, ex manubiis urbium gentiumque à se subactarum, Deo consecravit. Non autem ipsi solummodo in acie dimicanti & exercitum ducenti vincere dedit Deus, & prospere rem gerere; verum etiam misso cum copiis in Idumæam Abessæo, fratre Joabi exercitus ejus ducis, per ipsum de Idumæis victoriam reportare concessit. illorum enim octodecim millia in prælio Abessæi ductu ceciderunt. Et cum Idumææ universæ præsidia imposuisset rex, tributa & pro agris & pro singulis capitibus ab Idumæis recipiebat. Erat autem & natura justus, & judicia ad veritatem respiciens exercebat. Totius vero exercitûs ducem habuit Joabum: à commentariis autem fecit Josaphatum Achili filium: at Sadocum è domo Phineesi pontificem creavit cum Abiatharo, amicus enim ei erat: scribam autem Sisam constituit; Banajæ vero Joadæ filio satellitum præfecturam dedit. Filii autem ejus natu majores corporis custodes habebantur eique præsidio erant.

Cum Amathes rege fœdus init Davides.

Davidis officia. 2 Regum, c. 9.

Ejus erga Jonathæ filium benignitas. 2 Regum, c. 9.

5. Quin & ei in mentem venit fœderis cum Jonatha Sauli filio initi & fidei jurejurando datæ, illiusque erga se amicitiæ studiique. nam cæteris omnibus ejus virtutibus accedebat, quod eorum qui ei unquam beneficia contulerant semper meminerit. Itaque præcepit ut diligenter inquirerent, an quis ex ejus stirpe superaret, cui gratias, quas debuit, referre posset pro jucunda olim cum Jonatha habita vitæ consuetudine. cumque ad eum vir adductus esset è Sauli quidem libertis, qui vero scire poterat, si quis adhuc ex genere illius in vi-

τῷ αὐτῷ, καὶ τοὺς πολέμους συγκατορθοῦντος, [l] καὶ τῆς καλλίστης τῶν Ἀδραζάρου πόλεων ἐπεστράτευσε, [m] Βεττίαι καὶ Μάχωνι· καὶ λαβὼν αὐτὰς κατὰ κράτος διήρπασε. [n] χρυσὸς δ' ἐν αὐταῖς εὑρέθη πάμπολυς καὶ ἄργυρος, ἔτι δὲ καὶ χαλκὸς, ὃν τοῦ χρυσοῦ κρείττονα ἔλεγον· ἐξ οὗ καὶ Σολομὼν τὸ μέγα σκεῦος, θάλασσαν δὲ [o] καλουμένην, ἐποίησε, καὶ τοὺς καλλίστους ἐκείνους λουτῆρας, ὅτε τῷ Θεῷ τὸν ναὸν κατεσκεύασεν.

δ'. Ὡς δὲ ὁ τῆς [p] Ἀμάθης βασιλεὺς τὰ περὶ τὸν Ἀδράζαρον ἐπύθετο, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ διεφθαρμένην ἤκουσε, δείσας περὶ αὐτοῦ, καὶ τὸν Δαυίδην πρὶν ἐπ' αὐτὸν [q] ἐλθεῖν φιλίᾳ καὶ πίστει γνοὺς ἐνδήσασθαι, πέμπει πρὸς αὐτὸν [r] Ἀδώραμον υἱὸν αὐτοῦ· καὶ περὶ τοῦ τὸν Ἀδράζαρον ἐχθρὸν ὄντ' αὐτῷ πολεμῆσαι, χάριν ἔχειν ὁμολογῶν, καὶ συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν καὶ φιλίαν ποιούμενος. [s] ἔπεμψεν αὐτῷ καὶ δῶρα, σκεύη τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς, χρύσεα καὶ ἀργύρεα καὶ χάλκεα. Δαυίδης δὲ ποιησάμενος τὴν συμμαχίαν πρὸς τὸν [t] Θαῖνον, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀμάθης, καὶ τὰ δῶρα δεξάμενος, ἀπέλυσεν αὐτοῦ τὸν υἱὸν μετὰ τιμῆς τῆς πρεπούσης ἑκατέροις. τὰ δὲ πεμφθέντα ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἄλλον χρυσὸν καὶ ἄργυρον, [v] ὃν ἐκ τῶν πόλεων εἰλήφει καὶ τῶν κεχειρωμένων ἐθνῶν, φέρων ἀνατίθησι τῷ Θεῷ. οὐκ [x] αὐτῷ δὲ πολεμοῦντι μόνῳ, καὶ τῆς στρατιᾶς ἡγουμένῳ τὸ νικᾶν καὶ κατορθοῦν [y] παρέσχεν ὁ Θεός· ἀλλὰ καὶ πέμψαντος αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰδουμαίαν Ἀβεσσαῖον τὸν Ἰωάβου τοῦ [z] ἀρχιστρατήγου ἀδελφὸν, δι' ἐκείνου [a] τὴν τῶν Ἰδουμαίων νίκην ἔδωκε. μυρίους γὰρ αὐτῶν καὶ ὀκτακισχιλίους Ἀβεσσαῖος διέφθειρε τῇ μάχῃ. καὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἅπασαν φρουραῖς διαλαβὼν ὁ βασιλεὺς, φόρους ὑπέρ τε τῆς χώρας καὶ τῆς ἑκάστου κεφαλῆς παρ' αὐτῶν ἐδέχετο. ἦν δὲ καὶ δίκαιος τὴν φύσιν, καὶ τὰς κρίσεις πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀφορῶν ἐποιεῖτο. [b] στρατηγὸν δ' ἁπάσης εἶχε τῆς στρατιᾶς τὸν Ἰώαβον· ἐπὶ δὲ τῶν ὑπομνημάτων [c] Ἰωσάφατον υἱὸν [d] Ἀχίλου κατέστησεν· ἀπέδειξε δ' ἐκ τῆς [e] Φινεέσου [f] οἰκίας τὸν Σάδωκον [g] ἀρχιερέα μετ' Ἀβιαθάρου, φίλος γὰρ ἦν αὐτῷ· γραμματέα δὲ [h] Σεισὰν ἐποίησε· [i] Βαναίᾳ δὲ τῷ [k] Ἰωάδου τὴν τῶν σωματοφυλάκων ἀρχὴν παραδίδωσιν. οἱ δὲ πρεσβύτεροι [l] παῖδες αὐτοῦ περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν τούτου φυλακὴν ἦσαν.

ε'. Ἐμνήσθη δὲ καὶ [m] τῶν πρὸς Ἰωνάθην τὸν Σαούλου παῖδα συνθηκῶν καὶ ὅρκων, καὶ τῆς ἐκείνου πρὸς αὐτὸν φιλίας τε καὶ σπουδῆς. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀγαθοῖς οἷς εἶχεν, ἔτι καὶ μνημονικώτατος τῶν εὖ ποιησάντων παρὰ τὸν ἄλλον χρόνον [n] ὑπῆρχε. [o] προσέταξε γοῦν ἀναζητεῖν εἴ τις ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ σώζεται, ᾧ τὰς ἀμοιβὰς ἃς ὤφειλε τῷ Ἰωνάθῃ τῆς ἑταιρείας ἀποδώσει. ἀχθέντος οὖν τινος, ἠλευθερωμένου μὲν ὑπὸ Σαούλου δυναμένου δὲ γινώσκειν τοὺς ἐκ τοῦ γένους

l Καὶ ταῖς καλλίσταις] Καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν &c. legisse videtur Epiphan.

m Βετταίᾳ καὶ Μάχωνι·] Ita in *Græcis* omnibus, sine ulla scripturæ varietate, in *Epiphanii* libris *Baachan & Machon*, aut *Bacham & Machoneas*. Videsis *J. Clericum* ad 2 *Sam.* c. 8. v. 8. HUDS. LXX. II Sam. VIII. 8. τῆς Μετεβὰκ καὶ ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν πόλεων· Hebr. ומבטח ומברתי MS. Alex. Μασβὰχ pro Μασεβὰχ. *In Vers. Syr.* Tabah & Beruthi. SPANH.

n Χρυσὸς δ'] Χρυσὸς ἐν αὐταῖς *Vat.*

o Καλούμενον,] Ita cum Cod. *Vat.* in *reliquis* καλουμένην.

* *Mare appellatum erat,*] *Sc.* à capacitate.

p Ἀμάθης] Ἀμάθη sup. urbs Phœniciæ lib. 1. c. 7. §... dicta à Macedonibus Ἐπιφάνεια. SPANH.

q Ἐλθῇ φιλίᾳ] Ἐλθεῖν *Vat.*

r Ἀδώραμον] Ἀδώραμον ἤτοι Ἰδδούραν *Vat.* in *Epiphanii* libris *Adaram.* juxta Hebr. *Joram.* LXXII. Ἰεδδουράμ.

s Ἔπεμψεν αὐτῷ καὶ δῶρα,] Ἔπεμψε δ' αὐτῷ *Vat.*

t Θαῖνον,] Θόου juxta plerosque *Epiphanii* libros & LXXII. (Θάρνου *Coll. Big.* & *Voss.*) πρὸς Θάρραν τὸν Θοοῦ *Vat.*

v Ὃν ἐκ τῶν πόλεων] Ita *Big. Samb.* & *Epiphan.* ὧν in *Editis.*

x Αὐτῷ δὲ πολεμοῦντι] Sic ex *iisdem.* (& Coccejo) in *Editis* αὐτά.

y Παρέσχεν ὁ Θεός·] Παρεῖχεν *Vat.*

z Ἀρχιστρατήγου] Ita cum *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* in *reliquis* ἀντιστρατήγου.

a Τὴν τῶν Ἰδουμαίων] Articulum τὴν inserui ex *MSS.*

b Στρατηγὸν] Delevimus τὸν ante στρατηγὸν auctoritate Codd. *Samb.* & *Vat.*

c Ἰωσάφατον] Ita cum *MSS.* in *Editis* Ἰωσαφὰτ τὸν υἱόν.

d Ἀχίλου] Ἀχιλούδ LXXII.

e Φινεέσου] Itidemque ex *MSS.* Φινεὲς in *Editis.*

f Οἰκίας] Οἰκίας ἀρχιερέα τὸν Ἀβιάθαρον juxta *Vet. Interpr.* Verum locum mutilum esse ostendit *J. Seldenus* lib. 1. *de Success. in Pontific.* c. 4. Vide *Theodoret.* in 2 *Regum*, ΕΡΩΤ. κγ'.

g Ἀρχιερέα μετ' Ἀβιαθάρου,] Duo Pontifices sub Davide. vid. infr. cap. 9. §. 2. SPANH.

h Σεισὰν] Σατᾶν *Vat.* quo modo in *Codicibus* LXXII. 2 *Regum*, c. 8. v. 17. nisi quod Σαρουίας habeat *Alexandrinus.* Σουσὰ 1 *Paralip.* c. 18. v. 16. in *Epiphanii* libris *Seraias* aut *Saraias* dicitur.

i Βαναίᾳ] Βεναίᾳ *Big.* & *Samb.*

k Ἰωάδου] Sic cum *MSS.* Ἰάδου in *MSS.*

l Παῖδες αὐτοῦ] Ita in *MSS.* & *Vet. Interpr.* πάντες in *Editis.* HUDS. Forte πρεσβύτεροι πάντες υἱοὶ αὐτοῦ. COCC.

m Τῶν πρὸς Ἰωνάθην] Τῶν adjecimus ex *MSS.* & ex iisdem Ἰωνάθην fecimus pro Ἰωνάθαν.

n Ὑπῆρχε.] Ὑπῆρξε *Vat.*

o Προσέταξε] Ita in omnibus *MSS.* nisi quod προσέταξεν οὖν habeant *Big.* (& *Coll. Voss.*) & σώζηται *Vat.* sic etiam legebat (præter Coccejum) *Epiphanius*, qui vertit, *præcepit ergo requiri, si aliquis de Sauli genere superesset, cui retributionis debitum pro Jonathæ amicitiis repensaret.* antea erat ὑπῆρχε. καὶ εἴ τις ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ σώζεται, ᾧ τὰς ἀμοιβὰς ὠφέλειαν Ἰωνάθῃ τῆς ἑταιρείας ἀποδώσει.

γῆρας [p] αὐτοῦ περιόντας, ἀνέκρινεν εἴ τινα ἔχοι λέγειν τῶν Ἰωνάθῃ προσηκόντων ζῶντα, καὶ κομίσασθαι τὰς τῶν εὐεργεσιῶν χάριτας δυνάμενον, ὧν αὐτὸς ἔτυχε παρὰ Ἰωνάθου. φήσαντος δ' υἱὸν αὐτοῦ περιλείπεσθαι, [q] Μεμφίβοσθον ὄνομα, πεπηρωμένον τὰς βάσεις· τῆς γὰρ τροφοῦ, μετὰ τὸ προσαγγελθῆναι τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὸν πάππον ἐν τῇ μάχῃ πεσόντας, ἁρπασαμένης καὶ [r] φυγούσης, ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτὸν κατενεχθῆναι καὶ βλαβῆναι τὰς βάσεις· [s] μαθὼν ὅπου τε καὶ παρὰ τίνι τρέφεται, πέμψας πρὸς τὸν Μάχειρον εἰς [t] Λαβαθὰ πόλιν, παρὰ τούτῳ γὰρ ὁ τοῦ Ἰωνάθου παῖς ἐτρέφετο, μεταπέμπεται πρὸς αὐτόν. ἐλθὼν δὲ ὁ Μεμφίβοσθος πρὸς τὸν βασιλέα, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσεκύνησεν [v] αὐτόν. ὁ δὲ Δαυΐδης, θαρρεῖν τε [x] προυτρέπετο καὶ τὰ βελτίω προσδοκᾶν. δίδωσι δ' αὐτῷ καὶ τὸν πατρῷον οἶκον, καὶ πᾶσαν τὴν οὐσίαν ἣν ὁ πάππος αὐτοῦ Σαοῦλος ἐκτήσατο· σύσσιτόν τε καὶ ὁμοτράπεζον ἐκέλευσεν εἶναι, καὶ μηδὲ μίαν ἡμέραν ἀπολείπεσθαι τῆς σὺν αὐτῷ [y] τραπέζης. τοῦ δὲ παιδὸς προσκυνήσαντος ἐπί τε τοῖς λόγοις καὶ ταῖς δωρεαῖς, καλέσας τὸν [z] Σιβὰν, τόν τε πατρῷον οἶκον ἔλεγε [a] δεδωρῆσθαι τῷ παιδὶ καὶ πᾶσαν τὴν Σαούλου κτῆσιν· αὐτόν τε ἐκέλευσεν ἐργαζόμενον αὐτοῦ τὴν γῆν καὶ προνοούμενον, ἁπάντων τὴν πρόσοδον εἰς Ἱεροσόλυμα κομίζειν. [b] ἄγεται δ' αὐτὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν· αὐτόν τε τὸν Σιβὰν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἦσαν δ' οὗτοι πεντεκαίδεκα, καὶ τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ, τὸν ἀριθμὸν ὄντας εἴκοσιν, [c] τῷ παιδὶ χαρίζεται Μεμφιβόσθῳ. ταῦτα [d] διαταξαμένου τοῦ βασιλέως, ὁ μὲν Σιβὰς προσκυνήσας, καὶ πάντα ποιήσειν εἰπὼν, ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ Ἰωνάθου παῖς ἐν Ἱεροσολύμοις κατῴκει, συνεστιώμενος τῷ βασιλεῖ, καὶ πάσης ὡς υἱὸς αὐτοῦ θεραπείας τυγχάνων. ἐγένετο δ' αὐτῷ καὶ παῖς, ὃν [e] Μιχὰν προσηγόρευσε.

vis esset, interrogavit *eum* num quem vivere exploratum habeat cum Jonatha sanguine conjunctum, quique à se posset beneficiis remunerari vice illorum quæ ipse à Jonatha acceperat. Cum autem ille respondisset, filium ejus superesse nomine Memphibosthum, pedibus claudum (nam dum nutrix, ut nunciatum erat pueri patrem avumque prælio cecidisse, eo festinanter arrepto fugeret, contigit ut ille humeris excussus prolaberetur, pedesque læderet) postquam intellexit ubinam esset & apud quem educaretur, misit in Labathan urbem ad Machirum (nam apud eum educatus erat Jonathæ filius) qui illum ad se accerserent. Ubi vero ad regem venit Memphibosthus, in faciem procidens illum adoravit: Davides autem ut bono esset animo hortatus est & meliora *omnia* exspectaret. Ei vero domum paternam donat, & quicquid Sauli avi sui antea fuisset: jussitque ut sibi convictor esset & secum epulis accumberet, & ne uno quidem die sibi ad mensam non accederet. Cumque puer verborum donorumque gratia *eum* adorasset, *rex* Siba vocato dicebat, se puero dedisse domum paternam & quicquid Saulus habuit; ipsique præcepit ut terram ejus coleret curaretque, & omnium proventum Hierosolyma afferret. Verum singulis diebus eum ad mensam suam adducit; ipsumque Sibam & filios ejus (erant autem isti quindecim) ejusque servos (numero viginti) puero dat Memphibostho. His ita à rege constitutis, Sibas quidem, cum *eum* adorasset, dixissetque se omnia *quæ jusserat* facturum esse, discessit: Jonathæ vero filius Hierosolymis habitabat, regis mensæ adhibitus, atque omni, quasi filius ejus, observantia cultus. Habebat autem & ipse filium, quem Micham appellavit.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ὡς ἤρθη πόλεμος κατὰ τῶν Ἀμμανιτῶν, καὶ κατορθοῦται.

ΚΑΙ οἱ μὲν περιλειφθέντες ἐκ τοῦ Σαούλου γένους [f] καὶ Ἰωνάθου τούτων ἔτυχον παρὰ Δαυΐδου τῶν τιμῶν. τελευτήσαντος δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν [g] καιρὸν τοῦ [h] τῶν Ἀμμανιτῶν βασιλέως [i] Ναάσου, φίλος δ' ἦν [k] οὗτος αὐτῷ, καὶ διαδεξαμένου τὴν βασιλείαν αὐτοῦ [l] τοῦ παιδὸς, πέμψας Δαυΐδης πρὸς αὐτὸν, παρεμυθήσατο· πρᾴως τε φέρειν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς παραινῶν, καὶ [m] τὴν αὐτὴν φιλίαν μενεῖν ἢ πρὸς ἐκεῖνον ἦν τούτῳ προσδοκᾶν. οἱ δὲ τῶν Ἀμμανιτῶν ἄρχοντες κακοήθως, [n] ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν τοῦ Δαυΐδου τρόπον, ταῦτ' ἐδέξαντο, καὶ παρώξυναν τὸν βασιλέα, λέγοντες κατασκόπους πεπομφέναι τῆς χώρας Δαυΐδην καὶ τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπὶ προφάσει φιλανθρωπίας· φυλάττεσθαί τε συνεβούλευον καὶ μὴ προσέχειν τοῖς λόγοις αὐτοῦ, μὴ καὶ σφαλεὶς ἀπαρηγορήτῳ συμφορᾷ περιπέσῃ. ταῦτ' οὖν δόξας [o] πιθανώτερα λέγειν τοὺς ἄρχοντας, ἢ τἀληθὲς [p] εἶχεν, ὁ τῶν Ἀμμανι-

CAP. VI.

Ut bellum contra Ammanitas cœptum est, feliciterque confectum.

ET quidem Davides relictos ex Sauli Jonathæque familia hisce dignatus est honoribus. Cum vero per idem tempus mortem obiisset Naases Ammanitarum rex, (qui & ipse Davidi amicus erat) & filius ejus ei in regno successisset, Davides, missis ad eum suis, ipsum de patre consolatus est, simul adhortans ut & mortem ejus patienter ferret, & eandem amicitiam, quæ sibi cum illo intercesserat, mansuram exspectaret. Ammanitarum autem principes pravo malignoque animo, & non ex more & ingenio Davidis, hæc ipsa acceperunt, eique stimulos admoverunt, dicentes, Davidem sub humani officii prætextu misisse qui regionem specularentur, ipsorumque vires *explorarent*; ac proinde ei consilium dederunt ut sibi caveret, nec verbis ejus temere crederet, ne in calamitatem incidat, cui nulla adhiberi potest consolatio. Rex itaque Ammanitarum Naases, cum hanc principum

Davides mittit qui Naasis filium de morte patris consolentur. *2 Regum, c. 10.*

p Αὐτοῦ περιόντας,] Sic in *MSS.* αὐτῷ in *Editis.*
q Μεμφίβοσθον] Μιφιβοσὲθ juxta *Epiphanium*, Μεμφιβοσὲθ LXXII.
r Φυγούσης,] Φευγούσης *MSS.*
s Μαθὼν] Μαθὼν δ' ὅπου *Big. Samb.* & *Vat.*
t Λαβαθὰ] Λάδαβα *Vat.* Λοβάδαρ aut Λαβάδαρ aut Λαβαδαὲλ in Codd. LXXII. in *Epiphanii* libris *Iodabar*, & *Lodabar*, & *Labathan.*
v Αὐτὸν.] Ita ex *MSS.* αὐτῷ in *Editis.*
x Προυτρέπετο] Sic *Vat.* προετρέπετο *Big.* & *Samb.* προτρέπεται *Baf.* & *G.*
y Τραπέζης.] Διαίτης solus *Vat.*
z Σιβὰν,] Σιβᾶν *Vat.* Σιβᾶ *Big.* & *Samb.* Σιβὰ *Baf.* & *G.*
a Δεδωρῆσθαι] Sic *Big.* & *Samb.* δεδωρεῖσθαι *Baf.* & *G.* δωρήσασθαι *Vat.*
b Ἄγεται δ' αὐτὸν] Ἀγεσθαι *Samb.* (*Coll. Voff.*) atque ita legisse videtur *Vet. Interpr.*

c Τῷ παιδὶ χαρίζεται] Τῷ Ἰωνάθου παιδὶ juxta *Epiphanium.*
d Διαταξαμένου] Διαπραξαμένου solus *Vat.*
e Μιχὰν προσηγόρευσε.] Ita cum *Vat.* & *Epiphanii* libris. Μίχανον in *Editis*, *Aliisque.*
f Καὶ Ἰωνάθου] Καὶ τοῦ Ἰωνάθου solus *Vat.*.
g Καιρὸν] Sic in *omnibus MSS.* in *Editis* χρόνον.
h Τῶν Ἀμμανιτῶν] Illud τοῦ inserui ex *MSS.*
i Ναάσου,] Sic *Samb. Vat.* & *Hen.* Ναάσσου in *Editis*, *Aliisque.* Ναὰς LXXII.
k Οὗτος αὐτῷ,] Ita *Samb.* (*Coll. Voff.*) & *Vat.* αὐτὸς in *ceteris.*
l Τοῦ παιδὸς,] Articulum nobis servarunt *Big.* & *Samb.* in *Editis* desideratur. βασιλείαν τοῦ παιδὸς *Vat.*
m Τὴν αὐτὴν φιλίαν] Τὴν φιλίαν διαμένειν *Vat.* & *Epiphan.*
n Ἀλλ' οὐ] Ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν Δ. τρ. τ. ἐξεδέξαντο *Samb.* & *Vat.*
o Πιθανώτερα λέγειν] Ita *Samb.* in *reliquis* πυθανότερα.
p Εἶχεν,] Ἔχειν *Big.* & *Samb.*

pum orationem fide digniorem eſſe, quam revera erat, ſibimet perſuaſiſſet, legatos à Davide miſſos graviſſima affecit injuria. nam, raſis ex parte barbis eorum, & dimidio veſtium præciſo, reſponſa factis non verbis relaturos dimiſit. Cum autem hæc conſpexiſſet Iraëlitarum rex, ægre rem tulit; & præ ſe ferebat non neglecturum ſe injuriam cum contumelia conjunctam, ſed bellum Ammanitis illaturum eſſe, & pœnas ob flagitium in legatos ab illis admiſſum à rege exacturum. Poſtquam vero *regis* neceſſarii & copiarum præfecti intellexerunt, quod fœdera violarint & ſupplicia pro ſcelere luituri eſſent, mature ſeſe ad bellum comparabant: miſſiſque ad Syrum Meſopotamitarum regem mille talentis, illum ut hac mercede ſocius fieret obſecrarunt, prætereaque Soubam. habebant autem iſti reges peditum viginti millia. Quin & provinciæ, quæ Micha nuncupatur, regem conduxerunt, & quartum nomine Iſtobum. atque illi ſecum adducebant duodecim armatorum millia.

Ammanitis, quod legatos Davidis male tractarint, bellum infertur. 2 Regum, c. 10.

VII. *Joabi de Ammanitis victoria. 2 Regum, c. 10.*

2. At Davidem non perterruit *hæc* armorum conſociatio & Ammanitarum potentia. Deo autem confiſus, quod juſte cum illis pro injuriis ſibi illatis bellum eſſet geſturus, ſtatim adverſus illos Joabum imperatorem miſit cum totius exercitus robore. Atque ille ad primariam Ammanitarum urbem Rabatham caſtra poſuit. Cum autem hoſtes egreſſi eſſent, & non ſimul ſed ſeorſim aciem inſtruxiſſent, (copiæ quidem auxiliares ſolæ in *patenti* campo, Ammanitarum vero agmina ante portas è regione Hebræorum) Joabus, hoc animadverſo, ad ſtratagemata ſe recipit, & fortiſſimorum quidem delectu habito eos contra Syrum ordinavit & reges qui cum eo erant; reliquos vero cum fratri Abeſſæo tradidiſſet, juſſit ut eos Ammanitis opponeret, hoc dato conſilio, "ut ſi Syros ipſum "premere videret & prævalere, acie converſa ſibi "auxilium ferret, idem vero iſtud & ſe facturum, "ſi *forte* illum conſpiceret ab Ammanitis gravius "urgeri". Itaque cum fratrem deduxiſſet, & obſecraſſet ut fortiter & cum alacritate omnia ageret, quæ ignominiam metuentibus ſolet ad dimicandum animos addere, ipſum quidem cum Ammanitis pugnaturum dimiſit, ille vero cum Syris congreſſus eſt. Et cum illi aliquantiſper magna vi reſtitiſſent, multos quidem illorum Joabus perimebat, cæteros vero omnes eo impulit ut terga verterent. Quo viſo, Ammanitæ, metu Abeſſæi & exercitus ejus, prælium non commiſerunt, ſed ſociorum exemplum ſequuti fuga urbem repetiverunt. Joabus itaque, hoſtibus fuſis fugatiſque, Hieroſolyma ad regem cum ſplendore reverſus eſt.

τῶν βασιλεὺς [q] Ναάσης τοὺς παρὰ τοῦ Δαυίδου πεμφθέντας πρέσβεις χαλεπῶς περιύβρισε. ξυρήσας γὰρ αὐτῶν τὰ ἡμίση τῶν γενείων, καὶ τὰ ἡμίση τῶν ἱματίων περιτεμὼν, ἔργοις ἀπέλυσε κομίζοντας οὐ λόγοις τὰς ἀποκρίσεις. [r] ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς ἠγανάκτησε, καὶ δῆλος ἦν οὐ περιοψόμενος τὴν ὕβριν καὶ τὸν προπηλακισμὸν, ἀλλὰ [s] πολεμήσων τοῖς Ἀμμανίταις, καὶ τιμωρίαν αὐτῶν τῆς παρανομίας τῆς εἰς τοὺς [t] πρεσβευτὰς εἰσπραξάμενος τὸν βασιλέα. συνιέντες δὲ οἱ τε ἀναγκαῖοι καὶ ἡγεμόνες ὅτι παρεσπονδήκασι καὶ δίκην ὑπὲρ τούτων ὀφείλουσιν, παρεσκευάζοντο εἰς τὸν πόλεμον· [v] καὶ πέμψαντες πρὸς Σύρον τὸν τῶν Μεσοποταμιτῶν βασιλέα χίλια τάλαντα, σύμμαχον αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ γενέσθαι τῷ μισθῷ παρεκάλεσαν καὶ [x] Σουβάν. ἦσαν δὲ τοῖς βασιλεῦσι τούτοις πεζῶν δύο μυριάδες. [y] προσεμισθώσαντο δὲ καὶ τὸν ἐκ τῆς [z] Μιχᾶς καλουμένης χώρας βασιλέα, καὶ τέταρτον [a] Ἴστοβον ὄνομα· καὶ τούτους ἔχοντας μυρίους καὶ δισχιλίους ὁπλίτας.

β΄. Οὐ κατεπλάγη δὲ τὴν συμμαχίαν καὶ τὴν τῶν Ἀμμανιτῶν δύναμιν ὁ Δαυίδης. [b] τῷ Θεῷ δὲ πεποιθὼς ἐν τῷ δικαίως αὐτοῖς ἀνθ᾽ ὧν ὑβρίσθη πολεμεῖν μέλλειν, Ἰώαβον τὸν ἀρχιστράτηγον, δοὺς αὐτῷ τῆς στρατιᾶς τὸ ἀκμαιότατον, εὐθὺς ἔπεμψεν [c] ἐπ᾽ αὐτούς. ὁ δὲ [d] πρὸς τῇ μητροπόλει [e] τῶν Ἀμμανιτῶν [f] Ῥαβαθᾶ κατεστρατοπεδεύσατο. τῶν δὲ πολεμίων [g] ἐξελθόντων, καὶ παραταξαμένων οὐχ ὁμοῦ διχῇ δέ· τὸ μὲν γὰρ ἐπικουρικὸν ἐν τῷ πεδίῳ καθ᾽ αὑτὸ ἐτάχθη, τὸ δὲ τῶν Ἀμμανιτῶν στράτευμα πρὸς ταῖς πύλαις [h] ἀντικρὺ τῶν Ἑβραίων· ἰδὼν τοῦτο Ἰώαβος ἀντιμηχανᾶται, καὶ τοὺς μὲν ἀνδρειοτάτους ἐπιλεξάμενος ἀντιπαρεξτάσσεται τῷ Σύρῳ καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ βασιλεῦσι, τὸ δ᾽ ἄλλο παραδοὺς Ἀβεσσαίῳ τῷ ἀδελφῷ, τοῖς Ἀμμανίταις [i] ἐκέλευσεν ἀντιπαρατάξασθαι, εἰπὼν, "ἂν τοὺς Σύρους ἴδῃ βιαζομένους αὐτὸν καὶ "πλέον δυναμένους, μεταγαγόντα τὴν φάλαγγα βοηθεῖν "αὐτῷ· τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο ποιήσειν καὶ αὐτὸς, ἂν ὑπὸ τῶν Ἀμ-"μανιτῶν αὐτὸν καταπονούμενον θεάσηται". [k] προπεμψάμενος οὖν τὸν ἀδελφὸν, καὶ παρακαλέσας εὐψύχως καὶ μετὰ προθυμίας ἅπαντα δρᾶσαι, αἰσχύνην φοβουμένους [l] προτρεπούσης ἀγωνίσασθαι, τὸν μὲν ἀπέλυσε τοῖς Ἀμμανίταις μαχησόμενον, αὐτὸς δὲ τοῖς Σύροις συνέβαλε. καὶ πρὸς ὀλίγον ἀντισχόντων [m] αὐτῶν καρτερῶς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινεν Ἰώαβος, ἅπαντας δ᾽ ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν τραπῆναι. τοῦτο ἰδόντες οἱ Ἀμμανῖται, καὶ δείσαντες τὸν Ἀβεσσαῖον καὶ τὴν μετ᾽ αὐτοῦ [n] στρατιὰν, οὐκ ἔμειναν· ἀλλὰ μιμησάμενοι τοὺς συμμάχους, εἰς τὴν πόλιν ἔφυγον. κρατήσας οὖν τῶν πολεμίων ὁ Ἰώαβος εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν βασιλέα λαμπρῶς ὑπέστρεψε.

γ΄. Τοῦ-

q Ναάσης] Sic *Baſ.* & *MSS.* Ναάσου παῖς *Gen.* ex ingenio, ut opinor *Editoris.* inducor ut credam Ναάσης delendum eſſe.

r Ἰδὼν δὲ ταῦτα] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis*, ἰδὼν δὲ ταῦτα Δαβίδης, ἠγ.

s Πολεμήσων] Πόλεμον *Vat.*

t Πρεσβευτὰς] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *reliquis* πρεσβύτας.

v Καὶ πέμψαντες] Aliter legiſſe videtur *Epiphanius*, qui vertit, *Tunc vero mittentes ad Syrum Meſop. regem mille talenta, ſocium eum ſub hac mercede fieri popoſcerunt. habebant* &c.

x Σουβάν.] Hic Σουβὰν & paulo infra Ἴστοβον ex regionibus virorum nomina facit *Joſephus.* qua de re videſis *Schotanum* in *Bibl. Hiſt. S.* tom. 2. p. 701. & *J. Clericum* ad 2 *Sam.* c. 10.

y Προσεμισθώσαντο] Προσεμισθώσαντο καὶ τὸν τῶν Ἀμαληκιτῶν βασιλέα, καὶ τὸν ἐκ τῆς M. *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* προσεμισθώσαντο καὶ τὸν Ἀμαληκιτῶν βασιλέα καὶ τέταρτον Ἴστωβον ὄνομα *Vat.*

z Μιχᾶς] Ita tam libri *Græci* quam *Latini MSS.* in *Epiphanii* tamen Editis *Maacha* ex *S. Volumine.* Videtur eſſe (ut inquit *Bochartus* in *Phalegi* l. 2. c. 6.) *Ptolemæi* Epicæros, Palæſtinæ urbs ad ortum Jordanis, quòd Hebræorum *Maacha* in Chaldæa Paraphraſi ſit *Epicæros.* HUDS. מעכה Mahachah 11 *Sam.* x. 6. In Nummis Ant. Pii & Severi MOKA IEP. ACYA. AYTO. SPANH. Confer Tab. Numiſm.

a Ἴστοβον ὄνομα·] Ἰστώβον *Vat.*

b Τῷ Θεῷ δὲ πεποιθὼς] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* τῷ Θεῷ πεποιθὼς τὸ δικ. & mox καὶ Ἰώαβον τὸν ἄριστον. Verum τῷ Θεῷ πεποιθὼς τῷ δ. —— πολεμεῖν μέλλοντι. καὶ Ἰώαβον τὸν ἀρχιστρ. legiſſe videtur *Vet. Interpr.*

c Ἐπ᾽ αὐτούς.] Sic in iiſdem *MSS.* & *Vet. Interpr.* πρὸς αὐτοὺς in *Editis.*

d Πρὸς τῇ μητροπόλει] Πρὸς τὴν μητρόπολιν *Vat.*

e Τῶν Ἀμμανιτῶν] Nomen urbis Aramatha omiſit *Gelenius.* Charanachen *Rufinus.* Conf. ſeq. §. 3. SPANH.

f Ῥαβαθᾶ] Ita ex *ſequentibus*, ubi de urbe capta agit, & *Interpretibus* LXXII, 1 *Paralip.* c. 20. Ἀραμαθᾶ in *Editis*, *Aliiſque* hîc loci. Χαραμαθᾶ juxta *Epiphan.* HUDS. Interpres omiſit. Ῥαβαθᾶ ſcripſit Joſephus, uti & interpres mox legit, & in hoc ipſo capite in contextu Græco Ῥαβαθᾶ ſcribitur. REL.

g Ἐξελθόντων,] Ἐπεξελθόντων *Vat.*

h Ἀντικρὺ] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ἄντικρυς in *reliquis.*

i Ἐκέλευσεν] Eo modo *Samb.* & *Vat.* ἐκέλευεν in *reliquis.*

k Προπεμψάμενος] Προτρεψάμενος *Vat.* (*Coll. Voſſ.*) & *Vet. Interpr.* & forſan rectius, cum mox ſequatur ἀπέλυσε, & ſæpe jungantur προτροπὴ καὶ παράκλησις.

l Προτρεπούσης] Ita cum *Cod. Samb.* niſi quod mutaverim φοβουμένοις in φοβουμένους, voce προτρέπειν hunc caſum poſtulante. φοβουμένους προπεσούσης nullo plane ſenſu in *Editis.* μετὰ προθυμίας ἅπαντ᾽ ἀνδράσιν αἰσχύνην φοβουμένοις πρεπούσης ἀγωνίσασθαι *Vat.* μετὰ προθυμίας ἅπαντα δράσειν, καὶ αἰσχύνην φοβούμενον δεινὴν ἀγωνίσασθαι legiſſe videtur *Epiphanius*, qui vertit, *ut magnanimiter & fiducialiter ageret univerſa & gravem iracundiam metuens decertaret.* Eſt qui conjicit, μετὰ πρ. ἅπαντα δράσειν, καὶ αἰσχύνην φοβούμενον προπετῶς ἀγωνίσασθαι.

m Αὐτῶν καρτερῶς] Αὐτῷ *Vat.*

n Στρατιὰν,] Στρατείαν ſolus *Samb.*

ο Πταῖσμα

γ'. Τοῦτο τὸ [o] πταῖσμα τοὺς Ἀμμανίτας οὐκ ἔπεισεν ἠρεμεῖν, οὐδὲ [p] μαθόντας τοὺς κρείττονας ἡσυχίαν ἄγειν· ἀλλὰ πέμψαντες πρὸς [q] Χαλαμὰν τὸν τῶν πέραν Εὐφράτου Σύρων βασιλέα, μισθοῦνται τοῦτον [r] ἐπὶ συμμαχίαν, ἔχοντα μὲν ἀντιστράτηγον [s] Σάβεκον, πεζῶν δὲ μυριάδας ὀκτὼ, καὶ ἱππέων μυρίους. γνοὺς δὲ ὁ τῶν Ἑβραίων βασιλεὺς, πάλιν ἐπ' αὐτὸν τοὺς Ἀμμανίτας τοσαύτην δύναμιν συνηθροικότας, οὐκέτι διὰ στρατηγῶν αὐτοῖς πολεμεῖν ἔκρινεν· ἀλλ' αὐτὸς σὺν ἁπάσῃ τῇ δυνάμει διαβὰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, καὶ ὑπαντήσας αὐτοῖς, συνάψας [t] αὐτοῖς εἰς μάχην, ἐνίκησε. [v] καὶ ἀναιρεῖ μὲν αὐτῶν, πεζῶν μὲν εἰς τέσσαρας μυριάδας, ἱππέων δ' εἰς [x] ἑπτακισχιλίους. ἔτρωσε δὲ [y] καὶ τὸν στρατηγὸν τοῦ Χαλαμᾶ Σάβεκον, ὃς ἐκ τῆς πληγῆς ἀπέθανεν. οἱ δὲ Μεσοποταμῖται, τοιούτου γενομένου τοῦ τέλους τῆς μάχης, [z] αὐτοὺς Δαυίδῃ [a] παρέδοσαν, καὶ δῶρα ἔπεμψαν αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν ὥρᾳ χειμῶνος ἀνέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα· ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἔπεμψε τὸν [b] ἀρχιστράτηγον Ἰώαβον πολεμήσοντα τοῖς Ἀμμανίταις. ὁ δὲ τήν τε γῆν ἅπασαν αὐτῶν ἐπερχόμενος διέφθειρε, καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν μητρόπολιν συγκλείσας [c] Ῥαβαθὰν ἐπολιόρκει.

3. Non tamen hæc clades Ammanitis persuasit ut quiescerent, neque ut *Hebræos* superiores experti pacem colerent: sed missis legatis ad Chalamam Syrorum Transeuphratensium regem, ipsum mercede in societatem pertrahunt, habentem quidem Sabecum exercitus ducem, peditum vero octoginta millia, & equitum decem millia. Postquam autem Hebræorum rex intellexit, Ammanitas denuo contra se tam ingentem militum vim coëgisse, non jam cum illis per legatos suos bellare decrevit: sed ipse cum universo exercitu *suo*, Jordane fluvio trajecto, illis occurrit, prælioque commisso victoriam reportavit. Et ex illis quidem occidit, peditum quadraginta circiter millia, equitum vero ad septies mille. Quin & Sabeco vulnus inflixit, exercitus Chalamæ duci; ex quo illum mori contigit. Mesopotamitæ vero, cum hujusmodi exitum pugna habuerit, semet Davidi dediderunt, eique dona miserunt. Et ille quidem hyeme appetente Hierosolyma reversus est: at vere ineunte misit Joabum exercitus ducem ad bellum cum Ammanitis gerendum. Is autem incursione facta agros eorum omnes vastabat, ipsosque in Rabatham gentis metropolim compulsos obsidebat.

Davides Syros vincit. 2 Regum c. 10.

Joabus Ammanitarum metropolin obsidet. 2 Regum, c. 11.

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς τῆς Βεεθσαβῆς ἠράσθη Δαυίδης, καὶ Οὐρίαν τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἀνελὼν διὰ Ναθάνου ἐλέγχεται.

Συνέπεσε δὲ καὶ Δαυίδῃ πταῖσμα δεινὸν, ὄντι [d] φύσει δικαίῳ καὶ θεοσεβεῖ, καὶ τοὺς [e] πατρίους νόμους ἰσχυρῶς φυλάττοντι. θεασάμενος γὰρ δείλης ὀψίας ἀπὸ τοῦ [f] στέγους τῶν βασιλείων, ἐν ᾧ περιπατεῖν κατ' ἐκεῖνο τῆς [g] ὥρας [gg] ἦν ἔθος, εἶδε γυναῖκα λουομένην ἐν τῇ αὐτῆς οἰκίᾳ ψυχρῷ ὕδατι, καλλίστην τὸ εἶδος καὶ πασῶν διαφέρουσαν· [h] ὄνομα αὐτῇ ἦν [i] Βεεθσαβή· [k] ἡττηταί τε τοῦ κάλλους τῆς γυναικὸς, καὶ [l] τῆς ἐπιθυμίας κατασχεῖν οὐ δυνάμενος, μεταπεμψάμενος αὐτὴν, συνέρχεται. γενομένης δ' ἐγκύου τῆς γυναικὸς, καὶ πεμψάσης πρὸς τὸν βασιλέα, ὅπως τῷ ἁμαρτήματι σκέψηταί τινα τοῦ λαθεῖν ὁδόν· ἀποθανεῖν γὰρ αὐτὴν κατὰ τοὺς πατρίους [m] καθήκει νόμους μεμοιχευμένην· [n] μετακαλεῖται τὸν Ἰωάβου μὲν ὁπλοφόρον ἐκ τῆς πολιορκίας, ἄνδρα δὲ τῆς γυναικὸς, Οὐρίαν ὄνομα. καὶ παραγενόμενον, περί τε τῆς στρατιᾶς καὶ [o] περὶ τῆς πολιορκίας ἀνέκρινε. λέγοντος δὲ πάντα κατὰ νοῦν αὐτοῖς κεχωρηκέναι τὰ πράγματα, βαστάσας ἐκ τοῦ δείπνου μέρη προσδίδωσιν αὐτῷ, καὶ κελεύει πρὸς τὴν γυναῖκα ἀπελθόντα ἀναπαύσασθαι σὺν αὐτῇ. ὁ δὲ Οὐρίας τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησε, παρεκοιμήθη δὲ τῷ βασιλεῖ σὺν τοῖς ἄλλοις ὁπλοφόροις. ὡς δὲ γνοὺς [p] τοῦθ' ὁ βασιλεὺς, ἀνέκρινεν αὐτὸν

CAP. VII.

Ut Davides Beethsabes amore irretitus est, & propter Uriam ipsius maritum ab eo morte mulctatum a Nathana reprehenditur.

Quin & Davides *ea tempestate* in grave peccatum incidit, natura licet justus & pius, atque legum patriarum observator diligentissimus. Cum enim sub vesperam ex regiæ domus tecto, ubi moris erat eo fere tempore deambulare, circumcirca prospiceret, mulierem se domi suæ aqua frigida lavantem animadvertit, forma egregiam & *aliis* omnibus excellentem (nomen ei Beethsabe erat) feminæque pulchritudine captus est, & cum *adeo arderet ut* cupiditati suæ imperare non potuerit, cum ea accersita rem habuit. Cum autem mulier facta esset gravida, regique misisset, ut de via delicti occultandi dispiceret (mori enim eam adulterio admisso ex patriis legibus oportebat) *Davides* accersit ex obsidione Joabi quidem armigerum, mulieris vero maritum, nomine Uriam. Ubi venit ex eo sciscitatus est & de exercitu & de urbis oppugnatione. Cum autem diceret, res omnes illis ex animo successisse, fercula ex convivio apportata ei *in cœnam* dat, jubetque ut profectus ad uxorem cum ea requiesceret. At Urias non ita quidem fecit, sed regi cum aliis *ejus* armigeris accubuit. Rex autem, ubi hoc rescivit, illum interrogabat,

Davides Beethsaben stupro compertam habuit. 2 Regum, c. 11.

Davides Uriam accersit. 2 Regum, c. 11.

o Πταῖσμα] Πτῶμα *Vat.*

p Μαθόντας] Ita cum *Vat.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *reliquis* μανθάνοντας.

q Χαλαμὰν τὸν τῶν πέραν Εὐφράτου Σύρων βασιλέα,] Ita *Samb.* Χαλάμαν in *Editis.* Χαλαμὰχ *Vat.* in LXXII. πέραν τοῦ ποταμοῦ Χαλαμάκ unde *Josephus* fecit Χαλαμὰν, aitque legatum ejus fuisse Sabechum, qui Hadarhezeris legatus dicitur à *Scriptore S.* 2 *Regum*, c. 10. v. 16. HUDS. Syri trans-Euphratenses. LXX. II Sam. x. 16. Συρίαν τὴν ἐκ πέραν τοῦ ποταμοῦ Χαλαμὰν MS. Alex. πέραν τοῦ ποταμοῦ sine addita illa voce χαλαμὰν, quæ in Hebræo & aliis Orientalium Versionibus itidem deest. vid. inf. hac ead. paragr. SPANH.

r Ἐπὶ συμμαχίαν,] In *Epiphanii* libris melioris notæ *Chalmantum Syrorum r.* in aliis *Adrazarum Syr. r.*

s Σάβεκον,] In *Epiphanii* codicibus *Sabaicum*, *Sapibaicum* & *Sobachum.*

t Αὐτοῖς εἰς μάχην,] Αὐτοῖς non agnoscit *Vat.*

v Καὶ ἀναιρεῖ] Καὶ ἀναιρεῖ μὲν ἐκ τῶν πεζῶν *Vat.* καὶ ἀναιρεῖ αὐτῶν πεζῶν μὲν *Big.* & *Samb.*

x Ἑπτακισχιλίους,] Ἑπτακοσίους perperam juxta *Epiphanium.* Confer 2 *Regum*, c. 10. v. 18. & 1 *Paralip.* c. 19. v. 18.

y Καὶ τὸν στρατηγὸν] Καὶ τὸν στρατηγὸν τοῦ Χαλαμαχᾶ Σάβεκον *Vat.* in *Epiphanii* libris, *prostravit autem in acie principem militiæ Chaldam*, (aut *Chadam*, aut *Chaldum*) *nomine Sobachum.*

z Αὐτοὺς Δαυίδῃ] Ita *Samb.* ἑαυτοὺς *Hen.* & *Busb.* αὐτοὺς in reliquis.

a Παρέδοσαν,] Παρέδωκαν *Hen.* & *Busb.*

b Ἀρχιστράτηγον] Ita in *MSS.* passim in *Editis* ἀντιστράτηγον.

c Ῥαβαθὰν] Ἀραβαθὰ *Samb.* Ἀραμαθὰν *aliis.* Verùm *Abarathare* & *Araphathara*, & *Rabath* apud *Epiphan.* HUDS. Vid. supr. §. 2. SPANH.

d Φύσει δικαίῳ καὶ θεοσεβεῖ,] Ita *Vat.* & *Epiphan.* in *reliquis* deest vox φύσει.

e Πατρίους νόμους] Πατρῴους solus *Vat.*

f Στέγους τῶν βασιλείων] Τέγους *Big. Samb.* & *Vat.*

g Ὥρας] Hic ὥρα tempus anni notat. REL.

gg Ἦν ἔθος,] Illud ἦν inserui ex *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* in sequentibus ἧττᾶται. commode satis.

h Ὄνομα αὐτῇ] Ὄνομα δ' αὐτῇ *Vat.*

i Βεεθσαβή·] Βεερσάβη *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Βερσαβεὴ *Hen. Busb.* & *Vat.* ex Βερσαβεὲ *Interpretum* LXXII.

k Ἡττηταί τε] Ἡττᾶται τοῦ κ. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Hen. Busb.* & *Vat.*

l Τῆς ἐπιθυμίας] Τὴν ἐπιθυμίαν *Big.* & *Coll. Voss.*

m Καθήκει νόμους] Προσήκει *Big.* & *Coll. Voss.*

n Μετακαλεῖται] Ita verba collocavi juxta Codd. *Samb.* & *Vat.* in *Editis* μετακαλεῖται μὲν τὸν Ἰωάβου ὁπλ. μεταχαλεῖται Ἰωάβου ὁπλ. *Big.*

o Περὶ τῆς πολιορκίας] Illud περὶ ex *MSS.*

p Τοῦθ' ὁ βασιλεὺς] Ita vel τοῦτο in *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ταῦθ' ὁ βασ.

gabat, cur se ad domum suam non receperit, neque ad uxorem post longum adeo tempus, ut natura fert omnium hominum cum peregre reversi sint. "Haud æquum esse, respondebat, ut cum sui "commilitones & imperator humi dormirent in "castris soloque hostili, *ipse* cum uxore semet re-"crearet & delicias agitaret". Hæc loquuto Davides præcepit, ut illic maneret etiam eo die, sese vero postridie eum dimissurum esse ad imperatorem. Urias deinde à rege ad cœnam invitatus, & usque ad ebrietatem potus, rege ipsum de industria crebris poculis excipiente; nihilominus tum quoque pro regis foribus obdormivit, nullo uxoris desiderio captus. Hanc ob rem indignatus rex Joabo per literas in mandatis dedit, ut in Uriam pœna animadverteret (ipsum enim peccasse significabat) & modum quo puniretur, ne palam fieret quod ipse hoc voluerit, suggerebat. jussit enim ut hostibus, quà maxime urgerent, *illum* objiceret, & ubi certissimum pugnando discrimen adiret, à cæteris destitutus: nam præcepit ut socii loco cederent, quam primum commissum erat prælium. His ita scriptis & proprio sigillo obsignatis, epistolam Uriæ dedit ad Joabum perferendam. Joabus autem cum literas accepisset, regisque voluntatem intellexisset, in eo loco Uriam statuit, ubi sciebat hostes sibi maxime infensos esse, adjunctis illi quibusdam è militibus fortissimis. atque se cum toto exercitu opem *illis* laturum dicebat, si parte aliqua muri eversa in urbem penetrare potuerint. Ipsum vero, cum esset miles strenuus, magnæque cum apud regem tum tribules suos omnes existimationis ob fortitudinem, obsecrabat, ut magnis laboribus gauderet, & non ad indignationem commoveretur. Uria autem alacriter opus suscipiente, commilitonibus ejus clam significavit *Joabus*; ut, cum hostes *portis* erupturos viderent, desertum relinquerent. Itaque cum Hebræi urbi successissent, veriti Ammanitæ, ne, in illo loco ubi Urias forte constitutus erat, quam primum *murum* ascenderent hostes, prima acie fortissimis collocatis portaque subito reclusa cum impetu magnoque cursu in eos eruptionem fecerunt. Illos autem ubi conspexerunt, Uriæ milites, omnes sese *ex improviso* subduxerunt, prout illis ante dixerat Joabus. At cum puderet Uriam tergum dare & aciem deserere, hostes sustinuit, & impetum eorum excipiens non paucos quidem perimit, verum circundatus & captus in medio *illorum* mortem occumbit. Cum eo autem & alii nonnulli è sociis cadebant.

Uriam cum literis ad Joabum remittit Davides. 2 Regum, c. 11.

Uriæ mors. 2 Regum, c. 11.

2. His ita gestis nuncios Joabus misit ad regem, jussos ut dicerent, "quod operam quidem dederit "ut urbem celeriter caperet, sed oppugnatione "mœnia adortus, aliquammultis amissis recedere "compulsus fuerit"; istis vero, si propter ea ira correptum videant, mortem Uriæ adjicerent. Hæc autem rex cum à nunciis accepisset, & ægre tulisset, dixissetque "quod male fecerint mœnia "cominus oppugnando, cum oportuerit cuniculis "& machinis ad urbem capiendam aggredi, idque

De ea Davidem certiorem facit Joabus. 2 Regum, c. 11.

ὅτι μὴ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν ἔλθοι, μηδὲ πρὸς τὴν [q] γυναῖκα διὰ τοσούτου χρόνου, πάντων [r] τῶν ἀνθρώπων ταύτην ἐχόντων τὴν φύσιν ὅταν ἔλθωσιν ἐξ ἀποδημίας. "[s] Οὐκ εἶναι δίκαιον, εἶπε, τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ "χαμαὶ κοιμωμένων ἐν [t] τῇ παρεμβολῇ καὶ τῇ τῶν πολεμίων "χώρᾳ, μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτὸν [v] ἀναπαύεσθαι καὶ τρυφᾶν". Ταῦτα εἰπόντα μεῖναι τὴν ἡμέραν ἐκείνην [x] προσέταξεν αὐτόθι, ὡς εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἀπολύσων αὐτὸν πρὸς τὸν στρατηγόν. κληθεὶς δὲ ἐπὶ δεῖπνον ὑπὸ τοῦ βασιλέως Οὐρίας, καὶ μέχρι μέθης προελθὼν ἐν τῷ πότῳ, δεξιουμένου τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἐπίτηδες ταῖς [y] προπόσεσιν, οὐδὲν ἧττον πάλιν πρὸ τῶν τοῦ βασιλέως θυρῶν ἐκοιμήθη, μηδὲ μίαν λαβὼν τῆς γυναικὸς ἐπιθυμίαν. ἐπὶ τούτῳ δὲ δυσχεραίνων ὁ βασιλεὺς ἔγραψε τῷ Ἰωάβῳ, κολάσαι προστάσσων τὸν Οὐρίαν· ἁμαρτεῖν γὰρ αὐτὸν ἐδήλου· καὶ τὸν τρόπον τῆς τιμωρίας, ἵνα μὴ γένηται [z] φανερὸς αὐτὸς τοῦτο βουληθεὶς, ὑπέθετο. κατὰ γὰρ τὸ δυσμαχώτατον αὐτὸν ἐκέλευσε μέρος τῆς πολεμίων τάξαι, καὶ καθ' ὃ [a] κινδυνεύσειε μαχόμενος ἀπολειφθεὶς μόνος· τοὺς γὰρ [b] συμπαρεστῶτας ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς μάχης γινομένης ἐκέλευσε. ταῦτα γράψας καὶ σημηνάμενος [c] τῇ αὐτοῦ σφραγῖδι, τὴν ἐπιστολὴν ἔδωκεν Οὐρίᾳ κομίσαι πρὸς Ἰώαβον. δεξάμενος δὲ τὰ γράμματα Ἰώαβος, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν ἀναγνοὺς, καθ' ὃν ᾔδει τόπον τοὺς πολεμίους αὐτῷ χαλεποὺς γινομένους, κατὰ τοῦτον ἔστησε τὸν Οὐρίαν, δοὺς αὐτῷ τινας τῶν ἀρίστων τῆς στρατιᾶς. αὐτὸς δὲ ἁπάσῃ τῇ δυνάμει [d] προσεπιβοηθήσειν ἔφησεν, εἰ δυνηθεῖεν ἀνατρέψαντές τι τοῦ τείχους εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν. ὄντα δὲ αὐτὸν γενναῖον στρατιώτην, καὶ δόξαν ἔχοντα παρά τε τῷ βασιλεῖ καὶ [e] πᾶσι τοῖς ὁμοφύλοις ἐπ' ἀνδρείᾳ, χαίρειν τοῖς μεγάλοις πόνοις, ἀλλὰ μὴ προσαγανακτεῖν ἠξίου. τοῦ δὲ Οὐρία προθύμως ὑποστάντος τὸ ἔργον, τοῖς μετ' αὐτοῦ παραταττομένοις ἰδίᾳ, καταλιπεῖν ὅταν [f] ἐξορμήσοντας ἴδωσι τοὺς πολεμίους, ἐδήλωσεν. προσβαλόντων δ' οὖν τῇ πόλει τῶν Ἑβραίων, δείσαντες οἱ Ἀμμανῖται, μὴ κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, καθ' ὃν Οὐρίαν συνέβαινε τετάχθαι, φθάσαντες ἀναβῶσιν οἱ πολέμιοι, προστησάμενοι τοὺς ἀνδρειοτάτους αὐτῶν καὶ τὴν πύλην ἀνοίξαντες [g] αἰφνιδίως, μετὰ ῥύμης καὶ δρόμου πολλοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἐπεξῆλθον. ἰδόντες δὲ αὐτοὺς οἱ σὺν τῷ Οὐρίᾳ, πάντες ἀνεχώρησαν ὀπίσω, καθὼς Ἰώαβος αὐτοῖς προεῖπεν. αἰσχυνθεὶς δὲ Οὐρίας φυγεῖν καὶ [h] τὴν τάξιν καταλιπεῖν, ὑπέμεινε τοὺς πολεμίους, καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἐκδεξάμενος, ἀναιρεῖ μὲν οὐκ ὀλίγους, κυκλωθεὶς δὲ καὶ ληφθεὶς ἐν [i] μέσῳ τελευτᾷ. σὺν δὲ αὐτῷ τινες καὶ ἄλλοι συγκατέπεσον τῶν ἑταίρων.

β'. Τούτων οὕτω γινομένων, ἔπεμψεν ἀγγέλους Ἰώαβος πρὸς τὸν βασιλέα, λέγειν ἐντειλάμενος αὐτοῖς, "ὡς σπουδάσαι μὲν ταχέως ἑλεῖν τὴν πόλιν, προσβαλὼν δὲ τῷ τείχει καὶ πολλοὺς ἀπολέσας ἀναχωρῆσαι βιασθείη". προστεθῆναι δὲ τούτοις, ἂν ὀργιζόμενον ἐπ' αὐτοῖς βλέπωσι, καὶ τὸν Οὐρία [k] θάνατον. τοῦ δὲ βασιλέως ἀκούσαντος ταῦτα παρὰ τῶν ἀγγέλων, [l] καὶ δυσφοροῦντος, καὶ φάσκοντος "[m] ἁμαρτεῖν αὐτοὺς τῷ τείχει προσβαλόντας, δέον ὑπονόμοις καὶ μηχανήμασιν ἑλεῖν πειρᾶσθαι τὴν πόλιν, καὶ ταῦτ' [n] ἔχοντας πα-"ρα-

q Γυναῖκα] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* γυναῖκα ἔλθοι διὰ τοσούτου in *Editis*.
r Τῶν ἀνθρώπων] Τῶν insertum dedi ex *MSS*.
s Οὐκ εἶναι] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ὁ δ' οὐκ εἶναι δ.
t Τῇ παρεμβολῇ] Eo modo *MSS.* ἐν παρεμβολῇ in *Editis*.
v Ἀναπαύεσθαι] Ἀναπαύσασθαι solus *Vat.*
x Προσέταξεν αὐτόθι,] Ita ex *MSS.* consentiente *Epiphanio*. προσέταξεν ὡς τὴν ἐπιοῦσαν in *Editis*.
y Προπόσεσιν,] Προσπόσεσι *Big.* & *Samb.*
z Φανερὸς αὐτὸς] Φανερὸς αὐτοῖς *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* καταφανὴς αὐτοῖς *Vat.*
a Κινδυνεύσειε] Sic *MSS.* in *Editis* κινδυνεύσῃ.
b Συμπαρεστῶτας] Συμπαραστάντας solus *Vat.*
c Τῇ αὐτοῦ σφραγῖδι,] Ita *MSS.* τῇ αὐτοῦ in *Editis*.
d Προσεπιβοηθήσειν] Sic cum *Samb.* & *Vat.* (quod & vult *Coccejus*) in reliquis πρὸς ἐπιβοηθήσειν, ut & mox infra πρὸς ἀγανακτεῖν.
e Πᾶσι τοῖς ὁμοφύλοις] Eo modo *MSS.* & *Vet. Interpr.* παρὰ τοῖς in *Editis*.
f Ἐξορμήσοντας] Ἐξορμήσαντας *Vat.*
g Αἰφνιδίως,] Sic *MSS.* in *Editis* αἰφνιδίως καὶ μετὰ ῥύμης δρόμου πολλοῦ.
h Τὴν τάξιν καταλιπεῖν,] Ita *MSS.* in *Editis* τὴν deest.
i Μέσῳ τελευτᾷ.] Hîc omnia turbantur in *MSS.* qui legunt ἐν μέσῳ αὐτῶν τινὲς δὲ καὶ ἄλλοι τελευτᾷ, συγκαταπεσόντων καὶ ἑταίρων. Forsan, ἐν μέσῳ αὐτῶν τελευτᾷ. τινὲς δὲ καὶ ἄλλοι συγκατέπεσον τῶν ἑταίρων.
k Θάνατον.] Λέγειν post θάνατον adjicit *Samb.*
l Καὶ δυσφοροῦντος,] Illud καὶ ex *Samb. Vat.* & *Epiphan.* sed mox καὶ ante φάσκοντος ex solo *Epiphanio* adjectum esse volui.
m Ἁμαρτεῖν] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἁμαρτάνειν in *Editis*, *Aliisque*.
n Ἔχοντας] Ἔχοντες *Vat.*

"παράδειγμα τοῦ Γεδεῶνος υἱὸν Ἀβιμέλεχον, ὃς ἐπεὶ τὸν ἐν [o] Θήβαις πύργον ἑλεῖν [p] ἐβούλετο βίᾳ, βληθεὶς ὑπὸ πρεσβύτιδος πέτρᾳ κατέπεσε, καὶ, ἀνδρειότατος ὤν, [q] διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς [r] ἐπιβολῆς αἰσχρῶς ἀπέθανεν· οὗ μνημονεύοντας ἔδει μὴ προσιέναι τῷ τείχει τῶν πολεμίων. ἄριστον γὰρ ἁπάντων [s] τῶν ἐν πολέμῳ πραχθέντων καὶ καλῶς καὶ ὡς ἑτέρως ἐν τοῖς αὐτοῖς κινδύνοις μνήμην ἔχειν, ὡς τὰ μὲν μιμεῖσθαι, τὰ δὲ [t] φυλάττεσθαι". ἐπεὶ δ' οὕτως [v] ἔχοντι καὶ τὸν Οὐρία θάνατον ἐδήλωσεν ὁ ἄγγελος, παύεται μὲν τῆς ὀργῆς· Ἰωάβῳ δ' ἐκέλευσεν [x] ἀπελθόντα λέγειν, "ἀνθρώπινον εἶναι τὸ συμβεβηκὸς, καὶ τὰ τοῦ πολέμου φύσιν ἔχειν τοιαύτην, ὥστε ποτὲ μὲν τοῖς ἐναντίοις εὖ πράττειν συμβαίνειν κατ' αὐτὸν, ποτὲ δὲ τοῖς ἑτέροις, τοῦ λοιποῦ μέντοιγε προνοεῖν τῆς πολιορκίας, ὅπως μηδὲν [y] ἔτι πταίσωσι κατ' αὐτὴν, ἀλλὰ χώμασι καὶ μηχαναῖς ἐκπολιορκήσαντας καὶ παραστησαμένους, τὴν μὲν πόλιν κατασκάψαι, πάντας δ' ἀπολέσαι τοὺς ἐν αὐτῇ". καὶ ὁ μὲν ἄγγελος, [z] τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐντεταλμένα κομίζων, πρὸς Ἰώαβον ἠπείγετο· ἡ δὲ τοῦ [a] Οὐρία γυνὴ Βεεθσαβὴ, τὸν θάνατον τἀνδρὸς [b] πυθομένη, ἐπὶ συχνὰς αὐτὸν ἡμέρας ἐπένθησε· παυσαμένης δὲ τῆς λύπης καὶ τῶν ἐπ' Οὐρίᾳ δακρύων, ὁ βασιλεὺς εὐθὺς [c] ἠγάγετο γυναῖκα. καὶ παῖς ἄρρην ἐξ αὐτῆς αὐτῷ γίνεται.

γʹ. Τοῦτον οὐχ ἡδέως ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς τὸν γάμον, ἀλλὰ δι' ὀργῆς ἔχων τὸν Δαυίδην, τῷ προφήτῃ Ναθάνᾳ φανεὶς κατὰ τοὺς ὕπνους, ἐμέμφετο τὸν βασιλέα. ὁ δὲ Ναθάνας, ἀστεῖος ὢν καὶ συνετὸς ἀνὴρ, λογισάμενος ὡς οἱ βασιλεῖς, ὅταν εἰς ὀργὴν ἐμπέσωσι, ταύτῃ πλέον ἢ τῷ δικαίῳ νέμουσι, τὰς μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγενημένας ἀπειλὰς [d] ἡσυχάσειν ἔκρινεν, ἄλλους δὲ λόγους χρηστοὺς πρὸς αὐτὸν διεξῆλθε, καὶ δὴ τοιοῦτόν τινα τρόπον, περὶ οὗ καὶ τί φρονεῖ, ποιῆσαι σαφὲς αὐτῷ, παρεκάλει. "δύο γὰρ, ἔφησεν, ἄνδρες τὴν αὐτὴν κατῴκουν πόλιν, ὧν ὁ μὲν πλούσιος ἦν, καὶ πολλὰς εἶχεν ἀγέλας ὑποζυγίων τε καὶ θρεμμάτων καὶ βοῶν· τῷ πένητι δ' ἀμνὰς μία ὑπῆρχε. ταύτην μετὰ [e] τῶν τέκνων αὐτὸς ἀνέτρεφε, [f] συνδιαιτώμενος αὐτῇ τὰ [g] σιτία, καὶ φιλοστοργίᾳ πρὸς αὐτὴν χρώμενος ᾗ τις ἂν χρήσαιτο καὶ πρὸς θυγατέρα. ξένου δ' ἐπελθόντος τῷ πλουσίῳ, τῶν μὲν ἰδίων οὐδὲν ἐκεῖνος βοσκημάτων ἠξίωσε καταθύσας εὐωχῆσαι τὸν φίλον· πέμψας δὲ τὴν ἀμνάδα τοῦ πένητος ἀπέσπασε, καὶ ταύτην παρασκευάσας εἱστίασε τὸν ξένον". [h] σφόδρα δ' ἐλύπησεν ὁ λόγος οὗτος τὸν βασιλέα, καὶ πονηρὸν πρὸς τὸν Ναθάναν τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, [i] ὅς γε τοῦτο τὸ ἔργον ἐτόλμησεν, ἀπεφήνατο, [k] καὶ τετραπλῆ τε ἀποτῖσαι τὴν ἀμνάδα δίκαιον εἶναι, καὶ πρὸς τούτῳ θανάτῳ κολασθῆναι. Ναθάνας δ' ὑποτυχὼν, "αὐτὸν, ἔλεγεν, ἐκεῖνον εἶναι τὸν ἄξιον [l] ταῦτα παθεῖν, ὑφ' αὑτοῦ κεκριμένον τολμήσαντα μέγα καὶ δεινὸν

"exemplum illis suppeditante Abimelecho Gideonis filio, qui dum Thebis turrim vi capere vellet, ab anicula saxo percussus cecidit, &, cum vir esset fortissimus, propter * incœpti difficultatem cum dedecore vitam amittebat: cujus *rei* memores non debuissetis ad muros hostiles *prope adeo* accedere. optimum enim res omnes bello gestas, seu bene seu male *cesserint*, cum simile periculum inciderit, in memoriam revocare, unde quod imitetur, quodve vitet quisque sibi capiat". Postquam vero ita se habenti mortem Uriæ nuncius declaraverat, ab ira quidem desistit; præcepit autem nuncio, cum abiret, ut Joabo diceret, "humanum esse quod accidit, eamque esse belli naturam, ut in eo quidem inimicis aliquando res prospere cedere contingat, aliquando vero aliis, debere tamen in posterum eam in obsidione curam adhibere, ut denuo dum res geritur nullatenus offendant, sed, cum aggeribus & machinis urbem expugnarint & in potestatem suam redegerint, eam quidem funditus evertant, ejus vero incolas omnes conficiant perimantque". Et nuncius quidem cum hisce regis mandatis ad Joabum se propere recipiebat: uxor vero Uriæ Beethsabe, postquam intellexit mortuum esse maritum, per aliquot dies eum deflevit & lamentata est. Cum autem à luctu & lachrymis pro Uria effusis desiisset, mox eam rex conjugem sibi ascivit, & ex ea filium sustulit.

Beethsaben in uxorem accipit Davides.
2 Regum; c. 11.

3. Has nuptias Deus haud libenter aspexit, sed Davidi offensus, *&* prophetæ Nathanæ in somnis oblatus, *graviter* regem accusabat. Nathanas autem, cum vir esset comis ac prudens, secum reputans, ut reges, siquando irascantur, iram præ justitia sequi soleant, Dei quidem comminationes silentio premere statuebat, alios vero utiles apud ipsum sermones habebat, idque tali quodam modo, de quo suam sententiam ut sibi aperiret obsecrabat. "Duo, inquiit, viri eandem urbem incolebant, quorum alter quidem opulentus erat, & multos jumentorum greges, oviumque & boum possidebat: alter vero pauperculus unam omnino habebat oviculam. Hanc simul cum liberis suis enutriebat, eodem cum ipsa cibo vesci solitus, & eo ipsam affectu prosequens quo quis etiam filiam prosequeretur. Cum autem hospes diviti supervenisset, ille de suis pecoribus ne unum quidem, ut amicum epulis adhiberet, mactare voluit: sed, missis qui pauperis oviculam abriperent, cum eam parasset, hospitem convivio excepit". Sermo autem iste vehementer regem contristavit, hominemque qui hoc facinus patravit coram Nathana scelestum pronunciavit, justumque esse ut oviculam quadruplo pensaret, prætereaque morte mulctaretur. Tum Nathanas in hæc verba subjiciebat, "ipsum esse illum *quem* hac animadversione dignum *affirmaverat*, suopte judicio damnatum ut qui ausus fuerat magnum adeo & atrox flagitium committere". Porro ante

Nathanas Davidis flagitium arguit.
2 Regum; c. 12.

o Θήβαις] Θαμνᾷ *Vat.* Vide p. 297. §. 5.

p Ἐβούλετο βίᾳ,] Ita *Samb. Vat. Bas.* & *Vet. Interpr.* in *cæteris* ἐβούλοντο.

q Διὰ τὸ δυσχερὲς] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* δυσχερέστατον in *aliis*: quod bene ferri potest.

* *Incœpti difficultatem cum dedecore vitam amittebat:*] Sunt qui ἐπιβολὴ reddunt *propugnaculum.*

r Ἐπιβολῆς] Ita lego, favente nonnihil *Epiphanio*, (qui vertit, *propter rei difficultatem*) sensuque ita exigente. in *Græcis* tamen omnibus ἐπιβουλῆς.

s Τῶν ἐν πολέμῳ] Illud τῶν è *Samb.* & *Vat.* ut & mox καὶ ante καλῶς è *Vat.* & *Epiphanio.*

t Φυλάττεσθαι.] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* φεύγειν.

v Ἔχοντι] Ἔχοντα ἔγνω καὶ τὸν *Big. Samb.* & *Vat.* Sed aliud quiddam in suo codice habuisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *cumque hæsitaret rex & de casu bellico cogitaret, Uriæ morte à nunciis indicata* &c.

x Ἀπελθόντα λέγειν,] Sic in quinque *MSS.* & *Vet. Interp.* in *Editis* deest ἀπελθόντα.

y Ἔτι πταίσωσι] Ita *MSS.* in *Editis* ἐπιπταίσωσι.

z Τὰ ὑπὸ τοῦ] Eo modo *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ταῦτα ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐντεταγμένα in *reliquis.*

a Οὐρία] *Al.* Οὐρίου.

b Πυθομένη,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *cæteris* πυθομένη.

c Ἠγάγετο γυναῖκα.] Ita ut infra p. 382. v. 6. ἄγεται) *Big.* & *Samb.* ἀγάγετο *Bas. G. Aliique.*

d Ἡσυχάσειν] Forte ἡσυχάζειν aut ἡσυχάζειν ἐᾶν. COCC.

e Τῶν τέκνων] Articulum inserui ex *Big.* & *Samb.*

f Συνδιαιτώμενος] Ita *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* συνδιαιρούμενος *Big. Samb.* & *Vat.*

g Σιτία,] *Al.* σῖτα.

h Σφόδρα] Σφόδρα ἐλύπησεν *Vat.* σφόδρα δὴ ἐλύπ. juxta *Vet. Interpr.*

i Ὅς γε τοῦτο] Ita *Vat.* in *aliis* ὃς δὴ τ.

k Καὶ τετραπλῆ] Sic *Samb.* & *Vat.* & mox ἀποτῖσαι *Big. Samb.* & *Vat.* in *reliquis* καὶ τὸ τετραπλῶτε ἀπαιτῆσαι.

l Ταῦτα παθεῖν] Τάδε παθεῖν *Vat.* ταῦτα δεῖν παθεῖν *Big.* & *Samb.*

te oculos posuit & patefecit iram Dei, qui ipsum quidem cunctorum Hebræorum regem constituerat, & omnium in circuitu gentium multarum magnarumque dominum; insuper autem è Sauli manibus olim liberaverat, dederatque ei conjuges quas juste & legitime duxerat: nihilominus tamen ab ipso spretus fuerit & male habitus, qui alienam uxorem matrimonio sibi junxerat, ejusque maritum hostibus proditum interimendum esse curaverat. Ipsum itaque pro istis Deo pœnas daturum, foreque ut suæ quidem uxores ab uno è filiis stuprum patiantur, ipse vero etiam ab eodem insidiis appetatur, & qui occulte hoc peccatum admiserit pœnas pro eo luce palam subeat. quin & erit ut puer tibi ex ea natus sine mora intereat. Cum autem hisce rex perturbatus esset & valde confusus, & cum lachrymis & mœrore se in Deum peccasse fateretur (erat enim proculdubio vir pius, vitæque plane integer & sceleris purus, nisi quod forte in re Uriæ uxoris deliquerit) ejus misertus est Deus, & cum eo in gratiam rediit, & regnum & vitam ei se servaturum esse pollicitus. illi enim, cum ob ea quæ facta erant pœnitentiam agat, non amplius *Deum* succensere dicebat. Et quidem Nathanas, postquam ista regi futura aperuisset, domum revertebatur.

Davidis filius ex Beethsabe moritur. 2 Regum, c. 12.

4. Puerum autem, quem Uriæ conjux Davidi pepererat, Deus gravi morbo affecit. Quam rem Davides ægre ferens, cibum quidem per septem dies, vehementer licet instarent domestici, non degustabat: sed atra veste indutus & in saccum procumbens humi jacebat, Deo supplicans pro pueri salute. nam magno matris ejus amore flagrabat. Cum autem septimo die puer obiisset, hoc servi regis ei nunciare verebantur, quod conjicerent fore ut re cognita multo magis à cibo reliquaque cura corporis abstineret, ut in luctu ob filium defunctum, cum eo ægrotante adeo sese mœrore afflictaverit. Tum rex domesticos suos perturbatos sentiens, similiterque affectos ac illi qui maximopere aliquid celare expetunt, intellecto puerum esse mortuum, cum unum è domesticis compellasset & veritatem comperisset, *è vestigio* surrexit, lotusque & veste candida sumpta ad Dei tabernaculum contendit: deinde præcipiens ut cœna sibi apponeretur, ex novo & inopinato consilio magnam & cognatis & domesticis admirationem movebat; quod cum nihil horum ægrotante puero fecisset, post ejus obitum omnia simul faceret. ipsumque, præfatione adhibita ut percontari liceret, dicere obsecrabant quid causæ fuerit quod ita fecerit. Ille vero eos, cum rerum imperitos esse pronunciasset, hoc docebat; "se adhuc quidem vivente puero, dum spem salutis ejus haberet, omnia pro re nata præstitisse, existimans hisce "forsan placari posse Deum: illo autem mortuo "inani mœrore non amplius opus esse". Hisce dictis, sapientiam regis & prudentiam *uno ore* prædicarunt. Cum uxore autem Beethsabe *iterum* congressus, ipsam gravidam fecit; infantemque masculum *ex ea sibi* natum, Nathanæ prophetæ monitu, Solomonem appellavit.

Nascitur Solomon. 2 Regum, c. 12.

5. Interea Joabus obsidione Ammanitas valde affligebat, & aqua illis præcisa & rerum aliarum copia *præclusa;* ita ut potus simul & victus inopia

"ἔργον". ἀνεκάλυπτε δ' αὐτῷ καὶ παρεγύμνου τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ποιήσαντος μὲν αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἑβραίων δυνάμεως, καὶ τῶν ἐν κύκλῳ πάντων ἐθνῶν πολλῶν καὶ μεγάλων κύριον, ῥυσαμένου δ' ἔτι πρὸ τούτων ἐκ τῶν Σαούλου χειρῶν, δόντος δ' αὐτῷ καὶ γυναῖκας ἃς δικαίως καὶ νομίμως ἠγάγετο· καταφρονηθέντος δ' ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀσεβηθέντος, ὃς ἀλλοτρίαν τε γήμας [m] ἔχοι γυναῖκα, καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἀποκτείνειεν [n] ἐκδοὺς τοῖς πολεμίοις. δώσειν οὖν [o] αὐτὸν ἀντὶ τούτων δίκας τῷ Θεῷ, καὶ βιασθήσεσθαι μὲν αὐτοῦ τὰς γυναῖκας ὑφ' ἑνὸς τῶν παίδων, ἐπιβουλευθήσεσθαι δὲ καὶ αὐτὸν ὑπ' ἐκείνου, καὶ τὸ ἁμάρτημα κρύφα τοῦτο δράσαντα φανερὰν τὴν ἐπ' αὐτῷ δίκην ὑφέξειν. τεθνήξεσθαι δὲ καὶ τὸν παῖδά σοι παραχρῆμα τὸν ἐξ αὐτῆς γεγεννημένον. ταραχθέντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ βασιλέως, καὶ συγχυθέντος ἱκανῶς, καὶ μετὰ δακρύων καὶ λύπης ἀσεβῆσαι λέγοντος· ἦν γὰρ ὁμολογουμένως θεοσεβὴς, καὶ μηδὲν [p] ἁμαρτὼν ὅλως περὶ τὸν βίον, ἢ τὰ περὶ τὴν [q] Οὐρία γυναῖκα· [r] ᾤκτειρεν ὁ Θεὸς, καὶ διαλλάττεται, φυλάξειν αὐτῷ καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν ἐπαγγειλάμενος. [s] μετανοοῦντα γὰρ περὶ τῶν γεγενημένων οὐκ ἔτι χαλεπῶς ἔχειν ἔφασκε. καὶ [t] Ναθάνας [v] μὲν, ταῦτα τῷ βασιλεῖ προφητεύσας, οἴκαδ' ἐπανῆλθε.

δ'. Τῷ δ' ἐκ τῆς Οὐρία γυναικὸς γενομένῳ παιδὶ Δαυίδη νόσον ἐνσκήπτει χαλεπὴν τὸ θεῖον. ἐφ' ᾗ δυσφορῶν ὁ βασιλεὺς, τροφὴν μὲν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ, καίτοιγε ἀναγκαζόντων τῶν οἰκείων, οὐ προσηνέγκατο· μέλαιναν δὲ περιθέμενος ἐσθῆτα, πεσὼν ἐπὶ σάκκου κατὰ γῆς ἔκειτο, τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παιδὸς ἱκετεύων σωτηρίας. σφόδρα γὰρ ἔστεργεν αὐτοῦ τὴν μητέρα. τῇ δ' ἑβδόμῃ τῶν ἡμερῶν τελευτήσαντος τοῦ παιδὸς, οὐκ ἐτόλμων τῷ βασιλεῖ τοῦτο μηνύειν οἱ θεράποντες, λογιζόμενοι μὴ γνοὺς ἔτι μᾶλλον ἀπόσχηται καὶ τροφῆς καὶ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας, ὡς ἂν [x] ἐπὶ πένθει τέκνου τετελευτηκότος, ὁπότε καὶ νοσοῦντος οὕτως ὑπὸ τῆς λύπης αὐτὸν ἐκάκου. ταραττομένων δ' αἰσθόμενος τῶν οἰκετῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ [y] ταὐτὰ πασχόντων ἃ μάλιστα συγκρύψαι τι θέλουσι συμβαίνει, συνεὶς ὅτι τέθνηκεν ὁ παῖς, προσφωνήσας ἕνα τῶν οἰκετῶν, καὶ μαθὼν τἀληθὲς, ἀνίσταται, καὶ λουσάμενος καὶ λαβὼν ἐσθῆτα λευκὴν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ παραγίνεται· καὶ κελεύσας δεῖπνον αὐτῷ [z] παρατεθῆναι, πολλὴν ἐπὶ τῷ παραλόγῳ τοῖς τε συγγενέσι καὶ τοῖς οἰκέταις ἔκπληξιν [a] παρέσχεν, ὅτι μηδὲν τούτων ἐπὶ νοσοῦντι τῷ παιδὶ ποιήσας, πάνθ' ὁμοῦ τετελευτηκότος ἔπραττε. τήν τε αἰτίαν, δεηθέντες ἐπιτρέψαι πρῶτον αὐτοῖς [b] πυθέσθαι, παρεκάλουν εἰπεῖν τῶν γεγενημένων. ὁ δὲ, ἀμαθεῖς εἰπὼν αὐτοὺς, ἐδίδασκεν, "ὡς ἔτι μὲν ζῶντος τοῦ παιδὸς ἔχων ἐλπίδα σωτηρίας "αὐτοῦ δεόντως πάντ' ἐποίει, τὸν Θεὸν ἡγούμενος τούτοις "εὐμενῆ καταστήσειν· ἀποθανόντος δ' οὐκέτι χρείαν "εἶναι λύπης ματαίας". ταῦτ' εἰπόντος, ἐπῄνεσαν τὴν σοφίαν καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ βασιλέως. συνελθὼν δὲ τῇ γυναικὶ Βεεθσαβῇ, ἔγκυον αὐτὸν ἐποίησε· καὶ γενόμενον ἄρρεν παιδίον, [c] Σολομῶνα προσηγόρευσε, [d] Ναθάνα τοῦ προφήτου κελεύσαντος.

ε'. Ἰώαβος δὲ τῇ πολιορκίᾳ τοὺς Ἀμμανίτας ἰσχυρῶς ἐκάκου, τῶν τε ὑδάτων αὐτοὺς ἀποτεμνόμενος καὶ τῶν ἄλλων εὐπορίας, ὡς πάνυ ταλαιπωρεῖν ἐνδείᾳ ποτοῦ καὶ προ-

m Ἔχοι γυναῖκα,] Ἔχει Big. & Samb.
n Ἐκδοὺς] Ἐνδοὺς Vat.
o Αὐτὸν] Αὐτὸν non agnoscit Vat.
p Ἁμαρτὼν] Ἁμαρτῶν Samb.
q Οὐρία γυναῖκα.] Οὐρίου Vat.
r Ὤκτειρεν] Ita Big. (Coccejus) Samb. & Vat. οἴκτειρεν in Editis, Aliisque.
s Μετανοοῦντα] Μετανοοῦντα γὰρ αὐτῷ Vat.
t Ναθάνας] Ita ut supra §. 3. in Editis hîc loci Νάθας, atque Νάθαν Vat.
v Μὲν ταῦτα] Μετὰ ταῦτα Big. Samb. & Vat.

x Ἐπὶ πένθει τέκνου] Ita Big. (Coll. Voss.) Samb. Vat. & Vet. Interpr. ἐπὶ τέκνου πόθῳ τετελ. Bas. & G.
y Ταὐτὰ πασχόντων] Al. ταῦτα.
z Παρατεθῆναι,] Ita cum Big. Samb. & Busb. παραθεῖναι Bas. & G. παραθεῖναι Hen.
a Παρέσχεν,] Al. παρεῖχεν.
b Πυθέσθαι,] Al. πύθεσθαι.
c Σολομῶνα] Al. Σαλομῶνα.
d Ναθάνα] Οὕτω ante Ναθάνα habent MSS. quibus haud consentit Vet. Interpr.

ε Καὶ

τροφῆς. ἐξ ὀλίγου γὰρ φρέατος ἤρτηντο, [e] καὶ τούτῳ, ὥστε μὴ τελέως αὐτοὺς ἐπιλιπεῖν τὴν πηγήν, [f] οὐ δαψιλέστερον [g] χρώμενοι. γράφει δὲ τῷ βασιλεῖ ταῦτα δηλῶν, καὶ παρακαλῶν αὐτὸν ἐπὶ τὴν [h] αἵρεσιν τῆς πόλεως ἐλθεῖν, ἵνα τὴν νίκην αὐτὸς [i] ἐπιγραφείη. τοῦτ' Ἰωάβου γράψαντος, ἀποδεξάμενος [k] αὐτὸν τῆς εὐνοίας καὶ τῆς πίστεως ὁ βασιλεὺς, παραλαβὼν τὴν σὺν αὐτῷ δύναμιν, ἧκεν ἐπὶ τὴν [l] Ῥαβαθᾶς πόρθησιν· καὶ κατὰ κράτος ἑλὼν διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφῆκεν. αὐτὸς δὲ τὸν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀμμανιτῶν λαμβάνει στέφανον, ἕλκοντα χρυσοῦ τάλαντον, [m] καὶ πολυτελῆ λίθον ἔχοντα ἐν μέσῳ [n] σαρδόνυχα. [o] ἐφόρει δ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς [p] διαπαντὸς Δαυίδης. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σκῦλα λαμπρὰ καὶ πολύτιμα ηὗρεν ἐν τῇ πόλει· τοὺς δ' ἄνδρας αἰκισάμενος διέφθειρε. [q] ταυτὰ δὲ καὶ τὰς ἄλλας τῶν Ἀμμανιτῶν πόλεις διέθηκεν, ἑλὼν αὐτὰς κατὰ κράτος.

in universum laborarent. Ex puteo enim exiguo spes eorum pendebat: ac ne hoc quidem largiter utebantur, ne forte in totum eos deficeret fons. Hæc Joabus per literas regi significat, cumque obsecrat ut ad urbem capiendam properaret, ut ipsi victoria adscriberetur. Rex cum benevolentiam ejus fidemque collaudasset, assumptis *omnibus* quæ illi aderant copiis, ad Rabathæ expugnationem venit; eamque *mox* vi captam militi diripiendam permisit. Ille vero regis Ammanitarum coronam sibi vendicat, auri talentum pendentem, & Sardonychen magni pretii lapidem in medio habentem. Atque illam Davides perpetuo in capite gestabat. Quin & multa alia spolia splendida & pretiosa in urbe reperiebat: viros autem excruciatos occidebat. Nec mitius tractavit etiam alias Ammanitarum urbes, quas vi expugnaverat.

Rabatha capitur. 2 Regum, c. 12.

ΚΕΦ. η'.

Ὡς Ἀβεσάλωμος φόνῳ ἀπεσκευάσατο τὸν Ἀμνῶνα, βιασάμενον τὴν αὐτοῦ ἀδελφήν· καὶ ὡς φυγὰς γενόμενος ὕστερον ὑπὸ Δαυίδου μετακαλεῖται.

CAP. VIII.

Ut Abesalomus cæde nefaria Amnonem sustulit, quod sororem suam stupraverat: utque exsul factus postea à Davide revocatur.

Ἀναστρέψαντος δ' εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ βασιλέως, πταῖσμα αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐξ αἰτίας τοιαύτης καταλαμβάνει. θυγάτηρ ἦν αὐτῷ, παρθένος μὲν ἔτι, τὸ δὲ κάλλος εὐπρεπὴς, ὡς ἁπάσας ὑπερβάλλειν τὰς εὐμορφοτάτας γυναῖκας, [r] Θαμάρα ὄνομα, τῆς δ' αὐτῆς Ἀβεσαλώμῳ μητρὸς [s] κεκοινωνηκυῖα. ταύτης ὁ [t] πρεσβύτατος τῶν Δαυίδου παίδων Ἀμνὼν ἐρασθεὶς, ὡς οὔτε διὰ τὴν παρθενίαν αὐτῆς, οὔτε διὰ τὴν φυλακὴν τυχεῖν τῆς ἐπιθυμίας ἐδύνατο, χαλεπῶς διέκειτο. καὶ τό τε σῶμα τῆς ὀδύνης αὐτὸν κατεσθιούσης κατισχναίνετο, καὶ τὴν χρόαν [v] μετέβαλεν. δῆλος δὲ ταῦτα πάσχων γίνεται [x] Ἰωνάθῃ τινὶ, συγγενεῖ καὶ φίλῳ. συνετὸς δ' ἦν οὗτος ἐν τοῖς μάλιστα καὶ τὴν διάνοιαν ὀξύς. ὁρῶν οὖν καθ' ἑκάστην πρωΐαν τὸν Ἀμνῶνα μὴ κατὰ φύσιν ἔχοντα τῷ σώματι, προσελθὼν ἠρώτα φράσαι τὴν αἰτίαν αὐτῷ. εἰκάζειν μέντοιγε αὐτὸς ἔλεγεν ἐξ ἐρωτικῆς οὕτως ἔχειν αὐτὸν ἐπιθυμίας. τοῦ δὲ Ἀμνῶνος ὁμολογήσαντος τὸ πάθος, ὅτι τῆς ἀδελφῆς ἐρᾷ τυγχανούσης [y] ὁμοπατρίας, ὁδὸν αὐτῷ καὶ μηχανὴν εἰς τὸ περιγενέσθαι τῶν εὐκταίων ὑπέθετο. νόσον γὰρ [z] ὑποκρίνεσθαι παρῄνεσεν. ἐλθόντα δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν πατέρα, πέμψαι τὴν ἀδελφὴν αὐτῷ διακονησομένην ἐκέλευσε παρακαλέσαι. ῥᾴων γὰρ ἔσεσθαι καὶ ταχέως ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς [a] νόσου, τούτου γινομένου. καταπεσὼν οὖν ὁ Ἀμνὼν ἐπὶ τὴν κλίνην, νοσεῖν προσεποιεῖτο κατὰ τὰς Ἰωνάθου ὑποθήκας. παραγενομένου δὲ τοῦ πατρὸς καὶ σκεπτομένου πῶς [b] ἔχει, τὴν ἀδελφὴν ἐδεῖτο πέμψαι πρὸς αὐτόν. ὁ δ' εὐθὺς ἐκέλευσεν ἀχθῆναι. ἡκούσῃ δὲ προσέταξεν ἄρτους αὐτῷ ποιῆσαι τηγανιστοὺς, αὐτουργῷ γενομένῃ. προσοίσεσθαι γὰρ [c] ἥδιον

Rege autem Hierosolyma reverso, calamitas in domum ejus invasit ex hujusmodi causa. Filiam habebat adhuc virginem, tanta vero formæ venustate ut speciosissimas quasque mulieres pulchritudine vinceret, Thamaram nomine, & ex eadem qua Abesalomus matre *editam*. Hujus amore correptus Amnon, filiorum Davidis natu maximus, cum ea, tam quod virgo esset quam quod *arctius* custodiretur, potiri non posset, male se habebat. ut & corpus dolore illum depascente macresceret, & colorem *indies* commutaret. At Jonathas quidam, cognatus ejus & amicus, animadvertit, quod hæc pateretur. ille autem præclaræ erat sapientiæ & acris ingenii. Quolibet itaque mane observans Amnonem non adeo ut natura fert corpore valere, accessit illum rogans ut causam sibi indicaret. se tamen conjicere, ille dicebat, hæc ei accidere ex amoris affectu. Postquam autem id ita esse declaraverat, quod *scilicet* sororem deamaret ex eodem secum patre, viam ipsi & commentum proposuit quo ad optata perveniret. Suasit enim ut ægritudinem simularet. Cum vero pater ad eum *visendum* veniret, jussit obsecrare ut sororem ad se mitteret quæ sibi ministraret. fore enim ut hoc facto melius se haberet & citius morbo liberaretur. Lecto igitur decubuit Amnon, morbo simulato, prout ei Jonathas suggesserat. Patre autem illum invisente & de valetudine percontante, petiit sororem ad se mitti. isque è vestigio jussit adduci. Illa autem veniente præcepit, ut ipsa operam præstans placentas faceret. libentius enim ex illius manibus comesurum. Cum vero in conspectu fratris farinam subegisset & collyridas formasset

Thamaræ sororis suæ amore corripitur Amnon. 2 Regum, c. 13.

---

e Καὶ τούτῳ,] Καὶ τοῦτο τεταμιευμένον ὡς μὴ Big. (Coll. Voss.) & Samb. καὶ τούτου τεταμιευμένου ὡς μὴ Vat. Forsan τούτῳ τεταμιευμένῳ. Quin & lectionem ab hisce diversam sequutus esse videtur *Epiphan.* qui vertit; *& licet illis esset fontis auxilium, ne tamen deficeret, non eo largius utebantur.*

f Οὐ δαψιλέστερον] Illud οὐ, quod in *Græcis* deest, ex *Latinis Epiphanii* supplevi.

g Χρώμενοι.] Χρωμένους Big. (*Coccejus*) *Samb.* & *Vat.*

h Αἵρεσιν] Sic *MSS.* in *Editis* ἀναίρεσιν.

i Ἐπιγραφείη.] Ἐπιγράφῃ *Vat.*

k Αὐτὸν τῆς εὐνοίας] Illud αὐτὸν è *Cod. Vat.*

l Ῥαβαθᾶς] LXX. Ῥαβὰθ & Ῥαββὰθ MS. Alex. 2 Sam. XII. 26. 27. SPANH.

m Καὶ πολυτελῆ] Καὶ πολυτελεῖς λίθους ἔχοντα καὶ ἐν μέσῳ σαρδόνυχα juxta *Epiphanium.*

n Σαρδόνυχα.] Σαρδώνυχον Big. & *Samb.* Σαρδόνυχον *Vat.* Videsis *S. Bochartum* in *Hieroz.* parte II. l. 5. c. 7.

o Ἐφόρει δ' αὐτὸν] Vix est ut credam tanti ponderis coronam ab eo capite gestatam fuisse: sed potius (ut conjicit *R. Kimchi*, quem sequitur *J. Clericus* ad 2 *Sam.* c. 12.) fune suspensam, ita ut videretur adhærere capiti regis eam subeuntis, duntaxat ostentationis causa cum in solio sederet.

p Διαπαντὸς] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* διαπαντὸς non agnoscunt *Bas.* & *G.*

q Ταυτὰ δὲ] Eo modo *Samb.* ταῦτα in *reliquis.*

r Θαμάρα] Sic *MSS.* Θημάρα in *Editis.* Θημὰρ in LXXII. juxta *Exemplar. Vat.* Θαμὰρ in *Alexandrino.*

s Κεκοινωνηκυῖα.] Iterum ex *MSS.* in *Editis* κεκοινωκυῖα.

t Πρεσβύτατος] Πρεσβύτερος *Big. Samb.* & forsan *Epiphan.*

v Μετέβαλεν.] Μετέβαλλε *Samb.* & *Vat.*

x Ἰωνάθῃ τινὶ,] Non *Jonathas* sed *Jonadab* in *Epiphanii* libris. Sunt autem synonyma.

y Ὁμοπατρίας,] Ὁμοπατρίου *Vat.*

z Ὑποκρίνεσθαι] Ὑποκρίνασθαι *Big. Samb.* & *Busb.*

a Νόσου,] Ita distinguo & lego ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* νόσου. τούτου γινομένου καταπεσὼν ὁ Ἀμνὼν in *Editis.*

b Ἔχει,] Ἔχοι *Big.* & *Samb.*

c Ἥδιον] Sic *MSS.* ἡδεῖον in *Editis.*

fet & coxiſſet, *eas* ipſi obtulit. At ille *de iis* tunc non deguſtavit: ſed famulis mandavit, ut quotquot eſſent pro foribus cubiculi ſummoverent, velle enim quieſcere, turba & tumultu liberatus. & poſtquam imperata feciſſent, petiit à ſorore ut ſibi in conclave edulium afferret. Cum autem ei hac in re obſequuta eſſet puella, eam prehendens ſuadere laborabat ut ſui copiam faceret. Puella vero, ſublato clamore, dicebat, at tu noli, frater, mihi vim inferre, noli flagitium committere, id agendo ut leges tranſgrediaris & magno temet pudore circumfundas. omitte iniquam adeo fœdamque cupiditatem explere, ex qua opprobrium & infamia in familiam noſtram redundabunt. eique conſilium dedit ut hac de re cum patre colloqueretur: illum enim *ejus deſiderio* conceſſurum eſſe. Hæc autem dicebat, volens impetum ejus cupiditatis in præſentia vitare. Ille vero noluit ei obſequi: ſed amore ardens & œſtro libidinis agitatus ſorori vim intulit. At Amnoni, ut eam conſtupraverat, ſtatim odio eſſe cœpit; iſque *faſtiditam* conviciis aggreſſus, juſſit ut ſurgeret & diſcederet. Cum vero injuriam etiam eo graviorem fore clamaret, ſi ipſe, qui ſtuprum *ſibi* obtulerat, non uſque ad noctem *ſecum* manere permitteret, ſed è veſtigio inde die luceque faceſſere juberet, ut in turpitudinis ſuæ teſtes incideret, mandavit famulo ut eam foras ejiceret. Illa vero ob injuriam & vim gravi dolore percita, cum tuniculam laceraſſet (virgines enim tunicas antiquitus ferebant manuleatas, & ad talos uſque demiſſas ne facile conſpicerentur) & caput pulvere conſperſiſſet, per mediam urbem abibat, vociferans, & vim *ſibi illatam* deplorans. Frater autem Abeſalomus, ei forte obviam factus ſciſcitatus eſt quidnam mali acciderit ut ita ſe haberet. cumque illa injuriam quæ paſſa eſt ei denarraſſet, ſolatus eam hortabatur ut quieſceret & *dolorem* moderate ferret, ſibique in contumeliam ceſſiſſe non crederet, cum à fratre fuerit vitiata. Illa perſuaſa deſiit à clamore & ab injuria in populum divulganda; & aliquammulto tempore deſerta apud fratrem Abeſalomum permanſit.

Thamaram ſtuprat Amnon. 2 Regum, c. 13.

2. Poſtquam autem hoc pater *ejus* Davides reſcivit, rem quidem ægerrime tulit; verum cum Amnonem valde diligeret, (erat enim filius ejus natu maximus) neceſſe habuit illum dolore non afficere. At Abeſalomus (nam eum odio vehementi & occulto proſequebatur) tempus ad peccatum ejus ulciſcendum opportunum captabat. Cumque biennium jam præteriiſſet, ex quo iſta de ſorore ſua acciderant, atque ad greges ſuos tondendos iturus eſſet in Belſephon (iſta autem urbs eſt in ſorte tribus Ephraïmiticæ) rogavit patrem ſimul & fratres ut ad ſe venirent & ſecum convivium agerent. quo ſemet excuſante quod nollet ei oneri eſſe, obſecravit ut fratres ipſius juſſu mitterentur. Cum autem miſſi eſſent, *famulis* ſuis imperavit, ut quam primum Amnonem vino ſomnoque gravatum animadvertiſſent, neminem veriti ad nutum ſuum illum trucidarent.

Amnon occiditur ab Abeſalomo, 2 Regum, c. 13.

ἐκ τῶν ἐκείνης χειρῶν. ἡ δ' ἐμβλέποντος τἀδελφοῦ φυράσασα τὸ ἄλευρον, καὶ πλάσασα κολλυρίδας, καὶ τηγανίσασα, προσήνεγκεν αὐτῷ. [d] ὁ δὲ τότε μὲν οὐκ ἐγεύσατο· προσέταξε δὲ τοῖς οἰκέταις παραιτησαμένους πάντας πρὸ τοῦ δωματίου· βούλεσθαι γὰρ ἀναπαύσασθαι, θορύβου καὶ ταραχῆς [e] ἀπηλλαγμένος. ὡς δὲ τὸ κελευσθὲν ἐγένετο, τὴν ἀδελφὴν [f] ἠξίωσεν εἰς τὸν [g] ἐνδοτέρω οἶκον τὸ δεῖπνον αὐτῷ παρενεγκεῖν. ποιησάσης δὲ τοῦτο τῆς κόρης, λαβόμενος αὐτῆς, συνελθεῖν αὐτῷ πείθειν ἐπειρᾶτο. ἀνακραγοῦσα δὲ ἡ παῖς, ἀλλὰ μὴ σύ γε τοῦτο [h] βιάσῃ με, μηδὲ ἀσεβήσῃς, εἶπεν, ἀδελφέ, τοὺς νόμους παραβάς, καὶ δεινῇ περιβαλὼν σαυτὸν αἰσχύνῃ. παῦσαι δ' οὕτως ἀδίκου καὶ μιαρᾶς ἐπιθυμίας, ἐξ ἧς [i] ὄνειδος καὶ κακοδοξίαν ὁ οἶκος ἡμῶν κερδανεῖ. συνεβούλευέ τε περὶ τούτου διαλεχθῆναι τῷ πατρί· συγχωρήσειν γὰρ ἐκεῖνον. ταῦτα δ' ἔλεγε, βουλομένη τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ τῆς ὀρέξεως πρὸς τὸ παρὸν διαφυγεῖν. ὁ δ' οὐ πείθεται, [k] τῷ δ' ἔρωτι καιόμενος, καὶ τοῖς τοῦ πάθους κέντροις μυωπιζόμενος βιάζεται τὴν ἀδελφήν. μῖσος δ' εὐθέως μετὰ τὴν [l] διακόρησιν εἰσέρχεται τὸν Ἀμνῶνα, καὶ προσλοιδορησάμενος ἐκέλευσεν ἀναστᾶσαν [m] ἀπιέναι. τῆς δὲ χείρω τὴν ὕβριν καὶ διὰ τοῦτο ἀποκαλούσης εἰ βιασάμενος αὐτὸς μηδ' ἄχρι νυκτὸς ἐπιτρέποι [n] μεῖναι, ἀλλὰ παραχρῆμα ἀπαλλάττεσθαι κελεύσειεν ἡμέρᾳ καὶ φωτί, ἵνα καὶ μάρτυσι τῆς αἰσχύνης περιπέσοι, προσέταξεν αὐτὴν ἐκβαλεῖν τῷ οἰκέτῃ. ἡ δὲ, περιαλγὴς ἐπὶ τῇ ὕβρει καὶ τῇ βίᾳ γινομένη, περιρρήξασα τὸν [o] χιτωνίσκον· ἐφόρουν γὰρ αἱ τῶν ἀρχαίων παρθένοι [p] χειροδέτους ἄχρι τῶν σφυρῶν πρὸς τὸ [q] μηδὲ βλέπεσθαι χιτῶνας· καὶ σποδὸν καταχεαμένη τῆς κεφαλῆς, ἀπῄει διὰ τῆς πόλεως [r] μέσης βοῶσα καὶ ὀδυρομένη τὴν βίαν. περιτυχὼν δ' [s] αὐτῇ ἀδελφὸς Ἀβεσάλωμος, ἀνέκρινε τίνος αὐτῇ δεινοῦ συμβάντος οὕτως ἔχει. κατειπούσης δ' αὐτῆς πρὸς αὐτὸν τὴν ὕβριν, ἡσυχάζειν καὶ μετρίως φέρειν παρηγόρει, καὶ μὴ νομίζειν ὑβρίσθαι φθαρεῖσαν ὑπ' ἀδελφοῦ. [t] ἡ δὲ πεισθεῖσα παύεται τῆς βοῆς, καὶ τοῦ πρὸς πολλοὺς [v] τὴν βίαν ἐκφέρειν· καὶ πολὺν χρόνον [x] χηρεύουσα παρ' Ἀβεσαλώμῳ τῷ ἀδελφῷ διεκαρτέρησε.

β'. Γνοὺς δὲ τοῦθ' ὁ πατὴρ Δαυίδης, τοῖς μὲν πεπραγμένοις ἤχθετο· φιλῶν δὲ τὸν Ἀμνῶνα σφόδρα, πρεσβύτατος γὰρ ἦν υἱὸς αὐτῷ, μὴ λυπεῖν αὐτὸν ἠναγκάζετο. ὁ δὲ Ἀβεσάλωμος, ἐμίσει γε χαλεπῶς αὐτὸν καὶ λανθάνων, καιρὸν εἰς ἄμυναν αὐτοῦ τῆς ἁμαρτίας ἐπιτήδειον παρεφύλαττεν. ἔτος δ' ἤδη τοῖς περὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ πταίσμασι [y] διεληλύθει δεύτερον, καὶ μέλλων ἐπὶ τὴν τῶν ἰδίων κουρὰν ἐξιέναι θρεμμάτων εἰς [z] Βελσεφῶν, πόλις δ' ἐστὶν αὕτη τῆς [a] Ἐφραϊμίτιδος κληρουχίας, [b] παρεκάλει τὸν πατέρα σὺν καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ἐφ' ἑστίασιν. παραιτησαμένου δ' ὡς ἂν μὴ βαρὺς αὐτῷ γένοιτο, τοὺς ἀδελφοὺς ἀποστεῖλαι παρεκάλεσε. πέμψαντος δὲ, τοῖς ἰδίοις ἐκέλευσεν ὁπηνίκα ἴδωσι τὸν Ἀμνῶνα [c] μέθῃ παρειμένον καὶ κάρῳ, νεύσαντος αὐτοῦ φονεύσωσι μηδένα φοβηθέντες.

γ'. Ὡς

d Ὁ δὲ τότε] Ita cum *Big.* & *Samb.* τοῦτο in *Editis.* τούτων legiſſe videtur *Epiphan.* non male.

e Ἀπηλλαγμένος.] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis, Aliiſque* ἀπηλλαγμένον.

f Ἠξίωσεν] Ita in quinque *MSS.* in *Editis* ἐκέλευσεν.

g Ἐνδοτέρω] Ἐνδότερον ſolus *Vat.*

h Βιάσῃ με,] Βιάσῃ με, μηδὲ ἀσεβήσεις *Big.* & *Samb.*

i Ὄνειδος] Ὀνειδη *Big. Samb.* & *Vat.*

k Τῷ δ' ἔρωτι] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* in *reliquis* τῷ ἔρωτι. *Coll. Voſſ.* habet ἀλλὰ τῷ ἔρωτι.

l Διακόρησιν εἰσέρχεται] Κορείαν *Big. Samb.* & *Vat.* κορεῖαν *Busb.* & *Hen.*

m Ἀπιέναι.] Ἀπεῖναι *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

n Μεῖναι,] Μεῖναι, παραχρῆμα δὲ ἀπαλλ. *Big. Samb.* & *Vat.*

o Χιτωνίσκον·] Puellæ apud veteres χιτωνίσκους manicatos gerebant, ut χιτῶνες laterent. REL.

p Χειροδέτους] Ita in *omnibus libris*, tam *impreſſis* quam *MSS.* Χειριδωτοὺς malit *Schotanus* ut apud *Herodianum* & alios *Auctores.*

q Μηδὲ βλέπεσθαι χιτῶνας·] Μὴ βλέπεσθαι *Big. Samb.* & *Vat.*

r Μέσης βοῶσα] Vocem μέσης inſerui ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

s Αὐτῇ ἀδελφὸς] Ita ex *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* αὐτῆς ἀδ.

t Ἡ δὲ πεισθεῖσα] Illa ἡ δὲ abſunt *Big. Samb.* & *Vat.*

v Τὴν βίαν ἐκφέρειν.] Τὴν ὕβριν *Vat.*

x Χηρεύουσα] Χηρεύσασα *Vat.*

y Διεληλύθει δεύτερον,] Ita in quatuor *MSS.* διελήλυθε in *Vat.* & *Editis.*

z Βελσεφῶν,] Βεελσεφῶν *Vat.* Βελεσφῶν *Big.* Apud *Vet. Interpretem* varie, *Belſephon*, & *Betſephon*, & *Boſor*, & *Baaſor.* [illegible] LXXII. in textu Hebraïco *Baal-Haſor*, ad *fines Ephraïmitarum.*

a Ἐφραϊμίτιδος] Ita ut ſupra aliquoties. Ἐφραΐμ *Baſ.* & *G.* Ἐφραΐμου *Big.* (*Coll. Voſſ.*). *Samb.* & *Vat.*

b Παρεκάλει τὸν πατέρα] Παρακαλεῖ ſolus *Vat.*

c Μέθῃ παρειμένον] Μέθει *Samb.*

d Ir

γʹ. Ὡς δ' ἐποίησαν τὸ προσταχθὲν, ἔκπληξις καὶ ταραχὴ τοὺς ἀδελφοὺς λαμβάνει· καὶ δείσαντες περὶ ἑαυτῶν, ἐμπηδήσαντες [d] ἵπποις ἐφέροντο πρὸς τὸν πατέρα. Φθάσας δέ τις αὐτοὺς, ἅπαντας ὑπὸ Ἀβεσαλώμου πεφονεῦσθαι τῷ πατρὶ [e] προσήγγειλεν. ὁ δ' ὡς ἐπὶ παισὶν ὁμοῦ τοσούτοις ἀπολωλόσι, καὶ τούτου ὑπ' ἀδελφοῦ, τῆς λύπης [f] κἀπὶ τῷ κτεῖναι δοκοῦντι γινομένης πικρότερον, [g] συναρπαγεὶς ὑπὸ τοῦ πάθους, οὔτε τὴν αἰτίαν ἀνέκρινεν, οὔτ' ἄλλό τι μαθεῖν, οἷον εἰκὸς τηλικούτου προσηγγελμένου κακοῦ καὶ δι' ὑπερβολὴν ἀπιστίαν ἔχοντος, περιέμεινεν· ἀλλὰ καταῤῥηξάμενος τὴν ἐσθῆτα, καὶ ῥίψας αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἔκειτο πενθῶν τοὺς υἱοὺς ἅπαντας, καὶ τοὺς ἀποθανεῖν δεδηλωμένους καὶ τὸν ἀνῃρηκότα. ὁ δὲ [h] Σαμᾶς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παῖς [i] Ἰωνάθης, ἀνεῖναί τι τῆς λύπης παρεκάλει, [k] καὶ μὲν περὶ τῶν ἄλλων μὴ πιστεύειν ὡς τεθνᾶσιν, οὐδὲ γὰρ αἰτίαν εὑρίσκειν ὑπολαμβάνειν· [l] περὶ δ' Ἀμνῶνος ἐξετάζειν ἔφη δεῖν. εἰκὸς γὰρ διὰ τὴν Θαμάρας ὕβριν ἀποτολμῆσαι τὸν Ἀβεσάλωμον τὴν ἀναίρεσιν τὴν ἐκείνου. μεταξὺ δὲ κτύπος ἵππων καὶ θόρυβος [m] προσιόντων τινῶν αὐτοὺς ἐπέστρεψεν. ἦσαν δ' οἱ τοῦ βασιλέως παῖδες, οἱ διαδράντες ἀπὸ τῆς ἑστιάσεως. ὑπαντᾷ δ' αὐτοῖς ὁ πατὴρ θρηνοῦσι λυπούμενος, καὶ [n] παρ' ἐλπίδα ὁρῶν οὓς [o] ἠκηκόει μικρὸν ἔμπροσθεν [p] ἀπολωλότας. ἦν δὲ παρὰ πάντων δάκρυα καὶ στόνος· τῶν μὲν ὡς ἐπ' ἀδελφῷ τετελευτηκότι, τοῦ βασιλέως δ' ὡς ἐπὶ παιδὶ κατεσφαγμένῳ. Φεύγει δ' Ἀβεσάλωμος εἰς [q] Γεσοῦραν πρὸς τὸν πάππον τὸν πρὸς μητρὸς, δυναστεύοντα τῆς ἐκεῖ χώρας· καὶ τρισὶν ὅλοις ἔτεσι παρ' αὐτῷ καταμένει.

δʹ. Τοῦ δὲ Δαυίδου προαίρεσιν ἔχοντος ἐπὶ τὸν Ἀβεσάλωμον πέμπειν, οὐκ ἐπὶ τιμωρίᾳ κατελευσόμενον, ἀλλ' ὅπως εἴη σὺν αὐτῷ. καὶ γὰρ τὰ τῆς ὀργῆς ὑπὸ τοῦ χρόνου λελωφήκει· πρὸς τοῦτο μᾶλλον αὐτὸν Ἰώαβος ὁ ἀρχιστράτηγος παρώρμησε. γύναιον γάρ τι τὴν ἡλικίαν ἤδη προβεβηκὸς ἐποίησεν αὐτῷ προσελθεῖν ἐν σχήματι πενθίμῳ. "[r] παίδων ἐπὶ τῆς ἀγροικίας αὐτῇ [s] διενεχθέντων,
"καὶ πρὸς φιλονεικίαν τραπέντων, οὐδενὸς τοῦ καταπαῦσαι
"δυναμένου [t] φανέντος, ἔλεγεν ὑπὸ θατέρου τὸν ἕτερον
"πληγέντα ἀποθανεῖν· ἠξίου τε, τῶν συγγενῶν ἐπὶ τὸν ἀνῃ-
"ρηκότα ὡρμηκότων καὶ ζητούντων αὐτὸν ἀνελεῖν, χα-
"ρίσασθαι τὴν σωτηρίαν [v] αὐτῇ τοῦ παιδὸς, καὶ μὴ [x] τὰς
"ἐπιλοίπους τῆς [y] γηροκομίας αὐτὴν ἐλπίδας προσαφαι-
"ρεθῆναι· τοῦτο δ' αὐτῇ κωλύσαντα τοὺς βουλομένους ἀπο-
"κτεῖναι τὸν υἱὸν αὐτῆς παρέξειν. οὐ γὰρ ἐφέξειν ἐκείνους ἄλ-
"λῳ τινὶ τῆς σπουδῆς ἢ τῷ παρ' αὐτοῦ φόβῳ". τοῦ δὲ [z] συγκατανεύσαντος οἷς τὸ γύναιον [a] ἱκέτευσεν, [b] ὑπολαβὸν πάλιν πρὸς τὸν βασιλέα, "[c] χάριν μὲν, εἶπεν, οἶδα
"σου τῇ χρηστότητι [d] κατοικτείραντός μου τὸ γῆρας καὶ τὴν
"παρὰ μικρὸν ἀπαιδίαν· ἀλλ' ἵνα βέβαια τὰ παρὰ τῆς
"σῆς μοι [e] εἴη φιλανθρωπίας, τῷ σαυτοῦ παιδὶ πρῶτον

VIII.

3. Ut vero perpetratum est quod mandaverat, terror gravis & perturbatio fratres occupat: &, sibi quisque metuens, equis subito conscensis cursu ad patrem ferebantur. At quidam, cum illos prævenisset, omnes ab Abesalomo interfectos esse patri *illorum* nunciavit. Ille autem, quasi ob filios qui tot simul perierunt, idque fratris scelere, dolore correptus, eoque ex illo qui cædis auctor visus est exacerbato, nec causam requirebat, nec minimum cunctabatur ut aliquid præterea audiret, sicuti par erat, malo nunciato adeo atroci & ob magnitudinem superante fidem; sed cum vestimenta lacerasset seque in terram prostravisset, procumbebat filios ad unum omnes luctu prosequens, & quos peremptos acceperat, & ipsum interfectorem. Jonathas vero, Samæ fratris ipsius filius, orabat ut parcius lugeret & de aliis quidem ne sibi persuaderet eos mortem obiisse, nihil enim causæ esse quod ita suspicaretur: sed de Amnone inquisitionem faciendam esse dicebat. nam verisimile Abesalomum ob injuriam Thamaræ factam ipsum interficere ausum esse. Interea vero sonitus equorum & venientium turba illos *in se* convertit. Erant autem regis filii qui è convivio effugerant. atque ipsis pater flentibus occurrit mœrens, etiam cum præter spem videret quos paulo ante exstinctos esse audiverat. Omnes itaque lachrymas effundebant & gemitus, illi quidem pro mortuo fratre, rex vero pro filio interempto. At Abesalomus in Gesuram ad avum maternum confugit, istius loci dynastam: & apud illum toto triennio commoratur.

4. Cum autem Davidi in mentem venisset ad filium Abesalomum mittere, non ut supplicium lueret venturum, sed ut una secum esset: (jam enim tempore sedata erat ira) ipsum eò *satis propensum* Joabus imperator acrius incitavit. Nam fecit ut muliercula quædam, ætate jam provecta, sumpto lugubri vestitu regem adiret. "Orto ruri inter fi-
"lios suos dissidio, eoque in rixam erumpente, cum
"nemo esset qui litem dirimeret, ajebat alterum
"ab altero ictum occubuisse: atque obsecrabat,
"eo quod cognati in interfectorem impetum fece-
"rint, ejusque cædem expetant, ut filii salutem
"sibi concederet, nec reliquam senectutis suæ cu-
"randæ spem sibi auferri pateretur; sed precibus
"suis indulgeret, ipsos reprimendo qui filium suum
"ad necem poscunt. illos enim nulla re nisi i-
"psius metu à proposito averti posse". Cum autem ille mulierculæ postulatis annuisset: tum illa regem excipiens dicebat, "tuæ quidem benigni-
"tati gratias ago, qui meam senectutem & pæne
"dixeram orbitatem miseratus es: sed ut rata ha-
"beantur quæ pro tua humanitate mihi pollicitus
"es, tuum ipsius filium prius in gratiam recipe &
"ab ira in illum desiste, alioqui quomodo possem
"mi-

Davidi, ex filiorum morte ei nunciata perturbato, consilium dat Jonathas.
2 Regum, c. 13.

In Gesuram fuga se recipit Abesalomus.
2 Regum, c. 13.

Joabi stratagema de revocando Abesalomo.
2 Regum, c. 14.

d Ἵπποις ἐφέροντο] Τοῖς ἵπποις *Big. Samb.* & *Vat.*

e Προσήγγειλεν.] Ita cum *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* προσήγγελλεν.

f Κἀπὶ τῷ κτεῖναι δοκοῦντι γινομένης] Ita locum constituere visum est ex *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* quibus ex parte consentiunt & *alii*. nam τῷ κτεῖναι δοκοῦντι διαφόρως habet *Vat.* atque *Epiphanius* vertit, *tristitia, quæ eum usque ad mortem ferre videretur, amara nimis invasit* &c. Si quis hîc πικροτέρας malit, per me licet.

g Συναρπαγεὶς ὑπὸ τοῦ πάθους,] Id est: *ablatus affectu*. COCC.

h Σαμᾶς τοῦ] Σαμαὰ LXXII. Apud *Epiphanium* varie *Samma*, & *Samaa*, & *Semmaa*, & *Samatha*.

i Ἰωνάθης,] Ἰωνάδαμος *Vat.* forsan pro Ἰωνάδαβος. quo modo legendum juxta *Vet. Interpr.* & LXX. Vide sup. in initio hujus Cap.

k Καὶ μὲν περὶ τῶν ἄλλων] Sic *MSS.* καὶ μὲν περὶ ἄλλων in *Editis*.

l Περὶ δ' Ἀμνῶνος] Iterum ex *MSS.* περὶ Ἀμνῶνος δ' ἐξετάζειν in *Editis*.

m Προσιόντων] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* προϊόντων in *Editis*.

n Παρ' ἐλπίδα] Παρ' ἐλπίδας *Big. Samb.* & *Vat.*

o Ἠκηκόει μικρὸν] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἤκουε *Vat.* ἀκηκόει in *Editis*.

p Ἀπολωλότας.] Amplius aliquid in suo codice habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *His lugentibus tristis pater occurrit, & præter spem videns quos ante paululum periisse crediderat, amplexatus est eos.*

q Γεσοῦραν] Γεθσοῦραν *Big. Samb.* & *Vat.* Γεσοῦρα *aliis*. apud *Epiphanium* habemus *Gessur*. in *S. Literis* Γεδσοὺρ & *Ghesur*.

r Παίδων] Ὡς παίδων *Big. Samb.* & *Vat.*

s Διενεχθέντων,] Ita cum *MSS.* διηνεχθέντων in *Editis*. αὐτῇ δύο ὄντων legisse videntur *Epiphanius* & *Zonaras*. Est qui malit αὐτοῖς διενεχθέντων. Sed faciunt pro αὐτῇ quæ nobis dat *Cl. Perizonius* in *Indice Gr.* ad *Ælianum*, voce *Dativi* &c.

t Φανέντος,] Παραφανέντος in *iisdem*.

v Αὐτῇ τοῦ παιδὸς,] Ita in quinque *MSS.* αὐτῆς in *Editis*.

x Τὰς ἐπιλοίπους] Τὰς ἔτι λοιπὰς *Vat.*

y Γηροκομίας] Γηρωκομίας *Samb. Vat.* & *Bas.*

z Συγκατανεύσαντος] Συγκαταινέσαντος *Big.* (& *Coll. Voss.*) eodem plane sensu.

a Ἱκέτευσεν,] Ἱκέτευεν *Vat.*

b Ὑπολαβὸν πάλιν] Ὑπολαβὼν *Big. Hen.* & *Busb.*

c Χάριν μὲν,] Ita cum *Ed. Gen.* χάρις μὲν εἶπεν οἶδα *Bas.* χάρις μὲν εἶπεν ἤδη *Samb. Busb.* & *Hen.* πρὸς τὸν βασιλέα εἶπε χάριν μὲν ἤδη σοῦ τῇ *Vat.* & *Big.*

d Κατοικτείραντός] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Hen.* & *Busb.* κατοικτείραντι μου in *Editis* & *Vat.*

e Εἴη φιλανθρωπίας,] Sic quinque *MSS.* in *Editis* ἦ.

"mihi persuasum habere te vere hanc mihi gratiam fecisse, cum tibi ipsi ob similem injuriam filius tuus adhuc invisus sit. quin & insipientis esse, cum unus præter voluntatem ceciderit, velle ut alter etiam ad eum abeat". Tum regi suboluit, hoc commentum esse à Joabo ejusque in Abesalomum studio: ac postquam anicula interrogata rem ita se habere comperuit, & ad Joabum accitum dicebat se assequutum esse quod in animo erat, jussitque ut Abesalomum reduceret. non enim se amplius illi succensere, sed jam iram & indignationem missam fecisse. Ille vero, adorato rege, verbisque ejus lubenti animo acceptis, è vestigio Gesuram properavit, & assumptum secum Abesalomum Hierosolyma reduxit.

Abesalomus revocatur. 2 Regum, c. 14.

5. Rex autem, ut audierat filium adventare, ante præmisit ad eum jussitque domum suam concedere; nondum enim ita se affectum, ut reversum videre statim sustineat. Atque ille quidem, cum ita pater ei imperasset, illius conspectum non subiit, domique se continebat, istis officiis contentus quibus eum sui prosequebantur. nec tamen aliquid ejus pulchritudini decessit, vel propter mœrorem, vel quod ejusmodi illi non adhibita fuerit cura quæ regis filio convenit: sed adhuc eminebat omnesque præcellebat specie ac proceritate corporis, & vel eos superabat qui multis in deliciis vitam agerent. At tam densa ei erat cæsaries, ut vix intra octo dies detonderetur, siclos ducentos appendens. isti autem quinque minas conficiunt. Hierosolymis certe biennium commoratus est, trium quidem filiorum pater factus, unius vero filiæ, forma præstantissimæ, quam Roboamus Solomonis filius *in uxorem* accipit: & ex ea natus est puerulus nomine Abias. Deinde Abesalomus, nunciis ad Joabum missis, ipsum orabat ut patrem sibi prorsus placaret, & precibus contenderet, ut ipsi daretur in conspectum ejus venire & cum eo colloqui. Cum autem Joabus *hoc facere* negligeret, quibusdam de suis submissis, agrum *ejus* suo adsitum incendit. Tum is, cognito facinore, ad Abesalomum veniebat, ipsum accusans & cur ita fecerit percontans. Ille vero dicebat, "hoc stratagema excogitavi, quod te ad nos posset adducere, mandata quæ tibi de patre mihi conciliando dedi minus curantem. ideoque te præsentem oro obtestorque, ut mihi placatum reddas genitorem: quòd ego me existimem pejus habitum iri post reditum quam in exsilio, si pater in ira permaneat". Tum Joabus *his* persuasus & necessitatem *qua premebatur* miseratus, pro eo cum rege intercessit: & suis de filio *Abesalomo* sermonibus fecit ut ita animo afficeretur rex, ut confestim eum ad se evocaret. Cumque ille humi procidisset, & peccatorum veniam implorasset, *eum* & *manu* tollit *rex* & anteactorum oblivionem ei pollicetur.

Ejus pulchritudo & cæsaries. 2 Regum, c. 14.

Abesalomi stratagema ut semet Joabo in memoriam revocaret. 2 Regum, c. 14.

Joabi beneficio ad patrem admittitur. 2 Regum, c. 14.

"καταλλάγηθι, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὀργὴν ἄφες. πῶς γὰρ ἂν πεισθείην ἐμοί σε ταύτην ἀληθῶς δεδωκέναι τὴν χάριν, αὐτοῦ σου μέχρι νῦν ἐφ' ὁμοίοις ἀπεχθανομένου τῷ παιδί. [f] ἀνόητον δ' ἂν εἶναι προσθεῖναι τῷ παρὰ γνώμην [g] ἀποθανόντι καὶ ἄλλον ἑκουσίως". [h] συνίησι δ' ὁ βασιλεὺς, [i] ὑπόβλητον οὖσαν τὴν [k] σκῆψιν ἐξ Ἰωάβου καὶ τῆς τούτου σπουδῆς· καὶ ἐπειδὴ παρὰ τῆς πρεσβύτιδος πυθόμενος οὕτως ἔχον τἀληθὲς ἔμαθε, [l] προσκαλεσάμενος Ἰώαβον, ἐπιτυχεῖν τε τῶν προκειμένων κατὰ νοῦν ἔφασκε, καὶ τὸν Ἀβεσάλωμον ἄγειν ἐκέλευσεν. οὐ γὰρ ἔτι χαλεπῶς ἔχειν πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ἤδη τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν [m] ἀφεικέναι. ὁ δὲ, προσκυνήσας τὸν βασιλέα καὶ τοὺς λόγους ἀσπασάμενος, ἐξώρμησεν εἰς τὴν [n] Γεσούραν παραυτίκα· καὶ τὸν Ἀβεσάλωμον παραλαβὼν, ἧκεν εἰς Ἱεροσόλυμα.

ε'. Προέπεμψε δ' ἔμπροσθεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν υἱὸν ὡς ἤκουσε παραγινόμενον, καὶ πρὸς [o] ἑαυτὸν ἐκέλευσε χωρεῖν· οὔπω γὰρ οὕτως ἔχειν ὡς εὐθὺς ἰδεῖν κατελθόντα. καὶ ὁ μὲν, τοῦτο τοῦ πατρὸς κελεύσαντος, ἐξέκλινε τὴν ὄψιν αὐτοῦ, καὶ διετέλει τῆς παρὰ τῶν οἰκείων θεραπείας τυγχάνων. οὐκ ἐπεβέβλαπτο δ' εἰς τὸ κάλλος ὑπό τε τῆς λύπης καὶ τοῦ μὴ τυγχάνειν τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας υἱῷ βασιλέως· ἀλλ' ἔτι ἐξεῖχε καὶ διέπρεπε [p] πάντας τῷ τε εἴδει καὶ τῷ μεγέθει τοῦ σώματος, καὶ τοὺς ἐν πολλῇ τρυφῇ διαιτωμένους ὑπερέβαλλε. τοσοῦτον μέντοι γε ἦν τὸ βάθος τῆς κόμης αὐτῷ, ὡς μόλις [q] αὐτὴν ἡμέραις ἀποκείρειν ὀκτὼ, σταθμὸν ἕλκουσαν σίκλους διακοσίους, οὗτοι δέ εἰσι πέντε μναῖ. διέτριψε μέντοι γ' ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἔτη δύο, τριῶν μὲν ἀρρένων πατὴρ γενόμενος, μιᾶς δὲ θυγατρὸς, τὴν μορφὴν ἀρίστης, ἣν ὁ Σολομῶνος υἱὸς Ῥοβόαμος ὕστερον λαμβάνει· καὶ γίνεται παιδίον ἐξ αὐτῆς, Ἀβίας ὄνομα. [r] πέμψας δ' ὁ Ἀβεσάλωμος πρὸς Ἰώαβον, ἐδεῖτο αὐτοῦ τελέως καταπραῧναι τὸν πατέρα, καὶ δεηθῆναι ὅπως αὐτῷ συγχωρήσῃ πρὸς αὐτὸν ἐλθόντι θεάσασθαί τε καὶ προσειπεῖν. καταμελήσαντος δὲ Ἰωάβου, τῶν ἰδίων τινὰς ἀποστείλας τὴν ὁμοροῦσαν αὐτῷ χώραν ἐπυρπόλησεν. ὁ δὲ, τὸ πραχθὲν μαθὼν, ἧκε πρὸς τὸν Ἀβεσάλωμον, ἐγκαλῶν τε αὐτῷ καὶ τὴν αἰτίαν [s] πυθόμενος. ὁ δὲ "στρατήγημα τοῦτ'," εἶπεν, "ηὗρον ἀγαγεῖν σε πρὸς ἡμᾶς δυνάμενον ἀμελοῦντα τῶν ἐντολῶν, ἃς ἵνα μοι τὸν πατέρα διαλλάξῃς ἐπέσκηψα. καὶ δὴ δέομαί σου παρόντος, ἡμερῶσαί μοι τὸν γεγεννηκότα· ὡς ἔγωγε δεινοτέραν τῆς φυγῆς κρίνω τὴν κάθοδον, ἔτι τοῦ πατρὸς ἐν ὀργῇ διαμένοντος". [t] πεισθεὶς δ' ὁ Ἰώαβος, καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ [v] κατοικτείρας, ἐμεσίτευσε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ διαλεχθεὶς περὶ τοῦ παιδὸς, οὕτως αὐτὸν ἡδέως διατίθησιν, [x] ὥστε εὐθέως καλέσαι πρὸς αὐτόν. τοῦ δὲ ῥίψαντος αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ συγγνώμην αἰτουμένου τῶν ἡμαρτημένων, ἀνίστησί τε καὶ τῶν γεγονότων ἀμνηστίαν ἐπαγγέλλεται.

f Ανόητον δ' ἂν] Τελέως δ' ἀνόητον εἶναι *Vat.* τελέως δ' ἂν ἀνόητον εἶναι *Big.* & *Samb.*

g Ἀποθανόντι] Ἀποθανόντι σου υἱῷ ἄλλον *Vat.* ἀποθανόντος τοῦ υἱοῦ *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Locum interpretatur *Epiphanius* hoc modo, *Fœdum namque est, ut, cum filius unus contra voluntatem patris mortuus sit, sponte huic casui apponatur & alius.*

h Συνίησι] Ita in quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* συνεὶς in *Editis.*

i Ὑπόβλητον] Ὑποβλητέαν *Vat.*

k Σκῆψιν] Σκέψιν in *Editis.* nec aliter legisse videtur *Vet. Interpr.* Sed cum *MSS.* maluimus σκῆψιν. *commentum* aut *tentamentum*, ut apud *Herodianum* interpretatur *Politianus.*

l Προσκαλεσάμενος Ἰώαβον,] Προσκαλεσάμενος τὸν Ἰώαβον *Vat.*

m Ἀφεικέναι.] Ita *Big.* & *Samb.* ἀφιέναι *Vat*, ἀφηκέναι in *Editis.*

n Γεσοῦραν] Ex *Samb.* & *Vat.* Γεσοῦρα *Bas.* & *G.* Γεθσοῦρα *Big.* Vide p. 385. §. 3. in fine.

o Ἑαυτὸν] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* adsentiente *Epiphanio*, qui vertit, *& præcepit ut ad domum propriam remearet.* καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσεν μὴ χωρεῖν in *Editis.*

p Πάντας τῷ τε εἴδει] Ita *MSS.* πᾶν τὸ εἶδος καὶ τῷ μ. in *Editis.*

q Αὐτὴν ἡμέραις] Sic *MSS.* (*Coccejus*) & *Vet. Interpr.* αὐτὸν in *Editis.* De tonsura comæ *Absalomi* mira adeo narrat *Josephus*, ut non dubitem quin inciderit in corruptum codicem versionis τῶν ό. Adi *J. Rainoldum* in *Prælect.* LXV. de *Libris Apocr.* p. 729. *Salmasii* Epist. ad *Colvium*, p. 43. & *J. Clericum* ad *2 Sam.* c. 14. De pondere ejus capillitii videsis *Salmasium* in Epistola jam citata p. 38. & 42. & *Waserum* de *Antiquis nummis Hebræorum*, l. 2. c. 9.

r Πέμψας δ'] Πέμψας δ' αὐτὸς Ἀβ. *Samb.* & *Vat.*

s Πυθόμενος.] Πυνθανόμενος in quatuor *MSS.*

t Πεισθεὶς δ'] Πεισθεὶς δὲ ὁ Ἰώαβος *Samb.* πεισθεὶς δ' Ἰώαβος *Vat.*

v Κατοικτείρας,] Ita cum *Cod. Vat.* in *ceteris* κατοικτειρήσας.

x Ὥστε εὐθέως] Sic *Vat.* ὡς in *reliquis.*

ΚΕΦ. θʹ.

Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Δαυίδου ἀναστάσεως τοῦ Ἀβεσαλώμου, καὶ περὶ Ἀχιτοφέλου καὶ Χουσὶ, καὶ περὶ Σιβᾶς καὶ Σιμεεί· καὶ ὅπως ὁ Ἀχιτόφελος ἑαυτὸν ἐπήγξατο.

Ὁ Δὲ Ἀβεσάλωμος, τοιούτων αὐτῷ τῶν [y] παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποβάντων, πολλοὺς μὲν ἵππους, ἐν ὀλίγῳ πάνυ χρόνῳ, πολλὰ δὲ ἅρματα [z] ἐκέκτητο· καὶ ὁπλοφόροι περὶ αὐτὸν ἦσαν πεντήκοντα. [a] καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὄρθριος πρὸς τὰ βασίλεια παρεγίνετο, καὶ τοῖς ἐπὶ τὰς κρίσεις ἥκουσι καὶ ἐλαττουμένοις πρὸς ἡδονὴν ὁμιλῶν, [b] ὡς παρὰ τὸ μὴ συμβούλους ἀγαθοὺς εἶναι τῷ πατρὶ, [c] τάχα δ' αὐτῶν καὶ ἀδίκως ἐπταικότων περὶ τὴν κρίσιν, εὔνοιαν αὐτῷ [d] παρὰ πάντων [e] κατεσκεύαζε. λέγων ὡς αὐτὸς ἂν εἰ ταύτην εἶχε τὴν ἐξουσίαν πολλὴν αὐτοῖς ἐβράβευσεν εὐνομίαν. τούτοις [f] δημαγωγήσας τὸ πλῆθος, ὡς βεβαίαν ἔχειν ἤδη τὴν παρὰ τῶν ὄχλων εὔνοιαν ἐνόμιζε, μετὰ δὲ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καταλλαγὴν τεσσάρων ἐτῶν ἤδη [g] διεληλυθότων, ἐδεῖτο προσελθὼν, εἰς Χεβρῶνα συγχωρῆσαι πορευθέντι θυσίαν ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ. φεύγοντα γὰρ [h] τοῦτο εὔξασθαι. τοῦ δὲ Δαυίδου τὴν ἀξίωσιν ἀφέντος, πορεύεται. καὶ πολὺς ἐπισυνέρρευσεν ὄχλος, ἐπὶ πολλοὺς αὐτοῦ διαπέμψαντος.

βʹ. Παρῆν δὲ καὶ ὁ Δαυίδου σύμβουλος ὁ [i] Γελμωναῖος Ἀχιτόφελος, καὶ διακόσιοί τινες ἐξ αὐτῶν [k] Ἱεροσολυμῶν, οὐκ εἰδότες μὲν τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς δ' ἐπὶ θυσίαν μετεσταλμένοι. καὶ βασιλεὺς ὑπὸ πάντων [l] ἀποδείκνυται, τοῦτο γενέσθαι στρατηγήσας. ὡς δ' [m] ἀπηγγέλθη ταῦτα Δαυίδῃ, καὶ παρ' ἐλπίδας αὐτῷ τὰ παρὰ τοῦ παιδὸς ἠκούσθη, δείσας ἅμα καὶ τῆς ἀσεβείας [n] καὶ τόλμης αὐτὸν, θαυμάσας δ' ὅτι μηδὲ τῶν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις συγγνώμης ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ἐκείνων πολὺ χείροσι καὶ παρανομωτέροις [o] ἐπεβάλετο, βασιλεία πρῶτον μὲν [p] ὑπὸ τοῦ Θεοῦ [q] δεδομένῃ, δεύτερον δ' ἐπ' ἀφαιρέσει τοῦ γεγεννηκότος, ἔγνω φεύγειν [r] εἰς τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ συγκαλέσας τῶν φίλων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, καὶ περὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἀπονοίας κοινολογησάμενος αὐτοῖς, καὶ περὶ πάντων ἐπιτρέψας κριτῇ τῷ Θεῷ, καταλιπὼν τὰ βασίλεια φυλάσσειν δέκα παλλακίσιν, ἀπῆρεν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων, τοῦ τε ἄλλου πλήθους προθύμως αὐτῷ συνεξορμήσαντος, καὶ τῶν ἑξακοσίων ὁπλιτῶν, οἳ καὶ τῆς πρώτης αὐτῷ φυγῆς ἐκοινώνουν ὅτ' ἔζη Σάουλος. [s] τὸν δ' Ἀβιάθαρον καὶ Σάδωκον τοὺς ἀρχιερέας, συναπαίρειν αὐτῷ διεγνωκότας, [t] καὶ Λευίτας ἅπαντας μετὰ τῆς κιβωτοῦ, μένειν ἔπεισεν, [v] ὡς τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ μετακομιζομένης αὐτῆς [x] ῥυσομένου. ἐνετείλατο δ' ἕκαστα τῶν γινομένων λάθρα [y] διαγγέλλειν αὐτῷ. πιστοὺς δ' εἶχε πρὸς πάντα δια-

CAP. IX.

De insurrectione Abesalomi contra Davidem, deque Achitophelo & Chusi, & de Siba & Simei: utque Achitophelus semet suspendebat.

Abesalomus autem, ista à rege ex animi sententia assequutus, brevi admodum tempore & magnum equitatum & multos currus sibi comparavit, & satellitium armatorum quinquaginta: atque in singulos dies mane ad regiam adibat: & cum iis, qui ad jus petendum veniebant & causa cadebant, ad voluptatem sermonem conferens, quasi ita cum illis actum esset, quod patri non adsint periti consiliarii, aut forsan ipsi in judicio ferendo in iniquam lapsi fuerint sententiam, ab omnibus sibi benevolentiam conciliabat; *præterea* dicens, ipsum, si ea sibi data esset potestas, jus illis multa cum æquitate redditurum. His *artibus* cum populum sibi obsequentem haberet, adeo ut multitudinis benevolentiam sibi firmam esse existimaret, quatuor vero annis, ex quo cum patre in gratiam rediit, præteritis, *ipsum supplex* accedens orabat, ut sibi permitteret ire Chebronem ad victimam Deo mactandam. nam dum exsul esset votum nuncupaverat. Davide autem *ejus* petitioni concedente, *eo loci* proficiscitur: & cum ad multos hinc inde misisset, ad illum ingens hominum vis confluxit.

Abesalomus multitudinis animos sibi conciliat. *2 Regum, c. 15.*

Chebronem proficiscitur. *2 Regum, c. 15.*

2. Inter cæteros aderat Davidis consiliarius Achitophelus Gelmonæus, & ducenti viri ex ipsis Hierosolymis, totius quidem negotii ignari, sed quasi ad sacra facienda accersiti. atque rex ab omnibus declaratur, stratagemate ut hoc fieret adhibito. Postquam vero hæc Davidi nunciabantur, ipsique inopinato audita erant quæ filius patraverat, veritus ipsum propter audaciam pariter ac impietatem, miratusque quod veniæ peccatis datæ non meminerit, sed ad alia illis multo pejora & iniquiora animum adjecerit, primum quidem ut regnum à Deo donatum sibi criperet, dein vero ut genitori vitam auferret, in loca trans Jordanem fugere decrevit: convocatisque amicis sui studiosissimis, & consiliis cum iis de filii *sui* insolentia communicatis, atque omnibus Dei judicio commissis, ab Hierosolymis, regiæ domus custodia decem concubinis relicta, discessit, cum alia multitudine alacriter cum eo *urbem* egressa, tum illa sexcentorum cohorte qui prioris ipsius Saulo vivente fugæ comites fuerant. Abiatharo vero & Sadoco pontificibus, quibus una cum Levitis omnibus arcam gestantibus in animo erat eum comitari, ut manerent persuasit, quod Deus ipsum ea non circumlata liberaturus esset. Illis autem mandavit, ut de rebus gestis singulis ipsum clam certiorem facerent. ministrosque sibi in omnibus fideles habuit *pontificum* filios, Sadoci quidem Achimam, Jonatham

Achitophelus inter conjuratos apud Abesalomum. *2 Regum, c. 15.*

Jubet Davides pontificibus ut in urbem redeant. *2 Regum, c. 15.*

y Παρὰ τοῦ βασιλέως] Παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως *Big.* (& *Voss. Coll.*) παρὰ τοῦ πατρὸς ἀποβ. *Vat.* & *Vet. Interp.*

z Ἐκέκτητο·] Ἐκτήσατο *Vat. Busb.* & *Hen.*

a Καὶ καθ' ἑκάστην] Καὶ deest plerisque *MSS.* & δ' ἑκάστην ἡμέραν habent *Samb. Vat.* & *Vet. Interp.*

b Ὡς παρὰ] Ὥστε in *Editis*, *Aliisque.*

c Τάχα δ'] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* nisi quod pro ἐπταικότων legisse videatur ἑστηκότων. τάχα αὐτῶν &c. *Vat.* τάχα δ' αὐτῷ καὶ ἀδίκως ἐπταικότι *Bas.* & *G.*

d Παρὰ πάντων] Παρὰ deest *Big.*

e Κατεσκεύαζε.] Sic cum quatuor *MSS.* & *Vet. Interpr.* κατεσκεύασε *Vat. Bas.* & *G.*

f Δημαγωγήσας] Δημαγωγῶν *Big.* & *Samb.*

g Διεληλυθότων,] Sic *MSS.* παρεληλυθότων in *Editis.*

h Τοῦτο εὔξασθαι.] Αὐτὸν *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

i Γελμωναῖος Ἀχιτόφελος,] Γωλαναῖος solus *Vat.* Γιλωναῖος juxta *Exemplar Alexandrinum* τῶν οʹ. in *Epiphanii* libris varie *Gelmonæus*, & *Galamonæus*, & *Gilonæus.*

k Ἱεροσολυμῶν,] Ita in *MSS.* & *Vet. Interpr.* Ἱεροσολυμιτῶν in *Editis.*

l Ἀποδείκνυται,] Ἀναδείκνυται *Vat.*

m Ἀπηγγέλθη ταῦτα] Ἀπηγγέλη *Big. Samb.* & *Vat.*

n Καὶ τόλμης αὐτόν,] Τῆς τόλμης αὐτὸν θαυμάσας ὅτι *Big.* (*Cocc.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

o Ἐπεβάλετο,] Ὑπεβάλλετο *Big. Samb.* & *Vat.*

p Ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δεδομένῃ,] Ὑπὸ Θεοῦ *Vat.*

q Δεδομένῃ,] *Coll. Big.* & *Voss.* οὐ δεδομένη, tanquam ad Abesalomum debeat referri. HAV.

r Εἰς τὰ πέραν] Εἰς τὸ πέραν *Samb. Vat. Hen.* & *Busb.*

s Τὸν δ' Ἀβιάθαρον καὶ Σάδωκον τοὺς ἀρχιερέας,] Conf. sup. cap. 5. §. 4. SPANH.

t Καὶ Λευίτας] Ita distinguo *Epiphanium* sequutus. antea erat, καὶ Λευίτας ἅπαντας, μετὰ τῆς κιβωτοῦ μένειν &c.

v Ὡς τοῦ Θεοῦ] Ὅπως τοῦ Θ. *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

x Ῥυσομένου.] Ita *Samb.* & *Vat.* quo modo legendum esse voluit *Schotanus.* in *cæteris* ῥυσαμένου.

y Διαγγέλλειν] Διαστέλλειν *solus Vat.*

tham vero Abiathari. Ethi quoque Gitthæus cum eo profectus est, etiam præter Davidis voluntatem: nam ipsi ut *domi* maneret persuadere conabatur. & ex hoc ipso conspectior erat ejus in illum benevolentia. Cum autem Davides per clivum Olivarum nudis pedibus ascenderet, & * omnes qui cum eo erant lachrymis indulgerent, nunciatum est Achitophelum esse apud Abesalomum & cum illo sentire. Quæ res audita luctum ei magis intendebat: precibusque Deum implorabat, ut Abesalomi animum ab Achitophelo alienaret. nam verebatur ne contra se ei dando consilia apud ipsum fidem inveniret; cum vir prudens esset, & in dispiciendo quid facto opus sit oculatissimus. Postquam autem in montis jugum pervenerat; urbem respiciebat, & multis cum lachrymis, ac si regno excidisset, Deo preces effundebat. tumque ei obviam factus est vir amicus & fidelis, Chusi nomine. Hunc conspicatus veste lacerata & capite pulvere oppleto, resque mutatas lugentem, solatium ei adhibebat, & obsecrabat ut à mœrore desisteret. postremoque supplex ab ipso petiit, ut ad Abesalomum, simulato ejus partium studio, digressus, & arcana animi ejus exploraret, & Achitopheli consiliis adversaretur. nam si secum pergeret tantum prodesse non posse, quantum *proderit* si ad eum concesserit. Atque ita à Davide persuasus, eo relicto Hierosolyma se contulit. eódemque non multo post venit & Abesalomus.

Davides de Abesalomi consiliis solicitus, Deum, ut successu careant, precatur.

Chusi obtestatur, ut Achitopheli consiliis sese opponat. 2 Regum, c. 15.

3. Cæterum Davidi paululum progresso occurrit Sibas Memphibosthi servus, quem ad prædia procuranda miserat, filio Jonathæ Sauli filii ab ipso donata, agens præ se duos asinos necessariis *ad victum* onustos: ex quibus petiit ut accipere dignaretur, quicquid ipsi suisque opus esset. Cum autem *Davides* ex eo quæreret, ubinam Memphibosthum reliquisset, Hierosolymis, dicebat, spei plenum, fore ut, rebus jam turbatis, ob Sauli meritorum memoriam populi suffragiis rex crearetur. Hanc autem ob rem indignatus, omnia quæ Memphibostho concesserat Sibæ largitur. multo enim justius esse agnovit ut hic quam ille istis frueretur. Et quidem Sibas gaudio exsultabat.

Sibas heri accusati latifundiis potitur. 2 Regum, c. 16.

4. Ubi vero Davides pervenit ad locum Baürin appellatum, supervenit cognatus Sauli, nomine quidem Simei, Geræ vero filius, & lapidibus eum impetebat & convicia jaciebat. Cum vero amici regem circumstarent & protegerent, eo magis maledicendo procedebat, sanguinarium atque malorum auctorem vocitans. quin & ex regione ut impurus & exsecrandus excederet jubebat: Deoque se gratias habere fatebatur, qui eum regno exuerat, & per proprium filium pœnas ab eo exegerat peccatorum quæ in dominum suum commiserat. Cum autem omnes ira in ipsum concitarentur, &

Semei maledicit Davidi. 2 Regum, c. 16.

κόνου, παῖδας [z] Ἀχιμὰν μὲν Σαδώκου, Ἰωνάθην δὲ Ἀβιαθάρου. [a] Ἐθὶ δ' ὁ Γιτθαῖος συνεξώρμησεν αὐτῷ, βιασάμενος [b] τὴν Δαυΐδου βούλησιν· μένειν γὰρ αὐτὸν ἀνέπειθεν. καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον εὔνους αὐτῷ κατεφάνη. ἀναβαίνοντος δ' αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἐλαιῶνος ὄρους γυμνοῖς τοῖς ποσὶ, καὶ πάντων σὺν αὐτῷ δακρυόντων, ἀγγέλλεται καὶ ὁ Ἀχιτόφελος [c] συνὼν τῷ Ἀβεσαλώμῳ, καὶ τὰ τούτου φρονῶν. ἐπέτεινε δ' αὐτῷ τὸ λυπηρὸν, τοῦτ' ἀκουσθέν· καὶ τὸν Θεὸν ἐπεκαλεῖτο δεόμενος ἀπαλλοτριῶσαι τὴν Ἀβεσαλώμου διάνοιαν πρὸς τὸν Ἀχιτόφελον. ἐδεδίει γὰρ μὴ τἀναντία συμβουλεύων πείσειεν αὐτὸν, ἀνὴρ ὢν [d] φρενήρης καὶ συνιδεῖν τὸ λυσιτελὲς ὀξύτατος. γενόμενος δ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ἀπεσκόπει τὴν πόλιν, καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων, ὡς ἂν βασιλείας ἐκπεσὼν, ηὔχετο τῷ Θεῷ. συνήντησε δ' αὐτῷ φίλος ἀνὴρ καὶ βέβαιος [e] Χουσὶ ὄνομα. τοῦτον ὁρῶν τὴν ἐσθῆτα κατερρηγμένον, καὶ τὴν κεφαλὴν σποδοῦ πλήρη, καὶ θρηνοῦντα τὴν μεταβολὴν, παρηγόρει καὶ παύσασθαι τῆς λύπης παρεκάλει· καὶ τέλος ἱκέτευσεν ἀπελθόντα πρὸς [f] τὸν Ἀβεσάλωμον, ὡς τὰ ἐκείνου φρονοῦντα, τά τε ἀπόρρητα τῆς διανοίας αὐτοῦ κατανοεῖν, καὶ ταῖς Ἀχιτοφέλου συμβουλίαις ἀντιπράττειν. οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφελήσειν [g] αὐτῷ συνερχόμενον, ὅσον παρ' ἐκείνῳ γενόμενον. καὶ ὁ μὲν πεισθεὶς τῷ Δαυΐδῃ, καταλιπὼν αὐτὸν, ἧκεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ἀφικνεῖται δὲ εἰς αὐτὰ μετ' οὐ πολὺ καὶ Ἀβεσάλωμος.

γ'. Ὀλίγον δὲ τῷ Δαυΐδῃ προελθόντι Σιβὰς ὁ τοῦ Μεμφιβόσθου δοῦλος συνήντησεν, ὃν προνοησόμενον ἀπεστάλκει τῶν κτήσεων, [h] ἃς δεδώρητο τῷ Ἰωνάθου τοῦ Σαούλου παιδὸς υἱῷ, μετὰ [i] ζεύγους ὄνων [k] καταπεφορτισμένων τοῖς ἐπιτηδείοις, ἐξ ὧν ἐκέλευσε λαμβάνειν ὧν αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δέοιντο. [l] πυνθανομένῳ δὲ, ποῦ καταλέλοιπε τὸν Μεμφίβοσθον, ἐν Ἱεροσολύμοις ἔλεγε, προσδοκῶντα χειροτονηθήσεσθαι βασιλέα διὰ τὴν [m] ὑπάρχουσαν ταραχὴν, εἰς μνήμην ὧν [n] ηὐεργέτησεν αὐτοὺς Σαοῦλος. ἀγανακτήσας δ' [o] ἐπὶ τούτῳ, πάνθ' ὅσα τῷ Μεμφιβόσθῳ παρεχώρησε Σιβᾷ χαρίζεται. [p] πολὺ γὰρ δικαιότερον [q] αὐτὸν ἐκείνου ταῦτ' ἔχειν ἐπέγνωκε. καὶ ὁ μὲν Σιβὰς περιχαρὴς ἦν.

δ'. Δαυΐδῃ δὲ γενομένῳ κατὰ [r] Βαχουρὶν, τόπον οὕτω καλούμενον, ἐπέρχεται τοῦ Σαούλου συγγενὴς ὄνομα [s] Σεμεεὶ, υἱὸς δὲ Γηρᾶ, καὶ λίθοις τε [t] ἔβαλεν αὐτὸν, καὶ ἐκακηγόρει. περιστάντων δὲ τῶν φίλων καὶ σκεπόντων, ἔτι [v] μᾶλλον βλασφημῶν διετέλει, μιαιφόνον καὶ πολλῶν ἀρχηγὸν κακῶν ἀποκαλῶν. [x] ἐκέλευε δὲ καὶ τῆς γῆς ὡς ἐναγῆ καὶ ἐπάρατον [y] ἐξιέναι· καὶ τῷ Θεῷ χάριν ἔχειν ὡμολόγει τῆς βασιλείας [z] αὐτὸν ἀφελομένῳ, καὶ διὰ παιδὸς ἰδίου τὴν ὑπὲρ ὧν ἥμαρτεν εἰς [a] ἑαυτοῦ δεσπότην δίκην [b] αὐτὸν εἰσπραξαμένῳ. πάντων δ' ἐπ' αὐτὸν ἠρεθισμένων

z Ἀχιμὰν] Ἀχίμαν *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* Ἀχίμανον, hic loci. infra tamen passim Ἀχιμὰν & Ἀχιμάς. Vide p. 393. §. 4.

a Ἐθὶ δ' ὁ Γιτθαῖος] Ἐθὶς δ' ὁ Γετθαῖος *Vat.* in quibusdam *Epiphanii* libris *Ethai Gethæus.*

b Τὴν Δαυΐδου βούλησιν·] Τὴν τοῦ Δ. *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

* *Omnes qui cum eo erant lachrymis indulgerent,*] Al. *omnes pariter ac ipse lachr.*

c Συνὼν τῷ Ἀβεσαλώμῳ,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* σὺν τῷ Ἀβ. in *cæteris.*

d Φρενήρης] Φρενήρη Euripid. Heraclid. v. 151. SPANH.

e Χουσὶ ὄνομα.] Sic *Big. Vat. LXXII.* & *Epiphanius* in melioribus Codd. Χουσὶν *Samb.* Χουσὶς in *reliquis.*

f Τὸν Ἀβεσάλωμον,] Articulus deest *Vat.*

g Αὐτῷ συνερχόμενον,] Ita cum *Big.* & *Samb.* αὐτὸν in *reliquis.*

h Ἃς δεδώρητο] Ὧν δεδώρητο solus *Vat.*

i Ζεύγους ὄνων] Ita *MSS.* ζεύγη in *Editis.*

k Καταπεφορτισμένων] Ita legere jubet *Coccejus* & adstipulatur *Coll. Big.* Vulgati καταπεφορτημένων. HAV.

l Πυνθανομένῳ δὲ,] Iterum ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* πυνθανομένων in *Editis.*

m Ὑπάρχουσαν] Sic *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in reliquis ὑπερέχουσαν.

n Ηὐεργέτησεν αὐτοὺς] Eo modo *Samb.* & *Vat.* εὐεργέτησεν *Aliis.*

o Ἐπὶ τούτῳ,] Ἐπὶ τούτοις *Vet. Interpr.* & *Zonar.*

p Πολὺ γὰρ δικαιότερον] Sic *Big. Vat.* & *Vet. Interpr.* πολὺ γὰρ δικαιότερον ἐκείνου ταῦτ' ἔχειν αὐτὸν ἐπέγνωκε *Samb.* π. γ. δικαιότερον αὐτὸν ἐκ. τ. ἔχειν αὐτὸν ἐπέγνωκε in *Editis.*

q Αὐτὸν] Delendum. COCC.

r Βαχουρὶν, τόπον] Ita cum *Cod Vat.* Βαχουρὶ *Big.* (*Coll. Voss.*) Χωρανον *Samb.* Χωραμὸν *Bas.* & *G.* in *Epiphanii* libris varie, *Bachoram*, & *Choron*, & *Choran.* Sed *Bahurim* habet *P. Comestor* è sacro *volumine.* HUDS. *Gen.* χώραμον· *Gelen.* Bachora. SPANH.

s Σεμεεὶ,] Sic *Big.* Σεμεῒ μὲν ὄνομα *Samb.* Σεμεΐας μὲν ὄνομα *Vat.* ὄνομα Σεμεεὶ *Bas.* & *G.* absque μέν.

t Ἔβαλεν αὐτὸν,] Eo modo *Samb.* & *Vat.* ἔβαλεν in *reliquis.*

v Μᾶλλον βλασφημῶν] Ἔτι μᾶλλον ὁ Σεμεεὶ βλασφ. *Big.* ἔτι μ. ὁ Σεμεΐας βλ. *Samb.* ἔτι μ. ὁ Σεμεΐας βλ. *Vat.*

x Ἐκέλευε δὲ] Ἐκέλευσε *Vat.*

y Ἐξιέναι·] Sic cum *MSS.* (& *Coccejo*) in *Editis* ἐξεῖναι.

z Αὐτὸν ἀφελομένῳ,] Αὐτοῦ αὐτὸν *Big.* & *Samb.*

a Ἑαυτοῦ δεσπότην] Ita cum *Vat.* εἰς τὸν αὐτοῦ δεσπ. *Big.* & *Samb.* εἰς αὐτοῦ δεσπ. *Bas.* & *G.*

b Αὐτὸν εἰσπραξαμένῳ.] Sic *Samb.* & *Vat.* αὐτῷ in *Editis.* deest *Big.*

νων ὑπ' ὀργῆς, καὶ μάλιστα Ἀβεσσαίου, διαχρήσασθαι βουλομένου [c] τὸν Σεμεεὶ, Δαυίδης αὐτὸν τῆς ὀργῆς ἐπέσχε. "μὴ "τοῖς παροῦσι κακοῖς ἑτέραν προσεξεργασώμεθα, φησὶ, "καινοτέραν ἀφορμήν. οὐ γὰρ δὴ τοῦ προσλυσσῶντός μοι "τούτου κυνὸς αἰδώς τις ἢ φροντὶς [d] ὑπέρχεται. τῷ Θεῷ "δὲ εἴκω, δι' ὃν οὗτος ἐφ' ἡμᾶς ἀπενοήθη. θαυμαστὸν δὲ "οὐδὲν ὑπὸ τούτου με ταῦτα πάσχειν, ὅπου γε καὶ παιδὸς "ἀσεβοῦς πεπείραμαι. ἀλλὰ ἔσται τις ἴσως οἶκτος ἡμῖν "ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ κρατήσομεν τῶν ἐχθρῶν τούτου θελήσαν"τος". [e] ἤνυεν οὖν τὴν ὁδὸν, οὐ φροντίζων τοῦ Σεμεεὶ παρὰ τὸ ἕτερον μέρος τοῦ ὄρους διατρέχοντος καὶ [f] πολλὰ κακηγοροῦντος. [g] παραγινόμενος δὲ ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, ἀνελάμβανε τοὺς ἰδίους ἐνταῦθα κεκοπωμένους.

έ. Ἀβεσαλώμου δὲ καὶ Ἀχιτοφέλου τοῦ συμβούλου παραγενομένου εἰς Ἱεροσόλυμα, σὺν ἅπαντι τῷ λαῷ, [h] καὶ Δαυίδου φίλος ἧκε πρὸς αὐτούς· καὶ προσκυνήσας αὐτὸν συνηύχετο τὴν βασιλείαν εἰς αἰῶνα [i] καὶ πάντα παραμεῖναι χρόνον. φήσαντος δὲ ἐκείνου πρὸς αὐτόν· "τί "δήποτε, φίλος [k] ἐν τοῖς μάλιστα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γε"γενημένος, [l] καὶ πρὸς ἅπαντα πιστὸς εἶναι δόξας, οὐ "σὺν αὐτῷ νῦν ἐστιν, ἀλλὰ καταλιπὼν ἐκεῖνον [m] με"ταβαίνει πρὸς αὐτόν"; δεξιῶς ἀποκρίνεται καὶ σωφρόνως. εἶπε γὰρ, "ἕπεσθαι δεῖν αὐτὸν τῷ Θεῷ, καὶ τῷ "παντὶ πλήθει. τούτων οὖν μετὰ σοῦ, δέσποτα, γεγενη"μένων, εἰκότως ἕπομαι κἀγώ. τὴν γὰρ βασιλείαν ἔλα"βες παρὰ τοῦ Θεοῦ. τὴν αὐτὴν μέντοιγε πίστιν καὶ εὔ"νοιαν ἐνδείξομαι, πιστευόμενος εἶναι φίλος, ἣν οἶ"σθά με τῷ πατρί σου παρεσχημένον. ἀγανακτεῖν δὲ οὐ"δὲν [n] προσῆκε τοῖς παροῦσιν. οὐ γὰρ εἰς ἄλλην οἰκίαν ἡ "βασιλεία μεταβέβηκε· μεμένηκε δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς, υἱοῦ "παραλαβόντος". ταῦτα λέγων, ἔπειθεν· ὕποπτον γὰρ αὐτὴν εἶχε. καὶ καλέσας τὸν Ἀχιτόφελον, συνεβουλεύετο αὐτῷ τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ παρῄνεσε, ταῖς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παλλακαῖς συνελθεῖν. [o] ἐκ τούτου γὰρ εἴσεσθαι "τὸν λαὸν, ἔλεγε, πιστεύσαντα ὡς ἀδιάλλακτά σοι τὰ πρὸς "αὐτόν ἐστι, καὶ μετὰ πολλῆς [p] συστρατεύσεσθαι προθυμίας "ἐπὶ τὸν πατέρα· μέχρι γὰρ δεῦρο φανερὰν ἔχθραν ἀ"ναλαμβάνειν δεδιέναι, προσδοκῶντας ὑμᾶς ὁμονοή"σειν". πεισθεὶς δὲ τῇ συμβουλίᾳ, κελεύει σκηνὴν αὐτῷ πῆξαι τοὺς οἰκέτας ἐπὶ τοῦ βασιλείου, τοῦ πλήθους ὁρῶντος· καὶ παρελθὼν, συνέρχεται ταῖς τοῦ πατρὸς παλλακαῖς. ταῦτα δὲ ἐγένετο κατὰ τὴν Νάθανος προφητείαν, ἣν τῷ Δαυίδῃ σημαίνων τὴν ἐκ τοῦ παιδὸς ἐσομένην ἐπίθεσιν προεφήτευσε.

ς'. Ποιήσας δὲ Ἀβεσάλωμος τὰ παραινεθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀχιτοφέλου, δεύτερον αὐτὸν συμβουλεύειν ἠξίου περὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τὸν πατέρα. [q] μυρίους δὲ αὐτὸν ἐπιλέκτους αἰτήσαντος ἐκείνου, καὶ τὸν πατέρα κτείνειν αὐτοῦ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ σώους [r] ἀνάξειν ὑπισχνουμένου, καὶ [s] βεβαίαν τότε τὴν βασιλείαν ἔσεσθαι φή-

præcipue Abessæus, cui in animo erat Semei interficere, Davides irascentis impetum cohibebat. "Absit, inquit, ut malis præsentibus novi alicujus motûs occasionem adjiciamus. nulla enim "reverentia aut cura ducor canis hujus rabie in "me invadentis: sed cedo Deo, per quem in nos insanus factus est. Nihil vero miri quod hæc ab "eo patiar, quando filium etiam impium expertus fuerim. sed fortasse Deus nobis misericordiam adhibebit, & hostes nobis ipsius ex voluntate succumbent". Viam itaque pergebat, nihil morans Semei, per alterum montis latus discurrentem & fortiter convicianter. Cum autem venisset ad Jordanem, tum suos *itinere* defatigatos reficiebat.

5. At ubi Abesalomus cum Achitophelo consiliario, omni *Israëlitarum* populo comitante, Hierosolyma venerat, *inter cæteros* etiam Davidis amicus ipsos adibat; ac, adorato Abesalomo, precabatur ipsi imperium perpetuum & in omne ævum permansurum. Cum autem ille ad ipsum dixisset: "curnam, cum inter præcipuos patris ipsius amicos fuerit, & in omnibus fidissimus esse visus, "non cum illo nunc sit, sed eo deserto ad ipsum "transierit"? Scite prudenterque respondet. nam dicebat, "illum sequi oportere Deum & populum "universum. Hos itaque cum tibi, domine, adesse viderim, ego quoque merito sequor. à Deo "enim regnum accepisti. Et quidem eandem fidem & benevolentiam *tibi* ostendam, in amicis "habitus, quam nosti me patri tuo præstitisse. "Ægre autem ferre rerum præsentem statum haud "convenit. nam in aliam regnum non transiit familiam, sed in eadem mansit, filio *patri* succedente". His verbis fidem fecit: nam suspicionem non effugerat. Advocato deinde Achitophelo, ipsum consulebat quid facto opus esset. Is vero suasit, ut cum patris pellicibus congrederetur. ex "hoc enim populum sciturum crediturumque, dicebat, fieri non posse ut unquam cum eo in gratiam redeas; atque adeo multa cum alacritate "contra patrem simul militaturum: nam hactenus "veritos esse apertas suscipere inimicitias, conventurum inter vos exspectantes". Huic autem consilio obsequutus jussit famulis, ut * super *domo* regia sibi tabernaculum tenderent, † inspectante populo: eóque ingressus cum pellicibus patris concubuit. Atque ista acciderunt quemadmodum vaticinatus est Nathanas, cum prædiceret fore ut filius ipsum adoriretur.

Abesalomum adit Chusi. 2 *Regum*, c. 16.

Achitophelus suadet Abesalomo ut patris concubinas comprimat. 2 *Regum*, c. 16.

6. Abesalomus autem, ea exsequutus quæ ipsum monuerat Achitophelus, iterum ab eo postulabat, ut de bello cum patre gerendo ei consilium daret. Cum vero ille decem mille lectos viros ab eo petiisset, & patrem ipsius interimere pollicitus esset, & qui secum proficiscerentur salvos reducturum, & tum demum imperium sibi firmum fore stabileque di-

IX. *Achitopheli consilium de opprimendo Davide.* 2 *Regum*, c. 17.

c Τὸν Σεμεεὶ,] Τὸν insertum dedi ex *MSS.* qui passim hic Σουμᾶν & inferius Σουμᾶ vel Σοιμᾶ habent.

d Ὑπέρχεται·] Ἐπέρχεται solus *Vat.*

e Ἤνυεν οὖν τὴν ὁδὸν,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ἴωνε δὲ οὖν in *Editis.*

f Πολλὰ κακηγοροῦντος.] Πολλὰ adjecimus ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

g Παραγινόμενος] Sic *Bas. G.* & *Vet. Interp.* παραγινομένων *Big. Samb.* & *Vat.*

h Καὶ Δαυίδου φίλος] Ita *MSS.* καὶ Δαυίδου φίλος ἧκε in *Editis.* καὶ Δαυίδου φίλος ὁ Χουσὶ juxta *Vet. Interpr.* qui mox legisse videtur πρὸς αὐτόν· καὶ προσκυνήσας Ἀβεσάλωμον συν.

i Καὶ πάντα παραμεῖναι χρόνον.] Sequutus sum *Vat.* καὶ τὸν ἅπαντα παραμεῖναι χρόνον *Samb.* καὶ τὸν ἅπαντα μεῖναι χρόνον *Big.* (& *Coll. Voss.*) καὶ αὐτὸν παρεῖναι πάντα χρόνον *Bas.* & *G.* Vertit *Epiphanius* hoc modo, *optabat regnum ejus incolume & in omni tempore permanere.*

k Ἐν τοῖς μάλιστα] Sic *MSS.* (*Coccejus*) & *Vet. Interpr.* in *Editis* ἐν τοῖς νῦν μάλ. τ. π. α. γεγενημένος, πρὸς ἅπ.

l Καὶ πρὸς ἅπαντα] Ex *MSS.* insertum est καὶ.

m Μεταβαίνει] Μεταβαίνη *Big.* μεταβαίη *Samb. Busb.* & *Hen.*

n Προσῆκε τοῖς παροῦσιν.] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* προσήκειν *Bas.* & *G.*

o Ἐκ τούτου γὰρ εἴσεσθαι] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Epiphanius*, ut puto, qui vertit, *ex hoc enim, populum sciturum crediturumque dicebat.* ἐκ τούτου γὰρ ἔλεγε τὸν λαὸν εἴσεσθαι πιστεύσαντα *Vat.* ἐκ τούτου παρέσεσθαι τὸν λαὸν ἔλεγε πισ. *Bas.* & *G.*

p Συστρατεύσεσθαι] Συστρατεύσασθαι *Big.* & *Samb.*

* *Super* domo *regia sibi tabernaculum tenderent,*] *In solario regio* vertit, *Epiphan.* Perperam *in regia* reddit *Gelen.* ἐπὶ τὸ δῶμα LXXII.

† *Inspectante populo:*] *Et vidente populo accedens ad patris sui concubinas ingressus est*, reddit *Epiphan.* ac si legisset, καὶ τοῦ πλήθους ὁρῶντος παρελθὼν σ. Juxta S. Literas, *ad patris sui concubinas in conspectu omnium Israëlitarum ingressus est.*

q Μυρίους δὲ αὐτὸν] Δώδεκα χιλιάδας in S. *Literis.*

r Ἀνάξειν ὑπισχνουμένου,] Ita cum *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ἀνέξειν *Vat.* ἀναχεῖν in *Editis.*

s Βεβαίαν τότε] Ita cum *Vat.* & *Samb.* ut supra, p. 387. §. 1. in *Editis* βέβαιον.

dixisset, Davide è vivis sublato; hac sententia delectatus Chusi accersit, Davidis amicum, (ita enim ille eum vocabat) eique proposita Achitopheli sententia ab eo quæsivit quid ipsi hac de re videretur.

Ei contradicit Chusi. 2 Regum, c. 17.

At ille, intellecto, si hæc fierent quæ suaserat Achitophelus, id discriminis aditurum esse Davidem, ut captus mortem oppeteret, operam dedit ut contrariam afferret sententiam. "Non enim "ignoras, ajebat, ô rex, virtutem patris tui & eo"rum qui eum nunc comitantur; quod & multa "bella gesserit, & semper hostium victor evaserit. "Nunc autem verisimile est ipsum in castris ver"sari (quippe solertissimum in stratagematis exco"gitandis, dolisque hostium in aggressione præ"sentiendis) sed nocte suis relictis, aut in valle ali"qua delitescet, aut ad rupem aliquam in insidiis "erit. Cum autem nostri manus conserent, sui "quidem paulatim pedem referent, mox vero au"dentiores facti, quasi illis in propinquo fuerit "rex, sese *nobis* opponent: & dum pugna res ge"ritur, pater ex improviso conspectus, illis qui"dem animos ad pericula *subeunda* adjiciet, tuis "vero metum & consternationem afferet. Expen"de igitur meum quoque consilium, & si hæc o"ptima esse agnoveris, Achitopheli quidem sen"tentiam rejice; nunciis vero in omnem Hebræo"rum regionem missis, impera illis ut expeditio"nem contra patrem tuum suscipiant. Deinde as"sumptis copiis, tui ductu & auspiciis geratur "bellum, neque alterius fidei committatur. nihil "enim minus exspectandum quam ut illum facile "superaturus sis, modo in aperto campo assequa"ris paucis munitum, cum multas militum myria"das habueris, qui maxime expetunt suum in te "studium ostendere & alacritatem. Quod si pa"ter *intra* mœnia ad obsidionem *tolerandam* se con"cluserit, machinis & cuniculorum fossionibus ur"bem istam expugnabimus". Hæc cum dixisset, majori pollebat auctoritate quam Achitophelus.

Achitopheli consilium rejicitur. 2 Regum, c. 17.

nam hujus *consilio* illius sententiam prætulit Abesalomus. Verum hoc ipsum effecit Deus, ut Chusi consilium illi res secum reputanti melius videretur.

Chusi, ope pontificum filiorum, Davidem de omnibus certiorem facit. 2 Regum, c. 17.

7. At *Chusi* cum ad Sadocum & Abiatharum pontifices properasset, atque Achitopheli sententiam necnon & suam eis exposuisset, quodque optimum visum esset ea agere quæ ipse suaserat, jussit ut mitterent qui Davidi indicatum irent, atque ista consilia palam facerent, adhortarenturque *eum* ut sine mora Jordanem trajiceret: ne forte filius mutata sententia ipsum persequi festinaret, &, priusquam in tutum se recipiat, comprehendat. Pontifices autem de industria curaverant ut extra urbem *alicubi* laterent filii, relaturi ad Davidem quid *in ea* ageretur. Fideli igitur ad ipsos missa ancilla, secum ferente quæ Abesalomo decreta essent, præceperunt, ut de istis Davidem propere admonendum curarent. Illi vero nec mora nec procrastinatione rem distulerunt, sed, patris mandatis acceptis, sese pios fidosque ministros ostendebant: &, cum in obsequio præstando celeritatem adhibere & velocitatem optimum esse existimarint, Davidi obviam ire maturabant. Illos vero, cum duobus stadiis urbe abessent, equites aliquot forte

σαντος, Δαυίδου μηκέτι ζῶντος, ἀρεσθεὶς [t] τῇ γνώμῃ μετακαλεῖται τὸν Χουσὶ, τὸν Δαυίδου [v] Φίλον· οὕτως γὰρ αὐτὸν ἐκεῖνος ἐκάλει· καὶ τὴν Ἀχιτοφέλου γνώμην αὐτῷ δηλώσας, τί καὶ αὐτῷ δοκεῖ περὶ αὐτῆς ἐπυνθάνετο. ὁ δὲ [x] συνιδὼν, ὅτι, γινομένων ὧν Ἀχιτόφελος συνεβούλευσε, κινδυνεύσει Δαυίδης συλληφθεὶς ἀποθανεῖν, ἐναντίαν ἐπειρᾶτο γνώμην εἰσφέρειν. "οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τὴν "τῶν σὺν αὐτῷ νῦν ὄντων ἀνδρείαν· ὅτι καὶ πολλοὺς πε"πολέμηκε, καὶ πάντοτε [y] κρατῶν τῶν πολεμίων ἀπήλ"λακται. νῦν δὲ εἰκὸς αὐτὸν ἐπὶ στρατοπέδου μένειν· στρα"τηγῆσαι γὰρ [z] ἱκανώτατος, καὶ [a] προειδεῖν ἀπάτην "[b] ἐπερχομένων πολεμίων· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἀ"πολιπὼν τοὺς ἰδίους, [c] ἢ εἴς τινα τῶν αὐλώνων αὑτὸν "ἀποκρύψει, ἢ πρὸς πέτρᾳ τινὶ λοχήσει. συμβαλόν"των δὲ τῶν ἡμετέρων, οἱ μὲν ἐκείνου πρὸς μικρὸν ὑπο"χωρήσουσι, [d] θαῤῥήσαντες δ' ὡς τοῦ βασιλέως αὐτοῖς "ἐγγὺς ὄντος ἀντιστήσονται· καὶ μεταξὺ τούτων μαχο"μένων ὁ πατὴρ ἐπιφανεὶς ἐξαίφνης, τοῖς μὲν εὐψυ"χίαν πρὸς τοὺς κινδύνους παρασκευάσει, τοὺς δὲ σοὺς "καταπλήξεται. πρόσεχε δὴ τοίνυν καὶ τὴν ἐμὴν "συμβουλίαν τῷ λογισμῷ, καὶ ταῦτ' ἐπιγνοὺς ἄριστα, "τὴν μὲν Ἀχιτοφέλου γνώμην παραίτησαι· πέμψας "δ' [e] εἰς πᾶσαν τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων, παράγγελ"λον αὐτοῖς τὴν ἐπὶ τὸν πατέρα σου στρατείαν. καὶ "παραλαβὼν [f] αὐτὸς τὴν δύναμιν, τοῦ πολέμου γί"νου στρατηγὸς, καὶ μὴ πιστεύσῃς τοῦτον ἑτέρῳ. νική"σειν γὰρ προσδόκα ῥᾳδίως αὐτὸν, ἂν ἐν φανε"ρῷ καταλάβῃς ὄντα μετ' ὀλίγων, αὐτὸς πολλὰς "ἔχων μυριάδας βουλομένων τὴν περὶ σὲ σπουδὴν "[g] ἐπιδείξασθαι καὶ προθυμίαν. ἂν δ' ὁ πατὴρ αὐ"τὸν εἰς πολιορκίαν περικλείσῃ, μηχανήμασι καὶ ὀ"ρύγμασιν [h] ὑπονόμοις καθαιρήσομεν ἐκείνην τὴν "πόλιν". ταῦτ' εἰπὼν ηὐδοκίμησε μᾶλλον Ἀχιτοφέλου· τῆς γὰρ ἐκείνου γνώμης ἡ τούτου προεκρίθη παρ' Ἀβεσαλώμῳ. Θεὸς μέντοιγε ἦν ὁ τῇ τούτου διανοίᾳ τὴν τοῦ Χουσὶ [i] συμβουλίαν συστήσας ἀμείνονα εἶναι δοκεῖν.

ζ. Σπεύσας δὲ πρὸς τοὺς ἀρχιερέας Σάδωκον καὶ Ἀβιάθαρον, τήν τε Ἀχιτοφέλου γνώμην ἐξειπὼν αὐτοῖς καὶ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὅτι δέδοκται [k] τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραινεθέντα πράττειν, ἐκέλευσε μηνύειν [l] πέμψαντας Δαυίδῃ καὶ φανερὰ ποιεῖν τὰ [m] συμβεβουλευμένα, καὶ προσπαρακελεύσασθαι ταχέως διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην, μὴ μεταγνοὺς ὁ παῖς αὐτοῦ διώκειν ὁρμήσῃ, καὶ πρὶν ἐν ἀσφαλείᾳ γένηται φθάσας καταλάβῃ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἐξεπίτηδες τοὺς υἱοὺς ἔξω τῆς πόλεως κεκρυμμένους εἶχον, ὅπως διακομίσωσι πρὸς τὸν Δαυίδην τὰ πραττόμενα. πέμψαντες οὖν πιστὴν θεραπαινίδα πρὸς αὐτοὺς, φέρουσαν τὰ βεβουλευμένα ὑπὸ Ἀβεσαλώμου, προσέταξαν μετὰ σπουδῆς ταῦτα Δαυίδῃ σημαίνειν. οἱ δ' οὐδὲν εἰς ἀναβολὰς καὶ μέλλησιν ὑπερέθεντο, λαβόντες δὲ τὰς τῶν πατέρων ἐντολὰς, εὐσεβεῖς ἅμα καὶ πιστοὶ γίνονται διάκονοι· καὶ τῆς ὑπηρεσίας τὸ τάχος καὶ τὴν ὀξύτητα κρίναντες ἄριστον εἶναι, ἠπείγοντο συμβαλεῖν Δαυίδῃ. γινομένους δ' αὐτοὺς ἀπὸ σταδίων τῆς πόλεως δύο [n] θεων-

t Τῇ γνώμῃ] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* τὴν γνώμην in *Editis.*
v Φίλον·] Ita in *MSS.* Suspicor *Epiphanium* legisse ἀρχαῖον φίλον. quod sane mallem quam ἀρχίφιλον *Editorum.*
x Συνιδὼν,] Συνιδὼν δ' ὅτι *Big.* & *Samb.* καὶ συνιδὼν ὅτι *Vat.*
y Κρατῶν τῶν πολεμίων] Τῶν ἐχθρῶν κρατῶν *Vat.*
z Ἱκανώτατος,] Sic *MSS.* & *Vet. Interp.* ἱκανώτατον in *Editis.*
a Προειδεῖν ἀπάτην] Προϊδεῖν *Big.* & *Samb.*
b Ἐπερχομένων πολεμίων·] Ὑπερχομένην *Vat.*
c Ἢ εἴς τινα] Illud ἢ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* deerat in *Editis.*
d Θαῤῥήσαντες] Θαρσήσαντες *Big. Samb.* & *Vat.*
e Εἰς πᾶσαν τὴν χώραν] Εἰς πᾶσαν χώραν *Vat.*
f Αὐτὸς τὴν δύναμιν,] Illud αὐτὸς insertum dedi ex *MSS.*

g Ἐπιδείξασθαι] Ἐνδείξασθαι *Vat.*
h Ὑπονόμοις καθαιρήσομεν] Καὶ ὑπονόμοις *Vat.*
i Συμβουλίαν συστήσας] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* συμβουλὴν εἶναι in *Editis.*
k Τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραινεθέντα] Sic *MSS.* in *Editis* ταῦθ' ὑπ' αὐτοῦ.
l Πέμψαντας Δαυίδῃ] Iterum ex *MSS.* (suffragante *Coccejo*) πέμψας in *Editis.*
m Συμβεβουλευμένα,] Eo modo *MSS.* (& *Coccejus*) συμβουλευόμενα *Bas.* & *G.* in quibus mox πρὸς παρακελεύσασθαι, contra quam in *MSS.*

n Θεω-

[n] θεωνταί τινες ἱππεῖς, καὶ διαβάλλουσι πρὸς τὸν Ἀβεσάλωμον. ὁ δ᾽ εὐθὺς ἔπεμψε τοὺς συλληψομένους. νοήσαντες δὲ τοῦτο οἱ τῶν ἀρχιερέων παῖδες ἐκτραπέντες τῆς ὁδοῦ, [o] παραχρῆμα εἰς κώμην τινὰ τῶν [p] Ἱεροσολύμων οὐκ ἄπωθεν ἑαυτοὺς ἔδωκαν. [q] Βαχουρὴς ἦν ὄνομα τῇ κώμῃ. γυναικὸς δ᾽ ἐδεήθησαν τινὸς κρύψαι καὶ παρασχεῖν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν. ἡ δὲ καθιμήσασα τοὺς νεανίσκους εἰς φρέαρ, καὶ πλάκας ἄνωθεν ἐρίων ἐπιβάλλουσα, ὡς ἧκον οἱ διώκοντες αὐτοὺς, καὶ περὶ αὐτῶν ἀνέκρινον εἰ θεάσαιτο, ἰδεῖν [r] μὲν οὐκ ἠρνήσατο, [s] μείναντας γὰρ παρ᾽ αὐτῇ πάλιν ἀπελθεῖν. εἰ μέντοιγε συντόμως διώξουσι, καταλήψεσθαι προὔλεγεν. ὡς δ᾽ ἐπὶ πολὺ διώξαντες οὐ κατέλαβον, ἀνέστρεψαν [t] εἰς τοὐπίσω. θεασαμένη δ᾽ αὐτοὺς ἀναζεύξαντας ἡ γυνὴ, καὶ μηδένα φόβον τοῖς νεανίσκοις ἀπ᾽ αὐτῶν ἔτι συλλήψεως εἶναι, ἀνιμήσασα τὴν προκειμένην ὁδὸν ἀνύειν παρεκελεύσατο. καὶ, πολλῇ σπουδῇ καὶ τάχει χρησάμενοι περὶ τὴν ὁδοιπορίαν, ἧκον πρὸς Δαυίδην· καὶ πάντα ἀκριβῶς ἐδήλωσαν αὐτῷ τὰ παρ᾽ Ἀβεσαλώμου βεβουλευμένα. ὁ δὲ διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην τοὺς μεθ᾽ ἑαυτοῦ προσέταξεν, ἤδη νυκτὸς οὔσης, καὶ μηδὲν ὀκνεῖν δι᾽ αὐτήν.

η΄. Ἀχιτόφελος δὲ, τῆς γνώμης αὐτοῦ παρευδοκιμηθείσης, ἐπιβὰς τοῦ κτήνους ἐξώρμησεν εἰς [v] Γελμῶνα τὴν πατρίδα· καὶ συγκαλέσας τοὺς οἰκείους ἅπαντας, ἃ συνεβούλευσεν Ἀβεσαλώμῳ ταῦτ᾽ αὐτοῖς διεξῆλθε, καὶ ὡς οὐ πεισθεὶς φανερός ἐστιν οὐκ εἰς μακρὰν ἀπολούμενος. Δαυίδην δὲ κρατήσειν [x] μέλλειν ἔλεγε, καὶ ἐπανήξειν ἐπὶ τὴν βασιλείαν. ἄμεινον οὖν, ἔφησεν, εἶναι τοῦ [y] ζῆν αὑτὸν ἐξαγαγεῖν ἐλευθέρως καὶ μεγαλοφρόνως, ἢ παρασχεῖν αὑτὸν εἰς κόλασιν Δαυίδῃ, [z] καθ᾽ οὗ πάντα συνέπραττεν Ἀβεσαλώμῳ. ταῦτα διαλεχθεὶς, καὶ παρελθὼν εἰς τὸ [a] μυχαίτατον τῆς οἰκίας, ἀνήρτησεν [b] αὑτόν. καὶ τὸν μὲν Ἀχιτόφελον, τοιούτου θανάτου δικαστὴν [c] αὑτῷ γενόμενον, [d] καθελόντες ἐκ τῆς ἀγχόνης, ἐκήδευσαν οἱ προσήκοντες. ὁ δὲ Δαυίδης, διαβὰς τὸν Ἰορδάνην καθὼς προειρήκαμεν, [e] εἰς Παρεμβολὰς καλλίστην καὶ ὀχυρωτάτην πόλιν παραγίνεται. δέχονται δ᾽ αὐτὸν [f] ἀσμενέστατα πάντες οἱ πρῶτοι τῆς χώρας, κατά τε [g] αἰδῶ τῆς [h] τότε φυγῆς, καὶ κατὰ τιμὴν τῆς προτέρας [i] εὐπραγίας. ἦσαν δ᾽ οὗτοι Βερζελαῖος ὁ [k] Γαλαδίτης, [l] καὶ Σιφὰρ ὁ τῆς Ἀμμανίτιδος δυνάστης, καὶ Μάχειρος ὁ τῆς Γαλαδίτιδος χώρας πρῶτος. οὗτοι πᾶσαν αὐτῷ καὶ τοῖς ἐκείνου τῶν ἐπιτηδείων εὐθηνίαν παρέσχον, ὡς μήτε κλίνας ἐπιλιπεῖν ἐστρωμένας, μήτε ἄρτους καὶ οἶνον, ἀλλὰ καὶ θυμάτων ἀφθονίαν χορηγῆσαι, καὶ τῶν εἰς ἀνάπαυσιν ἅμα κεκοπωμένοις καὶ τροφὴν χρησίμων εὐπορίαν διαρκῆ παρασχεῖν.

conspiciunt, atque indicant Abesalomo. isque statim ad capiendum eos misit. At cum hoc animadvertissent pontificis filii, via divertentes illico in vicum quendam non longe ab Hierosolymis se contulerunt. Bachures vico nomen erat. Mulierem autem quandam rogaverunt, ut latebras daret ipsisque securitatem præstaret. Illa vero cum juvenes in puteum fune demisisset, lanamque coactam ori ejus obduxisset, ut ad eam venerunt qui illos persequerentur, & ex ea quæsiverunt num eos vidisset, sibi quidem conspectos esse non negavit, paululum enim secum moratos denuo discessisse. fore tamen prædicebat ut eos comprehendant, si modo è vestigio subsequerentur. At postquam longe illos insequuti non deprehenderunt, retrorsum se receperunt. Mulier autem, cum eos revertisse vidisset, & non amplius juvenibus metuendum esse ab illis ne caperentur, per funem rursum extractos iter propositum conficere jussit. prompteque viam ire festinantes ad Davidem pervenerunt: & accurate ei omnia indicarunt, quæ decreverit Abesalomus. Ille vero suis omnibus imperavit ut Jordanem trajicerent, etiamsi nox esset, ac ob eam nihil cunctarentur.

Pontificum filii in puteo absconditi. 2 Regum, c. 17.

Ad Davidem salvi perveniunt pontificum filii. 2 Regum, c. 17.

Davides Jordanem trajicit. 2 Regum, c. 17.

8. At Achitophelus, cum suo non obtemperatum esset consilio, conscenso jumento Gelmonem in patriam suam contendit: suisque omnibus convocatis, exposuit eis quæ Abesalomo consuluerat; quodque non dicto audiens fuerit, pro certo brevi periturum. Davidem enim victorem fore ajebat, & in regnum restitutum iri. Præstat igitur, inquiit, libere magnoque animo è vita exire, quam Davidi, contra quem operam navavit Abesalomo, sese dare ad supplicium. Cum hæc dixisset & in intimam domum digressus esset, semetipsum suspendit. Et quidem Achitophelum, qui suopte judicio hujusmodi morti se addixerat, cognati ejus laqueo demptum sepulturæ mandarunt. At Davides, Jordane ut ante diximus superato, Castra pervenit, urbem pulcherrimam ac munitissimam. omnesque regionis *istius* optimates eum libentissime excipiunt, tam quod eos puduerit præsentis ipsius fugæ, quam quod eum in honore habuerint ob priorem felicitatem. Erant autem isti Berzelæus Galadita, & Siphar Ammanitidis dynastes, & Machirus regionis Galaditidis primas. Hi omnia ipsi suisque ad vitam necessaria largiter suppeditabant, ut nec lectos stratos eis deesse paterentur, nec panem ac vinum, sed & magnam * pecudum abundantiam ministrarent, rerumque ad lassatorum quietem pariter ac victum utilium copiam assiduam præberent.

Achitophelus in patriam contendit, & mortem sibi consciscit. 2 Regum, c. 17.

n Θεῶνταί τινες ἱππεῖς,] Sic *Big.* (*Coccejus*) *Samb. Busb.* & & *Hen.* [illegible] in *Vat. Bas.* & *G.*

o Παραχρῆμα] Παραυτίκα solus *Vat.*

p Ἱεροσολύμων] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* Ἱεροσολυμιτῶν in *Editis.*

q Βαχουρὴς ἦν ὄνομα] Ita *Epiphanius* aut Βοχουρής. Βακχουρὴς *Vat.* Βοχχόρης in *Editis*, *Aliisque.* Vide supra p. 388. §. 3.

r Μὲν οὐκ ἠρνήσατο,] Voculam μὲν inserui, auctoritate *MSS.* & *Vet. Interpr.*

s Μείναντας γὰρ] Sic cum *MSS.* πίνοντας γὰρ παρ᾽ αὐτῇ legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *dicens apud se eos sumpisse potum & continuo discessisse.* ἀπιόντας γὰρ in *Editis.* HUDS. *Gen.* ἀπιόντας· *Gelenius* & *Rufinus* legerunt hic πίνοντας· SPANH.

t Εἰς τοὐπίσω.] Iterum cum *MSS.* ἀνέστρεψεν ὀπίσω in *Editis.*

v Γελμῶνα τὴν πατρίδα·] Γελμὰν Γαλὴν *Big.* (& *Coll. Voss.*) Γελμὰν Γαλὶν *Samb.* Γόλαν *Vat.* in *Epiphanii* libris varie, *Galmon*, & *Galmeeh.* Videsis p. 387. §. 2.

x Μέλλειν ἔλεγε,] Μέλλειν non agnoscit *Vat.*

y Ζῆν αὑτὸν ἐξαγαγεῖν] Ita cum *Big.* & *Samb.* ζῆν in *reliquis.* HUDS. *Gen.* ζῆν αὐτόν· vel ἑαυτόν· SPANH.

z Καθ᾽ οὗ πάντα] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ὃς καθόλου πάντα &c.

a Μυχαίτατον] Ita *Alωσ·* lib. v. c. 10. §. 2. μύχατα γύαλα Euripid. Helen. v. 190. SPANH.

b Αὑτόν] Sic *Samb.* ἑαυτὸν *Busb.* & *Hen.* αὐτὸν in *reliquis.*

c Αὑτῷ γενόμενον,] Eo modo *Samb.* & *Vat.* αὐτῷ *Big.* αὐτὸν *Bas.* & *G.*

d Καθελόντες ἐκ τῆς ἀγχόνης,] Καθελόντες αὐτὸν ἐκ τῆς *Vat.*

e Εἰς Παρεμβολὰς] Εἰς Μαναΐμ LXXII. id est *Duplicia castra.* Vide supra p. 381. §. 1. & *J. Clericum* ad *2 Sam.* c. 2. v. 8. HUDS. *Rufinus* vertit: in castra optima & munitissimam Civitatem. Confer. inf. c. 15. §. 1. SPANH.

f Ἀσμενέστατα πάντες] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* εὐμενέστατα in *Editis.*

g Αἰδῶ τῆς] *Al.* αἰδῶ.

h Τότε φυγῆς,] Πρώτης φυγῆς *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* dissentiente ab iis *Epiphanio*, qui vertit, & *fugam illius temporis reverentes.*

i Εὐπραγίας.] Sic *MSS.* εὐπραξίας in *Editis.*

k Γαλαδίτης,] *Al.* Γαλααδίτης & mox Γαλααδίτιδος.

l Καὶ Σιφὰρ] Καὶ Εὐσεβὴν ὁ τῆς Αμ. *Vat.* ex versione τοῦ ὁ. in *Epiphanii* libris varie, *Sipha*, & *Sypha*, & *Syphas*; dein, & *Amanthias* seu *Amandias* pro *Ammanitidos.*

CAP

CAP. X.

Quomodo Abeſalomus victus crinibus arbori implicitis pependit & interfectus eſt. *

Abeſalomus patrem perſequitur. 2 Regum, c. 17.

ATque illis quidem ita ſe res habebant. At Abeſalomus, magno in *Davidem* patrem *ſuum* coacto Hebræorum exercitu, trajectoque Jordane fluvio, conſtitit non longe à Caſtris in Galaditarum regione; Ameſſa, loco Joabi cognati ejus, exercitui præpoſito. nam patre quidem Jetharſa *prognatus erat*, matre vero Abigæa: illa autem & Saruïa mater Joabi ſorores erant Davidis. At cum Davides, copiis ſuis recenſitis, quatuor mille virorum inveniſſet, decrevit non exſpectare dum Abeſalomus illum adoriretur: ſed tribunis & centurionibus * ſuper eos conſtitutis, diviſoque in tres partes exercitu, unam quidem Joabo imperatori tribuit, alteram vero fratri ejus Abeſſæo, tertiam autem tradidit Ethi, ſuo quidem familiari & amico, è Gittenſium vero urbe oriundo. Ipſum autem, cum exercitu profecturum, diſſuaſerunt amici: idque ſapientiſſimo conſilio. nam ſi "cum illo vincerentur, omni de ſpe bona dejectos iri, dicebant: quod ſi una parte exercitus victi, cum reliqua ad ipſum ſe recipiant, fore ut in melius vires redintegret. quin & veriſimile eſt hoſtes ſuſpicaturos, alium exercitum ipſi adeſſe". Cum hoc ei gratum eſſet conſilium, ipſe quidem apud Caſtra manere conſtituit. At dum amicos & duces ad bellum dimitteret, *eos* hortabatur ut ſe fortes & fideles ejuſque memores præſtarent, ſi vel tantillo beneficio ab eo affecti fuerint: orabat vero & obſecrabat, ut victoria potiti juveni parcerent Abeſalomo, ne illo mortuo aliquid mali in ſeipſum ſtatueret. Atque is quidem victoriam illis precatus exercitum emittit.

Davides ſuos ad prælium emittit. 2 Regum. c. 18.

Abeſalomi exercitus fuſus fugatuſque. 2 Regum, c. 18.

2. Cum vero Joabus contra hoſtes aciem explicuiſſet in Magno campo, à tergo ſylva cincto, Abeſalomus ex adverſo ſuos eduxit: & congreſſi utrinque rem præclare geſſerunt, tam magna audendo quam fortiter pugnando: his quidem, ut Davides amiſſum imperium recuperet, nulli non periculo ſemet objicientibus, ſummamque alacritatem adhibentibus, illis vero omnia facere & pati paratis, ne Abeſalomus occupatum amittat, & patri ſupplicium ſolvat auſis *facinoroſis* debitum. Inſuper his quidem, cum plures eſſent, ne à paucis illis ſuperentur, qui cum Joabo erant ejuſque ducibus, (nam & hoc ipſum illis in maximum ceſſurum eſſe opprobrium) Davidis vero militibus ut tot myriadas debellarent magnopere laborantibus, ſumma contentione pugnatum eſt. tandemque victoriam reportant Davidici, quod viribus præſta-

ΚΕΦ. ι'.

Ὅπως Ἀβεσάλωμος ἡττηθεὶς ἐκ τριχῶν ἐν δένδρῳ κατεσχέθη καὶ ἀνῃρέθη.

ΚΑΙ οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Ἀβεσάλωμος δὲ, ἀθροίσας μεγάλην στρατιὰν τῶν Ἑβραίων [m] ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ διαβὰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, οὐ πόρρω κατέζευξε τῶν Παρεμβολῶν ἐν τῇ Γαλαδιτῶν χώρᾳ· καταστήσας στρατηγὸν πάσης τῆς δυνάμεως [n] Ἀμεσσὰν εἰς τὴν Ἰωάβου τάξιν τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ. πατρὸς μὲν γὰρ ἦν [o] Ἰεθάρσου, μητρὸς δὲ Ἀβιγαίας· αὕτη δὲ καὶ Σαρουΐα [p] ἡ Ἰωάβου μήτηρ ἀδελφαὶ ἦσαν Δαυίδου. ὡς δ' ἐξαριθμήσας τοὺς σὺν αὐτῷ Δαυίδης [q] περὶ τετρακισχιλίους ηὗρεν ὄντας, οὐκ ἔγνω μένειν [r] πότ' ἐπ' αὐτὸν ὁ Ἀβεσάλωμος ἔλθῃ. προθεὶς δὲ τοῖς οὖσι χιλιάρχους [s] καὶ ἑκατοντάρχους, καὶ διελὼν εἰς τρία μέρη τὴν στρατιὰν, τὸ μὲν τῷ στρατηγῷ παρέδωκεν Ἰωάβῳ, τὸ δὲ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἀβεσσαίῳ, τὴν δὲ τρίτην μοῖραν [t] ἐνεχείρησεν [v] Ἐθὶ, συνήθει μὲν ὄντι καὶ φίλῳ, ἐκ δὲ τῆς Γιττῶν πόλεως ὑπάρχοντι. βουλόμενον δὲ συνεκστρατεύειν αὐτὸν οὐκ εἴασαν οἱ φίλοι· γνώμῃ κατασχόντες σοφωτάτῃ· "νικηθέντες μὲν γὰρ σὺν αὐτῷ πᾶσαν ἀποβαλεῖν ἐλπίδα "χρηστὴν, ἔφασκον· ἂν δὲ ἡττηθέντες ἑνὶ μέρει τῆς δυνάμεως "τῷ λοιπῷ πρὸς αὐτὸν φύγωσιν, ἀμείνονα παρασκευάσειν αὐτὸν ἰσχύν. ὑπονοήσειν δὲ καὶ τοὺς πολεμίους εἰκὸς ἐστιν "ἄλλο μετ' αὐτοῦ στράτευμα εἶναι". ἡσθεὶς δὲ τῇ συμβουλίᾳ ταύτῃ, μένειν μὲν [x] αὐτὸς ἐν ταῖς [y] Παρεμβολαῖς ἔκρινεν. ἐκπέμπων δὲ τοὺς φίλους καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἐπὶ τὸν πόλεμον παρεκάλει προθυμίαν ἐναποδείξασθαι καὶ πίστιν καὶ μνήμην, [z] εἴ τινος τῶν μετρίως ἐχόντων παρ' αὐτοῦ ἔτυχον· φείσασθαι δὲ καὶ τοῦ παιδὸς Ἀβεσαλώμου κρατήσαντας ἠντιβόλει, μὴ κακόν αὐτὸν ἐργάσηταί τι τελευτήσαντος αὐτοῦ. καὶ ὁ μὲν, νίκην αὐτοῖς ἐπευξάμενος, ἐκπέμπει τὴν στρατιάν·

β'. Ἰωάβου δὲ παραταξαμένου τὴν δύναμιν ἄντικρυ τῶν πολεμίων [a] ἐν τῷ πεδίῳ τῷ Μεγάλῳ, ἐξόπισθεν περιβεβλημένῳ [b] δρυμὸν, ἀντεξάγει τὴν στρατιὰν καὶ Ἀβεσάλωμος· καὶ συμβολῆς γενομένης, ἔργα μεγάλα χειρῶν τε καὶ τόλμης παρ' ἀμφοτέρων [c] ἐπεδείκνυτο· τῶν μὲν, ὑπὲρ τοῦ τὴν βασιλείαν ἀπολαβεῖν Δαυίδην παρακινδυνευόντων καὶ πάσῃ προθυμίᾳ χρωμένων, τῶν δ' ἵνα μὴ καὶ ταύτην Ἀβεσάλωμος ἀφαιρεθῇ, καὶ δῷ τῷ πατρὶ δίκας κολασθεὶς ἀνθ' ὧν ἐτόλμησεν, οὐδὲν ὀκνούντων, οὔτε ποιεῖν οὔτε πάσχειν. ἔτι δὲ, τῶν [d] μὲν πλειόνων ἵνα μὴ κρατηθῶσιν ὑπὸ τῶν σὺν Ἰωάβῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ στρατηγοῖς ὄντων ὀλίγων· αἰσχύνην γὰρ [e] αὐτοῖς τοῦτ' εἶναι μεγίστην· τῶν δὲ Δαυίδου στρατιωτῶν ἵνα τῶν τοσούτων μυριάδων [f] κρατήσωσι φιλοτιμουμένων ἔρις ἐγένετο καρτερά. καὶ νικῶσιν οἱ Δαυίδου, ῥώμῃ τε προύχοντες καὶ τῇ τῆς πολε-

m Ἐπὶ τὸν πατέρα,] In *MSS.* ἦγεν ἐπὶ τὸν π. Sed vocem ἦγεν non agnoſcit *Epiphan.* & commode ſatis abeſſe poteſt.

n Ἀμεσσὰν] Ἀβεσσὰν in *quibuſdam libris*, perperam. Ἀμασσὰν juxta *Epiphanium.*

o Ἰεθάρσου] Ἰεθέρου *Vat.* ex LXXII. Γεθαίου aut Ἰεθαίου legiſſe videtur *Epiphan.*

* p Ἡ Ἰωάβου μήτηρ] Voculam ἡ adjeci ex *MSS.* Al. *victimarum*, & *mactationum.*

q Περὶ τετρακισχιλίους] Ita etiam *Zonaras* ex *Joſepho.* nihil de militum numero in *S. Literis.*

r Πότ' ἐπ' αὐτὸν] Ita reſcripſi pro vulgato ποτ' ex p. 311. v. 45. & *Epiphanio* qui vertit, *noluit exſpectare quando ſuper eum Abeſalomus veniret.* μή ποτε παρ' αὐτὸν *Vat.* Uſitatius vero ἕς ποτε vel ἕς' ἄν. HUDS. Lege ἕως ὅτε vel πότ' ut paullo inferius. COCC.

* *Super eos conſtitutis,*] Al. *quibuſdam* novis adjectis.

s Καὶ ἑκατοντάρχους,] Illa καὶ ἑκατοντάρχους, quæ deerant in *Editis*, adjeci ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

t Ἐνεχείρησεν] Lege ἐνεχείρισεν. COCC.

v Ἐθὶ, συνήθει] Cum ſupra Ἐθὶς (p. 388. in princip.) & in Cod. *Vat.* Ἐθη habeamus, Ἐθὶ placuit reſcribere. Ἐθθαίῳ *Samb.* & *Baſ.* Ἐθαίῳ in *cæteris.* in *Epiphanii* libris, *Etheo Eſteo*, & *Eſthæo.*

x Αὐτὸς ἐν ταῖς Παρεμβολαῖς] Αὐτὸς in quatuor *MSS.* αὐτὸν *Vat. Baſ.* & *G.*

y Παρεμβολαῖς] Conf. ſup. c. 9. §. 8. SPANH.

z Εἴ τινος τῶν μετρίως ἐχόντων] Ita *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis* εἴ τινος μετρίως ἔχοντος. Forſan εἴ τινος μετρίων ἔχοντες. nihil horum occurrit aut apud *Epiphanium* aut *Gelenium.*

a Ἐν τῷ πεδίῳ] Ἐν πεδίῳ μεγάλῳ ſolus *Vat.*

b Δρυμὸν,] Δρυμὸν νυκτὸς ἔνθηρον μυλῶν Euripid. Rheſ. v. 289. Infra Ἀλώσ· lib. VII. c. 6. §. 5. Ἰάρδην δρυμόν· *Jarden ſaltum.* SPANH.

c Ἐπεδείκνυτο·] Ἐπεδείκνυντο in *MSS.*

d Μὲν πλειόνων] Illud μὲν inſerui ex *MSS.*

e Αὐτοῖς τοῦτ' εἶναι μεγίστην·] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* αὐτοὺς τούτοις *Baſ.* αὐτοὺς τοιούτοις *Gen.* Illa αἰσχύνην γὰρ αὐτοῖς τοῦτο εἶναι μεγίστην non agnoſcit *Epiphan.*

f Κρατήσωσιν] Ita locum ſupplevi ex tribus *MSS.* (& *Coll. Big.* & *Voſſ.*) quem mutilum eſſe deprehenderat *Schotanus*, p. 726. ante erat in *Editis.* τῶν δὲ Δαυίδου στρατιωτῶν ἵ. τ. τ. μ. κρατήσωσιν. οἱ Δαυίδου γνώμῃ τε προύχοντες &c. nec multum juvat *Epiphanii* verſio, *inſuper metuebant etiam ne ab Joab & paucis ejus militibus tanta multitudo ſubjugaretur. Inter hæc vicit David exercitus robore, magnanimitate & exercitatione bellorum* &c.

g Πολ-

λεμικῶν ἐπιστήμῃ. φεύγοντας δὲ διὰ δρυμῶν, καὶ φαράγγων ἑπόμενοι, τοὺς μὲν ἐλάμβανον, [g] πολλοὺς δὲ ἀνῄρουν, ὡς φεύγοντας πεσεῖν πλείονας ἢ μαχομένους· ἔπεσον γὰρ ὡς δισμύριοι ἐπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας. οἱ δὲ τοῦ Δαυίδου πάντες ὥρμησαν ἐπὶ τὸν Ἀβεσάλωμον. φανερὸς γὰρ αὐτοῖς ὑπό τε τοῦ κάλλους καὶ τοῦ μεγέθους ἐγίνετο. δείσας δὲ μὴ καταλάβωσιν αὐτὸν οἱ πολέμιοι, ἐπιβὰς τῆς ἡμιόνου τῆς βασιλικῆς, ἔφευγε· φερόμενος δὲ μετὰ ῥύμης, καὶ ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ τῆς κινήσεως κούφου ὄντος, ἐμπλακείσης αὐτῷ τῆς κόμης τραχεῖ δένδρῳ μεγάλοις ἐπὶ πολὺ κλάδοις ἐκπεπταμένῳ, παραδόξως [h] ἀνακρεμᾶται. καὶ τὸ μὲν κτῆνος ὑπὸ ὀξύτητος ὡς ἐπικείμενον τὸν δεσπότην ἔτι φέρον ἐχώρει προσωτέρω· ὁ δ' ἐκ τῶν κλάδων [i] αἰωρούμενος ἐκρατεῖτο τοῖς πολεμίοις. [k] τοῦτόν τις ἰδὼν τῶν Δαυίδου στρατιωτῶν, ἐδήλωσεν Ἰωάβῳ. καὶ [l] πεντήκοντα σίκλους ἂν αὐτῷ δεδωκέναι τοῦ στρατηγοῦ φήσαντος εἰ βαλὼν [m] ἀπέκτεινε τὸν Ἀβεσάλωμον, οὐδ' εἰ [n] χιλίους, εἶπεν, [o] ἔμελλές μοι παρέξειν, τοῦτ' ἂν διέθηκά μου τὸν τοῦ δεσπότου παῖδα, καὶ ταῦτ' ἐκείνου πάντων ἡμῶν ἀκουόντων [p] φείσασθαι τοῦ νεανίσκου δεηθέντος. ὁ δὲ, κελεύσας αὐτῷ δεῖξαι ποῦ κρεμάμενον ἴδοι τὸν Ἀβεσάλωμον, τοξεύσας κατὰ τῆς καρδίας ἀπέκτεινεν. οἱ δὲ τὰ τοῦ Ἰωάβου κομίζοντες ὅπλα, [q] ἐν κύκλῳ περιστάντες τοῦ δένδρου καθαιροῦσι τὸν νεκρόν. καὶ τὸν μὲν εἰς χάσμα βαθὺ καὶ ἀφανὲς ῥίψαντες, [r] ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ λίθους, [s] ὥστ' ἀναπληρωθῆναι, καὶ τὸ σχῆμα τάφου καὶ μέγεθος λαβεῖν· σημήνας δὲ ἀνακλητικὸν ὁ Ἰώαβος [t] ἀπέχετο τοῦ διώκειν τοὺς οἰκείους στρατιώτας τὴν τῶν πολεμίων δύναμιν, φειδόμενος τῶν ὁμοφύλων.

γ'. Ἔστηκε δ' Ἀβεσάλωμος ἐν τῇ κοιλάδι τῇ βασιλικῇ στήλην λίθου μαρμαρέου δύο σταδίους ἀπέχουσαν Ἱεροσολύμων, ἣν προσηγόρευσεν ἰδίαν χεῖρα· λέγων, ὡς καὶ τῶν τέκνων [v] αὐτῷ διαφθαρέντων ἐν τῇ στήλῃ [x] μένῃ τὸ [y] ὄνομα. [z] τέκνα γὰρ ἦσαν αὐτῷ τρία μὲν ἄρρενα, θυγάτηρ δὲ μία Θαμάρα τοὔνομα, ὡς προειρήκαμεν. συνοικησάσης δ' αὐτῆς τῷ [a] Δαυίδου [b] υἱωνῷ Ροβοάμῳ, γίνεται παῖς ὁ διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν [c] Ἀβίας. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐν ὑστέροις οἰκειότερον τῇ ἱστορίᾳ δηλώσομεν. μετὰ δὲ τὴν Ἀβεσαλώμου τελευτὴν, ὁ μὲν λαὸς εἰς τὰ οἰκεῖα διεσπάρη.

δ'. [d] Ἀχιμὰς δὲ ὁ Σαδώκου τοῦ ἀρχιερέως [e] υἱὸς, Ἰωάβῳ προσελθὼν, [f] ἐδεῖτο αὐτοῦ τὴν νίκην ἐπιτρέψαι προελθόντι Δαυίδῃ μηνῦσαι, καὶ ὅτι τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἔτυχε καὶ προνοίας εὐαγγελίσασθαι. [g] καὶ τὸν μὲν οὐ [h] προῆκεν, εἰπὼν, αὐτῷ καλῶν ἄγγελον ἀεὶ γεγενημένον, νῦν [i] ἀπιέναι δηλώσοντα θάνατον τῷ βασιλεῖ τοῦ παιδὸς [k] αὐτοῦ; μένειν δ' ἠξίου. καλέσας δὲ τὸν Χουσὶ, ἐκείνῳ προσέταξε τὸ ἔργον, ἵν' ὅπερ αὐ-

rent artisque militaris peritia. Cum vero fugientes per saltus & abrupta sequerentur, nonnullos quidem ceperunt, multos vero interfecerunt, ita ut plures fuga quam pugna perierint: ea enim die ferme viginti millia virorum ceciderunt. Davidici autem omnes magno cum impetu ferebantur in Abesalomum. ipsis enim conspicuus erat tam ob pulchritudinem quam ob proceritatem. At is veritus, ne vivus in hostium manus veniret, conscensa mula regia effuso cursu fugiebat. Cumque rapide ferretur, atque agitatione motuque levis esset, implicita ei cæsarie asperæ arbori, magnis ramis maxime patulæ, miro modo suspenditur. & jumentum quidem eadem pergebat velocitate ac si dominum insidentem haberet: illa vero in altum à ramis sublatus hostibus circundatur. Quem cum unus è Davidis militibus *forte* conspiceret, Joabo *rem* nunciavit: ac quinquaginta siclos se illi dare voluisse dicente imperatore, si illum confodisset, respondit, nec si duo millia daturus fuisses, hoc domini mei filio fecissem; præsertim cum nobis omnibus audientibus ille oraverit ut juveni parceretur. Ille vero, cum ei imperasset ut ipsi ostenderet ubinam Abesalomum pendentem viderit, conjecta in cor sagitta eum interemit. Joabi autem armigeri, qui orbe facto ei adstiterunt, mortuum arbori detrahunt. & cum ipsum quidem in voraginem profundam & obscuram projecissent, in eam lapides devolvunt congeruntque, usque dum impleretur, & *justi* tumuli speciem & magnitudinem acciperet: Joabus vero, cum receptui cecinisset, milites suos ab hostium copiis, quod populo consanguineo parcebat, persequendis cohibuit.

Abesalomus, crinibus in arbore suspensus, a Joabo transfixus interiit. 2 Regum, c. 8.

3. Sibimet autem Abesalomus erexerat in valle regia columnam lapidis marmorei, duobus stadiis dissitam ab Hierosolymis, quam appellavit manum suam; dicens, quod etiamsi liberi sibi perirent, in ista columna nomen ipsius esset mansurum. nam tres liberos sustulit, duos quidem filios, filiam vero unam, Thamaram nomine, quemadmodum jam ante diximus. Ea autem cum Davidis nepoti Roboamo nupta esset, peperit filium Abiam qui postea regnum accepit. Ac de his quidem infra in loco suo & narrationi magis proprio dicemus. Post obitum autem Abesalomi, populo dissipato, ad domum quisque suam se receperunt. X.

Abesalomi columna. 2 Regum, c. 18.

4. Jam vero Achimas, Sadoci pontificis filius adito Joabo petiit ab ipso ut sibi liceret ire ad Davidi indicandum quod victoriam reportarit, lætumque nuncium afferendum, quod ei Dei auxilio curaque freto prospere omnia ciciderint. Et hunc quidem non præmittebat, dicens, num ille, qui semper ei lætorum nuncius extiterit, nunc *recta* proficisceretur regi nunciaturus filium obiisse? sed obsecrabat ut *secum* maneret. At Chusi vocato

Itur ad Davidem ad nunciandam victoriam & Abesalomi mortem. 2 Regum, c. 18.

g Πολλοὺς δὲ ἀνῄρουν,] Τοὺς δὲ ἀνῄρουν *Vat.*
h Ανακρεμᾶται,] Αρακρημνᾶται in tribus *MSS.*
i Αἰωρούμενος] Ita *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vat.* ἑωρούμενος in *Editis.* ἠώρητο *Hen.* & *Busb.* Si quis ἠωρημένος malit, per me licet. *Epiphanius* reddit, *ille vero ramis comarum allegatione retinebatur astrictus.*
k Τοῦτόν τις ἰδὼν] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τοῦτο in *Editis.*
l Πεντήκοντα σίκλους] Librariorum vitio ut censet *Villalpandus*: nam *decem argenteos & cingulum* habent *S. Literæ.*
m Απέκτεινε τὸν Αβεσάλωμον,] Αποκτείνειε *Vat.*
n Χιλίους, εἶπεν,] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* quibus consentiunt *S. Literæ.* δισχιλίους in *Editis.*
o Εμελλές μοι παρέξειν,] Εμελες *Big.* & *Samb.*
p Φείσασθαι τοῦ νεανίσκου] Ita lego cum *Vat.* & *Vet. Interpr.* φείσασθαί σε τοῦ ν. in *cæteris.*
q Εν κύκλῳ περιστάντες] Ita legendum censui (prout & correxit *Coccejus*) pro παραστάντες, quod in *Editis* exstabat. περιστάντες ἐν κύκλῳ τὸ δένδρον *Big. Samb.* & *Vat.*
r Επιβάλλουσιν αὐτῷ λίθους,] Sic cum *MSS.* in *Editis* βάλλουσιν.
s Ωστ' ἀναπληρωθῆναι,] Ita *Vat.* ὡς in *reliquis.*
t Απέχετο τοῦ] F. ἐπέχε. COCC.
v Αὐτῷ διαφθαρέντων] Αὐτοῦ *Samb.* & *Vat.*
x Μένῃ τὸ] Μενῇ *Big.* μενεῖ *Samb.* μείνῃ *Vat.*
y Ονομα.] Videsis 2 *Regum*, c. 18.
z Τέκνα γὰρ ἦσαν] Τέκνα γὰρ ἦν αὐτῷ *Vat.*
a Δαυίδου υἱωνῷ Ροβοάμῳ,] Τοῦ Σολομῶνος υἱῷ legisse videtur *Epiphan.*
b Υἱωνῷ Ροβοάμῳ,] Conf. sup. Cap. 5. §. 3. SPANH.
c Αβίας·] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* Αβιᾶ *Bas.* & *G.* Αβίαν *Vat.*
d Αχιμὰς δὲ] Αχίμας passim *Vat.* Αχιμάας LXXII.
e Υἱὸς,] Παῖς solus *Vat.*
f Εδεῖτο αὐτοῦ] Εδεετο *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*
g Καὶ τὸν μὲν οὐ προῆκεν, εἰπὼν, αὐτῷ] Forte καὶ τὸν μὲν, οὐ προσῆκεν, εἰπὼν, αὐτῷ καλῶν ἄγγελον ἀεὶ γεγενημένον, νῦν ἀπιέναι δηλώσοντα θάνατον τῷ βασιλεῖ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, μένειν ἠξίου· COCC.
h Προῆκεν, εἰπὼν, αὐτῷ] Προήκειν *Big.* (& *Coll. Voss.*) προσήκειν *Samb.* & *Vat.* in *Epiphanii* versione, *cui non concessit hoc Joab dicens, quia cum semper boni nuncii homo fuisset, modo non deberet regi mortem filii nunciare.*
i Απιέναι] Απεῖναι in *MSS.*
k Αὐτοῦ;] Sensum interrogationis nota post αὐτοῦ juvandum censui.

cato negotium mandavit, ut quod ipse vidisset id regi etiam indicaret. Cum vero Achimas denuo eum rogaret, ut nunciatum mitteretur (ipsum enim de victoria solummodo mentionem facturum esse, de morte vero filii taciturum) *tandem* ei permittebat Davidem adire. atque per viarum compendia profectus (nam sibi soli nota erant) Chusi prævertit. Sedente autem Davide inter *duas* portas, atque exspectante dum aliquis è prælio veniens sibi res in eo gestas nunciaret, speculatorum unus, cum prospiceret *è longinquo* Achimam currentem, & non adhuc quis esset dignoscere posset, ajebat ad Davidem videre se quempiam ad ipsum advenientem. Cum vero dixisset rex bonum venire nuncium, paulo post & alterum quendam *illum* sequi regi indicatur. Cumque & illum nuncium bonum pronunciasset, speculator, ubi Achimam conspexerat jam propius admotum, Sadoci pontificis filium accurrere significavit. Davides autem admodum lætatus, hunc bonorum nuncium esse ajebat, & quod optatis respondeat sibi è pugna afferre.

Davides, Abesalomi cæde ei nunciata, filii mortem deplorat. 2 Regum, c. 18.

5. Ac dum ista rex diceret, comparuit Achimas, regemque adorabat: scitantique de pugna victoriam nunciat & imperium. Cum vero interrogaret, quid de filio exploratum habeat: ille quidem dicebat, *omnes* in ipsum statim, ut in fugam versi erant hostes, magno cum impetu ferri, ingentem vero clamorem audivisse militum Abesalomum insequentium; nec præterea quicquam comperti habere potuisse, quod missus à Joabo ad victoriam nunciandam valde festinarit. At cum Chusi adesset, & adorasset, cumque victoriæ nuncio impertisset, ex eo etiam de filio quæsivit. ille vero, inimicis, ajebat, eveniant eadem quæ Abesalomo acciderunt. Hæc verba in causa fuerunt, ut nec rex ipse neque milites ipsius in voluptate ex victoria licet maxima *diutius* permanerent. nam ille quidem, editissima urbis parte conscensa, deflebat filium, *pugnis* sibi tundens pectora, capitisque capillos dilacerans, & modis omnibus sese affligens, ac vociferans, "ô fili, utinam in me invasisset mors, "& simul tecum obire contigisset". Cum enim natura esset affectu in suos propensissimo, etiam majorem ipsi impertitus est misericordiam.

Joabus Davidem objurgat. 2 Regum, c. 19.

Exercitum autem & Joabum, audito quod rex ita filium lugeret, puduit triumphantium more in urbem ingredi: sed mœrore dejecti & lachrymis suffusi, quasi clade accepta, intraverunt. Cumque rex vultu velato consideret, *graviterque* filium gemeret, Joabus ad eum introiit, & solatium adhibens, "Domine, inquiit, clam tibimet ita te gerendo "convicium facis: dum istos quidem qui te amant, "proque te pericula subeunt, teque ipsum & fami-"liam tuam odisse videris, tibi vero inimicissimos "diligere, exstinctosque desiderare, qui morte me-"ritissima affecti sunt. Si enim Abesalomus vicis-"set & regnum faustis auspiciis tenuisset, ne tan-"tillum ex nobis omnibus reliquum fecisset: sed o-"mnes, à te tuisque initio facto, miserandum in "modum periissemus, ita ut nos non plorarent

τὸς εἶδε τοῦτο μηνῦσαι [l] καὶ τῷ βασιλεῖ. τοῦ δ' Ἀχιμᾶ πάλιν δεηθέντος αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀγγελίαν ἀφεῖναι· περὶ μόνης γὰρ [m] αὐτὸν ποιήσασθαι τῆς νίκης, ἡσυχάζειν δὲ περὶ τῆς Ἀβεσσαλώμου τελευτῆς· ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν πρὸς τὸν Δαυίδην ἄφιξιν. καὶ τὴν ἐπιτομωτέραν [n] ἐκλαβὼν τῶν ὁδῶν, καὶ γὰρ μόνος αὐτὸς ἐγίνωσκε, τὸν Χουσὶ φθάνει. καθεζομένῳ δὲ Δαυίδῃ μεταξὺ τῶν πυλῶν, καὶ παραμένοντι πότ' αὐτῷ τις ἐλθὼν ἀπὸ τῆς μάχης [o] ἀπαγγείλῃ τὰ κατ' [p] αὐτὴν, τῶν σκοπῶν τις ἰδὼν τὸν Ἀχιμὰν τρέχοντα, καὶ μήπω τίς ἐστι γνῶναι δυνάμενος, εἶπε πρὸς τὸν Δαυίδην βλέπειν τινὰ παραγινόμενον πρὸς αὐτόν. τοῦ δ' ἄγγελον ἥκειν φήσαντος ἀγαθὸν, μετ' ὀλίγον ἕπεσθαί τινα καὶ ἕτερον [q] ἐδήλωσεν αὐτῷ. κἀκεῖνον δὲ ἄγγελον [r] ἀγαθὸν εἰπόντος, ἰδὼν τὸν Ἀχιμὰν ὁ σκοπὸς, ἐγγὺς ἤδη γεγενημένον, τὸν Σαδώκου παῖδα τοῦ ἀρχιερέως προστρέχειν ἐσήμαινεν. ὁ δὲ Δαυίδης, περιχαρὴς γενόμενος, [s] ἀγαθῶν ἄγγελον τοῦτον ἔφησεν εἶναι, [t] καί τι τῶν εὐκταίων αὐτῷ φέρειν ἀπὸ τῆς μάχης.

ε'. Καὶ μεταξὺ ταῦτα λέγοντος τοῦ βασιλέως, φανεὶς ὁ Ἀχιμὰς [v] προσεκύνει τὸν βασιλέα· καὶ πυνθανομένῳ περὶ τῆς μάχης, νίκην εὐαγγελίζεται καὶ κράτος. ἐρομένου [x] δὲ τί καὶ περὶ τοῦ παιδὸς ἔχοι λέγειν, αὐτὸς μὲν ἔφασκεν εὐθὺς ὁρμῆσαι πρὸς αὐτὸν τῆς τροπῆς τῶν πολεμίων γενομένης, ἀκοῦσαι δὲ μεγάλης βοῆς διωκόντων τὸν Ἀβεσσάλωμον· καὶ πλεῖον [y] τούτου μὴ δύνασθαι μαθεῖν διὰ τὸ πεμφθέντα ὑπὸ Ἰωάβου δηλῶσαι τὴν νίκην [z] ἐπείγεσθαι. παραγενομένου δὲ τοῦ Χουσὶ, καὶ προσκυνήσαντος, καὶ τὴν νίκην σημάναντος, περὶ τοῦ παιδὸς αὐτὸν ἀνέκρινεν. ὁ δ', ἐχθροῖς, εἶπε, τοῖς σοῖς οἷα συμβέβηκεν Ἀβεσσαλώμῳ γένοιτο. οὔθ' ὁ λόγος, οὐδὲ τὴν ἐπὶ [a] τῇ νίκῃ χαρὰν εἴασεν, οὔτ' αὐτῷ μεῖναι μεγίστην οὖσαν, οὔτε τοῖς στρατιώταις. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀναβὰς ἐπὶ τὸ ὑψηλότατον τῆς πόλεως, [b] ἀνεκλαίετο τὸν υἱὸν, τυπτόμενος τὰ στέρνα, καὶ τὴν κεφαλὴν σπαραττόμενος, καὶ παντοίως [c] αὐτὸν αἰκιζόμενος, καὶ, "τέκνον, ἐκβοῶν, [d] αἴθε μοι "τὸν θάνατον ἐπελθεῖν ἐγένετο καὶ ἅμα σοι τελευτῆσαι". φύσει γὰρ ὢν φιλόστοργος, πρὸς ἐκεῖνον ἔτι μᾶλλον συμπαθῶς εἶχεν. ἡ στρατιὰ δὲ καὶ [e] ὁ Ἰώαβος, ἀκούσαντες ὅτι πενθεῖ τὸν υἱὸν οὕτως ὁ βασιλεὺς, ᾐσχύνθησαν μετὰ τοῦ τῶν νενικηκότων σχήματος εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· κατηφεῖς δὲ καὶ δεδακρυμένοι πάντες ὡς ἀφ' ἥττης παρῆλθον. κατακαλυψαμένου δὲ τοῦ βασιλέως καὶ στένοντος τὸν υἱὸν, εἴσεισι πρὸς αὐτὸν Ἰώαβος, καὶ παρηγορῶν, "ὦ δέσποτα, φησὶ, [f] λανθάνεις διαβάλλων "σαυτὸν οἷς ποιεῖς, ὅτι τοὺς μὲν ἀγαπῶντάς σε καὶ πε-"ρὶ σοῦ κινδυνεύοντας, καὶ σαυτὸν καὶ τὴν σὴν γενεὰν "δοκεῖς μισεῖν, στέργειν δὲ τοὺς ἐχθροτάτους καὶ ποθεῖν "οὐκ ἔτ' ὄντας, οἳ δίκῃ τεθνήκασιν. εἰ γὰρ Ἀβεσσάλω-"μος ἐκράτησε, καὶ τὴν βασιλείαν βεβαίως κατέ-"σχεν, οὐδενὸς ἂν ἡμῶν ὑπελείφθη λείψανον· ἀλλὰ "πάντες ἂν, ἀπὸ σοῦ καὶ τῶν σῶν ἀρξάμενοι τέκνων,

"g ἀπω-

l Καὶ τῷ βασιλεῖ] Voculam καὶ adjeci ex *Vat.* & *Vet. Interpr.*
m Αὐτὸν ποιήσασθαι τῆς νίκης,] Αὐτῆς *Vat.* & dein mallem ποιήσεσθαι.
n Ἐκλαβὼν τῶν ὁδῶν,] Ita cum *Vat.* (*Coll. Voss*) & *Vet. Interpr.* ἐμβαλὼν in *reliquis.*
o Ἀπαγγείλῃ] Ἀγγείλῃ *Vat.*
p Αὐτὴν,] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* αὐτὸν in *Editis.*
q Ἐδήλωσεν αὐτῷ.] Ἐδήλωσαν μετ' αὐτὸν *Vat.*
r Ἀγαθὸν εἰπόντος,] Vocem ἀγαθὸν omittunt *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* at non ita *Vet. Interpr.*
s Ἀγαθῶν ἄγγελον] Ἀγαθὸν *Big.* & à prima manu *Samb.*
t Καί τι τῶν εὐκταίων] Ita *MSS.* & *Epiphan.* qui vertit, *& aliquid optabile &c.* καί τινων in *reliquis.*
v Προσεκύνει τὸν βασιλέα.] Προσκυνεῖ in *MSS.* quibus non consentit *Vet. Interpr.*

x Δὲ τί καὶ περὶ] Δ' εἴ τι in quinque *MSS.*
y Τούτου μὴ δύνασθαι] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* καὶ πλεῖον μὴ μαθεῖν *Vulg.* & *Samb.* καὶ πλεῖον τούτου μὴ δύνασθαι μαθεῖν *Big.* (& *Coll. Voss.*)
z Ἐπείγεσθαι.] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* γενέσθαι in *Editis.*
a Τῇ νίκῃ χαρὰν εἴασεν,] Ita *MSS.* τῇ deest in *Editis.*
b Ἀνεκλαίετο τὸν υἱὸν,] Ita *Bas.* & *Vet. Interpr.* ἀνεκαλεῖτο in quinque *MSS.*
c Αὐτὸν αἰκιζόμενος] Ita volui, cum ἑαυτὸν sit in *MSS.* & αὐτὸν in *Editis.*
d Αἴθε μοι τὸν θάνατον] Εἴθε μοι *Big. Samb.* & *Vat.*
e Ὁ Ἰώαβος,] Articulum ὁ omittit *Vat.*
f Λανθάνεις] Forsan vel cum interrogatione efferenda sunt verba; vel legendum οὐ λανθάνεις, quomodo legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *aperte demonstras ex iis quæ agis &c.*

g Ἀπω-

"[g] ἀπωλώλειμεν οἰκτρῶς, οὐ κλαιόντων ἡμᾶς τῶν πολεμίων, ἀλλὰ χαιρόντων, καὶ τοὺς [h] ἐλεοῦντας ἐπὶ τοῖς κακοῖς κολαζόντων. [i] σὺ δ' οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ποιῶν ἐπὶ μᾶλλον [k] ἐχθρῷ, ὅτι σὸς υἱὸς ὢν ἀσεβὴς [l] οὕτως ἐγένετο. παυσάμενος οὖν τῆς ἀδίκου λύπης, προελθὼν [m] ὄφθητι τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις, καὶ τῆς [n] περὶ τοῦ ἀγῶνος προθυμίας εὐχαρίστησον. ὡς ἐγὼ τήμερον, ἂν ἐπιμένῃς τοῖς ἄρτι πραττομένοις, ἀναπείσας ἀποστῆναί σου τὸν λαὸν, καὶ τὴν βασιλείαν ἑτέρῳ παραδοῦναι, τότε σοι πικρότερον καὶ ἀληθὲς ποιήσω τὸ πένθος". ταῦτ' εἰπὼν Ἰώαβος, ἀπέστρεψεν ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ ἤγαγεν εἰς τὸν περὶ τῶν πραγμάτων λογισμὸν τὸν βασιλέα. [o] μετασχηματίσας γὰρ αὐτὸν Δαυίδης, καὶ ποιήσας ἐπιτήδειον εἰς τὴν τοῦ πλήθους θέαν, πρὸς ταῖς πύλαις ἐκάθισεν· ὡς ἅπαντα τὸν λαὸν ἀκούσαντα συνδραμεῖν πρὸς αὐτὸν καὶ κατασπάσασθαι. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον.

"inimici, sed *ea re* gauderent, & qui vel nostram vicem miserarentur pœnis castigarent. Te vero non pudet ista facere hominis gratia *tibi* maxime inimici: qui cum esset tuus filius, tantopere in te fuit impius. Age itaque, missa hac iniqua tristitia, prodi in conspectum tuorum militum; & gratias illis redde pro victoria prælioque decertandi alacritate. * Nam ego hodie, si pergas ea facere quæ hactenus fecisti, persuadebo populo ut à te deficiat & regnum alii tradat, & tunc amariorem & verum faciam tibi luctum". Hisce verbis Joabus regem avertit à tristitia, eoque adduxit ut de rebus gerendis cogitaret. Nam ubi habitum mutaverat Davides, seque composuerat ut in populi conspectum veniret, ad portas semet collocavit; ita ut hoc audito universus populus ad eum salutandum concurrerit. Et ista quidem ita se habuerunt.

ΚΕΦ. ια'.

Ὡς Δαυίδης, τὴν βασιλείαν ἀπολαβὼν, διαλλάττεται τῷ Σεμεεὶ καὶ τῷ Σιβᾷ, καὶ εὔνοιαν μεγάλην ἀποδείκνυται τῷ Βερζελαίῳ· καὶ ὡς, στάσεως γινομένης, εἰς δίωξιν τοῦ Σαβαίου στρατηγὸν τὸν Ἀμεσσὰν κατέστησεν, ὃν ἀναιρεῖ ὁ Ἰώαβος.

Οἱ δ' ἐκ τῆς μάχης ἀναχωρήσαντες τῶν Ἑβραίων [p] τῶν μετ' Ἀβεσαλώμου, [q] γινόμενοι παρ' ἑαυτοῖς ἕκαστοι, [r] διέπεμπον κατὰ πόλεις, ὑπομιμνήσκοντες αὐτοὺς ὧν [s] ηὐεργέτησεν αὐτοὺς Δαυίδης, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἣν ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων ῥυσάμενος αὐτοὺς πολέμων παρέσχε· μεμφόμενοι δ' ὅτι τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβαλόντες ἄλλῳ ταύτην [t] ἐνεχείρισαν, καὶ νῦν τεθνηκότος τοῦ κατασταθέντος ὑπ' αὐτῶν ἡγεμόνος [v] οὐ παρακαλοῦσι Δαυίδην, παύσασθαι μὲν τῆς ὀργῆς, εὐνοϊκῶς δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔχειν, τῶν δὲ πραγμάτων, καθὼς ἤδη καὶ πρότερον, ποιεῖσθαι πρόνοιαν, τὴν βασιλείαν ἀπολαβόντα. ταῦτα μὲν οὖν συνεχέστερον ἀπηγγέλλετο τῷ Δαυίδῃ. κἀκεῖνος οὐδὲν ἧττον ἔπεμψε πρὸς Σάδωκον καὶ Ἀβιάθαρον τοὺς ἀρχιερέας, ἵνα τοῖς ἄρχουσι [x] τῆς Ἰούδα φυλῆς διαλεχθῶσιν, "ὡς αἰσχρόν ἐστιν αὐτοῖς ἄλλας φυλὰς πρὸ ἐκείνης Δαυίδην χειροτονῆσαι βασιλέα· καὶ ταῦθ' ὑμῶν συγγενῶν ὄντων καὶ πρὸς αὐτὸν κοινὸν αἷμα κεκληρωμένων". τὰ δ' αὐτὰ καὶ Ἀμεσσᾷ τῷ στρατηγῷ προσέταξεν αὐτοὺς λέγειν· "ὅτι τῆς ἀδελφῆς υἱὸς ὢν αὐτοῦ μὴ πείθει τὸ πλῆθος Δαυίδῃ τὴν βασιλείαν ἀποδοῦναι. προσδοκᾶν δὲ παρ' αὐτοῦ, μὴ [y] διαλλαγὴν μόνον, τοῦτο γὰρ ἤδη γέγονεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἅπαντος τοῦ λαοῦ στρατηγίαν, ἣν αὐτῷ καὶ Ἀβεσάλωμος παρέσχεν". καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς, ἃ μὲν τοῖς τῆς φυλῆς ἄρχουσι διελέχθησαν, ἃ δὲ τὸν Ἀμεσσὰν ἔπεισαν, τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν εἰπόντες, ἐγχειρεῖν τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ φροντίδι. καὶ πείθει γε τὴν φυλὴν παραχρῆμα πέμψαι πρὸς Δαυίδην

CAP. XI.

Ut Davides, regno recuperato, Semei & Sibæ reconciliatur, & Berzelæum magna benevolentia complectitur: utque, orta seditione, ad Sabæum persequendum Amessam imperatorem constituit, quem Joabus interimit.

Hebræi autem, quotquot Abesalomum secuti ex pugna evaserant, cum ad domum quisque suam se recepissent, in unamquamque urbem *nuncios* dimittebant, admonentes ipsos beneficiorum quæ à Davide acceperant, atque libertatis, in quam è multis magnisque bellis servatos vindicaverat: querentesque quod Davidem regno expulerint, aliique summam imperii tradiderint; & nunc exstincto, quem ipsi sibi principem constituerant, Davidem non supplices obsecrent, ut iram deponeret, & ipsos benevolentia prosequeretur, regnoque recepto curam eandem, quam ante, reipublicæ impenderet. Et quidem de hisce crebri nuncii ad Davidem veniebant. isque nihilominus Sadoco & Abiatharo pontificibus *significatum* misit, ut *in hanc sententiam* cum principibus tribus Judæ loqueretur; "illis dedecori esse, ut aliæ tribus, prius quam ipsa, Davidem *denuo* regem crearent; præsertim cum vos cognati estis & consanguinei". Præterea illis mandavit ut & eadem dicerent ad Amessam imperatorem; "† quod, cum esset ex sorore nepos, populo non persuaderet regnum Davidi restitutum ire. licere autem ei ab ipso exspectare, non solum ut in gratiam cum eo redeat, id quod jam factum est, sed ut totius exercitus dux fieret quemadmodum erat sub Abesalomo". Et quidem pontifices cum principes tribus *istius* alloquuti sunt, tum Amessæ persuaserunt, ubi ei dixerant quæ à rege acceperant, ‡ ut de ipso *reducendo* consilia iniret. Imo *is* tribum *suam* eò perduxit, ut è vestigio legatos ad Davidem

Israëlitæ de rege revocando agunt. 2 Regum, c. 19.

[g] Ἀπωλώλειμεν οἰκτρῶς,] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* & *Vet. Interpr.* ἀπωλώλαμεν in *cæteris.*

[h] Ἐλεοῦντας] Sic *Big.* & *Samb.* ἐλεῶντας perperam in *Editis* & ἐλοῦντας *Vat.*

[i] Σὺ δ' οὐκ αἰσχύνῃ] Quæ sequuntur cum interrogatione forsan legi debent.

[k] Ἐχθρῷ,] Eo modo *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐχθρῶν in *reliquis.*

[l] Οὕτως ἐγένετο.] Sic *Big. Samb.* & G. οὗτος *Bas.* & *Vat.*

[m] Ὄφθητι τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις,] Ita *Big.* & *Samb.* ὤφθητι in *reliquis.*

[n] Περὶ τοῦ ἀγῶνος] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Epiphan.* περὶ τοὺς ἀγῶνας in *Editis*, *Aliisque.* πρὸς τοὺς ἀγῶνας *Vat.*

* *Nam ego &c.*] *Epiphanius* vertit, *Ego namque optime novi, quia si in hoc actu permanseris, hodie à te populus universus abscedet, ac alii regnum tradet, & tunc habebis &c* ac si legisset, εὖ οἶδ' ἐγὼ ὡς τήμερον, ἂν ἐ. τ. ἄ. πραττομένοις, ἀποστήσεταί σου ὁ λαὸς, καὶ τ. β. ἑτ. παραδώσει, καὶ τότε σοὶ π. κ. ἀλ. ποιήσεις τὸ π.

[o] Μετασχηματίσας γὰρ αὐτὸν] Eo modo *Epiphan.* μετ. δὲ αὐτὸν *Big.* & *Samb.* μετ. γὰρ αὐτὸν in *reliquis.*

[p] Τῶν μετ' Ἀβεσαλώμου,] Τῶν inserui ex *MSS.*

[q] Γενόμενοι παρ' ἑαυτοῖς ἕκαστοι,] Ita *Samb.* γινόμενοι in *cæteris.*

[r] Διεπέμποντο κατὰ πόλεις,] Sic cum *MSS.* διέπεμπον in *Editis.*

[s] Ηὐεργέτησεν αὐτοὺς] Iterum ex *MSS.* in *Editis* εὐεργέτησαν.

[t] Ἐνεχείρισαν,] Ita cum *Big.* & *Samb.* ἐνεχείρησαν *in reliquis.*

[v] Οὐ παρακαλοῦσι Δαυίδην,] Οὐ insertum dedi ex *Big. Samb.* & *Vat.* At *reliqui* cum *Epiphanio* illud non agnoscunt

[x] Τῆς Ἰούδα φυλῆς διαλεχθῶσιν,] Sic *Bas.* & G. τῆς τοῦ Ἰούδ. *Vat.* τοῖς τῆς Ἰούδα *Big.* & *Samb.*

† *Quod, cum esset ex sorore nepos,*] *Gelenius* interpretatur, *quî fieret, quod cum esset ips.* &c. faciendo ut ὅτι interrogationi serviat, ac si τί præcesserit, ut fere solet.

[y] Διαλλαγὴν] *Coll. Big.* & *Voss.* διαλλαγῆναι.

‡ *Ut de ipso* reducendo *consilia iniret.*] *Ut in ejus partibus consisteret*, vertit *Epiphan.*

dem mitterent, orantes ut ille in regnum suum reverteretur. idem autem & omnes fecerunt Israëlitæ, hortatu Amessæ.

Semei Davidi obviam procedit. 2 Regum, c. 19.

2. Cum quidem legati ad eum pervenissent, Hierosolyma se contulit: ante alios vero omnes tribus Judæ regi ad Jordanem fluvium occurrit; cumque his Semei Geræ filius, mille viris eum comitantibus, quos è tribu Benjamitica secum adducebat: prætereaque Sibas Sauli libertus, filiique ejus quindecim numero cum famulis viginti. Hi una cum tribu Judæ fluvium ponte junxerunt, ut rex cum suis nullo negotio transire posset. Ut vero ad Jordanem pervenit, eum quidem tribus Judæ salutavit: Semei vero ponte conscenso procidit, regisque pedibus prehensis orabat "ut suis in "eum peccatis ignosceret, nolletque ipsum acer"be *aspereque* tractare, neque potestatem *iterum* ad"eptus id *sibi* primum *faciendum* existimaret ut "supplicium adhibeat; sed reputaret secum, quod "erratorum pœnitentia ductus ei primus occur"rere festinarit". At dum illa verbis supplicibus rogaret, suique miserationem excitaret, Abessæus Joabi frater subjiciebat, "idcircone non jam mo"rieris, qui ei maledicere ausus es quem Deus in "regni sede constituit?" Davides autem ad illum conversus ait, "quiescere nolitis Saruiæ filii? ne "redintegrate nobis novas, prioribus vix sopitis, "turbas & seditiones. nam vos ignorare haud fas "est, quod hodie regnum ineo. quamobrem juro "omnibus qui in me impii fuerint supplicia con"donare, neque in quenquam qui peccaverit ani"madvertere. Tu vero, adjiciebat, ô Semei, bo"no animo esto, nihilque mortem, quasi jamjam "oppetendam, metuas". Atque ille, rege adorato, progrediebatur.

Memphibosthus Davidi obviam venit. 2 Regum, c. 19.

3. Quinetiam Sauli nepos Memphibosthus ei obviam venit, veste sordida amictus, & promissum neglectumque capillitium gerens. nam post fugam, neque præ mœrore comam totondit neque vestem abluit,*ut qui regis mutationem suam esse calamitatem reputaverit. prætereaque falso à Siba procuratore suo apud ipsum insimulatus erat. Postquam autem ille *regem* salutaverat & adoraverat, cœpit eum *rex* interrogare, "qua de causa "non simul secum exisset, fugæque particeps fuis"set?" respondit, "hanc sibi à Siba illatam esse "injuriam. nam cum jussus esset omnia ad profe"ctionem *necessaria* parare, nihil curavit: sed ver"ba sua, ac si mancipium exstitisset, contempsit. "Sane si pedibus integris fuissem, fieri haud po"tuit ut à te relictus essem, cum iis ad fugam *ma"turandam* uti licuisset. At non contentus erat "meæ erga te, Domine, pietati obesse; verum in"super me calumniis adortus est & mendaciis im"probe confictis. Sed novi omnem hisce in men"tem tuam præclusum esse aditum, quæ & justa "est, & amans veritatis, quam Deus etiam ipse "vult prævalere. Nam cum ex avo meo *hisce* ma-

πρέσβεις, παρακαλοῦντας [z] εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανελθεῖν βασιλείαν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ πάντες ἐποίουν οἱ Ισραηλῖται προτρεψαμένου τοῦ Αμεσσᾶ.

β'. [a] Τῶν μὲν πρέσβεων ἀφικομένων πρὸς αὐτὸν εἰς Ιεροσόλυμα [b] παρεγένετο. πάντας δὲ τοὺς ἄλλους ἔφθασεν ἡ Ιούδα φυλὴ [c] πρὸς τὸν Ιορδάνην ποταμὸν ἀπαντῆσαι τῷ βασιλεῖ, καὶ ὁ Γήρας παῖς Σεμεεὶ μετὰ χιλίων ἀνδρῶν, οὓς ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς ἐπήγετο· καὶ Σιβὰς δὲ ἀπελεύθερος Σαούλου, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ πεντεκαίδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες, μετὰ οἰκετῶν εἴκοσι. οὗτοι σὺν τῇ Ιούδα φυλῇ τὸν ποταμὸν ἐγεφύρωσαν, ὅπως ῥᾷστα διαβῇ μετὰ τῶν ἰδίων ὁ βασιλεύς. ὡς δ' ἧκεν ἐπὶ τὸν Ιορδάνην, ἠσπάσατο μὲν αὐτὸν ἡ Ιούδα φυλὴ, προσέπεσε δ' ἀναβὰς ἐπὶ τὴν γέφυραν Σεμεεὶ, καὶ κατασχὼν αὐτοῦ τοὺς πόδας ἐδεῖτο "συγγνῶναι περὶ "τῶν εἰς αὐτὸν ἡμαρτημένων, καὶ μὴ γενέσθαι πι"κρὸν αὐτῷ, μηδὲ [d] τοῦτο πρῶτον ἡγήσασθαι τὴν τι"μωρίαν ἐν ἐξουσίᾳ γενόμενον, λογίσασθαι δ' ὅτι καὶ "μετανοήσας ἐφ' οἷς ἔσφαλη πρῶτος ἐλθεῖν πρὸς αὐ"τὸν [e] ἐσπούδασε". ταῦτα δὲ ἀντιβολοῦντος αὐτοῦ καὶ οἰκτιζομένου, Αβεσσαῖος ὁ Ιωάβου ἀδελφὸς, "[f] διὰ "τοῦτο οὖν, εἶπεν, οὐ τεθνήξῃ βλασφημήσας τὸν ὑπὸ "τοῦ Θεοῦ καταστάθεντα βασιλεύειν; Δαυίδης δ' ἐπιστραφεὶς εἰς αὐτὸν, "οὐ [g] παύσεσθ', εἶπεν, ὦ Σαρουίας παῖ"δες; [h] μὴ κινήσητε πάλιν ἡμῖν καινὰς ἐπὶ ταῖς πρώταις "ταραχὰς καὶ στάσεις. οὐ γὰρ ἀγνοεῖν ὑμᾶς προσήκει ὅτι "σήμερον ἄρχομαι τῆς βασιλείας. διὸ πᾶσιν ἀφιέναι τὰς "κολάσεις τοῖς ἀσεβήσασιν ὄμνυμι, καὶ [i] μηδένα τῶν "[k] ἁμαρτόντων ἐπεξελθεῖν. σὺ τε, εἶπεν, ὦ Σεμεεὶ, θάρ"ρει, [l] καὶ δείσῃς μηδὲν ὡς τεθνηξόμενος". ὁ δὲ, προσ"κυνήσας αὐτὸν, προῆγεν".

γ'. Απήντησε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Σαούλου υἱωνὸς Μεμφίβοσθος, ῥυπαρὰν τε τὴν ἐσθῆτα περικείμενος, καὶ [m] τὴν κόμην βαθεῖαν καὶ κατημελημένην ἔχων. μετὰ γὰρ τὴν Δαυίδου φυγὴν, οὔτ' ἀπεκείρατο λυπούμενος, οὔτε καθῆρε τὴν ἐσθῆτα, κατακρίνας [n] αὐτοῦ συμφορὰν ταύτην ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως μεταβολῇ. διεβέβλητο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου Σιβᾶ πρὸς αὐτὸν ἀδίκως. ἀσπασαμένου δ' αὐτοῦ καὶ προσκυνήσαντος, ἤρξατο πυνθάνεσθαι, "τί δή ποτ' οὐ συνεξῆλθεν αὐτῷ, καὶ κοινω"νὸς ἦν τῆς φυγῆς"; ὁ δ', "ἀδίκημα τοῦτ', ἔλεγεν, "εἶναι Σιβᾶ. κελευσθεὶς γὰρ [o] παρασκευάσασθαι τὰ πρὸς "τὴν ἔξοδον, οὐκ ἐφρόντισεν· ἀλλ' ὥσπερ ἀνδραπό"δου τινὸς οὕτως παρήκουσεν. εἰ μέντοιγε τὰς βάσεις "εἶχον ἐῤῥωμένας, οὐκ ἂν ἀπελείφθην σου, χρῆσθαι "πρὸς τὴν φυγὴν ταύταις δυνάμενος. οὐ τοῦτο δὲ μόνον "ἠδίκησέ με τὴν πρὸς σὲ, δέσποτα, εὐσέβειαν· ἀλλὰ "καὶ προσδιέβαλε, καὶ [p] διεψεύσατο κακουργῶν. [q] ἀλλ' "οἶδα ὅτι τούτων οὐδὲν ἡ διάνοια ἡ σὴ προσίεται, δι"καία τε οὖσα, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἣν ἰσχύειν τε βού"λεται [r] καὶ τὸ θεῖον, ἀγαπῶσα. μείζονα γὰρ κινδυ"νεύ-

z Εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανελθεῖν] Εἰς τὴν ἰδίαν αὐτὸν ἐπ. *Big.* & *Samb.* αὐτῶν ἐπ. *Vat.*

a Τῶν μὲν πρέσβεων] Τῶν δὲ πρ. *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* τῶν δὴ πρ. legisse videtur *Epiphan.* HUDS. Forte τῶν μὲν οὖν πρέσβεων. COCC.

b Παρεγένετο.] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* παραγίνεται *Hen.* & *Busb.* In *Editis* παρεγένοντο. quam lectionem sequutus *Schotanus* hunc sensum verbis (vereor ne male) affingit; *quod interim, cum legati tribuum ad Amasam venissent Hierosolymas, ipsæ tribus (aut eorum primores) se contulerint ad regem, ut eum Jordanem trajicerent: sed præventos esse omnes à Judæis &c.*

c Πρὸς τὸν Ιορδάνην ποταμὸν ἀπαντῆσαι] Desiderantur in *Coll. Big.* & *Voss.*

d Τοῦτο πρῶτον ἡγήσασθαι] Ita cum *Big.* & *Samb.* τοῦτον in *Editis*, *Aliisque.* unde *Gelenius* vertit, *neque recepta potestate in se primum animadverteret.*

e Εσπούδασε.] Εσπουδάκει *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

f Διὰ τοῦτο οὖν,] Διὰ ταῦτα legisse videtur *Epiphan.*

g Παύσεσθ',] Παύσεσθ', & mox Σαρουία *Samb.* & *Vat.*

h Μὴ κινήσητε πάλιν] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* uti μὴ πιστεύσῃς supra p. 390. §. 6. μὴ κινήσητε in *Editis.* Si quis malit μὴ κινήσετε, ut μὴ φονεύσεις *ne occidito*, per me licet. οὐ παύεσθ', εἶπεν, ὦ Σ. παῖδες κινήσειν πάλιν ἡμῖν &c. legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *non cessatis, filii Saruiæ, has commovere denuo nobis superiores turbas & seditiones instantes.*

i Μηδένα τῶν] Μηδενὶ *Vat.* more *Thucydideo.*

k Αμαρτόντων ἐπεξελθεῖν.] Αμαρτανόντων & ἁμαρτώντων in *MSS.*

l Καὶ δείσῃς] Καὶ δείσεις *Vat.*

m Κόμην βαθεῖαν] ראש פרוע. REL.

* *Ut qui regis mutationem suam calamitatem reputaverit.*] Seque in hac afflictione devoverat permanere, donec regiam videret converti calamitatem, *Epiphan.* Calamitatem ejus non secus quam propriam ferens, *Gelenius*, præteriens ista, ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τοῦ βασιλέως.

n Αὐτοῦ συμφορὰν] Αὐτοῦ τὴν συμφορὰν *Vat.*

o Παρασκευάσασθαι] Παρασκευάσαι in quinque *MSS.*

p Διεψεύσατο κακουργῶν.] Κατεψεύσατο in iisdem *MSS.*

q Αλλ' οἶδα] Αλλ' οἶδα γὰρ ὅτι τούτων οὐδὲν ἡ σὴ διάνοια πρ. *Samb.* & *Vat.*

r Καὶ τὸ θεῖον,] Ως καὶ τὸ θ. *Samb.* ὡς τὸ θεῖον *Big.* & *Coll.* & *Voss.*

„νεύσας παθεῖν ὑπὸ τοῦ πάππου τοὐμοῦ, καὶ τῆς „ὅλης ἡμῶν γενεᾶς ὀφειλούσης εἰς ἐκεῖνα ἀπολωλέ-„ναι, σὺ μέτριος καὶ χρηστὸς ἐγένου, τότε μάλιστα „πάντων ἐκείνων λήθην ποιησάμενος, ὅτ' ἐξουσίαν „τῆς ὑπὲρ αὐτῶν τιμωρίας εἶχεν ἡ μνήμη. φίλον δὲ „σὺ ἔκρινας ἐμὲ, καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης [s] εἶχες ὁση-„μέραι, καὶ οὐδὲν ἀπέλειπον τῶν συγγενῶν τοῦ μάλι-„στα τιμωμένου". ταῦτ' εἰπόντος, οὔτε τὸν Μεμφί-βοσθον ἔγνω κολάζειν, οὔθ' ὡς καταψευσάμενον τὸν Σι-βὰν [t] καταδικάζειν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ μὴ μετὰ Σιβᾶ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν ἐκείνῳ πάντα χαρίσασθαι φήσας, αὐτῷ δὲ συγγινώσκειν ὑπέσχετο, [v] τῆς οὐσίας αὐτῷ τὸ ἥμι-συ κελεύσας ἀποδοθῆναι. ὁ δὲ Μεμφίβοσθος, „[x] πάντα „μὲν, εἶπεν, ἐχέτω ὁ Σίβας, ἐμοὶ δ' ἀπόχρη τὸ σὲ „τὴν βασιλείαν [y] ἀπολαβεῖν".

δ'. [z] Βερζελαῖον δὲ τὸν Γαλαδίτην, ἄνδρα μέγαν καὶ καλὸν, καὶ πολλὰ παρεσχημένον ἐν ταῖς Παρεμβο-λαῖς αὐτῷ, Δαυίδην τε προπέμψαντα μέχρι τοῦ Ιορ-δάνου, παρεκάλει συνελθεῖν ἕως τῶν Ιεροσολύμων· γη-ροκομήσειν γὰρ αὐτὸν ἐν πάσῃ τιμῇ, καὶ ὡς πατρὸς [a] ἐπι-μεληθήσεσθαι, καὶ προνοήσειν ἐπηγγέλλετο. ὁ δὲ πόθῳ τῶν οἴκοι παρῃτεῖτο τὴν μετ' αὐτοῦ διατριβήν· καὶ τὸ γῆρας λέγων οὐ τοιοῦτον αὐτῷ τυγχάνειν ὥστε [b] ἀπολαύειν τῶν ἡδέων, εἰς ὀγδοήκοντα ἔτη προβεβηκότος, ἀλλ' ὥστε καταλύσεως ἤδη καὶ ταφῆς προνοεῖν, ἐπὶ ταύτην ἠξίου [c] βουλόμενον αὐτῷ χαρίζεσθαι τὰ κατ' ἐπιθυμίαν [d] ἀπολῦσαι. οὔτε γὰρ τροφῆς οὔτε ποτοῦ συνιέναι διὰ τὸν χρόνον· ἀποκεκλεῖσθαι δ' αὐτῷ καὶ τὰς ἀκοὰς ἤδη πρὸς αὐλῶν ἤχους καὶ μέλη τῶν ἄλλων ὀργάνων, ὅσα παρὰ βασιλεῦσι τέρπει τοὺς [e] ἐνδιαιτωμένους. οὕτως δὲ λιπαρῶς δεομένου, „σὲ μὲν, εἶπεν, ἀπολύω· [f] τὸν δὲ υἱόν Αχιμανον „ἄφες μοι. πάντων γὰρ αὐτῷ μεταδώσω „τῶν ἀγαθῶν". καὶ Βερζελαῖος μὲν καταλιπὼν τὸν υἱὸν, καὶ προσκυνήσας τὸν βασιλέα, καὶ πάντων ἐπευ-ξάμενος αὐτῷ τέλος ὧν ἔχει κατὰ ψυχὴν, οἴκαδε [g] ὑπέστρεψεν. παραγίνεται δ' εἰς Γάλγαλα Δαυίδης, τοῦ λαοῦ παντὸς ἤδη τὸ ἥμισυ περὶ αὐτὸν ἔχων καὶ τὴν Ιούδα φυλήν.

έ. Αφικνοῦνται δ' εἰς Γάλγαλα πρὸς αὐτὸν οἱ τῆς χώρας πρῶτοι, μετὰ πολλῆς πληθύος, καὶ τὴν Ιούδα φυλὴν κατεμέμφοντο λάθρα πρὸς αὐτὸν ἐλθοῦσαν, ὡς δέον ὁμοῦ πάντας μιᾷ γνώμῃ ποιήσασθαι τὴν ὑπάντησιν. οἱ δ' ἄρχοντες τῆς Ιούδα φυλῆς, μὴ δυσχεραίνειν αὐτοὺς ἠξίουν προληφθέντας. „καὶ γὰρ συγγενεῖς ὄντες αὐτοῦ, καὶ „διὰ τοῦτο μᾶλλον προνοούμενοι καὶ στέργοντες φθάσαι, „οὐ μέντοιγε διὰ τὸ προελθεῖν δῶρα λαβεῖν αὐτοὺς, ἵν' „ἔχωσιν ἐπὶ τούτῳ δυσφορεῖν, ὕστεροι πρὸς αὐτὸν ἐλ-„θόντες". ταῦτα τῶν τῆς Ιούδα φυλῆς ἡγεμόνων εἰ-πόντων, οἱ τῶν ἄλλων ἄρχοντες οὐχ ἡσύχασαν. ἀλλ' „ἡμεῖς μὲν, ἔφασαν, ὦ ἀδελφοὶ, θαυμάζομεν ὑμᾶς „[h] αὐτῶν ἀποκαλοῦντας μόνων συγγενῆ τὸν βασιλέα. „ὁ γὰρ τὴν ἁπάντων ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβὼν, „πάντων ἡμῶν εἶναι συγγενὴς κρίνεται. [i] καὶ διὰ

„jora adieris diſcrimina, propterea que tota noſtra „familia periiſſe meruerit, tu commodum beni-„gnumque temet oſtendiſti, tunc præcipue illo-„rum omnium oblitus, cum obliviſci non potue-„ris in tua eſſe poteſtate ut illa vindices. ad hæc „tu me in amicorum tuorum numero eſſe volui-„ſti, & quotidie menſæ adhibuiſti, nullaque in re „à cognatorum tuorum honoratiſſimo quoque „differebam." Cum hæc *ille* dixiſſet, neque in Memphiboſthum *rex* ſtatuit ſupplicio uti, neque Sibam ut calumniatorem judicio perfundere. Sed præfatus ſe quidem, quod cum Siba ſibi non obviam venerit, ei omnia largitum eſſe, ipſi tamen, ubi imperaverat dimidium bonorum ipſi reſtitui, veniam dare pollicebatur. Tum vero Memphiboſthus ſubjicit, „ſibi quidem totum habeat Si-„ba, mihi vero ſatis eſt te regnum recepiſſe."

4. Berzelæum autem Galaditam, virum magnum ac bonum, quique ei dum apud Caſtra eſſet multa ſuppeditavit, eumque ad Jordanem uſque deduxit, obſecrabat Davides ut ſecum iret Hieroſolyma: ipſum enim eum in ſenectute omni cum honore tractaturum eſſe, eique tanquam patri curam adhibiturum & proviſurum eſſe ſpondebat. At ille antiquæ ſedis ſuorumque deſiderio cum eo vivere recuſabat: atque dicens, ſe non ea eſſe ſenectute ut voluptatibus frueretur, cum jam annum octogeſimum attigerit, ſed ut obitui & ſepulturæ proſpiceret, ideo ab ipſo, ſi ſibi quod gratum eſſet facere voluerit, dimitti *obnixe* petebat. nam per ætatem ſe neque cibi neque potus jucunda intelligere poſſe: imo etiam aures ſibi occludi ad tibiarum ſonos & modulationem aliorum inſtrumentorum, quibus oblectari ſolent qui cum regibus vivunt. Cum vero ita inſtanter rogaret, „te quidem, „ajebat *rex*, dimitto: filium vero Achimanum „permitte mihi. nam ei de bonis omnibus imper-„tiam." Et quidem Berzelæus, relicto filio & rege adorato, precatuſque ut omnia ei proſpere cederent quæ in animo agitaret, domum eſt reverſus. Davides vero Galgala pervenit, jam dimidium totius populi circa ſe habens & *integram* Judæ tribum.

Berzelæus à rege, magna ei pollicito, petiit, ut in patriam redire liceret. 2 Regum, c. 19.

5. Galgala autem ad eum veniunt primores regionis *Iſraeliticæ*, magna eos comitante multitudine; conqueſtique ſunt *apud eum* de tribu Judæ, quod ad eum clam ſe contuliſſet, cum ſimul omnes unanimes ei obviam proceſſiſſe debuerint. Principes vero tribus Judæ illos orabant, ne dolerent quod anticipati fuerint. „nam cum ejus cog-„nati eſſent, idcirco & cura & amore *ſuo alios* præ-„vertere feſtinarunt, non tamen quaſi munera, „quia præceſſerunt, ipſi acceperint, ita ut inde „juſtas rem ægre ferendi cauſas habeant, qui ſe-„rius ad eum venerint." Cum hæc dixiſſent tribus Judæ duces, non acquieverunt aliarum tribuum principes, ſed, „nos quidem, reſponderunt, mira-„ri ſubit, ô fratres, quod regem vos veſtrum ſo-„lum cognatum appelletis. nam qui in omnes po-„teſtatem à Deo accepit, *is* nos omnes cognatio-„ne

Diſſidium inter Iſraëlitas & Judæos. 2 Regum, c. 19.

s Εἶχες] Coll. Big. εἶχ' Voſſ. εἶχε.

t Καταδικάζειν.] Ita locum conſtitui ex *MSS.* (adſtipulantibus *Coll. Big. & Voſſ.*) favente quidem *Epiphanio*. in *Editis*. δικάζειν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ Σιβᾶ ἐλθεῖν ἐκείνῳ πάντα χαρισάμενος φήσας.

v Τῆς οὐσίας αὐτῷ] Τὰ ἡμίση τῆς οὐσίας αὐτῷ *MSS.* eodem plane ſenſu cum *Editis*.

x Πάντα μὲν,] Ita *Vat.* paulo concinnius, quam in *cæteris*. πάντ' ἐχέτω μὲν, εἶπεν, ὁ Σιβᾶς in *Editis*. πάντ' ἐχέτω, εἶπεν, Σιβάς *Big. & Samb.*

y Απολαβεῖν.] Παραλαβεῖν *Vat.*

z Βερζελαῖον δὲ] Ita ut ſupra, p. 391. §. 8, antea Βερέζελον in pleriſque *Codd.*

a Επιμεληθήσεσθαι,] Sic *MSS.* ἐπιμελεῖσθαι in *Editis*.

b Απολαύειν τῶν ἡδέων,] Iterum è *MSS.* ἀπολαύσειν in *Editis*.

c Βουλόμενον αὐτῷ χαρίζεσθαι] Βουλόμενος, & mox τὰ κατ' ἐπιθυμίαν αὐτῷ *Vat.*

d Απολῦσαι.] Ita *Big.* (*Coll. Voſſ. & Coccejus*) *Samb. & Vat.* ἀπολαῦσαι in *Editis*. alteram lectionem veram eſſe oſtendunt ſequentia, σὲ μὲν, εἶπεν, ἀπολύω.

e Ενδιαιτωμένους.] Συνδιαιτωμένους *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. & Vat.*

f Τὸν δὲ υἱὸν Αχίμανον] Ita cum *Samb. & Vat.* in *cæteris* τὸν δὲ Αχίμανον υἱόν. Juxta *Epiphanium* Αχιμάν. Unde patet veterem hunc locum obſediſſe mendam. nam in textu *Hebraïco* nominatur *Chimham*. apud LXXII. Χαμαάμ aut Χαναάν.

g Υπέστρεψεν.] Επέστρεψεν *Big. Samb. & Vat.*

h Αὐτῶν ἀποκαλοῦντας] Ita *Samb.* & mox μόνον *Big. & Samb.* in *reliquis* αὐτῶν & dein μόνον.

i Καὶ διὰ τοῦτο μὲν] Καὶ διὰ τοῦθ' ὁ μὲν λαὸς ἅπας *Big. Samb. & Vat.*

k Ev-

"ne attingere censendus est. ideoque cum totus "quidem populus undecim partes habeat, * nos "vero unam, & tamen natu majores sumus, etiam "præter æquum fecistis, qui furtim & nobis insciis "vosmet ad regem recepistis."

Sabæus Israëlitas à Davide abducit. 2 Regum, c. 20.

6. Dum in hunc modum inter se colloquerentur *tribuum* duces, vir quidam improbus & seditionis amans, nomine Sabæus, Bochoriæ filius, tribus Benjamitidis, cum se in medium proripuisset, magna voce clamabat ad multitudinem, "nemo nostrum habet in Davide partem, aut in Jessæi filio sortem." Atque ubi hæc dixerat, inflato cornu bellum regi denunciat. Tum omnes illum sequuti sunt, rege relicto. Sola autem ei permansit tribus Judæ, illumque in regia Hierosolymis collocavit. Et fecit quidem *rex*, ut concubinæ, cum quibus congressus est filius ejus Abesalomus, in alias ædes migrarent, jussis curatoribus omnia eis necessaria suppeditare, ipse vero ad eas *postea* non accedebat. Dein autem Amessam imperatorem constituit, locumque ei dedit quem Joabus obtinebat: præcepitque, ut, collectis quantas posset è tribu Judæ copiis, post triduum ad se veniret, ut, omni exercitu ei cum imperio tradito, ipsum contra Bochoriæ filium *in pugnam* emitteret. Cum autem egressus esset Amessa & in militum delectu instituendo procrastinasset, comperto ipsum non maturare reditum, tertia die rex ad Joabum dicebat, "haud sibi expedire in re Sabæi "dilationem pati; ne forte copiis majoribus comparatis plus damni det, plusque negotii *ipsis* faceſsat quam ab Abesalomo acceperant. Itaque "ne tantillum cunctare, sed, assumptis quæ ad manus sunt militibus & sexcentorum cohorte, cum "Abessæo fratre tuo hostem persequere, & ubicunque illum fueris assequutus fac ei congrediaris. Ocyus te move ut illum prævenias, ne urbes "munitas nactus in causa sit nobis dimicationum "multique sudoris."

Davides concubinas suas in custodiam dat. 2 Regum, c. 20. Amessam ad copias colligendas mittit.

Eo ultra tempus præscriptum morante, Joabo imperat ut Sabæum persequatur.

Joabus, ad Sabæum persequendum profectus; Amessam, ei obviam factum interficit. 2 Regum, c. 20.

7. Joabus autem secum statuebat nihil morari; sed fratre virisque sexcentis assumptis, reliquisque qui tum Hierosolymis aderant militibus eum comitari jussis, ad Sabæum persequendum profectus est. Cumque Gabaonem pervenisset (illa autem vicus est XL. stadiis ab Hierosolymis distans) Amessæ, qui magnum *secum* adduxerat exercitum, obviam factus est. At Joabus, cum gladio accinctus esset & thorace indutus, accedente ad eum salutandum Amessa, id de industria egit ut ensis quasi sponte è vagina excideret; eoque mox à terra sublato, & altera manu, tanquam Amessam prope adstantem deosculari vellet, barba *illius* prehensa, nihil advertentem, vulnere in ventre facto, occidit. facinus nefarium & omnino flagitiosum perpetrans, quod juveni bono & cognato & innocenti ab ipso invideretur propter munus imperatorium, atque honorem cum ipsius dignitate ex regis gratia æquatum. Hac enim de causa jam ante Abenerum interfecit. Sed illud quidem ipsius scelus honesti species excusare videbatur, quod fratrem Asaëlum vindicasse existimaretur: Amessæ vero cædi nihil hujusmodi prætendi potuit. Cæso

"τοῦ μὲν λαὸς ἅπας [k] ἕνδεκα μοίρας ἔχει, μίαν "δ' ἡμεῖς, καὶ [l] πρεσβύτεροι ἐσμὲν, καὶ οὐκ ἐπιτήσατε δίκαια, κρύφα καὶ λεληθότως ἐλθόντες πρὸς τὸν "βασιλέα".

ϛ'. Τοιαῦτα τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους διαλεχθέντων, ἀνήρ τις πονηρὸς, καὶ στάσει χαίρων, ὄνομα [m] Σαβαῖος, υἱὸς Βοχορίου, τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς, στὰς ἐν μέσῳ πρὸς τὸ πλῆθος, μέγα βοήσας, εἶπεν· "οὐκ ἔχει τις ἡμῶν παρὰ Δαυίδου μοίρας, οὔτε "κλῆρον παρὰ τῷ Ιεσσαίου παιδί". καὶ μετὰ τοὺς λόγους σαλπίσας κέρατι, σημαίνει πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ πάντες ἠκολούθησαν ἐκείνῳ, Δαυίδην καταλιπόντες. μόνη δ' αὐτῷ παρέμεινεν ἡ Ιούδα φυλὴ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Ιεροσολύμοις βασίλειον. καὶ τὰς μὲν παλλακὰς, αἷς ὁ υἱὸς αὐτοῦ συνῆλθεν Αβεσάλωμος, εἰς ἄλλην μετήγαγεν οἰκίαν, πάντα προστάξας αὐταῖς χορηγεῖν τὰ ἐπιτήδεια [n] τοὺς ἐπιμελομένους, αὐτὸς δ' [o] οὐκ ἐπλησίαζεν αὐταῖς. ἀποδείκνυσι δὲ καὶ τὸν Αμεσσὰν στρατηγὸν, καὶ τὴν τάξιν αὐτῷ, ἐφ' ἧς Ιώαβος ἦν, δίδωσιν· [p] ἐκέλευσέ τε, στρατιὰν ὅσην δύναιτο συναγαγόντα ἐκ τῆς Ιούδα φυλῆς, μεθ' ἡμέρας τρεῖς ὡς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἵνα, παραδοὺς αὐτῷ πᾶσαν τὴν δύναμιν, ἐκπέμψῃ πολεμήσοντα [q] τὸν υἱὸν Βοχορίου. ἐξελθόντος δὲ τοῦ Αμεσσᾶ, καὶ περὶ τὴν ἄθροισιν τῆς στρατιᾶς [r] βραδύναντος, ὡς οὐκ ἐπανῄει, τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ὁ βασιλεὺς πρὸς [s] τὸν Ιώαβον ἔλεγεν, "οὐκ εἶναι [t] σύμφορον ἀνοχὴν τῷ Σαβαίῳ διδόναι· μὴ, γενόμενος ἐν πλείονι παρασκευῇ, μειζόνων κακῶν καὶ πραγμάτων αἴτιος, ἢ Αβεσάλωμος αὐτοῖς κατέστη, γένηται. "μὴ περίμενε τοίνυν ἔτι μηδὲν, ἀλλὰ τὴν οὖσαν παραλαβὼν δύναμιν, καὶ τοὺς ἑξακοσίους μετὰ Αβεσσαίου τοῦ ἀδελφοῦ σου, δίωκε τὸν πολέμιον· καὶ ὅπου ποτ' ἂν αὐτὸν "καταλάβῃς ὄντα, πειράθητι συμβαλεῖν. σπούδασον δ' "αὐτὸν φθάσαι, μὴ, πόλεις ὀχυρὰς καταλαβόμενος, "ἀγῶνας ἡμῖν καὶ πολλοὺς ἱδρῶτας παρασκευάσῃ".

ζ'. Ιώαβος δ' οὐκ ἔτι μέλλειν ἔκρινεν· ἀλλὰ τόν τε ἀδελφὸν καὶ τοὺς ἑξακοσίους [v] παραλαβὼν, καὶ ὅση λοιπὴ δύναμις ἦν ἐν τοῖς Ιεροσολύμοις ἕπεσθαι κελεύσας, ἐξώρμησεν ἐπὶ τὸν [x] Σαβαῖον. ἤδη δὲ ἐν [y] Γαβαῷ· κώμη δ' ἐστὶν αὕτη σταδίους ἀπέχουσα τεσσαράκοντα τῶν Ιεροσολύμων· γεγενημένος, [z] πολλὴν Αμεσσᾶ δύναμιν ἀγαγόντος, ἀπήντησεν αὐτῷ. περιεζωσμένος δὲ μάχαιραν, καὶ θώρακα ἐνδεδυμένος Ιώαβος, προσιόντος ἀσπάσασθαι τοῦ Αμεσσᾶ, φιλοτέχνως τὴν μάχαιραν αὐτομάτως ἐκ τῆς θήκης ἐποίησεν ἐκπεσεῖν· βαστάσας δ' αὐτὴν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τῇ ἑτέρᾳ τὸν Αμεσσὰν ἐγγὺς γενόμενον ὡς καταφιλήσων τοῦ γενείου λαβόμενος, οὐ προειδόμενον εἰς τὴν γαστέρα πλήξας ἀπέκτεινεν. [a] ἀσεβὲς ἔργον διαπραξάμενος καὶ παντελῶς ἀνόσιον, ἀγαθὸν νεανίαν [b] καὶ συγγενῆ καὶ μηδὲν ἀδικήσαντα ζηλοτυπήσας τῆς στρατηγίας καὶ τῆς παρὰ τῷ βασιλεῖ πρὸς αὐτὸν ἰσοτιμίας. διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν καὶ τὸν Αβέννηρον ἐφόνευσεν. ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν αὐτοῦ τὸ παρανόμημα πρόφασις εὐπρεπὴς [c] σύγγνωστον ἐδόκει ποιεῖν, ὁ ἀδελφὸς Ασάηλος [d] ἐκδεδικῆσθαι νομιζόμενος· τοῦ δ' Αμεσσᾶ φόνου οὐδὲν

k Ενδεκα μοίρας ἔχει,] Juxta *S. Literas* δέκα. Videsis *J. Clericum* ad *2 Sam.* c. 20.

* *Nos vero unam*,] Vel scribendum ὑμεῖς *vos* &c. vel de singulis Israëlitarum tribubus est intelligendum. HAV.

l Πρεσβύτεροι ἐσμὲν] Καὶ πρωτότοκος ἐγὼ ἢ σὺ LXXII.

m Σαβαῖος,] Σαβίας *Vat.* passim. Σαβεὲ LXXII.

n Τοὺς ἐπιμελομένους,] Τοῖς ἐπιμελομένοις solus *Vat.*

o Οὐκ ἐπλησίαζεν αὐταῖς.] Οὐκ ἔτ' ἐπλ. *Samb.*

p Εκέλευσέ τε,] Ita *Vat.* & *Epiphan.* in cæteris ἐκέλευσε δὲ στ.

q Τὸν υἱὸν Βοχορίου.] Τὸν Σαβαῖον υἱὸν Βοχορίου legisse videtur *Vet. Interpr.*

r Βραδύναντος,] Βραδυνόντος *Big.* & *Samb.*

s Τὸν Ιώαβον] Articulum non agnoscit *Vat.*

t Σύμφορον] Συμφέρον *Vat.*

v Παραλαβὼν,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* παρέλαβε in *Editis.* commode satis.

x Σαβαῖον.] *Coll. Big.* & *Voss.* Σουβὰν.

y Γαβαῷ· κώμη δ' ἐστὶν αὕτη σταδίους ἀπέχουσα τεσσαράκοντα] Ita cum *Vat.* ut supra, p. 363. §. 3. in *reliquis* Γαβαών. HUDS. Lib. v. Ant. Jud. c. (I.) §... Γαβαωνῖται) δὲ κατοικοῦντες ἔγγιστα τοῖς Ιεροσολύμοις· vid. etiam lib. VIII. c. 12. §. 5. SPANH.

z Πολλὴν Αμεσσᾶ δύναμιν] Οὐ πολλὴν Αμεσσᾶ δύναμιν ἀγαγόντος juxta *Epiphanium*, qui vertit, *occurrit ei Amasa ut salutaret eum, non multo adhuc exercitu congregato.*

a Ασεβὲς ἔργον] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* deest ἀσεβὲς, ut & καὶ ante παντελῶς.

b Καὶ συγγενῆ] Ita cum *Vat.* & *Vet. Interpr.* in *reliquis* νεανίαν συγγενῆ.

c Σύγγνωστον ἐδόκει ποιεῖν,] Sic *Vat. Samb.* & *Bas.* in *cæteris* ἄγνωστον.

d Εκδεδικῆσθαι νομιζόμενος·] Eo modo *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ἐκδεδικεῖσθαι in *Editis*, *Aliisque.*

οὐδὲν τοιοῦτον εἶχε παρακάλυμμα. ἀποκλείνας [e] δὲ τὸν στρατηγὸν ἐδίωκε τὸν Σαβαῖον, καταλιπὼν ἕνα [f] πρὸς τῷ νεκρῷ· βοᾷν ἐντειλάμενος πρὸς τὴν στρατιὰν, ὅτι τέθνηκε μὲν Αμεσσὰς δικαίως καὶ μετ᾽ αἰτίας [g] κολαζόμενος, εἰ δὲ φρονεῖτε τὰ τοῦ βασιλέως, ἕπεσθε αὐτοῦ τῷ στρατηγῷ Ιωάβῳ, καὶ Αβεσσαίῳ τῷ τούτου ἀδελφῷ. κειμένου δὲ τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ παντὸς τοῦ πλήθους [h] ἐπ᾽ αὐτὸ συῤῥέοντος, καὶ οἷα ὄχλος φιλεῖ, ἐθαύμαζον πλέον [i] προσιστάμενοι, βαστάσας ἐκεῖθεν ὁ φύλαξ, καὶ κομίσας εἴς τι χωρίον ἀπωτάτω τῆς ὁδοῦ, τίθησιν αὐτόθι καὶ καλύπτει ἱματίῳ. τούτου γινομένου, πᾶς ὁ λαὸς ἠκολούθησε τῷ Ιωάβῳ. διώξαντι δ᾽ αὐτῷ διὰ πάσης τῆς [k] Ισραηλίτιδος χώρας τὸν Σαβαῖον, δηλοῖ τις ἐν ὀχυρᾷ πόλει τυγχάνειν αὐτὸν, [l] Αβελμαχέα λεγομένῃ. παραγινόμενος δ᾽ ἐκεῖ, καὶ τῇ στρατιᾷ περικαθίσας τὴν πόλιν, καὶ [m] χαράκωμα περὶ αὐτὴν πηξάμενος, ὑπορύσσειν ἐκέλευσε τοῖς στρατιώταις τὰ τείχη, καὶ καταβάλλειν αὐτά. μὴ δεξαμένων γὰρ αὐτὸν τῶν ἐν τῇ πόλει, χαλεπῶς πρὸς αὐτοὺς [n] διατεθείη.

η΄. Γύναιον δέ τι σῶφρον καὶ συνετὸν, [o] ἐπ᾽ ἐσχάταις ἤδη τὴν πατρίδα κειμένην θεασάμενον, ἀναβὰν ἐπὶ τὸ τεῖχος, προσκαλεῖται διὰ τῶν ὁπλιτῶν τὸν Ιώαβον. προσελθόντος δ᾽ ἤρξατο λέγειν, "ὡς ὁ "Θεὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀποδείξειεν, "ἵνα τοὺς πολεμίους [p] τοὺς Εβραίων ἐξαίρωσι καὶ πα-"ρέχωσιν αὐτοῖς εἰρήνην ἁπάντων. σὺ δὲ σπουδάζεις μη-"τρόπολιν Ισραηλιτῶν καταβαλεῖν καὶ πορθῆσαι, μη-"δὲν ἐξαμαρτοῦσαν". ὁ δ᾽ [q] ἵλεω μὲν εὔχεται τὸν Θεὸν [r] αὐτῷ διαμένειν· "[s] αὐτὸς δ᾽ οὕτως ἔχειν, εἶπεν, ὡς "μηδένα τοῦ λαοῦ φονεῦσαι, οὐχ ὅτι πόλιν ἐξελεῖν βούλε-"σθαι τηλικαύτην. λαβὼν μέντοι παρ᾽ αὐτῶν τὸν ἀντά-"ραντα τῷ βασιλεῖ πρὸς τιμωρίαν [t] Σαβαῖον υἱὸν τοῦ "Βοχορίου, παύσασθαι [v] τῆς πολιορκίας καὶ τὴν στρατιὰν "ἀπάξειν". ὡς δ᾽ ἤκουσεν ἡ γυνὴ [x] τὰ παρὰ τοῦ Ιωάβου, μικρὸν ἐπισχεῖν δεηθεῖσα· τὴν γὰρ κεφαλὴν εὐθέως αὐτῷ [y] ῥιφθήσεσθαι τοῦ πολεμίου. καταβαίνει πρὸς τοὺς πολίτας, καὶ "βούλεσθ᾽, εἶπουσα, κακοὶ κακῶς μετὰ "τέκνων ἀπολέσθαι καὶ γυναικῶν ὑπὲρ ἀνθρώπου πονηροῦ "καὶ μηδὲ τίς ἐστι γνωρίμου, καὶ τοῦτον ἔχειν ἀντὶ Δαυίδου "[z] τοσαῦτ᾽ εὐεργετήσαντος [a] ὑμᾶς βασιλέως, καὶ πρὸς δύ-"ναμιν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην ἀνταίρειν μίαν πόλιν"; πείθει, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντας τοῦ [b] Σαβαίου, ῥίψαι ταύτην εἰς τὸ Ιωάβου στράτευμα. τούτου γινομένου [c] σημάνας ἀνακλητικὸν ὁ τοῦ βασιλέως στρατηγὸς, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν. καὶ παραγινόμενος εἰς Ιεροσόλυμα, παντὸς ἀποδείκνυται πάλιν τοῦ λαοῦ στρατηγός. καθίστησι δὲ καὶ [d] Βαναίαν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων καὶ τῶν ἑξακοσίων, [e] Αδώραμον δ᾽ ἐποίησεν ἐπὶ τῶν φόρων, καὶ [f] Σαβάθην καὶ Αχίλαον ἐπὶ τῶν [g] ὑπομνηματογράφων· [h] Σουσὰν δὲ γραμματέα, Σάδωκον δὲ καὶ Αβιάθαρον ἀπέφηνεν ἱερεῖς.

autem imperatore Sabæum persequebatur, uno relicto apud cadaver: cui jusserat clamare ad exercitum, Amessam quidem juste peremptum esse, meritoque supplicio affectum, qui vero regi faverent Joabum, cui exercitus imperium dederat, fratremque ejus Abessæum sequi debere. Cum autem corpus *mortui* ad viam jaceret, totaque multitudo ad id confluerct, majorique, ut in vulgo fieri solet, admiratione tenerentur prope adstantes, custos *ei appositus* cum *corpus* inde tulisset, & in agrum procul à via asportasset, illic depositum veste operit. Quo facto omnes perrexerunt Joabum sequi. Illi vero, dum per totam regionem Israëliticam Sabæum persequitur, indicat quidam eum se recepisse in urbem munitam quæ Abelmachea vocabatur. Cum autem illuc se contulisset & exercitu urbem obsedisset, vallo etiam ei circumjecto, imperavit militibus ut muros ejus suffoderent & everterent. nam quod urbis istius cives eum *portis patentibus* non exceperant, valde eis irascebatur & succensebat.

Joabus Abelmacheam obsidet.
2 Regum, c. 20.

8. Verum muliercula quædam, proba simul & sapiens, cum patriam in extremum periculum adductam cerneret, conscensis mœnibus Joabum per milites ad colloquium evocat. Cumque *ille* accessisset, dicere exorsa est, "quod Deus reges & exercitus duces constituerit, ut Israëlitarum hostes *è finibus suis* amoverent, facerentque ut pacem cum omnibus colerent. Tu vero conaris primariam Israëlitarum urbem, quæ nihil deliquerit, expugnare & depopulari." Atque ille quidem Deum propitium sibi permanere precatur: "ipsum vero non ita se habere, dicebat, ut è populo quempiam perditum iret, nedum sibi in animo esse ut urbem adeo magnam excisam velit: sed, si ipsi ad supplicium dederetur Sabæus Bochoriæ filius, qui contra regem rebellaverat, ab obsidione discessurum & exercitum abducturum esse." Ubi Joabi verba acceperat mulier, ipsum obtestata ut paulisper à vi desisteret (fore enim *dicebat* ut caput perduellis de muro ipsi confestim projiceretur) ad cives descendit: & cum dixisset, "vultisne mali cum liberis & conjugibus male perire propter hominem improbum & plane ignotum; cumque pro Davide, cujus tanta in vos exstant beneficia, in regem habere, unamque urbem tam magno validoque exercitui resistere?" perficit, ut illi abscissum Sabæi caput ad Joabi milites projicerent. Tum *Joabus* regii exercitus dux, ubi receptui cecinerat, obsidionem solvit: & Hierosolyma reversus denuo copiis universis præficitur. Quin & rex Banajam præposuit satellitibus *regiis* & sexcentorum cohorti; voluitque ut Adoramus esset à tributis, & Sabathes & Achilaus à commentariis: atque Susam scribam constituit, & Sadocum & Abiatharum pontifices.

Mulieris prudentia urbi salutaris.

Sabæo caput abscissum.

Davidis officia.
2 Regum, c. 20.

e Δὲ τὸν στρατηγὸν] Δ᾽ αὐτὸν, ἐδίωκε *Hen.* & *Busb.*
f Πρὸς τῷ νεκρῷ·] Sic cum *MSS.* in *Editis* πρὸς τὸν νεκρόν.
g Κολαζόμενος,] Ita *Big.* & *Gen.* κολαζούσης *Bas. Samb.* & *Vat.* Illa καὶ μετ᾽ αἰτίας κολαζόμενος non agnoscit *Vet. Interpr.*
h Επ᾽ αὐτὸ συῤῥέοντος,] Επ᾽ αὐτῷ *Big. Samb.* & *Vat.* Mox aliud quiddam in suo codice habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *super eum confluerct, & cum quadam defuncti misericordia moraretur & Joabum sequi tardaret.*
i Προσιστάμενοι,] Ita in *iisdem MSS.* ἱστάμενοι in *Editis.*
k Ισραηλίτιδος χώρας] Ισραηλιτῶν *Big. Coll. Voss. Samb.* & *Vat.*
l Αβελμαχέα] Αβελμαχᾷ in nonnullis *MSS.* Videsis *Clericum* ad 2 *Sam.* c. 20. Αβὲλ πόλις τῆς Παλαιστίνης, νῦν Αβελᾶ ὠνομασμένη. *Theodoret.* ΕΡΩΤ. λθ΄.
m Χαράκωμα περὶ αὐτὴν] Χάρακας *Vat.* Χάρακα *Hen.* & *Busb.*
n Διατεθείη.] Forte διετέθειτο. COCC.
o Επ᾽ ἐσχάταις] Εν ἐσχάταις *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἐν ἐσχάτοις *Vat.*
p Τοὺς Εβραίων ἐξαίρωσι] Τῶν Εβραίων *Vat.*
q Ιλεω μὲν εὔχεται] Ιλεων *Big.* & *Samb.*
r Αὐτῷ διαμένειν·] Ita *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* αὐτῶν in *Editis*, *Aliisque.*
s Αὐτὸς δ᾽ οὕτως ἔχειν,] Αὐτὸς δ᾽ οὐχ᾽ οὕτως ἔχειν, εἶπεν, ὥστε τινα τοῦ λ. *Vat.*
t Σαβαῖον υἱὸν τοῦ Βοχορίου] *Coll. Big.* & *Voss.* Σουβὰν υἱὸν δὲ χοβορίου.
v Τῆς πολιορκίας] Τὴν πολιορκίαν *Vat.*
x Τὰ παρὰ τοῦ Ιωάβου,] Illud τὰ ex *Cod. Samb.* & *Coll. Voss.*
y Ριφθήσεσθαι] Ριφήσεσθαι τὴν τοῦ πολεμίου *Big. Samb.* & *Vat.*
z Τοσαῦτ᾽ εὐεργετήσαντος] Τοῦ τοσαῦτα *Big.* & *Samb.* τοῦ τὰ τοσαῦτα *Vat.*
a Υμᾶς βασιλέως,] Ημᾶς *Big.* & *Vat.*
b Σαβαίου.] *Coll. Big.* & *Voss.* ut passim Σουβᾶ.
c Σημάνας ἀνακλητικὸν] Σημάνας *Busb. Hen.* & *Vat.*
d Βαναίαν ὁ βασιλεὺς] Βανέαν *Big.* & *Samb.*
e Αδώραμον] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* Αδόραμον *Samb.* Αώραμον in *Editis.* Αδούραμον juxta *Epiphanium.*
f Σαβάθην] Ita in *Editis.* Σαφάθην καὶ Αχίλαον *Big.* & *Samb.* Σαβάκην καὶ Βαχιλὰν juxta plerosque *Epiphanii* libros. Ιωσαφατὸν υἱὸν Αχιλούθου *Vat.* forsan è *Sacro Volumine.*
g Υπομνηματογράφων·] Υπομνημάτων *Vat.*
h Σουσὰν δὲ] Σουβὰν *Big.* & *Samb.*

CAP.

CAP. XII.

Ut fame liberati erant Hebræi, cum Gabaonitis satisfactum esset pro cæsis civibus: & quæ res contra Palæstinos præclare gestæ erant à Davide virisque ejus fortibus.

Fames ob Sauli in Gabaonitas sævitiam. 2 Regum, c. 21.

POst hæc autem, fame regionem premente, Davides supplex à Deo petiit ut populi misereretur, & causam morbi ejusque remedium indicare vellet. Cumque prophetæ respondissent, "postulare Deum ut Gabaonitæ vindicarentur, quos "Saulus rex deceptos præter jus & fas interemerat, non servato juramento quod illis olim Jesus "imperator & senatus juraverat; at vero, si Gabaonitis pœnas pro cæsis civibus, quas ipsi voluerint exigere, permittat rex, se cum illis in gratiam rediturum & populum à calamitate liberaturum promittebat." Tum, ut hæc Deum requirere ex prophetis intellexerat, Gabaonitas ad se accersit, eosque interrogabat, quid sibi fieri vellent. Cum vero illi septem Sauli sobolis homines ad supplicium deposcerent, rex perquisitos eis tradidit, ita ut Memphibostho Jonathæ filio parceretur. Postquam vero viros acceperant Gabaonitæ, *illos* pro arbitrio pœnis mulctarunt. Quo facto Deus cœpit illico pluere, & terram ad fructuum productionem revocare liberatam ab ea quæ fuerat siccitate; rursusque rerum copia & abundantia affluit Hebræorum regio. Aliquanto autem post bello Palæstinos rex adoritur; & commisso prælio cum eos in fugam vertisset, *magno impetu* illos persequutus solus relictus est. Cumque jam defatigatus esset, forte ab uno ex hostibus conspectus est, nomine quidem Acmone, Araphæ vero filio. Et hic quidem erat de genere Gigantum. Lanceam autem gerens, cujus manubrium trecentos siclos pendebat, atque thoracem catenatum & gladium, *è fuga* conversus in eum irruit, quasi certus occidere hostium regem. nam præ lassitudine pæne fatiscebat. At Abessæus Joabi frater, qui derepente apparuit, regem quidem jacentem protexit, hostem vero *victum* interfecit. Ægre autem tulit populus, quod parum abfuerit quin rex *vitæ* discrimen adierit: eumque jurejurando obstrinxerunt principes, non iterum egressurum esse secum in prælium, ne, si ex fortitudine pugnandique ardore mali aliquid gravioris passus fuerit, omnia ab ipso manantia populo perirent & interciderent beneficia, non solum quæ ab eo jam acceperant, sed & quæ vitâ ipsius longius productâ porro accepturi essent.

Cum satisfactum esset Gabaonitis terra fame liberatur.

Cum Palæstinis tribus immanis staturæ pugnant totidem Israëlitæ. 2 Regum, c. 21.

2. Palæstinis autem *iterum* ad urbem Gazaram congregatis, rex, quamprimum hoc cognovit, exercitum in ipsos expedivit. At tunc quidem strenuissime dimicavit & laudem præclaram adeptus est Sobacchis Chettæus, unus ex iis quos fortissimos habuit Davides. nam eorum multos occidit qui se ex Gigantibus ortos esse gloriabantur, & propter fortitudinem magnifice de se sentiebant, effecitque ut Hebræi superiores *è pugna* discederent. Atque post cladem istam acceptam Palæstini bellum redintegrarunt: ac, misso in eos à Da-

ΚΕΦ. ιϐ΄.

Ὡς τοῦ λιμοῦ ἀπηλλάγησαν Ἑβραῖοι, τῶν Γαβαωνιτῶν δίκην λαβόντων ὑπὲρ τῶν ἀνῃρημένων· οἷά τε κατωρθώθησαν κατὰ τῶν Παλαιστίνων ὑπὸ τοῦ Δαυίδου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνδρείων.

ΜΕτὰ δὲ ταῦτα τῆς χώρας λιμῷ [i] φθειρομένης, ἱκέτευσε Δαυίδης τὸν Θεὸν ἐλεῆσαι τὸν λαὸν, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῷ καὶ τὴν ἴασιν φανερὰν ποιῆσαι τῆς νόσου. τῶν δὲ προφητῶν εἰπόντων, "βούλεσθαι τὸν Θεὸν ἐκδικίας " τυχεῖν τοὺς Γαβαωνίτας, οὓς Σαοῦλος ὁ βα"σιλεὺς ἀποκτείνας ἠσέβησεν ἐξαπατήσας, καὶ τοὺς ὅρ"κους αὐτοῖς οὓς ὁ στρατηγὸς Ἰησοῦς ὤμοσε καὶ ἡ γερου"σία μὴ φυλάξας· [k] ἐὰν τοίνυν δίκην ἣν αὐτοὶ θέ"λουσιν οἱ Γαβαωνῖται λαβεῖν ὑπὲρ τῶν ἀνῃρημένων, ταύ"την αὐτοῖς παράσχῃ, διαλλαγήσεσθαι καὶ τὸν ὄχλον "ἀπαλλάξειν τῶν κακῶν ἐπηγγέλλετο". ὡς οὖν ταῦτα παρὰ τῶν προφητῶν ἔμαθεν ἐπιζητεῖν τὸν Θεὸν, μεταπέμπεται τοὺς Γαβαωνίτας, καὶ τίνος βούλονται τυχεῖν, ἐπηρώτα. τῶν δ' ἐκ τοῦ γένους τοῦ Σαούλου παραλαβεῖν ἑπτὰ παῖδας ἀξιωσάντων πρὸς τιμωρίαν, ὁ βασιλεὺς ἀναζητήσας, παρέδωκεν αὐτοῖς, Μεμφιβόσθου φεισάμενος τοῦ Ἰωνάθου παιδός. παραλαβόντες δ' οἱ Γαβαωνῖται τοὺς ἄνδρας, ὡς ἐβούλοντο ἐκόλασαν. ἤρξατο δ' ὕειν παραχρῆμα ὁ Θεὸς, καὶ τὴν γῆν πρὸς γένεσιν καρπῶν ἀνακαλεῖν, ἀπολύσας τοῦ πρότερον αὐχμοῦ. καὶ πάλιν εὐθήνησεν ἡ τῶν Ἑβραίων χώρα. στρατεύεται δὲ [l] μετ' οὐ πολὺν χρόνον ὁ βασιλεὺς ἐπὶ Παλαιστίνους, καὶ συνάψας μάχην αὐτοῖς καὶ τρεψάμενος, ἐμονώθη διώκων. καὶ γενόμενος [m] ἔκλυτος ὤφθη ὑπό τινος τῶν πολεμίων, [n] Ακμωνος μὲν τοὔνομα, Αραφου δὲ παιδός. οὗτος ἦν μὲν καὶ ἀπόγονος τῶν γιγάντων. ἔχων δὲ καὶ ξυστὸν, οὗ [o] τὴν λαβὴν συνέλκειν σταθμὸν τριακοσίους σίκλους, καὶ θώρακα [p] ἁλυσιδωτὸν καὶ ῥομφαίαν, ὥρμησεν ἐπιστραφεὶς ὡς ἀποκτείνων τὸν τῶν πολεμίων βασιλέα. παρεῖτο γὰρ ὑπὸ τοῦ κόπου. ἐπιφανεὶς δ' ἐξαίφνης Αβεσσαῖος [q] ὁ Ἰωάβου ἀδελφὸς τὸν βασιλέα μὲν ὑπερήσπισε περιβὰς κείμενον, ἀπέκτεινε δὲ τὸν πολέμιον. ἤνεγκε δ' ἐπὶ τῷ παρ' ὀλίγον κινδυνεῦσαι τὸν βασιλέα χαλεπῶς τὸ πλῆθος. καὶ οἱ ἡγεμόνες ὥρκωσαν αὐτὸν μηκέτι εἰς μάχην ἀπαντῆσαι σὺν αὐτοῖς, μὴ, δι' ἀνδρείαν καὶ προθυμίαν παθών τι τῶν δεινῶν, στερήσῃ τὸν λαὸν τῶν δι' αὐτὸν ἀγαθῶν, ὅσα τε ἤδη παρέσχηκε, καὶ ὅσων ἔτι μεθέξουσι πολὺν βιώσαντος χρόνον.

β΄. Συνελθόντων [r] δὲ τῶν Παλαιστίνων εἰς [s] Γαζάραν πόλιν, ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἔπεμψεν ἐπ' αὐτοὺς στρατιάν. ἠρίστευσε δὲ τότε καὶ σφόδρα ηὐδοκίμησεν [t] Σοβακχὶς ὁ Χετταῖος, εἷς τῶν περὶ Δαυίδην ἀνδρειοτάτων. ἀπέκτεινε γὰρ πολλοὺς τῶν αὐχούντων προγόνους τοὺς Γίγαντας, καὶ μέγα ἐπ' ἀνδρείᾳ φρονούντων, αἴτιός τε τῆς νίκης τοῖς Ἑβραίοις ἐγένετο. καὶ μετ' ἐκείνην τὴν ἧτταν, πάλιν ἐπολέμησαν οἱ Παλαιστῖνοι. καὶ στρατιὰν ἐπ' αὐτοὺς Δαυίδου

i Φθειρομένης,] Διαφθειρομένης *Vat.*
k Ἐὰν τοίνυν δίκην] Εἰ τοίνυν *Vat.*
l Μετ' οὐ πολὺν χρόνον] Μετὰ πολὺν χρ. *Big. Samb.* & *Vat.*
m Ἔκλυτος ὤφθη] Ἔκλυτος Hesych. ἔνδοξος, τίμιος· melius itaque γενόμενος, ἔκλυτος ὤφθη ita verti debuit: *conspicuus factus*, nisi ἔκλυτος idem hic sit quod ἐκλελυμένος dissolutus, nempe dissolutum est, & hic interruptum; erat enim jam labore dissolutus *Rufinus*, omisit *Gelenius*. Ἀλωτ. lib. I. c. 19. §. 3. μεγέθει σωμάτων ἰσχυρῶν ἐκ τῶν ἄλλων. SPANH.
n Ακμωνος μὲν] Ἰεσβὶς μὲν τοὔνομα, Ραφᾶ δὲ παιδὸς *Vat.* ut puto ex LXXII. Juxta *Epiphanium*, Αχιμῶνος μ. τ. Ασαφάτου δὲ π.
o Τὴν λαβὴν συνέλκειν] Forte ἡ λαβὴ vel ὁλκὴ συνεῖλκε. COCC.
p Ἁλυσιδωτὸν] Lege ἁλυσιδωτόν. COCC.
q Ὁ Ἰωάβου ἀδελφὸς] Articulum inserui ex *Big. Samb.* & *Vat.*
r Δὲ τῶν Παλαιστίνων] Οὖν τῶν Π. *Vat.*
s Γαζάραν πόλιν,] *Al.* Γάζαραν & Γάζηραν. HUDS. Γάζηρ LXX. Γάζαν leg. Gelen. Γαζαρὰ tamen legitur inf. lib. VIII. c. 6. § 1. & lib. XII. c. XI. §. 2. ubi Ἀζώτου ὄρους, *Rufin.* Gazara. 1 Maccab. IX. 15. Ἀζώτου ὄρους· *Rufin. hic*: usque ad Gazaram, ut proinde legerit μέχρις Γαζάρας· cujus mentio hic fit. SPANH.
t Σοβακχὶς ὁ Χετταῖος,] Σοβάκχης *Big.* & *Samb.* Σοβοχαῖος *Vat.* mox Χουσαθαῖος pro Χετταῖος legendum censet *Schotanus*.

7 Ne

ἐκπέμψαντος, ἠρίστευσε [v] Νεφάνος ὁ συγγενὴς αὐτοῦ. μονομαχήσας γὰρ τῷ πάντων ἀνδρειοτάτῳ [x] τῶν Παλαιστίνων, ἀπέκτεινεν αὐτὸν, καὶ τοὺς ἄλλους εἰς φυγὴν ἔτρεψε· πολλοί τε αὐτῶν ἀπέθανον μαχόμενοι. διαλιπόντες δὲ ὀλίγον χρόνον, [y] ἐστρατοπέδευσαν [z] πρὸς τῇ πόλει τῶν ὅρων τῆς Ἑβραίων χώρας οὐκ ἄπωθεν. ἦν δὲ αὐτοῖς ἀνὴρ, τὸ μὲν ὕψος ἓξ πηχῶν· δακτύλους δὲ ἐν [a] ἑκατέρῳ τῶν βάσεων καὶ τῶν χειρῶν ἑνὶ πλειοτέρους εἶχε τῶν κατὰ φύσιν. ἐκ τῆς οὖν πεμφθείσης ἐπ' αὐτοὺς ὑπὸ Δαυίδου στρατιᾶς, τούτῳ [b] μονομαχήσας Ἰωνάθης ὁ [c] Σαμᾶ υἱὸς, ἀνεῖλέ τε αὐτόν· καὶ, τῆς ὅλης νίκης ῥοπὴ γενόμενος, δόξαν ἀριστείας ἀπηνέγκατο. καὶ οὗτος γὰρ ὁ Παλαιστῖνος ηὔχει τῶν Γιγάντων ἀπόγονος εἶναι. μετὰ δὲ ταύτην τὴν μάχην, οὐκ ἔτι τοῖς Ἰσραηλίταις ἐπολέμησαν.

γ'. Ἀπηλλαγμένος δὲ ἤδη πολέμων ὁ Δαυίδης καὶ κινδύνων, καὶ βαθείας [d] ἀπολαύων τὸ λοιπὸν εἰρήνης, ᾠδὰς εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὕμνους [e] συνετάξατο, μέτρου ποικίλου. τοὺς μὲν γὰρ [f] τριμέτρους, τοὺς δὲ πενταμέτρους ἐποίησεν. ὄργανά τε κατασκευάσας ἐδίδαξε πρὸς αὐτὰ τοὺς Λευίτας ὑμνεῖν τὸν Θεὸν, κατά τε τὴν τῶν καλουμένων Σαββάτων ἡμέραν, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἑορτάς. ἡ δὲ τῶν [g] ὀργάνων ἰδέα τοιαύτη τίς ἐστι τὸν τρόπον. ἡ μὲν [h] κινύρα, δέκα χορδαῖς ἐξημμένη, τύπτεται πλήκτρῳ· ἡ δὲ [i] νάβλα, δώδεκα φθόγγους ἔχουσα, τοῖς δακτύλοις κρούεται. κύμβαλά τε ἦν πλατέα καὶ μεγάλα χάλκεα. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν, ὥστε μὴ τελέως ἀγνοεῖν τὴν τῶν προειρημένων ὀργάνων φύσιν, ἀρκούντως λελέχθω.

δ'. Τῷ δὲ βασιλεῖ πάντες ἦσαν οἱ περὶ αὐτὸν ἀνδρεῖοι. τούτων δὲ οἱ διασημότατοι καὶ λαμπροὶ τὰς πράξεις ὀκτὼ καὶ τριάκοντα. ὧν πέντε μόνον διηγήσομαι τὰ ἔργα. φανερὰς γὰρ καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀρετὰς ἀρκέσουσιν οὗτοι ποιῆσαι. δυνατοὶ γὰρ ἦσαν οὗτοι καὶ [k] χώρας ὑπάγεσθαι καὶ μεγάλων ἐθνῶν κρατῆσαι. πρῶτος μὲν οὖν, [l] Ἰέσσαιμος υἱὸς [m] Ἀχεμαίου. ὃς πολλάκις εἰς τὴν παράταξιν ἐμπηδῶν τῶν πολεμίων, οὐ πρὶν [n] ἀνεπαύετο μαχόμενος, πρὶν [o] ἐννακοσίους αὐτῶν κατέβαλε. μετ' αὐτὸν ἦν Ἐλεάζαρος υἱὸς [p] Δωδείου, ὃς ἦν μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν [q] Ἀρασάμῳ. οὗτός ποτε, τῶν Ἰσραηλιτῶν καταπλαγέντων τὸ πλῆθος τῶν Παλαιστίνων καὶ φευγόντων, μόνος ἔμεινε· καὶ συμπεσὼν τοῖς πολεμίοις ἀπέκτεινεν αὐτῶν πολλοὺς, ὡς ὑπὸ τοῦ αἵματος προσκολληθῆναι τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ, καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἰδόντας τετραμμένους ὑπ' αὐτοῦ [r] τοὺς Παλαιστίνους, καταβάντας ἀπὸ τῶν ὀρέων, διώκειν, καὶ θαυμαστὴν καὶ διαβόητον τότε νίκην ἄρασθαι, τοῦ μὲν Ἐλεαζάρου κτείνοντος, ἑπομένου δὲ τοῦ πλήθους καὶ σκυλεύοντος τοὺς ἀναιρουμένους. τρίτος δὲ ἦν Ἰλοῦ μὲν υἱὸς, [s] Σεβὰς δὲ ὄνομα. καὶ οὗτος ἐν τοῖς πρὸς Παλαιστίνους ἀγῶσιν, εἰς τόπον Σιαγόνα λεγόμενον [t] αὐτῶν παραταξαμένων, ὡς οἱ

vide exercitu, strenue se gessit Nephanus ipsius cognatus. singulari enim certamine cum fortissimo Palæstinorum congressus, ipsum interemit, & reliquos terga dare coëgit: cum plurimi ipsorum in acie ceciderant. Nec longo post intervallo castra metati sunt ad urbem quæ non longe à finibus Hebræorum regionis distabat. Habebantque secum hominem sex quidem cubitos altum: cui vero in utroque pede & utraque manu digiti erant plures quam naturæ conveniret. Huic itaque Jonathas Samæ filius, ex exercitu contra illos à Davide misso *prodiens*, duello congreditur, ipsumque peremit: &, cum magnum momentum attulerit ad totam victoriam, præcellentis fortitudinis gloriam retulit. nam & Palæstinus iste se à Gigantibus prognatum esse jactabat. Post hanc autem pugnam tum demum Israëlitas bello lacessere desierunt *Palæstini*.

Hymni Davidis & musica instrumenta. 2 Regum. c. 22.

3. Jam vero Davides, bellis & periculis perfunctus, pacemque deinceps profundam agitans, odas in Deum hymnosque composuit, vario carminum genere. etenim tam versus trimetros adhibuit, quam pentametros. Et cum instrumenta *diversa* confecerat, Levitas docuit ad ea Dei laudes canere, non solum Sabbatorum, ut appellantur, die, sed & aliis festis solennibus. Ista autem instrumenta hujusmodi sunt specie. Cinyra quidem, decem intensa chordis, plectro percutitur: nabla vero, duodecim sonos habens, digitis pulsatur. Cymbala ad hæc ærea erant magna lataque. Atque de illis quidem hæc à nobis eatenus dicta sufficiant, ne prorsus ignorata esset instrumentorum istorum natura.

Quos habuerit Davides fortissimos. 2 Regum, c. 23.

4. Porro omnes, quos circa se habuit rex, spectatæ erant fortitudinis. Horum vero maxime illustres, magnæque ob res præclare gestas celebritatis octo præcipue & triginta erant. quorum quinque tantum ob egregia facinora commemorabo. ex illis etenim abunde perspectæ erunt cæterorum virtutes. nam isti adeo viribus pollebant, ut & regiones subigere & gentes magnas debellare potuerint. Et quidem primus *illorum* Jessæmus Achimæi filius. qui, non semel in hostium aciem se conjiciens, pugnandi finem prius non fecit, quam nongentos ex illis occidisset. Secundum hunc fuit Eleazarus filius Dodeiæ, qui cum rege erat apud Arasamum. Hic, cum aliquando Israëlitæ hostium multitudine consternati essent in fugam, unicus substitit: & cum hostibus congressus *tam* multos illorum cæcidit, ut cruore gladius ejus dextræ adhæserit; & Israëlitæ, ubi viderant Palæstinos ab ipso in fugam versos, descensu facto è montibus, eos persequerentur, & tunc mirandam plane celebremque victoriam reportarent, Eleazaro quidem stragem edente, multitudine vero *duntaxat* sequente & cæsos spoliante. Tertius autem erat Ili quidem filius, nomine vero Sebas. Et hic in quodam cum Palæstinis prælio, cum, in loco qui

v Νεφάνος ὁ συγγενὴς] Νεφὰν *Big.* & *Samb.* Ἐφὰν *Vat.* & *Epiphan.* adeo ut ex ἠρίστευσεν Ἐφὰν factum existimarem ἠρίστευσε Νεφάν.

x Τῶν Παλαιστίνων,] Τῶν omittit *Vat.*

y Ἐστρατοπέδευσαν] Ἐστράτευσαν *Vat.*

z Πρὸς τῇ πόλει] *Scaliger* πρὸς τῇ Γίττῃ πόλει, ut constat ex *S. Literis.* HUDS. Forte πρὸς τινι πόλει. COCC.

a Ἑκατέρῳ] Forte ἑκατέρᾳ. COCC.

b Μονομαχήσας Ἰωνάθης] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* μονομαχεῖ in *Editis.*

c Σαμᾶ υἱὸς,] Σουμὰ *Big.* & *Samb.* dein τοῦ ἀδελφοῦ adjiciunt *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* forsan è *S. Literis.* illa verba margini adscripta habet *Samb.* sed non agnoscit *Epiphan.*

d Ἀπολαύων τὸ λοιπὸν] Sic *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ἀπολαβὼν perperam in *reliquis.*

e Συνετάξατο,] Συνανετάξατο *Big.* & *Samb.*

f Τριμέτρους,] Vide *Annott.* ad hanc vocem alibi & *G. Vossium* de *Artis Poëticæ Natura* & *Constitut.* c. XIII. §. 2. & 5.

g Ὀργάνων ἰδέα] Sic *MSS.* in *Editis* ὀργάνων ἐστὶν ἰδέα τοιαύτη τις τὸν τρ.

h Κινύρα,] Ita cum *Samb.* & *Big.* κινύρα in *aliis*, minus recte, ut ostendit *Bochartus* in *Colon. Phœnic.* l. 2. c. 7.

i Νάβλα,] Conf. inf. lib. 8. c. 3. §. 8. SPANH.

k Χώρας ὑπάγεσθαι] Ita *Big.* & *Samb.* χώραν in *Editis*, *Aliisque.*

l Ἰέσσαιμος υἱὸς] Ita *Vat.* in *Editis*, *Aliisque* Ἰσσαιμος. Ἰέτεβος juxta *Epiphanium.*

m Ἀχεμαίου.] Ἀχεμμαίου *Big.* & *Samb.* Ἀχιμαίου *Epiphan.* Ἀχεμάου legit *Schotanus* in *Bibl. Hist. S. Tom.* 2. p. 680.

n Ἀνεπαύετο μαχόμενος,] Ἀνεπαύσατο *Big.*

o Ἐννακοσίους αὐτῶν] Ὀκτακοσίους solus *Vat.*

p Δωδείου,] Δώδου *Epiphan.*

q Ἀρασάμῳ.] Γερασάμῳ *Vat.* in *Epiphanii* codicibus varie, *Sarpha*, & *Sarcha* & *Respha.*

r Τοὺς Παλαιστίνους,] Illud τοὺς è *MSS.* ut & mox illa ἀπὸ τῶν ὀρέων. quæ etiam *Epiphanius* agnoscit.

s Σεβὰς δὲ ὄνομα.] Κησαβαῖος vel Κισαβαῖος in *MSS.* apud *Epiphanium* habemus *Semeas filius Eli.*

t Αὐτῶν παραταξαμένων,] Ita cum *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.* αὐτῷ in *reliquis.*

v Ἐδίω-

qui Maxilla dicitur, acies ex adverso constitissent, postquam Hebræi rursus copiis illorum perterriti fugere cœperant, solus instar exercitus & aciei constitit: & alios quidem illorum sternebat, alios vero, ipsius vim & impetum non sustinentes, sed in fugam se conjicientes, insectatus est. Atque has quidem res manibus pugnaque tres isti præclare gesserunt. Quo vero tempore, cum rex esset Hierosolymis, ex inopinato venit Palæstinorum exercitus bellum *ei* illaturus, Davides quidem in arcem ascendit, ut ante diximus, Dei oraculum de bello consulturus; castris vero hostium in ea valle positis quæ usque ad Bethleem urbem pertingit, viginti stadiis ab Hierosolymis distantem, Davides sociis dicebat, bonam aquam habemus in patria mea, maxime in puteo portæ vicino, *subinde* mirans, an quisquam eam inde sibi bibendam afferret, *quod* sane *se* malle, quam ut magnam opum vim *sibi* daret. tres isti viri, hisce auditis, è vestigio excurrerunt, &, cum per media hostium castra prorupissent, ad Bethleem venerunt; haustaque *de puteo* aqua rursus *eadem* per castra ad regem reversi sunt. * adeo ut Palæstini, eorum audacia animique fortitudine attoniti, quieverint, nihilque in ipsos ausi fuerint, etiamsi eos præ paucitate contempserant. Cum autem allata esset aqua, bibere noluit rex, † dicens, ipsam ad se periculo & sanguine hominum advectam esse, ideoque haud fas esse ut eam biberet. Deo autem inde libavit, eique pro virorum incolumitate gratias egit. Post hos fuit Abessæus Joabi frater. nam & hic una die DC. hostes interfecit. Quintus Banajas, genere sacerdos. à duobus enim fratribus, inter Moabitas illustribus, provocatus, strenuitate sua illos superavit. Ac rursus, cum vir genere Ægyptius, stupendæ magnitudinis, eum provocasset, inermis armatum & suo ipsius gladio percussum interemit. nam cum ipsi hastam extorsisset, & vivum adhuc & pugnantem spoliasset, suis ipsum armis confecit. Quin & hoc facinoribus ejus jam memoratis accenseri meruit, aut ut primum illorum, si magnanimitatis ratio habeatur, aut ut *illis* par. Deo enim *terris* nivem mittente, *forte* in puteum quendam lapsu cecidit leo. cumque *puteo* os angustum esset, illo nive occluso in manifesto erat vitæ periculo. Itaque de exitu & salute desperans rugire occœpit. At Banajas fera audita (tunc enim *illac* iter faciebat) atque eo, unde clamor, profectus, cum in puteum descendisset, repugnantem ictu baculi, quem in manibus gestabat, continuo occidit. Reliqui autem triginta tres etiam pari virtute præditi erant.

Vide pag. 371. §. 1.

Ἑβραῖοι πάλιν τὴν δύναμιν φοβηθέντες οὐκ ἔμειναν, ὑπέστη μόνος ὡς στράτευμα καὶ τάξις· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν κατέβαλεν, τοὺς δ' οὐ καρτερήσαντας αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν τὴν βίαν, ἀλλ' εἰς φυγὴν ἀποστραφέντας [v] ἐδίωξε. ταῦτα μὲν ἔργα χειρῶν καὶ μάχης οἱ τρεῖς ἐπεδείξαντο. καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐν [x] Ἱεροσολύμοις ὄντος τοῦ βασιλέως, ἐπῆλθεν [y] ἡ τῶν Παλαιστίνων δύναμις πολεμῆσαι, Δαυίδης μὲν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνῆλθεν, ὡς προειρήκαμεν, πευσόμενος τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ πολέμου· τῆς δὲ τῶν ἐχθρῶν παρεμβολῆς ἐν τῇ κοιλάδι κειμένης, ἣ μέχρι [z] πόλεως Βηθλεὲμ διατείνει, [a] σταδίους Ἱεροσολύμων ἀπεχούσης εἴκοσι, ὁ Δαυίδης τοῖς ἑταίροις, καλὸν ὕδωρ, εἶπεν, ἔχομεν ἐν τῇ πατρίδι μου, καὶ μάλιστα τὸ [b] πρὸς τῷ λάκκῳ τῷ πρὸς τῇ πύλῃ, θαυμάζων, εἴ τις ἐξ αὐτοῦ πιεῖν [c] αὐτὸ κομίσειε, μᾶλλον ἐθελήσειν, ἢ εἰ πολλὰ χρήματα [d] διδοίη. ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι, παραχρῆμα [e] ἐκδραμόντες, καὶ διὰ μέσου τοῦ τῶν πολεμίων ὁρμήσαντες στρατοπέδου, ἧκον εἰς Βηθλεέμ, καὶ, τοῦ ὕδατος ἀρυσάμενοι, πάλιν διὰ τῆς παρεμβολῆς ὑπέστρεψαν πρὸς τὸν βασιλέα, ὡς τοὺς Παλαιστίνους, καταπλαγέντας αὐτῶν τὸ θράσος καὶ τὴν εὐψυχίαν, ἠρεμῆσαι, [f] καὶ μηδὲν ἐπ' αὐτοὺς τολμῆσαι, καταφρονήσαντας τῆς ὀλιγότητος. κομισθέντος δὲ τοῦ ὕδατος οὐκ ἔπιεν ὁ βασιλεύς, κινδύνῳ καὶ αἵματι φήσας ἀνθρώπων αὐτὸ κεκομίσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μὴ προσήκειν [g] αὐτὸ πιεῖν. ἔσπεισε δὲ ἀπ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνδρῶν [h] ηὐχαρίστησεν αὐτῷ. μετὰ τούτους ἦν ὁ Ἰωάβου ἀδελφὸς Ἀβεσσαῖος. καὶ γὰρ οὗτος μιᾷ ἡμέρᾳ τῶν πολεμίων ἑξακοσίους ἀπέκτεινεν. πέμπτος Βαναίας, ὁ ἱερεὺς τῷ γένει. προκληθεὶς γὰρ ὑπὸ ἀδελφῶν διασήμων ἐν τῇ Μωαβίτιδι χώρᾳ κατ' ἀρετὴν ἐκράτησεν αὐτῶν. καὶ πάλιν αὐτὸν ἀνδρὸς Αἰγυπτίου τὸ γένος, θαυμαστοῦ τὸ μέγεθος, προκαλεσαμένου, γυμνὸς [i] ὡπλισμένον, τῷ δόρατί τε ἐκείνου βαλὼν, ἀπέκτεινε. περιελόμενος γὰρ [k] αὐτὸν ἄκοντα, καὶ ζῶντα ἔτι καὶ μαχόμενον σκυλεύσας, τοῖς ἰδίοις αὐτὸν ὅπλοις διεχρήσατο. προσαριθμήσαι δ' ἄν τις αὐτοῦ καὶ τοῦτο ταῖς προειρημέναις πράξεσιν, ἢ ὡς [l] πρῶτον αὐτῶν κατ' εὐψυχίαν, ἢ ὡς ὅμοιον. νίφοντος γὰρ τοῦ Θεοῦ, λέων εἴς τινα λάκκον ὀλισθὼν ἐνέπεσε. στενοῦ δ' ὄντος τοῦ στομίου, δῆλος ἦν ἀφανὴς ἐσόμενος, ἐμφραγέντος αὐτοῦ τῇ χιόνι. πόρον οὖν οὐδένα βλέπων ἐξόδου καὶ σωτηρίας, ἐβρυχᾶτο. τοῦ δὲ θηρὸς ἀκούσας ὁ [m] Βαναίας, ὥδευε γὰρ τότε, καὶ πρὸς τὴν βοὴν ἐλθὼν [n] καταβὰς εἰς τὸ στόμιον, πλήξας αὐτὸν μαχόμενον τῷ μετὰ χεῖρας ξύλῳ, παραχρῆμα ἀπέκτεινε. καὶ οἱ λοιποὶ δὲ τριάκοντα [o] τρεῖς, τοιοῦτοι τὰς ἀρετὰς ὑπῆρχον.

v Ἐδίωξε.] Ἐδίωκε *Big.* & *Samb.*

x Ἱεροσολύμοις ὄντος τοῦ βασιλέως,] Vide 2 *Regum*, c. 23. v. 13. & *Schotanum* in *Bibl. Hist. S.* Tom. II. p. 681. ut & *Cedrenum*, p. 86. & *Glycam*, p. 180.

y Ἡ τῶν Παλαιστίνων δύναμις πολεμῆσαι, Δαυίδης μὲν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνῆλθεν,] Hæc omnia absunt in *Coll. Big.* & *Voss.*

z Πόλεως Βηθλεὲμ διατείνει,] Βεθλεέμων πόλεως *Big.* (& *Coll. Voss.*) Βεθλεέμης πόλεως *Vat.*

a Σταδίους Ἱεροσολύμων ἀπεχούσης εἴκοσι,] At Bethleemum longius aberat, 6. videlicet miliaria Romana Hierosolymis. REL.

b Πρὸς τῷ λάκκῳ] Ἐν τῷ λάκκῳ *Samb.* (*Coll. Voss.*) *Vat. Busb.* & *Hen.*

c Αὐτὸ κομίσειε,] Αὐτῷ *Busb.* & *Hen.*

d Διδοίη.] Δοίη *Big. Samb.* & *Vat.*

e Ἐκδραμόντες,] Εἰσδραμόντες *Vat.*

* *Adeo ut Palæstini*,] Ita ut Pal. eorum fiduciam & magnanimitatem obstupescentes, quia sic pauci eos contemnerent, à dimicatione cessarent, *Epiphan.* Attonitis audacia tanta barbaris, nec ausis paucitatem eorum contemnere, *Gelen.*

f Καὶ μηδὲν] Vid. Lib. de Maccab. §. 3.

† *Dicens, ipsam ad se periculo & sanguine hominum advectam esse*,] Dicens se nolle hominum sanguinem bibere, qui aquam vitæ suæ periculo petierunt, *in S. Literis.*

g Αὐτὸ πιεῖν.] Αὐτῷ *Samb.*

h Ηὐχαρίστησεν αὐτῷ.] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* εὐχαριστήσας.

i Ὡπλισμένον,] Sic *Vat.* & *Vet. Interp.* ὡπλισμένον τῷ δόρατι, τὸ ἐκείνου λαβὼν ἀπ. in *Editis.* ὡπλισμένον, δόρατί τε τῷ ἐκ. λ. ἀπ. *Big.* & *Samb.*

k Αὐτὸν ἄκοντα,] Αὐτοῦ τὸν ἄκοντα *Big. Samb.* & *Vat.*

l Πρῶτον αὐτῶν] Sic *Vat.* &, ut puto, *Vet. Interpr.* αὐτοῖς in *reliquis.*

m Βαναίας,] Βανέας passim *Big.* & *Samb.* ut & LXXII.

n Καταβὰς] Καὶ καταβὰς *Vat.*

o Τρεῖς,] Τρεῖς abest *Big. Samb.* & *Vat.* agnoscit tamen *Epiphan.* & quidem recte.

ΚΕΦ. ιγ΄.

Ὅτι Δαυίδου ἀριθμήσαντος, ὁ λαὸς τὴν τιμωρίαν ἀνεδέξατο· καὶ ὡς αὐτὴν ὁ θεῖος ἐκώλυσεν ἔλεος.

Ὁ Δὲ βασιλεὺς Δαυίδης [p] βουλόμενος γνῶναι πόσαι μυριάδες εἰσὶ τοῦ λαοῦ, τῶν [q] Μωϋσέως ἐντολῶν ἐκλαθόμενος, [r] ὃς προεῖπεν, ἐὰν ἐξαριθμηθῇ τὸ πλῆθος, ὑπὲρ ἑκάστης κεφαλῆς αὐτοῦ τῷ Θεῷ [s] τελέσειν ἡμίσικλον, προσέταξεν Ἰωάβῳ τῷ στρατηγῷ, πορευθέντι πάντα [t] τὸν ὄχλον ἐξαριθμῆσαι. τοῦ δ' οὐκ ἀναγκαῖον [v] εἶναι φήσαντος τοῦτο ποιήσειν, οὐκ ἐπείσθη· προσέταξε δὲ μηδὲν [x] μελλήσαντα, βαδίζειν ἐπὶ τὴν ἐξαρίθμησιν τῶν Ἑβραίων. Ἰώαβος δὲ, τοὺς ἄρχοντας τῶν φυλῶν παραλαβὼν καὶ γραμματεῖς, ἐπιὼν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν χώραν, καὶ τὸ πλῆθος ὅσον ἐστὶ καταvοήσας, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν βασιλέα, μετὰ μῆνας ἐννέα καὶ ἡμέρας εἴκοσι, καὶ τὸν ἀριθμὸν [y] ἀπέδωκε τῷ βασιλεῖ τοῦ λαοῦ χωρὶς τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς, ἐξαριθμῆσαι γὰρ αὐτὴν οὐκ ἔφθασεν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν Λευιτῶν φυλήν. [z] μετενόησε γὰρ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν Θεὸν [a] ἁμαρτών. ἦν δὲ τῶν ἄλλων Ἰσραηλιτῶν ἀριθμὸς ἐνενήκοντα μυριάδες, ὅπλα βαστάζειν καὶ στρατεύεσθαι δυναμένων· ἡ δὲ Ἰούδα φυλὴ καθ' ἑαυτὴν [b] τεσσαράκοντα μυριάδες ἦσαν.

β΄. Τῶν δὲ προφητῶν δηλωσάντων [c] τῷ Δαυίδῃ ὅτι δι' ὀργῆς ἐστιν αὐτῷ ὁ Θεὸς, ἱκετεύειν ἤρξατο καὶ παρακαλεῖν εὐμενῆ γίνεσθαι καὶ συγγινώσκειν ἡμαρτηκότι. Γάδον δὲ τὸν προφήτην ἔπεμψεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν, τρεῖς αἱρέσεις κομίζοντα, ὅπως ἐκλέξηται τούτων ἣν ἂν δοκιμάσῃ· πότερον θέλει λιμὸν γενέσθαι κατὰ τὴν χώραν ἐπὶ [d] ἔτη ἑπτὰ, ἢ τρεῖς μῆνας [e] πολεμίσας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἡττηθῆναι, ἢ [f] λοιμὸν ἐνσκῆψαι καὶ νόσον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τοῖς Ἑβραίοις. ὁ δ' εἰς ἀμήχανον ἐκλογὴν μεγάλων κακῶν ἐμπεσὼν [g] ἐλυπεῖτο, καὶ σφόδρα ἦν συγκεχυμένος. τοῦ δὲ προφήτου, τοῦτο δεῖν ἐξ ἀνάγκης γενέσθαι, φήσαντος, καὶ [h] κελεύσαντος ἀποκρίνασθαι ταχέως, ἵνα ἀπαγγείλῃ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ τῷ Θεῷ· λογισάμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς εἰ λιμὸν αἰτήσειεν [i] ἔδοξε τοῦτο πεποιηκέναι τοῖς ἄλλοις, αὐτῷ [k] μὲν ἀφόβως, ὅτι πολὺν αὐτὸς ἐγκεκλεισμένον ἔχοι σῖτον, ἐκείνοις δὲ βλαβερῶς, ἂν δέ γε ἕληται τοὺς τρεῖς μῆνας [l] νικωμένοις αὐτοῖς, ὅτι τοὺς ἀνδρειοτάτους [m] ἔχων περὶ αὐτὸν καὶ φρούρια, [n] καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν φοβούμενος, εἵλετο τὸν πόλεμον, [o] ᾐτήσατο τὸ πάθος κοινὸν καὶ βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἀρχομένοις, ἐν ᾧ τὸ δέος ἴσον ἁπάντων γίνεται, προειπὼν ὅτι πολὺ κρεῖττον εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ χεῖρας ἐμπεσεῖν ἢ τὰς τῶν πολεμίων.

γ΄. Ταῦτ' ἀκούσας ὁ προφήτης, [p] ἀπήγγελλε τῷ Θεῷ.

CAP. XIII.

Quod populus, cum eum numerasset Davides, luit supplicium: atque ut illud divina cobibuit misericordia.

CÆterum cum Davidi regi in animo esset cognoscere quot myriadibus constaret populus, immemor mandatorum Moysis, qui prædixerat, ut, si populus numeraretur, in singula ejus capita sicli semissis Deo offerri deberet, Joabo copiarum duci imperavit, ut regionem obiret & multitudinis universæ censum ageret. Illo vero dicente, nihil necesse esse ut hoc faceret, regi non persuadetur; sed jussit ut omni absque mora proficisceretur ad Hebræos recensendos. Joabus autem assumptis *ad hoc negotium* principibus tribuum & scribis, cum Israëlitarum terram perlustrasset, & quanta fuit *illorum* multitudo computasset, post menses novem & dies viginti Hierosolyma reversus est ad regem, eique numerum *recensiti* populi retulit, absque tribu Benjamitica: nam eam nondum ad censum vocaverat, nedum tribum Leviticam. quippe regem, ut qui in Deum deliquerit, facti pœnituit. Erat autem Israëlitarum numerus nongenta millia *hominum* qui arma ferre & militiæ nomen dare poterant: Judæ vero tribus seorsim quadraginta millia conficiebat.

Populum numerari jubet Davides. 2 Regum, c. 24. & 1 Paral. c. 21.

2. Deinde cum Davidi declarassent vates, Deum ipsi periratum esse, supplex orare cœpit & obsecrare, ut propitius fieret sibique noxam ignosceret. Tum Deus ad ipsum misit Gadum vatem, qui tres optiones ad eum deferret; ut harum unam eligeret quam maxime omnium probaret; an velit suis in finibus septem annos fame laborare, an dum bellum gereret tres menses hostibus cedere, an Hebræos pestilentiæ morbo grassante tribus diebus cum eo conflictari. Ille vero, quod inter mala adeo gravia difficilis esset electio, *animi* discruciabatur, atque valde confusus erat. At cum vates dixisset, necesse esse ut hoc fieret, jussissetque statim responsum dare, ut optionem ab eo factam Deo renunciaret: rex, secum reputans, quod, si famem optaret, contra alios *hoc* facere videretur, dum ipse quidem extra metum esset, ut qui multum frumenti reconditum haberet, illi vero pessime acciperentur; sin autem per tres menses ipsos debellari eligeret, quod à viris fortissimis stiparetur, & loca ei essent præsidiis munita, propterea nihil timentem bellum elegisse *diceretur*; malum infligi voluit regibus cum subditis commune, unde par metus omnibus incutitur, præfatus melius esse in Dei quam hostium manus incidere.

Pestem præ ceteris malis eligit Davides. 2 Regum, c. 24. & 1 Paral. c. 21.

3. Ista cum vates accepisset, ea Deo nunciatum ivit.

Pestis sævit in Israëlitas. 2 Regum, c. 24. & 1 Paral. c. 21.

p Βουλόμενος γνῶναι] Βουληθεὶς *Hen.* & *Busb.*

q Μωϋσέως] *Sc.* mandatorum, quæ per Moysen dederat Deus, oblitus; *Exod.* c. 30. v. 12. Vide *Schotanum* in *Bibl. Hist. S. Tom.* 2. p. 740. Τῆς Μωϋσέως ἐντολῆς legisse videtur *Vetus Interpr.*

r Ὃς προεῖπεν,] Εἰπόντος ἐὰν *Hen.* & *Busb.*

s Τελέσειν ἡμίσικλον,] Τελέσειεν juxta *Epiphanium*, atque ita expresse legit *Cedrenus* (p. 69.) ex ipso *Josepho*.

t Τὸν ὄχλον ἐξαριθμῆσαι.] Τὸν στρατὸν in suo codice habuisse videtur *Epiphan.*

v Εἶναι φήσαντος] Εἶναι deest *Vat.*

x Μελλήσαντα,] Μελήσαντα *Big.* & *Samb.* μελήσαντα *Vat.* nec μελλήσαντα nec μελήσαντα agnoscit *Epiphan.* qui vertit, *sed jussit numerum Hebræorum insigniter adimpleri.*

y Ἀπέδωκε τῷ βασιλεῖ] Ἐπέδωκε *Big. Samb.* & *Vat.*

z Μετενόησε γὰρ] Aut verba pluscula in suo codice habuit *Epiphanius*, aut, quod raro ab illo factum, de ingenio addidit: nam vertit, *pœnituit autem Davidem quod dinumerasset populum, eo quod deliquisset in Deum.*

a Ἁμαρτών.] Ἁμαρτῶν solus *Samb.*

b Τεσσαράκοντα μυριάδες ἦσαν] Judæis centum millia detraxit, & Israëlitis addidit. *Schotanus* in *Bibl. Hist. S. Tom.* 2. p. 741. τέσσαρες χιλιάδες *Epiphan.*

c Τῷ Δαυίδῃ] Τῷ deest *Vat.* ut & mox ὁ Θεός.

d Ἔτη ἑπτὰ,] Ita in *S. Literis* juxta *textum Hebr.* in 2 *Sam.* c. 24. at τρία ἔτη LXXII. ut & tam in *textu Hebr.* quam *Gr.* 2 *Paralip.* c. 21. Videsis *Bochartum* in *Hieroz.* Part. 1. L. 2. c. 28.

e Πολεμίσας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν] Ita cum *Big.* & *Samb.* & non πολεμήσας cum *Editis*: quod illud usitatius sit in prosa quam hoc.

f Λοιμὸν ἐνσκῆψαι] Sup. lib. IV. c. 6. §. 12. λοιμῷ ταύτην ἐνσκήψαντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ τὴν νόσον· Ἐνσκῆψαι apposite usus hac voce de Peste à Deo immittenda; sic Æschylus Pers. v. 717. λοιμοῦ τις ἦλθε σκηπτὸς· & Sophocl. Oedip. Tyr. v. 27. -- ὁ δὲ πυρφόρος θεὸς σκήψας ἐλαύνει λοιμὸς ἔχθιστος πόλιν SPANH.

g Ἐλυπεῖτο,] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ἐλιπεῖτο in reliquis.

h Κελεύσαντος ἀποκρίνασθαι] Κελεύοντος *Vat.*

i Ἔδοξε τοῦτο] Δόξειε *Big.* (*Coll. Voss*) *Samb.* & *Vat.*

k Μὲν ἀφόβως,] Μέντοι *Vat.*

l Νικωμένοις αὐτοῖς,] *Coll. Voss.* & *Big.* νικωμένους αὐτός.

m Ἔχων περὶ αὐτὸν] Ita cum *Vat.* & *Vet. Interpr.* in reliquis ἔχοι.

n Καὶ διὰ τοῦτο] Καὶ ὡς διὰ τοῦτο *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

o Ἠτήσατο τὸ πάθος] Ἠτήσατο πάθος *Big.* & *Samb.*

p Ἀπήγγελλε τῷ Θεῷ.] Ἀπήγγειλε *Samb.* (*Cocc.*) *Busb.* & *Hen.*

q Αἱρεῖ-

ivit. Tum ille pestem & interitum immisit Hebræis. Uno autem modo non obierunt: neque ita ut facile fuerit morbum cognoscere. Sed malum quidem unum erat; ipsos vero ex innumeris causis & occasionibus, cum nihil consilii capere poterant, abripiebat. Alius enim super alium interibat, & ægritudo clam ingruens mortem quam ocyssime afferebat. aliis quidem derepente cum gravissimis doloribus & acerbo cruciatu animam efflantibus: nonnullis vero iis quæ passi sunt maceratis, & ne ad sepulturam quidem relictis, sed ipso morbo plane consumptis. alii rursus subito tenebris ob oculos obortis præfocati ejulabant; nonnullique, domesticorum alicui justa solventes, sepultura nondum absoluta moriebantur. Peste autem mane exorsa & usque ad prandii tempus grassante, absumpta sunt *hominum* septuaginta millia. Jamque angelus manum suam in Hierosolyma intendit, ut ea etiam eodem malo multaret. At rex saccum indutus humi jacebat, Deum obsecrans oransque ut pestem sedaret, & jam mortuis contentus de cætero quiesceret. Oculis autem in aërem sublatis, conspectoque angelo qui Hierosolyma *sublimis* ferebatur gladio etiam evaginato, ad Deum exclamabat, "se utpote pastorem dignum esse supplicio, greges vero servari *meruisse*, ut qui nihil *mali* commiserint:" supplexque poscebat ut ira in ipsum domumque ipsius patriam universam sæviret, populoque parceret.

Sedatur pœnitentiam agente Davide. 2 Regum, c. 24. & 1 Paral. c. 21.

Davides, jubente Deo, aram exstruit in area Oronnæ. 2 Reg. c. 24. & 1 Paral. c. 21.

4. Tum Deus, precibus *istis* exauditis luem compescuit: ac, misso ad eum Gado vate ei præcepit ut confestim ascenderet in aream Oronnæ Jebusæi, araque constructa illic Deo sacrificia perageret. Davides autem hoc audito quod mandatum erat non neglexit, sed illico ad locum sibi condictum properabat. At Oronnas, in frumento triturando occupatus, ut vidit regem cum filiis *suis* omnibus versus se tendentem, ad ipsum accurrebat. Erat autem genere quidem Jebusæus, Davidis vero præcipuus amicus: quapropter nihil mali adversus illum admisit, cum urbem evertebat, ut paulo ante indicavimus. Porro Oronna percontante, cur ad servum dominus accederet, respondebat, ad emendam ex eo aream, ut in ea altare Deo exstrueret, & sacra faceret. At ille, & aream & aratra & boves in holocaustum se ei largiri, dicebat, Deumque precari lubenti animo ut sacrificium acciperet. Rex vero ajebat se illum simplicitatis ergo & magnanimitatis diligere, illumque à se gratiam iniisse: illum autem obsecrabat ut *certo* pretio ista omnia sibi addiceret, haud enim fas esse gratuitas hostias immolare. Cum vero Oronnas dixisset se facturum esse quicquid *ille* vellet, quinquaginta siclis aream ab illo emit *rex*, araque exstructa rem divinam fecit & solida cremavit sacrificia, & victimas pacificas obtulit. unde placatus est Deus, iterumque propitius factus.

Ubi olim Isacus aræ erat admotus, & ubi postea conditum est Templum.

Contigit autem ut hic locus esset in quem Abramus olim filium suum Isacum adduxit, ut eo solidum faceret sacrificium, &, cum ad puerum ju-

ὁ δὲ τὸν λοιμὸν καὶ τὴν φθορὰν ἔπεμψε τοῖς Ἑβραίοις. ἀπέθνησκον δ' οὐ μονοτρόπως· οὐδ' ὥστε ῥᾴδιον κατανοῆσαι γενέσθαι τὴν νόσον. ἀλλὰ τὸ μὲν κακὸν ἓν ἦν, μυρίαις δ' αὐτοὺς αἰτίαις καὶ προφάσεσιν οὐδ' ἐπινοῆσαι δυναμένους ἀνήρπαζεν. ἄλλος γὰρ ἐπ' ἄλλῳ διεφθείρετο, καὶ λανθάνον ἐπερχόμενον τὸ δεινὸν ὀξεῖαν τὴν τελευτὴν ἐπέφερε. τῶν μὲν αἰφνιδίως μετ' ἀλγημάτων σφοδρῶν καὶ πικρᾶς ὀδύνης τὴν ψυχὴν ἀφιέντων· ἐνίων δὲ καὶ μαραινομένων τοῖς παθήμασι, καὶ μηδ' εἰς κηδείαν ὑπολειπομένων, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ κάμνειν εἰς τὸ παντελὲς δαπανωμένων. οἱ δ' [q] αἰφνίδιον σκότους αὐτοῖς τὰς ὄψεις ὑποδραμόντος περιπνιγεῖς [r] ἀπῴμωζον· ἔνιοι δέ, τῶν οἰκείων τινὰ κηδεύοντες, [s] ἐναπέθνησκον ἀτελεῖ τῇ ταφῇ. ἀπώλοντο δέ, δεξαμένης ἕωθεν τῆς λοιμικῆς νόσου φθείρειν αὐτοὺς ἕως [t] ὥρας ἀρίστου, [v] μυριάδες ἑπτά. ἐξέτεινε δὲ ὁ ἄγγελος τὴν χεῖρα [x] ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, τὸ δεινὸν κἀκεῖσε πέμπων. ὁ δὲ βασιλεὺς σάκκον [y] ἐνδεδυμένος ἔκειτο κατὰ τῆς γῆς, ἱκετεύων τὸν Θεὸν καὶ δεόμενος ἤδη λωφῆσαι, καὶ τοῖς ἀπολωλόσιν ἀρκεσθέντα παύσασθαι. ἀναβλέψας δ' εἰς τὸν ἀέρα ὁ βασιλεύς, καὶ θεασάμενος τὸν ἄγγελον δι' αὐτοῦ φερόμενον ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ μάχαιραν ἐσπασμένον, εἶπε πρὸς τὸν Θεόν· "ὡς αὐτὸς εἴη δίκαιος κολασθῆναι ὁ ποιμήν, τὰ δὲ ποίμνια σώζεσθαι, μηδὲν ἐξαμαρτόντα". καὶ ἠντιβόλει τὴν ὀργὴν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν γενεὰν αὐτοῦ πᾶσαν ἀποσκήπτειν, φείδεσθαι δὲ τοῦ λαοῦ.

δ'. Κατακούσας δὲ ὁ Θεὸς τῆς [z] ἱκεσίας, ἔπαυσε τὸν λοιμόν· καὶ πέμψας Γάδον τὸν προφήτην, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀναβῆναι παραχρῆμα εἰς [a] τὴν ἅλω τοῦ Ἰεβουσαίου [b] Ὀρόννα, καὶ οἰκοδομήσαντα βωμὸν ἐκεῖ τῷ Θεῷ [c] θυσίας ἐπιτελέσαι. Δαυίδης δ' ἀκούσας οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλ' εὐθὺς [d] ἔσπευδεν ἐπὶ τὸν [e] παρηγγελμένον αὐτῷ τόπον. [f] Ὀρόννας δὲ τὸν σῖτον ἀλοῶν, ἐπεὶ τὸν βασιλέα προσιόντα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ πάντας ἐθεάσατο, προσέδραμεν αὐτῷ καὶ προσεκύνησεν. ἦν δὲ τὸ μὲν γένος Ἰεβουσαῖος, φίλος δ' ἐν τοῖς μάλιστα Δαυίδου· [g] καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸν οὐδὲν εἰργάσατο δεινόν, ὅτε τὴν πόλιν κατεστρέψατο, ὡς μικρὸν ἔμπροσθεν ἐδηλώσαμεν. τοῦ δὲ Ὀρόννα πυνθανομένου τί [h] παρείη πρὸς τὸν δοῦλον ὁ δεσπότης, εἶπεν, ὠνήσασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἅλω, ὅπως βωμὸν ἐν αὐτῇ κατασκευάσῃ τῷ [i] Θεῷ, καὶ ποιήσῃ θυσίαν. ὁ δέ, καὶ τὴν ἅλω, [k] εἶπε, καὶ τὰ ἄροτρα καὶ τοὺς βόας εἰς ὁλοκαύτωσιν χαρίζεσθαι, καὶ τὸν Θεὸν ἡδέως εὔχεσθαι τὴν θυσίαν [l] προέσθαι. ὁ δὲ βασιλεύς, ἀγαπᾶν μὲν αὐτὸν τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς μεγαλοψυχίας, ἔλεγε, καὶ δέχεσθαι τὴν χάριν· τιμὴν δ' αὐτὸν ἠξίου λαμβάνειν πάντων. οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον προῖκα θυσίαν ἐπιτελεῖν. τοῦ δὲ Ὀρόννα φήσαντος ποιεῖν ὅ, τι βούλεται, πεντήκοντα σίκλων ὠνεῖται παρ' αὐτοῦ τὴν ἅλω· καὶ, οἰκοδομήσας τὸν βωμόν, ἱερούργησε καὶ ὠλοκαύτωσε, καὶ θυσίας ἀνήνεγκεν εἰρηνικάς. καταπραΰνεται δὲ τούτοις τὸ θεῖον, καὶ πάλιν εὐμενὲς γίνεται. συνέβη δ' εἰς ἐκεῖνον ἀγαγεῖν τὸν τόπον Ἄβραμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἴσακον ὥστε ὁλοκαυτῶσαι, καὶ μέλλοντος ἀποσφάττεσθαι τοῦ παιδὸς κριὸν ἐξαίφνης ἀναφανῆναι

q Αἰφνίδιον σκότους] Αἰφνιδίου juxta *Epiphan.*

r Ἀπῴμωζον·] Ita *Big.* in *cæteris* ἀπῴμωζον.

s Ἐναπέθνησκον] Hoc ipso verbo utitur *Thucydides* in descriptione pestis Atheniensis. ἐπαπέθνησκον habent *Big. Samb.* & *Vat.*

t Ὥρας ἀρίστου,] Ita & LXXII. inter *sex horas* coërcet *Theodoret.* in 2 *Regum*, ΕΡΩΤ. μγ'. Vide *Bochartum* in *Hieroz.* Part. 1. L. 2. c. 38. *Schotanum* in *Bibl. Hist.* Tom. 2. p. 743. & *J. Clericum* ad 2 *Sam.* c. 24.

v Μυριάδες ἑπτά.] Χιλιάδες ἑβδομήκοντα apud *Cedrenum.*

x Ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα,] Καὶ ἐπὶ τὰ *Vat.*

y Ἐνδεδυμένος ἔκειτο] Ἐνδυσάμενος ἔκειτο κατὰ γῆς solus *Vat.*

z Ἱκεσίας,] Ita cum omnibus *MSS.* ἱκετείας in *Editis.*

a Τὴν ἅλω τοῦ Ἰεβουσαίου] Conf. sup. cap. 3. §. 3. SPANH.

b Ὀρόννα.] Alibi (in *Annott.* ad p. 371. §. 3.) Ὀρφόνα. At *Bochartus* (in *Hieroz.* Part. 1. Lib. 2. c. 38.) malit hic Ὀρόνα & illic Ὀρόννα rescribere. Ὀρνᾶ *Vat. Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & LXXII. Ὀρνιᾶ *Hen.* & *Busb.* in *Epiphanii* codicibus varie, Oronna, *Orpha*, *Orna* & *Orphni.* Vide *Annott.* ad p. 371. §. 3.

c Θυσίας ἐπιτελέσαι.] Θυσίαν *Vat.*

d Ἔσπευδεν] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* ἔσπεισε libavit in suo codice habuit *Epiphanius.* facili errore pro ἔσπευσε vel ἔσπευδεν. in *Editis*, *Aliisque* ἔπεμψεν.

e Παρηγγελμένον] Sic *Samb.* (*Cocc.*) & *Vat.* in *reliquis* παραγγελμένον.

f Ὀρόννας] Eo modo *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* in *cæteris* Ὀρόννα.

g Καὶ διὰ] Ea de re sup. cap. 3. § 3. SPANH.

h Παρείη πρὸς τὸν δοῦλον] Παρείη *Big.* & *Samb.* παρήκοι *Hen.* & *Busb.*

i Θεῷ,] Ita in omnibus *MSS.* & in aliquot *Epiphanii* libris. in *cæteris* & in *Editis Gr.* κυρίῳ.

k Εἶπε,] Εἶπεν αὐτῷ *Vat.*

l Προέσθ.] Προσήσεσθαι *Samb.* (προσίεσθαι *Coll. Voss.*) προσήσασθαι *Big.*

m Exer

νῆναι παρεστῶτα τῷ βωμῷ, ὃν καὶ κατέθυσεν ὁ Ἀβραμος ἀντὶ τοῦ παιδὸς, ὡς προειρήκαμεν. ὁρῶν δ' ὁ βασιλεὺς Δαυίδης, τῆς εὐχῆς αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἐπήκοον γεγενημένον, καὶ τὴν θυσίαν ἡδέως προσδεξάμενον, [m] ἔκρινε τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅλον βωμὸν προσαγορεῦσαι τοῦ λαοῦ παντὸς, καὶ [n] οἰκοδομῆσαι ναὸν τῷ Θεῷ. ταύτην εὐστόχως ἀφῆκεν εἰς τὸ γενησόμενον τὴν φωνήν. ὁ γὰρ Θεὸς τὸν προφήτην ἀποστείλας πρὸς αὐτὸν, ἐκεῖ ναὸν ἔλεγεν οἰκοδομήσειν αὐτοῦ τὸν υἱὸν, τὸν μέλλοντα μετ' αὐτὸν τὴν βασιλείαν διαδέχεσθαι.

gulandum se accingeret, aries ex improviso apparuit altari adstans, quem & Abramus pro filio, quemadmodum ante diximus, immolavit. Videns autem Davides orationem suam à Deo exauditam esse, suumque sacrificium ab eo benigne acceptum, censebat totum illum locum appellare aram populi universi, templumque *illic* Deo ædificare. Quod sane apposite ad id quod erat futurum pronunciabat. nam Deus, per vatem ad eum missum dicebat, fore ut templum eo loci exstrueret ipsius filius, qui ei in regno successurus erat. *Lib.1.c.14.*

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὅτι, πολλὰ ἡτοίμασεν ὁ Δαυίδης εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ· καὶ, Ἀδωνία βασιλεύειν ἐπιχειρήσαντος, Σολομῶνα ἀπέδειξε βασιλέα.

Μετὰ δὲ ταύτην τὴν προφητείαν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς ἐξαριθμηθῆναι τοὺς [o] παροίκους, καὶ ηὑρέθησαν εἰς ὀκτὼ μυριάδας καὶ δέκα. ἐκ τούτων ἀπέδειξε λατόμους μὲν τοὺς ὀκτακισμυρίους, τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος διαφέρειν τοὺς λίθους· [p] τρισχιλίους δὲ καὶ πεντακοσίους τοῖς ἐργαζομένοις ἐξ αὐτῶν ἐπέστησεν. [q] ἡτοίμασε δὲ καὶ πολὺν σίδηρον καὶ χαλκὸν εἰς τὰ ἔργα, καὶ ξύλα κέδρινα πολλὰ καὶ παμμεγέθεστατα, Τυρίων αὐτῷ ταῦτα πεμπόντων καὶ [r] Σιδωνίων. ἐπεστάλκει γὰρ αὐτοῖς τὴν τῶν ξύλων χορηγίαν· πρός τε τοὺς φίλους ἔλεγε, ταῦτα παρασκευάζεσθαι νῦν, ἵνα τῷ μέλλοντι παιδὶ βασιλεύειν μετ' αὐτὸν ἑτοίμην τὴν ὕλην τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ καταλείπῃ, καὶ μὴ τότε συμπορίζῃ νέος ὤν, καὶ τῶν τοιούτων ἄπειρος διὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ παρακειμένην ἔχων ἐπιτελῇ τὸ ἔργον.

β. Καλέσας δὲ τὸν παῖδα Σολομῶνα, [s] κατασκευάσαι τῷ Θεῷ ναὸν αὐτὸν ἐκέλευσε διαδεξάμενον τὴν βασιλείαν· λέγων, "ὡς αὐτὸν βουλόμενον κωλύσειεν ὁ Θεὸς αἵματι καὶ πολέμοις πεφυρμένον, προείποι δ' ὅτι Σολομὼν [t] οἰκοδομήσει τὸν ναὸν αὐτῷ, παῖς νεώτατος, καὶ τοῦτο κληθησόμενος τοὔνομα, οὗ προνοήσειν μὲν αὐτὸς ὡς πατὴρ ἐπηγγέλλετο, τὴν δ' Ἑβραίων χώραν εὐδαίμονα καταστήσειν ἐπ' αὐτοῦ, τοῖς τε ἄλλοις ἀγαθοῖς, καὶ δὴ τῷ μεγίστῳ πάντων, εἰρήνῃ καὶ πολέμων ἀπαλλαγῇ καὶ στάσεων ἐμφυλίων. σὺ τοίνυν, ἐπεὶ [v] καὶ πρὸ τῆς γενέσεως ἀπεδείχθης βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πειρῶ τά τε ἄλλα γίνεσθαι τῆς τούτου προνοίας ἄξιος, εὐσεβὴς ὢν καὶ δίκαιος καὶ ἀνδρεῖος· καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τοὺς νόμους, οὓς διὰ Μωϋσέως ἡμῖν ἔδωκε, φύλαττε, καὶ τοῖς ἄλλοις μὴ παραβαίνειν ἐπίτρεπε. τὸν δὲ ναὸν, ὃν ὑπὸ σοῦ βασιλεύοντος εἵλετο αὐτῷ γενέσθαι, σπούδασον ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ, μὴ καταπλαγεὶς τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου, μηδὲ [x] ἀποδειλιάσας πρὸς αὐτό. πάντα γάρ σοι, πρὸ τῆς ἐμαυτοῦ τελευτῆς, ἕτοιμα ποιήσω. γίνωσκε δὴ, χρυσοῦ μὲν [y] ἤδη τάλαντα συνειλεγμένα μύρια, [z] δέκα δὲ ἀργυρίου μυριάδας ταλάντων. χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον ἀριθμοῦ πλείονα συντέθεικα· ξύλων δὲ καὶ λίθων ὕλην ἄφθονον. ἔχεις δὲ καὶ λατόμων πολλὰς

CAP. XIV.

Quod multa paravit Davides in structuram ædis Dei: atque, Adonia regnum affectante, Solomonem regem declaravit.

HOC autem vaticinio accepto jussit rex ut recenserentur inquilini: & inventa sunt eorum centum & octoginta millia. Ex his quidem octoginta millia constituit lapicidas, reliquam vero multitudinem ad convehendos lapides deputavit. atque ex istis ter mille & quingentos operariis præfecit. Quin & magnam vim ferri ac æris in opera *designata* paravit, & materiam cedrinam multam & stupendæ magnitudinis, Tyriis & Sidoniis hanc illi mittentibus. ipsis enim per literas significaverat ut ligna ei suppeditarent: dicebatque suis amicis hæc se jam apparare, ut filio ei successuro materiem ad manus congestam templo ædificando relinqueret, & ne tunc illam conquireret cum juvenis esset & propter ætatem istiusmodi rerum imperitus, sed eam in promptu habens opus absolveret. *Davidis apparatus ad Templi exstructionem. 1 Paral. c. 21.*

2. Accito deinde Solomoni filio mandavit, ut, quamprimum imperium adeptus esset, templum Deo construeret, dicens; "quod ipsum, cum id facere in animum induxerat, prohibuerit Deus, utpote sanguine & bellis pollutum; veruntamen prædixerit fore ut Solomon ex filiis natu minimus sibi templum ædificaret, qui scilicet hoc nomine vocaretur, cujus se quidem veluti patrem curam habiturum esse pollicebatur, terræ vero Hebræorum *magnam* sub ipso felicitatem largiturum, cum aliis bonis cumulatam, tum eo quod omnium maximum est, pace & quiete ab hostibus & discordiis civilibus. Tu itaque, cum à Deo, etiam antequam natus eras, rex fueris designatus, da operam ut & cætera dignum te præbeas ejus providentia, pietatem colens & justitiam atque fortitudinem: mandata quoque ejus & leges per Moysen traditas custodi, & ne patiare alios peccare. Templum autem, quod te regnante strui sibi voluit, modis omnibus age ut Deo perficiatur, nihil attonitus operis magnitudine, neque ejus difficultatem pertimescens. nam ut omnia tibi ante obitum meum parata sint efficiam. Scito sane collecta esse auri quidem decem millia talentorum, argenti vero centum millia. Quin & æs & ferrum innumerabile congessi: & ad hæc lapidum & lignorum materiæ vim immensam. Prætereaque habes fabrorum "la- *XI. Davides hortatur Solomonem ut ad Templi exstructionem se cum alacritate accingeret. 1 Paral. c. 22.*

m Ἔκρινε τὸν τόπον ἐκεῖνον] Vide 1 Par. c. 22. v. 1.

n Οἰκοδομῆσαι ναὸν τῷ Θεῷ.] Ἀλλὰ ἀπείρχθη πρὸς τοῦ Θεοῦ adjicit Zonaras.

o Παροίκους,] Προσηλύτους LXXII.

p Τρισχιλίους δὲ] Auctoritate *MSS.* καὶ ante τρισχιλίους, quod in Editis exstabat, delevi.

q Ἡτοίμασε δὲ] Ἡτοίμα solus *Vat.*

r Σιδωνίων.] Σιδωνίων *Big.*

s Κατασκευάσαι] Ita cum *Big.* & *Samb.* κατασκευάσαι τὸν ναὸν αὐτὸν τῷ Θεῷ ἐκέλευσε *Bas.* & *G.* κατασκευάσαι τῷ Θεῷ ναὸν αὐτῷ ἐκέλευσε διαδεξαμένῳ *Vat.*

t Οἰκοδομήσει τὸν ναὸν αὐτῷ,] Ita *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* in reliquis οἰκοδομήσοι.

v Καὶ πρὸ τῆς γενέσεως] Καὶ inserui ex *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

x Ἀποδειλιάσας] Ἀποδειλιάσῃς *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

y Ἤδη τάλαντα] Vocem ἤδη accepi ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

z Δέκα δὲ] Hic *Josephus* dissentit à *S. Literis*: in quibus, *auri centum millia talentorum, argenti decies centena millia.* Hac de re videsis *Villalpandum* tom. III. p. 412. *Brerewoodum* de *Ponderibus*, c. 6. & *Usserium* in *Epist.* ad *L. Cappellum*, p. 214.

Verba etiam eade re facit ad populum. 1 Paral. c. 22.

"lapidariorum & lignariorum multas myriadas: & "si quid hisce defuerit, tu supplebis. Quapropter "hoc opere absoluto gratus eris Deo, ejus gau"dens patrocinio." At post hæc populi etiam principes adhortatus est, ut in structura filium *pro virili* adjutarent, & ab omni malo immunes Dei cultui curando *unice* vacarent. fore enim ut pro his vicissim accipiant pacem pulchramque rerum administrationem, quibus homines pios justosque remunerare solet Deus. Cum autem templum esset exstructum, jussit arcam in eo reponi & vasa sacra, quæ multo ante templum habuisse debuerant, nisi patres nostri mandata Dei neglexissent, qui præceperat ut quamprimum nacti fuissent hanc terram ipsi templum ædificarent. Atque ista quidem Davides ad principes filiumque suum loquutus est.

Abesace Davidis fotrix. 3 Regum, c. 1.

3. Jam vero ætate ingravescente, ejusque corpore præ senio frigescente, alsiosus factus est, ut ne quidem multarum vestium injectu calesceret. Cum autem medici convenissent, suasissentque, ut virgo forma præcellenti per totam regionem conquisita una cum rege dormiret, (id enim contra frigus auxilium fore, fovente eum puella) inventa est in urbe una femina omnium feminarum *ejus ætatis* pulcherrima, Abesace nomine, quæ solummodo cum rege somno se dando eum calefaciebat. nam præ senectute rebus venereis uti & cum feminis consuescere non valebat. Sed de hac virgine mox infra dicemus.

Adonias regnum affectat. 3 Regum, c. 1.

4. Adonias autem quartus Davidis filius, juvenis singulari pulchritudine & proceritate, ex uxore Ægistha ei natus, nomine Adonias, ingenio Abesalomo similis, ipse regni spe elatus erat, & amicis dicebat; oportere ipsum imperium suscipere. atque currus multos & equos & præcursores viros quinquaginta sibi comparavit. Quæ cum pater videret, neque ipsum *verbis* castigabat, neque reprimebat quo minus ejusmodi quid animo versaret: ac ne eo *quidem* processit ut sciscitaretur, quem in finem ista ageret. Adjutores autem Adonias habebat, Joabum imperatorem & Abiatharum pontificem: solique *conatibus ejus* resistebant, Sadocus pontifex, & Nathanas vates, & Banajas satellitum præfectus, & Semeis Davidis amicus, virorumque fortissimorum cohors. Cum autem Adonias convivium apparasset extra urbem ad fontem qui est in horto regio, eoque fratres suos omnes præter Solomonem vocasset, quin & secum assumpsisset Joabum imperatorem & Abiatharum & principes tribus Judæ; at Sadocum pontificem & Nathanam vatem & Benajam satellitum *regiorum* præfectum, & quotquot ab altera parte steterunt, non invitasset ad convivium: hujus rei indicium ad Solomonis matrem Beethsaben detulit Nathanas vates, Adoniam scilicet pro rege se gerere, idque inscio

Beethsabe, Nathana eam summonente, à Davide regnum Solomoni petit. 3 Reg. c. 1.

"μυριάδας καὶ τεκτόνων· ἂν δέ τι [a] τούτοις σοὶ προσ"δέῃ, σὺ προσθήσεις. [b] γινομένου τοίνυν τούτου, ἄριστος "ἔσῃ τῷ Θεῷ αὐτὸν ἔχων προστάτην." [c] προσπαρεκελεύσατο δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ, τῆς οἰκοδομίας [d] συλλαβέσθαι τῷ παιδὶ, καὶ πάντων ἀδεεῖς ὄντας τῶν κακῶν περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ θρησκείαν [e] ἀσχολεῖν. [f] καρπώσεσθαι γὰρ αὐτοὺς ἀντὶ τούτων εἰρήνην καὶ εὐνομίαν, οἷς ἀμείβεται τοὺς εὐσεβεῖς καὶ δικαίους ὁ Θεὸς ἀνθρώπους. οἰκοδομηθέντος δὲ τοῦ ναοῦ, [g] τὴν κιβωτὸν εἰς αὐτὸν ἀποθέσθαι προσέταξε, καὶ τὰ ἅγια σκεύη, πρὸ πολλοῦ ναὸν ὀφείλοντα ἔχειν, εἰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ μὴ παρήκουσαν ἡμῶν οἱ πατέρες, ἐντειλαμένου μετὰ τὸ τὴν γῆν ταύτην κατασχεῖν οἰκοδομῆσαι ναὸν αὐτῷ. ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ὁ Δαυίδης καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ διελέχθη.

γ΄. Πρεσβύτερος δὲ ὢν ἤδη, καὶ τοῦ σώματος αὐτῷ ψυχομένου διὰ τὸν χρόνον, [h] δυσριγὴς ὑπῆρχεν, ὡς μηδ᾽ ὑπὸ τῆς ἐπιβολῆς ἐκ πολλῶν ἱματίων γινομένης ἀναθερμαίνεσθαι. συνελθόντων δὲ τῶν ἰατρῶν, καὶ συμβουλευσάντων, ὅπως ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας εὐειδὴς ἐπιλεχθεῖσα παρθένος συγκαθεύδῃ τῷ βασιλεῖ· τοῦτο γὰρ αὐτῷ πρὸς τὸ ῥῖγος ἔσεσθαι βοήθημα, θαλπούσης αὐτὸν τῆς κόρης· [i] εὑρίσκεται ἐν πόλει γυνὴ μία πασῶν τὸ εἶδος ἀρίστη γυναικῶν, [k] Ἀβισάκη τοὔνομα, ἡ συγκοιμωμένη [l] μόνον τῷ βασιλεῖ συνεθέρμαινεν αὐτόν. ὑπὸ γὰρ γήρως ἦν πρὸς τὰ ἀφροδίσια καὶ γυναικὸς ὁμιλίαν ἀσθενής. ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης τῆς παρθένου μετ᾽ ὀλίγον δηλώσομεν.

δ΄. Ὁ δὲ τέταρτος υἱὸς [m] Δαυίδου, νεανίας εὐειδὴς καὶ μέγας, ἐκ γυναικὸς αὐτῷ [n] Αἰγιαθῆς γεγονὼς, Ἀδωνίας δὲ προσαγορευόμενος, ἐμφερὴς ὢν Ἀβεσαλώμῳ [o] τὴν διάνοιαν, αὐτὸς [p] ὡς βασιλεύσων ὑπῆρχε, καὶ πρὸς τοὺς φίλους ἔλεγεν, ὡς τὴν ἀρχὴν αὐτὸν δεῖ παραλαβεῖν. κατεσκεύασε δὲ ἅρματα πολλὰ καὶ ἵππους, καὶ πεντήκοντα ἄνδρας τοὺς προδρόμους. ταῦθ᾽ ὁρῶν ὁ πατὴρ, οὐκ ἐπετίμησεν, οὐδ᾽ ἐπεῖχεν αὐτὸν τῆς προαιρέσεως· οὐδὲ μέχρι τοῦ [q] πύθεσθαι, διὰ τί ταῦτα πράττειν, [r] προήχθη. συνεργοὺς δ᾽ εἶχεν Ἀδωνίας, τὸν στρατηγὸν Ἰώαβον καὶ τὸν ἀρχιερέα Ἀβιάθαρον. μόνοι δ᾽ ἀντέπραττον, ὁ ἀρχιερεὺς Σάδωκος, καὶ ὁ προφήτης [s] Ναθάνας, καὶ Βαναίας ὁ ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων, καὶ [t] Σεμεῒς ὁ Δαυίδου φίλος, καὶ πάντες οἱ ἀνδρειότατοι. τοῦ δὲ Ἀδωνία παρασκευασαμένου δεῖπνον ἔξω τῆς πόλεως, παρὰ τὴν πηγὴν [v] τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ παραδείσῳ, καὶ πάντας καλέσαντος τοὺς ἀδελφοὺς χωρὶς Σολομῶνος, παραλαβόντος δὲ καὶ τὸν στρατηγὸν Ἰώαβον καὶ Ἀβιάθαρον καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς Ἰούδα [x] φυλῆς, τοὺς δὲ περὶ τὸν ἀρχιερέα [y] Σάδωκον καὶ Ναθάναν τὸν προφήτην, καὶ τὸν ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων Βαναίαν, καὶ πάντας τοὺς ἐκ τῆς ἐναντίας αἱρέσεως, οὐκ ἐκάλεσεν ἐπὶ τὴν ἑστίασιν· τοῦτο πρὸς τὴν Σολομῶνος κατεμήνυσε μητέρα [z] Βεεθσαβὴν Ναθάνας ὁ προφήτης, ὡς Ἀδωνίας βασιλεύς

a Τούτοις σοὶ] Τούτων solus *Vat.*

b Γινομένου τοίνυν τούτου,] Ita *Bas.* Γινομ. τ. τ. ἄριστος ἔσῃ τὸν Θεὸν ἔχων πρ. *Samb.* Γιν. τ. τ. ἄριστος ἔσῃ τὸν Θεὸν αὐτὸν ἔχων *Big.* Γίνου τὰ νῦν ἄριστος τὸν Θεὸν ἔχων προστάτην *Vat.* unde (præsertim cum *Epiphanius* habeat, *esto igitur optimus gubernator Deum habendo patronum*) legendum censeo, Γίνου τοίνυν ἄριστος, τὸν Θεὸν ἔχων προστάτην.

c Προσπαρεκελεύσατο] Conf. inf. lib. VIII. c. 5. §. 2. SPANH.

d Συλλαβέσθαι] Συλλαμβάνεσθαι *Big.* & *Coll. Voss.*

e Ἀσχολεῖν.] Εὐσχολεῖν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

f Καρπώσεσθαι γὰρ] Καρπώσασθαι solus *Vat.*

g Τὴν κιβωτὸν εἰς αὐτὸν] Ita *Big.* τὴν κιβωτὸν αὐτὸν ἀποθέσθαι *Samb.* τὴν κιβωτὸν αὐτῷ ἀπ. *Vat.* τὴν κιβωτὸν ἀποθέσθαι *Bas.* & *G.* Sic *Epiphanius* vertit, *arcam eum præcepit illic & sacra vasa recondere.*

h Δυσριγὴς ὑπῆρχεν,] Δύσριγος in *MSS.*

i Εὑρίσκεται] Εὑρέθη *Vat.*

k Ἀβησάκη τοὔνομα,] Ita in *Græcis* omnibus. Ἀβισάκη *Cedreno.* Ἀβισάγη juxta *Epiphanium.*

l Μόνον τῷ βασιλεῖ,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ἡ συγκ. τῷ βασιλεῖ συνεθέρμαινεν αὐτὸν μόνον.

m Δαυίδου,] Τοῦ Δαυίδου *Samb.*

n Αἰγιαθῆς γεγονὼς,] Αἰγίαθης *Samb.* Αἰγίθης *Vat.* Αἰγίθης vel Αγίθης juxta *Epiphanium.*

o Τὴν διάνοιαν,] Τῇ τε διανοίᾳ *Vat.*

p Ὡς βασιλεύσων ὑπῆρχε,] Ὡς βασιλεὺς ὢν *Big.* & *Samb.*

q Πύθεσθαι,] *Al.* πυθέσθαι.

r Προήχθη.] Διενοήθη *Vat.*

s Ναθάνας,] Ita ut supra p. 381. §. 3. in *Editis*, *Aliisque* hic loci Νάθαν.

t Σεμεῒς ὁ] Σιμουεῒς *Big.* & *Samb.* Σιμεΐας *Vat.* & *Epiphan.*

v Τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ παραδείσῳ,] Τὴν abest *Big.* & *Samb.* De hoc fonte vide *Theodoret.* ad 2 *Regum*, ΕΡΩΤ. μέ. *Drusii* Fragm. Gr. Interpp. p. 260. & *Villalp.* App. Part. 1. p. 191.

x Φυλῆς, τοὺς δὲ περὶ τὸν ἀρχιερέα] Οὗτοι γὰρ πάντες παρῆσαν post φυλῆς adjiciunt *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* verum ea non agnoscit *Epiphan.*

y Σάδωκον] Σάδωκον insertum dedi ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* & τοὺς περὶ τὸν ἀρχιερέα Σ. accipio cum *Epiphanio* pro Σάδωκον δὲ τὸν ἀρχ. &c. quo modo plane exstat in *Cod. Vat.* & mox τοὺς δὲ περὶ τὸν &c.

z Βεεθσαβὴν] Ita & p. 380. §. 1. Βεθσαβὴν in *Editis.* Βερσαβὴν *Big.* & *Samb.* Βερσαβεὴν *Vat.*

λεύς ἐστι, καὶ τοῦτ' ἀγνοεῖ Δαυίδης, συνεβούλευέ τε σώζειν αὐτὴν καὶ τὸν παῖδα [a] Σολομῶνα, καὶ πρὸς Δαυίδην προσελθοῦσαν μόνην λέγειν, "ὡς αὐτὸς μὲν ὀμόσειε μετ' αὐτὸν "Σολομῶνα βασιλεύειν, μεταξὺ δ' Ἀδωνίας τὴν ἀρχὴν "ἤδη παραλάβοι." ταῦτα δὲ τῷ βασιλεῖ διαλεγομένης, ὁ προφήτης ἐπισελεύσεσθαι καὶ αὐτὸς ἔφησε καὶ τοῖς λόγοις αὐτῆς ἐπιμαρτυρήσειν. ἡ δὲ Βεεθσαβὴ, πεισθεῖσα τῷ Ναθάνᾳ πάρεισι πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ προσκυνήσασα, καὶ λόγον αἰτησαμένη, πάντ' αὐτῷ [b] καθὼς ὁ προφήτης ὑπέθετο διεξέρχεται, τό, τε δεῖπνον [c] τοῦ Ἀδωνία, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κεκλημένους, Ἀβιάθαρον τὸν ἀρχιερέα καὶ Ἰώαβον τὸν ἄρχοντα, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ χωρὶς Σολομῶνος καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτοῦ φίλων, μηνύσασα. ἔλεγέ τε [d] πάντα τὸν λαὸν ἀφορᾷν τίνα χειροτονήσειε βασιλέα· παρεκάλει τε κατὰ νοῦν ἔχειν, [e] ὥστε μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ βασιλεύσας αὐτήν τε καὶ Σολομῶνα τὸν υἱὸν αὐτῆς [f] ἀναιρήσει.

ε΄. Διαλεγομένης δ' ἔτι τῆς γυναικὸς, ἤγγειλαν οἱ τοῦ δωματίου [g] προεστῶτες, ὅτι βούλεται Ναθάνας ἰδεῖν αὐτόν. τοῦ δὲ βασιλέως [h] ἐκδέξασθαι κελεύοντος, εἰσελθὼν, εἰ τήμερον ἀποδείξειε τὸν Ἀδωνίαν βασιλέα καὶ παραδοίη τὴν ἀρχὴν, ἐπυνθάνετο. λαμπρὸν γὰρ αὐτὸν ποιήσαντα δεῖπνον κεκληκέναι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ πάντας χωρὶς Σολομῶνος, καὶ τὸν στρατηγὸν [i] τὸν Ἰώαβον, οἳ, μετὰ κρότου καὶ παιδιᾶς εὐωχούμενοι πολλῆς, [k] αἰώνιον αὐτῷ [l] συνεύχονται τὴν ἡγεμονίαν· ἐκάλεσέ τε οὔτε ἐμὲ, οὔτε τὸν ἀρχιερέα Σάδωκον, οὔτε Βαναίαν τὸν ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων. δίκαιον δ' εἶναι ταῦτα γινώσκειν ἅπαντας, εἰ κατὰ τὴν σὴν γνώμην ἐγένετο. ταῦτα τοῦ Ναθάνα φήσαντος, ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε καλέσαι τὴν Βεεθσαβὴν πρὸς αὐτόν. ἐκκεχωρήκει γὰρ ἐκ τοῦ δωματίου, προφήτου παραγινομένου. τῆς δὲ γυναικὸς ἐλθούσης, "ὄμνυμί σοι, φησὶ, "τὸν μέγιστον Θεὸν, ἦ μὴν τὸν υἱόν σου Σολομῶνα [m] βασι"λεύσειν, ὡς καὶ πρότερον ὤμοσα, καὶ τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ [n] κα"θῆσθαι θρόνου, καὶ τοῦτ' ἔσεσθαι σήμερον." προσκυνησάσης δὲ αὐτὸν τῆς γυναικὸς, καὶ μακρὸν εὐξαμένης αὐτῷ βίον, Σάδωκον μεταπέμπεται τὸν ἀρχιερέα, καὶ Βαναίαν τὸν ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων. καὶ [o] παραγινομένων κελεύει παραλαβεῖν Ναθάναν τε τὸν προφήτην, καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν ὁπλίτας ἅπαντας, καὶ ἀναβιβάσαντας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σολομῶνα ἐπὶ τὴν [p] βασιλικὴν ἡμίονον, ἔξω τῆς πόλεως ἀγαγεῖν ἐπὶ τὴν πηγὴν τὴν λεγομένην [q] Γιών· καὶ περιχρίσαντας τὸ ἅγιον ἔλαιον ἀποδεῖξαι βατιλέα. τοῦτο δὲ ποιῆσαι προσέταξε Σάδωκον τὸν ἀρχιερέα καὶ Ναθάναν τὸν προφήτην, ἀκολουθοῦντάς τε προσέταξε διὰ μέσης τῆς πόλεως, τοῖς κέρασιν ἐπισαλπίζοντας, βοᾶν, "εἰς αἰῶνα [r] τὸν Σολομῶνα τὸν βα"σιλέα καθῆσθαι ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου·" ἵνα γνῷ πᾶς [s] ὁ λαὸς ἀποδεδειγμένον αὐτὸν [t] ἀπὸ τοῦ πατρὸς βασιλέα. Σολομῶνι δ' [v] ἐντέταλκε περὶ τῆς ἀρχῆς, ἵνα εὐσεβῶς καὶ δικαίως προστῇ [x] τοῦ τῶν Ἑβραίων ἔθνους παντὸς καὶ τῆς Ἰούδα φυλῆς. Βαναία δὲ εὐξαμένου τὸν Θεὸν Σολομῶνι εὐμενῆ γενέσθαι, μηδὲ μικρὸν διαλιπόντες, ἀναβιβάζουσιν ἐπὶ τὴν ἡμίονον τὸν Σολομῶνα· καὶ [y] προάγοντες ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν πηγὴν, καὶ τῷ ἐλαίῳ χρίσαντες, [z] εἰσῆγον εἰς τὴν πόλιν ἐπευφημοῦντες, καὶ τὴν βασιλείαν [a] αὐτῷ γε-

Davide; deditque ei consilium ut suæ filiique Solomonis saluti prospiceret, & sola ad Davidem ingressa ei diceret, "quod ipse quidem juraverit sibi "in regno successurum esse Solomonem, interim "vero Adonias imperium jam susceperit." dum autem hæc ad regem loqueretur, se superventurum esse præterea dicebat vates, verbisque ipsius fidem facturum. Bethsabe paruit Nathanæ & regem adit: & cum eum adorasset veniamque dicendi petiisset, omnia sicuti vates monuerat ordine recenset; facto indicio, ut convivium apparaverat Adonias, & Joabum exercitus ducem vocaverat, & Abiatharum pontificem, & filios ejus absque Solomone ejusque necessariis amicis. addebat etiam *totum* populum *suspensum* exspectare quemnam regem declararet; orabatque ipsum & obsecrabat, ut secum reputaret, quod ille, si post ipsius discessum regnarit, & ipsam & Solomonem filium suum perimet.

ϛ. Muliere autem adhuc cum rege loquente, *regii* cubiculi præfecti ei nunciatum veniunt, Nathanam velle ipsum videre. Rege autem jubente ut illum exciperent, ingressus percontabatur an hodie regem declararit Adoniam, eique imperium tradiderit. ipsum enim splendido convivio adornato filios ejus omnes excepto Solomone invitasse & Joabum imperatorem, qui cum plausu multoque joco epulantes imperium illi æternum apprecantur: cum *interea* neque me, neque Sadocum pontificem, neque Banajam satellitum præfectum evocaverit. Æquum vero esse ut omnibus innotescat, num hæc gerantur ex tua sententia. Postquam hæc dixerat Nathanas, rex Beethsaben acciri jussit. excesserat enim cubiculo ad vatis adventum. Cumque mulier se stitisset, "juro, "inquit, tibi per Deum maximum, filium tuum "Solomonem certe regnaturum esse, ut jam ante "juravi, eumque in solio meo sessurum, idque hac "ipsa die." Ubi autem mulier regem adoraverat, eique longam vitam precata fuerat, Sadocum pontificem ad se accersit *rex* & Banajam satellitum præfectum. ipsisque comparentibus jubet ut assumpto Nathana vate & militibus omnibus qui circa aulam *regiam* essent, impositoque filio ipsius Solomone in mulam regiam, extra urbem illum deducerent ad fontem qui vocatur Gihon, sacroque oleo circumfuso inunctum regem declararent. Hoc autem negotium Sadoco pontifici & Nathanæ vati dari voluit; illisque mandavit, ut eum per mediam urbem comitantes, cornibus inflatis, clamarent, "in *omne* ævum solo regio sedeat Solo"mon rex:" ut pro comperto habeat populus universus regem eum à patre constitutum. Solomoni autem de regno in mandatis dedit, ut pie & juste præsit omni Hebræorum populo & Judæ tribui. Cumque Banajas vota nuncupasset, ut Deus Solomoni propitius adsit, protinus Solomonem mulæ imponunt, deductumque extra urbem ad fontem, oleoque inunctum, rursus in eam cum faustis acclamationibus reducebant, *Deum obtestantes* precantesque ut quam diutissime regnet: dein in

Nathanas etiam Davidem adit, eique consilium dat. 3 *Reg. c.* 1.

Davides Solomonem fieri regem jubet. 3 *Reg. c.* 1.

a Σολομῶνα,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis* Σολομῶνα βασιλεύειν. μεταξὺ δ' Ἀδωνίας.
b Καθὼς ὁ προφήτης] Ita cum *MSS.* καθὰ in *Editis.*
c Τοῦ Ἀδωνία,] Τῷ Ἀδωνίᾳ *Big.* & *Samb.*
d Πάντα τὸν λαὸν] Πάντα inserui ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*
e Ὥστε μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν] Ὡς μετὰ *Big. Samb.* & *Vat.*
f Ἀναιρήσει.] Ἀναιρήσειν *Vat.*
g Προεστῶτες,] Ita lego cum *Big.* & *Samb.* παρεστῶτες in *Editis*, *Aliisque.*
h Ἐκδέξασθαι κελεύοντος,] Μὴ ἐκδέξασθαι *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* HUDS. Forte εἰσδέξασθαι. COCC.
i Τὸν Ἰώαβον,] Τὸν abest *Vat.*
k Αἰώνιον αὐτῷ] Αἰωνίαν *Vat.*
l Συνεύχονται τὴν ἡγεμονίαν·] Ita *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* συνευχόμενοι in *Editis.*
m Βασιλεύσειν.] Βασιλεύειν *Big.* & *Samb.*
n Καθῆσθαι θρόνου,] Καθεδεῖσθαι in *Iisdem.*

o Παραγινομένων κελεύει] Παραγινομένοις *Samb.* & *Vat.* παραγινομένους *Coll. Big.* παραγινομένης *Coll. Voss.*
p Βασιλικὴν ἡμίονον,] Βασιλικὴν αὐτοῦ ἡμίονον *Vat.*
q Γιών·] Ita cum LXXII. quòd Γηὼν habeant *Big.* & *Samb.* Verum Γιὸν in *Editis.* Σιὼν *Vat.* Videsis *Villalpand.* in App. P. 1. l. 3. c. 15. p. 190, & 191. & *Annott.* ad p. 406. §. 4.
r Τὸν Σολομῶνα] Τὸν deest *Vat. Big.* & *Samb.*
s Ὁ λαὸς ἀποδεδειγμένον] Articulum ὁ reposui ex *MSS.*
t Ἀπὸ τοῦ πατρὸς] Ὑπὸ *Samb.* (quod & *Coccejus* vult) & *Vat.*
v Ἐντέταλκε περὶ τῆς ἀρχῆς,] Ita juxta *Epiphanium*, favente nonnihil *Vat.* qui ἐντέταλθε habet. ἐντετάλθαι *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἐπετάλλεται in *Editis*, forsan pro ἐπιτέταλται. HUDS. Lege ἐπιτέταλται. COCC.
x Τοῦ τῶν Ἑβραίων ἔθνους] Τοῦθ' Ἑβρ. *Samb.* τοῦτε Ἑβρ. *Vat.*
y Προάγοντες] Περαγαγόντες *Big.* & *Vat.* προσαγαγόντες *Samb.*
z Εἰσῆγον εἰς τὴν πόλιν] Εἰσήγαγον *Vat.*
a Αὐτῷ γενέσθαι] Αὐτοῦ *Vat.*

b Οἰ-

Solomon rex salutatur. 3 Reg. c. 1.

in domum regiam adductum solio *paterno* collocant. moxque totus populus ad convivia diemque festum celebrandum convertebatur, choris tibiisque sese *adeo* oblectantes; ut ex ingenti instrumentorum numero terra simul omnis & aër undique circumsonaret.

Hoc audito Adonias ad aram confugit. 3 Reg. c. 1.

6. Ut vero clamorem acceperunt Adonias ejusque convivæ, animis consternati erant: & Joabus imperator dicebat, sibi nec placere sonitum istum nec tubam. Dumque appositum esset convivium & nemo de eo degustaret, sed omnes cogitatione defixi tenerentur, accurrit ad eos Jonathas pontificis Abiathari filius. Cum vero Adonias juvenem conspexisset libens, bonumque nuncium vocasset, *ordine* illis rem totam de Solomone regisque Davidis voluntate exposuit. Tum omnes, & Adonias & qui ab eo invitati fuerant, cum propere è convivio surrexissent, domum quisque suam diffugiebant. Adonias autem, veritus regem ob ea quæ in eum admiserat, Deo fit supplex, cornibus etiam altaris, quæ scilicet prominebant, ab eo prehensis. Nunciatur Solomoni quod hoc fecerit *Adonias*, quodque fidem jurejurando sibi dari obsecret, "ipsum nec injuriæ memorem fore, nec mali aliquid sibi illaturum." At ille clementer admodum prudenterque ob istud quidem peccatum ei veniam dedit & impunitatem, monito tamen, "si posthac in novis rebus moliendis fuerit deprehensus, sibimet debere pœnam acceptam ferre." Deinde misit qui illum à supplicatione excitarent. Cumque ad eum venisset & adorasset, domum suam jussit discedere, nihil *mali* suspicantem; ac in posterum semet virum bonum præstare, ut hoc sibi in emolumentum cederet, volebat.

Davides sacerdotes & Levitas in classes dividit, eisque munera assignat. 1 Paral. c. 23. 24. &c.

7. Cum autem Davidi in animo esset filium totius populi regem declarare, convocat principes *universos* Hierosolyma una cum sacerdotibus ac Levitis. atque * hisce primum numeratis, invenit virorum triginta octo millia à trigesimo ad quinquagesimum annum: ex quibus curatores quidem templi ædificandi constituit viginti tria millia, judices vero populi & scribas eorum sex millia, janitores autem domus Dei quatuor millia, totidemque qui Deum laudarent, canentes ad instrumenta *musica* à Davide facta, quemadmodum ante diximus. Illos autem in familias distribuit: & separatis à *reliqua* tribu sacerdotibus, horum viginti quatuor familias invenit: & quidem ex Eleazari domo sexdecim, ex Ithamari vero octo. instituitque ut una familia ministraret Deo per dies octo, à Sabbato usque ad Sabbatum. atque sic familiæ omnes sortem *suam* acceperunt in præsentia Davidis, & Sadoci & Abiathari pontificum, & omnium principum. Et familia quidem cujus sors prima exiit, scripta est prima: secunda vero deinceps usque ad vigesimam quartam. Atque hæc divisio mansit in hodiernum diem. Fecit autem & de tribu Levi-

Pag. 401. §. 3.

νέσθαι πολυχρόνιον εὐχόμενοι· καὶ παραγαγόντες εἰς τὸν [b] οἶκον βασιλικὸν, καθίζουσιν αὐτὸν [c] ἐπὶ τοῦ θρόνου. ὁ δὲ πᾶς ὁ λαὸς ἐπ' εὐωχίαν εὐθὺς ἐτράπη καὶ ἑορτὴν, χορεύων καὶ αὐλοῖς τερπόμενος· ὡς ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ὀργάνων ἅπασαν περιηχεῖσθαι τὴν γῆν καὶ [d] ἀέρα.

ϛʹ. Ὡς δ' ᾔσθοντο τῆς βοῆς Ἀδωνίας τε καὶ οἱ παρόντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἐταράχθησαν· ὅ τε στρατηγὸς Ἰώαβος ἔλεγεν, οὐκ ἀρέσκεσθαι τοῖς ἤχοις οὐδὲ τῇ σάλπιγγι. παρακειμένου δὲ τοῦ δείπνου, καὶ μηδενὸς γευομένου, πάντων δ' [e] ἐπ' ἐννοίας ὑπαρχόντων, εἰστρέχει πρὸς αὐτοὺς ὁ τοῦ ἀρχιερέως Ἀβιαθάρου παῖς Ἰωνάθης. τοῦ δ' Ἀδωνία θεασαμένου τὸν νεανίαν ἡδέως, καὶ προσειπόντος ἀγαθὸν ἄγγελον, ἐδήλου πάντ' αὐτοῖς τὰ περὶ τὸν Σολομῶνα καὶ τὴν Δαυίδου [f] τοῦ βασιλέως γνώμην, ἀναπηδήσαντες δ' ἐκ τοῦ συμποσίου ὅ, τε Ἀδωνίας καὶ οἱ κεκλημένοι πάντες ἔφευγον πρὸς ἑαυτοὺς ἕκαστοι. [g] Φοβηθεὶς δ' Ἀδωνίας τὸν βασιλέα περὶ τῶν γεγονότων [h] ἱκέτης γίνεται τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τοῦ θυσιαστηρίου κεράτων, ἃ δὴ προεῖχεν, ἐλλαβόμενος. δηλοῦται τῷ Σολομῶνι πεποιηκὼς, καὶ πίστεις ἀξιῶν παρ' αὐτοῦ λαβεῖν, ὥστε μὴ μνησικακῆσαι, μηδ' ἐργάσασθαι δεινὸν [i] αὐτὸν μηδέν. ὁ δὲ, ἡμέρως πάνυ καὶ σωφρόνως τῆς μὲν τότε ἁμαρτίας αὐτὸν ἀφῆκεν ἀθῷον, εἰπὼν δ' εἰ ληφθείη τι πάλιν καινοποιῶν, ἑαυτῷ αἴτιον τῆς τιμωρίας ἔσεσθαι. [k] καὶ πέμψας αὐτὸν ἀνίστησιν ἀπὸ τῆς [l] ἱκεσίας. ἐλθόντα δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ προσκυνήσαντα, εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν ἀπελθεῖν ἐκέλευσε, μηδὲν ὑφορώμενον, καὶ τοῦ λοιποῦ παρέχειν αὐτὸν ἀγαθὸν ὡς αὐτῷ τοῦτο συμφέρον ἠξίου.

ζʹ. Βουλόμενος δὲ Δαυίδης παντὸς τοῦ λαοῦ ἀποδεῖξαι τὸν υἱὸν βασιλέα, συγκαλεῖ τοὺς ἄρχοντας εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τοὺς ἱερεῖς, καὶ τοὺς Λευίτας. ἐξαριθμήσας δὲ τούτους πρῶτον, εὑρίσκει τοὺς ἀπὸ τριάκοντα [m] ἐτῶν ἕως πεντήκοντα τρισμυρίους ὀκτακισχιλίους, ἐξ ὧν ἀπέδειξεν ἐπιμελητὰς [n] μὲν τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ, [o] δισμυρίους τρισχιλίους· κριτὰς δὲ τοῦ λαοῦ καὶ γραμματεῖς τούτων ἑξακισχιλίους, πυλωροὺς δὲ τετρακισχιλίους τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, καὶ τοσούτους ὑμνῳδοὺς τοῦ Θεοῦ, ᾄδοντας τοῖς ὀργάνοις οἷς Δαυίδης [p] κατεσκεύασε, καθὼς προειρήκαμεν. διεμέρισε δ' αὐτοὺς κατὰ πατριὰς, καὶ χωρίσας ἐκ τῆς φυλῆς τοὺς ἱερεῖς [q] εὗρε τούτων εἴκοσι τέσσαρας πατριάς· καὶ ἐκ μὲν τῆς Ἐλεαζάρου οἰκίας ἑκκαίδεκα, ἐκ δὲ τῆς Ἰθαμάρου ὀκτώ. [r] διέταξέ τε μίαν πατριὰν διακονεῖσθαι τῷ Θεῷ ἐπὶ ἡμέραις [s] ὀκτὼ, ἀπὸ σαββάτου ἐπὶ σάββατον. καὶ [t] οὕτως αἱ πατριαὶ πᾶσαι διεκληρώσαντο, Δαυίδου παρόντος, καὶ Σαδώκου καὶ [v] Ἀβιαθάρου τῶν ἀρχιερέων, καὶ πάντων τῶν ἀρχόντων. καὶ ἡ πρώτη μὲν ἀναβᾶσα πατριὰ ἐγράφη πρώτη· [x] ἡ δὲ δευτέρα ἀκολούθως ἄχρι τῶν εἴκοσι τεσσάρων. [y] καὶ διέμεινεν οὗτος ὁ μερισμὸς [z] ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. ἐποίησε δὲ καὶ τῆς

b Οἶκον βασιλικὸν,] Οἶκον τὸν βασιλικὸν *Big. Samb.* & *Vat.*
c Ἐπὶ τοῦ θρόνου.] Ἐπὶ θρόνου *Vat.*
d Ἀέρα.] Καὶ τὸν ἀέρα *Big. Samb.* & *Vat.*
e Ἐπ' ἐννοίας ὑπαρχόντων,] Ἐννοίαις *Samb.*
f Τοῦ βασιλέως γνώμην,] Ita *Bas.* & *Samb.* τοῦ deest *cæteris.*
g Φοβηθεὶς δ' Ἀδωνίας] Φοβηθεὶς δ' ὁ Ἀδωνίας *Vat.*
h Ἱκέτης γίνεται τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* ἱκέτης γίνεται τοῦ θυσιαστηρίου, ὃ δὴ προεῖχεν ἐλλαβόμενος in *Editis.* atque *Epiphanius* sensu adhuc magis mutilato, vertit, *supplex factus est ei. Et dum cornu altaris teneret, hoc fecisse nunciatum est Solomoni.* Ἱκέτης τῆς γυναικὸς apud *Thucydidem*, ubi agit de Themistocle ad Admetum confugiente, dein in Sacrarium se recipiente.
i Αὐτὸν μηδέν.] Αὐτῷ *Big.* & *Samb.*
k Καὶ πέμψας αὐτὸν] Καὶ deest *Big. Samb.* & *Vat.* agnoscit tamen *Epiphan.*
l Ἱκεσίας.] Ita cum *MSS.* ut aliquoties supra. ἱκετείας in *Editis.*
* *Hisce primus numeratus,*] Sc. *Levitis* juxta *S. Literas*, 1 *Paralip.* c. 23. v. 3.
m Ἐτῶν ἕως πεντήκοντα] Verba illa ἐτῶν ἕως πεντήκοντα inserui ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*
n Μὲν τῆς οἰκοδομίας] Illud μὲν ex *Big. Samb.* & *Vat.*
o Δισμυρίους τρισχιλίους·] Ita *Bas. Samb.* & *Epiphan.* δισμυρίους καὶ τρισχιλίους *Vat.* δισμ. τετρακισχιλίους *Gen.* & *Big.* cum *S. Literis.*
p Κατεσκεύασε,] Sic *Samb.* & *Vat.* κατασκευάσε in *reliquis.*
q Εὗρε τούτων] Alibi ηὗρε edidi. Sed jam εὗρε retineo, meliora edoctus ab *H. Stephano* in *Animadvers. ad Dialectum Att.* p. 147.
r Διέταξέ τε] Ita *Big. Samb.* & *Epiphan.* διέταξε δὲ in *cæteris.*
s Ὀκτὼ,] Vide *Scaligerum* in *Canonibus Isagog.* p. 297.
t Οὕτως αἱ πατριαὶ] Eo modo *Bas. Samb.* & *Vat.* οὕτως ἂν αἱ π. in *reliquis.*
v Ἀβιαθάρου] Παρόντων, quo post Ἀβιαθάρου exstabat in *Editis*; auctoritate *MSS.* & *Epiphanii* ejectum esse volui.
x Ἡ δὲ δευτέρα] Aliquid amplius in *suo Codice* habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *secunda pariter & tertia & consequenter usque ad* XXIV.
y Καὶ διέμεινεν οὗτος] Ita cum *Vat.* διέμενεν in *cæteris.*
z Ἄχρι τῆς σήμερον] Ex his verbis quidam colligunt Josephum hos libros scripsisse ante excidium templi, quoniam eve[...] tem-

τῆς Λευίτιδος φυλῆς εἴκοσι μέρη καὶ τέσσαρα, καὶ κληρωσαμένων κατὰ τὸν αὐτὸν ἀνέβησαν τρόπον τῶν ἱερέων [a] ἐφημερίσιν [b] ἐπὶ ἡμέραις ὀκτώ. τοὺς δὲ ἀπογόνους τοῦ Μωϋσέως ἐτίμησεν. ἐποίησε γὰρ αὐτοὺς φύλακας τῶν θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἀναθημάτων ἃ συνέβη τοὺς βασιλεῖς [c] ἀναθῆναι, διέταξε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκ τῆς Λευίτιδος φυλῆς καὶ τοῖς ἱερεῦσι δουλεύειν [d] νύκτα καὶ ἡμέραν τῷ Θεῷ, καθὼς αὐτοῖς ἐπέστειλε Μωϋσῆς.

η'. Μετὰ ταῦτα διεμέρισε πᾶσαν τὴν στρατιὰν εἰς δώδεκα μοίρας, σὺν ἡγεμόσι καὶ ἑκατοντάρχαις καὶ ταξιάρχαις. εἶχε δὲ ἑκάστη τῶν μοιρῶν δισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους, [e] οὓς ἐκέλευσε προσεδρεύειν κατὰ τριάκονθ' ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης ἕως τῆς ὑστάτης Σολομῶνι τῷ βασιλεῖ σὺν τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἑκατοντάρχοις. κατέστησε δὲ καὶ ἄρχοντας ἑκάστης μοίρας, ὃν ἀγαθὸν [f] ἤδει καὶ δίκαιον, ἐπιτρόπους τε τῶν θησαυρῶν, καὶ κωμῶν καὶ ἀγρῶν ἄλλους, καὶ κτηνῶν, ὧν οὐκ ἀναγκαῖον ἡγησάμην μνησθῆναι τῶν ὀνομάτων.

θ'. Ως δὲ ἕκαστα τούτων κατὰ τὸν [g] προειρημένον διέταξε τρόπον, εἰς ἐκκλησίαν συγκαλέσας τοὺς ἄρχοντας τῶν Εβραίων, καὶ τοὺς φυλάρχους, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν διαιρέσεων, καὶ τοὺς ἐπὶ πάσης πράξεως ἢ κτήσεως τοῦ βασιλέως τεταγμένους, στὰς [h] ἐφ' ὑψηλοτάτου βήματος ὁ βασιλεὺς, ἔλεξε πρὸς τὸ πλῆθος· "Αδελ-"φοὶ καὶ ὁμοεθνεῖς, γινώσκειν ὑμᾶς βούλομαι, ὅτι ναὸν οἰ-"κοδομῆσαι τῷ Θεῷ διανοηθεὶς, χρυσόν τε πολὺν παρε-"σκευασάμην, καὶ [i] ἀργυρίου ταλάντων μυριάδας δέκα. ὁ "δὲ Θεὸς ἐκώλυσέ με διὰ τοῦ προφήτου Νάθανα, διά τε "τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν πολέμους [k] καὶ τῷ φόνῳ τῶν ἐχθρῶν "μεμιάνθαι τὴν δεξιάν· τὸν δὲ υἱὸν ἐκέλευσε τὸν διαδεξό-"μενον τὴν βασιλείαν κατασκευάσαι τὸν ναὸν αὐτῷ. νῦν "οὖν ἐπεὶ καὶ [l] τῷ προγόνῳ ἡμῶν Ιακώβῳ δυοκαίδεκα παί-"δων γενομένων, ἴστε τὸν Ιούδαν ἀποδειχθέντα βασιλέα [m] καὶ "ἐμὲ τῶν ἀδελφῶν ἓξ ὄντων προκριθέντα καὶ τὴν ἡγεμονίαν "λαβόντα [n] παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μηδένα τούτων δυσχερά-"ναντα, οὕτως ἀξιῶ κἀγὼ τοὺς ἐμαυτοῦ παῖδας μὴ στα-"σιάζειν πρὸς ἀλλήλους, Σολομῶνος τὴν βασιλείαν "παρειληφότος· ἀλλ' ἐπισταμένους ὡς ὁ Θεὸς αὐτὸν "ἐξελέξατο, φέρειν ἡδέως αὐτὸν δεσπότην. οὐ δεινὸν γὰρ "Θεοῦ θέλοντος οὐδ' ἀλλοτρίῳ κρατοῦντι δουλεύειν· "χαίρειν δ' ἐπ' ἀδελφῷ ταύτης τυχόντι τῆς τιμῆς προσή-"κεν, ὡς κοινωνοῦντας αὐτῆς. εὔχομαι δὴ τὰς ὑποσχέ-"σεις τοῦ Θεοῦ παρελθεῖν εἰς τέλος, καὶ τὴν εὐδαι-"μονίαν ταύτην ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν σπαρῆναι, καὶ "τὸν ἅπαντα ταύτῃ παραμένειν χρόνον, ἣν αὐτὸς ἐπηγ-"γείλατο παρέξειν ἐπὶ Σολομῶνος βασιλέως. ἔσται [o] δὲ "ταῦτα βέβαια, καὶ καλὸν ἕξει πέρας, ἂν εὐσεβῆ [p] καὶ "δίκαιον σαυτὸν καὶ φύλακα τῶν πατρίων παρέχῃς νό-"μων, ὦ τέκνον. εἰ δὲ μὴ, τὰ χείρω προσδόκα, ταῦτα "παραβαίνων."

ι'. Ο μὲν οὖν βασιλεὺς τούτους ποιησάμενος τοὺς λό-

tarum classes viginti quatuor: factaque sortitione, illis obtigerunt vices similiter ac sacerdotibus per dies octo. At honore *præcipuo* dignatus est Moysis posteros. constituit enim eos custodes thesaurorum Dei, & donariorum, quæ à regibus fuerint dedicata; sancivitque ut Levitæ omnes & sacerdotes continuato diem noctemque ministerio servirent Deo, prout Moyses ipsis præceperat.

8. Cæterum post hæc exercitum totum in duodecim cohortes distribuit, singulæ *cohorti* ducibus *suis* & centurionibus & tribunis assignatis. Cohors autem unaquæque vicena quaterna millia continebat, quos per triginta dies à prima ad ultimam Solomoni regi præsto esse jussit una cum tribunis *suis* & centurionibus. Quin & viros, quos bonos esse noverat justosque, unicuique cohorti præesse voluit: ærarii etiam quæstores, vicorumque cucuratores & agrorum alios constituit, nunnullosque rei pecuariæ præfecit; quos nominatim *omnes* recensere haud necessarium esse duxi.

Reliquum etiam populum distribuit. Paral. c. 27.

9. Postquam autem horum singula modo *jam* dicto ordinaverat, advocatis in concionem Hebræorum magistratibus, & tribuum principibus & cohortum ducibus, ad hæc omnibus qui aut regis negotia illa aut facultates procurabant, cum in tribunali solito celsiori constitisset, multitudinem sic alloquutus est: "Fratres & populares, nolo vos igno-"rare, quod, cum mihi in animo esset ædem Deo "construere, tum auri multum paravi tum argenti "decem millia talentorum. At Deus per Nathanam "vatem mihi ne facerem interdixit, quod multa pro "vobis bella gesserim & hostium cæde dextram "polluerim: voluit autem ut filius, regni succes-"sor, ipsi templum exstrueret. Nunc igitur quan-"doquidem scitis Judam, Jacobo licet proavo no-"stro essent filii duodecim, regem declaratum fuis-"se, meque, cum sex fratres essent, *reliquis* præla-"tum, & à Deo imperium accepisse, nec eorum "quenquam id ægre tulisse; ita ego quoque oro "obtestorque liberos meos, ut nolint seditionem "commovere, Solomone imperium consequuto; "sed cognito quod Deus ipsum delegerit, eundem "lubenti animo dominum ferre velint. Haud e-"nim grave, Deo ita volente, vel extraneo rerum "potienti servire: æquum vero de fratre ad tantum "honoris fastigium evecto sibimet gratulari, ut "qui ejusdem *fortunæ* socii & participes essent. "Equidem precor ut rata habeantur Dei promis-"sa, atque hæc ipsa felicitas, quam Solomone re-"gnante se largiturum esse pollicitus est, per re-"gionem omnem longe lateque diffundatur, æter-"numque in ea duratura sit. Ista autem firma ma-"nebunt, & felicem exitum habebunt, si te, ô "fili, pium justumque præstiteris, legumque pa-"triarum custodem & vindicem. sin minus, ex-"specta omnia tibi male cessura esse dum contra "ista facias."

Davides ad Solomonem & populum verba facit, de Templo exstruendo, & de pace & pietate colendis. 1 Paral. c. 28.

10. Et quidem rex, cum in hæc verba loquutus,

Solomoni in manus tradit exemplar Templi, suosque exponit apparatus ad Templi ædificationem. 1 Paral. c. 28.

templo cessarunt functiones sacerdotum sorte distributæ. Sed aliunde liquet Josephum primum scripsisse libros de bello & deinde hos: & certum est μερισμὸν, distributionem Sacerdotum in 24 familias, ætate Josephi in usu fuisse, etiamsi in templo non ministrarent, nam & ipse notat e qua ephemeria fuerit. Hodie norunt Judæi post tot seculorum decursum, quinam sint ex genere sacerdotali, quamvis 24 classes distinguere non possint. Sed ætate utique Josephi sciri potuit ex qua familia sacerdotali aliquis esset, quando ii vivebant, qui vel ipsi vel quorum patres in templo ministraverant. Quod si Josephus ipse novit, e qua ephemeria ortum duceret (quod non puto aliquem esse inficias iturum) an non jure dixit illum μερισμὸν sacerdotum in 24 classes mansisse usque ad sua tempora? REL.

a Εφημερίσιν] Non alibi quod sciam, nisi apud *Josephum* in *Vita sua* occurrit vox ἐφημερὶς pro ἐφημερία, qua utuntur LXXII.

b Επὶ ἡμέραις ὀκτώ.] Επὶ ἡμέρας, *Big. Samb.* & *Vat.*

c Αναθεῖναι,] Αναθεῖναι *Samb.*

d Νύκτα καὶ ἡμέραν] Καθ' νύκτα *Vat.*

e Οὓς ἐκέλευσε] Forte pro ὧν legendum censebat in ora Codicis mei *Coccejus* ἣν vel ὅς. Vetus, *quos præcepit. Coll. Big.* & *Voss.* aperte ὅς habent, itaque non dubitavi, ut veram lectionem recipere. HAV.

f Ηδει καὶ δίκαιον,] Ita *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ᾔδη *Aliis.*

g Προειρημένον διέταξε τρόπον] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* εἰρημένον in *Editis.*

h Εφ' ὑψηλοτάτου βήματος] Εφ' ὑψηλοῦ *Hen.* & *Busb.*

i Αργυρίου ταλάντων] Ita *Vat.* ἀργύρου *Samb.* ἀργύρεον in *Editis.* HUDS. Lege ἀργυρίου. Vetus, *centum millia talentorum.* Hebr. אלף אלפים ככרים 1 Paral. 22. 14. COCC.

k Καὶ τῷ φόνῳ] Καὶ τὸ φ. *Samb.*

l Τῷ προγόνῳ] Ita in omnibus *MSS.* & *Vet. Interp.* τῶν προγόνων in *Editis.*

m Καὶ ἐμὲ τῶν ἀδελφῶν] Εμέ τε *Big.* & *Samb.*

n Παρὰ τοῦ Θεοῦ,] Παρὰ θεοῦ *Vat.*

o Δὲ ταῦτα βέβαια,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἔσται δ' αὐτὰ in *Editis.*

p Καὶ δίκαιον σαυτὸν] Καὶ δίκαιον αὐτὸν φύλακα τῶν πατρίων παράσχῃς νόμων *Vat.*

tus, eſſet orationem finivit. Templi autem ædificandi exemplar ejuſque ordinationem omnium in conſpectu Solomoni tradidit, *ut & ſubſtructionum* & ædicularum inferiorum & ſuperiorum; dein quot numero eſſent quantaque altitudine & latitudine, & quo pondere quæque vaſa tam aurea quam argentea fieri deberent, præfinivit. Ipſum autem verbis hortatus eſt ut ſummum ſtudium & alacritatem operi adhiberet: ſimulque principes & tribum Leviticam, ut ei auxilio eſſe velint, tum quia nondum ad adultam ætatem pervenerit, tum quia Deus ipſum elegerit & ad templum exſtruendum & ad populum imperio regendum. Quin & oſtendit ædificium haud fore rem magnæ difficultatis aut immenſi laboris: præſertim cum ipſe multa quidem auri talenta præparaverit, plura vero argenti, ut & ligna, & fabros quamplurimos & lapicidas, ſmaragdoſque & lapides omne genus pretioſos. Et nunc etiam ex ſui imperii reditibus ducenta *talenta*, prætereaque tria millia talentorum auri puri ſe ſuppeditaturum eſſe dicebat ad ſacrarium, & Dei currum Cherubos *exornandos*, quos arcæ inſiſtere oportebit *alis expanſis* eam obtegentes.

Iſraelitarum divites ad Templi conſtructionem conferunt. 1 Paral. c. 29.

Poſtquam autem Davides conticuerat, principes & ſacerdotes & tribus Levitica magna cum alacritate *ſuis de facultatibus in commune* contulerunt, & multa liberaliter & magnifice polliciti ſunt. nam in ſe receperunt *auri* quidem talentorum quinque millia daturos & decies mille ſtateras, argenti vero talentorum decem millia, ferrique talentorum multas myriadas. Ad hæc ſi cui lapillus erat pretioſus, attulit eum & in theſauros *reponendum* tradidit; quorum curam agebat Ialus Moyſis * nepos.

Davides populuſque Deo gratias agunt. 1 Paral. c. 29.

11. His lætus erat & populus univerſus, & *maxime* Davides, cum videret quo ſtudio principes & ſacerdotes & reliqui omnes certatim *ad opus promovendum* ferebantur: atque Deum elata voce laudare cœpit, patrem atque genitorem mundi univerſi appellans & effectorem rerum humanarum divinarumque, quibus ſemet præeſſe voluit ſimul & gentis Hebræorum curam ſuſcipere, eorumque felicitatis pariter ac regni quod ipſe ab eo acceperat. Deinde & fauſta *omnia* precatus populo univerſo, & Solomoni filio mentem ſanam & integram & omni virtute corroboratam, juſſit ut populus quoque Deo laudes diceret. Atque illi quidem in terram procidentes *Deum* adorarunt; & præterea Davidi gratias egerunt pro *bonis* omnibus quæ ipſo regnante perceperant. Poſtridie vero ejus diei hoſtias ad Deum adduxerunt, mille vitulos, totidemque arietes, & mille agnos, quos ſolidis ſacrificiis immolarunt: inſuper & victimas pacificas obtulerunt, multis myriadibus hoſtiarum mactatis. Atque tota *ea* die rex & populus univerſus epulati ſunt: & Solomonem iterum oleo inunxerunt, ipſumque regem creaverunt; & Sadocum pro po-

Solomon rex creatur. 1 Paral. c. 29.

γους ἐποιήσατο. τὴν δὲ διαγραφὴν καὶ τὴν διάταξιν τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ πάντων ὁρώντων ἔδωκε Σολομῶνι, θεμελίων καὶ οἴκων καὶ ὑπερώων, [q] ὅσοι τε τὸ πλῆθος καὶ πηλίκοι τὸ ὕψος καὶ τὸ εὖρος γένοιντο, ὅσα τε σκεύη [r] χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ τούτων τὸν σταθμὸν ὥρισεν. προσπαρώρμησε δὲ καὶ λόγοις [s] αὐτὸν πάσῃ χρήσασθαι προθυμίᾳ περὶ τὸ ἔργον· καὶ τοὺς ἄρχοντας [t] καὶ τὴν τῶν Λευιτῶν φυλὴν συναγωνίσασθαι, διά τε τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὸ τὸν Θεὸν ἐκεῖνον ἐλέσθαι [v] καὶ τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ καὶ τῆς βασιλείας προστάτην. εὐμαρῆ δ᾽ αὐτοῖς καὶ οὐ σφόδρα ἐπίπονον τὴν οἰκοδομίαν ἀπέφηνεν, [x] αὐτοῦ πολλὰ μὲν τάλαντα χρυσίου, πλείω δ᾽ ἀργυρίου, καὶ ξύλα [y] καὶ τεκτόνων πλῆθος καὶ λατόμων ἤδη [z] παρεσκευασμένου, σμαράγδου τε καὶ πάσης ἰδέας λίθου πολυτελοῦς. καὶ νῦν δ᾽ ἔτι τῆς [a] ἰδίας ἀπ᾽ ἀρχῆς διακόσια, καὶ ἄλλα τρισχίλια τάλαντα χρυσοῦ καθαροῦ παρέξειν ἔλεγεν εἰς τὸ ἄδυτον, καὶ εἰς τὸ [b] ἅρμα τοῦ Θεοῦ τοὺς [c] Χερουβεῖς, οὓς ἐφεστῶτας δεήσει τὴν κιβωτὸν καλύπτοντας. σιωπήσαντος Δαυίδου, πολλὴ καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἱερέων καὶ τῆς Λευίτιδος φυλῆς προθυμία συμβαλλομένων καὶ ποιουμένων ἐπαγγελίας λαμπρὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἐγένετο. [d] χρυσίου μὲν γὰρ ὑπέστησαν εἰσοίσειν τάλαντα πεντακισχίλια, καὶ [e] στατῆρας μυρίους· ἀργυρίου δὲ μύρια τάλαντα, καὶ σιδήρου [f] μυριάδας ταλάντων πολλάς. καὶ εἴ τινι λίθος ἦν πολυτελής, ἐκόμισε καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς θησαυρούς· ὧν ἐπετρόπευσεν ὁ Μωϋσέως ἔκγονος [g] Ιαλος.

ια᾽. Ἐπὶ τούτοις ἥσθη τε ὁ λαὸς ἅπας, καὶ Δαυίδης, τὴν σπουδὴν καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀρχόντων καὶ ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁρῶν· καὶ τὸν Θεὸν εὐλογεῖν ἤρξατο μεγάλῃ βοῇ, πατέρα τε καὶ [h] γενέτορα τῶν ὅλων ἀποκαλῶν, καὶ δημιουργὸν ἀνθρωπίνων καὶ θείων, οἷς [i] αὐτὸν ἐκόσμησεν προστάτην τε καὶ κηδεμόνα γένους τῶν Ἑβραίων καὶ τῆς τούτων εὐδαιμονίας, ἧς τε αὐτῷ [k] βασιλείας ἔδωκεν. ἐπὶ τούτοις εὐξάμενος τῷ τε παντὶ λαῷ τὰ ἀγαθά, καὶ τῷ παιδὶ Σολομῶνι διάνοιαν ὑγιῆ καὶ δικαίαν, καὶ πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσιν ἐρρωμένην, ἐκέλευσε καὶ τὸ πλῆθος εὐλογεῖν τὸν Θεόν. καὶ οἱ μὲν πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν προσεκύνησαν, ηὐχαρίστησαν δὲ καὶ Δαυίδῃ περὶ πάντων ὧν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν παραλαβόντος ἀπήλαυσαν. τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ, θυσίας τῷ Θεῷ παρέστησαν· μόσχους χιλίους, καὶ κριοὺς τοσούτους, καὶ χιλίους ἀμνούς, οὓς ὡλοκαύτωσαν. ἔθυσαν δὲ καὶ τὰς εἰρηνικὰς θυσίας, πολλὰς μυριάδας ἱερείων κατασφάξαντες. καὶ δι᾽ ὅλης [l] τῆς ἡμέρας ἑώρτασεν ὁ βασιλεὺς σὺν παντὶ τῷ λαῷ· καὶ Σολομῶνα δεύτερον ἔχρισαν τῷ ἐλαίῳ, καὶ ἀπέδειξαν αὐτὸν βασιλέα, καὶ Σάδωκον ἀρχιερέα τοῦ πλήθους ἁπάσης. εἴς τε τὸ βασίλειον ἀγαγόντες

q Ὅσοι τε τὸ πλῆθος] Ὅσοι γε *Vat. Hen.* & *Busb.*

r Χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ] In *Editis* χρυσὰ καὶ ἀργυρά.

s Αὐτὸν πάσῃ] Αὐτόν τε *Vat. Hen.* & *Busb.*

t Καὶ τὴν τῶν Λευιτῶν] Καὶ τὴν Λευιτῶν *Vat.*

v Καὶ τῆς οἰκοδομίας] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ aberat *Editis.*

x Αὐτοῦ πολλὰ] Ita lego *Epiphanium* ſequutus, qui vertit *cum ipſe multa* &c. ἀπέφηνεν αὐτοῦ. πολλὰ μὲν τάλ. in *Editis.* ἀπέφηνεν αὐτός. πολλὰ μ. τ. *Big.* & *Samb.*

y Καὶ τεκτόνων πλῆθος] Τεκτόνων τε *Big.* & *Samb.*

z Παρασκευασμένου,] Παρασκευασμένους *Big.* (& *Coll. Voſſ.*) παρεσκευασμένους *Samb.* παρεσκευασμένον *Vat.*

a Ἰδίας ἀπ᾽ ἀρχῆς διακόσια,] Ita ex veſtigiis *Codd. MSS.* nam τῆς ἰδίας ἀπαρχῆς διακόσια habent *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb.* & *Vat.* quibuſcum nonnihil facit *Epiphan.* qui ἀπαρχῆς plane agnoſcit, dum vertit, *ſed & tum oblationis primitias faciens, tria millia talentorum* &c. Τῆς ἰδίας ἀρχῆς διακονίᾳ (aut quod mallem διακονίᾳ) in *Editis.* Καὶ νῦν δὲ προσιθέναι τοῖς ἤδη συνειλεγμένοις χρυσοῦ καθαροῦ τρισχίλια τάλαντα εἰς τὸ ἄδυτον &c. apud *Zonaram.* Confer 1 *Paralip.* c. 29. v. 3.

b Ἅρμα τοῦ Θεοῦ] Sic 2 *Sam.* c. 22. v. 11. *Cherubo inſidebat, ſuperque ventorum alis volabat.* ut & *Pſ.* 18, 11. *in Cherubo inequitans volabat, ſeque alis venti librabat.*

c Χερουβεῖς,] Sic cum *MSS.* Χερουβεῖς in *Editis.*

d Χρυσίου μὲν γὰρ] Χρυσοῦ in *omnibus MSS.*

e Στατῆρας μυρίους·] Ita & *Zonaras.* χρυσοῦς μυρίους LXXII. Vide *Villalpand.* in *App.* Tom. 3. p. 412. & *Budæum de Aſſe*, l. 4. p. 469. *Ed. Lugd.*

f Μυριάδας ταλάντων πολλάς.] In *S. Literis* (1 *Paralip.* c. 29. v. 7.) centum millia.

g Ιαλος.] Ιεϊηλ LXXII. apud *Epiphanium* varie *Ialus, Iabus, Iabis* & *Iahis.*

* *Nepos.*] Sic placuit vocem ἔκγονος interpretari, quo modo & *Politianus* apud *Herodianum*, l. 5, 7. 2. & l. 7, 10, 15. *Epiphanius* reddit *pronepos.* at *Gelenio* eſt *unus è poſteris Moyſis.*

h Γενέτορα τῶν ὅλων] Ita lego, nixus auctoritate *Cod. Vat.* qui habet γενήτορα, & *Epiphanii*, qui vertit, *genitorem omnium.* in *Editis Aliiſque* γένεσιν τῶν ὅλων.

i Αὐτὸν ἐκόσμησεν] Si quis αὐτὸν malit, per me licet. quod mox ſequitur ἐκόσμησεν eſt ex *MSS.* pro ἐκόμισεν *Editorum.* utrum horum mavis accipe. *Epiphanius* vertit, *& quibus eum ipſe præpoſuiſſet præſulem, ſimul & curatorem feciſſet generis Hebræorum* &c.

k Βασιλείας ἔδωκεν.] Βασιλείαν ſolus *Vat.*

l Τῆς ἡμέρας ἑώρτασεν] Articulum inſertum dedi ex *MSS.*

m Ἐπὶ

γόντες Σολομῶνα, καὶ καθίσαντες αὐτὸν [m] ἐπὶ θρόνου τοῦ πατρῴου, ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ὑπήκουον αὐτῷ.

pulo universo sacerdotem. Cumque Solomonem in regiam deduxissent, eumque solio paterno collocassent, ex ea die illi paruerunt.

ΚΕΦ. ιε'.

Οἷα Δαυίδης, ἐγγίζοντος θανάτου, διελέχθη πρὸς τὸν Σολομῶνα· καὶ ὅσα αὐτῷ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ κατέλειπεν.

ΜΕΤ' ὀλίγον δὲ χρόνον καὶ Δαυίδης καταπεσὼν εἰς νόσον ὑπὸ γήρως, καὶ [n] συνιδὼν ὅτι μέλλοι τελευτᾶν, καλέσας τὸν [o] υἱὸν Σολομῶνα, [p] διελέχθη πρὸς αὐτὸν τοιάδε· "ἐγὼ μέν, ὦ τέκνον, εἰς τὸ [q] χρεὼν ἤδη καὶ πατέρας τοὺς ἐμοὺς ἀπαλλάσσομαι, κοινὴν ὁδὸν ἁπάντων τῶν τε νῦν ὄντων καὶ τῶν ἐσομένων πορευόμενος· ἐξ ἧς [r] οὐκέθ' οἷόν τε ἐπανελθόντα γνῶναι τί κατὰ τὸν βίον πράττεται. διὸ ζῶν ἔτι, καὶ πρὸς αὐτῷ γεγονὼς [s] ἄρτι τῷ τελευτᾶν, παραινῶ σοι ταῦθ' ἃ καὶ πρότερον [t] ἔφην συμβουλεύσας, δικαίῳ μὲν εἶναι πρὸς τοὺς ἀρχομένους, εὐσεβεῖ δὲ πρὸς τὸν τὴν βασιλείαν δεδωκότα Θεόν, φυλάττειν δ' αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς καὶ τοὺς νόμους, οὓς αὐτὸς διὰ Μωϋσέως κατέπεμψεν ἡμῖν· καὶ μήτε χάριτι, μήτε [v] θωπείᾳ, μήτ' ἐπιθυμίᾳ, μήτ' ἄλλῳ πάθει [x] προστεθειμένον τούτων ἀμελῆσαι. τὴν γὰρ τοῦ θείου πρὸς σαυτὸν εὔνοιαν [y] ἀπολεῖς, παραβὰς τὰ νόμιμα· [z] καὶ πρὸς ἅπαντ' αὐτοῦ τὴν ἀγαθὴν ἀποστρέψεις πρόνοιαν. τοιοῦτον δέ [a] σε αὐτὸν παρέχων, ὁποῖον εἶναί σε δεῖ, [b] κἀγὼ δὲ παρακαλῶ, καθέξεις ἡμῶν τὴν βασιλείαν τῷ γένει· καὶ οἶκος ἄλλος Ἑβραίων οὐκ ἂν δεσπόσειεν, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος. μέμνησο δὲ καὶ τῆς Ἰωάβου τοῦ στρατηγοῦ παρανομίας, ἀποκτείναντος διὰ ζηλοτυπίαν δύο στρατηγοὺς δικαίους καὶ ἀγαθούς, [c] Ἀβένηρον τὸν Νήρου παῖδα, καὶ τὸν Ἀμεσσὰν υἱὸν [d] Ἰεθράνου. [e] ὧν, ὅπως ἄν σοι δόξῃ, τὸν θάνατον ἐκδίκησον· ἐπεὶ καὶ κρείττων ἐμοῦ καὶ δυνατώτερος [f] ὁ Ἰώαβος ὤν, μέχρι νῦν τὴν δίκην διέφυγε. [g] παρατίθημι δέ σοι, καὶ τοὺς Βερζελαίου τοῦ Γαλαδίτου παῖδας· οὓς ἐν τιμῇ πάσῃ καὶ προνοίᾳ τοῦτ' ἐμοὶ χαριζόμενος ἕξεις. οὐ προκατάρχομεν γὰρ εὐποιΐας, ἀλλ' ἀμοιβὴν ὧν ὁ πατὴρ αὐτῶν παρὰ τὴν φυγὴν ὑπῆρξέ μοι [h] χρεολυτοῦμεν. καὶ τὸν Γήρα δὲ υἱὸν Σεμεεί, τὸν ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς, ὃς, πολλὰ βλασφημήσας με παρὰ τὴν φυγὴν ὅτ' εἰς [i] Παρεμβολὰς ἐπορευόμην, ἀπήντησεν ἐπὶ Ἰορδάνην, καὶ πίστεις ἔλαβεν ὡς μηδὲν αὐτὸν παθεῖν τότε, νῦν ἐπιζητήσας αἰτίαν εὔλογον, [k] ἄμυναι."

β'. Ταῦτα παραινέσας τῷ παιδὶ περί τε τῶν ὅλων πραγμάτων καὶ περὶ τῶν φίλων, καὶ οὓς ᾔδει τιμωρίας ἀξίους γεγενημένους, ἀπέθανεν· ἔτη μὲν βιώσας ἑβδομήκοντα, βασιλεύσας δὲ ἑπτὰ μὲν ἐν Χεβρῶνι τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ μῆνας ἕξ, ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ ἁπάσης τῆς χώρας τρία καὶ

CAP. XV. XII.

Quibus verbis Davides, morte appropinquante, Solomonem alloquutus est; & quantum ipsi ad structuram Templi reliquit.

PAulo autem post Davides, cum ex senectute in morbum incidisset, vidissetque jam instare sibi mortem, accito Solomone hisce verbis illum alloquutus est: "Ego quidem, ô fili, jam in eo sum ut fato concedam & ad patres meos abeam, viamque ingrediar omnibus qui nunc sunt aut futuri sunt ineundam, quam remetiri nemini licet, ut quid in hac vita geratur exploratum habeat. Quapropter vivens adhuc & jam morti proximus ea te moneo, quæ & antea dixeram, tibi suadendo, ut erga subditos quidem sis justus, erga Deum vero pius, qui tibi regnum dedit, utque custodias præcepta ejus & leges, quas nobis per Moysen mittendas curavit: & cave ne quid tibi propositum negligas, aut gratiæ cedens, aut assentatione aut cupiditate *nimia* abreptus, aliave animi perturbatione. nam ex Dei erga te benevolentia excides, siqua contra legum præscripta feceris; atque in omnibus bonam ejus providentiam à te alienabis. Quod si ita te erga illum gesseris ut te decet, & ipse porro te hortor *suadeoque*, efficies ut regnum in familia nostra maneat, & nulla alia domus præter nostram Hebræis imperet in omne ævum. Et præterea fac memineris iniquitatis Joabi imperatoris, qui invidiæ œstro percitus duos exercitus duces, viros justos bonosque, interemit, Abenerum Neri filium & Amessam filium Jethranæ. quorum mortem, ut tibi visum fuerit, ulciscere: quandoquidem Joabus, utpote me viribus superior potentiorque, hactenus supplicium evasit. Commendo autem tibi etiam Berzelæi Galaditæ liberos, quos mei gratia omni honore curaque dignaberis. neque enim erit ut primi beneficium conferamus, sed illos pro officiis remuneremus, quæ pater illorum in me contulit, cum in fugam me dederam. Quin & Semei Geræ filium, è tribu Benjamitide, qui mihi fugienti diris modis maledixit, tum cum Castra petebam, moxque mihi ad Jordanem *progresso* obviam factus fidem incolumitatis tunc à me impetravit, cum justam causam nactus fueris, noli committere ut impunitus abeat."

Davides moriens Solomoni præcepta dat. 3 Reg. c. 2.

2. His mandatis filio & de summa rerum & de amicis, deque iis quos noverat pœna dignos, è vita excessit: cum quidem vixisset annos septuaginta, ac regnasset Hebrone quidem in Judæ tribum annos septem & sex menses, Hierosolymis autem in omnem regionem tres & triginta. Hic vir optimus

Davides moritur. 3 Reg. c. 2.

Davidis encomium.

m Επὶ θρόνου] Επὶ τοῦ θρόνου *Vat.*

n Συνιδὼν] Συνειδὼς *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

o Υἱὸν Σολομῶνα,] Voculam υἱὸν inserui ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

p Διελέχθη] Διειλέχθη *Vat.*

q Χρεὼν ἤδη] Ita cum *Samb.* in cæteris χρέων. & juxta *Epiphanium* πάντων χρεών.

r Οὐκέθ' οἷόν τε] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* οὐκέτι θ' οἷον in *Editis*, *Aliisque.*

s Ἄρτι τῷ τελευτᾶν,] Iterum cum *MSS.* ὄντως τῷ τελευτᾶν in *Editis.*

t Ἔφην συμβουλεύσας,] Rursus ex *Iisdem.* ἔφθην *Bas.* & *G.*

v Θωπείᾳ,] Απεχθείᾳ juxta *Epiphanium.*

x Προστεθειμένον] Προστιθέμενον *Vat.*

y Ἀπολεῖς,] Ita cum *Big.* (*Coccejo*) & *Samb.* levicula sane mutatione, pro ἀπωλεῖς, quod in *Editis omnibus* obtinuit; qua tamen auctoritate, alii judicent.

z Καὶ πρὸς ἅπαντ'] Καὶ ἀντικρὺ πρὸς σὲ αὐτοῦ τὴν ἀγαθὴν ἐπιστρέψεις πρόνοιαν, τοιοῦτον σαυτὸν παρέχων, ὁποῖον εἶναι σὲ δεῖ, κἀγὼ δὲ τὸν Θεὸν παρακαλῶ, καθέξοι ἡμῶν τὴν βασιλείαν &c. legisse videtur *Epiphan.*

a Σε αὐτὸν παρέχων,] Σεαυτὸν *Vat.*

b Κἀγὼ δὲ] Κἀγὼ παρακαλῶ *Vat.*

c Ἀβένηρον τὸν Νήρου] Ἀβεννηρόν τε, vel Ἀβέννηρόν τε in *MSS.* quibus non consentit *Epiphan.*

d Ἰεθράνου.] Ἰεθέρου *Vat.* Ἰέθρα *Epiphan.*

e Ὧν, ὅπως] Ita cum *Vet. Interpr.* (& *Coccejo*) ὂν in *Editis.* deest *MSS.*

f Ὁ Ἰώαβος ὤν,] Articulum ὁ acceptum debes *MSS.*

g Παρατίθημι δέ σοι,] Παρατίθεμαι δέ σοι καὶ τοὺς Βερζέλου τοῦ Γαλααδίτου παῖδας *Vat.*

h Χρεολυτοῦμεν.] Χρεωλυτοῦμεν *Samb.* HUDS. Infr. lib. XVIII. c. 9. §. 9. τὸν μισὸν χρεωλυτεῖν. SPANH.

i Παρεμβολὰς] Conf. sup. c. 9. §. 8. & c. 10. §. 1. SPANH.

k Ἄμυναι.] Ἀμύνου *Samb.*

mus erat, & omnibus virtutibus præditus, quibus regem ornari oportebat, cui tot gentium salus commissa est. nam & omnibus fortitudinis gloria antecellebat: & cum certamina pro subditis iniret, primus *magno impetu* ferebatur in pericula, labores perferendo pugnandoque milites ad res *præclare* gerendas excitans, & non domini more imperando. Optime perspiciebat simul & considerabat tam futura quam rationem expediendi instantia: *ad hæc* modestus, mitis, erga calamitosos benignus, justus, humanus *in omnes*. In his quæ fas est ut reges sibi propria vendicent, ne omnino quidem potestatis magnitudine peccavit, præterquam in eo quod spectat ad Uriæ uxorem. Tantam præterea opum vim reliquit, quantam nemo alius regum, nec Hebræorum, nec aliarum gentium.

Ejusque sepultura & monumentum.

3. Sepelivit autem eum filius Solomon Hierosolymis magnifice, & præter cætera omnia, quæ in regum funeribus fieri solebant, multas etiam ingentesque divitias cum eo sepeliit: quarum magnitudinem facile sit alicui conjectare ex iis quæ dicturus sum. Nam post spatium annorum MCCC. Hyrcanus pontifex oppugnatus ab Antiocho cognomine Pio, filio Demetrii, volens pecuniam ei dare, ut obsidione absisteret & exercitum *suum* abduceret, cum aliunde ei *ad largiendum* nihil suppeteret, aperta cella una monumenti Davidis, & inde deportatis tribus talentorum millibus, partem Antiocho dedit: & ita se ab oppugnatione liberavit, sicut & alibi indicavimus. Post hunc autem, multis annis elapsis, iterum Herodes rex, alia cella reclusa, inde magnas opes sustulit. Veruntamen ad loculos *qui* regum *cineres continent* neuter eorum pervenit. singulari enim arte ita erant sub terram conditi, ut ingredientibus in monumentum nihil plane appareret. Sed hæc quidem hactenus nos dixisse sufficiat.

Lib. 13. *Lib. 16.*

Finis Libri septimi.

τριάκοντα. οὗτος ἄριστος ἀνὴρ ἐγένετο. καὶ πάσαν ἀρετὴν ἔχων ἣν ἔδει τῷ βασιλεῖ, καὶ τοσούτων ἐθνῶν σωτηρίαν ἐγκεχειρισμένῳ προσεῖναι. ἀνδρεῖός τε γὰρ ἦν, ὡς οὐκ ἄλλος τις· ἐν δὲ τοῖς ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων ἀγῶσι, πρῶτος ἐπὶ τοὺς κινδύνους ὥρμα, τῷ πονεῖν καὶ μάχεσθαι παρακελευόμενος τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τὰς πράξεις, [l] ἀλλ' οὐχὶ τῷ προστάττειν ὡς δεσπότης. νοῆσαί τε καὶ συνιδεῖν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων καὶ περὶ τῶν ἐνεστηκότων οἰκονομίας, ἱκανώτατος. σώφρων, ἐπιεικής, χρηστὸς πρὸς τοὺς ἐν συμφοραῖς παρόντας, δίκαιος, [m] φιλάνθρωπος. ἃ μόνοις [n] ἐξαίρετα τοῖς βασιλεῦσιν εἶναι προσῆκε, μηδὲν ὅλως [o] παρὰ τοσοῦτο μέγεθος ἐξουσίας [p] ἁμαρτὼν, ἢ τὸ περὶ τὴν [q] Οὐρία γυναῖκα. [r] κατέλειπε δὲ καὶ πλοῦτον, ὅσον οὐκ ἄλλος βασιλεὺς, οὔθ' Ἑβραίων, οὔτ' ἄλλων ἐθνῶν.

γ΄. Ἔθαψε δ' αὐτὸν ὁ παῖς Σολομὼν ἐν Ἱεροσολύμοις διαπρεπῶς, τοῖς τε ἄλλοις οἷς περὶ κηδείαν νομίζεται βασιλικὴν ἅπασι, καὶ δὴ καὶ πλοῦτον αὐτῷ πολὺν καὶ ἄφθονον συνεκήδευσεν. ὧν τὴν ὑπερβολὴν [s] τεκμήραιτ' ἄν τις ῥᾳδίως ἐκ τῶν [t] λεχθησομένων. μετὰ γὰρ χρόνον ἐτῶν χιλίων καὶ τριακοσίων, Ὑρκανὸς ὁ ἀρχιερεὺς, πολιορκούμενος ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Εὐσεβοῦς ἐπικληθέντος, υἱοῦ δὲ Δημητρίου, βουλόμενος χρήματ' αὐτῷ δοῦναι, ὑπὲρ τοῦ λῦσαι τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν στρατιὰν ἀπαγαγεῖν, καὶ ἀλλαχόθεν οὐκ εὐπορῶν, [v] ἀνοίξας ἕνα οἶκον τῶν ἐν τῷ Δαυίδου μνήματι, καὶ βαστάσας τρισχίλια τάλαντα, μέρος ἔδωκεν Ἀντιόχῳ· καὶ διέλυσεν οὕτως τὴν πολιορκίαν, καθὼς καὶ [x] ἐν ἄλλῳ [y] δεδηλώκαμεν. μετὰ δὲ τοῦτον, ἐτῶν πολλῶν διαγενομένων, πάλιν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς, ἕτερον ἀνοίξας οἶκον, ἀνείλετο [z] χρήματα πολλά. [a] τῶν μέντοιγε θήκαις τῶν βασιλέων οὐδεὶς αὐτῶν ἐπέτυχεν. ἦσαν γὰρ ὑπὸ τὴν γῆν μηχανικῶς κεκηδευμέναι πρὸς τὸ μὴ φανεραὶ εἶναι τοῖς εἰς τὸ μνῆμα εἰσιοῦσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἡμῖν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπόχρη δεδηλῶσθαι.

Τέλος τοῦ βιβλίου ἑβδόμου.

l Ἀλλ' οὐχὶ] Οὐ τῷ προστάττειν *Vat.*

m Φιλάνθρωπος.] Ita locum distinxi cum *Epiphanio*, qui vertit, *In his autem quæ regibus præcipue conveniunt, in nullo penitus nisi in uxore Uriæ magnitudine potestatis deliquit.* Sic autem *Gelenius*; φιλάνθρωπος, ἃ μόνοις ἐξαίρετα τοῖς βασιλεῦσιν εἶναι προσῆκεν. μηδὲν ὅλως &c. *quæ quidem præcipua sunt Regum virtutes. nec in tanta potestate* &c.

n Ἐξαίρετα τοῖς βασιλεῦσιν] Ἐξαίρετα, juxta Scholia *Thucydidis*, ἀποκεκριμένα.

o Παρὰ τοσοῦτο] Παρὰ τοσοῦτον μέγεθος τῆς ἐξουσίας *Vat.*

p Ἁμαρτὼν,] Ἁμαρτῶν *Samb.*

q Οὐρία] *Coll. Big.* & *Voss.* Οὐρίου.

r Κατέλειπε] Κατέλιπε *Samb.*

s Τεκμήραιτ' ἄν τις] Ita *Bas. G. Busb.* (*Coccejus*) & *Hen.* τεκμαίροιτ' ἄν τις *Big.* & *Samb.* τεκμαίρεται τις *Vat.*

t Λεχθησομένου.] Δειχθησομένου *Vat.*

v Ἀνοίξας ἕνα οἶκον] Ita *MSS.* & *Vetus Interpres.* ἀνοίξας οἶκον τῶν τοῦ Δαυίδου μνημάτων in *Editis.*

x Ἐν ἄλλῳ] Ἐν ἄλλοις *Big. Vat.* & *Epiphan.*

y Δεδηλώκαμεν.] Δηλώσομεν juxta *Epiphanium.* verum puto librarios *indicavimus* posuisse pro *indicabimus.*

z Χρήματα πολλά.] Πολλὰ τάλαντα ἐξήγαγεν, *Syncell.* p. 189. Χρήματα, καθάπερ Ὑρκανὸς, οὐχ εὗρεν, κόσμον δὲ χρυσοῦ καὶ κειμηλίων πολύν, *Jos.* Lib. 16. Ἀνοῖξαι μὲν τὸν τάφον, χρήματα δὲ μὴ εὑρεῖν. *Cedren.* p. 98. πειραθέντα δὲ καὶ ἐνδοτέρω χωρεῖν πυρὶ ἐπιχυθῆναι, *Cedren.* p. 98. ex *Josepho* in lib. 16.

a Ταῖς μέντοιγε θήκαις] Ταῖς δὲ θήκαις τῶν αὐτῶν βασιλέων οὐδεὶς διὰ βάθους μεμηχανευμέναις οὐδεὶς προσεπέλασεν, *Syncell.*

ΤΑΔΕ

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a]ΕΝ ΤΗ ΟΓΔΟΗ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO OCTAVO HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

α'. Ως Σολομὼν, τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, τοὺς ἐχθροὺς ἀνεῖλε.

β'. Περὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ, καὶ [b] τῆς συνέσεως, [c] καὶ τοῦ πλούτου.

γ'. Οτι πρῶτος τὸν ἐν Ιεροσολύμοις ναὸν ᾠκοδόμησεν.

δ'. Ως τελευτήσαντος Σολομῶνος, ὁ λαὸς, ἀποστὰς τοῦ παιδὸς αὐτοῦ [d] Ροβοάμου, τῶν δέκα φυλῶν [e] τῶν ὑπηκόων τινὰ Ιεροβόαμον ἀπέδειξε βασιλέα· τῶν δὲ δύο φυλῶν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν.

ε'. Ως Σούσακος ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς στρατευσάμενος ἐπὶ τὰ Ιεροσόλυμα, καὶ κατασχὼν τὴν πόλιν, τὸν πλοῦτον αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον μετήνεγκεν.

ς'. Στρατεία Ιεροβοάμου, τοῦ τῶν Ισραηλιτῶν βασιλέως, [f] ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ροβοάμου Αβίαν καὶ ἧττα.

ζ'. Οτι τὴν Ιεροβοάμου γενεὰν [g] Βασάνης τις ὄνομα διαφθείρας, αὐτὸς τὴν βασιλείαν ἔσχεν.

η'. Αἰθιόπων ἐπιστρατεία τοῖς Ιεροσολύμοις, βασιλεύοντος αὐτῶν Ασάνου τοῦ Αβία παιδὸς, καὶ διαφθορὰ τοῦ στρατοῦ.

θ'. Ως, τῆς [h] Βασάνου γενεᾶς διαφθαρείσης, ἐβασίλευσεν τῶν Ισραηλιτῶν [i] Ζαμάρης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αχαβος.

ι'. [k] Ως Αδαδος, Δαμασκοῦ καὶ Συρίας βασιλεὺς, δὶς ἐπ' Αχαβον στρατευσάμενος ἡττήθη.

ια'. [l] Αμμανιτῶν καὶ Μωαβιτῶν, [m] ἐπιστρατευσαμένων ἐπ' Ιωσαφάτην τῶν Ιεροσολύμων βασιλέα, ἧττα.

ιβ'. Ως Αχαβος, ἐπὶ Σύρους στρατευσάμενος, ἡττήθη τῇ μάχῃ, καὶ αὐτὸς ἀπώλετο.

1. *Quomodo Solomon, imperio accepto, inimicos ferro peremit.*
2. *De ejus sapientia, scientia, & divitiis.*
3. *Quod primus omnium Hierosolymis Templum ædificavit.*
4. *Quomodo Solomone defuncto populus, à Roboamo ejus filio deficiens, Hieroboamum, è subditis unum, decem tribuum regem declaravit: duarum vero tribuum imperium penes Solomonis filium mansit.*
5. *Quomodo Susacus Ægyptiorum rex, in Hierosolyma exercitu educto, & urbe capta, divitias ejus in Ægyptum deportavit.*
6. *Hieroboami contra Abiam filium Roboami expeditio & clades.*
7. *Quod quidam nomine Basanes, stirpe Hieroboami excisa, imperium sibimet occupavit, tenuitque.*
8. *Æthiopum in Hierosolymitanos expeditio, cum apud illos regnaret Asanes filius Abiæ, & exercitus eorum interitus.*
9. *Quomodo, Basanis genere exstirpato, regnavit Zamaras, & dein filius ejus Achabus.*
10. *Quomodo Adadus, Damasci & Syriæ rex, bis contra Achabum ducto exercitu, cladem accepit.*
11. *Ammanitæ & Moabitæ, cum bellum intulissent Josaphato Hierosolymorum regi, victi discedunt.*
12. *Quomodo Achabus, contra Syros profectus, pugna superatus est, & ipse disperiit.*

a Εν τῇ ὀγδόῃ] *Al.* ἐν τῷ ὀγδόῳ, vel ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ.
b Τῆς συνέσεως,] Τῆς deest *Samb.*
c Καὶ τοῦ πλούτου] Ita distinxi ex *MSS.* in *Editis* hoc summarium priori cohærebat, ita ut lectum fuerit, καὶ τοῦ πλούτου, καὶ ὅτι πρ. &c.
d Ροβοάμου,] Τοῦ ante Ροβοάμου delevi auctoritate *Codd. MSS.*
e Τῶν ὑπηκόων τινὰ] Illa τῶν ὑπηκόων τινὰ & mox αὐτοῦ inseruimus è *MSS. Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Gall.*
f Επὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ροβοάμου Αβίαν] Sic in *iisdem MSS.* in *Editis* ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ροβοάμου, καὶ ἧττα, καὶ ὅτι &c. ita ut unus solummodo titulus sit.
g Βασάνης] Sic infra in *Editis* & *MSS.* at Βαασάνης & Βατάμης *Vat.* & semel Βατάμης *Bas.* & *G.* hîc loci tamen in *libris omnibus* Βασίνης.
h Βασάνου γενεᾶς] Ita cum *Vet. Interpr.* ut & libris Græcis omnibus in sequentibus. Hic vero Αβεσσάρου nobis repræsentant tam *MSS.* quam *Editi.*
i Ζαμάρης] Αμάρης *Vat.* Αμαρις *Samb.*
k Ως Αδαδος,] Αδερ, in *libris omnibus*, juxta LXXII. verum maluimus Αδαδος, quod infra nobis exhibet maxima *Exemplarium* pars.
l Αμμανιτῶν] Sic *Bas. Samb. Vat.* & *Gall.* quibuscum conveniunt *Epiphanii* vetustiora exemplaria.
m Επιστρατευσαμένων] Ita *Bas.* στρατευσαμένων *Samb.*

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

[a] Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν ρξγ'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER OCTAVUS.

Continet hic liber tempus annorum CLXIII.

CAP. I.

Quomodo Solomon, imperio accepto, inimicos ferro peremit.

Solomoni regnum ineunti populus fausta omnia apprecatur.

JAM vero de Davide & ejus virtute, quantorumque bonorum popularibus suis auctor exstiterit, & quantis bellis feliciter gestis pugnisque bene pugnatis *tandem* senio confectus decesserit, in libro antecedente enarravimus. Cum autem Solomon ejus filius admodum adolescens principatum accepisset, à patre dum adhuc in vivis esset populi dominus Dei voluntate declaratus, & in solio consedisset, universa quidem multitudo, ut sub novi regni exordia fieri solet, faustis acclamationibus ei ut omnia prospere cederent precata est, utque florentibus imperii rebus ad beatam perveniret senectutem.

Adonias Beethsaben adit, ut sibi à Solomone postularet Abisacen in matrimonium. 3 Regum, c. 2.

2. Cæterum Adonias, qui vivo adhuc patre de regno occupando cogitavit, cum ad regis matrem Beethsaben accessisset, eamque blande salutasset, illa percontata an ulla re egens ad ipsam veniat, jubenteque ut sibi mentem *suam* aperiret, utpote non gravate *quidquam* concessuræ, orsus est dicere, "etiam ipsam quidem nosse, quod tam "ætatis prærogativa quam voluntate populi ejus "fuerit regnum, sed cum ita Deo visum sit ut "translatum esset in filium ipsius Solomonem, se "*quidem* servitutem sub ipso diligere & amare, "præsentique rerum statui acquiescere. adeoque "ipsam obsecrabat ut cum fratre pro se ageret, "eique persuaderet ut Abisace, quæ cum patre "dormire consueverat, sibi in matrimonium da"retur: patrem enim cum ea propter senectutem "non congressum esse, & proinde adhuc virgi"nem manere." Tum Beethsabe se illi sedulam operam daturam esse pollicita est, nuptiasque *se illi* ideo conciliaturam esse, tum quod rex ultro fratri gratificare voluerit, tum *præsertim* quod ipsa instanter oraret. Et ille quidem spei plenus, fore has nuptias, discedit:

Beethsabe ad Solomonem supplex accedit.

Solomonis vero mater recta ad filium contendit, ut cum eo de iis sermocinaretur quæ supplici Adoniæ promiserat. Atque filius cum ei obviam processisset, illamque complexu excepisset, & in cubiculum ubi tunc tem-

ΚΕΦ. α'.

Ὡς Σολομὼν, τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, τοὺς ἐχθροὺς ἀνεῖλε.

ΠΕΡΙ μὲν οὖν Δαυίδου καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, καὶ ὅσων ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος τοῖς ὁμοφύλοις, πολέμους τε καὶ μάχας ὅσας κατορθώσας γηραιὸς ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δεδηλώκαμεν. Σολομῶνος δὲ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, νέου τὴν ἡλικίαν ἔτι ὄντος, τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, ὃν ἔτι ζῶν ἀπέφηνε τοῦ λαοῦ [b] δεσπότην κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν, καθίσαντος ἐπὶ τὸν θρόνον, ὁ μὲν πᾶς ὄχλος ἐπευφήμησεν, οἷον εἰκὸς ἐπ' ἀρχομένῳ βασιλεῖ, τελευτῆσαι καλῶς [c] αὐτῷ τὰ πράγματα, καὶ πρὸς γῆρας ἀφικέσθαι λιπαρὸν καὶ πανευδαίμονα τὴν ἡγεμονίαν.

β'. Ἀδωνίας δὲ, ὃς καὶ τοῦ πατρὸς ἔτι ζῶντος ἐπεχείρησε τὴν ἀρχὴν κατασχεῖν, παρελθὼν πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως μητέρα [d] Βεεθσαβὴν, καὶ φιλοφρόνως αὐτὴν ἀσπασάμενος, πυθομένης εἰ καὶ διὰ χρείαν τινα πρὸς αὐτὴν ἀφῖκται, καὶ δηλοῦν κελευούσης ὡς ἡδέως παρεξομένης, ἤρξατο λέγειν, "ὅτι γινώσκοι μὲν τὴν "βασιλείαν καὶ αὐτὴ καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὴν "τοῦ πλήθους προαίρεσιν οὖσαν αὐτοῦ, μεταβάσης δὲ "πρὸς Σολομῶνα τὸν υἱὸν αὐτῆς κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνώ"μην στέργει καὶ ἀγαπᾷ τὴν [e] ὑπ' αὐτὸν δουλείαν, "καὶ τοῖς παροῦσιν ἥδεται πράγμασιν. ἐδεῖτο δ' οὖν "διακονῆσαι πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῷ, καὶ πεῖσαι δοῦ"ναι τὴν τῷ πατρὶ συγκοιμωμένην πρὸς γάμον αὐτῷ "Ἀβισάκην· οὐ γὰρ πλησιάσαι τὸν πατέρα διὰ τὸ γῆ"ρας αὐτῇ, μένειν δ' ἔτι παρθένον." ἡ δὲ Βεεθσαβὴ, καὶ [f] διακονήσειν σπουδαίως ὑπέσχετο, καὶ κατα πράξασθαι τὸν γάμον δι' ἀμφότερα, τοῦ τε βασιλέως [g] αὐτῷ χαρίσασθαί τι [h] βουλησομένου, καὶ δεησομένης αὐτῆς λιπαρῶς. καὶ ὁ μὲν εὔελπις ἀπαλλάττεται περὶ τοῦ γάμου· ἡ δὲ τοῦ Σολομῶνος μήτηρ [hh] εὐθέως ὥρμησεν ἐπὶ τὸν υἱὸν [i] διαλεξομένη περὶ ὧν Ἀδωνίᾳ δεηθέντι κατεπηγγείλατο. καὶ προϋπαντήσαντος αὐτῇ τοῦ παιδὸς, καὶ περιπλακέντος, ἐπεὶ παρήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον οὗ συνέ-

a Περιέχει] Ita in omnibus *MSS.* tam *Græcis* quam *Latinis*. numerumque defendit *If. Vossius* in *Chr. S.* c. 7.
b Δεσπότην κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ] Alii sic distinguunt, δεσπότην, κατὰ τὴν τ. Θ. βούλησιν καθίσαντος &c.
c Αὐτῷ τὰ πράγματα,] Αὐτῷ deest *Big.*
d Βεεθσαβὴν,] *Coll. Big.* & *Voss.* ut passim Βηρσαβήν.
e Ὑπ' αὐτὸν δουλείαν,] Ὑπ' αὐτοῦ *Big.* (*Coll. Voss.*) ὑπ' αὐτῷ *Vat.*

f Διακονήσειν] Αὐτῷ post διακονήσειν inserunt *Busb.* & *Hen.* III & mox ante καταπράξασθαι.
g Αὐτῷ χαρίσασθαι] Illud αὐτῷ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*
h Βουλησομένου,] Ita cum *MSS.* βουλομένου in *Editis.*
hh Εὐθέως] Εὐθὺς *Vat. Hen.* & *Busb.*
i Διαλεξομένη] Διαλεξαμένη *Samb.*

k Κα-

συνέβαινεν αὐτῷ κεῖσθαι τὸν βασιλικὸν θρόνον, καθίσας ἐκέλευσεν ἕτερον ἐκ δεξιῶν τεθῆναι τῇ μητρί. [k] καθεσθεῖσα δ' ἡ Βεεθσαβὴ, "μίαν, εἶπεν, ὦ παῖ, χάριν αἰτουμένῃ μοι κατάνευσον, καὶ μηδὲν [l] ἐξ ἀρνήσεως δύσκολον μηδὲ σκυθρωπὸν ἀπεργάσῃ." τοῦ δὲ Σολομῶνος προστάττειν κελεύοντος, πάντα γὰρ ὅσιον εἶναι μητρὶ παρέχειν, καί τι προσμεμψαμένου τὴν ἀρχὴν ὅτι μὴ μετ' ἐλπίδος ἤδη βεβαίας τοῦ τυχεῖν ὧν ἀξιοῖ ποιεῖται τοὺς λόγους, ἀλλ' ἄρνησιν ὑφορωμένη· δοῦναι τὴν παρθένον αὐτὸν Ἀβισάκην Ἀδωνίᾳ τἀδελφῷ πρὸς γάμον παρεκάλει.

γ'. Λαβὼν δὲ [m] πρὸς ὀργῆς ὁ βασιλεὺς τὸν λόγον, ἀποπέμπεται μὲν τὴν μητέρα· μειζόνων δ' ὀρέγεσθαι πραγμάτων εἰπὼν Ἀδωνίαν, καὶ θαυμάζειν [n] πῶς οὐ παραχωρῆσαι καὶ τῆς βασιλείας ὡς πρεσβυτέρῳ παρακαλεῖ, τὸν γάμον αὐτῷ τὸν Ἀβισάκης [o] αἰτουμένη, φίλους ἔχοντι δυνατοὺς, Ἰώαβον τὸν στρατηγὸν, καὶ Ἀβιάθαρον τὸν ἱερέα. [p] καὶ μεταπεμψάμενος Βαναίαν τὸν ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων, ἀποκτεῖναι προσέταξεν [q] αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν Ἀδωνίαν. καλέσας δὲ [r] τὸν Ἀβιάθαρον τὸν ἱερέα, "θανάτου μὲν, εἶπε, ῥύεταί σε τά τε ἄλλα ὅσα τῷ πατρί μου συνεκάμες, καὶ ἡ κιβωτὸς ἣν σὺν αὐτῷ μετήνεγκας. ταύτην δέ σοι τὴν τιμωρίαν ἐπιτίθημι, ταξαμένῳ μετ' Ἀδωνία καὶ τὰ ἐκείνου φρονήσαντι· μήτε ἐνθάδε ἴσθι, μήτε εἰς ὄψιν [s] ἀπάντα τὴν ἐμὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν πατρίδα πορευθεὶς ἐν τοῖς ἀγροῖς ζῆθι, καὶ τοῦτον ἄχρι τελευτῆς ἔχε τὸν βίον, [t] ἁμαρτὼν τοῦ μηκέτι εἶναι [v] δικαίως ἐν ἀξίᾳ." [x] καταλύεται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς [y] ἱερατικῆς τιμῆς ὁ Ἰθαμάρου οἶκος διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν, καθὼς καὶ τῷ Ἀβιαθάρου πάππῳ προεῖπεν ὁ Θεὸς [z] Ἠλεί. μετέβη δ' εἰς τὸ [a] Φινεέσου γένος, πρὸς Σάδωκον. οἱ δὲ ἰδιωτεύοντες ἐκ τοῦ Φινεέσου γένους, καθ' ὃν καιρὸν εἰς τὸν Ἰθαμάρου οἶκον ἡ ἀρχιερωσύνη μετῆλθεν, Ἠλεὶ πρώτου ταύτην παραλαβόντος, ἦσαν οὗτοι· ὁ τοῦ [b] ἀρχιερέως Ἰωσήπου υἱὸς Βοκκίας, τούτου δὲ Ἰώαθαμος, Ἰωαθάμου δὲ Μαραιώθος, Μαραιώθου δὲ Ἀροφαῖος, Ἀροφαίου δὲ Ἀχίτωβος, Ἀχιτώβου δὲ Σάδωκος, ὃς πρῶτος ἐπὶ Δαυίδου τοῦ βασιλέως ἀρχιερεὺς ἐγένετο.

δ'. Ἰώαβος δὲ ὁ στρατηγὸς, τὴν ἀναίρεσιν ἀκούσας τὴν Ἀδωνία, περιδεὴς ἐγένετο· φίλος γὰρ ἦν αὐτῷ μᾶλλον, ἢ τῷ βασιλεῖ Σολομῶνι. καὶ κίνδυνον ἐκ τούτου, διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν, οὐκ ἀλόγως ὑποπτεύων, καταφεύγει μὲν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· ἀσφάλειαν δὲ ἐνόμιζεν αὐτῷ [c] πορεῖν ἐκ τῆς [d] πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβείας τοῦ βασιλέως. ὁ δὲ, ἀπαγγειλάντων αὐτῷ [e] τινῶν τὴν Ἰωάβου γνώμην, πέμψας Βαναίαν, ἐκέλευσεν [f] ἀναστήσαντα αὐτὸν ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἄγειν ὡς ἀπολογησόμενον. Ἰώαβος δὲ οὐκ ἔφη καταλείψειν τὸ ἱερὸν, ἀλλ' [g] αὐτοῦ τεθνήξε-

poris solium erat regium deduxisset, eo occupato, aliud à dextra matri apponi jussit. Postquam vero consedit Beethsabe, "Mihi, inquiit, unum à te, "fili, postulanti annue; & nihil morosi tetricive, "*mihi quod peto* denegando, facias." Solomone autem jubente ut illi imperaret, quod fas esset matri omnia concedere; postquam tamen prius eam paululum reprehenderat, quod non cum certa spe impetrandi quod vellet verba fecerit, sed quasi repulsam laturam esse metuerit: tum illa *eum* obsecrabat, ut is virginem Abisacen fratri *suo* Adoniæ nuptum daret.

Repulsam patitur. 3 Regum, c. 2. 4

3. At rex, hac oratione non leviter offensus, matrem quidem dimittit; Adoniam vero majora appetere *& moliri* dicens, seque mirari quod non postularet ut ei tanquam natu majori regno cederet, cum ei deposcat Abisaces conjugium, amicos potentes habenti Joabum imperatorem & Abiatharum sacerdotem. moxque accito Banaja satellitum præfecto, mandavit ei ut fratrem Adoniam *aggressus* interimeret. Vocato deinde Abiatharo sacerdote, "te, inquiit, mortis supplicio eximunt, "tum quidem alioquin istæ calamitates quarum "cum patre meo particeps fuisti, tum quod una "cum eo arcam transtulisti. Hanc autem, tibi, "Adoniam sequuto ejusque partibus studenti, "pœnam constituo, ut neque hîc moreris, neque "*posthac* in conspectum meum venias; sed, cum in "patriam tuam te contuleris, in agris degas, & "usque dum moriaris in vita isthac te exerceas; "cum adeo deliqueris, ut haud fas sit te in officio "diutius manere." Et quidem ob causam jam memoratam à domo Ithamari ablatus est honos sacerdotalis, quemadmodum Deus Eli avo Abiathari prædixerat: transiitque in stirpem Phineesis ad Sadocum. Qui vero ex Phineesis genere * vitam egerant privatam, eo tempore quo pontificalis dignitas in Ithamari domum translata ibi mansit, Eli primum eam recipiente, isti fuere; Boccias pontificis Josephi filius, hujus autem Joathamus, Joathami vero Maræothus, Maræothi autem Arophæus, Arophæi vero Achitobus, Achitobi autem Sadocus, qui primus Davide regnante pontifex est creatus.

Adonias occiditur. Abiatharus sacerdotio abdicatur. 3 Reg. c. 2.

Honos Pontificalis ab Ithamari domo ablatus ad Phineesis stirpem rediit.

4. Porro Joabus imperator, fama necis Adoniæ ad eum perlata, haud mediocriter expavescebat: ejus enim amicitiam magis quam regis Solomonis coluerat. Atque ab eo periculum sibi imminere, propter suam in istum benevolentiam, non temere suspicatus, ad altare quidem confugit; ea vero opinione se in tuto fore ex regis in Deum pietate. At ille, ubi ei à nonnullis nunciatum erat Joabi consilium, misso eò Banaja, jussit ut eum *ab ara* excitum ad tribunal causam suam acturum duceret. Joabus autem dicebat se sacrarium nequaquam relicturum esse, sed isthic loci potius quam alibi us-

Joabus ad aram fugiens occiditur. 3 Regum, c. 2.

k Καθεσθεῖσα] Ita *MSS.* καθεσθῆσα in *Editis.*

l Ἐξ ἀρνήσεως] Sic volui cum *Samb.* ἐξαρνήσεως *Big. Vat.* & *Gall.* ἐξαρνήσεων *Bas.* ἐξαρνήσων *Gen.* In *Epiphanii* versione, *& nec velis quasi difficile denegare tristemque deserere.* HUDS. Forte καὶ, μηδὲν ἔξαρνος ὢν δύσκολον, μή με σκυθρωπὸν ἀπεργάσῃ. Hebr. אל תשב את פני Sensus. *& ne, negando rem minimè difficilem, me contristeris.* COCC.

m Πρὸς ὀργῆς] Πρὸς ὀργὴν *Vat.*

n Πῶς οὐ παραχωρῆσαι] Πῶς abest *Big.* & *Gall.* 1. agnoscunt *cæteri* pariter ac *Epiphan.*

o Αἰτουμένη,] Ita *Big. Samb. Gall.* & *Epiphan.* αἰτουμένου *Bas.* αἰτομένῳ *Vat.* & *Gen.*

p Καὶ μεταπεμψάμενος] Μεταπεμψάμενος δὲ Βαναίαν *Big. Samb.* & *Vat.*

q Αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν] Ita *Samb.* & *Bas.* in *cæteris* αὐτοῦ.

r Τὸν Ἀβιάθαρον] Καὶ Ἀβιάθαρον τὸν ἀρχιερέα *Busb.* & *Hen.*

s Ἀπάντα] Sic *Vat. Busb. Hen. Gall.* 1. & *Epiphan.* ἀπαντᾷν in *reliquis.*

t Ἁμαρτὼν] Ἁμαρτῶν *Samb.*

v Δικαίως ἐν] Δίκαιος *Vat.* In *Epiphanii* versione, *quoniam peccasti & non est justum te habere sacerdotium.*

x Καταλύεται] Κωλύεται *Hen.* & *Busb.*.

y Ἱερατικῆς] Quod de *pontificali dignitate* necesse est ut accipias, inquit Cl. *Seldenus.*

z Ἠλεί.] *Al.* Ἠλί.

a Φινεέσου] *Al.* Φινεάσου, Φινεέσου, & Φιναάσου.

* *Vitam egerant privatam,*] Seu *Pontificatu non functi fuerant,* ut interpretatur *Seldenus.*

b Ἀρχιερέως Ἰωσήπου] Ἀρχιερέως Ὀσὶ πρώτου υἱὸς legendum. quod olim scripturæ compendio πυ pro πρώτου comparuerit, à quo cum præcedenti voce Ὀσὶ conjuncto factum est Ὠσίπου, unde Ἰωσήπου. appellat autem *Josephus* hunc Osim πρῶτον, quia fuit etiam alius eo nomine inter *Pontifices M.* qui (libro X.) corrupte dicitur Ἴσος pro Ὀζίς. *Sam. Petitus* in *Animadversionibus* ἀνεκδότοις in *Josephum*, Tom. 1. p. 266. Confer 1 *Paralip.* c. 6. & videsis Cl. *Seldenum* in lib. 1. de *Success. in pontif. Hebr.* c. 4. HUDS. Josephi hujus Ἀρχιερέως, haud ullibi mentio, neque Joathami, vel Arophæi, unde corrigendum hic Josephum putat Selden. de Succ. Pontif. l. 1. c. 111. p. 123. SPANH.

c Πορεῖν] Ita cum quinque melioris notæ *MSS.* περιεῖναι in *Editis, Aliisque.*

d Πρὸς τὸν Θεὸν] Πρὸς τὸ Θεῖον *Vat.*

e Τινῶν τὴν] Illud τινῶν ex *Big. Samb.* & *Vat.*

f Ἀναστήσαντα αὐτὸν] Ἀναστήσαντα ἄγειν ἐπὶ τὸ δικαστήριον *Vat.*

g Αὐτοῦ τεθνήξεσθαι] Αὐτοῦ που τεθνήξεσθαι *Vat.*

h Αὐ-

usquam moriturum esse. Quod Joabi responsum postquam regi Banajas retulit, præcepit Solomon, ut illic ei, uti postulat, caput amputaret, & hoc de eo supplicium sumeret pro duobus *istis* exercitûs ducibus, quos ille nefarie *oppressos* occiderat: corpus vero ejus sepelire, ut *ejus* peccata in posteros ipsius in perpetuum redundent, ipse vero ac pater Joabi morte insontes sint. Et quidem Banajas quæ mandata erant exsequutus, ipse copiis universis præficitur: Sadocum autem solum rex pontificem constituit loco Abiathari, ab eo *pontificatûs honore* pulsi.

Sadocus fit pontifex. 3 Reg. c. 2.

Solomon Semei imperat ut in urbe maneat. 3 Regum, c. 2.

5. Deinde is Semei *evocato* edixit, ut domo Hierosolymis exstructa assidue secum esset, & torrentem Cedronem transire non auderet. Quod si secus fecerit, morte multandum esse. Tam magna autem interminatione non contentus, jurejurando etiam eum *ad hoc præstandum* adegit. Semei vero Solomoni, ob ea quæ sibi mandaverat, se gratias habere professus, cum imperata se facturum esse jurasset, patria relicta Hierosolymis habitabat. Triennio autem post cum audisset duos ejus servos, qui aufugerant, Gittam se contulisse, ad famulos *suos conquirendos eò* properavit. Rex autem posteaquam rescivit eum una cum illis reversum, utque mandata ejus contemptui habuerit, &, quod majus, jusjurandum Deo factum non curaverit, ægre rem tulit: eoque accersito, "nonne tu, inquit, "jurasti te nunquam à me discessurum esse, neque "ex hac urbe in aliam *quamvis* egressurum? non "igitur effugies perjurii pœnam: verum ob istud "pariter ac contumelias, quibus patrem meum fugientem affecisti, pœnas mihi dabis sceleribus "coopertus; ut scias nihil inde lucrari malos, quod "flagrante delicto non puniantur, sed per omne "tempus, quo propter impunitatem securi esse videntur, augeri ipsisque graviorem fieri pœnam, "quàm si statim scelere commisso eam subiissent." Atque ita Semei jussu regis Banajas *aggressus* interfecit.

Semei occiditur à Banaja, jussu regis. 3 Reg. c. 2.

σθαι μᾶλλον ἢ ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ. Βαναίου δὲ τὴν ἀπόκρισιν [h] αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ δηλώσαντος, προσέταξε Σολομὼν ἐκεῖ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτεμεῖν, καθὼς βούλεται, καὶ ταύτην λαβεῖν τὴν δίκην ὑπὲρ τῶν δύο στρατηγῶν, [i] οὓς αὐτὸς ἀνοσίως ἀπέκτεινε· θάψαι δ' αὐτοῦ τὸ σῶμα, ὅπως τὰ μὲν ἁμαρτήματα μηδέποτε [k] καταλείπῃ τὸ γένος τὸ ἐκείνου, τοῦ δὲ Ἰωάβου τελευτῆς αὐτός τε καὶ ὁ πατὴρ ἀθῷοι τυγχάνωσι. καὶ Βαναίας μὲν τὰ κελευσθέντα ποιήσας, αὐτὸς ἀποδείκνυται στρατηγὸς πάσης τῆς δυνάμεως· Σάδωκον δὲ μόνον [l] ποιεῖ ἀρχιερέα ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν Ἀβιαθάρου τόπον, ὃν μετεστήσατο.

ε'. Σεμέει δ' [m] ὅδε προσέταξεν οἰκίαν οἰκοδομήσαντα μένειν ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτῷ προσεδρεύοντα, καὶ μὴ διαβαίνειν [n] τὸν χείμαῤῥον Κεδρῶνος ἔχειν ἐξουσίαν. παραβάντι δὲ τούτω θάνατον ἔσεσθαι [o] τὸ πρόστιμον. τῷ δὲ μεγέθει τῆς ἀπειλῆς καὶ ὅρκους [p] αὐτὸν προσηνάγκασεν ποιήσασθαι. Σεμέει δὲ χάριν οἷς προσέταξεν αὐτῷ Σολομὼν ἔχειν φήσας, καὶ ταῦτα ποιήσειν προσομόσας, καταλιπὼν τὴν πατρίδα, τὴν διατριβὴν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐποιεῖτο. διελθόντων δὲ τριῶν ἐτῶν, ἀκούσας δύο δούλους [q] ἀποδράντας [r] αὐτὸν ἐν Γίττῃ τυγχάνοντας, [s] ὥρμησεν ἐπὶ τοὺς οἰκέτας. ἐπανελθόντος δὲ μετ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς αἰσθόμενος, ὡς καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ καταφρονήσαντος, καὶ, τὸ μεῖζον, τῶν ὅρκων τοῦ Θεοῦ μηδεμίαν ποιησαμένου φροντίδα, χαλεπῶς εἶχε· καὶ καλέσας αὐτὸν, "οὐ σὺ, φησὶν, ὤμοσας μὴ [t] καταλείψειν ἐμὲ, "μηδὲ ἐξελεύσεσθαί ποτε [v] ταύτης τῆς πόλεως εἰς ἄλλην; "[x] οὐκοῦν ἀποδράσῃ τὴν τῆς ἐπιορκίας δίκην, ἀλλὰ "καὶ ταύτης καὶ ὧν τὸν πατέρα μου παρὰ τὴν φυγὴν "ὕβρισας τιμωρήσομαί σε πονηρὸν γενόμενον. ἵνα γνῷς "ὅτι [y] κερδαίνουσιν οὐδὲν οἱ κακοὶ μὴ παρ' αὐτὰ τὰ ἀδι"κήματα κολασθέντες, [z] ἀλλὰ παντὶ τῷ χρόνῳ, ᾧ νο"μίζουσιν ἀδεεῖς εἶναι μηδὲν πεπονθότες, αὔξεται καὶ γί"νεται μείζων ἡ κόλασις αὐτοῖς [a] ἧς ἂν παραυτίκα πλημ"μελήσαντες ἔδοσαν." καὶ [b] Σεμέει μὲν κελευσθεὶς Βαναίας ἀπέκτεινεν.

CAP. II.

De Solomonis uxore, deque sapientia ejus intellectuque præstanti & divitiis; & quæ ab Hiramo nactus est in ædificationem Templi.

Solomon Pharaonis filiam ducit. 3 Regum, c. 3.

SOlomon autem, ubi jam sublatis inimicis imperium sibi firmaverat, Pharaonis Ægyptiorum regis filiam duxit uxorem. atque instauratis Hierosolymorum mœnibus, ut ampliora essent pariter ac munitiora quam antea, summa pacis tranquillitate deinde remp. administravit, nihil ei obstante adolescentiæ fervore, quo minus vel justitiam coleret & leges custodiret, vel quæ à patre morituro acceperat memoria conservaret: verum, nonsecus ac viri provectioris ætatis consum-
II. matæque prudentiæ, omnia exquisito judicio transegit. Porro statuit Chebronem proficisci &

ΚΕΦ. β'.

Περὶ τῆς γυναικὸς Σολομῶνος, τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ τοῦ πλούτου, καὶ ὅσων ἐπέτυχεν παρὰ τοῦ Εἰράμου εἰς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.

ΗΔΗ δὲ τὴν βασιλείαν βεβαίως ἔχων ὁ Σολομὼν, καὶ τῶν ἐχθρῶν κεκολασμένων, ἄγεται τὴν Φαραώθου τοῦ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέως θυγατέρα. καὶ, κατασκευάσας τὰ τείχη τῶν Ἱεροσολύμων πολλῷ μείζω καὶ ὀχυρώτερα τῶν πρόσθεν ὄντων, διεῖπε τὰ πράγματα [c] λοιπὸν ἐπὶ πολλῆς εἰρήνης, μηδ' ὑπὸ τῆς νεότητος πρός τε δικαιοσύνην καὶ φυλακὴν τῶν νόμων καὶ μνήμην ὧν ὁ πατὴρ τελευτῶν ἐπέστειλε, βλαπτόμενος· ἀλλὰ πάνθ' ὅσα οἱ τοῖς χρόνοις προβεβηκότες, καὶ πρὸς τὸ φρονεῖν ἀκμάζοντες, μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἐπιτελῶν. ἔγνω δ' εἰς

h Αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ] Αὐτοῦ deest *Big.* & *Samb.*

i Οὓς αὐτὸς ἀνοσίως ἀπέκτεινε·] Οὓς αὐτὸς ἀνοσίους *Vat.*

k Καταλείπῃ τὸ γένος] Καταλίπῃ *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

l Ποιεῖ ἀρχιερέα] Ita *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.* Σάδωκον δὲ ποιεῖ μόνον ἀρχιερέα ὁ βασ. *Vat.* & *Gall.* 2. in *Editis* deest vox ἀρχιερέα.

m Ὅδε προσέταξεν] Ita pro ὧδε, quod in *Editis*, *Aliisque* exstat, rescribere visum est: eoque magis quod ὧδε nec agnoscit *Vat.* nec *Vetus Interpr.*

n Τὸν χείμαῤῥον Κεδρῶνος] Φάραγγι βαθείᾳ, quæ dicta Κεδρὼν· Αλωσ. lib. v. c. 2. §. 3. ut & §. 4. ibid. Χαράδρα de eodem. SPANH.

o Τὸ πρόστιμον.] Sup. lib. iv. c. 8. ἐπενεγκεῖν αἰτίαν καὶ διαβολὴν πρόστιμον· SPANH.

p Αὐτὸν προσηνάγκασεν] Ita cum *Cod. Vat.* verum in *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* desideratur αὐτὸς, & commode satis abesse potest. in *Editis*, *Aliisque* ὃς ὁ Ἰώαβος ἀνοσίως &c.

q Ἀποδράντας] Ἀποδράσαντας *Vat.*

r Αὐτὸν] Αὐτοῦ *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Hen.* & *Busb.*

s Ὥρμησεν] Ita in quinque *MSS.* ὥρμητο *Big. Bas.* & *G.*

t Καταλείψειν ἐμὲ,] Sic *Samb.* & *Gall.* 1. 2. καταλήψειν *Aliis* cum *Editis.*

v Ταύτης τῆς πόλεως] Ἐκ ταύτης *Samb.* & *Vat.*

x Οὐκοῦν ἀποδράσῃ] Ita *Samb.* in cæteris *MSS.* aut οὐκοῦν vel οὐκοῦν ἀποδράσῃς, aut οὐκοῦν vel οὐκοῦν ἀποδράσῃ. in *Editis* οὐκ ἂν ἀποδράσῃς.

y Κερδαίνουσιν] Κερδαίνουσι μὲν οὐδὲν *Vat.*

z Ἀλλὰ παντὶ τῷ χρόνῳ,] Ἀλλὰ καὶ παντὶ *Vat.* & mox αὔξεται δὲ καὶ γ.

a Ἧς ἂν παραυτίκα] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ἣν ἂν π. in *Editis*, *Aliisque.*

b Σεμέει] *Coll. Big.* & *Voss.* Συμέεισον.

c Λοιπὸν ἐπὶ πολλῆς εἰρήνης,] Τὸ λοιπὸν *Vat.*

δ' εἰς [d] Χεβρῶνα παραγινόμενος, ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ θυσιαστηρίου, τοῦ [e] κατασκευασθέντος ὑπὸ Μωϋσέως, θῦσαι τῷ Θεῷ. καὶ χίλια τὸν ἀριθμὸν ὡλοκαύτωσεν ἱερεῖα. τοῦτο δὲ ποιήσας μεγάλως ἔδοξε τὸν Θεὸν τετιμηκέναι. φανεὶς γὰρ αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκείνης τῆς νυκτὸς, ἐκέλευσεν [f] αἰτεῖσθαι τινας ἀντὶ τῆς εὐσεβείας [g] δώσειν αὐτῷ δωρεάς. Σολομὼν δὲ, τὰ κάλλιστα καὶ μέγιστα, καὶ Θεῷ παρασχεῖν ἥδιστα, καὶ λαβεῖν ἀνθρώπῳ συμφορώτατα, τὸν Θεὸν ᾔτησεν. οὐ γὰρ χρυσὸν, οὐδ' ἄργυρον, οὐδὲ τὸν ἄλλον πλοῦτον, ὡς ἄνθρωπος καὶ νέος, ἠξίωσεν αὐτῷ προσγενέσθαι· ταῦτα γὰρ σχεδὸν νενόμισται παρὰ τοῖς πλείστοις μόνα σπουδῆς ἄξια, καὶ Θεοῦ δῶρα εἶναι· ἀλλὰ "δός μοι, "φησὶ, δέσποτα, νοῦν ὑγιῆ καὶ φρόνησιν ἀγαθὴν, οἷς ἂν "τὸν λαὸν τἀληθῆ καὶ τὰ [h] δίκαια λαλῶν [i] κρίνοιμι." τούτοις ἥσθη τοῖς αἰτήμασιν ὁ Θεός· καὶ τά τε ἄλλα πάνθ', ὧν οὐκ ἐμνήσθη παρὰ τὴν ἐκλογὴν, δώσειν ἐπηγγείλατο, πλοῦτον, δόξαν, νίκην [k] πολεμίων, καὶ [l] πρὸ πάντων σύνεσιν καὶ σοφίαν, οἵαν οὐκ [m] ἄλλός τις ἀνθρώπων ἔσχεν οὔτε βασιλέων οὔτ' ἰδιωτῶν. φυλάξειν τε καὶ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἐπὶ πλεῖστον ὑπισχνεῖτο χρόνον, ἂν δίκαιός τε ὢν διαμένῃ καὶ πειθόμενος αὐτῷ, καὶ τὸν πατέρα μιμούμενος ἐν οἷς ἦν ἄριστος. ταῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ Σολομὼν ἀκούσας, ἀνεπήδησεν [n] εὐθὺς ἐκ τῆς κοίτης, καὶ προσκυνήσας αὐτὸν [o] ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ [p] πρὸ τῆς σκηνῆς μεγάλας ἐπιτελέσας θυσίας, κατευώχει τοὺς ἰδίους ἅπαντας.

β'. Ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κρίσις ἐπ' αὐτὸν ἤχθη δυσχερής· ἧς τὸ τέλος εὑρεῖν ἦν ἐπίπονον. τὸ δὲ πρᾶγμα, περὶ οὗ συνέβαινεν εἶναι τὴν δίκην, ἀναγκαῖον ἡγησάμην δηλῶσαι, ἵνα τοῖς ἐντυγχάνουσιν τό τε δύσκολον τῆς κρίσεως γνώριμον ὑπάρξῃ, καὶ τοιούτων μεταξὺ πραγμάτων [q] γινόμενοι λάβωσιν, ὥσπερ ἐξ εἰκόνος τῆς τοῦ βασιλέως ἀγχινοίας, τὸ ῥᾳδίως ἀποφαίνεσθαι περὶ τῶν ζητουμένων δυνηθῆναι. δύο γυναῖκες ἑταῖραι τὸν βίον ἧκον ἐπ' αὐτόν· ὧν ἡ ἀδικεῖσθαι δοκοῦσα πρώτη λέγειν ἤρξατο. "[r] οἰκῶ "μὲν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, [s] μετὰ ταύτης ἐν ἑνὶ δω"ματίῳ. συνέβη δ' ἀμφοτέραις ἡμῖν ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας "ἀποτεκεῖν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἄρρενα παιδία. τρί"της δὲ ἡμέρας διελθούσης, ἐπικοιμηθεῖσα [t] τῷ αὐτῆς "παιδίῳ αὕτη, τοῦτο μὲν ἀποκτείνει· βαστάσασα δὲ τοὐ"μὸν ἐκ τῶν γονάτων πρὸς αὑτὴν μεταφέρει, [v] καὶ τὸ "νεκρὸν ἐμοῦ κοιμωμένης εἰς τὰς ἀγκάλας μου τίθησιν. "πρωῒ δὲ θηλὴν ὀρέξαι βουλομένη τῷ παιδίῳ, τὸ μὲν "ἐμὸν οὐχ εὗρον, τὸ δὲ ταύτης νεκρὸν ὁρῶ μοι παρακεί"μενον. ἀκριβῶς γὰρ κατανοήσασα τοῦτο ἐπέγνων. ὅθεν "ἀπαιτῶ τὸν ἐμὸν υἱὸν, καὶ οὐκ ἀπολαμβάνουσα καταπέ"φευγα, δέσποτα, ἐπὶ τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν. [x] τὸ "γὰρ εἶναι μόνας [y] ἡμᾶς, καὶ μηδένα τὸν [z] ἐξελέγξαι "δυνάμενον φοβεῖσθαι καταφρονοῦσα, ἰσχυρῶς ἀρνουμέ"νη παραμένει." ταῦτ' εἰπούσης, ὁ βασιλεὺς ἀνέκρινε τὴν ἑτέραν, τί τοῖς εἰρημένοις ἀντιλέγειν ἔχοι. τῆς δὲ ἀρνουμένης τοῦτο πεποιηκέναι, τὸ δὲ παιδίον τὸ ἑαυτῆς ζῆν λεγούσης, τὸ δὲ τῆς ἀντιδίκου τεθνηκέναι, μηδενὸς ἐπινοοῦντος τὴν κρίσιν, ἀλλὰ ὥσπερ ἐπ' αἰνίγματι περὶ τὴν

super aram æneam, quam Moyses fabricari curaverat, Deo sacrificare. atque mille solidas hostias *ad eam* immolavit. Cum autem hoc præstitisset, magnopere visus est Deum honorasse. nam nocte, quæ proxime sequuta est, ei per quietem apparuit, jussitque ut posceret quod sibi pro *hac* pietate ab ipso dari vellet. Solomon vero pulcherrima & maxima à Deo petiit, quæque illi ad largiendum gratissima & homini ad accipiendum utilissima. non enim aurum aut argentum aut alias *id genus* divitias, ut homo & juvenis, sibi accumulari poposcit: (fere enim ista sola plerisque magni æstimantur, & inter Dei munera habentur) sed "da "mihi, inquit, Domine, mentem sanam rectum"que *in decernendo* judicium, ut vera justaque lo"quendo populo *huic* jus dicam." Hac petitione adeo delectatus erat Deus, ut & alia omnia, quorum in optione sua non meminerit, se ei daturum esse promiserit, opes, gloriam, de hostibus victoriam, & præ omnibus scientiam ac sapientiam, quantis nemo alius vel regum vel privatorum *ante eum* præditus fuit. insuper & regnum seris ejus nepotibus se conservaturum esse pollicitus est, modo justus esse pergat, sibique obtemperet, & patrem in quibus excellebat quam maxime referat. Ubi hæc à Deo acceperat Solomon, è lecto statim prosiluit, numenque veneratus Hierosolyma revertit; & mactatis ante Tabernaculum plurimis victimis suos omnes epulis adhibuit.

Tabernaculum Chebrone petit. 3 Regum, c. 2. & 2 Paral. c. 1.

Deus Solomoni poscenti sapientiam dat. 3 Regum, c. 3. & 2 Paral. c. 1.

2. Hisce autem diebus judicium ad eum delatum est arduum: quod *quidem* difficile erat dirimere. Rem vero, de qua disceptari contigit, *paucis* exponere necessarium duxi; ut & qui hæc legerint quanta de ea decernendi fuerit difficultas intelligant, & qui in hujusmodi negotiis versantur regiæ solertiæ exemplar intuendo de quæsitis facile pronunciare possint. Mulieres duæ meretrices ad ipsum venerunt: quarum altera, cui injuria facta esse videbatur, prima dicere orsa est. "Ego "quidem, dicebat, ô rex, in uno cum hac *muliere* "cubiculo habito. Accidit autem utrique nostrum, "ut una die masculos infantes circa eandem ho"ram pareremus. At tertio post die, ista somno"lento in puerulum suum incubitu ipsum quidem "opprimit: meum vero è gremio meo *clam* subla"tum ad se transfert, & mortuum quiescenti mi"hi in ulnas imposuit. Mane autem, cum infanti "vellem mammam admovere, meum quidem non "inveni, hujus vero mortuum lateri meo video "accumbere. rem enim, omnibus accurate per"pensis, ita esse comperui. Quare filium meum "postulo: & cum illum non receperim, ad tuam "opem implorandam, Domine, confugio. Nam "quod nos solæ fuerimus, nullusque subsit metus "alicujus qui *nos* possit redarguere, *illa*, negligens "*quid de se quisque sentiat*, constanter & fortiter fa"ctum negare." Ubi hæc dixerat, rex alteram interrogabat, ecquid habeat dictis objiciendum. Illa autem inficiante se hoc fecisse, & asseverante suum vivere filium, adversariæ vero interiisse, cum nemo existimare potuerit quid decernendum esset, sed

Duarum meretricum lis à Solomone dijudicata. 3 Regum, c. 3.

d Χεβρῶνα] Γαβαῶνα juxta *Biblia S.* in Codicibus *Gallicis* Γιβεῶνα. HUDS. Γαβαῶνα legendum est, nec enim Chebrone fuit altare. REL.

e Κατασκευασθέντος] Sic etiam Judæi loquuntur de altari, licet Bezaleel fecerit. REL.

f Αἰτεῖσθαι] Αἱρεῖσθαι *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* verum αἰτεῖσθαι cum *cæteris* legisse videtur *Epiphan.*

g Δώσει αὐτῷ δωρεάς.] Pro δώσει in *MSS.* habemus παράσχῃ aut παράσχει.

h Δίκαια λαλῶν] Ita cum *Vat.* favente *Epiphanio* qui vertit, *ut circa populum justum possim verumque proferre judicium.* in *Editis*, *Aliisque* δίκαια λαβών.

i Κρίνοιμι.] Ita *MSS.* in *Editis* ἀνακρίνοιμι.

k Πολεμίων,] Πολεμίων κάθεξιν *Big. Samb.* & *Gall.* 2.

l Πρὸ πάντων] Ita cum *omnibus MSS.* & *Vet. Interpr.* πρὸ desideratur in *Editis*.

m Ἄλλός τις ἀνθρώπων] Sic melioris notæ *MSS.* & *Epiphan.* in *Aliis* cum *Editis* ἄλλην.

n Εὐθὺς ἐκ τῆς κοίτης,] Illud εὐθὺς adjecimus ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

o Ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα·] Ἀνέστρεψεν *Vat.*

p Πρὸ τῆς σκηνῆς μεγάλας] Sic *Big.* (*Cocc.*) *Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *reliquis* πρὸς τῆς σκηνῆς.

q Γινόμενοι λάβωσιν,] Γενόμενοι *Gall.* 2.

r Οἰκῶ μὲν,] Οἰκῶ μὲν εἰποῦσα *Vat.*

s Μετὰ ταύτης] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* μετ' αὐτῆς in *Editis*, *Aliisque*.

t Τῷ αὐτῆς παιδίῳ] Τῷ ἰδίῳ αὐτῆς π. *Vat.*

v Καὶ τὸ νεκρὸν ἐμοῦ] Καὶ τὸν νεκρὸν *Samb.*

x Τὸ γὰρ εἶναι μόνας] Mallem τῷ γὰρ εἶναι.

y Ἡμᾶς,] Illud ἡμᾶς adjectum esse volui è *Samb. Big.* & *Vat.*

z Ἐξελέγξαι δυνάμενον] Ἐλέγξαι solus *Vat.*

a Τῇ

ſed omnes, quaſi ænigma fuerit, in eo evolvendo mentis cæcitate laborarint, ſolus rex tale quiddam excogitavit. Juſſis afferri infantibus tam vivo quam mortuo, ſatellitum quendam ad ſe evocat, imperatque ſtricto gladio puerum utrumque diſſecare in duas partes, ut utraque dimidium accipiat tam vivi quam mortui. Hanc ob rem populus quidem univerſus regem, ut *admodum* adoleſcentem, clam irridebat. Inter hæc autem cum vera quidem mater exclamaſſet, ne hoc ageretur, ſed potius alteri tanquam ſuus tradatur infans, ſibi enim ſufficere, modo vivat ipſumque conſpiciat, licet alterius eſſe videatur; altera vero parata eſſet puerum videre diviſum, atque inſuper *magnopere* vellet ipſam quoque *matrem* dolore excruciari: rex, animadverſo utriuſque voces ex animo eſſe, illi quidem quæ exclamaverat puerum adjudicabat, (ipſam enim revera eſſe matrem) alterius vero malitiam damnabat, ut quæ & ſuum peremerat, & amicæ filium exſtinctum videre cuperet. Hoc populo viſum eſt magnum eſſe argumentum indiciumque regis prudentiæ ſimul & ſapientiæ: atque ex illo deinceps die ipſi tanquam divina mente prædito auſcultabant.

Solomonis officia. 3 *Regum*, c. 4.

3. Militiæ autem præfecti ipſi erant, præſideſque regionis omnis, iſti *ſcilicet*. Ephraïmi quidem ſorti præerat Ures; toparchiæ vero Beethlemiticæ Dioclerus: regionem autem Dorenſem & maritimam omnem ſibi ſubjectam habebat Abinadabus, qui Solomonis filiam duxerat. At Campus magnus erat ſub Banaja filio Achili. quin & omni regioni etiam imperitabat, quæ ad Jordanem uſque pertingit. Galaditicam vero & Gaulaniticam *provinciam* uſque montem Libanum, urbes ſexaginta magnas & munitiſſimas ſua in ditione habens, Gabaris regebat. Achinadabus autem Galilæam omnem Sidonem uſque procurabat habens & ipſe in matrimonio Solomonis filiam nomine Baſimam. Maritimam vero circa Arcen Banacates obtinebat. atque Saphates Itabyrium montem & Carmelum & terram Galilææ uſque ad Jordanem fluvium. At unus illis ſuperior totius *regionis iſtius* curator erat conſtitutus. Semei autem tribûs Ben-

εὕρεσιν αὐτοῦ πάντων [a] τῇ διανοίᾳ τετυφλωμένων, μόνος ὁ βασιλεὺς ἐπενόησέ τι τοιοῦτον. κελεύσας κομισθῆναι [b] τὸ νεκρὸν καὶ τὸ ζῶν παιδίον, μεταπέμπεταί τινα τῶν σωματοφυλάκων, καὶ σπασάμενον προσέταξε τὴν μάχαιραν ἀμφότερα διχοτομῆσαι τὰ παιδία, ὅπως [c] ἑκάτεραι λάβωσιν ἀνὰ ἥμισυ τοῦ τε ζῶντος καὶ τοῦ τετελευτηκότος. ἐπὶ τούτῳ πᾶς μὲν ὁ λαὸς λανθάνων ἐχλεύαζεν ὡς μειράκιον τὸν βασιλέα. μεταξὺ δὲ [d] τῆς μὲν ἀληθοῦς μητρὸς ἀνακραγούσης τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἀλλὰ παραδιδόναι τῇ ἑτέρᾳ τὸ παιδίον ὡς ἐκείνης, [e] ἀρκεῖσθαι γὰρ τῷ ζῆν αὐτὸ καὶ βλέπειν μόνον κἂν ἀλλότριον δοκῇ, τῆς δ' ἑτέρας ἑτοίμως ἐχούσης διαιρούμενον ἰδεῖν τὸ παιδίον, καὶ προσέτι βασανισθῆναι καὶ αὐτὴν ἀξιούσης· ὁ βασιλεὺς, ἐπιγνοὺς τὰς ἑκατέρων φωνὰς ἀπὸ τῆς ἀληθείας γεγενημένας, τῇ μὲν [f] ἀνακραγούσῃ τὸ παιδίον προσέκρινε, μητέρα γὰρ αὐτὴν ἀληθῶς εἶναι, τῆς δὲ ἄλλης κατέγνω πονηρίαν, τό τε ἴδιον ἀποκτεινάσης, καὶ τὸ τῆς φίλης σπουδαζούσης ἀπολλύμενον θεάσασθαι. τοῦτο μέγα δεῖγμα καὶ τεκμήριον τῆς τοῦ βασιλέως [g] φρονήσεως καὶ σοφίας ἐνόμιζε τὸ πλῆθος. [h] κἀξ ἐκείνης λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ὡς θείαν ἔχοντι διάνοιαν, αὐτῷ προσεῖχον.

γʹ. Στρατηγοὶ δ' αὐτῷ, καὶ ἡγεμόνες ἦσαν τῆς χώρας ἁπάσης, οἵδε. τῆς μὲν Ἐφραίμου κληρουχίας [i] Οὔρης, ἐπὶ δὲ τῆς [k] Βηθλεέμης τοπαρχίας ἦν [l] Διόκληρος· τὴν δὲ τῶν Δώρων καὶ τὴν παραλίαν [m] Ἀβινάδαβος εἶχεν ὑπ' αὐτῷ, γεγαμηκὼς τὴν Σολομῶνος θυγατέρα. [n] τὸ δὲ Μέγα πεδίον ἦν ὑπὸ [o] Βαναίᾳ τῷ Ἀχίλου παιδί. [p] προσεπῆρχε δὲ καὶ τῆς ἄχρι Ἰορδάνου πάσης. τὴν δὲ [q] Γαλααδίτην καὶ [r] Γαυλανίτην ἕως τοῦ Λιβάνου ὄρους, καὶ πόλεις ἑξήκοντα μεγάλας καὶ ὀχυρωτάτας ἔχων ὑφ' αὐτὸν, [s] Γαβάρης διεῖπεν. [t] Ἀχινάδαβος δὲ τῆς Γαλιλαίας ὅλης ἄχρι Σιδῶνος ἐπετρόπευε, συνοικῶν καὶ αὐτὸς θυγατρὶ Σολομῶνος [v] Βασίμα τοὔνομα. τὴν δὲ [x] περὶ [y] Ἄρκην παραλίαν εἶχε [z] Βανακάτης. [a] Σαφάτης δὲ [b] τὸ Ἰταβύριον ὄρος καὶ Κάρμηλον καὶ τὴν [c] Γαλιλαίαν ἄχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου [d] χώραν. [e] ἐπὶ δὲ τούτων [f] [εἷς] πᾶσαν ἐπιτέτραπτο. [g] Σεμέεὶ δὲ τὴν τῆς Βενιαμί-

a Τῇ διανοίᾳ τετυφλωμένων,] Sic *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* deeſt τῇ.

b Τὸ νεκρὸν] Καὶ τὸ νεκρὸν *Vat.*

c Ἑκάτεραι] Ἑκατέρα *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. ἑκάτερα *Big.*

d Τῆς μὲν ἀληθοῦς] Τῆς μὲν ἀπαιτούσης, καὶ ἀληθοῦς *Big. Samb.* (*Coll. Voſſ.*) *Hen. Busb.* & *Gall.* Verum illa ἀπαιτούσης καὶ non agnoſcunt *Vat. Baſ. G.* & *Vet. Interpr.*

e Ἀρκεῖσθαι γὰρ τῷ ζῆν] Sic cum *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ἀρκεῖσθαι γὰρ βλέπειν αὐτὸ ζῶν κἂν ἀλλ.

f Ἀνακραγούσῃ] Amplius quiddam in *ſuo codice* habuiſſe videtur *Epiphanius*, qui vertit, *relamanti quidem ne perimeretur infantulus.*

g Φρονήσεως] Φρονήσεως τε καὶ *Samb. Big.* & *Gall.* 1.

h Κἀξ ἐκείνης] Καὶ ἀπ' ἐκείνης τὸ λοιπὸν *Vat.*

i Οὔρης,] *Uri* apud *Epiphan.* Ὠρ LXXII.

k Βηθλεέμης τοπαρχίας] Ita *Big.* (*Coll. Voſſ.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. *Vet. Interpr.* Βιθιέμες in *Editis*. Βαιθσαμὺς LXXII. 3 *Regum*, c. 4. v. 9. Unde Βαιθσέμες legit *Schotanus*, & Βηθσέμες *Boſius*. Eſt qui malit Βεθλημῆς. HUDS. *Bethleem* habet etiam Rufinus. SPANH.

l Διόκληρος·] Sic ex *iiſdem MSS.* ὁ Κλῆρος in *Editis*. in *Epiphanii* libris *Dochis.* υἱὸς Δακὰρ LXXII. unde ὁ κλῆρος τοῦ Δακάρου maluit *Schotanus* (in *Bibl. Hiſt. S.* Tom. 2. p. 771.) qui inſuper notavit υἱὸν Ἐσδὶ (ut in LXXII.) & quæ ad eum pertinebant omiſſa eſſe.

m Ἀβινάδαβος εἶχεν] Ita cum Cod. *Vat.* Ἀβιναδάβος in *Editis Aliiſque*. Ἀμινάδαβος juxta verſionem *Gelenii* ex LXXII. *Aminadab*, & *Abian Aſaph*, & *Abian Adab* in *Epiphanii* libris.

n Τὸ δὲ Μέγα πεδίον] Sup. lib. v. c. 1. §. 22. εἰς τὸ μέγα τελευτᾷ πεδίον· & infr. lib. xv. c. 8. §. 5. ἔν τε τῷ μεγάλῳ πεδίῳ, in Magno Campo; & lib. xii. c. 8. §. 5. εἰς τὸ Μέγα πεδίον· SPANH.

o Βαναίᾳ] *Sub Banajæ filio Bachi* (vel *Machi*) apud *Epiphanium.* Βαναὰ υἱῷ Ἀχιλοὺθ juxta LXXII.

p Προσεπῆρχε] Ita pro προσυπῆρχε reſcribere viſum eſt, levicula mutatione.

q Γαλααδίτην] *Al.* (ut & *Cocc.*) Γαλαδῖτιν.

r Γαυλανίτην] Ita cum *MSS.* vel (cum *Cocc.*) Γαυλανῖτιν. in *Editis* Γαυλωνίτην.

s Γαβάρης] Γαβάρης *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. in *Epiphanii* vulgatis *Gabiar.* in *MSS.* vero, *Gabier gubernabat Caſachina Cavi autem totius Galilææ* &c. *Bengaber* juxta Biblia *Hebr.* υἱὸς Γαβὲρ LXXII. in *Exemplari Alexandrino.*

t Ἀχινάδαβος] Hîc *Achinadabum* & *Achimaan* in unum confundit, ut conſtat ex *S. Literis*, quæ poſteriori nuptam eſſe dicunt *Pharaonis* filiam.

v Βασίμα τοὔνομα.] Βασεμμὰθ LXXII.

x Περὶ Ἄρκην παραλίαν] *Coll. Big.* & *Voſſ.* πετρικήν.

y Ἄρκην παραλίαν] Ἄρκη παραλ. diverſa nempe ab ea quæ cum Λιβάνῳ lib. 1. cap. 7. §. 2. (ubi natus Alexander Severus Imperator. Lamprid. in Alexandr. Sever.) Ab hoc Ἄρκη Phœnicum alia Arabiæ, poſtea Πέτρα dicta, de qua lib. iv. ſup. c. 4. §. 7. πρότερον μὲν Ἀρκὴν λεγομένην, Πέτραν δὲ νῦν ὀνομαζομένην. hæc Ἀρκέμη primaria Urbs Arabum. Superioris Ἄρκης mentio iterum lib. v. c. 1. §. 22. Τοῖς ὄρεσι κατὰ βόρεια πόλεως Ἄρκης ut & heic loci. SPANH.

z Βανακάτης.] *Banach* aut *Banac* in *Epiphanii* libris. Βαανὰ υἱὸς Χουσὶ LXXII.

a Σαφάτης] *Sabath* eſt *Epiphanio.* Ἰωσαφὰτ LXXII.

b Τὸ Ἰταβύριον] Sup. lib. v. c. (1.) §.... τὸ δ' Ἰταβύριον ὄρος, τοῦ πλάτους· SPANH.

c Γαλιλαίαν] Κάτω Γαλιλαίαν *Coll. Big.* & *Voſſ.*

d Χώραν.] Χώραν refero ad Γαλιλαίαν, & per Γαλιλαίαν χώραν ἄχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου intelligo *Galilæam inferiorem*. Verum, τὴν κάτω Γαλιλαίαν habent *Big. Samb.* & *Vat.* qui forſan vocem κάτω *margini* ἐξηγήσεως ἕνεκα appoſitam in *textum* receperint. Illud κάτω tamen agnoſcit *Epiphan.* qui in ſequentibus à *S. Literis* & *Joſepho* diverſus abit, dum vertit, *& Carmelum & inferiorem Galilæam. Regionem autem uſque ad Jordanem fluvium conſtitutam Baſan diſponebat. Semei autem* &c.

e Ἐπὶ δὲ τούτων] Ἐπὶ τούτῳ *Big. Samb.* & *Gall.* Illa vero χώραν. ἐπὶ δὲ τούτων πᾶσαν ἐπιτέτραπτο deſiderantur in *Cod. Vat.*

f [Εἷς] πᾶσαν ἐπιτέτραπτο.] Illud εἷς (ſenſu id poſtulante ut pag. ſeq. in initio) inſerere viſum eſt.

g Σεμέεὶ δὲ] Sic cum *Epiphanio* & *S. Literis.* Σεεὶς in *Editis Aliiſque*. Σεμείας *Vat.* ut paſſim ſupra pro Σεμεΐ.

h Ey-

ιαμίτιδος κληρουχίαν [h] ἐγκεχείριστο· [i] Γαβάρης δὲ εἶχε τὴν πέραν τοῦ Ιορδάνου χώραν. ἐπὶ δὲ τούτων εἷς πάλιν ἄρχων ἀποδέδεικτο. θαυμαστὴν δὲ ἐπίδοσιν [k] ἔλαβεν ὅ, τε τῶν Εβραίων λαὸς, καὶ ἡ Ιούδα φυλὴ, πρὸς γεωργίαν τραπέντων καὶ τὴν τῆς γῆς ἐπιμέλειαν. εἰρήνης γὰρ ἀπολαύοντες, καὶ πολέμοις καὶ ταραχαῖς μὴ περισπώμενοι; καὶ προσέτι τῆς ποθεινοτάτης ἐλευθερίας ἀκρατῶς ἐμφορούμενοι, πρὸς τὸ συναύξειν ἕκαστος τὰ οἰκεῖα [l] καὶ ποιεῖν ἄξια πλείονος ὑπῆρχεν.

δ΄. Ησαν δὲ [m] καὶ ἕτεροι τῷ βασιλεῖ ἡγεμόνες, οἳ τῆς τε Συρων γῆς καὶ τῆς ἀλλοφύλων, ἥτις ἦν ἀπ' Εὐφράτου ποταμοῦ διήκουσα μέχρι τῆς Αἰγυπτίων, ἐπῆρχον, ἐκλέγοντες αὐτῷ φόρους παρὰ τῶν ἐθνῶν. συνετέλουν δὲ καὶ τῇ τραπέζῃ καθ' ἡμέραν καὶ τῷ δείπνῳ τοῦ βασιλέως σεμιδάλεως μὲν κόρους τριάκοντα, ἀλεύρου δ' ἑξήκοντα, σιτιστοὺς δὲ βόας δέκα, καὶ νομάδας βόας εἴκοσι, [n] καὶ σιτιστοὺς ἄρνας ἑκατόν. ταῦτα πάντα πάρεξ τῶν [o] ἐπ' ἄγρας, ἐλάφων λέγω καὶ βουβάλων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ ἰχθύων, ἐκομίζετο καθ' ἡμέραν τῷ βασιλεῖ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων. τοσοῦτον δὲ πλῆθος ἦν ἁρμάτων Σολομῶνι, ὡς [p] τέσσαρας εἶναι μυριάδας φατνῶν τῶν [q] ὑπεζευγμένων ἵππων. χωρὶς δὲ τούτων ἦσαν ἱππεῖς δισχίλιοι καὶ μύριοι· ὧν οἱ μὲν ἡμίσεις τῷ βασιλεῖ προσήδρευον ἐν Ιεροσολύμοις, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὰς βασιλικὰς διεσπαρμένοι [r] κώμας ἐν αὐταῖς κατέμενον. ὁ δ' αὐτὸς ἡγεμὼν, ὁ τὴν τοῦ βασιλέως δαπάνην πεπιστευμένος, καὶ τοῖς ἵπποις ἐχορήγει τὰ ἐπιτήδεια, συγκομίζων εἰς ὃν ὁ βασιλεὺς διέτριβε τόπον.

έ. Τοσαύτη δ' [s] ἦν ἣν ὁ Θεὸς Σολομῶνι παρέσχε φρόνησιν καὶ σοφίαν, [t] ὥστε τοὺς ἀρχαίους ὑπερβάλλειν ἀνθρώπους· καὶ μηδὲ τοὺς Αἰγυπτίους, οἳ πάντων [v] ἐν συνέσει διενεγκεῖν λέγονται, [x] συγκρινομένους λείπεσθαι παρ' ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον ἀφεστηκότας τῆς βασιλέως φρονήσεως ἐλέγχεσθαι. ὑπερῆρε δὲ καὶ διήνεγκε σοφίᾳ καὶ τῶν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν δόξαν ἐχόντων παρὰ τοῖς Εβραίοις ἐπὶ δεινότητι. ὧν οὐ παρελεύσομαι τὰ ὀνόματα. ἦσαν δὲ [y] Εθάνος καὶ Αἱμάνος, καὶ [z] Χαλκέος καὶ [a] Δάρδανος, υἱοὶ [b] Ημάωνος. συνετάξατο δὲ καὶ [c] βιβλία περὶ ᾠδῶν καὶ μελῶν [d] πέντε πρὸς τοῖς χιλίοις, καὶ παραβολῶν καὶ εἰκόνων βίβλους τρισχιλίας. καθ' ἕκαστον γὰρ εἶδος [e] δένδρου παραβολὴν εἶπεν, ἀπὸ ὑσσώπου ἕως κέδρου. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ κτηνῶν καὶ τῶν ἐπιγείων ἁπάντων ζώων, καὶ τῶν νηκτῶν καὶ τῶν ἀερίων. οὐδεμίαν γὰρ [f] τούτων φύσιν ἠγνόησεν, οὐδὲ παρῆλθεν ἀνεξέταστον· ἀλλ' ἐν πάσαις ἐφιλοσόφησεν, καὶ τὴν ἐπιστήμην τῶν ἐν [g] αὐταῖς ἰδιωμάτων ἄκραν ἐπεδείξατο. παρέσχε δ' αὐτῷ μαθεῖν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων τέχνην [h] εἰς ὠφέλειαν καὶ θε-

jamitidis sors commissa erat: atque Gabares regionem transjordanianam tenebat. His vero rursum unus præpositus erat. Miro autem incremento auctæ sunt res Hebræorum & tribus Judæ, populo ad agrorum colendorum curandorumque studium converso. Nam pace potiti, & neque bellis neque turbis intestinis distracti, ac præterea optatissima libertate ad satietatem usque fruentes, omni cura & cogitatione in hoc incubuerunt, ut sua quisque augeret & majoris pretii faceret.

4. Erant autem regi & alii præfecti, qui & Syrorum & alienigenarum terræ omni, à fluvio Euphrate Ægyptum usque pertingenti, præerant, è gentibus ipsi tributa colligentes. Atque isti regis victui in singulos dies ejusque conviviis conferebant similæ quidem * coros triginta, farinæ vero sexaginta, boves autem altiles decem, & armentales viginti, & agnos altiles centum. Hæc omnia præter capturas ex venatione, cervos inquam & bubalos & aves & pisces, regi ab alienigenis quotidie advehebantur. Porro tantus erat Solomoni curruum numerus, ut quadraginta haberet præsepiorum millia equorum jugalium. Verum absque his erant duodecim millia equitum: quorum pars quidem dimidia Hierosolymis circa regem versabatur; reliqui vero per villas regias dispersi in illis manebant. Idem vero præfectus, cui mandati erant sumptus regii, equis etiam necessaria suppeditabat, in eum locum advecta ubi rex erat.

Solomonis regni magnitudo, ejusque victus. 3 *Regum*, c. 4.

5. Tanta autem erat sapientia & prudentia, qua Solomonem donavit Deus, ut priscæ ætatis hominibus præstiterit: & non solum Ægyptios, qui omnes scientia superare feruntur, cum eo comparatos fere vicerit; sed & eos à regis sapientia longe abfuisse demonstrarit. Quin & quotquot apud Hebræos isto ævo perspicaciæ laudem assequuti sunt, ingenii præstantia supergressus est, iisque longe antecelluit. quorum nomina non præteribo. Erant autem Ethanus & Hæmanus, & Chalceus & Dardanus, filii Hemaonis. Composuit etiam * libros de odis & canticis quinque supra mille, & proverbiorum & † similitudinum ter mille. nam de quavis arboris specie ‡ parabolam dixit ab hyssopo usque ad cedrum. Similiter autem & de jumentis & de cæteris etiam terrestribus animantibus, ut de iis quæ per aquam pariter ac aërem feruntur, *parabolas fecit*. Ne unius quidem horum naturam ignoravit, aut inexploratam reliquit: sed de omnibus philosophorum more disseruit, & scientiam proprietatum earum summam se adeptum esse ostendit. Concessit ei etiam Deus ut disceret artem contra malos dæmones ad utilitatem & cura-

Ejus sapientia. 3 *Regum*, c. 4.

Quænam scripta reliquit Solomon. 3 *Regum*, c. 4. 33.

h Εγκεχείριστο.] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. ἐγκεχειρισμένος in *Editis*. ἐπετέτραπτο *Vat.*

i Γαβάρης δὲ] Ita in omnibus *MSS.* Ταβάρης in *Editis*, vitiose, ut constat ex *S. Literis*, 3 *Regum*, c. 4.

k Ελαβεν ὅ, τε] Lege ἔλαβε τότε. COCC.

l Καὶ ποιεῖν ἄξια] Καὶ ποιεῖν ἄχρι πλείονος *Vat.* nonnihil favet *Epiphanius*, qui vertit, *& eas semper potius extendendas.*

m Καὶ ἕτεροι] Καὶ inserui ex *Samb.* & *Vat.*

* *Coros triginta*,] Vide *Annott.* ad p. 421. §. 9.

n Καὶ σιτιστοὺς ἄρνας] Σιτιστοὺς δὲ *Big. Vat. Samb.* & *Gall.* 1. σιτιστούς τε *Gall.* 2.

o Επ' ἄγρας,] Απ' ἄγρας (*Coll. Voss.*) *Vat.*

p Τέσσαρας εἶναι μυριάδας] Videsis *Bochartum* in *Hieroz.* P. 1. l. 2. c. 9. *Schotanum* in *Bibl. Hist.* S. tom. 2. p. 772. & *Clericum* ad 3 *Regum*, c. 4. v. 26.

q Υπεζευγμένων ἵππων.] Υποζευγνυμένων *Vat.*

r Κώμας ἐν αὐταῖς] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* χώρας in *Editis*.

s Ην ἣν ὁ Θεὸς] Sic *Samb.* & *Vat.* atque eo plane modo, vel τοσαύτην δ' ὁ Θεὸς, legendum esse monuit *Schotanus* cum *aliis*.

t Ωστε τοὺς ἀρχαίους] Ως τούς τε *Big. Samb.* & *Vat.*

v Εν συνέσει διενεγκεῖν] Illud ἐν ex *Big.* & *Samb.*

x Συγκρινομένους λείπεσθαι] Συγκρινόμενος legisse videtur *Epiphan.*

y Εθάνος] Ita cum Cod. *Samb.* in *Editis*, *Aliisque* Αθανος καὶ Αἵμανος. *Ethan* & *Heman* juxta *S. Literas*, 3 *Regum* c. 4. v. 31. Αιμὰν & *Ethan* Davidis ψαλμῳδοὶ memorati 1 Chron. xv: 19.

z Χαλκέος] Χάρκεος *Vat.* in *Epiphanii* libris *Chalgal*, & *Chaca* & *Calcheus*. in *Bibliis* Hebr. *Chalcol*, Χαλκὰδ LXXII. Legendum forsan ex 3 *Regum* IV: 31. χαλκάδας καὶ Δάρδανος υἱοὶ Μάλωνος.

a Δάρδανος,] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* quod propius accedat ad Hebraïcum *Darda.* in *Editis* *Aliisque* Δόδανος.

b Ημάωνος.] Ημωνος *Vat.* Μαοὺλ & *Mahol* in *S. Literis.* apud *Epiphanium* varie, *Madanis* & *Madonis* & *Samad.*

c Βιβλία περὶ ᾠδῶν] Studium Essenorum circa consilia sequitur Αλωτ· lib. 2. c. 8. §. 6. Vid. Not. Oxon. in eum locum. SPANH.

* *Libros de odis & canticis quinque supra mille*,] *Alii vertunt*, carminum & canticorum libros. *Forsan* περὶ ante ᾠδῶν *delendum*, *& mox voci* πέντε *præfigendum*, *ut legatur* περὶ πέντε πρὸς τοῖς χιλίοις.

d Πέντε πρὸς τοῖς χιλίοις,] Πεντακισχίλια *Cedren.* πεντακισχιλίας ᾠδὰς *Zonar.* Vid. Huet. in D. E. p. 190.

† *Similitudinum ter mille.*] *Al.* parabolarum.

e Δένδρου] Vide Casaub. c. Baron. p. 647.

‡ *Parabolam dixit ab hyssopo usque ad cedrum.*] *Al.* comparationem fecit.

f Τούτων φύσιν ἠγνόησεν,] Τούτων omittunt *Vat.* & *Epiphan.*

g Αὐταῖς ἰδιωμάτων] Αὐτῶν *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Epiphan.*

h Εἰς ὠφέλειαν] Εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων *Cedren.* εἰς ἀνθρώπων ὠφέλειαν *Zonar.*

Συν-

rationem hominum. Et cum excantationes composuisset, quibus leniantur morbi, etiam formas adjurationum reliquit, quibus vincta dæmonia *ita* ejiciunt, ut nunquam revertantur. atque hoc sanationis genus etiamnum apud nos plurimum valet.

Eleazarus quidam dæmonas ejicit.

Vidi enim ex popularibus meis quendam Eleazarum, coram Vespasiano & filiis ejus & tribunis reliquisque militibus, ex dæmonum potestate ab iis obsessos liberantem. Modus autem istius curationis erat talis. Nasi dæmoniaci admoto annulo, cujus pala una ex radicibus inclusa erat, quas indicaverat Solomon, paulo post ex naribus odorantis extrahebat dæmonem. tum homine statim collapso *dæmonem* adjurabat ne in hunc postea reverteretur, Solomonis *interim* mentionem faciens, & incantationes ab eo compositas recitans. Porro volens Eleazarus illis qui aderant persuadere manifestumque facere, quod hanc vim habuerit, non longe inde collocabat aut poculum aqua plenum aut polubrum; dæmonique imperabat ut homine egrediens illa evertat, atque faciat ut spectantes intelligant quod hominem reliquisset. Hoc autem *revera* facto, palam erat Solomonis sapientia & scientia. Ideoque ut omnibus nota sit ingenii ejus magnitudo, quamque charus Deo fuerit, utque nemini, quem sol intuetur, lateat regis in omni genere virtutis excellens præstantia, ad verba de illis facienda adducti fuimus.

Hiramus legatos mittit ad Solomonem. 3 Reg. c. 5.

6. Porro Tyriorum rex Hiramus, audito quod Solomon patri in regnum successisset, magnopere gavisus est, (nam Davidis erat amicus) & per legatos ipsum salutabat, eique gratulabatur de præsenti felicitate. At Solomon ad eum literas mittit his verbis.

SOLOMON HIRAMO REGI.

Solomonis ad Hiramum literæ. 3 Regum. c. 6.

"Scias velim quod pater meus, cum in animum "induxisset ædificare Templum Deo, bellis & "continuis expeditionibus fuerit impeditus. non "enim prius hostes debellare desiit, donec eos o"mnes tributum ferre coëgerat. Ego vero Deo "gratias ago pro ea qua nunc fruor pace: ac pro"pterea otio abundans jam statuo domum Deo "exstruere. eam etenim me conditurum esse, "Deus patri meo prædixit. Quam ob rem te oro "atque obsecro, ut aliquos una cum meis mitti ju"beas in montem Libanum ad ligna excidenda. "nam in materia cædenda Sidonii nostratibus pe"ritiores sunt. Ipse vero mercedem, quantam tu "dixeris, fabris materiariis solvam."

7. Hiramus autem, cum has literas legisset, mandatisque multum lætatus esset, Solomoni *ita* rescripsit.

REX HIRAMUS REGI SOLOMONI.

Hirami ad Solomonem responsio. 3 Regum, c. 5.

"Deum quidem laudare par est, qui paternum "imperium tibi tradidit, viro sapienti & omni vir"tute prædito. Atque ego, his *mirifice* delectatus, "quæcunque per literas petiisti tibi *lubens* suppe"ditabo. Ligno enim multo magnoque exciso, "cedrino pariter ac cyparissino, mihi curæ erit ut

θεραπείαν τοῖς ἀνθρώποις. ἐπῳδάς τε [i] συνταξάμενος αἷς [k] παρηγορεῖται τὰ νοσήματα, καὶ τρόπους ἐξορκώσεων κατέλειπεν, οἷς [l] ἐνδούμενα τὰ δαιμόνια ὡς μηκέτ' ἐπανελθεῖν [m] ἐκδιώκουσι. καὶ αὕτη μέχρι νῦν παρ' ἡμῖν ἡ θεραπεία πλεῖστον ἰσχύει. ἱστόρησα γάρ τινα Ἐλεάζαρον τῶν ὁμοφύλων, Οὐεσπασιανοῦ παρόντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ χιλιάρχων καὶ ἄλλου στρατιωτικοῦ πλήθους, τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμονίων λαμβανομένους ἀπολύοντα [n] τούτων. ὁ δὲ τῆς θεραπείας τρόπος τοιοῦτος ἦν. προσφέρων ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονιζομένου [o] τὸν δακτύλιον, ἔχοντα ὑπὸ τῇ σφραγῖδι [p] ῥίζαν ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομὼν, ἔπειτα [q] ἐξεῖλκεν ὀσφραινομένῳ διὰ τῶν μυκτήρων τὸ δαιμόνιον. καὶ πεσόντος εὐθὺς τοῦ ἀνθρώπου, μηκέτ' εἰς αὐτὸν [r] ἐπανελθεῖν ὥρκου, Σολομῶνός τε μεμνημένος, καὶ τὰς ἐπῳδὰς, ἃς συνέθηκεν ἐκεῖνος, ἐπιλέγων. βουλόμενος δὲ πεῖσαι καὶ παραστῆσαι τοῖς παρατυγχάνουσιν ὁ Ἐλεάζαρος ὅτι ταύτην ἔχει ἰσχὺν, ἐτίθει [s] μικρὸν ἔμπροσθεν [t] ἤτοι ποτήριον πλῆρες ὕδατος ἢ ποδόνιπτρον· καὶ τῷ δαιμονίῳ προσέταττεν ἐξιόντι τοῦ ἀνθρώπου ταῦτ' ἀνατρέψαι, καὶ παρασχεῖν ἐπιγνῶναι τοῖς ὁρῶσιν, ὅτι καταλέλοιπε τὸν ἄνθρωπον. γινομένου δὲ τούτου, σαφὴς ἡ Σολομῶνος [v] καθίστατο σύνεσις καὶ σοφία. δι' ἣν, ἵνα γνῶσιν ἅπαντες τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ τῆς φύσεως καὶ [x] τὸ θεοφιλὲς, καὶ λάθῃ μηδένα τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον τοῦ βασιλέως περὶ πᾶν εἶδος ἀρετῆς ὑπερβολὴ, περὶ τούτων εἰπεῖν προήχθημεν.

ϛ'. Ὁ δὲ τῶν Τυρίων βασιλεὺς [y] Εἵραμος, ἀκούσας ὅτι Σολομὼν τὴν τοῦ πατρὸς διεδέξατο βασιλείαν, ὑπερχαρὴς (φίλος γὰρ [z] ἐτύγχανε τῷ Δαυίδῃ· καὶ πέμψας πρὸς αὐτὸν, ἠσπάζετό τε καὶ συνέχαιρεν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς. [a] ἀποστέλλει δὲ πρὸς αὐτὸν Σολομὼν γράμματα δηλοῦντα τάδε.

[b] ΣΟΛΟΜΩΝ ΕΙΡΑΜΩ ΒΑΣΙΛΕΙ.

"Ἴσθι μου τὸν πατέρα βουληθέντα κατασκευάσαι τῷ "Θεῷ ναὸν, ὑπὸ τῶν [c] πολέμων καὶ τῶν συνεχῶν στρατειῶν "κεκωλυμένον. οὐ γὰρ ἐπαύσατο πρότερον τοὺς ἐχθροὺς "καταστρεφόμενος, πρὶν ἢ πάντας αὐτοὺς φόρων ὑπο"τελεῖς [d] ἐποίησεν. ἐγὼ δὲ χάριν οἶδα τῷ Θεῷ τῆς πα"ρούσης εἰρήνης, καὶ διὰ ταύτην εὐσχολῶν οἰκοδομῆσαι "τῷ Θεῷ βούλομαι τὸν οἶκον. καὶ γὰρ ὑπ' ἐμοῦ [e] τοῦτον "ἔσεσθαι τῷ πατρί μου προεῖπεν ὁ Θεός. διὸ παρακαλῶ "σε συμπέμψαι τινὰς τοῖς ἐμοῖς εἰς Λίβανον τὸ ὄρος, "κόψοντας ξύλα. πρὸς γὰρ τομὴν ὕλης ἐπιστημονέστερον "ἔχουσι τῶν ἡμετέρων Σιδώνιοι. μισθὸν δ' ὃν ἂν ὁρίσῃς, "[f] ἐγὼ τοῖς ὑλουργοῖς παρέξω.

ζ'. Ἀναγνοὺς δὲ τὴν ἐπιστολὴν Εἵραμος, καὶ τοῖς ἐπεσταλμένοις ἡσθεὶς, ἀντιγράφει τῷ Σολομῶνι.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΡΑΜΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙ ΣΟΛΟΜΩΝΙ.

"Τὸν μὲν Θεὸν εὐλογεῖν ἄξιον, ὅτι σοι τὴν πα"τρῴαν παρέδωκεν ἡγεμονίαν, ἀνδρὶ σοφῷ καὶ πᾶσαν "ἀρετὴν ἔχοντι. ἐγὼ δὲ, τούτοις ἡδόμενος, ἅπαντα "ὑπουργήσω τὰ ἐπεσταλμένα. τεμὼν γὰρ ξύλα πολλὰ "καὶ μεγάλα, κέδρου τε καὶ [g] κυπαρίσσου, διὰ τῶν "ἐμῶν

i Συνταξάμενος] Συνεστίξατο legisse visus est *Epiphan.*
k Παρηγορεῖται τὰ νοσήματα] Παρηγόρει τὰ νοσ. *Vat.* forsan pro παρηγορεῖται νοσήματα.
l Ενδούμενα τὰ δαιμόνια] Εναδούμενα *Samb.* & *Vat.* ἐνδούμενοι *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Gall.* 1. 2.
m Εκδιώκουσι.] Ενδιώξουσι *Vat.* ἐδιώκοντο *Zonar.* ἐκδιώκονται *Cedren.*
n Τούτων.] Τοῦτον *Big.* & *Samb.* τοῦτο *Gall.* 1. τούτοις *Cedren.*
o Τὸν δακτύλιον] Vid Fabric. Pseudepigr. V. T. p. 1054. & Borrichium contra Conringium p. 21.
p Ῥίζαν ἐξ ὧν] In *Edit. Gen.* & uno aut altero codice ῥίζας. Sunt qui existimant radicem fuisse herbæ, quam (in libris *de bello Judaïco*) *Baram* appellat, & magnifice extollit.
q Εξεῖλκεν ὀσφραινομένῳ] Εξῆλθεν ὀσφραινόμενον *Cedren.* ἐξεῖλκεν ὀσφραινομένῳ *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.
r Επανελθεῖν ὥρκου,] Επανήξειν *Vat.* & forsan *Epiphan.* ἀποστρέφειν *Cedren.*
s Μικρὸν ἔμπροσθεν] Est forsan qui malit μικροῦ πρόσθεν.

t Ητοι ποτήριον] Ἤτοι inserui è *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*
v Καθίστατο σύνεσις] Καθίσταται *Vat.*
x Τὸ Θεοφιλὲς,] Illud τὸ ex *MSS.* ut & mox ἡ ante τοῦ βασ.
y Εἵραμος,] *Al.* Εἱρῶμος, & Εἵρωμος & Χείραμος.
z Ετύγχανε τῷ Δαυίδῃ·] Ετύγχανε Δαυίδου *Vat.*
a Αποστέλλει δὲ πρὸς αὐτὸν] Sic fere omnes *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* ἐπιστέλλει δὲ πρὸς αὐτόν. Σολομὼν Εἱρ. &c.
b Σολομὼν] Hæ literæ Salomonis & Hirami habentur apud Eusebium in P. E. IX. 33. 34. Ex Eupolemo descriptæ erant; suis verbis hic exscripsit Josephus. confer 1 Reg. v. SPANH.
c Πολέμων] Πολέμων τῶν συνεχῶν κεκωλ. *Gall.* 1. 2. atque ita legisse videtur *Epiphan.*
d Εποίησεν] Πεποιηκέναι *Gall.* 2.
e Τοῦτον ἔσεσθαι] *Al.* τοῦτο.
f Εγὼ τοῖς ὑλουργοῖς] Εγὼ insertum dedi ex *Vat.* & *Vet. Interpr.*
g Κυπαρίσσου,] Pro κυπαρίσσου in Hebr. 1 Reg. v. 8. ברושים abie-

"ἐμῶν ἐπὶ θάλασσαν καταπέμψω· καὶ κελεύσω τοὺς "ἐμοὺς [h] σχεδίαν πηξαμένους εἰς ὃν ἂν βουληθῇς τόπον "τῆς [i] σαυτοῦ χώρας πλεύσαντας ἀποθέσθαι. ἔπειθ' οἱ σοὶ "[k] διακομίσουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. ὅπως [l] δὲ καὶ σὺ παρ-"άσχῃς ἡμῖν ἀντὶ τούτων σῖτον, οὗ διὰ [m] τὸ νῆσον οἰκεῖν "δεόμεθα, φρόντισον."

"meorum opera in mare devehatur: meisque præterea imperabo, ut rate ex illis connexa ad quemcunque volueris tuæ regionis locum mari navigato ea deponant: deinde tuis licebit ea Hierosolyma deportare. *Tuque* fac cures ut pro his frumentum nobis suppeditetur, qua re nobis opus est, utpote insulam habitantibus."

η'. Διαμένει δ' ἄχρι τῆς τήμερον τὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων [n] ἀντίγραφα, οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις μόνον σωζόμενα βιβλίοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ Τυρίοις· ὥστ' εἴ τις θελήσειε τὸ ἀκριβὲς μαθεῖν, δεηθεὶς τῶν ἐπὶ [o] τῶν Τυρίων γραμματοφυλακίων δημοσίων, εὕροι συμφωνοῦντα τοῖς εἰρημένοις [p] ὑφ' ἡμῶν τὰ παρ' ἐκείνοις. ταῦτα μὲν οὖν διεξῆλθον, βουλόμενος γνῶναι τοὺς ἐντευξομένους, ὅτι μηδὲν μᾶλλον ἔξω τῆς ἀληθείας λέγομεν, μηδὲ πιθανοῖς τισι καὶ πρὸς ἀπάτην καὶ τέρψιν ἐπαγωγοῖς τὴν ἱστορίαν διαλαμβάνοντες, τὴν μὲν ἐξέτασιν φεύγειν πειρώμεθα, πιστεύεσθαι δ' εὐθὺς ἀξιοῦμεν, [q] οὐδὲ [r] συγκεχωρημένον ἡμῖν, κατεξανισταμένοις τοῦ πρέποντος τῆς πραγματείας, ἀθώοις ὑπάρχειν· ἀλλὰ μηδεμιᾶς [s] ὑποδοχῆς τυγχάνειν παρακαλοῦντες, ἂν μὴ μετὰ ἀποδείξεως καὶ τεκμηρίων ἰσχυρῶν ἐμφανίζειν [t] δυνώμεθα τὴν ἀλήθειαν.

8. Etiamnum autem manent harum literarum exemplaria, non tantum in nostris libris conservata, sed & apud Tyrios: adeo ut siquis voluerit pro certo rem nosse, rogatis iis qui publicis tabulariis præsunt apud Tyrios, inventurus sit quæ ab iis dicta fuerint consentanea illis quæ nos diximus. Atque hæc quidem oratione persequutus sum, volens lectores pro comperto habere, nobis in animo esse nihil præter veritatem dicere, nedum, verisimilibus quibusdam & ad homines decipiendos delectandosque accommodis, historiam distinguendo, operam quidem dare ut examen fugiamus, postulare autem ut *narrationi* statim credatur; neque nobis concessum esse, ut, facta ab historiæ decoro discessione, à culpa simus immunes: sed oramus atque obsecramus ut nemo nostra hæc approbatione sua dignari velit, nisi veritatem demonstratam dare certisque indiciis confirmare possimus.

Josephus provocat ad archiva Tyria, & veritatis studium profitetur.

θ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομών, ὡς ἐκομίσθη τὰ παρὰ τοῦ Τυρίων βασιλέως γράμματα, τήν τε προθυμίαν αὐτοῦ καὶ τὴν εὔνοιαν ἐπῄνεσε, καὶ οἷς ἠξίωσε τούτοις αὐτὸν ἠμείψατο· σίτου μὲν αὐτῷ κατ' ἔτος πέμψας [v] δισμυρίους κόρους, καὶ [x] τοσούτους ἐλαίου [y] βάδους. ὁ δὲ [z] βάδος δύναται [a] χωρῆσαι ξέστας [b] ἑβδομήκοντα δύο. τὸ δ' αὐτὸ μέτρον καὶ οἴνου παρεῖχεν. ἡ μὲν οὖν Εἰράμου φιλία καὶ Σολομῶνος ἀπὸ τούτων ἔτι μᾶλλον ηὔξησε, καὶ διαμένειν [c] ὤμοσαν εἰς ἅπαν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέταξε παντὶ τῷ λαῷ φόρον ἐργάτας τρισμυρίους, οἷς ἄπονον τὴν ἐργασίαν κατέστησε, μερίσας αὐτὴν συνετῶς. μυρίους γὰρ ἐποίησε κόπτοντας ἐπὶ μῆνα ἕνα ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει· δύο δὲ μῆνας ἀναπαύεσθαι [d] παραγινομένους ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, μέχρις οὗ πάλιν οἱ δισμύριοι τὴν ἐργασίαν [e] ἀναπληρώσωσι κατὰ τὸν ὡρισμένον χρόνον. ἔπειθ' οὕτως συνέβαινε τοῖς πρώτοις μυρίοις διὰ τετάρτου μηνὸς ἀπαντᾶν ἐπὶ [f] τὸ ἔργον. [g] γεγόνει δ' ἐπίτροπος τοῦ φόρου τούτου [h] Ἀδώραμος. [i] ἦσαν δ' ἐκ τῶν παροίκων οὓς Δαυίδης καταλελοίπει, τῶν μὲν παρακομιζόντων τὴν [k] λιθείαν καὶ τὴν ἄλλην ὕλην, ἑπτὰ μυριάδες· τῶν δὲ λατομούντων ὀκτάκις μύριοι. τούτων δ' ἐπιστάται τρισχίλιοι καὶ [l] τριακόσιοι. προσετέτακτο δὲ λίθους μὲν αὐτοὺς τέμνειν μεγά-

9. Rex autem Solomon, cum ad eum allatæ fuissent regis Tyriorum literæ, promptum ejus obsequium & benevolentiam valde laudavit, & quæ ab ipso petiit vicissim ei subministravit; mittendo quotannis tritici quidem viginti cororum millia, oleique *expressi* totidem batos. Batus autem capit sextarios septuaginta duo. Eandem vero ei mensuram etiam vini suppeditabat. Et ab istis quidem initiis magis magisque crevit amicitia inter Solomonem & Hiramum; seque in ea perpetuo mansuros esse jurarunt. Imperavit autem Solomon populo universo in tributum operariorum triginta millia: quibus ut ministerium non esset laboriosum effecit, scienter illud atque perite dividendo. constituit enim ut deni milleni in mensem unum *sylvam* in monte Libano cæderent, per duos autem menses quietem agerent domum quisque suam regressi, donec reliqui viceni milleni suum opus itidem absolverint. Ita demum tempore præfinito contigit, ut quarto *quoque* mense primi deni milleni ad opus redirent. Huic vero tributo *exigendo* præerat Adoramus. Porro erant ex inquilinis, quos Davides *operi destinatos* reliquerat, in vectores quidem saxorum & cæteræ materiæ septuaginta millia, in lapicidas vero octoginta millia. Hisque præfecti *erant viri* ter mille & trecenti. In mandatis

Hirami responso lætatur Solomon.

Solomonis operæ ad Templi materiam. 3 Regum, c. 5.

abiegnis ut & *Vulg*. LXX. vero πεύκινα Paraphrast. legisse videtur ברותים Cupressi Cant. I. 17. SPANH.

h Σχεδίαν] Forte σχεδίας.

i Σαυτοῦ χώρας] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis Aliisque* αὐτοῦ.

k Διακομίσουσιν] Διακομίσωσιν solus *Samb.*

l Δὲ καὶ σὺ] Illa δὲ καὶ σὺ ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

m Τὸ νῆσον] Nota Tyrum insulam hic dici, ut inf. cap. 5. §. 3. SPANH.

n Ἀντίγραφα,] Exstat & exemplar aliud harum literarum ex *Eupolemo* apud *Eusebium* de *Præp. Evang.* l. 9. c. 33. quod, undecunque prolatum, videtur esse supposititium.

o Τῶν Τυρίων] Τῶν inseritur ex *Big. Samb.* & *Vat.*

p Ὑφ' ἡμῶν τὰ παρ' ἐκείνοις.] Παρ' ἡμῶν *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.*

q Οὐδὲ] Ὡς οὐδὲ *Vat.*

r Συγκεχωρημένον ἡμῖν,] Συγκεχωρισμένου *Gall.* 2.

s Ὑποδοχῆς] Ἀποδοχῆς *Big. Samb.* & *Vat.*

t Δυνώμεθα] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis Aliisque* δυνάμεθα, forsan (ut & *Coccejus* vult) pro δυνώμεθα.

v Δισμυρίους κόρους,] Ita rescripsi ex *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat* & melioribus *Epiphanii* libris. δισχιλίους perperam in *Editis Aliisque*. ὁ δὲ κόρος (inquit *Josephus*, l. 13. c. 12.) δύναται μεδίμνους Ἀττικοὺς ι'. *Cedrenus* autem p. 94. ὁ δὲ κόρος ἐποίει μόδια λ'. Videsis *Villalp.* in *Apparat.* ad *Ezech.* part. 2. p. 452. HUDS. In Hebræo 1 Reg. v. 11. & Vulg. viginti millia. SPANH.

x Τοσούτους ἐλαίου βάδους,] In Hebr. & Vulg. 1 Reg. 11. viginti coros olei. LXX. vero εἴκοσι χιλιάδες βαὶθ ἐλαίου κεκομμένου. Pro βαὶθ in MS. Alex. βὲθ· SPANH.

y Βάδους.] Βάδος, ὁ καὶ βάτος, πεντήκοντα ξέσται ἤγουν δ' νή. Item mox βάδος, ο' ξέσται &c. בת LXX. μέτρον, 2 Chron. IV. 4. & Ezech. XLV. 10. 11. infr. cap. III. §. 5. βάδους δισχιλίους. SPANH.

z Βάδος δύναται] Βάδος, ὁ καὶ βάτος. *Hesych.*

a Χωρῆσαι ξέστας] Χωρῆσαι non agnoscunt aliquot *MSS.* & commode satis abesse potest.

b Ἑβδομήκοντα δύο.] Sic cum *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* in *aliis* ἑβδομήκοντα καὶ δύο. Utcunque sextarios Romanos intelligendos esse docet *Jac. Capellus* de *Mensuris Cubicis*, p. 94.

c Ὤμοσαν] Ita cum *Vat.* & *Epiphanio*. ὡμολόγησαν in *Editis Aliisque*.

d Παραγινομένους] Παραγινομένους *Samb.* & *Big.*

e Ἀναπληρώσωσι] Sic cum *MSS.* in *Editis* πληρώσωσι & mox ὡρισμένον.

f Τὸ ἔργον.] Τὸ adjecimus ex *MSS.*

g Γεγόνει δ'] Ἐγεγόνει solus *Vat.* Est qui malit γέγονε. sed cum infra occurrat γεγόνει, ut & προσετέτακτο, & alia id genus, non dubito quin *Atticorum* more omissum fuerit augmentum ...νίας χάριν.

h Ἀδώραμος.] אדנירם 1 Reg. v. 14. LXX. Ἀδωνιρὰμ· SPANH.

i Ἦσαν δ'] Παροικιῶν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. utraque lectio ferri potest.

k Λιθείαν] Λιθίαν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

l Τριακόσιοι.] Sic *Big. Samb. Gall.* 2. *Gen.* & *Epiphan.* διακόσιοι *Bas. Aliique.*

datis præterea dederat, ut saxa quidem ingentia illi exciderent in Templi fundamenta: cum vero in monte ea prius aptassent & colligassent, ita *demum* in urbem conveherent. Istis autem operam navabant non solum structores indigenæ, sed & artifices ab Hiramo missi.

λους, εἰς τοὺς τοῦ ναοῦ θεμελίους [m] ἁρμόσαντας δὲ πρῶτον καὶ συνδήσαντας ἐν τῷ ὄρει, κατακομίζειν οὕτως εἰς τὴν πόλιν. ἐγίνετο δὲ ταῦτα οὐ παρὰ τῶν οἰκοδόμων τῶν ἐγχωρίων [n] μόνον, ἀλλὰ καὶ ὧν ὁ Εἵραμος ἔπεμψε τεχνιτῶν.

CAP. III.

De ædificatione Templi.

Solomon Templum ædificat. 3 Reg. c. 6. 2 Paral. c. 3.

Solomon autem Templum ædificare cœpit regni sui anno quarto, mense secundo, quem Macedones quidem Artemisium vocant, Hebræi vero Jar, post quingentos nonaginta duos annos ab exitu Israëlitarum ex Ægypto, post mille autem & viginti annos ab Abrami migratione ex Mesopotamia in Chananæam, post mille vero & quadringentos & quadraginta à diluvio. Ab Adamo autem primo formato, usque ad tempus quo Solomon ædificavit Templum, in universum effluxerunt anni ter mille centum & duo. Illo vero tempore quo Templum cœptum est ædificari, tunc undecimum in regno Tyri annum jam egerat Hiramus. A Tyri autem conditu usque ad exstructionem Templi elapsi sunt anni quadraginta & ducenti.

Templi descriptio.

2. Et quidem rex in altissimam terræ profunditatem jacit fundamenta Templi, ex lapidum materia firmitate prædita, & vi temporis injuriis resistendi, quique cum terra coalescentes solum & firmamentum futuri essent operi superstruendo, & propter robur inferne *inexpugnabile* facile laturi ædificii futuri molem, & sumptuosum ornamentorum apparatum, qui pondere non minor foret quam reliqua quæ ad celsitudinem & amplitudinem *conferebant*, decorisque & magnificentiæ gratia excogitabatur. Illud autem eduxerunt usque lacunar ex saxo candenti constructum. Et quidem altum erat sexaginta cubitos, totidem vero & longum, & latum viginti. Super hoc autem erat aliud ædificium paribus mensuris; ita ut tota altitudo

ΚΕΦ. γʹ.

Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ.

Τῆς δὲ οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ Σολομὼν ἤρξατο, [o] τέταρτον ἔτος ἤδη τῆς βασιλείας ἔχων, μηνὶ δευτέρῳ, ὃν Μακεδόνες μὲν [p] Ἀρτεμίσιον καλοῦσιν, Ἑβραῖοι δὲ Ἰάρ, [q] μετὰ ἔτη πεντακόσια καὶ ἐνενήκοντα καὶ δύο τῆς ἀπ' Αἰγύπτου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐξόδου, μετὰ δὲ χίλια καὶ [r] εἴκοσι ἔτη τῆς Ἀβράμου εἰς τὴν Χανανααίαν ἐκ τῆς Μεσοποταμίας ἀφίξεως, ἀπὸ δὲ τῆς ἐπομβρίας [s] μετὰ χίλια καὶ τετρακόσια καὶ τεσσαράκοντα. ἀπὸ δὲ τοῦ πρώτου [t] γεννηθέντος Ἀδάμου ἕως οὗ τὸν ναὸν ᾠκοδόμησεν ὁ Σολομὼν διεληλύθει τὰ πάντα ἔτη τρισχίλια καὶ [v] ἑκατὸν καὶ δύο. καθ' ὃν δὲ ὁ ναὸς ἤρξατο οἰκοδομεῖσθαι [x] χρόνον, κατ' ἐκεῖνον ἔτος ἤδη τῆς ἐν Τύρῳ βασιλείας [y] ἑνδέκατον [z] ἐνειστήκει Εἱράμῳ. [a] ἀπὸ δὲ τῆς οἰκήσεως Τύρου εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ναοῦ διαγεγόνει χρόνος [b] ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ διακοσίων.

βʹ. Βάλλεται μὲν οὖν τῷ ναῷ θεμελίους ὁ βασιλεὺς ἐπὶ μήκιστον τῆς γῆς βάθος, ὕλης λίθων ἰσχυρᾶς, καὶ πρὸς χρόνον ἀντέχειν δυναμένης, [c] οἵ τε τῇ γῇ συμφυέντες ἔμελλον καὶ ἔδαφος καὶ ἔρεισμα τῆς [d] ἐποικοδομησομένης κατασκευῆς ἔσεσθαι, καὶ διὰ τὴν κάτωθεν ἰσχὺν [e] οἴσειν ἀπόνως τὸ [f] μέγεθος τῶν [g] ἐποικοδομησομένων, καὶ κάλλους πολυτέλειαν, [h] ἧς βάρος ἔμελλεν οὐχ ἧττον εἶναι τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς ὕψος καὶ πρὸς ὄγκον, κόσμου τε χάριν καὶ [i] μεγαλουργίας ἐπενοεῖτο. [k] ἀνήγαγον δὲ αὐτὸν ἄχρι τῆς ὀροφῆς ἐκ λευκοῦ λίθου πεποιημένον. τὸ μὲν οὖν ὕψος ἦν [l] ἑξήκοντα πηχῶν, τῶν δὲ αὐτῶν καὶ [m] τὸ μῆκος, εὖρος δὲ εἴκοσι. κατὰ [n] τούτου δὲ ἄλλος ἦν ἐγηγερμένος,

m Ἁρμόσαντας δὲ πρῶτον καὶ συνδήσαντας] *Poliebant & copulabant in montibus.* Rufinus. SPANH.

n Μόνον,] Μόνων *Big.* & *Samb.* à prima manu.

o Τέταρτον ἔτος] Ita *Big.* & *Samb.* in aliis τέταρτον ἤδη τ. β. ἔτος ἔχων.

p Ἀρτεμίσιον καλοῦσιν, Ἑβραῖοι δὲ Ἰάρ,] Ἀρτεμίσιος Macedonibus, Ἰάρ Hebræis. 1 Reg. VI. 1. זו ziv, *Mensis secundus. Vulg.* Mense zio h. e. Aprili. In MS. Alex. ἐν μηνὶ Ζεὶου καὶ τῷ δευτέρῳ μηνί. 1 Reg. VI. 38. SPANH.

q Μετὰ ἔτη πεντακόσια] *Μετὰ ἔτη πεντακόσια καὶ δύο* juxta plerosque *Epiphanii* libros. *Tostatus* tamen in nonnullis reperiit DCXII. ut videre est in *Quæst.* IV. ad 3 *Regum*, c. 6. Verum Græcos *Josephi* codices hìc loci non vitiatos esse colligit *J. G. Vossius* (in *Isag. ad Chronol. S.* c. 7.) ex *Lib.* X. *Antiquitatum*, c. XI. ubi dicitur Templum fuisse crematum anno CCCCLXX. ex quo condi cœpisset. ab egressu vero populi ex Ægypto CIƆLXII. nam si ab anno hisce detrahas CCCCLXX. residui sunt DXCII. Videsis *Heideggeri* Hist. Sacr. p. 347. *Usserii* & *Is. Vossii* Chron. Sacr. & L. *Capelli* Chron. Sacr. p. 153.

r Εἴκοσι ἔτη] Καὶ δύο ἔτη post εἴκοσι adjicienda censet *Schotanus*, in *Bibl. Hist.* tom. 2. p. 779.

s Μετὰ χίλια] Μετὰ χίλια καὶ τριακόσια καὶ τεσσαρεσκαίδεκα rescribendum censet *Schotanus*. In nonnullis *Epiphanii* codicibus *anno millesimo quadringentesimo*, sine *quadragesimo*.

t Γεννηθέντος Ἀδάμου] *Al.* γενηθέντος.

v Ἑκατὸν καὶ δύο.] Ἑβδομήκοντα pro ἑκατὸν δύο reponendum censet *Schotanus*. HUDS. Credo legendum (quoniam supra annos a mundo condito ad diluvium numerat 2256.) annos 4102. esse a mundi ortu usque ad templum, & 1446. a diluvio. Sic enim minima instituitur mutatio, &

2656
1446
————
4102

adeoque τετρακισχίλια substituo pro τρισχίλια & post τεσσαράκοντα addo καὶ ἕξ, nam si retineatur 1440, major in pluribus numeris fit mutatio. REL.

x Χρόνον,] Χρόνον ἐτῶν τεσσαράκοντα, κατ' ἐκεῖνον ἔτος *Vat.*

y Ἑνδέκατον] Δωδέκατον, ut in Lib. 1. contra *App.* rectius esse censet *H. Dodwellus* in Diss. de *Peripli Hannonis ætate*, p. 21.

z Ἐνειστήκει Εἱράμῳ.] Ita cum *Cod. Vat.* in reliquis ἐνεστήκει.

a Ἀπὸ δὲ τῆς οἰκήσεως] Ἀπὸ deest *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2. in quibus τῆς δὲ οἰκήσεως εἰς τὴν οἰκοδομίαν.

b Ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ διακοσίων.] CCCLI. numerat *Chron. Alex.* p. 189. Vide *J. Scalig.* ad *Fragm. Gr. Script.* p. 29. *Edit. Gen.* & *W. Langium* de *Annis Christi*, p. 289.

c Οἵ τε τῇ γῇ] Ita *Big. Samb. Vat.* & (ut conjicio) *Epiphan.* qui vertit, *quique constipati sibi & conserti terræ, pavimentum & fortitudo superædificati operis essent.* in *Editis Aliisque* συμφυέντες ἔμελλον καὶ ἔδαφος &c.

d Ἐποικοδομησομένης] Ἐποικοδομηθησομένης *Big.* (Cocc.) & *Samb.*

e Οἴσειν ἀπόνως] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis Aliisque* perperam οἷς ἀπόνως. HUDS. Forte οἵαν ἀπόνως φέρειν. COCC.

f Μέγεθος] Μέγεθός τε *Samb. Vat.* & *Gall.* 2.

g Ἐποικοδομησομένων,] Ἐπικεισομένων in *Gall.* 2. & *Epiphanio.*

h Ἧ βάρος ἔμελλεν οὐχ ἧττον] Cum in *Editis* sit ἧ βάρος ἔμελλεν οὐχ ἧττονα εἶναι &c. & in *MSS.* ἧ βάρος ὃ ἔμελλεν οὐχ ἧττον εἶναι; aut ἧ βάρος ἔμελλεν οὐχ ἧττον εἶναι &c. ideo placuit rescribere ἧ βάρος ἤμελλεν οὐχ ἧττον εἶναι. si quis ἧς βάρος ἀεὶ ἔμελλεν οὐχ ἧττον εἶναι, per me licet. HUDS. Forte ἤμελλον οὐχ ἧττω φέρειν. COCC.

i Μεγαλουργίας] Τῆς ante μεγαλουργίας delevimus auctoritate *Codd. Big. Samb.* & *Vat.*

k Ἀνήγαγον] Ἀνήγαγεν *Vat.* & *Vet. Interpr.*

l Ἑξήκοντα πηχῶν] Περὶ δὲ τοῦ μέτρου (inquit *Zonaras*) τοῦ ὕψους αὐτοῦ καὶ τοῦ μήκους, καὶ τῆς αὐτοῦ κατασκευῆς, οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἥτε τρίτη τῶν Βασιλικῶν καὶ Ἰώσηππος ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας περὶ τοῦ ναοῦ συγγραφόμενος, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείοσι διαφέρονται. Quod ideo *Josephum* fecisse existimandum est (ait *Villalpandus*) quod S. *Scripturæ* testimonia, quæ de his rebus exstabant, percipere minime potuerit; vel propterea minime, quod architecturæ fuerit omnino ignarus. HUDS. Sequitur hic Josephus non rei veritatem sed traditiones, sive potius fabulas Judæorum. quod probatum vide in nostro examine explicationis Vitringianæ Templi Ezechielis. p. 103. 104. 105. COCC. *Filius.*

m Τὸ μῆκος,] Τὸ non agnoscunt *Big.* & *Samb.*

n Τούτου δὲ ἄλλος ἦν] Ita *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. κατὰ τοῦτο in *reliquis.*

Πε-

νος, ἴσος τοῖς μέτροις· ὥστε εἶναι τὸ πᾶν ὕψος τῷ ναῷ πηχῶν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι. τέτραπτο δὲ πρὸς τὴν ἀνατολήν. τὸ δὲ πρόναον αὐτοῦ προέστησαν ἐπὶ [o] πήχεις εἴκοσι τὸ μῆκος, πρὸς τὸ εὖρος τοῦ [p] οἴκου τεταγμένον, ἔχον δὲ πλάτους πήχεις δέκα, ὕψος δὲ ἀνεγηγερμένον πηχῶν ἑκατὸν [q] καὶ εἴκοσι. περιῳκοδόμησε δὲ τὸν ναὸν ἐν κύκλῳ τριάκοντα βραχέσιν [r] οἴκοις, οἳ συνοχή τε τοῦ παντὸς ἔμελλον ἔσεσθαι διὰ πυκνότητα καὶ πλῆθος ἔξωθεν περικείμενοι. καὶ δὴ καὶ τὰς εἰσόδους αὐτοῖς δι' ἀλλήλων κατεσκεύασεν. ἕκαστος δὲ τῶν οἴκων τούτων εὖρος μὲν εἶχεν [s] πέντε πήχεις, μῆκος δὲ τοὺς αὐτούς, ὕψος δὲ [t] εἴκοσι. ἐπῳκοδόμηντο δὲ [v] τούτοις ἄνωθεν ἕτεροι οἶκοι, καὶ πάλιν ἄλλοι κατ' αὐτῶν, [x] ἴσοι καὶ τοῖς μέτροις καὶ τῷ ἀριθμῷ· [y] ὡς τὸ πᾶν ὕψος αὐτοὺς λαβεῖν [z] τῷ κάτωθεν οἴκῳ παραπλήσιον. ὁ γὰρ ὑπερῷος οὐκ ἦν περιῳκοδομημένος. ὄροφος δ' αὐτοῖς ἐπεβέβλητο κέδρου. καὶ τοῖς μὲν οἴκοις οὗτος ἴδιος ἦν ἑκάστῳ, πρὸς τοὺς πλησίον οὐ συνάπτων. τοῖς δ' ἄλλοις ὑπῆρχεν ἡ στέγη [a] κοινὴ δι' ἀλλήλων [b] δεδομημένη μηκίσταις δοκοῖς, καὶ [c] διηκούσαις ἁπάντων· ὡς τοὺς μέσους τοίχους [d] ὑπὸ τῶν αὐτῶν συγκρατουμένους ξύλων ἐρρωμενεστέρους διὰ τοῦτο γίνεσθαι. τὴν δ' ὑπὸ τὰς δοκοὺς στέγην τῆς αὐτῆς ὕλης [e] ἐβάλλετο πᾶσαν [f] ἐξεσμένην εἰς φατνώματα καὶ [g] προσκόλλησιν χρυσοῦ. τοὺς δὲ τοίχους κεδρίναις διαλαβὼν σανίσι, χρυσὸν αὐταῖς [h] ἐνετόρνευσεν, ὥστε στίλβειν ἅπαντα τὸν ναὸν καὶ περιλάμπεσθαι τὰς ὄψεις τῶν εἰσιόντων ὑπὸ τῆς αὐγῆς τοῦ χρυσοῦ πανταχόθεν φερομένης. ἡ δ' ὅλη τοῦ ναοῦ οἰκοδομία κατὰ πολλὴν τέχνην ἐκ λίθων ἀκροτόμων ἐγένετο, συντεθέντων ἁρμονίως πάνυ καὶ λείως, ὡς μήτε [i] σφύραν μήτε ἄλλου τινὸς ἐργαλείου τεκτονικοῦ τοῖς καταμανθάνουσιν ἐργασίαν δηλοῦσθαι, ἀλλὰ δίχα τῆς τούτων χρήσεως πᾶσαν [k] ἡρμόσθαι [l] τὴν ὕλην προσφυῶς· ὡς ἑκούσιον τὴν ἁρμονίαν αὐτῆς δοκεῖν μᾶλλον, ἢ τῆς τῶν ἐργαλείων ἀνάγκης. ἐφιλοτέχνησεν δὲ [m] ὁ βασιλεὺς ἄνοδον εἰς τὸν ὑπερῷον οἶκον διὰ τοῦ εὔρους τοῦ τοίχου. οὐ γὰρ [n] εἶχεν θύραν μεγάλην κατὰ τὴν ἀνατολὴν ὡς εἶχεν ὁ κάτωθεν οἶκος, ἀλλ' ἐκ τῶν πλευρῶν ἦσαν αἱ εἴσοδοι διὰ μικρῶν πάνυ θυρῶν. διέλαβε δὲ τὸν ναὸν καὶ ἔνδοθεν [o] καὶ ἔξωθεν ξύλοις κεδρίνοις, ἁλύσεσι παχείαις συνδεδεμένοις· ὥστε ἀντ' ὀχυρωμάτων καὶ ῥώμης τοῦτο αὐτοῖς [p] εἶναι.

γ'. Διελὼν δὲ τὸν ναὸν εἰς δύο, τὸν μὲν ἔνδοθεν οἶκον, εἴκοσι πηχῶν, ἐποίησεν ἄδυτον [q] εἶναι· [r] τὸν δὲ, τεσσαράκοντα πηχῶν, ἅγιον ναὸν ἀπέδειξεν. ἐκτεμὼν δὲ τὸν μέσον

Templi centum & viginti cubitis constaret. versumque erat ad orientem. Vestibulum autem ejus ad introitum statuerunt, longum viginti cubitos, ad mensuram latitudinis ædis, latum vero decem cubitos, celsitudine autem evectum ad centum viginti cubitos. Porro ædiculas Templo per circuitum astruebat triginta, quæ extrinsecus circumjectæ totum *Templum* propter crebritatem earum & multitudinem erant cohibituræ. Quinetiam effecit ut earum aditus essent per alias in alias. Unaquæque autem ex hisce domunculis patebat quidem in latitudinem quinque cubitos, totidem vero in longitudinem, & viginti cubitis attollebatur. Super has autem aliæ ædiculæ exstructæ erant, & super illas rursum aliæ, omnes pari cum ipsis invicem mensura & numero, ita ut omnes simul inferius *Templi* ædificium altitudine æquarent. nam pars ejus superior nullis erat domunculis circundata. Tectum autem illis impositum erat cedrinum. Et domunculæ quidem suum quæque *tectum* habebant, cum proximis nequaquam cohærens: aliis vero commune tectum erat ex longissimis trabibus consertum, ad utrumque latus pertingentibus: adeo ut medii parietes, ab iisdem lignis contenti, propterea firmiores redderentur. porro trabibus fornicem subjiciebat ex eadem materia, eumque in laquearia dedolatum cum juncturis aureis. Parietes autem, cum tabulis cedrinis eos incrustasset, cælatura ex auro induxit, ita ut Templum omne fulgore colluceret & illustraretur, atque oculos ingredientium perstringeret auri splendore undique diffuso. Tota vero Templi fabrica multa cum arte exstructa est ex lapidibus politis, apta admodum lævique commissura junctis conditisque, ut intuentibus nullum usquam mallei aut cujuslibet instrumenti fabrilis appareret indicium; sed illis non adhibitis materiam omnem congrue coagmentatam fuisse: ita ut sua sponte potius cohærere videretur quam ferramentorum vi. Porro ascensum in superius domûs tabulatum commentus est rex *per cochleam* parietis crassitudine *inclusam*. non enim ei erat janua magna ad orientem, sicuti domui erat inferiori; sed à lateribus adibatur per parva ostiola. Templum autem tam intus quam extra complexus est asseribus cedrinis, crassis catenis inter se constrictis; adeo ut hoc illis vice firmamentorum & roboris esset.

3. Cum autem Templum in duas partes divisisset, ædem quidem interiorem, viginti cubitorum, in * Adytum seposuit; exteriorem vero, quadraginta *Templum divisum in Cellam & Penetrale.*

o Πήχεις εἴκοσι] Πήχεις μὲν εἴκοσι *Big. Samb.* & *Vat.*

p Οἴκου τεταγμένον,] Ita cum *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Gall.* 2. οἴκου τεταγμένου *Vat. Gall.* 1. leviculo sane discrimine. in *Editis* μήκους τεταγμένου.

q Καὶ εἴκοσι.] Sic *Vat.* in *reliquis* deest καί.

r Οἴκοις,] Οἶκοι, cellæ Templi. SPANH.

s Πέντε πήχεις,] In *Editis* εἴκοσι πέντε πήχεις. Sed auctoritate *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. & *Epiphanii* εἴκοσι delevimus, probante *Villalpando* ad *Ezech.* tom. 2 part. 2. p. 289. ut & *Castalione* ad 3 *Regum*, c. 6. HUDS. Ita circuitus 30. cellarum cum frontispicio Templi fuisset cubitorum 870. quod absurdum est cogitare, non tantum quia Ultima fabrica Templi l. 5. de bell. c. 14. dicitur habuisse latitudinem 100 cubitorum, à fronte, & pone XL. cubitis angustior fuisse; sed & repugnat descriptio cellarum 1 Reg. 6: 5. 6. COCC. *Filius.*

t Εἴκοσι.] Cella unaquæque cum suo tabulato alta erat calamum, omnes simul calamos tres, hoc est cubitos octodecim cum tribus quartis cubiti partibus, quos historico more licuit Josepho vocare *viginti*; nisi de celsitudine super pavimento domus loquatur. nam superioris cubiculi tabulatum à solo erigitur cubitos xx. *Villalp.*

v Τούτοις ἄνωθεν] Ἐπὶ τούτοις solus *Vat.*

x Ἴσοι καὶ τοῖς μέτροις] Si de cubiculorum longitudine & celsitudine intelligatur, omnium ordinum cubicula paria erant; si vero de latitudine erant certe imparia, ut constat ex 3 *Regum*, c. 6. v. 6. *Villalpand.*

y Ὡς τὸ πᾶν ὕψος] Ὥστε πᾶν *Vat.*

z Τῷ κάτωθεν οἴκῳ] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. in *Editis* τοῦ κάτωθεν οἴκου.

a Κοινὴ δι' ἀλλήλων] Illud κοινὴ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

b Δεδομημένη] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *Editis* *Aliisque* δεδωμημένη.

c Διηκούσαις ἁπάντων·] Διηκούσαις maluimus cum *Samb.* (& *Cocc.*) quam διοικούσαις cum *ceteris* omnibus.

d Ὑπὸ τῶν αὐτῶν] Sic cum *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. ὑπὸ τῶν συγκ. *Big.* ὑπ' αὐτῶν in *Editis.*

e Ἐβάλλετο πᾶσαν] Ἐβάλετο *Big.* & *Samb.*

f Ἐξεσμένην] Αναξεσμένης *Vat.*

g Προσκόλλησιν χρυσοῦ.] Ita cum *MSS.* πρὸς κόλλησιν in *Editis.*

h Ἐνετόρνευσεν,] Ἐνετόρευσεν *Gall.* 2.

i Σφύραν μήτε ἄλλου τινὸς ἐργαλείου] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* σφύρας in *Editis.* HUDS. 1 Reg. VI. 7. SPANH.

k Ἡρμόσθαι] Ita *Samb.* (& *Cocc.*) in *ceteris* ἡρμῶσθαι.

l Τὴν ὕλην] In *Editis* τὴν τούτων ὕλην. sed τούτων delevimus; quod illud nec agnoscant *MSS.* nec *Vet. Interpr.*

m Ὁ βασιλεὺς] Articulum ὁ inseruimus è *Codd. MSS.*

n Εἶχεν θύραν μεγάλην] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* in *ceteris* εἶχον.

o Καὶ ἔξωθεν] Illa καὶ ἔξωθεν non agnoscit *Vetus Interpr.*

p Εἶναι] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Gall.* 2. τούτῳ εἶναι αὐτοῖς *Samb.* in *Editis* τοῦτον αὐτοῖς χρῆσθαι. Forsan, ex scriptura *Cod. Samb.* τούτῳ αὐτοὺς χρῆσθαι.

q Εἶναι.] Εἶναι ex sex *MSS.* deerat tamen in *Vat.* & *Editis.*

r Τὸν δὲ,] Τὸν δὲ τ. π. καὶ ἅγιον *Gall.* 1. 2.

* *Adytum seposuit*;] *Al.* Sanctum Sanctorum, & Penetrale

† *San-*

ginta cubitorum, † Sanctuarium esse constituit. In scissura vero medii parietis fores posuit cedrinas multo auro obductas & variis cælaturis *ornatas*. Illis autem vela prætendit, pulcherrima florum variatione, hyacintho & purpura & cocco intexta, necnon & bysso splendidissima & mollissima. Porro in Adyto, viginti cubitos in latitudinem patente totidemque in longitudinem, duos Cherubes dedicavit, ‡ totos aureos utrumque in altitudinem quinque cubitorum. Utrique etiam alæ erant in quinos cubitos expansæ. Quare non longe ab invicem eas collocabat; ut unâ quidem alarum australem parietem Adyti attingerent, alia vero septentrionalem: aliæ autem alæ inter se cohærentes arcam in medio positam obtegerent. At quales fuerint hi Cherubes nemo dicere potest aut conjicere. Quin & Templi pavimentum petalis aureis instravit. Portæ etiam Templi fores aptavit, parietis altitudini proportione respondentes, latas cubitos viginti, iisque jungendis aurum adhibuit. Atque, ut summatim dicam, nullam Templi partem reliquit, aut intus aut extra, quæ non erat auro illita. Istis præterea januis aulæa oppandit illis similia quæ intus oppansa erant. Cæterum vestibuli janua nihil horum habuit.

Chiramus conflator. 3 Regum, c. 7. v. 13. 14.

4. Solomon autem Tyro accersit ab Hiramo artificem Chiramum, ex matre quidem genere Nephthalitide, (nam ex illa erat tribu) patre vero Uria Israëlitis oriundo. Hic omnis quidem opificii scientia pollebat, præcipue vero peritus erat in auro & argento & ære fabrifaciendo: à quo sane omnia circa Templum *summo* artificio facta sunt ad voluntatem regis. Foris autem, & hic Chiramus formavit duas columnas æneas, crassitudine quatuor digitorum. atque surgebant quidem istæ columnæ in altitudinem octonûm denûm cubitorum: circuitus vero illarum *erat* cubitorum octodecim. Utriusque autem columnæ capiti imposuit capitulum fusile lilii specie, in quinûm cubitorum altitudinem excitatum: cui circundatum erat opus reticulatum palmulis æneis perplexum, ad lilia tegenda. inde autem dependebant bini malogranatorum ordines, ducentorum numero. Harum columnarum unam quidem ad dextram vestibuli antam statuebat, Jachin nominatam: alteram vero ad sinistram, Boaz vocatam.

Duæ æreæ columnæ. 3 Regum, c. 7.

Mare æneum, sive lacus fusilis. 3 Reg. c. 7. & 2 Paral. c. 4.

5. Fudit autem & mare æneum in hemisphærii speciem. illud vero opus à metallario confectum ex sui amplitudine mare appellatum est. Erat e-

τοῖχον θύρας ἐπέστησε κεδρίνας, χρυσὸν αὐταῖς πολὺν [s] ἐνεργασάμενος καὶ τορείαν ποικίλην. καταπετάσματα ταύταις ὕφεσιν εὐανθεστάτοις, ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ [t] κοκκίνου πεποιημένοις· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βύσσου λαμπροτάτης καὶ μαλακωτάτης. ἀνέθηκε δ' εἰς τὸ ἄδυτον, εἴκοσι πηχῶν τὸ εὖρος, τῶν δ' αὐτῶν τὸ μῆκος, δύο [v] Χερουβεῖς ὁλοχρύσους, πηχῶν [x] ἑκάτερον τὸ ὕψος [y] πέντε. δύο δ' ἦσαν [z] ἑκατέρῳ πτέρυγες, ἐπὶ πέντε πήχεις ἐκτεταμέναι. [a] διὸ οὐ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰς ἀνέστησεν, ἵνα τῇ πτερύγων τῇ μὲν ἅπτωνται τοῦ κατὰ νότον κειμένου τοίχου [b] ἀδύτου, τῇ δὲ κατὰ βορρᾶν· αἱ δ' ἄλλαι πτέρυγες [c] αὐταῖς συνάπτουσαι πτήσῃ μεταξὺ αὐτῶν τῇ κιβωτῷ σκέπη τυγχάνωσι. τὰς δὲ Χερουβεῖς οὐδεὶς [d] ὁποῖαί τινες ἦσαν εἰπεῖν οὐδ' εἰκάσαι δύναται. κατέστρωσε δὲ καὶ τοῦ ναοῦ τὸ ἔδαφος [e] ἐλάσμασι χρυσοῦ, ἐπέθηκε δὲ καὶ τῷ πυλῶνι τοῦ ναοῦ θύρας, πρὸς τὸ ὕψος τοῦ τοίχου [f] συμμεμετρημένας, εὖρος ἐχούσας πηχῶν [g] εἴκοσι, καὶ ταύτας κατεκόλλησε χρυσῷ. συνελόντα δ' εἰπεῖν, οὐδὲν εἴασε τοῦ ναοῦ μέρος, οὔτε ἔξωθεν οὔτε ἔνδοθεν, [h] ὃ μὴ χρυσὸς ἦν. κατεπέτασε δὲ καὶ ταύτας τὰς θύρας, ὁμοίως [i] τοῖς ἐνδοτέρω καταπετάσμασι. ἡ δὲ τοῦ προναοῦ πύλη τούτων οὐδὲν εἶχε.

δ'. Μεταπέμπεται δ' ἐκ Τύρου Σολομὼν παρὰ Εἰράμου τεχνίτην, Χείραμον ὄνομα, μητρὸς μὲν ὄντα Νεφθαλίτιδος τὸ γένος, ἐκ γὰρ ταύτης ὑπῆρχε [k] τῆς φυλῆς, πατρὸς δὲ [l] Οὐρίου, γένος Ἰσραηλιτῶν. οὗτος ἁπάντων μὲν [m] ἐπιστήμην εἶχεν ἔργων· μάλιστα δὲ τεχνίτης ἦν χρυσὸν ἐργάζεσθαι καὶ ἄργυρον καὶ χαλκόν· ὑφ' οὗ δὴ καὶ πάντα κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως βούλησιν τὰ περὶ τὸν ναὸν ἐξεμηχανήθη. κατεσκεύασε δὲ ὁ Χείραμος οὗτος καὶ στύλους δύο χαλκοῦς ἔσωθεν, [n] τὸ πάχος τεσσάρων δακτύλων. ἦν δὲ τὸ μὲν ὕψος τοῖς κίοσιν ὀκτωκαίδεκα πηχῶν· ἡ δὲ περίμετρος δέκα καὶ δύο [o] πηχῶν. χωνευτὸν δ' ἐφ' ἑκατέρᾳ κεφαλῇ κρίνον ἐφειστήκει, τὸ ὕψος ἐπὶ πέντε πήχεις ἐγηγερμένον· ᾧ περιέκειτο [p] δίκτυον ἐλάτῃ χαλκείᾳ περιπεπλεγμένον, καλύπτον τὰ κρίνα. τούτου δ' ἀπήρτηντο κατὰ [q] διστοιχίαν καὶ [r] ῥοιαὶ διακόσιαι. τούτων τῶν κιόνων τὸν μὲν ἕτερον κατὰ τὴν δεξιὰν ἔστησε τοῦ προπυλαίου παραστάδα, καλέσας αὐτὸν [s] Ἰαχίν· τὸν δ' ἕτερον κατὰ [t] τὴν ἀριστερὰν, ὀνομάσας αὐτὸν [v] Βοάζ.

ε'. Ἐχώνευσε δὲ καὶ θάλασσαν χαλκῆν εἰς ἡμισφαίριον [x] ἐσχηματισμένην. ἐκλήθη δὲ τὸ χαλκούργημα θάλασσα διὰ τὸ μέγεθος. ἦν γὰρ ὁ λουτὴρ τὴν διάμε-

τρον

† *Sanctuarium esse constituit.*] *Al.* Cella, & Templum anterius.

s Ἐνεργασάμενος] Ita ex *MSS.* pro ἐργασάμενος Editorum.

t Κοκκίνου] Κόκκου *Vat.*

v Χερουβεῖς ὁλοχρύσους,] Verum illi Cherubini è lignis olei facti dicuntur 1 *Reg.* VI. 23. quod de lignis olei omissum à LXX. Pro Χερουβὶμ apud LXX. MS. Alex. Χερουβὲ. Illi autem Cherubim auro tecti 1 Reg. VI. 23. SPANH.

x Ἑκάτερον τὸ ὕψος] Vel hic ἑκατέρων legendum, vel εἶδος, aut simile huic verbum subintelligendum, ut constat ex v. 13. & 14.

y Πέντε.] Δέκα juxta LXXII. & Veritatem *Hebraïcam*, in 3 *Regum*, c. 6. v. 23.

z Ἑκατέρῳ πτέρυγες,] Ita cum *Editis.* ἑκατέρων in *MSS.*

‡ *Totos aureos*,] *Ex auro solido* vertit *Gelen.* *ex purissimo* reddit *Epiphan.* Sed juxta *S. Literas*, ex materia erant *cyparissina* auro tecta.

a Διὸ οὐ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων] Διὸ καὶ οὐ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, vel διὸ καὶ μακρὰν οὐκ ἀπ' ἀλλήλων in *MSS.*

b Ἀδύτου,] Τοῦ ἀδύτου *Big. Samb.* & *Vat.* Verum ἀδύτου non agnoscit *Vat.*

c Αὐταῖς συνάπτουσαι] Ita ex *Busb. Vet. Interpr.* & *S. Literis.* in *Editis*, *Aliisque* αὐτοῖς.

d Ὁποῖαί] Pag. 135. §. 5. dicit Cherubes referre animantia volatilia eaque tali forma qualem nemo unquam conspexerat.

e Ἐλάσμασι χρυσοῦ,] Ἔλασμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου Habacuc. I. 11. & Inf. Antt. lib. XII c. 2. §. 8. ἔλασμα γὰρ χρυσοῦ· Ἔλασμα, *ductile aurum* Rufin. SPANH.

f Συμμεμετρημένας,] Sic *MSS.* in *Editis* συμμετρημένας.

g Εἴκοσι,] Ita in omnibus *Josephi* libris tam *Græcis* quam *Latinis.* At *Ezech.* (cap. 41. v. 2.) ostio *decem* tantum cubitos tribuit. Videsis *Villalp.* tom. 2. in *Ezech.* part. 2. p. 576.

h Ὃ μὴ χρυσὸς ἦν.] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. in reliquis cum *Editis* οὗ μὴ χρ.

i Τοῖς ἐνδοτέρω] Lege ταῖς, vel ὁμοίοις τοῖς ἐνδοτέρω καταπετάσμασιν. COCC.

k Τῆς φυλῆς, πατρὸς] Forte τῆς φυλῆς γένους Ἰσραηλιτῶν, πατρὸς δὲ Τυρίου. COCC.

l Οὐρίου,] Ita in libris omnibus *Josephi* tam *Gr.* quam *Lat.* præter *Gall.* 1. & *Gen.* qui ex *S. Literis* (ut videtur) Τυρίου habent. Videsis *Commentarios* ad 3 *Regum*, c. 7. v. 14. & 2 *Paralip.* c. 2. v. 14. & *Schotanum* in *Bibl. Hist. S.* tom. 2. p. 775.

m Ἐπιστήμην εἶχεν] Ἐπιστημόνως *Big. Samb.* (*Coll. Voss.*) *Vat.* & *Gall.* 1. 2.

n Τὸ πάχος] Paulo aliter legisse visus est *Epiphan.* qui vertit, *cum canalibus, cavatione quatuor digitorum.*

o Πηχῶν.] Πηχῶν deest *Vat.*

p Δίκτυον ἐλάτῃ χαλκείᾳ] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* in *Editis Aliisque* δίκτυον ἐλάτῃ χάλκινον περιπλεγμένον καλύπτει τὰ κρ.

q Διστοιχίαν] Sic pleriqne *MSS.* & *Gen.* διστιχίαν *Samb.* & *Bas.* HUDS. Διστιχίαν Ed. Basil. δύο στίχοι ῥοῶν χαλκῶν LXX. VII. Reg. 18. l. 1. Item v. 42. SPANH.

r Ῥοιαὶ διακόσιαι.] *Al.* ῥόαι.

s Ἰαχίν·] Ita *Big.* & *Vat.* in *aliis* Ἰάχειν & Ἰαχεὶν & Ἰαχλίν.

t Τὴν ἀριστερὰν] Sic *Vat.* in *cæteris* κατὰ τὸ ἀριστερόν.

v Βοάζ.] Eo modo *Gen.* cum *S. Literis.* Βαὶζ & Βαὶς juxta alios. HUDS. Pro Βοὰζ in Edit. Basil. βαίζ. LXX. Ἰαχοὺμ & Βαλώζ. MSS. Alex. Ἰαχοὺ & Βοός. 1 Reg. VII. 21. SPANH.

x Ἐσχηματισμένην.] Sic cum *MSS.* in *Editis* ἐσχηματισμένον.

y Κι-

τρον πηχῶν δέκα, καὶ ἐπὶ παλαιστιαῖον πάχος [y] κεχωνευμένος. [z] ὑπήρειστο δὲ [a] κατὰ τὸ μεσαίτατον τοῦ κύτους [b] σπεῖρα περιαγομένη εἰς ἕλικας δέκα. ἦν δὲ τὴν διάμετρον πήχεως. περιειστήκεσαν δὲ περὶ αὐτὴν μόσχοι δώδεκα, πρὸς τὰ κλίματα τῶν τεσσάρων ἀνέμων [c] ἀποβλέποντες, καθ' ἕκαστον αὐτῶν τρεῖς, ἔσω τὰ ὀπίσθια νενευκότες, ὥστ' αὐτοῖς ἐπικαθέζεσθαι [d] τὸ ἡμισφαίριον, κατὰ περιαγωγὴν ἔνδον [e] ἐπινεῦον. ἐδέχετο δὲ ἡ θάλασσα [f] βάθους [g] τρισχιλίους.

ϛʹ. Ἐποίησε δὲ καὶ λουτήρων δέκα βάσεις χαλκᾶς τετραγώνους. τούτων ἑκάστη μῆκος γεγόνει πηχῶν πέντε, πλάτος τεσσάρων, ὕψος ἕξ. [h] συνεκέκλειστο δὲ τὸ ἔργον κατὰ μέρος [i] τετορνευμένον οὕτως. τέσσαρες ἦσαν κιονίσκοι κατὰ γωνίαν ἑστῶτες τετράγωνοι, τὰ πλευρὰ τῆς βάσεως ἐξ ἑκατέρου μέρους ἐν αὐτοῖς ἔχοντες ἐξηρμοσμένα. ἦν δὲ ταῦτα τριχῆ διῃρημένα. ἑκάστην δὲ χώραν [k] ὅρος ἐπεῖχεν εἰς ὑπόβασιν κατεσκευασμένον· [l] ἐφ' οἷς ἐτετόρνευτο, πῇ μὲν λέων, πῇ δὲ ταῦρος καὶ [m] ἀετός. ἐπὶ δὲ τῶν κιονίσκων ὁμοίως ἐξείργαστο τοῖς κατὰ τὰ πλευρὰ τετορνευμένοις. τὸ δὲ πᾶν ἔργον ἐπὶ τεσσάρων [n] αἰωρούμενον τροχῶν εἱστήκει. χωνευτοὶ δ' ἦσαν οὗτοι, [o] πλήμνας καὶ ἄντυγας πήχεως καὶ [p] ἡμίσους ἔχοντες τὴν διάμετρον. ἐθαύμασεν ἄν τις τὰς ἁψῖδας τῶν τροχῶν θεασάμενος, πῶς [q] συντετορνευμέναι, καὶ τοῖς πλευροῖς τῶν βάσεων προσηνωμέναι, ἁρμονίως ταῖς ἀντύξιν ἐνέκειντο. ἦσαν δ' ὅμως οὕτως ἔχουσαι. τὰς δὲ γωνίας ἄνωθεν συνέκλειον ὦμοι χειρῶν ἀνατεταμένων· οἷς ἐπεκάθητο σπεῖρα κατὰ [r] κοῖλον ἐπικειμένη τοῦ λουτῆρος, ταῖς χερσὶν ἐπαναπαυόμενον ἀετοῦ καὶ λέοντος, αὐταῖς ἐφηρμοσμένων, ὡς σύμφυτα ταῦτ' εἶναι δοκεῖν τοῖς ὁρῶσι. μεταξὺ δὲ τούτων φοίνικες ἦσαν [s] τετορνευμένοι. τοιαύτη μὲν ἡ κατασκευὴ τῶν [t] δέκα βάσεων ὑπῆρχε. [v] προσεξειργάσατο δὲ καὶ [x] κυθρογαύλους, [y] δέκα λουτῆρας στρογγύλους χαλκοῦς· ὧν ἕκαστος ἐχώρει τεσσαράκοντα [z] χόας. τὸ γὰρ ὕψος εἶχε τεσσάρων πηχῶν, καὶ [a] τοσούτοις ἀπ' ἀλλήλων αὐτοῖς [b] διειστήκει τὰ χείλη. τίθησι δὲ τοὺς λουτῆρας τούτους ἐπὶ τῶν δέκα βάσεων τῶν κληθεισῶν [c] μεχωνώθ. πέντε δὲ λουτῆρας [d] ἵστησιν ἐξ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ ναοῦ· ἐτέτραπτο δὲ τοῦτο κατὰ βορέαν ἄνεμον· καὶ τοσούτους ἐκ τοῦ δεξιοῦ πρὸς νότον ἀφορῶντας εἰς τὴν ἀνατολήν. κατὰ δ' αὐτὸ καὶ τὴν θάλασσαν [e] ἔθηκε. πληρώσας δὲ [f] ὕδατος

nim labrum ſecundum diametrum cubitorum decem: & ad palmi craſſitudinem fuſum erat. Suffulciebatur autem ad ipſum alvei meditullium ſpirâ in decem orbiculos circumductâ: eratque diametro cubiti unius. Circumſtabant autem circum illam juvenci duodecim, verſus regiones quatuor ventorum adſpicientes, ad unumquemque ventum tres, cum poſterioribus introrſum propendentibus, ut eis hemiſphærium incumberet, ſecundum circumactum intus depreſſius. Continebat autem *hoc* mare batos ter mille.

6. Fecit præterea labrorum decem baſes æneas quadrangulas. Harum ſingulæ quinque cubitos in longitudinem, in latitudinem quatuor patebant, in altitudinem ſex. Opus autem, cum per partes torno factum eſſet, ad hunc modum compactum erat. Quatuor erant columellæ, ad totidem angulos diſpoſitæ, forma quadrangulari, quibus latera baſium utrinque adaptata erant & inſerta. erant autem hæc tripartita, & ſingulæ areolæ continebantur * limbo in graduum ſimilitudinem facto. ſuper quibus ſculptus erat alibi leo, alibi taurus & aquila. Columellæ etiam haud ſecus ac latera cælaturis erant ornatæ. Totum vero opus quatuor rotis ſuſpendebatur. Illæ autem fuſiles erant cum modiolis & radiis diametri ſeſquicubitalis. Mirum eſſet videre rotarum curvaturas, quomodo rotundatæ & lateribus baſium coaptatæ radiis congrue inſiſtebant. Fere autem ita ſe habebant. angulos vero ſuperne continebant manuum extenſarum humeri, quibus incumbebat ſpira fundo appoſita lavacri, requieſcentis ſuper manibus leonis & aquilæ qui illis adaptati erant, ut iſta *omnia* ſpectantibus ejuſdem conflaturæ eſſe viderentur. Hiſce vero interſertæ erant palmæ cælatæ. Hujuſmodi quidem ſtructuræ erant decem baſes. Præterea autem fecit † decem Cythrogaulos, lavacra ænea rotunda. quorum ſingula capiebant ‡ choas quadraginta. erat enim *hoc vas* altitudine quaternûm cubitorum, & tantundem ab alterutris labia ejus recedebant. Hæc autem lavacra decem *iſtis* baſibus impoſuit, quæ Mechonoth appellabantur. Porro quinque lavacra in ſiniſtra Templi parte poſuit, (erat autem hæc ad aquilonem verſa) & totidem in dextra ad auſtrum, ita ut orientem reſpicerent. il-

Baſes ereæ & lavacra. 3 Reg. c. 7. & 2 Paral. c. 4.

y Κεχωνευμένος.] *Coll. Big. & Voſſ.* κηχωνευμένης.

z Ὑπήρειστο δὲ] Ita edere viſum eſt, (ita & *Cocc.*) cum ὑπηρεῖστο habeat *Big.* ὑπήρειστο *Samb.* ſi quis tamen cum *Editis* malit ὑπείρειστο, non repugno.

a Κατὰ τὸ μεσαίτατον] Καὶ κατὰ *Big. & Samb.*

b Σπεῖρα περιαγομένη] Ita feci. cum antea eſſet σπείρα περιαγομένη. Hanc columnam, ſive columnæ baſin, à ſpiræ ſimilitudine ita dictam aptiſſime nobis repræſentavit *Gallicus Interpres*, & majori cum veriſimilitudine, quam aut *Villalpandus*, aut *N. F. D.* in Epiſtola *E. Bernardi* libro *de Menſ. & Pont.* ſubjuncta.

c Ἀποβλέποντες,] *Al.* βλέποντες.

d Τὸ ἡμισφαίριον,] Illud τὸ ex *MSS.*

e Ἐπινεῦον.] Ἀπονεῦον *Vat.*

f Βάθους τρισχιλίους.] Vid. ſup. Cap. II. §. 9. illic *congius*, *radius* hic vertit Gelenius. Βάδος enim eadem menſura, quæ *Epha.* SPANH.

g Τρισχιλίους.] Ita *Baſ. & MSS.* tam *Gr.* quam *Lat.* ut in 2 *Paralip.* c. 4. δισχιλίους in *Edit. Gen.* ex *S. Literis*, 3 *Regum*, c. 7. Vide *J. Clericum* ad 2 *Paralip.* c. 4. v. 5. & Diſſertationem de *Mari æneo* ſubjectam libro *Ed. Bernardi* de *Ponderibus & Menſuris.*

h Συνεκέκλειστο] Συνεκέκλειστο *Vat.* (quomodo legendum vult *Cocceius*) quod magis regulare.

i Τετορνευμένον οὕτως.] *Al.* Τετορνευμένον.

k Ὅρος ἐπεῖχεν] Ita lego cum *Cod. Gall.* 2. ὅρος ἐπ'. ἑ. ὑ. κατεσκευασμένον in *Editis*, *Aliiſque.* ὅρος ἐ. ἐ. ὑπ. κατεσκευασμένον. *Samb.*

l Ἐφ' οἷς ἐτετόρνευτο,] Mallem ἐφ' αἷς, *ſc.* χώραις. quam cum *Editis Aliiſque* ἐφ' οἷς, *ſc.* πλευροῖς. quæ vox paulo remotior videtur.

m Ἀετός.] In Sacris literis nulla mentio aquilæ. REL.

* *Limbo in graduum ſimilitudinem facto.*] In *S. Literis* (3 *Regum*, c. 7. v. 28.) *limbo inter ſcalas*, ἀναμέσον τῶν ἐξεχομένων LXXII. Genus ſculpturæ eſſe videtur, *ſcalarum* vel *graduum* inſtar, quales *denticuli* in Romana Architectura, ut notavit *J. Clericus.*

n Αἰωρούμενον] Ita cum *Big.* (*Cocc.*) *Samb. Gall.* 1. 2. in *Editis Aliiſque* ἐωρούμενον.

o Πλήμνας] Apollon. Rh. l. 1. v. 757. Ἄξονος ἐν πλήμνῃσι· Schol. πλήμνη τὴν χοινικίδα σημαίνει τοῦ τροχοῦ· Vid. *Galen.* ad *Hippocr. de Fractur.* T. XII. p. 209. χοινικίδα τοῦ τροχοῦ πλήμνην ὑπὸ τῶν Ἰώνων λέγεσθαι· SPANH.

p Ἡμίσους ἔχοντες] Sic *MSS.* ἡμίσου in *Editis.* unde quis ἡμίσου legendum eſſe conjiceret.

q Συντετορνευμέναι,] Συντετορνευμέναι καὶ ταῖς πλευραῖς in aliquot *MSS.*

r Κοῖλον ἐπικειμένη.] Ita *MSS.* κλοιὸν in *Editis.*

s Τετορνευμένοι.] Τετορνευμένοι *Big. Samb. Gall.* 1. 2.

t Δέκα βάσεων] Hîc loci & mox infra δώδεκα *Big. Samb. & Vat.*

v Προσεξειργάσατο] Προσεξείργαστο in *iiſd. MSS.*

x Κυθρογαύλους,] Hæc vox occurrit, 3 *Regum*, c. 7. v. 38. juxta LXXII. in *Exemplari Alexand.* & apud *Theodoretum* ΕΡΩΤ. κδʹ. in *Regum* 3. p. 307. HUDS. V. *cantharos* Hebr. כיורות κιωροὺς ἢ γαυλοὺς vel κανθαρογαύλους vel χυτρογαύλους. LXX. χυτρογαύλους. COCC. LXX. κυθροκαύλους· 1 Reg. VII. 38. in MSS. Alex. χυθρογαύλους· SPANH.

† *Decem Cythrogaulos,*] *Al.* decem labra ænea rotunda conchæ ſpecie.

y Δέκα] *Coll. Voſſ. & Big.* δώδεκα.

‡ *Choas quadraginta*] Coros, *Epiphan.* congios, *Gelen.* batos, *textûs Hebraici Interpp.*

z Χόας.] Χοεῖς *Big. Samb.* & LXXII. & *Gall.* 1. 2. χόεις *Vat. Busb. & Hen.*

a Τοσούτοις] Ita cum *Big. & Samb.* in *reliquis* τοσούτων.

b Διειστήκει τὰ χείλη.] *Al.* διεστήκει.

c Μεχωνώθ.] Μεχωνὼθ ſic LXX. VI. Reg. 27. 30. MSS. Alex. Μηχωνώθ· SPANH.

d Ἵστησιν ἐξ ἀριστεροῦ] Ita *Big. Samb. & Vat.* in *reliquis* deeſt ἵστησιν.

e Ἔθηκε] Ita cum *Cod. Vat. & Vet. Interpr.* in *reliquis* ἀνέθηκε.

f Ὕδατος αὐτοὺς] Sic *Hen. & Busb.* in *cæteris* ὕδατος, τὴν μὲν θάλ.

illac etiam mare *æneum* collocavit. Cum autem illa & mare aqua implesset, mare quidem constituit ad abluendum in eo manus & pedes sacerdotum, qui ad altare ascensuri erant; lavacra vero ad purganda intestina animalium, quæ tota adolenda erant, eorumque pedes.

Altare æneum. 2 Paral. c. 4. v. 1.

7. Fabricavit autem & altare æneum, viginti cubitorum longitudine, totidemque latitudine, altitudine vero decem, ad solida sacrificia consumenda. Porro fecit etiam vasa ejus ex ære omnia, lebetes & amulas. quinimo & ad hæc forcipes & harpagones, & omne *demum* instrumentum confecit ex ære, splendore & pulchritudine aurum referente.

Mensæ. 2 Paral. c. 4. v. 8.

Mensas quoque multas * dedicavit rex, & unam quidem magnam auream, cui imponebant Dei panes; atque huic similes decem mille, modo ab illis diverso factas: super quas vasa jacebant, & phialæ & pateræ, aureæ quidem vigesies mille, argentearum vero quadraginta millia.

Candelabra. 2 Paral. c. 4. v. 7.

Insuper & candelabra fecit decem mille, juxta præceptum Moysis. ex quibus unum in Templo dedicavit, ut interdiu luceret secundum legem: & mensam unam panes impositos habentem, ad septentrionale Templi latus ex adverso candelabri. illud enim ad austrum collocavit. Aureum vero altare medio inter hæc posuit. Ista omnia continebat domus *anterior* XL. cubitorum, ante vela adyto oppansa. in illo enim arca erat reponenda.

Reliqua Templi instrumenta.

8. Faciendos insuper curavit rex urceolos vinarios octoginta mille, atque phialarum aurearum decem millia, argenteas vero duplo plures. Lancium item aurearum, ad afferendam in eis similam maceratam ad altare, octoginta millia, duplum vero argentearum *numerum*. Craterarum quoque, in quibus similam oleo subigebant, sexaginta quidem millia aurearum, argentearum vero bis totidem. Mensurarum autem, Mosaïcis, hin & assaron appellatis, similium, aurearum quidem *erant* viginti millia, argenteæ vero duplo plures. Porro acerræ aureæ, quibus odoramenta in Templum inferri solent, *erant* vigesies mille: similiter & aliæ acerræ, quibus ignem deferebant à magno altari in parvum intra Templum situm, quinquagesies mille. Quin & stolas sacerdotales mille *paravit* in usum Pontificum, cum epomidibus talaribus & rationali & lapidibus. Corona vero, cui Moyses nomen Dei inscripsit, una fuit, & ad hodiernum usque diem permansit. Stolas autem sacerdotales ex bysso fieri curavit, cum zonis pro unoquoque purpureis decies mille; & tubarum, quales Moyses præscripsit, ducena millia; item *alias* stolas byssinas Levitis hymnorum cantoribus ducenties mille:

αὐτούς τε καὶ τὴν θάλασσαν, τὴν μὲν θάλασσαν ἀπέδειξεν εἰς τὸ νίπτειν τοὺς εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντας ἱερεῖς ἐν αὐτῇ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, μέλλοντας ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸν βωμόν· τοὺς δὲ λουτῆρας, εἰς τὸ καθαίρειν τὰ ἐντὸς τῶν ὁλοκαυτουμένων ζώων, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν.

ζ΄. Κατεσκεύασε δὲ καὶ θυσιαστήριον χάλκεον πηχῶν εἴκοσι τὸ μῆκος, καὶ τοσούτων τὸ εὖρος, τὸ δὲ ὕψος δέκα, πρὸς τὰς ὁλοκαυτώσεις. ἐποίησε δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ σκεύη πάντα χάλκεα, ποδιστῆρας καὶ [g] ἀναλημπτῆρας. [h] οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸς τούτοις [i] καὶ λαβίδας, καὶ [k] ἅρπαγας, καὶ πᾶν σκεῦος ἐδημιούργησεν ἐκ χαλκοῦ, τὴν αὐγὴν [l] ὁμοίου χρυσῷ καὶ τὸ κάλλος. τραπεζῶν τε [m] πλῆθος ἀνέθηκεν ὁ βασιλεὺς, καὶ μίαν μὲν μεγάλην χρυσέαν, ἐφ' ἧς ἐτίθεσαν τοὺς ἄρτους τοῦ Θεοῦ, [n] καὶ ταύτῃ παραπλησίας μυρίας πρὸς [o] αὐταῖς ἑτέρῳ τρόπῳ γεγενημένας· ἐφ' ὧν ἐπέκειτο τὰ σκεύη, φιάλαι τε καὶ [p] σπονδεῖα, χρύσεα μὲν [q] δισμύρια, ἀργύρεα δὲ τετρακισμύρια. καὶ λυχνίας δὲ μυρίας ἐποίησε [r] κατὰ τὴν Μωϋσέως πρόσταξιν. ἐξ ὧν μίαν ἀνέθηκεν εἰς τὸν ναὸν, ἵνα καίηται [s] καθ' ἡμέραν ἀκολούθως τῷ νόμῳ· καὶ τράπεζαν μίαν [t] ἐπικειμένην ἄρτους πρὸς τὸ βόρειον τοῦ ναοῦ μέρος ἀντικρὺ τῆς λυχνίας. ταύτην γὰρ [v] κατὰ νότον ἔστησεν. ὁ δὲ [x] χρύσεος βωμὸς μέσος αὐτῶν ἔκειτο. ταῦτα πάντα εἶχεν ὁ τῶν τεσσαράκοντα πηχῶν οἶκος, πρὸ τοῦ καταπετάσματος τοῦ ἀδύτου. εἰς τοῦτο γὰρ ἡ κιβωτὸς ἔμελλε κεῖσθαι.

η΄. [y] Οἰνοχόας δ' ὁ βασιλεὺς [z] μυριάδας ὀκτὼ κατεσκεύασε, καὶ φιάλων χρυσέων δέκα, ἀργυρέας δὲ διπλασίονας. πινάκων δὲ χρυσέων, εἰς τὸ προσφέρειν ἐν αὐτοῖς [a] πεφυραμένην σεμίδαλιν τῷ βωμῷ, μυριάδας ὀκτὼ, τούτων δ' ἀργυροῦς διπλασίονας. κρατῆρας δὲ, οἷς [b] ἐνεφύρων τὴν σεμίδαλιν μετ' ἐλαίου, χρυσέους μὲν ἑξακισμυρίους, ἀργυρέους δὲ δὶς τοσούτους. τὰ μέτρα δὲ [c] τοῖς Μωϋσέως, λεγομένοις δὲ εἶν καὶ [d] ἀσσάρων, παραπλήσια, χρύσεα μὲν δισμύρια, ἀργύρεα δὲ διπλασίονα. θυμιατήρια δὲ [e] χρυσᾶ, ἐν οἷς ἐκομίζετο [f] τὸ θυμίαμα εἰς τὸν ναὸν, δισμύρια. ὁμοίως ἄλλα θυμιατήρια, οἷς ἐκόμιζον ἀπὸ τοῦ μεγάλου βωμοῦ πῦρ ἐπὶ τὸν μικρὸν βωμὸν τὸν ἐν τῷ ναῷ, πεντακισμύρια. στολὰς δὲ ἱερατικὰς τοῖς ἀρχιερεῦσι, σὺν ποδήρεσιν ἐπωμίσι καὶ [g] λογίῳ καὶ λίθοις, χιλίας. ἡ δὲ στεφάνη, εἰς ἣν Μωϋσῆς τὸν Θεὸν ἔγραψε, μία ἦν, καὶ διέμεινεν ἄχρι τῆσδε τῆς ἡμέρας. τὰς δὲ ἱερατικὰς στολὰς ἐκ βύσσου κατεσκεύασε, καὶ ζώνας εἰς ἕκαστον πορφύρας μυρίας, καὶ σαλπίγγων, κατὰ Μωϋσέως ἐντολὴν, μυριάδας εἴκοσι, καὶ στολῶν τοῖς ὑμνῳδοῖς τῶν Λευιτῶν ἐκ βύσσου μυριάδας εἴκοσι· καὶ τὰ ὄργανα

g Ἀναλημπτῆρας.] Ἀναληπτῆρας *Vat.* (& *Cocc.*) quod voci ἀναλημπτῆρας præfert *H. Steph.*

h Οὐ μὴν ἀλλὰ] Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρ. *Vat.*

i Καὶ λαβίδας,] Χείρωμα καὶ λαβίδας *Vat.* Χείρωμα καὶ λέβητας *Big.* (*Coll. Voss.*) *Gall.* 1. 2. & *Samb.* hic tamen in margine habet λαβίδας.

k Ἅρπαγας,] Σιδηρᾷ ἁρπαγῇ Euripid. Cycl. v. 33. ἅρπαγας harpagones de machina obsidionali. Infra lib. IX. c. 10. §. 3. hic inter vasa Templi. SPANH.

l Ὁμοίου χρυσῷ] *Al.* ὁμοίους.

m Πλῆθος ἀνέθηκεν] In *Editis Aliisque* τὸ πλ. verum τὸ auctoritate meliorum *Codicum* ejecimus.

* *Dedicavit rex*,] *Sc.* ad dextrum latus orientale, secundum meridiem, ut in *S. Literis*, 2 *Paralip.* c. 4. v. 10.

n Καὶ ταύτῃ] Confer cum 3 *Regum*, c. 7. v. 49, & 50. & 2 *Paralip.* c. 4. v. 7, & 8. & videsis *Villalpandum* ad *Ezech.* tom. 2. p. 354.

o Αὐταῖς ἑτέρῳ] Ita cum *MSS.* in *Editis* καὶ ταύτης παραπλ. μ. πρὸς αὖ ἑτέρῳ τρ.

p Σπονδεῖα,] Sic *MSS.* σπόνδια in *Editis.* σπόνδεια *Gall.* 1. 2.

q Δισμύρια,] Μύρια juxta *Epiphanii* libros.

r Μετὰ τὴν] Forte ἐξ ὧν μίαν κατὰ τὴν M. π. ἀνέθηκεν εἰς τὸν ναόν. HUDS. *in Add.*

s Καθ' ἡμέραν] Id non indicat interdiu luxisse, non noctu: sed תמיד id est singulis diebus, uti noster infra hoc capite narrat reginam Æthiopiæ beatos servos Salomonis dixisse, qui καθ' ἡμέραν ipsum audirent, id est quotidie. Ibi dies non intelligitur quatenus nocti opponitur. Et paullo post de equitibus Salomonis καθ' ἡμέραν id est non interdiu, sed quotidie, ramentis auri capillos spargentibus. Sic infra VIII. 3. Sic infra lib. VIII. 7. τοῖς καθ' ἡμέραν ἀσεβήμασι, quotidianis impietatibus. Et eodem capite corvos καθ' ἡμέραν id est *quotidie* Eliæ panem dedisse notat. REL.

t Ἐπικειμένην] Hæc constructionis forma occurrit, p. 425. §. 6.

v Κατὰ νότον ἔστησεν.] Τὸ νότιον solus *Vat.*

x Χρύσεος βωμὸς μέσος] Ita in *MSS.* χρυσὸς β. μέσον in *Editis.* HUDS. Gen. χρυσὸς βωμός· χρύσεος ut infra c. IV. §. 1. SPANH.

y Οἰνοχόας] Forte οἰνοχοῶν. COCC.

z Μυριάδας ὀκτὼ] Ὀκτακισχιλίας κατ. solus *Vat.*

a Πεφυραμένην σεμίδαλιν] Sic in quinque *MSS.* πεφυραμένης σεμιδάλεως in *Editis.*

b Ἐνεφύρων] Ita cum *Big.* & *Samb.* ἐνέφυρον in *Editis Aliisque.*

c Τοῖς Μωϋσέως,] Sic è vestigiis *Codd. MSS.* & *Editorum* rescribere visum est. Τῆς Μωϋσέως εἶν καὶ ἑσσάρων *Bas.* & *G.* τοῖς Μωϋσέως λεγομένοις δεεῖν καὶ ἑσσαρώνας π. *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. nisi quod δεεῖν & ἀσσαρῶνες habeat *Vat.* & ἑσσαρῶνες *Gall.* 2. Si quis malit τοῖς Μωϋσέως εἶν καὶ ἀσσάρωνι π. per me licet.

d Ἀσσάρων,] *Coll. Big.* & *Voss.* ἀσσαρώναις.

e Χρυσᾶ,] *Al.* χρυσέα & χρυσά.

f Τὸ θυμίαμα] Illud τὸ ex *MSS.*

g Λογίῳ καὶ λίθοις,] Λογείῳ *Big.* & *Samb.*

h Ἐξό-

γανα τὰ μουσικὰ καὶ πρὸς τὴν ὑμνῳδίαν [h] ἐξευρημένα, ἃ καλεῖται [i] νάβλαι καὶ κινύραι, ἐξ ἠλέκτρου κατεσκεύασε τετρακισμυρίας.

θ'. Ταῦτα πάντα ὁ Σολομὼν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν [k] πολυμερῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς κατεσκεύασε, μηδενὸς φεισάμενος, ἀλλὰ πάσῃ φιλοτιμίᾳ περὶ τὸν τοῦ ναοῦ κόσμον χρησάμενος, ἃ καὶ κατέθηκε [l] τοῖς θησαυροῖς τοῦ Θεοῦ. περιέβαλε δὲ τοῦ ναοῦ κύκλῳ, [m] γεισὸν μὲν κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν, [n] θριγκὸν δὲ παρ' Ἕλλησι λεγόμενον, εἰς τρεῖς πήχεις ἀναγαγὼν τὸ ὕψος, [o] εἴρξοντα μὲν τοὺς πολλοὺς τῆς εἰς τὸ ἱερὸν εἰσόδου, μόνοις δὲ ἀνειμένην αὐτὴν τοῖς ἱερεῦσι σημανοῦντα. τούτου δ' ἔξωθεν ἱερὸν ᾠκοδόμησεν ἐν τετραγώνῳ σχήματι, στοὰς ἐγείρας μεγάλας καὶ [p] πλατείας καὶ πύλαις ὑψηλαῖς ἀνεῳγμένας, ὧν ἑκάστη πρὸς ἕκαστον τῶν ἀνέμων [q] τέτραπτο χρυσέαις [r] κλειομένη θύραις. εἰς τοῦτο τοῦ λαοῦ πάντες, οἱ διαφέροντες ἁγνείᾳ καὶ παρατηρήσει τῶν νομίμων, εἰσῄεσαν. θαυμαστὸν δὲ καὶ λόγου παντὸς ἀπέφηνε [s] μεῖζον, ὡς δὲ εἰπεῖν καὶ τῆς ὄψεως, τὸ τούτων ἔξωθεν ἱερόν. μεγάλας γὰρ [t] ἐγχώσας φάραγγας, ἃς διὰ βάθος ἄπειρον οὐδὲ ἀπόνως νεύσαντας ἦν ἰδεῖν, καὶ ἀναβιβάσας εἰς τετρακοσίους πήχεις τὸ ὕψος, ἰσοπέδους τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους, ἐφ' ἧς ὁ ναὸς ᾠκοδόμητο, κατεσκεύασε. καὶ διὰ τοῦτο ὕπαιθρον ὂν τὸ ἔξωθεν ἱερὸν, ἴσον ὑπῆρχε τῷ ναῷ. περιλαμβάνει δ' αὐτὸ καὶ στοαῖς διπλαῖς μὲν τὴν κατασκευὴν, λίθου δ' αὐτοφυοῦς τὸ ὕψος κίοσιν ἐπερηρεισμέναις· ὀροφαὶ δ' αὐταῖς ἦσαν ἐκ κέδρου [v] φατνώμασιν [x] ἐξεσμέναι. [y] τὰς δὲ θύρας τῷ ἱερῷ τούτῳ πάσας ἐπέστησεν ἐξ ἀργύρου.

instrumenta item muſica etiam in hymnorum cantum inventa, quæ nablæ & cinyræ vocantur, ex electro confecit quadragies mille.

9. Iſta omnia Solomon, ſumptibus haud parcens, ſed ſumma in Templo exornando liberalitate uſus, multifariam & magnifice apparavit; quæ etiam in theſauros Dei recondidit. Templo autem *ſeptum* in orbem circumdedit, quod noſtra quidem lingua Giſon appellamus, Græcis vero Θριγκὸς dicitur, in altitudinem trium cubitorum evectum, quod populum quidem ab ingreſſu in Templum prohiberet, ſolis vero ſacerdotibus aditum patere ſignificaturum eſſet. At extra hoc *ſeptum* fanum exſtruxit ſpecie quadrangula, cum porticibus magnis ac latis & patentibus in portas altas, quarum ſingulæ ſingulos ventos ſpectabant, & foribus auratis claudebantur. In hoc *fanum* cuilibet è populo, modo non polluto & præſcriptorum legis obſervanti, intrare licebat. Dici autem non poteſt, ac vix etiam oculis credi, quam mirandum fecerit illud exterius fanum. Cum enim terra aggeſta valles magnas impleſſet, quas propter immenſam profunditatem oculis dejectis difficile erat intueri, & in altitudinem ſuſtuliſſet quadringentorum cubitorum, effecit ut ejuſdem eſſent celſitudinis cum vertice montis, quo exſtructum erat Templum. ac propterea fani exterioris ſubdialis area Templi ſolo æquabatur. Illud autem circumdedit porticibus ſtructura quidem duplicibus, columnis vero è nativo ſaxo ſublime ſuſtentatis: atque illis impoſitum erat tectum è cedro in laquearia dedolatum. Huic autem fano januas omnes fecit ex argento.

Templi ſeptum.

Fanum exterius.

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς Σολομὼν τὴν κιβωτὸν μετήνεγκεν εἰς τὸν ναὸν, καὶ ὡς ἱκετεύσας τὸν Θεὸν δημοσίας θυσίας ἐπετέλεσεν.

ΤΑ μὲν οὖν ἔργα ταῦτα, καὶ τὰ μεγέθη καὶ κάλλη τῶν τε οἰκοδομημάτων καὶ τῶν εἰς τὸν ναὸν ἀναθημάτων Σολομὼν ὁ βασιλεὺς ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ συντελέσας, καὶ πλούτου καὶ προθυμίας ἐπίδειξιν ποιησάμενος, ὡς ἄν τις ἰδὼν ἐνόμισεν ἐν τῷ παντὶ κατασκευασθῆναι χρόνῳ, [z] ταῦτα ἐν οὕτως ὀλίγῳ πρὸς τὸ μέγεθος συγκρινόμενα τοῦ ναοῦ συμπερανθῆναι, [a] γράψας τοῖς ἡγεμόσι καὶ πρεσβυτέροις τῶν Ἑβραίων ἐκέλευσεν ἅπαντα τὸν λαὸν συναγαγεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὀψόμενόν τε τὸν ναὸν καὶ μετακομιοῦντα τὴν τοῦ Θεοῦ κιβωτὸν εἰς αὐτόν. καὶ περιαγγελθείσης τῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πᾶσιν ἀφίξεως, ἑβδόμῳ μηνὶ μόλις συνίασιν, ὑπὸ μὲν τῶν ἐπιχωρίων [b] Θισρὶ, ὑπὸ δὲ τῶν Μακεδόνων Ὑπερβερεταίῳ λεγομένῳ. συνέδραμε δὲ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ὁ τῆς Σκη-

CAP. IV.

Quomodo Solomon in Templum arcam tranſtulit; & cum Deo ſupplicaſſet, publice ſacra fecit.

ET quidem Solomon rex, cum hæc opera atque ædificia tam magna & ſplendida, una cum donariis Templo reponendis, ſeptennio confeciſſet, & præclarum divitiarum & promptitudinis *ſuæ* ſpecimen dediſſet, ut quæ, ſi quis *oculis animoque* ea perluſtraret, ætatem integram hominis poſcere videbantur, brevi adeo, cum Templi magnitudine collata, tempore fuerint abſoluta; literis ad duces & ſenatores Hebræorum miſſis, juſſit ut populus omnis Hieroſolyma congregaretur, & Templum viſuri & arcam Dei in illud tranſlaturi. Et cum omnibus denunciatum fuiſſet ut Hieroſolyma proficiſcerentur, ſeptimo demum menſe vix eô convenerunt; ab indigenis quidem Thiſri, à Macedonibus vero dicto Hyperberetæo. Incidit autem in idem tempus & Umbraculorum ſolennitas, feſtum

h Ἐξευρημένα,] Ἐξηυρημένα ſolus *Samb.*

i Νάβλαι] Ita cum *MSS.* ut ſupra p. 401. §. 3. ναῦλαι καὶ κινύραι in *Editis.* HUDS. Gen. ναύλαι, ſupra νάβλαι lib. VII. c. 12. §. 3. SPANH.

k Πολυμερῶς] Ita *Vat.* favente *Epiphanio*, qui vertit *copioſe.* in *reliquis* πολυτελῶς.

l Τοῖς θησαυροῖς τοῦ Θεοῦ.] Ἐν τοῖς θεσ. *Vat.* (*Cocc.*) & *Vet. Interpr.*

m Γεισὸν μὲν] Γεῖτον *Samb.* Γείσιον *Gall.* 2. atque ita in *Editis.* libro 7. de *Bello Judaïco.* Vocem Syriacam eſſe oſtendit *L. Capellus* in *Spicileg.* ad *Epheſios*, p. 112. HUDS. Hieronymus ad Jerem. 40. 43. ait ſe neſcire, an γεισὸς ſit Hebraicum an Græcum. Græci שפתים ita tranſtulerunt. REL. Γείσιον inf. lib. VI. de bell. Jud. c. 2. §. 4. SPANH.

n Θριγκὸν] Θριγκὸς δὲ ἐφύπερθε δόμοιο Λάϊνος Apollon. Rh. lib. III. v. 217. SPANH.

o Εἴρξοντα μὲν] Εἴρξαντα *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

p Πλατείας καὶ πύλαις] Ita cum *MSS.* in *Editis* πλατεῖς. mox πύλας ὑψηλὰς habent *Big.* & *Samb.*

q Τέτραπτο χρυσέαις] Ἐτέτραπτο *Big.* & *Samb.*

r Κλειομένη θύραις.] Κλειομέναις *Big.* (*Coll. Voſſ.*) & *Samb.* κλειομένας *Gall.* 1.

s Μεῖζον,] Ita *Hen.* (*Cocc.*) *Busb.* & *Vat.* & puto *Epiphan.* μειζόνως δὲ εἰπεῖν in *Editis Aliiſque.*

t Ἐγχώσας φάραγγας,] Sic cum ſeptem *MSS.* ἐμφορήσαι in *Editis.* Vid. *L'Empereur* in Cod. Middoth p. 5.

v Φατνώμασιν] Athen. lib. V. p. 196. ἐν αἷς φατνώμασι &c. de Tentorio Antiochi; & pag. 207. B. de navi Hieronis, ἐφ' ἂν κατεσκεύαστο φατνώματα· SPANH.

x Ἐξεσμέναι.] Ἀνεξεσμέναι in ſex *MSS.* ſupra (p. 424. §. 3.) στέγη εἰς φατνώματα ἐξεσμένη.

y Τὰς δὲ θύρας] Τὰς δὲ βάσεις αὐταῖς πάσαις ἐπέστησεν ἐξ ἀργύρου legiſſe videtur *Epiphan.* qui vertit, *baſes autem in his omnibus fecit argenteas.*

z Ταῦτα ἐν οὕτως ὀλίγῳ] Forte ἀλλ' οὖν ἐν οὕτως ὀλίγῳ πρὸς τὸ μέγεθος συγκρινομένῳ τοῦ ναοῦ. COCC.

a Γράψας τοῖς] Sic *MSS.* (& *Cocc.*) in *Editis* γράψας τῆς ἡγ.

b Θισρὶ,] Ita reſcribere non dubitavi, cum iſtam menſium diſpoſitionem obſervet *Joſephus*, qua *Hyperberetæus* reſpondet *Thiſri.* Θουρὶ in *Editis.* Θοιρὶ & Θυρὶ & Ἀθυρὶ in *MSS.* Codices vero *Epiphanii* habent *Theſria*, & *Theſeri*, & *Cheſari.* HUDS. Gen. Θουρὶ· Menſis Θισρὶ תשרי Hebræis, Ὑπερβερεταιὼν Macedonibus; Menſis VII. 1 Reg. VIII. בירח האתנים in menſe fortium *Santes Pagninus. Vulg.* in menſe Ethanim. SPANH.

festum apud Hebræos plane sanctissimum & maximum. Cum igitur arcam sustulissent, & tabernaculum quod Moyses struxerat, omnemque supellectilem ad ministerium sacrificiorum Dei *paratam*, *ea* transferebant in Templum. Præcedebant autem *eam* cum hostiis & ipse rex & populus universus & Levitæ, libaminibus & multo victimarum sanguine viam perfundentes, & infinitam suffituum vim adolentes, ut totus circumquaque aër *iis* oppletus etiam longissime remotos suavitatis odore exciperet, & indicaret Deum in profectione esse, atque, ut hominibus videbatur, habitatum venire locum sibi recens exstructum & consecratum. quippe neque hymnos canentibus, neque choreas agentibus, dum ad Templum accederent, oborta est lassitudo. Et quidem hoc modo arcam transtulerunt. Cum vero jam in adytum inferri deberet, reliqua quidem multitudo abscessit, soli vero sacerdotes, qui *eam* gestaverant, inter duas cherubes collocarunt. illæ vero consertis alarum extremitatibus (etenim ita ab artifice fabricatæ erant) arcam velut umbella quadam & tholo protexerunt. Arca vero nihil aliud habebat præter duas tabulas lapideas, quæ decem verba, à Deo in Sinæo monte Moysi prolata, eis inscripta servabant. Candelabrum autem & mensam & altare aureum posuerunt in Templo ante adytum, iisdem in locis, quæ & olim, cum in tabernaculo sita essent, tenuerunt. quo facto quotidiana sacrificia obtulerunt. Altare autem æneum ante Templum locavit ex adverso ostii, ita ut *eo* aperto illud oculis expositum esset, & adspectaretur rei sacræ peractio & magna victimarum opulentia. Et cum cæteram omnem supellectilem coëgisset, *eam* intra Templum reposuit.

Solomon arcam in Templum inferendam curat. 3 Regum, c. 7. & 8. 2 Paral. c. 5.

2. Postquam vero sacerdotes, omnibus quæ ad arcam spectabant *rite* constitutis, ex sacrario egressi erant, derepente nubes conglobata, non rigida nec qualis hiberno tempore pluviâ gravida conspicitur, sed mollis & temperata, in Templum illabitur: & tantam quidem oculis sacerdotum caliginem offudit, ut alius alium intueri non potuerit; omnium vero mentibus cogitationem & opinionem excitavit, Deum jam in Templum descendisse, libenterque illud in domicilium sibi delegisse. Atque illi quidem hæc secum reputabant. Rex autem Solomon, cum surrexisset (tunc enim forte sedebat) ad Deum verba fecit, quæ naturæ divinæ aptissima esse rebatur, sibique convenire ut faceret. "Tu, inquit, domum quidem sempiternam "habes, Domine, & ex iis quæ tibimet condidi-"sti factam, cœlo scilicet & aëre & terra & ma-"ri, per quæ omnia, *nec illorum ambitu conclu-"sus, pervadis. Hoc vero tuo nomini constitui "Templum, ut ex eo preces, rem sacram facientes "litantesque, sursum in aërem mittamus: idque ea

Nubes ædem replet. 3 Regum, c. 8. 2 Paral. c. 5.

Solomon Deum alloquitur: deinde populum.

σκηνηγίας καιρὸς, [c] ἑορτῆς σφόδρα παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἁγιωτάτης καὶ μεγίστης. βαστάσαντες οὖν τὴν κιβωτὸν καὶ τὴν σκηνὴν, ἣν Μωϋσῆς ἐπήξατο, καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν διακονίαν τῶν θυσιῶν τοῦ Θεοῦ σκεύη, μετεκόμιζον εἰς τὸν ναόν. [d] προῆγον δὲ μετὰ θυσιῶν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἅπας καὶ οἱ Λευῖται [e] σπονδαῖς καὶ πολλῶν ἱερείων αἵματι τὴν ὁδὸν καταντλοῦντες, θυμιῶντες ἄπειρόν τι θυμιαμάτων πλῆθος, ὡς τὸν πέριξ ἀέρα πεπληρωμένον, καὶ τοῖς πορρωτάτω τυγχάνουσιν ἡδὺν ἀπαντᾷν, καὶ γνωρίζειν ἐπιδημίαν Θεοῦ καὶ κατοικισμὸν, κατ' ἀνθρωπίνην δόξαν, εἰς νεοδόμητον [f] αὐτῷ καὶ καθιερωμένον χωρίον. καὶ γὰρ οὐδ' ὑμνοῦντες οὐδὲ χορεύοντες ἕως οὗ πρὸς τὸν ναὸν ἀφίκοντο [g] ἔκαμον. τούτῳ μὲν οὖν τῷ τρόπῳ τὴν κιβωτὸν μετήνεγκαν. ὡς δ' εἰς τὸ ἄδυτον αὐτὴν μετενεγκεῖν ἔδει, τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος μετέστη· μόνοι δὲ κομίσαντες οἱ ἱερεῖς μεταξὺ [h] τῶν Χερουβὶμ τῶν δύο κατέθεσαν. αἱ δὲ τοὺς [i] ταρσοὺς συμπλέξασαι, καὶ γὰρ οὕτως ἦσαν ὑπὸ τοῦ τεχνίτου κατεσκευασμέναι, τὴν κιβωτὸν ὡς ὑπὸ σκηνῇ τινι καὶ θόλῳ κατεσκέπασαν. εἶχε δὲ ἡ κιβωτὸς οὐδὲν ἕτερον, ἢ δύο λιθίνας πλάκας, αἳ τοὺς δέκα λόγους τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ [l] Μωϋσῇ λαληθέντας ἐν Σιναίῳ ὄρει ἐγγεγραμμένους αὐταῖς ἔσωζον. τὴν δὲ λυχνίαν καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ [m] τὸν βωμὸν τὸν χρύσεον, ἔστησαν ἐν τῷ ναῷ πρὸ τοῦ ἀδύτου, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους, οὓς καὶ τότε ἐν τῇ σκηνῇ κείμενοι κατεῖχον. καὶ τὰς καθημερινὰς θυσίας [n] ἀνέφερον. τὸ δὲ θυσιαστήριον τὸ χάλκεον ἵστησι πρὸ τοῦ ναοῦ [o] ἀντικρὺ τῆς θύρας, ὡς ἀνοιχθείσης αὐτῆς κατὰ πρόσωπον εἶναι, καὶ βλέπεσθαι τὰς ἱερουργίας καὶ τὴν τῶν θυσιῶν πολυτέλειαν. τὰ δὲ λοιπὰ σκεύη πάντα [p] συναλίσας, ἔνδον εἰς τὸν ναὸν κατέθετο.

β'. Ἐπεὶ δὲ πάντα διακοσμήσαντες οἱ ἱερεῖς τὰ περὶ τὴν κιβωτὸν ἐξῆλθον, ἄφνω πίλημα νεφέλης οὐ σκληρὸν οὐδ' οἷον ὥρᾳ χειμῶνος ὑετοῦ [r] γέμον ἵσταται, κεχυμένον δὲ καὶ [s] κεκραμένον εἰς τὸν ναὸν [t] εἰσερρύη· καὶ ταῖς μὲν ὄψεσι τῶν ἱερέων, ὡς μηδὲ καθορᾶν ἀλλήλους, ἐπεσκότει, ταῖς δὲ διανοίαις ταῖς ἁπάντων φαντασίαν καὶ δόξαν παρεῖχεν, ὡς τοῦ Θεοῦ καταληλυθότος εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κατεσκηνωκότος ἡδέως ἐν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ ταύτης εἶχον [v] αὐτοὺς τῆς ἐννοίας· ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομὼν ἐξεγερθεὶς, ἔτυχε γὰρ καθεζόμενος, ἐποιήσατο λόγους πρὸς τὸν Θεὸν, οὓς τῇ θείᾳ φύσει πρέποντας ὑπελάμβανε, καὶ καλῶς [x] ἔχειν αὐτῷ λέγειν. "σὺ γὰρ, εἶπεν, οἶκον μὲν αἰώνιον ἔχεις, "ὦ δέσποτα, [y] κἀξ ὧν σαυτῷ εἰργάσω [z] γεγονότα, τὸν "οὐρανὸν οἴδαμεν καὶ ἀέρα καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, δι' "ὧν ἁπάντων οὐδὲ τούτοις ἀρκούμενος κεχώρηκας. τοῦτον "δέ σοι [a] κατεσκεύασα τὸν ναὸν ἐπώνυμον, ὡς ἂν ἀπ' "αὐτοῦ σοι τὰς εὐχὰς θύοντες καὶ [b] καλλιεροῦντες ἀναπέμ-

c Ἑορτῆς] Ἑορτὴ σ. π. τ. Ε. ἁγιωτάτη καὶ μεγίστη *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1. ἀνωτάτης pro ἁγιωτάτης habet *Vat.* nec aliter legisse videtur *Vet. Interpr.*

d Προῆγον δὲ] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* προσῆγον perperam in *Editis.*

e Σπονδαῖς] Σπένδοντες *Hen.* & *Busb.*

f Αὐτῷ καὶ καθιερωμένον] Sic *MSS.* & *Epiphan.* αὐτοῖς in *Editis.*

g Ἔκαμον.] Ἔκαμνον *Vat.*

h Τῶν Χερουβὶν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* Χερουβεῖν in *Editis.* τῶν δύο Χερουβὶμ κατέθεσαν *Gall.* 1. *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* κατασκευασμέναι.

i Ταρσοὺς συμπλέξαται,] *Al.* θάρσους. *Coll. Voss.* & *Big.* συμπλέξαι. HUDS. Gen. θαρσοὺς; Vel ταρσοὺς & ita ed. Basil. SPANH.

l Μωϋσῇ λαληθέντας] Illud Μωϋσῇ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

m Τὸν βωμὸν τὸν χρύσεον,] Conf. sup. cap. III. §. 7. SPANH.

n Ἀνέφερον.] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Gall.* 1. 2. ἀπέφερον *Bas.* & *G.* est qui malit ἐπέφερον.

o Ἀντικρὺ τῆς θύρας,] *Al.* ἄντικρυς & ἄντικρυ.

p Συναλίσας,] Συναθροίσας *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1.

q Πίλημα νεφέλης] Πίλημα λαμβάνων τῆς πολυτελεστάτης πορφύρας Athenæus lib. XIV. p. 535. lit. F. SPANH.

r Γέμον ἵσταται,] Sic *Big. Samb. Gall.* 1. 2. in *reliquis* cum *Editis* γέμων.

s Κεκραμένον] Περικεκραμμένον *Big.* & *Vat.* περικεκραμένον *Samb.*

t Εἰσερρύει] Εἰσερρύη *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

v Αὐτοὺς τῆς ἐννοίας.] Ita *MSS.* in *Editis* αὐτοί.

x Ἔχειν αὐτῷ λέγειν.] Ita *Vat.* in *reliquis* εἶχεν. illa καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῷ λέγειν non agnoscit *Epiphan.*

y Κἀξ ὧν σαυτῷ] Sic *Bas. G. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἄξιον αὐτῷ ὅνπερ εἰργάσω *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ἄξιον σαυτῷ ὃν εἰργάσω *Gall.* 1. ἄξιον αὐτῷ εἰργάσω *Gall.* 2.

z Γεγονότα, τὸν οὐρανὸν] Paulum aliter distingue & versionem corrige. κἀξ σαυτῷ εἰργάσω γεγονότα τὸν οὐρανὸν οἴδαμεν —— *&* *ex iis quæ tibimet condidisti intelligimus cælum & aërem & terram & mare* ——. Sic melius & sensui & Grammaticæ consulitur. Cl. IBBETSONUS.

* *Nec illorum ambitu conclusus, pervadis.*] *Ad verbum*, his contentus. *Totum sic vertit Gelenius*, Tu quidem, inquit, sempiternam domum habes, Domine, nec ignoramus te tibi ipsi hanc universi molem condidisse, quæ cœlo, aëre, terra & mari constat; quam totam imples, nec tamen ab ea capi

a Κατεσκεύασα τὸν ναὸν] Κατεσκεύακα *Vat.*

b Καλλιεροῦντες] Καλλιεργοῦντες *Samb.*

"πέμπωμεν εἰς τὸν ἀέρα· καὶ πεπεισμένοι [c] διατελοίημεν ὅτι [d] πάρει, καὶ μακρὰν οὐκ ἀφέστηκας [e] οὐδὲ σαυτῶν. τῷ μὲν γὰρ [f] πάντα τε ἐφορᾶν καὶ πάντα ἀκούειν, οὐδὲ νῦν ὅπου σοι θέμις οἰκεῖν [g] ἀπολείπεις τοὺς πάντας, μᾶλλον δὲ πᾶσιν ἔγγιστα εἶναι, μάλιστα δ' ἑκάστῳ καὶ [h] βουλευομένῳ καὶ διὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας [i] συμπάρει." ταῦτ' [k] ἐπιθειάσας πρὸς τὸν Θεὸν, ἀπέστρεψεν εἰς τὸ πλῆθος τοὺς λόγους, ἐμφανίζων τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν αὐτοῖς καὶ τὴν πρόνοιαν. ὅτι Δαυίδῃ τῷ πατρὶ περὶ τῶν μελλόντων ἅπαντα, καθὼς ἀποβέβηκεν ἤδη τὰ πολλὰ καὶ γενήσεται τὰ λείποντα, δηλώσειε· καὶ ὡς αὐτὸς ἐπιθείη [l] τὸ ὄνομα τῷ μήπω γεγενημένῳ, καὶ τίς μέλλοι καλεῖσθαι προείποι, καὶ ὅτι τὸν ναὸν οὗτος οἰκοδομήσειεν αὐτῷ, βασιλεὺς μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν γενόμενος. ἃ βλέποντας κατὰ τὴν ἐκείνου προφητείαν [m] ἐπιτελῆ, τὸν Θεὸν εὐλογεῖν ἠξίου, [n] καὶ μὴ περί τινος ἀπογινώσκειν ὧν [o] ὑπέσχηται πρὸς εὐδαιμονίαν ὡς οὐκ ἐσομένου, πιστεύοντας ἐκ τῶν ἤδη βλεπομένων.

γʹ. Ταῦτα διαλεχθεὶς πρὸς τὸν ὄχλον ὁ βασιλεὺς, [p] ἀφορᾷ πάλιν εἰς τὸν ναόν· καὶ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν ὄχλον ἀνασχὼν, "ἔργοις μὲν, εἶπεν, οὐ δυνατὸν ἀνθρώποις ἀποδοῦναι Θεῷ χάριν ὑπὲρ ὧν εὖ πεπόνθασιν. ἀπροσδεὲς γὰρ τὸ θεῖον ἁπάντων [q] καὶ κρεῖττον τοιαύτης ἀμοιβῆς. ᾧ δ' ἢ τῶν ἄλλων ζώων ὑπὸ σοῦ, δέσποτα, κρείττονες γεγόναμεν, [r] τούτῳ τὴν σοῦ εὐλογεῖν μεγαλειότητα [s] πρέπει, καὶ περὶ τῶν ὑπηργμένων εἰς τὸν ἡμέτερον οἶκον καὶ τὸν Ἑβραίων λαὸν, εὐχαριστεῖν ἀνάγκη. [t] τίνι γὰρ ἄλλῳ [v] μᾶλλον [x] ἱλάσεσθαί τε [y] μηνιῶντα, καὶ διαμένοντα εὐμενῆ [z] δεξιώτερόν ἐστιν ἡμῖν, ἢ φωνῇ· ἣν [a] ἐξ ἀέρος τε ἔχομεν, καὶ δι' αὐτοῦ πάλιν ἀνιοῦσαν οἴδαμεν. χάριν οὖν [b] ἔχειν δι' αὐτῆς ὀφείλω σοὶ, περί τε τοῦ πατρὸς πρῶτον, ὃν ἐξ ἀφανοῦς εἰς τοσαύτην ἀνήγαγες δόξαν, ἔπειθ' ὑπὲρ ἐμαυτοῦ πάντα μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας ἃ προεῖπας πεποιηκότι· [c] δέομαί τε τοῦ λοιποῦ χορηγεῖν ὅσα Θεῷ δύναμις ἀνθρώποις ὑπὸ σοῦ τετιμημένοις, καὶ τὸν οἶκον τὸν ἡμέτερον αὔξειν εἰς ἅπαν, [d] ὡς καὶ ὡμολόγησας Δαυίδῃ τῷ πατρί μου καὶ ζῶντι καὶ παρὰ τὴν τελευτὴν, ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ βασιλεία [e] μενεῖ, καὶ τὸ ἐκείνου γένος αὐτὴν διαδοχαῖς [f] ἀμείψει μυρίαις. ταῦτ' οὖν ἡμῖν ἐπάρκεσον, καὶ [g] παισὶ τοῖς ἐμοῖς ἀρετὴν [h] ᾗ σὺ χαίρεις παράσχου. πρὸς δὴ τούτοις ἱκετεύω καὶ μοῖράν τινα τοῦ σοῦ πνεύματος εἰς τὸν ναὸν [i] ἀποικίσαι,

"constanti opinione quod hîc ades, & à tuis non "longe recessisti. nam ex eo quidem quod universa videas & omnia audias, neque, ut hic, ubi "nunc fas est, habites, omnium curam abjicis, atque adeo cunctis præsens esse *desinis*, præsertim "vero cum singulis etiam te consulentibus nocte "dieque simul adsis." Hisce Deum obtestatus, ad populum orationem convertit, illis repræsentans Dei potentiam simul & providentiam. Quod *scilicet* Davidi patri suo futura omnia, prout eorum pleraque jam evenerunt & reliqua eventura sunt, patefecerit: utque ille nondum nato nomen indiderit, & quis foret appellandus prædixerit; & quod ipse Templum ei ædificaturus esset, rex factus post patris obitum. Quæ cum juxta illius vaticinium adimpleta vidissent, eos admonebat ut Deo benedicerent, neque de ulla re quam ad felicitatem eorum promiserat, ac si eam non præstiturus esset, desperarent, ex iis quæ jam conspexerant illi fidem habentes.

3. His populum affatus rex, rursum Templum versus aspicit: dextraque in multitudinem porrecta, dicebat, "Fieri non potest, ut homines operibus quidem gratiam Deo pro acceptis beneficiis "reddant. nullius enim rei numen divinum indiget, majusque quam ut ei fiat id genus remuneratio. Quo enim cæteris animantibus à te, Domine, superiores sumus constituti, eo nos decet "tuam laudare majestatem; & pro his, quibus familiam nostram atque Hebræorum populum dignatus es, gratias agere necesse habemus. Qua enim re alia potiori faustisque magis auspiciis convenit iratum propitium reddere perpetuoque benignum conservare, quàm voce; quam & ex aëre haurimus, iterumque per eum sursum ferri "novimus. Ejus igitur beneficio tibi gratias agere par est, ac de patre meo in primis quem ex "obscuro ad tantam gloriam provexisti, deinde "quod mihi ipsi in diem hodiernum omnia, quæcunque *verbis* es pollicitus, *reipsa* præstiteris: precorque ut in posterum largiaris quæ Deus hominibus, quos vult honoratos, largiri potest; & "familiam nostram in omne ævum auctam velis "*& ornatam*, quemadmodum Davidi patri meo & "viventi & morienti promisisti, quod apud nos "regnum sit permansurum, & genus illius per vices innumeras illud accepturum sit. Hæc igitur "nobis quæso suppedites, liberisque meis virtutem "*istam*, quæ tibi grata est, impertiaris. Ad hæc "supplex oro, ut spiritum tuum eatenus in Templum *hoc* migrare facias, ut etiam in terris esse nobis

Deo gratias agit, quod Davidi promissa præstiterit. 3 Regum, c. 8. 2 Paral. c. 6.

Dein populo & Templo fausta omnia precatur.

c Διατελοίημεν] Modo *Optativo* pro *Subjunctivo* utitur, quod *Atticis* familiare est, ut ostendit *H. Steph.* libro de *Dial. Att.* p. 137.

d Πάρει,] Ita *MSS.* παρῆ in *Editis*.

e Οὐδὲ σαυτῶν.] Hoc modo legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *neque à tuis sedibus procul abes.* οὐδὲ σαυτῷ *Bas. G. Vat. Hen.* & *Busb.* ea vero non agnoscunt *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. HUDS. Forte τοῦ σεαυτοῦ. COCC.

f Πάντα τε] Πάντας *Big.* & *Samb.*

g Απολείπεις] Απολείπεις τοῦ πᾶσιν ἔγγ. *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2.

h Βουλευομένῳ] Βουλευσαμένῳ *Vat.*

i Συμπάρει.] Ita *MSS.* συμπαρῆ in *Editis*.

k Επιθειάσας πρὸς τὸν Θεὸν,] Sic *MSS.* ἐπιθειάσας in *Editis*.

l Τὸ ὄνομα τῷ μήπω] Eo modo *Big. Samb.* & *Vat.* in reliquis τὸ deest.

m Επιτελῆ,] Iterum cum *MSS.* ἐπιτελεῖ perperam in *Editis*.

n Καὶ μὴ] Καὶ περὶ μηδενὸς in quinque *MSS.*

o Υπέσχηται] Υπέσχετο solus *Vat.*

p Αφορᾷ πάλιν] Ita cum *Samb.* & *Gall.* 1. 2. in *reliquis* ἐφορᾷ.

q Καὶ κρεῖττον] Καὶ insertum dedi ex *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

r Τούτῳ τὴν σοῦ εὐλογεῖν] Sic *MSS.* in *Editis* τοῦτο τὴν σοῦ.

s Πρέπει,] Πρέπει deest *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. nec καὶ mox sequens agnoscunt *Samb.* & *Gall.* 1. Totum hoc modo legisse videtur *Epiphan.* τούτῳ τὴν σὴν εὐλογοῦμεν μεγαλειότητα, καὶ περὶ τ. ὑ. ε. τ. ἡ. οἶκον ἀνάγκη εὐχαριστεῖν τὸν Ἑβραίων λαόν.

t Τίνι γὰρ ἄλλῳ] Ita *Samb.* & *Bas.* τίνι καὶ ἄλλῳ *Gen. Big. Aliique.* τί γὰρ ἄλλο *Vat.*

v Μᾶλλον] Illud μᾶλλον ex *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* qui locum ita vertit ac si paulo aliter eum legerit, *nullum enim alium magis optamus habere propitium, & in eo tuam circa nos devotionem cognoscimus per munera, quia per te est nobis vox, quam ex aëre habemus, & per eum iterum novimus ascendentem*, aut ut in aliis libris, *& in ea circa nos devotione permanere quam te. Est nobis vox quam* &c.

x Ιλάσεσθαί τε] *Al.* ἱλάσασθαι.

y Μηνιῶντα,] Ita *Vat.* μηνιοῦντα in *cæteris*.

z Δεξιώτερόν ἐστιν ἡμῖν,] Forte δεξιοῦσθαι ἀξιώτερόν ἐστιν. COCC.

a Εξ ἀέρος τε ἔχομεν,] Sic *MSS.* ἐξ ἀέρος ἔχομέν τε in *Editis*.

b Εχειν δι' αὐτῆς] Ita *Big.* (*Cocc. Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. 2. & *Epiphan.* ἔχειν αὐτῆς ὀφείλω σοι in *Editis*.

c Δέομαί τε] Ita cum *Vat.* δέομαι δὲ in *Editis Aliisque.* δέομαι τοῦ λ. *Big.*

d Ως καὶ] Ως καθωμολόγησας *Vat.*

e Μενεῖ,] Sic *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* in *Editis Aliisque* μένει.

f Αμείψει μυρίαις.] Αμείψαι solus *Samb.*

g Παισὶ τοῖς ἐμοῖς] Ita *Big. Samb. Gall.* 1. & *Epiphan.* πᾶσι in *Editis Aliisque.*

h Ἧ σὺ χαίρεις] Sic *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. & *Epiphan.* ᾗ συγχαίρεις in *Editis Aliisque.*

i Αποικίσαι,] Ita *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Gall.* 1. 2. ἀποικῆσαι in *Editis Aliisque.*

"bis videaris. Nam & cœlum omne tibi quidem "parvum est domicilium, & eorum quæ in eo sunt "profunditas, nedum hoc qualecunque Templum: "veruntamen te obtestor atque precor, hoc Templum *custodi &* ab omni vastatione hostili ut proprium protege, ejusque tanquam possessionis tuæ "curam gerito. Et si quando populus in te deliquerit, atque adeo clade aliqua ob peccatum "*suum* à te afficiatur, terræ sterilitate & pestis "contagione, aliisve ejusmodi malis, quibus in jura sacra violantes soles animadvertere, ac deinde "magna frequentia ad *hoc* Templum supplex confugerit, salutem votis expetens; exauditis illorum precibus, quasi in æde habitares, sortis illorum miserere eosque à calamitatibus libera. Hanc "vero non solum Hebræis in peccata prolapsis à "te opem peto: sed etiam si ab *extremis* orbis finibus aliqui advenerint, aut ex quocunque demum "loco ad te supplicandum sese converterint, & "boni quidpiam à te impetrare desiderarint, postulata illis concedito. Sic enim omnibus manifestum erit, quod tu quidem ipse hanc ædem apud nos tibi exstrui volueris, nos vero non ita à "natura comparatos esse ut humanitatis simus expertes, aut alienigenis iniqui & infesti, sed libenter feramus te communiter omnibus tum adjutorem esse tum bonorum omnium largitorem."

Solomon litat, & ignis de cælo sacrificia consumit. 2 Paral. c. 7.

4. Cum *ille* hæc dixisset, & humi se prostravisset, & aliquamdiu adorasset, *tandem* in pedes erectus hostias aræ admovit: cumque eam solidis victimis replevisset, sacrificium Deo gratum esse & acceptum comperuit, signo maxime illustri. ignis enim per aërem delatus, & cum impetu in altare omnium in conspectu irruens, victimas corripuit & absumpsit. Hac autem specie oculis oblata, populus quidem, conjectura inde facta Deum hisce declarasse se in Templo habitaturum esse, lætus in terræ solum procidens adorabat. rex vero & Deo cœpit benedicere, & populum, ut idem facerent,

Populum hortatur ad leges servandas.

hortabatur, jam perspectam quidem habentes Dei erga se benevolentiam, de cætero vero precantes ut quæ ab eo proveniunt sibi semper æque optata accidant, utque mentem eorum puram ab omni peccati labe custodire dignetur in justitia ejusque cultu, quo possint & præcepta, quæ ipsis per Moysen dedit Deus, *æternum* permansura observare. Sic enim Hebræis prospere cedent omnia, & cæteris mortalibus erunt beatiores. Simulque eos obsecrabat in memoria habere, quod quibus artibus bona præsentia comparassent, eisdem & illa con-

"ὡς ἂν καὶ ἐπὶ γῆς ἡμῖν εἶναι δοκῆς. σοὶ μὲν γὰρ "μικρὸν οἰκητήριον καὶ τὸ πᾶν οὐρανοῦ [k] καὶ τῶν κατὰ "τοῦτον ὄντων [l] κύτος, οὐχ ὅτι γε οὗτος ὁ τυχὼν ναός· ἀλλὰ φυλάσσειν τε [m] ἀπόρθητον ἐκ πολεμίων ὡς ἴδιον εἰς ἅπαν, καὶ προνοεῖν ὡς οἰκείου "κτήματος παρακαλῶ. κἂν ἁμαρτὼν ποτε ὁ λαὸς "[n] τύχῃ, ἔπειτα πληγῇ τινι [o] κακωθῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκ σοῦ, γῆς ἀκαρπίᾳ, [p] καὶ φθορᾷ λοιμικῇ, "[q] ἤ τινι τούτων τῶν παθημάτων οἷς σὺ τοὺς παραβάντας τι τῶν ὁσίων μετέρχῃ, καὶ καταφυγὴ πᾶς "ἀθροισθεὶς [r] εἰς τὸν ναὸν ἱκετεύων σε καὶ σωθῆναι "δεόμενος, ἐπήκοος αὐτοῦ γινόμενος ὡς ἔνδον ὢν "[s] ἐλεήσῃς καὶ τῶν συμφορῶν ἀπαλλάξῃς. ταύτην δ' "οὐχ Ἑβραίοις μόνον δέομαι παρὰ σοῦ τὴν βοήθειαν "εἶναι σφαλεῖσιν, ἀλλὰ [t] γὰρ κἂν ἀπὸ περάτων "τῆς οἰκουμένης τινὲς [v] ἀφίκωνται, κἂν ὁπόθεν [x] δήποτοῦν [y] προστρεπόμενοι καὶ τυχεῖν τινὸς ἀγαθοῦ λιπαροῦντες, δὸς αὐτοῖς [z] ἐπήκοος γινόμενος. οὕτως γὰρ ἂν μάθοιεν πάντες ὅτι σὺ μὲν [a] αὐτὸς ἐβουλήθης παρ' ἡμῖν κατασκευασθῆναί σοι τὸν οἶκον, "ἡμεῖς δ' οὐκ ἀπάνθρωποι τὴν φύσιν ἐσμὲν, οὐδ' "ἀλλοτρίως πρὸς τοὺς [b] οὐκ ὁμοφύλους ἔχομεν, ἀλλὰ "πᾶσι κοινὴν τὴν ἀπὸ σοῦ βοήθειαν, καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν ὄνησιν, ὑπάρχειν ἐθελήσαμεν."

δ'. Εἰπὼν ταῦτα, καὶ ῥίψας ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσκυνήσας, ἀναστὰς θυσίας [c] τῷ βωμῷ προσῆγε· καὶ γεμίσας τῶν [d] ὁλοκλήρων ἱερείων, ἐναργέστατα τὸν Θεὸν ἡδέως ἔγνω [e] ἅπασαν τὴν θυσίαν προσδεχόμενον. πῦρ γὰρ ἐξ ἀέρος διαδραμὸν καὶ πάντων ὁρώντων ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀΐξαν, τὴν θυσίαν ἥρπασε καὶ [f] κατεδαίσατο. [g] ταύτης [h] δὴ τῆς ἐπιφανείας γινομένης, ὁ μὲν λαὸς [i] δήλωσιν εἶναι ταῦτ' εἰκάσας τῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ διατριβῆς ἐσομένης, καὶ ἡσθεὶς [k] προσεκύνει πεσὼν ἐπὶ τοὺς ἐδάφους. ὁ δὲ βασιλεὺς [l] εὐλογεῖν τε ἤρξατο, καὶ τὸ πλῆθος ταὐτὸ [m] ποιεῖν παρώρμα, δείγματα μὲν ἔχοντας ἤδη τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας, [n] εὐχομένους δὲ τοιαῦτα ἀποβαίνειν ἀεὶ τὰ παρ' ἐκείνου, καὶ τὴν διάνοιαν [o] αὐτοῖς καθαρὰν ἀπὸ πάσης φυλάττεσθαι κακίας ἐν δικαιοσύνῃ καὶ θρησκείᾳ, καὶ [p] τῷ τὰς ἐντολὰς τηρεῖν ἃς διὰ Μωϋσέως αὐτοῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς [q] διαμενούσας. ἔσεσθαι γὰρ οὕτως εὔδαιμον τὸ Ἑβραίων ἔθνος, καὶ παντὸς ἀνθρώπων γένους μακαριώτερον. παρεκάλει τε μνημονεύειν ὡς οἷς [r] ἐκτήσαντο τὰ παρόντα ἀγαθὰ,

k Καὶ τοῦ κατ'] Καὶ τὸ τοῦ solus *Samb.*

l Κύτος,] Ἐγχέας ταὐτῷ κύτει Æschyl. Agam. v. 330. SPANH.

m Ἀπόρθητον] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* ἀπόρθητον ὡς ἴδιον ἐκ πολ. in *Editis Aliisque.*

n Τύχῃ,] Illud τύχῃ ex *MSS.*

o Κακωθῇ] Κακῷ *Big. Samb. Gall.* 1. 2. κακῶς *Vat.* At *Epiphanius* vertit, *deinde plaga quædam pessima peccato digna à te terris illata fuerit, aut sterilitas, aut corruptio famis* (al. *aut corruptio aut fames* ἢ φθορὰ ἢ λοιμὸς) *aut hujusmodi passio provenerit, quam* &c.

p Καὶ φθορᾷ λοιμικῇ,] Καὶ deest *Samb.* ἢ pro καὶ legisse videtur *Epiphan.*

q Ἤ τινι τούτων] Sic *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* in *cæteris* εἴ τινι.

r Εἰς τὸν ναὸν] Ἐπὶ τὸν ναὸν *Vat.*

s Ἐλεήσῃς] Ἐλεήσεις & mox ἀπαλλάξεις *Samb.* & *Big.*

t Γὰρ κἂν] Γὰρ deest *Vat.*

v Ἀφίκωνται,] Ita *Big. Cocc.* & *Samb.* in *reliquis* ἀφίκονται.

x Δηποτοῦν] Sic *MSS.* δηποτοῦν in *Editis* deest.

y Προστρεπόμενοι] Ita lego, levicula mutatione, pro προτρεπόμενοι, quod in libris omnibus exstat tam *Editis* quam *MSS.*

z Ἐπήκοος] Ὑπήκοος *Vat.*

a Αὐτὸς ἐβουλήθης] Αὐτὸς abest *Big.* & *Gall.* 1.

b Οὐκ ὁμοφύλους] Οὐκ non agnoscunt *Big. Samb.* & *Vat.* reperitur tamen in *cæteris* & in *Vet. Interpr.* HUDS. Lege οὐχ. COCC.

c Τῷ βωμῷ προσῆγε·] Τῷ Θεῷ *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Gall.* 1.

d Ὁλοκλήρων] Id est תמימים quæ integra erant, non vitiata. Ita supra Sacerdotes scribit esse debere ὁλοκλήρους. Interpres credidit esse ὁλόκαυστα. REL.

e Ἅπασαν] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* deest ἅπασαν.

f Κατεδαίσατο.] Ita cum *Gall.* 2. κατεδέσατο in *Editis Aliisque.* κατεδεύσατο *Vat.* HUDS. Gen. κατεδέσατο, vel κατεδαίσατο. fit enim à καταδαίομαι· sic Hesych. κατεδάσατο, κατέκαυσε. SPANH.

g Ταύτης] Eo modo *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* τοιαύτης *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

h Δὴ τῆς ἐπιφανείας] Ita cum *Vat.* & *Vet. Interpr.* δὲ in *reliquis.*

i Δήλωσιν εἶναι] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* nisi quod τ' αὐτὸ εἶναι habeant *Gall.* 1. & 2. quibus favere videtur *Epiphan.* ὁ μὲν λαὸς δῆλος ἦν τοῦτ' εἰκάσας εἶναι in *Editis.*

k Προσεκύνει] Ita *MSS.* & *Epiphan.* προσκυνεῖ πεσὼν ἐπὶ τοὔδαφος in *cæteris.*

l Εὐλογεῖν] Τὸν Θεὸν εὐλογεῖν legisse videtur *Epiphan.*

m Ποιεῖν παρώρμα,] Sic *Hen. Busb.* & *Epiphan.* εἰπεῖν in *reliquis.*

n Εὐχομένους] Εὐχομένου *Big.* & *Samb.*

o Αὐτοῖς καθαρὰν] Αὐτοὺς juxta *Vet. Interpr.*

p Τῷ τὰς ἐντολὰς] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* in *cæteris* deest τῷ.

q Διαμενούσας.] Διαμενούσης *Big.* & *Gall.* 1. 2. HUDS. Ir. διαμενοῦσαν, ut jungatur cum voce διάνοιαν.

r Ἐκτήσαντο] Ἐκτήσατο *Big.* & *Gall.* 1.

s Ἐβρ-

θαι, τούτοις αὐτὰ καὶ βέβαια [s] ἕξουσι, καὶ μείζω καὶ πλείω καταστήσουσι. οὐ γὰρ λαβεῖν αὐτὰ μόνον δι' εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην, [t] ἀλλὰ καὶ καθέξειν διὰ ταῦτα προσῆκεν ὑπολαμβάνειν. εἶναι δὲ τοῖς ἀνθρώποις [v] οὐχ οὕτως μέγα τὸ κτήσασθαί τι τῶν οὐχ ὑπαρχόντων, ὡς τὸ σῶσαι τὰ [x] πορισθέντα, καὶ μηδὲν [y] ἁμαρτεῖν εἰς βλάβην αὐτῶν.

έ. Ο μὲν οὖν βασιλεὺς διαλεχθεὶς ταῦτα πρὸς τὸ πλῆθος, διαλύει τὴν ἐκκλησίαν, τελέσας θυσίας ὑπέρ τε ἑαυτοῦ καὶ πάντων Εβραίων· ὡς μόσχους μὲν [z] καταθῦσαι μυρίους καὶ δισχιλίους, προβάτων δὲ μυριάδας δώδεκα. [a] τὸν γὰρ ναὸν τότε πρῶτον ἔγευσεν ἱερουργημάτων, καὶ κατευωχήθησαν ἐν αὐτῷ πάντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις Εβραῖοι· ἔτι δὲ καὶ [b] τὴν Σκηνοπηγίαν καλουμένην ἑορτὴν πρὸ τοῦ ναοῦ λαμπρῶς· καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ [c] δὶς ἑπτὰ [d] ἡμέρας ἤγαγεν ὁ βασιλεὺς, σὺν ἅπαντι τῷ λαῷ κατευωχούμενος.

ς'. Επεὶ δ' εἶχεν αὐτοῖς ἀποχρώντως ταῦτα, καὶ [e] μηδὲν ἐνέδει τῇ περὶ τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ, πρὸς αὐτοὺς ἕκαστοι τοῦ βασιλέως ἀπολύσαντος ἀπῄεσαν· εὐχαριστήσαντες [f] τῷ βασιλεῖ, τῆς τε περὶ αὐτοὺς προνοίας καὶ ὧν ἐπεδείξατο ἔργων, καὶ εὐξάμενοι τῷ Θεῷ παρασχεῖν αὐτοῖς [g] εἰς πολὺν χρόνον Σολομῶνα βασιλέα. [h] τήν τε πορείαν ἐποιοῦντο μετὰ χαρᾶς καὶ παιδιᾶς, ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν ᾄδοντες, ὡς ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἀπόνως τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα πάντας ἀνύσαι. καὶ οἱ μὲν, τὴν κιβωτὸν εἰς τὸν ναὸν εἰσαγαγόντες, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος ἱστορήσαντες αὐτοῦ, καὶ θυσιῶν ἐπ' αὐτῷ μεγάλων καὶ ἑορτῶν μεταλαβόντες, εἰς τὰς αὐτῶν ἕκαστοι πόλεις ὑπέστρεψαν. ὄναρ δ' ἐπιφανὲν τῷ βασιλεῖ κατὰ τοὺς ὕπνους· [i] ἐσήμαινεν αὐτῷ τῆς εὐχῆς ἐπήκοον τὸν Θεὸν γεγονέναι, καὶ ὅτι φυλάξοι τε τὸν ναὸν, καὶ διαπαντὸς ἐν αὐτῷ μένοι, τῶν [k] ἐκγόνων αὐτοῦ καὶ τῆς ἁπάσης πλήθους τὰ δίκαια ποιούσης. αὐτὸν δὲ πρῶτον, ἐμμένοντα ταῖς τοῦ πατρὸς ὑποθήκαις, ἔλεγεν, εἰς ὕψος καὶ μέγεθος εὐδαιμονίας ἀνοίσειν ἄπειρον, καὶ βασιλεύσειν ἀεὶ τῆς χώρας τοὺς ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ τῆς Ιούδα φυλῆς. προδόντα μέντοι τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ λήθην αὐτῶν ποιησάμενον, καὶ ξενικοὺς Θεοὺς θρησκεύειν μεταβαλλόμενον, [l] πρόρριζον ἐκκόψειν, καὶ μήτε τοῦ γένους τι λείψανον [m] αὐτοῦ ἐάσειν, μήτε τὸν Ισραηλιτῶν λαὸν [mm] ἀπαθῆ παρόψεσθαι· πολέμοις δ' αὐτοὺς καὶ κακοῖς ἐξαφανίσειν μυρίοις, [n] κἀκ τῆς γῆς, ἣν τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἔδωκεν, ἐκβαλὼν, ἐπήλυδας ἀλλοτρίας καταστήσειν, τὸν δὲ ναὸν τὸν νῦν οἰκοδομηθέντα [o] καταπρησθησόμενον τοῖς ἐχθροῖς παραδώσειν καὶ διαρπαγησόμενον, κατασκάψειν δὲ καὶ τὴν πόλιν χερσὶ τῶν πολεμίων, καὶ ποιήσειν μύθων ἄξια τὰ παρ' αὐτοῖς κακὰ, καὶ πολλῆς δι' ὑπερβολὴν μεγέθους ἀπιστίας· ὡς τοὺς προσοίκους ἀκούοντας τὴν συμ-

servaturi essent; & majora ac cumulatiora facturi. Haud enim existimandum est hæc solummodo pietati & justitiæ accepta deberi, sed & ab illis esse ut firma maneant & stabilia. porro hominibus non adeo magnum est parare quæ desiderant, ac parta tueri, nullumque peccatum, quo lædi possunt, admittere.

5. Et quidem rex, his multitudinem affatus, concionem dimisit, sacris primum factis tam pro semet, quam pro Hebræis universis; ita ut vitulorum quidem viginti millia mactarit, balantum vero centum & viginti millia. nam Templum tum primum victimarum cruore imbutum est, & in eo Hebræi omnes cum uxoribus & liberis convivio excepti sunt: ac præterea festum, quod Scenopegia vocabatur, ante Templum per bis septem dies rex splendide & magnifice celebravit, cum populo universo epulatus.

Tabernaculorum festum celebratum. 2 Paralip. c. 7.

6. Cum autem illis abunde satisfaceretur, nihilque plane deesset illorum erga Deum pietati, singuli, cum rex eos dimisisset, domum quisque suam reversi sunt; actis prius regi gratiis pro sua illorum cura & operibus quæ *præclare* fecerat, precibusque Deo effusis ut illis Solomonem regem quam diutissime conservaret. iter etiam faciebant lætitia gestientes, hymnosque Deo canentes: ita ut voluptate deleniti omnes viam, qua domum irent, absque tædio confecerint. Et quidem illi, qui arcam in Templum intulerant, ejusque magnitudinem & pulchritudinem conspexerant, atque adeo magnorum sacrificiorum & festivitatum participes facti erant, ad suas quique civitates regressi sunt. Somnium vero, regi per quietem obortum, ei indicabat, Deum ejus exaudivisse preces, quodque Templum conservare voluerit, in eoque perpetuo habitare, posteris ipsius totoque populo justitiam colentibus. seque illum in primis, si patris monitis *præceptisque* institerit, ad celsitudinem felicitatis & magnitudinem immensam provecturum esse dicebat, nec unquam defore ex stirpe ipsius tribuque Judæ qui regioni huic *longe lateque* imperet. Sin autem à legis institutis desciverit, eorumque oblitus fuerit, & ad Deorum peregrinorum cultum se contulerit, fore ut radicibus eum exscinderet, & neque vel tantillas generis ipsius reliquias superesse sineret, neque populum Israëlitarum ab omni calamitate immunem præteriens aspiceret; sed *ipsos* bellis & cladibus innumeris exstingueret, atque è terra, quam patribus eorum dederat, ejectos, aliena in regione collocaret, Templum quoque nunc *recens* exstructum, incendendum diripiendumque traderet inimicis; quin & urbem *ipsam* hostium manibus suffossam everteret, faceretque ut mala quibus succumberent fabulæ esse mereantur, & vix credenda ob stupendam magnitudinem: ita ut finitimi audita *illorum* calamitate attoniti hæreant, & cu-

Deus Solomoni dicit se ejus audivisse preces &c. 3 Regum, c. 9. 2 Paralip. c. 7.

s Εξουσι,] In quibusdam *MSS.* ἕξειν, & mox καταστήσειν.

t Αλλὰ καὶ καθέξειν] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* illa ἀλλὰ καὶ καθέξειν desunt in *Editis*.

v Οὐχ οὕτως μέγα] Ita cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* οὐχ deest in cæteris.

x Πορισθέντα,] Sic *Vat.* & *Vet. Interpr.* προσωθέντα in *Editis Aliisque*. προσορισθέντα *Gall.* 2. HUDS. Forte προσποιηθέντα. Vet. *acquisita servare*. COCC.

y Αμαρτεῖν] Αρμόττειν solus *Vat.*

z Καταθῦσαι] Sic *MSS.* καταθύσας in *Editis*.

a Τὸν γὰρ ναὸν τότε πρῶτον ἔγευσεν ἱερουργημάτων, καὶ κατευωχήθησαν] Tunc enim primum in Templo sacrificia celebrata sunt. *Rufinus*. SPANH.

b Τὴν Σκηνοπηγίαν καλουμένην ἑορτὴν] Tabernaculorum festum per XIV. dies celebratum; vid. infr. lib. XIII. c. 13. §. 5. item lib XV. c. 3. §. 3. &c. SPANH.

c Δὶς ἑπτὰ] Illud δὶς ejiciendum censeo, ut *auctor* conveniat cum *S. Literis* in 2 *Paralip.* c. 7. v. 8. nisi dicatur, tunc celebrata esse quatuordecim dies Scenopegia, quæ stata gentis sacra in eos forte dies inciderant.

d Ημέρας ἤγαγεν] Sic *MSS.* ἡμέραις in *Editis*.

e Μηδὲν ἐνέδει] Μηδὲν ἔδει *Vat.*

f Τῷ βασιλεῖ,] Τῷ τε βασιλεῖ *Vat.*

g Εἰς πολὺν χρόνον] Επὶ πολὺν *Samb.* (*Coll. Voss.*) & *Vat.*

h Τήν τε πορείαν] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* τὴν δὲ πορείαν in *cæteris*.

i Εσήμαινεν αὐτῷ] Ita *Samb.* & *Gall.* 2. ἐσήμανεν in *Editis*. ἐσήμηνεν *Vat.*

k Εκγόνων] Εγγόνων solus *Vat.*

l Πρόρριζον ἐκκόψειν,] Ita Tragic. Sophocl. Elec. v. 768. πρόρριζον ἔφθαρται γένος· & Euripid. Hippol. v. 684. πρόρριζον ἐκτρίψειέ σε. SPANH.

m Αὐτοῦ ἐάσειν,] Ita lego, prout legisse visus est *Epiphan.* αὐτῶν in *Editis* & *MSS.*

mm Απαθῆ παρόψεσθαι] Verterem, *immunem sineret*, nisi *sineret* exstaret versu superiore; quomodo *Tacitus* Ann. III. 38. *injurias inultas sinere*. Verti etiam potest, *neque populum* —— *impunitum* vel *inultum* prætermitteret. ea est enim vis verbi παρόψεσθαι. IBBETSON.

n Κἀκ τῆς γῆς,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* καὶ τῆς γῆς in *Editis Aliisque*.

o Καταπρησθησόμενον] Καταπροδοθησόμενον *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* non ita *Epiphanius Aliique*.

p Παρ'

curiosius quærant quam ob causam Deus sic odio habuerit Hebræos, quos antea honore affecerat & divitiis auxerat; atque ab iis, qui *ex tanta clade* supersint, responsum ferant, confitentibus, quoniam peccaverint & patrias leges violaverint. Atque hisce quidem Deum per quietem Solomonem affatum esse, *sacris* literis consignatum est.

φορὰν θαυμάζειν, καὶ τὴν αἰτίαν πολυπραγμονεῖν, δι' ἣν οὕτως ἐμισήθησαν Ἑβραῖοι τῷ Θεῷ, πρότερον εἰς δόξαν καὶ πλοῦτον [p] παρ' αὐτοῦ προαχθέντες, καὶ παρὰ τῶν ὑπολειπομένων ἀκούειν, ἐξομολογουμένων τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ τὰς τῶν [q] πατρίων νομίμων παραβάσεις. [r] ταῦτα μὲν αὐτῷ τὸν Θεὸν εἰπεῖν κατὰ τοὺς ὕπνους, ἀναγέγραπται.

CAP. V.

Ut sibi Solomon ædes construxit, sumptuosas & splendidas: utque ænigmata ab Hiramo ad se missa dissolvit.

Solomon Regiam ædificat.

POst Templi autem ædificationem, quæ septennio, ut ante diximus, facta est, ad structuram regiæ aggrediebatur, quam annis tredecim vix absolvit. neque enim adeo huic operi insudabat ac Templo. sed illud quidem, magnum licet, cuique mirandum & incredibile adhibitum est artificium, Deo etiam, cujus gratia erat exstructum, simul opem ferente, annis memoratis ad finem perductum est: regiæ vero magnificentiâ multum Templo cedentes, quod nec tam diu ante nec tanto cum studio parata fuerit *earum* materia, quodque regibus non Deo futuræ essent domicilium, tardius erant absolutæ. Veruntamen & illæ *magnæ & memorabiles*, & convenienter regionis regisque felicitati exædificatæ. Omnem autem earum ordinationem & dispositionem explicare necesse habeo, ut magnitudinem earum conjectura perspiciant, qui forte in hæc scripta inciderint.

Regiæ descriptio.

2. Domus erat ampla & pulchra, multis columnis suffulta; quam ad populum in causis dicendis & rebus dijudicandis excipiendum condidit, & ad cœtum hominum capiendum cum ad judicia *solennia* convenerint. Longitudo quidem centum patebat cubitos, latitudo vero quinquaginta, atque altitudo triginta; columnis quidem quadrangulis sustentata, iisque ex cedro omnibus, tecta vero * more Corinthiaco, additis antis parilibus cum valvis † triglyphis ad ornamentum *loci* simul & munimentum. Alia autem domus erat juxta totam *suam* latitudinem in medio collocata, quadrangula, lata triginta cubitos, ex adverso habens Templum, validis columnis in altum evectum. atque in ea erat exedra magnifica, ubi rex sedebat ad jus dicendum. Cui adjuncta erat domus altera in usum reginæ exstructa: aliaque demum ædificia ad victum capiendum animumque relaxandum, cum finita essent negotia; constrata omnia tabulis cedrinis. Et *hæc* quidem partim ex lapidibus decemcubitalibus ædificavit, alio vero sectili *lapide* & pretioso muros incrustavit, qui, in templorum ornamentum &, regiarum *ædium* pompam, terra per-

ΚΕΦ. ε'.

Ὡς βασίλεια ἑαυτῷ ᾠκοδόμησεν ὁ Σολομὼν, πολυτελῆ τε καὶ λαμπρά· καὶ ὡς αἰνίγματα ὑπὸ τοῦ Εἰράμου αὐτῷ πεμφθέντα διέλυσεν.

ΜΕτὰ δὲ τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν, [s] ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ, καθὼς προειρήκαμεν, γενομένην, τὴν τῶν βασιλείων οἰκοδομίαν κατεβάλετο, ἣν ἔτεσι [t] τρισκαίδεκα μόλις ἀπήρτισεν. οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν [v] ἐσπούδαζε τρόπον ὅνπερ [x] καὶ τὸ ἱερόν. ἀλλὰ τὸ μὲν, καίπερ ὂν μέγα, καὶ θαυμαστῆς [y] ἐργασίας καὶ παραδόξου [z] τετυχηκὸς, ἔτι καὶ [a] τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος εἰς ὃν ἐγίνετο, τοῖς προειρημένοις ἔτεσιν ἔλαβε πέρας· τὰ δὲ βασίλεια, πολὺ τῆς ἀξίας τοῦ ναοῦ καταδεέστερα τυγχάνοντα, τῷ μήτε τὴν ὕλην ἐκ τοσούτου χρόνου καὶ τῆς αὐτῆς ἡτοιμάσθαι φιλοτιμίας, καὶ βασιλεῦσιν οἰκητήριον, ἀλλὰ μὴ [b] Θεῷ γίνεσθαι, βραδύτερον ἠνύσθη. καὶ αὐτὰ μὲν οὖν [c] ἀξιολόγως κατὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑβραίων χώρας καὶ τοῦ βασιλέως [d] ᾠκοδομήθη. τὴν δὲ ὅλην αὐτῶν διάταξιν καὶ τὴν διάθεσιν εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ἵν' οὕτως ἐκ τούτου στοχάζεσθαι καὶ συνορᾷν ἔχωσι τὸ μέγεθος οἱ τῇ γραφῇ μέλλοντες ἐντυγχάνειν.

β'. Οἶκος ἦν μέγας καὶ καλὸς, πολλοῖς στύλοις ἐρηρεισμένος, ὃν εἰς τὰς κρίσεις καὶ τὴν τῶν πραγμάτων διάγνωσιν πλῆθος ὑποδέξασθαι, καὶ χωρῆσαι σύνοδον ἀνθρώπων ἐπὶ δίκας συνεληλυθότων κατεσκεύασεν. ἑκατὸν μὲν πηχῶν τὸ μῆκος, εὖρος δὲ πεντήκοντα, τὸ δ' ὕψος τριάκοντα· κίοσι μὲν τετραγώνοις ἀνειλημμένον [e] ἐκ κέδρου πᾶσιν, [f] ἐστεγασμένον δὲ [g] Κορινθίως, ἰσομέτροις δὲ φλιαῖς καὶ θυρώμασι τριγλύφοις ἀσφαλῆ τε ὁμοῦ καὶ κεκαλλωπισμένον. ἕτερος δὲ οἶκος ἦν ἐν μέσῳ κατὰ ὅλου τοῦ πλάτους τεταγμένος, [h] τετράγωνος, εὖρος πηχῶν τριάκοντα, [i] ἄντικρυς ἔχων ναὸν, παχέσι στύλοις [k] ἀναλεταμένον. ἦν δὲ ἐν αὐτῷ [l] ἐξέδρα διαπρεπὴς, ἐν ᾗ καθεζόμενος ὁ βασιλεὺς ἔκρινεν. ᾧ παρέζευκτο κατεσκευασμένος ἄλλος οἶκος τῇ βασιλίσσῃ· καὶ τὰ λοιπὰ, τὰ πρὸς τὴν δίαιταν καὶ τὰς ἀναπαύσεις οἰκήματα μετὰ τὴν τῶν πραγμάτων [m] ἀπόλυσιν, [n] ἐστρωμένα πάντα σανίσι τετμημέναις ἐκ κέδρου. καὶ τὰ μὲν ᾠκοδομήσατο λίθοις δεκαπήχεσιν, [o] ἑτέρῳ δὲ πριστῷ τοὺς τοίχους καὶ πολυτελεῖ κατημφίεσεν, [p] ὃς εἰς κόσμον ἱερῶν καὶ βασιλείων οἴκων γεω-

p Παρ' αὐτοῦ προαχθέντες,] Ὑπ' αὐτοῦ *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.*

q Πατρίων νομίμων] Νόμων *Vat.*

r Ταῦτα μὲν] Ταῦτα μὲν οὖν *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1.

s Ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ,] Sic *MSS.* ἐν deest *Editis.*

t Τρισκαίδεκα] Ita cum *Vat.* τρισὶ καὶ δέκα in *reliquis.*

v Ἐσπούδαζε] Ἐσπουδάζετο *Big.* & *Samb.*

x Καὶ τὸ ἱερόν.] Καὶ deest *Vat.* HUDS. Forte κατὰ τὸ ἱερόν. SPANH.

y Ἐργασίας] Sic cum *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* εὐδοξίας in *Editis Aliisque.*

z Τετυχηκὸς,] Τετευχηκὸς *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

a Τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος] Articulum inserui ex *Samb.* & *Gall.* 1. 2.

b Θεῷ γίνεσθαι,] Sic *MSS.* in *Editis* Θεοῦ γενέσθαι.

c Ἀξιολόγως] Ἄξια λόγου καὶ κατὰ *Big. Samb.* & *Vat.* ἄξια λόγου κατὰ *Gall.* 1. 2. *Hen.* & *Busb.*

d Ὠκοδομήθη.] Sic in *MSS.* οἰκοδομήθη in *Editis.*

e Ἐκ κέδρου πᾶσιν,] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Gall.* 1. 2. consentanei *S. Literis* & *Epiphanio.* ἑκκαίδεκα πᾶσιν in *Editis.*

f Ἐστεγασμένον δὲ Κορινθίως] Columnæ operis Corinthiaci in Salomonis Regia; quod per πρόληψιν dictum, quum illud Architecturæ genus a Corinthiis repertum nondum foret. Sic de Porta Corinthii operis in Templo ab Herode restaurato Ἁλωσ. lib. v. c. 5. §. 3. SPANH.

* *More Corinthiaco,*] Al. *opere Corinthiaco.*

g Κορινθίως,] Hoc κατὰ πρόληψιν dictum: nondum enim id genus architecturæ à *Corinthiis* erat inventum.

† *Triglyphis ad ornamentum* loci *simul & munimentum.*] Quæ constabat veluti tribus sulcis, duobus mediis integris, & semicaniculis hinc inde cæsis. *Philander* ad *Vitruvium.*

h Τετράγωνος,] Vocem τετράγωνος nec agnoscit *Vat.* nec *Vet. Interpr.*

i Ἄντικρυς ἔχων] *Al.* ἄντικρυ & ἀντικρύ.

k Ἀναλεταμένον.] Ἀνατεταγμένον solus *Vat.*

l Ἐξέδρα] Forte ἕδρα vel καθέδρα, 1 Reg. 7:7. Vetus, *Solium valde decorum.* COCC.

m Ἀπόλυσιν] Antea ἀπόλαυσιν, verum ita *Samb.* & *Vat.* ut & *Epiphan.* qui vertit *post causas explicitas.*

n Ἐστρωμένα] Sic *Big.* & *Samb.* in *plerisque* ἐρρωμένα.

o Ἑτέρῳ δὲ πριστῷ] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Gall.* 1. 2. ἑτέρα in *Editis.* ἑτέρα (quod & vult *Cocc.*) legisse videtur *Epiphan.*

p Ὃς εἰς κόσμον] Haud aliter in *Vat.* & *Gall.* 2. nisi quod mutaverim ὃν in ὃς, & duabus vocibus γῆ & ἐπαινουμένη punctula sub-

θεωρίαν γῆ μεταλλεύεται), τοῖς φέρουσιν αὐτὸν τόποις ἐπαινουμένη. καὶ τὸ μὲν ἀπ' αὐτοῦ κάλλος ἐπὶ [q] τρισοιχίαν ἦν ἐνυφασμένον· [r] τετάρτη δὲ μοῖρα γλυφέων παρεῖχε θαυμάζειν ἐπισήμην, ὑφ' ὧν πεποίητο δένδρα καὶ φυτὰ παντοῖα, σύσκια τοῖς κλάδοις καὶ τοῖς ἐκκρεμαμένοις αὐτῶν πετάλοις, ὡς ὑπονοεῖν αὐτὰ καὶ σαλεύεσθαι δι' ὑπερβολὴν λεπτότητος, καλύπτοντα τὸν ὑπ' [s] αὐτοῖς λίθον. τὸ δὲ ἄλλο μέχρι τῆς στέγης χριστὸν ἦν [t] καὶ καταπεποικιλμένον χρώμασι καὶ γραφαῖς. [v] προσκατεσκεύασε δὲ πρὸς τούτοις ἄλλα τε πρὸς τρυφὴν οἰκήματα, καὶ δὴ καὶ στοὰς μηκίστας, καὶ [x] ἐν καλῷ τῶν βασιλείων κειμένας, ἐν αἷς λαμπρότατον [y] οἶκον εἰς ἑστιάσεις καὶ συμπόσια χρυσοῦ [z] περίπλεω. καὶ [a] τἄλλα δὲ, ὅσα τοῦτον ἔχειν ἔδει πρὸς τὴν τῶν ἑστιωμένων ὑπηρεσίαν, σκεύη πάντ' ἐκ χρυσοῦ κατεσκεύαστο. δύσκολον δ' ἐστὶν [b] καταριθμήσασθαι τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν βασιλείων, ὅσα μὲν ἦν αὐτοῖς τὰ μέγιστα οἰκήματα, πόσα δὲ τὰ τούτων [c] ὑποδεέστερα, καὶ πόσα ὑπόγαια καὶ ἀφανῆ· τό τε τῶν [d] ἀνειμένων εἰς ἀέρα κάλλος, καὶ τὰ ἄλση πρὸς θεωρίαν ἐπιτερπεστάτην, καὶ θέρους ὑποφυγὴν καὶ σκέπην εἶναι τοῖς σώμασιν. ἐν κεφαλαίῳ δ' εἰπεῖν, τὴν ὅλην οἰκοδομίαν ἐκ λίθου λευκοῦ καὶ κέδρου καὶ χρυσοῦ καὶ [e] ἀργύρου πᾶσαν ἐποιήσατο. τοὺς ὀρόφους καὶ τοὺς τοίχους τοῖς ἐγκλειομένοις χρυσῷ λίθοις [f] διανθίσας τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν, τούτοις κατηγλάισεν. [g] εἰργάσατο δὲ ἐξ ἐλέφαντος θρόνον [h] παμμεγεθέστατον, ἐν κατασκευῇ βήματος, ἔχοντα μὲν ἓξ [i] ἀναβαθμούς. [k] ἑκάστῳ δὲ τούτων ἐξ [l] ἑκατέρου μέρους δύο λέοντες [m] ἐφειστήκεισαν, τοσούτων ἄνωθεν ἄλλων [n] παρεστώτων. [o] τὸ δ' ἐνήλατον τοῦ θρόνου, χεῖρες ἦσαν δεχόμεναι τὸν βασιλέα. [p] ἀνεκέκλιτο δ' εἰς μόσχου προτομὴν τὰ [q] κατόπιν αὐτοῦ βλέποντος· χρυσῷ δὲ ἅπας [r] ἦν δεδεμένος.

γ'. Ταῦτα ὁ Σολομὼν εἰκοσαετίᾳ κατασκευάσας, ἐπεὶ πολὺν μὲν αὐτῷ χρυσὸν, πλείω δ' ἄργυρον, ὁ τῶν Τυρίων βασιλεὺς Εἴραμος εἰς τὴν οἰκοδομίαν συνήνεγκεν, ἔτι δὲ καὶ ξύλα κέδρου καὶ πίτυος, ἀντεδωρήσατο [s] καὶ αὐτὸς μεγάλαις δωρεαῖς τὸν Εἴραμον, σῖτόν τε κατ' ἔτος πέμπων αὐτῷ καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον, ὧν μάλιστα διὰ τὸ [t] νῆσον οἰκεῖν, ὡς καὶ προειρήκαμεν ἤδη, χρῄζων διετέλει. πρὸς τούτοις [v] δὲ καὶ πόλεις αὐτῷ τῆς Γαλιλαίας, εἴκοσι μὲν τὸν ἀριθμὸν, οὐ πόρρω [x] δὲ τῆς Τύρου κειμένας, ἐχαρίσατο. ἃς ἐπελθὼν καὶ κατανοήσας Εἴραμος, καὶ δυσαρεστήσας τῇ δωρεᾷ, πέμψας πρὸς Σολομῶνα μὴ δεῖσθαι τῶν πό-

quiritur ipsius fodinis nobilitata. Et ex eo quidem tribus ordinibus contexto elucebat pulchritudo; quarta vero pars præ se ferebat admirabile sculptorum artificium, à quibus expressæ erant arbores ac omne genus stirpes, opacæ ramis foliisque ab iis pendentibus, idque excellenti adeo subtilitate ut agitari quodammodo viderentur, lapidem iis subjectum fere occultantes. Reliquum vero usque ad lacunar opere albario tectum erat, & variis coloribus & picturis distinctum. Ad hæc & alia extruxit ædificia voluptatibus adhibendis, insuper & porticus longissimas in commodo regiæ *loco* positas, atque in iis conclave splendidissimum in epulationes & compotationes auro undique ornatum. atque alia etiam quæcunque huic necessaria supellex, quò *lautius* convivæ exciperentur, ex auro erat fabricata. Difficile autem est recensere magnitudinem & varietatem basilicarum, & quanta erant illarum majora cubicula, & quam multa hisce minora, quotque sub terra & ab aspectu remota: necnon & pulchritudinem locorum apricorum, atque nemora quæ simul visum delectarent, & corpora in æstatis ardore reciperent & ab eo defenderent. In summa, fecit ut totum ædificium è saxo candenti & cedro atque auro & argento constaret. Imo tecta *ipsa* & parietes, cum lapides auro inclusos similiter ac in Templo Dei eleganter intertexuisset, hisce illustravit. Quin & ex ebore fecit solium immensæ magnitudinis, specie tribunalis, cui sex erant gradus. Horum autem singulis ex utraque parte stabant duo leones, * totidem aliis superne adstantibus. at loco sessionis manus erant regem excipientes. † Reclinabatur autem in dimidiatum juvencum, tergum suum respicientem: totumque auro vinctum erat. *Eburneum solium.* *2 Paral. c. 2. v. 17.*

3. Cum hæc Solomon viginti annis perfecisset, quoniam ipsi ad operum structuram multam quidem auri vim, majorem vero argenti contulerat Hiramus Tyriorum rex, ac prætera cedrinam piceamque materiam, vicissim & ipse magnis donis Hiramum remuneravit, quotannis & frumentum ei mittens & vinum & oleum, quibus, quod insulam (ut & ante diximus) habitarit, perpetuo egebat. Ad hæc autem *terræ* etiam Galilææ urbes, viginti quidem numero, Tyro vero finitimas, ei dono obtulit. Quas cum Hiramus adiisset & perlustrasset, eique donum displicuisset, nunciis ad Solomonem missis dicebat sibi non opus esse civitati- *Quid Solomon Hiramo pro Templi materia dederit.* *3 Reg. c. 9. v. 11.*

subjecerim. κατημφιεσμένα εἰς κ. ἰ. κ. βασιλέων οἴκων θεωρία ἣ μεταλλεύεται τ. φ. ἀ. τ. ἐπαινουμένη in *Editis*. κατημφιασμένον εἰς κ. ἰ. κ. βασιλείων οἴκων θεωρία γῆ μεταλλ. τ. φ. ἀ. τ. ἐπαινουμένη *Big. Samb.* & *Gall.* 1. In hunc modum se habet *Epiphanii* versio, *& alia quidem ædificavit ex marmoribus decem cubitorum, alia vero tabulis vestita sectilibus & pretiosissimis exornavit secundum decus templorum & miraculum habitationum regalium, cujus pulchritudo tribus ordinibus opere intexta Assyrio. Quarta vero pars &c.*

q Τρισοιχίαν] Τριστιχίαν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Vide ad p. 424. §. 4.

r Τετάρτη δὲ μοῖρα] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* τῇ δὲ μοίρᾳ in *Editis.*

s Αὐτοῖς λίθον.] Ita *MSS.* αὐτοῦ in *Editis.*

t Καὶ καταπεποικιλμένον] Illud καὶ ex *MSS.*

v Προσκατεσκεύασε] Sic *MSS.* πρὸς κατασκεύασε in *Editis.* HUDS. Vid. lib. 7. sup c. 14. §. 2. προπαρεσκευάσατο, ubi *Gen.* πρὸς παρεσκ. SPANH.

x Ἐν καλῷ τῶν βασιλείων] Ita cum *MSS.* ἐν κάλλει in *Editis.*

y Οἶκον] Οἶκος pro loco convivii, ut *œcus* Vitruv. REL.

z Περίπλεω.] Forte περίκλεων. COCC.

a Τἄλλα δὲ] Eo modo *MSS.* τὰ ἄλλα in *Editis.*

b Καταριθμήσασθαι] Καταριθμήσασθαι καὶ διηγήσασθαι in omnibus *MSS.* verum καὶ διηγήσασθαι non agnoscit *Vet. Interpr.*

c Ὑποδεέστερα,] Ὑποδεέστερα, ἀπεινότερα Hesych. SPANH.

d Ἀνειμένων εἰς ἀέρα] Sic *MSS.* atque ita vel ἀνεωγμένων (ut Cocc. Vetus *Solariorum*) legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *solariorum.* in *Editis* ἀνειγμένων.

e Ἀργύρου πᾶσαν] Ἀργύρου ἐπεποίητο solus *Vat.*

f Διανθίσας] Διανθήσας solus *Hen.*

g Εἰργάσατο] Ita *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* εἰργάσαντο in *reliquis.*

h Παμμεγεθέστατον] Sic *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb.* & *Vat.* παμμεγέθη σκαπτῶν, ἐν κατασκευῇ in *Editis Aliisque.*

i Ἀναβαθμούς.] *Gen.* ἀναβαθμο. sine accentu, ἀναβαθμοὺς· SPANH.

k Ἑκάστῳ δὲ] Ἑκάστου *Big.* & *Samb.*

l Ἑκατέρου μέρους] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) *Samb. Vat. Gall.* 2. & *Vet. Interpr.* ἑτέρου in *Editis Aliisque.* HUDS. Hic desinit *Collatio Vossiana*, cujus lectiones, passim cum *Big.* & *Samb.* optimis codicibus, convenientes, suis locis, inclusas uncinulis, inseruimus. HAV.

m Ἐφειστήκεισαν,] *Al.* ἐφιστήκεσαν & ἐφειστήκεσαν & ἐφεστήκεισαν.

* *Totidem aliis superne adstantibus.*] Juxta *S. Literas*, 2 *Paralip.* c. 9. v. & utrinque manus in loco sessionis & manibus astantes duo leones.

n Παρεστώτων.] Ἐφεστώτων *Big.* & *Samb.* est qui malit καθεστώτων·

o Τὸ δ' ἐνήλατον τοῦ θρόνου,] Atticorum more κατὰ subauditur. HUDS. Κλιμάκων ἐνήλατα *Eurip. Suppl.* v. 729. In reclinatione verò manus erant &c. *Rufinus*, quo illud ἐνήλατον non exprimitur. SPANH.

† *Reclinabatur autem in dimidiatum juvencum,*] *Sc.* posteriori parte, qua reclinabatur rex.

p Ἀνεκέκλιτο] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ἀνεκέκλειτο in *Editis Aliisque.*

q Κατόπιν αὐτοῦ] *Al.* κατ' ὄπιν.

r Ἦν δεδεμένος.] Illud ἦν inserui ex *Big. Samb.* & *Vat.*

s Καὶ αὐτὸς] Δὲ ante καὶ αὐτὸς delevimus auctoritate Cod. *Samb.* & *Vet. Interpr.*

t Νῆσον οἰκεῖν,] Ergo Tyrus insularis jam erat habitata ante Nebucadnezarem: quod quidam negant. REL. Conf. sup. cap. 2. §. 7. SPANH.

v Δὲ καὶ] Δὴ καὶ *Vat.*

x Δὲ τῆς] Ita cum *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. in reliquis deest δέ.

tatibus: atque ex illo tempore istæ appellatæ erant
terra Chabalon. nam Chabalon, si interpreteris,
juxta Phœnicum linguam id significat quod mi-
Solomon Tyrio regi ænigmata explicat.
nus placet. Quin & argutias & griphos ad Solo-
monem misit Tyriorum rex, rogans eum ut illas
sibi explicaret, atque omnem de quæstionibus in
illis involutis dubitationem tolleret. Hunc vero,
cum mira esset sagacitate & intelligentia, nihil ho-
rum fugiebat, sed cum omnia rationis vi superas-
set, & quid sibi velint intellexisset, *ea* reddidit per-
spicua. Horum autem duorum regum meminit
Menander Historicus.
etiam Menander, qui è Phœnicum lingua Tyrio-
rum tabularia in sermonem Græcum transtulit,
ita dicens. "Defuncto autem Abibalo successit ei
"in regno filius ejus Hiramus, qui regnavit annos
"triginta & quatuor, vita ad annum quinquage-
"simum tertium producta. Hic aggeravit Am-
"plum *qui dicitur* locum, & auream columnam
"posuit, quæ in Jovis est templo; ac præterea ex-
"cisum profectus est lignorum materiam, è mon-
"te Libano appellato, ad tecta templorum. atque
"antiqua sacraria demolitus, & Herculis templum
"ædificavit & Astartæ: primusque Herculis fanum
"erexit mense Peritio. Expeditionem etiam con-
"tra Eyceos suscepit, quod tributa *illis imperata*
"non solverint; cumque eos sibi iterum subjecisset
"reversus est. Hujus temporibus clarebat Abde-
"monis filius natu minor, qui difficultatem pro-
"blematum, quæ *sibi explicari* jussit Solomon Hie-
"rosolymorum rex, semper *ingenii subtilitate* supe-
Dius Historicus.
"rabat." Insuper & *horum* meminit Dius, ita di-
cens; "Abibalo mortuo regnavit filius ejus Hira-
"mus, qui ad orientalem urbis plagam aggeres
"comportavit, urbemque ampliorem reddidit:
"atque Jovis Olympii templum, seorsum positum,
"spatio quod intercedebat terra repleto, urbi an-
"nexuit, ornavitque aureis donariis. Deinde cum
"in Libanum ascendisset, ad templorum structu-
"ram ligna excîdit." Præterea dicit, "Solomo-
"nem, qui Hierosolymis tunc regnabat, ad Hira-
"mum ænigmata misisse, pariter rogantem ab i-
"pso ut alia acciperet: quique *proposita* solvere ne-
"quiret, *is* ab interprete pecunia mulctaretur.
"Hiramum vero, cum conditionem accepisset, &
"ænigmata explicare non potuisset, magnam pe-
"cuniæ vim pro mulcta pependisse. postea per

λεων ἔλεγχον. καὶ ἔκτοτε προσηγορεύθησαν [y] αὐταὶ [z] Χα-
βαλὼν γῆ. μεθερμηνευόμενον γὰρ τὸ Χαβαλὼν, κατὰ
Φοινίκων γλῶτταν, οὐκ ἀρέσκον σημαίνει. καὶ σοφίσμα-
τα δὲ καὶ λόγους αἰνιγματώδεις διεπέμψατο πρὸς τὸν Σο-
λομῶνα ὁ τῶν Τυρίων βασιλεὺς, παρακαλῶν ὅπως αὐτῷ
τούτους σαφηνίσῃ, καὶ τῆς ἀπορίας τῆς ἐν αὐτοῖς ζητουμένων
ἀπαλλάξῃ. τὸν δὲ, δεινὸν ὄντα καὶ συνετὸν, οὐδὲν τούτων
παρῆλθεν· ἀλλὰ πάντα νικήσας τῷ λογισμῷ, καὶ μα-
θὼν αὐτῶν τὴν διάνοιαν [a] ἐφώτισε. μέμνηται δὲ τού-
των τῶν δύο βασιλέων καὶ [b] Μένανδρος, ὁ μεταφράσας
ἀπὸ τῆς Φοινίκων διαλέκτου τὰ Τυρίων ἀρχεῖα εἰς τὴν
Ἑλληνικὴν φωνὴν, λέγων οὕτως. [c] "τελευτήσαντος δὲ
"Ἀβιβάλου, διεδέξατο τὴν βασιλείαν [d] παρ' αὐτοῦ [e]
"υἱὸς αὐτοῦ Εἴραμος· ὃς, βιώσας ἔτη πεντήκοντα τρία,
"ἐβασίλευσε τριάκοντα καὶ τέσσαρα. οὗτος [f] ἔχωσε τὸν
"[g] Εὐρύχωρον, [h] καὶ τόν τε χρυσοῦν κίονα τὸν [i] ἐν τοῖς τοῦ
"Διὸς ἀνέθηκεν, [k] ἔπι τε ὕλην ξύλων ἀπελθὼν ἔκοψεν
"ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ λεγομένου [l] Λιβάνου εἰς τὰς τῶν ἱερῶν
"στέγας. [m] καθελών τε τὰ ἀρχαῖα ἱερὰ, [n] καὶ ναὸν
"ᾠκοδόμησε τοῦ Ἡρακλέους, [o] καὶ τὸν τῆς Ἀστάρτης. [p] πρῶ-
τός τε τοῦ Ἡρακλέους ἔγερσιν ἐποιήσατο ἐν τῷ [q] Περιτίῳ
"μηνί. τοῖς τε [r] Ἠϋκέοις [s] ἐπιστρατεύσατο μὴ ἀποδοῦ-
"σι τοὺς φόρους, καὶ ὑποτάξας πάλιν [t] αὐτῷ ἀνέστρε-
"ψεν. [v] ἐπὶ τούτου ἦν [x] Ἀβδήμονος παῖς νεώτερος,
"ὃς ἀεὶ ἐνίκα τὰ προβλήματα, ἃ ἐπέτασσε Σολομὼν
"ὁ Ἱεροσολύμων βασιλεύς." μνημονεύει δὲ καὶ [y] Δῖος,
λέγων οὕτως. "Ἀβιβάλου τελευτήσαντος, υἱὸς αὐτοῦ
"Εἴραμος ἐβασίλευσεν. οὗτος τὰ πρὸς ἀνατολὰς μέ-
"ρη τῆς πόλεως [z] προσέχωσε, καὶ μεῖζον τὸ ἄστυ [a] ἐ-
"ποίησε· καὶ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς τὸ ἱερὸν [b] καθ' ἑαυτὸ
"ἐγχώσας τὸν μεταξὺ τόπον συνῆψε τῇ πόλει, καὶ χρυ-
"σοῖς ἀναθήμασιν ἐκόσμησεν. ἀναβὰς δὲ τὸν Λίβανον,
"ὑλοτόμησε πρὸς τὴν τῶν [c] ἱερῶν κατασκευήν. τὸν δὲ
"τυραννοῦντα Ἱεροσολύμων Σολομῶνα πέμψαι, [d] φη-
"σὶ, πρὸς τὸν Εἴραμον αἰνίγματα, καὶ παρ' αὐτοῦ λα-
"βεῖν [e] ἀξιοῦντα· τὸν δὲ, [f] μὴ δυνηθέντα διακρῖναι
"τῷ λύσαντι χρήματα ἀποτίνειν. ὁμολογήσαντα δὲ τὸν
"Εἴραμον, καὶ μὴ δυνηθέντα λῦσαι τὰ αἰνίγματα,
"πολλὰ τῶν χρημάτων εἰς τὸ ἐπιζήμιον ἀναλῶσαι.
"[g] εἶτα δι' [h] Ἀβδήμονά τινα Τύριον ἄνδρα τὰ προ-
"τε-

y Αὔται] Αὗται adjeci è *Cod. Vat.* & *Vet. Interpr.*

z Χαβαλὼν γῆ.] Χαβωλὼν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. in *Epiphanii* libris *Chabulan* & *Gabalon* & *Gabulan.* Χαβουλῶν rescribendum censet *S. Bochartus* in *Chanaan*, l. 2. c. 4. favente *Josepho*, l 2. de *Bello Jud.* c. 2. Vide *J. Clericum* in 1 *Regum* c. 9. p. 391 & 393. HUDS. Conf. de Vita §. 43. Χαβουλῶν emendat *Bochart.* Col. Ph. p. 794. כבול 1 Reg. IX. 13. SPANH.

a Εφώτισε.] Ita in omnibus *MSS.* ἀνεφώτισε in *Editis.*

b Μένανδρος,] Hæc Menandri & Dii testimonia etiam leguntur infra in lib. c. Apionem lib. 1. §. 17 & 18. quæ confer cum his. REL. Menandri Tyri Annalium scriptoris verba vid. infr. cap. 13. §. 2. & cap. 14. §. 2. & adv. Apion. lib. 1. §. 18. SPANH.

c Τελευτήσαντος δὲ Ἀβιβάλου,] Confer cum istis *Josephum* contra Apionem, *Theophilum* ad Autol. p. 255. Edit. *Oxon. Syncellum* p. 182. & *Scaligerum* in Vett. Fragmentis, p. 5. IBBETSON.

d Παρ' αὐτοῦ] Desunt apud Scaligerum.

e Ο υἱὸς] Ο υἱὸς Εἴραμος *Vat*, unde, favente *Vet. Interprete*, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἰρ. rescripsi. In *lib.* 1. *c. App.* διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἰρ. quod si quis malit, non repugnabo.

f Εχωσε] Εχώνευσε *Vat.*

g Εὐρύχωρον,] Eo modo in *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. ut & l. 1. c. *App.* & *Syncell.* p. 182. εὐρὺ χωρίον in *Editis.*

h Καὶ τόν τε] Τόντε absque καὶ in *Cod. Vat.* atque ita in *Syncello*, & *lib.* 1. *c. App.*

i Εν τοῖς τοῦ Διὸς] Id est ἐν τῷ ναῷ, ut ostendit *L. Cappellus* in *Spicileg.* ad *Luc.* c. 2. v. 49.

k Ετι τε ὕλην] Επί τε ὕλην ξύλων ἀπελθὼν ἔ. ἀ. τ. ὄ. τ. λ. Λιβάνου κέδρινα ξύλα εἰς τὰς *Syncell.* atque ita in *lib.* 1. *c. App.* nisi quod illic ἔπειτα scriptum sit pro ἐπί τε. ἔπειτα sc.

l Λιβάνου] Κέδρινα ξύλα sc.

m Καθελών τε] Plenius aliquanto lib. 1. c. *App.* quem videsis.

n Καὶ ναὸν] Καινοὺς ναοὺς sc.

o Καὶ τὸν τῆς Ἀστάρτης.] Καὶ τὸ τῆς *Vat.*

p Πρῶτός τε] Πρῶτον in *lib.* 1. *c. App.* atque sequentia rectius, ut puto, ibidem leguntur.

q Περιτίῳ μηνί.] Περιτίῳ, ut in *lib.* 1. *c. App.* malim, quam cum *Editis* Περιτέῳ.

r Ἠϋκέοις] Ιυκέοις & Ηυκαίοις in *MSS. Gr.* in *Latinis* vero *Euchios* & *Eucheos. Syncello* & *lib.* 1. c. *Ap.* Τιτυοῖς, atque *Titiceos* apud *Vet. Interpr.* HUDS. Ηὔχιους *Rufin.* Eucheos. SPANH.

s Επιστρατεύσατο] Lege ἐπεστρατεύσατο. COCC.

t Αὐτῷ ἀνέστρεψεν.] Οὕτως *Vat.*

v Επὶ τούτου ἦν] Επὶ τούτων in *l.* 1. *c. App.*

x Αβδήμονος] Ita in plerisque libris *Epiphanii*, ubi legitur, *Abdemonis filius juvenculus:* in nonnullis tamen *Abdemon filius juv.* Αβδίνος *Big.* & *Gall.* 1. Αβδήμουνος in *lib.* 1. *c. App.* & *Syncello.*

y Δῖος,] Juxta nonnullos *Epiphanii* libros Δίων; qui etiam legisse videtur Δίων συγγραφεύς.

z Προσέχωσε,] Συνέχωσε *Vat.*

a Εποίησε·] Πεποίηκε in *l.* 1. *c. App.*

b Καθ' ἑαυτὸ] In *lib.* 1. *c. App.* & *Syncello* καθ' ἑαυτὸ ὂν ἐν νήσῳ, χώσας τὸν μ. in *Epiphanii* versione, *& Olympii Jovis templum destruens medium locum civitati conjunxit.*

c Ιερῶν] Ναῶν in *l.* 1. *c. App.* verum ἱερῶν habet *Syncellus.*

d Φησὶ,] Ita libri omnes tam *Gr.* quam *Lat.* φασὶν in *lib.* 1. *c. App.* & *Syncello.*

e Αξιοῦντα· Ita cum omnibus *MSS.* ἀξίωσιν in *Editis.* ἀξιοῦν in *lib.* 1. *c. App.* & *Syncello*

f Μὴ δυνηθέντα] Sic in *lib.* 1. *c. App. Syncello*, & omnibus *Josephi MSS.* nisi quod in *nonnullis* habeamus Χείρωμος aut Εἴρωμος pro Εἴραμος, & διαλῦσαι pro λῦσαι. nec aliter legisse videtur *Vet. Interpr.* in *Editis* τὸν δὲ μὴ δυνηθέντα λῦσαι τὰ αἰνίγματα, πολλὰ &c. reliquis omissis.

g Εἶτα δι'] Ita in *Editis* & *MSS. Græcis* quibusdam *Latinis*que omnibus, pariterque apud *Syncellum.* εἶτα δὴ in *lib.* 1. *c. App. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

h Αβδήμονά] Αβδήμονόν τινα in *Gall.* 2. & *lib.* 1. *c. App.* in *Epiphanii* libris *Abdimum* & *Addimum* & *Abdemonem.*

i Περ-

"τελέντα λύσαι, καὶ αὐτὸν ἄλλα [i] προβαλεῖν, ἃ "μὴ λύσαντα τὸν Σολομῶνα, πολλὰ τῷ Εἰράμῳ "προσαποτίσαι χρήματα." καὶ Δῖος μὲν οὕτως εἴρηκεν.

"Abdemonem quendam, hominem Tyrium, solvisse ea quæ proposita erant, rursumque alia proposuisse, quibus solvendis cum hæsisset * Solomon, Hiramo ab eo multum pecuniæ persolutum." Atque Dius ita quidem scripsit. *Abdemon Tyrius mirus ænigmatum artifex.*

ΚΕΦ. ϛ'.

Ὡς Σολομὼν τὴν Ἱεροσολύμων πόλιν ὠχυρώσατο, μεγάλας τε πόλεις ᾠκοδόμησεν· καὶ ὡς Χαναναίων τινὰς ὑποχειρίους ἐποιήσατο, καὶ τὴν Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας βασίλισσαν ἐδέξατο.

ΕΠΕΙ δ' ἑώρα τὰ τῶν Ἱεροσολύμων τείχη ὁ βασιλεὺς πύργων πρὸς ἀσφάλειαν δεόμενα καὶ τῆς ἄλλης ὀχυρότητος, [k] πρὸς γὰρ τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως ἡγεῖτο δεῖν καὶ τοὺς περιβόλους εἶναι, ταῦτά τε προσεπεσκεύαζε, καὶ πύργοις αὐτὰ μεγάλοις προσεξῆρεν. ᾠκοδόμησε δὲ καὶ πόλεις τῶν βαρυτάτων ἐναρίθμους, [l] Ἀσωρόν τε καὶ Μαγεδώ, τὴν τρίτην δὲ [m] Γαζαρά, τὴν τῆς Παλαιστίνων χώρας ὑπάρχουσαν, ἣν [n] Φαραὼν ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς στρατευσάμενος καὶ πολιορκήσας [o] αἱρεῖ κατὰ κράτος, ἀποκτείνας δὲ πάντας τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὴν κατέσκαψεν, εἶτα δωρεὰν ἔδωκε τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ Σολομῶνι γεγαμημένῃ. διὸ καὶ ἀνήγειρεν ὁ βασιλεὺς αὐτὴν οὖσαν ὀχυρὰν φύσει, καὶ πρὸς πολέμους καὶ τὰς τῶν καιρῶν μεταβολὰς χρησίμην εἶναι δυναμένην. οὐ πόρρω δ' αὐτῆς ἄλλας ᾠκοδόμησε δύο πόλεις· [p] Βηχώρα τῇ ἑτέρᾳ ὄνομα ἦν, ἡ δὲ ἑτέρα [q] Βαλὲθ ἐκαλεῖτο. προσκατεσκεύασε δὲ καὶ ἄλλας ταύτας εἰς ἀπόλαυσιν καὶ τρυφὴν ἐπιτηδείως ἐχούσας, τῇ τε τῶν ἀέρων εὐκρασίᾳ καὶ τοῖς ὡραίοις εὐφυεῖς, καὶ νάμασιν ὑδάτων ἐνδρόσους. ἐμβαλὼν δὲ καὶ εἰς τὴν ἔρημον [r] τὴν ἐπάνω Συρίας καὶ κατασχὼν αὐτήν, ἔκτισεν ἐκεῖ πόλιν μεγίστην· δύο μὲν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς ἄνω Συρίας διεστῶσαν, ἀπὸ δ' Εὐφράτου μιᾶς, ἀπὸ δὲ τῆς μεγάλης [s] Βαβυλῶνος ἓξ ἡμερῶν ἦν τὸ μῆκος. αἴτιον δὲ τοῦ τὴν πόλιν οὕτως ἀπὸ τῶν οἰκουμένων μερῶν τῆς Συρίας [t] ἀποκεῖσθαι, τὸ κατωτέρω μὲν [v] οὐδαμοῦ τῆς γῆς ὕδωρ εἶναι, πηγὰς δ' ἐν ἐκείνῳ [x] τῷ τόπῳ μόνον εὑρεθῆναι καὶ φρέατα. ταύτην οὖν τὴν πόλιν οἰκοδομήσας, καὶ τείχεσιν ὀχυρωτάτοις περιβαλών, [y] Θαδάμορα ὠνόμασε, καὶ τοῦτ' ἔτι νῦν καλεῖται παρὰ τοῖς Σύροις· οἱ δὲ Ἕλληνες αὐτὴν προσαγορεύουσιν [z] Παλμιράν.

β'. Σολομὼν μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ταῦτα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πράττων διετέλει. πρὸς δὲ τοὺς ἐπιζητήσαντας, [a] ὅτι πάντες οἱ [b] τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖς ἀπὸ [c] Μιναίου τοῦ Μέμφιν οἰκοδομήσαντος, ὃς ἔτεσι πολλοῖς ἔμπροσθεν ἐγένετο τοῦ πάππου ἡμῶν Ἀβράμου, μέχρι Σολομῶνος, [d] πλειόνων ἐτῶν τριακοσίων καὶ χιλίων μεταξὺ διεληλυθότων,

CAP. VI.

Ut Solomon munivit Hierosolyma, magnasque urbes condidit: utque Chananæos quosdam in potestatem suam redegit, atque Ægypti & Æthiopiæ reginam excepit.

CÆterum rex, cum videret mœnia Hierosolymorum turribus aliisque ad securitatem egere, (septa enim & munimenta debere urbis dignitati respondere existimabat) isthæc instauravit, eaque magnis turribus altius evexit. Porro urbes condidit quæ validissimis accenseri mereantur, Asorum, Magedo, atque tertiam Gazara, in regione Palæstinorum sitam: quam Pharaon rex Ægyptiorum, cum bello eam adortus esset & obsidione cinxisset, vi expugnat, & incolis ejus omnibus occisis solo æquavit, ac deinde filiæ suæ Solomoni nuptæ *dotis nomine* dedit. Quamobrem denuo rex eam ædificavit, quod esset natura munita, ac commoda admodum esse posset, bello orto, factave temporum vicissitudine. nec procul ab ea duas urbes condidit: quarum altera Betchora, altera Baleth vocabatur. Præter has insuper alias ædificavit, opportune sitas ad fruendum voluptatibus & deliciis, & bona aëris temperie & fructuum æstivorum ubertate beatas, & copiosis aquarum laticibus irriguas. Deinde ingressus in desertum quod est supra Syriam, eoque potitus, condidit illic urbem maximam, duorum quidem dierum itinere à superiore Syria distantem, unius vero ab Euphrate, atque à magna Babylone sex omnino diebus remotam. Urbem autem illam tam procul à cultis Syriæ partibus positam esse, in causa est, quod infra quidem nusquam terrarum sit aqua, fontes vero & putei in illo solo loco reperiantur. Cum hanc igitur urbem extruxisset, & firmissimis muris illam cinxisset, Thadamora appellavit, & sic vocatur etiamnum à Syris: Græci vero eam Palmiram nominant.

Solomon munit Hierosolyma & urbes exstruit.

Thadamor, Græcis Palmyra, à Solomone condita.

2. Et tum quidem Solomon rex in istis agendis erat occupatus. Ad eos autem qui quæsiverint, cur omnes Ægyptiorum reges à Minæo, qui Memphin condidit quique multis annis Abramum avum nostrum præcessit, usque ad Solomonem, per annorum plus quam trecentorum & mille intervallum

i Προβαλεῖν,] Sic in *MSS.* & *lib.* 1. *c. App.* προβάλλειν in *Editis.*

* *Solomon, Hiramo ab eo multum pecuniæ persolutum.*] Et alia ab eo proposita, quæ si Solomon non solveret, Hiramo regi pecunias multas daret, *Epiphan.*

k Πρὸς γὰρ] Πρὸς γὰρ τὰ ἀξιώματα solus *Vat.*

l Ἀσωρόν τε καὶ Μαγεδώ,] Ita *Vat.* & *Gall.* 2. Μαγεδὼν in *cæteris.* Ἀζωρὸ, Μαγδὼ, Γαζὲρ. *Chron. Pasch.* p. 91. Εζὲρ, Μαγδὴ, Γεζὲρ 1 *Regum*, c. 9. v. 15. HUDS. Εσὲρ & Μαγδὼ LXX. 1 Reg. IX. 15. 16. Μαγεδδὼ infr. lib. IX. c. 6. §. 4. SPANH.

m Γαζαρά,] Conf. sup. lib. VII. c. 12. §. 2. Γεζὲρ LXX. SPANH.

n Φαραὼν] Φαραὼ *Big. Samb.* & *Vat.* Alibi *Josepho* dicitur Φαραώθης.

o Αἱρεῖ κατὰ κράτος,] Sic *MSS.* αἱρεῖ in *Editis.*

p Βητχώρα] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* nonnihil faventibus *Epiphanii* libris, in quibus *Bitthora*, & *Bitchora*, & *Bitcora.* Βηταχώρα *Bas. G. Aliique.* Βαιθωρὰν ἡ ἀνωτάτη LXXII. Βεθωρὰν ἡ ἄνω *Chron. Pasch.* HUDS. Βαιτωρὰν LXX. 1 Reg. IX. 17. Βαλάθ ibid. 18. Hebr. בית חרן בעלת. SPANH.

q Βαλὲθ] Βελὲθ *Gall.* 2. Βαλὰθ aut Βαλαὰθ LXXII. Βαλαδὰθ *Chron. Pasch.*

r Τὴν ἐπάνω] Τῆς ἐπάνω Συρίας *Vat.* ut & *Epiphan.* qui vertit, *in desertum superioris Syriæ.*

s Βαβυλῶνος] Ita cum *MSS.* tam Gr. quam *Lat.* Βαβυλωνίας in *Editis.*

t Ἀποκεῖσθαι,] Ita cum *Gall.* 2. & *Vet. Interpr.* (ἀπῳκῆσθαι *Coccejus*) ἀπῳκεῖσθαι in *Editis.* Ἀπῳκίσθαι *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Legi etiam potest ἀποκίσθαι neglecto augmento.

v Οὐδαμοῦ] Μηδαμοῦ *Big. Samb.* & *Vat.*

x Τῷ τόπῳ] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* μόνῳ τῷ τόπῳ in *reliquis.*

y Θαδάμορα ὠνόμασε, καὶ τοῦτ' ἔτι νῦν καλεῖται παρὰ τοῖς Σύροις·] Ita cum *Samb.* & *Vat.* Θαδάμωρα *Big.* & *Gall.* 1. Θαδαμόραν *Bas. G.* & *Gall.* 2. Hebraïce *Thadmor* dicitur. Θερμὰθ ἐν τῇ ἐρήμῳ LXXII. *Alexandr.* 3 *Regum*, c. 9. Θοεδμὸρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, 2 *Paralip.* c. 8. v. 4. Θερμοὰθ *Eusebio* in locis *Hebraïcis.* HUDS. Τὴν Θερμὰθ ἐν τῇ ἐρήμῳ *LXX.* 1 *Reg.* IX. 18. תדמר *Vulg.* Palάλμυραν, amiram Παλμιράν. SPANH.

z Παλμιράν.] Rectius forsan Παλμυρὰν, à recto Παλμυρά. ac si urbs ita denominata fuerit, quasi condita ἐφ' ἁλμυρᾷ, *sc.* γῇ. Nam in medio penultimam vocalem agnoscunt cæteri Auctores, sive *Græci* sive *Latini.* Verum Παράμαλλαν pro Παλμιρὰν habent *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. an corrupte pro παρ' aliorum esto judicium.

a Ὅτι πάντες] Hic loci ὅτι pro τί ὅτι, uti apud S. *Marc.* c. 9. v. 28.

b Τῶν Αἰγυπτίων] Τῶν deest *Vat.*

c Μιναίου] Μινέου *Big.* & *Samb.* Μινναίου *Vat.* Μινεοῦ *Gall.* 1. & *Epiphan.* Μὶν dicitur *Herodoto* in *Euterpe*, Μηνᾶς *Diodoro Sic.*

d Πλειόνων ἐτῶν] Πλ. ἐτῶν ἢ τϛ. *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

Ægyptiorum reges cur Pharaones dicti.

lum, Pharaones dicti fuerint, ab eo, * qui interjectis post temporibus imperavit, Pharaonis appellatione desumpta, necessarium esse *aliquid* dicere existimavi, ut eorum ignorantia tollatur, nominisque ratio manifesta reddatur. Pharaon Ægyptiis regem sonat. Opinor autem ipsos à pueritia aliis nominibus usos, postquam vero reges facti fuerint, ab eo denominari quod patria lingua potestatem eorum indicat. Nam & Alexandriæ reges, cum antea aliis nominibus vocarentur, quamprimum regnum adepti fuerint, Ptolemæi appellati sunt à primo rege. immo & Romanorum imperatores, à nativitate aliis nominibus insigniti, Cæsares appellantur; nomine illis indito à principatu & honore, iisdem non adservatis nominibus quibus à patribus suis erant appellati. Idque in causa fuisse arbitror, quod Herodotus Halicarnasseus post Minæum, qui Memphim condidit, trecentos triginta reges in Ægypto regnasse dixerit, eorum nominibus suppressis, utpote quod Pharaones *omnes* vocati fuerint. Cæterum muliere post horum obitum imperium adepta, nomen ejus profert Nicaulem *ipsam* appellans: nimirum quod masculi quidem reges eandem appellationem habere potuerint, femina vero illam indipisci nequiverit; ac propterea nomen retulerit convenienter ipsius naturæ. Ego autem & in nostræ gentis Commentariis reperi, quod, post Pharaonem Solomonis socerum, nemo Ægyptiorum regum amplius hoc nomine appellatus fuerit; quodque postea ad Solomonem venerit mulier prædicta, tunc temporis Ægypti pariter ac Æthiopiæ imperium tenens. Et de ista quidem paulo post plura dicemus. nunc vero ideo hæc memoravi, ut ostenderem libros nostros & illos Ægyptiorum in multis consentire.

Solomon Chananæorum reliquiis tributa imperat. 3 Regum, c. 9.

3. Solomon autem rex eos ex Chananæis qui imperium ejus detrectabant (qui in monte Libano habitabant & usque ad urbem Amathen) cum subegisset, tributum eis imperavit; & ut mercenarii ejus essent, servilibusque operibus fungerentur, & ad agros colendos quotannis ex iis quosdam eligebat. Hebræorum enim nemo *tunc* serviebat, (nec æquum erat, cum tam multas gentes Deus illis subdidisset; quando ex istis oportuerit servitia potius habere, quam illos ad hanc conditionem adigere) sed omnes armati maluerunt curribus & equis militare, quam in servitute vitam agere. Chananæis autem, quos ad ministeria abduxit, præfectos constituit quingentos & quinquaginta, qui omnem illorum curam regis mandato in se susce-

[e] Φαραῶνες ἐκλήθησαν, ἀπὸ τοῦ [f] μετὰ τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ χρόνους ἄρξαντος βασιλέως Φαραῶνος τὴν προσηγορίαν λαβόντες, ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἰπεῖν, ἵνα τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν ἀφέλω καὶ ποιήσω τοῦ ὀνόματος φανερὰν τὴν αἰτίαν. ὁ Φαραὼν κατ' Αἰγυπτίους [g] βασιλέα σημαίνει. οἶμαι δ' αὐτοὺς ἐκ παίδων ἄλλοις χρωμένους ὀνόμασιν· ἐπειδὰν δὲ βασιλεῖς γένωνται, τὸ σημαῖνον [h] αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν κατὰ τὴν πάτριον γλῶτταν μετονομάζεσθαι. καὶ γὰρ οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας βασιλεῖς ἄλλοις ὀνόμασι καλούμενοι πρότερον, ὅτε τὴν βασιλείαν ἔλαβον, Πτολεμαῖοι προσηγορεύθησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως. καὶ οἱ Ῥωμαίων δὲ αὐτοκράτορες ἐκ γενετῆς ἀπ' ἄλλων χρηματίσαντες ὀνομάτων, Καίσαρες καλοῦνται· τῆς ἡγεμονίας καὶ τῆς τιμῆς τὴν προσηγορίαν αὐτοῖς θεμένης, ἀλλ' οὐχ [i] οἷς ὑπὸ τῶν πατέρων ἐκλήθησαν τούτοις ἐπιμένοντες. νομίζω δὲ καὶ Ἡρόδοτον τὸν Ἁλικαρνασσέα διὰ τοῦτο μετὰ [k] Μιναῖον τὸν οἰκοδομήσαντα [l] Μέμφιν [m] τριάκοντα καὶ τριακοσίους βασιλέας Αἰγυπτίων γενέσθαι λέγοντα, μὴ δηλῶσαι αὐτῶν τὰ ὀνόματα ὅτι [n] κοινῶς [o] Φαραῶνες ἐκαλοῦντο. καὶ γὰρ μετὰ τὴν τούτων τελευτὴν γυναικὸς βασιλευσάσης λέγει τοὔνομα [p] Νικαύλην καλῶν· [q] δηλῶν, ὡς τῶν μὲν ἀῤῥένων βασιλέων τὴν αὐτὴν προσηγορίαν ἔχειν δυναμένων, τῆς δὲ γυναικὸς οὐκ ἔτι κοινωνεῖν [r] ἐκείνης, καὶ διὰ τοῦτο [s] εἶπεν αὐτῆς τὸ φύσει δέησαν ὄνομα. ἐγὼ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιχωρίοις ἡμῶν βιβλίοις εὗρον, ὅτι μετὰ [t] Φαραῶνα τὸν Σολομῶνος πενθερὸν, οὐκ ἔτι οὐδεὶς τοῦτο [v] τὸ ὄνομα βασιλεὺς Αἰγυπτίων ἐκλήθη· καὶ ὅτι ὕστερον ἧκε πρὸς Σολομῶνα ἡ προειρημένη γυνὴ βασιλεύουσα τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Αἰθιοπίας. περὶ μὲν οὖν ταύτης μετ' οὐ πολὺ δηλώσομεν. νῦν δὲ τούτων ἐπεμνήσθην, ἵνα παραστήσω τὰ ἡμέτερα βιβλία καὶ τὰ παρ' Αἰγυπτίοις περὶ πολλῶν [x] ὁμολογοῦντα.

γ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομὼν, τοὺς ἀπὸ τῶν Χαναναίων οὐχ ὑπακούοντας, οἳ ἐν [y] τῷ Λιβάνῳ διέτριβον ὄρει καὶ μέχρι πόλεως [z] Ἀμάθης, ὑποχειρίους ποιησάμενος, φόρον αὐτοῖς [a] προσέταξε, καὶ [b] πρὸς τὸ θητεύειν αὐτῷ καὶ τὰς οἰκετικὰς χρείας ἐκτελεῖν, καὶ πρὸς γεωργίαν κατ' ἔτος [c] ἀπὸ αὐτῶν ἐξελέγετο. τῶν γὰρ Ἑβραίων οὐδεὶς ἐδούλευεν· οὐδ' ἦν εὔλογον ἔθνη πολλὰ τοῦ Θεοῦ δεδωκότος αὐτοῖς ὑποχείρια, δέον [d] ἐκ τούτων ποιεῖσθαι τὸ θητικὸν [e] ἢ ἐκείνους κατάγειν εἰς τοῦτο τὸ σχῆμα· ἀλλὰ πάντες ἐν ὅπλοις ἐφ' ἁρμάτων καὶ ἵππων [f] στρατευόμενοι, μᾶλλον ἢ δουλεύοντες διῆγον. τῶν δὲ Χαναναίων, οὓς εἰς τὴν [g] οἰκετίαν ἀπήγαγεν, ἄρχοντας ἀπέδειξε πεντακοσίους καὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν, οἳ τὴν ὅλην αὐτῶν

e Φαραῶνες] In quibusdam *MSS.* Φαραώθαι, tanquam à recto Φαραώθης, quo alibi utitur *Josephus.*

* *Qui interjectis post temporibus imperavit, Pharaonis*] A quodam rege Pharaone, qui post priores his temporibus imperavit PHARAONIS vocabulum assumentes, *Epiphan.* Unde (v. 2.) Φαραῶνος pro Φαραὼν reponendum censui.

f Μετὰ τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ χρόνους] Ita *Big.* & *Samb.* μ. τ. ἐ. τοῖς μετ. χρόνοις (*Coccejus* χρόνους) in *cæteris.*

g Βασιλέα] Βασιλέα ἐμὸν legendum censet *S. Petitus.* nam ΟΥΡΟ (inquit) apud Ægyptios *rex* est, ut nos docet *Onomasticum Copto-Arabicum Peirescianum*, additoque articulo cum pronomine affixo primæ personæ singularis fiet ΦΑΟΥΡΟ, id est, *rex meus.* Vide Cl. *Seldenum* de *Insignibus Honoris*, l. 1. c. 5. & *S. Bochartum* in *Geogr. Sacr.* l. 2. c. 26. HUDS Ita est, ΠΙΟΥΡΟ Rex Coptice est, quod Græci Φαραὼ pronunciarent. REL.

h Αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν] Αὐτῷ *Samb.*

i Οἷς ὑπὸ τῶν πατέρων] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* ὡς in *Editis.*

k Μιναῖον] Hic loci Μινέαν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Μηναίαν *Gall.* 2.

l Μέμφιν] Clar. Bochartus a Josepho Memphin & Tanin pro iisdem urbibus sumtas putat, quum tamen diversæ fuerint. Idem asserit Josephum etiam alibi in Geographicis errasse. COCC.

m Τριάκοντα] Ita *Herodotus* in *Euterpe*, p. 141. juxta *Edit. H. Steph.*

n Κοινῶς] Vocem κοινῶς adjeci ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

o Φαραῶνες] Cum supra Φαραὼν habeat, visum est non Φαραῶθες cum *Editis*, sed Φαραῶνες legere. Φαραώθαι *Big. Samb.* & *Vat.* Φαραὼθ *Gall.* 2. HUDS. Gen. Φαραώθες; vel Φαραῶνες ut paullo ante. SPANH.

p Νικαύλην καλῶν·] Νίκαυλιν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. *Marshamus Aliique* Νίτωκριν malint ex *Herodoto.*

q Δηλῶν,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* δῆλον in *Editis.*

r Ἐκείνης,] Ἐκείνη vel ἐκείνῃ in *MSS.*

s Εἶπεν αὐτῆς] Sic *MSS.* εἰπεῖν in *Editis.*

t Φαραῶνα] Hic etiam Φαραῶνα reposui pro Φαραῶθα *Editorum.* Φαραώθην *Big. Samb.* & *Vat.* Φαραὼθ *Gall.* 2.

v Τὸ ὄνομα] In *Cod. Vat.* τοὔνομα.

x Ὁμολογοῦντα.] Ὁμοφωνοῦντα *Big. Samb.* & *Vat.*

y Τῷ Λιβάνῳ] Illud τῷ ex *MSS.*

z Ἀμάθης,] Ita cum *Cod. Vat.* vide p. 19. Ἀμμάθης in *Editis.* Ἀμαθῆς *Samb.* vide p. 131. HUDS. Ἀμάθη πόλις Φοινίκης *Stephan.* Ita etiam scribitur supr. lib. I. c. 6. §. 2. & lib. III. c. 13. §. 1. confer lib. VII. supr. c. 5. §. 4. τῆς Ἀμάθης βασιλεύς. SPANH.

a Προσέταξε,] Προσεπέταξε *Samb.*

b Πρὸς τὸ θητεύειν] Πρὸς τῷ *Samb.* & *Gall.* 1.

c Ἀπὸ αὐτῶν] Ἐξ αὐτῶν ἐπελέγετο *Vat. Big.* & *Samb.*

d Ἐκ τούτων] Ἐκ τούτου solus *Vat.*

e Ἢ ἐκείνους] Sic cum *Big. Samb.* & *Gall.* 1. ita ut subintelligatur μᾶλλον. in *reliquis* ἢ deest.

f Στρατευόμενοι,] Ita *Big.* (*Coccejus*) *Samb.* & *Vat.* στρατηγούμενοι in *Editis Aliisque.* HUDS. *Gen.* στρατηγούμενοι, forte στρατευόμενοι. *In Edit. Basil.* itidem στρατηγούμενοι. SPANH.

g Οἰκετίαν ἀπήγαγεν] Sic *Big.* (*Coccejus* quoque, ut ab οἰκέτης *servus*) *Samb. Gall.* 1. 2. & *Epiphan.* qui vertit, *quos ad sua ministeria tulerat.* *Hesychio* quidem οἰκέτης, δοῦλος, ὑπουργός, ut legendum censeo. in *Editis* εἰς τὴν ἱκετίαν ἀπήγαγεν. in *Cod. Vat.* εἰς τὴν ἱκετίαν ἐπῆγεν, ἄρχοντας ἐπέδειξε &c.

h Εἰ-

τῶν ἐπιτροπὴν [h] εἰλήφεισαν [i] παρὰ βασιλέως, ὥστε διδάσκειν αὐτοὺς τὰ ἔργα καὶ τὰς πραγματείας, ἐφ' ἃς ἂν αὐτῶν ἔχρηζεν.

δ. Ἐναυπηγήσατο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ Αἰγυπτιακῷ κόλπῳ σκάφη πολλὰ, τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἔν τινι τόπῳ [k] λεγομένῳ [l] Ἀσιωνγαβάρῳ. αὕτη γὰρ [m] Βερενίκη καλεῖται, οὐ πόρρω [n] Αἰλανῆς πόλεως· ἡ χώρα τὸ πρὶν Ἰουδαίων ἦν. ἔτυχε δὲ καὶ τῆς ἁρμοζούσης εἰς τὰς ναῦς δωρεᾶς παρὰ Εἰρώμου τοῦ Τυρίων βασιλέως. ἄνδρας γὰρ αὐτῷ κυβερνήτας καὶ τῶν θαλασσίων ἐπιστήμονας ἔπεμψεν ἱκανοὺς, [o] οἷς ἐκέλευσε πλεύσαντας μετὰ καὶ τῶν ἰδίων οἰκονόμων εἰς τὴν πάλαι μὲν [p] Σωφίραν, νῦν δὲ [q] Χρυσῆν γῆν καλουμένην, τῆς Ἰνδικῆς ἐστιν αὕτη, χρυσὸν αὐτῷ κομίσαι. καὶ συναθροίσαντες ὡς τετρακόσια τάλαντα, πάλιν ἀνεχώρησαν πρὸς τὸν βασιλέα.

ε. [r] Τὴν δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας τότε βασιλεύουσαν γυναῖκα, σοφίᾳ διαπεπονημένην καὶ τἄλλα θαυμαστὴν, ἀκούσασαν τὴν Σολομῶνος ἀρετὴν καὶ φρόνησιν, ἐπιθυμία τῆς ὄψεως αὐτοῦ καὶ τῶν ὁσημέραι περὶ τῶν ἐκεῖ λεγομένων πρὸς αὐτὸν ἤγαγε. πεισθῆναι γὰρ ὑπὸ τῆς πείρας, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῆς ἀκοῆς. ἣν εἰκός ἐστι καὶ [s] ψευδεῖ δόξῃ συγκατατίθεσθαι καὶ μεταπεῖσαι πάλιν, ὅλη γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀπαγγέλλουσι κεῖται· θέλουσα, πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν διέγνω, μάλιστα [t] τῆς σοφίας αὐτοῦ βουλομένη λαβεῖν πεῖραν, [v] αὐτὴ προτείνασα καὶ λύσαι τὸ ἄπορον τῆς διανοίας δεηθεῖσα. ἧκεν [x] οὖν εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ πολλῆς δόξης καὶ πλούτου παρασκευῆς. ἐπήγετο γὰρ καμήλους χρυσίου μεστὰς, καὶ [y] ἀρωμάτων ποικίλων καὶ [z] λίθων πολυτελῶν. ὡς δ' αὐτὴν ἀφικομένην ἡδέως ὁ βασιλεὺς προσεδέξατο, τά τε ἄλλα περὶ αὐτὴν φιλότιμος ἦν, καὶ τὰ προβαλλόμενα σοφίσματα ῥᾳδίως τῇ συνέσει καταλαμβανόμενος θᾶττον ἢ προσεδόκα τις ἐπελύετο. ἡ δ' [a] ἐξεπλήσσετο μὲν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Σολομῶνος, οὕτως ὑπερβάλλουσαν αὐτὴν καὶ τῆς ἀκουομένης τῇ πείρᾳ κρείττω καταμαθοῦσα· μάλιστα δ' [b] ἐθαύμαζε τὰ βασίλεια τοῦ τε κάλλους καὶ τοῦ μεγέθους, οὐχ ἧττον δὲ [c] τῆς διατάξεως τῶν οἰκοδομημάτων. καὶ γὰρ ἐν [d] αὐτῇ πολλὴν τοῦ βασιλέως κατεώρα φρόνησιν. ὑπερεξέπληττε δ' αὐτὴν ὅ, τε οἶκος [e] Δρυμὼν ἐπικαλούμενος Λιβάνου, καὶ ἡ τῶν καθ' ἡμέραν δείπνων πολυτέλεια, καὶ τὰ τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ καὶ διακονίας, ἥ τε τῶν ὑπηρετούντων ἐσθὴς, καὶ τὸ μετ' ἐπιστήμης αὐ-

perunt, adeo ut eos docerent & ad *varia* officiorum munera instruerent, in quibus illorum opera *rex* egeret.

4. Porro rex in sinu Ægyptiaco multa ædificavit navigia, in quodam loco ad mare Rubrum, qui nominatur Asiongaber. Hæc enim *nunc* Berenice vocatur, non procul ab Ælana urbe; quæ regio tum in Judæorum potestate erat. Hirami autem Tyriorum regis munificentia, classi instruendæ accommoda, *plurimum* adjutus est. viros enim gubernatores & rerum marinarum peritos aliquammultos ei misit: quibus præcepit *Solomon*, ut cum dispensatoribus etiam suis in regionem Indiæ (olim quidem Sophiram, nunc vero Auream terram nominatam) navigarent, & aurum sibi afferrent. Et cum *illi* collegissent circiter quadringenta talenta, iterum ad regem reversi sunt.

Solomon classem ædificat. *3 Reg. c. 9. & 2 Paral. c. 8.*

5. Feminam autem Ægypto & Æthiopiæ imperitantem, sapientiæ studiis deditam, & cætera quoque egregiam, audita Solomonis virtute & sapientia, ad ipsum adduxit cupido eum videndi, & quæ de rebus illius quotidie referebantur. nam ab experientia persuaderi volens, non fama & auditione (quæ, utpote à narrantium fide pendens, falsæ nonnunquam, ut fieri solet, opinioni assentitur, iterumque in contrariam vertitur) ad illum venire decrevit, eo præcipue animo, ut sapientiæ ejus experimentum faceret; illa ei proponendo quæ intelligere nequiit, rogandoque ut eadem sibi explicata daret. Venit igitur Hierosolyma cum magna gloria & multo opum apparatu. Secum enim adducebat camelos auro & aromatibus variis atque lapillis pretiosis onustos. Cum autem rex eam venientem libenter excepisset, & in cæteris ei obnixe studebat, & argutias propositas intellectu facile comprehendens opinione celerius solvebat. Illa vero & ad Solomonis quidem sapientiam stupebat, cum excellentem adeo ejus præstantiam ea quæ fama acceperat majorem comperisset; præcipue vero Regiam admirabatur, cum ob pulchritudinem tum ob magnitudinem, & nihilominus ob ædificiorum ordinationem. nam & in ea perspectam habuit magnam regis sapientiam. At maximam illi admirationem movebat & domus Sylva Libani vocata, & quotidianæ mensæ magnificentia, & quæ ad apparatum regium famulatumque spectabant, necnon administrorum vestitus, atque decorum

Ægypti & Æthiopiæ regina Solomonem visit. *3 Regum, c. 10. & 2 Paral. c. 9. & Matt. 12. Luc. 11.*

Magnitudine eorum quæ viderat & audiverat attonita, cum munera dedisset acceptissetque, domum reversa est.

h Εἰλήφεισαν] Εἰλήφησαν *Bas.* εἰλήφεσαν *Big.* & *Samb.*

i Παρὰ βασιλέως,] Παρὰ τοῦ βασιλέως *Vat.*

k Λεγομένῳ] Καλουμένῳ *Samb.* & *Vat.*

l Ἀσιωνγαβάρῳ.] Γασιὼν Γαβὲλ [Γαβὲλ *Big.* & *Gall.* 1. Γάβελος *Gall.* 2.] ὃς οὐ πόρρω Ἰλανῆς [Ἐλάνης *Busb.* Εἰλανῆς *Vat.* Ἰλάνεως *Gall.* 2.] πόλεως, ἡ νῦν Βερενίκη καλεῖται). αὕτη γὰρ ἡ χώρα *Big. Samb. Hen. Busb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. & pro iis faciunt *Epiphanii* libri, in quibus, *loco qui Asiongaber appellatur, non procul à civitate Elana, quæ nunc Beronice vocatur. hæc enim regio fuit.* &c. Sed vulgatam lectionem firmat *Theodoretus* in 3 *Regum*, ΕΡΩΤ. λά.

m Βερενίκη καλεῖται), οὐ πόρρω Αἰλανῆς πόλεως·] Non illa quæ ad Africæ oram mari Rubro adjacet, sed altera ad fines Idumææ, ut ostendit Cl. *Huetius*, in *Comment.* de *Navigatione Salomonis*, c. 1. p. 125. HUDS. Βερενίκη prius dicta Ἀσιωγάβερος. De eadem Berenice vide Pompon Melam & ibid. Isaac. Vossium; vel Αἰλᾶς, Epiphan. Hæres. LXVI. p. 618. B. ὅρμοι γὰρ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διάφοροι, ἐπὶ τὰ στόμια τῆς Ῥωμανίας διακεκριμένοι· ὁ μὲν εἷς ἐπὶ τὴν Αἰλὰν, ἥτις ἐστὶν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ Αἰλὼν· ἔνθα πῶς ἡ ναῦς Σολομῶντος διὰ τριῶν ἐτῶν ἐρχομένη ἔφερε χρυσὸν καὶ ὀδόντας ἐλεφαντίνους &c. ἄλλος δὲ ἀνωτάτω ἐπὶ τὴν Βερενίκην καλουμένην, δι' ἧς Βερενίκης καλουμένης ἐπὶ τὴν Θηβαΐδα φέρουσι)· vid. *Petav.* Animadv. pag. 263. de hoc Josephi loco. SPANH.

n Αἰλανῆς πόλεως·] Ita rescribere visum est cum *S. Petito* pro vulgato Εἰλανῆς, quod Αἰλὰθ sit in LXXII. Αἰλὰς *Procopio*, & Αἰλὴ *Aliis.* Vide *Grotium* ad 3 *Regum*, c. 9. v. 26. *Huetium*, in libro jam citato, p. 126. & *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 14. p. 419.

o Οἷς ἐκέλευσε] Sic *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.* ὡς ἐκέλευσε πλεύσαντας in *Editis*, *Aliisque.*

p Σωφίραν,] In *MSS.* Σώφειραν & Σόφιραν & Σώπφειραν. *Eusebio* & *Hesychio* Σωφείρ. LXXII. Σωφιρὰ, & in *Cod. Alexandr.* Σωφαρὰ & Σαφηρά.

q Χρυσῆν γῆν] Contra quam sentiunt alii. Cl. *Huetius* Ophiram dictam esse vult omnem eam Africæ oram, quæ orienti soli obversa est, à promontorio Aromatum ad extremum usque Africæ limitem versus Austrum. Videsis *Commentarium* prædictum, c. 2. p. 136. *Cellarium* in *Geograph. Antiq.* l. 3. c. 23. p. 534. & *Grotium* ad 3 *Regum*, c. 9. v. 28.

r Τὴν δὲ τῆς Αἰγύπτου] Τὴν δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Αἰθιοπίας τότε βασ. *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* τὴν δὲ τῆς Αἰγύπτου τότε καὶ τῆς Αἰθιοπίας βασ. *Vat.* Forsan regiam habuerit in Meroë, (ubi multis sæculis feminæ imperarunt; assumpto *Candaces* nomine) quæ olim *Saba* appellabatur, teste *Josepho*, lib. 2. p. 79.

s Ψευδεῖ δόξῃ] Ita *Big.* (*Coll. Voss.*) & *Samb.* ψευδῆ in *reliquis.*

t Τῆς σοφίας] Καὶ auctoritate *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* ante τῆς σοφίας sustuli.

v Αὐτὴ] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* αὐτὴν in *Editis Aliisque.*

x Οὖν εἰς Ἱεροσόλυμα] Illud οὖν deest *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. agnoscitur à *Vet. Interpr.*

y Ἀρωμάτων] LXX. ἡδύσματα, ubi ineptè Interpres, *suavitates* pro *condimenta*, quo sensu sæpe ea vox apud Græcos Comicos; In Genev. *aromata*, quorum eam in rem usus. *Marc.* 1. 10. SPANH.

z Λίθων πολυτελῶν.] Ita cum *Gall.* 2. & *Epiphan.* in *reliquis* λίθου πολυτελοῦς.

a Ἐξεπλήσσετο] Ὑπερεξεπλήττετο *Gall.* 2. & forsan *Epiphan.* qui vertit, *vehementer obstupescebat.*

b Ἐθαύμαζε τὰ βασίλεια] Θαυμάζειν *Big.* & *Samb.*

c Τῆς διατάξεως] Illud καὶ ex *Vat.* & *Vet. Interpr.*

d Αὐτῇ πολλὴν] Ταύτῃ *Big. Samb.* & *Vat.*

e Δρυμὼν ἐπικαλούμενος Λιβάνου] Sic *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* in *reliquis* δρυμῶν. Hæc domus (inquit *Castalio*) Hierosolymis erat; sic dicta quod erat in nemore quod Libani nomine vocabatur. HUDS. Conf. seq. Cap. VII. §. 2. 1 Reg. VII. 2. SPANH.

corum quod in ministrando scite observabant. non minori autem ei admirationi erant sacrificia quæ Deo singulis diebus faciebant, & sacerdotum & Levitarum circa ea cura & diligentia. Hisce quotidie visis, vehementer attonita hærebat: cumque adeo ad eorum aspectum perculsa esset & commota ut se continere *amplius* non potuerit, palam fecit se mirum in modum *animo* affectam esse. eo enim processit, ut cum rege sermones sereret, quibus mentem suam *spectaculis* prædictis plane victam esse monstravit. "Equidem omnia, ô Rex, dicebat, quæ ex rumore disseminato ad nos perveniunt, dubitationem secum afferunt. De tuis vero bonis, quæ aut in te sita sunt, sapientia *scilicet* ac prudentia, aut quæ regnum *tuum* tibi suppeditat, non vana utique ad nos perlata est fama: sed, vera licet, tuam tamen felicitatem ea quam nunc coram intueor multo minorem ad nos detulit. nam *ea* quidem hoc solum agebat ut auribus daret, res vero *ipsas* non ita pro dignitate repræsentavit, ac eas ex visu ac præsentia notas exploratasque habui. Quo factum est ut ego, iis quæ nunciabantur, quod multa adeo & magna fuerint quæ audiveram, nequaquam credens, hisce multo majora conspexerim. Porro & Hebræorum populum felicem esse arbitror, & servos tuos & amicos, quibus datum est quotidie vultum tuum aspicere, tuamque perpetuo audire sapientiam. Laudandus itaque est Deus, qui regionem hanc ejusque incolas adeo dilexit, ut te regem constitueret.

6. Cum autem etiam verbis *quam amplissimis* ostendisset quo modo eam *animo* affecerat rex, insuper & muneribus mentem suam quàm testatissimam fecit. nam ipsi donavit viginti auri talenta, & immensam aromatum vim, magnique pretii lapillos. Ajunt etiam quod opobalsami radicem, quam nostra etiamnum terra edit, huic mulieri acceptam ferimus. Illi autem Solomon bona vicissim multa dedit, maximeque ea quorum desiderio teneri visa est. nihil enim, quod ipsum poposcerat, ei negavit: sed, cum *ad dandum* esset promptior, sponte sua *plurima* in eam conferebat, ac *præterea* largiendo quæcunque illa accipere cuperet, animi magnitudinem ostendebat. Atque ita Ægyptiorum & Æthiopiæ regina, ea quæ diximus assequuta, & regi de suis etiam elargita, in patriam se recepit.

τῶν περὶ τὴν διακονίαν εὐπρεπές. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ [f] αἱ καθ' ἡμέραν ἐπιτελούμεναι τῷ Θεῷ θυσίαι, καὶ τὸ τῶν ἱερέων καὶ Λευϊτῶν περὶ αὐτὰς ἐπιμελές. ταῦθ' ὁρῶσα καθ' ἡμέραν ὑπερεθαύμαζε· καὶ κατασχεῖν οὐ δυνηθεῖσα τὴν ἔκπληξιν τῶν βλεπομένων, φανερὰν ἐποίησεν αὑτὴν θαυμαστικῶς διακειμένην. πρὸς γὰρ τὸν βασιλέα προήχθη λόγους εἰπεῖν, ὑφ' ὧν ἠλέγχθη σφόδρα τὴν διάνοιαν ἐπὶ τοῖς προειρημένοις ἡττημένη. "πάντα μὲν γὰρ, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, τὰ δι' ἀκοῆς εἰς γνῶσιν ἐρχόμενα μετ' ἀπιστίας παραγίνεται. τῶν δὲ σῶν ἀγαθῶν, ὧν αὐτός τε ἔχεις ἐν σαυτῷ, λέγω δὲ τὴν σοφίαν καὶ τὴν φρόνησιν, καὶ ὧν ἡ βασιλεία σοι δίδωσιν, οὐ ψευδὴς ἄρα ἡ φήμη πρὸς ἡμᾶς διῆλθεν· ἀλλ' οὖσα ἀληθὴς, πολὺ καταδεεστέραν τὴν εὐδαιμονίαν ἀπέφηνεν [g] ἧς ὁρῶ νῦν παροῦσα. τὰς μὲν γὰρ ἀκοὰς πείθειν ἐπεχείρει μόνον· τὸ δὲ ἀξίωμα τῶν πραγμάτων οὐχ οὕτως ἐποίει γνώριμον, ὡς ἡ ὄψις αὐτὸ καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς εἶναι συνίστησιν. ἔγωγ' οὖν, οὐδὲ τοῖς [h] ἐπαγγελλομένοις [i] διὰ πλῆθος καὶ μέγεθος ὧν ἐπυνθανόμην πιστεύουσα, πολλῷ πλείω τούτων ἱστόρησα. καὶ μακάριόν τε [k] τῶν Ἑβραίων λαὸν εἶναι κρίνω, δούλους τε τοὺς σοὺς καὶ φίλους, οἳ [l] καθ' ἡμέραν [m] τῆς σῆς ἀπολαύουσιν ὄψεως καὶ τῆς σοφίας ἀκροώμενοι διατελοῦσιν. εὐλογήσειεν ἄν τις [n] γοῦν τὸν Θεὸν, ἀγαπήσαντα τήνδε τὴν χώραν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας οὕτως, ὥστε σε ποιῆσαι βασιλέα.

ϛ'. [o] Παραστήσασα δὲ καὶ διὰ τῶν λόγων, πῶς αὐτὴν διέθηκεν ὁ βασιλεὺς, [p] ἔτι καί τισι δωρεαῖς τὴν διάνοιαν αὐτῆς ἐποίησε φανεράν. [q] εἴκοσι μὲν γὰρ αὐτῷ τάλαντα ἔδωκε χρυσίου, ἀρωμάτων τε πλῆθος ἀσυλλόγιστον, καὶ [r] λίθους πολυτελεῖς. λέγουσι δ' ὅτι καὶ [s] τὴν τοῦ ὀποβαλσάμου ῥίζαν, ἣν [ss] ἔτι νῦν ἡμῶν ἡ χώρα φέρει, δούσης ταύτης τῆς γυναικὸς [t] ἔχομεν. ἀντεδωρήσατο δ' αὐτὴν καὶ Σολομὼν πολλοῖς ἀγαθοῖς, καὶ μάλιστα ὧν κατ' ἐπιθυμίαν [v] ἐξελέξατο. οὐδὲν γὰρ ἦν ὅ, τι δεηθείσῃ λαβεῖν οὐ παρέσχεν· ἀλλ' [x] ἑτοιμότερος ἂν αὐτὸς κατὰ τὴν οἰκείαν ἐχαρίζετο προαίρεσιν, [y] καὶ ἅπερ ἐκείνη τυχεῖν ἠξίου [z] προϊέμενος, τὴν μεγαλοφροσύνην ἐπεδείκνυτο. καὶ ἡ μὲν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῆς Αἰθιοπίας βασίλισσα, ὧν προειρήκαμεν τυχοῦσα, καὶ μεταδοῦσα πάλιν τῷ βασιλεῖ τῶν παρ' αὐτῆς, εἰς τὴν [a] οἰκείαν ὑπέστρεψεν.

CAP. VII.

Quomodo Solomon ditescebat, & mulieres perdite deperibat: utque Deus ira incensus contra eum excitavit Aderum & Hieroboamum. De obitu Solomonis.

Lapides & ligna pretiosa Solomoni allata.

EOdem autem tempore allatis, ex Aurea quæ dicitur terra, pretiosis lapillis regi & piceis li-

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς ὁ Σολομὼν ἐπλουτίζετο, καὶ σφόδρα φιλογύναιος ἦν· καὶ ὡς ὁ Θεὸς ἐρεθιζόμενος κατ' αὐτὸν ἤγειρεν Ἄδερον καὶ Ἱεροβόαμον. περὶ τῆς Σολομῶνος τελευτῆς.

ΚΑτὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν κομισθέντων ἀπὸ τῆς Χρυσῆς καλουμένης γῆς [b] λίθων πολυτελῶν τῷ βασιλεῖ,

f Αἱ καθ' ἡμέραν] Illud αἱ insertum dedi ex MSS.
g Ἧς ὁρῶ νῦν] Ἣν solus *Vat.*
h Ἐπαγγελλομένοις] Ἀπαγγελλομένοις (*Cocc.*) *Samb.*
i Διὰ πλῆθος] Διὰ τὸ πλ. *Vat.*
k Τῶν Ἑβραίων] Τὸν Ἑβρ. *Samb.*
l Καθ' ἡμέραν] Καθ' ἡμέραν diximus superius esse, singulis diebus. REL.
m Τῆς σῆς ἀπολαύουσιν] Ita in *MSS.* & *Vet. Interpr.* & omnibus *MSS.* excepto *Gall.* 2. qui insuper habet τῆς σῆς σοφίας. Verum illa ἀπολαύουσιν τῆς ὄψεως καὶ τῆς deerant in *Editis.*
n Γοῦν τὸν Θεὸν,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *reliquis* deest.
o Παραστήσασα δὲ] Ita lego, favente nonnihil *Epiphanio*, qui vertit *ostendens autem post hæc verba quemadmodum ejus regis habuisset affectum.* (ita quoque correxit in exemplari suo *Coccejus*) si quis malit παραστήσω, quod nobis *libri omnes* exhibent, interrogationis sane nota post vocem βασιλεὺς ponenda est, vertendumque, *Sed quid vobis ostendam* &c.
p Ἔτι καί τισι δωρεαῖς] Ἔτι γὰρ καὶ *Big.* & *Samb.*
q Εἴκοσι μὲν] Numerum istum justo minorem esse suspicatur *Villalpandus*: ideo ρκ'. legendum censet, quo modo & in *S. Literis*, 3 *Regum*, c. 10. & 2 *Paralip.* c. 9.

r Λίθους πολυτελεῖς.] Cum in plurali numero λίθων πολυτελῶν habeamus è *Codicibus Big.* & *Samb.* tam p. 437. §. 5. quam p. 438. §. 1. placuit & hic loci pro λίθον πολυτελῆ rescribere λίθους πολυτελεῖς.
s Τὴν τοῦ ὀποβαλσάμου] Τὴν ὀποβαλσάμου *Vat.* τὴν ἀπὸ βαλσάμου *Hen.* & *Busb.*
ss Ἔτι νῦν ἡμῶν] Ἔτι καὶ νῦν *Big.* & *Samb.*
t Ἔχομεν.] Nonnulli hoc *Josepho* vitio vertunt, ex *Plinio*, qui (in *Nat. Hist.* l. 12. c. 35.) dicit, *uni terrarum Judææ concessum esse balsamum.* Verum *Dioscorides* (l. 1. c. 18.) ait, quod non solum in Judæa nascitur, κατά τινα αὐλῶνα, ἀλλ' ἐν Αἰγύπτῳ.
v Ἐξελέξατο.] Ἐξελέγετο *Busb. Hen.* & *Vat.*
x Ἑτοιμότερος] Ἑτοιμοτέρως ἂν α. κ. τ. οἰ. ἐ. πρ. ἤπερ ἐκείνη legisse videtur *Gelenius*, qui vertit, *libentius quam illa peteret largiens.*
y Καὶ ἅπερ ἐκείνη] Voculam καὶ, sensu eam postulante, inserui.
z Προϊέμενος,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis Aliisque* προϊέμενος, dein ἐπιδείκνυτο.
a Οἰκείαν ὑπέστρεψεν.] Οἰκίαν *Gall.* 2.
b Λίθων πολυτελῶν] Ita *Big.* & *Samb.* λίθου πολυτελοῦς in *reliquis.*

c Πω-

λεῖ, καὶ ξύλων [c] πευκίνων, τοῖς ξύλοις εἰς ὑποστηρίγματα [d] τοῦ τε ναοῦ καὶ τῶν βασιλείων κατεχρήσατο, καὶ πρὸς τὴν τῶν μουσικῶν ὀργάνων κατασκευὴν, κινύρας τε καὶ νάβλας, ὅπως ὑμνῶσιν οἱ Λευῖται τὸν Θεόν. πάντων δὲ τῶν πώποτε κομισθέντων αὐτῷ [e] τὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐνεχθέντα καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διέφερεν. ὑπολάβῃ δὲ μηδεὶς ὅτι τὰ τῆς πεύκης ξύλα τοῖς νῦν εἶναι λεγομένοις, καὶ ταύτην ὑπὸ τῶν πιπρασκόντων τὴν προσηγορίαν ἐπὶ καταπλήξει τῶν ὠνουμένων λαμβάνουσιν, ἔστι παραπλήσια. ἐκεῖνα γὰρ τὴν μὲν [f] ἰδέαν ἐμφερῆ τοῖς συκίνοις γίνεται, λευκότερα δέ ἐστι καὶ [g] στίλβει πλέον. τοῦτο μὲν [h] οὖν πρὸς τὸ μηδένα τὴν διαφορὰν ἀγνοῆσαι μηδὲ τὴν φύσιν τῆς ἀληθοῦς πεύκης, ἐπεὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως χρείαν ἐμνήσθημεν αὐτῆς, εὔκαιρον εἶναι καὶ φιλάνθρωπον δηλῶσαι νομίσαντες, εἰρήκαμεν.

β'. Ὁ δὲ τοῦ χρυσοῦ σταθμὸς τοῦ κομισθέντος αὐτῷ, τάλαντα ἑξακόσια καὶ ἑξήκοντα [i] ἕξ· μὴ συγκαταριθμουμένου καὶ τοῦ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων ὠνηθέντος, μηδ' ὧν οἱ τῆς Ἀραβίας τοπάρχαι καὶ βασιλεῖς ἔπεμπον αὐτῷ δωρεῶν. ἐχώνευσε δὲ τὸν χρυσὸν εἰς διακοσίων κατασκευὴν θυρεῶν, ἀνὰ σίκλους ἀγόντων ἑξακοσίους. ἐποίησε δὲ καὶ [k] ἀσπίδας τριακοσίας, ἀγούσης [l] ἑκάστης μνᾶς χρυσίου τρεῖς. ἀνέθηκε δὲ [m] ταῦτα [n] φέρων εἰς τὸν οἶκον [o] τὸν Δρυμῶνα Λιβάνου καλούμενον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκπώματα διὰ χρυσοῦ καὶ λίθου τὰ πρὸς τὴν ἑστίασιν ὡς ἔνι μάλιστα φιλοτέχνως κατεσκεύασε, καὶ τὴν ἄλλην τῶν σκευῶν δαψίλειαν χρυσέαν ἅπασαν ἐμηχανήσατο. οὐδὲν γὰρ ἦν [p] ὅ τις ἀργύρῳ ἐπίπρασκεν ἢ πάλιν [q] ἐωνεῖτο. πολλαὶ γὰρ ἦσαν νᾶυς, ἃς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ [r] Ταρσικῇ λεγομένῃ θαλάττῃ καταστήσας, ἀπάγειν εἰς τὰ [s] ἐνδοτέρω τῶν ἐθνῶν παντοίαν ἐμπορίαν προσέταξεν. ὧν ἐξεμπολουμένων, ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἐκομίζετο τῷ βασιλεῖ, καὶ πολὺς ἐλέφας, Αἰθίοπές τε καὶ πίθηκοι. τὸν δὲ πλοῦν ἀπιοῦσαί τε καὶ ἐπανερχόμεναι [t] τρισὶν ἔτεσιν ἤνυον.

γ'. Φήμη δὲ λαμπρὰ πᾶσαν ἐν κύκλῳ τὴν χώραν περιήρχετο, διαβοῶσα τὴν Σολομῶνος ἀρετὴν καὶ σοφίαν· ὡς τούς τε [v] πανταχῇ βασιλέας ἐπιθυμεῖν εἰς ὄψιν αὐτῷ παραγενέσθαι, τοῖς λεγομένοις δι' ὑπερβολὴν ἀπιστοῦντας, καὶ δωρεαῖς μεγάλαις [x] προσεμφανίζειν τὴν περὶ αὐτὸν σπουδήν. ἔπεμπον [y] γὰρ αὐτῷ σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ ἁλουργεῖς ἐσθῆτας, καὶ ἀρωμάτων γένη πολλὰ, καὶ ἵππους καὶ ἅρματα, καὶ τῶν ἀχθοφόρων ἡμιόνων ὅσους καὶ ῥώμῃ καὶ κάλλει τὴν τοῦ βασιλέως ὄψιν εὖ διαθήσειν [z] ἐπελέγετο· ὥστε τοῖς οὖσιν αὐτῷ πρότερον ἅρμασι καὶ ἵπποις ἐκ τῶν πεμπομένων προσθέντα ποιῆσαι [a] τὸν μὲν τῶν ἁρμάτων ἀριθμὸν τετρακοσίοις πλειοσότερον; ἦν γὰρ αὐτῷ πρότερον χίλια, [b] τὸν δὲ τῶν ἵππων δισχιλίοις, ὑπῆρχον γὰρ αὐτῷ [c] δισμύ-

gnis, lignis usus est ad facienda cum Templi tum Regiæ fulcra, & ad instrumenta musica fabricanda, & citharas & nabla, quibus Levitæ hymnos Deo canerent. Omnibus vero unquam antea ad eum advectis præstabant ea quæ tunc temporis erant apportata, tam pulcritudine quam magnitudine. Nemo autem existimet, quod illa piceæ ligna iis fuerint similia quæ nunc *ejusmodi* esse dicuntur, & hanc à vendentibus appellationem accipiunt, ut ementibus incutiant admirationem. Illa enim non similitudine ficulnea referunt, sed candidiora sunt & splendidiora. Et hoc quidem, ne quis discrimen veræque piceæ naturam ignoret, dicere visum est; id quod manifestum facere & tempestivum & humani ingenii officium esse duximus, cum ejus, utpote quod regi usui fuerit, meminerimus.

2. Erat autem auri pondus quod illi *quotannis* proveniebat, sexcenta & sexaginta talenta; illo quidem non annumerato quod emptum erat à mercatoribus, neque eo quod Arabiæ toparchæ regesque dono illi miserant. Aurum vero conflavit, ut ex eo faceret * scuta ducenta, siclos sexcentos *singula* pendentia. trecentosque clypeos etiam fecit, quorum *singuli* tres auri minas penderent. Atque hæc in domo, quæ Sylva Libani vocatur, reposuit. Quinimo & pocula, quibus convivas exciperet, ex auro & lapide *pretioso* summo artificio elaborata paravit; cæteraque vasa, quorum vis ingens erat, ex auro omnia fabrefecit. nihil enim erat quod quis argento venderet aut contra emeret. nam magna erat classis, quam rex, in mari quod vocatur Tarsicum constitutam, ad interiores gentes omne genus merces asportare jussit. quibus commutatis aurum & argentum regi afferebatur, multumque eboris, & Æthiopes *in mancipia*, & simiæ. atque navigatione, dum iret rediretque *classis*, triennium absumptum erat.

Solomonis divitiæ. 3 Reg. c. 10. & 2 Paralip. c. 9.

3. Famæ autem celebritas, quæ de Solomonis virtute & sapientia increbuit, omnes circumquaque regiones peragrabat; adeo ut qui ubique essent reges, sermonibus utpote fidem superantibus haud credentes, ejus in conspectum prodeundi desiderio flagrarint, magnisque muneribus sui in ipsum studii testimonium dederint. ipsi enim mittebant vasa aurea & argentea, & vestes purpureas, & varia aromatum genera, & equos currusque; & mulos ad sarcinas vehendas, quos robore & pulchritudine excellentes regem voluptate affecturos esse ferebatur: adeo ut, si curribus & equis, quos ante habuerat, accenserentur qui missi erant, curruum quidem numerum quadringentis & amplius auctiorem effecerint, prius enim ipsi mille erant, equorum vero numerum duobus millibus, nam ante

Munera exquisita ei mittuntur à regibus quampluribus. 3 Regum, c. 10. & 2 Paralip. c. 9.

c Πευκίνων] Videsis *Schotanum* in *Bibl. Hist. S.* tom. 2. p. 790. HUDS. Pro lignis πευκίνοις in Hebr. 1 *Reg.* x. 11. עֲצֵי אַלְמֻגִּים *Vulg.* ligna thyina picea. SPANH.

d Τοῦ τε ναοῦ] Ita *MSS.* τοῦ ναοῦ in *Editis.*

e Τὰ κατ' ἐκείνην] Illud τὰ ex *MSS.*

f Ἰδέαν ἐμφερῆ] Sic *MSS.* (& *Coccejus*) εἰδέαν in *Editis.*

g Στίλβει πλέον.] Eo modo *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2. στίλβοντα in *Editis* & *Gall.* 1. στίλβοντα πλέον καὶ στρυφνότερα legi vult *S. Petitus*, propter ista *Theodoreti* in 3 *Regum*, *Quæst.* 35. ὁ δὲ Ἰώσηπος πεύκινα αὐτὰ εἴρηκεν, ἥκιστα τοῖς παρ' ἡμῖν ἐοικότα πευκίνοις. τῶν συκίνου γὰρ ξύλου καὶ λευκότερα εἶναι καὶ λειότερα καὶ στρυφνότερα εἴρηκεν.

h Οὖν πρὸς] Ita *Samb.* & *Vat.* in *cæteris* deest οὖν.

i Ἕξ·] Καὶ ante ἕξ delevimus auctoritate *MSS.* & *Vet. Interpr.* HUDS. *Tres minas.* Hebr. שְׁלֹשׁ מָאוֹת זָהָב. COCC.

* *Scuta ducenta,*] *Lanceas* reddit *Epiphan.* δοράτια habent LXXII.

k Ἀσπίδας τριακοσίας,] Ἀσπίδας χρυσᾶς χιλίας juxta *Eupolemum* in *Euseb.* de *Præp. Evangel.* l. 9. c. 34. p. 452.

l Ἑκάστης μνᾶς] Ων ἑκάστη πεντακοσίων ἦν χρυσῶν *Eupol.* Vide *Budæum* de *Asse*, lib. IV.

m Ταῦτα] Ταύτας solus *Samb.*

n Φέρων] Φέρων hîc loci, ut alibi sæpe, redundat.

o Τὸν Δρυμῶνα Λιβάνου] Conf. sup. Cap. VI. §. 5. SPANH.

p Ὅ τις ἀργύρῳ] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. ὅτι τις in *Editis Aliisque.*

q Ἐωνεῖτο.] *Al.* ὠνεῖτο.

r Ταρσικῇ λεγομένῃ] Vide cl. *Huetium* in *Commentario de Navigatione Solomonis*, c. 3. *Bochartum* in *Phaleg.* l. 3. c. 7. & *J. Clerici* Comment. ad 3 *Regum*, c. 10. p. 399.

s Ἐνδοτέρω τῶν ἐθνῶν] Ἐνδότερα *Gall.* 2.

t Τρισὶν ἔτεσιν] Hac de re videsis cl. *Huetium* in *Commentario* jam laudato; cap. 8. *C. Varrerii* Dissert. *de Ophyra regione*; *Schotanum* in *Bibl. Hist. S.* tom. 2. p. 799. &c. & *J. Clericum* loco jam citato.

v Πανταχῇ] Πανταχοῦ *Vat.*

x Προσεμφανίζειν] Προεμφανίζειν *Vat.*

y Γὰρ αὐτῷ σκεύη] Γὰρ pro δὲ substitui ex *Big. Samb.* & *Vat.* δὴ legisse visus est *Epiphan.*

z Ἐπελέγετο·] Sic *Bas.* & *G.* in *MSS.* ἐπελέγοντο.

a Τὸν μὲν τῶν ἁρμάτων] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. in *Editis* τὸν μὲν deerant.

b Τὸν δὲ τῶν ἵππων] Illa τὸν δὲ τῶν ἵππων δισχιλίοις ex *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* restituimus.

c Δισμύριοι ἵπποι.] Hoc de loco videsis *Bochartum* in *Hieroz.* part. 1. l. 2. c. 9. p. 154.

d Σιμ-

te habebat equorum viginti millia. Isti autem ut & forma & celeritate præstarent exercitati erant, adeo ut nec alii formosiores darentur aut velociores qui cum iis conferri possent, sed & pulcherrimi omnium conspicerentur, cæterosque pernicitate superarent. His autem decus *non mediocre* adjiciebant etiam ii qui eos conscenderunt, primum quidem juventute florentes oculis gratissima, deinde statura conspicui & supra reliquos multum eminentes, promissa cæsarie compti, Tyriæque purpuræ tunicis induti. ad hæc scobem auream capillis quotidie inspergebant, ita ut capita ipsis radiarent, fulgore auri ad solem repercusso. His stipatus rex armatis & arcubus instructis, ipse curru gestatus & veste candenti amictus prima luce solebat urbem egredi. erat utique locus quidam duobus schœnis ab Hierosolymis dissitus, qui Ethan vocabatur, hortis & aquarum laticibus amœnus simul & copiosus. in hunc sublime vectus subinde proficiscebatur.

Viæ circa Hierosolyma nigro lapide stratæ.

4. Cum autem summa solertia & diligentia in omnibus uteretur & elegantiarum valde studiosus esset, ne viarum quidem curam insuper habuit, sed & harum quotquot Hierosolyma regiæ sedem ducebant nigro lapide constravit, tum ut *ultro citroque* commeantibus itu facilis esset *via*, tum ut divitiarum & imperii magnificentiam ostenderet. Curribus vero distributis dispositisque, ut singulis civitatibus certus eorum numerus esset, ipse quidem paucos apud se habuit: istas autem urbes curruum *civitates* appellavit. Fecit etiam rex ut argenti Hierosolymis non minor foret copia quam & lapidum; cedrisque Judææ campos, ubi antea non visebantur, haud secus ac sycamoris complevit. Quin & mercatoribus Ægypti *res inde* deferentibus præcepit, ut ipsi currus cum duobus equis adduceretur sexcentis drachmis argenteis; & ipse eos Syriæ regibus & Transeuphratensibus mittebat.

Argenti, Solomonis tempore, copia. 3 *Regum*, c. 10.

Solomonis circa feminas insania. 3 *Regum*, c. 11.

5. Cum autem exstitisset omnium regum gloriosissimus Deoque charissimus, & prudentia & divitiis omnes superasset, qui ante illum Hebræorum imperium tenuerant, in iisdem ad extremum non permansit: sed, à patriis moribus & institutis desciscendo, haud convenienter iis, quæ jam memoravimus, vitam finivit. nam insano feminarum amore exardescens, rebusque venereis intemperanter usus, indigenarum consuetudine non acquiescebat, sed & multas ex gentibus extraneis ducendo, Sidonias & Tyrias & Ammanitidas & Idumæas, leges Moysis violavit, qui cavebat ne quis cum muliere alienigena matrimonio jungeretur, cœpitque illorum deorum cultui addici, uxoribus suoque in illos amori *plus justo* obsequens. id quod ipse legislator suspectum habuerat, adeoque præmonuerat uxores ab alienis regionibus non esse accipiendas, ne externis ritibus impliciti à patriis deficerent, & ad illarum deos colendos pellicerentur, sui *Dei* honore spreto jacente & neglecto. sed istis quidem animum non advertit Solomon, insanæ voluptatis illecebris captus. Cum vero, præter

ῥοι ἵπποι. ἤσκηντο δ᾽ οὗτοι πρὸς εὐμορφίαν καὶ τάχος, ὡς μήτ᾽ ἐκπρεπεστέρους ἄλλους εἶναι [d] συμβαλεῖν αὐτοῖς, μήτε ὠκυτέρους, [e] ἀλλὰ καλλίστους τε πάντων ὁρᾶσθαι, καὶ ἀπαραμίλλητον αὐτῶν εἶναι τὴν ὀξύτητα. ἐπεκόσμουν δ᾽ αὐτοὺς καὶ οἱ ἀναβαίνοντες, νεότητι μὲν πρῶτον ἀνθοῦντες ἐπιτερπεστάτῃ, τὸ δ᾽ ὕψος ὄντες περιόπτοι, καὶ πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερέχοντες, μηκίστας μὲν [f] καθειμένοι χαίτας, ἐνδεδυμένοι δὲ χιτῶνας τῆς Τυρίας πορφύρας. [g] ψῆγμα δὲ χρυσίου καθ᾽ ἡμέραν αὐτῶν ἐπέσηθον τῆς κόμαις, ὡς στίλβειν αὐτῶν τὰς κεφαλὰς τῆς αἴγλης τοῦ χρυσίου πρὸς τὸν ἥλιον ἀντανακλωμένης. τούτων περὶ αὐτὸν ὄντων ὁ βασιλεὺς καθωπλισμένων καὶ τόξα ἐξηρτημένων, ἐφ᾽ ἅρματος αὐτὸς ὀχούμενος, καὶ λευκὴν ἠμφιεσμένος ἐσθῆτα, [h] πρὸς ἕω ἔθος εἶχεν ἐξορμᾶν. ἦν δὲ χωρίον τι ἀπὸ δύο σχοίνων Ἱεροσολύμων, ὃ καλεῖται μὲν [i] Ηθαμ, παραδείσοις δὲ καὶ ναμάτων ἐπιρροίαις ἐπιτερπὲς ὁμοῦ καὶ πλούσιον. εἰς τοῦτο τὰς ἐξόδους [k] αἰωρούμενος ἐποιεῖτο.

δ΄. Θείᾳ δὲ περὶ πάντα χρώμενος ἐπινοίᾳ τε καὶ σπουδῇ, καὶ λίαν ὢν φιλόκαλος, οὐδὲ τῶν ὁδῶν ἠμέλησεν· ἀλλὰ καὶ τούτων τὰς ἀγούσας εἰς Ἱεροσόλυμα [l] βασίλειον οὖσαν λίθῳ κατέστρωσε μέλανι, πρός τε τὸ [m] ῥᾴστην εἶναι τοῖς βαδίζουσιν, καὶ πρὸς τὸ δηλοῦν τὸ ἀξίωμα τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἡγεμονίας. διαμερίσας δὲ τὰ ἅρματα καὶ διατάξας, ὥστε ἐν ἑκάστῃ πόλει τούτων ἀριθμὸν ὡρισμένον ὑπάρχειν, αὐτὸς μὲν περὶ αὐτὸν ἐτήρησεν ὀλίγα· τὰς δὲ πόλεις ταύτας ἁρμάτων προσηγόρευσε. τοῦ δ᾽ ἀργυρίου τοσοῦτον ἐποίησε πλῆθος ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ βασιλεύς, ὅσον ἦν καὶ τῶν λίθων· καὶ τῶν κεδρίνων ξύλων, οὐ πρότερον ὄντων, ὥσπερ καὶ τῶν δένδρων τῶν συκαμίνων [n] πληθύει τὰ τῆς Ἰουδαίας πεδία. προσέταξε δὲ καὶ τοῖς ἐμπόροις Αἰγύπτου κομίζουσιν αὐτῷ πιπράσκειν τὸ μὲν ἅρμα σὺν ἵπποις δυσὶν ἑξακοσίων δραχμῶν ἀργυρίου· [o] αὐτός τε τοῖς τῆς Συρίας βασιλεῦσιν καὶ τοῖς πέραν Εὐφράτου διέπεμπεν αὐτούς.

ε΄. Γενόμενος δὲ πάντων βασιλέων ἐνδοξότατος καὶ θεοφιλέστατος, καὶ φρονήσει καὶ πλούτῳ διενεγκὼν τῶν πρὸ αὐτοῦ τὴν Ἑβραίων ἀρχὴν ἐσχηκότων, οὐκ ἐπέμεινε τούτοις ἄχρι τελευτῆς· ἀλλά, καταλιπὼν τὴν τῶν πατρίων ἐθισμῶν φυλακήν, οὐκ εἰς ὅμοιον οἷς προειρήκαμεν αὐτοῦ τέλος κατέστρεψεν. εἰς δὲ γυναῖκας [p] ἐκμανὴς καὶ τὴν τῶν ἀφροδισίων ἀκρασίαν, οὐ ταῖς ἐπιχωρίοις [q] μόναις ἠρέσκετο, πολλὰς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἐθνῶν γήμας, Σιδωνίας καὶ Τυρίας καὶ Ἀμμανίτιδας καὶ Ἰδουμαίας, παρέβη μὲν τοὺς Μωϋσέως νόμους, ὃς ἀπηγόρευσε συνοικεῖν ταῖς οὐχ ὁμοφύλοις, τοὺς δ᾽ ἐκείνων ἤρξατο θρησκεύειν θεούς, ταῖς γυναιξὶ καὶ τῷ πρὸς αὐτὰς ἔρωτι χαριζόμενος. τοῦτ᾽ αὐτὸ ὑπειδομένου τοῦ νομοθέτου καὶ [r] προειπόντος μὴ γαμεῖν τὰς ἀλλοτριοχώρους, ἵνα μὴ τοῖς ξένοις ἐπιπλακέντες ἔθεσι τῶν πατρίων ἀποστῶσι, μηδὲ τοὺς ἐκείνων [s] σέβωνται θεούς, παρέντες τιμᾶν τὸν ἴδιον. ἀλλὰ τούτων μὲν κατημέλησεν, ὑπενεχθεὶς εἰς ἡδονὴν ἀλόγιστον ὁ Σολομών. ἀγαγόμενος δὲ γυναῖκας ἀρχόντων καὶ διασήμων θυγατέρας ἑπτακοσίας τὸν ἀριθμόν, καὶ παλλακὰς τριακο-

d Συμβαλεῖν αὐτοῖς;] Συμβάλλειν Big. Samb. & Gall. 1.
e Ἀλλὰ καλλίστους] Ἀλλὰ καὶ καλλ. Big. & Samb.
f Καθειμένοι χαίτας.] Καθιέμενοι Big.
g Ψῆγμα δὲ χρυσίου] Ψήγματα δὲ χρυσοῦ Vat. moxque iterum χρυσοῦ. Sui temporis morem ad Solomonis ætatem videtur transtulisse, inquit *Bochartus* in *Hieroz.* part. 1. l. 2. c. 9. Videsis *Salmasii* Epist. ad *Colvium*, p. 324. & 588.
h Πρὸς ἕω ἔθος] Πρὸς αἰώραν Big. & Gall. 1. 2. πρὸς ἑώραν Vat.
i Ηθαμ,] Ita ex *Literis S.* & *Isidoro Pelusiota*, qui verba hæc profert in lib. 2. *Epist.* 66. Ητλαν habet *Bas.* Ηταν & Νηταν & Ιηταν in *MSS.* HUDS. *Gen.* Ητλαν· Ηθαμ Psalm. LXXIII. 16. dictum Josephi locum ad ea Psalm. verba adducit Isidor. Pel. lib. 11. Epist. LXVI. p. 151. C. ἦν δέ τι χωρίον Isid. Ηθαμ Isid. ἐπιτερπέστατον καὶ πλουτ. Idem. pro εἰς τοῦτ. τ. ἐξ. ἐρχόμενος ἐπ. Isidor. ἐν ᾧ ὁ Σολομῶν συνεχῶς ἐξῄει γυμναζόμενος καὶ θηρεύσων· SPANH.

k Αἰωρούμενος ἐποιεῖτο.] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. ἑωρούμενος *Vat.* ἐρχόμενος *Bas.* & *Gen.* HUDS. Vetus, *causa delectationis.* an ἐρώμενος? COCC.
l Βασίλειον] Βασιλέως οὔσας *Vat.* & *Epiphanius*, qui vertit, *regias quæ Hierosolymam ducerent.*
m Ῥᾴστην εἶναι] Aut ad πόλιν Ἱεροσόλυμα referendum, aut ὁδὸν subintelligendum, aut demum ῥᾴστας scribendum.
n Πληθύει τὰ] Ita *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.* πληθύει in *Editis Aliisque* πληθύι *Gall.* 2.
o Αὐτός τε τοῖς] Mallem αὐτὸς δὲ τοῖς.
p Ἐκμανὴς] Eo modo *Big.* & *Samb.* ἐμμανεῖς *Bas.* & *G.* ἐκμανεὶς *Vat.*
q Μόναις ἠρέσκετο,] Sic *Vat.* μόνον in *reliquis.*
r Προειπόντος] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *reliquis* καὶ deest.
s Σέβωνται θεούς,] Σέβωσι *Big. Samb.* & *Vat.*

t Ταύ-

κοσίας, πρὸς δὲ [t] ταύταις καὶ τὴν τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων θυγατέρα, εὐθὺς μὲν ἐκρατεῖτο πρὸς αὐτῶν, ὥστε μιμεῖσθαι τὰ παρ' ἐκείνων· καὶ τῆς εὐνοίας καὶ φιλοστοργίας ἠναγκάζετο παρέχειν αὐταῖς δεῖγμα, τὸ βιοῦν ὡς αὐταῖς πάτριον ἦν. προβαινούσης δὲ τῆς ἡλικίας, καὶ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὸν χρόνον ἀσθενοῦντος ἀντέχειν πρὸς τὴν μνήμην τῶν ἐπιχωρίων ἐπιτηδευμάτων, ἔτι μᾶλλον τοῦ ἰδίου [v] μὲν Θεοῦ κατωλιγώρησε, τοὺς δὲ τῶν γάμων τῶν ἐπεισάκτων τιμῶν διετέλει. καὶ πρὸ τούτων δὲ ἁμαρτεῖν αὐτὸν ἔτυχε καὶ σφαλῆναι περὶ τὴν φυλακὴν τῶν νομίμων, ὅτε [x] τὰ τῶν χαλκῶν βοῶν ὁμοιώματα κατεσκεύασε [y] τῷ ὑπὸ τῇ θαλάττῃ ἀναθήματι, καὶ τῶν λεόντων τῶν περὶ τὸν θρόνον τὸν ἴδιον, [z] οὐδὲ γὰρ ταῦτα ποιεῖν ὂν [a] ὅσιον, εἰργάσατο. κάλλιστον δ' ἔχων καὶ οἰκεῖον παράδειγμα τῆς ἀρετῆς τὸν πατέρα, καὶ τὴν ἐκείνου δόξαν, ἣν αὐτῷ συνέβη καταλιπεῖν διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν, οὐ μιμησάμενος αὐτὸν, καὶ ταῦτα δὶς αὐτῷ τοῦ Θεοῦ κατὰ τοὺς ὕπνους φανέντος, καὶ τὸν πατέρα μιμεῖσθαι παραινέσαντος, ἀκλεῶς ἀπέθανεν. ἧκεν οὖν [b] εὐθὺς ὁ προφήτης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεμφθεὶς, οὔτε λανθάνειν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς παρανομήμασι λέγων, οὔτ' ἐπὶ πολὺ χαιρήσειν τοῖς πραττομένοις ἀπειλῶν, ἀλλὰ ζῶντος μὲν οὐκ ἀφαιρεθήσεσθαι τὴν βασιλείαν, ἐπεὶ τῷ πατρὶ Δαυίδῃ τὸ θεῖον αὐτὸν ὑπέσχετο διάδοχον ποιήσειν ἐκείνου· τελευτήσαντος δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ταῦτα διαθήσειν, οὐχ ἅπαντα μὲν τὸν λαὸν ἀποστήσας αὐτοῦ, [c] δέκα μὲν φυλὰς παραδοὺς αὐτοῦ τῷ δούλῳ, δύο δὲ μόνας καταλιπὼν τῷ υἱωνῷ τοῦ Δαυίδου, δι' αὐτὸν ἐκεῖνον, ὅτι τὸν Θεὸν ἠγάπησεν, καὶ διὰ τὴν πόλιν Ἱεροσόλυμα, ἐν ᾗ ναὸν ἔχειν ἐβουλήθη.

ϛ'. Ταῦτα ἀκούσας Σολομὼν ἤλγησε, καὶ σφοδρῶς συνεχύθη, πάντων αὐτῷ σχεδὸν [d] τῶν ἀγαθῶν, ἐφ' οἷς ζηλωτὸς ἦν, εἰς μεταβολὴν ἐρχομένων πονηράν. [e] οὐ πολὺς δὲ διῆλθε χρόνος ἀφ' οὗ κατήγγειλεν ὁ προφήτης αὐτῷ τὰ συμβησόμενα, καὶ πολέμιον ἐπ' αὐτὸν εὐθὺς ἤγειρεν ὁ Θεὸς, [f] Ἄδερον μὲν ὄνομα, τὴν δ' αἰτίαν τῆς ἔχθρας λαβόντα τοιαύτην. [g] παῖς οὗτος ἦν, Ἰδουμαῖος γένος, ἐκ βασιλικῶν σπερμάτων. καταστρεψαμένου δὲ τὴν Ἰδουμαίαν Ἰωάβου τοῦ Δαυίδου στρατηγοῦ, καὶ πάντας τοὺς ἐν ἀκμῇ καὶ φέρειν ὅπλα δυναμένους [h] διαφθείραντος μησὶν ἓξ, φυγὼν ἧκε πρὸς τὸν [i] Φαραῶνα τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα. ὁ δὲ, φιλοφρόνως αὐτὸν ὑποδεξάμενος, οἶκόν τε αὐτῷ δίδωσι καὶ χώραν εἰς διατροφήν· καὶ γενόμενον ἐν ἡλικίᾳ λίαν ἠγάπα, ὡς καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς αὐτῷ δοῦναι πρὸς γάμον τὴν ἀδελφὴν, ὄνομα [k] Θαφίνην. ἐξ ἧς υἱὸς αὐτῷ γενόμενος τοῖς τοῦ βασιλέως παισὶ [l] συνανετράφη. ἀκούσας οὖν τὸν Δαυίδου θάνατον ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τὸν Ἰωάβου, προσελθὼν ἐδεῖτο τοῦ Φαραῶνος ἐπιτρέπειν αὐτῷ βαδίζειν εἰς τὴν πατρίδα. τοῦ δὲ βασιλέως [m] ἀνακρίναντος, τίνος ἐνδεὴς ὢν ἢ τί παθὼν ἐσπούδακε [n] καταλιπεῖν αὐτὸν, ἐνοχλῶν πολλάκις καὶ παρακαλῶν, τότε

Pharaonis Ægyptiorum regis filiam, uxores habuisset numero septingentas & concubinas trecentas, statim in earum potestatem concessit, ut eadem, quæ illæ, facere non recusaverit: eoque ventum est, ut, ad dandum suæ erga ipsas benevolentiæ magnique amoris indicium, in patrios illarum mores transire necesse habuerit. Ætate autem ingravescente, & ratione inde debiliore facta quam ut gentilia instituta in memoriam revocare potuerit, magis adhuc Deum quidem suum neglexit, illorum vero, quos alienigenarum nuptiæ invexerant, cultu perseveravit. Quin & antea contigit ut offenderet & in legis præceptis observandis laberetur, quando boum æneorum simulachra fecit mari subtus attollendo, & leonum *effigies* suum circa solium (neque enim istas facere licitum erat) fabricari curavit. Cum autem patrem pulcherrimum & familiare virtutis exemplum habuerit, gloriæque illius hæreditatem, quam ipsi datum erat in pietatis præmium relinquere, ille tamen ejus vestigiis non institerit, idque postquam ei Deus in somnis semel atque iterum apparuerat, præceperatque ut patris mores imitaretur, non sine dedecore mortem obiit. Ad eum itaque statim posthæc vates accedit à Deo missus, ipsum inter tot flagitia nequaquam latere dicens, foreque ut diu istis factis non lætaretur denuncians; verum ut illi quidem dum viveret non eriperetur regnum, quod Davidi patri promisisset Deus, se facturum esse ut ille ei in imperio succederet: cum vero moreretur, istud mali illaturum esse filio, non tamen ut populum quidem universum ab eo secedere faceret, sed ut decem quidem tribus servo illius traderet, duas vero solas nepoti Davidis relinqueret, idque illius gratia, quod Deum dilexerit, & urbis Hierosolymorum, ubi Templum habere voluit.

Deus Solomoni pœnas minatur. 3 *Regum*, c. 11.

6. Solomoni his auditis obortus est dolor, animoque valde erat perturbatus, omnibus fere bonis suis, quæ illum *cunctorum existimatione* beatum reddiderant, in pejus mutatis. Verum non ita multum temporis interim fuit, ex quo vates quæ eventura erant illi nunciarat, dum adversarium ei Deus suscitavit, Aderum quidem nomine, cui vero cum illo inimicitiæ intercesserant hujusmodi de causa. Hic puer erat, genere Idumæus, de regio sanguine. Cum vero Joabus copiarum Davidis præfectus Idumæam subegisset, atque adultos omnes & qui arma ferre poterant sex mensium spatio peremisset, fuga elapsus ad Pharaonem regem Ægypti se contulit. Ille autem, cum ipsum benigne excepisset, & domum ei dedit & agrum unde viveret; & postquam adolevit valde eum dilexit, ita ut conjugis suæ sororem, Thaphinen nomine, ei in matrimonium daret. ex qua filium sustulit, qui una cum regis liberis erat educatus. At postquam apud Ægyptios intellexit Davidem mortuum esse pariterque Joabum, Pharaone adito ab eo petiit ut in patriam revertere ipsi liceret. Pharaone autem interrogante, qua re *apud se* egens quave injuria affectus ipsum relinquere cuperet, cum sæpius ipsi

Dolet Solomoni.

Aderus Idumæus Solomonem infestat. 3 *Regum*, c. 11. 2 *Regum*, c. 8.

t Ταύταις καὶ τὴν] Ita cum *MSS.* & mox ἐκείναις. in *Editis* ταύτης & ἐκείνων

v Μὲν Θεοῦ] Illud μὲν ex *MSS.*

x Τὰ τῶν χαλκῶν βοῶν] Sic *MSS.* in *Editis* deest τά.

y Τῷ ὑπὸ τῇ θαλάττῃ] Ita cum *Busb.* & *Hen.* qui etiam τῇ ante θαλάττῃ omittunt. τῷ ὑπὸ τῇ θαλάττῃ ἀναθήματι in *Editis.* τῶν ὑπὸ τῇ θαλάττῃ τῷ ἀναθήματι *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2.

z Οὐδὲ γὰρ] Eo modo in omnibus *MSS.* vel οὐδὲ γὰρ ταῦτα ποιεῖν ὅσιον, εἰργάσατο. καλλ. &c. in *Editis* οὐδὲ γὰρ αὐτὰ ποιεῖν ὅσιεν. καλλ. &c.

a Ὅσιον,] Quidni? Num Deus ergo probasset nube demissa cœlitus templi structuram? REL.

b Εὐθὺς ὁ προφήτης] Illud εὐθὺς è *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

c Δέκα μὲν φυλὰς] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* δέκα δὲ φυλὰς μόνας π. in *reliquis*, & dein δύο δὲ κατ. τ. υ. τῷ Δαυίδου.

d Τῶν ἀγαθῶν,] Illud τῶν ex *MSS.*

e Οὐ πολὺς δὲ διῆλθε χρόνος &c.] Exscripsit hæc Suidas in Ἄδερ. SPANH.

f Ἄδερον μὲν ὄνομα,] *Al.* Ἄδερ & Ἄδερα.

g Παῖς οὗτος ἦν,] Ita distinguendum censui, cum antea esset, παῖς οὗτος ἦν Ἰδουμαῖος, γένος ἐκ βασ. in *Big.* & *Samb.* παῖς οὗτος ἦν Ἰδουμαίου &c.

h Διαφθείραντος.] Ita cum *Editis* & *Vet. Interpr.* διαφθείραντος, μόνος οὗτος μησὶν ἓξ φυγὼν *Big. Samb.* & *Vat.* διαφθείραντος μόνος οὗτος φυγὼν *Gall.* 1. 2. διαφθείραντος μησὶν ἓξ, φυγὼν οὗτος ἧκε *Suid.* voce Ἄδερ.

i Φαραῶνα] Φαραὼ & mox inferius, Φαραὼ *Suid.*

k Θαφίνην.] Ita in omnibus *Codd. Gr.* & *Suida.* in *Latinis* melioribus, *uxoris suæ sororem nomine Taphnim.* Verum in *S. Literis* (3 *Regum*, c. 11. v. 20.) dicitur, *quod ei uxoris Tachphenes* (juxta *Verit. Hebr.*) *sororem in marimonio dederit.* ἀδελφὴν Θεκεμίνας μείζω LXXII. *Vulgatus* autem *Taphnes reginæ sororem* habet.

l Συνανετράφη.] Συνετράφη *Vat.*

m Ἀνακρίναντος,] Ἀνακρίνοντες *Big. Samb.* & *Suid.*

n Καταλιπεῖν αὐτὸν,] Καταλείπειν *Suid.*

ipsi importune insisteret multumque eum obsecraret, tunc quidem non dimissus est. illo autem tempore cum jam res Solomonis labare & affligi cœperant, ob peccata ante dicta & Dei propter illa indignationem, permissu Pharaonis Idumæam repetebat Aderus. & cum eam frustra ad defectionem à Solomone sollicitasset, nam multis præsidiis obsepta erat, adeo ut impune res novas moliri non potuerit, profectus inde in Syriam transiit. Illic vero obviam factus cuidam Raazaro nomine, qui ab Adrazaro Sophenes rege domino suo aufugerat & regionem latrociniis vexabat, junctus ei amicitiæ fœdere, qui latronum manu stipatus erat, sursum progreditur, eaque Syriæ parte occupata, rex ejus declaratur: & excursionibus in Israëlitarum ditionem factis, dum adhuc in vivis esset Solomon, eam infestabat & diripiebat. Atque istiusmodi quidem Hebræis ex Adero accidit calamitas.

Raazarus Solomonis hostis. 3 Regum, c. 11.

7. Ad hæc autem ejusdem gentis homo, Hieroboamus Nabatæi filius, Solomonem adoritur, ad bene sperandum de rebus adductus prophetæ oraculo sibi olim edito. Is, à patre puer relictus, à matre educatus erat: quem cum Solomon animadvertisset forti magnoque animo præditum, murorum structuræ eum præfecit, quando Hierosolyma mœnibus cingebat. Opera autem tam bene curavit, ut rex eum approbaret laudaretque, eique in præmium daret præfecturam tribûs Josephi. Cum vero Hieroboamus sub idem *fere* tempus Hierosolymis *forte* egrederetur, vates ei occurrit ex Silunte oppido, Achias nomine. qui cum illum salutasset, è via paululum deflexus secum in agrum quendam abduxit, ubi nemo præterea aderat: scissoque in duodecim frusta pallio, quo ipse erat amictus, jussit Hieroboamum decem *inde* sumere, præfatus, "Deum ista velle *ut sibi caperet*, scissoque "Solomonis imperio, filio quidem ejus, quod illi "se ita facturum esse promisisset Davidi, tribum "unam cum altera ei finitima daturum esse, tibi "vero decem, quod Solomon in eum *graviter* de-"liquisset, qui mulieribus & diis earum totum se "dedidit. Quare cum tibi exploratum sit, cur "Deus animi *sui* sententiam de Solomone muta-"verit, fac justitiam colas, legisque instituta con-"serves, præsertim cum ob pietatem ac religionem "præmium omnium maximum tibi sit propositum; nimirum ut eo colloceris dignitatis fa-"stigio, ad quod Davidem nosti fuisse prove-"ctum.

Hieroboamus in Solomonem conspirat. 3 Regum, c. 11.

Achias vates Hieroboamo decem tribus pollicetur. 3 Regum, c. 11.

8. Hieroboamus itaque, juvenis natura fervidus & magnarum rerum appetens, his vatis sermonibus elatus, non quiescebat. Cum vero ad præfecturam se contulisset, eique in memoriam venissent quæ Achias ipsi declaraverat, illico cœpit populum sollicitare ut à Solomone deficerent, & res novas moliri, idque *demum* agere ut principatus ipsi cederet. Solomon autem, ejus voluntate &

Hieroboamus res novas molitur, & in Ægyptum se recipit. 3 Regum, c. 11.

μὲν οὐκ ἀφείθη. [o] κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν, καθ᾽ ὃν ἤδη Σολομῶνι τὰ πράγματα κακῶς [p] ἔχειν ἤρχετο διὰ τὰς προειρημένας παρανομίας καὶ τὴν ὀργὴν τὴν ἐπ᾽ αὐταῖς τοῦ Θεοῦ, [q] συγχωρήσαντος Φαραῶνος ὁ [r] Αδερος ἧκεν εἰς τὴν Ιδουμαίαν. καὶ μὴ δυνηθεὶς αὐτὴν [s] ἀποστῆσαι τοῦ Σολομῶνος, κατείχετο γὰρ φρουραῖς πολλαῖς, καὶ οὐκ ἦν ἐλεύθερος δι᾽ αὐτὰς [t] οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἀδείας ὁ νεωτερισμὸς, ἄρας ἐκεῖθεν εἰς τὴν Συρίαν ἀφίκετο. συμβαλὼν δὲ ἐκεῖ τινὶ [v] Ραα-ζάρῳ μὲν τοὔνομα, τὸν δὲ τῆς [x] Σωφήνης ἀποδεδρακότι βασιλέα [y] Αδράζαρον δεσπότην ὄντα, καὶ λῃστεύοντι τὴν χώραν εἰς φιλίαν αὐτῷ συνάψας, ἔχοντι περὶ αὐτὸν στίφος λῃστρικὸν, ἀναβαίνει, καὶ κατασχὼν τὴν ἐκεῖ Συρίαν [z] βασιλεὺς αὐτῆς [a] ἀποδείκνυται· καὶ κατατρέχων τὴν τῶν Ισραηλιτῶν γῆν, ἐποίει κακῶς καὶ διήρπαζε Σολομῶνος ἔτι ζῶντος. καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ [b] Αδέρου συνέβαινε πάσχειν τοὺς Εβραίους.

ζ΄. [c] Επιτίθεται δὲ Σολομῶνι καὶ τῶν ὁμοφύλων τις Ιεροβόαμος, υἱὸς [d] Ναβαταίου, κατὰ προφητείαν πάλαι γενομένην αὐτῷ τοῖς πράγμασιν ἐπελπίσας. παῖδα γὰρ [e] αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλειφθέντα, καὶ ὑπὸ τῇ μητρὶ παιδευόμενον, ὡς εἶδε γενναῖον καὶ τολμηρὸν Σολομὼν ὄντα τὸ φρόνημα, τῆς τῶν τειχῶν οἰκοδομίας ἐπιμελητὴν κατέστησεν, ὅτε τοῖς Ιεροσολύμοις τὸν κύκλον περιέβαλεν. οὕτως δὲ τῶν ἔργων προενόησεν, ὥστε ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ἀπεδέξατο, καὶ γέρας αὐτῷ στρατηγίαν ἐπὶ τῆς Ιωσήπου φυλῆς ἔδωκεν. ἀπερχομένῳ δὲ τῷ Ιεροβοάμῳ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐκ τῶν Ιεροσολύμων συνήντησε προφήτης, ἐκ πόλεως μὲν [f] Σιλὼ, [g] Αχίας δὲ ὄνομα. καὶ προσαγορεύσας αὐτὸν ἀπήγαγεν ἐκ τῆς ὁδοῦ μικρὸν ἀπονεύσας [h] εἴς τι χωρίον, εἰς ὃ [i] παρῆν μηδὲ εἷς ἄλλος· σχίσας δ᾽ εἰς [k] δώδεκα φάρση τὸ ἱμάτιον, ὅπερ ἦν αὐτὸς περιβεβλημένος, ἐκέλευσε τὸν Ιεροβόαμον λαβεῖν τὰ δέκα, [l] προειπὼν, "ὅτι ταῦτα ὁ Θεὸς βούλεται, καὶ σχίσας τὴν Σο-"λομῶνος ἀρχὴν, τῷ παιδὶ μὲν τῷ τούτου, διὰ τὴν "πρὸς Δαυίδην [m] γενομένην ὁμολογίαν αὐτῷ, μίαν φυ-"λὴν καὶ τὴν ἑξῆς [n] αὐτῇ δίδωσι, σοὶ δὲ τὰς δέκα. Σο-"λομῶνος εἰς αὐτὸν [o] ἐξαμαρτόντος, καὶ ταῖς γυναιξὶ "καὶ τοῖς ἐκείνων θεοῖς αὐτὸν ἐκδεδωκότος. εἰδὼς οὖν τὴν "αἰτίαν, δι᾽ ἣν μετατίθησι τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀπὸ Σο-"λομῶνος ὁ Θεὸς, [p] δίκαιος ἔσο, καὶ φύλαττε τὰ νό-"μιμα, προκειμένου σοὶ τῆς εὐσεβείας καὶ [q] τῆς πρὸς "Θεὸν τιμῆς ἄθλου μεγίστου τῶν ἁπάντων, γενήσεσθαι [r] τη-"λικοῦτον, ἡλίκον οἶσθα Δαυίδην γενόμενον.

η΄. Επαρθεὶς οὖν τοῖς τοῦ προφήτου λόγοις ὁ Ιεροβόαμος, φύσει θερμὸς ὢν νεανίας καὶ μεγάλων ἐπιθυμητὴς πραγμάτων, οὐκ ἠρέμει. γενόμενος δὲ ἐν τῇ στρατηγίᾳ, καὶ μεμνημένος τῶν ὑπὸ Αχία δεδηλωμένων, [s] ἀναπείθειν ἐπεχείρει τὸν λαὸν ἀφίστασθαι Σολομῶνος, καὶ κινεῖν καὶ [t] πράττειν εἰς αὐτὸν τὴν ἡγεμονίαν. μαθὼν δὲ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπι-

βουλὴν

o Κατ᾽ ἐκεῖνον] Υστερὸν δὲ καθ᾽ ὃν ἤδη καιρὸν Σολομῶντι τὰ πράγματα κακῶς εἶχε διὰ τὰς πρ. αἰτίας καὶ παρανομίας *Suid.*

p Εχειν ἤρχετο διὰ] Εἶχε διὰ *Suidas.* SPANH.

q Συγχωρήσαντος] Ita in *MSS.* & *Suida.* nec aliter legisse videtur *Vet. Interpr.* συγχωρήσαντος τοῦ Θεοῦ Φαραῶνι in *Editis.* HUDS. *Gem.* συγχωρήσαντος τοῦ Θεοῦ Φαραῶνι· τοῦ Θεοῦ desunt apud Suidam, ut quod menda etiam videtur. SPANH.

r Αδερος ἧκεν] Eo modo *Gall.* 2. & *Suidas* hîc loci, ut in *Editis* passim. Αδερ. in *reliquis.*

s Αποστῆσαι,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* ἀποστῆναι in *Editis.*

t Οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἀδείας] Ita cum *MSS.* in *Editis* οἱ ἐπ᾽ ἀδείας.

v Ραζάρῳ] Ραάζῳ *Vat.* & *Vet. Interpr.* Videsis 3 *Regum*, c. 11. v. 14 ubi *Razon* dicitur, & LXXII. *Interpretibus* Εσρώμ.

x Σωφήνης] Vide *Annott.* p. 375.

y Αδράζαρον] Αδαράζεζον *Big.* Αδάζαρον *Samb.* Αδαδέζερ LXXII. Videsis *pag.* 375.

z Βασιλεὺς αὐτῆς] Ος τὴν Συρίαν βασιλεύσας· *Suidas.* SPANH.

a Αποδείκνυται] Αναδείκνυται *Vat.*

b Αδέρου] Ita cum *Gall.* 2. in *cæteris* Αδερος. vide supra, ad lit. *r.*

c Επιτίθεται δὲ Σολομῶνι] Idem *Suidas.* SPANH.

d Ναβαταίου,] Ναβάτ LXXII.

e Αὐτὸν] Illud αὐτὸν ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

f Σιλὼ,] In *MSS.* Σηλῶ & Σιλῶ.

g Αχίας] Ita cum *Vat. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* Αχία in *reliquis.*

h Εἴς τι χωρίον] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* εἰς τὸ χωρίον in *Editis Aliisque.*

i Παρῆν] Μὴ παρῆν *Big.* & *Samb.*

k Δώδεκα φάρση] Sup. lib. III. c. 5. §. *ult.* Υπὲρ δὲ τούτου λίνεον ἦν ἰσομέγεθες φάρσος· & ejusd. libri c. 8. §. 3. φάρσος δ᾽ ἓν ἐπιμηκές· SPANH.

l Προειπὼν,] Προυειπὼν *Vat.* & *Gall.* 1.

m Γενομένην] Γεγεννημένην *Vat.*

n Αὐτῇ δίδωσι,] Αὐτῆς *Big.* & *Samb.* & mox post tres versus αὐτὸν *Samb.*

o Εξαμαρτόντος,] Ita cum *MSS.* ἐξαμαρτῶντος in *Editis.*

p Δίκαιος ἔσο,] Ita *Hen. Busb. Bas.* & *Vet. Interpr.* δίκαιος εἶναι πειρῶ *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

q Τῆς πρὸς Θεὸν] Τὴς πρὸς τὸν Θεὸν *Vat.*

r Τηλικοῦτον,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* τηλικούτῳ in *Editis.*

s Αναπείθειν] Αναπείθειν ἐπειρᾶτο *Vat.*

t Πράττειν] Παρατάττειν *Big.* & *Samb.* ταράττειν *Gall.* 1. 2. & *Vat.*

y Συλ-

βουλὴν ὁ Σολομὼν ἐζήτει [v] συλλαβὼν αὐτὸν ἀνελεῖν. φθάσας δὲ τοῦτο [x] γνῶναι Ἱεροβόαμος, πρὸς [y] Σούσακον φεύγει τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα, καὶ μέχρι τῆς Σολομῶνος τελευτῆς ἐκεῖ μείνας, τό τε μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ παθεῖν ἐκέρδησε καὶ τὸ [z] τῇ βασιλείᾳ φυλαχθῆναι. ἀποθνήσκει δὲ ὁ Σολομὼν ἤδη γηραιὸς ὤν, βασιλεύσας μὲν [a] ὀγδοήκοντα [b] ἔτη, ζήσας δὲ ἐνενήκοντα τέσσαρα. θάπτεται δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις [c] ἅπαντας ὑπερβαλὼν εὐδαιμονίᾳ τε καὶ πλούτῳ καὶ φρονήσει τοὺς βασιλεύσαντας, εἰ μὴ ὅσα γε [d] πρὸς γῆρας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀπατηθεὶς παρενόμησε. περὶ ὧν καὶ τῶν δι' [e] αὐτὰ κακῶν συμπεσόντων Ἑβραίοις, [f] εἰς καιρὸν ἕτερον ἔδοξέ μοι διασαφῆσαι.

insidiis intellectis, eum quærebat ut comprehensum perimeret. At Hieroboamus, cum mature hoc rescivisset, ad Susacum Ægyptiorum regem profugit; atque illic manendo usque ad Solomonis interitum, non solum id assequutus est ut nihil mali ab ipso pateretur, sed ut regno etiam servaretur. Solomon autem jam admodum senex vita decedit, cum regnasset quidem per annos octoginta, vixisset autem nonaginta quatuor: sepeliturque Hierosolymis, omnium regum felicissimus & opulentissimus atque prudentissimus, exceptis iis in quibus jam senescens peccaverit, à mulieribus in errorem inductus. De quibus, pariterque de malis quæ inde consequuta sunt & Hebræos afflixerunt, visum est mihi alio tempore narrationem facere.

III.
Solomon moritur.
3 *Regum*, c. 11.

ΚΕΦ. η'.

Ὡς τελευτήσαντος Σολομῶνος, ὁ λαὸς, ἀποστὰς τοῦ παιδὸς αὐτοῦ τοῦ Ῥοβοάμου, τῶν δέκα φυλῶν Ἱεροβόαμον ἀπέδειξε βασιλέα.

CAP. VIII.

Quomodo mortuo Solomone populus, à Roboamo ejus filio deficiens, Hieroboamum decem tribuum regem fecit.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Σολομῶνος τελευτὴν, διαδεξαμένου τοῦ παιδὸς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν Ῥοβοάμου, ὃς ἐκ γυναικὸς Ἀμμανίτιδος ὑπῆρχεν αὐτῷ γεγονὼς, [g] Νοομᾶς τοὔνομα, πέμψαντες εὐθὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ τῶν ὄχλων ἄρχοντες, ἐκάλουν τὸν Ἱεροβόαμον. ἀφικομένου δὲ πρὸς αὐτοὺς εἰς Σίκιμα πόλιν, καὶ Ῥοβόαμος εἰς αὐτὴν παραγίνεται. ἐδέδοκτο γὰρ αὐτῷ ἐκεῖσε συνελθοῦσι τοῖς Ἰσραηλίταις ἀποδεῖξαι [h] αὐτὸν βασιλέα. προσελθόντες οὖν οἵ τε ἄρχοντες αὐτῷ τοῦ λαοῦ καὶ Ἱεροβόαμος, παρεκάλουν λέγοντες ἀνεῖναί τι τῆς δουλείας αὐτοῖς, καὶ γενέσθαι χρηστότερον τοῦ πατρός· βαρὺν γὰρ ὑπ' ἐκείνῳ ζυγὸν αὐτοὺς ὑπενεγκεῖν. εὐνούστεροι δὲ ἔσεσθαι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀγαπήσειν τὴν δουλείαν διὰ τὴν ἐπιείκειαν, ἢ [i] διὰ τὸν φόβον. ὁ δὲ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰπὼν αὐτοῖς ἀποκρίνεσθαι περὶ ὧν ἀξιοῦσιν, ὕποπτος μὲν εὐθὺς γίνεται, μὴ παραχρῆμα ἐπινεύσας αὐτοῖς τὰ πρὸς ἡδονήν· πρόχειρον γὰρ [k] ἠξίουν εἶναι τὸ χρηστὸν καὶ φιλάνθρωπον, [l] καὶ τοῦτ' ἐν νέῳ. ἐδόκει δ' ὅμως καὶ τὸ βουλεύσασθαι τοῦ μὴ παραυτίκα ἀπειπεῖν ἀγαθῆς ἐλπίδος ἔχεσθαι.

β. Συγκαλέσας δὲ τοὺς πατρῴους φίλους, ἐσκοπεῖτο μετ' αὐτῶν, [m] ποδαπὴν δεῖ ποιήσασθαι τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸ πλῆθος. οἱ δ', ἅπερ εἰκὸς τοὺς εὔνους καὶ φύσιν ὄχλων εἰδότας, παρῄνουν αὐτῷ φιλοφρόνως ὁμιλῆσαι τῷ λαῷ, καὶ δημοτικώτερον ἢ [n] κατὰ βασιλείας ὄγκον· [o] χειρώσεσθαι γὰρ οὕτως εἰς εὔνοιαν αὐτὸν, φύσει τῶν ὑπηκόων ἀγαπώντων τὸ προσηνὲς καὶ [p] τὸ παρὰ μικρὸν ἰσότιμον τῶν βασιλέων. ὁ δ' ἀγαθὴν οὕτως καὶ συμφέρουσαν [q] ἴσως πρὸς τὸ πᾶν, εἰ δὲ μὴ, [r] πρός γε τὸν τότε καιρὸν [s] ὅτε δεῖ γενέσθαι βασιλέα, γνώμην ἀπεστράφη, τοῦ Θεοῦ

Cæterum post mortem Solomonis, filio ejus Roboamo in regnum succedente, qui ex muliere Ammanitide Nooma nomine, ei natus erat, populi principes, nunciis statim in Ægyptum missis, Hieroboamum revocabant. Cum autem ad eos in urbem Sicima venisset, etiam Roboamus eodem pervenit. ipsi enim placuerat, Israëlitis, qui eò convenerant, semet regem ostendere. Eum ergo adeuntes principes populi simul & Hieroboamus, supplici voce rogarunt, ut aliquid de servitio illis remitteret, & patre suo clementior esse vellet: ipsos enim grave sub eo jugum pertulisse. fore autem ut eos sibi magis benevolos habeat, libentiusque ei servituros, si mitius illos tractet potius quam metu coërceat. Ille vero, cum dixisset se post triduum iis quæ postularunt responsurum, statim quidem in suspicionem venit, quod sine mora votis eorum non annuisset: nam ingenium hominum, præsertim in adolescentia, ad benignitatem & humanitatem proclive esse censebant. bonæ tamen spei aliquid subesse videbatur, quod *ea de re* consultaverit & non è vestigio repulsam dederit.

Roboamus Solomoni in regnum successit.
3 *Regum*, c. 12.

Populus à Roboamo petit ut se mitius tractet quam Solomon.
3 *Regum*, c. 12.

2. Ille autem, convocatis paternis amicis, eos in consilium adhibuit de responso quod populo dari oporteret. atque isti, id quod viros *ipsi* benevolos vulgique indolis gnaros facere verisimile erat, ei suaserunt ut populo se humanum præberet comiterque illos alloqueretur, & se aliquanto magis demitteret quam fert fastus regius: ea enim via capturum esse multitudinis favorem, cum ita natura comparatum sit, ut subditi nihil adeo ament, ac ut reges illis benignos & fere pares se præstent. At is utilem adeo sententiam & forsan in omne tempus profuturam, sin minus, tum *certe* cum regem fieri oporteret, aversatus est; Deo, ut puto, id

Roboamus senes juvenesque ea de re consulit.
3 *Regum*, c. 12. & 2 *Paral.* c. 10.

v Συλλαβὼν αὐτὸν] Συμβαλὼν *Gall.* 2.
x Γνῶναι] Illud γνῶναι ex *Big. Samb.* & *Vat.*
y Σούσακον] Σουσάκιμον *Vat.* ex Σουσακὶμ LXXII. Ἴσακον, forsan pro Σίσακον, *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. ex Hebraïco, ut puto, *Sisak*.
z Τῇ βασιλείᾳ] Illud τῇ ex *MSS.*
a Ὀγδοήκοντα] Ita *Codd. MSS.* tam *Gr.* quam *Lat.* necnon *Theodoretus* ex *Flavio* nostro, *Zonar. Glycas*, *Cedren.* & *alii* quos affert *Cotelerius* in *Notis* ad *PP. Apost.* p. 138. cum in *S. Literis* quadraginta tantum annos regnasse dicatur. Verum forsan (inquit *Is. Vossius* in *Chronol. S.* c. 7.) non numerantur in *Sacris libris* posteriores quadraginta, quia tum à vero Dei cultu discesserit Solomon & peccator factus sit.
b Ἔτη,] Ἔτεσιν *Big. Samb. Busb.* & *Hen.*
c Ἅπαντας] Ita cum *MSS.* in *Editis* πάντας ὑπερβάλλων.
d Πρὸς γῆρας] Πρὸς τὸ γῆρας *Vat.*
e Αὐτὰ] Αὐτὰς *Big. Samb.* & *Vat.* non ita *Epiphanius*, qui vertit *propterea*.
f Εἰς καιρὸν] Εὐκαιρότερον ἐδόξαμεν διασαφῆσαι *Vat.* εὐκαιρότερον ἔξομεν διασαφῆσαι *Gall.* 2. quo modo legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *opportunius explicabo.*
g Νοομᾶς] Sic *MSS.* Νοόμας in *Editis.* Νααμὰ LXXII. *Naama* apud *Vet. Interpr.*
h Αὐτὸν βασιλέα.] Αὐτὸν legi potest, adeo ut hic sit verborum ordo ἐδέδοκτο γὰρ τοῖς Ἰσραηλίταις αὐτῷ συνελθοῦσι ἀποδεῖξαι αὐτὸν βασιλέα, convenienter *S. Literis*, quæ dicunt, *Israëlitas Sichemam convenisse Roboami regis creandi gratia*, atque ita fere verba intellexit *Epiphanius*, qui vertit, *placuerat enim ut illic convenientes Israëlitæ eum constituerent regem.*
i Διὰ τὸν φόβον] Illud διὰ omittit *Vat.*
k Ἠξίουν] Ἀξιοῦν *Vat.*
l Καὶ τοῦτ'] Καὶ ταῦτα νέῳ *Vat.*
m Ποδαπὴν] Ὁποίαν *Vat.*
n Κατὰ βασιλείας] Κατὰ deest *Vat.*
o Χειρώσεσθαι] Χειρώσασθαι *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.
p Τὸ παρὰ μικρὸν] Illud τὸ ex *MSS.*
q Ἴσως πρὸς τὸ πᾶν,] Ἴσως μὲν πρὸς τὸ π. *Vat.*
r Πρός γε] Πρός τε τὸν τότε *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
s Ὅτε δεῖ] Forte ὅτ' ἔδει. COCC.

id agente, ut iſtud condemnaret & *rejiceret* quod *maxime* ad rem ſuam faceret: accitiſque juvenibus, qui cum eo educati erant, illiſque expoſito quod ſenes ei dederant conſilio, juſſit proferre quid ipſis facto opus eſſe videretur. Illi autem, quia nec per ætatem poterant, nec Deus ſinebat meliora cernere, ſuaſerunt ut populo *ita* reſponderet; "ſuorum digitorum minimum craſſiorem eſſe quam ſui patris medium corporis truncum; quod ſi *ſervitutis* duritatem ſub illo experti fuerint, multo magis experiundo illum durum difficilemque ſentient; ac ſi ille in eos ſcuticis animadverterit, exſpectandum ut ipſe ſcorpiis animadvertat." His delectatus rex, ratuſque imperii dignitatem decere *ejuſmodi* reſponſum, poſtquam tertia die populus ad audiendum convenit, cunctis exſpectatione ſuſpenſis, omnique ſtudio agentibus ut verba regis audirent, exiſtimantibus eum benigni aliquid humanique dicturum eſſe, neglecto amicorum conſilio ex juvenum ſententia reſpondit. Hæc vero non ſine Dei voluntate gerebantur, ut eventus illa comprobaret, quæ prædixerat Achias.

Roboamus, juvenum conſilium ſequutus, populo durius reſpondet. 2 Regum, c. 12.

Decem tribus à Roboamo deficiunt. 3 Regum, c. 12.

3. Iſtis autem verbis veluti ferro percuſſi, dictiſque haud ſecus ac experiundo graviter affecti ad indignationem adducti ſunt, unoque ore magna cum vociferatione dixerunt, "ex illo die nihil affinitatis eſſe cum Davide ejuſque progenie." adjectoque, "ſe illi ſolum cedere Templo quod pater ipſius exſtruxerat," *eum* relicturos eſſe minati ſunt. Atque adeo erant exacerbati & iracundia eo uſque exarſerunt, ut cum ad eos miſiſſet rex Adoramum tributis præfectum, qui *ſævientes* mitigaret, & veniam dictis impetrando, ſi quid in illis juveniliter temerarium fuerit & ſubmoroſum, redderet placatiores, *ut cum iis ageret* non ſuſtinuerunt, ſed lapidibus obrutum necarunt. Cum hoc vidiſſet Roboamus, & exiſtimaſſet ſe iiſdem lapidibus peti quibus *imperii ſui* miniſtrum populus interemerat, veritus ne revera id mali pateretur, illico curru conſcenſo Hieroſolyma ſe fuga recipit. Et quidem Judæ tribus atque *altera* Benjamitica regem eum conſtituêre: cætera vero multitudo, jam inde à Davidis ſtirpe alienata, ſummæ rei præfecerunt Hieroboamum. Roboamus autem Solomonis filius, duarum tribuum, quas ſibi obtemperantes habuit, concione advocata, cum ex earum exercitu hominum centum & octoginta millia lectorum ſibi aſſumpſiſſet, proficiſci parabat contra Hieroboamum populumque, ut eos armorum vi ſibi ſervire cogeret. Verum à Deo per vatem ab expeditione inhibitus (ille enim ſubmonebat haud fas eſſe ut qui ex eadem gente bellum iis inferrent, præſertim cum auctore Deo facta fuerit hæc populi ſeceſſio) non jam

Hieroboamus decem tribuum rex creatur. 3 Regum, c. 12.

ποιήσαντος εἶναι κατακριθῆναι τὸ συμφέρον ὑπ' αὐτοῦ. καλέσας δὲ τὰ μειράκια τὰ [t] συντεθραμμένα καὶ τὴν τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῖς συμβουλίαν εἰπὼν, τί δοκεῖ ποιεῖν αὐτοῖς ἐκέλευε λέγειν. τάδε, οὔτε γὰρ ἡ νεότης οὔτε ὁ Θεὸς [v] ἠφίει νοεῖν τὰ κρείττω, παρῄνεσαν ἀποκρίνεσθαι τῷ λαῷ· [x] "τὸν βραχύτερον αὐτοῦ δάκτυλον τῆς τοῦ πατρὸς ὀσφύος εἶναι παχύτερον, καὶ εἰ [y] σκληρουχίας ἐπειράθησαν ἐκείνου πολὺ μᾶλλον αὐτοῦ λήψεσθαι πεῖραν δυσκόλου, καὶ εἰ μάστιξιν αὐτοὺς ἐνουθέτει [z] σκορπίοις τοῦτο ποιήσειν αὐτὸν προσδοκᾶν." τούτοις [a] ἡσθεὶς ὁ βασιλεὺς, καὶ δόξας πρέπειν τῷ τῆς ἀρχῆς ἀξιώματι τὴν ἀπόκρισιν, ὡς συνῆλθεν ἀκουσόμενον τὸ πλῆθος τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν, μετεώρου τοῦ λαοῦ παντὸς ὄντος [b] καί τι λέγοντος ἀκοῦσαι τοῦ βασιλέως ἐσπουδακότος, οἰομένου δέ τι καὶ φιλάνθρωπον, τὴν τῶν μειρακίων αὐτοῖς συμβουλίαν παρεὶς τὴν τῶν φίλων [c] ἀπεκρίνετο. ταῦτα δ' ἐπράττετο κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν, ἵνα λάβῃ τέλος ἃ προεφήτευσεν Ἀχίας.

γʹ. Πληγέντες δὲ ὑπὸ τῶν λόγων ὡς ὑπὸ σιδήρου, καὶ ἀλγήσαντες ὡς ἐπὶ πείρᾳ τοῖς εἰρημένοις, ἠγανάκτησαν, καὶ μέγα πάντες [d] ἐκβοήσαντες, "οὐκέτι οὐδὲν αὐτοῖς εἶναι συγγενὲς πρὸς Δαυίδην καὶ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ μετ' ἐκείνην, ἔφασαν, τὴν ἡμέραν· παραχωρεῖν δ' αὐτῷ [e] μόνον τὸν ναὸν ὃν ὁ [f] πατὴρ αὐτοῦ κατεσκεύασεν," εἰπόντες, καταλείψειν ἠπείλησαν. οὕτως δ' εἶχον πικρῶς καὶ τὴν ὀργὴν ἐτήρησαν, ὡς πέμψαντος αὐτοῦ τὸν ἐπὶ τῶν φόρων [g] Ἀδώραμον, ἵνα [h] καταπραΰνῃ καὶ συγγνόντας τοῖς εἰρημένοις, εἴ τι προπετὲς ὑπὸ νεότητος καὶ δύσκολον ἦν [i] ἐν αὐτοῖς, [k] ποιήσειεν μαλακωτέρους, οὐχ ὑπέμειναν· ἀλλὰ βαλόντες [l] αὐτὸν λίθοις, ἀπέκτειναν. τοῦτ' ἰδὼν Ῥοβόαμος, καὶ νομίσας αὐτὸν βεβλῆσθαι τοῖς λίθοις, οἷς τὸν ὑπηρέτην ἀπέκτεινεν αὐτοῦ τὸ πλῆθος, δείσας μὴ καὶ ἔργῳ πάθῃ τὸ δεινὸν, ἐπιβὰς εὐθὺς ἐπὶ ἅρματος, ἔφυγεν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἡ μὲν Ἰούδα φυλὴ καὶ ἡ [m] Βενιαμῖτις χειροτονοῦσιν αὐτὸν βασιλέα· τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος, ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας τῶν Δαυίδου παίδων ἀποστὰν, τὸν Ἱεροβόαμον ἀπέδειξε τῶν πραγμάτων κύριον. Ῥοβόαμος δὲ ὁ Σολομῶνος παῖς, ἐκκλησίαν ποιήσας τῶν δύο φυλῶν ἃς εἶχεν ὑπηκόους, οἷός τε ἦν, λαβὼν ὀκτωκαίδεκα παρ' αὐτῶν στρατοῦ μυριάδας ἐπιλέκτους, ἐξελθεῖν ἐπὶ τὸν Ἱεροβόαμον καὶ τὸν λαὸν, ὅπως πολεμήσας ἀναγκάσῃ δουλεύειν αὐτῷ. κωλυθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ [n] προφήτου ποιήσασθαι τὴν στρατείαν. [o] οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον τοὺς ὁμοφύλους πολεμεῖν, [p] οὗτος ἔλεγε, καὶ ταῦτα κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ [q] προαίρεσιν τοῦ τοῦ πλήθους ἀπο-

t Συντεθραμμένα] Συντεθραμμένα αὐτῷ Hen. & Busb.

v Ἠφίει νοεῖν] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. ἠφίη in *Editis*. ἠφίει νοεῖν κατὰ κρείττω *Vat.*

x Τὸν βραχύτερον] Iiſdem fere verbis cum *Interpretibus* LXXII. 3 *Regum*, c. 12. & 2 *Paralip.* c. 10.

y Σκληρουχίας] Σκληρότητος *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. σκληροῦ ἐκ. *Busb.* & *Hen.*

z Σκορπίοις τοῦτο ποιήσειν] Conſtat animal voce σκορπίοις haudquaquam ſignificari, ſed flagri genus ſcutica gravius aculeatum ad modum ſcorpionum, forſan ex planta iſta, de qua *Theophraſtus* l. 6. *de Plantis*, c. 1. & lib. 9. c. 14. Videſis *Bochartum* in *Hieroz.* l. 4. c. 29. HUDS. Scorpiis *Rufinus*. σκορπίοις etiam LXX. 1 Reg. XII. 11. Hebr. עקרבים vid. Deuter. VIII. 15. Ezech. II. 9. σκορπίος *nepa*, herba, de quo Theophr. H. Pl. lib. VI. c. 1. p. 118. & lib. IX. c. XIV. p. 686. quo poſtremo loco dicitur ſimilis ſcorpioni & utilis ad ejus ictum. *Verſio Syriaca* hîc: *caſtigabo vos loris*. SPANH.

a Ἡσθεὶς ὁ] Utpote quod ingenio erat Roboamus vehementi trucique.

b Καί τι λέγοντος] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. καὶ λέγοντος ἀκοῦσαι τοῦ β. *Gall.* 2. ὄντος, λέγοντος ἀκοῦσαί τι τοῦ βασ. in *Editis*.

c Ἀπεκρίνετο.] Ἀπεκρίνατο *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. 2.

d Ἐκβοήσαντες,] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* ἐβόησαν *Busb.* & *Hen.* ἐκβοήσαντες in *Editis Aliiſque*.

e Μόνον τὸν ναὸν] Μόνῳ *Big. Samb.* & *Vat.* μόνον vero cum aliis agnoſcit *Epiphan.*

f Πατὴρ αὐτοῦ] Πάππος *Big. Samb.* & *Vat.*

g Ἀδώραμον,] Ex *Epiphanii* libris incertum utrum Ἀδώραμον an Ἀδώραμον legerit.

h Καταπραΰνῃ] Vocem καταπραΰνῃ adjeci ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* ut & καὶ ex *Gall.* 2. & *Vet. Interpr.*

i Ἐν αὐτοῖς,] Sic volui cum *MSS.* ἐν deeſt *Editis*.

k Ποιήσειεν] Ποιήσειν *Samb.* & *Gall.* 2. ποιήσειν *Gall.* 1. ποιήσειε καὶ μαλ. *Big.*

l Αὐτὸν λίθοις,] *Al.* αὐτόν.

m Βενιαμῖτις] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Βενιαμίτης *Vat.* Βενιαμὶς *Baſ.* & *G.* Βενιαμίτιδος *Gall.* 2.

n Προφήτου] Προφήτου Σαμαία juxta *Vet. Interpr.* forſan ex *S. Literis*.

o Οὐ γὰρ εἶναι] Οὐ γὰρ ἂν εἶναι *Big.* & *Samb.*

p Οὗτος ἔλεγε,] Lege οὕτως ἔληγε. *Epiphanius.* quo facto nequicquam progreſſus eſt ad prælium. COCC.

q Προαίρεσιν] Πρόρρησιν *Big.* & *Vat.* contra quam *Epiphanius Aliique*.

r Οὐκ

ἀποστάσεως γεγενημένης · [r] οὐκ ἔτ' ἐξῆλθε. διηγήσομαι δὲ πρῶτον ὅσα Ἱεροβόαμος ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς ἔπραξεν, εἶτα δὲ τούτων ἐχόμενα τὰ ὑπὸ Ῥοβοάμου τοῦ τῶν δύο φυλῶν βασιλέως [s] γεγενημένα δηλώσομεν. φυλαχθείη γὰρ ἂν οὕτως ἄχρι παντὸς τῆς ἱστορίας τὸ εὔτακτον.

δ'. Ὁ τοίνυν Ἱεροβόαμος, οἰκοδομήσας βασίλειον ἐν [t] Σικίμῃ πόλει, ἐν ταύτῃ τὴν δίαιταν εἶχε · κατεσκεύασε δὲ καὶ ἐν [v] Φανουὴλ πόλει λεγομένῃ. μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς σκηνοπηγίας ἑορτῆς [x] ἐνίστασθαι μελλούσης, λογισάμενος ὡς ἐὰν ἐπιτρέψῃ τῷ πλήθει προσκυνῆσαι [y] τὸν Θεὸν εἰς Ἱεροσόλυμα πορευθέντι καὶ ἐκεῖ τὴν ἑορτὴν διαγαγεῖν, μετανοῆσαν ἴσως καὶ δελεασθὲν ὑπὸ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς θρησκείας τῆς ἐν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ, καταλείψει μὲν αὐτὸν, προσχωρήσει δὲ τῷ [z] πρώτῳ βασιλεῖ, καὶ κινδυνεύσει τούτου γινομένου τὴν ψυχὴν ἀποβαλεῖν, ἐπιτεχνᾶταί τι τοιοῦτον. δύο ποιήσας δαμάλεις χρυσᾶς, καὶ οἰκοδομήσας ναΐσκους τοσούτους, ἕνα μὲν ἐν [a] Βεθήλῃ πόλει, τὸν ἕτερον δὲ ἐν Δάνῃ, ἥδε ἐστὶ πρὸς [b] ταῖς [c] πηγαῖς τοῦ μικροῦ Ἰορδάνου, τίθησι τὰς δαμάλεις ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι [d] ναΐσκων · καὶ συγκαλέσας τὰς δέκα φυλὰς ὧν αὐτὸς ἦρχεν, ἐδημηγόρησε, τούτους ποιησάμενος τοὺς λόγους. "ἄνδρες ὁμόφυλοι, γινώσκειν ὑμᾶς νομίζω τοῦ-"το, ὅτι πᾶς τόπος ἔχει τὸν Θεὸν, καὶ οὐκ ἔστιν ἓν ἀπο-"δεδειγμένον χωρίον ἐν ᾧ πάρεστιν, ἀλλὰ πανταχοῦ τε "ἀκούει καὶ τοὺς θρησκεύοντας ἐφορᾷ. ὅθεν οὔ μοι δοκεῖ "νῦν ἐπείγειν ὑμᾶς εἰς Ἱεροσόλυμα πορευθέντας εἰς τὴν "τῶν ἐχθρῶν πόλιν μακρὰν οὕτως ὁδὸν, προσκυνεῖν. ἄν-"θρωπος γὰρ κατεσκεύακε τὸν ναόν · πεποίηκα δὲ κἀγὼ "δύο χρυσᾶς δαμάλεις ἐπωνύμους τῷ Θεῷ, καὶ τὴν μὲν "ἐν [e] Βεθήλῃ πόλει καθιέρωσα, τὴν δὲ ἐν Δάνῃ, ὅπως "ὑμῶν οἱ τούτων ἔγγιστα τῶν πόλεων κατῳκημένοι προσ-"κυνήσωσιν εἰς αὐτὰς ἀπερχόμενοι τὸν Θεόν. ἀποδείξω "δέ τινας ὑμῖν καὶ ἱερεῖς ἐξ ὑμῶν καὶ Λευΐτας, ἵνα "μὴ χρείαν ἔχητε τῆς Λευΐτιδος φυλῆς καὶ τῶν Ἀαρῶνος "υἱῶν. ἀλλ' ὁ βουλόμενος ὑμῶν [f] ἱερεὺς εἶναι, προσε-"νεγκάτω μόσχον τῷ Θεῷ καὶ κριὸν, ἃ καὶ τὸν πρῶτον "ἱερέα φασὶν Ἀαρῶνα πεποιηκέναι." [g] τοῦτ' εἰπὼν, ἐξηπάτησε τὸν λαὸν, καὶ τῆς [h] πατρῴου θρησκείας ἀποστάντας ἐποίησε παραβῆναι τοὺς νόμους. ἀρχὴ κακῶν ἐγένετο τοῦτο τοῖς Ἑβραίοις, καὶ τοῦ πολέμῳ κρατηθέντας ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων αἰχμαλωσίᾳ περιπεσεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ χώραν [i] δηλώσομεν.

ε'. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἑορτῆς ἑβδόμῳ μηνὶ, βουλόμενος καὶ αὐτὸς ἐν Βεθήλῃ ταύτην ἀγαγεῖν, ὥσπερ [k] ἑώρταζον καὶ αἱ δύο φυλαὶ ἐν Ἱεροσολύμοις, οἰκοδομεῖ μὲν θυσιαστήριον πρὸ τῆς δαμάλεως, γενόμενος δ' αὐτὸς [l] ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀναβαίνει σὺν τοῖς ἰδίοις ἱερεῦσι. μέλλοντος δ' [m] ἐπιφέρειν τὰς θυσίας καὶ τὰς ὁλοκαυτώσεις ἐν ὄψει τοῦ λαοῦ παντὸς, παραγίνεται πρὸς αὐτὸν ἐξ Ἱεροσολύμων προφήτης, [n] Ἰαδὼν ὄνομα, τοῦ Θεοῦ πέμψαντος· ὃς σταθεὶς ἐν μέσῳ τῷ πλήθει, τοῦ βασιλέως ἀκούοντος,

cum copiis egressus est. Mihi autem *nunc* statutum est prius narrare quæ gesserit Hieroboamus Israëlitarum rex, ac tum demum res gestas à Roboamo duarum tribuum rege memorare. sic enim per omnia suus historiæ ordo conservabitur.

4. Cum itaque Hieroboamus regiam *sibi* construxisset in civitate Sicima, in ea habitavit; atque aliam insuper *sibi* ædificari curavit in urbe Phanuel dicta. Non multo post cum Scenopegia statum *gentis* sacrum instaret, reputans secum, si populo concesserit ire Hierosolyma ut Deum adorarent, festumque illic agitarent, fore ut fortasse pœnitentia ducti, ac templi splendore cultusque in eo divini apparatu capti, ipsum relinquerent & ad regem priorem se reciperent, adeoque inde in vitæ discrimen adduceretur, tale quid excogitavit. Cum duas vitulas ex auro conflavisset, illisque duo delubra exstruxisset; unum quidem in urbe Bethela, alterum vero in Dane (hæc autem est apud fontes Jordanis minoris) vitulas in utroque urbium prædictarum delubro posuit: cumque x. tribus, quibus ipse præerat, convocasset, pro concione in hunc modum eas est alloquutus. "Viri populares, "vos hoc non nescire arbitror, quod omnis locus "habeat Deum, ejusque præsentia nullo loco de-"finito includatur, sed ubique *preces* exaudiat & "cultores suos *benigne* respiciat. quod cum ita sit, "mihi non placet vos nunc urgere, ut, longo ad-"eo itinere, Hierosolyma, urbem hostilem, con-"tendatis religionis ergo. Homo enim Templum "*illud* statuit: & ego feci duas vitulas aureas Deo "cognomines; & unam quidem urbe Bethela de-"dicavi, alteram Dane, ut vestrum quicunque loca "earum utrique proxima habitetis eò se conferant "ad Deum colendum. Vobis autem quosdam ex "vobismet ipsis sacerdotes creabo & Levitas, ne "quid Leviticam tribum & Aaronis progeniem "desideretis. Igitur cuicunque vestrum in animo "est sacerdotem fieri, offerat vitulum Deo & a-"rietem: id quod ajunt primum sacerdotem Aa-"ronem fecisse." His verbis populum decepit; auctorque erat ut à patria religione discedendo contra leges facerent. Hebræis hoc caput & origo malorum exstitit, atque ut bello ab alienigenis devicti in captivitatem inciderent. Sed hæc quidem suo loco narrabimus.

Vitulas facit aureas. 3 Regum, c. 12.

Adhortatur populum ad vitulas aureas colendas.

5. * Septimo mense, cum jam immineret festiva solennitas, volens & ipse eam apud Bethelam celebrare, sicut à duabus tribus Hierosolymis agebatur, ante vitulam quidem altare exstruit, ipse vero pontifex factus cum suis sacerdotibus ad illud ascendit. At cum in eo esset, ut victimas & solida sacrificia in conspectu totius populi aræ admoveret, ipsi ex Hierosolymis jussu Dei vates supervenit, Jadon nomine: qui in media turba constitutus hæc rege audiente loquutus est, sermone ad altare ver-

Vatis Jadonis oraculum in aram Bethelensem. 3 Regum. c. 12.

r Οὐκ ἔτ' ἐξῆλθε.] Ita *MSS.* οὐ κατεξῆλθε in *Editis.*

s Γεγενημένα] Γεγενημένου *Vat.*

t Σικίμῃ] Alibi in *recto* Σίκιμος, ut l. 1. c. 21. §. 1. & in *plurali* Σίκιμα, ut ibid. §. 2.

v Φανουὴλ] Ita ex *MSS.* Φανουήλα in *Editis.*

x Ἐνίστασθαι] Συνίστασθαι *Vat.*

y Τὸν Θεὸν] Ita cum *MSS.* τῷ Θεῷ in *Editis.*

z Πρώτῳ] Πρώτῳ deest in nonnullis *MSS.*

a Βεθήλῃ] Ita cum *Busb.* & *Hen.* quo modo & supra (l. 6. c 3. §. 2.) in aliquot *MSS.* Βηθήλῃ in *Editis.* Βηθηλεῖ *Big. Samb.* & *Gall.* 1 Βαιθήλι *Vat.* Βαιθὴλ LXXII. alibi (ut l. 6. c. 6. §. 1.) ἐν πόλει Βεθήλοις.

b Ταῖς πηγαῖς τοῦ μικροῦ] Supr. lib. v. c. 1. §. 22. ἕως τοῦ Λιβάνου ὄρους, καὶ τῶν τοῦ Ἰορδάνου πηγῶν· Πηγαὶ Ἰορδάνου, nempe Majoris, sub monte Panio Ant. Jud. lib. xv. c. 10. §. 3. & Ἁλωσ. lib. 1. c 21. §. 3. ut & lib. III c. 9. §. 7. Hic autem Jordanis minoris fons ad Danam oppidum & Ἁλωσ. lib. IV. c. 1. §. 1. SPANH.

c Πηγαῖς τοῦ μικροῦ] Minoris Jordanis fons Δάνος appellatur. lib. 1. c. 10. §. 1. Videsis *Cellarii* Geogr. Antiq. l. 2. c. 13.

d Ναΐσκων·] Sic in *MSS.* ναΐσκῳ in *Editis.*

e Βεθήλῃ πόλει] Eadem varietas hîc & mox infra (§. 5.) occurrit in *MSS.* ac supra. HUDS. Βηθηλᾶ καὶ Ἐφραῒμ πολίχνια· Ἁλωσ. lib. IV. c. 9. §. 9. Infra vero cap. XI. §. 3. Βεθήλην (*Gen.* Βηθήλην) SPANH.

f Ἱερεὺς εἶναι,] Illud αὐτῶν adjeci ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

g Τοῦτ' εἰπὼν,] Ταῦτ' εἰπὼν *Hen. Busb.* & *Vat.*

h Πατρῴου θρησκείας] *Al.* πατρίου & πατρῴας.

i Δηλώσομεν.] Ita *Big.* & *Samb.* in *cæteris* δηλώσωμεν.

* *Septimo mense,*] *Octavo mense* in *S. Literis*, 3 *Regum*, c. 12. v. 32. Vide *Levitic.* c. 23. v. 33.

k Ἑώρταζον] Eo modo *Big.* & *Samb.* ἑόρταζον in *reliquis.*

l Ὁ ἀρχιερεὺς] Illud ὁ omittunt plerique *MSS.*

m Ἐπιφέρειν τὰς θυσίας καὶ τὰς ὁλοκαυτώσεις] In codice Sacro legitur Jeroboamum adscendisse altare להקטר, quod de thure adolendo cepit Vulgatus. Non nego הקטר de thure usurpari & suffitu, sed Judæi etiam docent הקטורות aliquando esse easdem ac הקרבות, oblationes sacrificiorum videlicet in altari. Vide Siphra fol. 41. 2. Sic & הקטר de sacrificiis usurpatur 2 Reg. 16. 13. & ἀναφέρειν à Græcis interpretibus redditur Exod. 29. 25. REL.

n Ἰαδὼν ὄνομα,] Ita *Samb.* & *Glycas*, qui pag. 187. ista habet, ὁ μὲν Ἰώσηπος Ἰαδὼν αὐτὸν ὀνομάζει. ἡ δὲ βίβλος τῶν Παραλειπομένων

verso: "Hoc tibi prædicit Deus, fore ut naſcatur "quidam de genere Davidis, Joſias nomine, qui "ſuper te mactabit iſtius ævi falſos ſacerdotes, ac "præterea horum impoſtorum & deceptorum at-"que impiorum oſſa ſuper te cremabit. Imo vero "ut iſti credant hoc ita eventurum eſſe, ſignum "illis prænunciabo mox ſecuturum. illico ara *hæc* "findetur, & omnis ſuper illam victimarum adeps "humi diffundetur." Cum hæc dixiſſet vates, Hieroboamus irritatus, protenſa *ab altari* manu, jubet illum comprehendi. At manus, quam *in eum* intenderat, ſubito langueſcebat; nec potuit eam denuo ad ſe retrahere: ſed torpore illi obriguit & mortua demittebatur. Porro diffiſſa eſt ara, & cuncta ex ea effuſa ſunt, ſicuti vates prædixerat. Cum autem *rex* intellexiſſet hominem eſſe veracem & ex Dei afflatu futura prænoſcere, rogavit eum ut Deum deprecaretur, quò ipſi reſtituatur dextra. Atque is quidem Deum orabat, ut hoc regi effectum redderet: ille vero, cum manus ad ſuum ſtatum rediiſſet, ea de re gaudens vatem obſecrabat, ut ſecum prandeat. Tum Jadon dicebat, "ſibi non liberum eſſe in domum ejus introire, "aut tantillum ex pane & aqua iſta in urbe degu-"ſtare. hoc enim ipſi Deum interdixiſſe, nec li-"cere eadem, qua venerat, via reverti, ſed per a-"liam iter ſibi faciundum," ajebat. Et illum quidem rex propter ejus abſtinentiam mirabatur: de ſe vero cœpit eſſe ſolicitus, ne res ſuæ, ex prædictis conjecturam faciendo, in pejus mutarentur.

Hieroboami manus aret. 3 Regum, c. 13.

εἶπε τάδε, πρὸς τὸ θυσιαστήριον ποιούμενος τοὺς λόγους. "ὁ Θεὸς ἔσεσθαί τινα προλέγει ἐκ τοῦ Δαυίδου γένους, Ἰωσίαν "ὄνομα, ὃς ἐπὶ σοῦ θύσει τοὺς ψευδοϊερεῖς τοὺς κατ᾽ ἐκεῖνον "τὸν καιρὸν γενησομένους, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν λαοπλάνων τούτων καὶ "[o] ἀπατεώνων καὶ ἀσεβῶν ἐπὶ σοῦ καύσει. ἵνα μέντοιγε "πιστεύσωσιν οὗτοι τοῦθ᾽ οὕτως ἕξειν, σημεῖον αὐτοῖς προερῶ "γενησόμενον. ῥαγήσεται τὸ θυσιαστήριον παραχρῆμα, καὶ "πᾶσα ἡ ἐπ᾽ αὐτοῦ [p] πιμελὴ τῶν ἱερείων ἐπὶ γῆν χυθήσε-"ται." ταῦτ᾽ εἰπόντος τοῦ προφήτου, παροξυνθεὶς ὁ Ἱεροβόαμος ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, κελεύων συλλαβεῖν αὐτόν. ἐκτεταμένη δ᾽ ἡ χεὶρ [q] εὐθὺς παρείθη, καὶ [r] οὐκ ἔτι ἴσχυσεν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν [s] ἀναγαγεῖν, ἀλλὰ νεναρκηκυῖαν καὶ νεκρὰν εἶχεν ἀπηρτημένην. ἐρράγη δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ κατηνέχθη [t] πάντα ἀπ᾽ αὐτοῦ, καθὼς προεῖπεν ὁ προφήτης. μαθὼν δὲ ἀληθῆ τὸν ἄνθρωπον καὶ θείαν ἔχοντα πρόγνωσιν, παρεκάλεσεν αὐτὸν δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ ἀναζωπυρῆσαι τὴν δεξιὰν αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν ἱκέτευσε τὸν Θεὸν τοῦτ᾽ αὐτῷ παρασχεῖν. ὁ δὲ, τῆς χειρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἀπολαβούσης, χαίρων ἐπ᾽ αὐτῇ τὸν προφήτην παρεκάλει δειπνῆσαι παρ᾽ αὐτῷ. [v] Ἰαδὼν δὲ ἔφη, "οὐχ ὑπομένειν εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν, οὐδὲ γεύσασθαι "ἄρτου καὶ ὕδατος ἐν ταύτῃ τῇ πόλει. τοῦτο γὰρ αὐτῷ τὸν "Θεὸν ἀπειρηκέναι, καὶ τὴν ὁδὸν ἣν ἦλθεν ὅπως μὴ δι᾽ "αὐτῆς ποιήσηται τὴν [x] ἐπιστροφήν, ἀλλὰ δι᾽ ἄλλης," ἔφασκε. τοῦτον μὲν οὖν ἐθαύμαζεν ὁ βασιλεὺς τῆς ἐγκρατείας· αὐτὸς δ᾽ ἦν ἐν φόβῳ, μεταβολὴν αὐτοῦ τῶν πραγμάτων ἐκ τῶν προειρημένων οὐκ ἀγαθὴν ὑπονοῶν.

CAP. IX.

Quomodo Jadon vates alteri mentienti credens revertitur, ac poſtea à leone interimitur: & quibus verbis regi perſuaſit vates ſceleratus, ejuſque animum à Deo alienavit.

De Bethelenſi vate qui Jadonem vatem contra Dei præceptum revocat. 3 Regum, c. 13.

Erat autem *ea* in urbe ſenex quidam improbus, falſus vates, quem in honore habebat Hieroboamus, deceptus ab illo ut qui omnia ad gratiam loqueretur. Hic quidem tum lecto erat affixus, quod præ ſenio eſſet viribus defectus. Cum vero ipſius filii ei omnia de vate narraſſent qui Hieroſolymis *illuc* venerat, quæque edita eſſent ſigna, utque Hieroboamus manum ſibi torpore enectam, ipſo Deum orante, ſanam ſalvamque denuo recepiſſet; veritus ne peregrinus *iſte* plus apud regem quam ille auctoritate polleret, & in majori haberetur veneratione, mandavit filiis ut è veſtigio aſinum inſtratum ad iter ſibi expedirent. Illis autem impigre juſſa exſequutis, inſcendit, vatemque ſubſequitur; atque eum ſub alta & umbroſa quercûs bene magnæ arbore quieſcentem nactus, primo ſalutavit, deinde eum reprehendebat quod ad ipſum non divertiſſet ut lauto hoſpitio exciperetur. Cumque ille reſpondiſſet, quod ſibi à Deo interdictum eſſet, ne apud quenquam ea in urbe *cibum potionemve* guſtaret. Atqui non apud me, inquit, te vetuit Deus menſæ hoſpitali admoveri. nam ego quoque vates ſum, eumque eadem qua tu religione vene-

ΚΕΦ. θ'.

Ὡς ὁ προφήτης Ἰαδὼν ἄλλῳ ψευσαμένῳ πεισθεὶς ὑπέστρεψεν, εἶτα δὲ ὑπὸ λέοντος ἀναιρεῖται· καὶ ποίοις λόγοις ὁ πονηρὸς προφήτης τὸν βασιλέα πείσας, τὴν διάνοιαν αὐτῷ ἀπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἦν δέ τις ἐν τῇ πόλει πονηρὸς [y] πρεσβύτης [z] ψευδοπροφήτης, ὃν εἶχεν ἐν τιμῇ Ἱεροβόαμος, ἀπατώμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ τὰ πρὸς ἡδονὴν λέγοντος. οὗτος τότε μὲν κλινήρης ἦν διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γήρως ἀσθένειαν. τῶν δὲ παίδων αὐτῷ δηλωσάντων τὰ περὶ τοῦ παρόντος ἐξ Ἱεροσολύμων προφήτου, καὶ τῶν σημείων τῶν γενομένων, καὶ ὡς [a] παρεθεῖσαν αὐτῷ τὴν δεξιὰν Ἱεροβόαμος εὐξαμένου πάλιν ἐκείνου ζῶσαν ἀπολάβοι· δείσας μὴ παρευδοκιμήσειεν αὐτὸν ὁ ξένος παρὰ τῷ βασιλεῖ, καὶ πλείονος ἀπολάβοι τιμῆς, προσέταξε τοῖς παισὶν εὐθὺς [b] ἐπιστρώσασι τὸν ὄνον ἕτοιμον πρὸς ἔξοδον αὐτῷ παρασκευάσαι. τῶν δὲ [c] σπευσάντων ὃ προσετάγησαν, [d] ἐπιβὰς ἐδίωξε τὸν προφήτην· καὶ καταλαβὼν ἀναπαυόμενον ὑπὸ δένδρῳ βαθεῖ καὶ σκιὰν ἔχοντι δρυὸς εὐμεγέθους ἠσπάσατο πρῶτον, εἶτα ἐμέμφετο, μὴ παρ᾽ αὐτὸν εἰσελθόντα καὶ ξενίων μεταλαβόντα. τοῦ δὲ φήσαντος κεκωλῦσθαι πρὸς τοῦ Θεοῦ γεύσασθαι παρά τινι τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει. ἀλλ᾽ οὐχὶ παρ᾽ ἐμοί [e] εἶπεν πάντως ἀπηγόρευκέ σοι τὸ θεῖον παραθέσθαι τράπεζαν. προφήτης γάρ εἰμι κἀγὼ, καὶ τῆς αὐτῆς σοι κοινωνὸς

μένων Ἰωὴλ αὐτὸν ἡμᾶς καλεῖσθαι ἐδίδαξεν.

o Ἀπατεώνων] Sic *MSS.* ἀπαταιώνων in *Editis.*

p Πιμελὴ τῶν ἱερείων] רשן eſt in Codice Sacro, quod cinerem notat. Verum רשן pro pinguedine aliquando uſurpatur. REL.

q Εὐθὺς παρείθη,] Conf. lib. VI. c. 13. §. 8. SPANH.

r Οὐκ ἔτι ἴσχυσεν] Eo modo, vel οὐκ ἔτ᾽ ἴσχυσεν in plerisque *MSS.* οὐκ ἔτι ἴσχυεν in *Editis Aliiſque.*

s Ἀναγαγεῖν,] Ἀγαγεῖν *Big.* & *Samb.*

t Πάντα ἀπ᾽ αὐτοῦ,] Πάντα τὰ ἀπ᾽ αὐτοῦ *Big. Samb.* & *Vat.*

v Ἰαδὼν δὲ ἔφη,] Ἰαδὼν δ᾽ ἔφησεν *Big.* & *Samb.*

x Ἐπιστροφὴν,] Ὑποστροφὴν *ſolus Vat.*

y Πρεσβύτης] Illud πρεσβύτης ex *Cod. MSS.*

z Ψευδοπροφήτης,] Ψευδοπροφήτην ἐκεῖνον εἶναι λέγει ὁ Ἰώσηπος· δὲ Θεοδώρητος ἀληθῆ προφήτην εἶναι. Glycas, Annalium part. II. p. 187. Ἐγὼ δὲ τοῦ Θεοῦ μετὰ καὶ τὸν ἄλλον προφήτην ὑπείληφα· ψευδέσι δὲ χρήσασθαι λόγοις πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο μόνον ψευδοπροφήτην εἶναι. *Theodoret.* in 3 *Regum*, ΕΡΩΤ. μγ'. Quam multa in hac narratione *S. Hiſtoriæ* addat *Flavius*, oſtendit *Melch. Leydeckerus* de *Var. reipubl. Hebr. ſtatu*, Vol. 2. p. 36.

a Παρεθεῖσαν αὐτῷ τὴν δεξιὰν] Conf. lib. VI. c. 13. §. 8. SPANH.

b Ἐπιστρώσασι] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἐπιστρῶσαι τὸν ὄνον καὶ ἕτοιμον in *Editis.*

c Σπευσάντων] Iterum ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* σπουδασάντων in *Editis.* quod etiam ferri poteſt.

d Ἐπιβὰς ἐδίωξε] Ἐπιβὰς τῷ ὄνῳ ſoli *Hen.* & *Busb.*

e Εἶπεν πάντως] Εἶπεν hîc inſerui cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* & ἔφη *Editorum* poſt τράπεζαν delevi, quod illud non agnoſcant *MSS.* & *Epiphan.*

f Aei-

γωνὸς πρὸς αὐτὸν θρησκείας· καὶ πάρειμι νῦν ὑπ᾽ αὐτοῦ πεμφθεὶς ὅπως ἀγάγω σε πρὸς ἐμαυτὸν ἑστιασόμενον. ὁ δὲ, ψευσαμένῳ πεισθεὶς, ἀνέστρεψεν. [f] ἀριστώντων δ᾽ ἔτι καὶ φιλοφρονουμένων, ὁ Θεὸς ἐπιφαίνεται τῷ Ἰαδῶνι· καὶ παραβάντα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τιμωρίαν ὑφέξειν ἔλεγε, καὶ ποδαπὴν ἐδήλου. λέοντα γὰρ αὐτῷ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπερχομένῳ συμβαλεῖν [g] ἔφρασεν, [h] ὑφ᾽ οὗ διαφθαρήσεσθαι, καὶ τῆς ἐν τοῖς πατρῴοις μνήμασι ταφῆς ἀμοιρήσειν. ταῦτα δ᾽ ἐγίνετο, οἶμαι, κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν, [i] ὅπως μὴ προσέχοι τοῖς τοῦ [k] Ἰαδῶνος λόγοις Ἱεροβόαμος [l] ἐληλεγμένου ψεῦδος. πορευομένῳ τοίνυν τῷ Ἰαδῶνι πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα, συμβάλλει λέων· καὶ κατασπάσας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κτήνους, ἀπέκτεινε. καὶ τὸν μὲν ὄνον οὐδὲν ὅλως ἔβλαψε. παρακαθεζόμενος δὲ ἐφύλαττε κἀκεῖνον καὶ τὸ τοῦ προφήτου σῶμα, μέχρις οὗ τινες τῶν ὁδοιπόρων ἰδόντες ἀπήγγειλαν ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν τῷ ψευδοπροφήτῃ. ὁ δὲ, τοὺς υἱοὺς πέμψας, ἐκόμισεν εἰς τὴν πόλιν τὸ σῶμα, καὶ πολυτελοῦς [m] μὲν κηδείας ἠξίωσεν, ἐντειλάμενος τοῖς παισὶ καὶ αὐτὸν ἀποθανόντα σὺν ἐκείνῳ θάψαι· λέγων, ἀληθῆ μὲν εἶναι πάνθ᾽ ὅσα προεφήτευσε κατὰ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τῶν ἱερέων, καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν, [n] ὑβρισθήσεσθαι δ᾽ αὐτὸς μετὰ τὴν τελευτὴν οὐδὲν σὺν ἐκείνῳ ταφεὶς, τῶν ὀστῶν οὐ γνωσθησομένων. [o] κηδεύσας οὖν τὸν προφήτην, καὶ ταῦτα ἐντειλάμενος τοῖς υἱοῖς, πονηρὸς ὢν καὶ ἀσεβὴς, πρόσεισι τῷ Ἱεροβοάμῳ· καὶ, "τί δήποτ᾽ ἐταράχθης, [p] εἶ-"πεν, ὑπὸ τῶν τοῦ ἀνοήτου λόγων;" ὡς δὲ καὶ τὰ περὶ τὸ θυσιαστήριον αὐτῷ καὶ τὴν αὐτοῦ χεῖρα διηγήσατο ὁ βασιλεὺς, θεῖον ἀληθῶς καὶ προφήτην ἄριστον ἀποκαλῶν, ἤρξατο ταύτην αὐτοῦ τὴν δόξαν ἀναλύειν κακουργῶν, καὶ πιθανοῖς περὶ τῶν γεγενημένων χρώμενος λόγοις βλάπτειν αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν. [q] ἐπεχείρει γὰρ πείθειν αὐτὸν ὡς ὑπὸ κόπου μὲν ἡ χεὶρ [r] αὐτοῦ ναρκήσειε, βαστάζουσα τὰς θυσίας· εἶτ᾽ ἀνεθεῖσα πάλιν [s] εἰς τὴν αὐτῆς ἐπανέλθοι φύσιν· τὸ δὲ θυσιαστήριον, ὂν καινὸν καὶ δεξάμενον θυσίας πολλὰς καὶ μεγάλας, ῥαγείη καὶ πέσοι διὰ βάρος τῶν ἐπενηνεγμένων. ἐδήλου δ᾽ αὐτῷ καὶ τὸν θάνατον τοῦ τὰ σημεῖα ταῦτα προειρηκότος, ὡς ὑπὸ λέοντος [t] ἀπόλοιτο· οὕτως οὐδὲν οὔτ᾽ εἶχεν, οὔτ᾽ ἐφθέγξατο προφήτου. ταῦτ᾽ εἰπὼν, πείθει τὸν βασιλέα, καὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ τελέως ἀποστρέψας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ [v] καὶ τῶν δικαίων καὶ ὁσίων ἔργων, ἐπὶ τὰς ἀσεβεῖς πράξεις παρώρμησεν. οὕτως δ᾽ ἐξύβρισεν εἰς τὸ θεῖον καὶ παρενόμησεν, ὡς οὐδὲν ἄλλο καθ᾽ ἡμέραν ζητεῖν, ἢ τί καινὸν καὶ μιαρώτερον τῶν ἤδη τετολμημένων ἐργάσηται. καὶ τὰ μὲν περὶ Ἱεροβοάμου ἐπὶ τοῦ παρόντος [x] ἡμῖν δεδηλώσθω.

ror: atque nunc adsum ab eo missus ut te mihi convivam abducam. Ille vero, fide mentienti habita, *cum eo* reversus est. Adhuc autem illis prandentibus blandoque sermone sese oblectantibus, Deus apparet Jadoni; & quod contra mandatum ejus fecisset, dicebat, pœnam daturum esse, simulque qualis foret *ipsi* denunciabat. nam leonem ipsi digredienti in via occursurum esse edixit, foreque ut ab eo interimeretur, atque expers esset sepulturæ in majorum suorum monumentis. Hæc autem, Deo ita volente, contigisse arbitror, quo minus Hieroboamus animum adverteret Jadonis verbis, cum falsi esset redargutus. Jadoni igitur Hierosolyma redeunti obviam fit leo, ipsumque à jumento detractum necavit. Atque asinum quidem nihil omnino læsit, adsidens vero & eum custodiebat & vatis cadaver, donec quidam illac transeuntes id conspicati in oppidum venerunt, atque falso vati rem nunciarunt. Tum ille, filiis suis in hoc missis, corpus ejus in urbem reportavit, ipsumque magnificis cohonestavit exsequiis; suisque filiis præcepit, ut se, cum mortuus fuerit, eodem in sepulchro conderent: dicens, vera quidem esse omnia quæ ille vaticinatus est contra urbem illam & altare & sacerdotes & falsos vates; ipsum vero injuria post mortem fore immunem, si cum eo sepeliretur, utpote quod ossa illorum dignosci non possent. Cum itaque justa vati persolvisset, atque filiis ista mandasset, improbus & impius, Hieroboamum adit: ac, "quid ita perturbatus es, inquit, "istius insipientis sermonibus?" Postquam vero rex quæ altari suæque manui acciderant illi enarrasset, hominem vere divinum vatemque optimum appellans, cœpit *iste* hanc ejus *de illo* opinionem vafre & malitiose agendo labefactare, & verisimilibus de iis quæ facta erant rationibus utendo veritatem eorum debilitare. Conabatur enim ei persuadere manum quidem ejus lassitudine obtorpuisse, dum victimas portaret; ac deinde, cum paululum quievisset, ad se rediisse: altare vero, quippe recens exstructum & multis magnisque victimis ei impositis, ex nimio onere rerum ei incumbentium disruptum cecidisse. Porro ipsi etiam mortem ejus nunciabat, qui signa ista prædixerat, ut scilicet à leone occisus periit: adeo ut nihil habuerit vel loquutus fuerit quod vatem arguebat. His dictis regi persuasit, &, cum animum ejus prorsus à Deo avertisset & à sanctis justisque operibus, ad iniquitates agitandas eum perpulit. Adeo autem in Deum contumeliosus erat & injuriosus, ut quotidie id sibi negotii dari quæsiverit, ut novo aliquo magisque detestabili scelere semet obstringeret. Atque ista quidem nobis de Hieroboamo in præsens dicta sunto.

Jadon vates à leone occisus. 3 *Regum*, c. 13.

Bethelensis vates subdole agit cum Hieroboamo, ut metum ejus discuteret.

Adeo nihil de impietate remisit Hieroboamus, ut pejor indies evaserit. 2 *Regum*, c. 13.

f Ἀριστώντων] Ita cum *Hen.* & *Busb.* in *reliquis* ἀριστούντων.
g Ἔφρασεν,] Ἔφραζεν *Vat.*
h Ὑφ᾽ οὗ] Sic cum *MSS.* ἀφ᾽ οὗ in *Editis.*
i Ὅπως μὴ] Haud dubie apparet (*inquit Sabellicus*) ad elevandam Jadonis fidem, Bethlejum senem in urbem eum retraxisse, ut si à se decipi contigisset, assertæ divinationis apud regem coargueret. Cæterum ita numini placuisse credere par est, ut Hieroboamus & alii præsenti metu levati suæ impietatis aliquando meritas luerent pœnas.
k Ἰαδῶνος] Hic loci Ἰωάδου *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Ἰωὴλ dicitur *Glycæ*, ut ex verbis supra allatis constat. Rabbinis Ἰδδὼν esse videtur, cujus mentio facta est 2 *Paralip.* c. 13. v. 22. ubi Ἀδδὼ dicitur *Interpretibus* LXXII.
l Ἐληλεγμένου] Ἐληλεγμένῳ ψεύδει *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1.
m Μὲν κηδείας] Illud μὲν deest *Vat.*
n Ὑβρισθήσεσθαι] Eo utique consilio (inquit *Zonaras*) cum eo sepeliri voluit, ut cum secundum prædictionem illius altare everteretur, & sacerdotum & pseudoprophetarum ossa igni traderentur, eam contumeliam ipse, juxta hominem divinum situs, effugeret.
o Κηδεύσας] Κηδευσάμενος *Gall.* 2.
p Εἶπεν,] Εἰπὼν *Vat.*
q Ἐπεχείρει] Sic *Big. Samb. Vat. Vet. Interpr.* ἐπιχειρεῖ in *ceteris.*
r Αὐτοῦ ναρκήσειε,] Αὐτῷ *Vat.*
s Εἰς τὴν αὐτῆς] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* εἰς τὴν αὐτὴν in *reliquis.*
t Ἀπόλοιτο·] Sic *Big.* & *Samb.* ἀπώλετο *Vat.* ἀπώλοιτο in *Editis.*
v Καὶ τῶν δικαίων] Ita in omnibus *MSS.* aut καὶ τῶν ὁσίων ἔργων καὶ δικαίων. in *Editis* καὶ τῶν δικαίων καὶ θείων ἔργων.
x Ἡμῖν δεδηλώσθω.] Ἐν τούτοις ante ἡμῖν inserunt *Big. Samb.* & *Vat.* in textum ea non recepi, quod nec vola nec vestigium eorum apud *Vet. Interpr.*

CAP.

CAP. X.

De Roboamo: utque Deus pœnas ab eo exegit impietatis per Susacum.

Roboamus oppida condit munitque. 2 Paral. c. 10.

Roboamus autem Solomonis filius, qui ut ante diximus in duas tribus regnavit, urbes munitas magnasque condidit, Bethleem, & Etame, & Thecoe, & Bethsur, & Socho, & Odollam, & Ipan, & Maresam, & Zipha, & Adoraïm, & Lachis, & Azeca, & Saraïm, & Elom, & Chebrona. Has quidem in sorte Judæ primas ædificavit. Alias vero magnas insuper instauravit in sorte Benjamitide. & cum eas munivisset, & præsidia in omnibus constituit & duces; multumque frumenti & vini & olei, aliaque ad victum *necessaria* in unaquaque urbe largiter recondidit: ac præterea scuta & lanceas in multas *hominum* myriadas. Atque ad eum in Hierosolyma sese aggregarunt sacerdotes & Levitæ ex omnibus Israëlitarum finibus, & quotquot alii è populo boni erant & justi, relictis suis sedibus, ut Deum *more patrio* Hierosolymis colerent. ægre enim tulerunt ut ad vitularum venerationem adigerentur, quas fecerat Hieroboamus. Atque ita per tres annos auxerunt regni Roboami vires. Cum autem cognatam quandam in matrimonium duxisset, & tres ex ea liberos sustulisset, duxit postea & aliam, ipsamque cognatam, Machanam nomine, ex filia Abesalomi Thamara natam; filiusque ex illa ei nascitur, quem Abiam vocavit. Quin & liberos complures suscepit ex aliis uxoribus: omnium vero maxime amavit Machanam. Nam uxores quidem habuit legitimas octodecim, concubinas vero triginta: & ex his filii ei geniti sunt duodetriginta & filiæ sexaginta. Voluit autem ut ei in regnum succederet Abias Machanæ filius, ejusque fidei thesauros urbesque munitissimas credidit.

Ad Roboamum sacerdotes & Levitæ conveniunt. 2 Paral. c. 11.

Roboami uxores & liberi. 2 Paral. c. 11.

Roboamus etiam Deum suis flagitiis irritat. 3 Regum, c. 14.

2. Plerumque autem fieri arbitror, ut malorum & iniquitatis causa hominibus sit rerum magnitudo, earumque in melius mutatio. Nam Roboamus, cum vidisset regnum suum tanta cepisse incrementa, in omne nefas & scelus abiit, Deique cultum & religionem sprevit, adeo ut populus ei subjectus facta ejus iniqua imitatus fuerit. Ita enim comparatum est, ut cum principum moribus subditorum etiam mores corrumpi soleant; utque hi relicta sua modestia, quippe quæ illorum petulantiam redarguat, principum vitia non aliter atque virtutes sequantur. nisi enim eadem, quæ re-

ΚΕΦ. ι'.

Περὶ Ῥοβοάμου· καὶ ὡς ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀσεβείας διὰ Σούσακον ἐτιμώρησεν.

Ὁ δὲ Σολομῶνος υἱὸς Ῥοβόαμος, ὁ τῶν δύο φυλῶν βασιλεὺς ὡς προειρήκαμεν, ᾠκοδόμησε πόλεις ὀχυράς τε καὶ μεγάλας, [y] Βηθλεὲμ, καὶ [z] Ηταμὲ, καὶ [a] Θεκωὲ, καὶ [b] Βηθσοὺρ, καὶ [c] Σωχὼ, καὶ [d] Ὀδολλὰμ, [e] Ἰπὰν, καὶ [f] Μαρησὰν, καὶ [g] Ζιφὰ, καὶ Ἀδωραῒμ, καὶ [h] Λαχὶς, καὶ [i] Ἀζηκὰ, καὶ [k] Σαραῒμ, καὶ [l] Ἠλὼμ, καὶ Χεβρῶνα. ταύτας μὲν ἐν τῇ Ἰούδα κληρουχίᾳ πρώτας ᾠκοδόμησε. κατεσκεύασε δὲ [m] καὶ ἄλλας μεγάλας, ἐν τῇ [n] Βενιαμίτιδι κληρουχίᾳ. καὶ τειχίσας, φρουράς τε κατέστησεν [o] ἐν ἁπάσαις καὶ ἡγεμόνας, σῖτόν τε πολὺν καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον, τάτε ἄλλα πρὸς διατροφὴν ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων δαψιλῶς ἀπέθετο· πρὸς δὲ τούτοις [p] θυρεοὺς καὶ σιρομάστας εἰς πολλὰς μυριάδας. συνῆλθον δὲ οἱ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἰσραηλίταις ἱερεῖς πρὸς αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ Λευῖται, καὶ εἴ τινες ἄλλοι τοῦ πλήθους ἦσαν ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, [q] καταλιπόντες αὐτῶν τὰς πόλεις ἵνα θρησκεύσωσιν ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν Θεόν. οὐ γὰρ ἡδέως εἶχον προσκυνεῖν ἀναγκαζόμενοι τὰς δαμάλεις, ἃς Ἱεροβόαμος κατεσκεύασε. καὶ ηὔξησαν τὴν Ῥοβοάμου βασιλείαν ἐπ' ἔτη τρία. γήμας δὲ συγγενῆ τινα καὶ τρεῖς ποιησάμενος ἐξ αὐτῆς παῖδας, ἠγάγετο ὕστερον καὶ τὴν ἐκ τῆς Ἀβεσαλώμου θυγατρὸς Θαμάρης, [r] Μαχάνην ὄνομα, καὶ αὐτὴν οὖσαν συγγενῆ· καὶ παῖς ἄρρην ἐξ αὐτῆς αὐτῷ γίνεται, ὃν Ἀβίαν προσηγόρευσε. [s] τέκνα δὲ εἶχεν καὶ ἐξ ἄλλων γυναικῶν πλείονα· πασῶν δὲ μᾶλλον ἔστερξε τὴν [t] Μαχάνην. εἶχε δὲ τὰς μὲν νόμῳ συνοικούσας αὐτῷ γυναῖκας, ὀκτωκαίδεκα· παλλακὰς δὲ, [v] τριάκοντα. καὶ υἱοὶ μὲν αὐτῷ γεγόνεισαν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι, θυγατέρες δὲ ἑξήκοντα. διάδοχον δὲ ἀπέδειξε [x] τῆς βασιλείας τὸν ἐκ τῆς Μαχάνης Ἀβίαν, καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτῷ καὶ τὰς ὀχυρωτάτας πόλεις ἐπίστευσεν.

β'. Αἴτιον δ' οἶμαι πολλάκις γίνεται κακῶν καὶ παρανομίας τοῖς ἀνθρώποις τὸ τῶν πραγμάτων μέγεθος, καὶ ἡ πρὸς τὸ βέλτιον αὐτῶν τροπή. τὴν γὰρ βασιλείαν αὐξανομένην οὕτω βλέπων Ῥοβόαμος, εἰς ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς ἐξετράπη πράξεις, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας καταπεφρόνηκεν, ὡς καὶ τὸν [y] ὑπ' αὐτῷ λαὸν μιμητὴν γενέσθαι τῶν ἀνομημάτων. συνδιαφθείρεται τὰ γὰρ τῶν ἀρχομένων ἤθη [z] τοῖς τῶν ἡγεμόνων τρόποις, καὶ ὡς ἔλεγχον τῆς ἐκείνων [a] ἀσελγείας τὴν αὐτῶν σωφροσύνην παραπέμποντες, ὡς ἀρετῇ [b] ταῖς κακίαις αὐτῶν ἕπονται. οὐ γὰρ

ἔνεστιν

y Βηθλεὲμ,] Ita etiam in LXXII. juxta *Exemplar. Rom.* Βαιθσεὲμ in *Alexandr.*

z Ηταμὲ,] Αἰτὰν LXXII. *Rom.* Αἰτανὶ *Alex.* in *Epiphanii* libris *Itham* aut *Itam.*

a Θεκωὲ,] Ita cum *MSS.* & LXXII. Θεκὼς in *Editis.* & infra Θέκωα. si quis Θεκὼ malit, non repugnabo. HUDS. Conf. de Vita §. 75. SPANH.

b Βηθσοὺρ,] Βαιθσουρὰ LXXII.

c Σωχὼ,] Σοχὼθ LXXII. *Rom.* Σοκχὼθ *Alex.* HUDS. Conf. supr. Lib. VI. c. 9. §. 1. SPANH.

d Ὀδολλὰμ,] Ita cum LXXII. & *Veritate Hebr.* Ὀδολὰμ in *Editis Josephi* & *MSS.*

e Ἰπὰν,] Sic plerique *MSS.* in *Aliis Editisque* Εἰπάν. at *Hippam* dant *Epiphanii Cod.* Ut mihi locus hic mendi suspectus sit, faciunt *Interpretes* LXXII. qui *Veritati Hebraïcæ* conformiter habent καὶ τὴν Γέθ. Forsan Γεθθὰν aut Γιτ̓τὰν scribendum.

f Μαρησὰν,] Μάρεσαν *Big.* & *Gall.* 1. Μαρεσὰν LXXII.

g Ζιφὰ,] Καὶ τὴν Ζιφὰ *Samb. Vat. Gall.* 1. 2. καὶ τὴν Ζὶφ LXXII. HUDS. Conf. Lib. VI. c. 13. §. 2. Pro *Ethame* Rufin. *Jeam*, item *Odollam, Hipam, Maresam.* pro *Azeca* & *Saraëm* Rufin. *Retheram.* Vid. 2 Chron. XI. 5. SPANH.

h Λαχὶς,] Ita *Big. Gall.* 1. 2. *Epiphanii Codd.* & LXXII. Λαχεὶς in *Editis Aliisque.*

i Ἀζηκὰ,] Non dubito quin καὶ Ζηκὰ tam *Editorum* quam *MSS.* factum fuerit ex καὶ Ἀζηκὰ, cum urbem Ἀζηκὰ tribui Judæ adscribat *Eusebius*, & καὶ τὴν Ἀζηκὰ habeant LXXII.

k Σαραῒμ,] Nolui quidquam mutare, licet Σαρὰμ habeant *MSS.* & Σαραὰ LXXII. Corrupte in *Epiphanii* libris *Zethuram* & *Zeteram.*

l Ἠλὼμ,] Αἰλὼν LXXII. *Rom.* Αἰωλὼν LXXII. *Alex.* & *Veritas Hebr.*

m Καὶ ἄλλας μεγάλας,] At 2 Chron. XI. 10. urbes hæ, quas recensuit nominatim Josephus, partim in Juda, partim in Benjamin dicuntur esse sitæ. REL.

n Βενιαμίτιδι] Ita cum *MSS.* Βενιαμίδι in *Editis.*

o Ἐν ἁπάσαις] Illud ἐν deest *Vat.*

p Θυρεοὺς] Sic melioris notæ *MSS.* in *Aliis Editisque* θυραιοὺς καὶ σιρομάστας. HUDS. *Gen.* θυραιοὺς· vel θυρεοὺς καὶ σειρομάστας· Conf. sup. lib. VII. c. 2. §. 2. & inf. c. 12. §. 1. σειρομάστην. SPANH.

q Καταλιπόντες] Ita cum *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.* κατέλειπον καὶ τὰς αὐτῶν πόλεις in *Editis Aliisque.*

r Μαχάνην] In *S. Literis* (2 *Paralip.* c. 11. v. 20.) dicitur Μααχὰ θυγάτηρ Ἀβεσαλώμου. In melioribus *Epiphanii* libris *Machan*, in aliis *Maachan.*

s Τέκνα δὲ εἶχεν] Τέκνα δὲ καὶ ἐξ ἄλλων γυναικῶν πλειόνων· πασῶν *Vat.* & *Samb.* commode satis, commate posito post προσηγόρευσε. Sed pro vulgata lectione faciunt *Epiphanii* libri.

t Μαχάνην.] Ita ex *MSS.* in *Editis* Μαχάν.

v Τριάκοντα.] Ἑξήκοντα juxta LXXII. & *Veritatem Hebraïcam.*

x Τῆς βασιλείας] Illud τῆς ex *MSS.*

y Ὑπ' αὐτῷ] Ὑπ' αὐτὸν *Vat. Hen.* & *Busb.*

z Τοῖς τῶν ἡγεμόνων] Ita cum *Big.* & *Samb.* τοῖς τῶν ἡγουμένων *Vat.* in *Editis* τοῖς ἡγεμόνων.

a Ἀσελγείας] Ἀσεβείας solus *Vat.*

b Ταῖς κακίαις] Τῇ κακίᾳ *Vat.*

c Ταῦ-

ἔνεστιν ἀποδέχεσθαι δοκεῖν τὰ τοῦ βασιλέως ἔργα, μὴ [c] ταυτὰ πράττοντας. τοῦτο τοίνυν συνέβαινε καὶ τοῖς ὑπὸ Ροβοάμῳ τεταγμένοις, ἀσεβοῦντος αὐτοῦ καὶ παρανομοῦντος, σπουδάζειν μὴ προσκρούσωσι τῷ βασιλεῖ, θέλοντες εἶναι δίκαιοι. τιμωρὸν δὲ [d] τῶν εἰς αὐτὸν ὕβρεων ὁ Θεὸς ἐπιπέμπει τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα [e] Σούσακον. [f] περὶ οὗ πλανηθεὶς [g] Ἡρόδοτος τὰς πράξεις αὐτοῦ Σεσώστρει προσάπτει. οὗτος γὰρ ὁ Σούσακος, πέμπτῳ ἔτει τῆς Ροβοάμου βασιλείας, ἐπιστρατεύεται μετὰ πολλῶν αὐτῷ μυριάδων. ἅρματα μὲν γὰρ αὐτῷ χίλια καὶ διακόσια τὸν ἀριθμὸν [h] ἐξηκολούθει, ἱππέων δὲ μυριάδες ἕξ, [i] πεζῶν δὲ μυριάδες τεσσαράκοντα. τούτων τοὺς πλείστους Λίβυας [k] ἐπήγετο καὶ Αἰθίοπας. ἐμβαλὼν οὖν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων, καταλαμβάνεται τὰς ὀχυρωτάτας τῆς Ροβοάμου βασιλείας [l] πόλεις ἀμαχητί. καὶ ταύτας ἀσφαλισάμενος, ἔσχατον ἐπῆλθε τοῖς Ἱεροσολύμοις.

γʹ. Ἐγκεκλεισμένου [m] δὲ τοῦ Ροβοάμου καὶ τοῦ πλήθους ἐν [n] αὐτοῖς διὰ τὴν Σουσάκου [o] στρατείαν, καὶ τὸν Θεὸν ἱκετευόντων δοῦναι νίκην καὶ σωτηρίαν, [p] οὐκ ἔπεισαν τὸν Θεὸν [q] ταχθῆναι μετ' αὐτῶν. ὁ δὲ προφήτης Σαμαίας ἔφησεν αὐτοῖς τὸν Θεὸν ἀπειλεῖν ἐγκαταλείψειν αὐτούς, ὡς καὶ αὐτοὶ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ [r] κατέλιπον. ταῦτ' ἀκούσαντες, [s] εὐθὺς ταῖς ψυχαῖς [t] ἀνέπεσον· καὶ μηδὲν ἔτι σωτήριον ὁρῶντες, ἐξομολογεῖσθαι πάντες ὥρμησαν, ὅτι δικαίως αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὑπερόψεται, γενομένους περὶ αὐτὸν ἀσεβεῖς, καὶ [v] συγχέοντας τὰ νόμιμα. κατιδὼν δ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς οὕτως διακειμένους, καὶ τὰς ἁμαρτίας [x] ἀνθομολογουμένους, οὐκ ἀπολέσειν αὐτοὺς εἶπεν πρὸς τὸν προφήτην· ποιήσειν μέντοιγε τοῖς Αἰγυπτίοις ὑποχειρίους, ἵνα μάθωσι, πότερον ἀνθρώπῳ δουλεύειν ἐστὶν ἀπονώτερον ἢ Θεῷ. [y] παραλαβὼν δὲ Σούσακος ἀμαχητὶ τὴν πόλιν, δεξαμένου Ροβοάμου διὰ τὸν φόβον, οὐκ ἐνέμεινε ταῖς γενομέναις συνθήκαις· ἀλλ' ἐσύλησε τὸ ἱερόν, καὶ τοὺς θησαυροὺς ἐξεκένωσε τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς βασιλικούς, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μυριάδας ἀναριθμήτους βαστάσας, καὶ μηδὲν ὅλως [z] ὑπολιπών. [a] περιεῖλε δὲ καὶ τοὺς χρυσοῦς θυρεοὺς καὶ τὰς ἀσπίδας ἃς κατεσκεύασε Σολομὼν ὁ βασιλεύς· οὐκ εἴασε δὲ οὐδὲ τὰς χρυσᾶς φαρέτρας, ἃς ἀνέθηκε Δαυίδης τῷ Θεῷ, λαβὼν παρὰ τοῦ τῆς [b] Σωφήνης βασιλέως. καὶ [c] τοῦτο ποιήσας ἀνέστρεψεν εἰς τὰ οἰκεῖα. μέμνηται δὲ ταύτης τῆς στρατείας καὶ ὁ Ἁλικαρνασσεὺς [d] Ἡρόδοτος, περὶ μόνον τὸ τοῦ βασιλέως πλανηθεὶς ὄνομα, καὶ ὅτι ἄλλοις τε πολλοῖς ἐπῆλθεν ἔθνεσι καὶ τὴν Παλαιστίνην Συρίαν ἐδουλώσατο, λαβὼν

ges, faciant, haud erit ut facta ab iis approbare videantur. Iis itaque qui Roboamo paruerunt hoc ipſum accidebat, ut, dum is impie ageret legeſque violaret, illi operam dederint, ne regis animum offenderent, juſti eſſe ſtudentes. Deus autem Suſacum Ægyptiorum regem mittit, qui contumeliarum in ipſum pœnas exigeret. de quo in errorem lapſus Herodotus ejus res geſtas Seſoſtridi attribuit. Hic enim Suſacus anno regni Roboami quinto exercitum * contra illum adduxit multis *militum* myriadibus conſtantem. Illum enim *ex Ægypto* comitati ſunt currus numero quidem mille ducenti, equitum vero ſexaginta millia, peditumque † quadringenta millia. Adductorum plerique Libyes erant & Æthiopes. Cum igitur in Hebræorum regionem irrupiſſet, validiſſimas Roboami urbes abſque pugna cepit: iiſque præſidio firmatis, poſtremo Hieroſolyma invaſit.

IV. *Suſaci regis Ægypti expeditio in Judæam. 3 Regum, c. 14. 25. &c. 2 Paral. c. 12.*

3. Cum autem Roboamus populuſque in urbe incluſi tenerentur ob Suſaci expeditionem, Deoque ſupplicarent, ut victoriam illis daret & ſalutem, Deum, ut ab illis ſtaret, adducere non potuerant. Illis vero dixit Samæas vates Deum ipſis denunciaſſe, ſe illos deſerturum eſſe, prout ipſi cultum ejus & religionem deſeruerunt. Ubi hæc audiverant, ſtatim animis conciderunt; nullamque ſpem ſalutis reliquam cernentes, confiteri omnes cœperunt, jure Deum facturum eſſe ſi illos deſpexerit, qui in illum impii extiterunt, legiſque inſtituta perturbarunt & contaminarunt. Deus autem, cum eos videret ita animis affectos & delicta invicem confitentes, vati dicebat, fore ut illos non perdat, ſubditurum tamen eſſe Ægyptiis, ut intelligant utrum horum facilius ſit, homini ſervire an Deo. Cum autem Suſacus urbem abſque pugna in ſuam poteſtatem redegiſſet, Roboamo præ metu eum *intra* muros accipiente, pactis quibus convenerant non manſit, ſed Templum diripuit, theſauroſque cum Deo ſacros tum regios exinanivit, myriadibus innumeris auri argentique exportatis, ut nihil prorſus relictum eſſet. Quin & aurea ſcuta detraxit & clypeos quos Solomon rex fecerat; ac ne pharetras quidem aureas reliquit, quas Davides à Sophone rege acceptas Deo dedicaverat. Ac, cum hæc perpetraſſet, domum reverſus eſt. Hujus autem expeditionis meminit etiam Herodotus Halicarnaſſenſis, in ſolo ‡ regis nomine errans, *refertque* illum gentes alias complures invaſiſſe; atque Syriam Palæſtinam ſibi ſubjeciſſe, cunctis in ea regione hominibus ſine prælio captis. Manifeſtum autem eſt, quod noſtram gen-

Roboamus populuſque ſe Deo ſubmittunt. 2 Paral. c. 12.

Suſacus, captis Hieroſolymis Temploque ſpoliato, diſcedit. 3 Regum, c. 14. 2 Paral. c. 12.

Herodoti hac de re teſtimonium.

c Ταυτὰ πράττοντας.] Ita cum *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ταῦτα in *Editis Aliiſque*.

d Τῶν εἰς αὐτὸν] Τῆς κ. ἀ. ὕβρεως *Big.*

e Σούσακον.] Σουσάκιμον & infra ubique Σουσάκιμος *Vat.* vide p. 443. §. 1.

f Περὶ οὗ πλανηθεὶς,] Neutiquam hinc ſequitur (ut male exiſtimarunt *viri Eruditi*) pro eodem rege utrumque à *Joſepho* habitum: quin immo pro diverſis habitos palam eſt, quorum alteri alterius res geſtas per errorem tribuerit *Herodotus*. Si crediſſet *Joſephus*, quod volunt, utrumque fuiſſe revera eundem, & tantum *Seſoſtrim* nominari ab *Herodoto*, qui *Suſacus* nominatur ab *Hebræis*, ſimpliciter abſque erroris crimine id memoraſſet, quum exigua ſit diſcrepantia inter *Suſacus* vel *Siſacus* & *Seſoſtris*, & in omnibus ferme *S. Sripturæ* nominibus, quæ & apud *Græcos Scriptores* occurrunt longe major reperiatur. PERIZONIUS. quem vide hac de re fuſe doctiſſimeque agentem in libro de *Ægyptiacis Originibus*, c. 8.

g Ἡρόδοτος τὰς πράξεις αὐτοῦ Σεσώστρει] Lib. II. c. II. &c. SPANH.

* *Contra illum adduxit multis* militum *myriadibus conſtantem.*] *Contra Hieroſolyma* in *Vet. Interpr.*

h Ἐξηκολούθει,] Ἠκολούθει *Vat.*

i Πεζῶν δὲ] In *S. Literis* tantum dicitur *innumerabilis militum multitudo.*

† *Quadringenta millia.*] *Quadraginta millia* apud *Epiphan.* forſan librariorum errore.

k Ἐπήγετο] Ἐπηγάγετο *Vat.* Forſan exciderint καὶ Τρωγλοδύτας. Videſis 2 *Paralip.* c. 12. v. 2. & *Chronicon Paſchale*, p. 93.

l Πόλεις ἀμαχητί.] Vocem πόλεις inſeruimus ex *MSS.* HUDS. & COCC.

m Δὲ τοῦ Ροβοάμου] Illud δὲ abeſt *Vat.*

n Αὐτοῖς διὰ] Αὐτοῖς διὰ τὴν αὐτοῦ στρατιὰν τὴν τοῦ Σουσακίμου *Vat.*

o Στρατείαν,] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. στρατιὰν in *cæteris.*

p Οὐκ ἔπεισαν] Ita *Big.* & *Samb.* in *Editis Aliiſque* ἀλλ' οὐκ ἔπεισαν.

q Ταχθῆναι] Ita ex *MSS.* pro ἀχθῆναι *Editorum.*

r Κατέλιπον·] Sic *MSS.* κατέλειπον in *Editis.*

s Εὐθὺς ταῖς] Εὐθέως *Vat.*

t Ἀνέπεσον·] Ἀνέπεσαν *Samb.* ἀνέσπασαν *Big.* & *Gall.* 1.

v Συγχέοντας] Συγχέαντας *Vat.*

x Ἀνθομολογουμένους,] Ἀνομολογουμένους *Vat.*

y Παραλαβὼν] Παραλαβὼν δὲ ὁ Σουσάκιμος *Vat.*

z Ὑπολιπών.] Ita *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* καταλιπὼν *Gall.* 1. 2.

a Περιεῖλε δὲ] Καὶ τὰ δόρατα χρυσᾶ ἃ ἔλαβεν Δαβὶδ ἐκ χειρὸς τῶν παίδων Ἀδρααζὰρ βασιλέως Σουβά, καὶ τὰ ὅπλα τὰ χρυσᾶ ἃ ἐποίησε Σολομών. *Chronic. Paſch.* p. 93.

b Σωφήνης βασιλέως.] Conf. ſup. lib. VII. c. 5. §. 1. SPANH.

c Τοῦτο ποιήσας] Ταῦτα ποιήσας *Hen.* & *Busb.*

‡ *Regis nomine errans*,] *Sc.* Suſaci. tanquam res ita geſta fuerit, ſed non ab rege qui *Herodoto* eſt *Seſoſtris*, ſed ab illo qui dictus fuit *Suſacus.*

d Ἡρόδοτος,] Lib. 2. c. 102. & 106.

gentem designare voluerit ab Ægyptio subactam. narrat enim hunc in terra illorum, qui semet sine pugna dediderant, columnas reliquisse, quibus pudenda muliebria ‡ insculpserat. Roboamus sane rex noster, priusquam Martis aleam experiretur, urbis deditionem ei fecit. Porro dicit Æthiopas ab Ægyptiis circumcisionem virilium accepisse. *adjecto*, "nam & Phœnices & Syrii qui sunt in "Palæstina, didicisse id ab Ægyptiis & ipsi con-"fitentur." cæterum constat, quod nulli alii circumcidantur in Palæstina Syri præterquam nos. Sed de *his* singuli ita loquantur, prout ipsis visum fuerit.

Roboamus pro scutis & clypeis aureis, à Susaco exportatis, parem æreorum numerum facit. 3 Regum, c. 14. 2 Paral. c. 12.

4. Post Susaci autem discessum, Roboamus rex pro aureis scutis & clypeis pari numero ære facta Regiæ custodibus commisit. Cumque ei non contigerit inter expeditiones illustres & res splendide gestas vitam agere, summa in quiete regnavit metu *tamen* conjuncta, quod perpetuo cum Hieroboamo inimicitias gereret. Obiit autem, cum vixisset annos quinquaginta & septem, & septemdecim ex illis in regno exegisset. vir insolens & imprudens, & qui patris amicorum consiliis non obsequutus magnam imperii partem amisit. Sepultus est Hierosolymis in regiis conditoriis. Ipsi vero in regnum successit filius Abias, anno duodevigesimo regni Hieroboami in decem tribus. Atque ista quidem hujusmodi exitum habuêre. superest vero ut deinceps dicamus de Hieroboamo, quemadmodum & ipse vitam finivit. Nam ille nihil reliqui faciebat, ut in Deum contumelias ederet, neque tandem quiescebat: sed aras super montes excelsos construere pergebat, atque sacerdotes ex vulgo creare.

Roboamus moritur, eique in regnum succedit Abias. 3 Regum, c. 15. 2 Paral. c. 13.

ἀμαχητὶ [e] τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐν αὐτῇ. Φανερὸν δ' ὅτι τὸ ἡμέτερον ἔθνος βούλεται δηλοῦν κεχειρωμένον ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου. λέγει γὰρ ὅτι στήλας [f] κατέλιπεν, [g] ἐν τῇ τῶν ἀμαχητὶ παραδόντων αὐτοὺς, αἰδοῖα γυναικῶν ἐγγράψας. Ῥοβόαμος δ' αὐτῷ παρέδωκεν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς ἀμαχητὶ τὴν πόλιν. [h] Φησὶ δὲ καὶ [i] Αἰθίοπας παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι τὴν τῶν αἰδοίων περιτομήν· "Φοίνικες "γὰρ καὶ Σύροι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ὁμολογοῦσι παρ' Αἰγυ-"πτίων μεμαθηκέναι." δῆλον οὖν ἐστιν ὅτι [k] μηδένες ἄλλοι περιτέμνονται [l] τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Σύρων, ἢ μόνοι ἡμεῖς. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἕκαστοι λεγέτωσαν ὅ, τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ.

δ'. Ἀναχωρήσαντος δὲ Σουσάκου, Ῥοβόαμος ὁ βασιλεὺς, ἀντὶ μὲν τῶν χρυσέων θυρεῶν καὶ τῶν ἀσπίδων χάλκεα ποιήσας, τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν παρέδωκεν τοῖς τῶν [m] βασιλείων φύλαξιν. ἀντὶ δὲ τοῦ μετὰ στρατηγίας ἐπιφανοῦς καὶ τῆς ἐν τοῖς πράγμασι λαμπρότητος διάγειν, ἐβασίλευσεν ἐν ἡσυχίᾳ πολλῇ καὶ δέει, πάντα τὸν χρόνον ἐχθρὸς ὢν Ἱεροβοάμῳ. ἐτελεύτησε δὲ, βιώσας ἔτη πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, βασιλεύσας δ' αὐτῶν ἑπτακαίδεκα. τὸν τρόπον ἀλαζὼν ἀνὴρ καὶ ἀνόητος, καὶ διὰ τὸ μὴ προσέχειν τοῖς πατρῴοις φίλοις τὴν ἀρχὴν ἀπολέσας. ἐτάφη δ' ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταῖς θήκαις τῶν βασιλέων. διεδέξατο δ' αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς Ἀβίας, ὄγδοον ἤδη καὶ δέκατον ἔτος Ἱεροβοάμου τῶν δέκα φυλῶν [n] βασιλεύοντος. καὶ ταῦτα μὲν τοιοῦτον ἔσχε τέλος. τὰ δὲ περὶ Ἱεροβόαμον ἀκόλουθα τούτων ἔχομεν, πῶς κατέστρεψε τὸν βίον, διεξελθεῖν. οὗτος γὰρ οὐ [o] διέλιπεν οὐδὲ [p] ἠρέμησεν εἰς τὸν Θεὸν ἐξυβρίζων, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν [q] ὀρῶν βωμοὺς ἀνιστὰς καὶ ἱερεῖς ἐκ τοῦ πλήθους ἀποδεικνὺς διετέλει.

CAP. XI.

De obitu filii Hieroboami. Quomodo Hieroboamum vincit Abias, qui haud multo post moritur, Asane in regnum succedente; utque, mortuo Hieroboamo, Nadabum ejus filium totumque Hieroboami genus perimit Basanes.

Hieroboamus uxorem ad Achiam vatem mittit. 3 Regum, c. 14.

FUturum autem erat, nec longo post intervallo, ut Deus ista flagitia pœnamque illis debitam in suum ipsius caput generisque sui universi recidere faceret. Cumque sub id tempus filius ejus ægrotaret, quem Obimen appellabant, uxori suæ mandat, ut, veste sua deposita habituque privato assumpto, ad Achiam vatem se conferret: (esse enim hunc virum in futuris prædicendis mirificum; nam & de regno sibi id quod accidit hunc ipsum indicasse) jussitque, ubi eò perveniret, ut quasi peregrina de filio percontaretur, an è morbo esset evasurus. Illa habitu mutato, prout à marito jussa fuerat, ad urbem Siluntem veniebat, illic enim Achias agebat. & cum in eo esset ut domum ejus intraret, cæcutientis & oculis præ senio torpentis, Deus ei apparuit utrumque indicans, & Hiero-

ΚΕΦ. ιά.

Περὶ τελευτῆς τοῦ υἱοῦ Ἱεροβοάμου. ὡς Ἱεροβόαμος ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ Ἀβία, ὃς μετ' οὐ πολὺ τὸν βίον κατέστρεψε. Ἀσάνου τὴν βασιλείαν διαδεχομένου· καὶ ὡς Ἱεροβοάμου ἀποθανόντος, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νάδαβον καὶ ἅπαν τὸ γένος Ἱεροβοάμου διαφθείρει Βασάνης.

TΑῦτα δ' ἔμελλεν οὐκ εἰς μακρὰν τὰ ἀσεβήματα [r] καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν δίκην εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς γενεᾶς τρέψειν τὸ θεῖον. κάμνοντος δ' αὐτῷ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῦ παιδὸς, ὃν [s] Ὀβίμην ἐκάλουν, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ προσέταξεν, τὴν στολὴν ἀποθεμένην καὶ σχῆμα λαβοῦσαν ἰδιωτικὸν, πορευθῆναι πρὸς Ἀχίαν τὸν προφήτην· εἶναι γὰρ θαυμαστὸν ἄνδρα περὶ τῶν μελλόντων προειπεῖν, καὶ γὰρ περὶ τῆς βασιλείας αὐτῷ τοῦτον δεδηλωκέναι· παραγενομένην δ' ἐκέλευσε περὶ τοῦ παιδὸς ἀνακρίνειν ὡς ξένην, εἰ διαφεύξεται τὴν νόσον. ἡ δὲ μετασχηματισαμένη, καθὼς αὐτῇ προσέταξεν ὁ ἀνὴρ, ἧκεν εἰς [t] Σιλὼ πόλιν. ἐκεῖ γὰρ διέτριβεν ὁ Ἀχίας. καὶ μελλούσης εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσιέναι, τὰς ὄψεις ἠμαυρωμένου διὰ τὸ γῆρας, ἐπιφανεὶς

ὁ

---

e Τοὺς ἀνθρώπους] Τοὺς ἐν αὐτῇ ἀνθρώπους.

f Κατέλειπεν, ἐν τῇ τῶν ἀμαχητὶ παραδόντων αὐτοὺς, αἰδοῖα γυναικῶν ἐγγράψας.] Herodot. l. II. c. VI. SPANH.

g Ἐν τῇ τῶν ἀμαχητὶ παραδόντων αὐτοὺς, αἰδοῖα γυναικῶν ἐγγράψας.] Illa ἐν τῇ τῶν non agnoscit *Epiphan.*

‡ *Insculpserat.*] *Sc.* ad exprobrandam illis mollitiem. HUDS. Inde *Antigonam* vocat Antigonum turpiter sese dedentem Sosius lib. I. de Bello, ubi vide quæ notavimus. HAV.

h Φησὶ δὲ] In *Euterpe*, c. 104. hisce verbis: μοῦνοι πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύροι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι.

i Αἰθίοπας παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι τὴν τῶν αἰδοίων περιτομήν. Φοίνικες γὰρ καὶ Σύροι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ὁμολογοῦσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι.] Æthiopes & Syri Palæstini Circumcisionem ab Ægyptiis edocti. vid. Herodot. lib. II. c. CIV. SPANH.

k Μηδένες ἄλλοι] Μηδέτινες *Big.*

l Τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ] Τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἢ μόνοι ἡμεῖς *Vat.*

m Βασιλείων] Quamvis *Epiphanius* habeat, *custodibus regalibus servanda tradidit*; malui tamen βασιλείων cum *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. quam βασιλέων cum *Editis*, præsertim cum *S. Literæ* (2 *Paralip.* c. 12. v. 10.) dicant, ea servanda accepisse τοὺς φυλάσσοντας τὸν πυλῶνα τοῦ βασιλέως. Vide *Theodoretum* in 3 *Regum*, ΕΡΩΤ. μϛ'.

n Βασιλεύοντος.] Βασιλεύσαντος *Vat.* qui δὲ mox sequens non agnoscit.

o Διέλιπεν] Ita *MSS.* διέλειπεν in *Editis.*

p Ηρέμησεν] Male in *Editione principe* ἠρέμισεν.

q Ορῶν βωμοὺς] Illud ὀρῶν ex *MSS.* & *Veteri Interprete.*

r Καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν] Καὶ deest *Big. Samb.*

s Οβίμην ἐκάλουν,] Ἀβίμης juxta *Epiphanium.* Ἀβιὰ LXXII. *Abijah* in *Verit. Hebr.*

t Σιλὼ] Σηλὼ in nonnullis *MSS.* vide *Annot.* ad p. 307. §. 2.

γ Ἀπιλ-

ὁ Θεὸς ἀμφότερα αὐτῷ μηνύει, τήν τε Ἱεροβοάμου γυναῖκα πρὸς αὐτὸν ἀφιγμένην, καὶ τί δεῖ περὶ ὧν πάρεστιν ἀποκρίνασθαι. παρούσης δὲ τῆς γυναικὸς εἰς τὴν οἰκίαν ὡς ἰδιώτιδος καὶ ξένης, ἀνεβόησεν· "εἴσελθε, ὦ γύναι Ἱεροβοάμου, τί κρύπτεις σαυτήν; τὸν γὰρ Θεὸν οὐ λανθάνεις, "ὃς ἀφιξομένην τε μοὶ φανεὶς ἐδήλωσε, καὶ προσέταξε "τίνας ποιήσομαι τοὺς λόγους". [v] ἀπελθοῦσαν οὖν πρὸς τὸν ἄνδρα ἔφραζεν αὐτῷ ταῦτα λέγειν· "ἐπεί σε μέγαν "ἐκ μικροῦ καὶ [x] μηδὲν ὄντος ἐποίησα, καὶ ἀποσχίσας τὴν "βασιλείαν ἀπὸ τοῦ Δαυίδου γένους σοὶ ταύτην ἔδωκα, σὺ "δὲ τούτων ἠμνημόνησας, καὶ τὴν ἐμὴν θρησκείαν καταλιπὼν [y] χωνευτοὺς θεοὺς κατασκευάσας ἐκείνους [z] ἐτίμησας· οὕτως σε πάλιν καθαιρήσω, καὶ πᾶν ἐξολοθρεύσω σου τὸ γένος, καὶ κυσὶ καὶ ὄρνισι βορὰν ποιήσω γενέσθαι. βασιλεὺς γὰρ [a] ἐξεγείρεταί τις ὑπ' ἐμοῦ τοῦ "λαοῦ παντὸς, ὃς οὐδὲν ἀπολείψει τοῦ Ἱεροβοάμου γένους. [b] μεθέξει δὲ τῆς τιμωρίας καὶ τὸ πλῆθος ἐκπεσὸν "τῆς ἀγαθῆς γῆς, καὶ διασπαρὲν εἰς τοὺς [c] πέραν Εὐφράτου τόπους, ὅτι τοῖς βασιλέως ἀσεβήμασι κατηκολούθησε, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γενομένους [d] προσεκύνει θεοὺς, "τὴν ἐμὴν θυσίαν ἐγκαταλιπόν. σὺ δὲ, ὦ γύναι, ταῦτα "[e] παραγγέλλουσα σπεῦδε πρὸς τὸν ἄνδρα· τὸν δὲ υἱὸν καταλήψῃ τεθνηκότα. [f] σοῦ γὰρ εἰσιούσης εἰς τὴν πόλιν, ἀπολείψει τὸ ζῆν αὐτόν· ταφήσεται δὲ, κλαυσθεὶς ὑπὸ τοῦ "πλήθους παντὸς, κοινῷ τιμηθεὶς πένθει. καὶ γὰρ μόνος "[g] τῶν ἐκ τοῦ Ἱεροβοάμου γένους ἀγαθὸς οὗτος ἦν." ταῦτα [h] αὐτοῦ προφητεύσαντος, ἐκπηδήσασα ἡ γυνὴ τεταραγμένη, καὶ τῷ τοῦ [i] προειρημένου παιδὸς θανάτῳ περιαλγὴς, θρηνοῦσα διὰ τῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν μέλλουσαν [k] τοῦ τέκνου κοπτομένη τελευτὴν, ἀθλία τοῦ [kk] πάθους ἠπείγετο κακοῖς ἀμηχάνοις, καὶ σπουδῇ μὲν ἀτυχεῖ χρωμένη διὰ [l] τὸν υἱόν· ἔμελλε γὰρ αὐτὸν ἐπειχθεῖσα θᾶττον ὄψεσθαι νεκρόν· ἀναγκαία δὲ διὰ τὸν ἄνδρα. καὶ παραγενομένη, τὸν μὲν ἐκπεπνευκότα, καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης, εὗρε· τῷ δὲ βασιλεῖ πάντα ἀπήγγελλεν.

β'. Ἱεροβόαμος δὲ [m] οὐδὲν τούτων φροντίσας, πολλὴν [n] ἀριθμήσας στρατιὰν, ἐπὶ τὸν Ῥοβοάμου παῖδα, τῶν δύο φυλῶν τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς διαδεξάμενον, [o] Ἀβίαν ἐξεστράτευσε πολεμήσων. κατεφρόνει γὰρ [p] αὐτὸν διὰ τὴν ἡλικίαν. ὁ δὲ ἀκούσας τὴν ἔφοδον τὴν Ἱεροβοάμου, πρὸς αὐτὴν οὐ κατεπλάγη· γενόμενος δὲ ἐπάνω καὶ τῆς νεότητος τῷ φρονήματι καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦ πολεμίου, στρατιὰν [q] ἐπιλέξας ἐκ τῶν δύο φυλῶν, ἀπήντησε τῷ Ἱεροβοάμῳ εἰς τόπον τινὰ καλούμενον ὄρος [r] Σεμαρών. καὶ στρατοπεδευσάμενος ἐγγὺς αὐτοῦ τὰ πρὸς τὴν μάχην [s] ηὐτρέπιζεν. ἦν δὲ ἡ δύναμις αὐτοῦ, μυριάδες [t] τεσσαράκοντα· ἡ δὲ τοῦ Ἱεροβοάμου στρατιὰ, διπλασίων ἐκείνης. ὡς δὲ τὰ στρατεύματα πρὸς τὰ ἔργα καὶ τοὺς κινδύνους [v] ἀντιπαρετάσσετο καὶ συμβαλεῖν ἔμελλε, στὰς ἐφ' ὑψηλοῦ τινὸς τόπου Ἀβίας, καὶ τῇ χειρὶ κατασείσας, τὸ πλῆθος καὶ τὸν Ἱερο-

boami uxorem se eò contulisse, & quid ei de quibus sciscitatura adest respondere oportet. Muliere autem, tanquam peregrina & privata, ad domum ejus accedente, *vates* exclamavit; "ingredere, ô "uxor Hieroboami, cur teipsam dissimulas? nam "Deum latere non potes, qui & me per visionem "de adventu tuo præmonuit, præcepitque quibus "te verbis affarer." Cum itaque ad maritum reverteretur, jussit ut hæc ei renunciaret: "quandoquidem ego te magnum è parvo & de nihilo fe"ci, abscissoque Davidicæ domui regno te dona"vi, tu vero horum immemor, meoque cultu post "tergum rejecto, eò deveneris ut Deos *ex auro* "conflaveris eosque colueris: ita ego te rursum è "medio tollam, & omne genus tuum ad interne"cionem perdam, faciamque ut à canibus ac vo"lucribus *aëris* devoretur. quidam enim à me in "Israëlitas rex suscitabitur, qui neminem ex Hie"roboami genere superstitem est relicturus. Quin "& populus hujusce supplicii particeps erit, ex"cidet quippe felice terra, sparsusque per loca "Transeuphratensia exsulabit, quod impietatis re"gis socium se fecerit, deosque ab illo factos ado"rarit, sacris meis relictis. Tu vero, ô mulier, i "properè ad maritum hæc illi enunciatum. Cæ"terum filium invenies mortuum. nam simulac "pedem in urbem immiseris, ille morietur; atque "ab universo deploratus populo sepelietur, publi"co luctu cohonestatus. nam & hic unicus erat "è stirpe Hieroboami in quo boni quidquam in"ventum est." Ubi hæc ille vaticinatus fuerat, mulier perturbata, puerique jam dicti mortem ægre ferens, se proripuit, viam luctu & plangore complens; ac misera malis ex *hac* calamitate urgebatur ineluctabilibus, festinatione utens filio quidem & ipsâ infelici (nam quo magis properaret, eo ipsum citius exstinctum visura erat) viro tamen necessariâ. Atque ita domum reversa, filium quidem, prout vates dixerat, anima jam efflata mortuum offendit, regique cuncta enarravit.

Vates ei filii obitum prædicit, pœnamque Hieroboamo denunciat. 3 Regum, c. 14.

Uxor Hieroboami reversa filium mortuum offendit. 3 Regum, c. 14.

2. At Hieroboamus nihil hæc curans, magnis delectibus habitis, exercitum in expeditionem eduxit ut bello persequeretur Abiam Roboami filium, qui patri in regnum successerat. ipsum enim, quod esset adolescentulus admodum, contempsit. Ille vero, audito adventu Hieroboami, haudquaquam perterritus est: sed animo supra juvenis ætatem & supra quam hostis speraverat, cum exercitum è duabus tribubus collegisset, Hieroboamo occurrit in quodam loco qui mons Semaron appellatur. & prope illum castra metatus, omnia ad pugnam necessaria parabat. Secum autem habebat quadringenta millia: Hieroboami vero exercitus duplo major erat. Cumque jam milites ex adverso starent ad dimicandum & pericula subeunda accincti, atque in eo essent ut manus consererent, Abias ex edito quodam loco, cum manu significasset, populum & Hieroboamum rogavit ut prius*quam congre-*

V. Hieroboami contra Abiam expeditio. 2 Paral. c. 13.

v Ἀπελθοῦσαν] Ἀπελθοῦσα in aliquot *MSS.*
x Μηδὲν ὄντος] Ita cum *MSS.* μηδενὸς in *Editis.*
y Χωνευτοὺς] *Gen.* χωνεὺς, vel χωνευτής. SPANH.
z Ἐτίμησας·] Iterum ex *MSS.* in *Editis* ἔτιμας.
a Ἐξεγείρεταί τις] Sic *MSS.* ἐξαγείρηται τοῦ ὑπ' ἐμοῦ λαοῦ in *Editis.*
b Μεθέξει δὲ] Ita *Bas. G. Vat.* & *Epiphan.* μεθέξειν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
c Πέραν Εὐφράτου] Πέραν τοῦ Εὐφράτου *Vat.*
d Προσεκύνει θεοὺς,] Ita *Vat.* quo modo, vel προσεκύνησε *Epiphan.* in *Editis Aliisque* προσκυνεῖ.
e Παραγγέλλουσα] Ἀπαγγέλλουσα *Big. Samb.* & *Vat.*
f Σοῦ γὰρ εἰσιούσης] Σοῦ γὰρ ἰούσης *Vat.*
g Τῶν ἐκ τοῦ Ἱεροβοάμου γένους] Sic οἱ ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ id est Levitæ Hebr. 9. REL.
h Αὐτοῦ προφητεύσαντος,] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* favente *Epiphanio*, qui vertit, *hæc namque propheta perhibente* &c. ταῦτα οὖν in *Editis Aliisque.*
i Προειρημένου παιδὸς] Εἰρημένου *Vat.*

k Τοῦ τέκνου κοπτομένη τελευτὴν] Conf. lib. VII. c. 1. §. 6. SPANH.
kk Πάθους] Ita in *Editis Aliisque.* τάχους *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.*
l Τὸν υἱόν·] Τὸν υἱὸν αὐτῆς *Vat.*
m Οὐδὲν τούτων] Οὐδενὸς *Big. Samb.* & *Vat.*
n Ἀριθμήσας] Ἀθροίσας *Big.* & *Vat.* forsanque *Epiphan.*
o Ἀβίαν] Is 3 *Regum*, c. 15. v. 1. *Abijam* dicitur in *Hebr.* Ἀβιοῦ LXXII. 2 *Paralip.* c. 12. v. 16. *Abija*, & Ἀβιά.
p Αὐτὸν] Αὐτοῦ *Big. Samb.* & *Vat.* & mox πρὸς αὐτόν.
q Ἐπιλέξας] Ἐπιλεξάμενος *Big.* & *Gall.* 1.
r Σεμαρών.] ΣΑΜΑΡΩΝ in *Editis Aliisque.* Σεμερὼν LXXII. 3 *Regum*, c. 16. v. 24. *Amorræorum mons* in *Epiphanii* libris. Vide *Theodoretum* in 3 *Regum*, ΕΡΩΤ. μη'.
s Ηὐτρέπιζεν.] Εὐτρέπιζεν *Vat.*
t Τεσσαράκοντα·] Ita etiam in *Hebræo*, 2 *Paralip.* c. 13. v. 3. Verum in *Vulgato*, LXXII. & *Epiphanii* libris *MSS.* habemus *quadraginta millia*, in *Editis* vero *sexaginta millia.*
v Ἀντιπαρετάσσετο] Ita cum Cod. *Vat.* in *reliquis* ἀντιπαρετάσσετο.

Abiæ ad Israëlitas oratio. 2 Paral. c. 13.

grederentur ipsum audire vellent. Factoque *alto* silentio, orsus est dicere in hæc verba. "Vos quidem non ignoratis, quod Davidi ejusque posteris principatum dederit Deus in omne ævum; ipse vero miror, quî factum sit, ut, patre meo deserto, vosmet Hieroboamo *ejus* servo adjunxeritis, & cum illo nunc *in aciem* prodeatis, contra eos, quos Deus regnaturos esse decreverat, pugnare parati, & quod reliquum est imperii *iis* auferre. Partem quidem ejus majorem etiam nunc Hieroboamus inique tenet: haud tamen erit ut longius aliquanto ea fruatur. Verum, cum præteritorum supplicium Deo dederit, ab iniquitatibus & contumeliis cessabit, quas huc usque in eum admisit, vobisque auctor fuit ut eadem flagitia faceretis, qui nulla à patre meo injuria affecti, nisi quod in concione, malorum hominum consiliis obsequutus, haud ita grata usus fuerit alloquutione, illum quidem iræ specie reliquistis, revera autem vosmet à Deo ejusque legibus subduxistis. Atqui æquum erat adolescentulo populique tractandi ignaro, vel propter Solomonem patrem & illius in *Israëlitas* beneficia, veniam indulsisse, non solum ob verba duriuscula *quæ ei forte exciderint*, sed etiamsi eum ad facinus grave & odiosum impulissent ætas immatura rerumque agendarum imperitia. nam oportet parentum meritis posterorum errata condonari. Vos vero eo tempore nullam eorum rationem habuistis, ac ne nunc quidem habetis: sed adversum nos venitis ingens sane exercitus. Qua *quæso* re freti victoriam exspectatis, num aureis vitulis & aris in locis editioribus exstructis, quæ non religionis sed impietatis vestræ indicia sunt; an *militum* multitudo, qua nobis superiores estis, spem vobis facit victoriæ? At nihil sane valet vel myriadum vis in exercitu, si maleficiis *& sceleribus* coopertus bellum gerat. nam in justitia sola ac pietate firmissimam de hostibus victoriam reportandi spem sitam esse contigit: quæ scilicet à nobis stant, qui jam inde à principio legis instituta servavimus, & nostrum Deum coluimus; quem non manus artificis ex fragili materia fabricata est, nec *mala* regis scelerati mens ad populum decipiendum excogitavit, sed qui ex se est, & principium rerum omnium & finis. Quamobrem nunc quoque vos adhortor ut resipiscatis, & meliora consilia sequuti à bello desistatis; tandemque patria agnoscatis instituta, & quod vos ad tantam felicitatis magnitudinem provexit.

Israëlitæ à Judais victi. 2 Paral. c. 13.

3. Hæc quidem Abias ad populum verba fecit. At dum adhuc loqueretur, suorum quosdam clam emisit Hieroboamus è castrorum locis non animadversis, ut se Abiæ circundarent. Illo autem medio hostium undique comprehenso, pavore consternati sunt milites animisque conciderunt. At suos Abias *voce* confirmavit; eosque hortatus est ut in Deo fiduciam reponerent. illum enim non posse ab hostibus circumclusum teneri. Tum illi simul omnes, cum Dei auxilium implorassent, & sacerdotes tubis cecinissent, clamore sublato hostes aggressi sunt. Et illorum quidem animos fregit Deus, eorumque spirituum vim solvit, Abiæ vero exercitum superiorem fecit. nam totidem ex copiis

βόαμον ἀκοῦσαι πρῶτον αὐτοῦ μεθ᾽ ἡσυχίας ἠξίωσε. γενομένης δὲ σιωπῆς, ἤρξατο λέγειν. "ὅτι μὲν τὴν ἡγεμονίαν ὁ Θεὸς Δαυίδῃ καὶ τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ κατένευσεν εἰς ἅπαντα χρόνον, οὐδ᾽ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε. θαυμάζω δὲ πῶς ἀποστάντες τοῦ ἐμοῦ πατρὸς τῷ δούλῳ Ἱεροβοάμῳ προσέθεσθε, καὶ μετ᾽ ἐκείνου πάρεστε νῦν ἐπὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλεύειν κεκριμένους πολεμήσοντες, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρησόμενοι τὴν ὑπάρχουσαν. τὴν μὲν γὰρ πλείω μέχρι νῦν Ἱεροβόαμος ἀδίκως ἔχει· ἀλλ᾽ οὐκ οἶμαι ταύτης αὐτὸν ἀπολαύσειν ἐπὶ πλείονα χρόνον. ἀλλὰ δοὺς καὶ τοῦ παρεληλυθότος δίκην τῷ Θεῷ, παύσεται τῆς παρανομίας καὶ τῶν ὕβρεων, ἃς οὐ διαλέλοιπεν εἰς αὐτὸν ὑβρίζων, καὶ ταῦτα ποιεῖν ὑμᾶς ἀναπεπεικώς· οἱ μηδὲν ἀδικηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ἀλλ᾽ ὅτι μὴ πρὸς ἡδονὴν ἐκκλησιάζων ὡμίλησεν, ἀνθρώπων πονηρῶν συμβουλίᾳ πεισθεὶς, ἐγκατελίπετε μὲν τῷ δοκεῖν ὑπ᾽ ὀργῆς ἐκεῖνον, [x] τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ αὑτοὺς [y] ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκείνου νόμων [z] ἀπεσπάσατε. καίτοι συνεγνωκέναι καλῶς εἶχεν ὑμᾶς, οὐ λόγων μόνων δυσκόλων, ἀνδρὶ νέῳ καὶ δημαγωγίας ἀπείρῳ, ἀλλ᾽ εἰ καὶ πρός τι δυσχερὲς ἡ νεότης αὐτὸν καὶ ἡ ἀμαθία τῶν πραττομένων ἐξῆγεν ἔργον, διά τε Σολομῶνα τὸν πατέρα καὶ τὰς εὐεργεσίας [a] ἐκείνου. παραίτησιν γὰρ εἶναι δεῖ τῶν [b] τῶν ἐκγόνων ἁμαρτίας, τὰς τῶν πατέρων εὐποιΐας. ὑμεῖς δ᾽ οὐδὲν τούτων ἐλογίσασθε, οὔτε τότε οὔτε νῦν· ἀλλ᾽ ἥκετε στρατὸς ἐφ᾽ ἡμᾶς τοσοῦτος. τίνι καὶ πεπιστευκὼς περὶ τῆς νίκης, ἢ ταῖς χρυσαῖς δαμάλεσι καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν ὀρῶν βωμοῖς, ἃ δείγματα τῆς ἀσεβείας ἐστὶν ὑμῶν, ἀλλ᾽ οὐχὶ τῆς θρησκείας, ἢ τὸ πλῆθος ὑμᾶς εὐέλπιδας ἀπεργάζεται, τὴν ἡμετέραν στρατιὰν ὑπερβάλλον; ἀλλ᾽ οὐδή τις οὖν ἰσχὺς μυριάδων στρατοῦ μετὰ ἀδικημάτων πολεμοῦντος. ἐν γὰρ μόνῳ τῷ δικαίῳ καὶ [c] τῷ πρὸς θεῖον εὐσεβεῖ τὴν βεβαιοτάτην ἐλπίδα τοῦ κρατεῖν τῶν ἐναντίων ἀποκεῖσθαι συμβέβηκεν· ἥτις ἐστὶ παρ᾽ ἡμῖν τετηρηκόσι [d] ἀπ᾽ ἀρχῆς τὰ νόμιμα, καὶ τὸν ἴδιον Θεὸν σεβομένοις, ὃν οὐ χεῖρες ἐποίησαν ἐξ ὕλης φθαρτῆς, οὐδ᾽ ἐπίνοια πονηροῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ τῶν ὄχλων ἀπάτῃ κατεσκεύασεν, ἀλλ᾽ ὃς ἔργον ἐστὶν [e] αὐτοῦ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν ἁπάντων. συμβουλεύω τοιγαροῦν ὑμῖν ἔτι καὶ νῦν μεταγνῶναι, καὶ λαβόντας ἀμείνω λογισμὸν παύσασθαι τοῦ πολεμεῖν, καὶ τὰ πάτρια καὶ τὸ [f] προαγαγὸν ὑμᾶς ἐπὶ τοσοῦτο μέγεθος εὐδαιμονίας γνωρίσαι."

γ'. Ταῦτα μὲν Ἀβίας [g] διελέχθη πρὸς τὸ πλῆθος. ἔτι δ᾽ αὐτοῦ λέγοντος, λάθρα τινὰς τῶν στρατιωτῶν ὁ Ἱεροβόαμος ἔπεμψε, περικυκλωσομένους τὸν Ἀβίαν, [h] ἔκ τινων οὐ φανερῶν τοῦ στρατοπέδου μερῶν. [i] μέσου δ᾽ αὐτοῦ περιληφθέντος τῶν πολεμίων, ἡ μὲν στρατιὰ κατέδεισε καὶ ταῖς ψυχαῖς ἀνέπεσεν. ὁ δ᾽ Ἀβίας παρεθάρρυνε καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἐν τῷ Θεῷ παρεκάλει. τοῦτον γὰρ [k] οὐ κεκυκλῶσθαι πρὸς τῶν πολεμίων. οἱ δὲ ὁμοῦ πάντες ἐπικαλεσάμενοι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν, τῶν ἱερέων τῇ σάλπιγγι σημανάντων, ἀλαλάξαντες ἐχώρησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ τῶν μὲν ἔθραυσε τὰ φρονήματα, καὶ τὰς ἀκμὰς αὐτῶν ἐξέλυσεν ὁ Θεός· τὴν δὲ Ἀβία στρατιὰν ὑπερτέραν ἐποίησεν. [l] ὅσους γὰρ οὐδέποτε ἐμνημονεύθη

x Τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ] Ταῖς δ᾽ ἀληθείαις *Big. Samb.* & *Vat.* & mox ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

y Ὑπὸ] Forte ἀπὸ COCC.

z Ἀπεσπάσατε.] Ἀποσπᾷν ὑπὸ τοῦ θεοῦ *seducere a Deo*; ita & ἀνασπᾷν, *educere*. REL.

a Ἐκείνου.] Τὰς ἐκείνου in iisdem *MSS.*

b Τῶν ἐκγόνων] Τῶν ἑπομένων *Gall.* 2.

c Τῷ πρὸς θεῖον] Ita *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. in *Editis Aliisque* καὶ εἰς τὸ θεῖον.

d Ἀπ᾽] Ἐξ ἀρχῆς solus *Vat.*

e Αὐτοῦ] Ita rescripsi pro αὐτοῦ.

f Προαγαγὸν] *Gen.* προαγαγὸν, vel προσαγαγὸν; & ita Ed. Basil. SPANH.

g Διελέχθη] Διειλέχθη *Vat.*

h Ἐκ τινων] Ἐκ τινῶν. SPANH.

i Μέσου δ᾽ αὐτοῦ] Μέσον *Samb.*

k Οὐ κεκυκλῶσθαι] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. οὐκ ἐκυκλῶσθαι in *Editis Aliisque.* οὐκ ἐγκυκλῶσθαι legit *Schotanus.*

l Ὅσος γὰρ] Sane si dicere voluisset quinquaginta millia cæsa fuisse (quod nonnulli volunt) quomodo tantopere exstulisset hanc stragem, in nullo vel Græcorum vel Barbarorum prælio tantam esse factam: Non adeo hospes in Græcis vel Romanis historiis erat, ut ipsum latere posset cladem sæpe multo majorem evenisse.

τῶν

νεύθη φόνος ἐν πολέμῳ γεγονέναι, οὔθ' Ἑλλήνων οὔτε Βαρβάρων, τοσούτους ἀποκτείναντες τῆς Ἱεροβοάμου δυνάμεως, θαυμαστὴν καὶ διαβόητον νίκην παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβεῖν ἠξιώθησαν. πεντήκοντα γὰρ μυριάδας τῶν ἐχθρῶν κατέβαλον, καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν διήρπασαν τὰς ὀχυρωτάτας ἑλόντες κατὰ κράτος. [m] τήν τε Βεθήλην καὶ τὴν τοπαρχίαν αὐτῆς, καὶ τὴν [n] Ἰσανὰν καὶ τὴν τοπαρχίαν αὐτῆς. καὶ Ἱεροβόαμος μὲν οὐκ ἔτι [o] μετὰ ταύτην τὴν ἧτταν ἴσχυσεν, ἐφ' ὅσον Ἀβίας περιῆν χρόνον. τελευτᾷ δ' οὗτος ὀλίγον τῇ νίκῃ χρόνον ἐπιζήσας, ἔτη βασιλεύσας τρία· καὶ θάπτεται μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν ταῖς προγονικαῖς θήκαις. ἀπολείπει δὲ υἱοὺς μὲν, δύο καὶ εἴκοσι· θυγατέρας δὲ, [p] ἑκκαίδεκα. πάντας δὲ τούτους ἐκ γυναικῶν δεκατεσσάρων ἐτεκνώσατο. διεδέξατο δ' αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς [q] Ἄσανος· καὶ ἡ μήτηρ τοῦ νεανίσκου, Μαχαία τοὔνομα. τούτου κρατοῦντος, τῆς εἰρήνης ἀπέλαυσεν ἡ χώρα τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ ἔτη δέκα.

δʹ. Καὶ τὰ μὲν περὶ Ἀβίαν, τὸν Ῥοβοάμου τοῦ Σολομῶνος, οὕτως παρειλήφαμεν. ἐτελεύτησε δὲ καὶ Ἱεροβόαμος ὁ τῶν δέκα φυλῶν βασιλεὺς, ἄρξας ἔτη δύο καὶ εἴκοσι. διαδέχεται δ' αὐτὸν ὁ παῖς Νάδαβος, [r] δεύτερον ἔτος ἤδη τῆς βασιλείας Ἀσάνου διεληλυθότος. ἦρξε δὲ ὁ τοῦ Ἱεροβοάμου παῖς ἔτη δύο, τῷ πατρὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ [s] τὴν πονηρίαν ἐμφερὴς ὤν. ἐν δὲ τούτοις τοῖς δυσὶν ἔτεσι στρατευσάμενος [t] ἐπὶ [v] Γαβαθὼ πόλιν Παλαιστίνων οὖσαν, πολιορκίᾳ λαβεῖν αὐτὴν προσέμενεν. ἐπιβουλευθεὶς δὲ ἐκεῖ ὑπὸ φίλου τινὸς, [x] Βασάνου ὄνομα, [y] Μαχείλου δὲ παιδὸς, ἀποθνήσκει. ὃς, μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, ἅπαν τὸ Ἱεροβοάμου γένος διέφθειρε. καὶ συνέβη κατὰ τὴν [z] τοῦ Θεοῦ προφητείαν, τοὺς μὲν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἱεροβοάμου συγγενῶν [a] ἀποθνήσκοντας ὑπὸ κυνῶν σπαραχθῆναι καὶ δαπανηθῆναι· τοὺς δ' ἐν τοῖς ἀγροῖς ὑπ' ὀρνίθων. ὁ μὲν οὖν Ἱεροβοάμου οἶκος τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνομημάτων ἀξίαν ὑπέσχεν δίκην.

Hieroboami cæsis, quot non alia belli strage cecidisse memorantur vel apud Græcos vel Barbaros, mirabilem celebremque victoriam Dei auspiciis consequuti sunt. Quingenta enim hostium millia prosternebant, & urbes eorum munitissimas vi captas diripuerunt; ac præterea Bethelam ejusque præfecturam, atque Isanam & præfecturam ejus. nec deinceps post hanc cladem potestate valuit Hieroboamus, quamdiu Abias superstes erat. Is autem diem obiit non multo post hanc victoriam partam: sepultusque est Hierosolymis in majorum suorum conditoriis; relictis filiis quidem duobus & viginti, filiabus vero sexdecim. istosque omnes ex quatuordecim uxoribus sustulit. In regnum autem ei successit filius Asanus: matrique juvenis Machaja nomen erat. Dum is regnaret, Israëlitarum regio per decem annos pace potita est.

Mors Abiæ. Asanus Judææ rex. 3 Regum, c. 15. 2 Paral. c. 14.

4. Et quidem ista de Abia filio Roboami filii Solomonis ita accepimus. Quin & vita decessit Hieroboamus decem tribuum rex, postquam regnaverat annos duos & viginti. Ei vero successit Nadabus filius ejus, cum jam alterum annum in regno Asanus exegisset, atque annos duos regnavit Hieroboami filius, similiter ac pater nequam & improbus. In his autem duobus annis exercitum eduxit contra urbem Gabatho, quæ Palæstinorum erat *in ditione*, & in obsidione perstabat ut eam caperet. Illic vero amici cujusdam, Basanis nomine, Macheli vero filii, insidiis interiit. qui, post mortem ejus regno occupato universam Hieroboami stirpem interfecit. atque accidit, prout Deus fore prædixerat, ut alii quidem ex Hieroboami cognatis, in urbe interempti, à canibus laniati absumerentur; alii vero, in agris, ab alitibus. Atque ita quidem Hieroboami domus pœnas impietati ejus & sceleribus debitas pertulit.

Diem obit Hieroboamus. Nadabus regnum capessit, & à Basane occiditur. 3 Regum, c. 15.

ΚΕΦ. ιβʹ.

Ὡς Ζαραῖος βασιλεὺς Αἰθιόπων ὑπὸ Ἀσάνου ἡττᾶται, καὶ Ἄσανος Βασάνου αὐτῷ πολεμοῦντος τὸν Δαμασκηνῶν βασιλέα σύμμαχον παρακαλεῖ· καὶ ὡς, τῆς Βασάνου γενεᾶς διαφθαρείσης, ἐβασίλευσεν Ζαμάρης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄχαβος.

Ὁ δὲ τῶν Ἱεροσολύμων βασιλεὺς Ἄσανος ἦν τὸν τρόπον ἄριστος, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀφορῶν, καὶ μηδὲν μήτε πράττων μήτ' ἐννοούμενος, ὃ μὴ πρὸς τὴν εὐσέβειαν εἶχε καὶ τὴν τῶν νομίμων [b] φυλακὴν τὴν ἀναφοράν. [c] κατώρθωσε δὲ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν, ἐκκόψας εἴ τι πονηρὸν [d] ἦν ἐν αὐτῇ, καὶ [e] καθαρεύσας [f] ἀπὸ πάσης κηλῖδος. [g] στρατοῦ δ' εἶχεν ἐπιλέκτων ἀνδρῶν, ὡπλισμένων [h] θυρεὸν καὶ [i] σιρομάστην, ἐκ μὲν τῆς Ἰούδα φυλῆς μυριάδας τριάκοντα, ἐκ δὲ τῆς Βενιαμίτιδος, [k] ἀσπίδας φορούντων καὶ

CAP. XII.

Quomodo rex Æthiopum Zaræus ab Asano prælio superatur; atque Asanus, bellum ei Basane inferente, Damascenorum regem in auxilium advocat: utque, Basanis stirpe sublata, regnavit Zamares & post eum filius ejus Achabus.

VI. Asanus autem Hierosolymorum rex erat vir moribus optimis, ac Dei *summe* studiosus, quique nihil vel faceret vel cogitaret, nisi quod ad pietatem respiciebat legumque observantiam. porro cuncta ad regni sui utilitatem composuit, & quicquid mali in eo erat resecando, omnemque immunditiem tollendo. Habuit autem lectorum virorum exercitum, ex tribu quidem Judæ, scutatorum & lanceariorum trecenta millia, ex tribu vero Benjamitica, clypeatorum & sagittariorum du-

Asani religio. 3 Regum, c. 15. 2 Paral. c. 14. & 15.

m Τήν τε Βεθήλην] In *Epiphanii* libris, *insuper Bethel* (vel Bethuliam) *ejusque regionem forti dimicatione tenuerunt*, ita ut nulla facta fuerit *Isanæ* mentio. Verum in LXXII. καὶ τὴν Βαιθὴλ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς, καὶ τὴν Ἐφρὼν καὶ τὰς κώμας αὐτῆς. HUDS. Conf. sup. c. 8. §. 4. SPANH.

n Ἰσανὰν] Conf. Infra lib. 14. c. 15. §. 14. & ἀλωσ. lib. 1. c. 17. §. 5. SPANH.

o Μετὰ ταύτην] Ita ex *MSS.* (& Cocc.) μετ' αὐτὴν in *Editis*.

p Ἑκκαίδεκα] Eo modo *Samb.* ἑξκαίδεκα in *reliquis*.

q Ἄσανος.] Ita *Gall.* 2. ut mox infra cap. 12. §. 1. Ἄσανος in *Editis*. Ἀσαν *Big.* Ἀσὰν *Samb.* & *Gall.* 1. HUDS. Asa: sic ἐσσηνοι a חסיד ὅσιος. REL.

r Δεύτερον ἔτος] Δευτέρου ἔτους *Vat.*

s Τὴν πονηρίαν] Τὴν π. ὅμοιος ὢν *Vat.*

t Ἐπὶ Γαβαθὼ] Ἐπὶ Γαβαθῶνα πόλιν *Vat.* ἐπὶ Γαβαθὼν π. LXXII. & *Epiphan.* HUDS. Gibbethon Hebræis. 1 Reg. 15. 27. REL.

v Γαβαθὼ] Supr. Lib. 5. cap. 1. §. ult. ἐν Γαβαθᾷ πόλει. & lib. 6. c. 5. §. 2. ἐλθὼν εἰς Γαβαθά. SPANH.

x Βασάνου ὄνομα,] Quod infra cap. 12. §. 3. Βασάνης habeant *libri* omnes, Βασάνου & hîc loci placuit rescribere. Βασάμου in *Editis*. Βοασάμου *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Βαασάμου *Vat.* Βαασὰ LXXII.

y Μαχείλου] Ιλλου *Big.* & *Gall.* 1. Εἴλου *Samb.* Axiu *Vat.* quod propius accedit ad Ἀχιὰ *S. Literarum.* in *Epiphanii* libris *Meheli*, aut *Mechili fil.*

z Τοῦ Θεοῦ] Ita cum *Samb.* & *Vat.* in *reliquis* deest τοῦ.

a Ἀποθνήσκοντας] Ἀπαθανόντας *Vat.*

b Φυλακὴν] Ita in *MSS.* & *Vet. Interpr.* (ita & *Coccejus*) φυσικὴν in *Editis*.

c Κατώρθωσε δὲ] Καὶ κατώρθωσε τὴν *Vat.*

d Ἦν ἐν αὐτῇ,] Illud ἦν deest *Vat.*

e Καθαρεύσας ἀπὸ πάσης κηλῖδος.] Vid. 1 Reg. xv. 12. 13. SPANH.

f Ἀπὸ πάσης] Ἁπάσης κ. *Vat.*

g Στρατοῦ] Forsan στρατὸν.

h Θυρεὸν] Θυρεῷ καὶ σιρομάστῃ *Vat.*

i Σιρομάστην,] Conf. sup. lib. VII. c. 2. §. 2. & lib. VIII. c. 10. §. 1. SPANH.

k Ἀσπίδας] Ἀσπιδοφορούντων *Vat.*

l Πέν-

ducenta & quinquaginta millia. Cæterum cum hic jam decem annos regnasset, Zaræus Æthiopiæ rex contra eum cum magnis copiis expeditionem facit, ducens peditum quidem nongenta millia, equitum vero centum *millia*, adjunctis trecentis curribus. Qui cum ad urbem Maresam (est autem hæc in tribu Judæ) cum exercitu suo pervenisset, occurrit ei Asanus: & instructa contra eum acie in valle quadam, cui nomen Saphetha, non procul ab urbe, ubi *ingentem* Æthiopum multitudinem conspexit, voce sublata victoriam à Deo poscebat, utque ipsi daretur multas adeo hostium myriadas occidere. "neque alia re aliqua nixum, ajebat, quam illius auxilio, cujus est paucos pluribus & imbecilles viribus præstantioribus superiores facere, ausum esse cum Zaræo acie dimicare.

Zaræi Æthiopis expeditio adversus Asanum. 2 Paral. c. 14.

2. Dum hæc Asanus diceret, signum victoriæ dedit Deus: atque prœlio alacriter inito propter ea quæ fore prænunciârat Deus, magnam Æthiopum stragem edidit, reliquosque in fugam conversos in regionem Gerariticam persequutus est. cumque à cæde facienda destitissent, ad res hostium rapiendas (nam capta erat urbs Gerara) processerunt, & ad castra eorum spolianda: adeo ut auri argentique vim immensam prædamque ingentem *inde* extulerint, camelos ad hæc & jumenta & pecorum greges *abegerint*. Atque ita quidem Asanus ejusque exercitus, tanta Dei auxilio victoria parta in magnum sui emolumentum, Hierosolyma repetiverunt. Cum autem non longe abessent, eis in via occurrit vates, Azarias nomine. qui ad eos, postquam iter paululum supprimere jussisset, orsus est dicere; "hanc victoriam illis à Deo esse concessam, quod justos se sanctosque præstitissent, Deique in omnibus voluntati fuissent obsequuti. Quod si ita, adjiciebat, ut cœperant perrexerint, facturum esse Deum, ut hostes semper superarent & vitam feliciter agerent; sin vero à religione desciverint, fore ut omnia his contraria illis acciderent: venturumque esse tempus illud in quo neque verus in universo populo reperietur vates, neque sacerdos qui justa decernet. immo etiam urbes illorum evertendas esse, gentemque *Judaïcam* per totum terrarum orbem *ita* dissipandam, ut advenarum & erronum vitam actura sit." Quapropter illis suadebat, ut, dum per tempus liceret, probitati studerent, & Dei benignitatem sibimet non inviderent. His auditis rex populusque gaudio exsultarunt, jurique & æquo, tam publice quam privatim, omni cura & cogitatione incumbebant: misitque rex hinc inde qui id agerent, ut per *universam* regionem legis instituta servarentur.

Æthiopes à Judæis fusi. 2 Paral. c. 14.

Azarias vates Asanum in pietate confirmat. 2 Paral. c. 15.

3. Atque ita quidem se habebant Asani res duarum tribuum regis: jam vero ad Basanem revertor, populi Israëlitici regem, qui Nadabum Hieroboami filium interfecerat & regnum occupaverat. Ille enim in Tharsa urbe habitans, ibi etiam domi-

Basanes Israëlitarum rex. 3 Regum, c. 15.

τοξοτῶν μυριάδας [l] πέντε καὶ εἴκοσι. ἤδη δὲ αὐτοῦ δέκα ἔτη βασιλεύοντος, στρατεύει μεγάλῃ δυνάμει [m] Ζαραῖος ἐπ' αὐτὸν ὁ τῆς Αἰθιοπίας βασιλεὺς, [n] ἐνενήκοντα μὲν πεζῶν μυριάσιν, ἱππέων δὲ δέκα, τριακοσίοις δ' ἅρμασι. καὶ μέχρι πόλεως [o] Μαρησοῦς, ἔστι δ' αὕτη τῆς Ἰούδα φυλῆς, ἐλάσαντος αὐτοῦ μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως, [p] ἀπήντησεν Ἀσανός. καὶ ἀντιπαραταξάμενος αὐτῷ τὴν στρατιὰν, ἔν τινι φάραγγι [q] Σαφαθὰ λεγομένῃ, τῆς πόλεως οὐκ ἄπωθεν, ὡς [r] κατεῖδε τὸ τῶν Αἰθιόπων πλῆθος, ἀναβοήσας νίκην ᾔτει παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς πολλὰς [s] κτείνειν μυριάδας τῶν πολεμίων. "οὐδὲ γὰρ ἄλλῳ τινὶ θαρσήσας, ἔλεγεν, ἢ τῇ παρ' αὐτοῦ βοηθείᾳ, δυναμένῃ καὶ τοὺς ὀλίγους ἀπεργάσασθαι κρείττους τῶν [t] πλειόνων καὶ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν ὑπερεχόντων, ἀπαντῆσαι πρὸς μάχην τῷ Ζαραίῳ."

β'. Ταῦτα λέγοντος Ἀσάνου, νίκην ἐσήμαινεν ὁ Θεός· καὶ συμβαλὼν μετὰ χαρᾶς τῶν προδεδηλωμένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πολλοὺς [v] ἀπέκτεινε τῶν Αἰθιόπων, καὶ τραπέντας εἰς φυγὴν ἐδίωξεν ἄχρι τῆς [x] Γεραρίτιδος χώρας. ἀφέμενοι δὲ τῆς ἀναιρέσεως, ἐπὶ τὴν [y] ἁρπαγὴν τῶν πολεμίων, ἥλω γὰρ ἡ Γεράρων, ἐχώρησαν, καὶ τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν· ὡς πολὺν μὲν ἐκφορῆσαι [z] χρυσὸν, πολὺν δὲ ἄργυρον, λείαν τε πολλὴν ἀπαγαγεῖν, καμήλους καὶ ὑποζύγια καὶ βοσκημάτων ἀγέλας. Ἀσανὸς μὲν οὖν καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ, τοιαύτην παρὰ τοῦ Θεοῦ νίκην λαβόντες καὶ ὠφέλειαν, ἀνέστρεφον εἰς Ἱεροσόλυμα. παραγινομένοις δὲ αὐτοῖς ἀπήντησε κατὰ τὴν ὁδὸν προφήτης Ἀζαρίας ὄνομα. οὗτος ἐπισχεῖν κελεύσας τῆς ὁδοιπορίας, ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτούς· "ὅτι ταύτης εἶεν τῆς νίκης παρὰ τοῦ Θεοῦ τετυχηκότες, ὅτι δικαίους καὶ ὁσίους αὐτοὺς παρέσχον, καὶ πάντα κατὰ [a] τὴν βούλησιν τοῦ Θεοῦ πεποιηκότας. [b] ἐπιμένουσι μὲν οὖν, ἔφασκεν, ἀεὶ [c] κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὸ ζῆν μετ' εὐδαιμονίας παρέξειν τὸν Θεὸν, ἀπολιποῦσι δὲ τὴν θρησκείαν [d] ἅπαντα τούτων ἐναντία συμβήσεσθαι· καὶ γενήσεσθαι χρόνον ἐκεῖνον ἐν ᾧ μηδεὶς ἀληθὴς εὑρεθήσεται προφήτης ἐν τῷ ὑμετέρῳ ὄχλῳ, οὐδὲ ἱερεὺς τὰ δίκαια χρηματίζων. ἀλλὰ καὶ αἱ πόλεις ἀνάστατοι γενήσονται, καὶ τὸ ἔθνος κατὰ πάσης σπαρήσεται γῆς, ἔπηλυν βίον καὶ ἀλήτην βιωσόμενον." καιρὸν δ' αὐτοῖς ἔχουσι [e] συνεβούλευεν ἀγαθοῖς γίνεσθαι, καὶ μὴ φθονῆσαι τῆς εὐμενείας αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ. ταῦτ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἐχάρησαν, καὶ πολλὴν πρόνοιαν ἐποιοῦντο, κοινῇ τε πάντες καὶ κατ' ἰδίαν, τοῦ [f] δικαίου. διέπεμψε δ' ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν νομίμων ἐπιμελησομένους.

γ'. [g] Καὶ τὰ μὲν Ἀσάνου τοῦ βασιλέως τῶν δύο φυλῶν ἐν τούτοις ὑπῆρχεν· ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὸν τοῦ πλήθους τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέα Βασάνην, τὸν ἀποκτείναντα τὸν Ἱεροβοάμου υἱὸν Νάδαβον, καὶ κατασχόντα τὴν ἀρχήν.

l Πέντε καὶ εἴκοσι,] Ὀκτὼ καὶ εἴκοσι juxta *S. Literas*.

m Ζαραῖος] 2 *Paralip.* cap. 14. v. 9. *Zerach* juxta *Verit. Hebr.* Ζαρὲ LXXII. Ζαρὰθ *Chron. Pasch.* pag. 95.

n Ἐνενήκοντα] In *S. Literis* ἐν δυνάμει ἐν χιλίαις χιλιάσι καὶ ἅρμασι τριακοσίοις.

o Μαρησοῦς,] Ita supra cap. 10. §. 1. Μαρησὰ LXXII. Μαρήσας in *Editis*, *Samb.* & *Gall.* 2. Μαρήσης *Vat.* Μαρίσσης *Big.* & *Gall.* 1. HUDS. Conf. supra c. 10. §. 1. SPANH.

p Ἀπήντησεν] Ὑπήντησεν *Hen.* & *Busb.*

q Σαφαθα] Σαφθὰ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. in *S. Literis* dicitur *Sephathah.* HUDS. Conf. lib. XI. c. 8. §. 5. εἰς τόπον τινὰ Σαφὰ λεγόμενον. Non procul Hierosolymis. *Rufin.* Saphin. Hebr. צפי locus eminens περιωπή Num. XXIII. 3. SPANH.

r Κατεῖδε] Ita in omnibus *MSS.* εἶδε in *Editis*.

s Κτείνειν μυριάδας] Ἑλεῖν habent *MSS.* sed κτείνειν legisse videtur *Epiphan.*

t Πλειόνων] Ἐναντίων *Vat.*

v Ἀπέκτεινε] Ἀποκτείνει in *MSS.* verum non ita *Vet. Interpr.*

x Γεραρίτιδος χώρας.] Ita & postea גרריתיקו dixerunt. REL.

y Ἁρπαγὴν] Ita *Bas.* & *G.* multo aliter in *MSS.* ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν *Big. Samb.* & *Vat.* mox τῆς πόλεως *Big.* & *Samb.* τῶν πολεμίων *Vat.* dein ἐχώρησαν, ἥλω γὰρ Γεράρων [ἡ Γεράρων *Vat.* & *Gall.* 1.] καὶ κατὰ τῆς παρεμβολῆς *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. quin & diverso modo legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *relinquentes autem hostium occisionem ad direptionem civitatis Gerareth, quam ceperant, eorumque ad castra protinus accesserunt.*

z Χρυσὸν,] Sic in *MSS.* & *Vet. Interpr.* χρυσὸν, λείαν τε ἀπαγαγεῖν in *Editis*.

a Τὴν βούλησιν] Illud τὴν è *Big.* & *Samb.*

b Ἐπιμένουσι] Ita cum *Big.* quod infra in omnibus *MSS.* habeamus ἀπολιποῦσι. in *Editis* vero ἐπιμένουσι & ἀπολείπουσι.

c Κρατεῖν] Αὐτοὺς post κρατεῖν adjiciunt *Big. Samb.* & *Vat.* non agnoscit *Epiphan.* & commode satis abesse potest.

d Ἅπαντα] Ἅπαντα τὰ τούτων *Vat.* & *Samb.*

e Συνεβούλευεν] Συνεβούλευσεν *Vat.*

f Δικαίου.] Ita in omnibus *MSS.* & *Vet. Interpr.* τοῦ θείου in *Editis*.

g Καὶ τὰ μὲν] Sic *Big. Samb.* (*Cocc.*) & *Vat.* καὶ ταῦτα μὲν in *Editis*.

h Θαρ.

χῶν. οὗτος γὰρ ἐν [h] Θαρσῇ πόλει διατρίβων, καὶ ταύτην οἰκητήριον πεποιημένος, εἴκοσι μὲν ἐβασίλευσεν ἔτη καὶ τέσσαρα· πονηρὸς δὲ καὶ ἀσεβὴς ὑπὲρ Ἱεροβόαμον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενος, πολλὰ καὶ τὸ πλῆθος κακὰ διέθηκε, καὶ τὸν Θεὸν ἐξύβρισεν. ὃς [i] αὐτῷ πέμψας [k] Ἰηοῦν τὸν προφήτην, προεῖπε, "[l] διαφθαρεῖν αὐτοῦ πᾶν [m] τὸ γένος, καὶ τοῖς αὐτοῖς οἷς καὶ τὸν Ἱεροβοάμου κακοῖς περιέβαλεν οἶκον [n] ἐξολέσειν, ὅτι βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ γενόμενος οὐκ ἠμείψατο τὴν εὐεργεσίαν [o] τῷ δικαίως προστῆναι τοῦ πλήθους καὶ εὐσεβῶς· ἅπερ αὐτοῖς πρῶτον τοῖς οὖσι τοιούτοις ἀγαθά, ἔπειτα τῷ Θεῷ φίλα. τὸν δὲ κάκιστον Ἱεροβόαμον ἐμιμήσατο, καὶ τῆς ψυχῆς [p] ἀπολομένης τῆς ἐκείνου [q] ζῶσαν αὐτοῦ τὴν πονηρίαν ἀνεδείξατο. πεῖραν οὖν ἕξειν εἰκότως τῆς ὁμοίας συμφορᾶς αὐτὸν, ἔλεγεν, ὅμοιον αὐτῷ γενόμενον." Βασάνης δὲ, προακηκοὼς τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβήσεσθαι κακὰ μεθ' ὅλης τῆς γενεᾶς ἐπὶ τοῖς τετολμημένοις, [r] οὐ πρὸς τὸ λοιπὸν ἡσύχασεν. ἵνα μὴ μᾶλλον πονηρὸς δόξας ἀποθάνῃ, καὶ περὶ τῶν παρῳχημένων ἐκ τοῦ τότε γοῦν μετανοήσας συγγνώμης παρὰ τοῦ Θεοῦ τύχῃ· ἀλλ' ὥσπερ οἱ προκειμένων αὐτοῖς ἄθλων [s] ἐπὰν περί τι σπουδάσωσιν οὐ διαλείπουσι περὶ τοῦτο ἐνεργοῦντες· οὕτω καὶ Βασάνης, προειρηκότος αὐτῷ τοῦ προφήτου τὰ μέλλοντα, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς τοῖς μεγίστοις κακοῖς, ὀλέθρῳ γένους καὶ οἰκίας ἀπωλείᾳ, χείρων ἐγένετο, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὥσπερ ἀθλητὴς κακίας τοῖς περὶ [t] αὐτὴν πόνοις προσετίθει· καὶ τελευταῖον τὴν στρατιὰν παραλαβὼν πάλιν ἐπῆλθε πόλει τινὶ τῶν οὐκ ἀφανῶν [v] Ῥαμαθῶνι τοὔνομα, [x] σταδίους ἀπεχούσῃ Ἱεροσολύμων τεσσαράκοντα· καὶ καταλαβόμενος αὐτὴν, ὠχύρου, προδιεγνωκὼς καταλιπεῖν ἐν αὐτῇ δύναμιν, ἵνα ἐκεῖθεν ὡρμημένοι τὴν Ἀσάνου βασιλείαν κακώσωσι.

δ. Φοβηθεὶς δὲ Ἄσανος τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ πολεμίου, καὶ λογισάμενος ὡς πολλὰ διαθήσει κακὰ [y] τὴν ὑπ' αὐτῷ βασιλευομένην πᾶσαν ὁ [z] καταλειφθεὶς ἐν [a] Ῥαμαθῶνι στρατὸς, ἔπεμψε πρὸς τὸν Δαμασκηνῶν βασιλέα πρέσβεις, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, παρακαλῶν συμμαχίαν, καὶ ὑπομιμνήσκων ὅτι καὶ [b] πατρῴα φιλία πρὸς ἀλλήλους ἐστὶν αὐτοῖς. ὁ δὲ τῶν χρημάτων τὸ πλῆθος ἀσμένως ἐδέξατο, καὶ συμμαχίαν ἐποιήσατο πρὸς αὐτὸν, διαλύσας τὴν πρὸς τὸν [c] Βασάνην φιλίαν· καὶ, πέμψας εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ βασιλευομένας πόλεις τοὺς ἡγεμόνας τῆς ἰδίας δυνάμεως, [d] ἐκέλευσε κακοῦν αὐτάς. οἱ δὲ τὰς μὲν ἐνεπίμπρασαν, τὰς δὲ διήρπασαν πορευθέντες, τήν τε [e] Ἀϊῶνα λεγομένην, καὶ [f] Δάνα, καὶ [g] Ἀβελλάνην, [h] καὶ ἄλλας πολλάς. ταῦτα

cilio sibi collocato, viginti quidem annos & quatuor regnavit: improbus vero & nequam factus, supra Hieroboamum ejusque filium, & malis quamplurimis populum attrivit & Deo contumelias intulit. qui, misso ad eum Jehu vate, prædixit, "se "totum ipsius genus excisurum, & iisdem cladibus, quibus Hieroboami domum affecerat, perditurum esse: quod rex à se constitutus beneficium non remunerarit, justo pioque imperio populum regendo (quod cum illis imprimis, qui ita fecerunt, prodesset, deinceps Deo gratum erat) sed nequissimi Hieroboami mores imitatus fuerit; cujus pereunte anima, ipsius in se suscitavit improbitatem. præterea dicebat, cum illi similis exstiterit, similem calamitatem merito experturum esse." Basanes autem, licet ante audiverat, quæ mala ipsi stirpique ejus universæ eventura essent, ob flagitia ab ipso perpetrata; non tamen *ab iis* in posterum desistebat, ne pluribus sceleribus cooperiri visus moreretur, & ut ex illo tempore præteritorum se pœnitendo veniam à Deo impetraret: sed quemadmodum ii qui propositis sibi præmiis, postquam rei alicui studere cœperint, sine intermissione ei operam dant; ita & Basanes, cum vates ei futura prædixisset, ex malorum maximis, tanquam bonis, generis sui pernicie & domûs interitu, *denunciatis*, deterior factus est; & quotidie, ac si athletæ pro malitia personam gessisset, suos pro ea labores intendebat. Postremoque, cum exercitum iterum eduxisset, aggressus est urbem quandam non ignobilem, Ramathonem nomine, quadraginta stadiis ab Hierosolymis dissitam: eamque captam muniebat, quod secum jam ante statuerat præsidium in ea collocare, ut sui excursionibus inde factis Asani regnum infestarent.

Deus, misso Jehu vate, Basani minatur.
3 Regum, c. 16.

Basanes deterior factus est: & exercitum in Judæos educit.
2 Paral. c. 16.

4. Veritus autem Asanus hostis motum conatumque, animoque versans quam multa mala universæ suæ regioni relictus apud Ramathonem exercitus inferre posset, misit ad regem Damascenorum legatos, *dona ferentes* & aurum & argentum, ejus societatem implorans, eumque istius, quæ à patribus illis secum intercessit, amicitiæ admonens. Atque ille & pecuniam omnem libenter accepit & societatem cum eo *arctiorem* iniit, dirempta quæ ei cum Basane erat amicitia; missisque militum suorum ducibus in illius ditionis urbes, jussit ut eas *modis omnibus* vexarent. Illi autem *eò* profecti alias quidem incenderunt, alias vero diripuerunt, *scilicet* & urbem Ahionem appellatam, & Dana, & Abellanam, aliasque quamplurimas. Qua re audita, Israëli-

Asanus à Damascenorum rege auxilium petit.
2 Paral. c. 16.

h Θαρσῇ πόλει] Quod infra (p. 456. §. 4.) Θαρσὴν habeamus sine ulla varietate, placuit & hîc loci Θαρσῇ pro Θάρσῃ rescribere. Θαρσάλῃ *Big.* & *Samb.* Θαρσήλῃ *Hen. Busb.* & *Vat.* Θερσᾶ LXXII. & *Epiphan.* Vide *Eusebium* de *Locis Hebraïcis*, v. Θαρσά & v. Θερσά, atque *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. c. 13. p. 314. HUDS Ex Syrorum pronuntiatione qui ı initiale mutant in Petocho, nam Tirtza Hebræi dicunt. REL.

i Αὐτῷ πέμψας] Ita cum *MSS.* (Cocc.) & *Vet. Interpr.* αὐτὸς in *Editis.*

k Ἰηοῦν] Sic passim *Cod. Vat.* & *Schotanus* ex conjectura. Γιμοῦν in *Editis*: quo fere modo legisse videtur *Epiphan.* Ἰοῦν *Big Samb. Gall.* 1. & LXXII. Ἰησοῦν *Gall.* 2. proculdubio pro Ἰηοῦν. HUDS. Forte Ἰοῦν vel Γιοῦν. Hebr. יהוא בן חנני LXX. Ἰοῦν υἱὸν Ἀνανί. COCC.

l Διαφθαρεῖν αὐτοῦ] Eo modo cum *Big.* & *Samb.* διαφθείρειν in in *Editis Aliisque.*

m Τὸ γένος,] Illud τὸ ex *MSS.*

n Ἐξολέσειν,] Ita in omnibus ἐξελάσειν in *Editis.*

o Τῷ δικαίως] Τοῦ δικαίως *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

p Ἀπολομένης] Ἀπολλυμένης *Samb.*

q Ζῶσαν] Ita in omnibus. *MSS.* nisi quod αὐτῷ pro αὐτοῦ habeant *Big.* & *Samb.* & mox ἐνεδέξατο *Big.* & ἐνεδείξατο *Samb.* τῆς ἐκείνου τὴν πονηρίαν ἀνεδέξατο. εἰς πεῖραν οὖν ἥξειν in *Editis.*

r Οὐ πρὸς] Hîc vulgatam lectionem in omnibus sequuti sumus, nisi quod τύχῃ reposuerimus pro τύχοι. locus est peturbatus in *MSS.* nam οὐ πρὸς τὸ λοιπὸν δέον ἡσυχάσαι habent *Samb. Gall.* 1. & *Big.* πρὸς τὸ λοιπὸν δὲ ἡσυχάσαι *Vat.* post ἡσύχασεν aliquid amplius in suo *codice* habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *tamen de reliquo non quievit, neque respexit, quia male agendo deperiret inglorius, & pœnitendo pro malis præteritis à Deo veniam mereretur; sed* &c. mox, καὶ περὶ τῶν παρῳχημένων ἔτι μᾶλλον ἐκ τούτου δὲ γοῦν [ἐκ τοῦ τότε γοῦν *Big. Aliisque.* ἐκ τούτου γοῦν *Vat.*] μετανοῆσαι ὅπως συγγνώμης παρὰ τοῦ Θεοῦ τύχῃ, ὥσπερ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. μετανοῆσαι καὶ συγγνώμης π. τ. Θ. τύχοι. ἀλλ' &c. *Vat.* μετανοῆσαι συγγνώμης τύχῃ *Gall.* 2.

s Ἐπὰν] Ita cum *Cod. Samb.* ἐπ' ἂν in *cæteris.*

t Αὐτὴν] Ταύτην *Big. Samb.* & *Vat.*

v Ῥαμαθῶνι] Ἀραμαθῶνι *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. Ἀρμαθῶνι *Gall.* 2. Ἀραμαθὼν *Big.* in *Epiphanii* libris *Rama* & *Ramath.* Videsis *Annot.* ad p. 307. §. 3. HUDS. Alias Ῥαμαθὰ urbs tribus *Ephraïm.* vid. infr. §. 4. & c. 15. §. 6. ut & supr. lib. 5. c. XI. §. 1.. Ῥαμαθὰν πόλιν κατοικῶν. SPANH.

x Σταδίους] Ita cum *MSS.* σταδίων in *Editis.*

y Τὴν ὑπ' αὐτῷ] Τὴν ὑπ' αὐτοῦ βασιλευομένην ἅπασαν *Vat.*

z Καταλειφθεὶς] Καταληφθεὶς *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

a Ῥαμαθῶνι] Hîc loci Ἀμαθῶνι *Big. Samb.* & *Gall.* 1, Ἀρμαθῶνι *Gall.* 2. HUDS. Vid. supr. §. 3. SPANH.

b Πατρῴα φιλία πρὸς ἀλλήλους] Paterna amicitia inter Damasci & Judææ Reges. Vid. 1 Reg. XIX. 15. SPANH.

c Βασάνην φιλίαν·] Ita ex *MSS.* Βασὰν in *Editis.* Βαασάνην passim *Vat.*

d Ἐκέλευσε] Sic *MSS.* ἐκέλευε in *Editis.*

e Ἀϊῶνα] Ita lego ex LXXII. in 2 *Paralip.* c. 16. v. 4 nam vox Ἰωάννου (quæ in *Editis* exstat & omnibus *MSS.* præter *Vat.* qui habet Ἰωάθου) pro certo corrupta est: nec quidquam sanius præ se ferunt *Epiphanii* libri, in quibus *Elom* & *Elon* & *Eleon.*

f Δάνα,] Δάνη in recto, p. 445. §. 4.

g Ἀβελλάνην,] Ἀβελάνην *Vat.* non dubito quin eadem urbs dicatur Ἀβιλληνή, & Ἀβέλλα, & Ἀβέλα, & Ἀβέλ, & Ἀβελμαΐν &c. HUDS.

Israëlitarum rex se domum recipit.

raëlitarum rex à Ramathone ædificanda & munienda abstinuit; festinanterque *admodum* reversus est, quasi suis male multatis opem laturus *& auxilium.* Asanus autem, ex materia ab eo ad exstructiones parata, duas in eodem loco urbes validas erexit. quarum una quidem Gaba vocatur, altera vero Maspha. Nec postea quidem Basani per tempus licebat expeditionem contra Asanum suscipere: nam morte fatali præventus est. In urbe quidem Tharsa sepelitur: ei vero in regnum succedit filius ejus Elanus. Hic, cum duos annos regnasset, perit; per insidias cæsus à Zamare dimidiæ partis equitatûs præfecto. Nam per quosdam ex equitibus suis, quibus persuaserat in eum impetum facere, apud Orsan dispensatorem suum epulantem interfecit, *quippe* relictum à satellitibus suis & ducibus. illi enim universi occupati erant in obsidione Gabathorum Palæstinorum urbis.

Moritur Basanes, & Elanus fit Israëlitarum rex. 3 Regum, c. 16.

VII. *Zamares Elanum occidit. 3 Regum, c. 16.*

5. Cum autem Zamares equitum dux Elanum interemisset, ipse pro eo regnum occupat, omnesque ex Basanis stirpe juxta Jehu vaticinium ad unum sustulit. Eodem enim modo ipsius familiam funditus perire contigit, quo illam Hieroboami exstinctam esse *jam ante* scripsimus. Interea qui *urbem* Gabathonam obsidebat exercitus, auditis quæ regi acciderant, & quod Zamares occisi à se regnum invasisset, & ipse ducem suum Amarinum regem creat: qui motis castris à Gabathona ad Tharsam regiam proficiscitur; & impressione in urbem facta, *eam* vi expugnat. Zamares autem, urbem videns desolatam, in intimam Regiam se recipiebat: atque igne ei subjecto, seipsum cum ea concremavit, cum septem *duntaxat* dies regnasset. Tum vero divisus est Israëlitarum populus: & illorum quidem alii Thabnæum, alii autem Amarinum regnare volebant. At cum ii vicissent, qui regnum huic deferri postulabant, Thabnæum perimunt, atque *ita* Amarinus totius populi *Israëlitici* rex factus est. Anno autem regni Asani trigesimo * *regnum iniit*, idque tenuit annos duodecim: sex quidem in Tharsa, reliquos vero in urbe quæ Semareon appellatur, & à Græcis Samaria. dicitur. Ipse autem Semareona denominavit à Semaro, qui ei montem vendiderat quem exstructa urbe occu-

Amarinus ab exercitu rex creatur. 3 Regum, c. 16.

Zamares seipsum comburit. 3 Regum, c. 16.

Thabnæo occiso Amarinus quiete regnum possidet. 3 Regum, c. 16.

Samariæ ædificatio. 3 Regum, c. 16.

ἀκούσας ὁ τῶν Ισραηλιτῶν βασιλεὺς, τοῦ μὲν οἰκοδομεῖν καὶ ὀχυροῦν τὴν [i] Ραμαθῶνα ἐπαύσατο· μετὰ δὲ σπουδῆς ὡς βοηθήσων τοῖς οἰκείοις κακουμένοις ἀνέστρεψεν. Ασανος δὲ ἐκ τῆς παρεσκευασμένης ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν οἰκοδομίαν ὕλης πόλεις ἀνήγειρεν ἐν αὐτῷ [k] τῷ τόπῳ δύο καρτεράς. ἡ μὲν [l] Γαβὰ ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ [m] Μασφά. καὶ μετὰ ταῦτα μὲν καιρὸν οὐκ ἔσχεν ὁ Βασάνης τῆς ἐπὶ Ασανον στρατείας, [n] ἐφθάσθη γὰρ ὑπὸ τοῦ χρεών. καὶ θάπτεται μὲν ἐν [o] Θαρσῇ πόλει. παραλαμβάνει δὲ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν παῖς [p] Ηλανος. οὗτος, ἄρξας ἐπ' ἔτη δύο, τελευτᾷ· φονευθεὶς αὐτὸν ἐξ ἐπιβουλῆς [q] Ζαμάρου [r] τοῦ ἱππάρχου τῆς ἡμισείας τάξεως. κατευωχηθέντα γὰρ αὐτὸν παρὰ τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ [s] Ορσα τοὔνομα, πείσας ἐπιδραμεῖν τῶν ὑφ' αὐτὸν ἱππέων τινὰς, ἀπέκτεινε [t] δι' αὐτῶν, μεμονωμένον τῶν περὶ αὐτὸν ὁπλιτῶν καὶ ἡγεμόνων. οὗτοι γὰρ ἅπαντες περὶ τὴν πολιορκίαν [v] τῶν Γαβαθῶν ἐγίνοντο τῶν Παλαιστίνων.

ε'. Φονεύσας δὲ τὸν Ηλανον ὁ ἵππαρχος Ζαμάρης, αὐτὸς βασιλεύει, καὶ πᾶσαν τὴν Βασάνου γενεὰν κατὰ τὴν [x] Ιηοῦ προφητείαν διαφθείρει. τῷ γὰρ αὐτῷ τρόπῳ συνέβη τὸν οἶκον αὐτοῦ πρόρριζον ἀπολέσθαι διὰ τὴν ἀσέβειαν, ὡς καὶ τὸν Ιεροβοάμου διαφθαρέντα γεγράφαμεν. ἡ δὲ πολιορκοῦσα τὴν [y] Γαβαθώνην στρατιὰ, πυθομένη τὰ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ ὅτι Ζαμάρης ἀποκτείνας αὐτὸν ἔχει τὴν βασιλείαν, καὶ [z] αὕτη τὸν ἡγούμενον αὐτῆς [a] Αμαρῖνον ἀπέδειξε βασιλέα· ὃς ἀπὸ τῆς Γαβαθώνης ἀναστήσας τὸν στρατὸν, εἰς [b] Θαρσὴν παραγίνεται τὸ βασίλειον, καὶ προσβαλὼν τῇ πόλει κατὰ κράτος αἱρεῖ. Ζαμάρης δὲ, τὴν πόλιν ἰδὼν ἠρημωμένην, συνέφυγεν εἰς τὸ [c] μυχαίτατον τῶν βασιλείων· καὶ ὑποπρήσας [d] αὐτὸ, συγκατέκαυσεν αὐτὸν, βασιλεύσας ἡμέρας ἑπτά. διέστη δὲ εὐθὺς ὁ τῶν Ισραηλιτῶν λαός· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν [e] Θαβναῖον βασιλεύειν ἤθελον, [f] οἱ δὲ τὸν Αμαρῖνον. νικήσαντες δὲ οἱ τοῦτον ἄρχειν ἀξιοῦντες ἀποκτείνουσι τὸν Θαβναῖον, καὶ παντὸς βασιλεύει ὁ Αμαρῖνος τοῦ ὄχλου. [g] τριακοστῷ δὲ ἔτει τῆς Ασάνου βασιλείας, ἦρξεν ὁ Αμαρῖνος ἔτη δώδεκα· τούτων τὰ μὲν ἓξ ἐν Θαρσῇ πόλει, τὰ δὲ λοιπὰ ἐν [h] Σεμαρεῶνι [i] λεγομένῃ πόλει, ὑπὸ δὲ Ελλήνων Σαμαρείᾳ καλουμένῃ. προσηγόρευσε δὲ αὐτὴν αὐτὸς [k] Σεμαρεῶνα, ἀπὸ τοῦ τὸ ὄρος ἀποδομένου αὐτῷ, [l] ἐφ' ᾧ κατεσκεύασε τὴν

HUDS. Infr. lib. 19. c. 5. §. 1. Αβίλαν δὲ τὴν Λυσανίου, & lib. 20. c. 6. §. 1. σὺν Αβίλᾳ & ἄλλοις. lib. 2. c. 13. §. 2. & lib. 4. c. 7. §. 5. De Lysaniæ Tetarchia ibid. lib. 8. Antt. c. 13. §. 7. ἐκ πόλεως Αβελζῆς· SPANH.

h Καὶ ἄλλας] Illa καὶ ἄλλας πολλὰς adjecimus ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

i Ραμαθῶνα] Αραμαθῶνα *Big.* & *Samb.* in *Epiphanii* libris *Aramatha.*

k Τῷ τόπῳ] Illud τῷ ex *Big. Samb.* & *Vat.*

l Γαβὰ ἐκαλεῖτο,] In *Big. Samb.* & *Vat.* ἡ μὲν γὰρ Γαβὰ ἐκ. *Gabaa* apud *Epiphanium.*

m Μασφά.] Eo modo etiam *Epiphan.* in *MSS.* Μεταφὰ & Μεταφάς. HUDS. Conf. lib. VI. c. 4. §. 4. SPANH.

n Εφθάσθη γὰρ ὑπὸ τοῦ χρεών.] Morte præventus. Sic Pausan. lib. IX. p. 575. ὡς ἐπιλάβοι τὸ χρεὼν αὐτοὺς ἐν Νάξῳ· infra c. 15. §. 4. ἐνίκα γὰρ οἶμαι τὸ χρεὼν. & §. 5. εὗρε δὲ αὐτὸν τὸ χρεὼν. SPANH.

o Θαρσῇ πόλει.] Ita ut supra p. 455. §. 3. rescripsi. *Thersa* in in *Epiphanii* libris, Θερσᾷ LXXII. in *Editis Aliisque* Αρσανῇ. forsan pro Θαρσανῇ.

p Ηλανος.] Ηλὰ LXXII. *Elan* in quibusdam *Epiphanii* libris, in aliis *Helan*, ut & apud *Sulpicium Severum.*

q Ζαμάρου] Ita lego, quod in *Editis* ubique sit Ζαμάρης. Ζαμαρείου & alibi Ζαμάρειος *Big.* & *Samb.* Ζαμβρείου & mox Ζαμβρείας *Vat.* & *Gall.* 2. ex Ζαμβρεὶ *Interpretum* LXXII. *Zamarias* in libris *Epiphanii.* זמרי *Hebr.*

r Τοῦ ἱππάρχου] Dicitur *Interpretibus* LXXII. ὁ ἄρχων τῆς ἡμίσεους τῆς ἵππου.

s Ορσα τοὔνομα,] Quamvis in *Editis Aliisque* sit Ωσα, ut & apud *Epiphanium* & LXXII. malui tamen Ορσα quod propius accedat ad *Hebraïcum* ארצא. Ολσα habent *Big.* & *Samb.* Ωλέα *Vat.*

t Δι' αὐτῶν,] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

v Τῶν Γαβαθῶν] Τὴν Γαβαθῶν *Samb.* & *Vat.* τῆς Γαβαθώνης ἐγένοντο *Gall.* 2. Γαβαθῶνος hîc loci & alibi eadem forma reponendum esse volunt nonnulli. HUDS. Conf. lib. VI. c. 4. §. 2. SPANH.

x Ιηοῦ προφητείαν] Ita visum est (ita & *Coccejus*) rescribere, cum apud LXXII. sit Ιηοῦ vel Εἰηοῦ. in *Editis* Γιμοῦ, & in *Epiphanii* libris *Gimon* vel *Gymon.* Ιοῦς *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Ιηοῦς *Gall.* 2.

y Γαβαθώνην στρατιὰ,] Sic *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. Γαβαώνης passim in *Editis Aliisque.* Γαβαθωώνης *Big.* Γαβαωθηνῆς *Gall.* 2. HUDS. Conf. lib. VII. sup. c. XI. §. 7. SPANH.

z Αὕτη τὸν ἡγούμενον] Αὐτὴ *Big.* & *Samb.*

a Αμαρῖνον] Ita in *Editis* & plerisque *MSS.* Αμάρινον *Samb.* ὁμώνυμον Ζαμβρείαν *Vat.* in *Epiphanii* libris *Amarin* aut *Omarin.* Αμβρὶ LXXII. עמרי *Hebr.*

b Θαρσὴν] Θερσᾶ *Vat.* HUDS. Θαρσᾶ LXX. 1 Reg. XV. 33. Hebr. תרצה & 1 Reg. XVI. 6. SPANH.

c Μυχαίτατον] Ita ex *MSS.* (& *Cocc.*) μυχέτατον in *Editis.*

d Αὐτὸ, συγκατέκαυσεν] Εαυτὸν *Vat.* αὐτὸν in *Editis Aliisque.*

e Θαβναῖον] Cum in *Hebræo* sit *Thebni* sive *Thabni*, & Θαμνὶ in LXXII. & Θαμναῖον in plerisque *MSS.* non dubitavi Θαβναῖον rescribere. errore, ut puto, orto ex permutatione literarum β & μ quod sæpe fieri solet in *MSS.* in *Editis* Θάμανον.

f Οἱ δὲ τὸν Αμαρῖνον.] Οἱ δὲ τὸν Ζαμβρείαν *Vat.*

g Τριακοστῷ] Τριακοστῷ δὲ πρώτῳ juxta *S. Literas.*

* Regnum iniit, *idque tenuit annos duodecim:*] Ita etiam *Epiphanius.* adeo ut id dicere necesse habeamus, vel aliquid relictum esse subaudiendum, vel voculam unam aut alteram excidisse.

h Σεμαρεῶνι] Μαρέωνι in *Editis*, Μαρεώνῃ *Big.* & *Gall.* 1. 2. *Samareon* in *Epiphanii* libris, Σαμαρέων *Vat.* & in *S. Literis*, 3 *Reg.* c. 16. v. 24. ἐκτήσατο τὸ ὄρος τὸ Σεμερὼν παρὰ Σεμὴρ τοῦ κυρίου τοῦ ὄρους. unde Σεμαρεῶνι rescribendum censui, aut cum *Schotano* Σαμάρωνι. HUDS. Schimron Meron ita jungitur in Josua. REL. *Gen.* Μαρέωνι *Græcis* Σχμάρεια. SPANH.

i Λεγομένῃ] Illa λεγομένῃ πόλει addidi ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

k Σαμαρεῶνα,] Σαμάρειον in *Editis.* in *Epiphanii* libris *Samareon.*

l Εφ' ᾧ κατεσκεύασε] Ita ex *MSS.* ἐφ' οὗ in *Editis.*

m Σε-

τὴν πόλιν, [m] Σεμάρου. διέφερε δ' οὐδὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων, ἢ τῷ χείρων αὐτῶν εἶναι. ἅπαντες γὰρ ἐζήτουν πῶς ἀποστήσωσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸν λαὸν τοῖς καθ' ἡμέραν ἀσεβήμασι· καὶ διὰ τοῦτο δι' ἀλλήλων αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐποίησεν [n] ἑλεῖν, καὶ μηδένα τοῦ γένους [o] ὑπολιπεῖν. ἐπελεύτησε δὲ καὶ οὗτος ἐν Σαμαρείᾳ· διαδέχεται δ' αὐτὸν ὁ παῖς Ἄχαβος.

ς'. Μαθεῖν δ' ἔστιν ἐκ τούτων ὅσην τὸ θεῖον ἐπιστροφὴν ἔχει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· καὶ πῶς μὲν ἀγαπᾷ τοὺς ἀγαθοὺς, μισεῖ δὲ τοὺς μοχθηροὺς, καὶ προρρίζους ἀπόλλυσιν. οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖς, ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ [p] διὰ τὴν παρανομίαν καὶ τὰς ἀδικίας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλοὶ κακῶς διαφθαρέντες [q] ἠρέθησαν, καὶ τὸ γένος αὐτῶν. ὁ δὲ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν δύο φυλῶν βασιλεὺς Ἄσανος [r] δι' εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην εἰς μακρὸν καὶ εὔδαιμον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προήχθη γῆρας, καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἄρξας ἔτος [s] εὐμοίρως ἀπέθανε. τελευτήσαντος δ' αὐτοῦ, διεδέξατο τὴν ἡγεμονίαν [t] ὁ υἱὸς Ἰωσαφάτης, ἐκ γυναικὸς [v] Ἀβίδας τοὔνομα γεγενημένος. τοῦτον μιμητὴν Δαυίδου τοῦ προπάππου κατά τε ἀνδρείαν καὶ εὐσέβειαν ἅπαντες ἐν τοῖς ἔργοις ὑπέλαβον. ἀλλὰ τὰ περὶ μὲν τούτου τοῦ βασιλέως οὐ νῦν [x] κατεπείγει λέγειν.

pavit. Inter hunc vero & priores reges nihil intererat, nisi quod illis fuerit sceleratior. omnes enim magnopere studebant quo modo populum quotidianis impietatibus à Deo abalienarent: ideoque fecit Deus ut alius alium è medio tolleret, & nemo è familia superstes esset relictus. Quin & hic diem suum obiit Samariæ: eique *in regnum* succedit filius *ejus* Achabus.

Achabus Israëlitarum rex. 3 Regum, c. 16.

6. Atqui vero hinc licet intelligere, quantum Deus res humanas respicit; utque bonos quidem amore prosequitur, improbos vero odio habet & funditus perdit. Israëlitarum enim reges propter flagitia *sua* & impietatem haud longo tempore alii quidem ab aliis malo interitu sublati sunt, stirpe etiam illorum excisa. Asanus vero Hierosolymorum & duarum tribuum rex ob pietatem *suam* & justitiam ad summam vitâ beatâ provectus est senectutem; annoque regni sui uno & quadragesimo felici fato obiit. ipsoque defuncto imperium suscepit filius *ejus* Josaphatus, ex muliere Abida nomine *ei* natus. Hunc in operibus *suis* omnes existimarunt proavum *suum* Davidem imitatum esse in virtute & pietate. Sed de iis, quæ ad hunc regem spectant, jam non necesse habemus dicere.

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὡς Ἄχαβος, γήμας Ἰεζαβέλην, ἐπονηρεύσατο ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλέας. ὁποῖα Ἡλίας ὁ προφήτης ἔπραττεν· οἷά τε συνέβη τῷ Ναβούθῳ.

Ὁ δὲ Ἄχαβος ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς [y] κατῴκει μὲν ἐν Σαμαρείᾳ, τὴν δ' ἀρχὴν κατέσχεν ἕως ἐτῶν εἴκοσι καὶ δύο· μηδὲν [z] κινήσας τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων, εἰ μὴ ὅσα γε πρὸς τὸ χεῖρον καθ' ὑπερβολὴν πονηρίας ἐπενόησεν. ἅπαντα δ' αὐτῶν τὰ κακουργήματα, καὶ τὴν πρὸς τὸ θεῖον ὕβριν ἐκμιμησάμενος, καὶ μάλιστα τὴν Ἱεροβοάμου ζηλώσας παρανομίαν. καὶ γὰρ οὗτος [a] τὰς δαμάλεις, τὰς ὑπ' ἐκείνου κατασκευασθείσας, προσεκύνησε. καὶ τούτοις ἄλλα παράδοξα [b] προσεμηχανήσατο. ἔγημε δὲ καὶ γυναῖκα [c] θυγατέρα [d] Ἰθοβάλου τοῦ [e] Τυρίων καὶ Σιδωνίων βασιλέως, ᾗ [f] Ἰεζαβέλη ἦν ὄνομα. ἀφ' ἧς τοὺς ἰδίους αὐτῆς θεοὺς προσκυνεῖν ἔμαθεν. ἦν δὲ τὸ γύναιον δραστήριόν τε καὶ [g] τολμηρόν· εἰς τοσαύτην δ' ἀσέλγειαν καὶ μανίαν προὔπεσεν, ὥστε καὶ ναὸν [h] τῷ Τυρίων θεῷ, ὃν [i] Βῆλον προσαγορεύουσιν, [k] ᾠκοδόμησε, καὶ ἄλσος παντοίων δένδρων κατεφύτευσε· κατέστησε δὲ καὶ ἱερεῖς καὶ ψευδοπροφήτας τούτῳ τῷ θεῷ. καὶ αὐτὸς [l] δ' ὁ βασιλεὺς πολλοὺς τοιούτους περὶ αὐτὸν εἶχεν, ἀνοίᾳ καὶ πονηρίᾳ πάντας [m] ὑπερβεβηκὼς τοὺς πρὸ αὐτοῦ.

β. Προφήτης [n] δή τις τοῦ μεγίστου Θεοῦ, [o] ἐκ πόλεως Θεσβώνης τῆς Γαλααδίτιδος χώρας, προσελθὼν Ἀχάβῳ, προλέγειν αὐτῷ τὸν Θεὸν ἔφασκε, "μήτε ὕσειν αὐτὸν

CAP. XIII.

Quomodo Achabus, Jezabela in uxorem ducta, sceleratior exstitit omnibus ante eum regibus. qualia gesta erant ab Elia vate; & quæ Nabutho accidebant.

Achabus autem Israëlitarum rex habitabat quidem in Samaria, regnum vero tenebat annos duos & viginti: nihil de institutis priorum regum immutans, præterquam in iis quæ ipse in pejus, immani nequitiæ deditus, excogitavit: omnium illorum facinorum nefariorum & *gravium* in Deum contumeliarum factus imitator, atque præ cæteris Hieroboami scelerum æmulus. Nam & vitulas, ab illo fictas formatasque, adoravit: & alia adhuc magis absurda commentus est. In matrimonium præterea accepit filiam Ithobali Tyriorum & Sidoniorum regis, cui nomen erat Jezabela; à qua patrios didicit illius deos colere. Erat autem muliercula animi irrequieti & magnæ audaciæ: atque in tantam petulantiam & insaniam prolapsa est, ut & templum Tyriorum deo, quem Belum vocant, ædificaret, & lucum omnis generis arborum plantaret. porro & sacerdotes & falsos vates huic Deo instituit. Quin & rex ipse tales quamplurimos circa se habebat, amentia & improbitate omnes ante se *reges* supergressus.

Achabus nequitiæ deditus. 3 Regum, c. 16.

Jezabela Achabi uxor, & impietatis dux. 3 Regum, c. 16.

2. Vates igitur quidam summi Dei, ex Thesbona Galaaditidis regionis urbe, Achabum adiit, dicebatque, Deum ei prænunciasse, "quod neque "plu-

Elias siccitatem minatur. 3 Regum, c. 17.

m Σεμάρου.] Σομμάρου *Big.* Σόμαρου *Samb. Hen.* & *Gall.* 1. 2. Σαμάρου in *Editis*. Si quis Σεμήρου malit, non repugnabo.

n Ἑλεῖν,] Sic *Gen.* & nonnulli *MSS.* quo modo etiam legisse videtur *Epiphan.* ἐλθεῖν *Bas. Samb. Aliique.* HUDS. *Gelenius* sic legendum putavit: ἀλλήλους ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἀνελεῖν. COCC.

o Ὑπολιπεῖν.] Ita in *MSS.* ὑπολείπειν in *Editis*.

p Διὰ τὴν παρανομίαν] Διὰ τὰς παρανομίας *Vat.*

q Ἠρέθησαν,] Εὑρέθησαν *Bas. Samb. Aliique.*

r Δι' εὐσέβειαν] Καὶ ante δι' εὐσέβειαν delevimus auctoritate *MSS.*

s Εὐμοίρως] Εὔμοιροι δὲ ἐγένοντο &c. Callimach. H. in Del. v. 295. SPANH.

t Ὁ υἱὸς Ἰωσαφάτης,] Ita *Vat.* in *reliquis* deest articulus.

v Ἀβίδας] Γαβουζᾶς solus *Vat.*

x Κατεπείγει λέγειν.] Οὐ κατεπεῖγον νῦν ἡμῖν λέγειν *Vat.*

y Κατῴκει μὲν] Ita *MSS.* κατοίκει in *Editis*.

z Κινήσας] Καινίσας *Vat.* atque ita forsan *Epiphan.* qui vertit, *nihil amplius innovans.*

a Τὰς δαμάλεις,] Illud τὰς è Cod. *Vat.*

b Προσεμηχανήσατο.] Sic *MSS.* ἐμηχανήσατο in *Editis*.

c Θυγατέρα] Θυγατέρα μὲν Ἰθοβάλου *Vat.* θυγατέρα μὲν Ἰθωμάλου (pro Ἰθωβάλου) *Big.* & *Samb.* in *S. Literis* dicitur *Ethbaal*, & Ἰεθεβαὰλ LXXII. sunt qui Εἰθωβάλου malint hîc loci, prout in *Gall.* 2.

d Ἰθοβάλου τοῦ Τυρίων καὶ Σιδωνίων βασιλέων,] Rex Sidoniorum tantum dicitur, 1 Reg. XVI. 31. SPANH.

e Τυρίων καὶ Σιδωνίων βασιλέως,] Sacer codex solorum Sidoniorum regem vocat 1 Reg. 16. 31. REL.

f Ἰεζαβέλη] Sic *Samb.* & *Vat.* Ἰεζάβελ in *Editis Aliisque.*

g Τολμηρόν·] Πονηρὸν, & mox ἀσέβειαν καὶ μ. solus *Vat.*

h Τῷ Τυρίων θεῷ, ὃν Βῆλον] Bel Tyriorum Deus, Βάαλ LXX. 1 Reg. XVI. 31. 33. SPANH.

i Βῆλον] Ita *Vat.* & *Gall.* 1. Βὲλ in *Editis.* Βὴλ *Hen.* & *Busb.* Βῆλα *Samb.* Βῆλαν *Big.* Βάαλ LXXII. & *Epiphan.*

k ᾨκοδόμησε,] Est qui malit οἰκοδομῆσαι, & dein καταφυτεῦσαι. Verum ὥστε aliquando reperitur juncta indicativo, etiam apud melioris notæ auctores.

l Δ' ὁ βασιλεὺς] Illud δὲ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

m Ὑπερβεβηκὼς] Ὑπερβεβληκὼς *Big.* & *Samb.*

n Δή τις] Ita cum *Vet. Interpr.* δὲ in *reliquis.*

o Ἐκ πόλεως] Ἐκ Θεσβῶν τῆς Γαλαὰδ in LXXII.

"pluviam per hos annos daturus sit, nec rorem "immissurus in terram istam, donec ille ipse com- "pareret." Cumque hæc jurejurando firmasset, versus plagam australem concessit, ibique ad torrentem quendam manet, qui potum illi suppeditabat: nam corvi cibum ei quotidie afferebant. Sed cum *aliquanto post* aruisset fluvius, quod non pluebat, jussu Dei ad urbem Sarephtham proficiscitur *vates*, non procul à Sidone ac Tyro *sitam*, nam media interjacet: fore enim ut illic inveniret mulierem viduam, quæ eum esset alitura. atque ubi non longe à porta aberat, cernit *ibi* mulierem operariam ligna colligentem. Cum autem Deus ei significasset, hanc esse illam quæ ei victum ministratura esset, propinquior factus eam salutavit, & obsecravit ut *sibi* paulum aquæ afferat ad bibendum; illamque *prompte* euntem cum revocasset, jussit ut panem etiam secum ferat. Illa vero cum jurasset nihil sibi domi esse præter unum farinæ pugillum & paulum olei, seque collecto uno aut altero ligno abire, ut subacta farina sibi ac filio panem conficiat; quem ubi comedissent fame absumptos iri dicebat, quandoquidem nihil aliud superesset: atqui, bono animo, inquit, abi, etiam lætiora sperans; & primum mihi paululum paratum affer. nam tibi prædico, non ante vel istius vasis farinam consumptum iri, vel amphoræ oleum *defecturum esse*, donec à Deo pluerit *in terram*. Ubi hæc dixerat vates, *illa* domum se recepit, jussisque obsequuta est: atque *inde* & ipsa *sibi* habebat, & filio pariter ac vati victum suppeditabat. Horum vero neutrum eos defecit, donec siccitas esse desierit. Meminit autem hujus inopiæ pluviarum etiam Menander; qui, dum res gestas Ithobali Tyriorum regis narrat, sic loquitur: "pluviarum sub eo defectus erat à mense Hyperberetæo ad Hyperberetæum sequentis anni. illo vero suppliciter Deum "precato, magna vis tonitruum insequuta est. "Hic urbem Botryn in Phœnice condidit & Auzam in Libya." Et hæc quidem Menander, siccitatem indicans quæ sub Achabo acciderat, nam illius tempore apud Tyrios regnavit Ithobalus, in Commentarios suos retulit.

Eliæ cibum afferunt corvi. 3 Regum, c. 17.

Hospitio excipitur à vidua Sarephthana, cui farina & oleum perpetuatum. 3 Regum, c. 17.

Menander Historicus.

3. Mulier autem *illa*, de qua paulo ante diximus, quæ vatem aluit, cum filius ejus in morbum incidisset, ita ut animam efflaret & mortuus videretur, lamentans & manibus semet tundens & voces quas dolor exprimebat emittens, vatis ad se adventum in culpam convertebat, quasi peccata ipsius coarguerit, adeoque filius mortem obierit. Ille vero bono animo esse hortabatur, sibique filium suum tradere: illum enim ipsum vivum redditurum esse. Quem cum tradidisset, *acceptum* in cubiculum sustulit, in quo ipse versari solebat, eoque in *suo* cubili collocato, ad Deum exclamavit, haud meritam gratiam mulieri retulisse, quæ ipsum hospitio exceperat & aluerat, filium ei eripiendo. orabatque ut animam in puerum remigrare faceret, ipsique vitam restitueret. Deo itaque matris quidem *sortis* miserto, motoque desiderio etiam vati gratificandi, ne *ad* eam ipsius malo videretur

Elias viduæ filium in vitam reducit. 3 Regum, c. 17.

"ἐν ἐκείνοις τοῖς ἔτεσι, μήτε δρόσον καταπέμψειν εἰς "τὴν χώραν, εἰ μὴ φανέντος αὐτοῦ." καὶ τούτοις ἐπομόσας, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ πρὸς νότον μέρη, ποιούμενος παρὰ χειμάῤῥῳ τινὶ τὴν διατριβὴν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ποτὸν εἶχε. [p] τὴν γὰρ τροφὴν αὐτῷ καθ' ἡμέραν κόρακες προσέφερον. ἀναξηρανθέντος δὲ τοῦ ποταμοῦ δι' ἀνομβρίαν, εἰς [q] Σαρεφθὰ πόλιν οὐκ ἄπωθεν τῆς Σιδῶνος καὶ Τύρου, μεταξὺ γὰρ κεῖται, παραγίνεται, τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος· εὑρήσειν γὰρ ἐκεῖ γυναῖκα χήραν, ἥτις αὐτῷ παρέξει τροφάς. ὢν δ' οὐ πόῤῥω τῆς πύλης, ὁρᾷ γυναῖκα [r] χερνῆτιν ξυλιζομένην. τοῦ δὲ Θεοῦ δηλώσαντος ταύτην εἶναι τὴν μέλλουσαν αὐτὸν διατρέφειν, προσελθὼν ἠσπάσατο, καὶ κομίσαι ὕδωρ [s] παρεκάλεσεν ὅπως πίῃ· καὶ πορευομένης μετακαλεσάμενος, καὶ ἄρτον ἐνεγκεῖν ἐκέλευσε. τῆς δ' ὀμοσάσης μηδὲν ἔχειν ἔνδον ἢ μίαν ἀλεύρου δράκα καὶ [t] ὀλίγον [v] ἔλαιον, πορεύεσθαι δὲ συνειλεχυῖαν τὰ ξύλα, ἵνα φυράσασα ποιήσῃ αὑτῇ καὶ τῷ τέκνῳ ἄρτον, μεθ' ὃν ἀπολεῖσθαι λιμῷ δαπανηθέντα, μηκέτι μηδενὸς ὄντος, ἔλεγεν· ἀλλὰ θαρσοῦσα, εἶπεν, ἄπιθι, καὶ τὰ κρείσσω προσδοκῶσα, καὶ ποιήσασα πρῶτον ἐμοὶ [x] βραχὺν κόμισον. προλέγω γάρ σοι, μηδέποτε ἐπιλείψειν ἀλεύρων ἐκεῖνο τὸ ἄγγος, μηδ' ἐλαίου τὸ κεράμιον, μέχρις οὗ ἂν [y] ὕσῃ ὁ Θεός. ταῦτ' εἰπόντος τοῦ προφήτου, παραγενομένη πρὸς αὐτὸν ἐποίησε τὰ εἰρημένα· καὶ αὐτή τε εἶχε, καὶ τῷ τέκνῳ ἐχορήγει τὴν διατροφὴν καὶ τῷ προφήτῃ. ἐπέλιπε δ' οὐδὲν [z] αὐτοὺς τούτων, ἄχρις οὗ καὶ ὁ αὐχμὸς ἐπαύσατο. μέμνηται δὲ τῆς ἀνομβρίας ταύτης καὶ [a] Μένανδρος ἐν ταῖς [b] Ἰθοβάλου τοῦ Τυρίων βασιλέως πράξεσι, λέγων οὕτως· "[c] ἀβροχία τε ἐπ' [d] αὐτοῦ ἐγένετο, ἀπὸ τοῦ Ὑπερβερεταίου μηνὸς ἕως τοῦ ἐχομένου ἔτους Ὑπερβερεταίου. ἱκετείαν δ' αὐτοῦ ποιησαμένου, κεραυνοὺς ἱκανοὺς βεβληκέναι. οὗτος πόλιν Βότρυν ἔκτισε τὴν ἐπὶ Φοινίκῃ, "καὶ [e] Αὔζαν τὴν ἐν Λιβύῃ." καὶ ταῦτα μὲν, δηλῶν τὴν ἐπ' Ἀχάβου γενομένην ἀνομβρίαν, κατὰ γὰρ καὶ [f] τοῦτον καὶ Ἰθόβαλος ἐβασίλευσε Τυρίων, [g] ὁ Μένανδρος ἀναγέγραφεν.

γ'. Ἡ δὲ γυνὴ, περὶ ἧς πρὸ τούτων εἴπομεν, ἡ τὸν προφήτην διατρέφουσα, τοῦ παιδὸς αὐτῇ καταπεσόντος εἰς νόσον, ὡς καὶ τὴν ψυχὴν ἀφεῖναι καὶ δόξαι νεκρὸν, ἀνακλαιομένη [h] καὶ ταῖς χερσὶν αὐτὴν αἰκιζομένη, καὶ φωνὰς οἵας ὑπηγόρευε τὸ πάθος ἀφιεῖσα, κατῃτιᾶτο τῆς παρ' αὐτὴν παρουσίας τὸν προφήτην, ὡς ἐλέγξαντα τὰς ἁμαρτίας αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ παιδὸς τετελευτηκότος. ὁ δὲ παρεκελεύετο θαῤῥεῖν καὶ παραδοῦναι τὸν υἱὸν αὐτῆς· ζῶντα γὰρ αὐτὸν ἀποδώσειν. παραδούσης [i] οὖν βαστάσας εἰς τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ διέτριβεν αὐτὸς, καὶ καταθεὶς ἐπὶ τῆς κλίνης, ἀνεβόησε πρὸς τὸν Θεὸν, οὐ καλῶς ἀμείψασθαι τὴν ὑποδεξαμένην καὶ θρέψασαν, τὸν υἱὸν αὐτῆς [k] ἀφαιρησάμενον. ἐδεῖτό τε τὴν ψυχὴν εἰσπέμψαι πάλιν τῷ παιδὶ, καὶ παρασχεῖν αὐτῷ τὸν βίον. τοῦ δὲ Θεοῦ κατοικτείραντος μὲν τὴν μητέρα, βουληθέντος δὲ καὶ τῷ προφήτῃ χαρίσασθαι, τὸ μὴ δόξαι πρὸς αὐτὴν ἐπὶ κακῷ παρεῖναι,

p Τὴν γὰρ τροφὴν] Τὴν μὲν γὰρ τρ. *Vat.*

q Σαρεφθὰ πόλιν] *Al.* Σαρεφθάν.

r Χερνῆτιν] *Al.* χερνῆτιν. id est, πτωχὴν ἐκ χειρὸς ζῶσαν, ut in ora *Big.* HUDS. Conf. lib. VI. supr. Cap. 14. §. 3. SPANH.

s Παρεκάλεσεν] Sic in *MSS.* παρεκέλευσεν in *Editis.*

t Ὀλίγον ἔλαιον,] Sic οἶνον ὀλίγον Paulus commendat, quod alii *vinum* reddunt *exiguarum virium.* REL.

v Ἔλαιον,] Ὀλίγον ἐλαίου *Vat.*

x Βραχὺν κόμισον.] Ita plerique *MSS.* βραχὺ in *Editis.* βραχύ τι *Gall.* 2.

y Ὕσῃ ὁ Θεός.] Ὕσῃ ὁ Θεὸς *Gall.* 1. 2.

z Αὐτοὺς] Ita *Samb.* αὐτὴν *Big.* αὐτὸν in *Editis Aliisque.*

a Μένανδρος ἐν ταῖς Ἰθοβάλου τοῦ Τυρίων βασιλέως πράξεσι,] Conf. sup cap. 5. §. 3. SPANH.

b Ἰθοβάλου τοῦ Τυρίων βασιλέως πράξεσι,] Ἰθωβάλου *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Ἠθωβάλου *Gall.* 2. Εἰθωβάλου in *lib.* 1. *c. App.*

c Ἀβροχία] Ἀβροχίη Callimach. H. in JOV. v. 19. ἔτι ἄβροχος ἦεν ἅπασα Ἀρκαδίη· SPANH.

d Αὐτοῦ ἐγένετο,] Αὐτοὺς *Samb.* & *Gall.* 1. 2. & *Epiphan.*

e Αὔζαν τὴν] Sic *Vat.* & *Gall.* 2. Αὐζάτην ἐν Λ. in *Editis.* Αὔζαν τὴν *Big Samb.* & *Gall.* 1.

f Τοῦτον] Ita ex *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* τοῦτο in *Editis Aliisque.*

g Ὁ Μένανδρος] Ita in *Editis Aliisque.* ὃν μὲν Μένανδρος *Big.* & *Samb.*

h Καὶ ταῖς χερσὶν] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* deerant καὶ ταῖς χερσὶν αὐτὴν αἰκιζομένη.

i Οὖν βαστάσας] Vocem αὐτῆς, quæ post οὖν reperitur in *Editis*, non agnoscunt *MSS.* & *Vet. Interpr.*

k Ἀφαιρησάμενον.] Ita in *Editis Aliisque.* ἀφαιρησόμενον *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

l Καὶ

ρεῖναι, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἀνεβίωσεν. ἡ δ' εὐχαρίστει τῷ προφήτῃ· [l] καὶ τότε σαφῶς ἔλεγε μεμαθηκέναι, ὅτι τὸ θεῖον αὐτῷ διαλέγεται.

δ'. [m] Χρόνου δ' ὀλίγου διελθόντος, παραγίνεται πρὸς Ἀχαβον τὸν βασιλέα, κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ, δηλώσων αὐτῷ τὸν γενησόμενον ὑετόν. λιμὸς γὰρ τότε κατεῖχε τὴν χώραν ἅπασαν, καὶ πολλὴ τῶν ἀναγκαίων ἀπορία, [n] ὡς μὴ μόνον ἀνθρώπους [o] αὐτῶν σπανίζειν, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν μηδ' ὅσα τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄλλοις κτήνεσι πρὸς νομὴν ἐστι χρήσιμα διὰ τὴν ἀνομβρίαν [p] ἀναδιδόναι. τὸν οὖν [q] ἐπιμελόμενον αὐτοῦ τῶν κτημάτων [r] ὁ βασιλεὺς καλέσας Ὠβεδίαν, ἀπιέναι βούλεσθαι πρὸς αὐτὸν εἶπεν ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων καὶ τοὺς χειμάρρους, ἵν' εἴ που παρ' αὐτοῖς εὑρεθείη πόα, ταύτην εἰς τροφὴν [s] ἀμησάμενοι τοῖς κτήνεσιν ἔχωσι. [t] καὶ περιπέμψας κατὰ [tt] πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοὺς ζητήσοντας τὸν προφήτην Ἠλίαν, οὐχ εὑρὼν, συνέπεσθαι [v] ἐκέλευσε κἀκεῖνον αὐτῷ. δόξαν οὖν ἐξορμᾶν [x] αὐτοῖς, μερισάμενοι τὰς ὁδοὺς, ὅ, τε Ὠβεδίας καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπῄεσαν ἕτερος ἑτέραν τῶν ὁδῶν. συνεβεβήκει δὲ, καθ' ὃν Ἰεζαβέλη ἡ βασίλισσα καιρὸν τοὺς προφήτας ἀπέκτεινε, τοῦτον ἑκατὸν ἐν τοῖς ὑπογείοις σπηλαίοις κρύψαι προφήτας, καὶ τρέφειν αὐτοὺς ἄρτον χορηγοῦντα μόνον καὶ ὕδωρ. μονωθέντι δ' [y] αὖ ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ὠβεδίᾳ, συνήντησεν αὐτῷ ὁ προφήτης Ἠλίας· καὶ πυθόμενος παρ' αὐτοῦ τίς εἴη, καὶ μαθὼν, προσεκύνησεν αὐτόν. ὁ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα βαδίζειν ἐκέλευσε καὶ λέγειν, ὅτι παρείη πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ, τί κακὸν ὑπ' αὐτοῦ πεπονθότα πρὸς τὸν ἀποκτεῖναι ζητοῦντα, καὶ πᾶσαν ἐρευνήσαντα [z] γῆν, πέμπειν [a] αὐτὸν, ἔλεγεν, ἢ τοῦτ' ἀγνοεῖν αὐτὸν ὅτι μηδένα τόπον κατέλιπεν, εἰς ὃν οὐκ ἀπέστειλε τοὺς ἀνάξοντας, εἰ λάβοιεν, ἐπὶ θανάτῳ; καὶ γὰρ εὐλαβεῖσθαι πρὸς αὐτὸν ἔφασκε, μὴ τοῦ Θεοῦ φανέντος αὐτῷ πάλιν εἰς ἄλλον [b] ἀπέλθοι τόπον· εἶτα διαμαρτὼν αὐτοῦ πέμψαντος τοῦ βασιλέως, καὶ μὴ δυνάμενος εὑρεῖν ὅπου ποτ' εἴη γῆς, ἀποθάνῃ. προνοεῖν [c] οὖν αὐτοῦ τῆς σωτηρίας παρεκάλει, τὴν περὶ τοὺς ὁμοτέχνους αὐτοῦ σπουδὴν λέγων ὅτι σώσειεν ἑκατὸν προφήτας, Ἰεζαβέλης πάντας τοὺς ἄλλους ἀνῃρηκυίας, καὶ ἔχοι κεκρυμμένους αὐτοὺς καὶ τρεφομένους ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, μηδὲν δεδιότα βαδίζειν ἐκέλευε πρὸς τὸν βασιλέα, δοὺς αὐτῷ [cc] πίστεις ἐνόρκους, ὅτι πάντως κατ' ἐκείνην Ἀχάβῳ φανήσεται τὴν ἡμέραν.

ε'. Μηνύσαντος δὲ τῷ βασιλεῖ τοῦ Ὠβεδίου τὸν Ἠλίαν, ὑπήντησεν ὁ Ἀχαβος· [d] καὶ διήρετο μετ' ὀργῆς εἰ αὐτὸς εἴη ὁ [e] τὸν Ἑβραίων λαὸν κακώσας, καὶ [f] τῆς ἀκαρπίας [g] αἴτιος γεγενημένος. ὁ δ' οὐδὲν ὑποθωπεύσας, αὐτὸν εἶπεν ἅπαντα τὰ δεινὰ πεποιηκέναι, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ, ξενικοὺς [h] εἰσενηνοχότα τῇ χώρᾳ θεοὺς, καὶ τούτους σέβοντα, τὸν ἴδιον αὐτῶν, ὃς μόνος ἐστὶ Θεὸς, ἀπολελοιπότα, [i] καὶ μηδεμίαν ἔτι πρόνοιαν αὐτοῦ ποιούμενον. νῦν μέντοιγε ἀπελθόντα ἐκέλευε πάντα τὸν λαὸν εἰς τὸ Καρμήλιον ὄρος ἀθροῖσαι πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς προφήτας αὐτοῦ [k] καὶ τῆς γυναικὸς, εἰπὼν ὅσοι τὸν ἀριθμὸν εἴησαν, καὶ τοὺς τῶν ἄλσεων προφήτας, ὡς τετρακο-

accessisse, præter omnem exspectationem revixit *puer*. Illa vero vati gratias agebat; & tunc *se* clare intellexisse dicebat, Deum cum illo colloqui.

4. Brevi post tempore ad Achabum regem, Deo ita volente, proficiscitur, indicaturus ei venturam pluviam. Tum vero fames totam regionem infestabat & magna rerum *ad victum* necessariarum penuria, ut non solum homines earum inopia laborarent, sed & equi & alia jumenta, terra illis quæ ad pastum facerent præ siccitate non edente. Rex igitur vocato Obedia, rerum suarum procuratore, ipsi dicebat, se velle ut ad fontes fluviorum abiret & torrentes, atque ita, si forte gramen istic inveniretur, illud demessum in jumentorum pabulum haberent. Ac, cum per totum orbem misisset qui Eliam vatem perquirerent, nec tamen reperisset, jussit ut eum etiam ipse comitaretur. Itaque cum illis iter corripere placuisset, terram obeundam ita diviserunt, ut Achabus una, Obedias altera via seorsim iret. Acciderat autem, dum Jezabela regina in vates cædibus sæviret, ut iste centum vates in speluncis subterraneis abditos pane & aqua *aliquandiu* sustentaret. Tum vero Obediæ, à rege digresso, obviam factus est vates Elias: & percunctatus eum quis esset, agnitum adoravit. Vates autem ipsi præcepit ut regem adiret, eique diceret, quod coram se sisteret *Elias*. At ille, quid in te peccavi, ajebat, aut commerui, ut me ad eum mitteres qui te ubique gentium ad necem quæsivit? an hoc ipsum ignoras, quod nullum reliquit locum, in quem non dimiserit, qui te deprehensum, ut mortem oppeteres, *ad eum* adducerent? Etenim se cavere, illi dicebat, ne, postquam Deus ei apparuerit, se alio transferat: atque ita ipse, cum regis jussu missus ab illo aberrarit, & is nusquam terrarum reperiri potuerit, morte multetur. Illum itaque obsecrabat ut ipsius salutis rationem haberet, commemorans etiam quam sui similium studiosus fuerit: ut *scilicet* centum vates, aliis omnibus à Jezabela occisis, exitio eripuerit, quos etiam & adhuc clam servat alitque. At vates contra præcipiebat, ut nil metuens regem adeat, fide jurejurando data, se illa die pro certo in Achabi conspectum venturum.

Deus mandat Eliæ ut Achabum adeat. 3 *Regum*, c. 18.

Obedias, vatum amicus, occurrit Eliæ: atque ab eo jubetur adventum suum Achabo nunciatum ire. 3 *Regum*, c. 18.

5. Postquam autem Obedias Eliæ indicium Achabo fecerat, occurrit ei Achabus: iraque commotus illum interrogabat, an is esset qui Hebræorum populum afflixerat, & sterilitatis auctor exstiterat? Ille vero, nihil *ei* subblandiens, ipsum ajebat genusque ipsius mala omnia *genti* intulisse, ut qui Deos alienos in regionem invexerat eosque coluerat, proprio illorum Deo, qui solus est Deus, relicto, & ne minima quidem ejus cura habita. Cæterum nunc ut abiret, jussit, totumque populum in montem Carmelum ad se convocaret, simulque suos & uxoris vates, dicto etiam quot numero essent, ac præ-

Eliæ obviam fit Achabus: atque vatis jussu populum convocat.

l Καὶ τότε σαφῶς] Ἔγνωκα ὅτι σὺ ἄνθρωπος Θεοῦ καὶ ῥῆμα κυρίου ἐν τῷ στόματί σου ἀληθινόν. LXXII. 2 *Regum*, c. 17. v. 24.

m Χρόνου δ'] Μεθ' ἡμέρας πολλὰς LXXII.

n Ὡς μὴ μόνον] Illud ὡς ex *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Gall.* 1.

o Αὐτῶν σπανίζειν,] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* αὐτοῖς *Vat.* ἄρτων in *Editis Aliisque*.

p Ἀναδιδόναι.] Eo modo in *MSS.* ἀποδιδόναι in *Editis*.

q Ἐπιμελόμενον] Sic *Big. Samb.* & *Busb.* ἐπιμελούμενον *Hen.* ἐπιμελώμενον in *Editis Aliisque*.

r Ὁ βασιλεὺς] Ita cum *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.* nisi quod Ἀβδίαν pro Ὠβεδίαν in *aliquibus*, & ἀπεῖναι pro ἀπιέναι in *aliis*. προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευσε ζητεῖν πηγὰς in *Editis*.

s Ἀμησάμενοι] In omnibus *MSS.* ἀμησάμενοι (ut & *Cocc.* & *Spanh.* emendantibus) aut ἀμησάμενοι. in *Editis* perperam ἀμισάμενοι.

t Καὶ περιπέμψας] Ita in *Editis*. καὶ περιπέμψαντα κατὰ π. τ. οἰκ. τ. ζ. τ. πρ. Ἠλίαν, οὐχ εὑρηκέναι, συνέπεσθαι in *MSS.* Incertum quam lectionem sequutus sit *Epiphanius*, qui vertit; *qui dum misisset in cunctum orbem terrarum ad quærendum prophetam Eliam, nec invenisset, præcepit* &c.

tt Πᾶσαν τὴν οἰκουμένην] Hinc evidenter patet, quomodo sumi debeat simillima locutio in celebri isto loco Lucæ cap. 2. v. 1. videlicet de Orbe Romano, sicut hic de Judæo. HAV.

v Ἐκέλευσε] Δὴ inter συνέπεσθαι & ἐκέλευσε inserunt quidam *MSS.*

x Αὐτοῖς,] Αὐτοὺς *Big. Samb.* & *Vat.*

y Αὖ ἀπὸ] Αὖ deest in *Cod. Vat.* ut & mox αὐτῷ.

z Γῆν,] Κατὰ ante γῆν delevimus auctoritate *MSS.*

a Αὐτὸν, ἔλεγεν,] Ita in omnibus *MSS.* & *Vet. Interpr.* illa αὐτὸν ἔλεγεν, ἢ τοῦτ' ἀγνοεῖν desiderantur in *Editis*.

b Ἀπέλθοι τόπον·] Ἀπέλθῃ *Big.* & *Samb.*

c Οὖν αὐτοῦ] Αὖ αὐτοῦ *Samb.*

cc Πίστεις ἐνόρκους] Homerus Iliad. lib. 2. v. 124. Ὅρκια πιστὰ ταμόντες. HAV.

d Καὶ διήρετο] Καὶ ἤρετο *Vat.*

e Τῶν Ἑβραίων] *Al.* τὸν Ἑβρ. & τὸν τῶν Ἑβρ.

f Τῆς ἀκαρπίας αἴτιος γεγενημένος.] Ἀκαρπίαν supra lib. 2. c. 5. §. 6. λιμὸν Αἰγύπτῳ καὶ ἀκαρπίαν &c. Æschyl. Eumenid. v. 804. μηδ' ἀκαρπίαν τεύξετ'. SPANH.

g Αἴτιος γεγενημένος.] Αἴτιος τῇ γῇ γεν. *Vat.*

h Εἰσενηνοχότα] Ita ex *MSS.* in *Editis* εἰσενηνοχότας, & dein σέβοντας & ἀπολελοιπότας & ἀπελθόντας.

i Καὶ μηδεμίαν] Illa καὶ μηδεμίαν ἔτι πρόνοιαν αὐτοῦ ποιούμενον ex *MSS.*

k Καὶ τῆς γυναικὸς] In *Editis* καὶ τοὺς τῆς γ. verum τοὺς delevimus auctoritate *MSS.*

præterea lucorum vates, homines circiter quadringentos. Ubi vero omnes à rege acciti ad montem jam dictum convenerant, Elias vates in medio illorum constitit, &, quousque, inquit, dubiis animis ambiguaque sententia vitam agetis? Si quidem patrium Deum verum & solum *Deum* esse existimarint, ut illum sequerentur ejusque mandata, hortabatur; sin vero hunc pro nihilo habentes, in ea de peregrinis fuerint opinione, oportere se cultum illis tribuere, suadebat ut istis adhærerent. Populo autem nihil ad hæc respondente, petiit Elias, ad explorandam deorum peregrinorum suique vim & potentiam, cum is solus ejus vates superesset, illi vero quadringentos haberent, ut ipse bovem acciperet eamque mactatam lignis imponeret, nullo igne subaccenso, atque illos, cum eadem fecissent, deos suos invocarent ut ligna velint accendere. hoc enim facto, veram Dei naturam dignosci posse. Cum autem hæc sententia *omnibus* placuisset, præcepit Elias, ut vates isti, bove delecta, priores rem sacram facerent suosque Deos invocarent. Postquam vero precibus & invocationibus nihil profecerant vates qui hostias obtulerant, Elias per derisum eos hortabatur, ut magna voce ad Deos *suos* clamarent: aut enim eos aliquò profectos esse, aut forte dormire. Illis autem à diluculo usque ad meridiem hoc ipsum facientibus, & seipsos more patrio gladiis & lanceis secantibus, cum jam ipse victimam mactaturus esset, illis quidem jussit ut secederent, populo vero ut propius accedentes ipsum observarent, ne clam ignem lignis injiceret. at postquam illi accesserunt, acceptis duodecim lapidibus, pro numero tribuum populi Hebræorum, ex illis erexit altare, & circa id alveum fodit bene profundum. Cumque frusta *lignorum* in ara struxisset, mandavit ut quatuor hydrias aqua ex fonte repletas in altare effunderent, usquedum circa illud redundaret, ita ut totus alveus aqua è fonte suppeditata impleretur. His peractis, Deum cœpit orare & ad ipsum clamare; ut etiam populo, qui jam diu erraverit, suam ostenderet potentiam. Atque adhuc eo loquente, ignis derepente cœlo delapsus, populo inspectante, in aram cecidit, & hostiam absumpsit, ita ut etiam aqua concremaretur & locus fieret aridus.

Accitis etiam falsis vatibus, periculum facit Elias, quis verus sit Deus.

Illi, frustra consumptis invocationibus, Dei sui imbecillitatem tacite fatentur. 3 *Regum*, c. 18.

Deus, ab Elia invocatus, igne cœlitus immisso vim suam & potentiam palam facit. 3 *Regum*, c. 18.

6. Cum autem hoc vidissent Israëlitæ, in terram procidebant, unumque Deum adorabant, & maximum & solum verum *Deum* appellantes, alios vero *tantum* nomina *esse* à prava & stulta *hominum* opinione conficta. Tunc & vates suos comprehensos necarunt, id quod fieri jusserat Elias. Deinde *is* regem monebat, ut abiret ad prandium, cætera nihil solicitus: brevi enim visurum esse Deum *in terram* pluere. Et quidem Achabus discedebat: Elias vero in verticem Carmeli ascendit, & cum humi desedisset caput genibus applicuit, jussitque famulum ut conscensa quadam specula mare aspectaret, & indicaret sicubi nubem excitari viderit. nam ad id temporis cœlo esse sudo & sereno contigit. At

Populo Deum suum agnoscente, falsi vates comprehensi Eliæ jussu necantur. 3 *Regum*, c. 18.

Elias de pluvia ventura Achabum monet. 3 *Regum*, c. 18.

σίους τὸ πλῆθος ὄντας. ὡς δὲ συνέδραμον πάντες εἰς τὸ προειρημένον ὄρος Αχάβου διαπέμψαντος, σταθεὶς αὐτῶν ὁ προφήτης Ηλίας μεταξὺ, μέχρι πότε διῃρημένους αὐτοὺς τῇ διανοίᾳ καὶ ταῖς δόξαις οὕτως βιώσειν ἔφασκε. νομίσαντας μὲν γὰρ τὸν ἐγχώριον Θεὸν ἀληθῆ καὶ μόνον, ἕπεσθαι τούτῳ καὶ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ παρῄνει· μηδὲν δὲ [l] τοῦτον ἡγουμένους, ἀλλὰ περὶ τῶν ξενικῶν ὑπειληφότας, ὡς ἐκείνους δεῖ θρησκεύειν, αὐτοῖς συνεβούλευε κατακολουθεῖν. τοῦ δὲ πλήθους μηδὲν πρὸς ταῦτα ἀποκρινομένου, ἠξίωσεν Ηλίας, πρὸς διάπειραν τῆς τε τῶν ξενικῶν θεῶν ἰσχύος καὶ τῆς τοῦ ἰδίου, μόνος ὢν αὐτοῦ προφήτης, ἐκείνων δὲ τετρακοσίους ἐχόντων, λαβεῖν αὐτός τε βοῦν, καὶ ταύτην θύσας [m] ἐπιθεῖναι [n] ξύλοις, πυρὸς οὐχ ὑφαφθέντος, κἀκείνους [o] ταυτὰ ποιήσαντας ἐπικαλέσασθαι τοὺς ἰδίους Θεοὺς ἀνακαῦσαι τὰ ξύλα. γινομένου γὰρ τούτου, μαθήσεσθαι τότε τὴν ἀληθῆ φύσιν τοῦ Θεοῦ. ἀρεσάσης δὲ τῆς γνώμης, ἐκέλευσεν Ηλίας τοὺς προφήτας ἐκλεξαμένους βοῦν πρώτους τε θῦσαι, καὶ τοὺς αὐτῶν ἐπικαλέσασθαι θεούς. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἀπήντα παρὰ τῆς [p] εὐχῆς καὶ τῆς ἐπικλήσεως θύουσι τοῖς προφήταις, σκώπτων ὁ Ηλίας, μεγάλῃ βοῇ καλεῖν αὐτοὺς ἐκέλευε τοὺς Θεούς· ἢ γὰρ ἀποδημεῖν αὐτοὺς, ἢ καθεύδειν. τῶν δ' ἀπ' ὄρθρου τοῦτο [q] ποιούντων μέχρι μέσης ἡμέρας, καὶ [r] τεμνόντων αὐτοὺς μαχαίραις καὶ σιρομάσταις κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, [s] μέλλων αὐτὸς ἐπιτελεῖν τὴν θυσίαν, ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἀναχωρῆσαι, τοὺς δὲ ἐγγὺς προσελθόντας τηρεῖν αὐτὸν, μὴ πῦρ λάθρα τοῖς ξύλοις ἐμβάλῃ. τοῦ δὲ ὄχλου προσελθόντος, λαβὼν δώδεκα λίθους, [t] κατὰ φυλὴν τοῦ λαοῦ τῶν Εβραίων, ἀνέστησεν ἐξ αὐτῶν θυσιαστήριον, καὶ περὶ αὐτὸ δεξαμενὴν ὤρυξε βαθυτάτην. καὶ συνθεὶς τὰς σχίζας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, καὶ κατ' αὐτῶν ἐπιθεὶς τὰ ἱερεῖα, τέσσαρας ἀπὸ τῆς κρήνης ὑδρίας προσέταξε πληρωθείσας ὕδατος κατασκεδάσαι τοῦ θυσιαστηρίου, ὡς [v] ὑπερβαλεῖν αὐτὸ καὶ τὴν [x] δεξαμενὴν ἅπασαν ὕδατος γεμισθῆναι πηγῆς ἀναδοθείσης. ταῦτα δὲ ποιήσας, ἤρξατο εὔχεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ καλεῖν αὐτὸν, καὶ ποιεῖν τῷ πεπλανημένῳ πολὺν ἤδη χρόνον λαῷ φανερὰν τὴν αὐτοῦ δύναμιν. καὶ ταῦτα λέγοντος, ἄφνω πῦρ [y] ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πλήθους ὁρῶντος, ἐπὶ τὸν βωμὸν ἔπεσε, καὶ τὴν θυσίαν ἐδαπάνησεν, ὡς ἀνακαῆναι καὶ τὸ ὕδωρ καὶ [z] ψαφαρὸν γενέσθαι τὸν τόπον.

ϛʹ. Οἱ δ' Ισραηλῖται τοῦτο ἰδόντες ἔπεσον ἐπὶ τὴν γῆν καὶ [a] προσεκύνουν ἕνα Θεὸν, καὶ μέγιστον [b] καὶ ἀληθῆ μόνον ἀποκαλοῦντες. τοὺς δ' ἄλλους [c] ὀνόματα ὑπὸ [d] φαύλου καὶ ἀνοήτου δόξης πεποιημένα. [e] συλλαβόντες δ' αὐτῶν καὶ τοὺς προφήτας, ἀπέκτειναν, Ηλία τοῦτο παραινέσαντος. ἔφη δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ πορεύεσθαι πρὸς ἀέρισρν, μηδὲν ἔτι φροντίσαντα· μετ' ὀλίγον γὰρ ὄψεσθαι τὸν Θεὸν ὕοντα. καὶ ὁ μὲν Αχαβος ἀπηλλάγη. Ηλίας δὲ ἐπὶ τὸ [f] ἀκρωτήριον τοῦ Καρμήλου ἀναβὰς ὄρους, καὶ καθίσας ἐπὶ τῆς γῆς προσηρείσατο τοῖς γόνασι τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸν θεράποντα ἐκέλευσεν ἀνελθόντα ἐπί τινα σκοπὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἀποβλέπειν· κἂν [g] ἴδῃ νεφέλην ἐγειρομένην ποθὲν, φρά-

l Τοῦτον] Τούτων legit *Vet. Int.*

m Επιθεῖναι] Ita in *MSS.* ἐπιθεῖναι in *Editis.*

n Ξύλοις,] Τοῖς ξύλοις *Vat.*

o Ταυτὰ] Sic *MSS.* τοῦτο in *Editis.*

p Εὐχῆς] Αὐτοῖς post εὐχῆς inserunt *Big. Samb.* & *Vat.*

q Ποιούντων] Ποιησάντων solus *Vat.*

r Τεμνόντων αὐτοὺς μαχαίραις καὶ σειρομάσταις κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, μέλλων αὐτὸς ἐπιτελεῖν τὴν θυσίαν,] Aliquid amplius in suo *codice* habuisse videtur *Epiphan.* nam vertit, *& semetipsos cultris & gladiis incidentibus, & nihil agentibus.* HUDS. Cultris & parvis lanceis corpora sua incidentes sacerdotes Jezabelis. *Nota* idem factum in sacris Mithræ. SPANH.

s Μέλλων αὐτὸς ἐπιτελεῖν τὴν θυσίαν,] Μέλλων δ' αὐτὸς *Vat.*

t Κατὰ φυλὴν] Mallem cum *Zonara* καθ' ἑκάστην φυλήν.

v Υπερβαλεῖν] Sic *MSS.* ὑπερβάλλειν in *Editis.*

x Δεξαμενὴν] Εν κύκλῳ δὲ διορύξας, δοχεῖον ἐποίησεν ὕδατος, τοῦτο ὁ μὲν Εβραῖος θααλὰ προσηγόρευσε, ὁ δὲ Ιώσηπος δεξαμενήν. *Theodoret.* ad 3 *Regum*, ΕΡΩΤ. νη'.

y Εκ τοῦ οὐρανοῦ,] Εξ οὐρανοῦ *Vat.*

z Ψαφαρὸν] Αὐχμηρὸν in ora *Codd. Gall.* 1.

a Προσεκύνουν] Προσεκύνουν ἕνα δὲ Θεὸν *Vat.*

b Καὶ ἀληθῆ μόνον] Καὶ ἀληθινὸν ἀποκ. *Big. Samb.* & *Gall.* 1. μέγιστον, μόνον, καὶ ἀληθῆ legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *& adoraverunt unum Deum, maximum, solum, verumque proclamantes.* Επεσον ἐπὶ τὴν γῆν, ἕνα Θεὸν ἀληθῆ τε καὶ μέγαν ἐπικαλοῦντες. *Zonar.* HUDS. Αληθινὸν MS. Cæterum confer, σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν Johann. 17. 3. REL.

c Ονόματα] Nihil erant præter nomina: ideo Apostolus dicit ὅτι εἴδωλον οὐδέν ἐστι, nil nisi nomen est. REL. Adde quæ notavimus ad Tertulliani Apol. p. 124. HAV.

d Φαύλου] Φαύλης solus *Vat.*.

e Συλλαβόντες δ' αὐτῶν καὶ τοὺς προφήτας, ἀπέκτειναν,] Id factum, mactatos nempe Achabi Prophetas Eliæ tribuit Scriptura 1 Reg. XVIII. 40. SPANH.

f Ακρωτήριον] Ακρον solus *Vat.*

g Ιδῃ νεφέλην] Ita cum *MSS.* ἴδῃ *Bas.* εἴδῃ *Gen.*

h Κα-

φράζειν αὐτῷ. μέχρι γὰρ τότε [h] καθαρῷ εἶναι συνέβαινε τῷ ἀέρι. τοῦ δὲ ἀναβάντος, καὶ πολλάκις μηδὲν ὁρᾷν φήσαντος. ἕβδομον ἤδη βαδίσας ἑωρακέναι μελαινόμενον, εἶπε, τι τοῦ ἀέρος, οὐ πλέον ἴχνους ἀνθρωπίνου. ὁ δ᾽ Ηλίας ταῦτ᾽ ἀκούσας, πέμπει πρὸς τὸν Αχαβον, κελεύων αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν ἀπέρχεσθαι πρὶν ἢ καταρραγῆναι τὸν ὄμβρον. καὶ ὁ μὲν εἰς [i] Ιεσραήλαν πόλιν παραγίνεται. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ τοῦ ἀέρος [k] ἀχλύσαντος, καὶ νέφεσιν καλυφθέντος, πνεῦμά τε [l] λάβρον ἐπιγίνεται, καὶ πολὺς ὄμβρος. ὁ δὲ προφήτης, ἔνθεος γενόμενος, τῷ τοῦ βασιλέως ἅρματι μέχρι τῆς [m] Ιεσραήλας [n] Ιζάρου πόλεως συνέδραμε.

ζ΄. Μαθοῦσα δὲ ἡ τοῦ [o] Αχάβου γυνὴ Ιεζαβέλη τά τε σημεῖα τὰ ὑπὸ τοῦ Ηλίου γενόμενα, καὶ ὅτι τοὺς προφήτας [p] αὐτῆς ἀπέκτεινεν, ὀργισθεῖσα πέμπει πρὸς αὐτὸν ἀγγέλους, ἀπειλοῦσα δι᾽ αὐτῶν ἀποκτείνειν αὐτὸν, ὡς κἀκεῖνος τοὺς προφήτας αὐτῆς ἀπολέσειε. φοβηθεὶς δὲ ὁ Ηλίας, φεύγει εἰς πόλιν [q] Βηρσουβεὲ λεγομένην· ἐπ᾽ ἐσχάτοις δ᾽ ἐστὶν αὕτη τῆς χώρας τῶν [r] τὴν Ιούδα φυλὴν ἐχόντων κατὰ τὴν [s] Ιδουμαίων γῆν· καταλιπὼν δὲ ἐκεῖ τὸν θεράποντα, εἰς τὴν ἔρημον ἀνεχώρησεν. εὐξάμενος δ᾽ ἀποθανεῖν, οὐ γὰρ δὴ κρείττων [t] εἶναι τῶν πατέρων, ἵνα ἐκείνων ἀπολωλότων αὐτὸς ζῆν γλίχηται· κατεκοιμήθη πρός τινι δένδρῳ. διεγείραντος δ᾽ αὐτόν τινος, ἀναστὰς εὑρίσκει παρακειμένην αὐτῷ τροφὴν [v] καὶ ὕδωρ. φαγὼν δὲ καὶ συλλεξάμενος ἐκ τῆς τροφῆς ἐκείνης τὴν δύναμιν, εἰς τὸ [x] Σιναῖον καλούμενον ὄρος παραγίνεται, οὗ Μωϋσῆς τοὺς νόμους παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγεται λαβεῖν. εὑρὼν δ᾽ ἐν αὐτῷ σπήλαιόν τι κοῖλον, εἴσεισι· καὶ διετέλει ποιούμενος ἐν αὐτῷ τὴν μονήν. [y] ἐρομένης δέ τινος αὐτὸν φωνῆς ἐξ ἀδήλου, τί [z] παρείη, καταλελοιπὼς τὴν πόλιν, ἐκεῖσε; διὰ τὸ κτεῖναι μὲν τοὺς προφήτας τῶν ξενικῶν θεῶν, πεῖσαι δὲ τὸν λαὸν ὅτι μόνος εἴη Θεὸς ὃν [a] ἐξ ἀρχῆς ἐθρήσκευσαν, ἔφησε, ζητεῖσθαι ἐπὶ τούτῳ πρὸς τιμωρίαν ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ βασιλέως. πάλιν δὲ ἀκούσας [b] προσελθεῖν εἰς τὸ ὕπαιθρον τῇ ἐπιούσῃ, γνώσεσθαι γὰρ οὕτως τί δεῖ ποιεῖν, προῆλθεν ἐκ τοῦ σπηλαίου μεθ᾽ ἡμέραν. καὶ σεισμοῦ τε ἐπακούει, καὶ λαμπρὰν πυρὸς αὐγὴν ὁρᾷ. καὶ γενομένης ἡσυχίας, φωνὴ θεία μὴ ταράττεσθαι τοῖς γινομένοις αὐτὸν παρακελεύεται, κρατήσειν γὰρ οὐδένα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· προσέταξέ τε ὑποστρέψαντα εἰς τὴν οἰκίαν, ἀποδεῖξαι τοῦ πλήθους βασιλέα [c] Ιηοῦν τὸν [d] Νεμεσαίου παῖδα, ἐκ Δαμασκοῦ δὲ τῶν Σύρων Αζάηλον, ἀντ᾽ αὐτοῦ δὲ προφήτην [e] Ελισσαῖον ὑπ᾽ αὐτοῦ γενήσεσθαι ἐκ πόλεως [f] Αβελᾶς. διαφθερεῖ δὲ τοῦ ἀσεβοῦς ὄχλου τοὺς μὲν Αζάηλος, τοὺς δὲ Ιηοῦς. ὁ δ᾽ Ηλίας ὑποστρέφει ταῦτ᾽ ἀκούσας εἰς τὴν Εβραίων χώραν· καὶ τὸν Σαφάτου παῖδα Ελισσαῖον καταλαβὼν ἀροῦντα, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ τινας ἄλλους, ἐλαύνοντας ζεύγη δώδεκα, [g] προσελθὼν ἐπέρριψεν αὐτῷ τὸ ἴδιον ἱμάτιον. ὁ δ᾽ Ελισσαῖος εὐθέως προφητεύειν ἤρξατο· καὶ καταλιπὼν τοὺς βόας, ἠκολούθησεν Ηλίᾳ. δεηθεὶς δὲ συγχωρῆσαι αὐτῷ τοὺς γονεῖς ἀσπάσασθαι, [h] κελεύσαντος τοῦτο ποιεῖν, ἀποταξάμενος

cum ille ascendisset, sæpiúsque nihil cerni retulisset, septimo demum reversus ajebat se animadvertisse aliquid in cœlo nigrescere, non tamen amplius hominis vestigio. His autem auditis, Elias ad Achabum mittit, jubens ut in urbem ire contendat, priusquam diffracta nube delabatur pluvia. Ac ille quidem ad Jesraëlam proficiscitur. Non multo autem post, cœlo obscurato & nubibus obducto, vehemens oritur ventus multoque cum imbre ingruit. atque vates, spiritu *Dei* instinctus, currum regis cursu comitabatur, donec ventum est ad Jesraëlam Izari urbem.

Elias Jezabelam fugit. 3 Regum, c. 19.

7. Jezabela vero Achabi uxor cum intellexisset quæ prodigia ab Elia edita erant, quodque suos vates ferro trucidaverat, gravius commota illi per nuncios ab eum missos minatur, se illum occisurum, quemadmodum ipse vates suos occiderat. Quibus Elias *minis* territus fugit in urbem, cui nomen Bersubee: (illa autem est in oris extremis regionis tribûs Judæ juxta Idumæam) ibique relicto famulo suo, ipse in desertum abiit. Cumque *illic* mortem optasset (se enim majoribus suis haud meliorem esse *dicebat*, ut illis mortuis ipse vitæ desiderio teneretur) sub arbore quadam jacens obdormivit. Ab aliquo autem excitatus, cum surrexisset appositum sibi cibum invenit & aquam: cumque comedisset, collectis ex isto cibo viribus inde proficiscitur ad montem Sinæum appellatum, in quo fertur Moysem leges à Deo accepisse. ubi, cum speluncam profundam offendisset, ingreditur & in ea commorabatur. Cum autem *à Deo* interrogaretur, incertus unde vox venerit, quid illic ageret urbe relicta? tum ille, quod deorum quidem peregrinorum vates interfecerit, populo vero persuaserit *eum* solum esse Deum, quem ab initio coluerant, ob hoc se à regis uxore ad supplicium requiri. moxque eadem voce jussus ut sub divum prodiret, (sic enim certiorem fieri quid facto opus esset) postridie è spelunca egreditur. Deinde & concussionem sentit, clarumque ignis splendorem videt. sequutoque mox silentio, vox divina eum *bono animo esse* hortatur, *ac* nihil iis quæ acciderant terreri; illum enim inimicorum nemini cessurum esse: ac præterea jussit ut domum reversus Jehum, Nemessæi filium, populi regem crearet, atque è Damasco Syrorum *regem* Azaëlum; faceretque ut ex Abela urbe Elissæus sibi vates succedat. fore autem ut alios quidem ex impio populo Jehu perimat; alios vero Azaëlus. His auditis, Elias in Hebræorum regionem revertitur: ac cum Saphati filium Elissæum offendisset arantem, & cum eo alios quosdam duodecim juga præ se agentes, illo adito, vestem suam in eum conjecit. Elissæus autem illico cœpit vaticinari; & relictis bubus Eliæ se comitem adjunxit. rogavit tamen ut sibi liceret parentes salutare, quo impetrato, cum illis valedixisset,

Deus cum Elia loquitur. 3 Regum, c. 19.

Elias Elissæum vocat. 3 Regum, c. 19.

h Καθαρῷ εἶναι] Eo modo *MSS.* in *Editis* καθαρὸν εἶναι συνέβαινε τὸν ἀέρα.

i Ιεσραήλαν] Ιεσραέλ *Interpretibus* LXXII. Cum mox infra sit Ισραήλας, ut puto pro Ιεσραήλας, placuit & hîc loci Ιεσραήλαν scribere. Ιερέζηλα *Gall.* 2. Γηράσλα *Vat.* in *Epiphanii* libris *Jesraël.*

k Αχλύσαντος,] Σκοτισθέντος *Big.*

l Λάβρον] Ita *Big.* & *Samb.* Λαῦρον *Aliis.*

m Ιεσραήλας Ιζάρου πόλεως] Ισραὴλ, forsan pro Ιεσραὴλ, *Samb.* Ισραήλας *Bas. G.* & *Vat.* Ιερεζήλας *Gall.* 2.

n Ιζάρου πόλεως] Ita ex p. 462. v. 4. Ακάρου *Bas.* & *G.* nihil de hac voce in *S. Literis*, aut *Epiphanio* qui reddit, *in urbem Jesrahel festinus advenit*, in uno tamen Cod. *Asaraël.* Verum cum *Jesraël* urbs sit tribûs *Isascharidis*, & infra (p. 462. v. 4.) habeamus Ιζάρου πόλιν pro Ιεσραήλας, aliquis forsan utroque loco legendum suspicaretur Ισαχάρου. HUDS. Lege Ισαχάρου. COCC.

o Αχάβου] In *S. Literis* καὶ ἔτρεχεν ἔμπροσθεν Αχαάβ.

p Αὐτῆς ἀπέκτεινεν,] Αὐτῶν *Big. Samb.* & *Vat.* mox tamen αὐτῆς in *libris* omnibus.

q Βηρσουβεὲ] *Al.* Βερσεβεέ. Vide lib. 1. c. 12. §. 1. in fine.

r Τὴν Ιούδα φυλὴν] Ita in *MSS.* τῆς τῶν Ιούδα in *Editis.*

s Ιδουμαίων γῆν·] Ιδουμαίων *Vat.*

t Εἶναι τῶν πατέρων,] Illa εἶναι τῶν πατέρων adjeci ex *MSS.* (*Cocc.*) & *Vet. Interpr.*

v Καὶ ὕδωρ·] Καὶ ὕδωρ non agnoscit *Vat.*

x Σιναῖον καλούμενον] Σίναιον *Samb.* in *S. Literis* (3 *Regum*, c. 19. v. 8.) ἕως ὄρους Χωρήβ. *mihi autem* (ut ait *Hieronymus*) *videtur, quod duplici nomine idem mons nunc Sina nunc Choreb vocetur.*

y Ερομένης] Ita cum *MSS.* ἐρωμένης in *Editis.*

z Παρείη,] In *MSS.* παρίη, & παρίοι, & παρίει.

a Εξ ἀρχῆς] Sic *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* ἅπαντες ἐθρ. in *Editis Aliisque.*

b Προσελθεῖν] Forte προελθεῖν. COCC.

c Ιηοῦν] Ιησοῦν *Vat.*

d Νεμεσαίου] Ita *Samb.* & *Bas.* Νεμεσαίου in *cæteris.* Ναμεσσὶ LXXII.

e Ελισσαῖον] *Al.* Ελισσαῖον & Ελισαῖον.

f Αβελᾶς.] *Abelmehola* juxta *Hebr.* HUDS. Conf. sup. c. 12. §. 4. SPANH.

g Προσελθὼν] Προελθὼν solus *Vat.*

h Κελεύσαντος] Ita *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.*

xiſſet, eum ſequutus eſt; atque Eliæ, quamdiu is vixerit, & diſcipulus fuit & miniſter. Ac vatis quidem hujus ita ſe res habuerunt.

Nabuthus, quod vineam Achabo vendere noluiſſet, Jezabelæ dolis interfectus. 3 Regum, c. 21.

8. Cæterum Nabuthus quidam erat ex urbe Izari, agrum habens in vicinia regis. Cum autem ipſum rogaret *rex*, ut ei pretio, quantumcunque vellet, agrum addiceret ſuis finitimum, ut cum illum ſuis junxiſſet, unam ſibi poſſeſſionem faceret; ſin vero nollet pecuniam accipere, ei liberum eſſe agrum è ſuis, quemcunque vellet, eligere: hoc quidem, inquit, ſe nequaquam facturum eſſe, ſecum vero ſtatuere fructum ſua è terra percipere, quæ jure hæreditario ei à patre obvenerat. Quo fit ut rex rem moleſte ferens, quaſi contumelia affectus quod aliena non accepiſſet, & à lotione abſtinuit & à cibo. Cum autem uxor ejus Jezabela eum percontaretur, cur adeo doleret, & neque lavaret, neque pranderet aut cœnaret: quam perverſus ſit Nabuthus ei denarrat; utque ipſe verbis eum alloquutus humaniſſimis, infraque regiam poteſtatem demiſſis, contumelioſe habitus fuerit, quod ea quæ popoſcerat non impetrarit. Illa vero hortabatur ne propterea animum deſponderet, ſed mœrore miſſo ad conſuetam corporis curam rediret. ſibi enim id negotii datum iri ut Nabuthus pœnas luat. Moxque literas Achabi nomine ſcriptas mittit ad primores Iſraëlitarum, quibus mandata dedit, ut, indicto jejunio & concione advocata, primus quidem locus Nabutho tribueretur (nam genere erat illuſtri) tribus vero hominibus perditæ audaciæ ſubornatis, qui contra eum pro teſtimonio dicerent, quod Deo & regi maledixiſſet, lapidibus peteretur, atque ita trucidaretur. Et quidem Nabuthus, ut regina ſcripſerat, teſtimonio convictus Deo & Achabo convitium feciſſe, à populo lapidibus obrutus necabatur. Cum autem hæc Jezabela accepiſſet, ad regem introgreditur, juſſitque ut gratis vineæ hæreditatem adeat. Hæc facta eſſe gaudebat Achabus, & è lecto exſiliens viſum ibat Nabuthi vineam. Tum Deus indignatus Eliam vatem in Nabuthi agrum mittit Achabo occurſurum, & de perpetratis expoſtulaturum; quod *ſcilicet* vero prædii domino occiſo, ipſe hæreditatem ſibi contra jus vendicaſſet. Ut vero ad eum accedebat *Elias*, cum dixiſſet, rex, *licere* ut vellet de ſe ſtatuere, (turpe enim in peccato verſantem ab eo deprehendi *putabat*) quo in loco, inquit, accidit ut Nabuthi cadaver à canibus abſumeretur, ibidem & ejus & uxoris ſuæ ſanguis effundetur, totumque ejus genus interibit, quod flagitia adeo nefaria auſus fuerit, & contra leges patrias civem peremerit. Tum demum Achabum dolor ſubiit, eumque facinorum pœnituit, atque ſaccum indu-

Achabus, juſſu Dei ab Elia increpitus ſaccum induit, & imminentem pœnam à ſe avertit. 3 Regum, c. 21.

αὐτοῖς εἴπερ· καὶ ἦν Ηλίου τὸν ἅπαντα χρόνον τοῦ ζῆν καὶ μαθητὴς καὶ διάκονος. καὶ τὰ μὲν περὶ [i] τοῦ τοιούτου προφήτου τοιαῦτα ἦν.

η΄. [k] Νάβουθος δέ τις [l] ἦν ἀπὸ πόλεως [m] Ιζάρου, ἀγρογείτων ὢν τοῦ βασιλέως. παρακαλοῦντος [n] δ᾽ αὐτὸν ἀποδόσθαι τιμῆς ὅσης βούλεται τὸν πλησίον [o] αὐτοῦ τῶν ἰδίων ἀγρὸν, ἵνα συνάψας [p] ἓν αὐτῷ ποιήσῃ κτῆμα, εἰ δὲ μὴ βούλοιτο χρήματα λαβεῖν, [q] ἐπιτρέποντος ἐκλέξασθαι τῶν ἀγρῶν τινα τῶν ἐκείνου· τοῦτο μὲν οὔ φησι ποιήσειν, [r] αὐτὸς δὲ τὴν ἰδίαν καρπώσασθαι γῆν, ἣν ἐκληρονόμησε τοῦ πατρός. λυπηθεὶς δ᾽ ὡς ἐφ᾽ ὕβρει [s] τῷ μὴ τὰ ἀλλότρια λαβεῖν ὁ βασιλεὺς, οὔτε λουτρὸν προσηνέγκατο, οὔτε τροφήν. τῆς δὲ Ιεζαβέλης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ πυνθανομένης ὅ, τι λυπεῖται, καὶ μήτε λούεται, μήτε ἄριστον αὐτῷ παρατίθεται μήτε δεῖπνον, διηγήσατο [t] αὐτῇ τὴν Ναβούθου σκαιότητα, καὶ ὡς χρησάμενος ἐπιεικέσι πρὸς αὐτὸν λόγοις καὶ βασιλικῆς ἐξουσίας ὑποδεεστέροις, ὑβρισθείη, μὴ τυχὼν ὧν ἠξίου. ἡ δὲ, μὴ μικροψυχεῖν ἐπὶ τούτοις παρεκάλει· [v] παυσάμενον δὲ τῆς λύπης ἐπὶ τὴν συνήθη [x] τρέπεσθαι τοῦ σώματος πρόνοιαν. μελήσειν γὰρ αὐτῇ περὶ τῆς Ναβούθου τιμωρίας. καὶ [y] παραχρῆμα πέμπει γράμματα πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας τῶν [z] Ισραηλιτῶν, ἐκ τοῦ Αχάβου ὀνόματος, νηστεῦσαί τε κελεύουσα, καὶ ποιησαμένους ἐκκλησίαν [a] προκαθίσαι μὲν αὐτῶν Νάβουθον· εἶναι γὰρ αὐτὸν γένους ἐπιφανοῦς· [b] παρασκευασαμένους δὲ τρεῖς τολμηρούς τινας τοὺς καταμαρτυρήσοντας αὐτοῦ, ὡς τὸν Θεόν τε εἴη βλασφημήσας καὶ τὸν βασιλέα, καταλεῦσαι, καὶ τούτῳ διαχρήσασθαι τῷ τρόπῳ. Καὶ Νάβουθος μὲν, ὡς ἔγραψεν ἡ βασίλισσα, οὕτως καταμαρτυρηθεὶς βλασφημῆσαι τὸν Θεόν τε καὶ Αχαβον, βαλλόμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀπέθανεν. ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Ιεζαβέλη, [c] εἴσεισι πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κληρονομεῖν τοῦ Ναβούθου [d] ἀμπελῶνα προῖκα ἐκέλευσεν. ὁ δὲ Αχαβος ἥσθη τοῖς γεγενημένοις, καὶ ἀναπηδήσας [e] ἀπὸ τῆς κλίνης, ὀψόμενος ἧκε τὸν ἀμπελῶνα τὸν Ναβούθου. ἀγανακτήσας δὲ ὁ Θεὸς, πέμπει τὸν προφήτην Ηλίαν εἰς τὸ Ναβούθου χωρίον, Αχάβῳ [f] συμβαλοῦντα, καὶ περὶ τῶν πεπραγμένων [g] ἐρησόμενον, ὅτι κτείνας τὸν ἀληθῆ δεσπότην τοῦ χωρίου κληρονομήσειεν αὐτὸς ἀδίκως. ὡς δ᾽ ἧκε πρὸς αὐτὸν, εἰπόντος τοῦ βασιλέως, ὅ, τι βούλεται χρήσασθαι αὐτῷ, αἰσχρὸν γὰρ ὄντα ἐπὶ ἁμαρτήματι ληφθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ, κατ᾽ ἐκεῖνον ἔφη τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸν Ναβούθου νεκρὸν [h] ἀπὸ κυνῶν δαπανηθῆναι συνέβη, [i] τό τε αὐτοῦ αἷμα καὶ τὸ τῆς γυναικὸς [k] χυθήσεσθαι, καὶ πᾶν αὐτοῦ τὸ γένος ἀπολεῖσθαι, τοιαῦτα ἀσεβῆσαι τετολμηκότος, καὶ παρὰ τοὺς [l] πατρίους νόμους πολίτην ἀδίκως ἀνῃρηκότος. Αχάβῳ δὲ λύπη τῶν πεπραγμένων εἰσῆλθε καὶ [m] μετάμελος, καὶ σακκίον ἐνδυσάμε-

μὴ κελεύσαντος in *Editis*. Eſt qui conjicit μὴ κωλύσαντος. quod ſane veriſimile ex 3 *Regum*, c. 19. v. 20. HUDS. Forte αὐτοῦ κελ.

i Τοῦ τοιούτου προφήτου] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* τοῦ πρ. *Vat.* τοῦ τοιούτου πρ. in *Editis Aliiſque*.

k Νάβουθος] Ita *Baſ. G. Samb.* & *Gall.* 1. Νάβωθος *Gall.* 2. Ναβουθαῖος *Hen. Busb.* & *Vat.* Ναβουθᾶς *Suid.* Ναβουθαὶ LXXII. & *Cedren.*

l Ην ἀπὸ πόλεως] Vel ita ſane legendum cum *Big.* & *Samb.* vel mox ὢν in ἦν mutandum cum *Cod. Vat.* in *Editis Aliiſque* deeſt ἦν·

m Ιζάρου,] Ita *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. & *Suid.* Αζάρης in *Editis*. Αζάρου juxta *Vet. Interpr.* Ιεζαρήλου *Gall.* 2. Ιεσραήλας juxta *S. Literas*.

n Δ᾽ αὐτὸν] Illud δ᾽ ex *Big. Samb.* & *Vat.*

o Αὐτοῦ τῶν ἰδίων] Αὐτοῦ ἴδιον ἀγρὸν *Suid.*

p Εν αὐτῷ] Illud ἓν ſubſtituimus pro ἐν *Editorum*, levicula ſane mutatione. αὐτὸν ἓν ποιήσῃ *Suid.* συνάψας, ἓν αὐτὸ ποιήσῃ κτῆμα *Big.* ἓν αὐτὸν π. κτ. *Samb.*

q Επιτρέποντος] Επιτρέψαντος *Suid.*

r Αὐτὸς δὲ] Αὐτὸν *Big.* ut & *Vat.* qui & paulo ante ποιῆσαι habet.

s Τῷ μὴ] Τὸ μὴ ἀλλ. *Suid.* & mox τῆς δὲ Ιεζάβελ.

t Αὐτῇ τὴν Ναβούθου] Ταύτῃ *Vat.* nec αὐτῇ nec ταύτῃ agnoſcunt *Hen.* & *Busb.*

v Παυσάμενον] Παυσάμενος *Vat.*

x Τρέπεσθαι] Τραπέσθαι πρ. *Suid.* τραπέσθαι τ. σ. πρ. *Big.* & *Samb.*

y Παραχρῆμα] Παραυτίκα *Vat.*

z Ισραηλιτῶν,] Τῶν Ιουδαίων *Suid.* Forſan Ιεσραηλιτῶν.

a Προκαθίσαι] Ita *Big. Samb.* (*Cocc.*) & *Suid.* προκαθῆσαι in *Editis Aliiſque*.

b Παρασκευασαμένους] Παρασκευασαμένη δὲ τρεῖς τολμηροὺς κατ. *Suid.* παρασκευασμένους δέ τινας τολμηροὺς δύο *Vat.* ut in *S. Literis*.

c Εἴσεισι] Ita *Big.* & *Cocc.* qui tamen mavult εἰσῆλθε. HAV.

d Αμπελῶνα] Sic *MSS.* & *Suid.* ἀμπελῶνος in *Editis*.

e Απὸ τῆς κλίνης,] Iterum ex *MSS.* (& *Cocc.*) ὑπὸ in *Editis*.

f Συμβαλοῦντα,] Συμβαλόντα *Vat.*

g Ερησόμενον,] Ελέγξοντα *Suid.*

h Απὸ κυνῶν] Υπὸ *Big. Samb.* (*Cocc.*) & *Suid.*

i Τό τε αὐτοῦ αἷμα καὶ τὸ τῆς γυναικὸς χυθήσεσθαι,] Conf. infr. lib. 8. c. 15. 4. ἐν τῷ Ναβούθου ἀγρῷ τὸ αἷμα αὐτοῦ κύνας λιχμήσασθαι. & lib. 9. c. 6. §. 4. SPANH.

k Χυθήσεσθαι,] Εκχυθήσεσθαι *Suid.*

l Πατρίους νόμους] Πατρῴους *Big.*

m Μετάμελος,] Ο μετάμελος Thucydid. p. 529. D. & LXX. 2 Reg. III. 27. μετάμελος μέγας· Τὸν θεὸν πρότερον καὶ ἐξευμενίσασθαι Ariſtides Or. in Neptun. p. 32. C. SPANH.

n Γυ-

σάμενος, [n] γυμνοῖς τοῖς ποσὶ διῆγεν, οὐχ ἁπτόμενος τροφῆς, [o] ἀνθομολογούμενός τε τὰ ἡμαρτημένα, καὶ τὸν [p] Θεὸν οὕτως ἐξευμενίζων. [q] ὁ δὲ, ζῶντος μὲν αὐτοῦ, πρὸς τὸν προφήτην εἶπεν, ὑπερβαλεῖσθαι τὴν τοῦ γένους τιμωρίαν, ἐπεὶ [r] τοῖς τετολμημένοις μετανοεῖ, τελέσειν δὲ τὴν ἀπειλὴν ἐπὶ τῷ υἱῷ τοῦ Ἀχάβου. καὶ ὁ μὲν προφήτης ταῦτ' ἐδήλωσε τῷ βασιλεῖ.

tus nudis pedibus incessit, à cibo abstinens, & sua peccata confitens, Deumque ita placare studens. Deus vero vati significabat, se illo quidem vivente familiæ ejus supplicium dilaturum esse, quod scelerum, quæ committere sustinuerat, eum pœniteret, in filium vero quæ minatus est exsecuturum. Et hæc quidem regi denunciavit vates.

ΚΕΦ. ιδʹ.

Ὡς Ἄδαδος, Δαμασκοῦ καὶ Συρίας βασιλεὺς, δὶς ἐπ' Ἄχαβον στρατευσάμενος ἡττήθη.

ΤΩΝ δὲ περὶ τὸν Ἄχαβον ὄντων τοιούτων, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὁ [s] τοῦ Ἀδάδου υἱὸς, βασιλεύων τῶν Σύρων καὶ Δαμασκοῦ, δύναμιν ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας συναγαγὼν, συμμάχους τοὺς πέραν Εὐφράτου βασιλέας ποιησάμενος τριάκοντα καὶ δύο, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Ἄχαβον. ὁ δὲ οὐκ ὢν ὅμοιος αὐτῷ [t] τῇ στρατιᾷ, πρὸς μάχην μὲν οὐ παρετάξατο, πάντα δ' εἰς τὰς ὀχυρωτάτας πόλεις ἐγκλείσας τὰ ἐν τῇ χώρᾳ, αὐτὸς [v] μὲν ἔμεινεν ἐν Σαμαρείᾳ· τείχη γὰρ αὕτη λίαν [x] ἰσχυρὰ περιεβέβλητο· καὶ τὰ ἄλλα δυσάλωτος ἐδόκει. ὁ δὲ Σύρος, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, ἧκεν ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν, καὶ [y] περικαθίσας αὐτῇ τὸν στρατὸν ἐπολιόρκει· πέμψας δὲ κήρυκα πρὸς Ἄχαβον, ἠξίου πρεσβευτὰς δέξασθαι παρ' αὐτοῦ, δι' ὧν αὐτῷ δηλώσει τί βούλεται. τοῦ δὲ [z] Ἰσραηλιτῶν βασιλέως πέμπειν ἐπιτρέψαντος, ἐλθόντες οἱ πρέσβεις ἔλεγον κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως, "τὸν Ἀχάβου πλοῦτον, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ τὰς γυναῖκας "Ἀδάδου τυγχάνειν. ἂν δὲ ὁμολογήσῃ, καὶ λαβεῖν αὐτῷ τού"των ὅσα βούλεται συγχωρήσῃ, τὴν στρατιὰν ἀπάξει καὶ παύ"σεται [a] πολιορκῶν." ὁ δ' Ἄχαβος, τοῖς πρέσβεσιν ἐκέλευσεν πορευθεῖσι λέγειν [b] αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, "ὅτι καὶ "αὐτὸς καὶ οἱ ἐκείνου πάντες κτήματά εἰσιν αὐτοῦ." ταῦτα δ' ἀπαγγειλάντων, πέμπει πάλιν πρὸς αὐτὸν, ἀξιῶν, [c] ἀνωμολογηκότα εἶναι πάντα τὰ ἐκείνου, δέξασθαι τοὺς πεμφθησομένους εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ὑπ' αὐτοῦ δούλους· οἷς, ἐρευνήσασι τά τε βασίλεια καὶ τοὺς τῶν φίλων καὶ συγγενῶν οἴκους, [d] ἐκέλευε διδόναι πᾶν ὅ, τι ἂν ἐν αὐτοῖς εὕρωσι κάλλιστον, τὰ δ' ἀπαρέσοντα [e] οἱ καταλείψουσιν. Ἄχαβος δ' ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ πρεσβείᾳ τοῦ τῶν Σύρων βασιλέως, συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, ἔλεγεν, "ὡς αὐτὸς μὲν "[f] ἔχεν ἑτοίμως, ὑπὲρ σωτηρίας [g] αὐτῶν καὶ εἰρήνης, "καὶ γυναῖκας τὰς ἰδίας προέσθαι τῷ πολεμίῳ καὶ τέ"κνα, καὶ πάσης παραχωρῆσαι κτήσεως. ταῦτα γὰρ "ἐπιζητῶν ἐπρεσβεύσατο πρῶτον ὁ Σύρος. νῦν δ' "[h] ἠξίωκε δούλους πέμψαι, τάς τε πάντων οἰκίας ἐρευ"νῆσαι, καὶ μηδὲν ἐν αὐταῖς καταλιπεῖν τῶν καλλίστων "κτημάτων, πρόφασιν βουλόμενος πολέμου λαβεῖν· "εἰδὼς ὅτι τῶν μὲν ἐμαυτοῦ δι' ὑμᾶς οὐκ ἂν φεισαί"μην, ἀφορμὴν δὲ ἐκ τοῦ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀηδοῦς "πραγματευόμενος εἰς τὸ πολεμεῖν. ποιήσω γε μὴν "τὰ ὑμῖν δοκοῦντα." τὸ δὲ πλῆθος μηδὲν ὑπα-

VIII.

CAP. XIV.

Quomodo Adadus, Damasci & Syriæ rex, bis contra Achabum ducto exercitu superatus est.

CUM autem res Achabi ita se haberent, sub istud tempus Adadi filius, Syrorum & Damascenorum rex, contractis ex omni *sua* regione copiis, adscitisque sibi sociis triginta duobus regulis Transeuphratensibus, expeditionem fecit contra Achabum. Ille vero, quod impar esset viribus, suos quidem in aciem non eduxit; coactis vero ex agris in urbes munitissimas omnibus, ipse mansit in Samaria. illa enim mœnibus cincta erat validissimis, & cætera inexpugnabilis videbatur. Rex autem Syriæ cum copiis suis Samariam contendebat: exercituque ei undique admoto, *eam* oppugnabat; missoque ad Achabum præcone poscebat, ut legatos ab eo exciperet; per quos ei, quid *ipse* vellet, significabit. Cum autem annuisset Israëlitarum rex ut mitterentur; legati, postquam venerant, ex regis mandato dicebant, "Achabi divi"tias, liberosque ejus, & uxores esse Adadi. quod "si ipse huic assensus fuerit, & permiserit ei quic"quid libuerit ex his sumere, exercitum abducet, "urbemque ab obsidione liberabit." Achabus autem jussit legatis, ut ad regem suum profecti ei renunciarent, "se suaque omnia in illius esse pote"state." At cum hæc ei retulissent, rursus ad eum *legatos* mittit, postulans, quandoquidem *sua* omnia illius esse fassus fuerit, ut mittendos crastino die famulos *suos* susciperet: quibus, regiam & amicorum cognatorumque domos perscrutatis, dare jubebat quicquid in iis optimum inveniretur, quæ despicerent ipsi relicturis. Tum Achabus, de secunda Syrorum regis legatione indignatus, cum populi concionem advocasset, dicebat, "quod i"pse quidem paratus fuerit, pro illorum incolumi"tate & pace *tuenda*, & uxores suas & liberos ho"sti permittere, deque facultatibus suis omnibus "cedere. nam ad ista requirenda Syrus primam le"gationem misit. Nunc vero postulavit suos mit"tendos esse servos, atque omnium domos explo"randas esse, nihilque in iis ex facultatibus pretio"sissimis relinquendum; eo animo ut belli causam "speciosam quærat: id vero agendo, ut, postquam "norat me quidem in vestri gratiam rebus meis non "pepercisse, ex iis quæ vobis non possunt non es"se ingrata, bellandi occasionem oblatam habeat. "Ipse tamen facturus sum quicquid vobis placue"rit." Populus autem suadebat, nequaquam illi ob-

Adadi filius Syrorum rex Samariam obsidet. 3 Regum, c. 13.

Achabo dat conditiones. 3 Regum, c. 20.

Achabo conditiones accipienti novas duriores que statuit Syrorum rex. 3 Regum, c. 20.

n Γυμνοῖς τοῖς ποσὶ διῆγεν,] Ita *Big. Samb. Suid.* & *Vet. Interpr.* γυμνὸς τοῖς in *Editis Aliisque.* Vide Bynæum de Calceis Hebr. lib. 2. cap. 4. HUDS. Ita & Hieronymus Epist. 22. ad Paulam, *Flent usque hodie Judæi & nudatis pedibus in cinere volutati sacco incubant.* יחלך אט est in Sacris. REL. Sic Berenice γυμνόπους in periculo vitæ ante Tribunal Flori ἁλωσ. lib. 2. c. 15. §. 1. Vide de Davide 2 Sam. xv. 30. SPANH.

o Ἀνθομολογούμενός] Sic *MSS.* & *Suid.* ἀνομολογούμενος δὲ in *Editis.*

p Θεὸν οὕτως ἐξευμενίζων.] Ἐξευμενίζοντος τὸν Θεὸν inf. lib. XI. c. 5. §. 4. SPANH.

q Ὁ δὲ, ζῶντος] Ὁ δὲ Θεὸς *Suid.*

r Τοῖς τετολμημένοις] Sic *MSS.* τοῖσγε in *Editis.*

s Τοῦ Ἀδάδου υἱὸς,] Τοῦ Ἀδέρου *Vat.* υἱοῦ Ἀδερ. LXXII. & *Zonar.* nec mirum, ut inquit *Grotius*, cum literæ ד & ר non modo formam persimilem habeant, sed & ob soni aliquam affinitatem facile inter se mutentur.

t Τῇ στρατιᾷ,] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* in *reliquis* ὅμοιος αὐτῷ τῆς στρατιᾶς, vel τῆς στρατείας.

v Μὲν ἔμεινεν] Illud μὲν insertum dedi ex *MSS.*

x Ἰσχυρὰ περιεβέβλητο·] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* ὀχυρὰ in *Editis.*

y Περικαθίσας] Iterum ex *MSS.* περικαθήσας in *Editis.*

z Ἰσραηλιτῶν βασιλέως] Τῶν Ἰσραηλιτῶν *Vat.* & mox πέμψειν.

a Πολιορκῶν.] Αὐτὸν post πολιορκῶν adjiciunt quinque *MSS.*

b Αὐτῶν τῷ βασιλεῖ,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* αὐτῷ in *Editis.*

c Ἀνωμολογηκότα] Ἂν ὡμολόγηκε τὰ πάντα εἶναι ἐκείνου *Gall.* 2.

d Ἐκέλευε διδόναι] Ita *MSS.* ἐκέλευσε in *Editis.*

e Οἱ καταλείψουσιν.] Σοὶ in *MSS.*

f Ἔχεν ἑτοίμως,] Ἑτοίμως εἶχεν in tribus *MSS.* ἑτοίμως ἔχειν in duobus.

g Αὐτῶν καὶ εἰρήνης.] Αὐτοῦ *Big. Samb.* & *Vat.*

h Ἠξίωκε δούλους πέμψαι,] Ἠξίωσε *Vat.*

* Sed

Tam injustis conditionibus extrema perpeti satius visum. 3 Regum, c. 20.

obtemperet aut obsequatur, * sed *ut hominem vanissimum* contemnat, seque ad bellum gerendum comparet. Cum itaque legatis respondisset, ut abeuntes *regi* dicerent, "se quicquid primum postulavit *etiam* nunc ob populi securitatem *libenter* "facere, posterioribus vero mandatis nullatenus "dicto audientem fore," eos dimisit.

Expugnationem urbis minatur Adadus. 3 Regum, c. 20.

2. Adadus autem, cum hæc audisset & moleste tulisset, tertio legatos mittit ad Achabum, minatus "altiorem muris, quibus superbit, aggerem il- "lis excitaturum exercitum, modo terræ glebu- "lam *singuli* pugillis sumant." ostendens ei copiarum multitudinem & terrorem incutiens. Achabo autem respondente, "non debere gloriari ar- "matum, sed pugna superiorem," legati, cum revertissent & regem offendissent tum forte cum triginta duobus sociis regibus epulantem, responsum ei declararunt. Ille vero statim hoc mandavit, ut & vallo urbem circundarent & aggeres erigerent, & nullam oppugnandi rationem intentatam relinquerent. Erat autem Achabus, dum hæc gererentur, magno in angore, ut & populus universus.

Vates, à Deo missus, Achabo, in prælium exeunti, victoriam pollicetur. 3 Regum, c. 20.

Verum *mox* fiduciam sumit & à metu liberatur, ubi ad eum vates quidam accesserat, dixeratque Deum polliceri, se tot hostium myriadas ei in manum traditurum. Cum autem quæsivisset, per quos victoria potiretur, per filios ducum, ajebat; te illos ob eorum imperitiam ducente. Accitis igitur ducum filiis (erant autem quasi ducenti & triginta duo) cum intellexisset Syrum ad epulas & hilaritatem conversum esse, patefactis *repentè* portis juvenes emisit. Id postquam Adado per speculatores est significatum, mittit quosdam eis occursuros, quibus imperavit, siquidem ad dimicandum prodierint, ut vinctos ad se adducerent, sin vero pacifici *venerint*, ut idem facerent. Interim Achabus & alium exercitum intra muros accinctum habebat.

Syri à filiis principum victi. 3 Regum, c. 20.

Filii vero principum, cum præsidiariis congressi, multos illorum *ferro* perimunt, & reliquos in castra persequuntur. Ubi autem illos superiores conspexerat Israëlitarum rex, jubet ut & cæteræ omnes copiæ in eos irruerent. atque illæ, derepente Syros adortæ, eos fuderunt fugaruntque. Nam cum haud exspectarint exercitum egressurum esse, res improvisa fecit ut inermes & temulenti invaderentur; adeo ut relicta in castris armatura terga verterint, & rex ipse in fugam conjectus vix equi pernicitate evaserit. Achabus vero Syros *magna* cum illorum strage longe persequutus est. direptisque castris (nam valde erant opulenta, atque etiam auro argentoque abundabant) ac captis Adadi curribus & equis in urbem reversus est. Cum autem vates, *regem aggressus*, monuisset, ut paratus sit & exercitum in procinctu habeat, quod sequente anno Syrorum rex in eum expeditionem facturus esset, in eo quidem Achabus totus erat occupatus.

Syri Israëlitarum deos dicunt esse montanos. 3 Regum, c. 20.

3. Verum Adadus, ubi semet cum omni quem potuit exercitu è pugna in tutum receperat, cum amicis consilium iniit, quo modo Israëlitas bello adoriretur. Illi vero in ea non erant opinione, ut

κούειν τῶν κατ' αὐτὸν [i] συνεβούλευεν, ἀλλὰ καταφρονεῖν, καὶ πρὸς τὸ πολεμεῖν ἑτοίμως ἔχειν. τοῖς οὖν πρεσβευταῖς [k] ἀποκρινόμενος λέγειν ἀπελθοῦσιν, "ὅτι τοῖς τὸ "πρῶτον ἀξιωθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ καὶ νῦν ἐμμένει τῆς τῶν πο- "λιτῶν ἀσφαλείας ἕνεκα, πρὸς δὲ τὴν δευτέραν ἀξίω- "σιν οὐχ [l] ὑπακούει," ἀπέλυσεν αὐτούς.

β'. Ὁ δ' Ἄδαδος, ἀκούσας ταῦτα καὶ δυσχεράνας, τρίτον ἔπεμψε πρὸς Ἄχαβον τοὺς πρέσβεις, ἀπειλῶν "ὑψη- "λότερον τῶν τειχῶν, οἷς [m] καταφρονεῖ, χῶμα τούτοις "ἐπεγείρειν αὐτοῦ τὴν στρατιὰν, κατὰ δράκα [n] γῆν λαμβα- "νούσαν." ἐμφανίζων αὐτῷ τῆς δυνάμεως τὸ πλῆθος καὶ καταπληττόμενος. τοῦ δ' Ἀχάβου, "μὴ καυχᾶσθαι δεῖν, "[o] ἀποκρινομένου, καθωπλισμένον, ἀλλὰ τῇ μάχῃ "κρείττω γενόμενον," ἐλθόντες οἱ πρέσβεις, καὶ δειπνοῦντα καταλαβόντες τὸν βασιλέα μετὰ τριάκοντα καὶ δύο βασιλέων συμμάχων, ἐδήλωσαν αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν. [p] ὁ δὲ εὐθέως τοῦτο προσέταξε, καὶ [q] περιχαρακοῦν τὴν πόλιν καὶ χώματα βάλλεσθαι, καὶ μηδένα τρόπον ἀπολιπεῖν πολιορκίας. ἦν δ' Ἄχαβος τούτων πραττομένων ἐν ἀγωνίᾳ δεινῇ, σὺν παντὶ τῷ λαῷ. θαρρεῖ δὲ καὶ τῶν φόβων ἀπολύεται, προφήτου τινὸς αὐτῷ προσελθόντος, καὶ φήσαντος αὐτῷ τὸν Θεὸν ὑπισχνεῖσθαι ποιήσειν τὰς τοσαύτας τῶν πολεμίων μυριάδας ὑποχειρίους. [r] πυθομένῳ δὲ, διὰ τίνων ἂν ἡ νίκη γένοιτο, διὰ τῶν [s] παίδων εἶπε τῶν ἡγεμόνων, ἡγουμένου σοῦ διὰ τὴν ἀπειρίαν [t] τὴν ἐκείνων. καλέσας δὲ τοὺς τῶν ἡγεμόνων υἱοὺς, εὑρέθησαν δ' ὡς διακόσιοι καὶ τριάκοντα δύο, μαθὼν τὸν Σύρον πρὸς εὐωχίαν καὶ ἄνεσιν τετραμμένον, ἀνοίξας τὰς πύλας, ἐξέπεμψε τοὺς παῖδας. τῶν δὲ σκοπῶν [v] δηλωσάντων τῷ Ἀδάδῳ, πέμπει τινὰς ὑπαντησομένους, ἐντειλάμενος ἂν μὲν εἰς μάχην ὦσι προσεληλυθότες, ἵνα δήσαντες [x] ἀγάγωσι πρὸς αὐτὸν, ἂν δὲ εἰρηνικῶς, [y] ὅπως ταὐτὸ ποιῶσιν. εἶχε δ' ἑτοίμην Ἄχαβος καὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν ἐντὸς τῶν τειχῶν. οἱ δὲ παῖδες τῶν ἀρχόντων συμβαλόντες τοῖς φύλαξι, πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείνουσι, καὶ τοὺς ἄλλους ἄχρι τοῦ στρατοπέδου διώκουσιν. ἰδὼν δὲ τούτους νικῶντας ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς, ἐξαφίησι καὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν ἅπασαν. ἡ δὲ, αἰφνιδίως ἐπιπεσοῦσα τοῖς Σύροις, ἐκράτησεν αὐτῶν. οὐ γὰρ προσεδόκων αὐτοὺς ἐπεξελεύσεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο [z] γυμνοῖς καὶ μεθύουσι προσέβαλλον, ὥστε τὰς πανοπλίας ἐκ τῶν στρατοπέδων φεύγοντας καταλιπεῖν, καὶ τὸν βασιλέα διασωθῆναι μόλις ἐφ' ἵππου ποιησάμενον τὴν φυγήν. Ἄχαβος δὲ, πολλὴν [a] ὁδὸν διώκων τοὺς Σύρους ἤνυσεν, ἀναιρῶν αὐτούς. διαρπάσας δὲ τὰ ἐν τῇ παρεμβολῇ· πλοῦτος δ' ἦν οὐκ ὀλίγος, ἀλλὰ καὶ χρυσοῦ πλῆθος καὶ ἀργύρου· τά τε ἅρματα τοῦ Ἀδάδου καὶ τοὺς ἵππους λαβὼν, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν. τοῦ δὲ προφήτου [b] παρασκευάσασθαι φήσαντος, καὶ τὴν δύναμιν ἑτοίμην ἔχειν, ὡς τῷ ἐπιόντι πάλιν ἔτει στρατεύσοντος ἐπ' αὐτὸν τοῦ Σύρου, ὁ μὲν Ἄχαβος πρὸς τούτοις ἦν.

γ'. Ὁ δὲ Ἄδαδος, διασωθεὶς ἐκ τῆς μάχης, μεθ' ὅσης [c] ἐδυνήθη στρατιᾶς, συνεβουλεύσατο τοῖς αὐτοῦ φίλοις, πῶς ἂν ἐπιστρατεύσηται τοῖς Ἰσραηλίταις. οἱ δ' ἐν μὲν τοῖς ὄρε-

* *Sed* ut hominem vanissimum *contemnat*,] Rectius forsan, *sed animo magno elatoque esset.* Vide *Annott.* ad lit. *m.*

i Συνεβούλευον,] Ελεγον *Big. Samb.* & *Vat.*

k Ἀποκρινόμενος] Ita cum *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.* ἀποκρινάμενος in *Editis Aliisque.*

l Ὑπακούει,] Ὑπακούειν *Samb.*

m Καταφρονεῖ,] Sic infra *lib.* 9. c. 3. τῷ Θεῷ συμμάχῳ καταφρονῶν. *Hesychio* καταφρονεῖ, ὑπερηφανεῖ.

n Γῆν λαμβανούσαν.] Γῆς *Big. Samb.* & *Vat.* Paulo aliter se habent regis minæ, 3 *Regum*, c. 20. v. 10.

o Ἀποκρινομένου,] Sic *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.* ἀποκριναμένου in *cæteris.*

p Ὁ δὲ εὐθέως] Ὁ δὲ Ἄδαδος ταῦτ' ἀκούσας προσέταξε *Hen.* & *Busb.*

q Περιχαρακοῦν] L. περιχαρακοῦν; & ita *Edit. Basil.* περιχαροῦν *Gen.* SPANH.

r Πυθομένῳ δὲ,] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* πυθομένων in *Editis.* Legi etiam potest πυθομένου. atque ita forsan *Epiphanius.*

s Παίδων εἶπε] Παιδαρίων τῶν ἡγεμόνων *Cedren.* ἐν τοῖς παιδαρίοις τῶν ἀρχόντων LXXII. 3 *Regum*, c. 21. v. 14. *per famulos* (aut *calones*) *præfectorum* juxta *Hebr.*

t Τὴν ἐκείνων.] Illud τὴν ex *Big. Samb.* & *Vat.*

v Δηλωσάντων] Τοῦτο τῷ Ἀδάδῳ *Vat.* Τοῦτο Ἀδάδῳ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

x Ἀγάγωσι] Illud αὐτοὺς ex *MSS.*

y Ὅπως ταὐτὸ] Ita in omnibus *MSS.* τοῦτο in *Editis.* quin & ὅπως deest *Vat.* nec illud suo *codice* habuisse videtur *Vet. Interpr.* HUDS. Forte αὐτὸ τοῦτο. COCC.

z Γυμνοῖς] Id est inermibus. Ita *nudus* apud Latinos non semper notat hominem omni omnino veste carentem. Virgil. *Nudus ara, sere nudus.* Sic infra lib. XI. 5. μὴ γυμνοῖς, *ne inermibus* occurrerent. REL.

a Ὁδὸν διώκων] Ὁδὸν deest *Big. Samb. Vat.* & *Bas.*

b Παρασκευάσασθαι] Ita cum *MSS.* παρασκευάσασθαι in *Editis.*

c Ἐδυνήθη στρατιᾶς,] Ηδυνήθη *Vat.*

d Neu-

ὄρεσιν οὐκ ἐδίδοσαν γνώμην συμβαλεῖν αὐτοῖς· τὸν γὰρ Θεὸν αὐτῶν ἐν τοῖς τοιούτοις δύνασθαι τόποις, καὶ διὰ τοῦτο νῦν ὑπ' αὐτῶν [d] νενικῆσθαι· κρατήσειν δὲ ἔλεγον, ἐν πεδίῳ ποιησαμένους τὴν μάχην. συνεβούλευόν τε πρὸς τούτῳ, τοὺς μὲν βασιλέας, οὓς [e] ἐπηγάγετο συμμάχους, ἀπολῦσαι εἰς τὰ οἰκεῖα, τὴν δὲ στρατιὰν αὐτῶν κατασχεῖν, ἀντ' ἐκείνων σατράπας [f] καταστήσαντα· εἰς δὲ τὴν τῶν ἀπολωλότων τάξιν στρατολογῆσαι δύναμιν ἐκ τῆς χώρας τῆς αὐτῶν, [g] καὶ ἵππους καὶ ἅρματα. δοκιμάσας οὖν ταῦτα εἰρῆσθαι καλῶς, οὕτως διεκόσμησε τὴν δύναμιν.

δ. Ἀρξαμένου δὲ τοῦ ἔαρος ἀναλαβὼν τὴν στρατιὰν, ἦγεν ἐπὶ τοὺς Ἑβραίους, καὶ γενόμενος πρὸς πόλει τινὶ, [h] Ἀφεκὰ δ' αὐτὴ ἦν, ἐν μεγάλῳ στρατοπεδεύεται πεδίῳ. Ἀχάβος δὲ, ἀπαντήσας αὐτῷ μετὰ τῆς δυνάμεως ἀντεστρατοπεδεύσατο. σφόδρα δ' ἦν ὀλίγον αὐτοῦ τὸ στράτευμα, πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντιπαραβαλλόμενον. τοῦ δὲ προφήτου προσελθόντος αὐτῷ πάλιν, [i] καὶ νίκην τὸν Θεὸν αὐτῷ διδόναι φήσαντος, ἵνα τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἐπιδείξηται, μὴ μόνον ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἀλλὰ κἂν τοῖς πεδίοις ὑπάρχουσαν, ὅπερ οὐκ εἶναι δοκεῖ τοῖς Σύροις, ἑπτὰ μὲν ἡμέραις [k] ἀντιστρατοπεδεύοντες ἡσύχαζον. τῇ δ' ὑστάτῃ τούτων, ὑπὸ τὸν ὄρθρον [l] προελθόντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν πολεμίων, καὶ παραταξαμένων πρὸς μάχην, ἀντεπεξῆγε καὶ Ἀχάβος τὴν οἰκείαν δύναμιν. καὶ συμβαλὼν, καρτερᾶς τῆς μάχης γενομένης, τρέπεται τοὺς πολεμίους εἰς φυγὴν, καὶ διώκων ἐπέκειτο κτείνων. οἱ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἁρμάτων καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο. ἴσχυσαν δὲ ὀλίγοι διαφυγεῖν εἰς τὴν Ἀφεκὰν πόλιν [m] αὐτῶν. ἀπέθανον δὲ καὶ αὐτοὶ, τῶν τειχέων αὐτοῖς ἐπιπεσόντων, ὄντες δισμύριοι ἑπτακισχίλιοι. διεφθάρησαν δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ ἄλλαι μυριάδες δέκα. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Σύρων Ἄδαδος, φεύγων [n] μετά τινων πιστοτάτων οἰκετῶν, εἰς ὑπόγαιον οἶκον ἐκρύβη. τούτων δὲ, φιλανθρώπους καὶ ἐλεήμονας εἶναι φησάντων [o] αὐτῷ τοὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέας, καὶ [p] δυνήσεσθαι τῷ συνήθει τρόπῳ τῆς ἱκετείας χρησαμένους τὴν σωτηρίαν [q] αὐτῶν παρὰ Ἀχάβου λαβεῖν, εἰ συγχωρήσειεν αὐτοῖς πρὸς αὐτὸν ἀπελθεῖν, ἀφῆκεν. οἱ δὲ, σάκκους ἐνδυσάμενοι, καὶ [r] σχοινία ταῖς κεφαλαῖς περιθέμενοι, οὕτως γὰρ τὸ παλαιὸν ἱκέτευον οἱ Σύροι, πρὸς Ἀχάβον παρεγένοντο, καὶ δεῖσθαι τὸν Ἄδαδον σώζειν αὐτὸν ἔλεγον, εἰς ἀεὶ δοῦλον αὐτοῦ τῆς χάριτος γενησόμενον. ὁ δὲ, συνήδεσθαι φήσας αὐτῷ περιόντι, καὶ μηδὲν ἐν τῇ μάχῃ πεπονθότι, τιμὴν καὶ εὔνοιαν, ἣν ἄν τις ἀδελφῷ παράσχοι, κατεπηγγείλατο. λαβόντες δὲ ὅρκους παρ' αὐτοῦ, μηδὲν ἀδικήσειν φανέντα, προάγουσι προσελθόντες ἐκ τοῦ οἴκου ἐν ᾧ ἐκέκρυπτο, καὶ προσάγουσι τῷ Ἀχάβῳ, ἐφ' ἅρματος καθεζομένῳ. ὁ δὲ προσεκύνησεν αὐτῷ. Ἀχάβος δ' ἐπιδοὺς αὐτῷ τὴν δεξιὰν, [s] ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὸ ἅρμα, καὶ καταφιλήσας θαρρεῖν ἐκέλευσε, καὶ μηδὲν τῶν ἀτόπων προσδοκᾶν. Ἄδαδος δ' [t] ηὐχαρίστει, καὶ παρ' ὅλον τὸν τοῦ ζῆν χρόνον [v] ἀπομνημονεύσειν τῆς εὐεργεσίας ὡμολόγει. καὶ τὰς πόλεις τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἃς ἀπηνέγκαν οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς, ἀποδώσειν ἐπηγγείλατο· καὶ [x] Δαμασκὸν, ὥστε ἐξελαύνειν εἰς αὐτὴν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτοῦ εἰς Σαμάρειαν εἶχον τοῦτο ποιεῖν, ἀνή-

quidem in montibus cum iis confligerent, (Deum enim illorum in ejuſmodi locis pollere, eóque ſe nunc ab illis victos) ſuperiores vero fore dicebant, ſi prælium in planitie committerent. Ac præterea ſuadebant, ut reges quidem, quos in belli ſocietatem adduxerat, domum dimitteret; copias vero illorum, ſatrapis pro regibus ſubſtitutis, retineret: atque in locum illorum quos amiſerat copias ex regione eorundem colligeret, curruſque & equos. Hæc itaque præclare dicta arbitratus, exercitum hunc in modum parat inſtruitque.

4. Ineunte autem vere cum exercitu ſuo ibat in Iſraëlitas; cumque ad urbem quandam (quam Aphecam eſſe contigit) perveniſſet, in magna planitie caſtra metatus eſt. Achabus vero, cum ſuis copiis obviam illi profectus, contra illos caſtra poſuit. Ejus autem exercitus, cum hoſtium viribus comparatus, exiguus admodum erat. At poſtquam vates rurſus ad eum acceſſerat, dixeratque Deum victoriam ei conceſſurum eſſe, ut oſtendat, contra quam Syri opinantur, ſuam non minus in campeſtribus valere potentiam quam in montibus, ſeptem quidem dies caſtris adverſus caſtra poſitis quieti agitabant. Illorum vero ultimo, cum hoſtis prima luce pro caſtris aciem explicuiſſet, Achabus quoque milites ſuos ex adverſo inſtruxit. congreſſuſque, acri pugna commiſſa, hoſtium agmina in fugam vertit, & occidendo perſequitur. Erant autem qui à curribus & alii ab aliis interempti perierunt. paucis vero datum erat in urbem illorum Aphecam fuga ſe recipere. ſed & ipſi muro collapſo oppreſſi ſunt, hominum viginti ſeptem millia. At præter iſtos in illa pugna ceciderunt etiam centum *hominum* millia. Rex autem Syrorum Adadus, cum quibuſdam è domeſticis ſibi fidiſſimis fuga dilapſus, in penetrale ſubterraneum ſe abdidit. Cui cum iſti dixiſſent, Iſraëlitici generis reges perquam humanos eſſe & clementes, ſeque poſſe, ſolenni ſupplicum ritu adhibito, incolumitatem ſuam ab Achabo impetrare, modo illis concederet ut ipſum adirent, *eos* dimiſit. Illi vero ſaccum induti, & * funiculis capitibus circundatis (qui priſcus apud Syros ſupplicandi mos) ad Achabum veniebant, dicebantque petere Adadum ut ſibi vivere liceat; qua gratia accepta ſe ei in perpetuum ſervum fore *ajebant*. Tum ille gratulari ſe ei dixit, quod *cladi* ſupereſſet & nihil mali ei in prælio accidiſſet; ſeque honorem ei & benevolentiam, haud ſecus ac fratri, exhibiturum eſſe promiſit. Tum iſti, fide jurejurando accepta, illum, ſiquidem apparuerit, non læſum iri, digreſſi eum è domo ubi latebat productum ad Achabum adducunt, curru *tum* ſedentem. Ille vero eum adoravit. At Achabus, dextra ei data, in currum ſuſtulit, exceptumque oſculo juſſit eſſe bono animo, nihilque mali *deinceps* exſpectare. Adadus autem *ei* gratias agebat, atque beneficii, quamdiu viveret, ſe memorem fore profitebatur. Porro urbeſque Iſraëliticas, quas reges priores abſtulerant, redditurum promiſit: atque Damaſcum commeandi, ſicut & ipſius patres in

Syri ab Iſraëlitis fuſi. 3 Regum, c. 20.

Adadus Syrorum rex ſeſe in latebras abdidit. 3 Regum, c. 20.

Ei vitam concedit Achabus. 3 Regum, c. 20.

d Νενικῆσθαι.] Sic in *MSS.* νικᾶσθαι in *Editis.*
e Ἐπηγάγετο συμμάχους,] Ἐπήγετο *Vat.*
f Καταστήσαντα·] Καταστήσοντα *Vat.*
g Καὶ ἵππους καὶ ἅρματα.] Illud καὶ ex *MSS.*
h Ἀφεκὰ δ' αὕτη ἦν, ἐν μεγάλῳ στρατοπεδεύεται πεδίῳ.] Ἀφεκὰ δ' αὐτὴν καλοῦσιν *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 2. HUDS. Ἀφαικοῦ Turris prope Antipatrida. vid. ἁλωσ. lib 2. c. 19. §. 1. SPANH.
i Καὶ νίκην τὸν Θεὸν] Ita cum iiſdem *MSS.* καὶ νικήσειν τὸν Θεὸν αὐτῷ φήσαντος in *Editis.*
k Ἀντιστρατοπεδεύοντες] Ἀντεστρατοπεδευκότες *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.
l Προελθόντων] Προσελθόντων *Big. Samb.* & *Vat.*
m Αὐτῶν.] Quam Syri eripuerant Iſraelitis, nam & mox meminit talium urbium. Videturque hæc Apheca in Magno Campo Eſdrelon ſita fuiſſe, de qua 1 Sam. 29. 1. REL.
n Μετά τινων] Ita *Big.* & *Epiphan.* μετά τινων πιστῶν οἰκ. *Hen.* & *Busb.* μετά τινος πιστοτάτου τῶν οἰκ. in *Editis.*

o Αὐτῷ τοὺς] Illud αὐτῷ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*
p Δυνήσεσθαι] Δυνηθήσεσθαι *Big.* & *Samb.*
q Αὐτῶν παρὰ Ἀχάβου] Αὐτῷ legiſſe videtur *Vet. Interpr.*
* *Funiculis capitibus circundatis*] Videſis Cl. *Seldenum* de *Diis Syris* Synt. 2. c 7.
r Σχοινία ταῖς κεφαλαῖς περιθέμενοι, οὕτως γὰρ τὸ παλαιὸν ἱκέτευον οἱ Σύροι,] Mos ſupplicum apud Syros, ut reſtibus eſſent capita redimiti. Inde haud abſimilis mos apud Græcos ſupplicum, ut ramum candida lana redimitum geſtarent. Ita Danaides apud Æſchyl. Supplic. v. 22. σὺν τοῖς δὲ ἱκετῶν ἐγχειριδίοις ἱεροστέπτοισι κλάδοισι. SPANH.
s Ἀνεβίβασεν] Ἀναβιβάζει *Hen.* & *Busb.*
t Ηὐχαρίστει,] Ita *Hen.* & *Busb.* εὐχαρίστει in *Editis Aliiſque.*
v Ἀπομνημονεύσειν] Ita cum *Gall.* 2. ἀπομνημονεύειν in *cæteris.*
x Δαμασκὸν, ὥστε ἐξελαύνειν εἰς αὐτὴν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτοῦ εἰς Σαμάρειαν εἶχον] LXX. 1 Reg. XXI. 34. καὶ ἐξόδους θήσεις σεαυτῷ ἐν Δαμασκῷ, καθὼς ἔθετο ὁ πατήρ μου ἐν Σαμαρείᾳ· SPANH.

y Ἀπέ-

in Samariam ita facere jus habuerant, liberam potestatem facturum. Fœdere deinde icto & jurejurando firmato, cum ei multa donasset Achabus in regnum suum dimittebat. Atque hunc quidem exitum habuit bellum ab Adado Syrorum rege illatum Achabo & Israëlitis.

Michæas vates Achabo minatur ob dimissum ab eo Adadum. 3 Regum, c. 20.

5. Verum *postea* vates quidam, Michæas nomine, cum ad unum ex Israëlitis accessisset, jussit ei ut caput ejus feriret. id quod ex voluntate Dei facturus erat. Qui cum recusasset, ei prædixit, fore ut leoni obviam factus ab eo occideretur, quod Dei mandatis non obsequutus fuisset. Cum autem hoc homini accidisset, vates ad alium itidem adiit, idem illi imperans. Qui cum eum percussisset caputque diminuisset, obligato capite accessit ad regem, dicens se sub eo militasse, & à tribuno captivum quendam custodiendum accepisse; ipso vero fuga elapso periclitari *se* ne interficiatur ab eo qui illum tradiderat. nam minatus est, si captivus aufugisset, morte multatum iri. Cum autem Achabus dixisset, jure merito occidendum esse; soluto capite ab ipso Michæas vates agnoscitur. Hanc enim artem de industria adhibuerat, ut inde occasionem arriperet *regi* verba faciendi. Ajebat enim, Deum, quòd Adadum, qui ipsi maledixerat, impunitum è manu emisisset, in eum animadversurum esse, facturumque ut ipse quidem ab eo interficeretur, populus vero ejus ab exercitu. Achabus autem vate irritatus, illum quidem in custodias includi jussit; ipse vero Michææ sermonibus confusus domum discessit.

σθαι. γινομένων δ' αὐτοῖς ὅρκων καὶ συνθηκῶν, πολλὰ δωρησάμενος αὐτῷ Αχαβος [y] ἀπέπεμπεν εἰς τὴν ἰδίαν βασιλείαν. καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς Αδάδου τοῦ Σύρων βασιλέως στρατείας ἐπὶ Αχαβον καὶ τοὺς Ισραηλίτας τοιοῦτον [z] εἶχε τέλος.

έ. Προφήτης δέ τις, Μιχαίας τοὔνομα, προσελθὼν ἑνὶ τῶν Ισραηλιτῶν, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν [a] πλῆξαι. τοῦτο γὰρ ποιήσειν κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ. τοῦ δὲ μὴ πεισθέντος, προεῖπεν αὐτῷ παρακούσαντι τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων, λέοντι περιτυχόντα διαφθαρήσεσθαι. συμβάντος δὲ τούτου τἀνθρώπῳ, πρόσεισιν ἑτέρῳ πάλιν ὁ προφήτης, ταὐτὸ προστάσσων. πλήξαντος δ' ἐκείνου, καὶ θραύσαντος αὐτοῦ τὸ κρανίον, καταδησάμενος τὴν κεφαλὴν, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, λέγων αὐτῷ συνεστρατεῦσθαι, καὶ παραλαβεῖν ἐπὶ φυλακὴν τινα τῶν αἰχμαλώτων παρὰ τοῦ ταξιάρχου, φυγόντος δ' αὐτοῦ κινδυνεύειν ὑπὸ τοῦ παραδεδωκότος ἀποθανεῖν. ἀπειλῆσαι γὰρ αὐτὸν εἰ [b] διαφύγοι ὁ αἰχμάλωτος ἀποκτείνειν. δίκαιον δὲ φήσαντος Αχάβου τὸν θάνατον εἶναι, λύσας τὴν κεφαλὴν ἐπιγινώσκεται ὑπ' αὐτοῦ Μιχαίας ὁ προφήτης ὤν. [c] ἐκέχρητο δὲ σοφίσματι πρὸς αὐτὸν τῷ γινομένῳ πρὸς τοὺς μέλλοντας λόγους. εἶπε γὰρ ὡς ὁ Θεὸς ἀφέντα αὐτὸν διαδρᾶναι τὴν τιμωρίαν Αδαδον [d] τὸν βλασφημήσαντα εἰς αὐτὸν μετελεύσεται, [e] καὶ ποιήσει αὐτὸν μὲν ἀποθανεῖν ὑπ' ἐκείνου, τὸν δὲ λαὸν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ. παροξυνθεὶς δ' Αχαβος πρὸς τὸν προφήτην, τὸν μὲν ἐγκλεισθέντα φυλάττεσθαι ἐκέλευσεν· συγκεχυμένος δ' αὐτὸς ἐπὶ τοῖς Μιχαίου λόγοις, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν οἰκίαν.

IX.

CAP. XV.

De Josaphato rege Hierosolymorum; utque Achabus, cum Syris, suppetias ei ferente Josaphato, bellum intulisset, prælio victus est, & ipse occisus periit.

ΚΕΦ. ιέ.

Περὶ Ιωσαφάτου τοῦ Ιεροσολύμων βασιλέως· καὶ ὡς Αχαβος ἐπὶ Σύρους, βοηθοῦντος αὐτῷ Ιωσαφάτου, στρατευσάμενος, ἡττήθη τῇ μάχῃ, καὶ αὐτὸς ἀπώλετο.

Josaphatus rex bonus & pius. 2 Paral. c. 17.

ET ita quidem se res habebant Achabi. Nunc vero ad Josaphatum Hierosolymorum regem revertor: qui, aucto *suo* regno, & militibus per urbes ditionis suæ dispositis, nihilo *tamen* secius in oppidis sortis Ephraïmiticæ, quæ, Hieroboamo in decem tribus regnante, avus ejus Abias ceperat, præsidia collocavit. Cæterum Deum & propitium habebat & adjutorem, quod esset *vir* justus & pius, & quid Deo grati acceptique faceret per singulos dies inquireret. Ipsumque omnes circumquaque reges muneribus cohonestarunt; ita ut divitias consequutus fuerit amplissimas & maximum gloriæ incrementum ceperit.

Illi curæ est legum observatio, ut & res militaris. 2 Paral. c. 17.

2. Anno autem regni sui tertio, convocatis principibus *illius* regionis & sacerdotibus, præcipiebat illis, ut, *Judææ* terra peragrata, populum omnem sibi subditum per oppida in legibus Moysis instituerent, docerentque & ipsas custodire & Dei cultui sedulam operam navare. Quod adeo gratum erat populo universo, ut nihil magis studerent, nihil impensius amarent quam legum observantiam. Finitimæ quoque gentes in Josaphato diligendo

ΚΑΙ Αχαβος μὲν ἐν τούτοις ἦν. ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὸν Ιεροσολύμων βασιλέα [f] Ιωσάφατον· ὃς, αὐξήσας τὴν βασιλείαν, καὶ δυνάμεις ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων χώρᾳ καταστήσας, οὐδὲν ἧττον ὑπὸ [g] Αβία τοῦ πάππου [h] καταληφθείσαις τῆς ἐν Εφραὶμ κληρουχίας, Ιεροβοάμου βασιλεύοντος τῶν δέκα φυλῶν, φρουρὰς ἐγκαθίδρυσεν. ἀλλ' εἶχεν εὐμενές τε καὶ συνεργὸν τὸ θεῖον, δίκαιος ὢν καὶ εὐσεβὴς, καὶ τί καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡδὺ ποιήσει καὶ προσηνὲς τῷ Θεῷ ζητῶν. ἐτίμων δ' αὐτὸν οἱ πέριξ βασιλεῖς δωρεαῖς· ὡς πλοῦτόν τε ποιῆσαι βαθύτατον καὶ δόξαν ἄρασθαι μεγίστην.

β'. Τρίτῳ δὲ τῆς βασιλείας ἔτει, συγκαλέσας [i] τοὺς ἡγεμόνας τῆς χώρας καὶ τοὺς ἱερεῖς, ἐκέλευσε [k] τὴν γῆν περιελθόντας, ἅπαντα τὸν λαὸν τὸν [l] ὑπ' αὐτὸν διδάξαι [m] κατὰ πόλεις τοὺς Μωϋσέως νόμους, καὶ φυλάσσειν τούτους, καὶ σπουδάζειν περὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Θεοῦ. καὶ ἥσθη πᾶν τὸ πλῆθος οὕτως, ὡς μηδὲν ἄλλο φιλοτιμεῖσθαι μηδὲ ἀγαπᾶν, ὡς τὸ τηρεῖν τὰ νόμιμα. οἵ τε [n] πρόσχωροι διετέλουν στέργοντες τὸν Ιωσάφατον,

y Απέπεμπεν εἰς τὴν ἰδίαν βασιλείαν.] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἀποπέμπει in *Editis*.

z Εἶχε τέλος] Sic *Big.* & *Samb.* εἶχε τὸ τέλος in *cæteris.*

a Πλῆξαι.] Πλήξειν *Gall.* 2.

b Διαφύγοι] Διαφύγοι με ὁ *Gall.* 2.

c Εκέχρητο] Ita *Big. Samb. Vat.* Gall. 2. κέχρηται in *Editis*, *Aliisque.*

d Τον βλασφημήσαντα] Illud τὸν ex *MSS.*

e Καὶ ποιήσει αὐτὸν] Ita *MSS.* *Coccejus* & *Vet. Interpr.* καὶ ποιήσειν ἀποθανεῖν αὐτὸν in *Editis.*

f Ιωσάφατον·] Ιωσαφάτην *Vat.* atque passim ea forma.

g Αβία τοῦ πάππου] Abiam, victo Hieroboamo, urbes quasdam cepisse constat ex *S. Literis*, 2 *Paralip.* c. 13. v. 18. Verum *cap.* 16. v. 2. dicitur, Josaphatum præsidia imposuisse urbibus Ephraïmiticis, quas pater ejus Asa ceperat.

h Καταληφθείσαις] Ita sane legendum censui (legit quoque ita in ora Codicis mei *Coccejus*) pro καταλειφθείσαις Editorum *Aliorumque*, faventibus *S. Literis*, 2 *Paralip.* c. 17. v. 2. καταλειφθείσαις ταῖς Εφραὶμ *Gall.* 1. καταλειφθείσης τῆς *Gall.* 2. Quomodo legerit *Epiphanius*, conjiciat, cui libet, ex ejus verbis; *non minores quam avus ejus, ab hoc tempore quo Hieroboam super decem tribus regnaverat, munitiones ubique constituit.* HUDS. Erant Jeschana & Bethel. vide supra. REL.

i Τοὺς ἡγεμόνας] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* τοὺς ἡγεμόνας τῆς χώρας καὶ τοὺς ἱερεῖς in *Editis.*

k Τὴν γῆν] Τὴν χώραν *Big. Samb.* & *Vat.* apud *Epiphanium* habemus *peragrantes ubique.*

l Υπ' αὐτὸ διδάξαι] Ita *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.* περὶ αὐτὸν in *Editis.* ἐπ' αὐτῇ *Gall.* 2.

m Κατὰ πόλεις] Καὶ τὰς πόλεις *Big. Samb.* & *Vat.*

n Πρόσχωροι] Sic *MSS.* προσχώριοι perperam in *Editis.*

o Εξή-

τον, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰρήνην ἄγοντες. οἱ δὲ Παλαιστῖνοι πακτοὺς ἐτέλουν αὐτῷ φόρους, καὶ Ἄραβες ἐχορήγουν κατ' ἔτος ἄρνας [o] ἑξήκοντα καὶ τριακοσίους, καὶ ἐρίφους τοσούτους. πόλεις τε μεγάλας [p] ὠχύρωσεν ἄλλας [q] τε καὶ βαρεῖς, καὶ δύναμιν στρατιωτικὴν καὶ ὅπλα πρὸς τοὺς πολεμίους [r] ηὐτρέπιστο. ἦν δὲ ἐκ μὲν τῆς Ἰούδα φυλῆς στρατὸς ὁπλιτῶν μυριάδες τριάκοντα, ὧν [s] Ἐδναῖος τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν, [t] Ἰωαννῆς δὲ μυριάδων εἴκοσι. ὁ δ' αὐτὸς οὗτος ἡγεμὼν [v] ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς εἶχε τοξοτῶν πεζῶν μυριάδας εἴκοσι. [x] ἄλλος δ' ἡγεμὼν, Ὀχόβατος ὄνομα, μυριάδας ὁπλιτῶν ὀκτωκαίδεκα τὸ πλῆθος τῷ βασιλεῖ προσένειμε, παρὲξ ὧν εἰς τὰς ὀχυρωτάτας διέπεμψε πόλεις.

γ'. Ἠγάγετο δὲ τῷ παιδὶ Ἰωράμῳ τὴν Ἀχάβου θυγατέρα, τοῦ τῶν δέκα φυλῶν βασιλέως, Γοθολίαν ὄνομα. πορευθέντα δ' αὐτὸν μετὰ χρόνον τινὰ εἰς Σαμάρειαν, φιλοφρόνως Ἄχαβος ὑπεδέξατο, καὶ τὸν ἀκολουθήσαντα στρατὸν ἐξένισε λαμπρῶς, σίτου τε καὶ οἴνου καὶ [y] θυμάτων ἀφθονίᾳ. [z] παρεκάλεσέ τε συμμαχῆσαι κατὰ τοῦ [a] Σύρων βασιλέως, ἵνα τὴν ἐν [b] Γαλαδηνῇ πόλιν [c] Ἀραμαθὰν ἀφέληται. τοῦ γὰρ πατρὸς [d] αὐτὴν τοῦ αὐτοῦ πρῶτον τυγχάνουσαν ἀφῃρῆσθαι τὸν ἐκείνου πατέρα. τοῦ δὲ Ἰωσαφάτου τὴν βοήθειαν ἐπαγγειλαμένου, καὶ γὰρ εἶναι δύναμιν αὐτῷ μὴ ἐλάττω τῆς ἐκείνου, καὶ μεταπεμψαμένου τὴν δύναμιν ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Σαμάρειαν, προεξελθόντες ἔξω τῆς πόλεως οἱ δύο βασιλεῖς, καὶ καθίσαντες ἐπὶ τοῦ ἰδίου θρόνου ἑκάτερος, τοῖς οἰκείοις στρατιώταις τὸ στρατιωτικὸν διένεμον. Ἰωσαφάτης δὲ ἐκέλευσεν εἴ τινές εἰσι προφῆται, [e] καλέσαντες αὐτοὺς ἀνακρῖναι περὶ τῆς ἐπὶ τὸν Σύρον ἐξόδου, εἰ συμβουλεύουσι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν [f] ἐπ' αὐτῶν ποιήσασθαι τὴν [g] στρατείαν. [h] καὶ γὰρ εἰρήνη καὶ φιλία τότε τῷ Ἀχάβῳ πρὸς τὸν Σύρον ὑπῆρχεν, ἐπὶ τρία ἔτη διαμείνασα, ἀφ' οὗ λαβὼν αὐτὸν αἰχμάλωτον ἀπέλυσεν, ἄχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας.

δ'. Καλέσας δ' Ἄχαβος τοὺς αὐτοῦ προφήτας, [i] ὡς τετρακοσίους τὸν ἀριθμὸν ὄντας, ἐκέλευσεν ἔρεσθαι [k] τὸν Θεὸν, εἰ δίδωσιν αὐτῷ στρατευσαμένῳ [l] ἐπὶ τὸν Ἄδαδον νίκην καὶ καθαίρεσιν [m] τῆς πόλεως, δι' ἣν [n] ἐκφέρειν μέλλει τὸν πόλεμον. τῶν δὲ προφητῶν συμβουλευσάντων ἐκστρατεῦσαι· κρατήσειν γὰρ τοῦ Σύρου, καὶ λήψεσθαι αὐτὸν ὑποχείριον ὡς καὶ τὸ πρῶτον· συνεὶς ἐκ τῶν λόγων Ἰωσάφατος, ὅτι ψευδοπροφῆται [o] τυγχάνουσιν, ἐπύθετο τοῦ Ἀχάβου, εἰ [p] καὶ ἕτερός τις ἐστὶ προφήτης τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀκριβέστερον μάθωμεν περὶ τῶν μελλόντων; [q] ὁ δ' Ἄχαβος, εἶναι μὲν, ἔφη, μισεῖν δὲ αὐτὸν κακὰ προφητεύοντα, καὶ προειπόντα ὅτι τεθνήξεται νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ [r] Σύρων βασιλέως· καὶ διὰ τοῦτ' ἐν φυλακῇ νῦν αὐτὸν ἔχειν, καλεῖσθαι δὲ Μιχαίαν,

perstiterunt, paceque cum eo colenda. Palæstini etiam vectigal constitutum ei pendebant, & Arabes quotannis suppeditabant agnos sexcentos & triginta, & hœdos totidem. Munivit etiam & urbes alias magnas pariter ac validas; copiasque militares & armorum vim *magnam* contra hostes paravit. Erant autem ex tribu quidem Judæ gravis armaturæ militum trecenta millia, quibus præerat Ednæus: atque Joanni duci attributa erant ducenta millia. Hic ipse vero dux ex tribu Benjamitica habebat sagittariorum peditum ducenta millia. Alius præterea dux, Ochobatus nomine, cum gravis armaturæ militibus, numero centum & octoginta millibus, regi inserviebat, præter eos quos disposuerat in oppidis munitissimis.

3. Filio autem suo Joramo duxit Gotholiam, filiam Achabi decem tribuum regis. Cumque aliquanto post Samariam se contulisset, benigne cum excepit Achabus; militesque ejus comites mensæ hospitali eique splendidæ adhibuit, & frumento & vino & carnibus largiter instructæ: rogavitque ut secum belli societatem iniret contra Syrorum regem, ut armis repetat urbem Aramatham in regione Galadena *sitam*: eam enim, olim ipsius patris, patrem illius abstulisse. Josaphato vero auxilium pollicito, (nam *contigit* ejus exercitum non minorem esse quam illius) suisque Samariam accitis ab Hierosolymis copiis, progressi extra urbem duo reges, & in suo uterque throno collocati, militibus suis stipendia numerabant. Josaphatus autem *interim* jussit, ut, si qui *illis* essent vates, accerserentur & de expeditione in Syrum consulerentur, an & illi suaderent eo tempore suscipiendam esse. Etenim Achabo pax simul & amicitia cum Syro intercedebat triennio continuo, ex quo captum eum dimiserat *impune*, usque in illam diem.

Josaphatus affinitate junctus Achabo, initaque cum eo belli societate, Achabum comitatur in expeditione contra Syros. 2 Paral. c. 18.

4. Achabus vero accitis suis vatibus, numero circiter quadringentis, jussit ut Deum consulerent, an foret ut is in Adadum exercitu educto victoriam reportaret, urbemque deleret, propter quam bellum erat illaturus. Cum autem suasissent vates ut expeditionem faceret, (Syrum enim victurum esse & in potestatem suam etiam ut ante redacturum) Josaphatus, verbis illorum falsos esse vates odoratus, Achabum percontabatur, num qui est Dei vates præterea, ut aliquanto certius quid futurum sit intelligamus? Cui Achabus, esse quidem & alium, sibi vero invisum, quod infausta vaticinatus fuerit, & prædixerit, fore ut *ipse* à Syrorum rege superatus mortem oppeteret; ideoque in carcere nunc inclusum teneri, vocari autem Michæam,

X. *Achabo suadent falsi vates ut bellum moliretur. 3 Regum, c. 22. 2 Paral. c. 18.*

o Ἑξήκοντα καὶ τριακοσίους,] Ἑπτακισχιλίους καὶ ἑπτακοσίους [al. πεντακοσίους] LXXII. & *Verit. Hebr.* 2 *Paralip.* c. 17. v. 11.

p Ὠχύρωσεν] Sic *MSS.* in *Editis* male ὀχυρῶσιν. HUDS Lege ὠχύρωσεν. Dein pro ἄλλας τε καὶ βαρεῖς, legendum forsan πολλάς. Nisi τὸ βαρεῖς respondeat Hebr. בצרות quod LXX. reddunt οἰκήσεις. COCC.

q Τε καὶ βαρεῖς,] Illud τε abest *aliquibus MSS.*

r Ηὐτρέπιστο.] Εὐτρέπιστο in quatuor *MSS.*

s Ἐδναῖος] Ita cum *MSS.* quod Ἐδνας aut Ἐδναὰ habeant LXXII. Ἐδραῖος in *Editis.* in *Epiphanii* libris *Hedrous.*

t Ἰωαννῆς] Ἰωάννης *Samb.* & *Vat.* Ἰωαννὰ LXXII.

v Ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος] Sic *MSS.* κἀκ τῆς in *Editis.*

x Ἄλλος δ' ἡγεμὼν] Ex 2 *Paralip.* c. 17. suspicor hunc locum valde corruptum esse. Paulo quidem aliter legisse visus est *Epiphanius*, qui vertit, *alter autem princeps militiæ Gezonat.* (al. *Gozonath*) *armatorum habebat centum millia: & præter hos alia centum millia qui regi famulabantur: quos direxit* &c. in aliis vero codicibus desunt voculæ istæ, *& præter hos alia centum millia.*

y Θυμάτων] F. θυμιαμάτων odorum seu incensorum. Sic θυμιαμάτων LXX. Gen. XXXVIII. 25. & XLII. 11. & Sophocl. Oedip. Tyr. v. 4. Rufinus tamen θυμάτων legisse itidem videtur, qui vertit θυμάτ. ἀφθ. *pecudum ubertatem.* SPANH.

z Παρεκάλεσέ τε] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* παρεκάλεσε δὲ in *Editis Aliisque.*

a Σύρων βασιλέως,] Iterum ex *Iisdem* & *Gall.* 1. 2. Σύρου in *Editis Aliisque.*

b Γαλαδηνῇ] Ita cum *MSS.* ut supra p. 211. §. 3. Γαλαδικῇ in *Editis.* Videsis *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 13. p. 389. HUDS. Γαλαδινικῇ. SPANH.

c Ἀραμαθὰν ἀφέληται·] In *S. Literis* Ῥαμάθ. *Ramatha* habent *Epiphanii* libri. HUDS. Conf. infr. lib. 9. c. 6. §. 1. SPANH.

d Αὐτὴν τοῦ αὐτοῦ] Illa αὐτὴν τοῦ supplevi ex *MSS.*

e Καλέσαντες] Sic in omnibus *MSS.* καλέσαντ' αὐτοὺς in *Editis.*

f Ἐπ' αὐτῶν ποιήσασθαι] Ita *Big.* ἐπὶ deest *Editis Aliisque.*

g Στρατείαν.] Ita cum *Big.* ἐκστρατείαν *Gall.* 1. στρατιὰν in *Editis Aliisque.*

h Καὶ γὰρ εἰρήνη] Καὶ γὰρ εἰρήνη *Samb.* spacio vacuo in medio relicto.

i Ὡς τετρακοσίους] Illud ὡς ex *MSS.*

k Τὸν Θεὸν,] Τοῦ Θεοῦ *Big.* & *Samb.* τῷ Θεῷ *Vat.*

l Ἐπὶ τὸν Ἄδαδον] Ἐπὶ Ἀδάδου *Big. Samb.* & *Vat.*

m Τῆς πόλεως,] Τῆς insertum dedi ex *Samb.* & *Vat.*

n Ἐκφέρειν μέλλει] Φέρειν *Vat.*

o Τυγχάνουσιν,] Ita *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. & *Epiphan.* παρατυγχάνουσιν in *reliquis.*

p Καὶ ἕτερός τις] Καὶ deest *Vat.*

q Ὁ δ' Ἄχαβος,] Illa ὁ δὲ Ἄχαβος non agnoscit *Vat.*

r Σύρων βασιλέως.] Τῶν Σύρων *Vat.*

r Ἵμ-

chæam, Jembleæ filium. Cum vero Josaphatus postulasset eum produci, *Achabus* misso spadone Michæam accersit. Spado autem, dum in via essent, ei indicavit, cæteros vates omnes regi victoriam prædixisse. Ille vero, responso dato, sibi non licere Deo mendacia affingere, sed dicturum esse quicquid ille de rege in os ei inseruerit, ubi ad Achabum ventum erat, ipsumque per Deum obtestatus est *rex* ut verum ei eloqueretur, dicebat, "sibi Deum ostendisse Israëlitas fugientes, Syris "eos insequentibus, dispersosque per montes, quasi "greges sublatis pastoribus." ajebat etiam *Deum* significare, "illos quidem domum incolumes re-"versuros, ipsum vero solum in prælio casurum." Hæc loquuto Michæa, Josaphatum *sic* alloquitur Achabus: "annon ego tibi paulo ante significavi, "quam male mihi velit iste homo, & quod adver-"sa mihi vaticinatus fuerit?" Cum vero *insuper* dixisset Michæas, "quod par est ut omnia acci-"piat quæ à Deo erant prædicta, & quod illum "spe victoriæ ad bellum gerendum falsi vates in-"citarent, quodque oportet in prælio ipsemet ca-"dat," animo quidem erat anxio solicitoque. At Sedecias, unus è falsis vatibus, *ad regem* accessit, & ut Michææ non adverteret animum hortabatur: ipsum enim *ajebat* nihil veri dicere. Argumento autem usus est ex vaticinio Eliæ petito, cui datum erat melius quam iste futura prænoscere. "Nam & hunc, dicebat, vaticinatum prædi-"xisse, fore ut apud urbem Isaram in agro Nabu-"thi canes regis cruorem lingerent, quemadmo-"dum & Nabuthi *linxissent*, propter ipsum à po-"pulo lapidibus necatum. Manifestum igitur est "istum mentiri, qui vati præstantiori contradice-"re non veretur, dicens quod tertia abhinc die "moriturus est *rex*. Notum autem fore, an verax "sit & divino spiritu afflatus. mox enim à me pal-"mis percussus manui meæ noxam inferat, quem-"admodum Jadon fecit ut Hieroboamo regi, cum "illum comprehendere voluisset, manus aresceret. "Opinor enim te utique audivisse hoc factum es-"se." Igitur cum Michæa ab eo percusso nihil inde mali accidisset, Achabus, metu liberatus, alacriter copias contra Syrum in aciem eduxit. Vincebat enim, ut arbitror, fati vis, & plus fidei falsis quam veris vatibus adstruebat: ut nulla exitio destinato mora fieret. At Sedecias, cum sibi ferrea cornua fecisset, dicit Achabo, "Deum illi signifi-"care his Syriam eversum iturum." Cum autem Michæas dixisset "fore ut paucis post diebus Se-"decias è penetrali in penetrale fugiat latebras quæ-"ritans, idque eo animo ne pœnas vano auspicio debitas luat," jussit rex ut ad Achamonem prætorem urbanum eum abducerent in carcerem com-

Pugnam ei exitio fore denunciat Michæas. 3 *Regum*, c. 22. 2 *Paral.* c. 18.

Præstigiis Sedeciæ metu liberatur Achabus. 3 *Regum*, c. 22. 2 *Paral.* c. 18.

Michæas, cum mala etiam Sedeciæ prædixisset, in carcerem conjicitur. 2 *Paral.* c. 18.

υἱὸν [s] Ιεμβλέου. τοῦ δὲ Ιωσαφάτου κελεύσαντος αὐτὸν προαχθῆναι, πέμψας εὐνοῦχον, ἄγει τὸν Μιχαίαν. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ὁ εὐνοῦχος ἐδήλωσεν αὐτῷ πάντας τοὺς ἄλλους προφήτας νίκην τῷ βασιλεῖ προειρηκέναι. ὁ δ' οὐκ ἐξὸν αὐτῷ [t] καταψεύδεσθαι τοῦ Θεοῦ φήσας, ἀλλ' ἐρεῖν ὅ, τι ἂν αὐτῷ περὶ τοῦ βασιλέως αὐτὸς εἴπῃ, ὡς ἧκε πρὸς τὸν Αχαβον, καὶ λέγειν αὐτῷ τἀληθὲς οὗτος ἐνωρκήσατο, "δεῖ-"ξαι τὸν Θεὸν αὐτῷ τοὺς Ισραηλίτας φεύγοντας, ἔφη, καὶ "διωκομένους ὑπὸ τῶν Σύρων, καὶ [v] διασκορπιζομένους "[x] ὑπ' αὐτῶν εἰς τὰ ὄρη, καθάπερ ποιμένων ἀνῃρημέ-"νων τὰ ποίμνια." ἔλεγέ τε "[y] σημαίνειν τοὺς μὲν μετ' "εἰρήνης ἀναστρέφειν εἰς τὰ ἴδια, πεσεῖσθαι δ' αὐτὸν μό-"νον ἐν τῇ μάχῃ." ταῦτα φήσαντος τοῦ Μιχαία, πρὸς Ιωσάφατον ὁ Αχαβος, "ἀλλ' ἔγωγε μικρὸν ἔμπροσθεν ἐδήλωσά σοι τὴν [z] τἀνθρώπου, φησὶ, πρός με διάθεσιν, "[a] καὶ ὅτι μοι τὰ χείρω προεφήτευσε." τοῦ δὲ Μιχαία εἰπόντος, "ὡς προσῆκεν αὐτῷ πάντων ἀκροᾶσθαι τῶν ὑπὸ "[aa] τοῦ Θεοῦ προλεγομένων, καὶ ὡς [b] παρωρμήσειαν αὐτὸν οἱ "ψευδοπροφῆται ποιήσασθαι τὸν πόλεμον [c] ἐπ' ἐλπίδι νίκης, "καὶ ὅτι δεῖ πεσεῖν αὐτὸν μαχόμενον," αὐτὸς μὲν ἦν ἐπ' ἐννοίᾳ. Σεδεκίας δέ τις τῶν ψευδοπροφητῶν [d] προσελθὼν, τῷ μὲν Μιχαίᾳ μὴ προσέχειν παρῄνει· [e] λέγειν γὰρ αὐτὸν οὐδὲν ἀληθές. τεκμηρίοις δὲ [f] ἐχρήσατο οἷς Ηλίας προεφήτευσεν ὁ τούτου κρείττων τὰ μέλλοντα συνιδεῖν. "καὶ γὰρ "τοῦτον, ἔλεγε, προφητεύσαντα ἐν [g] Ιζάρᾳ πόλει, [h] ἐν "τῷ [i] Ναβούθου ἀγρῷ τὸ αἷμα αὐτοῦ κύνας λιχμήσασθαι προειπεῖν, καθὼς καὶ Ναβούθου τοῦ δι' αὐτὸν κατα-"λευσθέντος ὑπὸ τοῦ ὄχλου. δῆλον οὖν, ὡς οὗτος "ψεύδεται, τῷ κρείττονι προφήτῃ τἀναντία λέγων, "[k] ἀπὸ ἡμερῶν τριῶν φάσκων [l] ταύτης τεθνήξεσθαι. "[m] γνώσεσθαι δ' εἴπερ ἐστὶν ἀληθὴς καὶ τοῦ θείου πνεύ-"ματος τὴν δύναμιν ἔχει. εὐθὺς γὰρ ῥαπισθεὶς ὑπ' "ἐμοῦ, βλαψάτω μου τὴν χεῖρα, ὥσπερ [n] Ιαδὼν "τὴν Ιεροβοάμου τοῦ βασιλέως συλλαβεῖν θελήσαντος "ἀπεξήρανε δεξιάν. ἀκήκοας γὰρ [o] οἶμαι πάντως τοῦ-"το γινόμενον." ὡς οὖν πλήξαντος αὐτοῦ τὸν Μιχαίαν, μηδὲν συνέβη παθεῖν, Αχαβος θαρρήσας, ἄγει τὴν στρατιὰν πρόθυμος ἦν ἐπὶ τὸν Σύρον. [p] ἐνίκα γὰρ οἶμαι τὸ χρεὼν καὶ πιθανωτέρους [q] ἐποίει τἀληθοῦς τοὺς ψευδοπροφήτας, ἵνα λάβῃ τὴν ἀφορμὴν τοῦ τέλους. Σεδεκίας δὲ, σιδήρεα ποιήσας κέρατα, λέγει πρὸς Αχαβον, "[r] Θεόν αὐτῷ σημαίνειν τούτοις πᾶσαν καταστρέψαι "Συρίαν." Μιχαίαν δὲ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας εἰπόντα, "τὸν Σεδεκίαν ταμεῖον ἐκ ταμείου [s] κρυβησόμενον "ἀμείψειν, ζητοῦντα φυγεῖν τῆς ψευδολογίας τὴν δί-"κην," ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς [t] ἀπαχθέντα φυλάττεσθαι πρὸς [v] Αχάμωνα τὸν τῆς πόλεως ἄρχοντα, καὶ χορη-

s Ιεμβλέου.] Ιεμβλαίου *Big.* Εμβλέου *Vat.* Ομβλέου *Gall.* 2. Ιεμβλὰ aut Ιεμλὰ LXXII. *Obei fil.* juxta *Epiphanium*.

t Καταψεύδεσθαι] Καταψεύσασθαι *Gall.* 1. 2.

v Διασκορπιζομένους] Διασκορπισθήσονται LXX. Num. x. 35. SPANH.

x Υπ' αὐτῶν εἰς]. Illa ὑπ' αὐτῶν εἰς [*al.* ἐπὶ] τὰ ὄρη ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

y Σημαίνειν] Legi vult σημαίνων *Coccejus*, quo pacto de ipso Propheta esset capiendum, verbis illis tectis significante & prædicente, quod &c. HAV.

z Τἀνθρώπου,] Ita, *Cedrenum* sequutus, distinxi, & cum *Cod. Vat.* φησὶ post τἀνθρώπου inserui. in *Editis Aliisque* ταῦτα φήσαντος τοῦ Μιχαία πρὸς Ιωσάφατον, ὁ Αχαβος· ἀλλ' ἔγωγε &c.

a Καὶ ὅτι μοι] Iterum & illa καὶ ὅτι μοι τὰ χείρω προεφήτευσεν ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

aa Τοῦ Θεοῦ προλεγομένων,] Articulum etiam insertum dedi ex *MSS.*

b Παρωρμήσειαν] Sic *MSS.* παρωρμήσειεν in *Editis*. παρορμῶσιν solus *Gall.* 2.

c Επ' ἐλπίδι νίκης,] Illud ἐπ' ante ἐλπίδι non agnoscunt *MSS.*

d Προσελθὼν,] Ita *MSS.* nec aliter *Vet. Interpr.* qui vertit, *accedens ad regem.* προελθὼν in *Editis*.

e Λέγειν γὰρ αὐτὸν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis*, μὴ λέγειν γὰρ αὐτὸν ἀληθές.

f Εχρήσατο] Τεκμηρίῳ in plerisque *MSS.*

g Ιζάρᾳ πόλει,] Ita in *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. Ιεζαρᾷ in *Editis*. Ιερεζήλᾳ forsan pro Ιεζερήλᾳ in *Gall.* 2. Ιαζάρᾳ juxta *Epiphanium*. Vide p. 460. §. 6.

h Εν τῷ Ναβούθου ἀγρῷ τὸ αἷμα αὐτοῦ κύνας λιχμήσασθαι] Conf. supr. c. 13. §. 8. SPANH.

i Ναβούθου ἀγρῷ τὸ αἷμα αὐτοῦ κύνας λιχμήσασθαι] Ναβουθαίου hîc loci in *Editis*. Ναβουθᾶ *Big.* Ναβουθαὶ *Gall.* 2.

k Απὸ ἡμερῶν τριῶν] 3 dies inde aberat Ramoth. REL.

l Ταύτης τεθνήξεσθαι.] Vox ταύτης deest in omnibus *MSS.*

m Γνώσεσθαι] Forsan γνώσεσθε. deest γνώσεσθαι in aliquibus *MSS.*

n Ιαδὼν] Ita ut supra p. 445. §. 5. Ιαδος aut Ιάδος hîc loci in *MSS.* Αδωνίας *Auctori Const. Apostolic.* l. 4. c. 6. Videsis *Cotelerii* notas p. 295. *Edit. Amst.*

o Οἶμαι πάντως] Sic *Samb.* & *Gall.* 1. οἶμαι τοῦτο πάντως γινόμενον in *Editis*.

p Ενίκα γὰρ οἶμαι τὸ χρεὼν] Conf. sup. c. 12. §. 4. SPANH.

q Εποίει τἀληθοῦς] Ita *MSS.* (*Coccejus*) & *Epiphan.* ποιεῖ in *Editis*.

r Θεὸν αὐτῷ σημαίνειν] Ως Θεὸς αὐτῷ σημαίνει π. καταστρέψασθαι τὴν Συρίαν *Vat.* ὡς Θεὸν αὐτῷ σημαίνειν *Big.* & *Samb.*

s Κρυβησόμενον ἀμείψειν,] Κρυβόμενον *Vat.* & *Gall.* 2.

t Απαχθέντα φυλάττεσθαι] Nempe Michæam Prophetam SPANH.

v Αχάμωνα] Αμωνα juxta *Verit. Hebr.* Εμμὴρ aut Σεμμὴρ LXXII. De regis filio (ut 2 *Paralip.* c. 18. v. 25.) plane tacet.

x Αρχ-

χορηγεῖσθαι μηδὲν ἄρτου καὶ ὕδατος αὐτῷ πλειοτέρον.

έ. Καὶ Ἀχαβος μὲν καὶ Ἰωσάφατος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων βασιλεύς, ἀναλαβόντες τὰς δυνάμεις, ἤλασαν εἰς [x] Ἀραμαθὰν πόλιν τῆς Γαλααδίτιδος. ὁ δὲ τῶν Σύρων βασιλεὺς ἀκούσας [y] αὐτῶν τὴν στρατείαν, ἀντεπήγαγεν αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ στρατιάν· καὶ οὐκ ἄπωθεν τῆς [z] Ἀραμαθῆς στρατοπεδεύεται. συνέθεντο δὲ ὅ, τε Ἀχαβος καὶ Ἰωσάφατος, ἀποθέσθαι [a] [τὸν Ἀχαβον] τὸ βασιλικὸν σχῆμα, τὸν δὲ [b] τῶν Ἱεροσολύμων βασιλέα τὴν αὐτοῦ στολὴν ἔχοντα στῆναι ἐν τῇ παρατάξει, καταστοφιζόμενον τὰ ὑπὸ τοῦ Μιχαίου προειρημένα. [c] εὗρε δ᾽ αὐτὸν τὸ χρεὼν καὶ δίχα τοῦ σχήματος. ὁ μὲν γὰρ Ἄδαδος, ὁ τῶν Σύρων βασιλεύς, παρήγγειλε τῇ στρατιᾷ διὰ τῶν ἡγεμόνων, μηδένα τῶν ἄλλων ἀναιρεῖν, μόνον δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰσραηλιτῶν. οἱ δὲ Σύροι, τῆς συμβολῆς γινομένης, ἰδόντες τὸν Ἰωσάφατον ἑστῶτα πρὸ τῆς τάξεως, καὶ τοῦτον εἰκάσαντες εἶναι τὸν Ἀχαβον, ὥρμησαν ἐπ᾽ αὐτόν· καὶ περικυκλωσάμενοι, ὡς ἐγγὺς ὄντες ἔγνωσαν οὐκ ὄντα τοῦτον, ἀνεχώρησαν ὀπίσω πάντες. [d] ἐρχομένης δ᾽ [e] ἠοῦς ἄχρι δείλης [f] ὀψίας μαχόμενοι καὶ νικῶντες, ἀπέκτειναν οὐδένα [g] κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐντολήν· ζητοῦντες τὸν Ἀχαβον ἀνελεῖν μόνον, καὶ εὑρεῖν οὐ δυνάμενοι. παῖς δέ τις βασιλικὸς τοῦ Ἀδάδου, [h] Ἄμανος ὄνομα, τοξεύσας εἰς τοὺς πολεμίους, τιτρώσκει τὸν βασιλέα διὰ τοῦ θώρακος κατὰ τοῦ πνεύμονος. Ἀχαβος δὲ τὸ μὲν συμβεβηκὸς οὐκ ἔγνω ποιῆσαι τῷ στρατεύματι φανερόν, [i] μὴ τραπείησαν. τὸν δ᾽ ἡνίοχον ἐκέλευσεν [k] ἐπιστρέψαντα τὸ ἅρμα ἐξαγαγεῖν τῆς μάχης· χαλεπῶς γὰρ βεβλῆσθαι καὶ καιρίως. ὀδυνώμενος δὲ ἔστη ἐπὶ τοῦ ἅρματος, [l] ἄχρι δύνοντος τοῦ ἡλίου, καὶ λιποθυμήσας ἀπέθανε.

ϛ'. Καὶ τὸ μὲν [m] τῶν Σύρων στράτευμα, νυκτὸς ἤδη γινομένης, [n] ἀνεχώρησεν εἰς τὴν παρεμβολήν. δηλώσαντος δὲ τοῦ στρατοκήρυκος ὅτι τέθνηκεν Ἀχαβος, ἀνέζευξαν εἰς τὰ ἴδια. κομίσαντες δὲ [o] τὸν Ἀχάβου νεκρὸν εἰς Σαμάρειαν, ἐκεῖ θάπτουσι. καὶ τὸ ἅρμα ἀποπλύναντες ἐν τῇ [p] Ἰζάρα κρήνῃ, ὃ δὴ καθῃμαγμένον τῷ τοῦ βασιλέως φόνῳ, ἀληθῆ τὴν Ἠλία προφητείαν ἐπέγνωσαν. οἱ μὲν γὰρ κύνες [q] ἀνελιχμήσαντο [r] αὐτοῦ τὸ αἷμα· [s] αἱ δὲ ἑταιριζόμεναι ἐν τῇ κρήνῃ τὸ λοιπὸν λουόμεναι [t] τοῦτο διετέλουν. ἀπέθανε δὲ ἐν [v] Ῥαμαθῶνι, Μιχαία τοῦτο προειρηκότος. [x] συμβάντων οὖν Ἀχάβῳ τῶν ὑπὸ τῶν δύο προφητῶν εἰρημένων, [y] μέγα δεῖ τὸ θεῖον ἡγεῖσθαι, καὶ τιμᾶν αὐτὸ πανταχοῦ καὶ σέβειν, καὶ τῆς ἀληθείας μὴ τὰ πρὸς ἡδονὴν καὶ βούλησιν πιθανώτερα δοκεῖν· ὑπολαμβάνειν δ᾽ ὅτι προφητείας καὶ τῆς διὰ τῶν τοιούτων προγνώσεως οὐδέν ἐστι συμφορώτερον, παρέχοντος οὕτω τοῦ Θεοῦ τί δεῖ φυλάξασθαι. λογίζεσθαί τε πάλιν ἐκ τῶν περὶ τὸν βασιλέα [z] γεγενημένων στοχαζομένους προσῆκε τὴν τοῦ χρεὼν ἰσχύν, ὅτι μηδὲ προγι-

pingendum, nec aliud quicquam præter panem & aquam ei darent.

5. Atque ita quidem Achabus & Josaphatus Hierosolymorum rex, assumptis copiis suis, Aramatham ire contenderunt, regionis Galaaditidis urbem. Rex vero Syrorum, audita illorum profectione, suum contra eos eduxit exercitum: & non longe ab Aramatha castra metatur. Convenerant autem Achabus & Josaphatus, ut habitum regium deponeret Achabus, Hierosolymorum vero rex Achabi vestitum indutus in acie staret, ut isto commento irrita forent quæ Michæas prædixerat. Eum vero fatum invenit etiam sine insignibus. Nam Adadus per tribunos militibus imperavit, ne quem omnino perimerent, nisi unum regem Israëlitarum. Syri autem, prælio commisso, Josaphatum ante aciem stantem conspicati, huncque Achabum esse rati, impetum in eum fecerunt: cumque se illi circumdedissent, propioresque facti alium esse cognovissent, omnes retro se averterunt. Verum à prima luce usque ad vesperam pugna durante victoriaque ab illis stante, neminem occiderunt prout rex eis mandaverat; Achabo solo ad necem quæsito, nec tamen invento. Puer autem Adadi regis, Amanus nomine, in hostes *forte* jaculatus, regem per thoracem in pulmone vulnerat. Achabus autem, quod ei quidem acciderat exercitum celare statuit, ne *hosti* terga darent. Verum aurigæ præcepit, ut converso curru ipsum ex acie educat; quod grave & lethale vulnus acceperit. Cumque *vehementer* cruciaretur, perstitit *tamen* in curru usque ad solis occasum, animique deliquio vita defunctus est.

Prælium cum Syris commissum; 3 Regum, c. 22. 2 Paral. c. 18.

Achabus interfectus. 3 Regum, c. 22. 2 Paral. c. 18.

6. Ac Syrorum quidem exercitus, præcipiti jam die, in castra se recipiunt: cumque præco significasset, quod Achabus mortuus esset, suam quisque domum reversus est. Achabi autem corpus *sublatum* Samariam defertur, ibique sepelitur. Cumque currus ad Izaræ fontem ablueretur (erat enim regis sanguine cruentatus) Eliæ vaticinium verum esse recognoverunt. Nam canes quidem cruorem ejus linxêre: in posterum vero mos patrius erat meretricum, ut in isto fonte se lavarent. Vita autem excessit apud Ramathonem, juxta Michææ vaticinium. Cum itaque Achabo acciderint quæ à duobus vatibus erant prædicta, propterea Dei numen magni faciamus oportet, & ubique omni honore & veneratione prosequamur, curandumque ne quæ ad gratiam & voluntatem proferuntur majori fide dignemur quam ipsammet veritatem: sed existimemus nihil esse utilius vaticinio rerumque futurarum per hujusmodi viros scientia, Deo *subinde* nos ita monente quid *indies* caveri debeat. Quin & convenit, ut, conjecturam faciendo ex iis quæ huic regi obvenerunt, nobiscum reputemus fati vim,

Eliæ & Michææ vaticinia eventu comprobantur. 3 Regum, c. 22. 2 Paral. c. 18.

x Ἀραμαθὰν] Conf. inf. lib. 9. c. 6. §. 1. SPANH.

y Αὐτῶν τὴν στρατείαν,] Ita cum *Big. Samb.* & *Epiphan.* αὐτοῦ in *Editis*.

z Ἀραμαθῆς] *Ramatha* in versione *Epiphanii*. Ἀραμάθης in *Editis Aliisque* & sup. v. 4. Ἀραμάθην.

a [Τὸν Ἀχαβον] Verba illa uncis inclusa agnoscit *Vetus Interpr.*

b Τῶν Ἱεροσολύμων] Illud τῶν ex *MSS.*

c Εὗρε δ᾽ αὐτὸν τὸ χρεὼν] Conf. supr, c. 12. §. 4. SPANH.

d Ἀρχομένης] Forte ἀπαρχομένης. COCC.

e Ἠοῦς ἄχρι] In ora *Cod. Big.* & *Gall.* 1. ἡμέρας pro ἠοῦς.

f Ὀψίας μαχόμενοι] Γενομένης post ὀψίας delevi auctoritate *MSS.*

g Κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐντολήν·] Neminem alium occidere illis mandatum erat, nisi forte ut ad regem sibi viam facerent.

h Ἄμανος ὄνομα,] Unde id nomen Ἄμανος? Apud *Rasi* è traditione scribitur fuisse *Naaman*. An hoc idem voluit *Josephus*, qui Judaïcas traditiones aliquando miscet? SCHOTAN.

i Μὴ τραπείησαν.] In *Big. Samb: Vat. Gall.* 2. μὴ τραπῆ δείσαν.

k Ἐπιστρέψαντα] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐπιστρέψαι τὸ ἅρμα καὶ ἐξαγαγεῖν in *cæteris*.

l Ἄχρι δύνοντος] Ἄχρι δύναντος in *MSS.*

m Τῶν Σύρων στράτευμα,] Τοῦ deest in *Editis*.

n Ἀνεχώρησεν εἰς τὴν] Ἀνεχώρησαν *Big.* & *Samb.*

o Τὸν Ἀχάβου] Ita *MSS.* τὸν Ἀχαβον νεκρὸν in *Editis*.

p Ἰζάρα κρήνῃ,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. Ἱερεζήλα *Gall.* 1. Forsan legendum Ἱεζραήλης κρήνῃ.

q Ἀνελιχμήσαντο] Ἀνελίχμησαν *Vat.*

r Αὐτοῦ τὸ αἷμα·] Illud αὐτοῦ ex *MSS.*

s Αἱ δὲ ἑταιριζόμεναι ἐν τῇ κρήνῃ τὸ λοιπὸν λουόμεναι τοῦτο διετέλουν.] *Josephi*, ni fallor mens est, meretrices in posterum se lavare solere in aqua ista, quam polluerat sanguis Achabi, ut hoc ad contemptum Achabi accesserit. Verum aliter *Theodoret.* (ΕΡΩΤ. ξη. in 3 *Regum*) qui dicit, ὅτι ὑπὸ τὴν ἕω κατὰ τὸ ἔθος ἐλούσαντο, οὐκ ἐξεπίτηδες εἰς τὸ αἷμα βουλόμεναι λούσασθαι, ἀλλ᾽ εἰς τὸ πηγαῖον ὡς εἰώθησαν ὕδωρ. HUDS. Et Meretrices ad fontem, quod erat reliquum diluerunt *Rufinus*. SPANH.

t Τοῦτο διετέλουν.] Τούτῳ *Samb. Bas. Big.* & *Hen.*

v Ῥαμαθῶνι,] Conf. sup. c. 12. §. 3. SPANH.

x Συμβάντων] Συμβάντος οὖν Ἀχάβῳ τοῦ ὑ. τ. δ. πρ. εἰρημένου solus *Vat.*

y Μέγα δεῖ τὸ θεῖον ἡγεῖσθαι, καὶ τιμᾶν αὐτὸ πανταχοῦ καὶ σέβειν, καὶ ἀληθείας μὴ τὰ πρὸς ἡδονὴν καὶ βούλησιν πιθανώτερα δοκεῖν·] Quantum Prophetis tribuendum, & quod inevitabilis fati necessitas vid. ἁλωσ. lib. 5. c. 13. §. 7. Ubi de Fato loquitur ut Pharisæus; sic sæpe alibi, ut ἁλωσ. lib. 6. c. 1. §. 8. & cap. 2. §. 1. & c. 4. §. 8. ut & c. 5. §. 4. SPANH.

z Γεγενημένων] Ita *Big. Vat.* & *Samb.* γενομένων in *reliquis*.

vim, quod, etiamsi nobis quid sit futurum innotescat, evitari nequeat: sed animis hominum obrepit blanda spe eos demulcens, donec eo pertrahantur ubi superari possunt. Hoc igitur modo ab ea videtur Achabus mente deceptus vitam amisisse, dum cladem prænunciantibus non crederet, iis vero qui ad gratiam *aucupandam* vaticinati sunt fidem haberet. Cæterum ei in regnum successit Ochozias ejus filius.

Ochosias Israëlitarum rex. 3 Regum, c. 22.

Finis Libri octavi.

νωσκόμενον αὐτὸ διαφυγεῖν ἐστιν· ἀλλ' ὑπέρχεται τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἐλπίσι κολακεῦον χρησταῖς, αἷς εἰς τὸ [a] πόθεν αὐτῶν κρατήσει περιάγει. Φαίνεται οὖν καὶ Αχαβος ὑπὸ τούτου τὴν διάνοιαν ἀπατηθεὶς, [b] ὡς ἀπιστῆσαι μὲν τοῖς προλέγουσιν τὴν ἧτταν, τοῖς δὲ τὰ πρὸς χάριν προφητεύσασι πεισθεὶς, ἀποθανεῖν. τοῦτον μὲν οὖν ὁ παῖς Οχοζίας διεδέξατο.

Τέλος τοῦ βιβλίου ὀγδόου.

a Πόθεν αὐτῶν κρατήσει] Ποθεῖν *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1.

b Ως ἀπιστῆσαι] Ωστε in *MSS.*

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ ΤΗι ΕΝΑΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO NONO
HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ
HÆC CONTINENTUR.

1. *Quemadmodum Joramus Achabi filius Moabitas bello petitos superavit.*

2. *Quomodo ei cognominis Joramus, Hierosolymorum rex, rerum potitus fratres & patris amicos interfecit.*

3. *Quod Idumæa ad defectionem versa, & Arabibus bello eum aggressis, & totus ejus exercitus periit, filiique ejus omnes præter unum adhuc infantem; ac præterea ipse, in nequitiam prolapsus, miseram mortem obiit.*

4. *Expeditio Syrorum & Damasci regis contra Joramum Israëlitarum regem: utque ille, in Samaria obsessus, præter opinionem è periculo evasit.*

5. *Quomodo idem ille Joramus obiit à Jehu equitum magistro interemptus, similiterque stirps ejus universa, & Hierosolymorum rex Ochozias.*

6. *Quod post mortem ejus in Israëlitas regnavit Jehu apud Samariam, & filii ejus ad quartam usque stirpem.*

7. *Ut mulier quædam, Gotholia nomine, Hierosolymitanorum imperium quinquennio tenuit; atque Jodaus pontifex, eâ occisâ, Ochoziæ filium regem constituit.*

8. *Azaëli Damascenorum regis contra Israëlitas expeditio: utque, cum mala quamplurima illorum regioni & Samaritanorum urbi intulisset, rursus aliquanto post Hierosolymitanos petiit, multaque pecunia à rege illorum accepta Damascum reversus est.*

9. *Quomodo Amasias, Hierosolymitanorum rex, expeditione in Idumæos & Amalecitas suscepta, illos devicit.*

α′. Ως στρατευσάμενος ὁ Αχάβου παῖς Ιώραμος ἐπὶ Μωαβίτας, κρατήσειεν αὐτῶν.

β′. Ως ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ Ιώραμος, βασιλεύων τῶν Ιεροσολυμιτῶν, τὴν ἀρχὴν πᾶσαν λαβὼν, τούς τε ἀδελφοὺς καὶ τοὺς πατρῴους φίλους ἀπέκτεινεν.

γ′. Οτι τῆς Ιδουμαίας ἀποστάσης, καὶ στρατοπεδευσάντων ἐπ' [b] αὐτὸν Αράβων, ἥτε δύναμις αὐτοῦ πᾶσα διεφθάρη, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ παρὲξ ἑνὸς ὄντος ἔτι νηπίου· καὶ πρὸς τούτοις αὐτὸς, ἀσεβὴς γενόμενος, κακῶς τὸν βίον κατέστρεψε.

δ′. Στρατεία τοῦ Σύρων καὶ Δαμασκοῦ βασιλέως ἐπὶ τὸν Ισραηλιτῶν βασιλέα Ιώραμον· καὶ πῶς πολιορκηθεὶς οὗτος ἐν Σαμαρείᾳ, παραδόξως τὸν κίνδυνον διέφυγεν.

ε′. Ως [c] αὐτὸς Ιώραμος ἀπέθανεν ὑπὸ Ιηοῦ ἀναιρεθεὶς τοῦ ἱππάρχου, καὶ ἡ γενεὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ τῶν Ιεροσολύμων βασιλεὺς Οχοζίας.

ϛ′. Οτι μετὰ τὴν τούτου τελευτὴν ὁ Ιηοῦς ἐβασίλευσε τῶν Ισραηλιτῶν, ἐν Σαμαρείᾳ διατρίβων, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐπὶ γενεὰς τέσσαρας.

ζ′. Ως γυνή τις, Γοθολία τοὔνομα, τῶν Ιεροσολυμιτῶν ἐβασίλευσεν ἐπὶ ἔτη πέντε· καὶ ἀνελὼν αὐτὴν ὁ ἀρχιερεὺς [d] Ιώδαος, τὸν [e] Οχοζίου παῖδα [f] Ιώασον βασιλέα ἀπέδειξεν.

η′. Αζαήλου τοῦ Δαμασκηνῶν βασιλέως ἐπὶ τοὺς Ισραηλίτας στρατεία· καὶ ὡς κακὰ πολλὰ τήν τε χώραν αὐτῶν διαθεὶς καὶ τὴν [g] Σαμαρειτῶν πόλιν, [h] ὀλίγῳ πάλιν ὕστερον χρόνῳ στρατεύσας ἐπὶ τοὺς Ιεροσολυμίτας, καὶ πολλὰ χρήματα λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, εἰς Δαμασκὸν [i] ὑπέστρεψεν.

θ′. Ως [k] Αμασίας, ὁ τῶν Ιεροσολυμιτῶν βασιλεὺς, στρατευσάμενος ἐπὶ Ιδουμαίους καὶ Αμαληκίτας, ἐνίκησεν.

ι′. Ως

a Εν τῇ ἐνάτῳ] *Al.* ἐν τῷ ἐνάτῳ, vel ἐν τῷ ἐνάτῳ λόγῳ.
b Αὐτὸν Αράβων,] Ita ex *MSS.* αὐτὴν in *Editis.*
c Αὐτὸς Ιώραμος] Illud αὐτὸς ex *MSS.*
d Ιώδαος,] Ita cum *Big.* & *Samb:* Ιωάδας *Vat.* Ιώδας in *Editis.* Ιωδαὲ vel Ιωαδαὲ LXXII.
e Οχοζίου] Iterum ex *MSS.* ipsoque *Josepho*, paulo infra. Οζίου hîc loci in *Editis.*

f Ιώασον βασιλέα] Ita cum *Cod. Vat.* & *Gall.* 1. 2. in reliquis deerat Ιώασον.
g Σαμαρειτῶν πόλιν,] Σαμαρέων *Vat.*
h Ολίγῳ πάλιν] Illa ὀλίγῳ πάλιν è *Cod. Vat.*
i Υπέστρεψεν·] Ανέζευξεν *Vat.* & *Gall.* 2.
k Αμασίας,] *Al.* Αμεσσίας & Αμασσίας. in *Cod. Vat.* Σαμαρείας.

l Στρα-

ι′. Ὡς αὐτὸς ἔτος, πολεμῶν πρὸς τὸν Ἰσραηλιτῶν βασιλέα Ἰώασον, ἡττᾶται μὲν, ληφθεὶς δ᾽ αἰχμάλωτος, καὶ πολλὰ χρήματα δοὺς, ἀπελύθη πάλιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν· καὶ ὡς ὁ παῖς αὐτοῦ Ὀζίας τὰ πέριξ ἔθνη ἐχειρώσατο.

ια′. [l] Στρατεία τοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέως [m] Ἱεροβοάμου ἐπὶ Συρίαν, καὶ νίκη.

ιβ′. [n] Ὡς ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς στρατευσάμενος ἐπὶ Σαμάρειαν, καὶ πολλὰ χρήματα παρὰ [o] Φακέου τοῦ βασιλέως αὐτῶν εἰσπραξάμενος, εἰς τὴν οἰκείαν ὑπέστρεψεν.

ιγ′. Ὅτι στρατευσάμενος [p] Ἀράσης ὁ Δαμασκοῦ βασιλεὺς ἐπὶ Ἱεροσολυμίτας, ἠνάγκασεν Ἀχάζην τὸν βασιλέα, πέμψαντα χρήματα πολλὰ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀσσυρίων, πεῖσαι τούτοις αὐτὸν ἐπὶ Δαμασκὸν στρατεύσασθαι.

ιδ′. Ὡς κατὰ κράτος ἔλαβεν ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς Δαμασκόν· καὶ διέφθειρε μὲν αὐτῶν τὸν βασιλέα, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἀναστήσας εἰς Μηδίαν, ἕτερα ἔθνη κατῴκισεν ἐν Δαμασκῷ.

ιε′. Ὡς [q] Σαλμανάσσαρος ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, στρατευσάμενος ἐπὶ Σαμάρειαν, καὶ πέντε πολιορκήσας ἔτεσιν, ἐν αὐτῇ τὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέα [r] Ὠσῆν παραδοσάμενος τὴν πόλιν [s] ἀπέκτεινε· καὶ ὡς ὁ Ἀσσύριος τὰς δέκα τῶν Ἰσραηλιτῶν φυλὰς εἰς τὴν Μηδίαν κατοικίσας, ἐκ τῆς Περσίδος τὸ τῶν Χουθαίων ἔθνος εἰς τὴν ἐκείνων μετήγαγε χώραν, οὓς Ἕλληνες Σαμαρεῖς καλοῦσιν.

10. *Ut ille ipse, bellum gerens adversus Joasum Israëlitarum regem, prælioque captus, & ingenti pecunia multatus, iterum in regnum suum dimittitur; utque filius ejus Ozias gentes finitimas subegit.*

11. *Israëlitarum rex Hieroboamus in Syriam excursionem facit, & victoriam reportat.*

12. *Ut Assyriorum rex cum exercitu profectus contra Samariam, multaque pecunia à Phacea exacta, in regionem suam se recepit.*

13. *Quod Arases Damascenorum rex, exercitu in Hierosolymitanos educto, regem eo angustiarum redegit, ut, magnis missis muneribus ad Assyriorum regem, illis ei persuaserit Damascum oppugnare.*

14. *Quomodo Assyriorum rex Damascum vi expugnavit: & regem quidem interemit, populo vero in Mediam asportato, alias gentes Damascum in coloniam deduxit.*

15. *Quomodo Salmanassarus Assyriorum rex, Samariam armis adortus, in ea regem Ozen, cum urbem annis quinque obsessam ad deditionem compulisset, interfecit: utque Assyriorum rex, cum decem Israëlitarum tribus in Mediam transtulisset, gentem Cuthæorum è Persia in eorum regionem migrare jussit, quos Græci Samares appellant.*

l Στρατεία] Hunc titulum insertum dedimus è *Vat. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.*

m Ἱεροβοάμου] Ita cum *Vet. Interpr.* & *S. Literis* & textu *Josephi.* in *MSS.* Ἰωράμου.

n Ὡς ὁ τῶν] Hic titulus debetur *iisdem.*

o Φακέου] *Al.* Φακείου.

p Ἀράσης] Ita cum *Big.* & *Samb.* & *Josepho* infra in *textu.* Ῥαασίνης *Vat.* Ἀρασὶν in *Editis.* Ῥαασσὼν LXXII. *Rasin* aut *Rasen* cum *Vet. Interpr.*

q Σαλμανάσσαρος] *Al.* Σαλμανάσαρος.

r Ὠσῆν] Ita è *Cod. Vat.* ὃς ἦν in *Editis Aliisque.*

s Ἀπέκτεινε·] In *S. Literis* ζῶντα ἔλαβεν.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] ρνζ'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER NONUS.

Continet hic liber tempus annorum CLVII.

CAP. I.

Rursus de Josaphato: ut judices constituit, Deique auxilio hostes superavit.

Deus ignoscit Josaphato ob societatem cum Achabo initam.

JOSAPHATO autem regi Hierosolyma reverso, post suppetias Achabo Israëlitarum regi, cum Adado Syrorum rege bellum gerenti, latas, ut prius narravimus, obviam factus Jehus vates accusabat eum societatis initæ cum Achabo homine impio & scelerato. "Deum "enim hanc quidem rem moleste tulisse, dicebat, "eum tamen, licet peccaverit, nihilominus è ma-"nibus hostium eripuisse, quod bona & laudabili "esset indole." Et tunc quidem rex se convertit ad gratias Deo agendas, victimasque ei immolandas. Post hæc autem cœpit omnem ditionis suæ regionem undique obire, populum ad legem Moysis ministerio à Deo latam & ad pietatem in ipsius numen instituens. Constitutisque, in quolibet oppido ex sibi subjectis, judicibus, hortatus est *eos* ut populo jus dicerent, nullius rei majorem rationem habentes quam justitiæ, neque munerum, neque dignitatis eorum, qui ob divitias aut generis claritatem videntur potestate pollere; sed omnibus quod sit æquum statuerent & decernerent, scientes quod Deus ea etiam singula videat quæ in occulto fiunt. Hæc cum in unaquaque duarum tribuum civitate docuisset, Hierosolyma rediit. atque illic etiam judices è sacerdotibus & Levitis & populi primoribus constituit, monuitque accurate & juste in omnibus judiciis se gererent: si qui vero popularium de rebus gravioribus disceptantes ex aliis civitatibus eos consultum mittant, illis oporteret justam majori studio ferre sententiam. quod maxime conveniat in ea civitate judicia fieri honesta & justissima, ubi contigit & Deo ædem locari, & rex suum habet domicilium. Horum autem principes

Josaphatus suos pietatem docet & justitiam.
2 Paral. c. 20.

ΚΕΦ. α'.

Πάλιν περὶ Ιωσαφάτου· ὡς κριτὰς κατέστησε, καὶ Θεοῦ αὐτῷ βοηθοῦντος τῶν πολεμίων ἐκράτησε.

ΙΩΣΑΦΑΤΩ δὲ τῷ βασιλεῖ, παραγινομένῳ εἰς Ιεροσόλυμα, ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς πρὸς Αχαβον τὸν τῶν Ισραηλιτῶν βασιλέα, ἣν [b] Αδάδῳ τῷ Σύρων βασιλεῖ πολεμοῦντι παρέσχεν, ὡς προειρήκαμεν, Ιηοῦς ὁ προφήτης συντυχὼν ᾐτιᾶτο τῆς πρὸς Αχαβον συμμαχίας ἄνθρωπον ἀσεβῆ καὶ πονηρόν. "τὸν γὰρ Θεὸν ἀηδῶς μὲν ἐπὶ τούτῳ διατε-"θῆναι, ῥύσασθαι μέν τοι, καίπερ ἡμαρτηκότα, διὰ τὴν "ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν οὖσαν ἀγαθὴν, ἔλεγεν, ἐκ τῶν πολε-"μίων." καὶ τότε μὲν ἐπ' εὐχαριστίας καὶ θυσίας ὁ βασιλεὺς τρέπεται τοῦ Θεοῦ. [c] μετὰ ταῦτα δὲ τὴν χώραν ὥρμησε περιερχόμενος ἐν κύκλῳ πᾶσαν [d] ὅσης αὐτὸς ἦρχε, τὸν λαὸν ἐκδιδάσκων, τά τε νόμιμα τὰ διὰ Μωϋσέως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθέντα, καὶ τὴν εὐσέβειαν τὴν [e] πρὸς αὐτόν. καὶ δικαστὰς ἀποδείξας ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν βασιλευομένων ὑπ' αὐτοῦ, παρεκελεύσατο μηδενὸς οὕτως ὡς τοῦ δικαίου προνοουμένους κρίνειν τοῖς ὄχλοις, μήτε δώρων, μήτε ἀξιώματος τῶν ἐν ὑπεροχῇ διὰ πλοῦτον ἢ διὰ γένος εἶναι δοκούντων, [f] βραβεύειν δὲ ἅπασι τὸ ἴσον, ἐπισταμένους ὅτι καὶ τῶν κρύφα πραττομένων ἕκαστον ὁ Θεὸς βλέπει. ταῦτα διδάξας, καθ' πόλιν ἑκάστην τῶν δύο φυλῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ιεροσόλυμα. κατέστησε δὲ καὶ ἐν τούτοις κριτὰς, ἐκ τῶν ἱερέων καὶ [g] ἐκ τῶν Λευϊτῶν, καὶ τῶν τὰ πρῶτα τοῦ πλήθους φερομένων, παραινέσας ἐπιμελῶς καὶ δικαίας ποιεῖσθαι [h] πάσας τὰς κρίσεις· ἂν δὲ περὶ μειζόνων διαφορὰν ἔχοντες τῶν ὁμοφύλων τινὲς ἐκ τῶν ἄλλων πέμψωσι πρὸς αὐτοὺς πόλεων, [i] τούτοις δεῖ μετὰ πλείονος σπουδῆς [k] ἀποφαίνεσθαι δικαίως περὶ τῶν πραγμάτων. μάλιστα γὰρ τὰς ἐν [l] αὐτῇ τῇ πόλει κρίσεις, ἐν ᾗ τόν τε εἶναι ναὸν τοῦ Θεοῦ συμβέβηκε, καὶ δίαιταν ὁ βασιλεὺς ἔχει, προσήκει σπουδαίας εἶναι καὶ δικαιοτάτας. ἄρχοντας δ' αὐτῶν ἀποδείκνυ-

a ρνζ'.] Ita *Bas. Vat.* & *Gall.* 6. ρη'. μῆνας ζ'. *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Sed *Is. Vossius* (in *Chronol. S.* p. 105. & 127.) restituit ροζ'. μῆνας ζ'. In *Epiphanii* libris CL. *menses* VI. aut præcise CLXXXII. aut denique CLXXX. *menses* VI.

b Αδάδῳ] Hic in quibusdam *Codicibus* Αδέρρῳ, & Αδερι. Videsis *Annott.* ad p. 463. §. 1.

c Μετα ταῦτα] Μετὰ ταῦτα δὲ περιερχόμενος τὴν χώραν ὥρμησεν ἐν κ'. *Big.* & *Gall.* 1.

d Οσης αὐτὸς ἦρχε,] Οση αὐτοῦ ὑπῆρχε *Samb.* ὅσης αὐτὸς ἐπῆρχε *Big.* ὅσης αὐτὸς ὑπῆρχε *Vat.* & dein ἐκδιδάσκειν *Big. Samb.* & *Vat.* Totum hoc fere modo legisse videtur *Epiphan.* μετὰ ταῦτα δὲ τὴν χ. ὥ. περιέρχεσθαι ἐν κ. π. ὅ. αὐ. ἦρχε, καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν. nam vertit, *post hæc autem cœpit omnem suam provinciam circuire, & populum edocere* &c.

e Πρὸς] Παρὰ *Big.* & *Gall.* 1.

f Βραβεύειν] Βραβεύσειν solus *Vat.*

g Ἐκ τῶν Λευϊτῶν,] Illa ἐκ τῶν desunt *Vat.*

h Πάσας τὰς κρίσεις·] Ejecimus μὲν post πάσας auctoritate *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.*

i Τούτοις δεῖ μετὰ] Sic cum *Big.* & *Samb.* τούτων δὲ (δὴ *Cocc.*) in *reliquis.*

k Ἀποφαίνεσθαι] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* nec aliter legisse videtur *Seldenus* lib. 3. de *Synedriis*, c. 2. §. 4. ἀποφανεῖσθαι in Editis *Aliisque* HUDS. Lege ἀποφαίνεσθαι. ut ποιεῖσθαι quod præcedit. COCC.

l Αὐτῇ τῇ πόλει] Sic cum *Iisdem MSS.* & *Vet. Interpr.* ἐν ταύτῃ in *Editis Aliisque.*

m Αμα-

δείκνυσιν, [m] Ἀμασίαν τὸν ἱερέα καὶ Ζαβαδίαν, ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς [n] ἑκατέρους. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τοῦτον τὸν τρόπον διέταξε τὰ πράγματα.

β΄. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐστράτευον ἐπ' αὐτὸν Μωαβῖται καὶ Ἀμμανῖται, συμπαραλαβόντες καὶ Ἀράβων μεγάλην μοῖραν, καὶ [o] στρατοπεδεύονται πρὸς [p] Ἐγγαδδὶ πόλιν, κειμένην πρὸς τῇ [q] Ἀσφαλτίτιδι λίμνῃ, τριακοσίους [r] ἀπέχουσαν σταδίους τῶν Ἱεροσολύμων. [s] γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῇ φοῖνιξ ὁ κάλλιστος, καὶ [t] ὀποβάλσαμον. ἀκούσας δὲ Ἰωσάφατος ὅτι τὴν λίμνην διαβάντες οἱ πολέμιοι ἐμβεβλήκασιν ἤδη εἰς τὴν βασιλευομένην ὑπ' αὐτοῦ χώραν, δείσας εἰς ἐκκλησίαν συνάγει τὸν δῆμον τῶν Ἱεροσολυμιτῶν [v] εἰς τὸ ἱερόν· καὶ στὰς κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ ηὔχετο, καὶ ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεὸν παρασχεῖν αὐτῷ δύναμιν καὶ ἰσχὺν, ὥστε τιμωρήσασθαι τοὺς ἐπιστρατεύσαντας· καὶ γὰρ τοῦτο δεηθῆναι τοὺς τὸ ἱερὸν [x] κατασκευασαμένους αὐτοῦ, ὅπως [y] ὑπερμάχηται τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τοὺς [z] ἐπ' αὐτὸ τολμήσαντας ἐλθεῖν ἀμύνηται· οἳ τὴν [a] ὑπ' αὐτοῦ δοθεῖσαν γῆν εἰς κατάσχεσιν ἀφελέσθαι πάρεισιν αὐτούς. ταῦτ' εὐχόμενος, ἐδάκρυσε. καὶ σύμπαν δὲ τὸ πλῆθος γυναιξὶν ἅμα καὶ τέκνοις [b] ἱκέτευεν. [c] Ἰαζίηλος δέ τις προφήτης, παρελθὼν εἰς μέσην τὴν [d] ἐκκλησίαν, ἀνεβόησε, τῷ τε πλήθει λέγων καὶ τῷ βασιλεῖ, τὸν Θεὸν ἐπακοῦσαι τῶν εὐχῶν, καὶ πολεμήσειν [e] αὐτῶν τοῖς ἐχθροῖς [f] ἐπαγγείλασθαι. προσέταξε δὲ τῇ ἐπιούσῃ τὴν στρατιὰν ἐξελαύνοντα τοῖς πολεμίοις ὑπαντᾷν. εὑρήσειν γὰρ αὐτοὺς [g] ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Ἱεροσολύμων καὶ [h] Ἐγγάδδης [i] ἀναβάσεως, [k] λεγομένης δ' ἐξοχῆς· καὶ μὴ [l] συμβαλεῖν μὲν αὐτοῖς, [m] στάντας δὲ μόνον ὁρᾷν πῶς αὐτοῖς μάχεται τὸ θεῖον. τοῦ δὲ προφήτου ταῦτα εἰπόντος, ὁ μὲν βασιλεὺς καὶ τὸ πλῆθος, πεσόντες ἐπὶ πρόσωπον, [n] ηὐχαρίστουν τε τῷ Θεῷ καὶ προσεκύνουν· οἱ δὲ Λευῖται τοῖς ὀργάνοις διετέλουν ὑμνοῦντες.

γ΄. Ἅμα δ' ἡμέρᾳ [o] προελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἔρημον, τὴν ὑποκάτω [p] Θεκώας πόλεως, ἔλεγε πρὸς τὸ πλῆθος, ὡς δεῖ πιστεύειν τοῖς ὑπὸ τοῦ προφήτου εἰρημένοις, καὶ μὴ παρατάσσεσθαι μὲν [q] αὐτοῖς εἰς μάχην· προστησαμένους δὲ τοὺς ἱερεῖς μετὰ τῶν σαλπίγγων, καὶ Λευΐτας μετὰ τῶν ὑμνούντων, εὐχαριστεῖν ὡς ἤδη ῥυσαμένῳ τὴν χώραν ἡμῶν

fecit Amasiam sacerdotem & Zabadiam, ex Judæ tribu utrumque. Atque ita quidem res à rege ordinatæ erant.

2. At sub idem fere tempus Moabitæ & Ammanitæ * cum magna Arabum cohorte ei bellum inferunt, & castra metantur ad Engaddi urbem, juxta lacum Asphaltitida sitam, stadiis trecentis ab Hierosolymis distantem. In ea vero palmæ nascuntur optimæ & opobalsamum. Josaphatus autem cum audisset hostes superato lacu in ejus ditionis regionem jam irrupisse, territus populum Hierosolymitarum in atrium Sacri convocat, frontique Templi obversus stans orabat & Deum invocabat, ut sibi vires & fortitudinem largiretur ad ulciscendos hostes contra ipsum venientes, (hoc enim illos rogasse qui hanc ejus ædem exstruxerunt, ut urbem istam protegeret, ausosque eam invadere propulsaret) qui utique eo animo adveniunt, ut illos de possessione terræ deturbarent, in quam habitandam eos immisit. Ita precatus fletum edidit. insuper & populus universus cum uxoribus simul & liberis Deo supplicabat. Vates autem quidam Jazielus, in mediam concionem progressus, clamorem sustulit, populo pariter ac regi dicens, Deum preces exaudivisse, atque promisisse cum hostibus illorum se præliaturum esse: præcepitque ut die sequente cum exercitu obviam hostibus ire contenderet. inventurum enim eos per clivum ascendentes Hierosolyma inter & Engaddam, qui locus dicitur culmen: & cum illis quidem non *oportere* prælio congredi, sed stare & tantummodo spectare quomodo cum illis pugnat Deus. Cum autem vates hæc dixisset, rex quidem & populus, summisso ad terram vultu, & Deo gratias agebant & *eum* adorabant: deinceps vero Levitæ *Dei* laudes instrumentis *suis* canebant.

Dei auxilium implorat contra Moabitas & Ammanitas. 2 Paral. c. 20.

Jazielus vates Judæis victoriam spondet. 2 Paral. c. 20.

3. Rex autem, cum prima luce in solitudinem oppido Thecoæ subjectam processisset, ad populum dicebat, quod iis quæ loquutus est vates credere oporteret, & in aciem quidem non prodire; sacerdotibus vero cum tubis primo agmine collocatis, pariterque Levitis una cum cantoribus, *Deo* gratias agere, quasi jam regionem nostram ab hostibus

m Ἀμασίαν] Eo modo libri omnes tam *Græci* quam *Latini*. Non dubito tamen quin ex *S. Literis* Ἀμαρίαν scribendum sit.

n Ἑκατέρους.] Ita *Big. Samb. Vat. & Gall.* 1. nec aliter, ut puto, *Epiphan.* cujus in *libris* melioribus, *qui erant de tribu Judæ*, in reliquis, *qui erat de tribu Judæ*. In *Editis* ἑταίρους, *qui ex amicis ei summis*, interprete *Seldeno*. hac autem voce *collegas* denotari existimat *Schotanus*, in *Bibl. Hist. S.* tom. 2. p. 843.

* *Cum magna Arabum cohorte ei bellum inferunt*,] Sumentes secum Arabum maximam legionem, *Epiphan.*

o Στρατοπεδεύονται] Ita *Big. Samb. Vat. & Vet. Interpr.* in *Editis* καταστρατεύονται.

p Ἐγγαδδὶ πόλιν,] Sic cum *Josepho* ipso *l.* 5. *de B. Jud.* & *Cod. Alex. Interpp.* LXXII. Ἐγγαδὲ hic loci in *Editis*. vitiose, προσεγαδαὶ πόλει κειμένῃ *Samb.* πρὸς Ἰούδα πόλει κειμένῃ *Big. Gall.* 1. 2. ἐπαδαιπόλει *Gall.* 2. πρὸς Ἰταδα πόλιν κειμένην *Vat.* Semel in *Josephi Editis* (lib. 3. de *B. J.*) Ἐγγαδαὶ pluraliter. *Plinio & Solino* dicitur *Engadda*. Verum *Stephano Byzantio & Ptolemæo* Ἐγγάδα. in *Epiphanii* libris *Gaddi* nuncupatur. HUDS. Conf. lib. VI. c. 13. §. 4. & de Bell. Jud. lib. IV. c. 7. 2. Ἐγγαδδὶ, apud Gaddi Civitatem. *Ruffinus*. circa paludem Asphaltidem. Idem *Rufinus* Asphaltidem lib. IX. c. 10. §. 1. SPANH.

q Ἀσφαλτίτιδι λίμνῃ,] Ita *Samb.* (*Coccejus*) & alibi ipse *Josephus*. in *Editis Aliisque* Ἀσφάλτιδι.

r Ἀπέχουσαν σταδίους] Ἀπεχούσῃ *Samb.* ἀπεχούσης *Big.*

s Γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῇ φοῖνιξ ὁ κάλλιστος, καὶ ὀποβάλσαμον.] Palma & Balsamum prope urbem Ἐγγαδ seu Gaddi. Theophr. H. Pl. l. IX. c. VI. p. 176. Balsamum dicit provenire ἐν τῷ αὐλῶνι τῷ περὶ Συρίαν, *nempe* Syriam Palæstinam seu Judæam. conf. ἀλωσ. lib. I. c. 6. §. 6. SPANH.

t Ὀποβάλσαμον.] *Theophrastus* in *Hist. Plant.* l. 9. c. 6. p. 176. dicit Balsamum inveniri ἐν τῷ αὐλῶνι παρὰ τὴν Συρίαν, i. e. Syriam Palæstinam, sive Judæam. Vide *Annott.* ad p. 438. §. 6. *Abdollotiphi*, in *Historia Ægypti*, dicit *Balsamum* nusquam hodie (i. e. sua ætate) reperiri nisi in Ægypto, prope *Ain Schems* in loco quodam circumsepto & probe custodito, cujus spatium est circiter septem jugerum.

v Εἰς τὸ ἱερόν·] Vide *L' Empereur* in *Cod. Middoth*, l. 2. §. 3. p. 45. & *Lightfootium* in *Descriptione Templi*, c. 8.

x Κατασκευασαμένους αὐτοῦ,] Ita cum *Vat. & Gall.* 1. 2. κατασκευασμένους in *reliquis*.

y Ὑπερμάχηται] Ita *Gall.* 1. & 2. ὑπερμαχῆται *Big. & Samb.* ὑπερμαχῇ in *Editis Aliisque*.

z Ἐπ' αὐτὸ τολμήσαντας] Sic *Big. Samb. & Gall.* 1. 2. ἐπ' αὐτῷ in *cæteris*.

a Ὑπ' αὐτοῦ δοθεῖσαν] Eo modo *Big. Samb. & Vat.* ἀπ' αὐτοῦ in *Editis Aliisque*.

b Ἱκέτευεν.] In *aliquibus* ἱκέτευον. ἱκέτευε τὸν Θεὸν ἵνα ὑπερμαχήσῃ αὐτοῖς *Gall.* 1.

c Ἰαζίηλος] Ita *Bas. & G.* Ἰναζίηλος *Big. Samb. Hen. Busb. Vat. & Gall.* in *Epiphanii* libris *Jazihel*, & *Zachel*, & *Ezechiel*. Verum *Jehaziel* (2 *Paralip.* c. 20. v. 14.) juxta *Hebr.* Ὀζίηλ *Chron. Pasch.* & LXXII.

d Ἐκκλησίαν,] קהל in Hebr. REL.

e Αὐτῶν τοῖς ἐχθροῖς] Eo modo *Samb.* αὐτὸν in *cæteris*.

f Ἐπαγγείλασθαι.] Ita cum *Cod. Vat.* in *reliquis* ἐπαγγέλλεσθαι.

g Ἐπὶ τοῦ μεταξὺ] Illa ἐπὶ τοῦ inseruimus ex *MSS.*

h Ἐγγάδδης] *Al.* Ἐγγάδης. Vide supra, ad p. 473. §. 1.

i Ἀναβάσεως,] *In ascensu gaddi, qui locus dicitur culminis*, Heb. מעלה הציץ f. ἀναβαίνοντας ἐπ' ἀναβάσεως τῆς λεγομένης ἐξοχῆς. COCC.

k Λεγομένης] Ita lego cum *Cod. Vat.* in versione autem sequor *Epiphanium*. in *Editis Aliisque* λεγομένην δ' ἐξοχή. Est qui suspicatur vocem unam aut alteram excidisse. unde *Gelenius*, cum in *S. Literis* locus vocetur *clivus Tsitsi*, aut *clivus Sis*, liberius aliquanto ad hunc modum vertit, *inventurum eos Engaddan inter & Hierosolyma, ad quendam clivum, cui nomen Sis, voce Hebræis significante eminentiam.*

l Συμβαλεῖν] Ita *Vat.* συμβαλεῖν in *Editis Aliisque*.

m Στάντας] Sic *MSS. & Epiphan.* στάντα in *Editis*.

n Ηὐχαρίστουν τε] Ita *Big. Samb. & Vat.* in *reliquis* deest τε.

o Προελθὼν ὁ βασιλεὺς] Ita *Vat.* (*Coccejus*) & *Epiphan.* in *Editis Aliisque* προσελθών.

p Θεκώας πόλεως,] Eo modo *Big. & Samb.* & alibi *Josephus*. Θεκόας in *Editis Aliisque*. HUDS. Conf. de Vita §. 75. SPANH.

q Αὐτοῖς εἰς μάχην·] Αὐτοὺς *Big. Samb. & Vat.*

r Ἀλλή-

Ammanitæ & Moabitæ se inter se occidunt. 2 Paral. c. 20.

stibus liberasset. Placuit omnibus *hæc* sententia; quæque *ille* subjecerit, ea exsequebantur. Deus autem terrorem Ammanitis incutiebat & consternationem. Illi enim, se sibi invicem hostes esse rati, se *mutuis vulneribus* conficiebant, ut ne unus quidem ex numeroso adeo exercitu salvus evaserit. Josaphatus autem, converso in vallem aspectu, ubi hostes forte castra posuerant, cum totam cadaveribus stratam animadvertisset, lætatus est quidem tam inopinato Dei auxilio, quod illis absque omni labore servatis victoriam ipse per seipsum peperisset; permisitque militibus hostium castra diripere, & mortuos spoliare. Et illi quidem, cum per tres dies spolia legissent, labore fatiscebant: tanta utique erat occisorum multitudo. Quarta vero die populus universus, in locum quendam cavum & hinc inde hiantem congregatus, potentiam Dei divinumque auxilium laudibus celebrarunt: unde locus *iste* Vallis gratiarum actionis vocatus est.

περὶ τῶν πολεμίων. ἤρεσε δ' ἡ τοῦ βασιλέως γνώμη· καὶ ἅπερ συνεβούλευσε, ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ Θεὸς, εἰς φόβον ἐνέβαλε καὶ ταραχὴν τοὺς Ἀμμανίτας. οἱ δὲ, δόξαντες [r] ἀλλήλους πολεμίους, ἀπέκτεινον, ὡς ἐκ τῆς τοσαύτης στρατιᾶς ἀνασωθῆναι μηδένα. Ἰωσάφατος δ' [s] ἀποβλέψας εἰς τὴν φάραγγα, ἐν ᾗ [t] συνέβαινεν ἐστρατοπεδευκέναι τοὺς πολεμίους, καὶ πλήρη νεκρῶν ἰδὼν, ἥσθη μὲν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, ὅτι μηδὲ πονήσασιν αὐτοῖς αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τὴν νίκην ἔδωκεν· ἐπέτρεψέ τε τῇ στρατιᾷ διαρπάσαι τὴν παρεμβολὴν τῶν ἐχθρῶν, καὶ σκυλεῦσαι τοὺς νεκρούς. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας [v] σκυλεύσαντες ἔκαμον· τοσοῦτον ἦν τὸ τῶν ἀνῃρημένων πλῆθος. τῇ τετάρτῃ δὲ συναθροισθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἴς τινα κοῖλον καὶ φαραγγώδη τόπον, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ τὴν συμμαχίαν ηὐλόγησεν· ἀφ' οὗ καὶ προσηγορίαν ἔσχεν ὁ τόπος, Κοιλὰς εὐλογίας.

4. Cum autem rex illinc exercitum Hierosolyma abduxisset, dies aliquammultos epulis & sacrificiis impendit. Post hunc vero hostium ejus interitum, fama perlatum ad exteras gentes, istæ omnes metu illius perculsæ erant, quasi compertum habuissent Deum ei in posterum auxilium laturum esse. Et ex illo quidem tempore Josaphatus vitam agebat magna cum gloria, quam ex justitia tulit & pietate in Deum. Amicitiam autem colebat etiam cum Achabi filio Israëlitarum rege: cum quo inita societate ut naves pararent, ad eundum in Pontum & Thraciæ emporia, illarum jacturam fecit. Nam * præ magnitudine periêre navigia: ac propterea navibus *ædificandis* non amplius operam dedit. Et quidem res Josaphati regis Hierosolymorum ita se habebant.

Josaphati classis naufragium. 2 Paral. c. 20.

δ'. Ἐκεῖθεν δ' [x] ἀναγαγὼν τὴν στρατιὰν ὁ βασιλεὺς εἰς Ἱεροσόλυμα, τρέπεται πρὸς εὐωχίας καὶ θυσίας ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. μετὰ μέντοιγε τὴν τῶν πολεμίων αὐτοῦ διαφθορὰν, ἀκουσθεῖσαν τοῖς ἀλλοφύλοις ἔθνεσι, πάντες οὕτοι κατεπλάγησαν αὐτὸν, ὡς φανερῶς αὐτῷ τοῦ Θεοῦ τὸ λοιπὸν συμμαχοῦντος. καὶ Ἰωσάφατος μὲν ἔκτοτε μετὰ λαμπρᾶς δόξης ἐπί τε δικαιοσύνῃ καὶ τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ διῆγεν. ἦν δὲ φίλος καὶ τῷ τοῦ Ἀχάβου παιδὶ, βασιλεύοντι τῶν Ἰσραηλιτῶν, πρὸς ὃν [y] κοινωνήσας ἐπὶ κατασκευῇ νηῶν, [z] εἴς τε Πόντον πλευσουσῶν καὶ τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ἐμπόρια, διήμαρτε τοῦ κτήματος. [a] ὑπὸ γὰρ μεγέθους ἀπώλετο τὰ σκάφη. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔτι περὶ ναῦς ἐφιλοτιμήσατο. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἱεροσολύμων βασιλέα Ἰωσάφατον οὕτως εἶχεν.

CAP. II.

De Ochozia rege Israëlitarum; rursusque de Elia vate.

Ochozias Israëlitarum rex. 3 Regum, c. 22.

Achabi autem filius Ochozias regnabat in Israëlitas, habitationis suæ sedem constituens in Samaria; vir improbus, & utrique parenti per omnia similis; atque Hieroboamo, qui primus flagitiosa ausus est, populumque cœpit in errorem ducere. Cum vero secundum in regno annum ageret, Moabitarum rex ab eo defecit; & tributa, quæ patri ejus solitus erat pendere, jam desiit suppeditare. Porro accidit ut Ochozias de solario domûs suæ descendens *per gradus* delaberetur: quo factum est, ut, cum male se haberet, ad Accaronis deum Muscam (hoc enim deo illi nomen erat) de salute *sua* sciscitatum mitteret. Hebræorum vero Deus, cum Eliæ vati apparuisset, illi præcepit, ut, nunciis missis obviam factus, ab iis quæreret, nullusne esset Israëlitis proprius Deus, quod rex illorum ad alienum miserit de salute consulturos; juberetque illos reverti, regique dicere, quod è

Ochozias ægrotus Accaronensem deum consulit. 4 Regum, c. 1.

ΚΕΦ. β'.

Περὶ Ὀχοζία βασιλέως Ἰσραηλιτῶν· καὶ πάλιν περὶ Ἠλία τοῦ προφήτου.

Ὁ Δ' Ἀχάβου παῖς Ὀχοζίας ἐβασίλευε τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐν Σαμαρείᾳ ποιούμενος τὴν δίαιταν, πονηρὸς ὢν καὶ πάντα ὅμοιος τοῖς γονεῦσιν ἀμφοτέροις, καὶ Ἱεροβοάμῳ, τῷ [b] πρώτῳ παρανομήσαντι, καὶ τὸν λαὸν ἀπατᾶν ἀρξαμένῳ. τὴν δὲ βασιλείαν ἔτος ἤδη δεύτερον ἔχοντος, ὁ τῶν Μωαβιτῶν ἀφίσταται βασιλεὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς φόρους, οὓς ἔμπροσθεν ἐτέλει τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἀχάβῳ, χορηγῶν ἐπαύσατο. συνέβη δὲ τὸν Ὀχοζίαν καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ [c] στέγους τῆς οἰκίας κατενεχθῆναι, καὶ νοσήσαντα πέμψαι πρὸς [d] τὸν [e] Ἀκκαρὼν θεὸν Μυῖαν, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ θεῷ, πυνθάνεσθαι περὶ τῆς σωτηρίας. φανεὶς δ' ὁ τῶν Ἑβραίων Θεὸς Ἠλίᾳ τῷ προφήτῃ, προσέταξεν αὐτῷ, τοῖς πεμφθεῖσιν ἀγγέλοις [f] ὑπαντήσαντα πυνθάνεσθαι αὐτῶν, εἰ Θεὸν ὁ Ἰσραηλιτῶν λαὸς ἴδιον οὐκ ἔχει, ὅτι [g] ἔπεμπε πρὸς τὸν ἀλλότριον ὁ βασιλεὺς αὐτῶν περὶ τῆς σωτηρίας [h] ἐρησομένους, κελεῦσαί τε αὐτοὺς ὑποστρέψαι καὶ

r Ἀλλήλους πολεμίους, ἀπέκτεινον,] Lege πολεμίους ἀλλήλους ἀπ. COCC.

s Ἀποβλέψας] Sic *Vat.* ἀναβλέψας in *reliquis*.

t Συνέβαινεν ἐστρατοπεδευκέναι] Ita cum *MSS.* in *Editis* συνέβαινε στρατοπεδευκέναι.

v Σκυλεύσαντες] Σκυλεύοντες ἔκαμνον *Vat.*

x Ἀναγαγὼν τὴν στρατιὰν] Ita cum *MSS.* ἀναγαγὼν in *Editis*.

y Κοινωνήσας] Sic *Big.* (*Coccejus*) *Samb.* & *Vat.* κοινήσας in *Editis Aliisque*, forsan pro κοινώσας.

z Εἴς τε Πόντον] Vide *Bootium* in *Animadvers. S.* lib. 3. c. 6. p. 165. & *Torniellum* in *Annal. S.* ad ann. 3138.

* *Præ magnitudine periêre navigia*:] *Sc.* quod regi non poterant.

a Ὑπὸ γὰρ μεγέθους ἀπώλετο τὰ σκάφη. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔτι περὶ ναῦς ἐφιλοτιμήσατο. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν Ἱεροσολύμων βασιλέα Ἰωσάφατον οὕτως εἶχεν.] Navigia ob magnitudinem absorpta. 1 Reg. XXII. 49. dicitur Rex Josaphat fecisse naves Tharsis (תרשיש) ad navigandum in Ophir. LXX. verò in MS. Alex. ἐποίησεν νῆας τοῦ πορευθῆναι * Ὀφειρᾶ. SPANH.

b Πρώτῳ παρανομήσαντι,] Πρώτως *Vat.* & forsan *Epiphan.* qui vertit. & *prius iniquitatem fecerat.*

c Στέγους τῆς οἰκίας] Τέγους *Big.* & *Samb.*

d Τὸν Ἀκκαρὼν θεὸν Μυῖαν, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ θεῷ,] Τὴν & mox τῇ θεῷ *Big. Samb. Vat. Zonar.* & *Chron. Alex.* Vide Seldenum de *Diis Syris*, Synt. 2. c. 6. & *J. Clericum* ad 2 *Regum*, c. 1.

e Ἀκκαρὼν θεὸν Μυῖαν, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ θεῷ] In *Editis* Ἀκκάρων. atque ita vel Ἀκκαρῶν in *MSS.* Alibi quidem apud *Josephum* nostrum flectitur. hîc vero sine flexione cum LXXII. *Interpretibus* Ἀκκαρὼν (ut & *Coccejus*) feci. HUDS. Ad Deum Acharo Muscam *Rufinus*. LXX. 2 Reg. 1. 2. ἐπιζητήσατε ἐν τῷ βάαλ μυῖαν θεὸν Ἀκκαρών. Hebr. בעל זבוב אלהי עקרון *dominus muscarum* seu Μύαγρος vel Ἀπόμυιος Græcorum. SPANH.

f Ὑπαντήσαντα] Ὑπαντήσοντα *Samb.*

g Ἔπεμπε πρὸς τὸν ἀλλότριον] Πέμπει *Vat.*

h Ἐρησομένους,] Ita cum quinque *MSS.* & *Vet. Interpr.* πυνθανομένους. ἐκέλευσέ τε αὐτοὺς in *Editis*.

;T;

καὶ φράσαι τῷ βασιλεῖ, ὅτι μὴ διαφεύξεται τὴν νόσον. τοῦ δὲ Ἠλία ποιήσαντος ἃ προσέταξεν ὁ Θεὸς, ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι τὰ παρ' αὐτοῦ, παραχρῆμα ὑπέστρεψαν πρὸς τὸν βασιλέα. θαυμάζοντος δὲ τὸ τάχος [i] τῆς ἐπανόδου, καὶ τὴν αἰτίαν ἐπερωτήσαντος, ἔφασαν ἀπαντῆσαί τινα αὐτοῖς ἄνθρωπον, καὶ κωλῦσαι μὲν προσωτέρω χωρεῖν· ἀναστρέψαντας δὲ σοὶ λέγειν ἐξ ἐντολῆς τοῦ Ἰσραηλιτῶν Θεοῦ, ὅτι κάκιον ἕξει ἡ [k] νόσος. τοῦ δὲ βασιλέως σημαίνειν [l] αὐτῷ τὸν ταῦτα εἰρηκότα κελεύσαντος, ἄνθρωπον ἔλεγον [m] δασὺν καὶ ζώνην περιειλημμένον δερματίνην. συνεὶς δ' ἐκ τούτων Ἠλίαν εἶναι τὸν σημαινόμενον ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, πέμψας ἐπ' αὐτὸν ταξίαρχον καὶ πεντήκοντα ὁπλίτας, ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσεν. εὑρὼν δὲ τὸν Ἠλίαν ὁ πεμφθεὶς ταξίαρχος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους καθεζόμενον, καταβάντα ἥκειν ἐκέλευε πρὸς τὸν βασιλέα· κελεύειν γὰρ τοῦτ' ἐκεῖνον. εἰ δὲ μὴ θελήσειεν, ἄκοντα βιάσασθαι. ὁ δ' εἰπὼν πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ πεῖρα τοῦ προφήτης ἀληθὴς ὑπάρχειν, εὔξασθαι, πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ πεσὸν ἀπολέσαι [n] τούς τε στρατιώτας καὶ αὐτὸν, εὔχεται, καὶ πρηστὴρ κατενεχθεὶς διαφθείρει τόν τε ταξίαρχον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. τῆς δ' ἀπωλείας τῆς τούτων δηλωθείσης τῷ βασιλεῖ, παροξυνθεὶς ἄλλον πέμπει ταξίαρχον ἐπὶ τὸν Ἠλίαν σὺν ὁπλίταις τοσούτοις, ὅσοις καὶ [o] τὸν πρότερον συναπέστειλεν. ἀπειλήσαντος δὲ καὶ τούτου τῷ προφήτῃ βίᾳ [p] λαβὼν ἄξειν αὐτὸν εἰ μὴ κατέλθοι βουλόμενος, [q] εὐξαμένου κατ' αὐτοῦ, πῦρ διεχρήσατο καθὼς καὶ τὸν ἄλλον ταξίαρχον. πυνθανόμενος δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦτον ὁ βασιλεὺς, τρίτον ἐξέπεμψεν. ὁ δὲ, φρόνιμος ὢν καὶ λίαν ἐπιεικὴς τὸ ἦθος, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τόπον οὗ συνέβαινεν εἶναι τὸν Ἠλίαν, φιλοφρόνως προσεῖπεν αὐτὸν, γινώσκειν δὲ ἔλεγεν, ὅτι μὴ βουλόμενος βασιλέως διακονῶν προστάγματι [r] παρείη πρὸς αὐτὸν, καὶ [s] οἱ πρὸ αὐτοῦ πεμφθέντες, οὐχ ἑκόντες, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἦλθον. ἐλεῆσαι τοιγαροῦν αὐτὸν ἠξίου [t] τούς τε σὺν αὐτῷ παρόντας ὁπλίτας, καὶ καταβάντα ἕπεσθαι πρὸς τὸν βασιλέα. ἀποδεξάμενος δὲ τὴν δεξιότητα τῶν λόγων καὶ τὸ ἀστεῖον τοῦ ἤθους ὁ Ἠλίας, καταβὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. παραγενόμενος δὲ πρὸς τὸν βασιλέα, προεφήτευσεν αὐτῷ καὶ τὸν Θεὸν ἐδήλου λέγειν· "ἐπειδὴ κατέγνως αὐτοῦ [v] μὲν ὡς οὐκ ὄντος Θεοῦ, καὶ περὶ τῆς "νόσου [x] οὐδὲν ἀληθὲς προειπεῖν δυναμένου, πρὸς δὲ τὸν "Ἀκκαρωνιτῶν ἔπεμπες, παρ' αὐτοῦ πυνθανόμενος πο"δαπὸν ἔσται σοὶ [y] τὸ τέλος τῆς νόσου, γίνωσκε ὅτι τεθνήξῃ.

β'. Καὶ ὁ μὲν, ὀλίγου σφόδρα χρόνου διελθόντος, καθὼς προεῖπεν Ἠλίας, ἀπέθανε. διαδέχεται δ' αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς Ἰώραμος· ἄπαις γὰρ κατέστρεψε τὸν βίον. ὁ δὲ Ἰώραμος οὗτος, τῷ πατρὶ τὴν πονηρίαν [z] Ἀχάβῳ παραπλήσιος γενόμενος, ἐβασίλευσεν ἔτη δώδεκα, πάσῃ πονηρίᾳ χρησάμενος καὶ ἀσεβείᾳ πρὸς τὸν Θεόν. παρεὶς γὰρ τοῦτον θρησκεύειν, τοὺς ξενικοὺς ἐσέβετο. [a] ἦν δὲ τἄλλα δραστήριος. κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν Ἠλίας ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη· καὶ οὐδεὶς ἔγνω μέχρις τῆς σήμερον αὐτοῦ τὴν τελευτήν. μαθητὴν δ' Ἐλισσαῖον κατέλιπεν, ὡς καὶ πρότερον ἐδηλώσαμεν. [b] περὶ μέντοιγε Ἠλία, καὶ Ἐνώχου τοῦ [c] γενομένου πρὸ τῆς ἐπομβρίας, ἐν

morbo non convalescet. Cum autem fecisset Elias quæ Deus ei mandaverat, nuncii, his ab eo acceptis, statim ad regem se receperunt. Illo vero demirante reditûs celeritatem & causam interrogante, responderunt hominem quendam illis occurrisse, & vetuisse quidem ulterius progredi, reversos autem tibi dicere ex mandato Dei Israëlitarum, quod ingravescet morbus. Cumque rex illis imperasset, ut illum qui ista dixerat ei indicarent, ajebant hominem esse hirsutum & cingulo pelliceo cinctum. Ubi vero ex his intellexerat, Eliam esse, quem nuncii descriptum dederant, tribuno, quem ad eum misit cum quinquaginta militibus, præcepit, ut illum *captum* ad se adduceret. Tribunus autem, qui missus fuerat, cum illum invenisset in montis vertice sedentem, jussit ut descenderet & ad regem veniret: hoc enim ipsum jubere. sin vero nollet, invitus *ire* cogeretur. At ille, cum ad eum dixisset, se precaturum esse ut ignis de cœlo delapsus illum pariter ac milites perdat, quo verum esse vatem experiretur, preces adhibet, & prester *subito* delatus tribunum ejusque milites absumit. Quorum strage ad regem perlata, ira accensus alium tribunum ad Eliam mittit, cum totidem militibus quot priori comites dederat. Cum autem & iste vati minatus esset se vi captum abducturum, nisi volens *propere* descendat, *vate* contra illum precato, ignis eum similiter ac alterum tribunum confecit. Cæterum, cum & illa quæ huic acciderant rex audivisset, tertium emisit. Ille vero prudens & moribus mansuetis, postquam pervenit ad locum ubi tum forte erat Elias, blande illum compellavit, & non nescire dicebat, quod invitus, regis mandato obsequens, ad ipsum venerit; quodque ii qui ante eum missi erant, non volente animo, sed eadem necessitate coacti venissent. Eum igitur obsecrabat, ut sortis ipsius misereretur, & illorum qui cum ipso aderant militum, factoque inde descensu cum illis iret ad regem. Tum Elias, captus apposita sermonis comitate morumque urbanitate, descendit, seque illi comitem adjunxit. Cum autem ad regem pervenisset, ei vaticinatus est, & declarabat Deum *ita* dicere: "quoniam ipsum contempsisti, "perinde ac si Deus non esset, nihilque veri de "valetudine prædicere potuisset, sed ad Accaro"nensem *deum* misisti, illum percontans quem fi"nem habiturus esset morbus, scito te moriturum.

Ochoziam brevi moriturum, id quod accidit, prædicit Elias. 4 Regum, c. 1.

Elias ignem de cœlo devocat. 4 Regum, c. 1.

2. Atque ille quidem brevi post tempore, juxta Eliæ vaticinium, mortem obiit. Cæterum ejus loco regnum obtinuit Joramus frater: nam sine liberis vita decessit. Hic vero Joramus, nequitia patris *sui* Achabi similis factus, regnavit annos duodecim, omne genus nequitiæ addictus & impietati in Deum: nam cultu ejus relicto deos peregrinos colebat. vir autem erat alioqui impiger & rebus gerendis acer. Sub idem tempus Elias ex hominum conspectu sublatus est: nec in hodiernum usque diem quisquam novit qui fuerit ejus exitus. Discipulum autem reliquit Elissæum, sicut jam ante declaravimus. Verum de *hoc* Elia, & Enocho qui ante diluvium vixit, in sacris libris scriptum est,

Ochoziæ mors. 4 Regum, c. 1.

Joramus Israëlitarum rex, sceleratus & impius.

i Τῆς ἐπανόδου,] Illud τῆς ex *MSS.* τοῦ τάχους τῆς ἐπ. habent Gallici *MSS.* quo modo alibi loqui solet *Josephus.*

k Νόσος.] Sic *MSS.* in *Editis* articulus desideratur.

l Αὐτῷ τὸν ταῦτα] Αὐτῷ τὸ εἶδος τοῦ ταῦτ' εἰρηκότος ἐντειλαμένου *Hen.* & *Busb.*

m Δασὺν] בעל שער est in Hebr. quod ad vestes hirsutas alii referunt. REL.

n Τούς τε στρατιώτας] Ita *Vat.* & *Epiphan.* in *reliquis* τοὺς στρατ.

o Τὸν πρότερον] Ita cum *MSS.* τὸν πρῶτον ἀπέστειλεν in *Editis.*

p Λαβὼν] Iterum cum *MSS.* βίᾳ λαβεῖν αὐτὸν in *Editis.*

q Εὐξαμένου] Εὐξαμένου καὶ κατὰ τούτου π. δ. καθὼς καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ ταξίαρχον *Vat.*

r Παρείη πρὸς αὐτὸν,] Ita in *Editis.* παρείη in *MSS.*

s Οἱ πρὸ αὐτοῦ πεμφθέντες,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* πρὸς αὐτοῦ in *Editis.*

t Τούς τε σὺν αὐτῷ] Ita *Samb. Vat.* & *Epiphan.* in *Editis Aliisque* τε deest.

v Μὲν ὡς οὐκ ὄντος Θεοῦ,] Illud μὲν etiam ex *MSS.*

x Οὐδὲν ἀληθὲς] Οὔτ' ἀληθὲς *Big.* & *Samb.* οὐ προειπεῖν δυναμένου τἀληθὲς *Vat.*

y Τὸ τέλος τῆς νόσου,] Τὸ deest *Big.* & *Samb.*

z Ἀχάβῳ] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* τῷ πατρὶ τὴν πονηρίαν χρησάμενος καὶ ἀσέβειαν πρὸς τὸν Θ. ne Græce quidem, & nullo plane sensu. HUDS. Vet. *par fuit Achab malignitate, regnavitque annos* XII. *homo iniquitate circa Deum & impietate plenus.* Forte, *à patre mutuatus.* vel, *patrem imitatus malitia.* COCC.

a Ἦν δὲ τἄλλα] Forte ἦν τἄλλα. vel ἦν δὴ τἄλλα. COCC.

b Περὶ μέντοιγε Ἠλία, καὶ Ἐνώχου τοῦ γενομένου πρὸ τῆς ἐπομβρίας, ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγέγραπται βίβλοις,] Enochus & Elias ἀφανεῖς facti, ignorata eorum morte. Notus verò Eliæ raptus in cœlum per currum igneum è 2 Reg. II. 11. SPANH.

c Γενομένου πρὸ τῆς ἐπομβρίας, ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγέγραπται βίβλοις,] Γεγονότος *Vat.*

d Ὑπο-

est, quod evanuerint, at de morte illorum nemo quidquam pro comperto habuit.

CAP. III.

Quomodo Joramus & Josaphatus expeditionem fecerunt contra Moabitas: deque miraculis ab Elissæo editis, & de morte Josaphati.

Jorami cum duobus regibus in Moabitas expeditio. 4 Regum, c. 2.

CUM autem regnum suscepisset Joramus, Moabitarum regi, cui nomen Misan, bellum inferre statuit. ab ejus enim fratre, ut jam ante diximus, defecerat; cum patri ipsius Achabo in tributum pensitaret * ovium intonsarum centena millia. Suis itaque copiis collectis, misit etiam ad Josaphatum, obsecrans ipsum, ut, cum à principio amicus esset paternus, socia secum arma jungeret, bello Moabitas persequuturo, qui *tum recens* à regno suo defecerant. At ille non se solum venturum auxilio promisit, sed Idumæorum etiam regem, sibi obnoxium, in belli societatem pertracturum. Joramus autem, cum ad se delata essent hujusmodi de auxiliis promissa à Josaphato facta, cum exercitu suo Hierosolyma veniebat: & ab Hierosolymorum rege splendide exceptus, cum illis visum esset per Idumææ solitudinem contra hostes proficisci, (haud enim exspectaturos esse ut per deserta iter facerent) tres illi reges Hierosolymis egressi sunt, rex ipse Hierosolymorum, Samariæ rex, & rex Idumææ. Ac cum septem dierum iter circuivissent, ad aquarum inopiam redacta erant & jumenta & exercitus, quod à via aberrarint itineris duces, *ita* ut in angore quidem & solicitudine essent omnes, præcipue vero Joramus, qui etiam præ mœrore ad Deum exclamavit; ecquid mali *illis* objecerit, ut tres reges à se ductos Moabitarum regi sine pugna dediturus sit. Illum vero Josaphatus, quod justus esset, confirmabat & excitabat; jussitque ut in castra mittendo perquireret, an quis Dei vates illos comitatus fuerit, ex quo Dei oraculum sciscitante intelligamus, quid nobis facto opus sit. Cum autem unus è servis regis dixisset, se vidisse illic Eliæ discipulum Elissæum Saphati filium, tres reges suasu Josaphati illum adeunt. Cumque ad illius tabernaculum venissent (nam extra castra tetenderat) percontabantur quid futurum esset de exercitu: maxime vero *instabat* Joramus. At cum dixisset Elissæus, ne illi molestiam facesseret, sed patris sui matrisque vates adiret, illos enim *proculdubio* veros esse, *tum rex* illum precibus urgebat, ut vaticinaretur & illos servaret. At ille, Deum testatus se ei non fuisse responsurum, nisi propter Josaphatum virum sanctum & justum, adducto viro quodam psallere sciente (vates enim *hunc* requisivit) eo psallente Dei spiritu afflatus præcepit regibus, ut in alveo torrentis frequentes fossas facerent. "nam neque nube visa, neque vento orto, "neque pluvia cum impetu delapsa, cernetis flu"vium aqua repletum, ita ut & milites & jumen"ta aquatione vobis conserventur. neque vero "hoc solum per Deum assequemini, sed & ejus "ope ex hostibus victoriam reportabitis, & pul"cherrimas munitissimasque Moabitarum urbes

Elissæus vaticinatur. 4 Regum, c. 2.

τ͂ ἱεραῖς ἀναγέγραπται βίβλοις, ὅτι γεγόνασιν ἀφανεῖς, θάνατον δ᾽ αὐτῶν οὐδεὶς οἶδεν.

ΚΕΦ. γ΄.

Ὡς Ἰώραμος καὶ Ἰωσάφατος ἐπεστράτευσαν τοῖς Μωαβίταις· περί τε θαυμάτων Ἐλισσαίου, καὶ τελευτῆς Ἰωσαφάτου.

[d] ΥΠολαβὼν δὲ τὴν βασιλείαν Ἰώραμος, ἐπὶ τὸν Μωαβιτῶν ἔγνω στρατεύειν βασιλέα, [e] Μισᾶν ὄνομα. [f] τοῦ γὰρ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καθὼς προείπομεν, ἔτυχεν ἀποστὰς, φόρους τελῶν Ἀχάβῳ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, μυριάδας εἴκοσι προβάτων σὺν τοῖς πόκοις. συναθροίσας οὖν [g] τὴν οἰκείαν δύναμιν, ἔπεμψε καὶ πρὸς Ἰωσάφατον παρακαλῶν αὐτὸν, ἐπεὶ φίλος ἀπ᾽ ἀρχῆς ὑπῆρχεν αὐτοῦ τῷ πατρὶ, συμμαχῆσαι πόλεμον ἐπὶ τοὺς Μωαβίτας ἐκφέρειν μέλλοντι, ἀποστάντας αὐτοῦ τῆς βασιλείας. ὁ δ᾽ οὐ μόνον αὐτὸς βοηθήσειν ὑπέσχετο, ἀλλὰ [h] καὶ τὸν Ἰδουμαίων βασιλέα συναναγκάζειν, ὄντα ὑφ᾽ ἑαυτὸν, [i] στρατεύεσθαι. Ἰώραμος δὲ τοιούτων αὐτῷ τῶν παρὰ [k] Ἰωσαφάτου περὶ τῆς συμμαχίας κομισθέντων, ἀναλαβὼν τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἧκεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ξενισθεὶς λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, δόξαν αὐτοῖς διὰ τῆς ἐρήμου τῆς Ἰδουμαίας ποιήσασθαι τὴν ὁδοιπορίαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· οὐ γὰρ προσδοκήσειν αὐτοὺς ταύτην ποιήσασθαι τὴν ἔφοδον· ὥρμησαν οἱ τρεῖς βασιλεῖς ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅ, τε τούτων αὐτῶν, καὶ ὁ τῆς Σαμαρείας, καὶ ὁ τῆς Ἰδουμαίας. καὶ κυκλώσαντες ἑπτὰ ἡμερῶν ὁδὸν, εἰς ἀπορίαν ὕδατος τοῖς τε κτήνεσι καὶ τῇ στρατιᾷ περιέστησαν, πλανηθέντων τὰς ὁδοὺς αὐτοῖς τῶν ἡγουμένων, ὡς ἀγωνιᾶν μὲν ἅπαντας, μάλιστα δὲ τὸν Ἰώραμον, καὶ [l] ὑπὸ λύπης ἐκβοῆσαι πρὸς τὸν Θεόν· τί κακὸν αἰτιασάμενος ἀγάγοι τοὺς τρεῖς βασιλέας ἀμαχητὶ [m] παραδώσων αὐτοὺς τῷ [n] τῶν Μωαβιτῶν βασιλεῖ. παρεθάρσυνε δ᾽ αὐτὸν ὁ Ἰωσαφάτης δίκαιος ὢν, καὶ πέμψαντα εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκέλευσε γνῶναι, εἴ τις αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ προφήτης συνελήλυθεν, ἵνα δι᾽ αὐτοῦ μάθωμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ, τί ποιητέον ἡμῖν ἐστιν. οἰκέτου δέ τινος τῶν Ἰωράμου φήσαντος ἰδεῖν αὐτόθι τὸν Ἠλία μαθητὴν Ἐλισσαῖον Σαφάτου παῖδα, πρὸς αὐτὸν ἀπίασιν οἱ τρεῖς βασιλεῖς, Ἰωσαφάτου παραινέσαντος. ἐλθόντες δ᾽ ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ προφήτου, ἔτυχε δ᾽ ἔξω τῆς παρεμβολῆς κατεσκηνωκὼς, ἐπηρώτων τὸ μέλλον ἐπὶ τῆς στρατιᾶς· μάλιστα δ᾽ ὁ Ἰώραμος. τοῦ δὲ, μὴ [o] διενοχλεῖν αὐτῷ φράσαντος, ἀλλὰ πρὸς τοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς βαδίζειν προφήτας, εἶναι γὰρ ἐκείνους ἀληθεῖς, ἐδεῖτο προφητεύειν καὶ σώζειν αὐτούς. ὁ δ᾽ ὀμόσας τὸν Θεὸν οὐκ ἂν ἀποκριθῆναι αὐτῷ, εἰ μὴ δι᾽ Ἰωσάφατον ὅσιον ὄντα καὶ δίκαιον, [p] ἀχθέντος ἀνθρώπου τινὸς ψάλλειν εἰδότος, ἐπεζήτησε γὰρ αὐτὸς, πρὸς τὸν ψάλλοντα ἔνθεος γινόμενος προσέταξε τοῖς βασιλεῦσιν, [q] ἐν τῷ χειμάρρῳ πολλοὺς ὀρύξαι βόθρους. "οὔτε γὰρ νέ"φους, οὔτε πνεύματος γινομένου, οὔτε ὑετοῦ καταρραγέν"τος, [r] ὄψεσθε πλήρη τὸν ποταμὸν ὕδατος, ὡς ἂν καὶ "τὸν στρατὸν καὶ τὰ ὑποζύγια [s] διασωθῆναι ὑμῖν ἀπὸ "τοῦ ποτοῦ. ἔσται δὲ ὑμῖν οὐ τοῦτο μόνον παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλ"λὰ καὶ [t] κρατήσετε τῶν ἐχθρῶν, καὶ καλλίστας καὶ ὀχυρω"τάτας

d Ὑπολαβὼν] Ita Bas. G. & Vet. Interpr. παραλαβὼν Big. Samb. & Vat.

e Μισᾶν ὄνομα.] Μεισὰν Vat. Μεισὴν Gall. 1.

f Τοῦ γὰρ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,] Ita cum MSS. & Vet. Interpr. in Editis Μισᾶν ὄνομα φόρους τελοῦντα Ἀχ.

* Ovium intonsarum centena millia.] Juxta S. Literas, centena agnorum millia & totidem lanatorum arietum.

g Τὴν οἰκείαν δύναμιν,] Illud τὴν ex MSS.

h Καὶ τὸν Ἰδουμαίων] Sic MSS. καὶ τὸν Ἰδ. τὸν βασ. in Editis.

i Στρατεύεσθαι.] Συστρατεύεσθαι solus Vat.

k Ἰωσαφάτου] Τοῦ ante Ἰωσαφάτου delevimus auctoritate MSS.

l Ὑπὸ λύπης] Ita Big. Samb. & Gen. λύπης Bas. Aliique.

m Παραδώσων] Ita Big. & Vat. παραδώσοντας Bas. & G. παραδώσοντ᾽ Samb.

n Τῶν Μωαβιτῶν βασιλεῖ.] Illud τῶν ex MSS. ut mox ὁ ante Ἰωσάφατος.

o Διενοχλεῖν] Sic MSS. διοχλεῖν in Editis.

p Ἀχθέντος ἀνθρώπου] Ita cum Big. & Samb. ἀχθέντος τε in Editis Aliisque.

q Ἐν τῷ χειμάρρῳ] Χείμαρρος pro valle quia נחל & vallem & flumen notat. REL.

r Ὄψεσθε πλήρη] Ὄψεσθαι Big. Samb. & Gall. 1. 2.

s Διασωθῆναι] Ita in MSS. σωθῆναι ἡμῖν in Editis.

t Κρατήσετε] Κρατῆσαί τε Big. Samb. & Gall. 1. 2. & deinde λή-

"τάς τε πόλεις λήψεσθε τῶν Μωαβιτῶν, καὶ δένδρα μὲν "αὐτῶν [v] ἥμερα κόψετε, τὴν δὲ χώραν δηώσετε, πηγὰς "δὲ καὶ ποταμοὺς ἐμφράξετε.

β'. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ προφήτου, τῇ ἐπιούσῃ πρὶν ἥλιον ἀνασχεῖν, ὁ χείμαρρος [x] πολὺς ἐρρύη· σφοδρῶς γὰρ [y] ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν ὁδοῦ ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ τὸν Θεὸν ὗσαι συνέπεσεν· ὥστε εὑρεῖν τὴν στρατιὰν καὶ τὰ ὑποζύγια ποτὸν ἄφθονον. ὡς δ' ἤκουσαν οἱ Μωαβῖται τοὺς τρεῖς βασιλέας ἐπ' αὐτοὺς βαδίζοντας, καὶ διὰ τῆς ἐρήμου ποιουμένους τὴν ἔφοδον, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, εὐθὺς συλλέξας στρατιάν, ἐκέλευσεν [z] ἐπὶ τῶν ὀρῶν βάλλεσθαι τὸ στρατόπεδον, ἵνα αὐτοὺς μὴ λάθωσιν εἰς τὴν χώραν ἐμβαλόντες οἱ πολέμιοι. θεασάμενοι δὲ ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τὸ ἐν τῷ χειμάρρῳ ὕδωρ, [a] καὶ γὰρ οὐδὲ μακρὰν ἦν τῆς Μωαβίτιδος, αἵματι τὴν χροὰν ὅμοιον, τότε γὰρ μάλιστα πρὸς τὴν αὐγὴν τὸ ὕδωρ ἐρυθραίνεται, ψευδῆ δόξαν περὶ τῶν πολεμίων ἐλάμβανον, ὡς [b] ἀπεκτονηκότων ἑαυτοὺς διὰ δίψος, καὶ τοῦ ποταμοῦ αἷμα αὐτοῖς ῥέοντος. τοῦτο τοίνυν οὕτως ἔχειν ὑπολαβόντες, ἠξίωσαν αὐτοὺς ἐπὶ διαρπαγὴν τῶν πολεμίων ἐκπέμψαι τὸν βασιλέα. καὶ πάντες, [c] ἐφορμήσαντες ὡς ἐπὶ ἑτοίμην ὠφέλειαν, ἦλθον εἰς τὸ τῶν ἐχθρῶν στρατόπεδον ὡς ἀπολωλότων. καὶ διαψεύδεται μὲν αὐτοὺς ἡ ἐλπὶς αὕτη. περιστάντων δὲ τῶν πολεμίων, οἱ μὲν αὐτῶν κατεκόπησαν, οἱ δὲ διεσπάρησαν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν φεύγοντες. ἐμβαλόντες δὲ εἰς τὴν [d] τῶν Μωαβιτῶν οἱ βασιλεῖς, τάς τε πόλεις [e] κατεστρέψαντο τὰς ἐν αὐτῇ, καὶ τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν διήρπασαν, καὶ [f] ἠφάνισαν [g] πληροῦντες τῶν ἐκ τῶν χειμάρρων λίθων, καὶ τὰ κάλλιστα τῶν δένδρων [h] ἐξέκοψαν, καὶ τὰς πηγὰς ἐνέφραξαν τῶν ὑδάτων, καὶ τὰ τείχη καθεῖλον ἕως ἐδάφους. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Μωαβιτῶν συνδιωκόμενος τῇ πολιορκίᾳ, καὶ τὴν πόλιν ὁρῶν κινδυνεύουσαν ἀναιρεθῆναι κατὰ κράτος, ὥρμησε, μεθ' ἑπτακοσίων ἐξελθών, διὰ τοῦ τῶν πολεμίων ἐξιππάσασθαι στρατοπέδου, καθ' ὃ μέρος [i] αὐτοὺς ἐνόμιζε τὰς φυλακὰς ἀνεῖσθαι. καὶ πειραθείς, οὐκ ἠδυνήθη φυγεῖν· ἐπιτυγχάνει γὰρ ἐπιμελῶς φρουρουμένῳ τῷ τόπῳ. ὑποστρέψας δ' εἰς τὴν πόλιν, ἔργον ἀπογνώσεως καὶ δεινῆς ἀνάγκης διεπράξατο. [k] τὸν υἱὸν τὸν πρεσβύτερον, ὃς μετ' αὐτὸν βασιλεύειν ἔμελλεν, ἀναγαγὼν ἐπὶ τὸ τεῖχος, ὥστε πᾶσι φανερὸν γενέσθαι τοῖς πολεμίοις, ἱερούργησεν εἰς ὁλοκαύτωσιν τῷ Θεῷ. θεασάμενοι δ' αὐτὸν οἱ βασιλεῖς, [l] κατῴκτειραν τῆς ἀνάγκης, καὶ παθόντες ἀνθρώπινόν τι καὶ ἐλεεινὸν διέλυσαν τὴν πολιορκίαν, καὶ ἕκαστος εἰς τὴν [m] οἰκίαν ἀνέστρεψεν. Ἰωσάφατος δὲ παραγενόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ μετ' εἰρήνης διαγαγών, ὀλίγον ἐπιβιώσας χρόνον μετὰ τὴν [n] στρατείαν ἐκείνην, ἀπέθανε· ζήσας [o] μὲν ἀριθμὸν ἐτῶν ἑξήκοντα, βασιλεύσας δ' ἐξ αὐτῶν πέντε καὶ εἴκοσι. ταφῆς δ' ἔτυχε μεγαλοπρεποῦς ἐν Ἱεροσολύμοις· καὶ γὰρ ἦν μιμητὴς τῶν Δαυίδου ἔργων.

"expugnabitis, & arbores quidem illorum sativas "excidetis, & regionem devastabitis, præterea que "fontes & fluvios obstruetis.

Moabitarum rex se suosque in prælium parat.

2. Vate ista loquuto, postero die, priusquam sol oriretur, torrens copiose fluit, (accidit enim ut inde trium dierum itinere in Idumæa vehementer plueret Deus) adeo ut milites & jumenta invenerint largam potûs copiam. Moabitæ autem ut audivere tres reges contra se adventare, & per solitudinem iter facere, rex illorum, collecto statim exercitu, jussit montibus castra figi, ne illos laterent hostes in regionem irrumpentes. Cum autem sub ortum solis aquam in torrente conspexissent (etenim haud procul aberat à terra Moabitide) sanguini colore non absimilem, (nam tunc aqua radiis icta maxime rubescit) falsam de hostibus opinionem acceperunt, ac si ipsos se mutuo propter sitim peremissent, & fluvius eorum sanguine redundasset. Hoc igitur ita se habere suspicati, à rege petierunt, ut illos ad hostium spolia legenda emitteret. atque omnes, quasi ad prædam paratam profecti, ad hostium, tanquam mortuorum, castra perveniunt. Et quidem ipsos sua spes valde frustrata est. nam, hostibus in eos undique excitis, alii quidam eorum perempti sunt, alii vero fuga dispersi in regionem suam se receperunt. At reges, Moabitarum terram ingressi, & oppida subverterunt, & agros illorum diripuerunt, & * deformarunt lapidibus è torrentibus eos replentes, & optimas quasque arbores exciderunt, & fontes aquarum obturarunt, & mœnia ad terram dejecerunt. Rex autem Moabitarum, cum etiam *arcta* obsidione premeretur, urbemque eò discriminis adactam videret ut vi expugnaretur, tentavit, cum *viris* septingentis egressus, equo evehi per hostium castra, quà excubias paulo negligentiores esse putabat. conatusque, fuga evadere non potuit: nam in locum incidit accurate præsidiis munitum. In urbem autem reversus rem extremæ necessitatis & desperationis aggressus est. Filium natu maximum, qui post eum erat regnaturus, in mœnia attollens, unde ab hostibus facile cerni posset, in solidum sacrificium Deo mactavit. Reges vero cum illum conspexissent, necessitatis miserti, & humanitate simul & pietate permoti, *confestim* obsidionem solverunt, & † ad suam quisque domum discesſêre. Josaphatus autem Hierosolyma reversus, paceque vitâ actâ, cum non diu isti expeditioni superfuisset, diem obiit supremum: exacto quidem vitæ *suæ* anno sexagesimo, regni vero vigesimo quinto. Sepultusque est Hierosolymis magnifice: nam & operum Davidis *proavi sui* imitator erat.

Moabitæ vincuntur. *4 Regum, c. 4.*

Moabitarum rex filium pro hostia mactat. *4 Regum, c. 2.*

Josaphati mors. *4 Regum, c. 21.*

λήψεσθαι. mox etiam κόψατε, & δηώσατε & ἐμφράξατε.

v Ἥμερα κόψετε,] Vocem ἥμερα insertum dedimus ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

x Πολὺς ἐρρύη·] Ita *MSS.* (& *Cocc.*) in *Editis* σφοδρῶς ἐρρύη. πολὺ γὰρ &c.

y Ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν ὁδοῦ] Non est in Hebr. REL.

z Ἐπὶ τῶν ὀρῶν] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* διὰ τῶν ὀρῶν συμβάλλεσθαι τὸ στρ. in *Editis Aliisque.*

a Καὶ γὰρ οὐδὲ μακρὰν] Καὶ γὰρ οὐ μακρὰν *Vat.*

b Ἀπεκτονηκότων] Ita cum *MSS.* ἀπεκτεινοκότων in *Editis.* HUDS. Lege ἀπεκτονότων, vel ἀπεκτακότων, vel ἀπεκτονηκότων. COCC.

c Ἐφορμήσαντες] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. ὁρμήσαντες in *Editis Aliisque.*

d Τῶν Μωαβιτῶν] Illud τῶν ex *MSS.*

e Κατεστρέψαντο τὰς ἐν αὐτῇ,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τάς τε πόλεις κατασκάψαντες τὰς in *Editis.*

f Ἠφάνισαν] Sic *Samb.* & *Gall.* 1. ἠφάνησαν in *reliquis.*

* *Deformarunt lapidibus è torrentibus eos replentes,*] Eo quidem sensu ἀφανίζω accipio, quo reperitur *Matth.* 6. 16.

g Πληροῦντες] Πληροῦντες ἐκ τοῦ χειμάρρου λίθων *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

h Ἐξέκοψαν,] Ἔκοψαν *Vat.* & mox ἔφραξαν.

i Αὐτοὺς ἐνόμιζε] Αὐτοῦ ἐνόμιζε *Samb.* ἐνόμιζεν αὐτοῦ *Vat.*

k Τὸν υἱὸν τὸν πρεσβύτερον,] Τῶν υἱῶν solus *Samb.* Vide *Grotium* ad 3 *Regum*, c. 3. v. 28. & *Clericum* in eundem locum, ut & *Perizonium* ad *Ælianum*, l. 12. c. 28.

l Κατῴκτειραν τῆς ἀνάγκης, καὶ παθόντες] LXX. 2 Reg. III. 27. καὶ ἐγένετο μεταμέλος μέγας ἐπὶ Ἰσραήλ. Hebr. קצף גדול *fervor magnus.* SPANH.

† *Ad suam quisque domum discesſêre.*] *Vel*, in suum quisque regnum abierunt.

m Οἰκίαν ἀνέστρεψεν.] Οἰκείαν *Big.*

n Στρατείαν ἐκείνην,] Ἐκστρατείαν *Big.*

o Μὲν ἀριθμὸν ἐτῶν ἑξήκοντα,] Illud μὲν ex *MSS.*

II.

CAP. IV.

Joramus successor Josaphati. quomodo ei cognominis Joramus, rex Israëlitarum, bellum gessit adversus Syros; & quæ miracula edidit vates Elissæus.

Joramus Judææ rex. 2 Paral. c. 21.

PORRO reliquit filios aliquammultos: Joramum autem natu maximum successorem *suum* declaravit. idem enim illi nomen erat cum matris *suæ* fratre, Israëlitarum rege, Achabi filio. Cum vero Israëlitarum rex è Moabitide Samariam rediret, secum habuit vatem Elissæum, cujus res gestas percensere volo: quippe quæ magnæ sunt & memoratu dignæ, prout è libris sacris in notitiam nostram pervenerunt.

2. Dicunt enim uxorem Obediæ, Achabi dispensatoris, ad eum adiisse, dixisseque, ipsum non nescire, ut maritus ejus vates à Jezabela uxore Achabi ‡ ad mortem quæsitos servarit. centum enim, ajebat, ipsum abdidisse & pecunia mutuo accepta aluisse; nunc vero post fata viri * ipsam cum liberis à creditoribus in servitutem abripi. orabatque ob hoc mariti factum *egregium* sui misereretur, & auxilii aliquid largiretur. Quærenti autem *vati*, quid domi haberet, nihil omnino, respondit, nisi perexiguum olei in vasculo. Tum vates jussit ut discedat, atque vasa utenda accipiat à vicinis, eaque vacua & non pauca; foribusque cubiculi occlusis oleum in universa transfundat: Deum enim ista *omnia* repleturum esse. Cum autem mulier jussis paruisset, præciperetque liberis ut vasa singula sibi admoverent, postquam omnia repleta erant, & nullum superabat, ista vati indicatum ivit. Ille vero consilium dat, ut oleum venditum iret, atque creditoribus *suis* satisfaceret: aliquantulum vero ex olei pretio etiam superfuturum esse, quo ipsi ad liberos sustentandos uti liceret. Et quidem Elissæus ita mulieris æs alienum dissolvit, eamque à creditorum vexatione liberavit.

Oleum ab Elissæo perpetuatum. 4 Regum, c. 4.

3. Porro Elissæus mature *quosdam* cum monitis ad Joramum misit, ut caveret locum illum, *quem isti indicarent*, esse enim illic Syrorum nonnullos in insidiis locatos ut eum interficerent. Et rex quidem, vati obsequens, ad venationem † *paratam* non egressus est. Adadus autem, cum frustra essent dolosa consilia, quasi suorum aliqui in-

Elissæus Israëlitarum regem de Syrorum insidiis admonet. 4 Regum, c. 6.

ΚΕΦ. δ'.

Ἰώραμος ὁ Ἰωσαφάτου διάδοχος. ὡς ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ Ἰώραμος τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς τοῖς Σύροις ἐπολέμησε, καὶ οἷα θαυμαστὰ ἐποίησεν Ἐλισσαῖος ὁ προφήτης.

ΚΑτέλιπε δὲ καὶ παῖδας ἱκανούς· διάδοχον δ' ἀπέδειξε τὸν πρεσβύτερον Ἰώραμον. ταὐτὸ γὰρ εἶχεν ὄνομα τῷ τῆς [p] μητρὸς [q] μὲν ἀδελφῷ, βασιλεύοντι δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν, Ἀχάβου παιδί. παραγινόμενος δ' [r] ἐκ τῆς Μωαβίτιδος ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς εἰς Σαμάρειαν, εἶχε σὺν αὐτῷ Ἐλισσαῖον τὸν προφήτην, οὗ τὰς πράξεις βούλομαι διελθεῖν· λαμπραὶ γάρ εἰσι καὶ ἱστορίας ἄξιαι, καθὼς ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐπεγνώκαμεν.

β'. Προσελθοῦσαν γὰρ αὐτῷ φασὶ [s] τὴν [t] Ὠβεδίου, τοῦ Ἀχάβου οἰκονόμου [v] γυναῖκα, εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἀγνοεῖ πῶς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τοὺς προφήτας περιέσωσεν, ὑπὸ τῆς Ἀχάβου γυναικὸς Ἰεζαβέλης ἀναιρουμένους. [x] ἑκατὸν γὰρ, ἔλεγεν, ἀπ' αὐτοῦ δανεισαμένου τραφῆναι κεκρυμμένους· καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τελευτὴν ἄγεσθαι νῦν ὑπὸ τῶν δανειστῶν [y] αὐτήν τε καὶ τέκνα πρὸς δουλείαν. παρεκάλει τε διὰ ταύτην τὴν ἐργασίαν τἀνδρὸς ἐλεῆσαί τε καὶ παρασχεῖν τινα βοήθειαν. [z] πυθομένῳ δ' αὐτῷ τί ἔχοι ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἔφη, ἔλαιον δὲ [a] βραχὺ λίαν ἐν κεραμίῳ. ὁ δὲ προφήτης ἀπελθοῦσαν ἐκέλευσεν ἀγγεῖα χρήσασθαι πολλὰ παρὰ τῶν γειτόνων κενά· καὶ τὰς θύρας ἀποκλείσασαν τοῦ δωματίου, μεταχεῖν εἰς ἅπαντα [b] τὸ ἔλαιον. τὸν γὰρ Θεὸν πληρώσειν [c] ταῦτα. τῆς δὲ γυναικὸς τὰ κελευσθέντα [d] ποιησάσης, καὶ τοῖς τέκνοις προσφέρειν ἕκαστον τῶν ἀγγείων προστατούσης, ἐπεὶ πάντα ἐπληρώθη, καὶ οὐδὲν ἦν κενὸν, ἐλθοῦσα πρὸς τὸν προφήτην [e] πάντα ἀπήγγειλεν. ὁ δὲ [f] συνεβούλευσε [g] τὸ ἔλαιον [h] ἀπελθοῦσαν ἀποδόσθαι, καὶ τοῖς δανεισταῖς ἀποδοῦναι τὰ ὀφειλόμενα· γενήσεσθαι δέ τι καὶ [i] περισσότερον ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ ἐλαίου, ᾧ πρὸς διατροφὴν τῶν τέκνων [k] καταχρήσεται. καὶ Ἐλισσαῖος μὲν οὕτως ἀπήλλαξε τῶν χρεῶν τὴν γυναῖκα, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν δανειστῶν ὕβρεως ἠλευθέρωσεν.

γ'. [l] Ἐλισσαῖος δὲ ταχέως πρὸς Ἰώραμον ἐξαπέστειλε, [m] φυλάττεσθαι τὸν τόπον ἐκεῖνον αὐτῷ παραινῶν· εἶναι γὰρ ἐν αὐτῷ [n] Σύρους τινὰς τοὺς ἐκεῖ λοχῶντας αὐτὸν [o] ἀναιρεῖν. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς, οὐκ ἐπὶ τὴν θήραν [p] ἐξώρμησε τῷ προφήτῃ πειθόμενος. [q] Ἄδαδος δὲ, τῆς ἐπιβουλῆς [r] διαμαρτὼν, ὡς τῶν ἰδίων αὐτοῦ καταμηνυσάντων τὴν ἐνέδραν

πρὸς

p Μητρὸς μὲν ἀδελφῷ,] Γυναικὸς *Gall.* 2. atque ita in versione sua *Gelenius*.

q Μὲν ἀδελφῷ,] Hîc μὲν insertum dedimus ex *MSS.* & mox δὲ ante παιδὶ delevimus.

r Ἐκ τῆς Μωαβίτιδος] Sic *MSS.* ἀπὸ τῆς in *Editis*.

s Τὴν Ὠβεδίου,] 2 Reg. IV. SPANH.

t Ὀβεδίου,] Ἀβδίου *Vat.*

v Γυναῖκα,] Idem sensit *Chaldæus Interpr.* ut & *Rabbini Aliique.* videsis *Theodoretum* in 4 *Regum*, ΕΡΩΤ. κδ'.

‡ *Ad mortem quæsitos servarit.*] Ita cum *Epiphanio* placuit interpretari vocem ἀναιρουμένους.

x Ἑκατὸν] Ita cum omnibus *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἑκατόν. ἔλεγε γὰρ, ὡς αὐτοῦ in *Editis*.

y Αὐτὴν] Αὐτὴν καὶ τὰ τέκνα *Vat.*

* *Ipsam cum liberis à creditoribus in servitutem abripi.*] In S. *Literis*, instare creditores ut in servitutem ducant. Juxta *Epiphanium*, nunc vero post viri sui mortem à creditoribus urgeri, atque ejus filios ad servitium rapi.

z Πυθομένῳ δ' αὐτῷ] Πυνθανομένῳ *Big.* & *Samb.*

a Βραχὺ λίαν ἐν κεραμίῳ.] Βραχὺ, ἀντὶ τοῦ οὐδὲν, ὀλίγον, μικρὸν *Hesychius*. Hebr. אסוך שמן *Vulg.* parum olei LXX. ὃ ἀλείψομαι ἔλαιον, quod respondet Hebr. אסוך s. primæ futuri Verbi סוך sc. perfundere. Sic Ezech. XVI. 9. ואסכך בשמן & ungebam in oleo. SPANH.

b Τὸ ἔλαιον.] Τοῦ ἐλαίου *Samb.*

c Ταῦτα.] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* πάντα *Epiphan.* αὐτὰ in *Editis*.

d Ποιησάσης,] Ita in omnibus *MSS.* atque ita fere legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *quod dum mulier fecisset & ejus filii unumquodque vas obtulissent. dum completa fuissent* &c. ποιούσης ἐπεὶ πάντα ἐπληρώθη ac nihil præterea in *Editis*.

e Πάντα] Clariss. Coccejus jubet legere ταῦτα, verum deest forsan πληρῆ. ut ita mulier nunciaverit vati vasa omnia jam plena esse. HAV.

f Συμβουλεύει] Συνεβούλευε aut συνεβούλευσε legisse videtur *Epiphan.*

g Τὸ ἔλαιον] Τοὔλαιον *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

h Ἀπελθοῦσαν ἀποδόσθαι,] Ita cum *Cod. Vat.* ἀπελθούσῃ in *Editis Aliisque*. nihil huic voci respondet in versione *Epiphanii*.

i Περισσότερον] Περισσόν *Vat.*

k Καταχρήσεται.] Ita cum *Big.* & *Samb.* καταχρήσεσθαι in reliquis.

l Ἐλισσαῖος δὲ] Suspicor hîc loci ingentem esse lacunam: non solum quod illorum pleraque desideremus, quæ de miraculis ab Elissæo editis narrant *S. Literæ*, 4 *Regum*, c. 4, 5, & 6. sed & quod male cum præcedentibus cohæreant illa, Ἐλισσαῖος δὲ ταχέως &c. quæ sane optime se haberent, si *S. Literarum* vestigiis insisteremus, 4 *Regum*, c. 6. v. 8. *Tum Syriæ rex, cum contra Israëlitas bellum gereret, consilium cum suis cepit, de copiis in certo quodam loco collocandis*: Ἐλισσαῖος δὲ ταχέως πρὸς Ἰώραμον ἐξαπέστειλε &c.

m Φυλάττεσθαι τὸν τόπον ἐκεῖνον] Forte τόπον τινὰ, nisi aliquid deëst, *Vetus*: Inter hæc autem Helizæus misit ad Joram, ammonens, ut custodiret locum quendam &c. COCC.

n Σύρους τινὰς] Σύρων τινὰς τοὺς ἐκεῖ *Big.* & *Samb.* τοὺς ἐκεῖ Σύρων λοχ. *Gall.* 1. 2.

o Ἀναιρεῖν.] Ἀνελεῖν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

p Ἐξώρμησε τῷ προφήτῃ] Ita *MSS.* ὥρμησε in *Editis*.

† Paratam *non egressus est. Adadus autem,*] Vocem *paratam* agnoscit *Epiphan.*

q Ἄδαδος δὲ,] Ita cum *Vet. Interpr.* in *reliquis* Ἀδερ. Vide ad p. 463. §. 1. HUDS. Adadus Rex Syrorum *Rufin.* SPANH.

r Διαμαρτὼν,] Διαμαρτῶν *Samb.*

s Γι.

πρὸς Ἰώραμον, ὠργίζετό τε, καὶ μεταπεμψάμενος αὐτοὺς προδότας ἔλεγε τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ, καὶ θάνατον ἠπείλει, φανερᾶς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣν μόνοις ἐκείνοις ἐπίστευσε, τοῖς πολεμίοις [s] γεγενημένης. Φήσαντος δέ τινος τῶν παρόντων, "μὴ [t] ψευδοδοξεῖν αὐτὸν, μηδ' ὑπονοεῖν [v] αὐτῶν, "ὡς πρὸς τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ κατειρηκότων τὴν ἔκπεμψιν "τῶν ἀναιρησόντων αὐτόν; ἀλλὰ γνώσκειν ὅτι Ελισσαῖός "ἐστιν ὁ προφήτης, ὁ πάντα μηνύων αὐτῷ, καὶ φανερὰ "ποιῶν τὰ ὑπ' αὐτοῦ [x] βεβουλευμένα," προσέταξε [y] πέμψασι μαθεῖν ἐν τίνι πόλει [z] τυγχάνει διατρίβων ὁ Ελισσαῖος. οἱ δὲ πεμφθέντες ἧκον ἀγγέλλοντες αὐτὸν ἐν [a] Δωθαϊμ ὑπάρχοντα. πέμπει τοιγαροῦν [b] Ἄδαδος ἐπὶ τὴν πόλιν δύναμιν πολλὴν [c] ἵππων καὶ ἁρμάτων, ὅπως τὸν Ελισσαῖον λάβωσιν. οἱ δὲ νυκτὸς πᾶσαν [d] κύκλῳ τὴν πόλιν περιλαβόντες εἶχον ἐν φρουρᾷ. ἅμα δ' ἕῳ τοῦτο μαθὼν ὁ τοῦ προφήτου διάκονος, καὶ ὅτι ζητοῦσιν οἱ πολέμιοι λαβεῖν Ελισσαῖον, ἐδήλωσεν αὐτῷ μετὰ βοῆς καὶ [e] ταραχῆς [f] δραμὼν πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ, τὸν θεράποντα μὴ δεδιέναι παρεθάρσυνε, καὶ [g] τῷ Θεῷ συμμάχῳ καταφρονῶν ἀδεὴς ἦν· [h] παρεκάλει τε, τῷ διακόνῳ, πρὸς τὸ λαβεῖν αὐτὸν [i] εὔελπι θάρσος, ἐμφανίσαι τὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ὡς δυνατόν. ὁ δὲ Θεὸς, ἐπήκοος τῶν εὐχῶν τοῦ προφήτου γενόμενος, πλῆθος ἁρμάτων καὶ ἵππων τῷ θεράποντι περὶ τὸν Ελισσαῖον κεκυκλωμένον θεάσασθαι παρέσχεν, ὡς αὐτὸν ἀφιέναι μὲν τὸ δέος, ἀναθαρσῆσαι δὲ πρὸς τὴν ὄψιν τῆς νομιζομένης συμμαχίας. Ελισσαῖος δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὰς τῶν πολεμίων ὄψεις ἀμαυρῶσαι τὸν Θεὸν παρεκάλει, ἀχλὺν αὐταῖς ἐπιβαλόντα ἀφ' ἧς ἀγνοήσειν αὐτὸν ἔμελλον. γενομένου δὲ καὶ τούτου, παρελθὼν εἰς μέσους τοὺς ἐχθροὺς ἐπηρώτησε τίνα ἐπιζητοῦντες ἦλθον. τῶν δὲ τὸν προφήτην Ελισσαῖον εἰπόντων, παραδώσειν ὑπέσχετο, εἰ πρὸς τὴν πόλιν, ἐν ᾗ τυγχάνει ὤν, ἀκολουθήσειαν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἡγουμένῳ τῷ προφήτῃ, τὰς ὄψεις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν διάνοιαν ἐπεσκοτισμένοι, σπουδάζοντες εἵποντο. ἀγαγὼν δ' αὐτοὺς Ελισσαῖος εἰς Σαμάρειαν, Ἰωράμῳ μὲν τῷ βασιλεῖ προσέταξε κλεῖσαι τὰς θύρας, καὶ περιστῆσαι τοῖς Σύροις τὴν αὐτοῦ δύναμιν· τῷ Θεῷ δὲ ηὔξατο καθᾶραι τὰς ὄψεις τῶν πολεμίων, καὶ τὴν ἀχλὺν αὐτῶν ἀνελεῖν. οἱ δ' ἐκ τῆς ἀμαυρώσεως ἐκείνης [k] ἀφεθέντες, ἑώρων αὐτοὺς ἐν μέσοις τοῖς ἐχθροῖς ὑπάρχοντας. ἐν ἐκπλήξει δὲ δεινῇ καὶ ἀμηχανίᾳ τῶν Σύρων, οἵαν εἰκὸς, ἐφ' οὕτως θείῳ καὶ παραδόξῳ πράγματι κειμένων, καὶ τοῦ βασιλέως Ἰωράμου πυθομένου τὸν προφήτην εἰ κελεύσειεν αὐτοὺς κατακοντισθῆναι, τοῦτο μὲν ἐκώλυσε ποιεῖν Ελισσαῖος· τοὺς γὰρ νόμῳ ληφθέντας πολέμου ἀποκτείνειν [l] ἔλεγεν εἶναι δίκαιον, τούτους δὲ μηδὲν κακὸν ἐργάσασθαι τὴν ἐκείνου χώραν, θείᾳ δὲ δυνάμει πρὸς αὐτοὺς οὐκ εἰδότας ἐλθεῖν. [m] συνεβούλευσέ τε ξενίων αὐτοῖς μεταδόντα καὶ τραπέζης, ἀπολύειν ἀβλαβεῖς. Ἰώραμος μὲν οὖν τῷ προφήτῃ πειθόμενος, ἑστιάσας λαμπρῶς καὶ πάνυ φιλοτίμως τοὺς Σύρους, ἀπέλυσε πρὸς Ἄδαδον τὸν αὐτῶν βασιλέα.

δ'. Τῶν δ' ἀφικομένων καὶ δηλωσάντων αὐτῷ τὰ συμβεβηκότα, θαυμάσας ὁ Ἄδαδος τὸ παράδοξον καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπιφάνειαν καὶ δύναμιν, καὶ

sidias Joramo prodidissent, & animo permotus est, & eos jussu suo accersitos accusabat, quod arcana ipsius patefecissent; mortemque intentabat, ut qui hosti conata aperuissent quæ illis solummodo crediderat. At cum quidam illorum qui aderant ipsum monuisset, "ne falsa opinione teneretur, neque "suos suspectos haberet, quasi ipsius inimico de"nunciassent missionem illorum, quibus mandatum "erat ut eum interficerent, sed scire deberet vatem "esse Elissæum qui hostium regi omnia indicat, "consiliaque illius *secreta* ei recludit," jussit eos per nuncios explorare quanam in urbe moretur Elissæus. Illi vero, qui missi fuerant, nunciatum ad eum veniebant, illum esse in *urbe* Dothaïm. Adadus igitur in urbem mittit multas equitum turmas cum curribus, ut Elissæum caperent. atque illi in custodia urbem undique obsessam habuerunt. Cum autem prima luce hoc intellexisset vatis minister, quodque id voluissent hostes ut Elissæum caperent, vociferans metuque perculsus ad eum accurrit, & hoc ipsum ei nunciavit. Ille vero famulum bono esse animo hortabatur, & *ipse* ex Dei auxilio fiducia elatus nil metuebat: orabatque *Deum* ut ministro, quo is fortius & meliori spe animatus esset, potentiam ejus & præsentiam, quoad licet, patefaceret. Tum Deus, vatis precibus exauditis, fecit ut Elissæum multo equitatu circundatum & curribus aspiceret, adeo ut ille metum posuerit animosque sumpserit ad conspectum tanti, ut putabat, auxilii. Deinde Deum precabatur Elissæus, ut hostium oculos obscuraret, caliginem illis incutiendo, præ qua fore ut illum dignoscere non potuerint. Impetrato & hoc quoque, in medios hostes egressus, interrogavit *eos* quem quæsitum venerint. Cumque illi dicerent, se Elissæum vatem *quærere*; pollicebatur se hunc illis traditurum esse, si ad urbem in qua esset ipsum sequerentur. Atque illi quidem, & oculis & mente à Deo occœcati, sine cunctatione vatem ducem sequuntur. Quos ubi Samariam perduxerat Elissæus, regi quidem Joramo præcepit, ut portas clauderet, Syrosque suis copiis circumdaret: Deum vero oravit, ut eorum oculos aperiret, illisque caliginem auferret. Tum illi, cœcitate discussa, viderunt sese in mediis hostibus versari. Cum autem Syri, ut verisimile erat, ex re adeo miranda & inopinata valde animis essent consternati & consilii inopes hærerent, vatemque rex percontaretur an juberet eos jaculis configi; id quidem ne fieret, obstitit Elissæus: jure enim belli captos occidere fas esse, illos vero nihil damni ejus regioni intulisse, sed Dei ductu ignaros omnium eò pervenisse. ideoque consilium dedit, ut hospitio *benigne* exceptos mensæque *lautæ* adhibitos, illæsos dimitteret. Et quidem Joramus, vatis monitis obsequens, Syros splendide & magnifice tractatos ad regem suum Adadum dimisit.

Syriæ rex mittit qui Elissæum capiant. 4 Regum, c. 6.

Elissæus Syros in Samariam pertrahit: qui à rege honorifice tractati dimittuntur. 4 Regum, c. 6.

4. Cum autem isti reversi quæ illis acciderant ei nunciassent, Adadus rei prodigium demiratus, Deique Israëlitarum potentiam pariter ac præsentiam,

Adadus, bello Judæos rursus adortus, Samariam obsidet. 4 Regum, c. 6.

s Γεγενημένης.] Ita *MSS.* γενομένης in *Editis.*

t Ψευδοδοξεῖν αὐτὸν,] Ac falsa opinione tenerentur. *Rufinus.* SPANH.

v Αὐτῶν ὡς πρὸς] Αὐτῶν deest *Big.* & *Gall.* 1. 2. qui mox legunt κατειρηκότας. Verum cum ὑπονοεῖν apud *Thucydidem* habeamus junctum genitivo personæ, vulgatam lectionem retinui. αὐτὸν & dein κατειρηκότος habet *Samb.* κατειρηκότος quidem *Vat.* sine αὐτῶν vel αὐτόν.

x Βεβουλευμένα,] Βουλευόμενα in quinque *MSS.*

y Πέμψασι μαθεῖν] Πέμψας *Big. Samb.* & *Vat.*

z Τυγχάνει διατρίβων] Ita cum *MSS.* in *Editis* διατρίβει τυγχάνων.

a Δωθαϊμ] Ita etiam LXXII. Δωθαὶ *Vat.* Δωθαεὶμ & Δωθαεὶν *Gall.*

b Ἄδαδος] Hîc loci Ἄδερ in *libris* omnibus. *Ader qui & Adadus* in versione *Epiphanii.*

c Ἵππων καὶ ἁρμάτων,] Ita & LXXII. ἱππέων *Vat.*

d Κύκλῳ τὴν πόλιν περιλαβόντες] Ἐν κύκλῳ *Big.* & *Samb.*

e Ταραχῆς] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. τάχους in *Editis.*

f Δραμὼν πρὸς αὐτόν.] Εἰσδραμὼν *Vat.*

g Τῷ Θεῷ] Similis loquutio exstat p. 464. §. 2. τὸν Θεὸν ᾧ συμμάχῳ χρώμενος καταφρ. *Big.* & *Samb.* τὸν Θεὸν ᾧ συμμάχῳ χρώμενος ἀδεὴς ἦν *Gall.* 1. τὸν Θεὸν ᾧ συμμάχῳ κεχρημένος καταφρονῶν *Gall.* 2. τὸν Θεὸν ὡς συμμάχῳ θαρρῶν ἀδεὴς ἦν *Vat.* in *Epiphanii* versione. *Ille vero securus de auxilio Dei contemnebat hostes, ministrumque metuentem crebro fiduciam habere præcepit, sperans quoniam Deus virtutis suæ potentiæque præsentiam.*

h Παρεκάλει τε,] Deest τε in aliquod *MSS.*

i Εὔελπι] Εὔελπις Dinarch. advers. Demosth. p. 51. ult. lin. SPANH.

k Ἀφεθέντες,] Ita *MSS.* (& *Coccejus*) ἀφέντες in *Editis.*

l Ἔλεγεν εἶναι δίκαιον,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis Aliisque* deest εἶναι.

m Συνεβούλευσέ τε] Συνεβούλευσέ τε ξ. ἀ. μεταδιδόντα *Vat.*

n Τῷ

tiam, insuper & vatem cui manifesto adeo numen aderat, clam quidem præ metu Elissæi nihil contra Israëlitarum regem moliri statuit; palam vero bellum ei inferre in animum induxit, copiarum numero & viribus se hostibus superiorem esse existimans. coactoque magno exercitu, contra Joramum proficiscitur. Qui secum reputans se non adeo viribus pollere, ut cum Syro acie dimicaret, sese in Samariam inclusit, valida urbis munitione fretus. Adadus vero ratus si non machinis & *operibus* se urbem capturum, fame tamen rerumque necessariarum inopia in potestatem suam redacturum esse Samarenses, copiis admotis urbem obsidet. Tanta autem ciborum penuria premebatur Joramus, ut propter caritatem immodicam intra Samariam caput asini octoginta quidem nummis argenteis venierit, quinque vero nummis argenteis sextarium stercoris columbini emerint Hebræi pro sale. Quo factum est ut rex *magnopere* vereretur, ne quis fame adactus urbem hostibus proderet, & quotidie mœnia *ipse* obiret & excubias, dispiciens an quis intus ab iis occuleretur: &, quòd * conspiceretur & curam adhiberet, aliis obstitit, quo minus perfide aliquid cogitarent, aut cogitata perficerent, siquis hujusmodi quid perpetrare prius instituisset. Quod dum faceret, muliere quadam exclamante, miserere domine, ratus ipsam aliquid sibimet, quo vesceretur, petituram, ira commotus, eam Dei nomine diris devovit, ajebatque, sibi neque areas esse neque torcularia, unde & ipsi egenti aliquid largiri posset. Cumque illa horum quidem nihil se desiderare diceret, neque ob cibum molestam esse, sed ut litem, quam cum alia muliere habuit, dijudicare non gravaretur, ubi ille eam loqui jusserat ipsumque de iis quæ requirit certiorem facere, "sibi cum alia muliere vicina suique "amica convenisse, dicebat, ut, cum famis & inediæ mala non amplius ferre potuerint, mactatis "liberis *suis* (nam utrique infans erat masculus) "alternis diebus altera alteram aleret. atque, ego "quidem, ait, prima meum jugulavi, hesternaque "die meo ambæ vescebamur. Illa vero non vult "idem *jam* facere; sed à pactis recedit, filiumque "suum abscondidit." Hæc res audita vehementi dolore affecit Joramum: cumque vestem conscidisset & graviter exclamasset, postea in vatem Elissæum ira accensus est, magnopere volens eum occidere, quod non oraret Deum ut daret remedium & fugam malorum quibus tenebantur: atque statim misit qui caput ei præcideret. Et ille quidem ad vatis cædem properabat; Elissæum vero haud latuit regis ira: sed domi *suæ* sedens una cum discipulis, eis indicavit, quod Joramus homicidæ filius miserit qui ei caput auferret. Vos vero, inquit, cum venerit is cui hoc mandatum est, observate ut ingressurum foribus affligatis, atque retineatis: etenim sequetur eum ad me veniens rex, mutato consilio. Atque illi quidem, ubi venit qui à rege ad perimendum Elissæum missus erat, jussa

Gravis Samariæ fames incessit. 4 *Regum*, c. 6.

Mater filium comedit. 4 *Regum*, c. 6.

Ira regis in Elissæum. 4 *Regum*, c. 6.

τὸν προφήτην ᾧ τὸ θεῖον οὕτως ἐναργῶς παρῆν, κρύφα μὲν οὐκέτι διέγνω [n] τῷ τῶν Ισραηλιτῶν ἐπιχειρεῖν βασιλεῖ, τὸν Ελισσαῖον δεδοικώς· φανερῶς δὲ πολεμεῖν ἔκρινε, τῷ πλήθει τῆς στρατιᾶς καὶ τῇ δυνάμει νομίζων περιέσεσθαι τῶν πολεμίων. καὶ στρατεύει μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐπὶ τὸν Ιώραμον. ὃς οὐχ ἡγούμενος αὐτὸν ἀξιόμαχον εἶναι τοῖς Σύροις, ἐνέκλεισεν αὐτὸν εἰς τὴν Σαμάρειαν, θαρρῶν τῇ τῶν τειχῶν ὀχυρότητι. Αδαδος δὲ, λογισάμενος αἱρήσειν τὴν πόλιν, εἰ καὶ μὴ τοῖς μηχανήμασι, λιμῷ μέντοι καὶ [o] σπάνει τῶν ἐπιτηδείων παραστήσασθαι τοὺς Σαμαρεῖς, προσβαλὼν ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. οὕτω δ' ἐπέλιπε τὸν Ιώραμον ἡ τῶν ἀναγκαίων εὐπορία, ὡς διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐνδείας ἐν τῇ Σαμαρείᾳ πραθῆναι ὀγδοήκοντα μὲν [p] ἀργυρῶν νομισμάτων κεφαλὴν ὄνου, πέντε δ' ἀργυρῶν νομισμάτων [q] ξέστην κόπρου περιστερῶν [r] ἀντὶ ἁλῶν ὠνεῖσθαι τοὺς Εβραίους. ἦν δ' ἐν φόβῳ μὴ διὰ τὸν λιμὸν προδῷ τις τοῖς ἐχθροῖς [s] τὴν πόλιν ὁ Ιώραμος, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκπεριήρχετο τὰ τείχη καὶ τοὺς φύλακας, μή τις ἔνδον εἴη [t] παρ' αὐτῶν σκεπτόμενος· καὶ τῷ βλέπεσθαι καὶ φροντίζειν ἀφαιρούμενος καὶ [v] τὸ βούλεσθαί τι τοιοῦτο, καὶ τὸ ἔργον, εἰ ταύτην τις τὴν γνώμην ἤδη λαμβάνειν ἔφθασεν. ἀνακραγούσης δέ τινος γυναικὸς, δέσποτα [x] ἐλέησον, νομίσας αἰτεῖν τι μέλλειν αὐτὴν τῶν πρὸς τροφὴν, ὀργισθεὶς ἐπηράσατο αὐτῇ τὸν Θεὸν, καὶ μήτε [y] ἁλωὰς αὐτῷ μήτε ληνοὺς ὑπάρχειν ἔλεγεν, ὅθεν τι καὶ παράσχοιεν αὐτῇ δεομένῃ. τῆς δ' οὐδενὸς μὲν χρήζειν εἰπούσης τούτων, οὐδ' ἐνοχλεῖν τροφῆς ἕνεκα, κριθῆναι δ' ἀξιούσης πρὸς ἄλλην γυναῖκα, κελεύσαντος λέγειν καὶ διδάσκειν περὶ ὧν ἐπιζητεῖ, "συνθήκας, ἔφη, "ποιήσασθαι μετὰ τῆς ἑτέρας γυναικὸς [z] γειτνιώσης καὶ φίλης "αὐτῇ τυγχανούσης, ὅπως, ἐπεὶ τὰ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἐνδείας "ἦν ἀμήχανα, διαχρησάμεναι τὰ τέκνα, ἦν δ' ἄρρεν "ἑκατέρᾳ παιδίον, ἀνὰ μίαν ἡμέραν θρέψωμεν ἀλλήλας. "κἀγὼ [a] μὲν, φησὶ, πρώτη τοὐμὸν κατέσφαξα, καὶ "τὴν παρελθοῦσαν ἡμέραν τοὐμὸν ἐτράφημεν ἀμφότεραι. "ἡ δ' οὐ βούλεται ταὐτὸ ποιεῖν, ἀλλὰ παραβαίνει τὴν "συνθήκην, καὶ τὸν υἱὸν ἀφανῆ πεποίηκε." τοῦτ' ἐλύπησε σφοδρῶς Ιώραμον ἀκούσαντα, καὶ περιρρηξάμενος τὴν ἐσθῆτα, καὶ δεινὸν ἐκβοήσας, ἔπειτα ὀργῆς ἐπὶ τὸν προφήτην Ελισσαῖον πληρωθεὶς, ἀνελεῖν αὐτὸν ὥρμησεν, ὅτι μὴ δεῖται τοῦ Θεοῦ πόρον αὐτοῖς καὶ διαφυγὴν τῶν περιεχόντων κακῶν δοῦναι· τόν τε ἀποτεμοῦντα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, εὐθὺς [b] ἐξέπεμψε. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τὴν ἀναίρεσιν ἠπείγετο τοῦ προφήτου, τὸν δὲ Ελισσαῖον οὐκ ἔλαθεν ἡ τοῦ βασιλέως ὀργή· καθεζόμενος δ' οἴκαδε παρ' ἑαυτῷ σὺν τοῖς μαθηταῖς ἐμήνυσεν αὐτοῖς, ὅτι Ιώραμος ὁ τοῦ φονέως υἱὸς πέμψειε τὸν ἀφαιρήσοντα αὐτοῦ τὴν κεφαλήν. ἀλλ' ὑμεῖς, φησὶν, ὅταν ὁ τοῦτο προσταχθεὶς ἀφίκηται, [c] παραφυλάξαντες εἰσιέναι μέλλοντα [d] προσαποθλίψατε τῇ θύρᾳ καὶ κατάσχετε· ἀκολουθήσει γὰρ αὐτῷ πρὸς ἐμὲ [e] παραγινόμενος ὁ βασιλεὺς, μεταβεβουλευμένος. καὶ οἱ μὲν τὸ κελευσθὲν, ὡς ἧκεν ὁ πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν ἀναί-

n Τῷ τῶν Ισραηλιτῶν] Illud τῷ ex *MSS.*

o Σπάνει τῶν ἐπιτηδείων] *Gen.* σπάνῃ, vel σπάνει. Sophocl. Oedip. Col. v. 519. σπάνιν ἴσχειν. SPANH.

p Αργυρῶν νομισμάτων] Αργύρων hîc & mox infra *Samb.* in aliquot *codicibus* LXXII. πεντήκοντα σίκλων ἀργυρίου.

q Ξέστην κόπρου περιστερῶν ἀντὶ ἁλῶν ὠνεῖσθαι] Sextarium fimi Columbarum pro sale comparabant Hebræi. *Rufin.* Hebr. quartum cabi stercoris columbarum. LXX. τέταρτον τοῦ κάβου κόπρου τῶν περιστερῶν· In *MS. Alex.* τέσσαρες κάβοι κ. περ. nulla ibi ἀντὶ ἁλῶν aut salis mentione. Sale vero pro stercore usi Babylonii in fructificandis Palmis, juxta Theoph. de P. H. lib. III. c. XXII. p. 256. SPANH.

r Αντὶ ἁλῶν ὠνεῖσθαι] Ita & *Thedoret.* in 4 *Regum.* ΕΡΩΤ. κά. Videsis *Jac. Capellum* de *Pond.* & *Mens.* p. 76. & *Bochartum* in *Hieroz.* P. 2. l. 1. c. 7.

s Τὴν πόλιν] Τὴν πόλιν. ὁ δὲ Ιώραμος καθ' ἑκάστην in omnibus *MSS.* verum lectionem vulgatam agnoscit *Vet. Interpr.*

t Παρ' αὐτῶν] Ita cum *Vat.* & *Vet. Interpr.* παρ' αὐτῷ in *Editis Aliisque.*

* *Conspiceretur & curam adhiberet*,] *Al.* conspectus fuerit curam adhibere.

v Τὸ] Edit. *Gen.* τῷ.

x Ελέησον,] Δέσποτα κύριε ἐλέησον in plerisque *MSS.*

y Αλωὰς] *Gen.* ἁλῶας. lege ἅλωας vel ἁλωὰς COCC.

z Γειτνιώσης,] *Al.* γειτνιώσης αὐτῇ καὶ φίλης τυγχανούσης.

a Μὲν, φησὶ,] Illud μὲν ex *MSS.*

b Εξέπεμψε.] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἐξέπεμπε in reliquis.

c Παραφυλάξαντες] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* κατάσχετε etiam habet *Gall.* 2. in *Editis Aliisque* παραφυλάξεσθε εἰσιέναι μέλλοντα προσαποθλίψαι τῇ θύρᾳ καὶ κατασχεῖν.

d Προσαποθλίψατε] 4 *Regum*, c. 6. v. 32. ἀποκλείσατε τὴν θύραν καὶ παραθλίψατε αὐτὸν ἐν τῇ θύρᾳ, *in janua eum prematis*, ut vertit *Castalio.*

e Παραγινόμενος ὁ βασιλεὺς,] Ita cum *MSS.* παραγινόμενος in *Editis.*

f Κα-

ἀναίρεσιν τοῦ Ελισσαίου, ἐποίησεν. Ἰώραμος δὲ [f] καταγνοὺς τῆς ἐπὶ τὸν προφήτην ὀργῆς, καὶ δείσας [g] μὴ φθάσῃ κτείνας αὐτὸν ὁ τοῦτο προσταχθεὶς, ἔσπευσε κωλῦσαι γενέσθαι τὸν φόνον, καὶ διασῶσαι τὸν προφήτην. ἀφικόμενος δὲ πρὸς αὐτὸν, ᾐτιᾶτο ὅτι μὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ λύσιν αὐτοῖς τῶν παρόντων κακῶν αἰτεῖται, ἀλλ' οὕτως ὑπ' αὐτῶν φθειρομένους [h] ὁρᾷ. Ελισσαῖος δὲ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἐπηγγέλλετο, κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, [i] καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, ἔσεσθαι πολλὴν εὐπορίαν τροφῆς· καὶ πραθήσεσθαι μὲν [k] ἐν τῇ ἀγορᾷ σίκλου δύο κριθῆς [l] σάτα, [m] ὠνήσεσθαι δὲ σεμιδάλεως σάτον σίκλου. ταῦτα τόν τ' Ἰώραμον καὶ τοὺς παρόντας εἰς χαρὰν μετέτρεψε. πιστεύειν γὰρ τῷ προφήτῃ διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς προπεπειραμένοις ἀλήθειαν οὐκ ὤκνουν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπ' ἐκείνης ἐνδεὲς τῆς ἡμέρας καὶ ταλαίπωρον [n] ἡ προσδοκωμένη κοῦφον αὐτοῖς ἐποίει. [o] ὁ δὲ τῆς τρίτης μοίρας ἡγεμὼν, τῷ βασιλεῖ φίλος ὢν, καὶ [p] τότε φέρων αὐτὸν ἐπερηρεισμένον, "ἄπιστα, εἶπε, λέγεις, ὦ προφῆτα· καὶ ὥσπερ ἀδύνατον ἐκχέαι τὸν Θεὸν ἐξ οὐρανοῦ [q] καταράκτας κριθῆς ἢ σεμιδάλεως, οὕτως ἀμήχανον καὶ τὰ ὑπὸ σοῦ νῦν εἰρημένα γενέσθαι." καὶ ὁ προφήτης πρὸς αὐτὸν ταῦτα μὲν εἶπεν, "[r] ὄψῃ τοῦτο λαμβάνοντα τὸ τέλος, οὐ μεταλήψῃ δ' οὐδενὸς τῶν [s] ὑπαρξάντων.

ε'. Ἐξέβη τοίνυν τοῦτον τὸν τρόπον τὰ ὑπὸ Ελισσαίου προειρημένα. [t] νόμος ἦν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, τοὺς λέπραν ἔχοντας, καὶ μὴ καθαροὺς ἀπὸ τῶν τοιούτων τὰ σώματα, μένειν ἔξω τῆς πόλεως. ἄνδρες οὖν τὸν ἀριθμὸν τέσσαρες, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πρὸ τῶν πυλῶν μένοντες, μηκέτι μηδενὸς αὐτοῖς διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ λιμοῦ τροφὴν ἐκφέροντος, εἰσελθεῖν μὲν εἰς τὴν πόλιν κεκωλυμένοι διὰ τὸν νόμον, κἂν ἐπιτραπῇ δὲ αὐτοῖς διαφθαρήσεσθαι κακῶς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ λογισάμενοι, τοῦτο δὲ πείσεσθαι κἂν αὐτόθι μένωσιν ἀπορίᾳ τροφῆς, παραδοῦναι τοῖς πολεμίοις αὐτοὺς ἔκριναν, ὡς εἰ μὲν φείσαιντο αὐτῶν, ζησόμενοι, εἰ δ' ἀναιρεθεῖεν, [v] εὐθανατήσοντες. ταύτην κυρώσαντες τὴν βουλὴν νυκτὸς ἧκον εἰς τὸ στρατόπεδον [x] τὸ τῶν πολεμίων. ἤρχετο δ' ἤδη τοὺς Σύρους ἐκφοβεῖν καὶ ταράττειν ὁ Θεὸς, καὶ κτύπον ἁρμάτων καὶ ὅπλων, ὡς ἐπερχομένης στρατιᾶς, ταῖς ἀκοαῖς αὐτῶν ἐνηχεῖν, καὶ ταύτην ἐγγυτέρω προσφέρειν αὐτοῖς τὴν ὑπόνοιαν. ἀμέλει τοῦτον τὸν τρόπον ὑπ' αὐτῆς διετέθησαν, [y] ὥστε τὰς σκηνὰς ἐκλιπόντες συνέδραμον πρὸς τὸν Ἄδαδον, λέγοντες, ὡς Ἰώραμος ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς, μισθωσάμενος συμμάχους, τόν τε τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα, [z] καὶ τὸν [a] τῶν νήσων, ἐπ' αὐτοὺς ἄγει· προσιόντων γὰρ [b] αὐτῶν ἐπακούειν τοῦ κτύπου. ταῦτα λέγουσιν ὁ Ἄδαδος, καὶ γὰρ αὐτὸς περιεψόφει ἤδη τὰς ἀκοὰς ὁμοίως τῷ πλήθει, προσεῖχε. καὶ μετὰ πολλῆς ἀταξίας καὶ θορύβου, καταλιπόντες ἐν τῇ παρεμβολῇ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ πλοῦτον ἄφθονον, [c] εἰς φυγὴν ἐχώρησαν. οἱ δὲ λεπροὶ [d] οἱ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀναχωρήσαντες εἰς τὸ τῶν Σύρων στρατόπεδον,

fecerunt. Joramus autem suæ contra vatem iracundiæ pœnitens, veritusque ne eum jam occidisset qui ad hoc missus erat, properavit cædem fieri prohibere, vatemque conservare. Atque ubi ad eum venit, conqueri de eo cœpit, qui eis præsentium malorum remedium à Deo non postularet, sed eos ita malis illis confici spectaret. Elissæus autem in crastinum diem promittebat, eadem hora qua tum rex ad eum venerat, futuram magnam alimenti copiam & abundantiam; foreque ut in foro bina quidem hordei sata siclo vendantur, similæ vero satum siclo ematur. Ista Joramum & qui cum eo erant ad gaudia converterunt. non enim tardi erant ad fidem vati habendam, quod vaticiniorum ejus veritatem jam ante experti fuissent. immo etiam illius diei inediam & miseriam eis levavit futuri exspectatio. Tertiæ autem *copiarum* partis præfectus, amicus regis, qui tum forte eum reclinatum ferebat, "incredibilia, inquit, loqueris, ô vates: & sicuti istud haud fieri potest ut Deus è cœlo effunderet hordei & similæ cataractas, ita fieri nequeunt quæ à te jam dicta sunt." Cui vates dicebat, "tuis quidem oculis ista videbis ad hunc plane modum evenire, cum vero exstiterint eorum nullatenus particeps eris.

Elissæus summam vilitatem pollicetur in posterum diem. 4 Regum, c. 7.

5. Quæ itaque ab Elissæo prædicta ad exitum perducta sunt, hoc modo. Lege cautum erat apud Samariam, ut qui lepra scateant, & corpora non habeant morbi istiusmodi pura, extra civitatem manerent. Quatuor itaque viri ob hanc causam ante portam manentes, nemine ad eos propter summam famis diritatem cibi aliquid afferente, lege quidem in urbem intrare prohibiti, ratique, si liceret, fore ut fame male perirent, hoc ipsum vero victus inopia passuros esse etiamsi loco suo manerent, statuerunt sese hostibus committere, ut si quidem illis pepercerint victuri, sin vero occiderint honeste morituri. Cum hanc sententiam ratam fecissent, * nocte se conferebant ad castra hostium. Jam autem Deus incipiebat Syros exterrere & perturbare, auresque illorum, quasi in eo esset exercitus ut adventaret, sono equorum & armorum complere, facereque ut magis illis hæc cresceret suspicio. ita scilicet ex ea animo erant affecti, ut relictis castris ad Adadum concurrerint, dicentes, Joramum Israëlitarum regem, sibi in auxilium mercede conductis & Ægyptiorum rege & rege Insularum, ipsos adortum venire. sonitum enim illorum appropinquantium exaudiri. Hæc nunciantibus Adadus (nam & ejus similiter ac militum aures *istiusmodi strepitu* circumsonabant) fidem habuit. atque confusi admodum & perturbati, in castris relictis equis & jumentis vique divitiarum ingenti, in fugam se conjecerunt. Leprosi autem isti, quorum paulo ante meminimus, cum ex Samaria ad Syrorum exercitum recessissent,

Leprosorum consilium. 4 Regum, c. 7.

Syri panico terrore fugati. 4 Regum, c. 7.

f Καταγνοὺς] Forsan μεταγνούς.

g Μὴ φθάσῃ κτείνας] Μὴ φθάσας κτείνῃ *Vat.*

h Ὁρᾷ.] Περιορᾷ *Vat.* ὑπερορᾷ *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.*

i Καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς] Sic cum *Big. Samb.* & *Vat.* in *reliquis* præpositio deest.

k Ἐν τῇ ἀγορᾷ] Ἐν ταῖς πύλαις Σαμαρείας LXXII.

l Σάτα, ὠνήσεσθαι δὲ σεμιδάλεως σάτον σίκλου.] סאה σάτον Hebr. LXX. μέτρον σεμιδάλεως 2 Reg. VII. 1. SPANH.

m Ὠνήσεσθαι δὲ σεμιδάλεως σάτον σίκλου.] Ita *Samb.* ὠνήσασθαι *Gall.* 2. ὠνεῖσθαι in *Editis Aliisque.*

n Ἡ προσδοκωμένη] Sc. ἡμέρα. *Epiphanius* ita vertit, ac si legisset aut saltem subintellexisset εὐπορία.

o Ὁ δὲ τῆς τρίτης μοίρας ἡγεμὼν] Ὁ δὲ τριστάτης LXXII. *Triumvir* ex versione *Castalionis.* HUDS. Hebr. השליש LXX. ex IV *Reg.* IX. 25. ὁ τριστάτης. item *Exod.* IV. 7. infra c. 6. §. 3. τῷ τῆς τρίτης μοίρας ἡγεμόνι· SPANH.

p Τότε φέρων] Ἐφ' ᾧ ὁ βασιλεὺς ἐπανεπαύετο LXXII.

q Καταράκτας κριθῆς] Alio sensu vocem καταράκτης accipiunt LXXII. 3 *Regum*, c. 7. v. 2. cum dicunt, ἰδοὺ ποιήσει κύριος καταράκτας ἐν οὐρανῷ.

r Ὄψῃ τοῦτο λαμβάνοντα] Ita in *Editis Aliisque.* ὄψει *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

s Ὑπαρξάντων.] Ita *Samb.* ὑπαρξάντων in *reliquis.*

t Νόμος ἦν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, τοὺς λέπραν ἔχοντας, καὶ μὴ καθαροὺς ἀπὸ τῶν τοιούτων τὰ σώματα, μένειν ἔξω τῆς πόλεως.] Lex Samariæ, ut leprosi extra urbem haberent domicilium. vid. infr. de Ozia Rege Judææ, ubi leprosus evasit, ἐξιέναι τῆς πόλεως ὡς ἐναγῆ cap. 10. §. 4. SPANH.

v Εὐθανατήσοντες.] *Al.* εὐθανατήσαντες.

* *Nocte se conferebant ad castra hostium.*] *Sub crepusculum* juxta *Verit. Hebr.* ἐν τῷ σκότει LXXII.

x Τὸ τῶν πολεμίων.] Τὸ deest aliquibus *MSS.*

y Ὥστε τὰς σκηνὰς] Ὥστε συνελθεῖν πρὸς τὸν Ἄδερα λέγοντας *Hen.* & *Busb.*

z Καὶ τὸν τῶν νήσων,] Hebr. החתים χετταίων supr. lib. 1. c. 6. §. 2. τῶν δὲ ἄλλων ἑπτὰ, εὐαῖος, χετταῖος &c. SPANH.

a Τῶν νήσων,] Rectius τῶν Χετταίων in LXXII. 4 *Regum*, c. 7. v. 6. Videsis *N. L. Loidii Dictionarium*, voce *Cethim.* HUDS. חתיים *Chittæorum* est in Sacris. REL.

b Αὐτῶν ἐπακούειν] Sic *MSS.* αὐτοῖς in *Editis.* καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς *Big.* & *Samb.*

c Εἰς φυγὴν ἐχώρησαν.] Ἔφυγον *Hen.* & *Busb.* pro εἰς φυγὴν ἐχώρησαν.

d Οἱ ἐκ τῆς Σαμαρείας] Illud οἱ deest *Vat.*

sent, & ad castra pervenissent, multum silentii & taciturnitatis illic animadvertebant. atque in ea ingressi, profectique in unum è tabernaculis, cum in propatulo neminem viderent, cibo potuque refecti vestes sustulerunt, multumque auri elatum extra castra abdiderunt. deinde in aliud tabernaculum ingressi, itidem quæ in eo *reperta* illinc etiam extulerunt. atque hoc ipsum tertio iterumque fecerunt, ne uno quidem oculis occurrente. Unde conjectura facta hostes abscessisse, seipsos incusare cœperunt, quod hæc Joramo & civibus non nunciatum irent. Ita quidem illi, cum ad Samariæ mœnia accessissent & ad custodes clamassent, ipsis indicabant quid de hostibus factum sit. Illi autem excubitoribus regiis ista nunciarunt. A quibus cum ea accepisset Joramus, amicos ducesque accersit. ad quos, ubi venerant dicebat; "sibi insidiarum "dolique suspicionem dare Syrorum regis discessum, desperantis fore ut vos fame intereatis, ut "si ad castra illorum quasi fugâ deserta diripienda "prodieritis, impetu repente facto vos quidem ipsos perimat, urbem vero sine pugna capiat. "Quare vos moneo ut urbem custodiatis, & nusquam ex ea exeatis, animis elati ex hostium recessu." Cum autem quidam dixisset, optime quidem eum & prudentissime *de illis* suspicari; suasissetque mittendos esse duos ex equitibus, qui regionem omnem usque ad Jordanem explorarent, ut si ab hostibus insidiantibus capti perirent, inde caveat exercitus, ne temere egressus simile quid patiatur; * quin & istos, inquit, equites, si forte capti ab hostibus intereant, annumerabis iis quos fames absumpsit: ab hac sententia non aversus, misit qui omnia dispicerent. Illi autem per viam hostibus quidem vacuam iter confecerunt, plenam vero cibariorum & armorum inveniebant, quæ abjecta reliquerant, ut leves essent *&* *expediti* ad fugam. His auditis, rex multitudinem ad ea quæ in castris erant diripienda emisit. Non autem hoc vulgari aut exiguo illis emolumento erat; sed aurum multum pariter & argentum, ut & jumentorum omne genus greges capiebant: ac præterea frumenti atque hordei vim infinitam nacti, quantam nec in somniis sperare poterant, non solum malis prioribus liberati erant, sed & tanta affluebant copia, ut duo quidem hordei sata empta fuerint siclo, similæ vero satum *itidem* siclo, juxta Elisæi vaticinium. Satum autem continet modium unum Italicum & dimidium *ejus*. Illi autem soli bona ista non proderant, qui tertiæ *copiarum* partis præfectus erat. constitutus enim ad portam à rege, ut cohiberet proruentis multitudinis impetum, ne dum alter alterum truderent conculcati pereundi discrimen adirent, id ipsum ille passus est, oppressusque *à turba* animam efflat; morte illius ab Elisæo prædicta, quod iis, quæ de futura rerum necessariarum copia loquutus erat, ille solus fidem non habuerit.

Leprosi Syrorum castra deserta esse significant.
4 Regum, c. 7.
Regis aliorumque consilium de Syrorum fuga.
4 Regum, c. 7.
Syrorum castra diripiuntur.
4 Regum, c. 7.
Triumvir in turba oppressus.
4 Regum, c. 7.

6. Adadus autem Syrorum rex *ubi* incolumis Damascum venit, intellexitque Deum ipsique &

Adadus Syrorum rex in languorem incidit.
4 Regum, c. 8.

ὧν μικρὸν ἔμπροσθεν ἐπεμνήσθημεν, [e] καὶ γενόμενοι πρὸς τῇ παρεμβολῇ, πολλὴν ἡσυχίαν καὶ [f] ἀφωνίαν ἔβλεπον οὖσαν. [g] καὶ παρελθόντες εἴσω, καὶ ὁρμήσαντες εἰς μίαν σκηνήν, [h] ὡς οὐδένα ἑώρων ἐν μέσῳ, φαγόντες καὶ πιόντες ἐβάστασαν [i] ἐσθῆτα, καὶ πολὺν χρυσὸν κομίσαντες ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἔκρυψαν· ἔπειτ' εἰς ἑτέραν σκηνὴν παρελθόντες, ὁμοίως τὰ ἐν αὐτῇ πάλιν ἐξεκόμισαν. καὶ τοῦτ' ἐποίησαν τετράκις, μηδενὸς αὐτοῖς ὅλως ἐντυγχάνοντος. ὅθεν εἰκάσαντες ἀνακεχωρηκέναι τοὺς πολεμίους, κατεγίνωσκον ἑαυτῶν μὴ ταῦτα [k] δηλούντων τῷ Ἰωράμῳ καὶ τοῖς πολίταις. καὶ οἱ μὲν ἐλθόντες πρὸς τὸ τῆς Σαμαρείας τεῖχος, καὶ ἀναβοήσαντες πρὸς τοὺς φύλακας, ἐμήνυον αὐτοῖς τὰ περὶ τοὺς πολεμίους. ἐκεῖνοι δὲ ταῦτα ἀπήγγειλαν τοῖς τοῦ βασιλέως φύλαξι. παρ' ὧν μαθὼν Ἰώραμος, μεταπέμπεται τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας. πρὸς οὓς ἐλθόντας "ἐνέδραν καὶ τέχνην ὑπονοεῖν ἔλεγε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ τῶν Σύρων βασιλέως, [l] ἀπογνόντος ὑμᾶς "τῷ λιμῷ διαφθαρήσεσθαι, ἵν' ὡς πεφευγότων ἐπὶ "διαρπαγὴν ἐξελθόντων τῆς παρεμβολῆς αἰφνιδίως "ἐπιπέσῃ, καὶ κτείνῃ μὲν αὐτούς, ἀμαχητὶ δ' ἕλῃ τὴν "πόλιν. ὅθεν ὑμῖν παραινῶ, διὰ φυλακῆς ἔχειν αὐτήν, "[m] καὶ μηδαμῶς προϊέναι καταφρονήσαντας τῷ τοὺς πολεμίους ἀνακεχωρηκέναι." Φήσαντος δέ τινος, ὡς ἄριστα μὲν καὶ συνετώτατα ὑπονοήσειε, πέμψαι γε μὴν συμβουλεύσαντος δύο τῶν ἱππέων τοὺς τὴν ἄχρι Ἰορδάνου πᾶσαν ἐξερευνήσοντας, ἵν' εἰ ληφθέντες [n] ὑπὸ λοχώντων τῶν πολεμίων διαφθαρεῖεν, φυλακὴ τῇ στρατιᾷ γένωνται, τοῦ μηδὲν ὅμοιον παθεῖν αὐτὴν ἀνυπόπτως προελθοῦσαν, [o] προσαριθμήσειε δέ φησι τοῖς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ τεθνηκόσι τοὺς ἱππεῖς, κἂν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ληφθέντες ἀπόλωνται· ἀρεσθεὶς δὲ τῇ [p] γνώμῃ τοὺς [q] κατοψομένους [r] ἔπεμψεν. οἱ δέ, κενὴν μὲν τὴν ὁδὸν πολεμίων ἤνυσαν, μεστὴν δὲ σιτίων καὶ ὅπλων εὗρον· ἃ διὰ τὸ κοῦφοι πρὸς τὸ φεύγειν εἶναι [s] ῥίπτοντες κατέλιπον. ταῦτ' ἀκούσας ὁ βασιλεύς, ἐπὶ διαρπαγὴν [t] τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλῆθος ἐξαφῆκεν. εὐτελὲς δ' οὐδὲν οὐδ' ὀλίγον [v] ὠφελοῦντο, ἀλλὰ πολὺν μὲν χρυσόν, πολὺν δ' ἄργυρον, ἀγέλας δὲ παντοδαπῶν κτηνῶν [x] ἐλάμβανον. ἔτι γε μὴν σίτου [y] μυριάσι καὶ κριθῆς, αἷς οὐδ' ὄναρ ἤλπισαν, ἐπιτυχόντες, τῶν μὲν προτέρων κακῶν ἀπηλλάγησαν, ἀφθονίαν δ' εἶχον, ὡς ὠνεῖσθαι δύο μὲν σάτα κριθῆς σίκλου, σεμιδάλεως δὲ σάτον σίκλου, κατὰ τὴν Ἐλισσαίου προφητείαν. ἰσχύει δὲ τὸ σάτον μόδιον καὶ ἥμισυ Ἰταλικόν. μόνος δὲ τούτων οὐκ ὤνατο τῶν ἀγαθῶν ὁ τῆς τρίτης μοίρας ἡγεμών. κατασταθεὶς γὰρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς πύλης, ἵνα τὸ πλῆθος ἐπέχῃ τῆς πολλῆς ὁρμῆς, καὶ μὴ κινδυνεύσωσι ὑπ' ἀλλήλων ὠθούμενοι συμπατηθέντες [z] ἀπολέσθαι, τοῦτ' αὐτὸς ἔπαθε, καὶ τοῦτον ἀποθνήσκει τὸν τρόπον, τὴν τελευτὴν αὐτῷ προφητεύσαντος Ἐλισσαίου, ὅτε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἐσομένης εὐπορίας τῶν ἐπιτηδείων λεγομένοις μόνος ἐξ ἁπάντων οὐκ ἐπίστευσεν.

ς΄. Ὁ δὲ τῶν Σύρων βασιλεὺς Ἄδαδος διασωθεὶς εἰς Δαμασκόν, καὶ μαθὼν ὅτι τὸ θεῖον αὐτόν τε καὶ τὴν στρα-

e Καὶ γενόμενοι] Ὡς γενόμενοι Big. & Samb.
f Ἀφωνίαν ἔβλεπον] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἀφθονίαν in *Editis.*
g Καὶ παρελθόντες εἴσω] Ita *MSS.* καὶ παρελθόντες δὲ εἴσω in *Editis.*
h Ὡς οὐδένα ἑώρων ἐν μέσῳ,] Ὡς deest *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. & mox φαγόντες δὲ καὶ π. legunt *Big.* & *Samb.*
i Ἐσθῆτα,] Ἐσθῆτα καὶ πολὺν χρυσόν, καὶ κομίσαντες ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἔκρυψαν *Vat.* atque ita forsan *Epiphan.*
k Δηλούντων] Δηλοῦντες solus *Vat.*
l Ἀπογνόντος] Ἀπογνόντας ἡμᾶς *Big.* & *Samb.* ἀπογνόντας ὑμᾶς *Gall.* 1. & 2.
m Καὶ μηδαμῶς προϊέναι] Ita *Big. Vat. Gall.* 1. *Hen.* & *Busb.* μηδαμῶς προσιέναι καταφρονήσαντας *Samb.* διὰ φυλακῆς ἔχειν αὐτὴν φρονήσαντας τῷ *Bas.* & *G.* διὰ φ. ἔ. αὐτήν, μὴ καταφρονήσαντας τῷ *Gall.* 2. in *Epiphanii* versione, *unde vos, inquit, moneo ut custodiatis civitatem, & nusquam abire tentetis, hostes fugisse credentes.*

n Ὑπὸ λοχώντων] Eo modo *Samb.* ὑπολοχώντων in *reliquis.*
* *Quin & istos, inquit, equites,*] Nec duorum equitum fore gravem jacturam, quos fortassis alioquin fames absumeret, *Gelen.*
o Προσαριθμήσειε] Sic *Big. Samb.* (*Cocc.*) & *Gall.* 1. 2. προσαριθμήσει in *Editis Aliisque.*
p Γνώμῃ τοὺς] Τότε post γνώμῃ delevimus auctoritate *MSS.* & *Epiphanii.*
q Κατοψομένους] Κατασκεψομένους solus *Vat.*
r Ἔπεμψεν.] Ἐξέπεμψεν *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.
s Ῥίπτοντες κατέλιπον.] Ῥιπτοῦντες *Samb.* & *Gall.* 1.
t Τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ] Illud τῶν è *Cod. Vat.*
v Ὠφελοῦντο,] *Cotelerius* (in *Eccl. Gr. Mon.* tom. 2. p. 578.) emendavit hunc locum, legendo ἀφελοῦντο pro ὠφελοῦντο. infeliciter sane, nisi voluerit ἀφέλοντο.
x Ἐλάμβανον.] Insertum dedi è *MSS.*
y Μυριάσι] Ita cum *MSS.* (& *Cocc.*) μυριάδας in *Editis.*
z Ἀπολέσθαι,] Sic *MSS.* ἀπολεῖσθαι, ταῦτ' αὐτὸς in *Editis.*

a Ἐπι-

στρατιὰν αὐτοῦ πᾶσαν εἰς τὸ δέος καὶ τὴν ταραχὴν ἐκείνην [a] ἐνέβαλεν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐφόδου πολεμίων ἐγένετο, σφόδρα τῷ δυσμενῆ τὸν Θεὸν ἔχειν ἀθυμήσας εἰς νόσον κατέπεσεν. ἐκδημήσαντος δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν [b] χρόνον εἰς Δαμασκὸν Ελισσαίου τοῦ προφήτου, γνοὺς ὁ Ἄδαδος τὸν πιστότατον τῶν οἰκετῶν Ἀζάηλον ἔπεμψεν ὑπαντησόμενον αὐτῷ, καὶ δῶρα κομίζοντα, κελεύσας ἐρέσθαι περὶ τῆς νόσου, καὶ εἰ [c] διαφεύξεται τὸν ἐξ αὐτῆς κίνδυνον. Ἀζάηλος [d] δὴ μετὰ καμήλων τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν, αἳ τὰ κάλλιστα καὶ τὰ τιμιώτατα τῶν ἐν Δαμασκῷ γινομένων καὶ ὄντων ἐν τῷ βασιλείῳ ἔφερον δῶρα, συμβαλὼν τῷ Ελισσαίῳ, [e] καὶ προσαγορεύσας αὐτὸν φιλοφρόνως, ἔλεγεν ὑπὸ Ἀδάδου τοῦ βασιλέως [f] πεμφθέντα πρὸς αὐτὸν, δῶρά τε κομίσαι, καὶ [g] πυθέσθαι περὶ τῆς νόσου, εἰ [h] ῥάων ἀπ' αὐτῆς ἔσοιτο. ὁ δὲ προφήτης, τὸν μὲν Ἀζάηλον [i] ἐκέλευσε μηδὲν ἀπαγγέλλειν τῷ βασιλεῖ κακόν· ἔλεγε δ' ὅτι τεθνήξεται. καὶ ὁ μὲν οἰκέτης τοῦ βασιλέως ἐλυπεῖτο ταῦτα ἀκούσας· ὁ δὲ Ελισσαῖος ἔκλαιε, καὶ πολλοῖς ἐρρεῖτο δακρύοις, προορώμενος ἃ πάσχειν ὁ λαὸς ἔμελλε κακὰ, μετὰ τὴν Ἀδάδου τελευτήν. ἀνακρινομένου δ' αὐτὸν Ἀζαήλου τὴν αἰτίαν τῆς συγχύσεως, κλαίω, φησὶ, τὸ πλῆθος τῶν Ισραηλιτῶν ἐλεῶν, ὧν ἐκ σοῦ [k] πείσονται δεινῶν. ἀποκτενεῖς γὰρ αὐτῶν τοὺς ἀρίστους, καὶ τὰς ὀχυρωτάτας πόλεις ἐμπρήσεις, καὶ παιδία μὲν ἀπολεῖς προσρηγνὺς πέτραις, τὰς δ' ἐγκύους ἀναρρήξεις γυναῖκας. τοῦ δ' Ἀζαήλου λέγοντος, τίνα γὰρ ἰσχὺν [l] ἐν ἐμοὶ τηλικαύτην εἶναι συμβέβηκεν ὥστε ταῦτα ποιῆσαι; τὸν Θεὸν, ἔφησεν, αὐτῷ δεδηλωκέναι τοῦθ' ὅτι τῆς Συρίας μέλλοι βασιλεύειν. Ἀζάηλος μὲν οὖν παραγενόμενος πρὸς τὸν Ἄδαδον, τῷ μὲν τὰ βελτίω περὶ τῆς νόσου [m] κατήγγειλε· τῇ δ' ἐπιούσῃ [n] δίκτυον ἐπιβαλὼν αὐτῷ διάβροχον, τὸν μὲν [o] στραγγάλῃ διέφθειρε, τὴν δ' ἀρχὴν αὐτὸς παρέλαβε, δραστήριός τε ὢν ἀνὴρ, καὶ πολλὴν ἔχων παρὰ τῶν Σύρων εὔνοιαν, καὶ τοῦ δήμου τῶν Δαμασκηνῶν. ὑφ' οὗ μέχρι νῦν αὐτός τε ὁ [p] Ἄδαδος καὶ Ἀζάηλος, ὁ μετ' αὐτὸν ἄρξας, ὡς θεοὶ τιμῶνται διὰ τὰς εὐεργεσίας καὶ τὰς τῶν ναῶν οἰκοδομίας, οἷς ἐκόσμησαν τὴν τῶν Δαμασκηνῶν πόλιν. [q] πομπεύουσι δ' [r] οὗτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν [s] ἐπὶ τῇ τιμῇ τῶν βασιλέων, καὶ σεμνύνονται τὴν τούτων ἀρχαιότητα· οὐκ εἰδότες ὅτι νεώτεροί εἰσι, καὶ οὐκ ἔχουσιν οὗτοι οἱ βασιλεῖς ἔτη χίλια καὶ ἑκατόν. ὁ δὲ τῶν Ισραηλιτῶν βασιλεὺς Ἰώραμος, ἀκούσας τὴν Ἀδάδου τελευτὴν, ἀνέπνευσεν ἐκ τῶν φόβων, καὶ τοῦ δέους ὃ δι' αὐτὸν εἶχεν, ἀσμένως εἰρήνης λαβόμενος.

exercitui ejus universo terrorem & perturbationem istam incussisse, quodque ab hostium invasione nequaquam metu fuerint perculsi, mœrore vehementer affectus, quod Deum sibi infensum haberet, in languorem incidit. Cumque per idem tempus Elissæus vates è patria sua Damascum ivisset, *hoc* cognito, Adadus domesticorum suorum fidelissimum Azaëlum ei occursurum misit, munera etiam secum ferentem, cui in mandatis dedit, ut de morbo *illum* percontaretur, & num ex periculo ab eo intentato esset evasurus. Azaëlus itaque cum camelis numero quadraginta, quæ de optimis & pretiosissimis Damasci bonis quæque regia suppeditaret munera portabant, obviam factus Elissæo, cum benigne eum salutasset, dicebat, se ab Adado rege ad eum missum, ut & dona afferret, & de morbo sciscitaretur, an ex eo esset revaliturus. At vates Azaëlo quidem jussit, ut mali nihil regi renunciaret: dicebat autem eum *brevi* moriturum esse. Et quidem famulus regius, his auditis, dolebat: Elissæus vero flebat, & multis manabat lachrymis, prospiciens mala quæ passurus esset populus post mortem Adadi. Cum Azaëlus autem eum interrogasset, cur adeo *animo* perturbatus esset; fleo, inquit, quod me populi Israëlitici malorum misereat, quibus à te afficientur. nam optimos ex eis interficies, & urbes *eorum* munitissimas incendes, & infantes quidem lapidibus allisos perimes, mulieres vero gravidas dissecabis. Azaëlo autem dicente, unde me tantas habere vires contigit ut ista facerem? Deum, ajebat, id sibi ostendisse, illum regem fore Syriæ. Azaëlus itaque, cum ad Adadum venisset, illi quidem meliora *omnia* de morbo nunciavit: postridie vero reti madido in eum injecto fauces strangulando occidebat, regnumque in ejus loco ipse occupabat; vir impiger, & qui Syrorum, populique Damasceni gratiam sibi conciliaverat. à quo & ipse Adadus & Azaëlus qui post eum regnavit pro Diis adhuc coluntur, propter beneficentiam eorum, & exstructiones templorum, quibus Damascenorum urbem ornarunt. Quin & pompam illi quotidie ducunt in *horum* regum honorem, & de illorum antiquitate gloriantur; ignari eos esse recentiores, regesque istos non attingere ad centum & mille annos. Cæterum Joramus Israëlitarum rex, audita morte Adadi, à *continuis* pavoribus respiravit, & à metu quem propter ipsum habebat, lætè admodum pacem amplexus.

Azaëlus Elissæum de Adadi morbo consulit. 4 *Regum*, c. 8.

Elissæus Adadi mortem prædicit, & ex oraculo pronunciat Azaëlum regnaturum esse. 4 *Regum*, c. 8.

Adadus & Azaëlus à Damascenis divinis honoribus culti.

ΚΕΦ. ε΄.

Περὶ Ἰωράμου τοῦ Ἱεροσολύμων βασιλέως πονηρίας, ἥττας, καὶ τελευτῆς.

Ἰώραμος [t] δὲ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων βασιλεὺς, καὶ τοῦτο γὰρ ἦν [v] ταὐτὸ καθὼς προειρήκαμεν ἔμπροσθεν

CAP. V.

De nequitia, clade, & morte Jorami Hierosolymorum regis.

Joramus autem Hierosolymorum rex (nam & huic *cum Israëlitarum rege*, ut jam ante diximus, idem

Joramus Judææ rex, crudelis & impius. 4 *Regum*, c. 8.

a Ἐνέβαλεν,] Ita *MSS.* ἐνέβαλλεν in *Editis.*

b Χρόνον εἰς Δαμασκὸν] Καιρὸν in *MSS.*

c Διαφεύξεται] Eo modo *MSS.* διαφεύγοι in *Editis.*

d Δὴ μετὰ καμήλων] Ita cum *Vet. Interpr.* δὲ in *reliquis.* HUDS. Ita in fæminino Græci solent & horum & aliorum animantium multitudinem efferre. Eustath. in Homer. REL.

e Καὶ προσαγορεύσας] Καὶ deest *Vat.*

f Πεμφθέντα] Πεμφθῆναι *Big. Samb. Vat. Hen.* & *Busb.*

g Πυθέσθαι περὶ τῆς νόσου,] Ita *Samb.* in reliquis πύθεσθαι.

h Ῥάων ἀπ' αὐτῆς] Sic *MSS.* (& Cocc.) ῥᾷον in *Editis.*

i Ἐκέλευσε] Ἐκέλευε *Vat.*

k Πείσονται δεινῶν.] Πείσεσθαι *Big. Vat. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. 2.

l Ἐν ἐμοὶ τηλικαύτην] Illud ἐν non agnoscit *Vat.* neque mox τὸν ante Θεόν.

m Κατήγγειλε·] Κατήγγελλε *Vat.*

n Δίκτυον ἐπιβαλὼν αὐτῷ διάβροχον, τὸν μὲν στραγγάλῃ διέφθειρε,] *Machber*, δίκτυον *Josepho.* verum *aliis* στρῶμα *stragula.* Dici tamen potest, quod *stragula* fuerit *retiformis*, sive *operis reticulati.* HUDS. Infuso laqueo vinciens eum strangulavit. *Rufinus.* LXX. 2 Reg. VIII. 15. ἔλαβε τὸ Μαχβὰρ (MS. Alex. τὸ Ναβρὰ) καὶ ἔβαψεν ἐν τῷ ὕδατι, καὶ περιέβαλεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· Illud τῶν LXX. Μαχβὰρ ad Hebr. מכבר hoc loco. Joseph. autem à מכבר crates, rete, δίκτυον; sicut Exod. XXVII. 4. ἐσχάραν ἔργῳ δικτυωτῷ χαλκῆν. & 5. & supra lib. 3. c. 7. §.... δικτύῳ τὴν ἐσχάραν ἐμφερής· ubi מכבר crates, δίκτυον apud LXX. Exod. XXVII. 4. SPANH.

o Στραγγάλῃ διέφθειρε,] Videsis *Plutarchum* in *Ag.* & *Cl.* p. 804. A. HUDS. An inde character Syrorum *Estrangelo* dicitur & non à στρόγγυλος. REL. Conf. sup. lib. 6. c. 8. §. 2. SPANH.

p Ἄδαδος] *J. Clerico* verisimilius videtur, Azaëlum & filium ejus cultos fuisse à Syris, quam Azaëlum & Adadum, tum quod Damasceni sub Adado magnis cladibus affecti fuerint, tum quod credi vix possit regem & ejus interfectorem eodem honore cultos fuisse. De Adado tamen à Syris culto vide *Seldenum* de *Diis Syris* in *Synt.* 1. c. 6.

q Πομπεύουσι] Ita *Vat.* & forsan *Vet Interpr.* πέμπουσι in *reliquis.* HUDS. Forte πέμπουσι δὲ πομπὴν . . . ἐπὶ τῇ τιμῇ vel ἐπὶ τιμῇ COCC.

r Οὗτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Epiphan.* ut & mox infra ante finem capitis. αὐτοὶ utroque loco in *Editis Aliisque.*

s Ἐπὶ τῇ τιμῇ] Hoc modo *Big. Samb.* & *Vat.* ἐπί τε τιμῇ in *cæteris.*

t Δὲ ὁ τῶν] Δὴ legisse videtur *Vet. Interpr.*

v Ταὐτὸ καθὼς] Καὶ τοῦτο γὰρ ἦν τὸ αὐτῷ *Big.* & *Samb.*

idem erat nomen) statim, ut accepit imperium, ad cædem fratrum ipsius & paternorum amicorum, qui etiam principes erant, processit; inde regni sui initio facto, datoque malitiæ suæ specimine, nullaque in re dissimilis Israëlitarum regibus, qui primi à patriis Hebræorum moribus Deique cultu discesserunt. Quin & ipsum ad impietatem instituit, Deosque alienos adorare docuit uxor ejus Gotholia, Achabi filia. Et quidem Deus, propter fœdus, quod cum Davide percusserat, noluit stirpem ejus perdere: Joramus vero novi aliquid indies in impietate & ad gentilitiæ religionis perniciem moliri non destitit. Cum autem sub idem *fere* tempus Idumæi ab eo defecissent, & priorem quidem *illorum* regem, qui in patris ipsius fide erat, interfecissent, quem vero voluerunt sibi regem creassent, Joramus, cum equitatu, qui tum ei ad manum erat, & curribus, in Idumæam noctu irruptionem faciebat; atque eos quidem, qui in ipsius regni vicinia erant, occidebat, ulterius vero non progrediebatur. Cæterum nihil ei profuit hæc expeditio. omnes enim ab ejus imperio defecerunt, simul & qui regionem Labinam dictam habitabant. Erat enim adeo vesanus, ut etiam populum ad montium fastigia ire coëgerit, Deosque alienos adorare.

Idumæi à Joramo deficiunt. 4 Regum, c. 8. & 2 Paral. c. 21.

2. Verum ad eum, dum hæc agit, & patriorum institutorum memoriam plane abjecerat, afferuntur literæ ab Elia vate: quæ indicabant Deum ab eo graves repetiturum esse pœnas, quod suorum quidem patrum mores non fuerit imitatus, sed regum Israëlitarum peccatis sectandis se addixerit, simulque compulerit Judæ tribum & cives Hierosolymitanos ad idolorum cultum, relicta sacra erga Deum patrium religione, quemadmodum Achabus etiam Israëlitas *ad idem faciendum* adegit, quodque fratres *suos* interfecerit, virosque bonos & justos occiderit; insuper & supplicium, quod pro istis erat luiturus, literis significabat vates, *scilicet* populi interitum, uxorumque ipsius regis & liberorum * stragem; quodque ipse *brevi* moreretur, torminum morbo diu vexatus, ejusque visceribus, tabe intus dirum in modum grassante, profluvio ejectis; ita ut ipse, cum calamitatem suam prospiceret, nullaque arte ei subvenire posset, hoc modo postea animam efflarit. Ista quidem Elias vates ei per literas significabat.

Eliæ ad Joramum literæ. 2 Paral. c. 21.

3. At non multo post exercitus Arabum, proxime Æthiopiam incolentium, atque Palæstinorum, facta impressione in Jorami regnum, & regionem diripuerunt & regis *ipsius* domum, necnon & filios ejus trucidarunt & uxores. Veruntamen unus ei relictus est filius, è manibus hostium elapsus,

III. Arabes & Palæstini Judæam invadunt, & in regis domum sæviunt. 2 Paral. c. 21.

ὄνομα, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, εὐθὺς ἐπὶ σφαγὴν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν [x] πατρῴων φίλων, οἳ καὶ ἡγεμόνες ἦσαν, ἐχώρησεν, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐπίδειξιν τῆς πονηρίας ἐντεῦθεν ποιησάμενος, καὶ μηδὲν διενεγκὼν [y] τῶν τοῦ Ἰσραὴλ βασιλέων, οἱ πρῶτοι παρηνόμησαν εἰς τὰ πάτρια τῶν Ἑβραίων ἔθη, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ θρησκείαν. ἐδίδαξέ τε αὐτὸν [z] τά τε ἄλλα εἶναι κακὸν, καὶ δὴ καὶ ξενικοὺς θεοὺς προσκυνεῖν, [a] Γοθολία θυγάτηρ μὲν Ἀχάβου, [b] συνοικήσασα δ' αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν Θεὸς διὰ τὴν πρὸς Δαυίδην ὁμολογίαν οὐκ ἐβούλετο τοῦτο τὸ γένος ἐξαφανίσαι· Ἰώραμος δ' οὐ διέλιπεν ἑκάστης ἡμέρας καινουργῶν ἐπ' ἀσεβείᾳ καὶ [c] λύμῃ τῶν ἐπιχωρίων ἐθισμῶν. ἀποστάντων δ' αὐτοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῶν Ἰδουμαίων, καὶ τὸν μὲν πρότερον ἀποκτεινάντων βασιλέα, ὃς [d] ὑπήκουεν αὐτοῦ τῷ πατρὶ, ὃν δ' ἐβούλοντο αὐτοὶ καταστησάντων, Ἰώραμος, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων καὶ τῶν ἁρμάτων, νυκτὸς εἰς τὴν Ἰδουμαίαν ἐνέβαλε· καὶ τοὺς μὲν πέριξ τῆς αὐτοῦ βασιλείας διέφθειρε, πορρωτέρω δ' οὐ προῆλθεν. ὤνησε μέντοι τοῦτο ποιήσας οὐδέν. πάντες γὰρ ἀπέστησαν αὐτοῦ, καὶ οἱ τὴν χώραν τὴν καλουμένην [e] Λαβίναν νεμόμενοι. ἦν δ' οὕτως ἐμμανὴς, ὥστε τὸν λαὸν ἠνάγκαζεν, ἐπὶ τὰ [f] ὑψηλὰ τῶν ὀρῶν ἀναβαίνοντα, προσκυνεῖν τοὺς ἀλλοτρίους θεούς.

β'. Ταῦτα δ' αὐτῷ πράττοντι, καὶ τελέως ἐκβεβληκότι τῆς διανοίας τὰ πάτρια νόμιμα, [g] κομίζεται παρ' Ἠλίου τοῦ [h] προφήτου ἐπιστολή· ἣ [i] τὸν Θεὸν ἐδήλου μεγάλην παρ' αὐτοῦ ληψόμενον δίκην, ὅτι τῶν μὲν ἰδίων πατέρων μιμητὴς οὐκ ἐγένετο, τοῖς δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέων κατηκολούθησεν ἀσεβήμασι, καὶ συνηνάγκασε τὴν τοῦ Ἰούδα φυλὴν, καὶ τοὺς πολίτας Ἱεροσολύμων, ἀφέντας τὴν ὁσίαν τοῦ ἐπιχωρίου Θεοῦ θρησκείαν, σέβειν τὰ εἴδωλα, καθὼς καὶ Ἀχάβος τοὺς Ἰσραηλίτας ἐβιάσατο, ὅτι τε τοὺς ἀδελφοὺς διεχρήσατο, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας καὶ δικαίους ἀπέκτεινε, τήν τε τιμωρίαν, ἣν ἀντὶ τούτων ὑφέξειν ἔμελλεν, [k] ἐσήμαινε τοῖς γράμμασιν ὁ προφήτης, ὄλεθρον τοῦ λαοῦ καὶ φθορὰν γυναικῶν [l] αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ τέκνων, καὶ ὅτι τεθνήξεται νόσῳ τῆς νηδύος ἐπὶ πολὺ βασανισθεὶς, καὶ τῶν ἐντέρων [m] αὐτοῦ δι' ὑπερβολὴν τῆς ἐντὸς διαφθορᾶς ἐκρυέντων, ὥστ' αὐτὸν [n] ὁρῶντα τὴν αὐτοῦ συμφορὰν, καὶ μηδὲν βοηθῆσαι δυνάμενον, ἔπειθ' οὕτως ἀποθανεῖν. ταῦτα μὲν ἐδήλου διὰ τῆς ἐπιστολῆς ὁ Ἠλίας.

γ'. Μετ' οὐ πολὺ δὲ στρατὸς [o] Ἀράβων, τῶν ἔγγιστα τῆς Αἰθιοπίας κατοικούντων, καὶ [p] τῶν ἀλλοφύλων, εἰς τὴν Ἰωράμου βασιλείαν [q] ἐνέβαλε, καὶ [r] τήν τε χώραν διήρπασαν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως· [s] ἔτι δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ [t] κατέσφαξαν καὶ τὰς γυναῖκας. εἷς δὲ αὐτῷ περι-

x Πατρῴων φίλων,] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. πατρίων in *Editis Aliisque.*

y Τῶν τοῦ Ἰσραὴλ βασιλέων,] Τῶν τοῦ λαοῦ βασιλέων *Vat. Gall.* 2. & *Vet. Interpr.*

z Τά τε ἄλλα εἶναι] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* τάτε ἄλλα κακὰ in *Editis.* In *Epiphanii* versione, *docuit quoque vulgus & in aliis esse malum & extraneos adorare Deos per Gotholiam.*

a Γοθολία] Ita & LXXII. Ἀθαλία juxta *Hebr.*

b Συνοικήσασα] Συνοικοῦσα *Vat. Hen.* & *Busb.*

c Λύμῃ τῶν ἐπιχωρίων ἐθισμῶν.] Λύμαν Euripid. Hecub. v. 213. λώβαν, λύμαν. SPANH.

d Ὑπήκουεν] Ὑπήκουσεν *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

e Λαβίναν] Λάβαναν *Vat.* in *Epiphanii* libris *Labennam.* urbs, unde regio denominata, *S. Literis* (4 *Regum*, c. 8. v. 22.) dicitur, *Lebna*, *Labna* & *Lobana.* HUDS. לבנה Libna in Sacris. REL. Λοβνὰ LXX. MS. Alex. Λομνὰ Hebr. לבנה. SPANH.

f Ὑψηλὰ τῶν ὀρῶν] Ὑψηλότατα in aliquot *MSS.* atque ita legisse videtur *Epiphan.*

g Κομίζεται παρ' Ἠλίου τοῦ προφήτου ἐπιστολή.] 2 Chronic. XXI. 12. SPANH.

h Προφήτου ἐπιστολή·] Ἔτι γὰρ ἐπὶ γῆς ἦν post προφήτου adjiciunt *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. De hac Eliæ epistola videsis *Schotanum* in *Bibl. H. S.* tom. 2. p. 913. & *J. Clericum Aliosque* ad 2 *Paralip.* c. 21.

i Τὸν Θεὸν] Ἐφ' ἣ aut ἐν ἣ fere in omnibus *MSS.* apud *Epiphanium* etiam *in qua.*

k Ἐσήμαινε] Ἐσήμαινε ἐν τοῖς γρ. *Vat.*

l Αὐτοῦ τοῦ βασιλέως] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* αὐτοῦ τε in *Editis Aliisque.*

* *Stragem*;] Ita placuit interpretari, quod *S. Literæ* nihil de illis illato stupro loquantur, sed de illarum nece.

m Αὐτοῦ δι' ὑπερβολὴν] Αὐτῷ *Vat.*

n Ὁρῶντα τὴν αὐτοῦ συμφορὰν,] Ἐπιδόντα *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

o Ἀράβων, τῶν ἔγγιστα τῆς Αἰθιοπίας κατοικούντων,] Arabes vicini Æthiopiæ. 2 Chronic. XXI. 16. *Syr.* Arabum commorantium inter Indos. SPANH.

p Τῶν ἀλλοφύλων,] Illud τῶν ex *MSS.* Hîc loci *Josephus* Παλαιστίνους vocat ἀλλοφύλους, more LXXII. quod in superiori historia non fecit. HUDS. At an non & Ἄραβες erant ἀλλόφυλοι? Philistæi ἀλλόφυλοι appellantur singulari nomine, de quo alias. Verum non perpetuo Josephus per ἀλλοφύλους Philistæos intelligit. vide mox capite 6. ne quis ἀλλόφυλος intersit, id est, ξένος, ἀλλότριος, uti ipse explicat. REL.

q Ἐνέβαλε,] Ita *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ἀνέβαλε in *Editis Aliisque.*

r Τήν τε χώραν διήρπασαν,] In quibusdam *MSS.* καὶ τὴν χώραν διήρπασε.

s Ἔτι δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ κατέσφαξαν καὶ τὰς γυναῖκας.] 2 Chron. XXI. 18. 19. SPANH.

t Κατέσφαξαν καὶ τὰς γυναῖκας.] Κατέσφαξε solus *Samb.*

περιλείπεται τῶν παίδων, διαφυγὼν τοὺς πολεμίους, [v] Ὀχοζίας ὄνομα. μετὰ δὲ ταύτην τὴν συμφορὰν, αὐτὸς τὴν προειρημένην ὑπὸ τοῦ προφήτου [x] νόσον ἐπὶ πλεῖστον νοσήσας χρόνον· ἐπέσκηψε γὰρ εἰς τὴν γαστέρα τὸ θεῖον αὐτοῦ τὴν ὀργήν· ἐλεεινῶς ἀπέθανεν, ἐπιδὼν αὐτοῦ τὰ ἐντὸς ἐκρυέντα. περιύβρισε δὲ αὐτοῦ καὶ τὸν νεκρὸν ὁ λαός. [y] λογισάμενοι γὰρ οἶμαι τὸν οὕτως ἀποθανόντα κατὰ μῆνιν Θεοῦ, μηδὲ κηδείας τῆς βασιλεῦσι πρεπούσης ἄξιον εἶναι τυχεῖν, οὔτε ταῖς πατρῴαις ἐνεκήδευσαν αὐτὸν θήκαις, οὔτε ἄλλης τιμῆς ἠξίωσαν, [z] ἀλλ' ὡς ἰδιώτην ἔθαψαν· βιώσαντα μὲν ἔτη τεσσαράκοντα, βασιλεύσαντα δὲ ὀκτώ. [a] παραδέδωκε δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν τῷ παιδὶ αὐτοῦ Ὀχοζίᾳ.

nomine Ochozias. Post hanc autem calamitatem, *rex* ipse morbo, quem vates prædixerat, diutius conflictatus (Deus enim ira sua ventrem ejus perfuderat) miserabiliter vita decedebat, cum intestina sua egesta conspexisset. Quin & populus mortuum contumeliis affecit. nam cum secum, ut opinor, reputassent, nequaquam dignum esse qui regiis exsequiis cohonestetur, cum lethali ex ira Dei vulnere accepto exspirarit, neque in paternis ipsum sepeliere monumentis, neque alio dignati sunt honore: sed veluti privatum tumulo mandarunt; cum vixisset quidem annos quadraginta, octo vero regnasset. Populus autem Hierosolymitanus regnum tradidit filio ejus Ochoziæ.

Jorami mors. 4 Regum, c. 8.

Ochozias Judææ rex. 4 Regum, c. 8. 2 Paral. c. 22.

ΚΕΦ. ς'.

Ὡς Ἰηοῦς ἐχρίσθη εἰς βασιλέα, καὶ Ἰώραμον ἀνεῖλεν καὶ Ὀχοζίαν· οἷά τε ἀπ' αὐτοῦ ἐπράττετο εἰς κόλασιν τῶν ἀσεβῶν.

CAP. VI.

IV.

Quemadmodum Jehus unctus est rex, & Joramum ferro peremit & Ochoziam: quæque ab eo gesta sunt ad pœnas impiis irrogandas.

Ἰώραμος δὲ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς, μετὰ τὴν Ἀδάδου τελευτὴν ἐλπίσας [b] Ἀραμάθην πόλιν τῆς Γαλααδίτιδος [c] ἀφαιρήσεσθαι τοὺς Σύρους, στρατεύει μὲν ἐπ' αὐτὴν μετὰ μεγάλης παρασκευῆς. ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ τοξευθεὶς ὑπό τινος τῶν Σύρων οὐ καιρίως, ἀνεχώρησεν εἰς [d] Ἰεσράελαν πόλιν, ἰαθησόμενος ἐν αὐτῇ τὸ τραῦμα· καταλιπὼν ἐν τῇ Ἀραμάθῃ τὴν στρατιὰν ἅπασαν, καὶ ἡγεμόνα τὸν [e] Νεμεσσὶ παῖδα Ἰηοῦν. ἤδη γὰρ αὐτὴν [f] ᾑρήκει κατὰ κράτος. προὔκειτο δ' αὐτῷ μετὰ τὴν θεραπείαν πολεμεῖν τοῖς Σύροις. Ἐλισσαῖος δ' ὁ προφήτης ἕνα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, δοὺς αὐτῷ [g] τὸ ἅγιον ἔλαιον, ἔπεμψεν εἰς Ἀραμάθην χρίσοντα τὸν Ἰηοῦν· καὶ φράσοντα ὅτι τὸ θεῖον αὐτὸν ᾕρηται βασιλέα. ἄλλα τε πρὸς τούτοις εἰπεῖν ἐπιστείλας, [h] ἐκέλευσε τρόπῳ φυγῆς ποιήσασθαι τὴν πορείαν, ὅπως λάθῃ πάντας ἐκεῖθεν ἀπιών. ὁ δὲ γενόμενος ἐν τῇ πόλει, τὸν [i] μὲν Ἰηοῦν εὑρίσκει καθεζόμενον μετὰ τῶν τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνων μέσον αὐτῶν, καθὼς Ἐλισσαῖος αὐτῷ προεῖπε. προσελθὼν δὲ ἔφη, βούλεσθαι περί τινων αὐτῷ διαλεχθῆναι. τοῦ δ' ἀναστάντος καὶ ἀκολουθήσαντος εἰς [k] τὸ ταμιεῖον, λαβὼν ὁ νεανίας τὸ ἔλαιον, κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς· καὶ τὸν Θεὸν [l] ἔφησε βασιλέα χειροτονεῖν αὐτὸν, ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ γένους τοῦ Ἀχάβου, καὶ ὅπως [m] ἐκδικήσῃ τὸ αἷμα τῶν προφητῶν, τῶν ὑπὸ Ἰεζαβέλης παρανόμως ἀποθανόντων, ἵν' ὁ τούτων οἶκος τὸν αὐτὸν τρόπον [n] ὅνπερ οἱ Ἱεροβοάμου τοῦ Ναβαταίου παιδὸς καὶ [o] Βαασὰ πρόῤῥιζος διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν ἀφανισθῇ, καὶ μηδὲν ὑπολειφθείη σπέρμα τῆς Ἀχάβου γενεᾶς. καὶ ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἐξεπήδησεν ἐκ τοῦ ταμιείου, σπουδάζων μηδενὶ τῶν [p] ἐπὶ τῆς στρατιᾶς ὀφθῆναι.

β'. Ὁ δὲ Ἰηοῦς προελθὼν ἧκεν ἐπὶ τὸν τόπον ἔνθα μετὰ τῶν ἡγεμόνων [q] ἐκαθέζετο. πυνθανομένων δὲ καὶ φράζειν αὐτοῖς παρακαλούντων τί πρὸς αὐτὸν ὁ νεανίας ἀφίκοιτο, καὶ προσέτι μαίνεσθαι λεγόντων αὐτόν· ἀλλ'

CÆterum Joramus Israëlitarum rex, post Adadi interitum in spem inductus se posse Syris adimere Aramatham *regionis* Galaaditidis urbem, cum magno quidem apparatu in eam exercitum educit. In ejus autem oppugnatione sagitta ictus à quodam Syro, non *tamen* lethaliter, in Jesraëlam urbem se recepit, ut illic sanandum curaret vulnus: relicto ad Aramatham toto exercitu cum Jehu duce Nemessi filio. jam enim urbem *istam* vi ceperat. Ei autem propositum erat, cum à vulnere revalesceret, Syros bello aggredi. Interim Elissæus vates unum è discipulis suis, dato ei sacro oleo, misit Aramatham, ut Jehum ungeret; diceretque, Deum ipsum in regem elegisse. Mandatis etiam quibusdam aliis, præcepit *ei* fugientis more iter facere, ut inde profectus omnes lateret. Ille vero, ubi ad urbem pervenit, offendit Jehum *forte* in medio sedentem inter exercitûs duces, prout Elissæus ei prædixerat. Cum autem ad eum accessisset, ajebat, se velle cum eo certis de rebus colloqui. Illo vero excitato atque eum in conclave sequuto, juvenis oleum depromptum in caput ejus effudit: dixitque, Deum illum regem creare, in stirpis Achabi perniciem, utque sanguinem ulciscatur vatum, quos Jezabela injusta nece peremit, ut domus eorum, similiter ac illæ Hieroboami Nabatæi filii atque Baasæ, propter eorum impietatem funditus intereat, nullumque maneat semen ex Achabi genere. Et ille quidem hæc loquutus è conclavi se proripuit, id agens ne à quopiam in exercitu conspiceretur.

Joramus Israëlitarum rex in obsidione sagitta ictus. 4 Regum, c. 8.

Elissæus mittit, qui Jehum ungat Israëlitarum regem. 4 Regum, c. 9.

2. Jehus autem foris egressus revertebatur ad locum ubi cum ducibus sedebat. Illis vero percontantibus simul & obsecrantibus ut eis indicaret cur ad eum *iste* juvenis venisset, prætereaque illum insanire dicentibus; sane de eo recte conjecistis, re-

Dei oraculum Jehus ducibus narrat. 4 Regum, c. 9.

v Ὀχοζίας] Ita & LXXII. *Jehoachaz* juxta *Hebr.*

x Νόσον ἐπὶ πλεῖστον] Sic *Samb.* νόσον post προειρημένην habent *Vat.* & *Bas.* in *reliquis* vox ista omittitur.

y Λογισάμενοι γὰρ] *Al.* λογισάμενος. dein ἐνεκήδευσεν &c.

z Ἀλλ' ὡς ἰδιώτην] Illa ἀλλ' ὡς ἰδιώτην ἔθαψαν ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

a Παραδέδωκε] Παραδίδωσι *Vat.*

b Ἀραμάθην] De Ἀραμάθῃ supr. lib. 8. c. 15. §. 3. & 5. SPANH.

c Ἀφαιρήσεσθαι] Ἀφαιρεθήσεσθαι *Vat.*

d Ἰεσράελαν] Ex p. 462. §. 8. & p. 460. §. 6. Ἰζάρην legi debuit pro Ἀζάρην *Editorum* & Ἰαζάρην *Big. Samb.* & *Gall.* 1. sed cum paulo infra p. 486. v. 7. Ἰεσράελαν (ut & in Codice meo docet *Coccejus*) habeant libri omnes, (& hîc loci in *Cod. Vat.* exstet Ἰεζαρέλαν, & Ἰεζερέλην in *Gall.* 2. & *Jezraëlem* in *Epiphanio*) Ἰεσράελαν rescribendum censuimus.

e Νεμεσσὶ παῖδα Ἰηοῦν.] Ita ex *Epiphanii* libris, LXXII. *Aliisque.* Ἀμασὶ in *Editis*, Ἀμασῆ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Ἀμασίου *Vat.* Si quis Ναμασὶ malit, non repugnabo.

f Ἡρήκει κατὰ κράτος.] Sic *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. εἰρήκει *Bas.* εἰλήφει *Gen.* εἰρήκει *Vat.* ἠρεμώκει *Gall.* 2.

g Τὸ ἅγιον ἔλαιον,] Unde ei Sacrum oleum, quod in loco Sancto ubi templum erat adservabatur? In Sacro codice non legitur id oleum sanctum fuisse. REL.

h Ἐκέλευσε] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐκέλευσε καὶ τρόπῳ in *cæteris.*

i Μὲν Ἰηοῦν εὑρίσκει] Illud μὲν ex *iisdem MSS.* & *Vet. Interpr.* ut & βασιλέα in fine §. 4.

k Τὸ ταμιεῖον,] LXX. εἰς τὸ ταμεῖον ἐν τῷ ταμείῳ *MS. Alex.* ἐν τῷ ταμιείῳ. 2 Reg. IX. 2. *Vulg.* in interius cubiculum. Hebr. חדר בחדר *cubiculum in cubiculum* seu in penitissimum penetrale. infr. c. 7. §. 2. εἰς τὸ ταμιεῖον. SPANH.

l Ἔφησε βασιλέα] Ἔφη *Vat.*

m Ἐκδικήσῃ τὸ αἷμα] Ἐκδικήσῃς *Vat.*

n Ὅνπερ οἱ Ἱεροβοάμου] Ita *Big.* & *Samb.* ὅνπερ οἱ Ἱερ. τ. Ν. παῖδες in *Editis.* ὅνπερ ὁ Ἱερ. τ. Ν. παιδὸς *Vat.* ὅνπερ τοῦ Ἱερ. τ. Ν. παῖς *Gall.* 2.

o Βαασὰ] Supra (*sc.* p. 455. §. 3. 456. §. 4.) Βασάνης dicitur. Hîc vero Ἀβασᾶ *Big.* & *Samb.* Ἀμασᾶ *Vat.* Βασὰ *Gall.* 2.

p Ἐπὶ τῆς στρατιᾶς ὀφθῆναι.] Ex τῆς στρ. *Vat.*

q Ἐκαθέζετο.] Ita *Samb. Bas.* ἐκαθίζετο *Gen.* *Aliique.*

r Πέ-

respondebat, nam & insani verba loquutus est. Cum autem magis adhuc instarent & audire postularent, regnum populi sibi à Deo delatum, ajebat illum dixisse. Hæc ubi dixerat, suam quisque vestem exeuntes eas illi substernebant, & signo cornibus dato Jehum regem esse pronunciabant. Atque ille, coactis copiis, in eo erat ut contra Joramum exiret ad urbem Jesraëlam: ubi, ut jam diximus, curationem adhibuit vulneri, quod in Aramathæ obsidione acceperat. Tum autem Ochozias Hierosolymorum rex propter cognationem eo se contulerat, (nam sororis ejus filius erat, ut ante retulimus) præsertimque ad visendum quomodo se haberet ex vulnere. Jehus autem, volens Joramum & qui cum eo erant ex improviso adoriri, requirebat ut operam darent, ne quis militum ex urbe evaderet, qui ista Joramo nunciatum iret. hoc enim ipsi claro fore benevolentiæ indicio, & qui ita animo affecti essent *bona fide* eum regem declarasse.

V. *Jehus Joramum Israëlitarum regem & Ochoziam Judææ regem interficit.* 4 *Regum*, c. 9.

3. Illi autem, mandatis cum lætitia acceptis, vias custodierunt, ne quis clam Jesraëlam profectus iis qui isthic erant illum indicaret. Et quidem Jehus, lectissimis equitum assumptis, ipsoque in curru collocato, Jesraëlam petebat. Cumque non longe abesset, speculator, à rege Joramo constitutus ut venientes in urbem prospiceret, Jehum conspicatus cum turmis advehi, nunciavit Joramo adventare agmen equitum. Ille vero è vestigio præcepit obviam mitti equitem, quisnam veniat quæsitum. Cum autem eques ad Jehum accessisset, interrogabat quomodo se res habeant in exercitu. regem enim de istis percontari *ajebat*. Ille vero jussit, ut de istis quidem nihil solicitus esset, sed ipsum sequeretur. Cum hæc vidisset speculator, Joramo renunciavit, equitem in turmam appellentium receptum una cum illis advenire. Mox & alteri à rege misso imperavit Jehus ut idem faceret. Ubi vero & hoc Joramo is indicaverat qui in speculis stabat, postremo & ipse conscenso curru cum Ochozia Hierosolymorum rege (ille enim, ut ante diximus, propter cognationem aderat ipsum visurus, quomodo se haberet ex vulnere) *illi* occursurus progrediebatur. *nam* & lentius *aliquanto* & composito agmine Jehus incedebat. Joramus autem huic in fundo Nabuthi obviam factus, ab eo quæsivit, satin' salvæ sint res in exercitu. Cum vero Jehus convicia in eum amarulenta jecisset, ita ut matrem ejus veneficam & meretricem appellaret, rex ea quæ in animo haberet veritus, ipsumque nihil sani cogitare suspicatus, converso ut poterat curru fugiebat, cum Ochoziæ dixisset, circumventos se dolo ac insidiis. At Jehus, admota arcui manu, eum percutit, telo illi per pectus exeunte. Et Joramus quidem continuo in poplitem concidit, animamque efflavit. Jehus autem præcepit Badacro, tertiæ partis *copiarum* præfecto, ut Jorami cadaver in Nabuthi agrum projiceret,

ὀρθῶς γε εἰκάσατε, εἶπε, καὶ γὰρ τοὺς λόγους μεμηνότος ἐποιήσατο. σπουδαζόντων δ' ἀκοῦσαι καὶ δεομένων, ἔφη, τὸν Θεὸν αὐτὸν ᾑρῆσθαι βασιλέα τοῦ πλήθους, εἰρηκέναι. ταῦτ' εἰπόντος ἕκαστος [r] περιδύων αὐτὸν [s] ἐπεστρώννυεν αὐτῷ τὸ ἱμάτιον· καὶ σαλπίζοντες τοῖς κέρασιν ἐσήμαινον Ιηοῦν εἶναι βασιλέα. ὁ δὲ, ἀθροίσας τὴν στρατιὰν, ἔμελλεν ἐξορμᾶν ἐπὶ Ιώραμον εἰς [t] Ιεσράελαν πόλιν· ἐν ᾗ, καθὼς προείπαμεν, ἐθεραπεύετο τὴν πληγὴν, ἣν ἔλαβε πρὸς τῇ [v] Αραμαθῆς πολιορκίᾳ. ἔτυχε δὲ καὶ ὁ τῶν Ιεροσολύμων βασιλεὺς Οχοζίας ἀφιγμένος πρὸς τὸν Ιώραμον· υἱὸς γὰρ ἦν αὐτοῦ τῆς ἀδελφῆς, ὡς καὶ προειρήκαμεν· ἐπισκέψασθαι δὲ πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος, διὰ τὴν συγγένειαν ἐληλύθει. Ιηοῦς δὲ, βουλόμενος αἰφνιδίως τοῖς περὶ τὸν Ιώραμον ἐμπεσεῖν, ἠξίου μηδένα τῶν στρατιωτῶν ἀποδράντα μηνῦσαι ταῦτα τῷ Ιωράμῳ. τοῦτο [x] γὰρ ἔσεσθαι λαμπρὰν ἐπίδειξιν αὐτῷ τῆς εὐνοίας, καὶ [y] τοὺς διακειμένους οὕτως ἀποδεῖξαι αὐτὸν βασιλέα.

γʹ. Οἱ δὲ τοῖς εἰρημένοις ἡσθέντες ἐφύλαττον τὰς ὁδοὺς, μή τις εἰς [z] Ιεσράελαν διαλαθὼν μηνύσῃ αὐτὸν τοῖς ἐκεῖ. καὶ ὁ μὲν Ιηοῦς, τῶν ἱππέων ἐπιλέκτους [a] παραλαβὼν, καὶ καθίσας ἐφ' ἅρματος, εἰς τὴν Ιεσράελαν ἐπορεύετο. γενομένου δὲ ἐγγὺς, ὁ σκοπὸς, ὃν ὁ βασιλεὺς Ιώραμος [b] καθεστάκει τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν πόλιν ἀφορᾷν, ἰδὼν μετὰ πλήθους προσελαύνοντα τὸν Ιηοῦν, ἀπήγγειλεν Ιωράμῳ προσελαύνουσαν ἱππέων ἴλην. ὁ δ' εὐθὺς ἐκέλευσεν ἐκπεμφθῆναί τινα [c] τῶν ἱππέων ὑπαντησόμενον, καὶ τίς ἐστιν ὁ προσιὼν γνωσόμενον. ἐλθὼν [d] οὖν πρὸς τὸν Ιηοῦν ὁ ἱππεὺς, ἐπηρώτα περὶ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ· πυνθάνεσθαι γὰρ ταῦτα τὸν βασιλέα. ὁ δὲ μηδὲν μὲν περὶ τούτων πολυπραγμονεῖν [e] ἐκέλευσεν, ἕπεσθαι δ' αὐτῷ. ταῦθ' ὁ σκοπὸς ὁρῶν, ἀπήγγειλεν Ιωράμῳ τὸν ἱππέα, συγκαταμιγέντα τῷ πλήθει τῶν προσιόντων, σὺν ἐκείνοις παραγίνεσθαι. πεμψαντος δὲ καὶ δεύτερον τοῦ βασιλέως, ταὐτὸ ποιεῖν προσέταξεν Ιηοῦς. ὡς δὲ καὶ τοῦτ' ἐδήλωσεν ὁ σκοπὸς Ιωράμῳ, τελευταῖον αὐτὸς ἐπιβὰς ἅρματος σὺν Οχοζίᾳ τῷ τῶν Ιεροσολύμων βασιλεῖ· παρῆν γὰρ αὐτὸς, ὡς ἔφημεν ἔμπροσθεν, ὀψόμενος αὐτὸν, πῶς [f] ἐκ τοῦ τραύματος ἔχοι, διὰ συγγένειαν· ἐξῆλθεν ὑπαντησόμενος. [g] σχολαίτερόν τε καὶ μετ' εὐταξίας ὥδευεν Ιηοῦς. καταλαβὼν δ' ἐν ἀγρῷ [h] Ναβούθου τοῦτον Ιώραμος, ἐπυνθάνετο εἰ πάντα ἔχοι καλῶς τὰ κατὰ τὸ στρατόπεδον. [i] βλασφημήσαντος δὲ πικρῶς αὐτὸν Ιηοῦ, ὡς καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ [k] φαρμακὸν καὶ πόρνην ἀποκαλέσαι, δείσας ὁ βασιλεὺς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, καὶ μηδὲν ὑγιὲς φρονεῖν αὐτὸν ὑπονοήσας, στρέψας ὡς εἶχε τὸ ἅρμα, ἔφυγε, φήσας πρὸς Οχοζίαν ἐνέδρᾳ καὶ δόλῳ [l] κατεστρατηγῆσθαι. Ιηοῦς δὲ τοξεύσας αὐτὸν καταβάλλει, τοῦ βέλους διὰ τῆς καρδίας ἐνεχθέντος. καὶ Ιώραμος μὲν εὐθὺς πεσὼν ἐπὶ γόνυ τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν. Ιηοῦς δὲ προσέταξε [m] Βαδάκρῳ [n] τῷ τῆς τρίτης μοίρας ἡγεμόνι, ῥίψαι τὸν Ιωράμου νεκρὸν εἰς τὸν ἀγρὸν

r Περιδύων αὐτὸν ἐπεστρώννυεν αὐτῷ τὸ ἱμάτιον·] Juxta morem Regum in Oriente. vid. Æschyl. Agamem. v. 919. & quæ ibi noto: πορφυρόστρωτος πόρος ad adventum Agamemnonis. SPANH.

s Επεστρώννυεν αὐτῷ τὸ ἱμάτιον·] Lege ὑπεστρώννυεν. COCC.

t Ιεσράελαν πόλιν·] Ιεζαρχέλλαν & mox Ιζαρχέλλαν *Vat.* Ιεζέζελαν *Gall.* 2. Videsis *Annott.* ad p. 462. §. 8.

v Αραμαθῆς] Ραμώθης *Vat.* & supra Αραμώθης, ut hîc loci *Bas.*

x Γὰρ ἔσεσθαι] Illud γὰρ additum ex *MSS.*

y Τοὺς διακειμένους] Τοῦ διακ. *Big.*

z Ιεσράελαν] Ita cum *Samb.* ut p. 485. §. 1. Ιεσράελα in *Editis.* Ισράελαν *Big.* Ιζαρχέλλαν *Vat.* Ιεζέζελαν *Gall.* 2. Ιεζέρελα *Gall.* 1.

a Παραλαβὼν,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* ἀναλαβὼν in *cæteris.*

b Καθεστάκει] Ita cum *MSS.* in *Editis* καθεστήκει, forsan pro καθειστήκει.

c Τῶν ἱππέων] Illud τῶν ex *MSS.*

d Οὖν πρὸς τὸν Ιηοῦν] Ita cum *MSS.* ἐλθὼν δὲ in *Editis.*

e Εκέλευσεν,] Εκέλευεν *Vat.* & *Gall.* 1, 2.

f Ἐκ τοῦ τραύματος] Ἐκ τραύματος *plerisque.*

g Σχολαίτερόν τε] Ita sane in libris omnibus tam *Gr.* quam *Lat.* (nisi quod δὲ pro τε habeant *Samb.* & *Vat.*) quod forsan *Josephus* exsculpserit ex verbis obscuris *Interpretum* LXXII. 4 *Regum*, c. 9. v. 20. Contrarium plane dicit *Veritas Hebraïca*: adeo ut hîc forsan aliquis legendum esse suspicaretur, ἀχολαίτερόν τε καὶ μετ' ἀταξίας ὥδευεν Ιηοῦς.

h Ναβούθου] Ναβώθου in quibusdam *MSS.*

i Βλασφημήσαντος] Sic βλασφημεῖν pro convitiari proximum Plato l. XI. de Legib. p. 934. E. SPANH.

k Φαρμακὸν] Sic φαρμακοὺς veneficos LXX. Exod. XXII. 18. SPANH.

l Κατεστρατηγῆσθαι.] Sic cum *MSS.* κατεστρατηγεῖσθαι in *Editis.*

m Βαδάκρῳ] Ita pro Βαδάκῳ *Editorum Aliorumque* rescripsi ex melioribus *Epiphanii* libris, qui *Vadacro* habent. Βεδεκάρῳ malit *Schotanus* ex Βαδεκὰρ *Int.* LXXII.

n Τῷ τῆς τρίτης μοίρας ἡγεμόνι,] Confer. supr. c. 4. §. 4. SPANH.

o Κα-

ἀγρὸν τοῦ Ναβύθου, ἀναμνήσας αὐτὸν τῆς Ἠλία προφητείας ἣν Ἀχάβῳ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸν Νάβουθον ἀποκτείναντι προεφήτευσεν, ὡς ἀπολεῖται αὐτός τε καὶ τὸ γένος αὐτοῦ ἐν τῷ ἐκείνου χωρίῳ. ταῦτα γὰρ [o] καθεζομένους ὄπισθεν τοῦ ἅρματος τοῦ Ἀχάβου λέγοντος ἀκοῦσαι τοῦ προφήτου. καὶ δὴ τοῦτο συνέβη γενέσθαι, κατὰ τὴν πρόρρησιν τὴν ἐκείνου. πεσόντος δὲ Ἰωράμου, δείσας περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας Ὀχοζίας, τὸ ἅρμα εἰς ἑτέραν ὁδὸν ἐξένευσε, λήσεσθαι τὸν Ἰηοῦν ὑπολαβών. ὁ δ' ἐπιδιώξας, καὶ καταλαβὼν ἔν τινι προσβάσει, τοξεύσας ἔτρωσε. καταλιπὼν δὲ τὸ ἅρμα, καὶ ἐπιβὰς ἵππῳ φεύγει τὸν Ἰηοῦν εἰς [p] Μαγεδδώ. κἀκεῖ θεραπευόμενος μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς πληγῆς τελευτᾷ. κομισθεὶς δ' εἰς Ἱεροσόλυμα, τῆς ἐκεῖ ταφῆς τυγχάνει· βασιλεύσας μὲν ἐνιαυτὸν ἕνα, πονηρὸς δὲ καὶ χείρων τοῦ πατρὸς [q] αὐτοῦ γενόμενος.

δ'. Τοῦ δὲ Ἰηοῦ [r] ἐλθόντος εἰς [s] Ἰεσράελαν, κοσμησαμένη [t] ἡ Ἰεζαβέλα, καὶ στᾶσα ἐπὶ τοῦ πύργου, "καλὸς, εἶπε, δοῦλος [v] ὁ ἀποκτείνας τὸν δεσπότην." ὁ δ' ἀναβλέψας πρὸς αὐτὴν, [x] ἐπυνθάνετο τίς εἴη, καὶ καταβᾶσαν ἥκειν πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσε· καὶ τέλος τοῖς εὐνούχοις προσέταξεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πύργου βαλεῖν. καταφερομένη δὲ τό τε τεῖχος περιέρρανε τῷ αἵματι, καὶ συμπατηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἵππων οὕτως ἀπέθανε. [y] τούτων δὴ γενομένων παρελθὼν Ἰηοῦς εἰς τὰ βασίλεια σὺν τοῖς φίλοις, ἑαυτὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ [z] ἀνεκτᾶτο τοῖς τε ἄλλοις καὶ τραπέζῃ. προσέταξε δὲ τοῖς οἰκέταις ἀνελομένοις τὴν Ἰεζάβελαν θάψαι διὰ τὸ γένος· ἦν γὰρ ἐκ βασιλέων. εὗρον δ' οὐδὲν τοῦ σώματος αὐτῆς οἱ προσταχθέντες τὴν κηδείαν, ἢ μόνα τὰ [a] ἀκρωτήρια. τὸ δὲ ἄλλο πᾶν ὑπὸ κυνῶν ἦν δεδαπανημένον. ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰηοῦς, ἐθαύμαζε τὴν Ἠλίου προφητείαν. οὗτος γὰρ αὐτὴν εἰς Ἰεσράελαν [b] προεῖπε τοῦτον [c] ἀπολέσθαι τὸν τρόπον.

ε'. Ὄντων δ' Ἀχάβῳ παίδων ἑβδομήκοντα, τρεφομένων δ' ἐν Σαμαρείᾳ, πέμπει δύο ἐπιστολὰς Ἰηοῦς, τὴν μὲν τοῖς παιδαγωγοῖς, [d] τὴν δ' ἑτέραν τοῖς ἄρχουσι τῶν Σαμαρέων, λέγων, τὸν [e] ἀνδρειότατον τῶν Ἀχάβου παίδων [f] ἀποδεῖξαι βασιλέα· [g] καὶ γὰρ ἁρμάτων αὐτοῖς εἶναι πλῆθος καὶ ἵππων καὶ ὅπλων καὶ στρατιᾶς, καὶ πόλεις ὀχυρὰς ἔχειν· καὶ [h] τοῦτο ποιήσαντας εἰσπράττεσθαι δίκην ὑπὲρ τοῦ δεσπότου. ταῦτα δ' [i] ἐγεγράφη, διάπειραν βουλόμενος λαβεῖν τῆς τῶν [k] Σαμαρέων διανοίας. ἀναγνόντες δὲ τὰ γράμματα, οἵ τε ἄρχοντες καὶ οἱ παιδαγωγοὶ, κατέδεισαν. καὶ λογισάμενοι μηδὲν δύνασθαι ποιεῖν πρὸς τοῦτον, ὃς δύο μεγίστων ἐκράτησε βασιλέων, ἀντέγραψαν ὁμολογοῦντες αὐτὸν ἔχειν δεσπότην, καὶ ποιήσειν ὃ ἂν κελεύῃ. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα ἀντέγραψεν, αὐτῷ τε ὑπακούειν κελεύων, καὶ τῶν Ἀχάβου παίδων τὰς κεφαλὰς ἀποτεμόντας πέμψαι πρὸς αὐτόν. οἱ δ' ἄρχοντες μεταπεμψάμενοι τοὺς τρο-

ſibi in memoriam revocato Eliæ vaticinio, quo patri ejus Achabo poſt cædem Nabuthi prædixerat, fore ut ipſe *aliquando* cum ſua progenie illius in agro pereat *ubi eum interfecerat*. hujuſmodi enim oraculum, cum à tergo Achabi in curru ſederemus, vatem pronunciantem audivimus. id quod etiam, ita ut prædictum fuerat, evenit. Cum autem Joramus cecidiſſet, Ochozias, de ſua ſalute ſollicitus, currum in aliam viam deflexit, ſe Jehum latiturum eſſe ratus. At ille eum perſequutus, in clivo quodam deprehenſum ictu ſagittæ vulneravit. Quo fit ut is, curru relicto & equo conſcenſo, à Jehu aufugeret in Mageddonem: ibique inter curandum non multo poſt ex vulnere moritur. atque *à ſuis* Hieroſolyma vectus illic ſepelitur; cum annum quidem & non amplius regnaſſet, nequam vero patreque ſuo pejor exſtitiſſet.

Jorami cadaver in Nabuthi fundum projectum. 4 Regum, c. 9.

Ochozia mors. 4 Regum, c. 9.

4. Cum autem Jehus Jeſraëlam acceſſiſſet, Jezabela, compta *admodum* in turri ſtans, "ô ſervum "egregium, ajebat, qui dominum *ſuum* occidit." Ille vero, oculis ad eam ſublatis, interrogabat, quænam eſſet; juſſitque ut deſcenderet, & ad ſe veniret: tandemque ſpadonibus imperavit, ut eam de turri præcipitarent. Illa vero, inter cadendum, murum ſanguine reſperſit, & ab equis conculcata hunc in modum periit. Dein, ubi hæc facta erant, Jehus ad regiam perrexit, & ſeipſum & amicos de via feſſos inter alia menſâ reficiebat. Domeſticis autem ſuis, qui Jezabelam interemerant, præcepit, ut eam in honorem generis ſepelirent: nam ex regibus erat prognata. At ii, quibus mandatum erat ut funus curarent, nihil de corpore ejus reliquum invenerunt, *præter extrema. nam cætera omnia à canibus conſumpta erant. Jehus, his auditis, Eliæ demiratus eſt vaticinium. ille enim prædixit, eam hujuſmodi mortem obituram eſſe in Jeſraëla.

VI. *Jezabela conculcata & à canibus diſcerpta. 4 Regum, c. 9.*

5. Cum haberet autem Achabus ſeptuaginta liberos, qui Samariæ alebantur, miſit Jehus duas epiſtolas, unam quidem ad eorum nutritios, alteram vero ad Samarenſium principes: monens, ut ex Achabi filiis fortiſſimum *diſpicerent quem* regem crearent; (illis enim magnam curruum eſſe vim & equorum & armorum & copiarum, & urbes quoque munitiſſimas) atque hoc facto, mortem domini ulturum irent. Scripſitque in hæc verba, experiri volens quomodo Samarenſes erga ſe animo eſſent affecti. Principes autem & nutritii, lectis literis, ingenti metu perculſi ſunt. cumque cogitaſſent, ſe nihil adverſus iſtum facere poſſe, qui duos reges maximos ſuperârat, reſcripſerunt ita ut faterentur ſe illum pro domino habere, omniaque imperata facturos. Ille vero ad hæc alteram ad eos ſcripſit epiſtolam, præcipiens ut ei dicto eſſent audientes, & Achabi filiorum capita abſciſſa ad eum

Jehus ſcribit ad Samarienſium principes. 4 Regum, c. 10.

4 Regum, c. 10. v. 2.

o Καθεζομένους] Ita in *Editis Aliiſque*, convenienter *S. Literis*, *4 Regum*, c. 9. v. 25. καθεζομένου *Big. Samb.* & *Vat.* atque ita vel καθεζόμενος legebat *Epiphan.* qui vertit, *cum ſederet*. HUDS. Καθεζόμενον videtur legiſſe interpres: atque in Sacris etiam hunc & Badacum ibi ſediſſe extat. REL.

p Μαγεδδώ.] Recte: Μαγιαδδὼ & Μαγεδαὼ vitioſe in *MSS.* HUDS. Conf. ſup. lib. VIII. c. 6. §. 1. SPANH.

q Αὐτοῦ γενόμενος.] Illud αὐτοῦ inſeruimus ex *Cod. MSS.* & *Vet. Interpr.*

r Ἐλθόντος] Εἰσελθόντος εἰς τὰ Ἰεσράηλα *Big.* & *Samb.* εἰσελθόντες quidem agnoſcunt *Vat.* & *Vet. Interpr.*

s Ἰεσράελαν,] Ita ut ſupra, p. 486. §. 3. Ἰεσράελα in *Editis* & *pleriſque MSS.*

t Ἡ Ἰεζαβέλα,] Ἰεζαβέλα ſine articulo *Big.* & *Samb.* alibi (cum *Vat.*) Ἰεζαβέλη.

v Ὁ ἀποκτείνας τὸν δεσπότην.] Ὃς ἀπέκτεινας *Samb.* & *Vat.* ὃς ἀπέκτεινε, vel ὃς ἀπέκτεινε in *aliis MSS.* ὃς ἀνεῖλε Cedren.

x Ἐπυνθάνετο τίς εἴη,] Ἐπυνθάνετό τε *Big.* & *Samb.*

y Τούτων δὴ γενομένων] Τούτων δὲ γεν. *Vat.*

z Ἀνεκτᾶτο] Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἀνεκτᾶτο, προστάξας τοῖς οἰκέταις Ἰεζάβελαν θάψαι in *Editis*,

a Ἀκρωτήρια.] Sunt extremitates membrorum, ut manuum, pedum, hinc ἀκρωτηριάζειν eſt præcidere has extremitates. REL.

* *Præter extrema.*] *Sc.* præter calvam, pedeſque, & manuum palmas.

b Προεῖπε τοῦτον ἀπολέσθαι τὸν τρόπον.] Conf. ſupr. lib. 8. c. 13. §. 8. SPANH.

c Ἀπολέσθαι τὸν τρόπον.] *Al.* ἀπολεῖσθαι.

d Τὴν δ' ἑτέραν] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. eo fere modo quo *Demoſth.* τὸ ψήφισμα τοῦτο γράφω, πλεῖν ἐπὶ τοὺς τόπους &c. in *Editis* λέγω ὡς τὸν ἀνδρ. & dein ἀποδείξει *Baſ.* ἀποδείξειν *Gen.*

e Ἀνδρειότατον] Ισ. ἁδρότατον HUDS. in *Add.*

f Ἀποδεῖξαι] *Gen.* ἀποδείξειν. *Coccejus* ἀποδείξαιεν, verum Ed. *Hudſ.* firmatur Collatione *Big.* HAV.

g Καὶ γὰρ ἁρμάτων] In *Editis* καὶ γὰρ ἁρμάτων τὸν [vel τὸ] ἀνδρειότατον αὐτοῖς &c. Verum illa τὸν ἀνδρειότατον (quæ nec *MSS.* agnoſcunt, nec *Vet. Interpr.* quæque è ſuperioribus in textum forſan irrepſerint) plane ejecimus.

h Τοῦτο ποιήσαντας] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* ταῦτα in *Editis.*

i Ἐγεγράφη,] Sic in *Cod. Vat.* nec aliter forſan *Epiphan.* qui vertit, *hæc autem ſcripſit.* ἐγγράφει *Big.* ἔφη in *Editis Aliiſque.*

k Σαμαρέων διανοίας.] Σαμαρειτῶν ſolus *Vat.*

l Σαμ-

eum mitterent. Tum principes accerſitis puerorum altoribus imperant, ut capita illis, poſtquam eos jugulaſſent, præciderent, & ad Jehum mittenda curarent. Illi vero ita juſſis obſequuti ſunt, ut nihil omnino omiſerint: atque capita eorum, in fiſcellas quaſdam plexiles congeſta, Jeſraëlam miſerunt. Ubi autem iſta afferebantur, Jehu cum amicis cœnanti nunciatur, Achabi filiorum capita allata eſſe. Tum ille ante portam utrinque acervos ex eis conſtrui juſſit. Hoc itaque facto, prima luce ad illa viſenda prodit: atque *ea* intuitus, cœpit ad populum, qui tum *forte* aderat, dicere; quod ipſe quidem in dominum ſuum exercitum eduxerit, eumque interfecerit, iſtos vero omnes non ipſe peremerit. Cæterum illud iis de ſtirpe Achabi perſuaſum eſſe volebat, omnia juxta Dei oraculum eveniſſe, ejuſque domum, ſicuti prædixerat Elias, funditus periiſſe. Præterea autem occiſis quotquot apud Jeſraëlitas ex Achabi cognatis reperiri poterant, Samariam ire contendebat. Atque in itinere nactus Ochoziæ Hieroſolymorum regis conſanguineos, interrogabat quò illis iter erat. Cumque illi reſpondiſſent, ſe ſalutatum venire Joramum, regemque ſuum Ochoziam, (neſciebant enim utrumque ab eo necatum) Jehus etiam iſtos comprehenſos interfici juſſit, homines duos & quadraginta numero.

Achabi filii ſeptuaginta occiſi. 4 Regum, c. 10.

Jehus Ochoziæ conſanguineos interficit. 4 Regum, c. 10.

Jonadabi laus. 4 Regum, c. 10.

6. Poſt hos autem illi occurrit vir bonus & juſtus, nomine Jonadabus, vetus ipſius amicus, qui ipſum *pro more* ſalutatum collaudare cœpit, quod omnia, prout voluit Deus, fecerat, exſtirpando domum Achabi. Jehus vero ipſum obſecrabat, ut conſcenſo curru Samariam uſque eum comitaretur, dicens ſe illi oſtenſurum eſſe, quod nihil parcet improborum cuiquam; ſed & falſos vates ſupplicio afficiet, & falſos ſacerdotes, & quotquot populo verba dederunt, ut Dei quidem maximi cultum dereſerent, alienos vero adorarent. namque pulcherrimum eſſe ſpectaculorum, viroque bono & juſto jucundiſſimum, malos videre pœna affectos. Iſtis obſequutus Jonadabus, in currum evectus Samariam venit. atque Jehus omnes Achabi cognatos, undique perquiſitos, ad internecionem perimit. Cum autem vellet ut nemo ex falſis vatibus aut ſacerdotibus deorum Achabi ſupplicium effugeret, fraude uſus & dolo univerſos comprehendit. Vocato enim ad concionem populo, dicebat, ſe Deos, duplo plures illis quos Achabus introduxerat, adorare velle; rogabatque curarent ut illorum ſacerdotes & vates & cultores ei adeſſent; quippe ſibi in animo eſſe ſacra ſplendida & magna Achabi diis facere, & ſiquis ſacerdotum abfuerit morte multatum iri. Deus autem Achabi Baal vocabatur. Dei itaque ſacrificiis celebrandis indicto, per omnem Iſraëlitarum ditionem dimiſit, qui Baalis ſacerdotes ad eum adducerent. Sacerdotibus autem præcepit Jehus, ut veſtes omnibus

Jehus Baalis ſacerdotes convocari jubet. 4 Regum, c. 10.

φεῖς τῶν παίδων, προσέταξαν ἀποκτείνασιν αὐτοὺς τὰς κεφαλὰς ἀποτεμεῖν, καὶ πέμψαι πρὸς Ιηοῦν. οἱ δ᾽ οὐδὲν ὅλως φεισάμενοι, τοῦτ᾽ ἔπραξαν· καὶ [l] συνθέντες εἰς πινα πλεκτὰ ἀγγεῖα τὰς κεφαλὰς, [m] ἀπέπεμψαν εἰς [n] Ιεσράηλαν. κομισθεισῶν δὲ τούτων, ἀγγέλλεται δειπνοῦντι μετὰ τῶν φίλων τῷ Ιηοῦ, ὅτι κομισθεῖεν αἱ τῶν Αχάβου παίδων κεφαλαί. ὁ δὲ [o] πρὸ τῆς πύλης ἐξ ἑκατέρου μέρους ἐκέλευσεν ἐξ αὐτῶν ἀναστῆναι βουνούς. γενομένου [p] δὴ τούτου, ἅμα ἡμέρα πρόεισιν ὀψόμενος, καὶ θεασάμενος ἤρξατο πρὸς τὸν παρόντα λαὸν λέγειν, ὡς αὐτὸς μὲν ἐπὶ τὸν δεσπότην τὸν αὐτοῦ στρατεύσαιτο, κἀκεῖνον ἀποκτείνειε· τούτους δὲ πάντας οὐκ αὐτὸς [q] ἀνέλοι. γιγνώσκειν δὲ αὐτοὺς ἠξίου περὶ τῆς Αχάβου γενεᾶς, ὅτι πάντα κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ προφητείαν [r] γέγονε, καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ, καθὼς Ηλίας προεῖπεν, ἀπόλωλε. προσδιαφθείρας δὲ καὶ τοὺς παρὰ τοῖς [s] Ιεσραηλίταις εὑρεθέντας ἐκ τῆς Αχάβου [t] συγγενείας εἰς Σαμάρειαν [v] ἐπορεύετο. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τοῖς Οχοζία συμβαλὼν οἰκείοις τοῦ βασιλέως τῶν Ιεροσολύμων, ἀνέκρινεν αὐτοὺς, [x] τί δή ποτε παραγίνοιντο. οἱ δ᾽ ἀσπασόμενοί τε Ιώραμον καὶ τὸν αὐτῶν βασιλέα Οχοζίαν ἥκειν ἔφασκον· οὐ γὰρ [y] ᾔδεσαν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ὑπ᾽ αὐτοῦ πεφονευμένους· Ιηοῦς δὲ καὶ τούτους συλληφθέντας ἀναιρεθῆναι προσέταξεν, ὄντας τὸν ἀριθμὸν [z] τεσσαρακονταδύο.

ς΄. Συναντᾷ δ᾽ αὐτῷ μετὰ τούτους ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, Ιωνάδαβος ὄνομα, [a] φίλος αὐτῷ πάλαι γεγονώς. ὃς, ἀσπασάμενος αὐτὸν, ἐπαινεῖν ἤρξατο [b] τοῦ πάντα πεποιηκέναι κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ, τὴν οἰκίαν [c] ἐξαφανίσας τὴν Αχάβου· Ιηοῦς δ᾽ ἀναβάντα ἐπὶ τὸ ἅρμα συνεισελθεῖν αὐτὸν εἰς Σαμάρειαν παρεκάλει· λέγων ἐπιδείξειν, πῶς οὐδενὸς φείσεται πονηροῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας καὶ τοὺς [d] ψευδιερεῖς, καὶ τοὺς ἐξαπατήσαντας τὸ πλῆθος, ὡς τὴν μὲν τοῦ μεγίστου Θεοῦ θρησκείαν ἐγκαταλιπεῖν, τοὺς δὲ ξενικοὺς προσκυνεῖν, τιμωρήσεται. κάλλιστον δ᾽ εἶναι θεαμάτων, καὶ ἥδιστον ἀνδρὶ χρηστῷ καὶ δικαίῳ, κολαζομένους πονηροὺς [e] ἰδεῖν. τούτοις πεισθεὶς ὁ Ιωνάδαβος, ἀναβὰς εἰς τὸ ἅρμα εἰς Σαμάρειαν παραγίνεται. ἀναζητήσας δὲ πάντας τοὺς Αχάβου συγγενεῖς Ιηοῦς, ἀποκτείνει. βουλόμενος δὲ, μηδένα τῶν ψευδοπροφητῶν μηδ᾽ ἱερέων τῶν Αχάβου θεῶν τιμωρίαν διαφυγεῖν, ἀπάτῃ καὶ δόλῳ πάντας αὐτοὺς συνέλαβεν. ἀθροίσας γὰρ τὸν λαὸν, ἔφη [f] βούλεσθαι διπλασίονας ὧν Αχαβος [g] θεῶν εἰσηγήσατο προσκυνεῖν, καὶ τοὺς ἐκείνων ἱερεῖς καὶ προφήτας ἠξίου καὶ δούλους [h] αὐτῷ παρεῖναι. θυσίας [i] γὰρ πολυτελεῖς καὶ μεγάλας ἐπιτελεῖν [k] μέλλειν τοῖς Αχάβου θεοῖς· τὸν δ᾽ ἀπολειφθέντα τῶν ἱερέων θανάτῳ ζημιώσειν. ὁ δὲ θεὸς Αχάβου [l] Βαὰλ ἐκαλεῖτο. τάξας δ᾽ ἡμέραν, καθ᾽ ἣν ἔμελλε ποιήσειν τὰς θυσίας, διέπεμψεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν [m] τῶν Ισραηλιτῶν χώραν, τοὺς ἄξοντας πρὸς αὐτὸν τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βαάλ. [n] ἐκέλευσε δ᾽ Ιηοῦς τοῖς ἱερεῦ-

l Συνθέντες] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* συνελόντες in *Editis.*

m Απέπεμψαν εἰς Ιεσράηλαν.] Iterum cum *MSS.* ἔπεμψαν in *Editis.*

n Ιεσράηλαν.] Ιτράελα ante SPANH.

o Πρὸ τῆς πύλης] Πρὸς τῇ πύλῃ *Big.* & *Gall.* πρὸς ταῖς πύλαις *Samb.*

p Δὴ τούτου,] Ita ut ſupra p. 487. §. 4. δὲ antea.

q Ανέλοι.] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἀνελεῖν in *Editis.*

r Γέγονε,] Γεγόνασι *Big.* & *Samb.*

s Ιεσραηλίταις] Ita *Gen.* cum melioribus *MSS.* Ισραηλίταις *Baſ. Aliique.*

t Συγγενείας] Ιππεῖς poſt συγγενείας inſerunt plerique *MSS.* in *Epiphanii* libris, *cum equis ad Samariam properabat.*

v Επορεύετο.] Sic *MSS.* εἰσεπορεύετο in *Editis.*

x Τί δή ποτε παραγίνοιντο.] Iterum cum *MSS.* τί ποτε in *Editis.*

y Ηδεσαν αὐτοὺς ἀμφοτέρους] Itidemque ex *MSS.* Ατλικωτέρως, quam ᾔδεισαν *Editorum.*

z Τεσσαρακονταδύο.] Sic in melioris notæ *MSS.* τεσσαράκοντα δύο in *aliis.*

a Φίλος αὐτῷ] Eo modo *MSS.* φίλος αὐτοῦ πάλαι γενόμενος in *Editis.*

b Τοῦ πάντα] Illud τοῦ ex *MSS.* ut & mox alterum ante Θεοῦ.

c Εξαφανίσας] Sic *MSS.* ἐξαφανίσαντα in *Editis*

d Ψευδιερεῖς,] Ψευδοϊερεῖς *Samb.*

e Ιδεῖν.] Ιδεῖν poſt πονηροὺς inſertum dedi ex *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.*

f Βούλεσθαι] Illud βούλεσθαι ex *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*

g Θεῶν εἰσηγήσατο] Εἰσηγήσατο θεῶν *Gall.* 1. & 2. ſed θεῶν non agnoſcit *Samb.*

h Αὐτοῦ παρεῖναι.] Αὐτῶν *Big Samb.* & *Vat.*

i Γὰρ πολυτελεῖς] Ita cum *Samb.* (*Cocc.*) & *Baſ.* καὶ in reliquis.

k Μέλλειν] Illud μέλλειν ex *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

l Βαὰλ ἐκαλεῖτο.] Videſis *N. Fullerum* in *Miſcell. Sacr.* lib. 2. c. 7.

m Τῶν Ισραηλιτῶν] Τῶν deeſt *Vat.*

n Εκέλευσε] Ita *Big. Samb. Vat. Hen.* & *Busb.* ἐκέλευσε δ᾽ Ιηοῦς τῷ Ιερεῖ *Gall.* 1. & 2. τοῦ Βαὰλ, καὶ ἐκέλευσε τοῖς ἱερεῦσι *Baſ.* & *G.* ὧν ἀθροισθέντων ἐκέλευσεν Ιηοῦς τῷ ἱερεῖ legiſſe videtur *Epiphan.* qui vertit, *quibus pariter congregatis juſſit Hieus pontifici ut daret omnibus veſtes* &c. cui lectioni favet etiam *Zonaras*, qui *Joſephum* ſolet exſcribere. In *S. Literis* 4 *Regum*, c. 10. *poſt-*

ἱερεῦσι δοῦναι πᾶσιν ἐνδύματα. λαβόντων δὲ, παρελθὼν εἰς τὸν οἶκον μετὰ τοῦ φίλου Ιωναδάβου, μή τις ἐν αὐτοῖς ἀλλόφυλος εἴη καὶ ξένος, ἐρευνῆσαι προσέταξεν. οὐ βούλεσθαι γὰρ τοῖς ἱεροῖς αὐτῶν ἀλλότριον παρατυγχάνειν. τῶν δὲ εἰπόντων μὲν οὐδένα παρεῖναι ξένον, καταρξαμένων δὲ τῶν θυσιῶν, περιέστησεν ἔξωθεν ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἄνδρας, οὓς ᾔδει [o] πιστοτάτους τῶν ὁπλιτῶν, κελεύσας αὐτοῖς [p] ἀποκτείνειν τοὺς ψευδοπροφήτας, καὶ νῦν τοῖς [q] πατρῴοις ἔθεσι τιμωρεῖν πολὺν ἤδη χρόνον ὠλιγωρημένοις, ἀπειλήσας ὑπὲρ τῶν διαφυγόντων τὰς ἐκείνων [r] ἀφαιρεθήσεσθαι ψυχάς. οἱ δὲ τούς τε ἄνδρας [s] ἅπαντας κατέσφαξαν· καὶ, τὸν οἶκον τοῦ [t] Βααλ ἐμπρήσαντες, ἐκάθηραν οὕτως ἀπὸ τῶν ξενικῶν [v] ἐθισμῶν τὴν Σαμάρειαν. [x] οὗτος ὁ Βααλ Τυρίων ἦν Θεός. Αχαβος δὲ, τῷ πενθερῷ βουλόμενος χαρίσασθαι [y] Ιθοβάλῳ, Τυρίων ὄντι βασιλεῖ καὶ Σιδωνίων, ναόν τε αὐτῷ κατεσκεύασεν ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ προφήτας ἀπέδειξε, καὶ πάσης θρησκείας ἠξίου. ἀφανισθέντος δὲ τούτου τοῦ θεοῦ, [z] τὰς χρυσᾶς δαμάλεις προσκυνεῖν τοῖς Ισραηλίταις Ιηοῦς [a] ἐπέτρεψε. τοῦτο [b] δὲ διαπραξαμένῳ, καὶ προνοήσαντι τῆς κολάσεως τῶν ἀσεβῶν, ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου προεῖπεν ἐπὶ τέσσαρας γενεὰς τοὺς παῖδας αὐτοῦ [c] βασιλεύσειν τῶν Ισραηλιτῶν. καὶ τὰ μὲν περὶ Ιηοῦν ἐν τούτοις ὑπῆρχε.

suppeditarent. Cumque eas accepissent, ingressus in ædem cum amico *suo* Jonadabo, edixit ut diligenter quærerent, ne quis sit ibi cum ipsis alienigena aut peregrinus. nolle enim alienum sacris illorum interesse. Illis vero inficiatis peregrinum quempiam adesse, atque rem divinam facere exorsis, foris dispofuit homines numero octoginta, quos ex militibus fidelissimos noverat, quibus imperatum erat ut falsos vates interimerent, & patrios ritus jam diu desuetos à contemptu vindicarent; minatus eorum vitam pro illis pendendam fore, qui *quoquo modo* evaserint. Atque isti viros omnes ad unum occiderunt: &, cum Baalis ædem incendissent, hoc modo Samariam à ceremoniis alienis liberarunt. Hic *quidem* Baal Tyriorum erat deus. Achabus autem, cum socero suo Ithobalo Tyriorum & Sidoniorum rege gratiam inire volens, & fanum ei Samariæ exstruxit, & vates instituit, omnique cultu prosequutus est. Cæterum hoc deo è conspectu sublato, Israëlitis permisit Jehus ut aureas vitulas adorarent. Veruntamen quoniam ista recte fecisset, curassetque ut impii meritas luerent pœnas, Deus ei per vatem prædixit, liberos ejus in quartam usque stirpem in Israëlitas regnaturos esse. Atque illa quidem quæ ad Jehum spectant ita se habebant.

Jehus Baalis sacerdotes ad unum omnes interficit. 4 Regum, c. 10.

Jehu posteris in quartam usque stirpem regnum promisit Deus. 4 Regum, c. 10.

ΚΕΦ. ζ΄.

Ως Γοθολία τῶν Ιεροσολυμιτῶν ἐβασίλευσεν ἐπὶ ἔτη πέντε· καὶ ἀνελὼν αὐτὴν ὁ ἀρχιερεὺς Ιώδαος, τὸν Οχοζία παῖδα Ιώασον βασιλέα ἀπέδειξεν.

CAP. VII.

VII.

Ut Gotholia Hierosolymitanorum imperium quinquennio tenuit; atque Jodaus pontifex, eâ occisâ, Ochoziæ filium regem constituit.

Γοθολία δὲ ἡ Αχάβου θυγάτηρ, ἀκούσασα [d] τήν τε Ιωράμου τἀδελφοῦ τελευτὴν καὶ τὴν [e] Οχοζία τοῦ παιδὸς, καὶ τοῦ γένους τῶν βασιλέων ἀπώλειαν, ἐσπούδαζε μηδένα τῶν ἐκ τοῦ Δαυίδου καταλιπεῖν οἴκου, πᾶν δ' ἐξαφανίσαι τὸ γένος, ὡς ἂν μηδὲ εἷς ἐξ αὐτοῦ βασιλεὺς ἔτι γένοιτο. καὶ τοῦθ' ὡς μὲν ᾤετο διεπράξατο· διεσώθη δὲ εἷς υἱὸς Οχοζία, τρόπῳ δὲ τοιούτῳ τὴν τελευτὴν διέφυγεν. ἦν Οχοζία ὁμοπάτριος ἀδελφὴ, [f] Ιωσαβεθὴ ὄνομα. ταύτῃ συνῆν ὁ ἀρχιερεὺς [g] Ιώδαος. εἰσελθοῦσα δὲ εἰς τὸ βασίλειον, καὶ τοῖς ἀπεσφαγμένοις τὸν [h] Ιώασον, τοῦτο γὰρ προσηγορεύετο τὸ [i] παιδίον ἐνιαύσιον, ἐγκεκρυμμένον εὑροῦσα μετὰ τῆς τρεφούσης, βαστάσασα μετ' αὐτῆς [k] εἰς τὸ ταμιεῖον [l] τῶν κλινῶν ἀπέκλεισε, καὶ λανθάνοντες ἀνέθρεψαν αὐτή τε καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Ιώδαος ἐν τῷ ἱερῷ ἔτεσιν ἕξ, οἷς ἐβασίλευσε Γοθολία τῶν Ιεροσολύμων καὶ τῶν δύο φυλῶν.

β΄. Τῷ δ' ἑβδόμῳ [m] ἔτει κοινολογησάμενός τισι Ιώδαος πέντε τὸν ἀριθμὸν ἑκατοντάρχαις, καὶ συμπείσας αὐτοὺς [n] συνεπιθέσθαι μὲν τοῖς κατὰ τῆς Γοθολίας ἐγχειρου-

Gotholia Achabi filia, ubi de Ochoziæ filii sui pariter ac Jorami fratris nece inaudiverat, deque regiæ stirpis interitu, modis omnibus agebat ut nemo ex domo Davidis superstes relinqueretur, utque genus ipsius penitus exstingueretur, ne quis in posterum ex eo regnum obtineat. id quod, ut ipsa quidem rebatur, perfecerat: unus vero ex Ochoziæ filiis servatus est, atque hoc modo mortem effugit. Ochoziæ soror erat eodem patre genita, cui nomen Josabetha. Huic matrimonio junctus erat pontifex Jodaus. Cum autem in regiam ingressa Joasum (ita enim vocabatur puer anniculus) inter cæsorum cadavera una cum nutrice abditum reperisset, eumque pariter & illam sublatos in * conclave cubiculi inclusisset, illa simul & maritus ejus Jodaus ipsum etiam clam in templo *occultum* sex annos aluerunt, quibus Gotholia Hierosolymorum & duarum tribuum regnum tenuit.

Gotholia regum semen exstinguere conatur. 4 Regum, c. 11. 2 Paral. c. 22.

2. Verum septimo anno, Jodaus, re cum centurionibus aliquibus, quinque numero, communicata, illisque persuasis ut operam suam commodarent iis quæ in manibus erant contra Gotholiam, secum-

Jodaus pontifex Joasum stirpis regiæ puerum conservat. 2 Regum, c. 11. 2 Paral. c. 22.

postquam ad unum omnes in Baalis ædem convenerunt, jussit æditimo ut vestes ad omnes Baalis cultores promeret.

o Πιστοτάτους τῶν ὁπλιτῶν,] Ita *Samb. Vat. Gall.* & *Vet. Interpr.* πιστοὺς in *reliquis.*

p Αποκτείνειν τοὺς ψευδοπροφήτας,] Αποκτεῖναι in omnibus *MSS.*

q Πατρῴοις] Ita *Vat.* πατρίοις in *reliquis.*

r Αφαιρεθήσεσθαι ψυχάς.] Αφαιρήσεσθαι *Samb.*

s Απαντας κατέσφαξαν·] Sic *MSS.* πάντας in *Editis.*

t Βααλ ἐμπρήσαντες,] Ita cum *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vet. Interpr.* insuper hîc loci Βήλου habet *Vat.* ut & infra οὗτος ὁ Βῆλος. in *Editis* perperam βασιλέως.

v Εθισμῶν τὴν Σαμάρειαν.] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* θεῶν in *reliquis.* HUDS. Βααλ MS. & videtur hoc suadere descriptio sequens. & in Sacris Literis etiam ita legitur. nec est quod aliquem offendat οἶκος, nam & infra cap. 7. legitur τοῦ Βααλ οἶκος. REL.

x Οὗτος ὁ Βααλ] Videsis pag. 457. §. 1.

y Ιθοβάλῳ,] Ιθοβάλῳ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Ειθοβάλῳ *Gall.* 2. Vide *Annott.* ad p. 457. §. 1. & ad p. 468 §. 1.

z Τὰς χρυσᾶς δαμάλεις προσκυνεῖν τοῖς Ισραηλίταις] Aurearum vaccarum cultus Israëlitis à quo relictus, qui nempe erant in Bethel & in Dan. 2 Reg. 10. 29. SPANH.

a Επέτρεψε.] Ita in *MSS.* ἐπέτρεπε in *Editis.*

b Δὲ διαπραξαμένῳ] Illud δὲ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

c Βασιλεύσειν τῶν Ισραηλιτῶν.] Βασιλεύειν *Samb. Bas. Busb.* & *Hen.*

d Τήν τε Ιωράμου τἀδελφοῦ] Sic *MSS.* τὴν Ιωράμου τἀδελφοῦ, καὶ τὴν Οχ. in *Editis.*

e Οχοζία] *Al.* Οχοζίου.

f Ιωσαβεθὴ ὄνομα.] Ωσαβαέθη *Big.* & *Samb.* Ωσαβεὲθ *Gall.* 2. Ιωσαβεὲ *Vat.* LXXII. & *Zonar.*

g Ιώδαος.] Sic *Big.* & *Samb.* Ιώαδος in *Editis.* Ιωδαὲ *Vat.* & LXXII. Ιώδας *Gall.* 2. in *Epiphanii* libris *Jojada.*

h Ιώασον,] Ιωάσην *Vat.* Ιωὰς LXXII.

i Παιδίον ἐνιαύσιον,] Alii sic distinguunt παιδίον, ἐνιαύσιον ἐγκεκρυμμένον &c.

k Εἰς τὸ ταμιεῖον] Conf. supr. c. 6. §. 1. SPANH.

l Τῶν κλινῶν ἀπέκλεισε,] Illa τῶν κλινῶν adjecimus ex *MSS.* eademque phrasi utuntur LXXII. 4 *Regum*, c. 11. v. 2.

* *Conclave cubiculi inclusisset,*] *Al.* in cubiculum lectorum.

m Ετει κοινολογησάμενός] Vocem ἔτει non agnoscunt *Big. Samb.* & *Vat.*

n Συνεπιθέσθαι] Ita cum *Cod. Samb.* συνεπιτίθεσθαι in *Editis* *Aliisque.* συμβήσεσθαι *Vat.*

cumque puero regnum aſſererent & vindicarent, cum jurejurando illos obſtrinxiſſet, quo ſecuritas ejuſmodi quid una aggredientibus paratur, deinceps meliorem ſpem concipiebat de iis quæ contra Gotholiam agitaverat. Viri autem, quos pontifex Jodaus in facinoris *hujus* ſocietatem adſciverat, tota regione peragrata, cum ſacerdotes & Levitas ex ea congregaſſent una cum primoribus tribuum, Hieroſolyma eos adduxerunt ad pontificem. Ille vero ſibi fidem jurejurando dari poſtulavit, ſe ſecretum, quod ab eo acciperent, omnino clauſum habituros, ut quod taciturnitatem ſimul & operam adhiberi requireret. Cumque juratis rem omnem verbis aperire ſibi tutum eſſe videretur, producto Davidici generis puero quem alebat, "Hic, "inquit, vobis rex, ex iſta domo, quam probe "ſcitis Deum prædixiſſe in omne ævum regnatu- "ram eſſe. Itaque vos moneo hortorque ut tertia "pars veſtrum in templo præſidio ſit regi; pars "vero quarta ſtatuatur in excubiis ad fani limina; "quæque huic proxima cuſtodiam agat portæ "patentis, qua itur in regiam; reliqua vero multi- "tudo inermis verſetur * in templo: neminemque "qui arma geſtaverit, præter ſacerdotem, intrare "permittatis." Præterea autem præcepit, ut pars quædam ſacerdotum & Levitarum ſatellitum more ſtrictis gladiis regem ipſum ſtiparent; ita ut qui auſus fuerit in Templum intrare, tela gerens, ſtatim moreretur: utque neminem metuentes regem cuſtodire & tueri perſeverarent. Et quidem illi, quibus pontifex id conſilii dedit, dictis obſequuti, qua *in eum* voluntate eſſent, factis declararunt. Interea autem Jodaus, patefacto *regum* armamentario, quod in templo à Davide erat conſtitutum, diſtribuit centurionibus ſimul & ſacerdotibus atque Levitis haſtas & pharetras omnes in eo inventas, ut & alia quæcunque deprehenderit tela. atque *ita* armatos templo circumdedit viribus in unum collatis, ut hoc modo iis ad quos *intrare* nihil attinebat aditum occluderent. Cumque puerum in medium adduxiſſent, regiam ei coronam impoſuerunt, ac Jodaus ſacro oleo à ſe inunctum regem pronunciavit. atque populus, lætitia geſtiens factoque applaudens, clamabat, vivat rex.

Jodaus pontifex Joaſum Judææ regem creat. *4 Regum, c. 11. 2 Paral. c. 23.*

3. Gotholia autem, cum tumultum plauſuſque inexſpectato audiviſſet, animo valde perturbata, cum ſatellitio ſuo proſiluit è regia. Ubi vero ad templum venerat, eam quidem ſacerdotes intromittunt: armatos vero illam ſequentes ab introitu prohibuerunt cuſtodes, templo circumdati, quibus id *negotii* à pontifice mandatum erat. Cæterum Gotholia, conſpicata puerum in ſuggeſtu ſtantem, regiaque corona redimitum, diſciſſa veſte *ſua*, magnoque clamore ſublato, juſſit eum occidi qui inſidias ſibi *perfide* ſtruxit, imperiumque eripere contendit. Jodaus vero, cum centuriones evocaſſet, iis imperavit, ut Gotholiam in Cedronis vallem abducerent, ibique *eam* interficerent. nolle enim templum pollui, ſupplicium in eo ſumendo de nefaria muliere. Mandavit inſuper, ut ſi quis ad o-

μένοις, τὴν δὲ βασιλείαν τῷ παιδὶ συμπεριποιῆσαι, [o] καὶ λαβὼν ὅρκους, οἷς τὸ ἀδεὲς παρὰ τῶν συνεργούντων [p] βεβαιοῦται, τὸ λοιπὸν ἐθάῤῥει ταῖς κατὰ τῆς Γοθολίας ἐλπίσιν. οἱ δ' ἄνδρες, οὓς ὁ ἱερεὺς Ἰώδαος κοινωνοὺς τῆς πράξεως [q] παρειλήφει, περιελθόντες [r] εἰς ἅπασαν τὴν χώραν, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευΐτας ἐξ αὐτῆς ἀθροίσαντες καὶ τοὺς τῶν φυλῶν προεστηκότας, ἧκον ἄγοντες εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν ἀρχιερέα. ὁ δὲ, πίστιν ᾔτησεν αὐτοὺς ἔνορκον, ἦ μὴν φυλάξειν ὅπερ ἂν μάθωσιν ἀπόῤῥητον παρ' αὐτοῦ, σιωπῆς ἅμα καὶ συμπράξεως δεόμενον. ὡς δ' ἀσφαλὲς αὐτῷ λέγειν ὀμωμοκότων ἐγένετο, παραγαγὼν ὃν ἐκ τοῦ Δαυΐδου γένους ἔτρεφεν, "οὗτος ὑμῖν, εἶπε, βασιλεὺς, ἐξ ἐκείνης τῆς οἰκίας, "[s] ἣν ἴστε τὸν Θεὸν ὑμῖν προφητεύσαντα βασιλεύειν ἄχρι "τοῦ παντὸς χρόνου. παραινῶ δὲ τὴν τρίτην ὑμῶν μοῖ- "ραν φυλάττειν αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, [t] τὴν δὲ τετάρτην "ταῖς φυλακαῖς ἐφεστάναι τοῦ τεμένους ἁπάσαις, ἡ δὲ "μετὰ ταύτην ἐχέτω τὴν τῆς ἀνοιγομένης καὶ φερού- "σης εἰς τὸ βασίλειον πύλης φυλακὴν, τὸ δ' ἄλλο "πλῆθος ἄοπλον ἐν τῷ ἱερῷ τυγχανέτω· [v] μηδένα δ' "ὁπλίτην εἰσελθεῖν ἐάσητε, ἢ [x] μόνον ἱερέα." [y] προσδιέταξε δὲ τούτοις μέρος τι τῶν ἱερέων καὶ Λευΐτας περὶ αὐτὸν εἶναι τὸν βασιλέα ταῖς μαχαίραις αὐτῶν ἐσπασμέναις δορυφοροῦντας, τὸν δὲ τολμήσαντα παρελθεῖν εἰς τὸ ἱερὸν ὡπλισμένον ἀναιρεῖσθαι παραυτίκα· [z] δείσαντας δὲ μηδένα παραμεῖναι τῇ φυλακῇ τοῦ βασιλέως. καὶ οἱ μὲν, οἷς ὁ ἀρχιερεὺς συνεβούλευσε, τούτοις πεισθέντες, ἔργῳ τὴν προαίρεσιν ἐδήλουν. ἀνοίξας δὲ Ἰώδαος τὴν ἐν τῷ ἱερῷ ὁπλοθήκην, ἣν Δαυΐδης κατεσκεύασε, διεμέρισε τοῖς ἑκατοντάρχαις ἅμα καὶ ἱερεῦσι καὶ Λευΐταις ἅπανθ' ὅσα εὗρεν ἐν αὐτῇ δόρατά τε καὶ φαρέτρας, καὶ εἴ τι ἕτερον εἶδος ὅπλου κατέλαβε. καὶ καθωπλισμένους ἔστησεν ἐν κύκλῳ περὶ τὸ ἱερὸν συναψαμένους τὴν χεῖρα, καὶ τὴν εἴσοδον τοῖς οὐ προσήκουσιν οὕτως [a] ἀποτειχίσοντας. συναγαγόντες δὲ τὸν παῖδα εἰς τὸ μέσον, [b] ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν στέφανον τὸν βασιλικόν· καὶ τῷ ἐλαίῳ χρίσας Ἰώδαος, ἀπέδειξε βασιλέα. τὸ δὲ πλῆθος, χαῖρον καὶ κροταλίζον, ἐβόα, σώζεσθαι τὸν βασιλέα.

γ'. Τοῦ δὲ θορύβου καὶ τῶν ἐπαίνων Γοθολία παρ' ἐλπίδας ἀκούσασα, τεταραγμένη σφόδρα τῇ διανοίᾳ μετὰ τῆς ἰδίας ἐξεπήδησε στρατιᾶς ἐκ τοῦ βασιλείου. [c] καὶ παραγινομένην εἰς τὸ ἱερὸν αὐτὴν οἱ μὲν ἱερεῖς εἰσδέχονται. τοὺς δ' ἑπομένους ὁπλίτας εἶρξαν εἰσελθεῖν οἱ [d] περιεστῶτες ἐν κύκλῳ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τοῦτο προστεταγμένων. ἰδοῦσα δὲ Γοθολία τὸν παῖδα ἐπὶ τῆς [e] στήλης ἑστῶτα, καὶ τὸν βασιλικὸν περικείμενον στέφανον, περιῤῥηξαμένη καὶ δεινὸν [f] ἀνακράξασα, [g] φονεύειν ἐκέλευε τὸν ἐπιβουλεύσαντα αὐτῇ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφελέσθαι σπουδάσαντα. Ἰώδαος δὲ, καλέσας τοὺς ἑκατοντάρχας, ἐκέλευσεν αὐτοὺς [h] ἀγαγόντας τὴν Γοθολίαν εἰς τὴν φάραγγα [i] τοῦ Κεδρῶνος, ἀνελεῖν ἐκεῖ. μὴ γὰρ βούλεσθαι μιᾶναι τὸ ἱερὸν αὐτόθι τὴν [k] ἀλιτήριον [l] τιμωρησαμένων. προσέ-

ταξε

o Καὶ λαβὼν ὅρκους,] Καὶ abeſt quibuſdam *MSS.*

p Βεβαιοῦται] Ita *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Gen.* βεβαιοῦνται *Baſ. Aliique.*

q Παρειλήφει,] Παρείληφε *Vat.*

r Εἰς ἅπασαν] Εἰς deeſt *Big. Samb.* & *Vat.*

s Ἣν ἴστε] Ita *Samb.* & *Vat.* ἣν ἴστε Θεὸν *Big.* ἧς ἴστε Θεὸν in *Editis Aliiſque.*

t Τὴν δὲ τετάρτην] Τρίτην legit *Gelenius* interpres. REL.

v Μηδένα δ' ὁπλίτην] Sic *Big.* & *Samb.* μηδ' ἕνα δ' ὅπλ. *Baſ.* & *G.* μηδ' ἕνα ὅπλ. *Vat.*

* *In templo:*] *In atriis templi* juxta *Hebr.* *2 Paralip. c.* 23. v. 6. ἐν αὐλαῖς οἴκου κυρίου LXXII.

x Μόνον ἱερέα.] Μόνους ἱερέας legiſſe videtur *Epiphan.*

y Προσδιέταξε] Ita cum *Samb. Vat. Gall.* 1. 2. προσδιετάξατο in *Editis Aliiſque.*

z Δείσαντας δὲ] Eo modo *Big.* (*Coccejus*) *Samb.* & *Gall.* 1. 2. δείσαντες in *cæteris.*

a Ἀποτειχίσοντας.] Ἀποτειχίσαντας *Vat.* HUDS. Forte ἀποτειχίζοντας. COCC. Hic non eſt, ut ſæpe aliàs, murum tollere, ſed muro cingere. REL.

b Ἐπέθηκαν αὐτῷ] Ἐπέθεσαν *Vat.*

c Καὶ παραγινομένην] Sequutus ſum *Cod. Vat.* in reliquis παραγινομένην δ' εἰς τὸ ἱερ.

d Περιεστῶτες ἐν κύκλῳ] Περιεστηκότες *Vat.*

e Στήλης ἑστῶτα,] Ita ex *Cod. Vat.* στύλου LXXII. *4 Regum,* c. 11. v. 14. (על העמוד 2 Reg. 11: 14. *Coccejus*) σκηνῆς in *Editis Aliiſque.*

f Ἀνακράξασα,] Ἀνακραγοῦσα *Big.* (*Cocc.*) & *Vat.*

g Φονεύειν ἐκέλευε] Φονεύσειν *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.*

h Ἀγαγόντας] Ita cum *Big.* & *Samb.* ἄγοντας in *reliquis.*

i Τοῦ Κεδρῶνος,] Τὴν Κεδρῶνος *Samb.* & *Gall.* 1. 2.

k Ἀλιτήριον] Ita cum *Big.* & *Samb.* ἀλιτηρίαν in *Editis Aliiſque.*

l Τιμωρησαμένων.] Τιμωρησάμενον (*Coccejus*) *Vat.*

m Ελα-

τάξε δὲ, κἂν βοηθῶν τις προσέλθοι, κἀκεῖνον ἀνελεῖν. [m] ἐλλαβόμενοι τοίνυν τῆς Γοθολίας οἱ προστεταγμένοι τὴν ἀναίρεσιν αὐτῆς, ἐπὶ τὴν πύλην τῶν ἡμιόνων τοῦ βασιλέως ἤγαγον, κἀκεῖ διεχρήσαντο.

δ΄. Ὡς δὲ τὰ περὶ τὴν Γοθολίαν τοῦτον [n] ἐστρατηγήθη τὸν τρόπον, συγκαλέσας τόν τε δῆμον καὶ τοὺς ὁπλίτας Ἰώδαος εἰς τὸ ἱερὸν, [o] ἐξώρκησεν εὐνοεῖν τῷ βασιλεῖ, καὶ προνοεῖν αὐτοῦ τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς ἐπὶ πλεῖον ἀρχῆς. ἔπειτ' αὐτὸν τὸν βασιλέα τιμήσειν τὸν Θεὸν καὶ μὴ παραβῆναι τοὺς Μωϋσέως νόμους δοῦναι πίστιν ἠνάγκασε. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσδραμόντες [p] τὸν τοῦ Βαὰλ οἶκον, ὃν ἡ Γοθολία καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Ἰώραμος κατεσκεύασεν, ἐφ' ὕβρει μὲν τοῦ [q] πατρῴου Θεοῦ, τιμῇ δὲ τοῦ Ἀχάβου, κατέσκαψαν· καὶ τὸν ἔχοντα τὴν ἱερωσύνην αὐτοῦ [r] Μααθὰν ἀπέκτειναν. τὴν δ' ἐπιμέλειαν καὶ φυλακὴν τοῦ ἱεροῦ τοῖς ἱερεῦσι καὶ Λευίταις ἐπέτρεψεν Ἰώδαος, κατὰ τὴν Δαυίδου τοῦ βασιλέως διάταξιν, κελεύσας αὐτοὺς δὶς τῆς ἡμέρας ἐπιφέρειν τὰς νενομισμένας τῶν ὁλοκαυτώσεων θυσίας, καὶ θυμιᾷν ἀκολούθως τῷ νόμῳ. ἀπέδειξε δὲ τῶν Λευιτῶν τινας καὶ πυλωροὺς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ τεμένους, ὡς μηδένα μεμιασμένον παρεῖναι λανθάνοντα.

ε΄. Τούτων δ' ἕκαστα [s] διατάξας, μετὰ τῶν ἑκατοντάρχων καὶ ἡγεμόνων καὶ τοῦ λαοῦ παντὸς ἐκ τοῦ ἱεροῦ παραλαβὼν ἄγει τὸν Ἰώασον εἰς τὸ βασίλειον. καὶ [t] καθίσαντος εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἐπηυφήμησέ τε τὸ πλῆθος καὶ πρὸς εὐωχίαν τραπέντες ἐπὶ πολλὰς ἑώρταζον ἡμέρας. ἡ μέντοιγε πόλις, ἐπὶ τῷ τὴν Γοθολίαν ἀποθανεῖν, ἡσυχίαν ἦγαγεν. ἦν δὲ Ἰώασος, ὅτε τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, ἐτῶν ἑπτά· μήτηρ δ' ἦν αὐτῷ τὸ μὲν ὄνομα [v] Σαβία, πατρίδος δὲ Βηρσαβεέ. πολλὴν δ' ἐποιήσατο τῶν [x] νόμων φυλακὴν, καὶ περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ θρησκείαν φιλοτιμίαν, παρὰ πάντα [y] τὸν χρόνον ὃν ὁ Ἰώδαος ἐβίωσεν. ἔγημε δὲ καὶ γυναῖκας δύο παρελθὼν εἰς ἡλικίαν, δόντος τοῦ ἀρχιερέως· ἐξ ὧν καὶ ἄρρενες αὐτῷ καὶ θήλειαι παῖδες ἐγένοντο. τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ βασιλέως Ἰωάσου, ὡς τὴν τῆς Γοθολίας ἐπιβουλὴν διέφυγε καὶ τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, ἐν τούτοις δεδηλώκαμεν.

pem ei ferendam adveniat, ipſum etiam perimant. Illi itaque, quibus imperata erat Gotholiæ cædes, injectis in eam manibus, eam ad portam mularum regis educebant, ibique *eam* necarunt. *Gotholia necatur. 4 Regum, c.11. 2 Paral. c.23.*

4. Cum autem hæc, quæ ad Gotholiam ſpectant, hujuſmodi ſtratagemate geſta fuiſſent, Jodaus, populo ac militibus in templum convocatis, ſacramento *omnes* adegit ad benevolentiam regi præſtandam, & ad ipſius prætereaque imperii ſalutem & incolumitatem tuendam. Deinde regem jurejurando obligavit, ut Deum honoraret, legeſque Moyſis *nullatenus* tranſgrederetur. *Juramentum populi & regis. 4 Regum, c.11.* Poſt hæc incurſione facta in Baalis ædem, quam Gotholia ejuſque maritus Joramus in veri Dei contumeliam & honorem Achabi conſtruxerant, eam funditus diruerunt; & Maatham, qui tum ſacerdotium ejus tenebat, occiderunt. Templi vero curam & cuſtodiam ſacerdotibus & Levitis permiſit Jodaus, juxta Davidis regis inſtitutum, juſſis, ut bis ſingulis diebus ſolida pro more facerent ſacrificia, & ſuffitum juxta legis præſcriptum adolerent. *Restauratio cultus Dei. 2 Paral. c.23.* Fecit autem Levitarum quoſdam etiam janitores ad fani cuſtodiam, ne quis *ulla re* pollutus poſſet intrò ſubrepere.

5. Ubi autem ad hunc modum iſta diſpoſuit, ipſe & centuriones & duces atque populus univerſus Joaſum è templo deduxerunt in regiam: eoque in ſolio regali collocato, omnes lætos clamores ſuſtulerunt, & ad epulas converſi feſtivitatem per aliquos dies egerunt: nulla utique in civitate turba excitata ob mortem Gotholiæ. Tum Joaſus annum ſeptimum agebat, cum regnum iniit: materque illi erat nomine quidem Sabia, patria vero ex Berſabee. fuit autem legum obſervantiſſimus, cultuſque Dei ſtudioſiſſimus, quamdiu Jodaus *pontifex* vixerit. Porro prima maturitate duas uxores, quas ei locaverat pontifex, in matrimonium duxit: ex quibus utriuſque ſexus liberos ſuſtulit. Atque hactenus quidem de rege Joaſo, quomodo ex inſidiis Gotholiæ evaſit & regnum ſuſcepit.

ΚΕΦ. η΄.

Ἀζάηλος στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ Ἱεροσολυμίτας. Ἰηοῦς τελευτᾷ, καὶ τὴν Ἰσραηλιτῶν ἀρχὴν Ἰώαζος διαδέχεται. Ἰώασος τῶν Ἱεροσολυμιτῶν βασιλεὺς πρῶτον τοῦ Θεοῦ θρησκείας ἐπιμελεῖται, ὕστερον ἀσεβεῖ, καὶ Ζαχαρίαν λίθοις βληθῆναι κελεύει. Ἰωάσου ἀποθανόντος, τὴν βασιλείαν παραλαμβάνει Ἀμασίας.

CAP. VIII. VIII.

Azaëlus expeditiones facit contra Iſraëlitas & Hieroſolymitanos. Jehus moritur, eique in imperium ſuccedit Joazus. Hieroſolymitanorum rex Joaſus primo cultûs Dei curam gerit, poſtea impie agit, & Zachariam lapidari jubet. Joaſo mortuo, regnum ſuſcipit Amaſias.

Ἀζάηλος δὲ, ὁ τῶν Σύρων βασιλεὺς, πολεμῶν τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν Ἰηοῦ, διέφθειρεν τῆς πέραν Ἰορδάνου χώρας τὰ πρὸς τὴν ἀνατολὴν τῶν Ῥουβηνιτῶν, καὶ Γαδιτῶν, καὶ Μανασσιτῶν· ἔτι δὲ καὶ τὴν Γαλααδῖτιν καὶ Βαταναίαν, πυρπολῶν πάντα καὶ διαρπάζων, καὶ τοῖς εἰς χεῖρας ἀπαντῶσι βίαν προσφέρων. [z] οὐ γὰρ ἔφθη αὐτὸν Ἰηοῦς ἀμύνασθαι κακοῦντα τὴν χώραν· ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὸ θεῖον ὑπερόπτης γενόμενος, καὶ καταφρονήσας τῆς ὁσίας καὶ τῶν νόμων ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι. ἐτάφη δ' ἐν Σαμαρείᾳ, τῆς ἀρχῆς διάδοχον [a] Ἰώαζον τὸν υἱὸν καταλιπών.

AZaëlus autem Syrorum rex, bellum cum Iſraëlitis & Jehu rege illorum gerens, regionis Transjordanianæ tractus ad exortum ſolis, qui à Rubenitis & Gaditis & Manaſſitis occupati erant, vaſtavit; necnon terram Galaaditicam & Batanæam, incendia longe lateque faciens & rapin s, ac ne à cæde quidem illorum temperans, qui in manus ejus inciderent. *Bellum inter Azaëlum & Jehum. 4 Regum, c.13.* Non enim eum regionem populantem Jehus propulſare feſtinabat: ſed & ipſe, poſtquam res divinas deſpexiſſet, & jura legeſque contempſiſſet, vitam finivit, cum in Iſraëlitas regnaſſet annos *ſeptem & viginti. Samariæ autem ſepultus eſt, Joazo filio, qui in imperium ſuccederet, relicto. *Jehus moritur, eique ſuccedit Joazus. 4 Regum, c.11.*

2. Jo-

m Ἐλλαβόμενοι] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2. λαβόμενοι in *ceteris.*

n Ἐστρατηγήθη] Eo modo *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. ἐστρατήγει in *reliquis.*

o Ἐξώρκησεν εὐνοεῖν] *Al.* ἐξώρκωσεν·

p Τὸν τοῦ Βαὰλ οἶκον,] Τὸν τοῦ Βήλου οἶκον, ὃν Γοθολία *Vat.*

q Πατρῴου Θεοῦ] Sic *MSS.* πατρίου in *Editis.*

r Μααθὰν ἀπέκτειναν.] Ita in *Græcis* omnibus. Μαθὰν *Latinis.* Ματθὰν & Μαχὰν LXXII.

s Διατάξας,] Eo modo *MSS.* & *Vet. Interpr.* διδάξας in *Editis.*

t Καθίσαντος εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον] Sic cum *Big.* & *Samb.* καθήσαντος in *Editis.* καθήσαντος ἐπὶ τὸν β. *Vat.*

v Σαβία,] Σαβιὰ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ LXXII. Ἀβία *Vat.* Vide *Epiphanium* de *Hæreticis*, p. 469.

x Νόμων φυλακὴν,] Νομίμων *Vat.*

y Τὸν χρόνον] Illud τὸν ex *MSS.*

z Οὐ γὰρ ἔφθη] Οἷαν ἔφθη *Samb.* & *Vat.* οἷς ἂν ἔφθη *Big.* & *Gall.* 1. 2. Incertum quomodo legerit *Epiphan.* nam vertit, *in quo potuit quidem ulciſci Jehus, dum cunctam provinciam devaſtaret; ſed circa divinitatem ſuperbus* &c.

* *Septem & viginti. Samariæ autem ſepultus eſt,*] *Duodetriginta* juxta *S. Literas*, 4 *Regum*, c. 10. v. 36.

a Ἰώαζον] Ἰωάχαζ LXXII. *Cedren. Aliique.*

Joasus Judææ rex templum curat instaurandum.
4 Regum, c. 12. 2 Paral. c. 24.

2. Joasum autem Hierosolymorum regem incessit cupido templum Dei instaurandi: vocatoque pontifice Jodao, *ei* præcepit ut per omnem regionem dimitteret Levitas & sacerdotes qui in singula capita sicli argentei semissem exigerent ad refectionem & instaurationem templi, sub Joramo & Gotholia ejusque liberis labefactati. Pontifex vero imperatum non fecit, quod noverit neminem libenter argentum erogaturum esse: sed anno regni vigesimo tertio, cum rex ipsumque & Levitas ad se accivisset, eosque objurgasset, quod iis quæ mandaverat non obsequuti essent, jussissetque ut in posterum templi reparationi prospicerent, ejusmodi commentum adhibuit ad colligendam pecuniam, † quo populus libenter acquievit. Cum loculum ligneum undique clausum fecisset, unum in eo foramen aperuit. deinde, ubi eum in templo juxta altare collocasset, jussit ut singuli quantum quisque vellet in eum per foramen injicerent, ad templum instaurandum. id quod populus æquo animo tulit: & multum auri argentique, certatim ea conferendo, coëgerunt. Scriba autem & sacerdos fiscorum *præfecti* loculo exhausto, & cum rex adesset numerata quæ congesta erat pecunia, mox eôdem *loculum* referebant. atque hoc quotidie faciebant. Quamprimum vero sat pecuniæ populus contulisse videbatur, Jodaus pontifex & Joasus rex miserunt qui eam erogarent in lapicidas & structores, inque ligna magna materiæque pulcherrimæ. Templi autem refectione absoluta, reliquum auri & argenti (quod sane non exiguum erat) in crateras & urceolos & pocula atque alia vasa impenderunt; feceruntque ut magnificis sacrificiis, quæ quotidie fiebant, pinguescerent altaria. atque istis, quamdiu Jodaus in vivis erat, debitum adhibebatur studium.

Mortuo Jodao, Joasus à pietate deficit.
2 Paral. c. 24.

3. Illo autem mortuo (qui vixit annos centum & triginta, justitia & probitate in omnibus insignis, & in regiis conditoriis sepultus est, quod Davidis stirpi regnum conservaverat) Joasus rex cultus Dei curam abjecit. Quin & populi principes, similiter ac ipse, moribus erant *ita* depravati, ut jura violarent, inque alia omnia irent quam quæ ab illis optima habebantur. Cum autem Deus hanc regis aliorumque *in pejus* mutationem indigne tulisset, misit vates qui *eos* de factis admonerent & à nequitia revocarent. Illi vero magno adeo hujus amore & immani desiderio tenebantur, ut neque iis, quæ majores illorum ob spreta legum instituta cum totis suis familiis supplicio affecti pertulerunt, neque iis quæ ante denunciarunt vates ullatenus moti pœnitentiam egerint, eóque redierint unde contra ea faciendo digressi erant: sed

Zachariam vatem interfici jubet Joasus.
2 Paral. c. 24.

Zachariam etiam, *Jodai pontificis filium, rex, patris ejus beneficiorum immemor, mortem obire

β΄. [b] Τὸν δὲ τῶν Ἱεροσολύμων βασιλέα Ἰώασον ὁρμή τις ἔλαβε τὸν ναὸν ἀνακαινίσαι τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸν ἀρχιερέα καλέσας Ἰώδαον εἰς ἅπασαν ἐκέλευσε πέμψαι τὴν χώραν τοὺς Λευίτας καὶ ἱερέας αἰτήσοντας ὑπὲρ ἑκάστης κεφαλῆς ἡμίσικλον [c] ἀργύρου, εἰς ἐπισκευὴν καὶ ἀνανέωσιν τοῦ ναοῦ, καταλυθέντος [d] ὑπὸ Ἰωράμου καὶ Γοθολίας καὶ τῶν παίδων [e] αὐτῆς. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησε, συνεὶς ὡς οὐδεὶς [f] εὐγνωμόνως [g] προήσεται τὸ ἀργύριον· τρίτῳ δὲ καὶ εἰκοστῷ τῆς βασιλείας ἔτει, μεταπεμψαμένου τοῦ βασιλέως αὐτόν τε καὶ Λευίτας, καὶ ὡς [h] παρακούσαντας ὧν προσέταξεν αἰτιωμένου, καὶ κελεύσαντος εἰς τὸ μέλλον προνοεῖσθαι τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ, στρατηγήματι χρῆται πρὸς τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων ὁ ἀρχιερεύς, [i] ᾧ τὸ πλῆθος ἡδέως ἔσχε, τοιούτῳ. ξύλινον κατασκευάσας θησαυρὸν, καὶ κλείσας πανταχόθεν, ὀπὴν [k] ἐν αὐτῷ μίαν ἤνοιξεν. ἔπειτα θεὶς εἰς τὸ ἱερὸν παρὰ τὸν βωμὸν, ἐκέλευσεν ἕκαστον ὅσον βούλεται [l] βάλλειν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ὀπῆς, εἰς τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ. πρὸς τοῦτο πᾶς ὁ λαὸς εὖ διετέθη· καὶ πολὺν ἄργυρον καὶ χρυσὸν φιλοτιμούμενοι καὶ συνεισφέροντες ἤθροισαν. κενοῦντες δὲ τὸν θησαυρὸν, καὶ παρόντος τοῦ βασιλέως ἀριθμοῦντες τὸ συνειλεγμένον [m] ὅ τε γραμματεὺς καὶ [n] ὁ ἱερεὺς τῶν γαζοφυλακίων, ἔπειτ' εἰς τὸν αὐτὸν ἐτίθεσαν τόπον. καὶ τοῦτο ἐποίουν ἑκάστης ἡμέρας. ὡς δὲ ἀποχρώντως τὸ πλῆθος ἐδόκει βαλεῖν τῶν χρημάτων, ἔπεμψαν μισθούμενοι λατόμους καὶ οἰκοδόμους ὁ ἀρχιερεὺς Ἰώδαος καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰώασος, καὶ [o] ἔτι ξύλα μεγάλα καὶ τῆς καλλίστης ὕλης. ἐπισκευασθέντος δὲ τοῦ ναοῦ, τὸν ὑπολειφθέντα χρυσὸν καὶ ἄργυρον, οὐκ ὀλίγος δὲ ἦν, εἴς τε κρατῆρας καὶ οἰνοχόας καὶ ἐκπώματα καὶ τὰ λοιπὰ σκεύη κατεχρήσαντο· θυσίαις τε πολυτελέσιν ὁσημέραι τὸν βωμὸν πιαίνοντες διετέλουν. καὶ ταῦτα μὲν, ἐφ' ὅσον Ἰώδαος χρόνον ἔζη, τῆς προσηκούσης ἐτύγχανε σπουδῆς.

γ΄. Ὡς δ' ἐτελεύτησεν οὗτος· ἔτη μὲν βιώσας [p] ἑκατὸν [q] καὶ τριάκοντα, δίκαιος δὲ καὶ [r] πάντα χρηστὸς [s] γενόμενος, ἐτάφη δ' ἐν ταῖς [t] βασιλικαῖς θήκαις ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅτι [v] τῷ Δαυίδου γένει τὴν βασιλείαν [x] ἐκτήσατο· προέδωκεν ὁ βασιλεὺς Ἰώασος τὴν ἐπιμέλειαν τὴν πρὸς τὸν Θεόν. συνδιεφθάρησαν δ' αὐτῷ καὶ οἱ τοῦ πλήθους πρωτεύοντες, ὥστε πλημμελεῖν εἰς τὰ δίκαια, καὶ [y] τὰ νενομισμένα παρ' αὐτοῖς ἄρεστα εἶναι. δυσχεράνας δ' ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἄλλων, πέμπει τοὺς προφήτας διαμαρτυρησομένους τε τὰ πραττόμενα, καὶ παύσοντας τῆς πονηρίας αὐτούς. οἱ δ' ἰσχυρὸν ἔρωτα καὶ δεινὴν ἐπιθυμίαν ἄρα ταύτης εἶχον, ὡς μήτε [z] οἷς οἱ πρὸ αὐτῶν ἐξυβρίσαντες εἰς τὰ νόμιμα [a] πανοικὶ κολασθέντες ἔπαθον, μηθ' οἷς οἱ προφῆται προὔλεγον [b] πεισθέντες [c] μετανοῆσαι, καὶ μετελθεῖν ἐξ ὧν εἰς ἐκεῖνα [d] παρανομήσαντες ἐτράπησαν· ἀλλὰ καὶ Ζαχαρίαν υἱὸν τοῦ ἀρχιερέως Ἰωδάου λίθοις ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε βληθέντα ἀποθανεῖν ἐν τῷ [e] ἱερῷ, τῶν

b Τὸν δὲ τῶν Ἱεροσολύμων βασιλέα Ἰώασον ὁρμή τις ἔλαβε τὸν ναὸν ἀνακαινίσαι τοῦ Θεοῦ.] 2 Chronic. XXIV. SPANH.
c Ἀργύρου,] Ita cum *MSS.* ἀργυρῶν in *Editis.*
d Ὑπὸ Ἰωράμου] Sic & *Samb.* in *cæteris* ὑπὸ τοῦ Ἰωράμου.
e Αὐτῆς.] Αὐτῶν juxta *Vet. Interpr.*
f Εὐγνωμόνως] Ita *Bas. G.* & *Vat.* εὐγνωμόνως non agnoscunt *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. neque legisse videtur *Vet. Interpr.*
g Προήσεται] Προῆται *Big. Samb.* & *Gall.* 1. προήσηται *Vat.* προεῖται *Gall.* 2.
h Παρακούσαντας] Παρακούσαντα solus *Vat.*
i Ὧ τὸ πλῆθος] Ὡς τὸ πλ. *Gall.* 2. Forsan ὃ τὸ πλ. legerit *Epiphan.* qui vertit *quod populus libenter habuit.* phrasis hæc ᾧ τὸ πλ. ἡδ. ἔσχε, alibi, quod sciam, non occurrit. hujusmodi tamen constructionem (*Atticam*) in aliis auctoribus sæpiuscule habemus, ut apud *Xiphilinum*, ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οἷς ἔπραττεν. si quis ἐφ' ᾧ malit, valeat, quantum valere potest, conjectura.
† *Quo populus libenter acquievit.*] *Al.* quod non gravatim tulit populus.
k Ἐν αὐτῷ μίαν ἤνοιξεν.] Illud ἐν deest *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
l Βάλλειν εἰς αὐτὸν] Βαλεῖν *Vat.*
m Ὅ τε γραμματεὺς] 2 *Paralip.* c. 24. v. 11. ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως καὶ ὁ προστάτης τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου.
n Ὁ ἱερεὺς τῶν γαζοφυλακίων,] Illud ὁ è *Cod. Vat.*
o Ἔτι ξύλα μεγάλα] Ita ex *MSS.* ἐπὶ in *Editis.*
p Ἑκατὸν καὶ τριάκοντα,] 2 Chronic. XXIV. 15. SPANH.
q Καὶ τριάκοντα,] Καὶ deest *Big.* & *Samb.*
r Πάντα χρηστὸς] Illud πάντα ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*
s Γενόμενος,] Ita cum *MSS.* γενόμενος καὶ ἐτάφη ἐν ταῖς in *Editis.* De *Jodao* vide *Montacutium* in Exercit. 2. §. 5. p. 59.
t Βασιλικαῖς θήκαις] Βασιλικαὶ θῆκαι ἐν Ἱεροσολύμοις: quia Davidici erat generis. Ita & Hebræi scribunt in urbe fuisse sepulcra generis Davidici. Male Interpres. REL.
v Τῷ Δαυίδου] Sic *MSS.* τοῦ Δαυίδου γένους in *Editis.*
x Ἐκτήσατο.] Ἀνεκτήσατο *Big.* & *Samb.* HUDS. Forte ἀνεκτήσατο. *Vetus* repararat. COCC.
y Τὰ νενομισμένα] Τὰ insertum dedi ex *Big.* & *Samb.*
z Οἷς οἱ πρὸ αὐτῶν] Ita *MSS.* & mox μηθ' οἷς. in *Editis* μήτε ὅσα & μηθ' ὅσα.
a Πανοικὶ κολασθέντες] Πανοικὶ LXX. Exod. 1. 1. SPANH.
b Πεισθέντες] Forte τούτοις πεισθέντες. COCC.
c Μετανοῆσαι,] Μετενόησαν *Big. Samb.* & *Vat.*
d Παρανομήσαντες] Παρανομήσαντες *Big.* & *Samb.*
* *Jodai pontificis filium,*] Vide *Epiphanium* de *Hæreticis*, p. 470.
e Ἱερῷ,] Ἱερὸν interdum est tota structura templi, atria aliaque

τῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εὐεργεσιῶν λαθόμενος, ὅτι, τοῦ Θεοῦ [f] προφητεύειν αὐτὸν ἀποδείξαντος, στὰς ἐν μέσῳ τῷ πλήθει συνεβούλευεν αὐτῷ τε καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ δίκαια πράττειν, καὶ ὅτι τιμωρίαν μεγάλην ὑφέξουσι μὴ πειθόμενοι προὔλεγε. τελευτῶν μέντοι Ζαχαρίας μάρτυρα καὶ δικαστὴν ὧν [g] ἔπασχε τὸν Θεὸν ἐποιεῖτο, ἀντὶ χρηστῆς συμβουλίας, καὶ ὧν ὁ πατὴρ αὐτοῦ παρέσχεν Ἰωάσῳ, πικρῶς καὶ βιαίως ἀπολλύμενος.

δ'. Ἔδωκε μέντοιγ' οὐκ εἰς μακρὰν ὁ βασιλεὺς δίκην ὧν παρηνόμησεν. ἐμβαλόντος γὰρ Ἀζαήλου τοῦ Σύρων βασιλέως εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, καὶ τήν τε [h] Γίτταν καταστρεψαμένου καὶ λεηλατήσαντος ἐπ' αὐτὸν στρατεύειν εἰς Ἱεροσόλυμα. [i] φοβηθεὶς δ' ὁ Ἰώασος, πάντας [k] κενώσας τοὺς τοῦ Θεοῦ θησαυροὺς καὶ τοὺς τῶν βασιλέων, καὶ τὰ ἀναθήματα καθελὼν, ἔπεμψε τῷ Σύρῳ, τούτοις ὠνούμενος τὸ μὴ πολιορκηθῆναι [l] μηδὲ κινδυνεύειν περὶ τῶν ὅλων. ὁ δὲ πεισθεὶς τῇ τῶν χρημάτων ὑπερβολῇ, τὴν στρατιὰν οὐκ ἐπήγαγεν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα. νόσῳ μέντοι χαλεπῇ περιπεσὼν [m] Ἰώασος, ἐπιθεμένων αὐτῷ [n] τῶν φίλων, οἳ τὸν τοῦ Ζαχαρίου θάνατον ἐκδικοῦντες [o] τοῦ Ἰωδάου παιδὸς ἐπεβούλευσαν τῷ βασιλεῖ, καὶ διεφθάρη πρὸς αὐτῶν. καὶ θάπτεται μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις, οὐκ ἐν ταῖς θήκαις δὲ [p] ταῖς βασιλικαῖς τῶν προγόνων, ἀσεβὴς γενόμενος. ἐβίωσε δ' ἔτη ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα· τὴν δὲ βασιλείαν αὐτοῦ διαδέχεται Ἀμασίας ὁ παῖς.

ε'. Εἰκοστῷ δὲ καὶ πρώτῳ [q] ἔτει τῆς Ἰωάσου βασιλείας, παρέλαβε τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἡγεμονίαν [r] Ἰώαζος ὁ τοῦ Ἰηοῦ υἱὸς ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ κατέσχεν αὐτὴν ἔτεσι δέκα καὶ ἑπτὰ, τοῦ μὲν πατρὸς οὐδ' αὐτὸς μιμητὴς [s] γενόμενος, [t] ἀσεβήσας δ' ὅσα καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ Θεοῦ καταφρονήσαντες. ἐταπείνωσεν δ' αὐτὸν καὶ [v] συνέστειλεν ἐκ τῆς τοσαύτης δυνάμεως ὁ τῶν Σύρων βασιλεὺς εἰς ὁπλίτας μυρίους καὶ [x] πεντήκοντα ἱππεῖς, στρατεύσας ἐπ' αὐτόν. [y] πόλεις τε καὶ μεγάλας καὶ πολλὰς αὐτοῦ ἀφελόμενος, καὶ τὴν στρατιὰν αὐτοῦ διαφθείρας. ταῦτα δ' ἔπαθεν ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν [z] λαὸς, κατὰ τὴν Ἐλισσαίου προφητείαν, ὅτε Ἀζάηλον βασιλεύσειν προεῖπε τῶν Σύρων καὶ Δαμασκηνῶν, [a] ἀποκτείναντα τὸν δεσπότην. ὢν δὲ ἐν ἀπόροις οὕτω [b] κακοῖς Ἰώαζος, ἐπὶ δέησιν καὶ ἱκετείαν τοῦ Θεοῦ κατέφυγε, ῥύσασθαι τῶν Ἀζαήλου χειρῶν αὐτὸν παρακαλῶν, καὶ μὴ περιιδεῖν ὑπ' ἐκείνῳ γενόμενον. ὁ δὲ Θεὸς, καὶ τὴν μετάνοιαν ὡς [c] ἀρετὴν ἀποδεχόμενος, [d] καὶ νουθετῶν μᾶλλον τοὺς δυναμένους, τελέως μὴ ἀπολλύναι δοκοῦν αὐτῷ, δίδωσιν αὐτῷ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῶν κινδύνων ἄδειαν. εἰρήνης δ' ἡ χώρα λαβομένη ἀνέδραμέ τε πάλιν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, καὶ ηὐθήνησε.

ς'. Μετὰ δὲ τὴν Ἰωάζου τελευτὴν, ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν ὁ υἱὸς αὐτοῦ [e] Ἰώασος. ἕβδομον ἤδη καὶ τρια-

jusserit in templo saxis obrutum; quod Dei spiritu instinctus ad vaticinandum, pro concione populum simul & regem adhortatus fuerit ad juste agendum, quodque prædixerit fore ut gravem subirent pœnam, si *monitis* non obtemperarent. Moriens tamen Zacharias Deum testem fecit & judicem eorum quæ patiebatur, pro bono *quod dederat* consilio, atque iis quæ pater ipsius Joaso fecerat, morte periens acerba & violenta.

4. Cæterum rex non multo post pœnas maleficiis debitas persolvit. Azaëlus enim Syrorum rex, impressione in ditionem ejus facta, cum & Gittam evertisset & prædam abegisset, exercitum Hierosolyma in eum educit. Joasus autem metu perculsus, exhaustis Dei regumque thesauris, detractisque templo donariis, omnia ad Syrum misit; quibus eam sibi redimeret securitatem, ut nec obsidione premeretur, nec in rerum omnium discrimen adduceretur. Atque ille, vi pecuniæ ingenti victus, copias Hierosolymis non admovebat. Joasus tamen, cum in morbum difficilem incidisset, amicis eum adortis, qui ut Zachariæ Jodai filii mortem ulciscerentur regi insidias struxerant, etiam ab illis occiditur. Et quidem Hierosolymis sepultus est; sed non in regiis majorum monumentis propter impietatem. Vixit autem annos septem & quadraginta: eique in regnum succedit filius Amasias.

Azaëlus Judæorum fines populatur. 4 Regum, c. 12. 2 Paral. c. 24.

Eum ab Hierosolymorum obsidione divertit Joasus templi spoliis. 4 Regum, c. 12. 2 Paral. c. 24.

Joasi mors. 4 Regum, c. 12. 2 Paral. 25.

Joasi successor Amasias. 4 Regum, c. 12. 2 Paral. c. 25.

5. Anno autem regni Joasi vigesimo primo, Israëlitarum imperium suscepit Joazus Jehu filius apud Samariam: illudque tenuit annos decem & septem; patris quidem sui nec ipse imitator, sed sceleribus æque addictus ac primi isti qui Deum contemptui habuerunt. Illum vero Syrorum rex depressit, ac copias ejus tam numerosas adeo attrivit, ut decem tantum ei reliquerit peditum millia, equitesque quinquaginta, postquam expeditionem fecisset, urbesque magnas & multas ei abstulisset, ejusque exercitum clade affecisset. Hæc autem Israëlitarum populo mala acciderunt juxta Elissæi vaticinium, quando Azaëlo etiam prædixisset, quod necato domino Syrorum & Damascenorum regnum esset occupaturus. Cumque Joazus in tanta malorum difficultate versaretur, ad preces & supplicationes se recipit, Deum obsecrans ut ipsum è manibus Azaëli liberaret, & in illius potestatem redigi non pateretur. Deus autem, pœnitentiam loco virtutis acceptans, contentusque admonere potentes, cum ei non videretur funditus perdere, fecit ut nullo in metu esset de belli periculis. quo fit ut regio, pace potita, ad pristinum statum rediret, opibusque floreret.

IX.

Joazus Jehu filius, regno suscepto, bello premitur ab Azaëlo. 4 Regum, c. 13.

6. Joazo autem vitâ defuncto, successit filius ejus Joasus in regnum. Cum septimum jam & trige-

Joazo in Israëlitarum regnum succedit filius ejus Joasus. 4 Regum, c. 13.

que complectens; interdum pars illa, in qua erant sacerdotes, quæ alibi dicitur τέμενος *fanum*, seu οἶκος *ædes Templi*. Vide Auctores supra laudatos ad p. 473. §. 2.

f Προφητεύειν] Forte προφήτην. *Vetus*, quem cum Deus Prophetam constituisset. COCC.

g Ἔπασχε τὸν Θεὸν] Ita *Samb.* & *Bas.* ἔπαθε in *cæteris.*

h Γίτταν καταστρεψαμένου] Γίττην in plerisque *MSS.*

i Φοβηθεὶς δ' ὁ Ἰώασος,] Ὃν φοβηθεὶς *Big.* & *Samb.*

k Κενώσας] Ἐκκενώσας *Big. Samb.* & *Vat.*

l Μηδὲ] *Gen.* μὴ δέ.

m Ἰώασος,] Articulum ὁ ante Ἰώασος delevimus, auctoritate *MSS.*

n Τῶν φίλων,] Ita cum *Vat. Gall.* 2. & *Epiphan.* τῶν φίλων τοῦ Ζαχαρίου οἱ τὸν in *Editis.* τῶν φίλων τῶν Ζαχαρίου οἱ τὸν *Big.* & *Samb.*

o Τοῦ Ἰωδάου παιδὸς] Illud τοῦ ex *MSS.*

p Ταῖς βασιλικαῖς] Ταῖς βασιλικαῖς desunt *Vat.* & *Vet. Interpr.*

q Ἔτει τῆς Ἰωάσου βασιλείας,] Illud ἔτει ex *MSS.* εἰκοστῷ καὶ τρίτῳ ἔτει in *S. Literis.*

r Ἰώαζος] Ἰωάχαζ LXXII. Ἰωάχαζος *Vat.* passim, & infra etiam *Big.* & *Samb.*

s Γενόμενος, ἀσεβήσας δ' ὅσα καὶ οἱ πρῶτοι] Dist. & leg. γενόμενος, ἀσεβήσας, ὡς κ. ο. πρ. & ita *Rufinus*: impie vero gerens, sicut & primi Reges, qui Deum sprevisse videbantur. SPANH.

t Ἀσεβήσας δ' ὅσα καὶ οἱ πρῶτοι] Ita in *MSS.* ἀσεβήσας καὶ οἱ πρῶτοι in *Editis.* ὡς καὶ οἱ πρ. legendum conjecerat *Schotanus.*

v Συνέστειλεν ἐκ τῆς τοσαύτης δυνάμεως ὁ τῶν Σύρων βασιλεὺς εἰς ὁπλίτας μυρίους καὶ πεντήκοντα ἱππεῖς,] *Rufinus*: extenta potestate contrivit; dum adversus eum decem millibus armatis, & quinquaginta millibus equitum castra movisset. *Unde legisse hic eum patet*: ὁπλ. μυρ. καὶ πέντε μυρίους ἱππεῖς, aut πέντε μυριάδας ἱππέων· SPANH.

x Πεντήκοντα ἱππεῖς,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* πεντακοσίους in *Editis.* juxta *S. Literas*, (4 *Regum* c. 12. v. 7.) πεντήκοντα ἱππεῖς καὶ δέκα ἅρματα καὶ δέκα χιλιάδας πεζῶν.

y Πόλεις τε] Καὶ πόλεις τε μ. καὶ π. αὐτὸν ἀφ. *Vat.*

z Λαὸς,] Βασιλεὺς *Big. Samb.* & *Vat.* verum pro voce λαὸς facit *Epiphan.*

a Ἀποκτείναντα τὸν δεσπότην.] Ἀποκτείναντι *Big.* & *Samb.*

b Κακοῖς Ἰώαζος,] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* καιροῖς in *Editis.*

c Ἀρετὴν ἀποδεχόμενος,] Ita *Bas. G. Vat.* & *Epiphan.* ἀρίστην *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

d Καὶ νουθετῶν μᾶλλον τοὺς δυναμένους, τελέως μὴ ἀπολλύναι δοκοῦν αὐτῷ,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* in *Editis* καὶ ν. μ. τ. δυναμένους τελέως ἀπολλύειν, δοκοῦν αὐτῷ. in *Epiphanii* versione, *& corripere magis quam perdere hominem hujusmodi volens.* HUDS. Forte καὶ νουθετεῖν μᾶλλον τοὺς τοῦτο δυναμένους (h. e. μετανοοῦντας) ἢ τελέως ἀπολλύειν δοκοῦν αὐτῷ, COCC.

e Ἰώασος.] Ita legunt & distinguunt *MSS.* nisi quod in non-

gesimum annum regnaret Joasus in tribum Judæ, Israëlitarum regnum iniit iste Joasus Samariæ, (nam & ille eodem nomine gaudebat, quo Hierosolymorum rex) illudque annos sexdecim tenuit. Cæterum vir bonus erat, patrisque *sui* mores nequaquam referebat. Illo autem tempore, cum Elissæus vates jam senex admodum in morbum incidisset, ad eum visendum veniebat Israëlitarum rex. cumque eum in ipso fere mortis articulo invenisset, flere cœpit, ipso vidente, & lamentari, patremque & præsidium appellare. "nam & ipsi "acceptum ferre *dicebat*, quod nunquam *illis* con- "tra inimicos opus fuisset armis, illius quippe va- "ticinia fecisse ut sine pugna de hostibus victoriam "reportarint: nunc quidem illum è vita discedere, "se vero relictos iri Syris armatis aliisque in illo- "rum potestate hostibus. Itaque nec sibi amplius "vivere tutum esse, ajebat; sed expedire cum eo "exitum facere, simulque è vita migrare." Regem ista deplorantem consolatus est Elissæus; præcepitque ut arcu ad se allato illum intenderet. Cum itaque arcum rex parasset, *vates* suis manibus illius manibus impositis eum jaculari jussit. cumque tribus telis emissis post tertium destitisset, "si, inquit, plura quidem misisses, tum Syrorum "regnum radicitus exscidisses: quoniam vero tribus "solis contentus fuisti, cum Syris congressus toti- "dem etiam præliis eos victurus es, ut regionem, "quam patri tuo ademerunt, recipias." Et rex quidem, his auditis, abiit. nec ita multo post vates diem obiit supremum: vir inclytæ justitiæ, magnique plane à Deo æstimatus. id quod testantur res incredibiles miræque ex afflatu divino ab eo factæ, de quibus præclara inter Hebræos fama est. Funere etiam magnifico elatus est, quali par erat virum Deo adeo charum cohonestari. Quin & eo tempore accidit, cum latrones quidam hominem à se occisum in Elissæi sepulchrum conjecissent, ut mortuus, simul ac vatis corpus tetigisset, reviviscerit. Atque hactenus quidem de Elissæo vate, deque iis quæ, dum in vivis esset, prædicebat, & quemadmodum, postquam fatis concessisset, etiam vi divina pollebat.

Joasus ægrotantem visit Elissæum. 4 Regum, c. 13.

Elissæi, tum vita defuncti, laus.

Mortuus tacto Elissæi corpore revixit. 4 Regum, c. 13.

7. Mortuo autem Azaëlo Syrorum rege, regnum ad filium ejus Adadum pervenit, cui bellum infert Joasus Israëlitarum rex: eique ter victo regionem omnem eripiebat urbesque & vicos, quotquot pater ejus Azaëlus ex Israëlitarum regno abstulerat. Hoc utique factum est quemadmodum Elissæus prædixerat. Postquam vero evenit ut etiam Joasus moreretur, ille quidem Samariæ sepelitur, atque imperium ad filium ejus Hieroboamum devenit.

Mortuo Azaëlo, oppida agrosque Adado ejus filio eripit Joasus. 4 Regum, c. 13.

κοστὸν ἔτος βασιλεύοντος Ἰωάσου τῆς Ἰούδα φυλῆς, παρέλαβε τὴν ἀρχὴν οὗτος ὁ Ἰώασος ἐν Σαμαρείᾳ τῶν Ισραηλιτῶν· [f] καὶ γὰρ αὐτὸς τὴν αὐτὴν εἶχε προσηγορίαν τῷ τῶν Ιεροσολυμιτῶν βασιλεῖ· καὶ κατέσχεν αὐτὴν ἔτεσιν ἑκκαίδεκα. [g] ἀγαθὸς δ᾽ ἦν καὶ οὐδὲν ὅμοιος τῷ πατρὶ τὴν φύσιν. κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν Ελισσαίου τοῦ προφήτου γηραιοῦ μὲν ἤδη τυγχάνοντος, εἰς δὲ νόσον ἐμπεπτωκότος, ἧκεν ὁ τῶν Ισραηλιτῶν βασιλεὺς πρὸς αὐτὸν ἐπισκεψόμενος. καταλαβὼν δ᾽ αὐτὸν ἐν ἐσχάτοις ὄντα, κλαίειν ἤρξατο, [h] βλέποντος αὐτοῦ, καὶ ποτνιᾶσθαι, καὶ [i] πατέρα τε [k] ἀποκαλεῖν καὶ ὅπλον. "δι᾽ "αὐτὸν γὰρ μηδέποτε χρήσασθαι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὅπλοις, "ἀλλὰ ταῖς ἐκείνου προφητείαις ἀμαχητὶ κρατεῖν τῶν "πολεμίων· νῦν δ᾽ [l] ἀπεῖναι μὲν αὐτὸν ἐκ τοῦ ζῆν, κα- "ταλιπεῖν δ᾽ [m] ἐξωπλισμένοις τοῖς Σύροις [n] καὶ τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν πολεμίοις. οὐτ᾽ αὐτῷ τοίνυν ζῆν ἔτι ἀσφαλὲς "ἔλεγεν· ἀλλὰ καλῶς ἔχειν [o] συνεξορμᾶν αὐτῷ καὶ "συναπαίρειν τοῦ βίου." ταῦτα ὀδυρόμενον Ελισσαῖος παρεμυθεῖτο τὸν βασιλέα· καὶ τόξον ἐκέλευσεν αὐτῷ κομισθὲν ἐντεῖναι τοῦτο. ποιήσαντος οὖν [p] εὐτρεπὲς τοῦ βασιλέως τὸ τόξον, ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ [q] τῶν χειρῶν, ἐκέλευσε τοξεύειν. τρία δὲ βέλη αὐτοῦ προεμένου [r] εἶτα διαπαυσαμένου, "πλείω μὲν, εἶπεν, ἀφεὶς, ἐκ ῥιζῶν "ἂν τὴν τῶν Σύρων βασιλείαν ἐξεῖλες. ἐπεὶ δὲ τρισὶν ἠρ- "κέσθης μόνοις, τοσαύταις καὶ μάχαις κρατήσεις συμβα- "λὼν τοῖς Σύροις, ἵνα τὴν χώραν ἣν ἀπέτεμον τοῦ σοῦ "πατρὸς ἀνακτήσῃ." καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτ᾽ ἀκούσας ἀπηλλάγη. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ προφήτης ἀπέθανεν· ἀνὴρ, ἐπὶ δικαιοσύνῃ διαβόητος, καὶ φανερῶς σπουδασθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. θαυμαστὰ γὰρ καὶ παράδοξα διὰ τῆς προφητείας ἐπεδείξατο ἔργα, καὶ μνήμης λαμπρᾶς παρὰ τοῖς Εβραίοις ἀξιωθέντα. ἔτυχε δὲ καὶ ταφῆς μεγαλοπρεποῦς, καὶ οἵας εἰκὸς ἦν τὸν οὕτω θεοφιλῆ μεταλαβεῖν. συνέβη δὲ καὶ τότε, λῃστῶν τινῶν ῥιψάντων εἰς τὸν Ελισσαίου τάφον ὃν ἦσαν ἀνῃρηκότες, τὸν νεκρὸν τῷ σώματι αὐτοῦ προσκολληθέντα [s] ἀναζωπυρῆσαι. καὶ τὰ μὲν περὶ Ελισσαίου τοῦ προφήτου, ζῶν τε ὅσα προεῖπε, καὶ ὡς μετὰ τὴν τελευτὴν ἔτι δύναμιν [t] εἶχε θείαν, δεδηλώκαμεν.

ζ'. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Σύρων βασιλέως Αζάηλου, εἰς [v] Αδαδον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡ βασιλεία παραγίνεται, [x] πρὸς ὃν συνάπτει πόλεμον Ἰώασος ὁ τῶν Ισραηλιτῶν βασιλεύς· καὶ τρισὶ μάχαις νικήσας αὐτὸν, ἀφείλετο τὴν χώραν ἅπασαν, καὶ ὅσας ὁ πατὴρ αὐτοῦ Αζάηλος πόλεις καὶ κώμας τῆς Ισραηλιτῶν βασιλείας παρέλαβε. τοῦτο μέντοι [y] κατὰ τὴν Ελισσαίου προφητείαν ἐγένετο. [z] ἐπεὶ δὲ συνέβη καὶ Ἰώασον [a] ἀποθανεῖν, ὁ μὲν ἐν Σαμαρείᾳ κηδεύεται, [b] καθῆκε δὲ εἰς Ιεροβόαμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡ ἀρχή.

nonnullis sit Ιωάζης. in *Editis* Ιώας. ὃς ἑβδ. ἤ. κ. τ. ἔ. β. I. τ. τ. φυλῆς παρέλαβε τὴν ἀρχήν.

f Καὶ γὰρ αὐτὸς] Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς *Vat.*

g Αγαθὸς δ᾽ ἦν] Vide *S. Literas*, 4 *Regum*, c. 13.

h Βλέποντος αὐτοῦ,] Illa αὐτοῦ βλέποντος & mox καὶ ante πατέρα ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

i Πατέρα τε ἀποκαλεῖν καὶ ὅπλον. δι᾽ αὐτὸν γὰρ μηδέποτε χρήσασθαι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὅπλοις,] Et scutum sui regni *Rufinus* vertit καὶ ὅπλον LXX. ἅρμα Ισραὴλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ 2 Reg. XVI. 14. SPANH.

k Αποκαλεῖν καὶ ὅπλον. δι᾽ αὐτὸν γὰρ μηδέποτε χρήσασθαι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὅπλοις,] Αὐτὸν ante ἀποκαλεῖν delevimus auctoritate *MSS.* & *Vet. Interpr.*

l Απεῖναι] Forte ἀπιέναι. *Vetus*, discederet. COCC.

m Εξωπλισμένοις] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. ἐξωπλισμένους in *Editis Aliisque.*

n Καὶ τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν πολεμίοις.] Ita cum *Samb.* & *Vat.* ἀπ᾽ αὐτῶν *Gall.* 2. καὶ τοῖς αὐτῶν πολεμίοις in *Editis.* τοῖς αὐτῶν πολεμίοις sine καὶ habet *Big.* in *Epiphanii* versione, *& aliis inimicis captivandos relinqueret.*

o Συνεξορμᾶν αὐτῷ] Καὶ ante συνεξορμᾶν ejectum volui, quod illud non agnoscant *Big.* & *Samb.*

p Εὐτρεπὲς τοῦ βασιλέως] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* εὐπρεπὲς in *reliquis.*

q Τῶν χειρῶν,] Illa τῶν χειρῶν ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

r Εἶτα διαπαυσαμένου,] Εἶτα δὲ ἀναπαυσαμένου *Big. Samb.* & *Vat.*

s Αναζωπυρῆσαι.] Vide *Cotelerium* ad Constit. Apostol. p. 289.

t Εἶχε θείαν,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἔχει in *Editis.*

v Αδαδον τὸν υἱὸν] Ita ut supra aliquoties. Αδερ *Vat.* Αδερ. LXXII. & *Cedren.* Αδᾶν *Bas.* & *G.* Αδδᾶν *Gall.* 2. & *Epiphan.* Βέραν *Big.* & *Gall.* 1. Ανβέραν *Samb.*

x Προς ὃν συνάπτει πόλεμον] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* πρὸς τοῦτον in *reliquis.*

y Κατὰ τὴν Ελισσαίου προφητείαν,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* κατὰ τὴν τοῦ Ελισσαίου in *cæteris.*

z Επεὶ δὲ συνέβη καὶ Ἰώασον ἀποθανεῖν, ὁ μὲν ἐν Σαμαρείᾳ κηδεύεται, καθῆκε δὲ εἰς Ιεροβόαμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀρχή.] Aliter legit *Rufinus*, qui vertit: Cumque contigisset, ut etiam Joas moreretur, ille quidem sepultus est in Samaria, Regnum verò suo filio Hierobeam nomine dereliquit. SPANH.

a Αποθανεῖν, ὁ μὲν ἐν Σαμαρείᾳ κηδεύεται, καθῆκε δὲ εἰς Ιεροβόαμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡ ἀρχή.] Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* τεθνηκέναι in *Editis*, omissis quæ sequuntur ὁ μὲν ἐν Σαμαρείᾳ κηδεύεται.

b Καθῆκε δὲ εἰς Ιεροβόαμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡ ἀρχή.] Hic sequutus sum *Cod. Vat.* (emendavit ita & *Coccejus* ex *Vet.* & *Gelenio*) καθῆκεν εἰς Ἰέσωζον ἡ ἀρχὴ τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Bas. G.* & *Gall.* 2. καθίκετο δὲ εἰς Ἰώαζον *Big. Samb.* & *Gall.* 1. in *Epiphanii* versione, *regnum vero suo filio Gessaban nomine dereliquit.*

ΚΕΦ. θ'.

Ὡς Ἀμασίας στρατευσάμενος ἐπὶ Ἰδουμαίους καὶ Ἀμαληκίτας, αὐτοὺς ἐνίκησεν· εἶτα πολεμῶν πρὸς Ἰώασον ἡττᾶται, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀναιρεῖται, Ὀζία τὴν ἀρχὴν διαδεχομένου.

Δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς Ἰωάσου βασιλείας τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐβασίλευσεν [c] Ἀμασίας τῆς Ἰούδα φυλῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, μητρὸς ὢν [d] Ἰωαδῆς τοὔνομα, πολίτιδος δὲ τὸ γένος. θαυμαστῶς δὲ τοῦ δικαίου [e] προενοεῖτο, καὶ ταῦτα νέος ὤν. παρελθὼν δὲ ἐπὶ τὰ πράγματα καὶ τὴν ἀρχὴν, ἔγνω δεῖν πρῶτον Ἰωάσῳ τιμωρῆσαι τῷ πατρὶ, καὶ τοὺς ἐπιθεμένους αὐτῷ φίλους κολάσαι. καὶ τούτους μὲν συλλαβὼν ἅπαντας ἐφόνευσε· [f] τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν οὐδὲν εἰργάσατο δεινὸν, ἀκόλουθα ποιῶν τοῖς Μωϋσέως νόμοις, [g] ὃς οὐκ ἐδικαίωσε διὰ πατέρων ἁμαρτίας τέκνα κολάζειν. ἔπειτα στρατιὰν ἐπιλέξας ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ Βενιαμίτιδος τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ περὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονότων, καὶ [h] συναθροίσας [i] ὡς τριάκοντα μυριάδας, τούτων μὲν ἑκατοντάρχους [k] κατέστησε· πέμψας δὲ καὶ πρὸς τὸν [l] τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέα, μισθοῦται [m] δέκα μυριάδας ὁπλιτῶν ταλάντων ἑκατὸν ἀργυρίου. διεγνώκει γὰρ τοῖς Ἀμαληκιτῶν ἔθνεσι καὶ Ἰδουμαίων καὶ [n] Γαβαλιτῶν ἐπιστρατεύσασθαι. [o] παρασκευασαμένου δὲ πρὸς τὴν στρατείαν, καὶ μέλλοντος ἐξορμᾶν, ὁ προφήτης τὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν [p] στρατὸν ἀπολῦσαι [q] συνεβούλευσεν. εἶναι γὰρ ἀσεβῆ, [r] καὶ τὸν Θεὸν ἡττᾶν αὐτῷ προλέγειν [s] χρησαμένῳ τούτοις συμμάχοις· περιέσεσθαι δὲ τῶν πολεμίων καὶ μετ' ὀλίγων αὐτοῖς ἀγωνιζόμενον βουλομένου τοῦ Θεοῦ. δυσφοροῦντος δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῷ [t] φθῆναι τὸν μισθὸν δεδωκέναι τοῖς Ἰσραηλίταις, παρῄνει ποιεῖν ὁ προφήτης ὅ, τι τῷ Θεῷ δοκεῖ· χρήματα δὲ αὐτῷ πολλὰ παρ' αὐτοῦ γενήσεσθαι. καὶ τοὺς μὲν ἀπολύει, χαρίζεσθαι τὸν μισθὸν εἰπών· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως ἐπὶ τὰ προειρημένα τῶν ἐθνῶν ἐστράτευσε. καὶ κρατήσας αὐτῶν τῇ μάχῃ, μυρίους μὲν ἀπέκτεινε, τοσούτους δὲ ζῶντας ἔλαβεν, οὓς ἐπὶ τὴν μεγάλην ἀγαγὼν [v] πέτραν, ἥπερ ἐστὶν ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν, [x] ἀπ' αὐτῆς κατεκρήμνισεν· ἀπήγαγέ τε λείαν πολλὴν καὶ πλοῦτον ἄφθονον ἐκ [y] τούτων ἐθνῶν. Ἀμασίου δὲ ἐν τούτοις ὑπάρχοντος, οἱ τῶν Ἰσραηλιτῶν, οὓς ἀπέλυσε μισθωσάμενος, ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τούτῳ, καὶ νομίσαντες ὕβριν εἶναι τὴν ἀπόλυσιν· οὐ γὰρ ἂν τοῦτο παθεῖν μὴ κατεγνωσμένους· ἐπῆλθον αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ, καὶ μέχρι [z] Βηθσεμήρων προελθόντες διήρπασαν τὴν χώραν, καὶ πολλὰ μὲν ἔλαβον ὑποζύγια, τρισχιλίους δὲ ἀνθρώπους ἀπέκτειναν.

β'. Ἀμασίας δὲ τῇ νίκῃ καὶ τοῖς κατορθώμασιν

CAP. IX.

Quomodo Amasias, expeditione in Idumæos & Amalecitas suscepta, eos devicit: deinde bello Joasum lacessens vincitur, & non multo post interficitur, Ozia ei in regnum succedente.

X.

Anno autem regni Joasi Israëlitarum regis secundo, regnare cœpit Amasias Hierosolymis in Judæ tribum, matre natus Jodade nomine, genere cive *Hierosolymitana*. atque mirum in modum justitiam colebat, idque *admodum* adolescens. Cum autem imperio rebusque gerendis admoveretur, statuit Joasum patrem sibi imprimis vindicandum esse, eosque suorum, qui manus ei intulerant, pœna afficiendos. Atque istos quidem omnes comprehensos interfecit: in ipsorum vero liberos nihil grave admisit, convenienter agens Moysis legibus, qui iniquum esse censuit pro parentum culpis pœnas à liberis reposcere. Post hæc delectu habito in tribu Judæ & Benjamitica ex iis qui flore essent ætatis & * annorum plus minus viginti, collectisque quasi trecentis millibus, hisce centuriones præfecit: ac præterea, cum misisset ad Israëlitarum regem, centum militum millia centum argenti talentis conducit. decreverat enim Amalecitarum & Idumæorum & Gabalitarum gentibus bellum inferre. Cum autem in eo esset ut exercitum educeret, seque in eos moveret, vates *quidam eum* admonuit ut Israëlitarum copias dimitteret. esse enim hominum genus impium, Deique oraculum ei cladem denunciasse, si istis auxiliis uteretur: hostibus vero superiorem fore, si Dei auspiciis fretus paucis assumptis cum illis dimicaret. Rege autem *id* ægre ferente, quod jam Israëlitis stipendium numerasset, hortatus est vates ut Dei voluntati morem gereret: multa enim ab eo pecunia auctum iri. Et illos quidem dimittit, præfatus se donare illis quicquid mercedis nomine accepissent: is vero cum suis copiis contra prædictas gentes profectus est. Cumque illos pugna superasset, millia quidem decem occidit, & totidem vivos, quos in petram magnam, quæ in Arabia est, ductos de ea præcipitavit: multum prædæ abegit, & opum vim immensam *tulit* ex istis gentibus. At dum hæc ageret Amasias, Israëlitæ, quos conductos remiserat, ex eo ad indignationem adducti, missionemque sibi ignominiæ esse rati, (haud enim illis hoc accidisse, nisi contemptui habitis) in ejus ditionem impetum faciebant, & progressi usque ad Bethsemera, regionem populati sunt; & multa quidem jumenta ceperunt, hominum vero tria millia interfecerunt.

2. Cæterum Amasias victoria rebusque prospere

Amasias Judæa rex. 4 Regum, c. 14. 2 Paralip. c. 25.

Deut. 24, 16. Ezech. 18, 20.

Bellum inferre statuit Amalecitis aliisque. 4 Regum, c. 14. 2 Paralip. c. 25.

Israëlitarum copias, quas conduxerat, ex consilio vatis remittit. 4 Paral. c. 25.

Israëlitæ ab Amasia dimissi regionem populantur. 2 Paral. c. 25.

c Ἀμασίας τῆς Ἰούδα] Ἀμεσσίας LXXII.

d Ἰωαδῆς τοὔνομα,] Ita cum *MSS*. Ἰούδαν in *Editis*. & in *Epiphanii* libris *Joad*. Ἰωαδὶμ aut Ἰωαδεὶν LXXII.

e Προενοεῖτο,] *Al*. προὐνοεῖτο.

f Τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν οὐδὲν εἰργάσατο δεινὸν, ἀκόλουθα ποιῶν τοῖς Μωϋσέως νόμοις.] Mosis Legibus vetitum ob Parentum peccata liberos punire. Idem 2 Reg. XIV. 6. SPANH.

g Ὃς οὐκ ἐδικαίωσε] Illud ὃς non agnoscit *Vat*.

h Συναθροίσας ὡς τριάκοντα μυριάδας,] Et ex his congregans quasi trecenta millia *Rufin*. omisit *Gelenius*. SPANH.

i Ὡς τριάκοντα μυριάδας,] Ita *Vat*. & *Vet. Interpr*. εἰς in reliquis.

* *Annorum plus minus viginti*,] Qui vigesimum ætatis annum excesserant, *juxta S. Literas*, 2 *Paralip*. c. 25. v. 5.

k Κατέστησε·] Ἀπέδειξε solus *Vat*.

l Τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέα,] Τῶν deëst *Vat*.

m Δέκα μυριάδας ὁπλιτῶν ταλάντων ἑκατὸν ἀργυρίου.] Conduxit argenti talentis centum millia armatorum *Rufin*. *add*. talentis centum, centum millia. *Bene hoc in versione Gallica*. SPANH.

n Γαβαλιτῶν ἐπιστρατεύσασθαι.] Ita *Samb. Busb. Hen*. & *Vat*. Γαβιλιτῶν in *Editis Aliisque*. Vide Cl. *Relandum* in *Geogr. S*. l. 1. c. 15. HUDS. Γαβιλιτῶν *Gen*. Vel Γαβαλιτῶν à Γάβαλα U. Galilææ. vid. lib. XV. Antt. c. 8. §. 5. SPANH.

o Παρασκευασαμένου δὲ] Ita cum *Cod. Vat*. & *Epiphan*. παρασκευασαμένου τε in *reliquis*.

p Στρατὸν ἀπολῦσαι] Ita cum *MSS*. & *Vet. Interpr*. λαὸν in *Editis*.

q Συνεβούλευσεν.] Συνεβούλευεν *Vat*.

r Καὶ τὸν Θεὸν ἡττᾶν αὐτῷ προλέγειν] Sic *MSS*. & *Vet. Interpr*. τὸν γὰρ Θεὸν in *Editis*.

s Χρησαμένῳ τούτοις συμμάχοις·] Χρησαμένου *Big. Gall*. 1. 2. & *Vet. Interpr*.

t Φθῆναι τὸν μισθὸν δεδωκέναι] Ὀφθῆναι in *reliquis*. HUDS. Lege φθῆναι. *Vetus*, jam præbuisset. COCC.

v Πέτραν, ἥπερ ἐστὶν ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν, ἀπ' αὐτῆς κατεκρήμνισεν·] Eam *scilicet*, à qua nomen habet Arabiæ urbs, *Petra*. unde *Arabiæ Petrææ* nomen. *Grotius*. HUDS. Πέτρα Arabiæ imminens; De hoc autem facto Amasiæ 2 *Chronic*. XXV. 12. ubi nulla Arabiæ mentio, sed tantum de *loco prærupto ἐπὶ κρημνοῦ* juxta LXX. sermo, è quo hi præcipites dati. SPANH.

x Ἀπ' αὐτῆς κατεκρήμνισεν·] Sic *MSS*. ἐπ' αὐτῆς in *Editis*.

y Τούτων ἐθνῶν.] Ita cum *Vet. Interpr*. ἐκ τῶν ἐθνῶν *Vat*. ἐκ πάντων ἐθνῶν in *reliquis*.

z Βηθσεμήρων προελθόντες] Βηθωρῶν juxta meliores *Epiphanii* codices. ἕως Βαιθωρὼν LXXII. & 2 *Paralip*. c. 25. v. 13.

Amaſias Idumæorum deos colit. 2 Paralip. c. 25. re geſtis elatus, Deum quidem, qui ei horum omnium auctor extiterat, cœpit negligere: iſtorum vero *deorum*, quos ex Amalecitarum regione attulerat, cultui ſe addixit. *A vate reprehenſus.* Cum autem vates eum adiiſſet, "ſe mirari, dicebat, quod illos Deos eſſe "credat, qui cultoribus ſuis nihil opis afferre po- "tuerunt, nec illos ab ejus manibus liberarunt: ſed "illorum quamplurimos male pereuntes inſuper "habuerunt, & ſemetipſos in captivitatem abdu- "ctos. illos enim Hieroſolyma delatos eſſe, perin- "de ac ſi quis hoſtium quoſdam captivos eò du- "ceret" Iſta autem regi iram moverunt, quo fit ut vati ſilentium indiceret, ſupplicium ei minatus, ſi quid præter negotium ſuum agere pergeret. Tum quidem ille ſe quieturum dixit: *Deum* vero ea non præteriturum eſſe prædicebat, quibus rebus novis ſtudens manus admoverat. At Amaſias, cum ſemet regere & moderari in proſpera fortuna non poſſet, (quam licet à Deo acceperit, contumeliis in eum non temperavit) ſed magna de ſe opinione inflatus eſſet, *Amaſiæ ad Joaſum literæ.* ſcripſit Joaſo regi Iſraëlitarum, jubens, "ut idem ipſe cum omni *ſuo* popu- "lo ſibi obſequium præſtaret quod & olim præ- "ſtitum erat majoribus ſuis, Davidi & Solomoni: "ſin vero nolit quod æquum eſt facere, ſcire *opor-* "*tet* bello eſſe decernendum de ſumma imperii." Joaſus autem in hæc verba reſcripſit. "JOASUS *Joaſi reſponſum. 4 Regum, c. 14.* "REX AMASIÆ REGI. In monte Libano in- "gens erat cupreſſus, necnon & * rubus. ille "miſit ad cupreſſum, poſcens illius filiam ſuo filio "in matrimonium dari: ſed interea fera quædam "præteriens rubum proculcavit. Hoc itaque tibi "exemplo erit; ne *ſolito* majora appetas; neve, "quod proſpere rem geſſeris contra Amalecitas, "iſta cogitatione ſuperbiens tibimet regnoque "tuo pericula aſciſcas.

Amaſias Joaſo bellum infert. 4 Regum, c. 14. 2 Paralip. c. 25. 3. Amaſias autem, cum iſta legiſſet, majori adhuc cupiditate ad bellum incitatus eſt; Deo, ut arbitror, illum ad hoc impellente, ut pro iis quæ in eum admiſerat peccatis pœnas exigeret. Ubi vero copias eduxerat contra Joaſum, & pugnam conſerturus erat, timor ſubitus & conſternatio, qualem Deus non propitius ſolet immittere, Amaſiæ exercitum in fugam vertit, etiam antequam ad manus venirent. *Amaſias à Joaſo victus. 4 Regum, c. 14. 2 Paralip. c. 25.* Illis ergo præ timore diſperſis, contigit ut Amaſias à ſuis deſertus ab hoſtibus caperetur: eique Joaſus mortem minatus eſt, niſi hoc Hieroſolymitanis perſuaderet, ut portas aperirent ipſumque cum exercitu in urbem reciperent. Et quidem Amaſias, neceſſitate compulſus metuque ex vitæ periculo, auctor erat ut hoſtis intromitteretur. *Joaſus Hieroſolymitanorum murorum partem diruit. 4 Regum, c. 14. 2 Paralip. c. 25.* Ille vero, diruta murorum parte quaſi quadringentorum cubitûm ſpatio, quà perruptio facta eſt cum curru invehitur Hieroſolyma, captivum præ ſe agens Amaſiam. Atque hoc modo in

ἐπαρθεὶς, τὸν μὲν τούτων αἴτιον αὐτῷ Θεὸν γενόμενον ὑπερορᾶν ἤρξατο· οὓς δ᾽ ἐκ τῆς [a] Ἀμαληκιτῶν χώρας ἐκόμισε, τούτους σεβόμενος διετέλει. προσελθὼν δ᾽ ὁ προφήτης αὐτῷ, "θαυμάζειν, ἔλεγεν, [b] εἰ τούτους "ἡγεῖται θεοὺς, οἳ τοὺς ἰδίους, παρ᾽ οἷς ἐτιμῶντο, μηδὲν "ὤνησαν, μηδ᾽ ἐκ χειρῶν ἐῤῥύσαντο τῶν ἐκείνου· ἀλλ᾽ "ὑπερεῖδον πολλούς τε αὐτῶν ἀπολλυμένους, καὶ [c] αὐ- "τοὺς αἰχμαλωτισθέντας. κεκομίσθαι γὰρ εἰς Ἱεροσό- "λυμα τούτῳ τῷ τρόπῳ, καθὼς ἄν τις τῶν πολε- "μίων τινὰς ζωγρήσας ἤγαγε." τῷ δὲ βασιλεῖ ταῦτ᾽ ὀργὴν ἐκίνησε, καὶ προσέταξεν ἡσυχίαν ἄγειν τὸν προφήτην, ἀπειλήσας [d] αὐτὸν κολάσειν, ἂν πολυπραγμονῇ. καὶ ὁ μὲν ἡσυχάζειν εἶπεν· οὐκ ἀμελήσειν δ᾽ ὧν [e] ἐπικεχείρηκε [f] νεωτερίζων τὸν Θεὸν προύλεγεν. Ἀμασίας δὲ, κατέχειν αὐτὸν ἐπὶ τῆς εὐπραγίας οὐ δυνάμενος, ἃς παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβὼν εἰς αὐτὸν ἐξύβριζεν, ἀλλὰ [g] φρονηματισθεὶς, ἔγραψεν Ἰωάσῳ τῷ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖ, κελεύων "ὑπακούειν αὐτῷ "σὺν παντὶ τῷ λαῷ, ὡς καὶ πρότερον ὑπήκουε τοῖς "προγόνοις αὐτοῦ, Δαυίδῃ καὶ Σολομῶνι· ἢ μὴ βουλό- "μενον εὐγνωμονεῖν, εἰδέναι πολέμῳ περὶ τῆς ἀρχῆς [h] διακε- "κριθησόμενον." ἀντέγραψεν δὲ ὁ Ἰώασος τάδε. "ΒΑ- "ΣΙΛΕΥΣ ΙΩΑΣΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙ ΑΜΑ- "ΣΙΑ. Ἦν ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει [i] κυπάρισσος παμμε- "γέθης, καὶ [k] ἄκανθος. αὕτη πρὸς τὴν [l] κυπάρισσον "ἔπεμψε μνηστευομένη τὴν θυγατέρα αὐτῆς πρὸς γάμον "τῷ παιδί. μεταξὺ δὲ ταῦτα λεγούσης, θηρίον τι πα- "ρερχόμενον κατεπάτησε τὴν ἄκανθον. τοῦτο οὖν ἔστω σοι "παράδειγμα τοῦ μὴ μειζόνων ἐφίεσθαι. μηδ᾽ ὅτι τὴν "πρὸς Ἀμαληκίτας μάχην ηὐτύχησας, ἐπὶ ταύτῃ "γαυρούμενος σαυτῷ καὶ τῇ βασιλείᾳ σου κινδύνους ἐ- "πισπῶ.

γ΄. Ταῦτα δ᾽ ἀναγνοὺς Ἀμασίας, ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τὴν [m] στρατείαν [n] παρωξύνθη, τοῦ Θεοῦ παρορμῶντος αὐτὸν, οἶμαι, πρὸς αὐτὴν, ἵνα τῶν [o] παρανομηθέντων εἰς αὐτὸν δίκην ἀπολάβῃ. ὡς δ᾽ ἐξῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὸν Ἰώασον, καὶ συνάπτειν μάχην ἔμελλον, τὸ Ἀμασίου στράτευμα φόβος αἰφνίδιος καὶ κατάπληξις, οἷον Θεὸς οὐκ εὐμενὴς ὢν [p] τίθησιν, εἰς φυγὴν ἔτρεψε, καὶ πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν. [q] διασπαρέντων δὴ ὑπὸ τοῦ δέους αὐτῶν, μονωθέντα τὸν Ἀμασίαν ληφθῆναι συνέβη πρὸς τῶν πολεμίων αἰχμάλωτον, ἠπείλησε δ᾽ αὐτῷ θάνατον [r] Ἰώασος, εἰ μὴ πείσειε τοὺς Ἱεροσολυμίτας, ἀνοίξαντας αὐτῷ τὰς πύλας, δέξασθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς εἰς τὴν πόλιν. καὶ Ἀμασίας μὲν ὑπὸ ἀνάγκης καὶ [s] τοῦ περὶ τὸ ζῆν δέους, ἐποίησεν εἰσδεχθῆναι τὸν πολέμιον. ὁ δὲ, διακόψας [t] τι τοῦ τείχους [v] ὡς τετρακοσίων πηχῶν, ἐφ᾽ ἅρματος εἰσήλασε διὰ τῆς διακοπῆς εἰς Ἱεροσόλυμα, τὸν Ἀμασίαν ἄγων αἰχμάλωτον. κυ-

ριός

a Ἀμαληκιτῶν] Vide ſup. §. 1.

b Εἰ τούτους ἡγεῖται θεοὺς, οἳ τοὺς ἰδίους, παρ᾽ οἷς ἐτιμῶντο, μηδὲν ὤνησαν, μηδ᾽ ἐκ χειρῶν ἐῤῥύσαντο τῶν ἐκείνου·] Mirum Deos à victoribus coli, qui victis cultoribus ſuis nihil profuerant. Vid. 2 Chron. xxv. 15. Aliter apud Æſchylum Agam. v. 346. &c. ubi Deos victæ regionis ritè colendos tradit, & victoribus, ne ipſi poſtea vincantur: Οὐκ ἂν γ᾽ ἑλόντες αὖθις αὖ θάνοιεν ἄν. juxta nempe Gentilium πολυθεΐαν. SPANH.

c Αὐτοὺς αἰχμαλωτισθέντας.] Sic *Samb.* (*Cocc.*) & *Vat.* καὶ τοὺς in *cæteris*.

d Αὐτὸν κολάσειν,] Sic *MSS.* αὐτῷ in *Editis*.

e Ἐπικεχείρηκε] Ita *Samb.* & *Vat.* ἐπεχείρηκε in *Editis Aliiſque*.

f Νεωτερίζων τὸν Θεὸν] Νεωτερίζειν *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

g Φρονηματισθεὶς,] Φρονηματισθεὶς, *Heſychio* ἐπαρθεὶς φρονήματι. & φρόνημα eſt *faſtuoſa de ſe opinio* apud *Euripidem* in *Hecuba*, v. 622. HUDS. *Heſych.* φρονηματισθεὶς, ἐπαρθεὶς τῷ φρονήματι. Sic φρόνημα faſtuoſa de ſe opinio. *Euripid. Hecub.* v. 622. φρονήματος τὸ πρὶν στερέντες· SPANH.

h Διακεκριθησόμενον.] Ita *MSS.* κεκριθησόμενον in *Editis*.

i Κυπάρισσος] ארז eſt in Hebræo, quod cedrum vulgo reddunt. Sed & Alexandrini κυπάρισσον aliquando pro ea habent. REL.

k Ἄκανθος.] Ἄκανθος. LXX. ἀχοὺχ & *MS. Alex.* Οχὸζ Hebr. החוח *Santes* Paliurus, *Vulg.* Carduus *Syr.* Prunus *Arab.* Abies 2 Chronic. xxv. 18. At 2 Reg. xiv. 9. LXX. ὁ ἄκαν Carduus, & ita ibi *Sanctes* & *Chaldæus*; *Syr.* & *Arab.* Prunus. Theophraſt. H. Pl. lib. 6. c. 3. p. 123. ἄκανος ἡ ἀκανώδης, & in fine διαφοραὶ δὲ τῶν μὲν ἀκανῶν οὐκ εἰσί· Idem c. 4. p. 124. ἀκανίζει· SPANH.

l Κυπάρισσον] Κέδρον hic habent ſeu *Cedrum* LXX. *Syr. Arab. Chald.* 2 Reg. xiv. 9 & 2 Chron. xxv. 18. *Hebr.* in utroque loco הארז quæ *Cedrum* paſſim notat. SPANH.

* *Rubus.*] Ita placuit interpretari, non *carduus cum aliis*: quod ἄκανθος non *herba* ſit, ſed *ſpinoſus & aculeatus frutex*. Vide *Theophraſtum* in *Hiſt. Plant.* l. 6. c. 3. & c. 4.

m Στρατείαν] Sic *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Gall.* 1. στρατιὰν in *reliquis*.

n Παρωξύνθη,] *Al.* παροξύνθη.

o Παρανομηθέντων εἰς αὐτὸν] Παρανομησάντων *Gall.* 2.

p Τίθησιν,] Ἐντίθησι *Big. Samb.* & *Vat.*

q Διασπαρέντων δὴ] Ita cum *Epiphan.* in *reliquis* διασπαρέντων ὑπό.

r Ἰώασος,] Ἰώασος inſertum dedi ex *Busb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

s Τοῦ περὶ τὸ ζῆν δέους,] Illud τοῦ ex *MSS.* & mox περὶ τοῦ ζῆν *Vat.*

t Τι τοῦ τείχους] Voculam τὶ adjeci ex *MSS.*

v Ὡς τετρακοσίων πηχῶν,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* ὥςτε τετρακοσίων *Baſ.* ὥςτε τετρακοσίων *Gen.*

x Τὸς

ελός τε τούτῳ τῷ τρόπῳ γενόμενος τῶν Ιεροσολύμων, [x] τούς τε τοῦ Θεοῦ θησαυρούς ἀνείλετο, καὶ ὅσος ἦν τῷ Αμασίᾳ χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐν τοῖς βασιλείοις ἐξεφόρησε· καὶ οὕτως αὐτὸν ἀπολύσας τῆς αἰχμαλωσίας, ἀνέζευξεν εἰς Σαμάρειαν. ταῦτα δ' ἐγένετο περὶ τοὺς Ιεροσολυμίτας ἔτει τετάρτῳ καὶ δεκάτῳ τῆς Αμασίου βασιλείας. ὃς, μετὰ ταῦτα ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων, φεύγει μὲν εἰς [y] Λάχεισαν πόλιν, ἀναιρεῖται δ' ὑπὸ τῶν ἐπιβούλων, πεμψάντων ἐκεῖ τοὺς ἀποκτενοῦντας αὐτόν. καὶ τὸ μὲν σῶμα κομίσαντες εἰς Ιεροσόλυμα βασιλικῶς ἐκήδευσαν. κατέστρεψε δ' οὕτως Αμασίας τὸν βίον [z] διὰ τὸν νεωτερισμὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὀλιγωρίαν, βιώσας μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, βασιλεύσας δ' ἐννέα καὶ εἴκοσι· διαδέχεται δ' αὐτὸν ὁ [a] παῖς Οζίας τοὔνομα.

potestatem suam redactis Hierosolymis, & Dei thesauros abstulit, & exportavit quicquid auri argentique Amasiæ erat in regia: atque ita demum, cum Amasiam libertati restituisset, Samariam reversus est. Ista autem Hierosolymitanis acciderunt anno regni Amasiæ decimo quarto. qui post hæc, insidiis ei structis ab amicis, in urbem Lachisam profugit, & ab insidiatoribus occisus est, cum eò misissent qui illum ibi necarent. Et corpus quidem ejus Hierosolyma reportatum regiis exsequiis cohonestarunt. At vitam hoc modo finivit propter insolentiam & Dei contemptum; cum annos quidem quatuor & quinquaginta vixisset, novem vero & viginti regnasset: eique succedit filius ejus nomine Ozias.

Amasiæ interitus. 4 Regum, c. 14. 2 Paral. c. 25.

ΚΕΦ. ι.

Περὶ Ιεροβοάμου Ισραηλιτῶν βασιλέως, καὶ Ιωνᾶ τοῦ προφήτου· καὶ ὡς Ιεροβοάμου τελευτήσαντος τὴν ἀρχὴν παρέλαβεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ζαχαρίας. ὡς Οζίας Ιεροσολυμιτῶν βασιλεὺς τὰ πέριξ ἔθνη ἐχειρώσατο, καὶ οἷα συνέβη αὐτῷ ὁρμήσαντι ἐπιθυσιάζειν τῷ Θεῷ.

CAP. X. XI.

De Hieroboamo Israëlitarum rege, & Jona vate; atque ut, Hieroboamo vita defuncto, filius ejus Zacharias imperium suscepit. Quomodo Ozias Hierosolymitanorum rex gentes finitimas subegit, quæque ei acciderunt postquam id egit ut Deo suffitum adoleret.

ΠΕντεκαιδεκάτῳ δ' ἔτει τῆς Αμασίου βασιλείας ἐβασίλευσε τῶν Ισραηλιτῶν [b] Ιωάσου υἱὸς Ιεροβόαμος ἐν Σαμαρείᾳ ἔτη [c] τεσσαράκοντα. [d] οὗτος ὁ βασιλεὺς τὰ μὲν εἰς τὸν Θεὸν ὑβριστὴς καὶ παράνομος δεινῶς ἐγένετο, εἴδωλά τε σεβόμενος καὶ πολλοῖς ἀτόποις καὶ ξένοις ἐγχειρῶν ἔργοις· τῷ δὲ λαῷ τῶν Ισραηλιτῶν μυρίων κακῶν αἴτιος [e] ὑπῆρχε. τούτῳ [f] προεφήτευσέ τις Ιωνᾶς, ὡς δεῖ πολεμήσαντα τοῖς Σύροις αὐτὸν κρατῆσαι τῆς ἐκείνων δυνάμεως, καὶ πλατῦναι τὴν αὐτοῦ βασιλείαν· τοῖς μὲν κατὰ τὴν ἄρκτον μέρεσιν ἕως [g] Αμάθου πόλεως, τοῖς δὲ κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἕως [h] τῆς [i] Ασφαλτίτιδος λίμνης. τὸ γὰρ ἀρχαῖον οἱ ὅροι τῆς Χαναναίας [k] ἦσαν οὗτοι, καθὼς ὁ στρατηγὸς Ιησοῦς περιώρισε. στρατεύσας οὖν ἐπὶ τοὺς Σύρους ὁ Ιεροβόαμος, καταστρέφεται πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν, ὡς προεφήτευσεν Ιωνᾶς.

β'. Αναγκαῖον δ' ἡγησάμην, τὴν ἀκρίβειαν τῶν πραγμάτων παραδώσειν ὑπεσχημένος, ὅσα καὶ περὶ τοῦ προφήτου τούτου εὗρον ἐν ταῖς [l] Εβραϊκαῖς βίβλοις ἀναγεγραμμένα, διεξελθεῖν. κελευσθεὶς γὰρ οὗτος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πορευθῆναι μὲν εἰς τὴν Νίνου βασιλείαν, κηρύξαι δ' ἐκεῖ [m] γενόμενον ἐν τῇ πόλει, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἀπολέσει, δείσας οὐκ ἀπῆλθεν· ἀλλ' ἀποδιδράσκει τὸν Θεὸν εἰς Ιόππην πόλιν, καὶ πλοῖον εὑρὼν ἐμβὰς, εἰς [n] Ταρσὸν ἔπλει τῆς Κιλικίας. ἐπιγενομένου δὲ χειμῶνος σφοδροτάτου καὶ κινδυνεύοντος καταδῦναι τοῦ σκάφους, οἱ μὲν ναῦται καὶ ὁ κυβερνήτης καὶ αὐτὸς ὁ ναύκληρος εὐχὰς ἐποιοῦντο χαριστηρίους εἰ διαφύγοιεν τὴν θάλασσαν. ὁ δὲ Ιωνᾶς συγκαλύψας αὐτὸν ἐβέβλητο, μηδὲν ὧν τοὺς ἄλλους ἑώ-

ANno autem decimoquinto regni Amasiæ cœpit Hieroboamus Joasi filius in Israëlitas regnare, *idque* Samariæ, & annos quadraginta *regnavit*. Hic rex in Deum quidem erat contumeliosus legumque supra modum contemptor, ut qui deastros colebat & multis operibus absurdis & peregrinis manum admovebat: populo vero Israëlitarum mala innumera afferebat. Huic *ex oraculo* Jonas quidam *vates* prædixit, ab ipso, si cum Syris bellum gesserit, labefactandam fore illorum potentiam, suique regni fines proferendos: ex partibus quidem septentrionalibus usque Amathum urbem, ad meridiem vero usque Asphaltitem paludem. his enim olim terminis Chananæa terra finiebatur, sicut Jesu imperatori visum est eam circumscribere. Hieroboamus itaque, cum in Syros expeditionem fecisset, omnem eorum provinciam, juxta Jonæ vaticinium, in potestatem suam redegit.

Hieroboamus Israëlitarum rex. 4 Regum, c. 14.

Ex Jone oraculo bellum infert Syris. 4 Regum, c. 14.

2. Necessarium autem duxi, ut qui res gestas accurate perscripturum esse pollicitus fuerim, quicquid in Hebræorum libris de hoc vate relatum legi oratione persequi. Iste enim à Deo jussus in Nini regnum proficisci, cumque in urbem veniret illic prædicare, futurum ut *brevi* imperium amitteret, præ metu eò non concessit: sed à Deo profugit in urbem Joppen, navique, quam forte nactus est, conscensa, Tarsum Ciliciæ cursum intendebat. Cum autem vehemens coorta esset tempestas, & non procul abesset quin navis submergeretur, nautæ quidem & gubernator & *ipse* navicularius *Deo* voverunt se gratias *illi* acturos, si è maris periculo evaderent: Jonas vero *interea in navem* abditus jacebat, nihil eorum faciens quibus alios

Narratio de Jona vate.

x Τούς τε τοῦ Θεοῦ] Sic *MSS.* (*Cocc.*) & *Vet. Interpr.* τοὺς τοῦ Θεοῦ in *Editis.*

y Λάχεισαν πόλιν.] Λαχὶς LXXII. & *Vet. Interpr.* HUDS. Lachis *Rufinus.* Λαχὶς LXX. 2 Reg. XIV. 19. *Hebr.* לכישה Λαχεῖς supr. lib. 8. c. 3. §. ult. SPANH.

z Διὰ τὸν νεωτερισμὸν] Ita lego cum *Epiphanio*, qui vertit, *propter superbiam & contemptum quem habuit circa Deum.* præsertim cum ab aliis notatum fuerit, vocem νεωτερισμὸν per *insolentiam* quandoque exponi debere. In *Græcis* omnibus, διὰ τὸν νεωτερισμὸν τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ὀλιγωρίας.

a Παῖς Οζίας] Οζίας, ὁ καὶ Αζαρίας, *Chron. Pasch.* Αζαρίας dicitur *Intt.* LXXII. 4 *Regum*, c. 14. v. 21. Οζίας 2 *Paralip.* c. 26. v. 1. *Uzziah* ex *Verit. Hebr* in *Bibliis* nostris.

b Ιωάσου] In *Cod. Vat.* ὁ Ιωάσου υἱός.

c Τεσσαράκοντα.] Τεσσαράκοντα καὶ ἓν juxta LXXII. *Editionis Rom.* & *Verit. Hebr.* 4 *Regum*, c. 14. v. 23. *Codex Alexandrinus* cum *Josepho* consentit.

d Οὗτος ὁ βασιλεὺς] Ita *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* οὕτως in *reliquis.*

e Υπῆρχε.] Υπῆρξε *Vat.*

f Προεφήτευσέ τις] Scilicet, Θεοῦ τὸν Ισραηλιτῶν λαὸν ἐλεήσαντος ταπεινωθέντα, ut dicit *Zonaras.*

g Αμάθου πόλεως,] Urbs est quæ *S. Literis* (4 *Regum*, c. 14. v. 25.) *Chamath* aut *Hamath* dicitur. HUDS. Αμάθη Phœniciæ urbs dicta à Macedonibus Επιφάνεια supr. lib. 1. c. 7. §. 2. vid. & lib. 7. c. 5. §. 4. Αμάθης βασιλεύς· SPANH.

h Τῆς Ασφαλτίτιδος] Conf. cap. 1. sup. §. 2. SPANH.

i Ασφαλτίτιδος] In Sacris Literis mare campi appellatur 2 Reg. 14. 25. τοῦ μεγάλου πεδίου videlicet. REL.

k Ησαν οὗτοι,] Illud ἦσαν ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

l Εβραϊκαῖς βίβλοις] Præter *S. Literas* necesse est intelligat *libros Rabbinicos*, quibus fidem plus justo habuit, ut ostendit *S. Bochartus* in *Hieroz.* parte II. p. 744. & *Ant. van Dale* de *Idololatr.* p. 144.

m Γενόμενον ἐν τῇ πόλει,] Γενόμενος ἐν τῇ πόλει *Vat.*

n Ταρσὸν ἔπλει] Videsis *Drusium* in *Observatt.* l. 3. c. 13. & l. 6. c. 3. & *Bootium* in *Animadv. S.* l. 4. p. 162.

alios operam dare cernebat. Cum autem aquæ fluctus magis adhuc augerentur, & vehementius aliquanto à ventis mare concitaretur, suspicati, ut fieri solet, aliquem à vectoribus esse illis tempestatis causam, constituerunt jactis sortibus, quisnam ille sit deprehendere. Hoc itaque facto, vati sors obtigit. Cumque interrogarent & unde esset & * quidnam rei ageret; respondit se genere quidem esse Hebræum, summi vero Dei vatem. illis itaque consilium dedit, ut ipsum in mare dejicerent, si vellent præsens periculum effugere: illos enim ejus causa tempestate vexari. At illi primum quidem hoc facere non audebant, nefas esse existimantes in tam manifestum exitium mittere hominem peregrinum, quique illis vitam suam commiserat: tandem vero exsuperante malo, navique propemodum eò adducta ut mergeretur, partim ab ipso vate incitati, partim metu impulsi ne salutis discrimen adirent, in mare eum projiciunt. Et tempestas quidem sævire desiit: hunc vero ajunt à pisce tres dies totidemque noctes devoratum in Euxinum pontum ejectum fuisse, vivum & corpore nihil omnino læsum. Ubi à Deo delictorum veniam deprecatus, urbem Niniven adiit: & cum in loco constitisset, unde exaudiri poterat, proclamavit fore, ut brevi admodum post tempore Asiæ imperium amitterent. istisque annunciatis reversus est. Atque hanc de eo narrationem confeci ex iis quæ scriptis consignata reperi.

Mors Hieroboami. 4 Regum, c. 14.

Zacharias Israëlitarum rex, & Ozias Judææ. 4 Regum, c. 15. & 2 Paral. c. 26.

Oziæ laus, & res ab eo gestæ. 2 Paral. c. 26.

3. Rex autem Hieroboamus, cum vitam summa felicitate egisset, regnassetque annos quadraginta, ad suorum manes concessit. Et Samariæ quidem sepelitur: ei vero in regnum succedit filius *ejus* Zacharias. Ozias item Amasiæ filius, anno regni Hieroboami decimoquarto, in duas tribus regnare cœpit Hierosolymis; matre quidam *natus* nomine Achiala, genere vero cive *Hierosolymitana*. Erat autem natura bonus & justus, & magnanimus, providendisque rebus solers & industrius. Ac præterea cum exercitum eduxisset in Palæstinos eosque pugna vicisset, urbes illorum Gittam & Jamniam vi cepit, & earum mœnia diruit. Ubi autem facta erat hæc expeditio, adortus est Arabas Ægypto finitimas: atque urbe ædificata ad mare Rubrum, præsidium in ea posuit. Posthæc Ammanitis subactis, & certo tributo illis imperato, omnique regione usque ad Ægypti fines in potestatem suam redacta, cœpit in posterum Hierosolymis curam suam impendere. Quicquid enim mœnium vel vetustate collapsum erat, vel superiorum regum incuria, id totum de novo ædificavit & exstruxit, quicquid etiam dejectum erat ab Israëlitarum rege, quando in urbem, cum patrem ejus Amasiam captivum ageret, ingressus est.

ἔργα ποιοῦντας μιμούμενος. αὐξομένου δ' ἔτι μᾶλλον τοῦ κλύδωνος, καὶ βιαιοτέρας [o] γινομένης ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς θαλάσσης, ὑπονοήσαντες, ὡς ἐνδέχεται, τινὰ τῶν ἐμπλεόντων αἴτιον αὐτοῖς εἶναι τοῦ χειμῶνος, συνέθεντο [p] κλήρῳ, τοῦτον [q] ὅστις ποτὲ εἴη μαθεῖν. κληρωσαμένων οὖν ὁ προφήτης λαγχάνει. [r] πυνθανομένων δὲ πόθεν τε εἴη, καὶ τί μετέρχεται· τὸ μὲν γένος ἔλεγεν Ἑβραῖος εἶναι, προφήτης δὲ τοῦ μεγίστου Θεοῦ. [s] συνεβούλευσεν οὖν αὐτοῖς, εἰ θέλουσιν [t] ἀποδρᾶσαι τὸν παρόντα κίνδυνον, [v] ἐκβάλλειν αὐτὸν εἰς τὸ πέλαγος· αἴτιον γὰρ αὐτοῖς εἶναι τοῦ χειμῶνος. οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἐτόλμων, [x] κρίναντες ἀσέβημα εἶναι ξένον ἄνθρωπον, καὶ πεπιστευκότα αὐτοῖς τὸ ζῆν, εἰς φανερὰν οὕτως ἀπώλειαν ἐκρῖψαι· τελευταῖον δ' ὑπερβιαζομένου τοῦ κακοῦ, καὶ ὅσον οὔπω μέλλοντος βαπτίζεσθαι τοῦ σκάφους, ὑπό τε τοῦ προφήτου παρορμηθέντες [y] αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ δέους τοῦ περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ῥίπτουσιν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ ὁ μὲν χειμὼν ἐστάλη· τὸν δὲ, λόγος, [z] ὑπὸ τοῦ κήτους καταποθέντα τρεῖς ἡμέρας καὶ τοσαύτας νύκτας, εἰς τὸν Εὔξεινον ἐκβρασθῆναι πόντον, ζῶντα καὶ μηδὲν τοῦ σώματος λελωβημένον. ἔνθα τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς συγγνώμην αὐτῷ παρασχεῖν τῶν ἡμαρτημένων, ἀπῆλθεν εἰς τὴν [a] Νινευὴν πόλιν· καὶ σταθεὶς [b] εἰς ἐπήκοον ἐκήρυσσεν, ὡς [c] μετ' ὀλίγον πάνυ χρόνον ἀποβαλοῦσι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας. καὶ ταῦτα δηλώσας ὑπέστρεψε. διεξῆλθον δὲ τὴν περὶ αὐτοῦ διήγησιν, ὡς εὗρον ἀναγεγραμμένην.

γ'. Ἱεροβόαμος δ' ὁ βασιλεὺς, μετὰ πάσης εὐδαιμονίας τὸν βίον διαγαγὼν, καὶ ἄρξας ἔτη τεσσαράκοντα, ἐτελεύτησε. καὶ θάπτεται μὲν ἐν Σαμαρείᾳ· διαδέχεται δ' αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς Ζαχαρίας. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ὀζίας ὁ τοῦ Ἀμασίου υἱὸς, ἔτος ἤδη τέταρτον πρὸς τοῖς δέκα βασιλεύοντος Ἱεροβοάμου, τῶν δύο φυλῶν ἐβασίλευσεν ἐν Ἱεροσολύμοις· μητρὸς ὢν [d] Ἀχιάλας μὲν τοὔνομα, [e] ἀστῆς δὲ τὸ γένος. ἀγαθὸς δ' ἦν καὶ δίκαιος τὴν φύσιν, καὶ μεγαλόφρων, καὶ προνοῆσαι τῶν πραγμάτων φιλοπονώτατος. στρατευσάμενος δὲ καὶ ἐπὶ Παλαιστίνους [f] καὶ νικήσας μάχῃ, πόλεις αὐτῶν ἔλαβε κατὰ κράτος, [g] Γιτλὰν καὶ Ἰάμνειαν, καὶ κατέσκαψεν αὐτῶν τὰ τείχη. μετὰ δὲ ταύτην τὴν στρατείαν ἐπῆλθε τοῖς τῇ Αἰγύπτῳ γειτνιῶσιν Ἄραψι· καὶ πόλιν κτίσας ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, [h] ἐγκατέστησεν αὐτῇ φρουράν. ἔπειτα τοὺς Ἀμμανίτας καταστρεψάμενος, καὶ φόρους αὐτοῖς ὁρίσας τελεῖν, καὶ πάντα [i] τὰ μέχρι τῶν Αἰγυπτίων ὅρων χειρωσάμενος, τῶν Ἱεροσολύμων ἤρξατο ποιεῖσθαι τὸ λοιπὸν τὴν ἐπιμέλειαν. ὅσα γὰρ τῶν τειχῶν ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου [k] καταβέβλητο, ἢ ὑπὸ τῆς ὀλιγωρίας τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων, [l] ταῦτά τε ἀνῳκοδόμει καὶ κατεσκεύαζεν· ὅσα τε ἦν [m] καταβεβλημένα ὑπὸ τοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέως,

o Γενομένης] Γινομένης *Samb.* & *Vat.*
p Κλήρῳ,] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* κλῆρον in *Editis.*
q Ὅστις ποτὲ] Ὅστις ποτ' ἦν *Big. Samb.* & *Vat.*
r Πυνθανομένων δὲ] Ita *Vat.* & *Vet Interpr.* in *cæteris* πυνθανομένων τε.
* *Quidnam rei ageret;*] *Vel*, quam artem exerceret.
s Συνεβούλευσεν] Συνεβούλευε in quibusdam *MSS.*
t Ἀποδρᾶσαι] Ἀποδρᾶναι *Big. Vat. Hen.* & *Busb.*
v Ἐκβάλλειν αὐτὸν] Ἐκβαλεῖν in *iisdem MSS.* & *Gall.* 2.
x Κρίναντες ἀσέβημα] Κρίνοντες *Vat.* & *Gall.* 2.
y Αὐτοῦ,] Illud αὐτοῦ ex *MSS.*
z Ὑπὸ τοῦ κήτους] Ita in *Editis* & *MSS.* tam *Gr.* quam *Lat.* præter *Vat.* qui habet, ἀπὸ κ. κ. τ. ἡ. κ. τ. ν. εἰς τὴν γῆν ἐκβρασθέντα ζῶντα &c. *Epiphanius* hoc modo legisse & distinxisse videtur, ὑπὸ τοῦ κήτους καταποθέντα, μετὰ τρεῖς ἡ. κ. τ. νύκτας ἐν τῷ Εὐξείνῳ ἐκβρασθῆναι πόντῳ ζῶντα, καὶ μ. in *Chron. Alex.* καταποθέντα ἀπὸ τοῦ κήτους ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, μετὰ τρεῖς ἡ. κ. τ. ν. ἐκβρασθῆναι ζῶντα. apud *Cedrenum* vero, καταποθέντα ὑπὸ τ. κήτους, μετὰ τ. ἡ. κ. τ. ν. ἐκβρασθῆναι ζῶντα ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ. in *Zonara*, κῆτος δὲ τὸν προφήτην καταπιὸν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἴσας νύκτας ζῶντα καὶ σῶον αὐτὸν ἐξήμεσεν. denique apud *Niceph.* in *Eclogis*, τὸν Ἰωνᾶν λέγει, καταβάντα εἰς Ἰόππην, ἐπὶ Ταρσὸν φεύγειν τῆς Κιλικίας. Θαρσεῖν γὰρ Ταρσὸν λέγει. ἐκβρασθῆναι δὲ φησὶ τὸν προφήτην ὑπὸ τοῦ κήτους εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον.

a Νινευὴν πόλιν·] Νινευῒ *Big. Gall.* 1. & LXXII. Νιναίου in *Editis.* Νινευοῦ *Samb.* Νινευὶ *Zonar.* Νίνου *Vat.* prout in *Strabone Aliisque.* HUDS. Supr. Νίνου & lib. 1. c. 6. §. 4. Νίνον οἰκίζει πόλιν; & infr. c. XI. §. 3. Νινευὴ ubi *Gen.* Νινύας. De Ninives excidio vaticinium sc. Nahum. 2. v. 5. vid. ibid. hic *Gen.* Νιναίου πόλιν lib. 10. Antt. c. 1. §. 3. τὴν Νίνου προσαγορευθεῖσαν· SPANH.
b Εἰς ἐπήκοον ἐκήρυσσεν,] Illud εἰς (ita & *Coccejus*) ex *MSS.*
c Μετ' ὀλίγον πάνυ χρόνον] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* μετ' ὀλίγον πάλιν ἀποβ. in *Editis.*
d Ἀχιάλας μὲν τοὔνομα,] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. Ἀχίας in *Editis.* Ἰεχελίας juxta *Intt.* LXXII. Τελεχίας *Auctori Chron. Alex.*
e Ἀστῆς δὲ τὸ γένος.] Ἀστὴ de cive Hierosolymitana. Sic mox c. XI. §. 2. & c. 13. §. 1. SPANH.
f Καὶ νικήσας μάχῃ,] Illud καὶ ex *MSS.*
g Γιτλὰν καὶ Ἰάμνειαν,] Sic *Vat. Gall.* 2. & *Epiphan.* Ἰτὰν καὶ Ἀμνίαν in *Editis.* Ἤτλαν καὶ Ἰάμνιαν *Big. Samb.* & *Gall.* 1.
h Ἐγκατέστησεν] Ita *Samb.* & *Vat.* κατέστησεν in *reliquis.*
i Τὰ μέχρι] Illud τὰ ex *Big.* & *Samb.*
k Καταβέβλητο,] Sic *Samb.* & *Vat.* *in cæteris* καταβέβλητο.
l Ταῦτά τε ἀνῳκοδόμει] Illa ταῦτά τε non agnoscit *Vat.*
m Καταβεβλημένα] Ita in *MSS.* omnibus, nec aliter legisse videtur *Vet. Interpr.* κατεσκαμμένα in *Editis.*

σιλέως, ὅτε τὸν πατέρα αὐτοῦ λαβὼν αἰχμάλωτον τὸν Αμασίαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. [n] προσῳκοδόμησε δὲ καὶ πύργους [o] πολλοὺς πεντήκοντα πηχῶν καὶ ἑκατόν. καὶ [p] φρουρὰς δ' ἐνετείχισε τοῖς ἐρήμοις χωρίοις, καὶ πολλοὺς ὀχετοὺς ὤρυξεν ὑδάτων. ἦν δ' αὐτῷ καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν ἄλλων θρεμμάτων ἄπειρόν τι πλῆθος. [q] εὐφυὴς γὰρ ἦν ἡ χώρα πρὸς νομάς. γεωργικὸς δ' ὢν σφόδρα τῆς γῆς [r] ἐπεμελεῖτο, φυτοῖς αὐτὴν καὶ παντοδαποῖς [s] τιθηνῶν σπέρμασι. στρατιὰς δ' εἶχεν [t] ἐπιλέκτου περὶ αὐτὸν [v] μυριάδας ἑπτὰ καὶ τριάκοντα· ἧς ἡγεμόνες ἦσαν καὶ ταξίαρχοι καὶ χιλίαρχοι γενναῖοι καὶ τὴν ἀλκὴν ἀνυπόστατοι, τὸν ἀριθμὸν [x] δισχίλιοι. διέταξε δ' εἰς [y] φάλαγγας τὴν ὅλην στρατιὰν, καὶ ὥπλισε, ῥομφαίαν δοὺς ἑκάστῳ, καὶ θυρεοὺς καὶ θώρακας χαλκοῦς, καὶ τόξα καὶ σφενδόνας. ἔτι δὲ καὶ πρὸς τούτοις μηχανήματα πολλὰ πρὸς πολιορκίας κατεσκεύασε, πετροβόλα τε καὶ δορυβόλα, καὶ [z] ἅρπαγας, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια.

δ'. Γενόμενος δ' ἐν ταύτῃ τῇ συντάξει καὶ παρασκευῇ, διεφθάρη τὴν διάνοιαν [a] ὑπὸ τύφου, καὶ χαυνωθεὶς θνητῇ περιουσίᾳ τοῦ ἀθανάτου καὶ πρὸς ἅπαντα διαρκοῦς τὸν χρόνον ἰσχύος ὠλιγώρησεν· αὕτη δ' ἦν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβεια, καὶ τὸ τηρεῖν τὰ νόμιμα· ὤλισθεν δ' ὑπ' [b] εὐπραξίας, καὶ κατηνέχθη πρὸς τὰ τοῦ πατρὸς [c] ἁμαρτήματα· πρὸς ἃ κἀκεῖνον ἡ τῶν ἀγαθῶν λαμπρότης καὶ τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων, οὐ δυνηθέντα προστῆναι καλῶς αὐτῶν, ἤγαγεν. ἐνστάσης δ' ἡμέρας ἐπισήμου, καὶ πάνδημον ἑορτὴν ἐχούσης, ἐνδὺς ἱερατικὴν στολὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ [d] τέμενος, [e] ἐπιθυμιάζων ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ τῷ Θεῷ. τοῦ δ' ἀρχιερέως Αζαρίου, ὄντων σὺν αὐτῷ ἱερέων ὀγδοήκοντα, κωλύοντος αὐτόν· οὐ γὰρ ἐξὸν ἐπιθύειν εἶπον, μόνοις δ' [f] ἐφεῖσθαι τοῦτο ποιεῖν τοῖς ἐκ τοῦ Ααρῶνος γένους· [g] καταβοώντων δ' ἐξιέναι καὶ μὴ παρανομεῖν εἰς τὸν Θεὸν, ὀργισθεὶς ἠπείλησεν αὐτοῖς θάνατον, εἰ μὴ τὴν ἡσυχίαν ἄξουσι. μεταξὺ δὲ, σεισμὸς ἐκλόνησε τὴν γῆν μέγας· καὶ διαστάντος τοῦ ναοῦ, φέγγος ἡλίου λαμπρὸν ἐξέλαμψε, καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ὄψει προσέπεσεν, [h] ὡς τῷ μὲν εὐθέως λέπραν ἐπιδραμεῖν. πρὸ δὲ τῆς πόλεως, πρὸς τῇ καλουμένῃ [i] Ερωγῇ, τοῦ ὄρους ἀπορραγῆναι τὸ ἥμισυ [k] τοῦ κατὰ τὴν [l] δύσιν, καὶ κυλισθὲν τέσσαρας σταδίους ἐπὶ τὸ ἀνατολικὸν [m] ὄρος στῆναι, ὡς τάς τε παρόδους ἐμφραγῆναι καὶ τοὺς παραδείσους τοὺς βασιλικούς. ἐπεὶ δὲ κατειλημμένην τὴν ὄψιν τοῦ βασιλέως ὑπὸ τῆς λέπρας εἶδον οἱ ἱερεῖς, ἔφραζόν τε αὐτῷ τὴν συμφορὰν, καὶ ἐκέλευον [n] ἐξιέναι τῆς πόλεως ὡς ἐναγῆ. ὁ δὲ ὑπ' [o] αἰσχύνης τοῦ συμβεβηκότος δεινοῦ καὶ τοῦ μηκέτ' αὐτῷ παρρησίαν εἶναι, τὸ κελευόμενον ἐποίει, τὸ ὑπὲρ ἄνθρωπον

Construxit autem & turres multas centum & quinquaginta cubitorum *altitudine*. Quin & stationibus in solitudine munimenta circumdedit, multosque aquæ-ductus excavavit. Erat autem ipsi & jumentorum aliorumque pecorum vis infinita. nam regio erat apta pascuis. Cumque esset agriculturæ deditus, terræ multum curæ adhibebat, eamque omni plantarum genere & seminum excolebat. Habebat etiam circa se militum exercitum electorum, *numero* ad trecenta septuaginta millia: quibus præerant centuriones & tribuni viri egregiæ fortitudinis & invicto robore præditi, ad duo millia numero. Totum autem exercitum in phalanges dispoſuit, armisque instruxit, unicuique dato gladio, & clypeis & thoracibus æreis, arcubus etiam & fundis. Quin & præter hæc machinas multas fecit ad oppida in obsidione expugnanda, instrumenta etiam quibus lapides & tela jacerentur, ut & harpagones, & quæcunque hisce similia.

4. Cæterum cum ea ita constituisset & præparasset, ex fastu mente corruptus est, atque peritura rerum copia inflatus vim immortalem & in omne ævum duraturam insuper habuit, (ista autem erat pietas erga Deum legumque observantia) rerumque successu sublatus cecidit, & ad eadem in quibus deliquerit pater prolapsus est, ad quæ fortunæ splendor rerumque gestarum magnitudo etiam illum perduxerunt, istis moderandis imparem. Nam instante die celebri, quo festum erat solenne populo universo, veste indutus sacerdotali in fanum ingressus est, suffitum in aureo altari Deo facturus. Azaria autem pontifice, cui aderant octoginta sacerdotes, eum prohibente (haud enim fas esse rem divinam facere, dicebant, iis vero solis hoc datum esse qui ex Aaronis stirpe) & clamantibus *omnibus* ut exiret, Deique leges non violaret, ira accensus mortem illis minatus est, nisi quiescerent. Interea autem ingens motus terram concussit: & scisso templo splendida lux solis emicuit, & in regis faciem incidit, ita ut statim eum invaderet lepra. Ante urbem vero ad locum, qui dicitur Eroge, montis fracta est pars dimidia quæ ad occidentem *erat*, & voluta per stadia quatuor ad orientalem montis partem constitit, ita ut & viæ obstruerentur & horti regis. Porro sacerdotes, cum faciem regis lepra infectam animadvertissent, & calamitatem ei indicabant, atque jubebant ut urbe excederet tanquam impurus. Ille vero, quod eum mali sibi illati puduerit & omni de fiducia exciderit, imperatum faciebat; animi supra humanam sortem elati, atque inde suæ in Deum impietatis miseram adeo

Ozias rebus secundis nimium elatus.

In templum ad suffiendum ingreditur. *2 Paral. c. 26.*

Ozias ob usurpatum sacerdotale munus lepra afficitur. *4 Regum, c. 15. 2 Paral. c. 26.*

n Προσῳκοδόμησε δὲ] Eo modo *Big.* & *Samb.* προσοικοδόμησε in *reliquis*.

o Πολλοὺς πεντήκοντα] Ὑψηλοὺς solus *Samb.* μεγάλους *Hen.* & *Busb.*

p Φρουρὰς δ' ἐνετείχισε] Ita cum melioris notæ *MSS.* φρουρὰς & mox ἐνετείχησε in *Editis Aliisque*.

q Εὐφυὴς γὰρ ἦν ἡ χώρα πρὸς νομάς.] Judæa apta pascuis vid. seq. lib. 15. c. 5. §. 1. SPANH.

r Επεμελεῖτο,] Sic *Big.* & *Samb.* ἐπιμελεῖτο in *cæteris*.

s Τιθηνῶν σπέρμασι.] Sic de arboribus, quæ primum fructus ferunt, τὸ δὲ ἀσθενὲς οἷον τιθηνήσεως δεῖται) *Theopr. de C. Pl.* lib. II. c. II. p. 233. Sophocles autem *Oedip. Col.* v. 1103. τιθηνεῖσθαι) τέλη. *curare Sacra*, nempe Cereris. SPANH.

t Επιλέκτου] Επιλέκτους *Big. Samb.* & *Vat.*

v Μυριάδας ἑπτὰ] Τριακοσίους χιλιάδας καὶ ἑπτακισχιλίους [καὶ ἑπτὰ χιλιάδας Cod. *Alex.*] καὶ πεντακοσίους LXXII.

x Δισχίλιοι.] Δισχίλιοι ἑξακόσιοι LXXII. 2 *Paralip.* c. 26. v. 12.

y Φάλαγγας] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* φάλαγγα in *Editis*.

z Αρπαγας,] Αρτῆρας *Samb.* ἀρτῆρας καὶ ἅρπαγας *Big.* ἅρπαγας καὶ ἀρτῆρας *Gall.* 1. HUDS. Conf. lib. VIII. sup. c. 3. §. 7. SPANH.

a Ὑπὸ τύφου,] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* in *cæteris* ὑπὸ τοῦ τύφου.

b Εὐπραξίας,] Εὐπραγίας *Samb.*

c Αμαρτήματα·] Αῤῥωστήματα soli *Big.* & *Gall* 1.

d Τέμενος,] Gen. θέμενος. SPANH.

e Επιθυμιάσων] Ita in plerisque *MSS.* ἐπιθυσιάσων in *Editis Aliisque*. HUDS. Posset in ἐπιθυμιάζων verti: quod & in Codd. quibusdam legitur. Sed θύειν etiam de incensione odorum usurpatur: & ita mox ἐπιθύειν sequitur. REL.

f Εφεῖσθαι τοῦτο ποιεῖν] Εφεῖται *Big. Samb.* & *Vat.*

g Καταβοώντων δ'] Ita in omnibus *MSS.* & *Vet. Interpr.* καταβοῶντος in *Editis*.

h Ως τῷ μὲν εὐθέως λέπραν ἐπιδραμεῖν.] Vid. 2 Chron. XXVI. 19. SPANH.

i Ερωγῇ,] Εῤῥωγῇ *Big.* & *Gall.* 1. *à manu secunda*. in cæteris omnibus Ερωγῇ, ut & apud *Eusebium* lib. 6. de *Demonstr. Evangel.* c. 18. p. 291. eodemque modo legisse videtur *Epiphan.* Verum *Lud. de Dieu* (in suis ad *Vet. Test.* animadversionibus p. 323.) conjicit rescribendum esse Σερωγῇ שער הגיא *porta vallis*, vertitque *ad portam cui nomen*, *Seroge*. At *Sam. Petitus* (in Animadversionibus suis ἀνεκδότοις in *Bibl. Bodl.* adservatis, *tom.* 3. p. 326.) malit ἐῤῥαγῇ ab Hebraïco (in *Zachar.* c. 14. v. 5.) transposito גיא הרי *vallis montium*. Sin vero *Eroge* Græcæ originis vox sit, non omnino dubito quin legendum sit πρὸς τῇ καλουμένῃ ῥωγῇ. nam ῥωγὴ *Hesychio* ῥῆξις, ἀπόῤῥωγὴ, ἀπόῤῥηξις. Hoc ipsum forsan *Grotio* in mentem venerit, qui (in *Comment.* ad *Amosum*, cap. 1.) hunc locum affert, vertitque, *Ante urbem vero ad eum locum qui Rima montis dicitur.* &c.

k Τοῦ κατὰ τὴν] Τὸ κατὰ *Vat.*

l Δύσιν,] Ita ex *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. & *Eusebio*. δυσμὴν in *Editis Aliisque*.

m Ορος στῆναι,] Μέρος *Vat.*

n Εξιέναι τῆς πόλεως ὡς ἐναγῆ.] Conf. supr. c. 4. §. 5. SPANH.

o Αἰσχύνης τοῦ συμβεβηκότος] Αἰσχυνῆς τε τοῦ *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

adeo miserandamque pœnam perferens. Et quidem extra urbem aliquandiu versabatur, vitam agens privatam, filio ejus Jothamo gubernaculo imperii admoto; postea *vero* præ mœrore, animique anxietate ex facinoribus orta, vitam finivit: cum annos quidem octo & sexaginta vixisset, ex his vero duo & quinquaginta regnum tenuisset. Solus autem in hortis suis sepultus est.

Jothamus regnum administrat. 4 Regum, c. 15. 2 Paral. c. 27.

διανοίας καὶ [p] τῆς διὰ τοῦτ' εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβείας ταλαίπωρον οὕτω καὶ οἰκτρὰν ὑπομείνας δίκην. καὶ χρόνον μέν τινα διῆγεν ἔξω τῆς πόλεως, ἰδιώτην ἀποζῶν βίον, τοῦ παιδὸς [q] αὐτοῦ Ἰωθάμου τὴν ἀρχὴν παραλαβόντος. ἔπειτα ὑπὸ λύπης καὶ ἀθυμίας [r] τῆς ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἀπέθανεν, ἔτη μὲν βιώσας [s] ὀκτὼ καὶ ἑξήκοντα, τούτων δὲ βασιλεύσας πεντήκοντα δύο. ἐκηδεύθη δὲ μόνος [t] ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κήποις.

CAP. XI.

Quomodo Zacharias, Sellumus, Manaëmus, Phaceias & Phaceas Israëlitarum imperium adepti sunt; utque Israëlitas bello adorti sunt Phullus & Theglaphalassar. Quomodo Jothamus Oziæ filius regnavit in tribum Judæ: & quæ de Assyriis vaticinatus est Nahumus.

Sellumus Israëlitarum rex. 4 Regum, c. 15.

ZAcharias autem, cum in Israëlitas regnasset sex menses, diem obiit, dolo peremptus ab amico quodam, Sellumo nomine, Jabesi filio. qui cum ei in regnum successisset, illud spatio triginta dierum & non amplius tenuit. Manaëmus enim exercitus dux, cum eo tempore in urbe Tharsa versaretur, & id quod Zachariæ acciderat *fama* accepisset, castris inde motis cum toto exercitu Samariam venit, prælioque cum Sellumo congressus eum interimit: cumque semet regem constituisset, illinc ad urbem Thapsam proficiscitur. at qui intus erant portis obfirmatis regem *in eam* non admiserunt. Ille vero, ut illos ulcisceretur, regionem circumcirca incendio vastavit; urbemque, cum eam obsedisset, vi expugnat: & graviter ferens quæ à Thapsensibus facta erant, omnes ferro peremit, ne infantibus quidem parcens, nihil sibi reliqui faciens ad crudelitatem feritatemve. quæ enim veniam non merebantur si in externos bello victos essent edita, ea iste fecit in populares suos. Manaëmus itaque cum hoc modo regnum iniisset, per decem annos perversus esse perstitit & *regum* omnium crudelissimus. A Phullo autem Assyriorum rege bello ei illato, in certamen quidem pugnamque cum Assyriis non descendit; sed, cum *ei* suasisset ut mille talentis argenti acceptis recederet, dirimit bellum. At hanc summam Manaëmo populus contulit, exactis in singula capita quinquaginta drachmis. Post hæc autem vita defunctus Samariæ quidem sepelitur: filium vero Phaceiam, qui ei in regnum succederet, relinquit. is, patris crudelitatem sequutus, duobus tantum annis regnavit: & non multo post in convivio cum amicis dolo occisus periit, à Phacea quodam, qui

Manaëmus Israëlitarum rex. 4 Regum, c. 15.

Phullus rex Assyriæ bellum infert Israëlitis. 4 Regum, c. 15.

Phaceias Israëlitarum rex. 4 Regum, c. 15.

ΚΕΦ. ιά.

Ὡς Ζαχαρίας, Σέλλουμος, Μανάημος, Φακείας καὶ Φακέας τὴν Ἰσραηλιτῶν ἀρχὴν παρέλαβον· καὶ ὡς Φοῦλλος καὶ Θεγλαφαλάσαρ τοῖς Ἰσραηλίταις ἐπεστράτευσαν. ὡς Ἰώθαμος Οζίου παῖς ἐβασίλευσε τῆς Ἰούδα φυλῆς· οἷά τε περὶ Ἀσσυρίων προεφήτευσεν ὁ Νάουμος.

Ὁ Δὲ τοῦ Ἱεροβοάμου παῖς [v] Ζαχαρίας [x] ἓξ μῆνας βασιλεύσας τῶν Ἰσραηλιτῶν, δολοφονηθεὶς ἀπέθανεν ὑπὸ φίλου τινὸς, [y] Σελλούμου μὲν τοὔνομα, [z] Ἰαβήσου δὲ υἱοῦ· ὃς καὶ τὴν βασιλείαν μετ' αὐτὸν παραλαβὼν, οὐ πλείονα χρόνον ἡμερῶν αὐτὴν κατέσχε τριάκοντα. ὁ γὰρ στρατηγὸς Μανάημος κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὢν ἐν [a] Θαρσῆ πόλει, καὶ τὰ περὶ τὸν Ζαχαρίαν ἀκούσας, ἄρας μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἧκεν εἰς Σαμάρειαν, καὶ συμβαλὼν εἰς μάχην [b] ἀναιρεῖ τὸν Σέλλουμον· καὶ βασιλέα καταστήσας ἑαυτὸν ἐκεῖθεν εἰς [c] Θαψὰν παραγίνεται πόλιν. [d] οἱ δ' ἐν αὐτῇ τὰς πύλας μοχλῷ [e] κλείσαντες, οὐκ εἰσεδέξαντο τὸν βασιλέα. ὁ δ' ἀμυνόμενος αὐτοὺς, [f] τὴν πέριξ [g] ἐδήωσε χώραν, καὶ τὴν πόλιν κατὰ κράτος λαμβάνει πολιορκίᾳ· φέρων [h] τε χαλεπῶς ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τῶν Θαψαίων πραχθεῖσι, πάντας αὐτοὺς διεχρήσατο, μηδὲ νηπίων φειδόμενος, ὠμότητος ὑπερβολὴν οὐ καταλιπὼν οὐδὲ ἀγριότητος. ἃ γὰρ οὐδὲ τῶν ἀλλοφύλων τινὰς συγγνωστὸν [i] διαθεῖναι γινομένους ὑποχειρίους, ταῦτα τοὺς ὁμοφύλους [k] οὗτος εἰργάσατο. βασιλεύσας οὖν τῷ τρόπῳ τούτῳ ὁ [l] Μανάημος, [m] ἐπ' ἔτη δέκα σκαιὸς καὶ πάντων ὠμότατος [n] διέμεινε. στρατεύσαντος δ' ἐπ' αὐτὸν [o] Φούλλου τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως, εἰς μὲν ἀγῶνα καὶ μάχην οὐκ ἀπήντα τοῖς Ἀσσυρίοις· πείσας δὲ χίλια τάλαντα ἀργυρίου λαβόντα ἀναχωρῆσαι, διαλύεται τὸν πόλεμον. τὸ δὲ κεφάλαιον τοῦτο συνήνεγκε [p] τὸ πλῆθος Μαναήμῳ, πραχθὲν κατὰ κεφαλὴν [q] δραχμὰς πεντήκοντα. [r] τελευτήσας δὲ μετὰ ταῦτα, κηδεύεται μὲν ἐν Σαμαρείᾳ· καταλείπει δὲ τῆς βασιλείας τὸν υἱὸν [s] Φακείαν διάδοχον. ὃς, τῇ τοῦ πατρὸς κατακολουθήσας ὠμότητι, δυσὶν ἔτεσι μόνοις ἦρξεν. ἔπειτα δολοφονηθεὶς ἐν συμποσίῳ μετὰ φίλων ἀπέθανε, [t] Φα-

p Τῆς διὰ τοῦτ' εἰς] Τῶν & mox ἀσεβημάτων in iisdem MSS.

q Αὐτοῦ Ἰωθάμου] Αὐτοῦ *Hen.* & *Busb.*

r Τῆς ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις] Illa τῆς ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ex *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

s Ὀκτὼ καὶ ἑξήκοντα,] Vide *Usserii* Chronol. Sacr. p. 22.

t Ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κήποις.] Juxta *Verit. Hebr.* (2 *Paralip.* c. 27. v. 1.) *in fundo sepulchreti regum*, vel, *in agro sepulchrorum*, *qui regibus erat.* Videsis *J. Clericum* in locum. HUDS. Ozias itaque fuit in hortis suis extra urbem sepultus, non autem ἐν ταῖς βασιλικαῖς θήκαις, de quibus cùm supra, tum seq. cap. 12. §. 1. De Manasse infr. lib. 10. c. 3. §. 2. SPANH.

v Ζαχαρίας] Ἀζαρίας *Big. Samb. Vat.* & LXXII. tam hic quam infra.

x Ἓξ μῆνας] Ἓξ μησὶ in *MSS.*

y Σελλούμου μὲν τοὔνομα,] Ita cum *Samb.* (Coccejo) & *Vat.* Σελλίσμου *Hen.* & *Busb.* Σελήσμου in *Editis.* infra tamen Σελουσμὸν in *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

z Ἰαβήσου δὲ υἱοῦ·] Sic cum *Big.* & *Samb.* Ἰαβήσσου in *Editis.* Ἰαβείσου *Gall.* Si quis Ἰαβίσου malit, non repugnabo, cum Ἰαβεὶς habeant LXXII. *Jotavis* apud *Epiphan.*

a Θαρσῆ πόλει,] Ita quidem in *Editis*, prout supra, p. 454. v. ult. Θερσεῖ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Θαρσεῖ *Hen.* & *Busb.* Θαρσίλλῃ *Vat.* HUDS. In civitate Tharso *Rufinus. Hebr.* תרצה LXX. Θαρσιλὰ *MS. Alex.* Θερσιλὰ *Ar.* Tersa; 2 Reg. xv. 14. SPANH.

b Ἀναιρεῖ τὸν Σέλλουμον·] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* ἀνελεῖ in *Editis Aliisque.* forsan pro ἀνεῖλε.

c Θαψὰν] Θάψαν *Samb. Busb.* & *Hen.* HUDS. Thabraim *Rufinus. Hebr.* תפסח LXX. Θερσὰ *Vulg.* Thapsa. 2 Reg. xv. 16.

d Οἱ δ' ἐν αὐτῇ] Οἱ δ' ἐν αὐτῇ *Samb.*

e Κλείσαντες,] Ita *Big.* (*Coccejus*) *Samb.* & *Gall.* 1. κλείοντες in *reliquis.*

f Τὴν πέριξ] Τήντε *Hen.* & *Busb.*

g Ἐδήωσε χώραν,] Ἐδήου in *MSS.*

h Τε χαλεπῶς] Δὲ *Samb.*

i Διαθεῖναι] Ita *Big.* (*Coccejus*) & *Samb.* διαθῆναι *cæteris.*

k Οὗτος εἰργάσατο.] Iterum ex *Big.* (*Coccejo*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* οὕτως in *Editis Aliisque.*

l Μανάημος,] Ἀμανάημος *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

m Ἐπ' ἔτη δέκα] Ἐπ' ἔτη μὲν δέκα *Samb. Vat.* & *Gall.* 2. Præterea si post δέκα non post Μανάημος distinguatur, vertendum, *decem annos regnasset, ad extremum usque perversus mansit & regum omnium crudelissimus.*

n Διέμεινε.] Διέμεινεν ὢν *Big. Vat.* & *Samb.* διέμεινεν οὖν *Gall.* 1. & 2.

o Φούλλου τῶν Ἀσσυρίων] *Al.* Φούλου. HUDS. Phoralus alias Phoidaphul Assyriorum Rex, *Rufin. Hebr.* פול *Chald.* LXX. Φουὰ 2 Reg. xv. 13. SPANH.

p Τὸ πλῆθος] Hebr. vero omnes potentes seu divites, quod retinuit *Vulg.* LXX. autem τῷ ἀνδρὶ τῷ ἑνί· seu viritim. SPANH.

q Δραχμὰς πεντήκοντα] Δραγμὰς *Samb.*

r Τελευτήσας δὲ] Sic *Samb.* & *Vat.* τελευτήσαντος in *cæteris.*

s Φακείαν διάδοχον.] Φακεσίαν *Hen. Busb.* & LXXII. juxta *Exempl. Rom.* Φακείαν in *Alex.* Φακεσίαν *Chron. Alex.*

t Φα-

[t] Φακέου τινὸς, ὃς ἦν χιλίαρχος, ἐπιβουλεύσαντος αὐτῷ, παιδὸς δὲ [v] Ρομελίου. [x] κατασχὼν δὲ καὶ οὗτος ὁ Φακέας τὴν ἀρχὴν ἔτεσιν εἴκοσι, ἀσεβής τε ἦν καὶ παράνομος. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς [y] Θεγλαφαλάσσαρ τοὔνομα, ἐπιστρατευσάμενος τοῖς Ἰσραηλίταις, καὶ τήν τε [z] Γαλαδηνὴν ἅπασαν καταστρεψάμενος, καὶ τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν, καὶ τὴν [a] πρὸς αὐτὴν τὴν Γαλιλαίαν καλουμένην, καὶ [b] Κυδισσὰν καὶ [c] Ἀσωρα, καὶ τοὺς οἰκήτορας αἰχμαλωτίσας, μετέστησεν εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν. καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως ἐν τούτοις ἡμῖν δεδηλώσθω.

β΄. Ἰώθαμος δὲ [d] Οζία παῖς [e] ἐβασίλευσε τῆς Ἰούδα φυλῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐκ μητρὸς μὲν [f] ἀστῆς γεγονὼς, καλουμένης δὲ [g] Ἱεράσης. οὗτος ὁ βασιλεὺς οὐδὲ μιᾶς ἀρετῆς ἀπελείπετο, ἀλλ' εὐσεβὴς μὲν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, δίκαιος δὲ [h] πρὸς ἀνθρώπους ὑπῆρξεν. ἐπιμελητὴς δὲ τῆς κατὰ τὴν πόλιν· ὅσα γὰρ ἐπισκευῆς ἐδεῖτο καὶ κόσμου, ταῦτα φιλοτίμως ἐξειργάσατο· στοὰς μὲν τὰς ἐν τῷ ναῷ ἱδρύσας καὶ προπύλαια, τὰ δὲ καταπεπτωκότα τῶν τειχῶν ἀνέστησε, πύργους παμμεγέθεις καὶ δυσαλώτους οἰκοδομήσας. [i] καὶ τῶν ἄλλων, εἴτι κατὰ τὴν βασιλείαν [k] ἠμέλητο, πολλὴν ἐπιστροφὴν ἐποιεῖτο. στρατευσάμενος δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς Ἀμμανίτας, καὶ κρατήσας [l] αὐτῶν τῇ μάχῃ προσέταξεν αὐτοῖς φόρους κατὰ πᾶν ἔτος αὐτῷ τελεῖν, ἑκατὸν τάλαντα, καὶ σίτου κόρους μυρίους, τοὺς αὐτοὺς δὲ καὶ κριθῆς. ηὔξησε δὲ [m] οὕτως τὴν βασιλείαν, ὥστε ἀκαταφρόνητον μὲν αὐτὴν ἐκ τῶν πολεμίων εἶναι, τοῖς δ' οἰκείοις εὐδαίμονα.

γ΄. Ἦν δέ τις κατὰ [n] τοῦτον τὸν καιρὸν προφήτης Ναοῦμος τοὔνομα· ὃς, περὶ τῆς Ἀσσυρίων καταστροφῆς καὶ τῆς Νίνου προφητεύων, ἔλεγεν οὕτως. "ἔσται [o] Νινευὴ κολυμβήθρα "ὕδατος κινουμένη, οὕτως καὶ ὁ δῆμος ἅπας ταρασσό"μενος καὶ κλυδωνιζόμενος οἰχήσεται φεύγων, λεγόν"των πρὸς ἀλλήλους, [p] στῆτε καὶ μείνατε, καὶ χρυσὸν αὐ"τοῖς καὶ ἄργυρον ἁρπάσατε. ἔσται δ' οὐδεὶς βουλησόμενος· "σώζειν γὰρ αὐτῶν ἐθελήσουσι τὰς ψυχὰς μᾶλλον ἢ τὰ "κτήματα· δεινὴ γὰρ αὐτοὺς ἐν ἀλλήλοις ἔρις ἕξει καὶ "θρῆνος, [q] πάρεσίς τε τῶν μελῶν, αἵ τε ὄψεις ὑπὸ τοῦ "φόβου μέλαιναι τελέως αὐτοῖς [r] γενήσονται. ποῦ δὲ ἔσται τὸ "κατοικητήριον τῶν λεόντων, καὶ ἡ μήτηρ σκύμνων; λέγει "[s] δέ σοι ὁ Θεὸς, Νινευὴ, ὅτι ἀφανίσω σε, καὶ οὐκέτι "λέοντες ἐκ σοῦ προϊόμενοι ἐπιτάξουσι τῷ κόσμῳ." καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ πρὸς τούτοις [t] προεφήτευσεν οὗτος ὁ προφήτης περὶ [v] Νινευῆς, [x] ἅπερ λέγειν οὐκ ἀναγκαῖον ἡγησάμην· ἵνα δὲ μὴ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὀχληρὸς δοκῶ,

tribunus erat, filius vero Romeliæ, circumventus. Cæterum & hic Phaceas, cum per annos viginti imperium teneret & impius erat & iniquus. Assyriorum autem rex, cui nomen Theglaphalassar, cum expeditionem fecisset in Israëlitas, omnemque terram Galadenam subegisset, ut & regionem Transjordanianam, vicinamque ei Galilæam nuncupatam, atque Cydisam & Azora, colonosque in captivitatem egisset, in regnum suum reversus est. Et quidem de iis quæ ad Assyriorum regem spectant, hæc nobis sufficiat dixisse.

Phaceas Israëlitarum rex. 4 Regum, c. 15. 2 Paralip. c. 28. Theglaphalassar Assyriæ rex Israëlitas subigit, multosque eorum in Assyriam transfert.

2. Cæterum Jothamus Oziæ filius in Judæ tribum regnavit Hierosolymis, matre quidem cive *Hierosolymitana* natus, nomine vero Jerasa. Huic regi nulla deerat virtus: sed semet erga Deum quidem pium, atque erga homines justum ostendebat. Præterea rebus civitatis curam adhibuit: (quicquid enim instaurari desiderabat & ornari, id summo studio confecit & absolvit) nam cum porticus templo constituisset & vestibula, muros quoque collapsos restituit, quos turribus bene magnis captuque difficilibus communivit. & siquid aliud in regno suo neglectum fuerit, in id multum curæ impendebat. Quin & expeditione in Ammanitas suscepta, iisque pugna debellatis, imperavit illis tributum quotannis ipsi solvendum, centum *argenti* talenta, & tritici decem cororum millia, ac præterea hordei totidem. adeoque imperium *suum* auxit & *amplificavit*, ut & hostibus in contemptum non veniret, suisque felix *admodum* videretur.

4 Regum, c. 15. Jothamus Judææ rex. 4 Regum, c. 15. & 2 Paralip. c. 27.

3. Erat autem quidam eo tempore vates, cui nomen Nahumus; qui, de Assyriorum & Nini subversione vaticinans, ista loquutus est. "Erit "Ninive piscina aquarum *ventis* agitata, ita & po"pulus *ejus* omnis turbatus & fluctuans in fugam "se conjiciet, *cunctis* ad alterutros dicentibus, state "& resistite, aurumque & argentum diripite. ne"mo autem erit, cui hoc persuadebitur: (volent "enim *omnes* magis vitam suam servare quam fa"cultates) nam grave illos occupabit dissidium, "luctusque illis erit & lamentatio, & membra la"bascent, & cunctorum facies præ pavore pallo"rem contrahent. Ubi autem erit leonum lustrum, "& leunculorum mater? Porro tibi, Ninive, di"cit Deus, te funditus perdam, & non amplius "leones ex te egressi mundo imperitabunt." Porro & alia adhuc multa vates iste de Ninive prædixit, quæ mihi ad referendum non necessaria esse existimavi: sed *de industria* prætermisi, ne legentibus molestus esse viderer. Evenerunt autem omnia quæ

Nahumi vaticinium de Assyriorum excidio.

t Φακέου τινὸς,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. Φακέα *Hen.* & *Busb.* & Φακέαν in sequentibus. Φακείου & Φακείαν in *Editis.* Φακεὲ LXXII.

v Ρομελίου.] *Al.* Ρωμελίου.

x Κατασχὼν δὲ καὶ οὗτος] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* quomodo & infra Cap. seq. κατέσχε δὲ οὗτος, & mox ἀσεβής τε ἦν in *Editis* *Aliisque.*

y Θεγλαφαλάσσαρ] Θελλαφαλάσσαρ *Samb. Big.* & *Gall.* 1. Θαγλαφαλάσαρ *Gall.* 2. Θαγλαφαλασάρης *Vat.* ut & infra *Gall.* 2. HUDS. Teglat phalaser *Rufin. Hebr.* תגלת פלאסר LXX. Θαλγαθφελλάσαρ. SPANH.

z Γαλαδηνὴν] Sic *Big.* (Coccejus) & *Samb.* Γαλαδινὴν in *Editis* *Aliisque.* HUDS. Supr. lib. 1. c. 19. §... Γαλαδηνὴν καλοῦσι τὴν γῆν· & lib. 5. c. 9. §..... πόλις τῆς γαλαδινῆς & eodem cap. §. ult. τῆς Γαλαδινῆς δ' ἐστὶν αὕτη· SPANH.

a Πρὸς αὐτὴν] Πρὸς αὐτῇ γῆν Γαλιλαίαν *Vat.*

b Κύδισσαν] Ita vel Κύδισσαν in omnibus *MSS.* Κύδιδαν in *Editis.* in *Epiphanii* libris *Tarsan.* Forsan eadem est urbs quæ p. 274. v. ult. Κεδήση vel Καιδήση. HUDS. *Hebr.* קדש COCC. Adde *Relandum* in Palæst. p. 697.

c Ασωρα,] Pag. 291. §. 1. 292. §. 4. Ἀσωρος. HUDS. Ἀσὼρ πεδίον inf. lib. 13. c. 5. §. 7. Traza. At Azaran *Rufin.* LXX. τὴν Κενὲς καὶ τὴν Ἀσώρ. *Hebr.* קדש ואת חתור & supra lib. v. c. 6. §. 1. & 4. Ἀσώρου πολέως. SPANH.

d Οζία] Ita *Hen.* & *Busb.* Οχοσία *Samb.* & *Bas.* Οζίου in reliquis.

e Ἐβασίλευσε] Sic *MSS.* ἐβασίλευε in *Editis.*

f Ἀστῆς] Conf. supr. c. 10. §. 3. SPANH.

g Ἱεράσης.] Ἱερούσης *Vat.* Ἱερουσὰ dicitur *Intt.* LXXII. HUDS. Itrasis *Rufin. Hebr.* ירושה. SPANH.

h Πρὸς ἀνθρώπους] Πρὸς τοὺς ἀνθρώπους *Vat.*

i Καὶ τῶν ἄλλων, εἴτι κατὰ τὴν βασιλείαν ἠμέλητο, πολλὴν ἐπιστροφὴν ἐποιεῖτο.] Omittit hæc *Gelenius. Rufinus* autem: & in reliquis omnibus, quæ neglecta videbantur, opus fabricationis exhibuit. Ἐπιστροφαὶ nempe *Hesychio* διατριβαὶ, διάιται; & apud Æschyl. Eumenid. v. 551. δωμάτων ἐπιστροφάς, unde lux etiam huic Josephi loco. SPANH.

k Ἠμέλητο, πολλὴν ἐπιστροφὴν ἐποιεῖτο.] Ita *MSS.* ἠμελεῖτο in *Editis.*

l Αὐτῶν τῇ μάχῃ] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* αὐτῶν ἐν τῇ μάχῃ ἐπέταξεν in *Editis.*

m Οὕτως τὴν βασιλείαν,] Οὗτος *Bas.*

n Τοῦτον τὸν καιρὸν] Vide *Usserium* ad *An. M.* 3246.

o Νινευὴ κολυμβήθρα] Ita *Epiphan.* & LXXII. *Nahum.* c. 2. v. 8. ut & supra edidimus c. 10. §. 2. & infra occurrit in libris plerisque. Νινύας *Bas.* & *G.* Νινύα *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. HUDS. Vid. Nahum. II. 5. confer sup. c. 10. §. 2. SPANH.

p Στῆτε καὶ μείνατε, καὶ χρυσὸν αὐτοῖς &c.] Vid. Nahum. 2. v. 9. 10. 11. SPANH.

q Πάρεσίς] Πάρεσις infra lib. XI. c. 6. §. 9. SPANH.

r Γενήσονται.] Γενεθήσονται *Vat.*

s Δέ σοι ὁ Θεὸς] Δὴ *Vat.*

t Προεφήτευσεν οὗτος] Sic *MSS.* ἃ πρ. in *Editis.*

v Νινευῆς,] Νίνου *Vat.* Νινύης *Gall.* 2.

x Ἅπερ λέγειν] Illud ἅπερ insertum dedimus ex *MSS.* in quibus omnibus vel ἅπερ vel ἃ exstat.

quæ de Ninive prædicta sunt centum & quindecim post annos. Itaque de his quidem satis nobis dictum est.

παρέλιπον. συνέβη δὲ πάντα τὰ προειρημένα περὶ [y] Νινευῆς, μετὰ ἔτη ἑκατὸν καὶ πεντεκαίδεκα. περὶ μὲν οὖν τούτων ἀποχρώντως ἡμῖν δεδήλωται.

XII.

CAP. XII.

Quomodo Jothamo vita defuncto pro eo regnavit Achazes, quem Arases Damascenorum rex & Israëlitarum Phaceas bello adorti sunt: atque ut Theglaphalassares Assyriorum rex, ab Achaze in societatem belli adscitus, Syriam vastavit; & Damascenos transtulit in Mediam, aliis gentibus in Damasco collocatis.

Jothamus Judææ rex. 4 Regum, c. 15. 2 Paral. c. 27. JOthamus autem diem suum obiit, cum vixisset annos quadraginta & unum, & sexdecim ex his regnasset; sepultusque est in regiis conditoriis. At in regnum successit Achazes ejus filius: qui in Deum nequissimus, contra leges patrias faciendo, Israëlitarum reges imitatus est, super altaribus, quæ Hierosolymis erexerat, deastris sacrificans, quibus etiam, more Chananæorum, filium suum in solidum sacrificium immolavit. atque alia hisce similia perpetravit. *Hierosolyma obsident Arases & Phaceas.* Cæterum cum ita se haberet & insaniret, illum Syrorum & Damascenorum rex Arases & Israëlitarum Phaceas bello adorti sunt; (nam amici erant *sociique*) & cum ipsum in Hierosolyma compulissent, diu *urbem* obsederunt, nihil proficientes quod muris cincta esset validissimis. *Ailath ad mare Rubrum diripit Syrorum rex.* Syrorum autem rex, capta urbe Ailath ad mare Rubrum sita, incolisque ejus occisis, eò Syrorum coloniam deduxit. Cumque Judæos, tam qui in præsidiis erant, quam qui undique circumfusi *reperirentur*, interfecisset, multumque prædæ Damascum abegisset, cum exercitu reversus est. *Phaceas Judæis cladem infert. 2 Paral. c. 28.* Hierosolymorum autem rex, cum intellexisset Syros domum rediisse, ratus se Israëlitarum regi viribus haud imparem esse, copias contra eum eduxit; congressusque *prælio* victus est, ira Dei in eum accensa ob tot tantaque ejus impia facinora. Nam ea die, *qua acie dimicatum est*, centum & viginti millia Judæorum occiderunt Israëlitæ. quorum dux, nomine Zacharias, regis filium Amasiam in ipso conflictu interfecit, & totius regni procuratorem Ericam & Judæ tribus militiæ præfectum Elcam vivos in potestatem suam redegit: præterea ex tribu Benjamitide mulieres cum liberis *suis captivas* abduxerunt, &, cum multum *ab ea* prædæ diripuissent, *tum demum* Samariam se recipiebant.

Obedas vates Judæos captivos Samariam adduci prohibet. 2 Paral. c. 28. 2. Obedas autem quidam, qui in Samaria per

ΚΕΦ. ιϐ'.

Ὡς Ἰωθάμου τελευτήσαντος ἀντ' αὐτοῦ ἐβασίλευσεν Ἀχάζης, ἐφ' ὃν ἐστράτευσεν Ἀράσης Σύρων βασιλεὺς, καὶ Φακέας ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν· καὶ ὡς Θεγλαφαλασσάρης Ἀσσυρίων βασιλεὺς, σύμμαχος Ἀχάζῃ γενόμενος, Συρίαν ἐπόρθησεν, καὶ τοὺς Δαμασκηνοὺς ἀναστήσας εἰς Μηδίαν, ἕτερα ἔθνη κατῴκισεν ἐν Δαμασκῷ.

Ὁ δ' Ἰώθαμος μετήλλαξεν, ἔτη βιώσας [z] ἓν καὶ τεσσαράκοντα, βασιλεύσας δὲ ἐξ αὐτῶν ἑκκαίδεκα. θάπτεται δὲ [a] ἐν ταῖς βασιλικαῖς θήκαις. ἔρχεται δ' εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ [b] Ἀχάζην ἡ βασιλεία· ὃς ἀσεβέστατος εἰς τὸν Θεὸν γενόμενος, καὶ τοὺς πατρίους παραβὰς νόμους, τοὺς Ἰσραηλιτῶν βασιλέας ἐμιμήσατο, βωμοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀναστήσας, καὶ θύων ἐπ' αὐτῶν τοῖς εἰδώλοις, οἷς καὶ [c] ἴδιον [d] ὡλοκαύτωσε παῖδα, [e] κατὰ τὰ Χαναναίων ἔθη. καὶ τούτοις ἄλλα παραπλήσια διεπράσσετο. ἔχοντος δ' οὕτως καὶ μεμηνότος, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτὸν ὁ τῶν Σύρων καὶ Δαμασκηνῶν βασιλεὺς [f] Ἀράσης, καὶ [g] Φακέας ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν· φίλοι γὰρ ἦσαν· καὶ συνελάσαντες [h] αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐπὶ πολὺν ἐπολιόρκουν χρόνον διὰ τὴν τῶν τειχῶν ὀχυρότητα μηδὲν ἀνύοντες. ὁ δὲ τῶν Σύρων βασιλεὺς, λαβὼν τὴν πρὸς τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ πόλιν [i] Αἰλὰθ, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἀποκτείνας, [k] ἐγκατῴκισεν αὐτῇ Σύρους. τοὺς δ' ἐν τοῖς φρουρίοις ὁμοίως καὶ τοὺς πέριξ [l] Ἰουδαίους διαφθείρας, καὶ λείαν πολλὴν [m] ἀπελάσας εἰς Δαμασκὸν, μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀνέζευξεν. ὁ δὲ τῶν [n] Ἱεροσολύμων βασιλεὺς, γνοὺς τοὺς Σύρους ἐπ' οἴκου κεχωρηκότας, καὶ νομίσας [o] ἀξιόμαχος εἶναι τῷ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖ, τὴν δύναμιν ἐπ' αὐτὸν ἐξήγαγε· καὶ συμβαλὼν ἐνικήθη κατὰ μῆνιν τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐπὶ τοῖς ἀσεβήμασιν αὐτοῦ πολλοῖς ἅμα καὶ μεγάλοις εἶχε. δώδεκα γὰρ αὐτοῦ μυριάδες κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀνῃρέθησαν. ὧν ὁ στρατηγὸς [p] Ζαχαρίας τὸν υἱὸν ἀπέκτεινε ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ βασιλέως Ἀχάζου, [q] Ἀμασίας ὄνομα, καὶ τὸν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας ἁπάσης [r] Ἐρικὰν, καὶ τὸν τῆς Ἰούδα φυλῆς στρατηγὸν [s] Ἐλκὰν αἰχμάλωτον ἔλαβε. καὶ ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς γυναῖκας καὶ παῖδας ἀπήγαγον, καὶ πολλὴν λείαν [t] διαρπάσαντες ἀνεχώρουν εἰς Σαμάρειαν.

β'. [v] Ὠβηδὰς δέ τις, ὃς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ προφήτης ὑπῆρ-

y Νινευῆς,] Sic in libris omnibus præter *Vat.* qui Νινευὴ habet.

z Ἓν καὶ τεσσαράκοντα,] Juxta *S. Literas* ἓν καὶ τριάκοντα.

a Ἐν ταῖς βασιλικαῖς θήκαις.] Conf. supr. c. 10. §. 4. SPANH.

b Ἀχάζην] Ἀχαζὸς passim *Vat.* Ἀχαζ LXXII.

c Ἴδιον ὡλοκαύτωσε παῖδα, κατὰ τὰ Χαναναίων ἔθη.] Achazi filium proprium holocautoma obtulit, more Chananæorum LXX. τὸν υἱὸν αὐτοῦ διῆγεν ἐν πυρὶ κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν 2 Reg. XVI. 3. SPANH.

d Ὡλοκαύτωσε παῖδα, κατὰ τὰ Χαναναίων ἔθη.] In *aliquibus* ὁλοκαύτωσε.

e Κατὰ τὰ Χαναναίων ἔθη.] Hac de re vide *Seldenum* de *Diis Syris*, Synt. 1. c. 6. & *Spencerum* de *Legibus Hebræorum*, p. 317.

f Ἀράσης,] Ita hîc loci in *Editis* & omnibus *MSS.* præter *Samb.* & *Vat.* quorum in *uno* Ἀρασὴς, in *altero* Ῥαάσης. HUDS. Ἀράσης *Hebr.* רצין LXX. Ῥαασὼν Syr. [Syriac] Rasan 2 Reg. XVI. 5. conf. infr. §. 3. SPANH.

g Φακέας] Sic in plerisque *MSS.* (*Vet.* & *Coccejo*) Φακείας perperam in *Editis Aliisque.*

h Αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα,] Eo modo *MSS.* & *Vet. Interpr.* αὐτοὶ in *Editis.*

i Αἰλὰθ,] Ita cum *Epiphanio* & LXXII, Ἠλὰθ in *Editis.* Ἠλάθους *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. Dicitur etiam Αἰλὰμ & Αἰλάν. Sita est autem in ostio Rubri maris, ut dicit *Theodoret.* in 4 *Regum*, ΕΡΩΤ. μδ', Videsis *Cellarii* Geogr. Antiq. l. 3. c. 14. p. 219. HUDS. Ἠλὰθ Ailath. *Rufin.* עילת *Hebr.* SPANH.

k Ἐγκατῴκισεν αὐτῇ Σύρους.] Sic cum *Big.* & *Samb.* ἐγκατῴκησεν in *cæteris.*

l Ἰουδαίους] Ἰουδαίας *Big.* & *Gall.* 1.

m Ἀπελάσας] Ἐλάσας *Vat.*

n Ἱεροσολύμων] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* Ἱεροσολυμιτῶν in *Editis.*

o Ἀξιόμαχος εἶναι] Ἀξιόμαχον solus *Vat.*

p Ζαχαρίας] Ζέχαριν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. HUDS. Edidit quidem Cl. *Hudsonus* (cujus versionem hic interpolavimus) Ζαχαρίαν, verum apparet ex collatione *Paralip* 28: 7. ubi Ζεχρὶ hic heros, filiusque Regis interfectus appellatur Μαασίας, permutanda hic esse eorundem nomina; quod & indigitare voluit *Coccejus*, adscribens in exemplari meo, *Lege Zacharias*, Imo ipsum Josephum non aliter scripsisse docet violenta alias constructio, qualem tersissimus scriptor haud adhibuisset. Neque quemquam offendat Ἀμασίας ὄνομα, quum id (si non pariter corruptum pro Ἀμασίαν) dictum sit per interjectionem, quasi ὄνομα αὐτῷ ἦν Ἀμασίας. HAV.

q Ἀμασίας ὄνομα,] Ita *Big. Vat. Gall.* 1. 2. *Vet. Interpr.* Ἀμίας *Bas. G.* & *Samb.*

r Ἐρικὰν] Ἐζερικὰμ juxta LXXII. & *Editos Epiphanii.* pro Ἐρικὰμ faciunt *MSS.* tam *Lat.* quam *Gr.*

s Ἐλκὰν αἰχμάλωτον] Sic *Bas.* & *G.* forsan pro Ἐλκανάν. in *MSS. Gr.* & *Lat.* Ἐλικάν. Suspicor locum esse perturbatum, legendumque; ὧν ὁ στρατηγὸς Ἀμασίας (vel Ἀμίας vel Μαασίας) τὸν υἱὸν ἀ. ἐν τῇ σ. τ. β. Ἀχάζου, Ζαχαρίαν ὄνομα &c. nam in *S. Literis* (2 *Paralip.* c. 28. v. 7.) καὶ ἀπέκτεινε Ζεχρὶς ὁ δυνατὸς τοῦ Ἐφραὶμ τὸν Μαασίαν [Μασίαν *Alex.* Ἀμασίαν *Ald.*] τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως &c.

t Διαρπάσαντες] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ἁρπάσαντες in *reliquis.*

v Ὠβηδὰς δέ τις,] Ita *Vat.* (& *Coccejus*) convenienter *S. Literis.* Ὠδί-

ὑπήντησεν ἐν Σαμαρείᾳ, τῷ στρατῷ πρὸ τῶν τειχῶν ἀπαντήσας, μεγάλῃ βοῇ τὴν νίκην αὐτοῖς οὐ διὰ τὴν οἰκείαν [x] ἰσχὺν ἐδήλου γενέσθαι, διὰ δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ χόλον, ὃν εἶχεν ἐπ' [y] Ἀχάζην τὸν βασιλέα. καὶ κατεμέμφετο, τῇ μὲν εὐπραγίᾳ τῇ κατ' αὐτοῦ μὴ ἀρκεσθέντας, ἀλλὰ τολμήσαντας τοὺς ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ Βενιαμίτιδος συγγενεῖς ὄντας αἰχμαλωτίσαι. συνεβούλευέ τε αὐτοῖς ἀπολῦσαι τούτους εἰς τὴν οἰκείαν ἀπαθεῖς· ἀπειθήσαντας γὰρ τῷ Θεῷ δίκην ὑφέξειν. ὁ [z] δὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν λαὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνελθὼν, ἐπεσκέπτετο περὶ τούτων. ἀναστὰς δέ τις Βαραχίας ὄνομα τῶν εὐδοκιμούντων ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ [a] τρεῖς, ἔλεγον "οὐκ ἐπιτρέψειν τοῖς "πολίταις εἰσαγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν, ἵνα μὴ πάν"τες [b] ἀπολώμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· μόνον γὰρ ἀπόχρη τὸ "πρὸς αὐτὸν ἡμᾶς ἐξαμαρτεῖν, ὡς οἱ προφῆται λέ"γουσιν, ἀλλὰ μὴ καινότερα τούτων ἀσεβήματα δρᾷν." [c] ταῦτα δ' ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται, συνεχώρησαν ἐκείνοις ποιεῖν ὃ ἐδόκει συμφέρειν. παραλαβόντες οὖν οἱ προειρημένοι ἄνδρες τοὺς αἰχμαλώτους, [d] ἔλυσάν τε καὶ ἐπιμελείας ἠξίωσαν, καὶ δόντες ἐφόδια, εἰς τὴν οἰκείαν ἀπέλυσαν ἀβλαβεῖς. [e] οὐδὲν ἧττον καὶ τέσσαρες αὐτοῖς συνῆλθον, καὶ μέχρις Ἱεριχοῦντος [f] προπέμψαντες, οὐκ ἄπωθεν τῶν Ἱεροσολύμων, ἀνέστρεψαν [g] εἰς Σαμάρειαν.

γ'. Ἀχάζης δ' ὁ βασιλεὺς, ταῦτα [h] παθὼν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν, πέμψας πρὸς τὸν τῶν Ἀσσυρίων βασιλέα [i] Θεγλαφαλασσάρην, συμμαχίαν αὐτῷ παρασχεῖν παρεκάλει πρὸς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ Σύρους καὶ Δαμασκηνοὺς, χρήματα πολλὰ δώσειν ὑπισχνούμενος. ἔπεμψε δ' αὐτῷ καὶ λαμπρὰς δωρεάς. ὁ δὲ, τῶν πρέσβεων ἀφικομένων [k] πρὸς αὐτὸν, ἧκε σύμμαχος Ἀχάζῃ. καὶ στρατεύσας ἐπὶ τοὺς Σύρους, τήν τε χώραν αὐτῶν ἐπόρθησε, καὶ τὴν Δαμασκὸν κατὰ κράτος εἷλε, καὶ τὸν βασιλέα [l] Ἀράσην ἀπέκτεινε. τοὺς δὲ Δαμασκηνοὺς ἀπῴκισεν εἰς [m] τὴν ἄνω Μηδίαν. καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν τῶν Ἀσσυρίων μεταστήσας τινὰς, εἰς τὴν [n] Δαμασκὸν κατῴκισε. τὴν δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν γῆν κακώσας, [o] πολλοὺς ἀπ' αὐτῆς αἰχμαλώτους συνέλαβε. ταῦτ' αὐτοῦ διαπραξαμένου τοὺς Σύρους, ὁ βασιλεὺς [p] Ἀχάζης ἄρας τὸν χρυσὸν [q] ὅσος ἦν ἐν τοῖς βασιλικοῖς θησαυροῖς, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τὰ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἴ τι κάλλιστον ἀνάθημα, τοῦτο βαστάσας ἧκεν εἰς Δαμασκὸν, καὶ ἔδωκε τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ κατὰ τὰς ὁμολογίας· καὶ πάντων αὐτῷ χάριν ἔχειν ὁμολογήσας, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ἦν δ' οὕτως ἀνόητος καὶ τοῦ συμφέροντος ἀσυλλόγιστος οὗτος ὁ βασιλεὺς, ὥστ' οὐδὲ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν Σύρων ἐπαύσατο τοὺς Θεοὺς αὐτῶν προσκυνῶν, ἀλλὰ διετέλει τούτους σεβόμενος ὡς παρεξομένους αὐτῷ τὴν νίκην. ἡττηθεὶς δὲ πάλιν, τοὺς Ἀσσυρίων ἤρξατο τιμᾷν Θεοὺς· καὶ πάντας ἐῴκει μᾶλλον τιμήσων, ἢ τὸν πατρῷον καὶ ἀληθῶς Θεὸν, ὃς αὐτῷ καὶ τῆς ἥττης ὀργιζόμενος ἦν αἴτιος. ἐπὶ τοσοῦτον δ' ὀλιγωρίας καὶ καταφρονήσεως ἦλθεν, ὡς καὶ τέλεον ἀποκλεῖσαι τὸν ναὸν, καὶ τὰς νενομισμένας ἀπαγορεῦσαι θυσίας ἐπιφέρειν, καὶ περιδύσαι τῶν ἀναθημάτων αὐτόν. ταῦθ' ὑβρίσας τὸν Θεὸν ἐτελεύτησεν, ἔτη μὲν βιώ-

id tempus vates erat, obviam egressus exercitui ante mœnia, magna voce declarabat, victoriam illis contigisse non propria ex virtute, sed ira Dei qua in regem Achazen erat concitatus. eosque reprehendebat, quod prosper rerum contra ipsum successus illis non suffecerit, sed ausi fuerint homines ex tribu Judæ & Benjamitica consanguineos suos captivos abducere. illisque suadebat ut * istos illæsos domum dimitterent: nam sibi dicto non audientes Deo pœnas daturos esse. Populus igitur Israëlitarum, cum in concionem convenissent, de his consultabant. At cum surrexisset quidam, magnæ in republica auctoritatis, nomine Barachias, unaque cum eo tres alii, dicebant; "nobis visum "est non permittere civibus ut captivos in urbem "introducant, ne omnes à Deo pereamus. nostra "enim in ipsum peccata per se satis magna, uti "dicunt vates, adeo ut cavendum sit ne novis nos"met sceleribus obstringamus." Cum autem ista audissent milites, concesserunt illis ut facerent quodcunque expedire videbatur. Viri itaque prædicti sumptis captivis, vinculis eos exemerunt, curatisque corporibus, adjutos viatico domum remiserunt, nulla injuria affectos. nihilominus & quatuor isti eos convenerunt, & cum Hierichuntem usque adduxissent, non longe ab Hierosolymis *dissitam*, Samariam redierunt.

XIII. *Achazes contra Israëlitas accersit Theglaphalassarem.* *4 Regum, c. 16. 2 Paral. c. 28.*

3. Achazes autem rex, hac clade ab Israëlitis affectus, missa ad Assyriorum regem Theglaphalassarem legatione, petiit ut secum iniret belli societatem contra Israëlitas & Syros & Damascenos, magnam pecuniæ vim ei pollicens. ac præterea ipsi *in antecessum* misit munera splendida. Ille vero, postquam legati ad eum venerant, Achazæ auxilium laturus properat. atque expeditione in Syros facta, & regionem eorum depopulatus est, & Damascum vi cepit, & Arasem regem occidit. Damascenos autem in Mediam superiorem transtulit; & ex Assyriorum gentibus coloniam in Damascum deduxit. Israëlitarum deinde terra *direpta & vexata*, multos ex ea captivos secum abduxit. Cum autem ille Syros hoc modo tractasset, rex Achazes, sublato quantum erat auri & argenti in regiis thesauris atque etiam in ipso templo, & donariis quotquot erant pulcherrima, hæc secum deferens venit Damascum, &, sicut ante pactus fuerat, regi Assyriorum tradidit: actisque ei pro omnibus gratiis, reversus est Hierosolyma. Erat autem hic rex tam stultus & incogitans, & quid è re sua esset tam male subductum habebat, ut quamvis à Syris debellatus, ab illorum tamen Diis adorandis non destiterit; sed illos colere perseveraret, quasi illorum ope victoriam esset reportaturus. Rursumque victus, Assyriorum deos cœpit venerari; magisque *cæteros* omnes *deos* cultu prosequuturus videbatur, quam patrium verumque Deum, qui ira commotus ipsi etiam cladis *acceptæ* auctor exstiterat. Eo autem contemptionis *Dei* & despicientiæ processit, ut templum denique clausum tenuerit, & solennes offerri hostias prohibuerit, ipsique donaria ereptum iverit. Post hanc Deo illatam contumeliam vi-

Theglaphalassar Damascenos in Assyriam transfert. *4 Regum, c. 16. 2 Paral. c. 28.*

Achazes non modo nequam & improbus, sed fatuus & amens.

Achazes moritur. *4 Regum, c. 16.*

Ὠδίδας *Hen. Busb.* & *Epiphan.* Ὠβηδὰς *Big. Samb.* & *Gall.* 2. pro quo Ὠβήλας in *Editis.*

x Ἰσχὺν ἐδήλου γενέσθαι,] Αὐτῶν ἰσχὺν *Big. Samb.* & *Vat.*

y Ἀχάζην τὸν βασιλέα.] Hîc loci in *libris* Ἀχαζον.

* *Istos illæsos domum dimitterent:*] Nam τούτους malui cum *MSS.* quam τοιούτους cum *Editis.*

z Δὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν λαὸς] Ita cum *Epiphanio.* δὲ in *reliquis.*

a Τρεῖς,] Sc. *Azarias*, *Hezekias* & *Amasa*, ut constat ex 2 *Paralip.* c. 28. v. 14.

b Ἀπολώμεθα ὑπὸ] Sic *MSS.* (& *Coccejus*) ἀπολλώμεθα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ in *Editis.*

c Ταῦτα] In *nonnullis* ταῦτ' ἀκούσαντες.

d Ἔλυσάν τε] Ἔλουσάν τε *Vat.* & *Vet. Interpr.*

e Οὐδὲν ἧττον] Οὐδὲν δ' ἧττον *Big.* & *Samb.*

f Προπέμψαντες,] Ita cum *MSS.* πέμψαντες in *Editis.*

g Εἰς Σαμάρειαν.] Sic *Bas. G.* & *Vet. Interpr.* εἰς τὴν Σαμαρειτῶν χώραν, vel εἰς τὴν Σαμαρείας χώραν in *MSS.*

h Παθὼν ὑπὸ τῶν] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* μαθὼν in *reliquis.*

i Θεγλαφαλασσάρην,] Sic fere in *libris omnibus* hîc loci, aut Ταγλφαλασσάρην. Vide p. 501. §. 1.

k Πρὸς αὐτὸν,] Ὡς αὐτὸν *Samb.* & *Vat.*

l Ἀράσην] Ῥαασσὴν *Samb.* & *Big.* Ῥαασὴν *Vat.* & *Gall.* 1. 2. Vide p. 502. §. 1. HUDS. Conf. sup. §. 1. SPANH.

m Τὴν ἄνω Μηδίαν.] In qua *Cyrrhus* fluvius *Plinio* & *Ptolemæo*, huic etiam oppidum *Cyrena.* Confer 4 *Regum*, c. 16. v. 9. & vide *Simpsonum* ad A. M. 3265. & *Bochartum* in *Phaleg.* l. 4. c. 32.

n Δαμασκὸν] Δαμασκηνῶν *Vat.*

o Πολλοὺς] Πολλοὺς ἐξ αὐτῆς *Vat.*

p Ἀχάζης] Ἀχάζης deëst plerisque *MSS.* ὁ βασιλεὺς Ἱεροσολύμων legisse videtur *Vet. Interpr.*

q Ὅσος ἦν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* ὃς ἦν in *Editis.*

r Τὸν

vita defunctus est, cum quidem vixisset annos sex & triginta, & ex his sexdecim regnasset, Ezeciam vero filium reliquisset qui ei successit.

σας ἓξ καὶ τριάκοντα, βασιλεύσας δὲ ἐξ αὐτῶν ἑκκαίδεκα, [r] τὸν δὲ υἱὸν Ἐζεκίαν διάδοχον καταλιπών.

CAP. XIII.

Quomodo Phaceas sublatus est Ozeæ insidiis, quem non multo post edomuit Salmanasares: utque loco Achazæ regnavit Ezecias, quæque ab eo utpote pio justoque facta erant.

Phaceam interficit Oseas & regnum Israëlitarum occupat. 4 Regum, c. 17.

SUB idem vero tempus Israëlitarum etiam rex Phaceas fatis concessit, ab amico quodam circumventus, Osea nomine: qui, cum regnum per annos novem teneret, sceleribus se obstrinxit & res divinas contemptui habuit. In eum autem Assyriorum rex Salmanasares expeditionem suscipit: prælioque victum (nam Dei forsan favore & auxilio erat destitutus) in potestatem suam redegit, certumque ei tributum imperavit. At quarto anno regni Oseæ Hierosolymis regnare cœpit Ezecias, Achazæ filius & Abiæ genere cive *Hierosolymitana*. Is autem natura erat bonus & justus & religiosus. nam statim à regno inito nihil prius habuit aut magis necessarium, utiliusve tam sibi quam subditis existimavit, quam ut Deum *sancte* coleret. Quamobrem populo & sacerdotibus & Levitis in concionem advocatis, ad eos in hæc verba loquutus est: "Ne ipsi quidem ignoratis, quod propter peccata patris mei, qui contra ea fecerat quæ sacer Dei honos postulabat, in multas magnasque calamitates incidistis, ab eo mente corrupti, eóque adducti ut quos ille deos putabat eos coleretis. Vos autem, qui experientia didicistis quanti constat peccare, hortor ut id facere jam dediscatis, & à prioribus fœditatibus vosmet purgetis: atque adeo sacerdotes & Levitæ, ad templum convenientes, illud aperiatis, & lustratum prius expiatumque solennibus sacrificiis in antiquum patriumque honorem restituatis. ita enim Deum, ira deposita, propitium habebimus.

Ezecias Judææ rex. 4 Regum, c. 18. 2 Paral. c. 29.

Ejus ad sacerdotes populumque oratio. 2 Paral. c. 29.

2. Cum hæc rex dixisset, sacerdotes templum aperiunt, atque vasis Dei adornatis & ejectis inquinamentis, victimas solennes altari imponebant. Rex vero, dimissis per totam ditionem suam nunciis, populum Hierosolyma convocat, ut Azymorum festum celebrarent. longo enim tempore ob regum prædictorum iniquitatem fuerat intermissum. Quin & Israëlitas per nuncios hortatus est, ut, relicto præsentis vitæ instituto, ad veterem consuetudinem Deique cultum redirent. se enim illis permittere Hierosolyma venientibus, ut Azymorum agerent festivitatem, unaque cum ipsis solennibus interessent comitiis. Hæc autem dicebat, non *eos* commonefaciens ut ipsi morem gererent nisi voluntate sua, sed ipsorum utilitatis gratia; ut qui ita futuri essent beati. Israëlitæ vero, cum adessent legati, regisque sui mandata illis exposuissent, non modo non eis obsequuti sunt, sed etiam cum irrisione eos ut insipientes exceperunt; & vates quoque eodem cohortantes, eisque prædicentes quantæ calamitates instarent, ni *mature* ad pietatem erga Deum redirent, aspernabantur & respuebant; tandemque comprehensos morte multarunt. ac peccando eo usque procedere non con-

Ezecias templum lustrat: pascha agendum curat; & per omnes Israëlitarum fines edicit, ut Hierosolyma conveniretur. 2 Paral. c. 29. & c. 30.

Magna Israëlitarum pars legatos ludibrio habuerunt: nonnulli tamen Hierosolyma venerunt. 2 Paral. c. 30.

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὡς Φακέας ἀπέθανεν κατ' ἐπιβουλὴν Ὠσήου, ὃν μετ' οὐ πολὺ ἐκράτησε Σαλμανασάρης· καὶ ὡς Ἐζεκίας ἀντ' Ἀχάζου ἐβασίλευσεν, οἷά τε εὐσεβὴς ὢν καὶ δίκαιος ἐποίησεν.

ΑΠέθανε δ' ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς Φακέας, ἐπιβουλεύσαντος αὐτῷ φίλου τινὸς Ὠσήου τοὔνομα· [s] ὃς κατασχὼν τὴν βασιλείαν ἐπ' ἔτη ἐννέα, πονηρός τε ἦν καὶ τῶν πρὸς [t] τὸν Θεὸν ὀλίγωρος. στρατεύει δ' ἐπ' αὐτὸν ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς Σαλμανασάρης, καὶ κρατήσας αὐτοῦ· τὸν Θεὸν γὰρ οὐκ εἶχεν ἴσως εὐμενῆ καὶ σύμμαχον· ὑπήκοον ἐποιήσατο, καὶ φόρους ἐπέταξεν αὐτῷ τελεῖν ὡρισμένους. ἔτει δὲ [v] τετάρτῳ τῆς βασιλείας Ὠσήου ἐβασίλευσεν [x] Ἐζεκίας ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀχάζου υἱὸς, καὶ Ἀβίας [y] ἀστῆς τὸ γένος. φύσις δὲ ἦν αὐτῷ χρηστὴ καὶ δικαία καὶ θεοσεβής· οὐδὲν γὰρ ἄλλο πρῶτον εἰς τὴν βασιλείαν παρελθὼν οὐδ' ἀναγκαιότερον, οὐδὲ συμφορώτερον αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀρχομένοις ὑπέλαβε τοῦ θρησκεύειν τὸν Θεόν. ἀλλὰ συγκαλέσας τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευΐτας, ἐδημηγόρησεν ἐν αὐτοῖς λέγων· "οὐκ ἀγνοεῖτε μὲν ὡς διὰ τὰς τοῦ πατρὸς ἁμαρτίας τοῦ ἐμοῦ, παραβάντος τὴν πρὸς τὸν Θεὸν [z] ὁσίαν τιμὴν, πολλῶν ἐπειράθητε καὶ μεγάλων κακῶν, διαφθαρέντες ὑπ' αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ ἀναπεισθέντες οὓς αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἶναι θεοὺς τούτοις προσκυνεῖν. παραινῶ δ' ὑμῖν ἔργῳ μεμαθηκόσιν ὡς ἔστι δεινὸν τὸ ἀσεβεῖν, τούτου μὲν ἤδη λήθην ποιήσασθαι, καθᾶραι δ' αὑτοὺς ἐκ τῶν προτέρων μιασμάτων· τούς τε ἱερεῖς καὶ Λευΐτας [a] συνελθόντας οὕτως [b] ἀνοῖξαι τὸ ἱερὸν, καὶ καθάραντας αὐτὸ ταῖς ἐξ ἔθους θυσίαις, εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ πάτριον ἀνακαλέσασθαι τιμήν. οὕτως γὰρ τὸν Θεὸν εὐμενῆ ποιήσαιμεν, ἀφέντα τὴν ὀργήν.

β'. Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ βασιλέως, οἱ ἱερεῖς ἀνοίγουσι τὸ ἱερόν· [c] καὶ εὐτρεπίσαντες τὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ μιάσματα ἐκβαλόντες, τὰς ἐξ ἔθους τῷ βωμῷ θυσίας ἐπέφερον. διαπέμψας δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν χώραν, [d] ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς Ἱεροσόλυμα τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν ἄξοντα· πολὺν γὰρ ἐκλελοίπει χρόνον διὰ τὰς τῶν προειρημένων βασιλέων παρανομίας. ἐξαπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας προτρεπόμενος αὐτοὺς, ἀφέντας τὸν ἄρτι βίον, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανελθεῖν συνήθειαν, καὶ τὸ σέβειν τὸν Θεόν. καὶ γὰρ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς παραγινομένοις εἰς Ἱεροσόλυμα, τὴν τῶν ἀζύμων ἄγειν ἑορτὴν καὶ συμπανηγυρίζειν αὐτοῖς. ταῦτα δ' ἔλεγε, [e] παραινῶν οὐχ ὅπως ὑπακούωσιν αὐτῷ, εἰ μὴ [f] θέλουσι, τοῦ δὲ ἐκείνων συμφέροντος ἕνεκα· μακαρίους γὰρ ἔσεσθαι. οἱ δὲ Ἰσραηλῖται, παραγινομένων τῶν πρέσβεων, καὶ δηλωσάντων αὐτοῖς τὰ παρὰ τοῦ ἰδίου βασιλέως, οὐ μόνον οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρέσβεις ὡς ἀνοήτους διεχλεύασαν, καὶ τοὺς [g] προφήτας ὁμοίως ταῦτα παραινοῦντας, καὶ προλέγοντας ἃ πείσονται μὴ [h] μεταθέμενοι πρὸς τὴν εὐσέβειαν τοῦ Θεοῦ, διέπτυον· καὶ τελευταῖον συλλαβόντες αὐτοὺς, ἀπέκτειναν. καὶ οὐδὲ μέχρι [i] του-

r Τὸν δὲ υἱὸν] Ita cum *Editis Aliisque*. τὸν υἱὸν Ἐζεκίαν *Big.* & *Samb.*

s Ὃς κατασχὼν] Ita cum *MSS.* prout supra p. 500. §. 1. ὃς σχὼν in *Editis*.

t Τὸν Θεὸν ὀλίγωρος.] Illud τὸν accepimus ex *MSS.*

v Τετάρτῳ τῆς βασιλείας] Annum *quartum* inchoatum pro *tertio* desinente substituit, ut notavit *Usserius* in *Chr. S.* p. 13.

x Ἐζεκίας ἐν] 2 Reg. XVIII. &c. SPANH.

y Ἀστῆς τὸ γένος.] Conf. sup. c. 10. §. 3. SPANH.

z Ὁσίαν τιμὴν,] Ὁσίαν καὶ τιμὴν *Vat.*

a Συνελθόντας] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ συνελθόντας in *Editis*.

b Ἀνοῖξαι τὸ ἱερὸν,] Ἀνοῖξαι τε τὸ *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

c Καὶ εὐτρεπίσαντες] Καὶ ἀνοίξαντες τὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ εὐτρέπισαν *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. καὶ ἀνοίξαντες τὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ μιάσματα *Gall.* 2. *Aperuerunt templum & vasa Dei & pollutiones ejicientes*, in quodam *Epiphanii* exemplari.

d Ἐκάλει τὸν λαὸν] Ἀνεκάλει *Vat.*

e Παραινῶν] Παραινεῖν *Vat.* & *Gall.* 2.

f Θέλουσι,] Ita in *MSS.* θέλωσι in *Editis*.

g Προφήτας] Προφήτας δὲ ὁμοίως *Big. Samb.* & *Vat.*

h Μεταθέμενοι] Μεταθέμενοι *Vat.*

i Τού-

[i] τούτων αὐτοῖς ἤρκεσε παρανομοῦσιν· ἀλλὰ καὶ χείρω τῶν προειρημένων [k] ἀπενοοῦντο. καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, πρὶν ἢ τοῖς πολεμίοις, αὐτοὺς ἀμυνόμενος τῆς ἀσεβείας, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ὑποχειρίους. καὶ περὶ μὲν τούτων αὖθις δηλώσομεν. πολλοὶ μέντοι τῆς [l] Μανασσίτιδος φυλῆς καὶ [m] Ζαβουλῶνος καὶ [n] Ἰσαχάρου, πεισθέντες οἷς οἱ προφῆται παρῄνεσαν, εἰς εὐσέβειαν [o] μετεβάλοντο. καὶ οὗτοι πάντες εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς Ἐζεκίαν συνέδραμον, ὅπως τῷ Θεῷ προσκυνήσωσιν.

γ'. Ἀφικομένων δὲ τούτων, ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας, ἀναβὰς εἰς [p] τὸ ἱερὸν μετὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ λαοῦ παντὸς, ἔθυσεν [q] ὑπὲρ αὐτοῦ ταύρους ἑπτὰ, καὶ κριοὺς τοσούτους [r] καὶ ἄρνας ἑπτὰ καὶ ἐρίφους τοσούτους. ἐπιθέντες δὲ τὰς χεῖρας ταῖς κεφαλαῖς τῶν ἱερείων αὐτός θ' ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἡγεμόνες, τοῖς ἱερεῦσι καλλιερεῖν [s] ἐφῆκαν. καὶ οἱ μὲν ἔθυόν τε καὶ ὡλοκαύτουν, οἱ δὲ Λευῖται περιεστῶτες ἐν κύκλῳ μετὰ τῶν μουσικῶν ὀργάνων, ᾖδον ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἔψαλλον ὡς ἐδιδάχθησαν [t] ὑπὸ τοῦ Δαυίδου· οἱ δὲ λοιποὶ ἱερεῖς [v] βυκάνας ἔχοντες ἐπεσάλπιζον τοῖς ὑμνῳδοῦσιν. τούτων δὲ γινομένων, ἐπὶ πρόσωπον ῥίψαντες ἑαυτοὺς, ὅ, τε βασιλεὺς καὶ τὸ πλῆθος, προσεκύνουν [x] τὸν Θεόν. ἔπειτα θύει μὲν βοῦς ἑβδομήκοντα, κριοὺς ἑκατὸν, ἄρνας διακοσίους· τῷ πλήθει δὲ πρὸς εὐωχίαν ἐχαρίσατο βοῦς μὲν [y] ἑξακοσίους, τὰ δὲ λοιπὰ θρέμματα τρισχίλια. καὶ πάντα μὲν οἱ ἱερεῖς ἀκολούθως ἐποίησαν τῷ νόμῳ. τούτοις δ' ὁ βασιλεὺς ἡδόμενος εὐωχεῖτο μετὰ τοῦ λαοῦ, τῷ Θεῷ χάριν [z] ἔχειν ὁμολογῶν. ἐνστάσης δὲ τῆς τῶν ἀζύμων ἑορτῆς, θύσαντες τὴν λεγομένην [a] πάσχα, τὰς ἄλλας τὸ λοιπὸν θυσίας ἐπετέλουν ἐφ' ἡμέρας ἑπτά. τῷ δὲ πλήθει, παρὲξ ὧν ἐκαλλιέρησαν αὐτοὶ, ταύρους μὲν [b] δισχιλίους, θρέμματα δὲ ἑπτακισχίλια ὁ βασιλεὺς ἐχαρίσατο. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ ἡγεμόνες ἐποίησαν· χιλίους μὲν γὰρ [c] ταύρους ἔδοσαν αὐτοῖς, θρέμματα δὲ χίλια καὶ τεσσαράκοντα. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπὸ Σολομῶνος τοῦ βασιλέως οὐκ ἀχθεῖσα ἡ ἑορτὴ, τότε πρῶτον λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως ἐπετελέσθη. ὡς δὲ τὰ περὶ τὴν ἑορτὴν αὐτοῖς πέρας εἶχεν, ἐξελθόντες εἰς τὴν χώραν ἥγνισαν αὐτήν. καὶ τὴν πόλιν δὲ παντὸς [d] ἐκάθαραν μιάσματος εἰδώλων, τάς τε καθημερινὰς θυσίας ὁ βασιλεὺς ἐκ τῶν ἰδίων ἐπιτελεῖσθαι [e] προσέταξε κατὰ τὸν νόμον, καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ Λευίταις [f] τὰς δεκάτας ὥρισε παρὰ τοῦ πλήθους [g] δίδοσθαι καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν, ἵν' ἀεὶ τῇ θρησκείᾳ παραμένωσι, καὶ τῆς θεραπείας ὦσιν ἀχώριστοι τοῦ Θεοῦ. καὶ τὸ μὲν πλῆθος συνεισέφερε παντοδαπὸν καρπὸν τοῖς ἱερεῦσι καὶ [h] τοῖς Λευίταις· ἀποθήκας δὲ καὶ ταμιεῖα τούτων ὁ βασιλεὺς κατασκευάσας, ἑκάστῳ διένειμε τῶν ἱερέων καὶ Λευιτῶν, καὶ [i] παισὶν αὐτῶν καὶ γυναιξί. καὶ οὕτω πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν ἐπανῆλθον. ταῦτα δὲ τὸν προειρημένον τρόπον ὁ βασιλεὺς καταστησάμενος, πόλεμον ἐξήνεγκε πρὸς τοὺς Παλαιστίνους, καὶ νικήσας κατέσχεν ἁπάσας τὰς ἀπὸ Γάζης μέχρι Γίττης [k] πόλεις τῶν πολεμίων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς πέμψας ἠπείλει πᾶσαν αὐτοῦ καταστρέψασθαι τὴν ἀρχὴν, εἰ μὴ τοὺς φόρους,

tenti erant, ſed etiam ex amentia in pejora iis quæ ſupra retulimus prolapſi ſunt flagitia: & non prius iſta facere deſtiterunt, quam Deus eos pro ſceleribus ulciſcens in hoſtium poteſtatem tradidit. Et de his quidem poſthæc nobis plura dicenda ſunt. Multi tamen è tribu Manaſſitide & Zabulonis atque Iſacharis, vatum monitis parentes, ad pietatem ſe converterunt. Atque hi omnes Hieroſolyma ad Ezeciam confluxerunt, ut Deum adorarent.

3. Poſtquam autem ea multitudo convenerat, rex templum aſcendit una cum principibus & populo univerſo, & immolavit pro ſe tauros ſeptem & totidem arietes, & agnas ſeptem & totidem hircos. Cumque manus in capita victimarum impoſuiſſent & rex ipſe & principes, ſacerdotibus ut ſacra facerent permiſerunt. Et illi quidem hoſtias mactabant & ſolida cremabant ſacrificia; Levitæ vero in orbem circumfuſi cum inſtrumentis muſicis hymnos Deo canebant, & pſallebant ſicuti edocti fuerant à Davide: & reliqui ſacerdotes cum buccinis cantoribus iſtis accinebant. Cum autem hæc facta eſſent, rex populuſque humi in faciem proſtrati Deum adorabant. Deinde mactandos quidem curat *rex* boves ſeptuaginta, arietes centum, agnos ducentos: populo vero ad epulum largitus eſt boves ſexcentos, & reliqui pecoris tria millia. Et quidem omnia ex legis præſcripto exſequuti ſunt ſacerdotes. His vero rex lætatus cum populo accumbebat, Deo gratias agens. Inſtante vero Azymorum feſto, cum ſacra Paſchalia dicta feciſſent, reliquam deinceps rem divinam diebus ſeptem peragebant. Populo autem, præter ea quæ ipſi mactaverunt, donavit rex taurorum quidem duo millia, pecorum vero ſeptem millia. itidemque fecerunt & principes: mille namque tauros dederunt eis & pecora mille & quadraginta. Et cum à tempore Solomonis regis non ita actum fuerit feſtum, tunc primum ſplendide & magnifice celebratum eſt. Peractis autem omnibus quæ ad feſtum ſpectant, in regionem *circumcirca* egreſſi eam luſtraverunt: ac præterea urbem omni deaſtrorum fœditate purgaverunt, quotidiana deinde ſacra juxta legem rex de ſuo fieri mandavit; atque ſacerdotibus & Levitis à populo decumas dari fructuumque primitias conſtituit, ut in religione curanda permaneant, Deique miniſterio unice & aſſidue vacent. Qua re fiebat ut populus quidem omne genus fructuum conferret ſacerdotibus & Levitis: rex vero, cum cellas & horrea iis *recipiendis* conſtruxiſſet, inde ſingulis ſacerdotibus diſtribueret & Levitis, liberiſque eorum & uxoribus. atque ita denuo ad priſtinum *numinis* cultum reverterunt. Hiſce eo quem diximus modo conſtitutis, rex bellum intulit Palæſtinis, partaque victoria urbes omnes, quæ hoſtium erant, occupabat, à Gaza ad Gittam uſque. Aſſyriorum autem rex miſſis nunciis imperii everſionem ei minatus eſt, niſi vectigalia,

Magnifice ſplendideque celebratur paſcha. 2 *Paral.* c. 30.

Tolluntur alieni dii, quotidiana ſacrificia reſtituuntur, populoque imperatur ut decimas ſolvant. 2 *Paral.* c. 30.

Palæſtinis bellum infert Ezecias. 4 *Regum*, c. 17.

i Τούτων αὐτοῖς ἤρκεσε] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τούτου in *Editis.*

k Ἀπενοοῦντο.] Ἐπενοοῦντο *Big. Samb.* & *Vat.*

l Μανασσίτιδος φυλῆς] Μανασσήτιδος *Samb.* ut ſupra alicubi.

m Ζαβουλῶνος] Ita cum Cod. *Vat.* Ζαβούλου in *cæteris.*

n Ἰσαχάρου,] Alibi Ἰσαχάρου.

o Μετεβάλοντο.] Sic *MSS.* μεταβάλλοντο in *Editis.*

p Τὸ ἱερὸν] Illud τὸ ex *MSS.*

q Ὑπὲρ αὐτοῦ] Ita *MSS.* (*Coccejus*) & *Vet. Interpr.* in *Editis* deeſt ὑπέρ.

r Καὶ ἄρνας ἑπτὰ] Iterum cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ ἄρνας ἑπτὰ deerant in *Editis.*

s Ἐφῆκαν.] Ita *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vet. Interpr.* ἀφῆκαν in *reliquis.*

t Ὑπὸ τοῦ Δαυίδου·] Ὑπὸ Δαυίδου *Vat.*

v Βυκάνας ἔχοντες ἐπεσάλπιζον] Hinc βυκανισταὶ Athen. lib. XIV. p. 615. E. ἀνέβησαν ἐπὶ σκηνὴν μετὰ σαλπιγκτῶν καὶ βυκανιστῶν. SPANH.

x Τὸν Θεόν.] Τῷ Θεῷ *Vat.*

y Ἑξακοσίους,] Ἑξακοσίας *Samb.*

z Ἔχειν ὁμολογῶν.] Illud ἔχειν ex *MSS.*

a Πάσχα,] *Al.* φάσκα.

b Δισχιλίους,] Χιλίους LXXII. & *Verit. Hebr.*

c Γὰρ ταύρους ἔδοσαν αὐτοῖς,] Ita *Samb.* & *Vet. Interpr.* γὰρ deeſt *Editis Aliiſque.*

d Ἐκάθαραν] Ἐκαθήραν *Vat.*

e Προσέταξε] Διέταξε *Vat.*

f Τὰς δεκάτας ὥρισε παρὰ τοῦ πλήθους δίδοσθαι καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν,] Supr. Lib. 4. c. 4. §. 3. καὶ τῆς δεκάτης ἧς παρὰ τοῦ λαοῦ κατ' ἔτος λαμβάνουσι, δεκάτην αὐτοῖς ἀπομερίζειν· ἔτι δὲ ἀπαρχὰς &c. & lib IV. c. 8. §. 22. Ἔστω δὲ καὶ δεκάτη τῶν καρπῶν ἐξαίρετος ἡμῖν. &c. SPANH.

g Δίδοσθαι καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν,] Ita cum *MSS.* διαδόσθαι in *Editis.*

h Τοῖς Λευίταις·] Τοῖς abeſt *Big.* & *Samb.*

i Παισὶν αὐτῶν] Sic *MSS.* (*Coccejus*) & *Vet. Interpr.* καὶ πᾶσιν αὐτοῖς in *Editis.*

k Πόλεις τῶν πολεμίων.] Τῆς πόλεως *Big.* & *Samb.* pro vulgata lectione facit *Epiphanius.* αὐτῶν πόλεις πολλὰς *Hen.* & *Busb.*

galia, quæ pater ejus ante pendebat, solvenda curaret. Ezecias vero de minis istis haud magnopere solicitus erat: sed suæ erga Deum pietati fidem habebat, vatique Esaiæ, cujus beneficio futura omnia certò rescivit. Et de hoc quidem rege hæc nobis in præsentia dixisse sufficiat.

οὓς ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἐτέλει, τούτους ἀποδώσει. Ἐζεκίας δ' ὁ βασιλεὺς τῶν μὲν ἀπειλῶν οὐκ ἐφρόντισεν, ἐθάρρει δ' ἐπὶ τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ, καὶ τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ, παρ' οὗ πάντ' ἀκριβῶς τὰ μέλλοντα ἐπυνθάνετο. καὶ ὧδε μὲν ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐχέτω τὰ περὶ τούτου τοῦ βασιλέως.

CAP. XIV.

XIV.

Quomodo Salmanasares vi capit Samariam: utque, decem tribubus in Mediam translatis, Chuthæorum coloniam in eorum regionem deduxit.

Salmanasares, Samaria expugnata & Osea capto, Israëlitas in Mediam & Persidem transfert, & Persarum quosdam à Chutho Samariam migrare jubet. 4 Regum, c. 17.

Salmanasares autem Assyriorum rex, cum ei nunciatum esset quod Israëlitarum rex clam legationem ad Ægyptiorum regem miserat, invitans eum ad societatem contra ipsum ineundam, ira incensus expeditionem facit contra Samariam, anno regni Oseæ septimo. A rege vero non admissus *in urbem*, post triennalem obsidionem Samariam expugnat, anno quidem Oseæ regis nono, septimo vero Ezeciæ Hierosolymorum regis. atque *ita* Israëlitarum imperium exstinxit & funditus delevit, populumque omnem in Mediam & Persidem traduxit: in quibus Oseam regem vivum cepit. Cumque inde alias gentes transtulisset ex Chutho loco quodam (nam in Perside ejusdem nomenclaturæ est fluvius) eas Samariam Israëlitarumque regionem habitatum misit. Itaque ex Judæa *migraverunt decem tribus post annos numero nongentos quadraginta & septem, ex quo tempore majores eorum Ægyptum egressi hanc terram occupavêre: à principatu vero Jesu post annos octingentos. Ex quo autem, defectione facta à Roboamo Davidis nepote, regnum Hieroboamo (sicuti à me ante dictum est) tradiderunt, anni sunt ducenti & quadraginta, ac *præterea* menses septem & septem dies. Et hunc quidem Israëlitæ exitum habuere, cum contra leges fecissent, & vatibus non obtemperassent, qui hanc illis calamitatem *eventuram* prædixerunt, nisi inique agere desisterent. Malorum autem illis initium fuit seditio, qua à Roboamo desciverunt Davidis nepote, cum servum ipsius Hieroboamum regem constituebant: qui in Deum *graviter* delinquendo fecit ut illis infestus esset & inimicus, suo exemplo ad eandem iniquitatem pertractis. Atque ille quidem pœnam, quam commeruit, pertulit.

Syriam & Phœnicen invadit Salmanasares.

2. Assyriorum autem rex armis invasit in Syriam omnem & Phœnicen. atque regis hujus nomen in Tyriorum archivis scriptum reperitur. nam in Tyrum expeditionem fecit, cum in Tyrios regnaret Elulæus. Hisce vero testimonium perhibet etiam Menander, qui, cum annales confecerit &

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὡς Σαλμανασάρης κατὰ κράτος αἱρεῖ τὴν Σαμάρειαν· καὶ ὡς τὰς δέκα φυλὰς εἰς Μηδίαν κατῳκίσας, τὸ Κουθαίων ἔθνος εἰς τὴν ἐκείνων μετήγαγε χώραν.

[l] Σαλμανασάρης δ' ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς, ἐπεὶ [m] ἠγγέλη αὐτῷ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεύς, ὡς εἴη πέμψας κρύφα πρὸς [n] Σώαν τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα, παρακαλῶν αὐτὸν ἐπὶ συμμαχίαν τὴν [o] κατ' αὐτοῦ, παροξυνθεὶς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν ἔτει ἑβδόμῳ τῆς Ὠσήου βασιλείας. οὐ δεξαμένου δ' αὐτὸν τοῦ βασιλέως, ἔτεσι πολιορκήσας τρισὶν, εἷλε κατὰ κράτος τὴν Σαμάρειαν, ἔννατον μὲν ἔτος Ὠσήου βασιλεύοντος, ἕβδομον δ' Ἐζεκίου τοῦ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν βασιλέως. καὶ τὴν Ἰσραηλιτῶν ἡγεμονίαν [p] ἄρδην ἠφάνισε, καὶ πάντα τὸν λαὸν μετῴκισεν εἰς τὴν Μηδίαν καὶ Περσίδα· ἐν οἷς καὶ τὸν βασιλέα Ὠσήην ζῶντα ἔλαβε. καὶ μεταστήσας ἐκ ταύτης ἄλλα ἔθνη ἀπὸ [q] Χούθου [qq] τόπου τινὸς, ἔστι γὰρ [r] ἐν τῇ Περσίδι ποταμὸς τοῦτ' ἔχων τοὔνομα. κατῴκισεν εἰς τὴν Σαμάρειαν καὶ τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν χώραν. μετῳκίσθησαν οὖν αἱ δέκα φυλαὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Ἰουδαίας μετὰ [s] ἐτῶν ἀριθμὸν ἐννακοσίων τεσσαράκοντα ἑπτὰ, ἀφ' οὗ χρόνου τὴν Αἴγυπτον ἐξελθόντες αὐτῶν οἱ πρόγονοι τήνδε κατέσχον τὴν χώραν· [t] ἀπὸ δὲ στρατηγοῦντος Ἰησοῦ [v] ἐτῶν ὀκτακοσίων. ἀφ' οὗ δὲ ἀποστάντες ἀπὸ Ῥοβοάμου [x] τοῦ Δαυίδου υἱωνοῦ τὴν βασιλείαν Ἱεροβοάμῳ παρέδοσαν, ὡς μοι καὶ πρότερον δεδήλωται, ἔτη ἐστὶ [y] διακόσια τεσσαράκοντα, μῆνες ἑπτὰ, ἡμέραι ἑπτά. καὶ τέλος μὲν τοὺς Ἰσραηλίτας [z] τοιοῦτο κατέλαβε, παραβάντας τοὺς νόμους, καὶ παρακούσαντας τῶν προφητῶν, οἳ προὔλεγον ταύτην αὐτοῖς τὴν συμφορὰν, μὴ παυσαμένοις τῶν ἀσεβημάτων. ἦρξε δ' αὐτοῖς τῶν κακῶν ἡ στάσις ἣν ἐστασίασαν πρὸς Ῥοβόαμον [a] τὸν Δαυίδου υἱωνὸν, Ἱεροβόαμον τὸν τούτου δοῦλον [b] ἀποδείξαντες βασιλέα. ὃς, εἰς τὸ θεῖον [c] ἐξαμαρτῶν, ἐχθρὸν αὐτοῖς τοῦτον ἐποίησε μιμησαμένοις τὴν ἐκείνου παρανομίαν. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἧς ἦν ἄξιος δίκης ταύτην ὑπέσχεν.

β'. Ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς ἐπῆλθε πολεμῶν τήν τε Συρίαν πᾶσαν καὶ Φοινίκην. τὸ δὲ ὄνομα τούτου τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς Τυρίων ἀρχείοις ἀναγέγραπται. ἐστράτευσε γὰρ ἐπὶ Τύρον βασιλεύοντος αὐτοῖς Ἐλουλαίου. μαρτυρεῖ δὲ [d] τούτοις καὶ [e] Μένανδρος, [f] ὃς τῶν χρονικῶν ποιη-

l Σαλμανασάρης] *Al.* Σαλμανάσαρ & Σαλμανασσάρης.

m Ἠγγέλη αὐτῷ] Ἠγγέλλη *Big. Samb.* & *Vat.* forsan pro ἠγγέλθη.

n Σώαν] Ὠὰν aut Ὠαν in plerisque *MSS.* Hunc *Herodotus* (l. 2. c. 141. & 142.) Sethon appellat, uti observavit Cl. *Perizonius* in *Originibus Ægyptiacis*, c. 8. p. 109. HUDS. Σώας Rex Ægyptiorum, Susas *Rufinus. Hebr.* סוא LXX. Σηγὼρ. Sed *MS. Alex.* Σωὰ. SPANH.

o Κατ' αὐτοῦ,] Κατὰ τούτου *Vat.*

p Ἄρδην ἠφάνισε,] *Gen.* ἄρδην, vel ἄρδην. male etiam ἄρδην in Ed. *Basil.* SPANH.

q Χούθου] Vide 4 *Regum*, c. 17. v. 24. *Is. Vossii* Epist. ad *Colvium*, p. 362. *Cellarium* in *Collect. Hist. Samar.* c. 1. § 19. & in *Geogr. Antiq.* lib. 3. c. 19. atque *Hydeum* de *Relig. Vett. Pers.* c. 2. HUDS. Χοῦθος fl. Persidis. Authi *Rufin.* è *MS.* *Cuthi.* SPANH.

qq Χούθου τόπου τινὸς] Videsis pag. 185. §. 4. ut & *Chronicon Alexandrinum*, p. 108. *Edit. Paris.*

r Ἐν τῇ Περσίδι] Ita cum *Big. Samb. Vat.* & *Chron. Alex.* ἐν Περσίδι in *Editis Aliisque.*

† *Migraverunt decem tribus post annos numero nongentos quadraginta & septem,*] 10 tribus migraverunt anno post egressum ex Æg. & introitum in terram Sanctam

947.
800. a Josua.
240. a Jeroboami initio. REL.

s Ἐτῶν ἀριθμὸν] Ἐτῶν ηλϛ'. in *Chron. Alex.*

t Ἀπὸ δὲ στρατηγοῦντος] Illa ἀπὸ δὲ non agnoscunt *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. uti nec *Epiphanius*, qui vertit, *migraverunt ergo decem tribus Israëlitarum de Judæa post annos numero* DCCCCXLVII. *à quo tempore egredientes ex Ægypto majores eorum hanc tenuere provinciam, sub principe Jesu. Ex quo autem recedentes à Roboam &c.*

v Ἐτῶν ὀκτακοσίων.] Ἐστι χρόνος ἐτῶν *Vat.* ἔστιν ἐτῶν *Gall.* 1. 2. εἰσὶν ἔτη ωλβ'. in *Chron. Alex.*

x Τοῦ Δαυίδου υἱωνοῦ] Τοῦ τοῦ Δαυίδου *Bas.* & *Samb.*

y Διακόσια τεσσαράκοντα,] Juxta *Chron. Alex.* ἔτη σξϛ'. καὶ μῆνες ζ'. præcise. CXXL. numerat *Is. Vossius* in *Chr. S.* c. 8.

z Τοιοῦτο κατέλαβε,] Τοιοῦτον *Vat.*

a Τὸν Δαυίδου υἱωνὸν,] Illa τὸν Δαυίδου υἱωνὸν, Ἱεροβόαμον ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

b Ἀποδείξαντες βασιλέα.] Ἑαυτῶν ἀποδείξαντες in *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Verum non ita *Epiphanius* cum *cæteris.*

c Ἐξαμαρτῶν,] *Al.* ἐξαμαρτών.

d Τούτοις καὶ Μένανδρος] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* τοῦτο in *Editis Aliisque.*

e Μένανδρος,] Conf. sup. lib. VIII. c. 5. §. 3. SPANH.

f Ὃς τῶν χρονικῶν ποιησάμενος τὴν ἀναγραφὴν, καὶ τὰ τῶν Τυρίων ἀρχεῖα μεταφράσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶτταν,] Ὃ τῶν χρ. & dein ὃς οὕτως *Big. Samb.* & *Vat.*

g Καὶ

ποιησάμενος τὴν ἀναγραφὴν, καὶ τὰ τῶν Τυρίων ἀρχεῖα μεταφράσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶτταν, οὕτως ἐδήλωσε. [g] "Καὶ Ἐλουλαῖος ὄνομα ἐβασίλευσεν ἔτη τριάκοντα ἕξ. οὗτος, ἀποστάντων [h] Κιτταίων, ἀναπλεύσας, "προσηγάγετο αὐτοὺς πάλιν. [i] ἐπὶ τούτους [k] πέμψας ὁ τῶν "Ἀσσυρίων βασιλεὺς, ἐπῆλθε Φοινίκην πολεμῶν ἅπασαν. ὅς τις σπεισάμενος εἰρήνην μετὰ πάντων ἀνεχώρησεν ὀπίσω. ἀπέστη τε Τυρίων Σιδὼν καὶ [l] Ακη καὶ [m] ἡ πάλαι "Τύρος, καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις, αἳ τῷ τῶν Ἀσσυρίων "ἑαυτὰς βασιλεῖ παρέδοσαν. διὸ [n] Τυρίων οὐχ ὑποταγέντων πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐπ' αὐτοὺς ὑπέστρεψε, Φοινίκων [o] συμπληρωσάντων αὐτῷ ναῦς [p] ἑξήκοντα, καὶ ἐπικώπους [q] ὀκτακοσίους. [r] αἷς ἐπιπλεύσαντες [s] οἱ Τύριοι "ναυσὶ δεκαδύο, τῶν νεῶν τῶν ἀντιπάλων διασπαρεισῶν, "λαμβάνουσιν αἰχμαλώτους ἄνδρας εἰς πεντακοσίους. [t] ἐπετάθη δὴ πάντων ἐν Τύρῳ τιμὴ διὰ ταῦτα. ἀναζεύξας δ' ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατέστησε φύλακας ἐπὶ "τοῦ [v] ποταμοῦ καὶ [x] τῶν ὑδραγωγιῶν, οἳ [y] διακωλύσουσι "Τυρίους [z] ἀρύσασθαι. καὶ τοῦτο ἔτεσι πέντε γινόμενον, "ἐκαρτέρησαν πίνοντες ἐκ φρεάτων ὀρυκτῶν." καὶ τὰ μὲν ἐν τοῖς Τυρίων ἀρχείοις γεγραμμένα, καὶ [a] κατὰ [b] Σαλμανασάρου τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως ταῦτ' ἐστιν.

γ'. Οἱ δὲ [c] μετοικισθέντες εἰς [d] τὴν Σαμάρειαν Χουθαῖοι· [e] ταύτῃ γὰρ ἐχρῶντο μέχρι δεῦρο τῇ προσηγορίᾳ, διὰ τὸ ἐκ τῆς [f] Χουθᾶς καλουμένης χώρας μεταχθῆναι, αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ποταμὸς τοῦτ' ἔχων ὄνομα· ἕκαστοι κατὰ ἔθνος ἴδιον Θεὸν εἰς τὴν Σαμάρειαν κομίσαντες, πέντε δ' ἦσαν, καὶ τούτους, καθὼς ἦν πάτριον αὐτοῖς, σεβόμενοι, παροξύνουσι τὸν μέγιστον Θεὸν εἰς ὀργὴν καὶ χόλον. [g] λοιμὸς γὰρ αὐτοῖς ἐνέσκηψεν, ὑφ' οὗ φθειρόμενοι καὶ μηδεμίαν τῶν κακῶν θεραπείαν ἐπινοοῦντες, χρησμῷ θρησκεύειν τὸν μέγιστον Θεὸν, ὡς τοῦτο σωτήριον [h] αὐτοῖς ὄν, ἔμαθον. πέμψαντες οὖν πρὸς τὸν Ἀσσυρίων βασιλέα πρέσβεις, ἐδέοντο ἱερεῖς αὐτοῖς, ὧν ἔλαβεν [i] αἰχμαλώτων τοὺς Ἰσραηλίτας πολεμήσας, ἀποστεῖλαι. πέμψαντος δὲ, τά τε νόμιμα καὶ τὴν περὶ τὸν Θεὸν τοῦτον ὁσίαν [k] διδαχθέντες θρησκεύουσιν αὐτὸν φιλοτίμως· καὶ τοῦ λοιμοῦ παραχρῆμα ἐπαύσαντο. χρώμενοί τε τοῖς αὐτοῖς ἔτι καὶ νῦν [l] ἔθεσι διατελοῦσιν, [m] οἱ κατὰ μὲν τὴν Ἑβραίων γλῶτταν Χουθαῖοι, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων Σα-

Tyriorum archiva in linguam Græcam transtulerit, ista memoriæ prodidit. "Elulæus etiam nomine *apud Tyrios* regnavit annos triginta sex. "Hic Cittæos, qui ab imperio suo defecerant, "classe eò vectus ad obsequium reduxit. Contra "hos misso exercitu Assyriorum rex Phœnicen "omnem bello incursavit. qui *tamen* pace cum o-"mnibus facta rediit retro. Descivere etiam à Ty-"riorum imperio Sidon & Ace & antiqua Tyrus, "multæque urbes aliæ, quæ se Assyriorum regi "dediderunt. Cum tamen non ob id se subjice-"rent Tyrii, rex eis rursus bellum intulit, post-"quam à Phœnicibus acceperat naves sexaginta "& remiges octingentos. In quas invecti Tyrii "navibus duodecim, disjectis hostium navibus ho-"mines *numero* ad quingentos fecere captivos. * ita-"que ob hæc Tyrii omnes magno in honore esse "cœperunt. Cum autem reverteretur Assyriorum "rex, constituit custodes ad flumina & aquæ-du-"ctus, qui Tyrios ab aquæ haustu arcerent. To-"leratumque id Tyriis per annos quinque, biben-"tibus interim ex puteis quos foderant." Et quidem hæc sunt quæ in Tyriorum annalibus † contra Salmanasarem Assyriorum regem scripta inveniuntur.

Menandri Historici ea de re testimonium.

3. Cæterum cum Samariam deducti fuissent Chuthæi (hoc enim hactenus nomine vocabantur, quod ex Chutha regione sic nuncupata fuerint translati; est autem illa in Perside, & fluvius *illic* ita nominatus) & singuli pro gente quisque sua Deum suum Samariam *secum* attulissent (nam quinque erant) atque eos ritu patrio venerarentur, fecerunt ut Deus maximus illis irasceretur & succenseret. nam pestis ipsos invasit, à qua cum neci darentur, & nullum malorum levamen excogitando essent, ex oraculo didicerunt ut Deum maximum colerent, id quod illis salutare esset. Missis igitur ad Assyriorum regem legatis, petierunt ut sacerdotes *aliquot*, ex iis quos captivos fecerat cum bello adortus esset Israëlitas, ad eos remitteret. Quo facto, cum & ceremoniis & religione in hunc Deum instituti essent, eum certatim colere cœperunt; & mox sedata est pestilentia. atque iisdem etiamnum ritibus uti consuescunt, vernaculo Hebræorum idiomate Chuthæi vocati, Græcorum lingua Samaritæ. qui mutationis gratia & cogna-

In Chuthæos, deos patrios Samariæ colentes, grassatur pestilentia: & quo modo sedata est. 4 Regum, c. 17.

g Καὶ Ἐλουλαῖος ὄνομα] Καὶ Ἐλουλαῖος [Ελιλαῖος *Gall.* 2.] θεμίαν αὐτῷ πύλας ὄνομα ἐβασίλευσε *Big.* & *Samb.* itidemque *Vat.* & Gall. 1. 2. nisi quod ille habet πίασον ὄνομα, ἐταίων, illi vero πύας ὄνομα ἐβασίλευσε. Cum apud *Epiphanium* sit *Helisæus* aut *Helysæus*, ut dicit *Scaliger*, suspecta merito videatur vox Ἐλουλαῖος. Sed quomodo (ut inquit ille) Phœnicice scriberetur, non licet divinare. videtur tamen esse *Elysæus*. Vide *notas* ad *Fragm. Vett. Græcorum*, p 42.

h Κιτταίων,] *Cyprios* esse placet *Scaligero* de quibus vide *Meursii* Cyprum. Γιτταίων malit *Usserius* ad A. M. 3287. eorumque nomine Gittæos intelligendos esse. HUDS. In Cypro. Epiphanius lib. 1. adv. hæreses Κίτιον esse nomen insulæ Cypri scribit. REL.

i Ἐπὶ τούτους] Ἐπὶ τοῦτον malit *Schotanus*.

k Πέμψας ὁ] Σαλμανασὰρ aut Σαλμανασάρης ex *Vet. Interpr.* post πέμψας reponendum esse censet *Salig.*

l Ακη] Ita cum Cod. *Vat. Scaligero* & *Usserio*. in *cæteris* Αρκη.

m Ἡ πάλαι Τύρος,] *Al.* Παλαίτυρος. Verum pro ἡ Παλαίτυρος substituerem (inquit Cl. *Perizonius* in *Originibus Babylonicis*, p. 82.) libenter ἡ Βηρυτὸς, si mei res foret arbitrii.

n Τυρίων] Αὐτῷ post Τυρίων inserunt *Big. Samb.* & *Vat.*

o Συμπληρωσάντων] Aliter legisse videtur *Epiphan.* nam vertit, *Phœnicibus exhibentibus*.

p Ἑξήκοντα,] Ἑβδομήκοντα juxta aliquot *Epiphanii* libros, teste *Scaligero*. in nostris omnibus *sexaginta*.

q Ὀκτακοσίους.] Ὀκτακοσίας *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

r Αἷς ἐπιπλεύσαντες] Οἷς *Vat.* & *Epiphanii* libri.

s Οἱ Τύριοι] Illud οἱ ex *MSS.*

* *Itaque ob hæc Tyrii omnes magno in honore esse cœperunt.*] *Aucta hinc apud Tyrios rerum omnium pretia* vertit Grotius.

t Ἐπετάθη] Ἐπετέθη *Big. Samb.* & *Vat.* minus recte.

v Ποταμοῦ] Fluvium hunc neque *Menander*, neque *Strabo* nominat, cum tamen ejus libro XVI. εἶτα πρὸς Τύρῳ ποταμὸς ἐξίησι.

x Τῶν ὑδραγωγιῶν,] Nonnullis deest τῶν.

y Διακωλύσουσι] Διακωλύουσι Gall. 2.

z Ἀρύσασθαι] Ἀρδεῦσαι *Vat.* ἀρύεσθαι Gall. 2.

a Κατὰ] Ita *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2. in *Editis Aliisque* καὶ τά.

† *Contra Salmanasarem Assyriorum regem scripta inveniuntur.*] Alii reddunt *de Salmanasare*.

b Σαλμανασάρου] *Al.* Σαλμαναστάρου.

c Μετοικισθέντες εἰς τὴν Σαμάρειαν Χουθαῖοι·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 6. SPANH.

d Τὴν Σαμάρειαν Χουθαῖοι] Illud τὴν ex *MSS.* mox in *Chron. Alex.* Χουθέοι.

e Ταύτῃ γὰρ ἐχρῶντο μέχρι δεῦρο τῇ προσηγορίᾳ, διὰ τὸ ἐκ τῆς Χουθᾶς καλουμένης χώρας μεταχθῆναι,] Conf. infr. lib. 10. c. 8. §. 7. & mox infr. SPANH.

f Χουθᾶς καλουμένης χώρας μεταχθῆναι] Χούθας *Samb. Hen.* & *Busb.* Χουθὰς *Chron. Alex.*

g Λοιμὸς γὰρ αὐτοῖς ἐνέσκηψεν,] Λοιμὸν *Vat.* & *Gall.* 2. Quid *Josephum* moverit (ut inquit *Bochartus* in *Hieroz.* l. 3. c. 3. p. 745.) ut pro *leonibus* scriberet *pestem*, plane nescio. nisi forsan id sumpserit ex aliquo Judæorum Historico, qui *leonum* in Samaritanos incursum *pestem* vocaverit per metaphoram. HUDS. Leones immissos in Chuthæorum seu Samaritanorum gentem dicit Scriptura 2 Reg. XVII. 25. conf. inf. lib. XI. c. 1. §. 3. SPANH.

h Αὐτοῖς ὂν] Αὐτοῖς ἀνέμαθον *Vat.*

i Αἰχμαλώτων] Αἰχμαλώτους ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν *Hen.* & *Busb.*

k Διδαχθέντες θρησκεύουσιν αὐτὸν φιλοτίμως· καὶ τοῦ λοιμοῦ παραχρῆμα ἐπαύσαντο.] Ταχθέντες in omnibus *MSS.* HUDS. Aliter de religione Chuthæorum 2 Reg. XVII. 34. in *Hebr.* ac *Vulg.* vid. modo supr. SPANH.

l Ἔθεσι διατελοῦσιν,] Ita *Samb.* ἤθεσι in *reliquis*.

m Οἱ κατὰ μὲν] Οἱ κατὰ μὲν τὴν γλῶτταν Ἑβραῖοι τὸ γένος ὄντες Χουθαῖοι, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων Σαμαρεῖ), olim scriptum fuisse fatebitur, qui vetera exemplaria & *Rufini* versionem consuluerit. *Is. Voss.* in *Epist.* ad *Colvium*, p. 394. Græca Exemplaria, quibus utimur, huic lectioni nihil favent, pro eo tamen faciunt *Ruffini* (*Epiphanii*) codices. quorum in aliquibus, *Hi siquidem se-*

cognationis, cum res Judæis prospere evenire videant, cognatos *se eorum* appellant, utpote à Josepho oriundos, & inde cum eis origine conjunctos; cum vero illos in malis versari conspiciant, *tunc* se nihil ad eos pertinere dicunt, nec quidquam juris sibi cum illis intercedere aut ex benevolentia aut ex consanguinitate, sed inquilinos esse ex alia gente præ se ferunt. Cæterum tempus ad agendum de illis magis opportunum habebimus.

Finis Libri noni.

μαρεῖται. [n] οἱ πρὸς μεταβολὴν καὶ συγγένειαν ὅταν μὲν εὖ πράττοντας βλέπωσι [o] τοὺς Ιουδαίους συγγενεῖς ἀποκαλοῦσιν, ὡς ἐξ Ιωσήπου φύντες, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκεῖθεν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οἰκειότητος· ὅταν δὲ [p] πταίσαντας ἴδωσιν, οὐδαμόθεν αὐτοῖς προσήκειν λέγουσιν, οὐδ᾽ εἶναι δίκαιον οὐδὲν αὐτοῖς εὐνοίας ἢ γένους, ἀλλὰ μετοίκους [q] ἀλλοεθνεῖς ἀποφαίνουσιν ἑαυτούς. περὶ μὲν οὖν τούτων ἕξομεν εὐκαιρότερον εἰπεῖν.

Τέλος τοῦ βιβλίου ἐνάτου.

secundum eloquium Hebræorum Hebrei, secundum genus Cuthæi, Græce autem Samaritæ vocantur &c. Juxta alios (qui habent, *Hi siquidem secundum eloquium Hebræorum Cuthæi secundum genus, Græce autem Samaritæ* &c.) legendum videtur, οἱ κατὰ μὲν τὴν Εβραίων γλῶτταν τὸ γένος Χουθαῖοι, κατὰ δὲ τὴν Ελλ. &c.

n Οἱ πρὸς μεταβολὴν] Aut aliter legisse aut locum non intellexisse videtur *Epiphanius*: qui, ut in nonnullis codicibus, vertit, *Samaritæ qui pro rerum motu semper parati sunt: & quando vident Jud.* &c. ut vero in *aliis*, *Samaritæ propter rerum motum quo semper parati sunt: & quando* &c. Εὐπραγοῦντας *Vat.* Vox συγγενεῖς deest *MSS.* quod mirum, cum eam agnoscat *Epiphanius.*

o Τοὺς Ιουδαίους συγγενεῖς ἀποκαλοῦσιν,] Samaritæ modo se Judæorum cognatos affirmantes, modo se gentes, pro ratione prosperi aut infelicis status Hebræorum. Idem infr. lib. XI. c. 8. §. 6. & lib. 12. c. 5. §. 5. SPANH.

p Πταίσαντας ἴδωσιν,] Πταίοντας *Samb.* & *Gall.* 1.

q Αλλοεθνεῖς] Καὶ ἀλλοεθνεῖς juxta *Epiphanium.*

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ Τῌ ΔΕΚΑΤῌ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

1. *Expeditio à Senacheribo Assyriorum rege facta in Hierosolyma, & obsessio regis Ezeciæ.*
2. *Quomodo Assyriorum exercitus una nocte peste absumptus est, & rex eorum domum reversus filiorum insidiis periit.*
3. *Quomodo Ezecias, cum per aliquod temporis intervallum in pace vixisset, diem obiit, Manasse, qui ei in regnum succederet, relicto.*
4. *Quod Chaldæorum & Babyloniorum reges Manassen bello adorti, & victoria potiti, ipsum captivum factum Babylonem duxerunt; &, postquam illic longo tempore detentus fuerat, in regnum suum remiserunt.*
5. *Quomodo Nechao Ægyptiorum regi, cum exercitum contra Babylonios eduxisset & per Judæam iter faceret, ad eum prohibendum ex adverso occurrit Josias, ac pugna inita post vulnus acceptum Hierosolyma delatus vitam finivit; ejusque filium Joazen regem crearunt Hierosolymitani.*
6. *Quomodo Nechao, cum Babyloniorum rege ad Euphratem fluvium prælio congressus, & in Ægyptum revertens, postea Hierosolyma veniebat, atque Joazem in Ægyptum deportavit, ejusque fratrem Joacimum Hierosolymorum regem constituit.*

α΄. Στρατεία τοῦ Ασσυρίων βασιλέως Σενναχηρίβου εἰς Ιεροσόλυμα, καὶ πολιορκία τοῦ [b] βασιλέως Εζεκίου.

β΄. Ως ἐφθάρη τὸ τῶν Ασσυρίων στράτευμα [c] λοιμικῶς ἐν μιᾷ νυκτὶ, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἀναζεύξας οἴκαδε ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν τέκνων ἀπέθανεν.

γ΄. Ως τὸν μεταξὺ χρόνον μετ᾽ εἰρήνης [d] Εζεκίας διαγαγὼν ἐτελεύτησε, διάδοχον τῆς βασιλείας Μανασσῆν καταλιπών.

δ΄. Οτι στρατεύσαντες ἐπ᾽ αὐτὸν οἱ Χαλδαίων καὶ Βαβυλωνίων βασιλεῖς καὶ νικήσαντες, αὐτὸν αἰχμάλωτον λαβόντες [e] ἤγαγον εἰς Βαβυλῶνα, καὶ κατασχόντες [f] αὐτόθι πολὺν χρόνον [g] εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν πάλιν ἀπέλυσαν.

ε΄. Ως τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα [h] Νεχαὼ, στρατευσάμενον ἐπὶ Βαβυλωνίους, καὶ [i] ποιούμενον διὰ τῆς Ιουδαίας τὴν [k] ὁδὸν, κωλύων ὁ βασιλεὺς Ιωσίας [l] ἀπήντα· μάχης δὲ γινομένης, τραυματίας κομισθεὶς εἰς Ιεροσόλυμα τελευτᾷ, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ιωάζην ἀπέδειξαν οἱ Ιεροσολυμῖται βασιλέα.

ϛ΄. Ως συμβαλὼν ὁ [m] Νεχαὼ τῷ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεῖ κατὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, καὶ ὑποστρέφων εἰς Αἴγυπτον ἧκεν εἰς Ιεροσόλυμα, καὶ τὸν μὲν Ιωάζην ἤγαγεν εἰς Αἴγυπτον, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ [n] Ιωάκιμον ἀπέδειξε βασιλέα τῶν Ιεροσολύμων.

ζ΄. Να-

a Εν τῇ δεκάτῃ] *Al.* ἐν τῷ δεκάτῳ, vel ἐν τῷ δεκάτῳ λόγῳ.
b Βασιλέως] Βασιλέως αὐτῶν Εζ. *Gall.* 1. 2.
c Λοιμικῶς] Στράτευμα ὅλον ἐν μ. *Vat.*
d Εζεκίας] Ita *Vat.* & *Gall.* 1. διάγων Εζεκίας in *Editis.*
e Ηγαγον εἰς Βαβυλῶνα,] Ηγον *Vat.*
f Αὐτόθι] Αὐτὸν *Vat.*
g Εἰς τὴν αὐτοῦ] Εἰς τὴν αὐτὴν βασιλείαν πάλιν ἐπανῆλθε *Vat.* & *Gall.* 1. 2.
h Νεχαὼ,] Ita cum LXXII. *Zonara*, *Chron. Alex.* *Aliisque.* Νεχάων in *Editis*, Νεχάονα *Vat.* Νεχαῶνα *Gall.* 1. 2.
i Ποιούμενον] Ποιησάμενον *Vat.*
k Οδὸν,] Δίοδον *Vat.* & *Gall.* 1. 2.
l Απήντα·] Ita *Vat.* ὑπάντα in *Editis.*
m Νεχαὼ] Prout paulo supra. Νεχάως in *Editis*, Νεχαως *Vat.*
n Ιωάκιμον ἀπέδειξε βασιλέα] Ιωακεὶμ *Chron. Alex.* & *Zonar.* Ιωάκειμον *Vat.* & *Gall.* 1. 2. Ιωακὶμ LXXII.

ο Φι-

ζ'. Ναβουχοδονοσόρου τοῦ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέως στρατεία εἰς Συρίαν. καὶ ὡς πᾶσαν αὐτὴν καταστρεψάμενος ἄχρι τῶν ὅρων τῶν Αἰγυπτίων ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἰωάκιμον [o] φίλον ἠνάγκασεν εἶναι καὶ σύμμαχον.

η'. Ὡς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν [p] τὴν τοῦ Βαβυλωνίου πάλιν [q] Ἰωάκιμος ἐφρόνησε τὰ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ στρατεύσας ἐπ' αὐτὸν ὁ Ναβουχοδονόσορος καὶ πολιορκήσας, τῆς πόλεως παραδούσης [r] αὐτὴν μετὰ χρόνον, τὸν μὲν Ἰωάκιμον ἀπέκτεινεν, [s] Ἰωάχιμον δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατέστησε βασιλέα· καὶ ὡς πολλὰ χρήματα λαβὼν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων εὐθέως εἰς Συρίαν ὑπέστρεψεν.

θ'. Ὅτι μετανοήσας ἐπὶ τῷ τὸν Ἰωάχιμον ποιῆσαι βασιλέα, καὶ στρατεύσας ἐπὶ Ἱεροσόλυμα, ἐγκρατὴς τοῦ Ἰωαχίμου γίνεται, παραδόντος ἑαυτὸν μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῶν φίλων.

ι'. Ὅπως τε ἔλαβε πολλοὺς αἰχμαλώτους ὁ Βαβυλώνιος, καὶ ἀναθήματα βαστάσας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἀνέστρεψεν εἰς Βαβυλῶνα, τὸν [t] Ἰεχονίου θεῖον Σεδεκίαν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν βασιλέα καταστήσας.

ια'. Ὡς καὶ τοῦτον ἀκούσας βούλεσθαι πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους συμμαχίαν ποιήσασθαι καὶ φιλίαν, στρατεύσας ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, κατὰ κράτος αἱρεῖ τῇ πολιορκίᾳ· καὶ τὸν ναὸν ἐμπρήσας, τὸν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν δῆμον καὶ τὸν Σεδεκίαν μετῴκισεν εἰς Βαβυλῶνα.

ιβ'. Ὡς Ναβουχοδονόσορος τελευτήσας διάδοχον κατέλιπε τῆς βασιλείας τὸν υἱὸν, καὶ ὡς καταλύεται ἡ τούτων ἀρχὴ ὑπὸ Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ ὅσα συνέβη τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις.

7. *Expeditio in Syriam à Nabuchodonosoro Babyloniorum rege suscepta. & quomodo, cum eam omnem subegisset usque ad fines Ægyptiorum, Hierosolyma profectus est, & regem Joacimum secum amicitiam bellique societatem inire coëgit.*

8. *Quomodo post Babylonii discessum, Joacimus rebus Ægyptiorum rursus studebat; & Nabuchodonosorus ipsum bello aggressus & obsidione premens, urbe tandem ad deditionem redacta, Joacimum quidem interfecit, ejus vero filium Joachimum regem constituit: utque, cum multum pecuniæ ex Hierosolymis accepisset, statim Syriam reversus est.*

9. *Quod, cum eum pœnituerit quod Joachimum regem fecerit, expeditione adversus Hierosolyma suscepta, Joachimi potitur, qui semet ei dedidit una cum matre & amicis.*

10. *Quomodo Babylonius multos captivos fecit, & cum donaria è templo extulisset Babylonem reversus est, Sedecia Jechoniæ patruo Hierosolymitanorum rege constituto.*

11. *Quomodo, audito quod huic ipsi in animo erat societatem & amicitiam cum Ægyptiis inire, copiis suis Hierosolyma aggressus, urbem obsidione cinctam expugnat; temploque exusto, Hierosolymitanos & Sedecian Babylonem transtulit.*

12. *Quomodo Nabuchodonosorus vita defunctus est, relicto filio qui in regnum successit: utque Assyriorum imperium eversum est à Cyro Persarum rege, & quæ Judæis sub idem tempus acciderunt à Babyloniis.*

o Φίλον ἠνάγκασεν] Καὶ φίλον *Vat.*
p Τὴν τοῦ Βαβυλωνίου] Τὴν deest *Vat.*
q Ἰωάκιμος ἐφρόνησε] Ὁ Ἰωάκιμος *Vat.*
r Αὐτὴν] Αὐτὴν in *Editis.* αὐτὸν *Vat.* ἑαυτὴν *Gall.*

s Ἰωάχιμον] Ἰωάκιμον δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁμώνυμον αὐτῷ τυγχάνοντα ἀπέδειξε βασιλέα *Vat.*
t Ἰεχονίου] *Joachimus* dictus est etiam *Jechonias.*

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

[v] Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν ρπβ'. μηνῶν ς'. ἡμέρας ι'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER DECIMUS.

Continet hic liber tempus annorum CLXXXII. *menses* VI. *dies* X.

CAP. I.

Quomodo in Ezeciam expeditionem fecit Senacheribus; & quæ Rapsaces, Senacheribo contra Ægyptios profecto, minatus est Ezeciæ, cui animum confirmabat Esajas vates. Quomodo Senacheribus re infecta ex Ægypto Hierosolyma reversus, deprehensoque quod suæ deletæ erant copiæ, domum rediit: & quæ non multo post ei acciderunt.

Senacheribus bello adoritur Ezeciam. 4 Regum, c. 18. 2 Paral. c. 32. Esa. 36.

CUM Ezecias duarum tribuum rex annum jam decimum quartum in imperio ageret, Assyriorum rex nomine Senacheribus, magno exercitu coacto, bello eum adoritur, omnesque tribûs Judæ & Benjamitidis urbes *munitas* vi capit. Cum autem in eo esset ut copias Hierosolymis admoveret, prævenit eum missa legatione *Ezecias*, *se* imperata facturum & quicquid tributi ab illo *sibi* imponeretur soluturum pollicens. Senacheribus vero auditis legatis statuit bello desistere, atque *regis* postulationi concedit; & promisit, si argenti talenta trecenta aurique triginta acciperet, pacatum se abiturum, fide legatis jurejurando data, pro certo fore ut ea lege retro cederet, nullo maleficio commisso. Ezecias autem, fide istis habita exhaustisque thesauris, pecunias *exactas* mittit, existimans se liberatum iri ab hoste omnique de regno dimicatione. Cæterum Assyrius, istis acceptis, nihil eorum quæ fuerat pollicitus curavit: sed ipse quidem cum copiis profectus est contra Ægyptios & Æthiopas, Rapsacem vero imperatorem cum magno exercitu & aliis duobus ad Hierosolyma vastanda reliquit. horum autem nomina erant Tharata & Anacharis.

Ingenti pecunia accepta è Judæa discedere pollicetur Senacheribus, sed promissis non stetit. 4 Regum, c. 18.

Senacheribi duces Hierosolyma veniunt cum magnis copiis. 4 Regum, c. 18. 2 Paral. c. 32. Esa. 36.

2. Ut vero eò pervenerunt & ante mœnia castra metati sunt, per nuncium ab Ezecia postula-

ΚΕΦ. α'.

Ὡς ἐπ' Ἐζεκίαν ἐστράτευσεν ὁ Σεναχήριβος· οἷά τε Ῥαψάκης, Σεναχηρίβου ἐπ' Αἰγυπτίους πορευθέντος, ἠπείλησεν Ἐζηκίᾳ, ὃν Ἡσαΐας ὁ προφήτης παρεθάρρυνεν. ὡς Σεναχήριβος ἄπρακτος ἐξ Αἰγύπτου ὑποστρέψας ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ καταλαβὼν τὴν δύναμιν αὐτοῦ διαφθαρεῖσαν, ἀνεχώρησεν ἐπ' οἴκου· καὶ οἷα μετ' οὐ πολὺ αὐτῷ συνέβη.

ΕΖΕΚΙΟΥ τοῦ τῶν δύο φυλῶν βασιλέως, τέταρτον ἤδη καὶ δέκατον ἔτος τῆς ἡγεμονίας ἔχοντος, ὁ τῶν [x] Ἀσσυρίων βασιλεὺς [y] Σεναχήριβος ὄνομα, στρατεύει μετὰ πολλῆς παρασκευῆς ἐπ' αὐτόν, [z] καὶ κράτει τε ἁπάσας [a] αἱρεῖ τὰς πόλεις [b] τὰς τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ Βενιαμίτιδος. μέλλοντος δ' ἄγειν τὴν δύναμιν [c] ἐπὶ Ἱεροσόλυμα, φθάνει πρεσβευσάμενος πρὸς αὐτόν, καὶ [d] ὑπακούσεσθαί τε, καὶ φόρον, ὃν ἂν [e] τάξῃ, τελέσειν ὑπισχνούμενος. Σεναχήριβος δέ, μαθὼν τὰ παρὰ τῶν πρέσβεων, ἔγνω μὴ πολεμεῖν, ἀλλὰ τὴν ἀξίωσιν προσδέχεται. καί, ἀργυρίου μὲν τάλαντα τριακόσια, χρυσίου δὲ τριάκοντα λαβών, φίλος ἀναχωρεῖν ὡμολόγει· πίστεις δοὺς τοῖς πρεσβευταῖς ἐνόρκους, ἦ μὴν ἀδικήσας μηδὲν αὐτὸν οὕτως ἀναστρέψειν. ὁ δ' Ἐζεκίας πεισθείς, καὶ κενώσας τοὺς θησαυρούς, πέμπει τὰ χρήματα, νομίζων ἀπαλλαγήσεσθαι τοῦ [f] πολεμίου, καὶ τοῦ περὶ τῆς βασιλείας ἀγῶνος. ὁ δὲ Ἀσσύριος λαβὼν ταῦτα, τῶν μὲν [g] ὡμολογημένων οὐδὲν ἐφρόντιζεν· ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰγυπτίους καὶ Αἰθίοπας, τὸν δὲ στρατηγὸν Ῥαψάκην μετὰ πολλῆς ἰσχύος [h] σὺν καὶ δυσὶν ἄλλοις τῶν ἐν τέλει κατέλιπε, πορθήσοντας τὰ Ἱεροσόλυμα. τούτων δὲ τὰ ὀνόματα, [i] Θαρατὰ καὶ [k] Ἀνάχαρις ἦν.

β'. Ὡς δ' ἐλθόντες πρὸ τῶν τειχῶν ἐστρατοπεδεύσαντο, πέμψαντες πρὸς τὸν Ἐζεκίαν, ἠξίουν [l] αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς λό-

v Περιέχει] Ita *Big. Samb. Vat. Gall.* 1. 6. & *Voss.* περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν πβ'. ἡμέρας δέκα Gall. 2. --- ἐτῶν πβ'. μηνῶν ς'. ἡμέρας ι'. *Bas.* mendose. Pro nobis etiam facit *Epiphanius* in *plerisque* libris. in *aliis* vero CLXXXII. *menses* IX. *dies* X. aut CCXXX. *menses* VI. *dies* XV.

x Ἀσσυρίων βασιλεὺς] Conf. ἁλώσ. lib. 5. c. 9. §. 4. SPANH.

y Σεναχήριβος] *Al.* Σεναχείριβος, & Σενναχείριβος, & Σεναχείριμος & Σενναχήρειβος.

z Κατὰ κράτος τε] Κατὰ κράτος ἁπ. in nonnullis *MSS.*

a Αἱρεῖ τὰς πόλεις] Ita *Samb.* (& *Cocc.*) αἱρεῖ aut αἱρεῖ *Aliis.*

b Τὰς τῆς Ἰούδα φυλῆς] Abest *Big. Samb.* & *Hen.*

c Ἐπὶ Ἱεροσόλυμα,] Καὶ ἐπὶ *Vat.* & *Hen.*

d Ὑπακούσεσθαί τε,] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* ὑπακούσασθαί γε *Hen.* & *Busb.* ὑπακούσεσθαι καὶ φ. in *reliquis.*

e Τάξῃ,] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* τάξῃ in *Editis Aliisque.*

f Πολεμίου,] Πολέμου *Gall.* 2. & *Epiphan.*

g Ὡμολογημένων] Ὁμολογουμένων *Hen.* & *Vat.*

h Σὺν καὶ δυσὶν] Σὺν δυσὶν *Hen.* & *Busb.* & mox ἐπὶ τέλει *Vat.*

i Θαρατὰ] Θαρθᾶς *Vat.* in margine, prout in LXXII. 4 *Regum*, c. 18. v. 17. in *Epiphanii* libris *Tharatha*, & *Dathara.*

k Ἀνάχαρις ἦν.] In *Sambuci* codice Ἀχαρις à prima manu, à secunda Ἀνάχαρις. Ἀράχαρις *Gall.* 1. 2. Δοδόσαρις *Vat.* in ora libri. *Epiphanius* habet *Arachiris* aut *Arathiris.* Ραφὶς LXXII. *juxta Cod. Rom.* Ραβσαρεῖς *Alex.* unde Ῥάψαρις legendum puto.

l Αὐτὸν ἐλθεῖν] Αὐτοῖς ἐλθεῖν in quibusdam *MSS.* in *aliis* αὐτὸν αὐτοῖς ἐλθεῖν.

λόγους. ὁ δὲ αὐτὸς μὲν ὑπὸ δειλίας οὐ προέισι· τρεῖς δὲ τοὺς ἀναγκαιοτάτους φίλους [m] αὐτῷ ἐξέπεμψε, τὸν τῆς βασιλείας ἐπίτροπον [n] Ελιάκιμον ὄνομα, καὶ [o] Σοβναῖον, καὶ [p] Ιώαχον τὸν ἐπὶ τῶν ὑπομνημάτων. οὗτοι μὲν οὖν προσελθόντες ἄντικρυς τῶν ἡγεμόνων τῆς στρατιᾶς τῶν Ασσυρίων ἔστησαν. θεασάμενος δ' αὐτοὺς ὁ στρατηγὸς Ραψάκης, ἐκέλευσεν ἀπελθόντας Εζεκίᾳ λέγειν· "ὅτι [q] βασιλεὺς μέγας Σεναχήριβος πυνθάνεται αὐτοῦ, τίνι θαρρῶν καὶ πεποιθὼς φεύγει δεσπότην αὐτοῦ, καὶ [r] ἀκροᾶσθαι μὴ θέλει, καὶ τὴν στρατιὰν [s] αὐτοῦ οὐ δέχεται τῇ πόλει; ἢ διὰ τοὺς Αἰγυπτίους τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν ἐλπίζων [t] ὑπ' ἐκείνων [v] αὐτῶν καταγωνίσασθαι; εἰ δὲ τοῦτο προσδοκᾷ, [x] δηλοῦτε αὐτῷ ὅτι ἀνόητός ἐστι καὶ ὅμοιος ἀνθρώπῳ, ὃς καλάμῳ ἐπερειδόμενος τεθλασμένῳ, [y] πρὸς τὸ καταπεσεῖν ἔτι καὶ τὴν χεῖρα διαπαρεὶς ᾔσθετο τῆς βλάβης. εἰδέναι δ' ὅτι καὶ βουλήσει Θεοῦ τὴν ἐπ' αὐτὸν [z] στρατείαν πεποίηται, ὃς αὐτῷ καταστρέψασθαι καὶ τὴν [a] τῶν Ισραηλιτῶν βασιλείαν [b] δέδωκεν, ἵνα τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοὺς ἀρχομένους ὑπ' αὐτοῦ διαφθείρῃ." ταῦτα δὲ τὸν Ραψάκην Εβραϊστὶ λέγοντα, τῆς γὰρ γλώττης εἶχε ἐμπείρως, ὁ Ελιάκιμος, φοβούμενος μὴ τὸ πλῆθος ἐπακοῦσαν εἰς ταραχὴν ἐμπέσῃ, Συριστὶ [c] φράζειν ἠξίου. συνεὶς δ' ὁ στρατηγὸς τὴν ὑπόνοιαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπ' [d] αὐτῷ δέος, μείζονι καὶ [e] διατόρῳ τῇ φωνῇ χρώμενος ἀπεκρίνατο αὐτῷ Εβραϊστὶ λέγων, "ὅπως ἀκούσαντες τὰ τοῦ βασιλέως προστάγματα πάντες τὸ συμφέρον ἕλωνται παραδόντες αὐτοὺς ἡμῖν. δῆλον γὰρ ὡς τὸν λαὸν ὑμεῖς τε καὶ ὁ βασιλεὺς ἐλπίσι παρακρουόμενοι ματαίαις, ἀντέχειν πείθετε. εἰ δὲ θαρρεῖτε, καὶ τὴν δύναμιν ἡμῶν [f] ἀπώσεσθαι νομίζετε, δισχιλίους ἐκ τῆς ἐμοὶ παρούσης ἵππου εἰς ἑτοιμασίαν ὑμῖν παρέχειν ἕτοιμός εἰμι· οἷς ἰσαρίθμους ἐπιβάτας δόντες, ἐμφανίσατε τὴν αὐτῶν δύναμιν. ἀλλ' οὐκ ἂν οὓς γε μὴ ἔχετε, τούτους [g] δώητε. τί τοιγαροῦν βραδύνετε [h] παραδιδόναι σφᾶς αὐτοὺς τοῖς κρείττοσι, καὶ ληψομένοις [i] ὑμᾶς καὶ μὴ θέλοντας; καί τοι τὸ μὲν ἑκούσιον τῆς παραδόσεως ἀσφαλὲς ὑμῖν· τὸ δὲ ἀκούσιον πολεμουμένοις [k] ἐπικίνδυνον, καὶ συμφορῶν αἴτιον φαίνεται.

γ'. Ταῦτ' ἀκούσαντες ὅ, τε δῆμος καὶ οἱ πρέσβεις τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ασσυρίων λέγοντος, [l] ἀπήγγειλαν Εζεκίᾳ. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα τὴν βασιλικὴν ἀποδὺς ἐσθῆτα, ἀμφιασάμενος δὲ σάκκους, καὶ σχῆμα ταπεινὸν ἀναλαβὼν, τῷ πατρίῳ νόμῳ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον τὸν Θεὸν ἱκέτευε, καὶ βοηθῆσαι τῷ μηδεμίαν ἄλλην ἐλπίδα ἔχοντι σωτηρίας ἐπιβόλει. πέμψας δὲ καὶ τῶν φίλων τινὰς καὶ τῶν ἱερέων πρὸς Ησαΐαν τὸν προφήτην, ἠξίου δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ, καὶ [m] ποιησάμενον θυσίας ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας παρακαλεῖν αὐτὸν, [n] νεμεσῆσαι μὲν ταῖς τῶν πολεμίων ἐλπίσιν, ἐλεῆσαι δὲ τὸν αὐτοῦ λαόν. ὁ δὲ προφήτης ταῦτα ποιήσας, χρηματίσαντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ, παρεθάρρυνε [o] τὸν βασιλέα καὶ τοὺς

runt ut cum eis colloqueretur. At ille quidem præ metu *ad eos* non egreditur; tres vero ex amicis summa necessitudine sibi conjunctis misit, regni procuratorem nomine Eliacimum, & Sobnæum, & Joachum à commentariis. Hi vero cum * prodiissent, ante duces exercitus Assyriorum constiterunt. Rapsaces autem imperator eos conspicatus, jussit ut abirent, & regi dicerent: "quod magnus rex Senacheribus eum sciscitatur, cui confidens quave spe fretus à domino suo refugiat, ipsique nolit esse dicto audiens, ejusque exercitum in urbem recipere? An propter Ægyptios *animos sumit*, sperans fore ut ab illis ipsis debelletur exercitus regis? Quod si hoc exspectat, facitote sciat, quòd *dubio procul* desipit, similisque est homini, qui confractæ arundini innixus, cum ceciderit ac præterea manum transfixam habuerit, se male acceptum esse sensit. Scire autem oportere quod voluntate Dei in eum expeditionem fecerit, qui Israëlitarum etiam regnum evertendi dedit ipsi potestatem, ut eodem modo populum ei subditum perditum iret." Hæc autem Rapsace Hebraïce dicente (nam istius linguæ peritus erat) Eliacimus, metuens ne multitudo his auditis pavore consternaretur, rogavit ut Syriace loqueretur. At imperator, cum intellexisset quid ille suspicaretur, utque ea de re metueret, voce magis sublata utens & acuta Hebraïce Eliacimo respondit, dicens, "ut cum auditione accepissent regis mandata, omnes quod suâ *maxime* intersit eligant, & sese nobismet tradant. nam manifestum est, quod vos simul & rex populum vana spe lactatis & ad resistendum adducitis. Quod si quid audetis, nostrasque copias posse repellere existimatis, equorum duo millia, ex iis qui mihi adsunt, vobis in usum præsentem tradere paratus sum, totidem suppeditando sessores vires vestras ostendite. sed non est ut vos eorum, quos non habetis, copiam faciatis. Quid igitur cunctamini vosmet dedere validioribus, vosque vel invitos capturis? equidem sponte facta deditio vobis tuta est, at vi ac necessitate extorta debellatis res periculosa videtur & calamitatum causa."

Rapsacis ad Hierosolymitanos oratio. 4 Regum, c. 18. 2 Paralip. c. 32. Esa. 36.

3. Cum imperatorem ista loquentem audissent tam legati quam populus, Ezeciæ *ea* retulerunt. ille vero, mutata veste regali, & centone indutus, humilisque & demissi speciem præ se ferens, patrio more in faciem procidens Deo supplicabat, orabatque ut ei nullam aliam salutis spem habenti opem ferret & auxilium. Porro, missis ad Esajam vatem amicis aliquot & sacerdotibus, rogabat ut Deum precaretur, factisque sacrificiis pro salute omnium eum obsecraret, ut iis quidem quæ *futura* sperant hostes indignaretur, sui vero populi sortem misereretur. Vates autem, cum hæc *rite* fecisset, ex Dei oraculo regi ejusque amicis animum & auda-

Ezecias Rapsacis maledicta Esajæ nunciatum mittit. 4 Regum, c. 19. Esa. 37.

Esajas prospera faustaque omnia regi pollicetur.

m Αὐτῷ ἐξέπεμψε,] Ita etiam *Vet. Interpr.* αὐτοῦ *Vat.*
n Ελιάκιμον ὄνομα,] Ελιακίαν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
o Σοβναῖον,] Ita rescripsi pro Σομναῖον *Editorum Aliorumque.* quòd *Epiphanii* libri habeant *Sobnean*, aut *Sobonean*, aut *Sobnam.* Σουβαναῖον *Gall.* 2. Σωμνᾶν *Vat.* certe pro Σωβνᾶν.
p Ιώαχον] Ιωσαφάτην *Vat.* Ιώανον *Gall.* 2. in *Epiphanii* libris *Joan.*
* *Prodiissent,*] Lego προσελθόντες.
q Βασιλεὺς μέγας Σεναχήριβος] Sic de eodem Herodotus lib. IV. c. CXLI. τὸν μέγαν Σεναχάριβον. SPANH.
r Ακροᾶσθαι] Sic *MSS.* ἀκροάσασθαι in *Editis.*
s Αὐτοῦ οὐ δέχεται] Τὴν αὐτοῦ *Vat.* & *Gall.* 2. στρατιὰν οὐ δέχεται *Big. Samb. Busb.* & *Hen.*
t Υπ' ἐκείνων] Forte δι' ἐκείνων. COCC.
v Αὐτῶν] *Big.* αὐτόν.
x Δηλοῦτε αὐτῷ] Ita cum *Big. Samb.* & *Gall.* 1. δηλοῦν αὐτῷ in *Editis Aliisque.* δῆλον αὐτῷ *Vat.* Sed duas hasce voces non agnoscit *Vet. Interpr.*
y Πρὸς τὸ] Lege πρὸς τῷ. COCC.
z Στρατείαν] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. στρατιὰν in *reliquis.*
a Τῶν Ισραηλιτῶν] Illud τῶν ex *Big. Samb.* & *Vat.*

b Δέδωκεν,] Εδωκεν *Vat.*
c Φράζειν ἠξίου.] Ita *MSS.* (*Coccejus*) & *Vet. Interpr.* κράζειν perperam in *Editis.*
d Αὐτῷ δέος,] Sic *MSS.* ἐπ' αὐτοῦ *Editis.* HUDS. *Quid alter occulte apud se metueret.* ἐπ' αὐτοῦ, ut ἐφ' ἑαυτοῦ λογίζεσθαι vel γελᾷν. COCC.
e Διατόρῳ τῇ φωνῇ χρώμενος] Διαφόρῳ *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. HUDS. Sic σάλπιγξ διάτορος apud *Æschyl. Eumenid.* v. 569. πρὸς τὴν διατορίαν· *Theophr. H. Pl.* lib. IV. c. XII. p. 92. ἰσχυρὰν καὶ διάτορον ᾠδήν· *Dio Chrysost. Or.* II. p. 30. C. SPANH.
f Απώσεσθαι νομίζετε,] Απώσασθαι in *iisdem MSS.*
g Δώητε.] Μὴ ante δώητε delevi auctoritate *Codd. MSS.*
h Παραδιδόναι σφᾶς] Παραδιδόντες *Vat.*
i Υμᾶς] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἡμᾶς in *Editis.*
k Επικίνδυνον,] Sic *Cod. Samb.* ἐπὶ κίνδυνον in *cæteris.*
l Απήγγειλαν Εζεκίᾳ] Απήγγελλον *Vat.*
m Ποιησάμενον θυσίας] Ποιησόμενον *Big.* & *Samb.* ποιησάμενος *Vat.*
n Νεμεσῆσαι] Αντίκειται τῷ ἐλεεῖν μάλιστα ὃ καλοῦσι νεμεσᾷν. *Aristot. Rhet.* l. 2. p. 79. *Ed. Wechel.* atque iterum, καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾷν.
o Τὸν βασιλέα] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* καὶ τὸν βασ. in *Editis.*

αὐ-

daciam addebat, prædicens fore ut hostes sine prælio victi discederent cum ignominia, positaque ea qua nunc se ostentant ferocia: Deo etenim curæ esse ut ad interitum veniant. Insuper prædicebat, ipsum quoque Assyriorum regem Senacheribum, cum ei male cesserint quæ contra Ægyptum molitus est, patriamque repetiverit, ferro peremptum iri.

Senacheribus Ezeciæ minatur. 4. Eodem tempore & Assyrius forte literas dederat ad Ezeciam; in quibus eum fatuum appellat, qui cogitarit se posse servitutem effugere ab ipso intentatam, qui multas magnasque gentes subegerat. atque eum captum cum suis omnibus exitio daturum esse minabatur, nisi portis patefactis ipsius exercitum in Hierosolyma sponte recipiat. Hisce lectis bono animo erat *Ezecias*, propter eam quam in Deo collocaverat fiduciam; literasque complicatas in templo reposuit. Cum autem Deum precibus iterum implorasset, ut urbem respiceret *Esajæ oraculum de Assyriis.* omniumque salutem, *tum* Esajas vates ejus exauditam esse supplicationem dicebat, atque ea tempestate non obsidendos esse ab Assyrio, foreque ut in posterum securi sint ab omnibus quæ ab illo fierent, utque pace agros colant, & absque omni metu rerum suarum curam agant. Brevi autem post tempore Assyriorum rex, cum ei male cessissent insidiæ in Ægyptios, re infecta domum rediit, tali de causa. Longum tempus ab ipso in oppugnatione Pelusii absumptum est: cumque jam aggeres, quos ad mœnia excitarat, *satis* alti viderentur, atque in eo fere esset ut ea aggrederetur, audivit Æthiopum regem Tharsicen, magnum adducentem exercitum, ut suppetias ferret Ægyptiis, venire, decreto ut per solitudinem viam faceret, & statim in Assyriorum agros ingrederetur. Turbatus ergo hisce rex Senacheribus, priusquam rem confecerat, ut *ante* dixi, discessit, Pelusio relicto. *Herodoti testimonium de Senacheribo.* De hoc ipso Senacheribo etiam Herodotus in secundo ejus Historiarum libro testatur, quod rex iste contra Ægyptiorum regem, qui & Vulcani sacerdos erat, venerit: cumque Pelusium obsideret, hujusmodi de causa obsidionem solverit. Ægyptiorum sacerdos Deum supplex orabat: atque is, precibus ejus exauditis, *gravem* Arabi pla-

περὶ αὐτὸν φίλους, προλέγων ἀμαχητὶ τοὺς πολεμίους ἡττηθέντας ἀναχωρήσειν αἰσχρῶς, καὶ οὐχὶ [p] μεθ' οἵου νῦν εἰσι θράσους· τὸν γὰρ Θεὸν προνοεῖν ὅπως διαφθαρῶσι. καὶ [q] αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα τὸν τῶν Ἀσσυρίων Σεναχήριβον, [r] διαμαρτόντα τῶν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον πραγμάτων, καὶ παρερχόμενον εἰς τὴν [s] οἰκείαν, ἀπολεῖσθαι σιδήρῳ προύλεγεν.

δ'. Ἔτυχε δ' ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ γεγραφὼς τῷ Ἐζεκίᾳ ὁ Ἀσσύριος ἐπιστολάς· ἐν αἷς ἀνόητον μὲν αὐτὸν ἔλεγεν, ὑπολαμβάνοντα τὴν ὑπ' αὐτῷ διαφεύξεσθαι δουλείαν, ἔθνη πολλὰ καὶ μεγάλα κεχειρωμένῳ. ἠπείλει δὲ πανολεθρίᾳ διαφθείρειν αὐτὸν [t] παραλαβών, εἰ μὴ τὰς πύλας ἀνοίξας ἑκὼν αὐτοῦ δέξηται τὴν στρατιὰν εἰς Ἱεροσόλυμα. ταῦτ' ἀναγνοὺς, καταφρονεῖ διὰ τὴν [v] ἀπὸ Θεοῦ πεποίθησιν· τὰς δὲ ἐπιστολὰς [x] πτύξας εἰς τὸν ναὸν [y] ἔσω κατέθετο. πάλιν δὲ τῷ Θεῷ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ποιησαμένου περὶ τῆς πόλεως, καὶ τῆς ἁπάντων σωτηρίας, Ἡσαΐας ὁ προφήτης ἐπήκοον αὐτὸν ἔφασκε γεγονέναι, καὶ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν μὴ [z] πολιορκηθήσεσθαι ὑπὸ τοῦ [a] Ἀσσυρίου, τῷ δὲ μέλλοντι [b] πάντων ἂν εἶναι ἀδεεῖς τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων, [c] γεωργήσειν τε μετ' εἰρήνης, καὶ τῶν ἰδίων ἐπιμελήσεσθαι κτημάτων οὐδὲν φοβουμένους. [d] ὀλίγου δὲ χρόνου διελθόντος, καὶ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, διαμαρτὼν τῆς ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους [e] ἐπιβουλῆς, ἄπρακτος ἀνεχώρησεν ἐπ' οἴκου δι' αἰτίαν τοιαύτην. πολὺς αὐτῷ χρόνος [f] ἐτρίβετο πρὸς τὴν [g] Πηλουσίου πολιορκίαν, καὶ τῶν χωμάτων ἤδη μετεώρων ὄντων ἃ πρὸς τοῖς τείχεσι ἤγειρε, καὶ ὅσον οὔπω μέλλοντος προσβαλεῖν αὐτοῖς, ἀκούει τὸν τῶν Αἰθιόπων βασιλέα [h] Θαρσίκην, πολλὴν ἄγοντα δύναμιν, ἐπὶ [i] συμμαχίαν τοῖς Αἰγυπτίοις ἥκειν, διεγνωκότα ποιήσασθαι τὴν πορείαν διὰ τῆς ἐρήμου, καὶ ἐξαίφνης εἰς τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἐμβαλεῖν. [k] ταραχθεὶς οὖν ὑπὸ τούτων ὁ βασιλεὺς Σεναχήριβος, ἄπρακτος, ὡς ἔφην, ἀνεχώρησε, καταλιπὼν τὸ Πηλούσιον. περὶ τούτου τοῦ Σεναχηρίβου καὶ Ἡρόδοτος ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ φησὶ, ὡς οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν τῶν Αἰγυπτίων, [l] ἱερέα ὄντα τοῦ Ἡφαίστου, ἔλθοι· πολιορκῶν δὲ τὸ Πηλούσιον, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. [m] ηὔξατο ὁ ἱερεὺς τῶν Αἰγυπτίων [n] τῷ Θεῷ, ᾧ γινόμενος ὑπήκοος ὁ Θεὸς πληγὴν ἐνσκήπτει

αὐτόν τε τὸν βασ. *Big.* & *Samb.* αὐτὸν τὸν βασ. *Gall.* 1. 2. *Hen.* & *Busb.*

p Μεθ' οἵου νῦν] Ita *MSS.* μεθ' οὗ in *Editis.*

q Αὐτὸν δὲ] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* αὐτὸν γὰρ in *Editis.*

r Διαμαρτόντα] Ita in melioris notæ *MSS.* διαμαρτῶντα in *Aliis* cum *Editis.*

s Οἰκείαν,] Eo modo *MSS.* οἰκίαν in *Editis.*

t Παραλαβών,] Παραλαβὼν τὴν πόλιν legisse videtur *Epiphan.*

v Ἀπὸ Θεοῦ πεποίθησιν·] Ἀπὸ τοῦ Θεοῦ *Big.* & *Samb.*

x Πτύξας] In *S. Literis* 4 *Regum*, c. 19. v. 4. καὶ ἀνέπτυξεν αὐτὰ Ἐζεκίας ἐναντίον Κυρίου.

y Ἔσω κατέθετο.] Sic *MSS.* εἴσω in *Editis.*

z Πολιορκηθήσεσθαι] Sic *Gall.* 2. in *reliquis* πολιορκιθήσεσθαι.

a Ἀσσυρίου,] Σύρου *Vat.* & *Gall.* 2.

b Πάντων ἂν εἶναι] Ita lego cum *Big.* & *Samb.* quibuscum nonnihil faciunt alii *MSS.* πάντων ἂν εἶναι ἀδεεῖς τ. ὑ. α. γινομένους *Gall.* 1. 2. πάντων ἀνεῖναι τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων *Vat.* In *Editis* πάντων ἀδεεῖς τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένους, *Epiphanius* vertit, *& in futuro omnes qui ab illo jam capti fuerant esse reversuros, & tertio anno cum pace omnes opus suum facturos* &c. ac si legisset, τῷ δὲ μέλλοντι πάντας ἀνεῖναι τοὺς ὑπ' αὐτὸν γινομένους, καὶ τρίτῳ ἔτει &c.

c Γεωργήσειν τε] Ita *MSS.* in *Editis* deest τε post γεωργήσειν.

d Ὀλίγου δὲ χρόνου] Iterum cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* τοῦ δὲ χρόνου in *Editis.*

e Ἐπιβουλῆς,] Vocem ἐπιβουλῆς, quæ in *Græcis* omnibus exstat, non legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *bello quod Ægyptiis intulerat frustratus.* ideoque mallem ἐπιβολῆς.

f Ἐτρίβετο] Διετρίβετο πρὸς τὴν τοῦ Πηλ. *Big.* & *Samb.*

g Πηλουσίου] Conf. lib. VI. c. 7. §. 3. SPANH.

h Θαρσίκην,] Ex *Epiphanii* libris Θαραχὴν legendum. Θαρσίκην *Samb.* forsan pro Θαρύκην. HUDS. Θαρσικὴς Rex Æthiopum. *Rufin.* Tarachara. SPANH.

i Συμμαχίαν] Ita cum *Big. Samb.* & *Vat.* ἐπὶ συμμαχίᾳ in *Editis Aliisque.*

k Ταραχθεὶς οὖν ὑπὸ τούτων ὁ βασιλεὺς Σεναχήριβος, ἄπρακτος, ὡς ἔφην, ἀνεχώρησε, καταλιπὼν τὸ Πηλούσιον. περὶ τούτου τοῦ Σεναχηρίβου καὶ Ἡρόδοτος ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ φησὶ, ὡς οὗτος ὁ βασιλεὺς] Ita locum restituimus ex *Big.* & *Samb.* quibus in omnibus consentiunt *Vat.* & *Gall.* 1. 2. nisi quod voculam ἔλθοι desiderent. In *Editis*, ταραχθεὶς οὖν ὑπὸ τούτων ὁ βασιλεὺς Σεναχήριβος, ἐπὶ τὸν ἱερέα τοῦ Ἡφαίστου στρατεῦσαι ἔλεγεν, ὡς οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα ἐλθὼν ἱερέα ὄντα τοῦ Ἡφαίστου. πολιορκῶν &c. *Epiphanius* diversam ab *ista* lectionem sequutus videtur, hanc scilicet, ταραχθεὶς οὖν ὑπὸ τούτων ὁ βασιλεὺς, ἐπὶ τὸν ἱερέα τοῦ Ἡφαίστου στρατεῦσαι ἔλεγεν, ὡς οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα ἐλθὼν ἱερέα ὄντα τοῦ Ἡφαίστου· πολιορκῶν &c. nam vertit, *Turbatus ergo rex Sennacherib ad sacerdotem Vulcani castra se metari dicebat, quasi iste rex ad eum regem Ægyptiorum venisset, qui esset Vulcani sacerdos: & obsidionem Pelusii* &c. Verum *Josephum* hoc modo scripsisse olim conjiciebat *Scalig.* (in *Notis* ad *Frag. Vett. Græc.*) ταραχθεὶς οὖν ὑπὸ τούτων ὁ βασιλεὺς Σεναχήριβος [λύει τὴν πολιορκίαν· Ἡρόδοτος δὲ γράφει Σεναχήριβον] ἐπὶ τὸν ἱερέα τοῦ Ἡφαίστου στρατεῦσαι, λέγων (pro ἔλεγεν) ὡς οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα ἦλθεν (pro ἐλθὼν *Editorum*) ἱερέα ὄντα τοῦ Ἡφαίστου. πολιορκῶν. *turbatus ergo istis rex Senacheribus* [*solvit obsidionem. Herodotus vero scribit Senacheribum*] *in sacerdotem Vulcani expeditionem fecisse, dicens hunc regem venisse in regem Ægyptiorum, qui erat sacerdos* &c. HUDS. Hic desunt aliqua; ἀνεχώρησεν. Ἡρόδοτος δέ. Ita conjeceram. Sed codices MSS. ita; ἄπρακτος ὡς ἔφην ἀνεχώρησε καταλιπὼν τὸ Πηλούσιον. Περὶ τούτου τοῦ Σενναχηρίβου καὶ Ἡρόδοτος ἐν δευτέρᾳ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ φησὶ, ὡς οὗτος ὁ βασιλεὺς. REL.

l Ἱερέα ὄντα τοῦ Ἡφαίστου] Desunt hic nonnulla, sicut in Edit. *Basil.* & *Rufini* versione. Rex Ægypti idem Sacerdos Vulcani, videndus *Herodot.* lib. II. c. CXLI. cui Σεθὼν vocatur Sacerdos ille Vulcani & simul R. Ægypti. SPANH.

m Ηὔξατο ὁ ἱερεὺς] Ita cum *Big. Samb.* (*Coccejo*) & *Vat.* nisi quod δ' deleverim cum *Cod. Samb.* in *Editis Aliisque.* ηὔξατο δ' ὁ βασιλεὺς τῶν. Utraque lectio vera est: nam idem rex erat & sacerdos nomine *Sethon.* Vide *Usserium* ad *A. M.* 3292.

n Τῷ Θεῷ] Τῷ Θεῷ αὐτοῦ solus *Vat.*

ὁ Πλα-

πὶ τῶ Ἀραβι. [o] πλανᾶται γὰρ κἀν τούτῳ Ἡρόδοτος, [p] οὐκ Ἀσσυρίων λέγων τὸν βασιλέα ἀλλ' [pp] Ἀράβων. μυῶν γὰρ πλῆθος φησὶ, μιᾷ νυκτὶ καὶ τὰ τόξα καὶ τὰ λοιπὰ ὅπλα διαφαγεῖν τῶν Ἀσσυρίων· καὶ διὰ τοῦτο, μὴ ἔχοντα [q] τόξα τὸν βασιλέα τὴν στρατιὰν [r] ἀπάγειν ἀπὸ τοῦ Πηλουσίου. καὶ Ἡρόδοτος μὲν [s] οὕτως ἱστορεῖ. ἀλλὰ καὶ [t] Βηρωσσὸς, ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συγγραψάμενος, μνημονεύει τοῦ βασιλέως τοῦ Σεναχηρίβου, [v] καὶ ὅτι τῶν Ἀσσυρίων [x] ἦρχε, καὶ ὅτι πάσῃ ἐπεστρατεύσατο τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ, [y] λέγων οὕτως. * * * * *

ε'. Ὑποστρέψας [z] δ' ὁ Σεναχήριβος [a] ἀπὸ τοῦ τῶν Αἰγυπτίων πολέμου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα [b] κατέλαβεν ἐκεῖ τὴν ὑπὸ τῷ στρατηγῷ Ῥαψάκῃ δύναμιν [διὰ λοιμοῦ κινδυνεύουσαν.] τοῦ [γὰρ] Θεοῦ λοιμικὴν [c] ἐνσκήψαντος αὐτοῦ τῷ στρατῷ νόσον, κατὰ τὴν πρώτην τῆς πολιορκίας νύκτα διαφθείρονται μυριάδες ὀκτωκαίδεκα καὶ πεντακισχίλιοι σὺν ἡγεμόσι καὶ ταξιάρχαις. ὑπὸ ταύτης δὲ τῆς συμφορᾶς εἰς φόβον καὶ δεινὴν ἀγωνίαν καταστὰς, καὶ δείσας περὶ τῷ στρατῷ παντὶ, φεύγει μετὰ τῆς λοιπῆς δυνάμεως εἰς τὴν αὐτοῦ [d] βασιλείαν εἰς τὴν [e] Νίνου προσαγορευθεῖσαν. καὶ διαλείψας ἐν ταύτῃ ὀλίγον χρόνον, δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων παίδων [f] Ἀδραμελέχου καὶ [g] Σαρασάρου, [h] τελευτᾷ τὸν βίον, καὶ [i] ἀνῃρέθη τῷ ἰδίῳ ναῷ [k] Ἀράσκῃ λεγομένῳ. καὶ οἱ μὲν φυγαδευθέντες ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ πατρὸς ὑπὸ τῶν πολιτῶν εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἀπῆραν· [l] διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Σεναχηρίβου [m] Ἀσσαραχόδδας. καὶ τὸ μὲν τῆς Ἀσσυρίων στρατείας τῆς ἐπὶ τοὺς Ἱεροσολυμίτας τέλος τοιοῦτο συνέβη γενέσθαι.

gam inflixit. In hoc enim fallitur Herodotus, quod non dicat eum Assyriorum regem *fuisse*, sed Arabum. Nam murium multitudinem inquit, una nocte arcus & reliqua Assyriorum arma comedisse. qua re fiebat, ut rex, quod arma non haberet, exercitum à Pelusio abduceret. Atque ita quidem rem narrat Herodotus. Quin & Berosus Chaldaicarum rerum scriptor regis Senacheribi meminit, & quod apud Assyrios regnaverit, quodque Asiæ omni & Ægypto bellum intulerit, ita dicens. * * * * *

5. Porro Senacheribus, cum à bello Ægyptiaco Hierosolyma revertisset, copias sub imperatore Rapsace *relictas* illic offendit [in periculo ex peste.] morbo [enim] pestilenti in illius exercitum à Deo immisso, prima nocte qua urbem obsidebant centum & octoginta quinque *hominum* millia intereunt, cum ducibus & centurionibus. Ex hac autem calamitate, in metum gravemque animi dolorem conjectus, & de toto exercitu solicitus, cum copiis quæ supererant fugiens regnum suum repetit, urbemque quæ Nini appellatur. Ubi postquam brevi tempore consedisset, insidiis majorum natu filiorum Adramelechi & Sarasari vitam finivit, & in templo ipsius Arasca dicto peremptus erat. Et illi quidem, à civibus in exsilium pulsi ob patris cædem, in Armeniam se contulerunt: in regnum vero Senacheribi succedit Assarachoddas. Atque Assyriorum quidem in Hierosolymitanos expeditio hujusmodi exitum habuit.

II. *Senacheribi exercitus clades.* *4 Regum, c. 19. 2 Paral. c. 32. Esa. c. 37. v. 36.*

ΚΕΦ. β'.

Ὡς ἀρρωστήσαντι τῷ Ἐζεκίᾳ, καὶ μέλλοντι τελευτᾶν, προσδωρεῖται ὁ Θεὸς ἔτη ζωῆς ιε'. δι' ἀναποδισμοῦ τῆς σκιᾶς δέκα ἀναβαθμοὺς γενομένου.

Ἐζεκίας δ' ὁ βασιλεὺς, παραδόξως ἀπαλλαγεὶς τῶν φόβων, χαριστηρίους σὺν [n] παντὶ τῷ λαῷ θυσίας ἐπετέλεσε τῷ Θεῷ· μηδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας τῶν πολεμίων τοὺς μὲν διαφθειράσης, τοὺς δὲ φόβῳ τῆς [o] ὁμοίας τελευτῆς ἀπαλλαξάσης ἀπὸ τῶν [p] Ἱεροσολύμων, ἢ τῆς συμμαχίας τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. πάσῃ δὲ χρησάμενος σπουδῇ, καὶ φιλοτιμίᾳ περὶ τὸν Θεὸν, μετ' οὐ πολὺ νόσῳ χαλεπῇ

CAP. II.

III.

Quomodo, ægrotante Ezecia, mortique proximo, vitam illi Deus prorogavit ad annos XV. umbra per decem gradus regressa.

Ezecias autem rex, ex inopinato terroribus liberatus, Deo sacra fecit cum universo populo pro gratiarum actione; quod nulla alia res in causa fuerit ut hostes partim à *peste* absumerentur, partim similis interitus metu ab Hierosolymis discederent, quam auxilium à Deo suppeditatum. Atque cum omne studium curamque circa res divinas adhibuisset, non multo post in morbum incidit diffici-

Ezecias, post gratias Deo actas ob solutam obsidionem, in morbum gravem incidit. *4 Regum, c. 20. Esa. 38.*

o Πλανᾶται γὰρ κἀν τούτῳ Ἡρόδοτος,] Ita cum *Big. Samb.* (*Cocc.*) & *Vat.* in *Editis Aliisque* πλανᾶται γὰρ καὶ τοῦτο Ἡρόδοτος. Meminit (inquit *Grotius* ad 4 *Regum* c. 18. v. 13.) Senacheribi & *Herodotus* in *Euterpe*, c. 141. Miror autem erroris notari, quod Senacheribum dixerit non Assyriorum, ut *Berosus* & *S. Literæ*, sed Arabum regem: cum *Herodotus* habeat, Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων.

p Οὐκ Ἀσσυρίων] Καὶ Ἀσσυρίων λέγων τὸν βασιλέα καὶ Ἀράβων *Vat.* (& *Big.*) Quod forsan rectum, si (v. 4.) legatur Ἀράβων.

pp Ἀράβων.] Verum Arabiæ nomen adeo late patet, ut regio ab aliis Assyriorum nuncupata, ab aliis Ἀράβων dicatur. Vide Palæstinam nostram lib. 1. cap. 16. REL.

q Τόξα τὸν βασιλέα] Sic *MSS.* τὰ τόξα in *Editis.*

r Ἀπάγειν] Ἀναγαγεῖν *Vat.*

s Οὕτως ἱστορεῖ.] Οὕτως μαρτυρεῖ ἱστορῶν *Vat.*

t Βηρωσσὸς,] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* Βηρωσσὸς δ' ὁ τὰ in *Editis Aliisque.*

v Καὶ ὅτι τῶν Ἀσσυρίων ἦρχε;] Atqui *Herodotus* eundem Assyriorum simul & Arabum Regem tradit in narratione hujus facti loco suprà adducto, τὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων lib. 11. c. CXLI. SPANH.

x Ἦρχε,] Sic in *iisdem MSS.* ὑπῆρχε in *Editis*, forsan pro ἐπῆρχε.

y Λέγων οὕτως.] Illa λέγων οὕτως non agnoscit *Vat.* & vel delenda sunt, vel dicendum (quod suspicor) *Berosi* verba excidisse. HUDS. GROT. & COCC.

z Δ' ὁ Σεναχήριβος] Ita *Samb.* & *Vat.* δὲ Σεν. in *cæteris.*

a Ἀπὸ τοῦ τῶν Αἰγυπτίων] Sic *Big. Samb.* & *Zonaras.* ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων πολέμων in *reliquis.*

b Κατέλαβεν ἐκεῖ] In *Epiphanii* libris, *Reversus autem r. Sen. à præliis Ægyptiacis ad Jerosolymam, cum invenisset exercitum quem Rapsaci dimiserat in periculo pestilentiæ constitutum: deus enim morbum populo ejus immiserat, ita ut prima nocte eorum qui obsidebant &c.* aut, *Rev. a. r. Sen. à pr. Æg. ad Hierosolymam cum venisset, exercitum, q. c. R. d. invenit in periculo pestilentiæ constitutum &c.* In *Zonara* ex ipso *Josepho*, ἐπανελθὼν ὁ Σεναχηρεὶμ ἀπὸ τοῦ τῶν Αἰγυπτίων πολέμου, κατέλαβε τὴν σὺν τῷ Ῥαψάκῃ στρατιὰν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ τοῦ Θεοῦ λοιμώδη νόσον ἐνσκήψαντος τοῖς Ἀσσυρίοις, ἐν μιᾷ νυκτὶ μυριάδες ὀκτωκαίδεκα φθείρονται καὶ π. unde ex *Zonara* visum est κατέλαβεν rescribere pro καταλαβὼν *Editorum*; & ex *Epiphanio* διὰ λοιμοῦ κινδυνεύουσαν, & mox γὰρ uncis inclusum dare.

c Ἐνσκήψαντος αὐτοῦ] Ἐκπέμψαντος in plerisque *MSS.*

d Βασιλείαν εἰς] Forte βασίλειον τὴν subaudi πόλιν. COCC.

e Νίνου προσαγορευθεῖσαν.] Conf. supr. lib. 9. c. 10. §. 2. SPANH.

f Ἀδραμελέχου] Ἀνδρομάχου *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

g Σαρασάρου,] Ita *Vat.* & LXXII. Σελεννάρου in *Editis.* Σελευκάρου *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Σελευσάρου juxta *Epiphanium.*

h Τελευτᾷ τὸν βίον,] Illa τελευτᾷ τὸν βίον καὶ non agnoscit *Epiphanius*, omisitque *Zonaras.*

i Ἀνῃρέθη] Ita cum *Zonara* & *Vet. Interpr.* quomodo legendum esse monuit etiam *Cl. Lowthius.* ἀνετέθη (quod abundare ideo censebat *Coccejus*, & legendum forte ἐν τῷ) perperam tam in *MSS.* quam *Editis.*

k Ἀράσκῃ λεγομένῳ.] Νεσεράχ juxta *Verit. Hebr.* Μεσεράχ LXXII. in libro IV. *Regum.* Ἀσαράχ in *Esaja.* Vide *Seldenum* de *Diis Syris*, in *Synt.* 2. c. 10. HUDS. Ναράσκη scripsisse videtur pro eo, quod *Nisroch* Hebræi codices habent. REL.

l Διαδέχεται δὲ] In *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν τὴν μετ' αὐτοὺς καταστρέψας τοῦ Σεναχηρίβου υἱὸς Ναχορδάς. Vulgatam lectionem sequitur *Epiphan.*

m Ἀσσαραχόδδας.] Ναχορδὰς *Big. Samb. Aliique.* Ἀραχοδᾶς *Vat.* Ἀσσαραδῖνος *Ptolemæo.* Ἀσορδὰν LXXII.

n Παντὶ τῷ λαῷ] Sic *MSS.* ἅπαν in *Editis.*

o Ὁμοίας τελευτῆς] Iterum cum *MSS.* ὁμοίως in *Editis.*

p Ἱεροσολύμων,] Ita cum *Vet. Interpr.* Ἱεροσολυμιτῶν in *cæteris.*

ficilem, adeo ut de illo quidem medici plane desperarint, ipse vero nihil bonæ spei de se habuerit, neque amici. Huic autem morbo accedebat gravis animi angor ex ipso rege *profectus*, dum secum reputaret, quod liberis careret, vitaque decessurus esset, domo sine suo hærede relicta, & regno absque legitimo successore. Mœrore itaque ex hac potissimum cogitatione laborans, vicemque suam dolens, Deo supplicabat, ut sibi ad vitam aliquantulum adjiceret, donec sobolem procrearet; nec fineret ut antequam pater factus esset animam exhalaret. Deus autem, sortis ipsius misertus ejusque petitioni concedens, quod mortem animo præceptam non defleret, quia regni bonis exuendus esset, adeoque rogaret ut daretur vitæ usura, sed ut liberos susciperet sibi in regnum successuros, misso Esaja vate, jussit ut ei nunciaret, post triduum è morbo evasurum esse, foreque ut postquam revaluerit annos quindecim vivat, liberosque procreet. Hæc cum vates ex Dei mandato dixisset, *rex*, quod morbus adeo ingravesceret, & res tam inopinata fuerit promissa, diffidens *dictis*, postulat ab Esaja ut signum aliquod & prodigium ederet, ut fidem ipsi haberet ista * dicenti, quod à Deo venerit. nam quæ præter opinionem & spe majora sunt, istiusmodi factis fidem impetrant. Is autem à vate interrogatus, quodnam vellet fieri signum; solem petiit, quoniam in descensu umbram ad decimum gradum in ædibus jam projici fecerat, postquam in † eundem locum redire fecisset, eam iterum ‡ exhiberet. Cumque vates Deum precibus interpellasset, ut regi hoc signum daret; viso quod *tantopere* volebat, ex morbo statim convaluit & in templum ascendit: cumque Deum adorasset, gratias *ei solennes* egit.

Deum precatur: qui precibus ejus annuit, vitamque ei prorogat.

Umbræ regressio ad fidem Ezeciæ faciendam.

2. Sub id tempus Assyriorum imperium à Medis eversum iri contigit. alius vero de istis dicendi locus erit. Babyloniorum autem rex nomine Baladas, missis ad Ezeciam legatis cum muneribus, illum obsecravit ut secum amicitiæ & societatis fœdus iniret. At ille cum legatos comiter excepisset & epulis adhibuisset, thesaurosque illis ostendisset & armorum apparatum, aliamque ipsius magnificentiam in gemmis auroque elucentem, insuper & munera illis dedisset Baladæ deferenda, ad ipsum *eos* remisit. Tum vero Esajas vates illum adiit, quæsivitque unde essent qui aderant: cui respondit, illos è Babylone venisse à rege, seque illis universa monstrasse, ut divitias copiasque ejus intuiti, facta inde conjectura, regi *de se magna* renunciare possent. Vates vero subjiciens inquit, scito non longe abhinc fore tempus, cum istæ divitiæ Babylonem transferentur, filiique à te orti

Baladas rex Babyloniorum Ezeciæ gratulatum mittit. 4 Regum, c. 30. Esa. 39.

Ezeciæ in Baladæ legatos benignitas ei vitio vertitur ab Esaja. 4 Regum, c. 20.

περιπεσὼν, ἀπέγνωσο μὲν ὑπὸ τῶν [q] ἰατρῶν, χρηστὸν δὲ περὶ αὐτῷ οὐδὲν προσδοκῶν, οὐδὲ οἱ φίλοι. τῇ δὲ νόσῳ προσετίθετο καὶ ἀθυμία δεινὴ ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ τὴν ἀπαιδίαν λογιζομένου, καὶ ὅτι μέλλοι τελευτᾶν ἔρημον καταλιπὼν τὸν οἶκον καὶ τὴν ἀρχὴν γνησίας διαδοχῆς. κάμνων οὖν ὑπ' αὐτῆς τῆς [r] ἐννοίας μάλιστα καὶ [s] ὀδυρόμενος ἱκέτευε τὸν Θεὸν αὐτῷ ζωῆς ὀλίγον προσεπιδοῦναι μέχρι τέκνων γονῆς, καὶ μὴ πρότερον ἢ [t] πατὴρ γένηται τὴν ψυχὴν αὐτὸν ἐᾶσαι καταλιπεῖν. ἐλεήσας δ' αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ τῆς [v] αἰτήσεως ἀποδεξάμενος, ὅτι μὴ διὰ τὸ μέλλειν στέρεσθαι τῶν ἐκ τῆς βασιλείας ἀγαθῶν ὠδύρετο τὴν ὑπονοηθεῖσαν τελευτὴν, [x] ἔτι χρόνον ζωῆς αὐτῷ δεηθείη παρασχεῖν, ἀλλὰ τοῦ παῖδας αὐτῷ γενέσθαι τοὺς ὑποδεξομένους τὴν ἡγεμονίαν ἐκείνου, πέμψας Ησαΐαν τὸν προφήτην, ἐκέλευσε δηλοῦν αὐτῷ, ὅτι [y] διαφεύξεται τὴν νόσον [z] μετὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ βιώσεται μετ' αὐτὴν ἔτη πεντεκαίδεκα, καὶ παῖδες αὐτῷ γενήσονται. ταῦτα τοῦ προφήτου φήσαντος κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς νόσου, καὶ τὸ παράδοξον τῶν [a] ἀπηγγελμένων ἀπιστῶν, σημεῖόν τι καὶ τεράστιον ἠξίου ποιῆσαι τὸν Ησαΐαν, ἵνα αὐτῷ πιστεύσῃ λέγοντι ταῦτα, ἥκοντι παρὰ τοῦ Θεοῦ. τὰ γὰρ παράλογα καὶ μείζω τῆς ἐλπίδος τοῖς ὁμοίοις πιστοῦται πράγμασιν. ἐρωτήσαντος δ' [b] αὐτὸν, τί βούλεται σημεῖον γενέσθαι, τὸν ἥλιον ἠξίωσεν, ἐπειδὴ σκιὰν ἐπὶ δέκα [c] βαθμοὺς ἀποκλίνας ἤδη πεποίηκεν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀναστρέψαι τόπον ποιήσας, αὐτὴν πάλιν παρασχεῖν. τοῦ δὲ προφήτου τὸν Θεὸν παρακαλέσαντος, ὥστε τὸ σημεῖον τοῦτ' ἐπιδεῖξαι τῷ βασιλεῖ, ἰδὼν ὅπερ ἤθελεν, εὐθὺς [d] λυθεὶς τῆς νόσου, ἄνεισιν εἰς τὸ ἱερόν· καὶ τῷ Θεῷ προσκυνήσας, εὐχὰς ἐποιήσατο.

β'. [e] Εν τούτῳ τῷ χρόνῳ, συνέβη τὴν τῶν Ασσυρίων ἀρχὴν ὑπὸ [f] Μήδων καταλυθῆναι. δηλώσω δὲ περὶ τούτων ἐν ἑτέροις. ὁ δὲ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς, [g] Βαλάδας ὄνομα, πέμψας πρὸς τὸν Εζεκίαν πρέσβεις δῶρα κομίσοντας, σύμμαχόν τε αὐτὸν εἶναι παρεκάλει καὶ φίλον. ὁ δὲ τοὺς πρεσβευτὰς ἡδέως ἀποδεξάμενος καὶ ἑστιασάμενος, καὶ τοὺς θησαυροὺς ἐπιδείξας αὐτοῖς καὶ τὴν τῶν ὅπλων παρασκευὴν, καὶ τὴν ἄλλην πολυτέλειαν ὅσην ἐν λίθοις εἶχε καὶ χρυσῷ, δῶρά τε δοὺς κομίζειν τῷ [h] Βαλάδᾳ, πρὸς αὐτὸν ἀπέλυσεν. Ησαΐου δὲ τοῦ προφήτου πρὸς αὐτὸν ἀφικομένου, καὶ πυνθανομένου πόθεν εἶεν οἱ [i] παρόντες, ἐκ Βαβυλῶνος ἔλεγε [k] παρὰ τοῦ βασιλέως ἐλθεῖν αὐτούς· ἐπιδεῖξαι δὲ πάντ' αὐτοῖς, ὅπως [l] ἰδόντες τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν, ἐκ τούτου στοχαζόμενοι, σημαίνειν ἔχωσι τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ προφήτης ὑποτυχὼν, ἴσθι, φησὶ, ὡς μετ' ὀλίγον χρόνον εἰς Βαβυλῶνά σου τοῦτον [m] μετατεθησόμενον τὸν πλοῦτον, καὶ [n] τοὺς ἐκγόνους, εὐνουχισθη-

q Ιατρῶν, χρηστὸν δὲ] Ex Edit. *Bas.* levicula cum mutatione lego ἰατρῶν. χρηστὸν δὲ περὶ αὐτοῦ οὐδὲν προσεδόκων, οὐδὲ οἱ φίλοι —— *de ejus vita desperarunt medici, neque vel minima spes amicis supererat.* Ita unius literæ interpositione Grammaticæ leges servantur; & à veteri lectione vix receditur. IBBETSON.

r Εννοίας μάλιστα] Ita cum *Cod. Vat.* εὐνοίας, forsan pro ἐννοίας, *Big. & Samb.* δυσνοίας in *Editis.* Si quis διανοίας malit, per me licet.

s Οδυρόμενος] Οδυνώμενος *Vat.*

t Πατὴρ γένηται] Sic *Vat. & Vet. Interpr.* in *Editis Aliisque* πατὴρ τέκνων γένηται.

v Αἰτήσεως ἀποδεξάμενος,] Ita *Big. Samb. Vat. & Vet. Interpr.* αἰτίας in *Editis.*

x Ετι χρόνον ζωῆς] Ita *Samb.* in *cæteris* ὅτι.

y Διαφεύξεται τὴν νόσον] Καὶ διαφεύξεται *Vat. Hen. & Busb.*

z Μετὰ τρεῖς ἡμέρας,] Μετὰ τρίτην ἡμέραν & mox μετὰ ταύτην in *iisdem MSS.*

a Απηγγελμένων ἀπιστῶν,] Sic in omnibus *MSS.* ἐπηγγελμένων in *Editis.*

* *Dicenti,*] Missum illum ad se à Deo nuncium, *Vat.* Dicenti sibi crederet, & à Deo eum missum cognosceret, *Epiphan.*

b Αὐτὸν,] Εἰπεῖν post αὐτὸν adjiciunt *Big. Samb. Vat. Hen. & Busb.*

c Βαθμοὺς] Nihil hic de gradibus descriptis in materia aliqua ut horologium aut sciaterium fiat, sed gradus domus innuuntur. REL.

† *Eundem locum redire fecisset,*] *Id est*, primum gradum.

‡ *Exhiberet.*] *Sc.* decimo gradu.

d Λυθεὶς τῆς νόσου,] Λυθείσης *Big. Samb. & Gall.*

e Εν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Εν τούτῳ δὲ τῷ χρ. in quibusdam *MSS.*

f Μήδων καταλυθῆναι.] *Simsonus* in *Chron. Cathol.* part. 3. p. 69. conjicit legendum Χαλδαίων, & à librario festinante scriptum fuisse Χδων. nisi Escharhaddon *Josepho* sit idem ac Sardanapalus. *Petitus* autem dicit, quod Medi eo tempore non funditus everterint Assyriorum imperium, sed se ab eorum tyrannide vindicarint, electo rege Dejoce qui sibi imperaret. *Tom.* 3. *Animadv.* ἀνεκδότων, p. 585.

g Βαλάδας ὄνομα,] Μαρωδὰχ υἱὸς Βαλαδὰν *Auctori Chron. Alex.* p. 116. Vide *J. Clericum Aliosque.* ad 4 *Regum* c. 10. v. 12.

h Βαλάδᾳ,] Ita *Vat.* Βαλάδῳ in *Editis.* Βαλαδέω *Samb. Big. & Gall.* 1.

i Παρόντες,] Παρελθόντες *Vat.* ἐλθόντες legisse videtur *Vet. Interpr.* atque ita forsan in *Sambuci* codice.

k Παρὰ] Παρὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν ἐλθεῖν *Big. Samb. & Vat.*

l Ιδόντες τὸν πλοῦτον] Ita *Samb.* (& Cocc.) εἰδόντες in *Editis.* forsan pro εἰδότες.

m Μετατεθησόμενον τὸν πλοῦτον,] Μεταθησόμενον *Vat.*

n Τοὺς ἐκγόνους εὐνουχισθησομένους, καὶ ἀπολέσαντας τὸ ἄνδρας εἶναι] Vaticinium de Israëlitis Eunuchis redditis à Babyloniis *Hebr.*

ϑησομένους, καὶ ἀπολέσοντας [o] τὸ ἄνδρας εἶναι, [p] τῷ Βαβυλωνίῳ [q] δουλεύσοντας βασιλεῖ. ταῦτα γὰρ προλέγειν τὸν Θεόν. ὁ δ' Ἐζεκίας, λυπηθεὶς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἔφη μὲν οὐκ ἂν βούλεσθαι τοιαύταις συμφοραῖς [r] τὸ ἔθνος αὐτοῦ περιπεσεῖν. ἐπεὶ δ' οὐκ [s] εἶναι δυνατὸν τὰ τῷ Θεῷ δεδογμένα μεταβαλεῖν, ηὔχετο μέχρις τῆς αὐτοῦ ζωῆς εἰρήνην ὑπάρξαι. μνημονεύει δὲ τοῦ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέως Βαλάδα Βηρωσσός. ὢν δ' οὗτος ὁ προφήτης ὁμολογουμένως θεῖος καὶ θαυμάσιος τὴν ἀλήθειαν, πεποιθὼς τῷ μηδὲν ὅλως ψευδὲς εἰπεῖν, ἅπανθ' ὅσα προεφήτευσεν ἐγγράψας βίβλοις κατέλιπεν, ἐκ τοῦ τέλους γνωρισθησόμενα τοῖς αὖθις ἀνθρώποις. καὶ οὐχ οὗτος μόνος ὁ προφήτης, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι δώδεκα τὸν ἀριθμὸν τὸ αὐτὸ ἐποίησαν· καὶ πᾶν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον γίνεται παρ' ἡμῖν, κατὰ τὴν ἐκείνων ἀποβαίνει προφητείαν. ἀλλὰ τούτων μὲν αὖθις ἐξαγγελοῦμεν ἕκαστον.

spadones fient, & virilitate *sua* amissa regi Babylonio servient. hæc enim prædicere Deum. Ezecias autem, ex iis quæ dicta erant dolore affectus, dicebat, se quidem nolle gentem suam in istas incidere calamitates. Quoniam vero fieri non potest ut mutetur quod à Deo semel fuerit decretum, orabat, ut saltem dum ipse viveret pace res florerent. Berosus autem Baladæ meminit Babyloniorum regis. Cæterum hic vates, cum ex confesso esset Dei spiritu afflatus, & mire ad veritatem loqueretur, certus se nihil prorsus falsi dixisse, quæcunque vaticinatus est scriptis mandata reliquit posteris ex eventu dijudicanda. Neque solus hic vates, sed & alii numero duodecim idem fecerunt: & quicquid boni malive nobis contigit, non secus ac illi prædixerant id ipsum evenit. Verum posthac de his quidem sigillatim sermonem faciemus.

Berosi testimonium de Balada.

Esajæ vatis laus.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς μετὰ Ἐζεκίαν ἐβασίλευσε Μανασσῆς· καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὑπέστρεψε πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἀποκατεστάθη εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἣν Ἀμώσῳ κατέλιπεν.

Ἐπιβιοὺς δὲ ὃν προειρήκαμεν χρόνον ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας, καὶ πάντα τοῦτον ἐν εἰρήνῃ [t] διάγων, τελευτᾷ· πεντηκοστὸν μὲν καὶ τέταρτον ἔτος τῆς ζωῆς διανύσας, εἴκοσι δὲ βασιλεύσας καὶ ἐννέα. διαδεξάμενος δὲ τὴν βασιλείαν ὁ παῖς αὐτοῦ Μανασσῆς, [v] ἐκ μητρὸς Ἀχιβᾶς τοὔνομα πολίτιδος γεγονὼς, ἀπέρρηξε μὲν αὐτὸν τῶν τοῦ πατρὸς ἐπιτηδευμάτων, καὶ τὴν ἐναντίαν ἐτράπετο, πᾶν εἶδος πονηρίας ἐπιδειξάμενος [x] ἐν τῷ τρόπῳ, καὶ μηδὲν ἀσεβὲς παραλιπὼν, ἀλλὰ μιμούμενος τὰς τῶν Ἰσραηλιτῶν παρανομίας, [y] αἷς εἰς τὸν Θεὸν ἐξαμαρτάνοντες ἀπώλοντο· μιᾶναι δὲ καὶ τὸν ναὸν ἐτόλμησε τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἅπασαν. ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς τὸν Θεὸν καταφρονήσεως ὁρμώμενος, πάντας [z] ὠμῶς τοὺς δικαίους τοὺς ἐν τοῖς Ἑβραίοις ἀπέκτεινεν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν προφητῶν ἔσχε φειδώ· καὶ τούτων δέ τινας καθ' ἡμέραν ἀπέσφαξεν, [a] ὥστε αἵματι ῥεῖσθαι τὰ Ἱεροσόλυμα. λαβὼν οὖν ὀργὴν ἐπὶ τούτοις ὁ Θεὸς, πέμπει προφήτας πρὸς τὸν βασιλέα καὶ [b] πρὸς τὸ πλῆθος, δι' ὧν αὐτοῖς ἠπείλησε τὰς αὐτὰς συμφορὰς, αἷς συνέβη περιπεσεῖν τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν Ἰσραηλίτας εἰς αὐτὸν ἐξυβρίζοντας. οἱ δὲ τοῖς μὲν λόγοις οὐκ ἐπίστευον, παρ' ὧν ἠδύναντο κερδῆσαι τὸ μηδενὸς πειραθῆναι κακοῦ. τοῖς δ' ἔργοις ἔμαθον ἀληθῆ τὰ παρὰ τῶν προφητῶν.

β'. Ὡς γὰρ τοῖς αὐτοῖς ἐπέμενον, πόλεμον ἐπ' αὐτοὺς ἐκίνει, [c] παρὰ τοῦ τῶν Βαβυλωνίων καὶ Χαλδαίων βασιλέως· [d] ὃς, στρατιὰν πέμψας εἰς τὴν Ἰουδαίαν, [e] τήν τε χώραν ἐλεηλάτησε, καὶ τὸν βασιλέα Μανασσῆν, δόλῳ ληφθέντα καὶ πρὸς αὐτὸν ἀχθέντα, πρὸς ἣν [f] ἐβούλετο τιμωρίαν εἶχεν ὑποχείριον. ὁ δὲ Μανασσῆς, τότε συνεὶς ἐν οἵοις κακοῖς ἐστι, καὶ πάντων αἴτιον ἑαυτὸν νομίζων, ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ παρασχεῖν αὐτῷ φιλάνθρωπον καὶ ἐλεήμονα τὸν πολέμιον. χαρίζεται δὲ τοῦτο τῆς ἱκεσίας ἐπακούσας ὁ Θεὸς [g] αὐτῷ. καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν ὁ Μανασσῆς ἀπολυθεὶς ὑπὸ τοῦ [h] τῶν Βαβυλωνίων βασιλέως ἀνασώ-

CAP. III.

Quomodo post Ezeciam regnavit Manasses: utque, cum in captivitate esset, ad Deum reversus est, & in regnum suum est restitutus, quod Amoso reliquit.

Ezecias autem rex, cum tempus, de quo ante diximus, supervixisset, atque tamdiu vitam pace egisset, morti occumbit; anno vitæ quarto & quinquagesimo exacto, regni vero nono & vigesimo. At Manasses filius ejus, qui in regnum successit, ex matre Achiba cive *Hierosolymitana* natus, à patris quidem studiis discessit, & contrarium vitæ institutum sequutus est, dum omne genus nequitiam præ se tulit, & nihil impii *intentatum* reliquit; sed Israëlitarum imitatus flagitia, quibus in Deum delinquendo perierunt, ausus est etiam templum *sordibus* polluere, simul & urbem omnemque regionem. Exorsus enim à Dei contemptu, crudeliter in omnes, quotquot erant in Hebræis, justos cædibus grassabatur, adeo ut ne vatibus quidem pepercerit: nam & horum aliquos quotidie interfecit, ut sanguine Hierosolyma *passim* manarint. Deus itaque, ob ista illis iratus, ad regem & ad populum vates mittit, per quos easdem illis minatus est calamitates, in quas contigit ut fratres eorum Israëlitæ inciderent ob suas in eum contumelias. At illi verbis quidem fidem non habebant, quibus id lucrari potuerant ut nihil mali experirentur; re ipsa vero comperuerunt, vera esse quæ prædixerant.

Ezeciæ mors.

IV. *Manasses Judææ rex: Hieroboami sceleribus se obstringit. 4 Regum, c. 21. 2 Paral. c. 33.*

2. Cum enim in iisdem perseverarent *moribus*, bellum illis moveri *Deus* fecit à Babyloniorum & Chaldæorum rege: qui, misso in Judæam exercitu, & regionem depopulatus est, & Manassen regem, dolo captum & ad ipsum adductum, ad quodcunque voluit supplicium sibi obnoxium habuit. Cæterum Manasses, cum tum demum intellexisset quibus in malis versabatur, atque omnia sibimet accepta deberi cogitasset, Deum orabat obsecrabatque, ut hostem ad humanitatem in eum flecteret & misericordiam. Deus autem, exaudita supplicatione, votis ejus annuit. atque ita Manasses,

Manasses victus & in captivitatem abductus ab hostibus. 4 Regum, c. 21. 2 Paral. c. 33.

Deum precatus in regnum suum remittitur: seque subditosque suos ad pietatem convertit.

סריסים והיו LXX. καὶ ἔσονται εὐνοῦχοι ἐν τῷ οἴκῳ &c. Chald. &c. popul. magnates רברבין *Hebr.* סרים Eunuchus & aulicus Es. xxxix. 7. & alibi. SPANH.

o Τὸ ἄνδρας εἶναι] Sic *MSS.* (& *Cocc.*) τῷ in *Editis.*

p Τῷ Βαβυλωνίῳ] *Al.* τῶν Βαβυλωνίων.

q Δουλεύσοντας βασιλεῖ.] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* δουλεύοντας in *Editis.*

r Τὸ ἔθνος αὐτοῦ] Τὸ γένος αὐτοῦ *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

s Εἶναι] Lege εἴη. COCC.

t Διάγων,] Διαγαγὼν *Vat. Hen.* & *Busb.*

v Ἐκ μητρὸς Ἀχιβᾶς] Ἐκ μητρὸς μὲν Ἀχιβᾶς τοὔνομα, πολίτιδος δὲ γεγονὼς ἀπέρρηξεν ἑαυτὸν *Vat.* Αψιβᾶς ex LXXII. reponendum censeo. Vide *Cotelerium* ad *PP. Apostolicos*, p. 148.

x Ἐν τῷ τρόπῳ,] Ἐν τῷ πρώτῳ *Vat.* & *Gall.* 2. *Hen.* & *Busb.* πρότερον ἐπεδείξατο *Zonar.*

y Αἷς εἰς τὸν Θεὸν ἐξαμαρτάνοντες] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* οἱ εἰς τὸν Θεὸν in *Editis.*

z Ὠμῶς τοὺς δικαίους] Ὠμῶς neque agnoscit *Vat.* neque *Epiphan.*

a Ὥστε αἵματι ῥεῖσθαι] Sic *MSS.* ὡς τῷ αἵματι in *Editis.*

b Πρὸς τὸ] Illud πρὸς ex *MSS.*

c Παρὰ τοῦ τῶν Βαβυλωνίων] Παρά τε τοῦ in *MSS.*

d Ὡς στρατιὰν] Ita cum *Vat. Gall.* 2. & *Vet. Interpr.* in reliquis ὃς στρατείαν ἔπεμψεν.

e Τήν τε χώραν] Καὶ τήν τε χώραν ἐλ. *Big.* & *Samb.* καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐλ. *Vat.* & *Vet. Interpr.*

f Ἐβούλετο τιμωρίαν] Ἠβούλετο *Big.* & *Samb.*

g Αὐτῷ.] Αὐτοῦ *Samb.* à manu secunda.

h Τῶν Βαβυλωνίων βασιλέως] Illud τῶν ex *MSS.*

ses, à rege Babyloniorum dimissus, in regnum suum restituitur. Cumque Hierosolyma venisset, id modis omnibus agebat, ut vel memoriam priorum de Deo errorum, quorum jam pœnitere cœpit, ex animo ejiceret, quoad ejus fieri potuit, omnique erga eum religione semet obligaret. Templum etiam consecravit, & urbem lustravit; & de cætero totus in eo erat ut gratias Deo pro salute *ab eo impetrata* referret, eumque sibi quamdiu viveret propitium teneret. Quin & populum eadem facere docuit, ut qui intellexerat, qualem calamitatem parum aberat quin acceperit ob contrarium vitæ institutum. Instaurato etiam altari sacra legitima faciebat ex præscripto Moysis. Cumque eo quo oportuit modo religionem curasset, Hierosolymorum securitati prospexit: adeo ut murum antiquum refecerit, alterumque ei adstruxerit, ac præterea turres altissimas excitarit; & arces suburbanas, quo magis ad præsidium essent comparatæ, tum aliis rebus tum omne genus commeatu necessario instruxit. Atqui vero in istis mutatus in melius, ita reliquum vitæ agit, ut beatissimus dignusque imitatione ex illo tempore habitus fuerit, quo cœpit pietatem erga Deum colere. Itaque cum vixisset annos septem & sexaginta è vita migravit, annis quinque & quinquaginta in regno exactis. Atque ipse quidem suis in hortis sepultus est: regnum vero ad filium ejus Amosum delatum est, ex matre natum cui nomen quidem Emalsema, ex urbe vero Iabata oriunda.

2 Paral. c. 33. v. 27.

Manasses moritur. 4 Regum, c. 21. 2 Paral. c. 33.

ζεται. γενόμενος δ' εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τῶν μὲν προτέρων ἁμαρτημάτων περὶ τὸν Θεὸν καὶ τὴν μνήμην ἐσπούδαζεν, εἰ δυνατὸς αὐτῷ γένοιτο, τῆς ψυχῆς ἐκβαλεῖν, ὧν [i] μεταβουλεύειν ὥρμησε, καὶ πάσῃ χρῆσθαι περὶ αὐτὸν δεισιδαιμονίᾳ. καὶ τὸν ναὸν ἥγνισε, καὶ τὴν πόλιν ἐκάθηρε, καὶ πρὸς μόνῳ τὸ λοιπὸν ἦν τῷ χάριν τε τῆς σωτηρίας ἐκτίνειν τῷ Θεῷ, καὶ διατηρεῖν αὐτὸν εὐμενῆ πρὸς ὅλον τὸν βίον. [k] τὰ δὲ αὐτὰ πράττειν καὶ τὸ πλῆθος ἐδίδασκε, μεμαθηκὼς οἵᾳ παρὰ μικρὸν ἐχρήσατο συμφορᾷ, διὰ τὴν ἐναντίαν πολιτείαν. ἐπισκευάσας δὲ καὶ τὸν βωμὸν, τὰς νομίμους θυσίας ἐπετέλει καθὼς διέταξε Μωϋσῆς. διοικησάμενος δὲ τὰ περὶ τὴν θρησκείαν, ὃν δεῖ τρόπον, καὶ τῆς τῶν Ἱεροσολύμων ἀσφαλείας προενόησεν· ὥστε [l] τὰ παλαιὰ τείχη μετὰ πολλῆς [m] ἐπισκευάσαι σπουδῆς, καὶ ἕτερον αὐτοῖς [n] ἐπιβαλεῖν, ἀναστῆσαί τε καὶ πύργους ὑψηλοτάτους, τά τε πρὸ τῆς πόλεως φρούρια τοῖς τ' ἄλλοις καὶ δὴ καὶ σιτίων [o] πάντων εἰς αὐτὰ χρησίμων ὀχυρώτερα ποιῆσαι. ἀμέλει δὲ τῇ πρὸς ταῦτα μεταβολῇ χρησάμενος, οὕτω τὸν μεταξὺ διῆγε βίον, ὡς μακαριστὸς εἶναι καὶ ζηλωτὸς ἐκείνου τοῦ χρόνου λογιζόμενος, ἀφ' οὗ τὸν Θεὸν εὐσεβεῖν ἤρξατο. ζήσας οὖν ἔτη ἑξήκοντα [p] ἑπτὰ, κατέστρεψε τὸν βίον, βασιλεύσας ἔτη πέντε καὶ πεντήκοντα. καὶ θάπτεται μὲν αὐτὸς [q] ἐν τοῖς αὐτοῦ παραδείσοις· ἡ βασιλεία δὲ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ [r] περιέρχεται [s] Ἀμωσον, μητρὸς [t] Ἐμαλσέμης μὲν ὄνομα τετυχηκότα, ἐκ δὲ πόλεως [v] Ἰαβάτης ὑπαρχούσης.

CAP. IV.

Ut loco Manassis regnavit Amosus, & post Amosum Josias, vir justus piusque. & de Olda vate.

Amosus Judææ rex. 4 Regum, c. 21. 2 Paral. c. 33.

Amoso interfecto, regnat Josias. 4 Regum, c. 22. 2 Paral. c. 34.

V.

Josiæ pietas.

HIC patris scelera, quæ prima juventute facere ausus est, imitatus, ex familiarium suorum insidiis sua in domo interiit, cum vixisset annos quatuor & viginti, ex illis vero duo regnasset. In ejus autem interfectores animadvertit populus, atque Amosum cum patre sepeliunt, regnum vero filio ejus Josiæ in manus tradunt, cum annum ætatis octavum ageret: cui mater erat ex oppido quidem Boscethi, nomine vero Iede. Ille autem optima erat indole, atque à natura ad virtutem bene comparatus, regis Davidis mores in scopum & regulam adhibuit ad totam suam vitam instituendam: cumque annum duodecimum attigisset, pietatis ac justitiæ specimen dedit *egregium*. Nam populum ad saniorem mentem reducebat, auctorque erat, ut, mutata de deastris, ut qui dii non essent, opinione, Deum patrium colerent: cumque ea quæ à majoribus suis acta essent dispicere cœperit, quæ minus recte se haberent sapienter emen-

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς ἀντὶ Μανασσοῦ ἐβασίλευσεν Ἀμωσος, καὶ μετ' Ἀμωσον Ἰωσίας, δίκαιος ὢν καὶ εὐσεβής. περί τε Ὀλδᾶς προφήτιδος.

ΟΥτος μιμησάμενος τὰ τοῦ πατρὸς ἔργα, ἃ νέος ὢν ἐκεῖνος ἐτόλμησεν, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων οἰκετῶν ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς [x] οἰκίας τῆς [y] αὐτοῦ, βιώσας ἔτη τέσσαρα καὶ εἴκοσι, βασιλεύσας δ' ἐξ αὐτῶν [z] δύο. μετῆλθε δ' αὐτοῦ τὸ πλῆθος τοὺς φονεῖς [a] καὶ τῷ πατρὶ συνθάπτουσι τὸν [b] Ἀμωσὸν, τὴν δὲ βασιλείαν τῷ παιδὶ αὐτοῦ Ἰωσίᾳ [c] παραδιδοῦσι, ὀκταέτη τὴν ἡλικίαν ὄντι· ᾧ μήτηρ ἐκ πόλεως μὲν ἦν [d] Βοσκεθὶ, [e] Ἰεδὴ δὲ τοὔνομα. τὴν δὲ φύσιν αὐτὸς ἄριστος ὑπῆρχε, καὶ, πρὸς ἀρετὴν εὖ γεγονὼς, [f] τῶν Δαυίδου τοῦ βασιλέως ἐπιτηδευμάτων καὶ σκοπῷ καὶ κανόνι [g] περὶ τῆς ὅλης τοῦ βίου ἐπιτηδεύσεως [h] κεχρημένος· γενόμενος δὲ ἐτῶν δυοκαίδεκα, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐπεδείξατο. τὸν γὰρ λαὸν ἐσωφρόνιζε, καὶ παρῄνει, τῆς περὶ τῶν εἰδώλων δόξης [i] ὡς οὐκ ὄντων θεῶν ἀποστάντας, σέβειν τὸν πάτριον Θεόν· τά τε τῶν προγόνων ἐπισκοπῶν ἔργα, τὰ μὲν ἁμαρ-

i Μεταβουλεύειν ὥρμησε,] Ἐπιβουλεύειν *Big. Samb.* & *Vat.*

k Τὰ δὲ αὐτὰ] Ita cum *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.* ταῦτα δὲ αὐτὰ πρ. τὸ πλ. in *cæteris.*

l Τὰ παλαιὰ τείχη] Sic *MSS.* τὰ deëst in *Editis.*

m Ἐπισκευάσαι] Cum ἐπισκευάσασθαι habeat *Vat.* ἐπισκευάσαι malui quam ἐπισκευάσας *Editorum Aliorumque:* nec aliter legisse videtur *Epiphan.*

n Ἐπιβαλεῖν,] Ἐπιβάλλειν *Vat.*

o Πάντων εἰς αὐτὰ χρησίμων] Πλῆθος aut simile quid post πάντων subintelligendum esse monuit Cl. *Lowthius.* ipse τισὶ subintellectum puto. πάντων τῶν *Big. Samb.* & *Vat.* HUDS. Deëst vox εἰσκομισθῆ aut simile quid. COCC.

p Ἑπτὰ,] Καὶ ἑπτὰ *Big.* & *Gall.* 1.

q Ἐν τοῖς αὐτοῦ παραδείσοις] Conf. sup. lib. 9. c. 10. §. 4. SPANH.

r Περιέρχεται] Παραγίνεται *Big. Samb.* & *Vat.*

s Ἀμωσον,] Ita in *Editis Aliisque*, & satis recte & juxta quædam exemplaria LXXII. Ἀμμῶνα *Big. Samb.* & *Vat.* & Ἀμμωνᾶν *Hen.* & *Busb.* ex alia lectione τοῦ ὁ.

t Ἐμαλσέμης] Μεσυλλεμαθᾶς juxta *Verit. Hebr.* Μεσολλὰμ, & Μασαλανεὶθ, & Μεσαλαὰμ, & Μεσαλὰμ, & Μεσυλλέμεθ in LXXII. Ἐμασέμης *Big. Samb.* & *Gall.* Ἐμασελμῆς *Vat.* in *Epiphanii* libris *Maselmis.*

v Ἰαβάτης] Ἰαταμάτης *Vat.* in *Epiphanii* libris *Jechabeth.* Ἰοτβὰ nomen urbis juxta *Ver. Hebr.* Ἰετέβα aut Ἰετεχὰλ LXXII.

x Οἰκίας τῆς] Ita *Big.* (*Cocc.*) *Samb.* & *Vet. Interpr.* οἰκείας in *cæteris.*

y Αὐτοῦ,] Ἑαυτοῦ *Vat.*

z Δύο.] Sic *MSS.* prout supra, p. 504. v. 1. ἔτη δύο in *Editis.*

a Καὶ τῷ πατρὶ] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. καὶ τούτῳ π. in *Editis Aliisque.*

b Ἀμωσὸν,] Vide *Annott.* ad præced. c. §. 2.

c Παραδιδοῦσι,] Sic *Big.* & *Samb.* παραδίδωσι in *Editis Aliisque.*

d Βοσκεθὶ,] Ita cum *Cod. Vat.* quod *Voscheti* vel *Voscethi* habeant *Epiphanii* libri. Βοσκὲθ in *Editis Aliisque.*

e Ἰεδὴ δὲ τοὔνομα.] Ἐδις *Vat.* Ἰεδεὶς *Samb.* & *Gall.* 1. Ἰεδὶς *Big.* & *Gall.* 2. Ἰεδία, θυγάτηρ Ἐδεϊὰ ἐκ Βασουρὼθ LXXII. Ἰεδιδὰ juxta *Verit. Hebr.*

f Τῶν Δαυίδου] Illud τῶν ex *MSS.*

g Περὶ τῆς ὅλης] In plerisque *MSS.* τῆς ὅλης περὶ τὸν βίον ἐπιτηδεύσεως.

h Κεχρημένος.] Ἐκείνῳ κεχρημένος *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

i Ὡς οὐκ ὄντων θεῶν] Illud ὡς ex *MSS.* & *Vet Interpr.*

μαρτηθέντα [k] διόρθου συνετῶς, ὡς ἂν [l] πρεσβύτατος καὶ νοῆσαι τὸ δέον ἱκανώτατος, ὅσα δ' εὕρισκεν εὖ γεγονότα καὶ κατὰ χώραν ἐφύλαττέ τε καὶ ἐμιμεῖτο. [m] ταῦτα δ' ἔπραττε, σοφίᾳ καὶ ἐπινοίᾳ τῆς φύσεως χρώμενος, καὶ τῇ τῶν πρεσβυτέρων πειθόμενος συμβουλίᾳ καὶ παραδόσει. [n] τοῖς γὰρ νόμοις κατακολουθῶν, [o] οὕτω περὶ τὴν τάξιν τῆς πολιτείας καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας [p] εὐοδεῖν τε συνέβαινε, διὰ τὸ τὴν τούτων παρανομίαν μὴ τυγχάνειν ἀλλ' ἐξηφανίσθαι. περιιὼν γὰρ ὁ βασιλεὺς [q] καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἅπασαν, τά τε ἄλση τὰ τοῖς ξενικοῖς ἀνειμένα θεοῖς ἐξέκοψε, καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν κατέσκαψεν, [r] εἴ τι δ' ἀνάθημα τούτοις ὑπὸ τῶν προγόνων ἀνέκειτο περιυβρίζων κατέσπα. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς περὶ αὐτοὺς δόξης εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ θρησκείαν ἐπέστρεψε· καὶ τὰς συνήθεις [s] ἐπιφέρει θυσίας, καὶ τὰς ὁλοκαυτώσεις αὐτοῦ τῷ βωμῷ. ἀπέδειξε δὲ τινὰς κριτὰς καὶ ἐπισκόπους, ὡς ἂν διοικοῖεν τὰ παρ' ἑκάστοις πράγματα, περὶ παντὸς τὸ δίκαιον ποιούμενοι, καὶ τῆς ψυχῆς οὐκ ἔλαττον αὐτὸ περιέποντες. διαπεμψάμενος δὲ κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν, χρυσὸν καὶ ἄργυρον τοὺς βουλομένους [t] ἐκέλευσε κομίζειν [v] εἰς ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ, ὅσον τις ἢ προαιρέσεως ἢ δυνάμεως [x] ἔχει. κομισθέντων δὲ τῶν χρημάτων τῆς ἐπιμελείας τοῦ ναοῦ καὶ τῆς εἰς τοῦτο δαπάνης προέστησε τόν τ' ἐπὶ τῆς πόλεως [y] Αμασίαν, καὶ τὸν γραμματέα Σαφὰν, καὶ τὸν γραφέα τῶν ὑπομνημάτων [z] Ιωάτην, καὶ τὸν ἀρχιερέα [a] Ελιακίαν· οἱ μηδὲν ὑπερθέσει μηδ' ἀναβολῇ δόντες, ἀρχιτέκτονας καὶ πάνθ' ὅσα πρὸς τὴν ἐπισκευὴν χρήσιμα παρασκευάσαντες, εἴχοντο τῶν ἔργων. καὶ ὁ μὲν ναὸς οὕτως ἐπισκευασθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως εὐσέβειαν φανερὰν ἐποίησεν.

β'. Ογδοον δ' ἤδη καὶ δέκατον τῆς βασιλείας ἔτος ἔχων, πέμπει πρὸς Ελιακίαν τὸν ἀρχιερέα, κελεύων τὸ περιττὸν τῶν χρημάτων [b] χωνεύσαντα ποιῆσαι κρατῆρας καὶ σπονδεῖα καὶ φιάλας εἰς τὴν διακονίαν· ἔτι δὲ καὶ ὅσος ἂν ἢ χρυσὸς ἐν τοῖς θησαυροῖς ἢ ἄργυρος, καὶ τοῦτο προκομίσαντας εἰς τοὺς κρατῆρας ὁμοίως καὶ τοιαῦτα σκεύη δαπανῆσαι. προκομίζων δὲ τὸν χρυσὸν ὁ ἀρχιερεὺς Ελιακίας, ἐντυγχάνει ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ταῖς Μωϋσέως ἐν τῷ ναῷ κειμέναις, καὶ προκομίσας δίδωσι τῷ γραμματεῖ Σαφάν. ὁ δὲ ἀναγνοὺς παραγίνεται πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ πάντα ὅσα κελεύσειε γενέσθαι τέλος ἔχοντα ἐδήλου· [c] παρανέγνω δὲ καὶ τὰς βίβλους αὐτῷ. ἀκούσας δὲ καὶ περιρρηξάμενος τὴν ἐσθῆτα, τὸν ἀρχιερέα καλέσας Ελιακίαν, καὶ αὐτὸν τὸν γραμματέα, καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων φίλων τινὰς, ἔπεμψε πρὸς τὴν προφῆτιν [d] Ολδὰν, γυναῖκα δὲ [e] Σαλλούμου, [f] τῶν ἐν δόξῃ τινὸς καὶ δι' εὐγένειαν ἐπιφανοῦς, καὶ προσελθόντας ἐκέλευε [g] λέγειν, ἱλάσκεσθαι τὸν Θεὸν καὶ [h] πειρᾶσθαι ποιεῖν εὐμενῆ· δέος γὰρ εἶναι μὴ παραβάντων τοὺς Μωϋσέως νόμους τῶν προγόνων αὐτῶν [i] κινδυνεύωσιν ἀνάστατοι γενέσθαι, καὶ τῆς οἰκείας ἐκπεσόντες ἐπ' ἀλλοτρίας

dabat, quasi summa fuisset senectute & ad cogitandum quid fieri oportet maxime idoneus; quæ vero bene ac suo loco facta deprehendebat, ea retinebat atque imitabatur. Ista autem faciebat ex mentis suæ perspicacia & ingenii solertia, seniorumque consiliis & institutis obsequendo. cum enim legum ductum sequeretur, ea re fiebat ut in rep. curanda & in religione erga Deum *instauranda* prospere etiam ei omnia cederent; eoque magis quod horum *regum* iniquitas non *amplius exemplo* esset, sed è conspectu sublata fuerit. nam rex, urbem pariter ac regionem omnem obeundo & lucos diis peregrinis dedicatos excidit, & aras eorum evertit, & donaria eis à majoribus consecrata cum ludibrio detraxit. atque ita populum ab ea quam de illis opinionem habuerunt ad Dei cultum convertit; *quo facto* hostias ut olim & solida sacrificia ejus ad altare afferri jubet. Constituit etiam certos judices & inspectores, ut res uniuscujusque curarent, juris & æqui rationem præcipue habentes, & illud non minus quam vitam tuentes. Deinde viros per totam suam ditionem dimisit cum mandatis, ut quicunque vellent aurum & argentum ad templum reficiendum afferrent, idque suo quisque arbitratu aut prout res pateretur. Cum autem allatæ essent pecuniæ, curam templi sumptuumque in illud faciendorum commisit Amasiæ prætori urbano, & Saphani scribæ, & Ioadæ commentariensi, & Eliaciæ pontifici; qui sine mora & dilatione, ubi architectos & reliqua ad *templi* reparationem necessaria paraverant, ad opus aggrediuntur. Et quidem templum ita instauratum fecit ut omnibus innotesceret regis pietas.

Deastrorum cultum sollit Josias.

Templum reficiendum curat.

2. At cum jam in regno annum decimum & octavum ageret, ad Eliaciam potificem mittit, jubens, ut, conflata quæ supererat pecunia, crateras inde & pateras & phialas ad sacra procuranda conficeret: ac præterea quicquid auri argentive in thesauris esset, id quoque prolatum identidem in crateras & istiusmodi vasa impenderent. Pontifex autem Eliacias, dum aurum promit, forte incidit in sacros libros Moysis in templo repositos, eosque prolatos tradit Saphani scribæ. Ille vero, cum eos perlegisset, regem adit, nunciabatque omnia ad finem esse perducta quæ imperârit: insuper & libros *Moysis* ei prælegebat. His autem auditis, vesteque scissa, cum Eliaciam pontificem accivisset, ipsumque scribam, & ex amicis aliquot maxime necessariis, misit *eos* ad Oldam vatem, uxorem Sallumi, viri inclyti & nobilitate illustris, jussitque dicere, cum ad eam accessissent, ut Deum placaret studeretque propitium efficere: metuendum enim esse, ne, ob ea quæ patres contra Moysis leges fecerint, in eo sint discrimine ut extorres fiant, suisque sedibus pulsi in alienis omnium egentes miserabiliter vitam finiant. Cum autem vates ab ipsis

Vasa fabricari jubet in Sacrorum usum.

Liber legis repertus. 4 *Regum*, c. 23. 2 *Paral.* c. 34.

Olda mulier vates.

k Διώρθου συνετῶς] Ita *MSS.* διόρθου in *Editis.*

l Πρεσβύτατος] Cum *Samb.* & *Vat.* articulum ὁ omisimus ante πρεσβύτατος. atque καὶ ante κατὰ χώραν negligunt *Big.* & *Samb.*

m Ταῦτα δ' ἔπραττε,] Ταῦτα δ' ἔπραττεν οὐ σοφίᾳ καὶ ἐπινοίᾳ τῆς φύσεως χρώμενος συμβουλίᾳ δὲ καὶ παραδόσει *Vat.*

n Τοῖς γὰρ νόμοις κατακολουθῶν,] Ita in omnibus *MSS.* τοὺς γὰρ νόμους ὡς ἂν κατακολουθῶν in *Editis*, HUDS. Forte, τοὺς γὰρ νόμους, οἷς ἦν κατακολουθῶν, οὕτω π. τ. τ. τ. π. καὶ τ. π. τ. θ. εὐσεβείας, εὐοδεῖν συνέβαινε. *Leges enim, quas sequebatur, ita, quoad ordinem Reipublicæ & Divini cultus, recte procedere contigit, quod illarum violatio non extaret, sed abolita esset. Nam Rex* &c. COCC.

o Οὕτω περὶ τὴν τάξιν] Οντως forsan pro οὕτως ex literarum similitudine in *Big. Samb.* & *Gall.* 1. ὡς περὶ τὴν *Vat.* & *Gall.* 2. ὥσπερ τὴν τάξιν legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *sequens enim legem velut ordinem civitatis, & pietatem circa Deum gerens, omnia prospere gubernabat, & maximè quod à priorum regum iniquitate recedebat.* De voce οὕτω videsis Cl. *Perizonii* notas ad *Ælianum*, p. 20. c. 21.

p Εὐοδεῖν] LXX. Gen. XXIV. 12. εὐόδωσον, & *Demosthen.* εὐοδῇ. *Aristoph.* Ran. v. 282. εὐοδίαν. SPANH.

q Καὶ τὴν πάλιν] Illud καὶ *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.*

r Εἴ τι δ' ἀνάθημα] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. εἴτι δ' ἂν ἀνάθημα in *Editis Aliisque.*

s Επιφέρει θυσίας,] Επέφερε *Vat.* & *Vet. Interpr.* ἐπέφερεν *Big.* & *Samb.*

t Εκέλευσε κομίζειν] Ita *Big.* & *Gall.* 1. ἐκέλευε in *reliquis.*

v Εἰς ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ,] Eo modo *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* ὡς ἐπισκ. in *Editis.* εἰς κατασκ. *Gall.* 1. 2.

x Εχει.] Forte ἔχοι. COCC.

y Αμασίαν,] Μαασὰ aut Μαασίαν LXXII.

z Ιωάτην] Ιωὰς aut Ιουὰχ LXXII. Ιωὰν juxta *Epiphanium.*

a Ελιακίαν·] Χελκίαν LXXII.

b Χωνεύσαντα] Χωνεύσαντας *Vat.* atque ita forsan *Epiphan.*

c Παρανέγνω δὲ] Παρανέγνω δ' αὐτῷ καὶ τὰς βίβλους αὐτῶν *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

d Ολδὰν,] Ολδᾶ in *Editis.* Οολδὰ, aut Ολδὰν, aut Ολδᾶν in *MSS.* Ολδαν LXXII.

e Σαλλούμου,] Σελούμου *Vat.* μητέρα Σελλὴμ LXXII. *Rom.* γυναῖκα Σελλὴμ LXXII. *Alex*

f Τῶν ἐν δόξῃ] Τῶν ἐνδόξων τινὸς καὶ δ. εὐ. ἐπιφανῶν *Vat.*

g Λέγειν,] Sic cum *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* in *reliquis* λέγων.

h Πειρᾶσθαι] Ita in *iisdem MSS.* & *Vat.* πειράσασθαι in *cæteris.*

i Κινδυνεύωσιν] Κινδυνεύσωσιν *Samb.* & *Vat.*

ipsis, quos miserat rex, mandata ejus accepisset, præcepit illis ut ab ea digressi ad regem *ista* dicerent; "quod Deus jam contra illos sententiam "tulerit, quæ nullis refigenda est precibus, fore "ut populus pereat, & è regione *sua* ejiciatur, & "omnibus quibus jam fruitur bonis mulctetur, "quòd *scilicet* leges violarint, & cum tam multum "temporis interim fuerit pœnitentiam non egerint, præsertim cum vates eos monuerint ut ad "saniorem mentem redirent, pœnasque manere "scelera prædixerint, quas, ut Deum esse credant, "& nihil mendacii istis subesse quæ per vates illis "denunciavit, omnino fore ut ab illis expetat, "propter ipsum tamen, quod justus exstiterit, "etiam nunc moraturum esse calamitates; verum, "ut ille in vivis esse desierit, quæ inferre decrevit "populo illaturum esse.

Ejus responsum oraculare.

Josiæ pietas. 4 Regum, c. 23.

3. Et quidem illi, cum mulier hoc vaticinium edidisset, reversi ad regem ei omnia retulerunt. Ille vero, missis in circuitum nunciis, jussit ut Hierosolyma convenirent sacerdotes & Levitæ, omnibus etiam cujuscunque ætatis adesse imperatis. Cum autem congregati essent, primum quidem illis legebat libros sacros: deinde, pro suggestu stans in medio populi, omnes *imperio* coëgit fidem jurejurando dare, se Deum certe colituros esse atque Moysis leges observaturos. Illi vero & his prompte assenserunt, & regis consiliis obsequuturos se receperunt: moxque sacra facientes litantesque Deum precabantur, ut benigne illos & misericorditer respicere dignaretur. Porro jussit pontifici *maximo*, si quod vas superesset à majoribus deastris diisque peregrinis positum in templo, illud efferret: & cum non pauca essent congesta, illis incensis cinerem eorum * dispersit: denique deastrorum sacerdotes, genere Aaronis alienos, occidit.

Achiæ vaticinium impletum. 4 Regum, c. 23.

4. At cum ista Hierosolymis perfecisset, in *suæ ditionis* regionem proficiscebatur; & quicquid in ea fecerat Hieroboamus, in peregrinorum numinum honorem, funditus delevit: falsorumque vatum ossa super altari, quod primus Hieroboamus exstruxerat, igni cremavit. Et quidem Achiam vatem, cum se ad Hieroboamum contulisset, dum ille sacrificaret totusque populus audiret, quæ eventura essent prænunciasse; quod quidam ex Davidis progenie, nomine Josias, hæc ipsa, quæ jam memoravimus, facturus esset. atque accidit ut ista adimpleta fuerint, annis trecentis sexaginta & uno elapsis.

5. Post hæc autem rex Josias, ad alios etiam ex Israëlitis profectus, qui in captivitatem & servitium non abducti fuerant ab Assyriis, illis persuasit ut impie agere desisterent, deorumque alienorum cultum relinquerent, patrium vero Deum & maximum pie colerent, eique adhærerent: domosque perscrutatus est & villas & urbes, suspicans fore ut aliquis intus custodiret deastros. Quinetiam *solis* currus, qui *in ascensu ad templum* steterant, à majoribus fabricatos, & si quid aliud adorabant ut Deum,

ἔρημοι πάντων καταστρέψωσιν οἰκτρῶς τὸν βίον. [k] ἀκούσασα δ' ἡ προφῆτις παρὰ τῶν πεμφθέντων ταῦτα [l] αὐτῶν δι' ὧν ἐπέστειλεν ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀπελθόντας πρὸς τὸν βασιλέα λέγειν· "ὅτι τὸ μὲν θεῖον [m] ἤδη "κατ' αὐτῶν ψῆφον ἤνεγκεν, ἣν οὐχ ἱκεσίαις ἄν τις "ἄκυρον ποιήσειεν, ἀπολέσαι τὸν λαὸν, καὶ τῆς χώρας ἐκβα"λεῖν, καὶ πάντων ἀφελέσθαι τῶν νῦν παρόντων ἀγαθῶν πα"ραβάντας τοὺς νόμους, καὶ τοσούτῳ μεταξὺ χρόνῳ μὴ με"τανοήσαντας, τῶν τε προφητῶν τούτων παραινούντων σωφρο"νεῖν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀσεβήμασι τιμωρίαν προλεγόντων, "ἣν, ἵνα πεισθῶσιν [n] ὅτι Θεός ἐστι, καὶ οὐδὲν ἐψεύδετο τού"των ὧν αὐτοῖς διὰ τῶν προφητῶν κατήγγειλε, πάντως "αὐτοῖς ποιήσειν, δι' αὐτὸν μέντοι δίκαιον γινόμενον ἐφέ"ξειν ἔτι τὰς συμφορὰς, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν τὰ "κατεψηφισμένα [o] πάθη τοῖς ὄχλοις ἐπιπέμψειν.

γʹ. Οἱ μὲν οὖν, τῆς γυναικὸς προφητευσάσης, ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ, περιπέμψας πανταχοῦ τὸν λαὸν, ἐκέλευσε συνελθεῖν εἰς [p] τὰ Ἱεροσόλυμα τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευΐτας, [q] πᾶσάν τε ἡλικίαν προστάξας παρεῖναι. ἀθροισθέντων δὲ αὐτῶν, πρῶτον μὲν αὐτοῖς ἀνέγνω τὰς ἱερὰς βίβλους· ἔπειτα, [r] στὰς ἐπὶ τοῦ βήματος ἐν μέσῳ τῷ πλήθει, ὅρκους [s] ποιήσασθαι καὶ πίστεις ἠνάγκασεν, ἦ μὴν θρησκεύσαι τὸν Θεὸν καὶ φυλάξαι τοὺς Μωϋσέως νόμους. οἱ δὲ προθύμως τε [t] ἐπῄνεσαν, καὶ τὰ παραινεθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως ποιήσειν ὑπέστησαν· θύοντές τε παραχρῆμα καὶ καλλιεροῦντες τὸν Θεὸν [v] ἱκέτευον, εὐμενῆ καὶ [x] ἵλεω αὐτοῖς ὑπάρχειν. τὸν δ' ἀρχιερέα προσέταξεν, εἴ τι περισσὸν ὑπὸ τῶν προγόνων σκεῦος τοῖς εἰδώλοις καὶ ξενικοῖς θεοῖς κατασταθὲν ἦν ἐν τῷ ναῷ, τοῦτο ἐκβαλεῖν. συναθροισθέντων δὲ πολλῶν, καταπρήσας αὐτὰ τὴν σποδὸν αὐτῶν διέσπειρε· καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν εἰδώλων, οὐκ ὄντας ἐκ τοῦ Ἀαρῶνος γένους, ἀπέκτεινε.

δʹ. Ταῦτα δ' ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις διαπραξάμενος ἧκεν εἰς τὴν χώραν, καὶ [y] τὰ κατασκευασθέντα ἐν αὐτῇ ὑπὸ Ἱεροβοάμου τοῦ βασιλέως εἰς τιμὴν τῶν ξενικῶν θεῶν ἠφάνισε· καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ψευδοπροφητῶν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ὃν κατεσκεύασε πρῶτος Ἱεροβόαμος, κατέκαυσε. [z] ταῦτα δὲ τὸν προφήτην Ἀχίαν κατελθόντα πρὸς Ἱεροβόαμον, θυσιάζοντος αὐτοῦ καὶ παντὸς ἀκούοντος τοῦ λαοῦ, προκαταγγεῖλαι [a] τὰ γενησόμενα, ὅτι τις ἐκ τοῦ Δαυίδου γένους Ἰωσίας τοὔνομα ποιήσει τὰ προειρημένα. [b] συνέβη δὲ ταῦτα λαβεῖν τέλος, μετὰ ἔτη τριακόσια καὶ ἑξηκονταέν.

εʹ. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας πορευθεὶς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅσοι τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν δουλείαν [c] τὴν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων διέφυγον, ἀφεῖναι μὲν τὰς ἀσεβεῖς πράξεις καὶ τὰς τιμὰς τὰς πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους θεοὺς ἐγκαταλιπεῖν ἔπεισε, τὸν δὲ πάτριον καὶ μέγιστον Θεὸν εὐσεβεῖν, καὶ τούτῳ προσανέχειν· τὰς οἰκίας τε καὶ τὰς κώμας ἠρεύνησε καὶ τὰς πόλεις, μή τις ἔνδον ἔχοι τι τῶν εἰδώλων ὑπονοῶν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ [d] τοῖς βασιλευομένοις ἐφεστῶτα ἅρματα, ἃ κατεσκεύασαν οἱ πρόγονοι, καὶ

εἰ

k Ἀκούσασα δ' ἡ προφῆτις] Forte ἀκούσασα δ' ἡ προφῆτις παρὰ τῶν πεμφθέντων ἃ ἐπέστειλεν ὁ βασιλεὺς, *Vet. Audiens prophetissa quæ fuerant à rege mandata.* COCC.

l Αὐτῶν δι' ὧν] Δι' αὐτῶν ὧν *Big. Samb.* & *Vat.*

m Ἤδη κατ' αὐτῶν] Illud ἤδη ex *MSS.*

n Ὅτι Θεός ἐστι,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 2. ὅτι ὁ Θεός ἐστι in *Editis Aliisque.*

o Πάθη] Παθήματα *Vat.*

p Τὰ Ἱεροσόλυμα] Illud τὰ deëst in aliquot *MSS.*

q Πᾶσαν τε ἡλικίαν] Πᾶσαν ἡλικίαν *Vat.*

r Στὰς ἐπὶ τοῦ βήματος] Vocem στὰς non agnoscit *Vat.*

s Ποιήσασθαι] Ita *Big. Samb. Gall.* 2. *Vat. Hen.* & *Busb.* ἐπιποιήσασθαι in *Aliis.*

t Ἐπῄνεσαν,] Sic *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. in *Editis* ᾔνεσαν.

v Ἱκέτευον,] Ἤδη ante ἱκέτευον inserunt *Big. Samb.* & *Vat.*

x Ἵλεω αὐτοῖς ὑπάρχειν.] Ἵλεων in *plerisque MSS.*

* *Dispersit:*] Dispersit in fluvium, *Epiphan.*

y Τὰ κατασκευασθέντα] Illud τὰ ex *MSS.* & *Coccejo.*

z Ταῦτα δὲ τὸν προφήτην Ἀχίαν] Ita è *Cod. Vat.* ταῦτα δὲ κατελθόντα προφήτην πρὸς Ἱεροβόαμον in *Editis Aliisque.*

a Τὰ γενησόμενα,] Delendum forte τά. COCC.

b Συνέβη δὲ] Deëst ἐν τοῖς ἄνω δεδηλώκαμεν, aut simile quid. COCC.

c Τὴν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων διέφυγον] Τὴν accepimus ex *MSS.*

d Τοῖς βασιλευομένοις ἐφεστῶτα ἅρματα,] Vetus mendum huic loco inolevisse palam facit *Vet. Interpr.* qui verba illa τὰ τοῖς βασιλευομένοις ἐφεστῶτα plane omisit. Quin & *Gelenius* in sua versione locum interpolavit ex 4 *Regum*, c. 23. v. 11. Ipse τοῖς βαθμοῖς τεμένους vel ταῖς βάσεσι λιθίναις, aut simile quid mallem quam τοῖς βασιλευομένοις. HUDS. Gelenius hæc explicat de *Quadrigis Solis*, aliter *Rufinus.* Cum Gelenio Gallus Interpres Arnaldus, juxta 2 Reg. XXII. 11. SPANH.

εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἦν [e] ᾧ προσεκύνουν ὡς Θεῷ [f] ἐβάστασε. καὶ καθαρεύσας οὕτω τὴν χώραν ἅπασαν εἰς Ἱεροσόλυμα τὸν λαὸν συνεκάλεσε, κἀκεῖ τὴν [g] ἀζύμων ἑορτὴν, [h] καὶ τὴν πάσχα λεγομένην ἤγαγεν· ἐδωρήσατό τε τῷ λαῷ [i] τὸ πάσχα, νεογνοὺς ἐρίφους καὶ ἄρνας τρισμυρίους, βοῦς δὲ εἰς [k] ὁλοκαυτώματα τρισχιλίους. παρεῖχον δὲ καὶ τῶν [l] ἱερέων οἱ πρῶτοι διὰ τὸ πάσχα τοῖς ἱερεῦσιν, [m] ἄρνας δισχιλίους ἑξακοσίους· καὶ τοῖς Λευΐταις πεντακισχιλίους ἄρνας ἔδωσαν οἱ προεστῶτες αὐτῶν, βοῦς δὲ πεντακοσίους. καὶ γινομένης οὕτως ἀφθόνου τῆς τῶν ἱερείων εὐπορίας, τὰς θυσίας ἐπετέλουν τοῖς Μωϋσέως νόμοις, ἑκάστου τῶν ἱερέων ἐξηγουμένου [n] καὶ διακονουμένου τοῖς ὄχλοις. καὶ τοῦ μηδεμίαν ἄλλην οὕτως ἀχθῆναι τοῖς Ἑβραίοις ἑορτὴν ἀπὸ τῶν Σαμουήλου τοῦ προφήτου χρόνων αἴτιον ἦν, τὸ πάντα κατὰ νόμους καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν παρατήρησιν τῆς παλαιᾶς συνηθείας ἐπιτελεσθῆναι. ζήσας δὲ ἐν εἰρήνῃ μετὰ ταῦτα Ἰωσίας, [o] ἔτι τε καὶ πλούτῳ καὶ τῇ παρὰ πᾶσιν εὐδοξίᾳ, κατέστρεψε τοῦτον τῷ τρόπῳ τὸν βίον.

de medio sustulit. Cumque hoc modo regionem universam lustrasset, populum Hierosolyma convocavit, ibique festum Azymorum, quod & Pascha dicebatur, celebravit: donavitque populo victimas Paschales, hœdos agnosque lactentes ter mille, & in solida sacrificia boum tria millia. Ac præterea principes pontifices in gratiam Paschatis sacerdotibus largiti sunt agnorum duo millia & sexcentos; & similiter Levitis primores eorum dederunt agnorum quinque millia, & boves quingentos. Cumque tam magna esset victimarum copia, sacra fecerunt convenienter Moysis legibus, unoquoque ex sacerdotibus præeunte & ministrante populo. Atque ideo nullum tale Pascha à temporibus Samuelis vatis actum erat ab Hebræis, quod omnia ex legum præscripto, priscisque patriæ ritibus observatis, peracta fuerint. Post hæc autem Josias, cum in pace vitam egisset, insuper & divitiis & gloria inter omnes floruisset, vitæ finem habuit hujusmodi.

Josias Pascha agit. 4 Regum, c. 23. 2 Paralip. c. 35.

ΚΕΦ. ε΄.

Ὡς Ἰωσίας συνέβαλεν τῷ Νεχαὼ, καὶ τρωθεὶς μετ᾽ οὐ πολὺ τελευτᾷ· καὶ ὡς Ἰώαχαζον βασιλέα ἀποδειχθέντα Νεχαὼ εἰς Αἴγυπτον ἀπήγαγεν, καὶ Ἰωακίμῳ βασιλείαν παραδίδωσι. περί τε Ἱερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλου.

[p] Νεχαὼ ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, [q] ἐγείρας στρατιὰν, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην [r] ἤλασε ποταμὸν, Μήδους [s] πολεμήσων καὶ τοὺς Βαβυλωνίους, οἳ τὴν [t] Ἀσσυρίων κατέλυσαν ἀρχήν. τοῦ γὰρ Ἀσίας βασιλεῦσαι πόθον εἶχεν. γινομένου δ᾽ αὐτοῦ κατὰ [v] Μένδην πόλιν, ἣν δ᾽ [x] αὕτη τῆς Ἰωσίου βασιλείας, μετὰ δυνάμεως εἶργεν αὐτὸν διὰ τῆς ἰδίας ποιεῖσθαι χώρας τὴν ἐπὶ τοὺς Μήδους ἔλασιν. πέμψας δὲ κήρυκα πρὸς αὐτὸν ὁ Νεχαὼ, οὐκ ἐπ᾽ αὐτὸν στρατεύειν ἔλεγεν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην [y] ὡρμηκέναι· μὴ παροξύνειν δ᾽ αὐτὸν ἐκέλευσεν, ὥστε πολεμεῖν [z] αὐτῷ κωλύοντι βαδίζειν ἐφ᾽ οὓς διέγνωκεν. Ἰωσίας δὲ οὐ προσίετο τὰ παρὰ τοῦ [a] Νεχαὼ, ἀλλ᾽ οὕτως εἶχεν, ὡς μὴ συγχωρεῖν αὐτῷ τὴν οἰκείαν διέρχεσθαι. [b] τῆς πεπρωμένης, οἶμαι, εἰς τοῦτ᾽ αὐτὸν παρορμησάσης, ἵνα λάβῃ πρόφασιν κατ᾽ αὐτοῦ. διατάσσοντος γὰρ αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ ἐφ᾽ ἅρματος ἀπὸ κέρως ἐπὶ κέρας [c] ὀχουμένου, τοξεύσας τις αὐτὸν τῶν Αἰγυπτίων ἔπαυσε τῆς πρὸς τὴν μάχην σπουδῆς. τῷ τραύματι γὰρ περιαλγὴς ὢν, ἐκέλευσεν [d] ἀνακληθῆναι τὸ στράτευμα, καὶ [e] ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα.

CAP. V.

VI.

Quomodo Josias cum Nechao congressus est, & vulneratus non multo post moritur: utque Joachazum regem factum in Ægyptum abduxit Nechao, & regnum Joacimo tradidit. Deque Hieremia & Iezecielo.

Nechao Ægyptiorum rex, delectibus habitis, in expeditionem ad Euphratem fluvium profectus est, Medis bellum illaturus & Babyloniis, qui Assyriorum everterant imperium. illum enim cupido incessit regnandi in Asia. Cumque ad Menden urbem pervenisset, (erat autem illa in ditione Josiæ) cum exercitu eum prohibuit ab expeditione contra Medos per regionem suam facienda. Nechao autem, præcone ad eum misso, dicebat se non in illum exercitum educere, sed ad Euphraten ire contendisse, jubebatque cavere ne ipsum adeo irritaret, ut adversus eum præliaretur, semet à proposito itinere prohibentem. At Josias iis quæ Nechao dixerat haud assensit, sed secum constituebat iter ei non dare per suæ ditionis regionem: fato eum, ut opinor, ad hoc ipsum impellente, ut illum perdendi occasionem arriperet. Nam dum aciem instrueret curru ab uno cornu ad alterum vectus, quidam ex Ægyptiis, qui eum sagitta petierat, fecit ut ei deflagraret bellandi cupiditas.

Nechao Ægyptiorum regis expeditio. 4 Regum, c. 23. & 2 Paralip. c. 35. Josiam rogat Nechao ut ejus voluntate iter per provinciam suam facere liceret. 2 Regum, c. 23. & 2 Paralip 2. 25. Prohibetur à Josia.

e Ὦ προσεκύνουν] Ita cum *Big. Samb.* & *Gall* 1. (& *Coccejo*) ὃ προσεκύνουν ὡς Θεῷ in *Editis Aliisque.* ὃ προσεκύνουν ὡς Θεὸν *Vat.*

f Ἐβάστασε.] Juxta *S. Literas* ἔκαυσε vel κατέκαυσε. Nolui tamen vocem ἐβάστασε loco movere, propter ista *Eustathii* ad *Homerum* (p. 1525. *Edit. Rom.*) ἔλεγον παραθέσεις τραπέζας ἐν καταρχῇ δαιτὸς, τὸ μέντοι αἴρειν αὐτὰς βαστάζεσθαι ἔφασκον.

g Ἀζύμων ἑορτὴν,] Sic *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. τῶν ἀζύμων *Vat.* ἄζυμον ἑορτὴν in *Editis.*

h Καὶ] Abundat. COCC.

i Τὸ πάσχα,] Ante τὸ πάσχα forsan subintelligendum εἰς, aut reponendum auctoritate *Vet. Interpr.* & LXXII. 2 *Paralip.* c. 35. v. 8.

k Ὁλοκαυτώματα] Ὁλοκαύτωσιν *Big.* & *Samb.*

l Ἱερέων οἱ πρῶτοι] Forsan Ἰουδαίων pro ἱερέων substituendum, quod *primi Judæorum* habeat *Epiphan.* & οἱ ἄρχοντες LXXII. 2 *Paralip.* c. 35. v. 8.

m Ἄρνας δισχιλίους ἑξακοσίους] *Agnos quinque & sexcenta millia & Levitis agnos duo millia* in quibusdam *Epiphanii* libris, in aliis *agnos quinque millia* & *Levitis agnos duo millia & sexcentos.* Videsis 4 *Regum*, c. 23. v. 21. & 2 *Paralip.* c. 35. v. 7 & 8.

n Καὶ διακονουμένου] Illa καὶ διακονουμένου inserta dedi, quod ἐξηγουμένων καὶ διακονουμένων habeant *Big. Samb.* & *Vat.* atque *Epiphanii* versio, *hostias singulas enarrantibus & ministrantibus* &c.

o Ἔτι τε καὶ πλούτῳ] Ἔτι δὲ καὶ *Vat.*

p Νεχαὼ] Ita *Big. Gall.* 1. *Chron. Aliique.* Νεχάως in *Editis.* Νεχαὼς *Vat.* Νεχάω *Samb.* Νεκὼς *Herodoto*, l. 2. c. 156. qui dicit quod cum Syris (ita Judæos semper vocat) congressus in Magdolo eos vicerit.

q Ἐγείρας] Forte ἀγείρας. COCC.

r Ἤλασε ποταμὸν,] Sic *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* εἴλασε in *Editis Aliisque.*

s Πολεμήσων] Ita in iisdem *MSS.* & *Zonara.* πολεμῶν in *Editis Aliisque.*

t Ἀσσυρίων] Eo modo *Big. Samb. Hen. Busb.* (*Cocc.*) & *Vet. Interpr.* Ἀσσύριον in *reliquis.*

v Μένδην πόλιν,] Ita sine ulla varietate in *Græcis* omnibus, in *Latinis* vero *Medin*, effluente sono (ut puto) literæ γ, prout fieri solet. Verum cum *Hebræis* sit מגדו, *Græcis* vero *Latinisque Interpretibus* Μαγεδδώ. inde conjicio cum Cl. *Perizonio* (in *Orig. Ægypt.* p. 416.) *Josephum* legisse *Migdo* aut *Megdo*; & hîc loci Μέγδην scripsisse. An fuerit *Magdolus* in finibus Ægypti, cujus *Jeremiæ* c. 44. v. 1. & c. 46. v. 14. fit mentio, an *Mageddo* supra Samariam, an potius urbs quædam hujus nominis in finibus regni Judaïci, aliis disquirendum relinquo. HUDS. Μενδήσιοις νόμος Ægypti ἁλωσ. lib. 4. c. XI. §. 5. SPANH.

x Αὕτη] Ita *Samb.* αὐτῇ in *aliis.*

y Ὡρμηκέναι] Eo modo *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ὁρμηκέναι in *reliquis.*

z Αὐτῷ κωλύοντι] Αὐτὸν κωλύοντα *Vat.*

a Νεχαὼ,] Νεχαῶνος & mox εἶχεν *Big. Samb. Gall.* 1. & *Vat.*

b Τῆς πεπρωμένης,] Τῆς πεπρωμένης ἀλαζονείας in *Editis* & quibusdam *MSS.* Verum cum ἀλαζονείας non agnoscat *Vet. Interpr.* neque *Big. Samb.* & *Vat.* facessere jussi.

c Ὀχουμένου,] Ἐρχομένου *Samb.* & *Gall.* 1.

d Ἀνακληθῆναι τὸ στράτευμα,] Ita in *MSS.* ἀνακλιθῆναι *Bas.* & *Vet. Interpr.*

e Ὑπέστρεψεν] Hîc sequutus est *Chronicorum* auctorem, lib. 2. c. 35. v. 24. qui locus (ut notavit *Schotanus*) exponi debet ex 4 *Regum*, c. 23. v. 29.

f Exsi-

Josias, adversus Nechao in praelium egressus, sagitta ictus moritur. 4 Regum, c. 23. 2 Paral. c. 35.
Epicedium ei composuit Hieremias.
Vaticinantur Hieremias & Jezecielus.

piditas. Nam cum vulnus aegre ferret, jussit ut receptui canerent, & *statim* Hierosolyma reversus est. ex illa autem plaga moritur: & sepultus est magnifico funere in paternis monumentis, cum quidem annos triginta novem vixisset, ex his vero regnasset triginta & unum. Vehementer eum lugebat populus, multis diebus lamentis & moerori se dedens. Hieremias autem vates lugubri carmine condidit super eo naeniam, quae etiamnum exstat. Hic vates etiam mala urbi eventura ante denunciavit, literisque mandavit & nunc factum excidium & * migrationem in Babylonem. Verum non solus iste populo illa praedixit, sed & Jezecielus vates qui primus de his duos libros conscriptos reliquit. Erant autem hi duo ex stirpe sacerdotali. Sed Hieremias quidem Hierosolymis commoratus est ab anno decimo tertio regni Josiae, usquedum templum una cum urbe dirutum erat. At quae huic vati acciderunt suo loco narrabimus.

Joachazus Judaeae rex. 4 Regum, c. 23. & 2 Paral. c. 36.

2. Porro mortuo, quemadmodum ante diximus, Josia, regnum suscepit filius ejus nomine Joachazus, cum jam *aetatis* annum circiter vigesimum tertium egisset. Et hic quidem Hierosolymis regnavit, matre *natus* Amitala ex urbe Lobana: nequam vero erat & moribus impuris. Rex autem Aegyptiorum, à pugna reversus, Joachazum ad se accersit in urbem Amatha appellatam, quae in Syria est: & illum quidem, cum ad eum venisset, in vincula conjecit; fratri vero eo natu majori, ex eodem patre, Eliacimo nomine, regnum tradidit, mutato ejus nomine in Joacimum. Regioni autem tributum imperavit, centum argenti talenta, & unum auri. Et hanc quidem pecuniae summam Joacimus solvebat: secum vero rex Joachazum in Aegyptum abduxit; qui & illic vita decessit, regno potitus tres menses & dies decem. Mater autem Joacimi vocata est Zabuda, ex urbe Abuma oriunda. Atqui *is* injustus erat natura & maleficus, & neque in Deum pius, neque erga homines benignus.

Joacimus Judaeae rex. 4 Regum, c. 23. & 2 Paral. c. 26.

τελευτᾷ δ' ἐκ τῆς πληγῆς [f] ἐκείνης τὸν βίον· καὶ [g] κηδεύεται ἐν ταῖς πατρῴαις θήκαις μεγαλοπρεπῶς, βιώσας μὲν ἔτη τριακονταεννέα, βασιλεύσας δὲ τούτων ἓν καὶ τριάκοντα. πένθος δὲ ἐπ' αὐτῷ μέγα τοῦ λαοῦ παντὸς ἤχθη, πολλαῖς ἡμέραις ὀδυρομένου καὶ κατηφοῦντος. Ιερεμίας δ' ὁ προφήτης, ἐπικήδειον [h] αὐτοῦ συνέταξε μέλος θρηνητικὸν, ὃ καὶ μέχρι νῦν διαμένει. οὗτος ὁ προφήτης καὶ τὰ μέλλοντα τῇ πόλει δεινὰ προεκήρυξε, ἐν γράμμασι καταλιπὼν καὶ τὴν νῦν ἐφ' ἡμῶν γινομένην ἅλωσιν, τήν τε [i] Βαβυλωνίαν αἵρεσιν. οὐ μόνον δὲ οὗτος προεθέσπισε ταῦτα τοῖς ὄχλοις, ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης Ιεζεκίηλος. [k] ὃς πρῶτος περὶ τούτων [l] δύο βιβλία γράψας κατέλιπεν. ἦσαν δὲ οἱ δύο τῷ γένει ἱερεῖς. ἀλλ' ὁ μὲν Ιερεμίας ἐν Ιεροσολύμοις διῆγεν, ἀπὸ τρισκαιδεκάτου ἔτους τῆς Ιωσίου βασιλείας ἕως οὗ κατεσκάφη ἡ πόλις καὶ ὁ ναός. τὰ μέντοιγε συμβάντα περὶ τοῦτον τὸν προφήτην, κατὰ χώραν δηλώσομεν.

β'. Τελευτήσαντος δὲ Ιωσίου, καθὼς προειρήκαμεν, τὴν βασιλείαν ὁ παῖς αὐτοῦ διαδέχεται [m] Ιωάχαζος τοὔνομα, περὶ τρίτον καὶ εἰκοστὸν ἤδη ἔτος γεγονώς. καὶ οὗτος μὲν ἐν Ιεροσολύμοις ἐβασίλευσε, [n] μητρὸς Αμιτάλης καὶ πόλεως Λοβάνης, ἀσεβὴς δὲ καὶ μιαρὸς τὸν τρόπον. ὁ δὲ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, ὑποστρέψας ἀπὸ τῆς μάχης, μεταπέμπεται τὸν Ιωάχαζον πρὸς αὐτὸν [o] εἰς [p] Αμαθὰ καλουμένην πόλιν, ἥτις ἐστὶ τῆς Συρίας. καὶ τὸν μὲν ἐλθόντα ἔδησε, τῷ δὲ [q] πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ, ὁμοπατρίῳ ὄντι, Ελιακίμῳ τοὔνομα, τὴν βασιλείαν παραδίδωσι, μετονομάσας αὐτὸν [r] Ιωάκιμον. τῇ δὲ χώρᾳ ἐπέταξεν ἑκατὸν ἀργυρίου τάλαντα, [s] ἓν δὲ χρυσίου. καὶ [t] τοῦτο μὲν ἐτέλει ὁ Ιωάκιμος τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων· τὸν δὲ Ιωάχαζον ἀπήγαγεν εἰς Αἴγυπτον, ὃς καὶ ἐτελεύτησεν ἐν αὐτῇ, βασιλεύσας μῆνας τρεῖς, ἡμέρας δέκα. ἡ δὲ τοῦ Ιωακίμου μήτηρ ἐκαλεῖτο [v] Ζαβούδα, ἐκ πόλεως δ' ἦν [x] Αβούμας. ἐτύγχανε δ' ὢν τὴν φύσιν ἄδικος καὶ κακοῦργος, καὶ μήτε πρὸς Θεὸν ὅσιος, μήτε πρὸς ἀνθρώπους ἐπιεικής.

VII.

CAP. VI.

Quomodo Nabuchodonosorus, superato Aegyptiorum rege, bellum intulit Judaeis, & Joacimum perimit, atque Joachimum ejus filium regem constituit.

Nabuchodonosorus acie fundit Aegyptios.

ANno autem quarto ex quo is regnare coepit, quidam nomine Nabuchodonosorus Babyloniorum imperium suscipit: qui sub idem tempus magno cum apparatu in urbem Charchamesam ascendit (illa autem ad Euphratem sita est) eo ani-

ΚΕΦ. ς'.

Ως Ναβουχοδονόσορος, ἡττηθέντος Αἰγυπτίων βασιλέως, στρατεύσας ἐπὶ τοὺς Ιουδαίους Ιωάκιμον ἀπέκτεινε, καὶ Ιωάχιμον τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατέστησε βασιλέα.

ΕΤος δ' αὐτοῦ τῆς βασιλείας τέταρτον ἤδη ἔχοντος, τὴν Βαβυλωνίων [y] ἀρχὴν παραλαμβάνει τις Ναβουχοδονόσορος ὄνομα· ὃς ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν μετὰ μεγάλης παρασκευῆς ἐπὶ [z] Καρχαμησὰν ἀναβαίνει πόλιν, ἔστι δ' αὕτη πρὸς τῷ Εὐφράτῃ, πολεμεῖν διεγνωκὼς τῷ

f Ἐκείνης] Ita Big. Samb. Vat. & Vet. Interpr. ἐκεῖ in Editis Aliisque.

g Κηδεύεται) ἐν ταῖς πατρῴαις θήκαις] Voculam μετὰ post κηδεύεται) ejecimus auctoritate Cod. Samb. & Vet. Interpr.

h Αὐτοῦ συνέταξε] Αὐτῷ Hen & Busb.

* *Migrationem in Babylonem.*] Sequutus sum *Epiphanii* versionem.

i Βαβυλωνίαν αἵρεσιν.] Βαβυλῶνος Big. Samb. Gall. 1. 2. Hen. & Busb.

k Ος πρῶτος] Illud ὃς non agnoscunt *MSS.* & *Vet. Interpr.*

l Δύο βιβλία] Alterum volumen excidisse retur *Pseudo Athanasius* in *Synopsi*. Ipse vero (inquit *Huetius* in *Dem. Evang. prop.* 4.) *Ezechielis* librum puto in duas partes olim distinctum fuisse; &, si conjecturis patet locus, XXXIX prioribus capitibus primum volumen, postremis novem constitisse alterum, quo templi reparatio & urbis dimensio continentur. Sic legit & distinguit *S. Petitus*, πρῶτος περὶ τούτων δύο (de his duobus, *sc.* τῆς ἐπὶ Τίτου γινομένης ἁλώσεως καὶ τῆς Βαβυλῶνος αἱρέσεως) βιβλίον α' γράψας κατέλιπεν. Videsis *Steph. Le Moine* in *Var. Sacr. tom.* 2. p. 383. & *J. A. Fabricium* de Pseudepigraphis, p. 1117.

m Ιωάχαζος] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* Ιώαζος in *Editis*.

n Μητρὸς Αμιτάλης] Alibi ἐκ μητρός. Mox in *MSS.* Αμιτάλης (vel Αμιτάλης) καὶ πόλεως Τωμιάνης (vel Τωμάνης) ἀσεβ. atque in *Epiphanii* libris, *Amita de civitate Thobona* (aut *Abana*) *fuitque impius* &c. denique *Interpretibus* LXXII. urbs haec Λεβνὰ, aut Λοβνὰ, aut Λοβανὰ dicitur. unde (cum in *Editis* fuerit Αμεβάλης, ἀσεβὴς δὲ) rescripsi Αμιτάλης καὶ πόλεως Λοβάνης.

o Εἰς Αμαθά.] Αἰμαθὰ *Vat.* (*Coccejus*) & in *Epiphanii* libris *Hemath* aut *Emath*. ideo pro εἰς Σαμαθὰ reposui εἰς Αμαθά. Vide *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 12. p. 281.

p Αμαθὰ καλουμένην πόλιν, ἥτις ἐστὶ τῆς Συρίας.] *Gen.* Σαμαθά. Urbs Syriae, *Rufino* Emath. Hebr. חמת LXX. Εμάθ. SPANH.

q Πρεσβυτέρῳ] Vide *Usserium* ad A. M. 3371.

r Ιωάκιμον.] Vide *Grotium* ad 4 *Regum*, c. 23. v. 34.

s Ἓν δὲ χρυσίου.] Καὶ χρυσίου τάλαντα ι'. *Chron. Alex.* καὶ χρυσίου τάλαντον ἕν, ἢ ὥς τινες ι'. *Syncell.*

t Τοῦτο μὲν ἐτέλει] Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* καὶ τὸ μὲν in *Editis*.

v Ζαβούδα,] Ζαβουδία *Vat.* Ιελδάφ LXXII.

x Αβούμας.] Forsan pro Αρούμας. nam urbs haec Ρουμὰ aut Ρυμὰ dicitur in *S. Literis*, 4 *Regum*, c. 23. v. 37.

y Αρχὴν παραλαμβάνει τις Ναβουχοδονόσορος ὄνομα·] 2 Reg. XXIV. 1. &c. SPANH.

z Καρχαμησὰν] Ita cum *Samb.* & *Gall.* 1. Καρχάμισαν *Gall.* 2. Καρμάχησαν *Big.* Καρχαβησὰν in *Editis*. in *Epiphanii* libris *Archamin* vel *Circamin*. juxta *Verit. Hebr.* (2 *Paralip.* c. 35. v. 20.) *Charchemisch*. Καρχαμὶς *Eusebio* in *Locis Hebr.* Creditur oppidum hoc fuisse, quod à Graecis Latinisque *Cercusium* vel *Circesium* vocabatur. de quo vide *Chr. Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 15. p. 437. & de nominis origine *J. Clericum* ad 2 *Paralip.* c. 35. v. 20. HUDS. Circamia *Rufin.* SPANH.

a Νι-

τῶν Αἰγυπτίων [a] Νεχαώ. ὑπὸ τούτῳ γὰρ ἦν ἅπασα ἡ Συρία. μαθὼν δὲ τὴν τοῦ Βαβυλωνίου προαίρεσιν καὶ τὴν [b] ἐπ' αὐτὸν στρατείαν ὁ Νεχαὼ, οὐδὲ αὐτὸς ὠλιγώρησεν· ἀλλὰ σὺν πολλῇ χειρὶ τὸν [c] Ναβουχοδονόσορον [d] ἀμυνόμενος, [e] ἐξώρμησεν ἐπὶ τὸν Εὐφράτην. συμβολῆς δὲ γενομένης ἡττήθη, καὶ πολλὰς ἀπέβαλε μυριάδας ἐν τῇ μάχῃ. διαβὰς δὲ τὸν Εὐφράτην ὁ Βαβυλώνιος, τὴν ἄχρι [f] Πηλουσίου παραλαμβάνει Συρίαν παρὲξ τῆς Ἰουδαίας. τέσσαρα δ' ἔτη βασιλεύοντος ἤδη τοῦ Ναβουχοδονοσόρου [g] ὄγδοον ἦν τῷ Ἰωακίμῳ τῷ τῶν Ἑβραίων ἔχοντι τὴν ἀρχὴν, καὶ στρατεύει μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Βαβυλώνιος, φόρους αἰτῶν τὸν Ἰωάκιμον, ἢ πολεμήσειν ἀπειλῶν. ὁ δὲ δείσας τὴν ἀπειλὴν, καὶ τὴν εἰρήνην ἀντικαταλλαξάμενος τῶν χρημάτων, ἤνεγκεν αὐτῷ φόρους οὓς ἔταξεν ἐπὶ ἔτη τρία.

β'. Τῷ δὲ τρίτῳ, στρατεύειν τοὺς Αἰγυπτίους ἀκούσας ἐπὶ τὸν Βαβυλώνιον, καὶ τοὺς φόρους αὐτῷ μὴ δοὺς, διεψεύσθη τῆς ἐλπίδος. οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι ποιήσασθαι τὴν στρατείαν οὐκ ἐθάρρησαν. ταῦτα δ' ὁ προφήτης Ἱερεμίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν προύλεγεν, ὡς μάτην τῇ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐλπίσι προσανέχουσι, καὶ ὡς δεῖ τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίων βασιλέως ἀνάστατον γενέσθαι, καὶ [h] Ἰωάκιμον τὸν βασιλέα χειρωθῆναι [i] ὑπ' αὐτοῦ. [k] ἀλλὰ ταῦτ' εἰς οὐδὲν χρήσιμον, οὐκ ὄντων τῶν σωθησομένων, ἔλεγε. καὶ γὰρ τὸ πλῆθος καὶ οἱ [l] ἄρχοντες ἀκούοντες παρημέλουν, καὶ πρὸς ὀργὴν λαμβάνοντες τὰ λεγόμενα, [m] ὡς οἰωνιζομένου κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ προφήτου, τὸν Ἱερεμίαν ᾐτιῶντο, καὶ [n] ὑπάγοντες [o] δίκην καταψηφισθῆναι πρὸς τιμωρίαν ἠξίουν. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἤνεγκαν τὰς ψήφους κατ' αὐτοῦ, [p] οἱ δ' ἀπέγνωσαν τῶν πρεσβυτέρων· οἳ καὶ σοφῆς ὄντες διανοίας ἀπέλυσαν τὸν προφήτην ἀπὸ τῆς αὐλῆς, καὶ τοῖς ἄλλοις συνεβούλευσαν μηδὲν [q] διαθεῖναι κακὸν τὸν Ἱερεμίαν. ἔλεγον γὰρ οὐ μόνον τοῦτον προλέγειν τῇ πόλει τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ Μιχαίαν πρὸ αὐτοῦ ταῦτα κατηγγελκέναι, [r] καὶ πολλοὺς ἄλλους, ὧν οὐδεὶς ὑπὸ τῶν τότε βασιλέων οὐδὲν ἔπαθεν, ἀλλ' ὡς προφήτης τοῦ Θεοῦ τιμῆς ἔτυχε. τούτοις καταπραΰναντες τὸ πλῆθος τοῖς λόγοις, ἐρρύσαντο τῆς κατεψηφισμένης αὐτοῦ κολάσεως τὸν Ἱερεμίαν· ὃς ἁπάσας τὰς αὐτοῦ προφητείας συγγραψάμενος, νηστεύοντος τοῦ δήμου καὶ ἐκκλησιάζοντος ἐν τῷ ἱερῷ, μηνὶ ἐνάτῳ τοῦ πέμπτου ἔτους [s] τῆς Ἰωακίμου βασιλείας, ἀνέγνω τὴν βίβλον, ἣν περὶ τῶν μελλόντων συμβήσεσθαι τῇ πόλει καὶ τῷ ναῷ καὶ τοῖς ὄχλοις ἦν συντεταχώς. ἀκούσαντες δ' οἱ ἡγεμόνες λαμβάνουσι παρ' αὐτοῦ τὸ βιβλίον, καὶ κελεύουσιν αὐτόν τε καὶ τὸν γραμματέα Βάρουχον ἐκποδὼν [t] ἑαυτοὺς ποιῆσαι, μή τισι δῆλοι γένωνται· τὸ δὲ βιβλίον [v] αὐτὸ φέροντες τῷ βασιλεῖ διδόασιν. ὁ δὲ, παρόντων αὐτῷ τῶν φίλων, ἐκέλευσε τὸν ἑαυτοῦ γραμματέα λαβόντα ἀναγνῶναι. ἀκούσας δὲ τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ καὶ ὀργισθεὶς ὁ βασιλεὺς, διέρρηξέ τε καὶ βαλὼν εἰς πῦρ ἠφάνισε· ζητηθέντας δὲ τόν τε Ἱερεμίαν καὶ τὸν γραμματέα Βάρουχον, ἐκέλευσεν [x] ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν κολασθησομένους. οὗτοι μὲν οὖν διαφεύγουσιν αὐτοῦ τὴν ὀργήν.

mo ut bellum inferret Nechao Ægyptiorum *regi*. nam sub eo *tum* Syria tota erat. Cum autem Nechao inita à Babylonio consilia & expeditionem in se factam iri intellexisset, non segniter ipse se gessit: sed cum valida manu, ut Nabuchodonosorum *à progressu* arceret, ad Euphratem ire contendit. Commisso autem prælio victus est, & in pugna multas myriadas *de suis* amisit. Atqui Babylonius, superato Euphrate, Syriam *omnem* usque ad Pelusium suam in potestatem redigit, præter Judæam. Quarto deinceps anno regni Nabuchodonosori, qui octavus erat Joacimo Hebræorum imperium tenenti, Judæis magno cum exercitu bellum intulit Babylonius, postulans à Joacimo tributum, bellumque, si detrectarit, ei illaturum esse minatus. Ille vero minis perterritus pacem pecunia redemit, & tributum, quantum imperatum erat, ei præstitit in tres annos.

Joacimo tributa imperat.

2. Tertio autem *anno*, cum audisset Ægyptios in Babylonium bella movere, atque *adeo* tributa ei non dedisset, de spe sua decidit. non enim ausi sunt Ægyptii expeditionem suscipere. Atqui eos Hieremias vates singulis *fere* diebus præmonuit, frustra eos in Ægyptiis spem reposuisse, urbemque à Babyloniorum rege evertendam esse, atque Joacimum regem in ipsius potestatem venturum. Verum nihil proficiebatur ex iis quæ dicebat, quod nemo esset qui salutem erat consequuturus. nam & vulgus & proceres ista audita nihil curabant, & quæ dicta erant ægre ferentes, ac si male in regem ominaretur vates, Hieremiam accusabant, litemque ei intendentes postulabant ut pœna mulctaretur. & cæteri quidem omnes contra eum suffragia tulerunt, seniores vero eum absolverunt: qui, cum mentis essent sanioris, vatem *etiam* ex *atrio dimiserunt, aliisque auctores fuerunt, ne quid mali adversus Hieremiam designarent. Ajebant enim non hunc solum urbi futura prædicere, sed & Michæam ante ipsum eadem esse vaticinatum, aliosque complures, quorum nullus à sui temporis regibus malo ullo, sed honore tanquam vates Dei erat affectus. Cum verbis istis populi animos mitigassent, à supplicio, quod ei decreverant, Hieremiam liberarunt: qui, ubi sua omnia vaticinia scriptis mandaverat, jejunanti populo & in templum congregato, nono mense anni quinti regni Joacimi, librum recitavit, quo omnia, quæ urbi & templo & populo mala imminebant, complexus fuerat. Principes autem, hisce auditis librum ab ipso accipiunt, simulque jubent tam ipsum quam ejus scribam Baruchum è medio secedere, ne quis sciat ubi sint: librum vero ad regem ferentes ei obtulerunt. Ille autem, cum amici ei adessent, jussit scribam suum *librum* sumere & legere. Ast ubi audierat rex quæ in libro scripta erant, ira accensus eum *manibus* discerpsit, injectumque in ignem cremavit: præcepitque Hieremiam & Baruchum perquisitos ad eum adduci pœnas luituros. Cæterum illi iram ejus effugerunt.

Joacimus à Babyloniis deficit.

Hieremias cladem Hierosolymis imminere prædicit.

Accusatio in Hieremiam instituta.

Jer. 26.

Hieremias absolvitur.

Jer. 26.

Hieremiæ liber à Joacimo combustus.

Jer. 26.

3. At

a Νεχαώ.] Νεχάῳ in *Editis*. Νεχαῶνι *Big.* & *Samb.*

b Ἐπ' αὐτὸν στρατείαν] Ita cum *MSS.* ὑπ' αὐτῷ in *Editis.*

c Ναβουχοδονόσορον] Sic *Samb.* & *G.* in *plerisque aliis* Ναβουδονόσορον.

d Ἀμυνόμενος,] Forte ἀμυνούμενος. COCC.

e Ἐξώρμησεν ἐπὶ τὸν] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ὥρμησεν in *cæteris.*

f Πηλουσίου] Conf. lib. VI. c. 7. §. 3. SPANH.

g Ὄγδοον ἦν] Sic *MSS.* ὄγδοος in *Editis.*

h Ἰωάκιμον τὸν βασιλέα] Ἰωακίμῳ τῷ βασιλεῖ mutavi in Ἰωάκιμον τὸν βασιλέα ex Cod. *Vat.* qui legit ad hunc modum, καὶ ὡς πέπρωται τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου ἀνάστατον γενέσθαι καὶ Ἰωάκιμον τὸν βασιλέα χειρωθῆναι πρὸς αὐτοῦ. illud πρὸς αὐτοῦ habet *Big.* & πέπρωται τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου ἁλῶναι *Hen.* & *Busb.*

i Ὑπ' αὐτοῦ.] Post hæc deëst forsan πέπρωται. COCC.

k Ἀλλὰ ταῦτ'] Sic *MSS.* in *Editis* deëst ἀλλά.

l Ἄρχοντες ἀκούοντες] Ἡγεμόνες ἀκούσαντες solus *Vat.*

m Ὡς οἰωνιζομένου κατὰ τοῦ βασιλέως] *Ut ominante adversus Regem.* SPANH.

n Ὑπάγοντες] Forte ἐπάγοντες. COCC.

o Δίκην] Δίκῃ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

p Οἱ δ' ἀπέγνωσαν] Sic *MSS.* pro οἱ καὶ *Editorum.* & mox pro οἱ δὲ reposui οἱ καὶ, nixus auctoritate *Epiphanii.* HUDS. Vetus: *Seniores autem recesserunt*; quasi legisset, ἀπεχώρησαν. Forte οἱ δὲ καὶ ἀπέγνωσαν. hoc est, *quidam vero absolverunt.* COCC.

* *Atrio dimiserunt,*] *sc.* carceris. nam αὐλὴ τῆς φυλακῆς habemus in *Jer.* 32. & alibi.

q Διαθεῖναι κακὸν] Ita *Big.* & *Samb.* (& *Coccejus*) διαθεῖναι in *Editis.*

r Καὶ πολλοὺς ἄλλους,] Καὶ πολλοὺς μὲν ὧν οὐδεὶς *Vat.*

s Τῆς Ἰωακίμου βασιλείας,] Illud τῆς ex *MSS.*

t Ἑαυτοὺς ποιῆσαι,] Αὐτοὺς γενέσθαι *Big.* & *Vat.*

v Αὐτὸ φέροντες] Αὐτοὶ *Samb.* & *Vat.*

x Ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν] Ἀναχθῆναι *Big.* & *Samb.*

VIII.

Nabuchodonosorus Hierosolyma depopulatur. 4 Regum, c. 24. & 2 Paral. c. 36. Joachimus Judææ rex. 4 Regum, c. 24 & 2 Paral. c. 36.

3. At non multo post venientem cum exercitu Babyloniorum regem recipit, metu illorum quæ vates iste prædixerat; nihil se mali passurum esse existimans, ut qui nec *eum* excluserit, nec ad bellum se pararit. Ille autem, ingressus in urbem, fidem *datam* non servavit; sed robustissimos quosque Hierosolymitarum & forma præstantes una cum Joacimo rege interfecit, quem insepultum extra muros abjici jussit, filium vero ejus Joachimum regem urbis & regionis constituit. Primores autem populi ad tria millia captivos Babylonem abduxit: in quibus erat etiam Iezecielus vates, cum esset adhuc puer. Et quidem hujusmodi finem habuit rex Joacimus, cum vixisset annos triginta sex, ex illis vero undecim regnasset. At qui ei in regnum successit, Joachimus, cui mater erat Nosta nomine, civis vero *Hierosolymitana*, regnavit menses tres, decem dies.

γʹ. Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ χρόνον στρατευσάμενον ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν τῶν Βαβυλωνίων βασιλέα [y] δέχεται, καὶ τὸ δέος τὸ παρὰ τῶν προειρημένων ὑπὸ τοῦ [z] προφήτου τούτου, οὐδὲν νομίζων [a] πείσεσθαι δεινὸν μηδ᾽ ἀποκλείσας μηδὲ πολεμήσας. [b] εἰσελθὼν δ᾽ εἰς αὐτὴν, οὐκ ἐφύλαξε τὰς πίστεις· ἀλλὰ τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ κάλλει διαφέροντας τῶν Ιεροσολυμιτῶν ἀπέκτεινε μετὰ τοῦ βασιλέως Ιωακίμου, [c] ὃν ἄταφον ἐκέλευσε ῥιφῆναι πρὸ τῶν τειχῶν, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Ιωάχιμον κατέστησε βασιλέα τῆς χώρας καὶ τῆς πόλεως. τοὺς δ᾽ ἐν ἀξιώμασι, τρισχιλίους ὄντας τὸν ἀριθμὸν, [d] αὐτοὺς αἰχμαλώτους λαβὼν, ἀπήγαγεν εἰς [e] τὴν Βαβυλῶνα· ἐν δὲ τούτοις ἦν καὶ ὁ προφήτης Ιεζεκίηλος παῖς ὤν. καὶ τέλος μὲν τοιοῦτον Ιωάκιμον τὸν βασιλέα κατέσχε, βιώσαντα μὲν ἔτη ἓξ καὶ τριάκοντα, βασιλεύσαντα δὲ τούτων ἕνδεκα. ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτοῦ τὴν βασιλείαν Ιωάχιμος, ἐκ μητρὸς μὲν [f] Νοστῆς ὄνομα, [g] πολίτιδος δὲ, ἐβασίλευσεν μῆνας τρεῖς [h] ἡμέρας δέκα.

IX.

CAP. VII.

Babylonius, cum pœnituisset quod Joachimum regem fecerat, ipsum Babylonem abduxit, & regnum Sedeciæ tradidit. Ille, vaticiniis Hieremiæ & Iezecieli diffidens, ad Ægyptios deficit: quos Judæam petentes vincit Babylonius. Quæque Hieremiæ acciderunt.

Joachimi regis facti Babylonium pœnituit. Hierosolymis obsessis, Joachimus deditionem facit: qui postea in captivitatem abducitur. 4 Regum, c. 24. & 2 Paral. c. 36.

BAbyloniorum autem regem, quòd regnum Joachimo dederat, non multo post incessebat metus. Nam veritus est, ne ille, paternæ necis injuriæ memor, regionem ab ipsa abalienaret. Misso igitur exercitu Joachimum in Hierosolymis obsedit. Is vero, cum natura esset benignus & justus, noluit urbem circumspectare sua causa periclitantem: sed sumpta matre & cognatis, eos ducibus à Babylonio missis *obsides* tradidit, jurejurando ab illis accepto, nec ipsos *mali aliquid* passuros esse nec urbem. Sed fides dictis ne annum quidem mansit. Nam Babyloniorum rex eam non servavit, sed per literas ducibus *suis* mandavit, ut, cum quotquot in urbe essent captivos fecissent, adolescentes & artifices ad se vinctos adducerent (isti autem erant ad decem millia *numero*, octingentos & triginta duos) ac *præterea* Joachimum cum matre *ejus* & amicis. Illos itaque ad ipsum deductos

X. in custodia habuit. Sedeciam vero, Joachimi *abducti* patruum, regem constituit, cum jurejurando eum obstrinxisset, se regionem illi sane conservaturum esse, nec quidquam novi moliturum, fauturumve *ullatenus* Ægyptiis.

Sedecias Judææ rex. 4 Regum, c. 24. & 2 Paral. c. 36. & Jer. c. 57.

2. Sedecias autem erat quidem annorum viginti & unius cum imperium susceperit; natus eadem

ΚΕΦ. ζʹ.

Οτι ὁ Βαβυλώνιος, μεταvοήσας ἐπὶ τῷ τὸν Ιωάχιμον ποιῆσαι βασιλέα, αὐτὸν ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ τὴν βασιλείαν παραδίδωσι τῷ Σεδεκίᾳ. οὗτος, ἀπιστῶν τοῖς προειρημένοις ἀπὸ τοῦ Ιερεμίου καὶ τοῦ Ιεζεκιήλου, τοῖς Αἰγυπτίοις προστίθεται· οὓς ἥκοντας εἰς τὴν Ιουδαίαν νικᾷ ὁ Βαβυλώνιος. οἷά τε συνέβη τῷ Ιερεμίᾳ.

ΤΟΝ δὲ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέα, δόντα τὴν βασιλείαν Ιωαχίμῳ, παραχρῆμα ἔλαβε δέος. ἔδεισε γὰρ μὴ, μνησικακήσας αὐτῷ τῆς τοῦ πατρὸς ἀναιρέσεως, ἀποστήσῃ τὴν χώραν αὐτοῦ. πέμψας τοιγαροῦν δύναμιν [i] ἐπολιόρκει τὸν Ιωάχιμον ἐν τοῖς Ιεροσολύμοις. ὁ δὲ, φύσει [k] χρηστὸς ὢν καὶ δίκαιος, [l] οὐκ ἠξίου τὴν πόλιν κινδυνεύουσαν δι᾽ αὐτὸν περιορᾶν· ἀλλὰ [m] ἐπάρας τὴν μητέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς, παραδίδωσι τοῖς πεμφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου στρατηγοῖς, ὅρκους παρ᾽ αὐτῶν λαβὼν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν μήτ᾽ αὐτοὺς παθεῖν μήτε τὴν πόλιν. [n] οἷς οὐδ᾽ ἐνιαυτὸν ἡ πίστις ἔμεινεν. οὐ γὰρ ἐφύλαξεν αὐτὴν [o] ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς, ἀλλὰ τοῖς στρατηγοῖς ἐπέστειλεν, ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ πόλει λαβόντας αἰχμαλώτους, νέους τὴν ἡλικίαν καὶ τεχνίτας δεδεμένους ἄγειν πρὸς αὐτόν· ἦσαν δὲ οὗτοι πάντες [p] εἰς μυρίους ὀκτακοσίους τριακονταδύο· καὶ τὸν Ιωάχιμον μετὰ τῆς μητρὸς τῶν καὶ φίλων. τούτους [q] δὴ κομισθέντας πρὸς αὐτὸν εἶχεν ἐν φυλακῇ. τὸν δὲ θεῖον τοῦ Ιωαχίμου [r] Σεδεκίαν ἀπέδειξε βασιλέα· ὅρκους παρ᾽ αὐτοῦ λαβὼν, ἦ μὴν φυλάξειν [s] αὐτῷ τὴν χώραν, καὶ μηδὲν νεωτερίσειν, μηδὲ τοῖς Αἰγυπτίοις εὐνοήσειν.

βʹ. Σεδεκίας δ᾽ ἦν [t] μὲν ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑνὸς, ὅτε τὴν ἀρχὴν παρέλαβεν· [v] ὁμομήτριος μὲν Ιωακίμου τοῦ ἀδελ-

y Δέχεται] Aliquid amplius in suo codice habuisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *fœderis jure suscipit.*

z Προφήτου τούτου,] Ita cum *Cod. Vat.* sublata distinctione post προφήτου. nec aliter *Big. Samb.* & *Gall.* 1. nisi quod ὡς ante οὐδὲν inserant. in *Editis* προφήτου. τούτους οὐδὲν νομ. Est qui τοῦτον legit, refertque ad Nabuchodonosorum. alter vero in ora libri sui τούτων reposuerat.

a Πείσεσθαι δεινὸν] Ita passim in melioribus *MSS.* in *Editis Aliisque* πήσεσθαι. Vide *Stephani* Thes. Gr. voce πάσχω.

b Εἰσελθὼν δ᾽ εἰς αὐτὴν,] Απελθὼν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

c Ον ἄταφον ἐκέλευσε] Videsis *Tornellum* ad *A. M.* 3435. & *Usserium* ad *A. M.* 3405.

d Αὐτοὺς,] Forte abundat. COCC.

e Τὴν Βαβυλῶνα·] Illud τὴν ex *MSS.* ut & mox καὶ ante ὁ προφήτης.

f Νοστῆς ὄνομα,] Νοοστῆς *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Νουστῆς *Vat.* Νεσθὰ aut Ναίσθα LXXII. *Nechusta* Hebr. *Nohesta* Vulg. Lat. HUDS. LXX. Νέσθα MS. Alex. Ναίσθα *Hebr.* נחשתא. SPANH.

g Πολίτιδος] Uti Urbs, ἄστυ, πόλις nomina sunt uni urbi celeberrimæ data, sic Jerusalem πόλις & Hierosolymitana πολίτις & ἀστή. Sic ἀστὴ non modo dicitur Atheniensis, sed quæ & ex alia urbe erat. Onomasticon Græcum à Montfaucomo editum Αστὴ, πᾶσα ἡ ἐξ ἧς τινος οὖν πόλεως καὶ οὐ μόνον ἐξ Αθηνῶν. Josephus ipse antea voce Αστὴ indicavit mulierem Hierosolymitanam. REL.

h Ημέρας δέκα] Ita etiam *Zonaras.* verum ἡμέρας δέκα non agnoscunt *S. Literæ.*

i Επολιόρκει τὸν Ιωάχιμον] Ita in *MSS.* (Cocc.) & *Vet. Interpr.* πολιορκεῖ in *Editis.*

k Χρηστὸς ὢν καὶ δίκαιος,] In Deum impius erat, ut constat ex 4 *Regum*, c. 24. v. 19.

l Οὐκ ἠξίου τὴν πόλιν κινδυνεύουσαν δι᾽ αὐτὸν περιορᾶν· ἀλλὰ ἐπάρας τὴν μητέρα καὶ τοὺς συγγενεῖς παραδίδωσι τοῖς πεμφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου στρατηγοῖς, ὅρκους παρ᾽ αὐτῶν λαβὼν] Quo nomine idem Joachimus æternam laudem apud Judæos consequutus dicitur ἁλωσ. lib. 6. c. 2. §. 1. SPANH.

m Επάρας] Sic *MSS.* ἀπάρας in *Editis.*

n Οἷς οὐδ᾽ ἐνιαυτὸν] Ως δ᾽ οὐδενὶ αὐτὸν *Samb.* ὡς οὐδ᾽ ἑνὶ αὐτὸν *Big.* ὡς οὐδ᾽ ἑνὶ αὐτῶν *Gall.* 1. ὡς οὐδενὶ αὐτῶν *Gall.* 2. & *Vat.*

o Ο τῶν Βαβυλωνίων] Illa ὁ τῶν ex *MSS.*

p Εἰς μυρίους ὀκτακοσίους] Videsis *Tornellum* ad *A. M.* 3436. HUDS. Decem millia 2 Reg. xxv. 24. SPANH.

q Δὴ κομισθέντας] Illud δὴ ex *Big.* & *Samb.*

r Σεδεκίαν ἀπέδειξε βασιλέα·] Σαχχίαν passim in *MSS.*

s Αὐτῷ τὴν χώραν,] Sic *MSS.* αὐτῶν in *Editis.*

t Μὲν ἐτῶν εἴκοσι] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* μὲν deest cæteris.

v Ομομήτριος μὲν Ιωακίμου] Vide *Jerem.* c. 36. v. 2. Hîc loci aliam,

ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τῶν δὲ δικαίων καὶ τοῦ δέοντος ὑπερόπτης. [x] καὶ γὰρ οἱ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἦσαν ἀσεβεῖς περὶ αὐτὸν, [y] καὶ ὁ πᾶς ὄχλος ἐπ' ἐξουσίας ὕβριζεν ἃ ἤθελε. διὸ καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας πρὸς αὐτὸν ἐλθὼν πολλάκις ἐμαρτύρατο, κελεύων τὰς μὲν ἄλλας ἀσεβείας καὶ παρανομίας καταλιπεῖν, προνοεῖν δὲ τοῦ δικαίου· καὶ μήτε τοῖς ἡγεμόσιν, εἶναι γὰρ ἐν αὐτοῖς πονηροὺς, προσανέχειν, μηδὲ τοῖς ψευδοπροφήταις ἀπατῶσιν αὐτὸν πεπιστευκέναι, ὡς οὐκέτι πολεμήσει τὴν πόλιν ὁ Βαβυλώνιος, καὶ ὡς Αἰγύπτιοι στρατεύσουσιν ἐπ' αὐτὸν καὶ νικήσουσι. ταῦτα γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγειν, οὐδ' οὕτως ὀφείλοντα γενέσθαι. ὁ δὲ Σεδεκίας, ἐφ' ὅσον μὲν ἤκουε τοῦ προφήτου ταῦτα λέγοντος, ἐπείθετο αὐτῷ, καὶ συνῄδει πᾶσιν ὡς ἀληθεῦσι, καὶ συμφέρειν αὐτῷ πεπιστευκέναι. διέφθειρον δὲ πάλιν αὐτὸν οἱ φίλοι, καὶ διῆγον ἀπὸ [z] τοῦ προφήτου πρὸς ἅπερ ἤθελον. προεφήτευσε δὲ καὶ Ἰεζεκίηλος ἐν Βαβυλῶνι τὰς μελλούσας τῷ [a] λαῷ συμφορὰς, καὶ ἀκούσας ταῦτα ἔπεμψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ταῖς δὲ προφητείαις αὐτῶν Σεδεκίας ἠπίστησεν, ἐκ τοιαύτης αἰτίας. τὰ μὲν ἄλλα πάντα [b] συμφωνοῦντα τοὺς προφήτας ἀλλήλοις εἰπεῖν συνέβη, ὥστε ἡ πόλις ἁλώσεται καὶ Σεδεκίας αὐτὸς αἰχμάλωτος ἔσται· διεφώνησε δὲ Ἰεζεκίηλος εἰπὼν, [c] οὐκ ὄψεσθαι Βαβυλῶνα τὸν Σεδεκίαν, τοῦ Ἱερεμίου φάσκοντος αὐτῷ, ὅτι δεδεμένον αὐτὸν ὁ Βαβυλώνιος [d] ἀπάξει βασιλεύς. καὶ διὰ τὸ μὴ ταυτὸν αὐτοὺς ἑκατέρους λέγειν, καὶ περὶ ὧν συμφωνεῖν ἐδόκουν, ὡς οὐδ' ἐκεῖνα ἀληθῆ λέγεσθαι [e] καταγνοὺς, ἠπίστησε· καί τοι πάντα αὐτῷ κατὰ τὰς προφητείας ἀπήντησεν, ἅπερ εὐκαιρότερον δηλώσομεν.

γ'. Τὴν συμμαχίαν [f] δὲ τὴν πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους ἐπὶ ἔτη ὀκτὼ κατασχὼν, διέλυσε τὰς πρὸς αὐτοὺς πίστεις, καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις προστίθεται, [g] καταλύσειν τοὺς Βαβυλωνίους ἐλπίσας, [h] ἂν μετ' ἐκείνου ἐγένοντο. μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτόν· καὶ τὴν χώραν κακώσας αὐτοῦ, καὶ τὰ φρούρια λαβὼν, ἐπ' αὐτὴν ἧκε τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν πολιορκήσων αὐτήν. ὁ δὲ Αἰγύπτιος, ἀκούσας ἐν οἷς ἐστιν ὁ σύμμαχος αὐτοῦ Σεδεκίας, ἀναλαβὼν πολλὴν δύναμιν, ἧκεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὡς λύσων τὴν πολιορκίαν. ὁ δὲ Βαβυλώνιος ἀφίσταται τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπαντήσας δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς τῇ μάχῃ νικᾷ, καὶ τρεψάμενος αὐτοὺς εἰς φυγὴν ἐξ ὅλης διώκει τῆς Συρίας. ὡς δ' ἀνεχώρησεν ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐξηπάτησαν οἱ ψευδοπροφῆται τὸν Σεδεκίαν, λέγοντες, οὔτε τὸν Βαβυλώνιον [i] αὐτὸν ἔτι πολεμήσειν καὶ τοὺς ὁμοφύλους, οὔτε ἀναστήσειν ἐκ τῆς οἰκείας εἰς τὴν Βαβυλῶνα· μετὰ πάντων δὲ ἥξειν [k] τοὺς

matre qua frater Joacimus, justi vero & honesti contemptor. nam & quos ætatis adultæ circa se habuit impii erant, & populus universus licenter & insolenter pro suo quisque arbitrio se gerebant. Quamobrem Hieremias vates, rege adito, subinde quiritabatur, jubens ut à cæteris quidem impie & contra legem factis abstineret, justitiæ vero curam haberet, & neque ducibus (nam in iis malos esse) animum adverteret, neque falsis vatibus eum decipientibus crederet, quasi non iterum urbem oppugnaturus esset Babylonius, & quasi Ægyptii bellum ei essent illaturi victoriamque reportaturi. hæc enim non ex veritate esse, nec ita unquam eventura. Sedecias autem, tantisper quidem dum vatem ista loquentem audiret, ei fidem habebat, atque in omnibus tanquam vere dictis acquiescebat, & è re sua esse persuasum habuit: rursus vero amici ejus mentem subverterunt, & à vatis dictis adducebant ad ea quæ voluerant. sed & apud Babylonem Jezecielus clades populo imminere prædixit, quas, istis auditis, *literis mandatas* misit Hierosolyma. Atqui vero illorum vaticiniis ut non crederet, animum induxit Sedecias hujusmodi de causa. Accidit ut vates cætera quidem omnia sibi invicem consentientia dicerent, fore scilicet ut & urbs expugnetur, & ipse Sedecias captivus fiat: in hoc vero Jezecielus *ab altero* dissidebat, dicendo, Sedeciam non visurum esse Babylonem, Hieremia ipsi affirmante, quod Babyloniorum rex illum vinctum abducet. ideoque cum *ea de re* verba utriusque non convenerint, etiam illis, in quibus secum concordare videbantur, ac si ea haud vere dicta esse cognovisset, plane diffidebat: etiamsi omnia ei, prout illi vaticinati fuerant, obvenerint; de quibus loco magis opportuno dicemus.

Hieremias de Hierosolymorum excidio Sedeciam præmonet.

Suadetur Sedeciæ ut vati fidem non habeat.

Quare Hieremiæ & Jezecieli de Sedecia vaticinia dissidebant.

3. Cum autem in societate cum Babyloniis inita octo annos mansisset, non amplius fidem illis datam servavit, sed ad Ægyptios defecit, sperans fore, si secum conjungerentur, ut Babylonios funditus everteret. At ubi hoc intellexerat Babyloniorum rex, expeditionem in eum fecit, ejusque regione vastata & castellis occupatis ad ipsam Hierosolymitarum urbem vi oppugnandam accessit. Ægyptius autem, audito in quibus *angustiis* esset socius ejus Sedecias, cum magno exercitu Judæam petiit, eo quasi animo ut obsidionem solveret. Quo fit ut Babylonius Hierosolymis decederet, atque Ægyptiis obviam profectus cum illis prælio congressus est, & in fugam versos tota Syria expulit. Mox vero ut Babyloniorum rex Hierosolymis recessit, operam dederunt falsi vates ut Sedeciam deciperent, dicentes, neque ipsi porro bellum illaturum esse Babylonium ejusque popularibus, neque *ipsos* è sedibus suis Babylonem translaturum: sed captivos etiam redituros esse cum omnibus templi vasis, quæ *Babyloniorum* rex è delubro detra-

Sedecias à Babyloniis deficit, seque Ægyptiis conjungit.

Ægyptios superat & Syria pellit Babylonius.

aliam, quam codices nostri præ se ferunt, lectionem sequutus videtur *Epiphan.* qui vertit, *& nomen matris ejus Amias. Fuit autem contra justitiam superbus, circa quem impii locum maximum habere videbantur. Quapropter & Jeremias* &c.

x Καὶ γὰρ οἱ κατὰ τὴν ἡλικίαν] Καὶ γὰρ τὴν ἡλ. *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2. καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἡλ. *Big.*

y Καὶ ὁ πᾶς ὄχλος] Καὶ πᾶς ὄχλος *Vat.* & mox ἐξύβριζεν, & dein ὡς αὐτόν.

z Τῶν τοῦ προφήτου] Illud τοῦ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

a Λαῷ συμφορὰς,] Sic *MSS.* & *Epiphan.* ναῷ in *Editis.*

b Συμφωνοῦντα τοὺς προφήτας] Cum συμφωνοῦντας τοῖς πρ. habeant *Big. Samb.* & *Gall.* 1. συμφρονοῦντας *Gall.* 2. & σύμφωνα τοὺς προφήτας *Vat.* ideo rescripsi συμφωνοῦντα τοὺς προφήτας ἀλλήλοις εἰπεῖν συνέβη. Ferri tamen potest *vulgata* lectio, συμφωνοῦντα τοῖς προφήταις ἀλλήλοις εἰπεῖν συνέβη.

c Οὐκ ὄψεσθαι Βαβυλῶνα τὸν Σεδεκίαν, τοῦ Ἱερεμίου φάσκοντος αὐτῷ, ὅτι δεδεμένον αὐτὸν ὁ Βαβυλώνιος ἀπάξει βασιλεύς.] Ἐναντιοφανῆ quæsita inter Hieremiæ & Jezekielis vaticinia, eadem conciliata & completa infr. c. 8. §. 2. SPANH.

d Ἀπάξει βασιλεύς.] Ἄξει in *MSS.*

e Καταγνοὺς,] In *Editis* λέγουσι γνούς. καί τοι &c. λέγουσι καταγνούς. καίτοι *Big. Samb.* & *Gall.* 1. λέγουσι γνοὺς, ἠπίστησε· καί τοι *Hen.* & *Busb.* unde levicula cum mutatione rescribendum censui. λέγεσθαι καταγνοὺς, ἠπίστησε· καίτοι &c. vel λέγεσθαι γνοὺς, ἠπίστησε &c.

f Δὲ τὴν πρὸς τοὺς] Ita *Big.* & *Samb.* καὶ pro δὲ in *cæteris*, atque δὴ legisse videtur *Epiphan.*

g Καταλύσειν τοὺς Βαβυλωνίους ἐλπίσας,] Καταλύειν τὰς B. *Samb.* καταλύειν τοὺς B. *Vat.* καταλύειν τὰς πρὸς B. *Big.* καταλύειν πρὸς Βαβ. *Gall.* 1. *à prima manu.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 7. SPANH.

h Ἂν μετ' ἐκείνου ἐγένοντο.] Αἱ μετ' ἐκεῖνον *Samb.* & *Vat.* ἃ μετ' ἐκείνων *Big.* ἃ μετ' ἐκεῖνον in *Editis.* unde ausus sum rescribere, ἂν μετ' ἐκείνου ἐγέν. Si quis malit ἂν (vel εἰ) μετ' ἐκείνων ἐγένοντο, per me licet. HUDS. Forte, εἰ μετ' ἐκείνων γένοιτο. Vetus, *Sperans cum illis contra Babylonios prævalere.* COCC.

i Αὐτὸν ἔτι πολεμήσειν] Ἔτι αὐτῷ πολεμήσειν καὶ τοῖς ὁμοφύλοις *Vat.* Diversam plane lectionem sequutus esse videtur *Epiphan.* qui vertit, *dicentes, quod neque Babylonius denique contra eum pugnaret, & contribules eorum, quos de provincia ad Babylonium demigraverat, cum Dei vasis omnibus quæ rex detulerat de templo reverterentur.*

k Τοὺς αἰχμαλώτους] Illa τοὺς αἰχμαλώτους absunt *Edit. Bas.* ut & *Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

traxit. At Hieremias, cum *in medium* prodiisset, his contraria atque vera vaticinatus est; "quod "male quidem faciunt, & regem *vana spe* decipiunt, nihilque commodi ipsis sperandum ab "Ægyptiis: sed illis prælio superatis Babylonius "castra Hierosolymis admovebit, populumque obsidione premet & fame necabit, & quotquot *malis istis* superfuerint captivos abducet, & bona "*eorum* diripiet, ac, divitiis templi inde exportatis, illud etiam igni cremabit, urbemque à fundamentis diruet, ipsique & posteris ejus serviemus annos LXX. quibus completis, nos ea quam "sub istis tulerimus servitute, everso Babyloniorum imperio, liberabunt Persæ & Medi, à quibus dimissi hanc terram repetemus, & templum "denuo ædificabimus, & Hierosolyma restituemus." Ista dicens Hieremias, plerisque persuadebat: at viri principes hominesque nequam, quasi haud mentis suæ esset, ipsum hanc ob rem vilipenderunt. Cum autem ei visum esset in patriam suam se recipere, Anathoth nominatam, stadia viginti ab Hierosolymis dissitam, quidam è magistratibus, illi forte obviam factus, manus ei injiciebat, calumniam adhibens, quod in eo esset ut ad Babylonios transfugeret. Vates vero ajebat illum sibi falsum crimen inferre; seque in patriam iter intendere dicebat. at ille nihil ejus verbis motus ipsum comprehensum ad magistratus duxit ut judicio perfunderetur, à quibus modis omnibus tortus & excruciatus servabatur ad supplicium. Et quidem aliquandiu ita degebat, ea quæ jam memoravimus inique patiens.

Hieremias prænunciat Hierosolymorum excidium. Jer. c. 37.

Hieremias comprehensus. Jer. c. 37.

Hieremias in carcerem compingitur. Jer. c. 27.

4. Anno autem nono regni Sedeciæ, & mensis decimi die decima, iterum Babyloniorum rex suis copiis Hierosolyma aggreditur: cumque ante urbem consedisset, summa contentione octodecim menses eam oppugnabat. Porro accidit ut tum simul Hierosolyma obsessa invaderent fames & pestilentia, malorum duo maxima, quæ dirum in modum *illic* grassata sunt. Interim autem Hieremias vates, in carceris custodia habitus, non quiescebat; sed magna voce prædicabat, illud populum admonens, ut portis patefactis Babylonium *in urbem* reciperent. quod si fecerint, illos universos salutem consequuturos; sin minus, interituros esse. Prædicebatque *omnino* fore, ut, si quis in urbe manserit, alterutro pereat, aut fame consumptus, aut ferro hostili peremptus; sin vero ad hostes perfugerit, mortem evasurum esse. At principes, cum ista auditione acciperent, iis nequaquam fidem habebant, in summo licet periculo versarentur: sed irati regem adeuntes *ei omnia* nunciabant, & accusatione instituta de vate querebantur, ut qui insanierit, & animos sibi in antecessum fregerit, & calamitatum denunciatione populo alacritatem & *promptitudinem* minuerit. illos enim paratos esse pro rege & patria *quodvis* adire discrimen: is vero minaciter monet, ut ad hostes fuga se recipiant, dicens *brevi* fore ut urbs expugnetur & funditus evertatur.

Hierosolymorum oppugnatio. 4 Regum, c. 25. & 2 Paral. c. 36.

Ad populum è custodia clamat Hieremias ut urbe excederent.

Quamobrem accusatur.

αἰχμαλώτους τῶν τοῦ ναοῦ σκευῶν, ὧν ἐσύλησεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ νεώ. τὰ ἐναντία δὲ τούτων καὶ ἀληθῆ παρελθὼν [l] ὁ Ἱερεμίας προεφήτευσεν, "ὡς [m] ποιοῦσι μὲν κακῶς καὶ ἐξαπατῶσι τὸν βασιλέα, παρὰ δὲ τῶν Αἰγυπτίων "οὐδὲν ἔσται αὐτοῖς ὄφελος· ἀλλὰ νικήσας αὐτοὺς ὁ Βαβυλώνιος ἐπιστρατεύσειν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μέλλει, καὶ "πολιορκήσει τε καὶ τῷ λιμῷ [n] διαφθερεῖ τὸν δῆμον, καὶ "τοὺς [o] περιλειφθέντας αἰχμαλώτους [p] ἄξει, καὶ τὰς οὐσίας διαρπάσει, καὶ τὸν ἐν τῷ ναῷ πλοῦτον ἐκφορήσας "ἔτι δὲ αὐτὸν ἐμπρήσει δὲ κατασκάψει τὴν πόλιν, καὶ δουλεύσομεν αὐτῷ δὲ τοῖς [q] ἐκγόνοις αὐτοῦ ἐπὶ ἔτη ἑβδομήκοντα. παύσουσι δ' ἡμᾶς τότε τῆς [r] ἐπ' αὐτοῖς δουλείας "Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, καταλύσαντες Βαβυλωνίους, ἀφ' "ὧν εἰς τήνδε ἀπολυθέντες οἰκοδομήσομεν τὸν ναὸν πάλιν, "καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα καταστήσομεν." ταῦτα λέγων ὁ Ἱερεμίας ὑπὸ μὲν τῶν πλειόνων ἐπιστεύετο· οἱ δὲ ἡγεμόνες καὶ οἱ ἀσεβεῖς ὡς ἐξεστηκότα τῶν φρενῶν αὐτὸν [s] οὕτως ἐξεφαύλιζον. δόξαν δὲ αὐτῷ πρὸς εἰς τὴν [t] πατρίδα παραγενέσθαι, λεγομένην Ἀναθώθ, σταδίους δὲ ἀπέχουσαν Ἱεροσολύμων εἴκοσι, περιτυχὼν κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν ἀρχόντων τις, συλλαβὼν κατεῖχε, συκοφαντῶν ὡς πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους αὐτομολοῦντα. ὁ δὲ ψευδῆ μὲν ἐκεῖνον ἔλεγεν αἰτίαν ἐπιφέρειν αὐτῷ. βαδίζειν δ' αὐτὸν ἔφασκεν εἰς τὴν πατρίδα. ὁ δ' οὐ πεισθεὶς, ἀλλὰ συλλαβὼν αὐτὸν, ἤγαγεν εἰς δίκην πρὸς τοὺς ἄρχοντας· ὑφ' ὧν πᾶσαν αἰκίαν καὶ βασάνους ὑπομείνας, ἐφυλάττετο πρὸς τιμωρίαν. καὶ χρόνον μέν τινα διῆγεν οὕτως, ἀδίκως πάσχων τὰ προειρημένα.

δ'. Ἔτει δ' ἐνάτῳ τῆς Σεδεκίου βασιλείας, καὶ ἡμέρᾳ δεκάτῃ τοῦ δεκάτου μηνὸς, στρατεύει τὸ δεύτερον ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ [v] προσκαθίσας αὐτῇ μῆνας ὀκτωκαίδεκα μετὰ πάσης [x] ἐπολιόρκει φιλοτιμίας. συνεπέθετο δ' εἰς ταὐτὸ πολιορκουμένοις τοῖς Ἱεροσολυμίοις δύο τὰ μέγιστα τῶν παθῶν, λιμὸς καὶ φθορὰ λοιμικὴ, [y] ἐνσκήψαντα σφοδρῶς. ἐν δὲ τῇ εἱρκτῇ τυγχάνων ὁ προφήτης Ἱερεμίας οὐχ ἡσύχαζεν, ἀλλ' ἐκεκράγει, καὶ ἐκήρυσσε παραινῶν τῷ πλήθει δέξασθαι τὸν Βαβυλώνιον ἀνοίξαντας τὰς πύλας. σωθήσεσθαι γὰρ αὐτοὺς πανοικὶ τοῦτο πράξαντας, εἰ δὲ μὴ, διαφθαρήσεσθαι. προύλεγε δ' ὡς εἰ μὲν [z] ἐπιμένοι τις ἐν τῇ πόλει πάντως ἀπολεῖται [a] θατέρῳ, ἢ [b] λιμῷ δαπανηθεὶς ἢ σιδήρῳ τῶν πολεμίων· εἰ δὲ [c] φύγοι πρὸς τοὺς πολεμίους, διαδράσεται τὸν θάνατον. [d] καὶ οἱ μὲν οὐδὲ ἐν αὐτοῖς ὄντες τοῖς δεινοῖς ἐπίστευον, οἱ ταῦτ' ἀκούοντες τῶν ἡγεμόνων· ἀλλὰ μετ' ὀργῆς ἀπήγγελλον ἐλθόντες πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κατηγοροῦντες [e] κατηκιῶντο τὸν προφήτην ὡς μεμηνότα, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν προκατακλῶντα, καὶ ταῖς τῶν χειρόνων καταγγελίαις [f] τὸ πρόθυμον ἐκλύοντα τοῦ πλήθους· ἕτοιμον γὰρ εἶναι αὐτὸ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος [g] κινδυνεύσειν. ὁ δὲ ἀπειλεῖ πρὸς τοὺς πολεμίους [h] φεύγειν, ἁλώσεσθαι λέγων τὴν πόλιν καὶ [i] πάντως ἀπολεῖσθαι.

ε'. Ὁ

l Ὁ Ἱερεμίας] Articulum negligunt *MSS.*
m Ποιοῦσι μὲν κακῶς] Ita in *MSS.* (ita & *Coccejus.* Vet. *male facerent*) ἐποίουν perperam in *Editis Aliisque.*
n Διαφθερεῖ τὸν δῆμον,] Ita ex vestigiis *MSS.* διαφθαρεῖ in *Editis.*
o Περιλειφθέντας αἰχμαλώτους] Eo modo *MSS.* & *Zonaras.* παραλειφθέντας in *Editis.*
p Ἄξει,] Iterum ex *MSS.* ἕξει in *Editis.*
q Ἐκγόνοις αὐτοῦ] Ἐγγόνοις *Big. Busb.* & *Hen.*
r Ἐπ' αὐτοῖς δουλείας] Ὑπ' αὐτοῦ *Samb.* ἐπ' αὐτοὺς *Vat.* HUDS. Lege ὑπ' αὐτοῖς. COCC.
s Οὕτως ἐξεφαύλιζον.] Οὕτως deest *Vat.*
t Πατρίδα] Πατρὶς urbs, non regio natalis, uti Nazareth πατρὶς Χριστοῦ in N. T. REL.
v Προσκαθίσας αὐτῇ] Ita *MSS.* (& *Cocc.*) προσκαθίσας in *Editis.*
x Ἐπολιόρκει φιλοτιμίας.] Iterum cum plerisque *MSS.* πολιορκεῖ in *Editis Aliisque.*
y Ἐνσκήψαντα σφοδρῶς.] Sic *MSS.* (& *Cocc.*) ἐνσκηψάντων in *Editis.*

z Ἐπιμένοι τις] Eo modo *Big.* & *Samb.* ἐπιμένει in *cæteris.*
a Θατέρῳ,] Ita *MSS.* θατέρῳ τε λιμῷ δ. in *Editis.*
b Λιμῷ δαπανηθεὶς] Conf. infr. lib. XI. c. 6. §. 12. SPANH.
c Φύγοι πρὸς τοὺς πολεμίους,] Sic *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* φύγει pro φεύγει in *Editis Aliisque.*
d Καὶ οἱ μὲν] Iterum cum *MSS.* θάνατον. οὐδὲ ἐν αὐτοῖς δὲ ὄντες in *Editis.*
e Κατηκιῶντο τὸν προφήτην] Illud κατηκιῶντο pro καὶ ᾐτιῶντο reposui ex Codd. *MSS.* in quibus aut κατηκιῶντο τὸν πρ. aut κατηκιῶντο κτεῖναι τὸν π. *Epiphanius* videtur legisse, καὶ κατηγοροῦντες αὐτὸν ὡς μεμηνότα, κατηκιῶντο κτεῖναι τὸν προφήτην, τὰς ψυχὰς &c. nam vertit, *& accusantes eum quasi vesanum, occidendum esse prophetam poscebant, qui eorum animos frangeret.* πρὸς τὸν βασιλέα καὶ κτεῖναι τὸν προφήτην ἠρέθιζον *Hen.* & *Busb.*
f Τὸ πρόθυμον ἐκλύοντα] Ita *MSS.* (& *Cocc.* Vet. *audaciam populi*) τὸ deest in *Editis.*
g Κινδυνεύσειν.] Κινδυνεύσειν insertum dedi ex *MSS.*
h Φεύγειν,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* φεύγων in *Editis.*
i Πάντως ἀπολεῖσθαι.] Πάντας ἐν αὐτῇ ἀπολεῖσθαι legisse videtur *Epiphan.*

k Οὐ

ε΄. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτὸς μὲν, ὑπὸ χρηστότητος καὶ δικαιοσύνης, [k] οὐδὲν διαπαρωξύνθη· ἵνα δὲ μὴ τοῖς ἡγεμόσιν ἀπεχθάνηται παρὰ τοιοῦτον καιρὸν ἀντιπράττων [l] αὐτῶν τῇ προαιρέσει, τὸν προφήτην ἐφῆκεν αὐτοῖς ποιεῖν ὅ, τι ἂν θέλωσιν. οἱ δὲ, τούτου ἐφέντος αὐτοῖς τοῦ βασιλέως, εὐθὺς εἰς τὴν εἱρκτὴν εἰσελθόντες, καὶ παραλαβόντες αὐτὸν, εἴς τινα [m] λάκκον βορβόρου πλήρη [n] καθιμήσαν, ὅπως ἰδίῳ θανάτῳ πνιγεὶς ἀποθάνῃ. ὁ δὲ, [o] περὶ τοῦ αὐχένος [p] ὑπὸ τοῦ πλήθους περισχεθεὶς, ἐν τούτοις ἦν. τῶν δ' οἰκετῶν τις τοῦ βασιλέως, ἐν τιμῇ τυγχάνων, Αἰθίοψ τὸ γένος, τὸ περὶ τὸν προφήτην πάθος ἀπήγγειλε τῷ βασιλεῖ· φάσκων οὐκ ὀρθῶς ταῦτα τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ πεποιηκέναι, καταποντίσαντας εἰς βόρβορον τὸν προφήτην, καὶ τοῦ διὰ τῶν δεσμῶν θανάτου πικρότερον οὕτως ἐσόμενον ἐπινοήσαντας κατ' αὐτοῦ. ταῦτ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, καὶ μετανοήσας ἐν τῷ παραδοῦναι τὸν προφήτην τοῖς ἡγεμόσιν, ἐκέλευσε τὸν Αἰθίοπα, τριάκοντα τῶν βασιλικῶν παραλαβόντα, καὶ σχοινία, καὶ πᾶν ὃ [q] πρὸς τὴν τοῦ προφήτου σωτηρίαν ἐπινοεῖ χρήσιμον, μετὰ σπουδῆς ἀνελκῦσαι τὸν Ἱερεμίαν. ὁ δὲ Αἰθίοψ, παραλαβὼν οὓς ἐπετάγη, ἀνέσπασεν ἐκ τοῦ βορβόρου τὸν προφήτην, καὶ διαφῆκεν ἀφύλακτον.

ϛ΄. Μεταπεμψαμένου δ' αὐτὸν κρύφα τοῦ βασιλέως, καὶ τί δύναται φράζειν αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὰ παρόντα σημαίνειν ἐρομένου; ἔχειν μὲν ἔλεγεν, οὐ πιστευθήσεσθαι δ' εἰπὼν, οὐδὲ παραινέσας ἀκουσθήσεσθαι· [r] ἀλλ' ὡς δὴ μέγα κακόν τι ἐργασάμενον ἀπολέσαι διέγνωσαν οἱ σοὶ φίλοι, φησί. καὶ ποῦ νῦν εἰσὶν οἱ τὸν Βαβυλώνιον οὐκ ἔθ' ἡμῖν [s] ἐπιστρατεύσειν φάσκοντες, καὶ ἀπατῶντες [t] ὑμᾶς; [v] εὐλαβοῦμαι δὲ νῦν γε τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν, μή με κατακρίνῃς θανάτῳ. τοῦ δὲ βασιλέως ὅρκους αὐτῷ δόντος, ὡς οὔτε αὐτὸς αὐτὸν ἀναιρήσει, οὔτε τοῖς ἡγεμόσιν ἐκδώσει, [x] θαρρήσας τῇ λεγομένῃ πίστει, συνεβούλευσεν αὐτῷ παραδοῦναι τὴν πόλιν τοῖς Βαβυλωνίοις· ταῦτα δὲ αὐτῷ τὸν Θεὸν [y] δι' αὐτοῦ προφητεύειν ἔλεγεν, εἴγε βούλεται σώζεσθαι, καὶ τὸν ἐφεστῶτα κίνδυνον διαφυγεῖν, καὶ μήτε τὴν πόλιν εἰς ἔδαφος πεσεῖν, [z] μήτε τὸν ναὸν ἐμπρησθῆναι. αὐτὸν γὰρ τούτων παραίτιον ἔσεσθαι τῶν κακῶν τοῖς πολίταις, καὶ αὐτῷ πανοικὶ τῆς συμφορᾶς. ὁ δὲ ταῦτ' ἀκούσας, βούλεσθαι μὲν [a] αὐτὸν, ἔφη, ποιεῖν ἃ παραινεῖ, καὶ λέγει συνοίσειν αὐτῷ γινόμενα· δεδιέναι δὲ τοὺς αὐτομολήσαντας τῶν [b] ὁμοφύλων πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους, μὴ διαβληθεὶς ὑπ' αὐτῶν τῷ βασιλεῖ [c] κολασθῇ. παρεθάρσυνε δ' αὐτὸν ὁ προφήτης, καὶ μάτην ὑπονοεῖν τὴν τιμωρίαν ἔλεγεν. οὐδενὸς γὰρ κακοῦ πειραθήσεσθαι, παραδόντα τοῖς Βαβυλωνίοις, οὔτ' αὐτὸν, οὔτε τὰ τέκνα, οὔτε τὰς γυναῖκας, μένειν δὲ καὶ τὸν ναὸν ἀπαθῆ. καὶ τὸν μὲν Ἱερεμίαν ταῦτ' εἰπόντα ὁ βασιλεὺς ἀπέλυσε, προστάξας αὐτῷ, [d] μηδενὶ τῶν πολιτῶν τὰ δόξαντα αὐτοῖς ἐξενεγκεῖν· ἀλ-

5. Rex autem ipse, ex naturæ suæ bonitate & justitiæ amore, in eum nihil exacerbatus erat: sed, ne cum principibus inimicitiam exerceret tali tempore contra quam ipsi censuissent faciens, vatem illis in manus tradi permisit, ut de eo pro arbitrio statuerent. At illi, quamprimum hoc ipsis concessum erat à rege, in custodiam protinus ingressi, captum eductumque inde in fossam quandam cœno oppletam funibus demiserunt, ut suffocatus suam oppeteret mortem. Ille vero luto obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, in his erat *angustiis*. Interim quidam è servis regis, qui tum forte in honore erat, homo Æthiops genere, id quod vati acciderat regi retulit; dicens amicos *ejus* & principes male egisse in eo quod vatem in cœnum demerserint, atque ita morte ea quæ in vinculis erat obeunda acerbiorem illi excogitaverint. Cum hæc audisset rex, illumque pœnituisset, quod vatem in principum potestatem tradiderit, mandavit Æthiopi, ut, assumptis triginta ex *famulis* regiis, & funibus, & quocunque sibi ad vatis salutem opus esse arbitraretur, quam cito posset Hieremiam *ex fossa* subduceret. Itaque Æthiops, sumptis quos adhibere jussus erat, vatem ex luto extraxit, liberumque dimisit.

In fossam conjicitur. Jer. c. 27.

Abdemelechus Æthiops hoc ei præstitit, ut è fossa extraheretur. Jer. c. 27.

6. Cum autem rex illum ad se clam accivisset, & ab eo quæreret, ecquod ei posset ex Dei oraculo dicere & in præsens *auxilium* indicare? Ajebat se quidem habere *quod diceret*, at fidem sane non inventurum esse adjiciebat, ne quidem si *ille* præceperit ut sibi dicto audientes essent: etenim amici tui, inquit, me quasi egregie maleficum perdere secum statuerunt. Et ubi nunc sunt illi qui Babylonium non redintegraturum esse bellum dictitabant, vosque decipiebant? Equidem & *ego* nunc vereor quod verum est dicere, ne me morte jubeas mulctari. Cum autem rex ei jurasset, nec se illum interfecturum, nec principibus traditurum, fretus accepta fide consilium ei dedit, ut urbem Babyloniis traderet: atque ad ista Dei oraculum ejus ore illum hortari ajebat, si modo velit incolumis esse, & ex periculo impendenti evadere, & neque urbem solo æquari, nec templum igne cremari. ipsum enim, * *ni pareat*, civibus fore horum malorum causam, & sibi suisque omnibus calamitatis *auctorem*. Ille vero, ubi hæc audiverat, subjiciebat, se velle ista facere quæ suadet, dicitque è re sua fore ut fierent: sed in metu esse ex popularibus qui ad Babylonios transfugerunt, ne ab illis falsò accusatus apud regem supplicio afficiatur. At vates illum bono animo esse jubebat, seque vanam sibi supplicii suspicionem augere dicebat. nihil enim mali passurum esse, si Babyloniis † *civitatem* dederet, neque ipsum, neque liberos, neque uxores *ejus*, templumque etiam illæsum manere. Et quidem Hieremiam ista loquutum rex dimisit, jussum nemini civium quæ illis facienda visa sunt prodere; ac ne principibus quidem, si cog-

Sedecias accersit Hieremiam, & quid facto opus sit ab eo quærit. Jer. c. 38.

Is eum hortatur ut urbis deditionem faceret, si salvus esse velit. Jer. c. 38.

k Οὐδὲν διαπαρωξύνθη·] Sic *Big. Samb. Vat.* (Cocc.) & *Gall.* 1. 2. οὐδεὶ παρωξύνθη *Hen.* & *Busb.* οὐδὲν ἰδίᾳ παρωξύνθη in *Editis*.

l Αὐτῶν τῇ προαιρέσει,] Illud αὐτῶν ex *MSS.*

m Λάκκον βορβόρου πλήρη καθίμησαν, ὅπως ἰδίῳ θανάτῳ πνιγεὶς ἀποθάνῃ.] Hieremias in cœnosam fossam usque ad collum demersus. *Rufin.* in quendam locum. SPANH.

n Καθίμησαν, ὅπως ἰδίῳ θανάτῳ πνιγεὶς ἀποθάνῃ.] Ita *Samb. Vat. Hen.* & *Busb.* καθιμήσαντα in *Editis Aliisque*.

o Περὶ τοῦ αὐχένος] Vetus, *usque ad guttur in luto depositus.* Lege, πρὸς τοῦ αὐχένος ὑπὸ τοῦ πηλοῦ περισχεθείς. COCC.

p Ὑπὸ τοῦ πλήθους περισχεθείς,] Si recte se habeat locus, βορβόρου subintelligendum. Forsan πηλοῦ ante πλήθους exciderit. Juxta *Epiphanium* legendum, ὑπὸ τοῦ πηλοῦ περισχ.

q Πρὸς τὴν τοῦ προφήτου] Πρὸς τῇ τοῦ πρ. σωτηρίᾳ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

r Ἀλλ' ὡς δὴ μέγα] Ita in *Editis* & *Vet. Interpr.* ἀλλὰ τί δὴ κακὸν εἰργασάμενον in *plerisque MSS.*

s Ἐπιστρατεύσειν] In *nonnullis* ἐπιστρατεύσειν.

t Ὑμᾶς;] Illud ὑμᾶς ex *MSS.*

v Εὐλαβοῦμαι] Δέδια δὲ νῦν γε *Vat.* εὐλαβοῦμαι δὲ νῦν τὴν *Big.* & *Samb.*

x Θαρρήσας] Ita cum *Samb.* & *Vat.* θαρρήσας τε τῇ in *Editis Aliisque*.

y Δι' αὐτοῦ προφητεύειν] Sic cum *MSS.* (Cocc. & *Epiph.* qui *per se* vertit) δι' αὐτὸν in *Editis*.

z Μήτε τὸν ναὸν] Hic cum *Editis* consentit *Vet. Interpr.* μήτε τὸν ναόν. ἐμπρησθέντα γὰρ αὐτὸν τούτων in *MSS.*

* Ni pareat, *civibus fore horum malorum causam*,] Μὴ πεισθέντα aut simile quid post αὐτὸν γὰρ subintelligendum vel reponendum censeo: eoque magis quòd *Epiphanius* vertat, *quod si non fieret, ipse malorum autor* &c.

a Αὐτὸν, ἔφη,] Αὐτὸς *Big. Samb.* & *Vat.*

b Ὁμοφύλων] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* τῶν φίλων in *Editis*.

c Κολασθῇ.] Φονευθῇ *Vat. Hen.* & *Busb.*

† Civitatem *dederet*,] Ita etiam *Epiphanius*: adeo ut forsan παραδόντα τὴν πόλιν legerit.

d Μηδενὶ τῶν πολιτῶν] Πρὸς μηδένα τῶν πολιτῶν ἐξενεγκεῖν τὰ δόξαντα αὐτοῖς in *MSS.*

cognito quod à rege fuerit accersitus, percontarentur quidnam accitus ad eum dixerit, hujusmodi quid indicaret: sed ea ad illos simulatione uti, ac si precibus contenderit, ut vinclis & custodia liberaretur. Itaque retulit eis prorsus eodem modo, quo jusserat rex. nam cum vatem adiissent eum interrogabant, quidnam de illis ipsis consultatum venerit ad regem? Et hæc quidem *de istis* ita dicta sunt.

Proceres, Hieremiam adeuntes, percontantur quid regi dixerit. Jer. c. 38.

λα μηδὲ τοῖς ἡγεμόσιν, εἰ μαθόντες αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ μετάπεμπτον γεγονέναι πυνθάνοιντο τί κληθεὶς εἴποι πρὸς αὐτόν, φράζειν τι τούτων· ἀλλὰ σκέπτεσθαι πρὸς αὐτούς, ὅτι δεηθείη μὴ ἐν δεσμῷ τυγχάνειν καὶ φυλακῇ. καὶ δὴ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν. ἐπυνθάνοντο γὰρ ἐλθόντες πρὸς τὸν προφήτην, τί περὶ αὐτῶν ἀφίκοιτο πρὸς τὸν βασιλέα [e] σκέπτεσθαι; καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐλέχθη.

XI.

CAP. VIII.

Quomodo Babylonius Hierosolyma expugnabat; temploque incenso Hierosolymitanos & Sedeciam Babylonem transtulit: quique tempore regum summum Pontificatum gesserunt.

ΚΕΦ. η'.

Ὡς ὁ Βαβυλώνιος εἷλε τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν ναὸν ἐμπρήσας, τόν τε τῶν Ἱεροσολυμιτῶν δῆμον καὶ Σεδεκίαν μετῴκισεν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ τίνες ἦσαν οἱ τὴν ἀρχιερωσύνην καταδέξαντες ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσιν.

Hierosolyma oppugnat Nabuchodonosorus. 4 Regum, c. 25. & Jer. c. 39. & c. 52. Hierosolymitani in obsidione nihil intentatum relinquunt.

AT Babylonius *interim* totis viribus & alacriter *admodum* Hierosolyma oppugnabat: cumque turres multa terra aggesta exstruxisset, ex illis pugnantes è mœnibus repellebat. multos quoque per totum circuitum aggeres excitabat, qui altitudine *sua* muros æquarent. Verum & propugnatores fortiter & alacriter obsidionem ferebant. neque enim fami neque pestilentiæ succumbebant, sed quamvis intus malis istis exagitati erant, animos ad dura belli confirmabant, ne machinamentis quidem ab hostibus inventis & mœnibus admotis perterriti; sed & alias omnibus quas illi intendebant objiciendas machinas excogitantes: adeo ut Babyloniis cum Hierosolymitis plane solertiæ & *rei militaris* scientiæ certamen fuerit; dum illi quidem, si hisce plus valerent, urbem se expugnaturos esse crederent, hi vero in eo salutis spem reponerent, ut novis ex adverso comminiscendis non defatigarentur fatiscerentve, quibus irrita fierent hostium machinamenta. Atque ista tolerarunt per menses XVIII. donec aut peste *plerique* consumpti essent, aut telis perempti, quæ hostes è turribus in eos conjecerint.

Hierosolymorum expugnatio. 4 Regum, c. 25. Jer. c. 39. & 52.

2. Urbs autem capta est anno undecimo regni Sedeciæ, quarti mensis die nona. Eam siquidem ceperunt Babyloniorum duces, quibus Nabuchodonosorus urbem oppugnandam mandavit: nam ille in urbe Reblatha *tum* morabatur. Ducum autem nomina, qui Hierosolyma expugnata subegerunt, si quis ea scire desiderat, ista erant; Nergelearus, Aremmantus, Semegarus, Nabosaris, Echarampsaris. Urbe autem capta circa mediam noctem, ac hostium ducibus in templum ingressis, Sedecias rex, ubi hoc sensit, assumptis uxoribus & liberis & ducibus & amicis, cum illis fugam ex urbe capessit * per fauces angustas munitasque in desertum. Cum autem quidam è transfugis hoc

ΤΗΣ δὲ πολιορκίας τῶν Ἱεροσολύμων ὁ Βαβυλώνιος ἐντεταμένως σφόδρα [f] καὶ προθύμως εἴχετο· [g] πύργους τε μεγάλων οἰκοδομήσας χωμάτων, ἀπ' αὐτῶν ἀνεῖργε τοὺς τοῖς τείχεσιν ἐφεστῶτας. καὶ πολλὰ περὶ τὸν κύκλον ὅλον ἤγειρε χώματα, τοῖς τείχεσι τὸ ὕψος ἴσα. [h] καρτερῶς δὲ καὶ προθύμως ἔφερον οἱ ἐντὸς τὴν πολιορκίαν. ἔκαμνον γὰρ οὔτε πρὸς τὸν λιμόν, οὔτε πρὸς τὴν νόσον τὴν λοιμικήν, ἀλλά, καίπερ ἔνδον ὑπὸ τούτων ἐλαυνόμενοι τῶν παθῶν, τὰς ψυχὰς ἔρρωντο πρὸς τὸν πόλεμον, μήτε πρὸς τὰς ἐπινοίας τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ μηχανήματα καταπληττόμενοι, ἀλλ' ἀντιμηχανήματα [i] πρὸς πάντα παρ' ἐκείνων ἀντεπινοοῦντες· ὡς εἶναι τὸν ὅλον ἀγῶνα καὶ τοῖς Βαβυλωνίοις καὶ τοῖς Ἱεροσολυμίταις τῆς ὀξύτητος καὶ συνέσεως, τῶν μὲν πλέον ἐν ταύτῃ δυνηθῆναι [k] τὴν ἀναίρεσιν οἰομένων εἶναι τῆς πόλεως, τῶν δὲ τὴν σωτηρίαν [l] οὐκ ἐν ἄλλῳ τιθεμένων, ἢ ἐν τῷ μὴ καμεῖν [m] μηδ' ἀπειπεῖν [n] ἀντεφευρίσκοντας, οἷς μάταια τὰ τῶν ἐχθρῶν [o] ἀπελεγχθήσεται μηχανήματα. καὶ ταῦτ' ὑπέμειναν, ἐπὶ μῆνας ὀκτωκαίδεκα, ἕως οὗ διεφθάρησαν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν βελῶν, ἅπερ ἀπὸ τῶν πύργων εἰς αὐτοὺς ἠκόντιζον οἱ πολέμιοι.

β'. Ἡρέθη δ' ἡ πόλις, ἑνδεκάτῳ ἔτει τῆς Σεδεκίου βασιλείας, τοῦ τετάρτου μηνὸς τῇ [p] ἐνάτῃ ἡμέρᾳ. [q] εἷλον γοῦν οἱ ἡγεμόνες τῶν Βαβυλωνίων, οἷς ἐπίστευσε τὴν πολιορκίαν ὁ Ναβουχοδονόσορος· αὐτὸς γὰρ ἐν [r] Ῥεβλαθᾷ διέτριβε πόλει. τὰ δὲ τῶν ἡγεμόνων ὀνόματα, [s] εἴ τις ἐπιζητήσειε γνῶναι, οἵτινες τὰ Ἱεροσόλυμα πορθήσαντες ὑπέταξαν, [t] ταῦτα ἦν· [v] Νηργελέαρος, [x] Ἀρέμμαντος, [y] Σεμεγάρος, Ναβώσαρις, [z] Ἐχαραμψαρίς. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως περὶ μέσην νύκτα, καὶ τῶν ἡγεμόνων τῶν πολεμίων εἰσελθόντων εἰς τὸ ἱερόν, γνοὺς [a] ὁ Σεδεκίας ὁ βασιλεύς, παραλαβὼν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς φίλους, φεύγει μετ' αὐτῶν ἐκ τῆς πόλεως διὰ τῆς καρτερᾶς φάραγγος καὶ διὰ τῆς ἐρήμου. φρα-

σάν-

e Σκέπτεσθαι;] Ita *Vat.* (& *Coccejus*) σκήπτεσθαι. ταῦτα in *ceteris*. ταῦτα μὲν οὕτως ἐπράχθη legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *Hæc quidem ita gesta sunt.*

f Καὶ προθύμως εἴχετο.] Illa καὶ προθύμως omittunt *Hen.* & *Busb.* nec in suo codice habuisse videtur *Epiphan.*

g Πύργους τε μεγάλων] Πύργους τε γὰρ *Big. Samb.* & *Vat.*

h Καρτερῶς δὲ] Καρτερῶς τε *Vat.* καρτερῶς ἀντεῖχον *Hen.* & *Busb.* καρτερῶς καὶ προθύμως ἀντεῖχον legisse videtur *Epiphan.* qui vertit: *fortiter & promptissime resistebant.*

i Πρὸς πάντα παρ' ἐκείνων] Illa πρὸς πάντα è Codd. *MSS.* & *Vet. Interpr.*

k Τὴν ἀναίρεσιν οἰομένων] Τὴν αἵρεσιν *Vat.*

l Οὐκ ἐν ἄλλῳ τιθεμένων,] Οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ *Vat.*

m Μηδ' ἀπειπεῖν] Illa μηδ' ἀπειπεῖν ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

n Ἀντεφευρίσκοντας,] Ἀντεξευρίσκοντας *Vat.*

o Ἀπελεγχθήσεται μηχανήματα.] Ἀπελεγχθήσεσθαι *Vat.*

p Ἐνάτῃ ἡμέρᾳ.] Ita etiam in omnibus *Epiphanii* libris, & in *S. Literis*, 4 *Regum*, c. 25. v. 2. & *Jer.* c. 39. v. 1. & c. 52. v. 6. ἑνδεκάτῃ *Big.* & *Samb.*

q Εἷλον γοῦν] Ita *MSS.* εἷλον δ' οὖν in *Editis.*

r Ῥεβλαθᾷ] Ἀρβαθὰ *Samb.* & *Gall.* 2. Ἀραμαθᾷ *Big. Vat.* & *Gall.* 1. in *Epiphanii* libris *Rabbatha* & *Rabatha*. Videsis *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 12. p. 282.

s Εἴ τις ἐπιζητήσειε] Εἴ τις γε *Vat.*

t Ταῦτα ἦν·] Illa ταῦτα ἦν adjecta esse volui è *Cod. Vat.* & *Vet. Interpr.* Verum nomina quæ sequuntur corrupta admodum sunt tam in *Codd. Lat.* quam *Gr.* nec minus vitiosa in LXXII. *Jer.* c. 39. v. 13. aut c. 49. v. 3. facta ex istis in *Verit. Hebr.* sc. *Nergal-Sareser*, *Samgar-Nebo*, *Sarsechim*, *Rabsaris*, *NergalSareser*, *Rab-mag*. Videsis notas ad LXXII. *Editionis Franequeranæ* per Cl. *Lamb. Bos.* p. 977.

v Νηργελέαρος,] Ην Ῥουαλέαρος *Samb.* Ῥαγλάσαρος Ῥουαλέαρος *Big.* Ῥεγλάσαρος *Vat.* Ῥεγλάσαρος Ῥεκλέαρος *Gall.* 2. HUDS. Nomina Ducum Babyloniorum, à quibus expugnata Hierosolyma, *apud Rufinum* Hergella, Sarare Matusa, Magones, Nabuzardan, Saris. SPANH.

x Ἀρέμμαντος,] Ita in *Græcis* omnibus, aut Ἀρέμαντος.

y Σεμεγάρος,] Pro Ἐμεγάρος *Editorum* placuit Σεμεγάρος rescribere ex *MSS.*

z Ἐχαραμψαρίς.] Ἀχαράμψαρις *Gall.* 2. In *Epiphanii* libris ita fere leguntur, *Nergella*, *Serrarem*, *Matuse*, *Meganis*, *Nabuzardan*, *Saris.*

a Ὁ Σεδεκίας] Articulum ὁ omittunt *Vat. Hen.* & *Busb.*

* *Per fauces angustas munitasque in desertum.*] *Per viam porta muro utrinque septam*, juxta *Verit. Hebr.*

σάντων δὲ τοῦτο τινῶν αὐτομόλων τοῖς Βαβυλωνίοις, ὑπὸ τὸν ὄρθρον ὥρμησαν διώκειν αὐτόν· καταλαβόντες δὲ οὐκ ἄπωθεν Ἱεριχοῦντος, [b] ἐκύκλωσαν αὐτόν. οἱ δὲ φίλοι καὶ οἱ ἡγεμόνες οἱ συμφυγόντες τῷ Σεδεκίᾳ, ἐπεὶ τοὺς πολεμίους ἐγγὺς ὄντας εἶδον, καταλιπόντες αὐτὸν διεσπάρησαν, ἄλλος ἀλλαχόσε, καὶ σώζειν ἑαυτὸν ἕκαστος ἔγνω. περιλειφθέντα δ' αὐτὸν σὺν ὀλίγοις, [c] ζωγρήσαντες οἱ πολέμιοι μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν, ἤγαγον πρὸς τὸν βασιλέα. παραγενόμενον δ' αὐτὸν ὁ Ναβουχοδονόσορος ἀσεβῆ καὶ παράσπονδον ἀποκαλεῖν ἤρξατο, καὶ [d] ἀμνήμονα [e] τῶν πρόσω λόγων οὓς ἐποιήσατο, σώζειν αὐτῷ τὴν χώραν [f] ὑποσχόμενος. ὠνείδιζε [g] δὲ καὶ ἀχαριστίαν, παρ' αὐτοῦ μὲν λαβόντι τὴν βασιλείαν, [h] Ἰωαχίμου γὰρ αὐτὴν οὖσαν ἀφελόμενον ἐκείνῳ δοῦναι, [i] χρησαμένῳ δὲ τῇ δυνάμει κατὰ τοῦ παρασχόντος. ἀλλὰ μέγας, εἶπεν, ὁ Θεός, ὃς μισήσας σου τὸν τρόπον, ὑποχείριον ἡμῖν ἔθηκε. χρησάμενος δὲ τούτοις πρὸς Σεδεκίαν τοῖς λόγοις, τοὺς υἱοὺς ἐκέλευσε [k] παραχρῆμα καὶ τοὺς φίλους θῦσαι, [l] αὐτοῦ τε Σεδεκίου καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων βλεπόντων. ἔπειτα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόψας τοῦ Σεδεκίου, δήσας ἤγαγεν εἰς Βαβυλῶνα. καὶ ταῦτα αὐτῷ συνέβη, [m] ἃ [n] Ἱερεμίας τε καὶ Ἰεζεκίηλος προεφήτευσαν αὐτῷ· ὅτι συλληφθεὶς ἀχθήσεται πρὸς τὸν Βαβυλώνιον, καὶ λαλήσει αὐτῷ κατὰ στόμα, καὶ ὄψεται τοῖς ὀφθαλμοῖς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. καὶ ταῦτα μὲν Ἱερεμίας εἶπε· τυφλωθεὶς δὲ καὶ ἀχθεὶς εἰς Βαβυλῶνα, ταύτην οὐκ εἶδε καθὼς Ἰεζεκίηλος [o] προεῖπε.

γʹ. Ταῦτα μὲν οὖν, ἱκανῶς ἐμφανίσαι δυνάμενα τὴν τοῦ Θεοῦ [p] φύσιν τοῖς ἀγνοοῦσιν, εἰρήκαμεν, ὅτι ποικίλη τ' ἐστὶ καὶ πολύτροπος, καὶ πάντα καθ' ὥραν [q] ἀπαντᾷ τεταγμένως, ἅ τε δεῖ γενέσθαι [r] προλέγει· τήν τε τῶν ἀνθρώπων ἄγνοιαν καὶ ἀπιστίαν, ὑφ' ἧς οὐδὲν [s] προϊδεῖν ἐάθησαν τῶν ἀποβησομένων, ἀφύλακτοι δὲ ταῖς συμφοραῖς παρεδόθησαν, ὡς ἀμήχανον αὐτοῖς εἶναι [t] τὴν ἐξ αὐτῶν πεῖραν διαφυγεῖν.

δʹ. Οἱ μὲν οὖν ἐκ τοῦ Δαυίδου γένους βασιλεύσαντες οὕτως κατέστρεψαν τὸν βίον, [v] εἴκοσι μὲν καὶ εἷς γενόμενοι μέχρι τοῦ τελευταίου βασιλέως, ἔτη δὲ πάντες βασιλεύσαντες πεντακόσια καὶ δεκατέσσαρα καὶ μῆνας ἓξ [x] καὶ ἡμέρας δέκα· ἐξ ὧν εἴκοσι τὴν ἀρχὴν κατέσχεν ὁ πρῶτος αὐτῶν βασιλεὺς Σαοῦλος, οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς ὑπάρχων.

εʹ. Ὁ δὲ Βαβυλώνιος πέμπει τὸν αὐτοῦ στρατηγὸν [y] Ναβουζαρδάνην εἰς Ἱεροσόλυμα, συλήσοντα τὸν ναόν· προστάξας ἅμα καὶ καταπρῆσαι αὐτόν τε καὶ τὰ βασίλεια, τήν τε πόλιν εἰς ἔδαφος καθελεῖν, καὶ τὸν λαὸν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν μεταστῆσαι. ὃς, γενόμενος ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις [z] ἑνδεκάτῳ ἔτει τῆς Σεδεκίου βασιλείας, συλᾷ τε τὸν ναόν, καὶ βαστάζει τὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ, καὶ δὴ καὶ τὸν μέγαν λουτῆρα, ὃν Σολομὼν ἀνέθηκεν· ἔτι γε μὴν τοὺς στύλους τοὺς χαλκοῦς, καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν,

Babyloniis indicassent, *illi* diluculo ad eum persequendum exierunt; assequutique non procul ab Hierichunte, eum circumvenerunt. amici vero & duces, qui Sedeciæ fugæ se comites dederant, cum hostium in conspectum venissent, ipso relicto alius aliò dilapsi sunt, & suæ quisque saluti consuluerunt. Ipsum vero, cum paucis relictum, ubi vivum ceperant hostes, una cum liberis & uxoribus ad regem perduxerunt. Postquam ad eum venerat, Nabuchodonosorus nequam & fœdifragum appellare cœpit, & verborum quæ antea fecerat immemorem, ut qui regionem sibi conservare promiserat. Quin & ingrati animi vitium ei exprobavit; quod regnum suo beneficio adeptus (illud enim Joachimo ereptum ei dederat) vires suas in largitorem converterit. Sed magnus, inquit, est Deus, qui, mores tuos aversatus, te nobis in manus tradidit. Cum autem his verbis Sedeciam increpuisset, jussit filios ejus & amicos è vestigio mactari in conspectu ipsius Sedeciæ aliorumque captivorum. Dein cum Sedeciam luminibus privasset, catenis vinctum Babylonem usque duxit. Atque ista ei acciderunt, quæ ab Hieremia & Iezecielo erant ipsi prædicta; quòd captus ad Babylonium adducetur, & præsens præsentem ore alloquetur, & oculis *suis* oculos ejus videbit. ista quidem etiam Hieremias loquutus est: occœcatus vero & Babylonem perductus eam non vidit, sicuti Iezecielus prædixit.

Sedeciam increpat Nabuchodonosorus.

Sedeciam excæcatum catenisque vinctum secum Babylonem duxit Nabuchodonosorus.

4 Regum, c. 39. Hieremiæ & Jezecieli complentur vaticinia. Jer. c. 32. & c. 34. & Ezech. c. 12.

3. Et hæc quidem narravimus, ut Dei natura satis explorata sit *rerum divinarum* imperitis; quod *scilicet* varia est & multimoda, & omnia statis temporibus & ordine servato eveniunt, eáque prædicit quæ eventura sunt: utque hominum inscitia & incredulitas perspectæ habeantur, quibus præpediti sunt quo minus causas futuras prospiciant, sed ex improviso in calamitates incidunt, nulla data ex earum periculo evadendi via.

4. Atque ita sane Davidici generis reges vitam finiverunt: numero quidem unus & viginti, *à primo* ad regem ultimum usque; regnarunt autem universi annos quingentos & quatuordecim, menses sex, & dies decem: ex quibus Saulus, rex illorum primus, principatum tenuit annos viginti, cum tamen ex eadem *cum cæteris* tribu non fuerit.

Quot & quamdiu reges Hierosolymis regnarint.

5. Porro Babylonius copiarum præfectum Nabuzardanem mittit Hierosolyma, ut templum *ornamentis suis* spoliaret: mandavitque, ut illi ignem subjiceret regiæque, ac *præterea* urbem solo æquaret, & populum transferret in Babyloniam. Qui, cum Hierosolyma venisset anno regni Sedeciæ undecimo, & templum diripit, & vasa Dei aurea argenteaque exportat, & labrum quoque magnum à Solomone dedicatum; ut & columnas æreas cum suis capitulis, & mensas aureas atque candelabra. His

b Ἐκύκλωσαν αὐτόν.] Ἐκυκλώσαντο *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*
c Ζωγρήσαντες οἱ πολέμιοι μετὰ τῶν τέκνων] Ζωγροῦντας Plato IX. de Legib. p. 868. B. SPANH.
d Ἀμνήμονα] Ἀγνώμονα in *MSS.* Sane paulo aliter quam in *Græcis* nostris legisse videtur *Epiphan.* qui vertit *impium & infelicem vocare cœpit, & jurisjurandi immemorem, quòd præbuerat ut ei provintiam custodiret.*
e Τῶν πρόσω λόγων] Forte περὶ τῶν λόγων. COCC.
f Ὑποσχόμενος.] Ὑποσχόμενον *Big. Samb.* & *Gall.* 1.
g Δὲ καὶ ἀχαριστίαν,] Illud δὲ ex *MSS.*
h Ἰωαχίμου] Ἰεχωνίου *Vat.*
i Χρησαμένῳ] Χρησάμενον *Big. Samb. Gall.* 2. & *Vat.*
k Παραχρῆμα] Malè infra distinguitur in *Gen.* παρὰ χρῆμα lib. XI. c. 6. §. 11. παραχρῆμα unâ voce & ita Demosth. initio Olynth. I. aliique. SPANH.
l Αὐτοῦ τε Σεδεκίου] Ὁρῶντος αὐτοῦ τε Σαχχίου καὶ τῶν *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* ὁρῶντος αὐτοὺς τοῦ Σεδ. *Vat.* ὁρῶντος Σαχχίου καὶ τῶν *Gall.* 1.
m Ἃ Ἱερεμίας τε καὶ Ἰεζεκίηλος προεφήτευσαν αὐτῷ· ὅτι συλληφθεὶς ἀχθήσεται πρὸς τὸν Βαβυλώνιον,] Conf. supr. c. 10. §. 2. SPANH.
n Ἱερεμίας τε καὶ Ἰεζεκίηλος προεφήτευσαν αὐτῷ· ὅτι συλληφθεὶς ἀχθήσεται πρὸς τὸν Βαβυλώνιον,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* οἱ προφῆται προεφήτευσαν in *Editis.* Verba *Hieremiæ* exstant *cap.* 32. v. 4. *Babyloniæ regi in manum dabitur, eumque præsens præsentem & ore alloquetur & oculis aspiciet.* & *cap.* 32. v. 4. *captus ei traderis, & oculis istis Babyloniæ regis oculos videbis,* & *ille te ore suo alloquetur, ibisque Babylonem.* ista vero *Jezecieli* occurrunt *cap.* 12. v. 13. *eum Babylonem in Chaldæam terram perducam, quam neque videbit, & ibi morietur.*
o Προεῖπε.] Εἶπε *Vat.*
p Φύσιν τοῖς ἀγνοοῦσιν,] Alii distinguunt post φύσιν, & non post ἀγνοουμένοις.
q Ἀπαντᾷ] Forte ποιεῖ ἀπατᾶν. COCC.
r Προλέγει·] Προλέγειν *Big. Samb.* & *Vat.*
s Προϊδεῖν ἐάθησαν] Sic *MSS.* προϊδεῖν οὐδὲν ἐάθησαν in *Editis.*
t Τὴν ἐξ αὐτῶν] Forte τὴν αὐτῶν. COCC.
v Εἴκοσι μὲν καὶ εἷς γενόμενοι μέχρι τοῦ τελευταίου βασιλέως, ἔτη δὲ πάντες βασιλεύσαντες πεντακόσια καὶ δεκατέσσαρα καὶ μῆνας ἓξ καὶ ἡμέρας δέκα·] A Rege Saulo ad exitium Sedeciæ anni DXIV. *Rufin.* annis nongentis & quatuordecim. SPANH.
x Καὶ ἡμέρας δέκα·] Ἡμέρας ιϛʹ. *Vat. Hen. Busb.* & *Zonar.*
y Ναβουζαρδάνην] Nabuzardan *Rufin.* SPANH.
z Ἑνδεκάτῳ ἔτει] Ἐν δωδεκάτῳ ἔτει τῆς Σεδεκίου βασιλείας calamitatem illam accidisse dicit *Clemens Alexandrinus* in *Stromatum* lib. 1. p. 329. rectius, (ut inquit *Usserius* in *Chronol. S.* p. 26.) quam *Josephus.*

Templi direptio & conflagratio. 4 Regum, c. 25. Jer. 52.

His itaque sublatis, templum incendit mense quinto, die primo, anno regni Sedeciæ undecimo, regni vero Nabuchodonosori XVIII. deinde & regiam igni cremavit, & urbem evertit. Incensum autem est templum anno quadringentesimo septuagesimo, mense sexto, die decimo, postquam conditum fuerat: à populi vero ex Ægypto migratione, anni tunc mille effluxerant & sexaginta duo, menses sex, & dies decem. Tempus autem omne, quod à diluvio usque ad templi devastationem intercessit, annorum erat mille nongentorum quinquaginta septem, mensium sex, *&* dierum decem: ab Adamo vero condito usque ad ea quæ templo acciderant, anni *elapsi* sunt ter mille quingenti tredecim, menses sex, *&* dies decem. Et quidem tantus erat horum annorum numerus: quæcunque vero acta fuerint, prout singula evenerant, explicavimus. Porro militiæ regis Babyloniorum præfectus, cum Hierosolyma à fundamentis diruisset, & populum transtulisset, captivos fecit Saream summum pontificem, & Sophoniam secundarium pontificem, & duces templi custodes (isti autem tres erant) & eunuchum militibus præfectum, & septem de Sedeciæ amicis, ejusque scribam, & alios duces sexaginta: quos omnes una cum vasis *è templo* direptis ad regem deportavit in Reblatham Syriæ urbem. Atque illic rex pontifici & ducibus capita amputari jussit: captivos vero *reliquos* omnes & in istis Sedeciam ipse Babylonem duxit. Quin & vinctum secum deduxit Josadochum summum pontificem, filium Sareæ summi pontificis, quem ad Reblatham Syriæ urbem Babylonius occidit, ut jam ante memoravimus.

6. Quum vero genus regum recensuimus, & quinam fuerint indicavimus, quotque annos vixerint regnarintque, necessarium etiam visum est dicere, quibus nominibus summi pontifices appellabantur, quique sub regibus pontificatum obierunt.

Series summorum pontificum à templi conditu usque ad ejus conflagrationem.

Et quidem primus omnium in templo, à Solomone exstructo, pontifex erat Sadocus: ei vero in honorem filius ejus Achimas successit, & post Achiman Azarias: hunc autem Joramus, Joramum vero Isus, eumque Axioramus excepit: huic autem proximus Phideas, & Phideæ Soudeas, Sou-

τάς τε χρυσᾶς τραπέζας καὶ τὰς λυχνίας. Βαστάσας δὲ ταῦτα, ἀνῆψε τὸν ναὸν μηνὶ πέμπτῳ, [a] τῇ νουμηνίᾳ, ἑνδεκάτῳ ἔτει τῆς Σεδεκίου βασιλείας, ὀκτωκαιδεκάτῳ δὲ τῆς Ναβουχοδονοσόρου. ἐνέπρησε δὲ καὶ τὰ βασίλεια, καὶ τὴν πόλιν [b] κατέστρεψεν. ἐνεπρήσθη δὲ ὁ ναὸς [c] μετὰ τετρακόσια ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ μῆνας ἕξ, καὶ δέκα ἡμέρας, ἀφ' οὗ κατεσκευάσθη· τῇ δ' ἐξ Αἰγύπτου μεταναστάσει τοῦ λαοῦ τότε ἦν ἔτη χίλια ἑξηκονταδύο, μῆνες ἕξ, ἡμέραι δέκα. τῷ δὲ κατακλυσμῷ μέχρι τῆς τοῦ ναοῦ πορθήσεως, χρόνος ἦν ὁ πᾶς ἐτῶν [d] χιλίων ἐννακοσίων πεντήκοντα ἑπτά, [e] μηνῶν ἕξ, ἡμερῶν δέκα· ἐξ οὗ δὲ ἐγεννήθη Ἀδαμος μέχρι τῶν περὶ τὸν ναὸν συμβάντων, ἔτη ἐστὶ [f] τρισχίλια πεντακόσια δεκατρία, μῆνες ἕξ, ἡμέραι δέκα. τοσοῦτον μὲν οὖν τὸ τούτων τῶν ἐτῶν πλῆθος· ὅσα δὲ ἐπράχθη, καθ' ἕκαστον τῶν συμβεβηκότων δεδηλώκαμεν. ὁ δὲ στρατηγὸς τοῦ [g] Βαβυλωνίων βασιλέως, κατασκάψας τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν λαὸν μεταναστήσας, ἔλαβεν αἰχμαλώτους, τὸν ἀρχιερέα [h] Σαρέαν, καὶ τὸν [i] μετ' αὐτοῦ ἱερέα [k] Σοφονίαν, καὶ τοὺς φυλάσσοντας τὸ ἱερὸν ἡγεμόνας, τρεῖς δὲ ἦσαν οὗτοι, καὶ τὸν ἐπὶ [l] τῶν [m] ὁπλιτῶν εὐνοῦχον, καὶ τοὺς φίλους τοῦ Σεδεκίου ἑπτά, καὶ τὸν γραμματέα αὐτοῦ, καὶ ἄλλους ἡγεμόνας ἑξήκοντα· οὓς ἅπαντας, μεθ' ὧν ἐσύλησε σκευῶν, ἐκόμισε πρὸς τὸν βασιλέα εἰς [n] Ῥεβλαθὰν πόλιν τῆς Συρίας. ὁ δὲ βασιλεύς, τοῦ μὲν ἀρχιερέως καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐκέλευσεν ἐκεῖ τὰς κεφαλὰς ἀποτεμεῖν· αὐτὸς δὲ πάντας τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὸν Σεδεκίαν ἤγαγεν εἰς Βαβυλῶνα. δέσμιον δ' [o] ἐπήγετο καὶ [p] Ἰωσάδωκον τὸν ἀρχιερέα, ὄντα υἱὸν Σαρέα τοῦ ἀρχιερέως, ὃν ἀπέκτεινεν ὁ Βαβυλώνιος ἐν [q] Ῥεβλαθᾷ πόλει τῆς Συρίας, ὡς καὶ πρότερον ἡμῖν δεδήλωται.

ϛʹ. Ἐπεὶ δὲ τὸ γένος διεξήλθομεν τὸ τῶν βασιλέων, καὶ τίνες ἦσαν δεδηλώκαμεν καὶ τοὺς χρόνους αὐτῶν, ἀναγκαῖον ἡγησάμην καὶ τῶν ἀρχιερέων εἰπεῖν τὰ ὀνόματα, καὶ τίνες ἦσαν οἱ τὴν ἀρχιερωσύνην [r] καταδέξαντες ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι. πρῶτος μὲν οὖν [s] Σάδωκος ὁ ἀρχιερεὺς ἐγένετο τοῦ ναοῦ, ὃν Σολομὼν ᾠκοδόμησε. μετ' αὐτὸν δ' ὁ υἱὸς Ἀχιμᾶς διαδέχεται τὴν τιμήν, [t] καὶ μετὰ Ἀχιμᾶν [v] Ἀζαρίας. τούτου δὲ [x] Ἰώραμος, τοῦ δὲ Ἰωράμου [y] Ἴσος, μετ' αὐτὸν [z] δὲ [a] Ἀξιώραμος. τούτου δὲ Φιδέας, τοῦ δὲ Φιδέα [b] Σουδέας, τοῦ δὲ Σουδέα [c] Ἰοῦηλος, τοῦ δὲ Ἰουήλου Ἰώθαμος,

a Τῇ νουμηνίᾳ,] Juxta *Chronic. Alex.* p. 135. *mense quinto, die nono, anno decimo nono Nebuchodonosori*, prout in *S. Literis*. Hinc *Bernardus* (ut puto) in ora libri sui rescribi jubet, vel ἐνάτῃ ex *Misnicis*, vel δεκάτῃ ex *Jerem.* c. LII. v. 12. Verum *S. Petitus* in *Animadvers.* ἀνεκδότοις (ex ἀλώσ. l. 7. c. 16.) *Josephum* reliquisse conjicit, τῇ ηʹ. Λώου μηνὸς ιαʹ. ἔτει τοῦ Σεδ. unde, scribarum incuria litera λ in ν mutata, postea formata fuerit vox νουμηνίᾳ.

b Κατέστρεψεν.] Κατέσκαψεν *Vat. Hen.* & *Busb.*

c Μετὰ τετρακόσια ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα,] Juxta quosdam *Epiphanii* libros μετὰ τριακόσια. dein καὶ μηνὸς εʹ. καὶ δέκα ἡμέρας rescribit *Petitus.* & mox infra v. 8. μηνὸς εʹ. ἡμέρας δέκα. HUDS. *Rufin.* CCCLXX. SPANH.

d Χιλίων ἐννακοσίων] Ita in omnibus *MSS.* tam *Græcis* quam *Latinis* & *Zonara.* χιλίων ἐννακοσίων πεντήκοντα, μην. ἕξ, ἡμερῶν δέκα in *Editis. Schotanus* (in *Bibl. Hist. S.* tom. 2. p. 1002.) legi jubet, χιλίων ὀκτακοσίων πεντήκοντα ἐννέα. Videsis *Hottingerum* in *Hist. Sacr.* p. 347. HUDS. Mira confusio in Chronologicis, nec sibi ipse constat, si alios locos conferas. Post πεντήκοντα quidam codices habent ἑπτά. Quum adeo corrupti sint codices Josephi, quis speret se certam tationem in constituendis temporibus apud Josephum assecuturum? REL.

e Μηνῶν ἕξ,] Illa μηνῶν ἕξ, ἡμερῶν δέκα delet *Petitus.* & mox sexta hinc linea seq. scribit μηνὸς εʹ. ἡμέρας δέκα.

f Τρισχίλια] Τετρακισχίλια *Samb.* & *Gall.* 2. τετρακισχίλια πεντεκαίδεκα *Big.* probante *Is. Vossio* in *Chronol. S.* p. 129. & *Jo. Pearsonio* in Epist. ad *Dodwellum.*

g Βαβυλωνίων βασιλέως] Τῶν ante Βαβυλωνίων delevimus, quod desideretur in *MSS.*

h Σαρέαν,] Σέβεον *Big.* & *Samb.* Σαρέον *Vat.* quomodo *Samb.* & *Big.* mox infr. h. §. Σεβαῖον in *aliquibus MSS.* Σαραίαν in *S. Literis*, 4 *Regum*, c. 25. v. 18.

i Μετ' αὐτοῦ ἱερέα] Ita *Big.* & *Samb.* μετ' αὐτὸν in *cæteris.*

k Σοφονίαν,] Sic *Vat.* & *S. Literæ.* Σεφενίαν in *Editis Aliisque.* In *Epiphanii* libris *Josedech* dicitur.

l Ἐπὶ τῶν ὁπλιτῶν εὐνοῦχον,] Nota Eunuchum inter primos Sedeciæ Ministros. *Rufinus*; & tres Eunuchos, qui erant super armatos, ut legerit proinde: καὶ τρεῖς ἐπὶ τῶν ὁπλιτῶν εὐνούχους. SPANH.

m Ὁπλιτῶν εὐνοῦχον,] Eo modo in omnibus *MSS.* nec aliter legebat *Epiphan.* πλείστων perperam in *Editis*, forsan pro πολεμιστῶν. qua voce utuntur LXXII. *Jer.* c. 52.

n Ῥεβλαθὰν πόλιν] Σαλαμαθὰ *Samb.* & *Gall.* 1. Σαβολαθὰ *Vat.* Σαχαβαθὰ *Gall.* 2.

o Ἐπήγετο] Sic *Big. Samb. Hen.* (Cocc.) & *Busb.* ἐπείγετο in *Editis Aliisque.*

p Ἰωσάδωκον] Ita *Big.* & *Samb.* Ἰωσάδοκον *cæteris.* Ἰωσάδακον LXXII.

q Ῥεβλαθᾷ πόλει] Hîc loci Ἀρηβαθὰ *Samb.* Ἀρεβαθὰ *Big.* & *Vat.* Ἀριμάθα *Gall.* 1. 2.

r Καταδέξαντες ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι.] Καταδείξαντες in omnibus *MSS.* HUDS. Forte κατασχόντες. Vetus: *qui Pontificatum Regum temporibus habuerunt.* COCC.

s Σάδωκος ὁ] Ita cum *Big.* & *Samb.* prout supra, l. 8. p. 416. v. 9. Σάδοκος in *Editis Aliisque.*

t Καὶ μετὰ Ἀχιμᾶν] Καὶ μετ' αὐτὸν *Vat.*

v Ἀζαρίας.] Ναζαρίας *Big.* & *Samb.* pro Ἀζαρίας, litera ν attracta ex voce præcedente.

x Ἰώραμος,] Quoniam post *Azariam* in *Seder Olam* sequuntur *Joahaz* & *Jehojarib*, forsan *Joramus* & *Isus* apud *Josephum* ita commutandi, ut hic illi anteponendus. Nam *Isus* non male respondebit *Joahaz*, qui contractiore pronunciatione in *Isum* forte demigravit, ut & *Jehojarib* in *Joram. Selden. de Succ. in Pontif. Ebr.*

y Ἴσος,] Ἰσὼ *Big. Samb.* & *Gall.* 2. Ἰος *Busb.* & *Hen.* Ὀσὶς reponi jubet *S. Petitus.*

z Δὲ] Illud δὲ ex *MSS.*

a Ἀξιώραμος.] Τούτου δὲ Ἀριωράμου *Big.* τοῦ δὲ Ἀξιωράμου *Samb.* & *Gall.* 1. 2. Verum istud *Axiorami* nomen (ut inquit *Seldenus*) satis mirum est, & valde discrepat à *Jehosaphat* in laterculo *Seder Olam*. Pro eo Ἰώραμος malit *Montacutius* in *Apparatu*, p. 219.

b Σουδέας,] Σουδαίας & mox Σουδαία *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Nonne & hîc (inquit *Seldenus*) Σουδέας pro Ἰωδέας, Ἰουδέας, aut simili vocabulo *Jehojadem* more *Hellenistarum* denotante, irrepsit? In *Seder Olam* post *Jehoiada* & *Phadea* (quibus in *Jose*pho

μος, Ιωθάμου δὲ Οὐρίας, Οὐρίου δὲ Νηρίας, τοῦ δὲ Νηρία [d] Ωδέας, τούτου δὲ [e] Σαλλοῦμος, Σαλλούμου δὲ Ελκίας, [f] Ελκία δὲ Σαρέας, τοῦ δὲ Ιωσάδωκος ὁ αἰχμαλωτισθεὶς εἰς Βαβυλῶνα. οὗτοι πάντες, παῖδες παρὰ πατρὸς, διεδέξαντο τὴν ἀρχιερωσύνην.

ζ. Παραγενόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα ὁ βασιλεὺς Σεδεκίαν μὲν εἶχεν, [g] ἄχρις οὗ καὶ ἐτελεύτησεν, ἐν εἱρκτῇ. θάψας δὲ αὐτὸν βασιλικῶς, τὰ σκεύη, τὰ ἐκ [h] τοῦ Ιεροσολύμων συληθέντα ναοῦ, ἀνέθηκε τοῖς ἰδίοις θεοῖς· τὸν δὲ λαὸν [i] κατῴκισεν ἐν τῇ Βαβυλωνίτιδι χώρᾳ, τὸν δ' ἀρχιερέα ἀπέλυσε τῶν δεσμῶν.

deæ vero Juelus, & Juelo Jothamus, & Jothamo Urias, & Uriæ Nerias, & Neriæ Odeas; hunc vero sequutus est Sallumus, & Sallumum Elcias, & Elciam Sareas, & hunc demum Josadocus, Babylonem in captivitatem ductus. Illi omnes, filii post patres, pontificatum acceperunt.

7. Rex autem Babylonem reversus Sedeciam, *Mors Sedeciæ.*
usque dum moreretur, in carcere conclusum tenebat. cumque ipsum magnifice sepelisset, vasa, quibus Hierosolymorum templum spoliaverat, diis dicavit suis: populum vero in Babyloniæ regione collocavit, atque pontificem è vinculis exemit.

ΚΕΦ. θ'.

Ως Ναβουζαρδάνης τοῖς Ιουδαίοις καταλειφθεῖσι Γοδολίαν ἐπέστησεν· ὃν μετ' οὐ πολὺ Ισμαῆλος ἀπέκτεινε. καὶ ὡς Ιωάννης, φυγαδευθέντος Ισμαήλου, μετὰ τοῦ λαοῦ ἀπῆρεν εἰς Αἴγυπτον· οὓς Ναβουχοδονόσορος, στρατεύσας ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, ἔλαβεν αἰχμαλώτους καὶ ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα.

CAP. IX.

Quomodo Nabuzardanes Judæis relictis Godoliam præfecit; quem non multo post Ismaëlus occidit. Utque Joannes, Ismaëlo in fugam conjecto, cum populo in Ægyptum abiit; quos Nabuchodonosorus, cum expeditionem suscepisset in Ægyptios, captivos fecit, & in Babylonem abduxit.

Ὁ Δὲ στρατηγὸς Ναβουζαρδάνης, αἰχμαλωτίσας τὸν τῶν [k] Ιουδαίων λαὸν, τοὺς πένητας καὶ αὐτομόλους ἐκεῖ κατέλιπεν, ἀποδείξας αὐτῶν ἡγεμόνα [l] Γοδολιαν ὄνομα, [m] Αἰκάμου παῖδα τῶν εὖ γεγονότων, ἐπιεικῆ καὶ δίκαιον. ἐπέταξε δ' αὐτοῖς τὴν χώραν [n] ἐργασαμένοις, τῷ βασιλεῖ [o] τελέσειν φόρον ὡρισμένον. Ιερεμίαν δὲ τὸν προφήτην λαβὼν ἐκ τῆς εἱρκτῆς ἔπειθεν εἰς Βαβυλῶνα σὺν αὐτῷ παραγενέσθαι. κεκελεῦσθαι γὰρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως πάντ' αὐτῷ χορηγεῖν· εἰ δὲ τοῦτο μὴ βούλεται, δηλοῦν αὐτῷ ποῦ μένειν διέγνωκεν, ἵνα τοῦτο [p] ἐπιστείλῃ τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ προφήτης, οὐδ' ἕπεσθαι ἤθελεν, οὔτ' ἀλλαχόσε που μένειν· [q] ἡδέως δ' εἶχεν ἐπὶ τοῖς [r] ἐρειπίοις τῆς πατρίδος, καὶ τοῖς ταλαιπώροις αὐτῆς διαζῆσαι λειψάνοις. γνοὺς δ' αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν ὁ στρατηγὸς, τῷ Γοδολίᾳ προστάξας, ὃν [s] κατέλιπεν, πᾶσαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι πρόνοιαν [t] καὶ χορηγίαν ὅσων ἂν δέηται· δωρησάμενος δὲ αὐτὸν δωρεαῖς πολυτελέσιν, ἀπέλυσε. καὶ Ιερεμίας μὲν [v] κατέμενεν ἐν πόλει τῆς χώρας [x] Μασφαθᾷ καλουμένῃ, παρακαλέσας τὸν Ναβουζαρδάνην, ἵν' αὐτῷ συναπολύσῃ τὸν μαθητὴν Βαροῦχον, [y] Νηρίου δὲ παῖδα, ἐξ ἐπισήμου σφόδρα οἰκίας ὄντα, καὶ τῇ [z] πατρῴᾳ γλώττῃ διαφερόντως πεπαιδευμένον.

β'. [a] Ναβουζαρδάνης μὲν ταῦτα διαπραξάμενος, [b] ὥρμησεν εἰς Βαβυλῶνα. οἱ δὲ πολιορκουμένων Ιεροσολύμων [c] φυγόντες, διασκεδασθέντες κατὰ τὴν χώραν, ἐπειδὴ τοὺς Βαβυλωνίους ἤκουσαν ἀνακεχωρηκότας, καὶ λεί-

Nabuzardanes autem imperator, cum populum Judaïcum *sortis melioris* captivum abduxisset, *Nabuzardanes iis*
pauperes & transfugas ibi reliquit; duce illis præ- *quos in terra Judææ*
posito, nomine Godolia, Aicami viri nobilis filio, *reliquerat*
æquo & justo. Illis vero imperavit, ut ex agris, *Godoliam*
cum eos coluissent, certum tributum regi pende- *præfecit.*
rent. Hieremiæ quoque vati, è carcere ad se acci- *4 Regum, c. 25. Jer.*
to, suasit ut secum Babylonem iret: (regem enim *c. 39. c. 40.*
mandavisse ut omnia ei præberet) sin vero nolit, *&c. 52.*
diceret ubinam habitare statuerat, ut regem literis ea de re certiorem faceret. At vates nec eum sequi volebat, nec ullibi terrarum habitare; sed contentus erat vitam agere inter ruinas patriæ & miserrimas ejus reliquias. Imperator autem, cognita ejus voluntate, cum Godoliæ ibi *cum imperio* relicto præcepisset summam ei curam adhibe- *Hieremiam*
re, & quicquid desideraret *ei* suppeditare, eumque *solvit.*
muneribus amplissimis ornasset, quocunque vellet *Jer. c. 40.*
ire permisit. Et quidem Hieremias commoratus est in istius regionis urbe, quæ Masphatha dicitur, Nabuzardane *prius* exorato, ut secum è carcere dimitteretur discipulus *ejus* Baruchus, Neri filius, ex illustri domo, & in patria lingua egregie doctus.

2. Cum autem ista fecisset Nabuzardanes, Ba- *Judæi dis-*
bylonem ire contendit. At illi, qui obsessis Hiero- *sipati veniunt ad*
solymis diffugerant, per regionem fusi dispersique, *Godoliam.*
postquam Babylonios discessisse audiverunt, non- *Jer. c. 40.*
nul-

sepho ordine inverso respondent *Phideas, Sudias*) sequitur *Zedecias*, cujus ne vestigium quidem in *Josepho*, adeo ut hujus series eam quæ est in *Seder Olam* deinceps uno semper anticipet.

c Ιουῆλος,] Ita cum *Samb.* & *Gall.* 1. 2. & mox Ιουήλου, quod *Joël* apud *Seder Olam* proximius sit Ιουήλος quam Ιούλος, quod in *Editis Aliisque*, & dein Ιούλου.

d Ωδέας,] Rescribendum Ωσέας, quo nomine (inquit *Seldenus*) uti molliori *Hoschajah* satis exprimitur, pro quo in *Jer.* 42. 1. *Osaias* in *vulgata* substituitur.

e Σαλλοῦμος,] Ita & mox Σαλλούμου in *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Σαλοῦμος & Σαλούμου *Gall.* 2. & *Sallum* in *Epiphanii* libris. Σάλδουμος & Σουλδούμου in *Editis Aliisque*. errore orto ex similitudine literarum Δ & Λ.

f Ελκία] Jam post *Elciam* deficit *Azarias*, qui eum sequitur in *Seder Olam*. In *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. *Sareas* abest & locum ejus obtinet Αζαρος. in *Epiphanii* versione *Aroch*. in *Vat. Hen.* & *Busb.* Αζαραάκχως. quod forsan conflatum ex duobus nominibus. nam unum hîc loci excidisse manifestum est ex *Josephi* lib. xx. ubi octodecim fuisse scribit. Vide *Schotanum* in *Hist. S.* p. 2002. & *L. Cappellum* in *Chronol. S.* p. 278. ubi (ex collatione 1 *Chron.* 9. 11. & *Nehem.* 11. 11.) censet *Azariam* & *Serajam* unum eundemque esse.

g Αχρις οὗ καὶ ἐτελεύτησεν,] De Jechonia è vinculis exempto infr. c. xi. §. 2. SPANH.

h Τοῦ Ιεροσολύμων] Ita cum *Big.* & *Samb.* τῶν Ιεροσυλ. τοῦ ναοῦ in *Editis Aliisque*.

i Κατῴκισεν ἐν τῇ] Sic *MSS.* (& *Cocc.*) κατῴκησεν in *Editis*.

k Ιουδαίων λαὸν,] Εβραίων *Big. Samb. Vat.* & *Vet. Interpr.*

l Γοδολίαν ὄνομα,] Γοδαλίαν *Samb.* & *Gall.* 1.

m Αἰκάμου] Ικάμου *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. Αχικάμου *Vat.* forsan ex LXXII.

n Εργασαμένοις,] Εργαζομένοις *Big. Samb. Vat. Hen.* & *Busb.*

o Τελέσειν φόρον ὡρισμένον.] Τελεῖν *Vat. Hen.* & *Busb.*

p Επιστείλῃ τῷ βασιλεῖ.] Επισταλῇ *Vat.*

q Ηδέως δ' εἶχεν] Ηδέως δ' ἔχειν *Vat. Hen.* & *Busb.* Sed libenter habere dixit, *Epiphan.*

r Ερειπίοις] Ita in *plerisque MSS.* (& *Cocceio*) ἐρειπίοις in *Editis Aliisque*.

s Κατέλιπεν,] Κατέλιπεν, αὐτίκα πᾶσαν *Big. Samb. Vat.* & *Gall.* 1. 2.

t Καὶ χορηγίαν] Καὶ χορηγεῖν *Vat.* & forsan *Epiphanius*.

v Κατέμενεν ἐν πόλει] Εἰς Δανὰν post κατέμεινεν inserunt *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. εἰς Αδαναν *Vat.* *Mansit apud Godoliam* in versione *Epiphanii*. καὶ ἦλθε πρὸς Γοδολίαν LXXII. *Jer.* 40. v. 6.

x Μασφαθᾷ καλουμένῃ,] Μοσφοθὰ in *plerisque MSS.* *Masphat* in *Epiphanii* libris. Μασσηφὰθ aut Μασσηφὰ LXXII. HUDS. Conf. lib. vi. c. 4. §. 4. SPANH.

y Νηρίου δὲ παῖδα,] Νηρίου LXXII.

z Πατρῴᾳ γλώττῃ] Πατρίῳ *Big. Vat. Hen.* & *Busb.*

a Ναβουζαρδάνης] Ναβουζαρδάνης δὲ ταῦτα *Vat.*

b Ωρμησεν] Ωρμησεν ὡς εἰς *Bas.* & *Big.*

c Φυγόντες,] Ita in *Vet. Interpr.* & omnibus *MSS.* præter *Hen.* & *Busb.* in *Editis*, φυγόντες· ἐπειδὴ τοὺς Β. ἤ. ἀνακεχωρηκότας, συλλεχθέντες &c.

Xxx

d Ma-

nullosque reliquisse, qui in Hierosolymorum terra supererant, quibusque datum erat ut ei culturam adhiberent, undique Masphatham convenerunt ad Godoliam. Illorum autem duces erant, Joannes Careæ filius, & Jezanias, & Sareas, præterque illos alii. Porro quidam erat Ismaëlus ex stirpe regia, homo improbus & astutissimus; qui dum Hierosolyma obsiderentur fuga dilapsus est ad Baalim Ammanitarum regem, & cum eo per illud tempus habitabat. Illis igitur, qui eò venerant, suasit Godolias ut *ibi* manerent, posito in præsens omni Babyloniorum metu. agriculturæ enim operam dantes nihil mali passuros esse. Ista illis jurejurando confirmavit, adjiciens, eos se pro defensore habere, adeo ut, si cui molestia crearetur, mature ei subveniretur; idque eis consilii dedit ut urbes quascunque vellent habitatum irent, & *aliquot* cum suis mitterent, easque à fundamentis excitarent & incolerent: præmonuitque ut pararent, dum tempus esset, & frumentum & vinum & oleum, ne egerent quo hyeme vescerentur. Hæc ad illos loquutus, dimisit *eos* ad regionis loca, prout cuique visum fuerit, habitanda.

Godolia Judæis bene consulit. Jer. c. 40.

3. Cum autem ad gentes Judææ finitimas fama perlatum esset, quod Godolias omnes, è fuga ad eum reversos, magna humanitate exceperit, terramque agros colentibus ea lege occupari siverit, ut *certum* Babylonio tributum penderent, ex illis etiam concursus fiunt ad Godoliam, & regionem incoluerunt. Porro Joannes & qui cum eo erant duces, cum animadvertissent terram * *pace regi*, & Godoliæ benignitatem & humanitatem *perspectam habuissent*, valde eum dilexerunt; dicebantque Baalim Ammanitarum regem missurum esse Ismaëlum, qui ei dolo latenterque mortem inferret, ut ipse Israëlitis imperaret. illum enim è genere regio ortum esse. Cæterum ipsum insidiis liberatum iri ajebant, si eis permittat Ismaëlum occidere, utpote nemine præterea conscio futuro. Vereri enim se adjiciebant, ne, ipso ab illo interfecto, funditus pereant populi Israëlitarum reliquiæ. Is vero se illis fidem non habere fatebatur, qui hujusmodi insidias sibi ab homine beneficiis à se affecto paratas detulerunt. haud enim esse verisimile, eum, qui in tanta rerum inopia nihil non eorum, quorum opus habuit, *à se* consecutus est, adeo ingratum in benefactorem suum & impium inveniri, ut, cui scelus foret insidiis ab aliis circumventum non servasse, is studeret quæreretque manu sua illius cædem patrare. At vero si hæc pro veris habenda, satius esse dicebat ut ipse ab illo

Judæorum principes frustra Godoliam monent de insidiis ei paratis ab Ismaëlo. Jer. c. 40.

ψανά τινα καταλελοιπότας ἐν τῇ τῶν Ιεροσολύμων γῇ, καὶ τοὺς ταύτην ἐργαζομένους, συλλεχθέντες πανταχόθεν, ἧκον πρὸς τὸν Γοδολίαν εἰς [d] Μασφαθάν. ἡγεμόνες δὲ ἦσαν [e] ἐπ' αὐτοῖς, [f] Ιωάννης υἱὸς [g] Καρέου, καὶ [h] Ιεζανίας, καὶ Σαρέας, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις. ἐκ δὲ τοῦ βασιλικοῦ γένους ἦν τις Ισμαῆλος, πονηρὸς ἀνὴρ καὶ δολιώτατος, ὃς, πολιορκουμένων τῶν [i] Ιεροσολύμων, ἔφυγε πρὸς τὸν Αμμανιτῶν βασιλέα [k] Βααλείμ, καὶ [l] συνδιῆγεν αὐτῷ τὸν χρόνον ἐκεῖνον. τούτους τοίνυν γενομένους αὐτοῦ Γοδολίας ἔπεισε μένειν αὐτίκα μηδὲν δεδιότας τοὺς Βαβυλωνίους. γεωργοῦντας γὰρ τὴν χώραν οὐδὲν πείσεσθαι δεινόν. ταῦτ' ὀμνὺς αὐτοῖς διεβεβαιοῦτο· καὶ [m] προστάτην αὐτὸν ἔχειν λέγων, ὥστε, εἴ τις ἐνοχλοίη, τεύξεσθαι τῆς προθυμίας, [n] καὶ συνεβούλευε κατοικεῖν εἰς ἣν ἕκαστος βούλεται πόλιν, [o] ἀποστέλλειν τε μετὰ τῶν ἰδίων, καὶ ἀνακτίζειν τὰ ἐδάφη, καὶ [p] κατοικεῖν· προεῖπέ τε παρασκευάζεσθαι αὐτοὺς, ἕως ἔτι καιρός ἐστι, [q] σῖτόν τε καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον, ὅπως ἔχωσι διὰ τοῦ χειμῶνος τρέφεσθαι. ταῦτα διαλεχθεὶς πρὸς αὐτοὺς, ἀπέλυσε [r] διάγειν τῆς χώρας εἰς ὃν ἕκαστος ἐβούλετο τόπον.

γ'. Διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης εἰς τὰ περὶ τὴν Ιουδαίαν ἔθνη, ὅτι τοὺς ἀπὸ τῆς φυγῆς παρ' αὐτὸν ἐλθόντας Γοδολίας ἐδέξατο φιλανθρώπως, καὶ τὴν γῆν αὐτοῖς γεωργοῦσι κατοικεῖν ἐφῆκεν, [s] ἐφ' ᾧ τελέσειν φόρον τῷ Βαβυλωνίῳ, συνέδραμον [t] καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Γοδολίαν, καὶ τὴν χώραν κατῴκησαν. κατανοήσαντες δὲ τὴν χώραν, καὶ τὴν τοῦ Γοδολίου χρηστότητα καὶ φιλανθρωπίαν, Ιωάννης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἡγεμόνες, ὑπερηγάπησαν αὐτὸν, καὶ [v] Βααλεὶμ τὸν τῶν Αμμανιτῶν βασιλέα ἔλεγον [x] πέμψειν Ισμαῆλον [y] ἀποκτενοῦντα αὐτὸν δόλῳ [z] καὶ κρυφίως, ὅπως αὐτὸς ἄρχῃ τῶν Ισραηλιτῶν· εἶναι γὰρ [a] αὐτὸν ἐκ τοῦ γένους τοῦ βασιλικοῦ. ῥύεσθαί γε μὴν ἔλεγον αὐτὸν τῆς ἐπιβουλῆς, ἂν αὐτοῖς [b] ἐφῇ κτεῖναι τὸν Ισμαῆλον, ὡς οὐδενὸς γνωσομένου. δεδιέναι γὰρ ἔφασκον μὴ φονευθεὶς αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου, παντελὴς ἀπώλεια γένηται τῶν [c] ὑπολειπομένων τῆς τῶν Ισραηλιτῶν ἰσχύος. ὁ δ' [d] ἀπιστεῖν αὐτοῖς ὡμολόγει, κατ' ἀνδρὸς εὖ πεπονθότος ἐπιβουλὴν τοιαύτην [e] ἐμφανίσασιν. οὐ γὰρ [f] εἰκὸς εἶναι, παρὰ τηλικαύτην ἐρημίαν ὧν [g] ἔχρησε μὴ διαμαρτόντα, οὕτως πονηρὸν εἰς τὸν εὐεργετήσαντα καὶ ἀνόσιον εὑρεθῆναι, [h] ὥσθ' ᾧ μὲν ἀδίκημα τὸ μὴ ὑπ' ἄλλων [i] ἐπιβουλευόμενον σῶσαι, [k] σπουδάζειν δὲ αὐτὸν αὐτόχειρα ζητεῖν αὐτοῦ γενέσθαι. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ ταῦτα ἀληθῆ [l] δεῖ δοκεῖν, ἄμεινον ἔφασκεν ἀποθανεῖν αὐτὸν [m] ὑπ' ἐκεί-

νου

d Μασφαθάν.] Μασφάτην Big. Μασαφάτην Samb. Μασαφάθην Gall. 1. 2.

e Επ' αὐτοῖς,] Εν αὐτοῖς Big. Samb. & Gall. 1. 2.

f Ιωάννης] Ita in Editis & Aliis. Ιωάδης Big. Samb. & Gall. 1. In quibusdam Epiphanii libris Joad. Ιωνὰν aut Ιωάνναν aut Ιωάναν LXXII. Johanan in Verit. Hebr.

g Καρέου,] Καρείου Big. & Samb. Καρὴθ aut Καρηὲ aut Καρὲ LXXII.

h Ιεζανίας,] Ita & LXXII. Ιωαζανίας Big. Samb. & Vat. ut & Σαρείας καὶ Ιωαζανίας Big. & Samb. inverso ordine.

i Ιεροσολύμων,] Sic MSS. & Vet. Interpr. Ιεροσολυμιτῶν in Editis.

k Βααλείμ,] Ita Big. Samb. & Gall. 1. 2. favente Epiphanio, qui habet Bachalim aut Vachalim. Βαάλην in Editis Aliisque. Βελεισὰ aut Βελισὰ LXXII. Bahalis in Verit. Hebr.

l Συνδιῆγεν αὐτῷ] Συνδιήγαγεν Big. Samb. & Gall. 1. 2.

m Προστάτην αὐτὸν ἔχειν λέγων,] Ita Samb. & Gall. 1. (Coccejus) atque ita forsan legerit Epiphan. qui vertit, *& hæc quoque juramento firmavit, adjiciens quia & solatium cunctis præberet, & si quis ab alio gravaretur, illius mereretur auxilium: suasitque &c.* καὶ πρὸς ταύτην λέγων αὐτὸν ἔχειν ὥς' εἴτις in Editis Aliisque.

n Καὶ συνεβούλευε] Illud καὶ ex Big. Samb. Vet. Interpr.

o Αποστέλλειν] Αποστελεῖν Big. & Samb. *à prima manu.*

p Κατοικεῖν·] Ita Big. Samb. & Gall. 1. 2. κατοικεῖν προεῖπε. παρασκευάζεσθαι δὲ αὐτοὺς in Editis Aliisque.

q Σῖτόν τε καὶ οἶνον] Ita Big. & Samb. σῖτον καὶ in cæteris.

r Διάγειν τῆς χώρας] Διάγειν διὰ τῆς χώρας Vat. in Editis ita distinguitur, διάγειν τῆς χώρας, εἰς ὃν ἐκ.

s Εφ' ᾧ τελέσειν φόρον] Εφ' ᾧ τελέσουσι Vat.

t Καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Γοδολίαν,] Illud καὶ è Big. & Samb.

* Pace regi,] Illa *pace regi* ex Epiphanio adjeci.

v Βααλείμ] Βαάλιμον Big. Samb. & Gall. 1. 2. in Editis Βαάλην. Vide p. præced. §. 2.

x Πέμψειν Ισμαῆλον] Ita Big. Samb. & Gall. 1. 2. πέμπειν in Editis. πέμψαι Hen. & Busb.

y Αποκτενοῦντα αὐτὸν] Ita Big. Samb. & Gall. 1. 2. δόλῳ ἀποκτενοῦντα αὐτὸν Hen. & Busb. ἀποκτενοῦντα δόλῳ κρυφίως in Editis Aliisque.

z Καὶ κρυφίως,] Illud καὶ inserunt Big. Samb. & Gall. 1. 2.

a Αὐτὸν ἐκ τοῦ γένους,] Αὐτὸν ex Big. Samb & Gall. 1. 2.

b Εφῇ κτεῖναι] Ita Samb. (Cocc.) & Busb. ἐφ' ᾗ Hen. ἔφη in Editis Aliisque.

c Υπολειπομένων] Υπολελειμμένων Big. & Samb.

d Απιστεῖν αὐτοῖς] Illud ἀπιστεῖν ex Big. Samb. Vat. & Gall. 1. 2. ὁ δὲ ἠπίστει αὐτοῖς κατ' ἄνδρα Hen. & Busb.

e Εμφανίσασιν.] Ita Big. Samb. & Gall. 1. 2. ἐμφανίσειν in cæteris.

f Εἰκὸς εἶναι,] Εἰκὸς εἶναι λέγων Hen. & Busb.

g Εχρησε μὴ διαμαρτόντα,] Εχρηζε Big. (Cocc.) Samb. Vat. & Gall. 1. 2.

h Ωσθ' ᾧ μὲν ἀδίκημα] Ος τὸ μὲν ἀδίκημα, τὸ μὴ in Edit. Bas. ὡς τὸ μὲν in Edit. Gen. ὡς τῷ μὲν in MSS. unde ex conjectura feci ὥσθ' ᾧ μὲν. HUDS. ὡς ὑπὲρ τὸ. COCC.

i Επιβουλευόμενον σῶσαι,] Ita Big. (Cocc.) & Samb. ἐπιβουλευσόμενον Vat. ἐπιβουλευσάμενον in Editis.

k Σπουδάζειν δὲ αὐτὸν] Ita Big. Samb. & Gall. 1. 2. σπουδάσαι in cæteris.

l Δεῖ δοκεῖν,] Sic MSS. vel δεῖν δοκεῖν. in Editis δεῖν δοκεῖ.

m Υπ' ἐκείνου μᾶλλον,] Ita Big. Samb. Hen. (Cocc.) & Busb. ἀπ' ἐκείνου in reliquis.

n Δια-

νου μᾶλλον, ἢ καταφυγόντα πρὸς αὐτὸν ἄνθρωπον, καὶ πιστεύσαντα τὴν ἰδίαν σωτηρίαν, καὶ παρακαταθέμενον αὐτῷ, [n] διαφθεῖραι.

δʹ. Καὶ ὁ μὲν [o] Ἰωάννης [p] καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἡγεμόνες, μὴ δυνηθέντες πεῖσαι τὸν Γοδολίαν, ἀπῆλθον. χρόνου δὲ διελθόντος ἡμερῶν τριάκοντα, παραγίνεται πρὸς Γοδολίαν εἰς Μασφαθὰν πόλιν Ἰσμαῆλος, μετ' ἀνδρῶν δέκα, οὓς λαμπρᾷ τραπέζῃ καὶ ξενίοις ὑποδεξάμενος, εἰς μέθην προήχθη, φιλοφρονούμενος τὸν Ἰσμαῆλον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. θεασάμενος δὲ οὕτως αὐτὸν ἔχοντα, καὶ βεβαπτισμένον εἰς ἀναισθησίαν καὶ ὕπνον ὑπὸ τῆς μέθης, ὁ Ἰσμαῆλος, ἀναπηδήσας μετὰ τῶν δέκα φίλων, ἀποσφάττει τὸν Γοδολίαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κατακειμένους ἐν [q] τῷ συμποσίῳ. καὶ μετὰ τὴν τούτων ἀναίρεσιν, ἐξελθὼν νυκτὸς, ἅπαντας φονεύει τοὺς ἐν τῇ πόλει Ἰουδαίους, καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καταλειφθέντας [r] ἐν αὐτῇ τῶν στρατιωτῶν. τῇ δ' ἐπιούσῃ μετὰ δώρων ἧκον [s] πρὸς Γοδολίαν τῶν ἀπὸ τῆς χώρας ὀγδοήκοντα, μηδενὸς τὰ περὶ αὐτὸν ἐγνωκότος. ἰδὼν δὲ αὐτοὺς Ἰσμαῆλος, εἴσω τε καλεῖ πρὸς Γοδολίαν, καὶ παρελθόντων, ἀποκλείσας τὴν αὐλὴν, ἐφόνευσε, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν εἰς λάκκον τινὰ βαθὺν, ὡς ἂν ἀφανῆ [t] γένοιτο, κατεπόντισε. διεσώθησαν δὲ τῶν ὀγδοήκοντα τούτων ἀνδρῶν, οἱ μὴ πρότερον ἀναιρεθῆναι παρεκάλεσαν πρὶν ἢ τὰ κεκρυμμένα ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτῷ [v] παραδῶσι, ἔπιπλά τε καὶ ἐσθῆτας καὶ σῖτον· ταῦτα ἀκούσας, ἐφείσατο τῶν ἀνδρῶν τούτων Ἰσμαῆλος. τὸν δ' ἐν τῇ Μασφαθᾷ λαὸν σὺν γυναιξὶ καὶ νηπίοις ᾐχμαλώτισεν· ἐν οἷς καὶ τοῦ βασιλέως Σεδεκίου θυγατέρας, ἃς Ναβουζαρδάνης ὁ τῶν Βαβυλωνίων στρατηγὸς, παρὰ Γοδολίᾳ καταλελοίπει. ταῦτα διαπραξάμενος, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀμμανιτῶν βασιλέα.

εʹ. Ἀκούσας δ' Ἰωάννης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἡγεμόνες τὰ ἐν [x] τῇ Μασφαθᾷ πεπραγμένα ὑπὸ Ἰσμαήλου, καὶ τὸν Γοδολίου θάνατον, ἠγανάκτησαν· καὶ τοὺς ἰδίους ἕκαστος παραλαβὼν ὁπλίτας, ὥρμησαν πολεμήσοντες τὸν Ἰσμαῆλον, καὶ καταλαμβάνουσιν αὐτὸν πρὸς τῇ πηγῇ ἐν [y] Χεβρῶνι. οἱ δὲ αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ Ἰσμαήλου, τὸν Ἰωάννην ἰδόντες καὶ τοὺς ἡγεμόνας, εὐθύμως διετέθησαν, βοήθειαν αὐτοῖς ἥκειν ὑπολαμβάνοντες, καὶ καταλιπόντες τὸν αἰχμαλωτίσαντα, πρὸς τὸν Ἰωάννην ἀνεχώρησαν. Ἰσμαῆλος μὲν οὖν μετ' ἀνδρῶν ὀκτὼ φεύγει πρὸς τὸν Ἀμμανιτῶν βασιλέα. ὁ δὲ Ἰωάννης παραλαβὼν οὓς ἀνέσωσεν ἐκ τῶν Ἰσμαήλου χειρῶν, καὶ τοὺς εὐνούχους καὶ γυναῖκας καὶ [z] τὰ νήπια, εἴς τινα τόπον [a] Μάνδραν λεγόμενον παραγίνεται. καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἐκείνην [b] ἐπέμεινεν αὐτόθι. διεγνώκεισαν δ' ἐκεῖθεν ἄραντες εἰς Αἴγυπτον ἐλθεῖν, φοβούμενοι μὴ κτείνωσιν αὐτοὺς οἱ Βαβυλώνιοι [c] μείναντας ἐν τῇ χώρᾳ, [d] ὑπὲρ Γοδολίου τοῦ κατασταθέντος ὑπ' αὐτῶν ἡγεμόνος ὀργισθέντες πεφονευμένου.

ϛʹ. Ὄντων δ' ἐπὶ ταύτης τῆς βουλῆς, προσίασιν Ἱερεμίᾳ τῷ προφήτῃ, Ἰωάννης ὁ τοῦ Καρέου, [e] καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἡγεμόνες, παρακαλοῦντες δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀμηχανοῦσιν αὐτοῖς [f] περὶ τοῦ τί χρὴ ποιεῖν, [g] τοῦτ' αὐτοῖς ὑποδείξῃ, ὀμόσαντες ποιήσειν ὅ, τι ἂν αὐτοῖς ὁ [h] Ἱερεμίας εἴπῃ. ὑποσχομένου δὲ τοῦ προφήτου διακονήσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν Θεὸν, συνέβη μετὰ δέκα ἡμέρας αὐτῷ φανέντα τὸν Θεὸν εἰπεῖν δηλῶσαι Ἰωάννῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσι καὶ τῷ

perimeretur, quam ut hominem occideret, qui ad ipsum confugerat, suamque salutem ejus fidei commiserat & apud eum quasi sequestrem deposuisset.

4. Et quidem Joannes & qui cum eo erant duces, cum hoc Godoliæ persuadere non potuissent, *ab eo* discesserunt. at triginta post diebus in urbem Masphatham ad Godoliam venit Ismaëlus, & cum eo viri decem, quos cum splendidæ mensæ adhibuisset, eisque lautia dedisset, ebrius factus est, dum Ismaëlum ejusque comites magna hilaritate excipit. Ismaëlus autem, eum ita se habentem conspicatus, vinoque gravem in stuporem & somnum immersum, ipse cum amicis suis derepente *à mensa* surrexit, & Godoliam interficit, & quotquot ei in convivio accumbebant. Et statim ab hac illorum cæde nocte egressus, Judæos omnes qui in urbe erant occidit, simulque milites in ea à Babyloniis relictos. Sequenti vero die viri è regione octoginta munera secum ferentes ad Godoliam venerunt, nemine id quod ei acciderat sciente. Ismaëlus autem ubi eos conspexerat, jubet introire ad Godoliam: cumque ingressi essent, clauso *protinus* atrio, eos trucidavit, atque corpora illorum, ne amplius conspicerentur, in fossam quandam profundam demersit. Ex his autem octoginta viris illi servati sunt, qui eum obsecrarant, ne prius occiderentur quam in agris occultata ei traderent, supellectilem & vestes atque frumentum. Ubi hæc audierat, viris istis pepercit Ismaëlus. populum vero Masphathensen cum uxoribus & liberis in captivitatem abduxit; & in his Sedeciæ filias, quas Nabuzardanes Babyloniorum imperator apud Godoliam reliquerat. Quibus factis, ad Ammanitarum regem se confert.

Godoliæ aliorumque cædes nefaria. Jer. c. 41.

Ismaëli fraus impia. Jer. c. 41.

5. At Joannes & qui cum eo erant duces, ubi fama acceperant scelus ab Ismaëlo Masphathæ patratum, & Godoliæ necem, graviter *ea* tulerunt: & adhibitis suis quisque militibus profecti sunt ad inferendum Ismaëlo bellum, eumque offenderunt apud fontem Chebronensem. Qui vero ab Ismaëlo abducebantur, cum Joannem ducesque vidissent, lætitia affecti erant, rati auxilium sibi venire; eoque qui eos ceperat relicto, ad Joannem reverterunt. At enim Ismaëlus cum octo viris *Joanni* elapsis ad Ammanitarum regem se contulit. Cæterum Joannes, assumptis quos de manibus eripuerat Ismaëli, ut & eunuchis & mulieribus & infantibus, ad locum quendam pervenit qui * Mandra dicitur, & ibi quidem ea die moratus est. Statuerant autem *omnes* ut inde digressi Ægyptum peterent, metuentes ne eos, si in regione manserint, Babylonii perimerent, irati ob cædem Godoliæ, quem illi summæ rerum præfecerant.

Joannes Ismaëlum persequitur. Jer. c. 41.

6. Dum id consilii agitarent, ad Hieremiam vatem accedunt, Joannes Careæ filius, ejusque comites militiæ duces, ut Deum oraret obsecrantes, ut illis, præ consilii inopia quid agendum esset dubitantibus, id ipsum ostenderet, juratis facturos se quicquid illis Hieremias jusserit. Cum autem vates promisisset, se pro illis apud Deum intercessurum esse, accidit, ut, peractis decem diebus, Deus ei appareret, præciperetque dicere Joanni, & cæteris

Judæi Hieremiam, quid sibi faciendum sit consulunt. Jer. c. 42.

n Διαφθεῖραι.] *Al.* φθεῖραι.
o Ἰωάννης] Ἰωάννας *Big.* & *Gall.* 1. Ἰωανὰς *Samb.* Vide supr. §. 2.
p Καὶ οἱ σὺν] Οἱ σὺν αὐτῷ τῶν ἡγεμόνων *Big.* & *Samb.*
q Τῷ συμποσίῳ.] Illud τῷ ex *MSS.*
r Ἐν αὐτῇ τῶν στρατιωτῶν.] Ἐν αὐτοῖς στρατιώτας *Hen.* & *Busb.*
s Πρὸς Γοδολίαν] Πρὸς τὸν Γοδολίαν *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*
t Γένοιτο,] Γένοιντο in *iisdem MSS.*
v Παραδῶσι,] Παραδώσειν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
x Τῇ Μασφαθᾷ] Φασμάθῃ *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
y Χεβρῶνι.] Ἐν Γαβαῶνι legendum conjicit Cl. *Lowthius* ex *Jer.* c. 41. v. 12. Vide lib. 8. p. 417. v. 2. Ἐν Νεβαῶνι *Hen.* & *Busb.*

z Τὰ νήπια,] Illud τὰ ex *MSS.*
a Μάνδραν λεγόμενον παραγίνεται.] Μάνδρα *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
b Ἐπέμεινεν αὐτόθι.] Ὑπέμεινεν *Big.* & *Samb.*
* *Mandra dicitur,*] *Caulæ* in versione *Epiphanii.*
c Μείναντας ἐν τῇ χώρᾳ] Μείναντες *Big.* & *Samb.*
d Ὑπὲρ Γοδολίου] Ita *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Epiphan.* ὑπὸ in *Editis Aliisque.*
e Καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἡγεμόνες,] Καὶ οἱ ἡγεμόνες οἱ σὺν αὐτῷ *Big.* & *Samb.*
f Περὶ τοῦ τί χρὴ ποιεῖν,] Περὶ τούτου τί χρὴ *Big.* & *Samb.*
g Ταῦτ' αὐτοῖς ὑποδείξῃ,] Τοῦτ' αὐτοῖς *Big.* & *Samb.*
h Ἱερεμίας εἴπῃ.] Articulum non agnoscunt *Big.* & *Samb.*

i Me-

teris ducibus, populoque, se quidem illis, si in ista terra remanserint, adfuturum, curamque illorum gesturum, & à Babyloniis quos metuunt illæsos servaturum; in Ægyptum vero proficiscentes relicturum esse, foreque ut ira incensus vos iisdem malis afficiat, quæ patres vestros jam ante perpessos esse scivistis. Cum Joanni populoque dixisset, Deum eos ista præmonere, ei parum creditum est: quasi illos suo ex imperio manere jubeat in regione: atque, ut gratiam iniret à Barucho discipulo suo, Deo quidem mendacium affingere, illis vero ne discedant persuadere, ut à Babyloniis morte mulctentur. Populus itaque & Joannes, Dei consilio, quod eis vatis ministerio dederat, haud obsequuti, in Ægyptum concesserunt, secum ducentes Hieremiam & Baruchum.

Eis consilium dedit ut in Judæa manerent. Jer. c. 42.

In Ægyptum proficiscuntur Judæorum reliquiæ. Jer. c. 43.

7. Cum autem eò pervenissent, vatem certiorem facit Deus de expeditione quam in Ægyptum facturus erat Babyloniorum rex; jussitque ei ut populo prædiceret captum iri Ægyptum, foreque ut alios quidem illorum occidat, alios vero Babylonem in captivitatem abducat. Atque hæc *ita* evenerunt. Nam quinto post Hierosolymorum vastationem anno, qui vicesimus tertius regni Nabuchodonosori, exercitum ipse eduxit in Cœlen-Syriam; eaque occupata & Ammanitis & Moabitis bellum intulit. Istis autem gentibus in potestatem suam redactis, impetum fecit in Ægyptum, ut ipsam debellaret. ac regem quidem, qui tunc regnabat, occidit; alio vero constituto, Judæos, qui illic erant, iterum cepit & Babylonem traduxit. Et quidem Hebræos, quibus tam male res ceciderunt, bis ultra Euphratem traductos accepimus. Nam decem tribus Samaria exciderunt ab Assyriis abducti, regnante Osea: deinde à Nabuchodonosoro, Babyloniorum & Chaldæorum rege, quotquot è duabus tribubus supererant, captis Hierosolymis. At enim Salmanasares, cum Israëlitas sedibus suis excivisset, in easdem gentem Chuthæorum transtulit: qui prius interiora Persidis & Mediæ habitarunt, tunc vero Samaritæ vocati sunt, appellatione tracta è regione in quam demigraverant. At Babyloniorum rex, cum duas tribus abduxisset, nullam gentem in *eam* regionem reposuit. Quo factum est, ut tota Judæa cum Hierosolymis & templo annos septuaginta deserta permanserit. Accidit autem ut tempus omne, quod inter decem tribuum captivitatem & duarum tribuum *in Babylonem* deportationem intercessit, annorum esset centum & triginta, mensium sex, & dierum decem.

Hieremiæ in Ægypto vaticinium de Babyloniorum rege. Jer. c. 44.

Chuthæorum in Samariam migratio post decem tribuum deportationem.

Anni quot inter decem & duarum tribuum captivitatem.

λαῷ παντὶ, ὅτι [i] μένουσι μὲν αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ παρέσται, καὶ πρόνοιαν [k] ἕξει, καὶ τηρήσει παρὰ τῶν Βαβυλωνίων οὓς δεδίασιν ἀπαθεῖς, [l] προδιομένους δ᾽ εἰς Αἴγυπτον [m] ἀπολείψειν, καὶ ταῦτα [n] διαθήσειν ὀργισθεὶς ἃ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἔμπροσθεν οἴδατε παθόντας. ταῦτα εἰπὼν τῷ Ἰωάννῃ καὶ τῷ λαῷ τὸν Θεὸν αὐτοῖς προλέγειν ὁ προφήτης, οὐκ ἐπιστεύετο, ὡς κατ᾽ ἐντολὴν τὴν ἐκείνου μένειν αὐτοὺς ἐν τῇ χώρᾳ κελεύει· χαριζόμενον δὲ Βαρούχῳ τῷ ἰδίῳ μαθητῇ, καταψεύδεσθαι μὲν τοῦ Θεοῦ, πείθειν δὲ μένειν αὐτόθι, ὡς ἂν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων διαφθαρῶσι. παρακούσας οὖν ὅ, τε λαὸς [o] καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς τοῦ Θεοῦ συμβουλίας, ἣν αὐτοῖς διὰ τοῦ προφήτου παρῄνεσεν, ἀπῆρεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἄγων καὶ τὸν Ἱερεμίαν καὶ τὸν [p] Βαροῦχον.

ζ. Γενομένων δὲ αὐτῶν ἐκεῖ, σημαίνει τὸ θεῖον τῷ προφήτῃ, μέλλοντα στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους τὸν Βαβυλωνίων βασιλέα, καὶ προειπεῖν [q] ἐκέλευσε τῷ λαῷ, τήν τε ἅλωσιν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅτι τοὺς μὲν αὐτῶν [r] ἀποκτενεῖ, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους λαβὼν εἰς Βαβυλῶνα ἄξει. καὶ ταῦτα συνέβη. [s] τῷ γὰρ πέμπτῳ τῆς Ἱεροσολύμων πορθήσεως ἔτει, ὅ ἐστι τρίτον καὶ εἰκοστὸν [t] τῆς Ναβουχοδονοσόρου βασιλείας, στρατεύει [v] ὁ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κοίλην Συρίαν· καὶ κατασχὼν αὐτὴν, ἐπολέμησε καὶ Ἀμμανίτας καὶ Μωαβίτας. ποιησάμενος δὲ ὑπήκοα ταῦτα τὰ ἔθνη, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καταστρεψόμενος αὐτήν. καὶ τὸν μὲν τότε [x] βασιλέα κτείνει, καταστήσας δὲ ἕτερον, τοὺς ἐν αὐτῇ πάλιν Ἰουδαίους αἰχμαλωτίσας ἤγαγεν εἰς Βαβυλῶνα. καὶ τὸ μὲν Ἑβραίων γένος ἐν τοιούτῳ τέλει γενόμενον παρειλήφαμεν, δὶς ἐλθὸν [y] πέραν Εὐφράτου. ὑπὸ Ἀσσυρίων μὲν γὰρ ἐξέπεσεν ὁ τῶν δέκα φυλῶν λαὸς ἀπὸ Σαμαρείας, βασιλεύοντος [z] Ὠσήου· ἔπειτα [a] τῶν δύο φυλῶν, ὑπὸ Ναβουχοδονοσόρου τοῦ τῶν Βαβυλωνίων καὶ Χαλδαίων βασιλέως, [b] ὃς ὑπελείφθη τῶν Ἱεροσολύμων ἁλόντων. Σαλμανασάρης μὲν οὖν, ἀναστήσας τοὺς Ἰσραηλίτας, [c] κατῴκισεν ἀντ᾽ αὐτῶν [d] τὸ Χουθαίων ἔθνος, οἳ πρότερον ἐνδοτέρω τῆς Περσίδος καὶ τῆς Μηδίας ἦσαν, τότε μέντοι [e] Σαμαρεῖς ἐκλήθησαν, τὴν τῆς χώρας εἰς ἣν κατῳκίσθησαν προσηγορίαν ἀναλαβόντες. ὁ δὲ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς, τὰς δύο φυλὰς ἐξαγαγὼν, οὐδὲν ἔθνος εἰς τὴν χώραν [f] αὐτῶν κατῴκισε. καὶ διὰ τοῦτ᾽ [g] ἔρημος ἡ Ἰουδαία πᾶσα, καὶ Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ ναὸς διέμεινεν ἔτεσιν [h] ἑβδομήκοντα. τὸν δὲ σύμπαντα χρόνον, [i] ὃς ἀπὸ τῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν αἰχμαλωσίας ἐπὶ τὴν τῶν δύο φυλῶν ἀνάστασιν ἐληλύθει, [k] ἑκατὸν ἔτη καὶ τριάκοντα, [l] μῆνας ἕξ, ἡμέρας δέκα, συνέβη γενέσθαι.

i Μενοῦσι μὲν αὐτοῖς] Μένουσι *Samb. Busb.* & *Hen.*

k Ἕξει,] Παρέξει *Big.* παρέξειν *Samb.* & mox τηρήσειν.

l Προδιομένους δ᾽] Προδιομένοις *Samb.* & *Busb.*

m Ἀπολείψειν,] Ἀπολείψει *Big. Hen. Busb.* & *Gall.* 1. *à manu secunda.*

n Διαθήσειν ὀργισθεὶς] Διαθήσει *Big.* & *Gall.* 1.

o Καὶ ὁ Ἰωάννης] Καὶ Ἰωάννης τῆς τοῦ Θεοῦ συμμαχίας *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

p Βαροῦχον.] *Al.* Βάρουχον.

q Ἐκέλευσε τῷ λαῷ,] Ἐκέλευε *Big. Samb. Hen.* & *Gall.* 2. κελεύει *Gall.* 1.

r Ἀποκτενεῖ,] Ita cum plerisque *MSS.* ἀποκτείνῃ in *Editis Aliisque.*

s Τῷ γὰρ πέμπτῳ] Vide *Usserii* Chronol. S. p. 39. & *Conringii* Adversaria Chronol. c. 15.

t Τῆς Ναβουχοδονοσόρου βασιλείας,] Sic *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* τοῦ Ναβουχοδονοσόρου in *cæteris.*

v Ὁ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κοίλην] Illa ὁ αὐτὸς desiderant *Big.* & *Samb.* in suo tamen codice habuisse videtur *Epiphan.*

x Βασιλέα κτείνει,] *Jer.* c. 44. v. 30. vocatur *Pharaoh Ephree.* Οὐαφρὴ LXXII. & *Clem. Alex.* Si idem sit qui Ἀπρίης *Herodoto* in *Euterpe*, vereor ne *Josephus* falsi redarguatur, qui à Nabuchodonosoro occisum scribit.

y Πέραν Εὐφράτου.] Ita *Big. Samb.* & *Zonar.* πέραν τοῦ Εὐφράτου in *cæteris.*

z Ὠσήου·] Ita *MSS.* prout supra, p. 504. §. 1. & alibi. Ὠσηέ in *Editis.*

a Τῶν δύο] Ὁ τῶν δ. φ. COCC.

b Ὃς ὑπελείφθη] Sic *Big. Samb.* & *Vat.* καὶ ὃς ὑπελείφθη in *Editis.*

c Κατῴκισεν ἀντ᾽ αὐτῶν] Ita in plerisque *MSS.* (& Cocc.) κατῴκησεν in *Editis Aliisque.*

d Τὸ Χουθαίων ἔθνος, οἳ πρότερον ἐνδοτέρω τῆς Περσίδος καὶ τῆς Μηδίας ἦσαν,] Τὸ τῶν Χουθαίων *Big.* & *Samb.* Vide lib. IX. sub finem. HUDS. Conf. supr. lib. 9. c. 14. §. 3. SPANH.

e Σαμαρεῖς ἐκλήθησαν,] Rursus locum eundem consulas velim.

f Αὐτῶν κατῴκισε.] Illud αὐτῶν è *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

g Ἔρημος ἡ Ἰουδαία πᾶσα,] Sic *MSS.* ἔρημος Ἰουδαία in *Editis.*

h Ἑβδομήκοντα.] Aperte loquitur de his annis desolationis, quorum fit mentio in *Zacharia*, c. 1. v. 12. *Simsonus* in *Chron. Cathol.* ad ann. 3486.

i Ὃς ἀπὸ τῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν] Ὅστις ἀπὸ *Big.* & *Samb.* ὅστις ἀπὸ *Hen.* & *Busb.*

k Ἑκατὸν ἔτη] Imo CXXXIII. Vide *Is. Vossium* in *Chron. S.* c. 9. p. 128. *Schotanus* (in *Bibl. Hist. S.* p. 1107.) scribendum ait, ἔτη ρλγ΄. μῆνας ἕξ, ἡμέρας εἴκοσι.

l Μῆνας ἕξ,] Καὶ μῆνας ἕξ καὶ ἡμέρας δέκα *Big.* & *Samb.*

ΚΕΦ. ι'.

Περὶ Δανιήλου· καὶ οἷα αὐτῷ συνέβη ἐν τῇ Βαβυλῶνι.

Ὁ δὲ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορος τοὺς [m] εὐγενεστάτους λαβὼν τῶν Ἰουδαίων παῖδας, καὶ τοὺς Σεδεκίου τοῦ βασιλέως αὐτῶν συγγενεῖς, οἳ καὶ ταῖς ἀκμαῖς τῶν σωμάτων, καὶ ταῖς εὐμορφίαις τῶν ὄψεων ἦσαν περίβλεπτοι, παιδαγωγοῖς καὶ τῇ δι' αὐτῶν θεραπείᾳ παραδίδωσι, ποιήσας τινὰς αὐτῶν ἐκτομίας, τὸ δ' αὐτὸ καὶ τοὺς [n] ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὅσα κατεστρέψατο ληφθέντας ἐν ὥρᾳ τῆς ἡλικίας διαθεὶς, ἐχορήγει μὲν αὐτοῖς τὰ ἀπὸ τῆς τραπέζης αὐτοῦ εἰς δίαιταν, ἐπαίδευε δὲ καὶ τὰ ἐπιχώρια, καὶ τὰ τῶν Χαλδαίων ἐξεδίδασκε γράμματα. [o] ἦσαν δ' οὗτοι σοφίαν ἱκανοὶ, περὶ ἣν [p] ἐκέλευε διατρίβειν· ἦσαν δ' ἐν τούτοις τῶν ἐκ τοῦ Σεδεκίου γένους τέσσαρες, καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ τὰς φύσεις. ὧν ὁ μὲν Δανίηλος ἐκαλεῖτο, ὁ δ' Ἀνανίας, ὁ δὲ Μισάηλος, ὁ δὲ τέταρτος Ἀζαρίας. τούτους ὁ Βαβυλώνιος μετωνόμασε, καὶ χρῆσθαι προσέταξεν ἑτέροις ὀνόμασι. καὶ τὸν μὲν [q] Δανίηλον ἐκάλει Βαλτάσαρον, τὸν δ' Ἀνανίαν Σεδράχην, Μισάηλον δὲ Μισάχην, τὸν δ' Ἀζαρίαν Ἀβδεναγώ. τούτους ὁ βασιλεὺς, δι' ὑπερβολὴν εὐφυΐας καὶ σπουδῆς τῆς περὶ τὴν παίδευσιν τῶν γραμμάτων, καὶ σοφίας ἐν προκοπῇ γενομένους, εἶχεν ἐν τιμῇ καὶ στέργων διετέλει.

β'. Δόξαν δὲ Δανιήλῳ μετὰ τῶν συγγενῶν σκληραγωγεῖν [r] αὐτὸν, καὶ τῶν τῆς ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης ἐδεσμάτων ἀπέχεσθαι, καὶ [s] καθόλου πάντων τῶν ἐμψύχων, προσελθὼν [t] Ἀσχάνῃ τῷ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν [v] ἐπιτετραμμένῳ εὐνούχῳ, τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτοῖς κομιζόμενα παρεκάλεσεν αὐτὸν ἀναλίσκειν λαμβάνοντα, παρέχειν δ' αὐτοῖς ὄσπρια καὶ φοίνικας εἰς διατροφὴν, καὶ εἴ τι τῶν ἀψύχων ἕτερον βούλοιτο· πρὸς γὰρ τὴν τοιαύτην δίαιταν αὐτοὺς [x] κεκινῆσθαι, τῆς δ' ἑτέρας περιφρονεῖν. ὁ δὲ, εἶναι μὲν ἕτοιμος ὑπηρετεῖν ἔλεγεν αὐτῶν τῇ προαιρέσει. ὑφορᾶσθαι δὲ μὴ κατάδηλοι τῷ βασιλεῖ γενηθέντες, ἐκ τῆς τῶν σωμάτων ἰσχνότητος, καὶ τῆς τροπῆς τῶν χαρακτήρων· [y] συμμεταβαλεῖν γὰρ αὐτοῖς ἀνάγκη τὰ σώματα, καὶ τὰς χρόας ἅμα τῇ διαίτῃ· καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων παίδων εὐπαθούντων ἐλεγχθέντες, αἴτιοι κινδύνου καὶ τιμωρίας αὐτῷ καταστῶσιν. ἔχοντα τοίνυν πρὸς τοῦτο εὐλαβῶς τὸν Ἀσχάνην πείθουσιν ἐπὶ δέκα ἡμέρας ταῦτα παρέχειν αὐτοῖς πείρας ἕνεκα, καὶ μὴ μεταβαλλούσης μὲν αὐτοῖς τῆς τῶν σωμάτων ἕξεως, ἐπιμένειν τοῖς αὐτοῖς, ὡς οὐδὲν ἔτι εἰς αὐτοὺς βλαβησομένων· εἰ δὲ μειωθέντας ἴδοι καὶ κάκιον τῶν ἄλλων ἔχοντας, ἐπὶ τὴν προτέραν αὐτοὺς δίαιταν ἄγειν. ὡς δὲ, οὐ μόνον οὐδὲν αὐτοὺς ἐλύπει τὴν τροφὴν ἐκείνην προσφερομένους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων εὐτραφέστεροι τὰ σώματα [z] καὶ μείζονες ἐγίνοντο, ὡς τοὺς μὲν ἐνδεεστέρους [a] ὑπολαμβάνειν, οἷς τὴν βασιλικὴν συνέβαινεν εἶναι χορηγίαν, τοὺς δὲ μετὰ τοῦ Δανιήλου δοκεῖν ἐν ἀφθονίᾳ καὶ τρυφῇ τῇ πάσῃ βιοῦν, ἔκτοτε μετὰ ἀδείας ὁ Ἀσχάνης [b] ἃ μὲν ἀπὸ τοῦ δείπνου καθημέραν συνήθως ἔπεμπε τοῖς παισὶν ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς ἐλάμβανεν, ἐχορήγει δ' αὐτοῖς τὰ προειρημένα. οἱ δ' ὡς καὶ τῶν ψυχῶν αὐτοῖς διὰ τὴν καθαρὰν καὶ πρὸς τὴν

CAP. X.

De Danielo: & quænam ei acciderunt in Babylone.

CÆterum Nabuchodonosorus Babyloniorum rex, cum *sibi* sumpsisset nobilissimos Judæorum pueros & regis eorum Sedeciæ cognatos, qui & corporum vigore & oris pulchritudine erant conspicui, pædagogis tradidit ut illis cultum adhiberent: quibusdam illorum * exsectis (id quod solitus est facere aliarum quoque gentium devictarum pubi) victum quidem illis de sua mensa præbebat, curabatque ut regionis istius instituta & literas Chaldæas docerentur. Isti autem satis magnam consequuti erant sapientiam, ad quam eos exerceri jubebat: inque his erant & quatuor de genere Sedeciæ, forma præstantes bonoque ingenio præditi. quorum unus quidem Danielus, alter vero Ananias, atque alius Misaëlus, quartus vero Azarias vocabatur. His Babylonius mutavit nomina, aliisque nominibus uti jussit. Et Danielum quidem Baltasarum appellavit, Ananiam vero Sedrachen, & Misaëlum Misachen, Azariam vero Abdenago. Istos ob egregiam indolem, & diligentiam literarum studiis adhibitam, & quod in sapientia valde profecerant, in honore habebat rex & amore prosequebatur.

Nabuchodonosorus Judæorum pueros nobiliores formaque elegantioris liberaliter institui jubet.

De Danielo ejusque cognatis. Dan. c. 1.

2. Cum autem visum fuisset Danielo, ut ipse cum cognatis suis durius victitaret, & à mensæ regiæ eduliis abstineret, atque adeo ab universis vitali spiritu animatis, Aschanem adiit spadonem cui cura illorum demandata erat, & ab eo contendit, ut quæ illis à rege afferebantur sibi caperet & absumeret, illis vero legumina & dactylos in alimoniam daret, & si quid aliud præterea vellet inanime. ad hujusmodi enim victum se magno desiderio ferri, aliumque *quemcunque* vili pendere. Ille vero se paratum esse dicebat voluntati illorum obsequi: sed nonnihil vereri, ne, si hoc resciverit rex corporum ex gracilitate orisque lineamentis subinde mutatis (necesse enim esse corporis habitum coloremque illis ex victu immutari) fuerintque ex pueris aliis bene pastis *hujusce rei* manifesti, sibi auctores fiant periculi suppliciique. Aschani itaque ad hoc faciendum timido persuadent, ut decem diebus ad rem experiendam ita vescerentur: quod si corpora illorum nihilo deterius se inde habuerint, eodem deinceps cibo uti *licere*, ut qui ex eo nihil detrimenti capturi sint; sin autem eos macie attenuatos *forte* viderit, aliisque pejus se habentes, ad priorem victus consuetudinem redire faceret. Cum autem ex cibo istiusmodi suppeditato non modo nihil eis decesserit, sed corpore magis quam alii bene curato esse & pinguiores apparuerint; adeo ut illos quidem, quibus regia munificentia vesci contigit, ex pauperioribus esse quis suspicaretur, Danielum vero & qui cum eo erant, videri in magna rerum abundantia summaque luxuria vixisse; exinde Aschanes, absque omni metu, quæ pueris quotidie de mensa sua rex mittere consuevit, sibi habebat, & jam ante memorata illis apponebat. Illi vero, quasi propterea mentes eis es-

Eorum victus & sapientia. Dan. c. 1.

m Εὐγενεστάτους] Ita cum Big. Samb. & Vet. Interpr. εὐγενεστάτων in reliquis.

* Exsectis] Judæos εὐνουχισθῆναι prædixerat Hieremias.

n Ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν] Illud ἐκ non agnoscunt Big. & Samb.

o Ἦσαν δ' οὗτοι] Ita Big. & Samb. αὐτοὶ in Editis Aliisque.

p Ἐκέλευε διατρίβειν] Ita cum MSS. ἐκέλευσε in Editis.

q Δανίηλον ἐκάλει Βαλτάσαρον,] Δανίηλον (ut & supra Δανίηλος) Samb. & mox ἐκάλει Big. & Samb.

r Αὐτὸν,] Ita Samb. ἑαυτὸν Gall. 2. αὐτὸν in reliquis.

s Καθόλου πάντων] Sic MSS. καθόλως in Editis.

t Ἀσχάνῃ] Ἀσφάνῃ malit Schotanus. Apud Chrysostomum sub initium Interpretationis in Danielem Ἀσφανὲζ pro Ἀσφάνης ex LXXII. reponi suadet Cotelerius: qui Josephum Ἀσχάνης pro Ἀσφάνης dixisse existimat, ob similitudinem literarum Hebraïcarum.

v Ἐπιτετραμμένῳ εὐνούχῳ,] Ἐμπεπιστευμένῳ Big. Samb. & Gall. 1. 2.

x Κεκινῆσθαι,] Ita Big. Samb. & Gall. 1. 2. ἐκκεκινῆσθαι in Editis Aliisque.

y Συμμεταβαλεῖν] Συμμεταβάλλειν Big. & Samb. & infra mox ead. §. συμμεταβαλλούσης.

z Καὶ μείζονες ἐγίνοντο,] Ita MSS. καὶ ἐντεῦθεν μείζονες γίνονται in Editis.

a Ὑπολαμβάνειν,] Ὑπολαμβάνεσθαι malit Cl. Lowthius.

b Ἃ μὲν ἀπὸ τοῦ δείπνου] Ὅσα μὲν Big. & Samb.

essent puræ, & defœcatæ adeo ut optime possent disciplinis imbui, & corpora firmiora evaderent ad labores perferendos (neque enim illas lædebant & prægravabant ciborum varietate, neque ista eadem ex causa molliora reddebant) facile instituti erant in omni Hebræorum & Chaldæorum doctrina. Danielus vero, præ cæteris satis jam ad sapientiam peritus, somniis interpretandis animum adjecit: numenque ei manifesto aderat.

Nabuchodonosorus somnium videt mirabile. Dan. c. 2.

Somnii oblitus Magis mortem minatur, nisi illud ejusque interpretationem sibi dicerent. Dan. c. 2.

Magi morti adjudicantur, postquam rem fieri non posse pronunciaverant. Dan. c. 2.

3. Biennio autem post Ægypti populationem, rex Nabuchodonosorus, cum somnium mirabile vidisset, cujus etiam eventum Deus ei per quietem declaraverat, ejus quidem mox ut è stratis surrexit obliviscitur. Accersitis igitur Chaldæis & magis atque divinis, narravit ipsis, se forte somnium vidisse: illisque indicans quòd ei acciderat visorum oblivione capi, jussit illis ut ipsi dicerent, quale esset somnium & quid sibi velit. Cum autem illi responderent, ab hominibus fieri non posse ut hoc reperiretur, veruntamen, somnii visionem si illis eloqueretur, interpretationem dare pollicerentur; mortem illis comminatus est, nisi somnium ei expedirent. illosque omnes *statim* ad necem trahi imperavit, qui pronunciaverant se quod jussum erat facere non posse. Tum Danielus, audito quod rex omnes sapientes occidi jusserat, & inter hos se quoque cum cognatis suis esse in periculo, adiit Ariochum, cui datum erat imperium in regis satellites. Cumque ab eo supplex quæsivisset, quam ob rem rex in mandatis dederat, ut sapientes omnes morte multarentur & Chaldæi & magi; atque intellexisset somnii negotium, & quod jussi à rege id quod ei exciderat in mentem revocare, dicendoque se non posse, regem ad iram commovissent: obsecravit Ariochum, ut ad regem ingressus unam noctem *ad comminiscendum* magis peteret, atque hac *nocte illos* non interficeret: spem enim sibi esse, si eâ Deum precatus fuerit, fore ut somnium exploratum haberet. Tum Ariochus regi nunciatum ivit, ista postulare Danielum. atque ille cædem magorum differri jussit, tantisper dum certior fieret de promisso Danieli. Cæterum puer, ubi se cum cognatis *suis* domum receperat, supplex Deum per totam noctem obsecrat ut *somnium* declararet, & magos & Chaldæos, cum quibus & ipsis pereundum est, ab ira regis eriperet, visionem sibi sistendo eamque patefaciendo, quæ nocte præterita regi per quietem oblata ex memoria elapsa est. Deus autem, & periclitantes miseratus & Danieli sapientia delectatus, somnium ei notum fecit simulque ejus interpretationem, ut quid significaret ex ipso rex intelligeret. Jamque Danielus cum ista à Deo accepisset, gaudio perfusus surgit, reque cum fratribus communicata, illos quidem postquam de vita jam desperarint & *cum solicitudine* de morte cogitarint, animi terrore liberavit & in spem vitæ erexit. Cumque illis actis Deo gratiis, *teneræ* illorum ætatis miserto, prima luce Ariochum adit, & ab eo petebat ut se ad re-

Quod ubi Danielo compertum, enunciationem somnii interpretationemque ejus pollicetur. Dan. c. 2.

Mox, cum precibus Deum interpellasset, voti fit compos. Dan. c. 2.

παιδείαν ἀκραιφνῶν γεγενημένων, καὶ τῶν σωμάτων πρὸς φιλοπονίαν εὐτονωτέρων· οὔτε γὰρ ἐκείνας [c] ἐλωβοῦντο καὶ βαρείας εἶχον ὑπὸ [d] τροφῆς ποικίλης, οὐδὲ ταῦτα μαλακώτερα διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· πᾶσαν ἑτοίμως ἐξέμαθον παιδείαν, ἥτις ἦν παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καὶ τοῖς Χαλδαίοις. μάλιστα δὲ Δανίηλος, ἱκανῶς ἤδη σοφίας ἐμπείρως ἔχων, περὶ κρίσεις ὀνείρων ἐσπουδάκει· καὶ τὸ θεῖον αὐτῷ φανερὸν [e] ἐγένετο.

γ΄. Μετὰ δὲ ἔτος [f] δεύτερον τῆς Αἰγύπτου πορθήσεως, ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορος, ὄναρ ἰδὼν θαυμαστὸν, οὗ τὴν ἔκβασιν αὐτὸς αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐδήλωσεν ὁ Θεὸς, τούτου μὲν ἐπιλανθάνεται διαναστὰς ἐκ τῆς κοίτης. μεταπεμψάμενος [g] δὴ τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς μάγους καὶ τοὺς μάντεις, ὡς εἴη τε ὄναρ ἑωρακὼς ἔλεγεν αὐτοῖς· καὶ τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὴν λήθην ὧν εἶδε μηνύων, [h] ἐκέλευσεν αὐτοὺς λέγειν, ὅ, τι τε ἦν τὸ ὄναρ, [i] καὶ τί τὸ σημεῖον. τῶν δὲ ἀδύνατον εἶναι λεγόντων ἀνθρώποις τοῦθ' εὑρεῖν, εἰ δ' αὐτοῖς ἐκθοῖτο τὴν ὄψιν τοῦ ἐνυπνίου φράσειν τὸ σημεῖον [k] ὑποσχομένων, θάνατον ἠπείλησεν αὐτοῖς, εἰ μὴ τὸ ὄναρ εἴποιεν. προσέταξε δὲ πάντας αὐτοὺς ἀναιρεθῆναι, ποιῆσαι τὸ κελευσθὲν ὁμολογήσαντας μὴ δύνασθαι. Δανίηλος δ' ἀκούσας ὅτι προσέταξε πάντας τοὺς σοφοὺς ὁ βασιλεὺς ἀποθανεῖν, [l] ἐν τούτοις δὲ καὶ αὐτὸν μετὰ τῶν συγγενῶν κινδυνεύειν, πρόσεισιν [m] Ἀριόχῳ τῷ τὴν ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως ἀρχὴν πεπιστευμένῳ. καὶ δεηθεὶς παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν μαθεῖν, δι' ἣν ὁ βασιλεὺς πάντας εἴη προστεταχὼς ἀναιρεθῆναι τοὺς σοφοὺς καὶ Χαλδαίους καὶ μάγους, καὶ μαθὼν τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον, καὶ ὅτι κελευσθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦτ' αὐτῷ δηλοῦν ἐπιλελησμένῳ, φήσαντες μὴ δύνασθαι, [o] παρώξυναν αὐτὸν, παρεκάλεσε τὸν Ἀριόχον, εἰσελθόντα πρὸς τὸν βασιλέα, [p] μίαν αἰτήσασθαι νύκτα τοῖς μάγοις, καὶ [q] ταύτῃ τὴν ἀναίρεσιν ἐπισχεῖν· ἐλπίζειν γὰρ [r] δι' αὐτῆς δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ, γνώσεσθαι τὸ ἐνύπνιον. ὁ δὲ Ἀριόχος ταῦτ' ἀπήγγελε τῷ βασιλεῖ Δανίηλον ἀξιοῦν. καὶ ὁ μὲν κελεύει τὴν ἀναίρεσιν τῶν μάγων ἐπισχεῖν, ἕως γνῷ τὴν ὑπόσχεσιν [s] τοῦ Δανιήλου. ὁ δὲ παῖς, μετὰ τῶν συγγενῶν ὑποχωρήσας πρὸς ἑαυτὸν, δι' ὅλης ἱκετεύει τὸν Θεὸν τῆς νυκτὸς, [t] γνωρίσαι, καὶ τοὺς μάγους καὶ τοὺς Χαλδαίους, οἷς δεῖ καὶ αὐτοὺς συναπολέσθαι, [v] ῥύσασθαι τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς, ἐμφανίσαντα τὴν ὄψιν αὐτῷ καὶ ποιήσαντα δήλην ἧς ὁ βασιλεὺς [x] ἐπελέληστο διὰ τῆς παρελθούσης νυκτὸς ἰδὼν κατὰ τοὺς ὕπνους. ὁ δὲ Θεὸς ἅμα τούς τε κινδυνεύοντας ἐλεήσας, καὶ τὸν Δανίηλον τῆς σοφίας [y] ἀγασάμενος, τό τε ὄναρ αὐτῷ γνώριμον ἐποίησε καὶ τὴν κρίσιν, ὡς ἂν καὶ τὸ σημαινόμενον ὁ βασιλεὺς παρ' αὐτοῦ μάθοι. Δανίηλος δὲ γνοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ ταῦτα, περιχαρὴς ἀνίσταται, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς δηλώσας, τοὺς μὲν ἀπεγνωκότας ἤδη τοῦ ζῆν καὶ [z] πρὸς τὸ τεθνάναι τὴν διάνοιαν ἔχοντας, εἰς εὐθυμίαν καὶ τὰς περὶ τοῦ βίου διήγειρεν ἐλπίδας. εὐχαριστήσας δὲ τῷ Θεῷ μετ' αὐτῶν ἔλεον λαβόντι τῆς ἡλικίας αὐτῶν, γενομένης ἡμέρας παραγίνεται [a] πρὸς τὸν [b] Ἀριόχον, καὶ ἄγειν αὐτὸν ἠξίου πρὸς τὸν βασιλέα· δη-

c Ἐλωβοῦντο] Ἐφείλκοντο *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2. quod forsan à *Josephi* manu. HUDS. Lege ἐλωβῶντο. COCC.

d Τροφῆς ποικίλης,] Ita cum *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* τρυφῆς in *Editis Aliisque*.

e Ἐγένετο.] Ἐγίνετο *Big. Samb.* & *Gall.* 2.

f Δεύτερον τῆς Αἰγύπτου] Videsis Tornellum ad A. M. 3453. n. 2. & *L. Capellum* in *Chronol. S.* p. 223.

g Δὴ τοὺς Χαλδαίους] Δὴ pro δὲ lego.

h Ἐκέλευσεν αὐτοὺς λέγειν,] Ἐκέλευεν *Big.* & *Samb.*

i Καὶ τί τὸ σημεῖον.] Καὶ ὅ, τι σημαίνει *Hen.* & *Busb.* HUDS. Forte σημαινόμενον, ut & paullo inferius. COCC.

k Ὑποσχομένων,] Ὑπισχνουμένων in *Iisdem*.

l Ἐν τούτοις] Ἐν τούτοις γὰρ αὐτὸς σὺν τοῖς λοιποῖς ἐκινδύνευσε *Hen.* & *Busb.*

m Ἀριόχῳ τῷ τὴν ἐπὶ] Ἀριόχῃ *Vat. Gall.* 2. & infra Ἀριόχην. Ἀριὼχ LXXII. HUDS. Ariochim *Rufin.* sic mox τὸν Ἀριόχην. SPANH.

n Περὶ τὸ ἐνύπνιον,] Περὶ τοῦ ἐνυπνίου *Big.* & *Samb.*

o Παρώξυναν αὐτὸν,] Ita *Samb.* παρωξύναν *Big.* παροξύναν *Gall.* 1. 2. παροξύναι in *Editis Aliisque*.

p Μίαν αἰτήσασθαι] Prudenter *Chrysostomus* & *Theodoretus* in ea re, quam *Sacer contextus* reticuit, negotium habere noluerunt. At *Josephus* tempus definit, *unam noctem*; *Tertullianus* quidem *triduum*. malim *Josepho* accedere. *Cotelerius* ad *Chrysost.* in *Dan.* p. 85.

q Ταύτῃ τὴν ἀναίρεσιν] Ταύτην *Vat.* & *Samb.*

r Δι' αὐτῆς δεηθεὶς] Διὰ ταύτης *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

s Τοῦ Δανιήλου.] Τὴν Δανιήλου *Big.* & *Samb.*

t Γνωρίσαι] Σῶσαι *Big. Samb.* & *Gall.* 1. ἐλεῆσαι *Hen.* & *Busb.*

v Ῥύσασθαι τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς,] Ῥύσασθαι δὲ *Big. Samb.* & *Gall.* 2.

x Ἐπελέληστο] Sic *MSS.* ἐπιλέληστο in *Editis*.

y Ἀγασάμενος,] Ita *MSS.* (& *Cocc.*) in *Editis* ἀγασόμενος.

z Πρὸς τὸ τεθνάναι] Eo modo *Big.* & *Samb.* πρὸς τῷ in reliquis.

a Πρὸς τὸν Ἀριόχον] Πρὸς Ἀριόχον *Big.* & *Samb.*

b Ἀριόχον,] Confer supr. SPANH.

δηλῶσαι γὰρ αὐτῷ βούλεσθαι τὸ ἐνύπνιον, ὃ φησὶν ἰδεῖν [c] περὶ τῆς παρελθούσης νυκτός.

δ΄. Εἰσελθὼν δὲ πρὸς τὸν βασιλέα Δανίηλος, παρῃτεῖτο πρῶτον, μὴ σοφώτερον αὐτὸν δόξαι τῶν ἄλλων Χαλδαίων καὶ μάγων, ὅτι μηδενὸς ἐκείνων τὸ ὄναρ εὑρεῖν δυνηθέντος, [d] αὐτὸς αὐτῷ μέλλοι λέγειν. "οὐ γὰρ κατ' ἐμπειρίαν, οὐδ' ὅτι τὴν διάνοιαν αὐτῶν μᾶλλον ἐκπεπόνηται, "τοῦτο [e] γίνεσθαι· ἀλλ' ἐλεήσας ἡμᾶς, [f] φησὶν, ὁ Θεὸς κινδυνεύοντας ἀποθανεῖν, δεηθέντι περί τε τῆς [g] ἐμαυτοῦ ψυχῆς καὶ τῶν ὁμοεθνῶν, καὶ τὸ ὄναρ καὶ τὴν κρίσιν αὐτοῦ φανερὰν ἐποίησεν. οὐχ ἧττον γὰρ τῆς ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς καταδικασθεῖσι ὑπὸ σοῦ μὴ ζῆν λύπης, περὶ τῆς σῆς αὐτοῦ δόξης ἐφρόντιζον, ἀδίκως οὕτως ἄνδρας καὶ ταῦτα [h] καλοὺς κἀγαθοὺς ἀποθανεῖν κελεύσαντος, οἷς οὐδὲν μὲν ἀνθρωπίνης σοφίας ἐχόμενον προσέταξας, ὃ δ' ἦν ἔργον Θεοῦ τοῦτ' ἀπῄτεις παρ' αὐτῶν. σοὶ τοίνυν φροντίζοντι περὶ τοῦ, τίς ἄρξει τοῦ κόσμου παντὸς μετὰ σὲ, κατακοιμηθέντι βουλόμενος δηλῶσαι πάντας ὁ Θεὸς τοὺς [i] βασιλεύσοντας, ὄναρ ἔδειξε τοιοῦτον. ἔδοξας ὁρᾶν ἀνδριάντα μέγαν ἑστῶτα, οὗ τὴν μὲν κεφαλὴν συνέβαινεν εἶναι [k] χρυσῆν, τοὺς δὲ ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας ἀργυροῦς, τὴν δὲ γαστέρα καὶ τοὺς μηροὺς χαλκοῦς, κνήμας δὲ καὶ πόδας σιδηροῦς. ἔπειτα λίθον εἶδες [l] ἀπὸ ὄρους ἀπορραγέντα ἐμπεσεῖν τῷ ἀνδριάντι, καὶ τοῦτον καταβαλόντα συντρῖψαι, καὶ μηδὲν αὐτοῦ μέρος ὁλόκληρον ἀφεῖναι, τὸν δὲ χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τὸν σίδηρον καὶ τὸν χαλκὸν ἀλεύρου λεπτότερον γενέσθαι· καὶ τοῦ μὲν ἀνέμου πνεύσαντος σφοδροτέρου ὑπὸ τῆς βίας ἁρπαγέντα διασπαρῆναι, τὸν δὲ λίθον αὐξῆσαι τοσοῦτον ὡς ἅπασαν ὑπ' αὐτοῦ τὴν γῆν δοκεῖν πεπληρῶσθαι. τὸ μὲν οὖν ὄναρ, ὅπερ εἶδες, τοῦτ' ἐστιν· ἡ δὲ κρίσις αὐτοῦ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. ἡ μὲν χρυσῆ κεφαλὴ σέ τε ἐδήλου καὶ τοὺς πρὸ σοῦ βασιλεῖς Βαβυλωνίους ὄντας, αἱ δὲ δύο χεῖρες καὶ οἱ ὦμοι σημαίνουσιν ὑπὸ δύο καταλυθήσεσθαι βασιλέων τὴν ἡγεμονίαν ὑμῶν· τὴν δὲ ἐκείνων ἕτερός τις [m] ἀπὸ δύσεως καθαιρήσει χαλκὸν ἠμφιεσμένος, καὶ ταύτην ἄλλη παύσει τὴν ἰσχὺν ὁμοία σιδήρῳ, καὶ κρατήσει δὲ [n] εἰς ἅπαν διὰ τὴν τοῦ σιδήρου φύσιν, εἶναι γὰρ αὐτὴν στερροτέραν τῆς τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χαλκοῦ." ἐδήλωσε δὲ καὶ περὶ τοῦ λίθου Δανίηλος τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐκ ἔδοξε τοῦτο ἱστορεῖν, τὰ παρελθόντα καὶ τὰ γεγενημένα συγγράφειν οὐ τὰ μέλλοντα ὀφείλοντι. εἰ δέ τις τῆς [o] ἀληθείας γλιχόμενος οὐκ [p] ἀφίσταται πολυπραγμονεῖν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἀδήλων [q] εἰ γενήσεται βούλεσθαι μαθεῖν, σπουδασάτω τὸ βιβλίον ἀναγνῶναι [r] τοῦ Δανιήλου· εὑρήσει δὲ τοῦτο ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν.

ε΄. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορος, [s] ἀκούσας ταῦτα καὶ ἐπιγνοὺς τὸ ὄναρ, ἐξεπλάγη τὴν τοῦ Δανιήλου φύσιν, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ᾧ τρόπῳ τὸν Θεὸν προσκυνοῦσι, τούτῳ τὸν Δανίηλον ἠσπάζετο, καὶ [t] θύειν δὲ ὡς Θεῷ προσέταξεν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν προσηγορίαν αὐτῷ τοῦ ἰδίου Θεοῦ θέμενος, ἁπάσης ἐπίτροπον τῆς βασιλείας ἐποίησε, καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ· οὓς ὑπὸ φθόνου καὶ βασκανίας εἰς κίνδυνον ἐμπεσεῖν συνέβη, τῷ βασιλεῖ προσκρούσαντας ἐξ αἰτίας τοιαύτης. ὁ βασιλεὺς κατασκευάσας χρύσεον ἀνδριάντα, πηχῶν τὸ μὲν ὕψος ἑξήκοντα, [v] πλάτος δὲ ἕξ, στήσας αὐτὸν ἐν τῷ μεγά-

gem duceret: velle enim ipsi effari id quod in somniis *se* vidisse dicit, proxima ante hanc nocte.

4. Danielus autem ad regem ingressus, primum illud *ab eo* deprecatus est, ne ipsum aliis Chaldæis & magis sapientia præstare existimaret, quod, cum nemo illorum somnium invenire potuisset, ipse *id* ei indicaturus esset. "non enim *sua* peritia, vel "quod mentem quam alii magis exercuisset, id fieri: sed Deus, inquit, nostrûm misertus qui in "mortis periculum adducti eramus, oranti mihi "pro mea, popularium vita & somnium & ejus interpretationem declaravit. non enim tam me solicitum habuit ea tristitia, quod nos ipsi à te fuerimus morti adjudicati, quam metus de tuæ existimationis gloria, ut qui inique viros bonos & honestos necari jusseris, quibus nihil, quod humana sapientia efficere potuit, imperasti, sed id "quod facere Dei solius est ab illis exegisti. Tibi "itaque, cogitanti, qui homo post te potiturus "esset totius orbis imperio, in lecto cubiculari volens Deus omnes regnaturos ostendere, ejusmodi immisit somnium. Spectare tibi videbaris ingentem statuam *ante oculos* tuos stantem cujus "caput forte aureum erat, humeri & brachia argentea, venter & femora ex ære, crura ac pedes "ferrei. Deinde saxum ingens vidisti à monte avulsum, quod in statuam incidit, eamque dejectam adeo contrivit, ut nulla ejus pars integra "fuerit relicta; sed aurum & argentum & ferrum "& æs in pulverem abierint farina minutiorem: "atque illum, venti vehementioris flatu abreptum, "longe lateque dispersum esse; saxum vero adeo "crevisse ut tota terra ab eo occupata videretur. "Et somnium quidem quod vidisti hujusmodi est: "illud vero hoc modo, ut arbitror, interpretandum. Caput quidem aureum te significat, & "alios ante te reges Babylonios; duæ vero manus "& humeri indicant imperium vestrum à duobus "regibus eversum iri: illorum autem imperium "alius quidam ab occidente *veniens* destruet, ære "*totus* obductus; atque hujus vires alia vis debellabit ferro similis, easque in universum imperio "premet propter ferri naturam, quod ea sit auro "& argento & ære validior." Quin & Danielus regi ostendit omnia de saxo: sed mihi ista narrare non libuit, cui id negotii datum est ut præterita non futura literis consignarem. Si quis autem veritatis avidus nolit ab iis paulo curiosius inquirendis desistere, ut qui de incertis, an futura sint, scire desiderat, det operam ut Danieli librum perlegat, quem in sacrorum librorum codice inveniet.

Danielus Nabuchodonosoro somnium in memoriam revocat, & interpretatur. Dan. c. 2.

De statua quam vidit in somnis Nabuchodonosorus. Dan. c. 2.

Somnii explanatio. Dan. c. 2.

5. Rex autem Nabuchodonosorus, his auditis, suoque somnio agnito, Danieli indolis admiratione perculsus est, & in faciem procidens, haud aliter quam Deum solent adorare, Danielum veneratus est, eique ut Deo sacrificari jussit. Nec hoc contentus, imposito ei Dei sui nomine, universæ ditionis suæ imperio eum præfecit, cognatosque suos: quos ex *aliorum* invidia & livore in periculum incidisse contigit, ut qui regem hujusmodi de causa offenderint. Rex, facto aureo colosso altitudine cubitorum sexaginta, latitudine sex, cum eum in magna planitie Babylonis erexisset, ipsumque

mo-

Danielum magnis honoribus auget rex cumulatque. Dan. c. 2.

Nabuchodonosorus statuam sibi auream, immensæ magnitudinis, posuit, adorarique eam præcepit. Dan. c. 3.

c Περὶ τῆς παρελθούσης νυκτός.] Πρὸς τῆς Big. & Samb.

d Αὐτὸς αὐτῷ] Ita *Big. Samb.* & *Vet. Interpr.* αὐτὸς αὐτὸ in *Editis Aliisque.*

e Γίνεσθαι] Γίνεται *Big.* & *Samb.* γνώσεσθαι legisse videtur *Epiphan.*

f Φησὶν,] Φησὶν deëst *Big.* & *Samb.*

g Εμαυτοῦ ψυχῆς] Εμῆς *Big.* & *Samb.*

h Καλοὺς κἀγαθοὺς] Καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς *Big.* & *Samb.*

i Βασιλεύσοντας] Βασιλεύοντας *Gall.* & *Samb.* 1.

k Χρυσῆν,] *Al.* (ut & *Cocc.*) χρυσέαν.

l Απὸ ὄρους ἀπορραγέντα] Εξ ὄρους *Big. Samb.* & LXXII.

m Απὸ δύσεως καθαιρήσει] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* ἀπὸ δύσεως in *Editis Aliisque.*

n Εἰς ἅπαν] Ita *Big. Samb. Busb.* & *Hen.* εἰς ἅπασαν in *Editis Aliisque.*

o Αληθείας] Αγερβείας *Samb.*

p Περιίσαται πολυπραγμονεῖν,] De voce περιίσασθαι videsis *Gatakerum* ad *Antoninum*, pag. 92.

q Εἰ γενήσεται βούλεσθαι μαθεῖν,] Τί γενήσεται *Big.* & *Samb.*

r Τοῦ Δανιήλου·] Τὸ Δανιήλου *Big.* & *Samb.*

s Ακούσας ταῦτα] Ακηκοὼς *Big.* & *Samb.*

t Θύειν δὲ ὡς Θεῷ] Ita cum *MSS.* in *Editis* θύειν.

v Πλάτος δὲ ἕξ,] Τὸ πλάτος *Big.* & *Samb.*

x Αὐ-

more solenni dedicaturus esset, principes ex omni sua ditione convocavit, eisque in primis mandavit, ut quandocunque tubæ sonitum audiverint, tunc *in terram* procumberent & colossum venerarentur: iis vero qui *ita* non fecerint minatus est se illos conjecturum esse in fornacem igne ardentem. cum igitur omnes, simul ac audiverunt tubæ vocem, colossum venerarentur, Danieli cognatos hoc itidem non fecisse dicunt, nolentes patria instituta violare. Atque illi criminis manifesti *&* statim in ignem conjecti divina servantur providentia, & præter omnium opinionem ex mortis periculo evadunt. Ignis enim eos non attigit: sed, quasi sensisset viros *sceleris* puros in flammas suas præcipitatos esse, illos non afflavit; vique ad urendum debili esse videbatur, quamdiu juvenes in eo manerent, Deo illorum corpora ita muniente ut ab igne nihil paterentur. Quæ res illis, ut viris probis Deoque charis, regis gratiam conciliavit: adeo ut postea semper in maximo apud eum honore haberentur.

Danieli cognati, quod statuam non adorarint, in medias flammas conjiciuntur, & illæsi per eas ambulant. Dan. c. 3.

6. Non multo autem post in somnis rex aliam videt visionem; quòd imperio excidens inter bestias versabitur, & post exactos in solitudine septem annos denuo regnum recuperabit. Hac visione ipsi in somnio oblata, cum magos rursus convocasset, illos ea de re percontabatur, & quid significaret sibi dicere jubebat. Et aliorum quidem nemo potuit somnii sententiam invenire, regique explicare: solus vero Danielus ista exploravit; atque ita evenerunt prout ipse ei prædixit. Cum enim in solitudine tempus jam ante memoratum exegisset, nemine per septennium auso rerum gubernaculo sese admovere, *tandem* Deum precatus ut regnum recipiat, rursus ei restituitur. Nemo autem mihi vitio vertat, quod horum singula ita ut in antiquis libris ea reperio in scriptis meis referam. nam statim ab initio hujus historiæ contra eos qui in rebus *narratis* desiderabunt quidpiam, vel expostulabunt, à me præcautum est, asseverando quod Hebræorum solum libros Græce reddam, pollicendoque futurum ut in rebus istis exponendis nihil illis de meo addam vel detraham.

Nabuchodonosorus, potestate regia abjecta, cum bestiis agrestibus degit: & post septennium in regnum repositus est & dignitate auctus. Dan. c. 4.

λῳ τῆς Βαβυλῶνος πεδίῳ, καὶ μέλλων καθιεροῦν [x] αὐτὸν, συνεκάλεσεν ἐξ ἁπάσης ἧς ἦρχε γῆς τοὺς πρώτους, πρῶτον αὐτοῖς προστάξας, [y] ὅτε σημαινούσης ἀκούσωσι τῆς σάλπιγγος, τότε πεσόντας προσκυνεῖν τὸν ἀνδριάντα· τοὺς δὲ μὴ ποιήσαντας ἠπείλησεν εἰς τὴν τοῦ πυρὸς [z] ἐμβληθήσεσθαι κάμινον. πάντων οὖν μετὰ τὸ σημαινούσης ἐπακοῦσαι τῆς σάλπιγγος προσκυνούντων τὸν ἀνδριάντα, [a] τοὺς Δανιήλου συγγενεῖς [b] οὐ ποιῆσαι τοῦτο φασὶ, μὴ βουληθέντας παραβῆναι τοὺς πατρίους νόμους. καὶ οἱ μὲν ἐλεγχθέντες, εὐθέως εἰς τὸ πῦρ ἐμβληθέντες, θείᾳ σώζονται προνοίᾳ, καὶ παραδόξως διαφεύγουσι τὸν θάνατον. οὐ γὰρ ἥψατο τὸ πῦρ αὐτῶν· ἀλλὰ κατὰ λογισμὸν οἶμαι [c] τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντας εἰς αὐτὸ βληθῆναι, οὐχ ἥψατο, καίειν δ' ἀσθενὲς ἦν ἔχον ἐν ἑαυτῷ τοὺς παῖδας, τοῦ Θεοῦ κρείττονα τὰ σώματα αὐτῶν, ὥστε μὴ δαπανηθῆναι ὑπὸ τοῦ πυρὸς, κατασκευάσαντος. τοῦτο συνέστησεν αὐτοὺς τῷ βασιλεῖ, ὡς δικαίους καὶ θεοφιλεῖς· [d] διὸ μετὰ πάσης ἀξιούμενοι παρ' αὐτοῦ [e] τῆς τιμῆς διετέλουν.

ϛ'. Ολίγῳ δὲ ὕστερον χρόνῳ, πάλιν ὁρᾷ κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ βασιλεὺς ὄψιν ἑτέραν· ὡς ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς μετὰ θηρίων ἕξει τὴν δίαιταν, καὶ διαζήσας οὕτως ἐπὶ τῆς ἐρημίας ἔτεσιν ἑπτὰ, αὖθις τὴν ἀρχὴν ἀπολήψεται. τοῦτο θεασάμενος [f] τὸ ὄναρ, πάλιν τοὺς μάγους συγκαλέσας, ἀνέκρινεν αὐτοὺς περὶ αὐτοῦ, καὶ τί [g] σημαίνοι λέγειν ἠξίου. τῶν μὲν οὖν ἄλλων οὐδεὶς ἐδυνήθη τὴν τοῦ ἐνυπνίου διάνοιαν εὑρεῖν, οὐδ' ἐμφανίσαι τῷ βασιλεῖ· Δανιῆλος δὲ [h] μόνος καὶ ταῦτα ἔκρινε, καὶ καθὼς [i] οὗτος αὐτῷ προεῖπεν ἀπέβη. διατρίψας γὰρ ἐπὶ τῆς ἐρημίας τὸν προειρημένον χρόνον, οὐδενὸς τολμήσαντος ἐπιθέσθαι τοῖς πράγμασι παρὰ τὴν ἑπταετίαν, δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ τὴν βασιλείαν ἀπολαβεῖν, πάλιν εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεται. [k] ἐγκαλέσῃ δέ μοι μηδεὶς οὕτως ἕκαστα τούτων ἀπαγγέλλοντι διὰ τῆς γραφῆς, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις εὑρίσκω βιβλίοις. [l] καὶ γὰρ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἱστορίας, πρὸς τοὺς [m] ἐπιζητήσοντας τι τῶν πραγμάτων ἢ [n] μεμψομένους ἠσφαλισάμην, μόνον τε μεταφράζειν τὰς Εβραίων βίβλους [o] εἰπὼν εἰς τὴν [p] Ἑλληνίδα γλῶτταν, καὶ ταῦτα δηλώσειν, [q] μήτε προστιθεὶς τι τοῖς πράγμασιν αὐτὸς ἴδιον, μήτ' ἀφαιρεῖν ὑπεσχημένος.

CAP. XI.

De Nabuchodonosoro ejusque successoribus, & quomodo eorum imperium eversum erat à Persis: quæque Danielo acciderunt in Media, & qualia illic prædixit.

REX autem Nabuchodonosorus, cum regnasset annos quadraginta tres, vitam finivit; vir ad res agendas acer, & regibus qui eum antecesserunt fortunatior. Rerum autem ab eo gestarum meminit etiam Berosus in tertio Historiæ Chaldaïcæ libro, hisce verbis. "Cumque audisset pa-

Nabuchodonosori mors.

ΚΕΦ. ια'.

Περὶ Ναβουχοδονοσόρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, καὶ ὡς καταλύεται ἡ τούτων ἀρχὴ ὑπὸ τῶν Περσῶν· ἅ τε συνέβη Δανιήλῳ ἐν Μηδίᾳ, καὶ οἷα ἐκεῖ προεφήτευσεν.

Ο Δὲ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορος, [r] ἔτη τεσσαράκοντα τρία βασιλεύσας, τελευτᾷ τὸν βίον. ἀνὴρ δραστήριος καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων εὐτυχέστερος γενόμενος. μέμνηται δ' αὐτοῦ τῶν πράξεων καὶ [s] Βηρωσὸς ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Χαλδαϊκῶν [t] ἱστοριῶν, λέγων οὕτως. "ἀκούσας δ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ "[v] Να-

x Αὐτὸν,] Illud αὐτὸν ex *Big. Samb.* & *Epiphanio.*
y Οτε σημαινούσης] Οταν vel ὅτ' ἂν in *MSS.*
z Εμβληθήσεσθαι κάμινον.] Εμβληθῆναι *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
a Τοὺς Δανιήλου] Sic *Big. Samb. Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* τοῦ Δανιήλου in *Editis Aliisque.*
b Οὐ ποιῆσαι τοῦτο] Μὴ ποιῆσαι *Big.* & *Samb.*
c Τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντας] Τῷ μηδὲν *Big.* & *Samb.*
d Διὸ μετὰ πάσης ἀξιούμενοι] Ita cum *Big.* & *Samb.* διὸ μετὰ πάσης ἀξ. π. α. τῆς τιμῆς in *Editis Aliisque.*
e Τῆς τιμῆς διετέλουν.] Fortè καὶ τῆς τ. δ. COCC.
f Τὸ ὄναρ,] Sic *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* τοὔναρ in *cæteris.*
g Σημαίνοι λέγειν ἠξίου.] Ita *Big.* & *Samb.* σημαίνει in *reliquis.*
h Μόνος καὶ ταῦτα ἔκρινε,] Μόνος καὶ τοῦτ' (vel τοῦτο) ἔκρινε in *plerisque MSS.*
i Οὗτός αὐτῷ προεῖπεν ἀπέβη.] Ita *Big. Samb. Hen.* & *Busb.* οὗτός τε αὐτῷ in *Editis Aliisque.*
k Εγκαλέσῃ δέ μοι] Εγκαλείσθω *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
l Καὶ γὰρ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἱστορίας, πρὸς τοὺς ἐπιζητήσοντας τί τῶν πραγμάτων ἢ μεμψομένους ἠσφαλισάμην, μόνον τε μεταφράζειν τὰς Εβραίων βίβλους εἰπὼν εἰς τὴν Ελληνίδα γλῶτταν, καὶ ταῦτα δηλώσειν, μήτε προστιθεὶς τι τοῖς πράγμασιν αὐτὸς ἴδιον, μήτ' ἀφαιρεῖν ὑπεσχημένος.] Josephus aït à se Hebræorum Volumina in Græcam linguam transferri, nec addente iis quicquam aut detrahente. Vid. Præf. Αρχ. lib. 1. c. 1. §. 1. ἐκ τῶν Εβραϊκῶν μεθερμηνευομένην γραμμάτων. SPANH.
m Επιζητήσοντας] Επιζητήσαντάς τι περὶ τῶν in iisdem *MSS.*
n Μεμψομένους] Μεμφομένους *Big.* & *Samb.*
o Εἰπὼν εἰς τὴν] Ita cum *MSS.* εἶπον in *Editis.*
p Ελληνίδα γλῶτταν,] Ελλάδα γλῶτταν *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
q Μήτε προστιθεὶς τι] Μήτε προστιθεὶς τοῖς πρ. αὐτοῖς ἴδια in iisdem *MSS.*
r Ετη τεσσαράκοντα τρία] Ετη τρία καὶ τεσσαράκοντα *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.
s Βηρωσὸς ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Χαλδαϊκῶν ἱστοριῶν, λέγων οὕτως. ἀκούσας δ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ναβουχοδονόσορος,] Berosi verba de Nabuchodonosore. Vid. de eodem Beroso & Nabuchodonosoro adv. Apion. lib. 1. §. 19. ubi eadem verba. SPANH. Quædam etiam ibi rectius scripta videntur. COCC.
t Ιστοριῶν,] Illud ἱστοριῶν ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* Rerum Chaldaïcarum Historiam *Berosum* tribus libris composuisse dicit *Tatianus*, p. 126. *Edit. Oxon.* Eadem Βαβυλωνιακὰ appellat *Athenæus* in *Deipnosoph.* 639.

v Να-

“[v] Ναβουχοδονόσορος, ὅτι ὁ τεταγμένος σατράπης, ἔν τε Αἰγύπτῳ καὶ τοῖς περὶ [x] τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην τόποις, ἀποστάτης [y] αὐτοῦ γέγονεν, οὐ δυνάμενος αὐτὸς ἔτι κακοπαθεῖν, συστήσας τῷ [z] υἱῷ Ναβουχοδονοσόρῳ [a] ὄντι ἐν ἡλικίᾳ μέρη τινὰ τῆς δυνάμεως, [b] ἔπεμψεν ἐπ' αὐτόν. συμμίξας δὲ Ναβουχοδονόσορος τῷ ἀποστάτῃ, καὶ παραταξάμενος, αὐτοῦ τε [c] ἐκράτησε, καὶ τὴν χώραν [d] ἐκ ταύτης τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν [e] ἐποιήσατο. [f] τῷ δὲ πατρὶ τῷ Ναβουχοδονοσόρῳ συνέβη, [g] κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἀρρωστήσαντι, ἐν τῇ Βαβυλωνίων πόλει μεταλλάξαι τὸν βίον, [h] ἔτη βασιλεύσαντι εἰκοσιέν. αἰσθόμενος δὲ [i] μετ' οὐ πολὺν χρόνον τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν Ναβουχοδονόσορος, καὶ καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων καὶ τῶν [k] κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐθνῶν, [l] καὶ συντάξας τισὶ τῶν φίλων μετὰ τῆς [m] βαρυτάτης δυνάμεως καὶ τῆς λοιπῆς ὠφελείας ἀνακομίζειν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, αὐτὸς ὁρμήσας ὀλιγοστὸς διὰ τῆς ἐρήμου [n] παραγίνεται εἰς Βαβυλῶνα. [o] παραλαβὼν δὲ τὰ πράγματα, διοικούμενα ὑπὸ [p] τῶν Χαλδαίων, καὶ [q] διατηρουμένην τὴν βασιλείαν ὑπὸ τοῦ βελτίστου αὐτῶν, κυριεύσας [r] ὁλοκλήρου τῆς πατρικῆς ἀρχῆς, [s] τοῖς μὲν αἰχμαλώτοις παραγινομένοις συνέταξεν ἀποικίας ἐν τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις τῆς Βαβυλωνίας τόποις [t] ἀποδεῖξαι· αὐτὸς δ' [v] ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων [x] τό, τε τοῦ Βήλου ἱερὸν καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήσας φιλοτίμως, τήν τε ὑπάρχουσαν ἐξ ἀρχῆς πόλιν, [y] καὶ ἑτέραν χαρισάμενος, καὶ ἀνακαινίσας, πρὸς τὸ μηκέτι δύνασθαι τοὺς πολιορκοῦντας τὸν ποταμὸν [z] ἀναστρέφοντας ἐπὶ τὴν πόλιν κατασκευάζειν, [a] περιεβάλετο τρεῖς μὲν τῆς ἔνδον πόλεως περιβόλους, τρεῖς δὲ [b] τῆς ἔξω, [c] τούτους δὲ τῆς ὀπτῆς πλίνθου. καὶ τειχίσας ἀξιολόγως τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας κοσμήσας ἱεροπρεπῶς, [d] προσκατεσκεύασεν τοῖς πατρικοῖς βα-

Berosi testimonium de Nabuchodonosoro.

“ter ejus Nabuchodonosorus, eum, qui in Ægypto & Cæle-Syria & Phœnice præpositus fuerat, Satrapen ab eo defecisse, ipse ferendis laboribus *per ætatem* impar, filio Nabuchodonosoro adhuc juveni tradidit partem exercitus, misitque ad illum bello persequendum. Nabuchodonosorus vero congressus cum illo, qui desciverat, acieque conserta, & eum vicit, & regionem ab hoc initio in regni sui ditionem redegit. At sub id tempus evenit ut Nabuchodosorus pater, cum morbum contraxisset, in urbe Babyloniorum diem obiret supremum, postquam regnasset annis XXI. * Nabuchodonosorus vero, non multo post patris morte cognita, rebusque in Ægypto & reliqua regione ordinatis, ut & captivis ex Judæis & Phœnicibus & Syris & ex Ægypti populis, datoque in mandatis quibusdam ex amicis ut *eos* una cum gravis armaturæ militibus & impedimentis in Babyloniam deportaret, ipse cum paucis itinere per desertum facto Babylonem se conferebat. Potitus autem rerum quas Chaldæi administraverant, regnique sibi ab eorum potissimo adservati, totum patris quod fuerat imperium adeptus, captivis quidem, ubi *eò* venerant, colonias in Babyloniæ locis maxime opportunis assignari jussit: ipse vero, postquam de belli manubiis Beli templum aliaque largiter ornaverat, urbemque *Babylonis* quæ jam erat, *nova* etiam altera addita, instauraverat, ne possent posthac qui ad urbem *istam* venirent obsidendam abacto flumine eam *facilius* aggredi, ternos quidem interiori urbi, ternosque pariter exteriori murorum ambitus circumdedit, idque è coctis lateribus. Cumque urbem bene munivisset, & portas magnifice adornasset, paternæ regiæ contiguam

v Ναβουχοδονόσορος,] Hîc loci, & alibi, quoties patris Nabuchodonosori mentio fit, Ναβοπολάσαρος rescribendum censet *J. Scaliger*, prout apud *Eusebium* de *Præp. Evang.* l. 9. c. 40. *Ptolemæum* in *Canone regnorum*, & *Syncellum* in *Chronogr.* p. 220. Apud *Josephum* lib. 1. contra *Appionem* Ναβουλάσαρος decurtate legitur, proculdubio pro Ναβοπολάσαρος. Verum in hisce *Originum* libris tam vetus est mendum, ut agnoscatur etiam à *Vet. Interpr.*

x Τὴν Κοίλην Συρίαν] Συρίαν τὴν Κοίλην *Big. Samb. Syncell.* & lib. 1. c. *App.*

y Αὐτοῦ γέγονεν,] Αὐτοῦ deëst *Syncello* & *Josepho* in *lib.* 1. c. *App.*

z Υἱῷ Ναβουχοδονοσόρῳ] Illud υἱῷ restituimus ex *Big. Samb. Vet. Interpr. Syncello*, & *libro* 1. c. *App.*

a Ὄντι ἐν ἡλικίᾳ] Ὄντι ἔτι ἐν ἡλικίᾳ in *libro* 1. c. *App.* illa tamen omisit *Syncellus.*

b Ἔπεμψεν ἐπ' αὐτόν.] Ἐξέπεμψεν *Big. Samb. Vat. Syncell.* & *lib.* 1. c. *App.*

c Ἐκράτησε,] Ἐκυρίευσε in lib. 1. c. *App.* κρατεῖ *Syncell.*

d Ἐκ ταύτης τῆς ἀρχῆς] Ἐξ ἀρχῆς, *denuo ut ab initio fuerat*, in *Syncello* & *lib.* 1. c. *App.*

e Ἐποιήσατο.] Ἐποίησεν in *lib.* 1. c. *App.*

f Τῷ δὲ πατρὶ τῷ Ναβουχοδονοσόρῳ] Τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ συνέβη Ναβολασάρῳ [Ναβοπαλασάρῳ *Syncell.*] κατὰ τοῦτον τὸν κ. *Jos.* l. 1. c. *App.* Τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ Ναβ. *Big. Samb.* & *Vat.*

g Κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν] Illa κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν & ἐν τῇ Βαβ. πόλει omittit *Syncell.*

h Ἔτη βασιλεύσαντι] Ita etiam in *Epiphanii* libris & *Syncello.* ἔτη βασιλεύσαντι εἴκοσι καὶ ἓν *Big.* & *Samb.* ἔτη βεβασιλευκότι εἰκοσιεννέα in *lib.* 1. c. *App.* quod rectum esse ostendit *Scaliger* in *notis* ad *Vett. Gr. Fragmenta*, p. x. & *Perizonius* in *Originibus Babylonicis*, p. 426. Verum aliter sentit *Petavius* in lib. IX. *de Doctr. Temp.* c. 58.

† *Nabuchodonosorus vero,*] Vid. *Scalig.* in Prolegomenis ad lib. de E. T. p. 13. & notis ad Fragmenta Gr. p. 9.

i Μετ' οὐ πολὺν χρόνον] Μετ' οὐ πολὺ [πολὺν χρόνον] τὴν τοῦ π. τ. Ναβουχοδονόσορος *Jos.* l. 1. c. *App.* & *Syncell.*

k Κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐθνῶν,] Κατ' Αἴγυπτον *Big.* & *Samb.*

l Καὶ συντάξας] Illud καὶ desideratur in *lib.* 1. c. *App.* & *Syncello.*

m Βαρυτάτης δυνάμεως] Ita ex *Syncello.* (& *Coccejo*) βαρύτητος in *Editis.* βαθυτάτης *Big.* & *Samb.* plane μετὰ τῆς δυνάμεως in *lib.* 1. c. *App.*

n Παραγίνεται εἰς Βαβυλῶνα.] Παραγίνεται *Big.* & *Samb.*

o Παραλαβὼν δὲ] Καταλαβὼν in l. 1. c. *App.* & *Syncell.*

p Τῶν Χαλδαίων,] Τῶν abest *Big. Samb. Vat. Syncello* & *lib.* 1. c. *App.* Voce Χαλδαίων non *gentem* intelligit, sed *Sapientes* & *Philosophos* Babyloniæ. *Scalig.*

q Διατηρουμένην τὴν βασιλείαν] Διοικουμένην *Big.* & *Samb.*

r Ὁλοκλήρου τῆς πατρικῆς ἀρχῆς,] Ἐξ ὁλοκλήρου *lib.* 1. c. *App.* ὁλοκλήρως *Syncell.*

s Τοῖς μὲν αἰχμαλώτοις] Τοῖς μὲν αἰχμαλώτοις παραγινομένοις, συνέταξεν αὐτοῖς ἀποικίας in *lib.* 1. c. *App.* τοῖς αἰχμαλώτοις ἔταξε τὴν κατοικίαν. αὐτὸς δὲ ὁ Ναβουχοδονόσορος ἐκ τῶν λαφύρων τό, τε Βήλου *Syncell.*

t Ἀποδεῖξαι·] Illud ἀποδεῖξαι ex *lib.* 1. c. *App.* adjeci, præsertim quod ἀποδείξας post τόποις habeant *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

v Ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου] Ἀπὸ τῶν λ. in l. c. *App.* & *Gall.* 1. 2.

x Τό, τε τοῦ Βήλου ἱερὸν καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήσας φιλοτίμως,] Babylone opera à Nabuchodonozore extructa, nempe quæ Græci Semiramidi tribuunt. Vid. Scaliger Prolegom. de Emend. Temp. p. 37. & 38. SPANH.

y Καὶ ἑτέραν χαρισάμενος, καὶ ἀνακαινίσας,] Καὶ ἑτέρα χρησάμενος καὶ ἀναγκάσας *Bas.* & *G.* atqui in *l.* 1. c. *App.* καὶ ἑτέραν ἔξωθεν προσχαρισάμενος καὶ ἀναγκάσας. *Epiphanius* vertit, *& antiquæ civitati alia quoque contulit & prisca reparavit, ita ut nequaquam obsidentes valerent fluvium convertere & civitati aliquo modo prævalere.* & *lib.* 1. c. *App.* ad hunc modum, *& antiquam civitatem & alteram extrinsecus adjiciens, cogitans quatenus nequaquam possent obsidentes fluvium convertere & ad civitatem accedere.* Ex quibus cum *Scaligero* χαρισάμενος pro χρησάμενος, & ἀνακαινίσας pro ἀναγκάσας reposuimus, levicula sane mutatione. καταχαρισάμενος καὶ ἀνακαινίσας *Big. Samb.* & *Gall.* 1. καταχαρισάμενος καὶ ἀναγκάσας *Gall.* 2. καταχρησάμενος καὶ ἀναγκάσας *Vat.* καὶ ἑτέραν ἔξωθεν προσκαταχρησάμενος καὶ ἀναγκάσας *Syncell.* ubi in ora libri προσκατακτησάμενος apposuit *Editor.* καὶ ἑτέρα χαρισάμενος καὶ ἀνακτίσας legendum censet *Salmasius*, atque ita *Epiphanium* legisse sibi persuadet. *Petitus* vero in *Animadversionibus* ἀνεκδότοις legit καὶ ἑτέραν προσχειρισάμενος καὶ ἀναχώσας: ac si *Berosus* dixisset, Nabuchodonosorum novam civitatem priori adjecisse, eamque excitatis aggeribus munivisse, ne in posterum hostes possent fluvium avertere. HUDS. *Grotius* quoque legit ἀνακαινίσας in libro de Veritate Religionis Christianæ. COCC.

z Ἀναστρέφοντας] Ita in *lib.* 1. c. *App.* & *Syncello*, ἀναστρέψαντας in *Editis Aliisque.* ἀναστρέψας *Big.* & *Samb.* ἀνατρέψας *Gall.* 1.

a Περιεβάλετο] Περιεβάλετο δὲ τρεῖς in *Editis.* sed δὲ ejecimus, quod non exstet in *lib.* 1. c. *App.* nec in *Syncello*, aut *Samb.* & *Gall.* 1. in quibus tamen ὑπερεβάλετο τρεῖς &c.

b Τῆς ἔξω,] Illud τῆς ex *Big. Samb. lib.* 1. c. *App.* & *Syncello.*

c Τούτους δὲ τῆς ὀπτῆς πλίνθου.] Τούτων *Samb.* & *Vat.* τούτων δὲ τοὺς μὲν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς πλίνθου in *lib.* 1. c. *App.* & *Syncello.* Sed non ita hîc loci legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *erexitque tres porticus & tres extrinsecus de latere cocto: decenterque muniens* &c.

d Προσκατεσκεύασεν,] Sic ex *lib.* 1. c. *App.* atque ita *Epiphanius*, ut puto, aut prout in *Syncello* κατεσκεύασε τοῖς. at hîc loci

πα-

"tiguam aliam exstruxit: cujus de altitudine reliquoque splendore dicere mihi forsan supervacaneum esset. Verum ampla quamvis fuerit & superba, diebus tamen quindecim confecta erat & absoluta. In hac regia ex lapide excitavit * pilas, quibus speciem dedit montibus persimilem; easque ita fabricavit, ut omne genus arboribus consitæ fuerint. Fecitque pensilem paradisum, ut vocabatur; quòd uxor ejus, utpote in Mediæ locis educata, ea desiderarit quæ patriam *quodammodo* referrent." Quin & Megasthenes in tertio rerum Indicarum *libro* ipsorum meminit, ubi ostendere conatur, quod hic rex fortitudine & rerum gestarum magnitudine longe Herculem superarit. Eum enim vastasse dicit magnam Libyæ partem & † Iberiam. Imo & Diocles in secundo rerum Persicarum *libro* hujus regis mentionem facit; ut & Philostratus tam in Indicis ejus quam Phœniciis historiis, quòd hic rex tredecim annos Tyrum oppugnaverit, cum illo tempore Ithobalus in Tyro regnaret. Atque hæc quidem sunt quæ ab Historicis omnibus de hoc rege memoriæ prodita sunt.

Megasthenes laudatur.

Et Diocles.

Et Philostratus.

XII. 2. Cæterum post mortem Nabuchodonosori, Abilamarodachus ejus filius regnum suscipit: qui, cum Jechoniam statim è vinculis solvisset, eum inter amicos necessarios habebat, multis muneribus donatum, atque præ *cæteris* apud Babylonem regibus honoratum. nam pater ejus fidem Jechoniæ *datam* non servavit: qui se ei cum uxoribus & liberis omnique cognatione *sua* sponte tradiderat, pro patria *urbe*, quam nolebat *per vim* expugnatam excìdi, ut jam ante diximus. Mortuo autem Abilamarodacho, postquam annos decem & octo regnasset, Niglisarus filius ejus imperium sibi vendicat: cumque id tenuisset annos quadraginta vita

Abilamarodachus Nabuchodonosoro in regnum succedit, & Jechoniam vinculis eximit.

4 Regum, c. 25.

Post eum regnum adeptus est Niglisarus.

"σιλείοις ἕτερα βασίλεια ἐχόμενα [e] αὐτῶν· ὧν τὸ μὲν ἀνάστημα καὶ τὴν λοιπὴν πολυτέλειαν περισσὸν ἴσως ἂν εἴη λέγειν. πλὴν [f] ὄντα γε [g] μεγάλα καὶ ὑπερήφανα [h] συνετελέσθη ἡμέραις [i] δεκαπέντε. ἐν δὲ τοῖς βασιλείοις τούτοις ἀναλήμματα [k] λίθινα ἀνῳκοδόμησε, τὴν ὄψιν ἀποδοὺς [l] ὁμοιοτάτην τοῖς ὄρεσι, [m] καὶ καταφυτεύσας δένδρεσι παντοδαποῖς [n] ἐξειργάσατο. καὶ κατεσκεύασε τὸν καλούμενον [o] κρεμαστὸν παράδεισον· διὰ τὸ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐπιθυμεῖν τῆς [p] οἰκείας διαθέσεως, [q] ὡς τεθραμμένην ἐν τοῖς [r] κατὰ Μηδίαν τόποις." καὶ [s] Μεγασθένης δὲ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Ἰνδικῶν μνημονεύει αὐτῶν, [t] δι' ἧς ἀποφαίνειν πειρᾶται [v] τοῦτον τὸν βασιλέα τῇ ἀνδρείᾳ καὶ τῷ μεγέθει τῶν πράξεων ὑπερβεβηκότα τὸν Ἡρακλέα. καταστρέψασθαι γὰρ αὐτόν φησι [x] Λιβύης τὴν [y] πολλὴν, καὶ Ἰβηρίαν. καὶ Διοκλῆς δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν [z] Περσικῶν μνημονεύει τούτου τοῦ βασιλέως· καὶ [a] Φιλόστρατος ἐν ταῖς Ἰνδικαῖς αὐτοῦ καὶ Φοινικικαῖς ἱστορίαις, ὅτι οὗτος ὁ βασιλεὺς [b] ἐπολιόρκησε Τύρον [c] ἔτη ιγ΄. βασιλεύοντος κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν [d] Ἰθωβάλου τῆς Τύρου. καὶ τὰ μὲν, ὑπὸ πάντων ἱστορούμενα περὶ τούτου τοῦ βασιλέως, ταῦτα ἦν.

β΄. Μετὰ δὲ τὴν [e] Ναβουχοδονοσόρου τελευτὴν [f] Ἀβιλαμαρώδαχος ὁ παῖς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν παραλαμβάνει· ὃς εὐθὺς [g] τὸν Ἱεροσολύμων βασιλέα [h] Ἰεχονίαν τῶν δεσμῶν ἀφεὶς, ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις [i] φίλοις εἶχε, πολλὰς αὐτῷ δωρεὰς δοὺς, καὶ ποιήσας αὐτὸν [k] ἔντιμον ἐπὶ τῶν [l] ἐν τῇ Βαβυλῶνι βασιλέων· ὁ γὰρ πατὴρ αὐτοῦ τὴν πίστιν οὐκ ἐφύλαξε τῷ Ἰεχονίᾳ, παραδόντι μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ τῆς συγγενείας ὅλης ἑκουσίως ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς ἂν μὴ κατασκαφείη ληφθεῖσα [m] τῇ πολιορκίᾳ, καθὼς προειρήκαμεν. τελευτήσαντος δὲ Ἀβιλαμαρωδάχου [n] μετὰ ἔτη ὀκτωκαίδεκα τῆς βασιλείας, [o] Νιγλίσαρος ὁ παῖς αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνει· καὶ, κατασχὼν αὐ-

τὴν

- κατεσκεύασεν ἐν τοῖς in *Editis Aliisque*.

e Αὐτῶν·] Ἐκείνων, ὑπεραίροντα ἀνάστημα καὶ πολλὴν πολυτέλειαν. μακρὰ δ' ἴσως ἔσται ἐάν τις ἐξηγῆται) in *lib.* 1. c. *App.* ἐκείνων [ὑπὲρ] ὧν τὸ μὲν ἀνάστημα καὶ τὴν λοιπὴν πολυτέλειαν μικρὸν ἴσως ἔσται ἐάν τις ἐξηγῆται) *Syncell.*

f Ὄντα γε] Πλὴν ὅσον τε τὰ μεγαλεῖα in *Editis Aliisque*. πλὴν ὅσον τὰ μεγάλα *Samb. Big.* & *Gall.* 1. πλὴν ὄντα γε ὑπερβολὴν ὡς μεγάλα in *lib.* 1. c. *App.* πλὴν ὄντα ὑπερβολῇ μεγάλα *Syncell.* unde cum levicula mutatione lego ὄντα γε μεγάλα. Nec aliter forsan *Epiphan.* qui vertit, *dum essent hæc magna & nimis eximia* &c.

g Μεγάλα καὶ ὑπερήφανα συνετελέσθη ἡμέραις δεκαπέντε.] Dum essent hæc magna & nimis eximia *Rufin.* SPANH.

h Συνετελέσθη ἡμέραις] Ita in *MSS. lib.* 1. c. *App.* & *Syncello.* συνετελέσθησαν in *Editis*.

* *Pilas,*] *Ambulacra* vertit *Grotius*. Ista & quæ sequuntur fere interpretatus est *Curtius*, l. 5.

i Δεκαπέντε] Πεντεκαίδεκα *Big.* & *Samb.*

k Λίθινα ἀνῳκοδόμησε,] Λίθινα ὑψηλὰ ἀνῳκοδ. in *lib.* 1. c. *App.* & *Syncello.*

l Ὁμοιοτάτην τοῖς ὄρεσι,] Ita *MSS. lib.* 1. *c. App.* & *Syncell.* (ὁμοιότατα Cocc.) ὁμοιότητα in *Editis*.

m Καὶ καταφυτεύσας δένδρεσι] In *plerisque MSS. lib.* 1. *c. App.* & *Syncello* deëst καί.

n Ἐξειργάσατο.] Ita distinxi, cum antea esset ἐξειργάσατο καὶ κατεσκεύασε. in *lib.* 1. c. *App.* ἐξειργάσατο. κατασκευάσας.

o Κρεμαστὸν παράδεισον·] Pensilis hortus in Babylone à Nebuchadn. exstructus ad Medici similitudinem vid. contr. Apionem lib. 1. §. 19. SPANH.

p Οἰκείας διαθέσεως,] Ita etiam legisse videtur *Epiphan.* nec aliter in *MSS.* ὀρείας *lib.* 1. c. *App.* ὀρίας *Syncell.* & ὡραίας ex conjectura *Editoris*. Videsis *Scaligeri* notas ad *Vett. Gr. Fragmenta* sub finem libri *de Emendatione Temporum*.

q Ὡς τεθραμμένην] Illud ὡς deëst in *lib.* 1. c. *App.* & *Syncello.*

r Κατὰ Μηδίαν τόποις.] Κατὰ τὴν Μηδίαν in *lib.* 1. c. *App.*

s Μεγασθένης δὲ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Ἰνδικῶν] Vide *Scalig.* in *notis* ad *Vett. Gr. Fragm.* p. 18. *Jac. Cappellum* ad A. M. 3794. & *Simpsonum* in *Chron. Cathol.* A. M. 3426. HUDS. Megasthenis Indica Contr. Apion. lib. 1. §. 20. SPANH.

t Δι' ἧς] Forte δι' ὧν. COCC.

v Τοῦτον τὸν βασιλέα] Vide *Euseb.* in *Præp. Evangel.* l. IX. c. 41. & Græca *Eusebii Chron.* p. 41.

† *Iberiam.*] Fabulosa ista videntur *L'Empereur.*

x Λιβύης τὴν πολλὴν,] *Gelen.* leg. τῆς Λιβύης τὴν πολλήν. *Rufinus* male: Libyen civitatem. Vid. Casaub. ad Baron. p. 155. SPANH.

y Πολλὴν,] Ita *Big. Samb.* & *Gall.* 1. & *lib.* 1. c. *App.* Λιβύης τὰ πλεῖστα καὶ Ἰβηρίας *Syncell.* nec aliter legisse videtur *Euseb.* in *Præp. Evangel.* lib. 9. c. 41. Λιβύης τὴν πόλιν in *Editis Aliisque*. quam lectionem sequutus est *Epiphanius*. Vide *Scalig.* ad *Fragm.* p. 18. *Casaub.* in *Exercit. Baronianis*, p. 155. *Edit. Lond.* & *Perizonium* in *Originibus Babylonicis*, p. 420.

z Περσικῶν μνημονεύει] Juxta *Epiphanium* ἐν β΄. τῶν ἀποικιῶν, *in secundo Coloniarum*. Vide *Vossium* de *Hist.* Gr. l. 3. & *Jos. Scalig.* in *Can. Isagog.* p. 288.

a Φιλόστρατος] De eo *Vossius* in *Hist.* Gr. l. 2. p. 235. *Edit. Lugd. Bat.*

b Ἐπολιόρκησε Τύρον] De hac Tyri obsidione infr. adv. Apion. lib. 1. §. 21. & Petav. de Doct. Temp. part. II. cap. LXIII. p. 147. & 148. SPANH.

c Ἔτη ιγ΄.] Ἔτεσι τρισὶ καὶ δέκα *Big. Samb.* & *Gall.* 1. In *Epiphanii* libris, *annis tribus & decem mensibus*.

d Ἰθοβάλου] Ἰθωβάλου *Big. Samb.* & *Gall.* 1.

e Ναβουχοδονοσόρου] De Nabuchodonosore & ejus Successoribus vid. ex Beroso cont. Appion. lib. 1. §. 20. & Petav. de Doct. Temp. P. 11. p. 163. SPANH.

f Ἀβιλαμαρώδαχος] Εὐειλμαράδουχος in *lib.* 1. c. *App.* Εὐϊαλμαρωδὲκ 4 *Regum*, c. 25. v. 27. Εὐϊλὰδ Μερωδὰχ *Syncello* in *Chronogr.* p. 226. Ἀβελμάθαχος *Big. Samb.* & *Gall.* 1. & infra Ἀβιλδαμάχου *Big.* & *Gall.* 1. Ἀβιλμαδάχου *Samb.* & *Gall.* 2. Εὐϊλμαλούρουχος *Euseb.* in *Præp. Evang.* l. 6. c. 40. HUDS. Abilamarodachus Nabuchadn. filius & successor *Rufin.* Amilmadapacus qui & Abimatodochus. SPANH.

g Τῶν Ἱεροσολύμων βασιλέα] Τὸν τῶν *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

h Ἰεχονίαν τῶν δεσμῶν ἀφεὶς,] *Al.* Ἰεχονίαν. HUDS. Conf. supr. c. 8. §. 7. SPANH.

i Φίλοις εἶχε,] Τῶν φίλων *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

k Ἔντιμον] Ποιήσας αὐτὸν ἔντιμον ἐπὶ τῶν ἐν τ. β. βασιλείων *Big.* ἔντιμον pro αὐτὸν eraso habet *Gall.* 1. & dein ἐπὶ τῶν ἐν Βαβυλωνίᾳ βασιλέων. atque *Epiphanius* vertit, *fecitque eum in Babylonia inter reges haberi.* unde non dubitavi rescribere, ποιήσας αὐτὸν ἔντιμον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Βαβυλῶνι βασιλέων. præsertim cum *S. Literæ* (4 *Regum* c. 26. v. 28.) dicant quod Babyloniæ rex Jechoniæ *solium in solio collocavit altiore, quam erant cæterorum regum solia, quos Babylonia habebat.* Antea editum erat, ποιήσας ἐπὶ τῶν ἐν Βαβυλῶνι βασιλέων.

l Ἐν τῇ Βαβυλῶνι βασιλέων.] Ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ *Big.* & *Samb.*

m Τῇ πολιορκίᾳ,] Ὑπὸ τῆς πολιορκίας *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

n Μετὰ ἔτη ὀκτωκαίδεκα] Μετὰ ἔτη β΄. juxta *Berosum* in *lib.* 1. c. *App.* & *Eusebium* in *Præp. Evang.* lib. 9. c. 40. Vide *Vossii* Chron. S. p. 133.

o Νιγλίσαρος] Ἰγλίσαρος in *plerisque MSS.* Νηριγλίσαρος *Syncello.* Νηριγλισάρος *Eusebio.* Νηριγλισορούρος in *lib.* 1. c. *App.* HUDS. Neglisar Abilam, filius *Rufin.* Egressarius. SPANH.

p Ἔτη

τὴν [p] ἔτη τεσσαράκοντα, καταστρέφει τὸν βίον. μετ' αὐτὸν δὲ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ [q] Λαβοσόρδαχον ἀφικνεῖται τῆς βασιλείας ἡ διαδοχή, καὶ μῆνας ποιήσαντα [r] παρ' αὐτῷ τοὺς πάντας ἐννέα, τελευτήσαντος αὐτοῦ μεταβαίνει πρὸς [s] Βαλτάσαρον τὸν καλούμενον [t] Ναβοάνδηλον [v] παρὰ Βαβυλωνίοις. ἐπὶ τοῦτον [x] στρατεύουσι Κῦρός τε ὁ Περσῶν βασιλεὺς καὶ Δαρεῖος ὁ Μήδων· καὶ [y] πολιορκουμένῳ αὐτῷ ἐν Βαβυλῶνι θαυμάσιόν τι καὶ τεράστιον θέαμα συνέβη. κατέκειτο δειπνῶν [z] ἐν οἴκῳ μεγάλῳ, [a] καὶ σκευῶν ἦν πολὺς ἄργυρος εἰς ἑστίασιν πεποιημένων βασιλικήν, μετὰ τῶν παλλακίδων καὶ τῶν φίλων. δόξαν δὲ αὐτῷ, κομισθῆναι κελεύει ἐκ τοῦ ἰδίου ναοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ σκεύη, ἃ συλήσας Ναβουχοδονόσορος [b] ἐξ Ἱεροσολύμων, ἐπὶ χρῆσιν μὲν, εἰς δὲ τὸν αὐτοῦ ναὸν [c] κατέθετο. αὐτὸς δὲ ὑπὸ θράσους προαχθεὶς, ὥστε αὐτοῖς χρῆσθαι μεταξὺ πίνων καὶ βλασφημῶν εἰς τὸν Θεὸν, ἐκ τοῦ τείχους ὁρᾷ χεῖρα προϊοῦσαν, καὶ τῷ τοίχῳ τινὰς συλλαβὰς ἐγγράφουσαν. ταραχθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς ὄψεως, συνεκάλεσε τοὺς μάγους καὶ τοὺς Χαλδαίους, καὶ πᾶν τοῦτο τὸ γένος ὅσον ἦν ἐν τοῖς [d] βαρβάροις, τάτε σημεῖα καὶ τὰ ὀνείρατα κρίνειν δυνάμενον, ὡς ἂν αὐτῷ δηλώσωσι τὰ γεγραμμένα. τῶν δὲ μάγων οὐδὲν [e] εὑρίσκειν, οὐδὲ συνιέναι λεγόντων, ὑπ' ἀγωνίας ὁ βασιλεὺς, καὶ πολλῆς τῆς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ λύπης, κατὰ πᾶσαν ἐκήρυξε τὴν χώραν, τῷ τὰ γράμματα καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν δηλουμένην διάνοιαν σαφῆ ποιήσαντι, δώσειν ὑπισχνούμενος στρεπτὸν [f] περιαυχένιον χρύσεον, καὶ [g] πορφυρᾶν ἐσθῆτα φορεῖν ὡς οἱ τῶν Χαλδαίων βασιλεῖς, καὶ τὸ τρίτον μέρος τῆς ἰδίας ἀρχῆς. τούτου γινομένου τοῦ κηρύγματος, ἔτι μᾶλλον οἱ μάγοι συνδραμόντες, καὶ φιλοτιμησάμενοι πρὸς τὴν εὕρεσιν τῶν γραμμάτων, οὐδὲν ἔλαττον ἠπόρησαν. ἀθυμοῦντα δὲ ἐπὶ τούτῳ θεασαμένη τὸν βασιλέα ἡ μάμμη αὐτοῦ, παραθαρσύνειν ἤρξατο, καὶ λέγειν· ὡς ἔστι τις [h] ἐκ τῆς Ἰουδαίας αἰχμάλωτος, ἐκεῖθεν τὸ γένος, ἀχθεὶς ὑπὸ [i] τοῦ Ναβουχοδονοσόρου πορθήσαντος Ἱεροσόλυμα, Δανιῆλος ὄνομα, σοφὸς ἀνὴρ καὶ δεινὸς [k] ἐξευρεῖν τὰ ἀμήχανα καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ γνώριμα, ὃς Ναβουχοδονοσόρῳ τῷ βασιλεῖ, μηδενὸς ἄλλου δυνηθέντος εἰπεῖν περὶ ὧν ἐχρῇζεν, εἰς φῶς ἤγαγε τὰ ζητούμενα. [l] μεταπεμψάμενον οὖν αὐτὸν ἠξίου παρ' αὐτοῦ πυνθάνεσθαι περὶ τῶν γραμμάτων, καὶ τὴν ἀμαθίαν τὴν τῶν οὐχ εὑρόντων αὐτὰ κατακρίνειν, κἂν σκυθρωπὸν ᾖ τὸ ὑπὸ Θεοῦ σημαινόμενον.

γ'. Ταῦτ' ἀκούσας καλεῖ τὸν Δανιῆλον ὁ Βαλτάσαρος, καὶ διαλεχθεὶς ὡς πύθοιτο περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας, ὅτι τὸ θεῖον αὐτῷ πνεῦμα συμπάρεστι, καὶ μόνος ἐξευρεῖν ἱκανώτατος ἃ μὴ τοῖς ἄλλοις εἰς ἐπίνοιαν ἔρχεται, φράζειν αὐτῷ τὰ γεγραμμένα, καὶ τί σημαίνει μηνύειν ἠξίου. τοῦτο γὰρ ποιήσαντι [m] πορφύραν [n] δώσειν ἐνδεδύσθαι, καὶ χρύσεον περὶ τὸν αὐχένα στρεπτὸν, καὶ τὸ τρίτον τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς μέρος, τιμὴν καὶ γέρας τῆς σοφίας,

decedit. At post illum ad filium ejus Labosordachum successionis jure regnum pervenit; cumque ei menses solummodo novem mansisset, eo sublato transit ad Baltasarum, qui † Naboandelus à Babyloniis vocatur. Huic bellum intulerunt & Cyrus Persarum rex & Medorum Darius: eique, dum obsessus Babylone erat, mirabilis quædam & prodigiosa visio oblata est. Discumbebat cœnans in ampla domo, (& magnus erat apparatus vasorum argenteorum in regalis convivii usum factorum) accumbentibus etiam concubinis & amicis. cumque ita ei collibuisset, jubet è suo templo afferri vasa Dei, quibus Nabuchodonosorus, spoliatis Hierosolymis, usus quidem non fuerat, sed in dei sui templo reposuerat. Ille vero, postquam eò usque audaciæ processerat, ut dum potaret Deoque malediceret iisdem uteretur, videt manum è pariete prodeuntem & tectorio syllabas quasdam depingentem. Cæterum visione perturbatus, convocavit magos & Chaldæos, & id genus quotquot inter Barbaros prodigia & somnia interpretari poterant, ut scriptum illud ei declararent. Cum autem magi se nihil posse invenire aut intelligere dicerent, rex solicitus mœstusque admodum ex re adeo inopinata, per totam regionem promulgari fecit; se illi daturum promittere, qui scriptum legerit & quid id sibi vellet enunciaverit, ut torquem auream in collo gestet, purpura amiciatur more regum Chaldæorum, & in tertia regni sui parte dominetur. Post hoc præconium, major etiam fit magorum concursus, certatimque contenderunt ut quid scriptum fuerit invenirent, nihilo tamen minus hærebant. Quo fit ut avia regis, ubi eum viderat, ex hac re tanta anxietate laborantem, animum ei confirmare cœperit, dicereque; captivum esse quendam ex Judæa, inde etiam ortum, à Nabuchodonosoro Hierosolymis excisis abductum nomine Danielum, virum singularis sapientiæ & peritiæ in iis evolvendis quæ summè difficilia solique Deo nota; qui, cum regi Nabuchodonosoro nemo alius dicere potuerit quæ percontatus est, quæsitorum obscura luce perfudit. Illum itaque ut accerseret rogabat, ut ab eo quæreret de literis *istis*, atque inscitiam coargueret illorum qui eas intelligere nequiverunt, quamvis triste esse contigerit quod Deus fore significavit.

Dein Labosordachus.

Post quem regnat Naboandelus, qui & Baltasarus dictus.

Manus visa est scribere in pariete. Dan. c. 5.

3. His auditis, Baltasarus Danielum evocat, præfatusque se *multa* de eo ejusque sapientia fama accepisse, quod *scilicet* Dei spiritu afflatus sit, & solus omnium maxime idoneus ad ea excogitanda quæ aliis in mentem non veniunt, rogavit ut scripturam *istam* legeret & interpretando enuclearet. quod si fecerit, concessurum esse ut purpura vestiatur, & in collo torquem habeat auream, ac in tertia regni parte dominetur, in sapientiæ honorem præ-

Accitus Danielus ut scriptum illud explicet. Dan. c. 5.

p Ετη τεσσαράκοντα,] Ετη τέσσαρα in *lib.* I. c. *App.* & *Syncello.*

q Λαβοσόρδαχον] Λαβοροσόδαχος *Big. Samb.* & *Gall.* 1. Λαβοροσοάρχοδος in *lib.* 1. c. *App.* Λαβοσάροχος *Syncell.* Χαβασσασοάρχος *Eusebio.* HUDS. Labosordachus, ita & *Rufin.* SPANH.

r Παρ' αὐτῷ] Παρ' αὐτοῦ in *Edit. Gen.* & aliquibus *MSS.*

† *Naboandelus*] Vid. eundem *L'Empereur* in Danielem. p. 90.

s Βαλτάσαρον] Βαλτασάρην aut Βαλτασάρην in *MSS.* Βαλτάσαρ Dan. c. 5. HUDS. Baltassarus *Rufin.* Balthazar idem à Cyro Persarum & Dario Medorum Regibus oppugnatus, quod impugnatur à Petav. Doct. Temp. P. II. p. 168. & cæt. atque antè à Scaligero, nisi Balthasar idem qui Labosordachus, quo occiso Nabonichus regnavit. SPANH.

t Ναβοάνδηλον] Ναβόννηδον in *lib.* 1. c. *App.* §. 20. Ναβόννιδον *Euseb.* & *Syncell.* HUDS. Naboandel, *Rufino* Naboar. SPANH.

v Παρὰ Βαβυλωνίοις.] Παρὰ τοῖς Βαβ. *Big.* & *Samb.*

x Στρατεύουσι Κῦρος] Hoc falsi redarguit *A. C. Sabellicus* in *Enneadis* II. lib. VI. p. 327. & post eum alii. Sed *Josephum* criminationibus plus debere notavit *Is. Vossius*, quam laudibus & elogiis. Vide *Discours sur l' Hist. Universelle par J. B. Bossuet*, p. 40.

y Πολιορκουμένῳ αὐτῷ] Πολιορκουμένων ἐν *Big.* & *Samb.* forsan pro πολιορκουμένῳ ἐν.

z Εν οἴκῳ μεγάλῳ,] Οἶκος hic non est domus sed pars domus ita dicta. vide Vitruvium. REL.

a Καὶ σκευῶν ἦν πολὺς] Καὶ πρὸς ἑστιάσεις πεποιημένῳ βασιλικὰς in *plerisque MSS.* nec aliter legisse videtur *Epiphan.* καὶ σκ. ἦν π. ἄργυρος, εἰς ἑστιάσεις πεποιημένων *Vat.*

b Ἐξ Ἱεροσολύμων,] Ἐκ τῶν Ἱερ. *Big.* & *Samb.*

c Κατέθετο.] Κατέθηκεν *Big.* & *Samb.*

d Βαρβάροις] Ita & *Epiphanius.* ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

e Εὑρίσκειν,] Δυναμένων post εὑρίσκειν addunt *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

f Περιαυχένιον χρύσεον,] Sic infra lib. XI. c. 3. §. 2. *Gen.* περιαυχένιον χρυσοῦν, ubi etiam mallem χρύσεον· vid. infr. lib. XI. c. 6. §. 10. SPANH.

g Πορφυρᾶν ἐσθῆτα φορεῖν ὡς οἱ τῶν Χαλδαίων βασιλεῖς] Perpurea veste usi soli Chaldæorum Reges, item Persarum; infr. lib. XI. c. 3. §. 2. & c. 6. §. 10. & mox infr. §. 3. SPANH.

h Ἐκ τῆς Ἰουδαίας αἰχμάλωτος,] Ἀπὸ τῆς *Samb.*

i Τοῦ Ναβουχοδονοσόρου πορθήσαντος] Articulus deëst *Samb. Hen.* & *Busb.*

k Ἐξευρεῖν τὰ ἀμήχανα] Εὑρεῖν *Big.* & *Samb.*

l Μεταπεμψάμενον] Μεταπεμψάμενος in *plerisque MSS.*

m Πορφύραν δώσειν ἐνδεδύσθαι,] Conf. sup. §. 2. SPANH.

n Δώσειν ἐνδεδύσθαι,] Δώσειν ἐνδύσασθαι.

o Τὸ

præmiumque, ut ex iis illustrissimus habeatur apud omnes qui ea videant, audiantque quid causæ fuerit quod ista assequutus sit. At Danielus obsecrabat ut dona quidem & *munera* sibi haberet (nam sapientiam & divinitatem largitionibus corrumpi non solere, sed egentibus gratuito prodesse) *quæ vero scripta erant *se velle ei* indicare ex illis ostendendo vitæ finem ei adesse, quod, illa etiam monitus quæ proavus ejus ob suas in Deum contumelias passus est, pietatem colere non didicerit, nihilque supra humanam naturam moliri: sed cum & Nabuchodonosorus, ad victum ferinum ob impietatem redactus, & multis precibus & supplicationibus tantum misericordiæ consequutus, ut humanæ vitæ consuetudini & regno restitueretur, proptereaque Deum, ut qui potestatem omnem habet, cuique res hominum curæ sunt, usque dum moreretur, celebrarit, ipse horum omnium oblitus, & multa quidem impie in Deum loquutus fuerit, & illius *templi* vasis sibi cum pellicibus ministrari voluerit. Deum itaque ista videntem illi iratum esse, & his literis prænunciare qualem sit habiturus vitæ exitum. Quæ autem scripta erant ita se habere indicavit. MANE. hoc autem dicebat Græca lingua significare ἀριθμὸς, *numerus:* quasi Deus vitæ tuæ regnique tempus numeraverit, & pauxillum admodum tibi superesse. THEKEL. quod idem est ac σταθμὸς, *pondus.* itaque Deus, inquit, ponderato regni tui tempore, jam illud deorsum ferri innuit. PHARES. & hoc, si Græce interpreteris, est κλάσμα, *fragmentum.* tuum igitur regnum franget *Deus*, illudque Medis Persisque dividet.

Literas in pariete legit & interpretatur Danielus. Dan. c. 5.

Danielo magni honores habiti.

4. Cum autem dixisset Danielus, ista regi ex literis in tectorio significari, Baltasarum quidem, ut verisimile erat, ob calamitosa adeo denunciata dolor invasit & miseria. non tamen *ei* ut malorum prænuncio munera quæ se daturum promiserat dare recusavit, sed quicquid pollicitus est præstitit: secum reputans, ea quidem ob quæ danda forent à seipso fatisque esse, non ab illo qui ea prædixerat; viri autem boni justique officio functum esse, qui ea vere interpretatus est, quamvis tristia essent quæ forent eventura. Et quidem ille ita censebat, at non multo post ipse captus est, simul & urbs: exercitu in eum educto à Cyro Persarum rege. Baltasarus enim est, quo regnante Babylonem captam esse contigit, cum regnum ipse tenuisset annos septendecim. Et quidem regis Nabuchodonosori posteros hujusmodi exitum habuisse accepimus. Dario autem, qui cum Cyro cognato *suo* Babyloniorum imperium evertit, annus agebatur sexagesimus secundus, quando Babylonem cepit: qui Astyagis filius erat, & alio nomine apud Græcos vocabatur; quique Danielum vatem assumptum

Babylon capitur à Dario.

Danielus in Mediam deportatur.

ὡς ἂν ἐξ αὐτῶν ἐπισημότατος γένοιτο τοῖς ὁρῶσι, καὶ τὴν αἰτίαν ἐφ' ᾗ τούτων ἔτυχε πυνθανομένοις. Δανίηλος δὲ τὰς μὲν δωρεὰς αὐτὸν ἔχειν ἠξίου· τὸ γὰρ σοφὸν καὶ [o] τὸ θεῖον ἀδωροδόκητον εἶναι, καὶ προῖκα τοὺς δεομένους ὠφελεῖν· μηνύειν δὲ αὐτῷ τὰ γεγραμμένα, σημαίνοντα καταστροφὴν [p] δι' αὐτῶν τοῦ βίου. ὅτι μηδ' οἷς ὁ πρόγονος αὐτοῦ διὰ τὰς εἰς Θεὸν ὕβρεις ἐκολάσθη, τούτοις ἔμαθεν εὐσεβεῖν, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μηχανᾶσθαι· ἀλλὰ καὶ Ναβουχοδονοσόρου μεταστάντος εἰς δίαιταν θηρίων ἐφ' οἷς ἠσέβησε, καὶ μετὰ πολλὰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ἐλεηθέντος ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τὴν βασιλείαν, καὶ διὰ ταῦτα τὸν Θεὸν, ὡς τὴν ἅπασαν ἔχοντα δύναμιν καὶ προνοούμενον τῶν ἀνθρώπων, μέχρις οὗ καὶ ἐτελεύτησεν ὑμνοῦντος, λήθην αὐτὸς ἔλαβε τούτων, καὶ πολλὰ μὲν ἐβλασφήμησεν εἰς τὸ θεῖον, τοῖς δὲ σκεύεσιν αὐτοῦ μετὰ τῶν παλλακίδων διηκονεῖτο. ταῦτα οὖν ὁρῶντα τὸν Θεὸν ὀργισθῆναι αὐτῷ, καὶ διὰ τῶν γεγραμμένων προκαταγγέλλειν, εἰς οἷον αὐτὸν καταστρέψαι δεῖ τέλος. ἐδήλου δὲ τὰ [q] γεγραμμένα τάδε. [r] ΜΑΝΗ. τοῦτο δ' [s] ἔλεγεν Ἑλλάδι γλώττῃ σημαίνοιτ' ἂν ἀριθμός· ὥσπερ τῆς ζωῆς [t] σου τοσοῦτον χρόνον καὶ τῆς ἀρχῆς ἠρίθμηκεν ὁ Θεὸς, καὶ [v] περιλείπεσθαι ἐπὶ σοὶ βραχὺν χρόνον. [x] ΘΕΚΕΛ. [y] σημαίνει τοῦτο σταθμόν. στήσας οὖν σου λέγει τὸν χρόνον τῆς βασιλείας ὁ Θεὸς, ἤδη καταφερομένην δηλοῖ. [z] ΦΑΡΕΣ. καὶ τοῦτο κλάσμα δηλοῖ κατὰ Ἑλλάδα γλῶτταν. κλάσει τοιγαροῦν σου τὴν βασιλείαν, καὶ Μήδοις αὐτὴν καὶ Πέρσαις διανεμεῖ.

δ'. Δανιήλου δὲ ταῦτα σημαίνειν τῷ βασιλεῖ φράσαντος τὰ ἐν τῷ τοίχῳ γράμματα, τὸν μὲν Βαλτάσαρον, οἷον εἰκὸς ἐφ' οὕτω χαλεποῖς τοῖς [a] δεδηλωμένοις, λύπη τε συμφορὰ κατέλαβεν. οὐ μὴν ὡς [b] προφήτῃ κακῶν αὐτῷ γεγενημένῳ τὰς δωρεὰς ἃς ὑπέσχετο δώσειν οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ πάσας [c] παρέσχε· τὸ μὲν ἐφ' οἷς δοθήσονται λογιζόμενος ἴδιον αὐτοῦ τε τῆς πεπρωμένης, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ προφητεύσαντος εἶναι, τὰ δὲ ὡμολογημένα [d] κρῖναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τε δικαίου, κἂν ᾖ σκυθρωπὰ τὰ μέλλοντα [e] συμβαίνειν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἔκρινε· μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον, αὐτός τε ἐλήφθη τε ἡ πόλις, Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐπ' αὐτὸν στρατεύσαντος. Βαλτάσαρος γάρ ἐστιν ἐφ' οὗ τὴν αἵρεσιν τῆς Βαβυλῶνος συνέβη γενέσθαι, βασιλεύσαντος αὐτοῦ ἔτη ἑπτακαίδεκα. τῶν μὲν οὖν Ναβουχοδονοσόρου τοῦ βασιλέως [f] ἐγγόνων τὸ τέλος [g] τοιοῦτον παρειλήφαμεν γενόμενον. Δαρείῳ δὲ, τῷ καταλύσαντι τὴν Βαβυλωνίων ἡγεμονίαν μετὰ Κύρου τοῦ συγγενοῦς, ἔτος ἦν ἑξηκοστὸν δεύτερον, ὅτε τὴν Βαβυλῶνα εἷλεν, ὃς ἦν [h] Ἀστυάγους υἱὸς, ἕτερον δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐκαλεῖτο ὄνομα· ὃς τε, Δανιῆλον

o Τὸ θεῖον ἀδωροδόκητον εἶναι,] Τὸ deëst *Big.* & *Samb.*

* *Quæ vero scripto erant* se velle ei *indicare*,] Solito liberius vertit *Epiphan.* ad hunc modum, *ea vero quæ scripta videbantur ei significaturum se esse promisit, dicens hæc ejus vitæ significare subversionem.*

p Δι' αὐτῶν τοῦ βίου.] Αὐτῷ *Big.* & *Samb.* αὐτοῦ *Busb.* & *Hen.*

q Γεγραμμένα] Quidam MSS. γράμματα.

r ΜΑΝΗ.] Μάνη *Chald.* Græcè ἀριθμός *Chald.* מנה *numerare.* מנין *numerus.* SPANH.

s Ἔλεγεν] Delendum COCC.

t Σου τοσοῦτον] Illud σου non agnoscit *Samb.*

v Περιλείπεσθαι ἐπὶ σοὶ] Περιλείπεσθαι ἔτι σοι *Samb.* (*Cocc.*) & *Gall.* 1.

x ΘΕΚΕΛ.] Θεκὲλ, *Chald.* תקל *appendere.* SPANH.

y Σημαίνει τοῦτο σταθμόν.] Σημαίνει τοῦτον τὸν σταθμὸν *Samb.* τοῦτο τὸν σταθμὸν *Big.* & *Gall.* 1. 2.

z ΦΑΡΕΣ.] Φαρὲς *Chald.* פרס *dividere.* SPANH.

a Δεδηλωμένοις,] Ita cum *MSS.* δηλωμένοις in *Editis.*

b Προφήτῃ κακῶν] Προφήτην *Samb.* & *Vat.* dein γενόμενον *Samb.* γεγενημένον *Big.*

c Παρέσχε·] Ita *Bas. G. Vat. Aliique.* ut & *Epiphan.* qui vertit, *sed cuncta concessit: cogitans, quia illa quidem pro quibus darentur propria ejus & non prophetantis essent; illum vero, qui hæc vere discreverit, virum bonum dicebat simul & justum &c.* παρέσχετο. τὴν μὲν ἠπειλημμένην [πλημμελημένην *Gall.* 1.] τῆς βασιλείας καθαίρεσιν τῆς πεπρωμένης ἀνάγκης, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ προφητεύσαντος εἶναι λογισάμενος, τὴν δὲ τῶν ἐπηγγελμένων ἐκπλήρωσιν κρίνων ἀνδρὸς ἀγαθοῦ *Big.* & *Gall.* 1. Παρέσχετο, ἐφ' οἷς μὲν δοθήσεται λογιζόμενος, ἴδιον αὐτοῦ καὶ τῆς πεπρωμένης ἀνάγκης, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ προφητεύσαντος εἶναι, τὰ δὲ ὡμολογημένα κρίνων ἀνδρὸς ἀγ. *Samb.*

d Κρῖναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ] Si κρίνων legamus cum *MSS.* vertendum censeo, *promissa vero præstare viri boni justique esse existimans* &c. ut post ὡμολογημένα suppleatur ποιεῖν.

e Συμβαίνειν.] Συμβαίνειν αὐτῷ ἔκρινε μετ' οὐ π. *Samb.* & *Gall.* 1. συμβ. οὕτως ἔκρινε *Gall.* 2. συμβ. καὶ οὕτως ἔκρινε *Vat.* συμβ. αὐτὸς καὶ οὕτως ἔκρινε *Big.* Incertum an ista in suo codice habuerit *Epiphan.*

f Ἐγγόνων τὸ τέλος] Ἐκγόνων *Big.* & *Samb.*

g Τοιοῦτον παρειλήφαμεν γενόμενον.] Τοιοῦτο *Big.* & *Samb.*

h Ἀστυάγους] Ita (& non Ἀστυάγου, prout in *Editis Aliisque*) *Big. Samb. Vat.* necnon *Theodoretus* in *Danielem.* l. VI. p. 616. cujus verba apponere non gravabor. χρόνον ὀλίγον Δαρείου τοῦ Μήδου βασιλεύσαντος, Κῦρος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν εἰς Πέρσας αὐτὴν μετατέθεικεν. Ἰώσηππος δὲ ὁ ἱστοριογράφος τὸν Δαρεῖον μὲν υἱὸν τοῦ Ἀστυάγους εἶναί φησι, τοῦ δὲ Κύρου θεῖον πρὸς μητρὸς, τοὺς δὲ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέας ἑτέρως αὐτοῦ τὸ ὄνομα τεθεικέναι. Κυαξάρην γὰρ αὐτὸν ἐκεῖνοι προσηγορεύκασι. λέγει δὲ ὅτι κατὰ ταυτὸν καταστρατεύσαντες τῇ Βαβυλῶνι Δαρεῖός τε καὶ Κῦρος ὁ τούτου ἀδελφιδοῦς ἐκράτησαν τῆς πόλεως, καὶ

νιῆλον [i] τὸν προφήτην λαβὼν, ἤγαγεν εἰς Μηδίαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πάσης αὐτῷ τιμῆς [k] μεταδοὺς, εἶχε σὺν αὐτῷ. τῶν τριῶν γὰρ σατραπῶν ἦν, οὓς ἐπὶ τῶν [l] ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων σατραπειῶν κατέστησε. τοσούτους γὰρ ἐποίησε Δαρεῖος.

έ. Δανιῆλος τοίνυν ὢν ἐν τοιαύτῃ τιμῇ, καὶ λαμπρᾷ σπουδῇ παρὰ τῷ Δαρείῳ, καὶ πρὸς ἅπαντα ὑπ' αὐτοῦ μόνος, ὡς ἂν ἔχων τὸ θεῖον, [m] πεπιστευμένος, ἐφθονήθη. βασκαίνουσι γὰρ οἱ μᾶλλον αὐτῶν ἑτέρους ἐν πλείονι τιμῇ παρὰ τοῖς βασιλεῦσι βλέποντες. ζητούντων δὲ ἐπ' αὐτὸν ἀφορμὴν διαβολῆς καὶ κατηγορίας τῶν ἀχθομένων ἐπ' αὐτῷ εὐδοκιμοῦντι παρὰ τῷ Δαρείῳ, παρεῖχεν αἰτίαν οὐδεμίαν. ὢν γὰρ καὶ χρημάτων ἐπάνω καὶ παντὸς λήμματος περιορῶν, [n] αἴσχιστον αὐτῷ δοκῶν, κἂν ὑπὲρ ὧν δοθείη [o] καλῶς, τι προσλαβεῖν, οὐδὲ ἡντιναοῦν τοῖς ζηλοτυποῦσιν αὐτὸν ἐγκλημάτων εὕρεσιν παρεῖχεν. οἱ δὲ ὡς οὐδὲν εἶχον, [p] ᾧ, κατειπόντες αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, [q] ζημιώσουσιν αὐτὸν εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ τιμὴν αἰσχύνῃ καὶ διαβολῇ, τρόπον ἄλλον ἐζήτουν καθ' ὃν αὐτὸν ἐκποδὼν ποιήσονται. ὁρῶντες οὖν [r] τὸν Δανιῆλον, τρὶς τῆς ἡμέρας προσευχόμενον τῷ Θεῷ, πρόφασιν ἔγνωσαν εὑρηκέναι, δι' ἧς ἀπολέσουσιν αὐτόν. καὶ πρὸς τὸν Δαρεῖον ἐλθόντες [s] ἀπήγγειλον αὐτῷ, ὡς τοῖς σατράπαις αὐτοῦ καὶ ἡγεμόσι δόξειεν ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ἀνεῖναι τὸ πλῆθος, ὅπως μήτε αὐτῷ τις μήτε τοῖς θεοῖς δεόμενος αὐτῶν καὶ εὐχόμενος εἴη· τὸν μέντοιγε αὐτῶν παραβάντα ταύτην τὴν γνώμην, εἰς τὸν τῶν λεόντων ἔκριναν ῥίψαι λάκκον ἀπολούμενον.

ϛ'. Ο δὲ βασιλεὺς, οὐ συνιδὼν τὴν κακουργίαν αὐτῶν, οὐδὲ ἐπὶ τὸν Δανιῆλον ταῦτα [t] κατασκευασαμένους ὑπονοήσας, [v] ἀρέσκεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἔφη δεδογμένοις· καὶ κυρώσειν τὴν προαίρεσιν αὐτῶν ἐπαγγελλόμενος, προτίθησι πρόγραμμα δηλοῦν τῷ πλήθει τὰ δόξαντα τοῖς σατράπαις. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, φυλαττόμενοι [x] μὴ παραβῆναι τὰ προστάγματα, ἠρέμουν· Δανιήλῳ δὲ φροντὶς οὐδεμία τούτων ἦν, ἀλλ' ὡς εἶχεν ἔθος ἱστάμενος ηὔχετο τῷ Θεῷ πάντων ὁρώντων. οἱ δὲ σατράπαι, τῆς ἀφορμῆς αὐτοῖς ἣν ἐσπούδαζον λαβεῖν ἐπὶ τὸν Δανιῆλον παραφανείσης, εὐθὺς ἧκον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κατηγόρουν, ὡς παραβαίνοντος μόνου τοῦ Δανιήλου τὰ προστεταγμένα, [y] μηδενὸς τῶν ἄλλων τολμῶντος προσεύχεσθαι τοῖς θεοῖς· καὶ τοῦτ' οὐ [z] δι' εὐσέβειαν, ἀλλὰ διὰ φυλακὴν καὶ διατήρησιν ὑπὸ τοῦ φθόνου. ἀπὸ γὰρ μείζονος ἧς [a] προσεδόκων εὐνοίας τοῦτο ποιεῖν τὸν Δαρεῖον ὑπολαμβάνοντες, ὡς καὶ καταφρονήσαντι τῶν ἐκείνου προσταγμάτων συγγνώμην [b] ἑτοίμως νέμειν, καὶ αὐτὸ τοῦτο βα-

in Mediam duxit ad regiam ſuam, ſummoque honore auctum ſecum habebat. nam fuit unus ex tribus ſatrapis quos trecentis ſexaginta ſatrapiis præpoſuit. totidem enim fecit Darius.

5. Cum itaque Danielus in tanto eſſet honore, *Satrapæ ei*
& egregio erga ſe Darii ſtudio uteretur, eique ſo- *invident.*
li, tanquam Dei ſpiritu afflato, fides in omnibus à *Dan. c. 6.*
rege haberetur, invidia flagravit. fieri enim ſolet ut illi invideant, qui alios intuentur magis quam ſemetipſos à regibus honorari. Cæterum iis, qui ægre ferebant ut tanta polleret apud Darium auctoritate, calumniandi & accuſandi occaſionem quærentibus, cauſas omnes præcidebat. nam cum ſuper pecuniam eſſet omniumque munerum contemptor, ſummæ ſibi turpitudini eſſe ducens aliquid accipere, etiam cum *pro beneficio* honeſte daretur, nullam omnino obtrectatoribus ſuis, quam arriperent, reprehenſionis anſam dabat. Illi vero, dum nihil haberent, quo ipſius apud regem delati exiſtimationem minuerent, aliquid ei ut probrum objiciendo vel calumniam adhibendo, aliam rationem iniverunt, qua eum è medio tollerent. Itaque cum animadverterent Danielum ter quotidie Deo ſupplicare, eis in mentem venit ſe illum perdendi occaſionem inveniſſe. Cumque Darium adiiſſent, ei nunciabant, ſatrapis ejus præfectiſque videri triginta dierum ferias populo indici debere, quibus neque ipſum neque deos aliquid rogare precarique cuiquam liceret: qui vero contra hoc ipſorum decretum fecerit, ſtatuerunt ut in leonum ſpecum periturus conjiceretur.

6. Rex autem illorum malitiæ ignarus, neque *Conſpirant*
Danielo inſidias iſtiuſmodi commento paratas eſſe *in Danie-*
ſuſpicatus, ait ſibi placere hanc illorum ſenten- *lum. Dan.*
tiam; pollicituſque ſe ſancitum ire id quod illis *c. 6.*
fieri viſum eſt, edictum propoſuit in publicum quo populo innoteſcerent quæ ſatrapæ decreverint. Atque alii quidem omnes quieſcebant, ſibi caventes ne quid contra mandata facerent: at Danielus nihil horum curabat: ſed more ſuo ſitus omnium in conſpectu Deum orabat. Tum ſatrapæ, occaſione ſibi oblata quam adverſus Danielum captare *modis omnibus* ſtudebant, è veſtigio regem conveniebant, & accuſationem inſtituebant, quod Danielus contra quam imperaſſent ſolus fecerit, cum nemo alius auſus eſſet diis ſupplicare; idque non pietate eò adducti, ſed quod ex invidia obſervarint illum & animadverterint quid ageret. Suſpicantes etenim Darium id agere ut ob majorem quam exſpectabant benevolentiam mandati ſui contemptori veniam daret, quod ipſum ſuam in Danie-

καὶ τὸν Βαλτάσαρ ἀνεῖλον κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, καθ' ἣν ἐν τῷ τοίχῳ τὰς συλλαβὰς ἐκείνας γραφομένας ἐθεάσατο. ἀλλ' οὐκ ἐᾷ τοῦτο πιστεύειν ὁ Δανιὴλ, ὃς λέγει, ὅτι κατηύθυνεν ἐν τῇ βασιλείᾳ Δαρείου καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ Κύρου τοῦ Πέρσου, καὶ δείκνυσιν (ſc. Dan. c. 6.) ἑτέραν μὲν τοῦ Δαρείου βασιλείαν, ἑτέραν δὲ τοῦ Κύρου. εἰ δὲ μία αὐτοῖς κατὰ τῆς Βαβυλῶνος ἐγεγόνει στρατεία, μία ἄρα ἦν καὶ ἡ βασιλεία. νῦν δὲ ἄλλην μὲν ταύτην, ἄλλην δὲ ἐκείνην εἶναί φησιν, "καὶ, ὁ Ἀστυάγης προσετέθη "πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ παρέλαβεν τὴν βασιλείαν Κῦρος ὁ "Πέρσης." οὐ τοίνυν Δαρεῖος καὶ Κῦρος κατὰ ταὐτὸν βασιλεύσαντες τὸν Βαλτάσαρ ἀνεῖλον· ἀλλ' ὁ μὲν Δαρεῖος ὁ Ἀστυήρου πρότερον, ὕστερον δὲ Κῦρος ἐβασίλευσεν. οὐδὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς ἱστορίαις τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήππου εἰρημένα συμβαίνει· οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείναις ἔστιν εὑρεῖν τὸν Κυαξάρην τὸν τοῦ Ἀστυάγους υἱὸν, αὐτὸν εἶναι τὸν Δαρεῖον, ὃν οὗτος ἔφη σὺν τῷ Κύρῳ τὴν στρατείαν κατὰ τῆς Βαβυλῶνος ποιήσασθαι. ὥστε ἀπίθανον εἶναι τὸν τοῦ Ἰωσήππου λόγον &c. Eodemque plane faciunt quæ habet lib. 9. p. 649. Vide *Annott.* ad voc. στρατεύουσι præced. §. 2. & confer *Petavium* de *Doctr. Temp.* part. 2. p. 168. & *Simſonum* in *Chronol. Cathol.* ad A. M. 3447.

i Τὸν προφήτην] Agnoſcit Danielem fuiſſe Prophetam, quod alii Judæi negant. REL.

k Μεταδοὺς,] Μεταδιδοὺς *Big. Samb.* & *Gall.* 1. 2.

l Ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων σατραπειῶν κατέστησε.] *Joſephi* ἁμάρτημα μνημονικὸν, ut puto; cum hæc habeat ex *Dan.* c. 6. v. 1. ubi memorantur tantum centum viginti provinciæ. Videſis *J. Clericum* ad *Eſtheræ* c. 1. p. 698.

m Πεπιστευμένος,] Ἐν αὐτῷ παραλαμβανόμενος poſt πεπιστευμένος addunt *Big. Samb. Gall.* 1. 2. & *Vat.*

n Αἴσχιστον αὐτῷ δοκῶν,] Αἴσχιστον αὐτῷ δοκεῖν *Big.* & *Samb.* αἴσχιστος αὐτῷ δοκεῖν *Gall.* 1. 2. & *Vat.* αἴσχιστος αὐτῷ δοκῶν in *Editis Aliiſque.* HUDS. Vetus: *cui turpe videbatur aliquid etiam pro bonis rebus accipere.* f. αἴσχιστον αὐτῷ δοκῶν καὶ κἂν ὑπὲρ ὧν ποιοίη καλῶν, πρός τινός τι λαβεῖν. COCC.

o Καλῶς,] Ita *Epiphan.* qui vertit, *aliquid accipere.* antea, καλῶς πρὸς τὸ λαβεῖν.

p Ὧ, κατειπόντες αὐτοῦ] Ita *Big.* & *Samb.* ὃ κατειπόντες in *reliquis.*

q Ζημιώσουσιν αὐτὸν] Eo modo *Big.* & *Samb.* ζημειώσουσιν in *Editis Aliiſque.*

r Τὸν Δανιῆλον,] Articulum adjecimus ex *MSS.* ut & mox ante τῶν λεόντων.

s Ἀπήγγειλον αὐτῷ,] Ita *MSS.* ἀπήγγειλοι in *Editis*, forſan pro ἀπήγγειλαν.

t Κατασκευασαμένους] Κατεσκευασμένους *Big.* & *Samb.*

v Ἀρέσκεσθαι] Ita ex *MSS.* (& Coccejo) ἀρέσθαι in *Editis.*

x Μὴ παραβῆναι] Τὰ προστεταγμένα μὴ παραβῆναι *Samb.* & *Gall.* 1. 2.

y Μηδενὸς τῶν ἄλλων] Μηδενὸς γὰρ τῶν *Big. Samb. Hen.* & *Busb.*

z Δι' εὐσέβειαν,] Δι' ἀσέβειαν in *MSS.* & *Epiphan.* qui vertit, *quod non propter impietatem, ſed propter cuſtodiam fieret præceptorum, ille contemnens præcepta, ad ſuum oraret Deum.*

a Προσεδόκων εὐνοίας] Ita *MSS.* (& Cocc.) προσεδόκει in *Editis.*

b Ἑτοίμως νέμειν,] Iterum ex *MSS.* ἑτοίμην in *Editis.*

nielum invidiam augebat, haud inde mitiores facti erant, sed postulabant ut juxta latam legem in leonum specum conjiceretur. At Darius spei plenus, fore ut Deus eum liberaret, & nihil mali à feris pateretur, hortatus est eum ut quicquid accideret æquo ferret animo. cumque in speluncam conjectus esset, *rex*, signato lapide qui pro ostio erat in ore specûs, discessit; totamque eam noctem sine cibo & somno exegit, de Danielo majorem in modum solicitus. Mane autem diluculo surrexit, & ad specum se contulit: cumque sigillum illæsum invenisset, quo lapidem obsignatum reliquerat, illo *protinus* reserato magna voce Danielum clamavit, quærens an adhuc salvus esset. Qui cum regem audivisset, dixissetque, se nequaquam læsum esse, *rex* eum ex ferarum specu jussit extrahi. Inimici vero *ejus*, cum vidissent nihil mali Danielo accidisse, Deo quidem ejusque providentiæ incolumitatem illius tribuere noluerunt; leones vero sagina impletos neque Danielum attigisse neque ad eum accessisse existimantes, id ita factum esse regi dictitabant. At ille, quod eos utpote *summe* malignos odio habuerit, multas carnes leonibus objici jubet, illisque jam saturatis inimicos Danieli in antrum conjici imperavit, ut animadverteret an ob saturitatem ad eos non accessuri essent. Tum manifestum erat Dario, postquam feris objecti essent satrapæ, Danielum miraculo servatum esse. Nam leones nemini illorum pepercerunt, sed eos omnes dilacerarunt, quasi valde esurientes & victus inopia laborantes. Eos autem fames, uti arbitror, non irritavit *& exacuit*, quippe qui paulo ante carne ad satietatem usque fuerant impleti, sed hominum malitia. nihil enim impedit quin & ipsa, Deo ita volente, etiam bestiis palam fiat ad pœnam exsequendam.

Danielus, quod edicto regis non paruisset, ad leones projicitur. Dan. c. 6.

Danielus miraculo servatus. Dan. c. 6.

Danieli accusatores leonibus objici præcipit Darius. Dan. c. 6.

7. Iis itaque hoc modo peremptis qui Danielo insidias struxerant, Darius rex *nuncios* dimisit per universam regionem, qui juberent Deum istum celebrari, quem Danielus adorabat, dicerentque ipsum solum verum esse *Deum* & omnipotentem. Porro Danielum summo in honore habuit, eique primum inter amicos locum tribuit. Cum autem Danielus insignis adeo esset clarusque, *præcipue* quòd Deo charus existimaretur, * turrim ædificavit Ecbatanis Mediæ, opus elegantissimum & arte mirabili constructum, quæ etiamnum quidem manet duratque: spectantibus vero apparet recentis esse structuræ, atque illa ipsa die condita qua quisque illam aspexerit. tanta quippe illi est novitatis species & formæ vigor integer, cui nihil decessit tam longo temporis decursu. nam & idem accidit ædificiis quod hominibus, pariterque senescunt, quod annis aliquid de robore pereat, decorque marcescat. Moris autem adhuc est ut in turri

Danielus clarus ante, clarior haberi cœpit.

Turrim Ecbatanis ædificat.

σκαίνοντες τῷ Δανιήλῳ, [c] οὐ μετεβάλλοντο πρὸς τὸ ἡμερώτερον, ῥίπτειν δὲ αὐτὸν ἠξίουν κατὰ τὸν νόμον εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων. ἐλπίσας δὲ ὁ Δαρεῖος ὅτι ῥύσεται τὸ θεῖον αὐτὸν, καὶ οὐδὲν μὴ πάθῃ δεινὸν ὑπὸ τῶν θηρίων, ἐκέλευσεν αὐτὸν εὐθύμως φέρειν τὰ [d] συμβαίνοντα. καὶ βληθέντος εἰς τὸν λάκκον, [e] σφραγίσας τὸν ἐπὶ τοῦ στομίου κείμενον ἀντὶ θύρας λίθον, ἀνεχώρησεν· καὶ δι' ὅλης ἄσιτος τῆς νυκτὸς καὶ ἄυπνος διῆγεν, ἀγωνιῶν περὶ τοῦ Δανιήλου. μεθ' ἡμέραν δὲ ἀναστὰς ἐπὶ τὸν λάκκον ἦλθε· καὶ σωζομένην τὴν σφραγῖδα εὑρὼν, ἣν σημηνάμενος τὸν λίθον καταλελοίπει, ἀνοίξας ἀνεβόησε, καλῶν τὸν Δανιῆλον, [f] καὶ πυνθανόμενος εἰ σώζεται. τοῦ δ' [g] ἐπακούσαντος τῷ βασιλεῖ, καὶ μηδὲν παθεῖν εἰπόντος, ἐκέλευσεν αὐτὸν [h] ἀνελκυσθῆναι τοῦ λάκκου τῶν θηρίων. οἱ δὲ ἐχθροὶ, θεασάμενοι τὸν Δανιῆλον μηδὲν πεπονθότα δεινὸν, διὰ μὲν τὸ θεῖον καὶ τὴν τούτου πρόνοιαν οὐκ ἠξίουν αὐτὸν σώζεσθαι· πεπληρωμένους δὲ τοὺς λέοντας τροφῆς μὴ [i] ἅψασθαι μηδὲ προσελθεῖν τῷ Δανιήλῳ νομίζοντες, τοῦτ' ἔλεγον πρὸς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ μισήσας αὐτοὺς τῆς πονηρίας, παραβληθῆναι μὲν πολλὰ κελεύει τοῖς λέουσι κρέα, κορεσθέντων δ' αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δανιήλου προσέταξεν εἰς τὸν λάκκον ἐμβληθῆναι, ὅπως εἰ διὰ κόρον [k] αὐτοῖς οὐ [l] προσάξουσιν οἱ λέοντες μάθοι. σαφὲς δὲ ἐγένετο Δαρείῳ, τῶν σατραπῶν παραβληθέντων τοῖς θηρίοις, ὅτι τὸ θεῖον ἔσωσε τὸν Δανιῆλον. οὐδενὸς γὰρ αὐτῶν ἐφείσαντο οἱ λέοντες, ἀλλὰ πάντας διεσπάραττον, ὡσανεὶ σφόδρα λιμώττοντες καὶ τροφῆς ἐνδεεῖς. ἠρέθισε δ' αὐτοὺς οὐ τὸ [m] πεινῆν οἶμαι, μικρὸν ἔμπροσθεν ἀφθόνων κρεῶν [n] ἐμπεπλησμένους, ἀλλ' ἡ τῶν ἀνθρώπων κακία. [o] δήλη γὰρ καὶ τοῖς [p] ἀλόγοις ἂν αὐτὴ ζώοις πρὸς τιμωρίαν γένοιτο, τοῦ Θεοῦ προαιρουμένου.

ζ. Διαφθαρέντων οὖν τῶν ἐπιβουλευσάντων Δανιήλῳ τοῦτον τὸν τρόπον, ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος καθ' ὅλην ἔπεμψε τὴν χώραν ἐπαινῶν τὸν Θεὸν, ὃν Δανιῆλος [q] προσεκύνει, καὶ μόνον αὐτὸν λέγων εἶναι ἀληθῆ, καὶ τὸ πᾶν κράτος ἔχοντα. εἶχε δὲ καὶ τὸν Δανιῆλον ἐν ὑπερβαλλούσῃ τιμῇ, πρῶτον αὐτὸν ἀποδείξας τῶν φίλων. ὢν δὲ οὕτως ἐπίσημος καὶ λαμπρὸς ὑπὸ δόξης τοῦ θεοφιλὴς εἶναι Δανιῆλος, ᾠκοδόμησεν ἐν [r] Ἐκβατάνοις τοῖς Μηδικοῖς [s] βᾶριν, [t] εὐπρεπέστατόν τι κατασκεύασμα καὶ θαυμασίως πεποιημένον, ἣ μέχρι δεῦρο μέν ἐστι καὶ σώζεται. τοῖς δ' ὁρῶσι δοκεῖ προσφάτως [v] κατεσκευάσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐκείνης ἧς ἕκαστος αὐτὴν ἡμέρας ἱστορεῖ γεγονέναι. οὕτως νεαρὸν αὐτῆς καὶ ἀκμαῖον τὸ κάλλος, καὶ μηδαμοῦ γεγηρακὸς ὑπὸ τοσούτου χρόνου. πάσχει γὰρ καὶ τὰ κατασκευάσματα ταὐτὸν ἀνθρώποις, καὶ παλαιοῦται, καὶ τὴν ἰσχὺν λυόμενα ὑπὸ τῶν ἐτῶν, καὶ τὴν εὐπρέπειαν μαραινόμενα. θάπτουσι δ' [x] ἐν τῇ βάρει τούς τε Μήδων βασιλεῖς,

c Οὐ μετεβάλλοντο] Οὔτε μετεβάλλοντο *Big.* & *Samb.*

d Συμβαίνοντα.] Ita *MSS.* συμβάντα in *Editis.*

e Σφραγίσας τὸν ἐπὶ τοῦ στομίου] Ne quid fieret contra Danielem. Daniel. c. VI. v. 17. SPANH.

f Καὶ πυνθανόμενος] Ilud καὶ ex *Big.* & *Samb.*

g Ἐπακούσαντος τῷ βασιλεῖ,] Lege ὑπακούσαντος; quod proprie dicitur de janitoribus, & aliis ad fores auscultantibus, & responsa reddentibus iis qui adveniunt, Act. XII. 13. ubi vide Interpretes. IBBETSON.

h Ἀνελκυσθῆναι τοῦ λάκκου] Ἀνελκυσθῆναι ἐκ τοῦ λάκκου τοῦ τῶν θηρίων *Big. Samb.* & *Gall.* I. 2.

i Ἅψασθαι] Ita *Big.* (*Cocc.*) & *Samb.* ἅψεσθαι in *reliquis.*

k Αὐτοῖς] Lege αὐτούς. COCC.

l Προσάξουσιν οἱ λέοντες] Ita *Big.* & *Epiphanius*, qui vertit, *si ad eos minime accederent.* προσήξουσιν *Samb.* προσέξουσιν *Vat.* προσθίξουσιν in *Editis.* quod sane αὐτῶν pro αὐτοῖς postularet. HUDS. Versio *Epiphanii* προσήξουσιν exprimit. Cæteris tamen, me judice, præferenda est lectio *Vat.* προσέξουσιν, *illis animum adverterent*: neque quidem contemnenda prior lectio προσείξουσιν, si pro αὐτοῖς legatur αὐτούς. certe προσάξουσιν rejicienda. IBBETS.

m Πεινῆν οἶμαι,] Πονεῖν *Bas.*

n Ἐμπεπλησμένους,] Ita cum *Cod. Vat.* ἐμπλησμένους in *Editis Aliisque.* πεπληρωμένους *Samb.*

o Δήλη γὰρ] Ita in omnibus *MSS.* δὴ γὰρ in *Editis.*

p Ἀλόγοις ἂν αὐτὴ ζώοις] Paulo aliter in *MSS.* ἀλόγοις ζώοις ἦν αὕτη πρὸς τιμωρίαν ἡ γένοιτο τοῦ. sed hominum nequitia etiam irrationabilibus erat animalibus manifesta, simul & quia Dei voluntate vocabantur ad pœnam, *Epiphan.*

q Προσεκύνει,] Προσκυνεῖ & mox εἶναι λέγων, & dein πάντων κράτος in *Big.* & *Samb.*

* *Turrim ædificavit Ecbatanis Mediæ,*] Vid. *Prideaux* parte I. p. 163. & D. *Huetium* in D. E. p. 224.

r Ἐκβατάνοις τοῖς Μηδικοῖς βᾶριν,] Vide *Bochartum* in *Phaleg.* l. 3. c. 14. HUDS. Μηδικοῖς Ἐκβατάνοις *Herodot.* Thal. p. 189. SPANH.

s Βᾶριν,] Βᾶρις *Rufino* Mausolæum. *Gelen.* Turris. *apud Æschyl. Pers.* v. 1080. navis; quæ collegit in hac voce *Hesychius.* Βᾶρις, πλοῖον, ἢ τεῖχος, ἢ στοαὶ, ἢ πύργος, quod postremum arripuit in versione Gelenius. vid. infr. lib. XI. c. 4. §. 6. Vid. Esdr. VI. 2. ubi LXX. ἐν πόλει ἐν τῇ βάρει· De eadem Βάρει h. e. Arce munitissima, eademque, ut Judæorum fabula, Scaliger de Emend. Tempor. p. 37. conf. sequ. lib. 12. c. 4. §. 10. & lib. 15. c. XI. §. 4. Alia Βᾶρις, quæ à Daniele Ecbatanis ædificata dicitur, de qua h. l. SPANH.

t Εὐπρεπέστατόν τι] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* εὐπρεπέστατον in reliquis.

v Κατεσκευάσθαι,] Sic *Samb.* in *cæteris* κατασκευάσθαι.

x Ἐν τῇ βάρει] Ἐν ταύτῃ *Hen.* & *Busb.*

y Πρ-

πόλεις, καὶ [y] Περσῶν καὶ Πάρθων, ἄχρι τοῦ δεῦρο· [z] καὶ ὁ ταύτην πεπιστευμένος [a] Ἰουδαῖός ἐστιν ἱερεύς. καὶ τοῦτο γίνεται μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. ἄξιον δὲ τἀνδρὸς τούτου καὶ ὃ μάλιστα [b] θαυμάσαιτό τις ἂν ἀκούσας διελθεῖν. ἅπαντα γὰρ αὐτῷ παραδόξως ὡς ἑνί τινι τῶν μεγίστων εὐτυχήθη προφητῶν, καὶ παρὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον [c] τιμή τε καὶ δόξα παρὰ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πλήθους, καὶ τελευτήσας δὲ μνήμην αἰώνιον ἔχει. τὰ γὰρ βιβλία, ὅσα δὴ συγγραψάμενος καταλέλοιπεν, ἀναγινώσκεται παρ' ἡμῖν ἔτι καὶ νῦν· καὶ πεπιστεύκαμεν ἐξ αὐτῶν, ὅτι Δανιῆλος ὡμίλει τῷ Θεῷ. οὐ γὰρ τὰ μέλλοντα μόνον προφητεύων διετέλει, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται, ἀλλὰ καὶ καιρὸν ὥριζεν, εἰς ὃν ταῦτα ἀποβήσεται· καὶ τῶν προφητῶν τὰ χείρω προλεγόντων, καὶ [d] διὰ τοῦτο δυσχεραινομένων ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πλήθους, Δανιῆλος ἀγαθῶν ἐγίνετο προφήτης αὐτοῖς, ὡς ἀπὸ μὲν τῆς εὐφημίας τῶν προλεγομένων εὔνοιαν ἐπισπᾶσθαι παρὰ πάντων, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους αὐτῶν ἀληθείας πίστιν καὶ δόξαν ὁμοῦ θειότητος παρὰ τοῖς [e] ὄχλοις ἀποφέρεσθαι. [f] κατέλιπε δὲ γράψας, [g] ὅθεν ἡμῖν τὸ τῆς προφητείας ἀκριβὲς αὐτοῦ καὶ ἀπαράλλακτον ἐποίησε δῆλον. [h] Φησὶ γάρ, "[i] αὐτοῦ γινομένου ἐν [k] Σούσοις ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Περσίδος, "[l] ὡς [m] ἐξέλθοι μὲν εἰς τὸ πεδίον μετὰ ἑταίρων [n] αὐτοῦ, "σεισμοῦ [o] δὲ καὶ κλόνου τῆς γῆς ἐξαίφνης γινομένου [p] καταλειφθείη μόνος, φυγόντων [q] τῶν φίλων· καὶ [r] πέσοι "μὲν [s] ἐπὶ στόμα ταραχθεὶς ἐπὶ τὰς δύο χεῖρας, [t] τινὸς "δ' ἁψαμένου αὐτοῦ, καὶ μεταξὺ κελεύοντος ἀναστῆναι, καὶ "[v] τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι τοῖς πολίταις ἰδεῖν μετὰ πολλὰς "γενεάς. ἀναστάντι δ' αὐτῷ δειχθῆναι [x] κριὸν [y] ἐσήμαινε "μέγαν, πολλὰ μὲν ἐκπεφυκότα κέρατα, [z] τελευταῖον δ' "αὐτῶν ὑψηλότερον ἔχοντα. ἔπειτα ἀναβλέψαι μὲν [a] εἰς "τὴν δύσιν, θεάσασθαι δὲ [b] τράγον [c] ἀπ' αὐτῆς δι' ἀέρος "φερόμενον, [d] συρρήξαντα τῷ κριῷ, καὶ τοῖς κέρασι "[e] πλήξαντα δίς, καταβαλεῖν αὐτὸν [f] ἐπὶ [g] τὴν γῆν,

ista Medorum reges sepeliantur, item Persarum & Parthorum: ejusque custodia sacerdoti Judæo commissa est. id quod fieri solet in hodiernum usque diem. Convenit autem id de hoc viro narrare, quod, si quis audiverit, etiam miraretur. omnia enim ipsi, tanquam uni è vatum maximis, præter opinionem prospere cesserunt, & dum viveret honorem & gloriam apud reges populumque assequutus est, atque mortuus memoria fruitur sempiterna. Libri enim, quotquot à se conscriptos reliquit, leguntur hodieque apud nos: atque ii nobis fidem faciunt, Danielum cum Deo colloquia habuisse. Non enim futura solum, quemadmodum & alii vates, prædicere solebat, sed & tempus, quo hæc eventura erant, præfinivit: cumque alii vates mala prænunciarent, propterea que regum & vulgi odia in se concitarent, istis Danielus erat bonorum prænuncius, adeo ut ob faustam quidem ominationem sibi omnium benevolentiam conciliarit; ex eventuum vero certitudine non solum in veridicis, sed & in divinis habitus fuerit à populo. Scriptis autem ea consignata reliquit, ex quibus licet perspicere summæ fidei esse ejus vaticinia, rataque & immutabilia. Ait enim, "cum forte Susis esset in Persidos metropoli, quòd exiverit quidem cum sodalibus suis in planitiem, subito vero terræ motu & concussione oborta solus fuerit relictus, amicis diffugientibus; & ipse quidem in faciem devolutus in manus ambas conciderit, à quodam vero apprehensus, simulque ab eo surgere jussus, ac videre quæ post multas ætates civibus essent eventura. Cum autem surrexisset, sibi ostensum esse, retulit, arietem immani magnitudine, multa quidem cornua enata habentem, postremum vero illorum cæteris excelsius. Deinde sustulisse oculos ad occasum, vidisseque hircum inde per aërem delatum, qui arietem, ubi cum eo congressus erat, eumque bis cornibus percusserat, humi prostra-

,, vit

Danielus ob vaticinia laudibus extollitur.

Visum de ariete & hirco. Dan. c. 8.

y Περσῶν] At rudera Istachræ (Persepolitana vulgo credita) sunt illa, ubi sepulti sunt reges Persarum. vide Diodorum Siculum. Quod Josephus dicit adeo integra illa saxa ac si recentia essent perdurare, possum ostendere verum esse de saxis Mausolei illius regum Persicorum, quæ mihi donavit inde avulsa Corn. Brunius. Id ille adscribebat duritiei lapidis, quæ vix ferro cedit, & admotas ab ipso secures sæpe fractas reppulit. REL.

z Καὶ ὁ ταύτην πεπιστευμένος] Ita cum *Big.* & *Samb.* in *reliquis* ὁ deëst.

a Ἰουδαῖός ἐστιν ἱερεύς.] Darium (inquit *Bochartus*) crediderim Danielis opera & consilio in mirabili ista turri exstruenda usum: quo munere cum is egregie functus esset, regem grati animi ergo sanxisse ut Judæorum fidei turris committeretur.

b Θαυμάσαιτό τις] Θαυμάσαι τις *Big. Samb.* & *Vat.*

c Τιμή τε καὶ δόξα] Τιμή τε καὶ δόξα ἡ παρὰ τῶν *Big.* & *Samb.*

d Διὰ τοῦτο δυσχεραινομένων] Ita *Big. Samb.* & *Vat.* διὰ τούτων in *reliquis*.

e Ὄχλοις ἀποφέρεσθαι.] Ita *Big. Samb.* & *Epiphanius*, ut puto, qui vertit, & *opinionem divinitatis in populo habebat*: τοῖς ἄλλοις in *Editis Aliisque*.

f Κατέλιπε δὲ γράψας,] Hæc & quæ sequuntur *de visione Danielis* laudantur à *Chrysostomo* in *Homil. 2. contra Judæos*, p. 115. *Edit. Hæschel.* Tom. 6. p. 330. *Edit. Savil.* & Vol. 1. p 484. *Edit. Frontonis-Ducæi.* κατέλειψε δὲ γράψας in textu *Hæscheliano*. in margine κατέλιπε δὲ γραφὰς ex *MSS.* quo modo ediderunt *Savil.* & *Fr. Ducæus.* HUDS. Citatur hic Josephi locus à J. *Chrysost.* κατὰ Ἰουδαίων B. p. 330. l. 41. ex T. VI. *ed. Savil.* & T. 1. *Ed. G. Lat. Paris.* p. 484. 485. SPANH.

g Ὅθεν ἡμῖν] Ita *Chrysost.* nec aliter legisse videtur *Epiphan.* ὅθεν ἡμῖν ἀληθὲς τὸ τῆς προφ. αὐτοῦ ἀκριβὲς *Big. Samb.* & *Gall.* 1. ὅθεν ἡμῖν τὸ ἀκριβὲς τῆς αὐτοῦ προφ. καὶ ἀπ. *Hen.* & *Busb.* τὸ τῆς ἀκριβοῦς αὐτοῦ προφητείας in *Editis*.

h Φησὶ γάρ,] Ita *Samb. Gall.* & *Chrysost.* φασὶ in *reliquis*.

i Αὐτοῦ γινομένου] Αὐτὸν γινόμενον *Big. Samb.* & *Gall.* 1. αὐτὸν γενόμενον in *Editis Aliisque*. sed cum *Epiphanius* habeat. *cum esset in Susis in metrop.* placuit rescribere αὐτοῦ γινομένου. Duæ istæ voculæ omittuntur in *Chrysostomi* libris, qui mox habent ἐν Σούσοις τῇ μητρ.

k Σούσοις ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Περσίδος,] Sic Ælian. de Animal. lib. V. c. XXVI. p. 901. Σούσων τῶν Περσικῶν· & Pausan. lib. X. p. p. 669. *Gen.* in Singulari, lib. XI. c. 6. §. 2. & §. 6. ἐν τῇ Σούσῃ· §. 7. verò Σούσοις in Plurali. Item infr. lib. XI. c. 5. §. 6. SPANH.

l Ὡς ἐξέλθοι] Ita cum *Hæschelio* & *Savilio*. in *Flavii* libris ὡς ἐξῆλθον, pro quibus ἐξελθεῖν legit *Fronto-Ducæus*, quod sane αὐτὸν γινόμενον (v. 21. & 22.) postularet.

m Ἐξέλθοι] Variæ Lectiones in loco adducto J. Chrysost. T. VI. p 330. & 331. ubi Josephi locus citatur à verb. κατέλιπε δὲ γράψας &c. ad verba τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον &c. *Gen.* ἐξῆλθεν. Chr. ἐξέλθοι.

n Αὐτοῦ, σεισμοῦ] Τινῶν post αὐτοῦ habet *Chrysost.*

o Δὲ καὶ κλόνου] Illud δὲ ex *Chrysost.*

p Καταλειφθείη μόνος,] Ita *Samb.* (Cocc.) & *Vat.* in *aliis MSS.* καὶ καταλειφθείη. in *Editis* καὶ καταληφθείη. at καταλειφθέναι μόνον sine καὶ edidit *Fronto-Duc.* & κατελείφθη μόνος *Hæschel.* & *Savil.* omisso καί. HUDS. Chr. κατελείφθη μόνος. SPANH.

q Τῶν φίλων·] Γρ. τῶν ἄλλων pro τῶν φίλων. SPANH.

r Πέσοι] Ita in *Flavii* libris & *Chrysostomo Savilii*. Πεσὼν edidit *Hæschel.* πεσεῖν *Fronto-Duc.*

s Ἐπὶ στόμα ταραχθεὶς] Non aliter *Epiphanius*, qui vertit, & *conturbatus in faciem super ambas ceciderit (vel cecidit) manus.* στόματ' ἀρραχθεὶς *Samb.* στόμα καταρραχθεὶς *Big.* & *Gall.* 1. στόμα, καὶ στηριχθεῖσαι ἐπὶ τὰς δύο χεῖρας, τινὸς δ' ἁπτομένου *Fronto-Duc.* στόμα [καὶ] ταραχθεὶς, ἐπὶ τὰς δύο χεῖρας, τινὸς [δ'] ἁπτομ. *Hæschel.* ἐπὶ στόμα ταραχθεὶς, ἐπὶ τὰς δύο χεῖρας τινὸς ἁπτομ. *Savil.*

t Τινὸς δ' ἁψαμένου] Τινὸς ἁπτομένου. *Chrys.* SPANH.

v Τὰ μέλλοντα] Modo dixit se nolle futura ex Daniele describere. REL. Exstat locus ille sup. c. 10. §. 4. neque mirum id; noluit enim irritare Romanos, Æternæ (ut vocabant) Urbis desolationem indicando. HAV.

x Κριὸν] Κριὸν μέγαν sine voce ἐσήμαινε. *Chrys.* SPANH.

y Ἐσήμαινε μέγαν,] Hæc vox desideratur in *Chrysostomi* libris, eam tamen similemve vocem agnovisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *ostensum sibi dixit*, &c.

z Τελευταῖον δ' αὐτῶν] Τὸ δὲ τελευταῖον *Chrysost.*

a Εἰς τὴν δύσιν,] Πρὸς τὴν δύσιν. *Chrys.* SPANH.

b Τράγον ἀπ' αὐτῆς δι' ἀέρος φερόμενον,] Τράγον δι' ἀέρος φερόμενον, non exstante ἀπ' αὐτῆς. *Chrys.* SPANH.

c Ἀπ' αὐτῆς δι' ἀέρος φερόμενον,] Ita etiam *Epiphan.* sed ἀπ' αὐτῆς desunt *Chrysostomo*.

d Συρρήξαντα τῷ κριῷ,] Ita *Samb.* & *Chrysost.* συρράξαντα in *Editis Aliisque*.

e Πλήξαντα δίς,] Ita cum *Savilio* apud *Chrysost.* πλήξαντι *Hæschel.* & *Fronto-Duc.* Ἀράξαντα in *Editis Flavii*, ῥήξαντα in *MSS.* κορήξαντα tamen in *Gall.* 1. *à manu secunda*, forsan pro κυρίξαντα. HUDS. *Gen.* ἀράξαντα δίς· Chr. πλήξαντα δίς. SPANH.

f Ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ πατῆσαι.] Ἐπὶ τῆς γῆς *Chrysost.*

g Τὴν γῆν,] Τῆς γῆς. *Chrys.* SPANH.

h Ἰδεῖν

"vit conculcavitque. mox vidisse enatum è fronte "hirci cornu eminentissimum, eóque fracto quatuor succrevisse, quatuor cœli plagas spectantia. "Ex his vero & aliud minus exortum esse scripsit: "quod, postquam adultum esset, dicebat Deus qui "hæc illi ostendebat, bellum genti ipsius illaturum "esse, & urbem vi expugnaturum, templique ceremonias perturbatum ire, sacrificiaque inhibitu-"rum esse per dies mille ducentos & sexaginta sex." Hæc quidem se vidisse in planitie juxta Susas Danielus scripsit: Deum vero ipsi, quid sibi vellent quæ per visum apparuerant, in hunc modum exposuisse declarabat. "Arietem quidem regna Per-"sarum & Medorum significare dicebat, cornua "vero reges ibi rerum potituros, & cornu novissimum designare regem ultimum, quique *cæteros* "omnes opibus & gloria superaturus esset. Hircum autem indicare, ex Græcis quendam regnaturum esse, qui bis cum Persa congressus victoriam ex acie reportabit, omnemque dominatum "& principatum in se transferet. Ingenti vero "cornu, *eoque* ex hirci fronte producto, significari primum regem: quatuorque cornubus, illo cadente, enatis, quæ ad quatuor terræ partes respexerunt, primi regis post mortem ejus successores ostendi, regnique inter eos partitionem, "illosque, *utpote* nec liberos ipsius nec cognatos, "multis annis orbis terrarum imperium habituros. "Porro ex his regem quendam exoriturum esse, "qui & *Judæorum* gentem & leges expugnabit, "formamque institutæ juxta has reipublicæ evertet, & templum diripiet, perque triennium sacra fieri prohibebit." Et sane factum est ut hæc ipsa sub Antiocho Epiphane gens nostra pateretur, prout viderat Danielus, & multis ante annis quæ ventura erant scriptis mandaverat. Similiter autem Danielus de Romanorum etiam imperio scripsit, illosque magnam vastitatem *genti nostræ* illaturos esse. Ista omnia, à Deo sibi monstrata, scriptis consignata reliquit: ut qui ea legerint, & eventus perspexerint, Danielum mirentur ob tam insignem honorem illi à Deo habitum; & Epicu-

Visi de ariete & hirco interpretatio.

Epicurei redarguuntur.

"καὶ πατῆσαι. εἶτα τὸν τράγον [h] ἰδεῖν ἐκ τοῦ μετώπου μέγιστον [i] ἀναφυῶτα κέρας, οὗ [k] κλασθέντος [l] ἀναβλαστῆσαι τέσσαρα, καθ᾽ ἕκαστον τῶν ἀνέμων τετραμμένα. ἐξ "αὐτῶν δὲ ἀνασχεῖν καὶ ἄλλο μικρότερον [m] ἀνέγραψεν· ὃ "αὐξῆσαν, ἔλεγεν αὐτῷ ὁ [n] ταῦτα ἐπιδεικνὺς Θεὸς, πολεμήσειν αὐτοῦ τὸ ἔθνος, καὶ [o] τὴν πόλιν αἱρήσειν κατὰ κράτος, καὶ [p] συγχεῖν τὰ περὶ τὸν ναὸν, [q] καὶ τὰς θυσίας κωλύσειν [r] γενέσθαι [s] ἐφ᾽ ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐνενήκοντα "ἕξ." ταῦτα μὲν ἰδεῖν, ἐν τῷ πεδίῳ τῷ ἐν [t] Σούσοις ὁ Δανιῆλος ἔγραψε· κρῖναι δὲ [v] αὐτῷ τὴν ὄψιν τοῦ φαντάσματος [x] ἐδήλου τὸν Θεὸν οὕτως. "τὸν μὲν κριὸν βασιλείας τὰς "Περσῶν καὶ Μήδων [y] σημαίνειν ἔφασκε, τὰ δὲ κέρατα τοὺς "βασιλεύειν μέλλοντας, τὸ δὲ ἔσχατον κέρας σημαίνειν τὸν "[z] ἔσχατον βασιλέα, τοῦτον [a] δὲ διοίσειν ἁπάντων πλούτῳ τε "καὶ δόξῃ. τὸν δὲ τράγον [b] δηλοῦν, ὡς ἐκ τῶν Ἑλλήνων τις "βασιλεύων ἔσται, ὃς τῷ Πέρσῃ συμβαλὼν δὶς κρατήσει "τῇ μάχῃ, [c] καὶ παραλήψεται τὴν ἡγεμονίαν ἅπασαν. δη-"λοῦσθαι δὲ [d] ὑπὸ τοῦ μεγάλου κέρατος τοῦ ἐν τῷ μετώπῳ "τοῦ τράγου τὸν πρῶτον βασιλέα· καὶ τὴν τῶν [e] τεσσάρων [f] ἀ-"ναβλάστησιν ἐκπεσόντος ἐκείνου, καὶ τὴν πρὸς τὰ [g] τέσ-"σαρα κλίματα τῆς γῆς αὐτῶν ἀποστροφὴν ἑκάστου, τοὺς "διαδόχους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου βασιλέως [h] ἐμφανί-"ζεσθαι, καὶ διαμερισμὸν εἰς αὐτοὺς τῆς βασιλείας, [i] οὔτε δὲ "παῖδας αὐτοῦ τούτους ὄντας οὔτε συγγενεῖς, πολλοῖς ἔτεσιν "ἄρξειν τῆς οἰκουμένης. [k] γενέσθαι δὲ ἐκ τούτων τινὰ βασι-"λέα, τὸν ἐκπολεμήσοντα [l] τό, τε ἔθνος καὶ τοὺς νόμους αὐ-"τῶν, καὶ τὴν [m] κατ᾽ αὐτοὺς ἀφαιρησόμενον πολιτείαν, καὶ "συλήσοντα τὸν ναὸν, καὶ τὰς θυσίας [n] ἐπ᾽ ἔτη τρία κωλύ-"σοντα ἐπιτελεσθῆναι." καὶ δὴ ταῦτα ἡμῶν συνέβη [o] τῷ ἔθνει παθεῖν ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καθὼς [p] εἶδεν ὁ Δανιῆλος, καὶ πολλοῖς ἔτεσιν ἔμπροσθεν ἀνέγραψε τὰ γενησόμενα. [q] τὸν αὐτὸν δὲ [r] τρόπον Δανιῆλος καὶ [s] περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀνέγραψε, καὶ ὅτι ὑπὸ αὐτῶν [t] ἐρημωθήσεται. [v] ταῦτα πάντα ἐκεῖνος, [x] Θεοῦ δείξαντος αὐτῷ, συγγράψας [y] κατέλειψεν· ὥστε τοὺς ἀναγινώσκοντας, καὶ τὰ [z] συμβαίνοντα σκοποῦντας θαυμάζειν ἐπὶ τῇ παρὰ [a] τοῦ Θεοῦ τιμῇ [b] τὸν Δανιῆλον· καὶ τοὺς [c] Ἐπικουρείους ἐκ τούτων διε-

h Ἰδεῖν ἐκ τοῦ μετώπου] Ἰδεῖν ὑψηλότερον, ἐκ τ. solus *Chrysost.*

i Ἀναφυῶτα κέρας,] Ἀναφύσαντα *Chrysost.* HUDS. Ἀναφύσαντα κέρας. *Chrys.* SPANH.

k Κλασθέντος] *Chrys.* Κλασθέντος ἄλλα ἀναβλ. SPANH.

l Ἀναβλαστῆσαι τ σαρα.] Ἀλλὰ ἀναβλ. *Chr.*

m Ἀνέγραψεν·] Ἀνεγραψεν αὐξῆσαν. ἔλεγε δὲ αὐτῷ *Hæschel.* & *Fronto Duc.*

n Ταῦτα ἐπιδεικνὺς Θεὸς,] Ita *MSS* & *Chrys.* τοσαῦτα in *Editis.*

o Τὴν πόλιν αἱρήσειν] Sic *Epiphan.* καὶ τὴν πολιτείαν ἀναιρήσειν, vel καὶ τὴν πόλιν ἀναιρήσειν *Chrysost.*

p Συγχεῖν τὰ περὶ τὸν ναὸν,] Ita in *Editis Aliisque.* quomodo & in *Chrysost. Savilii.* συγχεῖν τὰ π. τ. ναὸν *Samb. Hen.* & *Busb.* συγχεῖν τὸν ναὸν *Hæschel.* συλήσειν τὸν ν. *Fronto-Duc.*

q Καὶ τὰς θυσίας κωλύσειν γενέσθαι] Καὶ τὰς θυσίας κωλύσαι γενέσθαι ἐφ᾽ ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐνενήκοντα γρ. ἑβδομήκοντα. *Chrys.* SPANH.

r Γενέσθαι] Vocem γενέσθαι restitui ex *Samb. Epiphan.* & *Chrysost.* apud quem in *Edit. Hæschel* & *Frontonis-Duc.* κωλύσειν. γενέσθαι δὲ ἐφ᾽ ἡμ.

s Ἐφ᾽ ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐνενήκοντα ἕξ.] Ita *Big.* & *Samb.* ασϟς´. in *Editis.* in *Epiphanii* libris, *diebus mille ducentis & sexaginta sex.* vel MLXVI. vel MCCLXXV. ἡμ. χιλίας διακοσίας ἐνενήκοντα vel ἑβδομήκοντα in *Chrysostomo.* HUDS. Et Sacrificia vetita per dies MCCXCVI. *Rufin.* MCCLXVI. SPANH.

t Σούσοις] Id est apud Susa. Ita ἐν usurpari alibi demonstramus. Mox etiam dixit γενόμενος ἐν Σούσοις ἐξῆλθεν εἰς τὸ πεδίον. REL.

v Αὐτῷ τὴν ὄψιν τοῦ φαντάσματος] Ita & *MSS.* & *Chrysost.* αὐτῶν in *Editis.*

x Ἐδήλου τὸν Θεὸν] Ita *Epiphan.* & *Savilii Chrysost.* Ἐδεῖτο καὶ Θεοῦ, ὃς τὸν κ. κ. β. τ. κ. Π. κ. Μ. σημαίνειν ἔφασκε. *Fronto-Duc.* & paulo aliter *Hæschelius.*

y Σημαίνειν ἔφασκε,] Σημαίνειν ἔφασε abest in Chrys. SPANH.

z Ἔσχατον βασιλέα,] Ἐσχατ. βασιλ. τὸν μέλλοντα τούτων διοίσειν. *Chrys.* SPANH.

a Δὲ διοίσειν ἁπάντων] Ita cum *Chrysostomi Codd. MSS.* nec aliter ut puto *Epiphan.* in *Flavii* libris τοῦτον γὰρ δ. & in *Editis Chrysostomi*, τὸν μέλλοντα διοίσειν.

b Δηλοῦν,] Δηλῶν ὡς ἐξ Ἑλλ. τε ὁ βασιλ. *Hæschel.* & *Fronto-Duc.* δηλοῦν ὡς ἐξ Ἑλλ. τις βασιλ. *Savil.*

c Καὶ παραλήψεται τὴν ἡγεμονίαν ἅπασαν.] Καὶ ἀφαιρεθήσεται in *Chrysostomi* libris. *& omnem gloriam ejus principatus auferet*, apud *Epiphan.*

d Ὑπὸ τοῦ μεγάλου κέρατος] Διὰ τοῦ πρώτου μεγάλου κέρατος *Chrys.*

e Τεσσάρων] Τεσσάρων βασιλέων ἀναβλ. *Big.* & *Samb.*

f Ἀναβλάστησιν] Ἀναβλάστησιν. ἐκπεσόντος δὲ ἐκείνου *Hæschel.* & & *Fronto-Duc.*

g Τέσσαρα κλίματα] Τέσσαρα κέρατα ἀποστροφὴν ἑκάστου τῶν διαδόχων *Hæschel.* & *Fronto-Duc.* τέσσαρα κλίματα ἀποστροφὴν ἑκάστου, τοὺς διαδόχους *Savil.*

h Ἐμφανίζεσθαι] Ἐκφανίζεσθαι *Chrysost.*

i Οὔτε δὲ παῖδας αὐτοῦ] Ita in *omnibus* præter *Samb.* qui δὲ omittit. οὔτε παῖδας ὄντας αὐτοῦ [αὐτῷ *MSS.*] οὔτε συγγενεῖς *Chrysost.*

k Γενέσθαι δὲ ἐκ τούτων] Ἔσεσθαι δὲ ἐκ τούτ. pro γενέσθαι· *Chrys.* SPANH.

l Τό, τε ἔθνος] Ita cum *Big.* & *Samb.* τὸ ἔθνος in *reliquis.*

m Κατ᾽ αὐτοὺς] Ita *Chrysost.* in *Flavii* libris κατὰ τούτους.

n Ἐπ᾽ ἔτη τρία] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. I. §. I. SPANH.

o Τῷ ἔθνει παθεῖν] Ita *MSS.* & *Chrysost.* τὸ ἔθνος in *Editis Aliisque.*

p Εἶδεν ὁ Δανιῆλος,] Sic & *Epiphan.* εἶπε *Hæschel.* & *Fronto-Duc.*

q Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον Δανιῆλος] Τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον *Gen. Gelen.* hic legit τρόπον· Desunt autem hæc in Versione *Rufini*, quæ de Danielis Prophetia de vastandis Judæis à Romanis hic dicuntur. Τὸν αὐτὸν δὲ τρ. Eadem referuntur è Josepho Chrysost. M. p. 331. ab his verbis: Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον &c. SPANH.

r Τρόπον Δανιῆλος] Ita *Big.* & *Samb.* χρόνον in *Editis Aliisque.*

s Περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων] Ita *Gall.* I. *Hen.* & *Busb.* περὶ τῶν Ῥωμ. in *Editis Aliisque.*

t Ἐρημωθήσεται.] Ἐρημωθήσεται τὰ Ἱεροσόλυμα *Samb.* à manu secunda.

v Ταῦτα πάντα] Adducuntur eadem à Chrysost. loco indicato p. 332. lin. 2. SPANH.

x Θεοῦ δείξαντος αὐτῷ,] Θεοῦ διδάξαντος *Vat.*

y Κατέλειψεν·] Καταλίπει *Chrysost.* SPANH.

z Συμβαίνοντα σκοποῦντας] Ita *MSS.* σιμβάντα in *Editis.*

a Τοῦ Θεοῦ τιμῇ] Articulum habuimus ex *MSS.*

b Τὸν Δανιῆλον·] Τὸν Δανιὴλ *Chrysost.* SPANH.

c Ἐπικουρείους] Ita *MSS.* (& *Cocc.*) in *Editis.* Ἐπικουρείους.

d Τὸ

εὑρίσκειν πεπλανημένους, οἳ τήν τε πρόνοιαν ἐκβάλλουσι τοῦ βίου, καὶ [d] τὸν Θεὸν οὐκ ἀξιοῦσιν ἐπιτροπεύειν τῶν πραγμάτων, οὐδ' ὑπὸ τῆς μακαρίας καὶ ἀφθάρτου πρὸς διαμονὴν τῶν ὅλων οὐσίας [e] κυβερνᾶσθαι τὰ σύμπαντα, ἄμοιρον δ' ἡνιόχου καὶ φροντιστοῦ τὸν κόσμον αὐτομάτως φέρεσθαι λέγουσιν. [f] ὃς εἰ τοῦτον ἀπροστάτητος ἦν τὸν τρόπον, καθάπερ καὶ τὰς ναῦς ἐρήμους κυβερνητῶν καταδυομένας ὁρῶμεν [g] ὑπὸ τῶν πνευμάτων, ἢ καὶ τὰ ἅρματα περιτρεπόμενα μὴ ἔχοντα τοὺς ἡνιοχοῦντας, [h] συντριβεὶς ἂν ἀπὸ τῆς ἀπρονοήτου φορᾶς ἀπολώλει καὶ διεφθείρετο. [i] τοῖς γοῦν προειρημένοις ὑπὸ Δανιήλου, δοκοῦσί μοι σφόδρα [k] τῆς ἀληθοῦς δόξης διαμαρτάνειν, οἱ τῷ Θεῷ μηδεμίαν εἶναι περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀποφαινόμενοι πρόνοιαν. οὐ γὰρ [l] ἂν κατὰ τὴν ἐκείνου προφητείαν, [m] εἰ συνέβαινεν αὐτοματισμῷ τινι τὸν κόσμον διάγειν, πάντα [n] ἑωρῶμεν ἀποβαίνοντα. ἐγὼ μὲν οὖν περὶ τούτων ὡς εὗρον καὶ [o] ἀνέγνων, οὕτως ἔγραψα· εἰ δέ τις ἄλλως δοξάζειν βουλήσεται περὶ αὐτῶν, ἀνέγκλητον ἐχέτω τὴν ἑτερογνωμοσύνην.

Τέλος τοῦ βιβλίου δεκάτου.

reos *magno* in errore verſari deprehendant, qui providentiam è vita ejiciunt, & à Deo res *humanas* curari non exiſtimant, nec omnia à natura beata & immortali (ad univerſitatis rerum perennitatem) regi & adminiſtrari *volunt*, ſed ſine rectore & curatore mundum ſuopte impetu ferri aſſeverant. qui ſi ita ut illi autumant præſide careret, quemadmodum naves ſine gubernatoribus videmus procellis *& fluctibus* obrui, curruſque aurigis deſtitutos percelli, temerario *ſane* motu labefactatus concideret periretque. Cumque iſta prædicta fuerint à Danielo, videntur mihi à vera opinione multum aberrare, qui Deum non curare pronunciant quid agat genus humanum. non enim vaticiniis ejus eventus reſpondiſſe conſpiceremus, ſi omnia in mundo temeritate regerentur. Et quidem ego, prout relatum legi, ita plane de iſtis ſcripſi: ſin vero cuiquam libuerit aliter de iiſdem ſentire, illi per me licebit diverſam opinionem ſequi & tueri.

Finis Libri decimi.

d Τὸν Θεὸν οὐκ ἀξιοῦσιν] Καὶ Θεὸν *Big. & Samb.*

e Κυβερνᾶσθαι τὰ σύμπαντα,] Sic *Samb. Gall.* 1. *Hen. & Busb.* κυβερνῆσθαι *in reliquis.*

f Ὃς εἰ τοῦτον ἀπροστάτητος ἦν] Ὡς εἰ *Big. & Samb.*

g Ὑπὸ τῶν πνευμάτων,] Ὑπὸ πν. *Big. & Samb.*

h Συντριβεὶς ἂν] Ita cum *Big. & Samb.* συντελεσθεὶς ἀπ. *Gall.* 1. συντελεσθέντα ἀπ. in *Editis Aliiſque.*

i Τοῖς γοῦν προειρημένοις] Τοῖς οὖν *Samb. Busb. & Hen.*

k Τῆς ἀληθοῦς δόξης] Illud τῆς ex *MSS.*

l Ἂν κατὰ τὴν ἐκείνου προφητείαν,] Particula deëſt *Big. & Samb.*

m Εἰ συνέβαινεν αὐτοματισμῷ] Ita ex *Big. & Samb.* προφήτειαι συνέβαινεν εἰ αὐτ. in *Editis Aliiſque.*

n Ἑωρῶμεν ἀποβαίνοντα.] Ita *MSS.* ὁρῶμεν in *Editis.*

o Ἀνέγνων,] Ita cum *Big. Samb. & Epiphan.* διέγνων in *Editis Aliiſque.*

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ ΤΗι ΕΝΔΕΚΑΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO UNDECIMO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

1. *Quomodo Cyrus Persarum rex, cum Judæos Babylone in patrias sedes dimisisset, eis permisit templum exstruere, data illis pecunia.*
2. *Quod regis duces, impeditis operibus, ipsos in templo ædificando interpellarunt.*
3. *Quomodo, post Cyri mortem, Cambyses ejus filius, suscepto imperio, Judæis prorsus interdixit templi instauratione.*
4. *Quod Darius Hystaspis filius, Persarum regnum adeptus, Judæorum gentem in honore habuit, & templum exædificandum curavit.*
5. *Quomodo post illum Xerxes ejus filius summa Judæos benevolentia prosequutus est.*
6. *Quod, Artaxerxe regnante, tota Judæorum gens in extremum discrimen propemodum adducta erat, dolo Amani.*
7. *Quomodo Bagoas, qui Artaxerxis junioris exercitui cum imperio præerat, Judæos multis injuriis affecit.*
8. *Quanta beneficia illis contulit Alexander Macedonum rex, postquam Judæam subegerat.*

α'. ΩΣ Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τοὺς Ἰουδαίους ἀπολύσας ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν οἰκείαν, [b] ἐπέτρεψεν αὐτοῖς οἰκοδομῆσαι τὸν ναὸν, δοὺς αὐτοῖς χρήματα.

β'. Οτι διεκώλυσαν [c] αὐτοὺς οἱ τοῦ βασιλέως ἡγεμόνες κατασκευάσαι τὸ ἱερὸν, ἐμποδὼν γινόμενοι τοῖς ἔργοις.

γ'. Ως, Κύρου τελευτήσαντος, Καμβύσης ὁ παῖς αὐτοῦ, παραλαβὼν τὴν ἡγεμονίαν, ἐκ παντὸς ἀπηγόρευσε τοῖς Ιουδαίοις [d] οἰκοδομῆσαι τὸν ναόν.

δ'. Οτι Δαρεῖος ὁ [e] Υστάσπου, βασιλεύσας Περσῶν, ἐτίμησε τὸ τῶν Ιουδαίων ἔθνος, [f] καὶ τὸν ναὸν ᾠκοδόμησεν.

ε'. Ως μετ' αὐτὸν ὁ [g] παῖς αὐτοῦ Ξέρξης οἰκείως πρὸς τοὺς Ιουδαίους διετέθη.

ϛ'. Οτι, βασιλεύοντος [h] Αρταξέρξου, μικροῦ τῶν Ιουδαίων πᾶν τὸ ἔθνος ἐκινδύνευσε, δι' Αμάνου δόλον.

ζ'. Ως [i] Βαγώας, ὁ Αρταξέρξου τοῦ νεωτέρου στρατηγὸς, πολλὰ εἰς τοὺς Ιουδαίους ἐξύβρισεν.

η'. Οσα ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς Αλέξανδρος εὐεργέτησεν αὐτοὺς, κρατήσας τῆς Ιουδαίας.

a Εν τῇ ἐνδεκάτῃ] *Al.* ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ, vel ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ λόγῳ.
b Επέτρεψεν αὐτοῖς] Επεμψεν αὐτοὺς in *Caji Codd.*
c Αὐτοὺς οἱ] Ιουδαίους *C.*
d Οἰκοδομῆσαι] Κτίσαι *Hen.*
e Υστάσπου,] Υστάσπεως *Hen. Vat.* & *Gall.* Υστάσπιος C.
f Καὶ τὸν ναὸν] Καὶ τὸν ναὸν αὐτῶν ἀνῳκοδόμησεν *Hen. Vat.* & C.
g Παῖς αὐτοῦ Ξέρξης] Καὶ ὁ παῖς *Vat.* & *C.*
h Αρταξέρξου,] Αρταξέρξου, Ιουδαίων πᾶν τὸ ἔθνος C.
i Βαγώας,] Ita hic loci in libris *omnibus*. alibi tamen in *aliquibus* Βαγώσης. quod minus rectum esse existimat *Schotanus*.

ΦΛ.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] σνγ'. μηνῶν ε'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER UNDECIMUS.

Continet hic liber tempus annorum CCLIII. *menses* V.

ΚΕΦ. α'.

Ὡς Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τοὺς Ἰουδαίους ἀπολύσας ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν οἰκείαν, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς οἰκοδομῆσαι τὸν ναὸν, δοὺς αὐτοῖς χρήματα.

[b] Τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει τῆς Κύρου βασιλείας, τοῦτο δ' ἦν [c] ἑβδομηκοστὸν ἀφ' ἧς ἡμέρας μεταναστῆναι τὸν λαὸν ἡμῶν [d] ἐκ τῆς οἰκείας εἰς Βαβυλῶνα [e] συνέπεσεν, ἠλέησεν ὁ Θεὸς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν συμφορὰν [f] ἐκείνων τῶν ταλαιπώρων, [g] καθὼς προεῖπεν αὐτοῖς διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, πρὶν ἢ κατασκαφῆναι τὴν πόλιν· ὡς μετὰ τὸ δουλεῦσαι Ναβουχοδονοσόρῳ καὶ τοῖς [h] ἐκγόνοις αὐτοῦ, καὶ ταύτην ὑπομεῖναι τὴν δουλείαν ἐπὶ ἔτη ἑβδομήκοντα, πάλιν αὐτοὺς εἰς τὴν πάτριον ἀποκαταστήσει γῆν, καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομήσουσι, καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπολαύσουσιν εὐδαιμονίας. ταῦτ' αὐτοῖς παρέσχε. παρορμήσας γὰρ τὴν Κύρου ψυχὴν, ἐποίησεν αὐτὸν γράψαι κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν, ὅτι ΚΥΡΟΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΛΕΓΕΙ. "ἐπεί με ὁ Θεὸς ὁ μέγιστος τῆς οἰκουμένης [i] ἀπέδειξε βασιλέα, πείθομαι τοῦτον εἶναι ὃν τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔθνος προσκυνεῖ. καὶ γὰρ τοὐμὸν προεῖπεν ὄνομα διὰ τῶν προφητῶν, καὶ ὅτι τὸν ναὸν αὐτοῦ οἰκοδομήσω ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ [k] Ἰουδαίᾳ χώρᾳ.

β'. Ταῦτα δ' ἔγνω Κῦρος, ἀναγινώσκων τὸ βιβλίον, ὃ τῆς αὐτοῦ [l] προφητείας ὁ Ἡσαΐας κατέλιπε, πρὸ ἐτῶν διακοσίων καὶ δέκα. οὗτος γὰρ ἐν ἀπορρήτῳ εἶπε ταῦτα λέγειν τὸν Θεὸν, ὅτι "βούλομαι [m] Κῦρον ἐγὼ, ὃν πολλῶν ἐθνῶν καὶ μεγάλων ἀπέδειξα βασιλέα, πέμψαι μου τὸν λαὸν εἰς τὴν [n] ἰδίαν γῆν, καὶ οἰκοδομῆσαι μου τὸν ναόν." ταῦτα Ἡσαΐας [o] προεφήτευσεν ἔμπροσθεν ἢ κατασκαφῆναι τὸν ναὸν, ἔτεσιν ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα. ταῦτ' οὖν ἀναγνόντα τὸν Κῦρον, καὶ θαυμάσαντα τὸ θεῖον, ὁρμή τις ἔλαβε καὶ φιλοτιμία ποιῆσαι τὰ γεγραμμένα· [p] καλέσας τε τοὺς ἐπιφανεστάτους

CAP. I.

Quomodo Cyrus Persarum rex, cum Judæos Babylone in patrias sedes dimisisset, eis permisit templum exstruere, data illis pecunia.

ANNO regni Cyri primo (iste autem erat septuagesimus ab illo die quo populum nostrum contigit è suis sedibus Babylonem migrare) Deum miseratio subiit captivitatis & ærumnarum, quas miseri isti tulerunt, sicuti ipsis per Hieremiam vatem prædixerat ante urbis excidium; quod postquam servierint Nabuchodonosoro ejusque posteris, & hanc sustinuerint servitutem per annos septuaginta, rursus eos in patriam terram restituet, eritque ut templum ædificent, & pristinam felicitatem consequantur. Ista illis præstitit. Nam cum Cyri animum exsuscitasset, effecit ut ille per universam Asiam scriberet, CYRUM REGEM DICERE. "Quoniam me Deus "maximus orbis terrarum regem constituit, hunc "illum esse credo quem Israëlitarum gens adorat. "Is enim meum nomen per vates prædixit, & "quod ipsius templum instauraturus sim Hierosolymis in terra Judæa.

Cyrum excitat Deus ad Hierosolyma instauranda. 1 *Esdr. c.* 1. *v.* 1. & 3 *Esdr. c.* 2. *v.* 1. *Jer. c.* 25. *v.* 12. & *c.* 29. *v.* 10.

2. Hæc autem cognovit ex lectione vaticiniorum libri quem Esajas ante annos ducentos & decem reliquit. hic enim secreto Deum ista enunciare dicebat, "Cyrum ego volo, quem multarum "& magnarum gentium regem constitui, populum "meum in propriam terram remittere, templum-"que meum ædificare." Hæc Esajas prædixit, centum & quadraginta annis antequam templum dirutum est. Illa itaque dum legeret Cyrus, Deique numen miraretur, cupido eum incessit studiumque exsequendi quæ scripta erant: accitisque il-

Ex lectione Esajæ (*c.* 14. *v.* 28.) *Cyrum cupido incessit templi ædificandi.*

a Σνγ'. μηνῶας ε'.] Ita *MSS. Voss.* & *Epiphan.* σμγ'. μηνῶας θ'. *Gall.* 2. & Codex *Caji.* σμγ'. μηνῶας ε'. *Bas.* Videsis *Is. Voss.* in *Chr. S.* p. 135.

b Τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει τῆς Κύρου βασιλείας;] Τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει Κύρου τοῦ βασιλέως Περσῶν juxta *Epiphan.* & LXXII.

c Ἑβδομηκοστὸν] Annos Captivitatis Babylonicæ inchoandos esse à tertio Joachimi anno ostendit *Is. Voss.* in *Chr. S.* p. 133.

d Ἐκ τῆς οἰκείας] Ex propriis finibus *Rufin.* omisit *Gelen.* οἰκείας subaudi χώρας vel γῆς, ut infra c. 5. §. 3. τὴν οἰκείαν γῆν & §. 5. ἀνεχώρησαν εἰς τὰ οἰκεῖα· SPANH.

e Συνέπεσεν,] Συνέπεσεν, παρώρμησεν ὁ Θεὸς τὴν Κύρου ψυχὴν καθὼς πρ. *Busb.* & *Big.*

f Ἐκείνων τῶν ταλαιπώρων;] Ἐκείνην *Hen.* συμφορὰν ἐκείνην ταλαιπώρων Ἰουδαίων *Epiphan.*

g Καθὼς προεῖπεν] Καὶ ante καθὼς expunxi, auctoritate nonnullorum *MSS.* tam *Lat.* quam *Gr.*

h Ἐκγόνοις αὐτοῦ,] *Al.* ἐγγόνοις.

i Ἀπέδειξε βασιλέα,] Ἀνέδειξε in *MSS.*

k Ἰουδαίᾳ χώρᾳ] Ἰουδαία χώρα, *terra Judæa.* REL.

l Προφητείας ὁ Ἡσαΐας] Βασιλείας *C.*

m Κῦρον ἐγὼ,] Κῦρον ὃν ἐγὼ π. ἐ. κ. μ. ἀποδείξω βασ. *Hen.* & *Busb.* Κῦρον πολλῶν ἐ. κ. μ. ἀποδείξας βασιλέα *C.*

n Ἰδίαν γῆν,] Ita *Hen. Busb. Big. C.* & *Epiphan.* Ἰουδαίαν in *Editis.*

o Προεφήτευσεν] Προεῖπεν in *plerisque MSS.*

p Καλέσας τε] Καὶ καλέσας τοὺς & καλέσας οὖν ὁ Κῦρος τοὺς in *MSS.* καλέσας δὲ τοὺς legisse videtur *Epiphan.*

Cyrus Judæos Hierosolyma remittit. 1 Esdr. c. 1. & 3 Esdr. c. 2.

illustrissimis apud Babylonem Judæis, dixit, "se illis potestatem facere in patriam suam eundi, urbemque Hierosolyma & templum Dei iterum suscitandi. fore enim & hunc illis adjutorem, ipsumque scripturum esse ducibus & satrapis in vicinia istius Judæorum regionis, ut conferant eis aurum atque argentum ad templi fabricam, insuper & pecora in sacrificia.

Judæi Hierosolyma redeunt. 1 Esdr. c. 1. & 2. & 3 Esdr. c. 2.

3. Ista Cyrus cum Israëlitis dixisset, duarum tribuum principes, Judæ & Benjaminis, simulque Levitæ & sacerdotes, propere se Hierosolyma contulerunt. Multi vero apud Babylonem manserunt, nolentes possessiones suas relinquere. Cumque eò pervenissent, omnes Regis amici illis adjumento erant, & ad templi structuram conferebant, alii quidem aurum, alii vero argentum, rursusque alii magnam vim pecorum simul & equos: tumque & vota Deo solverunt, & consuetas olim victimas mactarunt, quasi jam urbs illis instaurata esset, & antiqua revivisceret sacrorum solennitas. Cyrus autem illis remisit & vasa Dei, quæ rex Nabuchodonosorus, templo spoliato, Babylonem deportaverat: atque ista perferenda tradidit Mithradati suo quæstori, cum mandatis ut illa Abassaro daret, ea lege ut illa asservaret usque dum templum ædificaretur, eoque absoluto traderet sacerdotibus populique principibus templo restituenda. Quin & epistolam misit Cyrus ad Syriæ satrapas, in hanc sententiam.

Vasa Hierosolyma deportata. 1 Esdr. c. 1.

Cyri literæ de Hierosolymis instaurandis.

CYRUS REX SISINÆ ET SARABASANÆ S.

"Judæis, quicunque volunt, permisi, in patriam suam profectis, & civitatem suam instaurare, & templum Dei Hierosolymis ædificare, in eodem quo antea fuerat loco. Misi autem eò etiam quæstorem meum Mithradatem & Zorobabelum Judæorum principem, ut templi fundamenta jaciant, illudque exstruant, *ea amplitudine*, ut altitudo quidem sexaginta, latitudo vero totidem etiam pateret cubitos, trinis politorum saxorum ordinibus, & uno ligneo ex ipsius provinciæ arboribus, similiter & altare *erigant* in quo Deo sacrificent. Sumptus vero in ista *omnes* de meo suppeditari volo. Vasa quoque, quæ rex Nabuchodonosorus, à templo *olim* sustulerat, tradidi in manus Mithradatis quæstoris mei, & Zorobabeli Judæorum principis, ut ea perferant Hierosolyma, & in templum Dei restituant reponantque. Numerus autem illorum ita se habet: refrigeratoria aurea quinquaginta, argentea quingenta; pocula Thericlea aurea quadraginta, argentea quingenta; situlæ aureæ quinquaginta, argenteæ quingentæ; libatoria aurea triginta, argentea trecenta; phialæ aureæ triginta, argenteæ duo millia & quadringentæ, & mille insuper vasa magna. Concedo etiam illis eosdem honores, quibus & majores eorum usi sunt, pro pecudibus & vino & oleo drachmas quinque mil-

τῶν ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίων, "συγχωρεῖν αὐτοῖς, ἔφη, βαδίζειν εἰς τὴν αὐτῶν πατρίδα, καὶ [q] ἀναστῆσαι τὴν πόλιν Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ναόν. [r] ἔσεσθαι γὰρ αὐτοῖς καὶ τοῦτον σύμμαχον, [s] αὐτόν τε γράψειν τοῖς γειτονεύουσιν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ [t] τῶν Ἰουδαίων ἡγεμόνων καὶ σατραπῶν, ἵνα συμβάλωνται [v] χρυσὸν αὐτοῖς καὶ ἄργυρον εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ναοῦ, καὶ πρὸς τούτοις θρέμματα πρὸς τὰς θυσίας.

γʹ. Ταῦτα Κύρου καταγγείλαντος τοῖς Ἰσραηλίταις, ἐξώρμησαν οἱ τῶν δύο φυλῶν ἄρχοντες τῆς Ἰούδα καὶ [x] τῆς Βενιαμίτιδος, οἵ τε Λευῖται καὶ ἱερεῖς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. πολλοὶ [y] δὲ κατέμειναν ἐν τῇ Βαβυλῶνι, τὰ κτήματα καταλιπεῖν οὐ θέλοντες. καὶ παραγινομένοις αὐτοῖς οἱ τοῦ βασιλέως φίλοι πάντες ἐβοήθουν καὶ συνεισέφερον εἰς [z] τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν, οἱ μὲν χρυσὸν, οἱ δὲ ἄργυρον, οἱ δὲ βοσκημάτων πλῆθος σὺν ἵπποις· καὶ τάς τε εὐχὰς ἀπεδίδοσαν τῷ Θεῷ, καὶ τὰς νομιζομένας κατὰ τὸ παλαιὸν θυσίας ἐπετέλουν, [a] ὥσπερ ἀνακτιζομένης αὐτοῖς τῆς πόλεως, καὶ ἀναβιούσης τῆς ἀρχαίας περὶ τὴν θρησκείαν συνηθείας. [b] ἀπέπεμψε δὲ αὐτοῖς Κῦρος καὶ τὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ, ἃ συλήσας τὸν ναὸν [c] βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορος εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐκόμισε. παρέδωκε δὲ ταῦτα φέρειν [d] Μιθραδάτῃ τῷ γαζοφύλακι αὐτοῦ, προστάξας δοῦναι αὐτὰ [e] Ἀβασσάρῳ, ὅπως φυλάττῃ μέχρι τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ, τελεσθέντος δὲ αὐτοῦ, παραδῷ τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἄρχουσι τοῦ πλήθους, εἰς τὸν ναὸν [f] ἀποδοθησόμενα. πέμπει δὲ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Συρίᾳ σατράπας Κῦρος, τάδε λέγουσαν.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΥΡΟΣ [g] ΣΙΣΙΝΗΙ ΚΑΙ ΣΑΡΑΒΑΣΑΝΗΙ ΧΑΙΡΕΙΝ.

"Ἰουδαίων τῶν ἐν τῇ ἐμῇ χώρᾳ κατοικούντων ἐπέτρεψα τοῖς βουλομένοις, εἰς τὴν ἰδίαν ἀπελθοῦσι πατρίδα, τήν τε πόλιν [h] ἀνακτίσαι, καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομῆσαι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἐφ' οὗ καὶ πρότερον. κατέπεμψα δέ μου καὶ τὸν γαζοφύλακα Μιθραδάτην, καὶ Ζοροβάβηλον τὸν ἄρχοντα τῶν Ἰουδαίων, ἵνα θεμελίους βάλωνται τοῦ ναοῦ, καὶ οἰκοδομήσωσιν αὐτὸν, [i] ὕψος μὲν ἑξήκοντα πηχῶν, τὸ δ' αὐτῶν καὶ τὸ εὖρος, λίθου μὲν ξεστοῦ τρεῖς ποιησάμενοι δόμους καὶ ἕνα ξύλινον ἐγχώριον, ὁμοίως δὲ καὶ θυσιαστήριον ἐφ' οὗ [k] θύωσι τῷ Θεῷ. τὴν δὲ εἰς ταῦτα δαπάνην, ἐκ τῶν ἐμαυτοῦ γενέσθαι βούλομαι. καὶ τὰ σκεύη δὲ, ἃ ἐσύλησεν ἐκ τοῦ ναοῦ Ναβουχοδονόσορος ὁ βασιλεὺς, ἔπεμψα παραδοὺς [l] Μιθραδάτῃ τῷ γαζοφύλακι, καὶ Ζοροβαβήλῳ τῷ ἄρχοντι τῶν Ἰουδαίων, ἵνα διακομίσωσιν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐστι τοσοῦτος· [m] ψυκτῆρες χρύσεοι [n] πεντήκοντα, ἀργύρεοι [o] πεντακόσιοι, [p] Θηρίκλεια χρύσεα [q] τεσσαράκοντα, ἀργύρεα πεντακόσια, κάδοι χρύσεοι πεντήκοντα, ἀργύρεοι [r] πεντακόσιοι, σπονδεῖα χρύσεα τριάκοντα, ἀργύρεα τριακόσια, φιάλαι χρύσεαι τριάκοντα, ἀργύρεαι δισχίλιαι τετρακόσιαι, σκεύη τε ἄλλα μεγάλα χίλια. συγχωρῶ δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκ προγόνων εἰθισμένην τιμὴν, κτηνῶν καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου δραχμὰς εἴκοσι "μυ-

q Ἀναστῆσαι] Ita *MSS.* & *Epiphan.* ἀναστῆσαί τε in *Editis.*
r Ἔσεσθαι γὰρ] Paulo aliter legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *reconstruere, se scilicet eos adjuvante. Tunc scripsit suis ducibus illius terræ vicinis, ut aurum &c.*
s Αὐτόν τε] Αὐτός τε *Hen.* & *Busb.*
t Τῶν Ἰουδαίων ἡγεμόνων] Τῶν ἰδίων ἡγεμόνων *Hen.* τῶν οἰκείων ἡγεμ. *Busb.*
v Χρυσὸν αὐτοῖς] Χρυσίον *Chryſ.*
x Τῆς Βενιαμίτιδος,] Τῆς abest *MSS.*
y Δὲ κατέμειναν] Ita *Big.* & *Epiphan.* γὰρ in *cæteris.*
z Τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν,] Illud τὴν ex *MSS.*
a Ὥσπερ ἀνακτιζομένης] Ὥσπερ ἀνακτιζομένης αὐτοῖς πάλιν καὶ ἀναβιούσης *Hen.* & *Chryſ.* ὥσπερ ἀνακτιζομένης καὶ ἀναβ. *Big. Busb.* & *Epiphan.* qui vertit, *tanquam creatam & antiquam religionis consuetudinem redivivam.*
b Ἀπέπεμψε] Ἐπέπεμψε *Gall.*
c Βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορος] Vox Βασιλεὺς deëst quibusdam *MSS.*
d Μιθραδάτῃ] Μιθρηδάτῃ *Big.* Μιθριδάτῃ *Vulg.* Μιθραδάτῃ in Græcis *Esdræ*, & *nummis antiquis*, ut ostendit Ill. *Spanhemius.*
e Ἀβασσάρῳ,] Ἀβεσσάρῳ *Vat.* Proculdubio aut Σασαβασσάρῳ ex *Esdra* l. 1. aut Σαναβασσάρῳ ex *Esdra*, l. 3. legendum.

f Ἀποδοθησόμενα.] Ἀποθησομένοις *Vat.* ἀποδοθησομένοις *Chryſ.*
g Σισίνῃ] Σισίννῃ καὶ Σαρμβαζάννῃ *Hen.* Σισίννῃ καὶ Σαθραβουζάνῃ *Esdræ* l. 3. c. 6. & 7. Videsis & *Esdram* in l. 1. c. 5. & 6.
h Ἀνακτίσαι,] Ita *MSS.* ἀνακτίζειν in *Editis.*
i Ὕψος μὲν ἑξήκοντα] Ita *Hen. Busb. Chryſ. Vat.* & Epiphan. ὕψους μὲν πῆχυς ξʹ. τὸ δ' αὐτὸν καὶ τὸ εὖρος in *Editis Aliisque.*
k Θύωσι τῷ Θεῷ.] Ita *MSS.* aut θύουσι. in *Editis* θύσωσι.
l Μιθραδάτῃ τῷ γαζοφύλακι,] De Mithradate tanquam Duce eorum, qui Templi restaurationem voluerint impedire agit J. Chrysost. T. VI. p. 161. & 162. SPANH.
m Ψυκτῆρες χρύσεοι] Multò plura vasorum genera exprimit, quam in recensione sua, *Esdras*, l. 1. c. 1.
n Πεντήκοντα,] Ita *Hen.* C. & *Epiphan.* τεσσαράκοντα *Baſ.*
o Πεντακόσιοι,] Ita *Hen.* & *Epiphan.* τετρακόσιοι *Baſ.*
p Θηρίκλεια χρύσεα τεσσαράκοντα,] Illa Θηρίκλεια χρύσεα τεσσαράκοντα, ἀργύρεα πεντακόσια desiderantur in *Epiphanii* libris. HUDS. LXX. κεφουρῆς χρυσοῖ *MS. Alex.* χεφουρῆ. Esd. 1. v. 10. ex Hebr. כפורי Expletoria. *Vulg.* Scyphi. SPANH.
q Τεσσαράκοντα,] Πεντήκοντα *Gen.*
r Πεντακόσιοι,] Ita *Hen. Vat.* & *Epiphan.* τεσσαράκοντα *Baſ. Aliique.*

s Αὐ-

"μυριάδας πεντακισχιλίας καὶ πεντακοσίας, καὶ εἰς σε-"μίδαλιν πυρῶν [s] ἀρτάβας δισμυρίας πεντακοσίας. κε-"λεύω δὲ τὴν τούτων χορηγίαν [t] ἐκ τῶν τῆς Σαμαρείας γί-"νεσθαι φόρων. ἐπιτελέσουσι δὲ τὰ ἱερεῖα ταῦτα κατὰ τοὺς Μωϋ-"σέως οἱ νόμους ἱερεῖς ἐν Ἱεροσολύμοις· καὶ προσφέροντες εὔ-"ξονται τῷ Θεῷ περὶ [v] σωτηρίας τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ γένους "αὐτοῦ, ὅπως ἡ Περσῶν βασιλεία [x] διαμένῃ. τοὺς δὲ "παραβάντας τούτων καὶ ἀκυρώσαντας [y] ἀνασταυρωθῆναι "βούλομαι, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν εἶναι βασιλικάς." καὶ ἡ μὲν ἐπιστολὴ ταῦτα ἐδήλου· τῶν δ' ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας συνελθόντων εἰς Ἱεροσόλυμα, μυριάδες ἦσαν τέσσαρες καὶ δισχίλιοι, [z] τετρακόσιοι καὶ ἑξήκοντα δύο.

"lia & quingentas, & triticeæ similæ artabas vi-"ginti millia & quingentas. Jubeo autem ut ho-"rum *omnium* copia illis fiat ex Samariæ tributis. "atque istas victimas immolabunt sacerdotes Hie-"rosolymis juxta ritus Moysaïcos: & intra sacra "Deum precabuntur pro salute Regis ejusque so-"bolis, ut regnum Persarum diuturnum sit. At "quicunque istis non paruerint, eaque irrita fece-"rint, eos crucis patibulo affigi volo, & bona eo-"rum redigi in fiscum regium". Et in hanc quidem sententiam scripta erat epistola: eorum vero, qui è captivitate convenerunt Hierosolyma, myriades erant quatuor, duo millia, & quadringenti sexaginta duo.

ΚΕΦ. β'.

Ὡς Ἰουδαίοις, ὑπὸ Χουθαίων καὶ σατραπῶν ἐμποδιζομένοις πρὸς τὴν τοῦ ἱεροῦ κατασκευήν, τοῦ Κύρου τελευτηθέντος ἐκ παντὸς ἀπηγόρευσεν ὁ Καμβύσης τοιοῦτό τι ποιῆσαι.

ΒΑλλομένων δὲ τοὺς θεμελίους τοῦ ναοῦ, καὶ περὶ τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ λίαν ἐσπουδακότων, τὰ πέριξ ἔθνη, καὶ μάλιστα τὸ [a] Χουθαίων· οὓς [b] ἐκ τῆς Περσίδος καὶ Μηδικῆς [c] ἀγαγὼν Σαλμανασσάρης [d] ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατῴκισεν ἐν Σαμαρείᾳ, ὅτε τὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν λαὸν ἀνάστατον ἐποίησε· παρεκάλουν τοὺς σατράπας καὶ τοὺς [e] ἐπιμελομένους ἐμποδίζειν τοὺς Ἰουδαίους, πρός τε τὴν τῆς πόλεως ἀνάστασιν καὶ τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευήν. οἱ δὲ, καὶ χρήμασι διαφθαρέντες ὑπ' αὐτῶν, [f] ἀπημπόλησαν τοῖς Χουθαίοις τὸ περὶ τοὺς Ἰουδαίους ἀμελὲς καὶ ῥάθυμον τῆς οἰκοδομίας. Κύρῳ γὰρ [g] περί τε ἄλλους ἀσχοληθέντι πολέμους ἄγνοια τούτων ἦν, καὶ [h] στρατευσαμένῳ ἐπὶ [i] Μασσαγέτας [k] ἐκεῖ συνέβη τελευτῆσαι τὸν βίον. Καμβύσου δὲ τοῦ Κύρου παιδὸς τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, οἱ ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ καὶ Ἀμμανίτιδι καὶ Μωαβίτιδι καὶ Σαμαρείᾳ γράφουσιν ἐπιστολὴν [l] Καμβύσῃ δηλοῦσαν τάδε. "Δέσποτα, οἱ [m] παῖδές σου, [n] Ῥάθυμος ὁ πάντα τὰ πραττό-"μενα γράφων, καὶ [o] Σεμέλιος ὁ γραμματεύς, καὶ "οἱ τῆς βουλῆς τῆς ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ κριταί. γινώ-"σκειν σε δεῖ, βασιλεῦ, [p] ὅτι Ἰουδαῖοι, οἱ εἰς Βαβυλῶ-"να ἀναχθέντες, ἐληλύθασιν εἰς τὴν ἡμετέραν, καὶ "[q] τήν τε πόλιν τὴν ἀποστάτιν καὶ πονηρὰν οἰκοδομοῦσι, "καὶ τὰς [r] ἀγορὰς αὐτῆς, [s] καὶ ἐπισκευάζουσι τὰ τείχη, "καὶ ναὸν ἀνεγείρουσι. ἴσθι μέντοιγε τούτων γινομένων, οὔτε "φόρους αὐτοὺς τελεῖν ὑπομενοῦντας, οὔτε δὲ ὑπακούειν "ἐθελήσοντας, ἀλλὰ καὶ βασιλεῦσιν ἀντιστήσονται, καὶ "ἄρχειν μᾶλλον ἢ ὑπακούειν [t] ἐθελήσουσιν. ἐνεργουμέ-"νων οὖν τῶν περὶ τὸν ναὸν καὶ σπουδαζομένων, καλῶς ἔ-

CAP. II.

II.

Quomodo Judæos, quo minus templum exstruerent à Chuthæis & satrapis impeditos, Cyro mortuo omnino prohibuit Cambyses ab ejusmodi opere moliendo.

HI dum templi fundamenta jaciunt, atque ei ædificando omni studio incubuerunt, gentes finitimæ, præsertimque Chuthæi, (quos, è Perside ac Media traductos, Salmanasares Assyriorum rex in Samaria collocavit, cum Israëlitarum populum inde migrare fecisset) rogabant satrapas, & eos qui operibus præerant, ut Judæos in urbe instauranda temploque exstruendo impedirent. Atque illi, largitionibus ab istis corrupti, Chuthæis fidem pretio addictam dederunt, fore ut Judæorum res negligerent, & in ædificatione promovenda segniter agerent. Cyrus enim, dum in aliis bellis occupatus erat, ista ignorabat: eique, cum adversus Massagetas duxisset exercitum, illic vitam finire contigit. Cum autem Cambyses Cyri filius in regnum successisset, Syrorum quidam & Phœnicum & Ammanitarum & Moabitarum & Samaritanorum ad eum literas scripserunt in hunc modum. "Domine, servi tui, Rathymus commenta-"riensis, & Semelius scriba, atque concilii in "Phœnicia & Syria præsides. Cognoscere te o-"portet, Rex, Judæos, qui Babylonem deducti "fuerant, *isthinc profectos* in regionem nostram ve-"nisse urbemque rebellem & improbam ædifica-"re, simul & fora ejus *reficere*, atque mœnia in-"staurare, & templum exstruere. Nunc scito, si "ista fuerint *absoluta*, quod nec tributum pende-"re sustinebunt, nec imperata facere volent, sed "& regibus resistent, & imperare potius quam "servire parati erunt. Itaque cum templi fiat opus "& in eo laboretur, nobis optimum visum est scri-"bere ad te, Rex, & *ejusmodi rem* non negligere, "ut

Impeditur templi instauratio.
1 Esdr c. 4. & 3 Esdr. c. 2.

Cyri mors: ei in regnum succedit Cambyses, ad quem mittuntur literæ de impedienda Hierosolymorum instauratione.
1 Esdr. c. 4. & 3 Esdr. c. 2.

---

s Ἀρτάβας] Ita *Hen.* ἀρτάβας βφ. in *Editis Aliisque.* in *Epiphanii* libris *viginti quinque millia & quadringentas* (vel *quigentas*) *artubas.* Verum illa καὶ εἰς σ. π, ἀρ. βφ. desunt in nonnullis *MSS.* HUDS. ἀρτάβα μέτρον Μηδικὸν σίτου, *Hesychius.* In Schol. *Aristoph. Acharn.* p. 376. Ἀρτάβα μέτρον παρ' Αἰγυπτίοις· LXX. Es. V. v. 10. ὁ σπείρων ἀρτάβας ἓξ· in *Hebr.* חמר. SPANH.

t Ἐκ τῶν τῆς Σαμαρείας] Ἐκ τῶν Σαμαρείας ἔτεσι φόρων *Chrys.*

v Σωτηρίας] Ita *Hen.* & *Epiphan.* σωτηρίας τε in *reliquis.*

x Διαμένῃ.] Διαμείνῃ *Vat.* & *Chrys.*

y Ἀνασταυρωθῆναι] Ἀνασταυρόω, non *rursus* cruci affigere. REL.

z Τετρακόσιοι καὶ ἑξήκοντα δύο.] In *Editis* υξβ'. pro quibus τξ'. scribendum esse existimat *J. Clericus.* quod Græci aliter hic non habeant ac Hebræi τετρακόσιοι ἑξήκοντα.

a Χουθαίων] Conf. supr. lib. IX. c. 14. §. 3. SPANH.

b Ἐκ τῆς Περσίδος καὶ Μηδικῆς ἀγαγὼν Σαλμανασσάρης] Vide de hoc molimine J. Chrysost. ab initio Serm. T. VI. p. 161. SPANH.

c Ἀγαγὼν Σαλμανασσάρης] Ἄγων *Chrys.*

d Ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς] Conf. supr. lib. 10. c. 1. §. 1. SPANH.

e Ἐπιμελουμένους] Ἐπιμελητὰς *Vat.* & *Chrys.*

f Ἀπημπόλησαν τοῖς Χουθαίοις] Aristoph. Acharn. p. 389. λανθάνουσ' ἀπεμπολώμενοι· SPANH.

g Περί τε ἄλλους] Περί τε τοὺς ἄλλους *Hen.*

h Στρατευσαμένῳ] Στρατευσαμένῳ γε *Vat.*

i Μασσαγέτας] Ita *Hen.* & *Busb.* in *reliquis* Μασαγέτας. Videsis *Strab.* lib. XI.

k Ἐκεῖ συνέβη] Ita ex *MSS.* εὐθὺς in *Editis.*

l Καμβύσῃ] Pro Καμβύσῃ LXX. Ἀρθασασθὰ· *Hebr.* ארתחששתא SPANH.

m Παῖδές σου,] Δοῦλοι *Chrys.*

n Ῥάθυμος ὁ πάντα τὰ προσπίπτοντα γράφων] *Rufinus*: mirabimur omnia accidentia scribens. LXX. Ῥεοὺμ βαλτὰμ· *MS. Alex.* Βαλλιάν· *Hebr.* בעל טעם Rechum Præfectus rationis, *Santes Pagnin.* Esdr. IV. v. 8. SPANH.

o Σεμέλιος] Σαμέλλιος aut Σεμέλιος *Esdræ*, l. 3.

p Ὅτι Ἰουδαῖοι,] Sic *MSS.* ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι in *Editis.*

q Τήν τε πόλιν τὴν ἀποστάτιν καὶ πονηρὰν] Ita ex *MSS.* (& *Cocc. Vetus* rebellem ac malevolam) τήν τε πόλιν ἀποστάτιν πονηρὰν in *Editis.*

r Ἀγορὰς] Ἀγυιὰς legi vult *Schotanus.* sed ἀγορὰς agnoscit *Esdras* ut & *Epiphan.* cujus in *libris* melioribus *fora*, non *fores* ut *Editis* nonnullis.

s Καὶ ἐπισκευάζουσι τὰ τείχη,] Ita *Vat.* & *Hen.* ἐπισκευάζουσί τε sine καὶ in *reliquis.* HUDS. Ἀγοραὶ nempe seu Fora inter præcipuas condendarum aut restaurandarum urbium partes habitæ apud Gentiles. SPANH.

t Ἐθελήσουσιν.] Ἐθέλοντα *Vat.*

"ut inſpicias majorum tuorum commentarios. in "illis enim invenies Judæos defectionum auctores "& animis in reges inimicis, ſimiliter & ipſorum "urbem, quæ propter hanc cauſam etiam nunc "vaſtata eſt. Nobis autem viſum eſt & hoc tibi "indicare, quod forſan neſcias, ſi urbs ita fuerit "inſtaurata & mœnibus cincta, nullam tibi dein- "ceps in Cœlen-Syriam & Phœniciam patere "viam.

Cambyſes Hieroſolymorum prohibet inſtaurationem. 1 Eſdr. c. 4. & 3 Eſdr. c. 2.

2. Cambyſes vero poſtquam legiſſet epiſtolam, cum eſſet *alioqui* natura malignus, iis quæ declaraverant irritatus eſt, & hoc modo reſcripſit: "Cambyſes rex Rathymo commentarienſi, & Belleſemo, & Semelio ſcribæ, reliquiſque eorum ſociis, "& *cæteris* in Samaria & Syria degentibus, hæc "dicit. Lectis quas miſiſtis literis, meo juſſu in- "ſpecti ſunt majorum meorum commentarii, & "inventum eſt hanc urbem perpetuo regibus in- "feſtam fuiſſe, ejuſque incolas ſeditionum & bel- "lorum cauſas exſtitiſſe: ac reges illorum compe- "rimus potentes acreſque fuiſſe, & tributa ex Cœ- "le-Syria & Phœnicia legiſſe. Quapropter ego "impero Judæos ab urbis ædificatione impediri, "ne inde in majus provehatur eorum malitia, qua "hactenus in regum detrimentum uſi ſunt." His literis perlectis, Rathymus & Semelius ſcriba, eorumque collegæ, è veſtigio conſcenſis equis, Hieroſolyma properarunt, ducta ſecum magna hominum multitudine; & Judæos prohibuerunt ab urbe temploque ædificando. Et hæc quidem opera novem aliis annis intermiſſa jacuerunt uſque ad annum ſecundum regni Darii Perſarum regis. Cambyſes enim, cum per ſexennium regnaſſet, illoque tempore Ægyptum ſubegiſſet, inde reverſus apud Damaſcum diem obiit ſupremum.

Cambyſis obitus.

"χειν ἔδοξεν ἡμῖν, γράψαι σοι, βασιλεῦ, καὶ μὴ [v] πε- "ριιδεῖν, ὅπως [x] ἐπισκέψῃ τὰ τῶν πατέρων σου βι- "βλία. εὑρήσεις γὰρ ἐν αὐτοῖς ἀποστάτας καὶ τῶν βασι- "λέων ἐχθροὺς Ἰουδαίους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, ἣ διὰ "τοῦτο καὶ νῦν ἠρημώθη. ἔδοξε δ' ἡμῖν καὶ τοῦτό σοι δη- "λῶσαι, ἀγνοούμενον ἴσως, ὅτι τῆς πόλεως οὕτω συνοικι- σθείσης, καὶ τὸν κύκλον τῶν τειχῶν ἀπολαβούσης, ἀποκλεί- εταί σοι ἡ ὁδὸς ἡ [y] ἐπὶ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην.

β'. Ἀναγνοὺς δὲ ὁ [z] Καμβύσης τὴν ἐπιστολὴν, καὶ φύσει πονηρὸς ὢν, κινεῖται πρὸς τὰ δεδηλωμένα, καὶ γράφει τάδε λέγων· "Βασιλεὺς Καμβύσης Ραθύμῳ τῷ γράφοντι τὰ "προσπίπτοντα, καὶ [a] Βελσέμῳ, καὶ Σεμελίῳ γραμματεῖ, καὶ "τοῖς λοιποῖς τοῖς συντασσομένοις, καὶ οἰκοῦσιν ἐν Σαμαρείᾳ "καὶ Φοινίκῃ, τάδε λέγει. ἀναγνοὺς τὰ [b] πεμφθέντα παρ' ὑ- "μῶν γράμματα, [c] ἐκέλευσα ἐπισκέψασθαι τὰ τῶν προγό- "νων μου βιβλία, καὶ εὑρέθη ἡ πόλις ἐχθρὰ βασιλεῦσιν "αἰεὶ γεγενημένη, καὶ στάσεις καὶ πολέμους οἱ ἐνοικοῦντες πραγ- "ματευσάμενοι· καὶ βασιλεῖς αὐτῶν ἔγνωμεν δυνατοὺς καὶ "βιαίους, φορολογήσαντας Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην. "ἐγὼ τοίνυν προσέταξα μὴ συγχωρεῖν τοῖς Ἰουδαίοις ἀνοι- "κοδομεῖν τὴν πόλιν, μὴ ἐπὶ πλέον [d] αὐξηθῇ τὰ τῆς κακίας "αὐτῶν, ᾗ χρώμενοι πρὸς τοὺς βασιλεῖς διατετελέκασι." τούτων ἀναγνωσθέντων τῶν γραμμάτων, ὁ Ράθυμος καὶ Σε- μέλιος [e] ὁ γραμματεὺς, καὶ οἱ τούτοις συντεταγμένοι, παραχρῆμα ἐπιπηδήσαντες ἵπποις, ἔσπευσαν εἰς Ἱεροσόλυ- μα, πλῆθος ἐπαγόμενοι πολύ· καὶ διεκώλυσαν οἰκοδο- μεῖν τοὺς Ἰουδαίους τὴν πόλιν καὶ τὸν ναόν. καὶ ταῦτα μὲν ἐπε- σχέθη τὰ ἔργα μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς Δαρείου βασι- λείας [f] τοῦ Περσῶν ἐπ' ἄλλα ἔτη ἐννέα. Καμβύσης γὰρ ἓξ ἔτη βασιλεύσας, καταστρεψάμενος ἐν τούτοις τὴν Αἴγυ- πτον, [g] καὶ [h] ὑποστρέψας ἐτελεύτησεν ἐν Δαμασκῷ.

IV.

CAP. III.

Quomodo Dario poſt mortem Cambyſis & Magorum cædem, regnum adepto, Zorobabelus, quod in problematum explicatione aliis præſtiterit, inſtaurationem templi à Rege impetrat.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς Δαρείου, μετὰ τελευτὴν τοῦ Καμβύσου καὶ τὴν Μάγων ἀναίρεσιν, βασιλεύοντος, Ζοροβάβηλος, ἐν τῇ προβλημάτων διαλύσει ἀριστεύσας, τοῦτο ἔτυχε παρὰ τοῦ βασιλέως, ἵνα ὁ ναὸς οἰκοδομηθῇ.

Sublatis Magis regnat Darius.

Darii votum de Hieroſolymis inſtaurandis.

SUblatis autem Magis, qui poſt Cambyſis obitum regnum anno tenuerunt, ſeptem Perſarum domuum, ut appellantur, principes Darium Hyſtaſpis filium regem crearunt. Is, cum *adhuc* privatus eſſet, voverat Deo, ſi regnum adipiſceretur, quicquid ſacrorum vaſorum apud Babylonem ſupererat remiſſurum ad fanum Hieroſolymitanum. Venerat autem ad Darium ex Hieroſolymis ſub illud tempus Zorobabelus, qui captivorum Judæorum princeps fuerat conſtitutus. erat enim ab antiquo eidem cum rege amicitia. Quo factum eſt, ut, cum aliis duobus corporis ipſius cuſtodiæ adhibitus, honorem quem ſperaverat conſequutus fuerit.

2. Primo autem regni *ſui* anno, Darius ſplendide & magno cum apparatu excepit & eos qui circa ſe erant, & vernas, & Medorum principes, &

ΜΕτὰ δὲ τὴν τῶν Μάγων ἀναίρεσιν, οἳ μετὰ τὸν Καμβύσου θάνατον τὴν Περσῶν ἀρχὴν [i] ἐνιαυτῷ κατέσχον, οἱ λεγόμενοι ἑπτὰ οἶκοι τῶν Περσῶν τὸν Ὑστάσπου παῖδα Δαρεῖον ἀπέδειξαν βασιλέα. οὗτος, ἰδιώτης ὢν, ηὔξατο τῷ Θεῷ, εἰ γένοιτο βασιλεὺς, πάντα τὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ, ὅσα ἦν ἔτι ἐν Βαβυλῶνι, πέμψειν εἰς τὸν ναὸν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις. ἔτυ- χε δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀφικόμενος πρὸς Δαρεῖον ἐξ Ἱεροσολύμων [k] Ζοροβάβηλος, ὃς τῶν αἰχμαλώτων Ἰου- δαίων ἡγεμὼν [l] ἀπεδέδεικτο. [m] πάλαι γὰρ ἦν αὐτῷ φιλία πρὸς τὸν βασιλέα. [n] ᾧ δὴ καὶ σωματοφυλακεῖν αὐτὸν μετ' ἄλλων δύο κριθεὶς ἄξιος, [o] ἀπέλαυεν ἧς ἤλπισε τιμῆς.

β'. Τῷ δὲ πρώτῳ τῆς βασιλείας ἔτει, Δαρεῖος ὑποδέ- χεται λαμπρῶς καὶ μετὰ πολλῆς παρασκευῆς τούς τε περὶ αὐ- τὸν, καὶ τοὺς [p] οἴκοι γεγονότας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων ἡγεμόνας, καὶ

v Περιιδεῖν,] Ὑπεριδεῖν τι τοιοῦτο *Eſdræ* l. 3. c. 2.

x Ἐσκέψῃ τὰ τῶν πατέρων] In vero *Eſdra*, c. 4. v. 15. ἐπισκέψηται τῶν πατέρων. in *Pſeudo-Eſdra* ἐπισκεφθῇ ἐν τοῖς.

y Ἐπὶ Κοίλην Συρίαν] Ad inferiorem Syriam *Rufin.* Pro ἀποκ. σ. ὁδ. LXX. οὐκ ἔσται σοι εἰρήνη Eſdr. IV. 16. In *Hebr.* & *Vulg.* poſſeſſionem trans Fluvium non habebis. SPANH.

z Καμβύσης] Artaxerxes Eſdr. IV. 8. SPANH.

a Βελσέμῳ] Βελεσεμίῳ juxta *Epiphanium.* Βεελζέμῳ *Vat.* Βεελζέμῳ C. Βεελτέμῳ *Hen.* Βεελτέθμῳ *Eſdræ.*

b Πεμφθέντα] Πεμφθέντα μοι παρ' ὑμῶν C. πεμφθέντα μοι γράμματα *Hen.*

c Ἐκέλευσα ἐπισκέψασθαι] Τὰ τῶν πατέρων μου βιβλία ἐπισκεψάμενος ſolus *Buſb.*

d Αὐξηθῇ τὰ τῆς κακίας αὐτῶν,] Ita *MSS.* αὐξηνθῇ in *Editis.*

e Ὁ γραμματεὺς,] Illud ὁ ex *MSS.*

f Τοῦ Περσῶν] Ita *MSS.* ἕως δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας Δαρείου [τοῦ *Alex.*] βασιλέως Περσῶν *Eſdr.* τῶν Περσῶν in *Editis.*

g Καὶ] Sic cum *Hen.* & *Buſb.* in reliquis καὶ deëſt.

h Ὑποστρέψας] Ἀποστρέψας *Hen.* & *Vat.*

i Ἐνιαυτῷ] Ita *MSS.* ἐνιαυτὸν in *Editis.*

k Ζοροβάβηλος,] Sic *MSS.* Ζοροβάβελος in *Editis.*

l Ἀπεδέδεικτο.] Ita *MSS.* ἀποδέδεικτο in *Editis.*

m Πάλαι] In aliquibus *MSS.* πολλὴ γὰρ πάλαι ἦν. verum non ita *Epiphan.*

n Ὧ δὴ καὶ] Δι' ἣν καὶ in *MSS.*

o Ἀπέλαυεν ἧς ἤλπισε τιμῆς.] Ita *Hen. Buſb.* (Cocc.) & *Vat.* & mox ἤλπισε aut ἤλπιζε. in *Editis* ἀπέλαβεν ἧς ἔλπισε τιμῆς.

p Οἴκοι γεγονότας,] Πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς οἰκογενεῖς αὐτοῦ 3 *Eſdræ*, c. 3. v. 1.

καὶ σατράπας [q] τῶν Περσῶν, καὶ τοπάρχας τῆς Ἰνδικῆς ἄχρι τῆς Αἰθιοπίας, καὶ τοὺς στρατηγοὺς [r] τῶν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ [s] σατραπειῶν. ἐπεὶ δὲ καλῶς εὐωχηθέντες ἄχρι κόρου καὶ πλησμονῆς ἀνέλυσαν κοιμηθησόμενοι [t] παρ' αὐτοῖς ἕκαστοι, Δαρεῖος ὁ βασιλεὺς ἐλθὼν ἐπὶ τὴν κοίτην, καὶ βραχὺ τῆς νυκτὸς ἀναπαυσάμενος, ἔξυπνος γίνεται· καὶ μηκέτι καταχοιμηθῆναι δυνάμενος, εἰς ὁμιλίαν τρέπεται μετὰ τῶν τριῶν σωματοφυλάκων, καὶ τῷ λόγον ἐροῦντι, περὶ ὧν αὐτὸς ἀνακρίνειν μέλλει, τὸν [v] ἀληθέστερον καὶ συνετώτερον, τούτῳ γέρας δώσειν ὑπισχνεῖται νικητήριον, [x] πορφύραν [y] ἐνδύσασθαι, καὶ ἐν ἐκπώμασι χρυσοῖς πίνειν, καὶ ἐπὶ χρυσίου καθεύδειν, καὶ ἅρμα χρυσοχάλινον, καὶ κίδαριν βυσσίνην, καὶ [z] περιαυχένιον [a] χρύσεον, καὶ μετ' αὐτὸν ἕξειν [b] προεδρίαν διὰ τὴν σοφίαν, [c] καὶ συγγενής μου ἔφη κληθήσεται. ταύτας ἐπαγγειλάμενος αὐτοῖς παρέξειν τὰς δωρεὰς, ἐρωτᾷ μὲν τὸν πρῶτον εἰ ὁ οἶνος ὑπερισχύει, τὸν δεύτερον δὲ εἰ οἱ βασιλεῖς, τὸν τρίτον δὲ εἰ αἱ γυναῖκες, ἢ τούτων μᾶλλον ἡ ἀλήθεια. ταῦτα προθεὶς αὐτοῖς ζητεῖν, ἡσύχασεν. ὄρθρου δὲ μεταπεμψάμενος τοὺς [d] μεγιστᾶνας καὶ σατράπας καὶ τοπάρχας τῆς Περσίδος καὶ Μηδικῆς, καὶ καθίσας ἐν ᾧ χρηματίζειν εἰώθει [e] τόπῳ, τῶν σωματοφυλάκων ἕκαστον ἐκέλευσε πάντων ἀκουόντων ἀποφαίνεσθαι τὸ δοκοῦν αὐτῷ περὶ τῶν προκειμένων.

γ΄. Καὶ ὁ πρῶτος ἤρξατο λέγειν τὴν τοῦ οἴνου δύναμιν, οὕτως αὐτὴν ἐμφανίζων. "ἄνδρες γὰρ, εἶπεν, ἐγὼ τὴν ἰσχὺν τοῦ οἴνου τεκμαιρόμενος, πάντα ὑπερβάλλουσαν εὑρίσκω τούτῳ τῷ τρόπῳ. [f] σφάλλει γὰρ τῶν πινόντων αὐτὸν καὶ ἀπατᾷ τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως τῇ τοῦ ὀρφανοῦ καὶ δεομένου κηδεμόνος ὁμοίαν τίθησι, καὶ τὴν τοῦ δούλου διεγείρει πρὸς παρρησίαν τοῦ ἐλευθέρου, ἥτε τοῦ πένητος ὁμοία γίνεται τῇ τοῦ πλουσίου. μεταποιεῖ γὰρ καὶ μεταγεννᾷ τὰς ψυχὰς [g] ἐν αὐταῖς γινόμενος, καὶ τῶν μὲν ἐν συμφορᾷ καθεστηκότων σβέννυσι τὸ λυποῦν, τοὺς δὲ ἀλλότρια χρέα λαβόντας [h] εἰς λήθην ἄγει, καὶ ποιεῖ δοκεῖν αὐτοὺς ἁπάντων πλουσιωτάτους, ὡς μηδὲν μὲν μικρὸν φθέγγεσθαι, ταλάντων δὲ μεμνῆσθαι, καὶ τῶν τοῖς εὐδαίμοσι προσηκόντων ὀνομάτων. ἔτι γε μὴν στρατηγῶν καὶ βασιλέων ἀναισθήτους ἀπεργάζεται, καὶ φίλων καὶ συνήθων [i] ἐξαιρεῖ μνήμην. ὁπλίζει γὰρ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κατὰ τῶν φιλτάτων, καὶ δοκεῖν ποιεῖ πάντων ἀλλοτριωτάτους· καὶ ὅταν νήψαντες τύχωσι καὶ καταλίπῃ διὰ τῆς νυκτὸς αὐτοὺς ὁ οἶνος κοιμωμένους, ἀνίστανται μηδὲν ὧν ἔπραξαν παρὰ τὴν μέθην εἰδότες. τούτοις ἐγὼ τεκμαιρόμενος εὑρίσκω τὸν οἶνον ὑπερέχοντα πάντων καὶ βιαιότατον."

δ΄. Ὡς δ' ὁ πρῶτος, ἀποφηνάμενος περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ οἴνου τὰ προειρημένα, ἐπαύσατο, ὁ μετ' αὐτὸν ἤρξατο λέγειν περὶ τῆς τοῦ βασιλέως δυνάμεως, ταύτην ἀποδεικνὺς τὴν ἰσχυροτάτην καὶ πλέον τῶν ἄλλων δυναμένην, ὅσα βίαν ἔχειν ἢ σύνεσιν δοκεῖ. τὸν δὲ τρόπον τῆς ἀποδείξεως ἐντεῦθεν ἐλάμβανεν. "ἁπάντων μὲν, εἶπεν, ἀνθρώπους περικρατεῖν, οἳ καὶ τὴν γῆν καταναγκάζουσι καὶ τὴν θάλασσαν εἶναι χρησίμην αὐτοῖς πρὸς ἃ

Persarum satrapas, & Indiæ toparchas ad Æthiopiam usque, militiæque duces in centum viginti septem satrapiis. At postquam abunde & ad satietatem epulati cubitum discesserant ad suum quisque diversorium, Darius rex, cum ad lectum se recepisset, & paululum noctis requievisset, experrectus est; cumque non amplius somnum capere potuisset, confabulari cœpit cum tribus satellitibus; atque ei, qui sententiam veriorem & sapientiorem tulerit de rebus quas ab illis quæsiturus esset, in victoriæ præmium daturum esse promittit, ut purpura vestiretur, poculis aureis biberet, in auro dormiret, aureis frænis currum, byssinamque cydarim, & torquem auream circa collum haberet, ut secundus ab ipso propter sapientiam suam sederet, meusque inquit cognatus vocabitur. Hæc in eos munera collaturum esse pollicitus, primum quidem interrogavit, an vinum *reliquis* præpolleret, secundum vero an reges, tertium vero an mulieres, aut forte veritas magis quam hæc omnia. Postquam ista illis proposuerat, quievit. Mane autem, cum accersivisset megisthanas & satrapas & toparchas Persidis & Mediæ, *ipse* solio collocatus, ubi jus reddere consuevit, jussit unumquemque satellitum suam, de iis quæ proposuerat, sententiam declarare, omnibus audientibus.

Problemata de vini & regis & mulieris & veritatis viribus. 3 Esdr. c. 3.

3. Tum primus exorsus est dicere de vini potentia, ad hunc modum eam extollendo. "O viri, inquit, ego de vini viribus conjecturam faciens, eas rebus omnibus prævalere hisce indiciis comperio. Mentem enim eorum, à quibus bibitur, fallit decipitque; ita ut reges similes fiant pupillis & curatore egentibus, & servi ad eandem cum ingenuis dicendi libertatem adspirent, & pauperes *magna de se opinione* cum divitibus adæquentur. animas enim, si forte eas ingrediatur, subinde mutat, novamque illis vim ingenerat; ut quod & calamitosis tristitiam adimit, & obæratos in æris alieni oblivionem ducit, facitque ut sibimet videantur omnium ditissimi, adeo ut nihil parvum loquantur, sed talenta crepent, & alia id genus nomina quibus uti beatis conveniat. præterea ducum aut regum meminisse non patitur, nec memoria tenere amicos & familiares. nam & homines armat etiam adversus sibi charissimos, facitque ut appareant omnium alienissimi: cumque sobrii facti fuerint, & vinum nocte exhalando crapulam edormierint, surgunt ignari omnium quæ per ebrietatem commiserant. Ex hisce ego conjectura assequor, vinum rerum omnium potentissimum esse, nihilque eo esse vehementius.

Vini vires. 3 Esdr. c. 3.

4. Postquam primus, ista de vini viribus loquutus, siluit, proximus cœpit de regis potestate verba facere, eam ostendendo validissimam esse, & majori vi pollere quàm cætera, quæ suos impetus aut intellectum habere videntur. id quod & demonstrare conatus est ad hunc modum. "Omnium quidem rerum, dicebat, penes homines esse imperium, qui & terras & maria sibi ad quoscunque usus, velint nolint, inservire faciunt; regibus "au-

Regis vires. 3 Esdr. c. 4.

q Τῶν Περσῶν,] Sic *Hen. Busb.* & *Epiphan.* τῆς Περσίδος in reliquis.

r Τῶν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ] CXXVII. Satrapiæ III. Esdr. III. & IV. SPANH.

s Σατραπειῶν.] Ἐπὶ ἔτη ἑκατὸν post σατραπειῶν adjicit *Vat.* De Satrapiarum numero vide *Brissonium* de *Regno Persarum*, lib. 1. p. 112.

t Παρ' αὐτοῖς ἕκαστοι,] Παρ' αὐτοὺς *Hen.* & *Vat.*

v Ἀληθέστερον] Ἀληθέστατον καὶ συνετώτατον *Hen.* & *Busb.*

x Πορφύραν ἐνδύσασθαι,] Conf. supr. lib. 10. c. XI. §. 2. SPANH.

y Ἐνδύσασθαι,] Ἐνδύεσθαι *Hen.* & *Busb.*

z Περιαυχένιον χρύσεον,] Conf. supr. lib. 10. c. XI. §. 2. SPANH.

a Χρύσεον,] Ita *MSS.* χρυσῆν in *Editis*; forsan pro χρυσοῦν.

b Προεδρίαν] Προσεδρίαν C. HUDS. Ἡ ἡμετέρα regio nostra. REL.

c Καὶ συγγενής μου ἔφη κληθήσεται.] Ita *Busb. Hen.* & C. καὶ συγγενής μου ἔφη κληθήσεται, καὶ περιόπτος διὰ δόξαν ἔσται. ταύτας *Vat.* καὶ συγγενής μου ἐπικληθήσεται. ταύτας &c. in *Editis*. HUDS. Ita hodie Reges Galliæ & Britanniæ, viros quos honore Comitatus aut Episcopatus ornant, cognatos vocant: *mon tres cher cousin Archevesque de Paris.* Comitem de Athlone, *cognatum* suum *& consanguineum* vocavit Anna Britannorum regina in literis ad eum datis, quas vidi. REL.

d Μεγιστᾶνας καὶ σατράπας] Vide *Brissonium* de *Regno Persarum*, p. 134. *Edit. Sylb.*

e Τόπῳ,] Τόπῳ deest *Hen.* & *Vat.*

f Σφάλλει γὰρ] Σφάλλει τε γὰρ τὸν π. *Hen.* σφάλλει γὰρ ἔφη τὸν π.

g Ἐν αὐταῖς γινόμενος,] Ἐν αὐτοῖς γιν. *Hen.* ἐν αὐταῖς ἐγγινόμενος C. & *Vat.* Verum desiderantur in quibusdam *MSS.* nec ea legisse videtur *Epiphan.*

h Εἰς λήθην ἄγει,] Εἰς λήθην αὐτῶν ἄγει *Busb.*

i Ἐξαιρεῖ μνήμην.] Ita *Hen.* & *Busb.* ἐξαίρει in *Editis Aliisque.*

k Διαπί-

"autem in ipsos imperium esse summamque potestatem: ac proinde qui dominatum habent in animalium fortissimum & validissimum, isti jure merito censendi sunt ea esse potentia ac vi cui omnia cedant necesse est. Quid quod, si subditis imperarint bella suscipere & pericula adire, obtemperatur; & si eos inimicis obviam ire velint, propter potestatem suam obsequentes habent: atque est quidem cum jubeant ut montes demoliantur, mœniaque & turres dejiciant. Quin & occidi & occidere, si præcipiatur, nunquam recusant; ne regum imperia haud ita, uti par est, exsequi videantur. quod si vicerint, prædam bello partam regi afferunt. Rursum qui à militia abstinentes terram colunt exercentque, ubi, post exantlatos labores operisque difficultates superatas, sata messuerint & fructus collegerint, tributa *similiter* regi afferunt. Quicquid autem is dixerit jusseritve, id necessitate coacti sine mora & cunctatione faciunt. Tum demum ille quidem omne genus deliciis & voluptatibus saturatus dormit: ab aliis vero custoditur vigilantibus, & *ad eum* quasi timore alligatis. nemo enim illum, dum somnum capit, audet relinquere, neque tantillum, ut sua curet negotia, discedere; sed regi custodiendo, id unum sibi necesse esse ut faciat existimans, assiduitatem adhibet. Idcirco, fieri non potest quin rex omnium potentissimus sit, cui, si quid imperat, dicto audiens est tanta multitudo.

Mulierum vires. 3 *Esdr.* c. 4.

5. Illo autem tacente, tertius Zorobabelus eos docere incepit, quid valeant mulieres & veritas, hujusmodi oratione. "Vinum quidem multum potest, & magnus est rex cui omnes obediunt: sed istis præpotentiores sunt mulieres. nam & regem mulier in dias luminis oras protulit: & vinearum satores, ex quibus vinum gignitur, mulieres & pariunt & educant. In universum nihil est, quod non illis acceptum debemus. nam & illæ nobis vestes texunt, illarumque beneficio est quod res domesticæ curentur & serventur. Nec possumus vitam agere absque feminarum consortio. Sed si *forte* multum auri comparaverimus & argenti, aliudve quidpiam pretiosum & magni faciendum, primo aspectu mulieris venustæ hæc omnia missa facimus, visæque formam inhiamus *& deperimus*; imo bonisque nostris æquo animo cedimus, modo pulchritudine *illius* frui daretur & potiri. Quinetiam patrem & matrem terramque altricem relinquimus, & in charissimorum sæpenumero oblivionem venimus propter mulieres; ac ne commori quidem cum illis refugimus. Ex hoc autem maxime licet intelligere, quantam feminæ potestatem habeant. nonne laborantes & omnem terra marique miseriam perferentes, id totum, quod *multo* labore paramus, uxoribus, veluti in nos imperium tenentibus, afferimus damusque? Regem etiam *ipse*, tantarum rerum dominum, vidi aliquando ab Apame Rabezaci Themasii filia, ejus concubina, alapis cædi, cum ille interea non indignaretur, quod illa ei de capite diadema

"θέλουσι, τούτων δ' ἄρχουσιν οἱ βασιλεῖς καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔχουσιν· οἱ δὲ τοῦ κρατίστου καὶ ἰσχυροτάτου ζώου [k] δεσπόζοντες, ἀνυπέρβλητοι τὴν δύναμιν οὗτοι καὶ τὴν ἰσχὺν εἰκότως ἂν εἶεν. ἀμέλει πολέμους ἐπιτάττοντες καὶ κινδύνους τοῖς ἀρχομένοις, ἀκούονται, καὶ πέμποντες αὐτοὺς [l] ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, καταπληθεὶς διὰ τὴν ἰσχὺν τὴν αὐτῶν ἔχουσι· καὶ ὄρη μὲν κατεργάζεσθαι καὶ τείχη [m] διασπᾶν καὶ πύργους κελεύουσι. καὶ κτείνεσθαι δὲ οἱ κελευσθέντες καὶ κτείνειν ὑπομένουσιν, ἵνα μὴ τὰ τοῦ βασιλέως δόξωσι παραβαίνειν προστάγματα. νικήσαντες δὲ, τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐκ τοῦ πολέμου τῷ βασιλεῖ κομίζουσι. καὶ οἱ [n] μὴ στρατευόμενοι δὲ, ἀλλὰ γῆν ἐργαζόμενοι καὶ ἀροῦντες, ὅταν, πονήσαντες καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ἔργων ταλαιπωρίαν ὑπομείναντες, θερίσωσι καὶ τοὺς καρποὺς συνέλωσι, τοὺς φόρους τῷ βασιλεῖ κομίζουσιν. ὃ δ' ἂν οὗτος εἴπῃ καὶ κελεύσῃ, τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης οὐδὲν [o] ὑπερβαλλόμενον γίνεται. ἔπειθ' ὁ μὲν τρυφῆς ἁπάσης καὶ ἡδονῆς ἀναπιμπλάμενος καθεύδει· φυλάσσεται δὲ ὑπὸ γρηγορούντων, καὶ ὡσανεὶ δεδεμένων ὑπὸ τοῦ φόβου. καταλιπεῖν γὰρ οὐδεὶς τολμᾷ κοιμώμενον, οὐδὲ τῶν ἰδίων ἀναχωρήσας ποιεῖσθαι πρόνοιαν· ἀλλ' ἓν ἔργον ἡγούμενος [p] ἀναγκαῖον τὸ φυλάττειν τὸν βασιλέα, [q] τούτῳ προσμένει. πῶς οὖν οὐκ ἂν ὁ βασιλεὺς δόξειεν τὴν πάντων ἰσχὺν ὑπερβάλλειν, ᾧ τοσοῦτον πλῆθος πείθεται κελεύοντι.

ε'. Σιωπήσαντος δὲ καὶ τούτου, περὶ τῆς τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ἀληθείας ὁ τρίτος Ζοροβάβηλος διδάσκειν αὐτοὺς ἤρξατο, λέγων οὕτως. "ἰσχυρὸς μὲν καὶ ὁ οἶνος, καὶ ὁ βασιλεὺς, ᾧ πάντες ὑπακούουσιν, ἀλλὰ κρείττους [r] τῇ δυνάμει τούτων αἱ γυναῖκες. τόν τε γὰρ βασιλέα γυνὴ παρήγαγεν εἰς τὸ φῶς, καὶ τοὺς φυτεύσαντας ἀμπέλους, αἳ ποιοῦσι τὸν οἶνον, γυναῖκές εἰσιν αἱ τίκτουσαί τε καὶ τρέφουσαι. καθ' ὅλου δ' οὐδέν ἐστιν, ὃ μὴ [s] παρὰ τούτων ἔχομεν. καὶ γὰρ τὰς ἐσθῆτας αὗται ὑφαίνουσιν ἡμῖν, καὶ τὰ κατ' οἶκον διὰ ταύτας ἐπιμελείας καὶ φυλακῆς ἀξιοῦνται. καὶ οὐκ ἔστιν ἀποζευχθῆναι γυναικῶν. ἀλλὰ χρυσὸν πολὺν κτησάμενοι καὶ ἄργυρον, καὶ ἄλλο τι τῶν πολυτελῶν, καὶ σπουδῆς ἀξίων, ὅταν ἴδωμεν εὔμορφον γυναῖκα, πάντα ἐκεῖνα ἀφέντες, τῷ εἴδει τῆς ὀφθείσης [t] προσκεχήναμεν, καὶ ὑπομένομεν παραχωρῆσαι τῶν ὄντων ἡμῖν, ἵνα τοῦ κάλλους ἀπολαύσωμεν καὶ μεταλάβωμεν. ἐγκαταλείπομεν δὲ καὶ [v] πατέρα καὶ μητέρα καὶ τὴν θρεψαμένην γῆν, καὶ τῶν φιλτάτων λήθην πολλάκις ἔχομεν διὰ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰς ψυχὰς ἀφιέναι [x] μετ' αὐτῶν καρτεροῦμεν. οὕτως δ' ἂν μάλιστα τὴν ἰσχὺν τῶν γυναικῶν [y] κατανοήσαιτε. οὐχὶ πονοῦντες καὶ πᾶσαν ταλαιπωρίαν ὑπομένοντες καὶ διὰ γῆς καὶ θαλάττης, ὅταν ἡμῖν περιγένηταί τινα ἐκ τῶν πόνων, [z] αὐτὰ φέροντες ὡς δεσποίναις ταῖς γυναιξὶ δίδομεν; καὶ τὸν βασιλέα δὲ τὸν τοσούτων κύριον εἶδόν ποτε ὑπὸ τῆς Ραβεζάκου τοῦ [a] Θεμασίου παιδὸς Ἀπάμης, παλλακῆς δ' αὐτοῦ, [b] ῥαπιζόμενον, καὶ τὸ διάδημα ἀφαι-

"ρου-

k Δεσπόζοντες,] Δεσπόζειν apposité hic de Regio Persarum imperio. vide *Æschyl.* Pers. v. 589. & *Aristid.* in Rem. p. 366. T. 1. de Persarum Regum dominio ἥτε ἀρχὴ καὶ τὸ δεσπόζειν. SPANH.

l Επὶ τοὺς ἐχθροὺς,] Πρὸς ἐχθροὺς *Vat.* & C.

m Διασπᾶν καὶ πύργους κελεύουσι.] Κατασπᾶν *Vat.* C. & *Hen.*

n Μὴ στρατευόμενοι δὲ,] Μὴ στρατευόμενοι τὴν δὲ γῆν ἐργαζόμενοι in quibusdam *MSS.*

o Υπερβαλλόμενον γίνεται.] Υπερβαλλομένων *Vat.*

p Αναγκαῖον τὸ φυλάττειν τὸν βασιλέα,] Τῶν ἀναγκαίων *Vat. Hen.* & *Busb.*

q Τούτῳ προσμένει.] Καὶ τούτῳ προσμένειν C.

r Τῇ δυνάμει] Τὴν δύναμιν *Vat.*

s Παρὰ τούτων ἔχομεν.] Παρ' αὐτῶν *Vat.*

t Προσκεχήναμεν,] Æschylus Agam. v. 929. προσχάνης ἐμοί de luxu Barbarorum Regum. SPANH.

v Πατέρα καὶ μητέρα] Καὶ πατέρας καὶ μητέρας C. Verum illa καὶ μητέρα desunt in aliquibus *MSS.* etiam iis quibus usus est *Epiphan.* qui præterea πατέρας pro πατέρα præ se ferunt.

x Μετ' αὐτῶν καρτεροῦμεν.] Μετ' αὐτῶν ἀξιοῦμεν καὶ καρτεροῦμεν C.

y Κατανοήσαιτε.] Κατανοήσετε *Vat.* εἰκάζετε *Hen.*

z Αὐτὰ φέροντες] Ταῦτα *Hen.* & *Busb.*

a Θεμασίου παιδὸς Ἀπάμης,] Ita legisse videtur *Epiphan.* Θαμασίου C. Θαυμασίου *Hen.* & *Gall.* Apud *Esdram* vero (l. 3. c. 4. v. 29.) Βαρτάκου τοῦ Θαυμαστοῦ. Θαυμασίου præfert *Petitus.* atque hunc Rabezacum è monte Thaumasio, (cujus incolæ, teste *Stephano Byzantio*, Θαυμάσιοι) in Persidem commigrasse existimat, ibidemque in Persicum nomen suum mutasse, & uxorem duxisse, è qua susceperit filiam Apamen.

b Ραπιζόμενον,] Ραπίζειν κατὰ κόρρης *Achill. Tatius* lib. v. p. 341. Sic ῥαπίζουσι *Plutarch.* in Themistocl. p. 117. B. SPANH.

"ῥωμένης καὶ τῇ ἰδίᾳ κεφαλῇ [c] περιτιθείσης ἀνεχόμενον, καὶ μειδιώσης μὲν μειδιῶντα, ὀργιζομένης δὲ σκυθρωπάζοντα, καὶ τῇ τῶν παθῶν μεταβολῇ κολακεύοντα τὴν γυναῖκα, καὶ διαλλάττοντα [d] αὐτὴν ἐκ τοῦ σφόδρα ταπεινὸν [e] αὐτὸν ποιεῖν, εἴποτε δυσχεραίνουσαν ἔβλεπεν.

ϛ'. Εἰς ἀλλήλους δὲ ἀφορώντων τῶν σατραπῶν καὶ ἡγεμόνων περὶ τῆς ἀληθείας ἤρξατο λέγειν. "[f] ἀπέδειξα μὲν, εἰπὼν, ὅσον ἰσχύουσιν αἱ γυναῖκες· ἀσθενέστεραι δὲ ὅμως καὶ αὗται καὶ [g] ὁ βασιλεὺς τῆς ἀληθείας ὑπάρχουσιν. εἰ γάρ ἐστιν ἡ γῆ μεγίστη, καὶ ὑψηλὸς ὁ οὐρανὸς, καὶ ταχὺς [h] δρόμῳ ὁ ἥλιος, ταῦτα δὲ πάντα κινεῖται κατὰ βούλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀληθινὸς δέ ἐστιν οὗτος καὶ δίκαιος, ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας δεῖ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἰσχυροτάτην ἡγεῖσθαι, καὶ μηδὲν [i] πρὸς αὐτὴν τὸ ἄδικον δυνάμενον. ἔτι γε μὴν τὰ μὲν ἄλλα θνητὰ καὶ ὠκύμορα εἶναι συμβέβηκε, τῶν ἰσχὺν ἐχόντων· ἀθάνατον δὲ ἡ ἀλήθεια χρῆμα καὶ ἀΐδιον. [k] παρέχει δὲ ἡμῖν [l] οὐ κάλλος χρόνῳ μαραινόμενον, οὐδὲ περιουσίαν ἀφαιρετὴν ὑπὸ τύχης· ἀλλὰ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα, διακρίνουσα ἀπ' αὐτῶν [m] τὰ ἄδικα καὶ ἀπελέγχουσα.

ζ'. Καὶ καταπαύει μὲν ὁ Ζοροβάβηλος τὸν περὶ τῆς ἀληθείας λόγον, ἐπιβοήσαντος δὲ τοῦ πλήθους ὡς ἄριστα εἰπόντος, καὶ ὅτι τὸ ἀληθὲς ἰσχὺν ἄτρεπτον καὶ ἀγήρω μόνον ἔχοι, προσέταξεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς αἰτήσασθαί τι [n] παρὲξ ὧν αὐτὸς ἦν ὑπεσχημένος. δώσειν γὰρ ὄντι σοφῷ καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον φανέντι συνετῷ. συγκαθεσθήσῃ δέ μοι, φησὶ, καὶ κληθήσῃ συγγενὴς ἐμός. ταῦτ' εἰπόντος, ὑπέμνησεν αὐτὸν τῆς εὐχῆς ἣν ἐποιήσατο, εἰ λάβοι τὴν βασιλείαν· [o] αὕτη δ' ἦν ἀνοικοδομῆσαι μὲν Ἱεροσόλυμα, κατασκευάσαι δὲ ἐν αὐτοῖς τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν, ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὰ σκεύη, ὅσα συλήσας Ναβουχοδονόσορος εἰς Βαβυλῶνα ἐκόμισε. καὶ τοῦτο ἔφη τοὐμὸν αἴτημά ἐστιν ὅ μοι νῦν ἐπιτρέπεις αἰτήσασθαι, κριθέντι σοφῷ καὶ συνετῷ.

η'. Ἡσθεὶς ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς, ἀναστὰς κατεφίλησέ τε αὐτὸν, καὶ τοῖς τοπάρχαις καὶ σατράπαις γράφει, κελεύων προπέμψαι τὸν Ζοροβάβηλον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μέλλοντας ἐπὶ τὴν οἰκοδομὴν ἐξιέναι τοῦ ναοῦ. ἐπέστελε δὲ καὶ τοῖς ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ, ξύλα κέδρινα κατακομίζειν ἐκ τοῦ Λιβάνου τέμνοντας εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ συγκατασκευάζειν αὐτῷ τὴν πόλιν. καὶ πάντας ἔγραψεν ἐλευθέρους εἶναι τοὺς [p] εἰς τὴν Ἰουδαίαν τῶν αἰχμαλώτων ἀπελθόντας, [q] καὶ τοὺς αὐτοῦ ἐπιτρόπους καὶ σατράπας ἐκώλυσεν [r] ἐπιτάττειν τοῖς Ἰουδαίοις τὰς βασιλικὰς χρείας· ἀνῆκέ τε πᾶσαν ἣν ἂν κατασχεῖν δυνηθῶσι τῆς χώρας ἀτελῆ φόρων [s] αὐτοὺς νέμεσθαι. προσέταξε δὲ καὶ τοὺς Ἰδουμαίους καὶ Σαμαρείτας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας ἀφεῖναι [t] τὰς κώμας ἃς τῶν Ἰουδαίων κατεῖχον, καὶ προσέτι τάλαντα πεντήκοντα εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ἱεροῦ δοθῆναι. [v] θύειν τε αὐτοῖς τὰς νενομισμένας θυσίας ἐπέτρεψε· καὶ τὴν χορηγίαν ἅπασαν, καὶ τὴν ἱερὰν στολὴν, ἣ θεραπεύουσι τὸν Θεὸν ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ οἱ ἱερεῖς, ἐκ τῶν ἰδίων γίνεσθαι, καὶ τοῖς Λευίταις τὰ ὄργανα οἷς ὑμνοῦσι τὸν Θεὸν, καὶ τοῖς φύλαξι τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ προσέταξε κλήρους γῆς δοθῆναι, καὶ κατ'

"abstulerit & sibi imposuerit, sed arridenti arrideret & succensenti tristis appareret, variosque induendo affectus mulieri blandiretur, ipsamque sibi reconciliaret sese multum summittendo, quandocunque eam ægre aliquid ferre animadverteret.

Veritatis vires. 3 Esdr. c. 4.

6. Hîc cum duces & satrapæ inter sese contuerentur, *ille* verba de veritate sic facere instituit. "Monstravi equidem, quantum mulieres pollent: debiles tamen istæ & rex, si cum veritate conferantur. Nam cum terra sit maxima, & cœlum excelsum, & sol cursu velox, & hæc omnia Dei voluntate moveantur, atque is verax sit & justus: consequitur ut veritas habeatur *omnium* potentissima, quodque nihil contra eam iniquitas valeat. Quin & alia quidem, ex iis quæ pollere videntur, mortalia esse & caduca contigit; veritas vero res æterna est, vigetque in omnem perpetuitatem. Nobis autem non dat pulchritudinem quæ tempore marcescit, divitiasve quas fortuna solet auferre: sed justa & legitima, ab iis secernendo quæ injusta sunt, eáque redarguendo.

Zorobabelus victoriam reportat.

7. Et quidem ubi Zorobabelus de veritate loquutus finem fecit, omnes vero exclamarunt quod optime dixisset, & quod sola veritas suapte vi immutabilis sit, & nunquam senescat, jussit eum rex petere aliquid præter ea quæ ipse pollicitus est. illi enim daturum esse ut viro sapienti, quique visus fuerit cæteris prudentia præstare. mecum etiam, inquit, una sedebis, meusque vocabere cognatus. Tum ita loquutum voti monuit, quo se astrinxit, si regnum esset adepturus: voverat enim Hierosolyma instauraturum esse, Deique etiam templum illis ædificaturum, porroque vasa à Nabuchodonosoro sublata & Babylonem deportata restituturum. Et *nunc* hoc est quod à te peto, id quod mihi petere permisisti, quem sapientem & prudentem reputare dignatus es.

Zorobabelus à Dario petit, ut Hierosolymitanum fanum instauretur. 3 Esd. c. 4.

Darius dat literas Zorobabelo de instaurando fano. 3 Esdr. c. 4.

8. Rex istis lætus surrexit, eumque deosculatus scribit ad toparchas & satrapas, jubens ut Zorobabelum ejusque comites, ad Hierosolyma instauranda profecturos, deducerent. Deinde Syriæ Phœniciæque præsidibus per epistolas mandavit, ut ligna cedrina in Libano excisa Hierosolyma transferrent, cumque illo urbem exstruerent. prætereaque captivis omnibus Judæam petentibus scripto de libertate cavit, & procuratores suos & satrapas vetuit quidquam in regios usus à Judæis exigere: atque omnem, quam tenerent regionem, permisit eis à tributis immunem colere. Idumæis etiam & Samaritanis & Cœles-Syriæ accolis imperavit, ut quos tenerent Judæorum vicos dimitterent, itemque ad templi structuram quinquaginta talenta conferrent. ipsis etiam juxta patrias leges sacra facere permisit; omnemque apparatum, & sacrum vestitum, quo in re divina utuntur & pontifex & *reliqui* sacerdotes, de suis confici, ut & Levitis instrumenta quibus Deum laudant, itemque urbis & templi custodibus terras assignari

c Περιτιθείσης ἀνεχόμενον,] Προστιθείσης *Hen.* ἐπιτιθείσης *Big.* & *Busb.*

d Αὐτὴν] Illud αὐτὴν insertum dedi ex *Hen. Vat.* & *Vet. Interpr.*

e Αὐτὸν ποιεῖν,] Ἑαυτὸν *Hen.* αὐτὸν in *reliquis.*

f Ἀπέδειξα μὲν,] Ἐπιδείξαμεν εἰπὼν *Hen.*

g Ὁ βασιλεὺς τῆς ἀληθείας] Ita *C.* & *Vat.* in *reliquis* deëst articulus.

h Δρόμῳ ὁ ἥλιος,] Ita cum *Cod. Caji.* in *reliquis* deëst δρόμῳ.

i Πρὸς αὐτὴν] Πρὸς αὐτήν τι ἄδικον in *MSS.*

k Παρέχει δὲ ἡμῖν] Ὑπάρχει *Hen.* & *C.*

l Οὐ κάλλος] Ita juxta *Epiphanium*, prout etiam legendum conjiciebat Cl. *Lowthius.* οὐκ ἄλλο in *Editis*, οὐκ ἄλλως *Hen.* & *C.*

m Τὰ ἄδικα] Illud τὰ ex *MSS.*

n Παρὲξ ὧν] Ita *Hen. Busb. Vat.* & *Epiphan.* qui vertit, *preter promissa.* adde quod *Esdras* (l. 3. c. 4. v. 42.) habeat, αἴτησαι ὃ θέλεις πλείω τῶν γεγραμμένων. Perperam in *Editis* παρέχειν.

o Αὕτη δ' ἦν] Αὕτη δ' ἂν εἴη οἰκοδ. *Vat.*

p Εἰς τὴν Ἰουδαίαν] Εἰς τὴν Ἰουδαίαν αἰχμαλώτους ἀπελθόντας *Vat.* & *C.*

q Καὶ τοὺς αὐτοῦ ἐπιτρόπους] Ita *MSS.* καὶ τοὺς ἐπιτρόπους καὶ τοὺς αὐτῶν σατράπας in *Editis.*

r Ἐπιτάττειν τοῖς Ἰουδαίοις τὰς βασιλικὰς χρείας·] Operave imperare regalia *Rufinus.* SPANH.

s Αὐτοὺς νέμεσθαι.] Αὐτοῖς *Vat.*

t Τὰς κώμας] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τὰς χώρας in *Editis.*

v Θύειν τε αὐτοῖς] Ita *Hen.* & *Busb.* θύειν τε αὐτοὺς *C.* θύειν δὲ αὐτοὺς in *Editis.*

ri jussit, certamque quotannis pecuniam ad usus vitæ necessarios. Missisque *Dei* vasis *Hierosolyma*, etiam quæcunque ante ipsum Cyro facere in animo erat in Judæorum restitutionem, ista quoque Darius fieri præcepit.

Zorobabelus, acceptis literis Babylonem profectus, Regis benevolentiam popularibus suis nunciat. 3 Esdr. c. 4.

9. Zorobabelus autem hanc à Rege gratiam consequutus, quam primum regiam egressus est, sublato in cœlum vultu, cœpit gratias Deo agere, qui sibi sapientiam dederit, ejusque ope victoriam, quam coram Dario reportavit. ista enim haud assequutum fuisse, nisi te, inquit, Domine, propitium habuerim. Itaque cum has Deo pro præsentibus gratias retulisset, petiissetque ut similem ei in posterum benevolentiam præstaret, Babylonem profectus est, suisque popularibus lætum à Rege nuncium attulit. Atque hi istis auditis Deo quidem gratias egerunt, qui iterum ipsis missionem dedisset in patriam terram; in compotationes vero & comessationes versi septem dies multa hilaritate exegerunt, ob patriam receptam & instauratam festa celebrantes. Postea delecti sunt ad profectionem Hierosolymitanam patriarum tribuum principes, cum suis uxoribus & liberis & jumentis. Missisque à Dario qui eas Hierosolyma perducerent, iter faciebant cum lætitia & luxu, psallentes & tibiis sonantes & cymbalis perstrepentes: prosequente eos & ludente etiam reliqua Judæorum multitudine.

Quinam Babylone Hierosolyma redierint cum Zorobabelo. 1 Esdr. c. 2. & 3 Esdr. c. 5.

10. Atque isti quidem ita profecti sunt, è singulis cognationibus numerus certus & definitus. Mihi autem non visum est eas nominatim percensere, ne, *dum* lectoris mens à rerum serie avocetur, fiat ut narrationem deinceps haud facile assequatur. Omnium autem abeuntium, ex tribu Judæ & Benjaminis, qui annum duodecimum superarent, summa erat myriades CCCCLXII. & millia VIII. Porro Levitæ erant septuaginta & quatuor: promiscuæ vero multitudinis puerorum ac mulierum numerus erat quadraginta millia, septingenti quadraginta duo. At præterea Levitici generis cantores erant centum & viginti octo: janitores vero centum & decem: sacrorum autem servi trecenti nonaginta duo. Ad hæc & alii, qui se ex Israëlitis esse dicebant, non tamen potuere suam familiam & stirpem ostendere, *sexcenti sexaginta duo. Quidam autem è sacerdotibus abdicati sunt *sacerdotii* honore etiam qui uxores duxerant, quorum nempe nec ipsi genus indicare potuere, nec in tabulis scriptis Levitarum & sacerdotum reperti sunt. erant autem fere quingenti & viginti quinque. Eos autem qui Hierosolyma ascenderunt sequebatur servorum multitudo, qui erant septem millia trecenti triginta septem. cantores etiam & psaltriæ ducenti quadraginta quinque, cameli quadringenti triginta quinque, jumentaque quinque millia quingenta viginti quinque. Dux autem multitudinis recensitæ erat Zorobabelus Salathieli fi-

Sacerdotes, quorum stirps non inventa est in tabulis scriptis, sacerdotio abdicati sunt. 1 Esdr. c. 2. & 3 Esdr. c. 5.

ἕκαστον ἔτος ὡρισμένον τι πρὸς τὴν τοῦ βίου χρείαν ἀργύριον. [x] πέμψας δὲ καὶ τὰ σκεύη καὶ πάντα ὅσα Κῦρος πρὸ αὐτοῦ ἐβουλήθη περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀποκαταστάσεως, ταῦτα καὶ Δαρεῖος διετάξατο.

θʹ. [y] Τυχὼν δὲ τούτων παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ Ζοροβάβηλος, ἐξελθὼν ἀπὸ τῶν βασιλείων, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐχαριστεῖν ἤρξατο τῷ Θεῷ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ νίκης, ἣν Δαρείου παρόντος ἔλαβεν. οὐ γὰρ ἂν τούτων ἀξιωθῆναι, μὴ σοῦ, φησὶ, δέσποτα, τυχὼν εὐμενοῦς. ταῦτ' οὖν περὶ τῶν παρόντων εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα δεηθεὶς αὐτὸν παρέχειν ὅμοιον, ἧκεν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ τοῖς ὁμοφύλοις εὐηγγελίσατο τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως. οἱ δὲ ἀκούσαντες εὐχαριστοῦσι μὲν τῷ Θεῷ, πάλιν αὐτοῖς ἀποδιδόντι τὴν πάτριον γῆν· εἰς δὲ [z] πότον καὶ κώμους τραπέντες, ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ διῆγαγον εὐωχούμενοι, καὶ τὴν ἀνάκτησιν καὶ [a] παλιγγενεσίαν τῆς πατρίδος ἑορτάζοντες. ἔπειτα τοὺς ἀναβησομένους εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἡγεμόνας ἐκ τῶν πατρίων φυλῶν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ ὑποζυγίοις ἐπελέξαντο. οἱ Δαρείου συμπέμψαντος ἕως τῶν Ἱεροσολύμων ὥδευον μετὰ χαρᾶς καὶ τρυφῆς, [b] ψαλλόμενοι καὶ καταυλούμενοι καὶ περιψοφούμενοι τοῖς κυμβάλοις· προέπεμψε δὲ αὐτοὺς καὶ τὸ ὑπολειπόμενον τῶν Ἰουδαίων πλῆθος μετὰ παιδιᾶς.

ιʹ. Καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπῄεσαν ἐξ ἑκάστης πατριᾶς ἀριθμὸς ὄντες [c] ὡρισμένος. ἐμοὶ δὲ οὐκ ἔδοξε τὰ τῶν πατριῶν καταλέγειν ὀνόματα, ἵνα μὴ, τὴν τῶν ἀναγινωσκόντων διάνοιαν τῆς συναφῆς τῶν πραγμάτων ἀποσπάσας, δυσπαρακολούθητον αὐτοῖς ποιήσω τὴν διήγησιν. τὸ δὲ κεφάλαιον τῶν ἀπερχομένων [d] περὶ ἔτη δώδεκα τὴν ἡλικίαν γεγονότων, ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ Βενιαμίτιδος ἦν [e] μυριάδες τετρακόσιοι ἑξήκοντα δύο καὶ ὀκτακισχίλιοι. Λευῖται δὲ [f] τέσσαρες καὶ ἑβδομήκοντα· γυναικῶν δὲ ἀναμὶξ καὶ [g] παιδίων σώματα ἦν τετρακισμύρια ἑπτακόσια τεσσαράκοντα δύο. παρὲξ δὲ [h] τούτων Λευῖται μὲν ἦσαν ὑμνῳδοὶ ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ, πυλωροὶ δὲ [i] ἑκατὸν καὶ δέκα, δοῦλοι δὲ ἱεροὶ [k] τριακόσιοι ἐνενήκοντα δύο. [l] ἄλλοι τε πρὸς τούτοις, λέγοντες μὲν εἶναι τῶν Ἰσραηλιτῶν, οὐ δυνάμενοι δὲ ἐπιδεῖξαι τὸ γένος αὐτῶν, ἑξακόσιοι ἑξήκοντα δύο. [m] ἐξεβλήθησαν δέ τινες καὶ τῶν [n] ἱερέων ἐκ τῆς τιμῆς [o] ἠγμένοι γυναῖκας, ὧν οὔτε αὐτοὶ τὸ γένος εἶχον εἰπεῖν, οὔτε ἐν ταῖς γενεαλογίαις τῶν Λευιτῶν καὶ ἱερέων εὑρέθησαν. [p] ἦσαν δὲ ὡς πεντακόσιοι καὶ εἴκοσι καὶ πέντε. τὸ δὲ τῶν θεραπόντων πλῆθος εἵπετο τοῖς ἀναβαίνουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἑπτακισχίλιοι [q] τριακόσιοι τριάκοντα ἑπτά. [r] ψάλται δὲ καὶ ψάλτριαι διακόσιοι τεσσαράκοντα πέντε, [s] κάμηλοι τετρακόσιοι τριάκοντα πέντε, [t] ὑποζύγια δὲ πεντακισχίλια πεντακόσια εἴκοσι πέντε. ἡγεμὼν δὲ τοῦ κατηριθμημένης πλήθους ἦν, ὁ Σαλαθιήλου παῖς Ζοροβάβηλος [v] ἐκ

x Πέμψας δὲ] Πέμψαι in *MSS.*

y Τυχὼν δὲ τούτων] Τυχὼν οὖν τούτων *Hen.* & C.

z Πότον] Πότος hic εὐωχία, sicut LXX. Gen. XIX. 8. & XXIX. v. 25. SPANH.

a Παλιγγενεσίαν τῆς πατρίδος ἑορτάζοντες.] Festum παλιγγενεσίας τῆς πατρίδος. SPANH.

b Ψαλλόμενοι] Συμψαλλόμενος *Hen.* & C. HUDS. Ψαλλομ. nempe citharis seu κινύραις· SPANH.

c Ὡρισμένος.] Eo modo *MSS.* (& *Cocc.*) ὡρισμένοι in *Editis.* Forsan ἀριθμὸν ὄντες ὡρισμένοι.

d Περὶ ἔτη δώδεκα] Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* in *Editis* deërat περί. mallem sane ὑπέρ. nisi forsan περὶ pro ὑπὲρ accipiatur. nam in *Esdra* (l. 3. c. 5. v. 41.) ἀπὸ δωδεκαετοῦς καὶ ἐπάνω.

e Μυριάδες τετρακόσιοι ἑξήκοντα δύο καὶ ὀκτακισχίλιοι.] *Esdræ* l. 1. c. 2. v. 64. & l. 3. c. 5. v. 40. tantum *quadraginta duo millia trecenti sexaginta.* Hic tamen *Josephum* sequitur *Zonaras.*

f Τέσσαρες καὶ ἑβδομήκοντα·] Non aliter *Esdras,* l. 1. c. 2. v. 38. τετρακισχίλιοι *Epiphan.*

g Παιδίων σώματα] Νηπίων in *MSS.*

h Τούτων Λευῖται] Tres Levitarum ordines ὑμνῳδοὶ, πυλωροὶ, δοῦλοι ἱεροί. REL.

i Ἑκατὸν καὶ δέκα] Ἑκατὸν δεκαδύο C.

k Τριακόσιοι ἐνενήκοντα δύο.] Ita *MSS.* & *Esdr.* l. 1. c. 2. v. 56. in *Editis* τηϛʹ. pro τϞβʹ.

l Ἄλλοι τε πρὸς τούτοις,] Ἄλλοι δὲ πρὸς τούτοις C.

m Ἐξεβλήθησαν δέ τινες] Ita *Hen.* & *Big.* ἐξεβλήθησαν δὲ καὶ τῶν C. ἐξεβλήθησαν δὲ καὶ ἐκ τῶν in *Editis Aliisque.* In loco interpretando sequutus sum *Seldenum*; quem videsis in *lib.* de *Successione in Pontif. Hebr.* c. 3.

* *Sexcenti sexaginta duo.*] Ita cum *Hen.* B. & *Vet. Int.* in *Edit.* ξβʹ.

n Ἱερέων ἐκ τῆς τιμῆς] Lege ἱερέων τῆς τιμῆς. *Vet.* MS. Sacerdotali honore. COCC.

o Ἠγμένοι γυναῖκας,] Supra lib. 5. c. 7. §. 13. γυναῖκας ἠγμένος· SPANH.

p Ἦσαν δὲ ὡς πεντακόσιοι] Illa ἦσαν δὲ absunt quibusdam *MSS.*

q Τριακόσιοι τριάκοντα ἑπτά.] Πεντακόσιοι τριάκοντα πέντε *Big.* μυριάδες ἑπτακισχίλιοι τριακόσιοι τριάκοντα ἑπτὰ C.

r Ψάλται] Ψάλται, non Levitæ aut ὑμνῳδοί. REL.

s Κάμηλοι τετρακόσιοι τριάκοντα πέντε,] Κάμηλοι τετρακόσιοι τριάκοντα juxta *Epiphanii* libros. perperam, ut constat ex *Esdra,* l. 3. c. 5. v. 43.

t Ὑποζύγια δὲ πεντακισχίλια πεντακόσια εἴκοσι πέντε.] Ita cum *MSS.*

[v] ἐκ τῶν υἱωνῶν τοῦ Δαυίδου, γεγονὼς ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, καὶ Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδέκου τοῦ ἀρχιερέως. [x] πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ Μαρδοχαῖος καὶ [y] Σερεβαῖος, ἐκ τοῦ πλήθους [z] κεκριμένοι ἄρχοντες ἦσαν· οἳ καὶ συνεβάλλοντο μνᾶς μὲν χρυσίου ἑκατὸν, ἀργύρου δὲ πεντακισχιλίας. οὕτω μὲν οὖν οἵ τε ἱερεῖς καὶ [a] οἱ Λευῖται καὶ μέρος τι τοῦ παντὸς λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, [b] ὅσον ἦν ἐν τῇ Βαβυλῶνι, κατῳκίσθησαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος εἰς τὰς ἰδίας ἀνεχώρησαν πατρίδας.

lius, tribûs Judæ, ſtirpe Davidis prognatus, & Jeſus Joſedeci pontificis filius. præter hos etiam & Mardochæus & Serebæus è plebe delecti ductores facti ſunt: qui etiam contulerunt auri quidem minas centum, argenti vero quinquies mille. Et quidem in hunc modum ſacerdotes ac pars quædam totius populi Judæorum, qui tum apud Babylonem erat, ad Hieroſolyma habitanda deducti ſunt: reliqua vero multitudo ad ſedes ſuas patrias diſceſſit.

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς ὁ ναὸς ἀνῳκοδόμηται, τῶν Χουθαίων μάτην σπουδαζόντων τὸ ἔργον ἐμποδίζειν.

Ἑβδόμῳ δὲ μηνὶ τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος αὐτῶν ἐξόδου, περιπέμψαντες ὅ, τε [c] ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς καὶ [d] ὁ Ζοροβάβηλος ἄρχων, τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας συνήγαγον [e] εἰς Ἱεροσόλυμα πανδημεὶ, μηδὲν προθυμίας [f] ἀπολιπόντας. καὶ [g] κατεσκεύασαν θυσιαστήριον, ἐφ' οὗ καὶ πρότερον ἦν [h] ἀνῳκοδομημένον τόπου, ὅπως τὰς νομίμους ἀναφέρωσι θυσίας ἐπ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ κατὰ τοὺς Μωϋσέως νόμους. ταῦτα δὲ ποιοῦντες οὐκ ἦσαν ἐν ἡδονῇ τοῖς προσχώροις ἔθνεσι, πάντων αὐτοῖς ἀπεχθανομένων. [i] ἦγαγον δὲ καὶ τὴν σκηνοπηγίαν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὡς ὁ νομοθέτης [k] περὶ αὐτῆς διετάξατο, καὶ προσφορὰς μετὰ ταῦτα, καὶ τοὺς καλουμένους [l] ἐνδελεχισμοὺς, καὶ τὰς θυσίας τῶν σαββάτων καὶ πασῶν τῶν ἁγίων ἑορτῶν. οἵ τε πεποιημένοι τὰς εὐχὰς ἀπεδίδοσαν, θύοντες ἀπὸ νουμηνίας τοῦ ἑβδόμου μηνός. ἤρξαντο δὲ καὶ τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ, πολλὰ τοῖς τε λατόμοις καὶ τέκτοσι χρήματα δόντες, καὶ τὰ πρὸς τροφὴν τῶν [m] εἰσαγομένων. τοῖς τε Σιδωνίοις ἡδὺ καὶ κοῦφον ἦν, τάτε κέδρινα κατάγουσι ἐκ τοῦ Λιβάνου ξύλα, δήσασιν αὐτὰ καὶ [n] σχεδίαν πηξαμένοις, εἰς τὸν τῆς Ἰόπης κομίζειν λιμένα. τοῦτο γὰρ πρῶτον μὲν Κῦρος ἐκέλευσε, τότε δὲ Δαρείου κελεύσαντος ἐγίνετο.

β'. Ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα καθόδου, τῶν Ἰουδαίων μηνὶ δευτέρῳ παραγινομένων, [o] συνείχετο ἡ τοῦ ναοῦ κατασκευή· καὶ τοὺς θεμελίους [p] ἐγείραντες τῇ νουμηνίᾳ τοῦ [q] δευτέρου μηνὸς τοῦ δευτέρου ἔτους ἐπῳκοδόμουν, προστησάμενοι τῶν ἔργων, Λευιτῶν τε τοὺς εἰκοσὸν ἔτος ἤδη γεγονότας, καὶ Ἰησοῦν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ [r] Ζωδμίηλον τὸν ἀδελφὸν Ἰούδα τοῦ Ἀμιναδάβου καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. καὶ ὁ μὲν ναὸς, πάσῃ χρησαμένων σπουδῇ τῶν τὴν ἐπιμέλειαν ἐγκεχειρισμένων, θᾶττον ἢ προσεδό-

CAP. IV.

Quomodo exſtructum eſt templum, Chuthæis fruſtra annitentibus ut opus impediant.

Septimo autem menſe, poſtquam illi Babylone egreſſi eſſent, Jeſus pontifex & Zorobabelus princeps, miſſis circumquaque nunciis, univerſi populi multitudinem è regione Hieroſolyma convocarunt, qui cupidiſſime eò conveniebant: aramque conſtruxerunt in eodem quo prius ædificata erat loco, ut ſuper ea Deo ſacra ſolennia facerent juxta leges à Moyſe præſcriptas. Quæ dum fierent, haud æquis oculis eos aſpiciebant gentes finitimæ, utpote omnes illis infeſtæ. Quin & umbraculorum feſtum illo tempore egerunt, prout de eo legiſlator conſtituerat; ac deinde * oblationes, & jugis ſacrificii, ut vocatur, holocauſta, & ſabbatorum, omniumque conſecratorum feſtorum hoſtias. quique vota nuncuparant ea reddiderunt, ſacrificiis fieri cœptis à ſeptimi menſis novilunio. Inſuper & templi exſtructionem aggreſſi ſunt, multa pecunia lapicidis & fabris data, ciboque & potione iis qui materiem advehebant. id quod & Sidonii facile & libenter præſtabant, ligna cedrina è Libano deducentes, quæ colligarunt & in ratem compegerunt, ut in portum † Joppes *mari* conveherentur. Nam hoc quidem à Cyro imperatum erat, tunc vero juſſu Darii fiebat.

Judæi Hieroſolyma convenêre; inſtaurant aram, & ſacra faciunt. 1 Eſdr. c. 3. & 3 Eſdr. c. 5.

2. Anno à reditu illorum in Hieroſolyma ſecundo, cum Judæi menſe ſecundo eò veniſſent, urgebatur templi inſtauratio: jactiſque fundamentis novilunio ſecundi menſis anni ſecundi ſuperſtruere inſtiterunt; poſtquam operibus præfeciſſent Levitarum quotquot annum vigeſimum exceſſerant, & Jeſum cum filiis ejus ac fratribus, & Zodmielum Judæ Aminadabi filii fratrem & filios ejus. Et quidem templum, ſumma diligentia ab iis adhibita quibus operis cura erat demandata, celerius

Summa diligentia templo exſtruendo adhibetur. 1 Eſdr. c. 4. & 3 Eſdr. c. 5.

MSS. & *Eſdra Apocrypho.* quem plerumque ſequitur *Joſephus.* ὑποζύγια φκε'. in *Editis.*

v Ἐκ τῶν υἱωνῶν] Ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ *C.* ἐκ τῶν υἱῶν ὢν τοῦ *Gall.*

x Πρὸς τούτοις] Πρὸς τούτοις ὁ Μαρδ. in *Editis.*

y Σερεβαῖος,] Σερεβέος *Hen.* & *Big.* Γερὲβ *Zonar.*

z Κεκριμένοι ἄρχοντες ἦσαν·] Κεχειρισμένοι in quibuſdam *MSS.*

a Οἱ Λευῖται] Illud οἱ ex *MSS.*

b Ὅσον ἦν] Ὃς ἦν ἐν τ. C. & *Vat.* ὅσοι ἐν τ. *Hen.*

c Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἀρχιερεὺς αὐτῶν Ἰησοῦς in *Editis.*

d Ὁ Ζοροβάβηλος ἄρχων,] Illud ὁ ex *MSS.*

e Εἰς Ἱεροσόλυμα] Supra fin. §. 10. cap. 3. εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. & tam hîc quam illic utroque modo in *MSS.*

f Ἀπολιπόντας.] Ἀπολιπόντες C. & *Gall.*

g Κατεσκεύασαν θυσιαστήριον,] Ita cum *Caji codice.* κατεσκεύασάν τε *Vat.* quibuſcum conſentire videtur *Epiphan.* favetque *Eſdras* l. 3. c. 5. v. 48. & 49. καὶ κατασκευάσαντες in *Editis.* quod ſane ferri poteſt, ſi mox (v. prox. ſequ.) deleatur ὅπως, atque ἀναφέρουσι legatur: quam vocem præ ſe ferunt nonnulli *MSS.* Hoc modo legiſſe videtur *Epiphan.* πανδημεὶ, οἳ, μηδὲν προθυμίας ἀπολιπόντες, κατεσκεύασαν θυσιαστήριον ἐφ' ᾧ κ. π. ἀ. τόπου, καὶ νομίμας ἀναφέρουσι &c.

h Ἀνῳκοδομημένον τόπου,] In *MSS.* ᾠκοδομημένον. unde ἀνῳκοδομημένον feci pro ἀνοικοδομημένον *Editorum.*

i Ἤγαγον δὲ καὶ τὴν σκηνοπηγίαν] Apud *Eſdram*, l. 3. c. 5. v. 51. Καὶ ἠγάγοσαν τὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτὴν, ὡς ἐπιτέτακται ἐν τῷ νόμῳ, καὶ θυσίας καθ' ἡμέραν, ὡς προσῆκον ἦν. καὶ μετὰ ταῦτα προσφορὰς ἐνδελεχισμοῦ, καὶ θυσίας σαββάτων καὶ νουμηνιῶν καὶ ἑορτῶν πασῶν ἡγιασμένων. Vide etiam *Verum Eſdram*, c. 3. v. 4. HUDS. Tabernaculorum feſtum celebratum 3 Eſdr. v. 49. & Nehem. VIII. 15. 16. 17. Conf. inf. c. 5. §. 5. SPANH.

k Περὶ αὐτῆς διετάξατο,] Ita *Hen.* & *C.* ut & *Vat.* qui præterea ὃν pro ὡς habet. περὶ αὐτὴν in *reliquis.*

* *Oblationes,*] Προσφορὰς hîc accipio de *ſacrificiis ſponte factis.*

l Ἐνδελεχισμοὺς, καὶ τὰς θυσίας τῶν σαββάτων] Conf. Ἁλωσ. lib. I. c. I. §. I. SPANH.

m Εἰσαγομένων.] Lege ἐργαζομένων. *Vet.* alimenta quærentibus miniſtrabant. COCC.

n Σχεδίαν πηξαμένοις,] Eadem phraſi utitur, l. 8. c. 2. §. 7.

† *Joppes* mari *conveherentur.*] Utrumque rectum Ἰόπη & Ἰόππη.

o Συνείχετο] Forte συνήγετο. *Vetus*, vecta ſunt. COCC.

p Ἐγείραντες] Ita ex *MSS.* (& *Cocc.*) ἀγείραντες in *Editis.*

q Δευτέρου μηνὸς] Iterum ex *MSS.* (& *Cocc.*) conſentiente *Vero Eſdra*, c. 3. v. 8. & *Pſeudo-Eſdra*, l. 3. c. 5. v. 56. Δεκεμβρίου in *Editis.* Paulo aliter legiſſe videtur *Epiphan.* qui vertit, *à prima die ſequentis menſis anni ſecundi.* τοῦ δωδεκάτου μηνὸς reſcribendum cenſet *Petitus* in *Animadverſionibus* ἀνεκδότοις, tom. 3. p. 571.

r Ζωδμίηλον τὸν ἀδελφὸν] Ita è *Caji Cod.* quod Σωδμιὴλ propius accedat ad Καδμιὴλ (in *Eſdra*, l. 3. c. 5. v. 58.) quam Σαλιμιὴλ *Editorum*, aut Σολιμνεὴλ *Cod. Hen.* Verum non dubito quin hæc vox pariter & ſequentes corruptæ ſint, ut conſtabit ex loco *Eſdræ.* nec quidquam ſanior *Epiphan.* qui habet, *& Abdoilum fratrem Juda & Aminadab.*

rius opinione absolutum est. Consummato autem sacrario, sacerdotes cum tubis & pro more vestiti constiterunt, ut & Levitæ & Asaphi filii, atque Deo laudes canebant, quo modo illum collaudare primus ostendit Davides. At sacerdotes & Levitæ & de familiis ii qui provectissimi erant ætate, templum prius animo recolentes maximum & sumptuosissimum, novum vero videntes ita constructum ut ob rerum penuriam superiori multum inferius esset, reputantes secum quantum ex veteri felicitate & dignitate templi decidissent, tristes erant, & non valentes intra se comprimere dolorem ad ploratus atque lachrymas ferebantur. Populus autem contentus erat præsentibus, satisque habebat quod templum sibi ædificatum esset, ad illud quod prius fuerat non respiciens, illudve in memoriam revocans, aut semet, dum hoc cum illo comparat, torquens, quasi minori esset splendore quam animo præceperat. Tubarum tamen sonitum & multitudinis lætitiam vincebat seniorum & sacerdotum ejulatus, quod templum illud *altero* exciso longe inferius esse existimarent.

Seniorum ploratus, dum maxima pars populi lætitia gestit.
1 Esdr. c. 4. & 3 Esdr. c. 5.

3. Ubi autem Samaritæ tubarum sonitum audiverunt (nam animo erant Judæ & Benjaminis tribui infesto) accurrebant, desiderio cognoscendi quænam tumultûs causa exstiterit. Postquam vero intellexerunt, templum à Judæis ædificari, qui captivi in Babylonem fuerant abducti, Zorobabelum & Jesum & familiarum principes adeunt, postulantes ut sibi liceret una cum illis templum exstruere, & in ædificationis societatem admitti. "Deum enim, ajebant, non minus quam illi colimus, eundemque precamur *& veneramur*, & religionis *ejus* studiosi fuimus, jam inde ab illo tempore, quo Salmanasares Assyriorum rex nos in hunc, *quem incolimus*, locum transtulit è Chuthia & Media." Cum hæc illi verba fecissent, Zorobabelus & Jesus pontifex & familiarum Israëlitarum principes eis responderunt, "fieri non posse ut in structura socios sibi adsciscerent, cum *solis* ipsis templum construere mandatum fuerit, prius quidem à Cyro, nunc vero à Dario. veruntamen illis licere *in eo Deum* colere: & hoc solum illis commune esse, si velint, cum omnibus hominibus, qui ad templum venerint adorare Deum.

Petunt Samaritæ ut in ædificationis societatem admittantur.

Judæorum ad Samaritas responsum.

4. Hæc ubi audiverunt Chuthæi (eo enim nomine appellantur Samaritæ) ægre rem tulerunt, Syriæque gentibus auctores sunt petendi à satrapis, ut, quemadmodum sub Cyro primum ac deinde sub Cambyse, templi ædificationem impedirent, & Judæis omni studio ei incumbentibus moram & tarditatem afferrent. Cum autem per id tempus Hierosolyma ascendissent Sisines Syriæ Phœniciæque prætor & Sarabazanes cum aliis quibusdam, atque ex principibus Judæorum quæsivissent, "cujus permissu templum ita ædificarunt, ut arx potius quam fanum existimari posset, & cur porticus *ei* & mœnia tam valida urbi circumdederunt;" Zorobabelus & Jesus pontifex responderunt, "se quidem servos esse Dei maximi: templum vero hoc, ei *olim* exstructum à rege illorum felicissimo & virtute omnium præstantissimo, per multas ætates incolume stetisse.

Quo accepto Samaritis in animo erat templi ædificationem impedire.

Judæorum responsum ad satrapas quærentes ab illis cur templum instaurarint.

κησεν ἄν τις ἔλαβε τέλος. ἀπαρτισθέντος δὲ τοῦ ἱεροῦ, μετὰ σαλπίγγων οἱ ἱερεῖς ταῖς συνήθεσι στολαῖς κεκοσμημένοι, [s] καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ Ἀσάφου παῖδες, ἀναστάντες ὕμνουν τὸν Θεὸν, ὡς τὴν εἰς αὐτὸν εὐλογίαν Δαυίδης κατέδειξε πρῶτος. οἱ δ' ἱερεῖς καὶ Λευῖται καὶ τῶν πατριῶν οἱ πρεσβύτεροι, τὸν πρότερον ναὸν τῆς μνήμης ἀναπολοῦντες μέγιστόν τε καὶ πολυτελέστατον, καὶ τὸν γεγονημένον ὁρῶντες ὑπὸ πτωχείας [t] ἐνδεέστερον τοῦ πάλαι κατασκευαζόμενον, ὅσον εἶεν τῆς ἀρχαίας εὐδαιμονίας [v] ὑποβεβηκότες καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ναοῦ λογιζόμενοι, [x] κατήφουν, καὶ, τῆς ἐπὶ τούτῳ λύπης κρατεῖν οὐ δυνάμενοι, μέχρι θρήνων καὶ δακρύων προήγοντο. ὁ δὲ λαὸς ἠγάπα τοῖς παροῦσι, καὶ [y] τῷ μόνον οἰκοδομῆσαι τὸ ἱερὸν, τοῦ προτέρου ὄντος οὐδένα λόγον ποιούμενος οὐδ' ἀνάμνησιν, οὐδὲ πρὸς τὴν σύγκρισιν [z] ἐκείνου βασανίζων αὐτὸν, ὡς [a] ἐπ' ἐλάττοσιν οἷς [b] ὑπέλαβεν. ὑπερεφώνει δὲ τὸν τῶν σαλπίγγων ἦχον, καὶ τὴν τοῦ πλήθους χαρὰν, ἡ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἱερέων, ἐφ' οἷς ἐδόκουν ἐλαττοῦσθαι τὸν ναὸν τοῦ κατασκαφέντος, οἰμωγή.

γ'. Τῆς δὲ βοῆς τῶν σαλπίγγων ἀκούσαντες οἱ Σαμαρεῖται· ἐτύγχανον γὰρ ἀπεχθανόμενοι τῇ τε Ἰούδα φυλῇ καὶ τῇ Βενιαμίτιδι· συνέδραμον, τὴν αἰτίαν τοῦ θορύβου μαθεῖν θέλοντες. γνόντες δὲ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας εἰς Βαβυλῶνα τῶν Ἰουδαίων ἀνακτίζοντας τὸ ἱερὸν, προσίασι τῷ Ζοροβαβήλῳ καὶ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν πατριῶν, ἀξιοῦντες αὐτοῖς ἐπιτρέψαι συγκατασκευάσαι τὸν ναὸν, καὶ κοινωνῆσαι τῆς οἰκοδομίας. "σεβόμεθα γὰρ οὐκ ἔλαττον ἐκείνων τὸν Θεὸν, ἔφασκον, καὶ [c] τοῦτον ὑπερευχόμεθα, καὶ τῆς θρησκείας ἐσμὲν ἐπιθυμηταὶ, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἀφ' οὗ Σαλμανασάρης, ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, [d] ἐκ τῆς Χουθίας ἡμᾶς μετήγαγε καὶ Μηδίας ἐνθάδε." τούτους αὐτῶν ποιησαμένων τοὺς λόγους, Ζοροβάβηλος καὶ Ἰησοῦς ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ τῶν πατριῶν ἡγεμόνες τῶν Ἰσραηλιτῶν, πρὸς αὐτοὺς [e] ἔφασαν, "τῆς μὲν οἰκοδομίας [f] αὐτοὺς ἀδύνατον εἶναι κοινωνεῖν, αὐτῶν προσταχθέντων κατασκευάσαι τὸν ναὸν, πρότερον μὲν ὑπὸ Κύρου, νῦν δὲ ὑπὸ Δαρείου. προσκυνεῖν δὲ αὐτοῖς ἐφιέναι· [g] καὶ τοῦτο μόνον εἶναι κοινὸν, εἰ βούλονται, πρὸς αὐτοὺς καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀφικνουμένοις εἰς τὸ ἱερὸν σέβειν τὸν Θεόν.

δ'. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Χουθαῖοι· τὴν γὰρ προσηγορίαν οἱ Σαμαρεῖται ταύτην ἔχουσιν· ἠγανάκτησαν, καὶ πείθουσι τὰ ἐν Συρίᾳ ἔθνη τῶν σατραπῶν δεηθῆναι τὸν αὐτὸν τρόπον ὅν περ ἐπὶ Κύρου πρότερον, εἶτ' ἐπὶ Καμβύσου μετ' αὐτὸν, ἐπισχεῖν τὴν τοῦ ναοῦ κατασκευὴν, καὶ σπουδάζουσι [h] περὶ αὐτὴν τοῖς Ἰουδαίοις ἀναβολὴν καὶ τριβὴν πραγματεύσασθαι. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀναβάντων εἰς Ἱεροσόλυμα, [i] Σισίνου τοῦ τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης ἐπάρχου, καὶ [k] Σαραβαζάνου μετά καί τινων ἑτέρων, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἰουδαίων ἐρομένων, "τίνος αὐτοῖς συγχωρήσαντος [l] οὕτως οἰκοδομοῦσι τὸν ναὸν, ὡς φρούριον αὐτὸν εἶναι μᾶλλον ἢ ἱερὸν, καὶ τί δήποτε τὰς στοὰς καὶ τὰ τείχη περιβεβλήκασι [m] τῇ πόλει σφόδρα ὀχυρά," Ζοροβάβηλος καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς, "δούλους μὲν αὐτοὺς, ἔφασαν, εἶναι τοῦ μεγίστου Θεοῦ· τὸν δὲ ναὸν τοῦτον αὐτῷ κατασκευασθέντα ὑπὸ βασιλέως αὐτῶν εὐδαίμονος, καὶ πάντας "ὑπερ-

s Καὶ οἱ Λευῖται] Καὶ οἱ Λευῖται οἱ Ἀσάφου παῖδες juxta *Esdram*.
t Ἐνδεέστερον] Ἐπιδεέστερον *Vat.* & mox κατασκευαζομένου legi potest.
v Ὑποβεβηκότες] Ita *MSS.* ὑποβεβηκὸς in *Editis*.
x Κατήφουν,] Κατηφεῖς ἦσαν *Chrys.*
y Τῷ μόνον οἰκοδομῆσαι] Ita cum *Cod. Hen.* (& *Coccejo*) τὸ in *reliquis*.
z Ἐκείνου βασανίζων] Τὴν ἐκείνου *Vat.* & *Hen.*
a Ἐπ' ἐλάττοσιν] Ex conjectura ἐπ' ἐλάττοσιν reposui. ἐπ' ἐλάττωσιν aut ἐπελάττωσιν in *Editis Aliisque*.
b Ὑπέλαβεν.] Ὑπελάμβανεν *Hen.* & *Vat.*
c Τοῦτον] Forte τούτων. COCC.

d Ἐκ τῆς Χουθίας] Vide supr. lib. 9. c. 14. §. 3. & lib. 10. c. 8. §. 7.
e Ἔφασαν,] Ita cum *MSS.* ἔφασκον in *Editis*.
f Αὐτοὺς ἀδύνατον] Αὐτοῖς *Vat.*
g Καὶ τοῦτο μόνον εἶναι κοινὸν] Καὶ τούτου μόνου εἶναι κοινωνοὺς εἰ βούλοιντο *Hen.* & *Busb.*
h Περὶ αὐτὴν] Περὶ αὐτὸν *Vat.*
i Σισίνου] Σισίννου *Hen.* & *Busb.* tam hîc quam infra.
k Σαραβαζάνου] Hîc loci Σαρωβαζάνου aut Σαραβαζάνου. mallem sane Σαθαραβαζάνου. Vide *Annott.* ad p. 548. §. 3.
l Οὕτως οἰκοδομοῦσι τὸν ναὸν,] Vocem οὕτως non agnoscit *Hen.*
m Τῇ πόλει σφόδρα ὀχυρά,] Ita cum *MSS.* τὴν πόλιν in *Editis*. HUDS. Vetus: *vel cur porticus & civitatem tam munito circum-*

“ὑπερβάλλοντος ἀρετῇ, πολὺν διαμεῖναι χρόνον. ἐπεὶ δὲ, τῶν πατέρων ἀσεβησάντων εἰς τὸν Θεὸν, Ναβουχοδονόσορος ὁ Βαβυλωνίων καὶ Χαλδαίων βασιλεὺς, ἑλὼν τὴν πόλιν κατὰ κράτος αὐτήν τε καθεῖλε, καὶ τὸν ναὸν συλήσας ἐνέπρησε, καὶ τὸν λαὸν [n] μετῴκισεν αἰχμάλωτον, μεταγαγὼν εἰς Βαβυλῶνα, Κῦρος ὁ μετ' αὐτὸν τῆς Βαβυλωνίας καὶ Περσίδος [o] βασιλεὺς, ἔγραψεν οἰκοδομηθῆναι [p] τὸν ναόν· καὶ πάντα ὅσα [q] μετήνεγκεν ἐξ αὐτοῦ Ναβουχοδονόσορος ἀναθήματα καὶ σκεύη, Ζοροβαβήλῳ παραδοὺς καὶ Μιθραδάτῃ τῷ γαζοφύλακι, προσέταξε κομίσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πάλιν εἰς τὸν ἴδιον [r] ἀποκαταστῆσαι ναὸν οἰκοδομηθέντα. τοῦτο γὰρ ἐπέστειλεν ἐν τάχει γενέσθαι, [s] Ἀβάσσαρον κελεύσας ἀναβάντα εἰς Ἱεροσόλυμα, τῆς οἰκοδομίας τοῦ ναοῦ ποιήσασθαι πρόνοιαν. ὃς μετὰ τὸ λαβεῖν [t] παρὰ Κύρου γράμματα παραγενόμενος, εὐθὺς τοὺς θεμελίους [v] κατεβάλετο· καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου κατασκευαζόμενος μέχρι καὶ τοῦ δεῦρο, διὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν κακοήθειαν ἐστιν ἀτελής. εἰ τοίνυν βούλεσθε καὶ δοκιμάζετε, γράψατε ταῦτα Δαρείῳ, ὅπως ἐπισκεψάμενος τὰ τῶν βασιλέων ὑπομνήματα, εὕρῃ μηδὲν ἡμᾶς ὧν λέγομεν [x] καταψευσαμένους.

ε'. Ταῦτα εἰπόντων [y] τοῦ Ζοροβαβήλου καὶ τοῦ ἀρχιερέως, ὁ [z] Σισίνης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὴν μὲν οἰκοδομίαν ἐπισχεῖν [a] οὐ διέγνωσαν, ἕως ἂν ταῦτα δηλωθῇ [b] τῷ βασιλεῖ Δαρείῳ, παραχρῆμα δ' αὐτῷ περὶ [c] τούτων ἔγραψαν. τῶν δὲ Ἰουδαίων [d] κατεπληχότων καὶ δεδιότων μὴ μεταδόξῃ τῷ βασιλεῖ περὶ τῆς τῶν Ἱεροσολύμων [e] καὶ τοῦ ναοῦ κατασκευῆς, ὄντες κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον δύο προφῆται παρ' αὐτοῖς Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας, θαῤῥεῖν αὐτοὺς παρώρμων, καὶ μηδὲν ἐκ τῶν Περσῶν ὑφορᾶσθαι δύσκολον, ὡς τοῦ Θεοῦ ταῦτα προλέγοντος αὐτοῖς. πιστεύοντες δὲ τοῖς προφήταις, ἐντεταμένως εἴχοντο τῆς οἰκοδομίας, μηδεμίας ἡμέραν ἀνιέμενοι.

ϛ'. Δαρεῖος δὲ τῶν Σαμαρειτῶν αὐτῷ γραψάντων [f] καὶ κατηγορούντων διὰ τῆς ἐπιστολῆς τῶν Ἰουδαίων, ὡς τήν τε πόλιν ὀχυροῦσι, [g] καὶ τὸν ναὸν φρουρίῳ προσεοικότα μᾶλλον ἢ ἱερῷ κατασκευάζουσι, [h] λεγόντων δὲ μὴ συνοίσειν αὐτῷ τὰ γινόμενα, καὶ προσέτι τὰς ἐπιστολὰς ἐπιδεικνύντων [i] τοῦ Καμβύσου δι' ὧν ἐκώλυσεν ἐκεῖνος οἰκοδομεῖν τὸν ναὸν, μαθὼν παρ' αὐτῶν οὐκ ἀσφαλῆ τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀποκατάστασιν ἔσεσθαι, ἐπεὶ καὶ τὰ παρὰ τοῦ Σισίνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ κομισθέντα ἀνέγνω γράμματα, προσέταξεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὑπομνήμασι ζητηθῆναι τὰ περὶ τούτων· καὶ εὑρέθη ἐν [k] Ἐκβατάνοις, τῇ βάρει τῇ ἐν Μηδίᾳ, βιβλίον, ἐν ᾧ τάδε ἦν ἀναγεγραμμένα. [l] ἐν τῷ “πρώτῳ τῆς βασιλείας ἔτει Κῦρος ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε τὸν ναὸν οἰκοδομηθῆναι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τὸ θυσιαστήριον, ὕψος μὲν πηχῶν ἑξήκοντα, εὖρος δὲ τῶν αὐτῶν, διὰ δόμων λιθίνων ξεστῶν τριῶν, καὶ ξυλίνου δόμου ἑνὸς ἐγχωρίου· καὶ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην ἐκ τοῦ βασιλέως γίνεσθαι διετάξατο. “[m] προσέταξε δὲ καὶ τὰ [n] σκεύη, ἃ συλήσας Ναβουχοδονόσορος εἰς Βαβυλῶνα ἐκόμισεν, ἀποδοθῆναι τοῖς Ἱεροσολυ-

“Postquam vero, flagitiis in Deum à majoribus commissis, Nabuchodonosorus Babyloniorum & Chaldæorum rex urbe expugnata ipsam delevisset, & templo spoliato illud incendisset, populumque Babylonem captivum abduxisset & in alias sedes transtulisset, Cyrus, qui ei in regnum Babyloniæ & Persidis successit, scripto mandavit, ut templum *hoc* exstrueretur: & donaria omnia & vasa, ex eo à Nabuchodonosoro sublata, Zorobabelo & Mithradati quæstori tradidit, ut ea Hierosolyma reportarent, & in templum instauratum reponerent. Nam ut ad celeritatem nihil sibi reliqui facerent, præcepit, jussitque Abassarum Hierosolyma ascendere, temploque curam omnem adhibere. Qui, postquam à Cyro literas acceperat, confestim *eò* profectus fundamenta jaciebat: atque ex eo tempore hactenus ædificatur, & nondum ob inimicorum malignitatem absolutum est. Quamobrem, si volueritis & ita vobis visum fuerit, hæc ipsa scribite ad Darium, ut inspectis regiis commentariis illi compertum sit, nos nihil eorum quæ diximus *improbe* confinxisse.

5. Cum hæc Zorobabelus & pontifex loquuti essent, Sisines & qui cum eo erant decernere noluerunt ut ab ædificatione inhiberentur, donec regem Darium de istis certiorem facerent. Statim vero ei hisce de rebus scripserunt. Cum autem Judæi perterriti essent & sibi metuerent, ne Hierosolymorum templique instaurationis regem pœniteret, duo vates, qui per id tempus apud eos erant, Aggæus & Zacharias, ipsos bono animo esse jubebant, nec mali aliquid à Persis sibi eventurum esse suspicarentur, utpote quod Deus illis ista prædixerit. Quibus cum fidem haberent, summo studio ædificationi incubuerunt, ita ut ne diem quidem unum intermitterent.

Sisines sociique scribunt ad Darium. 1 *Esdr. c.* 5. & 3 *Esdr. c.* 6.

6. Darius autem, cum Samaritæ ei scripsissent & literis Judæos accusarent, quod & urbem muniant, templumque arci quam fano similius exstruant, dicerentque haud è re sua esse quæ fierent, itemque Cambysis epistolas ostenderent, quibus ille templum ædificari prohibuit; ubi ex illis intellexerat, res suas, Hierosolymis instauratis, nequaquam in tuto esse, cumque literas etiam Sisinis & collegarum ejus ad se allatas legisset, jussit ut iis de rebus in regios commentarios inquirerent: & inventus est Ecbatanis, turri quæ in Media est, liber *commentariorum*, in quo hæc perscripta erant. “Anno regni *sui* primo Cyrus rex jussit templum cum altari in Hierosolymis instaurari, cujus altitudo cubitorum esset sexaginta, latitudo totidem, trinis lapidum bene politorum ordinibus, & uno domestici ligni ordine; edixitque ut sumptus in hæc è regis fisco suppeditarentur. Præcepit etiam ut vasa, quæ Nabuchodonosorus è *templo* ablata Babylonem deportaverat, Hierosolymitanis restituerentur. ista autem curanda “man-

Darius, literis acceptis, in Cyri commentarios inquiri jubet. 1 *Esdr. c.* 6. & 3 *Esdr. c.* 6.

Cyri codex inventus de instaurando fano. 1 *Esdr. c.* 6. & 3 *Esdr. c.* 6.

cumdedissent muro. quasi legisset τί δήποτε ταῖς στοαῖς καὶ τῇ πόλει τείχη περιβεβλήκασιν οὕτως ὀχυρά. COCC.

n Μετῴκισεν αἰχμάλωτον,] Ita *Hen.* μετῴκησεν in *Editis Aliisque.*

o Βασιλεὺς,] Βασιλεύσας *Hen.* & *Busb.*

p Τὸν ναόν·] Τὸ ἱερὸν *Hen.* & *B.*

q Μετήνεγκεν ἐξ αὐτοῦ] Μετήγαγεν *Vat.*

r Ἀποκαταστῆσαι ναὸν οἰκοδομηθέντα.] Ἀποκατασταθῆναι *Vat.*

s Ἀβάσσαρον κελεύσας] Σαβανάσσαρον *Hen. B.* & *Pseudo-Esdr.* quomodo forsan legendum, p. 548. § 3. Σαβάσσηρον *Vat.*

t Παρὰ Κύρου γράμματα παραγενόμενος,] Τὰ ὑπὸ Κύρου γρ. *Hen.*

v Κατεβάλετο·] Ita *Vat.* ἐβάλετο *Hen.* ἐβάλλετο *Busb.* κατεβάλλετο in *Editis.*

x Καταψευσαμένους.] Κατεψευσμένους *Hen.* & *Busb.*

y Τοῦ Ζοροβαβήλου] Τοῦτε Ζοροβ. *Hen.* & *B.*

z Σισίνης] Iterum Σισίννης *Hen.* & *B.*

a Οὐ διέγνωσαν,] Illud οὐ in suo *codice* non habuisse videtur *Epiphan.*

b Τῷ βασιλεῖ Δαρείῳ,] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* in *reliquis* desiderantur τῷ βασιλεῖ.

c Τούτων ἔγραψαν.] Sic *Hen. Vat.* & *Epiphan.* τούτου in *cæteris.*

d Κατεπτηχότων καὶ δεδιότων] Eo modo in *MSS.* καταπεπτηχότων perperam in *Editis.*

e Καὶ τοῦ ναοῦ κατασκευῆς,] Τῆς τοῦ ναοῦ *Hen. Vat.* & *B.*

f Καὶ κατηγορούντων] Illud καὶ ex *MSS.*

g Καὶ τὸν ναὸν φρουρίῳ προσεοικότα μᾶλλον ἢ ἱερῷ κατασκευάζουσι,] Ita Tacitus *ædes ipsa, egregium propugnaculum.* REL.

h Λεγόντων δὲ μὴ συνοίσειν αὐτῷ] Λεγόντων τε μὴ *Busb.* λεγόντων μὴ *Hen.*

i Τοῦ Καμβύσου δι'] Τὰς Καμβύσου *Busb.* & *Vat.*

k Ἐκβατάνοις, τῇ βάρει τῇ ἐν Μηδίᾳ] Conf. sup. lib. 10. c. XI. § 6. SPANH.

l Ἐν τῷ πρώτῳ τῆς βασιλείας] Illa ἐν τῷ absunt *Hen.* & *Busb.*

m Προσέταξε δὲ] Προσέταξε δὲ non agnoscunt *Hen.* & *Busb.* nec in suo *codice* habuisse videtur *Epiphan.* atque commode satis abesse possunt.

n Σκεύη,] Καὶ τὰ τοῦ ναοῦ σκεύη *Busb.*

o Ἀβασ-

"mandavit Abassaro prætori & Syriæ & Phœniciæ præsidi, ejusque sociis; ut ipsi quidem eo loco abstinerent, sinerent vero Judæos, Dei servos, eorumque principes templum exstruere. Porroque imperavit ut eos in opere adjuvarent, & ex tributo provinciæ, cujus procuratores erant, Judæis in sacrificia suppeditarent tauros & arietes & agnos & hœdos, & similam & oleum & vinum & cætera quæ sacerdotes postulaverint, qui Deo supplicaturi erant pro salute Regis & Persarum. quicunque autem contra aliquid eorum fecerit, quæ *jam* mandata sunt; jussit ut is comprehensus cruci affigatur, ejusque bona in Regis fiscum redigantur. Insuper & Deum precatus est, ut, si quis operam dederit ad templi exstructionem impediendam, Deus ipsum feriendo ab *ejusmodi* iniquitate inhiberet.

Darius templum ædificari imperat. 1 Esdr. c. 6. & 3 Esdr. c. 6.

7. Hæc cum Darius in Cyri commentariis invenisset, rescribit Sicinæ ejusque collegis in hæc verba. "Darius rex Sisinæ equitum magistro, & Sarabazanæ, illorumque collegis salutem. Exempla literarum, quas in commentariis Cyri inveni, misi ad vos; voloque ut omnia fiant quemadmodum in eis perscriptum est. Valete." Cum itaque Sisines & qui cum eo erant ex hac epistola Regis voluntatem intellexissent, statuerunt reliqua ei convenienter exsequi. Sacris igitur instabant operibus, Judæorum senioribus opem ferentes & senatûs principibus: magnaque cum diligentia perficitur templi fabrica, vaticinantibus Aggæo & Zacharia, idque ex Dei mandato, atque ex Cyri & Darii *Persarum* regum sententia. absolutumque est intra septem annos. Anno autem regni Darii nono, vigesimo tertio die mensis duodecimi, qui nostris dicitur Adar, Macedonibus vero Dystrus, sacerdotes ac Levitæ cum reliqua Israëlitarum multitudine hostias immolarunt, pro renovata post captivitatem pristina felicitate proque recepto novo templo, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hircos duodecim pro numero tribuum (totidem enim sunt tribus Israëliticæ) ut peccata earum uniuscujusque expiarent. Quin & sacerdotes & Levitæ curarunt ut juxta Moysis leges janitores ad singula adessent vestibula. nam Judæi in circuitu templi ædificaverant porticus ad interius sacrarium.

Templum perficitur. 1 Esdr. c. 6. & 3 Esdr. c. 7.

Reduces agunt Pascha. 1 Esdr. c. 6. & 3 Esdr. c. 7.

8. Instante autem Azymorum festo, mense primo, qui Macedonibus Xanthicus dicitur, nobis vero Nisan, populus universus ex oppidis in urbem confluxit, & festum egerunt lustrati una cum conjugibus & liberis ritu patrio, cumque victimam, quam Paschalem appellant, die ejusdem mensis decima quarta immolassent, per dies septem epulati sunt nullis sumptibus parcentes, solida etiam

"μίταις· τὴν δὲ ἐπιμέλειαν τούτων εἶναι [o] Ἀβασσάρου τοῦ ἐπάρχου, [p] καὶ τῆς Συρίας τε καὶ Φοινίκης ἡγεμόνος, καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ· ὅπως αὐτοὶ μὲν ἀφέξωνται τοῦ τόπου, τοῖς δὲ δούλοις τοῦ Θεοῦ, Ἰουδαίοις καὶ ἡγεμόσιν αὐτῶν, ἐπιτρέψωσιν [q] οἰκοδομῆσαι τὸν ναόν. καὶ συλλαβέσθαι δὲ πρὸς τὸ ἔργον συνέταξα, κἀκ τοῦ φόρου τῆς χώρας ἧς [r] ἐπετροπεύοντο τελεῖν τοῖς Ἰουδαίοις [s] εἰς θυσίας λόγον, ταύρους καὶ κριοὺς καὶ ἄρνας καὶ ἐρίφους, καὶ σεμίδαλιν καὶ ἔλαιον καὶ οἶνον, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἂν οἱ ἱερεῖς [t] ὑπαγορεύσωσιν, εὔχωνται δὲ ὑπὲρ [v] τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως καὶ Περσῶν. τοὺς δὲ παραβάντας τι τῶν ἐπεσταλμένων, συλληφθέντας ἐκέλευσεν ἀνασταυρωθῆναι, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῶν εἰς τὴν βασιλικὴν καταταγῆναι κτῆσιν. καὶ κατηύξατο πρὸς τούτοις τῷ Θεῷ, ὅπως εἴ τις ἐπιχειρήσειε διακωλῦσαι τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ναοῦ, βαλὼν αὐτὸν ὁ Θεὸς, ἐπίσχῃ τῆς ἀδικίας.

ζʹ. Ταῦθ' εὑρὼν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ Κύρου Δαρεῖος, ἀντιγράφει τῷ Σισίνῃ, καὶ τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ, τάδε λέγων. "Βασιλεὺς Δαρεῖος Σισίνῃ τῷ [x] ἱππάρχῳ, καὶ Ζαραβαζάνῃ καὶ τοῖς ἑταίροις αὐτῶν χαίρειν. τὸ ἀντίγραφον ὑμῖν τῆς ἐπιστολῆς, ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εὑρὼν τοῖς Κύρου, ἀπέσταλκα· καὶ βούλομαι [y] γίνεσθαι πάντα, καθὼς ἐν [z] αὐτῇ περιέχει. ἔρρωσθε." μαθόντες οὖν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ὁ Σισίνης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν, ταύτῃ [a] τὰ λοιπὰ ἀκόλουθα ποιεῖν διέγνωσαν. ἐπεστάτουν οὖν τῶν ἱερῶν ἔργων, συλλαμβανόμενοι τοῖς πρεσβυτέροις τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν [b] γερόντων ἄρχουσι. καὶ ἠνύετο μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἡ κατασκευὴ τοῦ ναοῦ, προφητευόντων Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, κατὰ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ βουλήσεως [c] Κύρου τε καὶ Δαρείου τῶν βασιλέων. ᾠκοδομήθη δ' ἐν ἔτεσιν ἑπτά. τοῦ δ' [d] ἐνάτου τῆς Δαρείου βασιλείας ἔτους, [e] εἰκάδι καὶ τρίτῃ μηνὸς [f] δωδεκάτου, ὃς καλεῖται παρ' ἡμῖν μὲν Ἀδὰρ, παρὰ δὲ Μακεδόσιν Δύστρος, προσφέρουσι θυσίας οἵ τε ἱερεῖς [g] καὶ Λευῖται, καὶ τὸ ἄλλο τῶν Ἰσραηλιτῶν πλῆθος, [h] ἀνανεωτικὰς τῶν προτέρων ἀγαθῶν μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν [i] καὶ τὸ ἱερὸν ἀνακαινισθὲν ἀπειληφέναι, [k] ταύρους ἑκατὸν, κριοὺς διακοσίους, ἄρνας τετρακοσίους, χιμάρους δώδεκα κατὰ φυλὴν, τοσαῦται γάρ εἰσιν αἱ τῶν Ἰσραηλιτῶν φυλαὶ, ὑπὲρ ὧν ἥμαρτεν ἑκάστη. [l] ἀνέστησάν τε κατὰ τοὺς Μωϋσέως νόμους, οἵ τε ἱερεῖς [m] καὶ Λευῖται, θυρωροὺς ἐφ' ἑκάστου πυλῶνος. ᾠκοδομήκεσαν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ τὰς ἐν κύκλῳ τοῦ ναοῦ [n] στοὰς τοῦ ἔνδοθεν ἱεροῦ.

ηʹ. Ἐνστάσης δὲ [o] τῆς τῶν Ἀζύμων ἑορτῆς, μηνὶ τῷ πρώτῳ, κατὰ μὲν Μακεδόνας Ξανθικῷ λεγομένῳ, κατὰ δὲ ἡμᾶς Νισὰν, συνερρύη πᾶς ὁ λαὸς ἐκ τῶν κωμῶν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τὴν ἑορτὴν ἤγαγον [p] ἁγνεύσαντες μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων τῷ πατρῴῳ νόμῳ, καὶ τὴν Πάσχα προσαγορευομένην θυσίαν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ [q] τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπιτελέσαντες [r] κατευωχήθησαν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ, μηδεμιᾶς φειδόμενοι πολυτελείας, ἀλ-

o Ἀβασσάρου] Σαβαναοσάρου *Hen. Busb.* & *Vat.* Vide *Annott.* ad p. 548. §. 3. & super §. 4.

p Καὶ τῆς Συρίας] Illa καὶ τῆς absunt *Hen.*

q Οἰκοδομῆσαι τὸν ναόν.] Ita *Hen.* & *Busb.* οἰκοδομηθῆναι in *reliquis.*

r Ἐπετροπεύοντο τελεῖν] Ἐπιτρόπευον *Hen.* & *B.*

s Εἰς θυσίας λόγον,] *Vetus*, immolationis causa. COCC.

t Ὑπαγορεύσωσιν,] Ὑπαγορεύωσιν *Hen.* & *B.*

v Τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως] Illud τῆς è *Cod. Vat.*

x Ἱππάρχῳ,] Forsan ἐπάρχῳ. *Gen.* ἱππάρχῃ. *Vet.* equitum præfecto.

y Γίνεσθαι πάντα,] Γενέσθαι *Hen.* & *Busb.*

z Αὐτῇ περιέχει.] Ita *Hen. B. Vat.* & *Epiphan.* αὐτῷ in *Editis.*

a Τὰ λοιπὰ ἀκόλουθα ποιεῖν διέγνωσαν.] Τὸ λοιπὸν ἀκολούθως *Hen.*

b Γερόντων ἄρχουσι.] Ita cum *Hen.* & *Vat.* γερόντων τοῖς ἄρχουσι in *reliquis.*

c Κύρου τε καὶ Δαρείου] Eo modo *Vat.* τοῦ Κύρου τε in *cæteris.*

d Ἐνάτου τῆς Δαρείου βασιλείας ἔτους,] Ἕκτου juxta utrumque *Esdram.* Vide *Is. Vossium* in *Chronol. S.* p. 146. *Jac. Cappellum* in *Hist. Sacr.* & *Exot.* ad A. M. 3483. *Simsonum* in *Chron. Cathol.* ad A. M. 3489. & *Tornellum* ad A. M. 3533. & 3540.

e Εἰκάδι καὶ τρίτῃ μηνὸς] Sequitur hîc, ut alibi, *Pseudo-Esdram.* in *Hebræo* legitur *tertia mensis Ader.* 1 *Esdr.* c. 15.

f Δωδεκάτου,] Sic *Hen. Busb.* & *Epiphanii* libri *notæ melioris.* ἑνδεκάτῳ in *Editis Aliisque.* Videsis *Drusium* in *Animadvers. Sacr.* l. 6. c. 4. & *Petavium* in l. 1. *de Doctr. Temp.* p. 74. HUDS. At est Adar mensis 12. Et Antiq. IV. 8. ipse hunc mensem ultimum esse anni scribit: qua re nihil est liquidius. & ipse Infra XI. 6. hunc mensem Adar vocat duodecimum; ιβʹ. ergo pro ια scribendum. 23. Adar. Ezr. 6. 16. est dies tertius. REL.

g Καὶ Λευῖται,] Ita cum *MSS.* καὶ οἱ Λευ. in *Editis.* Vide infra lit. *m.*

h Ἀνανεωτικὰς] Θυσίαι ἀνανεωτικαί· *Hesychius.* ἀνανέσαι, καταστῆσαι Κρῆτες f. ἀνανεῶσαι· Conf. infr. lib. 12. c. 7. §. 7. SPANH.

i Καὶ τὸ ἱερὸν] Καὶ τοῦτο vel καὶ τοῦ τὸ in *MSS.*

k Ταύρους ἑκατὸν,] Ita *Hen.* & *Vat.* ταύρων ἑκατὸν, κριῶν σʹ. ἀρνῶν υʹ. χιμάρων ιβʹ.

l Ἀνέστησάν τε] Ἔστησάν τε *Vat.*

m Καὶ Λευῖται,] Καὶ οἱ Λευῖται hîc loci *Hen.* & *Vat.* Vide modo supr. lit. *g.*

n Στοὰς] Στοαὶ τοῦ ἔνδοθεν ἱεροῦ porticus in atrio magno. REL.

o Τῆς τῶν —— ἐπιτελέσαντες] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 1. §. 3. SPANH.

p Ἁγνεύσαντες μετὰ γυναικῶν] Ita cum *Hen.* & *Busb.* ἁγνεύοντες in *cæteris.*

q Τοῦ αὐτοῦ μηνὸς] Τοῦ πρώτου μηνὸς Ξανθικοῦ λεγομένου *Busb.*

r Κατευωχήθησαν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ;] Pascha decima quarta Mensis celebrata Esdr. VI. 22. SPANH.

s Εἰς

ἀλλὰ καὶ τὰς ὁλοκαυτώσεις ἐπιφέροντες τῷ Θεῷ, καὶ χαριστηρίους θυσίας [s] ἐπιτελοῦντες, ἀνθ' ὧν αὐτοὺς τὸ θεῖον πάλιν εἰς τὴν πάτριον γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ νόμους ἤγαγε, καὶ τὴν τοῦ Περσῶν βασιλέως διάνοιαν εὐμενῆ κατέστησεν αὐτοῖς. καὶ οἱ μὲν, ὑπὲρ τούτων [t] ἐπιδαψιλευόμενοι τῇ θυσίαις καὶ τῇ περὶ τὸν Θεὸν φιλοτιμίᾳ, κατῴκησαν ἐν τοῖς Ιεροσολύμοις, πολιτείᾳ χρώμενοι ἀριστοκρατικῇ μετ' ὀλιγαρχίας. οἱ γὰρ [v] ἀρχιερεῖς προεστήκεσαν τῶν πραγμάτων, ἄχρις οὗ τοὺς Ασαμωναίου συνέβη βασιλεύειν ἐκγόνους. πρὸ μὲν [x] γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς [y] ἀναστάσεως ἐβασίλευον ἀπὸ Σαούλου πρῶτον [z] ἀρξαμένου καὶ Δαυίδου, ἐπὶ ἔτη πεντακόσια τριάκοντα δύο, μῆνας ἕξ, ἡμέρας δέκα. πρὸ δὲ τῶν βασιλέων τούτων ἄρχοντες αὐτοὺς διεῖπον, οἱ προσαγορευόμενοι κριταὶ καὶ μόναρχοι· καὶ τοῦτον πολιτευόμενοι τὸν τρόπον ἔτεσι [a] πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις διῆγαγον μετὰ Μωυσῆν ἀποθανόντα καὶ Ιησοῦν τὸν στρατηγόν. καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν ἀνασωθέντων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας Ιουδαίων, ἐν τοῖς Κύρου καὶ Δαρείου χρόνοις, ἐν τούτοις ὑπῆρχεν.

θ'. Οἱ δὲ Σαμαρεῖς, ἀπεχθῶς πρὸς αὐτοὺς καὶ βασκάνως διακείμενοι, πολλὰ κακὰ τοὺς Ιουδαίους εἰργάσαντο, πλούτῳ τε πεποιθότες, καὶ συγγένειαν προσποιούμενοι [b] τῶν Περσῶν, ἐπειδήπερ ἐκεῖθεν ἦσαν. ὅσα τε γὰρ ἐκελεύσθησαν ἐκ τῶν φόρων ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὰς θυσίας τελεῖν τοῖς Ιουδαίοις, παρέχειν οὐκ ἤθελον, τούς τε [c] ἱππάρχους [d] σπουδάζοντας αὐτοῖς πρὸς τοῦτο καὶ συνεργοῦντας εἶχον· ἄλλα τε ὅσα βλάπτειν ἢ [e] δι' αὐτῶν ἢ δι' ἑτέρων ἠδύναντο τοὺς Ιουδαίους, οὐκ ἀπώκνουν. ἔδοξεν οὖν πρεσβευσαμένοις τοῖς Ιεροσολυμίταις πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον, κατηγορῆσαι τῶν Σαμαρειτῶν. καὶ πρεσβεύουσι Ζοροβάβηλος καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχόντων τέσσαρες. ὡς δὲ τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὰς αἰτίας, ἃς κατὰ τῶν Σαμαρειτῶν ἐπέφερον, ἔγνω παρὰ τῶν πρέσβεων ὁ βασιλεὺς, δοὺς αὐτοῖς ἐπιστολὴν κομίζειν πρὸς τοὺς ἱππάρχους τῆς Σαμαρείας καὶ τὴν βουλὴν ἀπέπεμψε. τὰ δὲ γεγραμμένα ἦν τοιάδε. "Βασιλεὺς Δαρεῖος Ταγγανᾷ καὶ [f] Σαμβαβᾷ τοῖς "ἱππάρχοις [g] Σαμαρειτῶν, Σαδράκῃ καὶ [h] Βοβήλωνι, καὶ τοῖς "λοιποῖς [i] συνδούλοις αὐτῶν τοῖς ἐν Σαμαρείᾳ. Ζοροβάβη"λος καὶ Ανανίας καὶ Μαρδοχαῖος, Ιουδαίων πρεσβευταὶ, "ᾐτιῶντο ὑμᾶς ὡς ἐνοχλοῦντας αὐτοῖς πρὸς τὴν οἰκοδομίαν "τοῦ ναοῦ, καὶ μὴ χορηγοῦντας ἃ προσέταξα ὑμῖν εἰς τὰς "θυσίας τελεῖν αὐτοῖς ἀναλώματα. βούλομαι οὖν ὑμᾶς "ἀναγνόντας τὴν ἐπιστολὴν, χορηγεῖν αὐτοῖς ἐκ τοῦ βασι"λικοῦ γαζοφυλακίου [k] τῶν φόρων τῆς Σαμαρείας, πάνθ' ὅσα "[l] πρὸς τὰς θυσίας αὐτοῖς ἐστι χρήσιμα, καθὼς οἱ ἱερεῖς "ἀξιοῦσιν· ἵνα μὴ διαλείπωσι καθ' ἡμέραν θύοντες, καὶ "ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ Περσῶν εὐχόμενοι τῷ Θεῷ." καὶ ἡ μὲν ἐπιστολὴ ταῦτα περιεῖχεν.

sacrificia Deo offerentes, & sacra facientes pro gratiarum actione, quod numen eos terræ patriæ legibusque avitis iterum restituisset, fecissetque ut rex Persarum animo esset erga ipsos benevolo. Et quidem illi maxima in sacrificiis largitate usi summaque in Dei cultu magnificentia Hierosolyma incoluerunt, instituta ea reipublicæ forma, quæ optimatum est paucorum potestate mixta. nam pontifices summæ rerum præfuerunt, donec Asamonæorum genus regnum obtinuit. Ante enim captivitatem & eversionem regnatum quidem fuit à Saulo primo rege & Davide per annos quingentos viginti duos, menses sex, dies decem. At ante reges istos suberant imperio illorum qui dicti sunt judices & monarchæ: & sub hac reipublicæ forma annos plusquam quingentos egerunt post obitum Moysis & Jesu imperatoris. Atque hæc quidem de Judæis, qui sub Cyro & Dario regibus è captivitate evaserunt, ita se habebant.

9. Samaritæ autem, gens illis infesta & invida, mala multa Judæis intulerunt, & opibus freti, & Persarum cognationem præ se ferentes, ut qui ex iis oriundi. Etenim quæcunque tributa conferre jussi erant à rege in sacrificia, *ea* dare recusabant, id assequuti, ut equitum magistri sibimet in hoc faverent operamque suam addicerent; & in cæteris nihil reliqui fecerunt, quo Judæis nocere per se aut per alios potuissent. Visum est itaque Hierosolymitanis mittere ad regem Darium, ut Samaritas accusarent. atque legationem obierunt Zorobabelus & alii quatuor ex magistratibus. Cum autem ea, quæ Samaritis crimini & vitio vertebantur, à legatis Rex accepisset, eos dimisit cum literis ad magistros equitum & senatum Samariæ perferendis. illæ autem scriptæ erant hujusmodi verbis. "Darius rex Tanganæ & Sambabæ equitum ma"gistris apud Samaritas, Sadracæ & Bobeloni, "reliquisque illorum conservis in Samaria. Zoro"babelus & Ananias atque Mardochæus, Judæo"rum legati, vos accusaverunt, quod ipsis in ædi"ficatione templi molesti fueritis, neque impen"sas in sacrificia eis præbueritis quas vobis im"peravi. Volo igitur, ut, lecta hac *nostra* epi"stola, è regio fisco tributorum Samariæ omnia "illis suppeditentur, quæ ex sacerdotum senten"tia illis usui esse possunt in sacris faciendis, ut "singulis diebus victimas immolare non cessent, "Deumque precari pro memet & Persarum gen"te." Atque in hanc quidem sententiam scripta erat epistola.

Samaritæ Judæis infesti.

Judæorum legatio ad Darium.

Darius templum instaurari imperat. 1 *Esdr. c.* 6.

ΚΕΦ. ε'.

Οτι Ξέρξης ὁ Δαρείου οἰκείως πρὸς τοὺς Ιουδαίους διετέθη. καὶ περὶ Εσδρα καὶ Νεεμία.

[m] Δαρείου δὲ τελευτήσαντος παραλαβὼν τὴν βασιλείαν [n] Ξέρξης ὁ παῖς αὐτοῦ, ἐκληρονόμησεν αὐτοῦ καὶ τὴν

CAP. V.

Quod Xerxes Darii filius magna Judæos benevolentia prosequutus est. itemque de Esdra & Neëmia.

Mortuo autem Dario, in regnum successit filius ejus Xerxes, qui pari ac ille pietate & ho-

Xerxes Dario in regnum succedit.

s Επιτελοῦντες,] Ιερουργοῦντες *Hen.* & *Vat.*

t Επιδαψιλευόμενοι] Επεδαψιλεύοντο. & mox κατῴκησαν δὲ ἐν τοῖς *Hen.* & *Busb.* quo modo etiam legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *immolabant. Habitabant autem* &c.

v Αρχιερεῖς,] Ιερεῖς *Hen. Busb. Zonar.* & *Epiphan.* De Judæorum regiminis forma vide *Seldenum* in lib. 2. *de Synedriis* c. 15. §. 12. & *H. Conringium* de *Rep. Hebr.* c. 54.

x Γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας] Γὰρ deest *Hen.*

y Αναστάσεως] Ita *Hen.* & *Vat.* in *Editis* ἀναβάσεως. *ante captivitatem & transmigrationem* vertit *Epiphan.*

z Αρξαμένου] Sic *Hen.* & *Vat.* ἀρξάμενοι in *Editis.*

a Πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις] Eo modo *Hen. Busb.* & *Zon.* πλέον in *Editis.*

b Τῶν Περσῶν] Τὴν Περσῶν *Hen.* & *Busb.*

c Ιππάρχους] Tam hîc quam alibi mallem ἐπάρχους. nisi quod ἱππάρχους legerint *Epiphan.* & *Zonaras.*

d Σπουδάζοντας] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* σπουδάζοντας εἰς τοῦτο in *Editis.*

e Δι' αὐτῶν] Δι' ἑαυτῶν *Hen.* & *Vat.*

f Σαμβαβᾷ] Juxta *Epiphanii* libros Σαμβαλᾷ aut Σαμβανᾷ.

g Σαμαρειτῶν,] Καὶ Σαμαρειτῶν *Hen.* & *Vat.* καὶ Σαμαρείταις legisse videtur *Epiphan.*

h Βοβήλωνι,] Βουλδωνι *Vat.* Βεήλωνι *Gall.* Βουτήλωνι *Hen.* in *Epiphanii* libris *Velveni.*

i Συνδούλοις αὐτῶν] Vide *Brissonium* de *Regno Persarum*, l. 1. p. 22. *Edit. Commel.*

k Τῶν φόρων τῆς Σαμαρείας,] Τῶν φόρων τῶν Σαμ. *Vat.*

l Πρὸς τὰς θυσίας] Πρὸς θυσίας *Vat.*

m Δαρείου δὲ τελευτήσαντος παραλαβὼν τὴν βασιλείαν Ξέρξης] Artaxerxes seu Αρθασαθὰ vocatur Esdr. VIII. sub quo Esdras è Babylone in Judæam rediit. SPANH.

n Ξέρξης] *Al.* αὐτοῦ παῖς ὁ Ξέρξης.

honore Deum prosequutus est. ejus enim cultui omnem similiter ac pater curam adhibuit, & prolixa erat in Judæos benevolentia. Atqui illo tempore pontifex erat Jesu filius, nomine Joacimus.

Joacimus pontifex.

Babylone autem erat etiam vir justus, bonæque apud omnes existimationis, primarius populi sacerdos, Esdras appellatus. qui, utpote legum Moysaïcarum admodum peritus, Xerxis regis amicitiam *tunc temporis* consequitur. Cum autem

Esdras Babylone Hierosolyma proficiscitur. 1 Esdr. c. 7 & 2 Esdr. c. 8.

statuisset Hierosolyma ascendere, & de Judæis Babylone degentibus aliquot secum ducere, petiit à Rege literas sibi dari ad Syriæ satrapas, ut ex illis cognoscerent qui vir esset. Atque Rex ad satrapas hujusmodi epistolam scripsit. "Rex regum Xer-

Artaxerxis literæ ad Esdram. 1 Esdr. c 8. & 2 Esdr. c. 8.

"xes Esdræ sacerdoti atque divinæ legis professo-"ri salutem. Meæ humanitatis esse ratus, ut Ju-"dæis & sacerdotibus eorum & Levitis, qui *adhuc* "in regno nostro agunt & Hierosolyma profici-"sci volunt, eò commigrare liceat, hanc potesta-"statem ut habeant imperavi. Quicunque *igitur* "id habet in animo, abeat, quemadmodum & mi-"hi & septem meis consiliariis visum est, * ut con-"venienter legi Dei ea inspiciant quæ in Judæa "aguntur, ferantque munera Israëlitarum Deo, "quæ ego & amici vovimus; item auri & argenti "quicquid inventum fuerit in Babyloniorum re-"gione Deo dicatum, id omne Hierosolyma de-"portent ut sacra Deo fiant. & quicquid ipse ex "auro & argento conflare volueris, id tibi tuisque "fratribus facere liceat. Sacra quoque vasa tibi *in* "*manus* data *Deo* dedicabis, & quicquid tibi in "mentem venerit illud etiam fieri curabis, impen-"sis è fisco regio sumptis. Quin & quæstoribus "Syriæ Phœniciæque scripsi ut diligentiam adhi-"beant ad omnia quæ Esdras sacerdos & legum "Dei interpres illis mandaverit. Et ut Deus nul-"lam in me posterosque meos iram effundat, volo "ut omnia usque ad tritici coros centum Deo ex "lege præstentur. Ac vobis præterea denuncio, "ne cui sacerdoti, aut Levitæ, aut sacro cantori, "aut janitori, aut sacro ministro, aut templi scri-"bæ, tributum ullum imperetis, neque aliud quod-"vis illis insidiarum ergo aut oneris. Tu vero, "Esdra, pro ea qua præditus es divina sapientia, "statuito judices legis tuæ peritos, qui in tota Sy-"ria & Phœnicia jus dicant, imperitosque istam "docebis, ut si quis è popularibus tuis Dei aut "Regis legem fuerit transgressus, pœnas det *me-"ritas debitasque*, utpote qui non per ignorantiam "contra eam fecerit, sed cum eam noverit, auda-"cter spreverit & contempserit. ii autem plectan-"tur vel morte vel pecunia. Vale.

Esdras Deo gratias agit de Regis benevolentia. 1 Esdr. c. 8. & 2 Esdr. c. 8.

2. Cum autem Esdras has literas accepisset, supra modum exhilaratus est, Deumque cœpit adorare, Regi erga ipsum benignitatem ei acceptam deberi agnoscens: quam ob rem gratias se ei maximas habere dicebat. Atque ubi Babylone epistolam Judæis legerat qui illic forte aderant, eam quidem apud se retinebat, exemplar vero ejus in Me-

πρὸς Θεὸν εὐσέβειάν τε καὶ τιμήν. ἅπαντα γὰρ ἀκολούθως τῷ πατρὶ τὰ πρὸς τὴν θρησκείαν ἐποίησε, καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εἶχε [o] φιλοτιμότατα. κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἀρχιερεὺς ἦν Ἰησοῦ παῖς, Ἰωάκειμος ὄνομα. ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐν Βαβυλῶνι δίκαιος ἀνὴρ, καὶ δόξης ἀπολαύων ἀγαθῆς παρὰ τῷ πλήθει, πρῶτος ἱερεὺς τοῦ λαοῦ, καλούμενος [p] Εσδρας· ὃς, τῶν Μωϋσέως νόμων ἱκανῶς ἔμπειρος ὢν, γίνεται φίλος τῷ βασιλεῖ Ξέρξῃ. γνοὺς δὲ ἀναβῆναι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπαγαγέσθαι τινὰς τῶν ἐν Βαβυλῶνι τυγχανόντων Ἰουδαίων, παρεκάλεσε τὸν βασιλέα δοῦναι αὐτῷ πρὸς τοὺς σατράπας τῆς Συρίας ἐπιστολὴν, ἀφ' ἧς αὐτοῖς γνωρισθήσεται τίς εἴη. ὁ δὲ βασιλεὺς γράφει πρὸς τοὺς σατράπας ἐπιστολὴν τοιάνδε. "[q] Βασιλεὺς βασιλέων Ξέρξης Εσδρα ἱερεῖ "καὶ ἀναγνώστῃ [r] τοῦ θείου "νόμου χαίρειν. Τῆς ἐμαυτοῦ φιλανθρωπίας ἔργον εἶναι νο-"μίσας τὸ τοὺς βουλομένους [s] ἐκ τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους, καὶ ἱε-"ρέων καὶ Λευιτῶν ὄντων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ [t] συναπαί-"ρειν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, τοῦτο προσέταξα. καὶ ὁ βουλόμενος "ἀπίτω, καθάπερ [v] ἔδοξε κἀμοὶ καὶ τοῖς ἑπτὰ μου συμβούλοις, "ὅπως [x] τὰ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐπισκέψωνται τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ "ἀκολούθως, καὶ ἀπενέγκωσι δῶρα τῷ Ἰσραηλιτῶν Θεῷ, "ἅπερ ηὐξάμην ἐγώ τε καὶ οἱ φίλοι· [y] καὶ ἀργύριον καὶ χρυ-"σίον ὅσον ἂν εὑρεθῇ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαβυλωνίων ὠνομα-"σμένον τῷ Θεῷ, τοῦτο πᾶν [z] εἰς Ἱεροσόλυμα κομισθῆναι τῷ "Θεῷ εἰς τὰς θυσίας. πάντα τε ὅσα βούλῃ ἐξ ἀργύρου καὶ χρυ-"σοῦ κατασκευάσαι, ποιεῖν ἐξέστω σοι μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ τὰ "δεδομένα σοι ἱερὰ σκεύη ἀναθήσεις, καὶ ὅσων ἂν ἐπίνοιαν λά-"βῃς, καὶ ταῦτα προσεξεργάσῃ, τὴν εἰς αὐτὰ δαπάνην ἐκ τοῦ "βασιλικοῦ ποιούμενος γαζοφυλακίου. ἔγραψα δὲ καὶ τοῖς "γαζοφύλαξι τῆς Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης, ἵνα τῶν ὑπὸ Εσδρα "τοῦ ἱερέως καὶ ἀναγνώστου τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ἐπισταλέντων "ἐπιμεληθῶσιν. ὅπως δὲ μηδεμίαν ὀργὴν ἐπ' ἐμὲ λάβῃ τὸ "θεῖον ἢ [a] τοὺς ἐμοὺς ἐκγόνους, πάντα ἀξιῶ καὶ [b] μέχρι τοῦ "πυροῦ κόρων ἑκατὸν ἐπιτελεῖσθαι τῷ Θεῷ κατὰ τὸν νόμον. καὶ ὑ-"μῖν δὲ λέγω ὅπως τοῖς ἱερεῦσι, καὶ Λευίταις, καὶ ἱεροψάλ-"ταις, καὶ θυρωροῖς, καὶ [c] ἱεροδούλοις, καὶ γραμματεῦσι τοῦ "ἱεροῦ, μήτε φόρους ἐπιτάξητε, μήτε ἄλλο μηδὲν ἐπίβου-"λον ἢ φορτικὸν εἰς αὐτοὺς γένηται. καὶ σὺ δὲ, Εσδρα, κατὰ τὴν "τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἀπόδειξον κριτὰς, ὅπως [d] δικάσωσιν "ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ πάσῃ, τοὺς ἐπισταμένους σου τὸν νόμον, "[e] καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι παρέξεις αὐτὸν μαθεῖν, ἵν' ἄν τις τῶν "ὁμοεθνῶν σου παραβαίνῃ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἢ τὸν βασιλι-"κὸν, ὑπόσχῃ τιμωρίαν, ὡς οὐ κατ' ἄγνοιαν αὐτὸν πα-"ραβαίνων, ἀλλ' ὡς ἐπιστάμενος μὲν, τολμηρῶς δὲ "παραβαίνων καὶ καταφρονῶν. κολασθήσονται δὲ ἢ θανάτῳ "ἢ ζημίᾳ χρηματικῇ. ἔρρωσο.

β'. Λαβὼν δὲ Εσδρας ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ὑπερήσθη, καὶ τῷ Θεῷ προσκυνεῖν ἤρξατο, τῆς τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν χρηστότητος ἐκεῖνον αἴτιον ὁμολογῶν γεγονέναι· καὶ διὰ τοῦτο τὴν πᾶσαν αὐτῷ χάριν ἔλεγεν [f] εἰδέναι. ἀναγνοὺς δὲ ἐν Βαβυλῶνι τὴν ἐπιστολὴν τοῖς αὐτόθι παροῦσιν Ἰουδαίοις, αὐτὴν μὲν κατέσχε· τὸ δὲ ἀντίγραφον αὐτῆς [g] παρὰ πάν-

τας

o Φιλοτιμότατα.] Φιλοτιμοτάτως Gall.
p Εσδρας·] Al Εζδρας.
q Βασιλεὺς βασιλέων Ξέρξης] Artaxerxes seu Arthasachsta dicitur Esd. VII. 11. SPANH.
r Τοῦ θείου νόμου χαίρειν.] Τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων Vat.
s Ἐκ τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους,] Ἐκ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους Vat.
t Συναπαίρειν] Ἀπαίρειν LXX. Gen. XXXIII. 17. SPANH.
v Ἔδοξε κἀμοὶ] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἔδοξέ μοι in *Editis.*
x Τὰ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐπισκέψωνται] Iterum ex *MSS.* & 3 *Esdr.* c. 8. v. 12. Videsis *J. Clericum* ad *Esdræ* locum. τὰ deëst *Editis.* HUDS. Vet. *quatenus Judæam visitent*, non legit itaque κατὰ. COCC.
* *Ut convenienter legi Dei ea inspiciant quæ in Judæa aguntur*,] Ut Judææ rem agant, quemadmodum Dei lex postulat, *Castal.*
y Καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον] Καὶ ἄργυρος καὶ χρυσὸς ὅσος *Hen. Busb. Zonar.* & mox ὠνομασμένος, & dein τοῦτον πάντα.
z Εἰς Ἱεροσόλυμα κομισθῆναι] Κέλευσα εἰς Ἱερος. &c. *Zonar.*

a Τοὺς ἐμοὺς ἐκγόνους,] Τοὺς ἐμοὺς συντίμους ἐκγόνους soli *Hen.* & *Vat.*
b Μέχρι τοῦ πυροῦ] Plenius aliquanto in utroque *Esdra*, in *Vero Esdra* ad hunc modum, *usque ad argenti talenta centum, triciti coros centum, vini & olei batos centenos, & salis sine ulla præscriptione.* in *Pseudo-Esdra*, paulo aliter, *usque ad argenti talenta centum, item frumenti coros centum, aliaque omnia abunde* &c
c Ἱεροδούλοις,] Ἱερόδουλοι sunt quos Hebræi *Nethinim* vocant. & apud Græcos fuerunt servi & ancillæ consecratæ. Videsis *Milnerum de Nethinim sive Nethinæis*, sect. VI. *Epiphanius* legisse videtur ἱεροδούλοις, γραμματεῦσι τοῦ ἱεροῦ.
d Δικάσωσιν ἐν Συρίᾳ] Δικάζωσιν in *MSS.*
e Καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι] Sic *MSS. Zonar.* & *Epiphan.* καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι δὲ παρέξεις in *Editis.*
f Εἰδέναι.] Ita *Hen.* οἰδέναι in *reliquis.*
g Παρὰ πάντας ἔπεμψε τοὺς ὁμοεθνεῖς,] Πρὸς ἅπαντας *Vat.*

h Ma-

τας ἔπεμψε τοὺς ὁμοεθνεῖς, τοὺς κατὰ τὴν Μηδίαν ὄντας. [h] μαθόντες δ' οὗτοι τοῦ βασιλέως καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν [i] εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἔσδραν εὔνοιαν, ἅπαντες μὲν [k] ὑπερηγάπησαν· πολλοὶ δ' αὐτῶν, καὶ τὰς κτήσεις ἀναλαβόντες, ἦλθον εἰς Βαβυλῶνα, ποθοῦντες τὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κάθοδον. ὁ δὲ πᾶς λαὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ χώραν ἔμεινε. διὸ καὶ δύο φυλὰς εἶναι συμβέβηκεν ἐπί τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, Ῥωμαίοις ὑπακουούσας. αἱ δὲ δέκα φυλαὶ πέραν εἰσὶν Εὐφράτου ἕως δεῦρο, μυριάδες ἄπειροι, καὶ ἀριθμῷ γνωσθῆναι μὴ δυνάμεναι. πρὸς δὲ Ἔσδραν ἀφικνοῦνται, ἱερέων, [l] καὶ Λευϊτῶν, καὶ θυρωρῶν, καὶ ἱεροψαλτῶν, καὶ ἱεροδούλων πολλοὶ τὸν ἀριθμόν. συναγαγὼν δὲ τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας [m] εἰς τὸ πέραν τοῦ Εὐφράτου, καὶ τρεῖς ἐπιδιαλείψας ἐκεῖ ἡμέρας, νηστείαν αὐτοῖς παρήγγειλεν, ὅπως εὐχὰς ποιήσωνται τῷ Θεῷ περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας, καὶ τοῦ μηδὲν κατὰ τὴν ὁδὸν παθεῖν ἄτοπον, ἢ πρὸς τῶν πολεμίων, ἢ τινὸς ἄλλου δυσκόλου περιπεσόντος αὐτοῖς. φθάσας γὰρ ὁ Ἔσδρας [n] εἰπεῖν τῷ βασιλεῖ, ὅτι διασώσει αὐτοὺς ὁ Θεός, [o] οὐ κατηξίωσεν ἱππεῖς αὐτὸν αἰτῆσαι τοὺς προπέμψοντας. ποιησάμενοι δὲ τὰς εὐχάς, ἄραντες ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου δωδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς Ξέρξου βασιλείας, παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα μηνὶ πέμπτῳ [p] τοῦ αὐτοῦ ἔτους. καὶ παραχρῆμα τοῖς γαζοφύλαξιν ὁ Ἔσδρας, οὖσιν ἐκ τοῦ τῶν ἱερέων γένους, παρέστησε τὰ ἱερὰ χρήματα, ἀργυρίου τάλαντα [q] ἑξακόσια πεντήκοντα, σκεύη ἀργυρᾶ ταλάντων ἑκατόν, [r] χρυσᾶ σκεύη ταλάντων εἴκοσι, [s] χαλκᾶ σκεύη χρυσοῦ κρείττονα [t] σταθμοῦ ταλάντων δώδεκα. ταῦτα γὰρ ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἐν Βαβυλῶνι μένοντες Ἰσραηλῖται. παραδοὺς δὲ ταῦτα τοῖς ἱερεῦσιν ὁ Ἔσδρας, [v] ἀπέδωκε τῷ Θεῷ τὰς ἐκ τῶν ὁλοκαυτώσεων νενομισμένας γίνεσθαι θυσίας, ταύρους δώδεκα ὑπὲρ κοινῆς τοῦ λαοῦ σωτηρίας, [x] κριοὺς ἐνενήκοντα, καὶ ἄρνας ἑβδομήκοντα δύο, ἐρίφους εἰς παραίτησιν τῶν ἡμαρτημένων δώδεκα. τοῖς δὲ τοῦ βασιλέως οἰκονόμοις καὶ τοῖς ἐπάρχοις τῆς Κοίλης Συρίας καὶ Φοινίκης τὰ γράμματα τοῦ βασιλέως ἀπέδωκεν. οἱ δὲ τὸ προσταχθὲν ὑπ' αὐτοῦ ποιεῖν ἀναγκαίως ἔχοντες, ἐτίμησάν τε τὸ ἔθνος, καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτῷ χρείαν συνήργησαν.

γ'. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἐβουλεύσατο Ἔσδρας, [y] προεχώρησε δ' αὐτῷ, κρίναντος αὐτὸν ἄξιον οἶμαι τοῦ Θεοῦ τῶν βουληθέντων διὰ χρηστότητα καὶ δικαιοσύνην. χρόνῳ δὲ ὕστερον προσελθόντων αὐτῷ τινῶν, καὶ κατηγορούντων ὥς τινες τοῦ πλήθους καὶ τῶν ἱερέων καὶ Λευϊτῶν παραβεβήκασι τὴν πολιτείαν, καὶ λελύκασι τοὺς [z] πατρῴους νόμους, ἀλλοεθνεῖς ἠγμένοι γυναῖκας, καὶ τὸ ἱερατικὸν γένος [a] συγκεχύκασι, δεομένων δὲ βοηθῆσαι τοῖς νόμοις, μὴ κοινὴν ἐπὶ πάντας ὀργὴν λαβὼν [[b] ὁ Θεός,] πάλιν αὐτοὺς εἰς συμφορὰς ἐμβάλῃ, διέρρηξε μὲν εὐθὺς ὑπὸ λύπης τὴν ἐσθῆτα, [c] καὶ τὴν κεφαλὴν δὲ σπαράσσων καὶ τὰ γένεια ὑβρίζων [d] ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτὸν

diam ad omnes gentis suæ homines misit. Illique, cognita Regis erga Deum pietate & erga Esdram benevolentia, omnes vehementer sunt lætati; multi vero ex iis cum re sua familiari Babylonem se contulerunt, ut qui Hierosolyma revertendi desiderio tenebantur. Omnis autem multitudo Israëlitarum in ea regione mansit. Quapropter duæ tantum tribus per Asiam atque Europam sub Romano degunt imperio. Decem autem reliquæ tribus usque in hodiernum diem loca ultra Euphratem colunt, infinita hominum millia, nec numero comprehendenda. Cæterum ad Esdram quamplurimi veniunt ex sacerdotibus, & Levitis, & janitoribus, & sacris cantoribus, & templi ministris. Itaque cum captivos, *quotquot eum comitarentur*, in locum ultra Euphratem coëgisset, ibique per triduum moratus esset, jejunium illis indixit, ad Deum precibus implorandum, ut saluti ipsorum prospiceret, ne quid mali in itinere paterentur, aut ab hostibus, aut à re alia difficili illis objecta. Regi enim Esdras ante dixerat, Deo curæ fore ut illos servaret; atque adeo noluit ab eo equites petere, qui eos deducerent. Peracta autem supplicatione, ab Euphrate profecti duodecimo die mensis primi, anno regni Xerxis septimo, Hierosolyma perveniebant ejusdem anni mense quinto. Atque illico Esdras gazæ custodibus sacram pecuniam tradidit, argenti talenta sexcenta quinquaginta, vasa argentea talentorum centum, vasa aurea viginti talentorum, *&* vasa ærea auro meliora pondo duodecim talentorum. Hæc enim rex & ejus consiliarii & omnes in Babylone manentes Israëlitæ donaverant. Esdras autem, cum ista sacerdotibus tradidisset, Deo in holocausta legitimas immolavit hostias, tauros duodecim pro universi populi salute, arietes nonaginta & agnos duos & septuaginta, *&* capros piaculares duodecim. Regis etiam dispensatoribus & præfectis Cœles-Syriæ Phœniciæque scriptas à Rege reddidit epistolas. Illi vero, quod facere necesse habuerint quæ à Rege erant imperata, & gentem *nostram* honorarunt, & ei si quid opus esset adjumento fuerunt.

Qui cum Esdra Babylone profecti sunt. 1 Esdr. c. 8. & 2 Esdr. c. 8.

Esdras jejunium indicit. 1 Esdr. c. 8. & 2 Esdr. c. 8.

Sacerdotibus sacram supellectilem committit. 1 Esdr. c. 8. & 2 Esdr. c. 8.

3. Et hæc quidem erant quæ ab ipso Esdra consulebantur, eique *omnia* ex sententia successerunt; Deo ipsum, ut puto, ob probitatem & justitiam dignum existimante, cui *sapienter* consulta *feliciter* cederent. Aliquanto autem post, cum nonnulli eum convenissent, & detulissent quosdam è populo, & sacerdotes, & Levitas, ut qui contra reipublicæ instituta fecerant & patrias leges labefactarant, ex alienigenis ductis uxoribus, genusque sacerdotale confuderant; orassentque ut legibus subveniret, ne in universos absque discrimine sæviat *Dei* ira, faciatque ut in calamitates iterum recidant: *istis auditis*, præ mœrore statim vestimenta conscidit, & vulsa capitis cæsarie barbaque mutilata

Esdræ indicatur populum ab externorum affinitate non abstinere. 1 Esdr. c. 9. & 2 Esdr. c. 8.

Cogitabundus & mæstus humi jacet.

h Μαθόντες δ' οὗτοι] Μαθόντες δ' οὗτοι τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πρὸς *Vat.*

i Εὐσέβειαν] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* εὐμένειαν in *Editis.*

k Ὑπερηγάπησαν·] Ita etiam in plerisque *MSS.* & *Epiphan.* ὑπερήσθησαν *Busb.* & *Zonar.* ὑπερηγάσθησαν ex conjectura Cl. *Lowthii.*

l Καὶ Λευϊτῶν, καὶ θυρωρῶν,] Tres species Levitarum, θυρωροὶ, ἱεροψάλται, ἱερόδουλοι. REL.

m Εἰς τὸ πέραν] Ad fluvium *Ahavam* jejunium indixisse dicit *Verus Esdras*, c. 5. (de quo videsis *J. Clericum*, ad locum) ad fluvium qui *Thera* dicitur id factum esse dicitur factum esse dicit *Pseudo-Esdras*, c. 8.

n Εἰπεῖν τῷ βασιλεῖ,] Sic *Vat.* & *Hen.* εἶπεν in *cæteris.*

o Οὐ κατηξίωσεν ἱππεῖς] Ita *Vat.* οὐκέτι ἠξίωσεν *Hen.* quo modo forsan *Epiphan.* qui vertit, *jam non petiit* &c. in *Editis* καὶ οὐ κατηξίωσεν.

p Τοῦ αὐτοῦ ἔτους.] Τοῦ ἑβδόμου ἔτους *Vat.*

q Ἑξακόσια πεντήκοντα,] Ita *MSS.* *Vet. Interpr.* & uterque *Esdras.* χμ'. in *Editis.*

r Χρυσᾶ σκεύη] In *Vero Esdra*, c. 8. *auri centum talenta, crateres aureos viginti, mille drachmarum.* in *Pseudo-Esdra*, c. 8. *auri talenta centum, aurea vasa viginti, ærea* &c. Ex verbis *Esdræ prioris* legendum censet *Petitus* (in *Animadvers.* ἀνεκδότοις tom. 4. p. 160.) χρυσᾶ σκεύη ταλάντων ρ'.

s Χαλκᾶ σκεύη χρυσοῦ κρείττονα] Æs istud erat aurichalcum, quod olim omnium metallorum pretiosissimum habitum.

t Σταθμοῦ ταλάντων δώδεκα.] Σταθμὸν ἕλκοντα ταλάντων *Hen.* & *Busb.* σταθμὸν ἔχοντα ταλάντων *Vat.* atque ita forsan *Epiphan.* qui vertit, *habentia pondo talenta duodecim.*

v Ἀπέδωκε τῷ Θεῷ] Ἐπέδωκε καὶ τῷ Θ. *Hen.* ἐπέδωκε δὲ τῷ Θ. *Busb.*

x Κριοὺς ἐνενήκοντα,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* perperam in *Editis* κριοὺς καὶ ἄρνας ιβ'. in *Vero Esdra* κριοὺς ἐνενηκονταέξ, ἀμνοὺς ἑβδομηκονταεπτά. in *Pseudo-Esdra* κριοὺς ἐνενηκονταέξ, ἄρνας ἑβδομηκονταδύο.

y Προεχώρησε δ' αὐτῷ,] Προσεχώρησαν *Vat.* Verum hoc modo legisse videtur *Epiphan.* ταῦτα μὲν οὖν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐβουλεύσατο Ἔσδρας, προεχώρησεν αὐτῷ.

z Πατρῴους νόμους,] Ita *MSS.* πατρίους in *Editis.*

a Συγκεχύκασι,] Συγκεχυκότες *Busb.* & *Vet. Interpr.*

b [Ὁ Θεός,] Ut sensus constaret, ὁ Θεὸς inserui. uncis tamen inclusum dedi, quod absit tam *MSS.* quam *Editis.*

c Καὶ τὴν κεφαλὴν] Καὶ τὴν κεφαλὴν ἐσπάραξεν καὶ τὰ γ. in *MSS.* Pro vulgata lectione facit *Vet. Interpr.*

d Ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτὸν ἔρριψεν,] Ita cum *Epiphanio.* ἐπὶ τὴν γῆν

tilata semet humi prostravit, quod primores populi hoc in se crimen admiserint. atque secum reputans, sibi non obtemperatum iri, si juberet eos uxores cum liberis foras ejicere, nolebat se à terra attollere. Itaque ad eum confluebant quotquot boni erant æquique, & ipsi lugentes similiterque ac ille quæ facta erant dolentes. Cum autem Esdras humo surrexisset, passis in cœlum manibus dicebat, se quidem pudere sublatis oculis illud contueri, quod graviter adeo deliquerit populus, obliti illorum quæ patribus nostris ob peccata ab illis commissa acciderant: Deum vero, qui semen aliquod & reliquias è calamitate eorum ac captivitate conservaverat, & rursus Hierosolyma suamque in terram reduxerat, quique reges Persarum eò perpulerat ut vicis illorum misererentur, supplex orabat, ut & illorum in præsentiarum delictis ignosceret; qui licet commeriti fuerint ut morte plectantur, Dei tamen *erga ipsos* benignitati in laudem *quammaxime* cessurum esse, si illis supplicium remiserit.

Esdras populi peccata confitens Dei misericordiam implorat. 1 *Esdr.* c. 9. & 2 *Esdr.* c. 8.

4. Atque ille quidem orandi finem fecit. Dum vero omnes, qui ad eum cum uxoribus & liberis convenere, ploratum ederent, quidam nomine Achonius, Hierosolymitanorum primus, eum adiit, dicebatque, illos quidem sese peccato obstrinxisse, qui cum alienigenis habitarint uxoribus; eique suadebat, ut omnes ad uxores cum liberis suis repudiandas juramento adigeret, & si quis legi parere nollet in eum animadverteret. His itaque persuasus Esdras, principibus sacerdotum & Levitarum & Israëlitarum jusjurandum detulit, se uxores liberosque secundum Achonii consilium dimissuros esse. Atque ubi jurarunt, è templo digressus contendit ad cœnaculum Joannis filii Eliasibi: ubi tota ea die commoratus, nec cibi quidquam nec potus præ mœrore attigit. Cum autem edictum esset, ut omnes ex captivitate reduces Hierosolyma convenirent, adeo ut quicunque intra duos aut tres dies non stitisset è populi cœtu semoveretur, ejusque bona sacra forent ex senatorum decreto, Judaïcæ & Benjamiticæ tribus homines intra triduum coïverunt vigesimo die mensis noni, qui Hebræis Chasleus dicitur, Macedonibus vero Apellæus. At postquam consederunt in superiore parte templi, senioribus etiam una præsentibus, quibus molestiam creabat frigus, Esdras, cum surrexisset, accusabat eos, dicens, quod crimen commiserint, qui uxores duxerint ex gente aliena. Veruntamen nunc licere illis facere rem Deo gratam & sibimet salubrem & frugiferam, si uxorum consortio renunciarint. Ad hæc tota concio exclamavit, se quidem hoc facturos esse: multitudinem vero magnam esse, & anni tempestatem hibernam, & opus non unius aut duorum dierum esse. Quocirca qui istis præsunt, quique cum alie-

Achonius Esdram consolatur, eique consilium dat. 1 *Esdr.* c. 10. & 2 *Esdr.* c. 8.

Populo suadetur ut mulieribus extraneis renuncient. 1 *Esdr.* c. 10. & 2 *Esdr.* c. 8.

ἔρριψεν, ἐπὶ τῷ τὴν αἰτίαν ταύτην λαβεῖν τοὺς πρώτους τοῦ λαοῦ. λογιζόμενος δὲ, ὅτι, ἐὰν ἐκβαλεῖν αὐτοὺς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προστάξῃ τέκνα, οὐκ ἀκουσθήσεται, διέμενεν ἐπὶ τῆς γῆς κείμενος. συνέτρεχον οὖν πρὸς αὐτὸν [e] οἱ μέτριοι πάντες, κλαίοντες καὶ αὐτοὶ, [f] καὶ τῆς ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ λύπης συμμεταλαμβάνοντες. ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς γῆς ὁ Εσδρας, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας εἰς τὸν οὐρανὸν, αἰσχύνεσθαι μὲν ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ἀναβλέψαι, διὰ τὰ ἡμαρτημένα τῷ λαῷ, ὃς τῆς μνήμης ἐξέβαλε τὰ τοῖς πατράσιν ἡμῶν διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν συμπεσόντα· παρεκάλει δὲ τὸν Θεὸν σπέρμα τι καὶ λείψανον ἐκ τῆς τότε συμφορᾶς αὐτῶν καὶ αἰχμαλωσίας περισώσαντα, καὶ πάλιν εἰς Ιεροσόλυμα καὶ [g] τὴν οἰκείαν γῆν ἀποκαταστήσαντα, [h] καὶ τοὺς Περσῶν βασιλέας ἀναγκάσαντα λαβεῖν οἶκτον αὐτῶν, καὶ συγγνωμονῆσαι τοῖς νῦν ἡμαρτημένοις· ἄξια μὲν θανάτου πεποιηκόσιν, εἶναι δὲ ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χρηστότητι καὶ τούτους ἀφεῖναι τῆς κολάσεως.

δ'. Καὶ ὁ μὲν ἐπαύσατο τῶν εὐχῶν. θρηνούντων δὲ πάντων ὅσοι πρὸς αὐτὸν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις συνῆλθον, [i] Αχώνιός τις ὀνόματι, πρῶτος τῶν Ιεροσολυμιτῶν προσελθὼν, αὐτοὺς μὲν ἁμαρτεῖν ἔλεγεν, ἀλλοεθνεῖς συνοικησαμένους γυναῖκας· ἔπειθε δὲ αὐτὸν ἐξορκίσαι πάντας, ἐκβαλεῖν αὐτὰς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεγενημένα, κολασθήσεσθαι δὲ τοὺς οὐχ [k] ὑπακούσαντας τῷ νόμῳ. πεισθεὶς οὖν τούτοις ὁ Εσδρας, ἐποίησεν ὀμόσαι τοὺς φυλάρχους τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν καὶ Ισραηλιτῶν, ἀποπέμψασθαι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα κατὰ τὴν [l] Αχωνίου [m] συμβουλήν. λαβὼν δὲ τοὺς ὅρκους, εὐθὺς ὥρμησεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸ [n] παστοφόριον Ιωάννου τοῦ Ελιασίβου. καὶ μηδενὸς ὅλως διὰ τὴν λύπην γευσάμενος, [o] ἐκείνην τὴν ἡμέραν διήγαγεν αὐτόθι. γενομένου δὲ κηρύγματος, ὥστε πάντας τοὺς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας συνελθεῖν εἰς Ιεροσόλυμα, ὡς τῶν ἐν δυσὶν ἢ τρισὶν ἡμέραις οὐκ ἀπαντησάντων, ἀπαλλοτριωθησομένων τοῦ πλήθους, καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν κατὰ τὴν τῶν πρεσβυτέρων κρίσιν ἀφιερωθησομένης, συνῆλθον οἱ [p] ἐκ τῆς Ιούδα φυλῆς καὶ Βενιαμίτιδος ἐν τρισὶν ἡμέραις, εἰκάδι τοῦ ἐννάτου μηνὸς, ὃς κατὰ μὲν Εβραίους [q] Τεβέθος, κατὰ δὲ Μακεδόνας Απελλαῖος καλεῖται. καθισάντων δὲ ἐν τῷ [r] ὑπερῴῳ τοῦ ἱεροῦ, παρόντων ἅμα καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ὑπὸ τοῦ [s] κρύους ἀηδῶς διακειμένων, ἀναστὰς Εσδρας, ᾐτιᾶτο ἐκείνους, λέγων παρανομῆσαι γήμαντας οὐκ ἐξ ὁμοφύλων. νῦν μέντοιγε ποιῆσαι αὐτοὺς, τῷ μὲν Θεῷ κεχαρισμένα, συμφέροντα δὲ αὐτοῖς, ἀποπεμψαμένους τὰς γυναῖκας. οἱ δὲ ποιήσειν μὲν τοῦτο πάντες ἐξεβόησαν· τὸ δὲ πλῆθος εἶναι πολὺ, καὶ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους χειμέριον, καὶ τὸ ἔργον οὐ μιᾶς οὐδὲ δευτέρας ὑπάρχειν ἡμέρας. ἀλλ᾽ οἵτε ἡγεμόνες [t] τούτοις, [v] καὶ οἱ συνοικοῦντες [x] ταῖς

γῆ τι in *Editis*. καὶ ἐπὶ τὴν γῆν *Hen.* & *Busb.*

e Οἱ μέτριοι] Μέτριοι, *bonæ mentis*. REL.

f Καὶ τῆς ἐπὶ] Illud καὶ è Cod. *Vat.*

g Τὴν οἰκείαν γῆν] Conf. supr. lib. 10. c. 1. §. 1. SPANH.

h Καὶ τοὺς Περσῶν βασιλέας] Illa καὶ τοὺς Περσῶν βασιλέας ἀναγκάσαντα è Cod. *Hen.* & *Vet. Interpr.*

i Αχώνιός τις ὀνόματι,] Αχόνιός τε *Hen.* *Vero Esdræ* est Ιεχονίας, *Pseudo Esdræ* Σεχονίας aut Σαχονίας. in *Epiphanii* libris *Achanonius* aut *Achanonius*.

k Υπακούσαντας τῷ νόμῳ.] Υπακούσοντος *Vat.*

l Αχωνίου] Σεχενίας LXX. Esdr. x. 2. שכניה. SPANH.

m Συμβουλήν.] Συμβουλίαν in *MSS.*

n Παστοφόριον] Eadem voce utitur *Pseudo-Esdras*. occurrit etiam apud *Jerem.* c 35. v. 4. & alibi. *Hieronymus* ad 32 *Esaiæ* *παστοφόριον interpretatur thalamum in quo habitabat præfectus templi.* HUDS. לשכה *cella, conclave* LXX. κατάλυμα, γαζοφυλάκιον· Item παστοφόριον 2 Chron. xxxi. 11. Ezech. xl. 18 *Rufinus hic* habitaculum. παστοφόριον, Sic Jerem. xxxv. 4. εἰς τὸ παστοφόριον υἱῶν Ιωνᾶν &c. LXX. hic Esdr. x. 6. εἰς γαζοφυλάκιον Ιωανάν; *Hebr.* אל לשכת ad cubiculum *Vulgat.* De παστοφόροις Ægyptiorum vid. Clem. Strom. lib. vi. p. 634. A. & Porphyr. περ. ἀποχ. p. 371. Item παστοφόρος παφίη incastè apud Stobæ. Exc. H. Grot: p. 130. & in Anth. Obsc. SPANH.

o Εκείνην τὴν ἡμέραν] Εκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, aut ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ in *MSS.*

p Εκ τῆς Ιούδα φυλῆς] Ita *Hen.* & *Busb.* ἐκ τῆς Ιουδαϊκῆς καὶ B. in *Editis Aliisque*.

q Τεβέθος] Τεβὲθ *Hen.* Ξένιος *Busb.* & *Vat.* in *Epiphanii* libris plerisque *Casleu* aut *Kisleu*. in aliquibus tamen *Silcos*. Antiquitatum lib. xii. Χασλεὺς respondet mensi qui dicitur Απελλαῖος. ideoque & hîc loci Χασλεὺς reponendum censeo. HUDS. Hebr. Mensis Απελλαῖος Macedonibus *Hebr.* טבת Esth. ii. 16. mensis decimus dicitur. etsi LXX. τῷ δωδεκάτῳ μηνὶ, ὅς ἐστιν Αδάρ. *Rufinus* verò hic habet: noni Mensis qui secundum Hebræos Casleu, secundum Macedones Apellæos vocatur. Ut ita legerit hic *Rufinus* non Τεβέθος, sed Χασλεῦ seu *Hebr.* כסלו nonus Mensis, de quo Zachar. vii. 1. Mense nono Chisleu. SPANH.

r Υπερῴῳ τοῦ ἱεροῦ,] Ita *Epiphan.* cum *Editis Aliisque*. ὑπαίθρῳ *Hen.* ἐν πλατείᾳ οἴκου τοῦ Θεοῦ *Esdr.* ἐν τῷ εὐρυχώρῳ τοῦ ἱεροῦ *Pseudo-Esdr.*

s Κρύους ἀηδῶς διακειμένων,] Ita ex *MSS.* (& *Coccejo*) pro κρίσεως, quod in *Editis* obtinuerat.

t Τούτοις,] Forte ἀθῷοι. COCC.

v Καὶ οἱ συνοικοῦντες] In *Epiphanii* versione, *duces & alii qui non*

[x] ταῖς ἀλλοφύλοις, παραγγελθῶσαν, λαβόντες χρόνον, καὶ πρεσβυτέρους ἐξ οὗ ἂν θελήσωσι τόπου, τοὺς συνεπισκεψομένους τὸ τῶν γεγαμηκότων πλῆθος. [y] καὶ τούτου δόξαν αὐτοῖς, ἀρξάμενοι τῇ νουμηνίᾳ τοῦ δεκάτου μηνὸς ἀναζητεῖν τοὺς συνοικοῦντας ταῖς ἀλλοεθνέσιν, εὗρον, ἕως τῆς τοῦ μηνὸς τοῦ [z] ἐχομένου νουμηνίας ποιησάμενοι τὴν ἔρευναν, πολλοὺς ἔκ τε τῶν τοῦ Ιησοῦ ἐκγόνων [a] τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τῶν ἱερέων καὶ Λευιτῶν καὶ Ισραηλιτῶν, οἳ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεγεννημένα, τῆς τῶν νόμων φυλακῆς ἢ τῶν πρὸς αὐτὰ φίλτρων ποιούμενοι [b] πλείονα λόγον, εὐθὺς [c] ἐξέβαλλον. καὶ θυσίας [d] ἐξευμενίζοντες τὸν Θεὸν ἐπήνεγκαν, κριοὺς καταθύσαντες αὐτῷ. τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν λέγειν οὐκ ἔδοξεν ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι. τὸ μὲν οὖν ἁμάρτημα τὸ περὶ τοὺς γάμους τῶν προειρημένων οὕτως ἐπανορθώσας Εσδρας, [e] ἐκαθάρισε τὴν περὶ ταῦτα συνήθειαν, ὡς ταύτην τοῦ λοιποῦ [f] μόνιμον εἶναι.

ε'. Τῷ δὲ ἑβδόμῳ μηνὶ [g] τὴν [h] Σκηνοπηγίαν ἑορτάζοντες, καὶ σχεδὸν παντὸς τοῦ λαοῦ συνεληλυθότος [i] ἐπ' αὐτήν, ἀνελθόντες εἰς τὸ [k] ἀνειμένον τοῦ ναοῦ πρὸς τὴν πύλην τὴν ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἀποβλέπουσαν, ἐδεήθησαν τοῦ Εσδρα τοὺς νόμους αὐτοῖς ἀναγνωσθῆναι τοὺς Μωϋσέως. ὁ δὲ μέσος τοῦ πλήθους σταθεὶς ἀνέγνω, καὶ τοῦτο ἐποίησεν ἀπ' ἀρχομένης ἡμέρας ἕως μεσημβρίας. οἱ δὲ, ἀκούσαντες ἀναγινωσκομένων τῶν νόμων, [l] δίκαιοι μὲν πρὸς τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον ἐδιδάσκοντο εἶναι· περὶ δὲ τῶν παρῳχημένων ἐδυσφόρουν, καὶ μέχρι τοῦ δακρύειν προήχθησαν, ἐνθυμούμενοι πρὸς ἑαυτοὺς, ὅτι μηδὲν ἂν τῶν πεπειραμένων κακῶν ἔπαθον εἰ τὸν νόμον διεφύλαττον. ὁ δὲ Εσδρας, οὕτως ὁρῶν αὐτοὺς ἔχοντας, ἐκέλευσεν ἀπιέναι πρὸς [m] αὐτοὺς καὶ μὴ δακρύειν· [n] εἶναι γὰρ ἑορτὴν, καὶ μὴ δεῖν ἐν αὐτῇ κλαίειν. οὐ γὰρ [o] ἐξεῖναι. προὔτρεπε δὲ, μᾶλλον πρὸς εὐωχίαν ὁρμήσαντας, ποιεῖν τὰ πρόσφορα τῇ ἑορτῇ [p] καὶ κεχαρισμένα· καὶ μετάνοιαν καὶ λύπην, τὴν ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐξημαρτημένοις, ἀσφάλειάν τε ἕξειν καὶ φυλακὴν τοῦ μηδὲν ὅμοιον συμπεσεῖν. οἱ δὲ, ταῦτα Εσδρα παραινοῦντος, ἑορτάζειν ἤρξαντο· καὶ τοῦτο ποιοῦντες [q] ἐφ' ἡμέρας [r] ὀκτὼ ἐν ταῖς σκηναῖς, ἀνεχώρησαν [s] εἰς τὰ οἰκεῖα μετὰ ὕμνων τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐπανορθώσεως τῆς περὶ τὸ πολίτευμα παρανομηθέντων Εσδρᾳ χάριν εἰδότες. ᾧ συνέβη μετὰ τὴν παρὰ τῷ λαῷ δόξαν γηραιῷ τελευτῆσαι τὸν βίον, καὶ ταφῆναι μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας [t] ἐν Ιεροσολύμοις. ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ [v] Ιωακίμου τοῦ ἀρχιερέως ἀποθανόντος, παῖς αὐτοῦ [x] Ελιάσιβος τὴν ἀρχιερωσύνην διεδέξατο.

ς'. Τῶν δὲ αἰχμαλωτισθέντων τις Ιουδαίων οἰνοχόος

nigenis habitant, ad certum tempus accedant, & cum iis adsint seniores ex quocunque volunt loco, una numerum inituri eorum qui uxores duxerint. Cumque hoc illis placuisset, cœpta inquisitione prima die mensis decimi in eos qui alienigenas asciverant uxores, cum eam facere perrexissent usque ad primam diem mensis sequentis, multos invenerunt & ex Jesu pontificis posteris, & ex sacerdotibus & Levitis & *aliis* Israëlitis, qui conjuges liberosque ex iis natos sine mora ejicere aggressi sunt, pluris facientes legum observantiam quàm suum erga illos amorem; atque, ut Deum placarent, sacrificia obtulerunt, arietibus ipsi immolatis. Nomina autem illorum recensere haud necessarium mihi visum est. Et quidem Esdras cum istiusmodi circa connubia erratum ita correxisset, consuetudinem hac de re emendavit, & *emendatam* in posterum stabilivit.

Qui extraneas uxores habuerint. 1 Esdr. c. 10. & 3 Esdr. c. 9.

5. Septimo autem mense, cum festum tabernaculorum ageretur, & universus fere populus convenisset, ubi in templi partem patentem ascenderant juxta portam ad orientem versam, Esdram obsecrarunt ut Moysis leges eis recitarentur. Atque is in media concione positus prælegebat, id quod fecit à mane ad meridiem. Illi vero cum leges lectas audivissent, non solum in præsens futurumque justitiam edocti erant, sed & præterita ægre ferebant, lachrymisque obortis ea lugebant, secum cogitantes, quod mala quæ experti sunt non pertulissent, si legem observassent. Esdras autem cum eos ita se habere conspexisset, jussit ut domum abirent, & à lachrymis abstinerent, esse enim festum, nec oportere ea die (quod nefas esset) luctum edere: hortabaturque, ut, ad epulas potius versi, festo convenienter lætitiam agitarent; atque pœnitentiam & dolorem ob priora delicta ipsis securitati fore & præsidio, ne quid ejusmodi illis accidat. Atque ita, Esdra eos ad hoc incitante, epulari cœperunt. quod postquam per octo dies in tentoriis fecerant, cum Dei laudibus domum discesserunt, magnas Esdræ gratias habentes, qui quicquid præter reipublicæ instituta factum fuerit *pie* emendaverat. cui contigit, ut gloriæ annorumque satur è vita decederet, & magnifice Hierosolymis sepeliretur. Atque sub idem tempus Joacimus pontifex diem obiit, eique filius ejus Eliasibus in pontificatum successit.

Esdras legem populo recitat. 3 Esdr. c. 9.

Populum ad lætandum epulandumque hortatur. 3 Esdr. c. 9.

Esdræ obitus, & Joacimi pontificis. Eliasibus pontifex.

6. Quidam autem ex captivis Judæis, Xerxis re-

Neemiæ in patriam pietas. Neem. c. 1.

non cum alienigenis habitabant uxoribus, & apud *Gelenium* similiter, *principes aliquot qui sint alieni ab hac culpa*, &c. ac si legissent καὶ οἱ οὐ συνοικοῦντες. Verum particulam negantem abesse debere constat ex *Pseudo-Esdra*, l. 3. *cap. ult.* hisce verbis: στήτωσαν δὲ οἱ προηγούμενοι τοῦ πλήθους, καὶ πάντες οἱ ἐκ τῶν κατοικιῶν ἡμῶν ὅσοι ἔχουσι γυναῖκας ἀλλογενεῖς, παραγενηθήτωσαν λαβόντες χρόνον, ἑκάστου δὲ τόπου τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς κριτὰς &c.

x Ταῖς ἀλλοφύλοις,] Ταῖς pro τοῖς reposui è (*Coccejo* quoque) *Cod. Vat.*

y Καὶ τοῦτο δόξαν αὐτοῖς,] Καὶ ταῦτα *Vat.*

z Εχομένου νουμηνίας] Πρώτου pro ἐχομένου ex *utroque Esdra* reponendum videtur. *Usque ad primum diem secundi mensis* in *Epiphanii* libris.

a Τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τῶν ἱερέων καὶ Λευιτῶν καὶ Ισραηλιτῶν,] Τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν Ισραηλιτῶν *Vat.*

b Πλείονα λόγον,] Πλει. λόγον, & ita etiam in edit. *Basil.* SPANH.

c Εξέβαλλον.] Ita *MSS.* ἐξέβαλον in *Editis.*

d Εξευμενίζοντες τὸν Θεὸν] Conf. lib. 8. c. 13. §. 8. SPANH.

e Εκαθάρισε τὴν περὶ ταῦτα συνήθειαν,] In *Editione Genevensi* omissa erat vox περὶ, forsan Typothetarum errore. καθάρισε τὴν περὶ ταῦτα συνήθειαν, ὡς ταύτην τοῦ λοιποῦ μὴ μόνιμον εἶναι legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *nuptiarum peccatum sic purgavit, ut de cætero consuetudo non remaneret.* In uno è *MSS.* καθάρευσε.

f Μόνιμον εἶναι.] Νόμιμον *Hen.* & *Vat.*

g Τὴν Σκηνοπηγίαν ἑορτάζοντες,] Ita *Hen.* & *Busb.* quo modo supra c. 3. §. 9. παλιγγενεσίαν ἑορτάζοντες. in *Editis Aliisque* τῆς σκηνοπηγίας.

h Σκηνοπηγίαν ἑορτάζοντες,] De hoc Festo Tabernaculorum tum celebrato supr. c. 4. §. 1. SPANH.

i Επ' αὐτήν,] *Al.* εἰς αὐτήν.

k Ανειμένον τοῦ ναοῦ] Εν τῷ πρὸ τοῦ ἱεροῦ πυλῶνος εὐρυχώρῳ *Esdræ.* HUDS. Callimachus Hymn. in Cerer. v. 47. τὰ θεοῖσιν ἀνειμένα δένδρεα κόπτεις. Unde ἀνετὰ ζῶα, quæ Diis sacrata, & apud Athenæ. lib. VII. p. 284. C. ἱεροὺς ἰχθῦς, τοὺς ἀνέτους. SPANH.

l Δίκαιοι μὲν πρὸς τὸ παρὸν] Δικαιοί τε πρὸς τὸ μ. *Vat.*

m Αὐτοὺς καὶ μὴ δακρύειν.] Εαυτοὺς *Hen.* αὐτοὺς in *Editis Aliisque.*

n Εἶναι γὰρ ἑορτὴν, καὶ μὴ δεῖν ἐν αὐτῇ κλαίειν. οὐ γὰρ ἐξεῖναι.] Non licuisse flere in die Festo hinc patet. Vid. *Nehem.* VIII. 11. SPANH.

o Εξεῖναι.] Εξεστι, licet, plus est, quam δεῖ. REL.

p Καὶ κεχαρισμένα.] Ita cum *Cod. Vat.* καὶ deëst *Editis.* πρόσφορα καὶ τῇ ἑορτῇ κεχ. *Hen.*

q Εφ' ἡμέρας ὀκτὼ ἐν ταῖς σκηναῖς,] Σκηνοπηγίαι etiam in nonnullis Gentilium Festis, ut in Festo Junonis Samiæ; de Samiis observat Polyænus Strat. l. VI. c. XLIV. p. 59. ἐπὶ τὸ τῆς Ηρας ἱερὸν ἐσκηνοποιοῦντο, quod non adsecutus est ibi Interpres, & in Dionysiis Dio Chrysost. Orat. XXXIV. p. 447. τῷ ὄντι βακχείων τινας σκηνὰς ἀκαλύπτους πηξάμενοι ἐν τισὶ τραγικαῖς τελέδοις· Hebræorum verò Σκηνοπηγίαν Tentorii seu Tabernaculi rectè adumbrari in veteri Herodis nummo, alibi dudum docui. SPANH.

r Οκτὼ] At nonnisi 7 dies in tabernaculis degere solent. Sed adjecere diem octavum, etiamsi non esset necesse. REL.

s Εἰς τὰ οἰκεῖα] Conf. supr. lib. 10. c. 1. §. 1. SPANH.

t Εν Ιεροσολύμοις.] Nonnisi prophetas & regis generis Davidici licuisse Hierosolymis sepeliri, tradunt Hebræi. REL.

v Ιωακίμου τοῦ ἀρχιερέως] Sic *Hen.* Ιωαείμου *Busb.* & *Vat.* Ιωαχείμ in *Editis.*

x Ελιάσιβος τὴν ἀρχιερωσύνην διεδέξατο.] Eo modo *MSS.* (& *Cocc.*) Ελιάσιμος in *Editis.*

regis pincerna, nomine Neëmias, deambulans ante primariam Persarum urbem Susa, cum hospites quosdam, magno itinere confecto, urbem ingredientes Hebraïce inter se confabulari animadvertisset, accedens ad eos rogabat undenam venirent. Illis autem respondentibus, se è Judæa venisse, rursum percontari cœpit, quomodo se haberet iste populus, & metropolis eorum Hierosolyma. Cumque ei dixissent, magno esse in malo, mœnia quippe illorum solo æquata esse, gentesque in circuitu finitimas multis Judæos injuriis afficere, die quidem regionem incursibus populantes & diripientes, nocte vero mala perpetrantes, ita ut multos ex regione ipsisque Hierosolymis abducant, passimque per vias luce reperiantur cadavera; Neemias in lachrymas prorumpebat, ex popularium calamitate misericordia commotus: oculisque ad cœlum sublatis, Quousque, inquit, patieris, Domine, gentem nostram adeo miseriis obrui? sic factum est ut omnibus in prædam & spolia cedamus. Dum autem ad portam moraretur & ista defleret, advenit quidam eique nunciavit, regem jam in eo esse ut *cœnæ* accumberet. Ille vero è vestigio, ita ut erat, ne lotus quidem, regi ministratum ire properavit. Cum vero post cœnam rex multa esset hilaritate, solitoque magis se jucunditati daret, Neëmiam aspectavit, observatoque quod vultus ei tristis esset, tristitiæ causam percontatus est. Tum ille, Deum precatus ut sermonem gratia quadam suadaque imbueret, "Quî possum, inquit, ô "Rex, alius à te conspici, aut animo non dolere, "quando audio patriæ meæ Hierosolymorum, ubi "sepulchra sunt majorum meorum, mœnia ad ter"ram dejecta esse, portasque igne consumptas? "Quæso liceat mihi eò proficisci, & muros ex"struere, temploque manum ultimam imponere." Rex hoc quod petiit *mox* ei concessit, literasque promisit ad satrapas perferendas, ut & honorem ei haberent, & necessariorum copiam, ad quoscunque vellet usus, ei facerent. Mœrere autem, inquit, desine, ac deinceps mihi cum alacritate fac ministres. Tum quidem Neëmias, cum Deum adorasset, Regique pro *tam ampla* pollicitatione gratias egisset, vultum mœstitia dejectum confusumque cœpit attollere, lætitiaque ex promissis frontem exporrigere. Cum vero sequenti die *rex* eum accivisset, literas ei dedit, quas Adæo Syriæ & Phœniciæ & Samariæ præsidi redderet: in quibus mandabatur de Neëmia honorifice tractando, & de suppeditandis ei quibus ad ædificandum opus esset.

Neëmias patriæ calamitates luget deploratque. Neëm. c. 1.

Deum orat ut sibi apud Regem gratiam conciliet. Neëm. c. 1.

A Rege veniam impetrat eundi instaurandum Hierosolyma. Neëm. c. 2.

7. Postquam igitur Babylonem venisset, & multos è popularibus ultro se adjungentes comites assumpsisset, *illico* Hierosolyma se contulit, cum jam annum quintum & vigesimum in regno ageret Xerxes: literisque Deo ostensis, mox eas

Hierosolyma venit, & Judæos ad mœnia ædificanda hortatur. Neëm. c. 2.

τοῦ βασιλέως [y] Ξέρξου, Νεεμίας ὄνομα, περιπατῶν πρὸ [z] τῆς μητροπόλεως [a] τῶν Περσῶν Σούσων, ξένων τινῶν ἀπὸ μακρᾶς ὁδοιπορίας εἰς τὴν πόλιν εἰσιόντων ἐπακούσας Ἑβραϊστὶ πρὸς ἀλλήλους ὁμιλούντων, προσελθὼν αὐτοῖς, ἐπυνθάνετο πόθεν εἶεν παραγινόμενοι. [b] ἀποκριναμένων δ' ἥκειν ἐκ τῆς Ἰουδαίας, πῶς αὐτῶν ἔχει τὸ πλῆθος καὶ ἡ μητρόπολις Ἱεροσόλυμα, πάλιν ἤρξατο πυνθάνεσθαι. κακῶς δ' ἔχειν εἰπόντων, [c] βεβλῆσθαι γὰρ αὐτῶν εἰς ἔδαφος τὰ τείχη, καὶ τὰ πέριξ ἔθνη πολλὰ διατιθέναι κακὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἡμέρας μὲν κατατρεχόντων τὴν χώραν καὶ διαρπαζόντων, τῆς δὲ νυκτὸς κακῶς ἀπεργαζομένων, ὡς πολλοὺς ἐκ τῆς χώρας καὶ [d] ἐξ αὐτῶν Ἱεροσολύμων αἰχμαλώτους ἀπῆχθαι, καὶ τὰς ὁδοὺς πλήρεις εὑρίσκεσθαι καθ' ἡμέραν νεκρῶν, ἐδάκρυσεν ὁ Νεεμίας, ἐλεήσας τῆς συμφορᾶς τοὺς ὁμοφύλους· καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἄχρι τίνος εἶπεν, ὦ δέσποτα, [e] ὑπερόψῃ ταῦτα πάσχον τὸ ἔθνος ἡμῶν. οὕτως ἅρπαγμα πάντων καὶ λάφυρον [f] γεγόναμεν. διατρίβοντος δ' αὐτοῦ πρὸς τῇ πύλῃ καὶ ταῦτ' ἀποδυρομένου, προσελθών τις ἤγγειλεν αὐτῷ μέλλειν ἤδη κατακλίνεσθαι τὸν βασιλέα. ὁ δ' εὐθὺς ὡς εἶχε, [g] μηδ' ἀπολουσάμενος, διακονήσων ἔσπευσε τῷ βασιλεῖ τὴν ἐπὶ τοῦ [h] ποτοῦ διακονίαν. ὡς δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ βασιλεὺς [i] διεχύθη, καὶ ἡδίων [k] αὐτοῦ γενόμενος ἀπέβλεψεν εἰς τὸν Νεεμίαν, [l] καὶ κατεσκυθρωπακότα θεασάμενος, διὰ τί κατηφὴς εἴη ἀνέκρινεν. ὁ δὲ, τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς χάριν τινὰ καὶ πειθὼ παρασχεῖν αὐτῷ λέγοντι, "πῶς, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, δύναμαί σοι μὴ βλέπεσθαι "τοιοῦτος, μηδὲ τὴν ψυχὴν ἀλγεῖν, ὅπου τῆς πατρίδος "μου Ἱεροσολύμων, [m] ἐν ᾗ τάφοι καὶ μνήματα προγόνων "τῶν ἐμῶν εἰσιν, ἀκούω βεβλῆσθαι κατὰ τῆς γῆς τὰ τείχη, "καὶ τὰς πύλας ἐμπεπρησμένας αὐτῆς. ἀλλὰ χάρισαί "μοι πορευθέντι τὸ τεῖχος ἀνεγεῖραι, καὶ τοῦ ἱεροῦ τὸ λοι"πὸν προσοικοδομῆσαι." ὁ δὲ βασιλεὺς διδόναι τε αὐτῷ τὴν δωρεὰν κατένευσε, καὶ πρὸς τοὺς σατράπας κομίσαι γράμματα, ὅπως τιμῆς τε αὐτὸν ἀξιώσωσι, καὶ πᾶσαν παράσχωσι χορηγίαν, εἰς ἅπερ βούλεται. πέπαυσο δὲ, φησὶ, λυπούμενος, καὶ χαίρων ἡμῖν τοῦ λοιποῦ διακόνει. ὁ μὲν οὖν Νεεμίας προσκυνήσας τῷ Θεῷ, καὶ τῷ βασιλεῖ τῆς ὑποσχέσεως εὐχαριστήσας, τὸ κατηφὲς τοῦ προσώπου καὶ συγκεχυμένον ἀπεκάθηρε [n] τῇ τῶν ἐπηγγελμένων ἡδονῇ. καλέσας δὲ αὐτὸν τῇ ἐπιούσῃ, δίδωσιν αὐτῷ πρὸς [o] Ἀδαῖον ἐπιστολὴν κομίσαι τὸν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Σαμαρείας ἔπαρχον· ἐν ᾗ περί τε τῆς τιμῆς τοῦ [p] Νεεμίου, καὶ [q] χορηγίας τῆς εἰς τὴν οἰκοδομίαν ἐπέστελλε.

ζ'. Γενόμενος οὖν ἐν Βαβυλῶνι, καὶ πολλοὺς τῶν ὁμοφύλων [r] ἐθελοντὰς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ παραλαβὼν, ἧκεν εἰς Ἱεροσόλυμα, [s] πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἤδη βασιλεύοντος Ξέρξου· καὶ [t] δείξας τῷ Θεῷ τὰς ἐπιστολὰς ἀποδίδωσι

y Ξέρξου,] Ita *Bas. MSS. Gr. & Lat. & Zonar.* Ἀρταξέρξου in *Edit. Gen.* ex LXXII. Vide *Villalpandi* App. l. 3. p. 142.

z Τῆς μητροπόλεως τῶν Περσῶν Σούσων] Conf. supr. lib. 10. c. XI. §. 7. SPANH.

a Τῶν Περσῶν Σούσων,] Illud τῶν ex *MSS.*

b Ἀποκριναμένων δ' ἥκειν ἐκ τῆς] Ἀποκριναμένων δ' ἐκείνων ἐκ τῆς *Hen.*

c Βεβλῆσθαι γὰρ αὐτῶν εἰς ἔδαφος] Καθῃρῆσθαι γὰρ εἰς ἔδαφος *Vat. & Busb.*

d Ἐξ αὐτῶν Ἱεροσολύμων] Ἐξ αὐτῶν τῶν *Hen. & Vat.*

e Ὑπερόψῃ ταῦτα πάσχον] Περιόψει *Hen. & Busb.*

f Γεγόναμεν.] Γενόμενον *Hen.*

g Μηδ' ἀπολουσάμενος,] Ita ex *MSS.* μὴ ἀπολ. in *Editis.*

h Ποτοῦ διακονίαν.] Sic *Busb.* πότου in *reliquis.*

i Διεχύθη,] Nota hîc διεχύθη, nempe post cœnam jam *solutus* aut *remissus*, cui opponitur συνεχύθη, ut mox συγκεχυμένον, quo sensu σύγχυσις Eurip. Iphig. Aul. v. 112. & LXX. Gen. XI. SPANH.

k Αὐτοῦ γενόμενος] Ἑαυτοῦ *Hen.* αὐτοῦ in *cæteris.*

l Καὶ κατεσκυθρωπακότα θεασάμενος,] Illud καὶ ex Cod. *Hen.* κατεσκυθρωπακότα δὲ θεασάμενος *Vat.*

m Ἐν ᾗ τάφοι καὶ μνήματα προγόνων] Circa quæ monumenta Majorum, magna Veterum, Gentilium etiam religio, ut noto ad illud Æschyli Pers. v. 405. θήκας τε προγόνων, quarum nempe intuitu Græcos ad prælium navale contra Persas, seu eundem hunc Xerxem hortabantur Duces ibidem. Ἡρία προγονικὰ eadem vocantur apud Plutarch. in Tib. & C. Gracchis p. 824. D. à quibus nempe diversi apud Græcos ξενικοὶ τάφοι, de quibus Athenæ. lib. VIII. p. 351. B. SPANH.

n Τῇ τῶν ἐπηγγελμένων ἡδονῇ.] Παρὰ τῶν ἀπηγγ. *Hen.*

o Ἀδαῖον ἐπιστολὴν] Ita *Hen. & Busb.* quo modo etiam legisse videtur *Epiphan.* Σαδαῖον in *Editis*, ut & Σαδαίῳ mox seq. §. Σαλαῖον & Σαλαίῳ *Vat.*

p Νεεμίου,] Vetus *juvenis*, quasi legisset νεανίου. COCC.

q Χορηγίας] Καὶ τῆς χορ. *Hen.*

r Ἐθελοντὰς] Ἐθελοντὴν *Busb.*

s Πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἤδη βασιλεύοντος Ξέρξου·] Anno XX. *Nehem.* c. 1. & 2 *Esdr.* c. 2. Vide *Is. Vossii* Chron. S. c. 10. p. p. 147. & *Villalpandi* Apparat. l. 2. p. 142. HUDS. XXV. Anno Regni Xerxis Nehemias Hierosolyma venit Nehem. II. 1. anno vicesimo Artaxerxis id contigisse dicitur item Nehem. V. 14. SPANH.

t Δείξας τῷ Θεῷ] Illa δείξας τῷ Θεῷ τὰς ἐπιστολὰς non agnoscit *Epiphan.* Forsan (inquit Cl. *Lowthius*) τῷ λαῷ legendum. Vulgatam lectionem loco movere nolui, quod ejusmodi mos olim

δωσι τῷ Ἀδαίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱππάρχοις, καὶ συγκαλέσας πάντα τὸν λαὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, στὰς [v] ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ, τοιούτους ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς λόγους. "Ἄνδρες Ἰουδαῖοι, τὸν μὲν Θεὸν ἴστε μνήμῃ τῶν πατέρων Ἀβράμου καὶ Ἰσάκου καὶ Ἰακώβου παραμένοντα, καὶ διὰ τῆς ἐκείνων δικαιοσύνης οὐκ ἐγκαταλείποντα τὴν ὑπὲρ [x] ὑμῶν πρόνοιαν. ἀμέλει συνήργησέ μοι παρὰ τοῦ βασιλέως λαβεῖν ἐξουσίαν ὅπως ἡμῶν τὸ τεῖχος ἀναστήσω, καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἱεροῦ τελειώσω. βούλομαι δ' ὑμᾶς, τὴν τῶν [y] γειτνιώντων ἡμῖν ἐθνῶν δυσμένειαν σαφῶς εἰδότας, καὶ ὅτι πρὸς τὴν οἰκοδομίαν, εἰ μάθοιεν ἡμᾶς περὶ ταύτην φιλοτιμουμένους, ἐνστήσονται, καὶ πολλὰ πραγματεύσονται [z] πρὸς αὐτὴν ἡμῖν [a] ἐμπόδια, θαρρεῖν μὲν τῷ Θεῷ πρῶτον, ὡς καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἀπέχθειαν στησομένῳ· μήτε δ' ἡμέρας μήτε νυκτὸς [b] αὐτοὺς ἀνιέναι τῆς οἰκοδομίας, ἀλλὰ πάσῃ σπουδῇ χρωμένους [c] συνέχειν τὸ ἔργον, ὥς γε καιρὸς τούτου ἴδιός ἐστι." ταῦτα εἰπὼν, ἐκέλευσεν εὐθὺς τοὺς ἄρχοντας μετρῆσαι τὸ τεῖχος, καὶ διανεῖμαι τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ τῷ λαῷ, [d] κατὰ κώμας καὶ πόλεις, κατὰ τὸ ἑκάστοις δυνατόν. ὑποσχόμενος δὲ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν οἰκετῶν συλλήψεσθαι πρὸς τὴν οἰκοδομίαν, διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. [e] καὶ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸ ἔργον παρεσκευάζοντο. [f] ἐκλήθησαν δὲ τὸ ὄνομα [g] ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν ἐκ Βαβυλῶνος, ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς, ἧς πρώτης ἐλθούσης εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, αὐτοί τε καὶ ἡ χώρα [h] τῆς προσηγορίας αὐτῆς μετέλαβον.

η'. Ἀκούσαντες δὲ τὴν τῶν τειχῶν [i] οἰκοδομὴν σπευδομένην Ἀμμανῖται καὶ Μωαβῖται, καὶ Σαμαρεῖται, καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ νεμόμενοι, χαλεπῶς ἔφερον, καὶ διετέλουν ἐπιβουλὰς αὐτοῖς [k] συντιθέντες, τὴν προαίρεσιν αὐτῶν ἐμποδίζοντες· πολλούς τε τῶν Ἰουδαίων ἀπέκτειναν, καὶ αὐτὸν ἐζήτουν τὸν Νεεμίαν διαφθεῖραι, μισθούμενοι τινὰς τῶν ἀλλοφύλων ἵνα αὐτὸν ἀνέλωσιν. εἰς φόβον δὲ καὶ ταραχὴν αὐτοὺς ἐνέβαλλον, καὶ φήμας αὐτοῖς διέστελλον, ὡς πολλῶν ἐπιστρατεύειν αὐτοῖς μελλόντων ἐθνῶν. ὑφ' ὧν ἐκταρασσόμενοι, μικροῦ τῆς οἰκοδομίας ἀπέστησαν. τὸν δὲ Νεεμίαν οὐδὲν τούτων [l] ἐξέστησε τῆς σπουδῆς τῆς περὶ τὸ ἔργον· ἀλλὰ ξίφος τι φυλακῆς ἕνεκα τοῦ σώματος περιβαλλόμενος [m] ἀτρύτως ὑπέμενεν, [n] ὑπὸ τῆς εἰς τὸ ἔργον ἐπιθυμίας ἀναισθητῶν καὶ τῆς ταλαιπωρίας. οὕτως τε συντεταμένως καὶ προνοητικῶς [o] αὐτοῦ τῆς σωτηρίας [p] εἶχεν, οὐχὶ φοβούμενος τὸν θάνατον, ἀλλὰ πεπεισμένος ὅτι μετὰ τὴν [q] αὐτοῦ τελευτὴν οὐκ ἔτ' αὐτοῦ τοῖς πολίταις ἀναστήσεται τὰ τείχη· [r] ἐκέλευσε δὲ ἑξῆς τοὺς οἰκοδομοῦντας ὅπλα περιζωννυμένους ἐργάζεσθαι. καὶ ὁ μὲν οἰκοδόμος μάχαιραν εἶχε, καὶ ὁ τὴν ὕλην παρακομίζων· θυρεοὺς δ' ἔγγιστα αὐτῶν ἐκέλευσε κεῖσθαι, καὶ σαλπικτὰς ἀπὸ πεντακοσίων ἔστησε ποδῶν, προστάξας, ἂν ἐπιφανῶσιν οἱ πολέμιοι, τοῦτο σημᾶναι τῷ λαῷ, ἵνα ὡπλισμένοι μάχωνται, καὶ μὴ γυμνοῖς αὐτοῖς ἐπιπέσωσιν. αὐτὸς δὲ νύκτωρ περιήρχετο τῆς πόλεως τὸν κύκλον,

Adæo reddidit cæteriſque equitum magiſtris; convocato deinde Hieroſolyma univerſo populo, cum in medio templi conſtitiſſet, ſic eos eſt alloquutus. "Equidem ſcitis, Judæi, Deum adhuc in "memoria retinere majores *veſtros*, Abramum & "Iſacum & Jacobum, atque illorum juſtitiæ merito veſtri curam non abjeciſſe. Mihi ſcilicet "adjutor fuit, ut à Rege poteſtatem acciperem "mœnia noſtra inſtaurandi, perficiendique quod "templo adhuc deſit. Volo itaque vos (cum probe noritis quam maligno in nos animo ſint gentes vicinæ, quodque nobis, ubi noſtrum ædificandi ſtudium reſciverint, *pro virili* reſiſtent, & "modis omnibus agent ut opus *incœptum* impediant) Deo in primis confidere, ut qui ſemet illorum odio opponet; deinde nec die nec noctu "ædificationem intermittere, ſed ſummo ſtudio "curaque operi incumbere, quod tempus jam nobis in manibus ſit." Iſta loquutus continuo juſſit magiſtratus mœnia dimetiri, atque opus conficiendum vicatim populo & oppidatim dividere, æquis pro modo virium portionibus: pollicituſque ſe quoque cum domeſticis velle operam ſuam conferre dimiſit concionem. Et Judæi ad opus ſe accingebant. Vocabantur autem hoc nomine, ex illa die qua aſcenderunt è Babylone, à tribu *ſcilicet* Judæ, quæ cum prima in locos illos pervenerit, ipſis pariter ac regioni hujuſmodi appellatio indita eſt.

Murorum inſtaurationem urget Neemias. Neëm. c. 2.

Quinam Judæi vocati.

8. Cæterum Ammanitæ & Moabitæ & Samaritæ, & omnes qui Cœlen-Syriam incolebant, ubi murorum ædificationem accelerari fama acceperant, ægre *rem* ferebant; & id agere non deſtiterunt, ut inſidias illis ſtruendo à propoſito dimoverent: multis etiam Judæorum occiſis operam dederunt ut ipſi Neëmiæ exitium machinarentur, quoſdam ex alienigenis conducendo qui illum interimerent. Quin & metum illis & terrorem injiciebant, rumoreſque *de induſtria* ſpargebant, quaſi magni diverſarum gentium exercitus eos eſſent invaſuri. Ex quibus tantus eos timor inceſſit, ut parum abfuerit quin *protinus* ædificationem deſererent. Neëmiam vero nihil horum à ſtudio quod operi impendebat deterrere potuit: ſed cuſtodiæ cauſa corporis ſui agmine ſatellitum ſtipatus conſtanter perſeverabat, præ deſiderio operis *promovendi* nihil moleſtiæ ex labore ſentiens. Atque adeo omni cura & cogitatione ſuæ proſpiciebat ſaluti, non quod mortem metueret, ſed perſuaſum haberet ſe exſtincto mœnia civibus ſuis non fore inſtauranda: juſſitque in poſterum ut ædificatores armis inſtructi operi ſe admoverent. Quo factum eſt ut cæmentarius quidem gladio eſſet accinctus, itemque is qui materiem afferebat: clypeos vero in propinquo ut haberent præcepit; & ad quingentos paſſus tubicines diſpoſuit, quibus imperatum erat ut claſſico acceſſus hoſtium, ſicubi apparerent, populo ſignificarent, ut eſſent qui armati pugnam inirent, & non quos nudos & inermes hoſtis adoriretur. Ille autem noctu urbem in ambi-

Hieroſolymorum mœnia hoſtibus invitis reficiuntur. Neëm. c. 4.

olim obtinuerit, ut literas coram Deo explicarent, ut conſtare videtur ex 4 *Regum*, c. 19. v. 14. HUDS. Vetus, *demonſtrandas epiſtolas perrexit Addo & aliis.* Puto legendum θαῤῥήσας τῷ Θεῷ. COCC. Recte *Hudſ.* Nam & ſupra lib. 10. c. 1. Ezechias literas Regis Aſſyrii poſtquam Deo tanquam præſenti oſtendiſſet τὰς δὲ ἐπιστολὰς πτύξας εἰς τὸν ναὸν ἔσω κατέθετο. ut legi ibidem poteſt §. 4. quod ſicuti ibi fit commonendi Dei gratia, ut memor eſſet datæ promiſſionis, ita hic gratitudinis ergo, quod pariter fidem ſuam impleverit. HAV.

v Ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ,] Ἐν μέσῳ τοῦ ἱεροῦ *Hen.*

x Ὑμῶν πρόνοιαν.] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἡμῶν in *Editis.*

y Γειτνιώντων ἡμῖν ἐθνῶν] Γειτνώντων ἡμῖν *Busb.*

z Πρὸς αὐτὴν ἡμῖν] Πρὸς αὐτῆς malit Cl. *Lowthius.*

a Ἐμπόδια,] Ita *Hen.* (*Cocc.*) & *Vat.* ἐμπόδιον in *reliquis.*

b Αὐτοὺς ἀνιέναι] Αὐτοὺς non agnoſcunt *Hen.* & *Busb.*

c Συνέχειν τὸ ἔργον,] Thucydides συνέχοντες εἰρεσίαν. COCC.

d Κατὰ κώμας καὶ πόλεις,] Κατὰ κώμας τε καὶ πόλεις *Vat.*

e Καὶ Ἰουδαῖοι] Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι *Hen.* (*Cocc.*) & *Vat.*

f Ἐκλήθησαν δὲ τὸ ὄνομα] Optime locum explicat Cl. *Seldenus* lib. 2. *de Jure Naturali & Gentium*, cap. 4. p. 161. Videſis etiam *Simſonum* in *Chronol. Cathol.* ad A. M. 3467.

g Ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν] Ἀφ' ἧς ἡμέρας *Vat.*

h Τῆς προσηγορίας αὐτῆς μετέλαβον.] Τὴν προσηγορίαν αὐτὴν *Hen. Vat.* & *Busb.*

i Οἰκοδομὴν σπευδομένην] Οἰκοδομίαν *Hen.* & *Busb.*

k Συντιθέντες,] Ita *Hen.* (*Cocc.*) & *Vat.* συντεθέντες in *Editis.*

l Ἐξέστησε τῆς σπουδῆς] Ἐξέσεισε *Hen.* & *Busb.*

m Ἀτρύτως ὑπέμενεν,] Ita *Hen.* (*Cocc.*) *Busb.* & *Zonar.* ἀτρήτως perperam in *Editis.* ἀτρώτως legiſſe videtur *Epiphan.*

n Ὑπὸ τῆς] Ὑπὸ τῆς περὶ τὸ ἔργον in *MSS.*

o Αὐτοῦ τῆς σωτηρίας] Illud αὐτοῦ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

p Εἶχεν,] Ἔμελλεν pro εἶχεν in *Gall.* & *Vat.*

q Αὐτοῦ τελευτὴν] Ἑαυτοῦ τελ. *Hen.*

r Ἐκέλευσε] Ergo γ' accepit pro manu, non pro multitudine hominum. REL.

bitum circuibat, nec laboribus fuccumbens, nec fomno aut cibo, horum enim neutro ad voluptatem, fed ad neceffitatem ufus eft. Atque hanc ærumnam per biennium & menfes quatuor toleravit. nam tanto tempore mœnibus *tandem* cincta erant Hierofolyma, anno imperii Xerxis vigefimo & octavo, menfe nono. Cumque abfoluti effent muri, Neëmias populufque Deo facra fecerunt pro illorum ædificatione, & octo dies feftum celebrarunt. Ubi autem gentes Syriam incolentes audiverant ad finem perductam effe murorum exftructionem, graviter commoti erant. Cæterum Neëmias, cum animadverteret exiguum in urbe populum effe, facerdotes hortatus eft & Levitas, ut regione *circumquaque* relicta in urbem migrarent, ibique confiderent; id agens ut illis domicilia exftruerentur fuis fumptibus: populum etiam agros colentem frugum decimas Hierofolyma conferre juffit, ut facerdotes & Levitæ, fatis fibi habentes in perpetuum victum, Dei cultum non defererent. Et illi quidem libenter fecerunt quæ Neëmias imperarit: atque ita factum eft ut in Hierofolymorum urbe major *indies* effet civium frequentia. Neëmias autem, cum & alia multa præclara & laude digna munifice feciffet, ad fenectutem provectus è vita difceffit. eratque vir indole bonus ac juftus, & popularium gloriæ amans, quibus æternum fui reliquit monumentum Hierofolymorum mœnia. Et hæc quidem Xerxe regnante gefta funt.

Mœnibus abfolutis Neëmias populufque lætantur & epulantur. Neëm. c. 6.

Urbs Hierofolymitana incolis inftruitur. Neëm. c. 11.

Neëmiæ obitus, & elogium.

οὐδὲν κάμνων οὐδὲ τοῖς ἔργοις, οὐδὲ τῇ διαίτῃ καὶ τοῖς ὕπνοις, οὐδενὶ [s] γὰρ τούτων πρὸς ἡδονὴν, ἀλλὰ πρὸς ἀνάγκην ἐχρῆτο. καὶ ταύτην ὑπέμεινε τὴν ταλαιπωρίαν ἐπ' ἔτη δύο καὶ μῆνας τέσσαρας. [t] ἐν τοσούτῳ γὰρ χρόνῳ τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀνῳκοδομήθη τὸ τεῖχος, [v] ὀγδόῳ καὶ εἰκοστῷ τῆς Ξέρξου βασιλείας ἔτει, μηνὶ ἐννάτῳ. τέλος δὲ τῶν τειχῶν λαβόντων, Νεεμίας καὶ τὸ πλῆθος ἔθυσαν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς τούτων οἰκοδομίας, καὶ [x] διῆγον ἐφ' ἡμέρας ὀκτὼ εὐωχούμενοι. τὰ μὲν οὖν ἔθνη τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ [y] κατοικοῦντα, τῆς τῶν τειχῶν οἰκοδομίας πέρας ἔχειν ἀκουσθείσης, ἐδυσφόρει. Νεεμίας δὲ τὴν πόλιν ὁρῶν [z] ὀλιγανθρωπουμένην, τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευΐτας παρεκάλεσε, [a] τὴν χώραν ἐκλιπόντας, μετελθεῖν εἰς τὴν πόλιν καὶ μένειν ἐν αὐτῇ, κατασκευάσας τὰς οἰκίας αὐτοῖς ἐκ τῶν ἰδίων ἀναλωμάτων· τόν τε [b] γεωργοῦντα λαὸν [c] τὰς δεκάτας τῶν καρπῶν ἐκέλευσε φέρειν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἵνα τρέφεσθαι διηνεκῶς ἔχοντες οἱ ἱερεῖς καὶ Λευΐται, μὴ καταλίπωσι τὴν θρησκείαν. καὶ οἱ μὲν ἡδέως ὑπήκουσαν [d] οἷς ὁ Νεεμίας διετάξατο· πολυανθρωποτέραν δὲ τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν οὕτως συνέβη γενέσθαι. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καλὰ καὶ ἐπαίνων ἄξια φιλοτιμησάμενος ὁ Νεεμίας, ἐτελεύτησεν εἰς γῆρας ἀφικόμενος. ἀνὴρ δὲ ἐγένετο χρηστὸς τὴν φύσιν καὶ δίκαιος, καὶ περὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς φιλοτιμότατος, [e] μνημεῖον αἰώνιον αὐτῷ καταλιπὼν τὰ τῶν Ἱεροσολύμων τείχη. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ Ξέρξου βασιλέως ἐγένετο.

VI.

CAP. VI.

De Efthere & Mardochæo & Amane: & quomodo Xerxe regnante parum abfuit quin tota Judæorum gens exftingueretur.

Mortuo autem Xerxe, contigit ut regnum ad filium *ejus* Cyrum deveniret, quem Græci Artaxerxem nominant. Illo imperium Perfarum tenente, parum abfuit quin tota Judæorum gens cum uxoribus & liberis exitio daretur. Hujus rei caufam paulo poft indicabimus. nam decet primum ea narrare quæ ad Regem fpectant, quemadmodum Judæam duxit uxorem è ftirpe regia, quam ferunt etiam gentem noftram confervaffe. Artaxerxes enim, pofteaquam regnum acceperat, & conftituerat ab India ad Æthiopiam ufque centum & viginti feptem fatrapas, anno regni *fui* tertio amicos & Perfas fibi fubditos & præfides illorum magnifico convivio excepit, prout conveniebat regi omnia comparanti ut divitiarum magnitudinem oftentaret, per centum & octoginta dies. Eo exacto fpatio, gentibus & legatis illorum in Sufis per feptem dies epulum dedit. atque convivium in hunc fere modum apparatum erat. Cum tabernaculum figi curaffet columnis aureis & argenteis fuffultum, vela linea & purpurea eo ufque præte-

Xerxe defuncto regnat Artaxerxes.

Artaxerxis convivium plane regium. Efth. c. 1.

ΚΕΦ. ϛ'.

Περὶ Ἐσθῆρος καὶ Μαρδοχαίου καὶ Ἀμάνου· καὶ ὡς, βασιλεύοντος Ἀρταξέρξου, ἐκινδύνευσε τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ἅπαν ἀπολέσθαι.

Τελευτήσαντος δὲ [f] Ξέρξου, [g] τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱὸν Κῦρον, ὃν Ἀρταξέρξην Ἕλληνες καλοῦσι, συνέβη μεταβῆναι. τούτου τὴν Περσῶν ἔχοντος ἡγεμονίαν, ἐκινδύνευσε τὸ τῶν Ἰουδαίων [h] ἔθνος ἅπαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπολέσθαι. τὴν δ' αἰτίαν μετ' οὐ πολὺ δηλώσομεν. [i] πρέπει γὰρ τὰ τοῦ βασιλέως διηγεῖσθαι πρῶτον, ὡς ἔγημεν Ἰουδαίαν γυναῖκα, τοῦ γένους οὖσαν τοῦ βασιλικοῦ, ἣν καὶ σῶσαι τὸ ἔθνος ἡμῶν λέγουσι. [k] παραλαβὼν γὰρ τὴν βασιλείαν ὁ Ἀρταξέρξης, καὶ καταστήσας ἀπὸ Ἰνδίας ἄχρις Αἰθιοπίας τῶν σατραπειῶν ἑκατὸν [l] καὶ εἰκοσιεπτὰ οὐσῶν ἄρχοντας, τῷ τρίτῳ τῆς βασιλείας ἔτει, τούς τε φίλους καὶ τὰ Περσῶν ἔθνη καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν ὑποδεξάμενος [m] εἱστία πολυτελῶς, οἷον εἰκὸς παρὰ βασιλεῖ τοῦ πλούτου παρασκευαζομένῳ τὴν ἐπίδειξιν ποιήσασθαι, ἐπὶ ἡμέρας ἑκατὸν ὀγδοήκοντα. ἔπειτα τὰ ἔθνη καὶ τοὺς πρεσβευτὰς αὐτῶν ἐν Σούσοις ἐπὶ ἡμέρας κατευώχησεν ἑπτά. τὸ δὲ συμπόσιον ἦν αὐτοῖς τὸν τρόπον τοῦτον γεγενημένον. σκήνωμα πηξάμενος ἐκ χρυσέων καὶ ἀργυ-

s Γὰρ τούτων] Illud γὰρ è *MSS.* & *Vet. Interpr.*

t Ἐν τοσούτῳ γὰρ χρόνῳ] Ita *MSS.* & *Epiphan.* ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ in *Editis.*

v Ὀγδόῳ καὶ εἰκοστῷ τῆς Ξέρξου βασιλείας ἔτει,] XXVIII. Anno Regni Xerxis Muri Hierofolymorum abfoluti *Nehem.* V. 14. Ab anno XX. Artaxerxis ad annum XXXII. annonas, quæ ducibus debebantur, non conceffiffe dicit. SPANH.

x Διῆγον ἐφ' ἡμέρας] *Al.* διήγαγον.

y Κατοικοῦντα,] Κατοικοῦμενα *Vat.*

z Ὀλιγανθρωπουμένην,] Ὀλιγανθρωπίας ἅλωσ. lib. VII. c. 4. §. 1. & ὀλιγανθρωπίαις Plato de Leg. l. VI. p. 780. B. SPANH.

a Τὴν χώραν ἐκλιπόντας,] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* τὰ πέριξ πόλιν in *Editis.*

b Γεωργοῦντα λαὸν] Ὑπεργοῦντα *Vat.*

c Τὰς δεκάτας τῶν καρπῶν ἐκέλευσε φέρειν εἰς Ἱεροσόλυμα,] De Decimis, Sacerdotibus ac Levitis perfolvendis, fupra lib. 4. c. 4. §. 4. καὶ τῆς δεκάτης, ἧς παρὰ τοῦ λαοῦ κατ' ἔτος λαμβάνουσι, δεκάτην αὐτοῖς ἀπομερίζειν· & c. VIII. §. 8. Ἔστω δὲ καὶ δεκάτη ἐξαίρετος ἡμῖν &c. & §. 22. Ταῖς δεκάταις ταῖς δυσὶν, ἃς ἔτους ἑκάστου προεῖπον τελεῖν· SPANH.

d Οἷς ὁ Νεεμίας διετάξατο·] Οἷς Νεεμίας *Vat.*

e Μνημεῖον αἰώνιον αὐτῷ καταλιπὼν τὰ τῶν Ἱεροσολύμων τείχη.] Magni olim habitum Mœnia Urbium extruere. Hinc Dido eo nomine fe jactans apud Maronem Æn. IV. *Mea Mœnia vidi.* SPANH.

f Ξέρξου,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τούτου in *Editis.*

g Τὴν βασιλείαν] Ἡ βασιλεία εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κῦρον, ὃν Ἀρ. Ἑ. καλοῦσι, μετέβη *Busb.* & ita quidem *Zonaras*, nifi quod μετέπεσε habeat pro μετέβη. De hoc *Artaxerxe* vide *Grotium* ad *Efdr.* c. 6. *Petavium* de *Doctr. Temp.* l. 12. c. 28. & *J. Clericum* ad *Efth.* cap. 1.

h Ἔθνος ἅπαν] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* γένος in *Editis.*

i Πρέπει γὰρ τὰ τοῦ βασιλέως] Ita *Vat.* & *Epiphan.* qui vertit, *nam decet primum* &c. Ἐπεὶ [*ις.* πρέπει] γὰρ τὰ περὶ τοῦ βασ. Hæ. ἐπείγει γὰρ τὰ τοῦ βασιλέως διηγήσασθαι πρῶτον in *Editis.*

k Παραλαβὼν γὰρ τὴν βασιλείαν ὁ Ἀρταξέρξης,] Præcedit in verfione τῶν LXX. Artaxerxis fomnium, quod in Hebræo non extat. SPANH.

l Καὶ εἰκοσιεπτὰ οὐσῶν ἄρχοντας,] Illud καὶ è *MSS.*

m Εἱστία πολυτελῶς,] Εἱστιᾶτο *Busb.* ἑστιᾷ *Vat.*

n Ὑφ

ἀργυρέων κιόνων, [n] ὕφη λίνεα καὶ πορφύρεα κατ' αὐτῶν διεπέτασεν, ὥστε πολλὰς μυριάδας κατακλίνεσθαι. διηκονοῦντο δὲ [o] ἐκπώμασι χρυσέοις καὶ τοῖς διὰ λίθου πολυτελοῦς εἰς τέρψιν ἅμα καὶ θέαν πεποιημένοις. προσέταξε δὲ καὶ τοῖς διακόνοις [p] μὴ βιάζεσθαι πίνειν [q] τὸ ποτὸν αὐτοῖς συνεχῶς προσφέροντας, ὡς καὶ παρὰ Πέρσαις γίνεται, ἀλλ' ἐπιτρέπειν αὐτοῖς καὶ πρὸς ὃ βούλεται τῶν κατακειμένων ἕκαστος φιλοφρονεῖσθαι. διαπέμψας δὲ καὶ κατὰ τὴν χώραν παρήγγειλεν ἀνεῖσθαι τῶν ἔργων [r] ἀφιεμένους, καὶ ἑορτάζειν ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πολλαῖς ἡμέραις. ὁμοίως τε τῶν γυναικῶν [s] ἡ βασίλισσα [t] Οὐάστη συνήγαγε συμπόσιον ἐν τοῖς βασιλείοις. ἣν ἐπιδεῖξαι βουλόμενος [v] τοῖς ἑστιωμένοις ὁ βασιλεὺς, πέμψας ἐκέλευσεν αὐτὴν εἰς τὸ συμπόσιον ἥκειν, κάλλει τὰς γυναῖκας ἁπάσας ὑπερβάλλουσαν. [x] ἡ δὲ φυλακῇ τῶν παρὰ Πέρσαις νόμων, οἳ τοῖς ἀλλοτρίοις βλέπεσθαι τὰς γυναῖκας ἀπηγορεύκασιν, οὐκ ἐπορεύετο πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ πολλάκις τοὺς εὐνούχους [y] ἀποστείλαντος πρὸς αὐτὴν, οὐδὲν ἧττον [z] ἀνέμεινε παραιτουμένη τὴν ἄφιξιν. ὡς εἰς ὀργὴν παροξυνθέντα τὸν βασιλέα λῦσαι μὲν τὸ συμπόσιον, ἀναστάντα δὲ καὶ τοὺς ἑπτὰ τῶν Περσῶν, οἳ τὴν τῶν νόμων ἐξήγησιν ἔχουσι παρ' αὐτοῖς, καλέσαντα, κατηγορεῖν τῆς γυναικὸς, καὶ λέγειν, ὡς ὑβρισθείη [a] παρ' αὐτῆς. κληθεῖσα γὰρ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ συμπόσιον, ὑπήκουσεν οὐδ' ἅπαξ. [b] προσέταξεν οὖν δηλοῦν τίνα κατ' αὐτῆς νόμον ὁρίζουσιν. ἑνὸς δὲ ἐξ αὐτῶν, [c] Μουχαίου ὄνομα, εἰπόντος, οὐκ αὐτῷ μόνῳ [d] ταύτην γεγονέναι τὴν ὕβριν, ἀλλὰ [e] πᾶσι Πέρσαις, οἷς κινδυνεύεται καταφρονουμένοις ὑπὸ τῶν γυναικῶν αἴσχιστα διαγεγονέναι τὸν βίον· οὐδεμία γὰρ τοῦ συνοικοῦντος ἀνδρὸς αἰδῶ ποιήσεται, παράδειγμα τὴν τῆς βασιλίσσης ὑπερηφανίαν πρὸς σὲ τὸν κρατοῦντα ἁπάντων ἔχουσα· [f] παρακελευομένου τε τὴν οὕτως ἐνυβρίζουσαν αὐτῷ ζημιῶσαι [g] μεγάλῃ ζημίᾳ, καὶ τοῦτο ποιήσαντα διαγγεῖλαι τοῖς ἔθνεσι τὰ περὶ τῆς βασιλίσσης κεκυρωμένα, ἔδοξε τὴν Οὐάστην ἐκβαλεῖν, καὶ δοῦναι τὴν ἐκείνης τιμὴν ἑτέρᾳ γυναικί.

β. Διακείμενος δὲ [h] ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτὴν ἐρωτικῶς, καὶ μὴ φέρων τὴν διάζευξιν, καταλλαγῆναι μὲν αὐτῇ διὰ τὸν νόμον οὐκ ἠδύνατο· λυπούμενος δὲ, [i] ὡς ἐπ' ἀδυνάτοις οἷς ἤθελε, διετέλει. βλέποντες δ' αὐτὸν οὕτως ἔχοντα χαλεπῶς οἱ φίλοι, [k] συνεβούλευον τὴν μὲν τῆς γυναικὸς μνήμην, καὶ τὸν ἔρωτα μηδὲν ὠφελούμενον [l] ἐκβάλλειν· ζητῆσαι δὲ, περιπέμψαντα καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, παρθένους εὐπρεπεῖς, ὧν τὴν προκριθεῖσαν [m] ἔχειν εἰς γυναῖκα. σβέννυσθαι γὰρ τὸ πρὸς τὴν [n] προτέραν φιλόστοργον ἑτέρας ἐπεισαγωγῇ, καὶ τὸ [o] πρὸς ἐκείνην εὔνουν ἀποσπώμενον κατὰ μικρὸν [p] γίνεσθαι τῆς συνούσης. πεισθεὶς δὲ τῇ συμβουλίᾳ ταύτῃ, προσέταξέ τισιν [q] ἐπι-

xi fecit, ut multæ myriades illic discumberent. Ministrabatur autem poculis aur is & ex lapidibus pretiosis, ad delectationem simul & spectaculum factis. Ministris etiam in mandatis dedit, ne ad bibendum adigerent, potum illis jugiter præbendo, sicut apud Persas fit; sed permitterent illis, prout accumbentium unicuique visum, hilariter agere. Dimissis etiam per totam provinciam nunciis, edixit ut laxati operibus feriarentur, multosque dies pro regno suo festos agerent. Similiter & ipsa Vaste regina muliebre epulum in regia celebravit. quam Rex, utpote formæ pulchritudine mulierum præcellentissimam, convivis suis ostendere cupiens, ad se in convivium accersi jubet. Illa vero reverentia Persarum legum, quæ ab alienis spectari mulieres vetant, ad regem se non conferebat; & cum iterum iterumque spadones ad eam misisset, nihilominus ædibus suis mansit, venire recusans. adeo ut rex ira vehementi incensus solverit convivium, cumque surrexisset & septem è Persis accivisset, quibus apud ipsos commissa est legum interpretatio, uxorem accusarit, dixeritque quemadmodum eum contumelia affecerat. nam ad convivium aliquoties ab ipso vocata, ne semel quidem *mandatis* paruit. Jubebat itaque ut declararent quid reginæ faciendum esse lege statuerent. Cum autem unus ex illis, nomine Muchæus, diceret, hoc non ipsi soli in injuriam cedere, verumetiam Persis omnibus, qui in periculum veniunt, ne ab uxoribus despectui habiti vitam *deinceps* agant inhonestam (nulla enim mulier maritum suum verebitur, cui exemplo erit Reginæ arrogantia adversus te qui omnibus imperas) hortareturque ut tam contumacem erga ipsum gravi mulctaret pœna, qua re facta gentibus omnibus promulgaret quid decretum fuerit in Reginam; visum est ut Vasten repudiaret, ejusque honorem alteri traderet.

Regina Vaste ad Regem venire jussa non paret. Esth. 1.

2. Cum autem rex vehementer eam amaret, & disjungi ab ea ægre ferret, ipsi quidem reconciliari lege intercedente non potuit: dolere vero non cessabat, ut qui voluntate sua in *tantas* difficultates se conjecerit. Quo fit, ut amici, cum eum animi anxietate laborare viderent, consilium dederint, ut uxoris quidem memoriam & amoris nihil profuturi cogitationem abjiceret, per totum vero terrarum orbem mitteret qui virgines venustas & elegantes sibi conquirerent, ut eam quam cæteris prætulerit in uxorem haberet. nova enim inducta fore ut prioris *sensim* exstinguatur cupiditas, & benevolentia illi paululum subtracta in ipsam transeat quæ cum eo versabitur. Huic consilio obsequutus isti negotio certos præfecit, qui virgines for-

Rex virgines conquiri jubet, ut ex eis unam deligat in matrimonium. Esth. 2.

n Ὕφη λίνεα καὶ πορφύρεα] Ὑφὴν λινέαν καὶ πορφυρέαν *Hen.* & *Vat.* Utraque lectio ferri potest. nam ὕφη aliquando pro *textili* accipitur. De *Tabernaculo Imperatoris* videsis *J. C. Bulengerum* de *Imperatore R.* l. 2. c. 30.

o Ἐκπώμασι χρυσέοις] Ἐν ἐκπώμασι *Hen.*

p Μὴ βιάζεσθαι,] Videsis *Brissonium*, l. 2. de *Regno Persarum*, p. 215. *Edit. Commel*

q Τὸ ποτὸν αὐτοῖς συνεχῶς] Τὸν ποτὸν *Vat.*

r Ἀφιεμένους,] Ita *Vat.* ἀφειμένους *Hen.* ἀφεμένους in *Editis Aliisque.*

s Ἡ βασίλισσα] Ἡ βασίλισσα αὐτῇ συν. *Vat.* ἡ βασίλισσα ἐν αὐ. legisse videtur *Epiphan.* convenienter *S. Literis.*

t Οὐάστη] Ἀστιν LXX. ושתי *Hebr.* SPANH.

v Τοῖς ἑστιωμένοις ὁ βασιλεὺς,] Illud τοῖς ex *MSS.*

x Ἡ δὲ φυλακῇ τῶν παρὰ Πέρσαις νόμων, οἳ τοῖς ἀλλοτρίοις βλέπεσθαι τὰς γυναῖκας ἀπηγορεύκασιν,] Persarum lege vetitum Mulieres ab extraneis conspici. *Paraphr. Chald.* addit, jussum à Rege, ut nuda Vasthi compareret. SPANH.

y Ἀποστείλαντος πρὸς αὐτὴν,] Ἀποστέλλοντος *Vat.* στέλλοντος *Busb.*

z Ἀνέμεινε] Forte ἐνέμεινε. apud Isocratem occurrit ἀναμένειν pro *perseverare.* COCC.

a Παρ' αὐτῆς.] Πρὸς αὐτῆς & mox πρὸς αὐτοῦ *Hen.* & *Vat.*

b Προσέταξεν οὖν] Ita *Vat.* & *Epiphan.* προσέταττεν οὖν *Hen.* προσέταττε δ' οὖν in *Editis.*

c Μουχαίου ὄνομα] Ita etiam in *plerisque* LXXII. *Codd.* Μαμουχαίου in uno *Oxoniensi.* Ἀμουχαίου *Hen.* & *Busb.* Forsan legendum Μαμουχαίου.

d Ταύτην γεγονέναι] Illud ταύτην è *MSS.* & *Vet. Interpr.*

e Πᾶσι Πέρσαις,] Καὶ πᾶσι *Hen.* & *Busb.*

f Παρακελευομένου τε] Ita *Hen.* & *Busb.* παρακελευομένου τὴν in *Editis.* παρακελευομένου δὲ *Vat.*

g Μεγάλῃ ζημίᾳ,] Ζημίαν μεγάλην *Vat.* & *Busb.*

h Ὁ βασιλεὺς] Illa ὁ βασιλεὺς nec agnoscunt *MSS.* nec *Vet. Interpr.*

i Ὡς ἐπ' ἀδυνάτοις] Ὡς ἐν ἀδυνάτοις *Vat.*

k Συνεβούλευον τὴν] Συνεβουλεύοντε *Vat.*

l Ἐκβάλλειν·] Ita *MSS.* ἐκβαλεῖν in *Editis.*

m Ἔχειν εἰς γυναῖκα.] Ἔχειν γυναῖκα in *MSS.* & *Zonara.*

n Προτέραν φιλόστοργον] Ita *Hen.* & *Epiphan.* ἑτέραν in *cæteris.*

o Πρὸς ἐκείνην εὔνουν] Πρὸς ἐκείνης *Vat.*

p Γίνεσθαι τῆς συνούσης.] Eo modo *Vat.* (& *Coccejus*) atque ita vel συνοικούσης legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *ad cohabitantem posse converti.* γίνεσθαι τῆς συνουσίας in *Editis Aliisque.*

q Ἐπιλεξαμένοις τὰς εὐδοκίμους] Ἐπιλεξαμένους & mox εὐδοκιμούσας in *MSS.*

Συμ-

forma præ cæteris egregia ex omnibus imperii sui regionibus deligerent, & ad eum adducerent. Cum vero multæ congregatæ essent, inventa est quædam Babylone puella, utroque parente orbata, à patruo Mardochæo (eo enim nomine vocabatur) enutrita. Is autem erat ex tribu Benjamitica, & è primoribus inter Judæos. Atque fiebat ut Esther (hoc enim ipsi nomen erat) omnibus pulchritudine præstaret, vultusque gratia spectantium oculos in se præcipue converteret. Postquam vero, spadoni cuidam, qui ipsam curaret, tradita esset, ei abunde provisum est; ut quæ magna odorum copia & pretiosis unguentis, quibus corporibus opus est, *quotidie* fuerit delibuta. Atque ista illis, numero quadringentis, adhibita erant per sex menses. Quando autem illo tempore satis curatas existimaret virgines, ipsasque jam dignas esse quæ ad Regis lectum irent, unam singulis diebus ad Regem mittebat quæ cum eo consuesceret. Ille vero, postquam cum ea rem habuerat, statim *ipsam* ad eunuchum remittebat. Cæterum cum Esther ad eum accessisset, ea delectatus, & puellæ amore captus, illam in justam uxorem sibi accepit: nuptiasque cum ea celebravit anno regni sui septimo, mense duodecimo qui Adar dicitur. Porro nuncios, qui Angari appellantur, in gentes omnes dimisit, festum nuptiale eis indicens: ille vero Persas & Medos & gentium primores epulis adhibuit, etiam per integrum mensem, in nuptiarum honorem. Cum autem in regiam ingressa esset *uxor*, diadema ei imposuit. Atque ita cum eo habitavit Esther. nec gentem, unde ortum habuit, ei patefecit. At patruus ejus, ubi Babylone Susa Persidos migraverat, illic degebat, & quotidie in regia versabatur, quærebatque quomodo se haberet puella. amabat enim eam quasi filiam suam.

Mardochæus. *Esther.* *Esther ab Eunucho curata. Esth. 2.* *Rex Estherem ducit in matrimonium. Esth. c. 2.*

3. Jam vero lex lata erat à Rege, ne quis suorum ad se, cum in solio sederet, non vocatus accederet. atque in hoc lictores adhibiti erant cum securibus, ut si quis contra faceret pœna mulctaretur. Rex vero ipse sedebat virgam auream *manibus* tenens, quam, cum aliquem servare voluisset ex iis qui non vocati eum adierint, ei porrigebat: quique eam attigerat extra periculum erat. Et de his quidem satis nobis dictum est.

Lege cautum ne quis ad Regem Persarum non vocatus accedat.

4. Aliquando autem post, cum Bagathous & Theodestes in eo essent ut insidias Regi struerent, Barnabazus alterius eunuchi servus, genere Judæus, iis intellectis, rem ad patruum uxoris Regis defert. At Mardochæus per Estherem Regi insidiatores prodidit. Rex vero territus, *re quæsita*

Mardochæus conjurationem in Regem detegit. Esth. c. 2.

λεξαμένοις τὰς εὐδοκίμους ἐπ' εὐμορφίᾳ τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ παρθένων ἀγαγεῖν πρὸς αὐτόν. [r] συναχθεισῶν δὲ πολλῶν, εὑρέθη τις ἐν Βαβυλῶνι κόρη, τῶν γονέων ἀμφοτέρων ὀρφανὴ, παρὰ τῷ [s] θείῳ Μαρδοχαίῳ, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα αὐτῷ, τρεφομένη. οὗτος δ' ἦν ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς, τῶν δὲ πρώτων παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. πασῶν δὲ τὴν Ἐσθῆρα συνέβαινε, τοῦτο γὰρ ἦν [t] αὐτῇ τοὔνομα, τῷ κάλλει διαφέρειν, καὶ [v] τὴν χάριν τοῦ προσώπου τὰς ὄψεις τῶν θεωμένων μᾶλλον [x] ἐπάγεσθαι. παραδοθεῖσα δὲ αὕτη τινὶ τῶν εὐνούχων [y] εἰς ἐπιμέλειαν, πάσης ἐτύγχανε προνοίας, ἀρωμάτων ἀφθονίᾳ καὶ πολυτελείᾳ τῶν ἀλειμμάτων, ὧν χρῄζει τὰ σώματα, καταρδομένη. καὶ τούτων [z] ἀπέλαβον ἐπὶ μῆνας ἕξ, τετρακόσιαι τὸν ἀριθμὸν οὖσαι. ὅτε δὲ ἐνόμιζεν ἀποχρώντως τῷ προειρημένῳ [a] χρόνῳ [b] τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν τὰς παρθένους, καὶ τοῦ βαδίζειν αὐτὰς ἐπὶ κοίτην βασιλέως ἀξίας ἤδη [c] γενέσθαι, καθ' ἑκάστην ἡμέραν [d] μίαν ἔπεμπε τῷ βασιλεῖ συνεσομένην. ὁ δὲ πλησιάζων εὐθὺς ἀπέπεμπε πρὸς τὸν εὐνοῦχον. ἀφικομένης δὲ τῆς [e] Ἐσθῆρος πρὸς αὐτὸν, ἥσθεις αὐτῇ, καὶ πεσὼν τῆς κόρης εἰς ἔρωτα, νομίμως αὐτὴν ἄγεται γυναῖκα· [f] καὶ γάμους αὐτῇ ποιεῖται τῷ δωδεκάτῳ μηνὶ [g] ἑβδόμου ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας, [h] Ἀδέρῳ καλουμένῳ. διέπεμψε δὲ τοὺς [i] ἀγγάρους λεγομένους εἰς πᾶν ἔθνος, ἑορτάζειν [k] αὐτοῖς τοὺς γάμους παραγγέλλων· αὐτὸς δὲ Πέρσας [l] καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς πρώτους τῶν ἐθνῶν εἱστία ἐπὶ μῆνα ὅλον ὑπὲρ τῶν γάμων αὐτοῦ. [m] εἰσελθούσης δὲ εἰς τὸ βασίλειον, περιτίθησιν αὐτῇ τὸ διάδημα. καὶ συνῴκησεν οὕτως Ἐσθὴρ, μὴ [n] ποιήσασα φανερὸν αὐτῷ τὸ ἔθνος, ἐξ οὗπερ εἴη τυγχάνουσα. μεταβὰς δὲ καὶ ὁ θεῖος αὐτῆς ἐκ τῆς Βαβυλῶνος εἰς [o] Σοῦσα τῆς Περσίδος, αὐτόθι διῆγεν, ἑκάστης ἡμέρας [p] πρὸς τοῖς βασιλείοις διατρίβων, καὶ πυνθανόμενος περὶ τῆς κόρης τίνα [q] διάγει τρόπον. ἔστεργε γὰρ αὐτὴν, ὡς αὐτοῦ θυγατέρα.

γ'. [r] Ἔθηκε δὲ καὶ νόμον ὁ βασιλεὺς, ὥστε μηδένα τῶν [s] ἰδίων αὐτῷ προσιέναι μὴ κληθέντα, ὁπηνίκα ἐπὶ τοῦ θρόνου καθέζοιτο. [t] περιεστήκεσαν δὲ τὸν θρόνον αὐτοῦ πελέκεις ἔχοντες ἄνθρωποι. πρὸς τὸ κολάζειν τοὺς προσιόντας ἀκλήτους τῷ θρόνῳ. καθῆστο μέντοι [v] λύγον χρυσέαν ἔχων αὐτὸς ὁ βασιλεύς. ἣν, ὅταν τινὰ σώζειν ἤθελε τῶν ἀκλήτως προσιόντων, ἐξέτεινε πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ, ἁπτόμενος αὐτῆς, ἀκίνδυνος ἦν. καὶ περὶ μὲν τούτων ἀρκούντως ἡμῖν δεδήλωται.

δ'. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐπιβουλευσάντων τῷ βασιλεῖ [x] Βαγαθώου καὶ [y] Θεοδέστου, [z] Βαρνάβαζος τοῦ εὐνούχων οἰκέτης τοῦ ἑτέρου, τὸ γένος ὢν Ἰουδαῖος, συνεὶς τὴν ἐπιβουλὴν, τῷ θείῳ κατεμήνυσε τῆς γυναικὸς τοῦ βασιλέως. Μαρδοχαῖος δὲ διὰ τῆς Ἐσθῆρος φανεροὺς ἐποίησε τῷ βασιλεῖ τοὺς [a] ἐπιβου-

r Συναχθεισῶν δὲ πολλῶν,] Συναχθεισῶν δὲ πρὸς αὐτὸν, &c. *Vat.* non ita *Epiphan.* *Aliique.*

s Θείῳ Μαρδοχαίῳ,] *Patruelem* non *patruum* fuisse dicunt alii. Videsis *Drusium* in *Observatt.* l. 8. c. 14. *Simsonum* in *Chronol. Cathol.* ad A. M. 3650. & *Torniellum* in *Annalibus* ad A. M. 3650.

t Αὐτῇ τοὔνομα,] Ita *MSS.* ὄνομα αὐτῇ in *Editis.*

v Τὴν χάριν τοῦ προσώπου] Τῇ χάριτι malit Cl. *Lowthius*, & mox ἐπείγεσθαι. *Coccejus* verò διὰ τὴν χάριν.

x Ἐπάγεσθαι.] Ita cum *MSS.* (& *Coccejo*) ἐπείγεσθαι in *Editis.*

y Εἰς ἐπιμέλειαν,] Φυλάττεσθαι εἰς ἐπιμέλειαν *Vat.* Verum suspicor vocem Φυλάττεσθαι, ad oram codicis appositam ἐξηγήσεως ἕνεκα, postea (ut fieri solet) irrepsisse.

z Ἀπέλαβον] Lege ἀπέλαυον. COCC.

a Χρόνῳ] Illud χρόνῳ ex *Vat.* & *Vet. Interpr.*

b Τὴν ἐπιμέλειαν] Τῆς ἐπιμελείας *Hen.* & *Busb.*

c Γενέσθαι,] Γεγονέναι *Vat.* & *Hen.*

d Μίαν ἔπεμπε] Sic *Vat.* & *Epiphan.* in *cæteris* deëst μίαν.

e Ἐσθῆρος πρὸς αὐτὸν,] *Al.* Ἐσθῆρας.

f Καὶ γάμους αὐτῇ ποιεῖται] Ita *Vat.* καὶ γάμον αὐτῆς ποιεῖται δωδ. *Hen.* & *Busb.* καὶ γάμον αὐτῆς ποιεῖ τῷ δωδ. in *Editis.*

g Ἑβδόμου ἔτους] Ἑβδόμῳ ἔτει *Vat.* & *Busb.*

h Ἀδέρῳ καλουμένῳ] Mallem Ἀδάρῳ aut Ἀδάρ. HUDS. Ἀδὲρ. Mensis XII. Ita LXX. hoc loco. In *Hebr.* autem Mense decimo, qui est טבת Esth. II. v. 17. SPANH.

i Ἀγγάρους λεγομένους] Οὕτως ἐκάλουν οἱ Πέρσαι τοὺς βασιλέως ἀγγέλους. *Suid.* Videsis *Drusii* Observatt. l. 12. c. 19. & *Stanlejum* ad *Æschyli* Persas, v. 247.

k Αὐτοῖς τοὺς γάμους παραγγέλλων·] Αὐτοῖς abest *Vat.*

l Καὶ τοὺς Μήδους] Illa καὶ τοὺς Μήδους desunt *Vat.* nec ea legisse videtur *Epiphan.*

m Εἰσελθούσης δὲ] Εἰσελθούσῃ *Vat.* qui mox cum *Hen.* non agnoscit αὐτῇ.

n Ποιήσασα φανερὸν] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* ποιησάσης in *Editis.* Legi potest, καὶ συνῴκησεν οὕτως Ἐσθῆρα (vel Ἐσθῆρι) μὴ ποιησάσῃ &c.

o Σοῦσα] Ita *Busb.* & *Vat.* prout supra aliquoties. in *Editis* hîc loci Σοῦσαν. HUDS. Conf. sup. lib. 10. c. XI. §. 7. SPANH.

p Πρὸς τοῖς βασιλείοις διατρίβων,] Περὶ τὰ βασίλεια *Zonar.*

q Διάγει τρόπον.] Διάγοι *Hen.*

r Ἔθηκε δὲ καὶ νόμον ὁ βασιλεὺς,] Legem hanc à Dejoce primum latam ostendit *Herodotus*, l. 1. c. 99.

s Ἰδίων αὐτῷ] Ἰουδαίων *Vat.* & *Hen.* Verum non ita *Epiphan.* *Aliique.*

t Περιεστήκεσαν δὲ τὸν θρόνον αὐτοῦ πελέκεις ἔχοντες ἄνθρωποι.] *Al.* περιειστήκεσαν. HUDS. Sic Securigeri circa solium Teni aut Tenedi, quo securi continuo plecterentur rei. SPANH. Vide Nummos.

v Λύγον χρυσέαν] De corona è λύγῳ seu salice, & quare Athenæ. lib. XV. p. 671. F. & 672. SPANH.

x Βαγαθώου] Γαβαθώου *Hen.* Forsan Βαγαθάνου legendum.

y Θεοδέστου,] Θεοδοσίτου *Vat.* An Θερέσου, aliorum esto judicium.

z Βαρνάβαζος] Forsan Φαρνάβαζος.

a Ἐπιβουλεύοντας.] Ita *Gen.* & *Vat.* ἐπιβουλεύσοντας *Bas.* & *Hen.* ἐπιβουλεύσαντας *Busb.*

b Τώ

βουλεύοντας. ταραχθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς [b] τἀληθὲς ἐξεῦρε. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους [c] ἀνεσταύρωσε, τῷ δὲ Μαρδοχαίῳ τότε μὲν οὐδὲν παρέσχεν ὡς αἰτίῳ τῆς σωτηρίας γεγονότι· μόνον δὲ αὐτοῦ [d] τὸ ὄνομα τοῖς τὰ ὑπομνήματα συγγραφομένοις ἐκέλευσε σημειώσασθαι, καὶ προσμένειν αὐτὸν τοῖς βασιλείοις, ὄντα φίλον ἀναγκαιότατον τῷ βασιλεῖ.

ε. [e] Ἀμάνην δὲ [f] Ἀμαδάθου μὲν υἱὸν, τὸ γένος δὲ Ἀμαληκίτην, εἰσιόντα πρὸς τὸν βασιλέα, προσεκύνουν οἵ τε ξένοι καὶ Πέρσαι, ταύτην αὐτῷ τὴν τιμὴν [g] παρ' αὐτῶν Ἀρταξέρξου κελεύοντος γίνεσθαι. Μαρδοχαίου δὲ, διὰ σοφίαν καὶ τὸν οἴκοθεν αὐτοῦ νόμον, οὐ προσκυνοῦντος ἄνθρωπον, [h] παραφυλάξας ὁ Ἀμάνης, ἐπυνθάνετο πόθεν εἴη. μαθὼν δὲ αὐτὸν ὄντα Ἰουδαῖον, ἠγανάκτησε, καὶ [i] πρὸς ἑαυτὸν εἶπεν· ὡς οἱ μὲν ἐλεύθεροι Πέρσαι προσκυνοῦσιν αὐτὸν, [k] οὗτος δὲ δοῦλος ὢν οὐκ ἀξιοῖ τοῦτο ποιεῖν. καὶ [l] τιμωρήσασθαι θελήσας τὸν Μαρδοχαῖον, αὐτὸν μὲν αἰτήσασθαι πρὸς κόλασιν παρὰ τοῦ βασιλέως μικρὸν ἡγήσατο, τὸ δὲ ἔθνος αὐτοῦ διέγνω πᾶν ἀφανίσαι· καὶ γὰρ φύσει τοῖς Ἰουδαίοις ἀπηχθάνετο, ὅτι καὶ τὸ γένος τῶν Ἀμαληκιτῶν, ἐξ ὧν ἦν αὐτὸς, ὑπ' αὐτῶν διέφθαρτο. προσελθὼν οὖν τῷ βασιλεῖ κατηγόρει λέγων· "ἔθνος εἶναί τι πονηρὸν, διεσπάρθαι δὲ τοῦ-"το κατὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ βασιλευομένης οἰκουμένης, [m] ἄμι-"κτον, ἀσύμφυλον, οὔτε θρησκείαν τὴν αὐτὴν τοῖς ἄλ-"λοις ἔχον, οὔτε νόμοις χρώμενον ὁμοίοις, ἐχθρὸν δὲ "καὶ τοῖς ἔθεσι καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῷ σῷ λαῷ καὶ "ἅπασιν ἀνθρώποις. τοῦτο τὸ ἔθνος, εἴ τινα θέλεις τοῖς "ὑπηκόοις εὐεργεσίαν καταθέσθαι, κελεύσεις πρόρριζον "[n] ἀπολέσθαι· μηδέ τι αὐτοῦ λείψανον καταλιπεῖν, μήτε "εἰς δουλείαν τινῶν φυλαχθέντων, μήτε αἰχμαλωσίαν." ἵνα μέντοι μὴ ζημιωθῇ τοὺς φόρους τοὺς παρ' αὐτῶν γινομένους, ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας αὐτὸς ἐπηγγείλατο [o] μυριάδας δώσειν ταλάντων ἀργυρίου τέσσαρας, ὅπου ἂν κελεύσῃ. ταῦτα δὲ τὰ χρήματα παρέξειν ἡδέως ἔλεγεν, ἵν' ἀπὸ τούτων εἰρηνευθῇ τῶν κακῶν ἡ βασιλεία.

ϛ'. Ταῦτα τοῦ Ἀμάνου ἀξιώσαντος, ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἀργύριον αὐτῷ χαρίζεται καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ποιεῖν αὐτοὺς ὅ, τι βούλεται. τυχὼν δὲ ὧν ἐπεθύμει Ἀμάνης, παραχρῆμα πέμπει [p] διάταγμα ὡς τοῦ βασιλέως εἰς ἅπαντα τὰ ἔθνη, περιέχον τοῦτον τὸν τρόπον. "[q] Βασιλεὺς μέγας "Ἀρταξέρξης τοῖς ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως τῆς Αἰθιοπίας ἑπτὰ καὶ "εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σατραπιῶν ἄρχουσι, τάδε γράφει. Πολ-"λῶν ἐθνῶν ἄρξας, καὶ πάσης ἧς ἐβουλήθην [r] κρατήσας "οἰκουμένης, καὶ μηδὲν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ὑπερήφανον μη-"δὲ σκαιὸν εἰς τοὺς ἀρχομένους ἀναγκασθεὶς ἁμαρτεῖν, "ἀλλ' ἐπιεικῶς καὶ πρᾶον ἐμαυτὸν παρασχὼν, καὶ προνοησά-"μενος [s] εἰρήνης καὶ εὐνομίας αὐτοῖς, ἐζήτουν πῶς εἰς "ἅπαντα τούτων [t] ἀπολαύειν αὐτοῖς γένοιτο, τοῦ δὲ διὰ σω-"φροσύνην καὶ δικαιοσύνην παρ' ἐμοὶ τὴν πρώτην μοῖραν "δόξης καὶ τιμῆς ἔχοντος, καὶ μετ' ἐμὲ δευτέρου διὰ "πίστιν καὶ βεβαίαν εὔνοιαν, Ἀμάνου, [v] κηδεμονικῶς "ὑποδείξαντός μοι πανταπᾶσιν ἀνθρώποις ἀναμεμίχθαι

veritatem invenit. Et Eunuchos quidem cruci suffixit, Mardochæo vero, ut qui salutis ipsi auctor fuerat, tunc quidem nihil præstitit: tantum nomen ejus à commentariensibus in annales referri jussit, ipsumque in regia manere, inter Regis habitum amicos maxime necessarios.

Amanes Amalecita Judæis infestus. Esth. 3.

5. Tum quidem moris erat ut Amanem, Amadathæ filium, genere * Amalecitam, quoties ad Regem ingrederetur, summisse venerarentur tam Persæ quam exteri, quod hunc ei honorem ab illis exhiberi Artaxerxes imperasset. Cum vero Mardochæus, propter sapientiam & patriarum legum reverentiam, hominem non adoraret, Amanes, hoc observato, percontatus est undenam *ille* esset. Ubi autem didicit Judæum esse, indignatus est, sibique dixit, se quidem à Persis ingenuis adorari, illum vero utpote servum hoc facere dedignari. Cumque voluisset pœnas de Mardochæo sumere, parum quidem esse ratus est ipsum ad supplicium deposcere, illius vero ex gente universos delere secum statuit: etenim à natalibus erat Judæis infensus, quia genus Amalecitarum, ex quibus ortus erat, ab iis perditum fuerat. Rege itaque adito accusationem instituit, dicens; "gentem "esse quandam malignam, eamque per universas "illius imperii regiones dispersam, segregem, in-"sociabilem, neque religionem cum aliis commu-"nem habentem, neque paribus utentem legibus, "sed & moribus & institutis pugnantem cum tuo "populo, cæterisque hominibus. Hanc gentem, "si quid beneficii & gratiæ subditis tuis vis con-"ferre, jube radicitus exstirpari, ita ut nullæ ejus "reliquiæ superessent, nemine quidem aut ad ser-"vitutem aut ad captivitatem servato". Verum, ne quid damni *Rex* patiatur, mulctatus illorum tributis, ipse de suis bonis quadraginta argenti talentorum millia se daturum pollicitus est, ubicunque præceperit. Atque hanc summam libenter se largiturum esse dicebat, ut regnum *ejus* ab ista peste & pernicie liberatum pacem agitaret.

Amanes à Rege postulat ut Judæi perdantur. Esth. 3.

6. Postquam ista Amanes petiisset, Rex ei & argentum donavit & homines, ut de illis pro arbitratu suo statueret. Amanes autem, voti compos, statim edictum nomine Regis ad omnes nationes mittit, in hanc sententiam. "Rex magnus "Artaxerxes centum & viginti septem satrapis, "ab India ad Æthiopiam, hæc scribit. Cum mul-"tarum gentium dominatum, & totius orbis quam "late volui imperium consequutus fuerim, nihil-"que superbum aut sævum in subditos necessitate "coactus admiserim, sed mitius & cum lenitate a-"gendo, curandoque ut pace justisque legibus fru-"antur, illis consuluerim, studuerimque quo mo-"do in omne ævum hæc firma illis maneant & "perpetua; Amanes autem, qui propter pruden-"tiam & justitiam à me præ cæteris decus & ho-"norem adeptus est, & ob fidem constantemque "benevolentiam proximum mihi locum obtinet, "me pro summa sua cura submonuerit, omnibus "per orbem hominibus permixtam esse gentem in-"sen-

Edictum ad Judæorum nominis excidium scriptum. Esth. 3.

b Τἀληθὲς ἐξεῦρε.] Καὶ τἀληθὲς ἐξευρὼν, τοὺς μὲν Hen. & Epiphan.

c Ἀνεσταύρωσε,] LXX. ἐκρέμασε, idque magis propriè juxta H. Grotium. SPANH.

* *Amalecitam*,] Vide Huetium D. E. p. 176.

d Τὸ ὄνομα τοῖς τὰ ὑπομνήματα] Hac de re videsis *Brissonium* in lib 1 de *Regno Persarum*, p. 93.

e Ἀμάνην δὲ] Ita *MSS.* Ἀμᾶν in *Editis.*

f Ἀμαδάθου] Sic *Gen. Vat.* & *Vet. Interpr.* Ἀμαδάνου *Bas.* & *Hen.*

g Παρ' αὐτῶν Ἀρταξέρξου κελεύοντος γίνεσθαι.] Illa παρ' αὐτῶν ex MSS.

h Παραφυλάξας ὁ Ἀμάνης] Φυλάξας *Vat.*

i Πρὸς ἑαυτὸν εἶπεν·] Ita *Vat.* & ut puto *Epiph.* πρὸς αὐτὸν in cæteris.

k Οὗτος δὲ δοῦλος] Ὁ δὲ *Hen.*

l Τιμωρήσασθαι θελήσας τὸν Μαρδοχαῖον,] Τιμωρήσασθαι *Hen.* & *Vat.*

m Ἄμικτον, ἀσύμφυλον,] De Judæis *Tacitus*: Separati epulis, discreti cubilibus. SPANH.

n Ἀπολέσθαι·] Ita *MSS.* & *Zonar.* ἀπολέσαι in *Editis.*

o Μυριάδας δώσειν ταλάντων ἀργυρίου τέσσαρας] Ἀργυρίου τάλαντα μύρια *Esth.* c. 3 v. 9.

p Διάταγμα ὡς τοῦ βασιλέως] Διατάγματα *Hen.* ut & *Epiphan.* qui mox etiam περιέχοντα legisse videtur. nam vertit, *præcepta hunc modum continentia.*

q Βασιλεὺς μέγας Ἀρταξέρξης] Exstat hæc Epistola in Versione LXX. Esth. III. post v. 13. cujus summa tantum traditur in *Hebr* III. v. 14. SPANH.

r Κρατήσας οἰκουμένης,] ذكيو جها. REL.

s Εἰρήνης καὶ εὐνομίας] Εἰρήνην καὶ εὐνομίαν *Hen.*

t Ἀπολαύειν αὐτοῖς γένοιτο,] Ita cum *Hen.* (*Coccejo*) *Vat.* & *Vet. Interpr.* ἀπολαβεῖν in *Editis Aliisque.* utraque lectio ferri potest.

v Κηδεμονικῶς] Sic in *Gall.* & *Hen.* qui ad hunc modum legit.

"fensam omnibus, & aversam à legibus, & regum "imperia detrectantem, & moribus *à cæteris* dis-"sentientem, summoque monarchiam odio habe-"re, & maligno in res nostras animo esse: *jubeo ac* "edico, ut qui vobis significati fuerint ab Amane, "altero meo patre, eos omnes cum uxoribus & "liberis perdatis, nemini omnino parcentes, ne-"que misericordiæ plus quam mandatis *nostris* tri-"buentes, contra edicta faciatis. atque hoc fieri "volo decimo tertio die duodecimi mensis instan-"tis anni, ut nostri undique inimici uno die deleti "vitam nobis in posterum quietam tranquillam-"que præstent." Hoc mandato in urbes & regiones perlato, omnes in Judæorum exitium & universum interitum die constituta parati erant. Atque in hoc properatum etiam Susis. Interea quidem Rex & Amanes epulis accumbebant & compotationibus: urbs vero anxia erat & perturbata.

Mardochæus cæterique Judæi lugent. Esth. 4.

7. Mardochæus autem, ubi cognoverat quid actum esset, vestes discerpsit, & centonem indutus, & pulvere conspersus, per urbem ibat, clamitans, interfici gentem quæ nemini fecit injuriam. Atque hoc vociferans usque ad regiam veniebat, & ibi *demum* constitit. non enim illi ejusmodi vestitu eam ingredi licebat. Idem & omnes fecerunt Judæi per civitates, quibus hac de re literæ promulgatæ erant, lugentes & ob denunciatam sibi cladem lamentantes. Postquam vero Reginæ quidam nunciaverant, Mardochæum in tam miserabili habitu stare pro foribus regiæ: ex hac re auditâ consternata, mittebat qui ei vestimenta mutarent. Cum autem recusaret centonem exuere, quod nondum cessasset malum istud, quo ad illum sumendum adactus est, eunuchum Achratheum (nam & is tum forte illi aderat) ad se vocatum misit ad Mardochæum, ut disceret quidnam tristе ei accidisset, quod luctui indulgeret, atque habitum istum, quem induerat, ne ipsa quidem rogante deponeret. Tum Mardochæus eunucho *rei* causam exposuit, & edictum contra Judæos in omnes provincias Regi subditas missum, summamque pecuniæ, quam pollicitus à Rege impetraverat Amanes, ut *Judæorum* gens perderetur. Cumque ei decreti, Susis ad *evertendos Judæos* propositi, exemplar dedisset Estheri perferendum, jubebat ut nunciaret ei Regem pro illis suppliciter orandum esse, nec infra se ducendum humilem pro gentis suæ incolumitate habitum sumere, quo deprecatura sit à Judæis interitus periculum. Amanem enim, Regi dignitate proximum, Judæos accusando fecisse, ut rex vehementer illis irasceretur & succenseret. Quamprimum ista rescivit, rursus ad Mardochæum mittit, dicens, se à Rege *hoc jam triduo* non esse accersitam, & *pro certo* occidere quisquis ad eum non vocatus accesserit, nisi Rex

Esther ex Mardochæo sciscitatur quæ lugendi causa sit. Esth. 4.

Mardochæus urget Estherem ut Judæorum patrocinium susciperet.

"δυσμενὲς ἔθνος, καὶ τοῖς νόμοις ἀλλόκοτον, καὶ τοῖς "βασιλεῦσιν ἀνυπότακτον, καὶ παρηλλαγμένον [x] τοῖς ἔθε-"σι, καὶ τὴν μοναρχίαν μισοῦν, καὶ δύσνουν τοῖς ἡμετέροις "πράγμασι· κελεύω τοὺς δηλουμένους ὑπὸ τοῦ [y] δευτέρου "μου πατρὸς Ἀμάνου, πάντας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις [z] ἀ-"πολέσαι, μηδεμίαν φειδῶ ποιησαμένους, μηδ' ἐλέῳ "πλέον ἢ τοῖς ἐπεσταλμένοις πεισθέντας παρακοῦσαι [a] τῶν "γραμμάτων. καὶ τοῦτο γενέσθαι βούλομαι τῇ τετάρτῃ καὶ [b] δε-"κάτῃ τοῦ [c] δωδεκάτου μηνὸς τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, ὅπως οἱ "πανταχόθεν ἡμῖν πολέμιοι, μιᾷ ἡμέρᾳ διαφθαρέντες, "τοῦ λοιποῦ μετ' εἰρήνης ἡμῖν τὸν βίον διάγειν παρέχωσι." τούτου [d] κομισθέντος τοῦ προστάγματος εἰς τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν, ἕτοιμοι πάντες, ἐπὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπώλειαν [e] καὶ παντελῆ ἐξολόθρευσιν, εἰς τὴν προειρημένην ἡμέραν ἐγίνοντο. ἐσπεύδετο δὲ τοῦτο καὶ ἐν [f] τῇ Σούσῃ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀμάνης περὶ εὐωχίας καὶ πότοις ἦσαν· ἐν ταραχῇ δ' ἦν ἡ πόλις.

ζ'. Ὁ δὲ Μαρδοχαῖος μαθὼν τὸ [g] γινόμενον, περιρρηξάμενος τὴν ἐσθῆτα, καὶ σάκκον [h] ἐνδυσάμενος, καὶ καταχεάμενος σποδιάν, διὰ τῆς πόλεως ἐφέρετο, βοῶν, ὅτι [i] μηδὲν ἀδικῆσαν ἔθνος ἀναιρεῖται. καὶ τοῦτο λέγων ἕως τῶν βασιλείων ἦλθεν, καὶ πρὸς αὐτοῖς ἔστη. οὐ γὰρ ἐξῆν εἰσελθεῖν αὐτῷ τοιοῦτον περικειμένῳ σχῆμα. τὸ δ' αὐτὸ καὶ πάντες ἐποίησαν [k] οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰουδαῖοι, ἐν αἷς τὰ περὶ τούτων προετέθη γράμματα, θρηνοῦντες καὶ τὰς κατηγγελμένας αὐτοῖς συμφορὰς ὀδυρόμενοι. ὡς δ' ἀπήγγειλάν τινες τῇ βασιλίσσῃ τὸν Μαρδοχαῖον ἐν οὕτως οἰκτρῷ σχήματι [l] πρὸ τῆς αὐλῆς ἑστῶτα, ταραχθεῖσα πρὸς τὴν ἀκοήν, [m] ἐξέπεμπε τοὺς [n] μεταμφιέσοντας αὐτόν. οὐ πεισθέντος δ' ἀποδύσασθαι τὸν σάκκον, οὐ γὰρ ἐφ' ᾧ τοῦτον ἀναγκασθείη λαβεῖν δεινῷ πεπαῦσθαι τοῦτο, προσκαλεσαμένη τὸν εὐνοῦχον [o] Ἀχράθεον, καὶ γὰρ [p] ἐτύγχανεν αὐτῇ παρών, [q] ἀπέστελλε πρὸς Μαρδοχαῖον, γνωσόμενον τίνος συμβεβηκότος αὐτῷ σκυθρωποῦ πενθεῖ, καὶ τὸ σχῆμα τοῦτο περικείμενος οὐδ' αὐτῆς παρακαλούσης ἀπέθετο. ὁ δὲ Μαρδοχαῖος, ἐπέδειξε τῷ εὐνούχῳ τὴν αἰτίαν, τό, τε γράμμα τὸ κατὰ τῶν Ἰουδαίων εἰς ἅπασαν τὴν ὑπὸ τῷ βασιλεῖ χώραν διαπεμφθέν, καὶ τὴν [r] τῶν χρημάτων ὑπόσχεσιν, ᾗ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἔθνους [s] ὠνήσατο παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀμάνης. δοὺς δὲ αὐτῷ καὶ τὸ ἀντίγραφον τῶν ἐν [t] Σούσοις προτεθέντων κομίσαι τῇ Ἐσθήρῃ, καὶ περὶ τούτων δεηθῆναι τοῦ βασιλέως ἐνετέλλετο, καὶ σωτηρίας ἕνεκα τοῦ ἔθνους μὴ ἀδοξῆσαι λαβεῖν σχῆμα ταπεινόν, ᾧ παραιτήσεται τοὺς Ἰουδαίους κινδυνεύοντας ἀπολέσθαι. τὸν γὰρ τὴν δευτέραν ἔχοντα τῷ βασιλεῖ τιμὴν Ἀμάνην, κατηγορήσαντα τῶν Ἰουδαίων, παρωξυγκέναι κατ' αὐτῶν τὸν βασιλέα. ταῦτα γνοῦσα, [v] πέμπει πάλιν πρὸς Μαρδοχαῖον δηλοῦσα, [x] ὅτι μήτε κληθείη πρὸς τοῦ βασιλέως, [y] καὶ ὁ εἰσερχόμενος πρὸς αὐτὸν ἀκλη-

git. κηδεμονικῶς ἁπάντων ἀποδείξαντός μοι πᾶσιν &c. in *cæteris* κηδαιμονικῶς. Vocem κηδεμονικῶς non agnoscit *Epiphan.* qui, lectionem à nostra diversam sequutus, in hunc modum se habet, *unus qui sapientia ac fide cæteros præcellebat, Aman nomine, indicavit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui non nostris uteretur legibus, & contra omnium gentium faciens consuetudinem, regum jussa contemneret, & universarum concordiam nationum sua dissensione violarit. Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversus omne genus hominum perversis uti legibus, nostrisque jussionibus contraire, & turbare subjectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam, jussimus, ut quoscunque Aman, qui omnibus provinciis præpositus est, & secundus meus est pater, monstraverat, cum conjugibus* &c. Confer etiam *Esth.* c. 3. v. 13. &c. HUDS. Vel κηδεμονικῶς· A κηδεμὼν, qui curam gerit apud Æschyl. Suppl. v. 79. εἴ τις ἐστὶ κηδεμών, & apud Xenoph. Ἀναβ. p. 297. A. Apud Euripid. verò pro genero in Medea v. 991. SPANH.

x Τοῖς ἔθεσι,] Ita *Hen.* & *Vat.* καὶ τοῖς ἔθεσι in *Editis.*

y Δευτέρου μου πατρὸς Ἀμάνου,] Eadem phrasis occurrit in *Esth.* c. 3. v. 17. & in *Pseudo-Esth.* c. 16. v. 11.

z Ἀπολέσαι,] Ἀπολέσθαι *Busb.* & *Vat.*

a Τῶν γραμμάτων.] Τῶν γεγραμμένων *Hen.* & *Vat.*

b Δεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς] Nempe Adar de quo Esth. III. 7. & infr. §. 12. SPANH.

c Δωδεκάτου μηνὸς] Τοῦ δεκάτου *Hen.* ια'. *Vat.* perperam, ut constat ex *Esth.* c. 3. v. 17.

d Κομισθέντος τοῦ προστάγματος] Διὰ βιβλιοφόρων LXX. Esth. III. 13. SPANH

e Καὶ παντελῆ ἐξολόθρευσιν,] Illa καὶ παντελῆ ἐξολόθρευσιν desunt *Hen* nec legisse videtur *Epiphan.*

f Τῇ Σούσῃ.] Mallem ἐν τοῖς Σούσοις, ut supra aliquoties. HUDS. Conf. supr. lib. 10. c. XI. §. 7. SPANH.

g Γινόμενον,] Γενόμενον *Busb.*

h Ἐνδυσάμενος,] Ἐνδὺς *Hen.* & *Busb.*

i Μηδὲν ἀδικῆσαν] Αἴρεται ἔθνος μηδὲν ἠδικηκὸς LXXII.

k Οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰουδαῖοι,] Illud *oi* è *Cod. Hen.*

l Πρὸ τῆς αὐλῆς ἑστῶτα,] Πρὸς τῇ αὐλῇ *Hen.*

m Ἐξέπεμπε τοὺς] Ita *Hen.* & *Vat.* ἐξέπεμψε in cæteris.

n Μεταμφιέσοντας αὐτόν.] Μεταμφιάσοντας *Gall. Vat.* & *Busb.*

o Ἀχράθεον,] Ἀκραθαῖον LXXII.

p Ἐτύγχανεν αὐτῇ παρών,] Ἐτυχεν *Hen.* & *Vat.*

q Ἀπέστειλε πρὸς Μαρδοχαῖον,] Ἀπέστειλε Μαρδοχαίῳ *Vat.*

r Τῶν χρημάτων ὑπόσχεσιν.] Illud τῶν ex *MSS.*

s Ὠνήσατο παρὰ] Ὠνεῖτο *Hen. Gall.* & *Busb.* ᾐτεῖτο *Vat.*

t Σούσοις] Conf. lib. 10. c. XI. §. 7. SPANH.

v Πέμπει πάλιν] Ἀποπέμπει *Vat.*

x Οὐ μήτε κληθείη] Ὅτι μὴ μετακληθείη *Hen.*

y Καὶ ὁ εἰσερχόμενος] Καὶ ὁ παρ' αὐτῶν [ἴσ. πρὸς αὐτὸν] εἰσελθὼν ἄκλητος *Hen.* & *Busb.*

z Ἀκλη-

ἄκλητος ἀποθνήσκει, πλὴν εἰ μή τινα σώζειν βουλόμενος προτείνειεν τὴν χρυσέαν ῥάβδον. ᾧ γὰρ ἂν τοῦτο ποιήσειεν ὁ βασιλεὺς, [z] ἀκλήτῳ πρὸς αὐτὸν εἰσελθόντι, οὗτος οὐκ ἀποθνήσκει μόνος, ἀλλὰ συγγνώμης τυχὼν σώζεται. Μαρδοχαῖος δὲ, ταῦτα κομίσαντος αὐτῷ τοῦ εὐνούχου παρὰ τῆς Ἐσθῆρος τοὺς λόγους, ἀπαγγέλλειν ἐκέλευσεν αὐτῇ, μὴ τὴν ἰδίαν οὕτω σκοπεῖν σωτηρίαν, ἀλλὰ τὴν κοινὴν τοῦ ἔθνους. εἰ γὰρ [a] ἀμελήσειε τούτου νῦν, ἔσεσθαι μὲν αὐτοῖς βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ πάντως· αὐτὴν δὲ καὶ τὸν πατρῷον οἶκον αὐτῆς ὑπὸ τῶν ὀλιγωρηθέντων διαφθαρήσεσθαι. ἡ δὲ Ἐσθὴρ [b] ἐπέστελλε μὲν τῷ Μαρδοχαίῳ, τὸν αὐτὸν πέμψασα διάκονον, εἰς [c] Σοῦσα [d] πορευθέντι, τοὺς ἐκεῖ Ἰουδαίους εἰς ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, καὶ νηστεῦσαι πάντων ἀποχομένους ὑπὲρ αὐτῆς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας· τὸ δ' αὐτὸ [e] ποιήσασαν μετὰ τῶν θεραπαινίδων, τότε προσελεύσεσθαι τῷ βασιλεῖ παρὰ τὸν νόμον ὑπισχνεῖτο, κἂν ἀποθανεῖν δέῃ τοῦτο ὑπομένειν.

η'. Καὶ Μαρδοχαῖος μὲν κατὰ τὰς τῆς Ἐσθῆρος ἐντολὰς, τόν τε λαὸν ἐποίησε νηστεῦσαι, [f] καὶ τὸν Θεὸν σὺν αὐτοῖς ἱκέτευσε, μηδὲ νῦν ὑπεριδεῖν αὐτοῦ τὸ ἔθνος ἀπολλύμενον, ἀλλ' ὡς καὶ πρότερον αὐτοῦ πολλάκις προενόησε καὶ [g] ἁμαρτόντι συνέγνω, καὶ νῦν αὐτὸ ῥύσασθαι τῆς κατηγγελμένης ἀπωλείας. οὐδὲ γὰρ [h] ἁμαρτόν τι [i] κινδυνεύει ἀκλεῶς ἀποθανεῖν, [k] ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς Ἀμάνου ὀργῆς, ὅτι μὴ προσεκύνησα, μηδ' ἣν σοὶ, δέσποτα, φησὶ, τιμὴν παρεῖχον, ταύτην ἐκείνῳ παρασχεῖν [l] ὑπέμεινα, ὀργισθεὶς ταῦτα κατὰ τῶν μὴ παραβαινόντων [m] τοὺς σοὺς νόμους ἐμηχανήσατο. τὰς δ' αὐτὰς ἠφίει καὶ τὸ πλῆθος φωνὰς, παρακαλοῦν [n] προνοῆσαι τὸν Θεὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐν ἁπάσῃ γῇ Ἰσραηλίτας ἐξελέσθαι τῆς μελλούσης συμφορᾶς. καὶ γὰρ πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτὴν εἶχον, ἤδη καὶ προσεδόκων. [o] καὶ Ἐσθὴρ δὲ ἱκέτευε τὸν Θεὸν τῷ πατρῴῳ νόμῳ, ῥίψασα κατὰ τῆς γῆς ἑαυτὴν, καὶ πενθικὴν ἐσθῆτα περιθεμένη, [p] καὶ τροφῇ καὶ ποτῷ καὶ τοῖς ἡδέσιν [q] ἀποταξαμένη τρισὶν ἡμέραις, ἠξίου τὸν Θεὸν ἐλεηθῆναι μὲν αὐτὴν, [r] δόξαι δ' ὀφθεῖσαν τῷ βασιλεῖ πιθανὴν μὲν τοὺς λόγους παρακαλοῦσαν, τὸ δ' εἶδος εὐπρεπεστέραν [s] τῆς προτέρας οὖσαν, ἵνα ἀμφοτέροις καὶ πρὸς τὴν παραίτησιν τῆς ὀργῆς, εἴ τι [t] παροξυνθείη πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς, χρήσαιτο, καὶ πρὸς τὴν συνηγορίαν τῶν ὁμοεθνῶν, ἐν τοῖς ἐσχάτοις σαλευόντων, μῖσός τε γένεσθαι τῷ βασιλεῖ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἰουδαίων, καὶ [v] τὴν ἀπώλειαν αὐτοῖς τὴν μέλλουσαν, ἐὰν ὀλιγωρηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ, κατασκευάσαντας.

θ'. Ταῦτα ἱκετεύσασα τὸν Θεὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀποδύεται μὲν τὴν ἐσθῆτα ἐκείνην, καὶ τὸ σχῆμα μεταβάλλει, κοσμηθεῖσα δ' ὡς ἔπρεπε τὴν βασίλισσαν, σὺν δυσὶ θεραπαίναις, ὧν ἡ μὲν ἐπερειδομένην αὐτὴν κούφως ἔφερεν, ἡ δὲ ἑπομένη τὸ βαθὺ τοῦ ἐνδύματος καὶ μέχρι τῆς γῆς κεχυμένον ἄκροις ἀπῃώρει τοῖς δακτύλοις, ἧκε πρὸς τὸν βασιλέα, μεστὴ μὲν τὸ πρόσωπον ἐρυθήματος, προσηνὲς

ei, quem vult servari, virgam auream porrexerit. Cui enim hoc fecerit Rex, licet ad eum ingressus fuerit non vocatus, is non solum non moritur, sed venia impetrata incolumitate donatur. Mardochæus autem, cum eunuchus hæc verba ab Esthere ad eum retulisset, jussit ei renunciari, non eam oportere suam *solicite* adeo respicere salutem, sed gentis universæ rationem habere. nunc enim si hoc facere negligat, Deum quidem omnino ei laturum auxilium, ipsam vero domumque patriam perditum iri ab illis quos contempserat. Tum Esther, eodem ministro remisso, Mardochæo mandavit, ut Susa profectus Judæos omnes, qui illic adsint, in concionem advocaret, qui pro ipsa jejunent, triduo omni cibo atque potione abstinentes; se vero, ubi idem cum suis ancillis fecerit, tunc regem *etiam* contra legem adituram esse pollicebatur, & si perire necesse habeat hoc ipsum non recusare.

Esther Judæorum causam agere promittit. Esth. 4.

8. Et quidem Mardochæus, prout Esther jusserat, & auctor erat ut populus jejunium ageret, unaque cum illis supplex Deum precatus est, ne gentem suam in extremum periculum adductam nunc despiceret; sed, quemadmodum antea ipsius saluti sæpe prospexerat, vitiisque & peccatis ejus ignoverat, ita nunc à denunciato liberaret interitu. non enim sua culpa accidisse ut vitæ per dedecus amittendæ discrimen adeat: sed ipsummet in causa esse cur Amanes adeo ira excandescat. Quod *illum* non adoravi, & eundem, inquit, quem tibi, Domine, præstare solebam, honorem ei habere non sustinui, iratus ista illis machinatus est, qui nihil contra leges tuas faciunt. Populus etiam vocem eandem mittebat, Deum orans atque obsecrans ut illorum saluti consuleret & provideret, omnesque per terrarum orbem Israëlitas à calamitate futura eripere dignaretur. nam & eis ob oculos jam versabatur, & *diem ex die* exspectabant. Esther quoque Deo supplicabat more patrio humi in faciem prostrata, & veste lugubri amicta; ac per triduum à cibo abstinens & potu & *omnibus* deliciis, Deum rogabat ut sortis quidem ipsius misereretur, ubi vero Regis in conspectum venerit, facunda videretur supplicantis oratio, & speciem præ se ferret pulchriorem quam usquam antea & venustiorem; ut ad Regis iram, si forte in eam exardescat, mitigandam utrisque uteretur, & in præsidium popularium suorum extremo in periculo versantium; Regisque animum concitaret in odium illorum, qui in Judæos exercent inimicitias, illisque exitium, si à Rege despectui habeantur, *brevi* occursurum pararunt.

Mardochæus Deum Judæis precatur propitium. Esth. 4.

Esther Regem aditura Deum orat, ut, suorum misertus, Regis animum flectat. Esth. 4.

9. Cum ista per triduum supplex petiisset à Deo, vestem lugubrem exuit, habitumque mutat; ac deinde reginæ more culta & ornata, cum duabus ancillis, quarum altera ipsam leviter inclinatam ferebat, altera insequebatur & vestem promissam & humi fusam summis digitis attollebat, Regem adiit rubore genas suffusa, formæque venustate decora quæ cum dignitate erat conjuncta. ad

Esther regem adit, pro Judæis intercessura. Esth. 5.

z Ἀκλήτῳ πρὸς] Ἀκλήτῳ προσελθόντι *Vat.*

a Ἀμελήσειε] Ita *MSS.* (& Coccejus) ἀμελείσειε τοῦτο perperam in *Editis.*

b Ἐπέστελλε μὲν τῷ Μαρδοχαίῳ,] Sic *Bas.* & *Hen.* ἀπέστειλε in *reliquis.*

c Σοῦσα] Σοῦσαν *Hen.*

d Πορευθέντι,] Eo modo *MSS.* πορευθέντα in *Editis.*

e Ποιήσασαν μετὰ τῶν θεραπαινίδων,] Ποιήσασα *Busb.* ποιησαμένη *Vat.*

f Καὶ τὸν Θεὸν σὺν αὐτοῖς ἱκέτευσε,] Καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν ἱκέτευσε μηδὲν ὑπεριδεῖν αὐτοῦ *Vat.*

g Ἁμαρτόντι συνέγνω,] Ἁμαρτάνοντι *Hen.* à *manu secunda.*

h Ἁμαρτὸν τι] Male in *Gen.* *Aliisque* ἁμαρτών τι.

i Κινδυνεύει ἀκλεῶς ἀποθανεῖν,] Κινδυνεύειν *Hen.* & *Vat.*

k Ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὴν αἰτίαν] Ἀλλ' αὐτὸν δὲ εἶναι *Hen.* ἀλλ' αὐτὸν γὰρ εἰδέναι τὴν αἰτίαν *Vat.* quo modo & *Epiphan.* qui vertit, *cum & ipse dominus nosset causam furoris Aman* &c. Quæ lectio præferenda sit, aliorum esto judicium.

l Ὑπέμεινα,] Ὑπέμενον *Hen.* & *Vat.*

m Τοὺς σοὺς νόμους ἐμηχανήσατο.] Τοὺς νόμους σου *Hen.*

n Προνοῆσαι τὸν Θεὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* προνοῆσαί τε τὸν Θεὸν in *Editis.*

o Καὶ Ἐσθὴρ δὲ ἱκέτευε] Ἱκέτευε δὲ καὶ ἡ Ἐσθὴρ *Hen.* & *Vat.*

p Καὶ τροφῇ καὶ ποτῷ καὶ τοῖς ἡδέσιν] Illa καὶ τροφῇ καὶ ποτῷ καὶ τοῖς ἡδέσιν ἀποταξαμένη desunt in utroque Cod. *Vat.* τροφῇ καὶ ποτῷ τοῖς ἡδέσι legit *Grotius* ad *Esth.* c. 4. v. 16.

q Ἀποταξαμένη] Ἀπετάξατο infr. c. VIII. §. 6. SPANH.

r Δόξαι δ' ὀφθεῖσαν τῷ βασιλεῖ] Ita *Hen.* *Busb.* & *Epiphan.* δεῖξαι in *Editis* *Aliisque.*

s Τῆς προτέρας οὖσαν,] Τῆς τάχιον *Hen.*

t Παροξυνθείη πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς,] Ita *MSS.* (& *Coccejus*) παροξυνθείη in *Editis.*

v Τὴν ἀπώλειαν αὐτοῖς τὴν μέλλουσαν,] Illud τὴν ex *MSS.*

ad ipsum vero ingrediebatur metu anxia *& solicita*. Cum autem in aspectum ejus veniret, in solio sedentis, stolis amicti regiis, ex veste variis coloribus intertexta, auro gemmisque distincta, atque ob ista, ut videre sibi visa est, terribilioris; cumque & ipse eam torvius intueretur, vultuque ira accenso, statim viribus ex metu destituitur, illisque qui ad latus erant incubuit exanimata. Rex autem, Dei ut arbitror voluntate, animum mutavit, & conjugi metuens ne quid gravius ex consternatione pateretur, è solio desiluit, eamque ulnis exceptam refocillabat & complexu & blando alloquio, jubendoque bono esse animo, nullaque mali tristioris suspicione teneri, quod ad eum non vocata accesserit. nam legem istam subditis esse latam, ipsi vero, cui commune cum illo imperium est, omnino licere *hoc facere*. Hæc loquutus sceptrum in manus ei tradidit, & virgam ejus cervici admovit legis ergo, ut eam *omni* metu solveret. Illa vero, cum istis adhibitis se collegisset, "Domine, inquit, eloqui haud facile possum, quid "mihi derepente acciderit. ut enim te videbam, "magnum & pulchrum & verendum, continuo "abscedebat spiritus animique deliquium patiebar." Cum autem illa ægre hæc *verba* languida & debili voce protulisset, tum Rex dolore angi & turbari cœpit, & Estherem confirmare ut animum resumeret & meliora exspectaret, persuasumque haberet, se vel regni dimidium, si istud posceret, ei concessurum esse. Esther vero petiit, ut una cum Amane amico ad se comessatum veniret, nam ipsam convivium parasse dicebat. Quod cum annuisset, & *ambo* adessent, inter pocula *Rex* jussit Estherem ei proponere quid fieri vellet: nihil enim non impetraturam, etiamsi regni partem sibi dari postulaverit. At illa in crastinum differre volebat quod in animo habuerit ei dicere, si modo cum Amane rediret ad convivium.

Esther benigne à Rege excipitur. Esth.5

Regem & Amanem ad convivium invitat. Esth.5.

10. Rege vero *se adfore* pollicito, Amanes lætus admodum egressus est, quod solus dignus sit habitus qui cum Rege ab Esthere convivio exciperetur, quodque nemo alius tantum honorem à regibus fuerit assequutus. Cum autem pro foribus regiæ vidisset Mardochæum, de eo vehementer indignatus est: nam ipsi, in conspectum ejus venienti, nullum honorem exhibuit. cumque domum reverteretur, Zarazam & amicos *suos* accersit. Illis, ubi aderant, narravit, quanto esset in honore cum apud Regem tum apud Reginam: ut scilicet & ea die solus cum Rege ab ea vocatus esset ad convivium, & in crastinum etiam invitaretur. ac præterea dicebat, sibi displicere, quod viderit Mardochæum Judæum pro foribus regiæ. Ubi autem Zaraza uxor ei suggesserat, ut juberet lignum excidi quinquaginta cubitorum, & mane à Rege contenderet ut in crucem tollatur Mardochæus: consilio laudato, domesticis mandavit ut lignum pararent, & in atrio erigerent ad Mardochæi supplicium. Et hoc quidem paratum est. Deus autem spem Amanis improbe conceptam irridebat: cumque rerum nosset eventus, gaudebat eo quod eventurum erat. Regi enim illa nocte somnum adimit. Ille vero, nolens vigilias nihil a-

Amanis hac ex re lætitiam in indignationem vertit Mardochæus.

Amanes Mardochæo crucem uxoris suasu parat. Esth.5.

ἡ δὲ σεμνὸν ἐπικειμένη τὸ κάλλος. εἰσῄει δὲ πρὸς αὐτὸν μετὰ δέους. ὡς δὲ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, καθεζομένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, γίνεται, τὸν βασιλικὸν περικειμένου κόσμον, ὃς ἦν ἐκ ποικίλης μὲν ἐσθῆτος, χρυσοῦ δὲ καὶ λίθου πολυτελοῦς, φοβερώτερον καὶ δι' αὐτὰ μᾶλλον θεασαμένη, καί τι κἀκείνου προσιδόντος αὐτὴν ἀπηνέστερον, καὶ [x] διακεκαυμένῳ ὑπὸ τῆς ὀργῆς τῷ προσώπῳ. [y] πάρεσις εὐθὺς αὐτὴν ὑπὸ δέους λαμβάνει· [z] καὶ τοῖς παρὰ πλευρὰν οὖσιν [a] ἀχανὴς ἐπέπεσεν. ὁ δὲ βασιλεὺς, κατὰ βούλησιν οἶμαι τοῦ Θεοῦ, τὴν διάνοιαν μετέβαλε, καὶ δείσας περὶ τῆς γυναικὸς, μὴ καὶ πάθῃ τι τῶν χειρόνων ὑπὸ τοῦ φόβου, ἀνεπήδησεν [b] ἀπὸ τοῦ θρόνου, καὶ ταῖς ἀγκάλαις αὐτὴν [c] ὑπολαβὼν ἀνεκτᾶτο, κατασπαζόμενός τε καὶ προσομιλῶν ἡδέως, καὶ θαῤῥεῖν παρακαλῶν, καὶ μηδὲν [d] ὑποπτεύειν σκυθρωπὸν, ὅτι πρὸς αὐτὸν ἄκλητος ἔλθοι. τὸν γὰρ νόμον τοῦτον πρὸς τοὺς ὑπηκόους κεῖσθαι· τὴν δὲ, ὁμοίως αὐτῷ βασιλεύουσαν, πᾶσαν ἔχειν ἄδειαν. ταῦτα λέγων, τὸ σκῆπτρον αὐτῆς ἐνετίθει τῇ χειρὶ, καὶ τὴν ῥάβδον ἐξέτεινεν ἐπὶ τὸν αὐχένα αὐτῆς διὰ τὸν νόμον, [e] εὐλαβείας αὐτὴν ἀπολύων. ἡ δ' ὑπὸ τούτων [f] ἀναζωπυρήσασα, "δέσποτα, εἶπεν, οὐκ ἔχω σοι τὸ αἰφνίδιον "τοῦ συμβεβηκότος μοι ῥᾳδίως εἰπεῖν. ὡς γὰρ εἶδόν σε, μέγαν "καὶ καλὸν καὶ φοβερὸν, εὐθὺς [g] ὑπεχώρει μου τὸ πνεῦμα, καὶ "κατελειπόμην ὑπὸ τῆς ψυχῆς." μόλις δ' αὐτῆς καὶ ταῦτα φθεγγομένης, καὶ μετὰ ἀσθενείας, αὐτόν τε ἀγωνία καὶ ταραχὴ κατελάμβανε, καὶ τὴν Ἐσθῆρα εὐψυχεῖν καὶ τὰ κρείττω προσδοκᾶν παρεθάῤῥυνεν, ὡς αὐτοῦ καὶ τὰ ἡμίση τῆς βασιλείας εἰ δέοιτο τούτων παραχωρήσοντος αὐτῇ. ἡ δὲ Ἐσθὴρ ἐπὶ ἑστίασιν αὐτὸν μετὰ Ἀμάνου τοῦ φίλου [h] πρὸς αὐτὴν ἐλθεῖν ἠξίωσε. παρεσκευακέναι γὰρ αὐτὴν δεῖπνον ἔλεγεν. ὡς δὲ ἐπένευσε καὶ παρῆσαν, μεταξὺ πίνων, τὴν Ἐσθῆρα ἐκέλευσεν αὐτῷ δηλοῦν τί βούλεται· μηδενὸς γὰρ ἀτυχήσειν, μηδ' ἂν τὸ μέρος τῆς βασιλείας ἐθελήσῃ λαβεῖν. ἡ δὲ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεβάλλετο φράζειν αὐτῷ τὴν αὐτῆς βούλησιν, εἰ πάλιν ἔλθοι πρὸς αὐτὴν μετὰ Ἀμάνου πρὸς ἑστίασιν.

ι. Τοῦ δὲ βασιλέως ὑποσχομένου, ὁ Ἀμάνης ἐξῆλθε περιχαρὴς, ἐπὶ τῷ [i] μόνον ἠξιῶσθαι συνδειπνεῖν τῷ βασιλεῖ παρὰ τῇ Ἐσθῆρι, καὶ ὅτι μηδεὶς ἄλλος [k] τοσαύτης τυγχάνει παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τιμῆς. ἰδὼν δ' ἐν τῇ αὐλῇ Μαρδοχαῖον, ὑπερηγανάκτησεν· οὐδὲν γὰρ αὐτῷ παρ' αὐτοῦ θεασαμένου πρὸς τιμὴν ἐγίνετο. καὶ παρελθὼν πρὸς αὑτὸν, τὴν γυναῖκα [l] Ζάραζαν ἐκάλεσε καὶ τοὺς φίλους. ὧν παρόντων διηγεῖται τὴν τιμὴν, ἧς οὐ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπολαύοι [m] μόνου, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς βασιλίσσης· καὶ γὰρ σήμερον ὡς δειπνήσειε παρ' αὐτῇ μόνος σὺν τῷ βασιλεῖ, [n] καὶ κληθείη πάλιν εἰς τὴν ἐπιοῦσαν. ἔλεγέ τε μὴ ἀρέσκεσθαι, Μαρδοχαῖον ὁρῶντα ἐν τῇ αὐλῇ τὸν Ἰουδαῖον. τῆς δὲ γυναικὸς αὐτοῦ Ζαράζας εἰπούσης, κελεῦσαι ξύλον κοπῆναι πηχῶν πεντήκοντα, καὶ πρωῒ παρὰ τοῦ βασιλέως αἰτησάμενον [o] ἀνασταυρῶσαι τὸν Μαρδοχαῖον· ἐπαινέσας τὴν γνώμην, προσέταξε τοῖς οἰκέταις ξύλον [p] ἑτοιμασαμένοις, στῆσαι τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ πρὸς τιμωρίαν Μαρδοχαίου. καὶ τοῦτο μὲν ἦν ἕτοιμον. ὁ δὲ Θεὸς [q] κατεγέλα τῆς Ἀμάνου πονηρᾶς ἐλπίδος· καὶ τὸ συμβησόμενον εἰδὼς, ἐτέρπετο τῷ γενησομένῳ. τοῦ γὰρ βασιλέως διὰ νυκτὸς ἐκείνης ἀφαιρεῖται τὸν ὕπνον. ὁ δ' οὐ βουλόμενος [r] ἀργῶς ἀπολέσαι τὴν

x Διακεκαυμένῳ] Διακεκαλυμμένῳ *Vat.*
y Πάρεσις] Conf. supr. lib. 9. c. xi. §. 3. SPANH. Πάρεσις, *languor*. gloss. REL.
z Καὶ τοῖς παρὰ πλευρὰν οὖσιν] Καὶ τῇ π. πλ. ἰούσῃ *Zonar.* ταῖς παρὰ πλευρὰν οὔσαις legisse videtur *Epiphan.*
a Ἀχανὴς,] Ἀχανὴς, ἄφθογγος, ἄφωνος *Hesych.* Hæc autem de gravi illo Estheræ metu & deliquio non extant in Hebr. Estheræ, nec Græco LXX. SPANH.
b Ἀπὸ τοῦ θρόνου,] Ἐκ τοῦ θρόνου *Vat.*
c Ὑπολαβὼν ἀνεκτᾶτο,] Ἀναλαβὼν *Vat.*
d Ὑποπτεύειν σκυθρωπὸν,] Ita *MSS.* (& *Coccejus*) ὑποπτεύσειν in *Editis*.
e Εὐλαβείας] Ἡ δὲ εὐλάβεια σώζει πάντα· Sophocl. Oedip. Col. v. 116. SPANH.
f Ἀναζωπυρήσασα,] Forte ἀναζωπυρηθεῖσα. COCC.
g Ὑπεχώρει μου τὸ πνεῦμα,] Ὑποχώρει μοι τὸ πν. *Hen.* & *Busb.*
h Πρὸς αὐτὴν ἐλθεῖν ἠξίωσε.] Ἐπ' αὐτῶν *Vat.* & mox infr. hac §. ἐφ' ἑστίασιν.
i Μόνον ἠξιῶσθαι] Μόνος *Busb.*
k Τοσαύτης τυγχάνει] Ταύτης τυγχάνει π. τ. β. τῆς τιμῆς *Hen.*
l Ζάραζαν] זרש *Hebr.* Esth. v. 10. SPANH.
m Μόνου,] Μόνος *Hen.*
n Καὶ κληθείη πάλιν] Illud καὶ è *MSS.*
o Ἀνασταυρῶσαι] Ἀνασταυρῶσαι (pro simpliciter cruci affigere, prout & alibi) de Hamane. REL.
p Ἑτοιμασαμένοις,] Ἑτοιμασαμένους *Hen.* & *Busb.*
q Κατεγέλα τῆς Ἀμάνου πονηρᾶς ἐλπίδος·] Ita *Hen.* *Busb.* & *Epiphan.* καταγελᾷ in *Editis*.
r Ἀργῶς] Ἀργὸς *Hen.*

s Τὴν

τὴν ἀγρυπνίαν, ἀλλ' εἴς τι [s] τῶν τῇ βασιλείᾳ διαφερόντων αὐτὴν ἀναλῶσαι, τὸν γραμματέα κομίσαντα καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων τὰ ὑπομνήματα καὶ τῶν [t] ἰδίων πράξεων, ἀναγινώσκειν αὐτῷ προσέταξεν. κομίσαντος δὲ καὶ ἀναγινώσκοντος, εὑρέθη τις διὰ ἀριστείαν ἔν τινι γέρας εἰληφὼς χώραν, ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἐγέγραπτο. ἕτερον δὲ διὰ πίστιν δωρεᾶς τετυχηκότα [v] μηνυτῶν, ἦλθε καὶ ἐπὶ [x] Βαγαθῶον καὶ Θεοδέστην τοὺς ἐπιβουλεύσαντας εὐνούχους τῷ βασιλεῖ, ὧν Μαρδοχαῖος μηνυτὴς ἦν [y] γινόμενος. φράσαντος δὲ τοῦτο μόνον τοῦ γραμματέως, καὶ [z] μεταβαίνοντος [a] εἰς ἑτέραν πρᾶξιν, ἐπέσχεν ὁ βασιλεὺς, [b] πυθόμενος εἰ μὴ ἔχει γέρας αὐτῷ δοθὲν ἀναγεγραμμένον. ὁ δ' ὡς ἔφη μηδὲν εἶναι, κελεύσας ἡσυχάζειν, τίς εἴη τῆς νυκτὸς ὥρα παρὰ τῶν [c] ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων ἐπυνθάνετο. μαθὼν δὲ, ὡς ὄρθρος ἐστὶν ἤδη, προσέταξε τῶν φίλων ὃν ἂν πρὸ τῆς αὐλῆς εὕρωσιν ἤδη παρόντα, τοῦτον αὐτῷ δηλοῦν. ἔτυχε δὲ ὥστε Ἀμάνην εὑρεθῆναι. θᾶττον γὰρ τῆς συνήθους ὥρας [d] ἐληλύθει, περὶ τοῦ Μαρδοχαίου θανάτου [e] δεησόμενος αὐτοῦ. τῶν οὖν θεραπόντων [f] εἰπόντων, ὅτι Ἀμάνης εἴη πρὸ τῆς αὐλῆς, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰσκαλέσαι. εἰσελθόντος δὲ, "φίλον, εἶπεν, εἰδώς σε ἐμαυτῷ "[g] μόνον εὔνουν, συμβουλεῦσαί μοι παρακαλῶ, πῶς "ἂν τιμήσαιμί τινα στεργόμενον ὑπ' ἐμοῦ σφόδρα, τῆς "ἐμαυτοῦ μεγαλοφροσύνης ἀξίως." ὁ δὲ Ἀμάνης λογισάμενος, ἣν ἂν δῷ γνώμην ταύτην δώσειν ὑπὲρ [h] αὐτοῦ· φιλεῖσθαι γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως μόνον· ἣν ᾤετο ἀρίστην εἶναι, ταύτην φανερὰν ἐποίησεν. εἶπε γὰρ, "εἰ βούλοιο [i] τὸν ἄνθρωπον, ὃν φῂς ἀγαπᾶν, δό-"ξῃ περιβαλεῖν, ποίησον ἐφ' ἵππου βαδίζειν, τὴν αὐ-"τὴν ἐσθῆτα σοὶ φοροῦντα, καὶ [k] περιαυχένιον χρυσοῦν "ἔχοντα, καὶ προάγοντα τῶν ἀναγκαίων φίλων ἕνα "κηρύσσειν δι' ὅλης τῆς πόλεως, ὅτι ταύτης τυγχά-"νει τῆς τιμῆς ὃν ἂν ὁ βασιλεὺς τιμήσῃ." ὁ μὲν οὖν Ἀμάνης ταῦτα συνεβούλευσεν, οἰόμενος εἰς αὐτὸν [l] ἥξειν τοῦτο τὸ γέρας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἡσθεὶς τῇ παραινέσει, "προελθὼν, φησὶ, ἔχεις γὰρ καὶ τὸν ἵππον καὶ τὴν "στολὴν καὶ τὸν στρεπτὸν, ἐπιζήτησον Μαρδοχαῖον τὸν "Ἰουδαῖον, καὶ ταῦτα ἐκείνῳ δοὺς, κήρυττε προάγων "αὐτοῦ τὸν ἵππον. σὺ γὰρ, ἔφη, μοὶ φίλος ἀναγκαῖος, "καὶ ἴσθι διάκονος ὢν χρηστὸς συμβουλος ἐμοῦ. ταῦ-"τα δὲ αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἔσται σώσαντι μου τὴν ψυχήν." τούτων ἀκούσας παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, τὴν διάνοιαν συνεχύθη, καὶ πληγεὶς ὑπὸ ἀμηχανίας, ἔξεισιν ἄγων τὸν ἵππον καὶ τὴν πορφύραν, καὶ [m] τὸ χρυσοῦν περιαυχένιον. καὶ τὸν Μαρδοχαῖον εὑρὼν πρὸ τῆς αὐλῆς, σάκκον ἐνδεδυμένον, ἐκέλευσεν ἀποθέμενον ἐνδύσασθαι τὴν πορφύραν. ὁ δὲ, οὐκ εἰδὼς τἀληθὲς, ἀλλὰ χλευάζεσθαι νομίζων, "ὦ κάκιστε πάντων ἀνθρώπων, εἶ-"πεν, οὕτως ἡμῶν ταῖς συμφοραῖς [n] ἐπιγελᾷς;" πεισθεὶς δὲ ὡς ὁ βασιλεὺς αὐτῷ γέρας τοῦτ' εἴη δεδωκὼς, ἀντὶ τῆς σωτηρίας ἣν αὐτῷ παρέσχε, τοὺς [o] τότε ἐπιβουλεύσαντας εὐνούχους [p] ἐλέγξας, [q] ἐνδύεται τὴν πορφύραν ἣν ὁ βασιλεὺς ἀεὶ φορῶν διετέλει, καὶ περιτίθεται τὸ

gendo conterere, sed in aliquid è summis imperii rebus impendere, præcepit scribæ ut rerum à se & à regibus sui antecessoribus gestarum commentarios afferret, sibique recitaret. Cum autem eos attulisset & legeret, inventus est quidam, quòd in re aliqua egregium se præstiterit, in præmium accepisse provinciam, cujus nomen etiam adscriptum erat. alium vero ob fidem *suam* muneribus affectum indicans, tum veniebat ad Bagathoi & Theodestis eunuchorum contra Regem conjurationem à Mardochæo patefactam. Et cum hoc tantum scriba dixisset, & ad aliud rerum gestarum caput properaret, Rex eum inhibuit, percontatus, an scriptum haberet quid ex ea re præmii fuisset consequutus. Quo respondente, nihil *scriptum esse*, Rex jussit eum tacere, & quota hora noctis esset eos interrogabat, qui in id constituti erant. Cumque audisset quod jam diluculum esset, præcepit, ut si quem amicorum jam invenerint pro foribus regiæ, sibi nunciatum venirent. Accidit autem ut Amanes compareret. nam paulo maturius, quam ante consuevit, aderat, ut ab eo Mardochæum ad mortis supplicium posceret. Cumque famuli renunciassent, adesse Amanem in atrio, *tum Rex* jussit eum intro vocari. cui ingresso, "Cum norim, "inquit, te mihi amicum esse spectatæ præ cæte-"ris benevolentiæ, da mihi obsecro consilium, "quo honore pro mea magnificentia eum afficere "debeam, quem valde diligo." Hìc Amanes ratus, quam sententiam dixisset eam in rem suam dicturum, (se enim solum à Rege *usque eo* amari) quam optimam esse existimabat eam protulit. Ajebat enim, "Si hominem, quem à te dicis *adeo* "amari in magna gloria esse volueris, facito ut "equo vehatur, eadem qua tu veste indutus, & "collo torquem auream habens, illumque antece-"dat aliquis ex amicis tuis necessariis, proclamet-"que per totam urbem, hunc ei honorem haberi, "quem Rex vult honorari." Et quidem Amanes horum auctor fuit, quod putaret istud sibi datum iri præmium. Cum autem Regi hoc consilium valde placuisset, "Ergo, inquit, agedum "(nam licet tibi capere equum & vestitum & tor-"quem) quære Mardochæum Judæum, &, cum "illum istis donaveris, præconium facito, equum "illius antecedens. Tu enim, adjiciebat, amicus "meus necessarius, ea exsequere, quæ me optime "monuisti ut fierent. Hæc autem illi à me tri-"buentur ob vitam meam conservatam." Hisce præter omnem spem auditis, animo perturbatus & consilii inopia affectus, egreditur, equum ducens & purpuram *secum ferens* & torquem auream. Cumque Mardochæum invenisset pro foribus regiæ sacco amictum, jussit ut eum deponeret & purpuram indueret. Ille vero, veritatis ignoratione, sese illudi existimans, "ô bipedum nequissime, "inquit, itane irrides & ludificaris calamitates no-"stras?" At ubi ei persuasum erat, Regem hoc ei præmium persolvisse, pro salute, patefactis olim eunuchorum insidiis, ab ipso sibi data, purpuram induit qua vestiri perpetui moris erat Regi, & colle torquem accommodat, & conscenso equo in am-

Rex jubet sibi legi commentarios. Esth. 6.

Mardochæi nomen in iisdem perscriptum reperit.

Amanes Mardochæum honorare cogitur. Esth. 6.

s Τῶν τῇ βασιλείᾳ] Sic *Vat.* τῶν ἐν τῇ βασ. in *cæteris.*
t Ἰδίων πράξεων,] Sic *MSS.* ἰδίᾳ in *Editis.*
v Μηνυῶν,] Pro μηνυῶν f. μηνύτρων dona, quæ μηνυτήρια data, seu indicibus majoris alicujus rei, apud Æschyl. Eum. v. 245. μηνυτῆρα ἀφθέγκτου. SPANH
x Βαγαθῶον καὶ Θεοδέστην] Ita ut supra (§. 4.) edere visum est. Hic vero Βαγαθῶ καὶ Θεοδέστην habent *Bas.* & *Gen.* Βαγαθῶ καὶ Θεοδοσίτην *Gall.* & *Vat.* Γαβαθῶον καὶ Θεοδέστην *Hen.*
y Γενόμενος.] Γεγονημένος *Hen.* & *Busb.*
z Μεταβαίνοντος] Μεταβάντος *Busb.* & *Zonar.*
a Εἰς ἑτέραν πρᾶξιν,] Ἐφ' ἑτέραν *Hen.* & *Busb.*
b Πυθόμενος εἰ μὴ] Πυνθανόμενος *Hen.* & *Zonar.*
c Ἐπὶ τούτῳ] Εἰς τοῦτο *Vat.*
d Ἐληλύθει,] Εἰσεληλύθει *Vat.*
e Δεησόμενος αὐτοῦ.] Δεηθησόμενος *Busb.*

f Εἰπόντων,] Φρασάντων *Hen.*
g Μόνον εὔνουν,] Μόνον non agnoscit *Epiphan.*
h Αὐτοῦ·] Ἑαυτοῦ *Hen.* & *Busb.* αὐτοῦ in *Editis.*
i Τὸν ἄνθρωπον] Τοῦτον τὸν ἄνθρωπον *Hen.* & *Busb.*
k Περιαυχένιον χρυσοῦν] Conf. supr. lib. 10. c. XI. §. 2. SPANH. Περιαυχένιον, *liliolum* gloss. REL.
l Ἥξειν τοῦτο τὸ γέρας.] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* ἥκειν in *Editis.*
m Τὸ χρυσοῦν περιαυχένιον.] Conf. supr. lib. 10. c. XI. §. 2. SPANH.
n Ἐπιγελᾷς;] Ἐγγελᾷς *Hen.* & *Busb.* ἐπεγγελᾷς *Vat.*
o Τότε ἐπιβουλεύσαντας εὐνούχους] Ita *MSS.* τότε in *Editis.*
p Ἐλέγξας,] Ἐλέγξαντα *Hen.* ἐλέγξαντι *Busb.*
q Ἐνδύεται τὴν πορφύραν ἣν ὁ βασιλεὺς ἀεὶ φορῶν διετέλει,] Conf. supr. lib. 10. c. XI. §. 2. SPANH.

r Πε-

ambitum circuibat urbem, præcedente Amane & proclamante, "Hæc eum à Rege consequuturum "esse, qui ab illo amabitur & honore dignus ha-"bebitur." Cumque urbem circuitu perlustrassent, Mardochæus quidem ad Regem se recipit, Amanes vero præ pudore domum se contulit, & cum lachrymis uxori & amicis, quæ illi contigissent, narravit. Cui illi dixerunt, non posse in Mardochæum vindicari, Deum enim ab ipso stare.

Esther Amanem apud Regem accusat. Esth. 7.

11. Adhuc autem eis ista inter se loquentibus, adfuere Estheris eunuchi, qui Amanem propere ducerent ad convivium. Atque Sabuchadas, unus ex Eunuchis, visa cruce in Amanis ædibus defixa, quam Mardochæo paraverant, è famulo quodam quæsivit quam ob rem in promptu eam posuerant, cumque didicisset Reginæ avunculo *eam paratam esse*, fore enim ut Amanes ipsum à Rege postularet ad supplicium, tunc quidem silebat. Cæterum postquam Rex, cum Amane prolixe acceptus, rogasset Reginam ut ipsi diceret, quo munere ab eo affici quammaxime vellet, ut quæ cujuscunque desiderio teneretur id impetratura esset: cœpit populi periculum deplorare, seque cum gente sua dicebat exitio addictam esse, & ideo *nunc* de istis verba facere. neque enim se molestiam ei creaturam fuisse, si in amaram servitutem ipsos vendi jussisset. malum enim hoc leviusculum. Itaque supplex orabat ut ab istis liberarentur. Cum autem Rex quæsivisset, quisnam ista patraverat, tum demum Amanem palam accusabat; atque hunc, quod animo esset in eos maligno, insidias struxisse arguebat. At ubi Rex, hisce perturbatus, se è convivio in hortos proripuerat, Amanes Estherem orare cœpit, & obsecrare ut peccatis *ejus* venia daretur. is enim intellexerat se in periculo esse. Cumque in Reginæ lectum prolapsus esset eique supplicaret, Rex ingressus, & hoc viso magis adhuc commotus, dixit, O omnium hominum scelestissime, ad vim uxori etiam meæ inferendam aggrederis? Amane autem ad hanc vocem exterrito, & ne verbum quidem effari valente, tunc Sabuchades eunuchus prodiens Amani objiciebat, quod in ædibus ejus invenisset crucem Mardochæo paratam: hoc enim ipsi famulum ejus interrogatum dixisse, cum eum ad convivium invitatum iverit. crucem autem ajebat altitudine esse quinquaginta cubitorum. Quo audito, Rex decrevit non aliud ipsi constituere supplicium, quàm quod in Mardochæum excogitaverat: jussitque ut è vestigio de cruce ista suspensus mortem obiret. Unde mihi subit mirari *Dei* numen, & sapientiam ejus & justitiam vel ex hoc uno colligere; quod non solum Amanis improbitatem *merito* affecerit supplicio, sed & eadem pœna, cujus in alium artifex fuerat,

Rex ira accensus in Amanem.

περιαυχένιον, καὶ ἐπιβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἐν κύκλῳ [r] περιῄει τὴν πόλιν, Ἀμάνου προάγοντος καὶ κηρύσσοντος, ὅτι "[s] ταῦτ᾽ ἔσται παρὰ τοῦ βασιλέως [t] αὐτῷ, ὃν ἂν στέρξῃ "καὶ τιμῆς [v] ἄξιον δοκιμάσῃ." ἐπεὶ δ᾽ ἐκπεριῆλθον τὴν πόλιν, ὁ μὲν Μαρδοχαῖος εἰσῄει πρὸς τὸν βασιλέα· Ἀμάνης δ᾽ ὑπ᾽ αἰσχύνης [x] πρὸς αὐτὸν παραγίνεται, καὶ μετὰ δακρύων τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς φίλοις τὰ συμβεβηκότα [y] διηγεῖτο. [z] οἱ δ᾽ οὐκέτ᾽ ἀμύνασθαι τὸν Μαρδοχαῖον ἔλεγον δυνήσεσθαι, τὸν γὰρ Θεὸν εἶναι σὺν αὐτῷ.

ιά. Ταῦτα δὲ τούτων ἔτι πρὸς ἀλλήλους ὁμιλούντων, ἧκον οἱ τῆς Εσθῆρος εὐνοῦχοι τὸν Ἀμάνην ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐπισπεύδοντες. [a] Σαβουχάδας τε τῶν εὐνούχων εἷς, ἰδὼν τὸν σταυρὸν ἐν τῇ Ἀμάνου οἰκίᾳ πεπηγότα, ὃν ἐπὶ Μαρδοχαῖον παρεσκευάκεισαν, καὶ πυθόμενος παρά τινος τῶν οἰκετῶν [b] ἐπὶ τί τοῦτον ἦσαν ἑτοιμασάμενοι, γνοὺς [c] δὲ ὡς ἐπὶ τὸν τῆς βασιλίσσης θεῖον, τὸν γὰρ Ἀμάνην μέλλειν αὐτὸν αἰτεῖσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς τιμωρίαν, τότε μὲν ἡσυχίαν ἦγεν. ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς, μετὰ τοῦ Ἀμάνου εὐωχηθεὶς, ἠξίου τὴν βασίλισσαν λέγειν αὐτῷ, τίνος βούλεται [d] δωρεᾶς [e] ἐπιτυχεῖν, ὡς ληψομένην ὅπερ ἂν ἐπιθυμίαν ἔχῃ· τὸν τοῦ λαοῦ κίνδυνον ἀπωδύρετο, καὶ πρὸς ἀπώλειαν ἔλεγε μετὰ τοῦ ἔθνους ἐκδεδόσθαι, διὸ καὶ ποιεῖσθαι περὶ τούτων τοὺς λόγους. οὐ γὰρ ἂν ἠνωχληκέναι αὐτῷ, εἰ πρὸς δουλείαν πικρὰν ἐκέλευσεν αὐτοὺς [f] ἀπεμποληθῆναι. μέτριον γὰρ τοῦτο τὸ κακόν. παρεκάλει τε τούτων ἀπαλλαγῆναι. ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως ὑπὸ τίνος εἴη ταῦτα γεγενημένα, κατηγόρει τὸ λοιπὸν ἤδη φανερῶς [g] τοῦ Ἀμάνου· καὶ τοῦτον, ὄντα πονηρὸν ἐπ᾽ αὐτοὺς, κατεσκευακέναι τὴν [h] ἐπιβουλὴν [i] ἤλεγχε. ταραχθέντος δὲ πρὸς τοῦτο τοῦ βασιλέως, καὶ ἀναπηδήσαντος εἰς τοὺς κήπους ἐκ τοῦ συμποσίου, τῆς Εσθῆρος ὁ Ἀμάνης ἤρξατο δεῖσθαι, καὶ παρακαλεῖν [k] συγγνῶναι τῶν ἡμαρτημένων. συνῆκε γὰρ αὐτὸς ἐν κακοῖς ὤν. [l] ἐπί τε τῆς κλίνης [m] αὐτῆς αὐτοῦ πεσόντος, καὶ τὴν βασίλισσαν παρακαλοῦντος, ἐπεισελθὼν ὁ βασιλεὺς, [n] καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἔτι μᾶλλον παροξυνθεὶς, εἶπεν, ὦ κάκιστε [o] πάντων ἀνθρώπων, καὶ βιάζεσθαί μου τὴν γυναῖκα ἐπιχειρεῖς; Ἀμάνου δὲ πρὸς τοῦτο καταπλαγέντος, καὶ μηδὲν ἔτι φθέγξασθαι δυνηθέντος, καὶ [p] Σαβουχάδας ὁ εὐνοῦχος παρελθὼν κατηγόρει [q] τοῦ Ἀμάνου, ὡς εὕροι σταυρὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ παρεσκευασμένον ἐπὶ Μαρδοχαῖον· τοῦτο γὰρ αὐτῷ πυνθανομένῳ τὸν οἰκέτην εἰπεῖν, ὅτε καλέσων αὐτὸν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἔλθοι πρὸς αὐτόν. εἶναι δὲ τὸν σταυρὸν ἔλεγε πεντήκοντα πηχέων τὸ ὕψος. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας, οὐκ ἄλλῃ τιμωρίᾳ [r] περιβαλεῖν ἔκρινε τὸν Ἀμάνην, ἢ τῇ κατὰ Μαρδοχαίου νενοημένῃ· καὶ κελεύει [s] παραχρῆμα αὐτὸν [t] ἐξ ἐκείνου τοῦ σταυροῦ ἀνακρεμασθέντα ἀποθανεῖν. ὅθεν ἐπέρχεταί μοι τὸ θεῖον θαυμάζειν, καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ δικαιοσύνην καταμανθάνειν, μὴ μόνον τὴν Ἀμάνου κολάσαντος πονηρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατ᾽ ἄλλου μεμηχανημένην τιμωρίαν,

r Περιῄει τὴν πόλιν,] Sic *MSS.* περιείη in *Editis.*

s Ταῦτ᾽ ἔσται] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τοῦτ᾽ ἔσται in *Editis.*

t Αὐτῷ,] Cum τῷ ὃν ὁ βασ. habeat *Busb.* αὐτῷ malui reponere quam (ut in *Editis* factum est) subintelligendum relinquere. Juxta LXXII. τῷ ἀνθρώπῳ ὃν ὁ βασ. legendum.

v Ἄξιον δοκιμάσῃ.] Ἄξιον ὑπάρχοντα δοκ. *Vat.*

x Πρὸς αὐτὸν παραγίνεται,] Ita *Busb.* πρὸς αὐτὸν οὐ παραγίνεται in *Editis Aliisque.* Ἐπέστρεψε δὲ ὁ Μαρδοχαῖος εἰς τὴν αὐλὴν, Ἀμὰν δὲ ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια LXXII. *Aman autem ad se recedens* vertit *Epiphan.* Ἀμὰν δὲ οἴκοι ὑπέστρεψε *Zonar.*

y Διηγεῖτο.] *Al.* διηγεῖται.

z Οἱ δ᾽ οὐκέτ᾽ ἀμύνασθαι] Ἡ δ᾽ οὐκ. ἀ. τ. Μ. ἔλεγεν *Hen.*

a Σαβουχάδας] Ἀβουχάδας τε *Vat.* & *Gall.* Σαβουχάνης δὲ *Busb.* Βουγαθὰν LXXII. HUDS. Quod nomen non legitur in hac historia Esth VII. 11. חרבונה LXX. v. 9. Βουγαθὰν *Rufin.* Ut hoc loco *Sabuchadas.* SPANH.

b Ἐπὶ τί τοῦτον] Ἐπὶ τίνα *Vat.* atque ita forsan legerit *Epiphan.* qui vertit *cujus causa.*

c Δὲ ὡς ἐπὶ τὸν τῆς βασιλίσσης θεῖον,] Δὲ non agnoscunt *Hen.* & *Vat.*

d Δωρεᾶς] Παρ᾽ αὐτοῦ δωρεᾶς *Hen.*

e Ἐπιτυχεῖν,] Τυχεῖν *Vat.*

f Ἀπεμποληθῆναι.] Lib. VI. Antt. c. X. §. 2. ἀπεμπολᾶν γάρ ἐστιν οὕτως τὴν θυγατέρα, μᾶλλον ἢ συνοικίζειν· ἀπεμπολητὴς Lycophron. p. 61. SPANH.

g Τοῦ Ἀμάνου·] Illud τοῦ è *Cod. Vat.*

h Ἐπιβουλὴν] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* βουλὴν in Editis.

i Ἤλεγχε.] Ita *Busb.* & *Vet. Interpr.* ἔλεγε in *Editis.* ἠλέγχθαι *Hen.*

k Συγγνῶναι τῶν ἡμαρτημένων.] Συγγνώμην *Vat.*

l Ἐπί τε τῆς κλίνης] Ἔπειτ᾽ ἐπὶ κλ. *Hen.*

m Αὐτῆς αὐτοῦ πεσόντος] Αὐτῆς deëst *Vat.* & *Vet. Interpr.*

n Καὶ πρὸς τὴν ὄψιν] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* πρὸς deëst *Editis.*

o Πάντων ἀνθρώπων,] Ἀνθρώπων post πάντων non agnoscunt Cod. *Vat.* & *Vet. Interpr.*

p Σαβαχάδας ὁ εὐνοῦχος] Σαβαζάνης in uno *Cod. Vat.* Ἀβουχάδης in altero. Ἑρμανᾶς *Busb.* Forsan legendum Χερβωνᾶς. nam *Hebræis* est *Charbona.*

q Τοῦ Ἀμάνου,] Αὐτοῦ pro τοῦ Ἀμάνου habet *Busb.*

r Περιβαλεῖν] Περιβάλλειν *Vat.*

s Παραχρῆμα] Conf. supr. lib. 10. c. 8. §. 2. SPANH.

t Ἐξ ἐκείνου τοῦ σταυροῦ] Ita *MSS.* ἐξ ἐκείνου σταυροῦ κρεμασθέντα in *Editis.*

v Μα-

ρίαν, ταύτην ἐκείνου ποιήσαντος εἶναι, καὶ τοῖς ἄλλοις [v] μαθεῖν οὕτως γνῶναι παρεσχηκότος, ὡς ἃ καθ' ἑτέρου τις παρεσκεύασε, ταῦτα λανθάνει καθ' ἑαυτοῦ πρῶτον ἑτοιμασάμενος.

ιβ'. Ἀμάνης μὲν οὖν [x] ἀμετρήτως τῇ παρὰ τοῦ βασιλέως χρώμενος τιμῇ, τοῦτον διεφθάρη τὸν τρόπον· τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοῦ ἐχαρίσατο τῇ βασιλίσσῃ. Μαρδοχαῖον δὲ προσκαλεσάμενος· καὶ γὰρ ἐδήλωσεν αὐτῷ τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν Ἐσθήρ· ὃν ἔδωκεν Ἀμάνῃ δακτύλιον, τοῦτον Μαρδοχαίῳ δίδωσι. [y] δωρεῖται δὲ καὶ ἡ βασίλισσα Μαρδοχαίῳ τὴν Ἀμάνου κτῆσιν· καὶ δεῖται τοῦ βασιλέως, ἀπαλλάξαι τοῦ περὶ τῆς ζωῆς φόβου τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, δηλοῦσα τὰ γραφέντα κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν ὑπὸ Ἀμάνου τοῦ [z] Ἀμαδάθου. τῆς γὰρ πατρίδος αὐτῆς διαφθαρείσης, καὶ τῶν ὁμοφύλων [a] ἀπολομένων, οὐκ ἂν ὑπομένειν τὸν βίον. ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπέσχετο μηδὲν ἄχαρι αὐτῇ [b] ἐσπουδακέναι, μηδ' οἷς βούλεται ἐναντίον ἔσεσθαι· γράφειν δὲ ἃ βούλεται προσέταξε περὶ τῶν Ἰουδαίων ἐκείνην ἐκ τοῦ βασιλέως ὀνόματος, καὶ σημηναμένην αὐτοῦ τῇ σφραγῖδι πέμπειν εἰς πᾶσαν τὴν βασιλείαν. τοὺς γὰρ ἀναγνωσομένους τὰς ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ σημαντῆρος ἠσφαλισμένας ἐπιστολὰς, οὐδὲν περὶ τῶν ἐγγεγραμμένων [c] ἐναντιώσεσθαι. μεταπεμφθέντας οὖν τοὺς βασιλικοὺς γραμματεῖς ἐκέλευσε γράφειν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων, τοῖς τε [d] οἰκονόμοις καὶ ἄρχουσιν, ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως τῆς Αἰθιοπίας, ἑκατὸν καὶ εἰκοσιεπτὰ σατραπειῶν ἡγουμένοις. τὰ δὲ γραφέντα τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον.
"[e] Βασιλεὺς μέγας Ἀρταξέρξης τοῖς ἄρχουσι, καὶ
"τὰ ἡμέτερα φρονοῦσι, χαίρειν. Πολλοὶ διὰ μέγεθος
"εὐεργεσίας, καὶ τιμῆς ἣν δι' ὑπερβολὴν [f] τῆς χρηστό-
"τητος τῶν παρεχόντων [g] ἐκαρποῦντο, οὐκ εἰς τοὺς
"ὑποδεεστέρους μόνον ἐξυβρίζουσιν, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἀ-
"δικεῖν ὤκνησαν τοὺς εὐεργετοῦντας, τὸ εὐχάριστον ἐξ
"ἀνθρώπων ἀναιροῦντες· καὶ δι' ἀπειροκαλίαν [h] τῶν
"οὐκ ἐξ ὧν προσεδόκησαν ἀγαθῶν, κόρον εἰς τοὺς αἰτίους
"ἀφέντες, λήσεσθαι τὸ θεῖον ἐπὶ τούτοις νομίζουσι, καὶ
"τὴν ἐξ αὐτοῦ διαφεύξεσθαι δίκην. ἔνιοι δὲ τούτων προστα-
"σίαν πραγμάτων ἐπιτραπέντες παρὰ τῶν φίλων, καὶ
"μῖσος ἴδιον ἔχοντες πρός τινας, παραλογισάμενοι
"τοὺς κρατοῦντας, ψευδέσιν αἰτίαις καὶ διαβολαῖς
"ἔπεισαν κατὰ μηδὲν [i] ἠδικηκότων ὀργὴν ἀναλαβεῖν,
"ὑφ' ἧς ἐκινδύνευσαν ἀπολέσθαι. [k] τοῦτο δὲ οὐκ ἐκ
"τῶν ἀρχαιοτέρων, οὐδ' ἀκοῇ γνωρίμων ἡμῖν, οὕτως
"ἰδεῖν ἐστιν ἔχον, ἀλλ' ἐκ τῶν παρὰ τὰς ἡμετέρας
"ὄψεις τετολμημένων· ὡς διαβολαῖς μὲν καὶ κατη-
"γορίαις μὴ προσέχειν ἔτι τοῦ λοιποῦ, μηδ' οἷς ἕτεροι
"πείθειν ἐπιχειροῦσι, κρίνειν δὲ ὅσα τις αὐτὸς οἶδε πε-
"πραγμένα, καὶ κολάζειν μὲν ἂν ᾖ τοιαῦτα, χαρίζε-
"σθαι δ' ἂν ἑτέρως ἔχῃ, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς, ἀλλὰ μὴ
"τοῖς λόγοις προστιθέμενον. ὡς μὲν οὖν Ἀμάνης [l] Ἀμα-
"δάθου μὲν παῖς, Ἀμαληκίτης δὲ τὸ γένος, [m] ἀλλό-
"τριος ὢν τοῦ Περσῶν αἵματος, ἐπιξενωθεὶς ἡμῖν ἀ-
"πήλαυσε τῆς πρὸς [n] ἅπαντας χρηστότητος, ἐπὶ τοσοῦτον

ipsum plectendum esse curaverit, atque aliis hoc in documentum dederit, quod quæ in alterum quis molitus fuerit, ea primo inscius in se paraverit.

12. Et quidem Amanes eo, quem à Rege acceperat, honore immoderate abusus, hoc modo periit: ejus vero opes & facultates *Rex eo die* Reginæ dedit. *Esther muneribus aucta à Rege. Esth. 8.* Deinde cum Mardochæum ad se accivisset (nam & Regi indicaverat Esther, quæ sibi cum eo intercederet necessitudo) quem Amani dederat annulum, hunc *ipsum ei detractum* Mardochæo tradidit. Porro etiam Regina ei largita est possessiones Amanis; Regique supplicavit, ut Judæorum gentem omni vitæ periculi liberaret metu, nota ei faciens quæ per omnes *imperii sui* regiones scripta miserat Amanes Amadathæ filius. *Petiit à Rege ut Amanis decretum rescindatur. Esth. 8.* nam patria sua ad vastitatem redacta, suisque popularibus peremptis, vitam sibi non vitalem fore *dicebat*. Tum ei Rex pollicitus est, se nihil quod ipsi displiceret data opera facturum esse, neque voluntati ejus *ulla in re* contra iturum: jussitque de Judæis scribere quod sibi visum fuerit Regis nomine, ejusque sigillo signatum per omne *ejus* imperium mittendum curare. neminem enim, qui epistolas regio sigillo munitas leget, iis quæ scripta fuerint vel minimum adversaturum esse. Scribis itaque regiis accersitis, præcepit eis pro Judæis scribere ad gentes *omnes*, & ad procuratores & principes, ab India ad Æthiopiam usque, centum & viginti septem provinciarum gubernatores. Literæ autem ad hoc exemplum scriptæ sunt.
"Rex *Artaxerxis literæ, quibus Amanis edictum rescindit. Esth. 8.*
"magnus Artaxerxes principibus, & iis qui stant
"à nobis, salutem. Multi magnitudine beneficio-
"rum, & honoris ex nimia largientium benignita-
"te in eos collati, non solum inferiores injuria co-
"nantur afficere, sed & in ipsos suos beneficos ma-
"lum moliri non detrectarunt, gratitudinem ex
"hominibus tollentes; &, inepta ex insperata fe-
"licitate insolentia elati, opum abundantiam in il-
"los convertentes quorum beneficio iis aucti sunt,
"ista Deo latitura esse arbitrantur, seque manus
"ejus ultrices evasuros. Ex his vero quidam, ab
"amicis rebus administrandis admoti, & privato
"in nonnullos odio flagrantes, deceptis iis quos
"penes summum est imperium, falsis criminibus
"& calumniis effecerunt ut in innoxios ira effer-
"rentur, ex qua salutis discrimen adierunt. id quod
"adeo cernere licet, non ex iis quæ de rebus an-
"tiquis memoriæ prodita sunt aut quæ fama & au-
"ditione accepimus, sed istis ex facinoribus quæ
"ante oculos nostros audacter patrata sunt: quo
"deinceps operam demus, ut calumniis & crimi-
"nationibus fidem non habeamus, iisve quæ alii
"nobis persuaderi volunt; sed ea dijudicare quæ
"nobis in notitiam veniunt, atque in illa animad-
"vertere, si pœnam commeruerint, diversaque ab
"his præmio afficere, rebus ipsis intendentes non
"aliorum sermonibus. Equidem simulac Amanes,
"Amadathæ filius, genere Amalecita, à Persarum
"sanguine alienus, & à nobis hospitio exceptus,
no-

v Μαθεῖν οὕτως] Forsan μαθεῖν οὕτως καὶ γνῶναι.

x Ἀμετρήτως] Ita cum *Hen.* & *Vet. Interpr.* ἀμετρήτῳ τῇ παρὰ *Vat.* ἀμετρήτῳ παρὰ in *Editis*.

y Δωρεῖται δὲ] Δίδωσι *Busb.*

z Ἀμαδάθου,] Ἀμαθάδου *Vat.* tam hîc quam infra. Σαμαδάκου *Hen.*

a Ἀπολομένων,] Ἀπολλυμένων *Hen.*

b Ἐσπουδακέναι,] Præteritum pro futuro aut præsenti: quod Græcis familiare esse ostendit *Vigerus*.

c Ἐναντιώσεσθαι.] Ἐναντιώσασθαι *Hen.* & *Gall.*

d Οἰκονόμοις καὶ ἄρχουσιν,] Nota, Οἰκονόμοι καὶ Ἄρχοντες *Rufinus* Primates & Magistratus. Sic LXX. Esth. VIII. 9. SPANH.

e Βασιλεὺς μέγας] Literæ Artaxerxis quæ in Vers. LXX. Esth. VIII. post v. 12. Sed paullo aliter, quàm hic apud Josephum. SPANH.

f Τῆς χρηστότητος τῶν παρεχόντων] Ita *Hen.* in *reliquis* τῶν desideratur.

g Ἐκαρποῦντο,] Ita legisse visus est *Epiphan.* ἐκαρποῦντο; μεῖζον ἐφρόνησαν, καὶ οὐκ εἰς τοὺς &c.

h Τῶν οὐκ ἐξ ὧν.] Id est, ὧν οὐ προσεδόκησαν ἀγαθῶν. atque ita legendum esse monuit Cl. *Lowthius*.

i Ἠδικηκότων ὀργὴν] Ἀδικηκότων in *Editis Aliisque*. ἀδικούντων *Hen.*

k Τοῦτο δὲ οὐκ τῶν ἀρχαιοτέρων,] Τοῦτο δ' οὐκ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀκοῇ γνώριμον *Hen.* Multo aliter *Epiphan.* qui vertit, *quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depravantur.* & sic deinceps prout in *vulgata* versione *Bibliorum*.

l Ἀμαδάθου] Ἀμαδάθου παῖς, Ἀμαληκίτης τὸ γένος *Hen.* Ἀμαθάδου pro Ἀμαδάθου habet *Vat.*

m Ἀλλότριος ὢν] *Apocrypho* libro *Estheris*, c. 16. v. 10. ἀλλότριος τοῦ τῶν Περσῶν αἵματος, καὶ πολὺ διεστηκὼς τῆς ἡμετέρας χρηστότητος, ἐπιξενωθεὶς ἡμῖν.

n Ἅπαντας χρηστότητος,] Ita pro ἅπαντα *Editorum* in *Codd. Busb.* & *Hen.* in *Apocrypho* libro *Esth.* c. 16. v. 11. ἔτυχεν ἧς ἔχομεν πρὸς πᾶν ἔθνος φιλανθρωπίας ἐπὶ τοσοῦτον &c.

o Τὸν

“nostra usus est humanitate, qua erga omnes præditi sumus, eousque ut pater noster postea appellaretur, & constanter ab omnibus coleretur, “& regios honores secundum nos ab omnibus consequeretur, felicitatem *suam* ferre non potuit, “neque bene & sapienter fortunæ magnitudinem “temperare & moderari, sed conatus est nos, quibus potestatem *suam* acceptam debet, regno privare & spiritu, Mardochæum optime de nobis “meritum & conservatorem nostrum, & Estherem “vitæ nostræ dimidium regnique sociam nefarie & “insidiose postulando ad necem. Hoc enim pacto, cum nos amicis orbasset, imperium ad alios “transferre voluit. Nos vero, cum animadvertimus Judæos, ab isto scelerato ad exitium proditos, non esse maleficos, sed optimis legibus & “institutis vivere, Deoque deditos esse, qui & nobis & majoribus nostris imperium conservavit, “non solum illos à pœna absolvimus, cui eos subjecerunt literæ non ita pridem ab Amane missæ, “quibus si non attendatis recte facietis: verum “etiam volumus ut eos omni honore prosequamini, nam eum qui istas in illorum perniciem excogitavit ad portas Susorum crucifigendum curavimus cum tota sua familia, Deo, qui videt omnia, istas ei pœnas infligente. Vos autem jubemus, ut, epistolæ *hujus* exemplo locis omnibus regni nostri proposito, sinatis Judæos, suis “utentes legibus, pace vivere, illosque adjuvetis “in eis (à quibus adversis *suis* temporibus injurias “acceperunt) ulciscendis eadem die, videlicet decimatertia mensis duodecimi qui est Adar. Hanc “enim diem Deus pro funesta dedit eis salutarem. “Sitque illis quidem læta, qui nobis bene volunt, “monumentum vero ultionis de insidiarum machinatoribus. Volumus autem civitati & genti “omni notum esse, quod, quæcunque istis singulis quæ scripta sunt non fuerit obsequuta, ferro “& igni vastabitur. Atque hæ literæ *palam* proponantur in omnibus imperii nostri regionibus, “sintque *Judæi* omnes ad eam diem parati suos “ulcisci adversarios.

Mardochæus à Rege honoratus. Esth. 9.

13. Et quidem equites, qui literas perferebant, è vestigio profecti itinera suscepta conficiebant. Mardochæus vero cum *in publicum* prodiisset regia veste amictus & corona aurea & torque circumdatus, Judæi Susiani, ubi eum conspexerant adeo honoratum à Rege, ejus felicitatem sibi cum illo communem esse existimarunt. *Ingens* præterea gaudium & lumen salutare, regis literis editis, Judæos in civitatibus & provinciis circumdedit: ita ut multi etiam ex aliis gentibus, quas Judæorum terror invaserat, pudenda circumcidentes, sibi securitatem hoc modo paraverint. nam ad decimam tertiam diem mensis duodecimi, qui apud Judæos Adar, apud Macedonas Dystrus vocatur, *equites*, qui regias literas attulerant, nunciabant, ut qua die ipsis periculum imminebat, ea inimicos exitio darent. Judæi autem in honore erant apud satrapas & tyrannos & reges & scribas; nam formidine Mardochæi necesse habuerunt modeste se gerere.

Judæi adversarios ulciscuntur. Esth. 9.

Postquam vero Regis literæ per omnes ditionis suæ provincias divulgatæ erant, ita accidit ut Susensis civitatis Judæi ex inimicis suis circiter quingentos homines interficerent. Cumque Rex per-

“ὡς πατέρα μου τὸ λοιπὸν προσαγορεύεσθαι, καὶ προσκυνούμενον διατελεῖν, καὶ μεθ' ἡμᾶς τὰ δεύτερα τῆς “βασιλικῆς παρὰ πάντων τιμῆς ἀποφέρεσθαι, τὴν εὐτυχίαν οὐκ ἤνεγκεν, οὐδὲ σώφρονι λογισμῷ τὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν ἐταμίευσεν· ἀλλὰ τῆς βασιλείας “ἐπεβούλευσέ με καὶ τῆς ψυχῆς, τὸν αἴτιον αὐτῷ τῆς ἐξουσίας, ἀφελέσθαι, [o] τὸν εὐεργέτην μου καὶ σωτῆρα Μαρδοχαῖον, καὶ τὴν κοινωνὸν ἡμῖν τοῦ τε βίου καὶ τῆς ἀρχῆς Ἐσθῆρα κακούργως καὶ μετ' ἀπάτης πρὸς ἀπώλειαν “αἰτησάμενος. τούτῳ γάρ με τῷ τρόπῳ τῶν εὐνοούντων “ἐρημώσας, ἐβούλετο τὴν ἀρχὴν εἰς ἄλλους μεταβαλεῖν. “ἐγὼ δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀλιτηρίου πρὸς ἀπώλειαν ἐκδοθέντας Ἰουδαίους, οὐ πονηροὺς κατανοήσας, ἀλλὰ τὸν ἄριστον πολιτευομένους τρόπον, καὶ τῷ Θεῷ προσανέχοντας, ὃς ἐμοί τε καὶ τοῖς προγόνοις ἡμῶν τὴν βασιλείαν διεφύλαξεν, οὐ μόνον ἀπολύω τῆς ἐκ τῶν “προαπεσταλμένων ὑπὸ Ἀμάνου γραμμάτων τιμωρίας, “οἷς ποιήσετε καλῶς μὴ προσέχοντες, ἀλλὰ καὶ τιμῆς “αὐτοὺς ἁπάσης τυγχάνειν βούλομαι, καὶ τὸν ταῦτα κατ' “αὐτῶν μηχανησάμενον, πρὸ τῶν πυλῶν τῶν ἐν Σούσοις ἀνεσταύρωσα μετὰ τῆς γενεᾶς, τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος Θεοῦ “ταύτην αὐτῷ τὴν δίκην ἐπιβαλόντος. κελεύω δὲ ὑμᾶς, τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ἐκθέντας εἰς ἅπασαν τὴν βασιλείαν, τοὺς Ἰουδαίους ἀφεῖναι τοῖς ἰδίοις “νόμοις χρωμένους ζῆν μετ' εἰρήνης, καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς, ὅπως τοὺς ἐν οἷς ἠτύχησαν καιροῖς ἀδικήσαντας “αὐτοὺς ἀμύνωνται, [p] τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου “μηνὸς, ὅς ἐστιν Ἀδαρ, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. ταύτην γὰρ “αὐτοῖς ὁ Θεὸς, ἀντὶ ὀλεθρίας, σωτήριον πεποίηκεν. “ἔστω δὲ ἀγαθὴ μὲν τοῖς εὐνοοῦσιν ἡμῖν, ὑπόμνησις δὲ “τῆς τῶν ἐπιβουλευσάντων κολάσεως. εἰδέναι μέντοιγε βούλομαι, καὶ πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος, κἂν τῶν γεγραμμένων “τινὸς παρακούσῃ, ὅτι καὶ [q] πυρὶ καὶ σιδήρῳ δαπανηθήσεται. τὰ μέντοι [r] γεγραμμένα προτεθήτω καθ' ὅλης “τῆς ἡμῖν ὑπηκόου χώρας, καὶ παρασκευαζέσθωσαν πάντως εἰς τὴν προγεγραμμένην ἡμέραν, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς “μετέλθωσιν.

ιγ'. Οἱ μὲν οὖν [s] ἱππεῖς, οἱ τὰς ἐπιστολὰς διακομίζοντες, εὐθὺς ἐξορμήσαντες τὴν προκειμένην ὁδὸν ἤνυον. ὁ δὲ Μαρδοχαῖος, [t] ὡς ἀναλαβὼν τὴν βασιλικὴν στολὴν, καὶ τὸν στέφανον τὸν χρυσοῦν, καὶ τὸν στρεπτὸν περιθέμενος προῆλθεν, ἰδόντες αὐτὸν οὕτως τετιμημένον ὑπὸ τοῦ βασιλέως οἱ ἐν Σούσοις ὄντες Ἰουδαῖοι, κοινὴν ὑπέλαβον τὴν εὐπραγίαν αὐτοῦ. χαρὰ δὲ καὶ σωτήριον φέγγος, ἐκτιθεμένων τῶν τοῦ βασιλέως γραμμάτων, καὶ τοὺς κατὰ πόλιν τῶν Ἰουδαίων καὶ τοὺς κατὰ χώραν [v] περιεῖχεν· ὡς [x] πολλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, διὰ τὸν [y] ἐκ τῶν Ἰουδαίων φόβον περιτεμνόμενα [z] τὴν αἰδῶ, τὸ ἀκίνδυνον αὐτοῖς ἐκ τούτου πραγματεύσασθαι. καὶ γὰρ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς τῇ τρισκαιδεκάτῃ, ὃς κατὰ μὲν Ἑβραίους [a] Ἀδαρ καλεῖται, κατὰ δὲ Μακεδόνας Δύστρος, οἱ κομίσαντες τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα ἐδήλουν, ὅπως καθ' ἣν ἡμέραν αὐτοὶ κινδυνεύειν ἔμελλον, ἐν ταύτῃ τοὺς ἐχθροὺς ἀπολέσωσιν. οἱ δὲ ἄρχοντες τῶν σατραπῶν καὶ οἱ τύραννοι [b] καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ γραμματεῖς εἶχον ἐν τιμῇ τοὺς Ἰουδαίους· ὁ γὰρ ἐκ Μαρδοχαίου φόβος ἠνάγκαζεν αὐτοὺς σωφρονεῖν. τοῦ δὲ γράμματος τοῦ βασιλικοῦ διὰ πάσης τῆς [c] ὑπ' αὐτῷ χώρας γενομένου, συνέπεσεν ὥστε καὶ τοὺς ἐν Σούσοις Ἰουδαίους ἀποκτεῖναι τῶν ἐχθρῶν περὶ πεντακοσίους. τοῦ δὲ βασιλέως

o Τὸν εὐεργέτην μου] Orosangæ εὐεργέτου τῶν Περσῶν βασιλέων. REL.

p Τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς, ὅς ἐστιν Ἀδαρ,] Conf. supr. §. 6. SPANH.

q Πυρὶ καὶ σιδήρῳ δαπανηθήσεται.] Conf. lib. 10. c. 7. §. 4. λιμῷ δαπανηθείς· SPANH.

r Γεγραμμένα προτεθήτω] Γράμματα *Hen.* & *Busb.*

s Ἱππεῖς,] Ἱππεῖς οἱ ταῖς ἐπιστολαῖς διακονοῦντες *Vat.*

t Ὡς ἀναλαβὼν τὴν βασιλικὴν στολὴν,] Illud ὡς deëst *Hen.* & *Busb.* & mox (hac §.) ἰδόντες δὲ αὐτὸν habent.

v Περιεῖχεν·] Ita cum *Epiphanio.* ἐπεῖχεν in *Editis Aliisque.* εἶχεν *Hen.*

x Πολλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν,] Πολλοὶ τῶν ἐθνῶν LXXII.

y Ἐκ τῶν Ἰουδαίων φόβον περιτεμνόμενα] In Hebr. VIII. 17. multi è populis terræ Judaïzantes. SPANH.

z Τὴν αἰδῶ,] Τὰ αἰδοῖα *Busb.*

a Ἀδαρ καλεῖται, κατὰ Μακεδόνας Δύστρος,] Ἀδαρ Macedonibus Δύστρος infr. lib. XII. c. 10. §. 5. SPANH.

b Καὶ οἱ βασιλεῖς] Καὶ οἱ βασιλικοὶ γραμματεῖς LXXII.

c Ὑπ' αὐτῷ χώρας γενομένου,] Ὑπ' αὐτὸν *Vat.*

λέως [d] τὸ τῶν ἀπολωλότων ἐν τῇ πόλει δηλώσαντος ἀριθμὸν Ἐσθῆρι, καὶ περὶ τῶν ἐπὶ τῆς χώρας τί ποτ᾽ εἴη γεγονὸς διαπορουμένου, [e] καὶ εἴ τι πρὸς τούτοις [f] ἐπ᾽ αὐτοὺς γενέσθαι βούλεται πυνθανομένου, [g] πραχθήσεσθαι γὰρ, παρεκάλεσεν ἐπιτραπῆναι τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οὕτω χρήσασθαι τοῖς ὑπολειπομένοις τῶν ἐχθρῶν, [h] καὶ τοὺς δέκα τοῦ Ἀμάνου παῖδας ἀνασταυρῶσαι. καὶ τοῦτο μὲν προσέταξε τοῖς Ἰουδαίοις ὁ βασιλεὺς, μηδὲν ἀντιλέγειν Ἐσθῆρι βουλόμενος. οἱ δὲ πάλιν συστραφέντες [i] τῇ τετράδι καὶ δεκάτῃ τοῦ Δύστρου μηνὸς, ἀπέκτειναν τῶν ἐναντίων ὡς [k] τριακοσίους, καὶ οὐδενὸς τῶν ἐκείνοις ὑπαρχόντων ἥψαντο κτημάτων. ἀπέθανον δὲ καὶ, ὑπὸ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν Ἰουδαίων, τῶν ἐχθρῶν αὐτοῖς, ἑπτακισμύριοι καὶ πεντακισχίλιοι. καὶ τούτους μὲν ἀπέκτειναν τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς, τὴν δὲ ἐχομένην ἑορτάσιμον ἐποίησαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς Σούσοις Ἰουδαῖοι [l] τὴν τετράδα καὶ δεκάτην, καὶ τὴν ἐχομένην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συναθροισθέντες εὐωχήθησαν. ὅθεν καὶ νῦν [m] πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκουμένῃ Ἰουδαῖοι τὰς ἡμέρας ταύτας ἑορτάζουσι, διαπεμπόμενοι μερίδας ἀλλήλοις. ἔγραψε δὲ Μαρδοχαῖος τοῖς ἐν τῇ Ἀρταξέρξου βασιλέως ζῶσιν Ἰουδαίοις, ταύτας παραφυλάσσειν τὰς ἡμέρας, καὶ ἑορτὴν ἄγειν αὐτὰς, καὶ τοῖς ἐκγόνοις παραδοῦναι, τοῦ πρὸς πάντα διαμεῖναι τὸν χρόνον τὴν ἑορτὴν, ἕνεκα τοῦ καὶ μὴ λήθῃ παραπολέσθαι. μελλήσαντας γὰρ αὐτοὺς ἐν ταύταις διαφθείρεσθαι ταῖς ἡμέραις ὑπὸ Ἀμάνου, δίκαια ποιήσειν, εἰ διαφυγόντες μὲν τὸν κίνδυνον ἐν αὐταῖς, τοὺς δ᾽ ἐχθροὺς τιμωρησάμενοι, [n] παρατηρήσονται αὐτὰς, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ. διὰ ταῦτα μὲν [o] οἱ Ἰουδαῖοι τὰς προειρημένας ἡμέρας ἑορτάζουσι, προσαγορεύοντες αὐτὰς [p] Φρουραίους. ὁ δὲ Μαρδοχαῖος μέγας τε ἦν καὶ λαμπρὸς παρὰ τῷ βασιλεῖ, καὶ συνδιεῖπεν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν, ἀπολαύων ἅμα καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ βίου τῇ βασιλίσσῃ. ἦν δὲ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις τὰ πράγματα δι᾽ αὐτοὺς ἀμείνω πάσης ἐλπίδος. καὶ τὰ μὲν τούτοις, βασιλεύοντος Ἀρταξέρξου, συμβάντα τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον.

emptorum in urbe numerum Estheri retulisset, & in provinciis quid actum fuisset *nonnihil* ambigeret, atque interrogaret, ecquid amplius contra eos fieri vellet, id enim factum iri, petiit ut Judæis etiam postridie liceret ita inimicos qui superessent occidere, & decem Amanis filios in crucem tollere. Et hoc quidem ut facerent, Judæis à Rege mandatum est, nolente Estheri quidquam contradicere. Illi vero rursum conglobati decima quarta die mensis Adaris ex adversariis homines fere trecentos interfecerunt, neque tamen in eorum bona ullatenus invaserunt. Porro Judæi, qui in provinciis & aliis urbibus degebant, adversariorum septuaginta quinque millia peremerunt. quæ cædes die quidem mensis decima tertia facta est, sequentem vero epulis dedicarunt. Similiter autem & Judæi Susenses congregati, decima quarta die & sequenti ejusdem mensis conviviis versabantur. Unde hodieque omnes per totum terrarum orbem Judæi dies illos epulis celebrant, inter sese fercula missitantes. Scripsit etiam Mardochæus ad Judæos, quotquot sub imperio Artaxerxis vivebant, ut hos dies festos agerent, & posteritati quoque traderent, ut in omne ævum duraret festiva celebritas, & nulla unquam oblivione deleretur. Nam cum diebus illis parum abfuissent ab interitu, quam ipsis paraverat Amanes, recte facturos *dicebat*, si periculo, tunc illis imminenti, liberati, & hostes suos ulti, eos observent, Deo gratias agentes. Ac propterea Judæi supra memoratos dies celebrant, Phruræos illos appellantes. Mardochæus autem magna erat in dignitate & loco illustri apud Regem, & ejus in imperio administrando socius, vitæque cum Regina societatem habebat. Porro Judæis horum opera res *omnes* felicius cecidêre, quam sperare poterant. Atque hæc fere sunt quæ illis sub rege Artaxerxe evenerunt.

Phruræi dies. Esth. 9.

ΚΕΦ. ζ.

Ὡς Ἰωάννης ἐν τῷ ναῷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰησοῦν ἀνεῖλε, καὶ ὡς Βαγώσης πολλὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐξύβρισεν· οἷά τε ἔπραττεν ὁ Σαναβαλλέτης.

Ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀρχιερέως Ἐλιασίβου, τὴν ἀρχιερωσύνην [q] Ἰούδας ὁ παῖς αὐτοῦ διεδέξατο· τελευτήσαντος δὲ καὶ τούτου, τὴν τιμὴν [r] Ἰωάννης υἱὸς ὢν αὐτοῦ παρέλαβε, δι᾽ ὃν καὶ [s] Βαγώσης, ὁ στρατηγὸς τοῦ [t] ἄλλου Ἀρταξέρξου, τὸν ναὸν ἐμίανε, καὶ φόρους ἐπέταξε τοῖς Ἰουδαίοις,

CAP. VII.

VII.

Quomodo Joannes fratrem suum Jesum in templo interemit, utque Bagoses multis injuriis Judæos affecit: item quænam acta erant à Sanaballete.

Mortuo autem pontifice Eliasibo, successit in pontificatum Judas, ejus filius: item eo defuncto *summi sacerdotis* honorem accepit Joannes ipsius filius, propter quem Bagoses, dux copiarum alterius Artaxerxis, templum polluit, & tributum Judæis imposuit, ut, priusquam quotidianas offerrent

Eliasibus pontifex moritur. Judas ei succedit, Judæ vero Joannes. Bagoses Judæis infestus.

d Τὸν τῶν ἀπολωλότων] Ita *Hen.* & *Busb.* βασιλέως τῶν ἀπ. ἐν τῇ π. δ. τὸν ἀριθμὸν in *cæteris.*

e Καὶ εἴ τι πρὸς τούτοις] Καὶ τί *Hen.* & *Vat.*

f Ἐπ᾽ αὐτοὺς γενέσθαι βούλεται πυνθανομένου,] Ἐπ᾽ αὐτοῦ πυθέσθαι βούλεται *Vat.*

g Πραχθήσεσθαι γὰρ,] Πραχθήσεσθαι, γενέσθαι γὰρ παρ. *Hen.* πραχθήσεσθαι γενήσεσθαι γὰρ παρ. *Vat.*

h Καὶ τοὺς δέκα τοῦ Ἀμάνου παῖδας ἀνασταυρῶσαι.] Καὶ τοὺς δέκα τοὺς Ἀμάνου π. in *MSS.* Notandum, antea occisos fuisse Amanis liberos, ut constat ex p. 576. §. 12. Jam vero Estherem postulare, ut corpora eorum mortua ponantur ostentui, more Hebræo.

i Τῇ τετράδι καὶ δεκάτῃ τοῦ Δύστρου μηνὸς,] Ita cum *Hen.* & *Vat.* τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ in *Editis.*

k Τριακοσίους,] Τετρακοσίους solus *Hen.*

l Τὴν τετράδα καὶ δεκάτην, καὶ τὴν ἐχομένην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς] Ita *Hen.* & *Vat.* quo modo fere in *Esth.* c. 9. v. 18. ut & *Epiphan.* qui vertit, *decimaquarta & decimaquinta ejusdem mensis.* HUDS. *Gen.* τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐχομένου τοῦ μηνός. Non XIV ta, sed XV ta Susis festa Judæis Esth. VIII. 18. & LXX. x. *Additam.* SPANH.

m Πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκουμένῃ Ἰουδαῖοι] Οἱ ἐν τῇ οἰκουμένῃ Ἰουδαῖοι πάντες τὰς *Vat.*

n Παρατηρήσονται αὐτὰς,] Παρατηρήσουσιν *Hen.* & *Vat.*

o Οἱ Ἰουδαῖοι τὰς προειρημένας ἡμέρας ἑορτάζουσι,] Illud οἱ ex *MSS.*

p Φρουραίους.] Φρουρέας *Hen.* & *Vat.* Φρουραίας *Big.* & *Zonar.* Φουραίους *Phuræas*, id est *sortium*, post alios legit *Grotius* ad *Esth.* c. 3. v. 7. Verum cum *Josephus* mendosos, ut existimatur, *septuaginta Interpretum* codices (in quibus Φρουραὶ pro Φουραὶ) fuerit sequutus, aut potius nomen à Φρουρεῖν *servare* videatur derivasse, ut ex sequentibus constat, vocem Φρουραίους (i. e. *Tutelares* aut *Præsidiarios*) retinui: utpote quæ non à librarii manu errante venerit, sed ab ipso *Josepho*, Græca forsan voce ad sonum Hebrææ *Pur* aliquatenus accommodata, ut notavit Cl. *Lowthius.* Vide *Huetium* in *Demonstr. Evangel.* de libro *Esther*, §. 2. HUDS. Vel Φουραίους LXX. Φρουραὶ Esth. IX. 26. Sed Φουραὶ & Φουραίους legend. ab *Hebr.* פרים Esth. IX. 31. & quod monuit *H. Grot.* ad hunc locum. Nempe Hebr. Esth. IX. v. 26. פורים. SPANH. Litera ρ abundat. Nil certius. *Purim* enim dicuntur hi dies. Interpres etiam Latinus quum *Phuræa* habet, legerat Φουραίους. Sed Φοῦρος & Φρουρὸς confundi in codicibus manuscriptis aliquando quum videamus (confer Bœcleri Lectiones Polybianas pag. 33.) quis miretur in voce exoticæ dialecti idem contigisse? REL.

q Ἰούδας ὁ παῖς αὐτοῦ διεδέξατο·] Ἰωδαὲ *Zonar.* idem *Hebræis* est *Jojada.*

r Ἰωάννης υἱὸς ὢν αὐτοῦ παρέλαβε,] *Jonathan* in *Nehem.* c. 12. v. 11.

s Βαγώσης,] Ita in *libris* omnibus, & *Vagoses* apud *Epiphanium.* Sunt tamen qui Βαγώης rescribendum censent. Videsis Grotium ad *Judithem*, c. 12. v. 10.

t Ἄλλου Ἀρταξέρξου,] In *Editis* στρατηγὸς τοῦ λαοῦ Ἀρτ. unde τοῦ Ἄλλου Ἀρταξέρξου reponi jubet *Jos. Scaliger.* στρατηγὸς τοῦ Ἀρτ. *Hen. Vat.* & *Zonar.* Ex sententia autem *Vossii* (*Cocceji*) *Aliorumque* ἄλλου pro λαοῦ substituimus, quemadmodum olim in suo codice legisse videtur *Epiphan.* qui vertit *alterius Artaxerxis.* Per alium Artaxerxem designat *Josephus* Artaxerxem Memorem, vel si mavis (inquit *Vossius*) Artaxerxem Ochum. Recteque (ait) *Josephum* omittere illos Persarum reges, quibuscum Ju-

 dæis

rent hostias, in singulos agnos ex publico quinquaginta drachmas penderent. Hoc autem hujusmodi causa accidit. Erat Joanni frater Jesus: huic Bagoses ipsius amicus promisit, sese pontificatum præbiturum. Hac fiducia Jesus, cum Joanne *fratre suo* in templo altercatus, eum adeo irritavit, ut ab eo per iracundiam occideretur. Erat atrox id Joannis in fratrem scelus, præsertim cum ipse sacerdotio fungeretur: & eo atrocius, quod nec apud Græcos, nec apud Barbaros, ullum tam crudele tamque impium facinus exstiterit. Itaque Deus id non neglexit, quin eam ob causam populus in servitutem redactus, & fanum à Persis profanatum est. Nam simulac Bagoses, copiarum Artaxerxis dux, intellexit, quod Joannes pontifex Judæorum fratrem suum in templo interemisset, statim Judæos adit, & eos cum iracundia sic alloqui instit: "Vos in vestro templo ausi estis cædem facere?" Cum autem conaretur in templum intrare, illum prohibebant. Ille vero *ad eos conversus* dicebat, "Quis dubitet, quin ego sim purior, quam qui in templo occisus est?" His dictis in templum ingreditur. Et quidem Bagoses, id quod in animo habebat, exsequi volens, Judæos propter hanc Jesu necem septem annos infestavit.

Joannes fratrem in templo interficit.

2. Post Joannis vero obitum Jaddus ejus filius sacerdotium accepit. Erat autem & huic frater, Manasses nomine, cui Sanaballetes, ab ultimo rege Dario missus in Samariam satrapa, natione Chuthæus (ex qua natione orti sunt etiam Samaritani) videns præclaram urbem esse Hierosolyma, ejusque reges Assyriis & Cœles-Syriæ incolis multa negotia facessisse, libenter filiam suam, Nicaso vocatam, in matrimonium dedit, ratus hoc connubium sibi fore pignus ad totius Judæorum gentis conciliandam benevolentiam.

Joanne mortuo ei in pontificatum succedit Jaddus.

Sanaballetes dat Manassi filiam suam in matrimonium.

[v] πρὶν ἢ τὰς καθημερινὰς ἐπιφέρειν θυσίας ὑπὲρ [x] ἀρνοῦ ἑκάστου τελεῖν αὐτοὺς δημοσίᾳ [y] δραχμὰς πεντήκοντα. τούτου δὲ τὴν αἰτίαν τοιαύτην συνέβη γενέσθαι. ἀδελφὸς ἦν τῷ Ἰωάννῃ Ἰησοῦς· τούτῳ φίλῳ τυγχάνοντι ὁ Βαγώσης ὑπέσχετο τὴν ἀρχιερωσύνην παρέξειν. ἀπὸ ταύτης οὖν τῆς πεποιθήσεως Ἰησοῦς, ἐν τῷ ναῷ διενεχθεὶς τῷ Ἰωάννῃ, παρώξυνε τὸν ἀδελφὸν, [z] ὥστε αὐτὸν ἀνελεῖν διὰ τὴν ὀργήν. τηλικοῦτον δὲ ἀσέβημα δρᾶσαι κατ᾽ ἀδελφοῦ τὸν Ἰωάννην ἱερωμένον, δεινὸν ἦν, καὶ τὸ δεινότερον, ὡς μήτε παρ᾽ Ἕλλησι, μήτε παρὰ Βαρβάροις, ὠμὸν οὕτω καὶ ἀσεβὲς πρᾶγμα γεγονέναι. τὸ μέντοι θεῖον οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς δι᾽ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἐδουλώθη, καὶ ὁ ναὸς ἐμιάνθη ὑπὸ Περσῶν. Βαγώσης δὲ, ὁ στρατηγὸς Ἀρταξέρξου, γνοὺς ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων Ἰωάννης τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ ἱερῷ ἐφόνευσεν, εὐθὺς ἐπιστὰς τοῖς Ἰουδαίοις, μετὰ θυμοῦ ἤρξατο λέγειν· "[a] ἐτολμήσατε [b] ἐν τῷ ὑμετέρῳ ναῷ φόνον ἐργάσασθαι;" πειρώμενον δὲ αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἐκώλυον αὐτόν. ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, "πῶς [c] οὐκ ἐγὼ καθαρώτερός εἰμι τοῦ [d] ἀνῃρημένου ἐν τῷ ναῷ;" καὶ τούτους ποιησάμενος τοὺς λόγους εἰς τὸν ναὸν εἰσέρχεται. [e] ταύτῃ μὲν οὖν χρησάμενος τῇ ἐπινοίᾳ Βαγώσης, τοὺς Ἰουδαίους ἔτεσιν ἑπτὰ ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ τελευτῆς μετῆλθεν.

β΄. Καταστρέψαντος δὲ τοῦ Ἰωάννου τὸν βίον, διαδέχεται τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ υἱὸς αὐτοῦ [f] Ἰαδδοῦς. ἦν δὲ καὶ [g] τούτῳ ἀδελφὸς Μανασσῆς ὄνομα, ᾧ [h] Σαναβαλλέτης, ὁ πεμφθεὶς εἰς Σαμάρειαν ὑπὸ Δαρείου τοῦ τελευταίου βασιλέως σατράπης, Χουθαῖος τὸ γένος, ἐξ ὧν καὶ οἱ [i] Σαμαρεῖς εἰσιν, εἰδὼς λαμπρὰν οὖσαν πόλιν τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ τοῖς ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ κατοικοῦσι τοὺς ἐν αὐτῇ βασιλεῖς πράγματα παρασχόντας, ἀσμένως συνῴκισε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, [k] Νικασὼ καλουμένην. οἰόμενος τὴν ἐπιγαμίαν ὅμηρον αὐτῷ γενήσεσθαι, πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους παντὸς εὔνοιαν.

VIII.

CAP. VIII.

De Sanaballete & Manasse, temploque ab illis exstructo in monte Garizin: item ut Alexander in Hierosolymorum urbem ingressus est, & quanta in Judæos beneficia contulit.

Philippus moritur, regnumque capessit Alexander.

CÆterum per id tempus Philippus etiam Macedonum rex Ægæis à Pausania, Cerastæ filio, ex Orestarum gente oriundo, per dolum occiditur. Ejus vero filius Alexander regnum adeptus, trajecto Hellesponto, Darii duces, apud Granicum prælio cum iis congressus, superat. Deinde Lydiam aggressus, Joniaque subacta, & percursa Caria, invasit in loca Pamphyliæ, sicuti alibi dictum est.

2. Jam vero * senatores Hierosolymitani, ægre

ΚΕΦ. η΄.

Περὶ Σαναβαλλέτου καὶ Μανασσοῦ, καὶ τοῦ ναοῦ ὃν ᾠκοδόμησαν ἐν τῷ Γαριζεὶν ὄρει· καὶ ὡς ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν εἰσῆλθε, ὅσα τε τοὺς Ἰουδαίους εὐηργέτησεν.

[l] ΚΑτὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ Φίλιππος, ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, ἐν [m] Αἰγαίαις ὑπὸ Παυσανίου τοῦ Κεράστου, ἐκ δὲ τοῦ τῶν Ὀρεστῶν γένους, δολοφονηθεὶς ἀπέθανε. παραλαβὼν δ᾽ ὁ παῖς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν Ἀλέξανδρος, καὶ διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον, νικᾷ μὲν τοὺς Δαρείου στρατηγοὺς, ἐπὶ Γρανικῷ συμβαλὼν αὐτοῖς. [n] ἐπελθὼν δὲ τῇ Λυδίᾳ, καὶ τὴν Ἰωνίαν δουλωσάμενος, καὶ τὴν Καρίαν ἐπιδραμὼν, τοῖς ἐν Παμφυλίᾳ τόποις ἐπέβαλε, καθὼς [o] ἐν ἄλλοις δεδήλωται.

β΄. Οἱ δὲ τῶν [p] Ἱεροσολυμιτῶν πρεσβύτεροι, δυσπαθοῦντες ἐπὶ

---

dæis nihil intercessit negotii: Judæorum quippe, non Persarum tradit historiam. Post mortem itaque Longimani ad Judæos revertitur, nulla facta mentione vel Darii Nothi, vel Arsis; & ne quidem alterius Artaxerxis meminisset, nisi satrapa illius Bagoses templum polluisset. HUDS. Leg. Ἀρχοῦ Ἀρταξέρξου Scalig. Emend. Temp. p. 389. alterius Artaxerxis *Rufinus*. SPANH.

v Πρὶν ἢ τὰς καθημερινὰς ἐπιφέρειν θυσίας] Ita *Busb.* πρὶν τὰς *Vat.* πρινὴ τὰς in *Editis Aliisque.*

x Ἀρνοῦ ἑκάστου] Vetus, *pro unoquoque anno.* lege *agno* & in Græco ἀρνὸς vel ἀμνοῦ. COCC.

y Δραχμὰς πεντήκοντα.] Male in *Edit. Bas.* δραχμὰς μ΄.

z Ὥστε αὐτὸν ἀνελεῖν διὰ τὴν ὀργήν.] Ὥστε αὐτὸν ἀνελεῖν, καὶ διὰ τὴν ὀργὴν τηλικοῦτο ἀσέβημα δρᾶσαι κατ᾽ ἀδελφοῦ τὸν Ἰωάννην ἐν τῷ ἱερῷ, ὡς δεινὸν ἦν καὶ παρότερον ὡς μήτε παρ᾽ Ἕλλησι, μήτε π. β. ὠ. οὕτως καὶ ἀσεβὲς ἔργον γεγονέναι *Hen. Busb.* & *Vat.*

a Ἐτολμήσατε] Cum interrogatione hæc, & sequentia πῶς οὐκ ἐγὼ κ. ἐ. τ. ἀ. ἐν τ. ναῷ, efferenda esse volui.

b Ἐν τῷ ὑμετέρῳ ναῷ] Ἐν τῷ ἱερῷ φόνον ἐργ. *Vat.*

c Οὐκ ἐγὼ καθαρώτερός εἰμι τοῦ ἀνῃρημένου] Οὐ κἀγὼ *Busb.*

d Ἀνῃρημένου ἐν τῷ ναῷ;] Ἀνῃρηκότος *Busb.*

e Ταύτῃ μὲν οὖν] Καὶ ταύτῃ μὲν οὖν *Hen.* & *Vat.*

f Ἰαδδοῦς.] Ἰωαδδοῦς *Hen.* & *Busb.* Ἰωαδ *Zonar.* is *Hebræis* est *Jaddua.*

g Τούτῳ ἀδελφὸς] Τούτου *Busb.*

h Σαναβαλλέτης,] *Scaliger* hunc Sanaballetem vult eum esse cujus meminit *Nehemias* passim. Omnino autem duo fuere Sanaballetes. prior is quo Horonita dicitur à *Nehemia*, qui obesse conatus est ne Hierosolyma munirentur, cujus filiam duxit Jesus filius Jojadæ. alter Sanaballetes fuit is, qui sub Alexandro templum Garizitanum exstruxit, cujus filia Nicaso nupserat Manassi fratri Jaddi. *Is. Voss.* in *Chron. Sacr.* p. 149 Videsis etiam *Jac. Cappellum* in *Hist. Sacr. & Exot.* ad A. M. 3666.

i Σαμαρεῖς εἰσιν,] Σαμαρεῖται *Busb.*

k Νικασὼ] *Rufin.* Ysocha. infra c. 8. §. 2. νικασὼ *Gen.* SPANH.

l Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν] Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν καιρὸν καὶ Φίλιππος ὁ Μακ. in *MSS.*

m Αἰγαίαις ὑπὸ Παυσανίου] Αἰγέαις *Vat.* Αἰγαῖς *Busb.* à manu *secunda*, & *Epiphan.* Αἰγέαις aut Αἰγαῖς *Diodoro Sic.* lib. 16.

n Ἐπελθὼν δὲ τῇ Λυδίᾳ,] Ἐπελθὼν δὲ τὴν Λυδίαν in *MSS.*

o Ἐν ἄλλοις δεδήλωται.] Sc. lib. 2. c. 16. §. 5.

* *Senatores Hierosolymitani,*] Seniores, *Epiphan.* Presbyteri *Selden.* lib. 2. *de Synedriis*, c. 15. §. 12.

p Ἱεροσολυμιτῶν πρεσβύτεροι,] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* Ἱεροσολύμων in *Editis.*

q Ιαδ-

ἐπὶ τῷ τὸν [q] Ἰαδδοῦ τοῦ ἀρχιερέως ἀδελφὸν, ἀλλοφύλῳ συνοικοῦντα, μετέχειν τῆς ἀρχιερωσύνης, ἐστασίαζον πρὸς αὐτόν. ἐνόμιζον γὰρ τὸν τούτου γάμον ἐπιβάθραν τοῖς παρανομεῖν περὶ τὰς τῶν γυναικῶν συνοικήσεις βουλησομένοις γενέσθαι, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους αὐτοῖς κοινωνίας ἀρχὴν τοῦτο ἔσεσθαι· ὑπάρξαι μέντοι καὶ τῆς προτέρας αἰχμαλωσίας αὐτοῖς καὶ τῶν κακῶν αἴτιον, τὸ περὶ τοὺς γάμους πλημμελῆσαί τινας, καὶ ἀγαγέσθαι γυναῖκας οὐκ [r] ἐπιχωρίους. ἐκέλευον οὖν τὸν Μανασσῆν διαζεύγνυσθαι τῆς γυναικὸς, ἢ μὴ προσιέναι τῷ θυσιαστηρίῳ. [s] τοῦ δὲ [t] ἀρχιερέως τῷ λαῷ συναγανακτοῦντος, καὶ εἴργοντος τὸν ἀδελφὸν τοῦ βωμοῦ, παραγενόμενος ὁ Μανασσῆς πρὸς τὸν πενθερὸν Σαναβαλλέτην, στέργειν μὲν ἔλεγεν αὐτοῦ τὴν θυγατέρα [v] Νικασώ, τῆς [x] μέντοι ἱερατικῆς τιμῆς, μεγίστης οὔσης ἐν τῷ ἔθνει καὶ τῷ γένει παραμενούσης, οὐ βούλεσθαι δι' αὐτὴν στέρεσθαι. τοῦ δὲ Σαναβαλλέτου μὴ μόνον τηρήσειν αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν παρέξειν δύναμιν καὶ τιμὴν ὑπισχνουμένου, καὶ πάντων ἀποδείξειν ὧν αὐτὸς ἐπῆρχε τόπων ἡγεμόνα, [y] βουλόμενον συνοικεῖν αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ, καὶ λέγοντος οἰκοδομήσειν ναὸν, [z] ὅμοιον ὄντα τῷ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐπὶ τοῦ [a] Γαριζεὶν ὄρους [b] ὃ κατὰ τὴν Σαμάρειαν ὀρῶν ἐστιν ὑψηλότατον, καὶ [c] τοῦτο ποιήσειν ἐπαγγελλομένου μετὰ τῆς Δαρείου γνώμης τοῦ βασιλέως, ἐπαρθεὶς ταῖς ὑποσχέσεσιν ὁ Μανασσῆς, [d] παρέμενε τῷ Σαναβαλλέτῃ, τὴν ἀρχιερωσύνην οἰόμενος ἕξειν Δαρείου δόντος. καὶ γὰρ συνέβαινε τὸν Σαναβαλλέτην ἤδη πρεσβύτερον εἶναι. πολλῶν δὲ ἱερέων καὶ Ἰσραηλιτῶν τοιούτοις γάμοις ἐπιπεπλεγμένων, κατεῖχεν οὐ μικρὰ ταραχὴ τοὺς Ἱεροσολυμίτας. ἀφίσταντο γὰρ ἅπαντες πρὸς τὸν Μανασσῆν, τοῦ Σαναβαλλέτου χορηγοῦντος αὐτοῖς καὶ χρήματα, καὶ χώραν εἰς γεωργίαν καὶ κατοίκησιν ἀπομερίζοντος, καὶ παντὶ τρόπῳ τῷ γαμβρῷ συμφιλοκαλοῦντος.

γ΄. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν Δαρεῖος ἀκούσας, ὅτι τὸν Ἑλλήσποντον διαβὰς Ἀλέξανδρος, καὶ τοὺς σατράπας αὐτοῦ τῇ κατὰ Γρανικὸν μάχῃ [e] κρατήσας προσωτέρω χωρεῖ, στρατιὰν ἱππικήν τε καὶ πεζικὴν συνήθροιζεν, ἀπαντῆσαι [f] διαγνοὺς τοῖς Μακεδόσι πρὶν ἢ πᾶσαν αὐτοὺς ἐπιόντας καταστρέψασθαι τὴν Ἀσίαν. περαιωσάμενος οὖν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, καὶ τὸν Ταῦρον τὸ Κιλίκιον ὄρος ὑπερελθὼν, [g] εἴσω τῆς Κιλικίας τοὺς πολεμίους, ὡς ἐκεῖ μαχησόμενος αὐτοῖς, ἐξεδέχετο. ἡσθεὶς δὲ τῇ Δαρείου καταβάσει ὁ Σαναβαλλέτης, εὐθὺς ἔλεγε τῷ Μανασσῇ τὰς ὑποσχέσεις [h] τελέσειν, ὡς ἂν Δαρεῖος κρατήσας [i] τῶν πολεμίων ὑποστρέψῃ. πέπειστο γὰρ οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, μηδ' εἰς χεῖρας τοῖς Πέρσαις ἥξειν τοὺς Μακεδόνας, διὰ τὸ πλῆθος. ἀπέβη δ' οὐχ ὡς προσεδόκων. συμβαλὼν γὰρ ὁ βασιλεὺς τοῖς Μακεδόσιν ἡττήθη. καὶ πολλὴν τῆς στρατιᾶς ἀπολέσας, ληφθέντων αἰχμαλώτων αὐτοῦ τῆς μητρὸς καὶ [k] γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, ἔφυγεν εἰς Πέρσας. Ἀλέξανδρος δὲ [l] εἰς Συρίαν παραγενόμενος, Δαμασκὸν αἱρεῖ, καὶ Σιδῶνος κρατήσας ἐπολιόρκει Τύρον· ἠξίου τε, ἀποστείλας γράμματα πρὸς τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα, συμμαχίαν τε αὐτῷ πέμπειν, καὶ ἀγορὰν τῷ στρατεύματι παρέχειν, καὶ ὅσα

ferentes Jaddi pontificis fratrem, qui uxorem haberet externi generis, † consortem esse sacerdotii, ab eo dissidebant. Judicabant enim ejus matrimonium gradum esse iis qui in re uxoria peccare vellent, idque initium fore ineundæ societatis cum extraneis. Jam vero superioris captivitatis & malorum causam eis fuisse, quòd quidam in connubiis peccavissent, & peregrinas uxores duxissent. Itaque jubebant Manassi, ut aut divortium cum uxore faceret, aut ad aram ne accederet. Igitur cum pontifex pariter ac populus indigne hoc ferret, & fratrem ab ara arceret, adit Manasses socerum Sanaballetem, & se quidem amare dicebat filiam ejus Nicaso, sic tamen ut sacerdotali honore (qui in gente sit maximus & in eadem familia maneat) privari propter eam haud velit. Ad hæc cum Sanaballetes promisisset non solum sacerdotium ei se servaturum, verumetiam pontificiam potestatem & honorem præstiturum, & omnium, quibus ipse præerat, locorum præsidem effecturum, modo filiam suam retinere velit uxorem, dixissetque, templum se ædificaturum, Hierosolymitani simile, in monte Garizin, qui in Samaria est cæterorum montium altissimus, idque de Darii regis sententia facturum; his promissis elatus Manasses hæsit Sanaballeti, pontificatum se Darii munere obtenturum sperans. nam & Sanaballetes jam senior erat. Et quia multi sacerdotes & Israëlitæ erant ejusmodi conjugiis implicati, agitabant non mediocres turbæ Hierosolymitanos. Deficiebant enim omnes ad Manassem, Sanaballete eis pecuniam suppeditante, & terram ad agricolationem & habitationem dividente, omnibusque modis genero gratificante.

Manasses uxorem, Sanaballetis filiam, repudiare vult.

3. Eo autem tempore Darius, cum intellexisset Alexandrum trajecto Hellesponto, superatisque ipsius præfectis apud Granicum, pergere ulterius, equitum peditumque exercitum coëgit, eo consilio, ut Macedonibus obviam iret, priusquam totam pervasissent Asiam. Cum itaque Euphratem flumen *copias* traduxisset, Taurumque Ciliciæ montem superasset, hostes intra Ciliciæ fines opperiebatur, ut ibi cum eis prælio dimicaret. Sanaballetes autem, Darii descensu lætatus, Manassi dicebat, sese promissa præstiturum, simulac Darius victis hostibus rediisset. Erat enim persuasum non ei solum, sed etiam omnibus qui erant in Asia, ne congressuros quidem cum Persis Macedonas, propter multitudinem. Verum longe aliter *res* accidit, quam exspectabant. Nam Rex, cum Macedonibus congressus, victus est, & magna exercitûs parte amissa, & capta ejus matre & uxore & liberis, fugit in Persas. Alexander vero, in Syriam profectus, capit Damascum; & Sidone potitus Tyrum obsidet: missisque ad Judæorum pontificem literis, postulat ut sibi auxilium mittat, & exercitui commeatum suppeditaret, ac quæcunque antea

De Dario per Alexandrum victo.

Alexander à Judæis deditionem postulat.

q Ἰαδδοῦ τοῦ ἀρχιερέως] Ἰωαδδοῦ *Hen.* & *Busb.* Hic putatur esse *Jaddua*, filius Jonathanis, nominatus *Nehem.* c. 12. v. 11.

† *Consortem esse sacerdotii*,] Pontificatus patricipem esse, *Seld.*

r Ἐπιχωρίους.] Ἐπιχωρίας *Hen.* & *Vat.*

s Τοῦ δ' ἀρχιερέως] Ita *Hen.* & *Vat.* Τοῦ δ' ἀρχιερέως ἀγανακτοῦντος τῷ λαῷ in *Editis.* ἐν τῷ λαῷ ἀγανακτοῦντος *Busb.* forsan pro σὺν τῷ λαῷ ἀγανακτοῦντος. *Epiphanius* vertit, *principes quoque sacerdotum cum populo hoc indigne ferebant.*

t Ἀρχιερέως τῷ λαῷ συναγανακτοῦντος,] Cum populo hoc indignè ferebat. *Rufin.* SPANH.

v Νικασώ,] Ἰχασάν juxta *Epiphanii* libros. HUDS. Conf. sup. c. 7. §. 2. SPANH.

x Μέντοι ἱερατικῆς τιμῆς,] Ita *MSS.* (& *Coccejus*) μέντι in *Editis.*

y Βουλόμενον συνοικεῖν αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ, καὶ λέγοντος οἰκοδομήσειν ναὸν, ὅμοιον ὄντα τῷ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις,] Conf. lib. 13. c. 9. §. 1. SPANH.

z Ὅμοιον ὄντα τῷ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις,] Κρείττονα ἐν Ἱεροσολύμοις *Busb.* & *Zonar.*

a Γαριζεὶν ὄρους] Ita *MS.* Γαριζὶν in *Editis.* HUDS. Γαριζεὶ ὄρει supra lib. 5. c. 1. §. 19. & infra §. 6. Γαριζεὶν ὄρει· ubi *Gen.* Γαριζὶν ὄρει· De Templo simili Hierosolymitano ibi extructo. SPANH.

b Ὃ κατὰ τὴν Σαμάρειαν ὀρῶν ἐστιν ὑψηλότατον,] Ita *MSS.* & *Zonar.* & *Vet. Interpr.* τοῦ κατὰ Σαμάρειαν, ὃ τῶν ἄλλων ὀρῶν ἐστιν ὑψηλότατον in *Editis.*

c Τοῦτο ποιήσειν] Sic *Vat.* & *Epiphan.* ταῦτα in *reliquis.*

d Παρέμενε τῷ Σαναβαλλέτῃ,] Κατέμενεν παρὰ τῷ *Hen.*

e Κρατήσας προσωτέρω χωρεῖ,] Ita cum *MSS.* νικήσας in *Editis.*

f Διαγνοὺς] Διεγνωκὼς *Hen.* & *Busb.*

g Εἴσω τῆς Κιλικίας] Ἐν Ἰσσῷ πόλει τῆς Κιλ. *Hen.* ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλ. *Busb.*

h Τελέσειν,] Sic *MSS.* τελεῖν in *Editis.*

i Τῶν πολεμίων ὑποστρέψῃ.] Τοὺς πολεμίους solus *Hen.*

k Γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων,] Τῆς ante γυναικὸς delevi auctoritate quorundam *MSS.*

l Εἰς Συρίαν παραγενόμενος,] Εἰς Πέρσας παρ. *Vat.* & *Busb.*

m Τῷ.

tea Dario stipendia pendebant ei solvat, & Macedonum sequatur amicitiam; fore enim ut ejus rei non pœniteat. Cum autem pontifex tabellariis respondisset, se Dario cum jurejurando promisisse, adversus eum arma non laturum, idque nunquam superstite Dario violaturum dixisset; his auditis, ira commotus erat Alexander, & Tyrum quidem relinquere, quæ jamjam capienda foret, non statuit: sed minatus est sese, ea subacta, in Judæorum pontificem exercitum moturum, & per eum omnibus ostensurum, quibusnam jusjurandum servare debeant. Inde acrius obsidionem urgens, Tyrum expugnat: & constitutis in ea rebus, contra Gazæorum urbem proficiscitur, atque Gazam & præsidiis in ea præfectum nomine Babemesem obsidet.

Sanaballetes ad Alexandrum se confert.

4. Jam vero Sanaballetes, ratus idoneum se tempus nactum esse ad id quod instituerat, à Dario defecit, sumptisque octo subditorum suorum millibus, ad Alexandrum se contulit: & nactus eum Tyri oppugnationem aggredientem, dicebat ei, sese quæ loca teneret traditurum, & dominum pro Dario rege libenter habiturum. Cumque eum *Alexander* lætus admisisset, Sanaballetes, sumpta jam fiducia, de instituto suo sermonem injecit, demonstrans generum se habere Manassem, Jaddi Judæorum pontificis fratrem; multosque alios ejusdem gentis homines ei adesse, qui jam velint in sua ditione fanum construere. & id quidem Regi utile esse, in duo dividi Judæorum vires, ne si quando consentiens & conjuncta gens novi quid moliretur, regibus negotium facesseret, sicut & antea fecisset Assyriorum principibus.

Templi Garizin constructio.

Igitur permittente Alexandro, Sanaballetes, omni adhibita diligentia, templum ædificavit, & Manassem sacerdotem constituit, arbitratus id decus fore maximum filiæ suæ natis. Deinde, post septem menses in obsidione Tyri consumptos, & in Gaza duos, Sanaballetes moritur. Alexander vero, expugnata Gaza, ad Hierosolymitarum urbem ascendere contendit.

Jaddus pontifex parat Alexandrum excipere.

Ast hoc audito pontifex Jaddus in angustia erat atque metu, solicitus quonam pacto Macedonibus obviam iret, irato Rege propter superiorem contumaciam. Itaque indictis populo supplicationibus, & cum eis rem divinam Deo faciens, orat ut gentem tueri & ab impendentibus periculis liberare velit. Cum autem *nocte* post sacrificium obdormiret, monuit eum in somnis Deus, ut bono esset animo, utque coronata urbe portas aperirent, & alii in albis vestibus, ipse vero cum sacerdotibus ornatus ad præscriptum legis obviam irent, nihil

Δαρείῳ πρότερον ἐτέλουν δῶρα [m] τούτῳ διδόναι, τὴν Μακεδόνων φιλίαν [n] ἑλόμενον, οὐ γὰρ μετανοήσειν ἐπὶ τούτοις. τοῦ δ' ἀρχιερέως [o] ἀποκριναμένου τοῖς γραμματοφόροις, ὡς ὅρκους εἴη Δαρείῳ δεδωκὼς, μὴ βαστάζειν ὅπλα κατ' αὐτοῦ, καὶ τούτους ἕως ἂν ᾖ Δαρεῖος ἐν τοῖς ζῶσι μὴ παραβήσεσθαι φήσαντος, ἀκούσας Ἀλέξανδρος παρωξύνθη, καὶ τὴν μὲν Τύρον οὐκ ἔκρινε καταλιπεῖν, [p] ὅσον οὐδέπω μέλλουσαν αἱρεῖσθαι· [q] παραστησάμενος δὲ ταύτην, ἠπείλησε [r] στρατεύειν ἐπὶ τὸν [s] τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα, καὶ διδάξειν πάντας [t] δι' αὐτοῦ, πρὸς τίνας [v] δὴ αὐτοῖς φυλακτέον τοὺς ὅρκους. ὅθεν πονικώτερον χρησάμενος τῇ πολιορκίᾳ, λαμβάνει τὴν Τύρον· καταστησάμενος δὲ τὰ ἐν αὐτῇ, ἐπὶ τὴν [x] Γαζαίων πόλιν ἦλθεν, καὶ τήν τε Γάζαν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ φρούραρχον ὄνομα [y] Βαβημήσην ἐπολιόρκει.

δ'. Νομίσας δὲ καιρὸν ἐπιτήδειον ἔχειν ὁ Σαναβαλλέτης τῆς ἐπιβολῆς, Δαρείου μὲν ἀπέγνω, καὶ λαβὼν [z] ὀκτακισχιλίους τῶν ἀρχομένων [a] ὑπ' αὐτοῦ, πρὸς Ἀλέξανδρον ἧκε· καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ἀρχόμενον τῆς Τύρου πολιορκίας, ὧν τε αὐτὸς ἄρχει τόπων, ἔλεγεν, αὐτὸν παραδιδόναι τούτους, καὶ δεσπότην αὐτὸν ἔχειν ἡδέως ἀντὶ Δαρείου τοῦ βασιλέως. ἀσμένως δ' αὐτὸν προσδεξαμένου, θαῤῥῶν ἤδη περὶ τῶν προκειμένων ὁ Σαναβαλλέτης αὐτῷ λόγους προσέφερε, δηλῶν, ὡς γαμβρὸν μὲν ἔχοι [b] Μανασσῆν, τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέως Ἰαδδοῦ ἀδελφόν· πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αὐτῷ συμπαρόντας τῶν ὁμοεθνῶν θέλειν ἱερὸν ἐν τοῖς ὑπ' ἐκείνου τόποις ἤδη κατασκευάσαι. τοῦτο δ' εἶναι καὶ τῷ βασιλεῖ συμφέρον, εἰς δύο [c] διαιρεῖσθαι τὴν τῶν Ἰουδαίων δύναμιν, ἵνα μὴ [d] ὁμογνωμονοῦν τὸ ἔθνος μηδὲ συνεστὸς, εἰ νεωτερίσειέ ποτε, χαλεπὸν ᾖ τοῖς βασιλεῦσι, καθὼς καὶ πρότερον τοῖς Ἀσσυρίων ἄρξασιν ἐγένετο. συγχωρήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου, πᾶσαν εἰσενεγκάμενος σπουδὴν, ᾠκοδόμησεν ὁ Σαναβαλλέτης τὸν ναὸν καὶ ἱερέα τὸν Μανασσῆν κατέστησε, μέγιστον γέρας ἡγησάμενος, τοῖς ἐκ τῆς θυγατρὸς γενησομένοις τοῦτ' ἔσεσθαι. μηνῶν δὲ ἑπτὰ τῇ Τύρου πολιορκίᾳ διεληλυθότων, καὶ δύο τῇ [e] Γάζῃ, ὁ μὲν Σαναβαλλέτης ἀπέθανεν. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐξελὼν τὴν Γάζαν, [f] ἐπὶ τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν [g] ἀναβαίνειν ἐσπουδάκει. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς [h] Ἰαδδοῦς, τοῦτ' ἀκούσας, ἦν ἐν ἀγωνίᾳ καὶ δέει, πῶς ἀπαντήσει τοῖς Μακεδόσιν ἀμηχανῶν, ὀργιζομένου τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ [i] προτέρον ἀπειθείᾳ. παραγγείλας οὖν ἱκεσίας τῷ λαῷ, καὶ θυσίαν μετ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ [k] προσφέρων, ἐδεῖτο ὑπερασπίσαι τοῦ ἔθνους, καὶ τῶν ἐπερχομένων κινδύνων ἀπαλλάξαι. κατακοιμηθέντι δὲ μετὰ τὴν θυσίαν ἐχρημάτισεν αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Θεὸς θαῤῥεῖν, καὶ στεφανοῦντας τὴν πόλιν ἀνοίγειν τὰς πύλας, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους λευκαῖς [l] ἐσθῆσιν, αὐτὸν δὲ μετὰ τῶν ἱερέων ταῖς νομίμοις στολαῖς ποιεῖσθαι τὴν ὑπάντησιν, μηδὲν προσδοκῶν-

τας

m Τούτῳ] Forte αὐτῷ. COCC.

n Ἑλόμενον,] Ἑλομένους *Vat.* & *Gall.*

o Ἀποκριναμένου] Ita cum *Hen.* & *Busb.* ἀποκρινομένου in *ceteris.*

p Ὅσον οὐδέπω μέλλουσαν αἱρεῖσθαι.] Ὅσον οὔπω *Hen.* & *Busb.* ὅσον οὐδέπω *propemodum*, ut vertit *Politianus* in *Herodiano.* Videsis Cl. *Perizonium* ad *Ælianum*, l. 12. c. 57. p. 764.

q Παραστησάμενος δὲ ταύτην,] Παραστησόμενος δὲ ταύτην ἠπείλει *Hen.* & *Vat.*

r Στρατεύειν] Στρατεύσειν solus *Busb.*

s Τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα,] Ita ex *MSS.* ut infra seq. post Μανασσῆν, τοῦ, ubi τῶν deëst *Editis.*

t Δι' αὐτοῦ,] Ita cum *Hen.* & *Epiphan.* qui vertit, *ut omnes per eum discerent* &c. in *ceteris* δι' αὐτοῦ desiderantur.

v Δὴ αὐτοῖς φυλακτέον τοὺς ὅρκους.] Δεῖ αὐτοὺς *Hen.* quod sane mox postularet φυλάσσειν pro φυλακτέον.

x Γαζαίων πόλιν ἦλθεν,] Τῶν Γαζαίων *Hen.* Γάζεων *Vat.* & *Busb.* & mox ἤλυθεν habet *Vat.* Ἐπὶ τὴν Γάζαν πόλιν ἦλθε, αὐτήν τε καὶ τὸν &c. legisse videtur *Epiphan.*

y Βαβημήσην ἐπολιόρκει.] Βαβημάσην *Vat.* in *Epiphanii* libris *Bibimasin*, aut *Babimasin*, aut *Abymasin.* Verum *Arriano* dicitur Βάτις, *Curtio* autem *Betis.*

z Ὀκτακισχιλίους] Δὶς ὀκτακισχιλίους *Vat.*

a Ὑπ' αὐτοῦ,] Ita *Hen.* & *Busb.* quod usitatius quam παρ' αὐτῷ *Editorum Aliorumque.*

b Μανασσῆν, τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέως Ἰαδδοῦ ἀδελφόν·] Conf. supr. §. 2. SPANH.

c Διαιρεῖσθαι] Διῃρῆσθαι in *MSS.*

d Ὁμογνωμονοῦν τὸ ἔθνος μηδὲ συνεστὸς,] Sic in *MSS.* ὁμογνοῦν in *Editis.*

e Γάζῃ,] Forte Γάζης. COCC.

f Ἐπὶ τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν] Quæ de Alexandro & Jaddo narrantur hoc capite (consentientibus *Talmudicis* in *Joma*, f. 69. & *Taanith*, c. 9. & Auctore *Commentarii Majoris* in *Leviticum*, sect. 13.) pro fabulosis habentur ab *Ant. Van-Dale* in *Dissertatione super Aristea*, & *Thoma Wagstaffe* in *Responsione* ad *L Loydii Epist.* ad *Scherlockium*, *Aliisque nonnullis*: præcipue quod ea silentio prætererierint *Curtius*, *Diodorus*, *Arrianus* & *Plutarchus.* Verum *Justinum* l. XI. c. 10. (ubi dicit *Alexandrum obviam cum infulis multos Orientis reges habuisse*) ad hanc historiam respicere existimat *Is. Vossius*, in notis ad *Justini* locum jam allatum. Hisque fidem habuisse *Originem*, constat ex lib. 5. contra *Celsum*, p. 265. ubi dicit, ὡς μηδ' ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος παθεῖν τι αὐτοὺς ὑπ' αὐτοῦ, καί τοι γε μὴ βουληθέντας, διά τινας συνθήκας καὶ ὅρκους, ἀναλαμβάνειν ὅπλα κατὰ τοῦ Δαρείου. τότε φασὶ καὶ τὸν Ἰουδαίων ἀρχιερέα, ἐνδύντα τὴν ἱερατικὴν στολὴν, προσκεκυνῆσθαι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, φάσκοντος ὦφθαι αὐτῷ τοιῷ τῷ σχήματί τινα, ἐπαγγελλόμενον αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους ὑποτάξειν τὴν Ἀσίαν ὅλην.

g Ἀναβαίνειν ἐσπουδάκει.] Quo anni tempore id contigerit docemur in Megillath Taanith, videlicet mense Casleu, qui fere cum Novembri coincidit: nam diem 21 hujus mensis festum egerunt, quod favore Alexandri de Samaritanis triumpharent. REL.

h Ἰαδδοῦς,] Hic putatur esse *Iaddua*, F. Jonathanis, nominatus Nehemiæ XII. 11. HUDS. in *Add.*

i Προτέρον ἀπειθείᾳ·] Προτέρᾳ solus *Busb.*

k Προσφέρων,] Προσφέρειν *Gall.*

l Ἐσθῆσιν,] Ἐσθήσεσιν hîc & infra in *MSS.*

m Προ-

τας πείσεσθαι δεινὸν, προνοουμένου τοῦ Θεοῦ. διαναστὰς δὲ ἐκ τοῦ ὕπνου, ἔχαιρέ τε μεγάλως αὐτὸς, καὶ τὸ χρηματισθὲν αὐτῷ πᾶσι μηνύσας, καὶ ποιήσας ὅσα κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτῷ παρηγγέλη, τὴν τοῦ βασιλέως παρουσίαν ἐξεδέχετο.

έ. Πυθόμενος δὲ αὐτὸν, οὐ πόῤῥω τῆς πόλεως ὄντα, [m] πρόεισι μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ [n] πολιτικοῦ πλήθους, ἱεροπρεπῆ καὶ διαφέρουσαν τῶν ἄλλων ἐθνῶν ποιούμενος τὴν ὑπάντησιν εἰς τόπον τινὰ [o] Σαφὰ λεγόμενον. τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο μεταφερόμενον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶτταν [p] σκοπὸν σημαίνει· τάτε γὰρ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ναὸν ἐκεῖθεν συνέβαινεν ἀφορᾶσθαι. τῶν δὲ Φοινίκων καὶ τῶν ἀκολουθούντων [q] Χαλδαίων, ὅσα βασιλέως ὀργὴν εἰκὸς ἐπιτρέψειν αὐτοῖς, τήν τε πόλιν διαρπάσειν, καὶ τὸν ἀρχιερέα μετ' αἰκίας ἀπολέσειν λογιζομένων, τὰ ἐναντία τούτων ἐγένετο. ὁ γὰρ Ἀλέξανδρος, ἔτι πόῤῥωθεν ἰδὼν τὸ μὲν πλῆθος ἐν ταῖς [r] λευκαῖς ἐσθῆσι, τοὺς δὲ ἱερεῖς προεστῶτας ἐν ταῖς βυσσίναις αὐτῶν, τὸν δὲ ἀρχιερέα ἐν τῇ [s] ὑακινθίνῃ καὶ διαχρύσῳ στολῇ, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα τὴν κίδαριν καὶ τὸ χρυσοῦν ἐπ' αὐτῆς ἔλασμα, ᾧ τὸ τοῦ Θεοῦ [t] ἐγέγραπτο ὄνομα, προσελθὼν μόνος, [v] προσεκύνησε τὸ ὄνομα, καὶ τὸν ἀρχιερέα πρῶτος ἠσπάσατο. τῶν δὲ Ἰουδαίων πάντων ὁμοῦ μιᾷ φωνῇ τὸν Ἀλέξανδρον ἀσπασαμένων, καὶ κυκλωσαμένων αὐτὸν, οἱ μὲν τῆς Συρίας βασιλεῖς καὶ οἱ λοιποὶ τοῦτο ποιήσαντος κατεπλάγησαν, καὶ διεφθάρθαι τῷ βασιλεῖ τὴν διάνοιαν ὑπελάμβανον· Παρμενίων δὲ μόνος προσελθόντος αὐτῷ, καὶ πυθομένου, τί δήποτε προσκυνούντων αὐτὸν ἁπάντων αὐτὸς προσκυνήσειε τὸν Ἰουδαίων ἀρχιερέα, "οὐ τοῦτον, εἶπε, προσεκύνησα, τὸν δὲ Θεὸν, οὗ [x] τῇ ἀρ- "χιερωσύνῃ αὐτὸς τετίμηται. τοῦτον γὰρ καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους εἶδον "ἐν τῷ νῦν [y] σχήματι, [z] ἐν [a] Δίῳ τῆς Μακεδονίας τυγχάνων. "καὶ πρὸς ἐμαυτὸν διασκεπτομένῳ μοι πῶς ἂν κρατήσαιμι "τῆς Ἀσίας, παρεκελεύετο μὴ μέλλειν, ἀλλὰ θαρσοῦντα δια- "βαίνειν· αὐτὸς γὰρ ἡγήσεσθαί μοι τῆς [b] στρατιᾶς καὶ [c] τὴν Περ- "σῶν παραδώσειν ἀρχήν. ὅθεν ἄλλον μὲν οὐδένα θεασάμε- "νος ἐν [d] τοιαύτῃ στολῇ, τοῦτον δὲ νῦν ἰδὼν, καὶ τῆς κατὰ τοὺς "ὕπνους [e] ἐπιμνησθεὶς ὄψεώς τε καὶ παρακελεύσεως, [f] νο- "μίζω θείᾳ πομπῇ τὴν στρατείαν πεποιημένος Δαρεῖον "νικήσειν, καὶ τὴν Περσῶν καταλύσειν δύναμιν, καὶ πάνθ' "ὅσα κατὰ νοῦν ἐστί μοι προχωρήσειν." ταῦτ' εἰπὼν πρὸς τὸν Παρμενίωνα, καὶ δεξιωσάμενος τὸν ἀρχιερέα, [g] τῶν ἱερέων παραθεόντων, εἰς τὴν πόλιν παραγίνεται· καὶ ἀνελθὼν [h] ἐπὶ τὸ ἱερὸν, θύει μὲν τῷ Θεῷ κατὰ τὴν τοῦ [i] ἀρχιερέως ὑφήγησιν, αὐτὸν δὲ τὸν ἀρχιερέα [k] καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀξιοπρεπῶς ἐτίμησε. δειχθείσης δὲ αὐτῷ τῆς Δανιήλου βίβλου, ἐν ᾗ τινα τῶν Ἑλλήνων καταλύσειν τὴν Περσῶν ἀρχὴν ἐδήλου, [l] νομίσας αὐτὸς εἶναι ὁ σημαινόμενος,

mali sibi metuentes, providente Deo. Igitur excitatus ex somno, & ipse magnopere gaudebat, & indicato cunctis eo oraculo, factisque omnibus quæ ei in somnis mandata fuerant, Regis adventum præstolabatur.

5. Atque ubi eum non procul abesse ab urbe intellexit, prodit una cum sacerdotibus & civili turba, venerabili & diverso ab aliis gentibus occursu, in quendam locum qui Sapha dicitur. hoc autem nomen, si Græce interpretemur, speculam significat: inde enim & Hierosolyma, atque templum conspiciebatur. Cumque Phœnices & Chaldæi qui *Regem* sequebantur fore putarent (quæ verisimile erat Regem præ iracundia illis permissurum esse) ut urbem diriperent & pontificem excarnificarent, accidit ut res contra se haberent. Alexander enim, procul adhuc conspicatus multitudinem in albis vestibus, & sacerdotes præcedentes in byssinis tunicis, & pontificem in hyacinthina veste & auro distincta, atque tiaram in capite gerentem, & auream in ea laminam, in qua Dei nomen inscriptum erat: solus accessit, & nomen veneratus est, priorque pontificem salutavit. Judæis autem omnibus una voce Alexandrum salutantibus & in orbem cingentibus, reges quidem Syriæ reliquique obstupuerunt, & Regem mentis impotem esse sunt suspicati: Parmenione vero solo eum aggresso & percontato, quî factum sit ut omnibus eum adorantibus, ipse Judæorum pontificem adorarit; "non hunc, inquit, adoravi, sed "Deum, cujus ille summo sacerdotio decoratus est. "Hunc enim secundum quietem vidi in hoc ha- "bitu, cum essem in Dio in Macedonia; ac cogi- "tantem me apud meipsum, quonam pacto potiri "possem Asia, hortatus est ne cunctarer, sed con- "fidenter trajicerem: sese enim exercitui meo præ- "iturum, mihique Persarum imperium tradi- "turum. Itaque cum alium nullum in tali veste vi- "derim, & nunc conspicatus hunc, & illius in "quiete visi & cohortationis recordatus sim, puto "me, divino missu facta expeditione, Dario supe- "riorem fore, & Persarum potestatem aboliturum, "atque omnia quæ mihi sunt in animo successura." Hæc loquutus ad Parmenionem, dataque pontifici dextra, sacerdotibus eum cursu comitantibus, in urbem venit; & in templum ascendit, ac Deo ad sacerdotis præscriptum sacrificavit, ipsumque pontificem & sacerdotes magnifice honoravit. Ostensoque ei Danielis libro, in quo fore significabat, ut Græcorum quidam Persarum imperium aboleret, ille se eum esse qui significaretur existimans, tunc quidem lætatus multitudinem dimisit: postri-

Alexandri adventus in urbem Hierosolymorum.

Alexandri somnium.

Alexander Hierosolymorum templum adit, & sacra facit.

m Προέισι μετὰ τῶν ἱερέων] Πρόσεισι minus recte in *MSS.*

n Πολιτικοῦ πλήθους,] In Megillath Taanith dicuntur præcipui cives Hierosolymitani & בולייטין βουλευταὶ cum eo profecti via Gaza Hierosolymas per Σκοπόν. REL.

o Σαφὰ λεγόμενον.] Σαφὰν *Hen.* Σαδὶν *Busb.* Σαφεὶν *Vat.* Hebraïce צפה. HUDS. In Megillath Taanith dicitur usque Antipatrida urbem obviam ivisse Alexandro Simeonem. Forsitan quia Antipatris olim dicta fuit Caphar vel vicus *Saba*, crediderunt Σαφὰ esse eundem locum ac *Caphar Saba*. REL. Conf. supr. lib. 8. c. 12. §. 1. SPANH.

p Σκοπὴν σημαίνει.] Σκοπὸν *Busb.* & *Vat.* & rectè. HUDS. in *Add.* Locum itaque hunc *Speculatorem* appellarunt, urbi (ut videtur) superimminentem, qualis Epipolæ erant Syracusis. HAV.

q Χαλδαίων,] Χουθαίων (post *Schotanum* in Tom. 2. *Bibl. Hist. S.* p. 1214.) reponendum censet *LLoydius*, *Episcopus Wigorniensis*, in *Epistola* ad *Sherlockium* de Facto Jadduæ, p. 16.

r Λευκαῖς ἐσθῆσι,] Id etiam in Megillath Taanith legitur, primores populi qui cum Pontifice erant בלבנים albis vestibus fuisse indutos. In Gemara Joma, ubi eadem historia narratur, de eo nihil. REL.

s Υακινθίνῃ καὶ διαχρύσῳ στολῇ,] Υακινθίνῳ in *MSS.* ἐνδεδυμένον τὴν ὑακίνθινον στολὴν καὶ διάχρυσον *Zonar.* Per ὑακινθίνῃ intelligit *pallium*, per διαχρύσῳ *Ephodum* cum *Pectorali*. ita *Braunius* de *Vest. Sacerd. Hebr.* l. 2. c. 25. p. 853.

t Εγέγραπτο ὄνομα,] Επεγέγραπτο *Busb.* & *Zonar.* *Coccejus* vero ἐνεγέγραπτο.

v Προσεκύνησε] Simeonem ipsum adorasse dicitur Alexander in Megillath Taanith, & ita mox etiam Parmenio rogat cur adoraret Pontificem, quod in Megillath ita extat מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי *Rex magnus, qualis tu es, adorat Judæum?* REL.

x Τῇ ἀρχιερωσύνῃ] Ita in *MSS.* τὴν ἀρχιερωσύνην in *Editis*.

y Σχήματι,] Φησὶ post σχήματι inserunt *Hen.* & *Busb.*

z Εν Δίῳ] Τῆς Μακεδονίας ἔνδον aut ἐγγίῳ τῆς Μακεδονίας in *MSS.* ἐγγὺς ὢν ἔτι Μακεδονίας *Zonar.*

a Δίῳ τῆς Μακεδονίας τυγχάνων·] Alia urbs Syriæ *Gen.* Δία, de qua inf. lib. 13. c. 15. §. 3. Δίον πόλιν. & ἀλωσ. lib. 1. c. 6. §. 4. SPANH.

b Στρατιᾶς καὶ] Ita cum *MSS.* στρατείας in *Editis*. ac præterea μου pro μοι in uno *MSS.*

c Τὴν Περσῶν] Ita in *MSS.* & *Zonar.* ut & mox infra, hac ead. §. τῶν in *Editis*.

d Τοιαύτῃ στολῇ,] Τῇ αὐτῇ *Busb.*

e Επιμνησθεὶς ὄψεώς τε καὶ παρακελεύσεως,] Αναμνησθεὶς in *MSS.*

f Νομίζω θείᾳ πομπῇ] Καὶ σὺν Θεῷ νομίζω τὴν στρατείαν πεποιημένος Δαρεῖον ἡττήσειν *Zonar.*

g Τῶν ἱερέων παραθεόντων,] Τῶν Ιουδαίων solus *Vat.*

h Επὶ τὸ ἱερὸν,] Judæi etiam in Megillath Taanith memorant, Alexandrum Macedonem in Templo Hierosolymitano fuisse, ad 23 diem mensis Sivan. Gebiha ben Pesisa astu usus effecit ut quum ad montem templi adscenderet, calceos exueret. REL.

i Αρχιερέως ὑφήγησιν] Ita ex *MSS.* & *Zonara.* ἱερέως in *cæteris*.

k Καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀξιοπρεπῶς ἐτίμησε.] Ita *Hen.* & *Epiphan.* καὶ τοὺς ἱερεῖς in *reliquis* desiderantur.

l Νομίσας αὐτὸς εἶναι] Νομίσας αὐτὸν εἶναι τὸν σημαινόμενον *Hen.*

m Χρέ-

In Judæos beneficia confert.

postridie vero ejus diei eos advocat, quæque ipsi velint dona postulare jubet. Pontifice autem petente, ut liceret patriis uti legibus, utque septimo quovis anno tributis essent immunes, omnia *eis* concessit. Cumque illi ab eo petiissent, ut & eos qui Babylone & in Media erant Judæos legibus suis uti sineret, libenter promisit facturum quæ *ab eo* postularent. cum vero ad hoc diceret multitudini, si qui secum militare vellent, ea lege ut patrios mores tenerent & secundum eos viverent, paratum esse *eos secum* ducere; multi lubenti animo in eam expeditionem dederunt nomina.

Sicima Samaritarum metropolis.

6. Igitur Alexander, compositis in hunc modum Hierosolymorum rebus, in proximas urbes duxit exercitum. Atque omnibus, quos adiret, amice eum excipientibus, Samaritani (qui tum Sicima regionis caput habebant, urbem apud Garizim montem positam, & à desertoribus Judaïcæ gentis habitatam) videntes Judæis ab Alexandro tam præclarum honorem habitum, statuerunt Judæos se profiteri.

Samaritarum ingenium.

Sunt enim Samaritæ eo ingenio, sicuti jam ante memoravimus, ut in Judæorum rebus adversis negent suos esse cognatos, tunc quidem id quod verum est profitentes. Sed si forte eos paulo lautius agere viderint, continuo in eorum communionem insiliunt, suos esse consanguineos dicentes, genusque suum à Josephi natis, Ephraïmo & Manasse, deducentes. Igitur apparate, & cum magna in eum studii significatione, Regi occurrunt haud procul Hierosolymis. Cumque illos Alexander laudasset, Sicimitæ ad eum accedunt, assumptis quos Sanaballetes ad eum miserat militibus: rogantque, ut ipsorum urbem adiret fanumque *sua præsentia* cohonestaret. Ipse vero ad eos se venturum promittit, simulatque redierit. Ac postulantibus sibi anni septimi tributa condonari, quippe cum nec ipsi eo anno sementem facerent, quæsivit, quinam essent qui hæc peterent. Cumque dixissent, Hebræos se esse, vocari autem Sicimorum Sidonios: iterum interrogavit, an Judæi essent? Quod cum *illi* negarent, dixit, Atqui ego Judæis ista dedi; tamen cum rediero, & hæc à vobis accuratius cognovero, faciam quod mihi visum fuerit. Et quidem Sicimitas ita dimisit. Sanaballetis vero militibus imperavit, ut ipsum in Ægyptum sequerentur: illic enim agros eis divisurum. id quod paulo post fecit in Thebaïde, ubi eis regionem tuendam mandavit.

Mortuo Alexandro dividitur imperium.

7. Alexandro autem vita defuncto, imperium inter successores divisum est: templumque in monte Garizin mansit. Quod si quis ab Hierosolymitis reus agebatur comesi profani cibi, aut violati Sabbati, aut alicujus talis peccati, is ad Sicimitas confugiebat, seque injuste accusatum dicebat.

Jaddi obitus. Onias pontifex.

Per id vero tempus vita decesserat Jaddus pontifex, eique in pontificatum successerat Onias ejus filius. Atque in eo statu res Hierosolymitanæ tunc fuere.

Finis Libri undecimi.

τότε μὲν ἡσθεὶς ἀπέλυσε τὸ πλῆθος· τῇ δὲ ἐπιούσῃ προσκαλεσάμενος, ἐκέλευσεν αὐτοὺς αἰτεῖσθαι δωρεὰς ἃς ἂν αὐτοὶ θέλωσι. τοῦ δὲ ἀρχιερέως αἰτησαμένου, χρήσασθαι τοῖς πατρῴοις νόμοις, καὶ τὸ ἕβδομον ἔτος ἀνείσφορον εἶναι, συνεχώρησε πάντα. παρακαλεσάντων δὲ αὐτῶν, ἵνα καὶ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι καὶ Μηδίᾳ Ἰουδαίους τοῖς ἰδίοις ἐπιτρέψῃ νόμοις [m] χρήσασθαι, ἀσμένως ὑπέσχετο ποιήσειν ἅπερ ἀξιοῦσιν. εἰπόντος δὲ αὐτοῦ πρὸς τὸ πλῆθος, εἴτινες αὐτῷ βούλονται [n] συστρατεύειν, τοῖς πατρῴοις ἔθεσιν ἐμμένοντες καὶ κατὰ ταῦτα ζῶντες, ἑτοίμως ἔχειν ἐπάγεσθαι, πολλοὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατείαν ἠγάπησαν.

ϛʹ. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος, ταῦτα διοικησάμενος ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐξεστράτευσεν ἐπὶ τὰς ἐχομένας πόλεις. πάντων δὲ αὐτὸν πρὸς οὓς ἀφίκετο φιλοφρόνως ἐκδεχομένων, Σαμαρεῖται, μητρόπολιν τότε τὴν [o] Σίκιμα ἔχοντες, κειμένην πρὸς τῷ [p] Γαριζεὶν ὄρει, καὶ κατῳκημένην ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους, ἰδόντες ὅτι τοὺς Ἰουδαίους Ἀλέξανδρος οὕτω λαμπρῶς τετίμηκεν, ἔγνωσαν [q] αὐτοὺς Ἰουδαίους ὁμολογεῖν. εἰσὶ γὰρ οἱ Σαμαρεῖς τοιοῦτοι τὴν φύσιν, ὡς ἤδη που καὶ [r] πρότερον δεδηλώκαμεν, [s] ἐν μὲν ταῖς συμφοραῖς ὄντας τοὺς Ἰουδαίους ἀρνοῦνται συγγενεῖς [t] ἔχειν, ὁμολογοῦντες τότε τὴν ἀλήθειαν. ὅταν δέ τι περὶ αὐτοὺς λαμπρὸν ἴδωσιν ἐκ τύχης, ἐξαίφνης ἐπιπηδῶσιν αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ, προσήκειν αὐτοῖς λέγοντες, καὶ ἐκ τῶν Ἰωσήπου γενεαλογοῦντες αὐτοὺς ἐκγόνων Ἐφραίμου καὶ Μανασσοῦ. μετὰ λαμπρότητος οὖν καὶ πολλὴν [v] ἐνδεικνύμενοι περὶ αὐτὸν προθυμίαν, ἀπήντησαν τῷ βασιλεῖ, μικροῦ δεῖν ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων. ἐπαινέσαντος δὲ αὐτοὺς Ἀλεξάνδρου, οἱ Σικιμῖται προσῆλθον αὐτῷ, προσπαραλαβόντες καὶ οὓς Σαναβαλλέτης πρὸς αὐτὸν στρατιώτας ἀπέστειλε· καὶ παρεκάλουν, παραγενόμενον [x] πρὸς τὴν πόλιν αὐτῶν, τιμῆσαι καὶ τὸ παρ᾽ αὐτοῖς ἱερόν. ὁ δὲ ἐκείνοις μὲν αὖθις ὑποστρέφων ἥξειν ὑπέσχετο πρὸς αὐτούς. ἀξιούντων δὲ [y] ἀφιέναι τὸν φόρον αὐτοῖς τοῦ [z] ἑβδοματικοῦ ἔτους· οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς σπείρειν ἐν αὐτῷ· τίνες ὄντες ταῦτα παρακαλοῦσιν ἐπυνθάνετο. τῶν δὲ εἰπόντων, Ἑβραῖοι μὲν εἶναι, [a] χρηματίζειν δὲ οἱ ἐν Σικίμοις Σιδώνιοι, πάλιν αὐτοὺς ἐπηρώτησεν, εἰ τυγχάνουσιν Ἰουδαῖοι; τῶν δὲ οὐκ εἶναι φαμένων, ἀλλ᾽ ἔγωγε, εἶπεν, Ἰουδαίοις ταῦτ᾽ ἔδωκα. ὑποστρέψας μέντοιγε καὶ διδαχθεὶς ὑφ᾽ ὑμῶν ἀκριβέστερον, ποιήσω τὰ δόξαντα. τοὺς μὲν οὖν Σικιμίτας οὕτως [b] ἀπετάξατο. τοὺς δὲ τοῦ Σαναβαλλέτου στρατιώτας ἐκέλευσεν ἕπεσθαι εἰς Αἴγυπτον· ἐκεῖ γὰρ αὐτοῖς δώσειν κλήρους γῆς. ὃ καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐποίησεν ἐν τῇ Θηβαΐδι, φρουρεῖν τὴν χώραν αὐτοῖς προστάξας.

ζʹ. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου, ἡ μὲν ἀρχὴ [c] εἰς τοὺς διαδόχους [d] ἐμερίσθη· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ Γαριζεὶν ὄρους ἱερὸν ἔμεινεν. εἰ δέ τις αἰτίαν ἔχε παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις κοινοφαγίας, ἢ τῆς ἐν τοῖς [e] Σαββάτοις παρανομίας, ἤ τινος ἄλλου τοιούτου ἁμαρτήματος, παρὰ τοὺς Σικιμίτας ἔφευγε, λέγων ἀδίκως [f] ἐγκεκλῆσθαι. τετελευτήκει δὲ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἰαδδοῦς, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην Ὀνίας ὁ παῖς αὐτοῦ παρειλήφει. τὰ μὲν δὴ περὶ τοὺς Ἱεροσολυμίτας ἐν τούτοις ἐτύγχανεν ὄντα.

Τέλος τοῦ βιβλίου ἑνδεκάτου.

m Χρήσασθαι,] Χρῆσθαι hîc loci in omnibus *MSS.* At supra post αἰτησαμένου, χρῆσθαι habet solus *Busb.*

n Συστρατεύειν,] Ita *MSS.* στρατεύειν in *Editis.*

o Σίκιμα ἔχοντες,] Σίκιμαν *Hen.* & *Busb.* Σίκειμαν *Vat.* & infra p. 583. & mox Σικειμίτας.

p Γαριζεὶν ὄρει,] Conf. supr. §. 2. SPANH.

q Αὐτοὺς Ἰουδαίους ὁμολογεῖν.] Εαυτοὺς *MSS.* αὐτοὺς in *Editis*, ut & mox infra post γενεαλογοῦντες.

r Πρότερον δεδηλώκαμεν,] Sc. lib. 9. c. 14. §. 3. Vide etiam *lib.* XII. c. 7.

s Ἐν μὲν ταῖς συμφοραῖς ὄντας τοὺς Ἰουδαίους ἀρνοῦνται συγγενεῖς ἔχειν,] Conf sup. lib. 9. c. 14. §. 3. SPANH.

t Ἔχειν, ὁμολογοῦντες τότε] Vocem ἔχειν non agnoscunt *Hen.* & *Vat.*

v Ἐνδεικνύμενοι περὶ αὐτὸν προθυμίαν,] *Al.* δεικνύμενοι.

x Πρὸς τὴν πόλιν αὐτῶν,] Εἰς τὴν πόλιν in *MSS.*

y Ἀφιέναι τὸν φόρον] Ἀφεῖναι in *MSS.*

z Ἑβδοματικοῦ] Lege ἑβδομαδικοῦ. COCC.

a Χρηματίζειν δὲ οἱ] Ita etiam apud *Zonaram*, ubi *Wolphius* vertit, *Sicimitas Sidonios appellari.* At *Epiphanius* reddit, *Sicimitas autem à Sidoniis nuncupari.* Denique *Schotanus* (in *Bibl. Hist.* S. tom. 2.) verti vult, *Sidonios in Sicimis vulgo appellari.* Confer. l. XII. c. 7.

b Ἀπετάξατο.] Conf. supr. c. 6. §. 8. SPANH.

c Εἰς τοὺς διαδόχους] Εἰς διαφόρους *Vat.*

d Ἐμερίσθη· τὸ] Διεμερίσθη *Hen.* & *Busb.*

e Σαββάτοις παρανομίας,] Ita *MSS.* ἐν τοῖς Σάββασι in *Editis.*

f Ἐγκεκλῆσθαι.] Ita *MSS.* ἐσκεκλῆσθαι in *Editis.* HUDS. Corrigit D. Hoornbekius ἐκκεκλεῖσθαι. Vetus *culpari*; sed Basileensis ἐγκλῆσθαι. recte. COCC.

TA-

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a]ΕΝ ΤΗι ΔΩΔΕΚΑΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DUODECIMO
HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ
HÆC CONTINENTUR.

α'. ΩΣ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, δόλῳ καὶ ἀπάτῃ παραλαβὼν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν Ἰουδαίαν, πολλοὺς ἐξ αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον [b] κατῴκισεν.

β'. Ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος, ὁ κληθεὶς Φιλάδελφος, τοὺς [c] Ἰουδαίων νόμους εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετέβαλε, καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους ἀπέλυσεν, Ἐλεαζάρῳ τῷ ἀρχιερεῖ αὐτῶν χαριζόμενος, καὶ ἀναθήματα πολλὰ ἀνέθηκε τῷ Θεῷ.

γ'. Πῶς ἐτίμησαν οἱ τῆς Ἀσίας βασιλεῖς τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, καὶ πολίτας ἐποίησαν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν κτισθείσαις πόλεσιν.

δ'. Ἐκ τῆς γινομένης ἀτυχίας ἐπανόρθωσις ὑπὸ Ἰωσήπου τοῦ Τωβίου ποιησαμένου φιλίαν πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Ἐπιφανῆ.

ε'. Φιλία καὶ συμμαχία Λακεδαιμονίων πρὸς Ὀνίαν τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων.

ς'. Στάσις τῶν δυνατῶν Ἰουδαίων πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὡς [d] ἐπεκαλέσαντο Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ.

ζ'. Ὅτι στρατευσάμενος Ἀντίοχος ἐπὶ Ἱεροσόλυμα, τήν τε πόλιν παρέλαβε, καὶ τὸν ναὸν ἐσύλησεν.

η'. Ὡς Ἀντιόχου κωλύσαντος τοῖς πατρῴοις νόμοις χρῆσθαι τοὺς Ἰουδαίους, μόνος [e] ὁ Ἀσαμωναίου παῖς [f] Ματταθίας κατεφρόνησε τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς Ἀντιόχου στρατηγοὺς ἐνίκησε.

θ'. Ματταθίου τελευτὴ, γηραιοῦ μὲν ὄντος ἤδη, παραδόντος δὲ τὴν τῶν πραγμάτων προστασίαν τοῖς παισίν.

ι'. [g] Ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰούδας, τοῖς Ἀντιόχου στρατηγοῖς μαχεσάμενος, τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν πάτριον ἐπανήγαγε πολιτείαν, καὶ ἀρχιερεὺς ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

ια'. Ὡς Ἀντιόχου στρατηγὸς Ἀπολλώνιος, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐμβαλὼν, ἡττηθεὶς ἀπέθανεν.

ιβ'. Ἡ [h] Λυσίου καὶ Γοργίου στρατηγία ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἧττα καὶ διαφθορὰ τοῦ στρατοῦ.

ιγ'. Ὅτι στρατευσάμενοι Ἰούδας καὶ Σίμων, ὁ μὲν ἐπὶ Ἀμμανίτας καὶ τὴν [i] Γαλαδῖτιν, ὁ δὲ Σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐπὶ Τυρίους καὶ Πτολεμαεῖς, ἐκράτησαν αὐτῶν.

ιδ'. [k] Ὡς Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς ἐτελεύτησεν ἐν Πέρσαις.

ιε'. Ὡς Ἀντίοχος, ὁ ἐπικληθεὶς Εὐπάτωρ, στρατευσάμενος ἐπὶ Ἰουδαίους μετὰ Λυσίου, καὶ νικήσας, ἐπολιόρκει Ἰούδαν εἰς τὸ ἱερὸν ἐγκλείσας.

ις'. Ὅτι πολλοῦ χρόνου τῇ πολιορκίᾳ τριβομένου, φιλίαν

1. QUomodo *Ptolemæus, Lagi filius, Hierosolymis & Judæis dolo occupatis, multos inde deportavit in Ægyptum.*

2. *Quomodo filius ejus Ptolemæus, Philadelphus appellatus, Judaïcas leges Græce transferendas curavit, & multos captivos, in gratiam Eleazari illorum pontificis, manumisit, plurimaque donaria Deo consecravit.*

3. *Ut Judæorum gentem honore affecerunt reges Asiæ, & conditarum à se urbium civitate donaverunt.*

4. *Josephus Tobiæ filius malo medetur, quo laborabant Judæi, inita cum Ptolemæo Epiphane amicitia.*

5. *Amicitia & societas Lacedæmoniorum cum Onia Judæorum pontifice.*

6. *Judæi potentiores inter sese dissident, & quomodo Antiochi Epiphanis opem implorarunt.*

7. *Quod Antiochus, expeditione facta in Hierosolyma, & urbem cepit & templum diripuit.*

8. *Quemadmodum, Antiocho vetante Judæos patriis uti legibus, solus Mattathias Assamonæi filius, Regis mandata contempsit, & postea Antiochi duces prælio superavit.*

9. *Mattathiæ obitus in summa senectute, rerum administratione filiis relicta.*

10. *Quomodo filius ejus Judas, cum Antiochi copiarum ducibus congressus, id assequutus est ut Judæi patriis institutis viverent; atque ipse à populo pontifex constitutus est.*

11. *Quomodo Apollonius, Antiochi exercitus dux, incursione in Judæam facta, victus interiit.*

12. *Lysiæ & Gorgiæ contra Judæos expeditio & clades, & exercitûs interitus.*

13. *Quod Judas & Simon, ductis exercitibus, ab illo in Ammanitas, à Simone fratre ejus in Tyrios & Ptolemæeos, illos devicerunt.*

14. *Quomodo Antiochus Epiphanes apud Persas diem obiit.*

15. *Quomodo Antiochus, cognominatus Eupator, una cum Lysia suscepta in Judæos expeditione, victoria potitus Judam in templo obsidet.*

16. *Quod, longo tempore in obsidione consumpto, Antiochus*

a Ἐν τῇ δωδεκάτῃ] *Al.* ἐν τῷ δωδεκάτῳ, vel ἐν τῷ δωδεκάτῳ λόγῳ.

b Κατῴκισεν.] Μετῴκησεν *Hen.*

c Ἰουδαίων νόμους] *Al.* Ἰουδαίους.

d Ἐπεκαλέσαντο] Ἀπεκαλέσαντο *Hen.*

e Ὁ Ἀσαμωναίου παῖς] Ita *MSS.* in *Editis* deëst articulus.

f Ματταθίας] Ita ubique cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* Ματθίας passim in *Editis.*

g Ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰούδας,] Hunc titulum insertum dedi ex *MSS.*

h Λυσίου καὶ Γοργίου] Ita juxta *Epiphanii* Codd. *MSS.* Σίλωνος in *Editis Flavii* & aliquibus *MSS.* Γαΐωνος *Hen.*

i Γαλαδῖτιν,] Γαλαδῖτιν *Vat.*

k Ὡς Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς] Λυσίου στρατεία, τοῦ Ἀντιόχου στρατηγοῦ, ἐπὶ Ἰουδαίους [Ἰούδαν *Gall.*] καὶ ἧττα inter hunc & præcedentem titulum inserunt *Hen. Gall.* & *Vat.*

l Τω

tiochus cum Juda fœdus feriit, & ex Judæa non sine gloria discessit.

17. *Quomodo Bacchides Demetrii copiarum dux, cum exercitu contra Judæos profectus, re infecta ad Regem reversus est.*

18. *Quomodo Nicanor, dux post Bacchidem missus, una cum exercitu periit.*

19. *Quod Bacchides denuo missus contra Judæam, victoria potitus est.*

20. *Quomodo Judas in prælio occubuit.*

ποιησάμενος πρὸς Ἰούδαν, εὐπρεπῶς ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας ὁ Ἀντίοχος.

ιζ΄. Ὡς Βακχίδης ὁ Δημητρίου στρατηγὸς, ἐπιστρατευσάμενος τοῖς Ἰουδαίοις, ἄπρακτος ἀνέστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα.

ιη΄. Ὡς Νικάνωρ, μετὰ τὸν Βακχίδην πεμφθεὶς στρατηγὸς, ἀπώλετο σὺν [1] τῷ στρατῷ.

ιθ΄. Ὅτι πάλιν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν Βακχίδης ἐκπεμφθεὶς, ἐνίκησεν.

κ. Ὡς Ἰούδας διεφθάρη μαχόμενος.

1 Τῷ στρατῷ.] Τῇ στρατιᾷ in duobus *MSS.*

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] ἑκατὸν καὶ ἑβδομήκοντα.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER DUODECIMUS.

Continet hic liber tempus annorum **CLXX.**

CAP. I.

Quomodo Ptolemæus Lagi filius, Hierosolymis & Judæa dolo occupatis, multos inde deportavit in Ægyptum.

Alexandri successores. IGITUR Alexander Macedonum rex, subacto Persarum imperio, & constitutis (ut jam dictum est) Judææ rebus, vitam finiit: ac distracto in multos imperio, Antigonus Asia potitur, Seleucus Babylone & illius tractus nationibus, Lysimachus Hellespontum obtinuit, Macedoniam occupavit Cassander, Ægyptum autem tenuit Ptolemæus Lagi filius. *Ægyptum tenuit Ptolemæus Lagi filius, Soter dictus.* Hi dum inter sese dissident, & de imperio quisque suo contendunt, fiebat ut continua longaque bella gererentur, urbesque affligerentur, & multos civium in certaminibus amitterent, adeo ut omnis Syria à Ptolemæo Lagi filio (qui tum Soter, *hoc est Servator*, appellabatur) longe aliter afficeretur, quam ejus nomine dignum esset. Is etiam Hierosolymam per fraudem & proditionem occupavit. *Judæi, Hierosolymis dolo captis, in Ægyptum abducti.* Ingressus enim Sabbato in urbem per speciem sacrificandi, ne prohibentibus quidem Judæis (neque enim hostem esse putabant, & tum quia nihil mali suspicabantur, tum propter diem ocium & quietem agebant) urbe nullo labore potitus est, eamque acerbe tractavit & in-

ΚΕΦ. α΄.

Ὡς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, δόλῳ καὶ ἀπάτῃ παραλαβὼν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν Ἰουδαίαν, πολλοὺς ἐξ αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον κατῴκισεν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ μὲν οὖν ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, καταλύσας τὴν Περσῶν ἡγεμονίαν, καὶ [b] τὰ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν τὸν προειρημένον καταστησάμενος τρόπον, τελευτᾷ τὸν βίον· μεταπεσούσης δὲ εἰς πολλοὺς τῆς ἀρχῆς, Ἀντίγονος μὲν τῆς Ἀσίας [c] ἐπικρατεῖ, [d] Σέλευκος δὲ Βαβυλῶνος καὶ [e] τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν, Λυσίμαχος δὲ τὸν Ἑλλήσποντον διεῖπε, τὴν δὲ Μακεδονίαν [f] εἶχε Κάσανδρος, Πτολεμαῖος δὲ ὁ Λάγου τὴν Αἴγυπτον [g] εἰλήφει. στασιαζόντων δὲ τούτων, καὶ πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμουμένων ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀρχῆς, πολέμους τε συνεχεῖς καὶ μακροὺς [h] συνέβαινε γίνεσθαι, καὶ τὰς πόλεις κακοπαθεῖν, καὶ πολλοὺς ἐν τοῖς ἀγῶσιν [i] ἀποβάλλειν τῶν οἰκητόρων, ὡς καὶ τὴν Συρίαν ἅπασαν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, Σωτῆρος τότε χρηματίζοντος, τἀναντία παθεῖν αὐτοῦ τῇ ἐπικλήσει. κατέσχε δὲ οὗτος καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, δόλῳ καὶ ἀπάτῃ [k] χρησάμενος. εἰσελθὼν γὰρ Σαββάτοις εἰς τὴν πόλιν ὡς θύσων, μήτε τῶν Ἰουδαίων αὐτὸν ἀμυνομένων, οὐδὲ γὰρ ὑπενόουν πολέμιον, καὶ διὰ τὸ ἀνύποπτον καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ἀργίᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ τυγχανόντων, ἀπόνως ἐγκρατὴς γίνεται τῆς πόλεως, καὶ πικρῶς ἦρξεν αὐ-

a Ἑκατὸν καὶ ἑβδομήκοντα.] Ita in omnibus *MSS.* tam *Latinis* quam *Græcis.* Videsis *Is. Vossium* in *Chronol.* S. cap. XI. p. 150.

b Τὰ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν] Illa τὰ κατὰ desunt *Cod. NC.*

c Ἐπικρατεῖ,] Ἐπεκράτει *NC.*

d Σέλευκος δὲ Βαβυλῶνος] Σέλευκος δὲ ὁ Νικάτωρ ἐπικαλούμενος *NC.*

e Τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν,] Τῶν ἄλλων ἐθνῶν *NC.*

f Εἶχε Κάσανδρος,] Εἶχε abest *Hen.* mox Κάσανδρος ex *nummis* pro Κάσανδρος edidimus.

g Εἰλήφει.] Εἴληφεν in nonnullis *MSS.*

h Συνέβαινε γίνεσθαι] Συνέβη γίγνεσθαι *Hen.* συνέβαινε γενέσθαι *NC.*

i Ἀποβάλλειν τῶν οἰκητόρων] Ἀπόλλυσθαι *NC.*

k Χρησάμενος.] Χρησάμενος, ἀρχιερέως ὄντος τοῦ ἔθνους ἡμῶν κατ᾽ ἐκείνας ἡμέρας Ονίου, ὃς ἦν Ἀδδοῦ υἱός. εἰσελθὼν δὲ ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου εἰς τὴν πόλιν ὁ Πτολεμαῖος ὡς θύσων τῷ Θεῷ *NC.*

Τὰς

αὐτῆς. μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ Αγαθαρχίδης ὁ Κνίδιος, ὁ [l] τὰς τῶν διαδόχων πράξεις συγγραψάμενος, ὀνειδίζων ἡμῖν δεισιδαιμονίαν, ὡς δι' αὐτὴν ἀποβαλοῦσι τὴν ἐλευθερίαν, λέγων οὕτως. "ἔστιν ἔθνος Ιουδαίων λεγόμενον, οἳ "πόλιν ὀχυρὰν καὶ μεγάλην ἔχοντες Ιεροσόλυμα, ταύτην ὑ-"περεῖδον ὑπὸ Πτολεμαίῳ γενομένην, ὅπλα λαβεῖν οὐ θε-"λήσαντες, ἀλλὰ διὰ τὴν ἄκαιρον δεισιδαιμονίαν χαλεπὸν "ὑπέμειναν ἔχειν δεσπότην." Αγαθαρχίδης μὲν οὖν ταῦτα περὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀπεφήνατο. ὁ δὲ Πτολεμαῖος πολλοὺς αἰχμαλώτους λαβὼν, ἀπό τε τῆς ὀρεινῆς Ιουδαίας καὶ τῶν περὶ τὰ Ιεροσόλυμα τόπων, καὶ τῆς Σαμαρείτιδος, καὶ τῶν [m] ἐν Γαριζεὶν, κατῴκισεν [n] ἅπαντας εἰς Αἴγυπτον ἀγαγών. [o] ἐγνωκὼς δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν Ιεροσολύμων περί τε τὴν τῶν ὅρκων φυλακὴν καὶ τὰς πίστεις βεβαιοτάτους ὑπάρχοντας, [p] ἐξ ὧν ἀπεκρίναντο Αλεξάνδρῳ πρεσβευσαμένῳ πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὸ κρατῆσαι Δαρείου τῇ μάχῃ· [q] πολλοὺς αὐτῶν εἰς τὰ φρούρια [r] καταλοχίσας, καὶ τοῖς Μακεδόσιν [s] ἐν Αλεξανδρείᾳ ποιήσας ἰσοπολίτας, ὅρκους ἔλαβε παρ' αὐτῶν, ὅπως τοῖς ἐκγόνοις τοῦ παραθεμένου τὴν πίστιν διαφυλάξωσιν. οὐκ ὀλίγοι [t] δ' οὐδὲ τῶν ἄλλων Ιουδαίων ἑκουσίως εἰς τὴν Αἴγυπτον παρεγίνοντο, τῆς τε [v] ἀρετῆς τῶν τόπων αὐτοὺς καὶ τῆς τοῦ Πτολεμαίου φιλοτιμίας προσκαλουμένης. στάσεις μέντοιγε τοῖς ἐκγόνοις αὐτῶν πρὸς τοὺς Σαμαρείτας, τὴν πάτριον ἀγωγὴν τῶν [x] ἐθῶν ἀποσώζειν προαιρουμένοις, ἐγίνοντο, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμουν. τῶν μὲν Ιεροσολυμιτῶν τὸ παρ' αὐτοῖς ἱερὸν ἅγιον εἶναι λεγόντων, καὶ τὰς θυσίας ἐκεῖ πέμπειν ἀξιούντων· τῶν δὲ [y] Σαμαρειτῶν εἰς τὸ Γαριζεὶν ὄρος κελευόντων.

clementer. Hisce quæ diximus etiam Agatharchides Cnidius, qui res à successoribus *Alexandri* gestas conscripsit, testimonium perhibet, superstitionem nobis exprobrans, ut qui libertatem propter eam amiserimus, istiusmodi verbis. "Est "gens quæ Judæorum dicitur, qui urbem inco-"lentes magnam & bene munitam *nomine* Hiero-"solyma, passi sunt eam in Ptolemæi potestatem "venire, quod arma capere noluerint, atque ex "superstitione intempestiva crudeli dominatui se-"se subjecerunt." Et Agatharchides quidem de gente nostra hæc memoriæ prodidit. Cæterum Ptolemæus, multis hominibus captis, tum ex Judææ montanis, locisque circa Hierosolyma, tum ex Samaria & Garizin, omnes in Ægyptum transtulit. Cumque Hierosolymitanos jurisjurandi fideique observantissimos ex iis intelligeret, quæ Alexandri legatis post victum ab eo Darium responderant, multos eorum in præsidiis disposuit, & cum Macedonibus Alexandriæ pares fecit, ac sacramento adstrinxit, servaturos fidem posteris ejus, qui ipsis mandasset eam provinciam. Non pauci præterea reliquorum Judæorum in Ægyptum sua sponte profecti sunt, allecti partim bonitate soli, partim Ptolemæi liberalitate. Sed inter Samaritas & Judæorum posteros instituta patria retinere studentes existebant contentiones, iique inter sese decertabant, dum Hierosolymitani suum templum sanctum esse contendunt, & victimas eo mitti volunt; Samaritæ contra, in montem Garizin.

Agatharchides Cnidius.

Ptolemæi in Judæos benignitas.

Contentiones inter Judæos & Samaritas.

ΚΕΦ. β'.

Ως Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος τοὺς Ιουδαίων νόμους εἰς τὴν Ελληνικὴν γλῶσσαν μετέβαλε, καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους ἀπέλυσε, καὶ ἀναθήματα πολλὰ ἀνέθηκε τῷ Θεῷ.

[z] ΒΑσιλεύσαντος δὲ Αλεξάνδρου ἔτη δώδεκα, καὶ μετ' αὐτὸν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος τεσσαράκοντα, ἔπειτα τὴν βασιλείαν τῆς Αἰγύπτου παραλαβὼν ὁ Φιλάδελφος, καὶ κατασχὼν αὐτὴν ἐπ' [a] ἔτη ἑνὸς [b] δέοντος τεσσαράκοντα, [c] τόν τε νόμον ἡρμήνευσε, καὶ τοὺς δουλεύοντας ἐν Αἰγύπτῳ τῶν Ιεροσολυμιτῶν ἀπέλυσε τῆς δουλείας, [d] ὄντας δώδεκα μυριάδας, ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ὃς ἦν ἐπὶ τῶν [e] βιβλιοθηκῶν τοῦ βασιλέως, σπουδάζων εἰ δυνατὸν εἴη πάντα [f] τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην συναγαγεῖν βιβλία, καὶ συνωνούμενος, [g] εἴ τι που μόνον

CAP. II.

II.

Quomodo Ptolemæus Philadelphus leges Judaïcas Græce transferendas curavit, multosque captivos manumisit, & multa donaria Deo consecravit.

CUM autem Alexander duodecim annos regnasset, & post eum Ptolemæus Soter quadraginta, tum demum Ægypti regnum adeptus Philadelphus (quod quidem tenuit annos undequadraginta) & legem *Judaïcam* curavit transferendam, & servientes in Ægypto Hierosolymitanos servitute liberavit, qui fuerunt centum & viginti millia, ex hujusmodi causa. Demetrius Phalereus, regiarum bibliothecarum præfectus, operam dans ut omnes, si fieri posset, totius orbis libros colligeret, & coëmens quicquid ubique vel fama accepisset studio dignum fore Regisque volun-

Ptolemæus Philadelphus secundus Ægypti rex.

Demetrius Phalereus bibliothecæ Ptolemaicæ præfectus.

l Τὰς τῶν διαδόχων πράξεις συγγραψάμενος,] Forsan in libris περὶ Ασίας, quos laudant *Diodorus*, *Phlegon*, *Lucianus* & *Athenæus*.

m Εν Γαριζεὶν,] Εν τῷ ὄρει τῷ Γαριζεὶν *NC*.

n Απαντας εἰς Αἴγυπτον ἀγαγών.] Quorum Samaritanorum in Ægyptum deductorum reliquias putat *Scaliger. de Emend. Temp.* l. VII. p. 663. eos, qui Synagogam magnam habent in Caïro; Item qui Insulam in Mari Rubro occupant, teste Geographo Arabe. SPANH.

o Εγνωκὼς δὲ] Επεγνωκὼς *Hen. Busb.* & *NC*.

p Εξ ὧν ἀπεκρίναντο] Εξ ὧν ἀπεκρίνατο Ιαδδοῦς ὁ ἀρχιερεὺς Αλεξάνδρῳ πρεσβευομένῳ πρὸς τοὺς Ιουδαίους, ὃς μετὰ τὸ κρ. *NC*.

q Πολλοὺς αὐτῶν εἰς τὰ φρούρια καταλοχίσας] Vid. infr. c. 2 §. 4. & adv. Appion. lib. 2. §. 4. SPANH.

r Καταλοχίσας] Καταλοχισάμενος *NC*.

s Εν Αλεξανδρείᾳ ποιήσας ἰσοπολίτας,] Judæi in Alexandria cum Macedonibus Ισοπολῖται. Ita etiam Antiochiæ infr. c. 3. §. 1. SPANH.

t Δ' οὐδὲ] Forte δὲ καὶ. COCC.

v Αρετῆς] Αρετὴ hic pro εὐδαιμονία, ut quandoque apud Homerum. SPANH.

x Εθῶν ἀποσώζειν προαιρουμένοις,] Εθνῶν *Vat.* & *NC*.

y Σαμαρειτῶν] Σικιμιτῶν (*Lugd. Bat.*) *NC.* & *Vet. Interpr.* in nonnullis codicibus.

z Βασιλεύσαντος δὲ Αλεξάνδρου] Ita *Busb. NC.* & *Vet. Interpr.* nec non *Is. Vossii* MS. (nunc *Lugd. Bat.*) nisi quod τεσσαράκοντα καὶ ἓν pro τεσσαράκοντα præ se ferat. in *Editis* desiderantur ista, Βασιλεύσαντος δὲ Αλεξάνδρου ἔτη δώδεκα, καὶ μετ' αὐτὸν Πτολεμαίου τεσσαράκοντα. In *Cod. NC.* (cui titulus est Πτολεμαϊκὸν) caput incipit ad hunc modum, Τελευτήσαντος δὲ Ονίου τοῦ ἀρχιερέως, ὁ παῖς αὐτοῦ Σίμων γίνεται διάδοχος, ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, διὰ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβὲς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους εὔνουν. Βασιλεύσαντος δὲ Αλεξ. &c. Videsis *Usserium* ad A. M. 3721.

a Ετη ἑνὸς δέοντος τεσσαράκοντα,] Porphyrius apud Eusebium XXXVIII. annis regnasse eum dicit. SPANH.

b Δέοντος τεσσαράκοντα,] Δέοντα *Hen.* & *Busb.*

c Τόν τε νόμον ἡρμήνευσε,] De sola Legis versione sub hoc Ptolemæo. vid. Procem. c. 1. §... ἀλλ' αὐτὰ μόνα τὰ τοῦ νόμου παρέδοσαν οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν πρὸς τὴν Αλεξάνδρειαν· & superius ibid. ὄκνος μοι καὶ μέλλησις ἐγένετο τηλικαύτην μετενεγκεῖν ὑπόθεσιν εἰς ἀλλοδαπὴν ἡμῖν καὶ ξένην διαλέκτου συνήθειαν· Vide quæ de hoc suo consilio, quæ in Hebræis voluminibus contenta in Græcam linguam transferendi, ait infr. §. 10. ubi διφθέραι, quibus Lex scripta, aureis litteris: ut ita de solis Legis Libris versis à LXX. agat semper Josephus, & sic infr. §. 12. de Versione illa facta ἀναγνῶναι τὸν Νόμον· & contr. Appion. lib. 2. §. 4. SPANH. Nihil præter Pentateuchum tunc Græce versum fuisse ex istis colligunt viri docti. & certe Græcus cæterorum librorum stylus arguit, eos, qui Ptol. Philadelphi rogatu Pentateuchum Mosis interpretati sunt, reliquos libros sacros non convertisse. *Pet.* Var. Lect. IV. 9. HUDS. in *Add.*

d Οντας δώδεκα μυριάδας,] Οντας περὶ δώδεκα in *iisdem MSS.*

e Βιβλιοθηκῶν τοῦ βασιλέως,] Vide *S. Epiphanium* in lib. *de Mensuris & Ponderibus*, p. 166. & *Simsonum* in *Chron. Cathol.* ad A. M. 3719.

f Τὰ] Abest a *L. B.*

g Εἴ τι που μόνον] Εἴ που τι *Busb.* & *Lugd. Bat.*

Ptolemæus, ex consilio Demetrii, de legibus Judaicis Græce transferendis cogitat.

luntati non ingratum, (nam *is* maximo librorum colligendorum desiderio tenebatur) omni cura & cogitatione huic rei incumbebat. Ptolemæo autem aliquando ab ipso quærente, quot jam librorum millia collecta haberet? respondit esse jam circiter * ducenta millia, & brevi congesturum ad quingenta. sibi etiam, adjiciebat, indicatum multos esse apud Judæos de ipsorum institutis libros studio dignos & bibliotheca regia; qui cum illorum literis & sermone scripti sint, rem fore magni laboris & molestiæ, si in Græcam linguam transferantur. Videtur enim eorum scriptura plane similis esse Syrorum scripturæ, vocemque reddere consimilem, contigit tamen ut sui generis sit. cæterum nihil, inquit, prohibet, quo minus eos transferendos cures (opibus enim ad hoc efficiendum polles) & in biliotheca *tua* habeas. Rex igitur Demetrium, pro suo libros colligendi studio, sibi optime consulere existimans, Judæorum pontifici scribit, ut hæc fiant.

2. Jam quidam *nomine* Aristæus, Regi in primis amicus atque gratus ob modestiam, sæpe antea Regem orare statuerat, ut Judæos, quicunque in ejus regno essent, manumitteret, hoc vero sibi idoneum ad ea postulata tempus arbitratus, primum ea de re agit cum satellitum præfectis, Sosibio Tarentino & Andrea, eos obsecrans, ut se in eis quæ sit à Rege postulaturus adjuvent. Cumque Aristæus eorum, quos memoravimus, sententiam accepisset, Regem adit, & cum eo agit in hunc modum.

Aristæi oratio ad regem Ptolemæum.

"Non decet committere nos, ô Rex, ut decipiamur, sed verum patefacere. Cum enim id nobismet negotii dari voluerimus, ut Judæorum leges in tuam gratiam non solum transscribantur, verum etiam vertantur, quanam ratione hoc facere possimus, cum multi Judæi serviant in regno tuo? Quos certe non alienum erit à tua magnificentia & bonitate liberare à calamitate: quandoquidem qui Deus eis leges tulit, is est qui tuum regnum regit, quantum ego quidem quærendo comperi. Conditorem enim universitatis Deum & ipsi & nos colimus, familiari sermone Ζῆνα (i. e. *Jovem*) vocantes, indito à vivendo nomine, quòd is vitam conferat omnibus. Quapropter ad honorem Dei, iis, qui Deum præcipua religione venerantur, redde patriam, ut eis in natali solo vitam agere liceat. Illud quidem scito, Rex, me nec genere eis, nec natione propinquum, hæc pro eis postulare. Sed cum omnes homines Dei sint opificium, & sciam eum benefacientibus delectari, ad benefaciendum te cohortor.

Ptolemæi ad Aristæum responsum.

3. Hæc loquutum Aristæum, Rex hilari lætoque vultu intuitus, Quotnam, inquit, millia putas esse eorum, qui manumittendi sunt? Cumque Andreas, qui tum forte adstiterat, subjecisset, paulo plura esse quam centum decem millia. An vero parvum à nobis, inquit Rex, donum, Aristæe, postulas? Cumque Sosibius, & qui ad-

ἀκοῦσαι σπουδῆς ἄξιον [h] ἢ ἡδὺ τῇ τοῦ βασιλέως προαιρέσει, μάλιστα γὰρ [i] περὶ τὴν συλλογὴν τῶν βιβλίων εἶχε φιλοκάλως, συνηγωνίζετο. ἐρομένου δ' αὐτόν ποτε τοῦ Πτολεμαίου, πόσας ἤδη μυριάδας [k] ἔχοι συνειλεγμένας βιβλίων; τῶν μὲν ὑπαρχόντων [l] εἶπεν εἶναι περὶ εἴκοσιν, ὀλίγου δὲ χρόνου εἰς πεντήκοντα συναθροίσειν. μεμηνῦσθαι δ' ἔλεγεν αὐτῷ πολλὰ εἶναι καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τῶν παρ' αὐτοῖς νομίμων συγγράμματα, σπουδῆς ἄξια καὶ τῆς βασιλέως βιβλιοθήκης· ἃ, τοῖς ἐκείνων χαρακτῆρσι καὶ τῇ διαλέκτῳ γεγραμμένα, πόνον αὐτοῖς οὐκ ὀλίγον παρέξειν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταβαλλόμενα γλῶτταν. δοκεῖ μὲν γὰρ εἶναι τῇ ἰδιότητι τῶν [m] Σύρων γραμμάτων ἐμφερὴς ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν, καὶ τὴν φωνὴν ὁμοίαν αὐτοῖς [n] ἀπηχεῖν, ἰδιότροπον δὲ αὐτὴν εἶναι συμβέβηκεν. οὐδὲν οὖν ἔλεγε κωλύειν καὶ ταῦτα μεταβαλόντα· δύνασθαι γὰρ τῆς εἰς ταῦτα χορηγίας εὐποροῦντα· ἔχειν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καὶ τὰ παρ' ἐκείνοις. [o] δόξας οὖν ὁ βασιλεὺς ἄριστα τὸν Δημήτριον φιλοτιμούμενον περὶ [p] τὸ πλῆθος αὐτῷ τῶν βιβλίων ὑποτίθεσθαι, γράφει τῷ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖ ταῦτα γίνεσθαι.

β'. [q] Ἀρισταῖος δέ τις, φίλος ὢν [r] ἐν τοῖς μάλιστα τῷ βασιλεῖ, [s] καὶ σπουδαζόμενος ὑπ' αὐτοῦ διὰ μετριότητα, πολλάκις μὲν καὶ πρότερον ἔγνω παρακαλέσαι τὸν βασιλέα, ὅπως ἀπολύσῃ τοὺς [t] αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, ὅσοι κατὰ τὴν βασιλείαν ἦσαν αὐτοῦ. καιρὸν δ' ἐπιτήδειον εἶναι τοῦτον δοκιμάσας τῆς δεήσεως, πρώτοις περὶ τούτου διαλέγεται τοῖς ἄρχουσι τῶν σωματοφυλάκων, Σωσιβίῳ τῷ Ταραντίνῳ καὶ Ἀνδρέᾳ, συναγωνίσασθαι περὶ ὧν ἐντυγχάνειν μέλλει τῷ βασιλεῖ παρακαλῶν αὐτούς. προσλαβὼν οὖν καὶ τὴν τῶν προειρημένων γνώμην ὁ Ἀρισταῖος, προσελθὼν τῷ βασιλεῖ λόγους πρὸς αὐτὸν τοιούτους ἐποιήσατο. "οὐ χρὴ ἀπατωμένους ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ, [v] περιορᾶν, ἀλλὰ τἀληθὲς ἀπελέγχειν. τοὺς γὰρ τῶν Ἰουδαίων νόμους οὐ μεταγράψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ [x] ἑρμηνεῦσαι διεγνωκότες εἰς τὸ σοὶ κεχαρισμένον, [y] τίνι λόγῳ χρώμενοι τοῦτο πράξαιμεν ἄν, πολλῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ σῇ βασιλείᾳ δουλευόντων; οὓς, τῇ σαυτοῦ μεγαλοψυχίᾳ καὶ χρηστότητι ποιῶν ἀκολούθως, ἀπόλυσον τῆς ταλαιπωρίας, τὴν βασιλείαν σου διέποντος τοῦ θεμένου τοὺς νόμους αὐτοῖς Θεοῦ, καθὼς ἐμοὶ πολυπραγμονήσαντι μαθεῖν ὑπῆρξε. τὸν γὰρ ἅπαντα συστησάμενον Θεὸν καὶ οὗτοι καὶ ἡμεῖς σεβόμεθα, Ζῆνα καλοῦντες αὐτὸν [z] ἐτύμως, ἀπὸ τοῦ σύμπασι ἐμφύειν τὸ ζῆν τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ [a] νοήσαντες. ὅθεν εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ, [b] τοῖς ἐξαίρετον τὴν εἰς αὐτὸν θρησκείαν πεποιημένοις, ἀπόδος αὐτοῖς τὴν πατρίδα, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ βίον [c] ἀπειληφόσιν. ἴσθι μέντοιγε, ὦ βασιλεῦ, ὡς οὔτε γένους προσήκων αὐτοῖς, οὔτε ὁμόφυλος [d] αὐτῶν ὢν ταῦτα περὶ αὐτῶν ἀξιῶ. πάντων δὲ ἀνθρώπων δημιούργημα ὄντων τοῦ Θεοῦ, [e] καὶ γινώσκων αὐτὸν ἡδόμενον τοῖς εὐποιοῦσιν, [f] ἐπὶ τούτῳ καὶ σὲ παρακαλῶ.

γ'. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀρισταίου, ἀναβλέψας εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἱλαρῷ καὶ γεγηθότι τῷ προσώπῳ, πόσας, εἶπεν, ὑπολαμβάνεις τῶν ἀπολυθησομένων ἔσεσθαι μυριάδας; ὑποτυχόντος δὲ Ἀνδρέου, παρειστήκει γὰρ, καὶ φήσαντος ὀλίγου πλείονας ἔσεσθαι τῶν [g] δέκα μυριάδων. ἦ μικρὰν ἄρα [h] ἡμᾶς, εἶπεν, Ἀρισταῖε, δωρεὰν αἰτεῖς; Σωσιβίου δὲ καὶ τῶν πα-

h Η ἡδὺ] Ον οἱ εἴδοι *L. B.*

i Περὶ] Τὰ περὶ *L. B.*

k Εχοι συνειλεγμένας βιβλίων.] Sic *MSS.* ἔχει in *Editis.*

l Εἶπεν εἶναι περὶ εἴκοσιν,] Illud εἶπεν ex *MSS.* agnoscunt etiam *Epiphanii* libri, *Aristeas*, & *Eusebius.*

* *Ducenta millia*,] In *Vet. Interpr.* perperam *viginti millia*, & dein *quinquaginta.*

m Σύρων] *L. B.* Συρίων.

n Απηχεῖν,] *L. B.* ἀπέχειν.

o Δόξας] *L. B.* δείξας.

p Τὸ πλῆθος αὐτῷ τῶν βιβλίων] *L. B.* πλήθους αὐτῷ βιβλίων.

q Αρισταῖος δέ τις,] Ita passim *Flavius.* Αριστέας *Aliis.*

r Εν τοῖς] *L. B.* τοῦ ἐν τοῖς.

s Καὶ σπουδαζόμενος] *L. B.* ἐσπουδαζόμενος.

t Αἰχμαλώτους Ιουδαίους,] Ita *MSS.* & *Epiphan.* αἰχμαλώτους deëst *Editis.*

v Περιορᾶν,] Περιορᾶν τι *NC.*

x Ερμηνεῦσαι] Μεθερμηνεῦσαι in *MSS.*

y Τίνι λόγῳ χρώμενοι] Τίνι τῷ λόγῳ *Hen.* & *Busb.* τίνι καὶ λόγῳ *L. B.*

z Ετύμως, ἀπὸ τοῦ σύμπασι] Lege ἐτύμως ἀπὸ πᾶσιν &c. COCC, & ita corrigere jubet HUDS. in *Addendis*, sicuti fecimus pro ἑτοίμως. HAV.

a Νοήσαντες·] *L. B.* θέντες.

b Τοῖς ἐξαίρετον τὴν εἰς αὐτὸν θρησκείαν πεποιημένοις, ἀπόδος αὐτοῖς] *L. B.* τοὺς —— —— πεποιημένους ἀποδὸς τοῖς &c.

c Απειληφόσιν.] Απολελοιπόσιν *Hen. Busb.* (Cocc.) & *NC.* HUDS. ἀπολεληπόσιν *L. B.*

d Αὐτῶν ὢν ταῦτα] Αὐτῶν desideratur in *iisd. MSS.*

e Καὶ γινώσκων αὐτὸν] Καὶ δὴ γινώσκων *Hen.* & *Busb.*

f Επὶ τούτῳ καὶ σὲ παρακαλῶ.] Επὶ τοῦτο *NC.* & *Lugd. Bat.*

g Δέκα μυριάδων.] Ita cum *Aristea*, *Eusebio*, *Vet. Interpr.* & *Josepho* ipso infr. §. 4. ἕνδεκα in *Editt. Bas.* & *Gen.* nec non in *MSS.*

h Ημᾶς, εἶπεν,] *L. B.* εἶπεν ἡμᾶς.

i Δεῖ

παρόντων φησάντων, ὡς ἄξιον αὐτὸν [i] δεῖ τῆς αὐτοῦ μεγαλοψυχίας τῷ παρεσχηκότι τὴν βασιλείαν Θεῷ χαριστήριον ποιήσασθαι· [k] διαχυθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσεν, ὅταν τοῖς στρατιώταις ἀποδιδῶσι τὸ μισθοφορικὸν, καὶ ὑπὲρ ἑκάστου τῶν παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτων καταβαλεῖν [l] δραχμὰς ἑκατὸν εἴκοσι. καὶ περὶ ὧν [m] ἠξίου προθεῖναι γράμματα ὑπέσχετο [n] μεγαλοπρεπῶς ἔχοντα, καὶ τὴν Ἀρισταίου προαίρεσιν βεβαιοῦντα, καὶ [o] πρὸ ταύτης τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν· καθ' ἣν οὐ μόνον τοὺς [p] ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀχθέντας αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκείνου [q] στρατιᾶς [r] ἀπολύσειν ἔλεγεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς προϋπάρχοντας ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἴ τινες αὖθις ἐπεισήχθησαν. πλειόνων [s] δὲ ἢ τετρακοσίων ταλάντων [t] τῆς ἀπολυτρώσεως γενήσεσθαι φαμένων, ταῦτά τε συνεχώρει, καὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦ προστάγματος, εἰς δήλωσιν τῆς τοῦ βασιλέως μεγαλοφροσύνης, [v] ἔγνωσαν διαφυλάξαι. ἦν δὲ τοιοῦτο. "Ὅσοι τῶν συστρατευσαμένων ἡμῶν τῷ πατρὶ, τήν τε [x] Συρίαν καὶ Φοινίκην ἐπέδραμον, καὶ τὴν Ἰουδαίαν καταστρεψάμενοι, σώματα λαβόντες αἰχμάλωτα, διεκόμισαν εἴς τε τὰς πόλεις ἡμῶν καὶ [y] τὴν χώραν, καὶ ταῦτα ἀπημπόλησαν, τούς τε πρὸ αὐτῶν ὄντας ἐν τῇ ἐμῇ βασιλείᾳ, καὶ εἴ τινες νῦν εἰσήχθησαν, τούτους ἀπολυέτωσαν, οἱ παρ' αὐτοῖς ἔχοντες, ὑπὲρ ἑκάστου σώματος λαμβάνοντες δραχμὰς ἑκατὸν εἴκοσι, οἱ μὲν στρατιῶται μετὰ καὶ τῶν ὀψωνίων, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης κομιζόμενοι τὰ λύτρα. νομίζω γὰρ αὐτοὺς καὶ παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς προαίρεσιν καὶ παρὰ τὸ δέον [z] ᾐχμαλωτίσθαι, τὴν δὲ χώραν αὐτῶν διὰ τὴν στρατιωτικὴν αὐθάδειαν κεκακῶσθαι, καὶ διὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον αὐτῶν μεταγωγὴν πολλὴν ὠφέλειαν ἐκ τούτου τοῖς στρατιώταις γεγονέναι. τὸ δίκαιον οὖν σκοπῶν καὶ τοὺς [a] καταδυναστευομένους παρὰ τὸ προσῆκον ἐλεῶν, ἀπολύειν κελεύω τοὺς ἐν ταῖς [b] οἰκετείαις ὄντας Ἰουδαίους, τὸ προγεγραμμένον κομιζομένους ὑπὲρ αὐτῶν κεφάλαιον [c] τοὺς κεκτημένους· καὶ μηδένα περὶ τούτων κακουργεῖν, ἀλλ' ὑπακούειν τοῖς προστεταγμένοις. [d] βούλομαι δὲ τὰς ἀπογραφὰς, ἀφ' ἧς ἐξεπέμφθησαν, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχοντας, παραδεικνύντας [e] αὐτοῖς καὶ τὰ σώματα. τοῦτο γὰρ [f] καὶ τοῖς ἐμαυτοῦ πράγμασιν ἡγοῦμαι συμφέρειν. προσαγγελλέτω δὲ τοὺς ἀπειθήσαντας ὁ βουλόμενος, ὧν τὰς οὐσίας εἰς τὴν βασιλικὴν κτῆσιν ἀνενεχθῆναι βούλομαι." τούτου δὲ [g] τοῦ προστάγματος [h] ἀναγνωσθέντος τῷ βασιλεῖ, καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἔχοντος, μόνου δὲ λείποντος τοῦ περὶ τῶν πρότερον καὶ τῶν αὖθις εἰσηγμένων Ἰουδαίων μὴ διεστάλθαι, προσέθηκεν αὐτὸς μεγαλοφρόνως καὶ τὸ περὶ τούτων φιλάνθρωπον, καὶ τὴν τῶν [i] διαφόρων δόσιν οὖσαν ἀθρόαν ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις τῶν [k] πραγμάτων ἀπομερίσαι καὶ τοῖς βασιλικοῖς

erant, dixissent, debere eum dignam sua munificentia gratiam Deo rependere, qui ei regnum conciliasset: *Rex* ex illis gaudio perfusus jussit, ut cum militibus stipendia solverent, etiam pro captivis, qui apud eos essent, penderent in singula capita drachmas centum viginti. Ac de ipsius postulatis promisit libellos se magnifice scriptos editurum, quibus Aristæi propositum, & ante id Dei voluntas confirmaretur: ex qua non solum ductos à patre suo & ejus exercitu liberaturum se dixit, sed etiam eos qui ante erant in regno, & siqui postea fuerant adducti. Et cum eam liberationem dicerent plusquam quadraginta talenta poscere, *nihilominus* concessit; atque edicti exemplar, quo illustrior esset Regis magnanimitas, *posteris* conservari voluerunt. Erat autem hujusmodi. "Quicunque sub patre nostro militantes Syriam & Phœnicem incursarunt, pervastataque Judæa mancipia inde in urbes regionemque nostram deportarunt ac vendiderunt; itemque qui ante nos erant in meo regno, & si qui nunc adducti sunt, hos manumittunto, qui penes sese habent, accipientes pro singulis capitibus drachmas centum viginti, ita ut milites quidem una cum stipendiis, reliqui autem à mensa regia redemptionis pretium reportent. Arbitror enim eos contra patris voluntatem, contraque æquitatem, captivos esse factos, eorumque terram licentia militari afflictam, & ex eorum in Ægyptum translatione magnam utilitatem partam esse militibus. Quapropter justitiæ rationem habens, & eorum misericordiam capiens qui inique opprimuntur, impero iis, qui Judæos habent in suo servitio, ut eos manumittant domini pro præscripta summa; neve quisquam in hac re dolo malo agat, sed imperatis obediat. Volo autem ut intra triduum, ex quo allatum erit hoc edictum, apud eos, qui huic negotio præsint, profiteantur, eisque simul etiam corpora ostendant: hoc enim etiam è re mea esse duco. Quod si qui dicto audientes non fuerint, eorum nomina qui volet deferto, eorumque bona in fiscum regium referuntor." Cum *primum* hoc edictum prælectum esset Regi, atque alia quidem *recte* haberet, hoc vero desideraretur, quo cautum esset illis quoque, qui vel ante *aderant* vel postea sunt adducti ex Judæa, ille & hoc quicquid est benigni eis pro sua magnanimitate indulsit, jussitque solutionem, ut quæ multiplex & cumulata esset *futura*, inter rerum agendarum ministros partiri & regios nummularios. Hoc autem

Ptolemæi mandatum de manumittendis Judæis.

Regis erga Judæos benignitas & liberalitas prolixa.

i Δεῖ] Idem δέοι.

k Διαχυθεὶς ὑπ' αὐτῶν,] Διαχυθεὶς οὖν μάλα τοῖς ὀψωνίοις *Aristeæ*.

l Δραχμὰς ἑκατὸν εἴκοσι.] Pro ἑκατὸν εἴκοσι (quod reperitur in omnibus *Josephi* libris, tam *Græcis* quam *Latinis*) εἴκοσι iterum iterumque habent *Aristeæ* exemplaria. quod sane mihi verisimilius videtur. Vide *Usserium* in *Annalibus Vet. Test.* ad A. M. 3727.

m Ἠξίου] *L. B.* ἀξίουν. Lege ἠξίουν. COCC.

n Μεγαλοπρεπῶς ἔχοντα,] Μεγαλοπρεπῶς δὲ ἔχοντα *Hen.* & *NC.* μεγαλοπρεπῶς τε ἔχοντα *Busb.* & *L. B.*

o Πρὸ] *L. B.* πρὸς.

p Ὑπὸ τοῦ] Abest ultima a *L. B.*

q Στρατιᾶς] *Al.* στρατείας.

r Ἀπολύσειν ἔλεγεν,] Ita cum (*L. B.*) & *NC.* ἀπολύειν in *ceteris*.

s Δὲ ἢ] *L. B.* δὲ ἤδη.

t Τῆς ἀπολυτρώσεως] Forte τὰ τῆς ἀπολ. COCC.

v Ἔγνωσαν διαφυλάξαι.] Ita *Busb.* (*L. B.*) *N. C.* & *Epiphan.* ἔγνων in *cæteris*.

x Συρίαν καὶ Φοινίκην ἐπέδραμον] Ita cum *MSS.* & *Vet. Interpr.* Συρίαν ἢ Φοινίκην ἐπίδραμον in *Editis*.

y Τὴν χώραν,] Χώρα proprie Ægyptus interior. Græv. ad gloss. Isidori. REL.

z Ἠχμαλωτίσθαι,] Sic *MSS.* αἰχμαλωτίσθαι in *Editis*.

a Καταδυναστευομένους] Ita etiam apud *Aristeam.* καταδεδυναστευμένους in *MSS.*

b Οἰκετείαις] *L. B.* οἰκεσίαις. Lege οἰκετίαις. COCC.

c Τοὺς κεκτημένους·] Κεκτημένοι *heri* dicti respectu servorum. *Aristoph, Plut.* p. 1. τῷ κεκτημένῳ· vid. Athen. lib. XIV. p. 657. E. Sic κεκτημένη hera *Aristoph.* Ἐκκλησ. p. 757. & Lucian. in Asino p. 122. SPANH.

d Βούλομαι δὲ τὰς ἀπογραφὰς,] Ita *Bas.* & *Gen.* βούλομαι δὲ τὰς προγραφὰς, ἀφ' ἧς ἐξεπέμφθησαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ὑπάρχοντας, παραδεικνύντας αὐτοῖς καὶ τὰ σώματα. nec aliter in *MSS.* nisi quod εὐθὺς pro αὐτοῖς habeant *Hen.* & *NC.* In *Epiphanii* versione, *Dispositiones autem meas præcipio, ex quo missæ sunt, per tres dies proponi, quatenus ad judices domini conveniant, corpora statim ostendentes.* Apud *Aristeam*, τὰς δὲ ἀπογραφὰς ἐν ἡμέραις τρισὶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔκκει[τ]) τὸ πρόσταγμα, ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς κατεσταλμένους περὶ τούτων, καταδεικνύντας εὐθὺς καὶ τὰ σώματα, unde rescribendum censui, βούλομαι δὲ τὰς ἀπογραφὰς, ἀφ' ἧς [ἡμέρας] ἐξεπέμφθησαν [τὰ προστεταγμένα,] πρὸς τοὺς ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχοντας ποιεῖσθαι, προσδεικνύντας αὐτοῖς καὶ τὰ σώματα. Si quis εὐθὺς pro αὐτοῖς malit, non repugnabo.

e Αὐτοῖς] *L. B.* εὐθεῖς. Lege εὐθὺς. *Vetus* statim. COCC.

f Καὶ τοῖς ἐμαυτοῦ πράγμασιν] Καὶ deëst *Hen.* & *NC.* Forsan τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ τοῖς πρ.

g Τοῦ προστάγματος ἀναγνωσθέντος] Τοῦ γράμματος ἀναγνωσθέντος *L. B.*

h Ἀναγνωσθέντος] Ita cum *Hen. NC.* & *Vet. Interpr.* ἀνενεχθέντος in *Editis*.

i Διαφόρων] Ita *Gall.* & *Arist.* τῶν διαφόρων *NC.* τῶν φόρων in *Editis Aliisque*.

k Πραγμάτων ἀπομερίσαι] Sic *Hen. NC.* (*L. B.*) *Vet. Interpr.* & *Arist.* ταγμάτων in *Editis Aliisque*.

l Ex-

tem facto, Regis jussa septem non amplius diebus peracta sunt, impensis in eam liberationem talentis plus quadringentis sexaginta. Nam etiam pro parvulis exigebant domini centenas vicenas drachmas, quasi Rex etiam eorum nomine solvi jussisset, dum scripsisset accipiendum pro singulis capitibus quod dictum est.

Ptolemæus jubet Demetrium suam de legibus Hebraïcis interpretandis sententiam scriptis sibi proponere.

3. Hæc ubi ex sententia Regis magno cum decore acta erant, imperavit Demetrio, ut quid ipse de Judæorum libris describendis sentiat sibi libello proponeret. Nihil enim ab iis Regibus temere unquam administratum, sed omnia multa cum diligentia fieri consueverant. Unde mihi visum est libelli *hujus* & epistolarum exemplaria ordine collocare, necnon missorum etiam donariorum numerum, cum proprio singulorum apparatu, ut exquisita opificis magnificentia ab omnibus spectetur, & ex operum præstantia eximia quis uniuscujusque artifex sit primo intuitu cognoscatur. Et quidem libelli exemplar ita se habet.

Demetrii ad Regem supplex libellus.

"Regi magno Demetrius. Quod mihi dederas in "mandatis, ô Rex, ut qui ad bibliothecæ com"plementum deessent, ii per me libri congereren"tur, & ut illis, quibus aliqua forte exciderint, "cura debita adhiberetur, summa hac in re dili"gentia defunctus significo tibi libros legislatio"nis Judæorum à nobis desiderari cum aliis. Nam "cum Hebraïco charactere & patria ipsorum lin"gua scripti sint, intelligi à nobis non possunt. "Contigit autem & ipsos negligentius, quam *ab* "*auctoribus* se habent, * notatos esse; quod non"dum regia eis cura consuluerit. Oportet ideo ut "istos etiam ad amussim exactos penes te habeas. "nam ita comparata est ea legislatio, ut altioris cu"jusdam sapientiæ & sincerissimæ integritatis plena "sit, utpote à Deo profecta. Quare nec poëtæ, nec "qui historias conscripsere ejus meminerunt, quem"admodum Hecatæus Abderita testatur, adeo"que nec hominum illorum, qui ex ejus præce"ptis vitam instituerunt, quod casta esset *& augu*"*sta*, & profano ore *& sermone* exponi non opor"teret. Quam ob rem, si ita tibi visum fuerit, ô "Rex, scribes ad Judæorum pontificem, ut ad te "mittat seniores sex ex singulis tribubus, legum "peritissimos, à quibus postquam librorum illo"rum apertum & consonum sensum intellexeri"mus, & accuratam acceperimus rerum interpre"tationem, digna hæc desiderio tuo colligamus.

Hecatæus Abderita.

Regi visum est ad Judæorum pontificem scribere & dona mittere.

4. Hujusmodi itaque libello *supplice* oblato, jussit Rex, ut de his scriberetur Eleazaro Judæorum pontifici, eique simul manumissio declararetur servientium in Ægypto Judæorum. Itemque ad faciendos crateras & phialas & calices misit auri

τραπεζίταις. γινομένου δὲ τούτου, ταχέως ἐν ἑπτὰ ταῖς πάσαις ἡμέραις τέλος εἰλήφει τὰ δοχθέντα τῷ βασιλεῖ. τάλαντα δὲ ὑπὲρ ἑξήκοντα καὶ τετρακόσια τὰ λύτρων ἐγένετο. καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν νηπίων εἰσέπρατιον οἱ δεσπόται τὰς εἴκοσι καὶ ἑκατὸν δραχμὰς, ὡς τοῦ βασιλέως καὶ ὑπὲρ τούτων διδόναι κελεύσαντος, ἐν τῷ προσγράψαι ὑπὲρ ἑκάστου σώματος λαμβάνειν τὸ προειρημένον.

γ΄. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτ᾽ ἐγίνετο κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως βούλησιν μεγαλοπρεπῶς, ἐκέλευσε τὸν Δημήτριον [l] ἐκδοῦναι καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν Ἰουδαϊκῶν βιβλίων ἀναγραφῆς δόγμα. οὐδὲν γὰρ εἰκῇ τοῖς βασιλεῦσι [[m] τούτοις] [n] ᾠκονόμητο, πάντα δὲ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐπράττετο. διὸ καὶ τὸ τῆς [o] ἐκδόσεως ἀντίγραφον καὶ τὸ τῶν ἐπιστολῶν [p] κατατέτακται, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπεσταλμένων ἀναθημάτων, καὶ τὸ ἐφ᾽ ἑκάστου κατασκευασθὲν, ὡς ἀκριβεστάτην εἶναι τὴν τοῦ τεχνίτου τοῖς ὁρῶσι μεγαλουργίαν, καὶ διὰ τὴν τῶν κατασκευασμάτων ἐξοχὴν, τὸν ἑκάστου δημιουργὸν εἶναι εὐθέως γνώριμον. τῆς μέντοιγε ἐκδόσεως τὸ ἀντίγραφον ὑπῆρχε τοιοῦτον. "Βασιλεῖ μεγάλῳ "[q] παρὰ Δημητρίου. Προστάξαντός σου, ὦ βασιλεῦ, πε"ρί τε τῶν ἔτι λειπόντων εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς βιβλιο"θήκης συγγραμμάτων, ὅπως συναχθῇ, καὶ περὶ τῶν "διαπεπτωκότων ὅπως [r] τῆς δεούσης [s] ἐπιμελείας τύχῃ, "πάσῃ κεχρημένος περὶ ταῦτα σπουδῇ, δηλῶ σοι τὰ τῆς "Ἰουδαίων νομοθεσίας βιβλία λείπειν ἡμῖν σὺν ἑτέροις. "χαρακτῆρσι γὰρ Ἑβραϊκοῖς γεγραμμένα καὶ φωνῇ τῇ "ἐθνικῇ ἐστιν ἡμῖν ἀσαφῆ. συμβέβηκε δ᾽ αὐτὰ καὶ ἀ"μελέστερον ἢ [t] ἔχει σεσημάνθαι, διὰ τὸ βασιλικῆς οὔ"πω τετυχηκέναι προνοίας. ἔστι δὲ ἀναγκαῖον εἶναι καὶ "ταῦτα παρὰ σοὶ διηκριβωμένα. φιλοσοφωτέραν γὰρ "καὶ ἀκέραιον τὴν νομοθεσίαν εἶναι συμβέβηκεν, ὡς ἂν "οὖσαν Θεοῦ. διὸ καὶ τοὺς ποιητὰς αὐτῆς, καὶ συγγρα"φεῖς τῶν ἱστοριῶν, οὐκ [v] ἐπιμνησθῆναι, φησὶν [x] Ἑ"καταῖος ὁ Ἀβδηρίτης, οὐδὲ τῶν κατ᾽ αὐτὴν πολιτευ"σαμένων ἀνδρῶν, ὡς ἁγνῆς οὔσης, καὶ μὴ δέον αὐτὴν "βεβήλοις στόμασι διασαφεῖσθαι. ἐὰν οὖν σοι δοκῇ, "βασιλεῦ, γράψεις τῷ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖ, ὅπως "ἀποστείλῃ τῶν πρεσβυτέρων ἓξ ἀφ᾽ [y] ἑκάστης φυλῆς, "τοὺς ἐμπειροτάτους τῶν νόμων, [z] ἀφ᾽ ὧν τὸ τῶν βι"βλίων σαφὲς καὶ σύμφωνον [a] ἐκμαθόντες, καὶ τὸ κα"τὰ τὴν ἑρμηνείαν ἀκριβὲς λαβόντες τῶν [b] πραγμά"των, ἀξίως ταῦτα τῆς σῆς προαιρέσεως συναγάγω"μεν.

δ΄. Τοιαύτης οὖν τῆς [c] ἐκδόσεως γινομένης, ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν Ἐλεαζάρῳ τῷ ἀρχιερεῖ τῶν Ἰουδαίων γραφῆναι περὶ τούτων, ἅμα καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν δουλευόντων παρ᾽ αὐτοῖς Ἰουδαίων δηλοῦντας αὐτῷ. καὶ πρὸς [d] παρασκευὴν δὲ κρατήρων καὶ

l Ἐκδοῦναι] In *Aristeæ* libris εἰσδοῦναι.

m [Τούτοις] Illud τούτοις, uncis inclusum, ex Aristea adjectum esse volui.

n ᾨκονόμητο,] Διῳκεῖτο *Aristeæ*.

o Ἐκδόσεως ἀντίγραφον] Ita *NC.* & *Euseb.* de *Præp. Evang.* p. 353. in *Josephi Editis Aliisque* utroque loco εἰσδόσεως, prout in *Aristeæ* libris.

p Κατατέτακται,] Καταχεχώρικα in *Aristeæ* libris, unde forsan aliquis hîc loci malit κατατέταχα, aut media voce κατατέταγμαι, præsertim cum *Epiphanius* vertat *designavimus*.

q Παρὰ Δημητρίου.] Ita cum *Aristeæ* & *Eusebii* libris, ut & *NC.* (atque *L. B.*) qui præterea habet βασιλεῖ μεγάλῳ Πτολεμαίῳ παρὰ Δημητρίου. Verum *Aristeæ* Editores verba illa non pro inscriptione accipiunt, sed cum præcedentibus jungunt: quod & à *J. Alb. Fabricio* notatum video.

r Τῆς δεούσης] Καὶ τῆς δ. *NC.*

s Ἐπιμελείας] Ἐπισκευῆς *restitutionis* aut *reparationis* vocabulum, quo utitur *Aristeas*, significantius videtur quam ἐπιμελείας. *M. Meibom.* in *specimine Emendationum Psalmorum* &c. p. 47.

* *Notatos esse*;] Id est *consonis literis absque subjunctis vocalibus*, ut opinatur *Meibomius*. Alii reddunt, *scriptos interpunctosque*, qui credunt exemplaria quædam legis Judaïcæ in Bibliotheca Ptolemaïca exstitisse, sed imperfecta & mendosa. atque alii demum *expositos*, quibus placet aut totum *Pentateuchum* aut *partes quasdam* ante Alexandrum Græce redditas fuisse. Vide *Huetium* in *Demonstr. Evangel.* Prop. IV. c. 12. & *Fabricium* in *Bibl. Gr.* l. 3. c. 12. §. 1.

t Ἔχει σεσημάνθαι,] Καὶ οὐχ ὡς ὑπάρχει apud *Aristeam*, pro quo καὶ οὐχ ὡς ὑπ᾽ ἀρχὴν εἶχε reponendum censet *Meibom.* p. 48. *Josephi* verbis mendum subesse existimant *Viri Eruditi.* unde ἱερῶν pro ἔχει post alios substituit *J. Clericus.* ἔδει *J. Davisius.* nihil mutari volui, sine auctoritate *MSS.* præsertim cum ita legerit *Epiphanius*, qui vertit, *quam habent.*

v Ἐπιμνησθῆναι,] Ita *MSS.* ἐμνησθῆναι in *Editis.*

x Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης,] In *Historia de Judæis*, cujus meminit *Euseb.* de *Præp. Evangel.* l. 9. c. 4. HUDS. Hecatæus Abderita, quæ de Judæis scripsit vid. adv. Apion. lib. 1. §. 22. ubi Hecatæi verba apud Euseb. πρ. F. p. 408. & contr. Apion. lib. 1. § 22. ut & lib. 2. §. 4. SPANH.

y Ἑκάστης φυλῆς,] Hinc colligitur (quod ab aliis notatum) non integras tribus fuisse abductas in Mediam, sed jam à temporibus Salmanassaris reliquias nonnullas permansisse.

z Ἀφ᾽ ὧν τὸ τῶν βιβλίων] Παρ᾽ ὧν in *MSS.*

a Ἐκμαθόντες,] Sic *MSS.* εὖ μαθόντες in *Editis.*

b Πραγμάτων,] Γραμμάτων L. B.

c Ἐκδόσεως γινομένης,] In *Editis* εἰσδόσεως *suggestionis*, ut vocem hîc loci interpretantur & *Epiph. Gelenius.* Supra tamen *Epiphanio* εἴσδοσις est *allegatio.* de qua voce videsis *Du-Cangium* in *Glossario.*

d Παρασκευὴν] Κατασκευὴν *NC.* (*L. B.*) & *Arist.*

e Περ-

καὶ φιαλῶν καὶ σπονδείων, ἔπεμψε χρυσοῦ μὲν ὁλκῆς τάλαντα [e] πεντήκοντα, λίθων δὲ πολυτελῶν ἀσυλλόγιστόν τι πλῆθος· προσέταξε καὶ τοὺς φύλακας τῶν κιβωτῶν, ἐν αἷς ἐτύγχανον οἱ λίθοι, τὴν ἐκλογὴν τοῖς τεχνίταις αὐτῶν, οὗπερ ἂν ἐθελήσωσιν εἴδους, ἐπιτρέπειν. διετάξατο δὲ καὶ νομίσματος εἰς θυσίας καὶ τὰς λοιπὰς χρείας πρὸς ἑκατὸν τάλαντα τῷ ἱερῷ δοθῆναι. διηγήσομαι δὲ τὰ κατασκευάσματα, καὶ τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας αὐτῶν, μετὰ τὸ προεκθέσθαι τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τῆς γραφείσης Ελεαζάρῳ τῷ ἀρχιερεῖ, ταύτην λαβόντι τὴν τιμὴν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. [f] τελευτήσαντος Ονίου τοῦ ἀρχιερέως, ὁ παῖς αὐτοῦ [g] Σίμων γίνεται διάδοχος, ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, διά τε τὸ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβὲς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους εὔνουν. ἀποθανόντος δὲ τούτου, καὶ νήπιον υἱὸν καταλιπόντος τὸν κληθέντα Ονίαν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ελεάζαρος, περὶ οὗ τὸν λόγον ποιούμεθα, τὴν ἀρχιερωσύνην παρέλαβεν· ᾧ γράφει Πτολεμαῖος τοῦτον τὸν τρόπον. "Βασιλεὺς Πτολεμαῖος Ελεαζάρῳ τῷ ἀρχιερεῖ χαίρειν. [h] Πολλῶν ἐν τῇ ἐμῇ βασιλείᾳ κατῳκισμένων Ἰουδαίων, οὓς, αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ Περσῶν ὅτ' ἐκράτουν, ὁ ἐμὸς πατὴρ ἐτίμησε, καὶ τοὺς μὲν εἰς τὰ στρατιωτικὰ κατέταξεν ἐπὶ μείζοσι μισθοφορίαις, τισὶ δὲ γενομένοις ἐν Αἰγύπτῳ [i] σὺν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ τὴν τούτων φυλακὴν παρέθετο, ἵνα τοῖς Αἰγυπτίοις ὦσι φοβεροί· [k] τὴν ἀρχὴν ἐγὼ παραλαβὼν πᾶσι μὲν φιλανθρώπως ἐχρησάμην, μάλιστα δὲ τοῖς σοῖς πολίταις, ὧν ὑπὲρ δέκα μὲν μυριάδας αἰχμαλώτων δουλευόντων ἀπέλυσα, τοῖς δεσπόταις αὐτῶν ἐκ τῶν ἐμῶν λύτρα καταβαλών. τοὺς δὲ ἀκμάζοντας ταῖς ἡλικίαις εἰς τὸν [l] στρατιωτικὸν κατάλογον κατέταξα· τινὰς δὲ τῶν περὶ ἡμᾶς [m] καὶ τῆς ἐμῆς αὐλῆς πιστῶν εἶναι δυναμένων, ταύτης ἠξίωκα, νομίζων ἡδὺ τῷ Θεῷ τῆς ὑπὲρ ἐμοῦ προνοίας ἀνάθημα τοῦτο καὶ μέγιστον ἀναθήσειν. Βουλόμενος δὲ καὶ τούτοις χαρίζεσθαι, καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἰουδαίοις, τὸν νόμον ὑμῶν ἔγνων μεθερμηνεῦσαι, καὶ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς ἐκ τῶν Εβραϊκῶν μεταγραφέντα, κεῖσθαι ἐν τῇ ἐμῇ βιβλιοθήκῃ. καλῶς οὖν ποιήσεις ἐπιλεξάμενος ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐξ ἀφ' ἑκάστης φυλῆς ἤδη πρεσβυτέρους [n] πέμψας· οἳ καὶ διὰ τὸν χρόνον ἐμπείρως ἔχουσι τῶν νόμων, καὶ δυνήσονται τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν ἀκριβῆ ποιήσασθαι. νομίζω γὰρ τούτων ἐπιτελεσθέντων, μεγίστην δόξαν ἡμῖν περιγενήσεσθαι. ἀπέσταλκα δέ σοι περὶ τούτων διαλεξομένους, Ανδρέαν τὸν ἀρχισωματοφύλακα καὶ Αρισταῖον, ἐμοὶ τιμιωτάτους· δι' ὧν καὶ ἀπαρχὰς ἀναθημάτων εἰς τὸ ἱερὸν [o] καὶ θυσιῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπέσταλκα, τάλαντα ἀργυρίου ἑκατόν. καὶ σὺ δ' ἡμῖν ἐπιστέλλων, περὶ ὧν ἂν ἐθέλῃς, ποιήσεις κεχαρισμένα.

έ. Τῆς οὖν ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως κομισθείσης πρὸς Ελεάζαρον, ἀντιγράφει [p] πρὸς αὐτὴν ὡς ἐνῆν μάλιστα φιλοτίμως. "Αρχιερεὺς Ελεάζαρος βασιλεῖ Πτολεμαίῳ χαίρειν. Ἐρρωμένων σοῦ τε καὶ [q] τῆς βασιλίσσης Αρσινόης καὶ τῶν τέκνων, καλῶς ἡμῖν ἔχει πάντα. τὴν δ' ἐπιστολὴν λαβόντες, μεγάλως ἥσθημεν ἐπὶ τῇ προαιρέσει σου, καὶ συναθροίσαντες τὸ πλῆθος ἀνέγνωμεν αὐτὴν, ἐμφανίζοντες αὐτῷ ἣν ἔχεις πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν. ἐπεδείξαμεν δ' αὐτῷ καὶ τὰς φιάλας ἃς ἔπεμψας χρυσᾶς

quidem talenta quinquaginta, gemmarum vero inæstimabilem multitudinem: jussitque custodes capsarum, in quibus erant gemmæ, artificibus permittere electionem cujuscunque vellent generis. Mandavit etiam pecuniæ ad sacrificia & reliquos usus * in templum usque ad centum talenta erogari. Exponam autem opera, & quo modo singula fabricata erant, si prius exemplar adduxero scriptarum ad Eleazarum pontificem literarum, qui id munus adeptus erat, ob causam quam dicam. Defuncto Oniæ pontifici filius ejus Simon successit, is qui Justus cognominatus est, tum propter pietatem in Deum, tum propter benevolum in cives animum. Eo mortuo, & superstite ei filio Onia nomine, ejus frater Eleazarus, de quo loquimur, pontificatum suscepit; cui scripsit Ptolemæus in hunc modum. "Rex Ptolemæus Eleazaro pontifici salutem. Cum multi in regno meo habitarent Judæi, quos à Persis, dum imperium tenebant, captos meus pater honoravit, & partim ad militiam majoribus stipendiis destinavit, partim videlicet iis, qui cum eo venerant in Ægyptum, castella eorumque custodiam assignavit, ut essent Ægyptiis terrori: ego principatum adeptus, cum omnes humane tractavi, tum maxime cives tuos, quorum supra centum millia captivorum in libertatem vindicavi, soluto de meis facultatibus pretio dominis eorum. Ex his vero, quotquot per ætatem arma ferre possent in militiam allegi: nonnullos etiam eorum qui circa nos erant, quorum & fides id mereri videbatur, in aulicos meos cooptavi, cogitans gratum Deo pro ejus de me cura donarium hoc & maximum à me oblatum iri. Atque ut tum his tum omnibus toto orbe Judæis gratum faciam, statui legem vestram interpretatione donare, & de Hebræo in Græcum traductam in mea bibliotheca reponere. Quare recte facies si delectos viros, ex unaquaque tribu sex, jam ætate provectos, ad me miseris, qui & per ætatem legum sint periti, & eas accurate possint interpretari. Sic enim existimo, his perfectis, maxima nos gloria affectum iri. Misi autem colloquuturos hisce de rebus tecum, Andream satellitum præfectum & Aristæum, homines magnæ apud nos existimationis, per quos etiam donariorum primitias ad templum & sacrificiorum reliquorumque misi, argenti talenta centum. Et tu, si nobis quæ voles scripseris, rem gratam feceris.

Regis Ptolemæi literæ ad pontificem Eleazarum.

5. Itaque his Regis literis ad Eleazarum perlatis, illis respondit quam fieri potuit amicissime. "Eleazarus pontifex Ptolemæo regi salutem. Si & tu vales, reginaque Arsinoë, & liberi, nobis omnia bene se habent. Acceptis literis tuis, magnam ex *præclara* tua voluntate lætitiam cepimus, convocataque multitudine illas recitavimus, palam eis facientes tuam erga Deum pietatem. Phialas etiam abs te missas protulimus, aureas viginti, ac triginta argenteas, crateras item quin-

Eleazari pontificis responsum.

e Πεντήκοντα,] Πεντήκοντα καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑβδομήκοντα in *Aristea*.

* *In templum usque ad centum talenta erogari.*] *Sacerdoti dari* juxta *Epiphan.* adeo ut τῷ ἱερεῖ legisse videatur, sicuti exstat in *NC*.

f Τελευτήσαντος Ονίου] Illa τελευτήσαντος Ονίου τοῦ ἀρχιερέως, ὁ παῖς αὐτοῦ Σίμων γίνεται διάδοχος, ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, διά τε τὸ πρὸς εὐσεβὲς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους εὔνουν, quæ in principio capitis habet *NC*. hîc loci in eodem codice omittuntur: & post τοιαύτης sequuntur ista, ἀποθανόντος γὰρ Σίμωνος καὶ νήπιον &c.

g Σίμων] Is ipse est quem tanto encomio prosequitur *Sirachides*, *Ecclesiastici* cap. 2.

h Πολλῶν] Illud monendum est, Epistolas Ptolemæi & Eleazari non iisdem referri verbis ab *Aristea*, *Josepho*, *Eusebio*, & S. *Epiphanio* in lib. *de Mensuris & Ponderibus*. *J. Alb. Fabricius*.

i Σὺν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ τὴν τούτων φυλακὴν] Conf. supr. c. 1. §. 1. SPANH.

k Τὴν ἀρχὴν] Ita *Bas.* & nonnulli *MSS.* τὴν δ' ἀρχὴν ἐγὼ in *Edit. Gen.* τὴν ἀρχὴν οὖν ἐγὼ *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* καὶ ἡμεῖς δὲ παραλαβόντες τὴν βασιλείαν apud *Aristeam*.

l Στρατιωτικὸν κατάλογον κατέταξα·] Sic *MSS.* στρατικὸν in *Editis*.

m Καὶ τῆς ἐμῆς αὐλῆς πιστῶν εἶναι δυναμένων,] Ἐπὶ τὴν τῆς αὐλῆς πίστιν *Hen.* & *Busb.* τὴν τῆς αὐλῆς πίστιν ἱκανῶν εἶναι δεῖ. *NC.* τοὺς δὲ δυναμένους καὶ περὶ ἡμᾶς εἶναι, τῆς περὶ τὴν αὐλὴν πίστεως ἀξίους ἐπιχείρων κατεστάκαμεν *Arist.* HUDS. *Lugd. Bat.* ἀπιστῶν. Forte ἀπιστῶν. COCC.

n Πέμψας·] Illud πέμψας abest *Hen.* (*L. B.*) & *NC.* nec agnoscit *Aristeas*.

o Καὶ θυσιῶν] Καὶ εἰς θυσίας καὶ τὰ ἄλλα *Arist.*

p Πρὸς αὐτὴν] Πρὸς αὐτὸν *NC.* & *Vet. Interpr.* πρὸς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν &c. *Arist.*

q Τῆς βασιλίσσης Αρσινόης] Juxta *Aristeam* & *Eusebium*, τῆς βασιλίσσης Αρσινόης, τῆς ἀδελφῆς, καὶ τῶν τέκνων. Vide pag. seq. εὐθὺς οὖν ὑπὲρ σοῦ & *Usserium* ad A. M. 3727.

* Men-

"quinque, & * mensam consecratis muneribus excipiendis addictam, ut & sacrificiis faciendis ac caeteris omnibus, quibus opus templo fuerit, comparandis, centum talenta, quae Andreas & Aristaeus ex amicis tuis honoratissimi, viri honesti bonique ac doctrina praestantes, tuaque virtute digni, attulerunt. Scire autem te velimus, nos tibi in commodum tuum gratificaturos, etiamsi quid praeter ingenium nostrum facere oporteat. nam tuis beneficiis in cives nostros multifariam collatis paria referre debemus. Quare hostias confestim & tua, & sororis, & liberorum, amicorumque causa immolavimus; & votis Deo nuncupatis ab eo populus flagitavit, uti omnia tibi *feliciter atque* ex animo cedant, regnumque tuum pacis tranquillitate conservetur, tibique bene vortat legis interpretatio, & felicem quem optas sortiatur exitum. Delegimus etiam seniores, ex unaquaque tribu sex, quos ad te una cum lege misimus. Tuae autem erit pietatis ac justitiae curare, ut lex, absoluta ejus interpretatione, ad nos remittatur, salvis etiam istis qui eam ad te apportarunt. Vale.

Septuaginta duo Interpretes.

Nominum recensio omissa.

6. Haec quidem pontifex rescripsit. Mihi vero haud necessarium visum est nomina septuaginta seniorum indicare, qui cum lege ab Eleazaro missi sunt: (illa enim subscripta erant epistolae) donariorum tamen, quae Rex Deo misit, magnificentiam & opificium narrando percensere, non supervacaneum esse duxi, ut singulare Regis erga Deum studium omnibus innotescat. Etenim cum sumptus ad ista Rex large suppeditaret, & opificibus praesens adesset, atque opera inspiceret, nihil eorum quae facta sunt oscitanter & negligenter fabricari sinebat. quorum uniuscujusque, quoad ejus fieri potest, magnificentiam persequar; non quod historia hujusmodi forsan narrationem postulet, sed quod elegantiae amorem in Rege, animique magnitudinem lectoribus inde commendatum iri existimem.

Ptolemaei in donariis parandis munificentia.

7. Primo autem quae ad mensam spectant exponere aggrediar. Et quidem Regi in animo erat opus immensae molis elaborare. jussit autem ut mensae quae tum Hierosolymis erat magnitudinem explorarent, & quanta esset, & an major confici posset. Cumque intellexisset qualis ea esset, quodque nihil prohiberet, quin ea etiam major fieri posset, dixissetque se quintuplo ea majorem velle facere, sed vereri ne propter nimiam ejus molem ad ministeria fiat inutilis, (cupere enim se ut donaria, quae ipse consecraret, non in spectaculum solum essent, sed ad sacrorum etiam usum accommodata) ideoque arbitratus esset priorem mensam non ob auri inopiam modica extitisse amplitudine; constituit eam, quae ante posita erat, dimensionibus quidem non excedere, varietate vero & elegantia materiae aliam longe praestantiorem efficere. Cumque ingenio esset ad rerum omnium naturas perspiciendas acuto, promptoque in operibus novis & mirabilibus excogitandis, ipse tum ista quibus nulla erat sculptura, inventione sua solerter adhibita ostensaque opificibus, fabricari jussit, tum quae coelata erant ad expressas rerum formas respiciendo identidem perfici.

Mensa aurea.

8. Itaque cum illud in se recepissent *opifices*,

"εἴκοσι, καὶ ἀργυρᾶς τριάκοντα, καὶ κρατῆρας πέντε, καὶ τράπεζαν εἰς ἀνάθεσιν, ἅτε εἰς θυσίαν καὶ εἰς ἐπισκευὴν ὧν ἂν δέηται τὸ ἱερὸν, τάλαντα ἑκατὸν, ἅπερ ἐκόμισαν Ἀνδρέας καὶ Ἀρισταῖος οἱ τιμιώτατοί σου τῶν φίλων, ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ παιδεία διαφέροντες, καὶ τῆς σῆς ἀρετῆς ἄξιοι. ἴσθι δ' ἡμᾶς τὸ σοὶ συμφέρον, κἂν ᾖ τι παρὰ φύσιν, ὑπομενοῦντας. ἀμείβεσθαι γὰρ ἡμᾶς δεῖ τὰς σὰς εὐεργεσίας, πολυμερῶς εἰς τοὺς ἡμετέρους πολίτας κατατεθείσας. εὐθὺς οὖν ὑπέρ σου [r] καὶ τῆς ἀδελφῆς σου καὶ τῶν τέκνων καὶ φίλων προσηγάγομεν θυσίας, καὶ τὸ πλῆθος εὐχὰς ἐποιήσατο γενέσθαι σοι τὰ κατὰ νοῦν, καὶ φυλαχθῆναί σου τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ, τήν τε τοῦ νόμου μεταγραφὴν ἐπὶ συμφέροντι τῷ σῷ λαβεῖν ὃ [s] προαιρῇ τέλος. ἐπελέξαμεν δὲ καὶ πρεσβυτέρους ἄνδρας ἓξ ἀπὸ φυλῆς ἑκάστης, οὓς πεπόμφαμεν ἔχοντας τὸν νόμον. ἔσται δὲ τῆς σῆς εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, τὸ μεταγραφέντα τὸν νόμον [t] εἰς ἡμᾶς ἀποπέμψαι μετ' ἀσφαλείας τῶν κομιζόντων. ἔῤῥωσο.

ϛʹ. Ταῦτα μὲν ὁ ἀρχιερεὺς ἀντέγραψεν. ἐμοὶ δ' οὐκ ἀναγκαῖον ἔδοξεν εἶναι τὰ ὀνόματα [v] τῶν ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρων, οἳ τὸν νόμον ἐκόμιζον ὑπὸ Ἐλεαζάρου πεμφθέντες, δηλοῦν· ἦν γὰρ ταῦτα ὑπογεγραμμένα ἐν τῇ ἐπιστολῇ· τὴν μέντοιγε τῶν ἀναθημάτων πολυτέλειαν καὶ κατασκευὴν, ἣν ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τῷ Θεῷ, οὐκ ἀνεπιτήδειον ἡγησάμην διελθεῖν, ὅπως ἅπασιν ἡ τοῦ βασιλέως [x] ἐπὶ τὸν Θεὸν φιλοτιμία φανερὰ γένηται. ἄφθονον γὰρ τὴν εἰς [y] ταῦτα δαπάνην χορηγῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ παρὼν ἀεὶ τοῖς τεχνίταις, καὶ τὰ ἔργα ἐπιβλέπων, οὐδὲν ἀμελῶς οὐδὲ ῥᾳθύμως εἴα γίνεσθαι τῶν κατασκευασμάτων. ὧν ἑκάστου, ὡς [z] οἷόν τε, τὴν πολυτέλειαν διηγήσομαι· τῆς μὲν ἱστορίας ἴσως οὐκ ἀπαιτούσης τὴν ἀπαγγελίαν, τὸ δὲ τοῦ βασιλέως φιλόκαλον καὶ μεγαλόφρον οὕτως συστήσειν τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὑπολαμβάνων.

ζʹ. Πρῶτον δὲ τὰ περὶ τῆς τραπέζης ἐκθήσομαι. εἶχε μὲν οὖν δι' ἐννοίας ὁ βασιλεὺς, ὑπερμεγεθέστατον τοῖς μέτροις ἀπεργάσασθαι τὸ κατασκεύασμα. προσέταξε δὲ μαθεῖν τὸ μέγεθος τῆς ἀνακειμένης ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις τραπέζης· πόσον τέ ἐστιν, καὶ εἰ δύναται μεῖζον [a] τούτου κατασκευασθῆναι. μαθὼν δὲ καὶ τὴν οὖσαν, ἡλίκη τις ἦν, καὶ ὅτι αὐτῆς οὐδὲν κωλύει μείζονα γενέσθαι φήσας καὶ πενταπλασίονα τῆς ὑπαρχούσης τῷ μεγέθει βούλεσθαι κατασκευάσαι, φοβεῖσθαι δὲ μὴ πρὸς τὰς λειτουργίας ἄχρηστος διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους γένηται· βούλεσθαι γὰρ οὐκ ἀνακεῖσθαι μόνον εἰς θέαν τὰ ἀναθήματα, ἀλλὰ [b] καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας εὔχρηστα· καὶ διὰ τοῦτο λογισάμενος σύμμετρον κατεσκευάσθαι τὴν προτέραν τράπεζαν, ἀλλ' οὐ διὰ σπάνιν τοῦ χρυσοῦ, τῷ μεγέθει μὲν οὐκ ἔγνω τὴν προϋπάρχουσαν ὑπερβαλεῖν, τῇ δὲ ποικιλίᾳ καὶ τῷ κάλλει τῆς ὕλης ἀξιολογωτέραν κατασκευάσαι. δεινὸς δὲ ὢν [c] κατιδεῖν πραγμάτων παντοδαπῶν φύσιν, καὶ λαβεῖν ἐπίνοιαν ἔργων καινῶν καὶ παραδόξων, καὶ ὅσα ἦν [d] ἄγραφα τὴν εὕρεσιν αὐτὸς παρέχων διὰ τὴν σύνεσιν, καὶ ὑποδεικνὺς τοῖς τεχνίταις, ἐκέλευσε ταῦτα κατασκευάζεσθαι, καὶ τὰ ἀναγεγραμμένα πρὸς τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν ἀποβλέποντας ὁμοίως ἐπιτελεῖν.

ηʹ. Ὑποστησάμενοι τοίνυν ποιήσασθαι τὴν τράπεζαν, [e] δύο μὲν

* *Mensam consecratis muneribus excipiendis addictam,*] Mensam dedicandam, *Epiphan.* & *Gelen.*

r Καὶ τῆς ἀδελφῆς σου καὶ τῶν τέκνων] Soror nempe simul & uxor Philadelphi. Hinc ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ inscrip. utriusque in Nummis antiquis. SPANH. Vide Tab. in fine Tomi II.

s Προαιρῇ τέλος.] Ita *Hen.* προαίρῃ aut προαιρεῖ in *aliis.*

t Εἰς ἡμᾶς] Εἰς ut hic pro πρὸς saepe apud Atticos; sic εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι Demosth. adv. Spudiam p. 649. B. & adv. Leochar. p. 671. A. SPANH.

v Τῶν ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρων,] Τῶν οβʹ. *NC.*

x Ἐπὶ τὸν Θεὸν] Περὶ τὸν Θεὸν *Hen.* (*L. B.*) & *NC.*

y Ταῦτα] L. B. αὐτά.

z Οἷόν τε,] *Lugd. Bat.* οἷον ἦν.

a Τούτου κατασκευασθῆναι.] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) τούτοις in *Editis Aliisque.*

b Καὶ πρὸς τὰς λειτουργίας εὔχρηστα·] Illud καὶ ex *MSS.*

c Κατιδεῖν πραγμάτων παντοδαπῶν,] Συνιδεῖν *Hen.* *NC.* & *Arist.*

d Ἄγραφα τὴν εὕρεσιν] Ἄγραπτα juxta *Aristeam.*

e Δύο μὲν καὶ ἡμίσους] Ita etiam *Epiphan.* δύο πήχεων τὸ μῆκος *Aristeae.* Vide *Exod.* c. 25. v. 23. & c. 37. v. 10. & *Josephum* ipsum, p. 135. §. 5.

f Εὐ

μὲν καὶ ἡμίσους πηχῶν τὸ μῆκος, ἑνὸς δὲ τὸ εὖρος, τὸ δ' ὕψος ἑνὸς καὶ ἡμίσους, ἐκ [f] χρυσοῦ τὴν ὅλην κατασκευὴν τοῦ ἔργου ποιούμενοι, τὴν μὲν οὖν [g] στεφάνην παλαιστιαίαν εἰργάσαντο, τὰ δὲ [h] κυμάτια στρεπτὰ, τὴν ἀναγλυφὴν ἔχοντα σχοινοειδῆ, τῇ τορείᾳ θαυμαστῶς ἐκ τῶν τριῶν μερῶν μεμιμημένην. τριγώνων γὰρ ὄντων αὐτῶν, ἑκάστη γωνία τὴν αὐτὴν τῆς ἐκτυπώσεως εἶχε διάθεσιν, ὡς στρεφομένων αὐτῶν μίαν καὶ μὴ διάφορον τὴν ἰδέαν αὐτοῖς συμπεριφέρεσθαι. τῆς δὲ στεφάνης τὸ μὲν ὑπὸ τὴν τράπεζαν [i] ἐγκεκλεισμένον ὡραίαν εἶχε τὴν διατύπωσιν· τὸ δ' ἔξωθεν περιηγμένον ἔτι μᾶλλον τῷ κάλλει τῆς ἐργασίας ἦν ἐκπεπονημένον, ὡς ὑπ' ὄψιν καὶ θεωρίαν ἐρχόμενον. [k] διὸ καὶ τὴν μὲν ὑπεροχὴν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὀξεῖαν συνέβαινε γίνεσθαι, καὶ μηδεμίαν γωνίαν, τριῶν οὐσῶν ὡς προειρήκαμεν, περὶ τὴν μεταγωγὴν τῆς τραπέζης ἐλάττονα βλέπεσθαι. ἐνδιέκειντο δὲ τοῖς σχοινίοις τῆς τορείας λίθοι πολυτελεῖς παράλληλοι, περόναις χρυσαῖς διὰ τρημάτων κατειλημμένοι. [l] τὰ δ' ἐκ πλαγίου τῆς στεφάνης καὶ [m] ὑπ' ὄψιν ἀνατείνοντα ὠῶν ἐκ λίθου καλλίστου πεποιημένων θέσει [n] κατακεκόσμητο, ῥάβδοις τὴν ἀναγλυφὴν ἐοικότων πυκναῖς, αἳ περὶ τὸν κύκλον τῆς τραπέζης εἵλιχντο. ὑπὸ δὲ τὴν τῶν ὠῶν διατύπωσιν, στέφανον περιήγαγον οἱ τεχνῖται, παντοίου καρποῦ φύσιν ἐντετορευμένον, ὡς ἀποκρέμασθαί τε βότρυς, καὶ στάχυς ἀνεστηκέναι, καὶ [o] ῥοὰς ἀποκεκλεῖσθαι. τοὺς δὲ λίθους εἰς πᾶν γένος τῶν προειρημένων καρπῶν, ὡς [p] ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν τετυπῶσθαι χρόαν, ἐξεργασάμενοι, συνέδησαν τῷ χρυσῷ περὶ ὅλην τὴν τράπεζαν. ὑπὸ δὲ τὸν στέφανον ὁμοίως ἡ τῶν ὠῶν διάθεσις πεποίητο, [q] καὶ ἡ τῆς ῥαβδώσεως ἀναγλυφὴ, τῆς τραπέζης ὡς ἐπαμφότερον μέρος ἔχειν τὴν αὐτὴν τῆς ποικιλίας τῶν ἔργων καὶ γλαφυρότητος θέαν κατεσκευασμένην· ὡς καὶ τὴν τῶν [r] κυμάτων θέσιν καὶ τὴν τῆς στεφάνης, [s] μηδὲ τῆς τραπέζης ἐφ' ἕτερον μέρος ἐναλλαττομένης, γίνεσθαι διάφορον, τὴν δ' αὐτὴν ἄχρι καὶ τῶν ποδῶν ὄψιν τῆς ἐπιτεχνήσεως διατετάσθαι. [t] ἔλασμα γὰρ χρυσοῦ τὸ πλάτος τεσσάρων δακτύλων ποιήσαντες καθ' ὅλου τοῦ τῆς τραπέζης πλάτους, εἰς τοῦτο τοὺς πόδας αὐτῆς [v] ἀνέθεσαν, ἔπειτα περόναις καὶ κατακλείσεσιν αὐτοὺς ἐνέσφιγγον τῇ τραπέζῃ κατὰ τὴν στεφάνην· [x] ἵνα τὴν θέαν τῆς καινουργίας καὶ πολυτελείας, ἐφ' ᾧ τις ἂν [y] στήσει τὴν τράπεζαν μέρει, παρέχωσι τὴν αὐτήν. ἐπὶ δὲ τῆς τραπέζης [z] μαίανδρον ἐξέγλυψαν, λίθους αὐτῷ κατὰ μέσον ἀξιολόγους, ὥσπερ ἀστέρας, ποικίλης ἰδέας ἐνθέντες, τόν τε ἄνθρακα καὶ τὸν σμάραγδον, ἥδιστον προσαυγάζοντας αὐτῶν ἑκάτερον τοῖς ὁρῶσι, τῶν τε ἄλλων γενῶν ὅσοι περισπούδαστοι καὶ ζηλωτοὶ πᾶσι διὰ τὴν πολυτέλειαν τῆς φύσεως ὑπάρχουσι. μετὰ δὲ τὸν [a] μαίανδρον πλέγμα τι σχοινοειδὲς [b] περιῆκτο, ῥόμβῳ τὴν κατὰ μέσον ὄψιν ἐμφερὲς, ἐφ' οὗ κρύσταλλός τε λίθος, καὶ ἤλεκτρον ἐντετύπωτο, [c] τῇ παραλλήλῳ τῆς ἰδέας γειτνιάσει ψυχαγωγίαν θαυμαστὴν παρέχον τοῖς βλέπουσι. τῶν δὲ ποδῶν ἦσαν αἱ κεφαλίδες εἰς κρίνα μεμιμημέναι τὰς ἐκφύσεις, τῶν πετάλων ὑπὸ τὴν τράπεζαν ἀνακλωμένων, εἰς ὀρθὸν δὲ τὴν βλάστησιν ἔνδοθεν παρεχόντων ὁρᾶν. ἡ δὲ βά-

ut mensam exstruerent in longitudinem quidem duorum cubitorum & semis, atque in latitudinem unius, altitudine vero sesquicubitali, toto opere ex auro fabrefacto, loricam quidem *mensæ* quadrantilem confecerunt, cymatia autem tortilia, quibus inerat cœlatura restis æmula trinis partibus tornata mirabiliter. Illa vero cum essent triangularia, unusquisque angulus eandem formarum dispositionem habebat: adeo ut situ mutato una eademque species ante oculos versaretur. Loricæ quidem pars inferior mensam versus pulchre conformata erat, exterior vero majori adhuc opificii elegantia splendescebat, ut quæ omnium in oculos incurreret & in conspectum veniret. Unde fiebat ut ambarum partium projecturæ acutæ eminerent nullusque angulus, cum tres fuerint ut ante diximus, dum mensa transfertur, *justo* minor videretur. Resticulis autem tornatis ordine alterno insertæ erant gemmæ fibulis aureis per foramina comprehensæ. At circa latera loricæ, ad aspectum eminentia, per obliquum erat ovorum facies, ex lapidibus pretiosis ornatûs gratia confecta, in circuitu per totam mensam intercurrente densa virgularum sculptura. Subter hanc ovalem speciem circumducta erat corona, omne genus fructuum, prout eorum fert natura, repræsentans, adeo ut racemi pendere, spicæ surgere, malogranata occludi viderentur. Lapides etiam secundum genus unumquodque prædictorum fructuum, colorem eorum nativum referentes, elaborarunt, & auro vinctos mensæ circumdederunt. Sub hac corona rursum alia series ovorum priori similis facta est, eademque virgularum sculptura, ut in mensa ex utraque parte spectaretur eadem operum varietas & elegantia: ita ut nulla in lorica & cymarum ordine, ne mensa quidem in utramvis partem versa, cerneretur diversitas, sed idem artificium ad imos usque pedes pertenderet. nam cum lamina aurea, quatuor digitos lata, mensæ, quà patebat ejus latitudo, adjuncta esset, in eam pedes ejus inseruerunt, deinde fibulis & clausuris eos mensæ adstrinxerunt juxta loricam; atque ita ut eandem novitatis artificii & magnificentiæ, quacunque mensa verteretur, speciem exhiberent. Supra ipsam autem mensam sculpserunt mæandrum, qui lapides pretiosos, *tot* stellularum ad instar, varii coloris in medio haberet, carbunculum & smaragdum, ambos spectantium oculos grato fulgore irradiantes, aliosque diversi generis, quotquot, ex naturæ suæ præstantia, summa cupiditate ab omnibus expetuntur. Juxta mæandrum resticulata quædam textura circumquaque discurrebat, relicta in medio specie quæ rhombo admodum similis, cui impressum erat crystallum, & electrum, quod, alterna formæ *suæ* vicinitate, miram intuentibus delectationem afferebat. Pedum autem capitella cauliculis lilia imitabantur, foliis sub mensam resupinis, ita ut stamina

f Ἐκ χρυσοῦ τὴν ὅλην κατασκευὴν τοῦ ἔργου ποιούμενοι,] Κατεσκεύαζον ἐκ χρυσοῦ τὴν ὅλην καταβολὴν τοῦ ἔργου π. *Hen.* (& *L. B.* qui transponit τοῦ ἔργου καταβολὴν) & C.

g Στεφάνην παλαιστιαίαν] Στεφάνην παλαιστοῦ LXX. *Exod.* XXV. 24. SPANH.

h Κυμάτια] Κυμάτια LXX. *Exod.* XXV. V. 11. SPANH.

i Ἐγκεκλεισμένον ὡραίαν εἶχε τὴν διατύπωσιν·] Eo modo *Hen.* (ut & *L. B.* nisi quod ἀποτύπωσιν præferat.) & *Epiphan.* τὴν κεκλεισμένον, ὡραίαν ἔχον τὴν διατύπωσιν in *Editis.* ἐγκεκλιμένον ὡραίαν ἔχε τὴν ἀποτύπωσιν NC.

k Διὸ καὶ τὴν μὲν ὑπεροχὴν] Διὸ τὴν ὑπεροχὴν ὀξεῖαν εἶναι τῶν δύο κλιμάτων συνέβαινε. *Arist.*

l Τὰ δ' ἐκ πλαγίου τῆς στεφάνης καὶ ὑπ' ὄψιν ἀνατείνοντα ὠῶν] Partes, quæ per latera coronæ cernebantur in speciem ovorum. *Rufin.* SPANH.

m Ὑπ' ὄψιν] *L. B.* πρὸς ὄψιν.

n Κατακεκόσμητο,] *L. B.* κατακεκόσμητο.

o Ῥοὰς ἀποκεκλεῖσθαι.] Sic *MSS.* ῥοαῖς in *Editis*, forsan pro ῥοιάς.

p Ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν τετυπῶσθαι] *L. B.* ἑκάστου τ. ο. ἐντετυπῶσθαι.

q Καὶ ἡ τῆς ῥαβδώσεως ἀναγλυφὴ,] Ita distinxi: cum antea esset, καὶ ἡ τῆς ῥαβδώσεως ἀναγλυφὴ τῆς τραπέζης, ὡς ἐπαμφότερον μέρος &c. Rectius forsan, ὡς ἐπ' ἀμφότερον μέρος τὴν τράπεζαν ἔχειν &c.

r Κυμάτων] *L. B.* ἄλλων κυμάτων.

s Μηδὲ] Idem *L. B.* μετά.

t Ἔλασμα γὰρ χρυσοῦ] Inf. mox ἔλασμα τῶν ποδῶν· Confer & lib. VIII. Antt. c. 3. §. 3. SPANH.

v Ἀνέθεσαν,] *L. B.* ἐνέθεσαν.

x Ἵνα τὴν θέαν τῆς καινουργίας καὶ πολυτελείας, ἐφ' ᾧ τις] Sic *MSS.* διὰ τὴν θέαν τῆς κ. κ. πολυτελείας, ἵν' ἐφ' ᾧ in *Editis.*

y Στήσει τὴν τράπεζαν μέρει,] Στήσῃ in aliquot *MSS.*

z Μαίανδρον ἐξέγλυψαν,] Μαίανδρος· *Hesych.* μαίανδρος κόσμος τις ὀροφικός· *Rufin.* Mæandrum fluvium sculpserunt. Ita *Gallic.* Interp. Iterum infr. hic §. 9. μαίανδρος, πηχυαῖος. SPANH.

a Μαίανδρον] In margine mſ. Lugd. Bat. Μαίανδρον τὸ σκολιὸν φησὶ κατασκεύασμα. εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ μαιάνδρου ποταμοῦ σκολιότητος. τοσοῦτον γὰρ τὴν πορείαν ποιεῖ σκολιὰν ὡς ἐκ τούτου πᾶν τὸ ἐν γλυφαῖς καὶ λοιποῖς κατασκευάσμασι σκολιὸν μαίανδρον ἐπονομάζεσθαι· καθώς φησὶ Στράβων ἐν λόγῳ δωδεκάτῳ. HAV.

b Περιῆκτο,] Περιέκειτο NC.

c Τῇ παραλλήλῳ] Ita *MSS.* τῇ γοῦν παραλλήλῳ in *Editis.*

d Αὐ-

mina crocea intus inclusa erecta ostenderent. Basis autem pedibus facta erat è carbunculo, palmum lata, crepidinis speciem efficiens, octo vero digitorum latitudinem habens, qua tota pedum lamina ei innitebatur. singuli etiam pedes ornati erant toreumate tenuissimo & operosissimo, constante ex hedera & palmitibus & racemis, *idque ea arte*, ut nihil à veris discrepare putarentur. nam cum vento, propter subtilitatem & summitatis suæ extensionem, facile moverentur, naturæ potius quam artis speciem præ se ferebant. Verum etiam opus ita designarunt, ut totius mensæ figuram veluti triplicatam effecerint; tam apta partium compage, ut neque cerni neque animadverti posset qua juncturæ coirent. Fiebat autem ut crassitudo mensæ *totius* non minor esset dimidio cubitûs. Atque hoc quidem donarium ex Regis munificentia ita se habebat, & ingenti materiæ pretio, & decoris varietate, & imitatione *naturæ* arte toreutice expressa: illo auctore & agente, ut si non magnitudine hæc mensam Deo prius appositam superatura esset, certe arte ipsa, & opificii novitate, & ornamentorum splendore longe præstantior & aspectu pulchrior redderetur.

Crateres. 9. Crateres autem duo quidem aurei erant, squamas habentes torno exsculptas ab imo usque ad præcincturam, variis lapidibus spiris insertis. Hanc sculpturam excipiebat mæander cubitali altitudine, ex lapidibus variarum formarum artificiose admodum compositus. Secundum hunc erat virgata sculptura: ac deinde usque ad labrum rhomborum ad similitudinem retis plicatura. Scuta vero in medio, ex lapidibus magnitudine quatuor digitorum, fecerunt ut nihil ad summum decus & splendorem deesset. Crateris autem labia cincta erant liliorum foliis, & anthemidibus, & vitium capreolis in orbem circumductis. Et aureos quidem crateras, duas utrosque amphoras capientes, ad hunc modum fabricarunt. Argentei vero quævis specula splendore vincebant, ut quis ad eos accedens multo expressius in iis corporis *Phialæ.* sui faciem contemplaretur. Insuper & Rex phialas triginta conficiendas curavit, quæ eatenus quà aureæ erant & lapidibus pretiosis non occupatæ, hederæ frondibus & pampinis sculptilibus solerter adumbratæ fuerunt. Atque hoc quidem opificium acceptum ferebatur non solum operariorum ingeniis, qui mirandum in modum arte sua excellebant, sed & multo magis Regis studio & munificentiæ, quæ in causa erant ut summam perfectionem acciperent. Etenim non solum sumptus ad artifices large & magnifice suppeditabat, verum etiam, omissa publicorum negotiorum administratione, ipse operi faciundo præsens aderat, totumque opus inspiciebat. Quo fiebat ut artifices acrem diligentiam adhiberent; qui, ad Regem ejusque hac in re studium spectantes, strenue magis & naviter operibus incubuerunt.

σις [d] αὐτοῖς ἦν ἐξ ἄνθρακος λίθου παλαιστιαία πεποιημένη, σχῆμα κρηπῖδος ἀποτελοῦσα, τὸ δὲ πλάτος ὀκτωδακτύλων ἔχουσα, [e] καθ᾽ οὗ τὸ πᾶν [f] ἔλασμα τῶν ποδῶν ἐρήρειστο. ἀνέγλυψαν δὲ λεπτομερεῖ καὶ [g] φιλοπόνῳ τῇ τορείᾳ τῶν ποδῶν ἕκαστον, κισσὸν αὐτοῖς καὶ κλήματα ἀμπέλων σὺν [h] βότρυσιν ἐκφύσαντες, ὡς εἰκάσαι μηδὲν ἀποδεῖν τῆς ἀληθείας. καὶ γὰρ πρὸς τὸ πνεῦμα, διὰ λεπτότητα καὶ τὴν ἐπ᾽ [i] ἄκρον αὐτῶν ἔκτασιν, κινούμενα, φαντασίαν τῆς κατὰ φύσιν μᾶλλον ἢ [k] τέχνης μιμημάτων παρεῖχεν. ἐκαινούργησαν δὲ ὥστε τρίπτυχον οἱονεὶ τὸ [l] σχῆμα τῆς ὅλης κατασκευάσαι τραπέζης, τῆς ἁρμονίας πρὸς ἄλληλα τῶν μερῶν οὕτως συνδεδεμένης ὡς ἀόρατον εἶναι, καὶ μηδ᾽ ἐπινοεῖσθαι τὰς συμβολάς. ἥμισυ δὲ πήχεως οὐκ ἔλαττον τῇ τραπέζῃ τὸ πάχος συνέβαινεν εἶναι. τὸ μὲν οὖν ἀνάθημα τοῦτο κατὰ πολλὴν τοῦ βασιλέως φιλοτιμίαν τοιοῦτο, τῇ τε πολυτελείᾳ τῆς ὕλης, καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῆς καλλονῆς, καὶ τῇ μιμήσει τῇ κατὰ τὴν τορείαν τῶν τεχνιτῶν συνετελέσθη· σπουδάσαντος εἰ καὶ μὴ τῷ μεγέθει τῆς προανακειμένης τῷ Θεῷ τραπέζης ἔμελλεν ἔσεσθαι διάφορος, τῇ μέντοιγε τέχνῃ, καὶ τῇ καινουργίᾳ, καὶ τῇ λαμπρότητι τῆς κατασκευῆς πολὺ κρείττονα καὶ περίβλεπτον ἀπεργάσασθαι.

θ. [m] Τῶν δὲ κρατήρων χρύσεοι μὲν ἦσαν δύο· [n] φολιδωτὴν δὲ εἶχον ἀπὸ τῆς βάσεως [o] μέχρι τοῦ διαζώσματος τὴν τορείαν, [p] λίθων ταῖς σπείραις ποικίλων ἐνδεδεμένων. εἶτα [q] ἐπ᾽ αὐτῇ [r] μαίανδρος, πηχυαῖος τὸ ὕψος, ἐξείργαστο κατὰ σύνθεσιν λίθων παντοίων τὴν ἰδέαν. κατ᾽ αὐτοῦ δὲ ῥάβδωσις ἀνεγέγλυπτο· καθ᾽ ἧς πλέγμα ῥομβωτὸν δικτύοις ἐμφερὲς ἕως τοῦ χείλους ἀνείλκυστο. τὰ δὲ μέσα λίθων [s] ἀσπίδια τετραδακτύλων [t] ἀνεπλήρου τὸ κάλλος. [v] περιεστέφετο δὲ τὰ χείλη τοῦ κρατῆρος κρίνων σμίλαξι καὶ ἀνθεμίσι καὶ βοτρύων σχοινίαις εἰς κύκλον περιηγμέναις. [x] τοὺς μὲν οὖν χρυσέους κρατῆρας, δύο [y] χωροῦντας ἑκάτερον [z] ἀμφορέας, τοῦτον κατεσκεύασαν τὸν τρόπον. οἱ δ᾽ ἀργύρεοι τῶν ἐσόπτρων τὴν λαμπρότητα πολὺ διαυγέστεροι γεγόνεσαν, ὡς τρανοτέρας διὰ τούτων τὰς τῶν [a] προσφερομένων ὄψεις ὁρᾶσθαι. προσκατεσκεύασε δὲ τούτοις ὁ βασιλεὺς καὶ φιάλας τριάκοντα, ὧν ὅσα χρυσὸς ἦν, ἀλλὰ μὴ λίθῳ πολυτελεῖ διείληπτο, σμίλαξι κισσοῦ καὶ πετάλοις ἀμπέλων ἐσκίαστο φιλοτέχνως ἐντετορευμένων. ταῦτα δ᾽ ἐγίνετο μὲν καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν ἐργαζομένων, θαυμασίων ὄντων περὶ τὴν τέχνην, πολὺ δὲ μᾶλλον ὑπὸ τῆς τοῦ βασιλέως σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας διαφερόντως ἀπηρτίζετο. οὐ γὰρ τῆς χορηγίας τὸ ἄφθονον καὶ μεγαλόψυχον τοῖς τεχνίταις παρεῖχε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ χρηματίζειν τοῖς δημοσίοις πράγμασιν ἀπειρηκὼς, αὐτὸς τοῖς κατασκευάζουσι παρῆν, καὶ τὴν ὅλην ἐργασίαν ἐπέβλεπεν. αἴτιον δ᾽ ἦν τοῦτο τῆς τῶν τεχνιτῶν ἐπιμελείας, οἳ, πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν τούτου σπουδὴν ἀποβλέποντες, φιλοπονώτερον τοῖς ἔργοις προσελιπάρουν.

ι. Ταῦ-

d Αὐτοῖς ἦν] Eo modo *Hen.* & *C.* αὐτῆς in *reliquis.*

e Καθ᾽ οὗ] Ἐφ᾽ ὃν ἐπίκειται τὸ παρέλασμα τοῦ ποδός. *Arist.* apud quem forsan πᾶν ἔλασμα scribendum.

f Ἔλασμα τῶν ποδῶν] Vid. mox sup. SPANH.

g Φιλοπόνῳ τῇ] *L. B.* φιλοπονωτάτῃ.

h Βότρυσιν] *L. B.* καὶ βότρυσιν.

i Ἄκρον αὐτῶν] Sic *Hen.* (*L. B.*) & *NC.* ἐπάνω αὐτῶν in *Editis Aliisque.*

k Τέχνης] Ita *MSS.* τέχνῃ μιμητῶν in *Editis.*

l Σχῆμα τῆς ὅλης κατασκευάσαι τραπέζης,] Apud *Aristeam*, ἐποίησαν δὲ τριμερὲς τὸ σόμα [ἴσ. σχῆμα] τῆς τραπέζης οἱονεὶ τρίπτυχον.

m Τῶν δὲ κρατήρων χρύσεοι μὲν ἦσαν δύο· φολιδωτὴν] Crateres φωλιδωτοί· *Rufin.* sculpturam viperam &c. *Gall. Interpr.* Sailles en ecailles. SPANH.

n Φολιδωτὴν] Ita ex *MSS.* & *Aristea.* φωλιδωτὴν perperam in *Editis.*

o Μέχρι τοῦ διαζώσματος τὴν τορείαν,] Μέχρι τοῦ μέσου *Arist.* HUDS. Athenæ lib. v. p. 205. C. τὸ δὲ ἐπιστύλιον οὐκ χρυσοῦ τὸ ὅλον, ἐφ᾽ οὗ διάζωσμα ἐφήρμοστο, *Dalechamp.* cui diazoma adaptatum, in Not. ad verbum *præcinctio.* Vitruvius lib. v. c. vii. p. 90. gradus, diazomata, pluteos ubi *Philander* Præcinctiones, & veluti transversa cingula, i. e. interjectas gradibus areolas. SPANH.

p Λίθων ταῖς σπείραις ποικίλων ἐνδεδεμένων.] Cum λίθων τε σπείραις ποικίλων ἐνδεδεμένων habeat *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) & λίθων ταῖς σπείραις ποικίλαις ἐνδεδεμένων *Bas. G. Aliique*; placuit edere λίθων ταῖς σπείραις ποικίλων ἐνδεδεμένων. Juxta *Aristeam*, τὴν τῶν λίθων ἀνὰ μέσον τῶν φολίδων σύνδεσιν πολυτέχνως ἔχοντες &c.

q Ἐπ᾽ αὐτῇ] Iterum cum Cod. *Hen.* ὑπ᾽ αὐτῇ *NC.* ἐπ᾽ αὐτῆς in *cæteris.* εἶτα μαίανδρος ἐπέκειτο *Arist.*

r Μαίανδρος, πηχυαῖος] Conf. præced. §. 8. SPANH.

s Ἀσπίδια τετραδακτύλων] Ἀσπιδίσκοι *Arist.* ἀσπίδι *Hen.* perperam.

t Ἀνεπλήρου] Ita *MSS.* ἀνεπλήρουν in *Editis.*

v Περιεστέφετο] Iterum ex *MSS.* περιεστρέφετο male in *Editis.*

x Τοὺς μὲν οὖν χρυσέους κρατῆρας,] Ita *MSS.* τούτους in *Editis.*

y Χωροῦντας] Sic *MSS. Aristeas* & *Vet. Interpr.* φοροῦντας in *Editis.*

z Ἀμφορέας,] Μετρητὰς *Aristeæ.*

a Προσφερομένων] Προσαχθέντων *Arist.* προσφερομένων *Lugd. Bat.*

b Προσ-

ι'. Ταῦτα μὲν τὰ πεμφθέντα εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ Πτολεμαίου ἀναθήματα. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρος ἀναθεὶς αὐτὰ, καὶ τιμήσας τοὺς κομίσαντας, καὶ δῶρα δοὺς τῷ βασιλεῖ κομίζειν, ἀπέλυσε πρὸς τὸν βασιλέα. παραγενομένων δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀκούσας Πτολεμαῖος τὴν παρουσίαν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων ἐληλυθότας, εὐθὺς μεταπέμπεται τὸν Ἀνδρέαν καὶ τὸν Ἀρισταῖον τοὺς πρέσβεις. οἱ δὲ ἀφικόμενοι, τάς τε ἐπιστολὰς, ἃς ἐκόμιζον αὐτῷ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως, ἀπέδοσαν, καὶ ὅσα φράζειν ἀπὸ λόγων ἐπέθετο, ταῦτα ἐδήλωσαν. σπεύδων δὲ ἐντυχεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων ἥκουσι [b] πρεσβυτέροις [c] ἐπὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν νόμων, τοὺς μὲν ἄλλους, οὓς χρειῶν ἕνεκα παρεῖναι συνέβαινεν, ἐκέλευσεν ἀπολῦσαι, παράδοξον τοῦτο ποιῶν καὶ παρὰ τὸ ἔθος. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τοιούτων αἰτιῶν ἀχθέντες, διὰ πέμπτης ἡμέρας αὐτῷ προσῄεσαν· οἱ δὲ πρεσβεύοντες, διὰ μηνός. τότε τοίνυν ἀπολύσας ἐκείνους, τοὺς πεμφθέντας ὑπὸ Ἐλεαζάρου περιέμενεν. ὡς δὲ παρῆλθον μετὰ καὶ τῶν δώρων οἱ γέροντες, ἃ τῷ βασιλεῖ κομίσαι ὁ ἀρχιερεὺς αὐτοῖς ἔδωκε, καὶ [d] τῶν διφθερῶν, αἷς ἐγγεγραμμένους εἶχον τοὺς νόμους [e] χρυσοῖς γράμμασιν, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς περὶ τῶν βιβλίων. ὡς δὲ ἀποκαλύψαντες τῶν [f] ἐνειλημάτων [g] ἐπέδειξαν αὐτῷ, θαυμάσας ὁ βασιλεὺς τῆς ἰσχνότητος τοὺς ὑμένας, καὶ τῆς συμβολῆς τὸ ἀνεπίγνωστον, οὕτω γὰρ ἥρμοστο, καὶ τοῦτο ποιήσας χρόνῳ πλείονι, χάριν εἶπεν ἔχειν αὐτοῖς τε ἐλθοῦσι, καὶ μείζονα τῷ πέμψαντι, πρὸ δὲ πάντων τῷ Θεῷ, οὗ τοὺς νόμους εἶναι συμβέβηκεν. ἐκβοησάντων δὲ [h] ὑφ' ἓν καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν συμπαρόντων γενέσθαι τὰ ἀγαθὰ τῷ βασιλεῖ, δι' ὑπερβολὴν ἡδονῆς εἰς δάκρυα προὔπεσε. φύσει τῆς μεγάλης χαρᾶς παρεχούσης καὶ τὰ τῶν λυπηρῶν σύμβολα. [i] κελεύσας δὲ τὰ βιβλία δοῦναι τοῖς ἐπὶ τῆς τάξεως, τότε τοὺς ἄνδρας ἠσπάσατο· δίκαιον εἰπὼν εἶναι πρῶτον περὶ ὧν αὐτοὺς μετεπέμψατο ποιησάμενον τοὺς λόγους, ἔπειτα κἀκείνους προσειπεῖν. τὴν μέντοιγε ἡμέραν, καθ' ἣν ἦλθον πρὸς αὐτὸν, ἐπιφανῆ ποιήσειν, καὶ κατὰ πᾶν ἔτος ἐπίσημον εἰς ὅλον τὸν τῆς ζωῆς χρόνον, ἐπηγγέλλετο. ἔτυχε γὰρ ἡ αὐτὴ εἶναι τῆς παρουσίας [k] αὐτῶν, καὶ [l] τῆς νίκης, ἣν [m] Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησε. συνεστιαθῆναί τε αὐτῷ αὐτοὺς ἐκέλευσε, καὶ καταλύσεις αὐτοῖς προσέταξε δοθῆναι τὰς καλλίστας [n] πρὸς τῇ ἄκρᾳ.

ια'. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς τῶν ξένων ἀποδοχῆς τεταγμένος [o] Νικάνωρ, Δωρόθεον καλέσας, ὃς εἶχε τὴν περὶ τούτων πρόνοιαν, ἐκέλευσεν ἑτοιμάζειν ἑκάστῳ τὰ δέοντα πρὸς τὴν δίαιταν. διετέτακτο δὲ [p] τοῦτον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὸν τρόπον. κατὰ γὰρ πόλιν ἑκάστην, [q] ὅσαι οὐ τοῖς αὐτοῖς χρῶνται περὶ τὴν δίαιταν, ἦν τούτων ἐπιμελόμενος, καὶ κατὰ τὸ τῶν ἀφικνουμένων πρὸς αὐτὸν ἔθος, πάντ' αὐτοῖς παρεσκευάζετο, ἵνα τῷ συνήθει τρόπῳ τῆς διαίτης εὐωχούμενοι μᾶλλον ἥδωνται, καὶ πρὸς μηδὲν ὡς ἀλλοτρίως ἔχον δυσχεραίνωσιν. ὃ δὴ καὶ περὶ τούτους ἐγίνετο, Δωροθέου διὰ τὴν περὶ τὸν βίον ἀκρίβειαν ἐπὶ τούτοις καθεστῶτος. [r] συνέστρωσε δὲ πάντα

10. Ista quidem donaria à Ptolemæo Hierosolyma *ad templum* missa *erant*. Atque pontifex Eleazarus, cum ea *in templo* collocasset, eosque honorasset qui ea attulerant, atque dona Regi ferenda *illis* dedisset, ad Regem *eos* remisit. At postquam *ii* Alexandriam pervenerunt, Ptolemæus, intellecto eorum adventu, & septuaginta senatorum *simul* venisse, protinus legatos Andream & Aristæum curat accersendos. Qui, ubi ad eum accesserunt, literas ei, quas à pontifice afferebant, tradiderunt; & omnia, quibus eos verbis interrogavit, declararunt. Ille vero cupiens senatores alloqui, Hierosolymis ob legum interpretationem venientes, reliquos, qui ob negotia forte aderant, dimitti jussit: id quod insusitate & contra ejus consuetudinem factum est. Qui enim ob hujusmodi causam adducebantur, quinto demum die eum conveniebant; legati vero post unum mensem. Tunc igitur, dimissis aliis, missos ab Eleazaro exspectavit. Atque ubi seniores illi advenerunt, dona secum sibi à pontifice ad Regem tradita, & membranas, in quibus scriptas aureis literis leges habebant, ferentes, interrogavit eos de iis libris. Cumque *eos* detractis tegumentis ei ostendissent, Rex, membranarum tenuitatem diutius admiratus, & indiscretas earum commissuras, ita enim *libri* apti erant & connexi, gratias se illis habere dicebat, qui venissent, & majores ei qui misisset, longe vero maximas Deo, cujus leges ut essent contigit. Cumque seniores, & qui una aderant, Regi uno clamore fausta omnia comprecati essent, pro nimio gaudio lachrymas emisit. ita *enim* à natura comparatum est, ut idem summæ lætitiæ, quod doloris, signum esset. Dein cum jussisset libros iis tradi, quorum id munus erat, tunc homines complexus est, dixitque æquum esse ut prius iis de rebus verba faceret, propter quas eos accersivisset, ac deinde illos compellaret. Imo & diem quidem eorum adventus promisit sese insignem facturum, eundemque singulis annis, quamdiu ipse viveret, solenniter celebraturum. Nam fors ita tulit, ut idem dies esset eorum adventus, & victoriæ quam ipse de Antigono prælio navali reportarat. Igitur eos sibi convivas esse jussit, eisque sub ipsa arce dari pulcherrima hospitia.

Congressus regis Ptolemæi & Seniorum LXXII.

11. Nicanor autem, qui excipiendis hospitibus præerat, vocato Dorotheo, qui earum rerum procurationem habebat, jussit ut cuique pararet quæ ad victum pertinerent. erat autem ea res à Rege in hunc modum constituta. Nam in unaquaque urbium, quæ non eadem victûs ratione utebantur, erat qui hæc administraret, & hospitibus omnia ad ipsorum morem curanda pararet, ut consueta victûs ratione epulantes magis delectarentur, nec ulla re tanquam aliena offenderentur. Quod quidem tum illis quoque *senioribus* factum est, Dorotheo, quod accurate nosset omnia ad victum perti-

Nicanoris jussu Dorotheus parat omnia LXXII. senioribus necessaria.

b Πρεσβυτέροις] *L. B.* πρεσβύταις.

c Ἐπὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν νόμων,] Conf. supr. §. 1. SPANH.

d Τῶν διφθερῶν, αἷς ἐγγεγραμμένους εἶχον τοὺς νόμους χρυσοῖς γράμμασιν,] Confer supr. §. 1. SPANH.

e Χρυσοῖς γράμμασιν,] *Talmudici* in *Sopherim* librum Legis profanari dicunt, si aureis literis scribatur. Vide *Vogelsangii* Exercitationes Theologicas, p. 176. HUDS. At non licere aureis literis Legem scribere in Talmude Judæi ajunt. Id est, codices, qui in Synagogis aut templo servantur, non licet scribere aureis literis. Sed in usum privatum licet: tales in nostra patria inveniuntur. REL.

f Ἐνειλημάτων] Libri legis involuti ἐνειλήμασιν. hæc *pallia* dicuntur Tertulliano. REL.

g Ἐπέδειξαν αὐτῷ,] Ita *MSS.* Ἐπέδειξαν *Gen.*

h Ὑφ' ἓν καὶ τῶν] Ita *MSS.* ὑφὲν in *Edit. Bas.* HUDS. καὶ ex *L. B.* est additum. HAV. ὑφ' ἕν, uno ore. SPANH.

i Κελεύσας δὲ τὰ βιβλία δοῦναι] Κελεύσαι δὲ εἰς τάξιν ἀποδοῦναι τὰ τεύχη, τηνικαῦτα ἀσπασάμενος τοὺς ἄνδρας, εἶπεν, δίκαιον ἦν, ὦ χάριν ὑμᾶς μεταπεμψάμην, ἐκείνοις πρῶτον σέβασμον ἀποδοῦναι, μετὰ ταῦτα τὴν δεξιὰν ὑμῖν προτεῖναι *Arist.*

k Αὐτῶν,] Ita legisse visus est *Epiphan.* αὐτῆς in *Editis*, αὐτοῖς *Hen.* & *NC.*

l Τῆς νίκης, ἣν Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησε.] De classe Antigoni ab Ægypto fugata & instituto inde epulo à Ptolemæo, non Philadelpho quidem, sed patre ejus Lagi, vidend. Diodor. lib. xx. p. 806. SPANH.

m Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησε.] Hac de re vide *Vogelsangium* in *Exercit. Theolog.* p. 177. & *H. Hodium* de *Bibl. Text. Orig.* p. 56.

n Πρὸς τῇ ἄκρᾳ.] Πλησίον τῆς ἄκρας *Arist.*

o Νικάνωρ,] Hic Nicanor ἀρχίατρος dicitur *Aristea.*

p Τοῦτον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὸν τρόπον.] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τούτων in *Editis*.

q Ὅσαι οὐ τοῖς αὐτοῖς] Ὅσαι τοῖς αὐτοῖς *Hen.* ἦν γὰρ οὕτω διατεταγμένον διὰ τοῦ βασιλέως. ὅσαι γὰρ πόλεις εἰσὶν, αἷς συγχρῶνται πρὸς τὰ ποτὰ καὶ βρωτὰ καὶ στρωμνὰς, τοσοῦτοι καὶ προεστῶτες ἦσαν *Arist.*

r Συνέστρωσε] L. B. συνέθρησε. Vetus, *preparaverat.* Forte συνεπόρισε. COCC.

s Κα-

tinentia, his rebus præfecto. Isque per seipsum omnia ad illos accipiendos paravit, geminamque accubationem fecit, idque Regis jussu. Imperavit enim Rex dimidiam eorum partem juxta se collocari, alteram vero partem in altera mensa post suam, nihil omittens quod illis honori esset. Postquam ita discubuerunt, mandat Dorotheo, ut quo ritu uterentur omnes, qui ad eum ex Judæa venissent, eodem iis ministraret. Itaque sacros præcones, & sacrificos, & alios quibus preces peragere mos erat, ipsi visum est repudiare: & hospitum unum, nomine Elissæum, sacerdotem, rogavit ut precationem adhiberet. Atque is, stans in medio, Regi ejusque subditis fausta precatus est. Deinde omnes cum lætitia applauserunt & acclamarunt: & eo facto ad epulas paratas se converterunt. Et Rex, cum moram, quantam satis esse judicabat, interposuisset, philosophari cœpit, & singulis eorum quæstionem aliquam naturalem proponebat, * etiam ad res quæsitas contemplandas. Cumque accurate de quavis re, quæ eis proponeretur, dissererent, *Rex* iis delectatus per duodecim dies hujusmodi convivium fecit. id quod cuiquam, qui quæstiones in convivio agitatas sigillatim scire desiderat, licet cognoscere ex Aristæi libello, quem hac de re conscripsit.

Epulis à Rege excipiuntur.

Quæstiones in convivio agitatæ.

Menedemus Philosophus.

12. Cum autem eos non solum *Rex* demiratus esset, sed & Menedemus philosophus ultro fateretur, providentiam omnia gubernare & moderari, indeque plane eos ratiocinandi vim & pulchritudinem esse † indeptos, finis statim id genus disquisitionibus imponitur. Tum vero Rex dicebat sese jam maxima bona percepisse ex eorum adventu, (quippe qui ei profuerint quod ab eis didicisset regis officium) jussitque singulis tria talenta dari, & *viros deputari* qui eos in hospitium deducerent. Deinde tribus peractis diebus, Demetrius iis assumptis heptastadium transgressus, aggerem in mari ad insulam pertinentem, & transito ponte, cum boream versus progressus esset, congregavit eos in domum prope littus exstructam, ad contemplationem rerum ob solitudinem idoneam: & eis illuc perductis, rogabat, ut postquam omnia, quibus ad legis interpretationem opus esset, ad arbitrium suum haberent, negotium expedirent. Illi vero, summo studio & labore ad legem accurate interpretandam aggressi, in ea ad horam diei nonam elaborabant: deinde corpori curando se dabant, iis quæ ad victum pertinerent large suppetentibus; ac præterea Dorotheo multa ex iis quæ Regi parata erant ipsius *Regis* jussu illis afferente. Atque etiam *quotidie* bene mane ad regiam venientes, & Ptolemæum salutantes, eundem locum repetebant: & manus in mari lavantes, seque lustrantes, ita demum ad legum interpretationem

Demetrius ducit LXXII. seniores in locum idoneum ad legem interpretandam.

δι' αὐτοῦ τὰ πρὸς τὰς τοιαύτας ὑποδοχὰς, καὶ διμερῆ τὴν κλισίαν ἐποίησεν, οὕτως προστάξαντος τοῦ βασιλέως. τοὺς μὲν γὰρ ἡμίσεις ἐκέλευσεν ἀνὰ χεῖρα κατακλιθῆναι· τοὺς δὲ λοιποὺς μετὰ τὴν αὐτοῦ κλισίαν, οὐδὲν ἀπολιπὼν τῶν εἰς τοὺς ἄνδρας τιμῆς. ἐπεὶ δ' οὕτω κατεκλίθησαν, ἐκέλευσε τὸν Δωρόθεον, οἷς ἔθεσι χρώμενοι διατελοῦσι πάντες οἱ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας πρὸς αὐτὸν ἀφιγμένοι, [s] κατὰ ταῦτα ὑπηρετεῖν. [t] διὸ τοὺς ἱεροκήρυκας, καὶ θύτας, καὶ τοὺς ἄλλους, οἳ τὰς κατευχὰς ἐποιοῦντο, [v] παρῃτήσατο· τῶν δὲ παραγινομένων ἕνα, [x] Ἐλισσαῖον ὄνομα, ὄντα ἱερέα παρεκάλεσεν ὁ βασιλεὺς ποιήσασθαι κατευχάς. ὁ δὲ, στὰς εἰς μέσον, ηὔχετο τῷ βασιλεῖ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τοῖς ἀρχομένοις ὑπ' αὐτοῦ. εἶτα κρότος ἐξ ἁπάντων μετὰ χαρᾶς καὶ βοῆς ἤρθη, καὶ παυσάμενοι πρὸς εὐωχίαν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν παρεσκευασμένων ἐτράπησαν. διαλιπὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐφ' ὅσον ἔδοξεν ἀποχρῶντα καιρὸν εἶναι, φιλοσοφεῖν ἤρξατο· καὶ ἕκαστον αὐτῶν, λόγους ἐπηρώτα [y] φυσικοὺς, καὶ πρὸς τὴν τῶν ζητουμένων θεωρίαν. ἀκριβῶς δ' ἐκείνων περὶ παντὸς οὗ τινος οὖν, ὃ λέγειν αὐτοῖς προβληθείη, διασαφούντων, [z] ἡδόμενος τούτοις ἐφ' ἡμέρας [a] δώδεκα [b] συμπόσιον ἐποιήσατο. ὡς τῷ βουλομένῳ τὰ κατὰ μέρος γνῶναι τῶν ἐν τῷ συμποσίῳ ζητηθέντων εἶναι μαθεῖν, ἀναγνόντι [c] τὸ Ἀρισταίου βιβλίον, ὃ συνέγραψε διὰ ταῦτα.

ιβ'. Θαυμάζοντος δ' αὐτοὺς, οὐ μόνον τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ [d] Μενεδήμου τοῦ φιλοσόφου [e] προνοίᾳ διοικεῖσθαι πάντα φήσαντος, [f] καὶ διὰ τοῦτ' εἰκὸς καὶ τοῦ λόγου δύναμιν καὶ κάλλος εὑρῆσθαι, παύονται μὲν περὶ τούτων ἐπιζητοῦντες. γεγονέναι δ' αὐτῷ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ὁ βασιλεὺς ἔλεγεν, ἤδη παρόντων αὐτῶν· ὠφελῆσθαι γὰρ παρ' αὐτῶν μεμαθηκότα πῶς δεῖ βασιλεύειν. κελεύει τε αὐτοῖς ἀνὰ τρία δοθῆναι τάλαντα, καὶ τοὺς ἀποκαταστήσοντας ἐπὶ τὴν κατάλυσιν. διελθουσῶν δὲ τριῶν ἡμερῶν, παραλαβὼν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος, καὶ διελθὼν τὸ [g] ἑπταστάδιον, [h] χῶμα τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν [i] νῆσον, καὶ διαβὰς [k] πρὸς τὴν γέφυραν, [l] προελθὼν ἐπὶ τὰ βόρεια μέρη, συνέδριον ἐποιήσατο ἐν τῷ παρὰ τὴν ἠϊόνα κατεσκευασμένῳ οἴκῳ, πρὸς διάσκεψιν πραγμάτων ἠρεμίας καλῶς ἔχοντι· ἀγαγὼν οὖν αὐτοὺς ἐκεῖ παρεκάλει, πάντων, ὧν ἂν δεηθεῖεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν [m] τοῦ νόμου, παρόντων, ἀκωλύτως ἐπιτελεῖν τὸ ἔργον. οἱ δ', ὡς ἔνι μάλιστα φιλοτίμως [n] καὶ φιλοπόνως τὴν ἑρμηνείαν ἀκριβῆ ποιούμενοι, μέχρι μὲν ὥρας ἐνάτης πρὸς τούτῳ διετέλουν ὄντες· ἔπειτ' ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος ἀπηλλάττοντο θεραπείαν, ἀφθόνως αὐτοῖς τῶν πρὸς τὴν δίαιταν χορηγουμένων, καὶ προσέτι τοῦ Δωροθέου πολλὰ καὶ τῶν παρασκευαζομένων τῷ βασιλεῖ, προσέταξε γὰρ, αὐτοῖς παρέχοντος. πρωῒ δὲ πρὸς τὴν αὐλὴν παραγινόμενοι, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἀσπαζόμενοι, πάλιν ἐπὶ τὸν αὐτὸν [o] ἀπῄεσαν τόπον, [p] καὶ τῇ θαλάσσῃ τὰς χεῖρας ἀπονιπτόμενοι, καὶ καθαίροντες

s Κατὰ ταῦτα ὑπηρετεῖν.] Κατὰ ταῦτα καὶ τούτοις ὑπ. *Busb.*
t Διὸ τοὺς ἱεροκήρυκας,] Διὸ καὶ τοὺς *Hen.*
v Παρῃτήσατο·] Ita cum *MSS.* παραιτήσατο in *Editis.*
x Ἐλισσαῖον ὄνομα,] Eleazarum appellat *Aristeas.*
y Φυσικοὺς,] Ex *Aristea* constat ζητήματα ista πολιτικὰ potius quam φυσικὰ exstitisse. *Philo* (lib. II. de *Vita Mosis*) λόγους vocat ἀστείους καὶ σπουδαίους.
* *Etiam ad res quæsitas contemplandas.*] Et ad contemplationem quæstionis accendebat, *Epiphan.* Et ad propositum pertinentem, *Castal.*
z Ἡδόμενος τούτοις] Ἡδόμενος τούτοις ἐφ' ἡμ. *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἡδόμενος μέντοι οὗτος ἐφ' ἡμ. *NC.* & dein in utroque τὸ συμπόσιον.
a Δώδεκα συμπόσιον] Ἡμέρας ἑπτὰ juxta *Aristeam.*
b Συμπόσιον ἐποιήσατο.] *L. B.* τὸ συμπόσιον.
c Τὸ Ἀρισταίου βιβλίον,] De Aristæo, adv. Apion. lib. 2. §. 4. SPANH.
d Μενεδήμου τοῦ φιλοσόφου] De eo videsis *H. Hodium* contra *Aristeam*, c. VIII.
e Προνοίᾳ διοικεῖσθαι] Quod vero *Menedemus* dixit προνοίᾳ διοικεῖσθαι πάντα accepit à suo magistro *Platone*, qui primus philosophorum hanc vocem usurpavit, teste *Diogene Laërtio.*
f Καὶ διὰ τοῦτ'] Cum *Aristeas* habeat ἀκολουθεῖ πᾶσαν δυναστείαν καὶ λόγου καλλονὴν ἀπὸ Θεοῦ κατέρχεσθαι, *Petitus* suspicatur olim apud *Josephum* scriptum fuisse, καὶ διὰ Θεοῦ τ' εἰκὸς καὶ τοῦ λόγου δύναμιν καὶ κάλλος εὑρῆσθαι, *etiam per Deum, ut verisimile est, & per bonam mentem, imperium & decus contingere.*
† *Indeptos,*] *A Deo & προνοίᾳ*, ut dicit *J. A. Fabricius*, qui locum ita interpretatur, *ideoque consentaneum esse sermonis etiam robur & pulchritudinem inde obtineri.*
g Ἑπταστάδιον.] Vide *Valesium* ad *Ammianum Marcellinum*, l. 22 c. 16. & *Hodium* contra *Aristeam*, c. VIII.
h Χῶμα] *L. B.* χωρίον.
i Νῆσον,] Sc. Φάρον, de qua vide *Philonem*, l. 2. de *Vita Mosis*, p. 659.
k Πρὸς τὴν γέφυραν,] Apud *Aristeam*, καὶ διαβὰς τὴν γέφυραν.
l Προελθὼν] Ita *Bas. Aliique.* προσελθὼν habent nonnulli.
m Τοῦ νόμου,] Ita *MSS.* τῶν νόμων in *Editis.* mox alii distinguunt, παρόντων ἀκωλύτως, ἐπ.
n Καὶ φιλοπόνως] Illud καὶ è *MSS.*
o Ἀπῄεσαν] Sic *MSS.* ἀπίεσαν in *Editis.*
p Καὶ τῇ —— ἐτρέποντο.] Purificationes per aquam marinam apud Gentiles itidem usitatæ, unde Euripid. Iphig. Tau. v. 1039. πόντου τε πηγαῖς ἁγνίσαι βουλήσομαι· Philo autem περὶ θυόντων p. 848. C. docet, lustrationes quidem à Gentilibus factas aqua marina aut fluviatili &c. θαλάττῃ μὲν πολλοὶ, οἱ δὲ ποταμοῖς &c. Hebræorum verò purificationes Lege Mosis factas cinere præparato cum ignis reliquiis & tincto in eodem hyssopi ramento. SPANH.

q Αὐ-

ῥοῦντες [q] αὐτοὺς, οὕτως ἐπὶ τὴν τῶν νόμων ἑρμηνείαν ἐτρέποντο. μεταγραφέντος δὲ τοῦ νόμου, καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ἔργου τέλος ἐν ἡμέραις [r] ἑβδομήκοντα καὶ δυσὶ λαβόντος, συναγαγὼν ὁ Δημήτριος τοὺς Ἰουδαίους ἅπαντας εἰς τὸν τόπον ἔνθα καὶ μετεβλήθησαν οἱ νόμοι, παρόντων καὶ τῶν ἑρμηνέων, ἀνέγνω τούτους. τὸ δὲ πλῆθος ἀπεδέξατο μὲν καὶ τοὺς διασαφήσαντας πρεσβυτέρους τὸν νόμον· [s] ἐπήνεσαν δὲ καὶ τὸν Δημήτριον τῆς ἐπινοίας, ὡς μεγάλων ἀγαθῶν αὐτοῖς εὑρετὴν γεγενημένον, [t] παρεκάλεσάν τε δοῦναι καὶ τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν ἀναγνῶναι τὸν νόμον. [v] ἠξίωσάν τε πάντες, ὅ, τε ἱερεὺς καὶ τῶν ἑρμηνέων οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τοῦ πολιτεύματος οἱ προεστηκότες, ἐπεὶ καλῶς τὰ τῆς ἑρμηνείας [x] ἀπήρτισται, καὶ διαμεῖναι ταῦθ' ὡς ἔχει καὶ μὴ μετακινεῖν αὐτά. ἁπάντων δὲ [y] αὐτῶν ἐπαινεσάντων τὴν γνώμην, ἐκέλευσαν, εἴ τις ἢ περισσόν τι προσγεγραμμένον ὁρᾷ τῷ νόμῳ, ἢ λεῖπον, πάλιν ἐπισκοποῦντα τοῦτο καὶ ποιοῦντα φανερὸν διορθοῦν, σωφρόνως τοῦτο πράττοντες, ἵνα τὸ κριθὲν ἅπαξ ἔχειν καλῶς [z] εἰς ἀεὶ διαμείνῃ.

ιγ'. Ἐχάρη μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν εἰς τὸ χρήσιμον ὁρῶν [a] τετελειωμένην. ἥσθη δὲ μάλιστα τῶν νόμων ἀναγνωσθέντων αὐτῷ, καὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν σοφίαν ἐξεπλάγη τοῦ νομοθέτου· καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον ἤρξατο ποιεῖσθαι λόγους, πῶς οὕτως θαυμαστῆς οὔσης τῆς νομοθεσίας, οὐδεὶς οὔτε τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς οὔτε τῶν ποιητῶν ἐπεμνήσθη; ὁ δὲ Δημήτριος, μηδένα τολμῆσαι τῆς τῶν νόμων τούτων ἀναγραφῆς [b] ἅψασθαι, διὰ τὸ θείαν αὐτὴν εἶναι καὶ σεμνὴν, ἔφασκε, καὶ ὅτι βλαβεῖεν ἤδη τινὲς, τούτοις [c] ἐπιχειρήσαντες, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. δηλῶν [d] ὡς Θεόπομπός τε, βουληθεὶς ἱστορῆσαί [e] τι περὶ τούτων, ἐταράχθη τὴν διάνοιαν, πλείοσιν ἢ τριάκοντα ἡμέραις, καὶ παρὰ τὰς ἀνέσεις ἐξιλάσκετο τὸν Θεὸν, ἐντεῦθεν αὐτῷ γενέσθαι τὴν παραφροσύνην ὑπονοῶν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὄναρ εἶδεν, ὅτι τοῦτ' αὐτῷ συμβαίη περιεργαζομένῳ τὰ θεῖα, [f] καὶ ταῦτ' ἐκφέρειν [g] ἐπὶ κοινοὺς ἀνθρώπους θελήσαντι, καὶ ἀποσχόμενος κατέστη τὴν διάνοιαν. ἐδήλου δὲ καὶ περὶ [h] Θεοδέκτου τοῦ τῶν τραγῳδιῶν ποιητοῦ ἀναφέρεσθαι, ὅτι βουληθεὶς ἔν τινι δράματι τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ βίβλῳ γεγραμμένων μνησθῆναι, τὰς ὄψεις [i] γλαυκωθείη, καὶ συνιδὼν τὴν αἰτίαν ἀπαλλαγείη τοῦ πάθους, ἐξευμενισάμενος τὸν Θεόν.

ιδ'. Παραλαβὼν δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ Δημητρίου, καθὼς προείρηται, προσκυνήσας αὐτοῖς, ἐκέλευσε πολλὴν ποιεῖσθαι τῶν βιβλίων τὴν ἐπιμέλειαν, ἵνα διαμείνῃ ταῦτα καθαρῶς· [k] τούς τε ἑρμηνεύσαντας παρεκάλεσε συνεχῶς πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Ἰουδαίας παραγίνεσθαι. τοῦτο γὰρ αὐτοῖς καὶ πρὸς τιμὴν τὴν παρ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν [l] δωρεῶν ὠφελείας λυσιτελήσειν. νῦν μὲν γὰρ εἶναι δίκαιον αὐτοὺς ἐκπέμπειν ἔλεγεν, ἑκουσίως δὲ πρὸς αὐτὸν ἐλθόντας τεύξεσθαι πάντων, ὧν ἥ τε αὐτῶν ἐστι σοφία δικαία τυχεῖν, καὶ ἡ ἐκείνου μεγαλοφροσύνη παρασχεῖν ἱκανή. τότε μὲν οὖν ἐξέπεμψεν αὐτοὺς, δοὺς ἑκάστῳ στολὰς ἀρίστας τρεῖς, καὶ χρυσοῦ τάλαντα δύο, καὶ κυλίκιον ταλάν-

ſeſe conferebant. Deinde tranſcripta lege, & interpretationis opere duobus & ſeptuaginta diebus abſoluto, Demetrius, congregatis eum in locum, in quo verſæ leges fuerant, Judæis omnibus, præſentibus etiam interpretibus, eas recitavit. Et multitudo ſeniores, legis interpretes, approbavit: & Demetrii etiam inventionem collaudarunt, qui eis magnorum bonorum inventor exſtitiſſet; ab eoque petierunt, ut etiam rectoribus ſuis legem legendam daret; poſtularuntque omnes, tum ſacerdos, tum interpretum ſeniores, & reipublicæ adminiſtratores, ut quandoquidem recte haberet interpretatio, maneret ut erat, neve mutaretur. Cumque omnes eorum ſententiam laudaſſent, juſſerunt, ut ſi quis in lege vel ſuperfluum aliquid ſcriptum videret, vel curtum, id iterum inſpiceret, planumque redderet & corrigeret; ſapienter hoc ipſum facientes, ut quod ſemel rectum judicatum eſſet, id perpetuo maneret.

Interpretatio legis abſoluta & approbata.

13. Et quidem Rex gaviſus eſt, videns ſuum hac in re inſtitutum utiliter perfectum. maxime autem lætatus eſt recitatis ei legibus, & legiſlatoris mentem atque ſapientiam ſtupuit: itaque cum Demetrio verba facere cœpit, qui fieret, ut cum tam admirabilis eſſet ea lex, nullus nec hiſtoricorum nec poëtarum ejus meminiſſet? Ad quod Demetrius reſpondit, propterea neminem auſum * eam attingere, quod divina eſſet & auguſta: jamque nonnullos, quoniam tale aliquid attentaſſent, læſos fuiſſe divinitus. Eique demonſtravit, ut Theopompus, cum horum aliquid ſcribere inſtituiſſet, mentem plus quam triginta dies perturbatam habuiſſet; itaque intermittente malo, Deum precibus placaſſet, inde ſibi inſaniam ortam eſſe ſuſpicatus: quinetiam in ſomnio vidiſſet id ſibi propterea eveniſſe, quòd divina tractaſſet, & in profanum vulgus proferre voluiſſet; atque adeo, ubi deſtiterat, mentem ei conſtitiſſe. Narravit etiam ei de Theodecta tragico poëta, qui (ut perhibetur) cum voluiſſet in quadam fabula mentionem facere eorum quæ in ſacro libro ſcripta forent, in oculorum morbum, quod glaucoma vocant, incidiſſet; & intellecta cauſa convaluiſſet, propitiato Deo.

Theopompus Hiſtoricus.

Theodectes Poëta Tragicus.

14. Rex igitur, libris à Demetrio ut ſupra memoratum eſt acceptis, eos veneratus, juſſit diligentem curam illis haberi, ut iidem in integro manerent: hortatuſque eſt interpretes, ut ad ſe frequenter ex Judæa venirent. id enim eis utile futurum, tum propter honorem quo eos affecturus, tum propter dona quibus ornaturus eſſet. Nunc quidem æquum eſſe dicebat ut eos dimitteret: verum ſi deinceps ad ſe ſua ſponte venirent, aſſequuturos omnia quæ & ipſorum ſapientiæ deberentur, & à liberalitate ſua præſtari poſſent. Igitur eos tum dimiſit, cum quidem unicuique tres egregias veſtes, & auri talenta duo dediſſet, & * calicem unius

Regis in interpretes benignitas.

Dona interpretibus data & Eleazaro miſſa.

q Αὐτοὺς,] Ἑαυτοὺς NC.
r Ἑβδομήκοντα] *Septuaginta dies* juxta *Epiphanium*, numero rotundo.
s Ἐπήνεσαν δὲ] Ἐπήνεσεν *Hen.*
t Παρεκάλεσάν —— αὐτά.] Παρεκάλεσαν δ' οὖν *Hen.* & *Lugd. Bat.* HUDS. Conf. ſupr. §. 1. SPANH.
v Ἠξίωσάν] Ἀξιώσαντες πάντες *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *NC.*
x Ἀπήρτισται,] Ἀπήρτισο *Hen.*
y Αὐτῶν ἐπαινεσάντων τὴν γνώμην,] Αὐτῶν deëſt *NC.*
z Εἰς ἀεὶ διαμείνῃ.] Ἐσαεὶ διαμείνῃ NC.
a Τετελειωμένην.] Τετελειωμένην, μάλιστα δὲ τῆς γ. *Busb.* τετελειωμένην, μάλιστα ὡς δὲ τῆς γ. *Hen.* & *NC.*
* *Eam attingere*,] *Vel*, legum illarum deſcriptionem ſuſcipere.
b Ἅψασθαι,] Ἅψασθαι ἀπεκρίνατο *Busb.* qui mox omittit ἔφασκε.
c Ἐπιχειρήσαντος,] Ἐγχειρήσαντες *Hen.* & *Busb.*
d Ὡς Θεόπομπός τε,] Ὡς ὁ Θεόπομπος NC.
e Τι περὶ τούτων,] Illud τὶ non agnoſcit *Lugd. Bat.* & forſan non eſt ab Joſepho, quum plerique etiam *MSS.* ſicut & *L. B.* paullo poſt habeant καὶ ταῦτ' non καὶ τοῦτ'. HAV.

f Καὶ ταῦτ' ἐκφέρειν] Ita *MSS.* καὶ τοῦτ' ἐκφέρειν in *Editis.*
g Ἐπὶ κοινοὺς] L. B. εἰς κοινοὺς.
h Θεοδέκτου] Θεαιτήτου *Hen.* Verum non dubito quin vera lectio ſit Θεοδέκτου: atque apud *Syncellum* pro Θεοδέκτης στρατηγὸς legendum Θεοδέκτης τραγικός. HUDS. Legit quoque Θεαιτήτου *L. B.* verum altera atque vera lectio ad marg. adſcribitur. HAV. Theodectes Tragœdiarum Scriptor; cujus meminit Ariſtotel. de Poët. c. XVII. SPANH.
i Γλαυκωθείη,] Ita cum *Gall.* & *Cod. NC.* γλαυκωθεὶς in *cæteris.*
k Τούς τε ἑρμηνεύσαντας] Hinc colligit *Iſ. Voſſius* (de LXXII. *Interpr.* cap. VIII.) iſtos Interpretes, ſi non omnes, ſaltem complures poſtea quoque Ægyptum petiiſſe, & quidem ſæpius: ac tum demum cæteros (præter *Pentateuchum*) S. Scripturæ libros Græce vertiſſe. Videſis *Vogelſangium* in *Exercitt. Theolog.* p. 211. & *H. Hodium* contra *Ariſteam.*
l Δωρεῶν ὠφελείας λυσιτελήσειν.] Δώρων in *MSS.*
* *Calicem unius talenti*,] *Potius* poculorum thecam, *juxta Caſaubonum, ad Athenæi* lib. XI. c. 3.

unius talenti, & tori veſtem ſtragulam. Et hæc quidem ipſis dono dedit. Pontifici autem Eleazaro per eos miſit decem lectos argenteis pedibus, unà cum eorum inſtrumento, & calicem talentorum triginta. Præterea veſtes decem, & purpuram, & elegantem coronam, & byſſinæ telæ ulnas centum: & inſuper phialas, & catinos, & pocula, & crateras duos, in templo reponendos. Hortatus eſt etiam eum per literas, ut ſi qui illorum hominum ad ſe venire vellent, permitteret: quandoquidem plurimi faceret cum illis, qui eruditione præcellerent, colloquia ſerere; ſibique gratiſſimum eſſet, opes ſuas iſtiuſmodi viris impendere. Atque ea quidem id genus ſunt, quæ † Ptolemæus Philadelphus in Judæorum gloriam & honorem præſtitit.

του, καὶ τὴν [m] τοῦ συμποσίου στρωμνήν. καὶ ταῦτα μὲν ἐκείνοις ἔχειν ἐδωρήσατο. τῷ δὲ ἀρχιερεῖ Ἐλεαζάρῳ δι᾽ αὐτῶν ἔπεμψε κλίνας ἀργυρόποδας δέκα, καὶ τὴν ἀκόλουθον αὐτῶν ἐπισκευὴν, καὶ κυλίκιον ταλάντων [n] τριάκοντα. πρὸς τούτοις δὲ καὶ [o] στολὰς δέκα, καὶ πορφύραν, καὶ στέφανον διαπρεπῆ, καὶ βυσσίνης ὀθόνης ἱστοὺς ἑκατόν· ἔτι γε μὴν φιάλας, καὶ τρυβλία, καὶ σπονδεῖα, καὶ κρατῆρας χρυσοῦς πρὸς ἀνάθεσιν δύο. παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν καὶ διὰ τῶν ἐπιστολῶν, ὅπως [p] εἰ τῶν ἀνδρῶν τούτων [q] θελήσειέν τινες πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἐπιτρέψῃ· περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν μετὰ τῶν ἐν παιδείᾳ τυγχανόντων συνουσίαν, καὶ τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς τοιούτους ἡδέως ἔχων καταντίθεσθαι. καὶ τὰ μὲν εἰς δόξαν καὶ τιμὴν [r] τῶν Ἰουδαίων τοιαῦτα παρὰ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου συνέβη γενέσθαι.

III.

CAP. III.

Ut Judæorum gentem honore affecerunt reges Aſiæ, & conditarum à ſe urbium civitate donaverunt.

Immunitates Judæis à Seleuco Nicatore conceſſæ.

Conſequuti ſunt & ab Aſiæ regibus honorem, quoniam ſub eis militaſſent. Etenim Seleucus Nicator, in iis urbibus quas condidit in Aſia & inferiore Syria, & in ipſo regni capite Antiochia eos civitate donavit, & eodem quo Macedones & Græcos ibidem collocatos numero habuit: quo jure etiamnum utuntur. Argumento eſt, quòd Judæis, nolentibus alieno oleo uti, certa pecuniæ ſumma pro olei pretio ſolvitur à gymnaſiorum præfectis. Quem morem cum Antiochenſis populus proximo bello abrogare conaretur, Mucianus (qui tum Syriæ prætor erat) tamen retinuit. Et poſtea orbis terrarum imperium tenente Veſpaſiano, & Tito ejus filio, orantes Alexandrini & Antiochenſes, ut Judæi privarentur jure civitatis, non impetrarunt. Unde illud perſpici & intelligi poteſt, quanta æquitate & magnanimitate erant Romani, præcipue vero Veſpaſianus & Titus. qui licet multos contra Judæos bellando labores ſuſtinuerant, & acerbe tulerant, quod deditionem facere noluerint, ſed pugnantes ad extremum manſerint, nulla tamen re jus ipſorum prædictum imminutum eſſe voluerunt: verum & iræ qua olim exarſerunt, & populi tam Alexandrini quam Antiocheni, utut magni eſſent, precibus reſtiterunt, adeo ut ne minimum quidem vel ſuæ in illos benevolentiæ, vel nefariorum quos oppugnarunt odio conceſſerint, ad minuendam erga Judæos benignitatem; dicentes, eos qui contra ſe arma tulerant & pugnam inierant jam ſatis ſuppliciorum dediſſe, eos vero qui nihil peccaverant haud æquum ſuis ſpoliari privilegiis.

Jus civitatis Antiochenſis Judæis conſervatum.

ΚΕΦ. γʹ.

Πῶς ἐτίμησαν οἱ τῆς Ἀσίας βασιλεῖς τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, καὶ πολίτας ἐποίησαν ἐν ταῖς ὑπ᾽ αὐτῶν κτισθείσαις πόλεσιν.

[s] Ἔτυχον δὲ καὶ τῆς παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας τιμῆς, ἐπειδὴ συνεστράτευσαν αὐτοῖς. καὶ γὰρ Σέλευκος ὁ [t] Νικάτωρ, ἐν αἷς ἔκτισε πόλεσιν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ [v] τῇ Κάτω Συρίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει Ἀντιοχείᾳ πολιτείας αὐτοὺς ἠξίωσε, καὶ τοῖς ἐνοικισθεῖσιν [x] ἰσοτίμους [y] ἀπέδειξε Μακεδόσι καὶ Ἕλλησιν, ὡς τὴν πολιτείαν ταύτην [z] ἔτι καὶ νῦν διαμένειν. [a] τεκμήριον δὲ τοὺς Ἰουδαίους, μὴ βουλομένους ἀλλοφύλῳ [b] ἐλαίῳ χρῆσθαι, λαμβάνειν ὡρισμένον τι [c] παρὰ τῶν γυμνασιαρχῶν εἰς ἐλαίου [d] τιμὴν ἀργύριον. ὃ τοῦ δήμου τῶν Ἀντιοχέων ἐν τῷ νῦν πολέμῳ λῦσαι προαιρουμένου, Μουκιανὸς ἡγεμὼν ὢν τότε τῆς Συρίας ἐτήρησε. καὶ μετὰ ταῦτα κρατήσαντος Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῆς οἰκουμένης, δεηθέντες οἱ Ἀλεξανδρεῖς καὶ Ἀντιοχεῖς, ἵνα τὰ δίκαια τῆς πολιτείας μηκέτι μένῃ τοῖς Ἰουδαίοις, οὐκ ἐπέτυχον. [e] ἐξ ὧν τις ἂν καταγνοήσειεν τὴν Ῥωμαίων ἐπιείκειαν καὶ μεγαλοφροσύνην, μάλιστα δὲ τὴν Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου. ὅτι καί τοι πολλὰ πονήσαντες ἐν τῷ πρὸς Ἰουδαίους πολέμῳ, καὶ πικρῶς πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες ὅτι μὴ παρέδοσαν τὰ ὅπλα αὐτοῖς, μέχρι δὲ ἐσχάτου πολεμοῦντες ὑπέμειναν, οὐδενὸς αὐτοὺς τῶν ὑπαρχόντων καὶ τὴν προειρημένην πολιτείαν [f] ἀφείλοντο· ἀλλὰ καὶ τῆς πρότερον ὀργῆς καὶ τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων καὶ Ἀντιοχέων δήμων [g] μεγίστων παρακλήσεως ἐκράτησαν, ὥστε μηδὲν μήθ᾽ ὑπὸ τῆς πρὸς τούτους χάριτος, μήθ᾽ ὑπὸ τῆς πρὸς τοὺς πολεμηθέντας μισοπονηρίας ἐνδοῦναι, πρὸς τὸ λῦσαί τι τῶν ἀρχαίων τοῖς Ἰουδαίοις φιλανθρώπων, ἀλλὰ τοὺς ἀνταραμένους αὐτοῖς ὅπλα καὶ χωρήσαντας διὰ μάχης δεδωκέναι τιμωρίαν φήσαντες, [h] τοὺς δὲ οὐδὲν ἐξαμαρτόντας οὐ [i] δίκαιον ἀποστερεῖν τῶν ὑπαρχόντων.

β. O-

m Τοῦ συμποσίου στρωμνήν.] Totumque convivatorium *Rufin.* SPANH.

n Τριάκοντα.] Ita edidit *Hudſ.* atque etiam expreſſe legitur in *L. B.* ſed *Gen.* λʹ. HAV.

o Στολὰς δέκα, καὶ πορφύραν,] Ita *MSS. Epiph.* & *Ariſteas.* καὶ στολὰς δέκα πορφυρᾶς in *Editis.*

p Εἰ τῶν ἀνδρῶν τούτων] Εἴποτε *NC.*

q Θελήσειέν τινες] Θελήσειάν τινες *Hen. Gall.* & *Busb.* θελήσειέν τινες in *reliquis.*

r Τῶν Ἰουδαίων] *L. B.* Ἰουδαίοις.

† *Ptolemæus Philadelphus in Judæorum gloriam & honorem præſtitit.*] De *Ptolemæi Philadelphi* magnificentia vide *Caſaub.* ad *Athenæi* lib. v. c. 9.

s Ἔτυχον δὲ] In Cod. *NC.* (cui titulus Πτολεμαϊκὸν) Μετὰ δὲ τὸν Φιλάδελφον τὴν βασιλείαν κατέσχε Πτολεμαῖος ὁ καλούμενος Εὐεργέτης, ἐπὶ ὅλοις ἔτεσιν κϛʹ. τὴν δὲ τιμὴν τῆς ἀρχιερωσύνης μετὰ Ἐλεάζαρον ὁ θεῖος αὐτοῦ Μανασσῆς παρέλαβεν, μετὰ δὲ τὸ ἀποθανεῖν Μανασσῆν γέγονεν ἀρχιερεὺς Ὀνίας Σίμωνος ὢν ὁ υἱὸς τοῦ Δικαίου. Σίμων δὲ ἦν ἀδελφὸς Ἐλεαζάρου. ἀπέθανε δὲ καὶ Ὀνίας τὴν ἀρχιερωσύνην Σίμωνι τῷ παιδὶ καταλιπών. ἔτυχε δὲ καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος καὶ παρὰ τῶν &c.

t Νικάτωρ,] Ita *NC.* & *Busb.* cum *antiquis nummis.* Νικάνωρ in *reliquis.*

v Τῇ Κάτω Συρίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει Ἀντιοχείᾳ] Antiochia Metropolis τῆς κάτω Συρίας f. τῆς κοίλης Συρ. conf. infr. lib. 13. c. 7. §. 2. SPANH.

x Ἰσοτίμους ἀπέδειξε Μακεδόσι καὶ Ἕλλησιν, ὡς τὴν πολιτείαν ταύτην ἔτι καὶ νῦν διαμένειν.] Conf. ſupr. c. 1. §. 1. SPANH.

y Ἀπέδειξε Μακεδόσι] Ἀπέφηνε *Busb. Hen.* & *C.*

z Ἔτι καὶ νῦν διαμένειν.] Ἕως καὶ νῦν *C.*

a Ἐλαίῳ χρῆσθαι,] Τεκμήριον δὲ τούτου τὸ τοὺς *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* τεκμήριον δὲ τὸ τοὺς *C.*

b Ἐλαίῳ χρῆσθαι,] Moris fuit Græcorum oleum præbere, in gymnaſiorum dedicatione: eorumque exemplum ſequutus eſt Nero, referente *Tacito* in *Annalium* lib. XIV. *Gymnaſium eo anno dedicatum à Nerone, præbitumque oleum equiti, ſenatui, Græca facilitate.* Idemque de eo teſtatur *Sueton.* in *Nerone*, c. 12.

c Παρὰ τῶν γυμνασιαρχῶν εἰς ἐλαίου τιμὴν ἀργύριον.] Nefas enim Judæis uti Oleo non præparato à tribulibus, qua de re ἁλωσ. lib. 2. c. 21. §. 2. & Vita Joſephi §. 13. SPANH.

d Τιμὴν ἀργύριον.] Τίμησιν *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

e Ἐξ ὧν] Ἐξ οὗ *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *NC.*

f Ἀφείλοντο·] Ita cum *C.* & *NC.* ἀφείλαντο in *Editis Aliiſque.*

g Μεγίστων παρακλήσεως] Μεγίστων ὄντων *NC.*

h Τοὺς δὲ οὐδὲν ἐξαμαρτόντας] Τοὺς οὐθὲν vel τοὺς οὐδὲν in *MSS.*

i Οὐ δίκαιον ἀποστερεῖν] Οὐκ εἶναι δίκαιον *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) οὐκ ἔστι δίκαιον *NC.*

k Σε-

β'. Ὅμοιον δέ τι τούτων καὶ Μάρκον Ἀγρίππαν φρονήσαντα περὶ τῶν Ἰουδαίων οἴδαμεν. τῶν γὰρ Ἰώνων κινηθέντων ἐπ' αὐτοὺς, καὶ δεομένων τοῦ Ἀγρίππα, ἵνα τῆς πολιτείας ἣν αὐτοῖς ἔδωκεν Ἀντίοχος [k] ὁ Σελεύκου υἱωνὸς, [l] ὁ παρὰ τοῖς Ἕλλησι Θεὸς λεγόμενος, μόνοι [m] μετέχωσιν, ἀξιούντων δ' εἰ συγγενεῖς εἰσιν αὐτοῖς Ἰουδαῖοι, σέβεσθαι τοὺς [n] ἰδίους αὐτῶν θεοὺς, καὶ δίκης περὶ τούτων συστάσης, ἐνίκησαν οἱ Ἰουδαῖοι τοῖς [o] αὐτῶν ἔθεσι χρῆσθαι, συνηγορήσαντος αὐτοῖς Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ. ὁ γὰρ Ἀγρίππας ἀπεφήνατο, μηδὲν αὐτῷ καινίζειν ἐξεῖναι. τὸ δ' ἀκριβὲς εἴ τις βούλεται καταμαθεῖν, ἀναγνώτω τῶν Νικολάου ἱστοριῶν τὴν [p] ἑκατοστὴν καὶ εἰκοστὴν τρίτην καὶ τετάρτην. περὶ μὲν οὖν τῶν ὑπ' Ἀγρίππου κριθέντων, οὐκ ἔστιν ἴσως θαυμάζειν, οὐ γὰρ ἐπολέμει πότε Ῥωμαίοις τὸ ἡμέτερον ἔθνος. Οὐεσπασιανοῦ δ' ἄν τις καὶ Τίτου τὴν μεγαλοφροσύνην εἰκότως ἐκπλαγείη, μετὰ [q] πολέμους καὶ τηλικούτους ἀγῶνας, οὓς ἔσχον πρὸς ἡμᾶς, μετριοπαθησάντων. [r] ἐπανάξω δὲ τὸν λόγον ὅθεν νῦν ἐπὶ ταῦτ' ἐξέβην.

γ'. Τοὺς γὰρ Ἰουδαίους, ἐπ' [s] Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, ἔτυχεν αὐτούς τε πολλὰ ταλαιπωρῆσαι τῆς γῆς αὐτῶν κακουμένης, καὶ τοὺς τὴν Κοίλην Συρίαν νεμομένους. πολεμοῦντος γὰρ αὐτοῦ πρὸς τὸν [t] Εὐπάτορα Πτολεμαῖον, καὶ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον, τὸν [v] κληθέντα Ἐπιφανῆ, κακοπαθεῖν συνέβαινεν αὐτοῖς καὶ νικῶντος, καὶ πταίοντος ταὐτὰ πάσχειν. ὥστ' οὐδὲν ἀπέλειπον χειμαζομένης νεὼς, καὶ πονουμένης ἑκατέρωθεν ὑπὸ τοῦ κλύδωνος, μεταξὺ τῆς εὐπραγίας τῆς Ἀντιόχου καὶ τῆς ἐπὶ θάτερον αὐτοῦ τροπῆς τῶν πραγμάτων κείμενοι. [x] νικήσας μέντοι τὸν Πτολεμαῖον ὁ Ἀντίοχος, τὴν Ἰουδαίαν [y] προσάγεται. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Φιλοπάτορος, [z] ὁ παῖς αὐτοῦ μεγάλην ἐξέπεμψε δύναμιν, καὶ [a] στρατηγὸν [b] Σκόπαν, [c] ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ· ὃς πολλάς τε αὐτῶν πόλεις ἔλαβε, καὶ τὸ ἡμέτερον ἔθνος. πολεμούμενον [d] γὰρ αὐτῷ προσέθετο. μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸν Σκόπαν Ἀντίοχος νικᾷ, συμβαλὼν αὐτῷ [e] πρὸς [f] ταῖς πηγαῖς τοῦ Ἰορδάνου, καὶ πολλὴν αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς διέφθειρεν. [g] ὕστερον δ' Ἀντιόχου χειρωσαμένου τὰς ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ πόλεις, ἃς ὁ Σκόπας κατεσχήκει, καὶ τὴν Σαμάρειαν, ἑκουσίως αὐτῷ προσέθεντο Ἰουδαῖοι, καὶ τῇ πόλει δεξάμενοι, [h] πάσῃ αὐτοῦ τῇ στρατιᾷ καὶ τοῖς ἐλέφασιν [i] ἀφθονίαν παρέχον, καὶ τοὺς ὑπὸ Σκόπα καταλειφθέντας ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν Ἱεροσολύμων φρουροὺς πολιορκοῦντι προθύμως συνεμάχησαν. ὁ οὖν Ἀντίοχος, δίκαιον ἡγησάμενος τὴν τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν ἀμείψασθαι, γράφει τοῖς τε στρατηγοῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις, [k] μαρτυρῶν τοῖς Ἰουδαίοις [l] ὑπὲρ ὧν εὖ πρὸς αὐτὸν πάθοι, καὶ τὰς δωρεὰς, ἃς ὑπὲρ τούτων διέγνω παρασχεῖν

2. Marcum quoque Agrippam similiter affectum erga Judæos novimus. Nam cum Iones, commoti adversus Judæos, Agrippam orassent, ut civitate, quam eis dederat Antiochus Seleuci nepos, is qui apud Græcos Deus appellatur, soli fruerentur, postularentque, ut si Judæi eorum essent cognati, eosdem cum ipsis deos colerent, atque ea de re judicium esset constitutum, obtinuerunt Judæi, ut sibi solitis moribus uti liceret; usi patrocinio Nicolai Damasceni. Agrippa enim pronunciavit, nihil sibi innovare fas esse. Quæ exactius si quis nosse cuperet, ipsum Nicolaum Damascenum legat Historiarum libro centesimo vicesimo tertio & quarto. Verum Agrippæ sententiam nihil est quod miremur; ea enim tempestate gens nostra bellum non gerebat adversus Romanos. Vespasiani autem & Titi magnanimitatem merito quis obstupescat, qui, post tot bella & certamina nobiscum, non minore in nos erant facilitate. Sed eo jam, unde huc digressa est, revertatur oratio.

Marcus Agrippa benignus Judæis.

Nicolaus Damascenus.

Vespasiani & Titi in Judæos merita.

3. Regnante in Asia Antiocho Magno, accidit ut tum Judæi terra eorum vastata, tum qui Cœlen-Syriam incolebant, multa adversa paterentur. Eo enim belligerante adversus Ptolemæum Eupatorem, & ejus filium cognomine Epiphanem, contigit illis, ut si is superior fuerit, affligerentur, si inferior, plane eadem paterentur: adeo ut haud dissimiles essent navi in tempestate, fluctibus utrinque vexatæ, ut qui in medio jacerent, dum & Antiocho res prospere cederent & in contrarias partes mutarentur. Attamen victo Ptolemæo, Antiochus Judæam occupavit. Deinde mortuo Philopatore, ejus filius magnam manum, & ducem Scopam, misit contra Cœles-Syriæ incolas: qui multas eorum urbes, necnon gentem nostram cepit. oppugnata enim, in ejus partes concessit. Non multo post, Scopam prælio vicit Antiochus, ad fontes Jordanis, magnamque ejus copiarum partem delevit. Postea vero cum Antiochus eas Cœles-Syriæ urbes, quas Scopas obtinuerat, Samariamque subegisset, Judæi ultro deditionem fecerunt, eumque urbe admiserunt, & ejus omni exercitui & elephantis omnia abunde suppeditarunt, & relictos à Scopa in arce Hierosolymitana præsidiarios oppugnantem strenue adjuverunt. Itaque Antiochus æquum esse judicans, ut Judæorum erga se studium & liberalitatem remuneraretur, literas scripsit ad suos duces & amicos, testimonium perhibens Judæis, quam præclare de ipso meriti fuerint, simulque significans quæ munera illis vicissim dare decreverat. Atque earum exemplar subjiciam,

Antiochus Magnus vexat Judæos.

Scopas, in Cœles-Syriæ incolas missus: victus ab Antiocho.

Antiocho M. se dedunt Judæi.

k Σελεύκου υἱωνὸς,] Σελεύκιος *Busb.* Σελεύκου υἱὸς *Hen.*

l Ὁ παρὰ τοῖς Ἕλλησι Θεὸς λεγόμενος,] Antiochus Seleuci Nepos, Græcis Θεὸς dictus, nempe à Milesiis. Appian. Syriac. p. 210. SPANH.

m Μετέχωσιν,] Ita cum *Cod. Busb.* μετέλθωσιν in *reliquis.* in *Epiphanii* versione, *soli possiderent.*

n Ἰδίους] Abest a *L. B.*

o Αὐτῶν ἔθεσι χρῆσθαι,] Eo modo in *NC.* & *Lugd. Bat.* ex quo præterea illud οἱ additur. αὐτοῖς in *cæteris.* in *Epiphanii* versione, *ut suis uterentur moribus.*

p Ἑκατοστὴν καὶ εἰκοστὴν τρίτην καὶ τετάρτην.] Sic *MSS.* & *Vet. Interpr.* (*L. B.* καὶ εἰκοστὴν καὶ τρίτην) τὴν ρκγ'. καὶ δ'. *Bas.* τὴν ἑκατοστὴν εἰκοστὴν τρίτην καὶ τετ. *Gen.*

q Πολέμους καὶ τηλικούτους ἀγῶνας,] Ita *MSS.* & *Epiphan.* πόλεμον in *Editis.*

r Ἐπανάξω δὲ] Ἐπανάξω οὖν τὸν λόγον ὅθεν ἐπὶ ταῦτ' ἐξέβη *Hen.* & *Lugd. Bat.*

s Ἀντιόχου —— Ἐπιφανῆ,] De Antiocho Magno, ut & ejus bellis cum Ptolemæo Philopatore & Ptolem. Epiphane, vid. Polyb. lib. v. c. LXXXV. SPANH.

t Εὐπάτορα Πτολεμαῖον,] Alibi constanter *Philopatorem* eum vocat.

v Κληθέντα Ἐπιφανῆ,] Ἐπικληθέντα in *MSS.* Plenius in Cod. *NC.* ad hunc modum. πολεμοῦντος γὰρ αὐτοῦ πρὸς Φιλοπάτορα Πτολεμαῖον (οὗτος γὰρ μετὰ τὸν Εὐεργέτην τῆς Αἰγύπτου ἐβασίλευσεν) πολεμοῦντος δὲ καὶ πρὸς τὸν τούτου υἱὸν Πτολεμαῖον, ἐπικληθέντα δὲ Ἐπιφανῆ, κακ. &c.

x Νικήσας μέντοι] Ὅσα μέντοιγε διεπράξατο εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν Πτολεμαῖος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Πτολεμαϊκῶν ἡμῖν εἴρηται, νικήσας &c. *NC.*

y Προσάγεται.] Προσηγάγετο *NC.*

z Ὁ παῖς αὐτοῦ μεγάλην ἐξέπεμψε δύναμιν,] Ὁ παῖς Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς μεγάλην *NC.* Melius (inquit *Jac. Cappellus* in *Hist. S & Exot.* ad A. M. 3797.) *Eusebius* hæc tribuit *Ptolemæo Philopatori* viventi, quam *Epiphani* infanti. Contra *Usserius* (in *Ann. V. Test.*) ad A. M. 3800.

a Στρατηγὸν Σκόπαν, ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ·] Vid. Polyb. Exc. Vales. p. 76. SPANH.

b Σκόπαν,] Vide *Excerpta Valesiana*, p. 77. & *Hieronymum* in *Danielis* cap. XI.

c Ἐπὶ τοὺς] Absunt à *L. B.* Scribæ incuria.

d Αὐτῷ προσέθετο.] Παρ' αὐτῷ *Hen. NC.* & *Vet. Interpr.*

e Πρὸς ταῖς πηγαῖς] Περὶ τὸ Πάνιον in *Excerptis Vales.*

f Ταῖς —— πόλεις,] Vid sup. lib. 8. c. 8. §. 4. & infr. lib. 13. c. 9. §. 2. SPANH.

g Ὕστερον —— πόλεις,] Polyb. Excerpt. p. 77. & 79. ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ περὶ τὸ Πάνιον· SPANH.

h Πάσῃ αὐτοῦ τῇ στρατιᾷ] Πᾶσαν *NC.*

i Ἀφθονίαν] Φιλίαν *NC.*

k Μαρτυρῶν τοῖς Ἰουδαίοις] Ita *Hen. C. NC.* & *Epiphan.* μαρτυρῶν τε τοῖς in *cæteris.*

l Ὑπὲρ ὧν εὖ πρὸς αὐτῶν πάθοι,] Iterum ex *iisdem MSS.* ὑπὲρ ὧν εὐπάθοι πρὸς αὐτῶν in *Editis Aliisque.*

jiciam, cum prius narraverim quæ ad fidem verbis nostris faciendam scripsit Polybius Megalopolitanus. Nam in historiarum ejus libro decimo sexto ita dicit. "Scopas autem copiarum Ptolemæi dux, ad regiones superiores verso impetu, "per hyemem Judæorum gentem subegit." Eodem etiam in libro refert; "quomodo, Scopa "ab Antiocho superato, Antiochus Batanæam "& Samariam & Abila & Gadara recepit: atque "paulo post Judæi sese ei tradiderunt, quotquot "circa fanum Herosolyma nuncupatum incole"bant. de quo cum multa dicenda habeamus, de"que præsentia Dei in fano, quæ narranda su"persunt in aliud tempus differemus." Et hæc quidem Polybius in historia sua. Nos vero orationem vocabimus ad narrationem institutam, postquam ante oculos posuerimus Antiochi epistolas.

Polybius Megalopolitanus.

REX ANTIOCHUS PTOLEMÆO SALUTEM.

Antiochi Magni literæ in Judæorum gratiam.

"Cum Judæi, simulac in eorum fines ingressi "sumus, studium erga nos suum declaraverint, "& in urbem suam venientes splendide accepe"rint, cumque senatu obviam prodierint, & mi"litibus elephantisque omnia abunde præbuerint, "nosque in expugnando Ægyptiorum in arce "præsidio adjuverint: visum est nobis eos pro his "remunerari, & eorum urbem, casibus, qui so"lent hominibus accidere, adversis labefactatam, "recreare, atque frequentare, revocatis in eam iis "qui sunt dispersi. Ac primum eis decrevimus, "religionis causa * præbenda conficere ad sacri"ficia, de pecudibus quæ sacrificari solent, & "vino, & oleo, & thure, ad pretium argenteo"rum vicies mille, † & similæ artabas sacras se"cundum regionis istius morem sex, & tritici "medimnos mille quadringentos septuaginta, & "salis medimnos CCCLXXV. Atque hæc eis solvi "volo, quemadmodum imperavi: templique o"pus expediri, & porticus, & si quid aliud ædi"ficandum est. Materia autem apportetur ex i"psa Judæa, aliisque regionibus, & Libano, nec "ullum *ejus nomine* vectigal *à quopiam* exigatur. "Idem dico de aliis, quibus ad speciosiorem tem"pli apparatum opus erit. Vivant autem omnes "ejus nationis homines ex legibus patriis: immu"nisque sit senatus, & sacerdotes, & scribæ tem"pli, & sacri cantores, & ab eo quod pro capi"te pendunt, & ab auro coronario, aliisque tri-

αὐτοῖς, ἐμφανίζων. παραθήσομαι δὲ τὰς ἐπιστολὰς [m] τοῖς στρατηγοῖς περὶ αὐτῶν γραφείσας, προδιελθὼν ὡς μαρτυρεῖ τούτοις ἡμῶν τοῖς λόγοις [n] Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης. ἐν γὰρ τῇ [o] ἑκκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ, φησὶν οὕτως. "ὁ δὲ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς Σκόπας, ὁρμήσας εἰς "τοὺς ἄνω τόπους, κατεστρέψατο ἐν τῷ χειμῶνι τὸ τῶν Ἰου"δαίων ἔθνος." λέγει δὲ ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ, "ὡς τοῦ "Σκόπα νικηθέντος ὑπὸ Ἀντιόχου, τὴν μὲν [p] Βαταναίαν "καὶ Σαμάρειαν καὶ [q] Ἄβιλα καὶ Γάδαρα παρέλαβεν Ἀντίο"χος· μετ' ὀλίγον δὲ προσεχώρησαν αὐτῷ καὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ "περὶ τὸ [r] ἱερὸν [s] τὸ προσαγορευόμενον Ἱεροσόλυμα κατοι"κοῦντες. ὑπὲρ οὗ καὶ [t] πλεῖον [v] λέγειν ἔχοντες, καὶ μάλιστα "[x] διὰ τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐπιφάνειαν, εἰς [y] ἕτερον καιρὸν "[z] ὑπερθήσομεν τὴν διήγησιν." καὶ Πολύβιος μὲν ταῦτα [a] ἱστόρηκεν. ἡμεῖς δ' ἐπανάξομεν τὸν λόγον ἐπὶ τὴν διήγησιν, παραθέμενοι πρῶτον τὰς ἐπιστολὰς [b] τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩι ΧΑΙΡΕΙΝ.

"Τῶν Ἰουδαίων καὶ παραυτίκα μὲν, ἡνίκα τῆς χώρας ἐπέβη"μεν αὐτῶν, ἐπιδειξαμένων τὸ πρὸς ἡμᾶς φιλότιμον, καὶ "παραγενομένους δ' εἰς τὴν πόλιν [c] αὐτῶν λαμπρῶς ἐκδε"ξαμένων, καὶ μετὰ μὲν τῆς γερουσίας ἀπαντησάντων, ἄφθονον δὲ τὴν "χορηγίαν τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς ἐλέφασι παρεσχημένων, "συνεξελόντων δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ φρουροὺς τῶν Αἰγυπτίων· "ἠξιώσαμεν [d] καὶ ἡμεῖς τούτων αὐτοὺς ἀμείψασθαι, καὶ τὴν πό"λιν αὐτῶν ἀναλαβεῖν κατεφθαρμένην [e] ὑπὸ τῶν περὶ τοὺς "ἀνθρώπους συμπεσόντων, καὶ συνοικίσαι τῶν διεσπαρμένων εἰς "αὐτὴν πάλιν συνελθόντων, πρῶτον δ' αὐτοῖς ἐκρίναμεν "διὰ τὴν εὐσέβειαν παρασχεῖν τὴν εἰς τὰς θυσίας σύνταξιν, "κτηνῶν τε θυσίμων, καὶ οἴνου, καὶ ἐλαίου, [f] καὶ λιβάνου, τιμὴν "ἀργυρίου [g] μυριάδων δύο, καὶ [h] σεμιδάλεως ἀρτάβας ἱερὰς "[ἓξ] κατὰ τὸν ἐπιχώριον νόμον, πυρῶν μεδίμνους χιλίους τε"τρακοσίους καὶ ἑξήκοντα, καὶ ἁλῶν μεδίμνους τριακοσίους ἑβδο"μήκοντα πέντε. τελεῖσθαι δ' αὐτοῖς ταῦτα βούλομαι, κα"θὼς ἐπέσταλκα· καὶ τὸ περὶ τὸ ἱερὸν ἀπαρτισθῆναι ἔργον, "τάς τε στοὰς, καὶ εἴ τι ἕτερον οἰκοδομῆσαι δέοι. ἡ δὲ τῶν ξύλων "ὕλη κατακομιζέσθω [i] ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἐκ τῶν ἄλ"λων ἐθνῶν, καὶ ἐκ τοῦ Λιβάνου, μηδενὸς [k] πρασσομένου τέ"λους. [l] ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, ἐν οἷς ἂν ἐπιφανεστέραν "γίνεσθαι τὴν τοῦ ἱεροῦ ἐπισκευὴν δέοι. πολιτευέσθωσαν δὲ "πάντες οἱ ἐκ τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς [m] πατρίους νόμους· ἀπολυέ"σθω δὲ ἡ γερουσία, καὶ [n] οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς [o] τοῦ ἱεροῦ, "καὶ οἱ ἱεροψάλται, ὧν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τελοῦσι, καὶ τοῦ "[p] στε-

m Τοῖς στρατηγοῖς] Τὰς τοῖς στρ. *Hen.* & C.

n Πολύβιος —— ἱστόρηκεν.] Desunt hæc hodie in Polybio, & in Excerptis, quæ de Judæis extant. SPANH.

o Ἑκκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ] Τῇ ἑνδεκάτῃ *NC.* & *Epiphan.* ις. *Gen.* verum *Lugd. Bat.* habet prout est editum.

p Βαταναίαν καὶ] In *Epiphanii* libris *Bithyniam*, aut *Bathaniam*, aut *Bethinsam*.

q Ἄβιλα] Ἄβολα *Gall.* & C. Ἄβελλα juxta quosdam *Epiphanii* codices. HUDS. Ἀβίλη ad Jordanem supr. lib. IV. c. 7. §. ult. ὅπου νῦν ἐστὶν Ἀβίλη· & lib. V. c. 1. §. 1 ἀπὸ τῆς Ἀβίλης ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην· Alia forte est Ἄβιλα plur. neutr. hoc loco. SPANH.

r Ἱερὸν τὸ προσαγορευόμενον] Brevius in *Cod. Hen.* & juxta *Epiphanii* libros, ἱερὸν, τῆς δὲ γινομένης περὶ τὸ ἱερὸν ἐπιφανείας εἰς τὸ ἕτερον &c.

s Τὸ προσαγορευόμενον] Illud τὸ ex *L. B.* additum. HAV.

t Πλεῖον] *L. B.* πλείω.

v Λέγειν ἔχοντες,] Ita cum *Cod.* C. (& *L. B.*) ἔχειν λέγοντες in *cæteris*.

x Διὰ τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐπιφάνειαν,] *Lugd. Bat.* περὶ τῆς γινομένης περὶ τὸ ἱερὸν ἐπιφανείας.

y Ἕτερον] *Lugd. Bat.* ὕστερον.

z Ὑπερθήσομεν τὴν διήγησιν.] Ὑπερθησόμεθα *Gall.* C. (*L. B.*) & *NC.*

a Ἱστόρηκεν.] Ἱστόρησεν *Hen.* & C.

b Τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου.] Τὰς τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου μεγάλου *NC.*

c Αὐτῶν] Αὐτῶν deëst *N.* & *C.*

d Καὶ ἡμεῖς] Καὶ αὐτοὶ *Hen.* & *NC.*

e Ὑπὸ τῶν περὶ τοὺς ἀνθρώπους συμπεσόντων,] Ὑπὸ τῶν περὶ τοὺς πολέμους *Hen.* (*L. B.*) & *C.* non agnoscuntur ab *Epiphanio.*

* *Præbenda conficere ad sacrificia*,] *Al.* pensionem annuam (*vel* stipendium) dare.

f Καὶ λιβάνου,] Καὶ λιβάνου, ἀργυρίου τιμὴν μυριάδας δύο *Hen.* & *NC.* In *Epiphanii* versione, *libaminis pretium, argenti viginti millia.* unde (prout §. 1. præc. post εἰς ἐλαίου τιμὴν) forsan legendum λιβάνου τιμὴν ἀργυρίου μυριάδας β'. prout conjecerat *Cl. Lowthius.*

g Μυριάδων,] *L. B.* μυριάδας.

† *Et similæ artabas sacras secundum regionis istius morem sex,*] Similæ artabas sacras (ἀσσαρῶνας vocabant Ἑλληνισταί) quantum lex postulat, tritici &c. *Jac. Cappellus* in *Hist. Sacr. & Exot.* ad A. M. 3806.

h Σεμιδάλεως ἀρτάβας ἱερὰς] Ita cum *Grotio*, qui ἱερὰς ς'. scriptum fuisse conjicit. καὶ σεμιδάλεως ἀρτάβας ἱερὰς κατὰ τ. ἐπ. νόμον, πυρῶν μεδίμνους χιλίους τετρακοσίους ἑβδομήκοντα πέντε. τελεῖσθαι δ' αὐτοῖς *Hen.* & *NC.* In *Epiphanii* versione, *& ad similam secundum provincialem legem tritici modios mille quadringentos septuaginta quinque & salis modios trecentos septuaginta quinque. Præberi autem* &c. ac si legisset, εἰς σεμίδαλιν (omissis ἀρτάβας ἱερὰς) κατὰ τ. ἐ. ν. πυρῶν μεδίμνους ͵αυοε'. καὶ ἁλῶν μεδίμνους τοε'. Locum mutilum corruptumque esse suspicatur *S. Petitus*, atque ad hunc modum refingendum, καὶ σεμιδάλεως ωμ'. ἀρτάβας ἱερᾶς κ. τ. ἐ. νόμον, καὶ πυρῶν μεδ. & sic deinceps prout edidimus. HUDS. Plane prout edidit *Huds.* exhibet *Lugd. Bat.* nisi quod non agnoscat ἓξ ante κατὰ neque καὶ ante ἑξήκοντα. HAV.

i Ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰουδαίας,] Ἐξ αὐτῆς τε τῆς *NC.* HUDS. ut & *Lugd. Bat.* non male. HAV.

k Πρασσομένου τέλους.] *L. B.* εἰσπρασσομένου τέλους. ὁμοίως καὶ τοῖς ἄλλοις.

l Ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις,] Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς *Hen.* C. & *NC.*

m Πατρῴους] *L. B.* πατρίους.

n Οἱ ἱερεῖς,] Illud οἱ ter restituimus ex *iisdem MSS.*

o Τοῦ ἱεροῦ,] Τοῦ λαοῦ *NC.*

p Στε-

“ᵖ Στεφανίτου φόρου, καὶ τοῦ περὶ τῶν ἄλλων. ἵνα δὲ θᾶττον ἡ πόλις κατοικισθῇ, δίδωμι τοῖς τε νῦν κατοικοῦσι, καὶ κατελευσομένοις ἕως ᑫ τοῦ Ὑπερβερεταίου μηνὸς, ʳ ἀτελέσιν εἶναι μέχρι τριῶν ἐτῶν. ἀπολύομεν δὲ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν αὐτοὺς τοῦ τρίτου μέρους τῶν φόρων, ὥστε αὐτῶν ἐπανορθωθῆναι τὴν βλάβην. καὶ ὅσοι ἐκ τῆς πόλεως ἁρπαγέντες δουλεύουσιν, αὐτούς τε τούτους καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν γεννηθέντας ἐλευθέρους ἀφίεμεν, καὶ τὰς οὐσίας αὐτοῖς ἀποδίδοσθαι κελεύομεν.

δ΄. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστολὴ ταῦτα περιεῖχε. σεμνύνων δὲ καὶ τὸ ἱερὸν, πρόγραμμα κατὰ πᾶσαν τὴν βασιλείαν ἐξέθηκε, [s] περιέχον τάδε. “Μηδενὶ [t] ἐξὸν εἶναι ἀλλοφύλῳ εἰς τὸν περίβολον εἰσιέναι τοῦ ἱεροῦ [v] τὸν ἀπηγορευμένον τοῖς Ἰουδαίοις, εἰ μὴ οἷς ἂν ἁγνισθεῖσίν ἐστιν ἔθιμον κατὰ τὸν πάτριον νόμον. μηδ' εἰς τὴν πόλιν εἰσφερέσθω ἵππεια κρέα, μήτε ἡμιόνεια, [x] μήτε ἀγρίων ὄνων καὶ ἡμέρων, παρδάλεών τε καὶ ἀλωπέκων καὶ λαγωῶν, καὶ καθόλου πάντων τῶν ἀπηγορευμένων ζώων τοῖς Ἰουδαίοις. μηδὲ τὰς δορὰς εἰσφέρειν ἐξεῖναι, ἀλλὰ μηδὲ τρέφειν τι [y] τούτων ἐν τῇ πόλει. μόνοις δὲ τοῖς προγονικοῖς θύμασιν, ἀφ' ὧν καὶ τῷ Θεῷ δεῖ καλλιερεῖν, [z] ἐπιτετράφθαι χρῆσθαι. [a] ὁ δὲ τούτων τι παραβὰς, [b] ἀποτιννυέτω τοῖς ἱερεῦσιν [c] ἀργυρίου δραχμὰς τρισχιλίας.” ἔγραψε δὲ μαρτυρῶν ἡμῖν εὐσέβειάν τε καὶ πίστιν, ἡνίκα νεωτερίζοντα τὰ κατὰ τὴν Φρυγίαν καὶ Λυδίαν ἐπύθετο, [d] καθ' ὃν ἦν καιρὸν ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις, [e] κελεύων [f] Ζεῦξιν, τὸν αὐτοῦ στρατηγὸν καὶ ἐν τοῖς μάλιστα φίλον, πέμψαι τινὰς τῶν ἡμετέρων ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Φρυγίαν. [g] γράφει δὲ οὕτως.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΝΤΙΟΧΟΣ [h] ΖΕΥΞΙΔΙ ΤΩι ΠΑΤΡΙ ΧΑΙΡΕΙΝ.

“Εἰ ἔρρωσαι, εὖ ἂν ἔχοι, ὑγιαίνω δὲ καὶ αὐτός. πυνθανόμενος τοὺς ἐν Λυδίᾳ καὶ Φρυγίᾳ νεωτερίζοντας, μεγάλης ἐπιστροφῆς ἡγησάμην τοῦτό μοι δεῖσθαι. καὶ βουλευσαμένῳ μοι μετὰ τῶν φίλων τί δεῖ ποιεῖν, ἔδοξεν εἰς τὰ φρούρια, καὶ τοὺς ἀναγκαιοτάτους τόπους τῶν ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας καὶ Βαβυλωνίας, Ἰουδαίων οἴκους δισχιλίους σὺν ἀποσκευῇ μεταγαγεῖν. πέπεισμαι γὰρ εὔνους αὐτοὺς ἔσεσθαι τῶν ἡμετέρων φύλακας, [i] διὰ τὴν [k] πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν εὐσέβειαν, καὶ μαρτυρουμένους δ' αὐτοὺς ὑπὸ τῶν προγόνων [l] εἰς πίστιν οἶδα καὶ προθυμίαν εἰς ἃ παρακαλοῦνται. βούλομαι τοίνυν καίπερ ἐργώδους ὄντος [m] τούτους μεταγαγεῖν [n] ὑποσχόμενος νόμοις [o] αὐτοὺς χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις. ὅταν δ' αὐτοὺς ἀγάγῃς εἰς τοὺς προειρημένους τόπους, εἴς τε οἰκοδομὰς οἰκιῶν δώσεις αὐτοῖς τόπον ἑκάστῳ, καὶ χώραν εἰς γεωργίαν καὶ φυτείαν ἀμπέλων, καὶ ἀτελεῖς τῶν ἐκ τῆς γῆς καρπῶν [p] ἀνήσεις ἐπ' ἔτη δέκα. μετρείσθωσαν δὲ, καὶ ἄχρις [q] ἂν τοὺς παρὰ τῆς γῆς ἄρτους λαμβάνωσιν, σῖτον εἰς τὰς τῶν θεραπόντων διατροφάς· διδόσθω δὲ καὶ τοῖς εἰς τὰς χρείας ὑπηρετοῦσι τὸ αὔταρκες, ἵνα, τῆς παρ' ἡμῶν τυγχάνοντες φιλανθρωπίας, προθυμοτέρους παρέχωσιν αὐτοὺς περὶ τὰ ἡμέτερα. πρόνοιαν δὲ ποιοῦ καὶ τοῦ ἔθνους κατὰ τὸ δυ-

“butis. Ac quo citius frequentetur urbs, concedo iis qui nunc eam habitant, quique usque ad mensem Hyperberetæum eò migraverint, immunitatem in triennium. Quin & in posterum tertiam tributorum partem eis remittimus, ad eorum damnum resarciendum: & quotquot ex urbe abrepti serviunt, & ipsos & eorum natos manumittimus, & facultates eis reddi imperamus.”

4. Et epistola quidem hæc continebat. Item in honorem templi libellos toto regno publicavit, qui hæc complexi sunt. “Nemini liceat alienigenæ, intra templi conseptum ingredi, etiam Judæis interdictum, nisi quibus lustratis mos est *introire* ex lege patria. Neve in urbem importetur equina caro, neve mulina, neve asini, sive feri sive cicuris, neve pardalina, aut vulpina, aut leporina, aut cujusvis omnino eorum animalium quæ Judæis vetita sunt. Neve pelles inferre liceat, sed nec ullum tale animal in urbe alere: sed solis majorum sacrificiis uti liceat, quibus placari Deus debeat. Qui contra aliquid horum fecerit, solvito sacerdotibus argenti drachmarum tria millia.” Literis etiam suis amplum pietatis ac fidei nostræ testimonium dedit, cum nonnullos per Lydiam & Phrygiam res novas moliri accepisset, eo tempore quo *ipse* in superioribus erat *Persarum* satrapiis, quibus jussit Zeuxidem ducem, amicumque suum intimum, mittere nostratum quosdam à Babylone in Phrygiam. Scribit autem in hunc modum.

Antiochi libelli in honorem templi.

REX ANTIOCHUS ZEUXIDI PATRI SALUTEM.

“Si vales, bene est, ego quoque valeo. Cum intelligerem quosdam in Lydia & Phrygia rebus novis studere, magnopere hoc mihi prospiciendum curavi. ac consultanti mihi cum amicis, quid facto sit opus, visum est in castella & loca maxime necessaria transferre ex Mesopotamia & Babylonia Judæorum bis mille familias, cum eorum suppellectili. Credo enim nostrarum rerum custodes fore benevolos, tum propter eorum erga Deum pietatem, tum quia novi, eis à majoribus nostris testimonium datum fidei, & prompti obsequii in eis ad quæ rogantur. Itaque hoc volo, quamvis eos traducere laboriosum sit, fide illis data, ut suis legibus uti permitterentur. Cum autem eos in ea quæ dixi loca transtuleris, dabis singulis ad ædificandas domos locum, & agrum ad agriculturam, vinearumque sationem, & immunitatem frugum terræ concedes in annos decem; ac donec terræ fruges perceperint, demensum frumentum accipiant in famulorum alimoniam: illisque detur qui eis inservient, quantum opus erit, ut benigne à nobis habiti, studiosiores se rerum nostrarum præbeant. Da etiam operam, quoad ejus fieri potest, ut ei genti à nemine incommo-

“de-

Antiochi literæ ad Zeuxidem in Judæorum gratiam.

p Στεφανίτου φόρου,] Στεφανιτικοῦ C. & L. B.
q Ὑπερβερεταίου μηνὸς,] Illud τοῦ ex MSS.
r Ἀτελέσιν εἶναι] Ita cum MSS. ἀτελεῖς in Editis.
s Περιέχον τάδε.] Sic Hen. & C. περιέχων in Editis. προστέταχε δὲ, μηδενὶ NC.
t Ἐξὸν εἶναι] Al. ἐξεῖναι τῶν ἀλλοφύλων. Lugd. Bat. ἐξεῖναι ἀλλοφύλῳ. Sed in Marg. ἐξόν.
v Τὸν ἀπηγορευμένον τοῖς Ἰουδαίοις,] Ita Hen. C. & NC. perperam in Editis Aliisque τῶν ἀπηγορευμένων.
x Μήτε ἀγρίων ὄνων καὶ ἡμέρων,] Μήτε ἀγρίων καὶ ἡμέρων in Cod. C. quo fere modo & Epiphan.
y Τούτων ἐν τῇ πόλει.] Τοιοῦτον NC.
z Ἐπιτετράφθαι χρῆσθαι.] Ἐπιτέτραπται Hen. C. & NC. atque ita forsan Epiphan.
a Ὁ δὲ τούτων] Ὁ δέ τι τούτων π. Hen.
b Ἀποτιννυέτω] Ἀποτιννύτω Hen.
c Ἀργυρίου δραχμὰς τρισχιλίας.] Ita Hen. (L. B.) & NC. ἀργύριον in Editis Aliisque.
d Καθ' ὃν ἦν καιρὸν] Sic Hen. C. & NC. istiusmodi lectionis vestigia videre est apud *Epiphanium*, qui vertit, *eo tempore, quo ad superiores Persarum ierat provincias.* καθ' ὃν καιρὸν in Editis.
e Κελεύων] Καὶ κελεύων NC.
f Ζεῦξιν,] Ζευξίδην Hen. & Busb.
g Γράφει δὲ οὕτως.] Ita MSS. γράφει οὕτως in Editis.
h Ζεύξιδι τῷ πατρὶ χαίρειν. Εἰ ἔρρωσαι, εὖ ἂν ἔχοι, ὑγιαίνω δὲ καὶ αὐτός.] Simile initium litterarum Ciceronis: *Si vales bene est, ego quoque valeo.* SPANH.
i Διὰ τὴν] Sic MSS. διά τε τὴν in Editis.
k Πρὸς τὸν Θεὸν] Πρὸς Θεὸν εὐσέβειαν NC.
l Εἰς πίστιν οἶδα καὶ προθυμίαν] Illud εἰς deëst NC.
m Τούτους.] Ita ex Lugd. Bat. alii τοῦ. HAV.
n Ὑποσχόμενος] Lege ὑποσχόμενον COCC. Melius forte ὑποσχομένοις, ut velit suis non tantum, sed & promissis vivere legibus. HAV.
o Αὐτοὺς χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις.] Ita in Editis. αὐτοῖς in MSS.
p Ἀνήσεις ἐπ' ἔτη δέκα.] Ἐάσεις ἐπὶ ἔτη C.
q Ἂν τοὺς παρὰ τῆς γῆς ἄρτους] Lugd. Bat. ἂν οὖ. τοὺς παρὰ τ. γ. α. Sed in Marg. καρπούς.

r Τὸ

"detur." Atque hæc à nobis in testimonium amicitiæ, quæ Antiocho Magno cum Judæis intercessit, dicta sufficiant.

"ναὸν, ὅπως ὑπὸ μηδενὸς ἐνοχλῆται." περὶ μὲν οὖν τῆς Ἀντιόχου φιλίας τοῦ Μεγάλου πρὸς [r] τοὺς Ἰουδαίους ταῦτα ἡμῖν ἀποχρώντως εἰρήσθω [s] μαρτύρια.

CAP. IV.

Quomodo Antiochus fœdus percussit cum Ptolemæo. utque Onias ad iram commovit Ptolemæum Euergeten: & Josephus, rebus omnibus in integrum restitutis, cum ipso amicitiam iniit. quæque alia is gessit, & filius ejus Hyrcanus.

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς Ἀντίοχος ἐσπείσατο πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. καὶ ὡς Ὀνίας εἰς ὀργὴν ἐκίνησε Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην· καὶ ὁ Ἰώσηπος, πάντα ἐπανορθώσας, ποιεῖται φιλίαν πρὸς αὐτόν. οἷά τε ἄλλα ἔπραττεν Ἰώσηπος, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὑρκανός.

Antiochus Ptolemæo filiam Cleopatram nuptum dat.

Postea autem amicitiam & fœdus cum Ptolemæo fecit Antiochus: eique filiam suam Cleopatram nuptum locavit, & Cœlen-Syriam & Samariam & Judæam & Phœnicen dotis nomine tribuit. ac divisis in duos reges tributis, optimates suæ quisque patriæ tributa redimebant: & redactam, quæ imperata erat, summam regibus pendebant. Eo tempore Samaritæ, rebus usi secundis, multa Judæos læserunt, agros eorum vastando, & corpora prædando; quæ quidem sub Onia pontifice acciderunt. Eleazaro enim vita defuncto, successit in pontificatum Manasses ejus avunculus: post cujus decessum, munus excepit Onias Simonis filius, ejus cui Justo cognomen fuit; qui Simon frater erat Eleazari, sicuti jam dixi. Hic Onias sordidi animi homo, & pecuniæ cupidus erat: eamque ob rem tributum pro populo non solvit, quod ejus majores regibus de suo pendere soliti erant, videlicet argenti talenta viginti. quæ res exacerbavit regem Ptolemæum Euergetem, qui pater erat Philopatoris. Itaque misso Hierosolymam legato, incusavit Oniam, qui tributa non solveret: minatusque est, sese eorum agrum divisurum, nisi solverentur, & eò militum coloniam deducturum. Qua re de Rege audita, Judæi perterriti sunt: sed Onias, qua erat avaritia, hæc pro nihilo habuit.

Eleazaro defuncto Manasses fit pontifex: eoque mortuo Onias Simonis filius. Onias ex avaritia tributa non solvit: quod acerbe tulit Ptolemæus.

Μετὰ δὲ ταῦτα φιλίαν καὶ σπονδὰς [t] πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Ἀντίοχος ἐποιήσατο, καὶ δίδωσιν αὐτῷ [v] τὴν θυγατέρα Κλεοπάτραν πρὸς γάμον, παραχωρήσας αὐτῷ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ Σαμαρείας καὶ Ἰουδαίας καὶ Φοινίκης, φερνῆς ὀνόματι. καὶ διαιρεθέντων εἰς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς τῶν φόρων, τὰς ἰδίας ἕκαστοι τῶν ἐπισήμων ὠνοῦντο πατρίδας φορολογεῖν, καὶ συναθροίζοντες τὸ προστεταγμένον κεφάλαιον, τοῖς βασιλεῦσιν ἐτέλουν. [x] ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ Σαμαρεῖς εὖ πράσσοντες πολλὰ τοὺς Ἰουδαίους ἐκάκωσαν, τήν τε χώραν αὐτῶν τεμόντες, καὶ σώματα διαρπάσαντες. [y] ἐγένετο δὲ ταῦτα ἐπὶ ἀρχιερέως Ὀνίου. τελευτήσαντος γὰρ Ἐλεαζάρου, τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ θεῖος αὐτοῦ Μανασσῆς [z] ἔλαβε· μεθ' ὃν καταστρέψαντα τὸν βίον, Ὀνίας τὴν τιμὴν [a] ἐδέξατο, Σίμωνος υἱὸς ὢν τοῦ Δικαίου κληθέντος, Σίμων δ' ἦν ἀδελφὸς Ἐλεαζάρου, καθὼς προεῖπον. οὗτος ὁ Ὀνίας, [b] βραχὺς ὢν τὴν διάνοιαν, καὶ χρημάτων ἥττων, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ φόρον, ὃν τοῖς βασιλεῦσιν οἱ πατέρες αὐτοῦ ἐτέλουν ἐκ τῶν ἰδίων, τάλαντα εἴκοσι ἀργυρίου μὴ δοὺς, εἰς ὀργὴν ἐκίνησε τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον Εὐεργέτην, ὃς ἦν πατὴρ τοῦ Φιλοπάτορος. καὶ πέμψας εἰς Ἱεροσόλυμα πρεσβευτὴν, ᾐτιᾶτο τὸν Ὀνίαν, [c] οὐκ ἀποδιδόντα τοὺς φόρους· καὶ ἠπείλει κληρουχήσειν αὐτῶν τὴν γῆν, οὐκ ἀπολαβὼν, καὶ πέμψειν τοὺς ἐνοικήσοντας στρατιώτας· ἀκούσαντες δὲ τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ Ἰουδαῖοι συνεχύθησαν· τὸν δὲ Ὀνίαν οὐδὲν τούτων [d] ἐδυσώπησε διὰ τὴν φιλοχρηματίαν.

IV. Josephus, patriæ amans, Oniam avunculum objurgat.

2. Josephus autem quidam, ætate juvenis, sed gravitate & prudentia & justitia apud Hierosolymitas celebris, patre Tobia natus ex sorore Oniæ pontificis, cum à matre didicisset adventum legati, (aberat enim tum in quodam pago nomine Phichola, ex quo erat ipse) profectus in urbem, Oniam objurgabat, qui civium salutis rationem non haberet, sed genti periculum creare vellet, pecuniam avertendo, propter quam & populi administrationem & summi sacerdotis honorem adeptum esse dicebat. Quod si pecuniæ usque adeo cupidus erat, ut ejus causa sustineret videre patriam periclitantem, civesque suos indigna quæque passos, ei persuasum esse voluit, ut adiret Regem, & sibi vel totam pecuniam vel certe partem condonari postularet. Cum autem Onias respondisset, se minime principatum velle, dixissetque se vel summum sacerdotium, si fieri posset, paratum esse deponere, & ad Regem nequaquam iturum, hæc enim sese omnino non curare; tum eum rogavit *Josephus*, utrum sibi per-

Josephus statuit legationem obire ad Ptolemæum.

β'. Ἰώσηπος δέ τις, νέος μὲν ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἐπὶ σεμνότητι δὲ καὶ προνοίᾳ [e] καὶ δικαιοσύνῃ δόξαν ἔχων παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις, Τωβίου μὲν πατρὸς, ἐκ δὲ τῆς Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως ἀδελφῆς γεγονὼς, δηλωσάσης αὐτῷ τῆς μητρὸς τὴν τοῦ πρεσβευτοῦ παρουσίαν· ἔτυχε γὰρ αὐτὸς ἀποδημῶν εἰς [f] Φιχόλαν κώμην ἐξ ἧς ὑπῆρχεν· ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν, ἐπέπληττε τῷ Ὀνίᾳ, μὴ προνοουμένῳ τῆς ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν, ἀλλ' εἰς κινδύνους τὸ ἔθνος βουλομένῳ [g] περιστήσειν διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἀποστέρησιν, [h] δι' ἃ καὶ τοῦ λαοῦ τὴν προστασίαν λαβεῖν αὐτὸν ἔλεγε, καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς τιμῆς ἐπιτυχεῖν. εἰ δ' ἐρωτικῶς οὕτως ἔχοι τῶν χρημάτων, ὡς δι' αὐτὰ καὶ τὴν πατρίδα κινδυνεύουσαν ἰδεῖν ὑπομεῖναι, καὶ πᾶν ὁτιοῦν παθόντας αὐτοῦ τοὺς πολίτας, συνεβούλευσεν, ἀπελθόντα πρὸς τὸν βασιλέα, δεηθῆναι αὐτοῦ ἢ πάντων αὐτῷ παραχωρῆσαι τῶν χρημάτων ἢ μέρους. τοῦ δὲ Ὀνίου μήτε ἀρχῆς θέλειν ἀποκεκριμένου, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην δ' [i] εἰ δυνατὸν ἑτοίμως ἔχειν ἀποθέσθαι λέγοντος, μήτε ἀναβήσεσθαι πρὸς τὸν βασιλέα, μέλειν γὰρ οὐδὲν αὐτῷ περὶ τούτων· εἰ πρεσβεύειν αὐτῷ [k] πρὸς τὸν Πτολεμαῖον συγχω-

r Τοὺς Ἰουδαίους] Illud τοὺς ex *MSS.*

s Μαρτύρια.] Vocem μαρτύρια adjectam esse volui ex *Hen.* (*Lugd. Bat.*) *Busb. C.* & *Epiphan.* qui vertit, *pro testimonio dicta sint.*

t Πρὸς τὸν Πτολεμαῖον] Πρὸς τὸν Ἐπιφανῆ Πτολεμαῖον *NC*:

v Τὴν θυγατέρα Κλεοπάτραν πρὸς γάμον,] Appian. in Syriac. SPANH.

x Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου οἱ Σαμαρεῖς οὐκ εὖ πράσσοντες *NC.*

y Ἐγένετο δὲ ταῦτα] Ἐγένετο δὲ καὶ ταῦτα ἐπὶ ἀρχιερέως Ὀνίου. μετὰ γὰρ ἀποθανεῖν Μανασσὴν [τὴν ἀρχιερωσύνην] Ὀνίας ἐδέξατο *NC.*

z Ἔλαβε·] Παρέλαβε *Busb. Hen. Lugd. Bat.* & *C.*

a Ἐδέξατο,] *L. B.* ἐδεδέξατο.

b Βραχὺς ὢν τὴν διάνοιαν,] Ita quidem (prout in *Editis* & *MSS.*) legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit *parvulus mente.* Alias sane legerem, παχὺς ὢν τὴν διάνοιαν, *erat stolidus & pinguis ingenii.*

c Οὐκ ἀποδιδόντα] Ὡς οὐκ ἀποδ. *Hen.* (*L. B.*) & *NC.*

d Ἐδυσώπησε] Ἐδυσώπει *Hen. Busb.* & *NC.*

e Καὶ δικαιοσύνῃ] Δικαιοσύνης *Hen. Lugd. Bat. NC.* & *Epiphanius*, qui vertit, *justitiæ gloriam habens.*

f Φιχόλαν] Φικόλαν in aliquot *MSS.* HUDS. Ægyptiacus articulus πι. uti in Piromis, Piouro, sed hic locus in Palæstina fuit. REL.

g Περιστήσειν.] Παραστῆσαι *Busb.* περιστῆσαι *Hen.*

h Δι' ἃ καὶ τοῦ λαοῦ] Ita *NC.* & *Gen.* δι' ἃς *Bas. Aliique.* Est qui malit δι' οὗ. *dum per ipsum populum* &c. in versione *Epiphanii.*

i Εἰ δυνατὸν] Ἐστιν addit *Lugd. Bat.*

k Πρὸς τὸν Πτολεμαῖον] Πρὸς τὸν Εὐεργέτην Πτολεμαῖον *Hen.* (*L. B.*) & *NC.*

| Διὰ

χωρεῖ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἐπηρώτησε. φήσαντος δὲ ἐπιτρέπειν, ἀναβὰς εἰς τὸ ἱερὸν ὁ Ἰώσηπος, καὶ συγκαλέσας τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, μηδὲν ταράττεσθαι μηδὲ φοβεῖσθαι παρῄνει [l] διὰ τὴν Ονίου τοῦ θείου περὶ αὐτῶν ἀμέλειαν, ἀλλ' ἐν ἀδείᾳ τῆς ἀπὸ τῆς σκυθρωποτέρας ἐλπίδος διάνοιαν αὐτοὺς ἔχειν ἠξίου· πρεσβεύειν γὰρ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ πείσειν αὐτὸν ὅτι μηδὲν ἀδικοῦσιν. καὶ τὸ μὲν πλῆθος, τούτων ἀκοῦσαν, ηὐχαρίστει τῷ Ἰωσήπῳ. καταβὰς δ' αὐτὸς [m] ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ξενίᾳ τε ὑπεδέχετο τὸν παρὰ τοῦ Πτολεμαίου πεπρεσβευκότα, καὶ δωρησάμενος αὐτὸν πολυτελέσι [n] δωρεαῖς καὶ ἐπὶ πολλὰς ἑστιάσας φιλοτίμως ἡμέρας, προέπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα, φράσας αὐτῷ, καὶ [o] αὐτὸν ἀκολουθήσειν. καὶ γὰρ ἔτι μᾶλλον ἐγεγόνει πρόθυμος πρὸς τὴν ἄφιξιν τὴν παρὰ τὸν βασιλέα, τοῦ πρεσβευτοῦ προτρεψαμένου, καὶ παρορμήσαντος εἰς Αἴγυπτον ἐλθεῖν, καὶ πάντων ὧν ἂν δέηται παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τυχεῖν αὐτὸν ποιήσειν [p] ὑποσχομένου. τὸ γὰρ ἐλευθέριον αὐτοῦ καὶ τὸ σεμνὸν τοῦ ἤθους λίαν ἠγάπησεν.

γʹ. Καὶ ὁ μὲν πρεσβευτὴς, ἐλθὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπήγγελλε τῷ βασιλεῖ τὴν τοῦ Ονίου ἀγνωμοσύνην, καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἰωσήπου χρηστότητος ἐδήλου, καὶ ὅτι [q] μέλλοι πρὸς αὐτὸν ἥξειν [r] παραιτησόμενος τῶν ἁμαρτημάτων τὸ πλῆθος· εἶναι γὰρ αὐτοῦ προστάτην. ἀμέλει τοσαύτῃ περὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ νεανίσκου διετέλεσε χρώμενος παρρησίᾳ, ὥστε καὶ τὸν βασιλέα, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Κλεοπάτραν, [s] προδιέθηκεν οἰκείως ἔχειν πρὸς τὸν Ἰώσηπον οὔπω παρόντα. ὁ δὲ Ἰώσηπος διαπέμψας πρὸς τοὺς φίλους εἰς Σαμάρειαν, καὶ δανεισάμενος ἀργύριον, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀποδημίαν ἑτοιμασάμενος, ἐσθῆτάς τε καὶ ἐκπώματα καὶ ὑποζύγια, καὶ ταῦθ' [t] ὡς περὶ δισμυρίας δραχμὰς παρασκευασάμενος, εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρεγένετο. ἔτυχε δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πάντας ἀναβαίνειν τοὺς ἐκ τῶν πόλεων τῶν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης πρώτους [v] καὶ ἄρχοντας, ἐπὶ τὴν [x] τῶν τελῶν ὠνήν. κατ' ἔτος γὰρ ταῦτα τοῖς δυνατοῖς τοῖς ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπίπρασκεν ὁ βασιλεύς. ὁρῶντες οὖν οὗτοι κατὰ τὴν ὁδὸν τὸν Ἰώσηπον, ἐχλεύαζον ἐπὶ πενίᾳ καὶ λιτότητι. ὡς δ' εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀφικόμενος, ἐν Μέμφει τὸν [y] βασιλέα Πτολεμαῖον ἤκουσεν ὄντα, ὑπαντησόμενος [z] ἀνέβαινεν αὐτῷ. καθεζομένου δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ ὀχήματος μετὰ τῆς γυναικὸς, καὶ μετὰ Ἀθηνίωνος τοῦ φίλου· οὗτος δ' ἦν ὁ [a] πρεσβεύσας εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ παρὰ [b] Ἰωσήπου ξενισθείς· θεασάμενος αὐτὸν ὁ Ἀθηνίων, εὐθὺς ἐποίει τῷ βασιλεῖ γνώριμον, [c] λέγων τοῦτον εἶναι περὶ οὗ παραγενόμενος ἐξ Ἱεροσολύμων ἀπήγγειλεν, ὡς ἀγαθός τε εἴη καὶ φιλότιμος νεανίσκος. ὁ δὲ Πτολεμαῖος, πρῶτός τε αὐτὸν ἠσπάσατο, καὶ ἀναβῆναι ἐπὶ τὸ ὄχημα [d] παρεκάλεσε. καὶ καθεσθέντος περὶ τῶν Ονίᾳ πραττομένων ἤρξατο ἐγκαλεῖν. ὁ δὲ, συγγίνωσκε, φησὶν, αὐτῷ διὰ τὸ γῆρας. οὐ γὰρ λανθάνει σε πάντως, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβύτας καὶ τὰ νήπια τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἔχειν συμβέβηκε. [e] παρὰ δὲ ἡμῶν ἔσται σοι τῶν νέων ἅπαντα, ὥστε μηδὲν αἰτιάσασθαι. ἡσθεὶς δὲ ἐπὶ τῇ χάριτι καὶ [f] τῇ εὐτραπελίᾳ τοῦ νεανίσκου, μᾶλλον αὐτὸν ὡς ἤδη καὶ πεπειραμένος ἀγαπᾶν ἤρξατο, ὡς ἔν τε τοῖς βασιλείοις αὐτὸν [g] κελεύσαι [h] ἐνδιαιτᾶσθαι, καὶ καθ' ἡμέραν ἐπὶ τῆς ἑστιάσεως τῆς ἰδίας ἔχειν.

mitteret legationem pro gente *publicam* ad Ptolemæum suscipere. Cum autem ille dixisset, *sese* permittere, *continuo* in templum adscendit Josephus, populoque in concionem advocato, eos hortatus est, ne perturbentur, aut quidquam metuant, quòd ejus avunculus Onias eos adeo neglexerit; animos vero ut à tristi exspectatione liberarent obsecravit: se enim legatum ad Regem iturum esse promittebat, persuasurumque ei *ipsos* nihil iniqui agere. Et quidem multitudo, istis auditis, Josepho gratias egit. Ille verò, cum è templo descendisset, Ptolemæi legatum hospitio excipit, & ipsum magnis muneribus donatum, multorumque dierum conviviis honoratum præmisit ad Regem, dicens ei se quoque subsequuturum. nam Regem convenire eo magis avebat, quod legatus ei animum audaciamque addiderat, & ad eundum in Ægyptum incitaverat, seque ei, quæcunque à Ptolemæo postulasset, impetraturum promiserat: quippe * Josephi liberalitate & morum gravitate magnopere erat delectatus.

Ptolemæi legatum Hierosolymis splendide excipit.

3. Et quidem legatus, ubi in Ægyptum venit, Oniæ † sordes regi commemorat, & Josephi bonitatem *multis* ostendit: venturumque ad eum *dicit* ad crimen à populo deprecandum, quippe populi gubernatorem. Etenim juvenem verbis quam amplissimis prosequutus tantis laudibus extulit, ut in antecessum & Regis & ejus uxoris Cleopatræ benevolentiam nondum præsenti conciliaverit. Et Josephus, missis in Samariam qui pecuniam ab amicis mutuarentur, paratisque iis quæ ad iter pertinerent, & vestibus poculisque & jumentis comparatis, impensis in hæc viginti drachmarum millibus, in Alexandriam proficiscitur. Accidit etiam eo tempore ut ex urbibus Syriæ & Phœnices primarii quique homines & principes ad vectigalium auctionem proficiscerentur. illa enim Rex quotannis cujusque urbis potentissimis vendebat. Hi itaque videntes in via Josephum, deridebant *eum* ob paupertatem atque inopiam. Ille vero, postquam Alexandriam pervenit, & Regem Memphi esse audivit, ascendit ei obviam. Tum autem Rege forte in curru sedente cum uxore & Athenione amico suo, (ille vero erat qui Hierosolyma legatus iverat, & hospitio exceptus erat à Josepho) Athenion ipsum conspicatus statim Regi indicavit, dicens, hunc esse illum, de quo Hierosolymis reversus ipsi narravit, quod bonus esset juvenis & liberalis. Tum Ptolemæus & prior ipsum salutavit, & ut in currum ascenderet hortatus est. Deinde, sedente Josepho, cœpit de Oniæ facto expostulare. Sed ille, Da veniam, inquit, ejus senectuti. non enim te præterit, ita à natura comparatum esse ut senum & infantium mens eadem sit. Sed à nobis juvenibus omnia consequeris, ita ut nihil conqueraris. Hac juvenis venustate & urbanitate Rex delectatus, eum, quasi jam experiundo cognitum, magis amare cœpit; adeo ut eum in regia degere jusserit, & quotidianum convivam habuerit. Deinde post-

Legatus Ptolemæo Oniæ sordes commemorat, & Josephum miris laudibus prædicat.

Josephus Alexandriam proficiscitur.

Josephi & Ptolemæi congressus.

l Διὰ τὴν Ονίου] Illud διὰ ex *Hen.* (*Lugd. Bat* in quo τεὶ δία & Coccejo) *NC.* & *Epiphanio.*

m Ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ,] Ἐκ τοῦ ἱεροῦ *Hen.*

n Δωρεαῖς] Δώροις *NC.*

o Αὐτὸν ἀκολουθήσειν.] Αὐτὸς *Busb. Hen.* & *NC.*

* *Josephi liberalitate & morum gravitate magnopere erat delectatus.*] *Al.* Josephi liberalibus & honestis moribus mirifice delectatus.

p Ὑποσχομένου.] Ita cum *Hen.* & *NC.* ὑποσχημένου in *cæteris.*

† *Sordes Regi commemorat,*] *Al.* dementiam.

q Μέλλοι] Sic *Hen.* & *NC.* μέλλει in *reliquis.*

r Παραιτησόμενος] In marg. *L. B.* ἀντὶ τοῦ ἐξιλεασόμενος.

s Προδιέθηκεν] Οἰκείως ἔχειν παρασκευάσαι *Busb.*

t Ὡς περὶ δισμυρίας] Ὡς ἐπὶ δισμυρίαις δραχμαῖς malit Cl. Lowthius.

v Καὶ ἄρχοντας,] Τοὺς ἄρχοντας *Hen.*

x Τῶν τελῶν ὠνήν.] Illud τῶν ex *MSS.* deëst in *Editis.* τῶν τελῶν συνωνὴν *NC.*

y Βασιλέα Πτολεμαῖον] Βασιλέα omittunt *Busb. Hen.* & *Epiphan.*

z Ἀνέβαινεν αὐτῷ.] Αὐτῷ ἀνέβαινεν *NC.* αὐτῷ ἀντῇ *Busb.* ἀναβαίνειν αὐτῷ διέγνω *NC.* HUDS. Ut & *Lugd. Bat.* in cujus præterea margine ὑπαντασάμενος συνέβαλεν αὐτῷ. HAV.

a Πρεσβεύσας] Πρεσβευσάμενος *C.*

b Ἰωσήπου ξενισθείς·] Παρὰ Ἰωσήπῳ in *MSS.*

c Λέγων τοῦτον εἶναι] Paulo aliter legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *dicens hunc esse quem ab Hierosolymis venturum esse nunciavit: quam bonus, inquit Rex, juvenis & liberalis.*

d Παρεκάλεσε.] Παρεκέλευσε *Busb.* & *Zonar.*

e Παρὰ δὲ ἡμῶν] Παρ' ἡμῶν δ' ἔσται *Busb.*

f Τῇ εὐτραπελίᾳ τοῦ νεανίσκου] Illud τῇ, ut & mox καὶ post ἤδη, accepimus è *MSS.*

g Κελεῦσαι] Ita *MSS.* & mox ἔχειν. in *Editis* κελεύσας & ἔχων.

h Ἐνδιαιτᾶσθαι] Διαιτᾶσθαι in aliquot *MSS.*

postquam Alexandriam Rex venit, primores Syriæ, cum Josephum cum eo sedentem vidissent, graviter ferebant.

Vectigalium auctio.

4. Post ubi dies venit auctionum vectigalium, qui in suis patriis dignitate præstabant, licebantur. Cum vero vectigalia Syriæ & Phœnices & Judææ cum Samaria ad octo millia talentorum excrescerent, accessit Josephus, & licitatores quidem criminatus est, tanquam ex composito in se recepissent tam parvum Regi pro vectigalibus dare. Ipse vero duplum pollicetur, eique bona missurum eorum qui in ejus domum peccavissent. nam & hoc etiam una cum vectigalibus vendebatur. Cum autem Rex ista libenter audivisset, dixissetque se ei, ut qui reditus suos augeret & amplificaret, vectigalia addicere, præterea vero id eum interrogaret, ecquos sponsores dare posset; festive admodum respondit. dabo enim, inquit, bonos & honestos homines, quibus non diffidetis. Cumque juberet *Rex* ut qui sint isti diceret. Teipsum, subjecit, ô Rex, conjugemque tuam pro utraque parte sponsores do. Hic subridens Ptolemæus ei vectigalia sine fidejussoribus addixit. id quod iis, qui ab urbibus Ægyptum venerant, non mediocrem dolorem attulit, ut qui posthabiti fuerint. & illi quidem suas quisque in patrias non sine pudore redierunt.

Vectigalia Josepho addicit Ptolemæus.

Syriam ire contendit ad vectigalia exigenda.

5. Josephus autem, acceptis à Rege duobus peditum millibus (petiverat enim sibi copias *in auxilium*, ut si qui in urbibus ipsum contemnerent, cogere posset) & mutuatus Alexandriæ à Regis amicis quingenta talenta, in Syriam contendit. Ubi autem Ascalonem venit, tributumque ab Ascalonitis exegit, atque illi non modo nihil solvere voluerunt, sed ipsum etiam contumeliis affecerunt, comprehendit eorum primarios, circiter viginti, eosque interficit: & redacta ex eorum facultatibus pecunia, ad mille talenta Regi misit, & quidnam egerit ei demonstrat. Ptolemæus itaque ejus animum admiratus, approbatoque facto, ei quæ velit faciendi potestatem permittit. Cum hoc fama accepissent Syri, perterriti sunt, & Ascalonis cives occisos in grave contumaciæ exemplum habentes, Josephum portis apertis libenter excipiebant, & vectigalia solvebant. Cumque Scythopolitæ etiam id agerent, ut conviciis eum onerarent, & tributa pendere recusarent, quæ antea nihil hæsitantes conferebant, horum quoque primores ferro peremit, & facultates eorum ad Regem misit. Ubi autem multum pecuniæ collegerat, & magnum ex vectigalium redemptione lucrum fecerat, divitiis ad potentiam quam habebat stabiliendam * usus est: bene ac sapienter facturum ratus, si occasionem sibi & causam præsentis felicitatis conservaret, ope illorum quæ acquisiverat. Nam multa Regi & Cleopatræ & eorum amicis, & omnibus in domo regia potentibus clanculum dona mittebat, hac ratione eorum benevolentiam emens.

Ascalonitæ pœnas luunt ob vectigalia non soluta.

Scythopolitani etiam morte plectuntur.

Josephus Regi & Reginæ multa dona mittit.

Josephi divitiæ & liberi.

Hyrcani ortus.

6. Ea autem felicitate usus est *Josephus* annos duos & viginti: atque natos habuit ex una uxore septem, & ex sui fratris Solymii filia unum no-

γινομένου δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ βασιλέως, ἰδόντες οἱ πρῶτοι τῆς Συρίας συγκαθεζόμενον αὐτῷ τὸν Ἰώσηπον, ἀηδῶς ἔφερον.

δ'. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔμελλε τὰ τέλη πιπράσκεσθαι τῶν πόλεων, ἠγόραζον οἱ τοῖς ἀξιώμασιν ἐν ταῖς πατρίσι διαφέροντες. εἰς ὀκτακισχίλια δὲ τάλαντα συναθροιζομένων [i] τῶν τῆς Κοίλης Συρίας τελῶν, καὶ τῶν τῆς Φοινίκης καὶ Ἰουδαίας, σὺν τῇ Σαμαρείᾳ, προσελθὼν ὁ Ἰώσηπος, τοὺς μὲν ὠνουμένους διέβαλλεν ὡς συνθεμένους ὀλίγην αὐτῷ τιμὴν [k] ὑφίστασθαι τῶν τελῶν. αὐτὸς δὲ διπλασίονα δώσειν [l] ὑπισχνεῖτο, καὶ τῶν [m] ἁμαρτόντων εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ τὰς οὐσίας ἐκπέμψειν αὐτῷ. [n] καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς τέλεσι συνεπιπράσκετο. τοῦ δὲ βασιλέως ἡδέως ἀκούσαντος, καὶ ὡς αὔξοντι τὴν πρόσοδον αὐτοῦ κατακυροῦν τὴν ὠνὴν τῶν τελῶν ἐκείνῳ φήσαντος, [o] ἐρομένου δὲ καὶ τοῦτο, εἰ τοὺς ἐγγυησομένους αὐτὸν ἔχει [p] δοῦναι, σφόδρα ἀστείως ἀπεκρίνατο. δώσω γὰρ, εἶπεν, ἀνθρώπους [q] ἀγαθούς τε καὶ καλοὺς, οἷς οὐκ ἀπιστήσετε. λέγειν δὲ τούτους οἵτινές [r] εἰσιν εἰπόντος· αὐτόν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, σέ τε καὶ τὴν γυναῖκα τὴν σὴν, ὑπὲρ ἑκατέρου [s] μέρους ἐγγυησομένους, δίδωμί σοι. γελάσας δ' ὁ Πτολεμαῖος, συνεχώρησεν αὐτῷ, δίχα τῶν ὁμολογούντων, ἔχειν τὰ τέλη. τοῦτο σφόδρα τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐλθόντας ἐλύπησεν, ὡς παραδοκιμηθέντας. καὶ οἱ μὲν ἐπανῆκον [t] εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστοι πατρίδας μετ' αἰσχύνης.

έ. Ὁ δὲ Ἰώσηπος, λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως πεζῶν στρατιωτῶν [v] δισχιλίους· ἠξίωσε γὰρ [x] τινα βοήθειαν λαβεῖν, ἵνα τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι καταφρονοῦντας ἔχῃ βιάζεσθαι· καὶ δανεισάμενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, παρὰ τῶν τοῦ βασιλέως φίλων, τάλαντα πεντακόσια, εἰς Συρίαν ἐξώρμησε. γινόμενος δὲ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ τοὺς φόρους ἀπαιτῶν τοὺς Ἀσκαλωνίτας, ἐπεὶ μηδὲν ἐβούλοντο διδόναι, ἀλλὰ καὶ προσύβριζον [y] αὐτὸν, συλλαβὼν αὐτῶν τοὺς πρωτεύοντας ὡς εἴκοσι, ἀπέκτεινε. καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν εἰς χίλια τάλαντα ἀθροισθείσας, ἔπεμψε τῷ βασιλεῖ, δηλῶν αὐτῷ καὶ τὰ γεγενημένα. θαυμάσας δ' αὐτὸν ὁ Πτολεμαῖος τοῦ φρονήματος, καὶ τῶν πεπραγμένων ἐπαινέσας αὐτὸν, ἐφίησιν αὐτῷ ποιεῖν ὅ, τι βούλεται. τοῦτ' ἀκούσαντες οἱ [z] Σύροι κατεπλάγησαν, καὶ παράδειγμα τῆς ἀπειθείας χαλεπὸν ἔχοντες τοὺς τῶν Ἀσκαλωνιτῶν ἄνδρας ἀνῃρημένους, ἀνοίγοντες τὰς πύλας ἐδέχοντο προθύμως τὸν Ἰώσηπον, καὶ τοὺς φόρους ἐτέλουν. ἐπιχειρούντων δὲ καὶ [a] Σκυθοπολιτῶν ὑβρίζειν αὐτὸν, καὶ μὴ παρέχειν τοὺς φόρους αὐτῷ, οὓς μηδὲν ἀμφισβητοῦντες ἐτέλουν, καὶ τούτων ἀποκτείνας τοὺς πρώτους, τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ. συναγαγὼν δὲ πολλὰ χρήματα, καὶ κέρδη ποιήσας μεγάλα ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν τελῶν, εἰς τὸ διαμεῖναι τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ δύναμιν τοῖς οὖσι [b] κατεχρήσατο, τὴν ἀφορμὴν [c] αὐτῷ καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τότε εὐτυχίας τηρεῖν φρόνιμον ἡγούμενος ἐξ αὐτῶν ὧν αὐτὸς ἐκέκτητο. πολλὰ γὰρ [d] ὑπὸ χεῖρα τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ δῶρα [e] ἔπεμπε, καὶ τοῖς φίλοις αὐτῶν καὶ πᾶσι τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν δυνατοῖς, ὠνούμενος διὰ τούτων τὴν εὔνοιαν τὴν παρ' αὐτῶν.

ς'. Ἀπήλαυσε δὲ ταύτης τῆς εὐτυχίας, ἐπ' ἔτη εἴκοσι καὶ δύο, πατὴρ μὲν γινόμενος ἐκ μιᾶς γυναικὸς παίδων ἑπτὰ, ποιησάμενος δὲ καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ [f] Σο-

i Τῶν τῆς Κοίλης Συρίας τελῶν,] Καὶ τῶν τῆς & mox καὶ τῆς Φ. in aliquot *MSS.*

k Ὑφίστασθαι] Ita *MSS.* ὑφίστασθαι in *Editis*. HUDS. *Gen.* ὑφίστασθαι. leg. ὑφίστασθαι. SPANH.

l Ὑπισχνεῖτο,] Sic *MSS.* ὑπισχνεῖται in *Editis.*

m Ἁμαρτόντων] *Al.* ἁμαρτάντων.

n Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο,] Καὶ γὰρ ταῦτα τ. τ. συνεπίπρασκε in aliquot *MSS.*

o Ἐρομένου δὲ καὶ τοῦτο,] Ἐρομένου δ' εἰ καὶ τοὺς *Hen.* (*L. B.*) *C.* & *NC.*

p Δοῦναι,] Δοῦναι deëst nonnullis *MSS.* nec legisse videtur *Epiphan.* Erit forsan qui comma post ἔχειν ponendum censebit.

q Ἀγαθούς τε καὶ καλοὺς,] Atticismum non observat in ordine harum vocum. REL.

r Εἰσιν εἰπόντος·] Εἶεν *NC.* & *Hen.*

s Μέρους ἐγγυησομένους.] Μέρους deëst *Gall.*

t Εἰς τὰς οἰκείας] Εἰς τὰς ἰδίας ἕκαστος πατρ. vel εἰς τὰς ἰδίας ἕκαστοι μετ' αἰσχ. in aliquot *MSS.*

v Δισχιλίους·] Χιλίους *Gall.* & *C.*

x Τινα βοήθειαν λαβεῖν,] Δύναμίν τινα λαβεῖν *C.*

y Αὐτὸν,] Αὐτὸν deëst *Hen. C.* & *NC.*

z Σύροι κατεπλάγησαν,] Ita *MSS.* Σύριοι in *Editis*

a Σκυθοπολιτῶν] Conf. lib. VI. cap. 14. §. 8. SPANH.

* *Usus est:*] *Alii vertunt*, abusus est.

b Κατεχρήσατο] Κατεκέχρητο *NC.*

c Αὐτῷ καὶ τὴν ὑπόθεσιν] Ita *Hen.* & *Epiphan.* αὐτῶν in cæteris.

d Ὑπὸ χεῖρα τῷ βασιλεῖ] Τῶν ὑπὸ χεῖρα malit *Cl. Lowthius.*

e Ἔπεμπε,] Ita cum *MSS.* ἔπεμψε in *Editis.*

[f] Σολυμίου θυγατρὸς ἕνα Ὑρκανὸν ὄνομα. γαμεῖ δὲ ταύτην ἐξ αἰτίας τοιαύτης. σὺν τἀδελφῷ ποτε εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐλθὼν, ἄγοντι καὶ τὴν θυγατέρα γάμων ὥραν ἔχουσαν, ὅπως αὐτὴν [g] συνοικίσῃ τινὶ τῶν ἐπ' ἀξιώματος Ἰουδαίων, καὶ δειπνῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὀρχηστρίδος εἰσελθούσης εἰς τὸ συμπόσιον εὐπρεποῦς ἐρασθεὶς, τῷ ἀδελφῷ τοῦτο μηνύει, παρακαλῶν αὐτὸν, ἐπεὶ καὶ νόμῳ κεκώλυται [h] τοῖς Ἰουδαίοις ἀλλοφύλῳ πλησιάζειν γυναικὶ, συγκρύψαντα τὸ ἁμάρτημα, καὶ διάκονον ἀγαθὸν γενόμενον, παρασχεῖν αὐτῷ ὥστε πληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν. ὁ δὲ ἀδελφὸς ἀσμένως δεξάμενος τὴν διακονίαν, κοσμήσας τὴν αὐτοῦ θυγατέρα νυκτὸς ἤγαγε πρὸς αὐτὸν, καὶ συγκατεκοίμησεν. ὁ δὲ, ὑπὸ μέθης ἀγνοήσας τὸ ἀληθὲς, συνέρχεται τῇ τοῦ ἀδελφοῦ θυγατρί· καὶ τούτου γενομένου πολλάκις, ἠράσθη σφοδρότερον. ἔφη δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὡς [i] κινδυνεύοι τὸ ζῆν ἐρῶν τῆς ὀρχηστρίδος, ἧς ἴσως οὐκ ἂν αὐτῷ παραχωρήσειν τὸν βασιλέα. τοῦ δὲ ἀδελφοῦ μηδὲν ἀγωνιᾶν παρακαλοῦντος, [k] ἀπολαύειν δ' ἧς ἐρᾷ μετὰ ἀδείας, καὶ γυναῖκα ἔχειν αὐτὴν φήσαντος, καὶ τἀληθὲς αὐτῷ φανερὸν ποιήσαντος, ὡς ἕλοιτο μᾶλλον τὴν ἰδίαν [l] ὑβρίσαι θυγατέρα, ἢ περιιδεῖν ἐκεῖνον ἐν αἰσχύνῃ γενόμενον· ἐπαινέσας αὐτὸν ὁ Ἰώσηπος τῆς φιλαδελφίας, συνῴκησεν αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ, καὶ παῖδα ἐξ αὐτῆς ἐγέννησεν Ὑρκανὸν [m] ὄνομα, ὡς προειρήκαμεν. [n] ἐπεὶ δὲ ὢν τρισκαίδεκα ἐτῶν ἔτος ὁ παῖς νεώτερος ἐπεδείκνυτο τὴν φυσικὴν ἀνδρείαν καὶ σύνεσιν, ὡς ζηλοτυπηθῆναι δεινῶς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, ὄντα πολὺ κρείττονα καὶ φθονηθῆναι δυνάμενον, τοῦ δὲ Ἰωσήπου γνῶναι θελήσαντος τίς αὐτῷ τῶν υἱῶν πρὸς ἀρετὴν [o] εὖ πέφυκε, καὶ καθ' ἕνα πέμψαντος πρὸς τοὺς παιδεύειν τότε δόξαν ἔχοντας, οἱ λοιποὶ μὲν, ὑπὸ ῥαθυμίας καὶ τῆς πρὸς τὸ φιλεργεῖν μαλακίας, ἀνόητοι καὶ ἀμαθεῖς ἐπανῆκον αὐτῷ. μετὰ δ' ἐκείνους τὸν νεώτατον Ὑρκανὸν, δοὺς αὐτῷ τριακόσια ζεύγη βοῶν, ἐξέπεμψεν ὁδὸν ἡμερῶν δύο εἰς τὴν [p] ἐρημίαν, σπεροῦντα τὴν γῆν, ἀποκρύψας τοὺς [q] ζευγατῆρας ἱμάντας. ὁ δὲ γενόμενος ἐν τῷ τόπῳ καὶ τοὺς ἱμάντας οὐκ ἔχων, τῆς μὲν τῶν βοηλατῶν γνώμης κατηλόγησε, συμβουλευόντων πέμπειν πρὸς τὸν πατέρα κομιοῦντάς τινας τοὺς ἱμάντας· τὸν δὲ καιρὸν ἡγησάμενος μὴ δεῖν ἀπολλύναι περιμένοντα τοὺς ἀποσταλησομένους, ἐπενόησέ τι στρατηγικὸν καὶ τῆς ἡλικίας πρεσβύτερον. κατασφάξας γὰρ δέκα ζεύγη, τὰ μὲν κρέα τοῖς ἐργάταις διένειμε· τεμὼν δὲ τὰς δορὰς αὐτῶν, καὶ ποιήσας ἱμάντας, [r] ἐνέδησε τούτοις τὰ [s] ζευγεῖα· καὶ [t] τοῦτον τὸν τρόπον σπείρας ἣν ὁ πατὴρ αὐτῷ [v] προσέταξε γῆν, ὑπέστρεψε πρὸς αὐτόν. ἐλθόντα δ' ὁ πατὴρ ὑπερηγάπησε τοῦ φρονήματος· καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς διανοίας, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ τολμηρὸν ἐπαινέσας, ὡς μόνον ὄντα γνήσιον, ἔτι μᾶλλον ἔστεργε, ἀχθομένων τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τούτῳ.

ζ'. Ὡς δ' ἀπήγγειλέ τις αὐτῷ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν υἱὸν τῷ βασιλεῖ [x] Πτολεμαίῳ γεγεννῆσθαι, καὶ πάντες οἱ πρῶτοι τῆς Συρίας καὶ τῆς ὑπηκόου χώρας ἑορτάζοντες [y] τὴν γενέσιον ἡμέραν τοῦ παιδίου, μετὰ μεγάλης παρασκευῆς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐξώρμων, αὐτὸς μὲν ὑπὸ γήρως κα-

mine Hyrcanum. Illam vero duxit ex hujusmodi causa. Cum forte Alexandriam se contulisset una cum fratre, (ducente secum filiam nubilem, ut ibi nobili alicui Judæo eam matrimonio jungeret) atque apud Regem cœnans, saltatriculæ forma egregia, in convivium ingressæ, amore captus esset, hoc ipsum fratri indicavit, illum orans atque obsecrans, ut, quoniam lege vetitum erat Judæis cum femina alienigena rem habere, ipse, peccato suo occultato, atque fidelem operam navando, effectum hoc redderet ut cupiditatem suam expleret. Frater autem, libenter pollicitus se voluntatis ejus ministrum fore, filiam suam ornatam noctu ad eum deduxit, & in lectum ejus collocavit. Ille vero præ ebrietate ignorans quid ageretur, cum fratris filia congreditur: & cum hoc sæpiuscule fecisset, vehementius eam deperibat. Fratri etiam fatebatur, se de vita periclitari ex amore saltatriculæ ne forte Rex nollet eam sibi concedere. Cum autem frater eum hortaretur, ne animo esset anxio & solicito, atque licere ei muliere amata frui eamque in uxorem habere dixisset, & quid factum fuerit ei aperuisset, quod maluerit filiæ suæ injuriam fieri, quam ipsum pati tale in sese dedecus admittere: Josephus, collaudata ejus fraterna benevolentia, filiam ipsius sibi matrimonio junxit: filiumque ex ea genuit nomine Hyrcanum, ut jam ante diximus. Cum vero hic natu minimus, annorum tredecim, nativam præ se ferret animi fortitudinem & ingenii præstantiam, adeo ut magnam fratribus zelotypiam concitarit, quippe tanto eis excellentior ut merito ei invideretur; ipseque Josephus scire voluerit quis præcipue omnium à natura esset ad virtutem factus formatusque, & unumquemque ad eos miserit qui ad alios instituendos tunc maxime idonei ferebantur, omnes præter Hyrcanum, ob segnitiem & laboris impatientiam, domum redierunt imperiti rerum & indocti. Post illos autem minimum natu Hyrcanum cum trecentis boum jugis misit bidui itinere in solitudinem ad terram conserendam, loris jugalibus clam subductis. Ille vero cum ad locum pervenisset, & lora non haberet, contempsit quidem boves agitantium sententiam, qui suadebant ut ad patrem quosdam mitterent qui lora sibi afferrent: ratus vero non oportere se tempus perdere, dum exspectaret illos qui mitti deberent, rem callidi consilii prudentiæque magis senilis excogitavit. Mactatis enim decem jugis, carnes in operarios distribuit; sectis autem in lora tergoribus, iis juga *ad boves* religavit: & cum hoc pacto terram consevisset, quam sibi in mandatis dederat pater, ad eum se recepit. Pater autem reversum mirifice dilexit ob animi magnitudinem: cumque eum laudibus extulisset, quod non minus rem exsequi auderet quam prompte eam excogitarit, magis adhuc, quasi solus ei germanus esset filius, ipsum amabat *charumque habebat*, fratribus hoc ægre ferentibus.

Ejusque indoles.

Callidum Hyrcani commentum.

7. Cum autem ei nunciaretur sub id tempus Ptolemæo natum esse filium, atque omnes primi Syriæ & regionis subjectæ, ad celebrandos pueri natales, magno cum apparatu Alexandriam ire contenderent, ille quidem senio reti-

Josephus Hyrcanum filium ad Ptolemæum regem mittit.

ne-

f Σολυμίου θυγατρὸς] Σολίου juxta *Epiphanii* libros.
g Συνοικίσῃ τινὶ] Ita *Busb.* & *C.* συνοικήσῃ in *Editis Aliisque.*
h Τοῖς Ἰουδαίοις ἀλλοφύλῳ] Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις in plerisque *MSS.*
i Κινδυνεύοι] Κινδυνεύοιτο ζῆν in aliquot *MSS.*
k Ἀπολαύειν] Ἀπολαύσειν *Busb.*
l Ὑβρίσαι θυγατέρα,] Ὑβρίσθαι *NC.*
m Ὄνομα,] Illud ὄνομα abest plerisque *MSS.* & *Vet. Interpr.*
n Ἐπεὶ δὲ ὢν τρισκαίδεκα ἐτῶν] Mallem sane τριάκοντα.
o Εὖ πέφυκε,] Ita recte *Bas.* non εὐπέφυκε. IBBETSON.
p Ἐρημίαν,] Ἔρημον *NC.*
q Ζευγατῆρας] Ζευκτῆρας in *plerisque* (ut & *L. B.*) *MSS.* quorum nonnulli etiam ἱμάντας non agnoscunt.
r Ἐνέδησε τούτοις] Ita *MSS.* & *Epiphan.* ἐνέδυσε in *Editis.*
s Ζευγεῖα·] Τὰ ζυγὰ in *plerisque* (ut & *L. B.*) *MSS.*
t Τοῦτον τὸν τρόπον] Τούτῳ τῷ τρόπῳ *Busb.*
v Προσέταξε γῆν,] Κατέταξε *Busb.*
x Πτολεμαίῳ γεγεννῆσθαι.] Πτολεμαίῳ τῷ Ἐπιφανεῖ *NC.*
y Τὴν γενέσιον ἡμέραν,] Γενέσιος ἡμέρα *natalis*, non γενέθλιος. REL.

nebatur, filios vero tentavit, an quis eorum ad Regem proficiſci vellet. Cum grandiores recuſaſſent, & ſeſe ad tales congreſſus ruſticiores eſſe dixiſſent, atque ut fratrem Hyrcanum mitterent conſilium ei dediſſent, libenter hoc audito, Hyrcanum vocat, & an Regem adire poſſet, paratuſque ſit, interrogat. Qui cum ſe iturum promiſiſſet, dixiſſetque non multa ad iter egere pecunia, (victurum enim frugaliter) ut ſatis futura ſint ei decem drachmarum millia, admodum delectatus eſt pueri moderatione. Deinde parvo ſpatio interjecto, patri conſulebat puer, ne inde dona Regi mitteret, ſed ſibi literas ad Alexandrinum procuratorem daret, ut ipſi pecuniam præberet, ad coëmenda quæ inveniret pulcherrima atque pretioſiſſima. Pater vero arbitratus ad decem talenta impenſurum eſſe muneribus quæ Regi datum iret, filioque laudato, ut qui prudenter eum monuiſſet, Arioni diſpenſatori ſcripſit, qui totius ejus Alexandrinæ pecuniæ procurationem habebat, quæ erat non minus quam trium millium talentorum. Joſephus enim Syriæ pecunias mittebat Alexandriam, & inſtante die præſtituta, qua Regi numeranda erant vectigalia, ſcribebat Arioni ut id faceret. Petitis igitur à patre ad hunc *Arionem* literis, acceptiſque, Alexandriam ire properavit: eoque profectus, ſcribunt ejus fratres ad omnes Regis amicos ut eum interficiant.

Fratres inſidias ſtruunt Hyrcano.

Arion procurator male tractatur ab Hyrcano.

8. Poſtquam vero Alexandriam pervenit, Arioni literas tradidit, qui cum ab eo quæſiviſſet, quot talenta vellet accipere (ſperabat enim eum poſtulaturum decem, aut paulo amplius) atque ille ſibi mille opus eſſe diceret, iratus eum objurgabat, ut luxurioſe admodum vivere volentem; eique oſtendebat quo pacto pater ejus eas facultates, ut laborans & cupiditatibus reſiſtens, congeſſerit, monebatque, ut parentis imitatorem ſe præbeat. ſe quidem non amplius quam decem talenta daturum, eaque in munera Regi *offerenda*. At puer ira accenſus Arionem in vincula conjiciebat. Cum autem Arionis uxor hoc ipſum Cleopatræ indicaſſet, oraſſetque ut pueri arrogantiam increparet, (apud eam enim Arion ſummo in honore erat) Regi hoc palam fecit Cleopatra. Ptolemæus itaque, miſſis ad Hyrcanum nunciis, dicebat ſe *magnopere* mirari, quî factum ſit ut ad ſe à patre legatus in conſpectum ſuum non veniſſet, & inſuper procuratorem in vincula dediſſet: itaque juſſit ut ei ſignificatum veniret, quamobrem ita fecerit. Illum vero, reſponſo ad Regis nuncium dato, ferunt dixiſſe, ipſum Regem habere legem, quæ vetaret, ne natus filius ſacrificium guſtaret, niſi prius in templum intraſſet, Deoque ſacrificaſſet. Eaque ratione neque ſe ad eum veniſſe, quod exſpectaret, dum dona ferre poſſet homini de ſuo patre bene merito. Quod ad ſervum attineret, ſeſe in eum propterea animadvertiſſe, quod ſibi dicto audiens non fuiſſet. nihil enim intereſſe, utrum parvus aliquis ſit herus an magnus. Quòd niſi

Seſe coram Rege defendit Hyrcanus.

παρεῖχε, τῶν δ' υἱῶν ἀπεπειρᾶτο εἴ τις αὐτῶν βούλεται ἀπελθεῖν πρὸς τὸν βασιλέα. τῶν δὲ πρεσβυτέρων παραιτησαμένων, καὶ πρὸς τὰς τοιαύτας συνουσίας ἀγροικότερον ἔχειν φησάντων, τὸν ἀδελφὸν δὲ Ὑρκανὸν πέμπειν συμβουλευσάντων, ἡδέως ἀκούσας, καλεῖ τὸν Ὑρκανὸν, καὶ εἰ δύναιτο πρὸς τὸν βασιλέα βαδίσαι, καὶ εἰ πρόθυμός ἐστιν ἀνέκρινεν. ἐπαγγειλαμένου δὲ [z] πορεύσεσθαι, καὶ δεῖσθαι χρημάτων οὐ πολλῶν φήσαντος εἰς τὴν ὁδὸν, ζήσεσθαι γὰρ ἐπιεικῶς, ὥστε ἀρκέσειν αὐτῷ δραχμὰς μυρίας, ἥσθη τοῦ παιδὸς τῇ [a] σωφροσύνῃ. διαλιπὼν δ' ὀλίγον ὁ παῖς [b] συνεβούλευε τῷ πατρὶ, δῶρα μὲν [c] αὐτόθεν μὴ πέμπειν τῷ βασιλεῖ, δοῦναι δ' ἐπιστολὴν πρὸς τὸν [d] Ἀλεξανδρέα οἰκονόμον, ὅπως αὐτῷ [e] παρέχῃ πρὸς ὠνὴν ὧν ἂν εὕρῃ καλλίστων καὶ πολυτελῶν χρήματα. ὁ δὲ νομίζων δέκα ταλάντων ἔσεσθαι τὴν εἰς τὰς δωρεὰς τῷ βασιλεῖ δαπάνην, καὶ τὸν υἱὸν ἐπαινέσας ὡς παραινοῦντα καλῶς, γράφει τῷ οἰκονόμῳ Ἀρίωνι, ὃς ἅπαντα τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χρήματα αὐτοῦ διῴκει, οὐκ ὄντα ἐλάσσω τρισχιλίων ταλάντων. ὁ γὰρ Ἰώσηπος τὰ ἀπὸ τῆς Συρίας χρήματα ἔπεμπεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ [f] τῆς [g] προθεσμίας ἐνισταμένης, καθ' ἣν ἔδει τῷ βασιλεῖ τοὺς φόρους ἀπαριθμεῖν, ἔγραφε τῷ [h] Ἀρίωνι τοῦτο ποιεῖν. πρὸς οὖν τοῦτον ἀπαιτήσας τὸν πατέρα καὶ [i] λαβὼν ἐπιστολὴν, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὥρμησεν· ἐξελθόντος δ' αὐτοῦ, γράφουσιν οἱ ἀδελφοὶ πᾶσι τοῖς τοῦ βασιλέως φίλοις, ἵν' αὐτὸν διαφθείρωσιν.

η'. Ὡς δὲ παραγενόμενος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπέδωκε τῷ Ἀρίωνι τὴν ἐπιστολὴν, ἐπερωτήσαντος αὐτοῦ, πόσα βούλεται τάλαντα λαβεῖν· [k] ἤλπισε δ' αὐτὸν αἰτήσειν δέκα, ἢ βραχεῖ τούτων πλέον· εἰπόντος χιλίων χρῄζειν, ὀργισθεὶς ἐπέπληττεν αὐτῷ, ὡς ἀσώτως ζῆν διεγνωκότι, καὶ πῶς ὁ πατὴρ αὐτοῦ συναγάγοι τὴν οὐσίαν, ὡς πονῶν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἀντέχων, ἐδήλου, καὶ μιμητὴν αὐτὸν ἠξίου γενέσθαι τοῦ γεννήσαντος. δώσειν δ' [l] οὐδὲν πλέον ταλάντων δέκα, καὶ ταῦτ' εἰς δωρεὰν τῷ βασιλεῖ. παροξυνθεὶς δὲ ὁ παῖς, εἰς δεσμὰ τὸν Ἀρίωνα ἐνέβαλε. τῆς δὲ τοῦ Ἀρίωνος γυναικὸς τοῦτο δηλωσάσης τῇ Κλεοπάτρᾳ, καὶ δεηθείσης ὅπως ἐπιπλήξῃ τῷ παιδί· σφόδρα γὰρ ἦν ὁ Ἀρίων ἐν τιμῇ παρ' αὐτῇ· φανερὸν τῷ βασιλεῖ τοῦτο ἐποίησεν ἡ Κλεοπάτρα. ὁ δὲ Πτολεμαῖος πέμψας πρὸς τὸν Ὑρκανὸν, θαυμάζειν ἔλεγε, πῶς ἀποσταλεὶς πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς, οὔτε ὀφθείη αὐτῷ, καὶ προσέτι δήσειε τὸν οἰκονόμον· ἐλθόντα οὖν τὴν αἰτίαν αὐτῷ μηνύειν ἐκέλευσε. τὸν δὲ, φασὶν, [m] ἀποκρινάμενον τῷ παρὰ τοῦ βασιλέως λέγειν αὐτῷ, ὅτι νόμος ἐστὶ [n] παρ' αὐτῷ κωλύων [o] τὸν γεννηθέντα γεύσασθαι θυσίας, πρὶν εἰς τὸ ἱερὸν ἔλθῃ καὶ θύσῃ τῷ Θεῷ. κατὰ δὴ τοῦτον τὸν λογισμὸν [p] οὐδ' αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, περιμένοντα δῶρα κομίσαι τοῦ πατρὸς εὐεργέτῃ [q] γενομένῳ. τὸν δὲ δοῦλον κολάσαι παρακούσαντα ὧν προσέταξε. διαφέρειν γὰρ οὐδὲν, ἢ μικρὸν εἶναί τινα δεσπότην ἢ μέγαν. ἂν οὖν μὴ [r] κολάζοιμεν τοὺς τοιούτους, καὶ σὺ προσδόκα ὑπὸ

τῶν

z Πορεύσεσθαι,] Πορεύεσθαι in nonnullis *MSS.*

a Σωφροσύνῃ.] Ita cum pleriſque *MSS.* (ut & *L. B.*) & *Vet. Interpr.* Φρονήσει in *Editis.*

b Συνεβούλευε τῷ πατρὶ] Ita *MSS.* & *Epiphan.* συνεβούλευσε in *Editis.*

c Αὐτόθεν μὴ πέμπειν] Sic *MSS.* αὐτόθι in *Editis.*

d Ἀλεξανδρέα] Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ in aliquot (ut & *L. B.*) *MSS.*

e Παρέχῃ] Παράσχῃ *C.*

f Τῆς προθεσμίας] Illud τῆς ex *MSS.*

g Προθεσμίας] Hinc προθεσμίας νόμος ſeu præſcripti temporis in Jure Attico *Demoſth. adv. Phorm.* p. 603. & *adv. Nauſim.* p. 635 B. Hinc ἐπιπρόθεσμος δίκη, & ἐμπροθεσμήτειν, ultra præſcriptum judicio tempus differre ſolutionem judicati, Ulpian. in Midiam. p. 399. C. SPANH.

h Ἀρίωνι] Ἀρσίονι paſſim in aliquot *MSS.*

i Λαβὼν ἐπιστολὴν,] Tranſponit hæc *L. B.* ἐπιστολὴν λαβών.

k Ἤλπισε δ'] Ita ex *Hen. Busb. C.* & *NC.* ἤλπιζε δ' αἰτήσειν in *Editis.* ἤλπιζε δ' αὐτὸν αἰτήσειν *Epiphan.*

l Οὐδὲν πλέον] Οὐδὲν πλέον ἔλεγε ταλάντων δ'. in aliquot *MSS.*

m Ἀποκρινάμενον] Ἀποκρίνασθαι τῷ π. τ. β. καὶ λέγειν in aliquot *MSS.*

n Παρ' αὐτῷ κωλύων] Παρ' αὐτοῖς, & mox aliud quiddam pro τὸν γεννηθέντα γεύσασθαι θυσίας legiſſe videtur *Epiphan.* qui vertit, *Legem eſſe apud Judæos quæ prohibet communes epulas prius attingere, quam in templo Deo immolare.* Unde locum corruptum eſſe ſuſpicatur *Schotanus.*

o Τὸν γεννηθέντα] Horum verborum verſio in aliis *Edit.* præter *Hudſ.* deſideratur, atque ab illis intelligitur, tanquam de Judæorum ritu ſermo eſſet. HAV.

p Οὐδ' αὐτὸν ἐλθεῖν] Οὐδ' αὐτὸς & mox περιμένων in aliquot *MSS.*

q Γενομένῳ.] Γεγενημένῳ *Hen. C.* & *NC.*

r Κολάζοιμεν τοὺς τοιούτους,] Κολάζωμεν *Busb. Hen. C.* & *NC.*

* Re-

τῶν δεχομένων καταφρονηθήσεσθαι. ταῦτ' ἀκούσας ὁ Πτολεμαῖος, εἰς γέλωτα ἐτράπη, καὶ τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ παιδὸς ἐθαύμασε.

θ'. Μαθὼν δὲ ὁ Ἀρίων ὅτι τοῦτον ὁ βασιλεὺς διετέθη τὸν τρόπον, καὶ ὅτι μηδεμία βοήθειά ἐστιν αὐτῷ, δοὺς τὰ χίλια τάλαντα τῷ παιδὶ, τῶν δεσμῶν ἀπελύθη· καὶ τρεῖς διαλιπὼν ἡμέρας ὁ Ὑρκανὸς ἠσπάσατο τοὺς βασιλέας. οἱ δὲ ἀσμένως αὐτὸν εἶδον, καὶ [s] φιλοφρόνως εἱστίασαν διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα τιμήν. λάθρα δὲ πρὸς τοὺς ἐμπόρους [t] ἐλθὼν, ὠνεῖται παρ' αὐτῶν παῖδας μὲν ἑκατὸν, γράμματα ἐπισταμένους καὶ ἀκμαιοτάτους, ἑνὸς ἕκαστον ταλάντου, ἑκατὸν δὲ παρθένους τῆς αὐτῆς τιμῆς ἑκάστην. κληθεὶς δ' ἐφ' ἑστίασιν πρὸς τὸν βασιλέα, μετὰ τῶν πρώτων τῆς χώρας, ὑποκατακλίνεται πάντων, καταφρονηθεὶς ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν ὑπὸ τῶν τοὺς τόπους κατὰ τὴν ἀξίαν διανεμόντων. [v] τῶν δὲ συγκατακειμένων πάντων τῶν μερῶν τὰ ὀστᾶ· [x] ἀνῄρουν γὰρ αὐτοὶ τὰς σάρκας· σωρευόντων ἔμπροσθεν τοῦ Ὑρκανοῦ, ὡς πληρῶσαι τὴν παρακειμένην αὐτῷ τράπεζαν, Τρύφων, ὃς ἦν τοῦ βασιλέως ἄθυρμα, καὶ πρὸς τὰ σκώμματα καὶ τοὺς ἐν τοῖς πότοις γέλωτας [y] ἀνεδέδεκτο, παρακαλεσάντων αὐτὸν [z] τῶν κατακειμένων τῇ τραπέζῃ, παρεστὼς τῷ βασιλεῖ, ὁρᾷς, εἶπεν, ὦ δέσποτα, τὰ παρακείμενα Ὑρκανῷ ὀστᾶ; ἐκ τούτου [a] στοχάσαι, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ [b] τὴν Συρίαν ἅπασαν περιέδυσεν ὡς οὗτος ταῦτα τῶν σαρκῶν ἐγύμνωσε. γελάσαντος δὲ πρὸς τὸν τοῦ Τρύφωνος λόγον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐρομένου τὸν Ὑρκανὸν ὅτι τοσαῦτα αὐτῷ παράκειται ὀστᾶ. εἰκότως, εἶπεν, ὦ δέσποτα. τοὺς μὲν γὰρ κύνας τὰ ὀστέα σὺν τοῖς κρέασι κατεσθίειν ὥσπερ οὗτοι, πρὸς τοὺς κατακειμένους ἐπιβλέπων, ὅτι [c] μηδὲν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἔκειτο· οἱ δ' ἄνθρωποι τὸ κρέας ἐσθίουσι, τὰ δὲ ὀστᾶ ῥιπτοῦσιν, ὅπερ ἄνθρωπος ὢν κἀγὼ νῦν πεποίηκα. ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ σοφὴν οὕτω γενομένην, πάντας ἐκέλευσεν ἀνακροτῆσαι, τῆς εὐτραπελίας [d] ἀποδεχομένους αὐτόν. τῇ δ' ἐπιούσῃ πρὸς ἕκαστον τῶν τοῦ βασιλέως φίλων πορευόμενος καὶ τῶν [e] παρὰ τὴν αὐλὴν δυνατῶν, τοὺς μὲν ἠσπάζετο, παρὰ δὲ τῶν οἰκετῶν [f] ἀπεπυνθάνετο, τί μέλλουσι διδόναι τῷ βασιλεῖ δῶρον ἐν τῇ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ γενεθλίῳ. τῶν δὲ, τοὺς μὲν ἀνὰ [g] δώδεκα τάλαντα [h] μέλλειν διδόναι φησάντων, τοὺς δ' ἐν ἀξίᾳ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς οὐσίας ἕκαστον αὐτῶν, [i] πρὸς ἕκαστον [k] ὑπεκρίνετο λυπεῖσθαι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τοιαύτην προσενεγκεῖν δωρεάν· πλέον γὰρ πέντε ταλάντων οὐκ ἔχειν. οἱ δὲ θεράποντες ταῦτ' [l] ἀκούοντες ἀπήγγελλον τοῖς δεσπόταις. χαιρόντων δ' αὐτῶν, ὡς καταγνωσθησομένου τοῦ Ἰωσήπου, καὶ προσκρούσοντος τῷ βασιλεῖ διὰ τὴν βραχύτητα τῆς δωρεᾶς, ἐνστάσης τῆς ἡμέρας, οἱ μὲν ἄλλοι προσέφερον τῷ βασιλεῖ [m] ταλάντων, οἱ λίαν μεγαλοδωρεῖσθαι νομίζοντες, οὐ πλεῖον εἴκοσιν· ὁ δὲ Ὑρκανὸς οὓς ὠνήσατο παῖδας ἑκατὸν καὶ παρθένους τοσαύτας, ἀνὰ τάλαντον ἑκάστῳ φέρειν δοὺς προσήγαγε, τοὺς μὲν τῷ βασιλεῖ, τὰς δὲ τῇ Κλεοπάτρᾳ. πάντων δὲ θαυμασάντων τὴν παρ' ἐλπίδα τῶν δώρων πολυ-

tales puniemus, exspecta tu quoque futurum, ut à tuis subditis contemnaris. His auditis, Ptolemæus ridere cœpit, & pueri magnanimitatem admiratus est.

9. Arion autem, ubi intellexit, Regem ita in eum animo affectum esse, & opem sibi ferri à nemine, puero datis mille talentis, vinculis solutus est: & triduo interjecto Hyrcanus * Reges salutavit. Illi vero eum libenter viderunt, & comiter convivio exceperunt, propter ejus patris reverentiam. *Benigne excipitur à Rege & Regina.* Deinde *is* mercatores secreto aggressus, coëmit ab eis centum pueros, literarum peritos, eosdemque valentissimos, talento unumquemque, & centum puellas eodem pretio. Tum à Rege vocatus ad convivium cum primoribus regionis, infimus omnium accumbit, ob ætatem puerilem contemptui habitus ab iis, quorum munus erat *convivis* ex *cujusque* dignitate loca assignare. Cum autem omnes, qui una accubuerunt, partium ossa (nam carnes iis ipsi ademerant) ante Hyrcanum in cumulum congererent, adeo ut mensam ipsi appositam replerent, Tryphon, qui Regi in deliciis, & ad scommata & ridicula in compotationibus jacienda factus erat, rogatus *ad id* à convivis, ubi Regi adstiterat, Viden', inquit, ô Domine, quantum ossium ante Hyrcanum jaceat? *Jocus in Hyrcanum.* Ex his conjice, quod illius etiam pater totam Syriam spoliaverit, quemadmodum hic ista nudavit carnibus. Rege vero ad hunc Tryphonis sermonem in risum effuso, & Hyrcanum interrogante cur tam multa eum præjacent ossa. Nihil mirum, inquit, Domine. canum enim est ossa una cum carnibus devorare, sicut isti (accumbentes intuens) fecerunt, quod nihil ossium ante eos reperiatur: *Facetum Hyrcani responsum.* homines autem comesis carnibus ossa solent abjicere, quod & ego, homo cum sim, etiam nunc feci. Ibi Rex, responsi ejus acumen miratus, jussit universos ei plaudere, ob facete dictum. Sequenti vero die, *Hyrcanus*, aditis omnibus Regis amicis & in domo regia potentibus, ipsos quidem salutavit, à famulis vero quæsivit, quæ munera Regi daturi essent die natali filii ejus. Cumque illi dixissent, quosdam largituros esse talenta duodecim, alios autem in dignitate constitutos pro suarum quemque facultatum magnitudine, coram singulis simulavit se dolere, quod ejusmodi munera afferre non potuerit: sibi enim ad largiendum non plus quam quinque talenta suppetere. Hæc ubi audiverant famuli, dominis ea nunciaverunt. Illis autem gaudentibus Josephum *parsimoniæ* damnatum iri, animumque Regis offensurum esse muneris exilitate, ubi dies venit, alii quidem, etiam qui munificentiores habiti, vicena ad summum afferebant talenta: Hyrcanus vero pueris centum quos emerat totidemque puellis singula talenta ferenda tradidit, & illos Regi, has Cleopatræ adduxit. *Ejus munificentia.* Ac mirantibus cunctis, ipsisque adeo Regibus, insperatam largitionis magnificentiam & sumptus; insuper & amicis famulisque Regis do-

* *Reges salutavit.*] *Id est*, Regem & Reginam.

s Φιλοφρόνως εἱστίασαν] Conf. ἅλωσ. lib. 3. c. 2. §. 4. SPANH.

t Ἐλθὼν] Ἀπελθὼν in iisdem *MSS.*

v Τῶν δὲ συγκατακειμένων] Τῶν δ' οὖν κατακ. *NC.*

x Ἀνῄρουν γὰρ] Ἀφῄρουν *Busb.* & *Hen.*

y Ἀνεδέδεκτο,] Ita *Hen.* ἐπεδέδεικτο *Busb.* ἀνεδέδεκτο in *Editis Aliisque.*

z Τῶν κατακειμένων τῇ τραπέζῃ,] Alii sic distinguunt, τῶν κατακειμένων, τῇ τραπέζῃ παρεστὼς, τῷ βασιλεῖ, ὁρᾷς, εἶπεν, &c.

a Στοχάσαι] Στοχάσαι *Busb. Hen.* & *Gall.* HUDS. Ut & *Lugd. Bat.* haud pejus vulgari lectione, unde & recepi. Pariter Latini. Lucret. L. 2. versu 16. ——— ——— *Nonne videre*
Nil aliud sibi naturam latrare? HAV.

b Τὴν Συρίαν ἅπασαν περιέδυσεν] *Spoliavit* περιέδυσεν αὐτὸν infra lib. 13. c. 15. §. 3. ἐξεδίδυσκε ἅλωσ. lib. 2. c. 14. §. 2. SPANH.

c Μηδὲν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἔκειτο·] Μηδὲν τῶν ἔμπροσθεν *Hen.* forsan pro μηδὲν τῶν ἴσων ἔμπρ.

d Ἀποδεχομένους αὐτόν.] Ἀποδεχόμενος *Hen.* & *NC.*

e Παρὰ τὴν αὐλὴν δυνατῶν,] Περὶ τὴν αὐλὴν *Hen.* & *NC.*

f Ἀπεπυνθάνετο,] Ἐπυνθάνετο *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

g Δώδεκα] *Lugd. Bat.* δέκα.

h Μέλλειν διδόναι φησάντων,] Illud μέλλειν acceptum debemus *MSS. Hen. Busb.* & *NC.*

i Πρὸς ἕκαστον] Ita auximus ex *Lugd. Bat.* est enim significantius, atque propter præcedentium similitudinem ex aliis codicibus excidisse videtur. HAV.

k Ὑπεκρίνετο λυπεῖσθαι] Ὑπεκρίνατο *NC.*

l Ἀκούοντες ἀπήγγελλον τοῖς δεσπόταις.] Ἀκούσαντες *Hen.* & *NC.* & mox ἀπήγγελλον *NC.*

m Ταλάντων,] Τάλαντα & dein οὐ πλεῖω εἴκ. *Busb.* ταλάντων, & οὐ πλειόνων εἴκ. *Hen.* & *NC.* τῶν γοῦν ἄλλων ἁπάντων, τῶν μὲν ἀνὰ δέκα ταλάντων προσαγόντων τῷ βασιλεῖ, τῶν δὲ μείζω δωρουμένων οὐχ ὑπερβάντων τὰ εἴκοσιν. *Zonar.*

n Δια-

dona multorum talentorum dedit, ne quid ab illis periculi adiret. Eis enim scripserunt ejus fratres, ut Hyrcanum perimerent. Ptolemæus autem, admiratus magnanimitatem adolescentis, jussit ut quod vellet donum postularet. Ille vero nihil amplius ab eo petiit, quam ut ad patrem & ad fratres de ipso scriberet. Rex itaque eum maximo honore prosequutus, amplisque donis muneratus, scriptis ad patrem & ad fratres & ad omnes suos præsides procuratoresque literis, eum dimisit. Fratres autem, cum auditione accepissent quæ Hyrcanus à Rege consequutus est, eumque redire cum ingenti honore, obviam egressi sunt ut eum necarent, etiam patre sciente. quippe ei iratus, ob insumptas in dona pecunias, de salute ejus minus erat solicitus. Verumtamen iram in filium dissimulabat Josephus, metu Regis. Fratribus autem cum Hyrcano prœlio congressis, alios ex eorum hominibus multos, tum duos suorum fratrum interfecit: cæteri Hierosolyma ad patrem evaserunt. Ille vero in urbem profectus, cum nemo *omnium* eum admitteret, *non mediocriter* timuit, seque trans fluvium Jordanem recepit; & ibi, Barbaros cogens sibi tributa solvere, commoratus est.

Duos ex fratribus, qui eum honorifice redeuntem aggressi sunt, interficit, & trans Jordanem se recipit.

10. Per id autem tempus regnabat in Asia Seleucus, cognomine Soter, Antiochi Magni filius. Tunc moritur & Hyrcani pater Josephus, vir bonus & magnanimus, qui Judæum populum ex paupertate & tenuitate *eripuit &* in splendidiorem vitæ statum perduxit, & Syriæ Phœnicesque & Samariæ vectigalia viginti annos tenuit. Moritur & ejus avunculus Onias, Simoni filio suo pontificatu relicto. Huic porro *vita* defuncto Onias ejus filius in *eundem* honorem successit, ad quem *populi* Lacedæmoniorum rex Arius legatos misit & literas, quarum exemplar hujusmodi est.

Josephus moritur, regnante Seleuco Antiochi Magni filio.

Onia & Simone mortuis, pontificatum obit Onias Simonis filius.

V. REX LACEDÆMONIORUM ARIUS ONIÆ SALUTEM.

Arii, Lacedæmoniorum regis, ad Oniam pontificem literæ.

"Incidimus in quoddam scriptum, in quo invenimus ejusdem generis esse Judæos & Lacedæmonios, & ex Abrami domo oriundos. Quamobrem æquum est, ut vos, qui sitis fratres nostri, nobis significetis, si quid est quod velitis. Etenim nos idem faciemus, & quæ vestra sunt nostra existimabimus, & nostra vobiscum communia habebimus. Demoteles, qui literas affert, mandata *ad vos* gerit. Scriptura est quadrata, sigillum est aquila draconem tenens.

11. Et epistola quidem, à Lacedæmoniorum rege missa, hæc continebat. Josepho autem mortuo, ortum est in populo dissidium propter e-

Mortuo Josepho oritur seditio.

πέμψαν, καὶ τὸν βασιλέων αὐτῶν· καὶ τοῖς φίλοις ἔτι καὶ τοῖς περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ βασιλέως οὖσι, πολλῶν ἄξια ταλάντων δῶρα ἔδωκεν, ὡς [n] διαφυγεῖν τὸν ἐξ αὐτῶν κίνδυνον. τούτοις γὰρ [o] ἐγεγράφεισαν αὐτοῦ οἱ ἀδελφοὶ διαχρήσασθαι τὸν Ὑρκανόν. Πτολεμαῖος δὲ, τὴν μεγαλοψυχίαν [p] ἀγασάμενος τοῦ μειρακίου, προσέταττεν αὐτῷ δωρεὰν ἣν βούλεται λαμβάνειν. ὁ δ' οὐδὲν πλέον ἠξίωσεν αὐτῷ γενέσθαι παρ' αὐτοῦ, ἢ γράψαι τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς περὶ αὐτοῦ. τιμήσας οὖν αὐτὸν φιλοτιμότατα, καὶ δωρεὰς δοὺς λαμπρὰς, [q] καὶ τῷ τε πατρὶ γράψας καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς ἡγεμόσιν αὐτοῦ καὶ ἐπιτρόποις, ἐξέπεμψεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ τούτων τετυχηκότα τὸν Ὑρκανὸν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ μετὰ μεγάλης [r] ἐπανερχόμενον τιμῆς, ἐξῆλθον ὑπαντησόμενοι, καὶ διαφθεροῦντες αὐτὸν, καὶ τοῦ πατρὸς εἰδότος. ὀργιζόμενος γὰρ αὐτῷ, ἕνεκεν τῶν εἰς τὰς δωρεὰς χρημάτων, οὐκ ἐφρόντιζε τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. τὴν ὀργὴν μέν τοι τὴν πρὸς τὸν υἱὸν ὁ Ἰώσηπος ἀπεκρύπτετο, φοβούμενος τὸν βασιλέα. συμβαλόντων δ' αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς μάχην, ἄλλους τε τῶν σὺν αὐτοῖς πολλοὺς ἀπέκτεινε, καὶ δύο τῶν ἀδελφῶν· οἱ δὲ λοιποὶ διεσώθησαν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν πατέρα. παραγινόμενον δ' αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν, ἐπεὶ μηδεὶς ἐδέχετο, δείσας ἀνεχώρησεν [s] εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, κἀκεῖ διέτριβε φορολογῶν τοὺς βαρβάρους.

ι'. Ἐβασίλευσε δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῆς Ἀσίας Σέλευκος ὁ [t] Σωτὴρ ἐπικαλούμενος, υἱὸς ὢν Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου. τελευτᾷ δὲ καὶ ὁ τοῦ Ὑρκανοῦ πατὴρ Ἰώσηπος, ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος καὶ μεγαλόφρων, καὶ τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν ἐκ πτωχείας καὶ πραγμάτων ἀσθενῶν εἰς λαμπροτέρας ἀφορμὰς τοῦ βίου καταστήσας, [v] εἴκοσιν ἔτη καὶ δύο τὰ τῆς Συρίας τέλη καὶ Φοινίκης καὶ Σαμαρείας κατασχών. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ Ὀνίας, τὴν ἀρχιερωσύνην Σίμωνι τῷ παιδὶ [x] καταλιπών. τελευτήσαντος δὲ καὶ τούτου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ διάδοχος τῆς τιμῆς αὐτοῦ Ὀνίας γίνεται, [y] πρὸς ὃν ὁ Λακεδαιμονίων βασιλεὺς [z] Ἄρειος πρεσβείαν τε ἔπεμπε καὶ ἐπιστολὰς, ὧν τὸ ἀντίγραφόν ἐστι [a] τοιοῦτον.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ [b] ΑΡΕΙΟΣ, [c] ΟΝΙΑ. ΧΑΙΡΕΙΝ.

"Ἐντυχόντες γραφῇ τινι, εὕρομεν ὡς [d] ἐξ ἑνὸς εἶεν [e] γένους Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, [f] καὶ ἐκ τῆς πρὸς [g] Ἄβραμον οἰκειότητος. δίκαιον οὖν ἐστιν ἀδελφοὺς ὑμᾶς ὄντας διαπέμπεσθαι πρὸς ἡμᾶς, περὶ ὧν ἂν βούλησθε. ποιήσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ, καὶ τά τε ὑμέτερα ἴδια νομιοῦμεν, καὶ τὰ [h] αὐτῶν κοινὰ πρὸς ὑμᾶς ἕξομεν. Δημοτέλης, ὁ φέρων τὰ γράμματα, διαπέμπει [i] τὰς ἐπιστολάς. τὰ γεγραμμένα ἐστὶ [k] τετράγωνα, ἡ σφραγίς ἐστιν ἀετὸς δράκοντος ἐπειλημμένος.

ια'. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστολὴ, ἡ πεμφθεῖσα [l] παρὰ τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως, τοῦτον περιεῖχε τὸν [m] τρόπον. ἀποθανόντος δὲ Ἰωσήπου, τὸν λαὸν συνέβη στασιάσαι διὰ τοὺς παῖδας αὐτοῦ.

n Διαφυγεῖν] Ita *Busb.* & *Hen.* ἐπιφυγεῖν *Bas.* & *G.*

o Ἐγεγράφεισαν] Sic *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Gall.* ἐγεγράφησαν in *Editis.*

p Ἀγασάμενος τοῦ μειρακίου,] Sic *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Hen.* & *Epiphan.* qui vertit *admiratus.* ἀσπασάμενος in *Editis.* ἄγαν θεασάμενος *NC.*

q Καὶ τῷ τε πατρὶ] Καὶ τότε πατρὶ *Hen.*

r Ἐπανερχόμενον τιμῆς,] Ἐπανιόντα *Busb.*

s Εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ,] Εἰς τὸ πέραν *Busb. Hen. C.* & *NC.* ut & infra in libris omnibus (§. 10.) τοῖς πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

t Σωτὴρ ἐπικαλούμενος,] In *Cod. NC.* Φιλοπάτωρ. quod rectum esse ostendit *Usserius* ad A. M. 3817. Videsis *Cappellum* in *Hist. S.* & *Exot.* ad A. M. 3754. & 3776. & *Simsonum* in *Chronol. Cathol.* ad A. M. 3781. & *Foy-Vaillant* de *Seleucidarum Imperio*, p. 159.

v Εἴκοσιν ἔτη καὶ δύο] Τριάκοντα καὶ ἓξ ἔτη *NC.* perperam, ut constat ex præced. §. 6. cæterisque omnibus dissentientibus.

x Καταλιπών.] Καταλιπὼν, ὡς προεῖπον solus *NC.*

y Πρὸς ὃν] Hic erroris *Josephum* arguit *Scalig.* (in *Canon. Isagog.* p. 332. & in *Notis* ad *Eusebium*, p. 128.) quem sequuti sunt *Cappellus* & *Simsonus.* hic ad A. M. 3696. ille ad A. M. 3700. videsis *Usserium* ad A. M. 3821.

z Ἄρειος πρεσβείαν] Passim Ἄρειος in aliquot *MSS.*

a Τοιοῦτον.] Τοῦτο *Hen.*

b Ἄρειος,] Ὀνιάρης βασιλεὺς &c. 1 Maccab. XII. 20. SPANH.

c Ὀνίᾳ,] Conf. infr. lib. 13. c. 5. §. 8. SPANH. Epistolæ hujus fit mentio in 1 Maccab c. 12. v. 7. Vide tamen *J. Scaliger.* in *Isag.* l. 3 p. 332. & in Euseb. p. 128. HUDS. *in Add.*

d Ἐξ ἑνὸς εἶεν γένους Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι,] Conf. ἀλωσ. lib. I. c. 25. §. 1. SPANH.

e Γένους Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι,] Ita cum *MSS.* γένος male in *Editis.* De ista, quæ Lacedæmoniis cum Judæis intercessit, affinitate, vide *Scaligerum* ad *Canon. Isagog.* p. 332. *Bochartum* in *Chanaan.* l. 1. c. 22. *Huetium* in *Dem. Evang.* prop. IV. §. 10. præcipue vero *Seldenum* in l. 2. de *Synedriis*, c. 3. §. 5. & *Grotium* ad 1 *Maccab.* c. 12. v. 7.

f Καὶ ἐκ τῆς πρὸς] Illud καὶ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

g Ἄβραμον οἰκειότητος.] Ita cum *Cod. Hen.* Ἀβράμου *C.* Ἀβραὰμ in *cæteris.*

h Αὐτῶν κοινὰ] Ἡμῶν ex conjectura *Schotani.*

i Τὰς ἐπιστολάς.] Hoc est, τὰς ἐντολάς. Non enim dubium est *Josephum* περιφράσασθαι illa *prioris Maccabaïci*, ἐντελλόμεθα οὖν ὅπως ἀπαγγέλλωσιν ὑμῖν κατὰ ταῦτα. *Scalig*

k Τετράγωνα,] Τετραγώνῳ juxta *Epiphanium*, ut subintelligatur vox χάρτῃ. Verum verba ista, τὰ γεγραμμένα &c. non conjungenda videntur cum superioribus: ut quæ *Josephi* potius quam *Arei* fuerint. PETITUS in *Observatt.* ἀνεκδότοις, tom. 4 p. 81. Atqui sequentia tum minus cohærent. HAV.

l Παρὰ τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως,] Ὑπὸ τοῦ in aliquot *MSS.* & mox περιέχει *NC.*

m Τρόπον.] Forte τύπον. HUDS. *in Add.*

n Οὐκ

αὐτοῦ. τῶν γὰρ πρεσβυτέρων πόλεμον ἐξενεγκαμένων πρὸς Ὑρκανὸν, ὃς ἦν νεώτατος τῶν Ἰωσήπου τέκνων, διέστη τὸ πλῆθος. καὶ οἱ μὲν πλείους τοῖς πρεσβυτέροις συνεμάχουν, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Σίμων διὰ τὴν συγγένειαν· ὁ δὲ Ὑρκανὸς ἐπανελθεῖν μὲν [n] οὐκ ἔτι διέγνω εἰς Ἱεροσόλυμα. [o] προσκαθίσας δὲ τοῖς πέραν τοῦ Ἰορδάνου, συνεχῶς ἐπολέμει τοὺς Ἄραβας, ὡς πολλοὺς αὐτῶν καὶ ἀποκτεῖναι καὶ λαβεῖν αἰχμαλώτους. ᾠκοδόμησε δὲ [p] βᾶριν ἰσχυρὰν, ἐκ λίθου λευκοῦ κατασκευάσας ἅπασαν [q] μέχρι καὶ τῆς στέγης, ἐγγλύψας ζῶα παμμεγεθέστατα. περιήγαγε δὲ αὐτῇ εὔριπον μέγαν καὶ βαθύν. ἐκ δὲ τοῦ [r] κατ' ἀντικρὺ τοῦ ὄρους πέτρας διατεμὼν αὐτῆς τὸ προέχον, σπήλαια πολλῶν σταδίων τὸ μῆκος κατεσκεύασεν. ἔπειτα οἴκους ἐν αὐτῇ, τοὺς μὲν εἰς συμπόσια, τοὺς δὲ εἰς ὕπνον καὶ δίαιταν ἐποίησεν. [s] ὑδάτων δὲ διαθεόντων πλῆθος, ἃ καὶ τέρψις ἦν καὶ κόσμος τῆς αὐλῆς, εἰσήγαγε. τὰ μέντοι στόμια τῶν σπηλαίων, ὥστε ἕνα δι' αὐτῶν [t] εἰσιέναι καὶ μὴ πλείους, βραχύτερα ἤνοιξε. καὶ ταῦτ' ἐπίτηδες, ἀσφαλείας ἕνεκα τοῦ μὴ πολιορκηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν [v] κινδυνεῦσαι ληφθεὶς, κατεσκεύασε. [x] προσῳκοδόμησε δὲ καὶ αὐλὰς τῷ μεγέθει διαφερούσας, ἃς καὶ παραδείσοις ἐκόσμησε παμμήκεσι. καὶ τοιοῦτον ἀπεργασάμενος τὸν τόπον, [y] Τύρον ὠνόμασεν. οὗτος ὁ τόπος ἐστὶ μεταξὺ τῆς τε Ἀραβίας καὶ τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου, οὐ πόρρω τῆς [z] Ἐσσεβωνίτιδος. ἦρξε δὲ ἐκείνων τῶν μερῶν ἐπὶ ἔτη ἑπτὰ, [a] πάντα τὸν χρόνον ὃν Σέλευκος τῆς Συρίας ἐβασίλευσεν. ἀποθανόντος γὰρ τούτου, μετ' αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς Ἀντίοχος, ὁ κληθεὶς Ἐπιφανὴς, τὴν βασιλείαν κατέσχε. τελευτᾷ δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, καὶ αὐτὸς καλούμενος Ἐπιφανὴς, καταλιπὼν δύο παῖδας, ἔτι βραχεῖς τὴν ἡλικίαν· ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος Φιλομήτωρ ἐκαλεῖτο, [b] Φύσκων δὲ ὁ νεώτερος. Ὑρκανὸς δὲ ὁρῶν μεγάλην δύναμιν ἔχοντα τὸν Ἀντίοχον, καὶ δείσας μὴ καὶ συλληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ κολασθῇ διὰ τὰ πρὸς τοὺς Ἄραβας αὐτῷ πεπραγμένα, τελευτᾷ τὸν βίον αὐτόχειρ αὑτοῦ γενόμενος. τὴν δ' οὐσίαν αὐτοῦ πᾶσαν Ἀντίοχος [c] λαμβάνει.

jus natos. Cum enim grandiores bellum intulissent Hyrcano, qui natu minimus erat, scissa est multitudo. majorque pars à grandioribus stabat, necnon pontifex Simon propter cognationem: Hyrcanus vero Hierosolyma deinceps non redire statuit. at trans Jordanem capta sede, cum Arabibus continenter bellum gerebat, ita ut eorum multos partim interfecerit, partim captivos ceperit. Ædificavit etiam validum castellum, quod è candido marmore totum exstruxit usque ad tectum, insculptis ei animalibus enormi magnitudine. cui etiam euripum circumdedit magnum & profundum. Ex oppositi autem montis petra, saxa ejus prominentia & *prærupta* perforando, speluncas multorum stadiorum in longitudinem construxit. Deinde in illa œcos quosdam in convivia, alios vero ad somnum capiendum & ad vitæ consuetudinem fecit. Salientium etiam aquarum copiam induxit, quæ in atrio plurimum conferebant ad oblectationem & ornatum. In speluncis vero ostia non majori amplitudine aperuit, quam ut unus solus posset ingredi. idque de industria incolumitatis ergo, ne à fratribus obsessus in illorum manus incidendi discrimen adiret. Ædificavit etiam atria amplæ magnitudinis, eaque hortis spatiosis ornavit. Et cum hujusmodi locum absolvisset, Tyrum eum nominavit. Locus iste est inter Arabiam & Judæam trans Jordanem *fluvium*, non procul ab Essebonitide. Illos autem tractus rexit per septennium, toto tempore quo Seleucus regnavit in Syria. Illo enim vita defuncto, Antiochus *ejus* frater, cognomine Epiphanes, regnum obtinuit. Moritur & Ptolemæus Ægypti rex, & ipse vocatus Epiphanes, relictis duobus filiis adhuc juvenibus: quorum natu majori Philometor, minori Physcon cognomen erat. Hyrcanus autem videns Antiochi magnam potentiam, ac veritus ne comprehensus ab eo propter illatas Arabibus injurias supplicio afficeretur, vitam finivit mortem sibi consciscendo. In ejus autem facultates omnes Antiochus invasit.

Hyrcanus infestat Arabas, & castellum validum ædificat.

Tyrus nominatur Hyrcani castellum.

Seleuco mortuo, Antiochus Epiphanes fit Syriæ rex: & Ptolemæus Epiphanes moriens relinquit filios Philometora & Physcona.

Hyrcanus mortem sibi conscivit.

ΚΕΦ. έ.

Ὡς στασιαζόντων πρὸς ἀλλήλους τῶν Ἰουδαίων περὶ τῆς ἀρχιερωσύνης, ἐστράτευσεν Ἀντίοχος ἐπὶ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὴν πόλιν παραλαβὼν τὸν ναὸν ἐσύλησε καὶ Ἰουδαίους ἐκάκωσε. καὶ ὡς Ἰουδαίων πολλοὶ τοὺς πατρίους νόμους κατέλιπον, καὶ οἱ Σαμαρεῖται ἔθεσιν Ἑλληνικοῖς χρώμενοι τὸ ἐν τῷ Γαριζεὶν ἱερὸν Ἑλληνίου Διὸς προσηγόρευσαν.

ΥΠΟ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν [d] ἀποθανόντος καὶ [e] Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην

CAP. V.

VI.

Quomodo Antiochus, Judæis de sacerdotio inter se discordantibus, exercitum duxit in Hierosolyma, captaque urbe templum spoliavit, & Judæis mala intulit. utque Judæorum multi patria instituta deseruerunt, & Samaritæ Græcorum mores amplexantes templum in monte Garizin Jovis Hellenii appellarunt.

PER idem tempus mortuo etiam Onia pontifice, *Rex* ejus fratri Jesu summum sacerdotium

Onia defuncto, Jesus (Jason dictus) fit pontifex.

n Οὐκ ἔτι διέγνω] Οὐκ ἔτι ἔγνω in plerisque *MSS*.

o Προσκαθίσας] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Hen.* & *NC.* προκαθίσας in *Editis Aliisque*.

p Βᾶριν] Conf. supr. lib. x. c. xi. §. 7. SPANH.

q Μέχρι καὶ τῆς στέγης,] Μέχρι καὶ τῆς γῆς *Hen. NC.* & *Epiphan.* qui vertit *& totam usque ad terram sculpsit eam diversis animalibus*; quasi lectum & distinctum fuisset, ἐκ λίθου λευκοῦ κατασκευάσας, ἅπασαν μέχρι καὶ τῆς γῆς ἐγγλύψας ζώοις παμμεγεθεστάτοις.

r Κατ' ἀντικρὺ τοῦ ὄρους] Καταντικρὺς *Hen.* forsan pro κατ' ἀντικρὺς, quod habet *NC*.

s Ὑδάτων δὲ διαθεόντων πλῆθος,] Ita cum *MSS.* ὑδάτων δὲ θεόντων in *Editis*. HUDS. Voluit & id *Lugd. Bat.* in quo διαθεόντα πλήθη. Adscripserat Codici suo Coccejus, forte πλήθη. HAV.

t Εἰσιέναι] Εἰσδῦναι *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *NC.* εἰσδύειν *Busb.*

v Κινδυνεῦσαι ληφθεὶς,] Καὶ κινδυνεῦσαι *Hen.* πολιορκεῖσθαι ὑ. τ. ἀδ. καὶ κινδυνεῦσαι *NC*.

x Προσῳκοδόμησε δὲ καὶ αὐλὰς] Προσοικοδομήσας δὲ *NC*.

y Τύρον ὠνόμασεν.] Ea ratione qua plurima in terrâ Israëliticâ oppida nomine *Ramæ* insignita sunt, quia nempe loco edito sita erant; eadem etiam plurima nuncupata sunt nomine *Tyri*, quia scilicet ædificata fuerunt in loco petroso. HUDS. Vide Relandi Palæst. p. 134.

z Ἐσσεβωνίτιδος.] Juxta *Epiphanii* libros Σεβωνίτιδος. Verum cum Ἐσσεβὼν urbs alibi memoretur à *Josepho*, non dubito quin Ἐσσεβωνίτιδος vera sit lectio. Vide *Eusebium* de *Locis Hebr.* voce Ἐσσεβὼν, & *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 13. p. 402. HUDS. Sebonitide regione *Rufin.* infr. l. 13. c. 15. § 4. Ἐσσεβών. SPANH.

a Πάντα τὸν χρόνον] Σέλευκος δὲ ὁ Φιλοπάτωρ ἐβασίλευε τῆς Συρίας καὶ Ἀσίας ἔτη δώδεκα. ἀποθανόντος δὲ τούτου &c. *NC*.

b Φύσκων δὲ ὁ νεώτερος.] Φύσκων δὲ ὁ νεώτερος. κατέσχε δὲ τὴν βασιλείαν τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ. τούτου ἕκτον ἔτος τῆς βασιλείας, ὅτε Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς ἐβασίλευε τῆς Ἀσίας, Ὑρκανὸς &c. *NC*.

c Λαμβάνει.] Ἔλαβεν *NC*.

d Ἀποθανόντος] *Josephus* longe aliter in libro *de Rationis imperio*, & ad mentem *Maccabaïci Scriptoris*, 2 *Maccab.* IV. 7, 10. Hac de re ita *Theodoretus* ad *Danielem*, p. 683. ἐνταῦθα προσημαίνει τὴν γενομένην ἐπανάστασιν Ὀνίᾳ τῷ ἀρχιερεῖ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ καὶ Ἰάσωνος, καὶ Ὀνίου τοῦ καὶ (ita enim lego. nam male interpres reddit *& Onia filio Menelai.*) Μενελάου. τούτων γὰρ πρότερος μὲν ὁ Ἰάσων, πρὸς τὸν Ἀντίοχον δραμὼν, τὸν οἰκεῖον ἀδελφὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἐξέβαλεν· ὁ δὲ Μενέλαος δῶρα καὶ χρυσίον ἀποσταλεὶς κομίσαι τῷ Ἀντιόχῳ, εἰς ἑαυτὸν πάλιν τὴν ἀρχιερωσύνην μεταθεὶς, ἐξήλασε τὸν Ἰάσωνα. Videsis *Seldenum*, l. 1. c. 6. *de Success. ad Pontif. Ebr.* & *Usserium* ad A. M. 3829. & *Simsonum* ad A. M. 3832. & *Petavium*, l. 10. c. 50. *de Doctrina Temporum*.

e Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως, τῷ] Pontificiæ hujus domus hæc est Genealogia:

Onias

tium dedit. nam quem filium reliquerat Onias, is infans adhuc erat. Singula autem, quæ ad hunc puerum ſpectant, ſuo loco declarabimus. Jeſum vero (nam ille frater Oniæ) ſummo ſacerdotio privavit Rex, iratus ei, idque *honoris* dedit ejus fratri natu minimo Oniæ nomine. Habuit enim Simon hos tres filios, qui omnes *deinceps* fuere pontifices, quemadmodum declaravimus. Et Jeſus quidem Jaſoni ſibi nomen impoſuit: Onias vero Menelaus appellatus eſt. Igitur orta ſeditione inter priorem pontificem Jeſum & Menelaum, qui poſtea pontifex factus eſt, ſciſſaque in partes multitudine, à Menelao ſteterunt Tobiæ filii: maxima vero populi pars Jaſonem ſequuta eſt, cujus vim non ſuſtinentes Menelaus & Tobiæ filii, ad Antiochum ſe receperunt; ei dicentes, * velle ſe, relictis patriis legibus & inſtitutis, ſequi regia & Græcanicos mores tenere. Itaque eum orarunt, ut ſibi permitteret ædificare gymnaſium Hieroſolymis. Cumque hoc eis conceſſiſſet, genitalium etiam circumciſionem obtexêre, ut vel nudato corpore Græci viderentur. Atque aliis omnibus, quæ eis patria erant, omiſſis, cæterarum gentium facta imitati ſunt.

Jeſus ab Antiocho pulſus Pontificatu: eique ſuffectus Onias Menelaus appellatus.

Orta ſeditione inter Jeſum & Menelaum, Menelaus ſe recepit ad Antiochum, moresque Græcorum aſſumpſit. 1 *Maccab.* c. 1.

2. Antiochus vero, regni negotiis ei ad ipſius arbitrium ſuccedentibus, ſtatuit in Ægyptum expeditionem facere, ejus occupandæ cupidus; ſimulque Ptolemæi filios contemnens, qui debiles adhuc eſſent, necdum res tantas adminiſtrare poſſent. Igitur ad Peluſium cum magnis copiis profectus, & circumvento fraudibus Ptolemæo Philometore, Ægyptum occupat: cumque loca Memphi vicina adiiſſet, eamque cepiſſet, Alexandriam contendit, ut eam obſidione caperet, & regnantem ibi Ptolemæum in ſuam poteſtatem redigeret. Verum repulſus eſt non ſolum ab Alexandria, ſed etiam ab univerſa Ægypto, denunciantibus ei Romanis, ut ab illa regione abſtineret, ſicuti jam prius & alibi declaravimus. Particulatim autem narrabo quæ ad hunc Regem ſpectant, qui Judæam occupavit & templum. nam cum in priore opere ſummatim *tantum* ea attigerim, neceſſarium duxi eorum narrationem nunc paulo accuratius perſequi & altius repetere.

Antiochus expeditionem facit in Ægyptum.

Eam depopulatus, Romanorum metu regreditur.

[f] δίδωσι. ὁ γὰρ παῖς, ὃν Ονίας καταλελοίπει, νήπιος ἦν ἔτι. δηλώσομεν δὲ τὰ περὶ τοῦ [g] παιδίου τούτου κατὰ χώραν ἕκαστα. Ιησοῦς δὲ, οὗτος γὰρ ἦν ὁ ἀδελφὸς [h] τοῦ Ονίου, τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφῃρέθη, προσοργισθέντος αὐτῷ τοῦ [i] βασιλέως, [k] καὶ δόντος αὐτὴν τῷ νεωτάτῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ Ονίας τοὔνομα. Σίμωνι γὰρ οὗτοι τρεῖς ἐγένοντο παῖδες, καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ἧκεν ἡ ἀρχιερωσύνη, [l] καθὼς δεδηλώκαμεν. ὁ μὲν οὖν Ιησοῦς [m] Ιάσωνα ἑαυτὸν μετωνόμασεν. ὁ δὲ Ονίας ἐκλήθη Μενέλαος. στασιάσαντος οὖν τοῦ προτέρου ἀρχιερέως Ιησοῦ πρὸς τὸν μετὰ ταῦτα κατασταθέντα Μενέλαον, καὶ τοῦ πλήθους διανεμηθέντος εἰς ἑκατέρους, ἐκ τῆς Μενελάου μοίρας οἱ Τωβίου παῖδες ἐγένοντο· τὸ δὲ [n] πλεῖστον τοῦ λαοῦ τῷ Ιάσωνι συνελάμβανεν, ὑφ᾽ οὗ καὶ πονούμενοι, [o] ὅ, τε Μενέλαος καὶ οἱ Τωβίου παῖδες, πρὸς Αντίοχον ἀνεχώρησαν, δηλοῦντες αὐτῷ ὅτι βούλονται, τοὺς πατρίους νόμους καταλιπόντες καὶ τὴν κατ᾽ αὐτοὺς πολιτείαν, ἕπεσθαι τοῖς βασιλικοῖς, καὶ τὴν Ελληνικὴν πολιτείαν ἔχειν. παρεκάλεσαν οὖν αὐτὸν ἐπιτρέψαι αὐτοῖς [p] οἰκοδομῆσαι [q] γυμνάσιον ἐν Ιεροσολύμοις. συγχωρήσαντος δὲ, καὶ [r] τὴν τῶν αἰδοίων περιτομὴν ἐπεκάλυψαν, ὡς ἂν εἶεν καὶ τὰ περὶ τὴν ἀπόδυσιν Ελληνες. τά τε ἄλλα πάνθ᾽ ὅσα ἦν αὐτοῖς πάτρια παρέντες, ἐμιμοῦντο τὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἔργα.

β΄. Αντίοχος δὲ, τῆς βασιλείας αὐτῷ χωρούσης κατὰ τρόπον, ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον [s] διέγνω στρατεύεσθαι, πόθον αὐτῆς λαβὼν, καὶ διὰ τὸ τῶν [t] Πτολεμαίου παίδων καταφρονεῖν, ἀσθενῶν ἔτι τυγχανόντων, καὶ μηδέπω πράγματα τηλικαῦτα διέπειν δυναμένων. γενόμενος οὖν μετὰ πολλῆς δυνάμεως [v] κατὰ τὸ Πηλούσιον, καὶ δόλῳ τὸν Φιλομήτορα Πτολεμαῖον [x] περιελθὼν, καταλαμβάνει τὴν Αἴγυπτον· καὶ γενόμενος ἐν τοῖς περὶ Μέμφιν τόποις καὶ καταλαβὼν ταύτην ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Αλεξάνδρειαν, [y] ὡς πολιορκίᾳ παραστησόμενος αὐτὴν καὶ τὸν ἐκεῖ βασιλεύοντα χειρωσόμενος Πτολεμαῖον. [z] ἀπεκρούσθη δ᾽ οὐ τῆς Αλεξανδρείας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης Αἰγύπτου, Ρωμαίων αὐτῷ [a] παραγγειλάντων ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, [b] καθὼς ἤδη που [c] καὶ πρότερον ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν. διηγήσομαι δὲ κατὰ μέρος τὰ [d] περὶ τοῦτον βασιλέα, [e] ὡς τήν τε Ιουδαίαν ἐχειρώσατο καὶ τὸν ναόν. ἐν γὰρ [f] τῇ πρώτῃ μου πραγματείᾳ κεφαλαιωδῶς αὐτῶν ἐπιμνησθεὶς, ἀναγκαῖον ἡγησάμην νῦν εἰς τὴν ἐπ᾽ ἀκριβὲς αὐτῶν ἐπανελθεῖν ὑφήγησιν.

γ΄. [g] Υπο-

Onias
|
Simon Juſtus.
|
Onias
|
Simon
. . .
Onias | Jeſus qui & Jaſon | Onias qui & Menelaus
|
Onias.
hic condidit in Ægypto templum. REL.

f Δίδωσι.] Αντίοχος δίδωσιν *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *NC.*

g Παιδίου τούτου] Παιδὸς *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *NC.*

h Τοῦ Ονίου,] Ο τοῦ Ονίου *Hen.* & *NC.*

i Βασιλέως,] Βασιλέως Αντιόχου *NC.*

k Καὶ δόντος —— τοὔνομα.] Conf. Αλωσ. lib. 1. c. 1. §. 1. SPANH.

l Καθὼς δεδηλώκαμεν.] Illa καθὼς δεδηλώκαμεν abſunt *NC. Busb.* & *Hen.*

m Ιάσωνα] *Al.* Ιάσονα.

n Πλεῖστον τοῦ λαοῦ] Πλεῖον *Busb.* & *NC.*

o Ο, τε —— ἀνεχώρησαν,] Vid. ea de re ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 1. SPANH.

* *Velle ſe,*] Se velle, relictis patriis inſtitutis ac legibus, imperata regia ſequi, & Græcanicam reip. formam complecti. *Selden.* de *Synedriis*, l. 2. c. 15. §. 3.

p Οἰκοδομῆσαι —— ἐπεκάλυψαν,] 2 Maccab. 1. v. 15. 16. SPANH.

q Γυμνάσιον] Locum in quo homines nudi luctabantur. Vide 2 *Maccab.* IV. 12.

r Τὴν τῶν αἰδοίων περιτομὴν] Attrahebatur enim pellis ad tegendam glandem, ea ratione quam deſcribit *Celſus*, VII. 25. quod ſane prohibet *Apoſtolus* 2 *Corinth.* 7, 18. ad quem locum vide *G. Eſtium*, & *Th. Bezam.*

s Διέγνω στρατεύεσθαι,] Εγνω στρατεύσασθαι *Busb.* διέγνω στρατεύσασθαι *Hen.* & *NC.*

t Πτολεμαίου παίδων] Πτολεμαίου Επιφανοῦς *NC.*

v Κατὰ τὸ Πηλούσιον,] Meminit ejus expeditionis, ſed & infra alias res geſtas hujus Antiochi *Polyb. in Exc. Valeſ.* p. 132. & inde *Diodor. in Supp. Exc.* pag. 312. SPANH.

x Περιελθὼν,] Εκπεριελθὼν *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *NC.*

y Ως πολιορκίᾳ] Ως πολιορκίᾳ παραστησάμενος Πτολεμαῖον *NC.* cæteris omiſſis. atque ita fere legiſſe videtur *Epiphan.* qui vertit, *contra Alexandriam, ut obſidendo Ptolemæum caperet, ambulavit.*

z Απεκρούσθη —— χώρας,] Vid. Liv. XIV. c. XVII. SPANH.

a Παραγγειλάντων ἀπέχεσθαι] Vide *Juſtini* Hiſt. l. 34.

b Καθὼς ἤδη] Illa καθὼς ἤδη που καὶ πρότερον ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν non agnoſcit *NC.* & cum nullibi, quod ſciam, hujuſce rei meminerit *Joſephus*, quis non ea inſititia eſſe ſuſpicaretur?

c Καὶ πρότερον ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν.] Nempe ἁλωσ. l. 1. c. 1. §. 1. SPANH.

d Περὶ τοῦτον βασιλέα,] Περὶ τοῦτον τὸν βασ. *Busb.* & *Hen.*

e Ως τήν τε Ιουδαίαν ἐχειρώσατο] Ως legiſſe videtur *Epiphan.* HUDS. Et ita quum clare quoque exhibeat *Lugd. Bat.* totam ejus ſcriptionem expreſſi prout ſeſe habet, non, prout in *Vulg.* legitur, atque *Huſd.* ὃς τήν. Verti itaque debet, *quomodo videlicet & Judæam* &c. HAV.

f Τῇ πρώτῃ μου πραγματείᾳ] Sc. *De Bellis patriis.* Liber *NC.* (qui Πτολεμαϊκὸν dicitur) in hæc verba deſinit, διηγήσομαι δὲ κατὰ μέρος τὰ περὶ Αντίοχον τὸν Επιφανῆ, ὃς τήν τε Ιουδαίαν ἐχειρώσατο, καὶ τὸν ναὸν ἐμίαινεν, ἐν τῇ τῶν Μακκαβαίων βίβλῳ. Nicephorus etiam in *Eclogis* iſta habet, αἰνίττεται ὁ Ιώσηπος ὅτι καὶ τὰ Μακκαβαϊκὰ αὐτὸς συνέγραψε. λέγει γὰρ τὰ πράγματα Αντιόχου γενόμενα, καὶ φησίν· ὅτι νῦν ἐν πλάτει ταῦτα ἐρῶ. ἐπείπερ ἐν τῇ πρώτῃ πραγμα-

γ'. [g] Ὑποστρέψας ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου διὰ τὸ παρὰ Ῥωμαίων δέος ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, ἐπὶ τὴν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν ἐξεστράτευσε· καὶ γενόμενος ἐν αὐτῇ ἔτει ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ τρίτῳ μετὰ τοὺς ἀπὸ Σελεύκου βασιλεῖς, [h] ἀμαχητὶ λαμβάνει τὴν πόλιν, ἀνοιξάντων αὐτῷ τὰς πύλας, ὅσοι τῆς ἐκείνου προαιρέσεως ἦσαν. ἐγκρατὴς δὲ [i] οὗτος τῶν Ἱεροσολύμων γενόμενος, πολλοὺς ἀπέκτεινεν [k] τῶν ἐναντία φρονούντων· καὶ χρήματα πολλὰ συλήσας, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀντιόχειαν.

δ'. Συνέβη δὲ μετὰ ἔτη δύο, τῷ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει, μηνὸς [l] πέμπτῃ καὶ εἰκάδι, ὃς καλεῖται κατὰ μὲν ἡμᾶς [m] Χασλεῦ, κατὰ δὲ Μακεδόνας Ἀπελλαῖος, Ὀλυμπιάδι ἑκατοστῇ καὶ πεντηκοστῇ καὶ τρίτῃ, μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἀναβῆναι τὸν βασιλέα εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ προσποιησάμενον εἰρήνην ἀπάτῃ περιγενέσθαι τῆς πόλεως. ἐφείσατο δὴ τότε οὐδὲ τῶν εἰσδεξαμένων αὐτὸν διὰ τὸν ἐν τῷ ναῷ πλοῦτον, ἀλλ' ὑπὸ πλεονεξίας· χρυσὸν γὰρ ἑώρα πολὺν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὸν ἄλλον τῶν ἀναθημάτων κόσμον πολυτελέστατον· ἵνα συλήσῃ τοῦτον, ὑπέμεινε τὰς πρὸς ἐκείνους αὐτῷ σπονδὰς παραβῆναι. [n] περιδύσας οὖν τὸν ναὸν, ὡς καὶ τὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ βαστάσαι, [o] λυχνίας χρυσέας, καὶ βωμὸν χρύσεον, καὶ τράπεζαν, καὶ τὰ [p] θυσιαστήρια, καὶ μηδὲ τῶν καταπετασμάτων ἀποσχόμενος, ἅπερ ἦν ἐκ βύσσου καὶ κόκκου πεποιημένα, κενώσας καὶ τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἀποκρύφους, καὶ μηδὲν ὅλως ὑπολιπὼν, εἰς μέγα τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ τούτοις πένθος ἐνέβαλε. καὶ γὰρ [q] τὰς καθημερινὰς θυσίας, ἃς προσέφερον τῷ Θεῷ κατὰ τὸν νόμον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς προσφέρειν· [r] καὶ διαρπάσας πᾶσαν τὴν πόλιν, τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους γυναιξὶν ἅμα καὶ τέκνοις ἔλαβεν, ὡς τῶν ζωγρηθέντων περὶ μυρίους γενέσθαι τὸ πλῆθος. ἐνέπρησε δὲ αὐτῆς τὰ κάλλιστα, καὶ καταβαλὼν τὰ τείχη, τὴν ἐν τῇ κάτω πόλει [s] ᾠκοδόμησεν ἄκραν. ἦν γὰρ ὑψηλὴ καὶ ὑπερκειμένη τὸ ἱερόν· καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὴν ὀχυρώσας τείχεσιν ὑψηλοῖς καὶ πύργοις, φρουρὰν Μακεδονικὴν ἐγκατέστησεν. ἔμενον δὲ οὐδὲν ἧττον ἐν τῇ ἄκρᾳ καὶ τοῦ πλήθους οἱ ἀσεβεῖς καὶ πονηροὶ τὸν τρόπον, ὑφ' ὧν πολλὰ [t] καὶ δεινὰ τοὺς πολίτας συνέβη παθεῖν. ἐποικοδομήσας δὲ καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ βωμὸν ὁ βασιλεὺς, σύας ἐπ' αὐτοῦ κατέσφαξε, θυσίαν οὐ νόμιμον οὐδὲ πάτριον τῇ Ἰουδαίων θρησκείᾳ ταύτην ἐπιτελῶν. ἠνάγκασε δὲ αὐτοὺς ἀφεμένους [v] τῆς περὶ τὸν αὐτῶν Θεὸν θρησκείας, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ νομιζομένους σέβεσθαι· [x] οἰκοδομήσαντας δὲ ἐν ἑκάστῃ πόλει καὶ κώμῃ τεμένη αὐτῶν καὶ βωμοὺς καθιδρύσαντας, θύειν ἐπ' αὐτοῖς σῦς καθ' ἡμέραν. ἐκέλευσε δὲ [y] καὶ μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, κόλασιν ἀπειλήσας, εἴτις παρὰ ταῦτα ποιῶν εὑρεθείη. κατέστησε δὲ

3. Antiochus rex, metu Romanorum ab Ægypto reversus, contra Hierosolymitarum urbem movit exercitum: eamque ingressus centesimo quadragesimo tertio anno, ex quo regnare cœperunt Seleucidæ, absque pugna urbem capit, portas illi aperientibus suæ factionis hominibus. Ubi autem is in sua potestate habuit Hierosolyma, multos diversarum partium interfecit; magnaque pecuniæ vi direpta, Antiochiam rediit.

VII. Contra Hierosolymitanos exercitum movet.

4. Accidit autem, post duorum annorum spatium, anno *Seleucidarum* centesimo quadragesimo quinto, vigesimo quinto die mensis, qui à nostris Chasleu nominatur, à Macedonibus vero Apellæus, Olympiade centesima quinquagesima tertia, ut Rex magno cum exercitu Hierosolyma ascenderet, paceque simulata, astu urbem circumveniret. Tunc sane ne ipsis quidem pepercit à quibus receptus fuerat, propter templi divitias: sed avaritia ductus (multum enim pecuniæ in fano viderat, aliumque donariorum ornatum pretiosissimum) ut illud expilaret, etiam fœdus, quod ipse cum iis fecerat, violare sustinuit. Templum itaque depeculatus, ita ut vasa Dei *inde* auferret, candelabra aurea, & aram auream, & mensam, & thuribula; ac ne velis quidem abstinens quæ ex bysso coccoque erant facta, exinanitis etiam occultis thesauris, nullaque re *alicujus pretii* relicta, Judæos ob ea magnum in luctum conjecit. Nam & sacrificia quotidiana, quæ offerre solebant ex lege, offerre eos vetuit; urbemque totam deprædatus, alios quidem necavit, alios vero una cum mulieribus & liberis in captivitatem abegit, adeo ut captivorum numerus circiter decem millia esset. Urbis etiam pulcherrima incendit, dejectisque muris arcem in inferiore urbe condidit. erat enim in altum edita, ipsique templo imminebat: ideoque cum eam altis muris & turribus munivisset, in ea præsidium Macedonicum collocavit. Nihilominus in arce manebant de multitudine impii improbique; à quibus factum est ut cives multa & acerba subinde paterentur. Quin & rex cum aram altari superstruxisset, in ea sues mactavit, sacrificium peragens neque legitimum neque patrio Judæorum cultui consentaneum. Coëgit etiam eos, Dei ipsorum cultu omisso, eos colere quos ipse Deos existimaret; &, cum fana ipsorum oppidatim vicatimque exstruxissent & aras collocassent, quotidie ibi immolare sues. Porro in mandatis dedit, ipsis non circumcidendos esse filios; pœnam comminatus, si quis contra hæc fecisse inveniretur. Constituit quoque curatores qui populum

Urbem dolo occupat, & templum depeculatur. 1 Maccab. c. 1.

Antiochus, urbe vastata, sævit in Judæos, multosque Græcari cogit.

ματείᾳ κεφαλαιωδῶς αὐτῶν ἐμνήσθην. ἀλλαχοῦ δὲ οὐδαμοῦ ἀναγράφει τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον, εἰ μὴ ἐν τοῖς Ἑβραϊκοῖς. Prius volumen Maccabæorum (inquit *Scaliger* de *Emendat. temp.* l. 5.) Ebraïce scriptum fuit ab Auctore. Eximium opus, ex quo omnem Maccabæorum historiam hausit *Josephus*.

g Ὑποστρέψας] Male hoc anno Antiochum jussu Romanorum ab Ægypto recessisse existimat: nam legati Romanorum Antiochum compellarunt secunda, non prima ejus in Ægyptum expeditione. *Jac. Cappellus*, ad *A. M.* 3830. & ex eo *Simsonus* ad A. M. 3835. Aliter legisse visus est *Epiphanius*, qui locum istum ad hunc modum vertit, *Reversus ergo propter Romanorum timorem ab Ægypto rex Antiochus, ad Hierosolymorum civitatem duxit exercitum, quo perveniens anno centesimo quadragesimo tertio post regnum primi Seleuci, centesima quinquagesima tertia Olympiade, vicesimo & quinto die mensis Kisleu, quem Macedones Apelleon apellant, cepit eam sine conflictione cujuspiam, aperientibus ei portas his qui voluntati ejus consentiebant. Ingressusque civitatem Hierosolymitarum, multos interemit sibi contraria sapientes: nec non etiam eos, qui portas aperientes civitatem ei tradiderunt, propter templi divitias interfecit: multasque ab eo auferens pecunias, ad Antiochiam reversus est. Postquam autem exspoliavit templum, ita ut vasa Dei auferret* &c. At nostram lectionem sequutus est *Zonaras*.

h Ἀμαχητὶ λαμβάνει τὴν πόλιν,] In 2 Maccab. v. 11. urbem δορυάλωτον *armis cepisse* dicitur. Ipseque *Josephus* in *Belli Judaïci* l. 1. non solum τὴν πόλιν αἱρεῖν κατὰ κράτος, *vi urbem expugnavisse* eum refert; sed etiam κατὰ μνήμην ὧν περὶ τὴν πολιορκίαν ἔπαθεν, *eorum quæ in obsidione pertulerat memoria* efferatum fuisse adjicit. *Usserius* ad *A. M.* 3834. quem videsis.

i Οὗτος τῶν Ἱεροσολύμων γενόμενος,] Οὕτως *Busb.* & *Hen.*

k Τῶν ἐναντία φρονούντων.] Τἀναντία φρονούντων in *iisdem*.

l Πέμπτῃ καὶ εἰκάδι,] Πεντεκαιδεκάτῃ 1 *Maccab.* 1. 55.

m Χασλεῦ, κατὰ δὲ Μακεδόνας Ἀπελλαῖος,] Ita legendum censui. Χασλεῦς in *Editis*. Χασλεῦ *Hen.* HUDS. Χασλεὺς Mensis, Macedonibus Ἀπελλαῖος, qui à 24. Septembr. ad 24. Octobr. Ὀλυμπ. ρνγ'. Ita etiam in Chronico Eusebii. 1 Maccab. 1. v. 57. Χασελεῦ inf. c. 7. §. 6. Χασλεῦ· *Gen.* χασλαίου· SPANH.

n Περιδύσας οὖν τὸν ναὸν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 26. §. 4. SPANH.

o Λυχνίας —— θυσιαστήρια,] Vid. *Reland.* de Spoliis templi Hierof. p. 19.

p Θυσιαστήρια,] Hîc cum *Grotio* (ad 1 *Maccab.* c. 1. v. 23.) θυμιατήρια legendum censeo, nolui tamen sine auctoritate *Cod. MS.* aut *Epiphanii* (qui *Sacrarium* vertit) vocem istam in textum recipere.

q Τὰς καθημερινὰς θυσίας, ἃς προσέφερον] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 1. SPANH.

r Καὶ διαρπάσας πᾶσαν τὴν πόλιν,] Omnia per Heliodorum gesta Antiocho tribuit, ut auctori: quod notatum *Usserio* ad A. M. 3836. & *Grotio* in 1 *Maccab.* c. 2.

s ᾨκοδόμησεν ἄκραν.] Τὴν πόλιν Δαυὶδ & ἐγένετο αὐτοῖς εἰς ἄκραν 1 Maccab. 1. v. 35. SPANH.

t Καὶ δεινὰ] Illud καὶ è *Cod. Hen.* & *Vet. Interpr.*

v Τῆς περὶ τὸν αὐτῶν Θεὸν θρησκείας,] Τὴν περὶ τ. αὐ. θρησκείαν *Hen.*

x Οἰκοδομήσαντας δὲ] Οἰκοδομήσαντος & mox καθιδρύσαντος *Busb.*

y Καὶ μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 2. SPANH.

pulum cogerent imperata facere. Et multi quidem Judæorum, alii sponte, alii pœnæ indictæ metu, Regis præceptis obsequebantur; eminentissimi vero & animo generosi eum non curabant, sed potiori loco habebant patrios ritus, quam metum pœnæ ejus, quam ille non obedientibus minabatur: & propterea quotidie vexati, & gravissimis cruciatibus toleratis moriebantur. nam & flagellis cæsi & corpore mutilati, vivi adhuc & spirantes crucibus suffigebantur: mulieres vero simul & pueros quos illæ circumcidebant jussu Regis strangulabant, pueris de parentum crucifixorum cervicibus suspensis. sicubi etiam reperiebatur liber sacer aut lex, illico abolebatur, & apud quos reperti erant, & ipsi *tanquam* mali male peribant.

Samaritæ, negantes se Judæos esse, legatos mittunt ad Antiochum.

5. Samaritæ autem, cum viderent Judæos ista pati, non amplius sibi cum illis cognationem esse præ se ferebant, neque templum Garizitanum esse Dei maximi, * *ut prius*, *fatebantur*, ingenio suo, quod *ante* indicavimus, consentanea facientes, dicentesque se esse Medorum & Persarum colonos: ab illis enim profecti sunt. Missis itaque ad Antiochum legatis, cum epistola, quæ infra scripta sunt significarunt. "Regi Antiocho "Deo Illustri hæc verba subjiciunt Sidonii Sicima habitantes. Majores nostri propter crebras "in regione coörtas pestilentias, veterem quandam superstitionem sequuti, consuetudinem instituerunt diem istam observandi, quæ apud "Judæos vocatur Sabbatum: temploque sine nomine in monte qui Garizin appellatur ædificato, ibi victimas pro more solennes offerebant. "Cum autem tibi visum fuerit cum Judæis agere "pro eo ac mereatur eorum malitia, regii ministri existimantes nos, propter consanguinitatem, eadem cum illis facere, simili nos damnant "crimine, cum simus ab origine Sidonii. id quod "manifestum est ex tabulis publicis. Rogamus "ergo te, benefactorem & servatorem, ut mandare velis Apollonio regionis præsidi & Nicanori regiorum negotiorum procuratori, ne "quid *posthac* nobis molesti sint, eadem ac Judæis crimini dantes, à quibus tam diversi sumus & moribus & origine: atque *obsecramus* "ut templum, quod nullo nomine insignitur, "Jovis Hellenii appelletur. hoc enim facto erimus à molestiis liberi; operibusque sine metu "vacantes majora tibi poterimus tributa solvere."

Samaritarum literæ ad Antiochum.

Antiochi responsum ad Samaritas.

Samaritis ista petentibus vicissim misit Rex epistolam hujusmodi verbis. "Rex Antiochus Nicanori. Sidonii qui Sicima incolunt "miserunt ad nos *petitionis* commentarium *quem* "hisce inclusum *dedimus*. Quoniam igitur nobis & amicis in consilium adhibitis repræsentarunt *legati* ab iis missi, ea quæ Judæis vitio vertuntur nihil ad se pertinere, sed illis placere ex

καὶ ἐπισκόπους, οἳ προσαναγκάσουσιν αὐτοὺς τὰ ἐπεσταλμένα ποιεῖν. καὶ πολλοὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων, οἱ μὲν ἑκόντι, οἱ δὲ καὶ δι' εὐλάβειαν τῆς ἐπηγγελμένης τιμωρίας, κατηκολούθουν οἷς ὁ βασιλεὺς διετέτακτο, οἱ δὲ δοκιμώτατοι, καὶ τὰς ψυχὰς εὐγενεῖς, οὐκ ἐφρόντισαν αὐτοῦ, τῶν δὲ πατρίων ἐθῶν πλείονα λόγον ἔχον ἢ τῆς τιμωρίας, ἣν οὐ πειθομένοις ἠπείλησεν αὐτοῖς· καὶ διὰ τοῦτο καθ' πᾶσαν ἡμέραν [z] αἰκιζόμενοι καὶ πικρὰς βασάνους ὑποφέροντες ἀπέθνησκον. καὶ γὰρ μαστιγούμενοι, καὶ τὰ σώματα λυμαινόμενοι, ζῶντες ἔτι καὶ ἐμπνέοντες [a] ἀνεσταυροῦντο· τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν οὓς περιέτεμνον, κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν, ἀπῆγχον, ἐκ τῶν τραχήλων αὐτοὺς τῶν [b] ἀνεσταυρωμένων γονέων ἀπαρτῶντες. ἠφανίζετο δὲ εἴπου βίβλος εὑρεθείη ἱερὰ καὶ νόμος, καὶ παρ' οἷς [c] εὑρεθείοι καὶ οὗτοι [d] κακοὶ κακῶς [e] ἀπώλοντο.

έ. Ταῦτα δὲ βλέποντες οἱ Σαμαρεῖται πάσχοντας τοὺς Ἰουδαίους, [f] οὐκέθ' ὡμολόγουν [g] αὐτοὺς εἶναι συγγενεῖς αὐτῶν, οὐδὲ τὸν ἐν Γαριζεὶν ναὸν τοῦ μεγίστου Θεοῦ, [h] τῇ φύσει ποιοῦντες ἀκόλουθα, ἣν δεδηλώκαμεν, καὶ λέγοντες αὐτοὺς Μήδων ἀποίκους καὶ Περσῶν· καὶ γάρ εἰσι τούτων ἄποικοι. πέμψαντες οὖν πρὸς τὸν Ἀντίοχον πρέσβεις, καὶ ἐπιστολὴν, ἐδήλουν τὰ ὑπογεγραμμένα, "Βασιλεῖ Ἀντιόχῳ Θεῷ Ἐπιφανεῖ ὑπόμνημα παρὰ τῶν ἐν Σικίμοις Σιδωνίων. Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι διά τινας [i] συχνοὺς τῆς χώρας λοιμοὺς, "παρακολουθήσαντες ἀρχαίᾳ τινὶ δεισιδαιμονίᾳ, ἔθος "ἐποίησαν σέβειν τὴν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις λεγομένην "[k] Σαββάτων ἡμέραν· ἱδρυσάμενοι δὲ ἀνώνυμον ἐν τῷ "Γαριζεὶν λεγομένῳ ὄρει ἱερὸν, ἔθυον ἐπ' αὐτοῦ τὰς "καθηκούσας θυσίας. σοῦ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις τῆς πονηρίας αὐτῶν ἀξίως χρησαμένου, οἱ τὰ βασιλικὰ διοικοῦντες, οἰόμενοι κατὰ συγγένειαν ἡμᾶς [l] ταὐτὰ ποιεῖν "ἐκείνοις, ταῖς ὁμοίαις αἰτίαις [m] περιάπτουσιν, ὄντων "ἡμῶν τὸ ἀνέκαθεν Σιδωνίων. καὶ τοῦτο φανερόν ἐστιν "ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀναγραφῶν. ἀξιοῦμεν οὖν σε, "τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα, προστάξαι Ἀπολλωνίῳ τῷ "[n] μεριδάρχῃ, καὶ Νικάνορι [o] τῷ τὰ βασιλικὰ πράττοντι, μηδὲν ἡμῖν ἐνοχλεῖν, προσάπτουσι τὰς τῶν Ἰουδαίων αἰτίας, ἡμῶν καὶ τῷ γένει καὶ τοῖς ἔθεσιν ἀλλοτρίων ὑπαρχόντων· προσαγορευθῆναι δὲ τὸ ἀνώνυμον ἱερὸν [p] Διὸς Ἑλληνίου. γενομένου γὰρ τούτου παυσόμεθα μὲν ἐνοχλούμεναι· τοῖς δ' ἔργοις μετ' ἀδείας "προσανέχοντες, μείζονάς σοι ποιήσομεν τὰς προσόδους." ταῦτα τῶν Σαμαρειτῶν δεηθέντων, ἀντέπεμψεν αὐτοῖς γράμμασιν ὁ βασιλεὺς τοιάδε. "Βασιλεὺς Ἀντίοχος Νικάνορι. Οἱ ἐν Σικίμοις Σιδώνιοι "ἐπέδωκαν τὸ κατακεχωρισμένον ὑπόμνημα. ἐπεὶ "οὖν [q] συμβουλευομένοις ἡμῖν μετὰ τῶν φίλων παρέστησαν οἱ πεμφθέντες ὑπ' αὐτῶν, ὅτι μηδὲν τοῖς "τῶν Ἰουδαίων ἐγκλήμασι προσήκουσιν, ἀλλὰ τοῖς Ἑλληνικοῖς ἔθεσιν αἱροῦνται χρώμενοι ζῆν, ἀπολύομέν τε "αὐ-

z Αἰκιζόμενοι] Huc illa spectare videntur *ad Hebræos*, c. XI. v. 35, 36.

a Ἀνεσταυροῦντο·] Crucifixio Syriaca pœna. REL.

b Ἀνεσταυρωμένων γονέων] *Al.* ἀνασταυρωμένων.

c Εὑρεθείοι] *Al.* εὑρέθη & εὑρεθείη.

d Κακοὶ] Id est, ὡς κακοί. non enim *malos* dicere aut haberi voluit eos, quicunque legis divinæ codices apud se habebant. Vide *Gatakerum* in *Advers. Miscell.* l. 2. c. 20. HUDS. Tollendum putat *Coccejus*; immerito, nam omnes *MSS.* etiam *Lugd. Bat.* agnoscit. HAV.

e Ἀπώλοντο.] Ἀπώλλυντο *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

f Οὐκέθ' ὡμολόγουν αὐτοὺς εἶναι συγγενεῖς αὐτῶν,] Vid. lib. XI. c. 8. §. 6. lib. 9. c. 14. §. 3 *Montacutii* Apparatum, p. 281. *Ejusdemque* Acta & Monumenta, p. 460. & 470. HUDS. Conf. sup. lib 9. c. 14. § 3. SPANH.

g Αὐτοὺς εἶναι συγγενεῖς] *Al.* ἑαυτούς.

* *Ut prius*,] Illa, *ut prius*, ex *Vet. Interpr.*

h Τῇ φύσει ποιοῦντες ἀκόλουθα,] Τῇ φύσει ποιοῦντες ἀκόλουθα ὧν δεδηλώκαμεν.

i Συχνοὺς] Αὐχμοὺς *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

k Σαββάτων ἡμέραν.] Τῶν σαββάτων in *iisdem MSS.*

l Ταὐτὰ ποιεῖν ἐκείνοις,] Ita ex *Epiphanio* rescripsi. ταῦτα in *Editis* & *MSS. Gr.*

m Περιάπτουσιν,] Προσάπτουσιν (*Lugd. Bat.*) *Busb.* προστριβουσιν *Hen.*

n Μεριδάρχῃ,] Μεριδάρχῃ, *nostrarum partium judici*, vertit *Epiphan.* Idem Apollonius, tributorum collectioni præfectus, Μυσάρχης dicitur 2 *Maccab.* c. 5. v. 24. ad quem locum vide *Grotium*. HUDS. Μεριδάρχῃ, nostrarum partium Judici. *Rufin.* SPANH.

o Τῷ τὰ βασιλικὰ πράττοντι,] Ita *Hen.* τὰ deest *ceteris.*

p Διὸς Ἑλληνίου·] Ita & *Zonaras.* Διὸς Ἕλληνος *Hen.* in melioribus *Epiphanii* libris *Græci Jovis*, in aliis, *Cretai Jovis.* Διὸς Ἑλληνίου meminit *Herodotus*, l. 9. c. 7. Διὸς Ξενίου legendum aliquis suspicaretur ex 2 *Maccab.* c. 6. v. 2. Vide *Usserium* ad A. M. 3837. HUDS. Διὸς Ἑλληνίου templum, quod in monte Garizim. Ejusdem Jovis eo nomine à Græcis culti mentio in antiquis nummis Syracosanorum ΔΙΟΣ ΕΛΛΑΝΙΟΥ, item in Ægina culti apud Aristophan. Equit. p. 157. & Pindar. Nem. Od. v. p. 370 καὶ βωμὸν πατέρος Ἑλλανίου· SPANH. Vide Nummos in fine Tomi II. & Commentarium nostrum ad Parutam. HAV.

q Συμβουλευομένοις ἡμῖν] *Al.* Συμβεβουλευμένοις.

r Ἐπίση-

"αὐτοὺς τῶν αἰτιῶν, καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς ἱερὸν, καθάπερ ἠξιώκασι, προσαγορευθήτω Διὸς Ἑλληνίου." ταῦτα δὲ καὶ Ἀπολλωνίῳ τῷ μεριδάρχῃ [r] ἐπέστειλεν ἔτει [s] ἕκτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ, μηνὸς [t] Ἑκατομβαιῶνος [v] ὀκτωκαιδεκάτῃ.

"Græcorum institutis vivere, & culpa quam "sustinent eos libero, voloque ut eorum tem-"plum, quemadmodum petierunt, Jovis Helle-"nii cognominetur." Eadem etiam & Apollonio regionis præsidi scripsit anno XLVI. mensis Hecatombæonis XVIII.

Templum Garizitanum Jovis Hellenii cognominatum.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ὡς Ἀντιόχου κωλύσαντος τοῖς πατρῴοις νόμοις χρῆσθαι τοὺς Ἰουδαίους, μόνος ὁ Ἀσαμωναίου παῖς Ματταθίας κατεφρόνησε τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς Ἀντιόχου στρατηγοὺς ἐνίκησε. περὶ τελευτῆς Ματταθίου καὶ διαδοχῆς Ἰούδα.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἦν τις οἰκῶν ἐν [x] Μωδιεὶμ κώμῃ τῆς Ἰουδαίας, [y] ὄνομα [z] Ματταθίας, υἱὸς Ἰωάννου, τοῦ Συμεῶνος, τοῦ [a] Ἀσαμωναίου, ἱερεὺς ἐξ ἐφημερίας [b] Ἰωαρίβου, Ἱεροσολυμίτης. ἦσαν δ' αὐτῷ υἱοὶ πέντε, Ἰωάννης ὁ καλούμενος [c] Γαδδῆς, καὶ Σίμων ὁ κληθεὶς [d] Ματθῆς, καὶ Ἰούδας ὁ καλούμενος [e] Μακκαβαῖος, καὶ Ἐλεάζαρος ὁ κληθεὶς [f] Αὐρὰν, καὶ [g] Ἰωνάθης ὁ κληθεὶς [h] Ἀπφοῦς. οὗτος οὖν ὁ Ματταθίας ἀπωδύρετο τοῖς τέκνοις τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν τῆς πόλεως διαρπαγὴν, καὶ τοῦ ναοῦ τὴν σύλησιν, καὶ τοῦ πλήθους τὰς συμφοράς· ἔλεγέ τε κρεῖττον αὐτοῖς εἶναι ὑπὲρ τῶν πατρίων νόμων ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν οὕτως [i] ἀδόξως.

βʹ. Ἐλθόντων δὲ εἰς τὴν [k] Μωδιεὶμ κώμην τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως [l] καθεσταμένων [m] ἐπὶ τῷ ποιεῖν ἀναγκάζειν τοὺς Ἰουδαίους ἃ διετέτακτο, καὶ θύειν τοὺς ἐκεῖ κελευόντων ὡς ὁ βασιλεὺς κελεύσειε· διὰ δὲ τὴν δόξαν, τήν τε διὰ τἄλλα καὶ διὰ [n] τὴν εὐπαιδίαν, ἀξιούντων τὸν Ματταθίαν προκατάρχειν τῶν θυσιῶν, κατακολουθήσειν γὰρ αὐτῷ καὶ τοὺς πολίτας, καὶ διὰ τοῦτο τιμηθήσεσθαι πρὸς τοῦ βασιλέως. ὁ Ματταθίας οὐκ ἔφασκε ποιήσειν, οὐδ' εἰ τἄλλα πάντα ἔθνη τοῖς Ἀντιόχου προστάγμασιν ἢ διὰ φόβον ἢ δι' [o] εὐαρέστησιν ὑπακούοι, πεισθήσεσθαί [p] ποτ' αὐτοὺς

CAP. VI.

VIII.

Quomodo, Antiocho vetante Judæos patriis uti legibus, solus Mattathias Asamonæi filius Regis mandata contempsit, & postea Antiochi duces prælio superavit. De obitu Mattathiæ & successione Judæ.

PER idem vero tempus habitabat in Modim vico Judææ, quidam nomine Mattathias, filius Joannis, filii Symeonis, filii Asamonæi, sacerdos ex vice Joaribi, Hierosolymita. Huic autem erant filii quinque, Joannes cognomine Gaddes, & Simon Matthes appellatus, & Judas vocatus Maccabæus, & Eleazarus qui Auran dicebatur, & Jonathas cognomento Apphus. Iste ergo Mattathias deflebat apud filios *miserum* rerum statum, & urbis direptionem, & templi spoliationem, populique calamitates; ajebatque præstare mori eos pro patriis legibus, quam vivere tanto cum dedecore.

Mattathias Maccabæorum pater. 1 Maccab. c. 1.

2. Cum autem in Modim vicum venissent, qui à Rege *in hoc* constituti erant ut Judæos ad mandata ejus exsequenda cogerent, juberentque eos, qui illic aderant, rem divinam facere prout Rex jusserit; atque Mattathiam rogassent, qui gloriam cum ex aliis tum ex doctrina assequutus fuerat, ut præiret immolando, sequuturos enim eum cives, & id ipsi honori fore apud Regem: Mattathias, se non ita facturum esse, dicebat, nec, si aliæ gentes omnes Antiochi mandatis, sive ob metum sive placendi studio, obsequerentur,

r Ἐπέστειλεν ἔτει] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* in *Editis Aliisque* ἐπέστειλα. mallem sane ἐπεστείλαμεν, si illa ταῦτα δὲ καὶ, &c. pars essent Epistolæ Antiochi.

s Ἕκτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ,] Anno XLVI. sed nescio à qua Epocha deducto. *Usserius.* Samaritani supplicationis ad Antiochum missæ responsum non anno XLVI. (ut est apud *Josephum*) sed CXLVI. mensis *Hecatombæi*, i. e. *Julii* XI. pergratum acceperunt. *Foy-Vailant* in *Historia Regum Syriæ*, p. 180. Nullus dubito, quin pro μϛʹ. legendum sit ρμϛʹ. secundum æram *Seleucidarum.* Vide infr. c. 7. §. 2.

t Ἑκατομβαιῶνος] Quod Antiochus ita tempus notarit, ingenue fateor me non intelligere: nisi, quod credo, fuerit is Ἑκατομβαιὼν Calippicus Lunaris. & sane non dubito, quin verum sit. SCALIG. lib. 1. *de Emend. Temp.* p. 49. Nomen Ἑκατομβαιῶνος hîc ferri non potest. Asiæ enim reges non utuntur mensium Atticorum appellationibus. in uno *Regis Galliarum* codice, μηνὸς Υρκανίου ιηʹ. [μηνὸς Ἑκατομβαιῶνος Υρκανίου ιηʹ. (ὀκτὼ καὶ δεκάτῃ *Lugd. Bat.*) *Vat.* & *Hen.*] Quæ scriptura nihil nos juvat. nullus enim apud Syro-Macedonas Υρκάνιος appellatur. Propius accedit ad verum *Epiphanii* versio, *mense Echato* [*mense Echate* in aliis *Codd.*] unde reponendum conjicio μηνὸς ἐσχάτου *mensis ultimi*, id est, *Gorpiæi.* qua voce sciolus aliquis nomen proprium mensis Syro-Macedonici mendosum latere existimans, Ἑκατομβαιῶνος rescripsit; quod ad ἐσχάτου ex omnibus mensium nominibus proxime accedit. PETITUS in *Animadvers.* ἀνεκδότοις, tom. 3. p. 673.

v Ὀκτωκαιδεκάτῃ.] Id est, *Julii* XIV. ut dicit *Cappellus* ad A. M. 3833.

x Μωδιεὶμ] Μωδεεὶν l. 1. *de Bello Jud.* Μωδεῆ *Busb.* Μωδαεὶ (*Lugd. Bat.*) *Hen.* Μωδαεὶμ *Suid.* ex *Josepho.* Varie Μωδιεὶμ, Μωδεὶν, Μωδεῒν, Μωδεεὶν in *Maccabaïcis.* Μωδεεὶμ *Eusebio.* Dicitur *Modim* apud *Hieronymum*, & *Modim* vel *Modin* in *Epiphanii* libris. Videsis *Drusium* ad *Sulpicium* l. 2. c. 12. *Grotium* ad 1 *Maccab.* c. 2. v. 1. & *Relandum* in *Palæstina Sacra*, p. 901. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 3. item infr. c. XI. §. 2. SPANH.

y Ὄνομα] Ὀνόματι *Hen.*

z Ματταθίας,] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) *Busb.* *Epiphan.* & *Zonar.* Ματθίας in *Editis Aliisque.* HUDS. Ματταθίας 1 Maccab. 1. conf. infr. lib. 14. c. 10 §. 4. SPANH.

a Ἀσαμωναίου,] Eo modo *Busb. Hen. Zonar.* & meliores *Epiphanii* libri, Ἀσαμωναίου in *reliquis.* Videsis *Simsonum* ad *A. M.* 3837. & *Usserium* ad *A. M.* 3837.

b Ἰωαρίβου,] Perperam Ἰωαβὸς *Hen.* atque *Jobab* apud *Epiphanium.* nam Joaribi familia inter XXIV. ἐφημερίας prima est 1 *Chron.* c. 24. v. 7.

c Γαδδῆς,] Ita etiam *Zonaras.* Rectius forsan Γαδδὶς 1 *Maccab.* c. 2. v. 2. quo modo etiam legisse videtur *Epiphan.* HUDS. Καδδὶς 1 Macc. II. 3. Conf. infr. lib. 13 c. 1. §. 2. SPANH.

d Ματθῆς,] Θαθῆς *Busb.* Θαθὴς *Hen.* & *Zonar.* Parum refert (inquit *Grotius*) an Θασσὶ cum *Maccabaïco* legas an Ματθὴς cum *Josepho.* utrumvis enim dicas, Syriace *ferventem* significat. HUDS. Pro Ματθὴς 1 Macc. II. v. 3. Θασσὶ *Rufin.* Thasi. SPANH.

e Μακκαβαῖος,] Ideo Judas dictus est *Maccabæus*, quod in vexillis scriptum habuerit per sigla (ut *Justinianus* loquitur) sententiam eam quæ exstat *Exod.* 15. v. XI. *Mi Camoca Baelohim Jehovah, Quis similis tui inter Deos, Domine.* Solent enim Hebræi primas literas nominum colligere, & ex eis collectis vocem fingere compendii causa, ut *MaCHaI* ex vocibus modo allatis.

f Αὐρὰν,] Non aliter *Zonaras.* Αὐαρὰν 1 *Maccab.* c. 2. v. 5. HUDS. Αὐαρὰν 1 Macc. 1. 5. Confer infr. c. 9. §. 4. ὁ Σαυαρὰν 1 Maccab. VI. 43. SPANH.

g Ἰωνάθης] *Al.* Ἰωνάθαν & Ἰωνάθας.

h Ἀπφοῦς.] In Græcis *Josephi* Ἀπφοῦς vel Ἀφοῦς, in *Latinis*, inverso ordine, *Eleazarus qui Apphus*, *Jonathan qui Abaron.*

i Ἀδόξως.] *Lugd. Bat.* ἀσεβῶς.

k Μωδιεὶμ] Μωδαεὶ *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) vide *Annott.* ad super. §. 1.

l Καθεσταμένων] Ita ex *Lugd. Bat.* Reliqui καθισταμένων. HAV.

m Ἐπὶ τῷ ποιεῖν ἀναγκάζειν,] Ἐπὶ τὸ ποιεῖν *Hen.*

n Τὴν εὐπαιδίαν,] Male vertitur *doctrina.* De Mattathiæ enim doctrina nihil, de liberis multum habet Josephus: neque unquam εὐπαιδία ad doctrinam, ad liberos semper refertur. Εὐτεκνίαν certe (id enim εὐπαιδία) in magna parte felicitatis ponit *Aristoteles*; & apud Judæos potissimum honorifica fæcunditas, infamis sterilitas. Non numerum autem solummodo, sed & indolem liberorum complectitur εὐπαιδία, sive εὐτεκνία, νεότης (Sc.) ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθὴ, ut ait *Aristoteles* Rhetor. 1. 22. Ed. *Sturm.* IBBETSON.

o Εὐαρέστησιν] Εὐαρεσίαν solus *Busb.* HUDS. Εὐαρεστήσεως in Schol. Græc. ad Exod. XXIV. 18. & εὐηρέστησε LXX. Gen. V. 23. VI. 9. &c. SPANH.

p Ποτ' αὐτὸς] Ποτ' αὐτοῖς *Hen.* & *Busb.*

tur, *eouſque* obſequuturum ſe cum filiis ut patrium cultum relinquerent. Ubi vero ille conticuit, acceſſit homo Judæus in oculis omnium & ex mandato Regis ſacrificavit. id quod videns Mattathias indignatus, ipſe cum filiis ſuis gladios gerentibus in eum irruit, illumque ipſum *ad aram* obtruncavit, & Apellem præfectum regium, qui *ſacrificare* cogebat, interfecit una cum paucis militibus: dirutaque ara exclamavit, dicens, "ſi "quis patrii ritus ſtudioſus eſt Deique cultus, "exeat poſt me." Atque hæc loquutus cum filiis in ſolitudinem contendit, relictis in oppido ſuis omnibus facultatibus. Idque multi imitati, & ipſi cum liberis & uxoribus in deſertum profugerunt, & in ſpeluncis habitarunt. Iſta cum audiſſent duces regii, aſſumptis quotquot in arce Hieroſolymitana erant militibus, Judæos in ſolitudinem inſequuti ſunt: eoſque aſſequuti, primum quidem illis perſuadere conabantur, ut pœnitentia ducti eligerent quæ in rem ſuam eſſent, neque eam ſibi neceſſitatem imponerent, ut belli lege cum illis agerent. Cum vero dictis non parerent, ſed in diverſam irent ſententiam, pugna cum illis commiſſa eſt die Sabbati: & ita ut erant in ſpeluncis combuſti ſunt, nihil repugnantes, & ne obſepto quidem *ſpecus* aditu. Etenim propter religionem diei à vi arcenda abſtinuerunt, nolentes Sabbatum, etiam cum in malis eſſent, profanare. Lege enim ſancitum eſt, ut illa die otium ageremus. Interierunt itaque una cum *ſuis* uxoribus & liberis in ſpeluncis ſuffocati, ad homines mille. Multi autem è periculo evaſerunt, &, cum Mattathiæ ſeſe adjunxiſſent, eum ſibi ducem conſtituerunt. Ille vero eos etiam Sabbatis pugnare docebat, dicens, "ſi hoc non fecerint, "legem etiam ſervantes, ſibi ipſis hoſtes fore, "quandoquidem fiet ut inimici illos eo die ag"grederentur, cum vim non propulſarent, adeo"que nihil prohibiturum eſſe, quin omnes hoc "pacto abſque pugna pereant & tollantur." Iſta loquutus *hoc ipſum* eis perſuaſit: atque hactenus nobis manſit *conſuetudo*, ut Sabbatis etiam, urgente neceſſitate, pugnaremus. Mattathias igitur, cum magnam circa ſe manum collegiſſet, & aras evertit, & defectores occidit, quotquot deprehendere potuit (nam multi *illius* metu ad gentes in circuitu diſperſi fuere) puero ſque nondum recutitos circumcidi juſſit, pulſis illinc, quibus id negotii datum erat ut prohiberent.

Mattathias Judæum deaſtris ſacrificantem obtruncat. 1 Maccab. c. 2.

Judæi Sabbati pugnare nolentes occiduntur. 1 Maccab. c. 2.

Mattathianis perſuadetur etiam Sabbato pugnare. 1 Maccab. c. 2.

3. Cum autem annum imperaſſet & in morbum incidiſſet, advocatis filiis, ubi illos circa ſe ſtitiſſet, "Equidem ego, inquit, filii, viam o"mnibus calcandam ingredior. At vobis conſi"lium meum commendo, oroque & obſecro ne "male id cuſtodiatis, ſed, illius qui vos genuit "nutrivitque voluntatis non immemores, ſerva"te ritus patrios, veteremque reipublicæ for"mam, in diſcrimen adductam, ite reſtitutum, "non ſeducti ab iis, qui, aut ſponte aut neceſſi"tate coacti, *eam *hoſtibus* produnt: ſed voſmet

Mattathias filios ſuos ad legis defenſionem animat. 1 Maccab. c. 2.

μετὰ τῶν τέκνων τὴν πάτριον θρησκείαν καταλιπεῖν. ὡς δὲ σιωπήσαντος αὐτοῦ, προσελθών τις τῶν Ἰουδαίων εἰς μέσον ἔθυσεν καθ᾽ ἃ προσέταξεν Ἀντίοχος, θυμωθεὶς ὁ Ματταθίας ὥρμησεν ἐπ᾽ αὐτὸν μετὰ τῶν παίδων, ἐχόντων κοπίδας· καὶ αὐτόν τε ἐκεῖνον διέφθειρε, καὶ τὸν στρατηγὸν τοῦ βασιλέως Ἀπελλῆν, ὃς [q] ἐπηνάγκαζε, διεχρήσατο μετ᾽ ὀλίγων στρατιωτῶν, καὶ τὸν βωμὸν καθελὼν ἀνέκραγεν, εἴ τις ζηλωτής ἐστι τῶν πατρίων ἐθῶν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας, ἑπέσθω, φησὶν, ἐμοί. καὶ ταῦτα εἰπὼν μετὰ τῶν τέκνων εἰς τὴν ἔρημον ἐξώρμησε, καταλιπὼν ἅπασαν τὴν αὐτοῦ κτῆσιν ἐν τῇ κώμῃ. τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ [r] πολλοὶ ποιήσαντες [s] μετὰ τῶν τέκνων καὶ γυναικῶν ἔφυγον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις διῆγον. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ τοῦ βασιλέως στρατηγοὶ, καὶ τὴν δύναμιν ὅσην εἶναι συνέβαινεν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἱεροσολύμων ἀναλαβόντες ἐδίωξαν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς Ἰουδαίους. καὶ καταλαβόντες, τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ἐπεχείρουν πείθειν μετανοήσαντας αἱρεῖσθαι τὰ συμφέροντα, καὶ μὴ προσάγειν αὐτοῖς ἀνάγκην ὥστε αὐτοῖς [t] χρῆσθαι [v] πολέμου νόμῳ. μὴ προσδεχομένων δὲ τοὺς λόγους, ἀλλὰ τἀναντία φρονούντων, συμβάλλουσιν αὐτοῖς εἰς μάχην Σαββάτων ἡμέρᾳ· καὶ ὡς εἶχον οὕτως ἐν τοῖς σπηλαίοις αὐτοὺς κατέφλεξαν, οὐδὲν ἀμυνομένους, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰς εἰσόδους ἐμφράξαντας. τοῦ δὲ ἀμύνεσθαι διὰ τὴν ἡμέραν ἀπέχοντο, μηδ᾽ ἐν κακοῖς παραβῆναι τὴν τοῦ Σαββάτου τιμὴν θελήσαντες. ἀργεῖν γὰρ ἡμῖν ἐν αὐτῷ νόμιμόν ἐστιν. ἀπέθανον μὲν οὖν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις [x] συμπνιγέντες τοῖς σπηλαίοις, ὡς χίλιοι. πολλοὶ δὲ καὶ διασωθέντες, τῷ Ματταθίᾳ προσέθεντο, κἀκεῖνον ἄρχοντα ἀπέδειξαν. ὁ δὲ [y] καὶ Σαββάτοις αὐτοὺς ἐδίδασκε μάχεσθαι, λέγων, "ὡς εἰ μὴ ποιήσουσι τοῦτο, [z] φυ"λαττόμενοι τὸ νόμιμον, ἑαυτοῖς ἔσονται πολέμιοι, τῶν "μὲν ἐχθρῶν κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν αὐτοῖς προσ"βαλλόντων, αὐτῶν δ᾽ οὐκ ἀμυνομένων· [a] κωλύσειν τε "μηδὲν, οὕτως ἀμαχητὶ πάντας ἀπολέσθαι." ταῦτ᾽ εἰπὼν, ἔπεισεν αὐτούς· καὶ [b] ἄχρι δεῦρο μένει παρ᾽ ἡμῖν, καὶ Σαββάτοις, εἴποτε δεήσειε, μάχεσθαι. ποιήσας οὖν δύναμιν πολλὴν περὶ αὐτὸν Ματταθίας, τούς τε βωμοὺς καθεῖλε, καὶ τοὺς ἐξαμαρτόντας ἀπέκτεινεν, ὅσους λαβεῖν ὑποχειρίους ἐδυνήθη. πολλοὶ γὰρ δι᾽ εὐλάβειαν διεσπάρησαν εἰς τὰ πέριξ ἔθνη. τῶν τε παίδων τοὺς οὐ περιτετμημένους ἐκέλευσε περιτέμνεσθαι, τοὺς [c] ἐπὶ τῷ κωλύειν καθεσταμένους ἐκβαλών.

γ΄. Ἄρξας δ᾽ ἐνιαυτὸν καὶ καταπεσὼν εἰς νόσον, προσκαλεῖται τοὺς παῖδας, καὶ περιστησάμενος αὐτοὺς, "ἐγὼ μὲν, εἶπεν, ὦ παῖδες, ἄπειμι [d] τὴν τῆς "εἱμαρμένης πορείαν. [e] παρατίθεμαι δὲ ὑμῖν τοὐμὸν "φρόνημα, καὶ παρακαλῶ μὴ γενέσθαι κακοὺς αὐτοῦ "φύλακας, ἀλλὰ μεμνημένους τῆς τοῦ φύσαντος ὑ"μᾶς καὶ θρεψαμένου προαιρέσεως, ἔθη τε σώζειν τὰ "πάτρια, καὶ κινδυνεύουσαν οἴχεσθαι τὴν [f] ἀρχαίαν "πολιτείαν ἀνακτᾶσθαι· μὴ συμφερομένους τοῖς ἢ διὰ "βου-

q Ἐπηνάγκαζε,] Ἐπηνάγκασε *Hen.*
r Πολλοὶ ποιήσαντες] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* ἄλλοι in *cæteris.*
s Μετὰ τῶν τέκνων καὶ γυναικῶν] Μετὰ τέκνων *Busb.*
t Χρῆσθαι πολέμου νόμῳ.] Χρήσασθαι *Hen.*
v Πολέμου] *Lugd. Bat.* πολεμουμένους.
x Συμπνιγέντες τοῖς σπηλαίοις] Ἐμπνιγέντες *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*
y Καὶ Σαββάτοις αὐτοὺς ἐδίδασκε μάχεσθαι,] Vid. infr. lib. 13. c. 1. §. 3. Hic de pugna Judæorum die Sabbati ante omiſſa; ibi vero Sabbatis, ut contra hoſtes pugnarent Judæi, auctor Mattathias. Confer infr. lib. 14. c. 4. §. 2. SPANH. An vitæ diſcrimen pellat Sabbatum olim ambigebatur. REL.
z Φυλαττόμενοι τὸ νόμιμον,] Id eſt Legem de Sabbato non violantes, quod vitæ periculum amovet Sabbati obſervandi obligationem. Nam cum tacitæ exceptiones pleriſque inſint legibus, nulla eſt aut receptior aut juſtior quam ea quæ fluit ex neceſſitate. Vide *Grotium* ad 1 *Maccab.* 2, 41. & ad *Matth.* c. 12.

a Κωλύσειν τε μηδὲν,] Κωλύσειν μηδὲν τὸ ἀμαχητὶ πάντας ἀπολέσθαι *Busb.*
b Ἄχρι —— μάχεσθαι.] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 3. & infr. lib. 13. c. 1. §. 3. Ita apud Syneſium Epiſt. IV. p. 162. C. Navis gubernator Judæos, omiſſo navis gubernaculo Paraſceves tempore, in ſumma etiam tempeſtate, media nocte ad illud redit: νῦν γάρ, φησιν, ὁ νόμος ἐφίησιν, ἐπειδὰν νῦν σαφῶς τῆς ὑπὲρ τῆς ψυχῆς θέομαι. Ita Thalmudici de Sabbato, & Ramban in Jad. adde Petav. in Not. ad Syneſ. p. 47. SPANH.
c Ἐπὶ τῷ κωλύειν] Ἐπὶ τὸ κωλύειν *Hen.*
d Τὴν τῆς εἱμαρμένης πορείαν.] Τὴν εἱμαρμένην πορείαν *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*
e Παρατίθεμαι δὲ ὑμῖν] Παρατίθημι *Hen.*
f Ἀρχαίαν πολιτείαν ἀνακτᾶσθαι·] Ita *Hen. Busb.* (*L. B.*) & *Epiphan.* πατρῴαν in *Editis Aliiſque.*
* *Eam* hoſtibus *produnt:*] Ea aut perdunt aut produnt, *Epiphan.*

"βούλησιν ἢ δι' ἀνάγκην προδιδοῦσιν αὐτὴν, [g] ἀλλ' ἀξίους παῖδας ὄντας ἐμοῦ, καὶ βίας πάσης καὶ ἀνάγκης ἐπάνω γενέσθαι, τὰς ψυχὰς οὕτως [h] παρεσκευασμένους, ὥστε ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῶν νόμων, ἂν δέῃ, λογιζομένους τοῦθ' ὅτι τὸ θεῖον, τοιούτους ὑμᾶς ὁρῶν, οὐχ ὑπερόψεται, τῆς δ' ἀρετῆς [i] ἀγασάμενον, ἀποδώσει πάλιν ὑμῖν [k] αὐτὸ, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐν ᾗ [l] ζήσεσθε μετ' ἀδείας τῶν ἰδίων ἀπολαύοντες ἐθῶν ἀποκαταστήσει. θνητὰ μὲν γὰρ τὰ σώματα ὑμῶν καὶ ἐπίκηρα, τῇ δὲ τῶν ἔργων μνήμῃ τάξιν ἀθανασίας λαμβάνει· ἧς ἐρασθέντας ὑμᾶς βούλομαι διώκειν τὴν εὔκλειαν· καὶ τὰ μέγιστα ὑφισταμένους, μὴ ὀκνεῖν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολιπεῖν τὸν βίον. μάλιστα δ' ὑμῖν ὁμονοεῖν παραινῶ, καὶ [m] πρὸς ὅ τις ὑμῶν πέφυκεν ἀμείνων θατέρου, πρὸς τοῦτ' εἴκοντας ἀλλήλοις οἰκείαις χρῆσθαι ταῖς ἀρεταῖς. καὶ Σίμωνα μὲν τὸν ἀδελφὸν, συνέσει προύχοντα, πατέρα [n] ἡγεῖσθε, καὶ οἷς ἂν οὗτος συμβουλεύῃ πείθεσθε· Μακκαβαῖον δὲ τῆς στρατιᾶς, δι' ἀνδρείαν καὶ ἰσχὺν, στρατηγὸν ἕξητε. τὸ γὰρ ἔθνος οὗτος ἐκδικήσει, καὶ ἀμυνεῖται τοὺς πολεμίους. [o] προσίεσθε δὲ καὶ τοὺς δικαίους καὶ θεοσεβεῖς, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν αὔξετε.

δ'. Ταῦτα διαλεχθεὶς τοῖς παισὶ, καὶ τὸν Θεὸν εὐξάμενος σύμμαχον αὐτοῖς γενέσθαι, καὶ τῷ λαῷ τὴν ἰδίαν ἀνασῶσαι πάλιν τοῦ βίου συνήθειαν, μετ' [p] οὐ πολὺ τελευτᾷ, καὶ θάπτεται μὲν ἐν [q] Μωδεΐμ. πένθος δ' ἐπ' αὐτῷ μέγα τοῦ λαοῦ παντὸς ποιησαμένου, διεδέξατο τὴν προστασίαν τῶν πραγμάτων ὁ παῖς αὐτοῦ Ἰούδας, ὁ καὶ Μακκαβαῖος, ἑκατοστῷ ἔτει καὶ τεσσαρακοστῷ [r] ἕκτῳ. συναραμένων δ' αὐτῷ προθύμως τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἄλλων, τούς τε πολεμίους ἐξέβαλεν ἐκ τῆς χώρας, καὶ τοὺς παρανομήσαντας εἰς τὰ πάτρια τῶν ὁμοφύλων διεχρήσατο, καὶ ἐκαθάρισεν ἀπὸ παντὸς μιάσματος τὴν γῆν.

"liberos me dignos præstantes & vi omni & necessitate superiores estote, paratis animis, ut pro lege, si ita res ferat, moriamini, cogitantes Deum vos ipsos, si tales videat, non neglecturum, † sed æstimatione virtutis redditurum vobis quod amisistis, eamque vivendi libertatem restituturum, ut cum securitate moribus vestris perfruamini. Corpora enim vobis mortalia & caduca, sed *præclare* gestorum memoriâ immortalitatem consequuntur; cujus amore inflammatos vos aspirare volo ad gloriam, & ut maxima aggredientes non gravemini illis exsequendis immori. Præcipue autem vos ad concordiam hortor; & qua præstantiorem natura quemque fecerit, eatenus alii aliis cedatis, virtutem quisque suam exercentes. Et Simonem quidem fratrem, prudentia præcellentem, patris loco habete, ejusque consiliis *semper* obtemperate: Maccabæum vero, fortitudine & robore egregium, in bello gerendo militiæ ducem habebitis. ille enim popularium injurias persequetur, atque ulciscetur hostes. Denique conciliate vobis justitiæ & pietatis cultores, & *hoc pacto* vires illorum augebitis.

IX. *Mattathia defuncto Judas Maccabæus principatum occupat. 1 Maccab. c. 3.*

4. Ista filiis loquutus, Deumque precatus ut eis auxilio esse dignaretur, & populo pristinum suum vivendi morem restitueret, non multo post diem supremum obit, & in Modim sepelitur. Postquam autem à populo universo planctu magno deploratus est, rerum administrationem in se suscepit filius ejus Judas, cognomine Maccabæus, anno centesimo quadragesimo sexto. Cumque ei opem alacriter tulissent ipsius fratres aliique, & hostes è regione expulit, & populares suos patria instituta violantes ferro peremit, terramque *suam* ab omni inquinamento expiavit.

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς Ἰούδας τὰς Ἀπολλωνίου καὶ Σήρωνος δυνάμεις κατέστρεψεν, αὐτούς τε στρατηγοὺς ἀπέκτεινε· καὶ, μετ' οὐ πολὺ Λυσίου καὶ Γοργίου ἡττηθέντων, εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς τὸν ναὸν ἐκάθαρε.

Ταῦτ' ἀκούσας Ἀπολλώνιος ὁ τῆς Σαμαρείας στρατηγὸς, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Ἰούδαν. ὁ δὲ ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ συμβαλὼν κρατεῖ τῇ μάχῃ, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινεν· ἐν οἷς καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀπολλώνιον, οὗ καὶ τὴν μάχαιραν, ᾗ [s] χρήσασθαι συνέβαινεν ἐκεῖνον, σκυλεύσας [t] εἶχε· πλείους δὲ τραυματίας ἐποίησε, καὶ πολλὴν λείαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου λαβὼν τῶν πολεμίων ἀνεχώρησε. Σήρων δὲ, ὁ τῆς [v] Κοίλης Συρίας στρατηγὸς, ἀκούσας ὅτι πολλοὶ προσκεχωρήκασι τῷ Ἰούδᾳ, καὶ δύναμιν ἤδη περιβέβληται πρὸς ἀγῶνας καὶ πολέμους ἀξιόλογον, ἐπ' αὐτὸν ἔγνω στρατεύσασθαι· προσήκειν ὑπολαμβάνων τοὺς εἰς τὰ τοῦ βασιλέως προστάγματα παρανομοῦντας πειρᾶσθαι κολάζειν. συναγαγὼν οὖν δύναμιν, ὅση παρῆν αὐτῷ, προσκαταλέξας δὲ καὶ τῶν Ἰουδαίων τοὺς φυγάδας καὶ ἀσεβεῖς, ἐπὶ τὸν Ἰούδαν παρεγίνετο. προσελθὼν δὲ

CAP. VII.

Quomodo Judas Apollonii & Seronis exercitus profligavit, ipsosque duces occidit: & , non multo post Lysia & Gorgia superatis, Hierosolyma ascendit, templumque repurgavit.

X. *Judas Apollonium vincit. 1 Maccab. c. 3.*

HÆC cum audisset Apollonius, Samariæ præfectus, coacto exercitu, contra Judam egressus est. Ille vero ei obviam ivit & consertis manibus prælio superat, atque hostium multos quidem interfecit, (in quibus & Apollonium imperatorem, cujus armis exuti ensem, quo tum forte usus est, *postea semper* gerebat) plures vero vulneravit, & cum ingenti præda ex hostium castris direpta recessit. Seron autem, Cœles-Syriæ exercitus dux, audito quod multi sese Judæ adjunxerant, atque *is* satis copiarum ad prælia bellumque gerendum jam comparaverat, statuit exercitum contra eum educere, suâ interesse putans pro virili in eos animadvertere, qui contra Regis mandata facerent. Contractis igitur quos penes se habuit militibus, adjunctisque Judæorum etiam perfugis & impiis contra Judam profectus est. Cumque Bethoron usque Judææ vicum

Seron Judam adoritur. 1 Maccab. c. 3.

g Ἀλλ' ἀξίους παῖδας ὄντας ἐμοῦ, καὶ βίας πάσης] Ἀλλ' ἀξιῶσαι παῖδας ὄντας ἐμοὺς ἐμμεῖναι καὶ βίας ἁπάσης *Hen.* (ἀλλ' ἀξίους παῖδας ὄντας ἐμοῦ ἐμμεῖναι, καὶ β. π. *Lugd. Bat.*) ἀλλὰ παῖδας ὄντας ἐμοῦ ἀξιῶ βίας τε πάσης *Busb.*

h Παρεσκευασμένους,] Παρασκευασαμένους *Hen.* & *Busb.* παρασκευασμένους in *Editis Aliisque.*

† *Sed æstimatione virtutis redditurum vobis quod amisistis,*] Sed vestram virtutem inspiciens reddet vobis libertatem, & retribuet quandoque ut cum securitate vestris moribus perfruamini. *Epiphan.*

i Ἀγασάμενον,] Ἀπογευσάμενον solus *Hen.*

k Αὐτὸ,] *L. B.* αὐτοὺς.

l Ζήσεσθε μετ' ἀδείας] Ita in *Cod. Gall.* (& *L. B.*) ζήσεσθαι in *reliquis.*

m Πρὸς ὅ τις ὑμῶν πέφυκεν] Πρὸς ἅ τις, dein πρὸς ταῦτα *Busb.*

n Ἡγεῖσθε,] Ita *Busb.* & mox πείθεσθε. quo modo legisse videtur *Epiphan.* ἡγεῖσθαι & πείθεσθαι in *reliquis.*

o Προσίεσθε δὲ] Προσίεσθαι *Hen.* & *Gall.* προσάξατε πρὸς ὑμᾶς πάντας τοὺς ποιητὰς τοῦ νόμου 1 *Maccab.* c. 2. v. 67.

p Οὐ πολὺ τελευτᾷ,] Conf. ἁλώσ. lib. 1. c. 1. §. 3. SPANH.

q Μωδεΐμ.] Ita legit & distinguit *Hen.* Μωδαεὶμ, πένθος ἐπ' αὐτῷ μ. τ. λ. π. ποιησαμένου. διεδέξατο δὲ τὴν πρ.

r Ἕκτῳ.] καὶ ἕκτῳ *L. B.*

s Χρήσασθαι] *L. B.* χρῆσθαι.

t Εἶχε·] Αὐτὸς εἶχε *Busb.* & *Hen.*

v Κοίλης Συρίας στρατηγὸς] Συρίας 1 *Maccab.* c. 3. v. 13.

cum processisset, illic castra metatur. Judas autem ei obviam factus, idque congrediendi animo, ubi vidit suos, tum quia pauci & inedia confecti essent, (nam *eo die* jejunaverant) ad pugnam *ineundam* parum alacres, animum audaciamque illis addebat, dicens, "non in multitudine *militum* sitam esse victoriam, triumphumque ex hostibus reportatum, sed in pietate erga Deum: idque compertissimum haberi *plurimis* majorum exemplis, qui cum ex jure & pro legibus suis & liberis dimicassent, multas saepe hostium myriadas fuderunt. nemini enim injuriam facere magnas dat vires." Haec ubi dixit, suis persuasit, ut, contempta hostium multitudine, cum Serone manus consererent; congressusque fugavit Syros. prostrato enim duce universi sese in fugam conjiciunt, quasi omnis in eo posita esset salutis spes. Illos vero in campum usque persequutus, ex hostibus occidit ad octingentos: reliqui evaserunt in regionem maritimam.

Judas suos animat. 1 Maccab. c. 3.

Seron à Juda caeditur. 1 Maccab. c. 3.

XI.

Antiochus Epiphanes in Persidem proficiscitur. 1 Maccab. c. 3.

2. Quibus rebus auditis Antiochus rex, istis vehementer iratus, copias suas omnes coëgit, multisque ex insulis mercenariis militibus assumptis, paravit primo vere in Judaeam irrumpere. Verum cum, stipendio illis *in annum* numerato, vidisset thesauros deficere pecuniaeque inopiam esse (nam neque tributa omnia reddebantur propter seditiones in gentibus *conflatas*, & ipse, vir magni animi & largitor, iis quae habuerat non contentus erat) statuit primum in Persidem proficisci, & regionis istius tributa colligere. Cum itaque reliquisset Lysiam quendam, negotiorum procuratorem, apud ipsum auctoritatem habentem, & provincias à flumine Euphrate usque ad fines Aegypti & inferioris Asiae, atque copiarum & elephantorum partem, jussit ut Antiochum filium suum usque ad reditum suum diligenter educaret, utque Judaea eversa, ejusque incolis in servitutem abductis, deleret Hierosolyma, & genus Hebraeorum exstingueret. Et ista quidem cum Lysiae in mandatis dedisset rex Antiochus, profectus est in Persidem, anno centesimo quadragesimo septimo, & Euphrate trajecto ascendit ad superiores provincias.

Antiochus relinquit Lysiam, qui Judaeos ulciscatur. 1 Maccab. c. 3.

Lysias milites colligit, ut cum Judaeis congrederetur. 1 Maccab. c. 3.

3. Lysias autem, delectis *ad hoc negotium* Ptolemaeo Dorymenis filio & Nicanore & Gorgia, hominibus amicorum Regis potentissimis, eos cum quadraginta peditum millibus & septem equitum millibus dimisit in Judaeam. Illi vero, ad urbem usque Emmauntem progressi, in loco campestri castra metantur. Illisque accedunt auxilia ex Syria & regione finitima, multique perfugae Judaei: necnon & mercatores quidam, veluti illos empturi qui in servitutem redigendi erant, compedibus quibus captivos vincirent secum allatis, argentoque & auro in pretium illorum numerando. Judas autem, castris conspectis & adversariorum multitudine animadversa, milites suos hortabatur ut forti essent animo, suade-

Judas suos hortatur & rem militarem ordinat. 1 Maccab. c. 3.

[x] ἄχρι [y] Βεθωρὸν κώμης τῆς Ἰουδαίας, αὐτόθι στρατοπεδεύεται. ὁ δὲ Ἰούδας ἀπαντήσας αὐτῷ, καὶ συμβαλεῖν προαιρούμενος, ἐπεὶ τοὺς στρατιώτας ἑώρα πρὸς τὴν μάχην διά τε τὴν ὀλιγότητα καὶ δι' ἀσιτίαν, νενηστευκότας γὰρ ὀκνοῦντας, παρεθάρσυνε λέγων· "[z] οὐκ ἐν "τῷ πλήθει τὸ νικᾶν εἶναι καὶ τῶν πολεμίων κρατεῖν, "ἀλλ' ἐν τῷ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβεῖν· καὶ τούτου σαφέ"στατον ἔχειν παράδειγμα τοὺς προγόνους, οἳ διὰ δι"καιοσύνην καὶ τὸ περὶ τῶν ἰδίων νόμων καὶ τέκνων ἀ"γωνίζεσθαι, πολλὰς πολλάκις ἥττησαν μυριάδας. τὸ "γὰρ μηδὲν ἀδικεῖν ἰσχυρὰ δύναμις." ταῦτ' εἰπὼν πείθει τοὺς σὺν αὐτῷ, καταφρονήσαντας τοῦ πλήθους τῶν ἐναντίων, ὁμόσε χωρῆσαι τῷ Σήρωνι· καὶ συμβαλὼν, τρέπει τοὺς Σύρους. πεσόντος γὰρ τοῦ στρατηγοῦ, πάντες φεύγειν ὥρμησαν, ὡς ἐν τούτῳ τῆς σωτηρίας αὐτοῖς ἀποκειμένης. ἐπιδιώκων δ' [a] ἄχρι τοῦ πεδίου, κτείνει τῶν πολεμίων εἰς ὀκτακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ διεσώθησαν [b] εἰς τὴν παραλίαν.

β'. Ταῦτ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, μεγάλως ὠργίσθη τοῖς γεγενημένοις, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκείαν δύναμιν ἀθροίσας, καὶ πολλοὺς ἐκ [c] τῶν νήσων μισθοφόρους [d] ἀναλαβὼν, ἡτοιμάζετο περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐμβαλεῖν. ἐπεὶ δὲ τὸ στρατιωτικὸν διανείμας, ἑώρα τοὺς θησαυροὺς ἐπιλείποντας, καὶ χρημάτων ἔνδειαν οὖσαν· οὔτε γὰρ οἱ φόροι πάντες ἐτελοῦντο διὰ τὰς τῶν ἐθνῶν στάσεις, μεγαλόψυχός τε ὢν καὶ φιλόδωρος οὐκ ἤρκεῖτο τοῖς οὖσιν· ἔγνω πρῶτον εἰς τὴν Περσίδα πορευθεὶς, τοὺς φόρους τῆς χώρας συναγαγεῖν. καταλιπὼν οὖν ἐπὶ τῶν πραγμάτων Λυσίαν τινὰ, δόξαν ἔχοντα παρ' αὐτῷ, καὶ τὰ μέχρι τῆς Αἰγύπτου [e] ὅρων καὶ τῆς κάτωθεν Ἀσίας ἀπ' Εὐφράτου [f] διήκοντα ποταμοῦ, [g] καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἐλεφάντων, τρέφειν μὲν [h] Ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ μετὰ πάσης φροντίδος ἐνετείλατο ἕως ἂν παραγένηται, καταστρεψάμενον δὲ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τοὺς οἰκοῦντας αὐτὴν ἐξανδραποδισάμενον, ἀφανίσαι τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἀπολέσαι. καὶ ταῦτα μὲν ἐπιστείλας τῷ Λυσίᾳ ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, ἐξήλασεν εἰς τὴν Περσίδα [i] τῷ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει, καὶ περαιωσάμενος τὸν Εὐφράτην ἀνέβαινε [k] πρὸς τοὺς ἄνω σατράπας.

γ'. Ὁ δὲ Λυσίας ἐπιλεξάμενος Πτολεμαῖον τὸν Δορυμένους καὶ Νικάνορα καὶ Γοργίαν, ἄνδρας δυνατοὺς [l] τῶν τοῦ βασιλέως φίλων, καὶ παραδοὺς αὐτοῖς πεζῆς μὲν δυνάμεως μυριάδας τέσσαρας, ἱππεῖς δὲ ἑπτακισχιλίους, ἐξέπεμψεν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν. οἱ δ', ἄχρις [m] Ἐμμαοῦς πόλεως ἐλθόντες, ἐν τῇ πεδινῇ κατεστρατοπεδεύοντο. προσγίνονται δὲ αὐτοῖς σύμμαχοι [n] ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ τῆς πέριξ χώρας, καὶ πολλοὶ τῶν πεφευγότων Ἰουδαίων· ἔτιγε μὴν καὶ τῶν ἐμπόρων τινὲς, ὡς ὠνησόμενοι τοὺς αἰχμαλωτισθησομένους, [o] πέδας μὲν κομίζοντες αἷς δήσουσι τοὺς ληφθησομένους, ἀργυρὸν δὲ καὶ χρυσὸν τιμὴν αὐτῶν καταθησόμενοι. τὸ δὲ στρατόπεδον καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ὁ Ἰούδας κατανοήσας, ἔπειθε τοὺς οἰκείους στρατιώτας θαῤῥεῖν· καὶ παρεκελεύετο τὰς ἐλπίδας

x Ἄχρι Βεθωρὸν] Ita in *Editis Aliisque*. Βαιθωρῶν *Hen.* ἕως ἐκβάσεως Βαιθωρῶν, vel Βεθωρῶν in 1 *Maccab.* c. 3. v. 6.

y Βεθωρὸν] *Gen.* Βεθώρων· 1 Macc. III. 16. Βαιθωρῶν. SPANH.

z Οὐκ ἐν —— εὐσεβεῖν·] Victoria scil. non est in multitudine, sed infiducia in Deum & alacritate bellatorum posita. vid. lib. 1. Antt. cap. XI. §... τὸ νικᾶν οὐκ ἐν τῷ πλήθει καὶ τῇ πολυχειρίᾳ &c. SPANH.

a Ἄχρι τοῦ πεδίου,] Ἐν τῇ καταβάσει Βαιθωρῶν ἕως τοῦ πεδίου 1 *Maccab.* c. 3. v. 24.

b Εἰς τὴν παραλίαν.] Εἰς γῆν Φυλιστιεὶμ 1 *Maccab.* 3. v. 24.

c Τῶν νήσων] Αἱ νῆσοι, Graecia. איים. REL.

d Ἀναλαβὼν,] Παραλαβὼν *Hen.*

e Ὅρων] *Gen.* ὀρῶν.

f Διήκοντα ποταμοῦ,] Ex *Epiphanio* aliquis suspicaretur eum διέχοντα legisse.

g Καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως] Καὶ τὰς ἡμίσεις τῶν δυνάμεων 1 *Maccab.* c. 3. v. 34.

h Ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ] Ita ex *MSS.* τὸν Ἀντίοχον in *Editis*.

i Τῷ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει,] Aera Seleucidarum CXLVII. sic 1 Macc. III. 37. SPANH.

k Πρὸς τοὺς ἄνω σατράπας.] Id est, πρὸς τὰς ἄνω σατραπείας. atque ita verba accipit *Epiphanius*, qui vertit, *ad superiores provincias*: nisi forsan πρὸς τὰς ἄνω σατραπείας legerit. πρὸς τὰς ἐπάνω χώρας 1 *Maccab.* c. 3. v. 27.

l Τῶν τοῦ βασιλέως φίλων,] Τῶν φίλων τῶν τοῦ βασιλέως *Hen.* τῶν φίλων τοῦ βασιλέως 1 *Maccab.* c. 3. v. 38.

m Ἐμμαοῦς πόλεως] Alibi apud *Josephum* Ἀμμαοῦς. Juxta Emmaus quae nunc Nicopolis dicitur, *Hieron.* ad *Dan.* c. 8. πλησίον Ἐμμαοὺμ aut Ἐμμαὸμ (1 *Macc.* c. 3. v. 40.) quod malit *Grotius*, qui censet ultimas literas vocis Ἐμμαοῦς debere mutationem recipere. Vide *Relandum* in *Palaestina S.* p. 758.

n Ἀπὸ τῆς Συρίας] Ἀπό τε Συρίας *Hen.* & *Busb.*

o Πέδας μὲν κομίζοντες] Πέδας μὲν κομίσαντες *Hen.* Ex hoc loco constat, πέδας pro παῖδας reponendum esse 1 *Maccab.* c. 3. v. 41. quod notatum Cl. *Lowthio*.

τὴν νίκης ἔχοντας ἐν τῷ Θεῷ, τοῦτον ἱκετεύειν τῷ πατρίῳ νόμῳ, σάκκους περιθεμένους, καὶ τὸ σύνηθες αὐτῷ σχῆμα τῆς [p] ἱκετείας παρὰ τοὺς μεγάλους κινδύνους ἐπιδείξαντας, τούτῳ δυσωπῆσαι παρασχεῖν αὐτοῖς τὸ κατὰ τῶν ἐχθρῶν κράτος. διατάξας δὲ τὸν ἀρχαῖον αὐτοὺς τρόπον καὶ πάτριον κατὰ χιλιάρχους καὶ ταξιάρχους, καὶ [q] τοὺς νεογάμους ἀπολύσας, καὶ τοὺς τὰς κτήσεις νεωστὶ πεποιημένους, ὅπως μὴ διὰ τὴν τούτων ἀπόλαυσιν φιλοζωοῦντες ἀτολμότερον μάχωνται, καταστὰς τοιούτοις [r] παρορμᾷ λόγοις πρὸς τὸν ἀγῶνα τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας. "καιρὸς μὲν [s] ὑ-"μῖν οὐκ ἄλλος ἀναγκαιότερος τοῦ παρόντος, ὦ ἑταῖ-"ροι, εἰς εὐψυχίαν καὶ κινδύνων καταφρόνησιν [t] κατα-"λέλειπται. νῦν γάρ ἐστιν ἀνδρείως [v] ἀγωνισαμένοις τὴν "ἐλευθερίαν ἀπολαβεῖν, ἣν δι' αὐτὴν ἅπασιν ἀγαπη-"τὴν οὖσαν, ἡμῖν [x] ὑπ' ἐξουσίας τοῦ θρησκεύειν τὸ θεῖον "ἔτι ποθεινοτέραν εἶναι συμβέβηκεν. ὡς οὖν ἐν τῷ πα-"ρόντι κειμένων ὑμῶν, [y] ταύτην ἀπολαβεῖν, καὶ τὸν εὐ-"δαίμονα καὶ μακάριον ἀνακτήσασθαι βίον· οὗτος δ' "ἦν ὁ κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὴν πάτριον συνήθειαν· ἢ τὰ "αἴσχιστα παθεῖν, καὶ μηδὲ σπέρμα τοῦ γένους ὑμῶν [z] ἀπο-"λειφθῆναι, κακῶν ἐν τῇ μάχῃ γενομένων, οὕτως ἀγω-"νίζεσθε. τὸ μὲν οὖν ἀποθανεῖν καὶ μὴ πολεμοῦσιν ὑμῖν "[a] ὑπάρξειν ἡγούμενοι· τὸ δ' ὑπὲρ τηλικούτων ἐπάθλων, "ἐλευθερίας, πατρίδος, νόμων, εὐσεβείας, αἰώνιον τὴν "εὔκλειαν κατασκευάζειν πεπιστευκότες, ἑτοιμάζεσθε τοι-"γαροῦν, οὕτως τὰς ψυχὰς [b] ηὐτρεπισμένοι ὡς αὔριον "ἅμ' ἡμέρᾳ συμβαλοῦντες τοῖς πολεμίοις.

δʹ. Καὶ ὁ μὲν Ἰούδας ταῦτα παραθαρσύνων τὴν στρατιὰν [c] ἔλεγε. τῶν δὲ πολεμίων πεμψάντων Γοργίαν μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων, ὅπως διὰ τῆς νυκτὸς ἐπιπέσῃ τῷ Ἰούδᾳ, καὶ πρὸς τοῦτο ὁδηγοὺς ἔχοντος αὐτοῦ τινας τῶν πεφευγότων Ἰουδαίων, αἰσθόμενος ὁ τοῦ Ματταθίου παῖς, ἔγνω καὶ αὐτὸς τοῖς ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων ἐπιπεσεῖν, καὶ ταῦτα διῃρημένης αὐτῶν τῆς δυνάμεως. καθ' ὥραν οὖν δειπνοποιησάμενος, καὶ πολλὰ πυρὰ καταλιπὼν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου, δι' ὅλης [d] ὥδευε τῆς νυκτὸς ἐπὶ τοὺς ἐν [e] Ἐμμαοῦς τῶν πολεμίων. οὐχ εὑρὼν δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοὺς ἐχθροὺς ὁ Γοργίας, ἀλλ' ὑπονοήσας ἀναχωρήσαντας αὐτοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι κεκρύφθαι, πορευθεὶς ἔγνω ζητεῖν ὅπου ποτ' εἶεν. περὶ δὲ τὸν ὄρθρον ἐπιφαίνεται τοῖς ἐν Ἐμμαοῦς πολεμίοις ὁ Ἰούδας μετὰ τρισχιλίων φαύλως ὡπλισμένων διὰ πενίαν. καὶ θεασάμενος τοὺς ἐχθροὺς ἄριστα πεφραγμένους καὶ μετ' ἐμπειρίας πολλῆς ἐστρατοπεδευμένους, προτρεψάμενος [f] τοὺς Ἰουδαίους, ὡς καὶ γυμνοῖς τοῖς σώμασι μάχεσθαι [g] δέοι, καὶ τὸ θεῖον ἤδη που καὶ τοῖς οὕτως ἔχουσι τὸ κατὰ τῶν πλειόνων καὶ ὡπλισμένων κράτος ἔδωκεν, ἀγασάμενον αὐτοὺς τῆς εὐψυχίας, ἐκέλευσε σημῆναι τοὺς σαλπικτάς. [h] ἐπιπεσὼν δὲ ἀπροσδοκήτως τοῖς πολεμίοις, καὶ ἐκπλήξας αὐτῶν τὴν διάνοιαν καὶ ταράξας, πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινεν ἀνθισταμένους, τοὺς δὲ λοιποὺς διώκων ἦλθεν [i] μέχρι [k] Γαδάρων, καὶ τῶν πεδίων τῆς [l] Ἰδουμαίας καὶ [m] Ἀζώτου καὶ [n] Ἰαμνείας. ἔπεσον δὲ αὐτῶν ὡς περὶ τρισχι-

batque ut spem victoriæ in Deo collocantes ei more patrio supplicarent, centone amicti, atque eum cui in magnis periculis * consueverat supplicum habitum præ se ferentes, ad eum hoc modo exorandum ut vires illis contra hostes suppeditaret. Distributis deinde more antiquo patrioque in tribunos ac centuriones ordinibus, & dimissis novis maritis, quique possessiones nuper acquisiverant, ne illis fruendi desiderio vitæ amantes timidius dimicarent, posthæc milites suos ad pugnam excitat hujusmodi oratione. "Non *Cum hostibus congressurus suos oratione confirmat. 1 Maccab. c. 4.*
"aliud quidem tempus, ô socii, magis necessa-"rium vobis relictum est ad fortitudinem & pe-"riculorum contemptum, quam quod in mani-"bus habetis. Nunc enim fortiter dimicantibus "licet libertatem assequi, quæ suapte natura o-"mnibus desiderabilis, nobis adhuc desiderabilior "esse contigit, inde potestatem habituris Deum "*rite* colendi. Quasi itaque res vestræ in eo es-"sent loco, ut *vel* eam recipiatis, & vitam bea-"tam felicemque renovetis (ex legibus scilicet "patriaque consuetudine institutam) vel turpissi-"ma patiamini, & cum omni stirpe vestra perea-"tis, minus strenue vosmet in pugna gerentes, "cum hac cogitatione inite prælium. Et quidem "vobis, etiamsi non pugnetis, moriendum esse "existimantes, persuasique præter tanta præmia, "libertatem, patriam, leges, pietatem, vos æter-"nam manere gloriam, vos igitur accingite, ita "animis parati ac si cras prima luce cum hostibus "congressuri.

4. Et ista quidem Judas, ut suis militibus animos adderet, verba faciebat. *Judas stratagemate hostes superat. 1 Maccab. c. 4.* At hostes Gorgiam miserunt cum quinque peditum millibus & mille *delectis* equitibus, ut noctu Judæorum castra *derepente* adoriretur, perfugarum quorundam Judæorum ductu utens: quod ubi intellexit Mattathiæ filius, ipse etiam statuit in hostes castra tenentes impetum facere, idque *magis* quod divisæ essent illorum copiæ. Cœna itaque tempestive sumpta, multisque in castris ignibus relictis, tota nocte iter faciebat ad hostes qui circa Emmauntem consederant. Gorgias autem cum hostium neminem in castris offendisset, eosque suspicaretur metu cessisse & in montes sese abdidisse, *inde* profectus statuit ubinam essent quærere. At Juda sub diluculum in hostium, qui ad Emmauntem erant, conspectum venit, cum tribus hominum millibus, male armatis ob inopiam. Cumque vidisset hostes valide loricatos periteque admodum castra metatos, Judæos hortatus ut nudis etiam corporibus non vererentur prælio congredi, memoria repetentes quod Deus jam olim ita se habentes fecerit superarare multitudinem majorem armatamque, eorum fortitudine mirifice delectatus; jussit tubicines signa dare. Hostes diende ex improviso adortus, injectoque illorum animis terrore & perturbatione, multos quidem *sibi* resistentes occidit, reliquos vero persequutus est usque ad Gadara, & Idumææ Azotique & Jamniæ campos. Ceciderunt autem il-

p Ἱκετείας] *L. B.* ἱκεσίας.

* *Consueverat supplicum habitum præ se ferentes,*] Sc. *Deus.* At malim *consueverant*: ita ut in textu αὐτοῖς pro αὐτῷ reponatur.

q Τοὺς νεογάμους ἀπολύσας, καὶ τοὺς τὰς κτήσεις] Vid. 1 Macc. III. v. 56. SPANH.

r Παρορμᾷ λόγοις] Παρόρμα *Hen.*

s Ὑμῖν οὐκ ἄλλος ἀναγκαιότερος τοῦ παρόντος,] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* ἡμῖν in *Editis Aliisque.*

t Καταλέλειπται.] *L. B.* καταλείπεται.

v Ἀγωνισαμένοις] Ἀγωνισαμένους *Hen.*

x Ὑπ' ἐξουσίας] Ὑπὲρ ἐξουσίας *Hen.* & *Lugd. Bat.*

y Ταύτην ἀπολαβεῖν,] Ταύτην τε ἀπολαβεῖν *Hen.*

z Ἀπολειφθῆναι,] Ὑπολειφθῆναι *Hen.* ἀπολειφθῆναι perperam in *Editis.*

a Ὑπάρξειν ἡγούμενοι·] Ὑπάρξον *Hen.*

b Ηὐτρεπισμένοι] Ita cum *Cod. Hen.* (& *Lugd. Bat.*) nec aliter legisse videtur *Epiphan.* cæteris deëst vox ηὐτρεπισμένοι.

c Ἔλεγε.] *L. B.* ἔλεξε.

d Ὥδευε τῆς νυκτὸς] Ita *Hen.* ὥδευσε in *reliquis.*

e Ἐμμαοῦς τῶν πολεμίων.] Ἐμμαοῖ *Busb.* Ἐμμαοῦ *Hen.*

f Τοὺς Ἰουδαίους,] Τοὺς ἰδίους *Busb.* atque ita in nonnullis *Epiphanii* libris.

g Δέοι,] *L. B.* δεῖ.

h Ἐπιπεσὼν δὲ ἀπροσδοκήτως] Εἶτα ἐμπεσὼν ἀπροσδοκ. *Busb.* ἔπειτ' ἐμπεσὼν *Hen.*

i Μέχρι] Ἄχρι Γαζαρῶν *Busb.* ἄχρι Γαζάρων *Hen.* Urbem hanc modo Γάζαρα modo Γάδαρα appellari notavit Cl. *Relandus* in *Palæstina S.* p. 679.

k Γαδάρων,] Γαζηρῶν in aliis MSS. SPANH.

l Ἰδουμαίας] Ἰουδαίας malit *Relandus*, tam hic loci quam 1 *Maccab.* c. 4. v. 15. HUDS. Confer Relandi Palæstinam p. 68. 371. 598. 606. 759. 825. HAV.

m Ἀζώτου] Ἀσαρημώθ. 1 Macc. IV. 15. SPANH.

n Ἰαμνείας.] Ἰαμνίας *Hen.* & 2 *Maccab.* c. 4. v. 15. Videsis *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 13. p. 369. & *Relandum* p. 833.

Τοῦ-

illorum quaſi ad tria millia. Judas vero ſuos milites hortatus eſt, ut ſpolia non concupiſcerent: adhuc enim illis ſupereſſe certamen & prælium cum Gorgia ejuſque exercitu. illis autem debellatis tum ſecuros ſpolia lecturos eſſe dicebat, ut qui hoc ſolum faciendum haberent, & nihil aliud exſpectarent. At hæc adhuc ad milites loquente Juda, Gorgiani *è monte* eminentes proſpiciunt exercitum, quem in caſtris reliquerunt, fuſum fugatumque, & caſtra incenſa. nam fumus *qui ab* illis eminus *conſpiciebatur* indicabat quod acciderat. Igitur ubi iſta ita ſe habere intellexerunt Gorgiani, & Judæ agmen ad conflictum paratum animadverterunt, ipſi etiam territi in fugam verſi ſunt. Judas vero, quaſi devictis abſque pugna Gorgianis militibus, reverſus, ſpolia diripiebat: captoque plurimo auro & argento, hyacinthoque & purpura, domum ſe recepit, lætus laudanſque Deum ob res proſpere geſtas. ad libertatem enim *illorum* haud parum contulit *ejus diei* victoria.

Gorgiani in fugam conjecti. 1 Maccab. c. 4.

5. Lyſias autem, clade illorum qui miſſi erant confuſus, ſequenti anno contractis delectorum hominum millibus ſexaginta, & equitum quinque millibus aſſumptis, impetum in Judæam fecit; &, cum montana aſcendiſſet, apud Bethſura Judææ vicum caſtra poſuit. *Illi* obviam profectus eſt Judas cum decem *hominum* millibus; animadverſaque hoſtium multitudine, Deum precatus ut ſibi auxilio eſſet, præcurſores hoſtium aggreditur, illoſque ſuperat; cumque ex iis ad quinque millia cecidiſſent, reliquis terrorem incuſſit. Lyſias ſcilicet ſecum reputans quo animo eſſent Judæi, ad moriendum quidem parati, niſi cum libertate vitam agere liceret; eorumque deſperationem, ut vim *inſuperabilem* veritus, collectis quæ ſupererant copiis Antiochiam reverſus eſt: atque ibi commoratus peregrinorum delectum habuit, & cum majori exercitu cogitabat iterum in Judæam impreſſionem facere.

Lyſias bellum redintegrare parat. 1 Maccab. c. 4.

Judas cum Lyſiæ exercitu inferior pugnaturus, Deum implorat. 1 Maccab. c. 4.

6. Toties igitur profligatis Antiochi ducibus, Judas, advocata concione, dicebat, oportere illos, poſt tot victorias eis à Deo conceſſas, Hieroſolyma aſcendere, & templum purificare, atque conſuetas hoſtias offerre. Ubi vero cum tota multitudine Hieroſolyma acceſſit, & fanum deſertum inveniebat, & portas exuſtas, & ſponte enata in templo ob ſolitudinem virgulta, lamentari cum ſuis cœpit, templi ſpectaculo confuſus. Deinde quibuſdam è ſuis militibus delectis negotium dedit, ut eos qui cuſtodiebant arcem oppugnarent, donec ipſe fanum luſtraſſet. Cum autem illud ſumma cura repurgaſſet, *ei* intulit nova vaſa, candelabrum, menſam, altare, ex auro facta omnia: ac præterea ad oſtia vela appendit, foreſque ipſas adjiciendas curavit. Quin & aram demolitus, novam ex lapidibus undique collectis, non ferro acciſis, exſtruxit. Vigeſima autem & quinta die menſis

Judas, hoſtibus toties profligatis, ad fanum luſtrandum ſe confert. 1 Maccab. c. 4.

λίους. Ἰούδας δὲ τῶν μὲν σκύλων παρεκελεύετο μὴ ἐπιθυμεῖν τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας· ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἀγῶνά τινα καὶ μάχην εἶναι πρὸς Γοργίαν καὶ τὴν σὺν αὐτῷ δύναμιν. κρατήσαντας δὲ καὶ τούτων, τότε σκυλεύσειν ἐπ' ἀδείας ἔλεγεν, [o] τοῦτο μόνον ἔχοντας, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐκδεχομένους. ἔτι δὲ αὐτοῦ διαλεγομένου ταῦτα πρὸς τοὺς στρατιώτας, [p] ὑπερκύψαντες οἱ τοῦ Γοργίου τὴν μὲν στρατιὰν, ἣν ἐν τῇ παρεμβολῇ κατέλιπον, ὁρῶσι τετραμμένην, τὸ δὲ στρατόπεδον ἐμπεπρησμένον. ὁ γὰρ καπνὸς αὐτοῖς πόρρωθεν οὖσι τοῦ συμβεβηκότος δήλωσιν ἔφερεν. ὡς οὖν ταῦθ' οὕτως ἔχοντα ἔμαθον οἱ σὺν Γοργίᾳ, καὶ τοὺς μετὰ Ἰούδα πρὸς παράταξιν ἑτοίμους κατενόησαν, καὶ αὐτοὶ δείσαντες εἰς φυγὴν ἐτράπησαν. ὁ δὲ Ἰούδας, ὡς ἀμαχητὶ [q] τῶν Γοργίου στρατιωτῶν ἡττημένων, [r] ἀποστρέψας [s] ἀνῃρεῖτο τὰ σκῦλα· πολὺν δὲ καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πορφύραν καὶ ὑάκινθον λαβὼν, εἰς τὴν οἰκείαν [t] ὑπέστρεψε, χαίρων, καὶ ὑμνῶν τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις. οὐ μικρὰ γὰρ αὐτοῖς ἡ νίκη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν συνεβάλλετο.

ε΄. Λυσίας δὲ συγχυθεὶς ἐπὶ τῇ τῶν ἐκπεμφθέντων ἥττῃ, τῷ ἐχομένῳ ἔτει μυριάδας ἀνδρῶν ἐπιλέκτων συναθροίσας ἓξ, καὶ πεντακισχιλίους λαβὼν ἱππεῖς, ἐνέβαλεν εἰς τὴν [v] Ἰουδαίαν· καὶ ἀναβὰς εἰς τὴν ὀρεινὴν ἐν [x] Βεθσούροις κώμῃ τῆς Ἰουδαίας ἐστρατοπεδεύσατο. ἀπήντησε δὲ μετὰ μυρίων Ἰούδας· καὶ τὸ πλῆθος ἰδὼν τῶν πολεμίων, [y] σύμμαχον ἔσεσθαι τὸν Θεὸν εὐξάμενος, συμβαλὼν τοῖς προδρόμοις τῶν πολεμίων, νικᾷ τούτους, καὶ φονεύσας αὐτῶν ὡς πεντακισχιλίους, τοῖς λοιποῖς ἦν ἐπίφοβος. ἀμέλει κατανοήσας ὁ Λυσίας τὸ φρόνημα τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἕτοιμοί εἰσι τελευτᾶν, εἰ μὴ ζήσουσιν ἐλεύθεροι, καὶ δείσας αὐτῶν τὴν [z] ἀπόγνωσιν ὡς [a] ἰσχὺν, ἀναλαβὼν τὴν λοιπὴν δύναμιν ὑπέστρεψεν εἰς Ἀντιόχειαν· καὶ διετέλει ἐκεῖ ξενολογῶν, καὶ παρασκευαζόμενος μετὰ μείζονος στρατοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐμβαλεῖν.

ς΄. Τοσαυτάκις οὖν ἡττημένων ἤδη τῶν Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως στρατηγῶν, ὁ Ἰούδας ἐκκλησιάσας, ἔλεγε, μετὰ πολλὰς νίκας, ἃς ὁ Θεὸς αὐτοῖς ἔδωκεν, ἀναβῆναι δεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν ναὸν καθαρίσαι, καὶ τὰς νενομισμένας θυσίας προσφέρειν. ὡς δὲ παραγενόμενος [b] μετὰ παντὸς τοῦ πλήθους εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν ναὸν ἔρημον εὗρε, καὶ καταπεπρησμένας τὰς πύλας, καὶ φυτὰ διὰ τὴν ἐρημίαν αὐτόματα ἐν τῷ ἱερῷ [c] βεβλαστηκότα, θρηνεῖν ἤρξατο μετὰ τῶν ἰδίων, ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ ναοῦ συγχυθείς. ἐπιλεξάμενος δέ τινας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν, προσέταξε τούτοις ἐκπολεμῆσαι [d] τέως τὴν ἄκραν φυλάττοντας, ἄχρι ἂν αὐτὸς [e] τὸν ναὸν ἁγνίσῃ. καθάρας δ' ἐπιμελῶς αὐτὸν, [f] εἰσεκόμισε καινὰ σκεύη, λυχνίαν, τράπεζαν, βωμὸν, [g] ἐκ χρυσοῦ πεποιημένα, [h] ἀπήρτησε δὲ καὶ τὰ [i] περιπετάσματα τῶν θυρῶν, καὶ τὰς θύρας αὐτὰς ἐπέθηκε. καθελὼν δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καινὸν ἐκ λίθων συμμίκτων ᾠκοδόμησεν, [k] οὐ λελατομημένων ἐκ σιδήρου. πέμπτῃ δὲ καὶ εἰκάδι τοῦ [l] Χασ-

o Τοῦτο μόνον ἔχοντας,] Ita *Hen.* (ut & *Lugd. Bat.* jubebat quoque ita vel μηδένα ſcribere *Coccejus*) τοῦτον in *Editis Aliiſque*. quo admiſſo μηδένα ἕτερον reponendum cenſeo.

p Ὑπερκύψαντες] Ἐκκύψαντες juxta 1 *Maccab.* c. 4. v. 19. HUDS. Μέρος τι ἐκκύπτον ἐκ τοῦ ὄρους 1 Macc. IV. v. 19. SPANH.

q Τῶν Γοργίου στρατιωτῶν ἡττημένων,] Τῶν μετὰ Γοργίου *Hen.*

r Ἀποστρέψας] Ὑποστρέψας *Busb.* (*L. B.*) & *Hen.*

s Ἀνῃρεῖτο τὰ σκῦλα·] Sic *Busb.* (*L. B.*) & *Hen.* ἀνῃρεῖτο perperam in *Editis*. Si quis ἀναιρεῖτο malit, per me licet.

t Ὑπέστρεψε, χαίρων,] Ὑπέστρεψε χώραν, χαίρων *Hen.* & *Lugd. Bat.*

v Ἰουδαίαν·] Ita etiam *Epiphan.* & *Zonar.* Ἰδουμαίαν *Hen.* & 1 *Maccab.* c. 4. v. 29. Verum cum munimentum fuerit Judæorum κατὰ πρόσωπον τῆς Ἰδουμαίας (ut 1 *Macc.* c. 4. v. 61. 2 *Macc.* c. 13. v. 19.) & urbs ſita in finibus Judææ, ut 1 *Macc.* c. 14. v. 33. adſcribi poteſt tam Idumææ quam Judææ.

x Βεθσούροις κώμῃ] Βαιθσούροις *Hen.* Βαιθσούροις 1 *Macc.* 4. 29. & alibi. Vide Cl. *Relandum* in *Palæſtina S.* p. 658. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 5. SPANH.

y Σύμμαχον ἔσεσθαι τὸν Θεὸν] Σύμμαχον ἐπ' αὐτὸν ἔσεσθαι *Hen.* HUDS. Ἐπ' αὐτὰ *L. B.* quod forſan non eſt contemnendum. HAV.

z Ἀπόγνωσιν] Conf. ſupr. lib. 11. c. 3. §. ..... τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ τολμήσεσθαι &c. ἀπόγνωσις, ἀνελπιστία *Heſychius*, malè ibi ἀνελπία, quod jam viderunt alii: hîc *deſperationem* dicit. SPANH.

a Ἰσχὺν,] Ἰσχυρὰν *Hen.* & *Lugd. Bat.*

b Μετὰ παντὸς τοῦ πλήθους] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* σὺν τῷ πλήθει *Busb.* μεταστάντος τοῦ πλήθους perperam in *Editis*.

c Βεβλαστηκότα,] Ἀναβεβλαστηκότα *Hen.* & *Busb.*

d Τέως τὴν ἄκραν φυλάττοντας] *Lugd. Bat.* τοὺς. Rectior tamen videtur *vulg.* lectio, opponitur enim mox ἄχρι. HAV.

e Τὸν ναὸν ἁγνίσειε.] Ita *MSS.* & *Vet. Interpr.* τὸν ναὸν αὐτῶν ἁγνίσειε in *Editis*.

f Εἰσεκόμισε καινὰ σκεύη,] Iterum cum *MSS.* & *Epiphan.* εἰσεκόμισε καὶ καινὰ σκ. in *Editis*.

g Ἐκ χρυσοῦ πεποιημένα,] Ex ligno fuiſſe hunc lychnuchum in Gemara legitur; ex ſententia nempe R. Joſe. REL.

h Ἀπήρτησε] *L. B.* ἀπαρτῶν.

i Περιπετάσματα τῶν θυρῶν,] Ἐκπετάσματα *Busb.* (*L. B.*) & *Hen.* HUDS. Vela januarum περιπετάσματα, non καταπετάσματα. REL.

k Οὐ λελατομημένων ἐκ σιδήρου] *L. B.* λελαξευμένων ὑπὸ σιδήρου.

l Χασ-

[l] Χασλεῦ μηνὸς, ὃν οἱ Μακεδόνες Ἀπελλαῖον καλοῦσι, ἧψάν τε φῶτα ἐπὶ τῆς λυχνίας, καὶ ἐθυμίασαν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, καὶ ἄρτους [m] ἐπὶ τὴν τράπεζαν [n] ἐπέθηκαν, καὶ ὡλοκαύτωσαν ἐπὶ τοῦ καινοῦ θυσιαστηρίου. ἔτυχε δὲ ταῦτα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γίνεσθαι καθ' ἣν καὶ μετέπεσεν αὐτῶν ἡ ἁγία θρησκεία εἰς βέβηλον καὶ κοινὴν συνήθειαν, μετὰ ἔτη τρία. τὸν γὰρ ναὸν ἐρημωθέντα ὑπὸ Ἀντιόχου διαμεῖναι τοιοῦτον ἔτεσι συνέβη τρισίν· ἔτει γὰρ πέμπτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ταῦτα περὶ τὸν ναὸν ἐγένετο, πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἀπελλαίου [o] μηνὸς, Ὀλυμπιάδι ἑκατοστῇ καὶ πεντηκοστῇ καὶ τρίτῃ. ἀνενεώθη δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ τοῦ Ἀπελλαίου μηνὸς, ὀγδόῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει, Ὀλυμπιάδι ἑκατοστῇ καὶ πεντηκοστῇ καὶ τετάρτῃ. τὴν δὲ ἐρήμωσιν τοῦ ναοῦ συνέβη γενέσθαι κατὰ τὴν Δανιήλου προφητείαν, πρὸ [p] τετρακοσίων καὶ ὀκτὼ γενομένην ἐτῶν. ἐδήλωσε γὰρ ὅτι Μακεδόνες καταλύσουσιν αὐτόν.

ζ'. Ἑώρταζε δὲ Ἰούδας μετὰ τῶν πολιτῶν ἀνάκλησιν τῆς περὶ τὸν ναὸν θυσίας ἐφ' ἡμέρας ὀκτὼ, μηδὲν ἀπολιπὼν ἡδονῆς εἶδος, ἀλλὰ πολυτελέσι μὲν καὶ λαμπραῖς ταῖς θυσίαις καλοδωχῶν αὐτοὺς, ὕμνοις δὲ καὶ ψαλμοῖς τὸν Θεὸν μὲν [q] τιμῶν, αὐτοὺς δὲ τέρπων. τοσαύτη δὲ ἐχρήσαντο τῇ περὶ τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἐθῶν ἡδονῇ, μετὰ χρόνον πολὺν ἀπροσδοκήτως ἐν ἐξουσίᾳ γενόμενοι τῆς θρησκείας, [r] ὡς νόμον θεῖναι τοῖς μετ' αὐτοὺς, ἑορτάζειν τὴν ἀνάκτησιν τῶν περὶ τὸν ναὸν ἐφ' ἡμέρας ὀκτώ. καὶ ἐξ ἐκείνου [s] μέχρι δεῦρο. τὴν ἑορτὴν ἄγομεν καλοῦντες αὐτὴν [t] Φῶτα· ἐκ τοῦ παρ' ἐλπίδας οἶμαι ταύτην ἡμῖν φανῆναι τὴν ἐξουσίαν, τὴν προσηγορίαν θέμενοι τῇ ἑορτῇ. τειχίσας δὲ ἐν κύκλῳ τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πολεμίων πύργους οἰκοδομησάμενος ὑψηλοὺς, φύλακας ἐν αὐτοῖς ἐγκατέστησε, καὶ [v] τὴν Βεθσούραν δὲ πόλιν ὠχύρωσεν, ὅπως ἀντὶ φρουρίου αὐτῇ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀνάγκας ἔχῃ χρῆσθαι.

Chasleu, quem Apellæum nominant Macedones, lumina in candelabro accenderunt, & ad aram suffitum fecerunt, panes mensæ imposuerunt, solidaque sacrificia super novo altari obtulerunt. Hæc autem eadem die facta sunt, qua triennio elapso mutata est eorum religio in profanam impuramque consuetudinem. accidit enim ut templum ab Antiocho desolatum eo in statu tribus annis permanserit. nam anno centesimo quadragesimo quinto ista templo contigerunt, vigesima & quinta die Apellæi mensis, Olympiade supra centesimam quinta & trigesima. Instauratum vero erat eadem die, quinta & vigesima Apellæi mensis, octavo & quadragesimo & centesimo anno, Olympiade vero centesima & quinquagesima quarta. Accidit autem ut templi desolatio fieret secundum id quod Danielus ante quadringentos & octo annos prædixerat. ostendit enim ipsum à Macedonibus eversum iri.

7. Egit autem Judas cum civibus per octo dies instaurationem sacrificiorum in templo, nullum omittens lætitiæ genus, sed magnificis splendidisque sacrificiis eos excipiens, hymnis etiam & psalmis Deum quidem honorans, populares vero oblectans. Tantum autem gaudii cepere ex hac rituum restitutione, libertate religionis post multum temporis inexspectato recuperata, ut legem posteris fecerint, quotannis solennes agere dies octo ob res templi restitutas: & ex eo tempore in hodiernum usque diem celebramus id solenne quod dicitur Lumina. hac festivitati, ut opinor, indita appellatione, quod illa nobis ex insperato affulserit *agendi* potestas. Cum autem urbi mœnia circumdedisset, turresque altas ædificasset contra hostium incursus, custodias in eis imposuit, urbemque Bethsuram munivit, ut ea tanquam arce uteretur, si quando ab hostibus in necessitatem adactus esset.

Judæorum letitia ob sacrorum instaurationem. *1 Maccab. c. 4.*

Luminum festum institutum. *1 Maccab. c. 4.*

ΚΕΦ. η'.

Ὡς Ἰούδας τὰ πέριξ ἔθνη ἐχειρώσατο, καὶ Σίμων Τυρίων καὶ Πτολεμαέων ἐκράτησεν· καὶ ὡς Ἰούδας τὸν Τιμόθεον νικηθέντα φεύγειν ἠνάγκησε, καὶ ἄλλα πολλὰ διεπράξατο μετὰ τὴν Ἰωσήπου καὶ Ἀζαρίου ἧτταν.

CAP. VIII.

Quomodo Judas gentes finitimas subegit, & Simon Tyrios & Ptolemæos profligavit: utque Judas Timotheum prælio victum in fugam compulit, aliaque multa gessit post Josephi & Azariæ cladem.

Τούτων οὕτω γενομένων, τὰ πέριξ ἔθνη πρὸς τὴν ἀναζωπύρησιν καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν Ἰουδαίων χαλεπῶς διακείμενα, πολλοὺς ἐπισυνιστάμενα διέφθειρεν, ἐνέδραις καὶ ἐπιβουλαῖς [x] αὐτῶν ἐγκρατῆ γενόμενα. πρὸς τούτους πολέμους συνεχεῖς [y] ἐκφέρων Ἰούδας, ἐπέχειν αὐτοὺς τῆς καταδρομῆς, καὶ ὧν ἐποίουν [z] κακῶς τοῖς Ἰουδαίοις, ἐπειρᾶτο. καὶ τοῖς [a] Ἡσαύου υἱοῖς Ἰδουμαίοις κατ' [b] Ἀκραβατη-

His ita gestis, finitimæ gentes, Judæorum vires exsuscitatas recreatasque ægre admodum ferentes, conspiratione facta multos occiderunt, insidiis dolisque eos in potestatem suam redigentes. Cum istis Judas assidue bellum gerens, conabatur eos ab incursibus cohibere, & à malis quæ Judæis intulerunt. Atque Idumæos Esavi filios ad Acrabatenam adortus, multos interfecit & deprædatus

Judas Idumaos ulciscitur & Baanenses & Ammanitas. *1 Maccab. c. 5.*

l Χασλεῦ μηνὸς,] Ex præced. c. 5. § 4. Χασλεῦ μηνὸς rescripsi. Χεσλαίου in *Editis Aliisque*. Χασελεῦ 1 *Macc.* c. 4. v. 52. & 59. Τεβέθου μηνὸς *Hen.* HUDS. Conf. sup. c. 5. §. 4. SPANH.

m Ἐπὶ τὴν τράπεζαν] *Gen.* ἐπὶ negligit.

n Ἐπέθηκαν,] Ἐπέθεσαν *Busb.* ἔθεσαν *Hen.*

o Μηνὸς, ——— ἔτει,] Ita *Hen. Voss.* (qui nunc *Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* μηνὸς, ὀγδόῳ καὶ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ ἔτει, Ὀλυμπιάδι ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ τετάρτῳ. τὴν δὲ ἐρήμωσιν &c. *Bas.* μηνὸς, ἡ κάθαρσις δὲ ἐγένετο η'. κ. ρ. καὶ μ'. ἔτει, Ὀλυμπιάδι ρ'. καὶ ν'. καὶ δ'. τὴν δὲ ἐρήμωσιν &c. *Gen.* Vide *Scalig.* ad *Can. Isagog.* p. 294. & *Vossium* in *Chronol. S.* p. 152.

p Τετρακοσίων καὶ ὀκτὼ] *Gen.* υ'. καὶ η'. Sed *Lugd. Bat.* τριακοσίων scripturæ vitio. Vetus quoque *quadringentos & octo*. HAV.

q Τιμῶν,] Ἐτίμων, αὐτοὺς δὲ ἔτερπον *Hen.* ἐτίμα, καὶ αὐτοὺς ἔτερπεν *Busb.* ἐτίμα, καὶ ἑαυτοὺς ἔτερπον legisse videtur *Epiphan.*

r Ὡς νόμον θεῖναι] Καὶ νόμον ἔθεντο *Busb.* & *Vet. Interpr.*

s Μέχρι δεῦρο,] Μέχρι τοῦ νῦν δεῦρο *Hen.* (μέχρι τοῦ δεῦρο *L. B.*)

t Φῶτα·] Vocabatur (ut inquit *Grotius* ad *Joann.* c. 10. v. 22.) Φῶτα *Lumina*, quia per totos hos octo dies lucernæ noctibus etiam in domibus accendebantur, ut in titulo *Talmudico*, quo de hoc festo & festo Sortium agitur, traditum est. Videsis Cl. *Seldenum*, lib. 3. *de Synedriis*, cap. 13. §. 9. HUDS. Festum annuum restaurati à Maccabæo Templi indictum, quod Φῶτα vocarunt, Judæi 1 *Macc.* IV. v. 59. ἡμέραι ἐγκαινισμοῦ· *Hebr.* חנוכה & *Gr.* Λυχνοκαΐα vid. Joseph. ἀρχ. lib. XI. c. 4. §. 7. & Scalig. de Emend. p. 435. Item Contra Apion. lib. 2. §. 9. & 39. λυχνοκαΐαι apud Judæos frequentes. De cultu ἑβδομάδος, de quo ibi vide Selden. de Jur. Græc. & Hebr. SPANH. Festum luminum. At חנוכה nomen est, quod & olim & nunc huic festo datur. Id φῶτα non notat, sed ἐγκαίνια. Forsan tunc quoque ab usu lucernarum plurimarum, quibus hoc festum celebrant, nomen gessit. Ceterum quod putet Josephus lumine illo designari lumen libertatis, quod iis insperato affulsit, non existimem. Solebant Judæi lumina in signum lætitiæ, uti & aliæ gentes, accendere: & in festo tabernaculorum, ad cujus imitationem hos dies octo celebrarunt, thyrsos quoque manibus gestantes (uti notatur 2 Hasmon. 10. 6. 7.) notum est quales delicias fecerint lychnis noctu accensis; sic ut inde potius hanc λυχνοκαΐαν repetendam crediderim. REL.

v Βεθσούραν δὲ πόλιν] Βεθεσσοῦραν *Hen.* Vide *Annott.* ad præced. §. 5. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1 c. 1. §. 5. SPANH.

x Αὐτῶν ἐγκρατῆ γενόμενα.] Αὐτῶν κρατήσειν οἰόμενα *Hen.* (*L. B.*) *Busb.* & C.

y Ἐκφέρων Ἰούδας,] Ἐκφερῶν ὁ Ἰούδας *Hen.* & *Busb.*

z Κακῶς τοῖς Ἰουδαίοις ἐπειρᾶτο.] Κακῶν *Hen. Busb.* & C.

a Ἡσαύου] Ita C. & *Vet. Interpr.* Ἡσαῦ υἱοῖς καὶ Ἰδουμαίοις *Hen.* Ἡσαυοῦ δὲ υἱοῖς Ἰδουμαίοις in *Editis*.

b Ἀκραβατηνὴν] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & C. Ἀκραβαττηνὴν *Gall.* & 1 *Macc.* 5, 3. & Ἀκραβαττηνὴν in *MS. Collegii Novi*. Ἀκραβεττηνὴν in *Editis*. Forsan Ἀκραβαττηνὴν legendum. Vide Relandum

datus eſt: porro & Baani filios, qui *per vias* inſidiati ſunt Judæis, concluſos *in* turribus admoto exercitu obſidebat, turreſque illorum incendebat, hominesque *ferro* trucidabat. Poſtea inde progreſſus in Ammanitas, validam manum numeroſumque nactos exercitum, cui præerat Timotheus, illis profligatis atque devictis, Jazoron urbem expugnavit, abductiſque in captivitatem uxoribus eorum & liberis, & urbe incenſa, in Judæam reverſus eſt. Cum autem vicinæ gentes intellexiſſent ipſum revertiſſe, coëunt in Galaaditin adverſus Judæos, qui in ipſorum finibus degebant. At illi in Dathema caſtellum fuga elapſi, miſſis ad Judam nunciis ei ſignificabant, Timotheum feſtinare ut locum, in quem confugerant, expugnaret. Adhuc iſtæ recitabantur epiſtolæ, cum *ecce* adſunt *alteri* ex Galilæa nuncii, indicantes conveniſſe Ptolemæeos, & Tyrios, atque Sidonios, & Galilææ extraneos.

Judæi à Juda per literas auxilium petunt.
1 Maccab. c. 5.

XII. *Id negotii Simoni dat ut Judæorum hoſtes ulciſceretur.* *1 Maccab. c. 5.* *Judas cum Jonatha in Galaaditin proficiſcitur.* *1 Maccab. c. 5.* *Simon in Galilæa vincit hoſtes.* *1 Maccab. c. 5.*

2. Judas igitur, cum cogitaſſet quid fieri oporteret ad utraſque quæ *ſibi* nunciatæ erant neceſſitates ſublevandas, Simoni quidem fratri ſuo mandavit, ut cum tribus delectorum millibus defenſum exiret Judæos qui in Galilæa habitarent: ipſe vero aſſumpto Jonatha fratre altero, cum octo militum millibus in Galaaditin profectus eſt. Joſephum autem Zachariæ filium & Azariam, qui reliquo exercitui præeſſent, reliquit, cum præcepto ut diligenter cuſtodirent Judæam, & cum nemine ante ipſius reditum prælio dimicarent. Simon igitur, poſtquam in Galilæam venit, congreſſus eſt cum hoſtibus, eoſque terga vertere coëgit; & fugientes perſequutus uſque ad portas Ptolemaïdis, occidit eorum ad tria circiter millia. cumque peremptorum ſpolia ſuſtuliſſet, tam Judæos ab eis in captivitatem redactos quam eorum ſarcinulas abducens, domum ſe recepit.

Nabatæi Judæ opem implorant.

3. Judas autem Maccabæus & Jonathas ejus frater, trajecto Jordane, & ab eo tridui iter emenſi, incidunt in Nabatæos, amice eis occurrentes. qui cum ei narraſſent quæ fratribus in Galaaditide acciderant, multoſque illorum malis conflictari, compulſos in caſtella & oppida Galaaditidis, atque eum monuiſſent ut properaret ire adverſus alienigenas, ſummaque ope niteretur populares ſuos ab illis vindicare, *iis* obſequutus iter per ſolitudinem convertit: primoque impetu facto in habitantes Bethſuram, eaque capta, mares omnes militaris ætatis ferro trucidavit, urbemque igni cremavit. Nocte autem appetente, nihilominus perrexit, eaque ad munitionem profectus, in quam Judæos concluſos eſſe contigit, Timotheo cum copiis ſuis locum obſidente, prima luce eò pervenit. Cum-

νὴν ἐπιπεσὼν, πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτεινε καὶ ἐσκύλευσε. συγκλείσας δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ [c] Βαάνου λοχῶντας τοὺς Ἰουδαίους, περικαθίσας ἐπολιόρκει, καὶ τούς τε πύργους αὐτῶν ἐνεπίμπρα, καὶ [d] τοὺς ἄνδρας διέφθειρεν. ἔπειτ' ἐκεῖθεν ἐπὶ τοὺς Ἀμμανίτας [e] ὁρμήσας, δύναμιν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον ἔχοντας, ἧς ἡγεῖτο Τιμόθεος, [f] καὶ τούτους χειρωσάμενος, τὴν [g] Ἰαζωρὸν [h] ἐξῇρε πόλιν· καὶ τάς τε γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα λαβὼν αἰχμαλώτους, καὶ τὴν πόλιν ἐμπρήσας, εἰς τὴν Ἰουδαίαν [i] ἀνέστρεψε. μαθόντα δ' αὐτὸν τὰ γειτονεύοντα τῶν ἐθνῶν [k] ἀναστραφέντα, συναθροίζεται εἰς τὴν [l] Γαλααδῖτιν ἐπὶ τοὺς ἐν τοῖς [m] ὁρίοις αὐτῶν Ἰουδαίους. οἱ δὲ [n] καταφυγόντες εἰς [o] Δάθεμα τὸ φρούριον, πέμψαντες πρὸς Ἰούδαν, ἐδήλουν αὐτῷ, ὅτι λαβεῖν ἐσπούδακεν ὁ Τιμόθεος τὸ χωρίον εἰς ὃ συμπεφεύγασιν. ἀναγινωσκομένων δὲ τῶν ἐπιστολῶν τούτων, καὶ τῆς Γαλιλαίας ἄγγελοι παρεγίνοντο σημαίνοντες ἐπισυνῆχθαι τοὺς ἐκ Πτολεμαΐδος καὶ Τύρου καὶ Σιδῶνος, [p] καὶ τῶν ἀλλοφύλων τῆς Γαλιλαίας.

β'. Πρὸς οὖν ἀμφοτέρας τὰς τῶν ἠγγελμένων χρείας σκεψάμενος ὁ Ἰούδας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, Σίμωνα μὲν τὸν ἀδελφὸν προσέταξεν ὡς τρισχιλίους τῶν ἐπιλέκτων λαβόντα, τοῖς ἐν Γαλιλαίᾳ βοηθὸν ἐξελθεῖν Ἰουδαίοις. αὐτὸς δὲ καὶ Ἰωνάθης ὁ ἕτερος ἀδελφὸς μετὰ στρατιωτῶν ὀκτακισχιλίων [q] ὥρμησαν εἰς τὴν Γαλααδῖτιν. [r] κατέλιπεν δὲ, ἐπὶ τῶν ὑπολοίπων τῆς δυνάμεως, Ἰώσηπόν τε τὸν τοῦ Ζαχαρίου καὶ Ἀζαρίαν, προστάξας αὐτοῖς φυλάττειν ἐπιμελῶς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ συνάπτειν πόλεμον πρὸς μηδένα, ἕως ἂν αὐτὸς ἐπανέλθῃ. ὁ μὲν οὖν Σίμων παραγενόμενος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ συμβαλὼν τοῖς ἐχθροῖς, εἰς φυγὴν αὐτοὺς ἔτρεψε, καὶ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Πτολεμαΐδος διώξας, ἀπέκτεινεν αὐτῶν ὡς περὶ τρισχιλίους. καὶ τά τε σκῦλα λαβὼν τῶν ἀνῃρημένων, καὶ τοὺς ᾐχμαλωτισμένους ὑπ' αὐτῶν Ἰουδαίους, καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν ἐπαγόμενος, εἰς τὴν οἰκείαν ἀνέστρεψεν.

γ'. Ἰούδας δὲ ὁ Μακκαβαῖος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωνάθης, διαβάντες τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, καὶ ὁδὸν ἀπ' αὐτοῦ τριῶν ἀνύσαντες ἡμερῶν, [s] τοῖς Ναβατηνοῖς εἰρηνικῶς ὑπαντῶσι περιτυγχάνουσιν. ὧν διηγησαμένων τὰ περὶ τοὺς ἐν Γαλααδίτιδι, ὡς πολλοὶ κακοπαθοῦσιν αὐτῶν ἐν τοῖς φρουρίοις [t] ἀπειλημμένοι καὶ ταῖς πόλεσι τῆς Γαλααδίτιδος, καὶ παραινεσάντων αὐτῷ σπεύδειν ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ ζητεῖν ἀπ' αὐτῶν σώζειν τοὺς ὁμοεθνεῖς, πεισθεὶς ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἔρημον· καὶ προσπεσὼν πρώτοις τοῖς τὴν [v] Βοσορρὰν κατοικοῦσι, καὶ λαβὼν αὐτὴν, [x] καταβαλὼν πᾶν τὸ ἄρρεν καὶ μάχεσθαι δυνάμενον διέφθειρε, καὶ τὴν πόλιν ὑφῆψεν. ἐπιγινομένης δὲ νυκτὸς, οὐδ' οὕτως ἐπέσχεν, ἀλλ' ὁδεύσας δι' αὐτῆς ἐπὶ τὸ φρούριον, ἔνθα τοὺς Ἰουδαίους ἐγκεκλεῖσθαι συνέβαινε, περικαθεζομένου τὸ χωρίον Τιμοθέου μετὰ τῆς δυνάμεως, ἕωθεν

landum in *Palæſtina S.* p. 176. & 191. HUDS. Ἀκραβαττηνὴν 1 Macc. v. 3. Ἀκραβατινὴ & MS. Big. Ἀκραβαττηνὴ ἄλλως. lib. 11. c. 12. §. 4. Big. Ox. & cap. 20. §. 4. & lib. 4. c. 9. §. 3. ubi *Gen.* Ἀκραβαττηνή· & c. 22. §. 2. Ἀκραβαττηνήν. SPANH.

c Βαάνου λοχῶντας τοὺς Ἰουδαίους,] Σαβαάνου *Hen.* & C. Βαιάνου juxta 1 *Maccab.* c. 5. v. 4.

d Τοὺς ἄνδρας διέφθειρεν.] Τοὺς ἄνδρας αὐτῶν διέφθειρεν *Hen.* & C.

e Ορμήσας,] Ἐξώρμησε *Hen.* & C.

f Καὶ τούτους χειρωσάμενος,] Χειρωσάμενος δὲ καὶ τούτους *Hen.* & *Lugd. Bat.*

g Ἰαζωρὸν] Γαζαρὰ 2 *Maccab.* c. 10. v. 32. Vide *Grotium* ad 1 *Maccab.* c. 5. v. 8.

h Ἐξῇρε πόλιν·] Ἐξαιρεῖ *Hen.* (*L. B.*) & C.

i Ἀνέστρεψε.] Ὑπέστρεψεν *Hen.* & C.

k Ἀναστραφέντα,] Ἀναστρέφοντα *Hen.* & C.

l Γαλααδῖτιν] Γαλαδιτηνὴν *Hen.*

m Ὁρίοις] Ita ex *Epiphan.* & 1 *Macc.* c. 5. v. 9. (ὅρις *L. B.*) ὀρείοις in *Editis.* HUDS. Ὀρείοις eſt montanis: at interpres ὁρίοις finitimis legiſſe videtur. REL.

n Καταφυγόντες] Καταφεύγοντες *Hen.* & *Epiphan.*

o Δάθεμα τὸ φρούριον,] Ita etiam appellatur 1 *Maccab.* c. 5. v. 9. Διάθεμα *Hen.* & *C.* HUDS. Διάθεμα τὸ ὀχύρωμα 1 Maccab. v. 10. SPANH.

p Καὶ τῶν ἀλλοφύλων τῆς Γαλιλαίας.] Τῆς τῶν ἀλλοφύλων Γαλιλαίας malit *Schotanus.* Πάσης Γαλιλαίας ἀλλοφύλων 1 *Macc.* c. 5. v. 15. καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῆς Γαλιλαίας *Hen.* (*L. B.*) C. & *Epiphan.*

q Ὥρμησαν εἰς τὴν Γαλααδῖτιν.] Ὥρμησεν C. & *Vet. Interpr.*

r Κατέλιπεν δὲ] Κατέλειπεν C.

s Τοῖς Ναβαταίοις] Ναβαταίους Ἄραβας infr. lib. 13. c. 1. §. 2. SPANH.

t Ἀπειλημμένοι] Συνειλημμένοι (prout in 1 *Macc.* c. 5. v. 26. & 27.) malit *Schotanus.* ἀποτεθλιμμένοι legiſſe videtur *Epiphan.* qui vertit, *quod multi ex iis tribularentur.*

v Βοσορρὰν] Ita & 1 *Macc.* c. 5. v. 26. (*L. B.* Βοσόραν) Βεβοῤῥὰ juxta meliores *Epiphanii* libros. in aliis *Baraſa*, ut & in *vulgata* verſione lib. 1. *Maccab.* Hæc autem Βοσορρὰ diſtinguitur à Βοσὸρ urbe Gileaditide ab ipſo *Joſepho* & *Scriptore* lib. 1. *Maccab.* ſic ut Βοσὸρ poſſit haberi eadem atque בצר in tribu *Ruben*, & Βοσορρὰ pro *Boſtris.* *Relandus* in *Palæſt.* p. 665. בצרה ſignificat *locum munitum*: unde & Carthaginis arx inverſis literis Βύρσαν Græcis; ex quo vocabulo male intellecto fluxit fabula de taurino tergo. Erant in vicinia Judæorum urbes duæ quibus nomen בצרה, altera Idumææ, de qua *Eſaias* c. 34. v. 6. & c. 63. v. 1. & *Jeremias* c. 49. v. 13. altera Moabitidos, de qua *Jeremias* c. 48. v. 24. illa in 2 *Maccab.* & *Joſepho* Βοσορρὰ dicitur, *Ptolemæo* & *Stephano* Βόσρα, hæc vero Βοσὸρ tam 1 *Macc.* quam *Joſepho.* *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 5. v. 26. HUDS. Βοσὸρ 1 Macc. v. 28. ſupra lib. 4. c. 7. §. 4. βόσορα μὲν, ἐπὶ τοῖς ὅροις τῆς Ἀραβίας· SPANH.

x Καταβαλὼν] Καταλαβὼν *Hen.* & *L. B.*

y Ἐπ

θεν [y] ἐπ' αὐτὸ παρεγίνετο. καὶ καταλαβὼν ἤδη τοῖς τείχεσι [z] προσβεβληκότας τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς μὲν κλίμακας ὥστε ἀναβαίνειν ἐπ' αὐτὰ, τοὺς δὲ μηχανήματα προσφέροντας, κελεύσας τὸν σαλπιγκτὴν [a] σημᾶναι, καὶ παρορμήσας τοὺς στρατιώτας [b] ὑπὲρ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν διακινδυνεῦσαι προθύμως, εἰς τρία διελὼν τὸν στρατὸν ἐπιπίπτει κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Τιμόθεον αἰσθόμενοι ὅτι Μακκαβαῖος εἴη, πεῖραν ἤδη καὶ πρότερον αὐτοῦ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐν τοῖς πολέμοις εὐτυχίας εἰληφότες, [c] εἰς φυγὴν τρέπονται. ἐφεπόμενος δὲ μετὰ τοῦ στρατεύματος ὁ Ἰούδας, ἀναιρεῖ μὲν αὐτῶν [d] εἰς ὀκτακισχιλίους. ἀπονεύσας δ' εἰς [e] Μάλλην πόλιν [f] οὕτω λεγομένην τῶν ἀλλοφύλων, λαμβάνει καὶ ταύτην· καὶ τοὺς μὲν ἄρρενας ἅπαντας ἀποκτείνει, τὴν δὲ πόλιν αὐτὴν [g] ἐμπίμπρησιν. ἄρας δ' ἐκεῖθεν, τήν τε [h] Χάσφωμα, καὶ [i] Βοσὸρ, καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς Γαλααδίτιδος καταστρέφεται.

δ΄. Χρόνῳ δ' ὕστερον οὐ πολλῷ Τιμόθεος δύναμιν μεγάλην παρασκευασάμενος, καὶ συμμάχους ἄλλους τε παραλαβὼν, καὶ Ἀράβων τινὰς μισθῷ πείσας αὐτῷ συστρατεύειν, ἧκεν ἄγων τὴν στρατιὰν πέραν [k] τοῦ χειμάρρου [l] Ῥαφῶν ἀντικρύς. πόλις δὲ ἦν αὕτη. καὶ παρεκελεύετο τοὺς στρατιώτας, εἰ συμβάλοιεν εἰς μάχην τοῖς Ἰουδαίοις, προθύμως ἀγωνίζεσθαι, καὶ κωλύειν αὐτοὺς διαβαίνειν τὸν χείμαρρον. διαβάντων γὰρ ἧτταν αὐτοῖς προὔλεγεν. Ἰούδας δ' ἀκούσας παρεσκευάσθαι τὸν Τιμόθεον πρὸς μάχην, ἀναλαβὼν [m] πᾶσαν τὴν οἰκείαν δύναμιν, ἔσπευδεν ἐπὶ τὸν πολέμιον, καὶ περαιωσάμενος τὸν χείμαρρον [n] ἐπεμπίπτει τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν [o] ὑπαντιάζοντας ἀναιρεῖ, τοὺς δ' εἰς δέος ἐμβαλὼν ῥίψαντας τὰ ὅπλα φεύγειν ἠνάγκασε. καί τινες μὲν αὐτῶν διέδρασαν· οἱ δ' εἰς τὸ καλούμενον ἐν [p] Καρναὶν τέμενος συμφυγόντες, ἤλπισαν [q] τεύξεσθαι σωτηρίας. Ἰούδας δὲ τὴν πόλιν [r] καταλαβόμενος, αὐτούς τε ἀπέκτεινε, καὶ τὸ τέμενος ἐνέπρησε, ποικίλῃ χρησάμενος ἰδέᾳ τῆς ἀπωλείας τῶν πολεμίων.

ε΄. Ταῦτα διαπραξάμενος, καὶ συναγαγὼν τοὺς ἐν τῇ Γαλααδίτιδι Ἰουδαίους μετὰ τῶν τέκνων καὶ γυναικῶν, καὶ τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ἀποσκευῆς, οἷός τε ἦν εἰς τὴν [s] Ἰουδαίαν ἐπαναγαγεῖν. ὡς δ' ἧκεν ἐπί τινα πόλιν [t] Ἔφρων ὄνομα, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ κειμένην, καὶ οὔτε ἄλλην αὐτῷ τραπομένῳ βαδίζειν δυνατὸν ἦν, οὔτε ἀναστρέφειν ἤθελεν, πέμψας πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ, παρεκάλει τὰς πύλας ἀνοίξαντας ἐπιτρέπειν αὐτῷ διὰ τῆς πόλεως ἀπελθεῖν. τάς τε γὰρ πύλας λίθοις ἐμπεφράκεισαν, καὶ τὴν διέξοδον [v] ἀπετέμνοντο. μὴ πειθομένων δὲ τῶν Ἐφραίων, παρορμήσας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ κυκλωσάμενος, ἐπολιόρκει· καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς [x] προσκαθίσας, [y] ἐξαιρεῖ τὴν πόλιν, καὶ πᾶν ὅσον ἄρρεν ἦν

que jam offendisset hostes mœnibus admotos, atque alios scalas ad ea ascendenda, alios vero machinas in expugnationem apportantes, jusso tubicine canere, suosque adhortatus milites, ut alacriter sese periculis objicerent pro fratribus & cognatis, divisis trifariam copiis hostes à tergo invadit. At Timothei milites Maccabæum esse cognoscentes, cùm & jam ante ejus virtutem & in bellis *gerendis* felicitatem experti essent, è vestigio in fugam vertuntur. Judas autem, cum exercitu suo eos insequutus, occidit illorum *eo die* ad octo millia *hominum*: atque *inde* ad Mallen, alienigenarum urbem ita appellatam, flexo itinere, eam etiam expugnavit, ac omnes in ea mares interfecit, urbemque ipsam incendit. Illinc autem profectus, & Chasphoma & Bosor, aliaque quamplurima Galaaditidis evertit oppida.

Judas Timotheanis cladem infert. 1 *Maccab.* c. 5.

4. Non multo post Timotheus cum magnas coëgisset copias, aliosque sibi in auxilium assumpsisset, & Arabibus quibusdam mercede suasisset secum in bellum ire, trans torrentem duxit exercitum, *castraque posuit* ex adverso urbis *Raphôn: & milites hortabatur, ut, si forte prælio congrederentur cum Judæis, alacriter dimicarent, & arcerent eos à transitu torrentis. Si enim transirent, prædicebat fore ut cladem sui acciperent. Judas autem, audito quod Timotheus ad pugnam ineundam esset paratus, copiis suis omnibus assumptis hostem versus ire properavit, trajectoque flumine inimicos adoritur, & quosdam eorum sibi occurrentes peremit; alios vero metu perculsos, abjectis armis, in fugam compulit. atque horum nonnulli *è periculo* evaserunt: quidam vero in fanum, quod erat Carnaï *ita* vocatum, confugientes, se salvos fore *religione loci* sperarunt. At Judas, capto oppido, & ipsos interemit & fanum incendit, hostibus variis modis morte affectis.

Timotheus bellum renovat. 1 *Maccab.* c. 5.

Judas Timotheanos profligat. 1 *Maccab.* c. 5.

5. His gestis, cum Galaaditidis Judæos liberosque & uxores omnemque eorum supellectilem coëgisset, in eo erat ut illos in Judæam reduceret. Ubi autem ventum est ad urbem Ephronem nomine, in via positam, & neque sibi potestas erat declinandi in alterutram partem, neque animus retrorsum revertendi, missis ad eos qui in ea erant nunciis, orabat ut portas aperirent, eumque per urbem discedere paterentur. nam & portas lapidibus obstruxerant, & transitum *ei* præciderant. Sed cùm Ephronitæ ei noluissent parere, milites suos adhortatus, coronaque facta, urbem obsidebat. Et postquam diem noctemque assederat, urbem expugnat; omnibusque in ea maribus occisis, eaque

Judas Ephronem urbem obsidet & expugnat. 1 *Maccab.* c. 5.

y Ἐπ' αὐτὸ παρεγίνετο.] Ἐπ' αὐτῷ C.

z Προσβεβληκότας τοὺς πολεμίους,] Ita mallem cum *Bas.* (*L. B.*) & *Hen.* προβεβληκότας perperam in *Gen.* *Aliisque.*

a Σημᾶναι,] Σημῆναι *Hen.*

b Ὑπὲρ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν] Ita *Bas.* *Hen.* & C. ὑπὲρ τῶν ἀδ. *Gen.*

c Εἰς φυγὴν τρέπονται.] Φυγῇ χρῶνται *Hen.* & *L. B.*

d Εἰς ὀκτακισχιλίους.] Illud εἰς omittunt *Genevenses.*

e Μάλλην] Μάλλα *Hen.* Μχάφλην C. in *Epiphanii* libris *Mellam.* Μάλλην *Josephi* eandem esse credit *Grotius* quæ (in 1 *Macc.* c. 5. v. 35.) dicitur Μασφὰ, & in *Codd.* *Alex.* & *NC.* Μααφὰ, & *Ptolemæo* Μαλιάτθα. & *Stephano* Μαλσάνη. unde pro ἐν Ἀλέμοις 1 *Macc.* c. 5. v. 26. legendum conjicit literis transpositis ἐν Μαλέοις. HUDS. Μασφὰ 1 Macc. v. 35. SPANH.

f Οὕτω λεγομένην τῶν ἀλλοφύλων,] Illa οὕτω λεγομένην non agnoscit *Epiphan.*

g Ἐμπίμπρησιν.] Sic *Hen.* & *C.* ἐμπίπρησιν in *Editis.*

h Χάσφωμα. καὶ Βοσὸρ, καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις] Χαμοφάκην C. (Κασφομάχην *Lugd. Bat.* & in marg. Κασπομάκην,) Καθωμαχεῖ *Hen.* in *Epiphanii* libris *Castomachi* vel *Casthomachi.* Χασφὼρ 1 *Macc.* c. 5. v. 26. & Χασφὼν v. 36. atque semel *Cheschbon* habet *Vulgatus Interpres.* HUDS. Χασφὼν, Μακὲδ. Βοσὸρ καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις 1 Macc. v. 36. SPANH.

i Βοσὸρ,] Σοβορρὰν, C. transpositis (ut credo) literis pro Βοσορρὰν (ita exstat in *L. B.*) sicuti Σκαφὼρ pro Χασφὼρ habet *NC.*

k Τοῦ χειμάρρου] Sic Ῥαφὼν ἐκ πέραν τοῦ χειμάρρου 1 Macc. v. 37. SPANH.

l Ῥαφῶν] *L. B.* ῥαμφῶν.

* Raphôn:] Κατὰ πρόσωπον Ῥαφὼν ἐκ πέραν τοῦ χειμάρρου 1 *Macc.* c. 5. v. 37. *Raphana* urbs Syriæ *Plinio*, l. 5. c. 18. Ραφανέαι *Ptolemæo* & *Stephano.* Ῥομφὼν *Hen.*

m Πᾶσαν τὴν οἰκείαν δύναμιν,] Ἅπασαν *Hen.* & C. & mox post τὸν χείμαρρον, ἐμπίπτει in *utrisque*, & post τὴν οἰκείαν δύναμιν, ἔσπευσε, & post τὰ ὅπλα φεύγειν, ἠνάγκαζε *Hen.*

n Ἐπεμπίπτει] *L. B.* ἐμπίπτει.

o Ὑπαντιάζοντας ἀναιρεῖ,] Ita *MSS.* perperam ὑπαντίζοντας in *Editis.*

p Καρναὶν τέμενος] Ita & 1 *Macc.* c. 5. v. 43. in *Epiphanii* libris *Grana*, &, literis (ut puto) trajectis, *Crana* pro *Carna.* (ἐγκαρναίμ *L. B.*) ἐπὶ τὸ Καρνίον καὶ τὸ Ἀταργατεῖον 2 *Macc.* c. 12. v. 26. Videsis Grotium ad loca ista; & *Relandum* in *Palæstina* S. p. 598, 621, 696. HUDS. Τὸ τέμενος ἐν Καρναὶν 1 Maccab. v. 44. SPANH.

q Τεύξεσθαι σωτηρίας.] Τεύξασθαι *Hen.* & C.

r Καταλαβόμενος,] Ita ex *C.* (ut & *L. B.*) *Vet. Interpr.* & 1 *Macc.* c. 5. v. 24. καταβαλόμενος in *Editis.* HUDS.

s Ἰουδαίαν] Ἰουδαίων ἐπαναγαγεῖν διεγνώκει C. quod ferri potest, omissis οἷός τε ἦν. quorum ad ἐξήγησιν forsan oræ libri primitus appositum erat.

t Ἔφρων] Quod *Epiphanii* libri *Ephron* & *Efron* habeant & Ἐφραίων paulo infra *Hen.* (*L. B.* habet Εὐφρῶν, sed mox inferius Ἐμφραίων) ut & Ἐφρὼν 1 *Macc.* c. 5. v. 46. mutavi Ἐμφρὼν *Editorum* in Ἐφρὼν & mox Ἐμφραίων in Ἐφραίων. Videsis *Grotium.* HUDS. Ἐφρὼν 1 Macc. v. 46. Ἔμφρων hic etiam *edit. Basil.* *Rufin.* Ephron. SPANH.

v Ἀπετέμνοντο.] Ἐπετέμνοντο in *Edit. Gen.*

x Προσκαθίσας,] Προκαθίσας *Hen.*

y Ἐξαιρεῖ τὴν πόλιν,] Ita cum *Cod. Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* ἐξαίρει in *Editis* *Aliisque.*

que tota exusta, facere iter incipiebat. tantus autem erat occisorum numerus, ut super mortuorum corpora transirent. Ita trajecto Jordane, pervenerunt in Campum magnum, in conspectu urbis Bethsanæ positum, quæ Græcis dicitur Scythopolis. atque inde profecti in Judæam venerunt, cum cantibus & laudibus, omnique ludendi licentia, qua in victoriis celebrandis uti solent: hostias etiam votivas mactarunt pro rebus feliciter gestis, pariterque pro incolumitate exercitus. nam Judæorum nemo istis in præliis cadebat.

Josephus & Azarias cum Gorgianis male pugnant. 1 Maccab. c. 5.

6. Interea Josephus Zachariæ filius & Azarias, quos copiarum duces reliquerat Judas, quo tempore Simon in Galilæa bellum gerebat contra Ptolemæeos, ipse vero Judas & frater ejus Jonathas in Galaaditide, volentes & ipsi ducum bellica virtute insignium gloriam sibi acquirere, cum suis militibus profecti sunt ad Jamniam. sed eis obviam egresso Gorgia Jamniæ præfecto, pugnaque commissa, homines de suis ad duo millia amittunt, & terga vertentes usque ad Judææ fines fugati sunt. Hæc autem clades illis propterea accidit, quod iis non obsequuti sunt quæ mandavit Judas, ut scilicet cum nemine, antequam ipse adesset, prælio dimicarent. nam præter cætera ejus consilia solertia etiam illud plane mirandum, quod cladem Josephi & Azariæ militibus illatam illis eventuram esse intellexit, si vel tantillum ab iis discederent quæ in mandatis dederat.

Judæ expeditio in Idumæam. 1 Maccab. c. 5.

At Judas ejusque fratres Idumæos bello persequi non destiterunt: sed eos undique premebant urgebantque. Cumque urbem Chebronem cepissent, ejus munitiones diruebant: & turribus *circumquaque* incensis, extraneorum regionem depopulabantur, urbemque Marissam; ac inde Azotum delati eam expugnarunt & diripuerunt. multum autem spoliorum & prædæ secum asportantes, in Judæam reversi sunt.

ἐν αὐτῇ κτείνας, καὶ καταπρήσας ἅπασαν αὐτὴν, ὁδὸν ἔσχε· τοσοῦτον δ᾽ ἦν τὸ τῶν πεφονευμένων πλῆθος, ὡς ἐπ᾽ αὐτῶν βαδίζειν τῶν νεκρῶν. διαβάντες δὲ τὸν Ἰορδάνην, ἧκον εἰς [z] τὸ Μέγα πεδίον, οὗ κεῖται κατὰ πρόσωπον πόλις [a] Βεθσάνη, καλουμένη πρὸς Ἑλλήνων Σκυθόπολις. κἀκεῖθεν ὁρμηθέντες εἰς τὴν Ἰουδαίαν παρεγένοντο, ψάλλοντες τε καὶ [b] ὑμνωδοῦντες· [c] καὶ τὰς συνήθεις ἐν τοῖς ἐπινικίοις παιδιὰς ἄγοντες· ἔθυσαν δὲ χαριστηρίους θυσίας ὑπέρ τε τῶν [d] κατορθωμένων, καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ στρατεύματος σωτηρίας. οὐδεὶς γὰρ ἐν τούτοις τοῖς πολέμοις τῶν Ἰουδαίων ἀπέθανεν.

ϛ᾽. Ἰώσηπος δὲ ὁ Ζαχαρίου καὶ Ἀζαρίας, οὓς [e] κατέλιπε στρατηγοὺς ὁ Ἰούδας, καθ᾽ ὃν καιρὸν Σίμων μὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ πολεμῶν τοὺς ἐν Πτολεμαΐδι, αὐτὸς δὲ ὁ Ἰούδας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωνάθης ἐν τῇ Γαλααδίτιδι, βουληθέντες καὶ αὐτοὶ δόξαν περιποιήσασθαι στρατηγῶν τὰ πολεμικὰ γενναίων, τὴν ὑπ᾽ αὐτοὺς δύναμιν ἀναλαβόντες, ἦλθον εἰς Ἰάμνειαν. Γοργίου δὲ τοῦ τῆς Ἰαμνείας στρατηγοῦ ὑπαντήσαντος, συμβολῆς γενομένης δισχιλίους ἀποβάλλουσι τῆς στρατιᾶς, [f] καὶ φεύγοντες ἄχρι τῶν τῆς Ἰουδαίας ὅρων διώκονται. συνέβη δ᾽ αὐτοῖς τὸ πταῖσμα τοῦτο παρακούσασιν ὧν αὐτοῖς Ἰούδας [g] ἐπέστειλε, μὴ συμβαλεῖν εἰς μάχην μηδενὶ πρὸ τῆς ἐκείνου παρουσίας. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ στρατηγήμασι, καὶ τὸ κατὰ τοὺς περὶ τὸν Ἰώσηπον καὶ τὸν Ἀζαρίαν πταῖσμα θαυμάσειεν ἄν τις, ὃ συνῆκεν εἰ παρακινήσουσί τι τῶν ἐπεσταλμένων αὐτοῖς ἐσόμενον. ὁ δὲ Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ [h] πολεμοῦντες τοῖς Ἰδουμαίοις οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλ᾽ ἐνέκειντο πανταχόθεν αὐτοῖς. τήν τε Χεβρῶνα πόλιν [i] καταλαβόμενοι, ὅσον ἦν ὀχυρὸν αὐτῆς καθεῖλον· καὶ τοὺς πύργους ἐμπρήσαντες, ἐδῄουν τὴν [k] ἀλλοφύλων χώραν, καὶ [l] Μάρισαν πόλιν, εἴς τε Ἄζωτον ἐλθόντες, καὶ λαβόντες αὐτὴν διήρπασαν. πολλὰ δὲ σκῦλα καὶ λείαν [m] κομίζοντες, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὑπέστρεψαν.

XIII.

CAP. IX.

De obitu Antiochi Epiphanis. Quomodo Antiochus Eupator, ducto in Judam exercitu, ipsum in templo obsidebat: ac postea, pace facta, discessit. De Alcimo & Onia.

Antiochus Epiphanes ab Elymaïde repulsus. 1 Maccab. c. 6.

SUB id tempus etiam rex Antiochus, superiores tractus peragrans, audivit urbem esse in Perside opibus præstantem, Elymaïda nomine, inque ea Dianæ templum valde opulentum, omne genus donariis refertum; arma etiam & loricas *ibi* esse, quæ fama acceperat reliquisse Alexandrum, Philippi filium, Macedonum regem. Itaque his incitatus, Elymaïda properavit, admotoque exercitu eam obsidebat. Illis autem qui in ea erant nec adventu ejus nec oppugnatione territis, sed fortiter resistentibus, spe sua frustratus est. Cum enim illum ab urbe repulissent, facta eruptione eum

ΚΕΦ. θ᾽.

Περὶ τελευτῆς Ἀντιόχου Ἐπιφανοῦς. ὡς Ἀντίοχος Εὐπάτωρ στρατευσάμενος πρὸς Ἰούδαν, αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἐπολιόρκει· εἶτα εἰρήνην ποιησάμενος ἀνεχώρησε. περὶ Ἀλκίμου καὶ Ὀνία.

[n] ΥΠΟ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, [o] τὴν ἄνω χώραν [p] ἐπερχόμενος, ἀκούει πόλιν ἐν τῇ Περσίδι πλούτῳ διαφέρουσαν [q] Ἐλυμαΐδα τοὔνομα, καὶ πολυτελὲς ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐν αὐτῇ, καὶ παντοδαπῶν ἀναθημάτων πλῆρες εἶναι· ἔτι γε μὴν ὅπλα καὶ θώρακας, ἃ καταλιπεῖν ἐπυνθάνετο [r] τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου, βασιλέα δὲ Μακεδόνων Ἀλέξανδρον. κινηθεὶς οὖν [s] ὑπὸ τούτων, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Ἐλυμαΐδα, καὶ προσβαλὼν [t] αὐτὴν ἐπολιόρκει. τῶν δ᾽ ἐν αὐτῇ μὴ καταπλαγέντων τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, μηδὲ τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ καρτερῶς ἀντισχόντων, ἀποκρούεται τῆς ἐλπίδος. ἀπωσάμενοι γὰρ ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἐπεξελθόντες ἐδίωξαν·

z Τὸ Μέγα πεδίον,] Conf. sup. lib. VIII. c. 3. §. 3. SPANH.

a Βεθσάνη,] Βαιθσὰν 1 *Macc.* c. 5. v. 52. atque Σκυθῶν πόλις dicitur 2 *Macc.* c. 12. v. 29. HUDS. Conf. lib. VI. c. 14. §. 8. SPANH.

b Ὑμνωδοῦντες·] *L. B.* ὑμνοῦντες.

c Καὶ τὰς —— ἄγοντες·] Καὶ τοὺς συνήθεις ἐν τοῖς ἐπινικίοις παιᾶνας (*L. B.* παιᾶνας) ἄγοντες *Hen.* & C.

d Καθορθωμένων,] Κατωρθωμένων *Gall.* & *C.*

e Κατέλιπε στρατηγοὺς ὁ Ἰούδας,] Κατέλειπε στρατηγοὺς Ἰούδας *C.*

f Καὶ φεύγοντες] Καὶ φεύγουσιν ἄχρι τῶν τῆς Ἰουδαίας ὅρων. συνέβη *Hen.*

g Ἐπέστειλε,] *Gen.* ἀπέστειλε.

h Πολεμοῦντες τοῖς Ἰδουμαίοις] Πολεμοῦντες τοὺς Ἰουδαίους in *Cod. C.* Πολεμοῦντες τοῖς ἀλλοφύλοις *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) πολεμοῦντες τοὺς Ἰδουμαίους in *Editis Aliisque.* ipse mutavi in πολ. τοῖς Ἰδουμαίοις. Si quis malit πρὸς τοὺς Ἰδουμαίους, per me licet.

i Καταλαβόμενοι,] Ita *Hen.* (*L. B.*) & *C.* καταλαμβανόμενοι in *Editis Aliisque.*

k Ἀλλοφύλων χώραν,] Ἀλλόφυλον *Hen.* & *C.*

l Μάρισαν] Μάρισαν *Hen.* & *C.* atque ita vel Μαρησὰν juxta *Epiphanii* libros. Videsis *Relandum* in *Palæstina S.* p. 889. HUDS. Conf. ἁλωσ. l. 1. c. 13. §. 9. SPANH.

m Κομίζοντες,] Ita *Hen.* (*L. B.*) & *Vet. Interpr.* κομίσαντες in *Editis Aliisque.*

n Ὑπὸ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον] Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν *Hen.* (*L. B.*) & *C.*

o Τὴν ἄνω —— διαφέρουσαν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 4. & infr. lib. 13. c. 7. §. 2. SPANH.

p Ἐπερχόμενος,] Ὑπερχόμενος solus *Hen.*

q Ἐλυμαΐδα τοὔνομα,] Ita *Hieronymus* in *Danielem*, cap. 11. *Polybius & Diodorus narrant eum templum Dianæ in Elymaïde, quod erat ditissimum, spoliare conatum.* In Elimæis etiam Dianæ templum collocat *Strabo*, l. 16. p. 744. D. Vide *Bocharti Phaleg.* l. 2. c. 2. & *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 16. p. 491.

r Τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου,] Sic in *Cod. C.* τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου in *Editis Aliisque.*

s Ὑπὸ τούτων,] Ἐπὶ τούτῳ *Hen.*

t Αὐτὴν ἐπολιόρκει.] Αὐτῇ *Busb.* & *Hen.*

γ Κα-

ξαν· ὥστ' αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς Βαβυλῶνα φεύγοντα, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντα τῆς στρατιᾶς. λυπουμένῳ δ' ἐπὶ τῇ διαμαρτίᾳ ταύτῃ, προσαγγέλλουσί τινες καὶ τὴν τῶν στρατηγῶν ἧτταν, οὓς πολεμήσοντας τοῖς Ἰουδαίοις [v] κατελελοίπει, καὶ τὴν ἰσχὺν ἤδη τὴν τῶν Ἰουδαίων. προσγινομένης οὖν καὶ τῆς περὶ τούτων φροντίδος τῇ προτέρᾳ, συγχυθεὶς ὑπὸ ἀθυμίας εἰς νόσον κατέπεσεν. ἧς μηκυνομένης καὶ αὐξανομένων τῶν παθῶν, συνεὶς ὅτι [x] μέλλει τελευτᾶν, συγκαλεῖ τοὺς φίλους, καὶ τήν τε νόσον αὐτοῖς χαλεπὴν οὖσαν ἐμήνυεν, καὶ τοῦτο ὅτι ταῦτα πάσχει [y] κακώσας τὸ Ἰουδαίων ἔθνος παρεδήλου, συλήσας τε τὸν ναὸν, καὶ τοῦ Θεοῦ καταφρονήσας. καὶ ταῦτα λέγων ἐξέπνευσεν. ὥστε θαυμάζειν Πολύβιον τὸν Μεγαλοπολίτην, [z] ὅς, ἀγαθὸς ὢν ἀνὴρ, ἀποθανεῖν λέγει τὸν Ἀντίοχον, βουληθέντα τὸ τῆς ἐν Πέρσαις Ἀρτέμιδος ἱερὸν συλῆσαι. [a] τὸ γὰρ μηκέτι ποιῆσαι τὸ ἔργον βουλευσάμενον, οὐκ ἔστι τιμωρίας ἄξιον. εἰ δὲ διὰ τοῦτο Πολυβίῳ δοκεῖ καταστρέψαι τὸν βίον Ἀντίοχον οὕτως, πολὺ πιθανώτερον διὰ τὴν ἱεροσυλίαν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τελευτῆσαι τὸν [b] βασιλέα. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου οὐ [c] διαφέρομεν, τὴν ὑπὸ τοῦ Μεγαλοπολίτου λεγομένην [d] αἰτίαν, παρὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν ἀληθῆ νομίζουσιν.

β'. Ὁ δ' Ἀντίοχος, πρὶν ἢ τελευτᾶν, [e] καλέσας Φίλιππον, ἕνα τῶν ἑταίρων, [f] τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐπίτροπον καθίστησι· καὶ δοὺς αὐτῷ τὸ διάδημα καὶ τὴν στολὴν καὶ τὸν δακτύλιον, Ἀντιόχῳ τῷ παιδὶ αὐτοῦ ταῦτα ἐκέλευσε κομίσαντα δοῦναι, δεηθεὶς [g] προνοῆσαι τῆς ἀνατροφῆς [h] αὐτοῦ, καὶ τηρῆσαι τὴν βασιλείαν ἐκείνῳ. ἀπέθανε δὲ Ἀντίοχος ἐνάτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει. Λυσίας δὲ, αὐτοῦ τὸν θάνατον δηλώσας τῷ πλήθει, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀντίοχον, αὐτὸς γὰρ εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν, [i] ἀποδεικνύει βασιλέα, καλέσας αὐτὸν Εὐπάτορα.

γ'. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ οἱ ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν Ἱεροσολύμων φρουροὶ καὶ φυγάδες τῶν Ἰουδαίων, πολλὰ τοὺς Ἰουδαίους εἰργάσαντο. τοὺς γὰρ ἀναβαίνοντας εἰς τὸ ἱερὸν, [k] θῦσαι βουλομένους, ἐξαίφνης ἐκτρέχοντες οἱ φρουροὶ διέφθειραν. ἐπέκειτο γὰρ τῷ ἱερῷ [l] ἡ ἄκρα. τούτων οὖν συμβαινόντων αὐτοῖς, Ἰούδας ἐξελεῖν διέγνω τὴν φρουράν· καὶ συναγαγὼν τὸν λαὸν ἅπαντα, τοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ καρτερῶς ἐπολιόρκει. [m] ἔτος δ' ἦν τοῦτο τῆς ἀρχῆς τοῖς ἀπὸ Σελεύκου, ἑκατοστὸν καὶ πεντακοστόν. κατασκευάσας οὖν μηχανήματα, καὶ χώματα [n] ἐγείρας, φιλοπόνως προσέκειτο τῇ τῆς ἄκρας αἱρέσει. πολλοὶ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ φυγάδων νύκτωρ ἐξελθόντες εἰς τὴν χώραν, καί τινας τῶν ὁμοίων καὶ ἀσεβῶν συναγαγόντες, ἧκον πρὸς Ἀντίοχον τὸν βασιλέα, "οὐκ ἀξιοῦντες ἑαυτοὺς ὑπεροραθῆναι δεινὰ πάσχοντας ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων, καὶ ταῦθ' ὑπομένοντας διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ, τὴν μὲν πάτριον αὐτῶν [o] καταλύσαντας θρησκείαν, ἣν δὲ προσέταξε ταύτης ἀντιποιουμένους. κινδυνεύειν οὖν ὑπὸ Ἰούδα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ἀκρόπολιν αἱρεθῆναι, καὶ τοὺς φρουροὺς τοὺς ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατασταθέντας, εἰ μή τις παρ' αὐτοῦ βοήθεια πεμφθείη." ταῦτ' ἀκούσας ὁ [p] παῖς

persequuti sunt: adeo ut fuga se Babylonem receperit, magna exercitus parte amissa. Dolenti autem, quod tam male ei res ceciderant, nunciant quidam duces etiam profligatos esse, quos ad bellum cum Judæis gerendum reliquerat, Judæorumque vires magna cepisse incrementa. Hac de re nova solicitudine priori accedente, animi anxietate obrutus in morbum incidit. Quo cum diutius teneretur, & augerentur cruciatus, cogitans jam sibi esse moriendum, amicos convocat, & morbum suum illis gravem esse significabat, ac præterea illud declarabat, se ista passum esse, quod Judæorum gentem male multaverat, templumque spoliaverat, & Deum contempserat. atque his dictis animam exhalavit. Adeo ut mirari subeat Polybium Megalopolitanum: qui, cum vir esset alioqui probus, memoriæ proderet, Antiochum periisse, quod Dianæ templum apud Persas expilare voluisset. voluisse enim tantum nec fecisse haud pœna dignum erat. Quod si Polybio videatur Antiochum ob hujusmodi causam finiisse vitam: multo verisimilius est, ob sacrilegam templi Hierosolymitani direptionem exstinctum esse. Sed hac de re non libet cum illis contendere, qui causam *mortis ejus* à Megalopolita allatam huic nostræ præferendam esse arbitrantur.

Antiochus moriens suos alloquitur. 1 Maccab. c. 6.

Polybius Megalopolitanus erroris arguitur.

XIV.

2. Cæterum Antiochus, priusquam moreretur, Philippo uno de sodalibus suis vocato, ipsum regni curatorem constituit: traditoque ei diademate, vestituque suo & annulo, jussit ut ad Antiochum filium suum perferret eique redderet, orans *& obsecrans* ut ipsum educandum curaret, & regnum ei servaret. Atque *ita* diem supremum obiit Antiochus anno centesimo quadragesimo nono. At Lysias, postquam ipsum mortuum esse populo indicaverat, filium ejus Antiochum, (tum enim illius curam ille gerebat) regem declarat, eumque nuncupat Eupatorem.

Antiochus Philippum regni curatorem constituit. 1 Maccab. c. 6.

Moritur, eique in regno succedit Antiochus Eupator. 1 Maccab. c. 6.

3. Hoc autem tempore arcis Hierosolymitanæ custodes & Judæorum perfugæ *mala* multa Judæis intulerunt. Eos enim qui in templum rem divinam faciendi ergo ascendebant, *ferro* peremerunt. nam templo arx imminebat. Itaque cum hæc illis acciderint, id Judæ in animo erat ut præsidium istud de medio tolleret: populoque omni convocato, eos qui in arce erant valide oppugnabat. Annus autem Seleucidarum is erat centesimus quinquagesimus. Fabricatis itaque machinis, & aggeribus excitatis, magnopere urgebat *obsidionem* ut arcem caperet. Sed multi ex perfugis, qui in ea erant, noctu in regionem egressi, &, coactis quibusdam sui similibus & impiis, ad Antiochum regem se conferebant, postulantes "ut ipsos non negligeret, dum à popularibus suis dira paterentur, atque illa sustinerent patris ipsius gratia, quod religionem patriam reliquissent, illamque ab eo institutam sequerentur. nunc vero periculum esse, ne Judas & qui cum eo sunt & arcem capiant & præsidium à Rege *in ea* constitutum, nisi *mature* ab ipso suppetiæ mitterentur." His auditis, An-

Judas arcem Hierosolymitanam oppugnat. 1 Maccab. c. 6.

Israëlitæ quidam Judam apud Eupatorem criminantur.

v Κατελελοίπει.] *Al.* καταλελοίπει.

x Μέλλει τελευτᾶν.] Μέλλοι *Hen.* (*L. B.*) & C.

y Κακώσας τὸ Ἰουδαίων] Κακώσας τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, καὶ συλήσας τὸν ναὸν *Hen.*

z Ὅς, ἀγαθὸς —— ἄξιον.] Desunt hæc hodie in Polybio, ac proinde hinc inter ejus fragmenta à Casaubono relata pag. 997. SPANH.

a Τὸ γὰρ μηκέτι ποιῆσαι τὸ ἔργον] Vide *Seldenum* de *Synedriis*, l. 2. c. 13. §. 7. & *Grotium* in *Exodi* cap. 20. v. 17.

b Βασιλέα.] Ita cum *Hen. C.* & *Vet. Interpr.* τελευτῆσαι τὸν βίον in *Editis.*

c Διαφέρομεν,] Διαφέρομαι *Hen.*

d Αἰτίαν,] Αἰτίαν, ταύτην ὑφ' ἡμῶν ἀληθῆ νομιζόντων *Hen.* & C.

e Καλέσας Φίλιππον,] 1 Maccab. VI. 14. SPANH.

f Τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐπίτροπον] 1 Macc. VI. 15. SPANH.

g Προνοῆσαι τῆς ἀνατροφῆς] Ita cum *MSS.* (in *L. B.* προῆσαι scribentis vitio) & *Vet. Interpr.* προνοῆσαι in *Editis.*

h Αὐτοῦ,] Illud αὐτοῦ ex *Hen.* (*L. B.*) & *Epiphanio.*

i Ἀποδεικνύει βασιλέα,] Ἀποδείκνυσι in *MSS.* ut & *L. B.*

k Θῦσαι βουλομένους,] Καὶ θῦσαι solus *Hen.*

l Ἡ ἄκρα.] Arx igitur olim Templo Hierosolym. imminens. de Ἀκρα ἁλωτ. lib. 5. c. 4. §. 1. SPANH.

m Ἔτος —— πεντακοστόν.] Æræ caput Seleuci imperium. REL. Quia scilicet eadem à principio regni ejus venit computanda. Confer doctissimum Norisii librum de Epocha Syro-Macedonum. HAV.

n Ἐγείρας,] Alii sic distinguunt, ἐγείρας φιλοπόνως, προσέκειτο &c.

o Καταλύσαντες —— ποιουμένους.] Ita locum hunc restituimus ex *L. B.* in *Vulg.* enim hactenus legebatur καταλείψαντος & ταύτην ποιουμένους. nimis languide. HAV.

p Παῖς Ἀντίοχος,] Nonum ætatis annum agebat, cum vita discederet Antiochus Epiphanes, teste *Appiano* in *Syriacis*, p. 177.

Antiochus puer iratus est: accersitisque ducibus & amicis, jussit eos milites colligere mercenarios, virosque è regno *suo* qui militaris essent ætatis. & *brevi* coactus est exercitus, peditum circiter centum millia, equitum vero viginti millia, elephantique duo & triginta.

Antiochus Eupator cum copiis in Judæam proficiscitur. 1 Maccab. c. 6.

4. His copiis Rex Antiochia profectus est cum Lysia, totius exercitûs imperium habente. Cumque Idumæam pervenisset, inde ad Bethsuram ascendit, urbem valde munitam captuque difficilem; eamque circumsessam oppugnare cœpit. Bethsuranis autem fortiter resistentibus, & machinas ab ipso paratas, incursionibus *subinde* factis, incendentibus, multum temporis in obsidione consumptum est. Judas autem, audita Regis expeditione, ab oppugnatione arcis desistit: Regique obviam profectus, castra posuit ad angustias in loco qui Bethzacharia dicebatur, septuaginta stadiorum intervallo ab hostibus. At Rex, digressus Bethsura, exercitum duxit ad fauces, versusque Judæ castra. Primo autem mane copias in aciem instruxit. Cumque non posset elephantos explicare in aciei latitudinem propter locorum angustias, jussit ut unus post alium incederet. Singulis autem elephantis attributi erant mille pedites & equites quingenti, qui eos *ubicunque pergerent* undique stiparent: gestabantque elephanti turres excelsas & sagittarios. reliquum vero exercitum hinc atque illinc fecit edita montium ascendere, amicis in duces eis præpositis. Cum autem jussisset exercitum clamorem *militarem* tollere, hostes aggreditur, aureis æreisque clypeis nudatis, ut inde fulgor ingens emicaret. illis etiam magna voce clamantibus montes respondebant. Nec tamen Judas his visis animo consternatus est: sed, excepto fortiter hostium impetu, ad sexcentos eorum occidit, qui primi ad manus venerant. Eleazarus autem ejus frater, quem Auran vocabant, conspicatus elephantum alios omnes supereminentem, regiis thoracibus loricatum, suspicatus in eo esse Regem, animose admodum in eum impetum fecit. Cumque multos qui circa elephantum erant peremisset, aliosque dimovisset, sub ventrem subiit, & elephantum vulneratum interfecit. ille vero in Eleazarum collapsus, suo pondere virum opprimit. Et hic quidem, cum magno animo multos ex hostibus perdidisset, hoc modo vitam finivit.

Antiochus Eupator cum Juda congreditur. 1 Maccab. c. 6.

Eleazarus occiso elephanto ab ipso opprimitur. 1 Maccab. c. 6.

5. At Judas, ubi hostium vires animadvertit, Hierosolyma se recepit, seque ad obsidionem tolerandam parabat. Antiochus vero, parte exercitûs ad oppugnandam Bethsuram missa, cum reliquis copiis Hierosolyma profectus est. At enim Bethsuritæ *hostium* multitudine territi, videntesque commeatus eos deficere, semet *ei* tradiderunt, fide jurejurando accepta se nihil mali à Rege passuros esse. Cæterum Antiochus, urbe potitus, * nulla alia injuria eos affecit, quam quod nudos eos ejecerit. urbem autem suorum præsidio firmavit. Verum cum longo tempore assideret oppugnando fanum Hierosolymitanum, iis qui intus erant acerrime *pro salute sua* propugnantibus. nam contra

Judæi cedunt. 1 Maccab. c. 6.

Bethsuritæ obsessi deditionem faciunt. 1 Maccab. c. 6.

Fanum Hierosolymitanum oppugnatum. 1 Maccab. c. 6.

Ἀντίοχος, ὠργίσθη· καὶ τοὺς ἡγεμόνας καὶ φίλους μεταπεμψάμενος, ἐκέλευσε μισθοφόρους συναγαγεῖν, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας τοὺς στρατεύσιμον ἡλικίαν ἔχοντας. καὶ συνήχθη στρατὸς [q] πεζῶν μὲν, [r] ὡσεὶ δέκα μυριάδες, ἱππεῖς δὲ δισμύριοι, ἐλέφαντες δὲ δύο καὶ τριάκοντα.

δʹ. Ταύτην οὖν ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, ἐξώρμησεν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μετὰ Λυσίου, πάσης τῆς στρατιᾶς ἔχοντος τὴν ἡγεμονίαν. καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Ἰδουμαίαν, ἐκεῖθεν εἰς [s] Βεθσούραν ἀναβαίνει πόλιν, σφόδρα ὀχυρὰν καὶ δυσάλωτον. καὶ περικαθίσας ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. ἰσχυρῶς δὲ ἀντεχόντων τῶν [t] Βεθσουραίων, καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ τῶν μηχανημάτων ἐμπρησάντων, ἐπεξῆλθον γὰρ αὐτῷ, χρόνος ἐτρίβετο πολὺς περὶ τὴν πολιορκίαν. Ἰούδας δὲ, τὴν ἔφοδον τοῦ βασιλέως ἀκούσας, ἀφίσταται μὲν τοῦ τὴν ἄκραν πολιορκεῖν· ἀπαντήσας δὲ τῷ βασιλεῖ, βάλλεται στρατόπεδον ἐπὶ τῶν στενῶν, ἔν τινι τόπῳ [v] Βεθζαχαρία λεγομένῳ, σταδίους ἀπέχοντι τῶν πολεμίων ἑβδομήκοντα. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρμήσας ἀπὸ τῆς Βεθσούρας, ἤγαγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὰ στενὰ, καὶ τὸ τοῦ Ἰούδα στρατόπεδον. ἅμ᾽ ἡμέρᾳ δὲ πρὸς μάχην διέταξε τὴν στρατιάν. τοὺς μὲν οὖν ἐλέφαντας ἐποίησεν ἀλλήλοις ἕπεσθαι διὰ τὴν στενοχωρίαν, οὐ δυναμένων αὐτῶν ἐπὶ πλάτος τετάχθαι. εἰς δὲ κύκλον ἐλέφαντος ἑκάστου [x] συμπαρῆσαν πεζοὶ μὲν χίλιοι, ἱππεῖς δὲ πεντακόσιοι· ἔφερον δὲ [y] οἱ ἐλέφαντες πύργους τε [z] ὑψηλοὺς καὶ τοξότας. τὴν δὲ λοιπὴν δύναμιν ἑκατέρωθεν ἐποίησεν ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰ ὄρη, τοὺς φίλους [a] αὐτῆς προτάξας. κελεύσας δὲ ἀλαλάξαι τὴν στρατιὰν, προσέβαλλε τοῖς πολεμίοις, γυμνώσας τάς τε [b] χρυσᾶς καὶ [c] χαλκᾶς ἀσπίδας, ὥστε αὐγὴν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀφίεσθαι λαμπράν. συνεπήχει δὲ τὰ ὄρη κεκραγότων αὐτῶν. ταῦτα ὁρῶν ὁ Ἰούδας οὐ κατεπλάγη, δεξάμενος δὲ γενναίως τοὺς πολεμίους, τῶν προδρόμων περὶ ἑξακοσίους ἀναιρεῖ. Ἐλεάζαρος δ᾽ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὃν [d] Αὐρὰν ἐκάλουν, ἰδὼν τὸν ὑψηλότατον τῶν ἐλεφάντων ὡπλισμένον θώραξι βασιλικοῖς, καὶ νομίζων ἐπ᾽ αὐτοῦ τὸν βασιλέα εἶναι, [e] παρεβάλλετο σφόδρα εὐκαρδίως ἐπ᾽ αὐτὸν ὁρμήσας. καὶ πολλοὺς μὲν τῶν περὶ τὸν ἐλέφαντα κτείνας, τοὺς ἄλλους διεσκέδασεν· ὑποδὺς δὲ ὑπὸ τὴν γαστέρα καὶ πλήξας, ἀπέκτεινε τὸν ἐλέφαντα. ὁ δ᾽ ἐπικατενεχθεὶς τῷ Ἐλεαζάρῳ, [f] διαφθείρει τὸν ἄνδρα ὑπὸ τοῦ βάρους. καὶ [g] οὗτος μὲν, εὐψύχως πολλοὺς τῶν ἐχθρῶν ἀπολέσας, τῷ τρόπῳ τούτῳ τὸν βίον κατέστρεψεν.

εʹ. Ὁ δὲ Ἰούδας, ὁρῶν τὴν τῶν πολεμίων ἰσχὺν, ἀνεχώρησεν εἰς Ἱεροσόλυμα, [h] καὶ πρὸς πολιορκίαν παρεσκευάζετο. Ἀντίοχος δὲ, τὸ μὲν τῆς στρατιᾶς εἰς Βεθσούραν ἔπεμψε, πολεμήσων αὐτὴν, τῷ λοιπῷ δὲ τῆς δυνάμεως αὐτὸς ἧκεν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα. οἱ μὲν οὖν [i] Βεθσουρῖται, τὴν ἰσχὺν καταπλαγέντες, καὶ σπανίζοντα βλέποντες τὰ ἐπιτήδεια, παραδιδόασιν [k] αὐτοὺς, ὅρκους λαβόντες ὑπὲρ τοῦ μηδὲν πείσεσθαι δεινὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἀντίοχος δὲ, λαβὼν τὴν πόλιν, ἄλλο μὲν αὐτοὺς οὐδὲν διέθηκεν, ἢ μόνον γυμνοὺς ἐξέβαλε. φρουρὰν δὲ κατέστησεν ἰδίαν ἐν τῇ πόλει. πολλῷ δὲ χρόνῳ τὸ ἱερὸν πολιορκῶν τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις [l] προσεκαθίζετο, καρτερῶς τῶν [m] ἔνδον ἀμυνομένων. [n] πρὸς

q Πεζῶν —— δισμύριοι,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 5. SPANH.

r Ὡσεὶ δέκα μυριάδες,] *Jason Cyrenæus* (*2 Macc. c.* 13.) totam hanc historiam aliter narrat: atque inter alia, Eupatori pedites plures tribuit, quam cæteri, equites vero ac elephantos multo pauciores. Vide *Jac. Cappellum* ad A. M. 3837.

s Βεθσούραν] Βησουρὰ *Busb.* Βησοὺρ & Βεθσουρὰ alibi apud *Josephum.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 5. SPANH.

t Βεθσουραίων,] Iidem Βεθσουρῖται mox §. 5. SPANH.

v Βεθζαχαρία,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 5. SPANH.

x Συμπαρῆσαν πεζοὶ μὲν χίλιοι] Προήεσαν *Busb.* & *Hen.* συμπροήεσαν *L. B.*

y Οἱ ἐλέφαντες πύργους τε ὑψηλοὺς καὶ τοξότας] Julian. Imp. Orat. II. p. 63. B. καὶ ἔφερον ἐκ σιδήρου πύργους τοξοτῶν πλήρεις. SPANH.

z Ὑψηλοὺς] Ὑψηλοὺς καὶ ἰσχυροὺς, καὶ τοξ. *Hen.*

a Αὐτῆς προτάξας.] Αὐτοῦ *Hen.* & *Busb.*

b Χρυσᾶς] Improprie *aureos clypeos* dicit, qui erant ex argento deaurato.

c Χαλκᾶς —— λαμπράν.] 1 Maccab. VI. v. 39. SPANH.

d Αὐρὰν] Ita etiam *Zonaræ.* Ἀβρὰν C. Αὐαρὰν 1 *Macc.* c. 2. v. 6. Vide *Annot.* ad p. 611. §. 1. HUDS. Vid supr. c. 6. §. 1. SPANH. Αυράν. filius Saura. 1 Macc. 6. 43. REL.

e Παρεβάλλετο σφόδρα εὐκαρδίως] Παρεβάλετο *Hen.* (*L.B.*) & C.

f Διαφθείρει τὸν ἄνδρα] Διέφθειρε *Hen.* C. & *Epiphan.*

g Οὗτος μὲν,] Οὕτως *Hen.*

h Καὶ πρὸς πολιορκίαν] Ita *Busb.* (*L. B.*) C. & *Zonaras.* πρὸς deëst *Editis Aliisque.*

i Βεθσουρῖται,] Βητσουραῖοι *Busb.* HUDS. Conf. sup. §. 4. SPANH.

k Αὐτοὺς,] Ἑαυτοὺς *Hen.* αὐτοὺς in *Editis.*

* *Nulla alia injuria eos affecit*,] Quod quidem à Rege non nisi salute tenus servatum est: alioqui nudis ejectis oppidanis, suorum præsidium ibi constituit, *Gelen.*

l Προσεκαθίζετο,] Προσεκαθέζετο *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & C.

m Ενδον ἀμυνομένων.] Ita etiam *Epiphan.* ἔνδοθεν *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Hen.* & C.

n Πρὸς

[n] πρὸς ἕκαστον γὰρ ὧν ὁ βασιλεὺς ἐπ' αὐτοὺς ἔστησε μηχάνημα, κἀκεῖνοι πάλιν ἀντεμηχανῶντο. τροφὴ δ' [o] αὐτοῖς ἐπελελοίπει, τοῦ μὲν ὄντος ἀπανηλωμένου καρποῦ, τῆς δὲ γῆς ἐκείνῳ τῷ ἔτει μὴ γεωργημένης, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι τὸ ἕβδομον ἔτος, καθ' ὃ νόμος ἦν ἡμῖν ἀργὴν ἐᾶν τὴν χώραν ἄσπορον μεμενηκυίας. πολλοὶ τοιγαροῦν τῶν πολιορκουμένων ἀπεδίδρασκον διὰ τὴν τῶν ἀναγκαίων ἀπορίαν, ὡς ὀλίγους ἐν τῷ ἱερῷ καταλειφθῆναι.

ϛ'. Καὶ τοῖς μὲν πολιορκουμένοις ἐν τῷ ἱερῷ τοιαῦτα συνέβαινεν εἶναι τὰ πράγματα. Λυσίας δὲ ὁ στρατηγὸς, καὶ ὁ βασιλεὺς [p] Ἀντίοχος, ἐπειδὴ [q] Φίλιππος αὐτοῖς ἀπὸ τῆς Περσίδος ἥκων ἐδηλώθη, καὶ τὰ πράγματα εἰς ἑαυτὸν κατασκευάζειν, εἶχον μὲν ὥστε τὴν πολιορκίαν ἀφέντες ἐπὶ τὸν Φίλιππον ὁρμᾶν· οὐ μὴν τοῦτο ποιῆσαι φανερὸν τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς ἡγεμόσιν ἔγνωσαν. ἀλλ' ἐκέλευσε τὸν Λυσίαν ὁ βασιλεὺς αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἡγεμόσιν ἐν κοινῷ διαλεχθῆναι, μηδὲν μὲν τῶν [r] περὶ Φιλίππου ἐμφανίζοντα, τὴν δὲ πολιορκίαν ὅτι [s] χρονιωτάτη γένοιτ' ἂν δηλοῦντα, καὶ τὴν ὀχυρότητα τοῦ χωρίου, καὶ ὅτι τὰ τῆς τροφῆς αὐτοῖς ἤδη ἐπελελοίπει, καὶ ὡς πολλὰ δεῖ καταστῆσαι τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ πραγμάτων, καὶ ὡς δοκεῖ πολὺ κρεῖττον εἶναι σπονδὰς ποιησαμένους πρὸς τοὺς πολιορκουμένους, καὶ φιλίαν πρὸς ὅλον αὐτῶν τὸ ἔθνος, ἐπιτρέψαντας αὐτοῖς χρῆσθαι τοῖς πατρῴοις νόμοις, ὧν ἀφαιρεθέντες [t] νῦν ἐξεπολεμώθησαν, χωρεῖν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. ταῦτα τοῦ Λυσίου φήσαντος, ἠρέσθη τό, τε στράτευμα καὶ [v] οἱ ἡγεμόνες τῇ γνώμῃ.

ζ'. Καὶ πέμψας ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πολιορκουμένους, εἰρήνην τε ἐπαγγείλασθαι, καὶ συγχωρεῖν τοῖς [x] πατρῴοις νόμοις [y] χρωμένους ζῆν. οἱ δὲ, ἀσμένως δεξάμενοι τοὺς λόγους, λαβόντες ὅρκους τε καὶ πίστεις, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ ἱεροῦ. εἰσελθὼν δὲ Ἀντίοχος εἰς αὐτὸ, καὶ θεασάμενος ὀχυρὸν οὕτως τὸ χωρίον, παρέβη τοὺς ὅρκους, καὶ κελεύει τὴν δύναμιν [z] περιστᾶσαν καθελεῖν τὸ τεῖχος εἰς ἔδαφος. καὶ ταῦτα ποιήσας, ἀνέστρεψεν εἰς Ἀντιόχειαν, ἐπαγόμενος Ὀνίαν τὸν ἀρχιερέα, ὃς καὶ Μενέλαος ἐκαλεῖτο. Λυσίας γὰρ συνεβούλευσε τῷ βασιλεῖ, τὸν Μενέλαον ἀνελεῖν, εἰ βούλεται τοὺς Ἰουδαίους ἠρεμεῖν, καὶ μηδὲν ἐνοχλεῖν αὐτῷ. τοῦτον γὰρ ἄρξαι τῶν κακῶν, πείσαντ' αὐτοῦ τὸν πατέρα τοὺς Ἰουδαίους ἀναγκάσαι τὴν πάτριον θρησκείαν καταλιπεῖν. πέμψας οὖν τὸν Μενέλαον ὁ βασιλεὺς εἰς [a] Βέροιαν τῆς Συρίας διέφθειρεν, ἀρχιερατεύσαντα μὲν ἔτη δέκα, πονηρὸν δὲ γενόμενον καὶ ἀσεβῆ, καὶ, ἵνα αὐτὸς ἄρχῃ, τὸ ἔθνος ἀναγκάσαντα παραβῆναι τοὺς ἰδίους νόμους. ἀρχιερεὺς δ' ἐγένετο μετὰ [b] τὸν τοῦ Μενελάου θάνατον [c] Ἄλκιμος ὁ καὶ [d] Ἰάκειμος κληθείς. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀντίοχος, εὑρὼν ἤδη τὸν Φίλιππον κρατοῦντα τῶν πραγμάτων, ἐπολέμει πρὸς αὐτόν· καὶ λαβὼν αὐτὸν ὑποχείριον, ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ τοῦ ἀρχιερέως υἱὸς Ὀνίας, [e] ὃν προείπομεν ἔτι παῖδα τελευτήσαντος ἀφεῖσθαι τοῦ πατρὸς, ἰδὼν ὅτι τὸν θεῖον αὐτοῦ Μενέλαον ὁ βασιλεὺς ἀνελὼν τὴν ἀρχιερωσύνην Ἀλκίμῳ δέδωκεν, [f] οὐκ ὄντι ἐκ τῶν [g] ἀρχιερέων γενεᾶς, ἀλλ' ὑπὸ Λυσίου πεισθεὶς [h] μεταθῆναι τὴν τιμὴν ἀπὸ ταύτης τῆς οἰκίας εἰς ἕτερον οἶκον, φεύγει πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτου βασιλέα· καὶ τιμῆς ἀξιωθεὶς ὑπό τε αὐτοῦ καὶ τῆς

singulas, à Rege in eos adhibitas, machinationes, illi etiam alias fecerunt. Commeatus autem eos deficere cœperat, frugibus, quos condiderant, absumptis, terraque eo anno non culta, &, quod septimus erat annus quo secundum legem *tota* regio feriatur, nulla semente facta. Multi igitur obsessorum propter necessariorum inopiam diffugiebant, adeo ut pauci in templo relicti fuerint.

Lysias persuadet Antiocho ut cum Judæis componat. 1 Maccab. c. 6.

Antiochus Lysiæ mandat, ut ad milites verba faceret de pace ineunda. 1 Maccab. c. 6.

6. Atque illis quidem, qui in fano obsidebantur, ita res ceciderunt. Lysias vero copiarum dux & Antiochus rex, postquam eis nunciatum erat, Philippum è Perside venire, & rerum summam sibimet vendicare, in ea erant sententia ut soluta obsidione adversus Philippum ire contenderent; id tamen *consilii* tam duces quam milites celare decreverunt. Cæterum rex mandavit Lysiæ, ut in concione cum ipsos tum duces alloqueretur, ne mentionem quidem faciens negotiorum Philippi, id vero subindicans, oppugnationem fore rem longi temporis, locumque esse munitissimum, & commeatus eos jam defecisse, multaque in regno constituenda esse, adeoque longe melius videri fœdus cum obsessis & amicitiam cum tota illorum gente inire, & sinere eos uti patriis legibus *& institutis*, quibus ademptis in bellum eruperant, atque *ita demum* domum redire. Cum ista Lysias loquutus esset, tam ducibus quam exercitui *ea* placuit sententia.

XV.

Antiochus fœdus init cum Judæis. 1 Maccab. c. 6.

Fidem datam violat. 1 Maccab. c. 6.

7. Tum Rex, missis ad Judam & qui cum eo obsessi erant nunciis, pacem illis se datum ire promisit, libertatemque vivendi patriis legibus. Illi vero verbis istis libenter obsequuti, fideque jurejurando accepta, è templo exierunt. At Antiochus, cum in illud ingressus animadvertisset locum egregie adeo munitum, datum à se jusjurandum violavit, præcepitque exercitui, qui tum ei aderat, ut murum diruerent soloque æquarent. Atque his factis Antiochiam reversus est, secum ducens Oniam pontificem, qui Menelaus vocabatur. Nam Lysias consilium dedit Regi, ut Menelaum interficeret, si vellet Judæos quiescere, nullumque que sibi negotium facessere. Hunc enim malorum *omnium* auctorem exstitisse, patri ipsius persuadendo, ut Judæos ad patrium cultum relinquendum adigeret. Rex igitur Menelaum, in Berœam Syriæ urbem ablegatum, interfici jussit, post decennium in pontificatu exactum, hominem malum & impium, qui, ut principatum sibi adstrueret, gentem coëgit à propriis legibus desciscere. Post Menelai autem obitum pontifex factus est Alcimus, qui & Jacimus nominatus. Cæterum Antiochus rex, cum offendisset Philippum rerum gubernaculo admotum, bellum ei movebat; & in potestatem suam redactum extremo supplicio affecit. Filius autem pontificis Onias, quem puerulum defuncto patre relictum jam ante diximus, videns quod Rex, patruo suo sublato, pontificatum Alcimo dedisset, qui non erat de genere pontificali, persuasus nempe à Lysia ut honorem *gentilem* ab ea familia in aliam domum transferret, fugit ad Ptolemæum regem Ægypti: atque, ab eo & uxore ejus Cleopatra

Menelaus supplicio afficitur. 2 Maccab. c. 13.

Alcimus fit pontifex.

Philippus occiditur.

n Πρὸς ἕκαστον] Καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν τοῦ Ἀντιόχου μηχανημάτων *Busb.*

o Αὐτοῖς ἐπελελοίπει,] Ita ex *MSS.* & *Vet. Interpr.* αὐτῷ in *Editis.*

p Ἀντίοχος] Vocem Ἀντίοχος insertam dedi ex *Busb.* & *Vet. Interpr.*

q Φίλιππος] Ita *C.* & *Vet. Interpr.* in *Editis Aliisque* ὁ βασιλεὺς Φίλιππος.

r Περὶ Φιλίππου ἐμφανίζοντα,] Περὶ τὸν Φίλιππον *C.*

s Χρονιωτάτη] Πολυχρονιωτάτη *Hen.* & *C.*

t Νῦν ἐξεπολεμώθησαν,] Ex *Lugd. Bat.* additum νῦν. HAV.

v Οἱ ἡγεμόνες τῇ γνώμῃ.] Illud οἱ ex *Hen.* & *Busb.*

x Πατρῴοις] *L. B.* πατρίοις.

y Χρωμένους ζῆν.] Χρωμένοις *Hen.* & *Lugd. Bat.*

z Περιστᾶσαν καθελεῖν] Περιστᾶσαν *Hen.* & *Epiphan.*

a Βέροιαν τῆς Συρίας] Ita *Hen. C.* & *Nummi Veteres.* Βέρροιαν in *Editis Aliisque.*

b Τὸν τοῦ Μενελάου θάνατον] Τὸν Μενελάου *Hen.* & *C.* ut alicubi supra.

c Ἄλκιμος] Hisce repugnare videtur locus in 1 *Macc.* c. 7. v. 5. Sed *Josepho* eum conciliat *Grotius.*

d Ἰάκειμος] Ἰωάκειμος ἐπικληθεὶς *Busb.* & *C.* Ἰάκιμος *Hen.*

e Ὃν προείπομεν] Scilicet, supr. c. 5. §. 1.

f Οὐκ ὄντι] Ita ex *Hen.* & *C.* οὐκ ὄντι τῆς ἀρχιερέων γενεᾶς in *Editis.*

g Ἀρχιερέων γενεᾶς,] Erat tamen stirpis Aaronicæ, 1 *Macc.* c. 7. v. 14. Vide *Seldenum* in lib. 1. *de Success. in Pontific. Hebr.* c. 9.

h Μεταθεῖναι τὴν τιμὴν] Μεταθεῖναι *Hen.* (*L. B.*) & *C.*

tra

i Ai-

Onias in Ægypto templum ædificat.

tra honorifice exceptus, impetravit ab eis locum in regione † Heliopolitana, ubi templum Hierosolymitano simile ædificavit. Sed de istis dicendi locus erit magis opportunus.

CAP. X.

XVI. *Quomodo Bacchides Demetrii copiarum dux, expeditione in Judæos suscepta, infecto negotio reversus est: utque Nicanor non multo post contra Judam missus cum universo exercitu periit. De obitu Alcimi, & successione Judæ.*

Demetrius Seleuci filius regnum occupat. 1 Maccab. c. 7.

EOdem tempore Demetrius Seleuci filius Roma profugus, Tripoli Syriæ *urbe* occupata, diadema sibi imposuit: atque militibus aliquot mercenariis sibi comparatis, * regiam ingressus est, omnibus eum læte *admodum* excipientibus, & semet ei submittentibus. Cum autem Antiochum regem & Lysiam comprehendissent, *ipsos* ad eum vivos deducunt: atque illi, ita è vestigio jubente Demetrio, *à militibus* interfecti erant, cum jam annos duos regnasset Antiochus, sicut & alibi jam ante memoravimus. At cum multi ex Judæis impii & profugi ad eum sese aggregassent, & cum eis Alcimus pontifex, accusabant totam gentem, ac *præcipue* Judam & fratres ipsius, narrantes, ut amicos ejus omnes trucidarint, & quotquot in regno rebus ejus studebant ipsumque exspectabant, etiam illos perdiderint, & ipsos propria è terra ejectos in aliena peregrinos fecerint; postulabantque ut *uno* aliquo ex amicis suis misso ex ipso disceret quæ à Juda patrata fuerint.

Eupator & Lysias ab eo necantur. 1 Maccab. c. 7.

Alcimus Judam apud Demetrium criminatur. 1 Maccab. c. 7.

Demetrius Bacchidem mittit contra Judæos. 1 Maccab. c. 7.

2. Demetrius ira commotus mittit Bacchidem, amicum regis Antiochi Epiphanis, virum probum *integrumque*, cui tum Mesopotamiæ omnis præfectura credita erat, copiis ei datis, commendatoque ipsi Alcimo pontifice, addito mandato ut Judam & qui cum eo erant ferro perimeret. Bacchides autem Antiochia profectus cum exercitu, postquam pervenit in Judæam, mittit ad Judam & ejus fratres, ut *cum eis* de pace & amicitia ageret. volebat enim eum per dolum capere. Sed ille fidem *ipsi* non habuit: videbat enim quod tanto cum exercitu adesset, quo ad bellum non ad pacem *faciendam* itur. Quidam tamen è populo credentes his quæ Bacchides per præconem denunciaverat, ratique sibi ab Alcimo, *utpote* populari suo, nihil mali eventurum esse, ad eos se contulerunt: & jurejurando ab urisque accepto, nec ipsos nec qui ejusdem secum erant voluntatis mali quidquam passuros esse, eorum fidei sese commiserunt. Bacchides autem, jurejurando insuper habito, sexaginta quidem illorum interfecit, alios vero, quibus in animo erat ad ipsum se recipere, *à proposito* a-

Bacchides Judæ incassum struit insidias. 1 Maccab. c. 7.

Multos sibi fidem habentes interficit. 1 Maccab. c. 7.

γυναικὸς [i] αὐτοῦ Κλεοπάτρας, λαμβάνει τόπον ἀξιώσας [k] ἐν τῷ νομῷ τῷ Ἡλιοπολίτῃ, ἐν ᾧ καὶ ὅμοιον τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ᾠκοδόμησεν ἱερόν. [l] περὶ τούτων μὲν οὖν ἐπικαιρότερον ἡμῖν ἔσται διελθεῖν.

ΚΕΦ. ι.

Ὡς Βακχίδης ὁ Δημητρίου στρατηγὸς, ἐπιστρατευσάμενος τοῖς Ἰουδαίοις, ἄπρακτος ἀνέστρεψε· καὶ ὡς Νικάνωρ, μετ᾽ οὐ πολὺ κατ᾽ Ἰούδαν πεμφθεὶς, ἀπώλετο σὺν τῷ στρατῷ. περὶ τελευτῆς Ἀλκίμου, καὶ διαδοχῆς Ἰούδα.

ΥΠΟ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν φυγὼν Δημήτριος ἀπὸ Ῥώμης ὁ Σελεύκου υἱὸς, καὶ [m] καταλαβόμενος τῆς Συρίας Τρίπολιν, περιτίθησι μὲν [n] αὐτῷ διάδημα· συναγαγὼν δέ τινας περὶ αὐτὸν μισθοφόρους [o] εἰς τὴν βασιλείαν [p] εἰσῆλθε, πάντων αὐτὸν ἡδέως προσδεχομένων [q] καὶ παραδιδόντων αὐτούς. συλλαβόντες δὲ καὶ Ἀντίοχον τὸν βασιλέα καὶ Λυσίαν, ζῶντας ἀνάγουσιν αὐτῷ· καὶ οὗτοι μὲν, κελεύσαντος παραχρῆμα Δημητρίου, διεφθάρησαν, βασιλεύσαντος Ἀντιόχου [r] ἔτη δύο, καθὼς ἤδη πού καὶ [s] ἐν ἄλλοις δεδήλωται. συστραφέντες δὲ πρὸς αὐτὸν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων πονηροὶ καὶ φυγάδες, καὶ μετ᾽ αὐτῶν Ἄλκιμος ὁ ἀρχιερεὺς, κατηγόρουν τοῦ ἔθνους παντὸς, καὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, λέγοντες, ὡς τοὺς φίλους αὐτοῦ πάντας [t] ἀπέκτειναν, καὶ ὅσοι τὰ ἐκείνου [v] φρονοῦντες καὶ περιμένοντες αὐτὸν ὑπῆρχον ἐν τῇ βασιλείᾳ, τούτους ἀπολωλέκασιν, αὐτούς τε τῆς οἰκείας γῆς ἐκβαλόντες [x] ἀλλοτρίας ἐπήλυδας πεποιήκασιν, [y] ἠξίουν τε πέμψαντα τῶν ἰδίων τινὰ φίλων, γνῶναι δι᾽ αὐτοῦ τὰ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἰούδαν τετολμημένα.

β΄. Ὁ δὲ Δημήτριος παροξυνθεὶς ἐκπέμπει Βακχίδην, φίλον [z] Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς βασιλέως, ἄνδρα χρηστὸν, καὶ τὴν Μεσοποταμίαν ἅπασαν πεπιστευμένον, δοὺς αὐτῷ δύναμιν, καὶ τὸν ἀρχιερέα παραθέμενος αὐτῷ Ἄλκιμον, [a] ἐντειλάμενος ἀποκτεῖναι Ἰούδαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. ἐξορμήσας δὲ ἀπὸ [b] τῆς Ἀντιοχείας ὁ Βακχείδης μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παραγινόμενος εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ περὶ φιλίας καὶ εἰρήνης διαλεγόμενος. δόλῳ γὰρ αὐτὸν ἐβούλετο λαβεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἐπίστευσεν· ἑώρα γὰρ ὅτι μετὰ στρατιᾶς [c] παρέστι τοσαύτης, μεθ᾽ ὅσης ἐπὶ πόλεμόν τις, ἀλλ᾽ οὐκ ἐπ᾽ εἰρήνην ἔρχεται. τινὲς μέντοιγε τῶν ἐκ τοῦ δήμου προσέχοντες οἷς ὁ Βακχίδης ἐπεκηρυκεύσατο, καὶ νομίσαντες οὐδὲν αὐτοὺς ὑπὸ Ἀλκίμου [d] πείσεσθαι δεινὸν ὄντος ὁμοφύλου, πρὸς αὐτοὺς ἀνεχώρησαν. καὶ λαβόντες ὅρκους [e] παρ᾽ ἀμφοτέρων, μήτε αὐτούς τι παθεῖν, μήτε τοὺς ἐκ τῆς αὐτῆς ὄντας προαιρέσεως, ἐπίστευσαν αὐτοὺς ἐκείνοις. ὁ δὲ Βακχίδης ὀλιγωρήσας τῶν ὅρκων, ἑξήκοντα μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ ἄλλους ὅσοι διενοοῦντο πρὸς αὐτὸν ἀναχωρεῖν [f] ἀπέτρεψε, τοῖς πρω-

i Αὐτοῦ Κλεοπάτρας,] Αὐτοῦ abest *Hen.* & C. agnoscitur tamen ab *Epiphanio.*

* *Heliopolitana,*] *Josephum* de Onia erroris arguit D. *Hieronymus* in Comment. in Esaiam, p. 132. Edit. *Bened.*

k Ἐν τῷ —— ἱερόν.] Templum in Heliopolitana præfectura in Ægypto extructum, simile Hierosolymitano. vid. infr. lib. 13. c. 3. §. 2. & cap. 10. §. 4. ut & lib. 20. c. 9. §. 1. item ἁλωσ. lib. 7. c. 10. §. 3. SPANH.

l Περὶ τούτων μὲν] Ita etiam *Epiphan.* περὶ τούτου μὲν οὐκ εὐκ. *Hen.* & C.

m Καταλαβόμενος τῆς Συρίας Τρίπολιν,] Λαβὼν *Busb.* accitus erat, ut videtur à Philippo. Vide *Cappelium*, ad *A. M.* 3838. & *Grotium* ad 1 *Macc.* c. 7. v. 1.

n Αὐτῷ διάδημα.] Ἑαυτῷ *Busb.* & C.

* *Regiam ingressus est,*] *Vel*, regni sedem.

o Εἰς τὴν βασιλείαν] Εἰσεπορεύθη εἰς οἶκον βασιλείας πατέρων αὐτοῦ 1 *Macc.* c. 7. v. 2. *sc.* Antiochiam ad Daphnem, regni Syriaci metropolim. *Usserius* ad A. M. 3842.

p Εἰσῆλθε,] Ita *Busb. Hen. C.* & *Vet. Interpr.* εἰσῆλθε. πάντων δ᾽ αὐτὸν ἡ. π. κ. π. αὐτοὺς, συλλ. in *Editis.*

q Καὶ παραδιδόντων αὐτούς.] Illa καὶ παραδιδόντων αὐτοὺς nec agnoscit *Busb.* nec *Vet. Interpr.*

r Ἔτη δύο,] Sic & *Eusebius* in *Chronico*: licet à *Porphyrio* (in *Græc. Euseb. Scalig.* p. 228.) & *Severo Sulpicio* (lib. 2. c. 21.) unus tantum annus & sex menses illi adscribantur. *Usser.*

s Ἐν ἄλλοις δεδήλωται.] Ἐν ἄλλῳ C. Sed ubi? suspicor verba illa, καθὼς ἤδη πού καὶ ἐν ἄλλοις δεδήλωται, hîc loci & alibi margini à sciolo aliquo adscripta, postea in textum irrepsisse.

t Ἀπέκτειναν,] Ἀπεκτόνηκασι *Busb.* & *Hen.*

v Φρονοῦντες] Φρονοῦν *Busb.*

x Ἀλλοτρίας ἐπήλυδας πεποιήκασιν,] Ἀλλοτρίους *Gall.*

y Ἠξίουν τε πέμψαντα] Ita *Busb. Hen. C.* & *Epiphan.* ἀξιοῦντες πέμψαντα in *Editis.*

z Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς βασιλέως,] Ἀντιόχου Ἐπιφανοῦς βασ. ἄνδ. *Hen.* Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἄνδρα χρ. C.

a Ἐντειλάμενος] Ita *Busb. Hen.* & C. ἐντειλάμενος αὐτῷ κτεῖναι in *Editis.*

b Τῆς Ἀντιοχείας ὁ Βακχείδης] Τῆς Ἀντιόχου *Bas.*

c Παρέστι τοσαύτης,] Πάρεστι *Busb.* (*Coccejus*) C. & *Epiphan.*

d Πείσεσθαι δεινὸν] Πείσασθαι C.

e Παρ᾽ ἀμφοτέρων,] Παρὰ Βακχίδου τε καὶ Ἀλκίμου *Busb.* ἐξηγήσεως ἕνεκα.

f Ἀπέτρεψε,] Ἐπέτρεψε *Hen.* & C. ἐπέστρεψε *Busb.*

g Βιάζε-

προδώτοις τὴν πίστιν μὴ φυλάξας. ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν Ιεροσολύμων ἀπελθὼν, κατὰ κώμην [g] Βηθζηθὼ λεγομένην ἐγένετο, πέμψας συλλαμβάνει πολλοὺς τῶν αὐτομολούντων καί τινας τοῦ λαοῦ, καὶ, πάντας ἀποκτείνας, προσέταξε τοῖς ἐν τῇ χώρᾳ [h] πᾶσιν ὑπακούειν Ἀλκίμῳ· καὶ μετὰ στρατιᾶς τινος, ἵν' ἔχῃ τηρεῖν τὴν χώραν [i] αὐτοῦ, καταλιπὼν αὐτὸν, εἰς Ἀντιόχειαν πρὸς τὸν βασιλέα Δημήτριον ὑπέστρεψεν.

γ'. Ἄλκιμος δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ βουλόμενος βεβαιώσασθαι, καὶ συνεὶς ὅτι κατασκευάσας εὔνουν τὸ πλῆθος ἀσφαλέστερον ἄρξει, χρηστοῖς ἅπαντας ὑπήγετο λόγοις, καὶ πρὸς ἡδονὴν ἑκάστῳ καὶ χάριν ὁμιλῶν. ταχὺ δὴ μάλα χεῖρα πολλὴν καὶ δύναμιν περιεβάλλετο· τούτων δ' ἦσαν οἱ πλείους ἐκ τῶν ἀσεβῶν καὶ πεφυγαδευμένων, οἷς ὑπηρέταις καὶ στρατιώταις χρώμενος ἐπήρχετο τὴν χώραν, καὶ ὅσους ἐν αὐτῇ τὰ Ἰούδα φρονοῦντας εὕρισκεν, ἐφόνευσεν, ὁρῶν δὲ τὸν Ἄλκιμον ἤδη μέγαν ὁ Ἰούδας γινόμενον, καὶ πολλοὺς διεφθαρκότα τῶν ἀγαθῶν καὶ [k] ὁσίων τοῦ ἔθνους, καὶ αὐτὸς, ἐπιπορευόμενος τὴν χώραν, διέφθειρε τοὺς [l] τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ φρονοῦντας. βλέπων δ' αὐτὸν ὁ Ἄλκιμος ἀντέχειν τῷ Ἰούδᾳ μὴ δυνάμενον [m] ἀλλ' ἡττώμενον αὐτοῦ τῆς ἰσχύος ἐπὶ τὴν παρὰ Δημητρίου τοῦ βασιλέως συμμαχίαν ἔγνω τραπέσθαι. παραγινόμενος οὖν εἰς Ἀντιόχειαν, παρώξυνεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ἰούδαν, κατηγορῶν, ὡς πολλὰ μὲν ὑπ' αὐτοῦ πεπόνθοι κακὰ, πλείω δὲ γένοιτ' ἂν, εἰ μὴ προκαταληφθείη, καὶ δῴη δίκην, δυνάμεως ἰσχυρᾶς ἐπ' αὐτὸν ἀποσταλείσης.

δ'. Ὁ δὲ Δημήτριος, τοῦτ' ἤδη καὶ τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ πράγμασιν ἐπισφαλὲς ἡγησάμενος εἶναι, τὸ περιιδεῖν Ἰούδαν ἐν ἰσχύϊ τοσαύτῃ γινόμενον, ἐκπέμπει Νικάνορα, τὸν εὐνούστατον αὐτῷ καὶ πιστότατον τῶν φίλων· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ καὶ ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων πόλεως αὐτῷ συμφυγών· καὶ δοὺς δύναμιν ὅσην ἀρκέσειν ὑπέλαβεν αὐτῷ πρὸς τὸν Ἰούδαν, ἐκέλευσεν [n] αὐτῷ μηδεμίαν φειδὼ ποιεῖσθαι τοῦ ἔθνους. ὁ δὲ Νικάνωρ, παραγινόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, πολεμεῖν μὲν εὐθὺς οὐ διέγνω τῷ Ἰούδᾳ, δόλῳ δ' ὑποχείριον λαβεῖν κρίνας, [o] προσέπεμπε λόγους εἰρηνικοὺς αὐτῷ, "μηδεμίαν μὲν ἀνάγκην εἶναι, φάσκων, πολεμεῖν καὶ κινδυνεύειν, ὅρκους δ' αὐτῷ διδόναι περὶ τοῦ μηδὲν πείσεσθαι δεινόν. ἥκειν γὰρ μετὰ φίλων ἐπὶ τῷ ποιῆσαι φανερὰν αὐτοῖς τὴν Δημητρίου τοῦ βασιλέως διάνοιαν, [p] ὡς περὶ τοῦ γένους αὐτῶν φρονεῖ." ταῦτα διαπρεσβευσαμένου τοῦ Νικάνορος, ὁ Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πεισθέντες, καὶ μηδεμίαν ἀπάτην ὑποπτεύσαντες, διδόασι πίστεις αὐτῷ, καὶ δέχονται τὸν Νικάνορα μετὰ τῆς δυνάμεως. ὁ δὲ ἀσπασάμενος τὸν Ἰούδαν, [q] μεταξὺ προσομιλῶν δίδωσι τοῖς [r] οἰκείοις τι σημεῖον, ὅπως συλλάβωσι τὸν Ἰούδαν. ὁ δὲ συνεὶς τὴν ἐπιβουλὴν, ἐκπηδήσας πρὸς τοὺς ἰδίους συνέφυγε. φανερᾶς δὲ τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνέδρας γινομένης, ὁ Νικάνωρ πολεμεῖν ἔκρινε τῷ Ἰούδᾳ· [s] καὶ συγκροτήσας [t] καὶ παρασκευασάμενος πρὸς τὴν μάχην, συμβαλὼν κατά τινα κώμην [v] Καφαρσαλαμὰ, [x] καὶ νικήσας, ἀναγκάζει τὸν Ἰούδαν [y] ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἄκραν φεύγειν.

vertebat, prioribus fide non servata. Postquam vero Hierosolymis digressus ad vicum pervenit, Bethzetho vocatum; quibusdam è suis emissis, comprehendit perfugarum multos & è populo nonnullos, atque omnibus mactatis, jussit ut quotquot in ea regione essent Alcimo parerent: relictisque cum eo militibus, qui ipsum in provincia sua custodienda juvarent, Antiochiam ad Demetrium regem reversus est.

Bacchides in Bethsuritas cæde grassatur. 1 Maccab. c. 6.

3. Alcimus autem omni modo id agens ut principatum sibi firmaret, sentiensque securius se regnaturum esse, si populum sibi benevolum fecerit, omnes blandis sermonibus deliniebat, & ad gratiam singulis & delectationem loquendo. Itaque brevi admodum validam manum & exercitum sibi comparavit: horum autem plerique erant impii & perfugæ, quibus ministris & militibus utens regionem obiit, & quotquot Judæ rebus studere offendit *ad* unum obtruncavit. At Judas videns Alcimum ad magnam crevisse potentiam, multosque de gente *sua* viros bonos sanctosque interfecisse, ipse quoque, late per regionem evagatus, partium ejus fautores occidebat. Alcimus autem videns se non posse Judæ *exercitui* resistere, viribusque eo inferiorem esse, decrevit ad auxilium Demetrii regis confugere. Antiochiam itaque profectus, magnopere eum in Judam irritabat, ipsum accusando, quod plurimas ab eo passus esset injurias, pluresque ab eo fierent, nisi anticipetur, & pœnas luat, potenti in eum misso exercitu.

Alcimus, quotquot Judæ rebus studere comperit, morte afficit. 1 Maccab. c. 7.

Judas Alcimum sævientem reprimit. 1 Maccab. c. 7.

Alcimus Judam apud Demetrium acerbe criminatur. 1 Maccab. c. 7.

4. Tum Demetrius id suis rebus periculosum esse existimans, si Judam tanta potentia ac viribus auctum negligeret, Nicanorem mittit, ex amicis summæ erga ipsum benevolentiæ fideique *virum*: (idem enim ille *erat*, qui cum ipso urbe Roma profugerat) datoque ei exercitu quantum satis esse putabat ad Judam debellandum, imperavit ei ut nemini de gente *ista* parceret. Nicanor autem, cum Hierosolyma venisset, è vestigio adversus Judam præliari non decrevit, dolo vero ipsum in potestatem suam redigere arbitratus, mittit ei verba pacifica, dicens, "nihil causæ esse cur armis decertarent & discrimen adirent, seque paratum "esse fidem jurejurando dare, illum nihil mali passurum esse. ideo enim se venire cum amicorum "comitatu, ut mentem Demetrii regis illis patefaceret, qualiter de genere illorum sentiat." Cum ista per legatos promisisset Nicanor, Judas ejusque fratres credendum illis rati, nihilque fraude agi suspicantes, fidem ei *vicissim* dant, & Nicanorem cum exercitu suscipiunt. Ille vero, cum Judam *amice* salutasset, signum quoddam, dum inter se colloquerentur, suis dat *militibus*, ut Judam corriperent. At ille, insidiis intellectis, prosiluit, & ad suos se recipiebat. Nicanor autem, consilio suo patefacto, dolisque jam detectis, *tum demum* aperto Marte cum Juda rem gerere statuit: cumque copias *undique* contraxisset & ad pugnam *eas* parasset, prælio commisso ad vicum quendam Capharsalama *dictum*, partaque victoria, Judam in arcem, quæ Hierosolymis erat, fugere compulit.

XVII.

Nicanor à Demetrio contra Judam missus. 1 Maccab. c. 7.

Cum Juda dolose agit. 1 Maccab. c. 7.

Dolis detectis ad prælium se parat. 1 Maccab. c. 7.

Fundit fugatque Judæ milites.

5. Cum

g Βηθζηθὼ] Βηζηθὼ *Hen.* & C. Βηζαὶθ forsan pro Βηθζαὶθ 1 *Macc.* c. 7. v. 19. HUDS. Βηζὲτ 1 Maccab. VII. 19. infr. c. XI. §. 1. *Gen.* Βηζηθὼ· Ἐλεασὰ 1 Maccab. VIII. 5. *Rufin.* Barziton. SPANH.

h Πᾶσιν ὑπακούειν Ἀλκίμῳ·] Sic *Busb. Hen.* & C. πάσῃ in *Editis*.

i Αὐτοῦ,] Αὐτῷ solus *Busb.*

k Ὁσίων τοῦ ἔθνους;] Ὅσιοι τοῦ ἔθνους. inde nomen Essæorum. REL.

l Τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ φρονοῦντας.] Ita *Bas.* ταῦτα ἐκείνῳ φρ. habet *Hen.* τὰ αὐτὰ Ἰωακείμῳ φρ. *Busb.* ταῦτα αὐτῷ ἐκείνῳ συμφρ. C. τὰ αὐτὰ ἐκείνου *Gen.*

m Ἀλλ' ἡττώμενον αὐτοῦ τῆς ἰσχύος,] Ἀλλὰ κατὰ πολὺ λειπόμενον αὐτοῦ *Hen.*

n Αὐτῷ μηδεμίαν φειδὼ ποιεῖσθαι τοῦ ἔθνους.] Αὐτῷ deëst *Hen. Busb.* & C.

o Προσέπεμπε λόγους εἰρηνικοὺς αὐτῷ,] Προέπεμπε C.

p Ὡς περὶ τοῦ γένους] Ὅσα περὶ τοῦ γ. *Hen.* & C.

q Μεταξὺ προσομιλῶν] Καὶ μεταξὺ *Busb.* & *Hen.*

r Οἰκείοις τι σημεῖον,] Οἰκείοις σημεῖον C. & *Vet. Interpr.*

s Καὶ συγκροτήσας] Est qui legit, ὃς συγκροτήσας, & post καὶ νικήσας, infr. ἀναγκάζει τὸν Νικάνορα. nam victoriam penes Judam fuisse ostendit auctor libri 1 *Macc.* in c. 7. v. 32.

t Καὶ παρασκευασάμενος πρὸς τὴν μάχην,] Καὶ παρασκευασάμενος τὰ πρὸς τὴν μάχην *Hen.* (*L. B.*) & C.

v Καφαρσαλαμὰ.] Χαφαρσαλαμὰ 1 Maccab. VII. 32. SPANH.

x Καὶ νικήσας,] Καὶ νικᾷ, νικήσας δὲ ἀναγκάζει *Hen.* καὶ νικᾷ. Ἰούδας δὲ εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἄκραν ἠναγκάσθη φυγεῖν *Busb.* Verum *Jac. Cappellus* (ad A. M. 3839.) legendum censet, καὶ νικᾶται, καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν ὁ Ἰούδας &c. contra fidem *MSS.* & *Vet. Interpr.*

y Ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἄκραν φεύγειν.] Ita etiam *MSS.* (sed

Nicanor, templo minatur excidium. 1 Maccab. c. 7.

5. Cum autem in eo esset ut ex arce in templum descenderet, sacerdotum nonnulli & senatorum obviam facti eum salutabant, ostensis sacrificiis, quæ se Deo pro Rege oblaturos esse dicebant. Ille vero impie loquutus illis minatus est, nisi populus Judam sibi traderet, templum excisurum esse cum rediret. Et post has quidem minas jactatas exiit Hierosolymis: sacerdotes vero, propter mœrorem ex istis quæ dixerat, in lachrymas proruperunt, Deoque supplicabant ut ipsos ex hostium manibus liberaret. Nicanor autem cum Hierosolymis egressus ad vicum quendam pervenisset Bethoron vocatum, illic castra locavit, ubi & alius ei ex Syria accessit exercitus: Judas autem castra posuit apud Adasa, alium vicum, qui à Bethoro triginta stadiis aberat, non amplius quam mille homines *secum* habens. Istos valde hortatus, ut animis minime consternati essent ad hostium multitudinem, nec cogitarent cum quam multis dimicaturi essent, sed ut, quales ipsi & pro qualibus præmiis periculum subeunt secum reputantes, animose obviam irent hostibus, in prælium eos educit; & cum Nicanore congressus, editoque acri certamine, adversarios superat, & multos illorum peremit, tandemque ipse Nicanor egregie pugnans occubuit. Quo cæso, nequaquam substitit exercitus: sed ubi ducem amiserat, abjectis armis sese fugæ mandarunt. At Judas *impigre* eos persequens magnam stragem edidit, signumque tubis dedit vicis undique finitimis, quod hostes profligaverat. Illi vero, qui in iis erant, istis auditis, armati prosiliebant, & fugientibus obviam facti occiderunt eos fronte fronti opposita. adeo ut ex hac pugna nemo *salvus* evaserit, homines licet fuerint ad novem millia. Contigit autem hanc victoriam reportari decima-tertia die mensis, qui à Judæis Adar, à Macedonibus Dystrus appellatur. atque in eo votiva sacra pro victoria quotannis faciunt, eamque diem pro festo habent. Ex illo quidem tempore Judæorum gens à bellis aliquandiu requievit, & pace fruebatur: postea *vero* in certamina & pericula recidit.

Nicanor, iterum cum Juda congressus, superatur & occiditur. 1 Maccab. c. 7. 2 Maccab. c. 15.

Alcimi mors. 1 Maccab. c. 9.

6. Alcimo autem pontifici, cum vellet adyti murum, veterem *admodum* & à sanctis prophetis exstructum diruere, Deus plagam quandam repentinam inflixit; à qua & voce privatus in terram concidit, multisque diebus cruciatus vita decessit, quadriennium functus pontificatu. Illo vero mor-

Judas pontificatum obit.

ε'. [z] Ἐπεὶ δ' αὐτῷ καλιόντι [a] ἐκ τῆς ἄκρας εἰς τὸ ἱερὸν, [b] ἀπαντήσαντες τῶν ἱερέων τινὲς καὶ πρεσβυτέρων ἠσπάζοντο, καὶ τὰς θυσίας [c] ἐπεδείκνυον ἃς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἔλεγον [d] προσφέρειν τῷ Θεῷ. ὁ δὲ βλασφημήσας [e] αὐτοῖς ἠπείλησεν, εἰ μὴ [f] παραδῶσι τὸν Ἰούδαν ὁ λαὸς αὐτῷ, καθαιρήσειν ὅταν ἐπανέλθῃ τὸν ναόν. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀπειλήσας ἐξῆλθεν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων· οἱ δὲ ἱερεῖς εἰς δάκρυα διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις λύπην [g] προέπεσον, καὶ τὸν Θεὸν ἱκέτευον ῥύσασθαι ἐκ τῶν πολεμίων αὐτούς. ὁ δὲ Νικάνωρ, ὡς, ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ἐξελθὼν, ἐγένετο κατά τινα κώμην [h] Βεθωρὸν λεγομένην, αὐτόθι στρατοπεδεύεται, προσγενομένης αὐτῷ καὶ ἄλλης ἀπὸ Συρίας δυνάμεως· Ἰούδας δὲ ἐν [i] Ἀδασοῖς ἑτέρᾳ κώμῃ, σταδίους ἀπεχούσῃ τριάκοντα τῆς [k] Βεθωροῦ, στρατοπεδεύεται, εἰς [l] χιλίους [m] ἅπαντας ἔχων. τούτους παρορμήσας μὴ καταπλαγῆναι τὸ τῶν ἐναντίων πλῆθος, μηδὲ λογίζεσθαι πρὸς πόσους ἀγωνίζεσθαι μέλλουσιν, ἀλλὰ τίνες ὄντες καὶ περὶ οἵων ἐπάθλων κινδυνεύουσιν ἐνθυμουμένους, εὐψύχως ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς πολεμίοις, ἐπὶ τὴν μάχην ἐξάγει· καὶ [n] συμβαλὼν τῷ Νικάνορι, καὶ καρτερᾶς τῆς μάχης γινομένης, κρατεῖ τῶν ἐναντίων, καὶ πολλούς τε αὐτῶν ἀπέκτεινε, καὶ [o] τελευταῖον αὐτὸς ὁ Νικάνωρ λαμπρῶς ἀγωνιζόμενος ἔπεσεν. οὗ πεσόντος, οὐδὲ τὸ στράτευμα ἔμεινεν· ἀλλὰ τὸν στρατηγὸν ἀπολέσαντες, [p] εἰς φυγὴν ἐτράπησαν, ῥίψαντες [q] τὴν πανοπλίαν. ἐπιδιώκων δὲ ὁ Ἰούδας ἐφόνευσε, καὶ [r] ταῖς σάλπιγξι ταῖς πέριξ κώμαις ἐσήμαινεν, ὅτι νικῴη τοὺς πολεμίους. οἱ δ' ἐν αὐταῖς ἀκούοντες, ἐξεπήδων ὡπλισμένοι, καὶ τοῖς φεύγουσιν ἀπαντῶντες ἔκτεινον αὐτοὺς, γινόμενοι κατὰ πρόσωπον. ὥστε ἐκ τῆς μάχης ταύτης οὐδεὶς διέφυγεν, ὄντων αὐτῶν ἐνακισχιλίων. τὴν δὲ νίκην συνέβη γενέσθαι ταύτην τῇ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς, τοῦ λεγομένου παρὰ μὲν Ἰουδαίοις [s] Ἀδὰρ, κατὰ δὲ Μακεδόνας Δύστρου. [t] ἄγουσιν δ' ἐν τούτῳ τὰ νικητήρια κατὰ πᾶν ἔτος, καὶ ἑορτὴν νομίζουσι τὴν ἡμέραν. ἐξ ἐκείνου μέντοι [v] χρόνου πρὸς ὀλίγον τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος τῶν [x] πολέμων ἀναπαυσάμενον, καὶ εἰρήνης ἀπολαῦον, [y] ἔπειτ' εἰς ἀγῶνας πάλιν καὶ κινδύνους κατέστη.

ς'. Τῷ δ' [z] ἀρχιερεῖ τῷ Ἀλκίμῳ βουληθέντι καθελεῖν τὸ τεῖχος τοῦ ἁγίου, ὃν παλαιὸν καὶ κατεσκευασμένον ὑπὸ τῶν [a] ἁγίων προφητῶν, πληγή τις αἰφνίδιος ἐκ τοῦ Θεοῦ προσέπεσεν· ὑφ' ἧς ἄφωνός τε ἐπὶ τὴν γῆν κατηνέχθη, καὶ βασανισθεὶς ἐπὶ συχνὰς ἡμέρας ἀπέθανεν, ἀρχιερατεύσας [b] ἔτη

(sed *L. B.* ἔτι) & *Vet. Interpr.* εἰς τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀκρόπολιν *Zonar.* εἰς τὴν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἄκραν legendum censet *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 7. v. 32.

z Ἐπεὶ δ' αὐτῷ καλιόντι] Ita *Hen. Busb.* & C. ἐπεὶ δ' in *Editis.*

a Ἐκ τῆς ἄκρας εἰς τὸ ἱερὸν,] Ἀπὸ τῆς ἄκρας *Hen.*

b Ἀπαντήσαντες] Ὑπαντήσαντες *Hen.* & C.

c Ἐπεδείκνυον] Ὑπεδείκνυον C.

d Προσφέρειν τῷ Θεῷ.] Ἐπιφέρειν *Hen.* (*L. B.*) & *Busb.*

e Αὐτοῖς ἠπείλησεν,] Ita legisse videtur *Epiphan.* τῷ λαῷ ἠπείλησε habet *Zonaras.* in *Editis Aliisque* βλασφημήσας αὐτοῦ ἠπείλησε. quæ quomodocunque distinguantur, haud placebunt. βλασφημήσας αὐτὸν ἠπείλησε in uno *Cod.* quæ sane ferri possunt, modo comma ponatur post αὐτόν.

f Παραδῶ τὸν Ἰούδαν] Παραδώῃ *Busb. Hen.* C. & *Zonar.*

g Προέπεσον,] Προσέπεσον C.

h Βεθωρὸν] Βηθώρων *Hen.* Βαιθαρὼν C. Vide *Annot.* ad præced. c. 7. §. 1. HUDS. Βίθθαρα πόλις prope Hierosolyma Eus. H. Eccl. l. IV. c. VI. p. 118. Βαιθωρὼν 1 Maccab. VII. 39. infr. lib. 13. c. 1. §. 3. ubi *Gen.* Βεθορῶν· SPANH.

i Ἀδασοῖς] Sic *Hen.* C. & *Vet. Interpr.* ἐν Ἀδασοῖ in *Editis.* ἐν Ἀδασὰ 1 *Macc.* c. 7. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 6. SPANH.

k Βεθωροῦ,] Ita mox supra post τινὰ κώμην & *Vet. Interpr.* Librariorum vitio Βεθσωροῦ in *Editis.* Βηθώρου *Hen.* Βαιθωρῶν C. HUDS. *Gen.* Βεθσωροῦ· leg. Βεθωροῦ· SPANH.

l Χιλίους] Haud aliter & hîc loci & infra c. XI. §. 1. initiò. in libris omnibus tam Latinis quam Græcis, excepto *Cod.* C. qui δισχιλίους habet. τρισχιλίους 1 *Macc.* c. 7. v. 40.

m Ἅπαντας ἔχων.] In *Hen.* & aliquot *Epiphanii* libris ἔχων τοὺς ἅπαντας· οὓς παρορμ.

n Συμβαλὼν τῷ Νικάνορι,] Συμβαλὼν τοῖς πολεμίοις, & mox κρατεῖ τούτων *Busb.*

o Τελευταῖον αὐτὸς] Καὶ ἔπεσεν αὐτὸς πρῶτος ἐν πολέμῳ 1 *Macc.* c. 7. v. 43.

p Εἰς φυγὴν ἐτράπησαν,] Εἰς φυγὴν οἱ αὐτοῦ ἐτράπησαν *Busb.*

q Τὴν πανοπλίαν.] Ita cum *Busb.* & *Hen.* τὰς πανοπλίας in *Editis Aliisque.*

r Ταῖς σάλπιγξι] *L. B.* τῇ σάλπιγγι.

s Ἀδὰρ, κατὰ δὲ Μακεδόνας Δύστρου.] Conf. sup. lib. XI. c. 6. §. 13. SPANH.

t Ἄγουσιν δ' ἐν τούτῳ τὰ νικητήρια κατὰ πᾶν ἔτος,] Νικητήρια singulis annis à Judæis celebrata in memoriam devicti à Juda Nicanoris. 1 Maccab. VII. 49. SPANH. Festum anniversarium die 13 Adar ob devictum Nicanorem. Ita & in Megillath Taanith legitur. nunc eo die jejunant ob Jejunium Estheræ ante Purim. REL.

v Χρόνου πρὸς ὀλίγον] Τοῦ χρόνου C. *Busb.* & *Hen.*

x Πολέμων ἀναπαυσάμενον,] Πολεμίων solus *Hen.*

y Ἔπειτ' εἰς ἀγῶνας] Πάλιν εἰς ἀγ. καὶ κινδ. C. Hac in re manifesti erroris ex 1 *Macc.* 9. 54, 55, 56. convincitur *Josephus*: ubi post Judæ excessum vita functum fuisse Alcimum clarissime ostenditur. Ipseque *Josephus*, errore postea agnito (*sc.* l. 20. c. 8.) Jacimo sive Alcimo nullum omnino successisse retulit, sed per totum septennium Hierosolymam pontifice caruisse. *Usserius* ad A. M. 4843. Verum hanc periochen, à verbis τῷ δ' ἀρχιερεῖ usque ad τελευτήσαντος, in hunc locum intrusum esse suspicatur *Petitus* (in *Animadv.* ἀνεκδότοις in *Josephum*, Tom. 4. p. 89.) atque inseri debere lib. 13. c. 1. §. 3. post verba illa, καὶ τοῦτον ἐφύλαττε τὸν τρόπον.

z Ἀρχιερεῖ τῷ Ἀλκίμῳ] Ἀρχιερεῖ Ἀλκίμῳ *Hen.* ἀρχιερεῖ Ιακείμῳ *Busb.*

a Ἁγίων προφητῶν,] Vocem προφητῶν additam fuisse existimat *Jos. Scaliger.* (in *Elencho Trihæres. N. Serarii*, p. 316.) ob verba ista in *Chronico Eusebii*, Ἄλκιμος ὁ ἀνιερος καθελὼν τὸ τεῖχος τῆς αὐλῆς τῶν ἁγίων δίκας ἔδωκε πικρῶς θανών. Verum locus *Esdræ*, c. 5. v. 6. quem suæ sententiæ firmandæ affert *Scaliger*, vulgatæ potius lectioni favet.

b Ἐπ

[b] ἔτη τέσσαρα. τελευτήσαντος δὲ τούτου, τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ λαὸς τῷ Ἰούδᾳ δίδωσιν· ὃς ἀκούσας περὶ τῆς Ῥωμαίων δυνάμεως, καὶ ὅτι καταπεπολεμήκασι τήν τε Γαλατίαν καὶ τὴν Ἰβηρίαν, καὶ Καρχηδόνα τῆς Λιβύης, καὶ πρὸς τούτοις τὴν Ἑλλάδα κεχείρωνται, καὶ τοὺς βασιλεῖς [c] Περσέα τε καὶ Φίλιππον, καὶ τὸν [d] μέγαν Ἀντίοχον, [e] ἔγνω φιλίαν πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι. πέμψας οὖν εἰς τὴν Ῥώμην τῶν αὐτοῦ φίλων Εὐπόλεμον τὸν Ἰωάννου υἱὸν, καὶ Ἰάσωνα τὸν Ἐλεαζάρου, παρεκάλει δι' αὐτῶν συμμάχους εἶναι καὶ φίλους, καὶ Δημητρίῳ γράψαι ὅπως μὴ πολεμῇ τοῖς Ἰουδαίοις. ἐλθόντας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς παρὰ τοῦ Ἰούδα πρεσβευτὰς ἡ σύγκλητος δέχεται· καὶ, διαλεχθεῖσα περὶ ὧν ἐπέμφθησαν, [f] τὴν συμμαχίαν ἐπινεύει. ποιήσασα δὲ περὶ τούτου δόγμα, τὸ μὲν ἀντίγραφον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπέστελλε· αὐτὸ δ' εἰς τὸ Καπιτώλιον, εἰς χαλκᾶς ἐγγράψαντες δέλτους, ἀνέθεσαν. [g] ἦν δὲ [h] τοιοῦτον. "Δόγμα συγκλήτου, περὶ συμμαχίας καὶ εὐνοίας τῆς πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων. Μηδένα τῶν ὑποτεταγμένων Ῥωμαίοις πολεμεῖν τῷ Ἰουδαίων ἔθνει, μηδὲ τοῖς πολεμοῦσι χορηγεῖν, ἢ σῖτον ἢ πλοῖα ἢ χρήματα. ἐὰν δὲ [i] ἐπίωσί τινες Ἰουδαίοις, βοηθεῖν Ῥωμαίους αὐτοῖς κατὰ τὸ δυνατόν. καὶ πάλιν, ἂν τῇ Ῥωμαίων ἐπίωσί τινες, Ἰουδαίους αὐτοῖς συμμαχεῖν. ἂν δέ τι πρὸς ταύτην τὴν συμμαχίαν θελήσῃ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ἢ [k] προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν, τοῦτο κοινῇ [l] γίνεσθαι γνώμῃ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων. ὃ δ' ἂν προστεθῇ, τοῦτ' εἶναι κύριον. [m] ἐγράφη τὸ δόγμα ὑπὸ Εὐπολέμου τοῦ Ἰωάννου παιδὸς, καὶ ὑπὸ Ἰάσωνος τοῦ Ἐλεαζάρου, ἐπὶ ἀρχιερέως μὲν τοῦ ἔθνους Ἰούδα, στρατηγοῦ δὲ Σίμωνος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ." καὶ τὴν μὲν πρώτην Ῥωμαίοις πρὸς Ἰουδαίους φιλίαν καὶ συμμαχίαν, οὕτω συνέβη γενέσθαι.

tuo populus Judæ pontificatum dedit: qui cum *multa* audiiſſet de Romanorum potentia, eoſque ſubegiſſe, * & Galatiam & † Iberiam, & Carthaginem in Africa, ac præterea Græciam in ſuam poteſtatem redegiſſe, regeſque Perſeum & Philippum & Antiochum Magnum, decrevit cum illis facere amicitiam. Miſſis igitur Romam, ex amicis ſuis, Eupolemo Joannis filio & Jaſone Eleazari filio, voce illorum obſecrabat, ut ſocietatem ſecum inirent & amicitiam, & ut Demetrio ſcriberent, ne *poſthac* Judæos bello laceſſeret. Cumque Romam veniſſent Judæ legati, *benigne* eos excipit ſenatus: habitoque de iis quorum gratia miſſi erant ſermone, ſocietatem coire placuit. *Mox* facto hac de re ſenatus-conſulto, exemplar ejus in Judæam miſſum eſt; illud vero ipſum, in tabulas æneas inciſum, in Capitolium relatum eſt. Erat autem hujuſmodi. "Decretum ſenatûs de ſocietate & benevolentia erga gentem Judæorum habenda. Ne quis Romanæ ditionis cum gente Judæorum bellum gerito, neque bellum gerentibus frumentum aut naves aut pecuniam ſubminiſtrato. Si quis Judæos invadat, Romani illis opem ferunto pro viribus. viciſſim, ſi quis Romanos invadat, Judæi auxilium ferunto. Si quid ad hoc *ſociale* fœdus voluerit gens Judæorum addere aut ab eo demere, id fiat cum conſenſu populi Romani. & quod ſic additum fuerit, ratum eſto. Scriptum eſt hoc Senatus-conſultum per Eupolemum Joannis filium & Jaſonem Eleazari, Juda gentis pontifice & duce Simone fratre ipſius." Atque ita quidem contigit primam Romanis cum Judæis amicitiam & ſocietatem factam eſſe.

Romanorum potentia. 1 *Maccab.* c. 8.

Judas mittit qui ſocietatem cum Romanis coëant. 1 *Maccab.* c. 8.

Romanorum ſenatus-conſultum de inita cum Judæis ſocietate. 1 *Maccab.* c. 8.

ΚΕΦ. ιά.

Ὅτι πάλιν ἐπὶ τὸν Ἰούδαν Βακχίδης ἐκπεμφθεὶς αὐτὸν ἐνίκησεν, καὶ ὡς Ἰούδας γενναίως μαχόμενος ἔπεσεν.

Δημήτριος δὲ, ἀπαγγελθείσης αὐτῷ τῆς Νικάνορος τελευτῆς, καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ σὺν αὐτῷ στρατεύματος, πάλιν τὸν Βακχίδην μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐξέπεμψεν· ὃς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐξορμήσας, καὶ παραγινόμενος εἰς Ἰουδαίαν, ἐν [n] Ἀρβήλοις πόλει τῆς Γαλιλαίας στρατοπεδεύεται. καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἐκεῖ σπηλαίοις ὄντας· πολλοὶ γὰρ εἰς αὐτὰ [o] συμπεφεύγασιν· ἐκπολιορκήσας καὶ λαβὼν, ἄρας ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα σπουδὴν ἐποιεῖτο. μαθὼν δὲ τὸν Ἰούδαν ἔν τινι κώμῃ [p] Βηθζηθὼ τοὔνομα κατεστρατοπεδευμένον, ἐπ' αὐτὸν ἠπείγετο μετὰ πεζῶν μὲν δισμυρίων, ἱππέων δὲ [q] διχιλίων. τῷ Ἰούδᾳ δ' ἦσαν [r] οἱ πάντες [s] χίλιοι. οὗτοι τὸ Βακχίδου πλῆθος θεωρήσαντες ἔδεισαν, καὶ τὴν παρεμβο-

CAP. XI.

XVIII.

Quod Bacchides denuo in Judam miſſus ipſum ſuperavit: utque Judas ſtrenue ſe gerens occubuit.

CÆterum Demetrius, nunciata ſibi morte Nicanoris & clade exercitus qui cum eo erat, miſit denuo Bacchidem cum *aliis* copiis in Judæam. qui, Antiochiâ profectus, ubi in Judæam pervenit, ad Arbela Galilææ urbem caſtra metatur. Cumque illos qui in iſtius loci ſpeluncis erant (nam multi in eas confugerunt) vi expugnaverat ceperatque, illinc digreſſus Hieroſolyma properabat: cognitoque Judam in vico Bethzetho dicto caſtra poſuiſſe, adverſus eum ducebat viginti peditum millia, atque duo equitum millia. At Judas non plures ſecum habebat quam mille homines. Illi, viſa *exercitûs* Bacchidis multitudine, territi erant, relictiſque caſtris omnes diffugerunt præ-

Demetrius Bacchidem in Judæam mittit. 1 *Maccab.* c. 9.

Judas multis è ſuis dilapſis, prælium cum Bacchide non detrectat. 1 *Maccab.* c. 9.

b Ετη τέσσαρα.] Triennium vero ei aſſignat in lib. 20. c. 8. Vide *Uſſerium* ad *A. M.* 3844. & *Cappellum* ad *A. M.* 3840. & *Seldenum* in lib. 1. *de Succeſſ. in Pontif.* c. 10.

* *Et Galatiam*] Gallias *Epiphan* partem Galatiæ, quæ Gallogræcia dicta eſt, intelligendam eſſe cenſet *Grotius*: quod tota Galatia ſerius facta fuerit provincia, Gallogræcia vero à Cn. Manlio ſubacta poſt pacem cum Antiocho Magno.

† *Et Iberiam*,] Celtiberis per M. Porcium Catonem, Fulvium Flaccum & Tiberium Sempronium Gracchum devictis; Vaccæis vero per L. Poſthumium, temporibus Antiochi Magni, Seleuci, & Antiochi Illuſtris. *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 8. v. 3.

c Περσέα τε καὶ Φίλιππον,] Περσέα καὶ Φιλ. *Busb.* & *Hen.* Philippus rex Macedonum victus erat à T. Q. Flaminio, & Perſes victus & in fidem acceptus à Paulo Æmilio.

d Μέγαν Ἀντίοχον,] Vide apud *Polybium* in *Excerptis* Legationum, *Livium* libro XXXVII. & XXXVIII. & *Florum* l. 2. c. 8.

e Εγνω φιλίαν πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 4. SPANH.

f Τὴν συμμαχίαν ἐπινεύει] Συμμαχεῖν ἐπινεύει *Busb.*

g Ην δὲ τοιοῦτον. Δόγμα συγκλήτου,] Vid. infr. lib. 14. c. 8. §. 5. & lib. 16. c. 2. §. 4. SPANH.

h Τοιοῦτον.] Ita ipſe diſtinxi. prius erat, ἦν δὲ τοιοῦτο δόγμα &c.

i Επίωσί τινες Ἰουδαίοις,] Επιβῶσι hîc & ſeq. lineâ ſecundâ in *Cod. Hen.*

k Προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν] Προσθεῖναι *Hen.*

l Γενέσθαι] Γίγνεσθαι *Hen.*

m Εγράφη τὸ δόγμα] Hanc ὑπογραφὴν commentitiam eſſe & à *Joſepho* adjectam exiſtimat *Uſſerius* ad A. M. 3843. nam quis credet Juda ſuperſtite alium imperatorem fuiſſe quam ipſum Judam; aut ſi alius exſtitiſſet, illum non Jonathanem potius fuiſſe, quam Simonem, qui poſt illius demum mortem principatum eſt adeptus.

n Αρβήλοις πόλει] Αρβάτοις malit *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 9. v. 2. idque ex 1 *Macc.* c. 5. v. 23. Vide *Relandum* in *Palæſtina* S. p. 575. HUDS. Conf. de Vita §. 37. SPANH.

o Συμπεφεύγασιν·] Ita in *Editis.* συμπεφεύγεσαν *Hen.* & *Busb.*

p Βηθζηθὼ] Hoc modo etiam ſupr. c. 10. §. 2. Βηρζηθὼ hîc loci in *Editis.* Βερζηθὼ *Hen.* Βηρζηθοῖ *Busb.* HUDS. Conf. ſup. c. 10. §. 2. SPANH.

q Διχιλίων.] Χιλίων ſolus *Hen.*

r Οἱ πάντες χίλιοι.] Verum 1 Maccab. VIII. v. 6. dicuntur τρισχίλιοι ἄνδρες ἐκλεκτοὶ μετ' αὐτοῦ· *Rufin.* verò hic, Judæi verò fuerunt omnes duo millia, ut pro χίλιοι legerit hic διχίλιοι· SPANH.

s Χίλιοι.] Non dubitat *Petitus* (in *Animadv.* ἀνεκδότοις tom. 3. p. 640.) quin litera numeralis è *Joſephi codicibus* exciderit, & à manu ipſius fuerit γ'. χίλιοι. Habemus quidem 1 *Macc.* c. 9. v. 5. τρισχίλιοι. *Zonaras* tamen receptam *Joſephi* lectionem agnoſcit.

præter octingentos. Judas autem à suis militibus desertus, cum hostis jam immineret, nullumque ei tempus novos delectus habendi concederet, in eo erat, ut cum octingentis illis pugnam contra Bacchidem committeret: atque hortatus eos ut forti animo pericula sustinerent, jussit ut in aciem prodirent. Illis vero dicentibus se nequaquam posse cum exercitu tantæ magnitudinis congredi, atque suadentibus ut in præsentia quidem recederet & saluti suæ consuleret, postea vero copiis suis collectis cum hostibus manus consereret, "ne hoc, "inquit, sol factum aspiciat, ut terga mea hostibus obversa ostendam. Sed si nunc fatalis hora "venit ut moriar, & omnino necesse est ut peream si pugnem, * fortiter *tamen* stabo, & quicquid futurum sit malo excipere, quam ut res "præclare gestas gloriamque ex illis partam turpi "fuga jam dedecorem." Atque istis quidem verbis reliquos de suis hortabatur, ut spreto contemptoque periculo cum hostibus prælium committerent.

Suos hortatur. 1 Maccab. c. 9.

XIX. *Prælium atrox inter Bacchidem & Judam. 1 Maccab. c. 9.*

2. Interea Bacchides, cum copiis ex castris egressus, aciem ad pugnam instruebat: atque ita eam ordinavit, ut equites in utroque cornu collocarentur, atque velites & sagittarii totam phalangem præcederent; ipse vero esset in dextro cornu. Sic instructa acie, quamprimum hostium exercitui admoveretur, jussit tubicinem signum dare, militesque clamore sublato prælium inire. Idem ubi Judas fecerat, cum hostibus congreditur, & utrisque acriter dimicantibus, pugnaque ad solis occasum protracta, Judas, animadvertens Bacchidem & quod erat exercitui robur in dextro esse cornu, assumptis animosissimis quibusque in istam aciei partem impetum fecit: eosque qui illic erant aggressus dissolvit eorum phalangem. Cumque in medios *hostes* penetrasset, eos in fugam compulit, persequiturque usque ad Aza montem ita appellatum. At qui erant in sinistro cornu, pulsos qui erant in dextro conspicati, Judam sequentes circumiverunt, atque in tergum conversi ipsum in medio comprehendunt. Ille vero, cum nulla effugiendi via daretur, sed undique hostibus septus esset, constitit cum suis & *strenue* pugnabat. Cumque multos adversariorum fudisset, atque labore *& vulneribus* conficeretur, ipse etiam cecidit, animamque efflavit, non minus ex rebus jam ante præclare gestis, quam ex similibus dum moreretur *conspicuus*. Juda autem prostrato, qui cum eo erant, non amplius habentes quem sequerentur, tantoque duce orbati, fugæ sese mandarunt. Simon vero & Jonathas, fratres Judæ, corpus *ejus*, ex fœdere ab hostibus receptum, in Modim vicum deportarunt, ubi & pater eorum monumento conditus erat, atque ibi sepelierunt, cum illum populus *universus* aliquammultis diebus luxisset, atque solennibus exsequiis honorasset. Atque ita quidem vitam finivit Judas, vir fortis & bellicosissimus, quique memor erat mandatorum Mattathiæ patris, & pro popularium suorum libertate omnia & agere & pati sustinuit. Tanta itaque virtute præditus, maximam *post se* reliquit gloriam suique memoriam, gente *sua* in libertatem vindicata & è Macedonum servitute erepta: cumque tres esset

Judas occumbit.

Magno cum ploratu sepelitur. 1 Maccab. c. 9.

λὴν καταλιπόντες, ἔφυγον πάντες, πλὴν ὀκτακοσίων. Ἰούδας δὲ καταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν, καὶ πολεμίων ἐπικειμένων, καὶ μηδένα καιρὸν αὐτῷ πρὸς συλλογὴν τῆς δυνάμεως ἐπιτρεπόντων, οἷός τε ἦν μετὰ τῶν ὀκτακοσίων συμβαλεῖν τοῖς μετὰ τοῦ Βακχίδου· καὶ προτρεπόμενός γε τούτους εὐψύχως ὑφίστασθαι τὸν κίνδυνον, παρεκάλει χωρεῖν ἐπὶ τὴν μάχην. τῶν δὲ λεγόντων, ὡς οὐκ εἰσὶ πρὸς τοσοῦτον μέγεθος στρατιᾶς ἀξιόμαχοι, συμβουλευόντων δὲ νῦν μὲν ἀναχωρεῖν καὶ σώζειν αὑτούς, αὖθις δὲ συναγαγόντα τοὺς ἰδίους τοῖς ἐχθροῖς συμβαλεῖν, "μὴ τοῦτ᾽, εἶπεν, ἥλιος ἐπίδοι γινόμενον, ἵνα ἐγὼ τὰ "νῶτά μου δείξω τοῖς πολεμίοις. ἀλλ᾽ εἰ καὶ τελευτὴν ὁ "παρών μοι καιρὸς φέρει, καὶ δεῖ πάντως ἀπολέσθαι μαχόμενον, στήσομαι γενναίως πᾶν ὑπομένων τὸ μέλλον, ἢ "τοῖς ἤδη καλωρθωμένοις καὶ τῇ περὶ αὐτῶν δόξῃ προσ"βαλὼν τὴν ἐκ τῆς νῦν φυγῆς ὕβριν." [t] καὶ ὁ μὲν ταῦτα πρὸς τοὺς ὑπολειφθέντας, παρακαλῶν τοῦ κινδύνου καταφρονήσαντας ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς πολεμίοις, [v] ἔλεγεν.

β΄. Ὁ δὲ Βακχίδης, ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τὴν δύναμιν, πρὸς μάχην παρετάσσετο· καὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς ἐξ ἑκατέρων τῶν κεράτων ἔταξε, τοὺς δὲ ψιλοὺς καὶ τοξότας προεστήσατο ἁπάσης τῆς φάλαγγος, αὐτὸς δ᾽ ἦν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως. οὕτως δὲ συντάξας τὴν στρατιάν, ἐπεὶ προσέμιξε τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ, σημῆναι τῷ σαλπιγκτῇ ἐκέλευσε, καὶ τὴν στρατιὰν ἀλαλάξασαν προσιέναι. τὸ δ᾽ αὐτὸ ποιήσας ὁ Ἰούδας, συμβάλλει τοῖς πολεμίοις· καὶ καρτερῶς ἀμφοτέρων ἀγωνιζομένων, καὶ τῆς μάχης μέχρι δυσμῶν παρατεινομένης, ἰδὼν ὁ Ἰούδας τὸν Βακχίδην καὶ τὸ κρατερὸν ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι τυγχάνον τῆς στρατιᾶς, παραλαβὼν τοὺς εὐψυχοτάτους, ὥρμησεν ἐπ᾽ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς τάξεως, καὶ προσβαλὼν τοῖς ἐκεῖ, διασπᾷ αὐτῶν τὴν φάλαγγα. ὠσάμενος δ᾽ εἰς μέσους, εἰς φυγὴν αὐτοὺς ἐβιάσατο, καὶ διώκει μέχρις [x] Ἀζᾶ ὄρους οὕτω λεγομένου. θεασάμενοι δὲ τὴν τροπὴν τὴν ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι, οἱ τὸ εὐώνυμον ἔχοντες, [y] ἐκυκλώσαντο τὸν Ἰούδαν διώκοντες, καὶ λαμβάνουσι μέσον αὐτὸν κατόπιν γινόμενοι. ὁ δὲ [z] φεύγειν οὐ δυνάμενος, ἀλλὰ περιεχημένος ὑπὸ τῶν πολεμίων, στὰς ἐμάχετο μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ. πολλοὺς δὲ κτείνας τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατάκοπος [a] γινόμενος, καὶ αὐτὸς ἔπεσεν, ἐπὶ καλοῖς μὲν πρότερον γεγενημένοις, ἐφ᾽ ὁμοίοις δὲ ὅτε ἀπέθνησκε τὴν ψυχὴν [b] ἀφιείς. πεσόντος δὲ Ἰούδα, πρὸς μηδένα τὸ λοιπὸν ἀφορᾶν ἔχοντες οἱ σὺν αὐτῷ, στρατηγοῦ δὲ τοιούτου στερηθέντες ἔφυγον. λαβόντες δὲ τὸ σῶμα παρὰ τῶν πολεμίων ὑπόσπονδον Σίμων καὶ Ἰωνάθης οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰούδα, κομίσαντες εἰς τὴν [c] Μωδιεὶμ κώμην, ὅπου καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν τέθαπτο, κηδεύουσι, [d] πενθήσαντος ἐπὶ συχνὰς αὐτὸν τοῦ πλήθους ἡμέρας, καὶ τιμήσαντος κοινῇ τοῖς νενομισμένοις. καὶ τέλος μὲν τοιοῦτον κατέσχεν Ἰούδαν, ἄνδρα γενναῖον καὶ μεγαλοπόλεμον γινόμενον, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς ἐντολῶν Ματταθίου μνήμονα, καὶ πάνθ᾽ ὑπὲρ τῆς τῶν πολιτῶν ἐλευθερίας καὶ δρᾶσαι καὶ παθεῖν ὑποστάντα. τοιοῦτος οὖν τὴν ἀρετὴν ὑπάρξας, μέγιστον αὐτοῦ κλέος καὶ μνημεῖον κατέλιπεν, ἐλευθερώσας τὸ ἔθνος, καὶ τῆς ὑπὸ Μακεδόσιν ἐξαρπάσας [e] αὐτὸ δουλείας· καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην

* Fortiter *tamen* stabo,] *Al.* stabo *tamen* omnia potius sustinens, quam &c. *legendo* πᾶν ὑπομένων μᾶλλον ἢ τοῖς.

t Καὶ ὁ μὲν ταῦτα] Ita distinxi, prius erat, καὶ ὁ μὲν ταῦτα πρὸς τοὺς ὑπολειφθέντας παρακαλῶν, τοῦ κινδύνου καταφρονήσαντας ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις ἔλεγεν. Hac lectione servata, est qui ἔπειθεν pro ἔλεγεν reponit.

v Ἔλεγεν.] Forte ἔπειθεν. COCC.

x Ἀζᾶ ὄρους] In *Epiphanii* libris *Gazara* aut *Gazarat*. 1 *Macc.* c. 9. v. 15. ἕως Ἀζώτου ὄρους. perperam, ut puto. HUDS. Conf. sup. lib. VII. c. 12. §. 2. SPANH.

y Ἐκυκλώσαντο τὸν Ἰούδαν διώκοντες,] Ἐκύκλωσαν τὸν Ἰούδαν διώκοντα *Busb.*

z Φεύγειν οὐ δυνάμενος,] Ita *Hen.* φυγεῖν in *Editis Aliisque.*

a Γενόμενος,] Iterum cum *Hen.* γεγενημένος in *cæteris.*

b Ἀφιείς.] Sic *Hen.* ἀφεὶς in *reliquis.*

c Μωδιεὶμ κώμην,] Μωδαεῖ *Hen.* Vide præced. c. 6. §. 1. HUDS. Conf. ἁλώσ. lib. 1. c. 1. §. 3. & vid. 1 Maccab. IX. 18. SPANH.

d Πενθήσαντος] *L. B.* πενθήσαντε.

e Αὐτὸ δουλείας] Illud αὐτὸ non agnoscunt *Hen.* & *Busb.*

f Εἰος

σιώνην [f] ἔτος τρίτον κατασχὼν, ἀπέθανεν.

Τέλος τοῦ βιβλίου δωδεκάτου.

annos pontificatu functus, *ita* occubuit.

Finis Libri duodecimi.

f Ἔτος τρίτον κατασχὼν, ἀπέθανεν.] Hoc ita intelligendum (inquit *Cappellus* ad A. M. 3839.) ac si dixisset, obiisse triennio solido post repurgatum templum; cum tamen maximam temporis hujus partem pontificatus munia usurparit Alcimus. Vide super. cap. 9. §. 7.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ ΤΗι ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMOTERTIO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

α΄. Ὡς Ἰωνάθης ἀδελφὸς ὢν Ἰούδα, [b] τελευτήσαντος αὐτοῦ, τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν.

β΄. Ὡς πολεμήσας Βακχίδην, ἠνάγκασε, φιλίαν ποιησάμενον πρὸς αὐτὸν, ἀπελθεῖν ἐκ τῆς χώρας.

γ΄. Ὅτι Ἀλέξανδρος, ὁ τοῦ Ἐπιφανοῦς Ἀντιόχου υἱὸς, ἐλθὼν εἰς Συρίαν, ἐξήνεγκε πόλεμον πρὸς Δημήτριον.

δ΄. Ὡς Δημήτριος, πρεσβευσάμενος πρὸς Ἰωνάθην, ποιεῖται συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν, [c] αὐτόν τε πολλοῖς δωρησάμενος καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν.

ε΄. Ὡς Ἀλέξανδρος, ταῦτ' ἀκούσας, καὶ ὑπερβαλὼν τὰ παρὰ [d] τοῦ Δημητρίου, καὶ ἀποδείξας Ἰωνάθην ἀρχιερέα, συμμαχεῖν ἔπεισεν αὐτῷ.

ς΄. Ἡ Ὀνίου φιλία πρὸς τὸν Φιλομήτορα Πτολεμαῖον κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν γινομένη. καὶ ὡς ᾠκοδόμησε τὸν Ὀνίου καλούμενον ναὸν πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ὄντα.

ζ΄. Ὅτι Ἀλέξανδρος, ἀποθανόντος Δημητρίου, σφόδρα ἐτίμησεν Ἰωνάθην.

η΄. Ὡς Δημήτριος ὁ Δημητρίου παῖς, πλεύσας εἰς τὴν Συρίαν ἀπὸ Κρήτης, καὶ πολεμήσας τὸν Ἀλέξανδρον καὶ κρατήσας, αὐτὸς ἐβασίλευσε, φιλίαν πρὸς Ἰωνάθην ποιησάμενος.

θ΄. Ὡς Τρύφων ὁ Ἀπαμεὺς, καταπολεμήσας Δημήτριον, Ἀντιόχῳ τῷ Ἀλεξάνδρου υἱῷ παρέδωκε τὴν βασιλείαν, ποιησάμενος καὶ αὐτὸς σύμμαχον Ἰωνάθην.

ι΄. Ὡς Δημητρίου ὑπὸ Πάρθων αἰχμαλώτου ληφθέντος, [e] ὁ Τρύφων παρεσπόνδησε τὸν Ἰωνάθην, καὶ δόλῳ λαβὼν αὐτὸν ἀπέκτεινε, καὶ πόλεμον ἐξήνεγκε πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Σίμωνα.

ια΄. Ὡς Σίμωνι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τὴν στρατηγίαν ἐνεχείρισε [f] τὸ ἔθνος, καὶ ἀπέδειξεν αὐτὸν ἀρχιερέα.

ιβ΄. Ὡς [ὁ Σίμων] ἐπολιόρκησεν ἐν Δώροις Τρύφωνα σύμμαχος γινόμενος Ἀντιόχῳ τῷ Δημητρίου ἀδελφῷ, τῷ καὶ Εὐσεβεῖ ἐπικληθέντι.

ιγ΄. Ὡς Τρύφωνος ἀναιρεθέντος, [g] Ἀντίοχος ἐπολέμησε Σίμωνα, κἀκεῖνος Κενδεβαῖον τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ νικήσας, τῆς Ἰουδαίας ἐξέβαλεν.

1. *Quomodo Jonathas frater Judæ, illo defuncto, principatum suscepit.*

2. *Quomodo bello cum Bacchide gesto, coëgit eum, post factam cum ipso amicitiam, è Judæa discedere.*

3. *Quod Alexander, Antiochi Epiphanis filius, in Judæam profectus, Demetrio bellum intulit.*

4. *Quomodo Demetrius, missa legatione ad Jonatham, cum eo societatem init, multis ipsi gentique nostræ datis muneribus.*

5. *Quomodo Alexander his auditis, cum Demetrium muneribus superasset & Jonatham pontificem fecisset, ipsum in suas partes pertraxit.*

6. *Sub id tempus Oniæ intercessit amicitia cum Ptolemæo Philometore. utque ædificavit templum, Oniæ vocatum, ad similitudinem Hierosolymitani.*

7. *Quod Alexander, post mortem Demetrii, Jonatham summo in honore habuit.*

8. *Quomodo Demetrius Demetrii filius, cum è Creta in Syriam trajecisset, belloque Alexandro illato eum devicisset, ipse regnum occupavit, facta cum Jonatha amicitia.*

9. *Quomodo Tryphon Apamensis, post devictum Demetrium, Antiocho Alexandri filio regnum tradidit, Jonatha ab ipso in societatem recepto.*

10. *Quomodo, Demetrio à Parthis captivo facto, Tryphon fœdus cum Jonatha initum fregit, ipsumque dolo captum occidit, & Simoni ejus fratri bellum intulit.*

11. *Quomodo Judæorum gens exercitûs imperium detulit Simoni Jonathæ fratri, ipsumque pontificem creavit.*

12. *Quomodo Simon Tryphona in Dora compulsum oppugnavit, inita societate cum Antiocho Demetrii fratre, cui Pius cognomen erat.*

13. *Quomodo, Tryphone sublato, Antiochus contra Simonem bellum movit: atque ille Cendebæum, ejus copiarum ducem, prælio superatum Judæa expulit.*

a Ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ] *Al.* ἐν τῷ τρισκαιδεκάτῳ, vel ἐν τῷ τρισκαιδεκάτῳ λόγῳ.

b Τελευτήσαντος] Τοῦ τελευτήσαντος, αὐτὸς τὴν *Hen.*

c Αὐτόν τε πολλοῖς δωρησάμενος] Ita ex *MS. Hen.* αὐτόν τε, & mox καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν desunt in *Editis Aliisque.*

d Τοῦ Δημητρίου,] Illud τοῦ ex *MS.*

e Ὁ Τρύφων] Ita *Gen.* ὁ Τρύφων desunt *Aliis.*

f Τὸ ἔθνος] Illa τὸ ἔθνος non agnoscit *Hen.*

g Ἀντίοχος] Ita cum Cod. *Hen.* in cæteris Ἀντίοχον ἐπολέμησε Σίμων, καὶ Κενδεβαῖον &c.

14. *Quod Simon, à genero suo Ptolemæo inter convivandum dolo occisus, diem supremum obiit: atque Ptolemæus, uxore ejus & liberis in vincula conjectis, conatus est imperium sibimet asserere.*

15. *Quomodo Hyrcanus, filiorum Simonis natu minimus, præoccupato imperio, longo tempore Ptolemæum obsedit, in arcem inclusum, cui nomen erat Dagon.*

16. *Quomodo Antiochus Pius, ducto in Hyrcanum exercitu, admotoque urbi Hierosolymitanæ, obsidionem solvit, acceptis ab Hyrcano talentis trecentis, & societate cum eo amicitiaque facta.*

17. *Hyrcani, post mortem Antiochi (qui apud Medos diem obiit) in Syriam expeditio: utque urbes multas vi expugnavit.*

18. *Amicitia facta inter Hyrcanum & Alexandrum cognomine Zebinam.*

19. *Quomodo Antiochus Cyzicenus, cum ad auxilium Samaritis ab Hyrcano obsessis ferendum venisset, fusus fugatusque est, & ab Hyrcani filiis Judæa pulsus.*

20. *Quod Aristobulus, suscepto imperio, primus sibi diadema imposuit.*

21. *Quomodo, Aristobulo defuncto, frater ejus Alexander, qui in imperium successit, expeditionem fecit in Syriam, & Phœnicen & Arabiam, & multos ex hostibus subegit.*

22. *Ptolemæi Lathuri cum eo pugna & victoria.*

23. *Quomodo Demetrius Eucærus, exercitu in Alexandrum educto, ipsum superavit.*

24. *Antiochi, Dionysi appellati, in Judæam expeditio: & quomodo prælio victoriam reportavit.*

25. *Quomodo post obitum Alexandri, uxor ejus Alexandra, cum imperium per novennium tenuisset, & in pace & gloria vixisset, vita decessit.*

ιδ΄. Ὅτι ὑπὸ [h] τοῦ γαμβροῦ Πτολεμαίου ἐν συμποσίῳ δολοφονηθεὶς [ὁ Σίμων] ἀπέθανεν· καὶ Πτολεμαῖος, δήσας αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἐπεχείρησε κατασχεῖν.

ιε΄. Ὡς ὁ νεώτατος τῶν Σίμωνος υἱῶν Ὑρκανὸς, φθάσας αὐτὸν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν παραλαβὼν, ἐπολιόρκησεν πολλῷ χρόνῳ τὸν Πτολεμαῖον, εἰς τὸ φρούριον ἐγκλείσας Δαγὼν καλούμενον.

ιϛ΄. Ὡς στρατευσάμενος ἐφ᾽ Ὑρκανὸν Ἀντίοχος ὁ Εὐσεβὴς, καὶ προσκαθίσας τῇ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλει, διέλυσε τὴν πολιορκίαν, λαβὼν παρὰ Ὑρκανοῦ τάλαντα τριακόσια, καὶ συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν καὶ φιλίαν [i] συνθέμενος.

ιζ΄. Ὑρκανοῦ στρατεία, μετὰ τὴν Ἀντιόχου τελευτὴν ἐν Μήδοις ἀποθανόντος, ἐπὶ Συρίαν· καὶ ὡς πολλὰς πόλεις κατὰ κράτος εἷλεν.

ιη΄. [k] Φιλία πρὸς Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ [l] Ζεβινᾶ κληθέντος.

ιθ΄. [m] Ὡς Ἀντίοχος ὁ Κυζικηνὸς, ἐλθὼν βοηθῆσαι τοῖς Σαμαρεῦσι πολιορκουμένοις πρὸς Ὑρκανοῦ, ἡττηθεὶς διέφυγε, διωξάντων αὐτὸν τῆς Ἰουδαίας τῶν υἱῶν Ὑρκανοῦ.

κ΄. Ὅτι παραλαβὼν Ἀριστόβουλος τὴν ἀρχὴν, διάδημα [n] πρῶτος ἐπιτίθεται.

κα΄. Ὡς τελευτήσαντος Ἀριστοβούλου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν, ἐστράτευσεν ἐπὶ Συρίαν καὶ Φοινίκην καὶ Ἀραβίαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐχθρῶν ἐχειρώσατο.

κβ΄. Πτολεμαίου τοῦ Λαθούρου πρὸς αὐτὸν μάχη καὶ νίκη.

κγ΄. Ὡς στρατευσάμενος Δημήτριος ὁ Εὔκαιρος ἐπὶ Ἀλέξανδρον ἐκράτησεν αὐτοῦ.

κδ΄. Ἀντιόχου [o] τοῦ Διονύσου λεγομένου στρατεία ἐπὶ Ἰουδαίαν, καὶ ὡς ἐκράτησε τῇ μάχῃ.

κε΄. Ὡς μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρα, τὴν βασιλείαν ἔτεσιν ἐννέα κατασχοῦσα, καὶ βιώσασα μετ᾽ εἰρήνης καὶ δόξης ἀπέθανεν.

h Τοῦ γαμβροῦ Πτολεμαίου] Hoc lemma, pariter ac istud quod sequitur, edidimus juxta exemplaria *Gall.* & *Henneb.* In cæteris ita se habebant: Ὅτι ὑπὸ γαμβροῦ Πτολεμαίου ἐν συμποσίῳ δολοφονηθεὶς [ὁ Σίμων] ἀπέθανεν. Ὅτι Πτολεμαῖος τὴν ἀρχὴν ἐπεχείρησε κατασχεῖν, καὶ πῶς Ὑρκανὸς τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν.

i Συνθέμενος.] Sic *Cod. Hen.* θέμενος in *reliquis.*

k Φιλία πρὸς Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου] Hoc lemma etiam acceptum debemus *Cod. Hen.*

l Ζεβινᾶ] Ζαβινᾶ juxta *Porphyrium* in *Græcis Eusebii*, p. 227.

m Ὡς Ἀντίοχος ὁ Κυζικηνὸς,] Brevius aliquanto in *Cod. Hen.* Ὡς ἡττηθεὶς ὑφ᾽ Ὑρκανοῦ Ἀντίοχος ὁ Κυζικηνὸς, ἐξέπεσε τῆς Ἰουδαίας.

n Πρῶτος ἐπιτίθεται.] Περιέθετο πρῶτος *Hen.*

o Τοῦ Διονύσου] Καὶ Διονυσίου *Hen.*

ΦΛ.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] ὀγδοήκοντα καὶ δύο.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER DECIMUSTERTIUS.

Continet hic liber tempus annorum LXXXII.

ΚΕΦ. α΄.

Ως Ἰωνάθης μετὰ τὸν ἀδελφὸν Ἰούδαν τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν· καὶ ὡς ἅμα Σίμωνι αὐτοῦ ἀδελφῷ ἐπολέμησε τῷ Βακχίδῃ.

[b] ΤΙΝΙ μὲν οὖν τρόπῳ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, καταδουλωσαμένων αὐτὸ τῶν [c] Μακεδόνων, ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δι' ὅσων καὶ πηλίκων ἀγώνων ὁ στρατηγὸς αὐτῶν ἐλθὼν Ἰούδας ἀπέθανεν, ὑπὲρ αὐτῶν μαχόμενος, ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ δεδηλώκαμεν. μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Ἰούδα, πάλιν ὅσον ἦν τῶν ἀσεβῶν, καὶ παραβεβηκότων τὴν πάτριον πολιτείαν, [d] ἐπεφύη τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ πανταχόθεν αὐτοὺς ἀκμάζον [e] ἐκάκου. συνελάμβανε δὲ τῇ τούτων πονηρίᾳ καὶ λιμὸς τὴν χώραν καταλαβών· ὡς πολλοὺς διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τοῖς παρ' ἀμφοτέρων, ἀπό τε τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν ἐχθρῶν, δεινοῖς ἀντέχειν, αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Βακχίδης δὲ τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἀποστάντας τῆς πατρίου συνηθείας, καὶ τὸν κοινὸν βίον προηρημένους συναθροίσας, τούτοις ἐνεχείρισε τὴν τῆς χώρας ἐπιμέλειαν. οἳ καὶ συλλαμβάνοντες τοὺς Ἰούδα φίλους, καὶ τὰ ἐκείνου φρονοῦντας, τῷ Βακχίδῃ [f] παρέδοσαν. ὁ δὲ, βασανίζων πρῶτον αὐτοὺς, καὶ πρὸς ἡδονὴν αἰκιζόμενος, [g] ἔπειθ' οὕτω διέφθειρε. ταύτης δὲ τῆς συμφορᾶς τοῖς Ἰουδαίοις τηλικαύτης γενομένης, ἡλίκης οὐκ ἦσαν πεπειραμένοι μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, οἱ [h] περιλειφθέντες τῶν ἑταίρων τοῦ Ἰούδα, βλέποντες ἀπολλύμενον [i] οἰκτρῶς τὸ ἔθνος, προσελθόντες αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ Ἰωνάθῃ, μιμεῖσθαι τὸν

CAP. I.

Quomodo Jonathas, post Judam fratrem, principatum susceperit; utque una cum Simone ejus fratre bellum gesserit adversus Bacchidem.

QUEMADMODUM Judæorum gens, à Macedonibus in servitutem adducta, libertatem recuperârit; & quibus quantisque certaminibus defunctus Judas mortem oppetiit, pro illis *strenue* pugnans; superiori libro declaravimus. Judæ vero post interitum, homines nefarii, quotquot erant, quique patria instituta violaverant, Judæos adoriebantur,* animisque resumptis eos undique vexabant. Ad hoc autem illorum malitiam & fames adjuvabat, quæ *tum forte* regionem urgebat: ita ut multi, ob necessariorum inopiam, & non ferentes malum utrinque hinc à penuria inde ab hostibus ingruens, ad Macedonas perfugerint. Bacchides autem, Judæis, qui à patriis moribus desciverant & profanam vitæ consuetudinem *cis* prætulerant, congregatis, his regionis administrationem commisit. At illi, comprehensis Judæ amicis & fautoribus, Bacchidæ eos tradiderunt. Is vero cum primum tormentis adhibitis eos ad libitum excruciaret, hoc facto *omnes* pari crudelitate occidebat. Judæis itaque in tanta calamitate constitutis, quantam non experti fuerant post *suum* ex Babylone reditum, qui reliqui erant ex Judæ sociis, cum viderent gentem miserabiliter pereuntem, Jonatha ejus fratre adito, *eum* rogabant ut fra-

Juda defuncto, Bacchidis permissu male tractantur Judæi.
1 Maccab. c. 9.

a Ογδοήκοντα καὶ δύο.] Ita *Hen. Busb. Gall.* 2. 3. 5. *Voss.* & *Baf.* Vide *Is. Vossium* in *Chronologia S.* c. XII. p. 152. & 155.

b Τινι μὲν οὖν τρόπῳ] Τίνα μὲν οὖν τρόπον *Hen.* (*L. B.*) & *Gall.*

c Μακεδόνων,] Hebræi solent reges Syriæ מלכי יון & hos quidem solos reges Græcos nominare. Μακεδόνων nomen alii usurpant non pro Syris modo, sed aliis ex successoribus Alexandri. Eusebius histor. eccles. lib. v. c. 8. ex Irenæo. Πρὶν τοὺς Ῥωμαίους κρατῦναι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἔτι τῶν Μακεδόνων τὴν Ἀσίαν κατεχόντων Πτολεμαῖος ὁ Λάγου. *Antequam Romani imperium suum confirmassent, quum Macedones adhuc Asiam obtinerent, Ptolemæus Lagi.* &c. mox narrat Judæos Ptolemæo petenti codicem Sacrum annuisse, ὑπήκουον γὰρ ἔτι τοῖς Μακεδόσι ποτε, *parebant enim tunc Macedonibus*, id est, Ægyptiis. Ceteroquin enim ratio non esset cur regi Ægyptio debuerint id concedere, quia parebant Macedonibus, nisi ipse inter Macedones habeatur. Syncelius in Chronographia p. 277. notat illam Monarchiam, quæ Persicam secuta est Ἑλλήνων & Μακεδόνων dici, Ἕλληνας γὰρ καὶ Μακεδόνας κατὰ τὴν τῶν Μακκαβαίων τοὺς αὐτοὺς μεμαθήκαμεν, *ex libris enim Maccabaicis didicimus eosdem esse qui Græci & Macedones dicuntur*, addens imperium τὸ κατὰ Μακεδονίαν post Alexandri mortem divisum fuisse in Ægyptium, Syriacum & Macedoniæ ipsius. Africanus in Chronico (vide Syncellum p. 276.) Ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ κτιστοῦ χρόνων ὑποδυόντες Ἰουδαῖοι τῇ Μακεδόνων ἀρχῇ ποτὲ μὲν Πτολεμαίοις, ποτὲ δὲ Ἀντιόχοις ἐτέλουν ὑπόφοροι. *A tempore Alexandri conditoris imperii Judæi fuerunt subjecti regno Macedonum, & modo Ptolemæis, modo Antiochis paruerunt.* Hic & Ægyptii & Syri appellantur Macedones. Tacitus lib. v. histor. 8. *Judæi Macedonibus invalidis sibi ipsi reges imposuere.* REL.

d Ἐπεφύη τοῖς Ἰουδαίοις,] Adhæsere Judæis, i. e. eos ursere & insectati sunt. Sic דבק Hebræis. In vernacula etiam lingua similis locutio. IBBETSON.

* *Animisque resumptis eos undique vexabant.*] *Vel* numeroque aucti, *aut* viribusque pollentes.

e Ἐκάκου.] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ἐκάκουν in *Editis Aliisque.*

f Παρέδοσαν.] Παρεδίδοσαν *Busb.* & *Hen.*

g Ἔπειθ' οὕτω διέφθειρε.] Ita in *Editis* & aliquot *MSS.* Verum οὕτω nec agnoscitur à *Busb.* nec ab *Epiphanio.* præterea *Zonaras* legit εἶτα διέφθειρε.

h Περιλειφθέντες] Ita *Gen.* & *Gall.* περιληφθέντες *Baf.* & *Hen.*

i Οἰκτρῶς τὸ ἔθνος,] Ita *Hen.* & *Epiphan.* (*Lugd. Bat.* idem volebat scribens οἰκτρῶν) πικρῶς in *reliquis.*

k Απο-

fratrem suum sibi in exemplum proponeret, ejusque de popularibus suis curam & providentiam, qui pro patriæ libertate vitam profudit, imitaretur, & sine defensore non relinqueret gentem, præsertim cum in extremum discrimen adduceretur. Tum Jonathas, cum dixisset se pro illis mortem obiturum esse, atque existimaretur nihilo inferior esse quam frater, Judæorum dux declaratur.

Jonathas Judæ fratri succedit. 1 Maccab. c. 9.

2. Quod ubi rescivit Bacchides, is veritus ne Jonathas negotium facesseret Regi & Macedonibus, quemadmodum non ita pridem Judas, dolo quærebat cum interimere. Verum hoc illius *vafrum* consilium nec Jonatham, nec Simonem ipsius fratrem latebat: sed enim illi, hac re cognita, sociisque suis omnibus assumptis, in solitudinem, quæ proxime aberat ab urbe, fugam maturabant; cumque venissent ad aquam quæ dicitur lacus Asphar, ibi morabantur. Bacchides autem, ubi intellexit quod viribus animisque deficerentur, & illic loci considerent, adversus eos cum omnibus suis copiis profectus est, & positis trans Jordanem castris * exercitum reficiebat. Cæterum Jonathas, certior factus quod Bacchides contra se veniret, mittit fratrem suum Joannem, Gaddin etiam appellatum, ad Nabatæos Arabas, (erant enim amici) ut apud eos impedimenta deponeret, donec acie cum Bacchide dimicaret. At Joanni, dum iter faceret ad Nabatæos, Amaræi filii, ad insidiandum ex urbe Medaba egressi, & ipsum, & qui cum eo erant, capiunt, cunctisque quæ ferebantur direptis, & Joannem & socios ejus omnes interficiunt. Veruntamen pœnam ob ista, quam commeruerunt, fratribus ipsius persolvebant, de qua haud multo post verba faciemus.

Bacchides Jonathæ & Simoni insidias struit. 1 Maccab. c. 9.

Dein adversus eos cum copiis proficiscitur. 1 Maccab. c. 9.

Joannes frater Jonathæ intercipitur. 1 Maccab. c. 9.

3. Bacchides autem, cognito quod Jonathas in Jordanis paludibus castra haberet, die Sabbati captato, contra eum venit, tanquam ea die non pugnaturum propter legis reverentiam. Ille vero socios adhortatus, additoque insuper quod vita illis in periculo esset, in medio hostes inter fluviumque conclusis, ut qui non habeant quò se fuga reciperent (nam hostes quidem à fronte eos premebant, à tergo vero flumen erat) quin & Deum precatus ut illis victoriam daret, congreditur cum hostibus. quorum multis prostratis, ubi cernebat Bacchidem in se cum impetu ferri, dextram extulit ut eum feriret. Cum autem ille ictum prævideret eumque declinasset, *Jonathas* cum sociis in fluvium insiluit, & tranavit, atque ita trans Jordanem in tutum evaserunt, quod hostes non amplius amnem transirent, sed Bacchides è vestigio ad arcem Hierosolymitanam se reciperet. De suo autem exercitu *hominum* circiter duo millia amisit. Cæterum multas Judææ urbes, quibus dejecta erant mœnia, communivit, & Hierichuntem, & Emmauntem, & Bethoron, & Bethellam, & Thamnatha,

Bacchides Judæos adoritur, & clade accepta Hierosolyma se recepit. 1 Maccab. c. 9.

Per Judæam præsidia statuit. 1 Maccab. c. 9.

ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐκείνου περὶ τῶν ὁμοφύλων πρόνοιαν ἠξίουν, ἀποθανόντος ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ἐλευθερίας, καὶ μὴ περιορᾶν [k] ἀπροστάτευτον τὸ ἔθνος, μηδ' [l] ἐν οἷς φθείρεται. ὁ δ' Ἰωνάθης φήσας ἑτοίμως ἔχειν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ νομισθεὶς [m] κατὰ μηδὲν εἶναι χείρων τοῦ ἀδελφοῦ, στρατηγὸς ἀποδείκνυται τῶν Ἰουδαίων.

β'. Ὁ δὲ Βακχίδης ἀκούσας τοῦτο, καὶ φοβηθεὶς μὴ παράσχῃ πράγματα τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς Μακεδόσιν ὁ Ἰωνάθης, ὡς καὶ πρότερον Ἰούδας, ἀποκτεῖναι δόλῳ τοῦτον ἐζήτει. ταύτην δ' ἔχων τὴν προαίρεσιν οὐκ ἔλαθε τὸν Ἰωνάθην, οὐδὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Σίμωνα· ἀλλὰ γὰρ μαθόντες οὗτοι καὶ παραλαβόντες τοὺς ἑταίρους ἅπαντας, εἰς [n] τὴν ἐρημίαν τὴν ἔγγιστα τῆς πόλεως τὸ τάχος ἔφυγον, καὶ παραγινόμενοι ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸ καλούμενον [o] λάκκου Ἀσφὰρ, αὐτόθι διῆγον. ὁ δὲ Βακχίδης αἰσθόμενος αὐτοὺς [p] ἀπειρηκότας, καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ τυγχάνοντας, ὥρμησεν ἐπ' αὐτοὺς μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου στρατοπεδευσάμενος, ἀνελάμβανε τὴν δύναμιν. Ἰωνάθης δὲ, γνοὺς τὸν Βακχίδην ἐπ' αὐτὸν ἥκοντα, πέμπει τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην, τὸν καὶ [q] Γαδδὶν λεγόμενον, πρὸς τοὺς [r] Ναβαταίους Ἄραβας, ἵνα παρ' αὐτοῖς ἀπόθηται τὴν ἀποσκευὴν [s] ἕως οὗ πολεμήσωσι πρὸς Βακχίδην· ἦσαν γὰρ φίλοι. τὸν δὲ Ἰωάννην ἀπιόντα πρὸς τοὺς Ναβαταίους ἐνεδρεύσαντες ἐκ [t] Μηδάβας πόλεως [v] οἱ [x] Ἀμαραίου παῖδες, αὐτόν τε συλλαμβάνουσι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ διαρπάσαντες ὅσα ἐπεκομίζετο, [y] κτείνουσι καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ πάντας. δίκην μέντοιγε τούτων ὑπέσχον τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ τὴν ἀξίαν, ἣν μετ' οὐ πολὺ δηλώσομεν.

γ'. Ὁ δὲ Βακχίδης, γνοὺς τὸν Ἰωνάθην [z] ἐν τοῖς ἕλεσι τοῦ Ἰορδάνου κατεστρατοπεδευμένον, παραφυλάξας [a] τὴν τῶν Σαββάτων ἡμέραν, ἐπ' αὐτὸν ἧκεν, ὡς οὐ μαχόμενον [b] ἐκείνῃ διὰ τὸν νόμον. ὁ δὲ παρορμήσας τοὺς ἑταίρους, καὶ περὶ τῶν ψυχῶν αὐτοῖς εἶναι τὸν κίνδυνον εἰπὼν, μέσοις ἀπειλημμένοις τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τῶν πολεμίων, ὡς φυγεῖν οὐκ ἔχουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν [c] ἐπίεσαν, ὁ ποταμὸς δ' ἦν κατόπιν αὐτῶν· εὐξάμενος δὲ τῷ Θεῷ νίκην αὐτοῖς παρασχεῖν, συνάπτει τοῖς πολεμίοις. ὧν πολλοὺς καταβαλὼν, ἐπεὶ τολμηρῶς εἶδε ἐπερχόμενον αὐτῷ τὸν Βακχίδην, ἐξέτεινε τὴν δεξιὰν ὡς πλήξων αὐτόν. τοῦ δὲ προειδομένου καὶ τὴν πληγὴν ἐκκλίναντος, ἀποπηδήσας μετὰ τῶν ἑταίρων εἰς τὸν ποταμὸν, διενήξατο, καὶ τοῦτον διασώζονται τὸν τρόπον εἰς τὸ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, τῶν πολεμίων οὐκ ἔτι τὸν ποταμὸν ἐπιδιαβάντων, ἀλλ' ὑποστρέψαντος εὐθὺς τοῦ Βακχίδου εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἄκραν. ἀπέβαλε δὲ τῆς στρατιᾶς [d] ὡς περὶ δισχιλίους. πολλὰς δὲ τῆς Ἰουδαίας [e] καταβαλλομένας πόλεις ὠχύρωσε, καὶ τὴν [f] Ἱεριχοῦντα καὶ [g] Ἐμμαοῦν, καὶ [h] Βεθωρὸν, καὶ [i] Βεθὴλ-

k Ἀπροστάτευτον] Ἀπροστάτητον *Busb.* & *Hen.* HUDS. Chrysost. Serm. XI. T. V. p. 56. ἀπροστάτευτος οὖσα καὶ ἔρημος. SPANH.

l Ἐν οἷς φθείρεται.] Ἐν οἷς κακοῖς φθείρεται *Busb.* ἐν οἷς κακῷ (ἴσ. κακῶς) φθείρεται *Hen.*

m Κατὰ —— Ἰουδαίων.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 1. SPANH.

n Τὴν ἐρημίαν τὴν ἔγγιστα τῆς πόλεως] Ἔρημον Θεκωὲ 1 Maccab. IX. 33. vid. de Vit. §. 75. & ἁλωσ. lib. 6. c. 6. §. 3. SPANH.

o Λάκκου Ἀσφὰρ,] Ita & 1 *Macc.* c. 9. v. 33. Ἀκουασφὰρ *Hen.* Non *lacum* fuisse, sed *fossam* existimat *Grotius*. Ad occasum lacûs Asphaltitis fuisse videtur. Videsis *Relandum* in *Palæstina S.* pag. 267. HUDS. Lacus Assur *Rufin.* 1 Maccab. IX. 34. itidem ut hic λάκκου Ἀσφάρ. SPANH.

p Ἀπειρηκότας,] *L. B.* ἀπηρηκότας.

* *Exercitum reficiebat.*] Confluentem illic militem recipiebat, *Gelen.*

q Γαδδὶν] Conf. supr. lib. 12. c. 6. §. 1. SPANH.

r Ναβαταίους Ἄραβας,] Conf. supr. lib. 12. c. 8. §. 3. SPANH.

s Ἕως οὗ πολεμήσωσι] Ἕως ἂν πολεμήσωσι πρὸς Βακχίδην *Hen.*

t Μηδάβας πόλεως] Ita & *Suidæ.* Μήδαυα *Ptolemæo.* In *Græcis* 1 *Macc.* c. 9. v. 36. Ναβαδὰθ, & in quibusdam *Epiphanii* libris *Nabath.* Γαβαθὰ veram lectionem esse apud *Josephum* suspicatur *Grotius.* Vide *Relandum* in *Palæstina S.* p. 893. HUDS. Ἐκ Μηδαβὰ 1 Maccab. IX. 36. Nabath *Rufin.* SPANH.

v Οἱ Ἀμαραίου παῖδες,] Υἱοὶ Ἰαμβρὶ 1 Maccab. IX. 36. filii Amri *Rufin.* SPANH.

x Ἀμαραίου παῖδες,] Fuerit illorum parenti nomen *Amri*, quale regi cuidam Israëlis, 1 *Reg.* 16, 22.

y Κτείνουσι καὶ τὸν Ἰωάννην] Κτείνουσιν αὐτόν τε τὸν Ἰωάννην, καὶ τοὺς *Hen.* αὐτόν τε κτείνουσι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ *Busb.*

z Ἐν τοῖς ἕλεσι τοῦ Ἰορδάνου] Jordanis paludes vid. inf. §. 5. SPANH.

a Τὴν τῶν Σαββάτων ἡμέραν,] Conf. supr. lib. 12. c. 6. §. 2. & ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 3. SPANH.

b Ἐκείνῃ διὰ τὸν νόμον.] Ἐν ἐκείνῃ *Hen.*

c Ἐπίεσαν,] Ἐπῄεσαν *Hen.* & *L. B.*

d Ὡς περὶ δισχιλίους.] Εἰς χιλίους ἄνδρας 1 *Macc.* c. 9. v. 43.

e Καταβαλλομένας πόλεις] Καταλαβομένας *Busb.* (καταλαβόμενος *L. B.*) *Hen.* & *Vet. Interpr.*

f Ἱεριχοῦντα —— Γάζαρα.] Urbes Judææ præsidiis à Bacchide munitas legimus etiam 1 Maccab. IX. 50. erantque Ἱεριχ. Ἐμ. Βαιθωρὼν, Βαιθὴλ, Θαμναθὰ καὶ Φαραθωνὶ καὶ τὴν Τιφών. SPANH.

g Ἐμμαοῦν,] Ἀμαθοῦν *Hen.* (*L. B.*) & *Epiphan.*

h Βιθωρὼν,] Βαιθαρὼν (forsan pro Βαιθωρὼν, *Hen.* Βεθηρὰν malit *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 9. v. 50. Adi *Relandum* in *Palæstina S.* p. 637. HUDS. Conf. supr. lib. 12. c. 10. §. 5. SPANH.

i Βεθὴλ-

[i] Βεθήλλαν, καὶ [k] Θαμναθὰ, καὶ [l] Φαραθὼ, καὶ [m] Τοχόαν, καὶ Γάζαραν. καὶ πύργους ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων οἰκοδομήσας, καὶ τείχη περιβαλὼν αὐταῖς καρτερὰ, καὶ τῷ μεγέθει διαφέροντα, δύναμιν εἰς αὐτὰς κατέστησεν, ὅπως κακοῦν ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι τοὺς Ἰουδαίους ἔχωσι. μάλιστα δὲ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἄκραν [n] ἰσχύρωσε. λαβὼν δὲ καὶ τοὺς τῶν πρώτων τῆς Ἰουδαίας παῖδας ὁμήρους, εἰς τὴν ἄκραν αὐτοὺς ἐνέκλεισε, [o] καὶ τοῦτον ἐφύλαττε τὸν τρόπον.

δ'. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν [p] δὴ καιρὸν παραγενόμενός τις πρὸς Ἰωνάθην καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Σίμωνα, τοὺς Ἀμαραίου παῖδας ἀπήγγειλεν αὐτοῖς γάμον ἐπιτελοῦντας, καὶ τὴν νύμφην ἄγοντας, ἀπὸ [q] Γαβαθὰ πόλεως, θυγατέρα τινὸς οὖσαν τῶν ἐπιφανῶν παρὰ τοῖς Ἄραψι, μέλλειν δὲ γίνεσθαι [r] παραπομπὴν τῆς κόρης λαμπρὰν καὶ πολυτελῆ. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰωνάθην καὶ Σίμωνα, καιρὸν ἐπιτηδειότατον εἰς τὴν ἐκδικίαν τἀδελφοῦ [s] νομίσαντες αὐτοῖς [t] παραφᾶναι, καὶ λήψεσθαι τὴν ὑπὲρ Ἰωάννου δίκην παρ' αὐτῶν ἐπὶ πολλῆς ἐξουσίας ὑπολαβόντες, ἐξώρμησαν εἰς [v] Μηδάβαν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐν τῷ ὄρει λοχῶντες ἔμενον. ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς ἄγοντας τὴν παρθένον, καὶ τὸν νυμφίον, καὶ φίλων σὺν αὐτοῖς οἷον εἰκὸς ἐν γάμοις ὄχλον, ἀναπηδήσαντες ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀπέκτειναν ἅπαντας· καὶ τὸν κόσμον, καὶ τὴν ἄλλην ὅση τότε εἵπετο λεία τοῖς ἀνθρώποις, λαβόντες ὑπέστρεψαν. καὶ τιμωρίαν μὲν ὑπὲρ Ἰωάννου τἀδελφοῦ παρὰ τῶν υἱῶν Ἀμαραίου τοιαύτην ἀπέλαβον. αὐτοί τε γὰρ οὗτοι καὶ οἱ συνεπόμενοι φίλοι καὶ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τέκνα διεφθάρησαν, ὄντες [x] ὡς τετρακόσιοι.

ε'. Σίμων μὲν οὖν καὶ Ἰωνάθης, εἰς [y] τὰ ἕλη τοῦ ποταμοῦ ὑποστρέψαντες, αὐτόθι κατέμενον. Βακχίδης δὲ, τὴν Ἰουδαίαν ἅπασαν φρουραῖς ἀσφαλισάμενος, ὑπέστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα. [z] καὶ τότε μὲν ἐπ' ἔτη δύο τὰ τῶν Ἰουδαίων ἠρέμησε πράγματα. οἱ δὲ φυγάδες καὶ οἱ ἀσεβεῖς, ὁρῶντες τὸν Ἰωνάθην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μετὰ πολλῆς ἀδείας ἐνδιατρίβοντας τῇ χώρᾳ διὰ τὴν εἰρήνην, πέμπουσι πρὸς Δημήτριον τὸν βασιλέα, παρακαλοῦντες [a] ἀποστεῖλαι Βακχίδην ἐπὶ τὴν Ἰωνάθου σύλληψιν. [b] ἐδήλουν γὰρ αὐτὴν ἀπόνως ἐσομένην, καὶ νυκτὶ μιᾷ, μὴ προσδοκῶσιν αὐτοῖς ἐπιπεσόντας, [c] ἀποκτενεῖν ἅπαντας. [d] τοῦ δὲ βασιλέως ἐκπέμψαντος τὸν Βακχίδην, γενόμενος οὗτος ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πᾶσιν ἔγραψε τοῖς φίλοις καὶ Ἰουδαίοις καὶ συμμάχοις, [e] συλλαβεῖν αὐτῷ τὸν Ἰωνάθην. σπουδαζόντων δὲ πάντων καὶ μὴ δυναμένων κρατῆσαι τοῦ Ἰωνάθου· ἐφυλάττετο γὰρ [f] σφόδρα τὴν ἐπιβουλὴν [g] ᾐσθημένος· ὁ Βακχίδης ὀργισθεὶς τοῖς φυγάσιν, ὡς ψευσαμένοις αὐτόν τε καὶ τὸν βασιλέα, πεντήκοντα [h] αὐτῶν τοὺς ἡγουμένους συλλαβὼν, ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ Ἰωνάθης σὺν τἀδελφῷ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ εἰς [i] Βηθαλαγὰν

& Pharathonem, & Techoam, & Gazara. Cumque turres in unaquaque urbe ædificasset, & muros validos & magnitudine præcellentes eis circumdedisset, in illis præsidia collocavit, ut factis inde excursionibus Judæos infestarent. Maxime vero *omnium* Hierosolymorum arcem firmavit. Cumque & principum Judææ filios obsides accepisset, eos in arcem inclusit, atque ita custodiebat.

Jonathas & Simon opprimunt Nabatæos nuptias celebrantes. 1 Maccab. c. 9.

4. Sub id tempus igitur quidam Jonathan & Simonem ejus fratrem adiit, illisque nunciavit Amaræi filios, nuptias celebrantes, sponsam ducere ex urbe Gabatha, filiam cujusdam de viris illustribus apud Arabas, foreque ut puella deducatur cum splendido & sumptuoso apparatu. Jonathas autem & Simon, rati tempus sibi opportunissimum oblatum esse ad fratrem ulciscendum, opinatique se facillime posse Joannis *occisi* pœnas ab illis repetere, Medabam profecti sunt, & ad montem in insidiis locati inimicos exspectabant. Cumque eos animadvertissent virginem ducentes, sponsumque, & *magnam* cum eis, ut in nuptiis fieri solet, amicorum turbam, exsilierunt in eos ex insidiis, & omnes *ad unum* interfecerunt, captoque mundo muliebri & reliqua quæ viros tunc sequebatur præda, reversi sunt. Atque hujusmodi supplicium ab Amaræi filiis sumpserunt ob ea quæ Joanni fratri fecerant. nam & illi ipsi & qui eos comitabantur amici, ut & uxores eorum & liberi, numero ad quadringentos, occisi sunt.

Proditores Bacchidem accersunt ad occidendum Jonatham. 1 Maccab. c. 9.

5. Et quidem Simon & Jonathas, in fluvii paludes reversi, illic consederunt. Bacchides vero, cum Judæam omnem præsidiis munivisset, ad Regem se recepit. Et tunc quidem per *integrum* biennium in tranquillo erant Judæorum res. Verum transfugæ & scelerati, cum viderent Jonatham cum suis pacis beneficio quietos securosque in regione agere, ad Demetrium regem *quosdam* legarunt, rogantes ut Bacchidem mitteret ad Jonatham capiendum. Hoc enim in proclivi fore significabant, unaque nocte omnes, si eos de improviso adoriretur, opprimi posse. Cum autem Rex eò Bacchidem misisset, ille ubi in Judæam venit, scripsit ad amicos suos omnes, & Judæos & auxiliares, ut Jonatham comprehensum ad se adducerent. Postquam vero omnes summo studio id agerent, nec quidquam proficerent ad Jonatham capiendum (nam *sibi* valde cavebat, intellectis *eorum* insidiis) Bacchides, iratus perfugis, ut qui rem falso ad ipsum pariter ac Regem detulissent, ex principibus illorum ad quinquaginta homines comprehendit & interfecit. Jonathas autem cum fratre suorum-

Bacchides, frustra id conatus, perfugis irascitur. 1 Maccab. c. 9.

i Βεθήλλαν,] Βεθήλα *Hen.* HUDS. Βεθήλα supr. lib. 1. c. 19. §. *ult.* & lib 5. c. 1. §. 22. ὅσον ἀπὸ Βεθήλων εἰς τὸ μέγα τελευτᾷ πεδίον· & lib. 6. cap. 4. §. 2. & Βεθηλος supr. lib. 6. cap. 3. §... & cap 7. §. 1. ἐν πόλει Βεθήλῳ. SPANH.

k Θαμναθὰ,] *Eusebio* Θαμνὰ vicus. Vide *Relandum*, p. 1032. HUDS. Θαμνὰ supr. lib. 5. c. 10. § 1. vel 2. εἰς Θαμνὰ πόλιν τῶν Παλαιστινῶν· nempe hic additur terminatio Syriaca θὰ. SPANH.

l Φαραθὼ,] Βαραθὼ *Hen.* Φαραθῶνα aut Φαραθὼν legisse videtur *Vet. Interpres.* HUDS. Φαραθωνιτῶν supr. lib. v. c. 9. §. ult. πόλεως δὲ Φαραθωνιτῶν γεγονὼς· & mox ibid. ταφῆς ἐν Φαραθῷ λαμπρᾶς τυγχάνει· SPANH.

m Τοχόαν,] Θοκόαν *Hen.* Τοφόαν malit *Grotius* ex 1 *Macc.* c. 9. v. 50.

n Ἰσχύρωσε.] Ὠχύρωσε *Hen.* & *Lugd. Bat.*

o Καὶ τοῦτον ἐφύλαττε τὸν τρόπον.] Illa καὶ τοῦτον ἐφύλαττε τὸν τρόπον non legisse videtur *Epiphan.* ἐνέκλεισε, καὶ ἐφύλαττεν. ὑπὸ &c. *Busb.*

p Δὴ καιρὸν παραγενόμενος] Δὲ *Hen.*

q Γαβαθὰ] Ex 1 *Macc.* c. 9. v. 37. Ναδαβὰθ malit *Relandus*, p. 771. cujus conjecturam aliquatenus firmat *Epiphan.* apud quem *Nabatha* aut *Madaba.* Sed Γαβαθὰ præfert *Grotius.* HUDS. Supr. lib. 5. c. 1. §. *ult.* τάφος ἐν Γαβαθᾷ πόλει &c. lib. 6. c. 4. §. 2. ἐλθὼν εἰς Γαβαθὰ & §. 6. ἀπερχομένῳ εἰς Γαβαθὴν, & lib. 8. c. 7. §. *ult.* περὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Γαβαθῶν. SPANH.

r Παραπομπὴν τῆς κόρης] Μετὰ παραπομπῆς λαμπρᾶς καὶ πολυτελοῦς *Busb.* μετὰ πολυτελοῦς προπομπῆς *Zonar.* μετὰ παραπομπῆς μεγάλης 1 *Macc.* c. 9. v. 37.

s Νομίσαντες αὐτοῖς] Τοῦτον νομίσαντες *Busb.*

t Παραφᾶναι,] Παραφανῆναι *Hen.* & *Lugd. Bat.*

v Μηδάβαν,] Τὰ Μήδαβα *Hen.* & *Lugd. Bat.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 6. SPANH.

x Ὡς τετρακόσιοι.] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ὄντες υ'. in *Editis.*

y Τὰ ἕλη τοῦ ποταμοῦ] Conf. supr. §. 3. SPANH.

z Καὶ τότε μὲν] Post Alcimi pontificis obitum quievit Judæa annos duos. 1 *Macc.* c. 9. v. 57.

a Ἀποστεῖλαι Βακχίδην] Ὑποστεῖλαι *Hen.*

b Ἐδήλουν γὰρ αὐτὴν] Ita legisse videntur *Epiphan.* & *Zonaras.* male in libris omnibus ἐδήλου.

c Ἀποκτενεῖν ἅπαντας.] Ἀποκτεῖναι *Hen.*

d Τοῦ δὲ βασιλέως] Ὁ δὲ Βακχίδης σταλεὶς καὶ γενόμενος *Busb.* ὁ δὲ Βακχίδης ὑπὸ τοῦ βασιλέως σταλεὶς καὶ γενό. juxta *Epiphanium.*

e Συλλαβεῖν] *L. B.* συλλαβοῦσι.

f Σφόδρα τὴν ἐπιβουλὴν] Illud σφόδρα ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

g Ἠσθημένος,] Αἰσθόμενος *Hen.*

h Αὐτῶν τοὺς ἡγουμένους] Ἐξ αὐτῶν *Busb.*

i Βηθαλαγὰν —— ἐρήμῳ,] Intelligit haud dubie eum locum, qui in *Tabula Judaica*, בית יגלה. nam ע per Γ sæpe vertitur Græce, & literæ frequenter transponi solent in ejusmodi nominibus. Βαιθβασὶ dicitur 1 *Macc.* c. 9. v. 62. qui locus videtur fuisse in proximo, ut parum referret hic an ille nominaretur. *Grotius.* HUDS. Βαιθβασὶ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ Maccab. 1. ix. 62. Vithalagam *Rufin.* SPANH.

rumque manu Bacchidis metu Bethalagam secessit, vicum in solitudine situm: & turribus ædificatis & mœnibus *ei* circumdatis, sese à periculo securum conservabat. At Bacchides, istis auditis, cum copiis quæ tum sibi aderant exiens, & Judæis in auxilium evocatis, contra Jonatham profectus est, ejusque munimentis admoto exercitu, dies aliquammultos ipsum obsidebat. Ille vero acri oppugnantium studio nihil cedit, sed, cum fortiter restitisset, Simonem fratrem in urbe relinquit, adversus Bacchidem præliaturum: ipse vero clam in regionem egressus, magnaque inter suæ factionis homines manu collecta, nocte in castra Bacchidis impetum facit; & cum multos illic occidisset, Simoni etiam fratri palam fit, quod hostes esset adortus. nam & is sentiens stragem ab illo editam exit in eos, & Macedonum machinas, in obsidionem paratas, incendit, & cæde multa in eos grassatur. Bacchides autem, cum vidisset sese ab inimicis circumventum, & alios quidem à fronte, alios vero à tergo ipsum urgentes, in desperationem animique consternationem incidit, *vehementer* perturbatus quod res obsidionis præter spem ceciderint. Veruntamen iram inde collectam in perfugas, qui ipsum à Rege accersiverant, convertit, quasi ab eis deceptus: volebatque, obsidione finita, cum dignitate, si fieri posset, domum redire.

Bacchides Bethalagam oppugnat. 1 Maccab. c. 9.

Obsidionem solvit. 1 Maccab. c. 9.

II. 6. Quod ejus consilium ubi Jonathas intellexit, legatos ad eum mittit de amicitia & societate *ineunda, ea conditione* ut sibi invicem redderent quos utrique captivos fecerint. Bacchides, hujusmodi discessionem sibi *aliâ* honestiorem fore ratus, paciscitur cum Jonatha amicitiam, sibique mutuo jurarunt neutrum *alteri* arma illaturum. atque ita, redditis receptisque captivis, Antiochiam ad Regem reversus est: & post hunc discessum deinceps nullum in Judæam impetum fecit. Jonathas vero hanc securitatem nactus, & in Machma urbe vitam agens, illic populo res administrabat: atque sceleratos & impios supplicio afficiens, hoc modo gentem ab illis perpurgavit.

Jonathas cum Bacchide componit. 1 Maccab. c. 9.

ἀναχωρεῖ, κώμην οὖσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, φοβηθεὶς τὸν Βακχίδην· καὶ οἰκοδομήσας πύργους, καὶ τείχη [k] περιβαλόμενος, [l] αὐτὸν ἔσχεν ἀσφαλῶς πεφρουρημένον. Βακχίδης δὲ [m] ταῦτα ἀκούσας, τήν τε [n] μεθ᾽ ἑαυτοῦ στρατιὰν ἄγων, καὶ τῶν Ἰουδαίων τοὺς συμμάχους παραλαβὼν, ἐπὶ τὸν Ἰωνάθην ἧκε, καὶ προσβαλὼν αὐτοῦ τοῖς ὀχυρώμασιν, ἐπὶ πολλὰς αὐτὸν ἡμέρας ἐπολιόρκει. ὁ δὲ πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς πολιορκίας οὐκ ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ καρτερῶς ἀντιστὰς, Σίμωνα μὲν τὸν ἀδελφὸν [o] ἐν τῇ πόλει καταλείπει, τῷ Βακχίδῃ πολεμήσοντα· λάθρα δ᾽ αὐτὸς εἰς τὴν χώραν ἐξελθὼν, καὶ συναγαγὼν χεῖρα πολλὴν παρὰ τῶν [p] τὰ αὐτὰ φρονούντων, [q] νυκτὸς ἐπιπίπτει [r] τῷ Βακχίδου στρατοπέδῳ, καὶ συχνοὺς αὐτῶν διαφθείρας, φανερὸς καὶ τἀδελφῷ Σίμωνι γίνεται τοῖς ἐχθροῖς ἐπιπεσών. καὶ γὰρ οὗτος αἰσθόμενος [s] τοὺς πολεμίους ὑπ᾽ αὐτοῦ κτεινομένους, ἐπέξεισιν [t] αὐτοῖς, καὶ τά τε μηχανήματα τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐνέπρησε τῶν Μακεδόνων, καὶ φόνον αὐτῶν ἱκανὸν εἰργάσατο. θεασάμενος δ᾽ αὐτὸν ὁ Βακχίδης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀπειλημμένον, καὶ τοὺς μὲν ἔμπροσθεν αὐτῷ, τοὺς δ᾽ ὄπισθεν προσκειμένους, εἰς ἀθυμίαν ἅμα καὶ ταραχὴν τῆς διανοίας ἐνέπεσε, τῷ παρ᾽ ἐλπίδας ἀποβάντι [v] τῆς πολιορκίας συγχυθείς. τὸν μέντοιγε ὑπὲρ τούτων θυμὸν εἰς τοὺς φυγάδας, οἳ μετεπέμψαντο παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτὸν, [x] ἀπέσκηψεν, ὡς ἐξηπατηκότας· ἐβούλετο δὲ [y] τελέσας τὴν πολιορκίαν εὐπρεπῶς, [z] εἰ δυνατὸν, εἰς τὴν [a] οἰκείαν [b] ὑποστρέφειν.

ϛ'. Μαθὼν δ᾽ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν Ἰωνάθης, πρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας, ὅπως ἀποδῶσιν ἀλλήλοις οὓς εἰλήφασιν αἰχμαλώτους ἑκάτεροι. νομίσας δὲ ταύτην [c] εὐπρεπεστέραν ὁ Βακχίδης τὴν ἀναχώρησιν, σπένδεται πρὸς τὸν Ἰωνάθην φιλίαν· καὶ ὤμοσαν μὴ [d] στρατεύειν ἔπι κατ᾽ ἀλλήλων. καὶ τούς τε αἰχμαλώτους ἀποδοὺς, καὶ τοὺς ἰδίους κομισάμενος, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀντιόχειαν πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν, οὐκ ἔτι εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐνέβαλεν. ὁ δὲ Ἰωνάθης, ταύτης τῆς ἀδείας λαβόμενος, καὶ ποιούμενος ἐν [e] Μαχμᾶ πόλει τὴν δίαιταν, αὐτόθι τοῖς ὄχλοις διεῖπε τὰ πράγματα, καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀσεβεῖς κολάζων [f] ἐκάθηρεν οὕτως ἀπὸ τούτων τὸ ἔθνος.

III.

CAP. II.

Quomodo Alexander bellum gerens adversus Demetrium Jonathæ multa elargitus est, & pontificatu ei delato ipsum in societatem suam pertraxit, quamvis illi majora pollicitus esset Demetrius. De obitu Demetrii.

ANno autem centesimo sexagesimo contigit ut Alexander, Antiochi Epiphanis filius, cum Syriam ascendisset, Ptolemaïdem occuparet, proditione militum qui eam præsidio tenebant. infensi enim erant Demetrio, tum quod is superbus esset, tum quod difficulter ad eum pateret aditus. nam cum in regiam quandam quatuor turribus muni-

Alexander Ptolemaïdem occupat. 1 Maccab. c. 10.

Demetrii malum ingenium.

ΚΕΦ. β'.

Ὡς Ἀλέξανδρος, πολεμῶν τῷ Δημητρίῳ, πολλὰ ἐδωρήσατο Ἰωνάθῃ, καὶ ἀποδείξας αὐτὸν ἀρχιερέα συμμαχεῖν ἔπεισεν αὐτῷ, εἰ καὶ μείζονα ἐκείνῳ ὑπισχνεῖτο Δημήτριος. περὶ Δημητρίου τελευτῆς.

ΕΤΕΙ δ᾽ ἑξηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ [g] Ἀλέξανδρον τὸν Ἀντιόχου Ἐπιφανοῦς [h] υἱὸν, ἀναβάντα εἰς Συρίαν, συνέβη καταλαβέσθαι Πτολεμαΐδα, ἐκ προδοσίας τῶν ἔνδοθεν στρατιωτῶν. ἀπεχθῶς γὰρ εἶχον πρὸς τὸν Δημήτριον, διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ καὶ τὸ δυσέντευκτον. ἀποκλείσας γὰρ [i] αὐτὸν εἰς [k] τετραπύργιόν τι βασίλειον, ὃ κατεσκεύ-

k Περιβαλόμενος,] Περιβαλλόμενος Hen. & Busb.
l Αὐτὸν ἔσχεν ἀσφαλῶς] Ἑαυτὸν εἶχεν *Busb.* αὐτὸν εἶχεν *Hen.* αὐτὴν ἔσχεν ἀσφαλῶς πεφρουρημένην juxta *Vet. Interpr.*
m Ταῦτα ἀκούσας,] Ταῦτα μαθὼν *Busb.*
n Μεθ᾽ ἑαυτοῦ στρατιὰν ἄγων,] Μετ᾽ αὐτοῦ *Hen.*
o Ἐν τῇ πόλει] Ἐν τῇ πόλει εἴασε τῷ Βακχίδῃ πολεμήσαντα *Busb. & Hen.*
p Τὰ αὐτὰ φρονούντων,] Τὰ αὐτοῦ *Hen.*
q Νυκτὸς ἐπιπίπτει] Νύκτα *Busb.*
r Τῷ Βακχίδου στρατοπέδῳ,] Τῷ τοῦ Βακχίδου *Hen.*
s Τοὺς πολεμίους] Τοὺς πολεμίους adjecimus è *Cod. Hen.* & *Vet. Int.*
t Αὐτοῖς,] Αὐτὸς *Busb.* sed nec αὐτοῖς nec αὐτὸς agnoscit *Epiphan.*
v Τῆς πολιορκίας συγχυθείς.] Περὶ τὴν πολιορκίαν *Hen.*
x Ἀπέσκηψεν,] Ita malui cum *Busb.* & *Hen.* præsertim quod eodem sensu occurrat apud *Dionys. Halic.* p. 368. v. 37. *Edit. Oxon.* ἐπέσκηψεν in *Editis.* HUDS. Vers. *convertit.* potius *effudit.* IBBETSON.
y Τελέσας] *L. B.* τελευτήσας.
z Εἰ δυνατὸν,] Εἰ δυνατὸν adjectum esse volui ex *Hen. Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.*

a Οἰκείαν] Οἰκίαν *Hen.*
b Ὑποστρέφειν.] Ὑποστρέψαι *Busb.* & *Hen.*
c Εὐπρεπεστέραν] Εὐπρεπεστάτην *Busb.* & *Hen.*
d Στρατεύειν ἔτι κατ᾽] *Lugd. Bat.* στρατεύσειν ἐπὶ τήν.
e Μαχμᾶ πόλει] Conf. lib. VI. c. 6. §. 1. SPANH.
f Ἐκάθηρεν] Ἐκάθαιρεν *Busb.* ἐκάθαιρεν *Hen.*
g Ἀλέξανδρον τὸν Ἀντιόχου Ἐπιφανοῦς] Verum non Antiochi filius, sed sortis extremæ juvenis à *Justino* dicitur lib. XXXV. c. 1. & *Appian.* in *Syriac.* Alexander Bala dictus *Euseb. Gr. p.* 505. Item in ejus Nummis ΘΕΟΠΑΤΩΡ. 1 Maccab. c. X. v. 1. Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Ἀντιόχου ὁ ἐπιφανής· SPANH.
h Υἱὸν,] Id est, qui se filium Antiochi illustris dicebat. *Nomen ei* (ut inquit *Justinus*, l. 35.) *Alexandri inditur, genitusque ab Antiocho dicitur, sortis extremæ juvenis* &c. in Epitome *Livii*, l. 2. 11. *Alexander homo ignotus & incertæ stirpis.* ἐπανίστα(ται) δὲ αὐτῷ τις Ἀλέξανδρος ψευδόμενος εἶναι Σελευκείου γένους, *Appian.* Dictus est ab adversariis Balles. *Straboni* l. XVI. ὁ Βάλας Ἀλέξανδρος. *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 10. v. 1. Vide *Historiam Regum Syriæ* per *Foy-Vaillant*, p. 245.
i Αὐτὸν] Αὑτὸν *Busb.* & *Hen.*
k Τετραπύργιόν τι] Τετραπύργιον τὸ βασίλειον *Busb.* HUDS. For-

πεσκεύασεν αὐτὸς οὐκ ἄπωθεν τῆς Ἀντιοχείας, οὐδένα προσίετο, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ πράγματα ῥᾴθυμος ἦν καὶ ὀλίγωρος. ὅθεν αὐτῷ καὶ μᾶλλον τὸ παρὰ τῶν ὑποτεταγμένων μῖσος ἐξήφθη, [l] καθὼς ἤδη καὶ ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν. γινόμενον οὖν ἐν Πτολεμαΐδι τὸν Ἀλέξανδρον ἀκούσας ὁ Δημήτριος, ἦγεν ἅπασαν ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐπ᾽ αὐτόν. ἔπεμψε δὲ καὶ πρὸς Ἰωνάθην πρέσβεις περὶ συμμαχίας καὶ εὐνοίας. φθάσαι γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον διέγνω, μὴ προδιαλεχθεὶς ἐκεῖνος αὐτῷ λάβῃ τὴν παρ᾽ αὐτοῦ βοήθειαν. [m] τοῦτο δ᾽ ἐποίει, φοβηθεὶς μὴ μνησικακήσας ὁ Ἰωνάθης αὐτῷ τῆς ἔχθρας συνεπιθῆται. προσέταξεν οὖν αὐτῷ συναθροίζειν δύναμιν, καὶ [n] κατασκευάζειν ὅπλα, καὶ τοὺς ὁμήρους, οὓς τῶν Ἰουδαίων ἐνέκλεισε Βακχίδης ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν Ἱεροσολύμων, [o] ἀπολαβεῖν. τοιούτων οὖν αὐτῷ τῶν παρὰ Δημητρίου προσπεσόντων, ὁ Ἰωνάθης παραγινόμενος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν ἐπιστολὴν ἀνέγνω τοῦ βασιλέως, ἀκουόντων τοῦ τε λαοῦ καὶ τῶν φρουρούντων τὴν ἀκρόπολιν. ἀναγνωσθέντων δὲ τούτων, οἱ ἀσεβεῖς καὶ φυγάδες ἐκ [p] τῆς ἀκροπόλεως λίαν ἔδεισαν, [q] ἐπιτετροφότος Ἰωνάθῃ τοῦ βασιλέως στρατιὰν συλλέγειν καὶ τοὺς ὁμήρους ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ τοῖς γονεῦσιν ἑκάστῳ τὸν ἴδιον ἀπέδωκε. καὶ οὕτως μὲν Ἰωνάθης ἐν Ἱεροσολύμοις τὴν μονὴν ἐποιεῖτο, καινίζων τὰ κατὰ τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ βούλησιν κατασκευάζων ἕκαστον. ἐκέλευσε γὰρ οἰκοδομηθῆναι καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐκ λίθων τετραγώνων, ὡς ἂν ᾖ πρὸς τοὺς [r] πολεμίους ἀσφαλέστερα. ταῦτα δ᾽ ὁρῶντες οἱ τῶν φρουρίων τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φύλακες, ἐκλιπόντες αὐτὰ πάντες ἔφυγον εἰς Ἀντιόχειαν, πάρεξ τῶν ἐν [s] Βεθσούρᾳ πόλει, καὶ τῶν ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν Ἱεροσολύμων. οὗτοι γὰρ ἡ πλείων μοῖρα τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων καὶ [t] πεφευγότων ἦσαν, καὶ διὰ τοῦτο τὰς φρουρὰς οὐκ ἐγκατέλιπον.

β΄. Γνοὺς δὲ Ἀλέξανδρος τάς τε ὑποσχέσεις ἃς ἐποιήσατο Δημήτριος πρὸς Ἰωνάθην, καὶ εἰδὼς καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ, καὶ ὁπόσα διέθηκε πολεμῶν τοὺς Μακεδόνας, καὶ πάλιν οἷα πεπονθὼς αὐτὸς εἴη ὑπὸ Δημητρίου καὶ Βακχίδου τοῦ [v] Δημητρίου στρατηγοῦ, σύμμαχον οὐκ ἂν εὑρεῖν Ἰωνάθου ἀμείνω πρὸς τοὺς φίλους ἔλεγεν ἐν τῷ παρόντι καιρῷ· ὃς καὶ πρὸς τοὺς [x] πολεμίους ἐστὶν ἀνδρεῖος, καὶ μῖσος οἰκεῖον ἔχει πρὸς Δημήτριον, πολλὰ πεπονθὼς ὑπ᾽ αὐτοῦ κακὰ καὶ πεποιηκώς. εἰ τοιγαροῦν δοκεῖ φίλον ποιεῖσθαι [y] αὐτὸν κατὰ Δημητρίου, νῦν ἐστιν οὐκ ἄλλό τε χρησιμώτερον παρακαλεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν συμμαχίαν. δόξαν οὖν αὐτῷ, καὶ τοῖς φίλοις πέμπειν πρὸς τὸν Ἰωνάθην, γράφει τοιαύτην ἐπιστολήν. [z] ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΩΝΑΘΗι ΤΩ ΑΔΕΛΦΩι ΧΑΙΡΕΙΝ. "Τὴν μὲν "ἀνδρείαν σου καὶ πίστιν ἀκηκόαμεν πάλαι, καὶ διὰ "τοῦτο πεπόμφαμεν πρός σε περὶ [a] φιλίας καὶ συμμα"χίας. [b] χειροτονοῦμεν δέ σε σήμερον ἀρχιερέα τῶν Ἰου"δαίων, καὶ φίλον ἐμὸν καλεῖσθαι. ἀπέσταλκα δέ σοι "καὶ δωρεάς, στολὴν πορφυρᾶν καὶ στέφανον χρύσεον, "καὶ παρακαλῶ τιμηθέντα ὑφ᾽ ἡμῶν ὅμοιον γίνεσθαι περὶ "ἡμᾶς.

γ΄. Δεξάμενος [c] δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Ἰωνάθης, ἐνδύεται

tam se conclusisset, quam ipse non procul ab Antiochia exstruxerat, neminem *in eam* admittebat: sed in rebus administrandis socors erat & negligens. unde & subditorum in eum odium magis accensum erat, sicuti alibi etiam declaravimus. Itaque Demetrius, ubi fama acceperat Alexandrum esse in *urbe* Ptolemaïde, copiis suis omnibus assumptis contra eum profectus est. Quin & legatos ad Jonatham misit, ut eum sibi socium haberet benevolumque. Ei enim in animo erat ut Alexandrum præveniret, ne is cum Jonatha prior colloquutus illius auxilium impetraret. idque eo magis faciebat, veritus ne Jonathas, injuriarum memor, ipsum inimicitiarum ergo una adoriretur. Ei itaque imperavit, ut delectum haberet, & arma compararet, obsidesque Judæorum reciperet, quos Bacchides in Hierosolymorum arcem concluserat. Igitur cum mandata ejusmodi ad eum à Demetrio delata essent, Jonathas, ubi ad Hierosolyma venit, literas recitavit, audientibus omnibus tum cæteris tum iis qui arcem præsidio tenebant. Illis autem recitatis, impii & transfugæ, qui in arce erant, vehementer territi sunt, quod Jonathæ facta esset à Rege exercitum colligendi potestas, obsidesque sibi habendi. Ille vero eos parentibus suis quemque reddidit. Atque ita quidem Jonathas Hierosolymis habitabat, urbem instaurans & pro arbitrio suo unumquodque construens. jussit enim ædificari muros urbis ex lapidibus quadratis, ut essent illi ab hostibus tutiores. Ista autem cum animadverterent qui in præsidio erant munitionum per Judæam, cuncti illis relictis Antiochiam diffugerunt, præter eos qui Bethsuram tenebant & Hierosolymorum arcem. Horum enim pars maxima Judæi erant impii & transfugæ: ideoque præsidia non deserebant.

IV. *Demetrius Jonatham sibi conciliare conatur.* 1 *Maccab.* c. 10.

2. Alexander autem, cum didicisset, quid Demetrius Jonathæ promiserit, simul & rescivisset, & quam egregie se gesserit, & quæ mala bellando Macedonibus intulerit, quæque vicissim ille passus fuerit à Demetrio & Bacchide duce copiarum Demetrii, apud amicos dictitabat, non posse se eo tempore commodiorem socium habere quam Jonatham: qui & fortis est adversus hostes, & singulari Demetrium odio prosequitur, ut qui multas injurias ab eo acceperit, multisque vicissim eum affecerit. Itaque si *idem ipsis* videatur, ut illum sibi amicum *sociumque* facerent contra Demetrium, nunc potius quam alio tempore è re sua erit illum invitare ad societatem ineundam. Cum igitur ita visum esset ei & amicis, ut ad Jonatham mitterent, hujusmodi literas scribit. REX ALEXANDER JONATHANI FRATRI S. "Jamdudum audivimus de fide tua & fortitudine: "ideoque ad te misimus *qui* de amicitia & socie"tate *agant*. Porro te facimus hodie Judæorum pon"tificem, & ut noster amicus dicare *statuimus*. "Quin & munera tibi mittenda curavi, stolam "purpuream & auream coronam: teque obsecro, "ut à nobis honoratus similiter erga nos affectus "sis.

V. *Alexander id etiam agit ut Jonatham sibi conciliet.* 1 *Maccab.* c. 10.

Alexandri literæ ad Jonatham. 1 *Maccab.* c. 10.

Jonathas stolam pontificalem induit. 1 *Maccab.* c. 10.

3. His literis acceptis, Jonathas pontificalem stolam

Forte τετράπυργόν τι &c. COCC.

l Καθὼς ἤδη] Ubi hoc demonstratum dedit, plane nescimus.

m Τοῦτο δ᾽ ἐποίει] Ita cum *Hen.* τοῦτο δὲ ποιεῖ in *Editis Aliisque.*

n Κατασκευάζειν ὅπλα,] Ita *Hen.* & in 1 *Maccab.* c. 10. v. 6. προκατασκευάζειν in *Editis.*

o Ἀπολαβεῖν.] Ἀπολαμβάνειν *Busb.* & *Hen.*

p Τῆς ἀκροπόλεως λίαν ἔδεισαν,] Οἱ ἐκ τῆς ἀκρ. *Hen.* καὶ οἱ ἐκ τῆς *Busb.*

q Ἐπιτετροφότος] *L. B.* ἐπιτετραφότος.

r Πολεμίους ἀσφαλέστερα.] Sic *Busb.* & *Hen.* πολέμους in *Editis.*

s Βεθσούρᾳ πόλει,] Βαιθσουρᾷ *Hen.* Vide lib. 12. c. 8. §. 4. & *Relandum* in *Palæstina* S. p. 658. HUDS. Βεθσούρα, locus Judææ munitissimus. vid. infr. c. 5. §. 6. SPANH.

t Πεφευγότων ἦσαν] Τὸν νόμον καταλιπόντων 1 *Macc.* c. 10. v. 14.

v Δημητρίου στρατηγοῦ] Ita *Hen.* & *Epiphan.* τοῦ στρατηγοῦ in *Editis Aliisque.*

x Πολεμίους] Πολέμους solus *Hen.*

y Αὐτὸν κατὰ Δημητρίου,] Τὸν Ἰωνάθην *Busb.*

z Βασιλεὺς ——— χαίρειν.] Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος τῷ ἀδελφῷ Ἰωνάθαν χαίρειν. 1 *Macc.* c. 10. v. 18. Sic Ædui fratres Romanorum, teste *Tacito*, Averni *Lucano*, Batavi in *Inscriptione Antiq. Grot.* HUDS. Conf. infr. c. 4. §. 9. SPANH.

a Φιλίας καὶ συμμαχίας.] Illa φιλίας καὶ absunt *Busb. Hen* & *Epiphan.*

b Χειροτονοῦμεν] Καὶ χειροτονοῦμέν σε *Busb.* & *Hen.* quo modo legisse videtur *Epiphan.* De voce χειροτονεῖν videsis *Seldenum*, lib. 2. de *Synedriis Heb.* p. 730.

c Δὲ τὴν ἐπιστολὴν] Δὲ abest *Hen.* & mox ὁ deest *Hen.* & *Busb.*

LlIl 2 *d* Me-

stolam induit, instante Umbraculorum festo, quadriennio post fratris ejus Judæ interitum: etenim nemo per illud tempus pontificatum obierat. Magnum etiam exercitum colligit, & multa arma fabricabat. Quibus rebus auditis, Demetrius indoluit; cœpitque suam sibi vitio vertere tarditatem, quod non anticiparit Alexandrum, pleniori obsequio Jonathæ benevolentiam demerendo, sed illi satis temporis relinqueret ad eam præripiendam. Veruntamen & ipse literas scribit ad Jonatham populumque in hanc sententiam. "REX "DEMETRIUS JONATHÆ ET JUDÆO- "RUM GENTI S. Quoniam amicitiam nobiscum initam servastis, & ad nostros inimicos qui "vos tentarunt non defecistis, hanc vestram fidem "laudo, hortorque ut in iisdem permaneatis, be- "neficii gratiam à nobis vicissim consequuturi. "Plerosque enim vestrum tributis & pensionibus "levabo, quæ & regibus antecessoribus meis & mi- "hi jam ante pendebatis. Et nunc vobis vectiga- "lia remitto quæ solvere semper consuevistis. Ac "præterea pretium salis vobis condono, & coro- "narum, quas nobis afferre soliti eratis; & quod "mihi, pro tertiis frugum & dimidiis fructûs ar- "borum, jure cedebat, ex hodierno die *in* poste- "rum vobis remitto. Et quod in singula capita "mihi dari oportebat, ab his qui Judæam inco- "lunt & qui sunt in tribus toparchiis, quæ Judææ "adjacent, Samariæ & Galilææ & Perææ, id vo- "bis concedo ab hoc tempore in perpetuum. Et "urbem Hierosolymitarum sacram & inviolabi- "lem esse volo, & à decumis vectigalibusque im- "munem qua patet ejus territorium. Arcem etiam "ejus permitto pontifici vestro Jonathæ, & quos "ipse pro amicis & fidis habuerit præsidio ejus "adhibere, ut eam nobis custodiant: ac præterea "Judæorum eos, qui bello capti in terris nostris "serviunt, dimitto liberos. Ad hæc jubeo ut Ju- "dæorum jumenta ad angarias non adigantur: at- "que Sabbata & festa omnia & tres dies festum "antecedentes immunes sint. Similiter & Judæos "in meo regno degentes dimitto liberos nullisque "injuriis affectos: & qui mecum militare voluerint, "eos sino, liceatque illis *in exercitum meum descri- "bi* ad *hominum* millia triginta: idemque stipen- "dium, quod nostri milites accipiunt, illis, ubi- "cunque ierint, numerabitur. Ex iis autem quos- "dam in præsidiis collocabo, alios vero in cor-

Demetrii literæ ad Jonatham. 1 Maccab. c. 10.

μὲν τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν, τῆς Σκηνοπηγίας ἐνστάσης [d] μετὰ ἔτη τέσσαρα, ἢ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰούδαν ἀποθανεῖν. καὶ γὰρ οὐδὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἀρχιερεύς τις ἐγεγόνει. συνάγει δὲ δύναμιν πολλὴν, καὶ πλῆθος ὅπλων ἐχάλκευε. Δημήτριον δὲ ταῦτα [e] σφόδρα ἐλύπησε μαθόντα, καὶ τῆς βραδυτῆτος [f] ἑαυτὸν ἐποίησεν αἰτιᾶσθαι, ὅτι μὴ προλαβὼν Ἀλέξανδρον αὐτὸς [g] ἐφιλανθρωπεύσατο τὸν Ἰωνάθην, ἀλλ' ἐκείνῳ καταλίποι καιρὸν εἰς τοῦτο. γράφει [h] μέντοι καὶ αὐτὸς ἐπιστολὴν τῷ Ἰωνάθῃ καὶ τῷ δήμῳ δηλοῦσαν τάδε. "ΒΑΣΙ- "ΛΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΙΩΝΑΘΗι ΚΑΙ ΤΩι ΕΘΝΕΙ "ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΧΑΙΡΕΙΝ. Ἐπεὶ δὴ [i] διετηρήσατε τὴν "πρὸς ἡμᾶς φιλίαν, καὶ πειράσασιν ὑμᾶς τοῖς ἐμοῖς "ἐχθροῖς οὐ προσέθεσθε, καὶ ταύτην μὲν ὑμῶν ἐπαινῶ "τὴν πίστιν, [k] καὶ παρακαλῶ δὲ τοῖς αὐτοῖς [l] ἐπιμέ- "νειν, [m] ἀποληψομένους ἀμοιβὰς παρ' ἡμῶν καὶ χάρι- "τας. τοὺς γὰρ πλείστους ὑμῶν ἀνήσω τῶν φόρων καὶ τῶν "συντάξεων ἃς [n] προσετελεῖτε τοῖς πρὸ ἐμοῦ βασιλεῦ- "σι καὶ ἐμοί. νῦν τε ὑμῖν ἀφίημι τοὺς φόρους, οὓς ἀεὶ "παρείχετε. πρὸς τούτοις καὶ τιμὴν ὑμῖν χαρίζομαι τῶν "[o] ἁλῶν. καὶ τῶν [p] στεφάνων οὓς προσεφέρετε ἡμῖν· καὶ ἀντὶ "τῶν [q] τρίτων τοῦ καρποῦ, καὶ τοῦ ἡμίσους τοῦ ξυλίνου καρποῦ τὸ "γινόμενον ἐμοὶ μέρος ὑμῖν ἀφίημι, ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέ- "ρας. [r] καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς ἑκάστης ὃ ἔδει μοι δίδοσθαι [s] τῶν ἐν "τῇ Ἰουδαίᾳ κατοικούντων, καὶ [t] τῶν τριῶν τοπαρχιῶν τῶν τῇ Ἰου- "δαίᾳ προσκειμένων, Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας καὶ Περαίας, "[v] τοῦτο παραχωρῶ ὑμῖν ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. "καὶ τὴν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν [x] ἱερὰν καὶ ἄσυλον εἶναι βούλο- "μαι, καὶ ἐλευθέραν ἕως τῶν [y] ὅρων αὐτῆς [z] ἀπὸ τῆς δεκάτης "καὶ τῶν τελῶν. τὴν δὲ ἄκραν ἐπιτρέπω τῷ ἀρχιερεῖ ὑμῶν "Ἰωνάθῃ, οὓς δ' ἂν αὐτὸς δοκιμάσῃ πιστοὺς καὶ φίλους, "τούτους ἐν αὐτῇ φρουροὺς καταστῆσαι, ἵνα φυλάσσωσιν "[a] ἡμῖν αὐτήν· καὶ Ἰουδαίων δὲ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας καὶ "δουλεύοντας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, ἀφίημι ἐλευθέρους. κελεύω "δὲ μηδὲ [b] ἀγγαρεύεσθαι [c] τὰ Ἰουδαίων ὑποζύγια· τὰ δὲ "Σάββατα, καὶ ἑορτὴν ἅπασαν, [d] καὶ τρεῖς αἱ πρὸ τῆς ἑορτῆς "ἡμέραι, ἔστωσαν ἀτελεῖς. [e] τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοὺς ἐν τῇ "ἐμῇ κατοικοῦντας Ἰουδαίους ἐλευθέρους καὶ ἀνεπηρεάστους "ἀφίημι· καὶ τοῖς στρατεύεσθαι μετ' ἐμοῦ βουλομένοις ἐπιτρέ- "πω, καὶ μέχρι τρισμυρίων ἐξέστω τοῦτο· τῶν δ' αὐ- "τῶν, ὅποι ἂν ἀπίωσι, τεύξονται ὧν καὶ τὸ ἐμὸν στρά- "τευμα μεταλαμβάνει. καταστήσω δ' αὐτῶν, οὓς μὲν "εἰς τὰ φρούρια, τινὰς δὲ καὶ περὶ τὴν φυλακὴν [f] τοῦ- "μοῦ

d Μετὰ ἔτη τέσσαρα,] Anno *nono* post mortem Jonathanis, non *quadriennio* post, ut vult *Josephus.* qui error ex alio illo de Juda in pontificatu Alcimo succedente, est prognatus, quem ab ipso *Josepho* (sc. l. 20. c. 8.) agnitum fuisse comperimus. *Usserius* ad *A. M.* 3852. *Octennio* post mortem Jonathanis pontificem factum esse censet *Petitus*, adeoque rescribendum, μετὰ ἔτη δ' ὀκτώ η'. ἢ τὸν ἀδ. ac si excidisset numeralis η'. propter ἢ sequens, & librarius mutasset δὲ ὀκτὼ in τέσσαρα. Tom. IV. *Animadvers.* p. 93. Vide *Scaligerum* in *Animadvers. Euseb.* p. 133. *Jac. Cappellum* ad A. M. 3847. & *Is. Vossium* in *Chronol. S.* c. XI. p. 151.

e Σφόδρα ἐλύπησε μαθόντα,] Illud σφόδρα è *Busb. Hen.* & *Vet. Interpr.*

f Εαυτὸν ἐποίησεν αἰτιᾶσθαι,] Εαυτὸν ᾐτιᾶτο *Busb.* ἑαυτὸν ἐποίησεν αἰτιάσασθαι *Hen.*

g Εφιλανθρωπεύσατο τὸν Ἰωνάθην,] Φιλανθρωπεύσαιτο *Busb.*

h Μέντοι καὶ αὐτὸς] Ita *Hen.* & *Epiphan.* qui vertit, *veruntamen nec sic distulit scribere* &c. γράφει τοίνυν in *Editis*, *Aliisque.*

i Διετηρήσατε] Ετηρήσατε *Hen.*

k Καὶ παρακαλῶ] Καὶ abest *Hen.*

l Επιμένειν,] Εμμένειν *Busb.*

m Αποληψομένους] Ita *Busb. Hen.* & *Gall.* ἀποληψομένοις in *Editis.*

n Προσετελεῖτε] Ετελεῖτε *Hen.* & mox κἀμοί.

o Ἁλῶν.] Ita *Gen. aliquot MSS.* & *Vet. Interpr.* ἄλλων *Bas.* & *Hen.* perperam. Id enim sibi vult *Josephus*, Regem illis remitttere pecunias quæ dabantur ad sal eximendum è salinis in Judæa. Videsis *Grotium* ad 1 *Macc.* c. 10. v. 29. & c. 11. v. 35.

p Στεφάνων] Coronas Judæi soliti erant regibus offerre quotannis: postea *aurum* quod vice coronarum solvebatur aut in coronas impendebatur, dictum est *coronarium*, & φόρος στεφανίτης supr. lib. 12. c. 3. §. 3. *Grot.* ad 1 *Macc.* c. 10. v. 29.

q Τρίτων τοῦ καρποῦ,] Ita cum *Busb.* & *Hen.* τρίτων τῶν τοῦ καρποῦ in *Editis Aliisque.*

r Καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς ἑκάστης] Καὶ οὓς ὑπὲρ κεφαλῆς ἑκ. ἔδει μοι διδόναι. *Busb.* & *Hen.*

s Τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ κατοικούντων,] Τῶν omittit *Hen.*

t Τῶν τριῶν τοπαρχιῶν] Τῶν πατρῴων τοπαρχιῶν solus *Hen.* τῶν τριῶν νομῶν τῶν προστιθεμένων αὐτῇ ἀπὸ τῆς Σαμ. 1 *Macc.* c. 10. v. 30. τῶν τρ. τοπ. τῶν ἐν τῇ Ἰουδ. in *Editis Aliisque.* Voculam ἐν (cum Cod. *Hen.*) ejectam esse volui, præsertim quod nec eam agnoscat *Hen.* nec *Epiphan.* qui vertit, *necnon & trium finitimarum vobis provinciarum*, *Samariæ* &c. ac si legisset τριῶν τοπαρχιῶν τῶν ὑμῖν προσκειμένων. Hoc modo legendum esse monuit *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 10. v. 30. qui præterea scribendum censet ἐκ Σαμαρείας &c. contra fidem *MSS.* & *Epiphanii.*

v Τοῦτο παραχωρῶ] Ita *Busb.* τούτους in *Editis Aliisque.* πάντα aut πᾶν legisse videtur *Vet. Interp.* qui habet *universa concedo.*

x Ιερὰν καὶ ἄσυλον εἶναι] Videsis *Ez. Sphanhemium de præstantia & usu Numism.* in *Dissert.* IX.

y Ορων αὐτῆς] Ita *Busb.* & *Epiphan.* ὀρῶν in *reliquis.*

z Απὸ τῆς δεκάτης] Υπὸ τελῶν ἢ δεκάτης *Busb.* ὑπὸ τελῶν τῆς δεκάτης à decima parte vectigalium *Epiphan.*

a Ημῖν αὐτήν·] Sic *Hen. Busb.* & *Epiphan.* ὑμῖν in *Editis.*

b Αγγαρεύεσθαι] Vide *Grotium* ad *Matt.* 5. v. 41. & *Jac. Lydium* in *Florum Sparsione ad Pass. Christi*, p. 182. HUDS. Menander in Σικυωνίᾳ in Exc. H. Grot. p. 745. ἐὰν ἔχῃ τι μαλακοὶ, ἀγγαρεύεται). SPANH.

c Τὰ Ἰουδαίων ὑποζύγια·] Τὰ τῶν Ἰουδαίων solus *Busb.*

d Καὶ τρεῖς αἱ πρὸ τῆς ἑορτῆς ἡμέραι,] Καὶ τρεῖς ἡμέρας πρὸ ἑορτῆς καὶ τρεῖς ἡμέρας μετὰ ἑορτὴν 1 *Macc.* c. 10. v. 34.

e Τὸν αὐτὸν τρόπον] Τὸν δὲ αὐτὸν *Hen.*

f Τοὐμοῦ σώματος,] Ita *Hen.* & *Epiphan.* τοῦ σώματος in *reliquis.*

g Τῶν

"μου σώματος, καὶ ἡγεμόνας δὲ ποιήσω [g] τῶν περὶ τὴν ἐμὴν αὐλήν. ἐπιτρέπω δὲ καὶ τοῖς πατρῴοις χρῆσθαι νόμοις καὶ τούτους φυλάσσειν, [h] καὶ τοῖς τρισὶ τοῖς προσκειμένοις τῇ Ἰουδαίᾳ νομοῖς ἐπιτάσσεσθαι βούλομαι, καὶ τῷ ἀρχιερεῖ ἐπιμελὲς εἶναι, ἵνα μηδὲ εἷς Ἰουδαῖος ἄλλο ἔχῃ ἱερὸν προσκυνεῖν, ἢ μόνον τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις. [i] δίδωμι δ' ἐκ τῶν ἐμῶν εἰς τὴν δαπάνην τῶν θυσιῶν κατ' ἔτος [k] μυριάδας πεντεκαίδεκα, τὰ δὲ περισσεύοντα τῶν χρημάτων ὑμέτερα εἶναι βούλομαι· τὰς δὲ μυρίας δραχμὰς, ἃς ἐλάμβανον ἐκ τοῦ ἱεροῦ οἱ βασιλεῖς, ὑμῖν ἀφίημι, διὰ τὸ [l] προσήκειν αὐτὰς [m] τοῖς ἱερεῦσι τοῖς λειτουργοῦσι τῷ ἱερῷ. καὶ ὅσοι δ' ἂν φύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ εἰς τὰ [n] ὑπ' αὐτῷ χρηματίζοντα, ἢ βασιλικὰ ὀφείλοντες χρήματα, ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀπολελύσθωσαν [o] οὗτοι, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς σῶα ἔστω. ἐπιτρέπω δὲ καὶ ἀνακαινίζειν τὸ ἱερὸν καὶ οἰκοδομεῖν, τῆς εἰς ταῦτα δαπάνης ἐκ τῶν ἐμῶν γινομένης, καὶ τὰ τείχη δὲ συγχωρῶ τὰ τῆς πόλεως [p] οἰκοδομεῖσθαι, καὶ πύργους ὑψηλοὺς ἐγείρειν, καὶ ταῦτα ἐκ τῶν ἐμῶν [q] ἀνιστάντας. εἰ δέ τι καὶ φρούριόν ἐστιν, ὃ συμφέρει [r] τῇ Ἰουδαίων χώρᾳ ὀχυρὸν εἶναι, καὶ τοῦτ' ἐκ τῶν ἐμῶν κατασκευασθήτω".

δ'. Ταῦτα [s] μὲν ὑπισχνούμενος καὶ χαριζόμενος τοῖς Ἰουδαίοις [t] ἔγραψε Δημήτριος. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ βασιλεὺς, δύναμιν μεγάλην συναγαγὼν μισθοφόρων καὶ τῶν προσθεμένων ἐκ τῆς Συρίας αὐτῷ στρατιωτῶν, ἐπὶ τὸν Δημήτριον ἐστράτευσε. καὶ μάχης γινομένης, τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας τοῦ Δημητρίου τρέπεται τοὺς ἐναντίους εἰς φυγὴν, καὶ ἐδίωξεν ἄχρι πολλοῦ, κτείνει τε συχνοὺς αὐτῶν καὶ διαρπάζει τὸ στρατόπεδον· [v] τὸ δὲ δεξιὸν, οὗ συνέβαινεν εἶναι τὸν Δημήτριον, ἡττᾶται. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔφυγον· Δημήτριος δὲ γενναίως μαχόμενος οὐκ ὀλίγους μὲν ἀναιρεῖ τῶν πολεμίων, διώκων δὲ τοὺς ἄλλους, εἰσελαύνει τὸν ἵππον εἰς τέλμα βαθὺ καὶ δυσεκπόρευτον, ἔνθα συνέβη, πεσόντος [x] αὐτοῦ τοῦ ἵππου, μὴ δυνάμενον διαφυγεῖν ἀναιρεθῆναι. τὸ γὰρ συμβεβηκὸς περὶ αὐτὸν ἰδόντες οἱ πολέμιοι ἀνέστρεψαν, καὶ κυκλωσάμενοι τὸν Δημήτριον, πάντες ἐπ' αὐτὸν ἠκόντιζον. ὁ δὲ, πεζὸς ὢν, γενναίως ἀπεμάχετο, καὶ τελευταῖον τραύματα λαβὼν πολλὰ, καὶ μηκέτ' ἀντέχειν δυνάμενος, κατέπεσε. [y] καὶ τέλος μὲν τοιοῦτο τὸν Δημήτριον κατέλαβεν, ἔτη βασιλεύσαντα [z] ἕνδεκα, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν.

"poris mei custodes habebo, præfectosque faciam illorum qui sunt in regia mea. Permitto etiam eis patriis legibus vivere, easdemque servare; voloque illos imperare tribus præfecturis Judææ attributis, pontificique id curæ esse, ut nemo Judæus aliud templum habeat, ad Deum venerandum, præter illud quod Hierosolymis est. Insuper singulis annis de meo *fisco* largior centum & quinquaginta millia *drachmarum* in sumptum sacrificiorum, & quicquid pecuniæ superest *id* vestrum esse volo: illa autem decem millia drachmarum, * quæ de templo reges accipiebant, vobis remitto, quod pertineant ad sacerdotes rem divinam in templo procurantes. Quicunque etiam confugerint in templum Hierosolymitanum † & in ejus pomœria, qui debitores essent pecuniæ fiscalis, aut ex alia re, absolvantur & ipsi, & res eorum ipsis salvæ sunto. Tum autem permitto ut instauretur templum & ædificetur, sumptibus ad ista ex fisco meo suppeditatis: quinetiam concedo ut mœnia urbis exstruantur, turresque altæ excitentur, ita ut ista *omnia* meis impensis erigantur. Denique si quod castellum sit, quod Judæorum regioni expediat munitum esse, sumptibus meis opera fiant & munitiones."

Pugna inter Demetrium & Alexandrum. 1 Maccab. c. 10.

4. Ista quidem Demetrius, promissa faciens volensque gratificari Judæis, *ad eos* scripsit. Alexander autem rex, ingenti exercitu coacto, tam ex mercenariis quam ex militibus qui è Syria ad eum accesserant, contra Demetrium profectus est. Cumque pugna committeretur, sinistrum Demetrii cornu eos qui sibi oppositi erant in fugam vertit, & diu persequutum est, multosque illorum occidit & castra diripit; dextrum vero, in quo forte erat Demetrius, vincitur. Atque alii quidem omnes in fugam se conjecerunt: at Demetrius, fortiter dimicans, hostium non paucos interfecit, dumque alios subsequitur, equo invectus est in cœnum profundum & transitu difficile, ubi contigit ut ille, cum prolapso equo effugere non potuerit, occideretur. nam hostes, viso quod ei acciderat, reversi sunt; cumque Demetrium circumdedissent, cum jaculis omnes petierunt. at ille, quanquam pedibus esset, fortiter propugnabat, tandemque multis vulneribus confectus, cum diutius resistendo non esset, occubuit. Atque hoc modo vitam finivit Demetrius, anno regni sui undecimo, sicut & alibi declaravimus.

Demetrius occisus. 1 Maccab. c. 10.

ΚΕΦ. γ'.

Ὀνίου φιλία πρὸς τὸν Φιλομήτορα Πτολεμαῖον· καὶ ὡς ᾠκοδόμησε ναὸν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅμοιον τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ὁ δὲ [a] Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως υἱὸς, ὁμώνυμος δὲ ὢν τῷ πατρὶ, ὃς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φυγὼν πρὸς τὸν [b] βα-

CAP. III. VI.

Amicitia inter Oniam & Ptolemæum Philometorem: utque Onias in Ægypto templum exstruxit Hierosolymitano simile.

Onias statuit templum in Ægypto ædificare.

ONiæ autem pontificis filius, eodemque nomine quo pater appellatus, (qui profugus ad Pto-

g Τῶν περὶ τὴν ἐμὴν αὐλήν.] Iterum cum *Hen.* τῶν deëst *cæteris.*

h Καὶ τοῖς τρισὶ] Ita cum *Grotio* ex præced. §. 3. & 1 *Macc.* c. 10. v. 38. antea erat καὶ τ. τρ. τ. προσκ. ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ νόμοις ὑποτάσσεσθαι βούλομαι, *tribus propositis in Judæa legibus obedire*, ut vertit *Epiphan.* καὶ τοὺς τρεῖς νομοὺς τοῖς προσκειμένοις ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ νόμοις ὑποτάσσεσθαι βούλομαι, rescribit *Schotanus* in *Bibl. Hist. S.* tom. 2. p. 1292.

i Δίδωμι δ' ἐκ τῶν ἐμῶν,] Δίδωμι δὲ καὶ ἐκ solus *Hen.*

k Μυριάδας πεντεκαίδεκα,] Locus hic plerisque videtur in mendo cubare. Nonnulli (ex 1 *Macc.* 10. v. 40.) volunt χιλιάδας ιε'. ita ut addatur vel subintelligatur vox σίκλων. Alii cum *Jac. Cappello* ad A. M. 3846. malunt μυριάδας ς'. & mox τὰς δὲ δισμυρίας. Videsis *Villalpandum* in *Appar.* part. 2. p. 401.

* *Quæ de templo reges accipiebant,*] *Sc.* quæ ex primitiis, unde vivebant sacerdotes ἐν ἐφημερίαις, decerpebant.

l Προσήκειν αὐτὰς] Ανήκειν 1 *Macc.* c. 10. v. 42.

m Τοῖς ἱερεῦσι] Καὶ τοῖς λειτουργοῖς τῶν ἱερῶν *Hen.* & *Busb.*

† *Et in ejus pomœria,*] Vel, *& in ea quæ Templo accedunt.* Nam more Græcorum jus asyli dat templo, & spatio definito circa templum. *Grotius.*

n Ὑπ' αὐτῷ χρηματίζοντα,] Ἀπ' αὐτοῦ *Hen.*

o Οὗτοι,] Αὐτοὶ *Hen.* & mox αὐτὰ pro ταῦτα.

p Οἰκοδομεῖσθαι,] Οἰκοδομεῖν *Hen.*

q Ἀνιστάντας.] Ἀνιστᾶν πάντα *Hen.* & *Lugd. Bat.*

r Τῇ Ἰουδαίων χώρᾳ] Τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων *Hen.*

s Μὲν ὑπισχνούμενος] Μὲν οὖν ἐπισχνούμενος *Hen.*

t Ἔγραψε Δημήτριος.] Ita *Hen.* & *Epiphan.* ἔγραψε Δημήτριος τοῖς Ἰουδαίοις in *Editis Aliisque.*

v Τὸ δὲ δεξιὸν,] Τὸ δὲ δεξιὸν, ἔνθα συνέβαινεν εἶναι τὸν Δημήτριον, ἡττᾶτο *Busb.*

x Αὐτοῦ τοῦ ἵππου,] Αὐτῷ *Busb.* & *Hen.*

y Καὶ τέλος μὲν] Similiter & lib. 12. c. XI. §. 2. circiter fin. καὶ τέλος μὲν τοιοῦτον κατέσχεν Ἰούδαν. Verum τοιοῦτο Δημήτριος *Busb.*

z Ἕνδεκα,] *Polybius*, *Porphyrius*, *Eusebius*, & *Severus Sulpicius* ei assignant annos XIII. Vide *Usserium* ad *A. M.* 3854. & Simsonum ad A. M. 3853.

a Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως υἱὸς,] Σίμωνος υἱὸς dicitur in *Bello Judaïco*, l. 8. ἁμαρτήματι μνημονικῷ, ut puto. de Onia vide Hieronymum in Isaiam, p. 182. Ed. *Ben.*

b Βασιλέα Πτολεμαῖον] Ita *Hen.* & *Epiphan.* βασιλέα deëst in reliquis.

Ptolemæum regem cognomine Philometorem *se contulit* & Alexandriæ degebat, ut jam ante diximus) cum videret Judæam vexatam à Macedonibus eorumque regibus, velletque sibi memoriam gloriamque æternam parare, decrevit, missis ad Ptolemæum regem & Cleopatram reginam literis, ab illis petere ut sibi liceret in Ægypto templum ædificare Hierosolymitano simile, & in eo Levitas & sacerdotes ex suo genere constituere. Hoc autem volebat, præsertim quod Esajæ vate confideret, qui, cum ante sexcentos amplius annos vixerit, prædixit fore omnino ut in Ægypto conderetur templum Deo maximo ab homine Judæo. Onias igitur, propter hæc *cupiditate* elatus, Ptolemæo & Cleopatræ hujusmodi literas scribit.

Hac de re literas ad Ptolemæum & Cleopatram mittit.

"CUM MULTA magnaque belli munera Dei "auxilio in vestram utilitatem confecissem, atque "in Cœlen-Syriam Phœnicemque me contulissem, "& cum Judæis in Leontopolim etiam præfecturæ Heliopolitanæ urbem aliaque *istius* gentis loca pervenissem, & quamplurimos animadvertissem templa contra atque oporteret habentes, & "idcirco sibi invicem infensos, id quod Ægyptiis "etiam accidit propter multitudinem templorum "& diversas de religione sententias, invento loco "maxime opportuno in arce, Dianæ agrestis nomine vocata, varia materia abundante, sacrisque "animalibus pleno, rogo ut fanum isthic nulli sacratum numini jamque collapsum mihi liceat repurgare, & in templum Deo maximo exstruere "ad similitudinem Hierosolymitani, iisdem *plane* "mensuris, pro te tuaque conjuge & liberis, ut "Judæi qui Ægyptum incolunt, illic convenientes ex mutua inter se concordia, tuis utilitatibus "pareant. Nam & Esajas vates hoc prædixit: futurum esse in Ægypto altare domino Deo *sacratum.* & multa id genus alia propter locum *illum* "vaticinatus est.

Ptolemæus & Cleopatra permittunt Oniæ templum exstruere.

2. Et hæc quidem Onias Ptolemæo regi scribit: de ipsius autem & Cleopatræ ejus sororis & conjugis pietate conjecturam licet facere ex ea qua literis istis responderunt epistola. fecerunt enim ut peccatum hoc legisque prævaricatio in caput Oniæ reciderent. nam in hunc modum *ei* rescripserunt.

Ptolemæi & Cleopatræ literæ ad Oniam.

"PTOLEMÆUS REX ET CLEOPATRA REGINA ONIÆ S. Legimus tuam "petitionem, qua *nos* oras ut tibi permittatur il"lud apud Leontopolim præfecturæ Heliopolitanæ templum, quod Bubastis agrestis vocatur, collapsum repurgare. Unde fit ut mirari subeat, an "poterit Deo gratum esse templum, quod exstructurus es in loco impuro & sacrorum animalium "pleno. Quandoquidem vero tu dicas id ipsum "ab Esaja vate jamdudum prædictum esse, pote-

σιλέα Πτολεμαῖον τὸν ἐπικαλούμενον Φιλομήτορα διῆγε, ὡς καὶ πρότερον εἰρήκαμεν, ἰδὼν τὴν Ἰουδαίαν κακουμένην ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν, [c] βουλόμενος δὲ αὑτῷ μνήμην καὶ [d] δόξαν αἰώνιον κατασκευάσαι, διέγνω πέμψας πρὸς Πτολεμαῖον τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν Κλεοπάτραν, αἰτήσασθαι παρ' αὐτῶν ἐξουσίαν, ὅπως οἰκοδομήσειε ναὸν ἐν Αἰγύπτῳ, παραπλήσιον τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ Λευίτας καὶ ἱερεῖς ἐκ τοῦ ἰδίου γένους καταστήσῃ. τοῦτο δὲ ἐβούλετο θαῤῥῶν μάλιστα [e] τῷ προφήτῃ [f] Ἡσαΐᾳ, ὃς, ἔτεσιν ἔμπροσθεν [g] ἑξακοσίοις πλέον γεγονὼς, προεῖπεν, ὡς δεῖ πάντως ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομηθῆναι ναὸν τῷ μεγίστῳ Θεῷ, ὑπ' ἀνδρὸς Ἰουδαίου. διὰ ταῦτα οὖν ἐπηρμένος ὁ Ὀνίας, γράφει Πτολεμαίῳ καὶ Κλεοπάτρᾳ [h] τοιαύτην ἐπιστολήν. "ΠΟΛΛΑΣ καὶ μεγάλας ὑμῖν χρείας τετελεκὼς ἐν τοῖς κατὰ πόλεμον ἔργοις "μετὰ τῆς [i] τοῦ Θεοῦ βοηθείας, καὶ γενόμενος [k] ἐν τῇ Κοίλῃ "Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ, [l] καὶ εἰς Λεόντων δὲ πόλιν τὴν Ἡλιο"πολίτου σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ [m] εἰς ἄλλους τόπους ἀφι"κόμενος τοῦ ἔθνους, καὶ πλείστους εὑρὼν παρὰ τὸ καθῆκον "ἔχοντας ἱερὰ, καὶ διὰ τοῦτο δύσνους ἀλλήλοις, ὃ καὶ Αἰ"γυπτίοις συμβέβηκε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἱερῶν, καὶ τὸ "[n] περὶ τῆς θρησκείας οὐχ [o] ὁμοδοξεῖν, ἐπιτηδειότατον [p] τό"πον εὑρὼν ἐν τῷ προσαγορευομένῳ [q] τῆς ἀγρίας [r] Βουβά"στεως ὀχυρώματι, βρύοντα ποικίλης ὕλης καὶ τῶν ἱερῶν ζώων "μεστὸν, δέομαι συγχωρῆσαί μοι, τὸ ἀδέσποτον ἀνακαθά"ραντι ἱερὸν καὶ συμπεπτωκὸς, οἰκοδομῆσαι ναὸν τῷ μεγίστῳ "Θεῷ, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις, τοῖς αὐτοῖς μέ"τροις, ὑπέρ τε σοῦ καὶ τῆς [s] γυναικὸς καὶ [t] τῶν τέκνων, ἵν' "ἔχωσιν οἱ τὴν Αἴγυπτον κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, εἰς αὐτὸ "συνιόντες κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, ταῖς σαῖς ἐξυπε"ρετεῖν χρείαις. καὶ γὰρ Ἡσαΐας ὁ προφήτης τοῦτο προεῖπεν· "ἔσται θυσιαστήριον ἐν Αἰγύπτῳ, κυρίῳ τῷ Θεῷ. καὶ πολλὰ "δὲ προεφήτευσεν ἄλλα τοιαῦτα διὰ τὸν τόπον.

βʹ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ὀνίας τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίῳ γράφει. κατανοήσειε δ' ἄν τις αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν καὶ Κλεοπάτρας τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ καὶ γυναικὸς, ἐξ ἧς [v] ἀντέγραψαν ἐπιστολῆς. τὴν γὰρ ἁμαρτίαν καὶ τὴν τοῦ νόμου παράβασιν εἰς τὴν Ὀνίου κεφαλὴν ἀνέθεσαν. ἀντέγραψαν γὰρ οὕτως. "ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ ΚΑΙ "ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΟΝΙΑι ΧΑΙΡΕΙΝ. Ἀνέ"γνωμέν σου τὴν [x] παράκλησιν, ἀξιοῦντος ἐπιτρα"πῆναί σοι τὸ ἐν [y] Λεοντοπόλει [z] τοῦ Ἡλιοπολίτου ἱερὸν συμ"πεπτωκὸς ἀνακαθᾶραι, προσαγορευόμενον δὲ τῆς ἀγρίας "[a] Βουβάστεως. διὸ καὶ θαυμάζομεν, εἰ ἔσται τῷ Θεῷ κε"χαρισμένον τὸ [b] καθιδρυσόμενον ἱερὸν ἐν ἀσελγεῖ τό"πῳ καὶ πλήρει [c] ζώων [d] ἱερῶν. ἐπεὶ δὲ σὺ φὴς Ἡσαΐαν τὸν "προφήτην ἐκ πολλοῦ χρόνου τοῦτο προειρηκέναι, συγχω"ροῦμεν

c Βουλόμενος] Hoc modo *Busb.* atque ita, vel βουλόμενός τε legisse videtur *Epiphan.*

d Δόξαν αἰώνιον] Quod Oniæ consilium Templum illud exstruendi arguitur ἁλωσ. lib. 7. c. 10. §. 3. SPANH.

e Τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ,] Conf. ἁλωσ. lib. 7. c. 10. §. 3. SPANH.

f Ἡσαΐᾳ,] Locus, quo ad sacrilegam suam ambitionem statuminandam abusus est Onias, reperitur apud *Esajam*, c. 19. v. 18, 19. ubi pro עיר ההרס *civitate destructionis*, ob maximam literarum similitudinem עיר החרס olim legebatur, id est, πόλις Ἡλίου, ut interpretatus est *Symmachus.* Quomodo & *Hieronymus* reddidit: *Civitas Solis vocabitur una.* & *Chaldæus paraphrastes*, utraque lectione conjuncta, *Civitas Solis quæ destruetur.* Qua occasione fortasse & Ἡλιοπολίτην νομὸν Oniam elegisse, in quo templum suum construeret, conjicit *Scaliger. Usserius* ad A. M. 3854. Videsis *Hieronymum* in *Esajæ* cap. 20, & 21. p. 131. & 181. & 187. *Edit. Benedict.* & *Jac. Cappellum* ad *A. M.* 3837. & *Schotanum* in *Biblioth. S.* p. 1300.

g Ἑξακοσίοις πλέον γεγονὼς,] Ἑξακοσίων πλείοσι *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

h Τοιαύτην ἐπιστολήν.] Περὶ τούτων ante τοιαύτην inserit *Busb.*

i Τοῦ Θεοῦ βοηθείας,] Ita *Hen.* τοῦ deëst *reliquis.*

k Ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ,] Sic *Hen.* ἔντε τῇ in *cæteris.*

l Καὶ εἰς Λεόντων δὲ πόλιν] Est qui malit καὶ Λεόντων δὲ πόλει τῇ Ἡλ.

m Καὶ εἰς ἄλλους τόπους] Illud καὶ non agnoscit *Hen.*

n Περὶ τῆς θρησκείας] Ita malui cum *Hen.* περὶ τὰς θρησκείας & mox ὁμόδοξον in *cæteris.*

o Ὁμοδοξεῖν,] Ita quoque in *Lugd. Bat.*

p Τόπον εὑρὼν] Sic *Hen.* εὑρὼν τὸν τόπον in *Editis Aliisque.*

q Τῆς ἀγρίας Βουβάστεως ὀχυρώματι,] Βουβαστίτου ποταμοῦ Advers. Apion. lib. 1. §. 14. SPANH.

r Βουβάστεως] Sc. *Dianæ.* nam Ægyptiace Βούβαστος erat felis. & Βούβαστις *Diana*, teste *Herodoto* l. 2. c. 156. ut & *Antonino Liberali* in *Fab.* 28. Videsis *Bochartum* in *Hieroz.* lib. 1. c. 10. p. 63.

s Γυναικὸς] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* βασιλίσσης in reliquis.

t Τῶν τέκνων,] Καὶ τέκνων *Hen.*

v Ἀντέγραψαν ἐπιστολῆς.] Ita ex *Vet. Interpr.* ἀντιγράψαι hic loci in *Græcis* omnibus, at infra post ἀνέθεσαν cum *Epiphanio* ἀντέγραψαν habet *Busb.* hoc modo, οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀντέγραψαν οὕτως.

x Παράκλησιν,] Ita *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* ἐπιστολὴν in reliquis.

y Λεοντοπόλει] Λεόντων πόλιν *Busb.*

z Τοῦ Ἡλιοπολίτου ἱερὸν συμπεπτωκὸς ἀνακαθᾶραι,] Conf. sup. lib. 12. c. 9. §. 7. SPANH.

a Βουβάστεως.] Βυβάστεως hîc & super. §. 1. *Hen.*

b Καθιδρυσόμενον] *Coislin.* & *Lugd. Bat.* καθιδρυθησόμενον.

c Ζώων ἱερῶν.] *Coislin.* & *Lugd. Bat.* ἀνιέρων· ἐπειδή. at mox ἱερῶν ζώων.

d Ἱερῶν.] Ita etiam *Epiphan.* ἀνιέρων *Hen.* & *Busb.*

e Δια-

« ρϋμέν σοι, εἰ μέλλει τοῦτο ἔσεσθαι κατὰ τὸν νόμον, ὥστε μηδὲν « ἡμᾶς δοκεῖν εἰς τὸν Θεὸν ἐξημαρτηκέναι.

γ'. [e] Λαβὼν οὖν τὸν τόπον ὁ Ονίας, κατεσκεύασεν ἱερὸν καὶ βωμὸν τῷ Θεῷ, ὅμοιον τῷ ἐν Ιεροσολύμοις, μικρότερον δὲ καὶ πενιχρότερον. τὰ δὲ μέτρα αὐτοῦ καὶ τὰ σκεύη νῦν οὐκ ἔδοξέ μοι δηλοῦν, [f] ἐν γὰρ τῇ [g] ἑβδόμῃ μου βίβλῳ τῶν Ιουδαϊκῶν πολέμων ἀναγέγραπται. εὗρε δὲ Ονίας καὶ Ιουδαίους τινὰς ὁμοίους αὐτῷ, καὶ ἱερεῖς καὶ Λευίτας, τοὺς ἐκεῖ θρησκεύοντας. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ τούτου [h] ἀρκούντως ἡμῖν δεδήλωται.

δ'. Τοὺς δὲ ἐν Αλεξανδρείᾳ Ιουδαίους καὶ Σαμαρεῖς, [i] οἳ τὸ ἐν Γαριζεὶν ὄρει προσεκύνουν ἱερὸν οἰκοδομηθὲν κατὰ τοὺς Αλεξάνδρου χρόνους, συνέβη στασιάσαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ περὶ τῶν ἱερῶν ἐπ' αὐτοῦ Πτολεμαίου διεκρίνοντο· τῶν μὲν Ιουδαίων λεγόντων κατὰ τοὺς Μωϋσέως νόμους [k] ᾠκοδομῆσθαι τὸ ἐν Ιεροσολύμοις, τῶν δὲ Σαμαρέων, τὸ ἐν Γαριζείν. [l] παρεκάλεσαν οὖν σὺν τοῖς φίλοις καθίσαντα τὸν βασιλέα, τοὺς περὶ τούτων ἀκοῦσαι λόγους, καὶ τοὺς ἡττηθέντας θανάτῳ [m] ζημιῶσαι. τὸν μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν Σαμαρέων λόγον Σαββαῖος ἐποιήσατο, καὶ Θεοδόσιος· [n] τὸν δὲ ὑπὲρ τῶν Ιεροσολυμιτῶν καὶ Ιουδαίων, Ανδρόνικος ὁ Μεσσαλάμου. ὤμοσαν δὲ τὸν Θεὸν καὶ τὸν βασιλέα, ἦ μὴν ποιήσασθαι τὰς ἀποδείξεις κατὰ τὸν νόμον· [o] παρεκάλεσάν τε τὸν Πτολεμαῖον ὅπως ὃν ἂν λάβῃ παραβαίνοντα τοὺς ὅρκους ἀποκτείνῃ. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πολλοὺς τῶν φίλων εἰς συμβουλίαν παραλαβὼν, ἐκάθισεν ἀκουσόμενος τῶν λεγόντων. οἱ δὲ ἐν τῇ Αλεξανδρείᾳ τυγχάνοντες Ιουδαῖοι σφόδρα ἠγωνίων περὶ τῶν ἀνδρῶν, οἷς [p] ἀγανακτεῖν [q] ὑπὲρ τοῦ ἐν Ιεροσολύμοις ἱεροῦ συνέβαινε. χαλεπῶς γὰρ ἔφερον εἰ τοῦτό τινες καταλύσουσιν, οὕτως ἀρχαῖον καὶ διασημότατον τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ὑπάρχον. τοῦ δὲ Σαββαίου καὶ Θεοδοσίου συγχωρησάντων τῷ Ανδρονίκῳ πρώτῳ ποιήσασθαι τοὺς λόγους, ἤρξατο τῶν ἀποδείξεων [r] ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν [s] διαδοχῶν τῶν ἀρχιερέων, ὡς ἕκαστος παρὰ πατρὸς τὴν τιμὴν ἐκδεξάμενος ἦρξε τοῦ ναοῦ, καὶ ὅτι πάντες οἱ τῆς Ασίας βασιλεῖς τὸ ἱερὸν ἐτίμησαν ἀναθήμασι καὶ λαμπροτάταις δωρεαῖς· τοῦ δὲ ἐν Γαριζεὶν, ὡς οὐδὲ ὄντος, οὐδεὶς λόγον οὐδὲ ἐπιστροφὴν ἐποιήσατο. [t] ταῦτα λέγων Ανδρόνικος καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια, πείθει τὸν βασιλέα κρῖναι μὲν κατὰ τοὺς Μωϋσέως νόμους οἰκοδομηθῆναι τὸ ἐν Ιεροσολύμοις ἱερὸν, [v] ἀποκτεῖναι δὲ Σαββαῖον καὶ Θεοδόσιον. καὶ τὰ μὲν γινόμενα τοῖς ἐν Αλεξανδρείᾳ Ιουδαίοις κατὰ Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα, ταῦτα ἦν.

"ſtatem tibi facimus, modo res futura ſit ex lege, "ne nos in Deum deliquiſſe videamur.

3. Onias igitur, locum nactus, templum & altare Deo ædificavit ad inſtar Hieroſolymitani, ſed minuſculum & pauperculum. Menſuram vero ejus & vaſa mihi non viſum eſt in præſentia indicare: nam de illis nonnulla memoriæ prodidi in libro ſeptimo quem ſcripſi de Bellis Judaïcis. Invenit etiam Onias & Judæos quoſdam ſui ſimiles, & ſacerdotes & Levitas, qui *Dei* cultum illic inſtaurarent. Sed de hoc quidem templo ſatis nobis dictum eſt. *Templum in Ægypto conditum.*

4. Apud Alexandriam autem inter Judæos & Samaritas, qui templi monte Garizin, ſub Alexandro *Magno* exſtructi, religionem introduxerunt, forte exorta eſt ſeditio: atque iſtuc res devenit, uti coram Ptolemæo de templis diſceptarent. Judæis quidem contendentibus juxta Moyſis præſcripta conditum eſſe templum Hieroſolymitanum, Samaritis vero Garizitanum. Regem igitur *enixe* rogarunt, ut ab eo in amicorum conſeſſu cauſa hæc cognoſceretur, ea conditione ut qui victi fuerint morti adjudicarentur. Et quidem pro Samaritis orationem habuit Sabbæus, ut & Theodoſius; pro Hieroſolymitanis vero & Judæis Andronicus Meſſalami filius. Per Deum autem jurarunt & Regem, ſeſe probationes allaturos è lege: & à Ptolemæo precibus contenderunt, ut eum morte multaret, quem jurejurando non ſtetiſſe deprehenderet. Proinde Rex, adhibitis non paucis in conſilium amicis, conſedit cauſam orantes auditurus. Judæi autem Alexandrini magnopere metuebant iis, quibus jura templi Hieroſolymitani tueri contigit: ægre enim ferebant, ſi quis templi adeo antiqui, & toto terrarum orbe celeberrimi, auctoritatem labefactatum iret. Atqui cum Sabbæus & Theodoſius conceſſiſſent Andronico, uti prior verba faceret, is à lege exorſus eſt rem demonſtratam dare, & à ſucceſſione pontificum, uti quiſque poſt patrem dignitatem adeptus templo præfuiſſet, quodque omnes Aſiæ reges majeſtatem ejus donariis muneribuſque ſplendidiſſimis auxiſſent, Garizitani vero, ac ſi ne quidem exſtitiſſet, neminem habuiſſe rationem illudve reſpexiſſe. Dum hæc diceret Andronicus & his multa ſimilia, Regi perſuaſit, uti decerneret, templum Hieroſolymitanum de ſententia Moyſis exſtructum eſſe, Sabbæum vero & Theodoſium morti addicendos. Atque iſta quidem ſunt quæ Judæis Alexandrinis acciderunt ſub Ptolemæo Philometore.

Contentio inter Judæos & Samaritas. *Provocant ad Regem.* *Is, cauſa audita, judicium fert pro Judæis.*

ΚΕΦ. δ'.

Ως Αλέξανδρος σφόδρα ἐτίμησεν Ιωνάθην· καὶ ὡς Δημήτριος ὁ Δημητρίου παῖς, κρατήσας Αλεξάνδρου, φιλίαν πρὸς Ιωνάθην ἐποιήσατο.

Δ Ημητρίου δὲ ἀποθανόντος ἐν τῇ μάχῃ, καθὼς ἐπάνω δεδηλώκαμεν, Αλέξανδρος, τὴν [x] τῆς Συρίας παραλαβὼν βασιλείαν, γράφει τῷ Φιλομήτορι Πτο-

CAP. IV. VII.

Quomodo Alexander Jonatham ſummo in honore habuit: utque Demetrius Demetrii filius, Alexandro devicto, cum Jonatha amicitiam iniit.

CUM autem Demetrius vitam in pugna amiſiſſet, ſicut ſuperius indicavimus, Alexander, occupato Syriæ regno, ſcribit Ptolemæo Philome-

Alexander Ptolemæi filiam petit in matrimonium. 1 *Maccab.* c. 10.

e Λαβὼν οὖν τὸν τόπον ὁ Ονίας,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 1. SPANH.

f Εν γὰρ —— ἀναγέγραπται).] Conf. ἁλωσ. lib. 7. c. 10. §. 3. SPANH. Libros de bello antea ſcripſit. REL.

g Εβδόμῃ μου βίβλῳ τῶν Ιουδαϊκῶν πολέμων] Non procul à fine.

h Αρκούντως] Περισσόν ἐστι γράφειν Busb.

i Οἳ τὸ ἐν Γαριζεὶν ὄρει] Ita *Busb.* & *Hen.* & forſan *Epiphan.* qui vertit, *qui templum temporibus Alexandri Macedonis ſuper Garizin montem conſtruxerunt.* οἱ τὸ ἐν Γαριζὶν προσκυνοῦν ἱερὸν, κατὰ τοὺς Αλ. in *Editis*.

k Ωκοδομῆσθαι] Sic *Busb.* οἰκοδομεῖσθαι in *Editis.* οἰκοδημηθῆναι *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) non male

l Παρεκάλεσαν οὖν] Ita *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) παρεκάλεσαν γοῦν *Hen.* προσεκάλεσάν τε in *Editis.*

m Ζημιῶσαι.] Sic *MSS.* ζημειῶσαι in *Editis.*

n Τὸν δὲ ὑπὲρ τῶν Ιεροσολυμιτῶν] Ita *Hen.* τοὺς in *reliquis.*

o Παρεκάλεσάν τε] Παρεκαλέσαντες τὸν Πτολεμαῖον ὃν ἂν λάβῃ π. τ. ὅρκους ἀποκτεῖναι *Hen.*

p Αγανακτεῖν] Ita in *Græcis* omnibus: mallem tamen ἀγωνιεῖν, quo modo legiſſe viſus eſt *Epiphan.*

q Υπὲρ τοῦ ἐν Ιεροσολύμοις] Ita cum *Busb.* & *Hen.* περὶ in *ceteris.*

r Ex τοῦ] *L. B.* ἀπό τε τοῦ.

s Διαδοχῶν τῶν ἀρχιερέων,] Διαδόχων *Hen.*

t Ταῦτα λέγων Ανδρόνικος] Διαλεχθέντων μέντοι τῶν ἀλλήλοις ἐναντιουμένων, ὁ βασιλεὺς κρίνει μὲν *Busb.*

v Αποκτεῖναι δὲ] Αποκτεῖναι δὲ τοὺς τὴν αὐτοῦ ζητοῦντας καθαίρεσιν, καὶ τὰ μὲν *Busb.* ἀποκτεῖναι δὲ τοὺς περὶ τὸν Σαββ. *Hen.*

x Τῆς Συρίας παραλαβὼν βασιλείαν.] Illud τῆς è *MSS.*

Δη-

metori, filiam ejus nuptum ſibi dari depoſcens; æquum eſſe dicens, ut ipſum affinitate dignetur; cum paternum imperium recuperaſſet, Deique providentia eò provectus fuiſſet, & Demetrium ſuperaſſet, atque cætera futurus eſſet ejus cognatione non indignus. Ptolemæus vero, cum libenter ejus poſtulatis annuiſſet, reſcripſit, dicens, ſe gaudere quod paternum regnum adeptus eſſet, promiſitque filiam *ei* daturum eſſe; juſſitque ut ad Ptolemaïdem ſibi obviam veniret, illuc filiam adducturo: ipſum enim eam ab Ægypto huc uſque comitaturum eſſe, ibique puellam ei nuptum collocaturum. Et quidem Ptolemæus, his ſcriptis, omni feſtinatione Ptolemaïdem pervenit cum Cleopatra filia *ſua*. Cumque Alexandrum, ſicuti per epiſtolam imperaverat, illic jam obviam ipſi profectum inveniſſet, puellam ei in matrimonium dat, tantumque auri & argenti in dotem, quantum regem decebat.

Jonathas Ptolemaïdem venit ad Alexandri nuptias. 1 Maccab. c. 10.

2. Nuptiis autem peractis, Alexander, literis ad Jonatham pontificem datis, juſſit ei ut Ptolemaïdem veniret. Qui cum ad Reges veniſſet, eoſque ſplendidis muneribus donaſſet, honorem ab utroque conſequutus eſt. Alexander eum, veſte ſua exutum, coëgit purpura indui: cumque eum ſecum in ſolio ſedere feciſſet, ducibus *ſuis* imperavit, ut cum eo in mediam urbem progreſſi edicerent, nemini licere eum criminis inſimulare, eive ulla de re negotium faceſſere. Quod cum duces feciſſent, ubi illi, qui ad accuſationem *inſtituendam* parati animoque in eum malevolo erant, viderunt honorem ei ex edicto habitum, *omnes* diffugerunt, veriti ne quid mali paterentur. Propenſaque adeo in Jonatham voluntate erat rex Alexander, ut ipſum etiam primum amicorum *ſuorum* ſcripſerit.

VIII. *Demetrius Demetrii filius ex Creta in Ciliciam proficiſcitur. 1 Maccab. c. 10. Apollonius Demetrii prætor Jonatham ad pugnam provocat. 1 Maccab. c. 10.*

3. Anno autem centeſimo ſexageſimo quinto, Demetrius Demetrii filius cum multis mercenariis *militibus*, quos Laſthenes Cretenſis ei tradiderat, ex Creta in Ciliciam trajecit. Quæ res audita Alexandro magnum dolorem & perturbationem injecit: moxque Phœnice Antiochiam ire contendit, ut res illic, ante Demetrii adventum, in tuto locaret. Apollonium autem Daum reliquit Cœles-Syriæ præfectum. qui, magno cum exercitu Jamniam profectus, ad Jonatham pontificem miſit, dicens, “rem indignam eſſe, ut is ſolus ſecurus ageret * ſuique ad arbitrium, Regi non ſubjectus: idque ipſi ab omnibus opprobrio verti, quod illum Regi non ſubjecerit. Ne igitur, *inquit*, in montibus deſidens teipſum decipias, vana opinione tui roboris: ſed ſi quid viribus tuis confidis, deſcende in planum, ut cum noſtris militibus fiat contentio; & palam erit, fortiſſimum eſſe qui victoriam conſequetur. Veruntamen ſcito, quod è ſingulis urbibus fortiſſimi quique mecum militant. nam & illi ſane ipſi ſunt qui tuos

λεμαΐδι μνηστευόμενος αὐτοῦ πρὸς γάμον τὴν θυγατέρα· δίκαιον εἶναι λέγων τῷ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν κομισαμένῳ, καὶ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν εἰς αὐτὴν προαχθέντι, καὶ κρατήσαντι [y] Δημητρίου, καὶ μηδὲ τἄλλα ἐσομένῳ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἀναξίῳ, συνάψαι συγγένειαν. Πτολεμαῖος δὲ προσδεξάμενος ἡδέως τὴν μνηστείαν, ἀντιγράφει, χαίρειν τε λέγων ἐπὶ τῷ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ πατρῴαν οὖσαν ἀπειληφέναι, καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ὑπισχνεῖται, [z] ἀπαντᾶν δ' [a] αὐτῷ εἰς Πτολεμαΐδα τὴν θυγατέρα μέλλοντι ἄγειν ἐκέλευσεν· [b] αὐτὸν γὰρ αὐτὴν μέχρι ταύτης παραπέμψειν ἀπ' Αἰγύπτου, κἀκεῖ συνοικιεῖν αὐτῷ τὴν παῖδα. καὶ Πτολεμαῖος μὲν ταῦτα γράψας παραγίνεται μετὰ σπουδῆς εἰς Πτολεμαΐδα, Κλεοπάτραν ἄγων τὴν θυγατέρα. εὑρὼν δ' ἐκεῖ τὸν Ἀλέξανδρον, καθὼς ἐπέστειλε, προαπηντηκότα, δίδωσιν αὐτῷ τὴν παῖδα, καὶ φερνὴν, ἄργυρόν τε καὶ χρυσὸν, [c] ὅσον εἰκὸς ἦν δοῦναι βασιλέα.

β'. Τῶν δὲ γάμων ἐπιτελουμένων, Ἀλέξανδρος Ἰωνάθῃ τῷ ἀρχιερεῖ γράψας, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἥκειν εἰς Πτολεμαΐδα. παραγινόμενος δὲ πρὸς τοὺς βασιλεῖς, καὶ δωρησάμενος [d] αὐτοὺς λαμπρῶς, τῆς παρ' ἀμφοτέρων ἀπήλαυσε τιμῆς. Ἀλέξανδρος δὲ αὐτὸν ἠνάγκασεν, [e] ἀποδυσάμενον τὴν [f] οἰκείαν ἐσθῆτα, λαβεῖν πορφύραν· καὶ συγκαθεσθῆναι ποιήσας αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος, προσέταξε τοὺς ἡγεμόνας εἰς μέσην μετ' αὐτοῦ [g] προελθόντας τὴν πόλιν κηρύξαι, μηδενὶ λέγειν κατ' αὐτοῦ [h] ἐφεῖσθαι, μηδὲ παρέχειν αὐτῷ πράγματα. τούτου δὲ ποιησάντων τῶν ἡγεμόνων, ὁρῶντες τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως κεκηρυγμένην [i] Ἰωνάθῃ τιμὴν οἱ κατηγορεῖν [k] παρεσκευασμένοι, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπεχθῶς ἔχοντες, ἀπέδρασαν, μὴ καὶ προσλάβωσί τι κακὸν, δεδιότες. τοσαύτῃ δὲ σπουδῇ [l] πρὸς Ἰωνάθην ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος [m] ἐχρήσατο, ὥστε αὐτὸν καὶ [n] πρῶτον ἀναγράψαι τῶν φίλων.

γ'. [o] Ἔτει δὲ πέμπτῳ καὶ ἑξηκοστῷ πρὸς τοῖς ἑκατὸν Δημήτριος ὁ Δημητρίου μετὰ πολλῶν μισθοφόρων, οὓς παρέσχεν αὐτῷ Λασθένης ὁ Κρὴς, ἀρχῆς [p] ἀπὸ Κρήτης, κατέπλευσεν εἰς Κιλικίαν. [q] τοῦτο δὲ Ἀλέξανδρον ἀκούσαντα εἰς ἀγωνίαν καὶ ταραχὴν [r] ἐνέβαλε· καὶ παραχρῆμα ἐκ τῆς Φοινίκης εἰς Ἀντιόχειαν ἔσπευσεν, ἵνα τὰ ἐκεῖ, [s] πρὶν ἢ Δημήτριον ἐλθεῖν, ἀσφαλῶς θῆται. κατέλιπε δὲ τῆς Κοίλης Συρίας Ἀπολλώνιον τὸν [t] Δάον ἡγεμόνα. ὃς, μετὰ πολλῆς δυνάμεως εἰς Ἰάμνειαν ἐλθὼν, ἔπεμψε πρὸς Ἰωνάθην τὸν ἀρχιερέα, λέγων, “ἄδικον εἶναι μόνον αὐτὸν ἐπ' ἀδείας ζῆν καὶ μετ' ἐξουσίας, οὐχ ὑποτασσόμενον τῷ βασιλεῖ· τοῦτο δ' αὐτῷ παρὰ πάντων ὄνειδος φέρειν, ὅτι μὴ ὑποτάξειεν αὐτὸν τῷ βασιλεῖ. μὴ τοίνυν [v] σαυτὸν ἐν τοῖς ὄρεσι καθήμενος ἐξαπάτα, νομίζων ἰσχὺν ἔχειν· ἀλλ' εἰ θαρρεῖς τῇ σαυτοῦ δυνάμει, καταβὰς εἰς τὸ πεδίον τῇ ἡμετέρᾳ στρατιᾷ συγκρίθητι, καὶ τὸ τέλος τῆς νίκης ἐπιδείξει τὸν [x] ἀνδρικώτατον. ἴσθι μέντοι γε τοὺς ἀρίστους [y] ἐξ ἑκάστης πόλεως ἐμοὶ συστρατεύεσθαι. [z] καὶ “γὰρ

y Δημητρίου,] Ita cum *Cod. Hen.* Δημήτριον in *reliquis.*

z Ἀπαντᾶν δ'] Συναντᾶν δὲ *Hen.* & *Busb.*

a Αὐτῷ εἰς Πτολεμαΐδα] Sic cum *Hen.* & *Busb.* αὐτὸν & dein μέλλοντα in *Editis.*

b Αὐτὸν γὰρ αὐτὴν] Ita *Hen.* αὐτὸς in *cæteris.* quod ſi quis malit, per me licet.

c Ὅσον εἰκὸς] Ὡς εἰκὸς ἦν δοῦναι *Hen.*

d Αὐτοὺς λαμπρῶς] *Hen.* ſolus αὐτοῖς. αὐτοὺς in *reliquis.* Verum vocem hanc in T. receptam minime oportuit; cum ſine dubio αὐτοὺς vera ſit lectio, quæ in omnibus excepto *Hen.* habetur. firmant multa Joſephi loca. v. l. 13. c. 15. §. 1. l. 15. c. 4. §. 2. appoſitiſſime etiam ad hunc locum l. 15. c. 6. §. 7. δωρησάμενος ὑπὲρ δύναμιν αὐτόν τε καὶ τοὺς φίλους ---- neque unquam, quod ſcio, aliter, niſi forſan l. 15. c. 9. §. 5. ὧν ἑκάστοις ἐδωρεῖτο; ubi tamen ſi ejuſdem *Hen.* auctoritate legatur αὐτοὺς, ſibi conſtabit *Joſephus.* IBBETSON. & HUDS. *in Add.*

e Ἀποδυσάμενον] Sic *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* καὶ ἀποδ. in *Editis.*

f Οἰκείαν ἐσθῆτα,] Ἰδίαν *Hen.* & *Busb.* & mox βαλεῖν.

g Προελθόντας] Ita *Hen.* προελθόντων in *cæteris.*

h Ἐφεῖσθαι,] Sic *Busb.* & *Hen.* ἐφίεσθαι in *reliquis.*

i Ἰωνάθῃ τιμὴν] Τῷ Ἰωνάθῃ *Hen.*

k Παρεσκευασμένοι,] Παρασκευασάμενοι *Hen.* & *Busb.*

l Πρὸς Ἰωνάθην ὁ βασιλεὺς] Περὶ τὸν Ἰωνάθην *Hen.* & *Busb.*

m Ἐχρήσατο,] Ἐχρῆτο *Busb.*

n Πρῶτον ἀναγράψαι τῶν φίλων.] Conf. infr. §. 4. Fibula aurea ſolis Regis cognatis permiſſa 1 Maccab. x. v. 89. vid. inf. c. 5. §. 4. SPANH.

o Ἔτει δὲ πέμπτῳ] Forſan Ἐν ἔτει, vel Ἐπ' ἔτει.

p Ἀπὸ Κρήτης,] Ita cum *MSS.* ἀπὸ τῆς Κρήτης in *Editis.*

q Τοῦτο δὲ Ἀλέξανδρον] Τοῦτο Ἀλέξανδρον *Hen.* τὸν Ἀλέξανδρον ἀκούσαντα τοῦτο *Busb.*

r Ἐνέβαλε·] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ἀνέβαλε in *cæteris.*

s Πρὶν ἢ] Πρὶν ἢ Δημήτριος ἐλθῇ ἀσφαλίσηται *Busb.*

t Δάον ἡγεμόνα.] Ita etiam apud *Zonaram.* Τάον *Gall.*

* *Suique ad arbitrium,*] *Al.* cum poteſtate.

v Σαυτὸν ἐν τοῖς ὄρεσι] Σαυτὸν deëſt *Busb.* & *Hen.* qui mox ἐξαπατᾷ habent.

x Ἀνδρικώτατον.] Ἀνδρειότατον *Busb.* & *Hen.*

y Ἐξ ἑκάστης πόλεως] Ita malui cum *Hen.* ἐξ deëſt *cæteris.*

z Καὶ γὰρ δὴ] 1 *Macc.* c. 10. v. 72. δὶς ἐτροπώθησαν οἱ πατέρες σου ἐν τῇ γῇ αὐτῶν.

Oi

"γὰρ δὴ τοὺς σοὺς προγόνους [a] οἱ ἀεὶ νικῶντές εἰσιν οὗτοι. "[b] ποιήσῃ δὲ τὸν πρὸς ἡμᾶς ἀγῶνα ἐν [c] τοιαύτῃ γῇ, ἐν ᾗ "λίθοις οὐκ ἔστιν ἀλλ' ὅπλοις [d] ἀμύνεσθαι, οὐδὲ τόπος "εἰς ὃν ἡττώμενος φεύξῃ.

δ'. Παροξυνθεὶς δ' ἐπὶ τούτοις ὁ Ἰωνάθης, μυρίους ἐπιλεξάμενος στρατιώτας, ὥρμησεν ἐξ Ἱεροσολύμων, μετὰ καὶ Σίμωνος [e] τἀδελφοῦ· καὶ [f] γενόμενος ἐν [g] Ἰόππῃ, στρατοπεδεύεται τῆς πόλεως ἔξω, τῶν Ἰοππηνῶν ἀποκλεισάντων αὐτῷ τὰς πύλας. φρουρὰν γὰρ ἔνδον εἶχον ὑπὸ Ἀπολλωνίου κατασταθεῖσαν. τοῦ δὲ Ἰωνάθου [h] πρὸς πολιορκίαν αὐτῶν παρασκευαζομένου, φοβηθέντες μὴ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐξέλῃ κατὰ κράτος, ἀνοίγουσιν αὐτῷ τὰς πύλας. ὁ δὲ Ἀπολλώνιος, ἀκούσας τὴν Ἰόππην ὑπὸ Ἰωνάθου κατειλημμένην, τρισχιλίους ἱππεῖς παραλαβὼν καὶ πεζοὺς ὀκτακισχιλίους, εἰς Ἄζωτον ἦλθε, κἀκεῖθεν ἄρας, ἠρέμα καὶ βάδην ἐποιεῖτο τὴν πορείαν· [i] ἀνελθὼν δ' εἰς τὴν Ἰόππην, [k] ὡς ἀναχωρῶν, ἕλκει τὸν Ἰωνάθην εἰς τὸ πεδίον, τῇ ἵππῳ [l] μέγα φρονῶν, καὶ τὰς τῆς νίκης ἐλπίδας ἔχων ἐν αὐτῇ. προελθὼν δὲ ὁ Ἰωνάθης, ἐδίωκεν [m] εἰς Ἄζωτον τὸν Ἀπολλώνιον. ὁ δέ, ὡς ἐν τῷ πεδίῳ συνέβη [n] γενέσθαι [o] τὸν πολέμιον, [p] ὑποστρέψας εἰς μάχην αὐτῷ συνέβαλε. τοῦ δ' Ἀπολλωνίου χιλίους ἱππεῖς καθίσαντος εἰς ἐνέδραν [q] ἔν τινι χειμάρρῳ, ὡς ἂν κατόπιν [r] ἐπιφανεῖεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθόμενος ὁ Ἰωνάθης οὐ κατεπλάγη· τάξας δὲ τὴν στρατιὰν ἐν πλινθίῳ, κατ' ἀμφότερα τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι παρεκελεύσατο, καὶ κατὰ πρόσωπον καὶ [s] καθ' ὅπισθεν ἐπελευσομένοις [t] ἐναντίον ἀντιτάξας. τῆς δὲ μάχης ἕως ἑσπέρας προβαινούσης, δοὺς Σίμωνι [v] τἀδελφῷ μέρος τῆς δυνάμεως, τοῦτον μὲν ἐκέλευσε συμβαλεῖν τῇ φάλαγγι τῶν ἐχθρῶν· αὐτὸς δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ προσέταξε, φραξαμένους τοῖς ὅπλοις, [x] ἀποδέχεσθαι τὰ βέλη τὰ παρὰ τῶν ἱππέων. καὶ οἱ μὲν ἐποίησαν τὸ κελευσθέν· οἱ δὲ τῶν πολεμίων ἱππεῖς, ἐπ' αὐτοὺς ἀφέντες τὰ βέλη μέχρι καὶ ἐξεκενώθησαν, οὐδὲν αὐτοὺς ἔβλαπτον. οὐ γὰρ διικνεῖτο τῶν σωμάτων τὰ βαλλόμενα, συμπεφραγμέναις δὲ ταῖς ἀσπίσι καὶ συνηνωμέναις ὑπὸ πυκνότητος ἐπαφιέμενα, ῥᾳδίως ἐκρατεῖτο, καὶ ἀπράκτως ἐφέρετο. ὡς δὲ παρείθησαν ἀπὸ πρωῒ μέχρι δείλης ὀψίας ἀκοντίζοντες εἰς αὐτοὺς οἱ πολέμιοι, νοήσας Σίμων κεκμηκότας αὐτούς, συμβάλλει τῇ φάλαγγι· καὶ προθυμίᾳ χρησαμένων πολλῇ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, τρέπει τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγήν. θεασάμενοι δὲ τοὺς πεζοὺς [y] φεύγοντας οἱ ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ μένουσιν, ἀλλὰ πάρετοι μὲν ὄντες αὐτοὶ διὰ τὸ μέχρι δείλης μάχεσθαι, τῆς δὲ παρὰ τῶν πεζῶν ἐλπίδος αὐτοῖς [z] ἀπολωλυίας, ἀκόσμως καὶ συγκεχυμένως ἔφυγον, ὡς διασχισθέντας αὐτοὺς διὰ παντὸς διασκορπισθῆναι τοῦ πεδίου. διώκων δ' αὐτοὺς Ἰωνάθης μέχρι τῆς Ἀζώτου, καὶ πολλοὺς ἀναιρῶν, ἀπογνόντας τῆς σωτηρίας ἠνάγκασεν ἐπὶ τὸν τοῦ [a] Δαγῶνος ναὸν καταφυγεῖν, [b] ὃς ἦν ἐν Ἀζώτῳ. λαβὼν δ' ἐξ ἐπιδρομῆς Ἰωνάθης τὴν πόλιν, αὐτήν τε ἐνέπρησε, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν κώμας. [c] ἀπέσχετο δ' οὐδὲ τοῦ Δαγῶνος ἱεροῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐνέπρησε, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸ [d] συμφυγόντας διέφθειρε. τὸ δὲ πᾶν πλῆθος

"majores semper vicerunt. Quin & prælio nobis"cum dimicabis in ejusmodi terra, ubi armis non "saxis pugnandum est, neque locus victo ad per-"fugium *erit*.

4. His *verbis commotus* animo Jonathas, delectis hominum millibus decem, Hierosolymis egressus est, excito in auxilium Simone fratre suo: cumque Joppen venisset, extra urbem castra metatur, quod portas ipsi clauserant Joppenses. nam intus illis præsidium erat ab Apollonio constitutum. Jonatha autem ad obsidionem semet parante, veriti *oppidani* ne urbem vi expugnaret, portas ei aperiunt. Cæterum Apollonius, ubi accepit Joppen à Jonatha occupatam, cum tribus equitum & octo peditum millibus Azotum venit; & inde profectus, quietè lentoque gradu iter faciebat. cumque ascensum Joppen *versus* fecisset, recessu simulato, Jonatham in planitiem trahit, fidens equitatui, spemque victoriæ in eo collocans. Jonathas autem progressus, Apollonium ad Azotum usque persequitur. Ille vero, ubi factum est ut hostis in campum processerit, conversus pugnam cum eo commisit. cumque mille equites in insidiis ad torrentem quendam posuisset Apollonius, qui à tergo sese hostibus in conspectum darent, Jonathas, re intellecta, nequaquam animo consternatus est: sed, exercitu in quadrum ordinato, hortatus est suos ut utrinque hostem propulsarent, acie ex adverso ita instructa ut tam à tergo quam à fronte adorituris resisterent. Cumque prælium vesperam usque protraheretur, data parte exercitûs Simoni fratri, jussit hunc cum hostium phalange congredi; ille vero suo agmini imperavit, ut objectis scutis se muniendo tela hostium exciperent. Atque illi quidem quod præceptum erat exsequuti sunt: hostium vero equites, jaculati in eos tela usque dum exhaurirentur, nihil eos læserunt. nam missilia in corpora non pervadebant, sed in clypeos projecta, in unum coactos interque se densissime junctos, facile superata erant & in irritum cadebant. Cum vero hostes à mane ad vesperam in eos jaculando *tandem* languescerent, ubi illos defatigatos esse animadvertit Simon, phalangem aggreditur; cumque alacriter admodum ab ejus militibus pugnatum esset, inimicos in fugam conjicit. Tum & equites ipsi, simul ac conspexerunt pedites terga vertentes, non amplius restiterunt, sed, quod defessi essent usque ad vesperam pugnando, spesque *omnis* quam in peditatu collocaverant illis periisset, turpiter confuseque fugiebant, ut dissipati lateque per planitiem dispersi vagarentur. Jonathas autem victos Azotum usque persequens, multisque cæsis, reliquos desperata salute coëgit fuga petere templum Dagonis, quod Azoti erat. At Jonathas cum urbem primo impetu cepisset, & ipsam & finitimos vicos incendit. Ac ne Dagonis quidem templo manus abstinuit; sed & illud igni cremavit, & quotquot eo perfugerant exitio dedit. Fuitque omnis

Jonathas Joppe potitur, & Apollonium fundit fugatque. 1 Maccab. c. 10.

Jonathas Azotum cum Dagonis templo & alia oppida incendit. 1 Maccab. c. 10.

a Οἱ ἀεὶ νικῶντες] Sic *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* οἱ abest *Editis Aliisque*.

b Ποιήσῃ δὲ] Ita cum *Busb.* & *Hen.* ποιήσει *Bas.* ποιήσεις *Gen.*

c Τοιαύτῃ γῇ,] Ἐν τῇ τοιαύτῃ γῇ *Busb.* & *Hen.*

d Ἀμύνεσθαι,] Ἀγωνίσασθαι *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

e Τἀδελφοῦ] Ita *Hen.* prout paulo infra τἀδελφῷ.

f Γενόμενος ——— πύλας.] 1 Maccab. x. v. 75. &c. SPANH.

g Ἰόππῃ,] Haud aliter *Hen.* Ἰόπῃ & mox Ἰοπηνῶν *Busb.*

h Πρὸς πολιορκίαν] Πρὸς πολιορκεῖν αὐτοὺς *Hen.* πρὸς τὸ πολ. αὐτοὺς *Lugd. Bat.*

i Ἀνελθὼν] Ἐλθὼν *Hen. Busb.* & *Epiphan.*

k Ὡς ἀναχωρῶν,] Iterum cum *iisdem.* in *Editis* ἀναχωρῶν absque ὡς.

l Μέγα φρονῶν,] Ita ex *Lugd. Bat.* in reliquis καταφρονῶν. HAV.

m Εἰς Ἄζωτον τὸν Ἀπολλώνιον.] Ita cum *Hen.* prout supra, mox hac §. εἰς τὴν Ἄζ. in *reliquis*.

n Γενέσθαι] Sic *Busb.* & *Hen.* γενέσθαι συνέβη in *cæteris*.

o Τὸν πολέμιον,] Πόλεμον solus *Hen.*

p Ὑποστρέψας εἰς μάχην] Ὑποστραφεὶς *Busb.* & *Hen.*

q Ἔν τινι χειμάρρῳ,] Ἐν χειμάρρῳ i. e. in valle בנחל. REL.

r Ἐπιφανεῖεν τοῖς πολεμίοις,] Ita *Bas. Big.* & *Samb.* (ἐπιφανεῖ ἢ *Lugd. Bat.*) ἐπιφανεῖν *Gen.*

s Καθ' ὄπισθεν ἐπελευσομένοις] Τοῖς ὄπισθεν *Hen.* & *Busb.*

t Ἐναντίον ἀντιτάξας.] Ἑαυτὸν ἀντιτ. *Busb.* αὐτὸν *Hen.* & *Lugd. Bat.*

v Τἀδελφῷ] Τῷ ἀδελφῷ solus *Busb.*

x Ἀποδέχεσθαι] Ἀποδέξασθαι *Busb.* & *Hen.*

y Φεύγοντας οἱ ἱππεῖς,] Φυγόντες *Busb.*

z Ἀπολωλυίας,] Ita cum *Cod. Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἀπωλωλείας in *Editis Aliisque*.

a Δαγῶνος ναὸν] *Dagon* apud *Philistinos* erat ea forma qua *Triton* apud *Græcos*. Vide *Grotium* ad *Jud.* c. 16. & *Seldenum* de *Diis Syris*, Synt. 2. c. 2.

b Ὃς ἦν ἐν Ἀζώτῳ.] Dagonis Templum Azoti, de quo capto & incenso à Jonatha 1 Maccab. x. v. 84. SPANH.

c Ἀπέσχετο δ' οὐδὲ τοῦ Δαγῶνος ἱεροῦ,] De Dagonis forma ex piscino corpore & humana facie constante, eodemque cum *Atargati*, *Astargati* aut *Derceto* Syrorum numine vid. Seld. de D. Syr. Syntagm. 11. c. 111. SPANH.

d Συμφυγόντας διέφθειρε.] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.* *Coccejus*

κα-

omnis hostium nnmerus, qui vel prælio cecidêre vel flammis in templo interiêre, ad hominum octo millia. Tanto itaque exercitu profligato, Azoto profectus Ascalonem venit: & cum extra urbem castra posuisset, ei Ascalonitæ obviam prodierunt, munera ei hospitalia & honores deferentes. Ille vero, collaudata eorum voluntate, inde digressus Hierosolyma magna cum præda rediit, quam illinc abegit superatis hostibus. Alexander autem, audito quod victus esset dux ejus Apollonius, lætitiam simulabat, quòd *ille* præter animi sui sententiam adortus esset Jonatham, sibi amicitia & societate junctum: & Jonathæ in hujus rei testimonium pariter ac in præmium honoremque *monile mittit aureum, quale solet regum dari consanguineis; tum & Accaronem ejusque toparchiam hæreditatis jure possidendam ei concedit.

Ptolemæus Philometor in Syriam se confert. 1 Maccab. c. 11.

5. Sub id tempus etiam rex Ptolemæus, cognomine Philometor, cum navalibus & pedestribus copiis in Syriam venit, opem laturus Alexandro. nam *is* gener illius erat. omnesque civitates alacriter eum excipientes, quod ita ab Alexandro imperatum erat, ad urbem Azotum deducebant, ubi omnium clamoribus obtunditur de cremato templo Dagonis, Jonathamque accusabant, qui illud funditus deleverat, & regionem igni vastaverat, multosque illorum *ferro* peremerat. Et quidem Ptolemæus, istis auditis, *interea* tacebat: Jonathas vero, Ptolemæo ad Joppen obviam factus, & splendidis muneribus ab eo *augetur*, omnique honore afficitur: deinde Regem comitatus usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus, Hierosolyma revertit.

Jonatham ei obviam factum honorifice excipit. 1 Maccab. c. 11.

Ptolomæo per Ammonium insidiæ structæ ab Alexandro.

6. Cum autem Ptolemaïda præter omnem exspectationem pervenisset, parum abfuit quin Ptolemæus periret, ab Alexandro insidiis petitus per Ammonium, qui ipsi amicus erat. Quibus detectis, Ptolemæus literas mittit ad Alexandrum, ut Ammonium ad supplicium deposceret, dicens insidias ipsi ab eo intentatas esse; ideoque se postulare ut meritas ille pœnas lueret. Cum vero Alexander eum dedere recusaret, conjectura inde facta illum *ipsum* esse insidiarum auctorem, vehementer ei iratus est. Antiochenos autem jam ante sibi infensos habuerat Alexander propter Ammonium. nam plurimis ab eo malis affecti fuerant. Attamen pœnas facinoribus debitas pertulit Ammonius, turpiter ut mulier cæsus, cum id egisset ut muliebri amictu sese occultaret, sicut alibi diximus.

Ammonius cæsus.

Ptolemæus filiam suam Alexandro ereptam, Demetrio in matrimonium dat. 1 Maccab. c. 11.

7. At Ptolemæus, de se questus, quod & filiam suam Alexandro locaverat, & adversus Demetrium societatem inierat, affinitatem cum Alexandro dirimit. Filia enim sua *ei* ablata, confestim ad Demetrium mittit *legatos* de societate & amicitia, pollicitus se filiam ei in uxorem daturum esse, ipsumque in regnum paternum restituturum. Demetrius, lætatus iis quæ obtulerant legati, & societatem & nuptias amplectitur. unum tamen Ptolemæo supererat certamen, ut Antiochensibus per-

τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων καὶ καταφλεγέντων ἐν τῷ ἱερῷ τῶν πολεμίων, ἦσαν ὀκτακισχίλιοι. κρατήσας οὖν τοσαύτης δυνάμεως, ἄρας ἀπὸ τῆς Αζώτου εἰς Ασκάλωνα παραγίνεται· καὶ καταστρατοπεδευσαμένου ἔξω τῆς πόλεως αὐτοῦ, [e] προῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ [f] οἱ Ασκαλωνῖται, ξένια προσφέροντες αὐτῷ καὶ τιμῶντες. ὁ δὲ, ἀποδεξάμενος αὐτοὺς τῆς προαιρέσεως, ἀνέστρεψεν ἐκεῖθεν εἰς Ιεροσόλυμα, πολλὴν ἐπαγόμενος λείαν, ἣν [g] ἔλασεν ἐκεῖθεν νικήσας τοὺς πολεμίους. Αλέξανδρος δὲ, ἀκούσας ἡττημένον τὸν αὐτοῦ στρατηγὸν Απολλώνιον, προσεποιεῖτο χαίρειν, ὅτι παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην συνέβαλεν Ιωνάθῃ, φίλῳ ὄντι καὶ συμμάχῳ· καὶ πέμπει πρὸς Ιωνάθην, μαρτυρῶν αὐτῷ καὶ γέρα καὶ [h] τιμὰς διδοὺς, [i] πόρπην χρυσέαν, [k] ὡς ἔθος ἐστὶ δίδοσθαι τοῖς τῶν βασιλέων συγγενέσι, καὶ Ακκάρωνα καὶ τὴν τοπαρχίαν αὐτῆς εἰς κληρουχίαν ἐπιτρέπει.

έ. Υπὸ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν [l] καὶ ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος, ὁ Φιλομήτωρ ἐπικληθεὶς, ναυτικὴν ἄγων δύναμιν καὶ πεζὴν, εἰς Συρίαν ἧκε, συμμαχήσων Αλεξάνδρῳ. [m] γαμβρὸς γὰρ ἦν αὐτοῦ. καὶ πᾶσαι προθύμως αἱ πόλεις αὐτὸν Αλεξάνδρου κελεύσαντος ἐκδεχόμεναι παρέπεμπον ἕως Αζώτου πόλεως, [n] ἔνθα πάντες κατεβόουν αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐμπεπρησμένου ἱεροῦ αὐτῶν Δαγῶνος, κατηγόρουν τε Ιωνάθου τοῦτο ἀφανίσαντος, καὶ τὴν χώραν πυρπολήσαντος, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντος. καὶ Πτολεμαῖος μὲν ταῦτα ἀκούσας [o] ἡσύχασεν· Ιωνάθης δὲ, εἰς Ιόππην ἀπαντήσας Πτολεμαίῳ, ξενίων τε λαμπρῶν παρ' αὐτοῦ τυγχάνει καὶ τιμῆς ἁπάσης· ἔπειτα προπέμψας αὐτὸν ἕως τοῦ [p] Ελευθέρου καλουμένου ποταμοῦ, πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς Ιεροσόλυμα.

ς'. Γενόμενος δ' ἐν [q] Πτολεμαΐδι παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, μικροῦ [r] διεφθάρη Πτολεμαῖος, ἐπιβουλευθεὶς ὑπ' Αλεξάνδρου δι' Αμμωνίου, ὃς ἐτύγχανεν αὐτῷ φίλος ὤν. φανερᾶς δὲ τῆς ἐπιβουλῆς γινομένης, Πτολεμαῖος γράφει τῷ Αλεξάνδρῳ, πρὸς κόλασιν ἐξαιτῶν τὸν Αμμώνιον, ἐπιβουλευθῆναι λέγων [s] πρὸς αὐτοῦ, καὶ δίκην διὰ τοῦτ' αὐτὸν ἀξιῶν [t] ὑποσχεῖν. οὐκ ἐκδιδόντος δὲ τοῦ Αλεξάνδρου, συνεὶς [v] ἐκεῖνον εἶναι τὸν ἐπιβουλεύσαντα, χαλεπῶς πρὸς αὐτὸν διετέθη. τοῖς δ' Αντιοχεῦσι καὶ πρότερον ἦν προσκεκρουκὼς Αλέξανδρος διὰ τὸν Αμμώνιον. πολλὰ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ [x] πεπόνθεσαν κακά. τιμωρίαν μέντοι τῶν τετολμημένων Αμμώνιος ὑπέσχε, κατασφαγεὶς αἰσχρῶς ὡς γυνὴ, κρύπτειν ἑαυτὸν σπουδάσας στολῇ γυναικείᾳ, καθὼς ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν.

ζ'. Πτολεμαῖος δὲ, μεμψάμενος αὐτὸν τοῦ τε συνοικίσαι τὴν θυγατέρα Αλεξάνδρῳ, τῆς τε συμμαχίας τῆς κατὰ Δημητρίου, διαλύεται [y] τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν. ἀποσπάσας γὰρ τὴν θυγατέρα, πέμπει πρὸς Δημήτριον εὐθὺς περὶ συμμαχίας καὶ φιλίας, συντιθέμενος τὴν θυγατέρα δώσειν αὐτῷ εἰς γυναῖκα, καὶ καταστήσειν αὐτὸν εἰς τὴν πατρῴαν ἀρχήν. ὁ δὲ Δημήτριος ἡσθεὶς [z] τοῖς πεπρεσβευμένοις, δέχεταί τε τὴν συμμαχίαν καὶ τὸν γάμον. [a] ἓν δέ τι Πτολεμαίῳ [b] λοιπὸν ἀγώνισμα ὑπελείπετο, πεῖσαι τοὺς Αν-

καταφυγόντας) συμφυγέντας in *Editis*.

e Προῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ] Ex *Vet. Interpr.* & 1 *Macc.* c. 10. v. 86. προσῆλθον mutavi in προῆλθον.

f Οἱ Ασκαλωνῖται,] De Ascalonitis, qui obviam Jonathæ facti 1 Maccab. x. 86. SPANH.

g Ελασεν ἐκεῖθεν νικήσας] *Lugd. Bat.* ἔλαβε νικήσας.

* *Monile mittit aureum*,] *Al.* fibulam auream.

h Τιμὰς —— ἐπιτρέπει.] Conf. supr. §. 2. SPANH.

i Πόρπην χρυσέαν,] Καὶ πόρπην legisse videtur *Epiphan.* Phœnicibus *etiam* mos vetus erat bene meritos *aurea fibula* donare, ut & *Romanis*.

k Ως ἔθος ἐστὶ] Οὐκ ἔστιν ἔθος *Hen.* unde aliquis forsan legendum conjiceret, ἣν οὐκ ἔστιν ἔθος δίδοσθαι εἰ μὴ τοῖς &c.

l Καὶ ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος,] Ita cum *Hen.* & *Epiphan.* καὶ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ, ναυτικὴν in *cæteris*.

m Γαμβρὸς γὰρ ἦν αὐτοῦ.] Γαμβρῷ ὄντι αὐτοῦ *Busb.*

n Ενθα —— Δαγῶνος,] 1 Maccab. XI. v. 4. &c. SPANH.

o Ησύχασεν·] Mallem ἡσύχαζεν.

p Ελευθέρου καλουμένου ποταμοῦ,] Hujus etiam fluvii meminit *lib.* 1. de *Bell. Jud.* Ελευθερίου *Hen.* & *Lugd Bat.* HUDS. De hoc Syriæ fluvio vid. infr. De Bell. Jud. lib. 1. c. 18. §. 5. τὰς ἐντὸς Ελευθέρου ποταμοῦ πάσας & Antt. lib. 15. c. 4. §. 1. & lib. 13. c. 5. §. 10. SPANH.

q Πτολεμαΐδι] Alii sic distinguunt, Πτολεμαΐδι, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν μικροῦ &c.

r Διεφθάρη Πτολεμαῖος,] Διεφθάρη ἂν Πτ. *Busb.*

s Πρὸς αὐτοῦ,] Υπ' αὐτοῦ *Hen.*

t Υποσχεῖν.] Υπέχειν *Hen.*

v Εκεῖνον εἶναι τὸν ἐπιβουλεύσαντα,] Αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι *Busb.* & *Hen.*

x Πεπόνθεσαν κακά.] Πεπόνθεισαν *Busb.* & *Hen.*

y Τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν.] Illud τὴν ex *MSS.*

z Τοῖς πεπρεσβευμένοις,] Τοῖς πεπρεσβευμένοις non agnoscunt *Hen.* & *Busb.*

a Εν δέ τι] *L. B.* ἓν δ' ἔτι.

b Λοιπὸν ἀγώνισμα ὑπελείπετο,] Vel λοιπὸν vel κατελείπετο redundare videtur.

c Καὶ

Ἀντιοχεῖς δέξασθαι Δημήτριον, ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένους ὑπὲρ ὧν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος εἰς αὐτοὺς παρῳνόμησε. κατέπραξαν δὲ καὶ τοῦτο. μισοῦντες γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον οἱ Ἀντιοχεῖς διὰ τὸν Ἀμμώνιον, ὡς δεδηλώκαμεν, ῥᾳδίως αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐξέβαλον. καὶ ὁ μὲν ἐκπεσὼν τῆς Ἀντιοχείας, ἧκεν εἰς Κιλικίαν. ἐλθὼν δὲ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς Πτολεμαῖος, βασιλεὺς ὑπ᾽ αὐτῶν καὶ τῶν στρατευμάτων ἀναδείκνυται, [c] καὶ ἀναγκασθεὶς δύο περιτίθεται διαδήματα, ἓν μὲν τὸ τῆς Ἀσίας, ἕτερον δὲ τὸ τῆς Αἰγύπτου. χρηστὸς δὲ ὢν φύσει καὶ δίκαιος, [d] καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐφιέμενος, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ μέλλοντα λογίσασθαι συνετὸς, φείσασθαι τοῦ [e] μὴ δόξαι εἶναι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπίφθονος ἔκρινε· καὶ συναγαγὼν τοὺς Ἀντιοχεῖς [f] εἰς ἐκκλησίαν, πείθει δέξασθαι τὸν Δημήτριον αὐτοὺς, [g] λέγων, "ὡς οὐδενὸς μνησικακήσειεν αὐτοῖς περὶ τοῦ πατρὸς αὐτὸς εὐεργετηθείς· διδάσκαλόν τε ἀγαθὸν αὐτὸν καὶ ἡγεμόνα ἔσεσθαι διωμολογήσατο, καὶ φαύλοις [h] ἐγχειροῦντα πράγμασιν οὐκ ἐπιτρέψειν ὑπέσχετο. αὐτῷ δ᾽ ἔφασκεν ἀρκεῖν τὴν τῆς Αἰγύπτου βασιλείαν." ταῦτ᾽ εἰπὼν πείθει τοὺς Ἀντιοχεῖς δέξασθαι τὸν Δημήτριον.

η'. Τοῦ δ᾽ Ἀλεξάνδρου σὺν στρατεύματι πολλῷ καὶ μεγάλῃ παρασκευῇ ὁρμήσαντος ἐκ τῆς Κιλικίας [i] εἰς Συρίαν, καὶ τὴν Ἀντιοχέων γῆν ἐμπρήσαντος καὶ διαρπάσαντος, [k] Πτολεμαῖος ἐπ᾽ αὐτὸν ἐξεστράτευσε [l] μετὰ τοῦ γαμβροῦ Δημητρίου· ἤδη γὰρ αὐτῷ πρὸς γάμον ἐδεδώκει τὴν θυγατέρα· καὶ νικήσαντες, εἰς φυγὴν ἐτρέψαντο τὸν Ἀλέξανδρον. οὗτος μὲν οὖν εἰς Ἀραβίαν φεύγει. συνέβη δ᾽ ἐν τῇ μάχῃ τὸν ἵππον τὸν Πτολεμαίου, φωνῆς ἀκούσαντα ἐλέφαντος, ταραχθῆναι, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἀποσεισάμενον [m] καταβαλεῖν· τοὺς δὲ πολεμίους ἰδόντας ἐπ᾽ αὐτὸν ὁρμῆσαι, καὶ τραύματα πολλὰ δόντας αὐτῷ κατὰ τῆς κεφαλῆς, εἰς κίνδυνον τὸν περὶ θανάτου καταστῆσαι. τῶν γὰρ σωματοφυλάκων αὐτὸν ἐξαρπασάντων, χαλεπῶς οὕτως εἶχεν ὡς ἐφ᾽ ἡμέρας τέσσαρας μήτε συνιέναι τι, μήτε [n] φθέγγεσθαι δυνηθῆναι. τοῦ [o] δὲ Ἀλεξάνδρου τὴν κεφαλὴν ὁ τῶν Ἀράβων [p] δυνάστης ἀποτεμὼν [q] Ζάβηλος, ἀπέστειλε Πτολεμαίῳ, ὃς, τῇ πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν [r] ἀνενεγκὼν ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ φρονήσας, ἥδιστον ἄκουσμα καὶ θέαμα, τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν ἅμα καὶ τὴν κεφαλὴν, ἀκούει καὶ θεᾶται· καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ πλησθεὶς τῆς ἐπ᾽ Ἀλεξάνδρῳ τεθνηκότι χαρᾶς, καὶ αὐτὸς κατέστρεψε τὸν βίον. ἐβασίλευσε δὲ τῆς Ἀσίας [s] Ἀλέξανδρος, ὁ [t] Βάλας λεγόμενος, ἔτη [v] πέντε, [x] καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις δεδήλωται.

θ'. Παραλαβὼν δὲ τὴν βασιλείαν Δημήτριος ὁ [y] Νικάτωρ ἐπιλεγόμενος, [z] ὑπὸ πονηρίας ἤρξατο διαφθείρειν τὸ τοῦ Πτολεμαίου στρατιωτικὸν, [a] τῆς τε πρὸς αὐτὸν συμμαχίας ἐκλαθόμενος, καὶ ὅτι πενθερὸς ἦν αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς Κλεοπάτρας γάμον συγγενής. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται φεύγουσιν αὐτοῦ [b] τὴν πονηρίαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν· τῶν δὲ ἐλεφάντων Δημήτριος ἐγκρατὴς γίνεται. Ἰωνάθης δ᾽ ὁ ἀρχιερεὺς, ἐξ ἁπάσης τῆς Ἰουδαίας στρατιὰν συναγαγὼν,

suaderet Demetrium accipere, alienatos ab eo propter injurias, quas pater ejus Demetrius iis intulerat. Verum & hoc ipsum perfecit. nam Antiochenses Alexandrum perosi propter Ammonium, uti jam diximus, facile eò perducti sunt ut illum Antiochia ejicerent. Atque ille quidem Antiochia pulsus Ciliciam petebat. ubi vero ad Antiochenses se contulit Ptolemæus, & ab illis rex declaratur & ab exercitu, coactusque duo sibi diademata imposuit, unum Asiæ, alterum vero Ægypti. Sed cum natura esset bonus justusque & alieni non appetens, sciensque præterea de futuris bene conjicere, *ab Asiæ regno*, ne Romanis sibi invidendi occasionem daret, abstinere decrevit: atque Antiochensibus in concionem advocatis, hortatur eos ut Demetrium reciperent, dicens, "quod beneficiis ipse "affectus illis ignosceret ob injurias patri illatas: "se quoque *illi* magistrum fore ducemque declara-"vit, & si mali quidpiam aggrederetur, *illum se* "non permissurum esse promisit. Ægyptique re-"gnum sibi satisfacere, ajebat." His dictis, eò "perducit Antiochenses ut Demetrium reciperent.

Demetrio Antiochia pulso, Ptolemæo regnum deferunt Antiochenses. 1 Maccab. c. 11.

Antiochenses hortatur Ptolemæus, ut Demetrium recipiant. 1 Maccab. c. 11.

8. Cum autem Alexander valida cum manu magnoque apparatu è Cilicia in Syriam irrupisset, & Antiochenum agrum incendiis & rapinis vastasset, Ptolemæus & gener ejus Demetrius (jam enim filiam suam ei in matrimonium dederat) exercitum in eum moverunt, victoriaque reportata Alexandrum fugarunt. Et hic quidem in Arabiam se recipit: in prælio vero contigit, ut equus Ptolemæi, barritu elephanti audito, metu exterreretur, & Ptolemæum *dorso* excussum humi prosterneret: adeo ut hostes hoc viso in eum impetum fecerint, multisque capiti vulneribus inflictis, in mortis periculum eum adduxerint. nam cum *hostibus* eum eripuissent satellites, tam male se habebat, ut per quatuor dies nec quidquam intelligere nec loqui potuerit. Interim Zabelus, Arabum dynasta, Alexandri caput abscissum Ptolemæo misit; qui, die quinta è vulneribus *paululum* recreatus & ad se reversus, rem auditu visuque jucundissimam, Alexandrum mortuum esse caputque ejus *amputatum*, audit videtque: & non multo post satiatus gaudio ex Alexandri interitu & ipse vitam finivit. Asiæ vero imperio per quinquennium potitus est Alexander, Balas nominatus, ut & alibi dictum est.

Ptolemæus & Demetrius Alexandrum vincunt fugantque. 1 Maccab. c. 11.

Alexandri & Ptolemæi mors. 1 Maccab. c. 11.

9. At Demetrius, cognomine Nicator, regnum adeptus, ex ingenii pravitate male multare cœpit Ptolemæi exercitum, & societatis cum eo initæ oblitus, & quod gener ipsius esset, eique per nuptias Cleopatræ affinis. Milites itaque, ejus malitiam aufugientes, Alexandriam concesserunt: sed elephanti Demetrio in potestatem veniunt. Jonathas autem pontifex, coacto ex Judæa omni exercitu, ad Hierosolymorum arcem oppugnandam ag-

Demetrius regnum adeptus, male tractat Ptolemæi milites.

c Καὶ —— Αἰγύπτου.] 1 Maccab. XI. v. 13. SPANH.

d Καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐφιέμενος,] Ita *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* καὶ τῶν λαμπρῶν in *Editis*.

e Μὴ δόξαι εἶναι] Μὴ δόξαι Ῥωμαίοις *Hen.*

f Εἰς ἐκκλησίαν,] Εἰς τὴν ἐκκλ. *Hen.*

g Λέγων,] Λέγων οὐδενὸς μνησικακήσειν αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτὸν εὐεργετηθέντα, διδάσκαλός τε ἀγαθῶν αὐτῷ καὶ ἡγεμὼν ἔσεσθαι διωμολόγει *Hen.* & *Busb.*

h Ἐγχειροῦντα πράγμασιν] Ἐγχειροῦντι *Hen.*

i Εἰς Συρίαν,] Εἰς τὴν Συρίαν, καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχέων.

k Πτολεμαῖος] Ὁ Πτολεμαῖος *Hen.* & *Busb.*

l Μετὰ τοῦ γαμβροῦ Δημητρίου·] Μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Δημ.

m Καταβαλεῖν·] Ita *Hen.* & *Busb.* ἀποβαλεῖν in *Editis Aliisque*.

n Φθέγγεσθαι] Φθέγξασθαι *Hen.* & *Busb.*

o Τοῦ δὲ —— Ζάβηλος,] Alexandri Balæ caput ab Arabum Dynasta abscissum & missum Ptolemæo. vid. 1 Maccab. XI. v. 17. SPANH.

p Δυνάστης ἀποτεμὼν] Id est, unus duodecim Φυλάρχων.

q Ζάβηλος,] Σαβδιὴλ 1 *Macc.* c. XI. v. 14. unde Ζαβδιῆλος apud *Josephum* reponendum censet *Grotius*. HUDS. Pro Ζάβηλος Maccab. Ζαβδιὴλ. *Syr.* Zarid. SPANH.

r Ἀνενεγκὼν] Ita cum *Hen. Busb.* & *Zonara*. ἀνενδυκὼς in *Editis*.

s Ἀλέξανδρος, ὁ Βάλας λεγόμενος,] Ὁ Βάλλης *Gen.*

t Βάλας λεγόμενος,] Sic *Busb.* & *Polyb.* nec non meliores *Epiphanii* libri. Βάλλας *Gall.* ὁ Βάλλης in *Editis Græcis*. Est qui malit Βαλᾶς aut Βαάλης.

v Πέντε,] Alexandro quinquennium tribuit, quia jam biennio ante regnare cœperat Demetrius. *Cappellus* ad A. M. 3854. Menses quinque circiter quinquennio detrahendos esse censet *Usserius*, ad A. M. 1859.

x Καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις δεδήλωται.] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* καθὼς ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν in *Editis Aliisque*.

y Νικάτωρ ἐπιλεγόμενος,] Ita ex *Nummis*. Νικάνωρ in *libris*. HUDS. Lege Νικάτωρ è Nummis: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ. SPANH.

z Ὑπὸ πονηρίας] Πονηρίᾳ *Busb.* & *Hen.* atque ita legisse visus est *Epiphan.*

a Τῆς τε πρὸς αὐτὸν συμμαχίας] Ita *Hen.* & *Busb.* τῆς τε συμμαχίας in *Editis Aliisque*.

b Τὴν πονηρίαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.] Τὴν πονηρίαν solus *Busb.*

Jonathas arcem Hierosolymitanam oppugnat. 1 Maccab. c. 11.

aggressus est, occupatam à Macedonum præsidio, & à scelestis quibusdam, aliisque qui mores patrios deseruerant. Et hi quidem primum machinas, à Jonatha ad arcis expugnationem paratas, contemnebant, loci munitionibus confisi: noctu vero aliquot in ea *homines* nefarii fuga dilapsi ad Demetrium veniebant, arcisque obsidionem ei nunciabant. Ille vero, istis ad eum delatis iratus, cum exercitu ex Antiochia profectus est adversus Jonatham: cumque Ptolemaïdem pervenisset, literas ei scripsit, imperavitque ut è vestigio Ptolemaïdem ad se properaret. Cæterum ille obsidionem non omisit, verum cum populi senioribus & sacerdotibus, & aurum secum deferens & argentum & vestem & alia multa munera, ad Demetrium profectus est; istisque ei oblatis, regis iram demulcet: adeo ut à Rege honorifice exceptus pontificatum ab eo, similiter ac ab ejus antecessoribus eum nactus est, sibimet confirmatum habuerit. Cumque transfugæ eum accusarent, tantum abfuit ut Demetrius *illis* fidem haberet, ut illi petenti, ut pro Judæa universa, & tribus toparchiis, Samariæ & Perææ & Galilææ, trecenta *tantum* talenta penderentur, daret etiam de istis omnibus literas, in hunc modum scriptas. "REX DEMETRIUS "JONATHÆ FRATRI ET GENTI JU-"DÆORUM SALUTEM. Exemplum epistolæ, quam ad Lasthenem consanguineum nostrum "scripsimus, vobis misimus ut *eam* sciatis. REX "DEMETRIUS LASTHENI PATRI S. "Genti Judæorum nobis amicæ, & necessitudinis, "quam nobiscum habent, jura servanti, decrevi "benevolentiæ gratiam referre. Itaque tres præ-"fecturas, Apherima, & Lydda, & Ramatha, "quæ Judææ ex Samaria additæ sunt, omniaque "ad eas pertinentia, ac præterea quicquid ante me "regibus moris erat accipere à sacra facientibus "Hierosolymis, & tributa omnia ex terræ frugi-"bus & arborum fructibus, aliaque quæ nobis de-"bebantur, ut & lacuum salis vectigal, coronasque "ad nos adferri solitas, illis remitto, & nihil horum "hinc in perpetuum *ab illis* extorquebitur. Qua-"re operam da, ut harum literarum exemplum "exscribatur, & Jonathæ detur, & in illustri loco "adyti templi collocetur". Et literæ quidem *regiæ* ita se habebant. Cum autem Demetrius videret pacata omnia, nihilque periculi imminere, atque belli metum sublatum esse, dimisit milites, eorumque stipendium minuit; & solis peregrinis, quos collegerat, quique cum eo è Creta aliisque insulis ascenderant, illud *in posterum* numerabat. Quæ res inimicitias & odium militum ei conciliavit, quibus ipse quidem nihil amplius dari vo-

A Demetrio accersitus ad eum proficiscitur. 1 Maccab. c. 11.

Ab eo Judææ immunitatem impetrat. 1 Maccab. c. 11.

Militum in Demetrium odium. 1 Maccab. c. 11.

[c] προσβαλὼν ἐπολιόρκει τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἄκραν, ἔχουσαν Μακεδονικὴν φρουρὰν, καὶ τῶν ἀσεβῶν τινας καὶ τῶν πεφευγότων τὴν πάτριον συνήθειαν. οὗτοι δὲ τὸ μὲν πρῶτον κατεφρόνουν ὧν Ἰωνάθης ἐμηχανᾶτο περὶ τὴν αἵρεσιν, πεπιστευκότες τῇ ὀχυρότητι τοῦ χωρίου· νυκτὸς δέ τινες τῶν ἐν αὐτῇ πονηρῶν ἐξελθόντες ἧκον πρὸς Δημήτριον, καὶ τὴν πολιορκίαν αὐτῷ τῆς ἄκρας ἐμήνυον. ὁ δὲ τοῖς ἠγγελμένοις παροξυνθεὶς, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, ἧκεν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τὸν Ἰωνάθην. γενόμενος δὲ ἐν Πτολεμαΐδι, γράφει κελεύων αὐτὸν σπεῦσαι πρὸς αὐτὸν εἰς Πτολεμαΐδα· ὁ δὲ, τὴν μὲν πολιορκίαν [d] οὐκ ἔπαυσε, τοὺς δὲ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ παραλαβὼν καὶ τοὺς ἱερεῖς, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ ἐσθῆτα καὶ πλῆθος ξενίων κομίζων, ἧκε πρὸς τὸν Δημήτριον, καὶ τούτοις δωρησάμενος αὐτὸν, θεραπεύει τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως· καὶ τιμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ λαμβάνει [e] βεβαίαν ἔχειν τὴν ἀρχιερωσύνην, καθὼς καὶ [f] παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἐκέκτητο. κατηγορούντων δὲ αὐτοῦ τῶν φυγάδων, ὁ Δημήτριος οὐκ ἐπίστευσεν, ἀλλὰ καὶ [g] παρακαλοῦντος αὐτὸν ὅπως ὑπὲρ τῆς Ἰουδαίας ἁπάσης καὶ τῶν τριῶν τοπαρχιῶν, Σαμαρείας καὶ [h] Περαίας καὶ Γαλιλαίας, [i] τριακόσια [k] τελῆ τάλαντα, δίδωσι [l] καὶ περὶ πάντων ἐπιστολὰς αἳ περιεῖχον τὸν τρόπον τοῦτον. "[m] ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΙΩΝΑ-"ΘΗι ΤΩι ΑΔΕΛΦΩι [n] ΚΑΙ ΤΩι ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΕΘΝΕΙ "ΧΑΙΡΕΙΝ. Τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ἧς ἐγράψαμεν "Λασθένει τῷ συγγενεῖ ἡμῶν [o] ἀπεστάλκαμεν ὑμῖν ἵν' εἰ-"δῆτε. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΑΣΘΕΝΕΙ ΤΩι "[p] ΠΑΤΡΙ ΧΑΙΡΕΙΝ. Τῷ Ἰουδαίων ἔθνει ὄντι φίλῳ, "καὶ τὰ δίκαια τὰ πρὸς ἡμᾶς φυλάττοντι, τῆς εὐνοίας "ἕνεκα χάριν παρασχεῖν. καὶ τοὺς τρεῖς [q] νομοὺς, "[r] Ἀφέρειμα καὶ [s] Λύδδα καὶ Ῥαμαθὰ, οἳ τῇ Ἰουδαίᾳ προσ-"ετέθησαν [t] ἀπὸ τῆς Σαμαρείτιδος, [v] καὶ τὰ προσκυροῦν-"τα τούτοις, ἔτι τε ὅσα παρὰ τῶν θυόντων ἐν Ἱεροσολύ-"μοις ἐλάμβανον οἱ πρὸ ἐμοῦ βασιλεῖς, καὶ ὅσα ἀπὸ "τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ τῶν φυτῶν, καὶ τἄλλα τὰ "προσήκοντα [x] ἡμῖν, καὶ [y] τὰς λίμνας τῶν ἁλῶν, καὶ "τοὺς κομιζομένους ἡμῖν στεφάνους, ἀφίημι αὐτοῖς, καὶ "οὐδὲν [z] παραβιασθήσεται τούτων ἀπὸ τοῦ νῦν, οὐδ' εἰς τὸν "[a] ἐπιόντα χρόνον. φρόντισον οὖν ἵνα τούτων ἀντίγραφον "γένηται, καὶ δοθῇ Ἰωνάθῃ, [b] καὶ ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ τοῦ ἁγίου "ἱεροῦ τεθῇ." τὰ μὲν δὴ γραφέντα ταῦτ' ἦν. ὁρῶν δὲ ὁ Δημήτριος εἰρήνην οὖσαν, καὶ μηδένα κίνδυνον μηδὲ πολέμου φόβον ὑπάρχοντα, διέλυσε τὴν στρατιὰν, καὶ τὸν μισθὸν αὐτῶν ἐμείωσε· καὶ μόνοις [c] τοῦτον ἐχορήγει τοῖς ξενολογηθεῖσιν, οἳ συνανέβησαν ἐκ Κρήτης αὐτῷ, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων νήσων. ἔχθρα [d] τοιγαροῦν αὐτῷ καὶ μῖσος ἐκ τούτου γίνεται παρὰ τῶν στρατιωτῶν, οἷς αὐτὸς μὲν οὐδὲν οὐκ

ἐπ

c Προσβαλὼν,] Προσβαλὼν omittunt *Busb.* & *Hen.* qui mox habent ἐν τοῖς Ἱεροσ.

d Οὐκ ἔπαυσε,] Negationem retinet & Textus Maccab. L. 1. c. 23. quidam tollunt.

e Βεβαίαν ἔχειν] Βεβαίως *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

f Παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ] Ἐπὶ τῶν solus *Hen.*

g Παρακαλοῦντος αὐτὸν] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* παρακαλέσαντος in *Editis.*

h Περαίας καὶ Γαλιλαίας,] Ita ex præced. c. 3. §. 3. & 1 *Macc.* c. 10, 30. si quis paulo ante malit, ἐκ vel ἀπὸ Σαμαρείας &c. per me licet. in libris tamen omnibus (tam *MSS.* quam *Editis*) Ἰόππης inseritur loco Περαίας. Videsis *Grotium* ad 1 *Macc.* c. x. v. 30. & c. xi. v. 28. ut & *Relandum* in *Palæstina S.* p. 178, 179.

i Τριακόσια τελῆ τάλαντα, δίδωσι] Tributum 300 Talentorum de universa Judæa, & tribus Toparchiis, Samaria, Joppe & Galilæa 1 Maccab. xi. 28. SPANH.

k Τελῆ τάλαντα,] Sic *Busb.* (& *L. B.*) τέλη in *Editis Aliisque.*

l Καὶ] Abest καὶ à *L. B.*

m Βασιλεὺς —— Ἀδελφῷ] Ita supra c. 2. §. 2. Alexandri Balæ Epistola ad eundem Jonatham cum Fratris titulo; 1 Maccab. xi. v. 30. SPANH.

n Καὶ τῷ Ἰουδαίων ἔθνει] Καὶ τῷ ἔθνει τῶν Ἰουδαίων solus *Hen* Eadem epistola exstat 1 *Macc.* c. xi. v. 30. &c. sed verba illius adeo in melius mutantur, ut hinc liceat conjicere, quam studiosus fuerit *Josephus* purioris Græcitatis.

o Ἀπεστάλκαμεν ὑμῖν] Ita ex *Vet. Interpr.* & 1 *Macc.* c. xi. v. 31. ἔγραψα in *Editis Aliisque.* non refragabor, si quis malit ἔγραψα & mox ἀπέσταλκα μέν.

p Πατρὶ χαίρειν.] Solebant reges viros summæ auctoritatis *patres* vocare, ut & Romani postea *imperatores.*

q Νομοὺς,] Perperam antea νόμους.

r Ἀφέρειμα καὶ Λύδδα καὶ Ῥαμαθὰ,] Ἀφέρεσμα in quibusdam *MSS.* ἀφίημι ῥεμὰ in *L. B.* HUDS. Ἀφαίρεμα καὶ Λύδδαν (*MS. Alex.* Λύδδα) καὶ Ῥαμαθὲμ. in *MS. Alex.* Ραθαμεὶν· *Rufin.* Afferema, Belscalidai vel Ramathe Lydda prima Samaritica Præfectura, iis adempta & Judæis data à Demetrio. Vid. infr. lib. 14. c. 10. § 6. SPANH.

s Λύδδα] Λύδδαν καὶ Ῥαμαθεὶμ *Macc.*

t Ἀπὸ τῆς Σαμαρείτιδος,] Synedoche, pro ἀπὸ τῆς Σαμαρείτιδος καὶ Περαίας καὶ Γαλιλαίας. *Grot.* ad 1 *Macc.* c. x. v. 30. & *Macc.* c. xi. v. 34.

v Καὶ τὰ προσκυροῦντα τούτοις,] Καὶ πάντα τὰ συγκυροῦντα αὐτοῖς 1 *Macc.* c. xi. v. 34. προσκυροῦντα *L. B. Vetus.* *his attinentia.*

x Ἡμῖν,] Ita *Hen.* (*L. B.*) & *Macc.* ut & mox infra ὑμῖν male in *Editis Aliisque.*

y Τὰς λίμνας τῶν ἁλῶν,] Λίμναι τῶν ἁλῶν sic 1 Maccab. xi. 35. τὰς τοῦ ἁλὸς λίμνας, salis stagna. *Vulgat.* areas Salinarum. SPANH.

z Παραβιασθήσεται τούτων] Παραβιβασθήσεται *Hen.*

a Ἐπιόντα] *L. B.* ἔπειτα.

b Καὶ ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ] Καὶ τιθέτω ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ 1 *Macc.* c. xi. v. 37.

c Τοῦτον ἐχορήγει] Ita *Busb.* & *Hen.* τούτων in *Editis.*

d Τοιγαροῦν αὐτῷ] Sic *Busb.* & *Hen.* γοῦν ἂν in *ceteris.*

e Μάλ.

ἔτι παρεῖχεν, οἱ δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς καὶ ἐπ' εἰρήνης χορηγοῦντες αὐτοῖς ὁμοίως διετέλουν, ἵν' εὐνοοῦντας ἔχωσιν καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγῶσιν εἰ δεήσειέ ποτε προθύμους.

luit, reges vero ejus antecessores id ipsum etiam pacis tempore illis persolvebant, ut eos *sibi* benevolos haberent, & ad certamina pro illis, quoties opus esset, obeunda promptos paratosque.

ΚΕΦ. ε'.

Ὡς Τρύφων, καταπολεμήσας Δημήτριον, Ἀντιόχῳ τῷ Ἀλεξάνδρου υἱῷ παρέδωκε τὴν βασιλείαν, ποιησάμενος καὶ αὐτοῦ σύμμαχον Ἰωνάθην· οἷά τε ἔπραξε καὶ ἐπρέσβευσεν Ἰωνάθης.

Ἀμέλει ταύτην νοήσας τὴν δύσνοιαν τῶν στρατιωτῶν πρὸς Δημήτριον Ἀλεξάνδρου τις στρατηγὸς, Απαμεὺς τὸ γένος, Διόδοτος, ὁ καὶ Τρύφων ἐπικληθεὶς, παραγίνεται πρὸς [e] Μάλχον τὸν Ἄραβα, ὃς ἔτρεφε τὸν [f] Ἀλεξάνδρου υἱὸν Ἀντίοχον· καὶ δηλώσας αὐτῷ τὴν δυσμένειαν τὴν τῶν στρατευμάτων πρὸς [g] τὸν Δημήτριον, ἔπειθεν αὐτῷ δοῦναι τὸν Ἀντίοχον, βασιλέα γὰρ αὐτὸν ποιήσειν, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ τὴν τοῦ πατρὸς ἀποκαταστήσειν. ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖχεν ὑπ' ἀπιστίας· ὕστερον δὲ πολλῷ χρόνῳ προσλιπαρήσαντος τοῦ Τρύφωνος ἐκνικᾶται τὴν προαίρεσιν εἰς ἃ Τρύφων παρεκάλει. καὶ τὰ μὲν περὶ τούτου [h] τἀνδρὸς ἐν τούτοις ὑπῆρχεν.

β'. Ὁ δ' ἀρχιερεὺς Ἰωνάθης [i] ὑπεξελεῖν βουλόμενος τοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοὺς Ἰουδαίων φυγάδας καὶ ἀσεβεῖς, καὶ [k] τοὺς ἐν ἅπασι τοῖς ἐν τῇ χώρᾳ φρουρίοις, πέμψας πρὸς Δημήτριον δῶρα καὶ πρεσβευτὰς παρεκάλει τοὺς ἐν τοῖς ὀχυρώμασι τῆς Ἰουδαίας ἐκβαλεῖν· ὁ δὲ οὐ ταῦτα μόνον αὐτῷ παρέξειν, ἀλλὰ καὶ μείζω τούτων ὑπισχνεῖται, μετὰ τὸν ἐν χερσὶ πόλεμον· [l] τούτῳ γὰρ νῦν ἀσχολεῖν. ἠξίου δ' αὐτὸν καὶ συμμαχίαν πέμψαι, δηλῶν ἀποστῆναι τὴν δύναμιν αὐτοῦ. καὶ Ἰωνάθης μὲν τρισχιλίους ἐπιλεξάμενος στρατιώτας, ἔπεμψεν.

γ'. Ἀντιοχεῖς δὲ μισοῦντες τὸν Δημήτριον ὑπὲρ ὧν [m] πεπόνθησαν ὑπ' αὐτοῦ κακῶς, ἀπεχθανόμενοι δ' αὐτῷ καὶ διὰ τὸν πατέρα Δημήτριον, πολλὰ εἰς αὐτοὺς [n] ἐξαμαρτόντα, καιρὸν ἐπετήρουν λαβεῖν καθ' ὃν [o] ἐπίθοιντο αὐτῷ. γνόντες δὲ συμμαχίαν παροῦσαν παρὰ Ἰωνάθου τῷ Δημητρίῳ, καὶ συμφρονήσαντες ὅτι πολλὴν ἀθροίσει δύναμιν εἰ μὴ φθάσαντες προκαταλάβοιεν αὐτὸν, ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα, καὶ περιστάντες τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ τρόπῳ πολιορκίας, καὶ τὰς ἐξόδους διαλαβόντες, ἐζήτουν χειρώσασθαι τὸν βασιλέα. [p] ὁ δὲ τὸν δῆμον ὁρῶν τῶν Ἀντιοχέων ἐκπεπολεμωμένον πρὸς αὐτὸν [q] καὶ ἐν ὅπλοις ὄντα, παραλαβὼν τοὺς μισθοφόρους, καὶ τοὺς πεμφθέντας ὑπὸ [r] τοῦ Ἰωνάθου Ἰουδαίους, συμβάλλει τοῖς Ἀντιοχεῦσι· καὶ βιασθεὶς ὑπ' αὐτῶν, πολλαὶ γὰρ ἦσαν μυριάδες, ἡττᾶται. βλέποντες δὲ τοὺς Ἀντιοχεῖς κρατοῦντας [s] οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπὶ τὰς στέγας τῶν βασιλείων ἀναβάντες, ἐκεῖθεν ἔβαλλον [t] αὐτοὺς, καὶ τοῦ μὲν αὐτοὶ τι πάσχειν ὑπ' αὐτῶν ὄντες πορρωτάτω διὰ τὸ ὕψος, ποιοῦντες δ' αὐτοὺς κακῶς διὰ τὸ ἄνωθεν μάχεσθαι, [v] τῶν σύνεγγυς αὐτοὺς οἰκιῶν ἀπώσαντο, καὶ ταύταις μὲν εὐθὺς πῦρ

CAP. V. IX.

Quomodo Tryphon, post devictum Demetrium, Antiocho Alexandri filio regnum tradidit, Jonatha ab ipso in societatem recepto: & quas res gessit Jonathas bellis & legationibus.

Verumenimvero cum illud militum in Demetrium odium intellexisset quidam ex Alexandri ducibus, genere Apamenus, Diodotus *nomine*, cui & Tryphon cognomen erat, Malchum Arabem adit, qui Antiochum Alexandri filium educabat: cumque eum docuisset quanto Demetrius apud milites odio flagraret, ei suadebat ut Antiochum sibi traderet; ut qui regem eum facturus esset, & in regnum paternum restituturus. Ille primum quidem se difficilem præbebat, quod non satis ei fideret; postea vero, cum Tryphon precibus eum urgere diu perseverasset, animo flectitur, ut ea quæ petebat Tryphoni concederet. Et quidem res hujus viri ita se habebant.

Tryphon à Demetrio ad Malchum Arabem deficit. 1 Maccab. c. 11.

2. Interea Jonathas pontifex, eos, qui arcem Hierosolymitanam tenebant, deduci volens, ut & Judæos transfugas & impios, quique erant in omnibus istius regionis præsidiis, missa cum muneribus legatione ad Demetrium, rogabat, ut eos, qui erant in Judææ munitionibus, ejiceret. Cui ille, se non hæc solum ei præstiturum, sed & his majora pollicetur, confecto quod ei in manibus erat bello: in hoc enim se jam totum occupari. ipsum autem, ut auxiliares mitteret copias orabat, indicans suos omnes defecisse milites. Et quidem Jonathas tria millia lectissimorum militum *ei* misit.

3. Cæterum Antiochenses, infensi Demetrio, quod ab eo male accepti fuerant, & cum eo inimicitias exercentes etiam propter Demetrium patrem qui multis injuriis eos affecerat, tempus observabant quo possent eum adoriri. Cumque animadvertissent auxilia ei à Jonatha suppetias venisse, secumque reputassent *brevi* fore ut magnas colligeret copias, nisi ipsum mature prævenirent, correptis armis regiam circumsteterunt, ac si eam oppugnaturi essent, exitibusque viarum occupatis, regem in potestatem suam redigere studebant. Ille vero videns populum Antiochensem sibi hostem factum, & in armis esse, assumptis mercenariis militibus & Judæis auxiliaribus cum Antiochensibus acie congreditur; atque ubi vim illorum ferre non potuit, (nam multæ erant myriades) *ingruentibus* cessit. Judæi autem, cum cernerent Antiochenos pugna esse superiores, in tectum regiæ ascenderunt, & inde *missilibus* ipsos feriebant, atque longius quidem ab illis distantes propter *loci* eminentiam quam ut læderentur, iis vero multum damni inferentes quod è sublimi pugnarent, facile eos

Jonathas cum suis Demetrium Antiochiæ in seditione tutantur. 1 Maccab. c. 11.

e Μάλχον τὸν Ἄραβα,] Μαλχοῦηλον malit *Grotius* ad 1 *Macc.* c. XI. v. 39.

f Ἀλεξάνδρου υἱὸν Ἀντίοχον·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 1. πρός τε τὸν Ἀντίοχου &c. item ἐπίτροπος μὲν ὢν τοῦ Ἀντιόχου παιδὸς &c. ibid. SPANH.

g Τὸν Δημήτριον,] Illud τὸν ex *MSS.*

h Τἀνδρὸς ἐν τούτοις ὑπῆρχεν.] Τοῦ ἀνδρὸς *Hen.*

i Ὑπεξελεῖν] Ita rescripsi, sensu id postulante. ἐπεξελθεῖν in *Editis.* ἐξελεῖν *Busb.* eraso θ. ἑλεῖν juxta *Vet. Interpr.* HUDS. Ὑπεξελθεῖν est *persequi*, *ulcisci*, *punire*, qui sensus huic loco optime convenit. IBBETSON.

k Τοὺς ἐν ἅπασι] Ita fere in 1 *Macc.* c. XI. v. 41. καὶ τοὺς ἐν ἁπάσῃ τῇ χώρᾳ φρουροὺς *Busb. Hen.* & *Epiphan.*

l Τούτῳ γὰρ νῦν ἀσχολεῖν.] Ita cum *Busb.* τούτων γὰρ νῦν εὐσχολεῖν *Hen.* τοῦτο γὰρ νῦν ἀσχολεῖν in *Editis.* τοῦτο γὰρ νῦν εὐσχολεῖν *Lugd. Bat.*

m Πεπόνθεσαν ὑπ' αὐτοῦ κακῶς,] Ita *Hen.* πεπόνθεισαν *Busb.* πεπόνθεσαν in *Editis.* Vide super c. 4. §. 3.

n Ἐξαμαρτόντα,] Ita *Busb.* (*L. B.*) & *Epiphan.* ἐξαμαρτάνοντα in *Editis Aliisque.*

o Ἐπίθοιντο αὐτῷ.] Ἐπίθωνται *Busb.*

p Ὁ δὲ τὸν δῆμον ὁρῶν τῶν Ἀντιοχέων] Ὁ δὲ τοὺς Ἀντιοχεῖς ὁρῶν ἐκπεπολ. *Busb.* ὁ δὲ τὸν δῆμον ὁρῶν ἐκπ. juxta *Epiphanium.*

q Καὶ ἐν ὅπλοις ὄντα,] Illud καὶ non agnoscunt *Hen.* & *Busb.*

r Τοῦ Ἰωνάθου Ἰουδαίους,] Articulum insertum dedimus è *Cod. Hen.*

s Οἱ Ἰουδαῖοι,] Illud οἱ è *Cod. Busb.*

t Αὐτοὺς,] Ita *Busb.* & *Vet. Interpr.* τοὺς Ἀντιοχεῖς in *Editis Aliisque.*

v Τῶν σύνεγγυς αὐτοὺς οἰκιῶν] Τῶν σύνεγγυς οἰκιῶν αὐτοὺς ἀπώσαντο *Hen.* & *Busb.*

x Ἐνη-

eos repulerunt à propinquis ædibus, illisque mox ignem injecerunt. At flamma totam urbem pervagata, utpote frequentem domibus, è ligno maxima ex parte constructis, universam *fere* depascebatur. Antiochenses vero, cum non potuissent opem ferre, aut incendium exstinguere, in fugam vertuntur. Cumque Judæi ab uno tecto in aliud transilirent, atque ita eos persequerentur, contigit ut incredibilis esset insectationis atrocitas. Rex autem cum videret Antiochenos in servandis liberis & conjugibus occupatos, atque adeo non amplius pugnantes, per alios angiportus eos adoritur, pugnaque inita magnam adeo illorum stragem edidit, ut cogerentur arma abjicere, seque Demetrio tradere: qui, cum illis facinorum veniam dedisset, seditionem compescuit. Judæos autem spoliis locupletatos, gratiisque iis quasi auctores ei victoriæ exstiterant relatis, Hierosolyma ad Jonatham remisit, auxilii *opportune* lati testimonium ei tribuens. At postea maligne in eum se gessit, & promissa fefellit, bellumque ei minatus est, nisi tributa omnia ei redderet, * quæ Judæorum gens debuit à primis *Syriæ* regibus. Atque ista peregisset, nisi Tryphon eum inhibuisset, fecissetque ut copias in Jonatham paratas ad sui curam *tutelamque* avocaret. nam ex Arabia in Syriam reversus cum puero Antiocho (adhuc enim erat adolescentulus admodum) diadema ei imposuit; & deficientibus ad se omnibus militibus, qui Demetrium deseruerant ob stipendia non soluta, aperto bello Demetrium adoritur; prælioque commisso eum superat, & tum elephantos in suam potestatem redigit, tum Antiochenorum urbem.

Demetrius Jonathæ fidem fallit. *1 Maccab. c. 11.*

Antiochus Alexandri filius, victo Demetrio, Jonatham sibi conciliat. *1 Maccab. c. 11.*

4. Demetrius itaque victus in Ciliciam se recepit: puer vero Antiochus, missis ad Jonatham legatis literisque, *illum* amicum sibi sociumque adscivit, & pontificatum ei confirmavit, cessitque quatuor præfecturis, quæ adjectæ erant Judæorum regioni. Ad hæc vasa aurea & pocula vestemque purpuream, data illis utendi potestate, ad eum misit. Quin & eum aureo donat monili, interque primos ejus amicos referri *jubet*. Simonem etiam ejus fratem imperatorem constituit à Scala Tyriorum usque ad Ægyptum. Jonathas vero, lætus iis quæ in eum contulerat Antiochus, missis ad eum simul & Tryphonem legatis, promittebat se illi amicum fore sociumque, & cum ipso arma juncturum adversus Demetrium; commemorans, quod pares ei gratias non retulisset, commoda multa, quibus illi opus erat, ab eo consequutus, sed maleficia pro beneficiis reposuisset.

Jonathas urbes obibat, ut eas Antiochi in potestatem redigeret. *1 Maccab. c. 11.*

5. Cum igitur Antiochus ei concessisset, ut, magno exercitu, è Syria & Phœnice coacto, bellum gereret contra Demetrii duces, statim profectus obibat urbes. Et nonnullæ quidem eum splendide exceperunt, sed milites ei dare distulerunt. Cum autem illinc ad urbem Ascalonem se contulisset, & Ascalonitæ certatim cum muneribus ei occurrissent, & hos ipsos hortabatur & singulas Cœles-Syriæ urbes, ut à Demetrio deficerent &

[x] ἐνῆκαν. ἡ δὲ φλὸξ ἐφ' ὅλην διατείνουσα τὴν πόλιν, πυκνῶν τῶν οἰκιῶν οὐσῶν, καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ ξύλων ᾠκοδομημένων, πᾶσαν αὐτὴν ἐνέμετο. οἱ δ' Ἀντιοχεῖς, μὴ δυνάμενοι [y] βοηθῆσαι μηδὲ κρατῆσαι τοῦ πυρὸς, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν. τῶν δὲ Ἰουδαίων ἀπὸ δώματος ἐπὶ δῶμα διαπηδώντων, καὶ τοῦτον αὐτοὺς διωκόντων τὸν τρόπον, παράδοξον συνέβη γενέσθαι τὴν δίωξιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρῶν τοὺς Ἀντιοχεῖς, σῶσαι τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἐσπουδακότας, καὶ διὰ τοῦτο μηκέτι μαχομένους, δι' ἄλλων αὐτοῖς ἐπιτίθεται στενωπῶν, καὶ συμβαλὼν πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινεν, ὡς ἀναγκασθῆναι ῥίψαι τὰς πανοπλίας, καὶ παραδοῦναι αὐτοὺς τῷ Δημητρίῳ. συγγνοὺς δ' αὐτοῖς τῶν τετολμημένων, καταπαύει τὴν στάσιν. δωρησάμενος δὲ τοὺς Ἰουδαίους τῶν ἐκ τῶν σκύλων ὠφελείαις, καὶ [z] ὡς αἰτίοις αὐτῷ τῆς νίκης γεγενημένοις εὐχαριστήσας, ἀπέπεμψεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς Ἰωνάθην, μαρτυρῶν αὐτῷ τῆς συμμαχίας. ὕστερον δὲ πονηρὸς εἰς αὐτὸν ἐγένετο, καὶ τὰς ὑποσχέσεις διεψεύσατο, καὶ πόλεμον ἠπείλησεν, εἰ μὴ τοὺς φόρους αὐτῷ πάντας ἀποδώσει, οὓς ὤφειλε τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ἀπὸ τῶν πρώτων βασιλέων. καὶ ταῦτα ἐποίησεν ἄν, εἰ μὴ Τρύφων αὐτὸν ἐπέσχεν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἰωνάθην αὐτοῦ παρασκευὴν ἀντιμετέσπασεν εἰς [a] τὰς περὶ αὐτοῦ φροντίδας. ὑποστρέψας γὰρ ἐκ τῆς Ἀραβίας εἰς τὴν Συρίαν μετὰ τοῦ παιδὸς Ἀντιόχου· μειράκιον δ' ἦν οὗτος [b] ἔτι τὴν ἡλικίαν· περιτίθησιν αὐτῷ τὸ διάδημα. καὶ προσχωρήσαντος τοῦ στρατιωτικοῦ παντὸς, [c] ὃ καταλελοίπει τὸν Δημήτριον διὰ τὸ μὴ τυγχάνειν μισθῶν, πόλεμον ἐκφέρει πρὸς τὸν Δημήτριον· καὶ συμβαλὼν αὐτῷ, κρατεῖ τῇ μάχῃ, καὶ τούς τ' ἐλέφαντας, καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχέων πόλιν λαμβάνει.

δ'. Δημήτριος μὲν οὖν ἡττηθεὶς ἀνεχώρησεν εἰς Κιλικίαν· ὁ δὲ παῖς Ἀντίοχος, πέμψας πρὸς Ἰωνάθην πρεσβευτὰς καὶ γράμματα, φίλον τε καὶ σύμμαχον αὐτὸν [d] ἐποιήσατο, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην [e] ἐβεβαίου, καὶ τῶν τεσσάρων παρεχώρει νομῶν, οἳ [f] τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων προσετέθησαν. ἔτι γε μὴν σκεύη χρυσᾶ καὶ ἐκπώματα, καὶ πορφυρᾶν ἐσθῆτα, χρῆσθαι τούτοις ἐπιτρέπων, ἀπέστειλε. καὶ [g] πόρπῃ δ' αὐτὸν δωρεῖται [h] χρυσέᾳ, καὶ [i] τῶν πρώτων αὐτοῦ καλεῖσθαι φίλων. τὸν ἀδελφὸν δ' αὐτοῦ Σίμωνα, στρατηγὸν τῆς στρατιᾶς [k] ἀπὸ Κλίμακος Τυρίων ἕως Αἰγύπτου καθίστησιν. Ἰωνάθης δὲ, [l] ἐπὶ τούτοις παρ' Ἀντιόχου γεγενημένοις εἰς αὐτὸν ἡσθεὶς, πέμψας πρὸς αὐτόν τε καὶ Τρύφωνα πρεσβευτὰς, εἶναί τε φίλος ὡμολόγει καὶ σύμμαχος, καὶ πολεμήσειν σὺν αὐτῷ πρὸς Δημήτριον, διδάσκων ὡς οὐδ' αὐτῷ χάριτας ἀποδῴη, πολλῶν παρ' αὐτοῦ χρηστῶν ἐν οἷς ἐδεῖτο τυχὼν, ἀλλὰ προσαδικήσειεν ἀνθ' ὧν εὖ πάθοι.

ε'. Συγχωρήσαντος οὖν Ἀντιόχου δύναμιν αὐτῷ συναγαγόντι πολλὴν ἔκ τε Συρίας καὶ Φοινίκης τοῖς Δημητρίου πολεμῆσαι στρατηγοῖς, εὐθὺς ὥρμησεν [m] εἰς τὰς πόλεις. αἱ δὲ λαμπρῶς μὲν [n] αὐτὸν ἐξεδέξαντο, στρατιὰν δ' οὐκ ἔδοσαν. παραγενόμενος δ' ἐκεῖθεν εἰς Ἀσκάλωνα πόλιν, καὶ τῶν Ἀσκαλωνιτῶν φιλοτίμως αὐτῷ μετὰ δώρων [o] ὑπαντησάντων, αὐτούς τε τούτους παρεκάλει, [p] καὶ τῶν ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ πόλεων ἑκάστην, ἀπο-

x Ενῆκαν.] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ἀνῆκαν in *Editis.*

y Βοηθῆσαι μηδὲ κρατῆσαι τοῦ πυρὸς,] Illa βοηθῆσαι μηδὲ desunt *Busb.* & *Vet. Interpr.*

z Ὡς αἰτίοις] Ὡς αἰτιωτάτοις *L. B.*

* *Quæ Judæorum gens debuit à primis* Syriæ *regibus.*] Quæ Judæorum gens prioribus Syriæ regibus solvebat, *Epiphan.* & *Gelen.*

a Τὰς περὶ αὐτοῦ φροντίδας.] Τὰς ἑαυτοῦ φροντίδας *Hen.*

b Ἔτι τὴν ἡλικίαν·] Illud ἔτι è *MSS.*

c Καταλελοίπει] Κατελελοίπει *Busb.*

d Ἐποιήσατο,] Ita è *Cod. Hen.* ἐποιεῖτο *Busb.* ποιεῖται in *Editis.*

e Ἐβεβαίου,] Ἐβεβαιοῦτο *Busb.*

f Τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων] Sic *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* convenienter iis quæ habemus 1 *Macc.* c. 10. v. 30. quæque supra emendata dedimus c. 2. §. 3. τὴν χώραν τῶν Ἰουδαίων προσετ. in *Editis Aliisque.*

g Πόρπῃ —— φίλων.] Conf. supr. c. 4. §. 2. SPANH.

h Χρυσέᾳ,] Χρυσῇ solus *Hen.*

i Τῶν πρώτων αὐτοῦ καλεῖσθαι φίλων.] Καὶ εἶναι τῶν φίλων τοῦ βασιλέως 1 *Macc.* c. XI. v. 57. τὸν πρῶτον αὐτοῦ καλεῖσθαι φίλον *Hen.* & *Lugd. Bat.*

k Ἀπὸ Κλίμακος Τυρίων ἕως Αἰγύπτου] Ita è *Cod. Hen.* nisi quod (ex *Josepho*, l. 1. de *Bello Jud.* c. 9. & 1 *Macc.* c. XI. v. 59.) Κλίμακος pro Κλίματος reposuerim. Ἀπὸ τοῦ κλίματος τῶν Τυρίων ἕως τῆς Αἰγύπτου in *Editis Aliisque.* HUDS. A Regione Tyri usque ad Ægyptum *Rufin.* Lege κλίμακος. sic ἁλωσ. lib. 2. c. 10. §. 2. τῷ δ' ὑψηλοτάτῳ, κατ' ἀρχὴν, ὃ καλοῦσι Κλίμακα Τυρίων οἱ ἐπιχώριοι· SPANH. Κλίμακος lego. Κλίμαξ Τυρίων est scala Tyriorum. REL.

l Ἐπὶ τούτοις] Illud ἐπὶ è *Codd. MSS.*

m Εἰς τὰς πόλεις.] Ἐπὶ τὰς πόλεις *Busb.* & *Hen.*

n Αὐτὸν ἐξεδέξαντο,] Ita *Busb. Hen* & *Vet. Interpr.* αὐτὸν deëst *Editis.*

o Ὑπαντησάντων,] Ἀπαιτησάντων *Busb.* & *Hen.*

p Καὶ τῶν ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ πόλεων] Καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Κ. *Busb.* & *Hen.*

q Εἰς

ἀποστάντες Δημητρίου, προσθέσθαι μὲν Ἀντιόχῳ, σὺν αὐτῷ δὲ πολεμοῦντας πειρᾶσθαι παρὰ Δημητρίου δίκην λαμβάνειν ὧν ἁμάρτοι ποτὲ εἰς αὐτούς. εἶναι δ' αὐτοῖς βουλομένοις ταῦτα φρονεῖν πολλὰς αἰτίας. πείσας δ' ὁμολογῆσαι πρὸς τὸν Ἀντίοχον συμμαχεῖν τὰς πόλεις εἰς Γάζαν παρεγένετο, προσαξόμενος καὶ τὴν παρὰ τούτων εὔνοιαν Ἀντιόχῳ. πολὺ δ' εὗρε τῆς προσδοκίας τοὺς Γαζαίους ἀλλοτριωτέρον ἔχοντας. ἀπέκλεισαν γὰρ αὐτῷ τὰς πύλας, καὶ τὸν Δημήτριον ἐγκαταλιπόντες, οὐκ ἔγνωσαν Ἀντιόχῳ προσχωρῆσαι. τοῦτο παρώξυνεν [q] εἰς πολιορκίαν τὸν Ἰωνάθην καὶ τὴν χώρας τὴν κάκωσιν. [r] μέρος γὰρ τῆς στρατιᾶς περικαθίσας τῇ Γάζῃ, τῷ λοιπῷ τὴν γῆν αὐτὸς ἐπιὼν διέφθειρε καὶ ἐνεπίμπρα. ταῦτα δὲ πάσχοντας αὐτοὺς ὁρῶντες οἱ Γαζαῖοι, καὶ μηδεμίαν ἀπὸ Δημητρίου βοήθειαν αὐτοῖς γινομένην, ἀλλὰ τὸ μὲν λυποῦν ἤδη παρὸν, τὸ δ' ὠφελῆσον μακρὰν ἔτι, καὶ ἄδηλον εἰ παραγένοιτο, [s] σῶφρον ἔκριναν [t] εἶν' αὐτῷ ἀφέντες παραμένειν [v] ἐκεῖνον θεραπεύειν. πέμψαντες οὖν πρὸς τὸν Ἰωνάθην, φιλίαν τε ὡμολόγουν καὶ συμμαχίαν. οἱ μὲν γὰρ ἄνθρωποι, πρὸ πείρας τῶν δεινῶν, οὐ συνιᾶσι τὸ συμφέρον, ἀλλ' ὅταν ἔν τινι κακῷ γινόμενοι τύχωσι, τότε γνωσιμαχήσαντες, ἃ μηδ' ὅλως βλαβέντας ἄμεινον ἦν ποιεῖν, ταῦτα ὕστερον ζημιωθέντες αἱροῦνται. ὁ δὲ συνθέμενος πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, καὶ λαβὼν ὁμήρους τούτους μὲν ἀπέστειλεν εἰς Ἱεροσόλυμα, αὐτὸς δὲ τὴν χώραν ἅπασαν [x] μετῆλθεν ἄχρι Δαμασκοῦ.

ϛ'. [y] Τῶν δὲ Δημητρίου [z] στρατηγῶν ἀκουσθέντων αὐτῷ προσελθεῖν εἰς [a] Κέδασαν πόλιν σὺν πολλῇ στρατιᾷ, [b] μεταξὺ δ' ἐστὶν αὕτη τῆς τε Τυρίων γῆς καὶ τῆς Γαλιλαίας, ἀπάξειν γὰρ αὐτὸν ἐκ τῆς Συρίας ὑπέλαβον [c] ἐπὶ τὴν Γαλιλαίαν ὡς σύμμαχον, τοὺς γὰρ Γαλιλαίους ὄντας αὐτοῦ οὐ περιόψεσθαι πολεμουμένους, [d] ὑπηντήσεν αὐτοῖς, τὸν ἀδελφὸν Σίμωνα καταλιπὼν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. ὃς [e] τὸν στρατὸν ἐκ τῆς χώρας συναγαγὼν, ὡς ἐνῆν ἱκανώτατον, τὴν [f] Βεθσούραν πολιορκῶν προσεκάθητο, χωρίον τῆς Ἰουδαίας ὀχυρώτατον. κατεῖχε γὰρ αὐτὸ [g] φρουρὰ Δημητρίου. δεδήλωται δ' ἡμῖν τοῦτο καὶ πρότερον. [h] ὡς δὲ, χώματα μὲν ἐγείραντος τοῦ Σίμωνος, [i] μηχανήματα [k] δ' ἐνστάντος, καὶ πολλῇ σπουδῇ χρωμένου περὶ τὴν τῆς Βεθσούρας πολιορκίαν, ἔδεισαν οἱ φρουροὶ, μὴ κατὰ κράτος ἐξαιρεθέντος τοῦ χωρίου διαφθαρῶσι, πέμψαντες πρὸς τὸν Σίμωνα, ἠξίουν ὅρκους λαβόντες, ὥστε μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ παθεῖν, [l] καταλιπεῖν τὸ χωρίον καὶ πρὸς Δημήτριον ἀπελθεῖν. ὁ δὲ, δοὺς ταύτας αὐτοῖς τὰς πίστεις, ἐκβάλλει μὲν ἐκείνους ἐκ τῆς πόλεως, αὐτὸς δὲ φρουρὰν καθίστησιν ἰδίαν.

ζ'. Ἰωνάθης δὲ, ἄρας ἐκ τῆς Γαλιλαίας ἀπὸ τῶν ὑδάτων

Antiocho se adjungerent, unaque cum eo belligerantes pœnas à Demetrio repetere eniterentur ob injurias ab eo quondam acceptas. illisque volentibus causas multas esse cur ista facere in animum inducerent. Cum autem civitatibus persuasisset, ut pollicerentur cum Antiocho belli societatem inire, Gazam pervenit, ut ejus etiam civium benevolentiam Antiocho conciliaret. Verum Gazæos longe alieniore in ipsum animo esse invenit quam expectabat. nam portas ei occluserunt, relictoque Demetrio noluerunt sese Antiocho adjungere. id quod Jonatham adeo irritavit, ut urbem oppugnaret & regionem infestaret: nam urbe ab una exercitus parte obsessa, cum reliqua, excursionibus factis, terram vastavit & incendit. Tum Gazæi, cum viderent se ista pati, nullumque à Demetrio illis venire auxilium, quodque eos male habet præsens esse, quod vero adjumento foret longe abesse, spemque ejus adventus esse incertam, bene ac sapienter se facturos judicarunt, si illo deserto Jonatham obsequiis demererentur. Missis igitur ad Jonatham *nunciis* & amicitiam & *armorum* societatem *ei* promittebant. nam ita comparatum est ut homines, antequam mala *subeant* & experiantur, quid è re sua futurum sit non intelligant, sed ubi in calamitatem aliquam incidunt, tunc mutata sententia, quæ priusquam læderentur facere præstitisset, illa demum male mulctati expetunt. Atqui is, pacto cum illis amicitiæ fœdere, obsidibusque acceptis, istos quidem Hierosolyma misit, ille vero totam regionem ad Damascum usque peragravit.

Gazæi à Jonatha male mulctati.

6. Cum autem audivisset Demetrii duces cum magnis copiis profectos esse ad urbem Cedasam, quæ Tyriorum agrum & Galilæam interjacet, (nam fore putabant ut eum è Syria extraherent in Galilæam, quasi *suis* opem laturum, Galilæos enim suæ ditionis homines, cum bello premerentur, non neglecturum esse) illis obviam ivit, fratre *suo* Simone in Judæa relicto. Qui exercitu è regione coacto, eoque tam magno quam comparari potuit, admotis ad Bethsuram castris eam oppugnavit; locum *totius* Judææ munitissimum. is enim *valido* tenebatur præsidio à Demetrio. id quod à nobis jam ante memoratum est. Cum autem, postquam Simon aggeres excitasset, machinasque *ei* adhibuisset, & ingenti studio obsidionem urgeret, veriti essent custodes, ne, loco vi expugnato, exitio darentur, missis ad Simonem nunciis, obsecrarunt, ut, fide jurejurando accepta, ne quid mali ab eo paterentur, liceret regionem relinquere & ad Demetrium concedere. Atque is, cum in ea jurasset, illos urbe ejicit, suoque eam præsidio firmavit.

Demetrii ducibus obviam eunte Jonatha, Simon Bethsuram oppugnat, eaque potitur. 1 Maccab. c. 11.

7. Interim Jonathas, castris motis è Galilæa ab * aquis

Jonathæ prælium cum Demetrii ducibus & victoria. 1 Maccab. c. 11.

q Εἰς πολιορκίαν] Πολιορκίαν αὐτῶν legisse videtur *Epiphan.*

r Μέρος —— Γάζῃ,] Ergo non adeo ἔρημος Gaza à tempore Alexandri. REL.

s Σῶφρον —— θεραπεύειν.] Optimum esse decreverunt, hunc dimittentes, illi obedire *Rufin.* SPANH.

t Εἶν' αὐτῷ ἀφέντες] *L. B.* εἶναι ταῦτα ἀφέντες παραμένειν ἐκεῖνον &c. Forte εἶναι τὸ αὐτῷ ἀφέντας παραμένειν ἐκεῖνον &c. COCC.

v Ἐκεῖνον θεραπεύειν.] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) ἐκεῖνο in *reliquis.*

x Μετῆλθεν ἄχρι Δαμασκοῦ.] Ἐπῆλθεν *Hen.*

y Τῶν δὲ Δημητρίου] Τῶν Δημ. *Hen.* & *Busb.* HUDS. Totum locum ita concipit *L. B.* Τῶν δὲ Δημητρίου στρατιωτῶν αὐτῷ προσελθεῖν εἰς Κέδασαν σὺν πολλῇ στρατιᾷ· μεταξὺ δ' ἐστὶν αὕτη τῆς τε Τυρίων γῆς καὶ Γαλιλαίας. HAV.

z Στρατηγῶν ἀκουσθέντων αὐτῷ προσελθεῖν] Ita ex *Hen. Busb.* & *Epiphan.* qui vertit, *cum* (al. *dum*) *Demetrii duces audisset* (al. *audissent*) *ad Cedessam cum multa manu venisse.* quo fere modo 1 *Macc.* XI. v. 63. καὶ ἤκουσεν Ἰωνάθαν ὅτι παρῆσαν οἱ ἄρχοντες Δημητρίου &c. στρατιωτῶν αὐτῷ προσελθόντων εἰς K. in *Editis.*

a Κέδασαν] 1 *Macc.* c. XI. v. 63. Κάδης & Κήδες in Cod. *Alex.* Κιδὲς *Josh.* c. XIX. v. 37. HUDS. Κέδασαν τὴν Τυρίων· *Alex.* lib. 2. c. 18. §. 1. ἐπὶ Κέδασαν τὴν Τυρίων Κάδης τὴν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ 1 Maccab. XI. 63. *MS. Alex.* Κήδες. SPANH.

b Μεταξὺ] Sic *Hen.* & *Vet. Interpr.* μεταξὺ οὖσαν τῆς τε T. *Busb.* πλησίον δ' ἐστὶν αὕτη τῆς Τυρίων γῆς καὶ τῆς Γαλιλαίας in *Editis.*

c Ἐπὶ τὴν Γαλιλαίαν ὡς σύμμαχον,] Ἐπὶ τῶν Γαλιλαίων συμμαχίαν *Hen.* (ut & *L. B.* qui addit τὴν post ἐπὶ) εἰς τὴν Γαλιλαίαν, cæteris omissis, legisse videtur *Epiphan.*

d Ὑπηντήσεν αὐτοῖς,] Ὑπήντησεν οὖν αὐτοῖς *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

e Τὸν στρατὸν] Καὶ στρατὸν *Hen.*

f Βεθσούραν] Βεσοῦραν ἐπολιόρκει, χωρίον *Busb.* HUDS. Conf. supr. c. 2. §. 1. SPANH.

g Φρουρὰ Δημητρίου.] Ita *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* φρουρᾷ Δημήτριος in *Editis.*

h Ὡς δὲ, —— ἐνστάντος,] Sic *Hen.* & *Busb.* ὡς δὲ χ. λ. ἐγείραντος τοῦ Σίμωνος; μηχανήματι δ' ἐνστάντος in *Editis.* Mallem sane, quo modo legisse visus est *Epiphanius*, rescribere, ὁρῶντες δὲ χώματα μὲν ἐγείραντα τὸν Σίμωνα, μηχανήματα (vel μηχανήμασι) δ' ἐνστάντα, κ. π. σ. χρώμενον. atque ita recte sequeretur (prout in Cod. *Hen.* favente *Epiphanio*, qui vertit, *interirent. Et mittentes* &c.) πέμψαντες οὖν τὸν Σίμωνα.

i Μηχανήματα δ' ἐνστάντος,] *Gen.* μηχανήματι.

k Δ' ἐνστάντος,] *L. B.* δ' ἱστάντος.

l Καταλιπεῖν τὸ χωρίον] Illa καταλιπεῖν τὸ χωρίον κ. π. Δ. ἀπελθεῖν desunt *Hen.* & *Epiphanii codicibus.*

* aquis Gennesaris, ut vocantur, ibi enim cum exercitu consedisset, ad campum Asor appellatum processit, ignorans illic hostes esse. Demetrii vero duces, qui pridie ejus diei Jonatham contra eos venire præsenserant, cum insidias ei posuissent & homines in monte *delitescentes* collocassent, ipsi cum exercitu *ex adverso* ei in planitie occurrebant. Quos conspicatus Jonathas paratos ad prælium, & ipse cum suis militibus, quoad potuit, aciem instruit. Verum cum ii qui à Demetrii ducibus in insidiis locati erant, à tergo adorirentur Judæos, *illi* veriti ne *ab hostibus* circundati perirent, in fugam se conjecerunt: atque alii fere omnes Jonatham reliquere, pauci vero, numero circiter quinquaginta, substiterunt, & *cum iis* Mattathias Absalomi filius & Judas Chapsæi filius, exercitus totius ductores. qui cum audacter & quasi *de salute* desperantes in hostes irruissent, & animis intrepidi in consternationem eos egerunt, & manibus fortes in fugam verterunt. Ubi vero Jonathæ milites, qui fugerant, viderunt inclinatam hostium aciem, è fuga collecti impetum cepere eos persequendi; & id fecerunt usque ad Cedasa, ubi castra erant hostium.

Jonathas mittit qui cum Romanis & Spartiatis amicitiam renovent.

8. Jonathas itaque, victoria egregia potitus, & duobus hostium millibus cæsis, Hierosolyma reversus est. Cumque videret omnia, providentia Dei, sibi ex voto succedere, legatos Romam misit, eo animo ut amicitiam, quæ Judæis olim intercesserat cum ea gente, renovaret. Suis etiam legatis in mandatis dedit, ut in reversione sua à Roma Spartanos adirent, illisque in memoriam revocarent *veterem* cum ipsis amicitiam & cognationem. Illi vero, cum Romam venissent, & in Senatum ingressi ea exposuissent, quæ illis mandaverat Jonathas pontifex, ut *scilicet* illos misisset ad priorem societatem confirmandam, postquam Senatus rata habuerat quæ olim de amicitia cum Judæis colenda decreverat, eisque literas dederat ad reges omnes Asiæ Europæque & civitatum principes deferendas, ut hoc modo incolumes in patriam reverterentur, *suo* in reditu ad Spartam pervenerunt, & literas quas à Jonatha acceperant Spartiatis tradiderunt. Earum autem exemplum est hoc.

Jonathæ literæ ad Lacedæmonios.

"JONATHAS GENTIS Judæorum "Pontifex & Senatus & Commune Judæorum, "Lacedæmoniorum Ephoris & Senatui Populoque fratribus *suis* salutem. Si valetis, & res vestræ publicæ privatæque prospere cedunt, erunt "omnia ex voluntate nostra: nam nos quoque valemus. Superioribus temporibus cum perlata esset ad Oniam pontificem nostrum ab Ario rege "vestro missa per Demotelem epistola, de cognatione quam nobiscum habetis, cujus exemplum "infra positum est, & literas eas cupide accepi-

[m] τῶν Γεννησάρων λεγομένων, ἐκεῖ γὰρ ἐτύγχανεν ἐστρατοπεδευκὼς, εἰς τὸ καλούμενον [n] Ἀσὼρ πεδίον προῆλθεν, οὐκ εἰδὼς ὄντας ἐν αὐτῷ τοὺς πολεμίους. μαθόντες δὲ πρὸ μιᾶς ἡμέρας οἱ τοῦ Δημητρίου μέλλειν [o] Ἰωνάθην ἐπ' αὐτοὺς βαδίζειν, ἐνέδραν αὐτῷ καὶ τοὺς [p] λοχήσαντας ἐν τῷ ὄρει καταστήσαντες, αὐτοὶ μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπήντων εἰς τὸ πεδίον. οὓς ἰδὼν ὁ Ἰωνάθης ἑτοίμους πρὸς μάχην, παρεσκεύαζεν καὶ αὐτὸς τοὺς ἰδίους στρατιώτας πρὸς τὸν ἀγῶνα, ὡς ἠδύνατο. τῶν δὲ εἰς τὴν ἐνέδραν ὑπὸ τῶν Δημητρίου στρατηγῶν κατασταθέντων κατὰ νώτου τοῖς Ἰουδαίοις γινομένων, δείσαντες μὴ μέσοι [q] ληφθέντες ἀπόλωνται, φεύγειν ὥρμησαν· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, τὸν Ἰωνάθην κατέλιπον, ὀλίγοι δέ τινες, [r] ὡς περὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν, ὑπέμειναν, καὶ [s] Ματταθίας ὁ Ἀψαλώμου, καὶ Ἰούδας ὁ [t] Χαψαίου, τῆς ἁπάσης δυνάμεως ἡγεμόνες ὄντες. [v] οἱ τολμηρῶς δὲ καὶ μετὰ ἀπογνώσεως εἰς τοὺς πολεμίους ὠσάμενοι, τῷ τε [x] θάρσει κατέπληξαν αὐτοὺς, καὶ ταῖς χερσὶν ἀπέστρεψαν εἰς φυγήν. οἱ δ' ἀναχωρήσαντες τῶν Ἰωνάθου στρατιωτῶν, ὡς εἶδον τοὺς πολεμίους τραπέντας, ἐπισυλλεγέντες ἐκ τῆς φυγῆς, ὥρμησαν αὐτοὺς διώκειν· καὶ τοῦτ' ἐποίησαν μέχρι Κεδασῶν, οὗ τὸ στρατόπεδον ἦν [y] τῶν πολεμίων.

η'. Κρατήσας οὖν Ἰωνάθης τῇ μάχῃ λαμπρῶς, καὶ [z] δισχιλίους τῶν ἐχθρῶν ἀποκτείνας ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ὁρῶν δ' ὅτι πάντ' αὐτῷ κατὰ νοῦν προνοίᾳ Θεοῦ χωρεῖ, πρὸς Ῥωμαίους πρεσβευτὰς ἀπέστειλεν, ἀνανεώσασθαι [a] βουλόμενος τὴν γενομένην τῷ ἔθνει πρὸς αὐτοὺς ἔμπροσθεν φιλίαν. τοῖς δ' αὐτοῖς πρεσβευταῖς ἐπέστειλεν ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀναστρέφουσι πρὸς [b] τοὺς Σπαρτιάτας ἀφικέσθαι, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ὑπομνῆσαι φιλίαν [c] καὶ συγγένειαν. οἱ δὲ ὡς [d] ἦλθον εἰς τὴν Ῥώμην, παρελθόντες εἰς τὴν βουλὴν αὐτῶν, καὶ τὰ παρὰ Ἰωνάθου τοῦ ἀρχιερέως εἰπόντες, ὡς πέμψειεν αὐτοὺς [e] ἐπὶ τὴν τῆς συμμαχίας βεβαίωσιν, τῆς βουλῆς ἐπικυρωσάσης τὰ πρότερον αὐτῇ περὶ τῶν Ἰουδαίων [f] φιλίας ἐγνωσμένα, καὶ δούσης ἐπιστολὰς πρὸς ἅπαντας τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης καὶ τῶν πόλεων ἄρχοντας αὐτοῖς κομίζειν, ὅπως [g] ἀσφαλοῦς τῆς εἰς τὴν [h] οἰκείαν κομιδῆς δι' αὐτῶν τύχωσιν, ἀναστρέφοντες εἰς τὴν Σπάρτην παρεγένοντο, καὶ τὰς ἐπιστολὰς, ἃς ἔλαβον παρὰ Ἰωνάθου, αὐτοῖς ἀπέδοσαν. τὸ δ' ἀντίγραφον ἦν τόδε. "ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΙΩ-"ΝΑΘΗΣ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ γερουσία καὶ τὸ κοι-"νὸν [i] τῶν Ἰουδαίων, Λακεδαιμονίων ἐφόροις καὶ γερουσίᾳ "καὶ [k] δήμῳ τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. Ἐρρωμένοις ὑμῖν "καὶ τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἴδια χωρεῖν κατὰ νοῦν, οὕτως ἂν ἔχοι "ὡς βουλόμεθα· ἐρρώμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς. [l] ἐπὶ τοῖς ἔμ-"προσθεν χρόνοις [m] κομισθείσης Ὀνίᾳ, τῷ γενομένῳ ἀρ-"χιερεῖ παρ' ἡμῖν, παρὰ Ἀρείου τοῦ [n] βασιλεύσαντος ὑμῶν "ἐπιστολῆς διὰ Δημοτέλους, περὶ τῆς ὑπαρχούσης ἡμῖν "πρὸς

m Τῶν Γεννησάρων] Eo modo *Hen.* Γεννησάρων in *ceteris.* Videsis *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* lib. 3. c. 13. & *Relandum* in *Palæstina* S. HUDS. Aqua τῶν Γεννησάρων· Ὕδωρ Γεννησάρ 1 Maccab. XI. v. 67. SPANH.

* *Aquis Gennesaris,*] *Id est,* lacu Genesaret.

n Ἀσὼρ πεδίον] Conf. supr. lib. 9. c. XI. §. 1. SPANH.

o Ἰωνάθην] Τὸν Ἰωνάθην *Hen.* & mox Ἰωνάθης sine articulo.

p Λοχήσαντας] Λοχήσοντας *Busb.*

q Ληφθέντες ἀπόλωνται,] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ληφθέντας in *Editis.*

r Ὡς περὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν,] Sic *Busb.* & *Hen.* ὑπέμειναν ὡς περὶ ν'. τὸν ἀριθμόν in *Editis.*

s Ματταθίας,] Ita *MSS.* Ματθίας in *Editis.*

t Χαψαίου,] Ὁ Χαλφὶ, 1 *Macc.* c. XI. v. 70. unde forsan hîc loci Χαλφαίου scribendum, ut notavit *Grotius.*

v Οἱ τολμηρῶς δὲ] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* οἱ deëst *ceteris.*

x Θάρσει κατέπληξαν αὐτοὺς,] Θράσει *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

y Τῶν πολεμίων.] Τοῖς πολεμίοις *Hen.*

z Δισχιλίους τῶν ἐχθρῶν] Sic in *libris* omnibus tam *Lat.* quam Gr. Verum in 1 *Macc.* c. XI v. 74. τρισχιλίους habemus. unde forsan & *Josephum* ita scripsisse conjicit *Grotius.*

a Βουλόμενος τὴν γενομένην] Βουλόμενος deëst *Busb.* agnoscitur tamen ab *Epiphanio Aliisque.*

b Τοὺς —— συγγένειαν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 25. §. 1. SPANH.

c Καὶ συγγένειαν.] Ita *Hen.* & *Busb.* καὶ τὴν συγγένειαν in *Editis Aliisque.*

d Ἦλθον εἰς τὴν Ῥώμην,] Sic in iisdem *MSS.* & *Vet. Interpr.* εἰσῆλθον in *Editis.*

e Ἐπὶ τὴν τῆς συμμαχίας βεβαίωσιν,] Ἐπὶ τῇ τῆς συμμαχίας βεβαιώσει *Hen.*

f Φιλίας ἐγνωσμένα,] Vide supr. lib. 12. c. 4. §. 10. & *Seldenum* in lib. 2. de *Synedriis*, c. 3. §. 6. & *Grotium* ad 1 *Macc.* c. 12. v. 7.

g Ἀσφαλοῦς] *Gen.* ἀσφαλέσ.

h Οἰκείαν κομιδῆς] *L. B.* interserit χώραν. quod satis tuto abesse potest. HAV.

i Τῶν Ἰουδαίων] *Lugd. Bat.* ἱερέων.

k Δήμῳ τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν.] Καὶ δημόταις (καὶ ἀδελφοῖς addit *L. B*) χαίρειν. Εἰ ἐρρωμένοις ὑ. κ. τ. κ. κ. τ. ἴ. χωρεῖ *Hen.* nec aliter, ut videtur, *Vet. Interpr.*

l Ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις,] Ἐπειδὴ *Hen.*

m Κομισθείσης Ὀνίᾳ, τῷ γενομένῳ ἀρχιερεῖ παρ' ἡμῖν,] Conf. supr. lib. 12. c. 4. §. 9. SPANH.

n Βασιλεύσαντος ὑμῶν] Ita *Bas.* (*L. B.*) & *Hen.* Βασιλεύοντος *Gen. Aliique.*

* Non

"πρὸς ὑμᾶς συγγενείας, ἧς ὑποτέτακται τὸ ἀντίγραφον, "τήν τε ἐπιστολὴν ἐδεξάμεθα προθύμως, καὶ τῷ Δημοτέ-"λει καὶ τῷ Αρείῳ φιλοικῶς διετέθημεν, [o] οὐ δεόμενοι τῆς "τοιαύτης ἀποδείξεως, διὰ τὸ ἐκ [p] τῶν ἱερῶν ἡμῶν [q] πε-"πεῖσθαι γραμμάτων. τὸ μὲν οὖν προκατάρχειν τῆς ἀνα-"γνωρίσεως οὐκ ἐδοκιμάζομεν, μὴ [r] καὶ προαρπάζειν δο-"κῶμεν τὴν παρ' ὑμῶν [s] δεδομένην δόξαν. πολλῶν δὲ χρόνων "διαγεγενημένων ἀπὸ τῆς ἐξ ἀρχῆς [t] ἀναποληθείσης ἡμῖν "οἰκειότητος, ἐν ταῖς ἱεραῖς καὶ ἐπωνύμοις ἡμέραις θυσίας τῷ "Θεῷ προσφέροντες, καὶ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας τε καὶ "νίκης αὐτὸν παρακαλοῦμεν. πολλῶν δ' ἡμᾶς πολέμων "περιστάντων διὰ τὴν τῶν γειτνιώντων πλεονεξίαν, οὔθ' "ὑμῖν οὔτ' [v] ἄλλοις τῶν προσηκόντων ἡμῖν ἐνοχλεῖν ἐκρί-"ναμεν. καταγωνισάμενοι δὲ τοὺς [x] πολεμίους, πέμποντες "πρὸς Ῥωμαίους Νουμήνιον τὸν [y] Αντιόχου καὶ Αντίπατρον τὸν "Ἰάσονος, τῶν ἀπὸ τῆς γερουσίας ὄντων [z] παρ' ἡμῖν ἐν τι-"μῇ, ἐδώκαμεν αὐτοῖς καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολάς, ὅπως "ἀνανεώσωνται τὴν πρὸς ὑμᾶς [a] ὑπάρχουσαν ἡμῖν φι-"λίαν. καλῶς οὖν ποιήσετε καὶ αὐτοὶ γράφοντες ἡμῖν, καὶ "περὶ ὧν ἂν δέησθε ἐπιστέλλοντες, ὡς εἰς ἅπαντα προθυ-"μησομένοις ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας προαιρέσεως." [b] οἱ "μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τούς τε πρεσβευτὰς φιλοφρόνως ὑπεδέξαντο, καὶ ψήφισμα ποιησάμενοι περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλαν.

θ'. [c] Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον [d] τρεῖς αἱρέσεις [e] τῶν Ἰουδαίων ἦσαν, αἳ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων διαφόρως ὑπελάμβανον. [f] ὧν ἡ μὲν Φαρισαίων ἐλέγετο, ἡ δὲ Σαδδουκαίων, ἡ τρίτη δὲ Ἐσσηνῶν. οἱ μὲν οὖν [g] Φαρισαῖοί τινα καὶ οὐ πάντα τῆς εἱμαρμένης εἶναι λέγουσιν ἔργον, τινὰ δ' [h] ἐφ' ἑαυτοῖς ὑπάρχειν, συμβαίνειν τε [i] καὶ οὐ γίνεσθαι. τὸ δὲ τῶν Ἐσσηνῶν γένος, πάντων τὴν εἱμαρμένην κυρίαν ἀποφαίνεται, καὶ μηδὲν ὃ μὴ κατ' ἐκείνης ψῆφον ἀνθρώποις ἀπαντᾷ. Σαδδουκαῖοι δέ, τὴν μὲν εἱμαρμένην ἀναιροῦσιν, οὐδὲν εἶναι ταύτην ἀξιοῦντες, οὔτε κατ' αὐτὴν τὰ [k] ἀνθρώπινα τέλος λαμβάνειν, ἅπαντα δὲ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς τίθενται, ὡς καὶ τῶν ἀγαθῶν αἰτίους ἡμᾶς [l] αὐτοὺς γινομένους, καὶ τὰ χείρω παρὰ ἡμετέραν ἀβουλίαν λαμβάνοντας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀκριβεστέραν [m] πεποίημαι δήλωσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ [n] τῆς Ἰουδαϊκῆς πραγματείας.

"mus & Demoteli atque Ario summam benevo-"lentiam exhibuimus; * non egentes hujusmodi "testimonio, quod nobis ea de re persuasum esset "ex sacris libris nostris. Et quidem nos non con-"sultum esse judicabamus ut recognitionis initium "primi faceremus, † ne præripere etiam videre-"mur gloriam à vobis concessam. Cum autem "multum temporis intercesserit, ex quo primum "‡ nobiscum renovata fuerit hæc necessitudo, in "sacris *tamen* festisque diebus rem sacram Deo fa-"cientes, ipsi supplicamus ut & salutem vobis im-"pertiat & victoriam. Et cum multa nos circum-"stetissent bella ex nimia in vicinis habendi cupi-"dine, noluimus *tamen* vobis aut aliis ex propin-"quis *nostris & amicis* graves esse. Nunc vero, "hostibus debellatis, cum ad Romanos miserimus "Numenium Antiochi & Antipatrum Jasonis "filium, viros ex ordine Senatorio apud nos ho-"noratos, illis etiam dedimus literas ad vos, ut mu-"tuam inter nos amicitiam renovarent. Quare "recte facietis, si vos quoque nobis rescripseritis, "atque significaveritis ecqua re *nostra* opus habea-"tis, persuasi nos in omnibus vestræ voluntati "prompte obsequuturos esse." Et quidem Lace-"dæmonii tum legatos benigne exceperunt, tum decretum de amicitia & societate factum ad illos miserunt.

9. Sub hoc autem tempus tres erant Judæorum sectæ, quæ de rebus humanis diverse sentiebant. quarum una Pharisæorum dicebatur, altera Sadducæorum, tertia vero Essenorum. Et quidem Pharisæi dicunt, quædam *eorum quæ fiunt*, non omnia, fati esse opera, esse enim & quædam in nostra potestate, ut fiant aut non fiant. Esseni vero omnia in fati potestate esse affirmant, nec quidquam hominibus præter fati decretum accidere. At Sadducæi fatum omnino tollunt, illud nihil esse existimantes, neque ista quæ hominibus eveniunt ei accepta deberi, sed omnia etiam nostro arbitrio subjiciunt, adeo ut tum bonorum nobis ipsis auctores simus, tum mala nobismet per stultitiam nostram accersamus. Verum ista plenius & accuratius indicavi in secundo rerum Judaïcarum libro.

Pharisæorum, Essenorum & Sadducæorum sectæ.

10. Cæ-

* *Non egentes hujusmodi testimonio,*] Non egentes hujus rei approbatione, quia per sacras nostras literas hoc esse credidimus, *Epiphan.* Jam ante hoc non ignorabamus, nimirum docti è sacris nostris scripturis, *Gelen.* Non egentes hujusmodi declaratione, quod sacræ literæ nostræ huic rei fidem fecerint. *Huetius* in *Dem. Evang.* prop. IV. §. 10. &c.

o Οὐ δεόμενοι] Vid *Seldenum* in lib. 2. *de Synedriis*, c. 3. §. 5. & *Huetium* in *Demonstr. Evangel.* prop. IV. c. 8. §. 10, 11, 12.

p Τῶν ἱερῶν ἡμῶν] In quibus scilicet de *Cethuræ* scriptum est posteris. Nam *Dores*, quorum pars *Spartiatæ*, ex *Pelasgis*: illi vero *Pelasgi*, sive *exsules*, ex Arabiæ & Syriæ confiniis, in quibus *Abrahami* & *Cethuræ* posteri sedes fixerant. *Grotius.* Vel potius ex S. Libris (*Gen.* II. 17, 28.) ubi dicitur *Phalegum* fuisse filium *Ebri* è quo ortus *Abrahamus.* Nam *Pelasgi*, ex quibus *Spartiatæ*, originem duxere à *Phalego*: ideoque cognationem habuere cum *Judæis*, qui ab *Abrahamo* oriundi filio *Ebri*, cujus filius etiam *Phalegus.* Vide *Stillingfleeti* Origines Sacr. lib. 3. c. 4.

q Πεπεῖσθαι γραμμάτων.] Ita cum *Cod. Hen.* (& *Lugd. Bat.*) πεπιστεῦσθαι in *reliquis.*

r Καὶ προαρπάζειν] Illud καὶ non agnoscunt *Hen.* & *Vet. Interpr.*

† *Ne præripere etiam videremur gloriam à vobis concessam.*] Ne præripere videamur gloriam vestram, *Epiphan.* ne videremur vobis captandæ amicitiæ occasionem præripere, *Gelen.*

s Δεδομένην δόξαν.] Διδομένην *Hen.*

t Αναποληθείσης ἡμῖν οἰκειότητος,] Αναπληρωθείσης *Hen.* Est qui ἀναποληφθείσης scribendum conjicit. HUDS. Sophocl. Philoctet. v. 1270. καὶ τρὶς ἀναπολεῖν μ' ἔπη· SPANH.

‡ *Nobiscum renovata fuerit hæc necessitudo,*] Ita cum *Gelenio*, cujus versionem firmant ista ex *Sophocle* in *Philoct.* v. 1270. Δὶς ταῦτα βούλει καὶ τρὶς ἀναπολεῖν μ' ἔπη, *Bis me eundem ac ter vis iterare sermonem.* ubi notat, *Scholiastes*, ἀναπολεῖν, τὰ αὐτὰ λέγειν, ἀπὸ τῶν δεύτερον ἀναπολούντων τὴν ἠροτριασμένην γῆν.

v Ἄλλοις τῶν προσηκόντων ἡμῖν] Ita *Hen.* ut & mox (cum *Lugd. Bat.*) ἡμῖν. quo modo legisse visus est *Epiphan.* ἄλλῳ & ὑμῖν in *cæteris.*

x Πολεμίους,] Iterum cum *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* πολέμους in *reliquis.*

y Αντιόχου] Ita ex *Epiphanii* libris, & 1 *Macc.* c. 12. v. 16. in *Græcis Flavii* Αντιμάχου.

z Παρ' ἡμῖν ἐν τιμῇ,] Illa παρ' ἡμῖν è *Cod. Hen.* (*Lugd. Bat.*) *Vet. Interpr.* desunt in *Editis Aliisque.*

a Ὑπάρχουσαν ἡμῖν φιλίαν.] Ita *Hen.* ὑπάρχουσαν abest *cæteris.*

b Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι] Οἱ δὲ Λακ. *Hen.* & *Busb.* & forsan *Epiphan.*

c Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον] Annos circiter viginti post Hasidæos exstinctos [de quibus vide *Scaligerum* contra *Serrarium* c. 22.] ut dicit *Jac. Cappellus* ad *A. M.* 3891.

d Τρεῖς αἱρέσεις,] De tribus istis Sectis vide lib. 2. ἁλώσεως, ut & *Schultetum* in *Exercit. Evangel.* l. 1. c. 20. & *Bullum* in *Harmon. Apostol. Dissert. poster.* c. XV.

e Τῶν Ἰουδαίων ἦσαν,] Τοῖς Ἰουδαίοις *Busb.*

f Ὧν ἡ μὲν —— Ἐσσηνῶν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 5. §. 1. item inf. lib. 17. c. 15. §. 2. SPANH.

g Φαρισαῖοί τινα] Φαρισαῖοι λέγουσί τινα καὶ οὐ π. τ. εἱ. ἔργον εἶναι *Hen.* τῆς εἱμαρμένης λέγουσιν εἶναι, τινὰ &c. *Busb.*

h Ἐφ' ἑαυτοῖς ὑπάρχειν,] Cum l. 18. c. 2. dicat, πράσσεσθαι εἱμαρμένῃ τὰ πάντα ἀξιοῦσι, & l. 2. de *Bello Jud* c. 12. εἱμαρμένῃ τε καὶ Θεῷ προσάπτουσι πάντα, illa τινὰ καὶ οὐ è margine in textum irrepsisse suspicatur *S. Petitus*, (Tom. 3. *Animadv.* ἀνεκδότων, p. 546.) & quidem corrupta, ex hisce, τί; ναὶ καὶ οὔ; *quid? etiam & non?* quæ studiosus aliquis oræ libri adscripserat, existimans *Josephum* modo affirmare modo negare, omnia fato regi atque temperari. At *Casaubonus*, in *Exercit.* 1. contra *Baronium*, ab inconstantia liberat *Josephum*, docens Pharisæos, mediam inter Essenos & Sadducæos viam ingressos, ita fato tribuisse omnia, ut hominum liberum arbitrium non tollerent. Ἐφ' ἡμῶν αὐτοῖς *Hen.* & *Busb.*

i Καὶ οὐ γίνεσθαι.] Cl. *Lowthius* malit ἢ οὐ γ. *Lugd. Bat.* καὶ μὴ γ.

k Ἀνθρώπινα τέλος λαμβάνειν] Ἀνθρώπεια *Busb.* & *Hen.*

l Αὐτοὺς] Αὐτοὺς pro αὐτοῖς rescripsi è *Cod. Hen.*

m Πεποίημαι —— πραγματείας.] Vid. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 2. SPANH.

n Τῆς Ἰουδαϊκῆς πραγματείας.] Justusne פרגמטיא librorum de bello titulus? Ἰουδαικῆς πραγματείας. REL.

o Αια-

Demetrii milites, cum Jonatha dimicare non ausi, fugiunt. 1 Maccab. c. 12.

10. Cæterum Demetrii duces, cladem acceptam resarcire cupientes, pluribus quam antea copiis coactis, contra Jonatham eas eduxerunt. Ille vero, audito eorum adventu, repente illis obviam processit in regionem Amathitim. cessando enim noluit spatium illis dare irruptionem faciendi in Judæam. atque ubi ad quinquaginta stadia ab hostibus consedisset, mittit qui castra illorum explorarent & *perspicerent* quo modo ea se haberent. Cum autem speculatores ei omnia nunciassent, & aliquos noctu comprehendissent, qui *ei* indicabant hostibus in animo esse eum aggredi; hoc præcognito securitati suæ prospexit, & procubias extra castra habendo, & faciendo ut milites sui omnes tota nocte in armis vigilarent, imperandoque ut animo essent forti, atque ita mente affecti, ut etiam nocte si opus fuerit pugnaturi, * ne illis fraudi sit *callidum* eorum consilium. Demetrii vero duces, ubi audiverunt Jonatham *rem* intellexisse, non amplius animis valebant, sed *territi* erant & perturbati, quod in re ipsa deprehensi essent ab hostibus; nullaque illis superesset spes alio modo vincendi, postquam insidiæ male adeo ceciderant: nam si aperto Marte certaminis aleam subirent, se Jonathæ nequaquam pares fore credebant. Fugam igitur meditati sunt, & multis *per castra* ignibus incensis, ut hostes his visis ipsos arbitrarentur *illic* manere, *clam* discesserunt. Jonathas autem, cum prima luce sese illorum castris admovisset, eaque deserta esse deprehendisset, cognito hostes aufugisse, illos insequebatur: non tamen eos assequutus est. jam enim fluvium Eleutherum trangressi, in tuto erant. Tum *Jonathas*, converso illinc in Arabiam itinere, fusisque Nabatæis, & multa præda abacta captivisque abductis, Damascum profectus, illic omnia vendidit. Sub idem autem tempus Simon ejus frater, Judæa omni peragrata & Palæstina usque ad Ascalonem, castella munivit: cumque ea & ædificiis & custodiis firmasset, Joppen se contulit, eaque occupata validum ei præsidium imposuit. audiverat enim Joppenses *magnopere* velle Demetrii militibus urbem tradere.

Nabatæi fusi. 1 Maccab. c. 12.

Jonathas Hierosolyma & Judæam communit. 1 Maccab. c. 12.

11. Itaque cum has res *gessissent* & ordinassent Jonathas & Simon, Hierosolyma reversi sunt. atque Jonathas, populo universo in templum convocato, cum eis statuit Hierosolymorum mœnia instaurare, & templi septum, quod dirutum erat, reficere, locaque circumcirca turribus præaltis munire. ad hæc, muro etiam per mediam urbem ducto, præsidiarios in arce foro excludere, eosque hoc modo commeatuum copia prohibere: ac præterea castella per regionem, multo quam ante validiora, facere. Cum autem hæc sententia etiam populo visa fuisset se recte habere, ille quidem urbem mœnibus & ædificiis excolebat, Simonem vero in regionem dimisit ut eam operibus firmaret. Cæterum Demetrius flumine trajecto Mesopotamiam pervenit, eo animo ut hanc simul &

ι. Οἱ δὲ τοῦ Δημητρίου στρατηγοὶ τὴν γεγενημένην ἧτταν [o] ἀναμαχέσασθαι βουλόμενοι, πλείω τῆς προτέρας δύναμιν συναγαγόντες, ἦλθον ἐπὶ τὸν Ἰωνάθην. ὁ δὲ, ἐπιόντας πυθόμενος, ὀξέως ὑπηντήσεν αὐτοῖς εἰς τὴν Ἀμαθῖτιν. [p] οὐ γὰρ ἔγνω σχολὴν αὐτοῖς παρασχεῖν, ὥστε εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐμβαλεῖν. στρατοπεδευσάμενος δὲ τῶν πολεμίων ἀπέχων σταδίοις πεντήκοντα, πέμπει τοὺς κατοψομένους αὐτῶν τὴν παρεμβολὴν, καὶ πῶς εἶεν ἐστρατοπεδευκότες. τῶν δὲ κατασκόπων πάντ' αὐτῷ φρασάντων, καί τινας συλλαβόντων νυκτὸς, οἱ αὐτῷ μέλλειν ἐπιτίθεσθαι τοὺς πολεμίους ἐμήνυον· προγνοὺς ἠσφαλίσατο, προφυλακάς τε ποιησάμενος ἔξω τοῦ στρατοπέδου, καὶ τὴν δύναμιν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς [q] ἐν τοῖς ὅπλοις ἔχων [r] ἅπασαν, καὶ παρηγγελκὼς αὐτοῖς [s] τὰς ψυχὰς ἐρρωμένοις εἶναι, καὶ τὴν διάνοιαν οὕτως ἔχειν, ὡς καὶ διὰ τῆς νυκτὸς εἰ δεήσειε μαχησομένους, ὥστε μὴ λαθεῖν αὐτῶν τὴν προαίρεσιν. οἱ δὲ τοῦ Δημητρίου στρατηγοὶ, πυθόμενοι τὸν Ἰωνάθην [t] ἐγνωκότα, οὐκ ἔτι τὴν γνώμην ἦσαν ὑγιεῖς, ἀλλ' ἐτάραττεν [v] αὐτοὺς τὸ καταφώρους τοῖς ἐχθροῖς γεγονέναι, [x] καὶ μηδενὶ προσδοκῶντας αὐτῶν ἐπικρατήσειν ἑτέρῳ, τῆς ἐπιβουλῆς διημαρτημένης· ἐκ γὰρ τοῦ φανεροῦ διακινδυνεύοντες οὐκ ἐνόμιζον εἶναι τοῖς Ἰωνάθου ἀξιόμαχοι. φυγὴν οὖν ἐβουλεύσαντο, καὶ πυρὰ καύσαντες πολλὰ, ὡς ἂν ὁρῶντες οἱ πολέμιοι μένειν αὐτοὺς ὑπολαμβάνωσιν, ἀνεχώρησαν. ὁ δὲ Ἰωνάθης ἕωθεν προσμίξας αὐτῶν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ καταλαβὼν ἔρημον αὐτὸ, συνεὶς ὅτι πεφεύγασιν, ἐδίωκεν· οὐ μέντοι φθάνει καταλαβεῖν. ἤδη γὰρ τὸν [y] Ἐλεύθερον διαβεβηκότες ποταμὸν, ἦσαν ἐν ἀσφαλεῖ. ποιησάμενος οὖν ἐκεῖθεν τὴν ὑποστροφὴν [z] πρὸς Ἀραβίαν, καὶ πολεμήσας τοὺς [a] Ναβαταίους, καὶ πολλὴν αὐτῶν λείαν ἀπελάσας καὶ λαβὼν αἰχμαλώτους, ἐλθὼν εἰς Δαμασκὸν ἐκεῖ πάντα [b] ἀπέδοτο. ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, [c] τὴν Ἰουδαίαν ἅπασαν ἐπελθὼν καὶ τὴν Παλαιστίνην ἕως Ἀσκάλωνος, [d] ἠσφαλίσατο τὰ φρούρια, καὶ ποιήσας ταῦτα καὶ τοῖς οἰκοδομήμασι καὶ ταῖς φυλακαῖς [e] ὀχυρώτατα, [f] ἦλθεν εἰς Ἰόππην, καὶ καταλαβόμενος αὐτὴν, εἰσήγαγε μεγάλην φρουράν. ἤκουσε γὰρ τοὺς Ἰοππηνοὺς [g] βουλομένους τοῖς Δημητρίου στρατηγοῖς παραδοῦναι τὴν πόλιν.

ια. Ταῦτ' οὖν διοικησάμενοι ὅ, τε Σίμων καὶ Ἰωνάθης, [h] ὑπέστρεψαν εἰς Ἱεροσόλυμα. συναγαγὼν δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα εἰς τὸ ἱερὸν Ἰωνάθης, [i] συνεβουλεύετο τάτε τῶν Ἱεροσολύμων [k] ἐπικατασκευάσασθαι τείχη, καὶ τὸ καθῃρημένον τοῦ περὶ τὸ ἱερὸν περιβόλου πάλιν ἀναστῆσαι, καὶ πύργοις ὑψηλοῖς ἐξοχυρῶσαι τὰ περὶ αὐτό. πρὸς τούτοις δὲ καὶ μέσον τῆς πόλεως ἄλλο τεῖχος [l] ἀνοικοδομησαμένους, ἀποφράξαι τοῖς ἐν τῇ ἄκρᾳ φρουροῖς τὴν [m] ἀγορὰν, καὶ τῆς εὐπορίας αὐτοὺς τῶν σιτίων τοῦτον ἀποκλεῖσαι τὸν τρόπον· ἔτι γε μὴν καὶ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ φρούρια ποιῆσαι πολὺ τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ἀσφαλείας ἰσχυρότερα. τῆς δὲ γνώμης δοκιμασθείσης καὶ τῷ πλήθει καλῶς ἔχειν, αὐτὸς μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν ᾠκοδόμει, Σίμωνα δὲ τὰ κατὰ τὴν χώραν ἐξέπεμψεν ἀσφαλισόμενον. ὁ δὲ Δημήτριος διαβὰς εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ἧκε, ταύτην βουλόμενος καὶ τὴν

o Αναμαχέσασθαι βουλόμενοι,] Ita etiam *Zonaras*. ἀναμάχεσθαι *Hen.*

p Οὐ γὰρ ἔγνω σχολὴν] Οὐδὲ γὰρ ἔγνω *Busb.*

q Εν τοῖς ὅπλοις] Εν ὅπλοις ἔχων *Hen.*

r Απασαν,] Vox ἅπασαν deëst *Busb.*

s Τὰς ψυχὰς ἐρρωμένοις εἶναι,] Ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμένους εἶναι *Hen.* & *Lugd. Bat.*

* *Ne illis fraudi sit* callidum *eorum consilium.*] Nequid eos fallat hostium consilium, *Gelen.* non ignorato eorum consilio, *Al.*

t Εγνωκότα,] Μεμαθηκότα *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

v Αὐτοὺς ——— μηδενὶ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 2. SPANH.

x Καὶ μηδενὶ] Ita *Bas. Gen.* & plerique *MSS.* καὶ μηδὲν προσδοκώντων αὐτῶν ἔτι κρατήσειν ἑτέρως *Hen.*

y Ελεύθερον διαβεβηκότες ποταμὸν,] Ελευθέριον solus (ut & *Lugd. Bat.*) *Hen.* HUDS. Conf. supr. c. 4. §. 4. SPANH.

z Πρὸς Αραβίαν,] Εἰς τὴν Αραβίαν *Busb.* & *Hen.*

a Ναβαταίους,] Ναβατηνοὺς *Busb.* (*L. B.*) & *Hen.* Ζαβαδαίους aut Ζαβαδέους 1 *Macc.* c. 12. v. 31. Verum Ναβαταίους illic scribendum esse monuit *Grotius*: utpote quod Nabatæi, quanquam olim amici Judæ, manserint in parte Demetrii Nicatoris, nec Alexandrum sequuti fuerint.

b Απέδοτο.] Επέδετο *Hen.*

c Τὴν Ιουδαίαν ἅπασαν] Ιουδαίαν πᾶσαν ἐπελθὼν καὶ Παλ. *Hen.* Ιουδαίαν ἅπασαν ἐπιὼν καὶ Παλ. *Busb.*

d Ησφαλίσατο τὰ φρούρια,] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* nec aliter *Epiphanius*. ἠσφαλίσατο φρουρίοις in *Editis*.

e Οχυρώτατα] Ita *Lugd. Bat.* Reliqui ὀχυρά. HAV.

f Ηλθεν εἰς Ιόππην,] Ηκεν *Busb.* & *Hen.* (εἰς Ιόππην ἧκε *Lugd. Bat.*)

g Βουλομένους] Βούλεσθαι *Busb.* βουλομένοις *Hen.*

h Υπέστρεψαν εἰς Ιεροσόλυμα.] Sic *Busb.* & *Hen.* atque ita, vel ἐπέστρεψαν (ut in 1 *Macc.* c. 12. v. 35.) legisse visus est *Epiphan.*

i Συνεβουλεύετο] Eo modo *MSS.* συνεβουλεύετο τῶν Ιεροσ. in *Editis.*

k Επικατασκευάσασθαι τείχη,] Ita *Busb.* & *Hen.* ἐπισκευάσαι in *Editis.*

l Ανοικοδομησαμένους] Ανοικοδομησάμενος *Busb.* & *Hen.*

m Αγορὰν,] Ita cum *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* πόλιν in *cæteris.*

τὴν Βαβυλῶνα καταχεῖν, καὶ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἐγκρατὴς γενόμενος ἐντεῦθεν ποιεῖσθαι τὰς ὅλης τῆς βασιλείας ἀφορμάς. καὶ γὰρ οἱ ταύτῃ κατοικοῦντες Ἕλληνες καὶ Μακεδόνες συνεχῶς ἐπρεσβεύοντο πρὸς αὐτὸν, εἰ πρὸς αὐτοὺς ἀφίκοιτο, [n] παραδώσειν μὲν αὑτοὺς ὑπισχνούμενοι, συγκαταπολεμήσειν δὲ Ἀρσάκην τὸν Πάρθων βασιλέα. ταύταις ἐπαρθεὶς ταῖς ἐλπίσιν ὥρμησε πρὸς αὐτοὺς, εἰ [o] καταστρέψαιτο τοὺς Πάρθους, καὶ γένοιτο αὐτῷ δύναμις, τὸν Τρύφωνα πολεμῆσαι [p] διεγνωκὼς, καὶ τῆς Συρίας ἐκβαλεῖν. δεξαμένων δ' αὐτὸν προθύμως τῶν ἐν τῇ χώρᾳ, συναγαγὼν δύναμιν ἐπολέμησε [q] πρὸς τὸν Ἀρσάκην, καὶ τὴν στρατιὰν ἅπασαν [r] ἀποβαλὼν, αὐτὸς ζῶν ἐλήφθη, καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις [s] δεδηλώκαμεν.

Babylonem occuparet, utque potitus superioribus satrapiis, * inde occasionem arriperet totum imperium occupandi. nam & Græci & Macedones, qui illic habitarent, crebras ad eum legationes mittebant, promittentes, ea lege ut ad eos veniret, sese deditionem facturos, simulque cum eo bellum suscepturos contra Arsacen Parthorum regem. Hac spe elatus ad eos contendit, eo consilio, ut, si Parthos debellaret viresque ei suppeterent, Tryphonem bello adoriretur, Syriaque ejiceret. Cum autem eum alacriter admodum excepissent istius regionis homines, copiasque coëgisset, bellum intulit Arsaci, totoque exercitu amisso, ipse vivus captus est, sicut alibi jam retulimus. *Demetrius ab Arsace capitur. 1 Maccab. c. 13.*

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ὡς, Ἰωνάθου ὑπὸ Τρύφωνος δολοφονηθέντος, Σίμωνα στρατηγὸν καὶ ἀρχιερέα ἀπέδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι· ὅσα τε ἐκείνῳ ἀνδρείως ἐπράττετο, μάλιστα κατὰ Τρύφωνος.

CAP. VI. X.

Quomodo, Jonatha à Tryphone dolis occiso, Judæi Simonem constituerunt exercitus ducem & pontificem: quæque ab eo fortiter gesta erant, præcipue adversus Tryphonem.

[t] Τρύφων δ' ἐπειδὴ τὰ περὶ τὸν Δημήτριον ἔγνω τοιοῦτο λαβόντα τέλος, οὐκ ἔτι ἦν Ἀντιόχῳ βέβαιος, ἀλλ' ἐπεβούλευεν ὥστ' αὐτὸν ἀποκτείνας τὴν βασιλείαν αὐτὸς καταχεῖν. ἐνεπόδιζέ γε μὴν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν ταύτην ὁ παρὰ Ἰωνάθου φόβος, φίλου τυγχάνοντος [v] Ἀντιόχου. καὶ διὰ τοῦτ' ἐκποδὼν ποιήσασθαι τὸν Ἰωνάθην πρῶτον ἔγνω, καὶ τότε τοῖς περὶ τὸν Ἀντίοχον ἐγχειρεῖν. ἀπάτῃ δ' αὐτὸν καὶ δόλῳ κρίνας ἀνελεῖν, εἰς [x] Βεθσάνην ἐκ τῆς Ἀντιοχείας παραγίνεται, τὴν καλουμένην ὑφ' Ἑλλήνων Σκυθόπολιν· εἰς ἣν μετὰ τεσσάρων αὐτῷ μυριάδων Ἰωνάθης ἀπήντησεν ἐπιλέκτου στρατοῦ. πολεμήσοντα γὰρ αὐτὸν ἥκειν ὑπέλαβεν. [y] ὁ δ' ἕτοιμον εἰς μάχην γνοὺς τὸν Ἰωνάθην, ὑπέρχεται δώροις αὐτὸν καὶ φιλοφρονήσεσι, καὶ τοῖς ἡγεμόσιν αὐτοῦ πειθαρχεῖν Ἰωνάθῃ [z] προσέταξε· τούτοις πιστώσασθαι βουλόμενος εὔνοιαν, καὶ πᾶσαν ὑπόνοιαν ἐξελεῖν, εἰς τὸ καταφρονήσαντα λαβεῖν ἀφύλακτον, οὐδὲν προορώμενον. τήν τε στρατιὰν [a] συνεβούλευσεν ἀπολῦσαι· καὶ γὰρ νῦν οὐ δεόντως αὐτὴν ἐπάγεσθαι, πολέμου μὲν οὐκ ὄντος, εἰρήνης δ' ἐχούσης τὰ πράγματα· κατασχόντα μέντοιγε περὶ αὐτὸν ὀλίγους, εἰς Πτολεμαΐδα συνελθεῖν παρεκάλει. παραδώσειν γὰρ αὐτῷ τὴν πόλιν, τά τε ἄλλα πάνθ' ὅσα κατὰ τὴν χώραν εἰσὶν ὀχυρώματα ποιήσειν [b] ὑπ' αὐτῷ· καὶ γὰρ τούτων ἕνεκα παρεῖναι.

Tryphon autem, postquam res Demetrii hujusmodi exitum habuisse cognoverat, non amplius Antiocho fidus erat, sed cogitabat quonam pacto, eo sublato, regnum ipse posset occupare. nam & huic illius consilio obstabat metus ei incussus à Jonatha, Antiochi amico. Itaque decrevit prius illum è medio tollere, atque ita demum Antiochum aggredi. Cum autem statuisset eum fraude & dolo interficere, Antiochia Bethsanam proficiscitur, quæ Græcis dicitur Scythopolis: ubi ei occurrit Jonathas cum quadraginta delectorum *hominum* millibus. ipsum enim ad bellum gerendum venisse suspicabatur. Ille vero, cognito Jonatham ad dimicandum paratum esse, ipsum muneribus & blanditiis subdole aggreditur, suisque ducibus, ut ei *perinde ac sibimetipsi* obedirent, imperavit: hisce volens fidem *fictæ* benevolentiæ adstruere, omnemque *illi* suspicionem eximere, ut curis & custodibus solutum, sibi non consulentem, caperet. *postremo* suasit ut exercitum dimitteret; (eum enim jam sine necessitate adduci, cessante bello & pacatis rebus omnibus) paucis tamen circa se retentis, rogabat ut ipsum usque Ptolemaïdem comitaretur. se enim urbem aliaque omnia in ea regione loca munita ei subjecturum: quippe qui harum rerum causa affuerit. *Erga Antiochum perfidus Tryphon. Tryphon Jonathæ insidiatur. 1 Maccab. c. 12.*

βʹ. Ὁ μὲν οὖν Ἰωνάθης, οὐδὲν τούτων ὑπονοήσας, ἀλλ' ὑπ' εὐνοίας καὶ [c] γνώμῃ ἀληθεῖ τὸν Τρύφωνα συμβουλεῦσαι ταῦτα πιστεύσας, τὴν μὲν στρατιὰν ἀπέλυσε. τρισχιλίους δὲ κατασχὼν μόνους, τοὺς μὲν δισχιλίους ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν χιλίων [d] ἧκεν εἰς Πτολεμαΐδα [e] σὺν Τρύφωνι. τῶν δ' ἐν τῇ Πτολεμαΐδι κλεισάντων τὰς πύλας, τοῦτο γὰρ ἦν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος προστεταγμένον, [f] τὸν μὲν Ἰωνάθην ἐζώγρησε, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ πάντας [g] ἀπέκτεινεν. ἔπεμψε δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ καταλειφθέντας δισχιλίους, ὅπως ἂν καὶ τούτους ἀπολέσωσιν. ἀλλ' αὐτοὶ μὲν, ὑπὸ φήμης τῆς περὶ τὸν Ἰω-

2. Et quidem Jonathas, nihil horum *quæ acciderunt* suspicatus, confisusque Tryphoni, ut qui ex benevolentia veraque animi sententia ista suaderet, exercitum dimisit. Tribus autem duntaxat *hominum* millibus retentis, duo eorum millia in Galilæa reliquit, mille vero secum duces Ptolemaïdem cum Tryphone se contulit. Portis autem à Ptolemaïdensibus clausis, nam & hoc illis imperaverat Tryphon, Jonatham quidem vivum comprehendit, ejus vero *milites* omnes ferro trucidavit. Misit etiam *suos* ad relictos in Galilæa bis mille, ut & eos perimerent. Sed illi, istis quæ Jonathæ *Capitur Jonathas. 1 Maccab. c. 12.*

n Παραδώσειν μὲν αὐτοὺς] Καὶ παραδώσειν & mox τὸν τῶν Πάρθων βασ. *Hen.*

* *Inde occasionem arriperet totum imperium occupandi.*] *Al.* inde in universum regnum sese inferret.

o Καταστρέψαιτο] Καταστρέψοιτο *Hen.*

p Διεγνωὼς,] Διεγνωκὼς *Hen.*

q Πρὸς τὸν Ἀρσάκην,] Πρὸς Ἀρσάκην, καὶ τ. σ. πᾶσαν ἀποβαλὼν, α. ζ. ἀπελείφθη *Busb.* & *Hen.* Arsacen & *Josephus* & *Maccabæorum* auctor dixere communi nomine: nam proprium ei nomen fuit Phraates, ut *Appianus* nos docet. *Grot.*

r Ἀποβαλὼν, —— δεδηλώκαμεν.] Demetrius II. Nicator à Parthis captus, postea dimissus ab Arsace inf. c. 7. §. 1. & c. 8. §. 4. De eo capto ab Arsace 1 *Maccab.* c. XIV. v. 3. Idem Ζωτὴς dictus Demetrius II. vid. c. 10. §. 1. SPANH.

s Δεδηλώκαμεν.] Alii δεδήλωται.

t Τρύφων] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 1. SPANH.

v Ἀντιόχου.] Ἀντιόχῳ *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

x Βεθσάνην] Ita prout edidimus supr. lib. 12. c. 8. §. 5. Βέθσαν in *Editis Aliisque*. Βαιθσὰν 1 *Macc.* c. 12. v. 40. HUDS. Βηθσὰν supr. lib. VI. c. 14. §. 8. infr. c. 10. §. 2. SPANH.

y Ὁ δ' ἕτοιμον] Ὁ δ' ἕτοιμον εἰς μάχην Ἰωνάθην ἰδὼν *Busb.* & *Hen.*

z Προσέταξε·] Προσέταττε *Hen.* προσέταττε *Busb.*

a Συνεβούλευσεν ἀπολῦσαι·] Συνεβούλευεν *Busb.* & *Hen.*

b Ὑπ' αὐτῷ.] Ἐπ' αὐτῷ *Hen.*

c Γνώμῃ ἀληθεῖ] Γνώμης ἀληθοῦς *Hen.*

d Ἧκεν εἰς Πτολεμαΐδα] Ita *Busb.* & *Hen.* ἦλθεν in *Editis Aliisque*.

e Σὺν Τρύφωνι.] Σὺν τῷ Τρύφωνι *Busb.* & *Hen.* & mox ὑπὸ Τρύφωνος.

f Τὸν μὲν Ἰωνάθην ἐζώγρησε,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 1. SPANH.

g Ἀπέκτεινεν.] Ἀπέκτειναν *Hen.*

h Ἐφθα-

nathæ acciderant exauditis, priuſquam advenerint quos miſerat Tryphon, armis tecti è regione exceſſerunt. Qui vero ad eos perſequendos miſſi erant, ubi viderunt paratos eſſe ad certamen de vita, nihil eos vi interpellarunt, atque ita ad Tryphonem reverſi ſunt.

XI. *Populi luctus & lamentatio ob Jonatham captum.*

3. Hieroſolymitani autem, cum fama accepiſſent Jonatham captum eſſe & qui cum eo erant interiiſſe milites, & illum ipſum ob ea quæ evenerant deplorabant, & omnes eum magnopere requirebant, atque timor magnus juſtuſque eis incuſſus animos valde ſolicitabat; ne, cum Jonathæ virtute ſimul & cura & moderatione deſtituti eſſent, gentes finitimæ illis infeſtæ, Jonathæque metu *eouſque* quieſcentes, nunc in eos inſurgerent, belloque illato extrema diſcrimina adire cogerent. id quod eis, non aliter quam exſpectabant, contigit. Nam gentes, audita Jonathæ morte, bello adoriri cœperunt Judæos, utpote duce carentes. Ipſe etiam Tryphon, exercitu coacto, in animo habebat, ubi in Judæam aſcenderat, bellum gerere adverſus eos qui in ea erant. Simon autem, cum videret Hieroſolymitanos ex iſtis in terrore eſſe atque metu, volens eos oratione audaciores reddere ad Tryphonis impreſſionem alacriter ſuſtinendam, populi concione in templum vocata, hujuſmodi verbis eos conſolari cœpit.

Simon populum conſolatur. 1 Maccab. c. 13.

"Equidem jam non eſt ut *amplius* ignoretis, viri populares, ut cum patre meo & ego & fratres mei pro libertate veſtra auſi fuerimus mortis periculum libenter adire. Cumque hujuſmodi exemplorum abunde habeam, etiam ex eo quod decretum ſit noſtræ familiæ mortem obire pro lege & religione, nullus tantus erit metus, qui hanc noſtrorum ſententiam ex anima mea ejiciet, ejuſque in locum inducet vitæ amorem & gloriæ contemptum. Quapropter, tanquam ductore non egentes, qui vel maxima pro vobis pati atque facere paratus ſit, ſequimini me alacriter quocunque vos duxero; neque enim meis ſum fratribus præſtantior ut vitæ meæ parcam, neque deterior quam illi, ut quod iis pulcherrimum viſum eſt, mori pro legibus cultuque Dei veſtro, hoc ipſe fugiam & *aliis* relinquam. quibus autem me oportet meipſum germanum illorum fratrem præſtare, iſtis memet ejuſmodi eſſe oſtendam. perſuaſum enim habeo me pœnas ab hoſtibus repetiturum eſſe, voſque omnes cum uxoribus & liberis ab illorum injuriis erepturum, atque templum Dei auſpiciis ab omni vaſtatione ſartum tectum conſervaturum. nam gentes video, contemptu veſtrûm, utpote ducem non habentium, bellandi impetum cepiſſe.

Summa rerum à populo ei defertur. 1 Maccab. c. 13.

3. Cum in hæc verba Simon dixiſſet, populum *ad omnia* confirmavit; ut qui metu exanimatus eſſet & dejectus *ſtatim* melius ſe haberet, & ad bene ſperandum excitaretur: ita ut univerſi * confertim exclamarent, Simonem ſibi ducem eſſe, ipſumque pro Juda & Jonatha fratribus ſuis principatum habere, ſeque ei, in omnibus quæ imperaverit, di-

νάθην συμβεβηκότων, [h] ἔφθασαν πρὶν ἢ τοὺς ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος ἀπεσταλμένους ἀφικέσθαι, φραξάμενοι τοῖς ὅπλοις, ἐκ τῆς χώρας ἀπελθεῖν. οἱ δ' ἐπ' αὐτοὺς πεμφθέντες, [i] ἰδόντες ἑτοίμους ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἀγωνίζεσθαι, μηδὲν αὐτοῖς ἐνοχλήσαντες, πρὸς τὸν Τρύφωνα ὑπέστρεψαν.

γ'. Οἱ δ' ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀκούσαντες τὴν Ἰωνάθου σύλληψιν, καὶ τὴν τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν ἀπώλειαν, αὐτόν τε ἐκεῖνον ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ὠλοφύροντο, καὶ δεινὴ τἀνδρὸς ἐπιζήτησις παρὰ πᾶσιν ἦν, δέος τε μέγα καὶ κατὰ λόγον [k] αὐτοῖς ἐμπεσὸν ἐλύπει, μὴ τῆς Ἰωνάθου ἀνδρείας ἅμα καὶ προνοίας [l] ἀφῃρημένοι, τὰ πέριξ ἔθνη χαλεπῶς ἔχοντα πρὸς αὐτοὺς, καὶ διὰ Ἰωνάθην ἠρεμοῦντα, νῦν αὐτοῖς ἐπισυστῇ, καὶ πολεμοῦντες εἰς τοὺς περὶ τῶν ἐσχάτων κινδύνους ἀναγκάζωνται [m] καθίστασθαι. καὶ δὴ [n] τοῦτ' αὐτοῖς ὡς ὑπενόουν συνέπεσε. τοῦ γὰρ Ἰωνάθου ἀκούσαντες θάνατον οἱ ἐκ τῶν ἐθνῶν, πολεμεῖν ἤρξαντο τοὺς Ἰουδαίους [o] ὡς ἀποροῦντας ἡγεμόνος. αὐτὸς δὲ ὁ Τρύφων, δύναμιν [p] συναγαγὼν, γνώμην εἶχεν, ἀναβὰς εἰς τὴν Ἰουδαίαν πολεμεῖν τοὺς ἐν αὐτῇ. Σίμων δὲ ὁρῶν πρὸς ταῦτα τοὺς Ἱεροσολυμίτας καταπεπληγότας, βουλόμενος αὐτοὺς εἰς τὸ ὑποστῆναι προθύμως ἐπιόντα τὸν Τρύφωνα θαῤῥαλεωτέρους ποιῆσαι τῷ λόγῳ, [q] συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐντεῦθεν αὐτοὺς παρακαλεῖν ἤρξατο. "τὸ μὲν ὑπὲρ τῆς [r] ὑμετέρας ἐλευθερίας, [s] ἄνδρες ὁμόφυλοι, μετὰ τοῦ πατρὸς ἐγώ τε καὶ οἱ ἀδελφοί μου ὡς ἐτολμήσαμεν ἀσμένως ἀποθανεῖν, [t] οὐκέτ' ἀγνοεῖτε. παραδειγμάτων δὲ τοιούτων εὐποροῦντός μου, κἂν τοῦ θνήσκειν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς θρησκείας [v] τοὺς ἐκ τῆς ἡμετέρας οἰκίας δεδογμένου, φόβος οὐδεὶς ἔσται τηλικοῦτος, ὃς ταύτην ἡμῶν τὴν διάνοιαν [x] ἐκβάλῃ τῆς ψυχῆς, [y] ἀντεισάξῃ δ' εἰς αὐτὴν φιλοζωΐαν καὶ δόξης καταφρόνησιν. ὅθεν [z] ὡς οὐκ ἀποροῦντες ἡγεμόνος, οἵου τε καὶ πάσχειν ὑπὲρ [a] ὑμῶν τὰ μέγιστα καὶ δρᾷν, ἕπεσθέ μοι προθύμως ἐφ' οὓς ἂν ἡγῶμαι· οὔτε γὰρ κρείττων ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν ἵνα φείδωμαι τῆς ἐμαυτοῦ ψυχῆς, οὔτε χείρων, ἵνα ὃ κάλλιστον ἐκείνοις ἔδοξε, τὸ τελευτᾶν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας ὑμῶν, τοῦτ' ἐγὼ φύγω καὶ καταλίπω. οἷς δέ με δεῖ γνήσιον ἀδελφὸν ἐκείνων φανῆναι, τούτοις ἐμαυτὸν [b] δείξω. θαῤῥῶ γὰρ ὡς καὶ δίκην ληψόμενος παρὰ τῶν πολεμίων, καὶ πάντας ὑμᾶς μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων τῆς ἐξ αὐτῶν ὕβρεως ῥυσόμενος, καὶ τὸ ἱερὸν ἀπόρθητον μετὰ τοῦ Θεοῦ διαφυλάξων. τὰ γὰρ ἔθνη βλέπω καταφρονήσαντα ὑμῶν, ὡς οὐκ ἐχόντων ἡγεμόνα, πρὸς τὸ πολεμεῖν ὡρμηκέναι.

γ'. Τούτους ποιησαμένου τοῦ Σίμωνος τοὺς λόγους ἀνεθάῤῥησε τὸ πλῆθος, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἐνδεδωκὸς ὑπὸ δειλίας [c] ἀνηγέρθη πρὸς τὰ ἀμείνω καὶ ἀγαθὰς ἐλπίδας· ὡς ἀθρόως πάντα τὸν λαὸν ἐκβοῆσαι τὸν Σίμωνα αὐτῶν ἡγεῖσθαι, καὶ [d] ἀντὶ τοῦ Ἰούδα καὶ Ἰωνάθου τῶν ἀδελφῶν, [e] αὐτὸν τὴν προστασίαν ἔχειν, ἔσεσθαι γὰρ πρὸς ὅ, τι [f] κελεύσει

h Ἔφθασαν] Ita cum Cod. *Busb.* ἔφθησαν in *cæteris.*

i Ἰδόντες ἑτοίμους] Ὡς εἶδον *Hen.*

k Αὐτοῖς ἐμπεσὸν ἐλύπει,] Illud αὐτοῖς inſertum dedi ex *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

l Ἀφῃρημένοι,] Ἀφῃρημένων *Hen.* (& *Coccejus*, quod & volebat *L. B.* in quo ἀφῃρημένον) ſed ἀφῃρημένοι loco ſuo movere nolui, quod ſæpe pro Genitivis abſolutis Nominativus more Attico videri poſſit adhibitus.

m Καθίστασθαι.] Ita *MSS.* καθίστασθαι *Gen.* *Aliiſque.*

n Τοῦτ' αὐτοῖς] Ταῦτ' αὐτοῖς *Busb.* & *Hen.*

o Ὡς ἀποροῦντας ἡγεμόνος.] Illud ὡς ex *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

p Συναγαγὼν,] Συλλέγων *Hen.*

q Συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς τὸ ἱερὸν] 1 Maccab. XIII. 2. &c. SPANH.

r Ὑμετέρας ἐλευθερίας,] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* ἡμετέρας in *Editis* *Aliiſque.*

s Ἄνδρες ὁμόφυλοι,] Vocem ἄνδρες ex *iiſdem* (& *Lugd. Bat.*) repoſui.

t Οὐκέτ' ἀγνοεῖτε.] Οὐκ ἀγνοεῖτε *Busb*

v Τοὺς ἐκ τῆς ἡμετέρας οἰκίας δεδογμένου,] Ita cum Cod. *Busb.* favente nonnihil *Hen.* qui habet τῆς ἐκ. in *Editis Aliiſque* deeſt τοὺς. Quid ſibi velint *Codd. Gall.* in quibus καὶ τῆς θρησκείας ἐκ τ. ἡ. οἰκίας γινομένους, φόβος &c. plane neſcio.

x Ἐκβάλῃ τῆς ψυχῆς,] Ἐκβαλεῖ *Hen.* & *Lugd. Bat.*

y Ἀντεισάξῃ] *L. B.* ἀντεισάξει.

z Ὡς οὐκ ἀποροῦντες ἡγεμόνος,] Illud ὡς repoſui ex *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

a Ὑμῶν τὰ μέγιστα] Ἡμῶν *Hen.*

b Δείξω.] *L. B* ἐπιδείξω.

c Ἀνηγέρθη] Ἀνήρθη πρὸς τὴν ἀμείνω καὶ ἀγαθὴν ἐλπίδα *Hen. Vat.* & *Busb.*

* *Confertim exclamarent,*] *Al.* continue.

d Ἀντὶ τοῦ Ἰούδα] Ἀντὶ Ἰούδα *Hen.*

e Αὐτὸν τὴν προστασίαν] Ita cum Cod. *Hen.* αὐτοῦ in *cæteris.*

f Κελεύσει πειθηνίους.] Κελεύει *Busb.* κελεύσειε *Hen.*

g Βού-

λεύσῃ παρῄνιους. συναθροίσας δὲ πᾶν [g] εὐθὺς ὅσον ἦν τὸ πολεμικὸν τῆς οἰκείας ἰσχύος, ἔσπευδε τὰ τείχη τῆς πόλεως ἀνοικοδομῆσαι. καὶ πύργοις αὐτὴν [h] ὑψηλοῖς τε καὶ καρτεροῖς ἀσφαλισάμενος, ἀπέστελλε μὲν Ἰωνάθην τινὰ φίλον Ἀψαλώμου παῖδα μετὰ στρατιᾶς εἰς Ἰόππην, προστάξας αὐτῷ τοὺς οἰκήτορας ἐκβαλεῖν· ἐδεδίει γὰρ μὴ παραδῶσιν οὗτοι τὴν πόλιν τῷ Τρύφωνι· αὐτὸς δὲ [i] ὑπομείνας ἐφύλαττε τὰ Ἱεροσόλυμα.

δ'. Ὁ δὲ Τρύφων, ἄρας ἐκ Πτολεμαΐδος μετὰ στρατιᾶς πολλῆς, εἰς τὴν Ἰουδαίαν [k] παραγίνεται, [l] καὶ τὸν Ἰωνάθην δέσμιον ἄγων. ἀπήντησε δὲ αὐτῷ καὶ Σίμων μετὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, εἰς [m] Ἀδδιδα πόλιν, ἥτις ἐπ᾽ ὄρους κειμένη τυγχάνει, ὑφ᾽ ἧς ὑπόκειται τὰ τῆς Ἰουδαίας πεδία. γνοὺς δὲ [n] ὁ Τρύφων ἡγεμόνα τὸν Σίμωνα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων [o] καθεστῶτα, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν, καὶ τοῦτον ἀπάτῃ καὶ δόλῳ περιελθεῖν βουλόμενος, κελεύων αὐτὸν, εἰ θέλει λυθῆναι τὸν ἀδελφὸν Ἰωνάθην, πέμψαι τάλαντα ἑκατὸν ἀργυρίου, καὶ δύο τῶν παίδων [p] Ἰωνάθου ὁμήρους ὅπως μὴ ἀφεθεὶς ἀποστήσῃ τὴν Ἰουδαίαν [q] τοῦ βασιλέως. ἄρτι γὰρ αὐτὸν διὰ τὸ ἀργύριον, ὃ τῷ βασιλεῖ χρησάμενος [r] ὤφειλε, φυλάττεσθαι δεδεμένον. ὁ δὲ Σίμων τὴν τέχνην τὴν τοῦ Τρύφωνος οὐκ ἠγνόησεν, ἀλλὰ συνεὶς ὅτι καὶ τὸ ἀργύριον [s] ἀπολέσει δοὺς καὶ τὸν ἀδελφὸν οὐ λύσει, μετ᾽ αὐτοῦ δὲ καὶ τοὺς παῖδας ἐκδώσει τῷ πολεμίῳ, φοβούμενος δὲ μὴ διαβληθῇ πρὸς τὸ πλῆθος ὡς αἴτιος αὐτὸς τἀδελφῷ θανάτου γενόμενος, ὅτι μηδὲ τὰ χρήματα μηδὲ τοὺς υἱοὺς [t] δέδωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ, συναγαγὼν τὴν στρατιὰν, [v] ἐδήλωσεν αὐτῇ τὰ παρὰ τοῦ Τρύφωνος· εἰπὼν ὅτι ταῦτα καὶ ἐνέδραν καὶ ἐπιβουλὴν ἔχει, ὅμως αἱρετώτερον [x] εἶναι πέμψαι τὰ χρήματα αὐτῷ καὶ τοὺς υἱοὺς, ἢ τοῖς ὑπὸ Τρύφωνος προβαλλομένοις μὴ ὑπακούσαντα λαβεῖν αἰτίαν, ὡς τὸν ἀδελφὸν σῶσαι μὴ θελήσας. καὶ Σίμων μὲν τούς τε Ἰωνάθου παῖδας [y] ἐξέπεμψε καὶ τὰ χρήματα. λαβὼν δὲ ὁ Τρύφων οὐκ ἐτήρησε τὴν πίστιν, [z] οὐδὲ ἀπέλυσεν Ἰωνάθην· ἀλλὰ, τὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν, ἐκπεριῄλθε τὴν χώραν, καὶ διὰ τῆς Ἰδουμαίας ἀναβαίνειν διεγνώκει τὸ λοιπὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ παραγινόμενος ἧκεν εἰς [a] Ἄδωρα πόλιν τῆς Ἰδουμαίας. [b] ἀντιπαρῆγε δὲ ὁ Σίμων μετὰ τῆς στρατιᾶς, ἀεὶ καταστρατοπεδευόμενος ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ.

ε'. [c] Τῶν δὲ ἐν ἄκρᾳ πεμψάντων πρὸς Τρύφωνα, καὶ παρακαλούντων σπεῦσαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ τροφὰς αὐτοῖς πέμψαι, παρεσκεύασε τὴν ἵππον, ὡς διὰ τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐν Ἱεροσολύμοις ἐσόμενος. ἀλλὰ χιὼν [d] διὰ νυκτὸς πολλὴ πεσοῦσα, καὶ τάς τε ὁδοὺς καλύψασα, καὶ ἄπορον ἵπποις μάλιστα [e] ὁδεύειν ὑπὸ βάθους τὴν πορείαν [f] παρέχουσα, διεκώλυσεν αὐτὸν ἐλθεῖν [g] εἰς Ἱεροσόλυμα. διόπερ ἐκεῖθεν ἄρας ὁ Τρύφων, εἰς τὴν Κοίλην ἀφικνεῖται Συρίαν· σπουδῇ τε εἰς τὴν [h] Γαλααδῖτιν ἐμβαλὼν, τόν τε Ἰωνάθην ἀποκτείνας αὐτόθι καὶ ταφῆ-

ncto audientes fore. Itaque coactis mox omnibus quotquot ex suis ad militiam essent idonei, festinavit urbis mœnia denuo ædificare. Et cum turribus eam celsis validisque firmasset, Jonatham quidem, unum ex amicis, Absalomi filium, cum exercitu Joppen misit, eique in mandatis dedit ut incolas ejiceret, (metuebat enim ne isti urbem Tryphoni traderent) ipse vero Hierosolymis mansit ad urbis custodiam.

4. Tryphon autem, Ptolemaïde profectus magno cum exercitu, in Judæam se confert, Jonatham etiam vinctum secum ducens. At Simon ei quoque obviam venit cum suis copiis ad urbem Addida, in monte positam, cui subjecta erant Judææ campestria. Quod ubi Tryphon intellexit, Simonem à Judæis ducem constitutum esse, misit ad eum *nuncios*, eo animo ut ipsum etiam fraude doloque circumveniret; eique mandat, si fratrem Jonatham dimitti vellet, ut mitteret argenti talenta centum & duos de Jonathæ filiis obsides, ne dimissus Judæam in defectionem à Rege trahat. jam enim ipsum in vinclis retineri propter pecuniam, † quam Regi acceptam deberet. At Simon Tryphonis astutias non ignoravit; sed cognito quod & pecuniam perditurus esset, nec fratrem liberaturus, quin & filios ejus insuper hosti dediturus esset, tamen veritus ne à populo traduceretur, ut qui fratri causa fuisset interitûs, quod nec pecuniam nec filios pro fratre dare vellet, advocato in concionem exercitu, ad eos retulit quæ à Tryphone acceperat: addito insidias fraudemque sub illis latere, optabilius tamen esse & pecuniam & filios ad eum mittere, quam propositis à Tryphone non auscultando dare suspicioni locum, se fratrem servare noluisse. Atque ita Simon & Jonathæ filios *ei* misit & pecuniam. illis vero acceptis fidem non servavit Tryphon, neque Jonatham dimisit: sed cum exercitu regionem circumivit, & Idumæa peragrata deinde Hierosolyma ascendere statuit, factoque itinere veniebat Adora usque Idumææ urbem. cui Simon cum suis copiis contra venire, castris ex adverso castrorum illius semper positis.

Tryphon irruptionem facit in Judæam.

1 Maccab. c. 13.

Tryphon à Simone pecuniam per dolum aufert.

1 Maccab. c. 13.

5. Interea qui erant in arce, missis ad Tryphonem legatis, hortatum ut cito ad se veniret, sibique commeatum mitteret, equitatum *ad profectionem* paravit, quasi ea nocte futurus Hierosolymis. sed multa nix, noctu delapsa & viis obducta, difficilemque equis quà irent ob profunditatem nivis transitum reddens, illi obstitit quo minus Hierosolyma proficisceretur. Itaque Tryphon, inde digressus, in Cœlen-Syriam abiit: festinanterque in Galaaditin facto impetu, & Jonatha illic interfecto & sepeliri jusso, ipse Antiochiam reversus est.

Jonatham interficit & Antiochiam revertitur.

1 Maccab. c. 13.

g Εὐθὺς ὅσον] Εὐθέως *Hen.*

h Ὑψηλοῖς τε καὶ καρτεροῖς] Ὑψηλοτάτοις καὶ καρτεροῖς *Hen.* & *Vat.*

i Ὑπομείνας] Παραμείνας *Hen.*

k Παραγίνεται,] Παρεγένετο *Hen.* & *Busb.*

l Καὶ τὸν Ἰωνάθην] Καὶ deëst *Busb.* & commode abesse potest.

m Ἀδδιδα] *Al.* Ἀδιδά. Videsis *Relandum* in *Palæstina* S. p. 546. & *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* p. 338. HUDS. 1 Maccab. XIII. 13. Ἀδιδὰ *MS. Alex.* Ἀδίδοις· ἁλωσ. lib. 4. c. 9. §. 1. Ἀδίδοις vid. infr. c. 15. §. 2. SPANH.

n Ὁ Τρύφων ἡγεμόνα] Articulum accepi ex *MSS.*

o Καθεστῶτα,] Καθεστάμενον *Hen.*

p Ἰωνάθου] Τῶν Ἰωνάθου *Busb.* & *Hen.*

q Τοῦ βασιλέως.] Illud τοῦ è *Cod. Busb.*

r Ὤφειλε,] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ὤφειλε in *Editis Aliisque*,

* *Quam regi acceptam deberet.*] Potius, *quam mutuam à Rege acceptam deberet*. IBBETS.

s Ἀπολέσει] Sic *Busb.* & *Hen.* ἀπωλέσῃ in *Editis*, forsan pro ἀπολέσῃ.

t Δέδωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ,] Ita *Hen.* ἔδωκεν in *cæteris*.

v Ἐδήλωσεν αὐτῇ τὰ παρὰ] Sic *MSS.* ἐδήλωσεν παρὰ αὐτῇ τὰ τοῦ Τρύφωνος in *Editis*.

x Εἶναι πέμψαι] Sic *Busb.* & *Epiphan.* ἔχει in *cæteris*. *L. B.* εἶναι ἔγνω.

y Ἐξέπεμψε] Ἔπεμψε *Busb.* & *Hen.*

z Οὐδὲ ἀπέλυσεν Ἰωνάθην·] Sic *MSS.* οὐδὲ ἀπέλυσε τὸν Ἰωνάθην in *Editis*.

a Ἄδωρα] In Græcis omnibus Δῶρα. Verum cum in *lib.* 2. *contra Ap.* scribat Δῶρα esse *urbem Phœnices*, & *quatuor dierum itinere distare ab Idumæa*, ac præterea *nullam urbem Idumææ Dora nuncupari*; ideo ex 1 *Macc.* c. 13. v. 20. ipsoque *Josepho*, infr. c. 9. §. 1. Ἄδωρα pro Δῶρα rescripsi: præsertim cum in *Epiphanii libris* habeamus *ad doram* aut *addoram civitatem*, proculdubio pro *Adoram civitatem*. Videsis *Relandum* in *Palæstina* S. p. 739. & *Ez. Spanhemium* in *Orbe Rom.* p. 389. Ἰουδαίας solus *Hen.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 2. & contra Apion. lib. 2. §. 9. nullam dari in Idumæa Doram, sed quatuor dierum spatio eandem Doram ab Idumæa dissitam, ac prope Carmelum montem sitam, sed pro Δῶρα ibi legendum puto Ἄδωρα, de qua Idumææ aut in vicino tractu ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 2. & cap. 8. §. 4. & 1 Maccab. XIII. 70. in narratione hujus facti Ἀδαρα. SPANH.

b Ἀντιπαρῆγε δὲ ὁ Σίμων] Περιῆγε *Busb.*

c Τῶν δὲ ἐν ἄκρᾳ πεμψάντων] Ita *Busb.* & *Hen.* τῶν δὲ ἐν τῇ ἄκρᾳ in *Editis*.

d Διὰ νυκτὸς] Sic *Hen.* διὰ τῆς νυκτὸς in *cæteris*.

e Ὁδεύειν ὑπὸ βάθους] Πεζεύειν *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἵπποις μάλιστα καὶ πεζοῖς legisse videtur *Epiphan.*

f Παρέχουσα,] Παρασχοῦσα *Busb.* καταχοῦσα *Hen.* & *Lugd. Bat.*

g Εἰς Ἱεροσόλυμα.] Iterum cum *Hen.* εἰς τὰ Ἱεροσ. in reliquis.

h Γαλααδῖτιν] Γαλααδῖτην *Busb.* & *Hen.*

ἱ Βεσκὰ

est. Simon autem, missis quibusdam ad Basca urbem, ossa *Jonathæ* fratris *inde* transfert. Atque is quidem eis justa solvit in *ipsius* patria Modim: magno vero luctu à populo universo deploratus est *Jonathas*. Quin & Simon patri & fratribus suis monumentum amplissimum exstruxit ex lapide candido & polito. Cum autem illud in magnam & conspicuam altitudinem extulisset, porticus ei circumdedit, & columnas uno ex lapide singulas, opus visu mirandum, erigit. Ad hæc etiam Pyramidas septem, parentibus & fratribus, cuique unam, ædificavit, tam ob pulchritudinem quam magnitudinem admirabiliter factas, quæ ad hanc usque diem servantur. Et Jonathæ quidem sepulturæ, structuræque monumentorum pro Simonis domesticis, hujusmodi studium adhibitum fuisse novimus. Diem autem supremum obiit Jonathas, cum annos quatuor in pontificatu egisset & genti præfuisset. Atque ita quidem se habent quæ ad hujus interitum spectant.

Simon pontifex populo immunitatem impetrat.
1 Maccab. c. 13.

6. Simon autem, pontifex constitutus à multitudine, primo sui pontificatus anno populum è servitute Macedonum liberavit, ut non amplius tributa eis penderent. Hanc autem libertatem & immunitatem à tributis nacti sunt post annum septuagesimum & centesimum regni Assyriorum, ex quo Syria potitus est Seleucus cognomine Nicator. Tanta autem ambitione tenebatur populus Simonem honorandi, ut tam in contractibus inter se quam in publicis tabulis scriberent, primo anno Simonis benefactoris Judæorum & ethnarchæ. Sub eo enim magna usi sunt felicitate, hostesque finitimos debellarunt. nam Gazara urbem & Joppen & Jamniam in suam potestatem redegit Simon: expugnataque Hierosolymorum arce, solo eam æquavit, ne *posthac* esset hostibus receptaculum, qua occupata plurimum eis nocerent, ut tunc *experti sunt*. Quo facto optimum visum est & è re sua, ut & montem deprimerent, cui arcem impositam esse contigit, ita ut templum emineret. ad quod populum, in concionem advocatum, hortabatur, ut id facere liceret, malis commemoratis quæ à præsidiariis & à Judæis perfugis passi sunt, porroque passuri essent, si regnum iterum occuparet alienigena, arcemque præsidio teneret. His dictis populo persuasit, ut qui ad utilia illos hortaretur. Atque cunctorum manibus admotis, mon-

Gazara aliasque urbes capit, & arcem Hierosolymitanam diruit.
1 Maccab. c. 13.

ναι κελεύσας, αὐτὸς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπέστρεψεν. ὁ δὲ Σίμων, πέμψας εἰς [i] Βασκὰ πόλιν, μετακομίζει τὰ τοῦ ἀδελφοῦ ὀστᾶ. καὶ κηδεύει μὲν ταῦτα ἐν [k] Μωδεεὶμ τῇ πατρίδι· πένθος δὲ ἐπ' αὐτῷ μέγα πᾶς ὁ λαὸς [l] ἐποιήσατο. Σίμων δὲ καὶ μνημεῖον μέγιστον ᾠκοδόμησε τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ ἐκ λίθου λευκοῦ καὶ ἀνεξεσμένου. εἰς πολὺ δὲ αὐτὸ καὶ περίοπτον ἀναγαγὼν ὕψος, στοὰς περὶ αὐτὸ βάλλεται, καὶ στύλους μονολίθους, [m] θαυμαστὸν ἰδεῖν χρῆμα, ἀνίστησι. πρὸς τούτοις δὲ καὶ πυραμίδας ἑπτὰ, τοῖς τε γονεῦσι καὶ τοῖς ἀδελφοῖς [n] ἑκάστῳ μίαν ᾠκοδόμησεν, εἰς ἔκπληξιν μεγέθους τε ἕνεκα καὶ κάλλους πεποιημένας, [o] αἳ καὶ μέχρι δεῦρο σώζονται. καὶ περὶ μὲν τῆς Ἰωνάθου ταφῆς, καὶ τῆς τῶν μνημείων οἰκοδομίας τοῖς οἰκείοις Σίμωνος, τοσαύτην σπουδὴν οἴδαμεν γενομένην. ἀπέθανε δὲ Ἰωνάθης, [p] ἀρχιερατεύσας [q] ἔτη τέσσαρα, [r] προστὰς τοῦ γένους. καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς τούτου τελευτῆς ἐν τούτοις ἦν.

ϛʹ. Σίμων δὲ, κατασταθεὶς ἀρχιερεὺς ὑπὸ τοῦ πλήθους, τῷ πρώτῳ τῆς ἀρχιερωσύνης ἔτει [s] τῆς ὑπὸ Μακεδόσι δουλείας τὸν λαὸν ἠλευθέρωσεν, ὡς μηκέτι φόρους [t] αὐτοῖς τελεῖν. ἡ δὲ ἐλευθερία καὶ τὸ [v] ἀνείσφορον [x] Ἰουδαίοις μετὰ ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη τῆς [y] Ἀσσυρίων βασιλείας, ἐξ οὗ χρόνου Σέλευκος [z] ὁ Νικάτωρ ἐπικληθεὶς κατέσχε Συρίαν, ὑπῆρξε· τοσαύτη δὲ ἦν ἡ τοῦ πλήθους [a] περὶ τὸν Σίμωνα φιλοτιμία, ὥς τ' ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους συμβολαίοις καὶ τοῖς δημοσίοις γράμμασιν, [b] ἐπὶ τοῦ πρώτου ἔτους γράφειν [c] Σίμωνος τοῦ εὐεργέτου Ἰουδαίων καὶ [d] ἐθνάρχου. εὐτύχησαν γὰρ ἐπ' αὐτοῦ σφόδρα, καὶ τῶν [e] ἐχθρῶν τῶν περιοίκων ἐκράτησαν. κατεστρέψατο γὰρ Σίμων [f] Γάζαρά τε πόλιν καὶ Ἰόππην καὶ Ἰάμνειαν· ἐκπολιορκήσας δὲ καὶ τὴν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις [g] ἄκραν, εἰς ἔδαφος αὐτὴν καθεῖλεν, ὡς ἂν μὴ τοῖς ἐχθροῖς ὁρμητήριον ᾖ καταλαμβανομένοις αὐτὴν, τοῦ κακῶς ποιεῖν ὡς καὶ τότε. καὶ τοῦτο ποιήσας, ἄριστον ἐδόκει καὶ συμφέρον εἶναι, καὶ τὸ ὄρος, [h] ἐφ' ᾧ τὴν ἄκραν εἶναι συνέβαινε, καθελεῖν, ὅπως ὑψηλότερον ᾖ τὸ ἱερόν. καὶ δὴ τοῦτο ἔπειθεν εἰς ἐκκλησίαν καλέσας τὸ πλῆθος ὑπ' αὐτοῦ γίνεσθαι, [i] ὧν τε ἔπαθον ὑπὸ τῶν φρουρῶν καὶ τῶν φυγάδων Ἰουδαίων ὑπομιμνήσκων, ἅ τε πάθοιεν ἄν, εἰ πάλιν κατάσχῃ τὴν βασιλείαν ἀλλόφυλος, φρουρᾶς ἐν αὐτῇ κατασταθείσης. [k] ταῦτα λέγων πείθει τὸ πλῆθος παραινῶν αὐτῷ τὰ [l] συμφέροντα. καὶ πάν-

i Βασκὰ] Βασκόπολιν, ut supra Δωρύπολιν *Hen.* Βασκαμὰ 1 *Macc.* c. 13. v. 23. *Grotius* putat Βασκαμὰ eandem esse urbem quæ Βασκὰθ vocatur *Josua*, c. 15. v. 39. litera emollita ob faciliorem pronunciationem. Verum (inquit *Relandus*) errant qui volunt esse *Botzkath* urbem Judæ. HUDS. 1 Maccab. XIII. 23. Βασκαμᾶ. SPANH.

k Μωδεεὶμ] Ita ut supra lib. 12. c. 6. §. 1. Μωδεεὶν in *Editis*. Μωδαεὶ *Hen.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 1. §. 3.

l Εποιήσατο.] Εποίησεν *Hen.*

m Θαυμαστὸν ἰδεῖν] Ita *Hen.* θαυμαστόν τε ἰδεῖν χρῆμ' ἀνίστησι in *Editis Aliisque.*

n Εκάστῳ μίαν] Sibi etiam meta una reservata. De hisce vide *Sanctium* in *Macc.* pag. 515. &c.

o Αἳ καὶ μέχρι δεῦρο σώζονται.] Sic & *Euseb.* lib. περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων.

p Αρχιερατεύσας] Ita *Busb.* & *Hen.* Αρχιερατεύων in *Editis Aliisque.*

q Ετη τέσσαρα,] Apud *Zonaram*, μετὰ τελευτὴν τῆς ἀρχιερωσύνης. HUDS. Scaliger animadvers. in Eusebium pag. 146. legit τέσσαρα καὶ δέκα προστὰς τοῦ γένους τὰ πάντα ιη'. *annum agens Pontificatus 14, quum jam 18 annos nationi præfuisset.* REL.

r Προστὰς τοῦ γένους.] At *Josephus* lib. 20. c. *penult.* septem annos pontificatui ejus adsignat. Itaque *Scaliger* (in *Animadvers. Euseb.* p. 134.) mendum loco subesse putans scribit, ἔτη τέσσαρα καὶ δέκα, προστὰς τοῦ γένους τὰ πάντα ιη'. probante *Casaubono*. Verum *Jac. Cappellus* (ad A. M. 3857.) malit ἔτη θ'. vel ι'. καὶ μῆνας τέσσαρας. Ab utrisque dissentit *Is. Vossius* qui (in *Chronol.* S. c. XII.) legit, ἀρχιερατεύων ἔτη ἑπτὰ, καὶ ἔτι τέσσαρα προστὰς τοῦ γένους. Videsis *Torniellum* ad A. M. 3912. In *Epiphanii* libris omnibus, quos vidimus, post illa προστὰς τοῦ γένους sequuntur ista, *Et de labore quidem mortis ejus in mutuis documentis, publicisque monumentis* &c. aliquammultis omissis quæ in *Græcis* omnibus exstant.

s Τῆς ὑπὸ —— τελεῖν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 2. SPANH.

t Αὐτοῖς τελεῖν.] Ita cum *Hen.* & *Busb.* αὐτοὺς in *cæteris.*

v Ανείσφορον] Τὸ ἀνείσφορον idem quod αὐτοτελές· SPANH.

x Ἰουδαίοις μετὰ ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη] Eo modo *Hen.* τοῖς Ἰουδαίοις in *reliquis.*

y Ασσυρίων βασιλείας,] Σύρων malit *Grotius* ad 1 *Macc.* c. 13. v. 41. Sed *Assyrios* & *Syros* confundi solere notarunt *Geographi Aliique.* Sic apud *Justinum* ex *Trogo* l. 1. c. 11. *Assyrii, qui postea Syri dicti sunt.*

z Ο Νικάτωρ] Ο Νικάτωρ ut in Nummis. SPANH.

a Περὶ τὸν Σίμωνα φιλοτιμία,] Ita in *Editis Aliisque*, πρὸς τὸν Σιμ. *Busb.* & *Hen.*

b Επὶ τοῦ —— Ἰουδαίων] Επὶ Σίμωνος Αρχιερέως μεγάλου καὶ στρατηγοῦ καὶ ἡγουμένου Ἰουδαίων 1 Maccab. XIII. 43. SPANH.

c Σίμωνος τοῦ εὐεργέτου Ἰουδαίων] Σίμωνος εὐεργέτου Ἰουδαίων καὶ ἐπάρχου *Busb.* & *Hen.*

d Εθνάρχου.] *L. B.* ἐπάρχου.

e Εχθρῶν] In marg. MS. *Lugd. Bat.* manus antiqua jubet legere ἐθνῶν. HAV.

f Γάζαρά τε πόλιν] Ita lego cum *Epiphanio.* in *Editis* Γάζαράν τε π. Verum Γάζαν τ. π. (cum *Cod. Gall.*) ex 1 *Macc.* c. 13. v. 43. 54. rescribi jubet *Grotius.* malim tamen *Maccabæorum* auctorem ex *Josepho* corrigere. præsertim quod in eodem libro (c. 13. v. *ult.*) Γάζαρα habeamus. Hanc urbem Γάδαρα appellat *Strabo*, l. 16. litera sibilante Syrorum more in δ converso: quod notatum *Cellario* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 13. Videsis *Relandum* in *Palæstina* S. p. 778. & *Casaubonum* in *Strabonis* locum, l. 16. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 2. SPANH.

g Ακραν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 2. SPANH.

h Εφ' ᾧ τὴν ἄκραν εἶναι] Εφ' οὗ in *Cod. Busb.*

i Ων τε —— Ἰουδαίων] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ὧν τι ἔπαθον ὑπὸ τῶν φρουράρχων καὶ τῶν φρουρῶν Ἰουδαῖοι ὑπ. in *Editis.*

k Ταῦτα λέγων πείθει τὸ πλῆθος] Ταῦτα εἰπὼν ἔπεισε τὸ πλῆθος *Busb.*

l Συμφέροντα.] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἀμφότερα perperam in

πάντες προσβαλόντες καθῄρουν τὸ ὄρος, καὶ μήτε ἡμέρας μήτε νυκτὸς [m] ἀπολυόμενοι τοῦ ἔργου, τρισὶν αὐτοῦ τοῖς πᾶσιν ἔτεσι κατήγαγον εἰς ἔδαφος καὶ πεδινὴν λειότητα· καὶ τὸ λοιπὸν ἐξεῖχεν [n] ἁπάντων τὸ ἱερὸν, τῆς ἄκρας καὶ τοῦ ὄρους ἐφ᾽ ᾧ ἦν [o] ἀνῃρημένων. καὶ τὰ [p] μὲν ἐπὶ Σίμωνος πραχθέντα τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον.

tem ſuſtulerunt; tribuſque in univerſum annis neque die neque nocte ab opere ceſſando, ad fundum diruerunt & in campi planitiem: adeo ut in poſterum omnia ſupereminerit templum, arce & monte in quo poſita erat in nihilum redactis. Et quæ à Simone quidem geſta ſunt in hunc modum ſe habuerunt.

ΚΕΦ. ζ΄.

Ὡς ὁ Σίμων, σύμμαχος γινόμενος Ἀντιόχῳ τῷ Εὐσεβεῖ, Τρύφωνι ἐπολέμησε, καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ Κενδεβαίῳ Ἀντιόχου στρατηγῷ· ὥς τε ὁ Σίμων ἀπέθανεν ὑπὸ γαμβροῦ Πτολεμαίου δολοφονηθείς.

Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ [q] τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Δημητρίου, τὸν Ἀλεξάνδρου υἱὸν Ἀντίοχον, [r] ὃς καὶ Θεὸς ἐπεκλήθη, Τρύφων διέφθειρεν, ἐπιτροπεύων αὐτοῦ, τέσσαρα [s] βασιλεύσαντος ἔτη. [t] καὶ τὸν μὲν, [v] ὡς [x] χειριζόμενος ἀποθάνῃ, διήγγειλε· τοὺς δὲ φίλους καὶ τοὺς οἰκειοτάτους διέπεμπε πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἐπαγγελλόμενος αὐτοῖς χρήματα πολλὰ δώσειν εἰ βασιλέα χειροτονήσουσιν αὐτόν· [y] Δημήτριον μὲν ὑπὸ Πάρθων αἰχμάλωτον γεγονέναι μηνύων, τὸν δ᾽ ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀντίοχον, παρελθόντα εἰς τὴν ἀρχὴν, πολλὰ ποιήσειν αὐτοῖς κακὰ, τῆς [z] ἀποστασίας ἀμυνόμενον. οἱ δὲ, ἐλπίσαντες εὐπορίαν ἐκ τῆς Τρύφωνι δοθησομένης βασιλείας, ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν ἄρχοντα. γινόμενος δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς ὁ Τρύφων, διέδειξε τὴν αὐτοῦ φύσιν οὖσαν πονηράν. ἰδιώτης μὲν γὰρ ὢν, ἐθεράπευε τὸ πλῆθος, καὶ μετριότητα ὑπεκρίνετο, δελεάζων αὐτὸ τούτοις εἰς ἅπερ ἐβούλετο· τὴν δὲ βασιλείαν λαβὼν, ἀπεδύσατο τὴν ὑπόκρισιν, [a] καὶ ὁ ἀληθὴς Τρύφων ἦν. τοὺς οὖν ἐχθροὺς [b] διὰ ταῦτα [c] ἐποιεῖτο κρείττονας. τὸ μὲν γὰρ στρατιωτικὸν αὐτὸν μισοῦν ἀφίσταται πρὸς Κλεοπάτραν τὴν Δημητρίου γυναῖκα, τότε ἐν Σελευκείᾳ μετὰ τῶν τέκνων ἐγκεκλεισμένην. [d] ἀλωμένου δὲ καὶ Ἀντιόχου τοῦ Δημητρίου ἀδελφοῦ, ὃς ἐπεκαλεῖτο [e] Σωτὴρ, καὶ μηδεμιᾶς αὐτὸν πόλεως δεχομένης διὰ Τρύφωνα, πέμπει πρὸς αὐτὸν Κλεοπάτρα, καλοῦσα πρὸς αὐτὴν ἐπί τε γάμῳ καὶ βασιλείᾳ. ἐκάλει δὲ τὸν Ἀντίοχον ἐπὶ τούτοις, ἅμα μὲν τῶν φίλων αὐτὴν ἀναπεισάντων, ἅμα δὲ καὶ, τὴν πόλιν [f] ἐκδιδόντων τινῶν ἐκ τῆς Σελευκείας τῷ Τρύφωνι, δείσασα.

β΄. Γενόμενος δὲ ἐν τῇ Σελευκείᾳ ὁ Ἀντίοχος, καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν αὐξομένης, ὥρμησε πολεμήσων τὸν Τρύφωνα· καὶ κρατήσας [g] αὐτοῦ τῇ μάχῃ, [h] τῆς ἄνω Συρίας ἐξέβαλεν εἰς τὴν Φοινίκην, διώξας ἄχρι ταύτης, εἴς τε [i] Δῶραν φρούριόν τι δυσάλωτον ἐπολιόρκει συμφυγόντα. πέμπει δὲ καὶ πρὸς Σίμωνα τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας πρέσβεις. ὁ δὲ προσδέχεται προθύμως αὐτοῦ τὴν ἀξίωσιν, καὶ χρήματά τε πολλὰ καὶ τροφὴν τοῖς τὴν Δῶραν πολιορκοῦσι στρατιώ-

CAP. VII.

Quomodo Simon, inita ſocietate cum Antiocho Pio, bellum geſſit adverſus Tryphonem, & non multo poſt contra Cendebæum Antiochi ducem: utque Simon diem obiit dolo occiſus à genero ſuo Ptolemæo.

NON multo autem poſtquam Demetrius captus eſt, Alexandri filium Antiochum, qui Deus cognominabatur, peremit Tryphon, tutor ejus, quarto ejus imperii anno. Et de eo quidem, quod inter curandum vita exceſſerat, ſermonibus divulgabat; amicos vero ſuos & neceſſarios paſſim ad milites mittebat, promiſſa faciens ſe multum pecuniæ illis largiturum ſi ipſum in regem eligerent: Demetrium quidem à Parthis captum dictitans, fratrem vero ejus Antiochum, ſi potiretur imperio, multa illis mala illaturum eſſe ad defectionem ulciſcendam. Illi, in ſpem adducti fore ut opibus affluerent regno ad Tryphonem delato, *una voce* illum principem crearunt. Tryphon autem, cum penes eum eſſet rerum ſumma, *continuo* ingenii pravitatem prodidit. Nam dum privatus quidem erat populo obſequebatur, & moderationem ſimulabat, his artibus eos pertrahens ad quæcunque volebat: quamprimum vero regnum adeptus eſt, larvam exuebat, & verum præ ſe ferebat Tryphonem. Itaque ex iſtis fiebat, ut hoſtes ipſo potentiores evaſerint. Nam milites, eum odio habentes, ad Cleopatram defecerunt, Demetrii uxorem, quæ tum in Seleuciam cum liberis ſe incluſerat. Cum autem Demetrii frater Antiochus, qui Soter dicebatur, *tota regione* vagaretur, nulla ipſum urbe recipiente metu Tryphonis, mittit ad eum Cleopatra, ad conjugium ſimul & regnum accerſens. Antiochum autem ad hæc invitabat, tum quod amici iſta ei perſuaſerant, tum quod ſibi metuit, cum nonnulli è Seleucienſibus urbem Tryphoni tradere ſtuderent.

2. Poſtquam vero Seleuciam venit Antiochus, eique vires quotidie creſcerent, *inde* profectus eſt Tryphoni bellum illaturus: eumque prælio victum è ſuperiore Syria ejecit in Phœniciam, & eo uſque *illum* perſequutus obſidione cinxit in Dora, quo ſe fuga receperat, præſidio quodam expugnatu difficili. Mittit etiam legatos ad Simonem Judæorum pontificem de amicitia & ſocietate *cum eo ineunda.* Ille vero poſtulatis ejus libenter annuit, atque magnam pecuniæ vim & commeatum, mitten-

XII.

Demetrio capto Antiochum Deum perimit Tryphon.

Demetrii milites ad Tryphonem deficiunt.

Poſtea ad Cleopatram, Demetrii uxorem, ſe conferunt.

Antiochus, ad conjugium ſimul & regnum à Cleopatra accerſitus, Tryphoni bellum infert.

Cum Simone amicitiam jungit.

1 Maccab. c. 15.

in *Editis Aliiſque.* errore orto ex ſimilitudine vocum ἀμφότερα & συμφέροντα in abbreviaturis.

m Ἀπολυόμενοι τοῦ ἔργου,] Ἀφιστάμενοι *Busb.*

n Ἁπάντων τὸ ἱερὸν,] Ita *Hen.* & *Busb.* ἅπαν in *Editis.*

o Ἀνῃρημένων.] Docet margo *L. B.* in altero codice quodam fuiſſe κατηρειπωμένων. HAV.

p Μὲν ἐπὶ Σίμωνος] Illud μὲν ex *MSS.*

q Τῆς αἰχμαλωσίας] Hîc *Joſephus* diſſentit ab auctore *Maccabæorum*, c. 13. Videſis *Jac. Cappellum* ad A. M. 3860.

r Ὃς καὶ Θεὸς ἐπεκλήθη,] Item in nummis ejus, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ. SPANH.

s Βασιλεύσαντος] *L. B.* βασιλεύσαντα.

t Καὶ τὸν —— διήγγειλε·] Κ. τ. μ. ω. χειρ. &c. omittit hæc *Rufin.* in Verſione. SPANH.

v Ὡς χειριζόμενος ἀποθάνῃ, διήγγειλε·] In *Epitome Livii*, c. 55. corruptis medicis, qui, ipſum calculi dolore conſumi ad populum mentiti, dum ſecant, occidunt.

x Χειριζόμενος ἀποθάνῃ,] *L. B.* χειριζόμενος ἀποθάνοι.

y Δημήτριον —— γεγονέναι] Conf. ſupr. c. 5. §. xi. SPANH.

z Ἀποστασίας ἀμυνόμενον.] Ἀποστάσεως *Hen.* & *Busb.*

a Καὶ ὁ ἀληθὴς Τρύφων ἦν.] Καὶ ἀληθὴς *Hen.*

b Διὰ ταῦτα] Διὰ τοῦτο *Hen.*

c Ἐποιεῖτο κρείττονας.] Ἐποίει *Hen.* & *Busb.*

d Ἀλωμένου —— βασιλείᾳ.] Antiochus Soter frater Demetrii Cleopatram eandem ducit. vid. inf. c. 10. §. 1. ubi Cleopatra uxor duorum fratrum, primo Demetrii, dein Antiochi Soteris SPANH.

e Σωτὴρ,] *Sc.* paterno cognomento. Etiam paulo infra à religione dicitur *Pius.* Apud *Trogum Pompejum*, in *prologo* lib. 39. & *Euſebium* in *Chronico* dictus reperitur *Sidetes* vel *Sedetes*, ſive à venatione (quæ Syris צידה eſt, & cui ſumme illum deditum fuiſſe tradit *Plutarchus* in *Problematis*) cognomentum illud acceperit, ſive ab urbe *Side*, ex qua ad Tryphonem obſidendum profectum illum fuiſſe ſcribit *Syncellus. Uſſerius* ad *A. M.* 3864.

f Ἐκδιδόντων τινῶν] Ita cum *Hen* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* διδόντων in *cæteris.*

g Αὐτοῦ τῇ μάχῃ,] Αὐτὸν *Hen.*

h Τῆς ἄνω Συρίας] Conf. ἀλωσ. lib. 1. c 1. §. 4. ſic Συρία κάτω ſupr. lib. 12. c. 3. §. 1. & ἄνω χώρα de Syria ibid. c. 9. §. 1. SPANH.

i Δῶραν] Δῶρα *Hen.* pluraliter. Δωρᾶ 1 *Macc.* c. 15. v. 13. &

tendo ad Antiochum, large suppeditavit militibus Doram oppugnantibus, ita ut ad breve tempus inter amicos ejus maxime necessarios haberetur. Atqui Tryphon, cum Dora Apamiam fugisset, atque in ea obsidione captus esset, interfectus est, postquam tres annos regnaverat.

XIII. *Simon cum filiis adversus Cendebæum, Antiochi ducem, proficiscitur. 1 Maccab. c. 16.*

3. Cæterum Antiochus, ex avaritia & indolis pravitate, oblitus est eorum quæ Simon ei, cum necessitate premeretur, subministraverat: copiisque militaribus Cendebæo amico *suo* traditis, eum ad Judæam vastandam & Simonem comprehendendum emisit. At Simon, audita ejus iniquitate, quamvis jam ætate provectior, tamen indignatione commotus quod nihil justi ab Antiocho fieri experiretur, sumptoque animo supra ætatem, juvenili ferocia copias ad bellum educebat: & filios quidem cum militum pugnacissimis præmittit: ipse vero cum exercitu processit diverso itinere. Ac multis è suis ad angustias montium in insidiis collocatis, nusquam ausis excidit; sed, ubique hostibus superior reliquum vitæ tempus in pace agebat, inita etiam ab ipso cum Romanis societate.

XIV. *Ptolemæus Simonem & ejus filios interficit. 1 Maccab. c. 16.*

4. Et quidem octo in universum annos in Judæos regnavit: in convivio autem interiit ex insidiis, ei à genero suo Ptolemæo instructis. qui, uxore etiam Simonis & duobus filiis comprehensis & in vincula conjectis, misit qui tertium quoque interficerent, Joannem *scilicet*, cui etiam Hyrcanus nomen erat. Verum adolescens cum missos venire intellexisset, evitato ex illis periculo, ad urbem contendebat, multitudini fidens, quod beneficia à patre ejus acceperit, & Ptolemæum odio habuerit. Nam & Ptolemæum, cum per aliam portam ingredi anniteretur, repulit populus, ut qui Hyrcanum jam receperat.

της, πέμψας πρὸς Ἀντίοχον, ἀφθόνως ἐχορήγησεν, ὡς τῶν ἀναγκαιοτάτων αὐτὸν πρὸς ὀλίγον καιρὸν κριθῆναι φίλων. ὁ μὲν γὰρ Τρύφων ἐκ τῆς Δώρας φυγὼν εἰς [k] Ἀπάμειαν, καὶ ληφθεὶς ἐν αὐτῇ τῇ πολιορκίᾳ διεφθάρη, βασιλεύσας ἔτη τρία.

γʹ. Ὁ δ' Ἀντίοχος, ὑπὸ πλεονεξίας καὶ φαυλότητος, λήθην [l] τῶν ἐκ Σίμωνος αὐτῷ πρὸς τὰς χρείας ὑπηρετηθέντων ἐποιήσατο· καὶ δύναμιν στρατιωτικὴν [m] Κενδεβαίῳ παραδοὺς τῷ φίλῳ, ἐπὶ τὴν τῆς Ἰουδαίας πόρθησιν καὶ τὴν Σίμωνος ἅλωσιν ἐξαπέστειλε. Σίμων δ' ἀκούσας τὴν ὑπ' Ἀντιόχου παρανομίαν, [n] καὶ πρεσβύτερος ὢν ἤδη, ὅμως ὑπὸ τοῦ μὴ δικαίων τῶν παρὰ Ἀντιόχου γινομένων τυγχάνειν παρορμηθεὶς, καὶ τῆς ἡλικίας φρόνημα κρεῖττον [o] λαβὼν, νεανικῶς ἐστρατήγει τοῦ πολέμου. καὶ τοὺς μὲν υἱοὺς μετὰ τῶν μαχιμωτέρων προεξέπεμπε στρατιωτῶν· αὐτὸς δὲ κατ' ἄλλο μέρος προῄει μετὰ τῆς δυνάμεως. καὶ πολλοὺς ἐν τοῖς φαραγγώδεσι τῶν ὀρῶν [p] τούτων εἰς ἐνέδραν καταστήσας, διαμαρτάνει μὲν οὐδεμιᾶς τῶν ἐπιχειρήσεων· κρατήσας δὲ [q] διὰ πάσης τῶν πολεμίων, ἐν εἰρήνῃ τὸν λοιπὸν διῆγε χρόνον, ποιησάμενος καὶ αὐτὸς πρὸς Ῥωμαίους συμμαχίαν.

δʹ. [r] Ἦρξε μὲν οὖν [s] ὀκτὼ τὰ πάντα τῶν Ἰουδαίων ἔτη· τελευτᾷ δὲ [t] ἐξ ἐπιβουλῆς ἐν συμποσίῳ, Πτολεμαίου τοῦ γαμβροῦ ταύτην [v] αὐτῷ συστησαμένου. ὃς, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο παῖδας συλλαβὼν καὶ δεδεμένους ἔχων, ἔπεμψε καὶ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν τρίτον, τούτῳ δὲ καὶ Ὑρκανὸς ἦν ὄνομα, [x] τοὺς διαφθεροῦντας. αἰσθόμενος δὲ τοὺς ἐλθόντας ὁ νεανίσκος, διαφυγὼν τὸν [y] ἐξ αὐτῶν κίνδυνον εἰς τὴν πόλιν ἠπείγετο, θαρρῶν τῷ πλήθει διὰ τὰς τοῦ πατρὸς εὐεργεσίας, καὶ διὰ τὸ Πτολεμαίου τοῖς ὄχλοις μῖσος. σπουδάσαντα δὲ καὶ Πτολεμαῖον εἰσελθεῖν δι' ἄλλης πύλης ὁ δῆμος [z] ἀπώσατο, τὸν Ὑρκανὸν ἤδη προσδεδεγμένος.

XV.

CAP. VIII.

Hyrcanus pontificatum suscipit, & Ptolemæum è regione ejicit. Antiochus in Hyrcanum exercitum ducit, ac postea societatis fœdus cum eo jungit.

Hyrcanus fit pontifex, & adversus Ptolemæum expeditionem facit.

ET Ptolemæus quidem in arcem quandam recessit, supra Hierichuntem positam, nomine Dagon. At Hyrcanus patrium pontificatum adeptus, cum primum Deum sacrificiis exorasset, fecit adversus Ptolemæum expeditionem: locoque quò *se receperat* oppugnato, aliis quidem rebus superior erat, tantum misericordia erga matrem & fratres vincebatur. Eos enim Ptolemæus, in murum deductos, in conspicuo loco cruciabat: & præcipitaturum minabatur, nisi ille ab obsidione desisteret. Atque is, putans quantum de studio locum capiendi remitteret, tantum se gratiæ charissimis lucraturum, ne quid gravius paterentur, segnior aliquanto erat ad obsidionem urgendam. Veruntamen mater passis manibus eum orabat, ne

Hyrcani matris cruciatus & fortitudo.

ΚΕΦ. ηʹ.

Ὑρκανὸς τὴν ἀρχιερωσύνην ὑποδέχεται, καὶ Πτολεμαῖον τῆς χώρας ἐκβάλλει. Ἀντίοχος στρατεύεται ἐφ' Ὑρκανὸν, καὶ ἔπειτα συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν ποιεῖται.

ΚΑΙ ὁ μὲν εἰς ἕν τι τῶν ὑπὲρ Ἱεριχοῦντα ἐρυμάτων ἀνεχώρησεν, [a] Δαγὼν λεγόμενον. [b] ἀπολαβὼν δὲ τὴν πάτριον ἀρχιερωσύνην Ὑρκανὸς, καὶ [c] τὸν Θεὸν πρῶτα θυσίαις παραιτησάμενος, ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐξεστράτευσε· καὶ προσβαλὼν τῷ [d] χωρίῳ, τοῖς μὲν ἄλλοις περιῆν αὐτοῦ, ἡττᾶτο δὲ μόνῳ τῷ πρὸς τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς οἴκτῳ. τούτους γὰρ ὁ Πτολεμαῖος [e] ἀνάγων ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἐξ ἀπόπτου ᾐκίζετο, καὶ καταχρημνιεῖν οὐκ ἀφισταμένου τῆς πολιορκίας ἠπείλει. ὁ δ' ὅσον ἂν ἐνδῴη τῆς περὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ χωρίου σπουδῆς, [f] τοσοῦτο χαρίζεσθαι τοῖς φιλτάτοις ἡγούμενος πρὸς τὸ μὴ κακῶς πάσχειν, ἐξέλυε τὸ πρόθυμον. ἡ μέντοι μήτηρ, ὀρέγουσα τὰς χεῖρας, ἱκέτευε μὴ μαλα-

---

& 25. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 2. SPANH.

k Ἀπάμειαν] Primo *Orthosiadem* sive *Orthosiam*, inde *Apameam* se contulit. *Grot.* ad 1 *Macc.* c. 13. v. 27. HUDS. 1 Maccab. xv. 37. Τρύφων δὲ ἐμβὰς εἰς πλοῖον ἤγαγεν εἰς Ὀρθωσιάδα· in Homil. Cleopatra xii. sect. 1. p. 701. ἐν Ὀρθοσίᾳ & Tropoli vicina. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 2. SPANH.

l Τῶν ἐκ Σίμωνος] Τῶν ἐκ τοῦ Σιμ. *Busb.*

m Κενδεβαίῳ] Κενδεβαίῳ τινὶ παραδοὺς τῶν φίλων *Hen.* & *Busb.*

n Καὶ πρεσβύτερος] *L. B.* καίτοι πρεσβ.

o Λαβὼν,] Ἀναλαβὼν *Hen.*

p Τούτων εἰς ἐνέδραν] Illud τούτων non agnoscit *Vet. Interpr.* & commode abesse potest. ad ὀρῶν refertur à *Gelenio.*

q Διὰ πάσης] *L. B.* ἀπὸ πάσης.

r Ἦρξε μὲν οὖν] Ita *Hen.* ἦρξε μὲν ὀκτὼ *Busb.* ἦρξεν οὖν in *Editis.* ἦρξε γ' οὖ τὰ π. *Petitus* in *Animadvers.* ἀνεκδότοις, Tom. iv. p. 118.

s Ὀκτὼ τὰ πάντα] Octo annos & circiter tres menses, post mortem Jonathæ, pontificatu functum illum fuisse ex *Maccabaïca Historia* colligit *Usserius* ad *A. M.* 3869.

t Ἐξ ἐπιβουλῆς ἐν συμποσίῳ,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 3. SPANH.

v Αὐτῷ συστησαμένου.] Ἐπ' αὐτὸν *Busb.* & *Hen.*

x Τοὺς διαφθεροῦντας.] Τοὺς αὐτὸν διαφθ. *Hen.* & *Busb.*

y Ἐξ αὐτῶν κίνδυνον] Ita *Bas. Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* ἐξ αὐτοῦ *Gen.*

z Ἀπώσατο,] *L. B.* ἀπεώσατο.

a Δαγὼν —— Ὑρκανὸς, καὶ] 1 *Macc.* c. 16. v. 15. Δὼκ vel Δῶκον. HUDS. Vid. Arab. Maccabæis additis in Polyglot. Anglicanis c. xx. SPANH.

b Ἀπολαβὼν δὲ τὴν πάτριον ἀρχιερωσύνην Ὑρκανὸς,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 3. SPANH.

c Τὸν Θεὸν πρῶτα θυσίαις παραιτησάμενος,] Sic cum *Busb.* (*Coislin. Lugd. Bat.*) & *Hen.* quo fere modo *Epiphan.* qui vertit, *Deum hostiis placavit.* τὸν Θεὸν πρώταις θυσίαις παραστησάμενος in *Editis.* si quis malit τῷ Θεῷ πρώτας θυσίας παραστησάμενος, aut τὸν Θεὸν πρώταις θυσίαις παραιτησάμενος, per me licet.

d Χωρίῳ,] Φρουρίῳ lib. 1. de *Bello Jud.* c. 2.

e Ἀνάγων ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἐξ ἀπόπτου ᾐκίζετο,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 3. SPANH.

f Τοσοῦτο χαρίζεσθαι] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* τοῦτο in *Editis.*

g Πο-

λακίζεσθαι δι' αὐτὴν, ἀλλὰ [g] πολὺ πλέον ὀργῆς χρώμενον ἑλεῖν σπουδάσαι τὸ χωρίον, καὶ τὸν ἐχθρὸν [h] ὑπ' αὐτῷ ποιήσαντα τιμωρῆσαι τοῖς φιλτάτοις. [i] ἡδὺν γὰρ αὐτῇ τὸν μετ' αἰκίας εἶναι θάνατον, εἰ δίκην ὑπόσχοι τῆς εἰς αὐτοὺς παρανομίας ὁ ταῦτα ποιῶν πολέμιος. τὸν δὲ Ὑρκανὸν, ταῦτα μὲν λεγούσης τῆς μητρὸς, ὁρμή τις ἐλάμβανε πρὸς τὴν αἵρεσιν τοῦ φρουρίου. ἡνίκα δὲ αὐτὴν τυπτομένην ἴδοι καὶ σπαραττομένην, ἐξελύετο, καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς εἰς τὴν μητέρα πραττομένοις συμπαθείας ἥττων [k] ἐγένετο. ἑλκομένης δὲ οὕτως εἰς χρόνον τῆς πολιορκίας ἐνίσταται τὸ ἔτος ἐκεῖνο, [l] καθ' ὃ συμβαίνει [m] τοῖς Ἰουδαίοις ἀργεῖν. [n] κατὰ δὲ ἑπτὰ ἔτη τοῦτο παρατηροῦσιν, ὡς ἐν ταῖς ἐν ἑβδομάσιν ἡμέραις. καὶ Πτολεμαῖος, ὑπὸ ταύτης ἀνεθεὶς τῆς αἰτίας τοῦ πολέμου, ἀποκτείνει τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Ὑρκανοῦ καὶ τὴν μητέρα· καὶ τοῦτο δράσας πρὸς Ζήνωνα φεύγει, τὸν ἐπικληθέντα Κοτυλᾶν, τυραννεύοντα τῆς [o] Φιλαδελφέων πόλεως.

β'. [p] Ἀντίοχος δὲ, χαλεπῶς ἔχων ἐφ' οἷς ὑπὸ Σίμωνος ἔπαθεν, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐνέβαλε, [q] τετάρτῳ μὲν ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, πρώτῳ δὲ τῆς Ὑρκανοῦ ἀρχῆς, [r] Ὀλυμπιάδος ἑκατοστῇ καὶ ἑξηκοστῇ καὶ δευτέρᾳ· δῃώσας δὲ τὴν χώραν, τὸν Ὑρκανὸν εἰς αὐτὴν ἐνέκλεισε τὴν πόλιν. ἣν ἑπτὰ στρατοπέδοις περιλαβὼν, ἤνυε μὲν οὐδὲν ὅλως τὸ πρῶτον, διά τε τὴν τῶν τειχῶν ὀχυρότητα, καὶ διὰ ἀρετὴν τῶν [s] ἔνδον πολιορκουμένων, [t] ἔτι γε μὴν ὕδατος ἀπορίαν, ἧς αὐτοὺς ἀπέλυσεν ὄμβρος κατενεχθεὶς πολὺς δυομένης πλειάδος. κατὰ δὲ τὸ [v] βόρειον μέρος τοῦ τείχους, καθ' ὃ συνέβαινεν αὐτὸ καὶ ἐπίπεδον εἶναι, πύργους ἀναστήσας ἑκατὸν [x] τριωρόφους, ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτοὺς στρατιωτικὰ τάγματα. καὶ προσβολὰς ὁσημέραι ποιησάμενος, τάφρον τε βαθεῖαν καὶ πολλὴν τὸ εὖρος καὶ [y] διπλὴν [z] τεμόμενος, [a] ἀπετείχισε τοὺς ἐνοικοῦντας. οἱ δὲ, πολλὰς ἐκδρομὰς ἀντεπινοοῦντες, εἰ μὲν ἀφυλάκτοις που προσπέσοιεν τοῖς πολεμίοις, πολλὰ ἔδρων αὐτοὺς, [b] αἰσθομένοις δὲ, ἀνεχώρουν [c] εὐχερῶς. ἐπεὶ δὲ βλαβερὰν κατενόησεν Ὑρκανὸς τὴν πολυανθρωπίαν, ἀναλισκομένων τε τῶν ἐπιτηδείων τάχιον ὑπ' αὐτῆς, καὶ μηδενὸς οἷον εἰκὸς [d] ἐκ πολυχειρίας ἔργου γινομένου, τὸ μὲν ἀχρεῖον αὐτῆς ἀποκρίνας ἐξέβαλεν, ὅσον δὲ ἦν ἀκμαῖον καὶ μάχιμον τοῦτο μόνον κατέσχεν. Ἀντίοχος μὲν οὖν τοὺς ἀπολεχθέντας ἐξελθεῖν ἐκώλυεν· οἱ δὲ, ἐν τοῖς μεταξὺ τείχεσι πλανώμενοι καὶ προαναλούμενοι [e] τῷ λιμῷ, ἀπέ-

sua causa remollesceret, quin eo majori indignatione commotus operibus instaret, ad locum expugnandum & hostem in potestatem suam redigendum, ut sibi charissimos ulcisceretur. Ipsi enim suave esse cum cruciatibus necari, dummodo pœnas scelerum in ipsos editorum luat hostis eorum auctor. Hæc dicente matre, Hyrcanus ad munitionem capiendam fortius animabatur. Sed cum primum eam verberari lacerarique videret; *mox* elanguescebat, vincente misericordia, ex malis matri illatis orta. Ita durante diutius obsidione, annus ille instat, in quo Judæis ociari mos est. nam per *singulos* annos septenos hoc ipsum observant, sicuti septimo quoque die. Et Ptolemæus, hac de causa levatus bello, Hyrcani fratres & matrem interficit: eoque facto ad Zenonem se recipit, cognomento Cotylam, Philadelphensium urbis tyrannum.

Annus Jubilæus.

Ptolemæus fuga dilabitur ad Zenonem.

XVI.

Antiochus Demetrii frater oppugnat Hierosolyma.

2. Antiochus vero, Simonis adversum se facta ægre ferens, Judæam invasit anno regni sui quarto, principatus vero Hyrcani primo, Olympiade centesima sexagesima secunda: vastatisque agris Hyrcanum in urbem ipsam compulit. quam cum septenis castris cinxisset, principio quidem nihil omnino proficiebat, tum propter murorum firmitatem, tum propter obsessorum virtutem, accedente etiam aquæ penuria; qua *tamen* eos liberavit delatus sub occasum vergiliarum multus imber. A parte autem muri septentrionali, qua ex parte etiam locus erat planus, excitatis centum turribus trinûm contabulationum, cohortes militares in eis collocavit. Cumque quotidie impressionem *in mœnia* fecisset, atque altam & valde latam fossam duxisset, eamque duplicem, incolas conclusit. Illi vero, multis viis excogitatis, quibus excursiones facerent, sicubi hostes imparatos offenderent, magnas eis clades inferebant, sin sentirent, facile se in tutum recipiebant. Hyrcanus vero, postquam animadvertit suorum multitudinem sibi detrimento esse, propterea quod & necessaria *ad victum* ab eis celerius absumerentur, & verisimile esset nihil à multis manibus quod sit operæpretium fieri, inutilem turbam secrevit & ejecit; quodque roboris erat & ad pugnandum idoneum, id solum retinuit. Et quidem Antiochus exclusos prohibet exitu: illi vero, * inter muros oberrantes & fame confecti,

g Πολὺ πλέον ὀργῆς] Sic *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* πολλῇ πλέον ὀργῇ in *Editis.*

h Ὑπ' αὐτῷ ποιήσαντα τιμωρῆσαι] Ὑφ' ἑαυτὸν *Busb.*

i Ἡδὺν γὰρ αὐτῇ τὸν μετ' αἰκίας εἶναι θάνατον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 4. SPANH.

k Ἐγένετο.] Ἐγίνετο *Hen.*

l Καθ' ὃ συμβαίνει τοῖς Ἰουδαίοις ἀργεῖν.] Hîc *Josephum* erroris arguit *Salianus* (ad *A. M.* 3919.) recteque monet, anno Sabbatico belli administrationem, aut obsidionem urbium, aut propugnationem, nusquam in lege Judæis fuisse prohibitam. Cui & nos hoc addimus: præsentem quidem annum revera fuisse Sabbaticum, non tamen post, sed quatuor mensibus ante Simonis cædem illum cœpisse. *Usserius* ad *A. M.* 3869. Verum hoc tantum voluisse videatur, obsidionem esse solutam propter annum Sabbaticum, ne commeatus exercitui deësset, ob incultos agros. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 4. SPANH.

m Τοῖς Ἰουδαίοις ἀργεῖν.] Τοῖς Ἰουδαίους *Hen.* & *Busb.*

n Κατὰ —— ἡμέραις.] Hoc de soluta obsidione annô Sabbaticô refellit è 1 Maccab. c. xv. 10. Petav. de D. Temp. lib. 11. p. 154. SPANH.

o Φιλαδελφέων] Φιλαδελφηνοὺς infra lib. 20. c. 1. §. 1. SPANH.

p Ἀντίοχος —— ἔπαθεν] In Arabicis additis Maccabæorum libris in Polyglot. Anglic c. xxi. & ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 4. ἐπολιόρκει τὸν Ὑρκανὸν προσκαθεζόμενος τοῖς Ἱεροσολύμοις· SPANH.

q Τετάρτῳ μὲν ἔτει] Anno Antiochi quarto desinente (inquit *Usserius*) Hyrcani primo inuente.

r Ὀλυμπιάδος ἑκατοστῇ καὶ ἑξηκοστῇ καὶ δευτέρᾳ·] Ita in *Editis Aliisque.* Ὀλυμπιάδι ἑκατοστῇ καὶ ἑξηκοστῇ δευτέρᾳ *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* Certe hîc (inquit *Scalig.* in *Animad.* ad *Euseb.* p. 134, 135.) dormitabat *Josephus.* nam mendum in codice non esse ex *Epiphanio* colligimus. itaque mendum est in Olympiade, si non in annis Sidetæ & Hyrcani. Ὀλυμπιάδος ρ'. καὶ ξα'. τῷ β'. *Jac. Cappellus* ad *A. M.* 3865. Ὀλυμπιάδος ρ'. καὶ ξ. καὶ α' β. olim scriptum fuisse existimat *S. Petitus,* (in *Eclog. Chron.* p. 23.) id est, Olymp. centesimæ sexagesimæ primæ β'. ἔτει, *scilicet* anno secundo. imperitos autem librarios in errorem induxit repetitus digitalis numerus, quare τὸ α'. expunxerunt. Ὀλυμπιάδος ρ' καὶ ξα' ἔτει β. etiam scribendum contendit *Is. Vossius* in *Chron. S.* c. 12. p. 154.

s Ἔνδον πολιορκουμένων,] Ita etiam legisse & distinxisse videtur *Epiphan.* ἐμπολιορκουμένων. ἔτι γε μὴν ὕδατος ἀπορίαν, ἧς αὐτοὺς ἀπ. in *Editis.* ἐμπολιορκουμένων. ἔτι γε μὴν ἀπορία, αὐτοὺς *Hen.* Quod si mavis, verte. *Adde quod aquæ penuria eos liberavit* &c. ἀπορίαν, ὧν τῆς ἐνδείας αὐτοὺς ἀπέλυσεν &c. *Busb.* καὶ ὕδατος ἀφθονίαν, ἐξ ἐπομβρίας ἄρτι συμβᾶσαν *Zonar.* HUDS. Ita restitui ex *Lugd. Bat.* pro ἐμπολιορκουμένων, quod alii omnes habent. HAV.

t Ἔτι γε μὴν ὕδατος ἀπορίαν,] Ita etiam *Lugd. Bat.* & verti potest: *quantum enim ad aquæ penuriam, eam exemit iis* &c. Dubium vero est, utrum ista aquæ penuria obsessi, an obsidentes (ut ego puto) pressi fuerint. HAV.

v Βόρειον μέρος τοῦ τείχους,] Sic *MSS.* & *Zonaras.* βόρειον perperam in *Editis.*

x Τριωρόφους,] Ita *MSS.* *Al.* τριωρόφους. *Gen.* τριωφόρους. HUDS. F. τριωρόφους· sic τριώροφα LXX. Gen. vi. *Hesych.* τριώροφα τρίστεγα· *Rufinus* verò hic turres &c. numero centum tres, tectè quoque &c. Editio *Basil.* quam postea inspexi itidem, ut emendarem, τριωφόρους. SPANH.

y Διπλὴν] Διὰ πλειόνων solus *Hen.*

z Τεμόμενος;] Θέμενος *Hen.* & *Busb.*

a Ἀπετείχισε τοὺς ἐνοικοῦντας.] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* ἀπετύχησε in *Editis.*

b Αἰσθομένοις δὲ,] Ita scribendum esse existimo. αἰσθομένους in *libris omnibus.* quod ferri nequit, nisi suppleatur καταλαβόντες, aut simile verbum. HUDS. Forte αἰσθομένων COCC.

c Εὐχερῶς.] Εὐμαρῶς *Hen.* & *Vet. Int.*

d Ἐκ πολυχειρίας,] Forte ἐν πολιορκίᾳ. COCC.

* *Inter muros oberrantes & fame confecti;*] *Al.* circa pomœria.

e Τῷ λιμῷ,] Ταῖς βασάνοις *Hen.* & *Vet. Int.*

ecti, miserabiliter perierunt. Sed ubi umbraculorum festum instaret, qui erant in urbe, eos, miseratione commoti, rursum intro receperunt.

Antiochi pietas: ex qua cognomen adeptus est.

Cumque Hyrcanus misisset ad Antiochum & petiisset inducias in septem dies propter festum, ille, pietati in Deum cedens, eas paciscitur, ac præterea magnificum sacrificium intromisit, tauros auratis cornibus, &, cum omni genere aromatum, pocula aurea & argentea. Et quidem sacrificium à ferentibus acceperunt qui ad portas erant, & in templum adduxerunt. Antiochus vero exercitum convivio excipiebat, multum dissimilis Antiocho Epiphani,

Antiochi Epiphanis flagitia.

qui capta urbe sues super altari mactabat, & jure carnium earum ædem aspergebat, violatis Judæorum legibus patriaque eorum pietate: quibus rebus fiebat, ut gens illa in bellum exarserit & nunquam in gratiam cum eo redierit. Hunc autem Antiochum propter singularem ejus religionem omnes Pium nuncuparunt.

Hyrcanus immunitatem petit ab Antiocho Pio. Antiochus, acceptis obsidibus & talentis ccc. init cum Hyrcano societatem.

3. Quamobrem Hyrcanus, ejus æquitate approbata, cognitoque ejus erga Deum studio, legatos misit ad eum, petitum ut ipsis concederet ex patriis legibus & institutis vivere. Atque ille, cum repudiasset eorum consilium qui gentem utpote nullam cum aliis vitæ consuetudinem habentem, delendam suadebant, hac de re non deliberabat: sed illud sibi persuadens ut ex pietate omnia faceret, legatis respondit, ut obsessi arma traderent, & sibi Joppes reliquarumque urbium, circa Judæam, vectigalia penderent, ac præterea præsidium acciperent, atque hac conditione bello liberarentur. Atque illi quidem in cætera consentiebant, præsidium vero non admittebant, propter insociabilitatem suam, ut qui cum aliis vitæ commercium non haberent. Verum pro præsidio obsides dabant, atque argenti talenta quingenta, quorum trecenta in præsentia dederunt, etiam cum Antiocho regi placuisset obsides accipere, quos inter erat & Hyrcani frater. Atqui vero * murorum urbis pinnas dejecit. Et his quidem factis, Antiochus soluta obsidione discessit.

Hyrcanus aperit sepulchrum Davidis.

4. Hyrcanus vero aperto sepulchro Davidis, qui divitiis reges omnes anteibat, tria millia talentorum argenti inde extulit: & his opibus fretus Judæorum primus cœpit externum militem alere. Iniit & cum Antiocho amicitiam & societatem: eoque in urbem accepto, omnia exercitui abunde & † magnifice subministravit.

Comitatur Antiochum in expeditione contra Parthos. Nicolaus Damascenus.

Cumque ille in Parthos expeditionem faceret, eum comitatus est Hyrcanus. De his vero testimonium nobis perhibet Nicolaus Damascenus, ista narrans. "At Antiochus, erecto trophæo ad Lycum fluvium, cum Indatem Parthorum ducem superasset, illic per biduum substitit, ad preces Hyrcani Judæi, quod forte inciderat patrium quoddam festum, in quo Judæis non licebat iter facere." Et hæc quidem dicendo non falsus habetur. nam instabat Pentecoste post Sabbatum: atque nobis non licet

θνησκον οἰκτρῶς. [f] Ἐπιστάσης γε μὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτῆς, ἐλεοῦντες αὐτοὺς οἱ ἐντὸς, πάλιν εἰσεδέξαντο. πέμψαντος δ' Ὑρκανοῦ πρὸς Ἀντίοχον, καὶ σπονδὰς ἡμερῶν ἑπτὰ διὰ τὴν ἑορτὴν ἀξιώσαντος γενέσθαι, [g] τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ εἴκων σπένδεται, καὶ προσέτι θυσίαν εἰσέπεμψε μεγαλοπρεπῆ, ταύρους [h] χρυσοκέρωτας, [i] καὶ μετὰ παντοίων ἀρωμάτων, ἐκπώματα χρυσᾶ τε καὶ ἀργύρεα. καὶ τὴν μὲν θυσίαν δεξάμενοι παρὰ τῶν κομιζόντων, οἱ πρὸς ταῖς πύλαις ὄντες, ἄγουσιν εἰς τὸ ἱερόν. Ἀντίοχος δὲ τὴν στρατιὰν εἱστία, πλεῖστον Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς διενέγκας, ὃς τὴν πόλιν ἑλὼν, ὗς μὲν κατέθυεν ἐπὶ τὸν βωμὸν, τὸν νεὼν δὲ τῷ ζωμῷ τούτων περιέρραινε, συγχέας τὰ Ἰουδαίων νόμιμα καὶ τὴν πάτριον αὐτῶν εὐσέβειαν· ἐφ' οἷς ἐξεπολεμώθη τὸ ἔθνος, καὶ ἀκαταλλάκτως εἶχε. τοῦτον μέντοι τὸν Ἀντίοχον δι' ὑπερβολὴν τῆς θρησκείας Εὐσεβῆ πάντες ἐκάλεσαν.

γ'. Ἀποδεξάμενος δὲ αὐτοῦ τὴν ἐπιείκειαν Ὑρκανὸς, καὶ μαθὼν τὴν περὶ τὸ θεῖον σπουδὴν, ἐπρεσβεύσατο πρὸς αὐτὸν, ἀξιῶν τὴν πάτριον αὐτοῖς πολιτείαν ἀποδοῦναι. ὁ δὲ, ἀπωσάμενος [k] τὴν συμβουλὴν τῶν [l] παραινούντων ἐξελεῖν τὸ ἔθνος διὰ τὴν πρὸς [m] ἄλλους αὐτῶν τῆς διαίτης ἀμιξίαν, οὐκ ἐφρόντιζε· [n] πειθόμενος δὲ κατ' εὐσέβειαν πάντα ποιεῖν, τοῖς πρεσβευταῖς ἀπεκρίνατο, παραδοῦναι μὲν τὰ ὅπλα τοὺς [o] πολιορκουμένους, καὶ δασμὸν αὐτῷ τελεῖν Ἰόππης, καὶ τῶν ἄλλων [p] πόλεων, τῶν πέριξ τῆς Ἰουδαίας, φρουράν τε δεξαμένους ἐπὶ τούτοις ἀπηλλάχθαι τοῦ πολέμου. οἱ δὲ τἆλλα μὲν [q] ὑπέμενον, τὴν δὲ φρουρὰν οὐχ ὡμολόγουν, διὰ τὴν ἀμιξίαν [r] οὐκ ἐφικνούμενοι πρὸς ἄλλους. ἀντὶ μέντοιγε τῆς φρουρᾶς ὁμήρους ἐδίδοσαν καὶ τάλαντα ἀργυρίου πεντακόσια· ὧν εὐθὺς τὰ τριακόσια, καὶ τοὺς ὁμήρους προσδεξαμένου [s] Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως, ἔδοσαν, ἐν οἷς ἦν καὶ Ὑρκανοῦ ἀδελφός. καθεῖλε δὲ καὶ τὴν στεφάνην τῆς πόλεως. ἐπὶ τούτοις μὲν οὖν Ἀντίοχος, τὴν πολιορκίαν λύσας, ἀνεχώρησεν.

δ'. Ὑρκανὸς δὲ [t] τὸν Δαυίδου τάφον ἀνοίξας, ὃς πλούτῳ τοὺς πώποτε βασιλεῖς ὑπερέβαλλε, τρισχίλια μὲν [v] ἀργυρίου τάλαντα ἐξεκόμισεν. ὁρμώμενος δ' [x] ὑπὸ τούτων [y] πρῶτος Ἰουδαίων ξενοτροφεῖν ἤρξατο· γίνεται δ' αὐτῷ καὶ πρὸς Ἀντίοχον φιλία καὶ συμμαχία· καὶ δεξάμενος αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν, ἀφθόνως πάντα τῇ στρατιᾷ καὶ φιλοτίμως παρέσχε. καὶ ποιουμένῳ τὴν ἐπὶ Πάρθους αὐτῷ στρατείαν συνεξώρμησεν Ὑρκανός. μάρτυς δὲ τούτων ἡμῖν ἐστι καὶ Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς, οὕτως ἱστορῶν. "τρόπαιον δὲ στήσας Ἀντίοχος ἐπὶ τῷ Λύκῳ ποταμῷ, νικήσας [z] Ἰνδάτην τὸν Πάρθων στρατηγὸν, αὐτόθι ἔμεινεν ἡμέρας δύο· δεηθέντος Ὑρκανοῦ τοῦ Ἰουδαίου διά τινα ἑορτὴν πάτριον, ἐν ᾗ τοῖς Ἰουδαίοις οὐκ ἦν νόμιμον ἐξοδεύειν." καὶ ταῦτα μὲν οὐ ψεύδεται λέγων. ἐνέστη γὰρ ἡ Πεντηκοστὴ ἑορτὴ μετὰ τὸ Σάββατον· [a] οὐκ ἔστιν

δὲ

f Ἐπιστάσης —— εἰσεδέξαντο.] Eadem *in Arab.* SPANH.

g Τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ εἴκων σπένδεται,] Τῇ πρὸς τὸ θεῖον αἰδοῖ εἴκων, ἔφη σπένδεσθαι, καὶ τ. *Busb.* Ut & Margo *Lugd. Bat.*

h Χρυσοκέρωτας,] Mos boum mactandorum cornua deaurandi ex Poëtis & Historicis notus.

i Καὶ, μετὰ παντοίων ἀρωμάτων,] Καὶ μετὰ π. *Hen.* & *Vet. Interpr.*

k Τὴν συμβουλὴν] Τὴν ἐπιβουλὴν *Hen.* *pessimum consilium* in versione *Epiphanii.*

l Παραινούντων] Προαιρούντων *Hen.* Hac de re videsis *Diodorum Siculum* in *Excerptis* (apud *Photium*) ex libro XXXIV.

m Ἄλλους αὐτῶν] Ita, ut mox infra hac §. è Cod. *Busb.* legere placuit.

n Πειθόμενος] Ita *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* πυθόμενος in *Editis Aliisque.*

o Πολιορκουμένους,] Vocem λέγων post πολιορκουμένους adjicit *Busb.*

p Πόλεων, τῶν πέριξ] Ita *Hen. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* πόλεων, πάριξ τῆς Ἰουδ. in *Editis Aliisque.* ἄτερ τῆς Ἰουδαίας *Zonar.*

q Ὑπέμενον,] Iterum cum *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ὑπομεῖναι in *Editis.*

r Οὐκ ἐφικνούμενοι πρὸς ἄλλους.] Ἐπιμιγνύμενοι *Busb.* & *Hen.*

s Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως,] Ἀντιόχου insertum dedimus ex *Hen.* & *Vet. Interp.*

* *Murorum urbis pinnas dejecit.*] *Al.* loricam urbis.

t Τὸν Δαυίδου τάφον ἀνοίξας,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 5. SPANH.

v Ἀργυρίου τάλαντα ἐξεκόμισεν·] Sic *Hen. Busb. Vat. Epiphan.* & *Zonar.* ἀργυρίου deëst *Editis.*

x Ὑπὸ τούτων] Ἐπὶ τούτων solus *Hen.* HUDS. Forte ἀπὸ τούτων. COCC.

y Πρῶτος Ἰουδαίων ξενοτροφεῖν ἤρξατο.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 5. SPANH.

† *Magnifice subministravit.*] *Al.* cupide.

z Ἰνδάτην] In Chronico Eusebii est Σινδάν τινα στρατηγὸν p. 76. REL.

a Οὐκ ἔστιν δὲ ἡμῖν] Οὐκ ἔξεστι δ' ἡμῖν *Hen.* & *Lugd. Bat.*

ἢ ἡμῖν οὔτε ἐν τοῖς [b] Σάββασιν οὔτε ἐν τῇ ἑορτῇ ὁδεύειν. [c] συμβαλὼν δὲ Ἀντίοχος Ἀρσάκῃ τῷ Πάρθῳ, πολλήν τε [d] τῆς στρατιᾶς ἀπέβαλε, καὶ αὐτὸς [e] ἀπόλλυται. τὴν δὲ τῶν Σύρων βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ διαδέχεται Δημήτριος, Ἀρσάκου αὐτὸν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολύσαντος, καθ' ὃν χρόνον Ἀντίοχος εἰς τὴν [f] Παρθυίνην ἐνέβαλεν, ὡς καὶ πρότερον [g] ἐν ἄλλοις δεδήλωται.

aut Sabbato aut festo *patrio* iter suscipere. Antiochus autem, commisso prælio cum Arsace Partho, & magnam exercitus sui partem amisit, & ipse mortuus est. Ei vero in regnum Syriæ successit ejus frater Demetrius, per Arsacem liberatus à captivitate, quo tempore Antiochus in Parthorum regionem impressionem fecerat, ut alibi jam ante dictum est.

Antiochus in prælio cadit.

ΚΕΦ. Θ'.

Ὡς μετὰ τὸν Ἀντιόχου θάνατον Ὑρκανὸς στρατεύεται ἐπὶ Συρίαν, καὶ φιλίαν ποιεῖται πρὸς Ῥωμαίους. περὶ τῆς τελευτῆς Δημητρίου βασιλέως καὶ Ἀλεξάνδρου.

Ὑρκανὸς δὲ, ἀκούσας τὸν Ἀντιόχου θάνατον, εὐθὺς ἐπὶ τὰς ἐν Συρίᾳ πόλεις ἐξεστράτευσεν, οἰόμενος αὐτὰς [h] εὑρήσειν, ὅπερ ἦν, ἐρήμους τῶν μαχίμων καὶ ῥύεσθαι δυναμένων. [i] Μήδαβαν μὲν οὖν, πολλὰ τῆς στρατιᾶς αὐτῷ ταλαιπωρηθείσης, ἕκτῳ μηνὶ εἷλεν· ἔπειτα καὶ [k] Σαμεγὰν, καὶ τὰ πλησίον [l] αὐτῆς αἱρεῖ, Σίκιμά τε πρὸς τούτοις καὶ Γαριζεὶν, τό τε Χουθαίων γένος, ὅπερ ᾤκει τὸν εἰκασθέντα τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῷ ναὸν, ὃν Ἀλέξανδρος ἐπέτρεψεν οἰκοδομῆσαι Σαναβαλλέτῃ τῷ στρατηγῷ, διὰ τὸν γαμβρὸν [m] Μανασσῆν τὸν Ἰαδδοῦ τοῦ ἀρχιερέως ἀδελφὸν, [n] ὡς καὶ [o] πρότερον δεδηλώκαμεν. συνέβη δὲ τὸν ναὸν τοῦτον ἔρημον γενέσθαι μετὰ ἔτη διακόσια. Ὑρκανὸς δὲ καὶ τῆς Ἰδουμαίας αἱρεῖ πόλεις [p] Ἄδωρα, καὶ [q] Μάρισσαν· καὶ, ἅπαντας τοὺς Ἰδουμαίους ὑποχειρίους ποιησάμενος, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς μένειν ἐν τῇ χώρᾳ, εἰ [r] περιτέμνεσθαί τε τὰ αἰδοῖα καὶ τοῖς [s] Ἰουδαίοις νόμοις χρῆσθαι θέλοιεν. οἱ δὲ πόθῳ τῆς πατρίου γῆς καὶ [t] τὴν περιτομὴν καὶ τὴν ἄλλην τοῦ βίου δίαιταν ὑπέμειναν τὴν αὐτὴν Ἰουδαίοις ποιήσασθαι. [v] κἀκεῖνος αὐτοῖς χρόνος ὑπῆρχεν, ὥστε εἶναι τὸ λοιπὸν Ἰουδαίους.

β'. Ὑρκανὸς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ἀνανεώσασθαι τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν βουλόμενος, πέμπει πρὸς αὐτοὺς πρεσβείαν. καὶ ἡ σύγκλητος, δεξαμένη τὰ παρ' αὐτοῦ γράμματα, ποιεῖται πρὸς αὐτὸν φιλίαν τούτῳ τῷ τρόπῳ. "ΦΑΝΙΟΣ ΜΑΡΚΟΥ ΥΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ βουλὴν συνήγαγε πρὸ ὀκτὼ [x] εἰδῶν Φεβρουαρίων ἐν [y] Κομιτίῳ, παρόντος Λουκίου [z] Μαννίου Λουκίου υἱοῦ [a] Μεντινᾶ, καὶ Γαΐου Σεμπρωνίου [b] Γαΐου υἱοῦ Φαλερνᾶ, περὶ ὧν ἐπρέσβευσε Σίμων Δοσιθέου, καὶ Ἀπολλώνιος Ἀλεξάνδρου, καὶ Διόδωρος Ἰάσωνος, ἄνδρες καλοὶ κἀγαθοὶ, πεμφθέντες ὑπὸ δήμου τοῦ Ἰουδαίων, οἳ καὶ διελέχθησαν περὶ φιλίας τῆς ὑπαρχούσης τούτοις καὶ συμμαχίας πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων, ὅπως τε Ἰόππη καὶ λιμένες, καὶ [c] Γάζαρα καὶ [d] πηγαὶ, καὶ ὅσας πόλεις αὐτῶν ἄλλας καὶ [e] χώρας πολεμῶν [f] ἔλαβεν Ἀντίοχος παρὰ τὸ τῆς

CAP. IX. XVII.

Quomodo, post Antiochi mortem, Hyrcanus expeditionem facit in Syriam, & amicitiam init cum Romanis. De obitu Demetrii regis & Alexandri.

CÆterum Hyrcanus, audita Antiochi morte, confestim in urbes Syriæ expeditionem suscipit: ratus (id quod erat) inventurum vacuas à propugnatoribus & defensoribus. Et quidem Medabam magno cum exercitus sui labore sexto *demum* mense cepit: deinde Samegam & finitima loca capit; itemque Sicima & Garizim, Chuthæorumque gentem, quæ templum accolebat Hierosolymitani simile, quod Alexander permisit Sanaballetæ duci ædificare, in gratiam generi ipsius Manassis, qui frater erat Jaddi pontificis, ut jam ante memoravimus. Contigit autem hoc templum vastari, postquam ducentos duravit annos. Hyrcanus etiam Idumææ urbes capit, Adora & Marissam: subactisque omnibus Idumæis, permisit in regione *sua* manere, si pudenda circumcidere, Judæisque legibus uti vellent. Illi vero patriæ *suæ* amore tum circumcisionem admiserunt, tum vitam in cæteris similiter ac Judæi agere sustinuerunt. Atque eo tempore ipsis contigit, ut deinceps Judæi essent.

Hyrcani expeditio in Syriam.

Templum Garizitanum deletum.

Idumæi fiunt Judæi.

2. Hyrcanus autem summus sacerdos, amicitiam volens cum Romanis *olim factam* renovare, mittit ad eos legationem. Et Senatus, acceptis quas dederat literis, amicitiam cum eo pacifcitur in hunc modum: "FANIUS MARCI FILIUS PRÆTOR Senatum convocavit ante diem octavum Iduum Februarii in Comitio, præsente Lucio Manlio Lucii filio Mentina, & Cajo Sempronio Caji filio Falerna, propter eas res quas *Judæorum* legati retulerunt, Simon Dosithei *filius*, atque Apollonius Alexandri, & Diodorus Jasonis, viri honesti & boni, missi à populo Judæorum, qui etiam egerunt de amicitia & societate quæ eis cum Romanis intercedit, & de publicis negotiis, ut Joppe & portus, & Gazara & fontes, & quascunque alias eorum urbes & loca bel-

"lo

Romanorum senatusconsultum pro Judæis.

b Σάββασιν] *L. B.* Σαββάτοις.

c Συμβαλὼν δὲ Ἀντίοχος Ἀρσάκῃ τῷ Πάρθῳ,] Conf. supr. c. 5. §. 11. SPANH.

d Τῆς στρατιᾶς] *L. B.* στρατιάν.

e Ἀπόλλυται.] Ἀπώλετο *Busb.* & forsan *Epiph.* Videsis *Usserium* ad *A. M.* 3874.

f Παρθυίνην] Παρθυηνὴν *Busb.* Παρθυήνην (*Lugd. Bat.*) *Hen.*

g Ἐν ἄλλοις δεδήλωται.] Supr. c. 5. §. 11.

h Εὑρήσειν,] Ita *Hen.* εὑρεῖν in *cæteris.*

i Μήδαβαν] Μηδαβὰ *Hen.* Vide supr. c. 1. §. 2. & 4. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 6. SPANH.

k Σαμεγὰν,] Σαμαίαν l. 1. de *Bello Judaïco* c. 2. Σαμογὰν *Hen.* (*L. B.*) & *Epiphan.* HUDS. Pro Σαμεγὰν ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 6. Σαμαίαν. SPANH.

l Αὐτῆς αἱρεῖ,] Εὐθὺς αἱρεῖ *Vat.*

m Μανασσῆν τὸν Ἰαδδοῦ] Ita *Hen.* Μανασσῆ in *aliis.*

n Ὡς καὶ πρότερον δεδηλώκαμεν.] Vid. lib. XI. c. 8. §. 2. & 4. SPANH.

o Πρότερον δεδηλώκαμεν.] *Sc.* lib. XI. c. 8 § 4.

p Ἄδωρα, καὶ Μάρισσαν·] In *Epiphanii* libris *Abora*, aut *Aboracum.* Vide *Annot.* ad super. c. 6. §. 4. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 6. SPANH.

q Μάρισσαν.] Μάρησον *Hen.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 9. SPANH.

r Περιτέμνεσθαί τε τὰ αἰδοῖα] Περιτέμνοιντο *Busb.* & *Hen.* Hac de re videsis *Ammonium* in libello de *Differ. Verb.* v. Ἰδουμαῖοι. *Montacutium* in *Originibus*, p. 56. *Seldenum* lib. 2. de *Synedriis*, p. 96. *Eundemque* de *Jure Nat. & Gent.* p. 151. *Hilperum* de *Præadamitis*, p. 105. & *Usserium* ad A. M. 3875.

s Ἰουδαίοις νόμοις χρῆσθαι] Ἰουδαίων νομίμοις *Hen* & *Busb.*

t Τὴν περιτομὴν] Idumæi tum circumcisi, ac inter Judæos relati. Hinc una cum iisdem Judæis accedunt ad Pentecosten. seq. lib. 15. c. 7. §. 9. & lib. 17. c. 12. §. 2. vid. & ἁλωσ. lib. 2. c. 3. §. 1. SPANH.

v Κἀκεῖνος αὐτοῖς χρόνος ὑπῆρχεν,] Κἀκείνοις αὐτοῖς χρόνοις ἦρχεν *Hen* & *Lugd. Bat.*

x Εἰδῶν Φεβρουαρίων] Ἰδῶν Φεβρουαρίου *Hen.*

y Κομιτίῳ,] Ita rescripsi cum *Brissonio.* ἐν κόμπῳ in libris omnibus, literis ιτ in π coalescentibus. *in campo* etiam vertit *Epiphanius.* Sed ubi lectum, aut cui unquam fando auditum, Senatum in campo habitum? Plura vide in *lib.* 2. de *Formulis*, p. 238. *Edit Francof.*

z Μαννίου Λουκίου] Μανίου υἱοῦ M. *Hen.*

a Μεντινᾶ,] Μενενιᾶ & mox Φαλερνᾶ malit *Pighius*, in *Annal. Rom.* lib. 13. p. 39.

b Γαΐου υἱοῦ Φαλερνᾶ,] Πενναίου υἱοῦ *Hen. Vat.* & *Gall. L. B.* Πενναίου & in Marg. πεννέα.

c Γάζαρα] Γάζωρα *Hen.* & *Vat.* in *Epiphanii* libris *Abora.* Vide *Annot.* ad cap. sup. 6. §. 6.

d Πηγαὶ,] Conf. supr. lib. 8. c. 8. §. 4. SPANH.

e Χώρας πολεμῶν] Χωρία *Hen.* in *Epiphanii* versione *villas.*

f Ἔλαβεν Ἀντίοχος] Vox ἔλαβεν deest *Hen.* qui mox legit, δόγμα ἀφείλετο ταῦτα ἀποκατασταθῆναι.

"lo cepit Antiochus citra Senatus decretum, hæc "eis reddantur, neve regiis militibus liceat per i- "psorum aut subditorum fines iter facere. Item, "ut quæ per id bellum ab Antiocho attentata "sunt præter Senatus sententiam, irrita fiant: ut- "que missis legatis curent eis reddenda quæ per "Antiochum ablata sunt, & regionem æstiment, "quæ ab eo bello vastata est: utque eis ad reges "& liberos populos dentur literæ ad redeundum "tuto domum. Igitur de his rebus decreta sunt "hæc, renovari amicitiam & societatem cum viris "bonis, & à bono amicoque populo missis." De literis autem *allatis* responderunt se deliberaturos esse, cum Senatui per sua negotia vacaverit; operamque daturos ut in posterum nulla ejusmodi afficiantur injuria; mandatumque esse prætori Fanio, ut eis pecuniam suppeditet ex ærario ad domum reditionem. Et quidem Fanius *prætor* ita Judæorum legatos dimisit, data eis pecunia ex ærario, necnon senatusconsulto ad eos, qui deducere & tutum iter domum usque eis præstare deberent.

Demetrius rex militibus invisus.

3. Et Hyrcani quidem pontificis rerum status hic erat. Demetrius autem rex, Hyrcano bellum inferre cupiens, tempus & opportunitatem non habuit, quod tum Syris esset tum militibus invisus. nam improbus *admodum* erat. Cumque illi misissent ad Ptolemæum, cui Physcon cognomen erat, legatos, *petitum* ut sibi daret aliquem de Seleuci genere, qui regnum acciperet, & Ptolemæus misisset Alexandrum cognomine Zebinam cum exercitu, & pugna cum Demetrio iniretur, ille quidem prælio victus ad Cleopatram uxorem confugit Ptolemaïdem; atque ab uxore non admissus, inde Tyrum profectus capitur, multaque passus ab osoribus suis diem supremum obiit: Alexander vero, regnum adeptus, amicitiam init cum Hyrcano pontifice; deinde bello petitus à Demetrii filio Antiocho, cui Grypus cognomen erat, acie debellatus occubuit.

Alexander Zebinaus Demetrium vincit, & regnum adipiscitur.

"συγκλήτου δόγμα, ταῦτα ἀποκατασταθῇ, ἵνα τε τοῖς στρα- "τιώταις τοῖς βασιλικοῖς μὴ ἐξῇ διὰ τῆς χώρας [g] τῆς αὐτῶν "καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτῶν διέρχεσθαι, καὶ ὅπως τὰ κατὰ τὸν πόλεμον "ἐκεῖνον [h] ψηλαφηθέντα ὑπ' Ἀντιόχου παρὰ τὸ τῆς συγκλή- "του δόγμα, ἄκυρα γένηται, ἵνα τε πρέσβεις πέμψαντες "ἀποδοθῆναί τε αὐτοῖς ποιήσωσι τὰ ὑπ' Ἀντιόχου ἀφαιρε- "θέντα, καὶ τὴν χώραν διατιμήσωνται, τὴν ἐν τῷ πολέμῳ "διεφθαρμένην, ὅπως τε αὐτοῖς πρός τε βασιλεῖς καὶ δήμους "ἐλευθέρους γράμματα δῶσιν εἰς ἀσφάλειαν τῆς εἰς οἶκον "ἐπανόδου. ἔδοξεν οὖν περὶ τούτων ταῦτα, ἀνανεώσασθαι φι- "λίαν καὶ συμμαχίαν πρὸς ἄνδρας ἀγαθοὺς, καὶ ὑπὸ δήμου "πεμφθέντας ἀγαθοῦ καὶ φίλου." [i] περὶ μέντοι γραμμάτων, ἀπεκρίναντο [k] βουλεύσεσθαι, ὅταν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἡ σύγκλητος σχολήσῃ, σπουδάσειν τε τοῦ λοιποῦ μηδὲν εἰς αὐτοὺς ἀδίκημα τοιοῦτο γενήσεσθαι, δοῦναί τε αὐτοῖς τὸν στρατηγὸν Φάνιον χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου, ὅπως ἂν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανέλθοιεν. Φάνιος μὲν οὖν οὕτως ἀποπέμπει τοὺς τῶν Ἰουδαίων πρέσβεις, χρήματα δοὺς αὐτοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου, καὶ δόγμα συγκλήτου πρὸς τοὺς [l] δια- πέμψοντας, καὶ ἀσφαλῆ παρεξομένους τὴν οἴκαδε παρουσίαν.

γ'. Τὰ μὲν οὖν [m] περὶ Ὑρκανὸν τὸν ἀρχιερέα ἐν τούτοις ὑπῆρχε. Δημητρίῳ δὲ τῷ βασιλεῖ προθυμουμένῳ στρατεύειν ἐπὶ Ὑρκανὸν, οὐκ ἐξεγένετο καιρὸς οὐδ' ἀφορμὴ, τῶν τε Σύρων καὶ τῶν στρατιωτῶν πρὸς αὐτὸν ἀπεχθανομένων. πονηρὸς γὰρ ἦν. καὶ πεμψάντων πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φύσκωνα ἐπικληθέντα πρέσβεις, ὅπως τινὰ τῶν ἐκ τοῦ Σελεύκου γένους παραδῷ αὐτοῖς ἀποληψόμενον τὴν βασιλείαν, τοῦ δὲ Πτολεμαίου πέμψαντος Ἀλέξανδρον [n] μετὰ στρατοῦ τὸν [o] Ζεβινὰν ἐπιλεγόμενον, καὶ μάχης πρὸς τὸν Δημήτριον γενομένης, ὁ μὲν, ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ, φεύγει πρὸς Κλεοπάτραν τὴν γυναῖκα εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ μὴ δεξαμένης αὐτὸν τῆς γυναικὸς, ἐκεῖθεν εἰς Τύρον ἀπελθὼν ἁλίσκεται, [p] καὶ πολλὰ παθὼν ὑπὸ τῶν μισούντων ἀπέθανεν· Ἀλέξανδρος δὲ, τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, φιλίαν ποιεῖται πρὸς Ὑρκανὸν τὸν ἀρχιερέα. [q] ἔπειτα πολεμήσαντος αὐτῷ τοῦ Δημητρίου παιδὸς Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ ἐπικληθέντος, ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ [r] διαφθείρεται.

CAP. X.

Quomodo Hyrcanus, duobus fratribus Antiocho Grypo & Antiocho Cyziceno pro regno bellum gerentibus, Samariam captam penitus delevit: utque Hyrcanus, a Pharisæis avulsus, in Sadducæorum sententiam concessit.

Duobus Antiochis inter se dissidentibus, pace fruitur Hyrcanus, & opibus augetur.

CÆterum Antiochus, regno Syriæ potitus, in Judæam exercitum ducere reformidabat, audito suum ex matre fratrem (cui & ipsi Antiocho nomen erat) contra se apud Cyzicum habere delectum. Itaque intra fines suos se continens, statuit in fratris sui incursum semet præparare, qui Cyzicenus à Cyzico urbe, in qua nutritus esset, cognominatus est. patre autem erat Antiocho Sotere, qui in Parthis occubuit: eratque is frater

ΚΕΦ. ι'.

Ὡς, δύο ἀδελφῶν, Ἀντιόχου Γρυποῦ καὶ Ἀντιόχου Κυζικηνοῦ, περὶ τῆς βασιλείας μαχομένων, Ὑρκανὸς τὴν Σαμάρειαν ἑλὼν πᾶσαν ἠφάνιζε· καὶ ὡς Ὑρκανὸς τῇ τῶν Σαδδουκαίων προσετέθη μοίρᾳ, τῶν Φαρισαίων ἀποῤῥαγείς.

ΠΑραλαβὼν δὲ τὴν τῆς Συρίας βασιλείαν [s] Ἀντίοχος, ἐπὶ μὲν τὴν Ἰουδαίαν στρατεύειν εὐλαβὴς ἦν, τὸν ἀδελφὸν [t] ἀκούων [v] τὸν ὁμομήτριον, Ἀντίοχος δὲ κἀκεῖνος ἐκαλεῖτο, δύναμιν ἐπ' αὐτὸν ἀπὸ Κυζίκου συλλέγειν. μένων δὲ κατὰ χώραν, ἔγνω παρασκευάζειν αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἔφοδον τὴν τἀδελφοῦ, [x] ὃς Κυζικηνὸς μὲν ἐπεκλήθη, διὰ τὸ τραφῆναι ἐν ταύτῃ τῇ πόλει. πατρὸς δ' ἦν [y] Ἀντιόχου τοῦ Σωτῆρος ἐπικληθέντος, ὃς ἐν Πάρθοις ἀπέθανεν· [z] οὗτος δὲ ἀδελφὸς ἦν

g Τῆς αὐτῶν καὶ τῶν ὑπηκόων] Τῆς αὐτῶν ὑπηκόων ὄντων *Hen.* quo modo forsan & *Epiphanius*, qui vertit, *per terram eorum cum subjecti sint, transeant.*

h Ψηλαφηθέντα] Ψηφισθέντα *Hen.* HUDS. LXX. *Gen.* XXVII. 12. ψηλαφήσαι & *Exod.* X. V. 21. ψηλαφητὸν· SPANH.

i Περὶ μέντοι γραμμάτων,] Περὶ μέντοι τῶν γραμμάτων *Hen.*

k Βουλεύσεσθαι,] Ita *Hen.* βουλεύσασθαι in *cæteris.*

l Διαπέμψοντας,] Sic *Hen.* διαπέμψαντας in *reliquis.*

m Περὶ Ὑρκανὸν τὸν ἀρχιερέα] Immo ab eo tempore Hyrcanum Regem etiam appellatum tradit Arabic. Append. Maccab. c. XXII. SPANH.

n Μετὰ στρατοῦ] Μετὰ στρατιᾶς *Busb.* & *Hen.*

o Ζεβινὰν] Infra c. 10. §. 1. dicitur Ἀλέξανδρος ὁ Ζεβιναῖος. Ζαβινᾶ apud *Diodorum Sic.* in *Excerptis* ex libro XXXIV. Videsis *Usserium* ad *A. M.* 3877. HUDS. Alexander Ζεβινᾶς Diod. Exc. Peiresk. p. 378. inf. c. 10. §. 1. Ζεβιναῖος. SPANH.

p Καὶ πολλὰ παθὼν] Aliter *Justinus* l. 39. c. 2. & *Porphyrius* in *Græcis Eusebii*, p. 227. Vide *Usserium* ad *A. M.* 3882. & ex eo Pagi in *Apparatu* ad *Crit. Baron* p. 9.

q Ἐπειτα πολεμήσαντος αὐτῷ] Ἐπειτα δὲ πολ. αὐτῷ Δημ. *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

r Διαφθείρεται] *Al.* ἐπιδιαφθείρεται.

s Ἀντίοχος,] Ὁ Ἀντίοχος *Hen.* & *Busb.*

t Ἀκούων —— συλλέγειν.] Antiochus Cyzicenus ejus frater Antiochi Soteris filius seu Eusebii item supr. c. 5. §. 11. ἀσπένδιος dictus ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 7. SPANH.

v Τὸν ὁμομήτριον,] Τὸν deëst *Hen.*

x Ὃς Κυζικηνὸς μὲν ἐπεκλήθη,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 7. SPANH.

y Ἀντιόχου τοῦ Σωτῆρος ἐπικληθέντος,] Conf. supr. c. 5. §. 11. SPANH.

z Οὗτος δὲ ἀδελφὸς ἦν Δημητρίου τοῦ Γρυποῦ πατρός.] Scilicet *Antiochus Soter.* quo subintellecto nec opus est ut πατρὸς ejiciatur, aut παῖς ante Δημητρίου addatur, aut ut ista omnia οὗτος δὲ ἀδελφὸς ἦν τοῦ Δημητρίου τοῦ Γρυποῦ πατρὸς tollantur. HUDS. Hæc corrupta sunt, & ut puto glossa, quæ è Margine in textum irrepsit,

τὴν Δημητρίου τοῦ Γρυποῦ πατρός. συνέβη μέντοι [a] μίαν τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς γῆμαι Κλεοπάτραν, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις [b] ἱστορήκαμεν. ὁ δὲ Κυζικηνὸς Ἀντίοχος παραγινόμενος [c] εἰς Συρίαν, [d] πολλοῖς ἔτεσι πρὸς τὸν ἀδελφὸν πολεμῶν διετέλει. Ὑρκανὸς δὲ πάντα τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν εἰρήνῃ διῆγε· καὶ γὰρ αὐτὸς μετὰ τὴν Ἀντιόχου τελευτὴν τῶν Μακεδόνων ἀπέστη, καὶ οὔτε ὡς ὑπήκοος, οὔτε ὡς φίλος, αὐτοῖς οὐδὲν ἔτι παρεῖχεν· ἀλλ' ἦν αὐτῷ τὰ πράγματα ἐν ἐπιδόσει πολλῇ καὶ ἀκμῇ κατὰ τοὺς Ἀλεξάνδρου τοῦ [e] Ζεβινᾶ καιρούς, καὶ μάλιστ' ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀδελφοῖς. ὁ γὰρ πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς πόλεμος σχολὴν Ὑρκανῷ καρποῦσθαι [f] Ἰουδαίαν ἐπ' ἀδείας παρέχεν, ὡς ἄπειρόν τι πλῆθος χρημάτων συναγαγεῖν. τοῦ μέντοιγε Κυζικηνοῦ τὴν γῆν κακοῦντος, φανερῶς καὶ αὐτὸς τὴν [g] ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἐπεδείκνυτο· [h] καὶ τὸν ἀπ' Αἰγύπτου συμμάχων ἔρημον ὁρῶν τὸν Ἀντίοχον, καὶ αὐτόν τε πράττοντα κακῶς καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἀγῶσιν, ἀμφοτέρων [i] κατεφρόνησεν.

β'. Καὶ στρατεύει μὲν ἐπὶ Σαμάρειαν πόλιν ὀχυρωτάτην, περὶ ἧς ὅτι καλεῖται νῦν [k] Σεβαστὴ κτισθεῖσα ὑπὸ Ἡρώδου, κατὰ [l] χώραν δηλώσομεν. προσβαλὼν δ' αὐτῇ φιλοπόνως ἐπολιόρκει, μισοπονηρῶν τοῖς Σαμαρεῦσιν, ὑπὲρ ὧν [m] Μαρισηνοὺς, ἀποίκους ὄντας Ἰουδαίων καὶ συμμάχους, ἠδίκησαν, ὑπακούοντες τοῖς τῶν Σύρων βασιλεῦσι. περιβαλὼν οὖν τάφρον πανταχόθεν τῇ πόλει, καὶ διπλοῦν τεῖχος ἀπὸ σταδίων ὀγδοήκοντα, τοὺς υἱοὺς ἐφίστησιν, Ἀντίγονον καὶ Ἀριστόβουλον. ὧν [n] ἐπικειμένων, εἰς τοῦτο ἀνάγκης ὑπὸ λιμοῦ προαχθῆναι τοὺς Σαμαρεῖς συνέπεσεν, ὡς [o] ἅψασθαι μὲν τῶν ἀήθων, ἐπικαλέσασθαι δὲ βοηθὸν Ἀντίοχον τὸν Κυζικηνόν. ὃς, ἑτοίμως ἐπὶ τὴν συμμαχίαν ἀφικόμενος, ὑπὸ τῶν περὶ Ἀριστόβουλον ἡττᾶται· διωχθεὶς δ' ἄχρι [p] Σκυθοπόλεως ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, διέφυγεν. οἱ δ' ἐπὶ τοὺς Σαμαρεῖς ὑποστρέψαντες, συγκλείουσι πάλιν εἰς τὸ τεῖχος αὐτοὺς, ὡς καὶ δεύτερον ἐπικαλέσασθαι σύμμαχον, πέμψαντας [q] πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀντίοχον. ὃς, παρὰ Πτολεμαίου τοῦ [r] Λαθούρου μεταπεμψάμενος ἄνδρας εἰς ἑξακισχιλίους, οὓς ἀκούσης τῆς μητρὸς ἐκεῖνος, καὶ ὅσον οὔπω τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἐκβεβληκυίας, [s] ἐξαπέστειλε, τὸ μὲν πρῶτον ἐπιὼν ἐπόρθει τὴν Ὑρκανοῦ χώραν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων λῃστρικῶς, μάχεσθαι μὲν αὐτῷ κατὰ πρόσωπον [t] οὐ τολμῶν, οὐ γὰρ ἦν ἀξιόχρεως ἡ δύναμις αὐτοῦ, νομίζων δὲ τῇ κακώσει τῆς γῆς, ἀναγκάσειν Ὑρκανὸν λῦσαι τὴν [v] ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν πολιορκίαν. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν ἀπώλλυεν ἐνέδραις περιπίπτων, ἀπῆρεν εἰς Τρίπολιν, Καλλιμάνδρῳ καὶ Ἐπικράτει τὸν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους πόλεμον ἐπιτρέψας.

γ'. Καλλίμανδρος μὲν οὖν, θρασύτερον τοῖς πολεμίοις [x] προσενεχθεὶς, εἰς φυγὴν τραπόμενος [y] παραχρῆμα διεφθάρη. Ἐπικράτης δὲ, [z] ὑπὸ φιλοχρηματίας, τήν τε Σκυθόπολιν, καὶ τἆλλα [a] πρὸς ταύτῃ χωρία, προὔδωκε φανερῶς τοῖς Ἰουδαίοις· τὴν δὲ Σαμαρείας πολιορκίαν διαλῦσαι οὐκ ἠδύνατο. Ὑρκανὸς μὲν οὖν τὴν πόλιν ἑλὼν, ἐνιαυτῷ πολιορκήσας, οὐκ ἠρκέσθη μόνῳ

Demetrii, patris Grypi. accidit enim ut duobus fratribus nuberet Cleopatra, ſicut & alibi narravimus. Cyzicenus vero Antiochus in Syriam profectus, multos annos contra fratrem bellum gerebat. At Hyrcanus toto eo tempore in pace degebat. Etenim poſt obitum Antiochi à Macedonibus defecerat; nec quidquam eis jam nec ut ſubditus nec ut amicus præſtabat: quin rebus ſecundis admodum & florentibus utebatur Alexandri Zebinæ temporibus, & maxime ſub his fratribus. Bellum etiam, quod inter eos gerebatur, facultatem Hyrcano præbebat fruendi Judæa ſecure, ita ut pecuniæ vim innumerabilem congeſſerit. Tamen Cyziceno agros vaſtante, ipſe quoque voluntatem ſuam aperte oſtendebat: & deſertum ab Ægypti auxilio videns Antiochum, ac tum ipſum tum ejus fratrem mutuis certaminibus affligi, utrumque contemnebat.

XVIII. *Hyrcanus expeditionem facit in Samariam.*

2. Hinc fit ut expeditionem faceret adverſus Samariam, urbem munitiſſimam, de qua, utpote nunc Sebaſte vocata ab Herode *iterum* condita, ſuo loco dicemus. Hanc autem adortus magna vi oppugnabat, Samaritanis infenſus propter injurias quas Mariſſenis Judæorum colonis & ſociis intulerant juſſu regum Syriæ. Cum igitur urbem foſſa undique & duplici muro per octoginta ſtadia cinxiſſet, filios ſuos *eis* præfecit Antigonum & Ariſtobulum. quibus prementibus in eam famis neceſſitatem adducti ſunt Samaritæ, ut etiam inſuetis veſcerentur, & Antiochi Cyziceni opem implorarent. Qui, cum libenter eis opitulatum ſe contuliſſet, ab Ariſtobulo vincitur; & Scythopolim uſque fugatus à fratribus, effugit. Illi vero, in Samaritas converſi, eos iterum intra muros compellunt, ita ut, mittendo ad eundem Antiochum, eum denuo accerſiverint in auxilium. qui, accitis à Ptolemæo Lathuro hominum ad ſex millia, quos ille, invita matre, * & ab ea principatu propemodum deturbatus, miſit, primum Hyrcani regionem cum illis Ægyptiis latrocinando depopulabatur, cum eo quidem aperto Marte congredi non audens, (neque enim viribus par erat) ſed fore ſperans, ut agrorum vaſtatione Hyrcanum cogeret ſolvere obſidionem Samariæ. Verum poſtquam delatus in hoſtium inſidias multos ſuorum militum amiſit, Tripolim ſe recepit, cum Callimandrum & Epicratem bello *gerendo* contra Judæos præfeciſſet.

Samaritæ fame vexati.

Antiochus Cyzicenus, Samaritis auxilium ferens, victus aufugit.

3. Et quidem Callimander, dum *audacius* in hoſtes invehitur, in fugam verſus ſtatim occubuit. Epicrates vero, † quippe quod pecuniæ avidus, & Scythopolin & alia finitima loca prodidit manifeſte Judæis, neque Samariam obſidione levare potuit. Et quidem Hyrcanus urbem, uno anno obſeſſam, cepit: nec eo ſolo contentus erat, ‡ ſed & eam funditus delevit, inductis eò torrentibus. eam

Samariæ excidium.

pſit, paullo ante *Antiochus Grypus Demetrii filius* dictus, unde aut tollenda hæc, aut legendum *ἀδ. τὴν Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ, παῖς Δημητρίου πατρός*· Idem error in *Rufino: frater erat Demetrii Criſpi* (l. Grypi) *Patris*. SPANH.

a Μίαν τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς γῆμαι Κλεοπάτραν,] Conf. ſupr. c. 7. §. 1. SPANH.

b Ἱστορήκαμεν.] Δεδηλώκαμεν *Hen.*

c Εἰς Συρίαν,] Εἰς τὴν Συρίαν *Busb.* & *Hen.*

d Πολλοῖς] Vid. infr. c. 12. §. 2. SPANH.

e Ζεβινᾶ] Σιβινᾶ *Busb.* Σαβινᾶ *Vat* HUDS. Vid. ſup. c. 9. §. 3. SPANH.

f Ἰουδαίαν ἐπ' ἀδείας παρέχεν,] Τὴν Ἰουδαίαν *Hen. Vat.* & *Busb.* & mox παρεῖχεν *Hen.*

g Ἑαυτοῦ προαίρεσιν ἐπεδείκνυτο·] Αὐτοῦ *Busb.* & *Hen.*

h Καὶ τὸν ἀπ' Αἰγύπτου συμμάχων] Καὶ τόν τε *Busb.* & *Hen.*

i Κατεφρόνησεν.] Κατεφρόνησεν ὁ Ὑρκανὸς *Busb.* & *Hen.*

k Σεβαστὴ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 7. SPANH.

l Χώραν δηλώσομεν.] Ita *Hen.* & *Epiphan.* σχολὴν in *Editis Aliiſque.*

m Μαρισηνοὺς] Μαρισηνοὺς *Hen.* Μαρισηνίους *Vat.*

n Ἐπικειμένων,] Ἐγκειμένων *Hen.* & *Busb.*

o Ἅψασθαι μὲν τῶν ἀήθων,] Ἅψασθαι καὶ τῶν *Hen. Vat.* & *Busb.*

p Σκυθοπόλεως] Σκυθόπολις antea Βηθσὰν vel Βηθσάνη ſupr. lib. VI. c. 14. §. 8. & lib. XIII. c. 6. §. 1. SPANH.

q Πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀντίοχον.] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* quo modo legendum eſſe conjecerat *Cl. Lowthius.* πρὸς deëſt *Editis.*

r Λαθούρου] Vide *Uſſerium* ad A. M. 3888.

* *Et ab ea principatu propemodum deturbatus,*] Nam necdum eum à principatu depulerat, *Epiphan.*

s Ἐξαπέστειλε,] Ἐξαπέστειλεν· ὃς τὸ μὲν πρ. *Hen.* & *Busb.*

t Οὐ τολμῶν,] Μὴ τολμῶν *Busb.*

v Ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν πολιορκίαν.] Ἐπὶ τῆς Σαμαρείας *Hen.* & *Busb.*

x Προσενεχθεὶς,] Συμβαλὼν *Busb.*

y Παραχρῆμα διεφθάρη.] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* παραχρῆμα deëſt *Editis.*

† *Quippe quod pecuniæ avidus,*] *Al.* pecunia corruptus.

z Ὑπὸ φιλοχρηματίας,] Ὑπὸ χρημάτων *Hen.* & *Busb.* *Epiphanius* habet *pecuniis ſeductus.*

a Πρὸς ταύτῃ χωρία,] Πρὸς ταύτῃ *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

‡ *Sed & eam funditus delevit,*] *Al.* ſed & torrentibus inundatam totam funditus delevit, eam enim effoſſam in alveos torrentis injecit, ut ne &c.

eam enim effodiendo ita subruit, ut in cavernas delaberetur, & ne vestigium quidem urbis ullum retineret. Incredibile autem quiddam narratur de Hyrcano pontifice, quemadmodum Deus in *congressum* ejus & colloquium venerit. Fertur enim, quo die ejus filii cum Cyziceno dimicarunt, cum ille solus in templo pontifex thura adoleret, vocem audivisse, quæ significaret superatum modo ab ejus pueris Antiochum. id quod ipse egressus ex templo toti populo indicavit. atque ita factum contigit. Et hoc quidem in statu erant res Hyrcani.

Hyrcanus vates.

Cleopatra duces constituit Chelciam & Ananiam, Oniæ filios.

4. Accidit autem eodem tempore, ut non solum qui Hierosolymis, & in ea regione erant Judæi, bene agerent: sed etiam qui Alexandriæ & in Ægypto atque Cypro degebant. Cleopatra enim regina à filio suo Ptolemæo, cognomine Lathuro, diffidens, duces constituit Chelciam & Ananiam, Oniæ filios, ejus qui templum in Heliopolitana præfectura Hierosolymitani simile construxerat, prout alibi narravimus. Cum autem istis exercitum tradidisset Cleopatra, nihil absque eorum sententia faciebat, sicut & nobis testimonio est Strabo Cappadox, ita dicens. "Plerique enim, & qui "nobiscum se contulerunt Cyprum, & qui postea "à Cleopatra eò missi sunt, confestim deficiebant "ad Ptolemæum: soli vero ex Oniæ factione Ju"dæi *fidi* permanebant, eo quod cives eorum Chel"cias & Ananias maxima essent in gratia apud Re"ginam." Et hæc quidem Strabo dicit.

Strabo Cappadox.

Pharisæorum in Hyrcanum odii causa.

5. Cæterum Hyrcano invidiam Judæorum commoverunt res secundæ: & maxime Pharisæi erant in eum male animati, una quidem Judæorum secta, ut superius memoravimus. Tantæ autem sunt auctoritatis apud plebem, ut si quid vel contra regem vel contra pontificem dicant, continuo credatur. Horum discipulus & Hyrcanus erat, eisque in primis charus. Cumque aliquando eos ad convivium vocasset, & opipare accepisset, postquam animadvertit *eos* vehementer delectari, cœpit eis dicere. ut *illi* quidem norint, sese velle esse justum, & omnia facere quibus Deo placere posset; id quod ipsi quoque Pharisæi profiterentur: petere tamen si quid peccare se & de via deflectere viderent, ut se in eam revocarent atque corrigerent. Cum vero illi *amplum* virtuti ejus testimonium dedissent, is quidem laudibus eorum delectatus est. sed convivarum quidam, nomine Eleazarus, homo ingenii pravi & seditionis amans, quoniam, inquis, verum scire expetis, si vis esse justus, pontificatu tete abdica, & solo populi principatu contentus esto. Cum autem causam is quæreret, cur deberet pontificatum deponere; quia, inquit, audimus à natu majoribus, captivam fuisse tuam matrem regnante Antiocho Epiphane. Falsum autem erat id quod dixerat: eoque Hyrcanus exacerbatus, neque non Pharisæi omnes graviter offensi sunt.

τούτῳ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἠφάνισεν, ἐπικλύσας τοῖς χειμάρροις ποιήσας. διασκάψας γὰρ αὐτὴν ὥστε εἰς [b] χαράδρας μεταπεσεῖν, τὰ σημεῖα τοῦ γενέσθαι ποτὲ πόλιν αὐτὴν [c] ἀφείλετο. παράδοξον δέ τι περὶ τοῦ ἀρχιερέως Ὑρκανοῦ λέγεται, τίνα τρόπον αὐτῷ τὸ θεῖον εἰς λόγους ἦλθε. φασὶ γὰρ ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ παῖδες αὐτοῦ τῷ Κυζικηνῷ συνέβαλον, αὐτὸς ἐν τῷ ναῷ θυμιῶν, μόνος ὢν [d] ὁ ἀρχιερεὺς, ἀκούσειε φωνῆς, ὡς οἱ παῖδες αὐτοῦ [e] νενικήκασιν ἀρτίως τὸν Ἀντίοχον. καὶ τοῦτο, προελθὼν ἐκ τοῦ ναοῦ, παντὶ τῷ πλήθει φανερὸν ἐποίησε. καὶ συνέβη οὕτως γενέσθαι. καὶ τὰ μὲν [f] περὶ Ὑρκανοῦ ἐν τούτοις ἦν.

δ'. Κατὰ δὲ τοῦτον ἔτυχε τὸν καιρὸν μὴ μόνον τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τῇ χώρᾳ Ἰουδαίους εὐπραγεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατοικοῦντας καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Κύπρῳ. Κλεοπάτρα γὰρ ἡ [g] βασίλισσα πρὸς τὸν υἱὸν στασιάζουσα Πτολεμαῖον, τὸν Λάθουρον ἐπιλεγόμενον, κατέστησεν ἡγεμόνας, [h] Χελκίαν καὶ Ἀνανίαν υἱοὺς ὄντας Ὀνίου τοῦ οἰκοδομήσαντος [i] τὸν ναὸν ἐν τῷ Ἡλιοπολίτῃ [k] νόμῳ πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, ὡς καὶ [l] ἐν ἄλλοις δεδηλώκαμεν. παραδοῦσα δὲ τούτοις ἡ Κλεοπάτρα τὴν στρατιὰν, οὐδὲν δίχα τῆς τούτων γνώμης ἔπραττεν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ Στράβων ἡμῖν ὁ Καππάδοξ, λέγων οὕτως. "οἱ γὰρ "[m] πλείους, οἵ τε συνελθόντες ἡμῖν καὶ οἱ ὕστερον ἐπιπεμ"πόμενοι παρὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς Κύπρον, μετεβάλλοντο "παραχρῆμα πρὸς τὸν Πτολεμαῖον· μόνοι δὲ οἱ ἐκ τῆς Ὀνίου "λεγόμενοι συνέμενον Ἰουδαῖοι, διὰ [n] τὸ τοὺς πολίτας αὐ"τῶν εὐδοκιμεῖν μάλιστα παρὰ τῇ βασιλίσσῃ Χελκίαν τε "καὶ Ἀνανίαν." ταῦτα μὲν οὖν ὁ Στράβων φησίν.

ε'. Ὑρκανῷ δὲ [o] φθόνον [p] ἐκίνησεν ἡ εὐπραγία παρὰ τῶν Ἰουδαίων· μάλιστα δὲ [q] οἱ Φαρισαῖοι κακῶς πρὸς αὐτὸν εἶχον, αἵρεσις ὄντες μία τῶν Ἰουδαίων, ὡς [r] καὶ ἐν τοῖς ἐπάνω δεδηλώκαμεν. τοσαύτην δὲ ἔχουσι τὴν ἰσχὺν παρὰ τῷ πλήθει, ὡς καὶ κατὰ βασιλέως τι λέγοντες καὶ κατὰ ἀρχιερέως, εὐθὺς πιστεύεσθαι. μαθητὴς δὲ [s] αὐτῶν ἦν καὶ Ὑρκανὸς, καὶ σφόδρα ὑπ' αὐτῶν ἠγαπᾶτο. καὶ δὴ καλέσας αὐτοὺς [t] ἐφ' ἑστίασιν, καὶ φιλοφρόνως ὑποδεξάμενος, [v] ἐπεὶ σφόδρα ἡδομένους ἑώρα, λέγειν ἤρξατο πρὸς αὐτούς. ὡς ἴσασι μὲν αὐτὸν βουλόμενον εἶναι δίκαιον, καὶ πάντα ποιοῦντα ἐξ ὧν ἀρέσειεν ἂν τῷ Θεῷ, [x] καὶ αὐτὸ δὲ Φαρισαῖοι φιλοσοφοῦσιν· [y] ἠξίου γε μὴν, [z] εἴ τι βλέπουσιν αὐτὸν ἁμαρτάνοντα, καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς δικαίας ἐκτρεπόμενον, εἰς αὐτὴν [a] ἐπανάγειν καὶ ἐπανορθοῦν. τῶν δὲ μαρτυρησάντων αὐτῷ πᾶσαν ἀρετὴν, ὁ μὲν ἥσθη [b] τοῖς ἐπαινοῦσιν. εἷς δέ τις τῶν κατακειμένων Ἐλεάζαρος ὄνομα, κακοήθης ὢν φύσει καὶ στάσει χαίρων, ἐπεὶ, φησὶν, ἠξίωσας γνῶναι τὴν ἀλήθειαν, [c] εἰ θέλεις εἶναι δίκαιος, τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπόθου, καὶ μόνον ἀρκείτω σοι τὸ ἄρχειν τοῦ λαοῦ. τὴν δὲ αἰτίαν αὐτοῦ πυθομένου, δι' ἣν ἀποθεῖτο τὴν ἀρχιερωσύνην, ὅτι, φησὶν, [d] ἀκούομεν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, [e] αἰχμάλωτόν σου γεγονέναι τὴν μητέρα βασιλεύοντος Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. ψευδὴς δὲ ὁ λόγος ἦν· καὶ πρὸς αὐτὸν Ὑρκανὸς παρωξύνθη, καὶ πάντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι [f] σφοδρῶς ἠγανάκτησαν. ς'. Τῶν

b Χαράδρας μεταπεσεῖν,] Χαράδραν *Hen.* & *Busb.*
c Αφείλετο.] Ita cum *Busb.* & *Hen.* ἀφείλατο in *cæteris.*
d Ο ἀρχιερεὺς,] Articulus abest *Busb.* & *Vat.*
e Νενικήκασιν ἀρτίως τὸν Ἀντίοχον·] Νενικήσασιν *Busb.*
f Περὶ Ὑρκανοῦ ἐν τούτοις ἦν.] Περὶ Ὑρκανὸν *Hen.*
g Βασίλισσα] Βασιλὶς *Busb.*
h Χελκίαν,] Et hîc & infra mox hac ead. §. Χαλκίαν *Gall.* nobiscum faciunt *Epiphanii* libri.
i Τὸν ——— Ἱεροσολύμοις,] Conf. sup. lib. 12. c. 9. §. 7. SPANH.
k Νόμῳ] *L. B.* νομῷ.
l Εν ἄλλοις δεδηλώκαμεν.] Πρόσθεν *Hen. Sc.* supr. lib. 12. c. 8. §. 7.
m Πλείους,] Πλείους συγκατελθόντες καὶ οἱ ὕστ. *Hen.*
n Τὸ τοὺς πολίτας] Illud τὸ abest *Hen.*
o Φθόνον ——— Ἰουδαίων] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 8. SPANH.
p Εκίνησεν ἡ εὐπραγία] Εκίνησεν παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἥτε αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν εὐπραγία *Hen.*
q Οἱ Φαρισαῖοι] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 5. § 2. SPANH.
r Καὶ ἐν τοῖς ἐπάνω δεδηλώκαμεν.] Καὶ εἴρηται ἤδη *Busb.*

s Αὐτῶν ἦν] Αὐτῶν καὶ Ὑρκανὸς ἐγεγόνει *Hen. Busb. Zonar.* & forsan *Epiphan.*
t Εφ' ἑστίασιν,] Ita *Hen.* ἐφ' ἑστιάσεις *Busb.* πρὸς ἑστίασιν in Editis.
v Επεὶ σφόδρα ἡδομένους ἑώρα,] Επὶ σφόδρα *Hen.*
x Καὶ αὐτὸ δὲ Φαρισαῖοι φιλοσοφοῦσιν·] Καὶ αὐτοὶ γὰρ Φαρισαῖοι φιλοσοφοῦσιν *Busb.* (*Lugd. Bat*) & *Hen.* verba ista non agnoscit *Epiphan.*
y Ηξίου γε μὴν,] Ηξιοῦν *Hen.* forsan pro ἀξιοῦ.
z Εἴ τι βλέπουσιν αὐτὸν ἁμαρτάνοντα.] Ita *Busb. Hen.* & *Epiphan.* εἰ βλέπουσιν in *Editis Aliisque.*
a Επανάγειν καὶ ἐπανορθοῦν.] Illa ἐπανάγειν καὶ è *MSS.*
b Τοῖς ἐπαινοῦσιν.] Τοῖς ἐπαίνοις *Busb.* & *Hen.*
c Εἰ θέλεις εἶναι δίκαιος,] Εὰν θέλῃς *Busb.* & *Hen.*
d Ακούομεν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων,] Ακούωμεν *Hen.*
e Αἰχμάλωτόν σου] Captam fuisse in monte Modiith, tradit *David Ganz* in *Chronolog. S. Pr.* p. 77. in *versione Vorstii.* quem videsis in *Annott.* & *Relandum* in *Palæstina S.* p. 901.
f Σφοδρῶς ἠγανάκτησαν.] Σφόδρα ἠγανακτήσαντο *Busb.*

g Οἱ

ϛʹ. Τῶν δ᾽ ἐκ τῆς Σαδδουκαίων αἱρέσεως, [g] οἳ τὴν ἐναντίαν τοῖς Φαρισαίοις προαίρεσιν ἔχουσιν, [h] Ἰωνάθης τις ἐν τοῖς μάλιστα φίλος ὢν Ὑρκανῷ, τῇ κοινῇ πάντων Φαρισαίων γνώμῃ, ποιήσασθαι τὰς βλασφημίας τὸν Ἐλεάζαρον ἔλεγε· καὶ τοῦτο ἔσεσθαι φανερὸν αὐτῷ πυθομένῳ παρ᾽ ἐκείνων, τίνος ἄξιός ἐστιν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κολάσεως. τοῦ δ᾽ Ὑρκανοῦ τοὺς Φαρισαίους [i] ἐρομένου, τίνος αὐτὸν ἄξιον ἡγοῦνται τιμωρίας· πεισθήσεσθαι γὰρ οὐ μετὰ τῆς ἐκείνων γνώμης γεγονέναι τὰς βλασφημίας, τιμησαμένων αὐτὸν τῷ μέτρῳ τῆς δίκης· πληγῶν ἔφασαν καὶ δεσμῶν. [k] οὐ γὰρ ἐδόκει λοιδορίας ἕνεκα θανάτῳ ζημιοῦν· ἄλλως τε καὶ φύσει πρὸς τὰς κολάσεις ἐπιεικῶς ἔχουσιν οἱ Φαρισαῖοι. πρὸς τοῦτο λίαν [l] ἐχαλέπηνε, καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν ἐκείνοις ποιήσασθαι τὰς βλασφημίας τὸν ἄνθρωπον ἐνόμισε. μάλιστα δὲ αὐτὸν ἐπιπαρώξυνεν Ἰωνάθης, καὶ διέθηκεν οὕτως, ὥστε [m] τῇ Σαδδουκαίων [n] ποιεῖσθαι προσθέσθαι μοίρᾳ, τῶν Φαρισαίων ἀποστάντα, καὶ τά τε ὑπ᾽ αὐτῶν κατασταθέντα νόμιμα τῷ δήμῳ καταλῦσαι, καὶ τοὺς φυλάττοντας αὐτὰ κολάσαι. μῖσος οὖν ἐντεῦθεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς υἱοῖς παρὰ τοῦ πλήθους [o] διεγένετο. περὶ μέντοι τούτων αὖθις ἐροῦμεν. νῦν δὲ δηλῶσαι βούλομαι ὅτι νόμιμα πολλά τινα παρέδοσαν τῷ δήμῳ [p] οἱ Φαρισαῖοι ἐκ πατέρων διαδοχῆς, ἅπερ οὐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωϋσέως νόμοις, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα τὸ Σαδδουκαίων γένος ἐκβάλλει, λέγον ἐκεῖνα δεῖν ἡγεῖσθαι νόμιμα τὰ γεγραμμένα, τὰ δ᾽ ἐκ παραδόσεως τῶν πατέρων μὴ τηρεῖν. καὶ περὶ τούτων ζητήσεις αὐτοῖς καὶ διαφορὰς γίνεσθαι συνέβαινε μεγάλας, [q] τῶν μὲν Σαδδουκαίων τοὺς εὐπόρους μόνον πειθόντων, τὸ δὲ δημοτικὸν οὐχ ἑπόμενον αὐτοῖς ἐχόντων, τῶν δὲ Φαρισαίων τὸ πλῆθος σύμμαχον ἐχόντων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τῶν δύο καὶ [r] τῶν Ἐσσηνῶν, ἐν τῇ δευτέρᾳ μου τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀκριβῶς [s] δεδηλώκαμεν.

ζʹ. Ὑρκανὸς δὲ, παύσας τὴν στάσιν, καὶ μετ᾽ αὐτὴν βιώσας εὐδαιμόνως, καὶ τὴν ἀρχὴν διοικησάμενος τὸν ἄριστον τρόπον [t] ἔτεσιν ἑνὶ καὶ τριάκοντα, τελευτᾷ, καταλιπὼν υἱοὺς πέντε· [v] τριῶν τῶν μεγίστων ἄξιος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριθεὶς, [x] ἀρχῆς τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς τιμῆς, καὶ προφητείας. συνῆν γὰρ αὐτῷ τὸ θεῖον καὶ τὴν τῶν μελλόντων πρόγνωσιν παρεῖχεν αὐτῷ τε εἰδέναι, καὶ προλέγειν οὕτως, ὥστε καὶ περὶ [y] τῶν δύο τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ παίδων, ὅτι μὴ μενοῦσι τῶν πραγμάτων κύριοι, προεῖπεν. ὧν τὴν καταστροφὴν εἰς τὸ μαθεῖν ὅσον τῆς τοῦ πατρὸς ὑπέβησαν εὐτυχίας, ἄξιον ἀφηγήσασθαι.

6. Tum Jonathas quidam de secta Sadducæorum, qui contrarium tenent Pharisæis institutum, Hyrcani cum primis amicus, dicebat de communi omnium Pharisæorum sententia conviciatum esse Eleazarum: idque ipsi fore manifestum, si ab illis quærat quanam pœna dignus sit Eleazarus ob illud dictum. Cumque Hyrcanus à Pharisæis sciscitaretur, quam pœnam illum commeritum esse censeant, (se enim persuasum habiturum non ex illorum sententia sibi factum esse convicium, si illum pœna, quam postulat flagitium, affecerint) responderunt *illi*, verberibus & vinculis dignum esse. neque enim videbatur eis convicii gratia capite plectendus: & alioquin ita Pharisæi à natura comparati, ut in pœna irroganda clementes sint. Ea re graviter adeo offensus est *Hyrcanus*, ut hominem ex illorum sententia contumeliam dixisse existimaverit. Et maxime Jonathas insuper incendit, & ita affecit, ut suaderet ei à Pharisæis deficere, & ad Sadducæorum partes transire, & præscripta à Pharisæis populo jura antiquare, atque in eos qui ea servarint animadvertere. Itaque hinc natum est multitudinis tum in eum tum in ejus filios odium. Verum de his postea dicemus. In præsentia autem demonstrare volo, Pharisæos multa instituta populo * tradidisse à patribus accepta, quæ in Moysis leges non relata sunt. ideoque ea Sadducæorum genus repudiat, dicitque ea pro institutis habenda quæ scripta sunt, quæ autem à patribus tradita sunt non esse servanda. Atque accidit ut de his quæstiones eis gravesque contentiones orirentur, Sadducæis locupletes solum in suas partes pertrahentibus, Pharisæis autem multitudinis favore nitentibus. Sed de his duabus *sectis* & Essenorum *tertia* accurate tractavimus in secundo quem scripsimus de rebus Judaïcis libro.

Jonathas Sadducaeus Hyrcanum in Pharisaeos irritat.

De Pharisaeorum institutis.

7. Cæterum Hyrcanus, sedata contentione, cum post eam feliciter vixisset, & imperio optime annos unum & triginta præfuisset, obiit, relictis quinque filiis; tria maxima consequutus à Deo, principatum gentis, pontificalem honorem, & vaticinationem. Aderat enim ei numen, futurorumque præsensionem & prædictionem ei ita præbebat, ut de duobus suis filiis natu majoribus prædixerit, non diu in imperio mansuros. De quorum interitu operæpretium est narrationem facere, ut intelligamus quantum eos pater felicitate supergressus est.

Hyrcani mors, & elogium.

ΚΕΦ. ιαʹ.

Ὡς Ἀριστόβουλος, τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν, διάδημα πρῶτος ἐπιτίθεται· καὶ τῆς ἐσχάτης ὠμότητος περὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν οὐδὲν ἀπολείπει. καὶ ὡς μετὰ τὴν Ἀντιγόνου ἀναίρεσιν αὐτὸς τελευτᾷ.

CAP. XI. XIX.

Quomodo Aristobulus imperio suscepto diadema sibi primus imponit; & nihil ad extremam crudelitatem in matrem fratresque reliqui facit, atque ut ipse post Antigoni cædem vitam finit.

Τελευτήσαντος γὰρ αὐτοῖς τοῦ πατρὸς, ὁ [z] πρεσβύτατος [a] Ἀριστόβουλος [b] τὴν ἀρχὴν εἰς βασιλείαν

DEfuncto enim eorum patre Aristobulus ejus filiorum natu maximus, * cum sibi visum fuisset

Aristobulus ex pontificibus primus rex Judaeorum.

g Οἱ τὴν ἐναντίαν] Ita *Hen.* οἱ τὴν in *Editis.* οἵ τινες *Busb.*

h Ἰωνάθης.] Ἰωάννης in nonnullis *MSS.* HUDS. Ut & *Lugd. Bat.* at *Jonathas*, quoque est apud *Epiphan.* Inferius etiam idem nomen olim scriptum fuerat, sed mutatum est in Ἰωνάθης. HAV.

i Ἐρομένου,] Τοῦτο ἐρομένου· πεισθ. *Busb.*

k Οὐ γὰρ —— Φαρισαῖοι.] Conf. infr. lib. 20. c. 8. §. 1. SPANH.

l Ἐχαλέπηνε,] Ἐχαλέπαινε *Hen.* & *Busb.*

m Τῇ Σαδδουκαίων] Τῇ τῶν Σαδδ. *Hen.* & *Busb.* ut & mox infra.

n Ποιεῖσθαι] Ποιεῖσθαι deëst *Busb.* ἐποίησε *Hen.*

o Διεγένετο.] Ἀεὶ ἐγένετο *Hen.* & *Lugd. Bat.*

p Οἱ Φαρισαῖοι] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 5. §. 2. SPANH.

* *Tradidisse*] Vel, *ex patrum continuata traditione.* IBBETS.

q Τῶν μὲν —— ἐχόντων.] Ditiores à parte Sadducæorum, plebs pro Pharisæis. vid. infr. c. 15. §. 5. SPANH.

r Τῶν Ἐσσηνῶν, —— δεδηλώκαμεν.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. per tot. & Antt. lib. 15. c. 10. §. 4. SPANH.

s Δεδηλώκαμεν.] Δεδήλωται *Hen.* & *Busb.*

t Ἔτεσιν ἑνὶ καὶ τριάκοντα,] Ἐν καὶ τριάκοντα ἔτη τελευτᾷ legit *Scalig.* in *Animadv.* ad *Euseb.* p. 135. vel 147. Joannem Hyrcanum mortuum esse, cum per annos XXIX summo functus fuisset sacerdotio, ex *Josepho* refert *Eusebius*, l. 8. *Demonstrat. Evang.* c. 2, ut & *Hieronymus* ad *Danielis* cap. IX. licet in *nostris libris* & in *Epiphanii* versione, nunc anni XXXIII. (ut in lib. 1. *de Bello Jud.*) nunc XXXI, ut hîc loci, & lib. 18. *Usserius* ad *A. M.* 3898. Verum (inquit *Vorstius* ad *Chronol. Davidis Ganz*, p. 277.) in *lib. de Bello* censendus est loqui rotundo numero, ut partes primi & ultimi anni sumpserit pro integris annis. Videsis *Is. Vossium* in *Chronol. S.* c. 12. p. 154, 155.

v Τριῶν τῶν μεγίστων ἄξιος] Καὶ τριῶν *Hen.*

x Ἀρχῆς —— προφητείας.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 8. SPANH.

y Τῶν δύο τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ παίδων,] Τῶν deëst *Hen.*

z Πρεσβύτατος] Πρεσβύτερος *Busb.* & *Epiphan.*

a Ἀριστόβουλος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 1. SPANH.

b Τὴν ἀρχὴν εἰς βασιλείαν] Alio nomine *Judas* dictus & *Phi-lellen.*

* *Cum sibi visum fuisset*] *Aut*, cum in regium imperium

trans-

isset (nam ita ipsi constitutum erat) principatum in regnum commutare, diadema sibi primus imponit, post annos numero quadringentos octoginta & unum, mensesque tres, quam populus Babylonica servitute liberatus in proprias sedes revenerat. cumque Antigonum fratrum suorum sibi *ætate* proximum amaret, hunc quidem pari honore dignabatur, cæteros vero in vinculis habebat. Matrem etiam conjecit in carcerem, quod ea cum ipso de principatu contenderit (eam enim Hyrcanus omnium dominam reliquerat) eoque crudelitatis processit, ut vinctam fame necârit. Addidit & matri fratrem Antigonum, quem amare videbatur, & in primis regni socium habebat, calumniis abalienatus ab eo. quibus primum non credebat, tum quia eum amabat *male* dicentibus animum non advertens, tum quod ea maledicta ab invidia proficisci putabat. Sed cum aliquando Antigonus ab exercitu magnifice reverteretur, & tunc in eo essent ut festum agerent, quo Deo erigunt tabernacula, accidit ut Aristobulus quidem propter morbum decumberet, Antigonus vero ascenderet splendidissime ornatus in templum, ad festum celebrandum, una cum suis militibus armatis, potissimumque ad vota pro fratris salute facienda: utque tum homines mali & concordiæ eorum dirimendæ cupidi, occasionem nacti ex hoc Antigoni apparatu rebusque ab eo feliciter gestis, regem adirent, eique festi apparatum, rem malitiose in majus augentes, exponerent, quasi singula quæ ab illo fierent non essent hominis privati, sed pro animi regii argumentis habenda quæ fecerat, foretque ut illum interficeret cum eo venerit valida armatorum manu stipatus, quod stultum existimet, cum regnare liceat, communicato honore sibi videri *sat* magna assequutus.

Crudelis in fratres Matremque.

Antigonus calumniis petitus.

2. Aristobulus autem his ægre inductus, quo & fratris suspicionem vitaret, & simul saluti suæ prospiceret, satellites suos in obscuro quodam loco subterraneo collocavit (decumbebat enim in turri quadam, quæ nominabatur Antonia) eisque imperavit, ut neminem, qui veniret inermis, tangerent; sed & Antigonum, si armatus intraret ad se, interficerent: ipse tamen ad Antigonum misit qui rogaret ut sine armis accederet. Sed Regina, & qui cum ea Antigono insidiabantur, nuncio persuadent ut contraria diceret, fratrem *scilicet*, quoniam eum arma ornatumque bellicum parasse audierit, rogare ut ad se veniat armatus, quo eum apparatum videat. Antigonus vero, nihil mali fraudisve suspicans, sed fratris benevolentiæ con-

Regina Aliique Antigono necem machinantur.

c μεταθῆναι δόξας, ἐκέλευεν γὰρ οὕτως, διάδημα d πρῶτος ἐπιτίθεται μετὰ e τετρακοσίων ἀριθμὸν ἐτῶν, καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑνὸς, καὶ μηνῶν τριῶν, ἀφ' οὗ τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος δουλείας ἀπαλλαγεὶς ὁ λαὸς, εἰς τὴν οἰκείαν f ἐπανῆλθε. στέργων δὲ g τῶν ἀδελφῶν τὸν μετ' αὐτὸν h Ἀντίγονον, τοῦτον μὲν τῶν ὁμοίων ἠξίου, τοὺς δ' ἄλλους εἶχεν ἐν δεσμοῖς. εἶρξε δὲ καὶ τὴν μητέρα περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ διενεχθεῖσαν· ἐκείνην γὰρ Ὑρκανὸς i τῶν ὅλων κυρίαν καταλελοίπει· καὶ μέχρι τοσαύτης ὠμότητος προῆλθεν, ὥστε αὐτὴν καὶ λιμῷ k διαφθεῖραι δεδεμένην. προστίθησι δὲ τῇ μητρὶ καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀντίγονον, l ὃν στέργειν ἐδόκει, μάλιστα δὲ καὶ κοινωνὸν m εἶχε τῆς βασιλείας, ἐκ διαβολῶν ἀπαλλοτριωθεὶς πρὸς αὐτόν. αἷς τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἐπίστευσε, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ φιλεῖν αὐτὸν οὐ προσέχων τοῖς λεγομένοις, τὰ δὲ καὶ φθονούμενον ἡγούμενος διαβάλλεσθαι. n τοῦ δὲ Ἀντιγόνου ποτὲ λαμπρῶς ἀπὸ o στρατιᾶς ἐπανελθόντος, καὶ τῆς ἑορτῆς καθ' ἣν σκηνοπηγοῦσι τῷ Θεῷ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐνστάσης, p ἔτυχε τὸν μὲν Ἀριστόβουλον εἰς νόσον καταπεσεῖν, τὸν δὲ Ἀντίγονον ἐπιτελοῦντα q τὴν ἑορτὴν ἀναβῆναι λαμπρῶς σφόδρα κεκοσμημένον, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁπλιτῶν, εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ τὰ πλείω περὶ τῆς τἀδελφοῦ σωτηρίας εὔχεσθαι· τοὺς δὲ πονηροὺς καὶ διαστῆσαι τὴν ὁμόνοιαν αὐτῶν ἐσπουδακότας, ἀφορμῇ χρησαμένους τῇ τε πρὸς τὴν πομπὴν τοῦ Ἀντιγόνου φιλοτιμίᾳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κατορθωμένοις, ἐλθεῖν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κακοήθως ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐξαίρειν τὰ περὶ τὴν πομπὴν τὴν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ὡς οὐ κατ' ἰδιώτην ἕκαστον ἦν τῶν γινομένων, ἀλλὰ φρονήματος ἔνδειξιν ἔχειν βασιλικοῦ τὰ πραττόμενα, καὶ ὡς κτείνειν αὐτὸν μέλλοι μετὰ στίφους ἐληλυθὼς καρτεροῦ, r λογιζομένου εὐήθως αὐτὸν, βασιλεύειν ἐνὸν, τιμῆς μεταλαμβάνοντα δοκεῖν μεγάλων τυγχάνειν.

β'. Ἀριστόβουλος δὲ s τούτοις ἄκων πειθόμενος, καὶ τοῦ ἀνύποπτος εἶναι τἀδελφῷ προνοῶν, καὶ τῆς ἀσφαλείας ἅμα φροντίζων, t διέστησε τοὺς σωματοφύλακας ἔν τινι τῶν ὑπογείων ἀφωτίστῳ· κατέκειτο δὲ v ἐν τῇ βάρει, μετονομασθείσῃ δὲ Ἀντωνίᾳ· καὶ προσέταξεν ἀνόπλου μὲν ἅπτεσθαι x μηδενὸς, κτείνειν δὲ τὸν Ἀντίγονον ἂν ὡπλισμένος πρὸς αὐτὸν εἴσιοι. πέμπει μέντοι πρὸς τὸν Ἀντίγονον αὐτὸς ἄνοπλον αὐτὸν ἀξιῶν ἥκειν. ἡ δὲ βασίλισσα καὶ y οἱ συνεπιβουλεύοντες αὐτῇ κατ' Ἀντιγόνου, πείθουσι z τὸν πεμφθέντα τὰ ἐναντία λέγειν, a ὡς ἀδελφὸς ἀκούσας ὅτι κατασκευάσαιεν ὅπλα καὶ κόσμον b πολεμικὸν, παρακαλεῖ πρὸς αὐτὸν παραγενέσθαι ὡπλισμένον, ὅπως c ἴδοι τὴν κατασκευήν. ὁ δ' Ἀντίγονος μηδὲν d ὑπειδόμενος κακοῦργον,

transferendum (ita enim ipsi placuit) suum statuisset principatum.

c Μεταθῆναι δόξας,] Μεταθεῖναι *Busb. Hen.* & *Zonar.*

d Πρῶτος ἐπιτίθεται] Alexandrum illius fratrem & successorem primum hoc fecisse dicit *Strabo* non habita ratione Aristobuli, quod is fortasse post assumptum diadema parum vixerit. *Usserius* ad A. M. 3892.

e Τετρακοσίων —— ἑνὸς] Ita etiam apud *Zonaram*. Verum lib. *de Bello Jud.* annos tantum CCCCLXXI huic intervallo tribuit: & sic scripsisse *Josephum* contendit *Vossius*, demonstratque in *Chronol. S.* c. 12. p. 154. Neutrum verum ait *Cappellus* ad *A. M.* 3891. Sed ab ultima captivitate Babylonica ad Aristobuli principatum sunt anni CCCCLXXXI. Hoc forte voluit is à quo hæc mutuatus est *Josephus*. υπθ'. *Nicephorus* in *Eclogis*. Videsis *Scalig.* in *Animadv.* ad *Euseb.* p. 137.

f Ἐπανῆλθε.] Κατῆλθε *Hen.* & *Busb.* Ita etiam *Zonar.*

g Τῶν ἀδελφῶν] Τὸν ἀδελφὸν τὸν μετ' αὐτὸν Ἀντίγονον legisse videtur *Epiphan.* τὸν δὲ μετ' αὐτὸν Ἀντιγ, *Zonar.*

h Ἀντίγονον,] Id quod πρῶτος ἀνθ' ἱερέως ἀνέδειξεν ἑαυτὸν βασιλέα de Alexandro Aristobuli fratre & successore dicit Strabo lib. XVI. p. 762. G. H. Unde Josephum redarguit Harduin. de Num. Herod. p. 24. SPANH.

i Τῶν ὅλων κυρίαν καταλελοίπει·] Τῷ νόμῳ κυρίαν *Hen.*

k Διαφθεῖραι δεδεμένην.] Διέφθειρεν *Hen.*

l Ὃν στέργειν ἐδόκει, μάλιστα δὲ καὶ κοινωνὸν] Levicula mutatio nescio quomodo commodiorem reddit sensum, ὃν στέργειν ἐδόκει μάλιστα δὴ, καὶ κοινωνόν. IBBETS.

m Εἶχε τῆς βασιλείας,] Ἔχειν *Hen.* & *Epiphan.*

n Τοῦ δὲ] *Gen.* τε δὲ, Vel τοῦ δὲ Ita etiam *editio Basil.* SPANH.

o Στρατιᾶς ἐπανελθόντος] Στρατείας *Busb.* (*Coccejus*) *Epiphan.* & *Zonar.*

p Ἔτυχε τὸν μὲν Ἀριστόβουλον] Ἔτυχεν ὥστε τὸν *Busb.*

q Τὴν —— κεκοσμημένον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 2. SPANH.

r Λογιζομένου εὐήθως αὐτὸν, βασιλεύειν ἐνὸν,] *Lugd. Bat.* λογιζόμενον εὔηθες &c. Malebat *Cocceius* λογιζόμενος. Si quid mutandum esset, ita scribi posset: λογιζομένου, εὐήθως αὐτὸν βασιλεύειν ἕνα, ἢ τιμῆς &c. i. e. reputante illo secum, melius esse ut solus regnaret, quam participato imperio credere, sese satis magna esse assecutum. Verum satis proba est vulgata lectio. εὐήθως enim conjungi debet cum δοκεῖν, atque hic illam animi significat facilitatem & segnitiem, quæ stultitiæ vitium incurrit. HAV.

s Τούτοις ἄκων πειθόμενος,] Τούτων ἀκούων καὶ πειθ. solus *Hen.* HUDS. *Lugd. Bat.* similiter. sed καὶ πειθ. non agnoscit. HAV.

t Διέστησε τοὺς σωματοφύλακας] Διΐστησι *Hen. Vat.* & *Busb.*

v Ἐν τῇ βάρει, μετονομασθείσῃ δὲ Ἀντωνίᾳ·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 3. SPANH.

x Μηδενὸς,] Ita *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* μηδένα in *Editis*.

y Οἱ συνεπιβουλεύοντες] Illud οἱ ex *MSS.*

z Τὸν πεμφθέντα τὰ ἐναντία λέγειν,] Τὸν ἀγγελοῦντα *Hen.* & *Busb.*

a Ὡς ἀδελφὸς ἀκούσας] Ita etiam l. 1. de *Bello Jud.* ὡς ὁ ἀδελφὸς *Busb. Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

b Πολεμικὸν,] Ita *Busb. Hen.* & l. 1. de *Bello Jud.* πολέμου in *Editis*.

c Ἴδοι τὴν κατασκευήν.] Sic *Busb.* & *Hen.* ἴδῃ *Bas.* ἤδη *Gen.*

d Ὑπειδόμενος] Forte ὑπιδόμενος. COCC.

e Πα-

γον, ἀλλὰ θαῤῥῶν τῇ παρὰ τἀδελφοῦ διαθέσει, ὡς εἶχεν ἐνδεδυμένος τὴν πανοπλίαν [e] παραγίνεται πρὸς τὸν Ἀριστόβουλον, ἐπιδείξων αὐτῷ τὰ ὅπλα. γενόμενον δ᾽ αὐτὸν κατὰ τὸν Στράτωνος καλούμενον πύργον, οὗ συνέβαινεν ἀφώτιστον εἶναι σφόδρα τὴν πάροδον, ἀποκλείουσιν οἱ σωματοφύλακες. διέδειξέ γε μὴν ὁ τούτου θάνατος, ὅτι μηδὲν μήτε φθόνου μήτε διαβολῆς ἰσχυρότερον, μηδ᾽ ὅ, τι μᾶλλον εὔνοιαν καὶ φυσικὴν οἰκειότητα διΐστησιν ἢ ταῦτα τὰ πάθη. μάλιστα δ᾽ ἄν τις θαυμάσειε καὶ [f] Ἰούδαν τινὰ, [g] Ἐσσηνὸν μὲν τὸ γένος, οὐδέποτε δὲ ἐν οἷς προεῖπε διαψευσάμενον τἀληθές. οὗτος [h] γὰρ, ἰδὼν τὸν Ἀντίγονον παριόντα τὸ ἱερὸν, ἀνεβόησεν ἐν τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ καὶ γνωρίμοις, οἳ διδασκαλίας ἕνεκα τοῦ προλέγειν τὰ μέλλοντα παρέμενον, ὡς ἀποθανεῖν αὐτῷ καλὸν [i] διεψευσμένῳ ζῶντος Ἀντιγόνου, ὃν σήμερον τεθνήξεσθαι προειπὼν ἐν τῷ καλουμένῳ Στράτωνος πύργῳ [k] παριόντα ὁρᾷ. [l] καὶ τοῦ μὲν χωρίου σταδίους ἀπέχοντος ἑξακοσίους, ὅπου φονευθήσεσθαι προεῖπεν αὐτὸν, τῆς δὲ ἡμέρας ἤδη τοῦ πλείονος ἠνυσμένου, ὥστ᾽ αὐτῷ κινδυνεύειν τὸ μάντευμα ψευδὲς εἶναι. [m] ταῦτ᾽ οὖν λέγοντος αὐτοῦ καὶ κατηφοῦντος, ἀγγέλλεται τεθνεὼς Ἀντίγονος ἐν τῷ ὑπογείῳ, [n] ὃ καὶ αὐτὸ Στράτωνος πύργος ἐκαλεῖτο, [o] ὁμώνυμον τῇ παραλίᾳ Καισαρείᾳ. τὸν μὲν οὖν μάντιν τοῦτο διετάραξεν.

γ΄. Ἀριστόβουλον δὲ τῆς ἀδελφοκτονίας εὐθὺς εἰσῆλθε μετάνοια, καὶ νόσος [p] ἐπ᾽ αὐτῇ, τῆς διανοίας ὑπὸ τοῦ [q] μύσους κεκακωμένης, ὡς, διαφθαρέντων αὐτῷ ὑπὸ ἀκράτου τῆς ὀδύνης τῶν ἐντὸς, αἷμα ἀναφέρειν. ὃ τῶν διακονουμένων τις παίδων, κατὰ [r] δαιμόνιον οἶμαι πρόνοιαν, εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὗ σφαγέντος Ἀντιγόνου σπίλους ἔτι τοῦ αἵματος ἐκείνου συνέβαινεν εἶναι, κομίζων, [s] ὀλισθὼν ἐξέχεε. γενομένης δὲ βοῆς παρὰ τῶν ἰδόντων, ὡς τοῦ παιδὸς ἐξεπίτηδες ἐκχέαντος ἐκεῖ τὸ αἷμα, ἀκούσας Ἀριστόβουλος, τὴν αἰτίαν ἐπύθετο. καὶ μὴ λεγόντων, ἔτι μᾶλλον [t] ἐπετείνετο μαθεῖν, φύσει τῶν ἀνθρώπων ὑπονοούντων ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι χείρονα τὰ σιγώμενα. ὡς δὲ ἀπειλοῦντος καὶ βιαζομένου τοῖς φόβοις, τἀληθὲς εἶπον, προχεῖται μὲν αὐτῷ πληγέντι τὴν διάνοιαν ὑπὸ τοῦ συνειδότος πολλὰ δάκρυα, βύθιον δὲ ἀνοιμώξας, "οὐκ ἄρα, εἶπε, λήσειν ἐπ᾽ ἀσεβέσιν οὕτω καὶ μιαροῖς τολμήμασι τὸν Θεὸν "ἔμελλον, ἀλλά με ταχεῖα ποινὴ συγγενοῦς φόνου μετελήλυθε. καὶ μέχρι τίνος, ὦ σῶμα ἀναιδέστατον, "ψυχὴν ὀφειλομένην [v] ἀδελφῶν καὶ μητρὸς καθέξεις "δαίμοσι; τί δ᾽ οὐκ [x] ἀθρόαν αὐτὴν ταύτην ἀποδίδως, κατὰ μέρος δ᾽ [y] ἐπισπένδω τοὐμὸν αἷμα τοῖς μιαιφονηθεῖσι;" ταῦτ᾽ εἰπὼν ἐναποθνήσκει τοῖς λόγοις, βασιλεύσας ἐνιαυτὸν, χρηματίσας μὲν Φιλέλλην, πολλὰ δ᾽ εὐεργετήσας τὴν πατρίδα, πολεμήσας [z] Ἰτουραίαν, καὶ πολλὴν αὐτῶν τῆς χώρας τῇ Ἰουδαίᾳ προσκτησάμενος, ἀναγκάσας τε τοὺς ἐνοικοῦντας εἰ βούλονται μένειν ἐν τῇ χώρᾳ περιτέμνεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς Ἰουδαίων νόμους ζῆν. [a] φύ-

fidens, ſicut erat toto corpore armatus, adit Ariſtobulum, arma ei oſtenſurus. At poſtquam venit ad turrim, quæ Stratonis appellabatur, qua valde obſcurus erat aditus, occiditur à ſatellitibus. Hujus ſane mors oſtendit, nihil livore & calumnia eſſe fortius, nec quidquam citius benevolentiam naturæque conjunctionem dirimere quam iſtas perturbationes. Maxime autem alicui ſubeat mirari Judam quendam, genere Eſſenum, qui in prædictionibus ſuis nunquam à vero aberraverat. Is, Antigonum conſpicatus præter templum euntem, exclamavit apud ſocios familiareſque ſuos, qui diſcendæ futurorum prædictionis gratia aſſiduo cum eo erant, ſibi *quidem* mortem eſſe optandam, poſtquam falſum dixiſſet, vivente Antigono: quem, cum prædixiſſet moriturum eo die in turri Stratonis, nunc prætereuntem videret. cum is quidem locus, in quo eum occiſum iri prædixiſſet, *illinc* ſtadiis ſexcentis abeſſet, & diei jam major pars præterita eſſet: adeo ut periculum ſubeat, ne falſum ſit ſuum oraculum. Hæc itaque dum loquitur mœretque, nunciatur mortuus Antigonus in ſubterraneo loco, qui & ipſe Stratonis turris appellabatur, eodem nomine quo maritima Cæſarea. Et quidem hæc res vatem *non mediocriter* perturbabat.

Antigonus occiſus.

Ejus mors à Juda Eſſeno prædicta.

3. Ariſtobulum autem continuo cepit necis fraternæ pœnitentia, & ex ea morbus, animo ſceleris conſcientia cruciato, ut, corruptis immodico dolore partibus interioribus, ſanguinem emiſerit. quem dum quidam puerorum, qui ei miniſtrabant, divina ut opinor providentia, exportat uſque ad locum, qui ex Antigoni cæde adhuc ejus cruore decoloratus erat, prolapſus effudit. Hîc orto clamore ab iis qui viderunt, quaſi puer data opera ſanguinem illic effudiſſet, eo audito Ariſtobulus cauſam ſciſcitatus eſt. Atque illis non dicentibus, eo magis ſcire avebat; quod natura ita comparatum ſit, ut homines, cum quid ejuſmodi accidit, quæ ſilentio premuntur deterrima eſſe ſuſpicentur. Tandem ubi minis & terroribus veritatem ab illis extorſit, ex conſcientiæ ſtimulis animo vulneratus multum lachrymarum profudit, & cum alte ingemuerat, "ergo, inquit, fieri non poterat, "ut mea tam impia & conſcelerata facinora Deum "laterent, quin me celeris pœna cognati cædis in"vaſit. Et quouſque, ô corpus impudentiſſimum, "retinebis deditam fratrum matriſque manibus "animam? Cur vero non univerſam ſimul reddis, "ſed paulatim meum ſanguinem iis libo, quos ne"farie interfeci." Hæc fatus, moritur inter loquendum, cum unum *duntaxat* annum regnaſſet, Græcorum amator dictus, patriâ ab eo multis beneficiis auctâ, Ituriâ debellatâ, & multâ ejus regionis parte Judææ additâ, coactiſque incolis, ſi in ſua regione manere vellent, circumcidi, & ad Judæorum leges vivere. Natura autem æquus erat &

Fratris interitum dolet Ariſtobulus.

Ariſtobulus diem obit.

e Παραγίνεται πρὸς τὸν Ἀριστόβουλον,] Παραγίνεται *Busb.* παρεγένετο *Hen.* & *Vat.*

f Ἰούδαν τινὰ, Ἐσσηνὸν μὲν τὸ γένος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 5. & infr. lib. 17. c. 15. §. 3. SPANH.

g Ἐσσηνὸν μὲν τὸ γένος,] Ἐσσαῖον *Busb.* & *Hen.* atque ita in lib. 1. de *Bello Jud.*

h Γὰρ, ἰδὼν] Illud γὰρ è *MSS.* & *Vet. Interpr.*

i Διεψευσμένῳ] Διαψευσαμένῳ *Hen.* HUDS. Et melius mihi inquit mori, quàm ſi mortem fuero mentitus Antigoni *Rufin.* SPANH.

k Παριόντα ὁρᾷ.] Ita *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.* περιόντα in *Editis.* HUDS. Editorum περιόντα multum antepono huic lectioni, quæ forſan ex ſuperioribus παριόντα τὸ ἱερὸν, irrepſit. Hominem prophetam male habuit, quod Antigonum *ſuperſtitem* i. e. περιόντα, nec, ut prædixerat, fato functum videret. IPBETSON.

l Καὶ τοῦ μὲν χωρίου] Ita *Busb.* & *Vat.* quo modo & *Vet. Interpr.* & *Joſephus* ipſe l. 1. de *Bello Jud.* καὶ τοῦ χωρίου μὲν σταδίους ἀπέχοντα νῦν χ. in *Editis Aliiſque*: juxta *Pſeudogorionidem* σταδίους ἀπέχοντες φ΄. Exiſtimo per notam numeralem χ non ſignificari ſtadiorum *ſexcentorum* numerum, ſed mille, χ poſito pro χιλίους. *Petitus* in *Animadv.* ἀνεκδότοις tom. 3. p. 719. Videſis *Relandum* in *Palæſtina* S. p. 443.

m Ταῦτ᾽ οὖν λέγοντος αὐτοῦ] Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ *Hen.* & *Busb.*

n Ὃ καὶ —— Καισαρείᾳ.] Illud ὃ non agnoſcit *Hen.* reperitur tamen & in l. 1. de *Bello Jud.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 5. SPANH.

o Ὁμώνυμον] Ὁμωνύμως *Hen.* & in l. 1. de *Bello Jud.*

p Ἐπ᾽ αὐτῇ,] Ἐκ ταύτης τῆς δ. *Busb.*

q Μύσους κεκακωμένης,] Ita *Busb.* (*Coccejus*) & in lib. de *Bello Jud.* μίσους perperam in *Editis Aliiſque.*

r Δαιμόνιον] *Lugd. Bat.* δαιμονίαν.

s Ὀλισθὼν] In Marg. *L. B.* ὀλισθήσας.

t Ἐπετείνετο μαθεῖν,] Ἐπέτεινε τοῦ μαθεῖν *Busb.* & *Lugd. Bat.*

v Ἀδελφῶν καὶ μητρὸς,] Ἀδελφοῦ *Busb. Hen. Vat.* & in l. 1. de *Bello Jud.*

x Ἀθρόαν αὐτὴν ταύτην ἀποδίδως,] Ἀθρόον *Hen.* & *Busb.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 6. SPANH.

y Ἐπισπένδω τοὐμὸν αἷμα] Ἐπισπένδεις *Busb.*

z Ἰτουραίαν,] Ἰτουραίους *Busb.* Ἰτουραίοις *Hen.* & *Vat.*

a Φύσει δ᾽ ἐπιεικείᾳ κέχρητο,] Φύσει δὲ ἐπιεικεῖ ἐπέχρητο *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἐχρῆτο *Busb.* Dubium an hoc de Ariſtobulo ex ſua ſententia dixerit *Joſephus*, an ex auctoritate *Timagenis.* pro *Jo-*

Strabo & Timagenes. & admodum verecundus, ita attestante Strabone ex auctoritate Timagenis, hisce verbis. "æquum "etiam sese ostendebat hic vir, valideque Judæis "utilem, quippe qui & ditionem eorum ampliasset, & partem gentis Ituræorum, circumcisionis "fœdere devinctam, illis adjunxisset.

σι δ' ἐπιεικείᾳ κέχρητο, καὶ σφόδρα ἦν αἰδοῦς [b] ἥττων, ὡς μαρτυρεῖ τούτῳ καὶ [c] Στράβων ἐκ τοῦ Τιμαγένους [d] ὀνόματος λέγων οὕτως. "ἐπιεικής τε ἐγένετο οὗτος ὁ ἀνὴρ, καὶ πολλὰ "τοῖς Ἰουδαίοις χρήσιμος· χώραν τε γὰρ αὐτοῖς προσεκτή-"σατο, καὶ τὸ μέρος τοῦ τῶν Ἰτουραίων ἔθνους [e] ᾠκειώσατο, "δεσμῷ συνάψας [f] τῇ τῶν αἰδοίων περιτομῇ.

XX.

CAP. XII.

Quomodo Alexander, principatum adeptus, expeditionem facit in Ptolemaïdem, & metu Ptolemæi Lathuri obsidionem solvit: atque ipsi, quod Cleopatram adversus Ptolemæum accersit & cum eo amicitiam simulat, bellum infert Ptolemæus, & Judæos pugna superat.

ΚΕΦ. ιβ'.

Ὡς Ἀλέξανδρος, τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν, στρατεύει ἐπὶ τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ ὑπὸ δέους Πτολεμαίου τοῦ Λαθούρου πολιορκίαν λύει· καὶ ὡς ἐκείνῳ, ὅτι Κλεοπάτραν ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον διαπέμπεται καὶ φιλίαν πρὸς αὐτὸν ὑποκρίνεται, πολεμεῖ Πτολεμαῖος, καὶ Ἰουδαίους μάχῃ νικᾷ.

Salome quæ & Alexandra. Alexander Jannæus Judæorum rex. Aristobulo autem vita defuncto, Salome ejus uxor, quæ à Græcis Alexandra dicitur, solutis ejus fratribus (eos enim in vinculis ut jam diximus, habebat Aristobulus) Jannæum, qui *idem est* Alexander, regem creavit, qui & ætate & moderatione præstabat: cui accidit, ut, simulatque natus est, patri esset invisus, nec unquam, dum ille viveret, in ejus conspectum veniret. Odium autem ex hujusmodi causa fuisse perhibetur. Cum maxime amaret Hyrcanus filiorum suorum grandiores, Antigonum & Aristobulum, interrogavit Deum, (qui ei *aliquando* in somnis apparuit) quisnam filiorum sibi futurus esset successor? Cumque Deus ei hujus Alexandri formam ostendisset, ægre ferens, eum sibi omnium bonorum hæredem fore, * in Galilæa ubi natus est educandum curavit. neque tamen Deus Hyrcanum fefellit. Igitur hic *Alexander*, post Aristobuli interitum regnum adeptus, alterum quidem fratrum regnum affectantem peremit, alterum vero vitam quietam agere instituentem, in honore habuit.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀριστοβούλου, [g] Σαλώμη ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λεγομένη δὲ ὑφ' Ἑλλήνων Ἀλεξάνδρα, λύσασα τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, δεδεμένους γὰρ [h] αὐτοὺς εἶχεν Ἀριστόβουλος, ὡς προειρήκαμεν, [i] Ἰανναῖον τὸν Ἀλέξανδρον βασιλέα καθίστησι, [k] τὸν καθ' ἡλικίαν προύχοντα καὶ μετριότητα· ᾧ καὶ συνέβη γεννηθέντι εὐθὺς μισηθῆναι ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ μηδέποτ' εἰς ὄψιν ἀφικέσθαι. τὸ δ' αἴτιον τοῦ μίσους τοιόνδε λέγεται γενέσθαι. [l] στέργων μάλιστα τῶν παίδων Ὑρκανὸς τοὺς πρεσβυτέρους, Ἀντίγονον καὶ Ἀριστόβουλον, φανέντα κατὰ τοὺς ὕπνους αὐτῷ τὸν Θεὸν ἐπηρώτα, τίς αὐτοῦ τῶν παίδων μέλλει ἔσεσθαι διάδοχος. τοῦ δὲ Θεοῦ τοὺς τούτου χαρακτῆρας δείξαντος, λυπηθεὶς, ὅτι τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ πάντων οὗτος ἔσται κληρονόμος, γενόμενον εἴασεν ἐν τῇ [m] Γαλιλαίᾳ τρέφεσθαι. ὁ μέντοι Θεὸς οὐ διεψεύσατο τὸν Ὑρκανόν. τὴν δὴ βασιλείαν, μετὰ τὴν Ἀριστοβούλου τελευτὴν, οὗτος παραλαβὼν, τὸν μὲν τῶν ἀδελφῶν ἐπιχειροῦντα τῇ βασιλείᾳ διεχρήσατο· [n] τὸν δ' ἕτερον, ἀπραγμόνως ζῆν προαιρούμενον, εἶχεν ἐν τιμῇ.

Alexander in Ptolemaïdenses expeditionem facit. 2. Composito deinde principatu *ejus*, quo modo sibi conducere putabat, expeditionem facit in Ptolemaïdem: civesque prælio victos compellit intra urbem, & admoto exercitu obsidet. nam maritimarum urbium Ptolemaïs ei & Gaza solæ subigendæ restabant, necnon Zoïlus tyrannus qui Stratonis turrim Doraque tenebat. Ac dum Philometor Antiochus ejusque frater Antiochus, qui Cyzicenus vocabatur, inter se bellum gerunt, suasque vires atterunt, erat nullum Ptolemaïdensibus ab eis auxilium: verum cum premerentur obsidione, aderat Zoïlus, qui Stratonis turrim Doraque occupaverat, † legionem militum alens, &, quod propter regum mutuum certamen tyrannidem affectaret, paululum Ptolemaïdensibus auxilii ferebat. Nam neque reges eis ita favebant, ut ab eis sperari aliquid subsidii posset. Idem enim utrique accidebat quod athletis, ut qui, viribus de-

β'. Καταστησάμενος δὲ τὴν ἀρχὴν, ὃν ᾤετο συμφέρειν αὐτῷ τρόπον, στρατεύει ἐπὶ Πτολεμαΐδα· τῇ δὲ μάχῃ κρατήσας, ἐνέκλεισε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν πόλιν, καὶ περικαθίσας αὐτοὺς ἐπολιόρκει. τῶν γὰρ ἐν τῇ παραλίᾳ Πτολεμαῒς αὐτῷ καὶ Γάζα μόναι χειρωθῆναι ὑπελείποντο, καὶ Ζώϊλος δὲ ὁ κατασχὼν τὸν Στράτωνος πύργον τύραννος καὶ Δῶρα. [o] τοῦ δὲ [p] Φιλομήτορος Ἀντιόχου, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου, ὃς ἐπεκαλεῖτο Κυζικηνὸς, πολεμούντων ἀλλήλους, καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν ἀπολλύντων, ἦν οὐδεμία τοῖς Πτολεμαϊεῦσι βοήθεια παρ' αὐτῶν. ἀλλὰ πονουμένοις τῇ πολιορκίᾳ, Ζώϊλος, ὁ τὸν Στράτωνος πύργον κατεσχηκὼς καὶ τὰ Δῶρα, παρῆν σύνταγμα τρέφων στρατιωτικὸν, καὶ τυραννίδι ἐπιχειρῶν, διὰ τὴν τῶν βασιλέων πρὸς ἀλλήλους ἅμιλλαν, μικρὰ τοῖς Πτολεμαϊεῦσι παρεβοήθει. οὐδὲ γὰρ οἱ βασιλεῖς οὕτως οἰκείως εἶχον πρὸς αὐτοὺς ὥστ' ἐλπίσαι τινὰ παρ' αὐτῶν ὠφέλειαν. ἑκάτεροι γὰρ ταυτὸ τοῖς ἀθληταῖς ἐπα-

Josepho tamen responderi potest, eum dixisse Aristobulum fuisse natura mitem & modestum, non in vita vel rebus gestis. nam sæpe fit ut plurima contra naturam fiant, ex necessitate, aut timore urgente. *Montacut.* in *Apparatu* p. 229.

b Ἡττων,] Ita cum *Busb. Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* & *MSS.* quibus usus est *Petitus.* κρείττων in *Editis.* Quo modo legerit *Epiphanius*, qui vertit *naturæ valde modestæ erat & pudoris ingenui*, aliis conjiciendum relinquo.

c Στράβων] Timagenem quidem laudat *Strabo.* Sed in iis quæ supersunt *Strabonis* hic locus non reperitur. Suspicor tamen potius Timagenem Syrum fuisse quam Milesium, quem laudat *Josephus.*

d Ονόματος] ἐκ τοῦ ὀνόματος, בשם. REL.

e Οἰκειώσατο,] Lege ᾠκειώσατο. COCC.

f Τῶν αἰδοίων περιτομῇ.] Τῇ τῶν *Vat.* & *Lugd. Bat.*

g Σαλώμη ἡ] Ita in omnibus libris, quibus usi sumus, tam *Lat.* quam *Gr.* præter *MSS. Gall.* & *Vat.* qui habent Σαλίνα cum *Eusebio Aliisque.* ut videre est apud *Scalig.* in *Animadv. Euseb.* p. 139. Sed Salinam à Salome diversam facit *Usserius* ad *A. M.* 3892. Videsis *Jac. Cappellum* ad *A. M.* 3897. HUDS. Judæi in Megillath Taanith hoc nomen scribunt שלמינון, & id nomen dant uxori Regis Jannæi. Sic μήτηρ αὐτῶν Σολομίτης appellatur mater 7 fratrum, in MSto codice libri quarti de Machabæis. REL.

h Αὐτοὺς εἶχεν] Αὐτοὺς non agnoscit *Hen.*

i Ἰανναῖον τὸν Ἀλέξανδρον βασιλέα καθίστησι,] Ἰαννέαν *Hen. Busb. Nicephor. in Eclogis* & *Zonar.*

k Τὸν καθ' ἡλικίαν] Τὸν καὶ καθ' ἡλ. & mox ᾧ συνέβη *Hen.*

l Στέργων] *Lugd. Bat.* στέργων στη. Adscripsit Codici meo *Coccejus*, Forte ἐς τὰ. HAV.

* *In Galilæa ubi natus est educandum curavit.*] Genitum in Galilæa nutriri dimisit, *Epiphan.*

m Γαλιλαίᾳ] Nam Galilæa non adeo felix habita & exculta ac reliqua Judæa, ut constat ex *Actis* c. 2. v. 7. *Joan.* c. 7. v. 52. & *Matth.* c. 26. v. 73.

n Τὸν δ' ἕτερον,] Qui Absalomus dictus est.

o Τοῦ δὲ —— ἀλλήλους,] Antiochus Philometor & Antiochus Cyzicenus *Philometor* idem qui *Grypus* in Exc. Scalig. p. 227. vid. de mutuis eorum bellis supra c. 10. §. 1. SPANH.

p Φιλομήτορος] Εκαλεῖτο δὲ Γρυπὸς καὶ Φιλομήτωρ. in Græcis *Eusebii*, p. 227.

† *Legionem militum alens*,] *Al.* una cum legione militum quam alebat.

q Εὐα-

ἕτερον, οἱ τῇ δυνάμει μὲν ἀπηγορευκότες, αἰσχυνόμενοι δὲ ὑποχωρῆσαι διετέλουν, ἀργίᾳ καὶ ἀναπαύσει διαφέροντες τὸν ἀγῶνα. λοιπὴ δ' αὐτοῖς ἐλπὶς ἦν ἡ παρὰ τῶν Αἰγύπτου βασιλέων, καὶ τοῦ Κύπρον ἔχοντος Πτολεμαίου τοῦ Λαθούρου, ὃς ὑπὸ τῆς μητρὸς Κλεοπάτρας τῆς ἀρχῆς ἐκπεσὼν εἰς Κύπρον παρεγένετο. πέμψαντες οὖν πρὸς τοῦτον οἱ Πτολεμαεῖς, παρεκάλουν ἐλθόντα σύμμαχον ἐκ τῶν Ἀλεξάνδρου χειρῶν αὐτοὺς ῥύσασθαι κινδυνεύοντας. ἐπελπισάντων δ' αὐτὸν τῶν πρέσβεων, ὡς διαβὰς εἰς Συρίαν ἕξει Γαζαίους [q] ἑστῶτας μετὰ τῶν Πτολεμαέων καὶ Ζωίλον, ἔτι γε μὴν Σιδωνίους καὶ πολλοὺς ἅμα αὐτῶν συλλήψεσθαι λεγόντων, ἐπαρθεὶς [r] πρὸς τὸν ἔκπλουν ἐσπούδευεν.

γʹ. Ἐν τούτῳ δὲ τοὺς Πτολεμαεῖς [s] Δημαίνετος, πιθανὸς ὢν αὐτοῖς τότε καὶ δημαγωγῶν, μεταβάλλεσθαι τὰς γνώμας [t] ἐποίησεν, "ἄμεινον εἶναι φήσας ἐπ' ἀδήλῳ τῷ [v] γενησομένῳ διακινδυνεύειν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, μᾶλλον ἢ φανερὰν [x] εἰσδέξασθαι δουλείαν, δεσπότῃ παραδόντας αὑτούς, καὶ πρὸς τούτῳ μὴ τὸν παρόντα μόνον ἔχειν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ πολὺ μείζονα τὸν ἀπ' Αἰγύπτου. τὴν γὰρ Κλεοπάτραν οὐ περιόψεσθαι δύναμιν αὑτῷ [y] κατασκευαζόμενον Πτολεμαῖον ἐκ γειτόνων, ἀλλ' ἥξειν ἐπ' αὐτοὺς μετὰ μεγάλης στρατιᾶς· σπουδάσαι γὰρ αὐτὴν ὥστε καὶ τῆς Κύπρου τὸν υἱὸν ἐκβαλεῖν. εἶναι δὲ Πτολεμαίῳ μὲν [z] διαμαρτόντι τῆς ἐλπίδος ἀποφυγεῖν πάλιν εἰς τὴν Κύπρον· αὐτοῖς δὲ [a] κίνδυνον τὸν ἔσχατον." ὁ μὲν οὖν Πτολεμαῖος [b] κατὰ τὸν πόρον μαθὼν τὴν τῶν Πτολεμαέων [c] μεταβολὴν, οὐδὲν ἧττον ἔπλευσε, καὶ καταχθεὶς εἰς τὴν λεγομένην Συκάμινον, ἐνταυθοῖ τὴν δύναμιν ἐξεβίβασεν. ἦν δὲ ὁ πᾶς στρατὸς [d] αὐτοῦ πεζοῖς τε ἅμα καὶ ἱππεῦσι περὶ τρεῖς μυριάδας· οὓς προσαγαγὼν πλησίον τῆς Πτολεμαΐδος, καὶ στρατοπεδευσάμενος, ἐπεὶ μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ πρέσβεις ἐδέχοντο μήτε τῶν λόγων ἠκροῶντο, μεγάλως ἐφρόντιζεν.

δʹ. Ἐλθόντων δὲ πρὸς αὐτὸν Ζωίλου τε καὶ τῶν Γαζαίων, καὶ δεομένων συμμαχεῖν αὐτοῖς πορθουμένης [f] αὐτῶν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἀλεξάνδρου, λύει μὲν τὴν πολιορκίαν δείσας τὸν Πτολεμαῖον ὁ Ἀλέξανδρος· ἀπαγαγὼν δὲ τὴν στρατιὰν εἰς τὴν οἰκείαν ἐστρατήγει τὸ λοιπὸν, λάθρα μὲν τὴν Κλεοπάτραν ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον μεταπεμπόμενος, φανερῶς δὲ φιλίαν καὶ συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν ὑποκρινόμενος. καὶ τετρακόσια δὲ ἀργυρίου τάλαντα δώσειν ὑπέσχετο, χάριν ἀντὶ τούτων αἰτῶν Ζωίλον ἐκποδὼν ποιήσασθαι τὸν τύραννον, καὶ τὴν χώραν τοῖς Ἰουδαίοις προσνεῖμαι. τότε μὲν οὖν ὁ Πτολεμαῖος ἡδέως τὴν [g] πρὸς Ἀλέξανδρον ποιησάμενος φιλίαν χειροῦται τὸν Ζωίλον· ὕστερον δὲ ἀκούσας λάθρα [h] διαπεμπόμενον αὐτὸν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν, λύει τοὺς γεγενημένους πρὸς αὐτὸν ὅρκους, καὶ προσβαλὼν ἐπολιόρκει τὴν Πτολεμαΐδα, μὴ δεξαμένην αὐτόν. καταλιπὼν δ' ἐπὶ τῆς πολιορκίας στρατηγοὺς καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως, αὐτὸς [i] τῷ λοιπῷ [k] τὴν Ἰουδαίαν καταστρεψόμενος ὥρμησεν. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, τὴν τοῦ Πτολεμαίου διάνοιαν μαθὼν, συνήθροισε καὶ αὐτὸς περὶ πέντε μυριάδας τῶν ἐγχωρίων, ὡς δ' ἔνιοι συγγραφεῖς εἰρήκασιν, ὀκτώ· καὶ ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν [l] ἀπήντα τῷ Πτολεμαίῳ. Πτολεμαῖος δ' ἐξαίφνης ἐπιπεσὼν [m] Ἀσωχεῖ τῇ τῆς Γαλιλαίας πόλει, Σάββασιν αἱρεῖ κατὰ κράτος αὐτὴν, καὶ περὶ μύρια σώματα καὶ πολλὴν ἑτέραν ἔλαβε λείαν.

fecti & laſſati, cedere tamen erubeſcentes, perſeverarent, atque quieſcentes & reſpirantes pugnam differrent. Supererat autem illis una ſpes ab Ægypti regibus & Ptolemæo Lathuro, Cyprum tenente, qui à matre Cleopatra imperio dejectus Cyprum ſe contulerat. Igitur hunc oratum miſerunt Ptolemaïdenſes, ut ſibi ſuppetias ferret, ipſoſque periclitantes ex Alexandri manibus liberaret. Cumque ei ſpem feciſſent legati, quod in Syriam trajectus habiturus eſt Gazæos & Zoilum à Ptolemaïdenſibus ſtantes, atque Sidonios dicerent & multos una cum eis in auxilium acceſſuros, his rebus ille elatus navigationem adornare feſtinabat.

Ptolemæum Lathurum in auxilium accerſunt Ptolemaïdenſes.

3. Interea autem Demænetus, homo popularis eloquentiæ, & qui tum auctoritate apud Ptolemaïdenſes valebat, fecit ut ſententiam illi mutarent, dicens "præſtare incerto eventu periclitari cum "Judæis, quam manifeſtam accipere ſervitutem, "domino ſe tradendo: & inſuper non modo præ"ſens habere bellum, ſed etiam multo majus ab "Ægypto *exſpectare.* Non enim rerum ſuarum "adeo negligentem fore Cleopatram ut permiſſu"ra eſſet Ptolemæum vires ſibi comparare ex vi"cinis, ſed eos magna manu aggreſſuram eſſe: "quippe quæ filium etiam ex Cypro dejicere co"netur. Eſſe autem Ptolemæo, ſi ſua ſpe dejectus "ſit, receptum rurſus in Cyprum; ipſis vero ex"tremum periculum *adeundum.*" Et quidem Pto"lemæus, cognito dum proficiſceretur, quod Pto"lemaïdenſes conſilium mutarint, nihilominus na"vigavit; & in eam quæ Sycaminus dicitur appulſus, ibi cum copiis ſuis exſcenſionem fecit. Erat autem in univerſum ejus exercitus, qua peditum qua equitum, circiter triginta millia: quibus prope Ptolemaïdem ductis factiſque caſtris, cum *cives* neque ipſius legatos admitterent neque verba audirent, valde anxius erat & æſtuabat.

Demænetus ſuadet Ptolemaïdenſibus, ut Ptolemæum in urbem non reciperent.

4. Poſtquam vero Zoilus & Gazæi ad eum veniſſent, oraſſentque ut ſibi auxilium ferret, agris eorum vaſtatis à Judæis & Alexandro, obſidionem quidem, præ metu Ptolemæi, ſolvit Alexander: atque abducto domum exercitu, deinceps aſtu rem gerebat, clanculum Cleopatram adverſus Ptolemæum accerſens, aperte vero amicitiam & ſocietatem cum eo ſimulans. Quinetiam quadringenta argenti talenta daturum ſe promiſit, ea lege ut Zoilus tyrannus è medio tolleretur, & regio Judæis attribueretur. Et tum quidem Ptolemæus, libenter inita cum Alexandro amicitia, Zoilum in poteſtatem ſuam redigit: verum poſtea, ubi audivit Alexandrum clam ad matrem ſuam Cleopatram nuncios mittere, ſolvit quod ei præſtiterat jusjurandam, & Ptolemaïdem, quæ eum non admiſerat, adgreſſus obſidet: atque relictis in obſidione ducibus & parte copiarum, ipſe cum reliquis ad Judæam populandam profectus eſt. Alexander autem, intellecta mente Ptolemæi, coëgit & ipſe ad quinquaginta incolarum millia, aut, ut ſcriptores quidam tradiderunt, octoginta; & aſſumptis copiis Ptolemæo obviam proficiſcitur. Ptolemæus vero Aſochin Galilææ urbem Sabbato de improviſo adortus expugnat; & circiter decem corporum millia, multamque aliam prædam capit.

Ptolemaïdis obſidionem ſolvit Alexander.

Fœdus inter Ptolemæum Lathurum & Alexandrum.

Quod Alexander dolo malo egerit, fœdus frangit Ptolemæus.

Aſochim expugnat.

5. Dein-

q Ἑστῶτας μετὰ τῶν Πτολεμαιέων] *Lugd. Bat.* συνεστῶτας μετὰ τοῦ Πτολεμαίου.

r Πρὸς τὸν ἔκπλουν ἐσπούδευεν.] Τὰ πρὸς τὸν ἔκπλουν *Busb.* & *Hen.*

s Δημαίνετος,] Δημήτριος juxta quoſdam *Epiphanii* libros.

t Ἐποίησεν,] Ἔπεισεν *Busb.* & *Hen.*

v Γενησομένῳ διακινδυνεύειν] Γεγενημένῳ διακινδυνεύσειν *Vat.*

x Εἰσδέξασθαι δουλείαν,] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* & forſan *Epiphan.* qui vertit *ſuſcipere.* ἐνδείξασθαι in *Editis Aliiſque.* Forſan ἐνδέξασθαι legendum.

y Κατασκευαζόμενον] *L. B.* κατασκευαζομένην.

z Διαμαρτόντι τῆς ἐλπίδος] Διαμαρτόντι *Hen.*

a Κίνδυνον τὸν ἔσχατον.] Κινδύνων *Hen.*

b Κατὰ τὸν πόρον μαθὼν] Κατὰ τὴν πορείαν *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

c Μεταβολὴν,] *L. B.* μεταβουλήν.

d Αὐτοῦ] Αὐτῷ *Hen* & *Vat.*

e Πεζοῖς τε ἅμα καὶ ἱππεῦσι] *L. B.* πεζοί τε ἅμα σὺν ἱππεῦσι.

f Αὐτῶν τῆς χώρας] Ita *Gen.* αὐτὸν *Baſ.* αὐτοῖς *Vat.*

g Πρὸς Ἀλέξανδρον ποιησάμενος φιλίαν] Πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον *Busb.*

h Διαπεμπόμενον αὐτὸν] Διαπεμψάμενον *Vat.*

i Τῷ λοιπῷ] Μετὰ τῶν λ. *Hen.* τὸ λοιπὸν *Busb.*

k Τὴν Ἰουδαίαν] Ita *MSS.* τὴν Ἰουδαίων in *Editis.*

l Ἀπήντα τῷ Πτολεμαίῳ.] Ita *Busb. Hen.* & *Vat.* ἀπαντᾷ in *Editis.*

m Ἀσωχεῖ] Hæc urbs alibi *Joſepho* dicitur Ἀσωχεὶς & Ἀσῶχις. *Epiphanio* autem *Aſochiton* aut *Aſocron.* at *Sachan* appellat *Pſeudogorionides.* Ἀσωχείτω τῆς Γαλ. in *Cod. Vat.* HUDS. Conf. de Vita §. 41. SPANH.

n Σπι-

XXI.

Ptolemaus & Alexander pugnæ se parant.

5. Deinde Sepphorim tentavit, quæ ab ea quam populatus erat prope aberat: multisque ibi amissis Ptolemaïdem abiit, conflicturus cum Alexandro. Ei autem occurrit Alexander apud Jordanem fluvium, ad locum quendam nomine Asophum, non longe à Jordane fluvio; & prope hostes castra metatur. Cæterum habebat in prima acie octo pugnatorum millia, quos Hecatontomachos appellabat, qui scutis ære tectis utebantur. itemque Ptolemæi prima acies tectos ære clypeos gestabat. *Acies quo modo ordinata.* Veruntamen cæteris quidem rebus inferiores erant Ptolemæani, eoque timidius periculum subierunt: sed non parum eis audaciæ addidit Philostephanus aciei ordinandæ præfectus, jubens transire fluvium qui inter castra positus erat. Alexander vero eos exitu prohibendos non existimavit. nam facilius hostes, si fluvium à tergo haberent, se superaturum esse credidit; quod ex prælio fugere nequirent. Et principio quidem inter eos anceps erat & manibus & animis prælium; magnaque utriusque exercitûs facta erat cædes. Cumque superiores evaderent Alexandri milites, Philostephanus, partitus copias *suas*, cedentibus commode subsidia mittebat; ac nemine inclinanti Judæorum parti succurrente, fiebat ut isti fugerent, qui in proximo erant *illis* non subvenientibus, sed simul cum eis in fugam se conjicientibus, at Ptolemæani contra ac illi faciebant. *Alexandri copiæ fusæ fugatæque.* Nam Judæis instantes, eos occidebant: & ad extremum omnes in fugam actos persequebantur, tanta strage edita, ut eis & ferrum obtunderetur & manus delassarentur. quippe triginta hominum millia *in eo prælio* occisa retulerunt: (at Timagenes dixit quinquaginta millia *cecidisse*) atque alios partim captos, partim domum fuga dilapsos. *Timagenes historicus.*

Ptolemæi Lathuri crudelitas.

6. Ptolemæus vero, post victoriam regionem populatus, vespere mansit in quibusdam Judææ pagis: quos feminarum & infantum plenos nactus, militibus imperavit ut eos jugularent & frustatim dissecarent, & cum membratim in ferventia ahena eos conjecissent, libamenta facerent. Hoc autem *illis* mandavit, ut qui ex prælio elapsi fuerint & ad eos venerint, hostes humana carne vesci arbitrarentur; & ea re illos qui viderent magis perterrefacerent. *Strabo & Nicolaus Damascenus.* Imo & Strabo refert & Nicolaus, quod eos hoc modo acceperit ut memoravi. Ad hæc Ptolemaïdem vi expugnavit, ut etiam alibi indicavimus.

έ. Πειράσας δὲ καὶ [n] Σεπφώριν μικρὸν ἄποθεν τῆς πεπορθημένης, πολλοὺς ἀποβαλὼν ᾔει πολεμήσων Ἀλεξάνδρῳ. [o] ἠπίντησε δ' αὐτῷ πρὸς τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ Ἀλέξανδρος, περί τινα τόπον λεγόμενον [p] Ἀσωφὼν, οὐ πόῤῥωθεν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ· καὶ βάλλεται στρατόπεδον πλησίον τῶν πολεμίων. εἶχε μέντοι τοὺς [q] προμαχομένους ὀκτακισχιλίους, οὓς Ἑκατοντάμαχους προσηγόρευσεν, ἐπιχάλκοις χρωμένους τοῖς θυρεοῖς. ἦσαν δὲ καὶ τοῖς τοῦ Πτολεμαίου [r] προμαχοῦσιν ἐπίχαλκοι αἱ ἀσπίδες. τοῖς μέντοιγε ἄλλοις ἔλαττον ἔχοντες οἱ τοῦ Πτολεμαίου, εὐλαβέστερον συνῆψαν εἰς τὸν κίνδυνον· θάρσος δὲ αὐτοῖς οὐκ ὀλίγον [s] ἐποίησεν ὁ τακτικὸς Φιλοστέφανος, διαβῆναι κελεύσας τὸν ποταμὸν, οὗ μεταξὺ ἦσαν ἐστρατοπεδευκότες. Ἀλεξάνδρῳ δὲ κωλύειν αὐτῶν τὴν διάβασιν οὐκ ἔδοξεν. [t] ἐνόμισε γὰρ εἰ κατὰ νώτου λάβοιεν τὸν ποταμὸν, ῥᾷον αἱρήσειν τοὺς πολεμίους, φεύγειν ἐκ τῆς μάχης οὐ δυναμένους. [v] κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν παρ' ἀμφοτέρων ἦν ἔργα χειρῶν καὶ προθυμίας παραπλήσια, καὶ πολὺς ἐγίνετο φόνος ἐξ ἑκατέρων [x] τῶν στρατευμάτων. ὑπερτέρων δὲ τῶν Ἀλεξάνδρου γινομένων, Φιλοστέφανος, διελὼν τὴν δύναμιν, δεξιῶς τοῖς ἐνδιδοῦσιν ἐπεκούρει· μηδενὸς δὲ τῷ κλιθέντι μέρει τῶν Ἰουδαίων προσβοηθοῦντος, [y] τούτοις μὲν συνέβαινε φεύγειν, μὴ βοηθούντων [z] τῶν πλησίον, ἀλλὰ κοινωνούντων τῆς φυγῆς, οἱ δὲ τοῦ Πτολεμαίου τἀναντία τούτων ἔπραττον. ἑπόμενοι γὰρ ἔκτεινον τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τὸ τελευταῖον τραπέντας αὐτοὺς ἅπαντας ἐδίωκον οἱ φονεύοντες, ἕως οὗ καὶ ὁ σίδηρος [a] αὐτοῖς ἠμβλυώθη κτείνουσι, καὶ αἱ χεῖρες παρείθησαν. τρισμυρίους γοῦν ἔφασαν [b] ἀνδρῶν ἀποθανεῖν· Τιμαγένης δὲ, πεντακισμυρίους εἴρηκε· τῶν δὲ ἄλλων, τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ληφθῆναι, τοὺς δ' εἰς τὰ οἰκεῖα διαφεύγειν χωρία.

ς'. Πτολεμαῖος δὲ μετὰ τὴν νίκην [c] προσκαταδραμὼν τὴν χώραν, ὀψίας [d] ἐπιγινομένης ἔν [e] τισι κώμαις τῆς Ἰουδαίας κατέμεινεν· ἃς γυναικῶν εὑρὼν μεστὰς καὶ νηπίων, ἐκέλευσε τοὺς στρατιώτας, ἀποσφάττοντας αὐτοὺς καὶ κρεουργοῦντας, ἔπειτα εἰς λέβητας ζέοντας ἐνιέντας τὰ μέλη ἀπάρχεσθαι. τοῦτο δὲ προσέταξεν, ἵν' οἱ διαφυγόντες ἐκ τῆς μάχης, [f] καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐλθόντες, σαρκοφάγους ὑπολάβωσιν εἶναι τοὺς πολεμίους, καὶ διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς [g] καταπλάγωσι ταῦτ' ἰδόντας. [h] λέγει δὲ καὶ Στράβων καὶ Νικόλαος, ὅτι τοῦτον αὐτοῖς ἐχρήσαντο τὸν τρόπον, καθὼς κἀγὼ προείρηκα. [i] ἔλαβε δὲ καὶ τὴν Πτολεμαΐδα κατὰ κράτος, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις φανερὸν πεποιήκαμεν.

n Σεπφώριν] Ita *Hen.* & *Vat.* & recte, cum ΣΕΠΦΟΡΗΝΩΝ habeant Nummi. Σεμφώριν in *Editis Aliisque.* Videsis *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 13. p. 304. & *Relandum* in *Palæstina* S. p. 999. HUDS. *Gen.* Σεμφώριν, vel Σέπφωριν. malè etiam *Gen.* Σαμφόροις seq. lib. 14. c. 5. §. 3. Vel Σεπφωρῖς· lib. 17. c. 12. §. 5. Σεπφώριν, ubi *Gen.* Σέπφωριν· & ἄλλως. lib. 2. c. 4. §. 1. Nummi ΣΕΠΦΩΡΗΝΩΝ. SPANH.

o Ηπίντησε δ' αὐτῷ] Υπήντησε *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

p Ασωφὼν,] Σαφὼν veram scripturam esse existimat *Petitus* in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. 3. p. 724. eundemque locum esse credit, qui *Hieronymo* dicitur *Saphon.*

q Προμαχομένους ὀκτακισχιλίους,] Μαχομένους legisse videtur *Epiphan.* unde nonnihil firmari videtur, quod loco jam citato asserit *Petitus*; scilicet, eos non fuisse qui in prima acie pugnant, *velites*, sed *triarios*, in quibus totius exercitus spes, quorum singuli *centum hominum* impetum sustinere poterant.

r Προμαχοῦσιν] Ita cum *Hen.* προμαχῶσιν in *cæteris.*

s Εποίησεν] Ενεποίησεν *Hen.* & *Vat.*

t Ενόμισε γὰρ] Ενόμιζε *Vat.*

v Κατ' ἀρχὰς] Ως δὲ συνῆψαν, κατ' ἀρχὰς μὲν παρ' ἀμφοτέροις ἦν ἔργα χειρῶν καὶ προθυμία παραπλησία, καὶ πολὺς ἐγένετο φόνος ἐξ ἑκατ. *Busb.*

x Τῶν στρατευμάτων.] Illud τῶν ex *MSS.*

y Τούτοις μὲν συνέβαινε φεύγειν,] Τούτους *Hen.* & *Busb.*

z Τῶν πλησίον,] Μηδὲ τῶν πλ. *Hen.* & *Lugd. Bat.*

a Αὐτοῖς ἠμβλυώθη κτείνουσι,] Αὐτῶν *Vat.*

b Ανδρῶν ἀποθανεῖν.] Ita *Hen.* ἄνδρας *Busb.* αὐτῶν in *Editis.*

c Προσκαταδραμὼν] Προσκαταλαβὼν *Vat.*

d Επιγινομένης] Ita *Busb. Hen.* & *Vat.* γινομένης in *Editis.*

e Τισι κώμαις τῆς Ιουδαίας] Hoc modo *Hen.* & *Vat.* ταῖς in reliquis. & χώραις pro κώμαις *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

f Καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐλθόντες,] Καὶ abest *Hen.* & *Busb.*

g Καταπλάγωσι ταῦτ' ἰδόντας.] Καταπλαγῶσι *Vat. Hen.* & *Busb.* καταπλαγοῦσι in *Editis.* mox ταῦτα ἰδόντες *Hen.* quod una cum καταπλαγῶσι ferri potest, si αὐτοὶ pro αὐτοὺς scriberetur.

h Λέγει δὲ καὶ Στράβων καὶ Νικόλαος,] Illi λέγει δὲ καὶ & cætera usque ad ἔλαβε desunt in *Epiphanii* libris.

i Ελαβε δὲ καὶ τὴν Πτολεμαΐδα κατὰ κράτος,] Ita *Hen. Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* ἔλαβον in *Editis.*

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὡς Ἀλέξανδρος, Κλεοπάτρας συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν ποιησαμένης, στρατεύεται ἐπὶ τὴν Κοίλην Συρίαν, καὶ τὴν Γαζαίων πόλιν κατασκάπτει· καὶ ὡς πολλὰς Ἰουδαίων κατ' αὐτοῦ στασιασάντων μυριάδας ἀναιρεῖ. Περὶ Ἀντιόχου Γρυποῦ, Σελεύκου, Ἀντιόχου Κυζικηνοῦ καὶ Εὐσεβοῦς, καὶ ἄλλων.

Κλεοπάτρα δ' ὁρῶσα τὸν υἱὸν αὐξανόμενον, καὶ τήν τε Ἰουδαίαν ἀδεῶς πορθοῦντα, καὶ τὴν Γαζαίων πόλιν ὑπήκοον ἔχοντα, περιιδεῖν οὐκ ἔγνω τοῦτον ἐπὶ ταῖς πύλαις ὄντα, καὶ ποθοῦντα τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀρχὴν μείζω γινόμενον· ἀλλὰ [k] παραχρῆμα καὶ μετὰ ναυτικῆς καὶ [l] πεζικῆς δυνάμεως ἐπ' αὐτὸν ἐξώρμησεν, ἡγεμόνας τῆς ὅλης στρατιᾶς ἀποδείξασα [m] Χελκίαν καὶ Ἀνανίαν τοὺς Ἰουδαίους. τὰ δὲ πολλὰ τοῦ [n] πλούτου, καὶ τοὺς υἱωνοὺς καὶ διαθήκας πέμψασα [o] Κώοις [p] παρέθηκεν. κελεύσασα [q] δὲ τὸν υἱὸν Ἀλέξανδρον στόλῳ μεγάλῳ [r] περιπλεῖν εἰς Φοινίκην ἡ Κλεοπάτρα, μεταστάσης αὐτῆς ἧκεν εἰς Πτολεμαΐδα· μὴ δεξαμένων δὲ αὐτὴν τῶν [s] Πτολεμαιέων [t] ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. Πτολεμαῖος δ' ἀπελθὼν ἐκ τῆς Συρίας [v] εἰς Αἴγυπτον ἔσπευσεν, αἰφνιδίως αὐτὴν οἰόμενος κενὴν οὖσαν στρατιᾶς καθέξειν. ἀλλὰ διαμαρτάνει τῆς ἐλπίδος. κατὰ [x] τοῦτον δὴ τὸν χρόνον, συνέβη καὶ Χελκίαν, τὸν ἕτερον τῶν τῆς Κλεοπάτρας ἡγεμόνων, ἀποθανεῖν περὶ Κοίλην Συρίαν, [y] διώκοντα Πτολεμαῖον.

β'. Ἀκούσασα δ' ἡ Κλεοπάτρα τὴν ἐπιχείρησιν τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ ὅτι τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον οὐχ ὃν προσεδόκα τρόπον [z] προκεχώρηκεν αὐτῷ, πέμψασα μέρος τῆς στρατιᾶς ἐξέβαλεν αὐτὸν [a] ἀπὸ τῆς χώρας. καὶ ὁ μὲν, ἐκ τῆς Αἰγύπτου πάλιν ὑποστρέψας, τὸν χειμῶνα [b] διέτριβεν ἐν Γάζῃ. Κλεοπάτρα δ' ἐν τούτῳ τὴν ἐν Πτολεμαΐδι φρουρὰν ἐκ πολιορκίας [c] λαμβάνει καὶ τὴν πόλιν. Ἀλεξάνδρου δ' αὐτῇ μετὰ δώρων προσελθόντος, καὶ θεραπείας ὁποίας ἄξιον ἦν, [d] πεπονθότος μὲν κακῶς ὑπὸ Πτολεμαίου, καταφυγῆς δ' οὐκ ἄλλης ἢ ταύτης εὐποροῦντος, τινὲς μὲν τῶν φίλων καὶ ταῦτα συνεβούλευον [e] αὐτὴν λαβεῖν, καὶ τὴν χώραν ἐπελθοῦσαν κατασχεῖν, καὶ μὴ περιιδεῖν ἐπὶ ἑνὶ ἀνδρὶ τοσοῦτον πλῆθος ἀγαθῶν Ἰουδαίων κείμενον. Ἀνανίας δὲ συνεβούλευε τούτοις [f] ἐναντία, λέγων "ἄδικα ποιήσειν αὐτὴν, εἰ "σύμμαχον ἄνθρωπον [g] ἀφαιρήσεται τῆς ἰδίας ἐξουσίας, καὶ "ταῦτα συγγενῆ ἡμέτερον. οὐ γὰρ ἀγνοεῖν σε βούλομαι, φησὶν, ὅτι "τὸ πρὸς τοῦτον ἄδικον ἐχθροὺς ἅπαντας ἡμᾶς σοι τοὺς Ἰουδαίους "[h] καταστήσει." ταῦτα δὲ [i] Ἀνανίου παρακαλέσαντος, ἡ Κλεοπάτρα πείθεται μηδὲν ἀδικῆσαι τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο ἐν Σκυθοπόλει τῆς Κοίλης Συρίας.

γ'. Ὁ δὲ, τῶν ἐκ Πτολεμαίου φόβων ἐλευθερωθεὶς, στρατεύεται μὲν εὐθὺς ἐπὶ τὴν Κοίλην Συρίαν· [k] αἱρεῖ δὲ Γάδαρα πολιορκήσας δέκα μησίν. αἱρεῖ δὲ καὶ Ἀμαθοῦντα μέγιστον ἔρυμα τῶν [l] ὑπὲρ τοῦ Ἰορδάνου κατῳκημένων, ἔνθα καὶ τὰ

CAP. XIII.

Quomodo Alexander, postquam Cleopatra cum ipso societatem iniisset, expeditionem facit in Cœlen-Syriam, & Gazæorum urbem funditus evertit: utque multas Judæorum myriadas, ob motam in ipsum seditionem, occidit. De Antiocho Grypo, Seleuco, Antiocho Cyziceno & Pio, aliisque.

Cleopatra autem videns filium crescere, & Judæam arbitratu suo vastare, urbemque Gazæorum in sua potestate habere, statuit non adeo sui negligens esse ut eum pateretur, cum jam ad portas esset, majorque factus Ægypti imperium cuperet: sed confestim cum navalibus pedestribusque copiis adversus eum proficiscitur, mandata totius exercitûs cura Chelciæ & Ananiæ Judæis. magnam autem facultatum suarum partem, nepotesque & testamentum ad Coos depositum misit: jussoque filio suo Alexandro in Phœnicen ingenti cum classe navigare, Cleopatra, cum ea *regio* deditionem fecisset, ad Ptolemaïdem venit: & à Ptolemaïdensibus non admissa, urbem obsidebat. Ptolemæus vero, à Syria profectus, Ægyptum properavit, existimans ab exercitu vacuam posse de improviso opprimi. Sed eum spes fefellit. Eodem tempore accidit, ut Chelcias alter Cleopatræ dux moreretur in Cœle-Syria, dum Ptolemæum persequitur.

Cleopatra contra Ptolemæum proficiscitur.

Cleopatra Ptolemaïdem obsidet.

2. At Cleopatra, audito filii conatu, & ut in Ægypto non qualem sperabat successum res habuissent, missa exercitus parte eum è regione *ista* expulit. Atque ille quidem, ab Ægypto iterum reversus, Gazæ hyemabat. Cleopatra interea Ptolemaïdis præsidium urbemque obsidione capit. Cum autem eam Alexander adiisset cum muneribus & quali decebat cultura, quippe qui à Ptolemæo male multatus esset, & aliud perfugium nullum haberet, quidam amicorum Cleopatræ ei suadebant ut & dona acciperet, & regionem impetu in eam facto occuparet: neque permitteret ut tanta strenuorum Judæorum multitudo uni viro pareret. Verum Ananias longe aliter consulebat, dicens, "injuste facturam si socium hominem sua "potestate privaret, idque cognatum nostrum. "Non enim ignorare te volo, inquit, si huic facta "fuerit injuria, nos omnes Judæos tibi habebis "hostes." Cum autem ista *eam* admonuisset Ananias, adducta est Cleopatra ut Alexandrum non violaret; quin societatem cum eo fecit Scythopoli in Cœle-Syria.

Ptolemaïdem capit.

Cum Alexandro societatem facit.

3. Ille vero, Ptolemæi metu liberatus, continuo exercitum ducit in Cœlen-Syriam: & Gadara decem mensium obsidione expugnat. Insuper & Amathuntem capit, munitionem omnium quæ ad Jor-

Alexander, expeditione facta, multas urbes in potestatem suam redigit.

k Παραχρῆμα καὶ μετὰ ναυτικῆς] Παραχρῆμα μετὰ καὶ ναυτ. *Vat.* παρ. μετὰ ν. *Busb.* & *Hen.*

l Πεζικῆς δυνάμεως] Πεζῆς *Hen.* & *Busb.*

m Χελκίαν καὶ Ἀνανίαν] Vide supr. c. 10. §. 4.

n Πλούτου,] Πλούτου αὐτῆς *Hen.* & *Busb.* τοῦ αὐτῆς *L. B.*

o Κώοις] *Apud Côn insulam commendans* in *Editis Epiphanii*, in *MSS.* vero *apud Coos commendans.* Κῶς πόλις Αἰγύπτου *Steph. Byzant.* Κῶς νῆσος Ægypti, apud *Ptolemæum.*

p Παρέθηκεν.] Παρέθετο *Hen. Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

q Δὲ τὸν υἱὸν] *L. B.* τὸν υἱόν.

r Περιπλεῖν ——— Πτολεμαΐδα·] Παραπλεῖν, εἰ δὲ φυγὴ γένοιτο. ἡ Κλεοπάτρα δὲ μετὰ πάσης αὐτῆς τῆς δυνάμεως *Hen* (*Lugd. Bat.*) παραπλεῖν εἰς Φοιν. ἡ Κλ. μετὰ πάσης αὐτῆς τῆς δυνάμεως ἧκεν *Vat.* & *Busb.* in *Epiphanii* libris, *cumque jussisset filium suum Alexandrum cum maxima classe navium ad Phœnicen navigare propter refugia, omnem suam expeditionem Cleopatra in Ptolemaïde deposuit.*

s Πτολεμαιέων] Πτολεμαέων *Busb.* & *Hen.*

t Ἐπολιόρκει τὴν πόλιν.] Πολιορκεῖ *Vat.*

v Εἰς Αἴγυπτον ἔσπευσεν,] Ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον *Vat.* & *Hen.* εἰς τὴν Αἴγυπτον *Busb.*

x Τοῦτον δὴ] *L. B.* τοῦτον γάρ.

y Διώκοντα Πτολεμαῖον.] Ita etiam *Epiphan.* δεδιότα τὸν Πτολ. solus *Hen.*

z Προκεχώρηκεν αὐτῷ,] Προσκεχωρηκέναι *Hen.* satis recte; modo deleatur ὅτι in superioribus. προσκεχώρηκεν *Lugd. Bat.*

a Ἀπὸ τῆς χώρας.] Ἐκ τῆς χ. *Hen.* & *Busb.*

b Διέτριβεν ἐν Γάζῃ.] Ita *Hen.* & *Busb.* διέτρεψεν in *Editis.*

c Λαμβάνει καὶ τὴν πόλιν.] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) πολιορκίᾳ λαμβάνει *Busb.* λαβεῖ ἐκ πολιορκίας καὶ τὴν π. in *Editis.*

d Πεπονθότος μὲν κακῶς ὑπὸ Πτολεμαίου,] Καὶ ἀξιοῦντος ἐπαρήγειν πεπονθότι & mox εὐποροῦντι *Busb.*

e Αὐτὴν λαβεῖν,] Αὐτῇ & mox ἐπελθούσῃ *Hen.*

f Ἐναντία,] Τἀναντία *Busb.*

g Ἀφαιρήσεται τῆς ἰδίας ἐξουσίας,] Ἀφαιρεθήσεται *Hen.*

h Καταστήσει.] Κατασκευάσει *Busb.*

i Ἀνανίου παρακαλέσαντος,] Ἀνανίᾳ παραινέσαντος *Busb.* Ἀνανίου παραινέσαντος *Hen.*

k Αἱρεῖ δὲ Γάδαρα] Αἱρεῖ *Hen.*

l Ὑπὲρ τοῦ Ἰορδάνου κατῳκημένων,] Ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην *Hen. Vat.* atque l. 1. de *Bello Jud.* in *MS. Lipsiensi* ὑπὲρ Ἰορδάνην, forsan pro περὶ Ἰορδάνην. Vide *Relandum* in *Palæstina S.* p. 560. & *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* p. 401.

m Θεό-

Jordanem sitæ erant maximam, ubi rerum suarum pulcherrimas & charissimas Theodorus Zenonis filius habebat. Is, Judæos nec opinantes aggressus, decem eorum millia interficit, & Alexandri impedimenta deprædatur. Tamen his Alexander non est attonitus, sed in maritimas oras Raphiam & Anthedonem (cui postea rex Herodes Agrippiadi nomen imposuit) expeditionem facit, quam & ipsam vi cepit. Cumque videret Ptolemæum à Gaza in Cyprum, ejusque matrem Cleopatram in Ægyptum recessisse, iratus Gazæis, quod Ptolemæi opem implorassent, urbem obsidebat agrumque eorum vastabat. Apollodotus vero Gazæorum dux, cum duobus peregrinorum millibus & decem millibus domesticorum noctu, Judæorum castra invasit; ac quantisper nox erat vincebant Gazæi, (hostes in eam opinionem adducentes, ut crederent Ptolemæum esse qui ipsos adortus esset) verum orta die, animisque errore liberatis, ubi rei veritatem intellexerunt Judæi, sese in unum conglobant, factoque in Gazæos impetu eorum circiter mille interficiunt. Cum autem Gazæi resisterent, & nec ob *rei alicujus* inopiam nec ob cæsorum multitudinem cederent (nam vel quodvis potius perferre in animum inducebant, quam in hostis potestatem redigi) eis etiam animos & alacritatem addidit Aretas Arabum rex, quem sibi auxilio venturum sperabant, quod ita promiserat. Sed accidit, ut Apollodotus ante perimeretur. nam Lysimachus ejus frater, ei ex invidia obtrectans, quoniam apud cives gratia valeret, eum interfecit, & collecto milite urbem Alexandro tradidit. Atqui ille statim ut ingressus est placide se gerebat; verum postea milites in Gazæos immisit, & eos ulcisci permisit. Illi autem alii aliò versi Gazæos interficere: quanquam ne Gazæi quidem segnes animos præbuerunt, quin in se irruentibus ita restiterunt, ut Judæorum non pauciores occiderint quam quot erant ipsi. Nonnulli vero deserti domos incenderunt, ne ulla ex eis spolia superessent quibus potirentur hostes. Erant etiam qui liberos uxoresque *suas* suis manibus perimebant, coacti eos hostium servitute ita liberare: erant autem consiliariorum omnino quingenti qui in Apollinis fanum confugerunt: (nam accidit, ut, dum capta urbs est, senatus haberetur) eos vero etiam interfecit Alexander, & urbe in illos diruta revertit Hierosolyma, postquam eam unum annum obsederat.

Gazam obsidet. — *Gazæi fortiter se gerunt.* — *Gaza capta.* — *Magna strages Gazæorum & Judæorum.*

4. Cæterum sub id ipsum tempus etiam Antiochus, Grypus cognominatus, moritur ex insidiis Heracleonis, cum quidem annos vixisset quinque & quadraginta, regnasset vero novem & viginti. Cum autem Seleucus ejus filius ei in regnum successisset, bellum adversus Antiochum movebat, patris *sui* fratrem, cui cognomen erat Cyziceno; i-

Mors Antiochi Grypi. — *Seleucus ei in regnum succedit.*

κάλλιςα ϗ σπουδῆς ἄξια [m] Θεόδωρος ὁ Ζήνωνος εἶχεν. ὃς οὐ προσδοκῶσιν ἐπιπεσὼν τοῖς Ἰουδαίοις, μυρίους αὐτῶν [n] ἀποκτείνει, καὶ τὴν ἀποσκευὴν Ἀλεξάνδρου διαρπάζει. ταῦτα μὲν οὖν [o] οὐ καταπλήττει τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλ᾽ ἐπιςρατεύει [p] τοῖς [q] ἐπιθαλαττίοις μέρεσι, Ῥαφίᾳ καὶ Ἀνθηδόνι, ἣν ὕςερον [r] μὲν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς Ἀγριππιάδα μετωνόμασε, ϗ κατὰ κράτος εἷλε ϗ ταύτην. ὁρῶν δὲ τὸν Πτολεμαῖον ἐκ τῆς Γάζης εἰς Κύπρον [s] ἀνακεχωρηκότα, τὴν δὲ μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον, ὀργιζόμενος δὲ τοῖς Γαζαίοις ὅτι Πτολεμαῖον ἐπεκαλέσαντο βοηθὸν, ἐπολιόρκει τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν αὐτῶν [t] προενόμευσεν. Ἀπολλοδότου δὲ τοῦ ςρατηγοῦ τῶν Γαζαίων, μετὰ διχιλίων ξένων καὶ [v] μυρίων οἰκετῶν, νύκτωρ ἐπιπεσόντος τῷ τῶν Ἰουδαίων ςρατοπέδῳ, ἐφ᾽ ὅσον μὲν ὑπῆρχεν ἡ νὺξ, ἐνίκων οἱ Γαζαῖοι· δόκησιν παρέχοντες τοῖς πολεμίοις ὡς ἐπεληλυθότος αὐτοῖς Πτολεμαίου· γενομένης δ᾽ ἡμέρας καὶ τῆς δόξης ἐλεγχθείσης, μαθόντες οἱ Ἰουδαῖοι τἀληθὲς, ἐπισυςρέφονται, ϗ τοῖς Γαζαίοις προσβαλόντες ἀναιροῦσιν αὐτῶν περὶ [x] χιλίους. τῶν δὲ Γαζαίων ἀντεχόντων, καὶ μήτε [y] ὑπὸ τῆς ἐνδείας, μήτε ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀναιρουμένων ἐνδιδόντων· πᾶν γὰρ ὁτιοῦν ὑπέμενον παθεῖν, ἢ ὑπὸ τῷ πολεμίῳ γενέσθαι· [z] προσεπήγειρεν αὐτῶν τὴν [a] προθυμίαν ϗ Ἀρέτας ὁ Ἀράβων βασιλεὺς, ἐπίδοξος ὢν [b] ἥξειν αὐτοῖς σύμμαχος ἐπαγγειλάμενος. ἀλλὰ συνέβη πρῶτον τὸν Ἀπολλόδοτον διαφθαρῆναι. [c] Λυσίμαχος γὰρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, [d] ζηλοτυπῶν αὐτὸν ἐπὶ τῷ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν, κτείνας αὐτὸν καὶ ςρατιωτικὸν συγκροτήσας, ἐκδίδωσιν [e] Ἀλεξάνδρῳ τὴν πόλιν. ὁ δ᾽ εὐθὺς μὲν [f] εἰσελθὼν ἠρέμει· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν δύναμιν ἐπαφῆκε τοῖς Γαζαίοις, ἐπιτρέψας τιμωρεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἄλλοι ἀλλαχῆ [g] τραπόμενοι, τοὺς Γαζαίους ἀπέκτειναν· ἦσαν δ᾽ οὐδ᾽ ἐκεῖνοι τὰς ψυχὰς ἀγεννεῖς, ἀλλὰ ϗ τοῖς προσπίπτουσιν ἀμυνόμενοι τοὺς Ἰουδαίους οὐκ ἐλάττονας αὐτῶν διέφθειραν. ἔνιοι δὲ μονούμενοι τὰς [h] οἰκίας ἐνεπίμπρασαν, ὡς μηδὲν αὐτῶν λάφυρον εἶναι [i] τοῖς πολεμίοις λαβεῖν. οἱ δὲ καὶ τῶν τέκνων καὶ γυναικῶν αὐτόχειρες ἐγίνοντο, τῆς ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς [k] αὐτοὺς δουλείας οὕτως ἀπαλλάττειν ἠναγκασμένοι. τῶν δὲ βουλευτῶν ἦσαν οἱ πάντες [l] πεντακόσιοι, συμφυγόντες εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερόν· συνεδρευόντων γὰρ τὴν ἐπίθεσιν συνέβη γενέσθαι· ὁ δ᾽ Ἀλέξανδρος [m] τούτους τε ἀναιρεῖ, καὶ τὴν πόλιν [n] αὐτοῖς ἐπικατασκάψας ὑπέςρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐνιαυτῷ πολιορκήσας.

δ΄. [o] Ὑπὸ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον καιρὸν καὶ Ἀντίοχος, ὁ Γρυπὸς ἐπικληθεὶς, ἀποθνήσκει ὑπὸ Ἡρακλέωνος ἐπιβουλευθεὶς, βιώσας μὲν ἔτη τεσσαράκοντα ϗ πέντε, [p] βασιλεύσας δ᾽ ἐννέα ϗ εἴκοσι. διαδεξάμενος δὲ τὴν βασιλείαν ὁ παῖς αὐτοῦ Σέλευκος, ἐπολέμει μὲν τῷ τοῦ [q] πατρὸς ἀδελφῷ Ἀντιόχῳ, ὃς ἐπεκαλεῖτο Κυζικηνὸς, νική-σας

m Θεόδωρος] De hoc Theodoro infr. §. 5. SPANH.

n Ἀποκτείνει,] Ἀπέκτεινε & mox διήρπασε *Busb.*

o Οὐ καταπλήττει] *L. B.* οὐ non agnoscit.

p Τοῖς ——— μετωνόμασε,] Rhaphia & Anthedon, maritima loca, posterior *Agrippias* ab Herode dicta. Idem ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 4. & lib. 4. c. XI. §. 5. Ῥάφεια, Συρίας ἀρχή· SPANH.

q Ἐπιθαλαττίοις] Τοῖς θαλαττίοις *Hen.* & *Busb.* Legi potest, ταῖς ἐπὶ θαλαττίοις μ.

r Μὲν Ἡρώδης] Illud μὲν ex *MSS.*

s Ἀνακεχωρηκότα,] Μετακεχωρηκότα *Busb.* & *Hen.*

t Προενόμευσεν.] Προενόμευεν legendum censeo.

v Μυρίων οἰκετῶν,] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* χιλίων in *Editis.*

x Χιλίους.] Δισχιλίους solus *Hen.*

y Ὑπὸ τῆς ἐνδείας,] Mallem sane ὑπὸ δέους aut δειλίας.

z Προσεπήγειρεν αὐτῶν] Προσεπήγειρεν αὐτῶν *Busb.* Προσεπήγειρε δ᾽ αὐτῶν forsan pro προσεπήγειρε δ᾽ αὐτῶν *Vat.* προσεπέγειρε δ᾽ αὐτῶν in *Editis.*

a Προθυμίαν ϗ Ἀρέτας] Εὐψυχίαν *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.*

b Ἥξειν αὐτοῖς σύμμαχος ἐπαγγειλάμενος.] Ἥκειν *Busb.*

c Λυσίμαχος γὰρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,] Illud γὰρ è *MSS.* & *Vet. Interpr.*

d Ζηλοτυπῶν αὐτὸν] Ζηλοτυπῶν αὐτῷ ἐπὶ τὸ *Busb.*

e Ἀλεξάνδρῳ τὴν πόλιν.] Gazæ deditio & vastatio. Hinc *Act.* VIII. 26. de Gaza αὕτη ἐςὶν ἔρημος· Eadem ab Alexandro M. ante vastata, ϗ μένουσα ἔρημος *Strabo* lib. XVI. SPANH.

f Εἰσελθὼν ἠρέμει·] Εἰσελθὼν *Vat. Busb.* & *Hen.* ἠρέμει *Busb.* ἠρεμεῖ *Hen.* ἠρέμα *Vat.* εἰσῆλθεν ἠρέμα in *Editis.* in *Epiphanii* versione *statim cum ingressus fuisset quievit.*

g Τραπόμενοι] Ita *Busb.* & *Vat.* τρεπόμενοι in *Editis.*

h Οἰκίας ἐνεπίμπρασαν,] Ita *Busb.* & *Vet. Interpr.* οἰκείας in *reliquis.*

i Τοῖς πολεμίοις λαβεῖν.] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ὡς μηδὲν λάφυρον οἱ πολέμιοι λάβοιεν *Busb.* ὡς μ. αὐτῶν λ. εἶ. τοὺς πολεμίους λ. in *Editis Aliisque.* in *Epiphanii* versione, *ne aliqua spolia adversarii possent invenire.*

k Αὐτοὺς δουλείας] Αὐτῶν *Hen.*

l Πεντακόσιοι,] Συμφυγόντων *Busb.*

m Τούτους] Τούτους μὲν *Busb.*

n Αὐτοῖς ἐπικατασκάψας] Αὐτῶν ἐπισκ. *Busb.*

o Ὑπὸ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον καιρὸν] Ὑπὸ τῶν αὐτῶν δὲ τούτων καιρῶν *Busb.*

p Βασιλεύσας δ᾽ ἐννέα ϗ εἴκοσι.] Βασιλεύσας δὲ ἓξ ϗ εἴκοσι juxta *Frag. Porphyrii* in *Gr. Eusebii*, p. 227. Vide *Usserium* ad *A. M.* 3907.

q Πατρὸς ἀδελφῷ Ἀντιόχῳ,] Πατρὸς αὐτοῦ ἀδ. *Busb.*

r Ἀν-

σας δ' αὐτὸν, καὶ λαβὼν ἀπέκτεινε. μετ' οὐ πολὺ δὲ τοῦ Κυζικηνοῦ παῖς [r] Ἀντίοχος, ὁ Εὐσεβὴς καλούμενος, παραγενηθεὶς εἰς Ἄραδον, καὶ περιθέμενος διάδημα πολεμεῖ τῷ Σελεύκῳ, καὶ κρατήσας ἐξήλασεν αὐτὸν ἐξ ἁπάσης [s] τῆς Συρίας. ὁ δὲ φυγὼν εἰς Κιλικίαν, καὶ γενόμενος [t] ἐν τῇ Μόψου ἑστίᾳ πάλιν αὐτοὺς εἰσέπραττε χρήματα. ὁ δὲ τῶν [v] Μαψουεστιέων δῆμος, ἀγανακτήσας, ὑφῆψεν [x] αὐτοῦ τὰ βασίλεια, καὶ [y] διέφθειρεν αὐτὸν μετὰ τῶν φίλων. Ἀντιόχου δὲ τοῦ Κυζικηνοῦ παιδὸς [z] βασιλεύοντος τῆς Συρίας, Ἀντίοχος ὁ Σελεύκου ἀδελφὸς ἐκφέρει πόλεμον πρὸς [a] αὐτόν, καὶ νικηθεὶς ἀπόλλυται μετὰ τῆς στρατιᾶς. μετὰ δ' αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φίλιππος, ἐπιθέμενος διάδημα, μέρους τινὸς τῆς Συρίας ἐβασίλευσε. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Λάθουρος τὸν τέταρτον αὐτοῦ ἀδελφὸν [b] Δημήτριον, τὸν [c] Εὔκαιρον λεγόμενον, ἐκ Κνίδου μεταπεμψάμενος, κατέστησεν ἐν Δαμασκῷ βασιλέα. τούτοις δὲ τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς καρτερῶς [d] ἀνθιστάμενος Ἀντίοχος, ταχέως ἀπέθανεν. [e] Λαοδίκῃ γὰρ ἐλθὼν σύμμαχος τῇ τῶν [f] Γαλαδηνῶν βασιλίσσῃ, Πάρθοις πολεμούσῃ, μαχόμενος [g] ἀνδρείως ἔπεσε. τὴν δὲ Συρίαν [h] κατεῖχον οἱ δύο ἀδελφοὶ Δημήτριος καὶ Φίλιππος, καθὼς ἐν ἄλλοις [i] δεδήλωται.

ε'. Ἀλέξανδρος δὲ τῶν οἰκείων πρὸς αὐτὸν στασιασάντων, ἐπανέστη γὰρ ἐπ' αὐτὸν τὸ ἔθνος, τῆς ἑορτῆς ἀγομένης, καὶ ἑστῶτος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ θύειν μέλλοντος, [k] κιτρίοις αὐτὸν ἔβαλλον· νόμου ὄντος παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ, ἔχειν ἕκαστον [l] θύρσους ἐκ φοινίκων καὶ [m] κιτρίων, δεδηλώκαμεν δὲ καὶ ταῦτα ἐν ἄλλοις· [n] προσελοιδόρησαν δ' αὐτὸν [o] ὡς ἐξ αἰχμαλώτου γεγονότα, καὶ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ θύειν [p] ἀνάξιον. ἐπὶ τούτοις ὀργισθείς, κτείνει μὲν αὐτῶν περὶ ἑξακισχιλίους· δρύφακτον δὲ ξύλινον περὶ τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναὸν βαλλόμενος μέχρι τοῦ [q] θριγκοῦ, εἰς ὃν μόνοις ἐξῆν τοῖς ἱερεῦσιν εἰσιέναι, τούτῳ τὴν τοῦ πλήθους

psumque victum & *prælio* captum morte multabat. Non ita multo post Cyziceni filius Antiochus, cognomento Pius, cum Aradum pervenisset & diadema sibi imposuisset, Seleuco bellum infert, & *armis* superatum ex universa Syria expulit. At ille, cum fuga delatus esset in Ciliciam & in Mopsuestiam receptus, iterum ab eis pecunias exigebat. Populus vero Mopsuestiensis, *ista re* irritatus, regiæ ipsius flammas subjecit, ipsumque cum amicis *illic* perire fecit. Cum autem Antiochus Cyziceni filius in Syria regnaret, Antiochus Seleuci frater bello eum adoritur, victusque vitam simul & exercitum amittit. Post eum vero pater ejus Philippus, imposito *sibi* diademate, in parte Syriæ regnavit. Interim Ptolemæus Lathyrus quartum ejus fratrem Demetrium, qui Eucærus dicebatur, accitum è Cnido regem apud Damascum constituit. His autem duobus fratribus cum Antiochus strenue resisteret, brevi diem obiit supremum. Nam in auxilium veniens Laodices Galadenorum reginæ, adversus Parthos *tum* bellum gerenti; fortiter dimicans *in prælio* cecidit. Syriam vero duo fratres, Demetrius & Philippus, imperio tenuerunt, sicut alibi narratum est.

Antiochus Cyzicenus occiditur.
Antiochus Pius, Cyziceni filius, Seleuco bellum infert.
Seleuci interitus.
Antiochus Seleuci frater Antiochum Cyziceni filium bello adoritur.
Demetrius Eucærus rex Syriæ.
Antiochus, in auxilium Laodices vocatus, prælio cadit.
Demetrius & Philippus Syriæ reges.

5. Quod autem ad Alexadrum attinet, cum in ipsum seditionem sui movissent, (in eum enim gens insurrexit) dum festum ageretur, & ipse aræ astaret rem divinam facturus, citriis eum petebant (more *eo* apud Judæos obtinente in Umbraculorum festo, ut singuli ramos ferrent palmarum & citriorum, id quod alibi declaravimus) atque convicia ei dixerunt, quasi ex captiva genitus esset, ideoque honore *pontificali* & sacra faciendi potestate indignus. istis *ille* iratus occidit eorum ad sex millia: & exstructo circa aram & templum septo ligneo usque ad *septum* istud intra quod solis sacerdotibus ingredi fas erat, hac ratione multitudinis ad

Mota in Alexandrum seditio.

r Ἀντίοχος, ὁ Εὐσεβὴς] Ita lego ex fide Historicorum (*Appiani* in *Syr.* p. 132. & *Gr. Eusebii* p. 232.) non auctoritate librorum *Josephi*, qui nobis supersunt. in quibus (tam *Lat.* quam *Gr.*) Ἀντίοχος καὶ Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβὴς καλούμενοι παραγενηθέντες εἰς Α. καὶ περιθέμενοι διαδήματα πολεμοῦσι τῷ Σ. καὶ κρατήσαντες ἐξήλασαν. nisi quod unicus *Busb.* habeat Ἀντώνιος ὁ Εὐσ. & mox παραγενόμενοι. erasis in fine tribus aut quatuor literis, deinde διάδημα. postremoque πρὸς τὸν Σελ. Verum quod hoc (inquit *Petav.* l. 10 de *Doctr. Temp.* c. 45. p. 233.) historiæ portentum? aut quis ille est Antoninus Pius Cyziceni filius? nam ὁ Εὐσεβὴς cognomen Antiochi Cyziceni filii, qui & unicus in historia reperitur. Cui addo *Ez. Spanhemium*, qui (in lib. de *Præst. & Usu Numism.* p. 410. *Edit. Lond.*) dicit ex verbis istis *Josephi* expungendum esse ὁς Ἀντωνῖνος, tanquam Glossema alicujus Magistelli, à quo, nempe quod eodem Εὐσεβοῦς nomine dictus sit apud Romanos Antoninus, ad marginem forte adnotatum, inde autem librariotum imperitia in textum assumptum. idque sane à sæculis aliquot ante Epiphanium natum. HUDS. Antiochus Cyzicenus à Seleuco v. cæsus Trog. Epit. XL. At hic *Antonini* nomen glossema est, quod ideo, quia Εὐσεβὴς etiam dictus, è margine, ubi adscriptum fuerat, in Textum irrepsit. Quod mirum, idem occurrit apud *Rufinum*: Antiochus & Antonius Pius. Idem etiam glossema in Edit. Basil. SPANH.

s Τῆς Συρίας.] Illud τῆς ex *MSS.*

t Ἐν τῇ —— χρήματα.] Vide de hoc Antiochi Grypi interitu Mopsuestiæ Appian. qui idem tradit Syriac. p. 132. SPANH.

v Μοψουεστιέων δῆμος,] Ita *Busb.* & *Hen.* Μοψοεστιέων in *Editis Aliisque.*

x Αὐτοῦ τὰ βασίλεια,] Sic *Busb.* & *Vat.* (*Lugd. Bat.*) αὐτοῦ βασίλεια in *Editis Aliisque.*

y Διέφθειρεν αὐτὸν] Vide *Usserium* ad *A. M.* 3911.

z Βασιλεύοντος τῆς Συρίας,] Sic *Busb. Hen.* & *Vet. Interpr.* βασιλεύσαντος in *cæteris.*

a Αὐτὸν,] Ita *Busb. Hen.* & *Epiphan.* αὐτοῦ in *reliquis.*

b Δημήτριον,] Demetrius Eucærus IV. frater, Rex Damasci. Hi Antiochus & Philippus fratres *Gemelli* dicti à *Porphyrio in Exc. Scaligeri.* SPANH.

c Εὔκαιρον λεγόμενον,] Ακαιρον *Busb. Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.* Potuit quidem Demetrius per ludibrium ita appellari (uti observavit Cl. *Aldrichius*) sicut Antiochus *Epimanes* pro *Epiphanes*, & Ptolemæus *Kacergetes* pro *Euergetes.*

d Ἀνθιστάμενος Ἀντίοχος,] Ἀντικαθιστάμενος *Busb.*

e Λαοδίκῃ] Ἐν Λαοδίκῃ *Hen.* ἐν Λαοδικείᾳ *Busb.* ἐν Λαοδικίᾳ in *Editis Aliisque.* Verum cum *Epiphanius* habeat, *Nam Laodiciæ Gaminorum reginæ contra Parthos bellanti cum socius advenisset*, rescripsi Λαοδίκῃ è *Cod. Hen.* & voculam ἐν delevi, ut quæ detracta fuisset ex fine vocis præcedentis ἀπέθανεν. Videsis *Foy-Vaillant*, in *Historia Regum Syriæ*, p. 376. HUDS. Ἐν Λαοδίκῃ· *Rufinus.* Nam Laodiciæ Gæmiorum reginæ &c. *Edit. Basil.* ut hoc ἐν Λαοδικίᾳ τῶν Γαλαδηνῶν. Laodicea quippe urbs in Galadena regione trans Jordanem. Verum hunc Antiochum Euseben non mortuum in eo prælio, sed fugientem in Oronte submersum tradit Porphyrius Exc. Græc. Scalig. Eundem verò Antiochum regno Syriæ à Tigrane spoliatum tradit Appianue Syriac. p. 119. Laodice verò hæc Calamanorum Regina Porphyr. SPANH.

f Γαλαδηνῶν βασιλίσσῃ,] Γαλιηνῶν *Hen.* & *Busb.* (Γαλικηνῶν *Lugd. Bat.*) in *Epiphanii* versione *Gaminorum.*

g Ἀνδρείως ἔπεσε.] Quod negat *Vaill.* quem consule in Hist. Regum Syriæ pag. 376.

h Κατεῖχον οἱ δύο ἀδελφοὶ] Κατέχον *Busb.*

i Δεδήλωται.] Δεδηλώκαμεν *Hen.*

k Κιτρίοις —— ἄλλοις.] Conf. supr. lib. VIII. c. 4. §. 5. SPANH.

l Θύρσους ἐκ φοινίκων] Sc. lib. 3. c. 10. §. 4. Videsis *Pseudogorionidem*, l. 3. c. 33. *Petitum* in *Animadv.* ἀνεκδότοις tom. 3. p. 729. & *Simsonum* in *Chron. Cathol.* ad *A. M.* 3910.

m Κιτρίων,] Κιτρέα leg. nam citrea gestabant mala lævâ, non thyrsos ex citreis. REL.

n Προσελοιδόρησαν δ' αὐτὸν] Προσεξελοιδόρησαν *Busb.* & *Hen.* προσελοιδόρησαν δ' αὐτὸν εἰς τὸ ἱερὸν εἰσελθόντες ὡς &c. legendum censet *Petitus* (in *Animadv.* ἀνεκδότοις tom. 3. p 738.) quod hoc fere modo legisse videatur *Epiphan.* qui vertit, *contumeliose eam aggressi sunt, cum ingressi fuissent, dicentes de captiva genitum.*

o Ὡς ἐξ αἰχμαλώτου γεγονότα,] Ita ex *Epiphanii* versione jam allata, & *MSS.* (ut & *L. B.*) lectione ὡς ἐξ αἰχμαλώτων. in *Editis* ὡς αἰχμάλωτον γεγονότα. quæ lectio (inquit *Petitus*) ferri non potest. nam sacerdoti captivo, qui olim fuisset, non interdicebatur summo Pontificatu. Cum autem dicit ἐξ αἰχμαλώτου, aviam ejus intelligit, matrem Joannis Hyrcani. Vide supr. c. 10. §. 5.

p Ἀνάξιον.] Εἶναι ἀνάξιον *Hen.*

q Θριγκοῦ,] Τριγχοῦ *Busb.* & *Hen.* *Josephus* in templi descriptione γεῖσιον vocat *sepimentum* ὅσον πηχυαῖον ὕψος, quod populum à Sacerdotibus arcebat, ut & alterum sepimentum, quo ἀλλόφυλοι arcebantur, vocat δρύφακτον λίθινον *loricam è lapide.* Idem alibi quod Græci vocant θριγκὸν id ait γεῖσον vocari κατὰ ἐπιχώριον γλῶτταν, cum tamen ea vox Hebræa non sit origine, sed, ut multæ aliæ, ex Græco sermone in Hebræum traducta. *Grot.* ad *Matt.* p. 282. Existimo (inquit *Petitus*, p. 741.)

Moabitas aliasque gentes subigit Alexander. ad se aditum obstruxit. Alebat & peregrinos milites, Pisidas, & Cilicas. nam Syris quidem, quod eis erat infensus, non utebatur. Item cum Moabitas & Galaaditas, qui Arabes sunt, subegisset, ut inde tributum exigeret, demolitus est etiam Amathunta, non audente Theodoro manus cum eo conserere. Congressus autem cum Obeda Arabum rege, inque insidias delatus in locis asperis & difficilibus, à multitudine camelorum in vallem profundam detrusus est apud Gadara pagum Galaaditidis, & ipse ægre evasit. Cumque inde fugeret, Hierosolyma pervenit: atque præter acceptam cladem à gente lacessitus, bello cùm ea sex annos gesto, occidit Judæorum non minus *quam* quinquaginta millia. *Multa cum cæde in Judæos grassatur.* Ac dum eos, ut simultatem deponant, hortatur, eò magis eum oderunt propter ea quæ acciderant mala: rogantique quid facto opus esset, omnes clamarunt, ut ille moreretur; & ad Demetrium Eucærum miserunt, qui *ipsum* in auxilium asciscerent. *Demetrius Eucærus à Judæis in auxilium accersitus.*

ἐπ' αὐτὸν [r] ἀπέφραξεν εἴσοδον. ἔτρεφε δὲ καὶ ξένους, Πισίδας, καὶ Κίλικας. [s] Σύροις γὰρ πολέμιος ὢν οὐκ ἐχρῆτο. καταστρεψάμενος δὲ [t] τῶν Ἀράβων Μωαβίτας καὶ Γαλααδίτας εἰς φόρου ἀπαγωγὴν, [v] κατέρριπε καὶ Ἀμαθοῦντα, [x] Θεοδώρου μὴ τολμῶντος αὐτῷ συμβαλεῖν. συμψας δὲ μάχην πρὸς [y] Ὀβέδαν τὸν Ἀράβων βασιλέα, [z] καὶ [a] πεσὼν εἰς ἐνέδραν ἐν χωρίοις τραχέσι καὶ δυσβάτοις, ὑπὸ πλήθους [b] καμήλων εἰς βαθεῖαν κατερράχθη [c] φάραγγα κατὰ Γάδαρα κώμην τῆς Γαλααδίτιδος, καὶ μόλις αὐτὸς διασώζεται. φεύγων δ' ἐκεῖθεν εἰς Ἱεροσόλυμα παραγίνεται. καὶ πρὸς τὴν κακοπραγίαν αὐτοῦ ἐπιθεμένου τοῦ ἔθνους, πολεμήσας πρὸς αὐτὸ [d] ἔτη ἕξ, ἀναιρεῖ Ἰουδαίων οὐκ ἔλαττον πεντε [e] μυριάδας. παρακαλοῦντος δ' αὐτοῦ παύσασθαι τὴν πρὸς αὐτὸν δυσμένειαν, ἐπὶ μᾶλλον ἐμίσουν αὐτὸν διὰ τὰ συμβεβηκότα. πυνθανομένου δ' αὐτοῦ [f] τὸ ὀφεῖλον γενέσθαι, πάντες ἐβόησαν ἀποθανεῖν αὐτὸν, καὶ πρὸς Δημήτριον τὸν [g] Εὔκαιρον ἔπεμψαν [h] παρακαλοῦντες ἐπὶ συμμαχίαν.

XXII.

CAP. XIV.

Quomodo Demetrius Eucærus superavit Alexandrum & non multo post Judæorum metu discessit: utque Alexander, magna Judæorum strage edita, turbis ab illis concitari solitis liberatur. De obitu Demetrii.

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὡς Δημήτριος [i] ὁ Εὔκαιρος ἐκράτησεν Ἀλεξάνδρου, καὶ μετ' οὐ πολὺ δείσας Ἰουδαίους ὑπεχώρει· καὶ ὡς Ἀλέξανδρος, πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων φονεύσας, τῆς ὑπ' αὐτῶν ταραχῆς ἀπαλλάττεται. Περὶ Δημητρίου τελευτῆς.

Is Alexandrum bello petit & superat. AT ille, cum exercitu profectus, iisque assumptis qui se acciverant, apud urbem Sicima castra fecit. Alexander vero cum mercenariorum sex millibus & ducentis, adjunctis Judæorum circiter viginti millibus qui ejus partes tuebantur, Demetrio adversus incedebat: erant autem illi equitum tria millia, & peditum quadraginta millia. Et multa quidem utrinque tentata sunt, dum hic mercenarios, utpote Græcos, ad defectionem sollicitat; ille vero stantes à Demetrio Judæos. Sed cum neutris persuaderi potuit, in prælium descenditur, in quo vincit Demetrius: mortuique sunt fideliter & fortiter se gerentes omnes Alexandri mercenarii, necnon multi ex Demetrii militibus.

Judæi bellum inferunt Alexandro & vincuntur. 2. Cæterum cum Alexander ad montes profugisset, Judæorum sexies mille, ejus fortunam mutatam miserati, ad eum congregantur. Ac tum quidem metuens Demetrius discessit: post hæc vero Judæi bellum intulerunt Alexandro, victique frequentes occubuerunt in præliis. *Is* vero, cum eorum potentissimos in urbem Bethomam compulisset, *eam* oppugnat: captaque urbe, & iis potitus, Hierosolyma eos adducit, atque facinus perpetravit omnium immanissimum. *Alexandri crudelitas.* Nam dum epu-

Ὁ δὲ, μετὰ [k] στρατοῦ ἐλθὼν, καὶ παραλαβὼν [l] τοὺς ἐπικαλεσαμένους, περὶ Σίκιμα πόλιν ἐστρατοπεδεύσεν. Ἀλέξανδρος δὲ μετὰ μισθοφόρων ἑξακισχιλίων καὶ διακοσίων, Ἰουδαίων τε [m] περὶ δισμυρίους οἳ ἐφρόνουν τὰ ἐκείνου παραλαβὼν, ἀντεπῄει τῷ Δημητρίῳ· τούτῳ δ' ἦσαν ἱππεῖς μὲν τρισχίλιοι, πεζῶν δὲ μυριάδες τέσσαρες. [n] πολλὰ μὲν οὖν ἑκατέροις ἐπράχθη, τοῦ μὲν ἀποστῆσαι τοὺς μισθοφόρους ὡς ὄντας Ἕλληνας πειρωμένου, τοῦ δὲ τοὺς σὺν Δημητρίῳ Ἰουδαίους. μηδετέρου δὲ πεῖσαι δυνηθέντος, ἀλλ' εἰς μάχην συμβαλόντων, νικᾷ Δημήτριος· καὶ ἀποθνήσκουσι μὲν οἱ Ἀλεξάνδρου μισθοφόροι πάντες, πίστεως τε ἅμα καὶ ἀνδρείας ἐπίδειξιν ποιησάμενοι, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Δημητρίου στρατιωτῶν.

β'. Φυγόντος δ' Ἀλεξάνδρου εἰς τὰ ὄρη, κατ' οἶκτον τῆς μεταβολῆς συλλέγονται παρ' αὐτῷ [o] Ἰουδαίων ἑξακισχίλιοι. καὶ τότε μὲν δείσας, [p] ὑπεχώρει Δημήτριος· μετὰ δὲ ταῦτα Ἰουδαῖοι ἐπολέμουν Ἀλεξάνδρῳ, καὶ νικώμενοι, πολλοὶ ἀπέθνησκον ἐν ταῖς μάχαις. κατακλείσας δὲ τοὺς δυνατωτάτους αὐτῶν ἐν [q] Βεθόμη πόλει, ἐπολιόρκει. λαβὼν δὲ τὴν πόλιν, καὶ γενόμενος ἐγκρατὴς αὐτῶν, ἀπήγαγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πάντων ὠμότατον ἔργον ἔδρασεν. ἑστιώμενος γὰρ ἐν ἀπόπτῳ μετὰ τῶν

τὸ θριγκὸν conjungendum esse atque referendum ad τὸ ξυλινὸν, nam τοῦ θριγκοῦ nomine intelligitur *testacea lorica*, qua sepes ista lignea tegebatur, ne aqua pluvia corrumperetur, est itaque vertendum quasi ita scriptum esset, δρύφακτον δὲ ξύλινον μέχρι τοῦ θριγκοῦ περὶ τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναὸν βαλλόμενος, *sepem de ligno ad loricam testaceam usque circa altare & templum exstruxit.* Hujus *sepis ligneæ* vice suffecit Herodes *loricam cubitalem* è lapide. περιέσχε δὲ καὶ τόν τε ναὸν καὶ τὸν βωμὸν εὔλιθόν τε καὶ χαρίεν γείσιον, ὅσον πηχυαῖον ὕψος, ὃ διεῖργεν ἐξωτέρω τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν ἱερέων.

r Ἀπέφραξεν εἴσοδον.] Ἐπέφραξεν *Busb.* & *Hen.*

s Σύροις γὰρ πολέμιος ὢν οὐκ ἐχρῆτο.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4 §. 3. SPANH.

t Τῶν Ἀράβων Μωαβίτας] Ita *Busb.* & *Hen.* τὴν Ἀράβων in *Editis Aliisque.*

v Κατέρριπε καὶ Ἀμαθοῦντα,] Κατέρριπτε *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

x Θεοδώρου] Vid. de Theodoro supr. §. 3. SPANH.

y Ὀβεδᾶν τὸν] Ὀβέδαν τὸν Ἀρ. *Busb.* & *Hen.* Ὀβόδαν in *lib.* 1. de *Bello Jud.*

z Καὶ πεσὼν] In *Epiphanii* versione, *& incidisset in insidias altissimæ vallis juxta Galaaditidem.* adeo ut aut verba nonnulla in suo codice non habuerit, aut inter vertendum omiserit.

a Πεσὼν —— παραγίνεται.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 4. SPANH.

b Καμήλων] Ita in *Hen.* & *lib.* 1. de *Bello Jud.* καμίλων hîc loci in *cæteris*, tam *MSS.* (præterquam *Lugd. Bat.* in quo καμήλων) quam *Editis.* Scio *Schol Aristoph.* & *Suidam* distinguere inter κάμηλον & κάμιλον. sed an hoc discrimen ullibi obtineat, me nescire fateor.

c Φάραγγα] Χαράδραν solus *Hen.*

d Ἔτη ἕξ,] Ἔτεσιν ἓξ *Busb. Hen.* & *Vat.*

e Μυριάδας.] Μυριάδων *Busb.* Legi potest οὐκ ἔλαττον ἢ μυριάδα. Sed conjecturis parum tribuo.

f Τὸ ὀφεῖλον γενέσθαι,] Τί δεῖ γ. *Busb.*

g Εὔκαιρον] Ἄκαιρον *Vat.* (*Coislin.* & *L. B.*) vid. supr. c. 13. §. 4. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 4. SPANH.

h Παρακαλοῦντες ἐπὶ συμμαχίαν.] Παρακαλοῦντες αὐτὸν ἐπὶ σ. *Busb.* & *Vet. Interpr.*

i Ὁ Εὔκαιρος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 4. SPANH.

k Στρατοῦ ἐλθὼν.] Στρατιᾶς *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

l Τοὺς ἐπικαλεσαμένους,] Αὐτοὺς ἐπικαλουμένους *Busb.*

m Περὶ δισμυρίους] Εἰς μυρίους in lib. 1. *de Bello Jud.*

n Πολλὰ μὲν οὖν ἑκατέροις ἐπράχθη,] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 5. SPANH.

o Ἰουδαίων ἑξακισχίλιοι.] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* Ἰουδαῖοι in *Editis Aliisque.*

p Ὑπεχώρει Δημήτριος.] Ὑποχωρεῖ *Hen.* & *Busb.*

q Βεθόμη πόλει,] Βεθόμαις *Busb.* & forsan *Epiphan.* (Βεθόμαις *Lugd. Bat.*) Βεθομᾶς *Hen.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 6. SPANH.

r Ἐπί-

τῶν παλλακίδων, ἀνασταυρῶσαι προσέταξεν αὐτῶν ὡς ὀκτακοσίους· τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν καὶ τὰς γυναῖκας ἔτι ζώντων παρὰ τὰς ἐκείνων ὄψεις [r] ἐπέσφαττεν, ὑπὲρ μὲν ὧν ἠδίκητο ἀμυνόμενος, ἄλλως δὲ ὑπὲρ ἄνθρωπον ταύτην εἰσπραττόμενος τὴν δίκην, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὅπερ ἦν εἰκὸς ἐταλαιπωρήθη τοῖς [s] πρὸς αὐτὸν πολέμοις, καὶ εἰς τοὔσχατον ἦλθε [t] κινδύνου ψυχῆς τε πέρι καὶ βασιλείας, οὐκ ἀρκουμένων ἀγωνίζεσθαι κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀλλοφύλους ἐπαγόντων, καὶ τὸ τελευταῖον εἰς τοῦτο ἀνάγκης ἀγόντων, ὥστε ἣν κατεστρέψατο γῆν ἐν Μωαβίτιδι καὶ Γαλααδίτιδι, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ χωρία τῶν Αράβων τῷ βασιλεῖ παραδοῦναι, ὅπως ἂν μὴ ξυνάρηται σφίσιν εἰς τὸν κατ᾽ αὐτοῦ πόλεμον, ἄλλα τε μυρία εἰς ὕβριν αὐτοῦ καὶ ἐπήρειαν πραξάντων. ἀλλ᾽ οὖν οὐκ ἐπιτηδείως [v] δοκεῖν ταῦτα δρᾶσαι· ὥστε διὰ τὴν τῆς ὠμότητος ὑπερβολὴν ἐπικληθῆναι αὐτὸν [x] παρὰ τῶν Ιουδαίων [y] Θρακίδαν. οἱ δ᾽ [z] ἀντιστρατιῶται αὐτοῦ, τὸ πλῆθος ὄντες περὶ ὀκτακισχιλίους, φεύγουσι νυκτὸς, καὶ παρ᾽ ὃν ἔζη χρόνον Ἀλέξανδρος, ἦσαν ἐν τῇ φυγῇ. καὶ οὗτος μὲν, ἀπηλλαγμένος τῆς ἐκ τούτων ταραχῆς, μετὰ πάσης τὸ λοιπὸν ἠρεμίας [a] ἐβασίλευσε.

γ΄. Δημήτριος δ᾽ ἐκ τῆς Ιουδαίας ἀπελθὼν εἰς [b] Βέροιαν, ἐπολιόρκει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φίλιππον, ὄντων αὐτῷ πεζῶν μὲν μυρίων, χιλίων δὲ ἱππέων. Στράτων δ᾽ ὁ τῆς Βεροίας τύραννος, Φιλίππῳ συμμαχῶν, [c] Ζίζον τὸν Αράβων φύλαρχον ἐπεκαλεῖτο, καὶ Μιθραδάτην τὸν Σινάκην, τὸν [d] Παρθυαίων ἔπαρχον. ὧν ἀφικομένων μετὰ πολλῆς δυνάμεως, καὶ πολιορκούντων Δημήτριον ἐντὸς τοῦ χαρακώματος, [e] εἰς ὃ τοῖς τε τοξεύμασι [f] καὶ τῇ δίψῃ συνέχοντες αὐτὸν, ἠνάγκασαν τοὺς σὺν αὐτῷ σφᾶς παραδοῦναι. λαφυραγωγήσαντες δὲ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τὸν Δημήτριον παραλαβόντες, τὸν μὲν τῷ Μιθραδάτῃ, τῷ τότε βασιλεύοντι Πάρθων, ἔπεμψαν. [g] τῶν δ᾽ Αντιοχέων ὅσους αἰχμαλώτους εἶναι συνέβαινε, τούτους προῖκα τοῖς Αντιοχεῦσιν ἀπέδωκαν. [h] Μιθραδάτης δ᾽ ὁ τῶν Πάρθων βασιλεὺς τὸν Δημήτριον εἶχεν ἐν τῇ τιμῇ τῇ πάσῃ, μέχρι νόσῳ κατέστρεψε Δημήτριος τὸν βίον. Φίλιππος δὲ, ἀπὸ τῆς μάχης εὐθὺς, ἐπὶ Αντιόχειαν ἐλθὼν, καὶ καταλαβὼν αὐτὴν, ἐβασίλευσε τῆς Συρίας.

laretur in conſpicuo loco cum *ſuis* concubinis, imperat eorum circiter octingentos in crucem tolli: eiſque adhuc viventibus eorum liberos & uxores in ipſorum conſpectu jugulat, acceptas quidem *ab iis* injurias ulciſcens, ſed tamen ſeverius, quam homini licet, pœnas exigens, quamvis in mala graviſſima, quod veriſimile erat, ab ipſis conjectus, dum adverſum illum belligerarent, & in extremum vitæ regnique diſcrimen fuerit adductus, cum non illis ſuffecerit contra ſe invicem dimicare, ſed externa etiam auxilia conciverint, tandemque eo anguſtiarum perduxerint, ut quam terram in Moabitica & Galaaditica regione ſubegerat una cum locis in illa *munitis* Arabum regi tradiderit, ne belli contra ipſum ſocietatem cum illis iniret; ut alia taceam innumera contra illum, qua injuriis qua contumeliis, perpetrata. Veruntamen iſta non ex neceſſitate feciſſe videtur: adeo ut ille vocatus fuerit à Judæis, propter ſummam crudelitatem, Thracidas. Cæterum ejus adverſarii milites, qui numero erant circiter octo millia, noctu fugiunt; &, quamdiu vixit Alexander, fugitivi fuerunt. Et is quidem, his turbis liberatus, regnavit deinceps quietiſſime. *Alexander dictus Thracidas.*

3. At Demetrius, à Judæa Berœam profectus, Philippum fratrem ſuum oppugnavit, ſecum habens decem millia peditum & mille equites. Straton vero Berœæ tyrannus, Philippi ſocius, Zizum, qui Arabum tribubus præerat, accivit, & Mithradatem Sinacem Parthorum præfectum. Qui, poſtquam venerunt magno cum exercitu, Demetrium in caſtris obſident: in quibus eum telis & ſiti conſtrictum tenentes, eos qui cum eo erant ad deditionem compulerunt: abductaque ex ea regione præda *magna*, & capto Demetrio, eum quidem ad Mithradatem, qui tum in Parthis regnabat, miſerunt, Antiochenſium vero quotquot captivos factos eſſe contigit, eos gratis Antiochenſibus reddiderunt. At Mithradates Parthorum rex Demetrium apud ſe omni in honore habuit, donec *ipſe* Demetrius morbo interiit. Philippus vero ſtatim poſt pugnam *iſtam* profectus eſt Antiochiam, eaque potitus Syriæ regnum adeptus eſt. *Demetrius & Philippus fratres inter ſe bellum gerunt.* *Demetrius captus.* *Ad Mithradatem delatus moritur.*

ΚΕΦ. ιε΄.

Ὡς Αντίοχος ὁ Διόνυσος, καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ἀρέτας στρατεύεται ἐπὶ Ιουδαίαν· καὶ ὡς Ἀλέξανδρος πολλὰς ἑλὼν πόλεις ἐπανῆλθεν εἰς Ιεροσόλυμα, καὶ ἐπὶ τρία ἔτη νοσήσας τελευτᾷ. οἷά τε συνεβούλευσε τῇ Ἀλεξάνδρᾳ.

Ἔπειτα [i] Αντίοχος ὁ κληθεὶς [k] Διόνυσος, [l] ἀδελφὸς ὢν Φιλίππου, τῆς ἀρχῆς ἀντιποιούμενος, εἰς Δαμασκὸν

CAP. XV. XXIII.

Quomodo Antiochus Dionyſus, & poſt eum Aretas expeditionem facit in Judæam: utque Alexander, multis civitatibus captis, reverſus eſt Hieroſolyma, & per triennium morbo conflictatus moritur. & quænam Alexandræ conſuluit.

POſtea Antiochus cognomine Dionyſus, Philippi frater, ad principatum aſpirans Damaſcum ve- *Antiochus Dionyſus Syriæ rex.*

r Ἐπέσφαττεν,] Απέσφαττεν *Hen.* & *Busb.*

s Πρὸς αὐτὸν πολέμοις,] Περὶ αὐτοῦ *Hen.* & *Vat.* in *Epiphanii* verſione *bello contra eos.* Eſt qui malit πρὸς αὐτούς.

t Κινδύνου] Κίνδυνον *Hen.*

v Δοκεῖν ταῦτα δρᾶσαι·] Δοκεῖ malit Cl. *Lowthius.* HUDS. Mavult & *Coccejus*, quod *Epiphan.* quoque *videtur* habeat. Sed & ſuperius quoque iſto infinitivo uſus eſt *Joſephus.* HAV.

x Παρὰ τῶν Ιουδαίων] Υπὸ τῶν *Hen.* & *Busb.*

y Θρακίδαν.] Vocem Θρακίδας *Joſ. Scaliger* interpretatur, *gladiator*, *homicida.* Verum in *Epiphanii* libris redditur *crucida*, aut *trucida*; quaſi nomen inde traxerit quod Judæos *cruci affixerit*, aut *trucidarit.* Sed probabilius eſt eum nomen hoc inveniſſe à crudelitate qua non inferior erat ipſis Thracibus: à quorum moribus non multum abhorrebat etiam in cæteris: multas enim habebat pellices, uti Thraces uxores, teſte *Heraclide Pontico*, voce ΘΡΑΚΩΝ. Verum non dubito (inquit *Wolfius* in lib. de *Notitia Karæorum*, p. 86.) quin ad Hebraïcum verbum דקר alluſerit. HUDS. חרשע Αρασάν. ita Titum vocat. Sed magis placet ita dictum à cognomine ipſi dato à Judæis ob hoc facinus הדוקר *transfodiens.* Θώκηραν. Syncellus in chronico pag. 294. ſcribit eum Θρακιδᾶν ab inimicis dictum eſſe ὡς ἀδικώτατον, *ut injuſtiſſimum.* REL.

z Αντιστρατιῶται αὐτοῦ,] Αντιστασιῶται ſolus *Vat.*

a Εβασίλευσε.] Εβασίλευε *Busb.*

b Βέροιαν,] Ita *Hen.* Βέῤῥοιαν in *Aliis.*

c Ζίζον] *Lugd. Bat.* Τίτον.

d Παρθυαίων] Παρθυέων ἔπαρχον *Busb.* Παρθιαίων ὕπ. in *Editis Aliiſque.* Ex *Stephano Byzant.* & *Suida* Παρθυαίων reſcripſi, & ſupra (cap. 8. §. 4.) Παρθυηνὴν pro vulgato Παρθυϊνὴν ex *iiſdem* ſcribendum cenſeo.

e Εἰς ὃ τοῖς τε τοξεύμασι] Εἴσω τοῖς τοξ. *Busb.*

f Καὶ τῇ δίψῃ συνέχοντες αὐτὸν,] Καὶ τῇ δίψῃ hîc loci omittit *Busb.* & poſt ἠνάγκασαν inſerit. adeo ut forſan legendum ſit, εἰς ὃ τοῖς τοξεύμασι συνέχοντες αὐτὸν ἠνάγκασαν τῇ δίψῃ τοὺς σ.

g Τῶν δ᾽ Αντιοχέων] Τῶν δὲ αἰχμαλώτων οὓς [ὅσους *Hen.*] Αντιοχέων εἶναι πολίτας συνέβ. *Busb.* & *Hen.* in *Epiphanii* verſione, *captivos vero gratis Antiochenis reddiderunt.*

h Μιθραδάτης δ᾽] Μιθριδάτης δὲ Δημήτριον εἶχεν ἐν τιμῇ, μέχρι ν. *Busb.*

i Αντίοχος ὁ κληθεὶς Διόνυσος,] Antiochus Dionyſus quintus frater, ſeu Antiochi Grypi filius. Dictus in Nummis ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΕΠΙΦΑΝΗΣ ΔΙΟΝΥΣΟΣ. SPANH.

k Διόνυσος,] Διονύσιος perperam *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* Αντίοχος Επιφανὴς Διόνυσος in nummis. Hic Antiochus unus erat ex quinque Antiochi Grypi filiis, & Demetrii Eucæri frater.

l Αδελφὸς ὢν Φιλίππου,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. § 7. SPANH.

venit, & ibi rerum potitus rex factus est. Cum autem ille expeditionem fecisset in Arabas, Philippus frater, hac re audita, Damascum se contulit. Urbe autem ipsi à Milesio qui arcis relictus erat præfectus & à Damascenis tradita, cum in *Milesium ingratum sese ostendisset, nihilque eorum quæ speraverat ab eo *in urbem* recepto præstitisset, maluissetque videri sui terrore urbem cepisse quam gratiâ Milesii, ideo quod illum ut fieri oportebat non remuneraverat *Philippus*, *illis* in suspicionem venit, & rursus Damascum perdidit. Nam ipsum in circum *equestrem* egressum exclusit Milesius, & Damascum Antiocho servavit. Ille vero, auditis quæ Philippo acciderant, ex Arabia reversus est: moxque profectus in Judæam ducit exercitum octo millium peditum & equitum octingentorum. Alexander autem ejus adventum veritus, fossam profundam ducit à Chabarzaba, quæ nunc Antipatris appellatur, ad Joppicum mare, qua sola parte aditus patebat: excitatoque muro, ac structis turribus ligneis & pluteis per stadia centum quinquaginta, Antiochum opperiebatur. Ille vero, omnibus istis operibus incensis, copias illac trajecit in Arabiam. Cumque Arabs primum cederet, deinde cum decem equitum millibus repente se ostenderet, cum illis congressus Antiochus acriter dimicavit; & quidem vincens occubuit, dum laboranti parti subvenit. Occiso autem Antiocho exercitus fugit in vicum Canam, ubi maxima ejus pars fame conficitur.

Ut Philippus Damasci potiundæ spe excidit.

Antiochi in Judæam expeditio.

Antiochus in prælio occumbit.

Aretæ Syriæ regis in Judæam expeditio.

2. Post hunc regnavit Aretas in Cœle-Syria, vocatus ad principatum ab iis qui Damascum tenebant, odio Ptolemæi * Mennæi. Inde autem cum exercitum in Judæam duxisset, atque Alexandrum apud Addida locum *munitum* prælio vicisset, facta pactione discessit ex Judæa.

Alexander loca multa in potestatem suam redigit.

3. Alexander vero, cum secunda vice ad urbem Dion semet admovisset, eam capit; deinde exercitum ducit ad Essam, ubi erant Zenonis optima quæque. Et triplici quidem muro locum cingit; urbe vero prælio capta ad Gaulanam & Seleuciam contendit. & his quoque potitus, in potestatem etiam suam redegit Antiochi vallem & præsidium Gamala. Atque multa Demetrio horum locorum præfecto objiciens, ei provinciam ademit: & cum jam triennium in ea expeditione consumpsisset, domum repetiit, Judæis eum magno studio ob res feliciter gestas excipientibus.

Variæ urbes Syrorum, Idumæorum, aliarumque gentium subactæ.

4. Eo autem tempore jam Syrorum & Idumæorum & Phœnicum urbes tenebant Judæi. ad mare quidem Stratonis turrim, Apolloniam, Joppen, Jamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Raphiam, Rhinocoluram; in mediterraneis vero ad Idumæam, Adora, & Marissam, & Samariam,

παραγίνεται, καὶ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ἐγκρατὴς γενόμενος ἐβασίλευσεν. ἐκστρατεύσαντος δ' αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς Ἄραβας, Φίλιππος ὁ ἀδελφὸς, ταῦτα ἀκούσας, ἐπὶ Δαμασκὸν ἦλθε. Μιλησίου δὲ, ὃς [m] καταλέλειπτο [n] τῆς ἄκρας φύλαξ, [o] καὶ τῶν Δαμασκηνῶν παραδόντος αὐτῷ τὴν πόλιν, ἀχάριστος εἰς αὐτὸν γενόμενος, καὶ μηδὲν ὧν ἐλπίσας ἐδέξατο αὐτὸν παρασχὼν, ἀλλὰ τῷ παρ' αὐτοῦ φόβῳ βουληθεὶς δοκεῖν παραλαβεῖν τὴν πόλιν ἢ τῇ χάριτι τῇ Μιλησίου, [p] μὴ δωρούμενος αὐτὸν οἷς ἐχρῆν ὑπωπτεύετο, καὶ πάλιν ἐκπίπτει τῆς Δαμασκοῦ. ἐξορμήσαντα γὰρ αὐτὸν εἰς ἱππόδρομον ἀπέκλεισεν ὁ Μιλήσιος, καὶ τὴν Δαμασκὸν Ἀντιόχῳ διεφύλαξεν. ὁ δὲ, ἀκούσας τὰ περὶ τὸν Φίλιππον, ὑπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἀραβίας. στρατεύεται δὲ εὐθὺς ἐλθὼν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ὁπλίτας μὲν ὀκτακισχιλίους, ἱππεῦσι δὲ ὀκτακοσίοις. δείσας δὲ Ἀλέξανδρος τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, τάφρον ὀρύττει βαθεῖαν, ἀπὸ τῆς [q] Χαβαρζαβᾶ καταρξάμενος, ἣ νῦν Ἀντιπατρὶς καλεῖται, ἄχρι τῆς εἰς Ἰόππην θαλάσσης, ᾗ καὶ μόνον ἦν ἐπίμαχον· τεῖχός τε ἐγείρας καὶ πύργους ἀναστήσας ξυλίνους, καὶ [r] μεσοπύργια, ἐπὶ σταδίους ἑκατὸν πεντήκοντα, τὸν Ἀντίοχον ἐξεδέχετο. ὁ δὲ, ταῦτα πάντα ἐμπρήσας, διεβίβαζε ταύτῃ τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν. ἀναχωροῦντος δὲ τοῦ Ἄραβος τὰ πρῶτα, ἔπειτα μετὰ μυρίων ἱππέων ἐξαίφνης ἐπιφανέντος, ὑπαντήσας τούτοις Ἀντίοχος καρτερῶς ἐμάχετο· καὶ δὴ νικῶν ἀπέθανε, παραβοηθῶν τῷ πονοῦντι μέρει. πεσόντος δὲ Ἀντιόχου, καὶ τὸ στράτευμα [s] φεύγει εἰς [t] Κανὰ κώμην, ἔνθα τὸ πλεῖστον αὐτῶν λιμῷ φθείρεται.

β'. Βασιλεύει δὲ μετὰ τοῦτον τῆς Κοίλης Συρίας Ἀρέτας, κληθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν τὴν Δαμασκὸν ἐχόντων, διὰ τὸ πρὸς Πτολεμαῖον [v] τοῦ Μενναίου μῖσος. στρατεύσας δ' ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ περὶ [x] Αδδιδα χωρίον μάχῃ νικήσας Ἀλέξανδρον, ἐπὶ συνθήκαις ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

γ'. Ἀλέξανδρος δὲ ἐλάσας αὖθις ἐπὶ [y] Δίον πόλιν, αἱρεῖ ταύτην· καὶ στρατεύεται ἐπὶ [z] Εσαν, οὗ τὰ πλείστου ἄξια Ζήνωνι συνέβαινεν εἶναι. καὶ τρισὶ μὲν περιβάλλει τείχεσι τὸ χωρίον· [a] μάχῃ δὲ λαβὼν τὴν πόλιν, ἐπὶ [b] Γαύλαναν καὶ Σελεύκειαν ἐξώρμησε. παραλαβὼν δὲ καὶ ταύτας, προσεξεῖλε καὶ [c] τὴν Ἀντιόχου λεγομένην Φάραγγα καὶ [d] Γάμαλα τὸ φρούριον. ἐγκαλῶν δὲ Δημητρίῳ πολλὰ τῷ τῶν τόπων ἄρχοντι, [e] περιέδυσεν αὐτόν· καὶ τρίτον ἤδη πεπληρωκὼς ἔτος τῆς στρατείας εἰς τὴν οἰκείαν ὑπέστρεψε, προθύμως αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν εὐπραγίαν δεχομένων.

δ'. Κατὰ τοῦτον [f] δὲ τὸν καιρὸν ἤδη τῶν Σύρων καὶ Ἰδουμαίων καὶ Φοινίκων [g] πόλεις εἶχον [h] Ἰουδαῖοι. πρὸς θαλάσσῃ μὲν Στράτωνος πύργον, Ἀπολλωνίαν, Ἰόππην, Ἰάμνειαν, Ἄζωτον, Γάζαν, Ἀνθηδόνα, Ῥαφίαν, [i] Ῥινοκόλουραν· ἐν δὲ τῇ μεσογείᾳ κατὰ τὴν Ἰδουμαίαν, [k] Ἀδωρα, καὶ Μάρισσαν, [l] καὶ Σαμά-

m Καταλέλειπτο] Κατελέλειπτο *Busb.* & *Hen.*

n Τῆς —— παραδόντος] Vel corrigenda distinctio ---- φύλαξ καὶ τῶν Δαμασκηνῶν, παραδόντος ---- vel, quod verius puto, legendum ---- τῆς ἄκρας φύλαξ τῶν Δαμασκηνῶν, παραδ ----. IBBETSON.

* *Milesium ingratum sese ostendisset*,] Suspicor *Eudemum* aut simile nomen excidisse.

o Καὶ τῶν Δαμασκηνῶν] Forsan μετὰ τῶν Δαμ.

p Μὴ δωρούμενος αὐτὸν] Sensus postulat voculam μὴ, quam uncis inclusam dedi. nam abest *Editis* & *MSS.* & quæ sequuntur δωρούμενος αὐτὸν οἷς ἐχρῆν nec agnoscit *Busb.* nec ea legisse videtur *Epiphan.* HUDS. Recte inseruit *Hudsonus* voculam μὴ, & quoniam in præstantissimo nostro *Lugd. Bat.* exstat, uncinulas quoque illas, quibus incluserat, delevi. HUDS.

q Χαβαρζαβᾶ] Καβαρσαβὰ *Busb.* & *Hen.* nec aliter in *Epiphanii* libris. *L. B.* Χαβαρσαβὰ.

r Μεσοπύργια,] Μεταπύργια *Hen.*

s Φεύγει εἰς Κανὰ κώμην,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 7. SPANH.

t Κανὰ κώμην,] Κανὰν πόλιν *Busb.* & mox διαφθείρεται.

v Τοῦ Μενναίου] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 8. SPANH.

* *Mennæi.*] Lego τοῦ Μενναίου ex infr. c. 16. §. 3. & in Lib. de Bello. non τῶν Μενναίου ut in *Editis* & *MSS.*

x Αδδιδα] Αδιδαν χώραν *Busb.* Αδιδὰ χωρίον *Hen.* HUDS. Conf. supr. c. 6. §. 4. SPANH.

y Δίον πόλιν,] Ita cum *Epiphanio*, ipsoque *Josepho* non multo post. Δίαν hîc in *Editis* & *MSS.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 4. SPANH.

z Εσαν,] *Essemon* aut *Essamon* in *Epiphanii* versione.

a Μάχῃ] *Lugd. Bat.* ἀμαχεὶ, id est sine pugna, tradentibus se oppidanis, melius forsan. HAV.

b Γαύλαναν] Γαυλανὰ *Hen.* Γαυλάνη in lib. 1. de *Bello Jud.* Vide *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* lib. 3. c. 13. p. 385. & *Relandum* in *Palæstina S.* p. 815. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 3. SPANH.

c Τὴν Ἀντιόχου λεγομένην Φάραγγα] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 8. SPANH.

d Γάμαλα τὸ φρούριον.] Γάμαλα πόλις infr. lib. 18. c. 1. §. 1. & ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 8. lib. 2. c. 20. §. 4. SPANH.

e Περιέδυσεν αὐτόν·] Conf. supr. lib. 12. c. 4. §. 9. SPANH.

f Δὲ τὸν καιρὸν] Ita cum *MSS.* δὲ abest *Editis.*

g Πόλεις εἶχον] Καὶ Κιλίκων adjicit *Busb.* HUDS. Conf. infr. lib. 14. c. 1. §. 4. SPANH.

h Ἰουδαῖοι.] Οἱ Ἰουδαῖοι *Busb.* & *Hen.*

i Ῥινοκόλουραν.] Ita cum *Epiphanii* libris. Ῥινοκούραν in *Editis Aliisque.* Ῥινοκόρουλαν *Hen.* forsan pro Ῥινοκόλουραν. Ῥινοκούρουραν *Vat.* (& *Lugd. Bat.*) Videsis *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* lib. 3. c. 13. p. 610. & *Relandum* in *Palæstina S.* p. 969. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 2. SPANH.

k Ἀδωρα,] *Aboram* in omnibus *Epiphanii* libris.

l Καὶ Σαμάρειαν,] *L. B.* ὅλην Ἰδουμαίαν καὶ Σαμ.

η. Γα.

μάρειαν, Καρμήλιον ὄρος, καὶ τὸ Ιταβύριον ὄρος, Σκυθόπολιν, [m] Γάδαρα, Γαυλανῖτιδα, Σελεύκειαν, [n] Γάβαλα, Μωαβίτιδας, [o] Εσεβὼν, Μήδαβα, [p] Λεμβᾶ, [q] Ορώνας, [r] Γελίθωνα, Ζάρα, [s] Κιλίκιον αὐλῶνα, Πέλλαν· ταύτην δὲ [t] κατέσκαψαν, οὐχ ὑπισχνουμένων τῶν ἐνοικούντων εἰς τὰ πάτρια τῶν Ιουδαίων ἔθη μεταβαλέσθαι. ἄλλας τε πόλεις πρωτευούσας τῆς Συρίας, [v] αἳ ἦσαν κατεστραμμέναι.

ε. Μετὰ δὲ ταῦτα Αλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, ἐκ μέθης εἰς νόσον καταπεσὼν, καὶ τρισὶν ἔτεσι [x] τεταρταίῳ πυρετῷ συσχεθεὶς, οὐκ ἀπέστη τῶν [y] στρατειῶν, ἕως οὗ [z] τοῖς πόνοις ἐξαναλωθεὶς ἀπέθανεν ἐν τοῖς Γερασηνῶν ὅροις, πολιορκῶν Ραγαβᾶ φρούριον πέραν τοῦ Ιορδάνου. ὁρῶσα δ' αὐτὸν ἡ βασίλισσα [a] πρὸς τὸ τελευτᾷν ὄντα, καὶ μηδεμίαν [b] ὑπογράφοντα μηκέτι σωτηρίας ἐλπίδα, κλαίουσα καὶ [c] κοπτομένη, τὴν μελλούσης ἐρημίας αὐτήν τε καὶ τοὺς παῖδας [d] ἀπωδύρετο, καὶ "τίνι καταλείπεις οὕτως "ἐμέ τε καὶ τὰ τέκνα [e] τῆς παρ' ἄλλων βοηθείας δεόμενα, "πρὸς αὐτὸν ἔλεγε, καὶ ταῦτ' εἰδὼς πῶς διάκειται πρὸς "σὲ δυσμενῶς τὸ ἔθνος". ὁ δὲ συνεβούλευεν [f] αὐτῇ, "πείθεσθαι μὲν οἷς ὑποθήσεται, πρὸς τὸ τὴν βασιλείαν ἀσφα-"λῶς κατέχειν μετὰ τῶν τέκνων, κρύψαι δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ "πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἕως ἂν ἐξέλῃ τὸ χωρίον· ἔπειτα "[g] ὡς ἂν νικήσῃ λαμπρῶς εἰς τὰ Ιεροσόλυμα [h] παραγινο-"μένη, τοῖς Φαρισαίοις ἐξουσίαν τινὰ παρασχεῖν. τούτους γὰρ, "ἐπαινοῦντας αὐτὴν ἀντὶ τῆς τιμῆς, εὔνουν καταστήσειν αὐτῇ "τὸ ἔθνος. [i] δύνασθαι δὲ πολὺ παρὰ τοῖς Ιουδαίοις τούτους "ἔφασκε, βλάψαι τε μισοῦντας, καὶ φίλους διακειμένους "ὠφελῆσαι· μάλιστα γὰρ πιστεύεσθαι παρὰ τῷ πλήθει περὶ ὧν "[k] ἂν καὶ φθονοῦντές τι χαλεπὸν λέγωσιν, αὐτόν τε προσ-"κροῦσαι τῷ ἔθνει διὰ τούτους ἔλεγε, ὑβρισθέντας [l] παρ' αὐτοῦ. "σὺ τοίνυν, εἶπεν, ἐν τοῖς Ιεροσολύμοις γινομένη, μετάπεμ-"ψαι μὲν τοὺς [m] πρωτεύοντας αὐτῶν· ἐπιδείξασα δὲ τὸ σῶ-"μα τοὐμὸν ἐκείνοις, ὅπως μοι βούλονται χρήσασθαι μετὰ πολλῆς "ἀξιοπιστίας ἐπίτρεπε, εἴτε καθυβρίζειν ἀταφίᾳ μου θε-"λήσουσι τὸν νεκρὸν, ὡς πολλὰ πεπονθότες ἐξ ἐμοῦ, εἴτ' ἄλλην "τινὰ κατ' ὀργὴν αἰκίαν τῷ σώματι προσφέρειν βουλήσονται. "καὶ μηδὲν δίχα τῆς ἐκείνων γνώμης ἐν τῇ βασιλείᾳ [n] δια-"πράξασθαι ὑπισχνοῦ. [o] ταῦτά σου πρὸς αὐτοὺς εἰπούσης, "[p] ἐγώ τε λαμπροτέρας ἀξιωθήσομαι πρὸς αὐτῶν κηδείας, "ἧς ἂν ἔτυχον ἐκ σοῦ, μηδὲν διὰ τὸ ἐξεῖναι ποιεῖν μου κα-"κῶς τὸν νεκρὸν διαθεῖναι θελησάντων· [q] σὺ δὲ βεβαίως ἄρ-"ξεις." ταῦτα παραινέσας τῇ γυναικὶ τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτη ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, βιώσας δ' ἑνὸς [r] δέοντος πεντήκοντα.

montem Carmelum & montem Itabyrium, Scythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala; Moabitidas *etiam*, Essebonem, Medaba, Lemba, Oronas, Telithonem, Zara, Cilicum vallem, & Pellam; (hanc autem everterunt, ideo quod ejus habitatores polliceri noluerunt se ad ritus Judaïcos transituros) atque alias præcipuas Syriæ urbes *tenebant*, quæ *itidem* erant eversæ.

5. Postea autem Alexander ex ebrietate lapsus in morbum, & tribus annis quartana febre vexatus, *tamen* militia non destitit, donec laboribus exhaustus obiit in Gerasenorum montibus, obsidens præsidium Ragaba trans Jordanem. Regina autem videns eum jam in extremis esse, & nullam amplius salutis spem præ se ferentem, flebat & lamentabatur, se suosque natos deplorans, qui deserti futuri essent: &, "cui me, ipsi dicebat, ita relinquis & liberos ope aliena indigentes, propterea quod non ignores quam infensa sit tibi *Judæorum* gens." Ille vero ei consuluit, "ut suis monitis pareret, ut regnum & liberos tuto conservaret, mortem vero suam milites celaret, donec locum expugnasset: deinde quasi victrix splendide Hierosolyma se conferret, & Pharisæis potestatem aliquam præberet. hos enim, eam ob honorem laudantes, conciliaturos ei nationis benevolentiam. Hos scilicet plurimum posse apud Judæos dicebat, & lædere quos oderint, & juvare quibus bene velint: maxime enim eis vulgo credi, si de quopiam, quamvis per invidiam, maledicant; seque adeo in odium gentis propter eos incurrisse, quod eos affecisset contumelia. Quare tu, subjiciebat, ubi Hierosolyma perveneris, accersito eorum primarios: illisque meo corpore ostenso, potestatem eis facito, probe composita ad fidem oratione, utendi me arbitratu suo, sive cadaveri meo, sepulturæ honore privato, voluerint illudere, ut qui multa à me perpessi fuerint, sive aliam quamcunque injuriam corpori meo ex iracundia facere libuerit. teque nihil in regno sine eorum sententia facturam promittito. Hæc te ad eos loquutâ, & ego splendidiore funere ab eis efferar, quam à te efferrer, propterea quod, quia eis me mortuum injuriose tractare licebit, id facere non libebit: & tu tuto regnabis." Hæc ille postquam uxorem monuit, vitam finivit, cum quidem regnasset annos viginti septem, vixissetque undequinquaginta.

Alexander gravi morbo laborat.

Alexandri prudens consilium.

Pharisæorum auctoritas.

Alexandri obitus.

m Γάδαρα,] Γάζαρα *Hen.* Γάδαρα quandoque Γάζαρα appellari notavit *Relandus* in *Palæstina S.* p. 679. Verum ejus verba non respiciunt urbem hanc, utpote mediterraneam, sed alteram non procul à Joppe & Jamnia.

n Γάβαλα,] Mallem hîc Γάμαλα rescribere cum *H. Noristo* in *Dissert.* III. de *Epochis Syro-Maced.* p. 294. *Edit. Lips.*

o Εσεβὼν] In *Epiphanii* libris *Sebon.* eadem est ac *Chesbon.* HUDS. Conf. supr. lib. 12. c. 4. §. 10. & lib. 15. c. 8. §. 5. SPANH.

p Λεμβᾶ,] Λέμβα, Ορῶν, Αἶμα, Γαλαθῶνα, Ζάρα *Hen.* Λεμβᾶ, Ορῶνας, Αἰμᾶ, Τελέθωνα, Ζαρᾶ *Vat.* in *Epiphanii* Editis, *Lembaoronem*, *Mega*, & *Onzorom*, & similia aut majora nominum portenta in *MSS.*

q Ορώνας, Γελίθωνα, Ζάρα,] Conf. infr. lib. 14. c. 1. §. 4. SPANH.

r Γελίθωνα,] *Lugd. Bat.* Ματαὶ, Λαιθωνά.

s Κιλίκιον αὐλῶνα,] In *Rufino* distinguuntur ut diversa loca, *Cilicum*; *Aulonem*: Certe αὐλὼν de Syriæ convalli seu potius Hierichuntina dicta, ubi balsamum. Ita forte pro Κιλίκιον legendum Κίλλαν, seu Κιλλίτας, de quibus in Palæstinorum ditione supra lib. 6. c. 13. §. 1. ἐμβεβληκότας εἰς τὴν Κιλλανῶν χώραν & §. ead. χαίρει δὲ Σαοῦλος ἀκούσας ἐν Κίλλᾳ τὸν Δαβίδην· mox οἱ Κιλλῖται ἐκδώσουσι· item παρὰ τῶν Κιλλιτῶν· SPANH.

t Κατέσκαψαν,] *L. B.* Κατέσκαψεν.

v Αἳ ἦσαν κατεστραμμέναι.] Quæ erant subversæ. SPANH.

x Τεταρταίῳ πυρετῷ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 8. SPANH.

y Στρατειῶν,] Στρατιωτῶν *Hen.*

z Τοῖς πόνοις] Εν τοῖς πόνοις *Hen.* & *Busb.* Crediderim (inquit *Relandus* in *Palæstina S.* p. 959.) in hoc nomine Ραγαβᾶ esse vestigium nominis *Argob in Basan*, uti *Sacer Codex* loqui solet. Vide *Euseb.* in *Locis Hebr.* v. Αργόβ.

a Προς τὸ] Πρὸς τῷ solus *Busb.*

b Υπογράφοντα] Υποτρέφοντα *Busb.*

c Κοπτομένη,] Vox propria in luctu, sic Jeroboami uxor κοπτομένη, plangens filium mortuum supra lib. 8. c. XI. §. 1. τὸ τέκνου κοπτομένη τελευτὴν· & lib. 7. c. 1. §. 6. κοπτόμενός τε καὶ τοῖς δακρύοις &c. Hinc κόπτος & κοπετὸς de tali luctu in funere proximorum. vid. Æschyl. Choæph. v. 21. ὀξύχειρι σὺν κόπτῳ, & de luctu ob cædem Agamemnonis. sic LXX. *Gen.* L. v. 10. ἐκόψαντο αὐτὸν κοπετὸν μέγαν (f. κόπτον) de inferiis Jacobi. SPANH.

d Απωδύρετο,] Ita *Hen.* & *Busb.* ἀποδύρετο sine augmento in *reliquis.*

e Τῆς παρ' ἄλλων βοηθείας δεόμενα,] Sic in Cod. *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) favente *Epiphanio*, qui vertit, *alterius auxilii egentem.* παρ' ἀλλήλων βοηθείας in *Editis Aliisque.* τῆς παρ' ἀλλήλων βοηθ. *Vat.*

f Αὐτῇ,] Iterum ex *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* αὐτὴν in *ceteris.*

g Ως ἂν νικήσῃ λαμπρῶς] Ως ἀπὸ νίκης *Busb.* & *Zonar.*

h Παραγινομένη,] Παραγινομένην *Busb.* & *Zonar.*

i Δυνασθαι —— ὠφελῆσαι] Confr. supr. c. 10. §. 6. SPANH.

k Αν καὶ φθονοῦντες] Κἂν φθονῶσιν *Hen.* κἂν φθονοῦντες *Lugd. Bat.*

l Παρ' αὐτοῦ.] Υπ' αὐτοῦ *Hen.* (*L. B.*) & *Busb.*

m Πρωτεύοντας αὐτῶν] Στρατιώτας *Hen.* & *Vat.*

n Διαπράξασθαι ὑπισχνοῦ.] Διαπράξεσθαι *Busb.* & *Coccejus.*

o Ταῦτα σου πρὸς αὐτοὺς εἰπούσης,] Καὶ ταῦτα *Hen.*

p Εγώ τε λαμπροτέρας] Εγωγε *Busb.*

q Σὺ δὲ βεβαίως ἄρξεις] Σύ τε *Hen.* & *Busb.*

r Δέοντος] Δέοντα *Lugd. Bat.*

XXIV.

CAP. XVI.

Quomodo Alexandra, Pharisæorum benevolentia sibi conciliata, regnum per novennium tenuit; & cum multa præclare gessisset, cum gloria è vita excessit.

Alexandra, Pharisæis sibi conciliatis, regnum administrat.

Alexandra vero, expugnato præsidio, * ut mariti monita postulabant, & Pharisæos alloquuta est, & omnibus in eorum potestate positis, tum de mortuo, tum de regno, eorum in Alexandrum iram sedavit, eosque benevolos & amicos reddidit. Itaque in vulgus progressi conciones habebant, res gestas Alexandri recensentes & justum sibi regem periisse dicentes: tantumque laudationibus effecerunt, ut populus eum luxerit atque deploraverit; ita ut magnificentius sit elatus, quam quisquam regum qui eum antecesserant. Cæterum reliquit Alexander duos filios, Hyrcanum & Aristobulum, sed regnum Alexandræ testamento commisit. E pueris autem Hyrcanus ad res administrandas parum habilis erat, & vitæ quietæ magis addictus: junior vero Aristobulus navus erat & audax. Et quidem mulier erat in multitudinis gratia, propterea quod mariti peccata graviter ferre videbatur.

Hyrcanus & Aristobulus filii Alexandri.

Hyrcanus fit pontifex.

Pharisæi, nimium iis permittente Alexandra, sæviunt in Judæos.

2. Illa vero pontificem fecit Hyrcanum, cum propter ætatem, tum multo magis propter ejus segnitiem, & omnia Pharisæis gerenda permisit: quibus & multitudinem obedire jussit; & si quod institutum Hyrcanus ejus socer aboleverat, eorum quæ Pharisæi à patribus accepta tradiderant, id illa restituit. Itaque regni nomen habebat ipsa, potestatem vero *habebant* Pharisæi. nam & exules isti revocabant, & vinctos solvebant, & prorsus nihil à dominis differebant. Quanquam & femina regni curam gerebat, multosque milites mercede conductos collegit, & suas vires majores effecit; adeo ut finitimos tyrannos terruerit, & obsides ab eis acceperit: eratque universa regio quieta, exceptis Pharisæis. nam illi reginam turbabant, suadentes ut eos interficeret qui Alexandro auctores fuerunt, ut octingentos *simul* necaret. Tandemque ipsi eorum unum occiderunt, *nomine* Diogenem, & post eum alios supra alios, donec potentiores in regiam ingressi, una cum Aristobulo (videbatur enim ægre ferre quæ fiebant, & omnino præ se ferebat, si vires nactus esset, non se ea permissurum matri) commemorabant *ei*, "quanta feliciter gesserunt pericula adeundo, quibus se fidos firmosque domino probaverant, adeo ut ab eo maxima consequuti fuerint, orantque ne suas spes velit prorsus in contrarium vertere. nunc enim qui ex hostium periculo elapsi essent, domi ab inimicis more pecudum mactari, nemine ipsis opem ferente. ajebantque si adversariis jam interfectis contenti sint, propter innatum erga Dominos affectum patienter se laturos quæ acciderant; sin in eisdem perseveraturi sint, petebant inpri-

Aristobulus Aliique hac de re queruntur.

ΚΕΦ. ιϛʹ.

Ὡς Ἀλεξάνδρα, εἰς εὔνοιαν ὑπαγαγοῦσα τοὺς Φαρισαίους, τὴν βασιλείαν ἔτεσιν ἐννέα κατέσχε, καὶ πολλὰ κατορθώσασα μετὰ δόξης ἀπέθανεν.

[s] Ἡ δὲ Ἀλεξάνδρα, τὸ φρούριον ἐξελοῦσα, κατὰ τὰς τοῦ ἀνδρὸς ὑποθήκας, τοῖς τε Φαρισαίοις διελέχθη, καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνοις θεμένη, [t] τάτε περὶ τοῦ νεκροῦ, καὶ τὰ περὶ τῆς βασιλείας, τῆς μὲν ὀργῆς αὐτοὺς τῆς πρὸς Ἀλέξανδρον ἔπαυσεν, εὔνους δὲ ἐποίησε καὶ φίλους. οἱ δὲ εἰς τὸ πλῆθος παρελθόντες, ἐδημηγόρουν, τὰς πράξεις [v] τοῦ Ἀλεξάνδρου διηγούμενοι, καὶ ὅτι δίκαιος αὐτοῖς [x] ἀπόλοιτο βασιλεύς· καὶ τὸν δῆμον εἰς πένθος, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ κατήφειαν ἐξεκαλέσαντο τοῖς ἐπαίνοις, ὥστε καὶ λαμπρότερον ἤ τινα τῶν [y] πρὸ αὐτοῦ βασιλέων αὐτὸν ἐκήδευσαν. δύο μέντοι υἱοὺς Ἀλέξανδρος κατέλιπεν, Ὑρκανὸν καὶ Ἀριστόβουλον, τὴν δὲ βασιλείαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδραν διέθετο. τῶν δὲ παίδων, Ὑρκανὸς [z] μὲν ἦν ἀσθενὴς πράγματα διοικεῖν, καὶ βίον ἡσύχιον μᾶλλον ἠγαπηκώς· ὁ δὲ νεώτερος Ἀριστόβουλος, δραστήριός τε ἦν καὶ θαρσαλέος. ἐστέργετο μὲν οὖν ὑπὸ τοῦ πλήθους ἡ γυνή, διὰ τὸ δοκεῖν, ἐφ' οἷς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐξήμαρτε, δυσχεραίνειν.

βʹ. Ἡ δὲ ἀρχιερέα μὲν ἀποδείκνυσιν Ὑρκανόν, διὰ τὴν ἡλικίαν, πολὺ μέντοι πλέον διὰ τὸ ἀπράγμον αὐτοῦ. καὶ πάντα τοῖς Φαρισαίοις ἐπιτρέπει ποιεῖν· οἷς καὶ τὸ πλῆθος ἐκέλευσε πειθαρχεῖν, καὶ εἴ τι δὲ [a] καὶ τῶν νομίμων Ὑρκανὸς ὁ πενθερὸς αὐτῆς κατέλυσεν, [b] ὧν εἰσήνεγκαν οἱ Φαρισαῖοι κατὰ τὴν πατρῴαν παράδοσιν, τοῦτο πάλιν ἀποκατέστησε. τὸ μὲν οὖν ὄνομα τῆς βασιλείας εἶχεν αὐτή, [c] τὴν δὲ δύναμιν οἱ Φαρισαῖοι. [d] καὶ γὰρ φυγάδας οὗτοι κατῆγον, καὶ δεσμώτας ἔλυον, καὶ καθάπαξ οὐδὲν δεσποτῶν διέφερον. ἐποιεῖτο μέντοι καὶ ἡ γυνὴ τῆς βασιλείας πρόνοιαν, καὶ πολὺ μισθοφορικὸν [e] συνίστησι, καὶ τὴν ἰδίαν δύναμιν [f] ἀπέδειξε πλείονα, ὡς καταπλῆξαι τοὺς πέριξ τυράννους, καὶ λαβεῖν ὅμηρα αὐτῶν. ἠρέμει δὲ ἡ χώρα πᾶσα πάρεξ τῶν Φαρισαίων. οὗτοι γὰρ ἐπετάραττον τὴν βασίλισσαν, πείθοντες ὡς [g] κτείνοιεν τοὺς Ἀλεξάνδρῳ παραινέσαντας ἀνελεῖν τοὺς ὀκτακοσίους. εἶτα αὐτοὶ τούτων ἕνα σφάττουσι [h] Διογένην, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις, ἕως οἱ δυνατοὶ παρελθόντες [i] εἰς τὸ βασίλειον, καὶ μετ' αὐτῶν Ἀριστόβουλος· ἐῴκει γὰρ τοῖς [k] γινομένοις δυσανασχετῶν, καὶ δῆλος ἦν καθάπαξ εἰ ἀφορμῆς [l] λάβοιτο, μὴ ἐπιτρέψων τῇ μητρί· ἀνεμίμνησκον "ὅσα [m] κατορθώσαντο τοῖς κινδύνοις, δι' ὧν [n] τὸ σφίσι βέβαιον τῆς πίστεως πρὸς τὴν δεσπότιν ἐπεδείξαντο, ἀνθ' ὧν ὑπ' αὐτοῦ μεγίστων ἠξιώθησαν, καὶ ἐδέοντο [o] μὴ ἄχρι τοῦ παντὸς ἔμπαλιν τρέψαι σφίσι τὰς ἐλπίδας. [p] ἀποφυγόντας γὰρ [q] τὸν ἐκ πολεμίων κίνδυνον, [r] ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑπὸ ἐχθρῶν δίκην βοσκημάτων κόπτεσθαι, μηδεμιᾶς [s] τιμωρίας οὔσης. ἔλεγόν τε, ὡς εἰ μὲν ἀρκεσθεῖεν τοῖς ἀνῃρημένοις οἱ ἀντίδικοι, διὰ τὸ πρὸς τοὺς δεσπότας γνήσιον μετρίως οἴσειν τὰ ξυμβάντα, εἰ δὲ αὖ μέλλοιεν ταῦτα [t] μετιέναι, ἤτουν μάλιστα "μὲν

s Ἡ δὲ —— θεμένη,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 5. §. 2. ἤδη καὶ διαιρηταὶ τῶν ὅλων ἐγίνοντο.
* *Ut mariti monita postulabant*,] *Vel*, ex mariti consilio.
t Τάτε περὶ τοῦ νεκροῦ,] Ita *Busb.* & *Hen.* τὰ περὶ in *Editis Aliisque*.
v Τοῦ Ἀλεξάνδρου διηγούμενοι,] Τὰς Ἀλεξ. *Hen.* & *Busb.*
x Ἀπόλοιτο] Ἀπώλοιτο *Hen.* ἀπώλλυτο *Busb.*
y Πρὸ αὐτοῦ] Deëst in *Gen.*
z Μὲν ἦν ἀσθενὴς πράγματα διοικεῖν] Illud μὲν è *MSS.*
a Καὶ τῶν νομίμων] Κἂν τῶν ν. *Busb.*
b Ὧν εἰσήνεγκαν] Ita *Vat.* (& *Lugd. Bat.*) ὡς εἰσ. in *aliis*.
c Τὴν δὲ δύναμιν οἱ Φαρισαῖοι.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 5. §. 2. SPANH.
d Καὶ γὰρ φυγάδας] Καὶ γὰρ καὶ *Busb.*
e Συνίστησι,] Συνέστησε *Busb.*
f Ἀπέδειξε πλείονα,] Ἐπέδειξε διπλασίονα *Busb.* & forsan *Epiphan.* ἐπέδειξε πλείονα *Hen.*

g Κτείνοιεν] Κτείνειεν *Busb.* & *Hen.* κτείνειε *Lugd. Bat.*
h Διογένην,] *L. B.* Διογένη.
i Εἰς τὸ βασίλειον,] Εἰς τὰ βασίλεια *Busb.*
k Γινομένοις δυσανασχετῶν,] Γενομένοις *Busb.*
l Λάβοιτο,] *Gen.* Γένοιτο.
m Κατορθώσαντο τοῖς κινδύνοις,] Καθωρθώσαντο *Busb.*
n Τὸ σφίσι βέβαιον] Τὸ βέβαιον ἐν σφίσι πίστεως *Hen.* & *Lugd. Bat.*
o Μὴ ἄχρι τοῦ παντὸς ἔμπαλιν] *L. B.* μὴ ἔκπαλιν, reliquis deletis.
p Ἀποφυγόντας] Ἀποφυγόντες *Hen.*
q Τὸν ἐκ πολεμίων κίνδυνον,] Τοὺς ἐκ π. κινδύνους *Busb.*
r Ἐν τῇ οἰκίᾳ] Ἐν τῇ οἰκείᾳ *Busb.* & *Coccejus.*
s Τιμωρίας οὔσης.] Τιμωρία, βοήθεια *Schol.* ad *Thucyd.* p. 15. *Edit. Oxon.* HUDS. Sic τιμωρία pro βοήθεια sæpe apud Thucydidem, ut l. 1. p. 18. B. & l. III. p. 183. SPANH.
t Μετιέναι,] Μετεῖναι *L. B.*

γ Αὐ-

"μὲν δοθῆναι σφίσιν ἀπαλλαγήν. οὐ γὰρ ἂν ὑπομεῖναι "χωρὶς [v] αὐτῆς πορίσασθαί τι σωτήριον, ἀλλ' ἀσμενίζειν "[x] θνήσκοντες πρὸς τοῖς βασιλείοις, ὡς μὴ [y] συγγνῷεν [z] αὐ"τοῖς. αἰσχρός τε εἶναι σφίσι καὶ τῇ βασιλίσσῃ, εἰ πρὸς αὐ"τῆς ἀμελούμενοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐκδεχθείησαν· "ἀντὶ παντὸς γὰρ ἂν [a] τιμήσασθαι Ἀρέταν τε τὸν Ἄραβα καὶ τοὺς "[b] μονάρχας, εἰ ἀποξενολογήσαιεν τοσούσδε ἄνδρας, οἷς "ἦν τάχα φρικῶδες καὶ τοὔνομα πρὶν ἀκουσθῆναι. εἰ δὲ μὴ "τόγε δεύτερον, εἰ τοὺς Φαρισαίους αὐτῇ προτιμᾶν ἔγνωσται, "καταπάξαι ἕκαστον αὐτῶν ἐν τοῖς φρουρίοις. εἰ γὰρ ὧδε "δαίμων τις ἐνεμέσησεν τῷ Ἀλεξάνδρου οἴκῳ, αὐτούς γε "μὴν ἂν [c] ἀποδέξαι καὶ ἐν ταπεινῷ σχήματι βιοτεύοντας.

γ΄. Πολλὰ δὲ [d] τοιαῦτα λεγόντων αὐτῶν, καὶ εἰς οἶκτον τῶν τεθνεώτων καὶ τῶν κινδυνευόντων τοὺς Ἀλεξάνδρου δαίμονας ἐπικαλουμένων, ἅπαντες οἱ περιεστῶτες ὥρμησαν εἰς δάκρυα. μάλιστα δὲ Ἀριστόβουλος, ὅπως [e] ἔχοι γνώμην, ἐδήλου, πολλὰ τὴν μητέρα κακίζων. ἀλλὰ γὰρ ἐκεῖνοι μὲν αἴτιοι σφίσιν [f] αὐτοῖς τῶν συμφορῶν ἐγένοντο, κατὰ φιλαρχίαν ἐκλελυσσηκυίᾳ γυναικὶ παρὰ τὸ εἰκὸς βασιλεύειν, γενεᾶς [g] ἐν ἀκμῇ οὔσης, ἐπιτρέψαντες. ἡ δὲ, οὐκ ἔχουσα ὅ, τι πράξῃ μετὰ τοῦ εὐπρεποῦς, τὴν φυλακὴν τῶν χωρίων σφίσιν ἐπίστευσεν, ὅτι μὴ [h] Ὑρκανίας καὶ [i] Ἀλεξανδρείου καὶ Μαχαιροῦντος, ἔνθα τὰ πλείστου ἄξια ἦν αὐτῇ. καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸν υἱὸν Ἀριστόβουλον μετὰ στρατιᾶς ἐξέπεμψεν ἐπὶ Δαμασκὸν, κατὰ Πτολεμαίου τοῦ Μενναίου λεγομένου, ὃς βαρὺς ἦν τῇ πόλει γείτων. ἀλλ' ὁ μὲν οὐδὲν ἐργασάμενος σπουδῆς ἄξιον [k] ὑπέστρεψεν.

δ΄. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀγγέλλεται Τιγράνης ὁ τῶν Ἀρμενίων βασιλεὺς, ἅμα μυριάσι στρατιωτῶν [l] πεντήκοντα, ἐμβεβληκὼς εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἀφιξόμενος. τοῦτο ὥσπερ εἰκὸς ἐφόβησε τὴν βασίλισσαν καὶ τὸ ἔθνος. [m] καὶ δῶρα δὲ πολλὰ καὶ λόγου ἄξια πέμπουσιν αὐτῷ καὶ πρέσβεις, [n] πολιορκοῦντι τὴν Πτολεμαΐδα. βασίλισσα γὰρ [o] Σελήνη, ἡ καὶ Κλεοπάτρα καλουμένη, τῶν ἐν τῇ Συρίᾳ κατῆρχεν, [p] ἣ καὶ ἐνῆγαγε τοὺς ἐνοικοῦντας ἀποκλεῖσαι Τιγράνην. [q] συνετύγχανον οὖν αὐτῷ, καὶ ἐδέοντο χρηστὰ περὶ τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ ἔθνους συγγινώσκειν. ὁ δὲ, ἀποδεξάμενος αὐτοὺς τῆς ἐκ διαστήματος θεραπείας, ἐλπίδας [r] ὑπέθετο χρηστάς. ἄρτι δὲ τῆς Πτολεμαΐδος ἑαλωκυίας, ἀγγέλλεται Τιγράνῃ, [s] Λεύκουλλον διώκοντα Μιθραδάτην, ἐκείνου μὲν διαμαρτεῖν, εἰς τοὺς [t] Ἴβηρας ἀναφυγόντος, τὴν δὲ Ἀρμενίαν πορθήσαντα πολιορκεῖν. Τιγράνης δὲ, ταῦτα ἐπιγνοὺς, ἀνεχώρει τὴν ἐπ' οἴκου.

ε΄. Μετὰ δὲ τοῦτο, τῆς βασιλίσσης εἰς νόσον χαλεπὴν ἐμπεσούσης, δόξαν Ἀριστοβούλῳ τοῖς πράγμασιν [v] ἐπιτίθεσθαι, τῆς νυκτὸς ὑπεξελθὼν μεθ' ἑνὸς τῶν θεραπόντων, [x] ᾔει ἐπὶ τὰ φρούρια, [y] ἵνα οἱ πατρῷοι κατετάχθησαν αὐτῷ φίλοι. πάλαι γὰρ ἀχθόμενος οἷς ἔπραττεν ἡ μήτηρ, πολὺ μᾶλλον [z] ἔδεισε, μὴ ἀποθανούσης ἐπὶ τοῖς Φαρι-

"mis sibi dari missionem: neque enim eos esse qui "sine regina salutem ullam sibi quærere sustine"ant, qui libenter in regia morituri sint, si ipsis "venia non detur. turpe *quidem* & ipsis esse & re"ginæ, si ab ea neglecti à mariti inimicis excipian"tur: in maximis enim posituros Aretam Arabem "cæterosque principes, si liceat conducere tot vi"ros, quorum vel nomen fortasse terribile erat eis "priusquam *plane* auditum. Quod si nec posterius "hoc placeat, si Pharisæis tantum tribuere statuit, "se diversos in præsidiis disponat. Si enim dæmon "aliquis Alexandri domum usque adeo persequa"tur, se quidem non recusare quo minus in humi"li conditione vivant.

3. Hæc autem illis & alia multa dicentibus, & ad mortuorum periclitantiumque misericordiam Alexandri manes invocantibus, omnes circumstantes in lachrymas proruperunt. Maxime autem Aristobulus quomodo esset animatus ostendebat; multa convicia ingerens matri. Verum illi quidem sibiipsis calamitatum auctores fuerunt, qui feminæ imperii cupidine furenti contra fas commiserunt regni habenas, *Regia* prole ætate jam florente. Itaque ipsa non habens, quod honeste faceret, custodiam locorum *munitorum* ipsis credidit, excepta Hyrcania & Alexandrio & Machærunte, ubi pretiosissima quæque habebat. Et haud multo post filium suum Aristobulum cum exercitu misit Damascum, adversus Ptolemæum cognomine Mennæum, qui gravis erat urbi vicinus. Sed ille re quidem nulla memorabili gesta reversus est.

Aristobulus etiam Alexandræ convicia facit.

Illa locis plerisque munitus cedit.

Aristobulus adversus Ptolemæum Mennæum missus, re infecta redit.

4. Eo autem tempore nunciatur Tigranes Armeniorum rex cum quingentis hominum millibus invasisse Syriam, & adoriturus Judæam. id quod, ut par fuit, terruit Reginam & gentem *universam*: quo factum est ut per legatos multa magnique pretii dona ei mitterent, obsidenti Ptolemaïdem. Regina enim Selene, quæ & Cleopatra dicebatur, Syriæ imperabat; quæ & incolas induxit, ut Tigrani portas clauderent. Igitur eum convenerunt *legati*; & ut de Regina deque gente *Judæorum* nihil nisi bonum statueret, orarunt. Ille verò collaudatis eis, quod ex longinquo se coluissent, bonam spem eis fecit. Jam vero Ptolemaïde modo capta, nunciatur Tigrani, Lucullum, dum Mithradatem persequitur, illum quidem non esse assequutum, quia in Iberas effugisset, sed Armeniam depopulatum esse, atque oppugnare. Tigranes autem, his cognitis, domum se recipere contendit.

Tigranis adversus Syros & Judæos expeditio.

Cleopatra Selene.

Tigranes metu Lucculli domum revertitur.

5. At post hæc, Regina difficili morbo correpta, Aristobulus aggrediendas sibi res arbitratus, noctu clam egressus, cum uno famulo, adiit præsidia, ubi paternos amicos dispositos habuit. Jampridem enim iniquo animo ferens facta matris, longe etiam magis timebat, ne ea mortua ejus universum genus esset in Pharisæorum potestate. videbat

Morbus Alexandræ, & Aristobuli conatus.

v Αὐτῆς πορίσασθαί] *L. B.* πορίσασθαι tantum.

x Θνήσκοντες] *L. B.* θνήσκοντας.

y Συγγνῷεν] Συγγνῶμεν *Gall.*

z Αὐτοῖς.] *L. B.* ἑαυτοῖς.

a Τιμήσασθαι Ἀρέταν] Τιμήσεσθαι *Hen.*

b Μονάρχας,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 2. SPANH. μονάρχους *L. B.*

c Ἀποδέξαι] Ἀποδεῖξαι *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

d Τοιαῦτα λεγόντων αὐτῶν,] Illud τοιαῦτα è *Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.*

e Ἔχοι γνώμην] *L. B.* σχοίη γνώμης.

f Αὐτοῖς] Abest à *L. B.*

g Ἐν ἀκμῇ οὔσης,] Fortius multo videtur, quod in *Lugd. Bat.* est ἐν ἀκμῇ οὔσης, *prole* (*Regia*) *ætate florente*, quod scilicet maxime populo periculosum erat, quam, quod hactenus in editis circumferebatur ἕνεκα μὴ οὔσης, quodque ideo verterat *Hudsonus* ita: *quasi* Alexandro *deessent posteri.* HAV.

h Ὑρκανίας] Conf. ἁλωσ. l. 1. c. 8. §. 2. SPANH.

i Ἀλεξανδρείου] Conf. inf. lib. 14. c. 3. §. 4. SPANH.

k Ὑπέστρεψεν.] Ἀνέστρεψεν *Hen.* ἀλλ' οἱ μὲν οὐδὲν ἐργασάμενοι σπ. ἄ. ὑπέστρεψαν *Busb.* & *Epiphan.*

l Πεντήκοντα,] Ita in *Editis* & omnibus *MSS. Gr.* præter *Busb.* qui habet τριάκοντα, consentiens cum *Epiphanii* libris. Suspicor à *Josepho* fuisse μυριάσι στρατιωτῶν Δ.

m Καὶ δῶρα δὲ] Καὶ δῶρα πολλὰ *Zonar.* δῶρα δὴ πολλὰ *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

n Πολιορκοῦντι τὴν Πτολεμαΐδα.] Πολιορκοῦντι δὲ Πτολ. *Hen.* & *Vat.*

o Σελήνη,] Videsis *Simsonum* in *Chron. Cathol.* ad A. M. 3934. & *Usserium* ad A. M. 3934.

p Ἣ καὶ ἐνῆγαγε τοὺς ἐνοικοῦντας,] Ἡ κατ' εἰρήνην ἐνῆγαγε *Hen.* & *Lugd. Bat.*

q Συνετύγχανον οὖν αὐτῷ] Συνετύγχανον *Hen.*

r Ὑπέθετο χρηστάς.] Ὑπετίθετο *Busb.*

s Λεύκουλλον διώκοντα Μιθραδάτην,] Λεύκολλον *Busb.* & *Zonar.*

t Ἴβηρας ἀναφυγόντος,] Vide *Usserii* Annales, p. 196. *Edit. Lond.*

v Ἐπιτίθεσθαι,] Ἐπιθέσθαι *Hen.*

x Ἤει ἐπὶ τὰ φρούρια,] Ita *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) εἶν in *Editis Aliisque.*

y Ἵνα οἱ πατρῷοι κατετάχθησαν αὐτῷ φίλοι.] Apud *Zonaram* ὅπου οἱ π.

z Ἔδεισε,] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ᾔδησε in *Editis Aliisque.*

debat enim infirmitatem fratris, qui in principatum successurus erat. Ejus autem facti conscia erat sola conjux; quam ibi cum prole sua reliquit. Ac primum ad Agaba profectus, ubi Galæstes *unus* ex potentibus erat, admissus est ab eo. Orta autem die sentit Regina fugam Aristobuli: & aliquandiu arbitrata est non rerum novarum studio discessisse. Verum postquam alii super alios venerunt, qui nunciarent illum primum præsidium occupasse, deinde secundum, & universa: (statim enim facto ab uno initio, omnia ad illius arbitrium sequebantur) tunc quidem in maximis turbis esse cœperunt, tam Regina quam gens. Videbant enim non multum abesse Aristobulum, quin sibi principatum confirmare posset: maximeque metuebant ne pœnam irrogaret eis, quoniam in ejus domum debacchati fuissent. Itaque visum est eis ejus uxorem & liberos in præsidio collocare, quod supra fanum erat.

Aristobulo crescunt vires & potentia. Ad Aristobulum autem tam magnus frequenter fiebat confluxus, ut jam ornatu regio stiparetur. nam diebus fere quindecim occupavit loca *munita* viginti duo; unde opibus sibi comparatis exercitum colligebat à Libano, & Trachone, & principibus. Homines enim, majorem partem sequentes, facile obtemperabant: accedebat eò, quod sperabant, si eum in rebus non speratis adjuvissent, non minorem ex regno fructum ad se rediturum, ut qui ei ejus obtinendi causa exstitissent. *Hyrcanus & Seniores Alexandram adeunt, & ab ea quærunt quid facto opus sit.* Judæorum autem seniores & Hyrcanus adierunt Reginam; & ut super instantibus consilium daret, orarunt. Aristobulum enim, tantis locis occupatis, propemodum rerum omnium jam potiri. se autem non decere, etiamsi maxime ipsa ægrotet, ea superstite, consilii aliquid seorsim capere. periculum autem jam esse pene pro foribus. *Alexandræ consilium.* At illa jussit, ut, quod utile judicarent, illud facerent: restare eis multas facultates, gentem validam, & exercitum, & fisci pecuniam. sibi quidem parum jam curæ esse negotia, ut quæ corporis viribus jam deficeretur.

Moritur Alexandra. Eius elogium. 6. Postquam ista dixisset, non multo post obiit; cum regnasset annos novem, & vixisset in universum LXXIII. Mulier * quæ sexûs sui imbecillitatem nulla in re adhibuit *proditive*. nam cum ingenti regnandi cupiditate, ut quæ maxime, teneretur, & quibus egerit quam apto fuerit ad res gerendas animo ostendit, & quam hebetia sint virorum ingenia, qui in imperandi potestate titubare solent. Nam præsentia futuris potiora existimans, aliisque omnibus insuper habitis modo imperiose dominaretur, nec honesti nec justi, illorum saltem gratia, rationem habebat. Veruntamen res suæ familiæ eò infelicitatis perduxit, ut potentiam, quam mul-

σαίοις τὸ πᾶν γένος αὐτῆς ὑπάρξειεν. ἑώρα γὰρ τὸ ἀδύνατον τοῦ μέλλοντος διαδέχεσθαι τὴν ἀρχὴν ἀδελφοῦ. [a] ξυνῄδει δ' ἡ [b] αὐτοῦ γυνὴ τῇ πράξει μόνη, ἣν κατέλιπεν αὐτόθι μετὰ τῆς γενεᾶς. καὶ πρῶτον ἀφικόμενος εἰς [c] Ἀγαβα, ἔνθα [d] Γαλαιστὴς ἦν τῶν δυνατῶν, ὑπεδέχθη πρὸς αὐτοῦ. μεθ' ἡμέραν δὲ τῇ βασιλίσσῃ αἴσθησις γίνεται τῆς Ἀριστοβούλου φυγῆς· καὶ μέχρι τινὸς ᾤετο γεγονέναι τὴν ἀναχώρησιν οὐκ ἐπὶ νεωτερισμῷ. ὡς μέντοι ἧκον [e] ἀπαγγέλλοντες, ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις, ὅτι κατείληφε τὸ πρῶτον χωρίον, καὶ τὸ δεύτερον, καὶ ξύμπαντα· εὐθὺς γὰρ ἑνὸς ἀρξαμένου πάντα [f] ὑπήγετο πρὸς τὸ ἐκείνου βούλημα· τότε δὴ ἐν μεγίσταις ταραχαῖς ὑπῆρχεν ἥ τε βασίλισσα καὶ τὸ ἔθνος. ᾔδεισαν γὰρ οὐ πόρρω τοῦ δύνασθαι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ κρατῦναι τὸν Ἀριστόβουλον ὄντα· μάλιστα δ' ἔδεισαν μὴ ποινὴν εἰσπράξαιτο ὧν παρῳνήκεσαν [g] αὐτοῦ τὸν οἶκον. [h] δόξαν οὖν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γενεὰν [i] εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ φρούριον κατέθεσαν. Ἀριστοβούλῳ δὲ [k] ὡς ἂν ἐκ πολλῶν [l] συχνὰ [m] συνανλωέχθη, ἀφ' ὧν δὴ καὶ κόσμος ἤδη βασίλειος περὶ αὐτὸν ἦν. σχεδὸν γὰρ ἐν ἡμέραις δεκαπέντε χωρίων ἐκράτησεν εἰκοσιδύο, ὅθεν ἀφορμὰς ἔχων, στρατιὰν ἤθροιζεν ἀπό τε Λιβάνου καὶ [n] Τράχωνος, καὶ τῶν [o] μοναρχῶν. οἱ γὰρ ἄνθρωποι, τῷ πλείονι ὑπαγόμενοι, ῥᾳδίως ὑπήκουον· ἄλλως δὲ νομίζοντες εἰ [p] ξυλλάβοιεν αὐτῷ [q] τῶν μὴ προσδοκωμένων οὐχ ἧσσον καρπώσασθαι τὴν βασιλείαν, ὡς αὐτοὶ τοῦ κρατῆσαι πρόφασις γενηθέντες. τῶν δὲ Ἰουδαίων οἱ πρεσβύτεροι καὶ Ὑρκανὸς εἰσῄεσαν [r] ὡς τὴν βασίλισσαν, καὶ ἐδέοντο ὑποθέσθαι γνώμην περὶ τῶν ἐνεστώτων. τὸν γὰρ Ἀριστόβουλον, τῶν πάντων σχεδὸν ἤδη κυριεύειν, ὁπότε χωρίων τοσούτων κρατήσειεν. ἄτοπον δ' εἰ καὶ τὰ μάλιστα κάμνοι περιούσης αὐτῆς καθ' σφᾶς βουλεύεσθαι. περιεστάναι δὲ τὸν κίνδυνον οὐ διὰ μακροῦ σφίσιν. ἡ δὲ αὐτοὺς ἐκέλευσε πράττειν ὅ, τι δοκοῦσι χρήσιμον εἶναι· πολλὰς δὲ αὐτοῖς ἀφορμὰς λιπέσθαι, τὸ ἔθνος ἐρρωμένον, καὶ [s] τὴν δύναμιν, καὶ τὰ ἐν τοῖς γαζοφυλακίοις χρήματα· αὐτῇ γὰρ μικρὸν ἔτι μέλειν τῶν πραγμάτων, ὡς [t] ὑπολείποντος ἤδη τοῦ σώματος.

ϛ'. Ταῦτ' εἰποῦσα μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησε, βασιλεύσασα ἔτη ἐννέα, τὰ δὲ σύμπαντα βιώσασα τρία καὶ ἑβδομήκοντα. [v] γυνὴ τῷ ἀσθενεῖ τοῦ φύλου κατ' οὐδὲν χρησαμένη. δεινὴ γὰρ εἰς τὸ φίλαρχον [x] ἐν τοῖς μάλιστα γενομένη διήλεγξεν ἔργοις τό, τε πρακτικὸν τῆς ἐν αὐτῇ γνώμης, [y] καὶ τὸ ἀσύνετον τῶν ἀεὶ πταιόντων περὶ τὰς δυναστείας ἀνδρῶν. τὸ γὰρ παρὸν κρεῖττον ἀξιοῦσα τοῦ μέλλοντος, καὶ πάντα δεύτερα τιθεμένη τοῦ [z] ἐγκρατῶς ἄρχειν, οὔτε καλοῦ οὔτε δικαίου, ἕνεκά γε τούτων, [a] ἐπεστρέφετο. εἰς γοῦν τοῦτο [b] τῷ οἴκῳ ἀτυχίας τὰ πράγματα περιέστησεν, ὥστε ἣν μετὰ πλείστων κινδύνων καὶ ταλαι-

a Ξυνῄδει δ'] Ita ex *MSS.* συνῆδε in *Editis.* forsan pro συνεῖδε, ut in *Codd. Gall.*

b Αὐτοῦ γυνὴ] Illud αὐτοῦ ex *MSS.* & *Vet. Interpr.*

c Ἀγαβα] Ἀγαβρὰ *Busb.* Ἀγαβὰ *Hen.* Γαβαθὰ juxta *Epiphanii* libros.

d Γαλαιστὴς ἦν τῶν δυνατῶν] Παλαιστὴς *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Gall.* in *Epiphanii* libris *Galestis.*

e Ἀπαγγέλλοντες,] Ἀγγέλλοντες *Hen.* & *Busb.*

f Ὑπήγετο] *Lugd. Bat.* ὑπείγετο.

g Αὐτοῦ τὸν οἶκον.] Αὐτῷ *Vat.* & *Lugd. Bat.*

h Δόξαν οὖν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ] Vide *Budæum* in *Comment. Gr. L.* p. 12.

i Εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ φρούριον κατέθεσαν.] *Gen.* εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἱερ. Castrum infra Templum Ἀντωνία, antea Βάρις dictum ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 3. SPANH.

k Ὡς ἂν ἐκ πολλῶν] *Al.* ὥσπερ.

l Συχνὰ] Illud συχνὰ è *Cod. Busb.* (& *Lugd. Bat.*) idemque agnovisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *Aristobulum autem cum multi frequenter nunciassent regio circumdatum ornatu.*

m Συνανλωέχθη,] Συνήχθη *Busb.* συνανέχθη *Hen.* ἀνηνέχθη *Lugd. Bat.*

n Τράχωνος,] Τραχωνίτιδι juxta exemplaria *Epiphanii.*

o Μοναρχῶν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 2. SPANH. Μονάρχων *Lugd. Bat.*

p Ξυλλάβοιεν αὐτῷ] Συλλάβοιεν solus *Hen.*

q Τῶν μὴ προσδοκωμένων] *Lugd. Bat.* τῶν ᾠκειωμένων.

r Ὡς τὴν βασίλισσαν,] Εἰς τὴν solus *Busb.*

s Τὴν δύναμιν,] Illud τὴν ex *MSS.*

t Ὑπολείποντος ἤδη τοῦ σώματος.] Ὑπολιπόντος *Hen.*

v Γυνὴ τῷ ἀσθενεῖ τοῦ φύλου] Γυνὴ ὡς ἀσθενὴς τῷ φύλῳ κατ' οὐδὲν χρ. *Hen.* & *Lugd. Bat.*

* *Quæ sexûs sui imbecillitatem nulla in re adhibuit* proditive.] Quæ debilitati sui sexûs nunquam succubuit, *Epiphan.*

x Ἐν τοῖς μάλιστα γενομένη] Ἐν ταῖς μάλιστα *Hen.* & *Lugd. Bat.*

y Καὶ τὸ ἀσύνετον τῶν ἀεὶ πταιόντων] Suspicor hunc locum in mendo cubare. HUDS. Neque temere; nam neque optimus ille *Lugd. Bat.* probam omnino lectionem exhibuit, mendum tamen latere, dum variat a vulgata, monstrat. Scriptio ejus hæc est: καὶ τὸ ἀσύνετον τῶν ἐν αὐτῇ παρόντων &c. Puto scripsisse Josephum καὶ τὸ σύνετον τῶν ἐν ἀκμῇ παρόντων &c. Ut ita dicat mulierem istam, anum licet, ostendisse tamen operibus, melius sese regnum administrare potuisse, quam multos viros, qui ætate integra & florente ad rempublicam gerendam accesserunt. Eadem hæc vox immerito sedibus suis expulsa fuerat superius hoc cap. §. 3. ubi ex eodem hoc Codice *Lugd. Bat.* a nobis in pristina sede locata fuit. HAV.

z Ἐγκρατῶς ἄρχειν,] Eadem phrasi utitur *Thucydides* p. 43. *Edit. Oxon.*

a Ἐπεστρέφετο.] Juxta *Hesychium* φροντίδα ἐποιήσατο.

b Τῷ οἴκῳ ἀτυχίας] Ita cum *Cod. Hen.* τῷ οἴκου in cæteris. HUDS. Τῶν οἴκων *Lugd. Bat.* Lege τοῦ οἴκου. COCC. Sed recte *Vulg.* Lectio. HAV.

c Περιθε-

λαιπομένων περιεκτήσατο δυναστείαν, ἐπιθυμίᾳ τῶν μὴ προσηκόντων γυναικὶ, χρόνοις οὐ πολλοῖς ὕστερον ἀφαιρεθῆναι, τοῖς μὲν δυσμενῶς ἔχουσι πρὸς τὸ γένος αὐτῶν τὴν αὐτὴν γνώμην [c] προσθεῖσα, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔρημον τῶν [d] προηγουμένων ποιησαμένη. καὶ ξυμφορῶν δὲ ἐνέπλησε καὶ ταραχῆς ἐξ ὧν ζῶσα ἐπολιτεύσατο καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τὸ βασίλειον. οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ οὕτως ἄρξασα, ἐν εἰρήνῃ τὸ ἔθνος διεφύλαξε. [e] τὰ μὲν οὖν περὶ Ἀλεξάνδραν τοῦτο εἶχε [f] τέλος.

Τέλος τοῦ βιβλίου τρισκαιδεκάτου.

tis periculis & laboribus paraverat, desiderio eorum quæ mulieri non conveniebant, haud multo post amiserit; ut quæ eadem cum illis senserit qui animo essent in familiam regiam malevolo, regnumque potentium præsidio destitutum reliquerit. prætereaque ex sua dum viveret reipublicæ administratione regiam post obitum calamitatibus turbisque complevit. Veruntamen licet hoc modo in imperio se gesserit, gentem in pace conservavit. Et quidem res Alexandræ hunc exitum habuerunt.

Finis Libri decimi tertii.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a] ΕΝ ΤΗΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΙ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMOQUARTO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

α΄. Ως μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρας θάνατον ὁ νεώτερος αὐτῆς τῶν παίδων Ἀριστόβουλος ἐπολέμησεν πρὸς Ὑρκανὸν τὸν ἀδελφὸν περὶ τῆς βασιλείας, καὶ κρατήσας αὐτοῦ συνεδίωξεν εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις βάριν· ἔπειθ᾽ ὡς συμβάντες ἔκριναν βασιλεύειν μὲν Ἀριστόβουλον, Ὑρκανὸν δὲ ἰδιωτεύειν.

β΄. Περί τε Ἀντιπάτρου καὶ γένους αὐτοῦ, καὶ τίνα τρόπον [b] ἐκ μικρᾶς καὶ τῆς τυχούσης ἀφορμῆς εἰς λαμπρότητα καὶ [c] δόξαν ἅμα τοῖς παισὶν προήχθη, καὶ μέγεθος δυνάμεως· καὶ ὅτι πείσαντος Ὑρκανὸν Ἀντιπάτρου φυγεῖν ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς Ἀρέταν τὸν τῶν Ἀράβων βασιλέα, ἱκέτευσεν ἐλθὼν καταγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν, γῆν τε πολλὴν δώσειν καὶ χρήματα ὑποσχόμενος.

γ΄. Ως Ἀρέτας, προσδεξάμενος τὸν Ὑρκανὸν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Ἀριστόβουλον, καὶ συμβαλὼν καὶ κρατήσας τῇ μάχῃ συνεδίωξεν ἐπὶ Ἱεροσόλυμα, καὶ περικαθίσας τὸ στρατόπεδον ἐπολιόρκει τὴν πόλιν.

δ΄. Ως Σκαῦρον πέμψαντος ἀπὸ Ἀρμενίας εἰς Συρίαν Μάγνου Πομπηίου, ἧκον πρὸς αὐτὸν ἀπό τε Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου πρέσβεις περὶ συμμαχίας παρακαλοῦντες αὐτόν.

ε΄. [d] Οτι Σκαῦρος τετρακοσίοις διαφθαρεὶς ταλάντοις Ἀριστοβούλῳ προσέθετο.

ς΄. Ως Πομπηίου εἰς Δαμασκὸν ἐκ τῆς Ἀρμενίας ἐλθόντος, Ἀριστόβουλος καὶ Ὑρκανὸς ἐπ᾽ αὐτὸν ἧκον περὶ τῆς βασιλείας δικαιολογούμενοι. [e] ὑπέρθεσις Πομπηίου, περὶ ὧν ἐνεκάλουν διαγνώσεσθαι φήσαντος, ἕως ἂν εἰς τὴν ἐκείνων χώραν παραγίνηται.

1. *Quomodo post mortem Alexandræ, filiorum ejus natu minor Aristobulus de regno bellum gessit cum Hyrcano fratre, victumque persequutus est usque ad arcem Hierosolymitanam: utque inter eos ita convenit, ut Aristobulus regnaret, Hyrcanus privatam vitam degeret.*

2. *De Antipatro & ejus genere, & quomodo ex parvis & mediocribus initiis ad claritatem & gloriam & magnam potentiam ipse ejusque filii pervenerunt: utque ejus suasu Hyrcanus, Hierosolymis fugiens ad Aretam regem Arabum, ei, ut ipsum restitueret in regnum, supplicavit, factis promissis se ei daturum multum terræ pecuniæque.*

3. *Quomodo Aretas, cum Hyrcanum excepisset, bellum intulit Aristobulo: utque cum prælio congressus eum vicisset, persequutus est eum usque Hierosolyma, exercituque urbi admoto eam obsidet.*

4. *Quomodo ad Scaurum, quem ex Armenia in Syriam miserat Pompejus Magnus, legati ab Hyrcano & Aristobulo venerunt, ipsius auxilium implorantes.*

5. *Quomodo Scaurus, talentis quadraginta corruptus, Aristobuli rebus studebat.*

6. *Quomodo, Pompejo ex Armenia ad Damascum profecto, Aristobulus & Hyrcanus eum conveniebant de regno disceptantes. utque Pompejus, cum se causam querelarum cogniturum dixisset, rem distulit donec in eorum regionem veniret.*

7. *Quod*

c Προσθεῖσα, *Lugd. Bat.* προθεῖσα.

d Προηγουμένων] *L. B.* προσηκόντων. *Coccejus* corrigit προσηκόντων. Josephi sensus est mulierem hanc ambitione sua populum privasse viris, qui juste cum imperio (quales filii ejus) ipsi præesse possent. HAV.

e Τὰ μὲν οὖν] In *Cod. Vat.* τὰ μὲν οὖν περὶ Ἀλεξάνδραν τοῦτο εἶχε τέλος. ἔρχομαι δὲ λέξων τὰ τοῖς υἱέσιν αὐτῆς συμβεβηκότα, Ἀριστοβούλῳ καὶ Ὑρκανῷ, μετὰ τὴν ἐκείνης τελευτὴν ἐν τῇ μετὰ ταύτην μου βίβλῳ.

f Τέλος.] *Lugd. Bat.* τὸ τέλος.

a Εν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ] *Al.* ἐν τῷ τετάρτῳ καὶ δεκάτῳ λόγῳ.

b Ἐκ μικρᾶς] Non dicit *Josephus* Antipatrum ex parvis initiis ad magnam dignitatem provectum esse, sed solummodo ducem totius Idumææ ab Alexandro & Alexandra constitutum. Summariorum auctor hîc sequi videtur *Eusebium*, qui ex *Africano* narrat, *eum adeo pauperem fuisse, ut filium à latronibus captum præ inopia redimere non potuerit.* Quam sententiam redarguit *Christ. Noldius* in *Historia Idumæa*, p. 1, 2 &c. Videsis *Usserium* ad *A. M.* 3932.

c Δόξαν ἅμα] Ita in *Cod. Vat.* & *Epiphanii* libro *MSS.* δυνάμεως in *Edit. Bas.*

d Οτι Σκαῦρος] Summarium hoc habuimus è *Codd. Vat.* & *Gall.*

e Υπέρθεσις Πομπηίου,] Illa ὑπέρθεσις τοῦ Π. &c. usque ad ὡς ἀγανακτήσαντος desunt in *Edit. Bas.*

t O-

7. *Quod Aristobulus, cum intellexisset quo esset in eum animo Pompejus, in Judæam discessit: utque Aristobulus, Pompejo ei irato & in expeditionem adversus eum profecto, in Alexandrium se recepit, præsidium bene firmum & expugnatu difficile.*

8. *Quomodo Pompejus, ubi hoc resciverat, stratagemate usus suasit Aristobulum relicto præsidio ad ipsum descendere, ut qui principatum ei firmaturus esset. quibus obsequutum, postquam cum fratre sæpius disceptaverat, coëgit Pompejus præsidiorum præfectis sua manu scribere, ipsique castella tradere.*

9. *Quomodo Aristobulus, cum hoc præ metu fecisset, & postea rem ægre tulisset, quod nihil eorum quæ sperabat à Pompejo nactus esset, discessit, in Hierosolyma semet inclusurus.*

10. *Quomodo Aristobulus, Pompejo è vestigio eum cum exercitu subsequuto, sententiam mutavit, & Hierichuntem usque progressus ei obviam ivit; petitaque peccatorum venia, & urbem & pecuniam ei tradere pollicitus est: utque Gabinio cum militibus lectissimis à Pompejo misso ad urbem & pecuniam accipiendam, Hierosolymitani, cum viderent Aristobulum in custodia detentum, Romanis portas occluserunt.*

11. *Quomodo hanc ob rem ira incensus Pompejus Aristobulum in vincula conjecit, adductisque copiis urbem obsidebat: ipsumque in urbem superiorem admittunt qui Hyrcano favebant, qui vero ab Aristobulo stabant in fanum fugiunt.*

12. *Quomodo fanum & inferiorem urbem tertio mense expugnat Pompejus. deque ipsius modestia & religione.*

13. *Quod Pompejus nihil eorum attigit quæ in fano erant, licet magna illic esset pecuniæ vis.*

14. *Quod cum ista gessisset & Judæam Romanis vectigalem fecisset, & Hyrcanum ethnarcham constituisset, Aristobulum vinctum, cum ejus prole, Romam reduxit, atque Scaurum Syriæ procuratorem fecit.*

15. *Quod, facta à Scauro expeditione in Petram Arabum regiam, eaque obsessa, cum exercitus ejus rerum inopia laboraret, Antipater Arabi persuadet, ut trecentis Scauro datis talentis, fœdus cum eo faceret.*

16. *Quomodo Alexander Aristobuli filius, qui à Pompejo fugerat & in Judæam se contulerat magno exercitu coacto, bellum intulit Hyrcano & Antipatro.*

17. *Quomodo Alexander à Gabinio pugna superatus, & in castellum Alexandrium compulsus obsidetur.*

18. *Quemadmodum cum Alexandrum mater ejus flexisset ut sui castellique deditionem faceret, Gabinius Alexandrum captum dimisit; ac præterea scripsit Senatui, ut fratres ipsius cum Aristobulo patre vinctos laxarent matrique mitterent; indicata quâ esset in Romanos fide, quodque digna esset cui hæc gratia tribueretur.*

19. *Quomodo Aristobulum à Roma in Judæam pro-*

ζ'. Ὅτι συνεὶς ὁ Ἀριστόβουλος τίνα ἔχει διάνοιαν ὁ Πομπήϊος, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν· καὶ ὡς ἀγανακτήσαντος αὐτοῦ, καὶ στρατεύσαντος ἐπ' αὐτὸν, εἰς Ἀλεξάνδρειον Ἀριστόβουλος ἀνεχώρησε τὸ φρούριον, ὀχυρὸν [f] ὂν καὶ δυσκαταμάχητον.

η'. Ὡς Πομπήϊος, τοῦτο συνιδὼν, στρατηγήματι χρησάμενος ἔπεισε τὸν Ἀριστόβουλον, καταλιπόντα τὸ φρούριον, καταβῆναι πρὸς αὐτὸν, ὡς βεβαιωσόμενον αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν· οἷς πεισθέντα, καὶ πολλάκις δικαιολογησάμενον πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ἠνάγκασε τοῖς φρουράρχοις τῇ αὐτοῦ χειρὶ γράψαι, καὶ παραδοῦναι αὐτῷ τὰ φρούρια.

θ'. Ὡς Ἀριστόβουλος τοῦτο ποιήσας διὰ φόβον, ἔπειτα δυσχεράνας, [g] ἐπὶ τῷ μηδενὸς ὧν προσεδόκα παρὰ Πομπηΐου τυγχάνειν, ἀνεχώρησεν, εἰς Ἱεροσόλυμα [h] ἐγκλείσων αὐτόν.

ι'. Ὡς, Πομπηΐου κατὰ πόδα μετὰ τῆς στρατιᾶς κατακολουθήσαντος, μετενόησεν Ἀριστόβουλος, καὶ προελθὼν ἄχρι Ἱεριχοῦντος ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ συγγνώμης τυχεῖν δεηθεὶς περὶ τῶν ἡμαρτημένων, τήν τε πόλιν καὶ τὰ χρήματα παραδώσειν ὑπέσχετο· καὶ Πομπηΐου πέμψαντος Γαβίνιον μετ' ἐπιλέκτων στρατιωτῶν ἐπί τε τὴν τῆς πόλεως παράληψιν καὶ τῶν χρημάτων, οἱ Ἱεροσολυμῖται, τὸν Ἀριστόβουλον ὁρῶντες ἐν φυλακῇ καθεστῶτα, τὰς πύλας ἀπέκλεισαν τοῖς Ῥωμαίοις.

ια'. Ὡς ἐπὶ τούτῳ παροξυνθεὶς Πομπήϊος Ἀριστόβουλον μὲν [i] ἔδησεν, προσαγαγὼν δὲ τὴν δύναμιν ἐπολιόρκει τὴν πόλιν· καὶ δέχονται μὲν αὐτὸν οἱ τὰ Ὑρκανοῦ φρονοῦντες εἰς τὴν ἄνω πόλιν, οἱ δὲ Ἀριστοβούλου συνασπισταὶ φεύγουσιν εἰς τὸ ἱερόν.

ιβ'. Ὡς αἱρεῖ κατὰ κράτος τὸ ἱερὸν καὶ τὴν κάτω πόλιν ὁ Πομπήϊος τῷ τρίτῳ μηνί. καὶ περὶ τῆς ἐπιεικείας αὐτοῦ καὶ θεοσεβείας.

ιγ'. Ὅτι Πομπήϊος μηδενὸς ἔψαυσε τῶν ἐν τῷ ἱερῷ, πολλῶν ὄντων ἐν αὐτῷ χρημάτων.

ιδ'. Ὅτι ταῦτα διαπραξάμενος, καὶ τὴν Ἰουδαίαν ποιήσας φόροις ὑποτελῆ, καὶ Ὑρκανὸν ἀποδείξας ἐθνάρχην, Ἀριστόβουλον μὲν δέσμιον μετὰ τῆς γενεᾶς εἰς Ῥώμην [k] ἀνήγαγεν, Σκαῦρον δὲ τῆς Συρίας [l] ἐπίτροπον κατέστησεν.

ιε'. Ὅτι Σκαύρου στρατεύσαντος ἐπὶ Πέτραν, βασίλειον οὖσαν τῶν Ἀράβων, καὶ πολιορκοῦντος, ἐν ἐνδείᾳ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ γενομένων, Ἀντίπατρος πείθει τὸν Ἄραβα, δόντα Σκαύρῳ τριακόσια τάλαντα, συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν ποιήσασθαι.

ις'. Ὡς Ἀλέξανδρος Ἀριστοβούλου παῖς, φυγὼν Πομπήϊον, καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Ἰουδαίαν, στρατιᾶς αὐτῷ πολλῆς γενομένης, πόλεμον ἐξήνεγκεν πρὸς Ὑρκανὸν καὶ Ἀντίπατρον.

ιζ'. Ὡς ὑπὸ Γαβινίου κρατηθεὶς τῇ μάχῃ ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ κατακλεισθεὶς εἰς Ἀλεξάνδρειον τὸ φρούριον ἐπολιορκεῖτο.

ιη'. Ὡς Γαβίνιος, πεισάσης τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου παραδοῦναι αὐτόν τε καὶ τὸ φρούριον, λαβὼν τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ἀφῆκεν· [m] ἔγραψε δὲ καὶ τῇ συγκλήτῳ, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, οἳ ἦσαν μετὰ Ἀριστοβούλου τοῦ πατρὸς δεδεμένοι, λῦσαι, καὶ ἀποπέμψαι πρὸς τὴν μητέρα, δηλῶν [n] αὐτῆς τὸ πρὸς Ῥωμαίους πιστὸν, καὶ ὡς ἐστὶν ἀξία ταύτης τῆς χάριτος τυγχάνειν.

ιθ'. Ὡς μετὰ ταῦτα φυγόντα ἐκ Ῥώμης Ἀριστόβουλον εἰς τὴν Ἰου-

f Ον καὶ δυσκαταμάχητον.] Τύγχανον post δυσκαταμάχητον adjicit *Vat.*
g Επὶ τῷ μηδενὸς ὧν προσεδόκα] Επὶ τὸ *Vat.*
h Εγκλείσων αὐτόν.] Illa ἐγκλείσων αὐτὸν non reperiuntur in *Edit. Bas.*
i Εδησεν,] Εδεισε perperam *Ed. Bas.*

k Ανήγαγεν,] Ηγαγεν in *Ed. Bas.*
l Επίτροπον κατέστησεν.] Κατέλιπεν ἐπίτροπον in *Ed. Bas.*
m Εγραψε δὲ] Ita *Codd. Vat.* & *Gall.* necnon *Epiphanii Codd. MSS.* illa ἔγραψε δὲ καὶ & quæ sequuntur usque ad finem *Summarii* desiderantur in *Ed. Bas.*
n Αὐτῆς] Ita *Vat.* αὐτοῖς *Gall.*

o Ari-

Ἰουδαίων λαβὼν Γαβίνιος αἰχμάλωτον, πάλιν [o] ἀνέπεμψεν εἰς Ῥώμην.

κ'. Κράσσου μετὰ τὴν ἐπὶ Πάρθους στρατείαν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀνάβασις, καὶ σύλησις τῶν ἐν τῷ ἱερῷ χρημάτων.

κα'. Φυγὴ Πομπηΐου εἰς Ἤπειρον, καὶ Σκιπίωνος ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντος εἰς Συρίαν ἄφιξις, [p] ἐντολὴν ἔχοντος ἀποκτεῖναι Ἀλέξανδρον.

κβ'. [q] Ὅτι Καῖσαρ, λύσας Ἀριστόβουλον τῶν δεσμῶν, οἷός τε ἦν πέμψαι μετὰ δύο ταγμάτων εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἔφθη δὲ ὑπὸ τῶν τὰ Πομπηΐου φρονούντων διαφθαρεὶς Ἀριστόβουλος [r] φαρμάκῳ.

κγ'. Καίσαρος εἰς Αἴγυπτον στρατεία, καὶ ὡς συνεμάχησαν αὐτῷ Ὑρκανός τε καὶ Ἀντίπατρος, καὶ τοὺς Ἰουδαίους αὐτῷ συμμάχους ἐποίησαν.

κδ'. Ἀντιπάτρου προθύμως ἀγωνισαμένου κατὰ τὴν μάχην ἀριστεία, καὶ διὰ τοῦτο φιλία πρὸς Καίσαρα· καὶ ὡς Ὑρκανὸν Καῖσαρ ἐπὶ τῇ νίκῃ χαίρων ἐτίμησε μεγάλως, ἐπιτρέψας αὐτῷ τὰ τῆς πατρίδος ἀναστῆσαι κατεστραμμένα τείχη, ἔτι τε Ἀντιπάτρῳ τὴν τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπὴν ἐνεχείρησεν.

κε'. Καίσαρος ἐπιστολαί, καὶ δόγματα συγκλήτου περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους φιλίας.

κς'. Ὡς Ἀντίπατρος τοῖς παισίν, Ἡρώδῃ μὲν τὴν τῆς Γαλιλαίας πρόνοιαν, Φασαήλῳ δὲ ἐπέτρεψε τὴν Ἱεροσολύμων· καὶ ὡς Σέξτος Καῖσαρ, δωροδοκηθεὶς ὑφ' Ἡρώδου ἡγεμόνος ὄντος ἐν Συρίᾳ, μέγαν καὶ ἔνδοξον ἐποίησεν Ἡρώδην, καταστήσας ἄρχοντα τῆς Κοίλης Συρίας.

κζ'. Ὡς Κάσσιος, Καίσαρος ἀποθανόντος, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀναβάς, τήν τε χώραν ἐκάκωσε, καὶ τάλαντα ἑπτακόσια παρ' αὐτῶν εἰσεπράξατο φορολογήσας· καὶ πῶς Ἡρώδης ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῶν χρημάτων σπουδαῖος [s] ἔδοξε Κασσίῳ.

κη'. Ὡς Μάλιχος ἐπιβουλεύων Ἀντίπατρον ἀνεῖλε φαρμάκῳ, διακονησαμένου χρήμασι τοῦ οἰνοχόου Ὑρκανοῦ.

κθ'. Ὡς Ἡρώδης ἐπιστείλαντος αὐτῷ Κασσίου τὸν Μάλιχον ἐδολοφόνησεν.

λ'. Ὡς Ἀντίγονον τὸν Ἀριστοβούλου βοηθούμενον παρὰ τοῦ Τυρίων τυράννου Μαρίωνος, Ἡρώδης ἀπαντήσας τρέπει τε καὶ τῆς Ἰουδαίας ἐκβάλλει.

λα'. Ὅτι μετὰ τὸ ἡττηθῆναι Κάσσιον ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τοῦ νέου Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου, Ἡρώδης ἐν Βιθυνίᾳ παραγενόμενον πολλοῖς χρήμασιν ἐθεράπευσεν Ἀντώνιον· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς κατηγορεῖν αὐτοῦ βουληθέντας οὐκ ἐδέξατο Ἀντώνιος. καὶ ὅτι Τυρίοις ὑπὲρ Ἰουδαίων ἔγραψεν.

λβ'. Ὅτι πάλιν εἰς Συρίαν ἐλθόντος Ἀντωνίου, καὶ κατηγορούντων τινῶν Ἡρώδου καὶ Φασαήλου, οὐ μόνον οὐκ ἤκουσεν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τετράρχας αὐτοὺς κατέστησεν, τῶν δὲ κατηγόρων δέκα τὸν ἀριθμὸν ἀπέκτεινεν.

λγ'. Στρατεία Πάρθων εἰς Συρίαν, καθ' ἣν τὸν Ἀριστοβούλου υἱὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν βασιλείαν κατήγαγον.

λδ'. Ὡς Ὑρκανὸν καὶ Φασάηλον τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδου αἰχμαλώτους ἔλαβον.

λε'. Ὡς Ἡρώδης φεύγων ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ δεηθεὶς Ἀντωνίου χρήματα πολλὰ ὑποσχόμενος, ἀπεδείχθη ὑπό τε τῆς συγκλήτου καὶ Καίσαρος βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας.

λς'. Ἔκπλους Ἡρώδου μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπὸ Ῥώμης, καὶ μάχη πρὸς Ἀντίγονον, στρατιᾶς αὐτῷ Ῥωμαϊκῆς ἑπομένης, καὶ ἡγεμόνος Σίλωνος.

λζ'. Ὡς, Σίλωνος Ἱεροσόλυμα πολιορκήσαντος, ὑπὸ Σοσσίου καὶ Ἡρώδου Ἀντίγονος διεφθάρη.

fugum comprehendit Gabinius, Romamque revertitur.

20. *Crassus in expeditione contra Parthos in Judæam ascendit, sacrasque pecunias depeculatur.*

21. *Pompeji fuga in Epirum, & Scipionis adventus in Syriam, cui in mandatis erat ut Alexandrum necaret.*

22. *Quod Cæsar, cum Aristobulum vinclis exemisset, in eo erat ut eum mitteret cum duabus cohortibus in Judæam: interim vero accidit, ut Aristobulus à Pompejanis veneno necaretur.*

23. *Cæsaris in Ægyptum expeditio: & quemadmodum ei auxilium tulerunt Hyrcanus & Antipater, feceruntque ut Judæi semet ei adjungerent.*

24. *Antipatri in pugna egregium factum & ex eo cum Cæsare amicitia: & quemadmodum Cæsar, lætus ex victoria, Hyrcanum magno honore affecit, permisso ei ut eversos patriæ civitatis muros excitaret; ac præterea Antipatrum Judææ procuratorem constituit.*

25. *Cæsaris literæ, & Senatusconsulta de amicitia cum Judæis inita.*

26. *Antipater filiis administrationem mandat, Herodi Galilææ, Phasaëlo Hierosolymorum: utque Sextus Cæsar, muneribus ab Herode, cum in Syria dux esset, acceptis, magnum & gloriosum fecit Herodem, Cœles-Syriæ præsidem eum constituendo.*

27. *Quomodo Cassius, cum in Judæam Cæsare mortuo ascendisset, & regionem afflixit, & septingenta talenta à Judæis in tributum exegit: utque Herodes, pecunia redacta, Cassio sui studiosus visus est.*

28. *Quomodo Malichus per insidias Antipatrum veneno sustulit, ope pocillatoris Hyrcani quem pecunia corruperat.*

29. *Quomodo Herodes jussu Cassii dolo interfecit Malichum.*

30. *Quomodo Antigonum Aristobuli filium, à Marione Tyriorum tyranno adjutum, Herodes ei obviam factus in fugam vertit & ex Judæa pellit.*

31. *Quomodo, Cassio in Macedonia superato à Cæsare juvene & Antonio, Herodes, ubi in Bithyniam venit Antonius, multis pecuniis eum sibi conciliavit: ideoque Herodem accusare volentes non admisit. quodque Tyriis pro Judæis scripsit.*

32. *Quod, cum Antonius iterum in Syriam venisset & nonnulli Herodem & Phasaëlum accusarent, non solum hos repudiavit, sed & illos tetrarchas constituit, & decem ex accusatoribus interfecit.*

33. *Parthorum in Syriam expeditio, in qua Antigonum Aristobuli filium in regnum restituerunt.*

34. *Quomodo Hyrcanum & Phasaëlum, Herodis fratrem, captivos fecerunt.*

35. *Quomodo Herodes à Parthia in Judæam fugiens & postea Romam profectus, cum Antonium obsecrasset multum pecuniæ pollicitus, creatus est à Senatu & Cæsare rex Judææ.*

36. *Herodes post hæc navigat ex Italia in Judæam, & pugnat cum Antigono, adjutus ab exercitu Romano eum comitante & Silone duce.*

37. *Quomodo, Hierosolymis à Silone obsessis, Antigonus à Sosio & Herode oppressus est.*

o Ἀνέπεμψεν εἰς Ῥώμην.] Legi potest ἀνέπεμψε.

p Ἐντολὴν ἔχοντος] Sic Cod. *Vat.* & *Epiphanii MSS.* illa ἐντολὴν ἔχ. ἀπ. Ἀλέξανδρον omittit *Ed. Bas.*

q Ὅτι Καῖσαρ,] Hoc *Summarium* habuimus è Codd. *Vat.* & *Gall.* & *Epiphanii MS.* nihil ejus reperitur in *Ed. Bas.*

r Φαρμάκῳ.] Καὶ ὅτι Σκιπίων, ἐπιστείλαντος αὐτῷ Πομπηΐου, τὸν Ἀλέξανδρον πελέκει διεχρήσατο adjicit *Gall.*

s Ἔδοξε Κασσίῳ.] Ita cum *Edit. Bas.* ἔδοξεν ὑπάρχειν Κασσίῳ in *Cod. Vat.*

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] τριάκοντα καὶ δύο.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER DECIMUSQUARTUS.

Continet hic liber tempus annorum XXXII.

CAP. I.

Aristobuli & Hyrcani de regno bellum. & quomodo inter eos convenit, ut Aristobulus regnaret, & Hyrcanus vitam privatam degeret: utque non multo post Hyrcanus, suasu Antipatri, ad Aretam fugit.

SUPERIORI quidem libro ea declaravimus, quæ ad Alexandram reginam ejusque obitum spectant. Quæ vero deinceps consequuta sunt nunc enarrabimus: nihil prius habentes quam ut ne quid vel per ignorantiam vel memoriæ vitium omittamus. Illud enim agimus ut historiam scribamus, resque propter vetustatem plerisque ignoratas *pro virili* prosequamur, idque dictionis elegantia illustratas, quantum fieri potest, ex verbis eorumque structura, aliisque quæ ad hoc faciunt, ut oratio lectoribus videatur ornatum habere, ut cum suavitate & voluptate rerum peritiam assequantur. Omnium vero maxime, scriptoribus curæ esse debet accurata diligentia, verumque istis dicendi studium, qui in iis quæ ipsi plane nesciunt fidem illis habituri sunt.

Josephi in scribendo propositum.

Historici munus.

Aristobuli & Hyrcani de regno bellum.

2. Igitur cum Hyrcanus pontificatum iniisset, anno tertio Olympiadis * centesimæ septimæ, Romæ consulibus Quinto Hortensio & Quinto Metello, qui Creticus etiam nominabatur, bellum ei confestim infert Aristobulus: & commisso apud Hierichuntem prælio, multi de Hyrcani militibus ad fratrem deficiunt. Quo facto fugit in arcem Hyrcanus, in qua Aristobuli uxor & liberi ipsius à matre in custodiam dati fuerunt, ut jam diximus: & adversarios, qui intra templi septum con-

ΚΕΦ. α΄.

Ἀριστοβούλου καὶ Ὑρκανοῦ περὶ τῆς βασιλείας πόλεμος. καὶ ὡς συμβάντες ἔκριναν βασιλεύειν μὲν Ἀριστόβουλον, Ὑρκανὸν δὲ ἰδιωτεύειν· καὶ ὡς μετ᾽ οὐ πολὺ Ὑρκανὸς, ὑπ᾽ Ἀντιπάτρου πεισθεὶς, πρὸς τὸν Ἀρέταν φεύγει.

[b] ΤΑ μὲν οὖν περὶ Ἀλεξάνδραν τὴν βασίλισσαν καὶ τὸν θάνατον αὐτῆς ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἡμῖν βίβλῳ δεδηλώκαμεν. τὰ δὲ τούτοις ἀκόλουθα καὶ προσεχῆ νῦν ἐροῦμεν· οὐκ ἄλλου τινὸς, ἢ τοῦ [c] μηδὲν παραλιπεῖν τῶν πραγμάτων ἢ δι᾽ ἄγνοιαν ἢ διὰ κάματον τῆς μνήμης, προμηθούμενοι. τὴν γὰρ ἱστορίαν καὶ τὴν μήνυσιν τῶν ἀγνοουμένων τοῖς πολλοῖς πραγμάτων διὰ τὴν ἀρχαιότητα [d] δίημεν, καὶ τὸ τῆς [e] ἐπαγγελίας κάλλος, ὅσον δὴ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἔκ τε τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς τούτων ἁρμονίας, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις συμβάλλεται τῷ λόγῳ ἔχειν κόσμον τοῖς ἀναγνωσομένοις, ὡς ἂν μετὰ χάριτός τινος καὶ ἡδονῆς τὴν ἐμπειρίαν παραλαμβάνοιεν. πάντων δὲ μᾶλλον, [f] τῆς ἀκριβείας τοὺς συγγραφεῖς στοχάζεσθαι δεῖ, καὶ τοῦ τἀληθῆ λέγειν τοῖς περὶ ὧν οὐκ ἴσασιν αὐτοὶ πιστεύειν αὐτοῖς μέλλουσιν.

β΄. [g] Ἀρξαμένου τοίνυν τῆς ἀρχιερωσύνης [h] Ὑρκανοῦ τῷ [i] τρίτῳ ἔτει ἑβδόμης καὶ ἑβδομηκοστῆς πρὸς τῇ ἑκατὸν Ὀλυμπιάδος, ὑπατεύοντος Ῥωμαίων [k] Κοΐντου Ὁρτησίου, καὶ Κοΐντου Μετέλλου, ὃς δὴ καὶ Κρητικὸς ἐπεκαλεῖτο, πόλεμον εὐθὺς ἐκφέρει πρὸς αὐτὸν Ἀριστόβουλος· καὶ τῆς μάχης αὐτῷ γινομένης πρὸς Ἱεριχοῦντι, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτομολοῦσιν. οὗ γινομένου, φεύγει πρὸς τὴν ἀκρόπολιν Ὑρκανὸς, ἔνθα συνέβαινε [l] κατεῖρχθαι τὴν Ἀριστοβούλου γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ ὑπὸ τῆς μητρὸς, καθὼς προειρήκα-

a Τριάκοντα καὶ δύο.] Ita in libris omnibus, tam *Lat.* quam *Gr.* rectumque esse demonstrat *Is. Vossius* in *Chronol. S.* c. XIII. p. 156.

b Τὰ μὲν οὖν] Τῶν μὲν οὖν π. & mox τὰ τούτοις οὖν ἀκόλουθα *Vat.* Τῶν δὲ περὶ Ἀλ. & dein δεδηλωμένων πραγμάτων, τὰ τούτοις *Hen.* atque ita legisse videtur *Epiphan.*

c Μηδὲν παραλιπεῖν] Ergo Jesu quoque mentionem fecisse Josephus credendus est. REL.

d Δίημεν,] Si cui duriusculum videatur δίημεν μηνύσιν, in locum vocis δίημεν, per me licet, substituat δίζημεν. HUDS. *Lugd. Bat.* δῆλόν· καὶ. Lege (inquit *Coccejus*) δεῖ μὲν καὶ. Ego nihil mutandum censeo. HAV.

e Ἐπαγγελίας] Forte ἀπαγγελίας.

f Τῆς ἀκριβείας ——— μέλλουσιν.] Accurationis & Veritatis studium in Historico vid. supr. lib. 8. c. 2. §. 8. ἀλλὰ μηδεμιᾶς ὑποδοχῆς τυγχάνειν παρακαλοῦντες, ἂν μὴ μετὰ ἀποδείξεως, καὶ τεκμηρίων ἰσχυρῶν ἐμφανίζειν δυνάμεθα τὴν ἀλήθειαν· SPANH.

g Ἀρξαμένου τοίνυν] Παραλαβόντος δὲ τὴν βασιλείαν Ὑρκανοῦ *Busb.* verum nec ista, nec vulgata ἀρξαμένου τ. τ. ἀ. Ὑρκανοῦ agnoscit *Vet. Interpr.* & mox hac §. egit περὶ Ὑρκανόν.

h Ὑρκανοῦ] Πρώτου Ὑρκανοῦ *Vat.*

i Τρίτῳ ἔτει τῆς ἑβδόμης καὶ ἑβδομηκοστῆς] Pro anno tertio Olympiadis CLXXVII. in *Veteri Versione* aut *centesima octogesima tertia Olympiade*, aut *centesima octogesima Olympiade*, aut *centesima septuagesima tertia Olympiade.* Videsis *Langium* de *Annis Christi*, l. 2. c. 18. p. 336. HUDS. Malè *Rufinus* centesima octuagesima Olympiade, mutatione τοῦ π ολ. pro τοῦ ζ καὶ ο ολ. vid. Casaub. Exer. Baron. p. 155. SPANH.

* *Centesimæ*] Vide *Casaub.* contra Baron. p. 155.

k Κοΐντου Ὁρτησίου,] Κυΐντου Ὁρτησίου *Hen.* & *Vat.* Κυΐντου τοῦ Ὁρτησίου *Busb.*

l Κατεῖρχθαι] *Lugd. Bat.* κρατεῖσθαι.

m Κα-

ῥήκαμεν· καὶ τοὺς ἀντιστασιώτας δὲ [l] καταφυγόντας εἰς τὸ τοῦ ἱεροῦ περίβολον, [m] αἱρεῖ προσβαλών. καὶ λόγους ποιησάμενος πρὸς τὸν ἀδελφὸν περὶ [n] συμβάσεως, καταλύεται τὴν ἔχθραν, ἐπὶ τῷ βασιλεύειν μὲν Ἀριστόβουλον, αὐτὸν δὲ ζῆν ἀπραγμόνως, καρπούμενον ἀδεῶς τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ κτῆσιν. ταῦτα [o] ἐπὶ τούτοις ἐν τῷ ἱερῷ συνθέμενοι, καὶ ὅρκοις καὶ δεξιαῖς πιστωσάμενοι τὰς ὁμολογίας, καὶ κατασπασάμενοι τοῦ πλήθους παντὸς ὁρῶντος ἀλλήλους, ἀνεχώρησαν, ὁ μὲν εἰς τὰ βασίλεια, Ὑρκανὸς δὲ ὡς ἰδιώτης [p] εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀριστοβούλου.

γ΄. Φίλος δέ τις Ὑρκανοῦ [q] Ἰδουμαῖος, Ἀντίπατρος λεγόμενος, πολλῶν μὲν εὐπορῶν χρημάτων, δραστήριος δὲ τὴν φύσιν ὢν καὶ στασιαστὴς, ἀλλοτρίως εἶχε πρὸς τὸν Ἀριστόβουλον καὶ διαφόρως, διὰ τὴν [r] πρὸς Ὑρκανὸν εὔνοιαν. Νικόλαος μέντοι φησὶν ὁ Δαμασκηνὸς, [s] τοῦτον εἶναι [t] γένος ἐκ τῶν πρώτων Ἰουδαίων, τῶν ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀφικομένων. ταῦτα δὲ λέγει χαριζόμενος Ἡρώδῃ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, βασιλεῖ τῶν Ἰουδαίων ἐκ τύχης τινὸς [v] γενομένῳ. περὶ οὗ κατὰ καιρὸν δηλώσομεν. οὗτος τοίνυν ὁ Ἀντίπατρος, [x] Ἀντίπας τὸ πρῶτον ἐκαλεῖτο, καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ [y] τοῦτο ἦν τοὔνομα· ὃν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ στρατηγὸν ἀποδειξάντων ὅλης τῆς Ἰδουμαίας, ποιήσασθαι φιλίαν πρὸς τοὺς [z] ὁμονοοῦντας αὐτῷ Ἄραβας καὶ Γαζαίους καὶ Ἀσκαλωνίτας λέγουσι, πολλαῖς αὐτοὺς καὶ μεγάλαις ἐξιδιωσάμενον δωρεαῖς. τὴν οὖν τοῦ Ἀριστοβούλου δυναστείαν ὁ νεώτερος Ἀντίπατρος ὑφορώμενος, καὶ δεδιὼς μή τι πάθῃ διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος, [a] ἐπισυνιστᾷ κρύφα κατ' αὐτοῦ διαλεγόμενος τῶν Ἰουδαίων τοὺς δυναστεύοντας· ἄδικον εἶναι λέγων περιορᾶν Ἀριστόβουλον ἀδίκως ἔχοντα τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸν μὲν ἀδελφὸν ταύτης ἐκβεβληκότα, πρεσβύτερον ὄντα, κατέχοντα δ' αὐτὴν οὖσαν ἐκείνου διὰ τὸ πρεσβεῖον. [b] τούτους δὲ συνεχῶς καὶ πρὸς τὸν Ὑρκανὸν [c] ποιούμενος διετέλει τοὺς λόγους, καὶ ὅτι κινδυνεύσει [d] τὸ ζῆν, εἰ μὴ φυλάξαιτο ποιήσας αὐτὸν ἐκποδών. τοὺς γὰρ φίλους τοῦ Ἀριστοβούλου μηδένα [e] παραλιπεῖν καιρὸν ἔλεγε, συμβουλεύοντας αὐτῷ ἀνελεῖν, ὡς τότε βεβαίως ἕξοντα τὴν ἀρχήν. τούτοις Ὑρκανὸς ἠπίστει τοῖς λόγοις, φύσει χρηστὸς ὢν, καὶ διαβολὴν δι' ἐπιείκειαν οὐ προσιέμενος ῥᾳδίως. ἐποίει δὲ αὐτὸν τὸ ἄπραγμον καὶ τὸ παρειμένον τῆς διανοίας, τοῖς ὁρῶσιν ἀγεννῆ καὶ ἄνανδρον δοκεῖν· τῆς δ' ἐναντίας φύσεως ἦν Ἀριστόβουλος, δραστήριος καὶ διεγηγερμένος [f] τὸ φρόνημα.

δ΄. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ Ἀντίπατρος, οὐ προσέχοντα ἑώρα τοῖς λόγοις τὸν Ὑρκανὸν, οὐ διέλιπεν ἑκάστης ἡμέρας πλαττόμενος καὶ διαβάλλων πρὸς αὐτὸν Ἀριστόβουλον, ὡς [g] ἀποκτεῖναι θέλοντα· καὶ μόλις ἐγκείμενος πείθει πρὸς Ἀρέταν αὐτῷ συμβουλεύσας φυγεῖν, τὸν Ἀράβων βασιλέα. πιθέντι γὰρ καὶ αὐτὸς ἔσεσθαι σύμμαχος [h] ὑπισχνεῖτο. ὁ δὲ ταῦτ' ἀκούων ἔλεγε, [i] συμφέρον εἶναι τὸ πρὸς τὸν Ἀρέταν ἀποδρᾶναι. ἔστι δὲ ὅμορος τῇ Ἰουδαίᾳ ἡ Ἀραβία. καὶ δὴ πέμ-

fugerant, vi expugnat. Deinde cum ad fratrem de compositione verba fecisset, inimicitias deponit iis conditionibus, ut regnaret Aristobulus, ipse vitam otiosam ageret, suisque facultatibus placide frueretur. Hoc fœdere ita facto in templo, cum quidem pacta jurejurando & dextris confirmassent, & invicem spectante universa multitudine complexi fuissent, discesserunt: ille quidem in regiam, Hyrcanus vero ut homo privatus in ædes Aristobuli. *Fœdus ineunt Aristobulus & Hyrcanus.*

3. Erat autem Hyrcano amicus quidam Idumæus, nomine Antipater, homo quidem multa abundans pecunia, natura vero navus & seditiosus, qui alieno ab Aristobulo erat animo & ab eo diffidebat ex sua in Hyrcanum benevolentia. Quamvis Nicolaus Damascenus hujus genus à primoribus Judæorum, qui in Judæam venerunt Babylone, deducat. Verum hoc dicit in gratiam Herodis ejus filii, quem fortuna ad Judæorum regnum evexit. de quo *suo* tempore dicemus. Hic igitur Antipater Antipas primum dicebatur; atque pater ipsius eodem vocabatur nomine: quem cum rex Alexander & ejus uxor totius Idumææ præfectum constituissent, ajunt fecisse amicitiam cum Arabibus, & Gazæis, & Ascalonitis, qui secum sentirent; eosque sibi multis & magnis muneribus conciliavisse. Itaque *hic* juvenis Antipater suspectam habens Aristobuli potentiam, & veritus ne quid *mali* ab eo pateretur propter suum in illum odium, excitat adversus eum clandestinis obtrectationibus Judæorum primates; iniquum esse dicens pati ut Aristobulus injuste principatu potiatur, & de eo fratrem ejecerit natu majorem, cui propter * ætatem deberetur imperium. Hos autem sermones assidue etiam cum Hyrcano habebat: eique de vita periculum esse dicebat, nisi caveret & illum de medio tolleret. Amicos enim Aristobuli nullum omittere tempus, dicebat, quin ei consulerent, ut Hyrcanum interimeret, quasi ita demum firmum habiturus principatum. His sermonibus Hyrcanus non credebat, quod erat natura bonus, & calumniam pro sua æquitate haud facile admittebat. nam negotiorum fuga animique lenitas & remissio fecerunt ut degener & imbellis spectantibus videretur: at natura diversus erat Aristobulus, ad res gerendas acer, animoque *ad omnia* erecto.

II. Antipater Idumæus Herodis pater. Nicolaus Damascenus.

Antipater Judæos excitat in Aristobulum.

Hyrcani elogium.

4. Igitur Antipater, ubi Hyrcanum suis dictis aurem non præbere videt, non desinebat quotidie apud eum ficta crimina & calumnias contra Aristobulum adhibere, ut qui eum vellet interficere; vixque acrius urgendo persuadet, cum ei consuluisset ut ad Aretam Arabum regem perfugeret. nam pollicebatur, si sibi obtemperaret, se quoque ei socium futurum. Ille vero his auditis, dicebat, è re sua esse ad Aretam fugam maturare. Est autem Ju-

Antipater auctor est Hyrcano ut ad Aretam fuga se recipiat.

l Καταφυγόντας εἰς τὸ τοῦ ἱεροῦ περίβολον, αἱρεῖ προσβαλών·] Καταφεύγοντας εἰς τὸ ἱερὸν περιβόλαιον αἱρεῖ. προσβαλὼν δὲ καὶ λ. *Busb.* αἱρεῖ, προσβαλὼν δὲ καὶ *Hen.*

m Αἱρεῖ προσβαλών.] *Gen.* αἱρεῖ. *L. B.* ἱρεῖ. Legendum αἱρεῖ. COCC.

n Συμβάσεως,] Συμβιβάσεως *Hen.*

o Ἐπὶ τούτοις] Ita ex *Vet. Interpr.* & lib. 1. *de Bello Jud.* ἐπὶ τοῖς in *Codd. Gr.* & *Editis* & *MSS.* Est qui vertit, *in eorum præsentia qui in templo erant.*

p Εἰς τὴν οἰκίαν] Εἰς τὴν οἰκίαν τὴν Ἀρ. *Vat.* εἰς τὴν οἰκείαν τὴν Ἀρ. *Hen.*

q Ἰδουμαῖος,] Ἰουδαῖος in *Cod. Gall.* Ἰδουμαῖος in *cæteris* omnibus, tam *Lat.* quam *Gr.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 2. SPANH.

r Πρὸς Ὑρκανὸν εὔνοιαν.] Πρὸς τὸν Ὑρκ. *Hen.* & *Busb.*

s Τοῦτον εἶναι γένος] Idem in *Historia Judæorum Arabica*, ad calcem *Bibliorum* πολυγλώττων *Parisiensium* [& *Londinensium*] legimus, cap. 35. ut notavit *Usserius* ad *A. M.* 3932. quem videsis.

t Γένος] *L. B.* γενόμενος. Forte γενόμενον inquit *Coccejus.* Nihil tamen muto. HAV.

v Γενομένῳ.] Γεγενημένῳ *Busb.*

x Ἀντίπας] *Antipatri* & *Antipæ* idem est nomen. Herodis pater in minore fortuna *Antipas*, in majore Antipater. *Grot.* ad *Luc.* c. 1.

y Τοῦτο ἦν τοὔνομα·] Dissentit *Eusebius* (*Hist. Eccl.* l. 1. c. 6.) qui ex *Africano* Herodem ei patrem fuisse scribit. Verum fidem potius *Josepho* quam *Eusebio* habendam esse ostendit *Chr. Noldius*, sub initium *Historiæ Idumææ.*

z Ὁμονοοῦντας] Ὁμόρους αὐτῶν *Busb.* ὁμοροῦντας αὐτῷ *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) in *Epiphanii* versione, *cum finitimis Arabibus.*

a Ἐπισυνιστᾷ κρύφα κατ' αὐτοῦ] Ἐπισυνιστᾷ κατ' αὐτοῦ κρύφα τῶν Ἰουδ. *Hen. Busb.* & *Vet. Interpr.*

* *Ætatem deberetur imperium.*] *Al.* ætatis prærogativam.

b Τούτους δὲ] Ita *Hen.* & *Busb.* τούτους τε συνεχῶς πρὸς in *Editis Aliisque.*

c Ποιούμενος] Ἐποιεῖτο τοὺς λόγους *Busb.*

d Τὸ ζῆν,] Ita *MSS.* (certe *Lugd. Bat.*) τοῦ ζῆν *Busb.* τῷ ζῆν *Gen. Aliisque.*

e Παραλιπεῖν] *L. B.* παραλείπειν.

f Τὸ φρόνημα.] Φρονήματι *Busb.*

g Ἀποκτεῖναι θέλοντα·] Ita *Hen.* & *Busb.* κτεῖναι in *reliquis.*

h Ὑπισχνεῖτο.] Sic *Hen.* (*Lugd. Bat.*) *Busb.* & *Epiphan.* ὑπισχνεῖται in *Editis Aliisque.*

i Συμφέρον] *Lugd. Bat.* σύμφορον.

Hyrcanus fugit ad Aretam, qui auxilium ei pollicetur.

Judææ finitima Arabia. Itaque miſit Hyrcanus primum Antipatrum ad regem Arabum ut ab eo fidem acciperet, non eſſe inimicis traditurum ſi ad eum ſupplex veniſſet. Fide *hac* accepta Antipater ad Hyrcanum rediit Hieroſolyma. Et haud multo poſt aſſumpto eo, noctu egreſſus eſt urbe, & longo itinere expedito eum in *urbem* Petram ut appellatur perducebat, ubi erat Aretæ regia: & ut regi in primis amicus, orat, ut Hyrcanum reducat in Judæam. Cumque hoc ſingulis diebus faceret & non intermitteret, quinetiam dona daret, *tandem* perſuadet Aretæ. neque non Hyrcanus ei promiſit, ſi reductus & in regnum reſtitutus eſſet, redditurum regionem & duodecim urbes quas Alexander ipſius pater ab Arabibus abſtuliſſet. erant autem illæ Medaba, Naballo, Livias, Tharabaſa, Agalla, Athone, Zoara, Oronæ, Mariſſa, Rydda, Lyſſa, Oryba.

πῃ. [k] πρῶτος Ὑρκανὸς πρὸς τὸν Ἀράβων βασιλέα τὸν Ἀντίπατρον, ληψόμενον πίστεις, ὡς οὐκ ἐκδώσει τοῖς ἐχθροῖς ἱκέτην αὐτοῦ γενόμενον. λαβὼν δὲ τὰς πίστεις ὁ Ἀντίπατρος, ὑπέστρεψε πρὸς Ὑρκανὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ παραλαβὼν αὐτὸν, καὶ τῆς πόλεως ὑπεξελθὼν νύκτωρ, καὶ [l] πολλὴν ἀνύσας ὁδὸν, ἧκεν ἄγων αὐτὸν εἰς τὴν καλουμένην [m] Πέτραν, [n] ὅπου τὰ βασίλεια ἦν τοῦ Ἀρέτα· μάλιστα δὲ ὢν φίλος τῷ βασιλεῖ, καταγαγεῖν τὸν Ὑρκανὸν εἰς τὴν Ἰουδαίαν παρεκάλει. καὶ τοῦτ᾽ ἑκάστης ἡμέρας ποιῶν καὶ οὐκ ἀνιεὶς, ἀλλὰ καὶ δωρεὰς προϊέμενος, πείθει τὸν Ἀρέταν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ὑρκανὸς ὑπέσχετο αὐτῷ, καταχθεὶς καὶ τὴν βασιλείαν κομισάμενος, ἀποδώσειν τήν τε χώραν καὶ τὰς δώδεκα πόλεις, ἃς Ἀλέξανδρος [o] ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῶν Ἀράβων ἀφείλετο. ἦσαν δ᾽ αὗται, Μήδαβα, [p] Ναβαλλὼ, [q] Λιβιὰς, [r] Θαραβασὰ, [s] Ἀγαλλα, Ἀθώνη, [t] Ζώαρα, [v] Ὀρώναι, Μάρισα, Ῥύδδα, [x] Λοῦσα, Ὄρυβα.

III.

CAP. II.

Quomodo Aretas & Hyrcanus exercitum ducunt adverſus Ariſtobulum, & Hieroſolyma obſident: utque Scaurus Romanus obſidionem ſolvit. De obitu Oniæ.

ΚΕΦ. β΄.

Ὡς Ἀρέτας καὶ Ὑρκανὸς στρατεύουσιν ἐπὶ τὸν Ἀριστόβουλον, καὶ πολιορκοῦσιν Ἱεροσόλυμα. καὶ ὡς Σκαῦρος ὁ Ῥωμαῖος λύει τὴν πολιορκίαν. Περὶ Ὀνίου τελευτῆς.

Aretas in Ariſtobulum expeditionem facit, eumque ſuperat, dein templum oppugnat.

HIS promiſſis Aretæ factis, ille expeditionem fecit in Ariſtobulum, cum quinquaginta equitum ſimul & peditum millibus, eumque prælio vincit. Cum autem multi poſt hanc victoriam ad Hyrcanum defeciſſent, deſertus Ariſtobulus fugit Hieroſolyma. At rex Arabum, copiis ſuis omnibus ſecum adductis, fanum aggreſſus oppugnat Ariſtobulum, populo ab Hyrcano ſtante & oppugnationem adjuvante, cum ſoli ſacerdotes eſſent apud Ariſtobulum. Igitur Aretas, junctis Arabum Judæorumque caſtris, obſidionem acriter urget. Cum autem hæc fierent, dum ageretur Azymorum feſtum, quod Paſcha vocamus, Judæorum præcipui, relictis ſuis finibus, fugerunt in Ægyptum. Quidam autem Onias, vir juſtus & * Deo charus, (qui aliquando, cum ſiccitas eſſet, Deum oravit ut ardores depelleret, Deuſque precibus exauditis pluviam miſit) ſeſe

Onias, vir juſtus, & Deo charus.

ΤΟύτων αὐτῷ τῶν ὑποσχέσεων γενομένων, Ἀρέτας ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Ἀριστόβουλον, μετὰ πέντε μυριάδων ἱππέων ἅμα καὶ πεζῆς στρατιᾶς, καὶ νικᾷ τῇ μάχῃ. πολλῶν δὲ μετὰ τὴν νίκην πρὸς Ὑρκανὸν αὐτομολησάντων, μονωθεὶς ὁ Ἀριστόβουλος ἔφυγεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ὁ δὲ τῶν Ἀράβων βασιλεὺς, πᾶσαν τὴν στρατιὰν ἀγαγὼν, καὶ προσβαλὼν τῷ ἱερῷ, τὸν Ἀριστόβουλον ἐπολιόρκει, προστιθεμένου καὶ τοῦ δήμου τῷ Ὑρκανῷ, καὶ συμπολιορκοῦντος αὐτῷ, μόνων δὲ τῶν ἱερέων [y] Ἀριστοβούλῳ προσμενόντων. ὁ μὲν οὖν Ἀρέτας ἐξῆς [z] βαλόμενος τὰ στρατόπεδα τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἰσχυρῶς ἐνέκειτο τῇ πολιορκίᾳ. τούτων δὲ [a] γινομένων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν Ἀζύμων ἑορτῆς, ἣν [b] Φάσκα λέγομεν, οἱ δοκιμώτατοι τῶν Ἰουδαίων, ἐκλιπόντες τὴν χώραν, εἰς Αἴγυπτον ἔφυγον. [c] Ὀνίας δέ τις ὄνομα, δίκαιος ἀνὴρ καὶ θεοφιλὴς, [d] ὃς ἀνομβρίας ποτὲ οὔσης ηὔξατο τῷ Θεῷ λῦσαι τὸν αὐχμὸν, καὶ γενόμενος ἐπήκοος ὁ Θεὸς ὗσεν, ἔκρυψεν αὑτὸν διὰ τὸ τὴν στά-

σιν

k Πρῶτος Ὑρκανὸς] Πρῶτον *Busb.* & *Lugd. Bat.*

l Πολλὴν ἀνύσας ὁδὸν,] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* πολιὼ in *Editis Aliiſque.*

m Πέτραν, ὅπου τὰ βασίλεια ἦν τοῦ Ἀρέτα·] Πέτρα Arabum Regia. Eadem Ἀρκέμη dicta, ſupr. lib. 4. c. 7. §. 1. quæ Arabum primaria urbs, Græcis Πέτρα. ſupra Πέτρα hæc eadem, quæ prius Ἄρκη dicta lib. 4. c. 4. §. 7. Alia nempe hæc Ἄρκη ab altera in Phœnice, quæ Ἄρκη ἐν τῷ Λιβάνῳ dicitur ſupr. lib. 1. c. 7. §. 1. ubi natus Alexander Severus Imperator. *Lamprid.* in Alexand. Sever. Ab hac Ἄρκη Phœniciæ alia Arabiæ, poſtea Πέτρα dicta, de qua loc. cit. lib. 4. c. 7. §. 1. ſuperioris Ἄρκης mentio iterum lib. 5. c. 1. §. 22. Ἄρκη δὲ πόλις ὑπῆρχεν αὐτῶν &c. item lib. 8. c. 2. §. 3. Ἄρκην παραλίαν. SPANH.

n Ὅπου τὰ βασίλεια ἦν τοῦ Ἀρέτα·] Ὅπου τὰ βασίλεια ἦν τῷ Ἀρέτᾳ. παρεκάλει οὖν αὐτὸν Ὑρκανὸς ἐπαρῆξαι οἱ ἀδικουμένῳ, καὶ καταγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ εἰς τὰ βασίλεια ἀποκαταστῆσαι, ὑπισχνούμενος δώσειν αὐτῷ κ. *Busb.* atque ita fere *Zonaras.*

o Ὁ πατὴρ —— Ἀγαλλα,] XII. Urbes Arabibus ereptæ ab Alexandro Judæorum Rege, vid. ſupr. lib. 13. c. 15. §. 4. SPANH.

p Ναβαλλὼ,] In *Epiphanii* libris, *Nabalota*, aut *Nabalotha.*

q Λιβιὰς] Λαβιὰς juxta aliquot *Epiphanii* libros.

r Θαραβασὰ,] Θαραβαθὰ *Hen.* Ἀραβατὰ aut Ἀραβαθὰ *Epiphan.*

s Ἀγαλλα,] *Galata* & *Galathone* in *Epiphan.* pro Ἀγαλλα, Ἀθώνη.

t Ζώαρα,] Ζώαρων τῆς Ἀραβίας· ἅλωσ. lib. 4. c. 8. §. 4. & Ἀρχ. lib. 1. c. XI. §. 4. ζόωρ ἔτι καὶ νῦν λέγεται· *Hebr.* ὀλίγος, nempe צער. SPANH.

v Ὀρώναι,] Ὀρῶν Λιγμᾶ *Hen. Vat.* & *Gall.* in *Epiphanii* libris *Monſlingo Adiſſa* aut *Ediſſa*: dein *Ribdaluſa*, *Oriblo.* HUDS. Conf. ſupra Antt. lib. 13. c. 15. §. 4. Ὀρώνας· SPANH. Poſt Ὀρώναι in *Lugd. Bat.* ſubjungitur Λιγμὰ, inque ejuſdem MS. margine adnotatur alia lectio Λιγμάν. Quum vero tot Codices novam adjungant urbem, plurimi vero legant Λιγμᾶ, ſubſtitui debere judico Λεμβᾶ, quam urbem conjungit Joſephus cum Oronis, Mariſſa aliiſque ex his urbibus, quas enumerat etiam ſuperius Lib. 13. c. 15. §. 4. HAV.

x Λοῦσα,] Λῦσα *Hen.* Λῦσα *Ptolemæo.* Vide *Bocharti* Phaleg. p. 350.

y Ἀριστοβούλῳ προσμενόντων.] Τῷ Ἀριστοβούλῳ *Busb. Hen.* & *Vat.*

z Βαλόμενος τὰ στρατόπεδα] Ita *Busb.* βαλλόμενος in *reliquis.* Forſan ἔξω βαλλόμενος, inquit *Cl. Lowthius.*

a Γινομένων,] Ita *Vat.* & *Vet. Interpr.* γενομένων in *cæteris.*

b Φάσκα λεγομένην,] Πάσχα *Busb.*

c Ὀνίας δὲ] Ὀνίαν δέ τινα, δίκαιον ὄντα καὶ θεοφιλῆ *Busb.* atque ita *Zonaras*, qui ſubjungit, ὃς αὐχμοῦ ποτὲ γινομένου, εὐχῇ τὸν Θεὸν δυσωπήσας, ἔλυσε τὴν ἀνομβρίαν, ἤξίουν οἱ Ἰουδαῖοι εὔξασθαι κατὰ Ἀριστοβούλου καὶ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ· ὁ δ᾽ οὐκ ἐπείθετο. ὡς δὲ ἐβιάσθη, ὦ Θεὸς β. τ. ὅλων, εἶπε &c.

d Ὃς ἀνομβρίας ποτὲ οὔσης] Illud ὃς deëſt *Hen.* HUDS. Hiſtoria hæc narratur in Gemara Taanith fol. 23. 1. & his verbis in Megillath Taanith fol. 49. fac. 2. יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים הלך אצל להם חוני המעגל אמרו לו התפלל שירדו גשמים אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימקו התפלל ולא ירדו גשמים עג עוגה ועמד בתוכה כדרך שעשה חבקוק הנביא שנאמר על משמרתי אעמודה ואתיצבה על מצור ואצפה לראות מה ידבר בי ומה אשיב על תוכחתי אמר רבונו של עולם בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך התחילו הגשמים יורדין: *Maxima pars menſis Adar jam effluxerat. & pluviæ nondum deſcenderant. Adierunt Oniam, circularem dictum* (ob rationem mox indicandam) *rogantes ut pluviam à Deo peteret. Reſpondit, ite & furnos paſchales intro ferte, ne à pluvia liquefiant. Precatus eſt, at non deſcenderunt aquæ pluviæ. Tunc circulum deſignavit humi & ſe in medio ejus conſtituit, exemplo Chabacuci, qui dixit* cap. 2. 1. in cuſtodia mea ſtabo & figam gradum ſuper locum munitum (undique qualis eſt figura circuli) & contemplabor, ut videam quid dicatur mihi & quid reſpondeam arguenti me. *Dixit Onias, Domine hujus univerſi, oculi filiorum tuorum in me converſi ſunt, quoniam veluti filius domus tuæ ſum coram te: juro per nomen tuum magnum me ex hoc loco non digreſſurum antequam miſertus fueris filiorum tuorum. Mox cœperunt pluviæ deſcendere.* REL.

* *Deo Charus*,] *Al.* Dei amicus.

e Ὀρᾶ

σιν [e] ὁρᾷν ἐπιμένουσαν. ἀναχθέντα δ' εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἰουδαίων, ἠξίουν ὡς ἔπαυσε τὴν ἀνομβρίαν εὐξάμενος, [f] ἵν' οὕτως ἀρὰς κατὰ Ἀριστοβούλου καὶ τῶν συστασιαστῶν αὐτοῦ ἐπιθῆται. ἐπεὶ δὲ ἀντιλέγων καὶ παραιτούμενος ἐβιάσθη ὑπὸ τοῦ πλήθους, [g] στὰς μέσος αὐτῶν εἶπεν, "[h] ὦ Θεὸς βασιλεῦ τῶν ὅλων, ἐπεὶ οἱ μετ' ἐμοῦ νῦν "ἑστῶτες σὸς δῆμός ἐστι, καὶ πολιορκούμενοι δὲ ἱερεῖς "σοὶ, δέομαι μήτε κατὰ τούτων [i] ἐκείνοις ἐπακοῦσαι, "μήτε κατ' ἐκείνων ἃ οὗτοι παρακαλοῦσιν εἰς τέλος ἀγα"γεῖν." καὶ τὸν μὲν ταῦτ' εὐξάμενον περιστάντες οἱ πονηροὶ τῶν Ἰουδαίων κατέλευσαν.

β'. Ὁ δὲ Θεὸς ταύτης αὐτοὺς παραχρῆμα ἐτιμωρήσατο τῆς ὠμότητος, καὶ δίκην εἰσεπράξατο τοῦ Ὀνίου φόνου τούτῳ τῷ τρόπῳ. [k] πολιορκουμένων τῶν ἱερέων καὶ τοῦ Ἀριστοβούλου, συνέβη τὴν ἑορτὴν ἐπιστῆναι τὴν καλουμένην Φάσκα, καθ' ἣν ἔθος ἐστὶν ἡμῖν πολλὰ θύειν τῷ Θεῷ. ἀποροῦντες δὲ θυμάτων οἱ περὶ τὸν Ἀριστόβουλον, ἠξίωσαν [l] αὐτοῖς τοὺς ὁμοφύλους παρασχεῖν, χρήματα [m] λαβόντας ἀντὶ τῶν θυμάτων ὅσα θέλουσι. τῶν δὲ, εἰ [n] βούλονται λαβεῖν, χιλίας δραχμὰς ὑπὲρ ἑκάστης κεφαλῆς καταβαλεῖν κελευόντων, προθύμως ὅ, τε Ἀριστόβουλος καὶ οἱ ἱερεῖς ὑπέστησαν, καὶ διὰ τῶν τειχῶν καθιμήσαντες [o] ἔδωκαν αὐτοῖς τὰ χρήματα. κἀκεῖνοι λαβόντες οὐκ ἀπέδωκαν τὰ θύματα· ἀλλ' εἰς τοῦτο πονηρίας ἦλθον, ὥστε παραβῆναι τὰς πίστεις καὶ ἀσεβῆσαι εἰς τὸν Θεὸν, τὰ πρὸς τὴν θυσίαν μὴ [p] παρασχόντας τοῖς δεομένοις. [q] παρασπονδηθέντες δὲ οἱ ἱερεῖς ηὔξαντο τῷ Θεῷ, δίκην [r] αὐτῶν εἰσπράξασθαι παρὰ τῶν ὁμοφύλων. ὁ δὲ οὐκ ἀνεβάλετο τὴν τιμωρίαν· ἀλλὰ πνεῦμα πολὺ καὶ βίαιον ἐπιπέμψας, τὸν καρπὸν ἁπάσης τῆς χώρας διέφθειρεν, ὡς τὸν μόδιον τοῦ σίτου τότ' [s] αὐτοῖς ἐξωνεῖσθαι δραχμῶν ἕνδεκα.

γ'. [t] Ἐν τούτῳ πέμπει καὶ Σκαῦρον εἰς Συρίαν Πομπήϊος, αὐτὸς ὢν ἐν [v] Ἀρμενίᾳ καὶ πολεμῶν ἔτι Τιγράνῃ. ὁ δὲ, ἀφικόμενος εἰς Δαμασκὸν, Λόλλιον μὲν καὶ Μέτελλον νεωστὶ τὴν πόλιν ἡρηκότας εὑρὼν, αὐτὸς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἠπείγετο. [x] παραγινομένου δὲ πρέσβεις ἧκον παρ' αὐτοῦ τε Ἀριστοβούλου πρὸς αὐτὸν καὶ Ὑρκανοῦ, [y] συμμαχεῖν ἀξιούντων ἑκατέρῳ. [z] ὑπισχνουμένων δὲ, Ἀριστοβούλου μὲν [a] τετρακόσια δώσειν τάλαντα, τοῦ δὲ Ὑρκανοῦ τούτων οὐκ ἐλάττονα παρέξειν, προσδέχεται τὴν Ἀριστοβούλου ὑπόσχεσιν, καὶ γὰρ εὔπορος χρημάτων, καὶ μεγαλόψυχος ἦν, καὶ μετριωτέρων ἠξίου τυγχάνειν· ὁ δὲ καὶ πένης ἦν, καὶ γλίσχρος, [b] καὶ περὶ μειζόνων τὴν ἄπιστον προὔτεινεν ἐπαγγελίαν. οὐ γὰρ ἴσον ἦν βίᾳ πόλιν ἑλεῖν, [c] ἐν τοῖς μάλιστα ὀχυρὰν καὶ δυνατὴν, [d] ἢ φυγάδας ἐκβαλεῖν μετὰ τοῦ [e] Ναβαταίων πλήθους, οὐκ εὖ πρὸς πόλεμον [f] διακειμένου. τούτῳ τοίνυν προσθέμενος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, λαβὼν τὰ χρήματα λύει τὴν πολιορκίαν, κελεύσας ἀναχωρεῖν τὸν Ἀρέταν, ἢ πολέμιον αὐτὸν Ῥωμαίων ἀποδειχθή-

abdidit, quoniam durare ſeditionem videbat. Sed *illi*, eo in Judæorum caſtra perducto, poſtulant, ut quemadmodum ſiccitatem precibus finierat, ita nunc Ariſtobulum & ejus factionis homines diris ageret. cumque contradicens & deprecans coactus eſſet à multitudine, ſtans in medio eorum dicebat, "O Deus rex univerſitatis, quandoqui"dem qui mecum nunc ſtant, tuus populus eſt, "itemque qui obſidentur ſacerdotes tui ſunt, pre"cor ut neque contra hos illos audias, neque quæ "hi contra illos orant ad exitum perducas." Et illum quidem iſta precatum circumſtantes Judæorum peſſimi quique lapidibus necarunt.

Onias lapidatur.

2. Deus autem mox illos ob hanc crudelitatem ultus eſt, cædiſque Oniæ pœnas exegit ad hunc modum. Obſeſſis ſacerdotibus & Ariſtobulo, accidit ut feſtum inſtaret quod Paſcha vocatur, in quo nobis moris eſt multas hoſtias Deo immolare. At cum victimis carerent qui cum Ariſtobulo erant, populares ſuos rogarunt ut eas *ipſis* præberent, & pro iis quantam vellent pecuniam acciperent. cumque illi, ſi habere velint, in ſingula capita mille drachmas dari poſtularent, Ariſtobulus & ſacerdotes conditionem libenter acceperunt, & demiſſam per muros pecuniam illis dederunt. Atqui illi, accepta pecunia, victimas non dederunt: ſed eo improbitatis proceſſerunt, ut fidem violarent, & impii eſſent in Deum, ea quibus ad ſacra facienda opus erat egentibus non ſuppeditando. Sacerdotes autem contra fidem datam decepti Deum orarunt, ut ſe in populares ſuos ulciſceretur. Atque ille vindictam non diſtulit: ſed immiſſo magno violentoque vento totius regionis fruges corrupit, adeo ut eo tempore tritici modius undecim drachmis emeretur.

Fides violata ab obſidentibus.

Illos ob ſcelus ulciſcitur Deus.

3. Interea mittit Scaurum in Syriam Pompejus, cum ipſe eſſet in Armenia & adhuc adverſus Tigranem belligeraret. Ille vero, Damaſcum profectus, Lolliumque & Metellum, qui modo urbem ceperant, nactus *è veſtigio* in Judæam contendit. ubi vero eo pervenit, conveniunt eum ab Ariſtobulo & Hyrcano legati, auxilium poſtulantes utrique. Cumque Ariſtobulus quidem promitteret ſe quadringenta talenta daturum eſſe, Hyrcanus vero his non pauciora datum iri, Ariſtobuli promiſſionem accipit, quippe hominis pecunioſi & magnifici & æquiora poſtulantis: cum Hyrcanus pauper & parcus eſſet, & incredibilia polliceretur cum majora poſtularet. non enim ejuſdem facilitatis erat, urbem expugnare longe munitiſſimam & potentiſſimam, ac fugitivos depellere cum Nabatæorum turba ad bellum non admodum idonea. Ob has igitur cauſas cum Ariſtobulo paciſcitur, acceptaque pecunia ſolvit obſidionem, jubens Aretam diſcedere, aut *ni pareat* hoſtem Romanorum declaratum iri. Et Scaurus quidem Damaſcum

IV. *Scaurus, in Syriam à Pompeio miſſus, mox in Judæam contendit*

Scauro magna pollicentur Hyrcanus & Ariſtobulus.

Scaurus, accepta ab Ariſtobulo pecunia, Hieroſolyma ab obſidione liberat.

e Ὁρᾷν ἐπιμένουσαν] Ὁρᾷν ἰσχυρὰν ἐπ. *Hen.* HUDS. Et *Lugd. Bat.* neque male forſan. HAV.

f Ἵν' οὕτως ἀρὰς] Ἵν' οὕτως ἀρὰς θῇ κατὰ Ἀρ. κ. τ. συστασιωτῶν αὐτοῦ. ἐπεὶ *Hen.* & *Busb.*

g Στὰς μέσος αὐτῶν] Semper ſtabat in circulo, uti dicitur ibid. abuſus ad id verbis Haggæi. REL.

h Ὦ Θεὸς βασιλεῦ τῶν ὅλων,] Ὦ Θεὲ Βασ. *Hen.* (*Lugd. Bat.*) *Busb. Vat.* & *Zonar.* HUDS. Eadem fere phraſi utitur in precibus ſuis, quas Talmudici habent. REL.

i Ἐκείνοις ἐπακοῦσαι, μήτε κατ' ἐκείνων] Ita *Hen. Vat.* & forſan *Epiphan.* nec aliter *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) niſi quod ὑπακούσῃς habeant. ἐκείνοις ἀκοῦσαι, μήτε ἐκείνων in *Editis.* ἐκείνοις ἐπαρήξῃς, μήτε μὴν κατ' ἐκείνων τούτοις *Zonar.*

k Πολιορκουμένων τῶν ἱερέων] Sic *Busb. Hen.* & *Epiphan.* πολιορκουμένων γὰρ τῶν in *Editis.*

l Αὐτοῖς τοὺς ὁμοφύλους] Αὐτοῖς non agnoſcit *Busb.* αὐτοὺς habet *Vat.*

m Λαβόντας] Λαβόντες *Busb.* λαμβάνοντες *Hen.*

n Βούλονται λαβεῖν,] Βούλοιντο *Busb.* & *Vat.* εἰ βούλονται μυρίας χιλίας δραχμὰς *Hen.*

o Ἔδωκαν αὐτοῖς τὰ χρήματα.] Ἔδοσαν & mox ἀπέδοσαν *Hen.*

p Παρασχόντας τοῖς δεομένοις.] Παρασχόντες *Busb. Hen.* & *Vat.*

q Παρασπονδηθέντες] Conf. de Vita §. 59.

r Αὐτῶν εἰσπράξασθαι] Αὐτῶν deëſt *Hen.* & εἰσπρᾶξαι habet *Busb.* paulo poſt ὥστε pro ὡς.

s Αὐτοῖς] *Lugd. Bat.* αὐτοὺς.

t Ἐν τούτῳ ——— Πομπήϊος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 1. item infra c. 5. §. 1. SPANH.

v Ἀρμενίᾳ] Vide *Uſſerii* Annales, p. 246. *Edit. Lond.*

x Παραγινομένου] *L. B.* παραγινομένου.

y Συμμαχεῖν ἀξιούντων ἑκατέρῳ.] *Lugd. Bat.* εἰ βούλοιτο συμμαχεῖν. α. ἑκατέροις.

z Ὑπισχνουμένων δὲ,] Ὑπισχνουμένου *Hen.* & *Busb.*

a Τετρακόσια δώσειν τάλαντα,] Τριακόσια *Vat.* & *Gall.* ut & *Vet. Interpr.* in l. 1. *de Bello Jud.* quæ lectio firmari videtur ex ſeq. cap. 2. §. 5. ab init. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 3. SPANH.

b Καὶ περὶ μειζόνων] Ita *Baſ. Hen. Busb.* & *Vat.* ὑπὲρ μειζόνων in *Ed. Gen.*

c Ἐν τοῖς μάλιστα] Ἐν ταῖς μ. *Hen.* & *Lugd. Bat.*

d Ἢ φυγάδας] Cl. *Lowthius* καὶ pro ἢ reponendum cenſet.

e Ναβαταίων] Ναβαταῖοι de Arabibus. SPANH.

f Διακειμένου.] Διακειμένων *Busb.* & *Lugd. Bat.*

scum iterum petiit: Aristobulus vero cum magnis copiis in Aretam & Hyrcanum expeditionem fecit: & cum eis, ad locum qui Papyron appellatur, congressus, prælio superat, & hostium circiter septem millia interimit, cum quibus cecidit & Phalion frater Antipatri.

σεσθαι. καὶ Σκαῦρος μὲν εἰς Δαμασκὸν πάλιν ἀνεχώρησεν· Ἀριστόβουλος δὲ μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἐπί τε Ἀρέταν καὶ Ὑρκανὸν ἐστράτευσε, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς [g] ἐπὶ τοῦ καλούμενον [h] Παπυρῶνα, νικᾷ τῇ μάχῃ καὶ κτείνει περὶ [i] ἑξακισχιλίους τῶν πολεμίων, μεθ' ὧν ἔπεσε [k] καὶ Φαλίων ὁ Ἀντιπάτρου ἀδελφός.

CAP. III.

V.

Quomodo Aristobulus & Hyrcanus Pompejum conveniebant de regno disceptantes: utque Aristobulo in castellum Alexandrium fugiente, Pompejus in eum exercitum ducit, jubetque ut munitiones sibi traderet.

ΚΕΦ. γ΄.

Ὡς Ἀριστόβουλος καὶ Ὑρκανὸς πρὸς Πομπήϊον ἔρχονται περὶ τῆς βασιλείας δικαιολογούμενοι· καὶ ὡς Ἀριστοβούλου εἰς Ἀλεξάνδρειον φεύγοντος, Πομπήϊος ἐπ' αὐτὸν στρατεύει, καὶ τὰ ἐρύματα παραδιδόναι κελεύει.

Pompejus in Syriam venit, eique vitem auream mittit Aristobulus.

NON multo autem post, cum Pompejus Damascum venisset, & Cœlen-Syriam obiret, venerunt ad eum legati ex tota Syria & Ægypto & Judæa. Misit enim ei ingens donum Aristobulus, vitem auream ex quingentis talentis. Meminit autem hujus muneris etiam Strabo Cappadox, his verbis. "Venit & ex Ægypto legatio, cum "corona aureorum quatuor mille, & ex Judæa sive "vitis sive hortus: quod opus τερπωλὴ *delectatio-* "*nem* nominabant. Hoc donum vidimus etiam "nos Romæ in templo Jovis Capitolini dedica- "tum, cum inscriptione ALEXANDRI JU- "DÆORUM REGIS. Æstimabatur autem "quingentis talentis. Et quidem fertur, Aristo- "bulum Judæorum dynasten hoc misisse.

Strabonis de ea testimonium.

ΜΕΤ' οὐ πολὺ δὲ Πομπηΐου εἰς Δαμασκὸν ἀφικομένου, καὶ Κοίλην Συρίαν ἐπιόντος, ἧκον παρ' αὐτὸν πρέσβεις ἐξ ὅλης Συρίας καὶ Αἰγύπτου, καὶ ἐκ τῆς Ἰουδαίας. ἔπεμψε γὰρ αὐτῷ μέγα δῶρον Ἀριστόβουλος, ἄμπελον χρυσῆν ἐκ πεντακοσίων ταλάντων. μέμνηται δὲ τοῦ δώρου καὶ Στράβων ὁ Καππάδοξ, λέγων οὕτως. "ἦλθε δὲ καὶ ἐξ Αἰγύπτου πρεσ- "βεία, καὶ στέφανος ἐκ χρυσῶν τετρακισχιλίων, καὶ ἀπὸ τῆς "Ἰουδαίας εἴτε [l] ἄμπελος εἴτε κῆπος· [m] τερπωλὴν [n] ὠνό- "μαζον τὸ δημιούργημα. τοῦτο μέντοι τὸ δῶρον ἱστορήκαμεν "καὶ ἡμεῖς ἀνακείμενον ἐν Ῥώμῃ, ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς τοῦ Καπε- "τωλίου, ἐπιγραφὴν ἔχον [o] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΤΩΝ "ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ἐτιμήθη δὲ εἶναι πεντακοσίων "ταλάντων. Ἀριστόβουλον μὲν οὖν τοῦτο λέγεται πέμψαι [p] τὸν "Ἰουδαίων δυνάστην.

Hyrcani & Aristobuli legati ad Pompeium veniunt.

2. Non multo autem post venerunt rursus ad eum legati, Antipater pro Hyrcano & Nicodemus pro Aristobulo: * qui etiam accusabat eos qui pecunias acceperant, primum Gabinium, deinde Scaurum, quorum hic quinquaginta, ille trecenta talenta *acceperat;* hos quoque præter alios inimicos ei faciens. At *Pompejus* jussis iis, qui controversias habebant, ineunte vere *ad se* venire, educto ex hybernis exercitu in agrum Damascenum contendit: & in transitu arcem Apamiæ; quam munivit Cyzicenus Antiochus, funditus evertit, & † Ptolemæi Mennæi regionem consideravit, hominis mali, non minus quam fuerat Dionysius Tripolitanus, securi percussus, eique affinitate conjunctus; qui tamen mille talentis peccatorum veniam redemit, quibus Pompejus militibus stipendium solvit. Expugnavit etiam Lysiada præsidium, cujus tyrannus erat Silas Judæus. Cumque urbes Heliopolim & Chalcida pertransisset, & montem superasset Cœlen-Syriam ut appellatur disterminantem, à Pella Damascum se contulit;

Multa in Syria præclare gesta à Pompejo.

β΄. Μετ' οὐ πολὺ δὲ [q] ἧκον πάλιν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν, Ἀντίπατρος μὲν ὑπὲρ Ὑρκανοῦ, Νικόδημος δὲ ὑπὲρ Ἀριστοβούλου· ὃς δὴ καὶ κατηγορεῖ τῶν λαβόντων χρήματα, [r] Γαβινίου μὲν πρότερον, Σκαύρου δὲ ὕστερον, τοῦ μὲν τριακόσια, τοῦ δὲ τετρακόσια τάλαντα, [s] πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐχθροὺς καὶ τούτους αὐτῷ κατασκευάζων. κελεύσας δὲ ἥκειν τοὺς διαμφισβητοῦντας, ἐνισταμένου τοῦ ἔαρος, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν ἐκ τῶν [t] χειμαδίων, ὥρμησεν [v] ἐπὶ τὴν Δαμασκηνήν· καὶ τήν τε ἄκραν ἐν παρόδῳ τὴν ἐν Ἀπαμείᾳ κατέσκαψεν, ἣν ὁ Κυζικηνὸς [x] ἐτείχισεν Ἀντίοχος, καὶ τὴν Πτολεμαίου τοῦ Μενναίου χώραν κατενόησεν, ἀνδρὸς πονηροῦ, καὶ [y] οὐδὲν ἐλάττονος Διονυσίου τοῦ Τριπολίτου, τοῦ πελεκισθέντος, [z] ὅσπερ καὶ κηδεύων ἐτύγχανεν αὐτῷ, χιλίοις μέντοι ταλάντοις ἐξωνησαμένου τὴν ὑπὲρ τῶν [a] ἡμαρτημένων τιμωρίαν, οἷς Πομπήϊος τοὺς στρατιώτας ἐμισθοδότησεν. ἐξεῖλε δὲ καὶ Λυσιάδα χωρίον, οὗ τύραννος ἦν Σίλας ὁ Ἰουδαῖος. διελθὼν δὲ [b] τὰς πόλεις τήν τε [c] Ἡλιόπολιν καὶ τὴν Χαλκίδα, καὶ τὸ διεῖργον ὄρος ὑπερβαλὼν τὴν Κοίλην προσαγορευομένην

g Ἐπὶ τοῦ καλούμενον] Περὶ *Busb.*
h Παπυρῶνα,] Καπυρῶνα juxta *Epiphanii* libros. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 3. SPANH.
i Ἑξακισχιλίους] Ita *Hen. Busb.* & *Epiphan.* ἑπτακισχιλίους *Bas. Gen.* & *aliquot MSS.* HUDS. Ὀκτακισχιλίους; ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 3. MSS. ibi ἑξακισχιλίους, unde Ox. ἑπτακισχιλίους· SPANH.
k Καὶ Φαλίων] Cum in lib. 1. *de Bello Jud.* habeamus in *Græcis* omnibus Φαλλίωνα, hîc loci (cum *Montacutio* in *Exerc.* 10. §. 1.) καὶ φαλίων rescripsi pro Καιφαλίων. (*Lugd. Bat.* Κεφαλλίων) Verum juxta *Vet. Interpr.* hîc Κεφαλὼν legendum; illic Κεφαλῶνα. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 3. SPANH.
l Ἄμπελος εἴτε κῆπος·] Vide *Plinii* Nat. Hist. l. 37. c. 2. Non ad Templum pertinuisse videtur hæc vitis, ut nonnulli voluerunt: sed, ut verisimile est, κειμήλιον erat domus Hassamonæorum, prout dicit *Scalig.* in *Elencho Trihæres. Nic. Serrarii*, c. 5.
m Τερπωλὴ] Ita *Hen.* τερπολὴ in *Editis Aliisque.* τερπνὸν juxta *Epiphanii* libros. HUDS. Τερπολὴ de vite aurea Hierosolymis Romam missa. SPANH. Τερπολή. מרבלין. REL.
n Ὠνόμαζον τὸ δημιούργημα.] Iterum cum *Cod. Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* qui vertit, *nominabant.* in *cæteris* ὀνομάζει.
o Ἀλεξάνδρου] Ita in *Græcis* plerisque, tam *Editis* quam *MSS.* Ἀριστοβούλου pro Ἀλεξάνδρου habet *Busb.* in *Epiphanii* versione *Aristobuli filii Alexandri regis Judæorum* &c. unde aliquis forsan rescribendum censeret, Ἀριστοβούλου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Vulgata lectione retenta, dicendum cum *Usserio* (in *Annalibus* V. T. p. 248. *Edit. Lond.*) donarium hoc ab Alexandro Jannæo in templo Hierosolymitano repositum, & à filio ejus Aristobulo ad Pompejum inde transmissum.

p Τῶν Ἰουδαίων δυνάστην.] Τὸν Ἰουδ. *Hen.* τὸν τῶν Ἰουδ. *Vat.*
q Ἧκον πάλιν] Ἧκον πρὸς αὐτὸν πάλιν πρέσβεις *Hen.*
* *Qui etiam accusabat eos qui pecunias acceperant,*] Qui etiam accusabant Gabinium & Scaurum quod pecunias accepissent, ille trecenta talenta, alter quadringenta, *Epiphan.*
r Γαβινίου] Ita cum *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Gall.* Γαβινίου in *cæteris.*
s Πρὸς τοῖς ἄλλοις] Πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τούτους ἐχθροὺς αὐτῷ κατ. *Hen.*
t Χειμαδίων,] Χειμαδείων *Hen.*
v Ἐπὶ τὴν Δαμασκηνήν·] Ἐπὶ τῆς Δαμασκηνῆς *Busb.* (ut & margo *Lugd. Bat.*) ἐπὶ τὴν Δαμασκὸν *Gall.*
x Ἐτείχισεν] Ita ex *MSS.* (etiam *L. B.*) & *Vet. Interpr.* ἐτείχισεν perperam in *Editis.*
† *Ptolemæi Mennæi regionem consideravit,*] Id est qui *Menneus dicebatur:* aliis vero, *Mennæi* filii. Vide supr. lib. 13. c. 16. §. 3. & supr. lib. 13. c. 15. §. 2.
y Οὐδὲν ἐλάττονος] Οὐδὲν ἔλαττον *Busb.*
z Ὅσπερ καὶ κηδεύων] Sic in plerisque *MSS.* (ut & *L. B.*) ὥσπερ in *Editis.*
a Ἡμαρτημένων τιμωρίαν,] Sequutus sum *Cod. Hen.* in *Editis Aliisque* ἁμαρτημάτων.
b Τὰς πόλεις] Καὶ πόλεις ἑτέρας solus *Busb.*
c Ἡλιόπολιν] Ita cum *Cod. Hen.* Ἡλίου πόλιν in *reliquis.* In *Epiphanii* versione, *Cumque civitates Heliopolin & Chalcidem transiisset, in medio positum montem ascendit, & in inferiorem Syriam Damascumque pervenit.*

Συρίαν, ἀπὸ τῆς Πέλλης εἰς Δαμασκὸν [d] ἧκεν· ἔνθα δὴ καὶ τῶν Ἰουδαίων διήκουσε καὶ τῶν [e] ἡγουμένων αὐτῶν, οἳ πρός τε ἀλλήλους διεφέροντο, ὅ, τε Ὑρκανὸς καὶ Ἀριστόβουλος, καὶ τὸ ἔθνος πρὸς ἀμφοτέρους, τὸ μὲν οὐκ ἀξιοῦν [f] βασιλεύεσθαι, πάτριον γὰρ εἶναι τοῖς ἱερεῦσι τοῦ [g] τιμωμένου παρ᾽ αὐτοῖς Θεοῦ πειθαρχεῖν, ὄντας δὲ τούτους ἀπογόνους τῶν ἱερέων εἰς ἄλλην μετάγειν ἀρχὴν τὸ ἔθνος ζητῆσαι, ὅπως καὶ [h] δοῦλοι γένοιντο. Ὑρκανὸς δὲ κατηγόρει, ὅτι πρεσβύτερος ὢν [i] ἀφαιρεθείη τὸ πρεσβεῖον ὑπ᾽ Ἀριστοβούλου, καὶ μικρὸν ἔχοι μέρος τῆς χώρας ὑφ᾽ αὑτῷ, τὴν δὲ ἄλλην βίᾳ [k] λαβὼν Ἀριστόβουλος· τάς τε καταδρομὰς τὰς ἐπὶ τοὺς ὁμόρους, καὶ τὰ πειρατήρια τὰ ἐν θαλάττῃ τοῦτον εἶναι τὸν συστήσαντα [l] διέβαλλεν, οὐκ ἂν οὐδ᾽ ἀποστῆναι λέγων τὸ ἔθνος, [m] εἰ μὴ βίαιός τε καὶ ταραχώδης ὑπῆρχε. συνηγόρουν δὲ αὐτῷ [n] ταὐτὰ λέγοντες πλείους ἢ χίλιοι τῶν δοκιμωτάτων Ἰουδαίων, Ἀντιπάτρου παρασκευάσαντος. ὁ δὲ τοῦ μὲν ἐκπεσεῖν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς τὴν ἐκείνου φύσιν ᾐτιᾶτο, ἄπρακτον οὖσαν, καὶ διὰ τοῦτ᾽ εὐκαταφρόνητον. αὐτὸν δὲ ἔλεγε φόβῳ τοῦ μὴ πρὸς ἄλλους μεταστῆναι τὴν ἀρχὴν, ἐξ ἀνάγκης αὐτὴν ὑπελθεῖν, προσαγορεύεσθαι δὲ αὐτὸν τοῦτο ὅπερ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν πατέρα. καὶ δὴ μάρτυρας τούτων ἐκάλει τοὺς νέους καὶ σοβαρωτέρους, ὧν ἐβδελύττοντο τὰς πορφυρίδας καὶ τὰς κόμας καὶ τὰ φάλαρα, καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, ὃν ὥσπερ οὐ δίκην ὑφέξοντες ἀλλ᾽ ὡς εἰς πομπὴν προϊόντες [o] ὑπέκειντο.

γʹ. Πομπήϊος δὲ τούτων ἀκούσας, καὶ καταγνοὺς Ἀριστοβούλου βίαν, τότε μὲν αὐτοὺς ἀπέπεμψε διαλεχθεὶς πρᾴως· ἐλθὼν δ᾽ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἔλεγε διατάξειν ἕκαστα, [p] ἐπειδὰν τὰ τῶν Ναβαταίων πρῶτον [q] ἴδοι. τέως δ᾽ [r] ἐκέλευσεν ἡσυχίαν ἄγειν, θεραπεύων ἅμα τὸν Ἀριστόβουλον, μὴ τὴν χώραν ἀποστήσῃ καὶ διακλεισθείη τῶν παρόδων. ἔτυχε μέντοι τοῦτο ἐξ Ἀριστοβούλου γενόμενον. οὐ γὰρ ἀναμείνας οὐδὲν ὧν διελέχθη πρὸς αὐτὸν ὁ Πομπήϊος, [s] εἰς [t] Δήλιον πόλιν ἦλθε, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπῆρεν.

δʹ. Ὀργίζεται δὲ ἐπὶ τούτοις Πομπήϊος, καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς Ναβαταίους ἀναλαβὼν στρατιὰν, ἔκ τε Δαμασκοῦ καὶ τῆς ἄλλης Συρίας [v] ἐπικουρίαν, σὺν τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ Ῥωμαίων τάγμασιν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Ἀριστόβουλον. ὡς δὲ παραμειψάμενος Πέλλαν καὶ Σκυθόπολιν εἰς Κορέας ἧκεν, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ τῆς Ἰουδαίας διεξιόντι τὴν μεσόγειον, [x] ἐνταῦθα εἴς τι περικαλλὲς ἔρυμα, ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ ὄρους ἱδρυμένον, [y] Ἀλεξάνδρειον, Ἀριστοβούλου συμπεφευγότος, πέμψας ἐκέλευσεν ἥκειν πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ, παραινούντων πολλῶν μὴ πολεμεῖν Ῥωμαίοις, κάτεισι· καὶ, δικαιολογησάμενος πρὸς τὸν ἀδελφὸν περὶ τῆς ἀρχῆς, πάλιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναβαίνει Πομπηΐου συγχωρήσαντος. καὶ τοῦτ᾽ ἐποίησε δὶς καὶ τρὶς, [z] ἅμα μὲν κολακεύων τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ περὶ τῆς βασιλείας ἐλπίδα, καὶ πρὸς ἕκαστον ὧν [a] ἐκέλευσε Πομπήϊος ὑπακούειν ὑποκρινόμενος, ἅμα δὲ ἀναχωρῶν εἰς [b] τὰ ἐρύματα [c] ὑπὲρ τοῦ μὴ καταλύειν αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ πολε-

Querela Judæorum de Hyrcano & Aristobulo.

ubi & Judæos & eorum duces audivit, qui & ipsi inter se dissidebant, Hyrcanus scilicet & Aristobulus, & gens ab utroque, regio quidem imperio subjici detrectans, quod patrium esset, sacerdotibus ejus Dei, qui apud ipsos coleretur, ut obedirent, hosque sacerdotibus prognatos conari in aliam principatus rationem transferre gentem, ut in servitutem redigatur: Hyrcanus vero querebatur, quod grandior ipse ab Aristobulo privatus esset jure ætatis; parvamque terræ partem sub se haberet, reliquam vi abstulisset Aristobulus; eumque esse criminabatur, qui & incursionum in finitimos agros, & in mari ut piratica exerceretur, auctor exstitisset: gentem nunquam fuisse rebellaturam dicens, nisi ille violentus & turbidus fuisset. Atque hæc ei attestabantur supra mille de Judæorum illustrissimis, quos Antipater subornaverat. At Aristobulus eum principatu excidisse suæ ipsius naturæ culpa contendebat, ut quæ ignava esset, ideoque facile contemneretur. se vero, ajebat, imperium necessario subiisse ne ad alios transferretur; ipsum autem non alio nomine appellari, quam quo & pater Alexander *ante se* usus est. Atque harum rerum testes citabat juvenes quosdam insolentiores, purpura & coma & phaleris & reliquo invidioso *nobilitatis* ornatu comptos, quem non quasi causam dicturi, sed quasi pompam obituri sumpserant.

Hyrcani querela de Aristobulo.

Aristobuli defensio.

3. Pompejus, his auditis, Aristobulum de vi condemnavit, ac tum eos comiter alloquutus dimisit: seque in terram eorum profectum omnia compositurum dicebat, postquam prius Nabatæorum res inspexisset. at interea quietos se tenere jussit; Aristobulum simul colens, ne nationem averteret & transitum ei intercluderet. neque tamen non est id ab Aristobulo factum. Nam nulla re exspectata earum, de quibus cum eo Pompejus colloquutus erat, in urbem Delium & inde in Judæam se contulit.

Pompejus, Hyrcano favens, Aristobulum dimittit.

4. Istis autem Pompejus irascitur, & assumpto quem in Nabatæos ducebat exercitu, & à Damasco reliquaque Syria auxilio, aliisque quas habebat legionibus Romanis, in expeditionem profectus est adversus Aristobulum. Atque ubi præterita Pella & Scythopoli ad Coreas venit, quæ *urbs* per mediterranea obeunti initium est Judææ, illic in quoddam præsidium pulchrum admodum, in montis vertice situm, Alexandrium *dictum*, cum Aristobulus confugisset, *Pompejus ei* significatum misit ut ad se veniret. Ille vero, monentibus multis, ne cum Romanis bellum gereret, descendit: &, postquam cum fratre de potentatu disceptaverat, iterum in arcem ascendit permissu Pompeji. id quod iterum & tertio fecit, simul semet adulari sinens spe regni ab ipso obtinendi, & ad omnia ejus imperata se obedientem esse simulans, simulque in castellum se, ne vires amitteret, recipiens, &

VI. Pompejus in Aristobulum exercitum ducit.

Aristobulus castella Pompeio tradit.

d Ἧκεν·] Ἦλθεν *Busb.*
e Ἡγουμένων αὐτῶν,] Ἡγεμόνων *Busb.*
f Βασιλεύεσθαι,] Βασιλεύσασθαι *Busb.*
g Τιμωμένου] Τιμημένου *Hen.*
h Δοῦλοι γένοιντο.] Δοῦλον γένοιτο *Busb.* & *Hen.*
i Ἀφαιρεθείη] Ἀφαιρεθῇ τὸ πρεσβεῖον *Vat.* ἀφαιρεθείη τοῦ πρεσβείου *Busb.*
k Λαβὼν Ἀριστόβουλος·] Λαβεῖν Ἀριστόβουλον *Busb.*
l Διέβαλλεν,] Ita *Busb.* & *Hen.* διέβαλεν in *cæteris.*
m Εἰ μὴ βίαιός τε] Αὐτοὺς post ἔθνος addit *Busb.*
n Ταὐτὰ λέγοντες] Ita lego cum *Cod. Hen.* ταῦτα in *cæteris.* id quod admitti potest, si λέγοντι legamus cum duobus *MSS.*
o Ὑπέκειντο.] *Lugd. Bat.* non male περιέκειντο. HAV.
p Ἐπειδὰν] Καλῶν post ἕκαστα addit *Hen.*
q Ἴδοι.] Ἴδῃ *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*
r Ἐκέλευσεν ἡσυχίαν ἄγειν,] Ἔδοξεν *Busb.*
s Εἰς Δήλιον πόλιν ἦλθε,] In *lib.* 1. *de Bello Jud.* ἀπὸ Διοσπόλεως χωρίζεται, nulla mentione facta urbis Delii. In *Epiphanii* libris, *in Delon civitatem venit.*
t Δήλιον πόλιν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 4. SPANH.
v Ἐπικουρίαν,] Ἐπικουρικὰς, σὺν τοῖς ὑπ. *Hen.*
x Ἐνταῦθα] Ἐνταῦθα ἐστὶ περικ. ἔ. ἐ. ἄ. τ. ὄ. ἱδρυμένον, Ἀλεξάνδρειον, εἰς ὃ Ἀρ. συμπεφυγότος, πέμψας in *Editis.* οὗ ἐπὶ τὸ Ἀλεξάνδρειον συμπεφυγότος Ἀριστοβούλου, ἔρυμα δὲ τοῦτο περικαλλὲς ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ ὄρους ἱδρυμένον, πέμψας *Busb.* quæ lectio non displiceret, nisi quod nimium à *vulgata* recedat. Ἐνταῦθα εἴς τι περικ. ἔρ. ἐ. ἄ. τ. ὄ. ἱδρυμένον, Ἀλεξάνδρειον, εἰς Ἀρισ. *Hen.* &c. unde textum (omisso εἰς ὃ *Editorum*, aut εἰς Cod. *Hen.* & ἐστὶ in εἴς τι mutato) restituendum censui.
y Ἀλεξάνδρειον,] Ἀλεξάνδρειον Castrum Judææ infr. c. 5. §. 2. item supr. lib. 13. c. 16. §. 3. SPANH.
z Ἅμα μὲν κολακεύων] Ἅμα μὲν κολακεύων τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*
a Ἐκέλευσε Πομπήϊος] Κελεύσειεν *Hen.*
b Τὰ ἐρύματα] Ita *Lugd. Bat.* quomodo scribendum esse etiam sequentia docent. *Alii* τὸ ἔρυμα. HAV.
c Ὑπὲρ τοῦ μὴ καταλύειν αὐτὸν] Ὑπὲρ τοῦ μὴ καταλύειν ἔξω αὐτοῦ, *ne extra illud diverteret*, legendum conjicit *Schotanus.* Ὡς μὴ προκαταλύειν δόξειεν αὐτὸν in l. 1. de *Bello Jud.* quod *Rufinus* vertit, *ne quid regiæ dignitati detrahere videretur.*

& ad bellandum opes sibi parans, veritus ne principatum transferret ad Hyrcanum. At jubente Pompejo ut castella traderet & præsidiorum præfectis sua manu scriberet (alioquin interdictum erat ne *quenquam* admitterent) paruit ille quidem; sed ægre id ferens, Hierosolyma concessit, seque ad bellum præparavit. Atque haud multo post Pompejo, adversus eum copias ducenti, quidam in via, qui à Ponto venerant, Mithradatis obitum nunciant, qui à Pharnace filio suo peremptus erat.

Mithradates à Pharnace occisus.

μεῖν ἀφορμὴν αὐτῷ παρασκευαζόμενος, δεδιὼς μὴ τὴν ἀρχὴν εἰς Ὑρκανὸν περιστήσῃ. κελεύοντος δὲ Πομπηΐου [d] παραδιδόναι τὰ ἐρύματα, καὶ τοῖς [e] φρουράρχαις ἐπιστέλλειν τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ, παραδέχεσθαι δὲ ἄλλως [f] ἀπείρητο, πείθεται μὲν, δυσανασχετῶν δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν παρασκευῇ τοῦ πολεμεῖν ἐγίνετο. καὶ μετ' οὐ πολὺ Πομπηΐῳ, στρατιὰν ἐπ' αὐτὸν ἄγοντι, καθ' ὁδὸν [g] ἀφικόμενοί τινες ἐκ Πόντου τὴν [h] Μιθραδάτου τελευτὴν ἐμήνυον, διὰ Φαρνάκου τοῦ παιδὸς [i] αὐτοῦ γενομένην.

VII.

CAP. IV.

Quomodo Pompejus Hierosolyma, postquam cives ei portas clauserant, obsidet & vi expugnat: & quæ præterea in Judæa fecit.

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς Πομπήϊος Ἱεροσόλυμα, τῶν πολιτῶν αὐτῷ τὰς πύλας ἀποκλεισαμένων, πολιορκεῖ καὶ κατὰ κράτος αἱρεῖ· οἷά τε πρὸς τούτοις ἔπραξεν ἐν Ἰουδαίᾳ.

Pompejus Hierosolyma contendit.

CUM autem apud Hierichuntem castra posuisset *Pompejus*, (ubi palmæ nascuntur vigentque, & opobalsamum unguentum præstantissimum, quod fruticibus acuto lapide incisis instar succi exsudat) mane Hierosolyma contendit. Et Aristobulus mutata sententia eum adit; atque pecuniam se ei daturum, & Hierosolymis recepturum esse pollicens, orabat ut bello supersedeat, & quæ velit cum pace faciat. Illi cum veniam oranti dedisset Pompejus, mittit Gabinium & milites ad pecuniam & urbem *accipiendam*. neque tamen quidquam horum factum est: quin reversus est Gabinius, urbe exclusus, nec accepta pecunia, quod Aristobuli milites conventa servari non permiserunt. Has ob causas ira incensus est Pompejus, &, cum Aristobulum in custodiam dedisset, ipse ad urbem proficiscitur, cætera quidem firmam, tantum septentrionali parte levius munitam. circundabat enim eam lata profundaque vallis, intra se fanum comprehendens, lapideo muro valide admodum cinctum.

Gabinio, Pompeji legato, portas claudunt Hierosolymitani.

Στρατοπεδευσάμενος δὲ [k] ἐπὶ Ἱεριχοῦντα, [l] οὗ τὸν φοίνικα τρέφεσθαι συμβέβηκε, [m] καὶ τὸ ὀποβάλσαμον μύρον ἀκρότατον, ὃ τῶν [n] θάμνων τεμνομένων ὀξεῖ λίθῳ [o] ἀναπιδύει ὥσπερ ὀπὸς, ἕωθεν ἐπὶ [p] Ἱεροσόλυμα ἐχώρει. καὶ μετανοήσας Ἀριστόβουλος ἀφικνεῖται πρὸς Πομπήϊον· καὶ χρήματα [q] διδοὺς, καὶ τοῖς Ἱεροσολύμοις αὐτὸν εἰσδεχόμενος, παρεκάλει παύσασθαι τοῦ πολέμου, καὶ πράττειν μετ' εἰρήνης ὅ, τι βούλεται. συγγνοὺς [r] δὲ Πομπήϊος αὐτῷ δεομένῳ, πέμπει Γαβίνιον καὶ στρατιώτας, ἐπί τε τὰ χρήματα καὶ τὴν πόλιν. οὐ μὴν ἐπράχθη τι τούτων, ἀλλ' ἐπανῆλθεν ὁ Γαβίνιος, τῆς τε πόλεως ἀποκλεισθεὶς, καὶ τὰ χρήματα μὴ λαβὼν, τῶν Ἀριστοβούλου στρατιωτῶν οὐκ ἐπιτρεψάντων τὰ συγκείμενα γενέσθαι. ὀργὴ δ' ἐπὶ τούτοις Πομπήϊον λαμβάνει, καὶ, τὸν Ἀριστόβουλον ἐν φυλακῇ καταστήσας, αὐτὸς ἐπὶ τὴν πόλιν ἔρχεται, τὰ μὲν ἄλλα πάντα οὖσαν ὀχυρὰν, μόνῳ δὲ τῷ βορείῳ μέρει φαύλως ἔχουσαν. περιέρχεται γὰρ αὐτὴν φάραγξ εὐρεῖά τε καὶ βαθεῖα, ἐντὸς ἀπολαμβάνουσα τὸ ἱερὸν, λιθίνῳ περιβόλῳ καρτερῶς πάνυ τετειχισμένον.

VIII. *Hierosolymorum una pars Pompejo tradita, altera obsessa.*

2. Erat autem hominum intus dissidium, quid facto opus esset non consentientium. nam quidam censebant urbem dedendam Pompejo: alii vero, Aristobulo faventes, portas ei claudendas bellumque parandum esse suadebant, quoniam Aristobulus in vinclis haberetur. Atque hi fanum præoccuparunt, & pontem, qui ab eo in urbem ferebat, interruperunt, sese ad sustinendam obsidionem parantes: alii vero, admisso exercitu, urbem Pompejo & regiam tradiderunt. At Pompejus, misso Pisone legato cum exercitu, urbem & regiam præsidiis firmabat: domosque fano adjacentes, & omnia quæ foris circa templum erant muniebat. Ac primum quidem iis qui intus erant de pace ineunda verba faciebat: cum autem illi in quas offerebat conditiones non descenderent, circumjecta loca muro sepsit, Hyrcano ad omnia studiose ei subserviente. Porro Pompejus castra collocavit extra, à fani parte septentrionali, qua erat expugnabile. Stabant & ibi magnæ turres, & fossa depressa erat, profundaque valle circun-

Pompejus templum oppugnare parat.

β'. Ἦν δὲ τῶν ἀνθρώπων ἔνδον στάσις, οὐχ ὁμονοούντων περὶ τῶν ἐνεστώτων. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐδόκει παραδιδόναι Πομπηΐῳ τὴν πόλιν· οἱ δὲ τὰ Ἀριστοβούλου φρονοῦντες ἀποκλείειν τε καὶ πολεμεῖν παρῄνουν, τῷ κἀκεῖνον ἔχεσθαι δεδεμένον. φθάσαντες δὲ οὗτοι τὸ ἱερὸν καταλαμβάνουσι, καὶ τὴν τείνουσαν ἀπ' αὐτοῦ γέφυραν εἰς τὴν πόλιν ἔκοψαν, εἰς πολιορκίαν εὐτρεπιζόμενοι. οἱ δὲ ἕτεροι δεξάμενοι τὴν στρατιὰν [s] ἐνεχείρισαν Πομπηΐῳ τήν τε πόλιν καὶ τὰ βασίλεια. Πομπήϊος δὲ Πείσωνα [t] τὸν ὑποστράτηγον πέμψας σὺν [v] στρατῷ, τήν τε πόλιν, καὶ τὰ βασίλεια ἐφρούρει· καὶ τὰς οἰκίας τὰς [x] πρὸς τὸ ἱερὸν, καὶ ὅσα ἦν ἔξω περὶ τὸ ἱερὸν ὠχύρου. καὶ τὸ μὲν πρῶτον, λόγους συμβατηρίους τοῖς ἐντὸς προσέφερεν· οὐχ ὑπακουόντων δὲ εἰς ἃ προσεκαλεῖτο, τὰ πέριξ ἐπετείχισε χωρία, πρὸς ἅπαντα Ὑρκανοῦ προθύμως ὑπηρετοῦντος. Πομπήϊος δὲ ἔσωθεν στρατοπεδεύεται, κατὰ [y] τὸ βόρειον τοῦ ἱεροῦ μέρος, ὅθεν ἦν ἐπίμαχον. ἀνεστήκεσαν δὲ καὶ ἐνταῦθα μεγάλοι πύργοι, καὶ τάφρος δὲ [z] ὀρώρυκτο, καὶ βα-

d Παραδιδόναι τὰ ἐρύματα,] Παραδοῦναι *Hen.*
e Φρουράρχαις] Φρουράρχοις *Hen. & Busb.*
f Ἀπείρητο,] Ita *Hen. Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Vat. & Zonar.* ἀφείρετο in *Editis.* ἀπείρηται *Gall.*
g Ἀφικόμενοι] In *Epiphanii* versione, *quidam ex Ponto veniens nunciavit Mithridatem hausto veneno defunctum, quod illi filius suus Pharnaces confecerat.*
h Μιθραδάτου τελευτὴν] Mithridates à filio Pharnace occisus. Item ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 6. SPANH.
i Αὐτοῦ γενομένην.] Αὐτῷ solus *Hen.*
k Ἐπὶ Ἱεριχοῦντα,] Περὶ Ἱερ. *Busb. & Hen.*
l Οὗ τὸν —— ὀπὸς,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 6. SPANH.
m Καὶ τὸ ὀποβάλσαμον] Καὶ τὸ ἀπὸ βαλσάμου μύρον *Hen.* καὶ τὸ ὀποβάλσαμον μύρων ἀκρότατον *Busb.* τῶν μύρων τὸ ἀκρότατον *Zonar.*
n Θάμνων τεμνομένων] Πρέμνων in l. 1. de *Bello Jud.*
o Ἀναπιδύει] Similiter fere ac *Josephus* scribit *Strabo* l. 10. p. 763. τὸν φλοιὸν ἐπιχίσαντες ὑπολαμβάνουσιν ἀγγείοις τὸν ὀπὸν, γλισχρῷ γάλακτι παραπλήσιον. HUDS. In marg. *Lugd. Bat.* adnotatur, ἀντὶ τοῦ ἀναδίδωσι τὸν ὀπὸν δίκην ἱδρῶτος· γίνεται γὰρ ἐκ τοῦ ἰδίῳ τὸ ἱδρῶ. οἱ δὲ ἐκ τοῦ πίω φ. αὐτό. ἔνθεν καὶ πίδαξ καὶ πιδύω καὶ ἀναπιδύω. HAV.
p Ἱεροσόλυμα ἐχώρει.] Ἱεροσολύμων. *Hen. & L. B.*
q Διδοὺς,] Hic loci est temporum ἐνάλλαξις, præsenti pro future posito. Vide *H. Stephanum* in *Append.* ad *Script. de Dial. Att.* p. 131.
r Δὲ Πομπήϊος] Ita etiam *Zonaras* & *MSS.* omnes, præter *Busb.* qui habet οὖν.
s Ἐνεχείρισαν Πομπηΐῳ] Ita *Busb.* (& *Coccejus*) ἐνεχείρησαν in *cæteris.*
t Τὸν ὑποστράτηγον] Ita *MSS.* (*Lugd. Bat.* τὸν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν) τὸν στρατηγὸν in *Editis.*
v Στρατῷ,] *L. B.* στρατιᾷ.
x Πρὸς τὸ ἱερὸν,] Πρὸς τῷ ἱερῷ *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*
y Τὸ βόρειον τοῦ ἱεροῦ μέρος,] Πρὸς τὸ προσάρκτιον κλίμα· ἁλωσ. lib. 1. c 7. §. 3. SPANH.
z Ὀρώρυκτο,] Ὤρυκτο solus *Busb.*

a Ta-

βαθεία περιείχετο φάραγγι. ἀπεῤῥώγει γὰρ καὶ τὰ πρὸς τὴν πόλιν, τῆς γεφύρας ἀνατετραμμένης ἐφ' οὗ διῆγε Πομπήϊος· καὶ τὸ χῶμα ὁσημέραι [a] ταλαιπωρούμενον ἠγήγερτο, [b] περιτεμνόντων τὴν πέριξ ὕλην Ῥωμαίων. καὶ ἐπειδὴ τοῦτ' εἶχεν ἱκανῶς, μόλις πληρωθείσης τῆς τάφρου διὰ βάθος ἄπειρον, προσβαλὼν μηχανὰς καὶ ὄργανα ἐκ Τύρου [c] κομισθέντα, ἐπιστήσας κατήρασσε τὸ ἱερὸν τοῖς πετροβόλοις. εἰ δὲ μὴ πάτριον ἦν ἡμῖν ἀργεῖν [d] τὰς ἑβδομάδας ἡμέρας, οὐκ ἂν ἠνύσθη τὸ χῶμα, κωλυόντων ἐκείνων. [e] ἄρχοντας [f] γὰρ μάχης καὶ τύπτοντας ἀμύνασθαι δίδωσιν [g] ὁ νόμος, ἄλλο δέ τι δρῶντας τοὺς πολεμίους οὐκ ἐᾷ.

γ'. Ὃ δὴ καὶ Ῥωμαῖοι [h] συνιδόντες, κατ' ἐκείνας τὰς [i] ἡμέρας, ἃς δὴ Σάββατα καλοῦμεν, οὔτ' ἔβαλλον τοὺς Ἰουδαίους, οὔτ' εἰς χεῖρας αὐτοῖς [k] ἀπήντων, χοῦν δὲ καὶ πύργους ἀνίστασαν, καὶ τὰ μηχανήματα προσῆγον, ὥστε αὐτοῖς εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἐνεργὰ ταῦτα εἶναι. μάθοι δ' ἄν τις ἐντεῦθεν τὴν ὑπερβολὴν ἧς ἔχομεν περὶ τὸν Θεὸν εὐσεβείας, καὶ τὴν φυλακὴν τῶν νόμων, μηδὲν ὑπὸ τῆς πολιορκίας διὰ φόβον [l] ἐμποδιζομένων πρὸς τὰς ἱερουργίας· ἀλλὰ δὶς τῆς ἡμέρας, πρωΐ τε καὶ περὶ ἐνάτην ὥραν, ἱερουργούντων ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, καὶ μηδ', εἴ τι περὶ τὰς προσβολὰς δύσκολον εἴη, τὰς θυσίας παριέντων. καὶ γὰρ ἁλούσης τῆς πόλεως [m] περὶ [n] τρίτον μῆνα, τῇ τῆς [o] νηστείας ἡμέρᾳ, [p] κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἑβδομηκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα, ὑπατευόντων Γαΐου Ἀντωνίου καὶ Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνος, οἱ πολέμιοι μὲν εἰσπεσόντες, ἔσφαττον τοὺς ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ πρὸς ταῖς θυσίαις οὐδὲν ἧττον ἱερουργοῦντες διετέλουν, οὔτε ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ περὶ τῆς ψυχῆς, οὔτε ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἤδη φονευομένων, ἀναγκασθέντες ἀποδράναι, πᾶν δ' ὅ, τι δέοι παθεῖν τοῦτο παρ' αὐτοῖς ὑπομεῖναι τοῖς βωμοῖς κρεῖττον εἶναι νομίζοντες, ἢ παρελθεῖν τι τῶν νομίμων. ὅτι δὲ οὐ λόγος ταῦτα μόνον [q] ἐστὶν ἐγκώμιον ψευδοῦς εὐσεβείας ἐμφανίζων, ἀλλ' ἀλήθεια, μαρτυροῦσι πάντες οἱ τὰς κατὰ Πομπήϊον πράξεις ἀναγράψαντες· ἐν οἷς καὶ [r] Στράβων καὶ Νικόλαος, καὶ πρὸς τούτοις [s] Τίτος Λίβιος, ὁ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας συγγραφεύς.

δ'. Ἐπεὶ δὲ τοῦ μηχανήματος προσαχθέντος, σεισθεὶς ὁ μέγιστος τῶν πύργων κατηνέχθη, καὶ παρέῤῥηξέ τι χωρίον, εἰσεχέοντο μὲν οἱ πολέμιοι. πρῶτος δὲ αὐτῶν Κορνήλιος Φαῦστος Σύλλα παῖς σὺν [t] τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις ἐπέβη τοῦ τείχους, μετὰ δὲ αὐτὸν, [v] Φούριος ἑκατοντάρχης, ἅμα τοῖς ἑπομένοις κατὰ θάτερον μέρος· [x] διὰ μέσων δὲ Φάβιος, καὶ αὐτὸς ἑκατοντάρχης, σὺν στίφει καρτερῷ. φόνου δ' ἦν πάντα [y] ἀνάπλεω. [z] καὶ τῶν Ἰου-

data. Erat enim prærupta pars ea quæ in urbem ſpectabat, interrupto ponte qua parte degebat Pompejus: & agger quotidie magno labore ſurgebat, ſecantibus proximas arbores Romanis. Ac poſtquam abſolutum erat opus, foſſa ægre completa propter infinitam *ejus* altitudinem, admotis machinis & tormentis à Tyro allatis, fanum ſaxis miſſilibus quatere inſtitit. At niſi nobis patrium fuiſſet ſeptimis diebus feriari, non fuiſſet perfectus agger, illis prohibentibus. Prælio enim laceſſentes & ferientes hoſtes repellere permittit lex, ſed aliud quidpiam agentes *impedire* non patitur.

3 Itaque cum id intellexiſſent Romani, iſtis diebus, quas *à feriando* Sabbata appellamus, neque Judæos telis petebant, neque cum eis manus conſerebant, ſed aggerem & turres excitabant, & machinas admovebant, ut eis poſtridie uterentur. Licet autem vel hinc diſcere, quam immenſo pietatis ſtudio Deum colamus, & quam obſervantes legum ſimus, quod *ſacerdotes* ex obſidione nihil præ metu impediti fuerint, quo minus ſacra peragerent; ſed bis quotidie mane & hora nona rem divinam ad aram fecerint, neque, ſiquid in oppugnatione difficile inciderit, ſacrificia omiſerint. Etenim capta urbe, tertio *demum* menſe, die jejunii, Olympiade centeſima ſeptuageſima nona, Cajo Antonio & Marco Tullio Cicerone conſulibus, cum vi ingreſſi hoſtes eos qui erant in fano jugularent; tamen qui ſacra procurabant nihilo ſecius rem divinam facere perſeverabant, neque metu vitæ amittendæ neque jam cæſorum multitudine in fugam compulſi, quicquid pati neceſſe erat illud ad aras ipſas laturos eſſe melius putantes, quam ut aliquid legibus patriis præſcriptum omitterent. Quod autem iſta non ſint fabula, unice ad falſæ pietatis laudem oſtendendam adhibita, ſed *ipſamet* veritas, teſtimonio ſunt qui res à Pompejo geſtas memoriæ prodiderunt; & in his Strabo & Nicolaus, ac præterea Titus Livius, hiſtoriæ Romanæ Scriptor.

Judæi, dum templum oppugnatur, rem divinam faciunt.

Templum captum.

Strabo, Nicolaus, & Livius.

4. Atque poſtquam admota machina maxima turrium concuſſa cecidit, ſecumque ruinam traxit & locum aperuit, hoſtes quidem irruperunt. Eorum autem primus Cornelius Fauſtus Syllæ filius cum ſua militum cohorte murum aſcendit; poſt eum vero Furius centurio, cum eis qui ipſum ſequebantur ex altera parte: atque inter utrumque Fabius, & ipſe centurio, cum valida ſuorum manu. Omnia autem plena cædibus erant.

Magna Judæorum cædes.

a Ταλαιπωρούμενον ἠγήγερτο,] Ταλαιπωρουμένοις *Busb.* ταλαιπωρούμενος *Hen.* ταλαιπώρως *Lugd. Bat.*

b Περιτεμνόντων] Ita ex *Lugd. Bat.* Alii τεμνόντων. HAV.

c Κομισθέντα,] Alii ſic diſtinguunt, κομισθέντα ἐπιστήσας, κατήρασσε τ. ἱ. τ. πετροβόλοις.

d Τὰς ἑβδομάδας ἡμέρας,] Vide *Strabonem* l. 16. p. 763. & *Xiphilinum* è *Dionis* l. 37. p. 141. *Edit. Sylburg.*

e Ἄρχοντας —— οὐκ ἐᾷ.] Die Sabbati licet Judæis vim inferentes repellere, non autem impedire hoſtem opus prementem. Vid. infr. lib. 18. c. 10. §. 2. & 6. & ſupr. lib. 12. c. 6. §. 2. Item ἁλωσ. lib. 1. c. 7. 3. SPANH.

f Γὰρ μάχης] Μὲν γὰρ *Vat.* & *Busb.*

g Ὁ νόμος,] Lege utique non ſcripta, ſed à Doctoribus tradita, poſt tempora Mattathiæ Maccabæi.

h Συνιδόντες,] Συνειδότες *Hen.*

i Ἡμέρας,] Ἡμέρας οὐ καταβαλοῦμεν *Hen.* reliquis omiſſis.

k Ἀπήντων,] Ὑπήντων *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

l Ἐμποδιζομένων] Aut ἱερέων ſubintelligendum monuit Cl. *Lowthius*, aut ἡμῶν.

m Περὶ —— Ὀλυμπιάδα,] Pro περὶ τρίτον μῆνα, *Scaliger* & *Caſaubon.* legunt περὶ τέταρτον &c. & explicant de Jejunio *Tammus*, qui quartus menſis Judæorum. Quod improbat & *Petavius* ac *Steph. le Moyne* Obſervat. in V. L. p. 663. qui de tertio obſidionis Menſe quo expugnata à Pompejo Hieroſolyma & *Jejunium* νηστείαν de ſolenni Judæorum jejunio nempe *Coppernia* explicant. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 4. SPANH.

n Τρίτον μῆνα,] Τέταρτον poſt *Scaligerum* malit *Caſaub.* p. 665. *Edit. Lond.* Verum tertius hic menſis (ut inquit *Petitus* in *Animadv.* ἀνεκδότοις) non eſt anni ſed obſidionis, ut conſtat ex lib. 1. *de Bello Jud.* ubi dicit τρίτῳ μηνὶ τῆς πολιορκίας &c. Adde *Langium* de *Annis Chriſti*, l. 1. c. 18. p. 337. & *Steph. le Moine* in notis ad *Barnabæ* Epiſt. p. 602. Monet tamen *Uſſerius* ad *A. M.* 3940. intelligi menſem tertium *anni civilis* ab autumno deducti, adeoque diem (quo Judæi etiamnum jejunant) menſis Ciſleu viceſimum octavum, qui hoc anno erat Decembris Juliani viceſimus, idemque Saturni dies: templum autem à Pompejo Saturni die expugnatum, etiam *Dionem* jam laudatum ſignificare.

o Νηστείας ἡμέρᾳ,] Τῇ ἑορτῇ τῆς νηστείας, ὥσπερ ἐκ περιτροπῆς τῆς γενομένης ἐπὶ Πομπηΐου τοῖς Ἰουδαίοις συμφορᾶς *Joſ.* ſub finem hujus libri. De Jejunio iſto videſis *Langium*, *Monachum*, & *Uſſerium* locis jam citatis.

p Κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἑβδομηκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα,] Eadem etiam Olympias de Tempore capti Templi, in Epitom. Temp. Scalig. pag. 259. SPANH.

q Ἐστὶν ἐγκώμιον ψευδοῦς εὐσεβείας] Illud ἐστὶ non agnoſcit *Hen.* nec *Epiphan.* qui præterea legiſſe videtur ἐγκώμιον ψευδῆ.

r Στράβων] Lib. XVI. p. 762. *Edit. Pariſ.* HUDS. & SPANH.

s Τίτος Λίβιος,] *Epitom.* CXI. adde *Tacitum* l. 5. Hiſt. c. 9. HUDS. & SPANH.

t Τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις] Ita *Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphanius* qui vertit, *cum ſuis militibus.* Τοῖς ἐπ' αὐτοῦ in *Editis Aliiſque.* eſt qui legendum cenſet, τοῖς ὑπ' αὐτόν.

v Φούριος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 4. SPANH.

x Διὰ μέσων δὲ Φάβιος] Διὰ μέσου *Hen.* διὰ μέσου *Lugd. Bat.*

y Ἀνάπλεω.] Ἀνάπλεα *Hen. Lugd. Bat.* & *Busb.*

z Καὶ τῶν Ἰουδαίων,] Τῶν γὰρ Ἰουδ. *Busb.*

erant. ac Judæorum alii quidem à Romanis, alii vero à suis occidebantur: nonnullique per prærupta sese dejiciebant, aut succensis ædibus seipsos comburebant, non sustinentes ea pati quæ fierent. Atque Judæorum quidem ad duodecim millia ceciderunt, Romanorum vero perpauci. captus etiam est Absalomus, Aristobuli avunculus & idem socer. Non mediocriter autem læsa est templi religio, inaccessi prius & pedibus & oculis.

Pompejus in penetrale ingreditur.

Nam Pompejus & ejus comitum non pauci in penetrale ingressi sunt, & ea viderunt quæ nemini alii mortalium, nisi pontificibus solis, videre fas erat. Cum autem intus essent & mensa aurea, & sacrum candelabrum, & pateræ *quibus libatur*, & magna vis aromatum, prætereaque in thesauris sacræ pecuniæ ad duo talentorum millia, nihil horum præ pietate attigit: sed hac in re convenienter suæ virtuti se gessit.

Abstinet sacris.

Sequenti vero die, jussis æditimis ut fanum purgarent, utque Deo libarentur quæ lex juberet, pontificatum restituit Hyrcano (tum propter alia ejus erga se officia, tum quia Judæos incolas Aristobulo auxiliari prohibuerat) bellique auctores securi percussit.

Pontificatum reddit Hyrcano.

At Fausto & aliis, qui primi murum conscenderunt, digna præmia persolvit. & urbem quidem Hierosolymorum Romanis vectigalem fecit; quæ vero Cœles-Syriæ oppida incolæ prius subegerant ab eis abstulit, & Romano prætori subjecit: universamque gentem, quæ antea tantopere efferebatur, intra suos fines conclusit.

Hierosolyma Romanis subdita.

Et Gadara quidem, paulo ante eversa, instauravit, in gratiam Demetrii Gadarensis, liberti sui: reliqua vero oppida, Hippum, & Scythopolim, & Pellam, & Dium, & Samariam, itemque Marissam, & Azotum, & Jamniam, & Arethusam, suis habitatoribus restituit.

Gadara instaurata.

Et hæc quidem *oppida* mediterranea, præter eversa; ut & maritima, & Gazam, & Joppen, & Dora, & Stratonis turrim, (quæ, ab Herode magnifice condita atque portubus & templis exornata, Cæsarea mutato nomine appellata est) Pompejus omnia libera esse sivit, provinciæque *Syriæ* attribuit.

Urbes Judæis ademptæ.

Dissensio fratrum cladis Hierosolymitanæ causa.

5. Hujus cladis Hierosolymis causam dederunt dissensione sua Hyrcanus & Aristobulus. nam & tunc nobis erepta erat libertas, & in Romanorum redacti eramus potestatem; & regionem, quam armis captam à Syris abstulimus, hanc ipsam compulsi sumus Syris denuo restituere. ac præterea plus quam decem millia talentorum brevi tempore à nobis Romani exegerunt: † sublataque regia administratione, honore *scilicet* generi pontificali prius delato, popularis inducta est. Et de his quidem suo loco dicemus. Pompejus autem cum Cœlen-Syriam usque ad

δαίων, οἱ μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων, οἱ δὲ ὑπ᾽ ἀλλήλων ἀναιρούμενοι· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ κατὰ κρημνῶν ἑαυτοὺς [a] ἔρριπτον, καὶ πῦρ ἐνιέντες εἰς τὰς οἰκίας ἐνεπίμπραντο, τὰ γινόμενα καρτερεῖν οὐχ ὑπομένοντες. ἔπεσον δὲ, τῶν μὲν Ἰουδαίων, εἰς [b] μυρίους καὶ δισχιλίους, Ῥωμαίων δὲ πάνυ ὀλίγοι. ἐλήφθη δὲ αἰχμάλωτος καὶ [c] Ἀψάλωμος, θεῖος ἅμα καὶ πενθερὸς Ἀριστοβούλου. [d] παρηνομήθη δὲ οὐ μικρὰ περὶ τὸν ναὸν, ἄβατόν τε ὄντα ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ καὶ ἀόρατον. παρῆλθε γὰρ εἰς τὸ ἐντὸς ὁ Πομπήϊος, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγοι, καὶ εἶδον ὅσα μὴ θεμιτὸν ἦν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ἢ [e] μόνοις τοῖς ἀρχιερεῦσιν. [f] ὄντων δὲ τραπέζης τε χρυσῆς, καὶ λυχνίας ἱερᾶς, καὶ σπονδείων, καὶ πλήθους ἀρωμάτων, χωρὶς δὲ τούτων ἐν τοῖς θησαυροῖς ἱερῶν χρημάτων εἰς δύο χιλιάδας ταλάντων, [g] οὐδενὸς ἥψατο δι᾽ εὐσέβειαν, ἀλλὰ κἂν τούτῳ τῆς περὶ αὐτὸν ἀξίως ἔπραξεν ἀρετῆς. τῇ τε ὑστεραίᾳ καθαίρειν παραγγείλας τὸ ἱερὸν τοῖς [h] ναοπόλοις, καὶ τὰ νόμιμα ἐπιφέρειν τῷ Θεῷ, τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπέδωκεν Ὑρκανῷ· διά τε τἄλλα ὅσα χρήσιμος ὑπῆρξεν αὐτῷ, καὶ ὅτι τοὺς κατὰ τὴν χώραν Ἰουδαίους Ἀριστοβούλῳ συμπολεμεῖν ἐκώλυσε· καὶ τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου τῷ πελέκει διεχρήσατο. τὸν δὲ Φαῦστον, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι [i] τὸ τεῖχος προθύμως ἐπέβησαν, τῶν πρεπόντων ἀριστείων ἠξίωσε. καὶ [k] τὰ μὲν Ἱεροσόλυμα ὑποτελῆ φόρου Ῥωμαίοις ἐποίησεν· ἃς δὲ οἱ ἔνοικοι πρότερον πόλεις ἐχειρώσαντο τῆς Κοίλης Συρίας ἀφελόμενος, ὑπὸ τῷ σφετέρῳ στρατηγῷ ἔταξε, καὶ τὸ σύμπαν ἔθνος, ἐπὶ μέγα πρότερον αἰρόμενον, ἐντὸς τῶν ἰδίων ὅρων συνέστειλεν. καὶ [l] Γάδαρα μὲν, μικρὸν ἔμπροσθεν [m] κατασκαφεῖσαν, ἀνέκτισε, [n] Δημητρίῳ χαριζόμενος τῷ Γαδαρεῖ, ἀπελευθέρῳ ἑαυτοῦ· τὰς δὲ λοιπὰς, Ἵππον, καὶ Σκυθόπολιν, καὶ Πέλλαν, καὶ [o] Δῖον, καὶ Σαμάρειαν, ἔτι τε Μάρισσαν, καὶ Ἄζωτον, καὶ Ἰάμνειαν, καὶ Ἀρέθουσαν, τοῖς οἰκήτορσιν ἀπέδωκε. καὶ ταύτας μὲν ἐν τῇ μεσογείῳ, χωρὶς τῶν κατεσκαμμένων, [p] Γάζαν τε πρὸς τῇ θαλάσσῃ, καὶ Ἰόππην, καὶ [q] Δῶρα, καὶ Στράτωνος τὸν πύργον· ἣ, κτίσαντος αὐτὴν Ἡρώδου μεγαλοπρεπῶς, καὶ λιμέσι τε καὶ ναοῖς κοσμήσαντος, μετωνομάσθη Καισάρεια· πάσας ὁ Πομπήϊος ἀφῆκεν ἐλευθέρας, καὶ προσένειμε τῇ ἐπαρχίᾳ.

έ. Τούτου τοῦ πάθους [r] τοῖς Ἱεροσολύμοις αἴτιοι κατέστησαν Ὑρκανὸς καὶ Ἀριστόβουλος, πρὸς ἀλλήλους στασιάσαντες. τήν τε γὰρ ἐλευθερίαν [s] ἀπεβάλομεν, καὶ [t] ὑπήκοοι Ῥωμαίων κατέστημεν· καὶ τὴν χώραν ἣν τοῖς ὅπλοις ἐκτησάμεθα τοὺς Σύρους ἀφελόμενοι, ταύτην ἠναγκάσθημεν ἀποδοῦναι τοῖς Σύροις, καὶ προσέτι πλείω ἢ μύρια τάλαντα Ῥωμαῖοι ἐν βραχεῖ χρόνῳ παρ᾽ ἡμῶν εἰσεπράξαντο· [v] καὶ βασιλεία, ἡ πρότερον τοῖς κατὰ γένος ἀρχιερεῦσι διδομένη [x] τιμὴ, δημοτικῶν ἀνδρῶν ἐγένετο. καὶ περὶ μὲν τούτων κατὰ χώραν ἐροῦμεν. Πομπήϊος δὲ τὴν Κοί-

a Ἐρρίπτον,] Ἐρρίπτουν *Busb.* ἔρριψαν *Hen.*

b Μυρίους καὶ δισχιλίους,] Δισμυρίους καὶ δισχιλίους *Hen.* & *Epiphan.* Vulgatam lectionem retinui, præcipue quod cum ea consentiat *Eutropius.*

c Ἀψάλωμος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 6. SPANH.

d Παρηνομήθη —— ἀόρατον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 6. SPANH.

e Μόνοις τοῖς ἀρχιερεῦσιν.] Ἢ μόνῳ τῷ ἀρχιερεῖ in lib. 1. de *Bello Jud.*

f Ὄντων δὲ —— ἀρωμάτων,] Εὑρὼν δὲ τραπέζας χρυσᾶς, καὶ λυχνίας πέριξ, καὶ σπονδεῖα καὶ πλῆθος ἀργυρωμάτων *Hen.* (ut & *Lugd. Bat.*) quo fere modo *Epiphan.* qui vertit, *invenerunt autem mensam auream & circa eam candelabra, & libatoria non pauca* &c. Videsis *Villalpandum* in *Ezech.* part. 2. p. 586.

g Οὐδενὸς ἥψατο δι᾽ εὐσέβειαν,] Habemus & Pompeji moderationis illustre exemplum apud *Ciceronem* in *Orat. pro Flacco*, hisce verbis; *Cn. Pompejus, captis Hierosolymis, victor ex illo fano nihil attigit.*

h Ναοπόλοις] Νεόπολοι videntur esse iidem ac Νεόκοροι, qua voce utitur ipse *Josephus*, lib. 1. *de Bello.*

i Τὸ τεῖχος προθύμως ἐπέβησαν,] Τῷ τείχει *Hen.* & *Vat.*

k Τὰ μὲν —— ἐποίησεν·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 6. & lib. 2. c. 16. §. 4. & 5. SPANH.

l Γάδαρα —— ἀνέκτισε,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 7. SPANH.

m Κατασκαφεῖσαν] Ad πόλιν, quæ post vocem Γάδαρα subintelligenda est, refertur. Quomodo hæc de Gadaris intelligenda sunt, ostendit Cl. *Norisius* in Dissert. III. *de Epochis Syro-Macedonum* p. 304. *Edit. Lips.*

n Δημητρίῳ χαριζόμενος] Meminit illius & *Seneca* in lib. *de Tranquillitate*, c. 8. & *Plutarchus* in *Pompejo* & *Catone Uticensi.*

o Δῖον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 4. SPANH.

p Γάζαν τε —— ἐπαρχίᾳ.] Gaza, Joppe, Dora, Strabonis Turris seu Cæsareæ, Liberæ à Pompejo declaratæ. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 7. ὁμοίως δὲ καὶ τὰς παραλίους, γάζαν, Ἰόππην, δῶραν &c. Inde etiam initium æræ Græcorum in Euſ. Coll. Gr. Scalig. p. 195. nempe Olymp. CLXXIX. Coss. Silano & Murena. SPANH.

q Δῶρα,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 7. SPANH.

r Τοῖς Ἱεροσολύμοις] Τῶν Ἱεροσολύμων *Busb.* τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις *Hen.*

s Ἀπεβάλομεν,] Ita *Busb.* & *Hen.* ἀπεβάλλομεν in cæteris.

t Ὑπήκοοι] *Al.* ὑπήκοον Ῥωμαίοις.

† *Sublataque regia administratione*] *Al.* & regnum, quod prius Sacerdotalis generis hominibus conferebatur, Honor plebejorum virorum factum est. Herodis scilicet & ejus posterorum. Vide Cl. Cleric. in Proleg. ad. Hist. Eccles. p. 21. HUDS. in *Add.*

v Καὶ βασιλεία,] Καὶ ἡ βασιλεία *Busb. Hen.* & *Vat.*

x Τιμὴ,] Τιμὴ abest *Hen.* nec legisse videtur *Epiphan.*

y Ἐπι-

Κοίλην Συρίαν, ἕως Εὐφράτου ποταμοῦ καὶ Αἰγύπτου, Σκαύρῳ παραδοὺς καὶ δύο τάγματα Ῥωμαίων, ἐπὶ Κιλικίαν ᾤχετο, ἐπειγόμενος εἰς Ῥώμην. [y] ἐπήγετο δὲ μεθ᾽ ἑαυτοῦ τῆς γενεᾶς καὶ Ἀριστόβουλον δεδεμένον. δύο γὰρ ἦσαν αὐτῷ θυγατέρες, καὶ τοσοῦτοι υἱεῖς· ὧν εἷς Ἀλέξανδρος μὲν ἀπέδρα, ὁ δὲ [z] νεώτερος Ἀντίγονος [a] συνεκομίζετο εἰς Ῥώμην ἅμα ταῖς ἀδελφαῖς.

ΚΕΦ. ε΄.

Ὡς Σκαῦρος συμμαχίαν πρὸς Ἀρέταν ποιεῖται· οἷά τε Γαβίνιος, νικήσας Ἀλέξανδρον Ἀριστοβούλου υἱὸν, ἐν Ἰουδαίᾳ διεπράξατο.

[b] Σκαύρου δ᾽ ἐπὶ Πέτραν τῆς Ἀραβίας στρατεύσαντος, καὶ διὰ τὸ δυσεμβολωτάτην εἶναι τὰ ἐν κύκλῳ δῃοῦντος αὐτῆς, καὶ τοῦ στρατεύματος λιμώττοντος, Ἀντίπατρος κατ᾽ ἐντολὴν Ὑρκανοῦ σῖτον ἐκ τῆς Ἰουδαίας καὶ τἄλλα ὅσων ἐνέδει [c] παρεῖχεν. πεμφθείς τε πρὸς Ἀρέταν πρεσβευτὴς ὑπὸ Σκαύρου, διὰ τὴν ὑπάρχουσαν ξενίαν, πείθει καὶ αὐτὸν ἀργύριον ὑπὲρ τοῦ μὴ δῃωθῆναι τὴν χώραν δοῦναι. καὶ αὐτὸς ἐγγυητὴς τριακοσίων ταλάντων γίνεται. καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλυσε τὸν πόλεμον Σκαῦρος, οὐχ ἧττον αὐτὸς ἢ συνέβαινεν Ἀρέταν ἐπιθυμεῖν τοῦτο γενέσθαι βουλόμενος.

β΄. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀλεξάνδρου τὴν Ἰουδαίαν κατατρέχοντος τοῦ Ἀριστοβούλου παιδὸς, [d] στρατηγὸς Γαβίνιος ἐκ Ῥώμης εἰς Συρίαν ἧκεν· ὃς ἄλλα τε λόγου ἄξια διεπράξατο, καὶ ἐπὶ Ἀλέξανδρον ἐστράτευσε, μηκέτι Ὑρκανοῦ πρὸς τὴν ἐκείνου ῥώμην ἀντέχειν δυναμένου, ἀλλ᾽ ἀνεγείρειν ἤδη καὶ τὸ τῶν Ἱεροσολύμων τεῖχος ἐπιχειροῦντος, ὅπερ εἷλε Πομπήιος. ἀλλὰ τούτου μὲν αὐτὸν ἐπέσχον οἱ ἐνταῦθα Ῥωμαῖοι. περιιὼν δὲ ἐν κύκλῳ τὴν χώραν, πολλοὺς ὥπλιζε τῶν Ἰουδαίων, καὶ συνέλεξε ταχὺ μυρίους μὲν ὁπλίτας, πεντακοσίους δὲ πρὸς τοῖς χιλίοις ἱππεῖς, [e] Ἀλεξάνδρειόν τε ὠχύρου, τὸ πρὸς ταῖς [f] Κορέαις ἔρυμα, καὶ Μαχαιροῦντα πρὸς τοῖς Ἀραβίοις ὄρεσιν. [g] ἔρχεται οὖν ἐπ᾽ αὐτὸν Γαβίνιος, Μάρκον Ἀντώνιον προπέμψας σὺν ἄλλοις ἡγεμόσιν· οἱ δὲ ὁπλίσαντες Ῥωμαίων τοὺς ἑπομένους, καὶ σὺν τούτοις τοὺς ὑπηκόους Ἰουδαίους, ὧν Πειθόλαος ἡγεῖται καὶ Μάλιχος, προσλαβόντες δὲ καὶ τὸ Ἀντιπάτρου ἑταιρικὸν ὑπήντων Ἀλεξάνδρῳ· ἠκολούθει δὲ καὶ Γαβίνιος σὺν τῇ φάλαγγι. καὶ ἀναχωρεῖ μὲν ἐγγὺς Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος· συμπεσόντων δὲ ἀλλήλοις ἐκεῖ, καὶ μάχης γενομένης, κτείνουσι μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τῶν πολεμίων περὶ τρισχιλίους, ζωγροῦσι δὲ οὐκ ἐλάττους.

γ΄. Ἐν τούτῳ Γαβίνιος ἐπὶ τὸ Ἀλεξάνδρειον ἐλθὼν, προὐκαλεῖτο τοὺς ἔνδον εἰς διαλύσεις, συγγνώσεσθαι περὶ τῶν πρόσθεν αὐτοῖς ἡμαρτημένων ὁμολογῶν. στρατοπεδευομένων δὲ πολλῶν πρὸ τοῦ ἐρύματος πολεμίων, ἐφ᾽ οὓς ἀνῄεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, Μάρκος Ἀντώνιος ἐπιφανῶς ἀγωνισάμενος, καὶ πολλοὺς ἀποκτείνας, ἔδοξεν ἠριστευκέναι. Γαβίνιος μὲν οὖν, μέρος τῆς στρατιᾶς [h] ἐνταῦθα καταλιπὼν, ὡς ἂν ἐκπολιορκηθῇ τὸ χωρίον, [i] αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰουδαίαν ᾔει, καὶ ὅσαις γε ἐνετύγχανε καθῃρημέναις τῶν πόλεων, κτίζειν παρεκελεύετο. καὶ ἀνεκτίσθησαν, Σαμάρεια, καὶ Ἄζωτος, καὶ Σκυθόπολις, καὶ Ἀνθηδὼν, καὶ Ῥαφία, καὶ [k] Δῶρα, Μάρισσά τε καὶ Γάζα, καὶ ἄλλαι οὐκ ὀλίγαι. τῶν δὲ ἀνθρώπων πειθομένων

Euphratem fluvium & Ægyptum Scauro tradidisset, cum duabus legionibus Romanis, in Ciliciam contendit, Romam ire festinans. Duxit autem secum etiam Aristobulum vinctum cum ejus prole. erant enim ei duæ filiæ totidemque filii: quorum unus quidem Alexander aufugiebat, junior vero Antigonus Romam una cum suis sororibus deportabatur.

Scaurus Cœles-Syriæ præfectus.

Aristobulus liberique ejus Romam abducti.

CAP. V. IX.

Quomodo Scaurus fœdus facit cum Areta: quæque Gabinius, victo Alexandro Aristobuli filio, in Judæa gessit.

CUM autem Scaurus in Petram Arabiæ *regiam* expeditionem fecisset, & propter difficillimum ad eam aditum agrum in circuitu depopularetur, & exercitus fame laboraret, Antipater Hyrcani jussu frumentum ex Judæa, & alia quibus opus erat *ei* præbebat: missusque ad Aretam legatus à Scauro, quoniam ejus hospes esset, persuasit *ei* ut pecunia vastationem agri redimeret. & ipse trecentorum talentorum sponsor fit. Atque his conditionibus Scaurus bellum finivit; non minus quod ipse hoc voluerit, quam quod Aretas idem concupiverit.

Scauri expeditio in Petram.

2. Aliquanto autem post Alexandro Aristobuli filio Judæam incursante, imperator Gabinius Roma venit in Syriam: qui & alia memoratu digna gessit, & in Alexandrum arma movit, cum quidem Hyrcanus Alexandri vires sustinere amplius nequiret, sed jam Hierosolymorum murum à Pompejo dirutum erigere instituerET. Verum ab hoc quidem *conatu* eum prohibuerunt qui illic erant Romani: at regionem circumquaque obiens multos Judæorum armabat, collegitque celeriter decem millia peditum, ut & mille & quingentos equites, & Alexandrium munitionibus firmavit (castellum prope Coreas situm) & Machæruntem apud montes Arabiæ. Igitur eum aggreditur Gabinius, præmisso Marco Antonio cum aliis ducibus: qui cum armatis quos ducebant Romanis, & præterea Judæis qui eis parebant, quibus Pitholaus & Malichus præfecti erant, assumpto insuper Antipatri auxilio, obviam iverunt Alexandro: Gabinius autem & ipse cum * gravi armatura sequebatur. Et quidem Alexander prope Hierosolyma se recepit: cum vero ad manus illic ventum esset, præliumque committeretur, interfecerunt quidem Romani hostium circiter tria millia, vivosque ceperunt non pauciores.

X. Gabinius in Syriam venit.

Alexandrum, Judæam incursantem, persequitur.

Prælio superat.

3. Interea Gabinius, ad Alexandrium profectus, eos qui intus erant ad compositionem invitabat, veniam eis ante peccatorum sese daturum promittens. Cum autem multi ex hostibus ante munimentum castra haberent, quos adorti sunt Romani, Marcus Antonius egregie pugnando, magnamque cædem faciendo *reliquis* palmam præripuisse visus est. Cæterum Gabinius, relicta ibi parte exercitûs, ad locum expugnandum, ipse reliquam Judæam obibat, & in quascunque incidebat urbes eversas, instaurari jubebat: & refectæ sunt Samaria, & Azotus, & Scythopolis, & Anthedon, & Raphia, & Dora, & Marissa, & Gaza, & aliæ non paucæ. Dumque homines Gabinii

Alexandrium it oppugnatum.

Urbes aliquot eversas instaurari jubet.

y Ἐπήγετο δὲ] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* ἐπήγαγε *Zonar.* ἐπείγετο in *Editis Aliisque.*

z Νεώτερος] *Lugd. Bat.* νεώτατος.

a Συνεκομίζετο] Συναπεκομίζετο *Busb.* συνεπεκομίζετο *Hen.*

b Σκαύρου —— στρατεύσαντος,] Conf. supr. c. 2. §. 3. SPANH.

c Παρείχετο.] Παρεῖχε *Hen.*

d Στρατηγὸς Γαβίνιος] Vide *Montacutium* in *Exercit.* VIII. p. 275.

e Ἀλεξάνδρειόν] Conf. supra lib. 14. c. 3. §. 4. SPANH.

f Κορέαις ἔρυμα,] Al. Κορεαῖς.

g Ἔρχεται οὖν ἐπ᾽ αὐτὸν Γαβίνιος,] Ἔρχεται δ᾽ οὖν *Busb.*

* *Gravi armatura sequebatur.*] Cum legione, *Epiphan.* cum phalange *Schot.* cum reliquo exercitu, *Gelen.*

h Ἐνταῦθα καταλιπὼν,] Ἐπὶ τὸ Ἀλεξάνδρειον *Busb.* quod interpretamentum esse puto vocis ἐνταῦθα. *Lugd. Bat.* ἐνταυθοῖ.

i Αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἄλλην] Αὐτὸς ἐπῄει τὴν ἄλλην Ἰουδαίαν, καὶ ὅσ. *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.*

k Δῶρα,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 6. SPANH.

binii mandatis parent, accidit tum ut ea oppida tuto incolerentur, postquam diu deserta fuerant.

Alexandrium aliaque castella diruta à Gabinio.

4. Ille vero, istis per regionem factis, revertitur ad Alexandrium: & dum obsidionem intendit, mittit ad eum legationem Alexander, peccatorum veniam petens, & de castellis tradens Hyrcaniam & Machæruntem, tandemque etiam Alexandrium. Et ista quidem Gabinius diruit. At cum mater Alexandri, quæ Romanorum partes propterea fovebat; quod ejus vir cæterique liberi Romæ habebantur, ad eum venisset, concessit ei quæcunque postulabat: & compositis ejus negotiis, Hyrcanum duxit Hierosolyma, fani curam habiturum. Deinde constitutis quinque juridicis conventibus, in *totidem* æquales partes gentem divisit: ita ut alii jus peterent ad Hierosolyma, alii ad Gadara, alii ad Amathuntem, quarti vero ad Hierichuntem, & quinti ad Sapphora Galilææ. Atque ita principatu liberati Judæi, *deinde* ab optimatibus regebantur.

Judæorum rectionis mutatio.

οἷς ὁ Γαβίνιος [l] προσέταττε, βεβαίως [m] οἰκηθῆναι συνέβαινε τότε τὰς πόλεις, πολὺν χρόνον ἐρήμους γενομένας.

δ. Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος κατὰ τὴν χώραν ἐπάνεισιν εἰς τὸ Ἀλεξάνδρειον· καὶ τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ κρατύναντος διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν Ἀλέξανδρος, συγγινώσκειν τε αὐτῷ τῶν ἡμαρτημένων δεόμενος, καὶ παραδιδοὺς τῶν ἐρυμάτων [n] Ὑρκανίαν τε καὶ Μαχαιροῦντα, ὕστερον δὲ καὶ Ἀλεξάνδρειον. καὶ [o] ταῦτα μὲν Γαβίνιος κατέσκαψε. τῆς Ἀλεξάνδρου δὲ μητρὸς πρὸς αὐτὸν ἐλθούσης, [p] ἣ ἐφρόνει τὰ Ῥωμαίων, τοῦ τε ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων τέκνων ἐν Ῥώμῃ ἐχομένων, συνεχώρησεν αὐτῇ πάνθ᾽ ἅπερ ἠξίου· καὶ διοικησάμενος τὰ πρὸς αὐτὴν, Ὑρκανὸν κατῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἕξοντα τὴν τοῦ ἱεροῦ ἐπιμέλειαν. [q] πέντε δὲ συνέδρια καταστήσας, εἰς ἴσας μοίρας διένειμε τὸ ἔθνος· καὶ ἐπολιτεύοντο οἱ μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις, οἱ δὲ ἐν [r] Γαδάροις, οἱ δ᾽ ἐν Ἀμαθοῦντι, τέταρτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐν Ἱεριχοῦντι, καὶ τὸ πέμπτον ἐν [s] Σαπφώροις τῆς [t] Γαλιλαίας. καὶ οἱ μὲν ἀπηλλαγμένοι [v] τῆς δυναστείας, ἐν ἀριστοκρατείᾳ διῆγον.

XI.

CAP. VI.

Quomodo Gabinius Aristobulum, post fugam à Roma captum, Romam remittit: utque Gabinius ex Ægypto reversus prælio superat Alexandrum & Nabatæos.

Res gestæ ab Aristobulo à Roma in Judæam profugo.

CUM autem Aristobulus Roma in Judæam profugisset, & Alexandrium, quod nuper erat eversum, reficere instituere, mittit Gabinius adversus eum milites, & duces Sisennam & Antonium & Servilium, qui locum ab eo occupari prohiberent, ipsumque comprehenderent. Multi autem Judæorum ad Aristobulum confluebant, tum propter veterem ejus gloriam, tum quia novis rebus studebant. Itaque Pitholaus quidam, qui Hierosolymis legatus erat, cum mille hominibus ad eum perfugit: sed eorum qui ei se adjungebant plerique erant inermes. Cum autem Aristobulus ad Machæruntem se conferre statuisset, eos dimisit, quod non essent instructi (sibi enim ad opera *bellica* inutiles erant) assumptisque armatis, qui erant circiter octo millia, profectus est. Sed Romanis eos acriter aggressis, victi sunt egregie Judæi: & animose præliati hostium vi in fugam versi sunt. Et illorum quidem ad quinque millia occiduntur: reliqui vero dissipati, sibimet, ut poterant, consulere conabantur. Aristobulus tamen, plus mille secum habens, effugit ad Machæruntem, locumque munire instituit: &, quamvis rebus afflictis, nihilominus bonas spes habebat. Sed postquam duos dies obsidionem sustinuit, multis vulneribus acceptis, capitur cum Antigono filio suo, qui una cum eo Roma aufugerat, & ad Gabinium ducitur. Et quidem Aristobulus, cum ea sibi fortuna obtigisset, iterum ad Romam mittitur, & in vinclis ibi tenebatur, postquam rex & Pontifex fuisset annos tres & sex menses, vir præclarus & magni animi. Verum

Eum comprehendit Gabinius, Romamque remittit.

ΚΕΦ. ϛ´.

Ὡς φυγόντα ἐκ Ῥώμης Ἀριστόβουλον λαβὼν Γαβίνιος ἀναπέμπει εἰς Ῥώμην· καὶ ὡς Γαβίνιος ἐξ Αἰγύπτου ἐπανελθὼν μάχῃ κρατεῖ Ἀλεξάνδρου καὶ Ναβαταίων.

ΑΡιστοβούλου δὲ διαδράντος ἐκ Ῥώμης εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ [x] τὸ Ἀλεξάνδρειον, ὅπερ ἦν νεωστὶ κατεσκαμμένον, ἀνατειχίζειν προαιρουμένου, πέμπει Γαβίνιος [y] πρὸς αὐτὸν στρατιώτας καὶ ἡγεμόνας, Σισενναν τε καὶ Ἀντώνιον καὶ [z] Σερουίλιον, [a] κωλύσοντάς τε τὸ χωρίον αὐτὸν καταλαβεῖν, καὶ συλληψομένους αὐτόν. πολλοὶ δ᾽ Ἀριστοβούλῳ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν παλαιὰν εὔκλειαν προσέρρεον, καὶ δὴ καὶ νεωτέροις χαίροντες πράγμασι. Πειθόλαος γοῦν τις, ὑποστράτηγος ἐν Ἱεροσολύμοις ὢν, μετὰ χιλίων ηὐτομόλησε πρὸς αὐτόν· πολλοὶ δὲ τῶν προστιθεμένων ἦσαν ἄνοπλοι. διεγνωκὼς δὲ εἰς Μαχαιροῦντα ἀπανίστασθαι Ἀριστόβουλος, τούτους μὲν ἀπέλυσεν [b] ἀπόρους ὄντας· οὐ γὰρ ἐγίνοντο αὐτῷ χρήσιμοι πρὸς τὰ ἔργα· τοὺς δὲ ὡπλισμένους περὶ ὀκτακισχιλίους ὄντας ἀναλαβὼν ᾤχετο. καὶ προσπεσόντων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων καρτερῶς, ἡττῶνται τῇ μάχῃ γενναίως οἱ Ἰουδαῖοι· [c] καὶ προθύμως ἀγωνισάμενοι βιασαμένων [d] τε τῶν πολεμίων εἰς φυγὴν τρέπονται. καὶ φονεύονται μὲν αὐτῶν εἰς πεντακισχιλίους· οἱ δὲ λοιποὶ [e] σκεδασθέντες, ὡς ἐδύναντο σώζειν [f] αὐτοὺς ἐπειρῶντο. χιλίων μέντοι πλείονας ἔχων Ἀριστόβουλος εἰς Μαχαιροῦντα διέφυγεν, ὠχύρου τε τὸ χωρίον, καὶ πράττων κακῶς οὐδὲν ἧττον ἐλπίδος ἀγαθῆς εἴχετο. δύο δ᾽ ἡμέρας ἀντισχὼν τῇ πολιορκίᾳ, καὶ πολλὰ τραύματα λαβὼν, αἰχμάλωτος μετ᾽ Ἀντιγόνου τοῦ παιδὸς, ὃς δὴ καὶ συνέφυγεν ἐκ Ῥώμης αὐτῷ, πρὸς Γαβίνιον ἄγεται. καὶ τοιαύτῃ μὲν Ἀριστόβουλος χρησάμενος τύχῃ, πάλιν εἰς Ῥώμην ἀναπέμπεται, καὶ δεθεὶς [g] αὐτόθι κατείχετο, βασιλεύσας μὲν καὶ ἀρχιερατεύσας [h] ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ἀνὴρ δὲ λαμπρὸς καὶ μεγαλόψυχος γενόμενος. τὰ μέντοι τέκνα αὐτοῦ

l Προσέταττε,] Παρεκελεύετο *Busb.*

m Συνέβαινε οἰκηθῆναι] Οἰκισθῆναι *Busb.*

n Ὑρκανίαν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 2. SPANH.

o Ταῦτα μὲν Γαβίνιος κατέσκαψε.] De diruta à Gabinio Macherunte ἁλωσ. lib. 7. c 6. §. 2. SPANH.

p Η ἐφρόνει] Εφρόνει γὰρ *Hen. Lugd. Bat.* simpliciter ἐφρόνει.

q Πέντε δὲ συνέδρια καταστήσας,] Vide *Seldenum* in l. 2. de *Synedriis*, c. 9. §. 5. & *Vorstium* de *Synedriis*, §. 14. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 5. SPANH.

r Γαδάροις,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 5. SPANH.

s Σαπφώροις] Ita *Busb* (*Lugd. Bat.* in quo Σεσφώρει) *Vat.* & *Epiphan.* Σαμφόροις in *Editis.* Σαμφώροις *Hen.* HUDS. Conf. supr. lib. 13. c. 12. §. 5. & ἁλωσ. lib. 1. c. 16. §. 2. SPANH.

t Γαλιλαίας.] Sic *Busb. Gall.* (*Coccejus*) *Epiphan.* & ipse *Josephus* l. 1. de *Bello Jud.* Ἰουδαίας in *cæteris.*

v Τῆς δυναστείας,] Τῆς abest *Busb.* & *Hen.*

x Τὸ Ἀλεξάνδρειον, —— ἀνατειχίζειν] Herodes fratrem Pheroram jubet ἀνατειχίζειν καὶ Ἀλεξάνδρειον infra c. 15. §. 4. hic Aristobulum. SPANH.

y Πρὸς αὐτὸν στρατιώτας καὶ ἡγεμόνας,] Επ᾽ αὐτὸν *Busb.*

z Σερουίλιον,] *L. B.* Σαρουίδιον.

a Κωλύσοντάς τε] Κωλύσαντας τε *Busb.* & *Hen.*

b Απόρους ὄντας·] In *Cod. Busb.* ἀνόπλους, *armis inopes*, ut vertit *Epiphan.*

c Καὶ] *L. B.* καίπερ.

d Τε] Abest à *L. B.*

e Σκεδασθέντες,] Διασκεδασθέντες *Busb.*

f Αὐτοὺς ἐπειρῶντο.] Εαυτοὺς *Busb.*

g Αὐτόθι κατείχετο,] Sic *Bas. Busb.* & *Epiphan.* αὐτὸς in reliquis.

h Ετη τρία καὶ μῆνας ἕξ,] Ita in omnibus *Josephi* libris, tam *Lat.* quam *Gr.* βασιλεύσας καὶ ἀρχιερατεύσας ἔτη τρία *Zonar.* præcise. ἔτη ϛ´. καὶ μῆνας γ´. legendum censet *Jac. Capellus* ad *A. M.* 3937. Cum regnum tenuisse dicitur annos tres & menses sex,

αὐτοῦ ἀνῆκεν ἡ σύγκλητος, Γαβινίου γράψαντος τοῦθ' ὑποσχέσθαι τῇ μητρὶ παραδούσῃ τὰ ἐρύματα. καὶ τότε μὲν εἰς τὴν [i] Ἰουδαίαν [k] ἐπανήρχετο.

β'. [l] Γαβινίῳ δὲ ἐπὶ Πάρθους στρατεύοντι, καὶ τὸν Εὐφράτην [m] ἤδη πεπεραιωμένῳ, μετέδοξεν εἰς Αἴγυπτον [n] ὑποστρέψαντα καταστῆσαι Πτολεμαῖον εἰς αὐτήν. καὶ ταῦτα μὲν καὶ ἐν ἄλλοις δεδήλωται. Γαβινίῳ μέντοι, κατὰ τὴν [o] στρατιὰν ἣν [p] ἐπ' Ἀρχέλαον ἐστείλατο, Ἀντίπατρος ὑπηρέτησε σῖτον καὶ ὅπλα καὶ χρήματα· καὶ τοὺς ὑπὲρ Πηλούσιον τῶν Ἰουδαίων οὗτος αὐτῷ προσηγάγετο καὶ συμμάχους ἐποίησε, φύλακας ὄντας τῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐμβολῶν. ἐπανελθὼν δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου καταλαμβάνει τὴν Συρίαν στάσει καὶ ταραχῇ νοσοῦσαν. ὁ γὰρ Ἀριστοβούλου παῖς Ἀλέξανδρος, παρελθὼν ἐξ ὑστέρου πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατὰ βίαν, πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων ἀπέστησεν· στρατεύματι δὲ μεγάλῳ τὴν χώραν ἐπερχόμενος, ἔκτεινε πάντας ὅσους ἐπιτύχοι τῶν Ῥωμαίων, εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Γαριζεὶν συμφυγόντας, καὶ προσέκειτο πολιορκῶν.

γ'. Ὁ δὲ Γαβίνιος, τοιαύτην κατὰ τὴν Συρίαν καταλαβὼν, Ἀντίπατρον, συνετὸς γὰρ ἦν, προπέμπει πρὸς τοὺς νενοσηκότας, εἰ παῦσαι δυνηθείη τῆς παραφροσύνης αὐτοὺς, καὶ πεῖσαι πρὸς τὸν ἀμείνω λογισμὸν ἐπανελθεῖν. ὁ δὲ ἐλθὼν πολλοὺς μὲν [q] ἐσωφρόνισε καὶ προσηγάγετο τῷ δέοντι· [r] τὸν δὲ Ἀλέξανδρον οὐκ ἠδυνήθη κατασχεῖν. στρατοῦ γὰρ τρεῖς οὗτος ἔχων μυριάδας Ἰουδαίων, ἀπήντησε Γαβινίῳ, καὶ συμβαλὼν ἡττᾶται, πεσόντων αὐτοῦ μυρίων περὶ τὸ [s] Ἰταβύριον ὄρος.

δ'. Καταστησάμενος δὲ Γαβίνιος τὰ κατὰ τὴν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν, ὡς ἦν Ἀντιπάτρῳ θέλοντι, ἐπὶ Ναβαταίους ἔρχεται. καὶ κρατεῖ μὲν τούτων τῇ μάχῃ· [t] Πάρθων δὲ φυγάδας Μιθριδάτην καὶ Ὀρσάνην, πρὸς αὐτὸν ἐλθόντας, [v] προὔπεμψε, τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν αὐτόν. καὶ Γαβίνιος μὲν, ἔργα μεγάλα καὶ λαμπρὰ κατὰ τὴν [x] στρατείαν δράσας, ἀπῆρεν εἰς Ῥώμην, Κράσσῳ παραδοὺς τὴν ἀρχήν. περὶ δὲ τῆς Πομπηίου καὶ Γαβινίου στρατείας ἐπὶ Ἰουδαίους, γράφει Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς, καὶ Στράβων ὁ Καππάδοξ, οὐδὲν [y] ἕτερος ἑτέρου καινότερον λέγων.

ejus liberos dimisit Senatus, propterea quod scripsit Gabinius, id se eorum matri castella tradenti promisisse. atque ita rediere tum in Judæam.

Aristobuli liberi dimissi.

2. Gabinius vero, cum in eo esset, ut in Parthos duceret exercitum, trajecto jam Euphrate, mutavit sententiam; & reversus est in Ægyptum, ut *ibi* Ptolemæum in illius regnum restitueret. * Et hæc quidem etiam in aliis *scriptis* memorata sunt. Attamen Gabinio, in ea expeditione quam fecit adversus Archelaum, Antipater frumentum & arma & pecuniam suppeditavit: eique Judæos, qui supra Pelusium collocati custodes erant adituum Ægypti, idem conciliavit, sociosque fecit. Deinde reversus ex Ægypto Syriam offendit seditione & tumultu laborantem. Nam Aristobuli filius Alexander, recuperato denuo per vim principatu, multos quidem Judæorum ad defectionem impulit; ingentique manu regionem incursans, interficiebat quotquot nactus erat Romanorum, qui in montem Garizim appellatum confugerant, eosque obsidione urgebat.

Antipater Gabinium, Ptolemæum in Ægyptum reducentem, adjuvat.

Alexander Aristobuli filius principatum occupat.

3. Gabinius autem, cum hoc in statu Syriam offendisset, Antipatrum (nam prudens erat *& rerum peritus*) ad rebelles præmittit, si forte posset eorum amentiam sanare, eosque ad meliorem mentem consilio suo revocare. Ille *eo* profectus multos quidem repressit & ad officium reduxit: Alexandrum vero cohibere non potuit. Is enim, cum triginta Judæorum millia in exercitu haberet, obviam ivit Gabinio: & cum eo congressus victus est, amissis suorum decem millibus apud montem Itabyrium.

Gabinius contra Alexandrum proficiscitur.

Eum prælio superat.

4. Deinde Gabinius, constitutis ad Antipatri voluntatem urbis Hierosolymitarum rebus, adversus Nabatæos proficiscitur. Et hos quidem prælio superat: Mithradatem vero & Orsanem Parthorum perfugas, qui ad ipsum se receperant, deduxit, sparso rumore, quod ab eo fuga dilapsi essent. Et Gabinius quidem, cum res multas & præclaras gessisset, Romam discessit, tradita Crasso provincia. De his autem Pompeji & Gabinii contra Judæos expeditionibus scribit Nicolaus Damascenus, & Strabo Cappadox, quorum unus nihil ab altero alienum refert.

Aliis rebus gestis Romam redit.

Nicolaus Damascenus & Strabo.

sex, hoc ipsum *Arabicæ Hist. Jud. Collector* (ad calcem *Bibliorum* πολυγλώττων editus) cap. 40. de prioris principatûs spatio accipit, *donec captivus adductus est prima vice.* quum de priore illo & posteriore hoc, simul sumptis, intelligendum potius fuisse videatur. ut ante priorem quidem captivitatem annos tres & menses totidem (ut in lib. 20. *Antiq.* c. 8. diserte *Josephus* confirmat) post reditum vero ex urbe Roma, & ante secundam captivitatem tres alios menses in regno ille exegerit. *Usserius* in *Ann.* V. T. p. 287. *Edit. Lond.*

i Ἰουδαίαν] Ἰδουμαίαν *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

k Ἐπανήρχετο.] Ita *Hen.* (*L. B.* στρατηίαν *Busb.*) & *Vat.* ἐπανήρχοντο in *reliquis.* HUDS. Si vertas *rediere*, ἐπανήρχοντο cum cæteris legendum. IBBETSON.

l Γαβινίῳ δὲ ἐπὶ Πάρθους στρατεύοντι,] Ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 7. Γαβινίῳ δὲ ἐπὶ Πάρθους ὡρμημένῳ &c. SPANH.

m Ἤδη πεπεραιωμένῳ,] Ita *Hen.* ἤδη deëst *cæteris.*

n Ὑποστρέψαντα ——— αὐτήν.] Ὑποστρέψαντι *Vat.* & *Hen.*

* *Et hæc quidem etiam in aliis* scriptis *memorata sunt.*] Hæc vero & per alios historiarum scriptores monstrata sunt, *Epiphan.*

o Στρατιὰν ἣν] Στρατείαν ἣν ἐφ' Ὑρκ. *Busb.* HUDS. Forte ἐπ' Αἴγυπτον. COCC.

p Ἐπ' Ἀρχέλαον ἐστείλατο,] Prius erat ἐφ' Ὑρκανὸν ἐστείλατο in *Edit. Bas.* quod falsum, & contra omnem Historiæ fidem, cui etiam ipse *Josephus* refragatur *lib. 1. de Bello Jud.* ὑφ' Ὑρκανὸν in *Edit. Gen.* quod nulla nititur verisimilitudine. Γαβινίου μέντοι στρατιώταις Ἀντίπατρος ὑπηρέτησε legisse visus est *Epiphan.* qui vertit, *Gabinii deinde militibus Antipater ministravit* &c. Unde *Montacutius* in *Apparat.* IV. p. 149. & in *Exercit.* VIII. p. 275.) legendum esse conjicit, Γαβινίῳ μέντοι κατὰ τὴν στρατιὰν ἣν ἐστείλατο, Ὑρκανὸς καὶ Ἀντίπατρος ὑπηρέτησαν &c. Est qui malit ἐπ' Αἴγυπτον ἐστείλατο. Verum cum *Livius* (*Epitom.* CV.) dixerit, *A. Gabinius proconsul Ptolemæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem sibi regem adsciverant* &c. placuit rescribere ἐπ' Ἀρχέλαον ἐστείλατο.

q Ἐσωφρόνισε καὶ προσηγάγετο] Ita *Busb.* & *Hen.* ἐσωφρόνησε in *Editis Aliisque.*

r Τὸν δὲ Ἀλέξανδρον οὐκ ἠδυνήθη κατασχεῖν.] Conf. infr. c. 8. §. 4. SPANH.

s Ἰταβύριον ὄρος.] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 7. SPANH.

t Πάρθων δὲ φυγάδας,] Eo ordine *Hen.* Πάρθων δὲ Μιθριδάτην καὶ Ὀρσάνην φυγάδας in *cæteris.* Καὶ Μιθριδάτην καὶ Ὀρσάνην φυγόντας ἐκ Πάρθων κρύφα μὲν ἀπέπεμψε, πρὸς δὲ τοῖς στρατιώταις ἔλεγεν ἀποδρᾶναι, lib. 1. *de Bello Jud.*

v Προὔπεμψε, τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν αὐτόν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 7. SPANH.

x Στρατείαν δράσας] Στρατηγίαν *Busb. Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

y Ἕτερος ἑτέρου καινότερον λέγων.] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* οὐδὲν ἑτέρου in *Editis Aliisque.*

XII.

CAP. VII.

Quomodo Crassus, in Judæam profectus templumque depeculatus, bello Parthos tentavit & cum exercitu interiit: utque Cassius, Syria potitus, Parthos arcebat, & in Judæam ascendit.

Crassus in Judæam venit & sacras pecunias depeculatur.

CRassus autem, in Parthos expeditionem facturus, venit in Judæam: & sublata quæ in templo erat pecunia, quam Pompejus reliquerat, (ea erat duo millia talentorum) à se impetrabat ut omni auro (atque id erat ad octo millia talentorum) templum spoliaret. Cepit & trabem solido auro factam ex minis trecentis. una autem mina apud nos valet duas libras & dimidiam. Hanc vero trabem ei tradidit sacerdos *sacri* thesauri custos, nomine Eleazarus, non malitia *quidem*, nam vir bonus erat & justus, sed cum concreditam haberet velorum templi custodiam, quæ & pulchritudine miranda & opere sumptuosa erant, & ab ea trabe dependebant, videretque Crassum colligendo auro incumbentem, metuens de universo templi ornatu, trabem ei auream in omnium redemptionem dedit; cum quidem eum jurejurando astrinxisset, nihil aliud ex templo moturum, sed eo contentum fore quod ab ipso daretur, quod quidem esset multorum millium. Erat autem ea trabs in lignea trabe cava: id quod alios omnes latebat, solus vero sciebat Eleazarus. At Crassus & hanc, tanquam nihil aliud tacturus eorum quæ essent in templo, sumpsit, & contra jusjurandum omne templi aurum sustulit.

Fidem, Eleazaro sacrorum thesaurorum custodi datam, violat Crassus.

Unde sacræ Judæorum pecuniæ.

2. Ne cui autem mirum sit, quod tantæ divitiæ in nostrum templum congestæ essent, cum omnes ubique terrarum Judæi, quique Deum colunt, tam ex Europa quam ex Asia, per multa retro secula eò munera contulerint. Nec testibus caret opum magnitudo quam memoravimus, neque ex ostentatione nostra, aut rem verbis exaggerandi studio, in immensum adeo extollitur: sed cum alii multi ex scriptoribus nobis testimonium perhibent, tum Strabo Cappadox hisce verbis. "Mithradates autem in Co misit qui sibi *inde* pecuniam attulerunt, quam Cleopatra regina ibi deposuerat, ut & Judæorum octingenta talenta". Nobis autem nulla est publica pecunia nisi quæ Deo sacra. Atque perspicuum est, Judæos in Asia hanc pecuniam in Co transtulisse metu Mithradatis. Haud enim verisimile, eos qui Judæam incolebant, urbem adeo munitam habentes & templum, pecunias Co misisse. Imo nec Judæos Alexandriam habitantes hoc ipsum fecisse credibile est, ut qui nihil Mithradatem metuerint. Quin & Strabo alio in loco testatur, Sullam, quo tempore in Græciam trajecit, bellum gesturus contra Mithradatem, Lucullum etiam misisse ad compescendam in Cyrene seditionem gentis nostræ, quæ orbem terrarum repleverat, ita dicens. "In urbe autem Cyrenæorum quatuor erant *hominum classes*,

Strabonis testimonium.

Aliud ejusdem testimonium.

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς Κράσσος, εἰς Ἰουδαίαν ἐλθὼν καὶ τὸν ναὸν συλήσας, ἐπὶ Πάρθους ἐξώρμησε, καὶ ἐφθάρη σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ ὡς Κάσσιος, Συρίαν περιποιησάμενος, τοῖς Πάρθοις ἐμποδὼν ἦν, καὶ εἰς Ἰουδαίαν ἀνέβη.

ΚΡάσσος δ' ἐπὶ Πάρθους μέλλων στρατεύειν ἧκεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν· καὶ τὰ ἐν τῷ ἱερῷ χρήματα, ἃ Πομπήϊος καταλελοίπει, δισχίλια [z] δ' ἦν τάλαντα, βαστάσας, [a] οἷός τε ἦν καὶ τὸν χρυσὸν ἅπαντα, τάλαντα δὲ καὶ οὗτος ἦν ὀκτακισχίλια, περιδύειν [b] τὸν ναόν. λαμβάνει δὲ καὶ δοκὸν ὁλοσφυρήλατον χρυσῆν, ἐκ μνῶν τριακοσίων πεποιημένην. ἡ δὲ μνᾶ παρ' ἡμῖν [c] ἰσχύει λίτρας δύο καὶ ἥμισυ. παρέδωκε δὲ αὐτῷ ταύτην τὴν δοκὸν ὁ τῶν [d] θησαυρῶν φύλαξ ἱερεύς, Ἐλεάζαρος ὄνομα, οὐ διὰ πονηρίαν, ἀγαθὸς γὰρ ἦν καὶ δίκαιος, ἀλλὰ πεπιστευμένος τὴν τῶν καταπετασμάτων τοῦ ναοῦ φυλακήν, ὄντων θαυμασίων τὸ κάλλος καὶ πολυτελῶν τὴν κατασκευήν, ἐκ δὲ τῆς δοκοῦ ταύτης ἐκκρεμαμένων, ἐπεὶ τὸν Κράσσον ἑώρα περὶ τὴν τοῦ χρυσοῦ γινόμενον συλλογήν, δείσας περὶ τῷ παντὶ κόσμῳ τοῦ ναοῦ, τὴν δοκὸν αὐτῷ τὴν χρυσῆν, λύτρον ἀντὶ πάντων, ἔδωκεν, ὅρκους παρ' αὐτοῦ λαβὼν μηδὲν ἄλλο κινήσειν [e] τῶν ἐκ τοῦ ναοῦ, μόνῳ δὲ ἀρκεσθήσεσθαι τῷ ὑπ' αὐτοῦ δοθησομένῳ, πολλῶν ὄντι μυριάδων ἀξίῳ. ἡ δὲ δοκὸς αὕτη ἦν ἐν ξυλίνῃ δοκῷ κενῇ· καὶ τοῦτο τοὺς μὲν ἄλλους ἐλάνθανεν ἅπαντας, ὁ δὲ Ἐλεάζαρος μόνος ἠπίστατο. ὁ μέντοι Κράσσος καὶ ταύτην, ὡς οὐδενὸς ἀψόμενος ἄλλου τῶν ἐν τῷ ἱερῷ, λαμβάνει, καὶ παραβὰς τοὺς ὅρκους ἅπαντα τὸν ἐν τῷ ναῷ χρυσὸν ἐξεφόρησεν.

β'. [f] Θαυμάσῃ δὲ μηδεὶς εἰ τοσοῦτος ἦν πλοῦτος ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱερῷ, [g] πάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἰουδαίων, καὶ σεβομένων τὸν Θεόν, [h] ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης εἰς αὐτὸ συμφερόντων ἐκ πολλῶν πάνυ χρόνων. οὐκ ἔστι δὲ ἀμάρτυρον τὸ μέγεθος τῶν προειρημένων χρημάτων, οὐδὲ [i] ὑπὸ ἀλαζονείας ἡμετέρας καὶ περιττολογίας ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαίρεται πλῆθος· ἀλλὰ πολλοί τε ἄλλοι τῶν συγγραφέων ἡμῖν μαρτυροῦσι, καὶ Στράβων ὁ Καππάδοξ οὕτω λέγων. "[k] πέμψας δὲ Μιθραδάτης εἰς Κῶ, ἔλαβε τὰ χρήματα, ἅπερ ἔθετο ἐκεῖ Κλεοπάτρα ἡ βασίλισσα, καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων ὀκτακόσια τάλαντα." ἡμῖν δὲ δημόσια χρήματα οὐκ ἔστιν, ἢ τὰ τοῦ Θεοῦ μόνα. καὶ δῆλον ὅτι ταῦτα μετήνεγκαν εἰς Κῶ τὰ χρήματα οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἰουδαῖοι, διὰ τὸν ἐκ Μιθραδάτου φόβον. οὐ γὰρ εἰκὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, πόλιν τε ὀχυρὰν ἔχοντας καὶ τὸν ναόν, πέμπειν χρήματα εἰς Κῶ. ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατοικοῦντας Ἰουδαίους πιθανὸν τοῦτ' ἐστὶ ποιῆσαι, μηδὲν Μιθραδάτην [l] δεδιότας. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ αὐτὸς ὁ Στράβων, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν διέβη [m] Σύλλας εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολεμήσων [n] Μιθραδάτην, [o] καὶ Λεύκουλλον πέμψαι ἐπὶ τὴν ἐν Κυρήνῃ στάσιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὧν [p] ἡ οἰκουμένη πεπλήρωται, λέγων οὕτως. "[q] τέτταρες δ' ἦσαν ἐν τῇ πόλει τῶν Κυρηναίων, ἥ τε τῶν πο-

z Δ' ἦν τάλαντα,] *Vaticanus* habet μ' pro δέ.

a Οἷός τε —— τὸν ναόν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 8. SPANH.

b Τὸν ναόν.] *L. B.* τοῦ ναοῦ.

c Ἰσχύει λίτρας δύο καὶ ἥμισυ.] Ἰσχύει *Busb.*

d Θησαυρῶν φύλαξ ἱερεύς,] Χρημάτων *Busb.*

e Τῶν ἐκ τοῦ ναοῦ,] Τῶν ἐν ναῷ *Busb.*

f Θαυμάσῃ δὲ μηδεὶς] Θαυμάσει *Hen.* & mox ναῷ pro ἱερῷ in Eodem.

g Πάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἰουδαίων,] Tanta vis auri Hierosolyma mittebatur à popularibus, qui variis locis sparsi sedes incolebant disjunctissimas, ut ad summum culmen evecta fuerit Hierosolymorum opulentia. Sane quidem & ii, quos Mesopotamia, & Babylonia acceperat, urbes duas natura pariter atque opere munitissimas, Neerdam & Nisibin, habuere, in quibus tanquam in ærario quodam siti omnes thesauri erant, quos in Palæstinam identidem, cum tempus esset, infinita hominum multitudo devehebat. *Cuneus* de *Rep. Hebr.* l. 2. c. 23.

h Ἔτι δὲ —— χρόνων.] Conf. ἁλωσ. lib. 5. c. 5. §. 1. SPANH.

i Ὑπὸ] *Lugd. Bat.* ἀπό.

k Πέμψας δὲ —— τάλαντα.] Πλεύσας pro πέμψας aliquis legendum suspicaretur ex *Appiano* in *Mithridaticis*, p. 186. v. 10. *Edit. Steph.* HUDS. Strabonis verba, quæ in eo hodie non exstant. SPANH.

l Δεδιότας.] Ita *Hen.* δεδειότας in *Editis Aliisque.*

m Σύλλας εἰς τὴν Ἑλλάδα,] Sic *Hen.* Σύλας in *cæteris.*

n Μιθραδάτην,] *Lugd. Bat.* in *Marg.* Μιθριδάτην.

o Καὶ Λεύκουλλον πέμψαι] Hîc Λούκολλον *Hen.* alibi vero habet Λεύκολλον.

p Ἡ οἰκουμένη πεπλήρωται,] Illud ἡ è *MSS.*

q Τέτταρες δ'] Ista quæ sequuntur, ut & alia quamplurima è *Strabone* desumpta, in ejus *Geographicis* non exstant. Nullus tamen dubito, quin *Strabonis* sint, ex ejus *Historicis*, sive ὑπομν-

"πολιτῶν, καὶ ἡ τῶν γεωργῶν, τρίτη δ' ἡ τῶν μετοίκων, καὶ τετάρτη ἡ τῶν Ἰουδαίων. αὕτη δ' εἰς πᾶσαν πόλιν ἤδη [r] παρεληλύθει, καὶ τόπον οὐκ ἔστι ῥᾳδίως εὑρεῖν τῆς οἰκουμένης, ὃς οὐ παραδέδεκται [s] τοῦτο τὸ φῦλον, μηδ' ἐπικρατεῖται ὑπ' αὐτοῦ. τήν τε Αἴγυπτον καὶ τὴν Κυρηναίαν, ἅτε τῶν αὐτῶν ἡγεμόνων τυχοῦσαν, τῶν τε ἄλλων συχνὰ ζηλῶσαι συνέβη, καὶ δὴ τὰ συντάγματα τῶν Ἰουδαίων θρέψαι [t] διαφερόντως, καὶ συναυξῆσαι χρώμενα τοῖς πατρίοις τῶν Ἰουδαίων νόμοις. ἐν γοῦν Αἰγύπτῳ κατοικία τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ἀποδεδειγμένη, χωρὶς καὶ τῆς [v] τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἀφώρισται μέγα μέρος τῷ ἔθνει τούτῳ. καθίσταται δὲ καὶ ἐθνάρχης αὐτῶν, ὃς διοικεῖ τε τὸ ἔθνος καὶ διαιτᾷ κρίσεις, καὶ συμβολαίων ἐπιμελεῖται καὶ προσταγμάτων, ὡς ἂν πολιτείας ἄρχων αὐτοτελοῦς. ἐν Αἰγύπτῳ μὲν οὖν ἴσχυσε τὸ ἔθνος, διὰ τὸ Αἰγυπτίους εἶναι ἐξ ἀρχῆς Ἰουδαίους, καὶ διὰ τὸ πλησίον ἐσεσθαι [x] τὴν κατοικίαν τοὺς ἀπελθόντας ἐκεῖθεν. εἰς δὲ τὴν Κυρηναίαν μετέβη, διὰ τὸ καὶ ταύτην ὅμορον εἶναι τῇ τῶν Αἰγυπτίων ἀρχῇ, καθάπερ τὴν Ἰουδαίαν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης πρότερον." Στράβων [y] δὴ οὖν ταῦτα λέγει.

γ'. Κράσσος δὲ, πάντα διοικήσας ὃν αὐτὸς ἐβούλετο τρόπον, ἐξώρμησεν ἐπὶ τὴν Παρθυαίαν· καὶ αὐτὸς [z] μὲν δὴ σὺν παντὶ διεφθάρη τῷ στρατῷ, ὡς [a] καὶ ἐν ἄλλοις δεδήλωται. Κάσσιος δὲ εἰς Συρίαν φυγὼν, καὶ περιποιησάμενος αὐτὴν, Πάρθοις ἐμποδὼν ἦν, [b] ἐκτρέχουσιν ἐπ' αὐτὴν διὰ τὴν κατὰ Κράσσου νίκην· αὖθις δὲ εἰς Τύρον ἀφικόμενος, ἀνέβη καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν. [c] Ταριχαίας μὲν οὖν προσπεσὼν [d] εὐθέως αἱρεῖ, καὶ περὶ τρισμυρίους ἀνθρώπους ἀνδραποδίζει, Πειθολαόν τε τὴν Ἀριστοβούλου στάσιν διαδεδεγμένον κτείνει, πρὸς τοῦτο αὐτὸν Ἀντιπάτρου [e] παρακαλεσαμένου, ὃν πολὺ καὶ παρ' αὐτῷ συνέβαινε δύνασθαι, καὶ πλείστου τότε ἄξιος ἦν καὶ παρὰ Ἰδουμαίοις, παρ' ὧν ἄγεται γυναῖκα τῶν ἐπισήμων ἐξ Ἀραβίας [f] Κύπρον ὄνομα, ἐξ ἧς αὐτῷ τέσσαρες ἐγένοντο παῖδες, Φασάηλος, καὶ Ἡρώδης, [g] ὃς ὕστερον βασιλεὺς γέγονεν, Ἰώσηπός τε καὶ Φερώρας, θυγάτηρ δὲ Σαλώμη. οὗτος ὁ Ἀντίπατρος [h] ἐπεποίητο καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δυνάστας φιλίαν καὶ ξενίαν, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν Ἄραβα, ᾧ καὶ τὰ τέκνα πολεμῶν πρὸς Ἀριστόβουλον παρέθετο. Κάσσιος μὲν οὖν ἀναστρατοπεδευσάμενος ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ἠπείγετο, ὑπαντιάσων τοῖς ἐκεῖθεν ἐπιοῦσιν, ὡς καὶ ὑπ' ἄλλων δεδήλωται.

δ'. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Καῖσαρ, κατασχὼν Ῥώμην μετὰ τὸ Πομπήϊον καὶ τὴν σύγκλητον φυγεῖν πέραν τοῦ Ἰονίου, παραλύσας τῶν δεσμῶν Ἀριστόβουλον εἰς Συρίαν διεγνώκει πέμπειν, δύο παραδοὺς αὐτῷ τάγματα, ὡς ἂν εὐτρεπίζοι τὰ κατὰ ταύτην δυνατὸς ὤν. [i] Ἀριστόβουλος δὲ οὐκ ἀπώνατο τῶν ἐλπίδων, ἐφ' αἷς ἔτυχε τῆς παρὰ Καίσαρος ἐξουσίας· ἀλλ' αὐτὸν φθάσαντες [k] οἱ τὰ Πομπηΐου φρονοῦντες φαρμάκῳ διαφθείρουσιν, θάπτουσι δ' αὐτὸν οἱ τὰ Καίσαρος θεραπεύοντες πράγματα. καὶ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἔκειτο [l] ἐν μέλιτι κεκηδευμένος

"una civium, altera agricolarum, tertia inquilinorum, & quarta Judæorum. Hæc autem jam in urbes universas *fere* invaserat, haudque facile est locum in toto orbe invenire, quin hoc genus hominum *sedibus* exceperit, & ab eo teneatur. nam factum est ut & Ægyptus & Cyrenæa, utpote iisdem solitæ parere dominis, aliæque multæ regiones horum mores imitentur, magnumque Judæorum numerum peculiariter foveant, & cum iis *opibus viribusque* crescant, patriis Judæorum usi institutis. Etenim in Ægypto concessum est Judæis habitare, & magna pars urbis Alexandrinæ seorsim huic genti assignata est. Quin & suus illis ethnarcha est, qui gentis res administrat, & judicia exercet, curatque contractus & mandata, quasi esset perfectæ reipublicæ princeps. Et quidem in Ægypto plurimum pollet hæc gens, quod Judæi ex Ægyptiis originem habuerint, & quod ab iis digressi sedibus *illis* vicini essent. Trangressum autem est in Cyrenæam, quod hæc finitima sit Ægyptiorum ditioni, quemadmodum etiam Judæa est, vel potius pars olim fuerit regni Ægyptiaci." Strabo nimirum hæc dicit.

3. Crassus autem, omnibus arbitratu suo compositis, in Parthorum regionem profectus est: & ipse quidem *illic* cum universo exercitu periit, ut alibi narratum est. Cassius vero in Syriam fugit, eaque potitus Parthos arcebat, qui eam, ob partam de Crasso victoriam, incursionibus vexabant. Deinde rursus ad Tyrum profectus, ascendit etiam in Judæam: & Tarichæas quidem adortus primo impetu expugnavit, & triginta circiter millia captivorum cepit, & Pitholaum Aristobuli seditionis successorem interfecit hortatu Antipatri, qui forte apud eum auctoritate plurimum valebat, & magnæ tum erat existimationis etiam apud Idumæos, à quibus uxorem duxit ex nobili Arabiæ familia nomine Cypron, ex qua liberos quatuor sustulit, Phasaëlum, & Herodem, eum qui postea rex erat, & Josephum, & Pheroram, & filiam Salomen. Hic Antipater & alios sibi principes conjunxerat amicitia & hospitio, & potissimum Arabem, apud quem liberos deponebat dum bellum gerit cum Aristobulo. Et quidem Cassius, motis castris, ad Euphratem contendit, invadentibus illac hostibus occursurus, ut ab aliis memoriæ proditum est.

Crassus in Parthia perit.

Cassius Parthis repressis, in Judæam tendit.

Antipatri uxor & liberi. Herodes rex.

XIII.

4. Aliquanto autem post Cæsar, potitus Roma postquam Pompejus & senatus trans Ionium mare fugerant, Aristobulum, vinculis solutum, in Syriam mittere decreverat, traditis ei duabus legionibus, ut qui posset illic negotia componere. At Aristobulo nihil profuit spes, quam ex accepta à Cæsare potestate conceperat: sed, antequam id agere posset, Pompejani Aristobulum veneno sustulerunt, ipsum vero Cæsareani sepeliverunt. Atque corpus ejus, * melle conditum, aliquandiu jacuit, do-

Pompeji fuga in Epirum.

Aristobulus à Pompejanis veneno sublatus.

μνήμασιν. De quibus vide Cl. *Fabricium* in *Bibl. Gr.* l. IV. c. 1. p. 7.

r Παρεληλύθει,] Ita *Gall.* (*Coccejus*) & *Hen.* παρεληλύθη in Editis *Aliisque*.

s Τοῦτο τὸ φῦλον,] Τούτου τοῦ φύλου τὸ πλῆθος *Hen.* & *Lugd. Bat.*

t Διαφερόντως,] Διαφερόντων in *Codd. Gall.*

v Τῶν Ἀλεξανδρέων ——— τούτῳ.] Infr. lib. 19. c. 5. §. 2. ἴσης πολιτείας παρὰ τῶν βασιλέων τετυχότας. & ἁλωσ. lib. 2. c. 18. §. 7. ut & mox infr. c. 10. §. 1. Alexandrinæ urbis magna pars Judæorum, quibus etiam Ἐθνάρχης, quare Judæi Alexandriæ cives in Columnis æreis declarati à J. Cæsare. Hinc apud *Philon. ad Caium* p. 1020. A. de jure Alexandrinæ civitatis, quo gaudebant Judæi, eoque in periculum adducto. vid. Philon. in Flaccum p. 971. B. C. & p. 975. D. de Γερουσίᾳ Judæorum Alexandriæ Augusti decreto constituta. De Jul. Cæs. vid. mox infr. c. 10. §. 1. SPANH.

x Τὴν ——— ἐκεῖθεν.] Præpositionem κατὰ subintelligendam puto.

y Δὴ οὖν ταῦτα λέγει.] Μὲν δὴ *Hen.* & mox seq. §. μὲν οὖν σὺν π.

z Μὲν δὴ σὺν παντὶ] *L. B.* μὲν οὖν παντί.

a Καὶ ἐν ——— αὐτὴν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 9. SPANH.

b Ἐκτρέχουσιν ἐπ' αὐτὴν] Εἰστρέχουσιν *Busb.*

c Ταριχαίας] Ταριχέας *Hen.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. § 9. SPANH.

d Εὐθέως αἱρεῖ,] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* εὐθέως προσπεσὼν αἱρεῖ in *cæteris*.

e Παρακαλεσαμένου, ὃν πολὺ] *L. B.* παρῃτημένου, ὃν πολύ τι.

f Κύπρον ὄνομα,] *Al.* (ut & *Lugd. Bat.*) Κύπριν. Sed male, quum Κύπρις Græcum sit, & Veneris cognomen, Κύπρος mere Hebraïcum. Sic turris, quam Herodes in honorem matris suæ construxit, Κύπρος non Κύπρις vocabatur. *Scalig.* in *Animadvers* in *Eusebium*, p. 149. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. c 9. SPANH.

g Ὃς ὕστερον βασιλεὺς γέγονεν,] Ὃς καὶ ὕστερον *Bas.*

h Ἐπεποίητο καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δυνάστας] Ἐκπεποίητο *Hen.*

i Ἀριστόβουλος δὲ] Ἀριστόβουλος δὲ οὗτος οὐκ *Hen.*

k Οἱ τὰ ——— διαφθείρουσιν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 1. SPANH.

* *Melle conditum*,] Mellis natura est, ut corpora non sinat computrescere *Plinius Nat. Hist.* XIV: 13. HUDS. in *Add.*

l Ἐν μέλιτι] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 1. SPANH.

m Σχε-

donec id Antonius postea misit in Judæam, & in regum loculis condendum curavit. Scipio vero cum ei significatum fuisset literis Pompeji, ut Alexandrum Aristobuli filium interficeret, instituta in juvenem accusatione propter superiora ejus in Romanos commissa, ipsum securi percussit. Et ille quidem ita moritur Antiochiæ. Ejus vero fratres ad se recepit Ptolemæus Mennæi filius dynasta Chalcidis sub monte Libano *positæ*: missoque filio suo Philippione Ascalonem ad Aristobuli conjugem, jussit eam una mittere filium suum Antigonum & filias, quarum alterius Alexandræ amore captus Philippio, eam duxit uxorem. Postea pater ejus Ptolemæus, eo interfecto, in matrimonium accipit Alexandram, ejusque fratrum deinceps curam gerebat.

Alexander ejus filius jussu Pompeji à Scipione occisus.

Ptolemæus ad se recipit Aristobuli liberos.

ἐπὶ χρόνον πολὺν, ἕως Αντώνιος, αὐτὸν ὕστερον ἀποπέμψας εἰς τὴν Ιουδαίαν, ἐν ταῖς βασιλικαῖς θήκαις ἐποίησε τεθῆναι. [m] Σκιπίων δὲ, ἐπιστείλαντος αὐτῷ Πομπηΐου ἀποκλεῖναι Αλέξανδρον τὸν Αριστοβούλου, αἰτιασάμενος τὸν νεανίσκον ἐπὶ τοῖς τὸ πρῶτον εἰς Ρωμαίους ἐξημαρτημένοις, τῷ πελέκει διεχρήσατο. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐν Αντιοχείᾳ τελευτᾷ. τοὺς δὲ ἀδελφοὺς αὐτοῦ [mm] Πτολεμαῖος ὁ Μενναίου παρέλαβε, δυναστεύων Χαλκίδος [n] τῆς ὑπὸ τῷ Λιβάνῳ ὄρει· καὶ πέμψας τὸν υἱὸν Φιλιππίωνα εἰς Ασκάλωνα παρὰ τὴν Αριστοβούλου γυναῖκα, ἐκέλευσεν [o] αὐτὴν συναποστέλλειν τὸν υἱὸν Αντίγονον, καὶ τὰς θυγατέρας, ὧν τῆς ἑτέρας [p] Αλεξάνδρας [q] ἐρασθεὶς Φιλιππίων ἄγεται γυναῖκα. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνελὼν αὐτὸν ὁ πατὴρ Πτολεμαῖος [r] γαμεῖται τὴν Αλεξάνδραν, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς προνοίαν ποιούμενος διετέλει.

XIV.

CAP. VIII.

Judæi auxilium ferunt Cæsari in Ægypto bellum gerenti. Antipatri præclara facinora, & cum Cæsare amicitia. Honores à Romanis & Atheniensibus habiti Judæis.

ΚΕΦ. η΄.

Ιουδαῖοι σύμμαχοι γίνονται Καίσαρι κατ᾽ Αἴγυπτον πολεμοῦντι. Αντιπάτρου ἀριστεία, καὶ φιλία πρὸς Καίσαρα. τιμαὶ παρὰ Ρωμαίων καὶ Αθηναίων πρὸς Ιουδαίους.

Cæsari in Ægypto succurrit Antipater.

POst Pompeji autem obitum, victoriamque ex illo reportatam, Cæsari, in Ægyptum bellum gerenti, ad multa utilem se præbuit Antipater Judæorum administrator, idque jussu Hyrcani. Ad Mithradatem enim Pergamenum copias auxiliares adducentem, neque per Pelusium iter facere valentem, sed apud Ascalonen hærentem, veniebat Antipater, secum habens Judæorum peditum tria millia, perfecitque ut ex Arabia primates venirent auxilio: & propter ipsum Syri omnes opem Cæsari ferebant, nolentes aliis concedere promptitudine in Cæsarem, & Jamblichus dynasta, & Ptolemæus ejus filius, & Tholomæus Soëmi Libani montis incola. Mithradates vero, motis è Syria castris Pelusium venit: cumque ab *ejus loci* hominibus non admitteretur, urbem oppugnabat. At Antipater omnium fortissime se gessit; & primus, detracta muri parte, cæteris aditum in urbem patefecit. atque ita quidem Pelusium obtinuit. Antipatrum autem & Mithradatem ad Cæsarem euntes prohibebant Ægyptii Judæi, regionem, quæ Oniæ dicebatur, incolentes. Verum Antipater eis persuasit, ut idem cum popularibus suis sentirent, maxime ostensis Hyrcani pontificis literis, in quibus eos, ut Cæsaris essent amici, monebat, & exercitum muneribus omnibusque necessariis juvarent. Et illi quidem, cum viderent Antipatrum & pontificem consentire, *Mithradati* parebant. Istos vero ubi accessisse audiverunt Memphitici, vocaverunt & ipsi ad se Mithradatem: & ille, eò profectus, eos quoque assumpsit.

Mithradati in Pelusio capiendo operam navat.

XV. 2. Postquam autem locum qui Delta vocatur jam circuivisset, cum hostibus congreditur ad Castra Judæorum, ut appellantur. Dextrum quidem cornu habebat Mithradates, sinistrum vero Antipater. Commisso autem prælio, inclinat Mithra-

Mithradates cum Ægyptiis congreditur.

ΜΕτὰ δὲ τὸν Πομπηΐου θάνατον καὶ τὴν νίκην τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ, Καίσαρι πολεμοῦντι κατ᾽ Αἴγυπτον [s] εἰς πολλὰ χρήσιμον αὐτὸν παρεῖχεν Αντίπατρος, ὁ τῶν Ιουδαίων ἐπιμελητὴς, ἐξ ἐντολῆς Υρκανοῦ. Μιθραδάτῃ γὰρ τῷ Περγαμηνῷ [t] κομίζοντι [v] ἐπικουρικὸν, καὶ ἀδυνάτως ἔχοντι διὰ Πηλουσίου ποιήσασθαι τὴν πορείαν, περὶ δὲ Ασκάλωνα διατρίβοντι, ἧκεν Αντίπατρος ἄγων Ιουδαίων ὁπλίτας τρισχιλίους, ἐξ Αραβίας τε συμμάχους ἐλθεῖν ἐπραγματεύσατο τοὺς ἐν τέλει· καὶ δι᾽ αὐτὸν οἱ κατὰ τὴν Συρίαν ἅπαντες ἐπεκούρουν, ἀπολείπεσθαι τῆς ὑπὲρ Καίσαρος προθυμίας οὐ θέλοντες, Ιάμβλιχός τε ὁ δυνάστης, καὶ Πτολεμαῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, [x] καὶ [y] Θολομαῖος ὁ Σοέμου Λίβανον ὄρος οἰκῶν, αἵ τε πόλεις σχεδὸν ἅπασαι. Μιθραδάτης δὲ ἄρας ἐκ Συρίας εἰς Πηλούσιον [z] ἀφικνεῖται· καὶ μὴ δεχομένων αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. ἠρίστευε δὲ Αντίπατρος, καὶ πρῶτος [a] καταστρέψας τι τοῦ τείχους, ὁδὸν εἰσπεσεῖν παρεῖχε τοῖς ἄλλοις εἰς τὴν πόλιν. καὶ τὸ μὲν Πηλούσιον οὕτως εἶχε. τοὺς δὲ περὶ Αντίπατρον καὶ Μιθραδάτην, ἀπιόντας πρὸς Καίσαρα, διεκώλυον οἱ Ιουδαῖοι Αἰγύπτιοι, [b] οἱ τὴν Ονίου λεγομένην χώραν κατοικοῦντες. πεῖσαι δὲ καὶ τούτους τὰ αὐτῶν φρονῆσαι [c] κατὰ τὸ ὁμόφυλον Αντίπατρος, καὶ μάλιστα ἐπιδείξας αὐτοῖς τὰς Υρκανοῦ τοῦ ἀρχιερέως ἐπιστολὰς, ἐν αἷς αὐτοὺς φίλους εἶναι Καίσαρος παρεκάλει, καὶ ξένια καὶ πάντα τὰ ἐπιτήδεια χορηγεῖν τῷ στρατῷ. καὶ οἱ μὲν, ὡς ἑώρων τὸν Αντίπατρον καὶ τὸν ἀρχιερέα [d] συνθέλοντας, ὑπήκουον. τούτους δὲ προσθεμένους ἀκούσαντες [e] οἱ περὶ Μέμφιν, ἐκάλουν καὶ αὐτοὶ τὸν Μιθραδάτην [f] πρὸς αὐτούς· κἀκεῖνος ἐλθὼν καὶ τούτους παραλαμβάνει.

β΄. [g] Επεὶ δὲ τὸ καλούμενον Δέλτα ἤδη περιεληλύθει, συμβάλλει τοῖς πολεμίοις περὶ τὸ καλούμενον [h] Ιουδαίων στρατόπεδον. εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας Μιθραδάτης, τὸ δὲ εὐώνυμον Αντίπατρος. συμπεσόντων δὲ εἰς μάχην, κλίνεται τὸ

τοῦ

---

m Σκιπίων δὲ, —— Αριστοβούλου,] Conf. infr. lib. 15. c. 7. §. 4. SPANH.

mm Πτολεμαῖος —— ὄρει·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 2. SPANH.

n Τῆς ὑπὸ τῷ Λιβάνῳ ὄρει·] Τῆς ἐν τῷ Λιβ. *Busb.*

o Αὐτὴν συναποστέλλειν] Αὐτῇ πρὸς αὐτὸν ἀποστέλλειν *Busb.*

p Αλεξάνδρας] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 2. SPANH.

q Ερασθεὶς Φιλιππίων ἄγεται γυναῖκα.] Ερασθεὶς ὁ Φιλιππίων *Hen. Busb.* & *Vat.*

r Γαμεῖται τὴν Αλεξάνδραν,] Γαμεῖ τε *Hen.* & *Vat.*

s Εἰς πολλὰ χρήσιμον αὐτὸν] Εἰς deëst *Busb.* & *Vat.*

t Κομίζοντι ἐπικουρικὸν,] *Rufinus ineptè*: dum per Choracum transiret. *leg.* ἐπὶ Κουρικὸν· Vid. *Casaub. ad Apparat.* Baron. p. 155. & Dion. lib. XXXIX. p. 204. SPANH.

v Επικουρικὸν] Επὶ κουρικὸν certe legebat *Epiphan.* qui, nullo plane sensu, vertit, *dum per Choricum transiret.*

x Καὶ Θολομαῖος] Illa καὶ Θολομαῖος ὁ Σοέμου non agnoscit *Hen.* (ut nec *Lugd. Bat.*) nec legisse videtur *Epiphan.* ὁ δυνάστης καὶ Πτολεμαῖος ὁ Ουάμου Λιβ. *Vat.* cæteris omissis. Confer l. 1. *de Bello Jud.*

y Θολομαῖος ὁ Σοέμου Λίβανον ὄρος οἰκῶν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 3. SPANH.

z Αφικνεῖται·] Ita *Busb.* & *Hen.* ἐφικνεῖται in *reliquis.*

a Καταστρέψας τι τοῦ τείχους,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 3. SPANH.

b Οἱ τὴν Ονίου λεγομένην χώραν κατοικοῦντες.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 3. SPANH.

c Κατὰ τὸ ὁμόφυλον] Nota Antipatrum contribulem dici hîc Judæis, qui erat Idumæus. De Herode tamen ejus filio infra c. 15. §. 2. ἰδιώτῃ τε ὄντι, καὶ Ιδουμαίῳ τουτέστιν ἡμιϊουδαίῳ· SPANH.

d Συνθέλοντας,] Ita cum *Cod. Vat.* συνηλθόντας in *reliquis.*

e Οἱ περὶ Μέμφιν,] Οἱ περὶ Μέμφιν i. e. Memphitæ ipsi. REL.

f Πρὸς αὐτούς·] Πρὸς αὐτοὺς *Busb.* πρὸς ἑαυτοὺς *Vat.*

g Επεὶ δὲ τὸ καλούμενον Δέλτα] Ita è *Cod. Vat.* favente *Josepho* in lib. 1. *de Bello Jud.* ubi dicit, κἀκεῖνος ἤδη τὸ Δέλτα περιελθὼν συνέβαλε &c. ἐπὶ δὲ [ἐπεὶ δὲ *Gen.*] τὸ κ. Δέλτα ὡς ἤδη παρεληλύθει *Bas. Aliique.*

h Ιουδαίων στρατόπεδον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 4. SPANH.

ὁ Τῶν

τοῦ Μιθραδάτου κέρας, καὶ παθεῖν ἂν ἐκινδύνευσε τὰ δεινότατα, εἰ μὴ παρὰ τὴν ἠιόνα τοῦ ποταμοῦ, σὺν τοῖς οἰκείοις στρατιώταις, Ἀντίπατρος παραθέων, νενικηκὼς ἤδη τοὺς πολεμίους, τῶν μὲν ῥύεται, τρέπεται δὲ εἰς φυγὴν τοὺς νενικηκότας Αἰγυπτίους. αἱρεῖ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ στρατόπεδον, ἐπιμείνας τῇ διώξει· τόν τε Μιθραδάτην ἐκάλει, πλεῖστον ἐν τῇ τροπῇ διαφέροντα. ἔπεσον δὲ [i] τῶν μὲν περὶ τοῦτον ὀκτακόσιοι, τῶν δὲ Ἀντιπάτρου [k] πεντήκοντα. Μιθραδάτης δὲ περὶ τούτων ἐπιστέλλει Καίσαρι, τῆς τε νίκης αὐτοῖς ἅμα καὶ τῆς σωτηρίας αἴτιον τὸν Ἀντίπατρον ἀποφαίνων, ὥστε τὸν Καίσαρα τότε μὲν ἐπαινεῖν αὐτὸν, κεχρῆσθαι δὲ παρὰ πάντα τὸν πόλεμον εἰς τὰ κινδυνωδέστατα τῷ Ἀντιπάτρῳ· καὶ δὴ καὶ τρωθῆναι συνέβη παρὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῷ.

γ΄. Καταλύσας μέντοι Καῖσαρ μετὰ χρόνον τὸν πόλεμον, καὶ εἰς Συρίαν [l] ἀποπλεύσας, ἐτίμησε μεγάλως, Ὑρκανῷ μὲν τὴν ἀρχιερωσύνην βεβαιώσας, Ἀντιπάτρῳ δὲ πολιτείαν ἐν Ῥώμῃ δοὺς καὶ [m] ἀτέλειαν πανταχοῦ. λέγεται δὲ ὑπὸ πολλῶν Ὑρκανὸν ταύτης κοινωνῆσαι τῆς στρατιᾶς, καὶ ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον· μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ Στράβων ὁ Καππάδοξ, λέγων ἐξ [n] Ἀσινίου ὀνόματος οὕτως. "μετὰ δὲ τὸν Μιθραδάτην [o] εἰσβαλεῖν εἰς "τὴν Αἴγυπτον, καὶ Ὑρκανὸν τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα." ὁ δ᾽ αὐτὸς οὗτος Στράβων καὶ ἐν ἑτέρῳ πάλιν ἐξ Ὑψικράτους ὀνόματος λέγει οὕτως. "τὸν μὲν Μιθρα"δάτην ἐξελθεῖν μόνον, κληθέντα δ᾽ εἰς Ἀσκάλωνα "Ἀντίπατρον ὑπ᾽ αὐτοῦ, τὸν τῆς Ἰουδαίας ἐπιμελητὴν, "τρισχιλίους αὐτῷ στρατιώτας συμπαρασκευάσαι, καὶ τοὺς "ἄλλους δυνάστας προτρέψαι, κοινωνῆσαι δὲ τῆς στρα"τιᾶς καὶ Ὑρκανὸν τὸν ἀρχιερέα.". ταῦτα μὲν Στράβων φησίν.

δ΄. Ἐλθὼν δὲ καὶ Ἀντίγονος ὁ Ἀριστοβούλου τότε πρὸς Καίσαρα, τήν τε τοῦ πατρὸς [p] ἀπωδύρετο τύχην, καὶ ὡς δι᾽ αὐτὸν ἀποθάνοι φαρμάκοις ἀναιρεθεὶς Ἀριστόβουλος, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, κτεινόμενος πελέκει [q] Σκιπίωνος, ἐδεῖτό τε λαβεῖν οἶκτον αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένου· Ὑρκανοῦ δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ Ἀντιπάτρου κατηγόρει βιαίως ἐξηγουμένων τοῦ ἔθνους, καὶ εἰς αὐτὸν παρανομησάντων. παρὼν δὲ Ἀντίπατρος ἀπελογεῖτο μὲν ὑπὲρ ὧν ἑώρα κατ᾽ αὐτοῦ τὴν κατηγορίαν [r] γινομένην. νεωτεριστὰς δὲ ἀπέφαινε τοὺς περὶ τὸν Ἀντίγονον καὶ στασιώδεις· [s] ὅσα τε πονήσειεν αὐτὸς καὶ συνεργήσειεν ὑπεμίμνησκεν ἐπὶ τοῖς [t] στρατηγήμασι, ποιούμενος τοὺς λόγους ὧν αὐτὸς ἦν μάρτυς. δικαίως δὲ ἔλεγεν Ἀριστόβουλον μὲν εἰς Ῥώμην [v] ἀνάρπαστον γεγονέναι, πολέμιον ἀεὶ καὶ μηδέποτε εὔνουν ὑπάρξαντα Ῥωμαίοις· [x] τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ [y] κρατηθέντα ἐπὶ λῃστείᾳ ὑπὸ Σκιπίωνος τυχεῖν ὧν ἄξιος ἦν, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ βίαν καὶ ἀδικίαν τοῦτο παθεῖν [z] ὑπὸ τοῦ δράσαντος.

ε΄. Τούτους Ἀντιπάτρου ποιησαμένου τοὺς λόγους, Καῖσαρ Ὑρκανὸν μὲν ἀποδείκνυσιν ἀρχιερέα, Ἀντιπάτρῳ δὲ δίδωσι δυναστείαν, ἣν αὐτὸς προαιρεῖται, [a] τοῦτο ἐπ᾽ αὐτῷ [b] ποιησάμενος τὴν κρίσιν, [c] ἐπίτροπον αὐτὸν [d] ἀποδείκνυς τῆς

datis cornu, & in discrimen extremum adductum fuisset, nisi Antipater, secundum fluminis ripam cum suis militibus currens, victis jam à se hostibus, illum liberasset, & victores Ægyptios in fugam vertisset. Cumque in iis persequendis perseverasset, castris eorum potitur; & Mithradatem revocat, qui pulsus longissime aberat. Ceciderunt autem ex Mithradatis hominibus ad octingentos, Antipatri quinquaginta. Mithradates vero de his scripsit ad Cæsarem, victoriam simul salutemque suam Antipatro acceptam ferens, ita ut & Cæsar & tunc Antipatrum collaudaverit, & ejus opera toto bello in maximis periculis usus sit; usque adeo ut Antipatrum in præliis vulnerari contigerit.

Antipatri egregium factum.

Cum Cæsare amicitia.

3. Cæterum aliquanto tempore post Cæsar, cum finito bello in Syriam navigasset, magnum ei honorem habuit, Hyrcano quidem pontificatum confirmando, Antipatrum vero Romana civitate omniumque immunitate donando. Multi vero ajunt Antipatrum hujus expeditionis socium fuisse & in Ægyptum venisse: atque verbis meis testimonium perhibet Strabo Cappadox ex auctoritate Asinii ita dicens. "Postquam Mithradates Ægy"ptum invasit, & cum eo Hyrcanus Judæorum "pontifex." Imo & idem ille Strabo etiam alibi, ex auctoritate Hypsicratis, in hæc verba. "Mi"thradatem quidem solum profectum esse, Anti"patrum vero Judææ procuratorem, ab ipso "Ascalonem accitum, cum tribus militum milli"bus auxilium ei tulisse, & *ad idem faciendum* "alios dynastas hortatum esse, atque expeditioni "etiam Hyrcanum pontificem interfuisse." Et "hæc quidem Strabo.

Cæsar magnum Antipatro honorem habet.

Strabonis testimonium ex Asinio.

Alterum ejusdem ex auctoritate Hypsicratis.

4. Quin & eodem tempore Antigonus Aristobuli filius, cum ad Cæsarem venisset, & patris *sui* fortunas deplorabat, quodque propter ipsum mortuus esset Aristobulus veneno sublatus, atque frater ejus à Scipione securi percussus, orabatque ut sui misereretur è paterno imperio expulsi: ac præterea Hyrcanum & Antipatrum accusabat, qui gentem per vim regerent, & ipsi *Antigono* injuriam fecissent. Verum Antipater, qui præsens aderat, pro se respondebat iis de quibus accusationem contra se institutam videbat, & Antigonum novarum rerum studiosum seditiosumque esse ostendebat: commemorabat etiam quantum ipse laborasset, eumque in consiliis militaribus adjuvisset, verba de iis faciens, quorum ille testis erat *oculatus*. Aristobulum etiam dicebat jure merito Romam iterum abreptum esse, ut qui perpetuo hostis esset & nunquam benevolo in Romanos animo; fratremque ipsius in latrocinio captum à Scipione pœnas *crimini* debitas subiisse, non autem per vim & injuriam id ipsum passum esse ab eo qui intulerat.

Antigonus Aristobuli filius Hyrcanum & Antipatrum accusat.

Antipatri defensio.

5. Cum hæc Antipater verba fecisset, Cæsar Hyrcanum quidem pontificem pronunciavit, & Antipatro potestatem dedit, quantam ille, optione data, eligere voluit, ipsum *totius* Judææ procuratorem faciens. * Hyrcano vero etiam patriæ muros

Cæsar in pontificatu confirmat Hyrcanum, & magnam Antipatro dat potestatem.

XVI.

i Τῶν μὲν περὶ τοῦτον ὀκτακόσιοι;] Ita *Busb.* & *Vat.* τούτων μὲν περὶ ὀκτακοσίους in *Editis Aliisque.*

k Πεντήκοντα.] Τεσσαράκοντα *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & nonnulli *Epiphanii* Codd. juxta alios ὀγδοήκοντα prout in *lib.* 1. *de Bello Jud.* HUDS. Ὀγδοήκοντα ἁλωσ. lib. 1. c. 9. §. 4. SPANH.

l Ἀποπλεύσας] Vide *Usserii* Annales V. T. p. 351. *Edit. Lond.*

m Ἀτέλειαν πανταχοῦ.] Ἀτέλειαν πανταχοῦ δὲ λέγεται ὑπὸ π. *Busb.*

n Ἀσινίου ὀνόματος οὕτως.] Utrum Asinius fuerit *Trallianus*, ut vult *Usserius*, an *Quadratus*; & quinam fuerit *Hypsicrates* mox laudatus, aliis dispiciendum relinquo.

o Εἰσβαλεῖν εἰς τὴν Αἴγυπτον,] Ita *Hen.* & *Vat.* εἰσβάλλειν in *cæteris.*

p Ἀπωδύρετο τύχην] Ita cum *MSS.* (ut & *L. B.*) ἐπωδύρετο in *Editis.*

q Σκιπίωνος,] *L. B.* Σκηπίωνος.

r Γενομένην,] Γεγενημένην *Vat.* γινομένην *Hen.*

s Ὅσα τε ποιήσειεν αὐτὸς] Ὅσα τε ποιήσειεν *Hen.* & mox αὐτοῖς *Busb.* & *Vat.*

t Στρατηγήμασι,] Στρατεύμασι *Busb.* & *Vat.*

v Ἀνάρπαστον γεγονέναι,] Ἀνάσπαστον *Vat.* & *Hen.* & mox γενόμενον pro γεγονέναι in *Busb.* & *Vat.*

x Τὸν δὲ —— ἦν,] Nempe Antigoni. Uterque enim, ille & Alexander securi percussus jussu Scipionis, Aristobuli filii. vid. infr. c. 6. §. 3. SPANH.

y Κρατηθέντα ἐπὶ λῃστείᾳ] Κολασθέντα *Busb. Vat.* & *Epiphan.*

z Ὑπὸ τοῦ δράσαντος.] Illud ὑπὸ è *Cod. Busb.*

a Τούτου ἐπ᾽ αὐτῷ ποιησάμενος] Τούτου δὲ *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ταύτης δὲ *Busb.*

b Ποιησάμενος] *L. B.* ποιησαμένου.

c Ἐπίτροπον —— τείχη,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 3. SPANH.

d Ἀποδεικνὺς] Ἀποδείκνυσι *Hen.* (*Lugd. Bat.*) *Busb.* & *Vat.*

* *Hyrcano*,] In Libro *de Bello Jud.* primo Antipatro hoc concessit. HUDS. in *Add.*

Hyrcano permittit Cæsar urbis muros reficere.

Senatusconsultum de fœdere cum Judæis renovando.

ros reficere permisit, ut qui hanc gratiam rogaverat: (nam adhuc jacebant à Pompejo diruti) scripsitque Romam ad consules ut hoc *ipsum* in Capitolio perscriberetur. atque Senatusconsultum factum est in hunc modum; "LUCIUS VALERIUS LUCII FILIUS PRÆTOR retulit "ad senatum idibus Decembribus in æde Concordiæ. Decreto scribendo adfuerunt Lucius Coponius Lucii filius *tribu* Collina, & Papirius "Quirina, quibus de rebus Alexander Jasonis, "Numenius Antiochi, & Alexander Dorothei, "legati Judæorum, viri boni & socii, egerunt, veterem erga Romanos benevolentiam & amicitiam "renovantes, & clypeum aureum, in signum societatis, attulerunt, ex quinque millibus aureorum, & literas sibi dari petierunt & ad liberas "civitates & ad reges, ut regionem eorum & portus secure possint adire, & nemini fiat injuria. "Placuit igitur *Senatui* cum iis amicitiam & gratiam inire, & quæ à nobis postularunt illa ipsis "concedere, clypeumque allatum accipere." Hæc acta sunt Hyrcani pontificatus & principatus anno nono mense Panemo. Quinetiam Hyrcano honos habitus est à populo Atheniensi, quoniam in eos multa beneficia contulisset: miseruntque ad eum decretum in hæc verba. "PRYTANE ET SACERDOTE DIONYSIO FILIO Asclepiadis mensis Panemi desinentis die "quinto, traditum est Ducibus decretum Atheniensium, archonte Agathocle. Eucles Menandri Alimusius scribam agebat, Munychionis "*mensis* undecimo die Prytaniæ, habito præsidum "concilio in theatro. Dorotheus pontifex populum in suffragia misit, cæterique præsides ejus "collegæ. Dionysius Dionysii filius *hanc sententiam* "dixit: Quoniam Hyrcanus Alexandri filius, Pontifex & Judæorum Ethnarcha, perpetuo tam "publice populum quam privatim civium unumquemque benevolentia prosequitur, summumque "studium in eos confert; & quotquot Atheniensium, vel legationis causa, vel propter privata "negotia, eò profecti fuerint, perhumaniter apud

Antipatro honos ab Atheniensibus habitus.

Decretum Atheniensium.

Ἰουδαίας. [e] ἐπιτρέπει δὲ καὶ Ὑρκανῷ τὰ τῆς πατρίδος ἀναστῆσαι τείχη, τούτων αἰτησαμένῳ τὴν χάριν. [f] ἔρριπτο [g] γὰρ ἔτι Πομπηΐου καταβαλόντος. καὶ [h] τοῦτ' ἐπιστέλλει τοῖς ὑπάτοις εἰς Ῥώμην ἀναγράψαι ἐν τῷ Καπετωλίῳ. καὶ [i] τὸ γινόμενον ὑπὸ τῆς συγκλήτου δόγμα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. "[k] ΛΕΥΚΙΟΣ ΟΥΑΛΕΡΙΟΣ ΛΕΥΚΙΟΥ ΥΙΟΣ "ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ συνεβουλεύσατο τῇ συγκλήτῳ εἰδοῖς "Δεκεμβρίαις ἐν τῷ τῆς Ὁμονοίας ναῷ. [l] γραφομένῳ "τῷ δόγματι παρῆσαν Λεύκιος Κωπώνιος Λευκίου υἱὸς "Κολλίνα καὶ Παπίριος Κυρίνα, περὶ ὧν Ἀλέξανδρος Ἰάσονος, καὶ Νουμήνιος Ἀντιόχου, καὶ Ἀλέξανδρος Δωροθέου, Ἰουδαίων πρεσβευταὶ, ἄνδρες ἀγαθοὶ "καὶ σύμμαχοι, διελέχθησαν, ἀνανεούμενοι τὰς προϋπηργμένας πρὸς Ῥωμαίους [m] χάριτας καὶ τὴν φιλίαν, "καὶ ἀσπίδα χρυσῆν [n] σύμβολον τῆς συμμαχίας γενομένην "ἀνήνεγκαν ἀπὸ χρυσῶν μυριάδων πέντε, καὶ γράμματ' αὐτοῖς ἠξίωσαν δοθῆναι, [o] πρός τε τὰς αὐτονομουμένας πόλεις καὶ πρὸς βασιλεῖς, ὑπὲρ τοῦ τήν τε χώραν "αὐτῶν καὶ τοὺς λιμένας ἀδείας τυγχάνειν, [p] καὶ μηδένα "ἀδικεῖσθαι. [q] ἔδοξεν οὖν συνθέσθαι φιλίαν καὶ χάριτας "πρὸς αὐτοὺς, καὶ ὅσων ἐδεήθησαν τυχεῖν ταῦτ' αὐτοῖς παρασχεῖν, καὶ τὴν κομισθεῖσαν ἀσπίδα [r] προσδέξασθαι." [s] ταῦτα ἐγένετο ἐπὶ Ὑρκανοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐθνάρχου, ἔτους ἐννάτου [t] μηνὸς Πανέμου. [v] ἤγετο δὲ καὶ παρὰ τοῦ τῶν Ἀθηναίων δήμου τιμὰς Ὑρκανὸς, [x] πολλὰ χρήσιμος γενόμενος εἰς αὐτούς. ἔπεμψάν τε ψήφισμα γράψαντες αὐτῷ, τοῦτον ἔχον τὸν τρόπον. [y] ΕΠΙ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ ΚΑΙ [z] ΙΕ"ΡΕΩΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ τοῦ Ἀσκληπιάδου μηνὸς Πανέμου "πέμπτῃ ἀπιόντος, ἐπεδόθη τοῖς στρατηγοῖς ψήφισμα Ἀθηναίων, ἐπὶ Ἀγαθοκλέους ἄρχοντος. Εὐκλῆς Μενάνδρου Ἀλιμούσιος ἐγραμμάτευε, [a] Μουνυχιῶνος ἑνδεκάτῃ τῆς Πρυτανείας, ἐκκλησίας γινομένης ἐν τῷ θεάτρῳ "[b] τῶν προέδρων. ἐπεψήφισε Δωρόθεος [c] ἀρχιερεὺς καὶ οἱ "συμπρόεδροι τῷ δήμῳ. Διονύσιος Διονυσίου εἶπεν· ἐπειδὴ Ὑρκανὸς Ἀλεξάνδρου, ἀρχιερεὺς καὶ ἐθνάρχης τῶν Ἰουδαίων, διατελεῖ κοινῇ τε τῷ δήμῳ καὶ ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν "ἑκάστῳ εὐνοῶν, καὶ πάσῃ χρώμενος περὶ αὐτοὺς σπουδῇ, "καὶ

e Ἐπιτρέπει —— τείχη,] Confer ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 3. SPANH.

f Ἔρριπτο] Ἐρήριπτο *Vat.*

g Γὰρ ἔτι Πομπηΐου] Hic γὰρ pro δὲ substitui ex auctoritate *MSS.*

h Τοῦτ' ἐπιστέλλει] Ταῦτα *Busb.* & *Hen.*

i Τὸ γινόμενον ὑπὸ τῆς συγκλήτου δόγμα] Conf. supr. lib. 12. c. 10. §. 6. SPANH.

k Λεύκιος —— συνεβουλεύσατο] Hîc *Josepho* (inquit *Kepplerus* de *Anno Natali Christi*, p. 52.) humani quid accidit. nam promittit Decretum *de restauratione Hierosolymorum*, infert vero Decretum longe antiquius *super amicitia & societate.* Credibile est aliud *Josephum* præcepisse, aliud exsequutum esse Amanuensem, permutatis decretis homonymia *Hyrcanorum.* ad primum enim hujus nominis sacerdotem pertinet, quod *Josephus* hîc refert ad posteriorem. Decretum vero, quod hîc profitetur, paulo infra sequitur in fasciculo decretorum Romanorum de Judæis. Cæsare V. Cos. Vide *Scaligerum* in *Notis* ad *Eusebium*, p. 145. *Usserium* in *Annalibus*, p. 119. 271, & 365. & *Petavium* in l. 1. *de Doctr. Temp.* p. 68. 69. & 77. & l. 10. p 250. HUDS. De his duobus decretis Romanorum & Atheniensium, ut alieno loco positis, & quæ Joannis Hyrcani Avi tempore data fuerant, non sub Nepote. vide *Petav. Doct. Temp.* P. 11. p. 250. SPANH.

l Γραφομένῳ —— Κυρίνα,] Ita lego & distinguo ex *MSS.* (ut & *L. B.*) prius erat γραφομένῳ τῷ δόγματι, παρῆσαν δὲ Λεύκιος Κωπώνιος Λευκίου υἱὸς καὶ Παπίριος Κυρινᾶς.

m Χάριτας καὶ τὴν φιλίαν,] Ita *Hen. Vat.* & *Vet. Interpr.* χάριτας· καὶ τὴν φιλίαν, καὶ ἀσπ. in *Editis Aliisque.*

n Σύμβολον τῆς συμμαχίας γενομένην] Ista delenda censet Scaliger.

o Πρός τε τὰς αὐτονομουμένας] Πρὸς τὰς αὐτ. *Hen.* & *Vat.* qui mox omittunt καὶ πρὸς βασιλεῖς, & dein legunt τὴν χώραν.

p Καὶ μηδένα ἀδικεῖσθαι.] Μηδὲν *Hen.* & *Busb.*

q Ἔδοξεν οὖν συνθέσθαι] Ita *Hen.* & *Vet. Interpr.* ἔδοξε δὲ in *Editis Aliisque*, forsan pro ἔδοξε δή.

r Προσδέξασθαι.] Προσδέξασθαι *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

s Ταῦτα Πανέμου.] Annus ille IX. Hyrcani sumendus ab eo jam Ethnarchia à Gabinio illi concessa. vid. Dodwell. p. 82. 83. SPANH.

t Μηνὸς Πανέμου.] Quomodo hoc fieri potest, quum scriptum fuerit Idibus Decembribus (ut constat ex superior.) in Septembrem Julianum & Hyperberetæum Macedonicum tunc incurrentibus, Panemus vero Macedonicus Junio Juliano respondeat? *Usser.* in *Annalibus*, p. 120. 271. Locum sanandum putat *Petitus* (in *Eclogis Chronol.* p. 305.) mutata interpunctione ad hunc modnm, ἔτους ἐννάτου. μηνὸς Πανέμου ἤγετο δὲ καὶ &c. ut quod hic habetur de mense Panemo referendum sit ad Atheniensium psephisma. unde sequitur (ut pergit *Petitus*) & illud Romanorum senatusconsultum & hoc Atheniensium psephisma, scripta fuisse anno pontificatus Hyrcani nono, illud quidem Idibus Decembribus, hoc vero mense Panemo. HUDS. Mensis Πάνεμος, de quo hac §. initium à XXV. Junii Juliani statuitur à Dodwell. de Cycl. Calyp. p. 83. de quo vide Usserium & Dodwell. de hoc Josephi loco Dissert. de Cycl. Calyp. p. 81. SPANH.

v Ἤγετο δὲ] Εὔρετο δὲ *Vat.* εὔρετο δὴ *Hen.*

x Πολλὰ χρήσιμος] Πολλὰ χρήσιμος εἰς αὐτοὺς γενόμενος *Hen.* πολλὰ καὶ αὐτὸς εἰς αὐτοὺς χρήσιμος γενόμενος, ἔπεμψέ τε αὐτῷ ψήφισμα, τοῦτον &c. *Vat.*

y Ἐπὶ πρυτανέως —— ἀπιόντος,] Atheniensium decretum pro Judæis, quod refertur in Chronico Eusebii ad Ann. MDCCCCLXX. sed quod incertum putat Scaliger Anim. p. 157. SPANH.

z Ἱερέως Διονυσίου] De decretis Pontificum nominibus signatis videsis *Ez. Spanhemium* in Diss. VIII. de *Præst. Numism.* p. 693. & *Dodwellum* in *Diss.* 3. de *Cyclis Veterum* p. 191, 192.

a Μουνυχιῶνος ἑνδεκάτῃ τῆς Πρυτανείας,] Hic mensis Attici nomen habemus, sed numerum diei duntaxat secundum Prytaniam, quam cujus tribus fuerit non docet. *Petavius* (in *Doctr. Temp.* l. 1. p. 77.) suspicatur librarii culpa diei numerum excidisse, sive *Munychionis*, sive τῆς Πρυτανείας. nam & ἑνδεκάτῃ ad Μουνυχιῶνος referri potest, quod & *Epiphanius* sequitur, & tum *Prytaniæ* tempus erit omissum. Quid si rescribamus Μουνυχιῶνος ἔνῃ καὶ νέᾳ, δεκάτῃ τῆς Πρυτανείας, aut aliquid hujusmodi? Confer *S. Petitum* in *Eclogis Chronol.* l. 4. c. 18.

b Τῶν Προέδρων.] Πρόεδροι פרוהדרין. REL.

c Ἀρχιερεὺς] Is non alius ab eo fuisse videtur, qui olim Πρυτανέων ἐπιστάτης appellari solebat. Decem enim Πρυτάνεις, qui populum in suffragia mittebant, πρόεδροι dicti sunt, & primus eorum ἐπιστάτης, & reliqui συμπρόεδροι.

d Πα-

"καὶ τοὺς [d] παραγινομένους Ἀθηναίων, ἢ κατὰ πρεσβείαν ἢ "κατ' ἰδίαν πρόφασιν, ὡς αὐτὸν ὑποδέχεται φιλοφρό- "νως, καὶ προπέμπει τῆς ἀσφαλοῦς αὐτῶν ἐπανόδου προνοού- "μενος, ἐμαρτυρήθη μὲν καὶ πρότερον περὶ τούτων, [e] δέ- "δοκται δὲ καὶ νῦν, " [f] Θεοδοσίου τοῦ Θεοδώρου Σουνιέως εἰση- "γησαμένου, καὶ περὶ [g] τῆς τἀνδρὸς ἀρετῆς ὑπομνήσαντος "τὸν δῆμον, καὶ ὅτι προαίρεσιν ἔχει ποιεῖν ἡμᾶς ὅ, τι ποτ' "ἂν [h] δυνατὸν ἀγαθὸν, τιμῆσαι τὸν ἄνδρα χρυσῷ στεφάνῳ, "ἀριστείῳ κατὰ τὸν νόμον, καὶ στῆσαι αὐτοῦ εἰκόνα χαλκῆν "ἐν τῷ τεμένει τοῦ [i] Δήμου καὶ τῶν Χαρίτων, ἀνειπεῖν "δὲ τὸν στέφανον ἐν τῷ θεάτρῳ, Διονυσίοις, τραγῳ- "δῶν τῶν καινῶν ἀγομένων, καὶ [k] Παναθηναίων καὶ "Ἐλευσινίων, καὶ ἐν τοῖς Γυμνικοῖς ἀγῶσιν, ἐπιμελη- "θῆναι δὲ τοὺς στρατηγοὺς διαμένοντί τε αὐτῷ, καὶ δια- "φυλάττοντι τὴν πρὸς ἡμᾶς εὔνοιαν, εἶναι πᾶν ὅ, τι "ἂν ἐπινοήσωμεν εἰς τιμὴν καὶ χάριν τῆς τἀνδρὸς σπου- "δῆς καὶ φιλοτιμίας. ἵνα τούτων γινομένων φαίνηται ὁ "δῆμος ἡμῶν ἀποδεχόμενος τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ τῆς "προσηκούσης ἀμοιβῆς ἀξιῶν, καὶ ζηλώσῃ τὴν περὶ "ἡμᾶς σπουδὴν ἐκ τῶν ἤδη τετιμημένων· ἑλέσθαι "δὲ καὶ πρέσβεις ἐξ ἁπάντων Ἀθηναίων, οἵ τινές τε "αὐτῷ κομιοῦσι τὸ ψήφισμα, καὶ παρακαλέσουσι προσ- "δεξάμενον τὰς τιμὰς πειρᾶσθαί τι ποιεῖν [l] ἀεὶ ἀγαθὸν "ἡμῶν τὴν πόλιν." αἱ μὲν οὖν παρὰ Ῥωμαίων καὶ τοῦ [m] δήμου τῶν Ἀθηναίων τιμαὶ πρὸς Ὑρκανὸν ἡμῖν δεδή- λωνται ἱκανῶς.

"ſe excipit, curatque deducendos, ut ſalvi & in- "columes redeant proſpiciens, quibus & antea "quidem perhibitum fuit teſtimonium, viſum eſt "etiam nunc, Theodoſio Theodori filio Sunienſi "referente, populumque de virtute hujus viri ad- "monente, deque voluntate ejus nobis quoad po- "tuit benefaciendi, honorare ipſum corona aurea, "præmio legitimo, ſtatuamque *ei* ex ære item "collocare in Templo * Populi & Gratiarum: "& præconis voce pronunciari coronæ donatio- "nem in theatro, Dionyſiis, dum Tragœdiæ no- "væ aguntur, & Panathenæis & Eleuſiniis, & in "Gymnicis certaminibus; curæque eſſe Ducibus, "ut, dum ille *in amicitia colenda* perſeverat, & in "benevolentia erga nos conſervanda, omnia, quæ "in honorem ejus & gratiam excogitari poſſunt pro "ipſius in nos ſtudio & liberalitate, ei *viciſſim* tri- "buantur, quibus rebus fiet ut ſe oſtendat popu- "lus noſter grato eſſe erga bene merentes animo; "velleque alios, ut par eſt, remunerare; quò ille "jam honoribus affectus ſtudium noſtrum imite- "tur: prætereaque legatos ex omni Athenienſium "numero legi, quibus id negotii datum erit ut & "ad illum decretum hoc perferant, ipſumque hor- "tentur ut honores *à nobis* aſſequutus deinceps "ſtudeat de civitate noſtra bene mereri." Et qui- dem de honoribus, qui à Romanis & populo A- thenienſi habiti ſunt Hyrcano, ſatis à nobis dictum eſt.

ΚΕΦ. θ'.

Ὡς Ἀντίπατρος Ἡρώδῃ τὴν τῆς Γαλιλαίας πρόνοιαν, Φα- σαήλῳ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἐπιτρέπει· καὶ ὡς Ἡρώδης, Ἰουδαίων τῷ Ἀντιπάτρῳ φθονούντων, κατηγορεῖται πρὸς Ὑρκανόν.

Ὁ Καῖσαρ δὲ, διοικήσας τὰ κατὰ τὴν Συρίαν, ἀπέ- πλευσεν. ὡς δὲ Καίσαρα προπέμψας ἐκ τῆς Συ- ρίας Ἀντίπατρος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὑπέστρεψεν, [n] ἀνε- γείρει μὲν εὐθὺς τὸ τεῖχος, ὑπὸ Πομπηΐου καθῃρημένον, καὶ τὸν κατὰ τὴν χώραν [o] θόρυβον ἐπιὼν κατέστελλεν, ἀπει- λῶν τε ἅμα καὶ συμβουλεύων ἠρεμεῖν. τὰ μὲν γὰρ Ὑρκανοῦ φρονοῦντας ἐν εὐδαιμονίᾳ διάξειν, καὶ βιώσεσθαι τῶν ἰδίων ἀπολαύοντας κτημάτων ἀταράχως· προστιθεμένους δὲ ταῖς ἐκ τοῦ νεωτερίζειν ἐλπίσι, καὶ τοῖς ἀπ' αὐτῶν κέρδεσι προσανέχοντας, αὐτὸν μὲν ἕξειν ἀντὶ προστάτου δεσπό- την, Ὑρκανὸν δὲ [p] ἀντὶ βασιλέως τύραννον, Ῥωμαίους δὲ καὶ Καίσαρα πικροὺς ἀνθ' ἡγεμόνων πολεμίους. οὐ γὰρ ἀνέ- ξεσθαι μετακινούμενον ὃν αὐτοὶ κατέστησαν. ταῦτα λέγων [q] καθίστα δι' ἑαυτοῦ τὰ κατὰ τὴν χώραν.

β'. Βραδὺν δ' ὁρῶν καὶ [r] νωθῆ τὸν Ὑρκανὸν, Φασάη- λον μὲν τὸν πρεσβύτατον αὐτοῦ τῶν παίδων Ἱεροσολύμων καὶ τῶν πέριξ στρατηγὸν ἀποδείκνυσι· τῷ δὲ μετ' αὐ- τὸν Ἡρώδῃ τὴν Γαλιλαίαν [s] ἐπέτρεψε, [t] νέῳ παντά- πασιν ὄντι. [v] πεντεκαίδεκα γὰρ αὐτῷ ἐγεγόνει μόνα ἔτη.

CAP. IX.

Quomodo Antipater Herodi Galilææ adminiſtrationem mandat, Phaſaëlo Hieroſolymorum: utque Herodes, Judæis invidentibus Antipatro, apud Hyrcanum accuſatur.

CÆſar autem, ordinatis Syriæ rebus, per mare diſceſſit. Antipater vero, poſtquam, deducto à Syria Cæſare, in Judæam reverſus eſt, confeſtim dejecta à Pompejo mœnia reficit; & regionem obiens, tumultum qui in ea erat, compeſcebat; partim minando, partim ut quieſcerent conſulendo. Si enim ab Hyrcano ſtarent, fore *dicebat* ut feliciter degerent, ſuiſque bonis abſque turba fruentes vitam agerent: ſin rerum novarum ſpe ducerentur, & ab eis quæſtum ſectarentur, ipſum *Antipatrum* habituros pro præfecto dominum, Hyrcanum pro rege tyrannum, Romanos vero & Cæſarem pro ducibus hoſtes acerbos. non enim paſſuros eum ſummoveri, quem conſtituiſſent ipſi. Cum hæc dixiſſet, ad res regionis ordinandas ſe ſolum accingebat.

Antipater Hieroſolymorum muros reficit.

Tumultuantes compeſcit.

2. Videns autem Hyrcanum tardum eſſe atque ſegnem, Phaſaëlum filiorum ſuorum natu maximum Hieroſolymorum finitimique agri præfectum conſtituit; Herodi vero, qui illum ætate ſequebatur, Galilæam commiſit, cum eſſet omnino juvenis. nam * quindecim tantum annos natus erat. ve-

XVII. *Phaſaëlo mandat Hieroſolyma, Herodi Galilæam.*

d Παραγινομένους Ἀθηναίων,] Παραγινομένους *Hen.* & *Vat.*
e Δέδοκται δὲ καὶ νῦν,] Δεδόχθαι *Vat.*
f Θεοδοσίου τοῦ Θεοδώρου] Διονυσίου τοῦ Θεοδώρου *Vat.*
g Τῆς τἀνδρὸς ἀρετῆς] Ita *Hen.* τοῦ ἀνδρὸς in *reliquis.*
h Δυνατὸν] Δύνηται *Hen.* & *Vat.*
i Δήμου] Videſis *Meurſium* in *Athenis Atticis*, l. 2. c. 11. HUDS. Δήμου, *Demi* recte, non *populi.* REL. & SPANH.
k Παναθηναίων καὶ Ἐλευσινίων;] Forſan legendum Παναθηναίοις καὶ Ἐλευσινίοις, ut monuit Cl. *Lowthius.*
l Ἀεὶ ἀγαθὸν ἡμῶν τὴν πόλιν.] Illud ἀεὶ ex *MSS.*
m Δήμου τῶν Ἀθηναίων] Ita cum Cod. *Hen.* καὶ τοῦ δήμου καὶ τῶν Ἀθ. in *Editis Aliiſque.* παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἀθηναίων legendum conjicibat *Lowthius.*
n Ἀνεγείρει —— καθῃρημένον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 4. SPANH.
o Θόρυβον] *L. B.* θρύλον.

p Ἀντὶ βασιλέως τύραννον,] Βασιλέως nomen ſolum gerere Hyrcanum ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 6. τοὔνομα μόνον βασιλέως ἔχων ἔρημον ἐξουσίας. SPANH.
q Καθίστα δι' ἑαυτοῦ] Καθιστᾷ *Busb.* καθίστατο in lib. 1. de *Bello Jud.*
r Νωθῆ τὸν Ὑρκανὸν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c 10. §. 4. SPANH.
s Ἐπέτρεψε,] Ἐπιτρέπει *Busb.*
t Νέῳ παντάπασιν ὄντι.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 4. & infr. lib. 19. c. 9. §. 2. SPANH.
* *Quindecim tantum annos natus erat.*] Quid mirum (inquit *Noldius* p. 59.) cum etiam infra eam ætatem, *Alexander Severus*, adhuc puer, in imperio &c. vide *Prideaux.*
v Πεντεκαίδεκα] Iſaacus Caſaubonus epiſtola ad Thuanum, quæ eſt 936. contendit κε' legendum: *nos*, ſcribit, *contendimus & clariſſime demonſtramus ſcribendum eſſe* κε', *nec movemur librorum conſenſu aut Photii aſſenſu.* Mox dixerat: magni momenti eſt hic locus ad inveſtigationem annorum τοῦ Σωτῆρος. REL.

verum illi juvenilis ætas nihil est quidquam incommodi: sed quoniam animi generosi erat adolescens, statim invenit exercendæ suæ virtutis occasionem.

Herodes Ezechiam latronem interficit.

Cum enim offendisset Ezechiam latronum ducem, magna manu finitima Syriæ incursantem, illum nactus interficit, & multos ejus gregales latrones. Ipsum autem ob hoc facinus magno amore prosequuti sunt Syri: nam regionem, quam à latrociniis liberari desiderabant, purgavit. itaque eum hanc ob causam passim per urbes vicosque prædicabant, ut qui pacem illis dederit, feceritque ut bonis suis tuto fruerentur.

Sextus Cæsar procurator Syriæ.

Quo ficbat ut etiam Sexto Cæsari innotesceret, cognato magni Cæsaris, & Syriæ res procuranti. Ex his autem Herodis factis æmulatio nata est Phasaëlo ejus fratri, adeoque ejus celebritate motus est, ut studuerit non deteriorem sibi parare famam, & Hierosolymitas sibi reddiderit amicissimos, urbem quidem per se regendo, sed ita ut nec inhoneste rebus uteretur, neque potestate ad cujusquam injuriam abuteretur.

Antipater magno in honore.

His rebus efficiebatur, ut Antipater à gente more regio coleretur, & honoribus, qui tribui solent omnium domino, afficeretur. Neque tamen, cum in tanto esset ex rebus istis splendore, decessit quidquam, ut plerumque evenit, suæ erga Hyrcanum benevolentiæ atque fidei.

Primorum Judæorum in Antipatrum odium.

3. Cæterum Judæorum primarii, videntes Antipatrum & ejus filios multum crescere tum gratia apud populares, tum reditibus ex Hyrcani & Judææ pecuniis, erant in eum male animati. Etenim amicitiam instituerat Antipater cum Romanis imperatoribus; & impulso ad pecuniam eis mittendam Hyrcano, ipse muneris gratiam ad se transfert. nam ut propriam, non ut Hyrcano dante *eam* misit. Hæc Hyrcanus audiens non curabat; quinimo magnopere lætabatur.

Antipatrum ejusque filios accusant.

Verum in metu erant primi Judæorum, cum viderent Herodem violentum & audacem, & dominandi cupiditate ardentem: atque ad Hyrcanum profecti, aperte jam Antipatrum accusabant; &, "Quousque, inquiunt, ista quæ fiunt quietus feres? Annon vides "Antipatrum & ejus filios principatu succinctos, "teipsum vero regni solum nomen audientem? "Atqui hæc ignorare non debes, neque te extra "periculum putare, dum temet atque regnum "juxta negligis. non enim jam rerum tuarum procuratores sunt Antipater & ejus filii, ne te fallat hæc opinio, sed domini manifeste habentur. "Etenim Herodes ipsius filius Ezechiam & ejus "socios interfecit contra legem nostram, quæ hominem quamvis malum interfici vetat, nisi prius "ad hoc supplicium ex sententia Synedrii damnatus fuerit: & tamen ille, non accepta à te potestate, hoc ausus est.

Hyrcano ira in Herodem accenditur.

4. His auditis Hyrcano persuasum est: atque

Cum hucusque religio mihi fuerit quidquam in *numeris* mutare, absque auctoritate *MSS.* etiam hîc nolui κε´. pro ιε´. rescribere. id quod faciendum esse monuerunt viri quamplurimi eruditissimi, quos laudat *Casaubonus* in *Exercit.* c. *Baron.* 1. §. 34. quibus accedit *Casaubonus* etiam in *Epist.* 299. ut & *Montacutius* in *Exercit.* 10. p. 34. & in *Apparatu*, p. 194. *Lydiatus* in *Emendat. Temp.* p. 114. & *Keplerus* de *Anno Nat. Christi*, p. 52. immo demonstratum dederunt *Usserius* in *Annalibus* V. T. p. 252. *Edit. Lond.* & *Norisius* in *Cenotaphiis Pisanis*, *Dissert.* 2. c. 6. p. 160. illis assentiente viro doctissimo *Antonino Pagi* in *Apparatu ad Annales Baronii*, p. 12. Quibus factum est ut nihil moremur Cl. *Harduinum* qui (in libro de *Nummis Herodiadum*, p. 334. *Edit. Amst.*) ex scribarum lapsu arripit occasionem sugillandi *Josephum*. Quam male autem sese tueatur ex verbis νέῳ παντάπασιν ὄντι, perspicere licet omnibus, qui cum eo conferent *Is. Casaubonum* & *Antonium Pagi* in locis jam allatis.

x Τὰ προσεχῆ τῆς Συρίας] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 5. SPANH.

y Καταχὼν κτείνει,] Συλλαβὼν *Busb.* & *Hen.*

z Κατὰ κώμας καὶ πόλεις,] Ita etiam *Vet. Interpr.* κατά τε χώρας καὶ κατὰ πόλιν *Busb.* κατὰ τὰς κώμας καὶ κατὰ πόλιν *Hen.*

a Ὡς εἰρήνην αὐτοῖς παρεσχηκότα,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 5. SPANH.

βλάπτει δὲ οὐδὲν αὐτὸν ἡ νεότης· ἀλλ' ὢν τῷ φρονήματι γενναῖος ὁ νεανίας, ἀφορμὴν εὑρίσκει παράγγημα εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἀρετῆς. καταλαβὼν γὰρ Ἐζεκίαν τὸν ἀρχιληστὴν, [x] τὰ προσεχῆ τῆς Συρίας κατατρέχοντα σὺν μεγάλῳ στίφει, τοῦτον [y] καταχὼν κτείνει, καὶ πολλοὺς τῶν σὺν αὐτῷ λῃστῶν. σφόδρα δ' αὐτοῦ τὸ ἔργον τοῦτο ἠγάπησαν οἱ Σύροι· ποθοῦσι γὰρ αὐτοῖς ἀπηλλάχθαι τοῦ λῃστηρίου τὴν χώραν, ἐκαθάρευσεν. ὕμνουν γοῦν αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ [z] κατὰ κώμας καὶ πόλεις, [a] ὡς εἰρήνην αὐτοῖς παρεσχηκότα, καὶ ἀσφαλῆ τῶν κτημάτων ἀπόλαυσιν. ἐγίνετο δὲ διὰ τοῦτο καὶ [b] Σέξτῳ Καίσαρι γνώριμος, ὄντι συγγενεῖ τοῦ μεγάλου Καίσαρος, καὶ [c] διέποντι [d] τὴν Συρίαν. ζῆλος δ' ἐμπίπτει τῶν Ἡρώδῃ πεπραγμένων Φασαήλῳ τῷ ἀδελφῷ, καὶ πρὸς τὴν εὐδοκίμησιν αὐτοῦ κινηθεὶς [e] ἐφιλοτιμήσατο μὴ ἀπολειφθῆναι τῆς ὁμοίας εὐφημίας, [f] καὶ τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις εὐνουστάτους ἐποιεῖτο, δι' αὐτοῦ μὲν ἔχων τὴν πόλιν, οὔτε δ' ἀπειροκάλως τοῖς πράγμασι προσφερόμενος, οὔτ' ἐξυβρίζων εἰς τὴν ἐξουσίαν. ταῦτ' Ἀντίπατρον ἐποίει θεραπείας παρὰ τοῦ ἔθνους τυγχάνειν βασιλικῆς, καὶ τιμῶν οἵων ἄν τις [g] μεταλαμβάνοι τῶν ὅλων ὢν δεσπότης. ὑπὸ μέντοι τῆς ἐκ τούτων λαμπρότητος, οἷα φιλεῖ συμβαίνειν πολλάκις, οὐδὲν [h] τῆς πρὸς Ὑρκανὸν εὐνοίας καὶ πίστεως παρέβη.

γ'. Οἱ δ' ἐν τέλει τῶν Ἰουδαίων, ὁρῶντες τὸν Ἀντίπατρον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μεγάλως αὐξανομένους, εὐνοίᾳ τε τῇ παρὰ τοῦ ἔθνους καὶ προσόδῳ τῇ τε παρὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ τῶν Ὑρκανοῦ χρημάτων, κακοήθως εἶχον πρὸς αὐτόν. καὶ γὰρ φιλίαν Ἀντίπατρος ἦν πεποιημένος πρὸς τοὺς Ῥωμαίων αὐτοκράτορας· καὶ χρήματα πείσας πέμψαι τὸν Ὑρκανὸν, αὐτὸς λαβὼν [i] νοσφίζεται τὴν δωρεάν. ὡς γὰρ ἰδίαν, ἀλλ' οὐχ ὡς Ὑρκανοῦ διδόντος, ἔπεμψε. τοῦθ' Ὑρκανὸς ἀκούων οὐκ ἐφρόντιζεν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἔχαιρεν. ἐν δέει δὲ ἦσαν οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων, ὁρῶντες τὸν Ἡρώδην βίαιον καὶ τολμηρὸν, καὶ τυραννίδος γλιχόμενον· καὶ προσελθόντες Ὑρκανῷ, φανερῶς ἤδη κατηγόρουν Ἀντιπάτρου, καὶ "μέχρι "ποτ' ἔφασαν, ἐπὶ τοῖς πραττομένοις ἡσυχάσεις; ἢ οὐχ ὁ"ρᾷς Ἀντίπατρον μὲν καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν διε"ζωσμένους, [k] σαυτὸν δὲ τῆς βασιλείας ὄνομα μόνον ἀκούον"τα. ἀλλὰ μὴ λανθανέτω σε ταῦτα, μηδὲ ἀκίνδυνος "εἶναι νόμιζε, ῥαθυμῶν περί τε σαυτῷ καὶ τῇ βασιλείᾳ. "οὐ γὰρ ἐπίτροποί σου τῶν πραγμάτων Ἀντίπατρος καὶ οἱ "παῖδες αὐτοῦ νῦν εἰσὶ, μὴ δὲ ἀπάτα σαυτὸν τοῦτο οἰόμε"νος, ἀλλὰ δεσπόται φανερῶς ἀνωμολόγηνται. καὶ γὰρ "Ἡρώδης ὁ παῖς αὐτοῦ Ἐζεκίαν ἀπέκτεινε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, "παραβὰς τὸν ἡμέτερον νόμον, [l] ὃς κεκώλυκεν ἄνθρωπον "ἀναιρεῖν καὶ πονηρὸν ὄντα, εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη "τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ [m] συνεδρίου· μὴ λαβὼν δὲ ἐξουσίαν "παρὰ σοῦ, ταῦτα ἐτόλμησεν.

δ'. Ὑρκανὸς δὲ, ἀκούσας ταῦτα, πείθεται· προσεξῆψαν δὲ

§. 5. SPANH.

b Σέξτῳ Καίσαρι] Sextus Cæsar Συρίας ἡγεμών. REL.

c Διέποντι τὴν Συρίαν.] Διοικοῦντι τὴν Συρίαν· ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 5. SPANH.

d Τὴν Συρίαν.] Τὰ τῆς Συρίας *Hen.*

e Ἐφιλοτιμήσατο μὴ ἀπολειφθῆναι] Ἐφιλοτιμεῖτο *Busb.*

f Καὶ τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις] Καὶ τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις δυνατωτέρους *Busb.*

g Μεταλαμβάνοι] Παραλαμβάνοι *Hen.*

h Τῆς πρὸς Ὑρκανὸν εὐνοίας] Τῆς πρὸς Ὑρκανὸν εὐνοίας οὐ παρέβη καὶ πίστεως *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) Vel propositio ἐκ aut ἀπὸ subintelligenda est, aut dicendum οὐδὲν ἐκ τῆς scriptum fuisse à *Josepho*.

i Νοσφίζεται —— ἔπεμψε.] Νοσφίζεται, ἰδιοποιεῖ *Hesychius.* quandoque pro *interfici* Æschyl. Choëph. v. 489. ἐνοσφίσθη. SPANH.

k Σαυτὸν —— ἀκούοντα.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 6. & supra §. 1. SPANH.

l Ὃς κεκώλυκεν —— συνεδρίου·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 6. SPANH.

m Συνεδρίου.] Videsis Cl. *Seldenum* de *Synedriis* l. 2. c. 14. §. 3. & l. 3. 9. §. 1. & *Grotium* ad *Matt.* c. 5. v. 22.

n Πε

δὲ αὐτοῦ τὴν ὀργὴν καὶ αἱ μητέρες τῶν ὑπὸ Ἡρώδου [n] πεφονευμένων. αὗται γὰρ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ παρακαλοῦσαι τὸν βασιλέα καὶ τὸν δῆμον, ἵνα δίκην Ἡρώδης ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν πεπραγμένων ὑπόσχῃ, διετέλουν. κινηθεὶς οὖν ὑπὸ τούτων Ὑρκανὸς Ἡρώδην ἐκάλει δικασόμενον, ὑπὲρ ὧν διεβάλλετο. ὁ δὲ ἧκε, τοῦ πατρὸς [o] αὐτῷ παραινέσαντος, μὴ ὡς ἰδιώτης, μετὰ δὲ ἀσφαλείας [p] προσελθεῖν, καὶ φυλακῆς τῆς περὶ τὸ σῶμα, τά τε κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ὃν ἐνόμισεν [q] αὐτῷ συμφέρειν τρόπον ἁρμοσάμενος, καὶ [r] μετὰ στίφους ἀποχρῶντος αὐτῷ πρὸς τὴν ὁδόν, ὡς μήτε ἐπίφοβος Ὑρκανῷ [s] δόξειε μετὰ μείζονος [t] παραγινόμενος τάγματος, μήτε γυμνὸς καὶ [v] ἀφυλάκτως ἴῃ πρὸς τὴν δίκην. Σέξτος μέντοι, ὁ τῆς Συρίας ἡγεμών, γράφει παρακαλῶν Ὑρκανὸν ἀπολῦσαι τὸν Ἡρώδην ἐκ τῆς δίκης, καὶ προσαπειλῶν παρακούσαντι. [x] τῷ δὲ ἦν ἀφορμὴ [y] καὶ τὰ παρὰ τοῦ Σέξτου γράμματα, πρὸς τὸ μηδὲν ἐκ τοῦ συνεδρίου παθόντα ἀπολῦσαι τὸν Ἡρώδην· ἠγάπα γὰρ αὐτὸν ὡς υἱόν. καταστὰς δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ μετὰ τοῦ σὺν αὐτῷ τάγματος Ἡρώδης, [z] κατέπληξεν ἅπαντας, καὶ κατηγορεῖν ἐθάρρει τὸ λοιπὸν οὐδεὶς τῶν πρὶν ἀφικέσθαι διαβαλλόντων· ἀλλ᾽ ἦν ἡσυχία, καὶ τοῦ τί χρὴ ποιεῖν ἀπορία. διακειμένων δὲ οὕτως, εἷς τις [a] Σαμέας τοὔνομα, δίκαιος ἀνήρ, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ [b] δεδιέναι κρείττων, ἀναστὰς [c] εἶπεν· "Ἄνδρες σύνεδροι καὶ βασιλεῦ, εἰς δίκην μὲν οὔτ᾽ αὐτὸς οἶδά τινα τῶν πώποτε [d] ὑπ᾽ αὐτῆς εἰς ἡμᾶς κεκλημένων οὕτω παραστάντα, οὔτε ὑμᾶς ἔχειν εἰπεῖν ὑπολαμβάνω· ἀλλὰ πᾶς ὅστις δήποτ᾽ οὖν ἀφῖκται εἰς τουτὶ τὸ συνέδριον κριθησόμενος, ταπεινὸς παρίσταται, καὶ σχήματι δεδοικότος, καὶ ἔλεον θηρωμένου παρ᾽ ἡμῖν, [e] κόμην τε ἐπιτρέψας καὶ ἐσθῆτα μέλαιναν ἐνδεδυμένος. ὁ δὲ βέλτιστος Ἡρώδης, [f] φόνου δίκην φεύγων καὶ ἐπ᾽ αἰτίᾳ τοιαύτῃ κεκλημένος, ἕστηκε τὴν πορφύραν περικείμενος, καὶ τὴν κεφαλὴν κεκοσμημένος τῇ συνθέσει τῆς κόμης, καὶ περὶ αὐτὸν ἔχων ὁπλίτας, ἵν᾽ ἂν κατακρίνωμεν αὐτὸν κατὰ τὸν νόμον, κτείνῃ μὲν ἡμᾶς, αὐτὸς δὲ σωθῇ βιασάμενος τὸ δίκαιον. ἀλλ᾽ Ἡρώδην μὲν ἐπὶ τούτοις οὐκ ἂν μεμψαίμην, εἰ τὸ αὐτοῦ συμφέρον ποιεῖται περὶ πλείονος ἢ τὸ νόμιμον· ὑμᾶς δὲ καὶ τὸν βασιλέα τοσαύτην ἄδειαν αὐτῷ παρασχόντας. ἴστε μέντοι μέγαν τὸν Θεόν, καὶ οὗτος ὃν νῦν διὰ Ὑρκανὸν ἀπολῦσαι βούλεσθε, [g] κολάσει ὑμᾶς ποτὲ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα." διήμαρτε δὲ οὐδὲν τῶν εἰρημένων. ὁ γὰρ Ἡρώδης, τὴν βασιλείαν παραλαβών, πάντας ἀπέκτεινε τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ,

insuper ejus iram accenderunt matres occisorum ab Herode. nam & illæ singulis diebus in fano regem & populum orare non intermittebant, ut pro factis coram Synedrio * judicium subiret Herodes. His itaque commotus Hyrcanus Herodem evocat * ad dicendam causam super iis quorum insimulabatur. Herodes vero eò veniebat, cum hoc eum monuisset pater, ut non privati hominis more, sed cum præsidio corporisque custodia *Hyrcanum* adiret, compositis Galilææ rebus quo modo è re sua esse judicavit, tantoque comitatu, quantus ei ad iter satis esset, ut nec Hyrcano metuendus videretur, si cum majoribus copiis venisset, neque nudus & incustoditus committeret se judicio. † Veruntamen Sextus Syriæ præses Hyrcanum literis monuit, ut Herodem ‡ judicio liberaret, minis si non pareret adjectis. Huic autem in causa erant literæ à Sexto acceptæ, quod Herodem nullo à Synedrio supplicio affectum dimiserit; quippe quem amaret ut filium. Postquam vero Herodes in Synedrio cum agmine constitit, omnes perculit, & de cætero nemo *illorum* ausus est accusationem instituere, qui in eum antequam veniret invehebantur: sed *altum* erat silentium, & quid agi deberet dubitatio. Rebus autem sic se habentibus, unus quispiam nomine Sameas, justus homo, ideoque timere nescius, surrexit, & *in hunc modum* verba fecit: "Equidem, viri mecum judices, tuque ô Rex, neque ipse quenquam unquam novi, neque vos nominare posse arbitror, qui in judicium apud vos ut causam diceret vocatus ita stiterit: quin quisquis omnium unquam in hoc synedrium venit judicium subiturus, humilis comparet, & habitu metuentis, & à nobis misericordiam aucupantis, capillis promissis *horridus*, & veste pulla indutus. At iste bonus Herodes, cædis reus, & ob tam grave crimen appellatus, astat hîc purpura amictus, & caput ornatus cæsarie *pulchre* composita, & armatis hominibus stipatus, ut si eum ex lege condemnaverimus, trucidet nos; ipse vero violato jure evadat. At Herodem haud equidem ob ista reprehenderem, si utilitatis suæ majorem quam legum rationem habuerit: sed vosmet & Regem, qui tantam ei licentiam præbuistis. Veruntamen scitote potentem esse Deum, & quod iste, quem nunc propter Hyrcanum vultis absolvere, & vos aliquando & ipsum Regem *merita* pœna afficiet." Nihil autem deceptus erat in iis quæ dixit. nam Herodes, regnum adeptus, omnes qui tum fuerant in Syne-

Herodes in judicium vocatur.

Samea oratio contra Herodem.

Sameas postea magno in honore apud Herodem.

n Πεφονευμένων.] *Sc.* eorum qui erant cum Ezechia, ut dicit *Pseudo-Gorionides*, l. 6. c. 44.

* *Judicium subiret Herodes.*] Ita placuit interpretari δίκην ὑπέχειν: quæ verba in aliis auctoribus sonant, *pœnas subire.* Ut coram consessu judicum facti sui rationem cogeretur reddere, *Gelen.* Ut facti causam diceret coram concilio, *Castal.* Ante concilium de actis suis redderet rationem, *Epiphan.*

* *Ad dicendam causam super iis quorum insimulabatur.*] Rationem redditurum de iis quorum accusabatur, *Aliis.* Satisfacturum de criminibus sibi illatis, *Epiphan.*

o Αὐτῷ παραινέσαντος,] Αὐτὸν solus *Busb.*

p Προσελθεῖν,] Εἰσελθεῖν *Hen.* & *Busb.*

q Αὐτῷ συμφέρειν τρόπον ἁρμοσάμενος,] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* αὐτὸς in *cæteris.*

r Μετὰ στίφους ἀποχρῶντος] Μετὰ καρτεροῦ στίφους· ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 7. SPANH.

s Δόξειε μετὰ μείζονος] Sic *Bas. Busb.* & *Hen.* δόξειν *Gen.* & *aliquot MSS.*

t Παραγινόμενος τάγματος,] Ita *Hen.* παραγενόμενος in *reliquis.*

v Ἀφυλάκτως ἴῃ] Ἀφύλακτος ἴῃ *Vat.* ἀφύλακτος εἴη *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

† *Veruntamen Sextus Syriæ*] Imo & Sextus Syriæ rector, *Epiphan.* Syriæ præses, *Aliis.*

‡ *Judicio liberaret,*] *Al.* crimine absolveret.

x Τῷ δὲ ἦν ἀφορμὴ] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* τὸ δ᾽ ἦν in *Editis Aliisque.* τούτῳ δ᾽ ἦν legendum esse conjecerat Cl. *Lowthius.*

y Καὶ τὰ παρὰ τοῦ Σέξτου γράμματα,] Καὶ τὸ παρὰ τοῦ Σέξτου γράμμα *Busb.*

z Κατέπληξεν ἅπαντας,] Κατέπληξε πάντας.

a Σαμέας τοὔνομα,] Σαμαίας ὄνομα *Hen.* Σαμαῖος ὀνόματι *Busb.* & *Zonar.* Vide *Annott.* sub initium libri xv. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 5. SPANH.

b Δεδιέναι κρείττων,] Ita cum *Busb.* & *Hen.* δεδοιέναι in *Editis Aliisque.*

c Εἶπεν·] Hæc conveniunt cum historia, quam Talmudici narrant de Simeone ben Shetach. Gem. Sanhedrin. 19. 2. REL.

d Ὑπ᾽ αὐτῆς] Ὑφ᾽ ὑμῶν legisse videtur *Epiphan.* qui vertit *à vobis.* id quod monuit Cl. *Lowthius.* Forsan ὑπ᾽ εὐθύνης.

e Κόμην τε ἐπιτρέψας] Id opponitur homini τὴν κεφαλὴν κεκοσμημένῳ τῇ συνθέσει τῆς κόμης, uti liquet ex iis quæ mox sequuntur. Id Hebræi dicunt ראש פרוץ & גדל פרע, quod caput incomtum indicat & comas non in statione positas sed demissas. Vetus Scholiastes Juvenalis Sat. xv. 137. *puellares capilli tristitia & squalore longiores. Cum enim rei tenemur & capillos demittimus.* Solebant veteres non fœminæ modo sed viri capillos componere. Servius id docet ad x Æneid. *Antiquo more quo viri sicut mulieres componebant capillos. Quod verum esse statuæ nonnullæ antiquorum docent & personæ, quas in tragœdiis videmus, similes in utroque sexu quantum ad ornatum pertinet.* REL.

f Φόνου δίκην φεύγων] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 7. SPANH.

g Κολάσει —— βασιλέα.] Hæc non Sameæ, sed Pollioni tribuit infra lib. 15. c. 1. §. 1. De Pollione & Samea eorumque sectatoribus eod. libr. c. 10. §. 4. & lib. 15. c. 10. § 1. SPANH. Simillimam plane de Julio Cæsare divinationem monitionemque Sullæ eventus quoque, teste Suetonio, comprobavit. *Vincerent*, ajebat apud illum in Vita Cæsaris cap. 1. *a. sibi haberent; dummodo scirent, eum, quem incolumem tanto opere cuperent, quandoque Optimatium partibus, quas secum simul defendissent, exitio futurum.* HAV.

Synedrio, atque adeo Hyrcanum ipsum, interfecit, excepto Samea. ipsum enim propter ejus justitiam magno habebat in honore; quodque, postea obsessa urbe ab Herode & Sosio, populum monuisset, ut Herodem admitterent, dicendo, *ipsos* eum propter peccata effugere non posse. Et de istis quidem suo loco dicemus.

Hyrcanus sinit Herodem effugere. *Herodes ad Sextum Cæsarem proficiscitur.*

5. Hyrcanus vero videns eos, qui in Synedrio erant, in Herodis mortem incitatos, judicium in alium diem distulit, & clam Herodi consultum misit ut ab urbe profugeret: ita enim ex periculo evasurum. Et ille quidem Damascum se, ut Regem fugiens, contulit. Cumque ad Sextum Cæsarem venisset, resque suas in tuto collocasset, ita erat animatus, ut si denuo vocaretur ad Synedrium in judicium, non obtemperaret. Illi vero indignabantur qui in Synedrio erant, & Hyrcanum docere conabantur, ea omnia contra ipsum facere. idque eum non latebat, sed quid ageret non habebat, præ ignavia atque vecordia. Cum autem Sextus Herodem Cœles-Syriæ præsidem fecisset (hoc enim ipsi pecuniâ vendiderat *imperium*) erat Hyrcanus in metu, ne Herodes sibi etiam bellum inferret: * id quod non multo post hunc metum accidit. Veniebat utpote Herodes exercitum in ipsum ducens, iratus ei ob judicium, & quod ad causam dicendam in Synedrio vocatus fuisset. Verum *ejus* pater Antipater & frater, eum prohibuerunt ab impressione in Hierosolyma faciendâ, ei *quidem* obviam profecti, atque impetum illius deprecati, hortatique ne quid *hostile* moliretur, nec ultra quam minis terrorem incutiendo procederet adversus eum, cujus beneficio ad hanc dignitatem provectus est. Atque orabant, ut indignanti, quod citatus fuerit ut judicio se sisteret, in memoriam veniret & quod fuerit dimissus, atque adeo gratiam haberet, & non ad severiora se reciperet, & pro salute accepta ingratum semet ostenderet: utque secum reputaret, quod, si belli casus Deus regit & moderatur, eo magis erit in incerto expeditionis eventus, adeoque victoriam non omnino ipsi sperandam esse, bellum illaturo regi & socio, qui multis *ipsum* affecerit beneficiis, nihil vero gravius in eum admiserit; & quod ad ea quorum insimulatur, ut ut per malos consiliarios, per se nullam ipsi suspicionem dederit, feceritve quidpiam quod rei durioris speciem præ se ferebat. Istis flectitur Herodes, arbitratus sibi satis esse ad *futuras* spes ratas habendas, quod hoc saltem assequutus esset ut genti potentiam suam ostenderet. Et hoc quidem in statu erat Judæa.

Ab eo Cœle-Syriæ præficitur.

Suadetur Herodi, ne bellum inferat Hierosolymitanis.

καὶ Ὑρκανὸν αὐτὸν, [h] χωρὶς τοῦ [i] Σαμέου. σφόδρα γὰρ αὐτὸν διὰ τὴν δικαιοσύνην ἐτίμησε, καὶ ὅτι τῆς πόλεως μετὰ ταῦτα πολιορκουμένης ὑπό τε Ἡρώδου καὶ [k] Σοσίου, παρῄνεσε τῷ δήμῳ δέξασθαι τὸν Ἡρώδην, εἰπὼν, διὰ τὰς ἁμαρτίας οὐ [l] δύνασθαι διαφυγεῖν αὐτόν. καὶ περὶ μὲν τούτων κατὰ χώραν ἐροῦμεν.

ε'. Ὑρκανὸς δὲ ὁρῶν ὡρμημένους πρὸς τὴν ἀναίρεσιν [m] Ἡρώδου τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ, τὴν δίκην εἰς ἄλλην ἡμέραν [n] ἀνεβάλετο, καὶ πέμψας κρύφα πρὸς Ἡρώδην, [o] συνεβούλευσεν αὐτῷ φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως· οὕτω γὰρ τὸν κίνδυνον διαφεύξεσθαι. καὶ ὁ μὲν ἀνεχώρησεν εἰς Δαμασκὸν, ὡς φεύγων τὸν βασιλέα. καὶ παραγενόμενος πρὸς Σέξτον Καίσαρα, καὶ τὰ καθ᾽ αὐτὸν ἀσφαλισάμενος, οὕτως εἶχεν, ὡς εἰ καλοῖτο πάλιν εἰς τὸ συνέδριον ἐπὶ δίκην οὐχ ὑπακουσόμενος. ἠγανάκτουν δ᾽ οἱ ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ τὸν Ὑρκανὸν ἐπειρῶντο διδάσκειν, ὅτι πάντα ταῦτ᾽ εἴη κατ᾽ αὐτοῦ. τὸ δ᾽ οὐκ ἐλάνθανε μὲν, πράττειν δ᾽ οὐδὲν εἶχεν ὑπὸ ἀνανδρίας καὶ ἀνοίας. Σέξτου δὲ ποιήσαντος Ἡρώδην στρατηγὸν τῆς Κοίλης Συρίας, [p] χρημάτων γὰρ αὐτῷ τοῦτο ἀπέδοτο, Ὑρκανὸς ἦν ἐν φόβῳ μὴ στρατεύσηται Ἡρώδης [q] καὶ ἐπ᾽ αὐτόν. οὐ πολὺ δὲ [r] τούτου τοῦ δέους ἐβράδυνεν. ἀλλ᾽ ἧκεν ἄγων ὁ Ἡρώδης [s] στρατὸν ἐπ᾽ αὐτὸν, ὀργιζόμενος τῆς δίκης αὐτῷ καὶ τοῦ κληθῆναι [t] πρὸς τὸ λόγον ὑποσχεῖν ἐν τῷ συνεδρίῳ. διεκώλυσαν δ᾽ αὐτὸν [v] προσβαλεῖν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ὑπαντήσαντες ὅ, τε πατὴρ Ἀντίπατρος καὶ ὁ ἀδελφὸς, καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ καταπαύσαντες, καὶ παρακαλέσαντες [x] ἔργῳ μὲν ἐγχειρεῖν μηδενὶ, καταπλήξασθαι δὲ ἀπειλῇ [y] μόνον, μὴ χωρῆσαι περαιτέρω κατὰ τοῦ παρασχόντος αὐτὸν εἰς τοῦτο παρελθεῖν τὸ ἀξίωμα. ἠξίουν τε περὶ τοῦ [z] κληθέντα ἐπὶ [a] δίκην ἐλθεῖν ἀγανακτοῦντα, μεμνῆσθαι καὶ τῆς ἀφέσεως, καὶ χάριν αὐτῆς εἰδέναι, καὶ μὴ πρὸς μὲν τὸ σκυθρωπότερον ἀπαντᾶν, περὶ δὲ τῆς σωτηρίας ἀχαριστεῖν· λογίζεσθαι δὲ, ὡς, [b] εἰ καὶ πολέμου ῥοπὰς βραβεύει τὸ θεῖον, πλέον ἐστὶ τῆς στρατείας τὸ ἄδηλον, διὸ καὶ τὴν νίκην μὴ πάντη προσδοκᾶν μέλλοντα πολεμεῖν βασιλεῖ καὶ συντρόφῳ, καὶ πολλὰ μὲν εὐεργετήσαντι, μηδὲν δὲ χαλεπὸν [c] αὐτὸν εἰργασμένῳ, περὶ δὲ ὧν ἐγκαλοίη, διὰ πονηροὺς συμβούλους, ἀλλὰ μὴ δι᾽ αὐτὸν, ὑπόνοιαν αὐτῷ καὶ σκιὰν δυσκόλου τινὸς [d] παρεσχημένῳ. πείθεται τούτοις Ἡρώδης, ὑπολαβὼν εἰς τὰς ἐλπίδας ἀποχρῆναι [e] αὐτῷ καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπιδείξασθαι τῷ ἔθνει μόνον. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν οὕτως εἶχεν.

CAP. X.

Honos à Romanis aliisque gentibus habitus Judæis, & fœdera cum illis inita.

Hyrcani legatio ad Cæsarem.

CÆsar vero, *Syria* Romam profectus, navigationem in Africam adornabat, cum Scipione & Catone bellum gesturus. Cæterum Hyrcanus ad eum misit rogatum, ut amicitiam secum initam

ΚΕΦ. ι'.

Ῥωμαίων καὶ ἄλλων ἐθνῶν τιμαὶ καὶ συμμαχίαι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

[f] Ὁ δὲ Καῖσαρ, διελθὼν εἰς Ῥώμην, ἑτοῖμος ἦν πλεῖν ἐπ᾽ Ἀφρικῆς, πολεμήσων Σκιπίωνι καὶ Κάτωνι. πέμψας δ᾽ Ὑρκανὸς πρὸς αὐτὸν, παρεκάλει βεβαιῶ-

h Χωρὶς —— πολιορκουμένης] Vid. infra lib. 15. c. 1. §. 1. SPANH.

i Σαμέου.] Σαμαίου *Busb.* & *Hen.*

k Σοσίου,] Σοασίου in aliquot *MSS.*

l Δύνασθαι διαφυγεῖν αὐτόν.] Ita *Hen.* δυνήσεσθε διαφυγεῖν *Busb.* δύνασθε φυγεῖν in *Editis.*

m Ἡρώδου] Τοῦ Ἡρώδου *Hen.* τὴν Ἡρώδου *Lugd. Bat.*

n Ἀνεβάλετο,] Ita *Busb.* ἀνεβάλλετο in *cæteris.*

o Συνεβούλευσεν αὐτῷ] Συνεβούλευεν *Hen.* & *Lugd. Bat.*

p Χρημάτων γὰρ αὐτῷ τοῦτο ἀπέδοτο,] Ita cum *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* χρημάτων δ᾽ αὐτῷ τούτῳ *Bas.* χρημάτων δ᾽ αὐτῷ τοῦτο *Gen.* *Aliisque.* HUDS. F. διὰ χρημ. nam hoc ei pecuniis vendidit *Rufin.* SPANH.

* *Id quod non multo post hunc metum accidit.*] Nec morabatur diu post hunc metum sed ven. *Schotan.*

q Καὶ ἐπ᾽ αὐτόν.] Illud καὶ ex *MSS.* est.

r Τούτου τοῦ δέους ἐβράδυνεν.] Τοῦ δέους *Vat.* τὸ δέος *Busb.*

s Στρατὸν] *Lugd. Bat.* στρατιάν.

t Πρὸς τὸ λόγον ὑποσχεῖν] Ita *Bas.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* πρὸς τὸν λ. *Gen.* *Aliique.*

v Προσβαλεῖν τοῖς Ἱεροσολύμοις,] Προσβάλλειν *Busb.*

x Ἔργῳ] *L. B.* ἔργων.

y Μόνον] Μόνον deëst *Busb.* μόνη legit *Hen.* & *Lugd. Bat.*

z Κληθέντα] Κληθῆναι *Busb.* qui mox omittit ἐλθεῖν, & (post χάριν infr.) αὐτῷ pro αὐτῆς reponit.

a Δίκην] *L. B.* δίκης.

b Εἰ καὶ —— ἄδηλον,] Eadem ἀλωσ. lib. 1. c. 10. §. 9. nisi quod ibi τῆς στρατείας τὸ ἄδικον· SPANH.

c Αὐτὸν εἰργασμένῳ] Εἰς αὐτὸν εἰργασάμενον *Hen.* & *Lugd. Bat.*

d Παρεσχημένῳ.] Παρεσχημένον *Hen.* qui mox legit πείθεται τούτοις ὁ Ἡρώδης.

e Αὐτῷ καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπιδείξασθαι] Αὐτῷ τὸ καὶ *Hen.* & *Vat.*

f Ὁ δὲ Καῖσαρ,] Καῖσαρ δὲ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην *Busb.*

g Συκ-

βαιώσασθαι τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ [g] συμμαχίαν. [h] ἔδοξε δ' ἀναγκαῖον εἶναί μοι πάσας ἐκθέσθαι τὰς γεγενημένας Ῥωμαίοις καὶ τοῖς αὐτοκράτορσιν αὐτῶν τιμὰς καὶ συμμαχίας πρὸς τὸ ἔθνος ἡμῶν, ἵνα μὴ λανθάνῃ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅτι καὶ οἱ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης βασιλεῖς διὰ σπουδῆς ἔσχον ἡμᾶς, τήν τε ἀνδρείαν ἡμῶν καὶ τὴν πίστιν ἀγαπήσαντες. ἐπεὶ δὲ πολλοὶ, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς δυσμένειαν, ἀπιστοῦσι τοῖς ὑπὸ Περσῶν καὶ Μακεδόνων ἀναγεγραμμένοις περὶ ἡμῶν, τῷ μὴ καὶ ταῦτα πανταχοῦ μηδ' ἐν τοῖς δημοσίοις ἀποκεῖσθαι τόποις, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τε αὐτοῖς, καί τισιν ἄλλοις τῶν Βαρβάρων· πρὸς δὲ τὰ ὑπὸ Ῥωμαίων δόγματα οὐκ ἔστιν ἀντειπεῖν, ἔν τε γὰρ δημοσίοις ἀνάκειται τόποις τῶν πόλεων, καὶ ἔτι νῦν ἐν τῷ [i] Καπετωλίῳ, ἀλλὰ καὶ στήλαις ἀναγέγραπται χαλκαῖς. [k] οὐ μὴν ἀλλὰ Καῖσαρ Ἰούλιος, τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ [l] Ἰουδαίοις ποιήσας χαλκῆν στήλην, ἐδήλωσεν, ὅτι [m] Ἀλεξανδρέων πολῖταί εἰσιν. ἐκ τούτων ποιήσομαι καὶ τὴν ἀπόδειξιν. παραθήσομαι δὲ καὶ τὰ γενόμενα ὑπό τε τῆς συγκλήτου δόγματα καὶ Ἰουλίου Καίσαρος, πρός τε Ὑρκανὸν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν.

β. “[n] ΓΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, ΑΥΤΟΚΡΑ-
“ΤΩΡ, καὶ ἀρχιερεὺς, δικτάτωρ τὸ δεύτερον, Σιδωνίων
“ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. εἰ ἔρρωσθε εὖ ἂν ἔχοι,
“κἀγὼ δὲ ἔρρωμαι σὺν τῷ στρατοπέδῳ. Τῆς γενομένης ἀνα-
“γραφῆς ἐν τῇ δέλτῳ πρὸς Ὑρκανὸν υἱὸν Ἀλεξάνδρου, ἀρ-
“χιερέα καὶ ἐθνάρχην Ἰουδαίων, πέπομφα ὑμῖν τὸ ἀντίγραφον,
“ἵνα ἐν τοῖς δημοσίοις ὑμῶν ἀνακέηται γράμμασι. βούλομαι
“δὲ καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ Ῥωμαϊστὶ ἐν δέλτῳ χαλκῇ τοῦτο ἀνατε-
“θῆναι. ἔστι δὲ δὴ τοῦτο. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, αὐτοκρά-
“τωρ τὸ δεύτερον, καὶ ἀρχιερεὺς, μετὰ συμβουλίου γνώμης
“ἐπέκρινα. Ἐπεὶ Ὑρκανὸς Ἀλεξάνδρου Ἰουδαῖος, καὶ νῦν καὶ
“ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ἔν τε εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, πίστιν τε
“καὶ σπουδὴν περὶ τὰ ἡμέτερα πράγματα ἐνεδείξατο, ὡς
“αὐτῷ πολλοὶ μεμαρτυρήκασιν αὐτοκράτορες, [o] καὶ ἐν τῷ
“ἔγγιστα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολέμῳ μετὰ χιλίων πεντακοσίων
“στρατιωτῶν ἧκε σύμμαχος, καὶ πρὸς Μιθραδάτην ἀπο-
“σταλεὶς ὑπ' ἐμοῦ, πάντας ἀνδρείᾳ τοὺς [p] ἐν τάξει ὑπερέ-
“βαλε, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ
“τέκνα αὐτοῦ ἐθνάρχας Ἰουδαίων εἶναι βούλομαι, ἀρχιερω-
“σύνην τε Ἰουδαίων διὰ παντὸς ἔχειν [q] κατὰ πάτρια ἔθη, εἶναί
“τε αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ συμμάχους ἡμῖν, ἔτι τε καὶ
“ἐν τοῖς [r] κατ' ἄνδρα φίλοις ἀριθμεῖσθαι, ὅσα τε κατὰ τοὺς
“ἰδίους αὐτῶν νόμους ἐστὶν [s] ἀρχιερατικὰ ἢ φιλανθρωπὰ,
“ταῦτα κελεύω κατέχειν αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ· ἂν δὲ
“μεταξὺ γένηταί τις ζήτησις περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀγωγῆς,
“ἀρέσκει μοι κρίσιν [t] γενέσθαι παρ' αὐτοῦ. παραχειμασίαν
“δὲ ἢ χρήματα [v] πράσσεσθαι οὐ δοκιμάζω.

γ. “[x] ΓΑΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ὑπάτου δεδογμένα,

& societatem *denuo* firmaret. Mihi autem *jam* necessarium esse visum est percensere omnes honores genti nostræ à Romanis eorumque imperatoribus habitos, & societatis fœdera *memorare*, ut alios universos non lateat, quod & Asiæ & Europæ reges nostrûm studiosi fuerint, ex amore fortitudinis nostræ fideique. Siquidem multi, propter suum in nos odium, nolint animum inducere ut iis credant quæ Persæ & Macedones de nobis scripserunt, quod ea non ubique compareant, neque in locis publicis existent, sed apud nos & alios quosdam Barbarorum adserventur: non est tamen quod Romanorum decretis vel quidquam contradicant; nam in urbium locis publicis reposita sunt, & etiamnum in Capitolio, idque columnis æreis inscripta. Quin & Julius Cæsar, Judæis qui Alexandriæ sunt factâ æneâ columnâ, palam fecit *omnibus*, eos cives Alexandrinos esse. atque ex istis rem demonstrabo. præterea etiam decreta à senatu facta & Julio Cæsare apponam, quæ ad Hyrcanum gentemque nostram spectant.

Recensio honorum Judæis habitorum à Romanis Aliisque.

2. “CAIUS JULIUS CÆSAR, IMPE-
“RATOR, & pontifex maximus, dictator ite-
“rum, Sidoniorum magistratibus, senatui, popu-
“lo salutem. Si valetis bene est, ego quoque &
“exercitus valemus. Misi ad vos exemplar decre-
“ti in tabulas relati, quod ad Hyrcanum Alexan-
“dri filium, pontificem & ethnarcham Judæum,
“attinet, ut in vestris actis publicis reponatur.
“Volo etiam ut Græce Latineque tabulis æreis
“mandetur. Est autem hoc. JULIUS CÆSAR
“imperator iterum, & pontifex maximus, ex con-
“cilii sententia decrevi. Quoniam Hyrcanus Ale-
“xandri *filius* Judæus, & nunc & superioribus
“temporibus, tam pace quam bello, fidem & di-
“ligentiam nostris in negotiis præstitit, id quod
“ei multi Imperatores attestati sunt; & nuperri-
“me in bello Alexandrino in auxilium venit cum
“mille & quingentis militibus, & ad Mithrada-
“tem à me missus omnes in agmine fortitudine
“superavit; has ob causas Hyrcanum Alexandri
“*filium*, filiosque ejus Judæorum ethnarchas esse
“volo, & pontificatum Judæorum perpetuo reti-
“nere more patrio; esseque ipsum & filios ejus
“socios nobis, prætereaque in singularibus amicis
“recenseri; quæcunque etiam, propriis illorum le-
“gibus ad pontifices pertinent, aut *aliorum* beni-
“gnitate illis concessa sunt, ipsum filiosque ejus
“habere jubeo: siqua vero inter eos de Judaicis
“institutis quæstio oriatur, placet mihi judicium
“penes ipsum esse. ut vero illic hyemetur, aut
“pecuniæ ab illis exigantur, mihi non placet.

C. Julii Cæsaris literæ ad Sidonios & decretum in gratiam Judæorum.

3. “CAII CÆSARIS consulis placita, con-
“cessa,

Alia à C. Cæsare decreta.

g Συμμαχίαν.] Post συμμαχίαν adjicit *Busb.* ὁ δὲ, μετὰ τῆς συγκλήτου, δόγμα περὶ τούτου πεποίηκε. dein statim subjicit ea quæ sequuntur, πρός τε Ὑρκανὸν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν, reliquis omnibus quæ in medio sunt omissis.

h Ἔδοξε δ' ἀναγκαῖον εἶναί] Ἔδοξα *Gall.*

i Καπετωλίῳ,] Καπιτωλίῳ *Gall.*

k Οὐ μὴν ἀλλὰ Καῖσαρ Ἰούλιος,] Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κ. *Vat.*

l Ἰουδαίοις ποιήσας χαλκῆν στήλην,] Ita distinxi. antea erat, Ἰουδαίοις, ποιήσας χαλκῆν στήλην ἐδήλωσεν, ὅτι.

m Ἀλεξανδρέων πολῖταί εἰσιν.] Conf. supr. c. 7. §. 2. SPANH.

n Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ,] Γ. Ι. Κ. αὐτοκράτωρ, δικτάτωρ τὸ δεύτερον, καὶ ἀρχιερεὺς malit *Petitus* in *Animadv.* ἀνεκδότοις. tom. 2. p. 24. aut potius αὐτοκράτωρ β. ἀρχιερεὺς, δικτάτωρ τὸ δεύτερον. p. 25.

o Καὶ ἐν τῷ ἔγγιστα] Hæc verba non sinunt nos dubitare (inquit *Petitus* p. 24.) quin Hyrcanus ipse in Ægyptum venerit cum auxiliis ad Cæsarem, prout testatur *Strabo* apud *nostrum* paulo supra, cap. 8. §. 3.

p Ἐν τάξει] *L. B.* ἐν τι τάξει. Legendum ἐν τῇ τάξει. HAV.

q Κατὰ πάτρια ἔθη,] Κατὰ τὰ πάτρια ἔθη *Vat. & Lugd. Bat.*

r Κατ' ἄνδρα φίλοις] Inter varia amicorum epitheta, frequens est illud apud Latinos, quo *singulares* dicuntur. Id usurpaverat dubio procul Julius Cæsar in hoc decreto. unde *Josephus*, vel si quis alius ejus interpres Græcus, vocem Latinam minus intelligens κατ' ἄνδρα vertit. *Vetus Interpres* habet, *inter viros* *amicissimos esse censendos.* bene ad sensum, quanquam errore Græco, ni fallor, nequaquam percepto. *Cotelerius* in notis ad *Monumenta Eccles. Gr.* ad p. 64 *Tom.* 2.

s Ἀρχιερατικὰ ἢ φιλάνθρωπα,] Ita primus rescribendum esse monuit *Is. Casaubonus*, teste *Seldeno* in lib. 2. *de Synedriis*, c. 15. §. 12. id quod firmatur ex sequentibus, §. 6. & ex *Cotelerio* in notis ad *Tomum* prædictum, ad p. 180. Ἀρχιερατικῶς καὶ φιλανθρώπως reponendum censet *Petitus* in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. 2. p. 26. HUDS. Vel ἀρχιερατικὸν καὶ φιλάνθρωπον, immo è MSS. ἀρχιερατικὰ καὶ φιλάνθρωπα· *Selden. de Success. Pontif.* ex Casaubono p. 137. SPANH. Quum itaque optimus *L. B.* lectioni Casaub. adstipuletur, non est cur de alia solliciti simus. HAV.

t Γενέσθαι παρ' αὐτοῦ.] *L. B.* γίνεσθαι παρ' αὐτοῖς.

v Πράσσεσθαι] *L. B.* στρατεύεσθαι.

x Γαΐου Καίσαρος ὑπάτου] Γαΐου Καίσαρος αὐτοκράτορος, ὑπάτου *Vat.* ὑπ' αὐτοῦ *Lugd. Bat.* Γαΐου Καίσαρος, δικτάτορος, ὑπάτου legisse videtur *Epiphan.* Verum (ut inquit *Petitus*, p. 59.) excidit nota numeralis, quam repone Γ. Κ. ὑπάτου ε. Sed & alia desunt. nam Hyrcani mentio certe præcesserat, unde hîc habes cum pronomine relativo, ὅπως τὰ τέκνα αὐτοῦ, Hyrcani scilicet. Præterea verba illa Γαΐου Καίσαρος ὑπάτου videntur ita accipi debere ut sint nota temporis quo factum est decretum, *C. Cæsare Cos.* nam vix est ut significent ista à Cæsare decreta & concessa: cum ad hunc sensum exprimendum addi oporteat præpositio.

y Περ-

"ceſſa, decreta, ita ſe habent. Ut filii ejus principatu Judæorum gentis & locis ſibi conceſſis "fruantur; atque pontifex ipſe & Judæorum ethnarcha eos defendat qui injuria afficiuntur. mittendoſque eſſe ad Hyrcanum Alexandri filium "Judæorum pontificem legatos de ſocietate & amicitia acturos; æreamque tabulam iſta continentem dedicandam, & in Capitolio, & apud "Sidonem & Tyrum, & Aſcalonem, & in templis inſcriptam Romanis Græciſque literis; *curandumque* ut & hoc decretum ad omnes ſingularum urbium quæſtores earumque prætores & "ad amicos *ſuos* perferantur, quò legatis lautia "præbeantur, & mandata hæc paſſim divulgentur.

C. Cæſaris alterum decretum.

4. "CAIUS CÆSAR, imperator, dictator, "conſul, honoris & virtutis & benignitatis ergo, "conceſſit, quod felix fauſtumque ſit ſenatui "populoque Romano, uti Hyrcanus Alexandri "filius, & pariter ac ipſe ejus filii, pontifices & "ſacerdotes fiant Hieroſolymorum totiuſque gentis, eodem jure rituque quo & majores eorum "ſacerdotium tenuerunt.

Ejuſdem aliud decretum.

5. "CAIUS CÆSAR, quintùm conſul, decrevit, ut iſti habeant muniantque Hieroſolymorum urbem, atque Hyrcanus Alexandri *filius* Judæorum pontifex & ethnarcha eam occupet "quemadmodum ipſe voluerit: & ut Judæis ſecundo *quoque* frugum locationis anno de reditibus "eorum ſubducant; * & neque fiat *tributorum* redemptio, nec eadem tributa *ſemper* ſolvantur.

Iterum aliud ejuſdem.

6. "CAIUS CÆSAR, imperator iterum, ſtatuit, ut † propter urbem Hieroſolymorum tributa pendat tota Judæorum ditio, excepta Joppe, "idque ſingulis annis, niſi ſit annus ſeptimus, "quem Sabbaticum appellant, quod mos eſt in eo "neque fructus arborum legere neque ſeminare. "utque in Sidone ſecundo quoque anno tributum "reddant quartam ſatorum partem; ac præterea "Hyrcano ejuſque filiis decimas ſolvant, quas eorum etiam majoribus ſolvebant. utque nemo vel "Præſes vel dux vel legatus in finibus Judæorum "auxilia colligat: neve militibus liceat pecunias ab "his exigere ad hybernandum, aut alio quocunque "nomine, ſed ubique ſint injuriâ immunes. quæcunque etiam poſtea habuerint & poſſederint, "aut emerint, his omnibus fruantur. Joppen civitatem præterea, quam ab initio habuerunt Judæi, "cum ſocietatem cum Romanis facerent, illorum "eſſe, quemadmodum & antea, nobis placere: "tributa quoque hujus civitatis nomine habere "Hyrcanum Alexandri filium ejuſque filios ab "agri cultoribus, propter frumentum è regione & "portu quotannis in Sidonem exportatum, modios viginti mille ſexcentos ſeptuaginta quinque,

"συγκεχωρημένα, προσκεκριμένα, ἐστὶν οὕτως ἔχοντα. "ὅπως τὰ τέκνα αὐτοῦ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἄρχῃ, καὶ τοὺς δεδομένους τόπους καρπίζωνται, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς αὐτὸς καὶ "ἐθνάρχης τῶν Ἰουδαίων [y] προΐστηται τῶν ἀδικουμένων. πέμψαι "δὲ πρὸς Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου υἱὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων, "πρεσβευτὰς τοὺς περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας διαλεξομένους· ἀνατεθῆναι δὲ καὶ χαλκῆν δέλτον ταῦτα περιέχουσαν, "ἔν τε τῷ Καπετωλίῳ, καὶ Σιδῶνι καὶ Τύρῳ, καὶ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ ἐν τοῖς ναοῖς, ἐγκεχαραγμένην [z] γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς τε καὶ Ἑλληνικοῖς, ὅπως τε τὸ δόγμα τοῦτο πᾶσι "τοῖς κατὰ πόλιν ταμίαις καὶ τοῖς τούτων ἡγουμένοις, εἴς τε "τοὺς φίλους ἀνενέγκωσι, καὶ ξένια τοῖς πρεσβευταῖς παρασχεῖν, καὶ διατάγματα πέμψαι πανταχοῦ.

δʹ. "ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, αὐτοκράτωρ, [a] δικτάτωρ, "ὕπατος, τιμῆς καὶ ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας ἕνεκεν, "συνεχώρησεν ἐπὶ συμφέροντι τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ δήμου τῶν "Ῥωμαίων, Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου υἱὸν, αὐτόν τε καὶ τὰ τέκνα "αὐτοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ἔθνους εἶναι ἐπὶ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς νομίμοις, οἷς καὶ οἱ πρόγονοι αὐτῶν τὴν ἱερωσύνην [b] κατέσχον.

εʹ. "ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, [c] ὕπατος τὸ πέμπτον, ἔκρινε, τούτους ἔχειν καὶ τειχίσαι τὴν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν, καὶ "κατέχειν αὐτὴν Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου, ἀρχιερέα Ἰουδαίων καὶ ἐθνάρχην, ὡς ἂν αὐτὸς [d] προαιρῆται· ὅπως "τε Ἰουδαίοις [e] ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς μισθώσεως ἔτει τῆς προσόδου [f] κόρον ὑπεξέλωνται, καὶ μήτε [g] ἐργολαβῶσί τινες, "μήτε φόρους τοὺς αὐτοὺς τελῶσιν.

ϛʹ. "ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, αὐτοκράτωρ τὸ δεύτερον, ἔστησε κατ' ἐνιαυτὸν ὅπως τελῶσιν [h] ὑπὲρ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν "πόλεως, Ἰόππης ὑπεξαιρουμένης, χωρὶς τοῦ ἑβδόμου ἔτους, "ὃν [i] Σαββατικὸν ἐνιαυτὸν προσαγορεύουσιν, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ μήτε ἀπὸ τῶν δένδρων καρπὸν λαμβάνουσι μήτε σπείρουσι· καὶ ἵνα ἐν Σιδῶνι τῷ δευτέρῳ ἔτει τὸν [k] φόρον ἀποδιδῶσι, "τὸ τέταρτον τῶν σπειρομένων· πρὸς τούτοις ἔτι καὶ Ὑρκανῷ καὶ "τοῖς τέκνοις αὐτοῦ τὰς δεκάτας τελῶσιν, ἃς ἐτέλουν καὶ "τοῖς προγόνοις αὐτῶν. καὶ ὅπως μηδεὶς μήτε ἄρχων μήτε "στρατηγὸς ἢ πρεσβευτὴς ἐν τοῖς ὅροις τῶν Ἰουδαίων [l] ἐνιστᾷ "συμμαχίαν, καὶ [m] στρατιώταις [n] ἐξείη, ἢ τὰ χρήματα τούτων εἰσπράττεσθαι, ἢ εἰς παραχειμασίαν, ἢ ἄλλῳ τινὶ "ὀνόματι, ἀλλ' εἶναι πανταχόθεν ἀνεπηρεάστους. ὅσα τε μετὰ "ταῦτα ἔσχον [o] καὶ [p] ἐνεμέθησαν, ἢ ἐπρίαντο, ταῦτα πάντα "αὐτοὺς ἔχειν. Ἰόππην δὲ πόλιν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς ἔσχον Ἰουδαῖοι ποιούμενοι τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν, αὐτῶν εἶναι "καθὼς καὶ τὸ [q] πρότερον, ἡμῖν ἀρέσκειν· φόρους τε ὑπὲρ "ταύτης τῆς πόλεως Ὑρκανὸν [r] ἔχειν Ἀλεξάνδρου υἱὸν καὶ παῖδας αὐτοῦ, παρὰ τῶν τὴν γῆν νεμομένων, χώρας καὶ λιμένος ἐξαγωγίου κατ' ἐνιαυτὸν Σιδῶνι, μοδίους δισμυρίους "[s] ἑξακισχιλίους καὶ ἑβδομήκοντα πέντε, ὑπεξαιρουμένου τοῦ "[t] ἑ-

y Προΐστηται τῶν ἀδικουμένων.] Vim paſſis adeſſet *Rufin.* SPANH. *L. B.* π. τ. Ἰουδαίων.

z Γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς τε καὶ Ἑλληνικοῖς,] Conf. infr. c. 12. §. 5. SPANH.

a Δικτάτωρ, ὕπατος,] Abeſt à *Lugd. Bat.*

b Κατέσχον.] *Lugd. Bat.* διακατέσχον.

c Ὕπατος τὸ πέμπτον,] Ὕπατος τὸ τρίτον reſcribendum cenſet *Petitus* p. 61. quod Hyrcanus legatos Romam miſit ad Cæſarem, eo quo in Africam expeditionem parabat tempore; eoque anno Cæſar, quo tertium conſul, itemque tertium dictator fuit, in Africam movit.

d Προαιρεῖται·] *L. B.* προαιρῆται.

e Ἐν τῷ ——— προσόδου] *Rufin.* in ſecundo anno locationis ex reditibus cori p. e. triginta modii ſubducantur, neque ut aliqui eis calumnientur, neque tributa ab eis exigant. SPANH.

f Κόρον ὑπεξέλωνται,] Κόρους malit Cl. *Lowthius*, ſuſpicans numerum *cororum* librariorum negligentia excidiſſe. *Petitus* cenſet κόρον pro ſingulis *binis jugeribus* ſolutum fuiſſe.

g Ἐργολαβῶσί τινες,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 25. §. 2. SPANH.

* *Et neque fiat* tributorum *redemptio*,] Immuneſque ſint ab angariis & vectigalibus, *Gelen.* neque ut aliqui eis calumnientur, neque tributa ab eis exigant, *Epiphan.*

h Ὑπὲρ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν] *Epiphanius* legiſſe videtur, ὑπὲρ τῆς αὐτῶν πόλεως Ἰοππαῖοι, ὑπεξαιρουμένου τοῦ ἑβδόμου ἔτους. Sed male, ut arbitror. nam excipi debere Joppen ab hoc tributo licet colligere hac ead. §.

† *Propter urbem Hieroſolymorum tributa pendat tota Judæorum ditio,*] *Id eſt*, ad reficienda Hieroſolymorum mœnia.

i Σαββατικὸν ἐνιαυτὸν προσαγορεύουσιν,] Confer mox infr. §. eadem & ἁλωσ. lib. 2. c. 17. §. 1. SPANH.

k Φόρον] *Gen.* φόβον. SPANH.

l Ἐνιστᾷ συμμαχίαν] Ἀνιστᾷ *Vat.* & *Lugd. Bat.*

m Στρατιώταις ἐξείη,] Ita ex conjectura. prius erat στρατιῶται. dein μὴ ἐξείη legendum conjicit Cl. *Lowthius.* quod ſane poſtulare videtur loci ſententia.

n Ἐξείη,] *L. B.* ἐξῆν.

o Καὶ ἐνεμέθησαν, ἢ ἐπρίαντο,] *L. B.* καὶ ἐπρίαντο καὶ διακατέσχον, καὶ διενεμήθησαν.

p Ἐνεμέθησαν,] Cum alii exiſtimarint ἐνεθυμήθησαν nulla ſignificatione verbi ἐνθυμέομαι huic loco convenire, non dubitavi ἐνεμέθησαν reſcribere è Cod. *Vat.* Ἐνεθυμάσθησαν, levicula mutatione, voluit *Petitus*, ab ἐνθυμάζω *invado*, ex *Heſychio* voce ἐνθύμημα.

q Πρότερον, ἡμῖν ἀρέσκειν·] *L. B.* πρῶτον ἡμῖν ἀρέσκει.

r Ἔχειν] Abeſt à *L. B.*

s Ἑξακισχιλίους καὶ ἑβδομήκοντα πέντε,] *L. B.* ἑξήκοντα ἑβδομήκοντα πέντε.

t Ἑ-

"[t] ἑβδόμου ἔτους ὃ [v] Σαββατικὸν καλοῦσι, καθ᾽ ὃ [x] οὔτε ἀροῦσιν
"οὔτε τὸν ἀπὸ τῶν δένδρων καρπὸν λαμβάνουσι. τάς τε κώ-
"μας τὰς ἐν τῷ Μεγάλῳ πεδίῳ, ἃς Ὑρκανὸς καὶ οἱ πρόγο-
"νοι αὐτοῦ πρότερον διακατέσχον, [y] ἀρέσκειν τῇ συγκλήτῳ
"ταῦτα Ὑρκανὸν ἔχειν καὶ Ἰουδαίους ἐπὶ τοῖς δικαίοις οἷς
"καὶ πρότερον εἶχον· μένειν δὲ καὶ τὰ ἀπ᾽ ἀρχῆς δίκαια,
"ὅσα πρὸς ἀλλήλους Ἰουδαίοις καὶ [z] τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἦν,
"τά τε φιλάνθρωπα, ὅσα τοῦ τε δήμου ψηφισαμένου καὶ τῆς
"συγκλήτου ἔσχον. ἐπὶ τούτοις τε τοῖς δικαίοις χρῆσθαι αὐ-
"τοῖς ἐξεῖναι ἐν [a] Λύδδοις. τούς τε τόπους καὶ χώρας καὶ
"ἐπαύλια, ὅσα βασιλεῦσι Συρίας καὶ Φοινίκης συμμάχοις
"οὖσι Ῥωμαίων κατὰ δωρεὰν ὑπῆρχε καρποῦσθαι, ταῦτα δο-
"κιμάζει ἡ σύγκλητος Ὑρκανὸν τὸν ἐθνάρχην καὶ Ἰουδαίους
"ἔχειν. δίδοσθαί τε Ὑρκανῷ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ καὶ πρεσ-
"βευταῖς τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ πεμφθεῖσιν, ἔν τε πυγμῇ μονο-
"μάχων καὶ θηρίων καθεζομένους μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεω-
"ρεῖν· [b] καὶ αἰτησαμένους παρὰ δικτάτορος ἢ παρὰ ἱπ-
"πάρχου παρελθεῖν, ὅταν εἰς τὴν σύγκλητον εἰσάγωσι, τὰ
"[c] ἀποκρίματα αὐτοῖς ἀποδίδοσθαι ἐν ἡμέραις δέκα τῶν
"ἁπασῶν, ἀφ᾽ ἧς ἂν τὸ δόγμα γένηται.

ζ. "ΓΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, [d] αὐτοκράτωρ, δικτάτωρ τὸ
"τέταρτον, ὕπατός τε τὸ πέμπτον, δικτάτωρ ἀποδεδειγμέ-
"νος διὰ βίου, λόγους ἐποιήσατο περὶ τῶν δικαίων τῶν Ὑρκανοῦ
"τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀρχιερέως Ἰουδαίων καὶ ἐθνάρχου, τοιούτους.
"[e] Τῶν πρὸ ἐμοῦ αὐτοκρατόρων [f] ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μαρτυ-
"ρησάντων Ὑρκανῷ ἀρχιερεῖ Ἰουδαίων καὶ Ἰουδαίοις, ἐπί τε
"συγκλήτου καὶ δήμου Ῥωμαίων, εὐχαριστήσαντός τε τοῦ δήμου
"καὶ τῆς συγκλήτου αὐτοῖς, [g] καλῶς ἔχει καὶ ἡμᾶς ἀπομνημο-
"νεύειν καὶ προνοεῖν ὅπως Ὑρκανῷ καὶ τῷ ἔθνει τῶν Ἰουδαίων καὶ
"τοῖς Ὑρκανοῦ παισὶν ὑπὸ συγκλήτου καὶ δήμου Ῥωμαίων
"ἀξία τῆς πρὸς ἡμᾶς εὐνοίας αὐτῶν καὶ ὧν εὐεργέτησαν
"ἡμᾶς χάρις ἀνταποδοθῇ.

η. "[h] ΙΟΥΛΙΟΣ ΓΑΙΟΣ, στρατηγὸς, ὕπατος Ῥω-
"μαίων, Παριανῶν ἄρχουσι, βουλῇ, [i] καὶ δήμῳ χαίρειν.
"ἐνέτυχόν μοι Ἰουδαῖοι ἐν Δήλῳ, καί τινες τῶν παροίκων
"Ἰουδαίων, παρόντων καὶ τῶν ὑμετέρων πρέσβεων· καὶ ἐνεφά-
"νισαν ὡς ὑμεῖς τε ψηφίσματι κωλύετε αὐτοὺς, τοῖς πα-
"τρίοις ἔθεσι καὶ ἱεροῖς χρῆσθαι. ἐμοὶ τοίνυν οὐκ ἀρέσκει κατὰ
"τῶν ἡμετέρων φίλων καὶ συμμάχων τοιαῦτα γίνεσθαι ψη-
"φίσματα, καὶ κωλύεσθαι αὐτοὺς ζῆν κατὰ τὰ αὐτῶν ἔθη, [k] καὶ
"χρήματα εἰς σύνδειπνα καὶ τὰ ἱερὰ εἰσφέρειν, τοῦτο ποιεῖν
"[l] αὐτῶν μηδ᾽ ἐν Ῥώμῃ κεκωλυμένων. καὶ γὰρ Γάϊος Καῖ-
"σαρ, ὁ ἡμέτερος στρατηγὸς καὶ ὕπατος, ἐν τῷ διατάγματι
"κωλύων θιάσους συνάγεσθαι κατὰ πόλιν, μόνους τούτους οὐκ
"ἐκώλυσεν, οὔτε χρήματα συνεισφέρειν, οὔτε σύνδειπνα
"ποιεῖν. ὁμοίως δὲ κἀγὼ τοὺς ἄλλους θιάσους κωλύων,

"excepto septimo anno quem Sabbaticum vocant,
"in quo neque arant neque fructum ex arboribus
"colligunt. vicos autem quos in Magno campo
"Hyrcanus ejusque majores olim possederunt, Se-
"natui placere istos habere Hyrcanum & Judæos,
"eodem jure quo & prius habuerunt: manere
"etiam jura quæ ab initio erant inter Judæos &
"pontifices, ut & beneficia quæ à populo & senatu
"concessa habuerunt. prætereaque eodem jure li-
"cere uti & in Lyddis. loca etiam & agros & vil-
"las, quæ fuerunt regum Syriæ & Phœniciæ so-
"ciorum populi Romani, quorum usumfructum
"ceperunt ex eorum donatione, placet senatui ut
"Hyrcanus ethnarcha & Judæi habeant. item
"Hyrcano licere ejusque filiis & legatis ab eo mis-
"sis, ut in ludis Gladiatoriis & pugnis cum bestiis
"inter senatores spectandi gratia sedeant: cumque
"petiverint à dictatore aut magistro equitum ut
"in publicum prodeant, illis, in senatum introdu-
"ctis, responsum reddendum, intra decem in uni-
"versum dies, ex quo factum fuerit senatusconsul-
"tum.

7. "CAIUS CÆSAR, imperator, dictator *C. Cæsaris postremum decretum.*
"quartùm, consul quintùm, perpetuus dictator de-
"claratus, hujusmodi verba fecit de jure Hyrcani
"Alexandri filii, Judæorum pontificis & ethnar-
"chæ. Quandoquidem imperatores, qui ante me
"fuerunt, testimonium dederunt Hyrcano ponti-
"fici Judæorum & Judæis, tam in provinciis quam
"coram senatu populoque Romano, atque gratias
"eis populus & senatus egerit, bonum factum, ut
"nos quoque meminerimus & operam demus, ut
"Hyrcano & Judæorum genti filiisque Hyrcani
"à senatu populoque Romano debitæ eorum erga
"nos benevolentiæ & beneficiis in nos collatis
"gratiæ referantur.

8. "CAIUS JULIUS, prætor, consul Roma- *Caji Julii decretum.*
"norum, Pariorum magistratibus, senatui, *ac* po-
"pulo salutem. Convenerunt me Judæi in Delo,
"& quidam ex Judæis *insulæ* inquilinis, præsenti-
"bus etiam vestris legatis; & significarunt, quod
"vos etiam decreto eos prohibetis patriis ritibus
"& sacris uti. Quocirca mihi non placet ejusmo-
"di decreta contra amicos & socios nostros fieri,
"vetarique eos ex suis institutis vivere, & confer-
"re pecunias in epulas & rem divinam, præsertim
"cum nec Romæ ista facere prohibeantur. Nam
"Cajus Cæsar, prætor noster & consul, cum edicto
"vetaret ullas in urbe coitiones haberi, solum istæ
"ne fierent, simulque ne pecuniam conferrent aut
"convivia agitarent, non interdixit: similiter &
"ego, alias coitiones prohibens, illis solis permit-
"to

t Ἑβδόμου ἔτους] Ita expresse è *Cod. Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* τοῦ ο'. ἔτους in *Editis Aliisque*. ὑπεξαιρουμένου τοῦ κύκλου ἔτους *excepto illo orbis anno* legit *Petitus*, p. 41. ο pro κύκλου posito, cujus erat figura. nam orbis erat hebdomas annalis, recurrebat quippe in orbem. Sed pari jure rescribere liceret τοῦ ὅλου ἔτους, quod ο sit litera initialis vocis ὅλου.

v Σαββατικὸν] Paullo antè §. ead. SPANH.

x Οὔτε ἀροῦσιν] Abest à *Gen.*

y Ἀρέσκειν τῇ συγκλήτῳ] Ita ex præced. h. ejusd. §. ἡμῖν ἀρέσκειν· si quis utroque loco malit ἀρέσκει, per me licet.

z Τοῖς ἀρχιερεῦσιν] Hisce etiam καὶ τοῖς ἱερεῦσιν addit *L. B.* HAV.

a Λύδδοις.] Λύδδα, Samaritica antea Præfectura, iis adempta & Judæis data à Demetrio. supra lib. 13. c. 4. §. 9. SPANH.

b Καὶ αἰτησαμένους] Locus antea sic se habebat, θεωρεῖν· αἰτησαμένους παρὰ δικτάτορος ἢ παρὰ ἱππάρχου παρελθεῖν ὅταν εἰς τὴν σύγκλητον εἰσάγωσι. καὶ τὰ ἀποκρίματα αὐτοῖς ἀποδίδωσιν ἐν ἡμέραις δέκα ταῖς ἁπάσαις, ἂν τὸ δόγμα γένηται). aliter distinxi, καὶ transtuli ab hac voce ad αὐτοῖς ἀποδίδοσθαι, ἀποδίδοσθαι rescripsi; & ἀφ᾽ ἧς restitui ex *MSS.*

c Ἀποκρίματα] *L. B.* ὑποκρίματα.

d Αὐτοκράτωρ,] Αὐτοκράτωρ τὸ τέταρτον juxta *Epiphanium*, voce δικτάτωρ omissa. Verum (inquit *Petitus*, p. 56.) licet recte expungatur δικτάτωρ, male se habet αὐτοκ. τὸ τέταρτον, nam imperator sextùm dictus est in quinto consulatu, si nummis fides, in quibus, C. CAESAR. COS. QUINCT. IMP. SEXT. DICT. PERPETUO, ut & CAESAR. AUGUR. IMP. QUINCT. COS. QUART. DICT. QUART. PARENS. PATRIAE. Quare rescribendum αὐτοκράτωρ τὸ ϛ'. ὕπατός τε τὸ ε'. δικτ. &c. Eadem fere habet *Petavius* (lib. X. *de Emend. Temp.* c. 57. p. 258.) qui suspicatur vel pro IMP. IV. legendum VI. vel duorum rescriptorum Cæsaris inscriptiones diversas in unam coaluisse, librariorum vitio. Præterea videsis *Petitum*, p. 57.

e Τῶν πρὸ ἐμοῦ αὐτοκρατόρων] Imperatores hi videntur fuisse, *Pompejus*, *Scaurus*, *Gabinius*.

f Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις] Ἐν τοῖς ἐπ᾽ ἀρχῆς malit *Petitus*, ut sensus sit, *cum is qui ante me fuerunt imperatores, quando verba fecerunt de rebus à se in magistratu gestis, in Senatu & apud populum Romanum testim. &c.*

g Καλῶς ἔχει] Quod autem dixit in hac oratione Cæsar, καλῶς ἔχει καὶ ἡμᾶς ἀπομνημονεύειν &c. eo monente præstitum fuisse à Senatu nullus dubito; videturque pars illius Senatusconsulti fuisse, quod legitur in hæc verba, Γαΐου Καίσαρος δεδογμένα &c. p. 628. v. 40. [de quibus vide *Annott.* ad imum paginæ.] *Petitus*, p. 58. & 59.

h Ἰούλιος Γάϊος,] Ἰούλιος Γάϊος, δικτάτωρ, ὕπατος juxta *Vet. Interpr.* Illud στρατηγὸς recte se habere, sed ὕπατος delendum esse censet *Petitus*, p. 64. Et quod ad nomen hujus Prætoris attinet, putat fuisse Ἰούνιος Γάϊος.

i Καὶ δήμῳ χαίρειν.] Illud καὶ additum ex *Lugd. Bat.* HAV.

k Καὶ —— εἰσφέρειν,] Conf. infr. §. 12. SPANH.

l Αὐτῶν μηδ᾽ ἐν Ῥώμῃ κεκωλυμένων.] *L. B.* αὐτοῖς μ. ε. Ρ. κεκωλυμένοις.

"to ex patriis moribus & inſtitutis congregari & "in eo perſiſtere. Quare bonum factum *erit*, ut "vos etiam, ſi quid contra amicos noſtros & ſo-"cios edixeritis, id *ipſum* abrogatum iretis, pro-"pter illorum erga nos merita & benevolen-"tiam.

Hyrcani legatos M. Antonius & P. Dolabella in ſenatum introducunt.

9. Poſt mortem autem C. Cæſaris, M. Antonius & P. Dolabella conſules ſenatum convocabant, & introductis Hyrcani legatis de illorum poſtulatis retulerunt, & amicitiæ fœdus cum eis fecerunt: & omnia illis concedi ſenatus decrevit, quæcunque impetrare voluerunt. Appono autem etiam decretum, ut demonſtrationem eorum quæ dicuntur ad manus habeant lectores hujus hiſtoriæ. Erat vero tale.

M. Antonii & P. Dolobellæ decretum.

10. "Senatuſconſultum ex ærario deſcriptum "ex tabulis publicis quæſtoriis, Quinto Rutilio "C. Cornelio quæſtoribus urbanis, tabula ſecunda "& ex primis. ANTE DIEM TERTIUM i-"dus Apriles in æde Concordiæ ſcribendo adfue-"runt Lucius Calpurnius *tribu* Menenia Piſo, "Servius Papinius Lemonia Potitus, Cajus Cani-

"τούτους μόνους ἐπιτρέπω κατὰ τὰ πάτρια ἔθη καὶ νόμιμα "συνάγεσθαί [m] τε καὶ ἵστασθαι. καὶ ὑμᾶς οὖν καλῶς ἔχει, "εἴ τι κατὰ τῶν ἡμετέρων φίλων καὶ συμμάχων ψήφισμα "ἐποιήσατε, τοῦτο [n] ἀκυρῶσαι διὰ τὴν περὶ ἡμᾶς αὐτῶν "ἀρετὴν καὶ εὔνοιαν.

θʹ. Μετὰ δὲ τὸν [o] Γαΐου θάνατον, Μάρκος Αντώνιος καὶ Πόπλιος Δολοβέλλας, ὕπατοι ὄντες, τήν τε σύγκλητον συνήγαγον, καὶ [p] τοὺς Υρκανοῦ πρέσβεις παραγαγόντες, διελέχθησαν περὶ ὧν ἠξίουν, καὶ φιλίαν πρὸς αὐτοὺς [q] ἐποίησαν· καὶ πάντα συγχωρεῖν αὐτοῖς ἡ σύγκλητος ἐψηφίσατο, ὅσων [r] τυγχάνειν ἐβούλοντο. [s] παρατίθεμαι δὲ καὶ τὸ δόγμα, ὅπως τὴν ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων ἐγγύθεν ἔχωσιν οἱ ἀναγινώσκοντες τὴν [t] πραγματείαν. ἦν δὲ τοιοῦτο.

ιʹ. "Δόγμα συγκλήτου [v] ἐκ τοῦ ταμιείου ἀντιγεγραμμέ-"νον [x] ἐκ τῶν δέλτων τῶν δημοσίων τῶν ταμιευτικῶν, [y] Κοΐντῳ "Ρουτιλίῳ Κορνηλίῳ ταμίαις κατὰ πόλιν, [z] δέλτῳ δευτέρᾳ καὶ "[a] ἐκ τῶν πρώτων. [b] ΤΗι ΠΡΟ ΤΡΙΩΝ εἰδῶν Απριλλίων ἐν "τῷ ναῷ τῆς Ὁμονοίας γραφομένῳ παρῆσαν, Λούκιος [c] Καλ-"πούρνιος Μενενίᾳ Πείσων, Σερούιος Παπίνιος Λεμωνίᾳ Πο-

m Τε καὶ ἵστασθαι.] Voces τε καὶ ἵστασθαι non interpretatur *Epiphan.* καὶ ἑστιᾶσθαι legendum eſſe conjicit *Petitus*, p. 66. nec mihi diſplicet conjectura.

n Ακυρῶσαι] *L. B.* ἀκυρῶσαι.

o Γαΐου θάνατον,] Καίσαρος *Busb.* Forſan Γαΐου Καίσαρος.

p Τοὺς Υρκανοῦ πρέσβεις παραγαγόντες,] Τοὺς malui cum *Busb.* quam τοῦ *Editorum Aliorumque.*

q Εποίησαν·] Εποιήσαντο *Busb.*

r Τυγχάνειν ἐβούλοντο.] Ita ex Codd. *Voſſ.* in *Vulgatis & cæteris* omnibus (quod ſciam) libris *MSS.* τυγχάνειν ἐβούλοντο· καὶ Δολοβέλλας δὲ λαβὼν παρὰ Υρκανοῦ γράμματα ἐπιστέλλει τοῖς κατὰ τὴν Ασίαν ἅπασαν, καὶ τῇ Εφεσίων πόλει, πρωτευούσῃ τῆς Ασίας οὕτως. Δολοβέλλας αὐτοκράτωρ &c. reliquis omiſſis. Non ita tamen in codicibus *Latinis*, utpote plenioribus: quorum etiam defectus in ſequentibus notare non gravabor.

s Παρατίθεμαι δὲ καὶ τὸ δόγμα,] Hic incipit ingentis lacunæ ſupplementum à *Jacobo Gronovio* ſartum, cujus deinceps integras notas ſubjecimus. Dedicationem vero, atque Præfationem, inter ſimilia Collectanea ſuis locis collocavimus. HAV.

t Πραγματείαν.] MS. πραγματίαν.

v Ex τοῦ ταμιείου] Satis caute peculiarem hanc deſignationem loci vel ipſe auctor addidit, vel iſtæ urbes, quibus id SCtum exhibitum fuit, & unde Joſephus exſcripſit ac repetiit, eas voces habuerunt adſcriptas. Sic enim probabatur legitima ejus auctoritas, non tantum quod hinc patebat exſtare, ſed quoniam decretum tale vix ante poſſet vindicare aliquam vim, niſi poſtquam illuc delatum eſſet, quo ſpectat locus Taciti lib III. Annal. cap. 51. & alia tam multa antiquorum verba, ut fere erubeſcendum ſit recentiores feciſſe, ut id ipſum adeo ſæpe ab ipſis itererur, ac denuo per typos moneretur, tanquam non unicuique patens. Inde ergo petitum eſt hoc fidei & probationis pignus, quo illa tum vigere incepit. GRONOV.

x Ex τῶν δέλτων τῶν δημοσίων τῶν ταμιευτικῶν.] An non ſatis multa verba? & poſſet videri abundantia ſupervacua Quum enim ærarium foret cura propria quæſtorum, non tantum ratione pecuniarum ſed etiam tabularum publicarum, ut per quos etiam conſulta publica in id deferebantur, certe alterutrum ſuffecturum erat. Nimirum ita res ſe habuit, ut & tabulæ de pecuniis ſeu redactis ex provincia ſeu variorum redituum imperii, omnes illæ forent etiam publicæ & per quæſtores conficerentur; ut hinc quum diſtincte loqui oporteret, videatur ſuffeciſſe ad has pecuniarias intelligendas, ſi dicerentur tabulæ publicæ, quod ab initio quæſturæ inceptum videtur continuaviſſe in perpetuum. Sed poſtea quum ad eoſdem quæſtores fuit delata etiam cura ſervandi Senatuſconſulta & decreta; tabulas, quas de iis conficiebant, & ex quarum diſpoſitione patebat ſingulorum locus, & ex delatione firmitas, videntur dixiſſe tabulas, ut erant, etiam quidem publicas, ſed ſimul quæſtorias, quod in ea potiſſimum parte ærarii ſervarentur, quæ in cura quæſtorum eſſet. Quippe haud dubie ærarium ſic fuit diſtinctum, ut conclave aliud (unum ſive plura) inſervierit cuſtodiæ pecuniarum, aliud SCtis. Itaque quum Joſephus ſupponi debeat hæc olim hauſiſſe vel ex exemplo, quod patuit in templo Hieroſolymitano, vel loco ærarii Saturni quo æra legum & SCtorum deferri & ſervari ſolebant, apparet unicum ſpecimen præſcriptionis, quæ ſolebat præponi apographis illis, quæ auctoritate publica ex authentico ſumptæ & deſcriptæ erant, cui ſimile nullum memini legiſſe. GRON.

y Κοΐντῳ Ρουτιλίῳ Κορνηλίῳ] Memorandi iſtius anni DCCIX quæſtorum urbanorum nomina penitus interciderunt, ut patet ex Faſtis per viros doctos collectis. Eſt quidem apud Pigium Cornelius Spinther, ſed non alia ejus mentio, quam quod titulo Exquæſtoris extra urbem & Italiam fuerit, ut hinc ea pars inſtaurari queat. Notabis tamen vocem Ρουτιλίῳ tantum eſſe poſitam in margine, ut quædam quoque alia, ſed tamen omnia egregia ad reſtitutionem hujus loci, ut videatur ea vir doctus in margine notaviſſe collecta ex pleniore codice Manuſcripto, ut idcirco etiam de hoc nomine dubitare non ſuſtineam & ideo poſui ſuo ordine. Alioquin ſi res ita habuiſſet, facile & credibile erat auctorem ſcripſiſſe Κοΐντῳ Κορνηλίῳ ταμίαις, ut ſolent in his collegiis Romani per negligentiam copulativæ. GRON. In *Epiphanii* libris, *ſub Quinto Rutilio ærarii cuſtode; dum tertio idus Aprilis in templo Concordiæ conſcriberentur, præſente Lucio Calphurnio & reliquo Senatu. Publius Dolobella & M.*

z Δέλτῳ δευτέρᾳ] Magis etiam notabilis eſt hæc deſignatio, nempe quod hoc SCtum fuerit tabula ſecunda & ex primis. Sic enim videmus in hoc ſpecimine finiri velut ex more communi verba ſolita præmitti exemplis decretorum publicorum; quæ deſcriberentur publico juſſu, & deſcripta in alias mitterentur regiones aut provincias aut urbes, addito non tantum loco, quem in ærario obtinebant, ſed etiam præpoſitis nominibus quæſtorum, qui tunc erant, quum iſta deſcriberentur; prout nunc cenſeo conſiderari debere nomina quæſtorum, quæ hîc poſita cernimus. Illud itaque ταμιεῖον τῶν δέλτων τῶν ταμιευτικῶν ſupponi oportet bene magni ſpatii, ſive id haberi oporteat unum conclave, ſive in plura diductum, ut illic tot æra, quæ fuerunt innumera in tanto & tanti temporis imperio, in manifeſto penderent oculis ſtatim expoſita, & ibidem δέλτον δευτέραν καὶ ἐκ τῶν πρώτων hanc fuiſſe, ut decretorum tabulæ illic fuerint fixæ numero facto & collecto ab ipſo ingreſſu, ut diceretur tabula prima, ſecunda, tertia &c. prout propinqua eſſet ingreſſui: nec tantum, ſed etiam primæ aut ſecundæ aut tertiæ pro ordine, in quem erant digeſtæ ab ſummo tabulato ad infimum ſolum, vel vice verſa, ubi profecto potuerunt plures eſſe ordines, non ſecus ac hodie forulos librorum formamus. Eſt aliquid ſimile in tabernis veterum, quas ita depingit Martialis I, 18.

Hoc nomen dominus gerit tabernæ,
De primo dabit alteroque nido
Raſum pumice, purpuraque litum.

Quinimo talis ordo tabularum in porticibus ornandis apud Cl. Sponium in Miſcellan. pag. 337. ϛήσουσι τὴν εἰκόνα παρὰ τὰς πραξείας πρώτης ϛοᾶς τῆς Δωρικῆς, ubi vir doctus reddidit *ſtatuam ejus collocent juxta tabulas primæ* (h. e. incipientis, & prope ingreſſum, ut ego explico) *porticus Doricæ*, confundens tabulas & menſas. GRON.

a Ex τῶν πρώτων.] Diverſi, ut puto, foruli erant, Decretis adſervandis deſtinati, ſignatique numeris, I. II. III. &c.

b Τῇ πρὸ τριῶν εἰδῶν Απριλλίων] Itaque nec menſis integer prælapſus fuit ab Idibus Martiis occiſo Cæſare inclitis, ut hinc pateat, quantopere urſerint Judæi, homines ardenti fervidoque ingenio & præſertim in ſuis commodis, confirmationem favoris & privilegii ab Julio ſperati; quum tantæ curarum moles confluerent de univerſi imperii lapſantis cuſtodia, hi tamen de ſuis per Aſiam ſparſis civibus cupiverunt eſſe certi. Nempe ad id impetrandum ab utroque conſule plurimum valuit imber aureus, ut palam de M. Antonio ſcribunt cum infamia ejus perpetua veteres ſcriptores. GRON.

c Καλπούρνιος Μενενίᾳ.] Ita niſi fallor jure edidi, quum in MSto reperirem vitioſum καὶ καρπούνιος μενίνιᾳ, quum in eo ſequerer exempla doctorum hominum, quibus in aliis ſcriptoribus occurrit idem error. Mox in MS. erat Σεργύνιος Παππίνιος Νεμωνίᾳ Τώιντος, ubi prima vox videbatur abundare duabus literis ιν, quas expuli. Certe id mihi probabilius viſum fuit, ad ſimilitudinem præcedentis decentius, (ubi etiam tamen poterat videri ſcripſiſſe Λούκιος Γαΐου υἱὸς Καλπ.) quam ſi vellem tentare Σερ. Σερ. υἱὸς, hoc eſt, *Servius Servii filius.* Falſa iſta Nemonia tribus mox adhuc occurrit. Et recte ſpero mutaviſſe. GRON. Καὶ Καρπούνιος Μενινίᾳ, Πείσων Σεργύνιος Παππίνιος Νεμωνίᾳ Τώιντος in *MSS. Voſſ.* Verum in textu exprimendo ſequutus ſum *Gronovium*, cui in notis non diſplicet ut legatur Λούκιος Γαΐου υἱὸς Καλπ.

d Τη-

"Ποπίος, Γάϊος Κανίνιος [d] Τηρλευτίνα [e] Ρεβίλιος, Πόπλιος "[f] Τιδήτιος, Λεύκιος [g] Απυλῖνος Λουκίου ὑός Σεργία, [h] Φλά- "βιος Λουκίου Λεμωνία, Πόπλιος Πλάτιος Ποπλίου Παπι- "ρία, Μάρκος [i] Ακύλιος Μάρκου Μεκία, Λούκιος [k] Ερούκιος "Λουκίου [l] Στελλατίνα, [m] Μάρκος Κυίντιος [n] Μάρκου ὑός "Πολλία [o] Πλαγκίλλος, Πόπλιος Σέρλιος. Πόπλιος Δολο- "βέλλας, Μάρκος Αντώνιος ὕπατοι [p] λόγους ἐποιήσαντο. περὶ "ὧν [q] δόγματι συγκλήτου Γάϊος Καῖσαρ ὑπὲρ Ιουδαίων "ἔκρινε, καὶ εἰς τὸ ταμιεῖον οὐκ ἔφθασεν ἀνενεχθῆναι, περὶ "τούτων ἀρέσκει ἡμῖν γίνεσθαι, [r] ὡς καὶ Ποπλίῳ Δολοβέλλᾳ καὶ "Μάρκῳ Αντωνίῳ τοῖς ὑπάτοις ἔδοξεν, ἀνενεγκεῖν τε ταῦτα "εἰς δέλτους καὶ πρὸς τοὺς κατὰ πόλιν ταμίας, ὅπως φροντίσω- "σι καὶ αὐτοὶ ἐν δέλτοις ἀναθεῖναι διπτύχοις. [s] ἐγένετο πρὸ "πέντε εἰδῶν Φεβρουαρίων ἐν τῷ ναῷ τῆς Ομονοίας. οἱ δὲ "πρεσβεύοντες παρ' Υρκανοῦ τοῦ ἀρχιερέως ἦσαν οὗτοι· Λυσί- "μαχος Παυσανίου, Αλέξανδρος Θεοδώρου, Πατρόκλος "Χαιρέου, Ιωνάθης Ονείου.

ια. Επεμψε δὲ τούτων Υρκανὸς [t] τῶν πρεσβευτῶν ἕνα καὶ [v] πρὸς Δολοβέλλαν τὸν τῆς Ασίας τότε ἡγεμόνα, παρακαλῶν ἀπολῦσαι τοὺς Ιουδαίους τῆς στρατείας, καὶ τὰ πάτρια τηρεῖν αὐτοῖς ἔθη, [x] ἐπιτρέπειν τε κατὰ ταῦτα ζῆν. [y] λαβὼν γὰρ ὁ Δολοβέλλας τὰ παρὰ τοῦ Υρκανοῦ γράμματα, μηδὲ βουλευσάμενος ἐπιστέλλει [z] τοῖς κατὰ τὴν Ασίαν ἅπασι γράψας καὶ τῇ Εφεσίων πόλει [a] πρωτευούσῃ τῆς Ασίας, [b] περὶ τῶν Ιουδαίων. ἡ δὲ ἐπιστολὴ τοῦτον περιεῖχε τὸν τρόπον.

"nius Terentina Rebilius, Publius Tidetius, Lu- "cius Apulinus Lucii *filius* Sergia, Favius Lucii "*filius* Lemonia, Publius Platius Publii *filius* Pa- "piria, Marcus Acilius Marci *filius* Mæcia, Lu- "cius Erucius Lucii *filius* Stellatina, Marcus Quin- "tius Marci filius Pollia Plancillus, Publius Serius. "Publius Dolabella, Marcus Antonius consules "verba fecerunt. In quibus rebus senatusconsulto "Cajus Cæsar pro Judæis decrevit, neque ante cu- "ravit in ærarium deferri, de his placet nobis fie- "ri, sicut etiam Publio Dolabellæ & Marco An- "tonio consulibus visum fuit, & deferre ista in "tabulas, & ad quæstores urbanos, ut & ipsis curæ "sit ea in tabulis duplicibus reponere. Factum est "ante diem quintum idus Februarias apud ædem "Concordiæ. Legati autem ab Hyrcano pontifi- "ce erant isti: Lysimachus Pausaniæ *filius*, Ale- "xander Theodori, Patroclus Chæreæ, Jonathas "Oniæ.

11. Sed & ad Dolabellam, qui tunc Asiæ præerat, Hyrcanus unum ex his legatis misit, obsecrans ut dimitteret Judæos à militia, & servaret eis patria instituta, sineretque ex illis vitam agere. Dolabella vero post acceptas ab Hyrcano literas, nulla adhibita deliberatione, tum omnibus Asiaticis epistolam misit, tum etiam Ephesiorum urbi, quæ prima erat Asiæ, de Judæis. Atque epistola illa erat hoc exemplo.

Legatum ad Dolobellam mittit Hyrcanus.

12. "PRY-

d Τηρλευτίνα Ρεβίλιος,] Id quoque probatum iri spero, quum sic repono pro τηρκλίνα ρενίλιος, etsi potuit Josephus, & in prima voce literam ν omisisse quocunque casu. Nam ultimam partem cognominis etiam extulerit per λιος, ut sæpe Græci, & infra adest Κυϊντιλίῳ. sed quum non sit credibile etiam sic exstitisse in primigenio, opinor recte etiam me vertisse. GRON.

e Ρεβίλιος, Πόπλιος] Sic *Gronov.* Ρεκίλιος in *MSS.* Forsan Τερεντίνα Ρεγίλιος.

f Τιδήτιος, Λούκιος] Mallem Τιδέτιος.

g Απυλῖνος Λουκίου ὑός Σεργία,] Forsan Ακυλῖνος.

h Φλάβιος Λουκίου Λεμωνία,] Huic nomini præreptum est suum prænomen, quod videtur fuisse ei antepositum, forsan interceptum ab voce præcedente σεργία, quasi fuerit *Aulus Flavius.* GRON. A. Φλάβιος legendum recte conjicit *Gronov.* prænomine forsan absorpto à litera finali in voce præcedente.

i Ακύλιος Μάρκου Μεκία,] Nomen valde dubium ad Latine exprimendum, utrum fuerit *Acilius*, an *Aquilius.* GRON. Ita edidit *Gronov.* Απύλιος in *MSS.* an pro Ακουίλιος vel Ακυΐλιος, aliorum esto judicium.

k Ερούκιος Λουκίου Τηλιτλώα.] Sic erat in MS. plana aberratione, ut mihi videbatur, pro Στελλατίνα. GRON.

l Στελλατίνα,] Non dubitavi Στελλατίνα in textum recipere; prout legendum esse conjecerat *Gronov.* Τηλιτλώα corrupte in *MSS.*

m Μάρκος Κυίντος Μάρκου υἱὸς Ποπλία] Verba ista sic exstant in MS. varie corrupta; quum secunda vox ut alterum prænomen tolerari nequeat, unde ad Quintios retuli, quorum quum sint talia cognomina jam olim. quæ deducuntur ex nominibus familiarum aut aliis cognominibus, ut Crispinus ab Crispus, Flamininus ab Flaminius, potest etiam tolerari Plancillus pro Plancillus ab Plancus vel Plancius; ut in Arriis est Balbillus, quamvis exstare hactenus hoc tantum loco novi Plancillum; cui valde affine est cognomen Pacilus jam in republica usurpatum. Tribum illi dedi, quæ proxima erat scripturæ corruptæ. GRON.

n Μάρκου ὑὸς Πολλία] Ita *Gronov.* Μάρκος Κύϊντος Μάρκου ὑὸς Ποπλία in *MSS.* Ποπλία forsan pro Ποπλιλία vel Ποβλιλία.

o Πλαγκίλλος, Πόπλιος Σέρλιος.] Πλαγκίλιος in *MSS.* Πλαγκίλος *Gronov.*

p Λόγους ἐποιήσαντο.] Sic *Gronov.* λόγοις & mox δόγματι in *MSS.* Sed in posteriori verbo sextæ literæ superscribitur T.

q Δόγματι ——— ἔκρινε,] Sic loquitur, quasi plane ista res jam fuisset acta in senatu & consulto ejus firmata ante necem Julii. Quod si ita est, jam intelligimus interiorem causam, cur in exterarum gentium multitudine necem Julii ejulante sic eminuerit insania Judæorum, ut diserte notat Suetonius, quod viri docti non satis perspiciunt, quum in hoc arcano ea res sita sit. Quid si tamen non videatur factum fuisse vivo Cæsare, sed universum hoc includi & pendere ab uno SCto de ratis habendis actis Cæsaris, ut sint verba plena doli & ex violentia ac jussu M. Antonii sic composita? Hactenus tamen sequimur quod scriptum est. GRON.

r Ως καὶ Ποπλίῳ Δολοβέλλᾳ] Ως καὶ συγκλήτῳ ἔδοξεν juxta *Epiphanium*, qui vertit, *sicut & Senatui visum est ut hæc in tabulis æreis deponantur, & per singulas civitates transmittantur, quatenus curent & illi in tabulis reponere quod decretum est. Quinto idus Februarias &c.*

s Εγένετο πρὸ πέντε εἰδῶν] Nempe ista delatio SCti in ærarium. Tantum scilicet temporis traxit ista ad plenissimam SCti confirmationem requisita nota, antequam posset peragi; sive ob molestias reipublicæ exortas, sive artibus utriusque Consulis rapacissimi per annum suum, ut inde adhuc fieret hæc res Judæis pretiosa magis & carior, & per decem menses concursare debuerint ad impetrandam hujus rei consummationem; ac SCtum æri incidendum, & quidem ita, ut tabulæ essent duplices. Erant enim alioquin ἁπλᾶ. & hinc quoque talia inde sumpta exempla, ut notum satis. Sed nunc etiam id ipsum singulare est, tanquam SCta omnia in ærario non sint incisa uni & patenti tabulæ, sed multa duplicibus; ut haberentur plane δίθυρα, atque unum per duas tabulas extensum complicari posset & sic dimidium loci tantum occupare, quam alioquin teneret. An vero pertinuit hoc ad SCta de provinciis & regionibus exteris, ut illis separatim destinatum fuerit conclave, idque juxta parietes habuerit suspensas δέλτους διπτύχους vel διθύρους, tam bene illustratas olim ab Salmasio, quam facinorose tractatas nuperrime ab clericato omnium librorum, quos non legit, editore. Ex hoc loco utique præclara antiquitatis illustratio non tantum ærarii Saturni, sed ubi illa δίπτυχα vel δίθυρα fuerint, notabiliter usurpata. GRON.

t Τῶν πρεσβευόντων ἕνα] Quis ille speciatim fuerit exprimitur ab Josepho in sequentib. ex testimonio ipsius Dolabellæ ad civitatem Ephesinam, nempe Alexander Theodori filius. Sed pariter inde probatur illic scribi admodum minute Δολοβέλλας δὲ λαβὼν παρὰ Υρκανοῦ γράμματα, sed quæ patet per fraudem quandam & astum ex pleniore historia fuisse repetita; item, quam absurde vertatur ibidem *Atque ita Dolabella Hyrcano per literas roganti gratificatus est.* locus ille Græcus καὶ ταῦτα μὲν Δολοβέλλας Υρκανῷ πρεσβεύσαμένῳ πρὸς αὐτὸν ἐχαρίσατο. GRON.

v Πρὸς Δολοβέλλαν τὸν τῆς Ασίας τότε ἡγεμόνα,] Eximie id convenit cum historia, quæ dictat jam mense Junio Dolabellam has regiones petisse & occupavisse. GRON.

x Επιτρέπειν τε κατὰ ταῦτα ζῆν.] Επιτρέπειν τε habui è *Cod. Busb.* qui nisi in hoc loco convenit cum *Editis*, in quibus καὶ κατὰ τ. ζ.

y Λαβὼν γὰρ ὁ Δολοβέλλας] Voculas aliquot ante λαβὼν excidisse suspicor: eoque magis, quod in *Epiphanio* sit, *quod facilius impetravit. Siquidem Dolabella &c*

z Τοῖς κατὰ τὴν Ασίαν ἅπασι γράψας καὶ τῇ Εφεσίων πόλει] Si inspexeris vulgatas editiones, agnosces alteram fraudem.. Cæterum hæc urbs speciatim notanda erat velut caput omnium; in cujus titulo isto, quo dicitur πρωτεύουσα, quale resederit privilegium & quæ auctoritas, apparet ex fine epistolæ, ut nempe illa partim exemplo suo, partim dignitate aliis imperaret. Et certe in ea urbe multos fuisse Judæos etsi Acta Apostolorum non habuerint occasionem significandi, tamen ibi consedisse multitudinem discimus ex Suida in voce Ιουστῖνος, ubi legimus Τρύφωνος ἀρχηγοῦ τῶν ἐν Εφέσῳ Ιουδαίων. Quin etiam Norbani Flacci epistola ad Ephesios memorat apud Philonem pag. 1036. GRON.

a Πρωτευούσῃ τῆς Ασίας,] Ita in *Apographis* nostris & *Editis Josephi.* Εφεσίων πολιτευούσῃ in *MSS.* ut dicit *Gronov.*

b Περὶ τῶν Ιουδαίων.] Forsan ὑπὲρ τῶν. nisi περὶ hic idem valeat ac ὑπέρ.

Dolobellæ literæ ad Ephesios.

12. "PRYTANE ARTEMONE, die primo Lenæonis, Dolabella imperator senatui Ephesiorum & magistratibus & populo salutem. "Alexander Theodori filius, legatus Hyrcani, "filii Alexandri, pontificis Judæorum & ethnarchæ, mihi significavit non posse populares suos "militiæ nomen dare, idcirco quod nec arma ferre queant, nec iter illi facere diebus Sabbatorum, neque cibos patrios & quibus consueverant "seorsum comparare. Propterea ego do illis, sicut "etiam magistratus, qui ante me fuerunt, immunitatem à militia, permittoque ut utantur patriis "institutis, cum propter sacra & res divinas ex "more suo congregantur, & ad oblationes in sacrificia faciendas, & vos volo literas de istis per "urbes singulas dimittendas curare.

Decretum L. Lentuli consulis.

13. Et hæc quidem Dolabella, cum Hyrcanus ad eum legatos misisset, gratificatus est nostris. "LUCIUS vero Lentulus consul dixit; Cives "Romanos Judæos, * sacra Judaïca habentes iisque operantes in urbe Epheso, pro tribunali re"ligionis ergo ab militia dimisi, ante diem duodecimum calendas Octobres, Lucio Lentulo "Cajo Marcello consulibus. Adfuerunt Titus Appius Titi filius Balgus Horatia legatus, Titus "Tongius Titi filius Crustumina, Quintus Ræsius Quinti *filius*, Titus Pompejus Titi *filius* "Longinus, Cajus Servilius Caji *filius* Terentina "Bracchus tribunus militum, Publius Clusius "Publii *filius* Veturia Gallus, Cajus Sentius Ca-

ιβ΄. "[c] ΕΠΙ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ [d] ΑΡΤΕΜΩΝΟΣ Ληναιῶνος πρώτη, Δολοβέλλας αὐτοκράτωρ Εφεσίων "βουλῇ καὶ ἄρχουσι καὶ δήμῳ χαίρειν. Αλέξανδρος Θεοδώρου, πρεσβευτὴς Υρκανοῦ τοῦ Αλεξάνδρου υἱοῦ ἀρχιερέως "καὶ ἐθνάρχου τῶν Ιουδαίων, ἐνεφάνισέ μοι περὶ τοῦ μὴ δύνασθαι στρατεύεσθαι τοὺς πολίτας αὐτοῦ, διὰ τὸ [e] μήτε ὅπλα "βαστάζειν δύνασθαι, μήτε ὁδοιπορεῖν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἡμέραις "τῶν Σαββάτων, μήτε τροφῶν τῶν πατρίων καὶ συνήθων [f] κατ' αὐτοὺς εὐπορεῖν. ἐγώ τε οὖν αὐτοῖς, καθὼς "καὶ οἱ πρὸ ἐμοῦ ἡγεμόνες, δίδωμι [g] τὴν ἀστρατείαν, καὶ "συγχωρῶ χρῆσθαι τοῖς πατρίοις ἐθισμοῖς, ἱερῶν ἕνεκα "καὶ ἁγίων συναγομένοις, καθὼς αὐτοῖς νόμιμον, καὶ "τῶν πρὸς τὰς θυσίας [h] ἀφαιρεμάτων, ὑμᾶς τε βούλομαι ταῦτα γράψαι κατὰ πόλεις.

ιγ΄. Καὶ ταῦτα μὲν Δολοβέλλας [i] Υρκανοῦ πρεσβευσαμένου πρὸς αὐτὸν [k] ἐχαρίσατο τοῖς ἡμετέροις. "ΛΕΥΚΙΟΣ "δὲ Λέντλος ὕπατος [l] εἶπε· Πολίτας Ρωμαίων Ιουδαίους, "ἱερὰ Ιουδαϊκὰ ἔχοντας καὶ ποιοῦντας ἐν Εφέσῳ, [m] πρὸ τοῦ βήματος [n] δεισιδαιμονίας ἕνεκα στρατείας ἀπέλυσα, [o] πρὸ "δεκαδύο καλανδῶν Οκτωβρίων, Λουκίῳ Λέντλῳ, Γαίῳ "Μαρκέλλῳ ὑπάτοις. [p] παρῆσαν [q] Τίτος Αππιος Τίτου "υἱὸς Βάλγως Ορατία πρεσβευτής, Τίτος Τόγγιος Τίτου υἱὸς Κρουστομίνα, Κόιντος [r] Ραίσιος Κοΐντου, Τίτος "Πομπήϊος Τίτου Λογγῖνος, Γάϊος Σερουΐλιος Γαΐου "[s] Τηρητίνα Βράκχος χιλίαρχος, Πόπλιος [t] Κλούσιος [v] Ποπλίου [x] Ερωρία Γάλλος, Γάϊος [y] Σέντιος "[z] Γα-

c Επὶ Πρυτανέως] Atqui ex nummis docent viri docti summos magistratus in urbe Epheso fuisse aut Αρχιερέας aut Γραμματέας, sicut Rhodo præfuisse Prytaneis tam ex nummis quam ex scriptoribus probant. Discamus igitur in urbe Epheso si non fuit magistratus, quia mox agnoscit ἄρχοντας, certe Prytanes usos hoc honore fuisse, ut præscriberentur in decretis; id quod jam pertractatum est. Cæterum ex instauratione hujus præscriptionis apparet violentia illorum, qui in Josepho dominari voluerunt sublata ista parte, quæ erat curiosissima. GRON.

d Αρτέμωνος] Ita juxta meliores *Epiphanii* libros, & in *Gronovii Editione*, & uno ex *Apographis* nostris: Αρτεμήωνος in altero, & Αρτίμωνος in *MSS. Voss.* teste *Gronovio.*

e Μήτε ὅπλα βαστάζειν δύνασθαι,] Vide simile Rescriptum nomine Augusti ad Ephesios pro Judæis apud Philon. Leg. ad Cajum p. 1036. A. B. & infra lib. 16. c. 6 §. 4. SPANH.

f Κατ' αὐτοὺς] Forte καθ' αὐτούς. COCC.

g Τὴν ἀστρατείαν,] Ita *Gronov.* τὴν ἀστραλίαν in *Apographis* nostris & *Editis Josephi.* τὴν στρατείαν in *MSS. Voss.* ut ait (in Var. Lect. in ima pagina subjectis) *Gronov.*

h Αφαιρεμάτων,] Retinui hanc vocem ex Josepho, quum in MS. legatur id quod subnotatum vides contextui ἀφερεμάτων, solita hæsitatione inter diphthongum αι & vocalem ε, unde & infra notabam in MSto ἱαιροποιΐας, item ἀγόρεον, & antea Μεκίας. Sed miror cur hunc locum non annotaverit in Thesauro Stephanus, quum male in Josepho vertatur *& conferentes in offerenda templo sacrificia.* Video autem quid ex Christianis apportet idem Stephanus. Ego aliter censui. GRON. Sic etiam in *Apographis* nostris. ἀφερεμάτων in *MSS. Voss.* teste *Gronov.*

i Υρκανοῦ πρεσβευσαμένου] Ita *MSS. Voss.* & *Epiphan.* Υρκανῷ πρεσβευσαμένῳ sine τοῖς ἡμετέροις in *Editis Josephi.*

k Εχαρίσατο τοῖς ἡμετέροις.] Quanto rectius & mollius hoc ipsum occurrit tibi, mi lector, quam ista compilatio & mutatio nominis cum participio Υρκανῷ πρεσβευσαμένῳ? GRON.

l Εἶπε·] Forte tollendum. COCC.

* *Sacra Judaïca habentes iisque operantes in urbe Epheso,*] Judaicis sacris addictos, iisque operatos, *Gronov.*

m Πρὸ τοῦ —— ἀπέλυσα,] Plura hic sequuntur in *Rufino* cap. XXI. p. CXVI. Decreta Romanorum, Deliorum, Sardianorum &c. in gratiam Judæorum, quæ hic in Græco Josephi contextu aut Gelenii Versione non leguntur. Eadem omissa in postrema Versione Gallica. Vide etiam infra lib. 16. c. 6. §. 1. & 4. ubi similia Decreta Sardianorum, Cyrenæorum, Ephesiorum referuntur. SPANH.

n Δεισιδαιμονίας ἕνεκα] Non de se ita jactavit Lentulus, sed sic loquutus fuit respectu Judæorum, a quibus scrupulum omnem removere voluit, ut possent indulgere δεισιδαιμονίᾳ, qua esse obsessos Judæos & noverant & videbant quotidie Romani: unde in bonam partem accepi de religione, prout aptissime descriptio ejus huc convenit ex lapide, qui scribitur esse in urbe Pola, *Matri pientissimæ religioni Judaicæ metuenti*, apud Gruterum p. 721., 11, quamvis meminerim Romanos ubique Judaicam superstitionem agitare. GRON.

o Πρὸ δεκαδύο καλανδῶν] Πρὸ δώδεκα καλανδῶν Οκτοβρίων. πολλὰ οὖν ἐστὶ καὶ ἄλλα &c. in *Editis Josephi*, reliquis omnibus omissis usque ad c. 10. §. 25. v. 13. In *Epiphanii* libris: *duodecimo Kalendarum Octobris, L. Lentulo & C. Marcello Coss. præsente Senatu, Balbus Legatus & vicarius Ephesiorum* &c.

p Παρῆσαν Τίτος Αππιος] Satis clara diversitas est, qua nunc illud γραφομένῳ, vel ut Latini dicunt *scribendo*, omittit, quod supra addebat. Istic enim agebatur de legitimo SCto in urbe facto: nunc autem etsi præscribantur etiam Consulum duorum nomina, tamen illi cum Pompejo non tantum ex urbe fugerant, sed & ex Italia, ut tanquam in provincia hoc decernatur, ubi non licuit implere solennitatem Romæ usurpatam. Et sic habuerunt alia Collegia hinc quandam imitationem, sed ut abstinerent ab illo senatorio *scribendo*. Certe apud Sponium in Miscellaneis pag. 5. in decretis Fratrum Arvalium occurrit identidem *in collegio adfuerunt*, & *adstantibus fratribus Arvalibus.* Item pag. 69. *Nomina quæ adscripserunt decuria ea qua i. s. s.* Ex quibus primum exstat etiam apud Brissonium libro 1. de Form. pag. 104. in voto Fratrum Arvalium pro Nerone & Octavia. *In collegio adfuerunt Sulpicius* &c. Ea vero quæ recensentur deinceps octo nomina vere Romana sunt, eorum scil. qui adhærebant Pompejo & consulibus fugientibus, ut adversarii Cæsaris, quos idcirco satis magno numero oportuit illic fuisse, quocunque in oppido id decretum fuerit conceptum, ut plane hic sit eadem species, quam describit Tacitus 2. annal. 74. *Consultatum inde inter legatos, quique alii senatorum erant.* GRON.

q Τίτος Αππιος Τίτου υἱὸς Βάλγως] Retineo (quippe venerabile est antiquum) in hoc incerto lectionem in MS. positam, exponens more Romano de Appio Valgo, alioquin ignoto, quum etiam Valgus inter cognomina Romana ignoretur; attamen nihil vetat fuisse, perinde ut Varus, aut Vatia. Alioqui sunt Romana alia nomina his admodum vicina, sive Ampius Balbus, sive Atius Balbus: sed infra plane repetitur Αττιος Βάλβος, qui videtur non fuisse multum ab hoc remotus, etsi augeatur titulo ἀντιστρατήγου, ut multi tunc fuerunt. GRON.

r Ραίσιος Κοΐντου,] Ita *Gronov.* Ράισιος in *MSS.* & mox Τηρητίνας.

s Τηρητίνα Βράκχος] Prius more sueto corruptum adjuvi, ut antea. Posterius quod rarissimum in Romanis, quum haberet sibi proximum Γράκχος, tamen non sustinens mutare, sibi reliqui, quamvis facile quarta litera transiret ad molliorem ac vicinam illi γ, ut fieret Βράγχος sumpto cognomine ex Mileti oraculo, Latine Branchus; tamen quia nec id invenio inter cognomina Romana, intactum transii. Sunt quidem Brochus, Broccus, Brocchus Furiorum cognomen, Broccius, Brocchius, Brocco, Barchius. Sed quis aliquid pro vero præstet? Etiam apud Reinesium est Julius Barneus. GRON.

t Κλούσιος] Κλώδιος in *Apographis* nostris.

v Ποπλίου Ερωρίᾳ Γάλλος,] Optime conjicit *Gronovius* Ποπλίου Οὐετουρίᾳ legendum esse. Videsis *Sponii Itiner.* tom. 1. p. 409.

x Ερωρίᾳ] Tali appellatione non memini censeri ullam tribum, nec in libris, nec in monumentis aliis. In hoc tamen fragmento bis occurrit. Idcirco nisi placuerit referre inter ignota inscriptionum nomina, quæ in tribubus passim causantur viri docti, fere correxeram Ορατίᾳ, quod tamen remotius est. Sed quum adverterem antecedere vocem Ποπλίου, credidi ultimam diphthongi formam non iteratam a scriba sic obumbravisse lectionem Josephi, qui scripserat Ποπλίου Οὐετουρίᾳ.

La-

"[z] Γαΐου * * υἱὸς Σαβατίνα. [a] Τίτος Ἄτιλιος Τίτου υἱὸς Βόλ-"βος, πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος, Ἐφεσίων ἄρχουσι, βου-"λῇ, δήμῳ χαίρειν. Ἰουδαίους τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ Λούκιος Λέν-"τλος ὕπατος, ἐμοῦ ἐντυγχάνοντος ὑπὲρ αὐτῶν, ἀπέλυσε τῆς "στρατείας. [b] αἰτησάμενος δὲ μετὰ ταῦτα καὶ παρὰ Φανίου τοῦ "ἀρχιστρατήγου καὶ παρὰ Λουκίου Ἀντωνίου τοῦ ἀντιταμίου ἐπέ-"τυχον, ὑμᾶς τε βούλομαι φροντίσαι μή τις διενοχλῇ.

ιδ'. ΨΗΦΙΣΜΑ [c] ΔΗΛΙΩΝ. "Ἐπὶ ἄρχοντος Βοιω-"τοῦ μηνὸς Θαργηλιῶνος εἰκοστῇ χρηματισμὸς στρατηγῶν. "[d] Μάρκος Πείσων πρεσβευτὴς, ἐνδημῶν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν, "ὁ καὶ τεταγμένος ἐπὶ τῆς στρατολογίας, προσκαλεσάμενος "ἡμᾶς καὶ ἱκανοὺς τῶν πολιτῶν, προσέταξεν, ἵνα, εἴτινες "[e] Ἰουδαῖοι πολῖται Ῥωμαίων, τούτοις μηδεὶς ἐνοχλῇ περὶ "στρατείας, διὰ τὸ τὸν ὕπατον Κορνήλιον Λέντλον δεισιδαι-"μονίας ἕνεκα ἀπολελυκέναι τοὺς Ἰουδαίους τῆς στρατείας. "διὸ πείθεσθαι ὑμᾶς δεῖ τῷ στρατηγῷ." ὅμοια δὲ τούτοις καὶ Σαρδιανοὶ περὶ ἡμῶν ἐψηφίσαντο.

ιε'. "[f] ΓΑΙΟΣ ΦΑΝΙΟΣ Γαΐου υἱὸς, στρατηγὸς, ὕπα-"τος, Κώων ἄρχουσι χαίρειν. Βούλομαι ὑμᾶς γνῶναι, ὅτι "πρέσβεις Ἰουδαίων μοι προσῆλθον, ἀξιοῦντες λαβεῖν τὰ "ὑπὸ τῆς συγκλήτου δόγματα περὶ αὐτῶν γεγονότα. ὑποτέ-"τακται δὲ τὰ δεδογμένα. Ὑμᾶς θέλω φροντίσαι καὶ προνοῆ-"σαι τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ συγκλήτου δόγμα, ὅπως διὰ τῆς "ὑμετέρας χώρας εἰς τὴν οἰκείαν ἀσφαλῶς ἀνακομισθῶσι.

ις'. "ΛΟΥΚΙΟΣ ΛΕΝΤΛΟΣ ὕπατος [g] λέγει, πο-"λίτας Ῥωμαίων Ἰουδαίους, οἵτινές μοι ἱερὰ ἔχειν καὶ "ποιεῖν Ἰουδαϊκὰ ἐν Ἐφέσῳ ἐδόκουν, δεισιδαιμονίας "ἕνεκα ἀπέλυσα. τοῦτο ἐγένετο πρὸ [h] δεκατριῶν καλαν-"δῶν Ὀκτωβρίων.

ιζ'. "ΛΟΥΚΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Μάρκου υἱὸς, [i] ἀν-"τιταμίας καὶ ἀντιστράτηγος, Σαρδιανῶν ἄρχουσι, βου-"λῇ, δήμῳ χαίρειν. Ἰουδαῖοι πολῖται ἡμέτεροι προσ-"ελθόντες μοι ἐπέδειξαν ἑαυτοὺς σύνοδον ἔχειν ἰδίαν κατὰ "τοὺς πατρίους νόμους ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τόπον ἴδιον, ἐν "ᾧ τά τε πράγματα καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀντιλογίας "κρίνουσι· τοῦτό τε αἰτησαμένοις, ἵν' ἐξῇ αὐτοῖς ποιεῖν, "τηρῆσαι καὶ ἐπιτρέψαι ἔκρινα.

"ji * * filius Sabatina. Titus Atilius Titi filius Bul-"bus, legatus & proprætor, Ephesiorum magi-"stratibus, senatui, populo salutem. Judæos qui "in Asia sunt Lucius Lentulus consul, me pro il-"lis intercedente, dimisit à militia. Postea vero "cum idem petiissem à Fannio imperatore & à "Lucio Antonio proquæstore *id ipsum* impetravi, "vosque volo curare, ne quis *eis* molestiam creet.

14. DECRETUM DELIORUM. "Ar-"chonte Bœoto mensis Thargelionis die vigesimo "responsum prætorum. Marcus Piso legatus, cum "in urbe nostra ageret, præessetque delectui ha-"bendo, nobis multisque civium advocatis impe-"ravit, si qui Judæi cives Romani *essent*, eos ne "quis vexaret propter militiam, idcirco, quòd "consul Cornelius Lentulus religionis ergo Ju-"dæos à militia dimiserit. Quam ob causam vos oportet prætori obtemperare". Similia autem his etiam Sardiani de nobis decreverunt. *Decretum Deliorum.*

15. "CAIUS FANNIUS Caji filius, impera-"tor, consul, Coorum magistratibus salutem. Vo-"lo vos scire, legatos Judæorum ad me accessisse, "orantes ut acciperent decreta senatus de ipsis fa-"cta. Ea vero consulta subjuncta sunt. Vos volo "ex senatusconsulti sententia his hominibus curam "adhibere & prospicere, ut per regionem vestram "secure in suam revehantur. *Decretum C. Fannii consulis.*

16. "LUCIUS LENTULUS consul dicit, "cives Romanos Judæos, qui mihi videbantur sa-"cra habere & colere Judaïca in urbe Epheso, "religionis ergo dimisi. Id factum est ante diem "tertium decimum calendas Octobres. *L. Lentuli decretum.*

17. "LUCIUS ANTONIUS Marci filius, "proquæstor & proprætor, Sardianorum magi-"stratibus, senatui, populo salutem. Judæi cives "nostri, cum ad me accessissent, ostenderunt, se "suos habere cœtus ex legibus patriis jam in-"de ab initio, & locum proprium, in quo "de negotiis & controversiis inter ipsos ortis ju-"dicium ferunt: cumque à me petiissent ut id i-"psis facere liceret, eadem illis servari permittique "decrevi. *L. Antonii literæ ad Sardianos.*

18. MAR-

Latine *Veturia*, quæ apud Sponium in Itiner. tom. I. pag. 409. Οὐολσεία. GRON.

y Σέντιος Γαΐου * * υἱὸς Σαβατίνα.] Ecce genus fraudis, quod perfrequens libris antiquis illatum est, ut vox aliqua, quoniam in proximo aut sequente illum versu iterabatur, traxerit oculos describentis ab suo loco ad illum, quem debebat differre paulisper, & sic aliqua iste omiserit, immo etiam falsa ad posteros propagaverit. Id fecit in hac parte vocabulum Γαΐου, quod prænomen quum fuisset hujus patri, eodemque usus fuisset ille Cajus Polupejus, ut infra scribitur, qui vere erat tribu Sabatina, eam false transfert scriba ad Sentium, qui censebatur tribu Æmilia, ut egregie & liquide in repetitione hujus consularis auctoritatis, quæ infra posita est, discimus; unde hunc locum in versione supplevi, Græca notavi lacuna paris spatii, ut oportebat. Hoc quidem opinor necessarium factu fuisse, quoniam falsa tribus adsignabatur Sentio. In eodem infra loco etiamnum in proxime sequentibus vides citari plures, quos hic locus prætermittit; quo casu aut jure, nescio, sed in illis nihil ausus fui. GRON.

z Γαΐου * * υἱὸς Σαβατίνα.] In nostris *Apographis*, Γαΐου υἱὸς Σαβατίνα, nullo intercedente hiatu. Lacunam hîc in *Græcis* inter Γαΐου & υἱὸς Σαβατίνα reliquit *Gronovius*: supplevit tamen in *Latinis* ex seq. §. 19. Locum in versione eo modo repræsentavi ex *Gronovio*, quo legendum putat Vir Clarissimus.

a Τίτος Ἄπλιος Τίτου υἱὸς Βόλγως,] Erit Ἀτίλιος, si vetera monumenta sequimur, ubi Atilius Bulbus occurrit, & videtur ipsa corruptela huc ducere, idque exhibui in versione; sunt alioqui affines & Aufidius Balbus & Aurelius Balbus & super omnes notus Atius Balbus. Sed abstinere præstat. GRON. Erit Ἀτίλιος, si vetera monumenta sequimur, in quibus *Atilius Bulbus* occurrit; & videntur verborum corruptorum vestigia huc ducere, ait *Gronov.*

b Αἰτησάμενος δὲ] Ita in nostris *Apographis* pariter ac in *Editione Gronovii*. Ἀντισάμενος in *MSS. Voss.* teste *Gronovio*.

c Δηλίων] In quibus tum frequentes etiam fuisse Judæos patet ex ipso Josepho, ubi inter Cæsaris Julii decreta, hoc est, in ipsa fere hujus narrationis parte ac tempore refert verba hæc ex ejus edicto ad Parianos: Ἐνέτυχόν μοι Ἰουδαῖοι ἐν Δήλῳ καί τινες τῶν παροίκων Ἰουδαίων. Magnum profecto fuit in tam urgente necessitate Judæis remitti potuisse ab Pompejanis militandi vexationem, quum alios omnes ad eam compellerent nulla adhibita conniventia. Oppressit haud dubie Pisonem admiratio auri & argenti, quod in vicem ipsorum Judæorum cessit. GRON. Judæos multos fuisse in Delo constat supr. ex §. 8.

d Μάρκος Πείσων.] Admodum notabile indicium in Pompejanorum consiliis, qui quum versus omnia miserint ad colligendas copias, ad Cycladas hunc illustris nominis virum delegarunt tali muneri exsequendo: ut ita historia hujus Pisonis alioqui in toto bello civili non nominati, referri debeat ad libri III. de bello isto caput IV. apud Cæsarem, ubi ex Bœotia & Achaja magnus numerus supplementi nomine distributus legitur. Et hinc Cæsar III. Civil. cap. 4. ait Pompejum effecisse legiones duas ex Asia, quas Lentulus conscribendas curaverat. GRON. Historia hujus *Pisonis* (ut notavit Cl. *Gronovius*) referri debet ad lib. 3. *Comment. Cæsaris* de *Bello Civili*, c. 4.

e Ἰουδαῖοι] MS. Ἰουδαίοις.

f Γάϊος Φάνιος Γαΐου υἱὸς στρατηγὸς, ὕπατος] Est hic ergo Fannius alius illo, quem ponit Josephus XIII, 17, ubi tractatur materia similis, sed quem ponit absque prænomine, & dicitur Μάρκου υἱὸς, & tantum στρατηγός. Itaque hæc est momentosa accessio ad consummandos fastos hujus temporis, si constaret quo anno titulum hunc usurpaverit. Certe enim inter Consules, ne quidem suffectos, occurrit quisquam Fannius consul. Itaque ut hoc nescimus, ita egregie evenit, ut hunc Fannium noscamus ex Cicerone, unde allegavit Pigius pag. 442 inter duces Cn. Pompeii eumque in Græciam sequutos C. Fannium" f. "n. Strabonem cognomine, quod ut inde accipimus, ita ex hoc loco haurimus patrem ei fuisse Cajum. Neque enim causa ulla nos monet de Cæpione cogitare. Interea consulatum hujus Fannii videbimus, quum exorietur notitia consulatus C. Rabillii, qui infra ciatur. GRON. De hoc Fannio videsis *Pigium* in *Annalibus*, tom. 3. p. 442. de quo loco nos monuit *Gronov.*

g Λέγει,] Εἶπεν legisse videtur *Epiphan.*

h Δεκατριῶν καλανδῶν Ὀκτωβρίων.] In *Epiphanii* libris *duodecimo Kalendarum Juliarum.*

i Ἀντιταμίας] *MSS.* ἀντὶ ταμίας.

M. Publii aliorumque testimonium.

18. "MARCUS PUBLIUS Spurii filius & "Marcus Marci & Publii filius Lucius dicunt. "Cum Lentulum proconsulem adiissemus, illum "edocuimus, de quibus rebus Dositheus Cleopa-"tridæ filius, Alexandrinus, verba fecit, ut Judæos "cives Romanos sacra Judaïca celebrare solitos, "* siquidem ei videretur, religionis ergo dimitte-"ret; & dimisit ante diem tertium decimum ca-"lendas Octobres.

Senatus decretum.

19. "*Mense* QUINTILI Lucio Lentulo, Ca-"jo Marcello consulibus. Aderant Titus Appius "Titi filius Balbus Horatia legatus, Titus Ton-"gius Crustumina, Quintus Ræsius Quinti *filius*, "Titus Pompejus Titi filius, Cornelius Longi-"nus, Cajus Servilius Caji *filius* Terentina Brac-"chus tribunus militum, Publius Clusius Publii "filius Veturia Gallus, Cajus Teutius Caji *filius* "Æmilia tribunus militum, Sextus Atilius Sexti "filius Æsquilina Serranus, Cajus Pompejus Caji "filius Sabatina, Titus Appius Titi *filius* Menan-"der, Publius Servilius Publii filius Strabo, Lu-"cius Paccius Lucii *filius* Collina Capito, Aulus "Furius Auli filius Tertius, Appius Menas. His "præsentibus Lentulus decretum pronunciavit; "Judæos cives Romanos, qui sacra Judaïca facere "consueverunt in urbe Epheso, pro tribunali re-"ligionis ergo dimisi.

Laodicensium literæ ad C. Rabilium.

20. "LAODICENSIUM magistratus Cajo "Rabilio Caji filio consuli salutem. Sopater Hyr-"cani pontificis legatus reddidit nobis à te episto-"lam, qua significabat nobis, ab Hyrcano Judæo-"rum pontifice quosdam profectos attulisse literas "de gente ipsorum scriptas, ut Sabbata Judæis li-

ιη'. "[k] ΜΑΡΚΟΣ ΠΟΠΛΙΟΣ ὁ [l] Σπουρίου υἱὸς καὶ Μάρ-"κος Μάρκου καὶ Ποπλίου υἱὸς Λούκιος λέγουσι. Λεν-"τλῳ τῷ ἀνθυπάτῳ προσελθόντες ἐδιδάξαμεν αὐτὸν περὶ "ὧν [m] Δωσίθεος Κλεοπατρίδου Ἀλεξανδρεὺς λόγους ἐ-"ποιήσατο, ὅπως [n] πολίτας Ῥωμαίων [o] Ἰουδαίους ἱερὰ Ἰου-"δαϊκὰ ποιεῖν εἰωθότας, ἂν αὐτῷ φαίνῃ, δεισιδαιμονίας "ἕνεκα ἀπολύσῃ· καὶ [p] ἀπέλυσε πρὸ [q] δεκατριῶν κα-"λανδῶν Ὀκτωβρίων.

ιθ'. "[r] ΚΥΙΝΤΙΛΙΩι Λουκίῳ [s] Λέντλῳ, Γαΐῳ Μαρ-"κέλλῳ ὑπάτοις. παρῆσαν Τίτος Ἄππιος Τίτου υἱὸς "Βάλβος Ὁρατίᾳ πρεσβευτής, Τίτος Τόγγιος Κρουσ-"μίνᾳ, Κόϊντος [t] Ῥαίσιος Κοΐντου, Τίτος [v] Πήϊος "Τίτου υἱὸς, [x] Κορνήλιος Λογγῖνος, Γάϊος Σερουί-"λιος Γαΐου Τηρητίνᾳ Βράκχος χιλίαρχος, Πόπλιος "Κλούσιος Ποπλίου υἱὸς Ἐρωρίᾳ Γάλλος, Γάϊος [y] Τεύ-"τιος Γαΐου Αἰμιλλίᾳ χιλίαρχος, Σέξτος Ἀτίλλιος Σέξτου "υἱὸς [z] Αἰσομίᾳ Σέσερανος, Γάϊος [a] Πομπήϊος Γαΐου υἱὸς Σα-"βατίνᾳ, Τίτος Ἄππιος Τίτου Μένανδρος, Πόπλιος [b] Σε-"ρουΐλιος Ποπλίου υἱὸς Στράβων, Λεύκιος Πάκκιος Λουκίου "Κολλίνᾳ Καπίτων, [c] Αὖλος Φούριος Αὔλου υἱὸς Τέρτιος, "Ἄππιος Μηνᾶς. ἐπὶ τούτων ὁ Λέντλος δόγμα [d] ἐξή-"νεγκε· πολίτας Ῥωμαίων [e] Ἰουδαίους, οἵτινες ἱερὰ Ἰου-"δαϊκὰ ποιεῖν εἰώθασιν ἐν Ἐφέσῳ, πρὸ τοῦ βήματος δει-"σιδαιμονίας ἕνεκα ἀπέλυσα.

κ'. "ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ ἄρχοντες Γαΐῳ Ῥαβιλλίῳ Γαΐου υἱῷ "ὑπάτῳ χαίρειν. [f] Σώπατρος Ὑρκανοῦ τοῦ [g] ἀρχιερέως πρεσ-"βευτὴς ἐπέδωκεν ἡμῖν τὴν παρά σου ἐπιστολὴν, δι' ἧς ἐδή-"λου ἡμῖν παρ' Ὑρκανοῦ τοῦ Ἰουδαίων ἀρχιερέως ἐληλυθότας "τινὰς γράμματα κομίσαι περὶ τοῦ ἔθνους αὐτῶν γεγραμμένα, "ἵνα

k Μάρκος Πόπλιος] Quinam fuerint isti duo Marci cum tertio Lucio, quum in scripto nulla quidem sit nota dignitatis, sed varia habeant addita forsan ad distinctionem, tamen nihil ad eam nobis conferunt, & in Romanum morem admitti queunt, si statuamus eos ex plebe fuisse, & hinc Judaicis sacris addictos, ut præter prænomina de illis nihil dicatur; unde licet alia cogitari possint, judicavi tamen intacta relinqui. GRON.

l Σπουρίου υἱὸς] Ita in nostris *Apographis*, prout edidit *Gronov.* (in V. L. Gronovii ἔκερινκ ος πουρίου. Sic MS. media sunt in margine) Ποπλίου juxta *Epiphanium.*

m Δωσίθεος Κλεοπατρίδου Ἀλεξανδρεὺς] Ita ex *Vet. Interpr.* corrupte in *MSS. Voss.* δῶσι κλεοπατρίδου ἀλεξανδρεὺς λόγους.

n Πολίτας Ῥωμαίων Ἰουδαίους ποιήσῃ] Hoc postremum verbum sic plane exstat in MSto, quum prorsus sit supervacuum nec ullum tueatur locum: non enim agitur de Judæis ut fiant cives Romani, sed ut illi, qui jam erant cives Romani, beneficio aliquo per eum adficerentur. Hinc satis mihi fuit id verbum uncis inclusisse, & in vertendo omisisse. GRON.

o Ἰουδαίοις ἱερὰ] Verbum ποιήσῃ (quod post Ἰουδαίους habent *MSS.* & uncis inclusum dedit *Gronov.*) omisi, præsertim cum illud non agnoscat *Epiphan.*

* *Siquidem ei videretur,*] *Vel*, si hoc ad eum deferatur.

p Ἀπέλυσε] Ita cum *Epiphan.* ἀπέλυσα in *MSS.*

q Δεκατριῶν καλανδῶν Ὀκτωβρίων.] *MSS.* δρεκατριῶν ὀκτωβρίων.

r Κυιντιλίῳ Λουκίῳ Λέντλῳ,] Prima vox continet Romanum nomen satis bene notum ubique, sed ut opinor, male huc conveniens, ut illud aberraverit forsan ad illudendum lectoribus, quippe destitutum voce antecedenti; ut hinc fere videatur jus sibi arrogare veniendi in censum propriarum appellationum sequentibus annectendum. Cæterum existimo vocem μηνὶ præcessisse, ut temporis titulus inter prima legeretur, etsi fatear eum aliter conceptum esse in antecedentibus. Ita certe egi in versione, & ideo signum defectus non apposui. GRON. Vox Κυϊντιλίου abest *Vet. Interpr.* Μηνὶ excidisse suspicatur *Gronov.* ideoque *Mense* ante *Quintili* posuit in versione. Hoc decretum, omissis senatorum nominibus, in *veteri versione* sic se habet. *L. Lentulo & C. Marcello Coss. L. Lentulus decretum protulit. Cives Rom. Jud. &c.*

s Λέντλῳ, Γαΐῳ] MS. Λεντλαγαΐῳ.

t Ῥαίσιος Κοΐντου, Τίτος Πήϊος] En locum plenum nodi, & tantum ulceris, ut difficulter expurges. Immo hinc apparet scribam hujus codicis non esse laudandum ab doctrina, sed ab fide, qua persequutus est vestigia literarum in volumine, quod describebat. An noluerunt hic Ræsius cum Cornelio ostentare suam tribum, quum in inscriptionibus occurrant duo Ræsii, alter Palatina, alter Fabia, etiam cognominibus diversi? Quumque omnes gaudeant prænomine, an Cornelius Longinus id fuit aversatus solus? In MS. tamen non aliter habetur. Si placet nos exercere in appellatione Πήϊος quidem potuit latere aliquis Pedius, cujus familia bene clara. Sed ex loco superiore nequimus ambigere, quin istæ quinque literæ sint posterior pars vocis Πομπήϊος, ut omnino significetur hîc tres illos adfuisse Κόϊντος Ῥαίσιος Κοΐντου, Τίτος Πομπήϊος Τίτου υἱὸς, Κορνήλιος Λογγῖνος. Et quid opus est alia tentare? Mox pro Τεύτιος probabilius ante exstat nomen Σέντιος. GRON.

v Πήϊος Τίτου υἱὸς,] Ita *MSS.* Verum e super. §. 13. Πομπήϊος legendum videtur. quod etiam monuit *Gronov.*

x Κορνήλιος Λογγῖνος,] Supra §. 13. deërat Κορνήλιος.

y Τεύτιος Γαΐου Αἰμιλίᾳ] Pro Τεύτιος ante exstat Σέντιος, supr. §. 13. ei affines sunt Τέττιος & Τ σιος.

z Αἰσομίᾳ Σέσερανος,] Sic edidi omissa litera ς, quæ insuper in fine adhærebat. Vult enim exprimere nomen tribus, quæ quomodo vocata fuisse supponetur? Utique istud nomen est ignotum Romæ. Vicina sunt *Ausonia* itemque *Auximia* ab claro oppido *Auximum*, sane colonia quondam & municipio; etiam quandoque scriptum *Ausimum*, ut vides in Cluverio. Verum & has tanquam tribuum appellationes perinde istic insolitas animadvertimus, ut sic idem lusus sit. An vero dicemus aliquid in his contigisse, quod nos docent scholia in Luciani Vitam Demonactis? Οὐ γὰρ ἔδει εἰπεῖν ὅτι τῇ Ῥωμαίων ἐτίμησέ με πολιτείᾳ. ἀδιανόητον γὰρ τοῦτο καὶ ἄδηλον, ποίᾳ τινὶ εἰσεγράψατο αὐτὸν φατρίᾳ ἐκ πολλῶν φατριῶν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας συγκεκροτημένης, οἷον Οὐεττίων, Φλαβίων, καὶ ἄλλων πλείστων. Cæterum meditanti varia visum fuit latere illic nomen tribus Esquilinæ, quomodocunque illud fuerit editum; & forsan Αἰσκυλίᾳ. Notant diversitatem ab Græcis admissam in hoc Latino ad suam linguam concinnando tutores Dionysii Halicarnassei, ut modo Ἰσκ, modo Εσκ. incipere, sed & occurrere Αἰσκυλῖνον deprehenderint. Nam quod statim sequebatur nomen Πολυπήϊος in MS. codice, non existimo me peccasse, dum celebratissimum supposui. GRON. Αἰσομίας Σεσρανος, pro quibus verisimiliter Αἰσκυλίᾳ vel Αἰσκυλίνᾳ Σέῤῥανος reponendum censui: *Gronov.*

a Πομπήϊος Γαΐου υἱὸς] Πομπήϊος pro Πολυπήϊος substitui cum *Gronovio.*

b Σερουΐλιος Ποπλίου υἱὸς] Φούλβιος in *Apographis* nostris.

c Αὖλος Φούριος Αὔλου.] Ita firmus reparavi simpliciter morem & nomen Romanum, quum in MS. vitiaretur Αὔλιος Φούριος Παύλου. GRON. Ita *Gronov.* Αὔλιος Φούριος Παύλου υἱὸς in *MSS.*

d Ἐξήνεγκε· πολίτας Ῥωμαίων Ἰουδαίους, εἶναι] Hæc optime cohærere possunt, si modo sola possent in se considerari, & non sequentia deberent his annecti; unde apparet non egisse Lentulum de eo, si Judæi tales forent cives Romani, sed si illi Judæi, qui sacra sua Ephesi colerent, ac cives Romani essent, immunitatem haberent aut habituri essent ab militia. Hinc clare colligis verbum εἶναι ex supervacuo his insertum esse, idque omisi in versione. GRON

e Ἰουδαίους,] Ἰουδαίους εἶναι in *MSS.* sed εἶναι (quod non agnoscit *Epiphan.* & in versione sua omisit *Gronov.*) facessere jussi.

f Σώπατρος Ὑρκανοῦ τοῦ] Σωσίπατρος juxta *Epiphanium.*

g Ἀρχιερέως] *MSS.* ἀρχαιερέως sed correctum.

h Επι-

“ἵνα τὰ Σάββατα τοῖς Ἰουδαίοις ἐξῇ καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ ἐπιτελεῖν κατὰ τοὺς πατρίους νόμους, ὅπως τε μηδεὶς αὐτοῖς [h] ἐπιτάσσῃ, [i] διὰ τὸ φίλους αὐτοὺς ἡμετέρους εἶναι καὶ συμμάχους, ἀδικήσῃ τε μηδεὶς αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπαρχίᾳ, ὡς Τραλλιανῶν τε [k] ἀντιπονούντων κατὰ πρόσωπον μὴ ἀρέσκεσθαι τοῖς περὶ αὐτῶν δεδογμένοις [l] ἐπέταξας ταῦτα οὕτως γίνεσθαι· παρακεκλῆσθαι δέ γε, ὥστε καὶ ἡμῖν ταῦτα γράψαι περὶ αὐτῶν. ἡμεῖς οὖν, κατακολουθοῦντες τοῖς ἐπεσταλμένοις ὑπὸ σοῦ, τήν τε ἐπιστολὴν τὴν ἀποδοθεῖσαν ἐδεξάμεθα καὶ κατεχωρίσαμεν εἰς τὰ δημόσια ἡμῶν γράμματα· καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὧν ἐπέσταλκας, προνοήσομεν ὥστε μηδὲν μεμφθῆναι.

κα΄. “ΠΟΠΛΙΟΣ Σερουΐλιος Ποπλίου υἱὸς [m] Γάλβας ἀνθύπατος Μιλησίων ἄρχουσι, βουλῇ, καὶ δήμῳ χαίρειν. Πρύτανις Ἑρμοῦ υἱὸς, πολίτης ὑμέτερος, προσελθών μοι ἐν Τράλλεσιν ἄγοντι τὴν [n] ἀγόραιον, ἐδήλου παρὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην Ἰουδαίοις ὑμᾶς [o] προσφέρεσθαι, καὶ κωλύειν αὐτοὺς τά τε Σάββατα ἄγειν, καὶ τὰ ἱερὰ τὰ πάτρια τελεῖν, καὶ τοὺς καρποὺς μεταχειρίζεσθαι, [p] καθὼς ἔθος ἐστὶν αὐτοῖς, αὐτόν τε κατὰ τοὺς νόμους τεθεικέναι τὸ ψήφισμα. βούλομαι οὖν ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι ἀκούσας ἐγὼ [q] λόγων ἐξ ἀντικαταστάσεως γινομένων, ἐπέκρινα μὴ κωλύεσθαι Ἰουδαίους τοῖς αὐτῶν ἔθεσι χρῆσθαι.

κβ΄. “ΨΗΦΙΣΜΑ [r] ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. [s] Ἐπὶ Πρυτάνεως Κρατίππου [t] Δαισίου πρώτῃ γνώμη στρατηγῶν. Ἐπεὶ οἱ Ῥωμαῖοι, κατακολουθοῦντες τῇ τῶν [v] προγόνων ἀγωγῇ, τοὺς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἁπάντων ἀνθρώπων ἀσφαλείας κινδύνους ἀναδέχονται, καὶ φιλοτιμοῦνται [x] τοὺς συμμάχους καὶ φίλους ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ βεβαίᾳ [y] καταστῆσαι εἰρήνῃ, πέμψαντος πρὸς αὐτοὺς τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων καὶ Ὑρκανοῦ τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν πρέσβεις, Στράτωνα Θεοδότου, Ἀπολλώνιον Ἀλεξάνδρου, Αἰνείαν Ἀντιπάτρου, Ἀριστόβουλον Ἀμύντου, Σωσίπατρον Φιλίππου, ἄνδρας καλοὺς κἀγαθοὺς, καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐμφανισάντων, ἐδογμάτισεν ἡ σύγκλητος, περὶ ὧν ἐποιήσαντο τοὺς λόγους, ὅπως μηδὲν ἀδικῇ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς Ἀντιόχου υἱὸς Ἰουδαίους συμμάχους Ῥωμαίων, ὅπως τε φρούρια καὶ λιμένας καὶ χώραν, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀφείλετο αὐτῶν, ἀποδοθῇ, [z] καὶ ἐξῇ αὐτῶν ἐκ τῶν λιμένων ἐξάγειν, ἵνα τε μηδεὶς ἀτελὴς [a] ἢ τῆς Ἰουδαίων χώρας ἢ τῶν λιμένων αὐτῶν ἐξάγων βασιλεὺς ἢ δῆμος, ἢ μόνος Πτολεμαῖος ὁ Ἀλεξανδρέων βασιλεὺς, διὰ τὸ εἶναι σύμμαχος ἡμέτερος καὶ φίλος, καὶ τὴν ἐν Ἰόππῃ δὲ φρουρὰν ἐκβαλεῖν, καθὼς ἐδεήθησαν, τῆς τε βουλῆς ἡμῶν [b] Λούκιος Πέττιος ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς προσέταξεν, ἵνα [c] φροντίσωμεν ταῦτα οὕτως γίνεσθαι, καθὼς ἡ σύγκλητος ἐδογμάτισε, προνοῆσαί τε τῆς ἀσφαλοῦς εἰς οἶκον τῶν πρεσβευτῶν [d] ἀνακομιδῆς. ἀπεδεξάμεθα δὲ καὶ εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὴν

“ceret ac reliqua sacra peragere ex patriis legibus, & ut nullus eis imperet, quia amici nostri sunt & socii, ac nemo eos injuria afficiat in nostra provincia, utpote qui & Trallianis coram contradicentibus non placere hæc de illis decreta, imperaris illa sic fieri: sed insuper hoc se rogatum esse, ut nobis quoque ista de illis scriberes. Nos igitur, præceptis tuis obsequentes, epistolam traditam accepimus & in publicas nostras tabulas reposuimus; & cætera *omnia*, quæ in mandatis dedisti, nobis curæ erunt, ne quid reprehendatur.

21. “PUBLIUS Servilius Publii filius Galba proconsul Milesiorum magistratibus, senatui, & populo salutem. Prytanes Hermæ filius civis vester, cum ad me venisset in *urbe* Trallibus, ubi conventum agebam, significabat vos præter sententiam nostram tractare Judæos, & prohibere illos tum Sabbata celebrare, tum sacra patria facere, & fructus pro sua consuetudine administrare, ipsumque se ex legibus auctorem fuisse hujus decreti. Volo igitur vos scire, me, verbis auditis quæ ultro citroque habita sunt, tandem decrevisse, non prohibendos Judæos uti suis moribus.

P. Servilii literæ ad Milesios.

22. “DECRETUM PERGAMENORUM. Prytane Cratippo, primo Dæsii mensis die decretum prætorum. Quoniam Romani, majorum institutis obsequentes, pericula pro communi omnium hominum securitate suscipiunt, & certatim id agunt ut socios amicosque in felicitate & firma pace constituant, cum ad illos misisset natio Judæorum & Hyrcanus eorundem pontifex legatos, Stratonem Theodoti, Apollonium Alexandri, Æneam Antipatri, Aristobulum Amyntæ, Sosipatrum Philippi *filium*, viros bonos & probos, atque hi præcipua quæque negotiorum significassent, decrevit senatus, de quibus rebus verba fecerunt, ne qua injuria Antiochus rex Antiochi filius Judæos socios Romanorum afficiat, utque præsidia & portus & regionem & si quid aliud ab eis abstulit, id reddatur, atque liceat *illis suis* ex portubus exportare *quodcunque volunt*, & ne quis sine vectigalibus ex Judæorum regione aut ex portubus eorum quidquam exportet, *sive* rex sive populus, præter solum Ptolemæum Alexandrinorum regem, quia est socius noster & amicus; immo & præsidium quod est Joppe expellendum esse, sicuti petiverunt, & senatus nostri *unus* Lucius Pettius, vir bonus & probus, mandavit, ut nobis curæ esset illa ita fieri quemadmodum senatus decrevit, atque provideremus ut legati in patriam salvi & incolumes redeant. Quin etiam admisimus in senatum

Pergamenorum decretum.

h Ἐπιτάσσῃ,] Ἐμποδίζῃ forsan in *suo codice* habuit *Epiphan.* nam vertit, *ne quis eos quicquam impediat.*

i Διὰ τὸ φίλους αὐτοὺς ἡμετέρους εἶναι] Sic *Gronov.* διὰ τοῦ in *MSS.*

k Ἀντιπονούντων] *MSS.* ἀντηπόντων.

l Ἐπέταξας ταῦτα οὕτως γίνεσθαι·] Ita in *Apographis* nostris. ἐπιτάξαι in *Editione Gronovii*, forsan *Typothetarum* errore.

m Γάλβας ἀνθύπατος] Eo modo *Epiphan.* & *Gronov.* Γάλκας in *MSS.*

n Ἀγόραιον,] *MSS.* ἀγόρεον sed correctum.

o Προσφέρεσθαι,] Sic apud *Ælianum*, l. 12. c. 27. προσφέρεσθαι τοῖς πολεμίοις ἡμερώτατα *hostes mitissime tractare.*

p Καθὼς ἔθος ἐστὶν αὐτοῖς,] Ita scribitur in MSto, quod quum sit manifeste vitiosum, ita interpretatus sum, ut minima mutatione unius tantum literæ ο in ω defungerer, ut simplex sit usurpatum pro composito ἔξεστι. Utrum id sufficit? an apparet etiam satis clare coaluisse in unum voces καθὼς ἔθος ἐστὶν αὐτοῖς? prout hic sensus aliquoties ante occurrit. GRON. Ita ex *Epiphanio*, qui vertit, *& fructus sua consuetudine colligere.* καθός ἐστι in *MSS.* quod in καθὼς ἐστι mutavit *Gronov.* ut ἐστι acciperetur pro ἔξεστι, quo modo & supra, p. 383. v. 30.

q Λόγων ἐξ ἀντικαταστάσεως γινομένων,] Sic *Gronov.* λέγων in *MSS.*

r ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ] Forte ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ. HUDS. In *Add.* Inde, opinor, id putat *Hudsonus*, quod in fine hujus §. dicant majores suos amicos Judæis Abrahami fuisse temporibus, verum (ut ex Josepho *Antt.* l. 12. c. 4. §. 10. & *de Bello* l. 1. c. 25. §. 1. patere potest) Lacedæmoni non modo de amicitia, sed & propinquitate generis cum Abrahamo & Judæis gloriabantur. HAV.

s Ἐπὶ Πρυτάνεως Κρατίππου Δαισίου] Verba illa Ἐπὶ Πρ. Κρατ. in textum recepi, quod ita legerit *Epiphan.* & in margine exstent *MSS. Voss.*

t Δαισίου] *MSS.* Περγαμηνὸς δεσίου.

v Προγόνων] *MSS.* μπρογόνων.

x Τοὺς συμμάχους] *MSS.* τοὺς δημάχους.

y Καταστῆσαι] *MSS.* Καταισῆσαι.

z Καὶ ἐξῇ αὐτῶν] Καὶ μὴ ἐξῇ edidit *Gronovius.* in *Apographis nostris*, καὶ μὴ ἐξῇ. unde καὶ ἐξῇ rescripsi, fretus auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *& liceat* &c.

a Ἢ τῆς Ἰουδαίων χώρας] In *MSS.* ἢε. atque ita edidit *Gronov.* verum ε expunxi, quod ἐξῇ in superiori versiculo detractum voculæ ἢ adhæsisse suspicor.

b Λούκιος Πέτιος] *Lucius Peticus* in *Editis Epiphanii.* at *Lucius Petitus* in *MSS*

c Φροντίσωμεν] *MSS.* φρουραντίσωμεν, unde tres literæ ραν postea fuerunt inductæ.

d Ἀνακομιδῆς.] *MSS.* ἀνακομηδῆς.

e Αὐ-

"tum & in concionem Theodorum, cumque ab ipso epistolam accepissemus & senatusconsultum, atque ipse magno studio verba fecisset, & virtutem Hyrcani declarasset ac magnanimitatem, quod tam communiter universos quam privatim singulos, qui ad ipsum veniunt, beneficiis afficiat, ideo & literas in publicis archivis nostris deposuimus, & nos quoque ipsi, utpote Romanorum socii, omnia etiam Judæis præstare ex senatusconsulto decrevimus. Insuper Theodorus, qui epistolam nobis reddidit, prætores nostros obsecravit, ut mitterent Hyrcano exemplum decreti, & legatos qui populi nostri *erga illos* studium significarent, & hortarentur ad conservandam augendamque ipsorum erga nos amicitiam, & ad novum aliquod beneficium conferendum, ut qui debitam gratiam meritamque consequuturi sint, meminerintque quemadmodum etiam Abrami temporibus, qui pater erat omnium Hebræornm, majores nostri fuerint illis amici, prout in * acta publica relatum invenimus.

Decretum Halicarnassensium.

23. "DECRETUM HALICARNASSENSIUM. Sacerdote Memnone Orestidæ *filio*, & per adoptionem Euonymi, Anthesterionis die

"ἐκκλησίαν τὸν Θεόδωρον, ἐπιλαβόντες τε τὴν ἐπιστολὴν παρ' αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα, καὶ ποιησαμένου μετὰ πολλῆς σπουδῆς [e] αὐτοῦ λόγους, καὶ τὴν Ὑρκανοῦ ἐμφανίσαντος ἀρετὴν καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ ὅτι κοινῇ πάντας εὐεργετεῖ, [f] καὶ κατ' ἰδίαν τοὺς πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένους, τά τε γράμματα εἰς τὰ δημόσια ἡμῶν ἀπεθέμεθα, καὶ αὐτοὶ πάντα ποιεῖν ὑπὲρ Ἰουδαίων, σύμμαχοι ὄντες Ῥωμαίων, κατὰ τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα ἐψηφισάμεθα. ἐδεήθη δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος, ὁ τὴν ἐπιστολὴν ἡμῖν ἀποδοὺς, τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν, ἵνα πέμψωσι πρὸς Ὑρκανὸν τὸ ἀντίγραφον τοῦ [g] ψηφίσματος, καὶ πρέσβεις δηλώσαντας τὴν τοῦ ἡμετέρου δήμου σπουδὴν, καὶ παρακαλέσοντας συντηρεῖν καὶ αὔξειν αὐτῶν τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλίαν, καὶ ἀγαθοῦ τινος αἴτιον γίνεσθαι, ὡς ἀμοιβάς τε τὰς προσηκούσας ἀποληψόμενον, μεμνημένον τε [h] ὡς καὶ ἐν τοῖς κατὰ Ἀβραμον καιροῖς, ὃς ἦν πάντων Ἑβραίων πατὴρ, οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἦσαν αὐτοῖς φίλοι, καθὼς ἐν τοῖς δημοσίοις εὑρίσκομεν γράμμασι.

κγ'. "ΨΗΦΙΣΜΑ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΝ. Ἐπὶ ἱερέως Μέμνονος τοῦ [i] Ορηστείδου, κατὰ δὲ ποίησιν Εὐωνύμου, [k] Ανθεστηριῶνος . . . ἔδοξε τῷ δήμῳ, εἰσηγησαμένου "Μαρ-

e Αὐτοῦ λόγους,] Ita rescribendum censui. αὐτοὺς edidit *Gronovius* ex *MSS.*

f Καὶ κατ' ἰδίαν] *MSS.* καὶ κατηδίαν.

g Ψηφίσματος,] *MSS.* ψίσματος.

h Ὡς καὶ ἐν τοῖς κατὰ Ἀβραμον καιροῖς,] En Chronologiæ caput novum & incognitum, & fere deridendum ab unoquoque, qui Abrahamum, illum verum & priscum, cogitet, quem hi Phryges aut Pergameni statuunt quasi principem constitutæ reipublicæ fuisse, qui fœdera cum externis non tantum, sed & longissime remotis sanciverit, ut vel ipse Abrahamus vel propinquo gradu ab eo orti habuerint jam Phrygas amicos, idque signatum hi publice servaverint. Habes medii temporis testationem inconditam & fraudulente captatam ex veteris Ilii & veterrimorum Phrygum recordatione ad insinuandum, cui forsan occasionem dedit historia Herodoti, unde tradebatur Ægyptios etiam sub Psammiticho, aliis testantibus de Sesonchosi, inquirentes agnovisse tandem Phrygas fuisse ipsis vetustiores, quum sese antea jactavissent tales esse. GRON.

* *Acta publica*] Vide *Grotium* in 1 Maccab. cap. 12. & *Huet.* in D.E. p. 96. HUDS. in *Add.*

i Ορηστείδου,] Αρηστείδου in *Apographis* nostris. Αρεστείδου edidit *Vossius* in notis ad *Catullum*, p. 313. contra fidem *MSS.* ut dicit *Gronov.*

k Ανθεστηριῶνος] Nihil amplius exhibetur in MS. Sed spatii aliquid vacui sequitur, quod Vossius hanc partem edens in Observationibus ad Catullum corripuit ac plane abolevit, nescio an satis perite & licite, quum ipse opiner non frustra evenisse; sed esse locum, ubi posita fuerit nota diei in isto mense, forsan Ανθεστηριῶνος ϛ' id est, ἕκτῃ, nisi velis primam sequentis verbi excidisse ε, ut de quinta die intelligatur, ut solebat fieri in decretis Græcorum & sequitur infra in Ephesino. Sed ipse nihil prætento, quia lectori cuivis facile patet ex contextu hujus decreti aliqua excidisse, non tantum quia post ἔδοξε τῷ δήμῳ sequitur δεδόχθαι, sed etiam quia in fine dicitur τῷδε τῷ ζημιώματι, quod nullum deprehenditur in ipso decreto, nec aliquod nominatum est, forsan omittente ipso Josepho, qui tantum sectatus fuit verba ad Judæos pertinentia. Etiam nosci oportet Vossium edidisse Ανθεστηρίωνος, quasi non statuisset appellationem mensis, sed viri, sed vane & contra MS. Insuper scias eundem Vossium dedisse in citando & describendo ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΝ & Αρεστείδου, item Ἰουδαίους τοὺς βουλομένους aliter quam in MS. exhibentur.

Neque tamen vel laudis vel necessitatis, cur publicari hæc decreta & istam operam Josephi in vitam velut revocari intererat, summa etiamnum mihi expressa fuit. Aliud commoditatis publicæ quasi cornu & inde enascentem magnæ hæsitationis dispulsionem prodere statuebam. Etenim inter ea, quæ tum me nondum nato, tum per meam ætatem agitavisse eruditas plurium horas deprehendi, fuit illud caput de Apostolo Paulo, unde illi nascenti adfuerit jus civitatis Romanæ. Quod quum distraheretur inter duas sententias, utrum contingeret ex natalis urbis Tarsi a Cæsaribus locupletatæ communi privilegio, an ex peculiari patriæ domus, quæ id sibi impetraverit, lætitia & successionis in Paulum transgressu, non vidi ab ullo tale quid proferri, quo anxietas illa tollatur. Novissimus se ad eam causam exuit Conditor Romani Orbis, in quo magna pars capitis XVII. impenditur huic deliberationi velut summam manum impositura. In qua etsi denique vergat ad rectum, & ad Grotii opinionem, tamen sic quoque quam turbide & parum constanter. pag. 143.? [ut nempe civitate Romana iidem (majores S. Pauli) quacunque tandem causa, sint donati: aut vero ut eam, qnod de Pauli patre dicitur, pecunia, haut insolito maxime illa ætate more, iidem redemerint] Nihil ergo habuit in hoc bivio, quorsum flecteret; unde quamvis haberet Græcorum scholia clare hic testari ausa, tamen suspensus & vacillans suspicari maluit de *quacunque tandem causa*, quam esset nunquam reperturus. Verissime scripserunt Græci. Neque pater S. Pauli aliam existimavit se inventurum viam ad tranquille & credule vivendum in urbe Tarso, quam tot alii Judæi per alias Asiæ minoris urbes constituerant & muniverant, nempe ex empto ab Romanis ducibus circa tempus belli civilis pecuniam solam spectantibus. Hinc alienam patet esse pronunciationem de ἰσοπολιτείᾳ Judæorum per Antiochiam, Alexandriam, Cyrenen & Cæsaream & quæ inde trahuntur privilegia huc non pertinentia. Judæi enim jam non curabant jus æquum cum aliis per illas urbes habere, sed obtrudebant se illis, quod clare apparet ex his decretis. Si quid tale proprium fuit in istis quatuor oppidis, certe id non desideraverunt obtinere per Asiam minorem, quum videamus invitis incolis urbium istarum ab Romanis imperari, ut tolerent Judæos, quorum sacra ante turbabantur ab iis: Romani ab eis fuerunt implorati, ut in hac & illa urbe nanciscerentur securitatem non solum vitæ, sed & religionis, non per aliam causam, quam quod uterentur titulo civitatis Romanæ, & dicere se possent Romanos, quod eis non adfuisset, nisi ab Romanis magistratibus per provinciam iterventu pecuniæ unico impetravissent. Nihil ergo ad Judæos vel civitatis Laodiceæ aut Pergami & aliarum jus. Sed sicut Laodicea & Pergamum & omnes patebant civibus Romanis; hunc modum conati sunt in se transferre Judæi, ut quum essent facti cives Romani, irent habitatum ubique, nec tamen electi ad habitationem oppidi jura quidquam curarent, aut laborarent quoque dici cives Laodicenses aut Pergameni, quum essent cives Romani, & hoc titulo tuti contra insultationes. Aliquid sublimius adfectaverunt Judæi, ut in urbibus nequaquam jure civitatis Romanæ fruentibus ipsi viverent honore isto ipso decorati, & ex hoc capite cogerentur reliqui incolæ istarum urbium non tantum indulgere illis vitam disciplinæ, quam profitebantur, nempe Mosaicæ, convenientem, adeo ut & loca ad hanc rem eis adsignare & separare cogerentur; atque adeo sine molestia essent in iis, per quæ cultus inquinari videtur, ut loquuntur Digesta juris; sed etiam habere illos pro civibus Romanis, unde plura in eos derivabantur privilegia, quorum unum manifeste nunc innuit ipse Paulus Apostolus, qui non mittitur ad virgas, ut in eo cultus inquinaretur. Quo quid arrogantius poterat ab Romanis statui? quid magis recusandum ab Judæis postulari? quid intolerabilius illis, qui gentilismo ab majoribus addicti erant, imperari? Sed & insuper in ista ratiocinatione incongruum est, quod quum in principio paginæ 144. agat de Agrippa & Antipatro & Josepho, & mox adjiciat verba Philonis de Augusti ætate, atque inde sic ut dixi sermocinetur, mox id probet per Ulpianum & Modestinum in longe ulteriora sæcula post varias temporum mutationes & hinc edictorum diversitates delapsos, ut illorum verba nihil de isto anteriori tempore adfirmare possint, sed tantum ut appareat eos de eadem materia loqui.

Ex hoc igitur supplemento patet hanc vitam tunc Judæorum fuisse. Quum per expeditionem Alexandri Magni, certe ab ejus tempore contigerit, ut Judææ civitates magis magisque cœperint ab gentilibus simul incoli, (exemplum in Jamnia refert Philo pag. 1021.) etiam ipsi inde, avaritiæ dediti homines, excesserunt ad urbes gentilium, (patet ex loco Strabonis, quem

"Μάρκου Ἀλεξάνδρου. Ἐπεὶ τὸ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβὲς καὶ "ὅσιον ἐν ἅπαντι καιρῷ διὰ σπουδῆς ἔχομεν, κατηκο-"λουθοῦντες τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πάντων ἀνθρώπων ὄντι

"... placuit populo, relatione facta à Marco "Alexandro. Quoniam pietatem erga Deum & "religionem omni tempore studiose colimus, ve-"sti-

quem citat Josephus XIV, 12. pag. 479. atque item ex Philone pag. 1031.) præsertim ubi apparebant illecebræ & oportunitates ditescendi. Ad hanc rem usi diu regibus tum Syriæ, tum aliarum gentium, postquam viderunt ad Romanos fortunam declinare, præsertim in Asia minore, contemplati morem reipublicæ istius, viderunt statim illic adminiculum firmius, quam ab Regibus nancisci poterant. Hi enim ornare eos tantum solebant & poterant, quum nihil aliud haberent, jure civitatium earum, in quibus morari constituerant, ut insigni loco docet Hieronymus ex Eusebio: *Seleucus Babylonem obtinet, & in eas urbes, quas extruxerat, Judæos transfert, jus eis civium & municipalem ordinem cum Græcis æquali honore concedens.* At respublica Romana afferebat aliquid sanctius, & magis invictum, & antea inauditum, nempe jus civitatis Romanæ, per quod & libertate agendi & inviolata securitate eminebant ultra gradum incolarum illius urbis, in quam erant adsciti. Ad divitias autem maturandas perinde ut Romani fœneratores videbant satis nullam regionem Asia minore efficaciorem. Hinc eam nubes & examina Judæorum per singula fere oppida insederunt, ut non tantum ubique occurrant in Actis Apostolorum, sed diserte scribat Philo pag. 1027. Petronius ἐπιτετράφθαι τῶν χωρῶν, ἐν οἷς Ἰουδαῖοι καθ' ἑκάστην πόλιν εἰσὶ παμπληθεῖς Ἀσίας τε καὶ Συρίας. Quem ipsum locum citat etiam Grotius ad Lucam VII, 5. ut habuerit eum ante oculos, & eo magis mirari oporteat notam ejus ad eundem Evangelistam XIX, 9. qua scribit aliquammultos Judæos fuisse donatos Romana civitate credibile esse. Qui enim in illis oppidis possent vivere, aut quod providendum erat, satisfacere palam sacris, nisi jure illo fruerentur? ut de omnibus fere id supponi debeat per Asiam minorem versantibus. In numero istarum urbium ab Judæis electarum ad habitandum fuit etiam hæc ipsa Tarsus, in eamque concesserunt majores Pauli, sive jam sub dominatione Regum Syriæ, sive demum prolato istuc imperio Romano, quando non solum id curarunt ut essent jure civium Tarsensium, (quippe quod nequaquam erat satis validum) sed ut, ne à gentilibus possent ludibrio haberi ac vexari, ipsum quoque jus civitatis Romanæ adipiscerentur, fruerenturque iis omnibus, quæ occasione hujus juris ab magistratibus provincialibus in eos conferri potuisse & suevisse patet ex hoc Supplemento. Non erant ab hac donatione alieni isti magistratus; quippe quam statuo ab eis non contigisse, nisi expugnatis magnitudine mercedis. Non alia ratione id impetrabatur, quam qua Herodes ab Sexto Cæsare impetravit στρατηγίαν τῆς κοίλης Συρίας, de quo scribit Josephus in hoc ipso nostro loco, χρημάτων γὰρ αὐτῷ τοῦτο ἀπέδοτο, & XIV, 4. Aristobulo & Hyrcano certantibus de pace apud Scaurum: ὑπισχνουμένων γὰρ Ἀριστοβούλου μὲν υ' δώσειν τάλαντα, τοῦ δὲ Ὑρκανοῦ τούτων οὐκ ἐλάττονα. Immo vel unum exemplum Julii Cæsaris hîc licet divulgare ad omnes, quem testatur Suetonius in administratione Galliarum pretio dedisse societates ac regna; multo enim facilius hi per Asiam sive Judæis sive aliis voluerunt civitatem Romanam dare, si quis pretio redimere cuperet. Tempestive in rem suam hoc commune jam inter Romanos proceres vitium traxerunt Judæi, quum & plus videantur offerre potuisse, quam alii, & causas graves habuisse, ut promptius ad id adspirarent. Hoc simplex & clarum est: hoc sequitur ex universa ratione hujus Supplementi, ut jejune iterans eadem scribat Orbis Romanus pag. 148. *quocunque demum titulo aut jure id majores ejus essent adepti.* Titulus fuit honestus & amicitia Hyrcani cum Romanis per legatos aliquoties commemorata: sed hic titulus in publico propositus non fuit nisi particulatim magno argenti vel auri pondere eum ante corroborante.

Hæc igitur quum sic conarer instaurare, debui tandem confirmari in eo, quod diu in ambiguo me suspenderat. Nam quum ipse Cl. Vossius in verbis, quæ citavi in præfatione, memoret de antiqua interpretatione, quæ locum hunc exhibeat, ut idcirco & ista exstet, & ejus auctor in Græcis codicibus ipsum legerit; opinor miraturos plurimos, cur eam nunc non usurpaverim & Græcis apposuerim. Sed arcessitam inspectamque ut cœpi noscere, ut fidem Musarum imploravi! adeo credere nequivi talia unquam scribi posse, nedum ut implerent interpretationem Latinam. Secunda dubitatio fuit, an ista versio etiam hîc publico esset exponenda conspectui, necne. Ut posterius censerem, faciebat fœditas ejus, quæ tanta est, ut merito instar obscœni monstri debeat removeri ab oculis nostris; atque ita huc usque pro certo constituebam. Nunc quum res venit ad ipsam ἀκμὴν, immutor, & fateor additam me volente, vel ob illam causam, ut quum gratulari Josepho conveniat de loco hoc certe aliquatenus restituto, etiam ex ipsa versionis fœditate ab tempore nostro abacta, rei literariæ gratulemur. Eheu! quæ fuit illius temporis ignorantia, quam sordida cæcitas? Cui amovendæ non parum contulit hæc ipsa Lugduno-Batava Academia, tot nævis in doctrina humana abstersis inclita, cui famæ utinam perpetim inserviat! & Christiani non pro vili negotio ducant intelligere Græca! Quin etiam quum editio ista non sit in omnium manibus, putabam oportune his admisceri, ut posset in tempore inspici. Denique id tertia causa exigebat, quo pluribus testibus præsentibus constaret fides ac veritas hujus Supplementi, non uni tantum innixa codici, sed simul huic nostro, simul alteri vel pluribus, quot adesse concinnatoribus versionis illius potuerunt.

Sumta est ex editione Coloniensi anni 1524. *Subjuncto etiam Senatusconsulto; quatenus probationem dictorum habeant qui hanc historiam relegunt, quod tale fuit senatusconsultum ab ærario transcriptum de tabulis publicis, sub Quinto Rutilio ærarii custode: dum tertio idus Aprilis, in templo Concordiæ conscriberentur, præsente Lucio Calphurnio, & reliquo senatu. Publius Dolabella & Marcus Antonius consules, dixerunt: De his quæ per senatus decretum Cajus Cæsar pro Judæis decernens in ærario deponere non occurrit, sic placet nobis, sicut & senatui visum est, ut hæc in tabulis æneis deponantur, & per singulas civitates transmittantur, quatenus curent & illi in tabulis reponere quod decretum est; Quinto idus Februarias, in Templo Concordiæ. Legati autem principis sacerdotum fuerunt Lysimachus Pausaniæ, Alexander Theodori, Patroclus Cereæ, Jonathas Oniæ. Misit autem & ex his legatis unum Hyrcanus ad Dolabellam, tunc Asiæ proconsulem, petens eum solvere Judæos a militia, ut patriam custodirent consuetudinem, quod facilius impetravit. Siquidem Dolabella cum suscepisset literas Hyrcani, nihil remoratus scribit per totam Asiam Judæis, & ad Ephesinam civitatem, primam totius Asiæ, quæ hujusmodi legebant, sub judice Artemione, mensis Lenæonis die prima: Dolabella imperator Ephesiorum curiæ & magistratibus vel populo salutem. Alexander Theodori, legatus Hyrcani, filii Alexandri principis Sacerdotum & rectoris Judæorum, intimavit mihi, quod non possent cives sui militare, dum nec arma portare possint, nec iter facere diebus sabbatorum, nec alimentorum secundum patrias leges copiam habere: idcirco ego sicut prædecessores mei imperatores, præbeo eis militiæ remissionem, & concedo patriis uti legibus secundum solennes & sacras immolationes, & congregare sicuti solent pro sacrificiis pecunias, & volo vos hæc per singulas conscribere civitates. Hanc quidem Dolabella Hyrcano legationem mittente, nostris donavit licentiam. Lucius autem Lentulus consul dixit. Cives Romanos Judæos, templa habentes, Ephesi ante tribunal, religionis causa à militia dimisi duodecimo Kalendarum Octobris. Lucio Lentulo, & Cajo Marcello consulibus, præsente senatu. Balbus legatus & vicarius, Ephesiorum magistratibus, curiæ, & populo salutem. Judæos per Asiam constitutos, Lucius Lentulus me pro ipsis petente, à militia dimisit. Postulans vero post hæc & Fannium tribunum plebis & Lucium Antonium ærarium, impetravi. Vos aut cupio curare, ne quis eis molestiam inferat. Decretum Deliorum sub præside Bioto: mense Thargelione, vicesima die ad titulationem judicum. Marcus Phison legatus, adveniens in civitatem nostram, pro delectu militum convocans nos, & multos civium, præcepit, ut si qui sunt Judæi cives Romani, nequaquam militare cogantur, eo quod Cornelio Lentulo consuli religionis causa Judæos dimittere placuit. Quapropter obedire consuli vos oportet. His similia Sardiani quoque de nobis decreverunt. Cajus Fannius Caji filius, Dux, consul, magistratibus Coorum salutem. Volo vos scire, quod legati Judæorum adierunt me, petendo accipere senatusconsulta pro ipsis constituta, quæ etiam subjuncta sunt. Igitur volo vos curare vel providere his hominibus secundum senatusconsultum, quatenus per vestram provinciam incolumes ad propria revertantur. Lucius autem Lentulus consul dixit. Cives Romanos Judæos qui templa Judaica habere Ephesi videntur, dicentur religionis causa dimissi. Hoc factum est duodecimo Kalendarum Juliarum. Lucius Antonius, Marci filius vicarius ærarii vel proconsul, Sardianorum magistratibus curiæ & populo, salutem. Judæi cives nostri adeuntes probaverunt nobis consilium habuisse proprium secundum patrias leges ab initio, & locum proprium, in quo negotia vel judicia invicem movent: & hoc petierunt, quatenus liceat illis hoc facere, quod custodiri vel permitti decrevi. Marcus Publius, filius Publii, & Marcus Lucius Marci Publii filius dicunt: Lentulum proconsulem adeuntes intimavimus ei, de quibus Dositheus Cleopatridæ filius Alexandrinus verba fecit, ut cives Romanos Judæos templa Judaica facere solitos, si illi visum fuerit religionis causa eos fecisse, dimittat: & dimisit duodecimo Kalendas Julias. Lucio Lentulo & Cajo Marcello consulibus, Lentulus decretum protulit. Cives Romanos Judæos, sacraria Judaica facere solitos, Ephesi ante tribunal religionis causa dimisi. Laodicensium principes C. Rabilio Caji filio consuli salutem: Sosipater Hyrcani principis sacerdotum legatus, porrexit nobis epistolam tuam, per quam designavit nobis, ab Hyrcano principe & sacerdote Judæorum destinatos quosdam cum literis, pro sua gente conscriptis, quatenus sabbata Judæis liceat secundum patrias leges celebrare, ut ne quis eos quicquam impediat: quoniam amici & auxiliatores nostri probantur: aut ne quis eis violentiam inferat in nostra provincia: & licet Tralliani palam dicant, non sibi placuisse quæ pro his decreta sunt, tamen præcepisti hæc ita fieri. Postulamus autem ita, ut & nobis scribas de his & eadem obsequentibus tuis præceptis. Epistolam autem porrectam suscepimus, quam reposuimus inter publica nostra monumenta: & de reliquis quæ præcepisti providemus, quatenus in nullo culpemur. Publius Servilius, Publii Galbæ filius, proconsul, Milesiorum magistratibus, curiæ & populo salutem. Pritanis Mercurii filius civis vester, dum in Trallibus negotia tractarem, insinuavit mihi præter nostram sententiam Judæis vos inquietudinem inferre, & prohibere eos sabbata celebrare, vel templa patria perficere, fructusque sua consuetudine colligere. Volo igitur vos scire, quomodo audiens verba ejus vel eorum qui contra eum differebant, decrevi ne prohiberentur.*

Decretum Pergamenorum sub judice Cratippo mense Desio, sententia principum. Quod Romani sequentes suos majores, pro communi omnium

"stigiis sequentes populum Romanum de hominibus omnibus bene meritum & respicientes ad "ea quæ de Judæorum amicitia & societate ad "*hanc* urbem scripserunt, *scilicet* ut illis liceat Dei "sacris operari, festa solennia & cœtus celebrare; "nobis placuit ut jus potestatemque habeant Judæorum quicunque volunt, sive viri sive mulieres, tum Sabbata observandi, tum sacra peragendi ex legibus Judaicis, & proseuchas faciendi ad "mare pro more patrio, quod si quis quidquam "eos impedierit, vel magistratus vel privatus, huic "mulcta esto & urbi debeto.

Decretum Sardianorum.

24. "DECRETUM SARDIANORUM. "Visum est senatui & populo, relatione facta à "prætoribus. Quoniam cives Judæi, urbem hanc "nostram incolentes, multis magnisque à populo "per omne tempus cumulati fuerunt beneficiis, & "nunc ingressi ad senatum & populum obsecrarunt, restitutis ipsis legibus & libertate à senatu "& populo Romano, ut more rituque à legibus "præscripto cœtus agitent, & nullam illis controversiam moveamus, locusque illis sit assignatus, in quo congregatis cum uxoribus & liberis

"εὐεργέτῃ, καὶ οἷς περὶ τῆς Ἰουδαίων φιλίας καὶ [l] συμμαχίας πρὸς τὴν πόλιν ἔγραψεν, ὅπως [m] συντελῶνται αὐτοῖς αἱ εἰς τὸν Θεὸν [n] ἱεροποιΐαι καὶ ἑορταὶ αἱ εἰθισμέναι καὶ σύνοδοι· [o] δέδοκται ἡμῖν Ἰουδαίων τοὺς βουλομένους [p] ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας τά τε Σάββατα ἄγειν καὶ τὰ ἱερὰ συντελεῖν κατὰ τοὺς Ἰουδαϊκοὺς νόμους, καὶ τὰς προσευχὰς ποιεῖσθαι πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, ἂν δέ τις κωλύσῃ ἢ ἄρχων ἢ ἰδιώτης, [q] ὅδε τῷ ζημιώματι ὑπεύθυνος ἔστω καὶ ὀφειλέτω τῇ πόλει.

κδʹ. "ΨΗΦΙΣΜΑ ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ. Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, στρατηγῶν [r] εἰσηγησαμένων. Ἐπεὶ οἱ κατοικοῦντες ἡμῶν ἐν τῇ πόλει Ἰουδαῖοι πολῖται, πολλὰ καὶ μεγάλα φιλάνθρωπα ἐσχηκότες διὰ παντὸς ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ νῦν εἰσελθόντες ἐπὶ τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον παρεκάλεσαν, ἀποκαθισταμένων αὐτοῖς τῶν νόμων καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων, ἵνα κατὰ τὰ νομιζόμενα ἔθη συνάγωνται, καὶ μὴ διαδικαζώμεθα πρὸς αὐτοὺς, [s] δοθῇ τε αὐτοῖς καὶ τόπος, εἰς ὃν συλλεγόμενοι μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐπιτελοῖεν τὰς

"πα-

omnium hominum tutela pericula suscipiunt, & student auxiliatores & amicos suos in felicitate vel firma pace consistere, cum transmisisset ad eos Hyrcanus princeps sacerdotum gentis Judææ legatos, Stratonem Theodori, Apollonium Alexandri, Æneam Antipatri, Aristobulum Amintæ, Sosipatrum Philippi, viros optimos, & hi singula demonstrassent, decrevit senatus de his quæ postulaverunt, quatenus nequaquam rex Antiochus Antiochi filius lædat Judæos auxiliatores Romanorum, imò ut & castella & portus, vel provinciam, & si quid aliud ab eis abstulit redderet: & liceat eis à portubus Judæorum seu vectigalibus deportare quæ volunt, & ut nullus rex vel populus à portubus Judæorum seu vectigalibus aliquid auferat, excepto Ptolemæo rege Alexandrino, quia & ipse auxiliator his & amicus noster existit, imò etiam custodiam à Joppe depelli, sicut petiverunt. Nostræ vero curiæ Lucius Peticus vir optimus, jussit ut hæc fieri ita curemus, quemadmodum senatus decrevit, & provideamus, quatenus incolumes legati ad propria possint redire, nec non etiam Theodorum in curia, vel in conventu suscepimus: Qui cum nobis Epistolam ex senatusconsulto porrexisset, verba faciens, demonstravit Hyrcani virtutem & liberalitatem, quia publice vel privatim cunctis prodest, qui ad eum convenerint: Literas vero inter publica conscripta reposuimus, & nos quoque omnia pro Judæis agere, tanquam auxiliatores Romanorum secundum senatusconsultum decrevimus. Quippe etiam postulavit Theodorus dum epistolam nobis porrigeret, quatenus à magistratibus nostris mittatur ad Hyrcanum exemplar decreti, intimantes nostri populi sententiam, & petentes custodiri vel ampliari nostras cum eis amicitias: & ut meminerit, temporibus Abraham, qui omnium Judæorum pater extitit, nostros majores amicos ei fuisse, sicut & in publicis conscriptis invenimus. Decretum Halicarnasseorum, sub sacerdote Memnone Aristidis filio. Placuit populo, Marco Alexandro insinuante, quod Judæi pietatis studium omni tempore habent, populi Romani omnium hominum benefactores, pro Judæorum amicitiis vel auxiliis ad nostram civitatem præcepta miserunt, quatenus permittantur immolationes deo solennes efficere. Placuit igitur & nobis concedere Judæis viris vel mulieribus sabbata celebrare, vel sacrificia producere secundum leges Judaicas. Siquis vero hos prohibuerit, militiæ reus & debitor civitatis existat. Decretum Sardianorum. Placuit curiæ, vel populo, ducibus intimantibus, quomodo nostram civitatem habitantes Judæi, multa vel maxima beneficia à populo sæpe meruerunt: nunc quoque cum ingressi fuissent in curiam populum petere, quatenus suis legibus, & libertate data à senatu populoque Romano secundum consuetudinem congregentur, & judicia sua disponant, datus est illis locus, in quo cum uxoribus vel filiis possint celebrare deo patrias orationes. Igitur visum est curiæ vel populo, concedere eis convenientibus certis diebus agere secundum suas leges: deputari etiam eis locum quem aptum ædificationibus vel habitaculis putaverint. Habeant etiam curatores annonæ civitatis diligentiam, ut si qua opus habuerint alimenta, faciant eis introduci. Decretum Ephesiorum sub judice Minophilo, mense Arthemisio, prima die. Nicanor Euphimi dixit. Placuit populo intimantibus ducibus, quomodo interpellaverunt in civitate Judæi, Marco Julio Bruto proconsule, quatenus agerent sabbata, & omnia facerent secundum patrias leges, nemine penitus impediente, proconsul concessit. Placuitque populo propter Romanos, nullum prohiberi observare sabbatorum diem: imo concedere eis omnia facere, secundùm Judaicas suas leges.

Ita habes, mi lector, non Josephum, præclara & justa Romanorum in variis locis decreta sic colligentem, ut inde cognosci queat mos eorum agendi in provinciis, si quid sine exceptione vellent illic admitti & peragi; atque unde simul veritas ipsarum rerum ita pellucet, ut mereatur fidem & ostendat Judæos illum titulum Romani civis affectantes; sed profecto aliquem multiplicem sonum velut bovis mugientis a capite ad ipsam calcem. Quid enim istam interpretationem perlegens solatii experiris, dum vel in Romano tempore vel in hac parte historiæ proficere cupiens illuc te confers? Et est tamen hoc splendidissimum tempus, quo ipsius DEI nomen ab Judæa sic paulatim tenebrosis idolorum ineptiis immixtum intra eadem mœnia audiri cœpit, quæ modo nihil nisi μάταιον complectebantur; & Romani licet tunc perditissimi, illi tamen fuerunt, qui suis mandatis illum DEUM & cultum ejus, quo nihil mirabilius, propugnaverunt. Inprimis autem manifeste declaratur aut ignorantia aut malignitas interpretis, qui quum tot speciatim ex Romano more nomina proferrentur, ea consulto obscurare voluit ponendo *reliquo senatu*, quod ibi nequit intelligi. Et tamen postea ne tantillum quidem admonere voluit; plane ut in decreto peregre facto, ubi nomina consulum Lentuli & Marcelli adscribuntur, vides addi *præsente senatu* vice tot nominum. Non mens senatusconsulti bene percepta aut expressa, ut ad singulas civitates referantur, quæ proprie includebantur urbi Romæ. Sic Balbum vicarium, sic Fannium tribunum plebis, sic Antonium ærarium, sic adtitulationem judicum, sic Kalendas Julias circumfert Lentulus consul, plane obnubilante ipso sermone, cur toties nominetur Lentulus & decretum ejus iteretur. Quam mendax finis decreti Laodicensium, qui velint postulentque ut ipsis scribat Rabillius? Hic cernis Mercurii filium, negotia in Trallibus, Marcum Julium Brutum proconsulem, & talia infinita; quæ tamen omnia augentur in editione antecedente Veneta anni MCCCCXCIX. die XXIII. Octobris per Albertinum Vercellensem, ubi rubricæ dicuntur si non antiquitatum, certe belli Judaici factæ per magistrum Franciscum Macærata ordinis minorum, & in qua Hieronymus Squarzaficus scribit libros Josephi a Rufino in linguam Latinam translatos. Ibi longe graviora monstra deprehendes.

Quæ quùm ita comparata sunt, tamen licet ex his tantis sordibus aliquid proficere. Nam per hæc confirmatur in principio nomen Rutilii, ut in Græco illud adscriptum ex alio MS. credi debeat: hinc Dositheus Cleopatridæ filius, ubi in Græco erat tumultus: hinc dum scribit *& dimisit duodecimo &c.* quasi pag. 710. v 7. in suo MS. invenisset καὶ ἀπέλυσε: hinc ibid. v. 24. Σώπατρος Latine dicitur *Sosipater*, quasi idem nomen foret, quod in pag. 711. v. 42. Immo perquam notabile in decreto Pergamenorum quum id dicitur factum *sub judice Cratippo*, ut prorsus quoque obvia isti interpreti fuerint in MS. ἐπὶ Πρυτάνεως Κρατίππου, quæ sane exstant etiam in MS. Lugdunensi, sed non in recto verborum & versiculi ordine, sed tantum adposita in margine, unde non sustinui pro mere legitimis inferre, quum tamen nunc hæc interpretatio plane istud exigat. Mox notabilis ille *Lucius Peticus*, quasi aliquem Sulpicium innuisset Josephus, cujus familia habuit istud cognomen. Prima autem editio exhibet plane *Halicarnaseorum*. GRON. Proculdubio legendum, Ἀνθεστηριῶνος ϛʹ. vel Ἀνθεστηριῶνος ιʹ. prout monuit *Gronov.* qui ex contextu hujus Decreti nonnulla excidisse suspicatur, non tantum quia post ἔδοξε τῷ δήμῳ sequitur (hac ead. §.) in *MSS.* δεδόχθαι, sed etiam quia (in iisdem *MSS.*) in fine dicitur (hac §.) τῷδε τῷ ζημιώματι, cum nulla ζημιώματος facta sit mentio in decreto.

l Συμμαχίας] *MSS.* σημαχίας.

m Συντελῶνται] Συντελῶν αὐτοῖς in *MSS.*

n Ἱεροποιΐαι] *MSS.* ἱαρηποιΐαι.

o Δέδοκται ἡμῖν Ἰουδαίων τοὺς βουλομένους] Ita (infr. §. 24.) rescripsi pro δεδόχθαι, quod habent *MSS.*

p Ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας] *MSS.* ἄνδρας τε γυνέκας, & super scr. αι.

q Ὅδε τῷ ζημιώματι] Ὅδε lego, sensu id postulante, pro τῷδε, quod exhibent *MSS.* Vide *Annot.* ad superiora hac ead. §.

r Εἰσηγησαμένων] *MSS.* ἰσηγησαμένων.

s Δοθῇ τε] Ita lego. ἐδόθη τε in *MSS.*

t Συ-

"πατρίους εὐχὰς καὶ θυσίας τῷ Θεῷ· δέδοκται οὖν τῇ "βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ συγκεχωρῆσθαι αὐτοῖς, [t] συνερχο-"μένοις ἐν ταῖς [v] προαποδεδειγμέναις ἡμέραις, πράσσειν τὰ "κατὰ τοὺς αὐτῶν νόμους, ἀφορισθῆναι δ' αὐτοῖς καὶ τόπον "ὑπὸ τῶν [x] στρατηγῶν εἰς οἰκοδομίαν καὶ οἴκησιν αὐτῶν, ὃν "ἂν ὑπολάβωσι πρὸς τοῦτ' ἐπιτήδειον, ὅπως τε τοῖς τῆς "πόλεως ἀγορανόμοις ἐπιμελὲς ᾖ καὶ τὰ ἐκείνοις πρὸς τρο-"φὴν ἐπιτήδεια ποιεῖν εἰσάγεσθαι.

κέ. "ΨΗΦΙΣΜΑ ΕΦΕΣΙΩΝ. Επὶ Πρυτανέως Μηνο-"φίλου, [y] μηνὸς Αρτεμισίου τῇ προτέρᾳ, ἔδοξε τῷ δή-"μῳ. Νικάνωρ Εὐφήμου εἶπεν, εἰσηγησαμένων τῶν στρατη-"γῶν. Επεὶ ἐντυχόντων τῶν ἐν τῇ πόλει Ιουδαίων Μάρκῳ "Ιουλίῳ Πομπηΐῳ υἱῷ Βρούτου ἀνθυπάτῳ, ὅπως ἄγωσι τὰ "Σάββατα, καὶ πάντα ποιῶσι κατὰ τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθη, "μηδενὸς αὐτοῖς ἐμποδὼν γινομένου, ὁ στρατηγὸς συνεχώ-"ρησε· [z] δέδοκται τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, τοῦ πράγματος "Ρωμαίοις ἀνήκοντος, μηδένα κωλύεσθαι παρατηρεῖν "τὴν τῶν Σαββάτων ἡμέραν, μηδὲ πράσσεσθαι ἐπιτίμιον, "ἐπιτετράφθω δ' αὐτοῖς πάντα ποιεῖν κατὰ τοὺς ἰδίους αὐ-"τῶν νόμους.

κς'. Πολλὰ [a] μὲν οὖν ἐστι καὶ ἄλλα [b] τῇ συγκλήτῳ τοιαῦτα καὶ τοῖς αὐτοκράτορσι Ρωμαίων δόγματα πρὸς Υρκανὸν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν γεγενημένα, καὶ πόλεσι ψηφίσματα, καὶ γράμματα πρὸς τὰς [c] περὶ τῶν ἡμετέρων δικαίων ἐπιστολὰς ἀντιπεφωνημένα τοῖς ἡγεμόσι. περὶ ὧν ἁπάντων ἐξ ὧν [d] παρατιθέμεθα πιστεύειν τοῖς [e] ἀναγνωσομένοις οὐ βασκάνως ἡμῶν τὴν συγγραφὴν πάρεστιν. ἐπεὶ γὰρ ἐναργῆ καὶ βλεπόμενα τεκμήρια παρεχόμεθα τῆς πρὸς Ρωμαίους ἡμῖν φιλίας γενομένης, ἐπιδεικνύντες αὐτὰ χαλκαῖς στήλαις καὶ δέλτοις ἐν τῷ Καπετωλίῳ μέχρι νῦν διαμένοντα καὶ διαμενοῦντα, τὴν μὲν πάντων παράθεσιν, ὡς περιττήν τε ἅμα καὶ ἀτερπῆ, παρῃτησάμην. οὐδένα δ' οὕτως ἡγησάμην σκαιὸν, ὃς οὐχὶ περὶ τῆς Ρωμαίων ἡμῖν πιστεύσῃ φιλίας, ὅτι ταύτην καὶ διὰ πλειόνων ἐπεδείξαντο πρὸς ἡμᾶς δογμάτων, καὶ ἡμᾶς οὐχ ὑπολήψεται περὶ ὧν εἶναί φαμεν ἀληθεύειν ἐξ ὧν ἐπιδείξαμεν. τὴν μὲν οὖν πρὸς Ρωμαίους φιλίαν καὶ συμμαχίαν, κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς γενομένην, δεδηλώκαμεν.

"liceat patrias preces & sacra Deo facere; placuit "igitur senatui & populo, ut illis concessum sit "diebus præstitutis convenire, & perfungi omni-"bus prout leges postulant, insuper ut locus etiam "illis separetur à prætoribus ad ædificandum eis-"que habitandum, quem ad id accommodatum "existimaverint, utque ædilibus urbanis curæ sit, "etiam illa importare quæ ad victum ipsis idonea "habeantur.

25. "DECRETUM EPHESIORUM. Pry-*Decretum Ephesiorum.* "tane Menophilo, die primo mensis Artemisii, "placitum est populo. Nicanor Euphemi filius "dixit, relatione à prætoribus facta. Quoniam "Judæis qui in urbe sunt, Marco Julio Pompejo "Bruti filio proconsule compellato, ut liceret illis "Sabbata observare, & omnia facere ex patriis "eorum institutis, nemine eos quidquam impe-"diente, hoc ipsum prætor concessit; placuit se-"natui & populo, præsertim cum res ad Roma-"nos pertineat, neminem prohiberi à die Sabba-"torum celebrando, neque mulctam exigendam "esse, sed illis potestatem datum iri omnia ex pro-"priis ipsorum legibus faciendi.

26. Et multa quidem extant & alia hujusmo-*Alia decreta non affert, utpote supervacaneum putans.* di decreta à senatu & imperatoribus facta, in gratiam Hyrcani gentisque nostræ; necnon civitatum psephismata, & prætorum rescripta ad literas de juribus nostris *missas*. De quibus omnibus, ex iis quæ exhibuimus licet illis persuasissimum habere, qui nostra hæc scripta candide lecturi sunt. Quoniam enim clara & manifesta nostræ cum populo Romano amicitiæ dedimus argumenta, indicatis æreis columnis & tabulis in Capitolio etiamnum durantibus & duraturis, universis hîc loci apponendis, ut qui id supervacaneum duximus simul & *legentibus* injucundum, supersedimus. Quippe neminem adeo perversum *fore* credidimus, ut de amicitia nostra cum Romanis inita, nobis non habiturus sit fidem, præsertim cum decretis pluribus nostrûm in gratiam factis id palam fecerint; quin potius ex iis quæ demonstravimus, nos id quod verum est dicere, animo præsumet. Atque ita quidem amicitiam & societatem, quæ Romanis nobiscum intercessit, declaravimus.

ΚΕΦ. ιά.

Ως Σέξτον ὑπὸ Βάσσου δολοφονηθέντα διαδέχεται Μάρκος, ἐπί τε τοῦ Καίσαρος θανάτου Κάσσιος εἰς Συρίαν ἀφικνεῖται καὶ Ιουδαίαν ἐκάκωσε· καὶ ὡς Μάλιχος Αντίπατρον ἀνεῖλε καὶ ὑπὸ Ηρώδου ἀναιρεῖται.

Συνέβη δ' ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ταραχθῆναι τὰ κατὰ τὴν Συρίαν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. [f] Βάσσος [g] Κεκίλιος, εἷς τῶν τὰ Πομπηΐου φρονούντων, ἐπιβουλὴν συνθεὶς ἐπὶ Σέξτον Καίσαρα, κτείνει μὲν ἐκεῖνον, αὐτὸς δὲ, τὸ στράτευμα αὐτοῦ παραλαβὼν, ἐκράτει τῶν πραγμάτων. [h] πόλεμός τε μέγας [i] περὶ Απάμειαν συνέστη, τῶν Καίσαρος στρατηγῶν ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντων μετὰ ἱππικῶν καὶ πεζῆς δυνάμεως. τούτοις δὲ καὶ Αντίπατρος συμμαχίαν ἔπεμψε [k] μετὰ τῶν τέκνων, κατὰ μνήμην ὧν [l] εὐεργετήθησαν ὑπὸ Καίσαρος· καὶ διὰ τοῦτο τιμωρεῖν αὐτῷ καὶ δίκην παρὰ τοῦ

CAP. XI.

Quomodo Sexto à Basso insidiis perempto succedit Marcus, & post Cæsaris mortem in Syriam venit Cassius & Judæam afflixit: utque Malichus Antipatrum interfecit, & ipse ab Herode interficitur.

Accidit autem per idem tempus ut tumultuatum esset in Syria, ob hujusmodi causam.*Sexto Cæsare ex insidiis occiso Bassus Cecilius rerum potitur.* Bassus Cecilius, unus è Pompejanis, structis in Sextum Cæsarem insidiis, illum quidem interficit, ipse vero, accepto ejus exercitu, rerum potiebatur. Hinc etiam grave bellum apud Apamiam conflatum est, Cæsaris ducibus eum cum equitatu & peditatu adortis. Quin & Antipater iis subsidium misit cum filiis, memor beneficiorum in ipsos à Cæsare collatorum; & idcirco justum esse existimans & ipsum vindicare & pœnas ab

t Συνερχομένοις] MSS. συνερχωμένοις.
v Προαποδεδειγμέναις] MSS. προαποδεδειμέναις.
x Στρατηγῶν.] MSS. στρητηγῶν.
y Μηνὸς] MSS. μηνός.
z Δέδοκται τῇ βουλῇ] Iterum δέδοκται reposui pro δεδόχθαι, quod exstat in *MSS.* & ἐπιτετράφθω (mox infer.) mutavi in ἐπιτετράφθω.
a Μὲν οὖν] Illud μὲν è *MSS. Voss.*
b Τῇ συγκλήτῳ] Παρὰ τῇ συγκλήτῳ legendum censet Cl. *Lowthius* & mox περὶ τῶν ἡμ. δικαίων. proculdubio rectius, quam ut subintelligantur præpositiones.
c Περὶ] Hæc vox inserta est ex *Lugd. Bat.* HAV.
d Παρατιθέμεθα πιστεύειν] Ita ex *Epiphanio* legendum esse censui. παρατιθέμενα in *Editis.* (παρατιθείμεθα *Lugd. Bat.*) παρατεθειμένα *Vat.* & *Gall.*
e Αναγνωσομένοις οὐ βασκάνως] Transponuntur in *Lugd. Bat.*
f Βάσσος Κεκίλιος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 10. SPANH.
g Κεκίλιος,] *Al.* Καικίλιος.
h Πόλεμός τε μέγας περὶ Απάμειαν συνέστη,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 10. seq. SPANH.
i Περὶ Απάμειαν συνέστη,] Περὶ τὴν Απάμειαν *Vat.* & *Busb.* & mox (infr. post εὐεργετήθησαν) ὑπὸ τοῦ Καίσαρος *Busb.*
k Μετὰ τῶν τέκνων,] Διὰ τῶν υἱῶν *Zonar.*
l Εὐεργετήθησαν ὑπὸ Καίσαρος·] Εὐεργετηθεῖσαν *Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* εὐεργέτης *Zonar.* juxta canonas εὐεργετήθησαν.

m Χρη-

Marcus Sexto in imperium succedit. ab ejus interfectore repetere. Cum autem bellum diu duraret, Marcus ad Sexti imperium *suscipiendum* Roma venit, & Cæsar à Cassio & Bruto in curia occisus est, postquam principatum tenuerat annos tres & sex menses. Et quidem hoc ab aliis memoriæ proditum est.

XVIII. *Post mortem Cæsaris Cassius Syriæ prætor.* 2. Bello deinde ex morte Cæsaris conflato, & *viris* omnibus primariis ultro citroque ad contrahendas copias dispersis, venit in Syriam Cassius, accepturus exercitum qui erat ad Apamiam: solutaque obsidione, ambos sibi conciliat Bassum & Marcum; urbesque peragrans, arma colligebat & milites, & ipsis *urbibus* gravia tributa imperabat. *Judæam affligit.* Sed maxime Judæam afflixit, exactis *ab ea* septingentis argenti talentis. Antipater vero, res magno in metu & perturbatione esse videns, pecuniarum exactionem dividit, & utrique filio redigendas committit, partim etiam Malicho sibi parum amico, partimque aliis *quibusdam*. Ac primus Herodes, redacto ex Galilæa quantum ei imperatum erat, *Herodes apud Cassium gratiam init.* maximam apud Cassium gratiam iniit. Sapientis enim esse sibi visum est, Romanos hoc officio demereri, & illorum benevolentiam ex aliorum laboribus captare. Cæterarum autem urbium gubernatores omnes cum suis hominibus venundabantur, & quatuor urbes in servitutem redigit Cassius; quarum erant potentissimæ, Gophna & Emmaus, reliquæ vero Lydda & Thamna. Insuper eò præ iracundia processit Cassius, ut etiam Malichum occidisset, (nam in ipsum incitatus erat) *Hyrcanus Malichum mortis periculo liberat.* nisi ejus impetum cohibuisset Hyrcanus, missis ei per Antipatrum centum talentis de suo.

Malichus Antipatro struit insidias. 3. Postquam vero Cassius à Judæa profectus est, Malichus Antipatro insidiabatur, ejus interitum Hyrcani principatus firmitatem fore putans. neque tamen ejus consilium latuit Antipatrum. Id enim cum sensisset, recepit sese trans Jordanem, & ex Arabibus simul & indigenis exercitum contrahebat. Quanquam Malichus, homo callidus, insidias inficiabatur, se cum juramento purgans tum Antipatro tum ejus filiis, *dicensque*, fieri non posse, Phasaëlo Hierosolymorum præsidium tenente, & Herode armorum custodiam habente, ut tale quidpiam ei in mentem veniret. Ac videns * sibi negotium non succedere, reconciliatus est Antipatro, conventumque est inter eos, cum Marcus Syriæ prætor esset: *Antipatri precibus Malicho vitam condonat Marcus.* qui, postquam intellexit Malichum in Judæa res novas moliri, parum abfuit quin eum interfecerit, sed Antipatri precibus ejus vitam condonavit.

XIX. *Summa rerum Herodi commissa.* 4. Nesciebat Antipater, se sui interfectorem conservasse. Certe quidem Cassius & Marcus, exercitu coacto, curam omnium Herodi tradiderunt, & eum Cœles-Syriæ præsidem fecerunt, attribu-

πεφονευκότος εἰσπράξασθαι δίκαιον ἡγούμενος. [m] Χρονιζομένου δὲ τοῦ πολέμου, [n] Μάρκος μὲν ἦλθεν [o] ἐκ Ῥώμης εἰς τὴν ἀρχὴν [p] τοῦ Σέξτου, Καῖσαρ δ' ὑπὸ τῶν περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κτείνεται, [q] κατασχὼν τὴν ἀρχὴν ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ. τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἐν ἄλλοις δεδήλωται.

β'. Τοῦ δ' ἐπὶ τῷ Καίσαρος θανάτῳ πολέμου συνερρωγότος, καὶ τῶν ἐν τέλει πάντων ἐπὶ στρατιᾶς συλλογὴν ἄλλων ἄλλῃ διεσπαρμένων, ἀφικνεῖται Κάσσιος ἐκ [r] Ῥώμης εἰς Συρίαν, παραληψόμενος [s] τὸ περὶ τὴν Ἀπάμειαν στρατόπεδον· καὶ λύσας τὴν πολιορκίαν, ἀμφοτέρους προσάγεται τόν τε Βάσσον καὶ τὸν [t] Μάρκον, τάς τε πόλεις ἐπερχόμενος ὅπλα τε καὶ στρατιώτας συνήθροιζε, καὶ φόρους αὐταῖς μεγάλους ἐπετίθει. μάλιστα δὲ τὴν Ἰουδαίαν ἐκάκωσεν, [v] ἑπτακόσια τάλαντα ἀργυρίου εἰσπραττόμενος. Ἀντίπατρος δὲ, ὁρῶν ἐν μεγάλῳ φόβῳ καὶ ταραχῇ τὰ πράγματα, μερίζει τὴν τῶν χρημάτων εἴσπραξιν, καὶ ἑκατέρῳ τῶν υἱῶν συνάγειν δίδωσι, τὰ δὲ Μαλίχῳ κακοήθως πρὸς αὐτὸν διακειμένῳ, τὰ δὲ ἄλλοις προσέταξεν εἰσπράττεσθαι. καὶ πρῶτος Ἡρώδης ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰσπραξάμενος [x] ὅσα ἦν αὐτῷ προστεταγμένα, φίλος ἦν εἰς τὰ μάλιστα Κασσίῳ. σῶφρον γὰρ ἔδοξεν αὐτῷ Ῥωμαίους ἤδη θεραπεύειν, καὶ παρ' αὐτῶν κατασκευάζειν εὔνοιαν ἐκ τῶν ἀλλοτρίων πόνων. ἐπιπράσκοντο δ' αὔτανδροι ὅσοι τῶν ἄλλων πόλεων ἐπιμεληταὶ, καὶ τέσσαρας πόλεις [y] ἐξανδραποδίζεται Κάσσιος· ὧν ἦσαν αἱ δυνατώταται, [z] Γόφνα τε καὶ [a] Ἐμμαοῦς, πρὸς ταύταις δὲ [b] Λύδδα καὶ Θαμνά. ἐπεξῆλθε δ' ἂν [c] ἐπ' ὀργῆς Κάσσιος ὥστε καὶ Μάλιχον ἀνελεῖν, ὥρμητο γὰρ ἐπ' αὐτὸν, [d] εἰ μὴ Ὑρκανὸς δι' Ἀντιπάτρου ἑκατὸν τάλαντα ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῷ πέμψας ἐπέσχε τῆς ὁρμῆς.

γ'. Ἐπεὶ δὲ Κάσσιος ἐκ τῆς Ἰουδαίας ἀπῆρε, [e] Μάλιχος ἐπιβούλευσεν Ἀντιπάτρῳ, τὴν τούτου τελευτὴν, ἀσφάλειαν Ὑρκανοῦ τῆς ἀρχῆς ἔσεσθαι νομίζων. οὐ μὴν [f] ἔλαθε τὸν Ἀντίπατρον ταῦτα φρονῶν. αἰσθόμενος γὰρ ἐκεῖνος ἐχώρει πέραν Ἰορδάνου, καὶ στρατὸν Ἀράβιον ἅμα καὶ ἐγχώριον συνήθροιζε. δεινὸς μέντοι ὢν ὁ Μάλιχος, ἠρνεῖτο τὴν ἐπιβουλὴν, ἀπολογούμενος μεθ' ὅρκων αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶ, καὶ ὡς Φασαήλου μὲν τὰ Ἱεροσόλυμα φρουροῦντος, Ἡρώδου δὲ ἔχοντος τὴν φυλακὴν τῶν ὅπλων, οὐδ' ἂν εἰς νοῦν ἔβαλε τοιοῦτον οὐδέν. ὁρῶν δὲ τὴν ἀπορίαν καταλλάσσεται πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, καὶ συνέβησαν, [g] Μάρκου κατὰ Συρίαν στρατηγοῦντος· ὃς, αἰσθόμενος νεωτεροποιοῦντα κατὰ τὴν Ἰουδαίαν τὸν Μάλιχον, ἦλθε μὲν ὥστε παρὰ μικρὸν αὐτὸν ἀνελεῖν, Ἀντιπάτρου δὲ παρακαλέσαντος περιέσωσεν.

δ'. Ἔλαθε δὲ ἄρα φονέα περισώσας Ἀντίπατρος αὐτοῦ τὸν Μάλιχον. Κάσσιος μὲν γὰρ καὶ [h] Μάρκος, στρατὸν ἀθροίσαντες, [i] τὴν ἐπιμέλειαν ἅπασαν [k] ἐνεχείρισαν Ἡρώδῃ, καὶ στρατηγὸν αὐτὸν Κοίλης Συρίας ἐποίησαν, πλοῖα δόν-

τες

m Χρονιζομένου δὲ τοῦ πολέμου,] Τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ ἐν τῷ πολέμῳ *Busb.* & *Zonar.* Quì factum est ut bellum traheretur docet *Strabo*, l. XVI. p. 752. D.

n Μάρκος μὲν ἦλθεν] An *Josephus* hìc in errore sit, an ejus codices (in quibus omnibus, tam *Lat.* quam *Gr.* Μάρκος habemus) incertum est. Marcum quidem Crispum *Dio* docet cum Cæcilio Basso depugnasse. Verum *Appianus* expresse dicit Murcum adversus Bassum à Cæsare missum fuisse. Unde ex *Dione*, l. XLVI. *Aliisque*, Μοῦρκον rescribi placet Viris doctissimis, *Casaubono* in Exercit. c. *Baronium*, p. 133. *Edit. Lond.* *Montacutio* in Exercit. VIII. p. 279. *Usserio* in Annalibus V. T. p. 362. *Edit. Lond.* & *Ez. Spanhemio* in Diss. VI. *de Præst. Numism.* Vide *Annott.* in lib. I. de *Bello Jud.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. I. c. 10. §. 10. SPANH.

o Ἐκ Ῥώμης] Hausimus id ex *Lugd. Bat.* HAV.

p Τοῦ Σέξτου] *Lugd. Bat.* τὴν τοῦ Σέξου.

q Κατασχὼν τὴν ἀρχὴν] Statim à Pompeji morte honores in Cæsarem effusi erant, & quamvis extra Italiam esset, præturam iniit. Ut recte hinc principatum illius *Josephus* arcessiverit, tres annos cum dimidio illi assignans. *Usserius*, p. 337.

r Ἐκ Ῥώμης,] Ἐκ Ῥώμης insertum dedi ex *Vat. Epiphan.* & *Zonar.* ἐξ Ἰταλίας l. I. de *Bello Jud.*

s Τὸ περὶ τὴν Ἀπάμειαν στρατόπεδον·] Τὰ περὶ τ. Α. στρατόπεδα *Vat.* & *Busb.*

t Μάρκον,] Vel Μοῦρκον. SPANH.

v Ἑπτακόσια τάλαντα ἀργυρίου] In Lemmate XXVII. ὀκτακόσια.

x Ὅσα ἦν αὐτῷ προστεταγμένα,] Nempe 100 Talenta ἁλωσ. lib. I. c. II. §. 2. SPANH.

y Ἐξανδραποδίζεται Κάσσιος·] Ἐξηνδραπόδισε τότε Κάσσιος *Busb.*

z Γόφνα] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. I. §. 5. & lib. 5. c. 2. §. I. SPANH.

a Ἐμμαοῦς,] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. XI. §. 2. SPANH.

b Λύδδα καὶ Θαμνά.] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. II. §. 2. SPANH.

c Ἐπ' ὀργῆς Κάσσιος] Ὑπ' ὀργῆς *Vat.*

d Εἰ μὴ —— τάλαντα] Ab Antipatro data illi C. Talenta ἁλωσ. lib. I. c. XI. §. 2. SPANH.

e Μάλιχος] Ita *Busb. Vat.* & *Vet. Interpr.* μάλιστα ἐπ. in *Editis Aliisque.*

f Ἔλαθε τὸν Ἀντίπατρον] Ἐλάνθανε, & mox ἀλλ' αἰσθόμενος ἐκεῖνος ἐχώρει *Busb.* ἀλλ' αἰσθόμενος habet *Vat.*

* *Sibi negotium non succedere,*] *Vel*, rei *tentatæ* difficultatem.

g Μάρκου] Vel Μούρκου vid. ἁλωσ. lib. I. c. 10. §. 10. SPANH.

h Μάρκος,] Μοῦρκος. SPANH.

i Τὴν ἐπιμέλειαν ἅπασαν] Τήν τε ἐπιμ. *Busb.*

k Ἐνεχείρισαν Ἡρώδῃ,] Ita cum *Cod. Busb.* ἐνεχείρησαν in *ceteris.*

l Τὸ

πις καὶ δύναμιν ἱππικὴν τε καὶ πεζικήν· ὑποσχόμενοι δὲ καὶ βασιλέα τῆς Ιουδαίας ἀναδείξειν μετὰ [l] τὸν πόλεμον. συνειστήκει γὰρ τότε πρός τε Αντώνιον καὶ τὸν νέον Καίσαρα. Μάλιχος δὲ τότε δείσας μάλιστα τὸν Αντίπατρον, ἐκποδὼν ἐποιεῖτο· καὶ πείσας ἀργυρίῳ τὸν Υρκανοῦ οἰνοχόον, παρ' ᾧ ἑκάτεροι εἱστιῶντο, [m] φαρμάκῳ κτείνει τὸν ἄνδρα. καὶ, ὁπλίτας ἔχων, ηὐτρέπιζε τὰ κατὰ τὴν πόλιν. γνόντων δὲ τὴν ἐπιβουλὴν τὴν κατὰ τοῦ πατρὸς Ηρώδου καὶ Φασαήλου, καὶ χαλεπῶς ἐχόντων, [n] ἠρνεῖτο πάντα ὁ Μάλιχος, καὶ ἔξαρνος ἦν τοῦ φόνου. καὶ Αντίπατρος μὲν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διενεγκὼν, καὶ τῇ περὶ τὴν πατρίδα σπουδῇ, τοῦτον ἐτελεύτησε τὸν τρόπον. τῶν δὲ παίδων αὐτοῦ Ηρώδης μὲν εὐθὺς ἔγνω τιμωρεῖν τῷ πατρὶ, μετὰ στρατιᾶς ἐπὶ Μάλιχον ἐλθών. Φασαήλῳ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ δόλῳ μᾶλλον ἐδόκει περιγίνεσθαι τἀνδρὸς, μὴ πολέμου κατάρχειν νομισθῶσιν ἐμφυλίου. τήν τε οὖν ἀπολογίαν [o] Μαλίχου προσδέχεται, καὶ πιστεύειν ὑποκρίνεται, μηδὲν αὐτὸν περὶ τὸν Αντιπάτρου κακουργῆσαι θάνατον, [p] τάφον δὲ ἐκόσμει τῷ πατρί. καὶ παραγινόμενος Ηρώδης εἰς Σαμάρειαν, καὶ καταλαβὼν αὐτὴν κεκακωμένην, [q] ἀνεκτᾶτο καὶ τὰ νείκη διέλυσε τοῖς ἀνθρώποις.

έ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ, ἐνστάσης τῆς ἐν Ιεροσολύμοις ἑορτῆς, παραγίνεται σὺν τοῖς στρατιώταις εἰς τὴν πόλιν· [r] καὶ δείσας Μάλιχος, ἔπεισεν Υρκανὸν μὴ ἐπιτρέπειν αὐτῷ εἰσιέναι. καὶ πείθεται μὲν Υρκανός· προβέβληται δὲ αἰτίαν τῆς ἀποκωλύσεως τὸ μὴ δεῖν [s] ὄχλον ἀλλοδαπὸν ἁγνεύοντος εἰσδέχεσθαι τοῦ πλήθους. ὀλίγον δὲ φροντίσας Ηρώδης τῶν ἀγγέλων, νύκτωρ εἴσεισιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ φοβερὸς μὲν ἦν τῷ Μαλίχῳ· ὁ δὲ οὐκ ἀνίησι τὴν ὑπόκρισιν, ἀλλ' ἐδάκρυε τὸν Αντίπατρον καὶ ἀνεκαλεῖτο φανερῶς [t] ὡς φίλος, κρύφα δὲ φυλακὴν τοῦ σώματος ἐποιεῖτο. ἔδοξε δὲ καὶ τοῖς περὶ Ηρώδην μὴ ἀπελέγχειν αὐτοῦ τὴν προσποίησιν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς, εἰς τὸ ἀνύποπτον, ἀντιφιλοφρονεῖσθαι τὸν Μάλιχον.

ς'. Κασσίῳ μέντοι περὶ τῆς τελευτῆς [v] τοῦ πατρὸς Ηρώδης [x] ἐπέσταλκε. κἀκεῖνος, εἰδὼς οἷος εἴη τὸν τρόπον Μάλιχος, ἀντεπέστειλε τιμωρεῖν τῷ πατρί· καὶ λάθρα διαπέμπει πρὸς τοὺς ἐν Τύρῳ χιλιάρχους, κελεύων αὐτοὺς συμπράττειν Ηρώδῃ, [y] δίκαια μέλλοντι πράξειν. ὡς δὲ Λαοδίκειαν ᾑρηκότος Κασσίου, [z] πρὸς αὐτὸν ἀπῄεσαν κοινῇ, στεφάνους τε αὐτῷ καὶ χρήματα κομίζοντες, Ηρώδης μὲν προσεδόκα δώσειν τὸν Μάλιχον τιμωρίαν ἐκεῖ γινόμενον. ὁ δὲ περὶ Τύρον τῆς Φοινίκης ὑπειδόμενος τὸ πρᾶγμα, μειζόνων [a] ἐφήπτετο· καὶ, τοῦ παιδὸς [b] αὐτοῦ ὁμηρεύοντος ἐν Τύρῳ, παρελθὼν εἰς τὴν πόλιν, ἔγνω [c] τοῦτόν τε ὑπεκκλέψαι, καὶ εἰς τὴν Ιουδαίαν ἀπαίρειν, σπεύδοντός τε ἐπ' Αντώνιον Κασσίου, τὸ ἔθνος ἀποστήσας, αὐτὸς τὴν ἀρχὴν καθέξειν. τοῖς δὲ βεβουλευμένοις ὅ, τε δαίμων ἀντέπραξε, καὶ δεινὸς ὢν Ηρώδης, τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ κατανοήσας, προαπέμψας θεράποντα, τῷ μὲν δοκεῖν ἐπὶ δείπνου παρασκευὴν, καὶ γὰρ ἑστιάσειν αὐτοὺς ἅπαντας προείρηκει, τῇ δὲ ἀληθείᾳ πρὸς τοὺς χιλιάρχους, [d] ἐξελθεῖν ἐπὶ Μάλιχον πείθει μετὰ ξιφιδίων. οἱ δὲ ἐξελθόντες, καὶ πλησίον τῆς πόλεως αὐτῷ περιτυχόντες ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, κατακεντοῦσι τὸν ἄνδρα. Υρκανὸς μὲν οὖν, [e] ὑπ' ἐκπλήξεως

ta ei classe, & equestribus pedestribusque copiis. polliciti etiam Judaeae regem eum creaturos post bellum, quod tunc *illis* cum Antonio & juvene Caesare ortum erat. Malichus vero tum maxime veritus Antipatrum, è medio *eum* tollere curabat: cumque *id* pecunia persuasisset pocillatori Hyrcani, apud quem uterque epulabatur, veneno necat hominem. atque, armatos in promptu habens, res urbanas componebat. Caeterum cum insidias patri *suo* factas rescivissent Herodes & Phasaëlus, & graviter ferrent, negabat omnia Malichus, & caedem *strenue* inficiabatur. Et quidem Antipater, qui pietate & justitia & studio in patriam excellebat, hoc modo interiit. Ex filiis autem ejus Herodes protinus * patrem vindicare statuit, cum exercitu contra Malichum profectus. At Phasaëlo natu grandiori potius videbatur hominem astu circumvenire, ne civile bellum incepisse putarentur. Itaque *ille* Malichi defensionem accipit, seque credere simulat illum in Antipatri nece nihil maleficii admisisse, patrique sepulchrum adornabat. Interim Herodes, cum Samariam venisset, eamque afflictam offendisset, *urbem* recreabat & hominum dissidia composuit.

Antipater ex insidiis à Malicho occisus.

Herodes statuit patris mortem ulcisci.

5. Non multo autem post, instante Hierosolymis † festo, venit cum militibus in urbem: & Malichus *eum* veritus suasit Hyrcano, ut eum intrare non sineret. Et quidem Hyrcanus ita fecit: idque per speciem prohibendi alienigenarum turbam in lustratam multitudinem admitti. At Herodes, nulla nunciorum ratione habita, noctu ingreditur in urbem, & Malicho quidem terrorem incutiebat: ille vero nihil de simulatione remittit, sed Antipatrum plorabat, & palam ut amicus inclamabat, sed clam corporis sui custodiam agebat. Herodi autem visum est ejus simulationem non coarguere; sed, ad tollendam suspicionem, eum vicissim comiter accipere.

Hierosolyma ingreditur.

Malichum ex simulatione comiter accipit.

XX.

6. Attamen ad Cassium de obitu patris scripsit Herodes. Atque ille, sciens quo ingenio esset Malichus, Herodi rescripsit, ut patrem ulcisceretur: & tribunis, qui Tyri erant, clam mandata mittit, ut Herodem ipsi adjuvarent, ‡ quatenus aequa facturus esset. Capta autem à Cassio Laodicea, cum communiter ad ipsum ivissent, coronas ei & pecuniam ferentes, sperabat quidem Herodes fore, ut postquam eò veniret Malichus poenas daret. Ille vero, apud Tyrum Phoeniciae rem suspectam habens, majora moliri coepit: &, cum filius ejus Tyri obses servaretur, in animum induxit ut ingressus in urbem eum surriperet, & in Judaeam proficisceretur, &, dum properaret adversus Antonium Cassius, gente ad defectionem perducta, potentatum ipsemet occuparet. Sed consiliis ejus & Deus restitit, & Herodes homo astutus, animadverso illius proposito, per famulum praemissum, specie ad parandam coenam (nam omnes ad convivium invitaverat) re autem vera ad tribunos, persuadet illis ut ad Malichum cum pugionibus egrederentur. Illi vero egressi, eumque in littore prope urbem nacti, hominem transfodiunt. Quo facto ita quidem attonitus est Hyrcanus, ut vox ejus

Cassio placet ut Herodes patrem ulcisceretur.

Malichus astute agit.

Herodis tamen astutia occiditur.

l Τὸν πόλεμον.] Illud τὸν è *MSS. Busb.* & *Vat.* ut & mox τοῦ post κατὰ ante πατρὸς.

m Φαρμάκῳ κτείνει τὸν ἄνδρα.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. XI. §. 4. SPANH.

n Ηρνεῖτο πάντα] Ηρνεῖτο πάλιν ὁ M. *Vat.*

* *Patrem vindicare statuit*,] *Al.* parentare patri.

o Μαλίχου προσδέχεται,] Τὴν Μαλίχου *Vat.*

p Τάφον δὲ ἐκόσμει τῷ πατρί.] Τάφον τε κοσμεῖ τῷ πατρὶ *Busb.*

q Ανεκτᾶτο καὶ τὰ νείκη] Ita *Busb.* & *Vet. Interpr.* ἀνακτᾶται *Gall.* ἀνακτᾶ τε in *Editis.*

† *Festo*,] *Sc.* Pentecostes.

r Καὶ δείσας Μάλιχος,] Καὶ δείσας ὁ Μάλιχος ἀνέπεισεν *Busb.*

s Οχλον —— πλήθους.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. XI. §. 6. SPANH.

t Ως φίλος,] Ως φίλον *Zonar.* & *Vet. Interpr.*

v Τοῦ πατρὸς Ηρώδης] Illud τοῦ è *MSS.*

x Επέσταλκε.] Επέστειλε *Busb.* & mox ἀντεπιστέλλει.

y Δίκαια μέλλοντι πράξειν.] Επὶ δικαίαν πρᾶξιν *Busb.*

‡ *Quatenus aequa facturus esset.*] Non *quatenus*, vel sub aliqua conditione, sed omnino justum aliquid, quodque ipse probabat, acturum. HAV.

z Πρὸς αὐτὸν ἀπῄεσαν κοινῇ,] Αμφω (ἤτοι Μάλιχος καὶ Ηρώδης) πρὸς αὐτὸν ἀπῄεσαν, *Zonar.*

a Εφήπτετο·] *Lugd. Bat.* ἥπτετο.

b Αὐτοῦ] *L. B.* αὐτῷ.

c Τοῦτόν τε ὑπεκκλέψαι,] Τοῦτον ἀποκλέψαι *Busb.*

d Εξελθεῖν ἐπὶ Μάλιχον] Λάθρα ἐξελθεῖν *Busb.*

e Υπ' —— ἐτράπη.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. XI. §. 8. SPANH.

ejus defecerit. Ubi autem ægre ad se rediit, quærit ab Herode quidnam accidisset, & quis Malichum occidisset. Cumque illi Cassium id jussisse

Factum laudat Hyrcanus.

dixissent, laudavit factum: hominem enim nequam exstitisse, & patriæ insidiatorem. Et has quidem pro scelere in Antipatrum admisso pœnas persolvit Malichus.

τοῦ γεγονότος εἰς [f] ἀφωνίαν ἐτράπη. μόλις δ' ἀνενεγκὼν, ἐπυνθάνετο τῶν περὶ τὸν Ηρώδην, [g] τί ποτ' εἴη τὸ γεγενημένον, καὶ τίς ὁ Μάλιχον ἀνῃρηκώς; εἰπόντων δὲ Κάσσιον τοῦτο προστάξαι, ἐπῄνησε τὸ ἔργον· πονηρὸν γὰρ εἶναι πάνυ, καὶ τῆς πατρίδος ἐπίβουλον. καὶ Μάλιχος μὲν ταύτην ὑπὲρ τῆς εἰς Αντίπατρον παρανομίας δίκην ἐξέτισε.

Tumultus in Judæa motus ab Felice.

7. Cassio autem ex Syria profecto, oritur in Judæa tumultus. Felix enim relictus Hierosolymis cum exercitu, in Phasaëlum impetum fecit, & populus arma sumpsit. Herodes vero Fabium adibat Damasci præfectum: volensque ad fratrem currere, morbo impeditur, donec Phasaëlus per se supe-

Superatur Felix.

ratum Felicem compellit in turrim, ac deinde per compositionem dimittit, & Hyrcanum accusabat, quod multis per eos beneficiis affectus hostes adjuvet. nam Malichi frater non pauca tum loca, ad defectionem perducta, præsidio tenebat, in quibus & Masadam omnium munitissimum. Haud ita multo post Herodes, cum convaluerat, illuc venit; & eum, de omnibus quæ tenebat locis deturbatum, * per compositionem dimisit.

ζ'. Κασσίου δ' ἐκ Συρίας ἀπάραντος, ταραχὴ γίνεται κατὰ τὴν Ιουδαίαν. [h] Ελιξ γὰρ, ὑπολειφθεὶς ἐν Ιεροσολύμοις μετὰ στρατιᾶς, ὥρμησεν ἐπὶ Φασάηλον, ὅ, τε δῆμος ἐν ὅπλοις ἦν. Ηρώδης δὲ παρὰ Φάβιον ἐπορεύετο ἐν [i] Δαμασκῷ στρατηγοῦντα, καὶ βουλόμενος προσδραμεῖν πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὑπὸ νόσου κωλύεται, ἕως οὗ Φασάηλος, [k] δι' αὑτοῦ [l] Ελικος κρείττων γενόμενος, κατακλείει μὲν αὐτὸν εἰς πύργον, εἶτα δὲ ὑπόσπονδον ἀφίησι, τόν τε Υρκανὸν ἐμέμφετο, [m] ὡς πολλὰ μὲν εὖ παθόντα ὑπ' αὐτῶν, συμπράττοντα δὲ τοῖς ἐχθροῖς. ὁ γὰρ ἀδελφὸς Μαλίχου τότε ἀποστήσας οὐκ ὀλίγα χωρία ἐφρούρει, καὶ [n] Μασάδαν τὸ πάντων ἐρυμνότατον. ἐπὶ μὲν οὖν [o] τούτων [p] ῥαΐσας ὁ Ηρώδης ἐκ τῆς νόσου παραγίνεται, καὶ ἀφελόμενος αὐτὸν πάντα ὅσα εἶχε χωρία, ὑπόσπονδον ἀπέλυσεν.

XXI.

CAP. XII.

Antigonum Aristobuli filium ex Judæa pellit Herodes: & multa pecunia Antonium sibi conciliavit ubi in Bithyniam venit, qui propterea Herodem accusare volentes non admisit. Quænam Tyriis pro Judæis scripsit Antonius.

Antigonum in Judæam reducit Ptolemæus Mennæi filius.

ANtigonum autem, Aristobuli *fratris Hyrcani* filium, qui exercitum coëgerat & Fabium sibi pecuniis conciliaverat, *in Judæam* reducit Ptolemæus Mennæi filius, propter affinitatem. Quin etiam ei auxilium ferebat Marion, quem Tyriorum tyrannum Cassius reliquerat. nam homo ille, cum *quidem* Syriam occupasset, tyrannorum do-

Marion in Antigoni gratiam in Galilæam irrumpit.

minatu *eam* custodivit. Marion vero in Galilæam etiam, quæ vicina erat, irruptionem fecit; & tribus castellis potitus ea præsidiis munivit. Sed & eum aggressus Herodes, omnibus quidem privavit, Tyriorum vero præsidia benigne dimisit, nonnullis etiam dona dedit ex sua erga civitatem be-

Antigonum vincit Herodes & ex Judæa pellit.

nevolentia. His confectis occurrit Antigono, & prælio cum eo congressus victoriam reportat, atque † *eum* jamjam extremos Judææ fines ingressum *inde* depulit. Postquam vero Hierosolyma ve-

Ab Hyrcano & Hierosolymitanis honorifice excipitur.

nit, Hyrcanus eum & populus coronis redimivit. Erat autem jam per sponsalia gener factus Hyrcani: eoque magis eum tuebatur, quod erat ducturus in

Mariamne Hyrcani neptis Herodi desponsata.

matrimonium filiam Alexandri Aristobuli filii, Hyrcani ex filia neptem; ex qua *postea* pater factus est trium filiorum & duarum filiarum. Duxerat

ΚΕΦ. ιβ'.

Αντίγονον τὸν Αριστοβούλου τῆς Ιουδαίας ἐκβάλλει Ηρώδης· καὶ Αντώνιον ἐν Βιθυνίᾳ παραγεγονότα πολλοῖς χρήμασιν ἐθεράπευσεν, ὃς διὰ τοῦτο τοὺς κατηγορεῖν Ηρώδου βουληθέντας οὐκ ἐδέξατο. οἷα Τυρίοις ὑπὲρ Ιουδαίων ἔγραψεν Αντώνιος.

ΑΝτίγονον δὲ τὸν Αριστοβούλου, στρατιὰν ἀθροίσαντα, καὶ Φάβιον τεθεραπευκότα χρήμασι [q] κατάγει Πτολεμαῖος ὁ Μενναίου διὰ τὸ κῆδος. συνεμάχει δ' αὐτῷ [r] Μαρίων, ὃν Τυρίων καταλελοίπει Κάσσιος τύραννον. [s] τυραννίσι γὰρ διαλαβὼν τὴν Συρίαν οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐφρούρησεν. ὁ δὲ Μαρίων καὶ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ὅμορον οὖσαν, ἐνέβαλε, καὶ τρία καταλαβὼν ἐρύματα, διὰ φρουρᾶς εἶχεν. ἐλθὼν δὲ καὶ ἐπὶ τοῦτον Ηρώδης, [t] ἅπαντα μὲν [v] αὐτὸν ἀφείλατο· τοὺς δὲ Τυρίων φρουροὺς φιλανθρώπως ἀπέλυσεν, ἔστιν οἷς καὶ [x] δωρεὰς δοὺς διὰ τὸ πρὸς τὴν πόλιν εὔνουν. ταῦτα διαπραξάμενος ὑπηντήσεν Αντιγόνῳ, καὶ μάχην αὐτῷ συνάψας νικᾷ, καὶ [y] ὅσον οὔπω τῶν ἄκρων ἐπιβάντα τῆς Ιουδαίας ἐξέωσεν. εἰς Ιεροσόλυμα δὲ παραγινόμενον στεφάνοις [z] ἀνέδει Υρκανός τε καὶ ὁ δῆμος. [a] ἐγεγάμβρευτο δὲ ἤδη καθ' ὁμολογίαν τῷ Υρκανοῦ γένει, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον αὐτοῦ [b] προείστηκε, [c] μέλλων ἄγεσθαι τὴν Αλεξάνδρου τοῦ Αριστοβούλου θυγατέρα, Υρκανοῦ δὲ θυγατριδῆν, ἐξ ἧς πατὴρ γίνεται [d] τριῶν μὲν ἀρρένων, δύο δὲ θηλειῶν. ἠγάγετο δὲ

f Αφωνίαν ἐτράπη,] Ita cum *Busb.* ἀφωνείαν in *reliquis.*

g Τί ποτ' εἴη] *L. B.* ὅ, τι &c.

h Ελιξ γὰρ,] Ita *Busb.* & in *lib.* 1. *de Bello Jud* atque in *Epiphanii* libris *Felix*, aspiratione in digamma mutatâ. In *Editis Josephi* hîc loci & *reliquis MSS.* Ελιξ cum spiritu leni, & *Elichus* in *Pseud-Hegesippo.*

i Δαμασκῷ στρατηγοῦντα] De Bello l. 1. c. 12. §. 1. eodem modo loquitur. SPANH.

k Δι' αὑτοῦ] Βίᾳ τοῦ Ελικος κρείττων *Busb.*

l Ελικος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12 §. 1. SPANH.

m Ως πολλὰ μὲν] *L. B.* πόλλα μὲν.

n Μασάδαν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 1. SPANH.

o Τούτων] *L. B.* τοῦτο.

p Ραΐσας] Vid. ἁλωσ. lib. 1 c. 33. § 1. SPANH.

* *Per compositionem dimisit.*] Sub pactionis fœdere *Epiphan.*

q Κατάγει] Ita *Busb.* & forsan *Epiphanius*, qui vertit, *ad Judæam ducebat.* atque hoc modo legendum esse conjiciebat Cl. *Lowthius*, quod cap. 13. §. 3. κατάγοντες Αντίγονον, *regnum Antigono asserentes*, habeamus. in *Editis Aliisque* κτᾶται, *sibi asciscit*, sicuti vertit *Castalio.* HUDS. In *Lugd. Bat.* κατῆγε, etiam satis bene. HAV.

r Μαρίων, —— τύραννον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 2. SPANH.

s Τυραννίσι γὰρ λαβὼν] Ita rescribendum censui ex lib. 1. de Bello *Jud.* ubi τυραννίσι πᾶσαν διαλαβὼν τὴν Συρίαν, *qui tot Syriæ tyrannos præfecerat*, prout vertit *Rufinus.* τυραννίδι in *Editis* & *MSS.* qua lectione admissa, vertendum *occupatam per vim Syriam præsidiis munivit.* HUDS. Itaque quum in *L. B.* etiam clare διαλαβὼν exstet, alterum λαβὼν, ut spurium, pariter ejeci. HAV.

t Απαντα μὲν αὐτὸν ἀφείλατο·] Αφείλατο τὸν πολέμιον infr. c. 13. §. 10. SPANH.

v Αὐτὸν ἀφείλατο·] Ita *Busb.* & *Vat.* prout supra post παραγίνεται, καὶ αὐτῷ in *cæteris.*

x Δωρεὰς δοὺς] Δῶρα solus *Busb.*

y Οσον οὔπω τῶν ἄκρων ἐπιβάντα] Αντιγόνῳ ἄρτι τῶν ἄκρων τῆς Ιουδαίων γῆς ἐπιβάντι ὑπαντήσας, μάχῃ ἐνίκησε καὶ τῶν ὁρίων ταύτης ἐξέωσεν, *Zonar.*

† Eum *jamjam extremos Judææ fines ingressum* inde *depulit.*] *Al.* ex ipso, quo ferme processerat, Judææ fastigio eum depulit.

z Ανέδει Υρκανός τε] Ανέδουν *Busb.* *L. B.* στεφάνους ἀνέδουν.

a Εγεγάμβρευτο δὲ] Επιγαμβρεύεται *Busb.* ut & *L. B.*

b Προείστηκε,] Προειστήκει *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

c Μέλλων ἄγεσθαι τὴν Αλεξάνδρου] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Gall.* μέλλον *Editorum* forsan ferri potest, nominativo pro genitivo absoluto adhibito, more Attico.

d Τριῶν —— θηλειῶν.] Herodis è priori uxore Antipater, è

ἦ καὶ πρότερον γυναῖκα [e] δημότιν, [f] Δορὶν ὄνομα, ἐκ τοῦ ἔθνους, ἐξ ἧς αὐτῷ πρεσβύτατος γίνεται παῖς, Ἀντίπατρος.

β'. Κάσσιον μὲν οὖν χειροῦνται Ἀντώνιός τε καὶ Καῖσαρ περὶ [g] Φιλίππους, ὡς καὶ παρ' ἄλλοις δεδήλωται. μετὰ δὲ τὴν νίκην Καῖσαρ [h] ἐπὶ μὲν [i] Γαλλίας ἐχώρει, Ἀντώνιος δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπῆρε. γενομένῳ δ' ἐν τῇ Βιθυνίᾳ αἱ πανταχόθεν ἀπήντων πρεσβεῖαι. παρῆσαν δὲ καὶ Ἰουδαίων οἱ ἐν τέλει, κατηγοροῦντες τῶν περὶ Φασάηλον καὶ Ἡρώδην, [k] πρόσχημα μὲν εἶναι λέγοντες τῆς βασιλείας Ὑρκανὸν, τούτους δὲ τὴν πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν. Ἡρώδην δὲ Ἀντώνιος διὰ πολλῆς εἶχε τιμῆς, ἐλθόντα πρὸς αὐτὸν ἐπ' ἀπολογίᾳ τῶν κατηγορούντων, καὶ διὰ τοῦτο συνέβη μηδὲ λόγου τυχεῖν τοὺς ἀντιστασιώτας. διεπέπρακτο δὲ τοῦτο χρήμασιν Ἡρώδης παρ' Ἀντωνίου. ἐπεὶ δ' εἰς Ἔφεσον ἧκεν Ἀντώνιος ἔπεμψεν Ὑρκανὸς ὁ ἀρχιερεὺς καὶ τὸ ἔθνος [l] τὸ ἡμέτερον πρεσβείαν πρὸς αὐτόν· στέφανόν τε κομίζουσαν χρυσοῦν, καὶ παρακαλοῦσαν τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ Κασσίου Ἰουδαίους, οὐ νόμῳ πολέμου, γράψαντα τοῖς κατὰ τὰς ἐπαρχίας, ἐλευθέρους ἀπολῦσαι, καὶ τὴν χώραν, ἣν ἐν τοῖς Κασσίου καιροῖς ἀφῃρέθησαν, ἀποδοῦναι. ταῦτα κρίνας Ἀντώνιος δίκαια τοὺς Ἰουδαίους ἀξιοῦν, παραχρῆμα ἔγραψεν Ὑρκανῷ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις, ἐπέστειλε δὲ ἅμα καὶ [m] Τυρίοις διάταγμα περιέχον [n] ταῦτα.

γ'. "ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ αὐτοκράτωρ Ὑρκανῷ ἀρχιερεῖ καὶ ἐθνάρχῃ τῶν Ἰουδαίων χαίρειν. εἰ ἔρρωσθε,
"εὖ ἂν ἔχοι, ἔρρωμαι δὲ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ στρατεύμα-
"τος. Λυσίμαχος Παυσανίου, καὶ Ἰώσηπος Μενναίου,
"καὶ Ἀλέξανδρος Θεοδώρου, πρεσβευταὶ, ἐν Ἐφέσῳ
"μοι συντυχόντες, τήν τε ἔμπροσθεν ἐν Ῥώμῃ τελεσθεῖ-
"σαν αὐτοῖς πρεσβείαν [o] ἀνανεώσαντο, καὶ τὴν νῦν ὑπὲρ
"σοῦ καὶ τοῦ ἔθνους σπουδαίως διέθεντο, ἣν ἔχεις εὔνοιαν πρὸς
"ἡμᾶς ἐμφανίσαντες. πεπεισμένος οὖν καὶ ἐκ τῶν πραγμά-
"των, καὶ ἐκ τῶν λόγων, ὅτι οἰκειότατα ἔχετε πρὸς ἡμᾶς,
"καὶ τὸ [p] ἀραρὸς ὑμῶν ἦθος καὶ τὸ θεοσεβὲς κατανοήσας,
"ἴδιον [q] ἥγημαι. καταδραμόντων δὲ τὴν Ἀσίαν ἅπασαν τῶν
"ἐναντιωθέντων ὑμῖν τε καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων, καὶ μή-
"τε πόλεων μήτε [r] ἡρώων ἀποσχομένων, μήτε ὅρκους
"οὓς [s] ἐποιήσαντο φυλαξάντων, ἡμεῖς, ὡς οὐχ ὑπὲρ
"ἰδίου μόνον ἀγῶνος, [t] ἀλλ' ὑπὲρ ἁπάντων κοινοῦ,
"τοὺς αἰτίους καὶ τῶν εἰς ἀνθρώπους παρανομιῶν καὶ
"τῶν εἰς Θεοὺς ἀνομημάτων ἠμυνάμεθα· [v] δι' ἃ καὶ τὸν
"ἥλιον [x] ἀπεστράφθαι δοκοῦμεν, ὃς καὶ αὐτὸς ἀηδῶς ἐπεῖ-
"δε τὸ ἐπὶ Καίσαρι [y] μύσος. ἀλλὰ [z] καὶ τὰς ἐπιβουλὰς
"αὐτῶν τὰς θεομάχους, ἃς ὑπεδέξατο ἡ Μακεδονία,
"[a] καθάπερ ἴδιος [b] αὐτὸς τῶν ἀνοσίων τολμημάτων [c] ἀὴρ,
"καὶ τὴν σύγχυσιν τῆς ἡμιμανοῦς [d] κακοήθως γνώμης,
"ἣν κατὰ Φιλίππους τῆς Μακεδονίας συνεκρότουν,

etiam prius uxorem plebejam, nomine Dorim, popularem, ex qua filium sustulit natu maximum Antipatrum.

XXII.

2. Cæterum Cassium Antonius & Cæsar in *campis* Philippicis vicerunt, sicut & ab aliis demonstratum est. Post victoriam autem Cæsar in Galliam profectus est, Antonius in Asiam inde movit. Atque ubi venit in Bithyniam, occurrebant ei undique legationes. Aderant etiam & Judæorum primarii, qui Phasaëlum & Herodem accusarent, dicentes Hyrcanum quidem regni speciem habere, illos vero omnem potestatem tenere. Herodem autem Antonius habebat in magna existimatione, qui ad eum venerat, ut semet contra accusatores defenderet; eamque ob causam accidit, ut ne dicendi quidem locum adversarii obtinuerint. id enim pecuniæ largitione Herodes ab Antonio impetraverat. Ut autem Ephesum venit Antonius, misit Hyrcanus pontifex & natio nostra legationem ad eum, quæ ei coronam ferret auream, oraretque ut scriberet ad provinciales, ut liberos dimitterent Judæos, quos non jure belli Cassius captivos reddidisset, utque eis restitueretur ager, quo Cassii temporibus mulctati fuissent. Hæc Judæorum postulata æqua esse judicans Antonius, confestim scripsit Hyrcano & Judæis, simulque Tyriis mandatum misit in hæc verba.

Antonio in Bithynia obviam veniunt Judæorum legati.

Legati accusant Phasaëlum & Herodem.

Herodes pecunia Antonium sibi conciliat.

Altera legatio ad Antonium.

3. "MARCUS ANTONIUS imperator
"Hyrcano pontifici & ethnarchæ Judæorum sa-
"lutem. Si valetis bene est, ego quoque & exer-
"citus valemus. Lysimachus Pausaniæ *filius*, Jo-
"sephus Mennæi, Alexander Theodori, legati
"*vestri*, cum apud Ephesum me convenissent, &
"eandem quam prius Romæ gesserant legationem
"renovarunt, & quam illis nunc mandasti dili-
"genter obierunt, cum testificatione tuæ erga
"nos benevolentiæ. Cum itaque tam ex rebus
"quam verbis persuasum habuerim, vos animo esse
"in nos amicissimo, vestrosque mores constantes
"& pietatem reputaverim, meam rem *quidem* agi
"existimo. Quoniam vero nostri atque populi
"Romani adversarii incursibus vastarunt totam A-
"siam, & neque civitatibus neque Divorum fanis
"manus abstinuerunt, neque fidem jurejurando
"datam servarunt, nos, ut qui non pro nostra
"tantum salute, sed communi omnium dimicave-
"rimus, eos vindicta persequuti sumus, qui & in-
"juriarum erga homines & flagitiorum in Deos
"auctores exstiterunt; propter quæ solem etiam
"aversum fuisse credimus, qui & ipse scelus in
"Cæsarem admissum invitus aspexit. Quin & in-
"sidias illorum cœlo minantes, quas Macedonia
"excepit, ceu propria impiorum facinorum regio,
"& colluviem hominum animi malignitate furen-
"tium, quam ad Philippos Macedoniæ congrega-
"bant,

M. Antonii responsum ad legationem.

è secunda seu Mariamne tres filii & duæ filiæ. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 2. *Zonaras* autem *Annal.* Tom. 1. p. 228. C. εἶχε δὲ πρότερον ἑτέραν γυναῖκα δημότιν, Δορίδα καλουμένην. SPANH.

e Δημότιν,] *Coccejus* mavult δημότιν.

f Δορὶν ὄνομα,] Ita *Busb.* & in lib. 1. *de Bello Jud.* Δορὶν in *cæteris.*

g Φιλίππους] Post Φιλίππους in suo *Codice* habuisse videtur *Epiphan.* ὡς καὶ ἐν ἄλλοις δεδήλωται. nam vertit, *sicut & ab aliis demonstratum est.* HUDS. Adstipulante itaque *Epiphanio* Codice nostro *Lugd. Bat.* reposuimus ejus lectionem, atque versionem interpolavimus. HAV.

h Ἐπὶ] Illud μὲν ex *MSS.*

i Γαλλίας] Ἐπ' Ἰταλίας ex lib. 1. *de Bello Jud.* pro ἐπὶ Γαλλίας hic loci rescribendum esse monuit Cl. *Aldrichius.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 4. SPANH.

k Πρόσχημα ——— Ὑρκανὸν,] Vide quæ noto ad Julium Cæsarem p. 354. & Philon. in Flaccum p. 968. A. SPANH.

l Τὸ ἡμέτερον πρεσβείαν] Illa τὸ ἡμέτερον absunt *Hen.* & *Busb.*

m Τυρίοις] M. Antonii literæ ad Tyrios pro Judæis infra §. 4. SPANH.

n Ταῦτα.] Mallem ταὐτά.

o Ἀνανεώσαντο,] Ἀνενεώσαντο solus *Hen.*

p Ἀραρὸς] Μένειν ἀραρότως *Æschyl.* Suppl. v. 952. SPANH.

q Ἥγημαι.] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἡγήσομαι in *reliquis.*

r Ἡρώων] *Lugd. Bat.* ἱερῶν.

s Ἐποιήσαντο] *L. B.* ἐποίησαν.

t Ἀλλ' ὑπὲρ ἁπάντων] Ἀλλ' ὡς ὑπὲρ πάντων *Hen.*

v Δι' ἃ ——— μύσος.] Vid. Plutarchum in M. Antonio. SPANH.

x Ἀπεστράφθαι δοκοῦμεν,] Ita *Hen.* ἀπεστράφθαι in *Editis Aliisque.*

y Μύσος.] Antea erat μῖσος & in *Editis* & *MSS.* quod ferri non potest. proculdubio levicula cum mutatione μύσος legendum. HUDS. & COCC.

z Καὶ τὰς ἐπιβουλὰς] Illud καὶ reposui, quod ex hoc loco excidisse suspicor, & in versum sequentem irrepsisse. nam antea erat, ἀλλὰ τὰς ἐπ. α. τ. θ. ἃς ὑ. ἡ. M. καὶ καθάπερ. nostræ conjecturæ aliquantulum favet *Hen.* qui καὶ ante καθάπερ non agnoscit.

a Καθάπερ] *Gen.* καὶ καθάπερ. verum *Huds.* & *MSS.* illud καὶ non agnoscunt. HAV.

b Αὐτὸς] *L. B.* αὐτοῖς.

c Ἀὴρ,] *Gen.* ἀνὴρ.

d Κακοήθως γνώμης,] Forsan κακοήθους legendum. τῆς ἡμιμανοῦς κακοηθείας κατὰ Φιλ. *Hen.* (ut & *Lugd. Bat.*) τῆς ἡμιμανοῦς κακοήθως γνώμης κατὰ Φ. *Vat.*

e Τὴν

"bant, locis etiam opportunis occupatis & usque "ad mare montium vallo munitis, ut per unicam "veluti portam pateret aditus, Diis ipsos ob injusta molimina exitio addicentibus, vicimus. Atque Brutus, cum Philippos confugisset, & à nobis obsessus teneretur, communem cum Cassio "habuit interitum. His *merito* supplicio affectis, "pace in posterum frui licere arbitramur, *nos*que "fecisse ut Asia à bello requiescat. Pacem itaque "à Deo nobis donatam cum sociis nostris communicamus: adeoque *universum* Asiæ corpus nostrâ "victoriâ quasi è gravi valitudine nunc se recolligit. Tui igitur memor gentisque *beneficiis* augendæ, curæ mihi erit quicquid è re vestra futurum sit. Immo & literas edidi singulas per urbes, ut si qui liberi vel servi hastæ subjecti fuerint à C. Cassio, ejusve ducibus, illi dimittantur. "Voloque vobis rata esse quæcunque mea & Dolabellæ benignitate concessa habetis. Veto etiam "Tyrios vim vobis intentare; & quicquid de Judæis abreptum occupant, id totum restituendum "esse jubeo. Coronam autem, quam mittendam "curasti, accepi.

M. Antonii literæ ad Tyrios in gratiam Judæorum.

4. "MARCUS ANTONIUS imperator "Tyriorum magistratibus, senatui, populo salutem. Cum mihi Ephesi declarationem fecerint "Hyrcani pontificis & ethnarchæ legati, agros "ipsorum ditionis vos occupare dicentes, quos invasistis cum adversarii nostri rerum potirentur: "quoniam *itaque* bellum pro imperio suscepimus, "atque justitiæ & pietati prospicientes eos vindicavimus, qui neque beneficiorum memoriam neque jurisjurandi fidem servarunt, volo etiam "vos pacem colere cum sociis nostris, & quæcunque ab adversariis nostris accepistis *vobis* "non cedere, sed ipsa illis reddi à quibus ablata fuerint. Nemo enim illorum aut provinciam à senatu accepit aut exercitum, sed per "vim *omnia* sibimet arripuerunt, *aliisque erepta* "per vim largiti sunt injustitiæ suæ ministris. "Quandoquidem igitur illi *meritas* pœnas dederint, æquum censemus ut socii nostri ea quæ "ante habuerunt, nemine vetante, retineant: "vosque, si quos agros, qui Hyrcani Judæorum ethnarchæ erant vel una diecula antequam C. Cassius bello illicito moto provinciam "nostram invaserit, nunc possidetis, *eos* illi restituatis; nec ullam vim Judæis adhibeatis, quò minus valeant suis dominari. Si quid vero in vestri "defensionem ipsi dicendum habeatis, cum eò locorum venerimus, vobis licebit illud apud nos "proferre, ut qui constituimus singula sociis *nostris* æquo jure servare.

Altera ejusdem ad Tyrios literæ.

5. "MARCUS ANTONIUS imperator "Tyriorum magistratibus, senatui, populo salutem. Edictum meum ad vos misi, de quo id vobis curandum esse volo, ut illud in tabulas publicas literis Græcis Latinisque referatis, idemque "scriptum reponatis in loco maxime illustri, ut ab "omnibus legi possit. MARCUS ANTONIUS imperator, *unus* è triumviris pro rebus

M. Antonii decretum pro Judæis.

"καὶ τόπους εὐφυεῖς καταλαμβανόμενοι μέχρι θαλάττης ἀποτετειχισμένους ὄρεσιν, ὡς πύλη μιᾷ [e] τὴν "πάροδον ταμιεύσασθαι, τῶν Θεῶν [f] αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς "ἀδίκοις ἐγχειρήμασι κατεψηφισμένων, ἐκρατήσαμεν. "καὶ Βροῦτος συμφυγὼν εἰς Φιλίππους, καὶ συγκλεισθεὶς "ὑφ' ἡμῶν, ἐκοινώνησε Κασσίῳ τῆς αὐτῆς ἀπωλείας. "τούτων κεκολασμένων, εἰρήνης τὸ λοιπὸν ἀπολαύειν "[g] νομίζομεν, καὶ [h] ἀναπεπαῦσθαι τὴν Ἀσίαν ἐκ τοῦ "πολέμου. κοινὴν οὖν ποιούμεθα καὶ τοῖς συμμάχοις "τὴν [i] ὑπὸ Θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν εἰρήνην· ὥσπερ οὖν ἐκ "νόσου μεγάλης τὸ τῆς Ἀσίας σῶμα νῦν διὰ τὴν ἡμετέραν νίκην [k] ἀναφέρεται. ἔχων τοίνυν καὶ σὲ διὰ μνήμης καὶ τὸ ἔθνος αὔξειν, φροντίσω τῶν ὑμῖν [l] διαφερόντων. ἐξέθηκα δὲ καὶ [m] γράμματα κατὰ πόλεις, ὅπως "εἴ τινες ἐλεύθεροι ἢ δοῦλοι ὑπὸ δόρυ [n] ἐπράθησαν ὑπὸ "Γαΐου Κασσίου ἢ τῶν [o] ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων, ἀπολυθῶσιν οὗτοι. τοῖς τε ὑπ' ἐμοῦ δοθεῖσι καὶ Δολοβέλλα φιλανθρώπως χρῆσθαι ὑμᾶς βούλομαι. Τυρίους τε κωλύω "βιαίους εἶναι περὶ ὑμᾶς, καὶ ὅσα κατέχουσιν Ἰουδαίων, "ταῦτα ἀποκαταστῆσαι κελεύω. τὸν δὲ στέφανον, ὃν ἔπεμψας, ἐδεξάμην.

δ'. "[p] ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ αὐτοκράτωρ Τυρίων "ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. [q] Ἐμφανισάντων μοι "ἐν Ἐφέσῳ Ὑρκανοῦ τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐθνάρχου πρεσβευτῶν, χώραν αὐτῶν ὑμᾶς κατέχειν λεγόντων, εἰς ἣν "ἐνέβητε, [r] κατὰ τὴν τῶν [s] ἐναντιουμένων ἡμῖν ἐπικράτειαν· ἐπεὶ τὸν περὶ τῆς ἡγεμονίας πόλεμον ἀνεδεξάμεθα, καὶ τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων ποιούμενοι πρόνοιαν "ἠμυνάμεθα τοὺς μήτε χάριτος ἀπομνημονεύσαντας, "μήτε ὅρκους φυλάξαντας, βούλομαι καὶ τὴν ἀφ' ὑμῶν "εἰρήνην τοῖς συμμάχοις ἡμῶν ὑπάρχειν, καὶ ὅσα παρὰ τῶν ἡμετέρων ἐλάβετε ἀνταγωνιστῶν, μὴ συγχωρεῖν, "ἀλλὰ ταῦτ' ἀποδοῦναι τοῖς ἀφῃρημένοις. οὔτε γὰρ ἐπαρχίας ἐκείνων οὐθεὶς οὔτε στρατόπεδα τῆς συγκλήτου δούσης ἔλαβεν, ἀλλὰ βίᾳ καθαρπάσαντες ἐχαρίσαντο "βιαίως τοῖς πρὸς ἃ ἠδίκουν χρησίμοις αὐτοῖς γινομένοις. δίκην αὐτῶν οὖν δεδωκότων, τοὺς τε συμμάχους τοὺς ἡμετέρους ὅσα ποτ' εἶχον ἀξιοῦμεν ἀκωλύτους "διακατέχειν, καὶ ὑμᾶς εἴ τινα χωρία Ὑρκανοῦ ὄντα "τοῦ ἐθνάρχου Ἰουδαίων, πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἢ Γάϊον Κάσσιον πόλεμον οὐ συγκεχωρημένον ἐπάγοντα ἐπιβῆναι τῆς "ἐπαρχίας ἡμῶν, νῦν ἔχετε, ἀποδοῦναι αὐτῷ· βίαν τε "αὐτοῖς μηδεμίαν προσφέρειν ἐπὶ τῷ ἀσθενεῖς αὐτοὺς ποιεῖν "τῶν ἰδίων δεσπόζειν. εἰ δέ τινα ἔχετε πρὸς αὐτὸν δικαιολογίαν, ὅταν ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς τόπους, ἐξέσται "ὑμῖν ταύτῃ χρῆσθαι, ἡμῶν ἕκαστα τοῖς συμμάχοις ὁμοίως τοῖς κρίμασι φυλασσόντων.

ε'. "ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ αὐτοκράτωρ Τυρίων ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ χαίρειν. Διάταγμα ἐμὸν [t] ἀπέσταλκα "πρὸς ὑμᾶς, περὶ οὗ βούλομαι ὑμᾶς φροντίσαι, ἵν' αὐτὸ εἰς "τὰς δημοσίους [v] ἐντάξητε δέλτους, [x] γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς "καὶ Ἑλληνικοῖς, καὶ ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ ἔχητε αὐτὸ γεγραμμένον, ὅπως ὑπὸ πάντων ἀναγινώσκεσθαι [y] δυνήσεται. ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ αὐτοκράτωρ, [z] τριῶν ἀνδρῶν καταστάν-

e Τὴν πάροδον ταμιεύσασθαι,] Τὴν πᾶσαν πάροδον *Hen.*

f Αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς ἀδίκοις] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) αὐτοῖς ἐπ. ἀδ. in *reliquis*.

g Νομίζομεν] *Lugd. Bat.* ἐλπίζομεν.

h Ἀναπεπαῦσθαι τὴν Ἀσίαν] Sic *Hen.* & *Vat.* ἀναπαῦσθαι in *cæteris*.

i Ὑπὸ Θεοῦ δοθεῖσαν] Ὑπὸ τοῦ Θεοῦ *Hen.*

k Ἀναφέρεται.] *Lugd. Bat.* ἀναφέρειν.

l Διαφερόντων.] *L. B.* συμφερόντων.

m Γράμματα κατὰ πόλεις,] Ita *Hen.* & *Epiphan.* γράμμα in *reliquis*.

n Ἐπράθησαν ὑπὸ Γαΐου] Sic *MSS.* ἐπράχθησαν perperam in *Editis*.

o Ὑπ' αὐτῷ] Ὑπ' αὐτῶν solus *Hen.*

p Μάρκος —— χαίρειν.] Conf. supra §. 2. SPANH.

q Ἐμφανισάντων] Ὑπαντησάντων & mox καὶ χώραν legisse videtur *Epiphan.*

r Κατὰ —— περὶ τοῦ] Καθ' τὴν τοῦ ἐναντιωθέντων, & (versu seq) ὑπὲρ τοῦ in *Cod. Hen.* κατὰ τὴν τοῦ ἐναντιουμένων & dein ὑπὲρ τοῦ *Vat.*

s Ἐναντιουμένων] *L. B.* ἐναντιωθέντων.

t Ἀπέσταλκα] *L. B.* ἐπέσταλκα.

v Ἐντάξητε δέλτους,] Ἐντάξησθε solus *Hen.*

x Γράμμασι Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑλληνικοῖς,] Conf. supr. c. 10. §. 3. SPANH.

y Δυνήσεται.] Δύνηται *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

z Τελῶν ἀνδρῶν καταστάντων] Τυρίων in *Editis* & *MSS.* Verum illud Τυρίων in τριῶν mutavi, fretus auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *Marcus Antonius imperator & triumvir dixit.* HUDS. Forte τριῶν. v. *triumphator. Gelen.* recte *Triumvir.* COCC.

"στάντων περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων, εἶπεν. Ἐπεὶ Γάιος Κάσ-"σιος ταύτῃ τῇ [a] ἀποστάσει ἀλλοτρίαν ἐπαρχίαν κατεχομένην "[b] ὑπὸ στρατοπέδων καὶ συμμάχους ὄντας διήρπασε, καὶ ἐξεπο-"λιόρκησε τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, φίλον ὑπάρχον τοῦ Ῥωμαίων "δήμου, τὴν ἀπόνοιαν τὴν ἐκείνου τοῖς ὅπλοις κρατήσαντες, διὰ-"τάγμασι καὶ κρίμασιν ἐπανορθούμεθα [c] τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ [d] διηρ-"πασμένα, ὥστε ἀποκατασταθῆναι ταῦτα τοῖς συμμάχοις ἡ-"μῶν· καὶ ὅσα ἐπράθη Ἰουδαίων, ἤτοι σώματα ἢ [e] κτήσις, ταῦτα "ἀφεθήτω, τὰ μὲν σώματα [f] ἐλεύθερα, ὡς ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἡ "δὲ κτῆσις τοῖς [g] προτέροις κυρίοις. τὸν δ᾽ οὐχ ὑπακούσαντα "τῷ ἐμῷ διατάγματι δίκην [h] ὑφιστήσεσθαι βούλομαι· κἂν "ἁλῷ, τότε κατὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀξίαν μελήσει μοι [i] ὑπεξελ-"θεῖν τὸν οὐχ [k] ὑπακούσαντα.

ς΄. Τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο καὶ Σιδωνίοις καὶ Ἀντιοχεῦσι καὶ [l] Ἀ-ραδίοις ἔγραψε. παρεθέμεθα [m] μὲν οὖν καὶ ταῦτα δικαί-ρως, τεκμήρια [n] γενησόμενα ἧς φαμὲν Ῥωμαίους ποιήσα-σθαι προνοίας [o] ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

"publicis constitutis, dixit: Quoniam C. Cassius "in hac defectione provinciam, quæ præsidiis te-"nebatur, alienam diripuit, & socios expilavit, "& Judæorum gentem oppugnavit, populo Ro-"mano amicam, insolentia ejus armis *nostris* per-"domita, edictis & judiciis quæ ab ipso deprædà-"ta erant redintegramus, ita ut ista sociis reddan-"tur; & quæcunque Judæorum vendita fuerint, "sive corpora sive bona, illa dimittantur, corpora "quidem libera ut antea erant, bona vero ut prio-"ribus dominis cedant. quisquis autem edicto meo "non paruerit, pœnas luere volo: atque si depre-"hendatur tunc pro rei dignitate curæ mihi erit "persequendum esse contumacem.

6. Eodem etiam exemplo & Sidoniis & Antio-chensibus & Aradiis scripsit. Et quidem ista op-portune, *ut putamus*, apposuimus, ut quæ *manife-sta* futura sint curæ illius indicia, quam Romanos genti nostræ adhibuisse dicimus.

Antonius Sidoniis aliisque scripsit; ut Judæis faverent.

ΚΕΦ. ιγ΄.

Πῶς Ἀντώνιος Ἡρώδην καὶ Φασάηλον μάτην κατηγορηθέν-τας τετράρχας κατέστησεν· καὶ ὡς Πάρθοι, Ἀντίγονον εἰς τὴν Ἰουδαίαν κατάγοντες, Ὑρκανὸν καὶ Φασάηλον αἰχμαλώτους ἔλαβον. Ἡρώδου φυγή, καὶ οἷα ἔπαθον Ὑρκανὸς καὶ Φασάηλος.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα εἰς Συρίαν Ἀντωνίου παραγινομέ-νου, Κλεοπάτρα περὶ Κιλικίαν ἐντυχοῦσα δι᾽ ἔρω-τος αὐτὸν [p] ἐκεχείρωτο. καὶ δὴ πάλιν Ἰουδαίων ἑκατὸν οἱ δυνατώτατοι [q] παραγίνονται πρὸς αὐτόν, κατηγοροῦν-τες Ἡρώδου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, προστησάμενοι σφῶν αὐ-τῶν τοὺς δεινοτάτους λέγειν. ἀντέλεγε δ᾽ αὐτοῖς [r] Μεσ-σάλας ὑπὲρ τῶν νεανίσκων [s] παρόντος καὶ Ὑρκανοῦ, [t] ὃς κηδεστὴς ἐτύγχανεν ἤδη γενόμενος. ἀκροασάμενος δ᾽ ἀμ-φοτέρων Ἀντώνιος [v] ἐπὶ Δάφνης, πυνθάνεται Ὑρκανοῦ, πότεροι τοῦ ἔθνους ἄμεινον προΐστανται; φήσαντος δὲ τοὺς περὶ Ἡρώδην, Ἀντώνιος, καὶ πάλαι οἰκείως ἔχων πρὸς αὐ-τοὺς διὰ τὴν πατρῴαν ξενίαν, ἣν ἡνίκα σὺν Γαβινίῳ [x] παρῆν ἐπεποίητο πρὸς τὸν πατέρα αὐτῶν, [y] τούτους μὲν ἀμφοτέρους τετράρχας καθίστησι, [z] καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων αὐ-τοῖς ἐπιτρέπει πράγματα, γράφει δὲ καὶ γράμματα, [a] καὶ πεντεκαίδεκα τῶν ἀντιστασιαστῶν ἔδησε. μέλλοντος δὲ καὶ κτείνειν αὐτούς, παρῃτήσαντο οἱ περὶ Ἡρώδην.

β΄. Ἠρέμουν δὲ οὐδ᾽ οὕτως ἐπανελθόντες ἐκ τῆς πρε-σβείας· ἀλλ᾽ ἀπήντων πάλιν Ἀντωνίῳ χίλιοι εἰς Τύρον, ἐκεῖ δόξαντι ἀφικέσθαι. καὶ ὁ Ἀντώνιος, πολλοῖς ἤδη διεφθαρμένος χρήμασιν ὑπό τε Ἡρώδου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τῷ κατὰ τόπον ἄρχοντι προσέταξε κολάσαι τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Ἰουδαίων, νεωτέρων ἐπιθυμοῦντας πράγ-

CAP. XIII.

XXIII.

Quomodo Antonius Herodem & Phasaëlum frustra accusatos tetrarchas constituit: utque Parthi, Antigonum in Judæam reducentes, Hyrcanum & Phasaëlum captivos fecerunt. Herodis fuga, & clades Hyrcani & Phasaëli.

CUM autem postea in Syriam venisset Anto-nius, Cleopatra in Cilicia ei obviam facta, a-more illius captus erat. Ac tum centum Judæorum viri potentissimi eum iterum conveniunt, ut He-rodem cum suis accusarent, delectis ad eam rem suorum eloquentissimis. Illis vero contradicebat Messalas pro adolescentibus, præsente etiam Hyr-cano, * qui jam Herodis socer erat. Antonius ve-ro, auditis apud Daphnem utrisque, quæsivit ab Hyrcano, utri gentem melius regerent? Cum au-tem *ille* respondisset, Herodem & suos, Antonius, cui jam ante cum illis intercesserit familiaritas ob paternum hospitium, quod, cùm una cum Gabi-nio adesset, cum patre eorum fecerat, ambos qui-dem tetrarchas constituit, eisque rerum Judaïcarum administrationem mandat, & ea de re literas scri-psit, & quindecim adversariorum in vincula dedit. At cum ipsos etiam occisurus esset, *eum* pro illis deprecatus est Herodes.

Antonius Cleopatræ amore captus.

Herodem accusant Judæi.

Antonius tamen Herodem & Phasaëlum tetrarchas constituit.

2. Neque tamen illi à legatione reversi quie-scebant: quin Antonium rursus *eorum* mille adie-runt apud Tyrum, quò venturum fama erat. & Antonius, multis jam pecuniis ab Herode & ejus fratre corruptus, ejus loci administratori præcepit, ut de Judæorum legatis supplicium sumeret, qui no-

Iterum accusationem instituunt Judæi.

a Ἀποστάσει ἀλλοτρίαν ἐπαρχίαν] In *libris* omnibus ὑποστάσει. quod ferri non potest. στάσει vel περιστάσει legendum esse conjicit Cl. *Lowthius*. ipse levicula mutatione ἀποστάσει reposui.

b Ὑπὸ στρατοπέδων] Ὑπὸ στρατοπέδω καὶ συμμάχω *Hen.*

c Τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ] Καὶ τὰ *Busb.*

d Διηρπασμένα,] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) nec aliter *Vet. Interpr.* διηρπαγμένα *Busb.* διειργασμένα in *Editis Aliisque.*

e Κτῆσις] *L. B.* κτήσεις.

f Ἐλεύθερα,] Addit *L. B.* εἶναι.

g Προτέροις κυρίοις.] Πρότερον *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.*

h Ὑφιστήσεσθαι βούλομαι·] Ita ex conjectura rescripsi pro δίκην συστήσεσθαι. quod mihi vix ferendum videtur, nisi paulo ante scribatur, τῷ δ᾽ οὐχ ὑπακούσαντι.

i Ὑπεξελθεῖν] *L. B.* ἐπεξελθεῖν.

k Ὑπακούσαντα.] *L. B.* ὑπακούσοντα.

l Ἀραδίοις ἔγραψε.] Ἀραβίοις *Vat.* (*Lugd. Bat.*) Ἀβίοις *Hen.*

m Μὲν οὖν καὶ ταῦτα δικαίως,] Illud μὲν è *Cod. Vat.*

n Γενησόμενα] *L. B.* γεγενημένα.

o Ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.] Quæ hic sequi debent vel potius supra, Cl. Gronovius edidit in libro cui titulus, Decreta Romana & Asiatica pro Judæis, in 8vo. quæ vide. Exstant & in veteri Latina interpretatione. REL.

p Ἐκεχείρωτο.] Rectius forsan ἐχειροῦτο. vel ἐχειρώσατο. nisi hîc Attica usus fuerit temporum ἐναλλαγῇ.

q Παραγίνονται πρὸς αὐτόν,] Παραγίνεται, & mox περὶ αὐτοῦ *Hen.*

r Μεσσάλας] Ita *Hen.* & *Epiphan.* (Μεσάλας *Lugd. Bat.*) Μασαλὰς in *reliquis.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 5. SPANH.

* *Qui jam Herodis socer erat.*] Qui jam Herodi affinis erat, malit *Basnagius* in *Annalibus*, tom. 1. p. 14. quod non nisi post quadriennium Herodis cum Mariamne celebratæ fuerint nuptiæ. Verum, pace Viri clarissimi, æque potuit dici *socer* ac *affinis*, postquam neptem jam suam Herodi desponderat. HUDS. Virgil. de Chorœbo, futuro Priami genero;

Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.

Æneid. lib. 2. ℣u. 344. HAV.

s Παρόντος καὶ Ὑρκανοῦ,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 5. SPANH.

t Ὃς κηδεστὴς ἐτύγχανεν ἤδη γενόμενος.] Κηδεστὴς γὰρ ἦν. *Hen.*

v Ἐπὶ Δάφνης,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 5. SPANH.

x Παρῆν ἐπεποίητο] Sic *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) παρὼν in *cæteris.* ἣν σὺν Γαβινίῳ παρὼν ἐπ. legisse videtur *Epiphan.*

y Τούτους —— πράγματα,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 5. SPANH.

z Καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων] Ita *MSS.* (ut & *Lugd. Bat.*) καὶ τῶν Ἰουδαίων in *Editis.*

a Καὶ πεντεκαίδεκα τῶν ἀντιστασιαστῶν] *L. B.* καὶ πέντε καὶ δέκα δὲ τῶν στασιαστῶν.

Eosque Antonius supplicio affici jubet.

novis rebus studerent, Herodique principatum stabiliret. Herodes vero (nam ante urbem in arena constiterant) protinus antegressus cum Hyrcano qui tum ei aderat, eos ut discederet hortabatur, quippe magno eorum malo futurum, si ad contentionem venirent. Et illi quidem non obtemperarunt, statim vero in eos à Romanis pugionibus facto impetu, partem eorum interfecerunt, plures etiam vulnerarunt. Reliqui autem domum, fuga dilapsi, quietos se trepidi tenuerunt. Populo vero adversus Herodem vociferante, exacerbatus Antonius vinctos interfecit.

Pacorus & Barzapharnes Syriam occupant. Lysanias Antigoni amicitiam ambit.

XXIV.

3. Anno autem secundo Syriam occuparunt Pacorus regis filius & Barzapharnes Parthorum satrapa. Quin & obiit Ptolemæus Mennæi filius; ejusque filius Lysanias, occupato principatu, amicitiam instituit cum Antigono Aristobuli filio, usus ad id opera satrapæ, qui apud Antigonum multum poterat. Antigonus autem Parthis mille talenta & quingentas feminas pollicebatur, si sibi principatum Hyrcano ereptum traderent, & Herodem cum suis interficerent: neque vero dedit. & tamen Parthi eam ob causam in Judæam expeditionem fecerunt, Antigonum reducentes; Pacorus quidem per oram maritimam, Barzapharnes vero satrapa per mediterranea. Et Pacorum quidem excluserunt Tyrii, Sidonii vero & Ptolemaïdenses admiserunt. Cæterum Pacorus equitum turmam misit in Judæam, quæ regionem specularetur & Antigonum adjuvaret, ducemque *una cum illis* regi cognominem, pocillatorem regium. Cum autem Judæorum quidam, montem Carmelum incolentes, ad eum se contulissent, & parati essent cum eo una irrumpere, sperabat Antigonus se horum opera partem aliquam regionis adepturum esse: locus autem Drymi appellatur. Cumque nonnulli *illis* occurrissent, Hierosolyma dein homines *isti* clam pergunt: & quorundam accessione adjuti, magna manu facta ad regiam veniebant, eamque oppugnabant. opem autem ferentibus Phasaëlo & Herode, commissaque in foro pugna, adversarios vicerunt juvenes: &, eis in fanum compulsis, miserunt armatos quosdam in vicinas domos, qui eas custodirent, quos aggressus populus auxilio destitutos cum ipsis domibus concremarunt. Et quidem ob hanc injuriam paulo post adversarios ulciscitur Herodes, cum iis prælio congressus, ita ut multos illorum interfecerit.

Parthorum in Judæam expeditio ut Antigonum reducant.

Hierosolyma oppugnant Parthi.

Fanum & urbem occupant.

4. Cum autem quotidianæ velitationes inter eos fierent, exspectabant hostes multitudinem ad Pentecosten, ut vocatur (ipsa autem festum est) è

μάτων, καὶ τοῖς περὶ Ἡρώδην συγκαθιστάναι τὴν ἀρχήν. ταχὺ δὲ Ἡρώδης, [b] ἵδρυντο γὰρ ἐπὶ τῆς ψάμμου πρὸ τῆς πόλεως, [c] προϊὼν ἀπιέναι παρεκελεύετο, συνὼν δὲ [d] αὐτῷ καὶ Ὑρκανὸς, ὡς μεγάλου κακοῦ, εἰ προέλθοιεν εἰς φιλονεικίαν, ἐσομένου. καὶ οἱ μὲν οὐκ ἐπείθοντο. παραχρῆμα δὲ ἐκδραμόντες [e] Ῥωμαῖοι σὺν ἐγχειριδίοις, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, [f] πλέους δὲ κατέτρωσαν. οἱ δὲ λοιποὶ διαφυγόντες [g] ἐπ' οἴκου περιδεεῖς ἡσύχαζον. τοῦ δὲ δήμου καταβοῶντος Ἡρώδου, παροξυνθεὶς Ἀντώνιος τοὺς δεδεμένους ἀπέκτεινεν.

γ΄. [h] Δευτέρῳ δὲ ἔτει Συρίαν κατέσχον, Πάκορός τε ὁ βασιλέως παῖς, καὶ [i] Βαρζαφάρνης σατράπης ὢν [k] Πάρθων. τελευτᾷ δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ [l] Μενναίου· καὶ τὴν ἀρχὴν [m] αὐτοῦ ὁ παῖς [n] Λυσανίας παραλαβὼν διαπράττεται φιλίαν πρὸς Ἀντίγονον τὸν Ἀριστοβούλου, πρὸς τοῦτο χρήσιμον τὸν σατράπην παραλαβὼν, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον. Ἀντίγονος δὲ [o] ὑπισχνεῖτο [p] χίλια τάλαντα καὶ πεντακοσίας γυναῖκας δώσειν Πάρθοις, εἰ τὴν ἀρχὴν Ὑρκανὸν ἀφελόμενοι παραδώσουσιν αὐτῷ, καὶ τοὺς περὶ [q] τὸν Ἡρώδην [r] ἀνέλοιεν· οὐ μὴν ἔδωκεν. ἀλλ' οἱ μὲν Πάρθοι, διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἐστράτευσαν, [s] κατάγοντες Ἀντίγονον· Πάκορος μὲν διὰ τῆς παραθαλαττίου, ὁ δὲ σατράπης [t] Βαρζαφάρνης διὰ τῆς μεσογείου. Τύριοι μὲν οὖν ἀποκλείουσι Πάκορον, Σιδώνιοι δὲ καὶ [v] Πτολεμαιεῖς ἐδέξαντο. [x] εἴλην μέντοι Πάκορος ἱππέων εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐξέπεμψε, κατασκεψομένην τε τὰ [y] κατὰ τὴν χώραν, καὶ Ἀντιγόνῳ συμπράξουσαν, ἡγεμόνα τε ὁμώνυμον τοῦ βασιλέως οἰνοχόον. ἐκ δὲ τῶν περὶ Κάρμηλον τὸ ὄρος Ἰουδαίων πρὸς Ἀντίγονον ἐλθόντων, καὶ συνεισβαλεῖν ἑτοίμως ἐχόντων, προσεδόκα [z] δι' αὐτοὺς τῆς χώρας μέρος τι λαβεῖν ὁ Ἀντίγονος· [a] Δρυμοὶ δὲ τὸ χωρίον καλεῖται. καί τινων ὑπαντιασάντων αὐτοῖς, [b] διεκπίπτουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα οἱ ἄνθρωποι. προσγινομένων δέ τινων, πολλοὶ συστραφέντες ἐπὶ τὰ βασίλεια ἧκον, καὶ ταῦτα ἐπολιόρκουν. προσβοηθέντων δὲ τῶν περὶ Φασάηλον καὶ Ἡρώδην, καὶ μάχης γινομένης κατὰ τὴν ἀγορὰν, νικῶσιν οἱ νεανίσκοι τοὺς πολεμίους· καὶ συνδιώξαντες εἰς τὸ ἱερὸν πέμπουσιν ὁπλίτας τινὰς εἰς τὰς πλησίον οἰκίας, φρουρήσοντας αὐτὰς, οὓς ἐπαναστὰς ὁ δῆμος συμμάχων ὄντας ἐρήμους σὺν αὐτοῖς [c] οἴκοις κατέπρησεν. ὑπὲρ μὲν οὖν τῆς ἀδικίας ταύτης Ἡρώδης μετ' ὀλίγον τιμωρίαν παρὰ τῶν ἀντιστασιωτῶν λαμβάνει, συμβαλὼν αὐτοῖς εἰς μάχην καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείνας.

δ΄. [d] Γινομένων δὲ ὁσημέραι ἀκροβολισμῶν αὐτοῖς, ἀνέμενον οἱ πολέμιοι τὸν ἐκ τῆς χώρας ὄχλον εἰς τὴν καλουμένην [e] Πεντηκοστὴν, [f] ἑορτὴ δ' ἐστὶν αὕτη, μέλλοντα ἥξειν.

b Ἱδρυντο γὰρ ἐπὶ τῆς ψάμμου] Ita cum *Cod. Busb.* & *Vet. Interpr.* ἵδρυτο in *cæteris*.

c Προϊὼν] *L. B.* προσιών.

d Αὐτῷ καὶ Ὑρκανὸς,] Ita lego ex lib. 1. *de Bello Jud.* quod me monuit Cl. *Lowthius*.. in Græcis omnibus αὐτοῖς. nec aliter *Epiphan.* Ita si legas, verte, *hortabatur (aderat una cum eis etiam Hyrcanus, quippe &c.*

e Ῥωμαῖοι σὺν ἐγχειριδίοις,] Sic *Hen.* (*Lugd. Bat.*) *Busb.* & *Epiphan.* Ἰουδαῖοι σὺν ἐγχωρίοις in *Editis Aliisque*.

f Πλέους δὲ κατέτρωσαν.] Πλείους *Busb.* ἐνίους (*Lugd. Bat.*) *Hen.*

g Ἐπ' οἴκου] Ἐποίκου *Gen.* ἐπ' οἴκου. SPANH.

h Δευτέρῳ δὲ ἔτει] Scilicet ab adventu Antonii in Asiam.

i Βαρζαφάρνης] Βαρζαφαρμάνης *Busb. Gall.* & *Zonar.* Βαρζαφράνης *Hen.* atque ita nonnullis *Epiphanii* libris.

k Πάρθων.] Πάρθος *Busb.* & *Vet. Interpr.*

l Μενναίου·] *Al.* Μινναίου.

m Αὐτοῦ] Αὐτοῦ παῖς *Vat.* Lysaniam Ituræ (regionis in confinio Syriæ & Arabiæ) regem ab Antonio factum esse narrat *Dio*, l. 49. p. 411. Vide *Casaubonum* contra *Baronium*, p. 239. *Edit. Lond.*

n Λυσανίας] Imo Lysanias, ut in Lib. 1. *de Bello Jud.* Uterque (ut notavit Cl. *Aldrichius*) juncta opera perfecere ut Antigonum Parthi reducendum susciperent.

o Ὑπισχνεῖτο] Ita cum *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ὑπισχνεῖται in *reliquis*.

p Χίλια τάλαντα καὶ πεντακοσίας γυναῖκας] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 1. SPANH.

q Τὸν Ἡρώδην] Ita *Vat.* τῶν perperam in *cæteris*, τὸν omittit *Zonar.*

r Ἀνέλοιεν·] Ἀνέλωσιν *Busb.* ἀνελῶσιν *Vat.*

s Κατάγοντες Ἀντίγονον·] Κατάγαγόντες *Vat.* ex qua lectione vertendum, *Antigono secum adducto.*

t Βαρζαφάρνης] Vox ea ex *Epiphan.* (*Lugd. Bat.*) & *Cod. Hen.* qui legit Βαρζαφράνης.

v Πτολεμαιεῖς] Πτολεμαῖοι *Busb.* Πτολεμαεῖς in *Editis Aliisque*.

x Εἴλην μέντοι] Id malui cum *Hen.* etymologiæ causa. ἴλην in *reliquis*.

y Κατὰ τὴν χώραν,] Περὶ *Busb.*

z Δι' αὐτοὺς τῆς χώρας] Cum in *Editis Aliisque* fuerit, προσεδόκα διὰ τῆς χ. constat voculam aliquam excidisse. διὰ τοὺς τῆς χ. legendum monuit *Lowthius*. ipse δι' αὐτοὺς prætuli. δι' οὓς προσεδόκα legisse videtur *Epiphan.* προσεδόκα δὲ τῆς χ. *Hen.* HUDS. A *Lugd. Bat.* illud διὰ abest, ubi ita legitur προσεδόκα τῆς χώρας μέρος τι λαβεῖν. & forte suo loco motum fuit, debuitque conjunctim legi διαλαβεῖν. in compositis enim illud διὰ amavit auctor. HAV.

a Δρυμοὶ δὲ τὸ χωρίον] Δρυμῶν *Busb.* δρυμὸς lib. 1. *de Bello Jud.* & in versione *Alexandrina* V. T. 4 *Regum*, c. 9. v. 23. Per δρυμὸν campestria *Saronæ* intelligenda esse docet Cl. *Relandus* in *Palæst. S.* p. 188. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 2. SPANH.

b Διεκπίπτουσιν] Forsan διεισπίπτουσιν.

c Οἴκοις κατέπρησεν.] Τοὺς οἴκους *Busb.*

d Γινομένων δὲ] Γενομένων *Busb.*

e Πεντηκοστὴν,] Vide *Langium* de *Annis Christi*, p. 340. &c.

f Ἑορτὴ δ' ἐστὶν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 3. SPANH.

ίζειν. τῆς δ' ἡμέρας ἐνστάσης πολλαὶ περὶ τὸ ἱερὸν ἀθροίζονται μυριάδες ἀνθρώπων, ὡπλισμένων τε καὶ ἀνόπλων. κατεῖχον δὲ τὸ ἱερὸν καὶ τὴν πόλιν οἱ παρόντες, πλὴν τῶν περὶ τὰ βασίλεια· ταῦτα γὰρ σὺν ὀλίγοις στρατιώταις οἱ περὶ Ἡρώδην ἐφρούρουν. Φασάηλος μὲν οὖν τὸ τεῖχος ἐφύλασσεν, Ἡρώδης δὲ λόχον ἔχων ἐπέξεισι τοῖς πολεμίοις [g] κατὰ τὸ προάστειον, καὶ καρτερῶς μαχεσάμενος πολλάς τε μυριάδας τρέπει, τῶν μὲν εἰς τὴν πόλιν φυγόντων, τῶν δὲ εἰς τὸ ἱερὸν, ἔστι δ' ὧν εἰς τὸ ἔξω χαράκωμα· ἦν γάρ τι αὐτόθι. παρεβοήθει δὲ καὶ Φασάηλος. Πάκορος δὲ ὁ [h] Πάρθων στρατηγὸς σὺν ἱππεῦσιν ὀλίγοις Ἀντιγόνου δεηθέντος εἰς τὴν πόλιν ἔρχεται, λόγῳ μὲν ὡς [i] καταπαύσων τὴν στάσιν, τὸ δ' ἀληθὲς συμπράξων ἐκείνῳ τὴν ἀρχήν. Φασαήλου δ' ὑπαντήσαντος καὶ δεξαμένου ξενίᾳ, Πάκορος πείθει πρεσβεύσασθαι παρὰ [k] Βαρζαφάρνην αὐτὸν, δόλον τινὰ τοῦτον [l] συντιθείς. καὶ Φασάηλος οὐδὲν ὑποπτόμενος πείθεται, μὴ ἐπαινοῦντος Ἡρώδου τοῖς πραττομένοις, διὰ τὸ τῶν βαρβάρων ἄπιστον, ἀλλὰ καὶ Πακόρῳ καὶ τοῖς ἥκουσιν ἐπιτίθεσθαι κελεύοντος.

ε΄. Ὤχοντο γοῦν πρεσβεύοντες, Ὑρκανός τε καὶ Φασάηλος· Πάκορος δὲ καταλιπὼν Ἡρώδῃ διακοσίους ἱππεῖς καὶ δέκα [m] τῶν Ἐλευθέρων λεγομένων, προὔπεμψεν αὐτούς. γενομένοις δ' ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ μεθ' ὅπλων ὑπαντῶσιν οἱ ταύτῃ τῶν [n] πόλεων ἐφεστῶτες. καὶ Βαρζαφάρνης τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ὑποδέχεται προθύμως, καὶ δῶρα δίδωσιν· [o] εἶτα ἐπεβούλευε. πλησίον δὲ μετὰ ἱππέων [p] ὑπὲρ θαλάττης [q] οἱ περὶ Φασάηλον κατάγονται. καὶ ἐνταῦθα ἀκούσαντες, ὡς Ἀντίγονος ὑπόσχοιτο χίλια τάλαντα καὶ γυναῖκας πεντακοσίας τοῖς Πάρθοις κατ' αὐτῶν, δι' ὑποψίας εἶχον ἤδη τοὺς βαρβάρους. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἐπιβουλευομένους αὐτοὺς [r] ἀπήγγειλέ τις, φυλακῆς [s] αὐτοὺς [t] ἐκ τἀφανοῦς περιισταμένης. καὶ συνελήφθησαν ἂν εἰ μὴ περιέμενον ἕως ἂν οἱ περὶ Ἱεροσόλυμα Πάρθοι Ἡρώδην συλλάβοιεν, μὴ προανῃρημένων τούτων ἐκεῖνος αἰσθόμενος [v] διαφύγοι. καὶ ἦν ταῦτα οὕτως ἔχοντα, καὶ οἱ φύλακες αὐτῶν ἑωρῶντο. Φασαήλῳ μὲν οὖν παρῄνουν τινὲς εὐθὺς [x] ἀφιππάσασθαι, καὶ μὴ περιμένειν· [y] μάλιστα μέντοι πρὸς ταῦτα αὐτὸν [z] Ὀφέλλιος ἐνῆγεν, ὃς [a] ἠκηκόει παρὰ [b] Σαραμάλλα τοῦ πλουσιωτάτου τῶν ἐν Συρίᾳ τότε, καὶ πλοῖα πρὸς τὴν φυγὴν [c] ὑπισχνεῖτο. ἐγγὺς γὰρ ἦν ἡ θάλασσα. ὁ δὲ Ὑρκανὸν ἀπολιπεῖν οὐκ ἠξίου, οὐδὲ παρακινδυνεύειν τῷ ἀδελφῷ· προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν Βαρζαφάρνην, οὐ δίκαια ποιεῖν αὐτὸν ἔλεγε, τοιαῦτα βουλευόμενον περὶ αὐτῶν. χρημάτων τε γὰρ δεομένῳ πλείονα ἔσεσθαι παρ' αὐτοῦ ὧν Ἀντίγονος δίδωσι· καὶ ἄλλως, δεινὸν εἶναι πρὸς αὐτὸν ἐπὶ πίστει συνελθόντας πρεσβευτὰς ἀποκτεῖναι μηδὲν ἀδικοῦντας. ὁ δὲ βάρβαρος, ταῦτα λέγοντος, [d] ὤμνυε μηδὲν ἀληθὲς εἶναι τῶν ὑπονοουμένων, ἀλλὰ ψευδεῖς αὐτὸν ὑποψίας ταράξαι· ἀπῄει τε πρὸς Πάκορον.

ς΄. Οἰχομένου δὲ, τῶν Πάρθων ἐδέσμευόν τινες Ὑρκανὸν,

tota regione venturam. Atque instante eo die multa circa fanum congregantur hominum millia; partim armatorum partim inermium. Tenebant autem fanum & urbem *illi* qui aderant, præter regiam, quam Herodes cum paucis militibus tutabatur. Et quidem Phasaëlus mœnia custodiebat, Herodes vero cum suorum manu in hostes per suburbia eruptionem fecit, & ita acriter pugnavit ut multa hominum millia verterit, aliis in urbem fugientibus, aliis in fanum, nonnullis etiam in vallum exterius; quoddam enim illic erat. Quin & Phasaëlus auxilium ferebat: Pacorus vero Parthorum dux cum paucis militibus, orante Antigono, in urbem venit; per speciem quidem compescendæ seditionis, re autem vera ut illum in adipiscendo principatu adjuvaret. Cumque Pacoro obviam prodiisset Phasaëlus, & cum hospitio excepisset, persuadet *ei* Pacorus, ut ad Barzapharnem ipse legatus iret: id quod fraudulenter egit. Et Phasaëlus nihil *mali* suspicatus obtemperat, non assentiente iis quæ gererentur Herode, propter Barbarorum perfidiam, sed Pacorum cæterosque venientes invadi jubente. *Pacorus Hierosolyma adit.*

5. Igitur in eam legationem profecti sunt Hyrcanus & Phasaëlus: & Pacorus, relictis Herodi ducentis equitibus & decem eorum qui Eleutheri vocantur, illos deduxit. Ubi vero in Galilæam ventum est, venerunt eis obviam in armis qui illic præerant urbibus. Et Barzapharnes primum quidem eos studiose excepit, & muneribus donavit: deinde insidiabatur. Diversabatur autem Phasaëlus cum equitibus in propinquo ad mare. ubi cum audivissent, Antigonum mille talenta & quingentas feminas promisisse Parthis contra ipsos, cœperunt suspectos habere Barbaros. Accessit eo, quod insidias eis noctu fieri nunciavit quidam, occulte illis adhibita custodia. Et sane comprehensi fuissent, nisi exspectatum esset, donec Parthi, qui ad Hierosolyma erant, Herodem cepissent: ne, si hi prius essent interfecti, ille id sentiens effugeret. Atque ista sic se habebant, & eorum custodes cernebantur. Itaque Phasaëlum monebant nonnulli, ut statim equo aufugeret, nec exspectaret: maxime vero Ophellius, qui id à Saramalla audiverat, eorum qui tum erant in Syria locupletissimo, hoc ei suasit, & ad fugam navigia *ei* pollicebatur. quippe propinquo mari. Verum ille Hyrcanum non deserendum censebat, neque fratri periculum creandum: sed Barzapharnem aggressus, eum non recte facere dicebat, qui hæc in ipsos moliatur. nam si pecunia egeat, majorem à se habiturum, quam quantam dat Antigonus: & alioquin atrox facinus esse, legatos, qui ad eum accepta fide venerint, interficere insontes. At Barbarus, hæc *eo* dicente, jurabat nihil verum esse eorum quæ suspicaretur, sed eum falsis suspicionibus perturbari: atque ita ad Pacorum profectus est. *Insidiatur Hyrcano & Phasaëlo.*

6. Eo digresso Parthorum quidam Hyrcanum con- XXV. *Eosque in vincula conjici jubet.*

g Κατὰ τὸ προάστειον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 3. SPANH.

h Πάρθων στρατηγὸς] Πάρθων βασιλεὺς *Vat.* & *Zonar.* non ita *Epiphan. cæterique.*

i Καταπαύσων τὴν στάσιν,] Καταπαύσειε *Busb.* κατευνάσων *Zonar.*

k Βαρζαφάρνην] Hic loci Βαζαφαρμάνην *Vat.* & infra seq. §. 5. ut & Βαζαφαρμάνης ibid. superius. Vide Annott. ad super. §. 3. HUDS. Βαζαφαρμάνην Zonaras Annal. Tom. 1. p. 229. D. SPANH.

l Συντιθείς.] Συνθεὶς *Hen.* & *Lugd. Bat.*

m Τῶν Ἐλευθέρων λεγομένων,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 4. SPANH.

n Πόλεων ἐφεστῶτες.] Πολεμίων *Vat.* & *Busb.*

o Εἶτα ἐπεβούλευε.] Ἔπειτα *Busb* & *Zonar.*

p Ὑπὲρ θαλάττης] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 4. SPANH.

q Οἱ περὶ] *L. B.* ὑπὲρ.

r Ἀπήγγειλέ —— περιισταμένης.] Nempe Saramalla Syrus ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 4. SPANH.

s Αὐτοὺς] Ita *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* αὐτοῖς in *reliquis.*

t Ἐκ τἀφανοῦς] Vel ἐκ τοῦ ἀφανοῦς· SPANH.

v Διαφύγοι.] Eo modo *Hen.* & *Busb.* διαφύγῃ in *cæteris* & *Zonara.*

x Ἀφιππάσασθαι,] Παριππάσασθαι solus *Busb.* παριππεύσασθαι *Zonar.*

y Μάλιστα μέντοι πρὸς ταῦτα] Μάλιστα δὲ *Busb.*

z Ὀφέλλιος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 4. SPANH.

a Ἠκηκόει παρὰ] Ita *Vat.* ἀκηκοὼς in *cæteris.* utrum horum fuerit à manu *Josephi*, incertum est.

b Σαραμάλλα] Παρὰ Σαραμάλλα in lib. 1. de *Bello Jud.* HUDS. *Lugd. Bat.* Σαραμάλλα quoque hic, & Σαραμάλα ibi alter Codex *Lugd. Bat.* ita ut non dubitem, quin hic quoque ita scripserit Josephus, non Σαμαράλλη, quod *Alii* habent, & in textu ipse *Hudsonus* retinuerat. HAV.

c Ὑπισχνεῖτο.] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* ὑπισχνεῖται in *reliquis.*

d Ὤμνυε μηδὲν ἀληθὲς εἶναι] Ita *Busb.* & *Gall.* ὄμνυε in *Editis Aliisque.*

constringunt, & Phasaëlum, multa Parthis convicia facientem ob perjurium. Pocillator autem ad Herodem missus, in mandatis habebat, eum extra muros deductum comprehendere. Erant autem nuncii à Phasaëlo missi ad declarandam Parthorum perfidiam: quos cum hostes cepissent, Herodes Pacorum adit, & Parthorum potentissimos quosque, tanquam aliorum dominos. At illi, totius rei conscii, malitiose dissimulabant; dixeruntque oportere eum extra muros cum ipsis egredi, & literas afferentibus obviam ire: nondum enim eos ab adversariis comprehensos, sed ad significandum Phasaëli successum venire. Verum his Herodes non credebat: quippe qui ab aliis fratris comprehensionem audivisset. Accedebat eò, quod admonente Hyrcani filia (cujus filiam ipse sibi desponderat) magis etiam suspectos Parthos habebat. Et quidem alii ei non auscultabant: ipse vero cordatæ inprimis feminæ credebat.

Herodes sibi à Parthis cavet.

Cum suis noctu aufugit.

7. Interim dum Parthi quid facto opus sit deliberant (illis enim non placebat tantum virum palam aggredi) & negotium in posterum diem differrent, Herodes, in tali trepidatione constitutus, magisque iis quæ de fratre *capto* & Parthorum insidiis acceperat, * quam allatis in contrarium fide habita, ubi vespera venit, statuit ea ad fugam uti, & non ideo cunctari quasi in incerto essent pericula ex hostibus. Itaque adhibitis quos habebat militibus, & impositis in jumenta mulieribus, matre sua, & sorore, & filia Alexandri Aristobuli filii, quam uxorem ducturus erat, hujusque matre, Hyrcani filia, & fratre suo natu minimo, una cum famulitio & reliqua turba, in Idumæam ire contendebat, insciis hostibus. Quorum nemo à natura adeo ferreus inventus est, qui, cum iis quæ agerentur adesset, eorum fortunæ non misereretur, feminis infantulos suos trahentibus, & cum lachrymis & ejulatu relinquentibus patriam vinctosque amicos, & de se nihil quod bene habeat exspectantibus.

Quænam Herodi in fuga acciderunt.

8. Verum Herodes, animo supra calamitatis ictum sublato, & ipse, periculo impendente, fortiter se gerebat; atque per viam singulos obeundo bono esse animo hortabatur, & mœrori nequaquam succumbere: hoc enim ipsis officere & obstare in fuga, in qua sola salutis spem positam esse contigit. Atque illi quidem, Herodis monitis obsequuti, operam dabant ut calamitatem ferrent. At parum abfuit, quin ipse sibi manus afferret, everso vehiculo & matre in mortis periculum adducta, tum propter dolorem quem de ipsa capiebat, tum quod metuebat, ne hac ex re injecta mora, hostes insequentes eum comprehenderent. ipsum itaque, cum gladium strinxisset, & in eo esset ut seipsum ense feriret, qui aderant prohibuerunt; cum & numero prævaluissent, dicerentque non committendum esse, ut ipsos in hostium potestate futuros relinqueret, non enim viri fortis esse, ut, cum semet è periculis liberasset, amicos in ipsis *hærentes* negligeret. Itaque à vi sibimet intentata abstinere coactus, partim verecundia illorum quæ diceban-

καὶ Φασάηλον, πολλὰ τῆς ἐπιορκίας κακίζοντα τοὺς Πάρθους. ὁ δ' ἐπὶ τὸν Ἡρώδην ἀπεσταλμένος [e] οἰνοχόος, ἐντολὰς εἶχε [f] προαγαγὼν αὐτὸν ἔξω τοῦ τείχους συλλαμβάνειν. ἔτυχον δὲ ἄγγελοι παρὰ Φασαήλου πεμφθέντες ἐπὶ δηλώσει τῆς Πάρθων ἀπιστίας· οὓς τῶν πολεμίων συλλαβόντων, γνοὺς Ἡρώδης πρόσεισι Πακόρῳ καὶ [g] τῶν Πάρθων τοῖς [h] δυνατωτάτοις, ὡς οὖσι τῶν ἄλλων δεσπόταις. οἱ δὲ, τὸ πᾶν εἰδότες, ὑπεκρίνοντο [i] δολίως· καὶ δεῖν αὐτὸν ἔφασαν μετὰ σφῶν ἐξελθόντα πρὸ τοῦ τείχους ὑπαντᾷν τοῖς τὰ γράμματα κομίζουσιν· οὐδέπω γὰρ αὐτοὺς εἰλῆφθαι πρὸς τῶν ἀντιστασιωτῶν, ἥκειν μέντοι δηλοῦντας ὅσα κατορθώσειε Φασάηλος. τούτοις Ἡρώδης οὐκ ἐπίστευεν· ἠκηκόει γὰρ τὴν σύλληψιν τἀδελφοῦ παρ' ἑτέρων. καὶ παραινούσης δὲ [k] τῆς Ὑρκανοῦ θυγατρὸς, ἧς ἐνεγγύητο τὴν [l] θυγατέρα, ἔτι μᾶλλον [m] ὑπώπτευσε τοὺς Πάρθους. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι [n] αὐτῇ οὐ προσεῖχον· αὐτὸς δ' ἐπίστευε λίαν ἔμφρονι γυναικί.

ζ. Βουλευομένων δὲ τῶν Πάρθων τί χρὴ ποιεῖν· οὐ γὰρ ἤρεσκεν αὐτοῖς ἐκ τοῦ φανεροῦ ἐπιχειρεῖν ἀνδρὶ τηλικούτῳ· καὶ [o] ὑπερθεμένων εἰς τὴν ὑστεραίαν, ἐν τοιαύταις ταραχαῖς Ἡρώδης γινόμενος, καὶ μᾶλλον οἷς ἤκουσε περὶ τἀδελφοῦ καὶ τῆς Πάρθων ἐπιβουλῆς, ἢ τοῖς ἐναντίοις [p] προσθέμενος, ἑσπέρας ἐπελθούσης ἔγνω ταύτῃ πρὸς φυγὴν χρήσασθαι, καὶ μὴ διαμέλλειν ὡς ἐπ' ἀδήλοις τοῖς [q] παρὰ τῶν πολεμίων κινδύνοις. ἄρας οὖν σὺν οἷς εἶχεν ὁπλίταις, καὶ τὰς γυναῖκας τοῖς ὑποζυγίοις ἐπιθέμενος, μητέρα τε αὐτοῦ καὶ ἀδελφὴν, καὶ ἣν ἔμελλεν ἄγεσθαι πρὸς γάμον Ἀλεξάνδρου θυγατέρα τοῦ Ἀριστοβούλου παιδὸς, τήν τε ταύτης μητέρα, Ὑρκανοῦ δ' ἦν θυγάτηρ, καὶ τὸν νεώτατον ἀδελφὸν, τήν τε θεραπείαν [r] πᾶσαν, καὶ τὸν ἄλλον ὄχλον τὸν σὺν αὐτοῖς, ἐδίωκε τὴν ἐπὶ Ἰδουμαίας, λαθὼν τοὺς πολεμίους. ὧν οὐδεὶς ἂν οὕτω στερρὸς τὴν φύσιν εὑρέθη, ὃς τότε παρὼν τοῖς πραττομένοις οὐκ ἂν ᾤκτειρεν αὐτοὺς τῆς τύχης, γυναικῶν ἐπαγομένων νήπια τέκνα, καὶ μετὰ δακρύων καὶ οἰμωγῆς ἀπολειπουσῶν τὴν πατρίδα καὶ φίλους ἐν δεσμοῖς, καὶ περὶ αὐτῶν οὐδὲν ἔτι χρηστὸν προσδεχομένων.

η. Ἀλλ' Ἡρώδης ἐπάνω τῆς ἐκ τοῦ δεινοῦ πληγῆς τὸ φρόνημα ποιησάμενος, αὐτός τε ἦν πρὸς τὸ δεινὸν εὔψυχος, καὶ παριὼν κατὰ τὴν ὁδὸν θαῤῥεῖν ἕκαστον [s] παρεκέλευε, καὶ μὴ παρέχειν [t] αὐτὸν ἔκδοτον τῇ λύπῃ. τοῦτο γὰρ αὐτοὺς βλάπτειν πρὸς τὴν φυγὴν, ἐν ᾗ τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς μόνῃ κεῖσθαι συμβέβηκε. καὶ οἱ μὲν, ὡς Ἡρώδης παρῄνει, φέρειν τὴν συμφορὰν ἐπειρῶντο. μικροῦ δ' αὐτὸν διεχρήσατο τοῦ ζεύγους περιτραπέντος, καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ κινδυνευσάσης ἀποθανεῖν, διά τε τὸ ἐπ' [v] αὐτῇ πάθος, καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι μὴ καταλάβωσιν αὐτὸν οἱ πολέμιοι διώκοντες, τριβῆς [x] περὶ τὸ πρᾶγμα γινομένης. σπασάμενον γοῦν αὐτὸν τὸ ξίφος, καὶ μέλλοντα πλήττειν αὐτὸν, κατέσχον οἱ παρόντες, τῷ τε πλήθει κατισχύσαντες, καὶ ὡς οὐκ ἐχρῆν αὐτοὺς ἐγκαταλιπεῖν ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐσομένους λέγοντες, οὐ γὰρ εἶναι γενναίου, τῶν δεινῶν αὐτὸν ἐλευθερώσαντα, τοὺς φίλους ἐν αὐτοῖς ὑπερι-δεῖν. βιασθεὶς οὖν ἀποσχέσθαι τοῦ [y] κατ' αὐτὸν τολμήματος, αἰδοῖ τε τῶν λεγομένων, καὶ πλήθει τῶν οὐκ ἐπι-

e Οἰνοχόος,] Sic *Epiphan.* & *Zonar.* atque ita appellatur supr. §. 3. & lib. 1. *de Bello Jud.* εὐνοῦχος in *reliquis.*

f Προαγαγὼν αὐτὸν] Παραγαγὼν αὐτὸν ἔξω τειχῶν *Busb.*

g Τῶν Πάρθων] Τῶν deëst *Vat.* & *Busb.*

h Δυνατωτάτοις,] *L. B.* δυνατοῖς.

i Δολίως·] Δολερῶς *Busb.* & *Lugd. Bat.*

k Τῆς Ὑρκανοῦ θυγατρὸς,] Mariamne dicitur hæc Hyrcani filia ἁλωτ. lib. 1. c. 13. §. 5. Ὑρκανοῦ θυγάτηρ Μαριάμμη συνετωτάτη γυναικῶν. SPANH.

l Θυγατέρα,] *Lugd. Bat.* παῖδα.

m Ὑπώπτευσε] Ita *Busb.* ὑπώπτευε *Vat.* ὑπώπτευσε in *Editis Aliisque.*

n Αὐτῇ οὐ προσεῖχον·] Ταύτῃ *Vat.*

o Ὑπερθεμένων] Ita *MSS. Gen.* ὑποθεμένων.

p Προσθέμενος,] Προστιθέμενος *Vat.*

* *Quam allatis in contrarium fide habita,*] *Epiphanius* vertit, *quam adversariis fides hab.* &c.

q Παρὰ τῶν πολεμίων κινδύνοις.] Est qui malit περὶ τῶν πολ. HUDS. Neque video, cur περὶ fuerit ab Editore prælatum, nisi quod MS. abfuerit auctoritas, qua nunc videlicet *Lugd. Bat.* accedente, illud παρὰ prætuli. HAV.

r Πᾶσαν,] Illud πᾶσαν addidimus è *Codd. Vat.* & *Busb. Epiphan.* & *Zonara.*

s Παρεκέλευε,] *L. B.* παρεκελεύετο.

t Αὐτὸν ἔκδοτον τῇ λύπῃ.] Εαυτὸν *Busb.* ut & mox hac ead. §. αὐτὸν in *Editis Aliisque.*

v Αὐτῇ] *L. B.* αὐτῆς.

x Περὶ τὸ πρᾶγμα γινομένης.] Περὶ τὸ πταῖσμα *Busb.* atque ita forsan *Epiphan.*

y Κατ' αὐτὸν] Forte καθ' αὐτόν. COCC.

z Ε-

ἐπιτρεπόντων αὐτοῦ τῇ χειρὶ διακονεῖν οἷς [z] ἐντεθύμηται, ἀνακτησάμενος τὴν μητέρα, [a] καὶ, θεραπείας ἧς ὁ καιρὸς ἤπειγεν ἀξιώσας, ἐβάδιζε τὴν προκειμένην ὁδὸν, συντονωτέραν ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς [b] Μάσαδαν τὸ ἔρυμα. πολλὰς δὲ μάχας πρὸς τοὺς ἐπεξελθόντας καὶ διώκοντας τῶν Πάρθων μαχεσάμενος, ἐνίκησε [c] πάσας.

θ'. Ἔμεινε δ' αὐτῷ παρὰ τὴν φυγὴν οὐδὲ τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἀσφαλῆ. [d] συνεπέθεντο γὰρ καὶ οὗτοι γινομένοις ἀπὸ [e] σταδίων ἑξήκοντα τῆς πόλεως, προσβαλόντες τε καὶ εἰς χεῖρας ἐρχόμενοι κατὰ τὴν ὁδόν. οὓς δὴ καὶ τρεψάμενος καὶ κρατήσας, οὐχ ὡς ἐν ἀπορίᾳ καὶ ἀνάγκῃ τις τοιαύτῃ καθεστὼς, ἀλλ' ὡς κάλλιστα καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος πρὸς πόλεμον [f] παρεσκευασμένος, ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ τῶν Ἰουδαίων ἐκράτησε, μετὰ χρόνον [g] βασιλεύσας, ἔκτισε, καὶ βασίλειον κατεσκεύασεν ἀξιολογώτατον, καὶ πόλιν περὶ αὐτὸ, [h] Ἡρωδίαν προσαγορεύσας. γινομένῳ δὲ τῆς [i] Ἰδουμαίας ἐν [k] Θρήσσᾳ χωρίῳ οὕτω καλουμένῳ, ὁ ἀδελφὸς Ἰώσηπος ὑπήντησε· καὶ βουλὴν περὶ τῶν ὅλων ἦγε, τί χρὴ ποιεῖν, πολλοῦ μὲν πλήθους ἑπομένου, καὶ δίχα τῶν μισθοφορούντων αὐτοῖς, τοῦ δὲ χωρίου τῆς Μασάδας, [l] εἰς ὃ προύκειτο συμφυγεῖν, ἐλάττονος ὄντος ὑποδέξασθαι τοσοῦτον ὄχλον. τοὺς μὲν οὖν πλείους ἀπέλυσεν ὑπὲρ ἐννέα χιλιάδας ὄντας, ἄλλον ἀλλαχῆ κελεύσας διὰ τῆς Ἰδουμαίας σώζειν αὐτοὺς, δοὺς ἐφόδια. ὅσοι δ' ἦσαν κοῦφοι, καὶ τοὺς ἀναγκαιοτάτους παραλαβὼν εἰς τὸ ἔρυμα παραγίνεται· καὶ καταθέμενος αὐτόθι τάς τε γυναῖκας [m] καὶ τοὺς ἑπομένους, ἦσαν δ' ὡς ὀκτακόσιοι, σίτου τε ὄντος ἐν τῷ χωρίῳ καὶ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων ἁπάντων [n] διαρκούντως, ἐξώρμησεν αὐτὸς ἐπὶ [o] Πέτραν τῆς Ἀραβίας. ἅμα δ' ἡμέρᾳ τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῶν Ἱεροσολυμιτῶν διήρπαζον οἱ Πάρθοι καὶ τὸ βασίλειον, μόνων δὲ ἀπείχοντο τῶν Ὑρκανοῦ χρημάτων· τὰ δ' ἦν [p] εἰς τριακόσια τάλαντα. πολλὰ δὲ τῶν Ἡρώδου [q] διέφυγον, καὶ μάλιστα ὅσα καὶ [r] προκεκομίσθαι κατὰ προμήθειαν τἀνδρὸς εἰς τὴν Ἰδουμαίαν ἔφθανε. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν πόλιν οὐκ ἀπέχρησε τοῖς Πάρθοις, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐξιόντες ἐκάκουν, Μάρισσάν τε πόλιν δυνατὴν ἀνέστησαν.

ι'. Καὶ Ἀντίγονος μὲν οὕτω καταχθεὶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὑπὸ τοῦ Πάρθων βασιλέως, Ὑρκανὸν καὶ Φασάηλον δεσμώτας παραλαμβάνει. σφόδρα δ' ἦν ἄθυμος τῶν γυναικῶν αὐτὸν διαφυγουσῶν, ἃς τοῖς πολεμίοις ἐνεθυμεῖτο δώσειν, [s] τοῦτον αὐτοῖς μετὰ τῶν χρημάτων τὸν μισθὸν ὑποσχόμενος. φοβούμενος δὲ τὸν Ὑρκανὸν, μὴ τὸ πλῆθος αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἀποκαταστήσῃ [t] παραστὰν, ἐτηρεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν Πάρθων, [v] ἀποτέμνει αὐτοῦ [x] τὰ ὦτα, πραγματευόμενος μηκέτ' αὖθις εἰς αὐτὸν ἀφικέσθαι τὴν ἀρχιερωσύνην διὰ τὸ λελωβῆσθαι, τοῦ νόμου τῶν ὁλοκλήρων εἶναι τὴν τιμὴν ἀξιοῦντος. Φασάηλον δ' ἄν τις θαυμάσειε τῆς εὐψυχίας, ὃς, γνοὺς αὐτὸν ἀποσφάττεσθαι

tur, partim multitudine eorum qui non sinebant ut manu sua exsequeretur quæ in animo versaverat, matre recreata & pro temporis angustia curata, iter institutum persequitur, majori cum festinatione rectâ pergens ad Masadam castellum. Cumque pugnis multis contra Parthos *subinde* incursantes & persequentes dimicasset, universis victoriam reportavit.

9. At neque à Judæis, dum fugeret, tutus erat. Sed & ipsi sexagesimo ab urbe stadio illos aggressi sunt, in itinere eos adorti manusque conserentes. Quos nimirum cum fudisset fugassetque, ac si non in angustia fuisset & necessitate, sed quasi optime & magna rerum copia ad bellum instructus, eo ipso in loco, ubi Judæos vicit, postea rex factus, ædificavit, & exstruxit palatium excellentissimum, & id urbe circundedit, quam Herodiam appellavit. Ubi autem in Idumææ locum nomine Thressam venit, occurrit ei frater ejus Josephus, & de toto negotio quid agendum esset deliberationem proposuit; cum magna quidem multitudo, etiam præter mercenarios, eos sequeretur, locus vero Masadæ, in quem confugere decrevissent, angustior esset, quam ut posset tantam multitudinem capere. At enim ille majorem partem dimisit, quæ fuit supra novem millia: jussitque ut diversi per Idumæam abeuntes saluti suæ consulerent, eisque viaticum dedit. Deinde assumptis expeditissimis quibusque & maxime necessariis, in castellum pervenit: & collocatis ibi feminis & comitibus, qui erant circiter octingenti, quod in eo loco magna esset frumenti & aquæ aliarumque rerum omnium necessariarum copia, ipse ad Petram Arabiæ ire contendit. Cæterum, simul ac orta dies est, Parthi reliqua omnia Hierosolymitarum diripuerunt & regiam, tantum ab Hyrcani pecunia abstinuerunt, quæ erat ad talenta trecenta. Herodis autem multa evaserunt, præsertim quæ prius in Idumæam illius providentia fuerant deportata. At enim quæ in urbe erant Parthis *ad diripiendum* non suppetebant, sed egressi suburbanam regionem affligebant, & Marissam urbem potentem everterunt.

Judæi Herodem in fuga adoriuntur.

Masadam venit Herodes.

Inde Petram se confert.

10. Et quidem Antigonus, hoc modo in Judæam à rege Parthorum reductus, Hyrcanum & Phasaëlum vinctos accepit. erat autem in magna anxietate, quod effugerant eum feminæ, quas hostibus dare in animo habebat, hanc *etiam* mercedem illis cum pecuniis pollicitus. Metuens vero, ne Hyrcanum, qui à Parthis custodiebatur, populus, lato ei auxilio, in regnum restitueret, aures ei abscidit, illud agens, ne deinceps ad pontificatum perveniret, quod mutilatus esset, cum lex id munus integrorum esse velit. Verum Phasaëlum alicui mirari subeat ob animi fortitudinem, qui, cum se

Antigonus vinctos accipit Hyrcanum & Phasaëlum.

Hyrcano aures amputat Antigonus.

z Εντεθύμηται,] *L. B.* ἐντεθύμητο.
a Καὶ, θεραπείας] Θεραπείας ἦν ὁ κ. *Vat.* θεραπείας, ὡς ὁ καιρὸς ἤπειγεν *Zonar.*
b Μάσαδαν τὸ ἔρυμα.] Μασάδα passim *Busb.*
c Πάσας.] Abest à *L. B.*
d Συνεπέθεντο γὰρ] Συνεπέθεντο γὰρ αὐτῷ καὶ Ἰουδαῖοι γινόμενοι *Busb.*
e Σταδίων ἑξήκοντα τῆς πόλεως,] Ita in *Ed. Gen.* & aliquibus *MSS.* ut & apud *Epiphan.* & lib. 1. de *Bello Jud.* σταδίων ς'. *Bas.* (*L. B.*) & *Vat.*
f Παρεσκευασμένος,] Sic *Vat.* παρασκευασμένος in *cæteris.* παρασκευασάμενος in *L. B.*
g Βασιλεύσας, ——— αὐτὸ,] Βασιλεύσας, καὶ βασίλειον κατεσκεύασεν ἀξ. καὶ πόλιν ἔκτισε περὶ αὐτοῦ malit Cl. *Louthius.* HUDS. Forte, καὶ βασ. κατ. ἀξ. καὶ πόλιν περὶ αὐτὸ ἔκτισεν. COCC.
h Ἡρωδίαν] Alibi Ἡρώδιον & Ἡρώδειον. Forsan Ἡρωδία cum de *urbe*, Ἡρώδιον cum de *castello* accipitur. Verum Ἡρώδιον legisse videtur *Epiphan.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 8. SPANH.
i Ἰδουμαίας] Ita ex *Epiphan.* & l. 1. de *Bello Jud.* Ἰουδαίας in *Editis Aliisque.* Frequenter in codicibus *Josephi* permutantur Ἰουδαία & Ἰδουμαία.
k Θρήσσᾳ] Alibi Ῥήσσᾳ. quod forsan rectum; voce θ orta ex aspiratione. (*Lugd. Bat.* Θρήσσᾳ) in *Epiphanii* libris, *Risa*, & *Rissa.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 8. SPANH.
l Εἰς ὃ προύκειται συμφυγεῖν,] Εἰς ὃ προέκειτο *Busb.* προύκειτο *Lugd. Bat.*
m Καὶ τοὺς ἑπομένους,] Ex lib. 1. de *Bello Jud.* suspicaretur aliquis hîc legendum, καὶ τοὺς ἑπομένους σὺν τοῖς φύλαξιν, ἦσαν δ' ὀκτακόσιοι, &c. nam illic legimus, καταλιπὼν δ' ἐνταῦθα ταῖς γυναιξὶν ὀκτακοσίους φύλακας καὶ διαρκῆ τἀπιτήδεια &c.
n Διαρκούντως,] Διαρκούντων αὐτοῖς *Busb.*
o Πέτραν τῆς Ἀραβίας.] Idem Zonaras Annal. T. 1. p. 230. B. SPANH. *Lugd. Bat.* πέτρας τῆς Ἀραβ.
p Εἰς τριακόσια τάλαντα.] Εἰς ὀγδοήκοντα *Busb.* & *Zonar.*
q Διέφυγον,] Διέφυγε *Busb.*
r Προκεκομίσθαι] Ὅσα κομισθῆναι *Busb.* qui mox habet Ἰουδαίαν pro Ἰδουμαίαν, quo modo & *Vat.*
s Τοῦτον] Rectius forsan τούτων. HUDS. Addo & verius, teste *Lugd. Bat.* ejeci itaque τούτων; & pro *harum* reposui *hanc* in Versione. HAV.
t Παραστὰν,] Illud παραστὰν omittunt *Epiphan.* & *Zonar.*
v Ἀποτέμνει ἀξιοῦντος.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 9. Eadem *Zonaras* p. 234. B. vid. & infr. lib. 15. c. 2. §. 2. SPANH.
x Τὰ ὦτα,] Τὸ οὖς *Vat.*

Οἱ-

ſe occiſum iri reſciviſſet, mortem nihil habere quod ſit horrendum putavit: ab inimicis vero morte affici miſerabile ac turpiſſimum ratus, cum præ vinculis ei non liceret manus ſibimet inferre, alliſo ad ſaxum capite, ſemet quidem vita privavit, pulcherrime ut ſibi viſum eſt in tali anguſtia, hoſti vero poteſtatem præripuit ipſum ad libidinem perimendi. Ferunt autem, cum ingenti vulnere ſaucius eſſet, Antigonum, ſummiſſis medicis per ſpeciem curandi eum occidiſſe, lethalibus ad vulnus medicamentis adhibitis. Tamen antequam prorſus animam egiſſet Phaſaëlus, audito à quadam muliercula fratrem ſuum Herodem ex hoſtibus evaſiſſe, forti admodum animo mortem tulit, ut qui necis ſuæ ultorem poſt ſe reliquerit, cui in manu eſſet ab inimicis pœnas exigere.

Phaſaëlus vinctus, alliſo ad ſaxum capite, vitam finit.

Phaſaëlus, audito Herodem effugiſſe, placide obit.

μέλλοντα, οὐχὶ τὸν θάνατον ἡγήσατο δεινὸν, τὸ δ' ὑπ' ἐχθρῶν τοῦτο παθεῖν [y] οἰκτρότατον καὶ αἴσχιστον ὑπολαβὼν, τὰς χεῖρας οὐκ ἔχων ἐλευθέρας ὑπὸ δεσμῶν πρὸς ἀναίρεσιν, [z] πέτρᾳ [a] προσρήξας τὴν κεφαλὴν, ἐξήγαγε μὲν ἑαυτὸν τοῦ ζῆν, ὡς ἐδόκει κάλλιστα παρὰ τοιαύτην ἀπορίαν, τῷ δ' ἐξουσίας τοῦ κτεῖναι πρὸς ἡδονὴν αὐτὸν [b] ἀφείλετο τὸν πολέμιον. λέγουσι δ' ὡς τραύματος μεγάλου γενομένου, φαρμάκοις αὐτὸν, ὑποπέμψας ἰατροὺς Ἀντίγονος ὡς ἐπὶ θεραπείᾳ, διέφθειρε, θανασίμοις χρησαμένων εἰς τὸ τραῦμα. πρὸ μέντοι τοῦ [c] τελέως ἀφῆναι τὴν ψυχὴν ὁ Φασάηλος, ἀκούσας παρά τινος γυναικὸς τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδην τοὺς πολεμίους διαπεφευγότα, σφόδρα τὴν τελευτὴν εὐθύμως ὑπέμεινε, καταλιπὼν [d] τὸν ἐκδικήσοντα τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρήσασθαι δυνάμενον.

CAP. XIV.

Quomodo Herodes, ab Arabum rege recedens, in Ægyptum properat, & illinc Romam contendit: atque, multum pecuniæ Antonio pollicitus, à Senatu & Cæſare creatus eſt rex Judææ.

AT Herodem malorum, quæ ipſum circumſteterint, magnitudo non perterruit, ſed acriorem fecit ad inveniendas magna audendi occaſiones. Ad Malchum enim regem Arabum, plurimis à ſe beneficiis antea affectum, proficiſcebatur; ab eo viciſſim aliquid reportaturus, cum maxime opus eſſet, pecuniam vel mutuam vel dono *datam* accepturus, præſertim cum ab ipſo multa conſequutus fuerit. Ignarus enim quo in ſtatu res fratris eſſent, properabat eum ab hoſtibus liberare, etiamſi in pretium ejus redemptionis nummum ſolverit ad trecenta uſque talenta. Hanc ob cauſam ducebat ſecum & Phaſaëli filium ſeptennem, ut eum Arabibus pignori daret. Sed cum occurriſſent ei *miſſi* à Malcho nuncii, per quos juſſit eum diſcedere; interdictum enim ſibi à Parthis ne Herodem acciperet, (id autem prætexebat ne mutuum redderet, impellentibus etiam eum ad id primatibus Arabum, ut Antipatri depoſitum, quod acceperant, interverterent) illis reſpondit, non ſe veniſſe ut eis ulla in re moleſtus eſſet, ſed ut duntaxat cum rege de rebus ipſi maxime neceſſariis colloqueretur.

Herodes ad Arabiæ regem ſe recipit & repudiatur.

2. Deinde ubi diſcedere viſum eſt, * caute admodum abiit Ægyptum verſus: ac tum in fanum quoddam divertitur, ubi comitum ſuorum multos reliquit. Poſtero vero die, cum Rhinocolura perveniret, ibi etiam quæ fratri acciderant cognovit. Malchus autem, pœnitentia ductus, poſt Herodem cucurrit, ſed nihil eo profecit: quippe cum ille abeſſet longiſſime properans ad Peluſium. Quò poſtquam pervenit, cum naves, quæ illic in ſtatione erant, eum navigatione ad Alexandriam prohibuiſſent, *loci* rectores convenit: à quibus reverenter & honorifice admodum in urbem deductus à Cleopatra detinebatur. ei tamen perſuadere non potuit, ut apud ſe maneret, quippe qui Romam

In Ægyptum proficiſcitur.

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὡς Ἡρώδης, ἀπὸ τῶν Ἀράβων βασιλέως ἀπαλλαχθεὶς, σπεύδει ἐπ' Αἰγύπτου, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ῥώμην ἐπείγεται· καὶ, χρήματα πολλὰ Ἀντωνίῳ ὑποσχόμενος, ἀποδείχθη ὑπό τε τῆς συγκλήτου καὶ Καίσαρος βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας.

ΗΡώδην δὲ τὸ μέγεθος τῶν περιεστηκότων αὐτὸν κακῶν οὐ κατέπληττεν, ἀλλ' ἐποίει δεινὸν εὑρίσκειν [e] ἐπιβολὰς ἔργων [f] παραβόλων. πρὸς γὰρ Μάλχον τὸν Ἀράβων βασιλέα, πολλὰ πρόσθεν [g] εὐηργετημένον ἀπῄει, τὴν ἀμοιβὴν κομιούμενος, ὅτε μάλιστα ἔδει, χρήματα ληψόμενος εἴτε δάνειον εἴτε δωρεὰν, [h] ὡς παρὰ πολλῶν ἐξ αὐτοῦ τετυχηκότος. οὐ γὰρ εἰδὼς τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν, ἔσπευδε λυτρώσασθαι [i] παρὰ τῶν πολεμίων αὐτὸν, λύτρον ὑπὲρ αὐτοῦ καταβαλὼν νόμισμα, ἕως τριακοσίων ταλάντων. ἐπήγετο δὲ καὶ τὸν Φασαήλου παῖδα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ἑπταέτη τυγχάνοντα, [k] παρέξων αὐτὸν ἐνέχυρον τοῖς Ἄραψι. ἀγγέλων δ' αὐτῷ ὑπαντησάντων παρὰ τοῦ Μάλχου, δι' ὧν ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀναχωρεῖν, [l] παρηγγελκέναι γὰρ αὐτῷ Πάρθους Ἡρώδην μὴ δέχεσθαι· ταύτῃ δ' ἐχρῆτο προφάσει [m] ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀποδοῦναι τὰ χρέα, καὶ τῶν ἐν τέλει παρὰ τοῖς Ἄραψιν εἰς τοῦτο ἐναγόντων, ὅπως ἀποστερήσωσι τὰς παρακαταθήκας, ἃς παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου λαβόντες ἔτυχον· ἀπεκρίνατο αὐτοῖς μηδὲν ἐνοχλήσων [n] ἀφικέσθαι πρὸς αὐτοὺς, μόνον δὲ διαλεξόμενος περὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων αὐτῷ πραγμάτων.

β'. [o] Ἔπειτα δόξαν ἀναχωρεῖν, ἀπῄει μάλα σωφρόνως τὴν ἐπ' [p] Αἰγύπτου. καὶ τότε μὲν ἔν τινι ἱερῷ κατάγεται· καταλελοίπει γὰρ αὐτόθι πολλοὺς τῶν ἑπομένων. τῇ δ' ὑστεραίᾳ παραγενόμενος εἰς [q] Ῥινοκόλουρα, ἐκεῖ καὶ τὰ περὶ τὸν ἀδελφὸν ἤκουσε. Μάλχῳ δὲ [r] μεταγνόντι, καὶ μεταθέοντι τὸν Ἡρώδην, οὐδὲν τούτου πλεῖον ἐγένετο. πορρωτάτω γὰρ ἦν ἤδη σπεύδων τὴν ἐπὶ Πηλουσίου. ἐπεὶ δ' αὐτὸν ἐλθόντα νῆες ὁρμοῦσαι αὐτόθι εἶργον τοῦ ἐπ' Ἀλεξανδρείας πλοῦ, τοῖς ἡγεμόσιν ἐντυγχάνει· ὑφ' ὧν κατ' αἰδῶ καὶ πολλὴν ἐντροπὴν προπεμφθεὶς εἰς τὴν πόλιν, ὑπὸ Κλεοπάτρας κατείχετο. πεῖσαι μέντοι μένειν αὐτὸν οὐκ ἠδυνήθη, εἰς Ῥώ-

y Οἰκτρότατον καὶ αἴσχιστον ὑπολαβὼν,] Δεινότατον *Busb.*

z Πέτρᾳ —— τοῦ ζῆν,] Phaſaëlus in vinculis alliſo ad ſaxum capite periit. Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 9. SPANH.

a Προσρήξας] Προσαράξας (præter *Lugd. Bat.*) *Busb.* & mox αὐτὸν pro ἑαυτόν.

b Ἀφείλετο τὸν πολέμιον.] Conf. ſupr. c. 12. §. 1. SPANH.

c Τελέως ἀφῆναι τὴν ψυχὴν] Τελείως ἀφεῖναι *Busb.* & Coccejus.

d Τὸν ἐκδικήσοντα τὸν θάνατον αὐτοῦ,] Τὸν ἀδελφὸν ἐκδικῆσαι καὶ τοὺς *Busb.*

e Ἐπιβολὰς ἔργων] Ἐπιβουλὰς *Vat.*

f Παραβόλων.] Conf. ἁλωσ. lib. 5. c. 11. §. 3. SPANH.

g Εὐηργετημένον ἀπῄει] Ita *Vat.* εὐεργετηθέντα *Busb.* εὐεργετημένον in *reliquis*, omiſſo augmento.

h Ὡς παρὰ πολλῶν] *L. B.* ὡς ἂν πολλῶν.

i Παρὰ τῶν πολεμίων.] Ex *Lugd. Bat.* additum παρά. HAV.

k Παρέξων αὐτὸν ἐνέχυρον τοῖς Ἄραψι.] Ῥύσιον θεὶς τοῦ λυτρωμένου παῖδα. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 1. SPANH.

l Παρηγγελκέναι γὰρ αὐτῷ] Παραγγεῖλαι *Busb.* & *Lugd. Bat.*

m Ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀποδοῦναι τὰ χρέα,] Nihil tamen de pecunia Herodi à Malcho debita dicitur, vel ante vel ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 1. SPANH.

n Ἀφικέσθαι] *L. B.* ἀφικνεῖσθαι.

o Ἔπειτα δόξαν ἀναχωρεῖν,] Ita cum *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐπεί τε in *cæteris.*

p Αἰγύπτου.] Ita *Busb.* & *Vat.* Αἴγυπτον in *cæteris.*

* *Caute admodum abiit Ægyptum verſus:*] *Al.* modeſte.

q Ῥινοκόλουρα,] Ita ex *Epiphan.* quo modo apud *Strabonem.* Ῥινόκουρα in *Editis Aliiſque* Ῥινοκούρουρα *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) juxta *Ptolemæum* & *Steph. Byzant.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 2. SPANH.

r Μεταγνόντι,] Sic *Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* μεταγνοῦντι in *reliquis.*

Ῥώμην ἐπειγόμενον, χειμῶνός τε ὄντος, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν ταραχῇ καὶ σάλῳ πολλῷ [s] δηλουμένων.

γ'. Ἀναχθεὶς οὖν ἐκεῖθεν ἐπὶ Παμφυλίας, καὶ χειμῶνι σφοδρῷ περιπεσὼν, μόλις εἰς Ῥόδον διασώζεται, φορτίων ἀποβολῆς γινομένης. καὶ δύο μὲν ἐνταυθοῖ τῶν φίλων αὐτῷ συνήντησαν, Σαππίνας τε καὶ Πτολεμαῖος. εὑρὼν δὲ τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ πρὸς Κάσσιον πολέμου [t] κεκακωμένην, [v] οὐδ' ἐν ἀπόροις ὢν εὖ ποιεῖν αὐτὴν ὤκνησεν, ἀλλὰ καὶ παρὰ δύναμιν αὐτὴν [x] ἀνεκτᾶτο. τριήρη τε κατασκευάσας, καὶ ἀναχθεὶς ἐντεῦθεν σὺν τοῖς φίλοις ἐπὶ [y] Ἰταλίαν, εἰς Βρεντήσιον κατάγεται· κἀκεῖθεν εἰς Ῥώμην ἀφικόμενος, [z] πρώτῳ μὲν Ἀντωνίῳ φράζει τὰ συμβάντα αὐτῷ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ πῶς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φασάηλος ὑπὸ Πάρθων [a] ἀπώλοιτο συλληφθεὶς, καὶ Ὑρκανὸς ὑπ' αὐτῶν αἰχμάλωτος ἔχοιτο, καὶ ὡς Ἀντίγονον καταστήσαιεν βασιλέα, χρήματα δώσειν ὑποσχόμενον χίλια τάλαντα, καὶ γυναῖκας πεντακοσίας, αἳ τῶν πρώτων [b] καὶ τοῦ γένους [c] τῶν αὐτῶν ἔμελλον ἔσεσθαι. καὶ ὅτι ταύτας νυκτὸς [d] ἐκκομίσειε, καὶ διαφύγοι τὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας πολλὰς ὑπομείνας ταλαιπωρίας. εἶτα ἐπιδιακινδυνεύειν αὐτῷ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ πολιορκουμένους, καὶ ὡς πλεύσειέ τε διὰ χειμῶνος, καὶ παντὸς καταφρονήσειε δεινοῦ, σπεύδων ἐπὶ τὰς ἐλπίδας τὰς παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν μόνην βοήθειαν.

δ'. Ἀντώνιον δὲ οἶκτος εἰσέρχεται τῆς Ἡρώδου μεταβολῆς, καὶ τῷ κοινῷ χρησάμενος λογισμῷ περὶ τῶν ἐν ἀξιώματι τοσούτῳ καθεστώτων, ὡς κἀκείνων ὑποκειμένων τῇ τύχῃ, τὰ μὲν κατὰ μνήμην τῆς Ἀντιπάτρου ξενίας, τὰ δὲ καὶ ὑπὸ χρημάτων ὧν αὐτῷ Ἡρώδης ὑπέσχετο δώσειν εἰ γένοιτο βασιλεὺς, καθὼς καὶ πρότερον [e] ὅτε τετράρχης ἀποδέδεικτο, πολὺ μέντοι μᾶλλον διὰ τὸ πρὸς Ἀντίγονον μῖσος, στασιαστὴν γὰρ καὶ Ῥωμαίοις ἐχθρὸν αὐτὸν ὑπελάμβανε, πρόθυμος ἦν οἷς Ἡρώδης παρεκάλει συλλαμβάνεσθαι. Καῖσαρ μὲν οὖν καὶ διὰ τὰς Ἀντιπάτρου στρατείας, ἃς κατ' Αἴγυπτον αὐτοῦ τῷ πατρὶ συνδιήνεγκε, καὶ τὴν ξενίαν, καὶ τὴν ἐν ἅπασιν εὔνοιαν, [f] χαριζόμενος δὲ καὶ Ἀντωνίῳ, σφόδρα περὶ τὸν Ἡρώδην ἐσπουδακότι, πρὸς τὴν ἀξίωσιν καὶ τὴν ὧν ἐβούλετο Ἡρώδης συνεργίαν ἑτοιμότερος ἦν. συναγαγόντες τε τὴν βουλὴν Μεσσάλας [g] καὶ μετ' αὐτὸν Ἀτρατῖνος, παραστησάμενοι τὸν Ἡρώδην, τάς τε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εὐεργεσίας διεξῄεσαν, καὶ ἣν αὐτὸς πρὸς Ῥωμαίους εἶχεν εὔνοιαν ὑπεμίμνησκον, κατηγοροῦντες ἅμα καὶ πολέμιον [h] ἀποφαίνοντες Ἀντίγονον, οὐκ ἐξ ὧν τὸ πρῶτον προσέκρουσεν αὐτοῖς μόνον, ἀλλ' [i] ὅτι καὶ παρὰ Πάρθων τὴν ἀρχὴν λάβοι, Ῥωμαίους ὑπεριδών. τῆς δὲ βουλῆς [k] ἐπὶ τούτοις παρωξυμμένης, παρελθὼν Ἀντώνιος ἐδίδασκεν αὐτοὺς, ὡς καὶ πρὸς τὸν κατὰ Πάρθων πόλεμον, Ἡρώδην βασιλεύειν συμφέρει. καὶ δόξαν τοῦτο πᾶσι ψηφίζονται.

ε'. Καὶ τοῦτο μέγιστον ἦν τῆς Ἀντωνίου περὶ τὸν Ἡρώδην σπουδῆς, ὅτι μὴ μόνον αὐτῷ τὴν βασιλείαν οὐκ ἐλπίζοντι περιεποιήσατο· [l] οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν ἀνέβη ταύτην αἰτησόμε-

festinaret, † cum & tempus esset procellosum, resque Italiæ magno in motu esse & perturbatione nunciarentur.

3. Igitur cum inde solvisset Pamphyliam versus, & in gravem tempestatem incidisset, ægre in Rhodum evasit, facta oneris jactura. Et duo ex amicis ei occurrerunt, Sappinas & Ptolemæus. Cumque urbem invenisset Cassiano bello afflictam, quamvis inops, tamen non gravatus est ei benefacere, immo & supra vires eam recreabat. Deinde exstructa triremi, cum illinc cum amicis solvisset in Italiam, Brundusium appulit: atque inde Romam profectus, primo omnium Antonio exposuit quæ sibi in Judæa contigerant, & quomodo frater ejus Phasaelus captus à Parthis occisus sit, & Hyrcanus ab illis captivus teneatur: quodque Antigonum regem constituissent, pecuniam eis pollicitum usque ad mille talenta daturum, & quingentas mulieres, quæ ex primoribus *oriundæ* forent atque è genere ipsorum: & quod eas noctu asportasset, & è manibus hostium evasisset, multas passus ærumnas. Deinde *narravit* suos sibi maximo esse in periculo, ex obsidione; utque *ipse* per medias tempestates navigasset, & mala omnia *impendentia* contempsisset; festinans ad ipsum, in quo omnem spem repositam habuit & unicum auxilium.

Herodes Rhodum appulsus inde Romam se confert; quæque acciderant Antonio exponit.

4. Antonium autem subit miseratio mutatæ Herodis fortunæ, cumque secum, quod fieri solet, animo reputasset fortunam etiam iis dominari qui in tanta dignitate constituti sunt, partim Antipatri recordatione, cujus ipse usus fuerat hospitio, partim propter pecuniam, quam ei daturum se promittebat Herodes, si rex factus esset, quemadmodum antea, cùm tetrarcha factus erat, & multo etiam magis odio Antigoni (ipsum enim seditiosum & Romanis infensum existimabat) paratus erat Herodem in suis postulatis adjuvare. Et quidem Cæsar, partim propter Antipatri militiam, qua in Ægypto cum ipsius patre functus fuerat, propterque ejus hospitium & in omnibus benevolentiam, partim ut Antonio Herodis studiosissimo gratificaretur, ‡ promptiori erat animo ad dignitatem *ipsius tuendam*, & ad ea quæ volebat Herodes promovenda. Itaque convocato senatu, Messala & post eum Atratinus, producto Herode, patris ipsius beneficia narrando recensuerunt, ejusque erga Romanos benevolentiam commemorarunt, accusantes simul hostemque pronunciantes Antigonum, non modo propter ejus primum in eos delictum, sed etiam quod contemptis Romanis à Parthis accepisset imperium. His commoto senatu, Antonius in medium progressus eos edocuit, quod etiam ad Parthicum bellum expediret, ut rex fiat Herodes. Cumque id omnibus placuisset, decretum faciunt.

XXVI. *Facit Antonius ut Herodes à Senatu creëtur rex Judææ.*

5. Atque hoc summum erat Antonii erga Herodem studium, quod non solum id egit ut is præter spem suam regno potiretur (non enim *eò* ascen-

Summum Antonii erga Herodem studium.

† *Cum & tempus esset procellosum,*] Ita interpretatus sum, sicuti *Usserius* in *Annalibus* V. T. p. 423. *Pagi* in *Apparat. ad Annales Baron.* p 16. *Norisius* in *Cenotaph. Pisan.* p. 136. & *Basnagius* in *Annalibus Eccl.* tom. 1. p. 16. Aliter *Langius* de *Annis Christi* p. 341.

s Δηλουμένων.] Κειμένων *Busb.*

t Κεκακωμένην,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 3. & lib. 7. c. 4. §. 1. SPANH.

v Οὐδ' ἐν ἀπόροις ὢν] Ita elegantius *Lugd. Bat.* quam reliqui, qui habent οὐδ' ἄπορος ὤν. HAV.

x Ἀνεκτᾶτο. —— κατάγεται·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 3. SPANH.

y Ἰταλίαν,] *Lugd. Bat.* Ἰταλίας.

z Πρώτῳ μὲν Ἀντωνίῳ] Πρῶτον *Busb.* & *Vat.* πρῶτα *Lugd. Bat.*

a Ἀπώλοιτο συλληφθεὶς,] Ἀπόλοιτο *Busb.* & *Lugd. Bat.*

b Καὶ τοῦ γένους] Κἀκ τοῦ γ. *Busb.* & αὐτὰς ead. §. & ἐπικινδυνεύειν ead. §.

c Τῶν αὐτῶν ἔμελλον ἔσεσθαι.] Τοῦ αὐτοῦ legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *de genere suo. Lugd. Bat.* τοῦ αὐτῶν.

d Ἐκκομίσειε,] Abduxisset. SPANH.

e Ὅτε τετράρχης ἀποδέδεικτο,] Ita lego cum *Cod. Vat.* ὁ τετράρχης in *cæteris* tam *Editis* quam *MSS.*

f Χαριζόμενος δὲ καὶ Ἀντωνίῳ] Καὶ χαριζόμενος Ἀντωνίῳ *Busb.*

‡ *Promptiori erat animo ad dignitatem* ipsius tuendam,] *Al.* promptiori animo ejus petitioni concessit, & ad ea quæ volebat Herodes operam suam contulit.

g Καὶ μετ' αὐτὸν Ἀτρατῖνος,] Καὶ μετ' αὐτὸν Σατρατῖνος *Vat.* & *Lugd. Bat.* καὶ μετ' αὐτοῦ Σαρατῖνος *Gall.*

h Ἀποφαίνοντες Ἀντίγονον,] Ἀποφαίνοντες τὸν Ἀντίγονον *Vat.*

i Ὅτι καὶ παρὰ —— πᾶσι ψηφίζονται.] Herodes Judæorum Rex in Senatu declaratus Olympiade, uti mox, CLXXXIV. SPANH.

k Ἐπὶ τούτοις παρωξυμμένης,] Ἐπὶ τούτῳ *Busb.*

l Οὐ γὰρ —— αἰτησόμενος,] Verba illa, οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν ἀνέβη ταύτην αἰτησόμενος, otiosa esse & Græculi alicujus glossatoris manum redolere, pronunciat *G. E. Phaletranus* in *Diss. de Sceptri*

scendit illud sibimet petiturus, nam minime putabat id ipsi concessuros Romanos, qui id regii generis hominibus dare consuessent, sed uxoris suæ fratri illud ambiturus, nepoti ex patre Aristobuli, ex matre Hyrcani) verum etiam quod intra septem in universum dies efficiebat, ut ipsi, quæ non speraverat assequuto, liceret ex Italia discedere. Et hunc quidem adolescentem *postea* Herodes interfecit quod suo tempore indicabimus. Dimisso autem Senatu, medium stipantes Herodem Antonius & Cæsar exierunt; deducentibus consulibus, una cum aliis magistratibus, ad sacrificandum, & decretum in Capitolio reponendum. Ac primo regni Herodis die convivio eum excepit Antonius. Atque ita quidem ille regnum suscipit, illud adeptus Olympiade centesima octogesima quarta, Cajo Domitio Calvino iterum & Cajo Asinio Pollione consulibus.

Herodem, regem à senatu creatum, in Capitolium deducunt Antonius & Cæsar.

6. Toto autem hoc tempore Antigonus eos qui erant Masadæ oppugnat, cæteris quidem necessariis abundantes, sed aquæ penuria laborantes; ut eam ob causam Herodis frater Josephus cum ducentis suorum decreverit ad Arabes fugere. audierat enim Malchum commissorum in Herodem pœnitere. Ipsum vero *ab hoc* continuit Deus, dum noctu plueret. nam cisternis aqua repletis, illi non amplius opus erat fuga: sed cum omnes jam animos sumpsissent, idque magis ex rei desideratæ affluentia, quasi Dei providentia hæc ipsa illis contigisset, eruptiones *crebro* facientes, manusque cum Antigonianis conserentes, partim aperte partim occulto, eorum complures interfecerunt. Interea Ventidius Romanorum dux, missus ad Parthos Syria arcendos, post illos in Judæam venit, verbis *ille* quidem ut Josepho ferret auxilium, re autem vera callide hoc agebat, ut pecuniam acciperet ab Antigono. Itaque castris proxime Hierosolyma positis, satis grandem pecuniam obtinuit ab Antigono, atque ipse discessit cum copiarum parte majori. Ne tamen facinus deprehenderetur, Silonem cum parte nonnulla militum reliquit. quem etiam ipsum coluit Antigonus, ne quid sibi noceret, sperans iterum Parthos sibi subsidio futuros.

Herodis familia ab Antigono obsessa & oppugnata.

Ventidius in Judæam venit.

νος, οὐ γὰρ ἐνόμιζεν αὐτῷ τοὺς Ῥωμαίους παρέξειν, [m] τοῖς ἐκ τοῦ γένους ἔθος ἔχοντας αὐτὴν διδόναι, [n] ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς γυναικὸς ἀδελφῷ λαβεῖν ἀξιώσων, ᾗ υἱωνῷ τυγχάνοντι πρὸς μὲν πατρὸς Ἀριστοβούλου, πρὸς δὲ μητρὸς Ὑρκανοῦ· ἀλλ' ὅτι καὶ ἑπτὰ ταῖς πάσαις ἡμέραις παρέσχεν αὐτῷ, τυχόντι τῶν οὐδὲ προσδοκηθέντων, ἀπελθεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας. τοῦτον μὲν οὖν τὸν νεανίσκον Ἡρώδης ἀπέκτεινεν, ὡς κατὰ καιρὸν δηλώσομεν. λυθείσης δὲ τῆς βουλῆς, [o] μέσον ἔχοντες Ἡρώδην Ἀντώνιος καὶ Καῖσαρ ἐξῄεσαν, [p] προαγόντων ἅμα ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς τῶν ὑπάτων, θύσοντές τε καὶ τὰ δόγματα [q] καταθησόμενοι εἰς τὸ Καπετώλιον. εἱστία δὲ τὴν πρώτην ἡμέραν Ἡρώδην τῆς βασιλείας Ἀντώνιος. καὶ ὁ μὲν οὕτως τὴν βασιλείαν παραλαμβάνει, τυχὼν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς καὶ ὀγδοηκοστῆς καὶ [r] τετάρτης Ὀλυμπιάδος, ὑπατεύοντος [s] Γαΐου Δομετίου [t] Καλουίνου τὸ δεύτερον, καὶ Γαΐου Ἀσινίου [v] Πωλίωνος.

ϛʹ. Τοῦτον δὲ ἅπαντα τὸν χρόνον Ἀντίγονος ἐπολιόρκει τοὺς ἐν [x] Μασάδᾳ, τῶν μὲν ἄλλων αὐτοῖς ἐπιτηδείων ὑπαρχόντων, μόνου δὲ [y] σπανίζοντος ὕδατος· ὡς καὶ διὰ τοῦτο [z] καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδου Ἰώσηπον σὺν διακοσίοις τῶν οἰκείων ἀποδράναι βουλεύσασθαι πρὸς Ἄραβας. ἠκηκόει γὰρ [a] καὶ Μάλχον τῶν εἰς Ἡρώδην ἁμαρτημάτων μετανοεῖν. κατέσχε δ' αὐτὸν ὕσας διὰ τῆς νυκτὸς ὁ Θεός. τῶν γὰρ ἐκδοχείων πληρωθέντων τοῦ ὕδατος, [b] οὐκ ἔτι τῆς φυγῆς ἐδεῖτο· ἀλλὰ τεθαρρηκότες ἤδη, [c] καὶ πλέον κατὰ τὴν εὐπορίαν τοῦ σπανίζοντος, ὡς ἐκ Θεοῦ [d] προνοίας ταύτης αὐτοῖς γεγενημένης, ἐπεξιόντες, καὶ συμπλεκόμενοι τοῖς περὶ τὸν Ἀντίγονον, τοῖς μὲν φανερῶς τοῖς δὲ καὶ [e] λαθραίως, πολλοὺς αὐτῶν διέφθειραν. κἀν τούτῳ [f] Οὐεντίδιος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς, πεμφθεὶς ἐκ Συρίας ὥστε Πάρθους ἀνείργειν, μετ' ἐκείνους εἰς Ἰουδαίαν [g] παρέβαλε, τῷ λόγῳ μὲν Ἰωσήπῳ συμμαχήσων, τὸ δ' ὅλον ἦν αὐτῷ στρατήγημα, χρήματα παρ' Ἀντιγόνου λαβεῖν. ἔγγιστα γοῦν Ἱεροσολύμων στρατοπεδευσάμενος, [h] ἀποχρώντως [i] ἠργυρίσατο τὸν Ἀντίγονον, καὶ αὐτὸς μὲν ἀνεχώρησεν σὺν τῇ πλείονι δυνάμει. ἵνα δὲ μὴ [k] κατάφωρον γένηται τὸ τόλμημα, Σίλωνα μετὰ μέρους τινὸς τῶν στρατιωτῶν κατέλιπεν· ὃν καὶ αὐτὸν ἐθεράπευσεν Ἀντίγονος, ὅπως μηδὲν ἐνοχλείη, προσδοκῶν καὶ πάλιν αὐτῷ Πάρθους ἐπαμύνειν.

ptri Jud. ablatione, p. 435. *Edit. Ultraject.* A *Gelenio* quidem, ut multa alia, omittuntur: sed ea agnoscit *Epiphan.* ideoque retinuimus. HUDS. Quem minime petiturus adscenderat supplex: *Rufin.* SPANH.

m Τοῖς ἐκ τοῦ —— Ὑρκανοῦ·] De Regis dignitate eadem, ab Augusto restituta, infr. lib. 15. c. 6. §. 7. SPANH.

n Ἀλλὰ διὰ τὸ μὲν γυναικὸς ἀδελφῷ] Antea erat, (tam in *Editis* quam *MSS. Gr.*) ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς γυναικὸς ἀδελφῷ λαβεῖν ἀξιώσων Ἀλεξάνδρῳ, υἱωνῷ &c. Quid enim? (inquit *Phaletranus*) An Alexander Mariamnes uxoris Herodis frater? Imo (teste *Josepho* ipso supr. c. 13. §. 7.) pater fuit, ut & Aristobuli junioris, quem in piscina natantem parricidarum manu ab Herode interfectum esse, infra narratur. Ipse vero Alexander, filius fuit senioris Aristobuli, fratris Hyrcani, ipsius vero Hyrcani pontificis gener. ut lib. xv. ipse indicat *Josephus*, & lib. II. de *Bello Jud.* Omnino igitur legendum est, ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς γυναικὸς ἀδελφῷ λαβεῖν ἀξιώσων Ἀριστοβούλῳ Ἀλεξάνδρου υἱῷ τυγχάνοντι, υἱωνῷ δὲ πρὸς μὲν πατρὸς Ἀρ. &c. Verum cum hoc, utut rei veritati consentaneum, nimium à Textu recedat, vocem Ἀλεξάνδρου delevimus, auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *& ideo fratri suæ conjugis id præberi volebat, qui nepos per patrem quidem Aristobuli, per matrem vero Hyrcani fuerat* &c. si quis Ἀριστοβούλῳ pro Ἀλεξάνδρῳ reponi vult, absque ulla alia mutatione, per me licet.

o Μέσον —— Καπετώλιον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 4. SPANH.

p Προαγόντων] *L. B.* συμπροαγόντων.

q Καταθησόμενοι εἰς Καπετώλιον.] Θησόμενοι *Vat.*

r Τετάρτης Ὀλυμπιάδος,] Defendit & explicat *Langius* (de *Annis Christi*, lib. 2. c. 18. p. 341.) qui exeunte anno id factum prolixe probare conatur. Verum *Bucherius* (in *Belgio Rom.* l. 2. p. 75.) post *Usserium* (in *Ann. V. T.* p. 424.) εʹ. pro δʹ. substituendum censet; nisi *Josephus* Olympiadem CLXXXIV. plane evolutam intelligat; contra scriptorum suumque morem, quo Olympias absolute posita pro ineunte non expleta capi solet. Vide *Norisium* in *Diss. secunda* de *Cenotaph. Pisanis*, p. 139. & Apparatum *Antonii Pagi* ad *Annales Baron* p. 17. ut & *Basnagium* in *Annalibus*, tom. 1. p. 16.

s Γαΐου] Κοΐου legendum esse ostendit *Toinardus* in Proleg. ad Harm. Evang. p. 9.

t Καλουίνου] Al. Καλβίνου. *L. B.* καὶ Ἀλβίνου.

v Πωλίωνος·] In *Lugd. Bat.* Πολλίωνος. Sed quomodocunque scribatur, id certum est per duplex λ scribi oportere, ita enim in Nummis quoque utroque modo scribitur, sicuti patere potest ex Spanhemii Opere Majore Tom. 1. p. 510. atque ex ipsis Nummis, à nobis in fine Tomi II. in suis Tabulis exhibendis. HAV.

x Μασάδᾳ,] Ita cum *Busb.* quod alibi Μασάδας in *ceteris* Μασάδῃ.

y Σπανίζοντος] *L. B.* σπανίζοντας.

z Καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδου Ἰώσηπον] Illud καὶ omittit *Vat.* & mox τὸν ante Ἡρώδου ponit *Busb.*

a Καὶ Μάλχον] *L. B.* Ὡς Μάλχον.

b Οὐκ ἔτι τῆς φυγῆς ἐδεῖτο·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 1. SPANH.

c Καὶ πλέον] Καὶ πλέον ἢ κατὰ *Busb.*

d Προνοίας ταύτης αὐτοῖς γεγενημένης,] Τῆς προνοίας τ. *Busb.* προνοίας αὐτῆς *Lugd. Bat.*

e Λαθραίως,] *L. B.* λάθρα.

f Οὐεντίδιος ὁ] *Al.* Βεντίδιος.

g Παρέβαλε,] Ita *Bas. Busb.* & *Vat.* παρέλαβε *Gen.* (*Lugd. Bat.*) cum *Aliis*

h Ἀποχρώντως] Καὶ ἀποχρώντως ἀργυρισάμενος τὸν Ἀντίγονον, αὐτὸς μὲν *Busb.*

i Ἠργυρίσατο τὸν Ἀντίγονον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 2. SPANH.

k Κατάφωρον γένηται τὸ τόλμημα,] Ita *Busb.* (& *Coccejus*) κατάφορον in *reliquis*. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 2. SPANH.

ΚΕΦ.

ΚΕΦ. ιε'.

Πῶς Ἡρώδης ἐκπλεῖ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπὸ Ἰταλίας καὶ μάχεται πρὸς Ἀντίγονον· οἷά τε ἄλλα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν Ἰουδαίᾳ συνέβη.

Ἡρώδης δ' ἐκ τῆς Ἰταλίας ἤδη καταπεπλευκὼς εἰς τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ [l] συναγηοχὼς δύναμιν οὐκ ὀλίγην ξένων τε ἅμα καὶ ὁμοφύλων, ἤλαυνε διὰ τῆς Γαλιλαίας ἐπ' Ἀντίγονον. συνελάμβανον δ' αὐτῷ Σίλων τε καὶ Οὐεντίδιος, πεισθέντες ὑπὸ [m] Δελλίου συγκατάγειν Ἡρώδην, τοῦ πεμφθέντος ὑπ' Ἀντωνίου. Οὐεντίδιος μὲν οὖν ἐτύγχανε τὰς ταραχὰς τὰς διὰ Πάρθους ἐν ταῖς πόλεσιν οὔσας καθιστάμενος, Σίλων δ' ἐν Ἰουδαίᾳ, χρήμασιν ὑπ' Ἀντιγόνου διεφθαρμένος. Ἡρώδῃ μέντοι προσιόντι καθ' ἑκάστην ἡμέραν [n] δύναμις ηὔξατο, καὶ πᾶσα Γαλιλαία πλὴν ὀλίγων αὐτῷ προσέθετο. [o] ὡρμηκότι δ' αὐτῷ ἐπὶ τοὺς ἐν Μασάδᾳ, ἀναγκαῖον γὰρ ἦν τὸ σῶσαι τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκουμένους συγγενεῖς ὄντας, ἐμποδὼν Ἰόππη γίνεται. πολεμίαν γὰρ οὖσαν αὐτὴν ἔχρῃζεν ἐξελεῖν πρότερον, [p] ὅπως μηδὲν ὑπολίπηται κατὰ νώτου τοῖς ἐχθροῖς ἔρυμα, χωροῦντος ἐπὶ Ἱεροσολύμων. ποιησαμένου δὲ καὶ Σίλωνος ταύτην πρόφασιν τῆς ἀπαναστάσεως, καὶ τῶν Ἰουδαίων διωκόντων αὐτόν, Ἡρώδης μετ' ὀλίγου στίφους ἐπέξεισι, καὶ τρέπεται μὲν τοὺς Ἰουδαίους, Σίλωνα δὲ σώζει κακῶς ἀμυνόμενον. ἑλὼν δὲ τὴν Ἰόππην, ἔσπευδε ῥυσόμενος τοὺς ἐν Μασάδᾳ οἰκείους. τῶν δ' ἐπιχωρίων οἱ μὲν αὐτῷ διὰ τὴν πατρῴαν προσεχώρουν φιλίαν, οἱ δὲ διὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν, ἄλλοι δὲ κατ' ἀμοιβὴν τῆς παρ' ἀμφοτέρων εὐεργεσίας, οἱ πλείους δὲ διὰ τὰς ἐλπίδας, [q] ἃς ὡς ἐπὶ βασιλεῖ βεβαίῳ τὸ λοιπὸν εἶχον.

β'. Ἤθροιστο δ' ἡ δύναμις βαρεῖα, καὶ προϊόντος Ἀντίγονος τῶν παρόδων τοὺς ἐπιτηδείους τόπους ἐνέδραις καὶ λόχοις κατελάμβανε. καὶ καθάπαξ οὐδὲν ἐκ τούτου τοὺς πολεμίους ἢ [r] μικρὸν παντάπασιν ἔβλαπτεν. Ἡρώδης δὲ τοὺς ἐκ Μασάδας οἰκείους ἐπαναλαβὼν, καὶ [s] Ῥῆσαν τὸ φρούριον, ᾔει πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, συνείπετο δ' αὐτῷ τὸ μετὰ Σίλωνος στρατιωτικόν, καὶ πολλοὶ τῶν ἐκ τῆς πόλεως τὴν ἰσχὺν καταπλαγέντες. στρατοπεδευσαμένου δὲ κατὰ τὸ [t] πρὸς δύσιν τῆς πόλεως κλίμα, οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι φύλακες ἐτόξευόν τε καὶ ἠκόντιζον [v] πρὸς αὐτόν. ἐνίων δὲ καὶ κατὰ στῖφος ἐκθεόντων, καὶ τοῖς προτεταγμένοις εἰς χεῖρας ἐρχομένων, Ἡρώδης [x] τὸ πρῶτον ἐκέλευσε κηρύσσειν περὶ τὸ τεῖχος, “ὡς ἐπ' ἀγαθῷ τε [y] παρείη τοῦ δήμου καὶ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως, μηδὲν μηδὲ [z] τοῖς φανεροῖς τῶν ἐχθρῶν μνησικακήσων, ἀλλὰ παρέξων καὶ τοῖς διαφορωτάτοις ἀμνηστίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἁμαρτημάτων.” τοῦ δὲ Ἀντιγόνου πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου κηρυχθέντα λέγοντος, πρός τε Σίλωνα καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων στράτευμα, “ὡς παρὰ τὴν αὐτῶν δικαιοσύνην Ἡρώδῃ δώσουσι τὴν βασιλείαν, ἰδιώτῃ τε ὄντι καὶ [a] Ἰδουμαίῳ τουτέστιν [b] ἡμιιουδαίῳ, δέον τοῖς ἐκ τοῦ γένους οὖσι παρέχειν ὡς ἔθος ἐστὶν αὐτοῖς. καὶ γὰρ εἰ νῦν πρὸς αὐτὸν ἔχουσι χαλεπῶς, καὶ τὴν βασιλείαν, ὡς λαβόντα παρὰ Πάρθων, ἀφελέσθαι [c] διεγνώκασιν, εἶναί γε πολλοὺς ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ τοὺς ληψομένους κατὰ νόμον τὴν βασιλείαν, οἳ, μηδὲν ἐξημαρτηκότες πρὸς Ῥωμαίους καὶ ἱερεῖς ὄντες, οὐκ ἂν εἰκότα πάσχοιεν τῆς τιμῆς [d] στερούμενοι.” ταῦτα πρὸς ἀλλή-

CAP. XV. XXVII.

Quomodo Herodes navigat ex Italia in Judæam & pugnat cum Antigono: & quænam alia sub idem tempus in Judæa acciderunt.

Herodes autem, cum jam ab Italia Ptolemaïdem navigasset, & copias non mediocres partim conductitiorum partim popularium contraxisset, properabat per Galilæam adversus Antigonum. Ipsum vero adjuvabant Silo & Ventidius, à Dellio ab Antonio misso persuasi, ut Herodi reducendo operam darent. Et quidem Ventidius *jam* in eo erat, ut excitatas propter Parthos in urbibus turbas componeret: Silo vero in Judæa *manebat*, pecuniis ab Antigono corruptus. Attamen Herodi progredienti quotidie vires augebantur: omnisque Galilæa, paucis exceptis, stabat ab ejus partibus. Illi vero, adversus eos qui in Masada erant contendenti, (nam necesse habuerat eos qui in castello obsidebantur, utpote cognatos, servare) impedimento erat Joppe. nam cum illa hostis esset, capienda erat, ne qua à tergo relinqueretur hostibus munitio, dum Hierosolyma adoritur. Cum autem Silo hanc occasionem discedendi arripuisset, & Judæi ipsum persequerentur, egreditur cum exigua manu Herodes; versisque Judæis, Silonem male repugnantem servavit. Deinde, capta Joppe, ad liberandos suos, qui in Masada erant, properat. Ex indigenis autem, alii quidem propter paternam amicitiam illi se adjungebant, alii vero propter ipsius gloriam, & nonnulli ut utrique ob beneficia gratiam referrent; plerique vero propter spes quas in eo, rege deinceps certo futuro, habebant.

Herodes Roma reversus copias ducit adversus Antigonum.

Silo suspectæ fidei dux.

Herodes Joppen capit.

2. Cum autem valida manu coacta procederet, Antigonus adituum loca opportuna obsessione & insidiis occupabat. sed nihil omnino hac ratione hostibus aut certe perparum nocebat. Herodes vero, suis ex Masada receptis, necnon Ressa munitione, Hierosolyma adibat: ipsumque subsequebantur Silonis copiæ, cum multis Hierosolymitanis tanta potentia perterritis. Ubi autem ad urbis occidentalem partem castra fecerat, qui illac dispositi erant custodes, sagittis eum & missilibus impetebant. Cumque nonnulli etiam excurrerent & cum principiis manus consererent, Herodes primum proclamari jussit circa mœnia, “Sese propter populi utilitatem urbisque salutem adesse; “ne apertos quidem adversarios ulturum, sed etiam “inimicissimorum in se peccata oblivioni traditurum.” Cum è contra Antigonus ad ista Herodis præconia diceret Siloni & Romanorum exercitui, “Præter ipsorum justitiam facturos, si Herodi regnum dederint, homini privato & Idumæo, hoc est semi-Judæo, cum id *regii* generis hominibus præberi deberet, ut est eorum consuetudo. Quod si nunc sibi succensent, & à se regnum auferre, quoniam id à Parthis acceperit, statuerunt, esse quidem multos sui generis, in regnum *jure* successuros, qui, cum neque quicquam contra Romanos peccassent, & sacerdotes essent, indigne paterentur honore *isto* privari.” Hæc

Herodes suis è Masada receptis, captaque Ressa, Hierosolyma oppugnat.

Herodi multa exprobrat Antigonus.

l Συναγηοχώς] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 3. SPANH.

m Δελλίου] Sic lego (prout monuit *Usserius* in *Annalibus* V. T. p. 425.) ex lib. 15. non procul ab initio & ex *MSS.* lib. 1. de *Bello Jud.* Δελίου hîc loci in *Impressis* & *MSS.* excepto *Vat.* qui habet Βδελίου. ut & *Lugd Bat.* qui Βδελλίου. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 3. SPANH.

n Δύναμις ηὔξατο,] Ἡ δύναμις ηὔξετο *Busb.*

o Ὡρμηκότι δ' αὐτῷ] Ὡρμηκότα δὲ αὐτὸν *Busb.* & *Vat.*

p Ὅπως μηδὲν ὑπολίπηται] Ὅπως ἂν μηδὲν ὑπολείπηται *Busb.*

q Ἃς ὡς ἐπὶ βασιλεῖ] Illud ὡς ex *Lugd. Bat.* adjecimus. HAV.

r Μικρὸν] *L. B.* μικρά.

s Ῥῆσαν τὸ φρούριον,] Supra Θρῆσα dicitur. Hic *Lugd. Bat.* Ῥοῦσαν. Vet. *Risan.* Vide *Annott.* ad p. 646. v. 11.

t Πρὸς δύσιν τῆς πόλεως κλίμα,] Κατὰ τὸ προσάρκτιον κλίμα· ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 3. SPANH.

v Πρὸς αὐτόν.] Εἰς αὐτοὺς *Busb.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 5. SPANH.

x Τὸ πρῶτον ἐκέλευσε] Τὸ μὲν πρῶτον *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

y Παρείη τοῦ δήμου] Παρείη *Gall.* παρῆν in lib. 1. de *Bello Jud.*

z Τοῖς φανεροῖς τῶν ἐχθρῶν] Conf. ἁλ. lib. 1. c. 15. §. 5. SPANH.

a Ἰδουμαίῳ τουτέστιν ἡμιιουδαίῳ.] Conf. supr. c. 8. §. 1. SPANH.

b Ἡμιουδαίῳ] Ita cum *Cod. Bas.* ἡμιιουδαίῳ in *cæteris.*

c Διεγνώκασιν,] Διεγνώκεσαν εἶναί τε π. *Vat.*

d Στερούμενοι.] *L. B.* στερόμενοι.

Hæc dum utrinque dicuntur, & ad convicia proceditur, * Antigonus suis de muro propugnare permittit. Illi vero, cum jacularentur, magnamque contra alacritatem adhiberent, facile eos à turribus averterunt.

Silonis perfidia se prodit.

3. Tunc & Silo palam fecit, se pecunia corruptum esse. nam militum suorum non paucos summisit, qui & clamitarent commeatus esse penuriam, & pecuniam ad alimoniam peterent, seque in idonea loca ad hybernandum deduci *postularent*, vastatis circa urbem agris, quoniam ab Antigonianis sublata fuissent omnia. Ita exercitum movebat & discedere conabatur. Verum Herodes instabat, subjectos Siloni duces & milites cohortando ne se derelinquerent, missum à Cæsare & Antonio & Senatu. Eorum enim commeatui provisurum, eisque abundantiam eorum quæ postularent facile præbiturum. Ac statim post eas preces in agros profectus, nullam jam Siloni discedendi occasionem reliquit.

Herodes Silonianis commeatum abunde suppeditat.

Eam enim commeatus copiam apportavit, quam nemo sperasset; suisque apud Samariam amicis in mandatis dedit, ut frumentum & vinum & oleum & pecudes & alia omnia Hierichuntem deportarent, ut ne deinceps quidem milites cibariis deficerentur. Hæc vero Antigonum haud latuerunt, quin protinus dimisit in agros, qui frumentatores prohiberent ac circumvenirent. Atque illi quæ imperaverit Antigonus facientes, & ingenti armatorum multitudine ad Hierichuntem coacta, consederunt montibus ut illos observarent qui commeatus convehebant. Nec quidem Herodes, dum hæc fiunt, quietem agebat: sed assumptis decem cohortibus, quarum quinque Romanorum, alteræ Judæorum erant, adjunctis promiscuis mercenariis, & præterea paucis equitibus, ad Hierichuntem se confert: urbemque vacuam nactus, quingentos quidem homines (qui unà cum suis uxoribus & liberis arcem occupaverant) captos dimisit; Romani vero, impetu in urbem facto, eam diripuerunt, domos nacti omni genere bonorum refertas.

Romani Hierichunta diripiunt.

Et quidem rex, relicto Hierichunte præsidio, reversus est: & Romanum exercitum in eas regiones, quæ deditionem fecerant, Idumæam & Galilæam & Samariam, in hyberna dimisit. Quin & Antigonus à Silone impetravit, pecuniarum largitione, ut partem Romani exercitus intra Lydda acciperet, captans Antonii gratiam. Atque ita factum est ut Romani in magna rerum abundantia viverent, dum ab armis quiescerent.

Herodes, Josepho fratre in Idumæam misso, Sepphorim capit.

4. Herodi autem otium agere non visum est, sed fratrem suum Josephum cum peditibus bis mille & equitibus quadringentis misit in Idumæam: ipse vero in Samariam profectus, & deposita ibi matre aliisque suis consanguineis, qui jam è Masada fuerant egressi, in Galilæam contendit, expugnaturus quædam loca ab Antigono præsidiis occupata. Cumque Sepphorim cœlo ningente perventum esset, & Antigoni præsidium clam inde proficisceretur, nactus est summam commeatus copiam. Deinde, cum illic latrones quidam in speluncarum recessibus habitarent, equitum turmam

λους αὐτῶν λεγόντων καὶ προελθόντων εἰς βλασφημίας, [e] Αντίγονος ἀμύνασθαι [f] τοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἐπέτρεπε τοῖς ἰδίοις. οἱ δὲ, τοξεύοντες καὶ πολλῇ προθυμίᾳ κατ' αὐτῶν χρώμενοι, ῥᾳδίως αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πύργων ἐτρέψαντο.

γ΄. Τότε καὶ Σίλων ἀπεκαλύψατο τὴν δωροδοκίαν. [g] καθῆκε γὰρ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους, [h] σπάνιν τε τῶν ἐπιτηδείων καταβοᾷν, καὶ χρήματα εἰς τροφὰς αἰτεῖν, καὶ χειμάσοντας [i] ἀπαγαγεῖν εἰς τοὺς ἐπιτηδείους τόπους, τῶν [k] περὶ πόλιν ὄντων ἐρήμων, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν Αντιγόνου στρατιωτῶν ἀνεσκευάσθαι. ἐκίνει τε τὸ στρατόπεδον καὶ ἀναχωρεῖν ἐπειρᾶτο. Ηρώδης δὲ ἐνέκειτο, παρακαλῶν τούς τε ὑπὸ τῷ Σίλωνι ἡγεμόνας, καὶ στρατιώτας μὴ καταλιπεῖν αὐτὸν, Καίσαρός τε καὶ Αντωνίου καὶ τῆς συγκλήτου προπεμψάντων αὐτόν. προνοήσειν γὰρ [l] αὐτῶν τῆς εὐπορίας, καὶ παρέξειν αὐτοῖς ἀφθονίαν ὧν ἐπιζητοῦσι ῥᾳδίως. καὶ μετὰ τὴν δέησιν εὐθὺς ἐξορμήσας εἰς τὴν χώραν, οὐκ ἔτ' οὐδὲ μίαν Σίλωνι τῆς ἀναχωρήσεως πρόφασιν ὑπελείπετο. πλῆθος γὰρ ὅσον οὐδεὶς ἤλπισέ τις τῶν ἐπιτηδείων ἐκόμισε, τοῖς τε περὶ Σαμάρειαν ᾠκειωμένοις πρὸς αὐτὸν ἐπέστελλε, σῖτον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ βοσκήματα τά τε ἄλλα πάντα [m] καταγαγεῖν εἰς Ιεριχοῦντα, τοῦ μηδὲ τὰς ἑξῆς ἡμέρας τὴν χορηγίαν [n] τοὺς στρατιώτας ἀπολιπεῖν. οὐκ ἐλάνθανε δὲ ταῦτ' Αντίγονον, ἀλλ' εὐθὺς ἀπέπεμψε κατὰ τὴν χώραν τοὺς εἴρξοντας καὶ λοχήσοντας τοὺς σιτηγοῦντας. οἱ δὲ πειθόμενοι τοῖς Αντιγόνου προστάγμασι, καὶ πολὺ πλῆθος ὁπλιτῶν περὶ Ιεριχοῦντα συναθροίσαντες, παρεφύλασσον [o] ἐπὶ τῶν ὀρῶν καθεσθέντες τοὺς τὰ ἐπιτήδεια κομίζοντας. οὐ μὴν Ηρώδης τούτων πραττομένων ἠρέμει· [p] δέκα δὲ σπείρας ἀναλαβὼν, ὧν πέντε μὲν Ρωμαίων, πέντε δὲ Ιουδαίων ἦσαν, καὶ μισθοφόρους μιγάδας, πρὸς οἷς ὀλίγους τῶν ἱππέων, ἐπὶ τὴν Ιεριχοῦντα [q] παραγίνεται· καὶ τὴν μὲν πόλιν ἐκλελειμμένην καταλαβὼν, πεντακοσίους δὲ τὰ ἄκρα κατειληφότας σὺν γυναιξὶ καὶ γενεαῖς, τούτους μὲν ἀπέλυσε λαβὼν, Ρωμαῖοι δὲ εἰσπεσόντες [r] διήρπασαν τὴν πόλιν μεσταῖς ἐπιτυχόντες παντοίων κειμηλίων ταῖς οἰκίαις. Ιεριχοῦντος μὲν οὖν φρουρὰν ὁ βασιλεὺς καταλιπὼν ὑπέστρεψε· καὶ χειμάσουσαν τὴν Ρωμαίων στρατιὰν εἰς τὰς προσκεχωρηκυίας διαφῆκεν, Ιδουμαίαν καὶ Γαλιλαίαν καὶ Σαμάρειαν. ἔτυχε δὲ καὶ Αντίγονος παρὰ Σίλωνος ἀντὶ τῆς δωροδοκίας, ὥστε ὑποδέξασθαι τοῦ στρατοῦ μοῖραν ἐν Λύδδοις, θεραπεύων Αντώνιον. καὶ Ρωμαῖοι μὲν ἐν ἀφθόνοις διῆγον, ἀνειμένοι τῶν ὅπλων.

δ΄. Ηρώδῃ δὲ οὐκ ἐδόκει μένειν ἐφ' ἡσυχίας, ἀλλ' ἐπὶ τὴν Ιδουμαίαν τὸν ἀδελφὸν Ιώσηπον [s] σὺν δισχιλίοις ὁπλίταις καὶ τετρακοσίοις ἱππεῦσιν ἐξέπεμψεν· αὐτὸς δὲ εἰς Σαμάρειαν παραγινόμενος, καὶ καταθέμενος αὐτόθι τήν τε μητέρα καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς, ἐξεληλυθότας ἤδη ἐκ τῆς Μασάδας, ἐπὶ Γαλιλαίας ᾤχετο, ἐξαιρήσων τινὰ τῶν χωρίων ὑπ' Αντιγόνου φρουραῖς κατειλημμένα. διελθὼν δὲ εἰς [t] Σέφφωριν νίφοντος τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν Αντιγόνου φρουρῶν ὑπεξελθόντων, ἐν ἀφθόνοις ἦν τοῖς ἐπιτηδείοις. εἶτ' ἐκεῖθεν λῃστῶν τινῶν ἐν σπηλαίοις κατοι-

e Αντίγονος ἀμύνασθαι τοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 5. SPANH.

* *Antigonus*] Vide de Bello lib. 1. c. 15. §. 5.

f Τοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους] Αμύνασθαι τοὺς ἀπὸ τ. τ. *Vat.* ἀμύνεσθαι τοῖς *Busb.* ἀμύνεσθαι τοὺς ἀπὸ τοῦ τείχους ἐπέτρεπε τοῖς σφετέροις in lib. 1. de *Bello Jud.*

g Καθῆκε] In *Marg. Lugd. Bat.* καθείκει.

h Σπάνιν] Σπάνει τῶν ἐπιτ. *Busb.* καταβοᾷν τοῦ Ηρώδου διὰ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων *Zonar.*

i Απαγαγεῖν] *Lugd. Bat.* ἀγάγειν.

k Περὶ πόλιν ὄντων ἐρήμων,] Περὶ τὴν πόλιν *Vat.*

l Αὐτῶν τῆς εὐπορίας,] Αὐτὸν *Busb.*

m Καταγαγεῖν εἰς Ιεριχοῦντα,] Κατάγειν *Busb.*

n Τοὺς στρατιώτας ἀπολιπεῖν.] Τοῖς στρατιώταις *Busb.*

o Επὶ τῶν ὀρῶν καθεσθέντες] Επὶ τῶν ὀρέων διεκαθίζοντο παραφυλάσσοντες &c. in lib. 1. de *Bello Jud.*

p Δέκα δὲ σπείρας ἀναλαβὼν,] Αλλὰ πλῆθος ἀναλαβὼν solus *Busb.*

q Παραγίνεται·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 6. SPANH.

r Διήρπασαν —— οἰκίαις.] Hierichus plena κειμηλίοις à Romanis direpta. ἁλωσ. lib. 1. c. 15. §. 6. SPANH.

s Σὺν δισχιλίοις ὁπλίταις·] Ita non modo scribitur in Lib. 1. de Bello c. 16. §. 1. verum & hic agnovit *Epiphan.*, scribens *cum duobus millibus* &c. ut mirer effugisse *Hudsoni* industriam, qui nihil hoc loco adnotavit. Securos denique de numero jubet nos esse *Lugd Bat.* cum quo reposuimus δισχιλίοις, & in Versione *bis mille*, duplicato numero. HAV.

t Σέφφωριν] Ita *Vat.* (& *Lugd. Bat.*) & in lib. 1. de *Bello Jud.* Σέμφωριν in *Editis Aliisque.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 16. §. 2. & supr. lib. 13. c. 12. §. 5. SPANH.

κατοικούντων, ἱππέων ἐπ' αὐτοὺς [v] εἴλην ἐκπέμπει, καὶ ὁπλιτικὰ τρία τέλη, πάσῃ κακουργοῦντας ἐγνωκώς. ἐγγὺς δ' ἦν ταῦτα [x] κώμης Ἀρβήλων λεγομένης. εἰς δὲ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν αὐτὸς ἧκε πανστρατιᾷ, καὶ [y] θρασέως ἐξελθόντων τῶν πολεμίων, κλίνεται μὲν τὸ εὐώνυμον αὐτῶν κέρας τῆς φάλαγγος· ἐπιφανεὶς δ' αὐτὸς μετὰ σίφους, τρέπει μὲν εἰς φυγὰς τοὺς πάλαι νικῶντας, ἀναστρέφει δὲ τοὺς φεύγοντας. ἐνέκειτο δὲ διώκων τοὺς πολεμίους ἄχρις Ἰορδάνου τοῦ ποταμοῦ, φεύγοντας κατ' ἄλλας ὁδούς. καὶ προσάγεται μὲν πᾶσαν τὴν Γαλιλαίαν, [z] πλὴν τῶν ἐν τοῖς σπηλαίοις κατοικούντων. [a] διανέμει δὲ [b] καὶ ἀργύριον κατ' ἄνδρα δὶς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα δραχμάς, τοῖς δ' ἡγεμόσι πολὺ πλεῖον, [c] καὶ εἰς τὰ χειμάδια διέπεμψε. καὶ ἐν τούτῳ Σίλων ἧκε παρ' αὐτὸν [d] καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν ἐν τοῖς χειμαδίοις, Ἀντιγόνου τροφὰς παρέχειν οὐ θέλοντος. μῆνα γὰρ οὐ πλέον ὁ ἀνὴρ αὐτοὺς ἔθρεψε. διέπεμψε δὲ καὶ πρὸς τοὺς κύκλῳ κελεύων τὰ κατὰ τὴν χώραν ἀνασκευάσασθαι, καὶ εἰς τὰ ὄρη φυγεῖν, ὡς μηδὲν ἔχοντες Ῥωμαῖοι τῶν ἀναγκαίων λιμῷ διαφθαρεῖεν. Ἡρώδης δὲ τὴν μὲν τούτων πρόνοιαν Φερώρᾳ τῷ νεωτάτῳ τῶν ἀδελφῶν ἐπιτρέπει, [e] κελεύσας αὐτὸν ἀνατειχίζειν καὶ Ἀλεξάνδρειον. ὁ δὲ ταχέως τε τοὺς στρατιώτας ἐν ἀφθονίᾳ πολλῇ τῶν ἀναγκαίων ἐποίησε, τό τε Ἀλεξάνδρειον ἠρημωμένον ἀνέκτισεν.

ε'. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἀντώνιος μὲν [f] ἔτριβεν ἐν Ἀθήναις· κατὰ δὲ Συρίαν Οὐεντίδιος Σίλωνα μεταπεμπόμενος ἐπὶ τοὺς Πάρθους [g] ἐπέστελλε πρῶτα μὲν Ἡρώδῃ συλλαμβάνεσθαι τοῦδε τοῦ πολέμου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τὸ σφέτερον καλεῖν τοὺς συμμάχους. ὁ δ' ἐπὶ τοὺς ἐν τοῖς σπηλαίοις λῃστὰς ἐπειγόμενος, Σίλωνα μὲν ἐξέπεμψεν Οὐεντιδίῳ· αὐτὸς δ' ἐπ' ἐκείνους ἐξώρμησεν. ἦν δ' ἐν ὄρεσι τὰ σπήλαια τελέως [h] ἐξερρωγόσι, καὶ κατὰ τὸ μεσαίτατον ἀποκρήμνους ἔχοντα τὰς προσόδους, καὶ πέτραις ὀξείαις ἐμπεριεχόμενα. ἐν δὴ τούτοις μετὰ πάντων τῶν οἰκείων [i] ἐφώλευον. ὁ δὲ βασιλεύς, λάρνακας ἐπ' αὐτοὺς πηξάμενος, καθίει ταύτας σιδηραῖς ἁλύσεσιν ἐκδεδεμένας διὰ μηχανῆς ἀπὸ κορυφῆς τοῦ ὄρους, μήτε κάτωθεν ἀνιέναι διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ ὄρους δυναμένων, μήτε ἄνωθεν καθέρπειν ἐπ' αὐτούς. αἱ δὲ λάρνακες πλήρεις ὁπλιτῶν [k] ἦσαν, ἅρπας μεγάλας ἐχόντων, αἷς ἔμελλον τοὺς ἀνθεστῶτας ἐπισπώμενοι κτείνειν καταφερομένους. τὴν μέντοι [l] κάθεσιν τῶν λαρνάκων σφαλερὰν εἶναι συνέβαινε, κατὰ βάθους ἀπείρου [m] γινομένην· ἔνδον [n] μέντοι παρῆν αὐτοῖς καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ὡς δὲ [o] καθιμήθησαν μὲν αἱ λάρνακες, ἐτόλμα δ' οὐδεὶς προσελθεῖν τῶν ἐπὶ τῶν στομίων, ἀλλ' ὑπὸ δέους ἠρέμουν, μάχαιράν τις περιζωσάμενος τῶν ὁπλοφόρων, καὶ ταῖν χεροῖν ἀμφοτέραιν δραξάμενος ἁλύσεως ἀφ' ἧς ἤρτητο ἡ λάρναξ, κατῆλθε ἐπὶ τὰ στόμια, δυσχεράνας τὴν τριβὴν τῶν ἐπεξιέναι μὴ τολμώντων. καὶ γενόμενος κατά τι στόμιον, πρῶτα μὲν [p] παλτοῖς ἀνακόπτει τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπὶ τοῦ στομίου, ἔπειτα ἅρπῃ τοὺς ἀνθεστῶτας [q] ἐπισπώμενος ὤθει κατὰ τοῦ κρημνοῦ, καὶ τοῖς ἔνδον ἐπελθὼν ἀποσφάττει πολλούς, καὶ εἰσελθὼν εἰς

& peditum cohortes tres adversum eos mittit, eo consilio ut maleficiis eos prohiberet. Erant autem ista *loca* proxime vicum nomine Arbela. Ipse quadragesimo die eò venit cum omni exercitu, atque hostibus audacter *ad pugnam* egressis, sinistra ejus aciei pars inclinavit: sed ubi ipse cum sua copiarum parte apparuit, jamdudum vincentes in fugam vertit, & *suos* fugientes revocat. Porro ingruebat, hostes usque ad Jordanem fluvium diversis viis dilapsos persequens. Atque ita totam Galilæam recipit, exceptis iis qui in speluncis habitabant. Deinde suis viritim centum & quinquaginta argenti drachmas dividit, ducibus autem multo plus, & in hyberna *eos* dimisit. Interea Silo ad eum venit, ut & duces eorum qui in hybernis fuerant, quod Antigonus illis commeatum præbere recusarit. nam mense uno & non amplius eos sustentavit. Quin & ad omnes in circuitu misit, præcipiens ut quæcunque erant in agris tollerent *destruerentve*, & ad montes se reciperent, ut Romani necessariis *ad victum* destituti fame perirent. Verum Herodes Pheroræ, fratrum suorum natu minimo, horum curam committebat, dato ei in mandatis ut Alexandrium etiam reficeret. Atque ille è vestigio curavit, ut & milites magna necessariorum copia affluerent, & Alexandrium desolatum refecit.

Herodes in Galilæa cum hostibus pugnat eosque vincit.

Romanis, commeatu prohibitis ab Antigono, annonam præbet Herodes.

5. Sub idem tempus Antonius Athenis commorabatur: in Syria vero Ventidius, Silonem adversus Parthos accersens, ei mandavit, ut primum Herodem in eo bello adjuvaret, deinde ad illud quod sibi in manibus erat socios vocaret. At Herodes, ad latrones speluncas tenentes properans, Silonem quidem Ventidio dimisit; ipse vero adversus illos ire contendit. Erant hæ speluncæ sitæ in montibus abruptissimis, ac in media circiter altitudine *angustos & præcipites* habebant aditus, acutis undique cinctæ rupibus. In harum igitur cavernas sese abstrudentes cum domesticis suis delitescebant. Rex autem, cum arcas compegisset, eas catenis ferreis alligatas de vertice montis machinæ subsidio dimittit, quandoquidem nec ab imo propter erectum montis fastigium ascendere, nec è summitate ad eos reptando quidem devenire quisquam poterat. Erant autem arcæ hominibus armatis plenæ, harpagones longos habentibus, quibus repugnantes attraherent eosque præcipitando occiderent. Hanc tamen arcarum demissionem periculosam esse contigit, propter immensam altitudinem: quanquam illis etiam intus aderant omnia necessaria. Cum autem demissæ essent arcæ, & nemo illorum, qui ad ora speluncarum erant, *ad eos* accedere auderet, sed præ timore quieti consisterent, armatorum quidam gladio accinctus, manu utraque apprehensa catena è qua arca dependebat, ora adibat, quòd ægre tulisset cunctationem illorum, qui in eos egredi non sustinuerunt. Cumque ori cuidam *speluncæ* appropinquasset, primo quidem jaculis plurimos, qui illic erant, fugavit, deinde resistere conatos falcata hasta attractos præcipites dejiciebat; moxque penitius reconditos ador-

Silo à Ventidio jussus Herodi suppetias ferre.

Herodis pugna cum latronibus in antris habitantibus.

v Εἴλην] Ita prout supra. ἴλην in *Editis Aliisque*.

x Κώμης Ἀρβήλων] Conf. de Vita §. 37. SPANH.

y Θρασέως] *Lugd. Bat.* ταχέως.

z Πλὴν —— κατοικούντων.] Conf. ἄλωσ. lib. I. c. 16. §. 3. SPANH.

a Διανέμει δὲ] Διένειμε *Busb.* & ita forsan *Epiphan.*

b Καὶ] L. B. τό.

c Καὶ εἰς τὰ χειμάδια διέπεμψε.] Illud καὶ deëst *Busb. Vat.* & *Epiphan.* qui mox legunt ἔπεμψε.

d Καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν] Καὶ οἱ ἡγεμόνες *Busb.* Præterea *Epiphanius* ita vertit, ac si verba hoc modo distincta fuissent, καὶ ἡγεμόνες, τῶν ἐν τοῖς χειμαδίοις Ἀντιγόνου τροφὰς &c.

e Κελεύσας —— Ἀλεξάνδρειον.] Conf. sup. c. 5. §. 3. SPANH.

f Ἔτριβεν ἐν Ἀθήναις·] Διέτριβεν *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

g Ἐπέστελλε πρῶτα] Ἐπέστελλε in *Iisdem*. Vide *Montacutii* Apparat. p. 153.

h Ἐξερρωγόσι,] Ἐξερρωγότα, καὶ μετὰ τὸ μ. *Vat.* De speluncis istis videsis *Fulleri Miscell.* lib. IV. c. VI. & *Steph. Monachi* notas in *Barnabæ* Epist. p. 822.

i Ἐφώλευον] L. B. ἐφύλευον.

k Ἦσαν,] Ὑπῆρχον *Busb.*

l Κάθεσιν τῶν λαρνάκων] Ita è *Cod. Busb.* (& *Lugd. Bat.*) καθέσειν in reliquis.

m Γινομένην·] Γενομένην *Busb.*

n Μέντοι παρῆν αὐτοῖς] Illud μέντοι non agnoscit *Epiphan.*

o Καθιμήθησαν μὲν αἱ λάρνακες,] Καθιμῶν ἐν λάρναξιν ἄλωσ. lib. I. c. 16. §. 3. SPANH.

p Παλτοῖς ἀνακόπτει] Πέλταις *Busb.* & *Vat.*

q Ἐπισπώμενος ὤθει] Ἐπισπασάμενος ὤθει *Busb.*

r Καὶ

ortus ex iis aliquammultos jugulat, & tum demum in arcam reversus quievit: cæteros vero ejulatum audientes pavor corripuit, & salutis desperatio. ne tamen opus perficeretur nox superveniens impediit: multi, rege per præconem veniam pollicente, sui deditionem fecerunt. Sequenti vero luce eodem usi sunt oppugnationis genere, magis etiam ex canistris impetum in eos faciendo, & ante ostia pugnando, ignemque injiciendo, ut deflagrarint speluncæ. in ipsis enim multa congesta erat materia. Senex autem quidam intus erat inclusus cum septem liberis & uxore, qui, orantibus ipsis ut sibi permitteret exire & hostibus semet tradere, stetit in ostio, & ut natorum quisque egressus est cum jugulabat, donec tandem omnes trucidaverat, postremoque uxorem, & corporibus in præceps devolutis, seipsum insuper dejecit, mortem servituti præferens. Multa autem prius convicia fecit in Herodem ob *generis* humilitatem, rege licet (nam omnia quæ facta erant prospiciebat) dextram porrigente & omnimodam securitatem. Et quidem hac ratione specus omnes tandem subactæ sunt.

Latronis veterani atrox facinus.

Herodes, ut prælio dimicaret cum Antigono, in Samariam proficiscitur.

6. Deinde rex, præposito iis qui illic erant duce Ptolemæo, in Samariam proficiscitur cum equitibus sexcentis & peditum tribus millibus, ut prælio dimicaret cum Antigono. Cæterum Ptolemæo parum prospere cessit præfectura: verum ii qui prius Galilæam turbaverant, impetu in ipsum facto, eum interfecerunt; deinde in paludes & inaccessa loca confugiunt, regionem universam vastantes ac diripientes. Herodes autem reversus supplicium ab iis exigit: nam rebelles partim necat, partim qui in munita loca refugerant expugnat, & ipsos interficit & munitiones complanat: atque ita coërcitos res novas moliendi studio urbes etiam centum talentis mulctat.

Ventidius, cæso Pacoro, Parthos debellat.

7. Interea cum Pacorus in prælio occubuisset, & Parthi male pugnassent, mittit subsidio Ventidius Herodi Machæram, cum duabus legionibus & mille equitibus, incitante *eum ad hoc* Antonio. Cæterum Machæras, Antigono eum sollicitante, præter Herodis sententiam, pecunia corruptus, abiit, tanquam res ipsius exploraturus. Verum Antigonus suspectum habens quo veniret animo, *eum* ne quidem admisit, sed fundis impetitum repulit, & qua esset voluntate non dissimulabat. Cum autem *Machæras* intelligeret Herodem sibi optima suasisse, seque peccasse consilio ejus non obtemperando, in Emmauntem urbem se recepit: & in quoscunque Judæos in via incurrebat, illos jugulabat, sive hostes sive amicos, iratus ob ea quæ sibi acciderant. At rex istis exacerbatus Samariam petiit: nam illis de rebus ire decreverat ad Antonium. nihil enim talibus sociis egere, qui ipsum magis quam hostes læderent: se etiam ad debellandum Antigonum satis esse. Machæras vero eum comitatus, orabat ut maneat: atque si adeo ire cupiit, at fratrem suum Josephum sibi adjunctum esse velit, dum Antigonum oppugnant. Ita Machæræ, cum vehementer rogaret, reconciliatur *Herodes*: & Josepho cum exercitu illic relicto, monuit

Machæra Herodi subsidio venit, sed mala fide agit.

Reconciliatio facta inter Herodem & Machæram.

τὴν λάρνακα ἡσύχασε· φόβος δὲ εἶχε τοὺς ἄλλους τῆς οἰμωγῆς ἀκούοντας, [r] καὶ τῆς σωτηρίας ἀπόγνωσις. τὸ μέντοιγε πᾶν ἔργον [s] ἐπέσχεν νὺξ ἐπελθοῦσα· καὶ πολλοὶ, συγχωρούμενοι τοῦ βασιλέως [t] ἐπικηρυκευσαμένου, παρέδοσαν σφᾶς [v] ὑπηκόους. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἐχρήσαντο τῇ προσβολῇ, μᾶλλον ἔτι τῶν ἐν τοῖς πλέγμασιν ἐπεξιόντων αὐτοῖς καὶ κατὰ θύρας μαχομένων, πῦρ τε ἐνιέντων, ἐξαφθέντων τε τῶν ἄντρων. πολλὴ γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς ὕλη. πρεσβύτης δέ τις ἀπειλημμένος ἔνδον σὺν ἑπτὰ τέκνοις καὶ γυναικὶ, δεομένων τούτων ἐᾶσαι σφᾶς [x] ὑπεξελθεῖν πρὸς τοὺς πολεμίους, [y] στὰς ἐπὶ τοῦ στομίου, τὸν ἀεὶ πρῶτον ἐξιόντα τῶν παίδων ἀπέσφαττεν, εἰς ὃ [z] καὶ πάντας διεχρήσατο, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν γυναῖκα, [a] καὶ ῥίψας κατὰ τοῦ κρημνοῦ τοὺς νεκροὺς, ἐπικατέβαλεν ἑαυτὸν, θάνατον πρὸ δουλείας ὑπομένων. [b] πολλὰ δὲ πρῶτον ὠνείδισεν τὸν Ἡρώδην εἰς ταπεινότητα, καίτοι τοῦ βασιλέως, ἦν γὰρ αὐτῷ ἄποπτα τὰ γινόμενα, δεξιάν τε προτείνοντος καὶ πᾶσαν ἄδειαν. τὰ μὲν οὖν σπήλαια τούτων γινομένων ἤδη πάντα ἐκεχείρωτο.

ϛ'. Καταστήσας δ' ὁ βασιλεὺς τοῖς αὐτόθι στρατηγὸν Πτολεμαῖον, εἰς τὴν Σαμάρειαν ᾤχετο σὺν ἱππεῦσιν ἑξακοσίοις, ὁπλίταις δὲ τρισχιλίοις, ὡς μάχῃ κριθησόμενος πρὸς Ἀντίγονον. οὐ μὴν τῷ Πτολεμαίῳ προὐχώρησε τὰ κατὰ τὴν στρατηγίαν· ἀλλ' οἱ καὶ πρότερον τὴν Γαλιλαίαν ταράξαντες, ἐπεξελθόντες αὐτὸν διεχρήσαντο, καὶ τοῦτο δράσαντες συμφεύγουσιν εἴς τε τὰ ἕλη καὶ τὰ δύσβατα τῶν χωρίων, [c] ἄγοντες καὶ διαρπάζοντες τὴν αὐτόθι πᾶσαν. τιμωρεῖται δὲ τούτους Ἡρώδης ἐπανελθών· τοὺς μὲν γὰρ ἀναιρεῖ τῶν ἀποστάντων, τοὺς δὲ ἀναφυγόντας εἰς ἐρυμνὰ χωρία πολιορκίᾳ παραστησάμενος, αὐτούς τε ἀπέκτεινε, καὶ τὰ ἐρύματα κατέσκαψεν. ἐζημίωσε δὲ, παύσας οὕτως τὴν νεωτεροποιίαν, καὶ τὰς πόλεις ἑκατὸν ταλάντοις.

ζ'. [d] Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Πακόρου πεσόντος ἐν μάχῃ, καὶ τῶν Πάρθων [e] πταισάντων, πέμπει βοηθὸν ὁ Οὐεντίδιος Ἡρώδῃ Μαχαιρᾶν σὺν δυσὶ τάγμασι καὶ χιλίοις ἱππεῦσιν, ἐπισπεύδοντος Ἀντωνίου. Μαχαιρᾶς μὲν οὖν, Ἀντιγόνου καλοῦντος αὐτὸν παρὰ τὴν Ἡρώδου γνώμην, χρήμασι διεφθαρμένος, ἀπῄει ὡς κατασκεψόμενος αὐτοῦ τὰ πράγματα. τὴν δὲ διάνοιαν ὑπιδόμενος αὐτοῦ τὴν τῆς ἀφίξεως Ἀντίγονος, [f] οὐ δὲ προσεδέξατο, ἀλλὰ σφενδόναις βαλὼν αὐτὸν ἀνεῖργε, καὶ διεδήλου τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν. αἰσθόμενος δὲ τὰ βέλτιστα Ἡρώδην αὐτῷ παραινοῦντα καὶ ἑαυτὸν διημαρτηκότα, παρακούσαντα τῆς ἐκείνου συμβουλίας, ἀνεχώρει μὲν εἰς [g] Ἐμμαοῦν πόλιν· οἷς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἰουδαίοις περιετύγχανε, [h] τούτους ἀπέσφαττεν ἐχθρούς τε καὶ φίλους, ὀργιζόμενος ὑπὲρ ὧν [i] πεπόνθοι. παροξυνθεὶς δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς ἐπὶ Σαμαρείας ᾔει· πρὸς γὰρ Ἀντώνιον ἔγνω περὶ τούτων ἀφικέσθαι. δεῖσθαι γὰρ οὐχὶ τοιούτων συμμάχων, οἳ βλάπτουσιν αὐτὸν μᾶλλον, ἢ τοὺς πολεμίους· [k] ἐξαρκεῖν δὲ καὶ αὐτὸν πρὸς τὴν Ἀντιγόνου καθαίρεσιν. παρακολουθῶν δ' ὁ Μαχαιρᾶς ἐδεῖτο μένειν· εἰ δὲ οὕτως ὥρμηκεν, ἀλλὰ τόν γε ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰώσηπον παρακαθιστάνειν σφίσιν προσπολεμοῦσιν Ἀντιγόνῳ. καὶ διαλλάττεται μὲν τοῦ Μαχαιρᾶ πολλὰ δεηθέντος· καταλιπὼν

r Καὶ τῆς σωτηρίας ἀπόγνωσις,] Περὶ τῆς σωτ. *Vat.* & *Busb.*

s Ἐπέσχεν νὺξ ἐπελθοῦσα·] Ita ex *Epiphanio* (qui vertit, *rei vero terminum nox prohibuit*) cum Cl. *Lowthio* (ut & *Coccejo* in ora codicis mei) legendum censui. Antea erat ὑπέσχεν ὑπεξελθοῦσι. nullo plane sensu. Ἐπέσχεν ἐπεξελθοῦσι *Busb.*

t Ἐπικηρυκευσαμένου,] Ἐπικηρυκευσαμένου deëst *Vat.* & inter vertendum omisit *Epiphan.* HUDS. Lege ἐπικηρυκευσάμενοι. COCC.

v Ὑπηκόους.] Εἶναι post ὑπηκόους addit *Busb.* ut & *Lugd. Bat.*

x Ὑπεξελθεῖν] *Lugd. Bat.* ἐπεξελθεῖν.

y Στὰς ἐπὶ —— ἀπέσφαττεν,] Singulare factum Senis Judæi, de quo etiam ἁλωσ. lib. 1. c. 16. §. 4. SPANH.

z Καὶ πάντας διεχρήσατο,] Illud καὶ è *Cod. Busb.*

a Καὶ ῥίψας κατὰ τοῦ κρημνοῦ τοὺς νεκροὺς,] Καὶ ῥίψας κατὰ τοῦ κρημνοῦ, τοῖς νεκροῖς ἐπικατέβαλεν *Busb.*

b Πολλὰ δὲ —— ταπεινότητα,] Ἐξ ἀπόπτου ἀπέλειπεν· ἁλωσ. lib. 1. c. 16. §. 4. Vid. infr. lib. 15. c. 2. §. 3. SPANH.

c Ἄγοντες καὶ διαρπάζοντες] Ἄγοντές τε *Busb.* & mox τιμ. δὲ καὶ, & hac §. ἀποστατῶν.

d Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ] *Sc.* Octavo mensis Julii die, ut demonstrat *Pagi* in Apparat. ad *Baron.* tom. 1. p. 19.

e Πταισάντων,] Τραπέντων *Busb.* & forsan *Epiphan.*

f Οὐ δὲ] *L. B.* οὐ.

g Ἐμμαοῦν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 16. §. 4. SPANH.

h Τούτους —— φίλους,] Πάντας *Busb.*

i Πεπόνθοι.] *L. B.* πεπόνθει.

k Ἐξαρκεῖν δὲ καὶ αὐτὸν] Ἐξαρκεῖν δ' ἑαυτῷ *Busb.* ἐξαρκεῖν δὲ καὶ αὐτῷ *Vat.*

l E-

λιπὼν δὲ τὸν Ἰώσηπον αὐτόθι σὺν στρατῷ, παρήνεσε μὴ ἀποκινδυνεύειν, μηδὲ τῷ Μαχαιρᾷ διαφέρεσθαι.

η'. Αὐτὸς δὲ πρὸς Ἀντώνιον ἔσπευδε· [l] ἐτύγχανε δὲ πολιορκῶν [m] Σαμόσατα, τὸ [n] πρὸς τῷ Εὐφράτῃ χωρίον· σὺν ἱππόταις τε καὶ πεζοῖς κατὰ συμμαχίαν αὐτῷ παρῆσι. παραγινόμενος δ' εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ πολλοῖς ἐπιτυχὼν ἠθροισμένοις, καὶ πρὸς Ἀντώνιον μὲν βαδίζειν ἔχουσι σπουδὴν, ὑπὸ δέους δὲ διὰ τὸ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐπιτίθεσθαι τοὺς Βαρβάρους καὶ πολλοὺς ἀναιρεῖν, οὐ τολμῶντας ἐξορμᾶν, παραθαῤῥύνας αὐτὸς ἡγεμὼν γίνεται τῆς ὁδοῦ. κατὰ δὲ σταθμὸν δεύτερον τῶν Σαμοσάτων, ἐλόχα μὲν αὐτόθι τῶν Βαρβάρων ἐνέδρα τοὺς φοιτῶντας πρὸς Ἀντώνιον, [o] δρυμῶν δὲ [p] τὰς εἰσβολὰς [q] εἰς τὰ πεδία διαλαμβανόντων, προλοχίζουσιν αὐτόθι τῶν ἱππέων οὐκ ὀλίγους, ἠρεμήσοντας ἕως ἂν εἰς τὸ ἱππήλατον οἱ διεξιόντες ἔλθοιεν. ὡς δ' οἱ πρῶτοι διεξῆλθον, [r] ὀπισθοφυλακεῖ μὲν Ἡρώδης, προσπίπτουσι δὲ ἐξαπιναίως οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας, ὄντες εἰς πεντακοσίους, καὶ τρεψαμένων τοὺς πρώτους, ἐπιδραμὼν ὁ βασιλεὺς τῇ [s] ῥώμῃ τῇ περὶ αὐτὸν παραχρῆμα μὲν ἀνακόπτει τοὺς πολεμίους. ἐπεγείρει δὲ τὸ τῶν οἰκείων φρόνημα, καὶ θαῤῥαλέους ἀπεργάζεται· καὶ τῶν πάλαι φευγόντων, ἐξ ὑποστροφῆς μαχομένων, ἐκτείνοντο πανταχόθεν οἱ Βάρβαροι. ἐπέκειτο δὲ ὁ βασιλεὺς ἀναιρῶν, καὶ τὰ διηρπασμένα, πολλὰ δ' ἦν σκευοφόρα καὶ ἀνδράποδα, πάντα ἀνασωσάμενος προῄει. καὶ πλειόνων αὐτοῖς ἐπιτιθεμένων τῶν ἐν τοῖς δρυμῶσιν, οἳ πλησίον τῆς εἰς τὸ πεδίον [t] ἐκβολῆς ἦσαν, καὶ τούτοις προσμίξας αὐτὸς μετὰ σίφους καρτεροῦ τρέπεται, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείνας, ἀδεᾶ τοῖς ἑπομένοις ὁδὸν παρεῖχεν. οἱ δὲ σωτῆρα καὶ προστάτην αὐτὸν [v] ἀπεκάλουν.

θ'. Ἐπεὶ δὲ πλησίον τῶν Σαμοσάτων [x] ἐγεγόνει, πέμπει τὸ στράτευμα ὑπαντησόμενον Ἀντώνιος σὺν τῷ οἰκείῳ κόσμῳ, τιμὴν Ἡρώδῃ ταύτην ἀπονέμων, καὶ ἐπικουρίας ἕνεκα. τὴν γὰρ τῶν Βαρβάρων ἠκηκόει κατ' αὐτῶν ἐπίθεσιν. καὶ δὴ παρόντα τε εἶδεν ἀσμένως, καὶ, τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτῷ πεπραγμένα μαθὼν, ἐδεξιοῦτο καὶ τῆς ἀρετῆς ἐθαύμαζεν, αὐτός τε περιλαβὼν αὐτὸν Ἀντώνιος ὡς εἶδεν [y] ἀσμένως ἠσπάζετο, προὐτίμα τε [z] ὡς νεωστὶ βασιλέα ἀποδείξας. Ἀντιόχου δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸ ἔρυμα παραδόντος, καὶ διὰ τοῦτο παυσαμένου τοῦ πολέμου, [a] Σοσίῳ μὲν Ἀντώνιος [b] παραδίδωσι· παρακελευσάμενος δὲ Ἡρώδῃ συμμαχεῖν, αὐτὸς [c] ἐπ' Αἰγύπτου ἐχώρει. καὶ Σόσιος μὲν δύο τάγματα, [d] ἐπικουρήσοντα Ἡρώδῃ, προέπεμψεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν· αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ πλείονος στρατοῦ ἠκολούθει.

ι'. Ἐτυχε δ' ἤδη κατὰ τὴν Ἰουδαίαν τεθνεὼς Ἰώσηπος τρόπῳ [e] τούτῳ. λήθην μὲν ὧν αὐτῷ παρήγγειλεν ὁ ἀδελφὸς πρὸς Ἀντώνιον [f] ἀνερχόμενος λαμβάνει. στρατοπεδευσάμενος δὲ ἀνὰ τὰ ὄρη· πέντε γὰρ αὐτῷ σπείρας Μαχαιρᾶ δόντος [g] ἐπὶ Ἱεριχοῦντος ἠπείγετο βουλόμενος ἐκθερίσαι τὸν σῖτον αὐτῶν· καὶ [h] νεοσυλλέκτου τοῦ [i] Ῥω-

ne periclitaretur, neve cum Machæra contenderet.

Herodes Antonium adit ad Samosata.

8. Ille autem ad Antonium properabat (oppugnabat enim Samoſata, locum munitum apud Euphratem *ſitum*) cum equitibus & peditibus qui ipſi in auxilium adeſſent. Cum autem Antiochiam perveniſſet, & quamplurimos *illic* congregatos offendiſſet, qui ad Antonium ire magnopere volebant, præ metu tamen ne ſe in via Barbari adorirentur multoſque interficerent, proficiſci non audebant, ipſe *eos* cohortatus viæ ducem ſe præbuit. Cum autem duabus manſionibus abeſſent Samoſatis, illic quidem Barbari erant in inſidiis locati, qui commeantes ad Antonium infeſtarent, quà vero ſylvæ clauderent aditus in campeſtria præſtructæ erant inſidiæ ab equitibus aliquammultis, tantiſper quieturis donec in loca patentia iretur ab iis qui tranſituri erant. Ubi vero primi pertranſierant, in Herodem, qui noviſſimis præſidio erat, ex improviſo irruunt equites fere quingenti in inſidiis diſpoſiti; cumque eos qui præceſſerant in fugam vertiſſent, rex, cum eo quod circa ſe erat robore in eos invectus, hoſtem ſtatim repulit. Qua re ſuorum animos erigit, & paulum à metu reſpirare facit: iiſque qui jam terga dederant ad pugnam revertentibus, magna ubique fiebat Barbarorum ſtrages. Rex autem cæde *eos* perſequebatur: cumque erepta recuperaſſet, & in iis non exiguum jumentorum & mancipiorum numerum, viam *quam inſtituerat* perrexit. Et cum plures è ſaltubus, qui proxime erant ad exitus in planitiem, ipſos adorirentur, hos quoque ille valida ſuorum manu aggreſſus in fugam vertit, multiſque illorum occiſis, ſecurum iis qui ſequerentur iter præſtitit. Illi vero ſervatorem eum & protectorem *ſuum* appellabant.

Barbaros multos fundit fugatque.

Herodes ab Antonio honorifice excipitur.

9. Poſtquam vero prope Samoſata ventum eſt, exercitum ei occurſurum ſuo cum ornatu mittit Antonius, ut hunc Herodi tribueret honorem, pariterque auxilium ſuppeditaret. audierat enim Barbaros impetum in eos feciſſe. Itaque & præſentia ejus & aſpectu lætatus eſt, &, ubi intellexit quæ in via ab eo facta erant, benigne eum excipiebat, & virtutem illius ſuſpiciebat: ipſeque eum ut in conſpectum venit complexus Antonius alacriter admodum ſalutabat, * majoremque ei honorem habebat, ut qui nuperrime eum regem creaverat. Cum autem Antiochus munimenti deditionem feciſſet, & propterea finiretur bellum, Soſio *illud* tradit Antonius; cumque *ei* mandaviſſet ut Herodem adjuvaret, ipſe proficiſcebatur in Ægyptum. Tum Soſius duas legiones Herodi auxiliares præmiſit in Judæam; ipſe cum majori exercitu ſubſequebatur.

Antiocho deditionem faciente, Soſio provinciam mandat Antonius.

Joſephi Herodis fratris mors.

10. Erat autem jam mortuus in Judæa Joſephus in hunc modum. Illi quidem è memoria excidunt quæ *ei* mandaverat frater ad Antonium diſcedens. Cum vero apud montes caſtra poſuiſſet (nam, quinque cohortibus ipſi à Machæra datis, properabat ad Hierichuntem, volens ſegetes eorum demetere) & Romanorum exercitus tyronum eſſet bel-

l Ἐτύγχανε δὲ πολιορκῶν] Ἐτύγχανε γὰρ πολ. *Busb.*
m Σαμόσατα, ——— χωρίον·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 16. §. 7. SPANH.
n Πρὸς τῷ Εὐφράτῃ] Πρὸς Εὐφράτην *Busb.*
o Δρυμῶν] *L. B.* δρυμῶνα.
p Τὰς] Forte κατὰ τὰς. COCC.
q Εἰς] *L. B.* τὰς εἰς.
r Ὠπισθοφυλάκει μὲν Ἡρώδης,] Ita *Busb.* ὀπισθοφυλάκει in *cæteris.*
s Ῥώμῃ τῇ περὶ αὐτὸν] Sic viſum eſt reſcribere è *Cod. Busb.* qui habet τῇ ῥώμῃ τῇ π. in *Editis Aliiſque.* τῇ ῥύμῃ τῇ π.
t Ἐκβολῆς ἦσαν,] Ἐκδρομῆς *Busb.* & mox συμμίξας.
v Ἀπεκάλουν.] *L. B.* ἐπεκάλουν.
x Ἐγεγόνει,] Γεγόνει *Busb.* & *Vat.*
y Ἀσμένως ἠσπάζετο,] Ἀσμένως non agnoſcunt *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Vat.* & *Epiphan.*
* *Majoremque ei honorem habebat,*] Sibique præponebat quem paulo ante regem monſtraverat, *Epiphan.*
z Ὡς νεωστὶ] Abeſt à *L. B.* ὡς.
a Σοσίῳ] Al. Σωσίῳ & Σοσσίῳ. HUDS. Conf. Ἁλωσ. lib. 1. Procem. §. 7. SPANH.
b Παραδίδωσι·] Συρίαν παραδίδωσι forſan legendum lib. 1. de *Bello Jud.* Si quis χώραν παραδ. malit, per me licet.
c Ἐπ' Αἰγύπτου ἐχώρει.] Ita *Busb.* ἐπ' Αἰγύπτιον in *cæteris.*
d Ἐπικουρήσοντα Ἡρώδῃ,] Ἐπικουρικὰ *Busb.* & *Lugd. Bat.*
e Τούτῳ.] *L. B.* τοιούτῳ.
f Ἀνερχόμενος λαμβάνει.] Ἀπερχόμενος *Vat.* nec aliter infra alicubi.
g Ἐπὶ Ἱεριχοῦντος ἠπείγετο] Ita *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) ἐπὶ Ἱεριχοῦντα perperam in *cæteris.*
h Νεοσυλλέκτου] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 17. §. 1. SPANH.
i Ῥωμαίου στρατεύματος] Ῥωμαίων *Busb.*

bellorumque inexpertus; quippe ex Syria magna ex parte collectus, hostibus *eum* illic lacessentibus, in locis difficilibus interceptus, & ipse generose pugnans occumbit, & exercitum omnem amisit; sex enim cohortes perierunt. Atqui Antigonus occisorum potitus Josephi caput abscidit, Pherora ejus fratre id quinquaginta talentis redimere volente. Posteaque Galilæi, cum à suis optimatibus descivissent, eos qui ab Herode stabant in lacum demersos necarunt: & multi in Judæa rerum novarum studio tumultus exstiterunt. In eo autem Machæras erat, ut Gittam castellum muniret.

Galilæi ab Herode deficiunt.

Machæras Gittam munit.

11. Interea rerum gestarum nuncii ad Herodem venerunt: & apud Daphnen Antiochiæ ei fratris fortunam retulerunt, exspectanti quidem propter visa somniorum, quæ ei fratris mortem manifesto prædicebant. Accelerato igitur itinere, postquam ad montem Libanum venit, assumptis fere octingentis ejus loci hominibus, una cum Romana legione quam habebat, Ptolemaïdem se confert: & inde cum noctu movisset cum exercitu, per Galilæam progressus est. Hostes autem ei *ad dimicandum* occurrebant: & prælio victi conclusi sunt in castellum unde pridie fuerant profecti. Ita prima luce locum oppugnabat: sed magna coörta tempestate, agere cum nihil posset, exercitum in proximos pagos abducit. Cumque ad eum venisset ab Antonio altera legio, qui locum tenebant territi eum noctu deserebant. Et rex ad Hierichuntem festinat, fratris necem ulcisci in animo habens. Postquam vero castra fecisset, primates ad cœnam adhibuit: finitoque convivio, cum illos qui aderant dimisisset, in cubiculum se recepit: Hîc liceat alicui perspicere Dei erga regem benevolentiam. Etenim tectum cœnaculi concidit, nec quenquam, quod nemo ibi comprehensus esset, exstinxit. Quo factum ut omnes crediderint Herodem Deo charum esse, qui magnum adeo & inopinatum effugerat periculum.

Herodes Galilæos adoritur fugatque.

Magno periculo mirum in modum liberatur.

12. Postridie autem sex hostium millia, de montium jugis descendentia in pugnam, Romanos territabant: levisque armaturæ milites, progressi, in regis stipatores, qui exierant, pila & lapides jaciebant, eique latus quidam pilo vulneravit. Antigonus vero ducem mittit in Samariam, nomine Pappum, cum nonnulla manu, volens hostibus opinionem creare, sese tanquam viribus superiorem bellum gerere. Atque ille Machæræ duci se opposuit: Herodes vero, captis quinque oppidulis, duo circiter hominum millia, quos *ibi* comprehenderat, interfecit, oppidisque incensis adversus Pappum rediit. is autem castra habebat ad vicum Isanas appellatum. Ac frequentibus ad eum tum ab Hierichunte tum ab Judæa confluentibus; ubi prope hostes ventum est, cum illi audacter eum invasissent, collatis signis prælio eos superat, &, ut fratri parentaret, fugientes in vicum cum cæde persequebatur. Cumque domus armatis essent re-

Antigonus Pappum ducem Samariam mittit.

Herodes oppida capit & magnam stragem edit.

Herodes Pappum superat, hostesque in domos compulsos conficit.

μόνης στρατεύματος ὄντος, καὶ πολέμων ἀπείρως ἔχοντος, καὶ γὰρ πολὺ ἐκ Συρίας ἦν [k] κατειλεγμένον, [l] ἐπιθεμένων αὐτόθι τῶν πολεμίων, ἀποληφθεὶς ἐν [m] δυσχωρίαις, αὐτός τε ἀποθνήσκει γενναίως μαχόμενος, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν ἀπέβαλεν· ἓξ γὰρ σπεῖραι διεφθάρησαν. κρατήσας δὲ τῶν νεκρῶν Ἀντίγονος, ἀποτέμνει τὴν Ἰωσήπου κεφαλὴν πεντήκοντα ταλάντων [n] αὐτὴν ῥυομένου Φερώρα τἀδελφοῦ. καὶ μετὰ τοῦτο ἀποστάντες Γαλιλαῖοι τῶν παρὰ σφίσι δυνατῶν, τοὺς τὰ Ἡρώδου φρονοῦντας [o] ἐν τῇ λίμνῃ κατεπόντωσαν· καὶ τῆς [p] Ἰουδαίας πολλὰ ἐνεωτερίσθη. Μαχαιρᾶς δὲ [q] Γιτθὰν χωρίον ἐξωχύρου.

ια'. Παρῆσαν δ' ἄγγελοι τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ [r] ἐν Δάφνῃ τῆς Ἀντιοχείας ἐδήλωσαν αὐτῷ τὴν κατὰ τὸν ἀδελφὸν τύχην, προσδεχομένῳ μέντοι καὶ αὐτῷ διά τινας ὀνείρων ὄψεις, τρανῶς προφαινούσας τὸν τοῦ ἀδελφοῦ θάνατον. ἐπειχθεὶς οὖν κατὰ τὴν πορείαν, ὡς κατὰ Λίβανον τὸ ὄρος γίνεται, ὡς ὀκτακοσίους μὲν τῶν αὐτόθι προσλαμβάνων, ἔχων δὲ καὶ Ῥωμαϊκὸν ἓν τάγμα, εἰς Πτολεμαΐδα παραγίνεται· κἀκεῖθεν νυκτὸς ἀναστὰς μετὰ τοῦ στρατοῦ, προῄει διὰ τῆς Γαλιλαίας. ὑπαντῶσι δ' οἱ πολέμιοι· καὶ κρατηθέντες τῇ μάχῃ, κατεκλείσθησαν [s] εἰς χωρίον, ὅθεν ἦσαν ὡρμηκότες τῇ προτεραίᾳ. προσβολὰς δὴ τοὐντεῦθεν ἕωθεν ἐποιεῖτο. καὶ πολλοῦ χειμῶνος καταρραγέντος οὐδὲν ποιεῖν δυνάμενος, ἀπάγει τὴν στρατιὰν εἰς τὰς πλησίον κώμας· ἐλθόντος δ' αὐτῷ παρ' Ἀντωνίου καὶ δευτέρου τάγματος, οἱ τὸ χωρίον ἔχοντες φοβηθέντες νυκτὸς ἐξέλιπον αὐτό. καὶ ὁ βασιλεὺς ἔσπευδεν ἐπὶ Ἱεριχοῦντος, τιμωρήσασθαι κατὰ νοῦν ἔχων αὐτοὺς ὑπὲρ τἀδελφοῦ. ἐπεὶ δὲ κατέζευξεν, εἱστία μὲν τοὺς ἐν τέλει· μετὰ δὲ τὴν συνουσίαν παρῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἀπολύσας τοὺς παρόντας. ἐνταῦθα ἴδοι τις ἂν τοῦ βασιλέως τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ εὔνοιαν. πίπτει μὲν γὰρ ἡ στέγη τοῦ οἰκήματος, οὐδένα δὲ ἀπολαβοῦσα διέφθειρεν. ὥστε πάντας πιστεῦσαι τὸν Ἡρώδην εἶναι θεοφιλῆ, μέγαν οὕτω καὶ παράδοξον διαφυγόντα κίνδυνον.

ιβ'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τῶν πολεμίων ἑξακισχίλιοι, ἀπ' ἄκρων κατιόντες τῶν ὀρῶν εἰς μάχην, ἐφόβουν τοὺς Ῥωμαίους. οἱ δὲ [t] γυμνῆται προσιόντες τοῖς [v] παλτοῖς ἔβαλλον καὶ λίθοις τοὺς περὶ τὸν βασιλέα ἐξεληλυθότας, αὐτόν τε παλτῷ τις παρὰ τὴν [x] λαπάραν ἔβαλεν. Ἀντίγονος δ' ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν πέμπει στρατηγὸν, Πάππον ὄνομα, σὺν δυνάμει τινὶ, βουλόμενος παρασχεῖν τοῖς πολεμίοις δόξαν πολεμοῦντος ἐκ περιουσίας. [y] ἀλλ' ὁ μὲν Μαχαιρᾷ τῷ στρατηγῷ [z] παρεκάθητο· Ἡρώδης δὲ πέντε πόλεις παραλαβὼν τοὺς ἐγκαταλειφθέντας περὶ δισχιλίους ὄντας ἐφόνευσεν, αὐτάς τε τὰς πόλεις ἐμπρήσας ἐπανῆλθεν ἐπὶ τὸν Πάππον. ἐστρατοπεδεύετο δ' οὗτος ἐπὶ κώμην [a] Ἰσάνας καλουμένην. καὶ πολλῶν αὐτῷ προσρεόντων ἔκ τε [b] Ἱεριχοῦντος καὶ τῆς Ἰουδαίας, ἐπεὶ πλησίον γίνεται, τῶν πολεμίων ἐπεξελθόντων αὐτοῖς ὑπὸ θάρσους, [c] συμβαλὼν κρατεῖ τῇ μάχῃ, καὶ τιμωρῶν τἀδελφῷ, φεύγουσιν εἰς τὴν κώμην [d] ἐπέκειτο κτείνων. πεπληρωμένων

δὲ

k Κατειλεγμένον,] *L. B.* τὸ κατ.

l Ἐπιθεμένων αὐτόθι] Ἐπιτιθεμένων *Busb.*

m Δυσχωρίαις,] Sic *Busb. Epiphan.* & *Zonar.* δυσχερίαις in *Editis Aliisque.* forsan pro δυσχερείαις.

n Αὐτὴν ῥυομένου] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.* αὐτὸν in *Editis Aliisque.*

o Ἐν τῇ λίμνῃ κατεπόντωσαν·] Idem Zonaras T. 1. p. 232. C. SPANH.

p Ἰουδαίας] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 17. §. 2. SPANH.

q Γιτθὰν) Forsan legendum Γιτλὰν vel Γιτθῶν. Vide Cl. *Relandum* in *Palæstina S.* p. 813. HUDS. Conf. Antiq. Jud. lib. VI. c. 1. §. 2. SPANH.

r Ἐν Δάφνῃ τῆς Ἀντιοχείας] Idem Zonaras p. 232. C. SPANH.

s Εἰς χωρίον,] Εἴς τι χωρίον *Busb.*

t Γυμνῆται] *L. B.* γυμνῆτες.

v Παλτοῖς ——— παλτῷ] Ita ut supra, §. 5. πελτοῖς in libris & mox πελτῷ. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 17. §. 4. SPANH.

x Λαπάραν] De voce λαπάρα *Galen. de Officin. Medic.* p. 51. T. XIV. & prognost. lib. II. p. 680. T. VIII. & Hippocr. *de Artic. T.* XII. p. 224. vid. etiam *Athenæ.* p. 286. C. SPANH.

y Ἀλλ' ὁ μὲν Μαχαιρᾷ τῷ στρατηγῷ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 17. §. 5. SPANH.

z Παρεκάθητο·] Προσεκάθητο *Busb.* & mox καταλαβών.

a Ἰσάνας] Conf. supra lib. 8. c. XI. §. 3. & ἁλωσ. lib. 1. c. 17. §. 5. SPANH.

b Ἱεριχοῦντος καὶ τῆς Ἰουδαίας,] Ita ut alibi edere placuit, Ἱεριχοῦς hîc loci in libris.

c Συμβαλὼν κρατεῖ] Συμβαλὼν τοῖς πολεμίοις *Busb.*

d Ἐπέκειτο] *L. B.* εἵπετο.

Οἱ-

ἢ τῶν [e] οἰκιῶν ὁπλιτῶν. καὶ πολλῶν ἀναφυγόντων ἐπὶ τὰς στέγας, ἐκρατεῖ τούτων· [f] καὶ τοὺς ὀρόφους τῶν οἴκων ἀνασκάπτων, ἔμπλεα τὰ κάτω τῶν στρατιωτῶν ἑώρα [g] ἀθρόων ἀπειλημμένων. τούτους μὲν οὖν πέτραις ἄνωθεν βάλλοντες [h] σωρηδὸν ἐπ᾽ ἀλλήλοις ἀνῄρουν. καὶ θέαμα τοῦτο δεινότατον ἦν κατὰ τόνδε τὸν πόλεμον, νεκρῶν τὸ πλῆθος ἀπείρων [i] ἐκτὸς τῶν τειχῶν ἐπ᾽ ἀλλήλοις κειμένων. τοῦτο τὸ ἔργον μάλιστα τὰ φρονήματα τῶν πολεμίων ἔκλασεν, καραδοκούντων τὸ μέλλον. ἑωρῶντο γὰρ παμπληθεῖς πόρρωθεν συγγινόμενοι περὶ τὴν κώμην, οἳ τότε ἔφυγον· καὶ εἰ μὴ [k] χειμὼν ἐπέσχε βαθὺς, ἧκεν ἂν καὶ ἐπὶ Ἱεροσόλυμα ἡ βασιλέως στρατιὰ, θαρροῦσα τῷ νενικηκέναι, καὶ τὸ πᾶν ἦν ἂν εἰργασμένη. καὶ γὰρ Ἀντίγονος ἤδη τὴν παντελῆ φυγὴν ἐσκόπει καὶ ἀπανάστασιν ἐκ τῆς πόλεως.

ιγ'. Τότε μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς, ὀψίας γὰρ ἦν, δειπνοποιεῖσθαι κελεύει τοὺς στρατιώτας. αὐτός τε, ἐκεκμήκει γὰρ, εἰσελθὼν εἴς τι δωμάτιον, περὶ λουτρὸν ἦν. [l] ἔνθα καὶ κίνδυνος αὐτῷ μέγιστος συνέπεσεν, ὃν κατὰ Θεοῦ πρόνοιαν διέφυγε. γυμνοῦ γὰρ ὄντος αὐτοῦ, καὶ μετὰ παιδὸς ἑνὸς ἀκολούθου λουομένου, ἐν τῷ ἐντὸς οἰκήματι τῶν πολεμίων τινὲς ὡπλισμένοι συμπεφευγότες αὐτόθι διὰ φόβον ἦσαν· καὶ μεταξὺ λουομένου, ὁ πρῶτος ἐπεξέρχεται ξίφος ἔχων γυμνὸν καὶ διὰ θυρῶν χωρεῖ, καὶ μετ᾽ αὐτὸν δεύτερος, καὶ τρίτος ὁμοίως ὡπλισμένοι, οὐδὲν βλάψαντες τὸν βασιλέα ὑπ᾽ ἐκπλήξεως, ἀγαπῶντες δὲ τῷ μηδὲν αὐτοὶ παθόντες εἰς τὸ πρόσθεν διεκπεσεῖν. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ, τὴν μὲν Πάππου κεφαλὴν, [m] ἀνῄρητο γὰρ, ἀποκόψας Φερώρᾳ ἔπεμψε, ποινὴν ἀνθ᾽ ὧν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πάθοι· οὗτος [mm] καὶ ἦν [n] αὐτόχειρ ἐκείνου γεγενημένος.

ιδ'. Λήξαντος δὲ [o] τοῦ χειμῶνος, ἄρας ἐκεῖθεν ἐγγὺς Ἱεροσολύμων ἔρχεται, καὶ πλησίον στρατοπεδεύεται τῆς πόλεως. τρίτον δὲ [p] αὐτὸ τοῦτο ἔτος ἦν ἐξ οὗ βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ ἀποδέδεικτο. ἀναστρατοπεδευσάμενος δὲ, καὶ πλησίον ἐλθὼν τοῦ τείχους κατὰ τὸ ἐπιμαχώτατον, πρὸ τοῦ ἱεροῦ καταστρατοπεδεύεται, [q] προσβαλεῖν διεγνωκὼς ὡς καὶ [r] πρότερόν ποτε Πομπήϊος. τρισὶ δὲ διαλαβὼν χώμασι τὸν τόπον πύργους [s] ἀνίστησι, πολλῇ τε χειρὶ πρὸς τὸ ἔργον χρώμενος, καὶ τέμνων τὴν πέριξ ὕλην. παρακαταστήσας δὲ τοῖς ἔργοις τοὺς ἐπιτηδείους, ἱδρυμένης ἔτι τῆς στρατιᾶς, αὐτὸς εἰς Σαμάρειαν ἐπὶ τὸν γάμον ᾤχετο, ἀξόμενος τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀριστοβούλου θυγατέρα. ταύτην γὰρ ἦν [t] ἠγγυημένος, ὡς μοι καὶ [v] πρότερον εἴρηται.

fertæ, & multi in tecta refugerent, iis potitur: & evulsis domorum tabulatis, quæ infra erant confertis militibus plena conspicit. Et hos quidem jactis superne saxis acervatim conficiebant. adeoque nullum toto bello acerbius erat spectaculum, quam immensa mortuorum multitudo extra mœnia in cumulos congesta. Atque hæc res maxime fregit animos hostium, sollicitorum de futuro. Cernebatur enim procul ingens hominum vis coëuntium circa vicum, qui *hoc conspicati* refugiebant: & nisi hyemis asperitas prohibuisset, invasisset Hierosolyma regis exercitus, victoria fretus; negotiumque peregisset. Jam enim fugam plane adornabat Antigonus, & ab urbe discessionem.

13. Et tunc quidem rex (jam enim serum erat) jussit milites cœnatum ire; atque ipse, utpote defatigatus, in cubiculum ingressus ad lavandum se parabat. ubi & maximum discrimen adiit, è quo tamen Dei providentia evasit. Cum enim ipse inermis esset & cum uno puero, qui ei pedissequus erat, lavaret in interiore domo, ubi hostium aliquot armati in fugam conjecti sese præ metu abdiderant: etiam inter lavandum unus stricto gladio prodit è latibulo & foras exit, deinde alter, itidemque tertius, similiter armati, adeo attoniti ut regem ne quidem læserint, contenti sine noxa sese ex ædibus proripere. Postero autem die Herodes Pappi caput, nam occisus erat, amputatum Pheroræ misit, † pœnam repetens ob ea quæ fratri ipsius acciderant. nam & is eum sua manu interfecerat. *Ut Herodes è magno discrimine evasit.*

14. Hyeme autem * finita, cum inde exercitum movisset, Hierosolyma venit, & prope urbem castra facit. Ille vero annus idem tertius erat, ex quo Romæ rex creatus fuerat. At cum inde castra movisset & prope muros accessisset, qua parte urbs erat maxime expugnabilis, *ea* ante templum collocat, urbem oppugnare in animo habens, ut aliquando ante fecerat Pompejus: atque obsepto tribus aggeribus loco, turres erigit, magna manu ad id opus utens, & proximas arbores secans. Ac præfectis operi idoneis hominibus, sedente adhuc exercitu, ipse Samariam ad nuptias proficiscitur, filiam ducturus Alexandri Aristobuli filii. nam illa ei desponsata erat, ut jam ante à me dictum est. *Ad Hierosolyma castra facit.* *Mariamnem uxorem ducit.*

ΚΕΦ. ιϛ'.

Ὡς Ἡρώδης, Μαριάμμην γεγαμηκὼς, μετὰ Σοσίου Ἱεροσόλυμα κατὰ κράτος αἱρεῖ· καὶ ὡς ἡ τῶν Ἀσαμωναίων ἀρχὴ παύεται.

Μετὰ δὲ τοὺς γάμους, ἦλθε μὲν διὰ Φοινίκης Σόσιος, προεκπέμψας τὴν δύναμιν διὰ τῆς μεσογείου. ἦλθε δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς, πλῆθος ἔχων ἱππέων τε καὶ πεζῶν. παρεγένετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς Σαμαρείτιδος, οὐκ ὀλίγον [x] πρὸς τὸ πάλαι στρατὸν ἄγων· περὶ τρισμυρίους γὰρ ἦσαν. πάντες δὲ ἐπὶ τὸ Ἱεροσολύμων ἠθροίζοντο τεῖχος, καὶ διεκάθηντο πρὸς τῷ [y] βορείῳ τείχει τῆς πό-

CAP. XVI. XXVIII.

Quomodo Herodes, Mariamne in uxorem ducta, una cum Sosio Hierosolyma vi expugnat: utque Asamonæorum principatus deficit.

POST nuptias autem venit per Phœnicem Sosius, præmissis per mediterranea copiis: post quas venit etiam dux ipse *magnam* habens equitum peditumque multitudinem. Ipse quoque rex advenit à Samaritide, non parvum exercitum præter veterem agens: quippe qui esset plus minus triginta millium. Isti autem omnes ad mœnia Hierosolymorum convenerunt, & à muri parte septentrionali *Sosius & Herodes ingentes copias contra Hierosolyma ducunt.*

e Οἰκιῶν] *L. B.* οἰκήσεων.
f Καὶ τοὺς ὀρόφους τῶν οἴκων] Ita *Busb.* & *Zonar.* (ut & *L. B.* nisi quod οἰκιῶν habeat) καὶ τῶν ὀρόφων τοὺς οἴκους ἀνασκάπτων, ἔμπλεα ταῦτα τῶν στρ. in *Editis Aliisque.*
g Ἀθρόων] *L. B.* ἀθρόων.
h Σωρηδὸν] *Gen.* σορηδὸν.
i Ἐκτὸς τῶν τειχῶν] Ita lego (id quod me monuit Cl. *Lowthius*) ex iis quæ sequuntur πόρρωθεν&c. & ex ipso *Josepho* in lib. 1. de Bello *Jud.*
k Χειμὼν ἐπέσχε βαθὺς,] Vide *Usserium* in *Annalibus* V. T. p. 433. *Edit. Lond.* & *Norisium* in *Cenotaphiis Pisanis*, p. 144. & *Pagi* Apparat. ad *Baron.* tom. 1. p. 19.
l Ἔνθα καὶ —— λουομένου,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 17. §. 7. SPANH.
m Ἀνῄρητο γὰρ,] Ἀνῄρητο *Busb.*
mm Καὶ ἦν] *Gen. altera* γὰρ ἦν.

n Αὐτόχειρ ἐκείνου] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 17. §. 8. SPANH.
† *Pœnam repetens ob ea*] Proprie, *in pœnam pro iis, quæ* &c HAV.
o Τοῦ χειμῶνος,] Χειμῶνος de hyeme explicandum benè monet Pagius in Critic. ad Baron. p 20. & 21. SPANH.
* *Finita*,] *Al.* ubi hyems desæviit, *aut* rigor hyemis cessit, *aut* ineunte vere.
p Αὐτὸ τοῦτο ἔτος ἦν] Αὐτῷ *Busb.*
q Προσβαλεῖν διεγνωκώς] Προσβάλλειν ἐγνωκὼς *Busb.*
r Πρότερόν ποτε Πομπήϊος.] Πρώην *Busb.*
s Ἀνίστησι,] *L. B.* ἀνίστη.
t Ἠγγυημένος] Ἐγγεγυημένος *Busb.* & *Vat.*
v Πρότερον εἴρηται.] *Sc.* c. 12. §. 1.
x Πρὸς τὸ πάλαι στρατὸν ἄγων·] Πρὸς τῷ *Busb.* & *Lugd. Bat.*
y Βορείῳ] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 18. § 1. καταστρατοπεδεύονται τοῦ βορείου τείχους πλησίον· SPANH.

z O-

nali consederunt, exercitus ex undecim legionibus peditum & equitum millibus sex, præter alia auxilia à Syria. Duces vero duo *erant*, Sosius ab Antonio missus in auxilium, & Herodes pro seipso, ut Antigono de principatu dejecto (quippe qui Romæ hostis declaratus esset) ipse pro illo regnaret ex senatusconsulto.

Judæi obsessi strenue se defendunt.

2. Jam vero Judæi magno animo & contentione (utpote universa gente congregata) Herodi repugnabant, intra mœnia conclusi; multaque circa templum jactabant, & populo fausta ominabantur, tanquam Deo eos periculo liberaturo; neque non extra urbem omnia sustulerunt, ut nec alimenta relicta essent hominibus aut jumentis, & clandestinis latrociniis *hosti* * difficultatem afferebant. Cum autem Herodes ista animadvertisset, adversum latrocinia locis opportunis insidias disponebat: atque, ad necessaria missis armatorum legionibus, forum rerum venalium è longinquo comportabat, ita ut brevi tempore magna omnium quibus opus esset copia abundaverint. Jam vero, cum multa manus continenter in opere versaretur, facile perfecti sunt tres aggeres: nam & æstas erat, nihilque ad structuram impedimenti aut ab aëris intemperie aut ab iis qui operam conferebant. Itaque, admotis machinis, muros quatiunt & omnia experiuntur. Nec tamen perterrebantur qui erant intus, quin excogitabant & ipsi contra ea quæ ab oppugnatoribus fierent non pauca; & eorum opera excursionibus partim inchoata partim perfecta incendebant; & ad manus venientes nihilo Romanis inferiores erant audacia, sed ingenio superabantur. Quin & adversus machinas dirutis primis ædificiis alia exstruebant, & sub terra cuniculos agentibus occurrentes pugnabant: ac desperatione magis quam providente consilio utentes, bellum ad extremum persequebantur, idque magno licet exercitu circumsessi, & fame rerumque necessariarum penuria laborantes. nam contigit ut in idem tempus congrueret annus Sabbaticus. Tandem muros conscendunt, primum quidem lecti homines viginti, deinde Sosii centuriones. expugnatus enim erat primus murus quidem quadraginta diebus, secundus vero quindecim, & quædam circa templum porticus combustæ erant; quas *postea* Herodes ab Antigono incensas calumniabatur, data industria ut eum Judæorum invidia gravaret. Expugnato exteriore templo & urbe inferiore, Judæi in templum interius & urbem superiorem confugerunt. veritique ne à Romanis quotidiana Deo sacra peragere prohiberentur, legatos miserunt qui postularent, ut eis victimas tantum introducere permitteretur. Ille vero petitioni concessit, deditionem facturos arbitratus. Ast ubi nihil ab eis eorum quæ suspicabatur fieri videbat, sed eos fortiter pro Antigoni regno propugnare, * urbem aggressus vi cepit, atque omnia protinus plena cædibus erant; Romanis ob obsidionis moram iratis, Herodianis vero Judæis nullum adversarium relinquere studentibus. Ita densi in angiportibus, & per domos constipati, & in templo, in quod refugerant, jugulabantur. nec parvulorum nec senum

Romani muros ascendunt.

Templi pars exterior & ima urbs in hostium potestatem redacta.

Urbs superior & interiora templi capta.

λεως, στρατιὰ ἕνδεκα μὲν οὖσαι τέλη [z] ὁπλιτικῶν, ἓξ δὲ χιλιάδες ἱππέων, ἄλλα τε ἐπικουρικὰ ἀπὸ τῆς Συρίας. δύο δ' [a] ἡγεμόνες, Σόσιος μὲν ὑπ' Ἀντωνίου σταλεὶς σύμμαχος, Ἡρώδης δ' ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς Ἀντίγονον ἀφελόμενος τὴν ἀρχὴν, ἀποδειχθέντα ἐν Ῥώμῃ πολέμιον, αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου βασιλεύσειε κατὰ τὸ συγκλήτου δόγμα.

β'. Μετὰ πολλῆς δὲ προθυμίας καὶ ἔριδος, ἅτε συμπαντὸς ἠθροισμένου τοῦ [b] ἔθνους, οἱ Ἰουδαῖοι τοῖς περὶ τὸν Ἡρώδην ἀντεπολέμουν, καταλειφθέντες ἐντὸς τοῦ τείχους, [c] πολλά τε [d] ἐπεφήμιζον περὶ τὸ ἱερὸν, καὶ πολλὰ ἐπ' εὐφημίᾳ τοῦ δήμου, ὡς ῥυσομένου τῶν κινδύνων αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ· τά τε [e] ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀπεσκευάσαντο, ὡς μηδ' ὅσα τροφὴ δύναιτο εἶναι ὑπολιπεῖν ἢ ἀνθρώποις ἢ ὑποζυγίοις, λῃστείαις τε λάθρα χρώμενοι ἀπορίαν παρεῖχον. ταῦτα δ' Ἡρώδης συνιδὼν, πρὸς μὲν τὰς λῃστείας [f] τοὺς ἐπικαιροτάτους τόπους προελόχιζε· πρὸς δὲ τὰ ἐπιτήδεια πέμπων ὁπλιτικὰ τέλη, πόρρωθεν ἀγορὰν συνεκόμιζεν, ὡς ὀλίγου χρόνου πολλὴν ἀφθονίαν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν ἀναγκαίων. ἤγετο δὲ, συχνῶς ἤδη πολλῆς χειρὸς ἐργαζομένης, καὶ τὰ τρία χώματα εὐπετῶς· θέρος τε γὰρ ἦν, καὶ οὐδὲν ἐμποδὼν πρὸς τὴν ἀνάστασιν, οὔτ' ἀπὸ τοῦ ἀέρος, οὔτ' ἀπὸ τῶν ἐργαζομένων. τάτε μηχανήματα προσάγοντες, κατέσειον τὸ τεῖχος, καὶ πάσης ἐχρῶντο πείρας. οὐ μὴν ἐξέπληττον τοὺς ἔνδον, ἀλλ' ἀντετεχνῶντο κἀκεῖνοι πρὸς τὰ παρὰ τούτων γινόμενα οὐκ ὀλίγα· ἐπεκθέοντές τε, τὰ μὲν ἡμίεργα ἐνεπίμπρασαν, τὰ δὲ ἐξειργασμένα, εἴς τε χεῖρας ἰόντες, οὐδὲν κακίους Ῥωμαίων ἦσαν τὰς τόλμας, ἐπιστήμῃ δ' ἐλείποντο. πρός τε τὰς μηχανὰς ἀνετείχιζον, ἐρειπομένων τῶν πρώτων οἰκοδομημάτων, ὑπὸ γῆν τε ἀπαντῶντες [g] μεταλλεύουσι διεμάχοντο· ἀπονοίᾳ δὲ τὸ πλέον ἢ [h] προμηθείᾳ χρώμενοι [i] προσελιπάρουν τῷ πολέμῳ εἰς τοὔσχατον, καὶ ταῦτα μεγάλου στρατοῦ περικαθημένου σφᾶς, καὶ λιμῷ ταλαιπωρούμενοι καὶ σπάνει τῶν ἐπιτηδείων. τὸ γὰρ [k] ἑβδοματικὸν ἐνιαυτὸν συνέβη [l] κατὰ ταυτὸν εἶναι. ἀναβαίνουσι δὲ ἐπὶ τὸ τεῖχος πρῶτον μὲν λογάδες εἴκοσι, ἔπειτα [m] ἑκατοντάρχαι Σοσίου. ᾑρέθη γὰρ τὸ μὲν πρῶτον τεῖχος, ἡμέραις τεσσαράκοντα, τὸ δὲ δεύτερον πεντεκαίδεκα, καί τινες τῶν περὶ τὸ ἱερὸν ἐνεπρήσθησαν στοῶν· ἃς Ἡρώδης Ἀντίγονον ἐμπρῆσαι διέβαλλε, μῖσος αὐτῷ πραγματευόμενος παρὰ τῶν Ἰουδαίων γενέσθαι. ᾑρημένου δὲ τοῦ ἔξωθεν ἱεροῦ καὶ τῆς κάτω πόλεως, εἰς τὸ ἔσωθεν ἱερὸν καὶ τὴν ἄνω πόλιν Ἰουδαῖοι συνέφυγον. δείσαντές τε μὴ διακωλύσωσιν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι τὰς καθημερινὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Θεῷ, πρεσβεύονται ἐπιτρέψαι [n] παρακαλοῦντες θύματα αὐτοῖς μόνον εἰσκομίσεσθαι. ὁ δ' ὡς ἐνδωσόντων αὐτῶν συνεχώρει ταῦτα. καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἑώρα γινόμενον παρ' αὐτῶν ὧν ὑπενόει, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἀντέχοντας ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνου βασιλείας, προσβαλὼν κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν, καὶ πάντα εὐθὺς ἦν φόνων ἀνάπλεα· τῶν μὲν Ῥωμαίων ἐπὶ τριβῇ τῆς πολιορκίας διωργισμένων, τοῦ δὲ περὶ Ἡρώδην Ἰουδαϊκοῦ μηδὲν ὑπολιπεῖν σπεύδοντος ἀντίπαλον. ἐσφάττοντο δὲ [o] συνεχεῖς ἔν τε τοῖς στενωποῖς καὶ κατὰ τὰς οἰκίας συνωθούμενοι, καὶ τῷ ναῷ προσφεύγοντες. ἦν τε οὐ-

z Ὁπλιτικῶν,] *L. B.* ὁπλιτικόν.

a Ἡγεμόνες,] Ἦσαν post ἡγεμόνες habet *Busb.* & mox καὶ Ἡρώδης ὑπ.

b Ἔθνους,] Πλήθους *Busb.*

c Πολλά τε —— εὐφημίᾳ] Conf. ἁλώσ. lib. I. c. 18. §. I. SPANH.

d Ἐπεφήμιζον] *L. B.* ἐφήμιζον.

e Ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀπεσκευάσαντο,] Ita *Busb.* & *Vet. Interpr.* ἐντὸς in *reliquis.*

* *Difficultatem afferebant.*] *Al.* inopiam faciebant.

f Τοὺς ἐπικαιροτάτους τόπους προελόχιζε·] Ἐν τοῖς ἐπικαιροτάτοις τόποις *Busb.* & *Lugd. Bat.*

g Μεταλλεύουσι διεμάχοντο·] Ita ex *Vet. Interpr.* μεταλλεύουσι *Bas.* μεταλλεύσεσι *Gen.* ἐν τοῖς μεταλλεύσεσι *Busb.* & *Vat.*

h Προμηθείᾳ χρώμενοι] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* προθυμίᾳ in *reliquis.*

i Προσελιπάρουν τῷ πολέμῳ] Καὶ ante προσελιπάρουν delevi, auctoritate *Cod. Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

k Ἑβδοματικὸν ἐνιαυτὸν συνέβη] Vide *Scaligerum* in *Can. Chron.* p. 282. HUDS. Annus septimus Sabbaticus. de hoc loco vid. Petav. Doct. Temp. P. II. p. 276. & contra Scaligerum. SPANH. Forte ἑβδομαδικόν. COCC.

l Κατὰ ταυτὸν εἶναι.] Κατ' αὐτὸν *Busb.*

m Ἑκατοντάρχαι Σοσίου.] Ita *Busb. Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* ἑκατοντάρχης in *reliquis.*

n Παρακαλοῦντες θύματα] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Vat.* & *Epiphan.* καλοῦντες in *Editis.*

* *Urbem aggressus vi cepit,*] *Al.* totis viribus urbem aggressus eam cepit.

o Συνεχεῖς] *L. B.* παμπληθεῖς.

p Πο-

οὔτε νηπίων οὔτε γήρως ἔλεος, οὔτε γυναικῶν ἀσθενείας φειδώ· ἀλλά καί τοι [p] περιπέμποντος τοῦ βασιλέως, καὶ φείδεσθαι παρακαλοῦντος, οὐδεὶς ἐκράτησε τῆς δεξιᾶς, ἀλλ' ὥσπερ μεμηνότες, πᾶσαν ἡλικίαν ἐπεξῄεσαν. ἔνθα καὶ Αντίγονος, μήτε τῆς πάλαι μήτε τῆς τότε τύχης ἔννοιαν λαβὼν, κάτεισι μὲν ἀπὸ τῆς βάρεως, προσπίπτει δὲ τοῖς Σοσσίου ποσί. κἀκεῖνος μηδὲν αὐτὸν οἰκτείρας πρὸς τὴν μεταβολὴν, ἐπεκρότησε μὲν ἀκρατῶς, καὶ Αντιγόνην ἐκάλεσεν· οὐ μὴν ὡς γυναῖκα γε φρουρᾶς ἐλεύθερον ἀφῆκεν, ἀλλ' ὁ μὲν δεθεὶς ἐφυλάττετο.

γ'. Πρόνοια δὲ ἦν Ηρώδῃ κρατοῦντι τῶν πολεμίων, τοῦ κρατῆσαι καὶ τῶν [q] ἀλλοτριοφύλων συμμάχων. ὥρμητο γὰρ τὸ ξενικὸν πλῆθος ἐπὶ θέαν τοῦ τε ἱεροῦ καὶ τῶν κατὰ τὸν ναὸν ἁγίων. ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς μὲν παρακαλῶν, τοῖς δὲ ἀπειλῶν, ἔστι δ' οὓς καὶ τοῖς ὅπλοις ἀνέστειλεν, ἥττης χαλεπωτέραν ἡγούμενος τὴν νίκην, εἴ τι τῶν ἀθεάτων παρ' αὐτῶν ὀφθείη. διεκώλυέ τε καὶ τὰς κατὰ τὴν πόλιν ἁρπαγὰς, πολλὰ [r] διατεινόμενος πρὸς Σόσσιον, εἰ χρημάτων τε καὶ ἀνδρῶν Ρωμαῖοι τὴν πόλιν κενώσαντες καταλείψουσιν αὐτὸν ἐρημίας βασιλέα, καὶ ὡς ἐπὶ τοσούτῳ πολιτῶν φόνῳ βραχὺ καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης ἡγεμονίαν ἀντάλλαγμα [s] κρίνοι. τοῦ δὲ ἀντὶ τῆς πολιορκίας τὰς ἁρπαγὰς δικαίως τοῖς στρατιώταις ἐπιτρέπειν φαμένου, αὐτὸς ἔφη διανέμειν ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων τοὺς μισθοὺς ἑκάστοις. οὕτω τε τὴν λοιπὴν ἐξωνησάμενος πόλιν, τὰς ὑποσχέσεις ἐπλήρωσε. λαμπρῶς μὲν γὰρ ἕκαστον στρατιώτην, ἀναλόγως δὲ τοὺς ἡγεμόνας, βασιλικώτατα δ' αὐτὸν ἐδωρήσατο Σόσσιον, ὡς πάντας ἀπελθεῖν χρημάτων εὐποροῦντας.

δ'. [t] Τοῦτο τὸ πάθος συνέβη τῇ Ιεροσολυμιτῶν πόλει, ὑπατεύοντος ἐν Ρώμῃ Μάρκου Αγρίππα καὶ [v] Κανινίου Γάλλου, [x] ἐπὶ τῆς πέμπτης καὶ ὀγδοηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς [y] Ολυμπιάδος, [z] τῷ τρίτῳ μηνὶ, τῇ ἑορτῇ τῆς νηστείας, ὥσπερ ἐκ περιτροπῆς τῆς γενομένης ἐπὶ Πομπηΐου τοῖς Ιουδαίοις συμφορᾶς. καὶ γὰρ ὑπ' ἐκείνου τῇ αὐτῇ ἑάλωσαν ἡμέρᾳ, [a] μετὰ ἔτη [b] εἰκοσικαιεπτά. Σόσσιος δὲ, χρυσοῦν [c] ἀναθέμενος τῷ Θεῷ στέφανον, ἀνέζευξεν ἀπὸ Ιεροσολύμων, Αντίγονον ἄγων δεσμώτην Αντωνίῳ. δείσας δὲ Ηρώδης, μὴ φυλαχθεὶς Αντίγονος ὑπ' Αντωνίου, καὶ κομισθεὶς εἰς Ρώμην ὑπ' αὐτοῦ δικαιολογήσηται πρὸς τὴν σύγκλητον, [d] ἐπιδεικνὺς [e] αὐτὸν μὲν ἐκ βασιλέων, Ηρώδην δὲ ἰδιώτην, καὶ ὅτι προσῆκεν αὐτοῦ βασιλεύειν τοὺς παῖδας διὰ τὸ γένος, εἰ καὶ αὐτὸς εἰς Ρωμαίους ἐπεξήμαρτε· ταῦτα φοβούμενος, πολλοῖς χρήμασι πείθει τὸν Αντώνιον ἀνελεῖν τὸν Αντίγονον. οὗ γενομένου, τοῦ δέους μὲν Ηρώδης ἀπαλλάσσεται· παύεται δ'

misertum est; nec mulieribus, utpote viribus imbecillis, parcebatur: ac quamvis rex undique mitteret, & ut parceretur oraret, nemo dextram continebat, sed tanquam rabiosi in omnem ætatem sævierunt. adeoque Antigonus, neque prioris neque præsentis fortunæ memor, ex arce descendit, Sosioque ad pedes accidit. Atque ille nihil miseratus mutatam ejus fortunam, intemperanter ei insultavit, & Antigonam appellavit: non tamen ut feminam e custodia liberum emisit; sed in vinculis quidem ipse asservabatur. *Antigonus Sosio se dedit.*

3. Herodi autem curæ erat, postquam hostes superaverat, alienigenarum auxiliarium vim coërcere & moderari. Cum impetu enim ferebatur peregrinorum militum vulgus ad templum sacrasque templi res aspiciendas. Verum rex partim precibus, partim minis, nonnullos etiam armis repressit, victoriam clade graviorem existimans, si quid eorum cerneretur quæ ne ab illis quidem aspici fas est. Quin & urbem diripi prohibebat, cum Sosium etiam atque etiam interrogasset, utrum Romani, urbe pecuniis virisque exinanita, regem se solitudinis essent relicturi: quippe se vel totius orbis imperium tam multorum civium cæde non emendum esse putare. Cumque ille pro obsidionis labore prædam se militibus merito concedere dixisset, respondit Herodes, se sua pecunia mercedem singulis numeraturum. atque ita reliqua urbe redempta, promissum præstitit. Nam & singulos milites magnifice, & duces pro rata parte, & Sosium plane regie muneratus est, ita ut omnes divitiis aucti & locupletati discederent. *Herodes laborat ne in templum grassarentur peregrini milites.* *Urbisque direptioni obstitit.*

4. Hæc urbi Hierosolymitarum accidit clades, Marco Agrippa & Caninio Gallo consulibus, Olympiade centesima & octogesima quinta, mense tertio, jejunii solennitate, tanquam recurrente in idem temporis momentum illata Judæis à Pompejo calamitate. nam & eodem die ab illo post septem & viginti annos *Hierosolyma* capta fuerant. Sosius vero, corona aurea Deo consecrata, Hierosolymis profectus est, Antigonum vinctum ducens ad Antonium. Veritus autem Herodes, ne ab Antonio servatus Antigonus & ab eo Romam perductus causam suam apud senatum ageret, ostendens se quidem regia stirpe, Herodem vero hominem privatum, quodque ad filios suos, licet ipse in Romanos deliquerit, nascendi sorte regnare pertineat: ista metuens multa pecunia persuasit Antonio, ut Antigonum necaret. Quo facto Herodes quidem metu liberatur. ita vero desiit domus Asamonæi prin- *Quando expugnata erant Hierosolyma.* *Antigonus captivus.* *Herodes id agit ut Antigonus tolleretur.*

p Περιπέμποντος τοῦ βασιλέως,] Ita ex lib. I. de *Bello Jud.* περιπετόντος in libris *Græcis* omnibus. Quomodo *Epiphanius* legerit, incertum, ut qui verterit, *rege destinante.*

q Αλλοτριοφύλων] *L. B.* ἀλλοτρίων.

r Διατεινόμενος πρὸς Σόσσιον,] Διατεινάμενος *Busb.*

s Κρίνοι.] *L. B.* κρίνει.

t Τοῦτο τὸ ——— Ρώμῃ,] Herosolyma à Sosio capta A. ab U.C. 718. contendit *Harduin.* in *Num. Herodiad. p.* 4. & 19. & eò refert Nummum, in quo hinc cap. Antonii Triumviri, illinc SOSIVS IMP. Tropæum & infr. duo Captivi manibus vinctis post terga, ob captam Judæam. nummus à reperto Gazæ Regiæ. SPANH.

v Κανινίου Γάλλου,] Κανδίδου ex Josepho profert Georgius Syncellus chronici pag. 306. REL. Antea erat Κανιδίου veteri mendo. ex Historicorum fide non dubitavi rescribere Κανινίου. HUDS. *Agrisius* Caninii Galli vid. Pagium ad Annal. Baron. p. 21. SPANH.

x Επὶ τῆς ——— Ολυμπιάδος,] Apud *Euseb.* in *Coll. Scal. Græc.* p. 197. A. IV. Olymp. ΡΠΕ. SPANH.

y Ολυμπιάδος,] Anno illius tertio: ut inquit *Usserius* in *Annalibus* V. T. p. 435. *Edit. Lond.* Videsis *Apparatum Ant. Pagi* ad Ann. *Baron.* p. 22.

z Τῷ τρίτῳ μηνὶ,] *Sc.* Anni civilis, ab Autumno deducti, ut ait *Usserius* in *Annalibus Veteris Testamenti*, p. 261. *Edit. Lond.* Confer cum eo *Langium* de *Annis Christi*, lib. 2. c. 18. p. 343. & *Petitum in Animadversionibus* ἀνεκδότοις, tom. 1. p. 47. qui de Anno tertio obsidionis intelligendum esse contendit.

a Μετὰ ἔτη εἰκοσικαιεπτά.] Nempe capta Hierosolyma à Pompejo Anno U. C. . . . . . . II. Olymp. CLXXVIII. ab Herode & Romanis IV. Olymp. CLXXXV. Vid. Græc. Eusebiana. SPANH.

b Εἰκοσικαιεπτά.] Ita quidem in *Græcis Eusebii*, p. 73. & apud *Syncellum*, p 306. Verum *Jos. Scaliger* (in libro *de Emend. Temp.* p. 451. *Edit. Colon.*) μετὰ ἔτη κϛ'. legendum esse contendit. Atque ita *Usserius*, nisi μετὰ ἔτη κζ. *anno post vicesimo septimo*, interpretari libeat. quomodo *Marci* c. 8. v, 31. μετὰ τρεῖς ἡμέρας *post dies tres* resurrecturum fuisse Christum legitur: quod *Matt.* c. 16. v. 21. magis explicate habetur propositum τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Apud ipsum *Josephum* quod in lib. 1. *de Bello*, initio cap. XI. legitur μετὰ ἔτη δύο in *Antiquitat.* lib. 14. p. 643. v. 3. δευτέρῳ ἔτει exponitur. Plura in hanc sententiam ab *eodem* allata videre est, p. 435. περὶ εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν habet *Cod. Busb.*

c Αναθέμενος τῷ Θεῷ] Αναθεὶς *Busb.*

d Επιδεικνὺς] Αποδεικνὺς ex Josephi hoc loco Eusebius profert in Chronico pag. 73. pro καὶ ὅτι, ἢ ὅτι Eusebius loc. cit. διὰ τὸ γένος Eusebius non agnoscit. pro Ασαμωναίου; Eusebius legit Ασαμωναίων, quod præfero. Ita mox Eusebius quoque Ασαμωναίων γενεᾶς. Sed tamen Syncellus in Josepho hoc loco legit τοῦ Ασαμωναίου. vide Chronicon ejus pag. 307. pro ρκϛ MS. *L. B.* p. ρκζ. Sed Syncellus ρκϛ. pro γενεὺς Euseb. γένους τε. REL.

e Αὐτὸν μὲν ἐκ βασιλέων,] Εαυτὸν *Zonar.* αὐτὸν in *Editis Aliisque.*

principatus, postquam centum viginti sex annos duravit. Hæc domus clara fuit & illustris, tum generis nobilitate & honore pontificis, tum rebus per ejus majores pro natione gestis. Verum hi, propter mutuas dissensiones, principatum amiserunt; isque ad Herodem translatus est, Antipatri filium, hominem plebejæ familiæ, & generis privati, & regibus subjecti. Atque hunc quidem Asamonææ familiæ exitum à majoribus accepimus.

Asamonæorum finis.

Finis Libri decimi quarti.

οὕτως [f] ἡ τῶν Ἀσαμωναίου ἀρχὴ μετὰ [g] ἔτη ἑκατὸν καὶ εἰκοσιέξ. οἶκος λαμπρὸς οὗτος ἦν, καὶ διάσημος [h] γένους ἕνεκα καὶ τῆς ἱερατικῆς τιμῆς, ὧν τε ὑπὲρ τοῦ ἔθνους οἱ γονεῖς αὐτοῦ διεπράξαντο. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν, διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους στάσιν, τὴν ἀρχὴν ἀπέβαλον· μετέβη δ᾽ εἰς Ἡρώδην τὸν Ἀντιπάτρου, οἰκίας ὄντα [i] δημοτικῆς, καὶ γένους ἰδιωτικοῦ, καὶ [k] ὑπακούοντα τοῖς βασιλεῦσι. καὶ τοῦτο μὲν τὸ τέλος [l] τῆς Ἀσαμωναίων γενεᾶς παρειλήφαμεν.

Τέλος τοῦ βιβλίου τεσσαρεσκαιδεκάτου.

f Ἡ τῶν —— εἴκοσι ἕξ.] Assamonæorum in Judæa Imperium per annos CXXVI. Apud Zonaram verò T. 1. p. 233. D. ἐπ᾽ ἔτεσιν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι· à Mattathia primo Judæorum Principe ex Assamonæorum genere, de quo supr. lib. 12. c. 6. §. 1. seq. Nempe juxta Eusebianos calculos Mattathiæ hujus incepit principatus A. 4. Olymp. CLIII. Desiit autem in Antigono Regnum Assamonæorum A. 2. Ol. CLXXXV. qui efficiunt annos CXXVI. Ἀσαμωναῖοι dicuntur in Collect. Græcis Eusebii p. 69. SPANH.

g Ἔτη ἑκατὸν] Velim omnino videas *Usserium* in *Annalibus* V. T. part. 2. p. 56. & 437. & *Vossium* in *Chronol. S.* c. 13. p. 156.

h Γένους ἕνεκα καὶ τῆς ἱερατικῆς τιμῆς,] Γένους τε ἕνεκα καὶ τῆς ἱερᾶς τιμῆς. *Busb.* & *Vat.* γένους τε quoque legit *L. B.* verum in reliquis consentit.

i Δημοτικῆς,] *Sc.* non *Sacerdotali*. Nam qui è familia *sacerdotali* non erant, utut opibus & potentia florerent, obscuri, ignobiles, & privati censebantur ab Hebræis: sicut in Romanis Historiis omnes appellantur *privati* præter imperatorem. Vide *Casaubonum* hac de re fuse agentem, in *Excerc.* 1. contra *Baronium*, p. 33. 34. *Edit. Lond.*

k Ὑπακούοντος τοῖς βασιλεῦσι] Herodes ΕΘΝΑΡΧΗΣ in Nummis hoc anno dictus apud *Harduin. de Num. Herod.* p. 4. Judæa tantum cum Samaria Herodi mandata, & qui in solutionem Æris alieni, quod J. Cæsari fœnori dederat Herodes *Herod.* p. 21. Nugæ & fabulæ Galilææ non sane fuerunt Herodi Ibid. p. 23. SPANH.

l Τῆς Ἀσαμωναίων γενεᾶς] Ita cum *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Vat.* *Græcis Eusebii*, *Zonara* & *Syncello*. τῶν Ἀσαμωναίων γένους in Editis *Aliisque*.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗι ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMOQUINTO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

α΄. ΩΣ ληφθείσης τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως ὑπὸ Σοσίου καὶ Ἡρώδου, Ἀντώνιος μὲν Ἀντίγονον ἐπελέκισεν ἐν Ἀντιοχείᾳ, Ἡρώδης δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα τῶν ἐκείνου φίλων πρώτους Ἱεροσολυμιτῶν [a] ἐπανείλετο, καὶ τὴν πόλιν ἠργυρολόγησεν.

β΄. Ον τρόπον Ὑρκανὸς, [b] ὁ πρῶτος βασιλεὺς Ἰουδαίων καὶ ἀρχιερεὺς, ἀφεθεὶς ὑπὸ τοῦ τῶν Πάρθων βασιλέως Ἀρσάκου, πρὸς Ἡρώδην ὑπέστρεψεν.

γ΄. Ως Ἡρώδης Ἀριστόβουλον, τὸν τῆς γυναικὸς Μαριάμμης ἀδελφὸν, ἀρχιερέα καταστήσας, μετ᾽ οὐ πολὺ διαφθαρῆναι παρεσκεύασεν.

δ΄. Ως Κλεοπάτρα τῇ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἀράβων ἐπιβουλεύουσα βασιλείᾳ, μέρη λαβεῖν αὐτῶν ἴσχυσε παρ᾽ Ἀντωνίου.

ε΄. Κλεοπάτρας εἰς τὴν Ἰουδαίαν παρουσία.

ς΄. Ως Ἡρώδης ἐπολέμησεν Ἀρέταν, καθ᾽ ὃν καιρὸν Ἀντώνιος ὑπὸ Καίσαρος ἐν τῇ κατ᾽ Ἄκτιον νικᾶται μάχῃ.

ζ΄. Περὶ τοῦ γινομένου σεισμοῦ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τῆς φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων καὶ βοσκημάτων.

η΄. Λόγος Ἡρώδου πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀθυμοῦντας πρὸς τὰ πάθη καὶ τὴν ἧτταν τὴν γινομένην.

θ΄. Ως ἀνάγκην ἔχων Ἡρώδης ἀπεῖναι πρὸς Καίσαρα νενικηκότα, διέφθειρεν Ὑρκανόν· [c] καὶ ὡς ἔσχε παρὰ Καίσαρος τὴν βασιλείαν, καὶ παρέπεμψεν αὐτὸν ἐπ᾽ Αἴγυπτον.

ι΄. [d] Ως Ἡρώδης ἀφικόμενος εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ Καίσαρος πολλὰ φιλοφρονηθεὶς ἐτιμήθη.

ια΄. Ως ἐπανελθὼν [e] ὁ αὐτὸς ἐξ Αἰγύπτου ψευδέσι διαβολαῖς παρωξύνθη τὴν γυναῖκα Μαριάμμην ἀποκτεῖναι.

ιβ΄. Περὶ τοῦ λιμοῦ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν καὶ Συρίαν γεγονότος, καὶ ὡς διέσωσε τὰ πλήθη καὶ τὰς πόλεις Ἡρώδης.

ιγ΄. [f] Περὶ κτίσεως πόλεων Ἑλληνίδων, ἃς Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς περιβλέπτους ἐποιήσατο.

ιδ΄. Ως Ἡρώδης, [g] καθελὼν εἰς ἅπαν τὸν ἀρχαῖον τῶν Ἰουδαίων ναὸν, ἄλλον ἀντ᾽ ἐκείνου ἀνέστησε μετὰ παρολκὴν ἐτῶν ἑξακοσίων, διπλοῦν τοῖς μέτροις ὑπάρχοντα.

1. *Quomodo, Hierosolymis à Sosio & Herode expugnatis, Antonius Autigonum securi feriit apud Antiochiam, & Herodes quadraginta quinque ex ejus amicis, Hierosolymitarum primos interfecit, & pecuniam ab urbe exegit.*

2. *Quo pacto Hyrcanus, antea Judæorum rex & pontifex, à Parthorum rege Arsace dimissus ad Herodem rediit.*

3. *Quomodo Herodes Aristobulum, Mariamnes uxoris suæ fratrem, pontificem constituit, & non multo post interficiendum curavit.*

4. *Quomodo Cleopatra Judæorum & Arabum regnis insidians, partem eorum ab Antonio impetrat.*

5. *Cleopatræ in Judæam adventus.*

6. *Quomodo Herodes bellum infert Aretæ, quo tempore Antonius à Cæsare pugnâ Actiacâ debellatur.*

7. *De terræ motu qui in Judæa accidit; & internecione hominum & jumentorum.*

8. *Herodis concio ad Judæos adversis casibus & clade iis allata perterritos.*

9. *Quomodo Herodes, ad Cæsarem ire necesse habens, Hyrcanum interfecit: utque à Cæsare regnum obtinuit, ipsumque in Ægyptum deduxit.*

10. *Quomodo Herodes, Alexandriam profectus, à Cæsare, quem multa cum elegantia excepit, honoratus est.*

11. *Quomodo ille ipse ex Ægypto reversus falsis calumniis ad uxorem Mariamnem interficiendam incitatus est.*

12. *De fame quæ fuit in Judæa & Syria: & quomodo Herodes populi & civitatum saluti prospexit.*

13. *De exstructione urbium Græcarum, quas Herodes rex speciosas admodum fecit.*

14. *Quomodo Herodes diruto veteri Judæorum templo aliud pro eo exstruxit, postquam annos sexaginta duraverat, magnitudine duplum ejus.*

a Ἐπανείλετο,] Ita *Vat.* ἐπανελθὼν ἀνείλετο in *Editis Aliisque.*
b Ὁ πρῶτος] *Gen.* πρῶτος. Forte ὁ πρὸ τοῦ. COCC.
c Καὶ ὡς ἔσχε] Sic in *MSS. Vat.* Ως Ἡρώδης ἔσχεν καὶ π. in *cæteris.*
d Ως Ἡρώδης] Hoc lemma habuimus è *Cod. Vat.*
e Ὁ αὐτὸς ἐξ Αἰγύπτου] Illa ὁ αὐτὸς ἐξ Αἰγύπτου accepimus è *Cod. Vat.*

f Περὶ κτίσεως πόλεων Ἑλληνίδων] Iterum è *Cod. Vat* Κτίσις π. Ε. ἃς Ἡρώδης ἐποιήσατο in *reliquis.*
g Καθελὼν] Ita demum è *Cod. Vat.* Ως καθελὼν ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν ἀρχαῖον τῶν Ἰουδαίων ναὸν, ἄλλον ἀνέστησε μετὰ ἔτη χ΄. διπλοῦν τοῖς μέτροις.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] ιη'.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER DECIMUSQUINTUS.

Continet hic liber tempus annorum XVIII.

CAP. I.

De Pollione & Samea. Herodes primos amicorum Antigoni interficit, & pecuniam ab urbe exigit: Antonius Antigonum securi ferit.

Ut quidem Sosius & Herodes Hierosolyma vi ceperint, & Antigonum captivum *fecerint*, superiore libro declaravimus: quæ vero illis cohærentia sunt nunc persequemur. Postquam autem Herodes totius Judææ principatum adeptus est, quicunque ex urbana multitudine privati homines adhuc ab ipsius partibus stabant, eos ad honores promovebat, qui vero ab adversariis faciebant, eos quotidie ulcisci & suppliciis afficere non intermittebat. Erant autem apud eum in præcipuo honore Pollio Pharisæus & Sameas ejus discipulus. nam hi *duo*, obsessis Hierosolymis, civibus consuluerant, ut Herodem *in urbem* admitterent: quam ob rem gratiam ab eo consequebantur. Idem vero ille Sameas, cum Herodes olim in capitis judicium vocaretur, exprobrandi causa Hyrcano & judicibus prædicebat Herodem conservatum ipsos omnes ulturum esse. id quod temporis processu accidit, Deo faciente ut verba ejus comprobaret eventus.

Herodes suos promovet, Antigonianos interficit.

Pollio & Sameas honoribus aucti.

2. Tunc igitur Hierosolymis potitus *Herodes*, omnia regia ornamenta congerebat, & insuper locupletibus spoliatis, magnam argenti aurique vim contraxit, & his omnibus Antonium ejusque familiares donabat. Interfecit etiam quadraginta quin-

Judæi divitiis spoliati.

ΚΕΦ. α'.

Περὶ Πολλίωνος καὶ Σαμέου. Ἡρώδης τῶν Ἀντιγόνου φίλων τοὺς πρώτους ἀναιρεῖ, καὶ τὴν πόλιν ἀργυρολογεῖ· Ἀντώνιος πελεκίζει Ἀντίγονον.

ΣΩΣΙΟΣ μὲν οὖν καὶ Ἡρώδης ὡς κατὰ κράτος ἔλαβον Ἱεροσόλυμα, καὶ πρὸς τούτοις αἰχμάλωτον [b] Ἀντίγονον, ἡ πρὸ ταύτης ἡμῖν ἐδήλωσε βίβλος. [c] τὰ δὲ ἐκείνοις συνεχῆ νῦν ἐροῦμεν. [d] ἐπειδὴ δὲ [e] τῆς ὅλης Ἰουδαίας ἐνεχειρίσθη τὴν ἀρχὴν Ἡρώδης, τοῦ κατὰ τὴν πόλιν πλήθους [f] ὅσοι μὲν ἦσαν ἰδιωτεύοντες ἔτι τὰ ἐκείνου φρονοῦντες, [g] ἐν προαγωγῇ τούτους ἐποιεῖτο, τοὺς δὲ τὰ τῶν ἐναντίων ἑλομένους οὐκ ἐπέλιπε τιμωρούμενος καὶ κολάζων καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ἐτιμῶντο δὲ μάλιστα παρ' αὐτῷ [h] Πολλίων [i] ὁ Φαρισαῖος καὶ [k] Σαμέας ὁ τούτου [l] μαθητής. πολιορκουμένων γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων, οὗτοι συνεβούλευον [m] τοῖς πολίταις δέξασθαι τὸν Ἡρώδην, ἀνθ' ὧν καὶ τὰς ἀμοιβὰς ἀπελάμβανον. ὁ δὲ [n] Σαμέας οὗτος, καὶ [o] κρινομένου ποτὲ Ἡρώδου τὴν ἐπὶ θανάτῳ, [p] προεῖπεν ὀνειδίζων Ὑρκανῷ καὶ τοῖς δικάζουσιν ὡς περισωθεὶς Ἡρώδης ἅπαντας αὐτοὺς [q] μετελεύσεται. καὶ τοῦτο χρόνῳ προὔβη, τοῦ Θεοῦ τοὺς λόγους αὐτοῦ πληρώσαντος.

β'. Ἐν δὲ τῷ τότε κρατήσας τῶν Ἱεροσολύμων, πάντα συνεφόρει τὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ κόσμον· ἔτι καὶ τοὺς εὐπόρους ἀφαιρούμενος, καὶ συναγαγὼν πλῆθος ἀργυρίου καὶ χρυσίου, παντὶ τούτῳ τὸν Ἀντώνιον ἐδωρεῖτο καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν φίλους. ἀπέκτεινε δὲ [r] τεσσαράκοντα πέντε τοὺς πρώ-

a Ιη'.] Ita *Bas. Voss. Vat. Gall.* 2. 3. & *Epiphanii* librorum pars maxima. in nonnullis XVII. proculdubio errore. Vide *Vossium* in *Chronol.* S. c. 14. p. 157.

b Ἀντίγονον,] Conf. inf. lib. 17. c. 8. §. 1. SPANH.

c Τὰ δὲ ἐκείνοις] Ita refinximus ex *Lugd. Bat.* Antea erat τὰ δὲ ἐκείνης. at non agetur in posterum, quid libro priori sit cohærens, sed quid acciderit post captas Hierosolymas & vinctum Antigonum. Debet itaque verti *illis*, sicuti fecimus pro *ei.* HAV.

d Ἐπειδὴ] Ita *Busb.* & *Epiphan.* ἐπειδὴ γὰρ in *Editis Aliisque.*

e Τῆς —— Ἡρώδης,] A captis Hierosolymis nova etiam Epocha regni Herodis quandoque apud Josephum; vid. Petav. D. Temp. P. 11. p. 290. 291. vid. inf. lib. 17. c. 8. §. 1. SPANH.

f Ὅσοι μὲν] Sic *Vat.* & *Busb.* ἴσον in *reliquis.*

g Ἐν προαγωγῇ τούτους ἐποιεῖτο,] In dignitatibus eos constituit. *Rufinus.* Sic ea de re ἁλωσ. lib. 1. c. 18. §. 5. ταῖς τιμαῖς καθίστα· SPANH.

h Πολλίων ὁ Φαρισαῖος καὶ Σαμέας] Conf. sup. lib. 14. c. 9. §. 4. infr. c. 10. §. 1. SPANH.

i Ὁ Φαρισαῖος καὶ] Ita è *Cod. Busb.* in *cæteris* deëst articulus.

k Σαμέας] Σαμαίας *Busb.* Σαμαῖος malit *Drusius* in *Observat.* l. IX. c. 22. Vide *Annott.* ad lib. 14. c. 9. §. 4.

l Μαθητής.] Vide *Seldenum* in *uxore Hebr.* l. 3. c. 20.

m Τοῖς πολίταις] Eo ordine *Busb.* δέξασθαι τοῖς πολίταις in *cæteris.*

n Σαμέας οὗτος,] Cum Σαμαίας habeat Cod *Busb.* ideo Σαμέας pro Πολλίων rescripsi quo modo (nisi ἁμάρτημα fuerit μνημονικὸν *Josephi*) scribi debere monuerunt Viri doctissimi; *Drusius*, loco jam citato, *Casaubonus* in *Exercit.* contra *Baronium*, p. 56. *Montacutius* in *Exercit.* VI. p. 231. & *Vorstius* de *Synedriis Hebræorum*, §. 12. HUDS. Id de Samea ante retulit, non de Pollione. REL.

o Κρινομένου] Καὶ κριν. Ἡρώδου πρώην *Busb.*

p Προεῖπεν —— περισωθεὶς] Conf. sup. lib. 14. c. 9. §. 4. SPANH.

q Μετελεύσεται.] Ita cum *Cod. Busb.* *Epiphanii* libris, ipsoque *Josepho*, sup. c. 9. §. 4. ἐπελεύσεται in *reliquis.*

r Τεσσαράκοντα πέντε] Τεσσαράκοντα τοὺς πρ. *Busb.* nec aliter in quibusdam *Epiphanii* exemplaribus.

s Μή

πρώτους ἐκ τῆς αἱρέσεως Ἀντιγόνου, φύλακας περιστήσας ταῖς πύλαις τῶν τειχῶν, ἵνα [s] μή τι συνεκκομισθῇ τοῖς τεθνεῶσι. καὶ τοὺς νεκροὺς ἠρεύνων, καὶ πᾶν τὸ εὑρισκόμενον ἀργύριον, ἢ χρυσίον, ἤ τι κειμήλιον, ἀνεφέρετο τῷ βασιλεῖ. πέρας τε κακῶν οὐδὲν ἦν. τὸ μὲν γὰρ ἡ πλεονεξία τοῦ κρατοῦντος διεφόρει ἐν χρείᾳ γινομένου, τὴν δὲ χώραν μένειν ἀγεώργητον τὸ [t] ἑβδοματικὸν ἠνάγκαζεν ἔτος. [v] ἐνειστήκει γὰρ τότε, καὶ σπείρειν ἐν ἐκείνῳ τὴν γῆν ἀπηγορευόμενόν ἐστιν ἡμῖν. Ἀντώνιος δὲ, λαβὼν αἰχμάλωτον τὸν Ἀντίγονον, δέσμιον ἔγνω μέχρι τοῦ θριάμβου φυλάττειν. ἐπεὶ δ' ἤκουσε νεωτερίζειν τὸ ἔθνος, κἀκ τοῦ πρὸς Ἡρώδην μίσους εὔνουν Ἀντιγόνῳ διαμένον, ἔγνω τοῦτον ἐν Ἀντιοχείᾳ [x] πελεκίσαι: σχεδὸν γὰρ οὐδαμῶς ἠρεμεῖν ἠδύναντο Ἰουδαῖοι. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ Στράβων ὁ Καππάδοξ λέγων οὕτως. "[y] Ἀντώνιος "μὲν Ἀντίγονον τὸν Ἰουδαῖον ἀχθέντα εἰς Ἀντιόχειαν πελε"κίζει· καὶ ἔδοξε μὲν [z] οὗτος πρῶτος Ῥωμαίων βασι"λέα πελεκίσαι, οὐκ οἰηθεὶς ἕτερον τρόπον μεταθεῖναι "ἂν τὰς γνώμας τῶν Ἰουδαίων, ὥς τε δέξασθαι τὸν ἀντ' "ἐκείνου καθεσταμένον Ἡρώδην. οὐδὲ γὰρ βασανιζόμε"νοι βασιλέα αὐτὸν ἀναγορεύειν ὑπέμειναν, οὕτως μέ"γα τι ἐφρόνουν περὶ τοῦ [a] πρώτου βασιλέως. τὴν οὖν "ἀτιμίαν ἐνόμισε μειώσειν τῆς πρὸς αὐτὸν μνήμης, μειώ"σειν δὲ [b] καὶ τὸ πρὸς Ἡρώδην μῖσος." ταῦτα μὲν ὁ Στράβων.

que primos Antigoniarum partium, constitutis ad murorum portas custodiis, ne quid cum mortuis efferretur. Neque non mortui excutiebantur, & quicquid erat inventum argenti, aut auri, aut rerum pretiosarum, ad regem referebatur. denique malorum modus erat nullus: partim propter summam dominantis, qui indigeret, avaritiam; partim quod terram incultam manere cogebat annus septimus. tunc enim instabat, & in illo nobis ne terram seramus interdictum est. Antonius autem, cum captivum cepisset Antigonum, decreverat usque ad triumphum servare vinctum. Sed cum audiret rebus novis studere gentem, & præ Herodis odio benevolentiam erga Antigonum retinere, statuit eum Antiochiæ securi feriendum: alioquin quiescere Judæi minime poterant. verbisque meis testimonium perhibet Strabo Cappadox, ita dicens. "Antonius Antigonum Judæum "Antiochiam perductum securi ferit: & hic qui"dem Romanorum primus, visus est regem secu"ri percussisse; ratus non posse alia via flecti Ju"dæorum animos, ut Herodem in illius locum "suffectum *pro rege* agnoscerent. nam ne tormen"tis quidem adigi poterant, ut eum regem appel"larent; adeo magna illis opinio erat de priore "rege. Fore igitur existimavit, ut memoria ejus "ignominiâ *sensim* minueretur, & odium illorum "in Herodem *paulatim* mitigaretur. *Atque* hæc quidem Strabo.

Antigonus securi percussus.

Ea de re testimonium Strabonis.

ΚΕΦ. β'.

Ὡς Ὑρκανὸς ὑπὸ τῶν Πάρθων ἀφεθεὶς πρὸς Ἡρώδην ὑπέστρεψεν· οἷά τε ἔπραττεν Ἀλεξάνδρα, ὅτε Ἀνάνηλον ἀρχιερέα ἀποδειχθῆναι ἠκηκόει.

Κατασχόντος δὲ τὴν βασιλείαν Ἡρώδου, πυθόμενος Ὑρκανὸς ὁ ἀρχιερεὺς, ἦν δὲ παρὰ Πάρθοις αἰχμάλωτος, ἀφικνεῖται πρὸς Ἡρώδην τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολυθεὶς [c] τρόπῳ τοιούτῳ. [d] Βαρζαφάρνης καὶ Πάκορος οἱ τῶν Πάρθων στρατηγοὶ, λαβόντες αἰχμαλώτους, Ὑρκανὸν τὸν πρῶτον ἀρχιερέα γινόμενον εἶτα βασιλέα, καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδου Φασάηλον, εἰς Πάρθους ἀνήγον. καὶ Φασάηλος μὲν οὐ φέρων τὴν ἐν τοῖς δεσμοῖς αἰσχύνην, πάσης δὲ ζωῆς κρείττονα τὸν μετὰ δόξης ἡγούμενος θάνατον, αὐτὸς ἑαυτοῦ γίνεται [e] φονεὺς καθὼς προεῖπον.

β'. [f] Ὑρκανῷ δ' ἀναχθέντι, Φραάτης ὁ τῶν Πάρθων βασιλεὺς ἐπ' αὐτὸν ἐπιεικέστερον προσηνέχθη, τὸ τῆς εὐγενείας [g] αὐτοῦ διάσημον προπεπυσμένος. διὰ τοῦτο δεσμῶν μὲν ἀφῆκεν, ἐν Βαβυλῶνι δὲ κατοικεῖν παρεῖχεν, ἔνθα καὶ [h] πλῆθος ἦν Ἰουδαίων. οὗτοι τὸν Ὑρκανὸν ἐτίμων ὡς ἀρχιερέα καὶ βασιλέα, καὶ πᾶν τὸ μέχρις Εὐφράτου

CAP. II.

Quomodo Hyrcanus à Parthis dimissus ad Herodem rediit: quæque moliebatur Alexandra, quando Ananelum pontificem creari audiverat.

CUM autem Herodem regnum occupasse fama accepisset Hyrcanus pontifex, tum enim apud Parthos captivus erat, ad Herodem venit, captivitate liberatus in hunc modum. Barzapharnes & Pacorus Parthorum duces cum Hyrcanum, qui primo pontifex factus est & deinde rex, & fratrem Herodis Phasaëlum captivos fecissent, eos ad Parthos abducebant. Et Phasaëlus quidem non ferens in vinculis per dedecus vitam agere, & cum gloria mori satius esse ducens quam quomodocunque vivere, ipse sua se manu jugulavit, sicuti jam ante diximus.

Hyrcanus pontifex apud Parthos captivus.

2. Hyrcano vero *ad Parthos* deducto, Phraates Parthorum rex, cum generis ejus nobilitatem audiisset, clementius eum tractavit. atque ideo eum è vinculis dimisit, & Babylone degere concessit, ubi erat etiam Judæorum multitudo. Illi Hyrcanum ut pontificem & regem honorabant, ut & universa Judæorum gens, quæ usque ad Euphratem

II. *Id agit, contra nitentibus Judæis, ut ad Herodem redeat.*

s Μή τι συνεκκομισθῇ.] Ita cum *Busb.* & *Epiphanio*, qui vertit, *ne quid deportari possit cum defunctis.* atque hanc veram esse lectionem declarant sequentia, καὶ τοὺς νεκροὺς ἠρεύνων, *scilicet*, ne quid inde auri argentive exportaretur in feretris, in quibus mortui efferebantur.

t Ἑβδοματικὸν] Forte ἑβδομαδικόν. COCC.

v Ἐνειστήκει —— ἡμῖν.] Anno Sabbatico nefas Judæis serere: ἐνειστήκει γὰρ τότε, qui in cursu jam erat, juxta Petav. D. Temp. P. 11. p. 277. non, *qui instabat*, quod ἐνειστήκει sit tempus plusquam perfectum. SPANH.

x Πελεκίσαι.] Cum *Josepho* facit *Plutarchus* in *Antonio.* At *Dio* l. 49. Ἀντίγονον ἐμαστίγωσε σταυρῷ προσδήσας. *Euseb.* ad A. MDCCCCLXXVIII. Ἀντίγονος διαμαχεσάμενος ἀναιρεῖται. Ubi *Scaliger* fortasse nimis rigide, qui hos auctores sibi contrarios facit. Nam non necesse est πολλὰ διαμαχεσάμενος interpretari, *post multa tandem prælia.* sed sufficiat ita reddere, *cum multum repugnasset*, ut apud *Euripidem* διαμάχομαι τὸ μὴ θανεῖν. Atque nihil aliud innuisse videtur *Dio*, quam Antigonum alligatum ad palum securi percussum fuisse. nam σταυρὸς apud *Thucydidem* aliosque *auctores Græcos* nihil aliud denotat quam ξύλον ὀρθόν. idemque plane significat vox Danica *staure*, Græcæ certe originis, & apud Anglos septentrionales *stoure.* HUDS. Dio à Josepho non dissentit, quamvis eum σταυρῷ alligatum dicat & dein occisum. σταυρὸς crux non est, sed palus, ὀρθὸν ξύλον. REL.

y Ἀντώνιος —— μῖσος.] Antigonus securi Antiochiæ percussus, Strabo; quæ hodie apud eum non leguntur. conf. infr. lib. 17. c. 8. §. 1. SPANH.

z Οὗτος πρῶτος] Videsis *Seldenum* l. 2. de *Synedriis*, c. 13. §. 9.

a Πρώτου] Forte περὶ τοῦ.

b Καὶ τὸ] Illud καὶ è *Cod Vat.* & *Lugd. Bat.*

c Τρόπῳ τοιούτῳ.] Τούτῳ τῷ τρόπῳ *Busb.*

d Βαρζαφάρνης] Βαρζαφραμάνης *Vat.* Βαρζαφαρμάνης *Gall.*

e Φονεὺς καθὼς προεῖπον.] Conf. supr. lib. 14. c. 13. §. 10. SPANH.

f Ὑρκανῷ δ' ἀναχθέντι,] Hîc dativus absolutus loco genitivi, sicuti alibi apud *Josephum*, *Ælianum*, *Aliosque.* Ἀναχθέντι γὰρ αὐτῷ πρὸς Φραάτην τὸν βασιλέα ἐκεῖνος ἐπιεικέστερον προσηνέχθη, διὰ τὸ τῆς εὐγενείας αὐτοῦ διάσημον, καὶ δεσμῶν μὲν αὐτὸν ἀφῆκεν. *Busb.*

g Αὐτοῦ] Gen. αὐτῷ.

h Πλῆθος ἦν Ἰουδαίων.] Babylone multitudo Judæorum; hinc apparet quosdam de Petro Babylonem ac Romam profecto ad Judæos ibi convertendos argumentum hausisse, quod convellere tentat *Pears.* de Success. Episc. p. 52. vide tamen seq. c. 3. §. 1. οὐ γὰρ ὀλίγαι μυριάδες &c. Judæorum in Babylone. Item lib. 18. c. 10. §. 1. & *Philon. Leg. ad Cajum.* de insecuta clade Judæorum in Babylonia. Adde infr. Contra Apion. lib. 2. §. 5. & 6. SPANH.

tem incolebat: id quod ei gratum erat. Sed cum Herodem regnum adeptum intellexisset, spem novam concepit, tum quod jam ab initio erat amico in Herodem animo, tum quod eum memorem fore putabat beneficii accepti, cum eum, in judicium vocatum & morte mulctandum, periculo & supplicio liberavit. Itaque hac de re Judæis sermonem injecit, qui ipsum frequentabant. At illi eum retinere, & ut maneret suadere, officia & honores commemorantes, nihilque ei deesse quod ad dignitatem ejus ut pontificis atque regis *tuendam augendamque* ab illis præstari potest: quodque majus esset, hæc eum Hierosolymis propterea consequi non posse, quod corpus ab Antigono mutilatum haberet; atque beneficia non pariter à regibus referri, quæ privati acceperint, mutante eos non parum fortuna.

Ejus reditui vafro consilio favet Herodes.

3. Cum ista ei è re sua esse suggererent, discedere tamen cupiebat Hyrcanus: & literis eum monuit Herodes, ut Phraatem oraret & qui illic essent Judæos, ne ei communem regni potestatem habituro inviderent. Nunc enim tempus esse & sibi referendæ illi gratiæ, qui ab eo nutritus & conservatus fuisset, & illi accipiendæ. Hæc Hyrcano scribens, mittit etiam ad Phraatem legatum Saramallam, & complura dona: eum etiam comiter orans ne se homini bene de se merito gratiam referre prohiberet. Verum hoc non erat illud quod adeo desiderabat: sed, quoniam præter meritum principatum tenebat, mutationes haud abs re veritus est, quærebatque Hyrcanum in potestate sua habere, aut etiam omnino tollere. id quod postea faciendum curavit.

Honorifice excipitur Hyrcanus & in magno honore habetur.

4. Cæterum tunc, postquam spei plenus aderat, à Partho dimissus & à Judæis pecunia instructus, cum eum honorificentissime excepisset *Herodes*, primam in conventibus sedem ei tribuebat, & in conviviis accubandi loco superiore cedendo eum decipiebat, patrem appellans, & omnem insidiarum suspicionem amoliens. Quin & alia fecit ad tuendum principatum, quæ ei domesticam seditionem excitarunt. Ut enim caveret ne quem ex illustribus pontificem crearet, evocat à Babylone quendam Ananelum nomine sacerdotem, eique pontificatum dat.

Ananelo Herodes dat pontificatum.

Quam ob rem turbatur Alexandra, & filio per Cleopatram ab Antonio pontificatum petit.

5. Hanc igitur contumeliam protinus non tulit Alexandra Hyrcani filia, Alexandri Aristobuli regis filii conjux, quæ ex Alexandro liberos habebat; alterum quidem pulchritudine præcellentem, nomine Aristobulum, alteram vero nuptam Herodi Mariamnem, formæ venustate insignem. Verum *animo* turbata erat, & pueri ignominiam ægre ferebat, si eo superstite adscitus quidam pontificatu donaretur: atque *adeo* scribit Cleopatræ, (fidicine quodam operam suam ei præstante ut recte perferrentur literæ) ut puero ab Antonio peteret principatum.

Dellius persuadet Alexandræ, ut Aristobuli & Mariamnes picturas Antonio mittat.

6. Antonio autem segnius obtemperante, ejus amicus Dellius, qui tum forte in Judæam propter

νεμόμενον Ἰουδαίων ἔθνος. τῷ δ' ἦν ἀγαπητὰ ταῦτα. πυθόμενος δὲ τὸν Ἡρώδην παρειληφέναι τὴν βασιλείαν, [i] ἀντιμεταχωρεῖ ταῖς ἐλπίσιν, ἐξ ἀρχῆς τε φιλοστόργως διακείμενος, καὶ τῆς χάριτος ἀπομνησθήσεσθαι προσδοκῶν, ὅτι κρινόμενον, καὶ μέλλοντα θανάτῳ ζημιοῦσθαι, τοῦ κινδύνου καὶ τῆς κολάσεως ἐρρύσατο. λόγους οὖν [k] προσεφέρετο τοῖς Ἰουδαίοις, ἰέναι παρ' αὐτὸν [l] ἐσπουδακώς. οἱ δὲ περιεῖχοντο καὶ μένειν ἠξίουν, τὰς ὑπουργίας ἅμα καὶ τὰς τιμὰς λέγοντες, ὡς οὐδὲν ἐνδεὲς αὐτῷ τῆς εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς ἢ βασιλεῖς τιμῆς ἐξ αὐτῶν εἴη· καὶ τὸ μεῖζον ὅτι μηδὲ ἐκεῖ τούτων μεταλαβεῖν δύναται, [m] κατὰ λώβην τοῦ σώματος ἣν ὑπ' Ἀντιγόνου πάθοι, τάς τε χάριτας οὐχ ὁμοίως ἀποδίδοσθαι παρὰ τῶν βασιλέων ἃς ἔλαβον ἰδιωτεύοντες, ἐξαλλαττούσης αὐτοὺς οὐκ ὀλίγως τῆς τύχης.

γ'. Τοιαῦτα κατὰ τὸ συμφέρον ὑποτεινόντων, Ὑρκανὸς πόθον εἶχεν ἀπιέναι· καὶ γράφων Ἡρώδης παρεκάλει δεῖσθαι Φραάτου καὶ τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων, μὴ φθονῆσαι [n] δυνάμει κοινὴν ἕξοντι τὴν βασιλείαν. ἄρτι γὰρ εἶναι καιρὸν αὐτῷ μὲν ἐκτῖσαι τὰς χάριτας ὧν εὖ πάθοι, καὶ τραφεὶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ περισωθείς, ἐκείνῳ δὲ κομίζεσθαι. τοιαῦτα γράφων Ὑρκανῷ, πέμπει καὶ παρὰ τὸν Φραάτην πρεσβευτὴν [o] Σαραμάλλαν, καὶ δῶρα πλείω, μὴ διακωλῦσαι τὰς εἰς τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ χάριτας, ὁμοίως φιλανθρωπευόμενος. ἦν δ' οὐκ ἐντεῦθεν ἡ σπουδή. [p] διὰ δὲ τὸ μὴ κατ' ἀξίαν αὐτὸς ἄρχειν, ἐδεδοίκει τὰς ἐξ εὐλόγων μεταβολὰς, καὶ τὸν Ὑρκανὸν ὑποχείριον ἔχειν ἐσπούδαζεν, ἢ καὶ παντάπασιν [q] ἐκποδὼν ποιήσασθαι. τοῦτο γὰρ ἔπραξεν ἐν ὑστέρῳ.

δ'. Τότε μέντοιγε ἐπειδὴ παρῆν [r] πεπεισμένος, ἀφέντος τε τοῦ Πάρθου καὶ τῶν Ἰουδαίων χρήματα παρασχομένων, ἁπάσῃ τιμῇ [s] διαδεξάμενος αὐτὸν, ἔν τε τοῖς συλλόγοις τὸν πρῶτον ἔνεμε τόπον, καὶ παρὰ τὰς ἑστιάσεις προκατακλίνων ἐξηπάτα, πατέρα καλῶν, καὶ [t] παντελῶς τὸ τῆς ἐπιβουλῆς ἀνύποπτον πραγματευόμενος. [v] ἀποκαθίστατο δὲ καὶ τἆλλα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀρχῆς, ἐξ ὧν αὐτῷ καὶ τὰ περὶ τὴν οἰκίαν ἐστασιάσθη. φυλαττόμενος γάρ τινα τῶν ἐπισήμων [x] ἀποδεικνύειν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ, μεταπεμψάμενος ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἱερέα τῶν ἀσημοτέρων [y] Ἀνάνηλον ὀνόματι, τούτῳ τὴν ἀρχιερωσύνην δίδωσιν.

ε'. Εὐθὺς οὖν οὐκ ἤνεγκεν Ἀλεξάνδρα τὴν ἐπήρειαν, θυγάτηρ μὲν Ὑρκανοῦ, γυνὴ δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀριστοβούλου βασιλέως, ἐξ Ἀλεξάνδρου παῖδας ἔχουσα· [z] τὸν μὲν ὥρᾳ κάλλιστον, Ἀριστόβουλον καλούμενον, τὴν δ' Ἡρώδῃ συνοικοῦσαν [a] Μαριάμμην, εὐμορφίᾳ διάσημον. ἐτετάρακτο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερε τὴν ἀτιμίαν τοῦ παιδὸς, εἰ περιόντος ἐκείνου τῶν ἐπικλήτων τις ἀξιοῦται τῆς ἀρχιερωσύνης· καὶ γράφει Κλεοπάτρᾳ, μουσουργοῦ τινὸς αὐτῇ συμπραγματευομένου τὰ περὶ τὴν κομιδὴν τῶν γραμμάτων, αἰτεῖσθαι παρ' Ἀντωνίου τῷ παιδὶ τὴν ἀρχιερωσύνην.

ϛ'. Ἀντωνίου δὲ ῥᾳθυμότερον ὑπακούοντος, ὁ φίλος αὐτοῦ [b] Δέλλιος [c] εἰς Ἰουδαίαν ἐλθὼν ἐπί τινας χρείας, ὡς

i Ἀντιμεταχωρεῖ] Ἀντιμετεχώρει *Busb.* & *Lugd. Bat.*

k Προσεφέρετο τοῖς Ἰουδαίοις,] Προσέφερε *Busb.* & *L. B.*

l Ἐσπουδακόσι.] Ἐσπουδακὼς *Busb.* & *L. B.*

m Κατὰ —— τύχης.] Conf. supr. lib. 14. c. 13. §. 10. & ἁλώσ. lib. 1. c. 13. §. 9. SPANH.

n Δυνάμει] Ita reposui ex *L. B. Reliqui* δυνάμεως. HAV.

o Σαραμάλλαν,] Σαραμάλλαν juxta *Epiphanii* libros. HUDS. Nos & hic & superius *Epiphanium* & *L. B.* sumus secuti, nam cum uno λ. extulerat Ed. Anglus. HAV.

p Διὰ δὲ —— μεταβολὰς,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 16. §. 4. & supra lib. 14. c. 15. §. 5. πολλὰ δὲ πρῶτον ὀνειδίσειν τὸν Ἡρώδην εἰς ταπεινότητα. SPANH.

q Ἐκποδὼν ποιήσασθαι.] Ἐκ ποδῶν θέσθαι τὸν Ὑρκανὸν *Zonaras* p. 234. C. SPANH.

r Πεπεισμένος,] Συμπεπεισμένος *Busb.* & *L. B.*

s Διαδεξάμενος] *L. B.* δεξάμενος.

t Παντελῶς] Παντοδαπῶς *Busb.*

v Ἀποκαθίστατο δὲ] Ita cum *Cod. Busb.* ἀπεκαθίστατο in *cæteris.*

x Ἀποδεικνύειν] Ἀποδεικνύναι ἀρχιερέα τοῦ λαοῦ *Busb.*

y Ἀνάνηλον ὀνόματι] Ἀνάηλον passim in *Codd. Busb.* & *Vat.* HUDS. Ἀνανὴλ ὄνομα *Zonaras* p. 234. SPANH.

z Τὸν μὲν ὥρᾳ κάλλιστον,] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Vat.* & *Zonar.* τὸν μὲν ἄρα κάλλιστον in *Editis Aliisque.*

a Μαριάμμην,] Clarum est ita scribi oportere, si nominis originem spectemus. מרים *Mirjam* enim est, quod more Syrorum in *Marjam* vertitur, uti solent illi M initiali pro Chirek dare Perocho, sed Syncellus & alii Μαριάμνη scribunt: quod mihi videtur suavius esse pronuntiatu. REL.

b Δέλλιος] Hic Dellius (inquit *Usserius*) fuit Historicus ille, cujus apud *Plutarchum* in Antonio facta est mentio, & cujus epistolæ lascivæ ad Cleopatram ferebantur, ut in *Oratione Suasoria prima* retulit *M. Seneca*, quem & turpi consuetudine ipsi Antonio devinctum fuisse innuit *Dio*, lib. 49. p. 415. Vide *Vossium de Hist. Gr.* l. 6. c. 15. *L. B.* Γέλλιος hic & infra. HUDS. Δέλλιος, Gellius *Rufino*. *Zonaras* p. 234. D. SPANH.

c Εἰς Ἰουδαίαν] Εἰς τὴν Ἰουδαίαν *Busb.*

ὡς εἶδε τὸν Ἀριστόβουλον, [d] ἠγάσθη τε τῆς ὥρας, καὶ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος ἐθαύμασε τοῦ παιδὸς, οὐχ ἧττον δὲ τὴν Μαριάμμην συνοικοῦσαν τῷ βασιλεῖ· καὶ δῆλος ἦν καλλίπαιδά τινα τὴν Ἀλεξάνδραν διειληφώς. ἐκείνης δὲ εἰς λόγους ἐλθούσης αὐτῷ, πείθει γραψαμένην ἀμφοτέρων εἰκόνας Ἀντωνίῳ διαπέμψασθαι. θεασαμένου γὰρ οὐδενὸς [e] ἀθετήσειν ὧν ἀξιοῖ. τούτοις ἐπαρθεῖσα τοῖς λόγοις Ἀλεξάνδρα, πέμπει τὰς εἰκόνας Ἀντωνίῳ. καὶ Δέλλιος ἐτερατεύετο, λέγων οὐκ ἐξ ἀνθρώπων αὐτῷ δοκεῖν ἀλλά τινος Θεοῦ γενέσθαι τοὺς παῖδας. ἐπραγματεύετο δὲ δι' αὐτοῦ πρὸς ἡδονὰς ἑλκύσαι τὸν Ἀντώνιον. ὁ δὲ, τὴν μὲν κόρην ᾐδέσθη μεταπέμπεσθαι, γεγαμημένην Ἡρώδῃ, καὶ τὰς εἰς Κλεοπάτραν διαβολὰς ἐκ τοῦ τοιούτου φυλαττόμενος. ἐπέστελλε δὲ [f] πέμπειν τὸν παῖδα σὺν εὐπρεπείᾳ, προσθεὶς, εἰ μὴ βαρὺ δοκοίη. τούτων ἀπενεχθέντων πρὸς Ἡρώδην, οὐκ ἀσφαλὲς ἔκρινεν, ὥρᾳ τε κάλλιστον ὄντα τὸν Ἀριστόβουλον, ἑκκαιδεκαέτης γὰρ ὢν ἐτύγχανε, καὶ γένει προύχοντα πέμπειν παρὰ τὸν Ἀντώνιον, ἰσχύοντα μὲν ὡς οὐκ ἄλλος [g] τότε Ῥωμαίων, ἕτοιμον δὲ τοῖς ἐρωτικοῖς αὐτὸν ὑποθεῖναι, καὶ τὰς ἡδονὰς ἀπαρακαλύπτως ἐκ τοῦ δύνασθαι πορίζόμενον. ἀντέγραψεν οὖν, ὡς, εἰ μόνον ἐξέλθοι τῆς χώρας τὸ μειράκιον, ἅπαντα πολέμου καὶ ταραχῆς ὑποπλησθήσεται, Ἰουδαίων ἐλπισάντων μεταβολὴν καὶ νεωτερισμὸν ἐπ' ἄλλῳ βασιλεῖ.

ζ'. Τούτοις δὲ παραιτησάμενος τὸν Ἀντώνιον, ἔγνω μὴ μέχρι παντὸς ἀτιμάζειν τὸν παῖδα καὶ τὴν Ἀλεξάνδραν. ἀλλὰ καὶ τῆς γυναικὸς Μαριάμμης ἐγκειμένης λιπαρῶς ἀποδοῦναι τἀδελφῷ τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ συμφέρειν αὐτῷ κρίνων, ἵνα μηδ' ἀποδημῆσαι δυνατὸν ᾖ τετιμημένῳ, [h] σύλλογον ποιήσας τῶν φίλων, ᾐτιᾶτο πολλὰ τὴν Ἀλεξάνδραν· "κρύφα τε ἐπιβουλεῦσαι, λέγων, τῇ "βασιλείᾳ, καὶ διὰ τῆς Κλεοπάτρας πράττειν ὅπως "αὐτὸς μὲν ἀφαιρεθῇ τὴν ἀρχὴν, τὸ δὲ μειράκιον ἀντ' "αὐτοῦ παραλάβοι τὰ πράγματα δι' Ἀντωνίου, καὶ ταῦ"τα βούλεσθαι μὲν ἐκείνην οὐ δικαίως, ὁπότε καὶ τὴν "θυγατέρα [i] συναποστερῴη τῆς οὔσης αὐτῇ τιμῆς, καὶ τα"ραχὰς ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ πραγματεύοιτο, πολλὰ πονή"σαντος αὐτοῦ, καὶ κτησαμένου κινδύνοις τοῖς οὐ τυχοῦ"σιν, οὐ μὴν, ἀπομνημονεύσας αὐτὸς ὧν οὐ καλῶς ἐκεί"νη πράξειεν, ἀποστήσεσθαι τοῦ δίκαιος εἶναι περὶ αὐτοὺς, "ἀλλὰ καὶ νῦν, ἔφη, διδόναι τῷ παιδὶ τὴν ἀρχιερω"σύνην, καὶ πάλαι προκαταστήσασθαι τὸν Ἀνάνηλον, παι"δὸς παντάπασιν ὄντος Ἀριστοβούλου." τοιαῦτα λέγοντος οὐκ ἀσκέπτως, ἀλλ' ὅπερ ἠξίου μάλιστα πεφροντισμένως, εἰς ἀπάτην γυναικῶν καὶ τῶν συμπαραληφθέντων φίλων, περιπαθὴς ἅμα, καὶ χαρᾷ τῶν οὐ προσδοκηθέντων καὶ δέει τῆς ὑποψίας, Ἀλεξάνδρα μετὰ δακρύων ἀπελογεῖτο, "περὶ μὲν τῆς ἱερωσύνης, φαμένη, πᾶν ὁ"ποιοῦν ὑπ' ἀδοξίας σπουδάσαι, βασιλείᾳ δὲ [k] μήτε "ἐπιτίθεσθαι, μήτ' ἂν εἰ καὶ προσίοι βούλεσθαι λαβεῖν, "καὶ νῦν ἀποχρώντως τιμῆς ἔχουσα, διὰ τὴν ἀρχὴν "τὴν ἐκείνου, καὶ τὴν ἀσφάλειαν τὴν ἐκ τοῦ δύνασθαι "μᾶλλον ἑτέρων ἄρχειν αὐτὸν ἅπαντι τῷ γένει περιοῦσαν, "νῦν τε νενικημένη ταῖς εὐεργεσίαις, δέχεσθαι μὲν εἰς τὸν "υἱὸν τὴν τιμὴν, ἔσεσθαι δὲ πρὸς πᾶν ὑπήκοος, παραι"τεῖσθαι δὲ κἂν εἴ τι διὰ τὸ γένος καὶ τὴν οὖσαν αὐτῇ "παρρησίαν προπετέστερον ὑπ' [l] ἀναξιοπαθείας δράσειεν."

quædam negotia venerat, ut vidit Aristobulum, & pueri venustate *plane* obstupuit, & proceritatem *ejus* & pulchritudinem admiratus est, neque minus Mariamnem regis conjugem: ac se pulchrorum matrem natorum Alexandram existimare præ se ferebat. Cumque illa cum eo in colloquium venisset, persuadet ut depictas amborum imagines Antonio missum iret. iis enim visis, nihil non ab illo impetraturam esse. His verbis elata Alexandra, picturas Antonio mittit. Et Dellius rem in immensum exaggeravit, dicens non ab hominibus sed à quopiam Deo natos videri sibi pueros. eo enim animo ipse id agebat, ut ad voluptates Antonium alliceret. Ille vero puellam quidem accersere verecundatus est, quod ea Herodi nupta foret, & apud Cleopatram ex ejusmodi re criminationes vitaret: sed * ut puerum mitteret scripsit, idque honeste fecit, addens, nisi grave videretur. His ad Herodem perlatis, haud *sibi* tutum esse judicavit, forma & ætate florentem Aristobulum (erat enim annorum sexdecim) & genere præstantem mittere ad Antonium, hominem eo tempore Romanorum vel potentissimum, eundemque paratum ut illo ad amores *suos* uteretur, & voluptates inverecunde (quoniam quicquid sibi lubebat facere posset) conquirentem. Rescripsit igitur Herodes, si vel pedem è regione efferret adolescentulus, fore omnia belli turbarumque plena, Judæis mutationes resque novas *sub* alio rege sperantibus.

Aristobulum ad se mittendum postulat Antonius: sed per Herodem stetit, quo minus mitteretur.

7. Cumque ita Antonio se excusasset, statuit *ille* puerum & Alexandram non omnino expertes honoris relinquere. Quin etiam uxore ejus Mariamne assiduis precibus illum obtundente, ut fratri suo pontificatum restitueret, cum & è re sua esse judicaret, ut ei in honore constituto non fas sit peregre abesse, convocato amicorum concilio graviter de Alexandra conquerebatur; dicens, "& "ipsam clam regno insidiari, & per Cleopatram "id agere, ut ipse regno exueretur, & adolescens "ope Antonii rerum administrationem susciperet, "idque eam haud juste constituisse, quando & fi"liam suam de honoris possessione deturbaret, & "tumultus faceret in regno, quod ille multis la"boribus ac periculis non levibus quæsisset, neque "tamen ipsum, memorem eorum quæ nefarie ege"rit, desiturum esse semet illis æquum præbere, "sed & nunc, dicebat, se filio ejus pontificatum "dare, atque antea Ananelum pontificem creasse, "quod puerulus omnino esset Aristobulus." Cum ista non temere, sed, quod maxime volebat, consulto & cogitato diceret, ut mulieres & amicos qui *tum forte* aderant, falleret, Alexandra vehementer affecta tum gaudio ex iis quæ non exspectaverat tum metu ne suspecta foret, cum lachrymis pro se verba faciebat, dicens, "se de sacerdo"tio quidem præ ignominia magnopere laborasse, "de regno vero nequaquam cogitasse, neque, si ad "se delatum foret, *illud* velle accipere, ut quæ sa"tis honoris habuerit, quod ille principatum te"neret, & abunde securitatis *suæ* familiæ, quod "is magis quam alii ad imperandum à natura fa"ctus sit; atque nunc quidem sibi gratum esse ho"norem in filium collatum, se vero ad omnia *post"hac* obedientem fore, veniamque petere si quid "propter generis necessitudinem suique nimiam "fiduciam rei indignitate commotus inconsultius "fecisset." Post hoc colloquium, majori etiam cum

Herodes statuit ab Aristobulo & Alexandra gratiam inire.

Herodis de Alexandra querela.

Herodi se excusat Alexandra.

[d] Ηγάσθη τε τῆς ὥρας] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vet. Interpr.* ἠράσθη in *ceteris*.

[e] Αθετήσειν ὧν ἀξιοῖ.] Ατευκτήσειν *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) quod forsan olim margini appositum, ἐξηγήσεως ἕνεκα. Nam ἀθετήσειν cum genitivo construi notavit *Suidas*, atque vocem per *fraudari* vel *fraudare* alicubi interpretatur *Valla*, ut dicunt *Lexicographi*. HUDS. Ατευκτήσειν ὧν ἀξιοῖ· *Zonaras p.* 235. A. SPANH.

[f] Πέμπειν —— εἰ μὴ] Quid si mutata paulum distinctione legatur, πέμπειν τὸν παῖδα, σὺν εὐπρεπείᾳ προσθεὶς, εἰ μὴ &c. *ut mitteret puerum, honestatis gratia addens, nisi &c.* HUDS. *in Add.*

* *Ut puerunt mitteret scripsit*,] Scripsit ut aliquo honesto prætextu puerum ad se mitteret, *Gelen.* cum honore, *Epiphan.*

[g] Τότε Ῥωμαίων,] Εν τῷ τότε Ῥωμ. *Busb.* τῶν τότε Ῥωμ. *Vat.*

[h] Σύλλογον ποιήσας] *L. B.* σύλλογον οὖν ποι.

[i] Συναποστερῴη] In marg. *L. B.* est συναποστεροίη.

[k] Μήτε ἐπιτίθεσθαι,] Μηδέποτε ἐπιτίθεσθαι *Vat.*

[l] Αναξιοπαθείας] Mox infra c. 3. §. 2. ἀνηξιοπάθει. & lib. 16. c. 7. §. 2. ut & lib. 18. c. 3. §. 4. ἀναξιοπάθειαν. SPANH.

Gratia ficte reconciliata. cum ſtudio quam antea, fide invicem data in gratiam redierunt, omni ut videbatur ſuſpicione ſublata.

οὕτως ἀλλήλοις ὁμιλήσαντες [m] καὶ σπουδαιότερον ἢ θᾶττον ἐν δεξιαῖς [n] διελύοντο, πάσης ὑποψίας ὡς ἐδόκουν ἐξῃρημένης.

III.

CAP III.

Quomodo Herodes Ariſtobulum pontificem conſtituit, & non multo poſt interficiendum curavit: utque coram Antonio cauſam ſuper Ariſtobulo dicebat. Deque Joſepho & Mariamne.

Herodes Ananelo pontificatum abrogat.

IGitur Herodes Ananelum pontificatu protinus abdicavit, qui non erat, ut prius retulimus, ex indigenis, ſed à Judæis oriundus ultra Euphratem in coloniam deductis. aliquammulta enim hujuſce populi millia circa Babylonem habitatum deportata ſunt: è quibus erat Ananelus, generis *inter eos* pontificii, quem Herodes jamdiu ſibi conſuetudine devinctum tenebat. Hunc ille quidem honoravit cum *primum* regnum adeptus eſt, ipſe vero *poſtea* honorem ei abrogavit, ut domeſticas turbas ſedaret, contra leges faciens. * haud enim aliter quiſpiam honore iſto privatus fuit, ubi ſemel eum acceperit. Sed primus quidem Antiochus Epiphanes eam legem violavit, abdicato Jeſu & fratre ejus Onia ſubſtituto: ſecundus vero Ariſtobulus Hyrcanum fratrem ſummovit; tertius autem Herodes principatum *ſacerdotii* Ariſtobulo puero reddidit.

Alexandra Herodi ſuſpecta obſervatur.

2. Et tunc quidem ſibi viſus eſt malis domeſticis remedium adhibuiſſe. neque tamen, ut par fuit, poſt gratiam reconciliatam à ſuſpicione vacuus erat, Alexandram tum ex præteritis conatibus cur vereretur ſibi juſtam cauſam eſſe arbitratus, tum ſi res novas moliendi occaſionem nacta ſit. Itaque juſſit eam in regia degere, neque quicquam * per poteſtatem facere. Quin & cuſtodes eam ita obſervarunt, ut nihil præter quotidianam vivendi conſuetudinem agere poſſet quod non reſciſceretur. Hæc omnia eam paulatim exacerbabant, odiumque *mox* ſuccreſcebat. Cum enim ſuperbia muliebri eſſet inflata, curam ſuſpicioſam ſibi adhibitam indigne ferebat, malens quidvis potius pati, quam ut fiduciâ privata, honoris ſpecie in ſervitute & formidine vitam ageret. Mittebat igitur ad Cleopatram, de rebus ſuis continenter conquerendo, & illam ut ſibi pro viribus ſubveniret orando. Illa vero juſſit, ut clanculum cum puero ad ſe perfugeret in Ægyptum. id quod ei facere viſum eſt, & artem hujuſmodi comminiſcitur.

Fugam adornat in Ægyptum.

Comparatis tanquam ad efferendos mortuos duabus arcis, in has ſeipſam & filium impoſuit, poſtquam famulis conſciis imperaſſet ut ſe noctu efferant. Erat autem inde iter eis ad mare, naviſque parata qua in Ægyptum navigaturi erant. Sed ejus famulus Æſopus, cum forte in Sabbionem ejuſdem amicum incidiſſet, quaſi cum conſcio lo-

ΚΕΦ. ιγʹ.

Ὡς Ἡρώδης Ἀριστόβουλον ἀρχιερέα καταστήσας, μετ᾽ οὐ πολὺ διαφθαρῆναι παρεσκεύασεν· καὶ ὡς πρὸς Ἀντώνιον τὰ εἰς Ἀριστόβουλον ἀπελογεῖτο. Περί τε Ἰωσήπου καὶ Μαριάμμης.

Ὁ Δὲ βασιλεὺς Ἡρώδης, εὐθὺς μὲν ἀφαιρεῖται τὴν ἀρχιερωσύνην Ανάνηλον, [o] ὄντα μὲν, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, οὐκ ἐπιχώριον, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ Εὐφράτην ἀπῳκισμένων Ἰουδαίων. [p] οὐ γὰρ ὀλίγαι μυριάδες τοῦδε τοῦ λαοῦ περὶ τὴν Βαβυλωνίαν ἀπῳκίσθησαν, ἔνθεν ἦν Ανάνηλος, ἀρχιερατικοῦ γένους, καὶ πάλαι κατὰ συνήθειαν Ἡρώδῃ σπουδαζόμενος. τοῦτον αὐτὸς μὲν [q] ἐτίμησεν ὅτε τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, αὐτὸς δὲ κατέλυσεν, ἐπὶ τῷ παῦσαι τὰς [r] οἰκίας ταραχάς, παράνομα ποιῶν. οὐ γὰρ [s] ἄλλως γέ τις ἀφῃρέθη τὴν τιμὴν ἅπαξ παραλαβών. ἀλλὰ πρῶτος μὲν Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς ἔλυσε τὸν νόμον, ἀφελόμενος μὲν Ἰησοῦν, καταστήσας δὲ τὸν ἀδελφὸν Ονίαν· δεύτερος δὲ Ἀριστόβουλος Ὑρκανὸν ἀφείλετο τὸν ἀδελφὸν, Ἡρώδης δὲ τρίτος [t] ἀντιπαρέδωκε τὴν ἀρχὴν Ἀριστοβούλῳ τῷ παιδί.

βʹ. Καὶ τότε μὲν ἐδόκει τεθεραπευκέναι τὰ περὶ τὴν οἰκίαν. οὐ μὴν ὅπερ εἰκὸς ἐν διαλλαγαῖς ἀνυπόπτως διετέλει, τὴν Ἀλεξάνδραν ἐπί τε τοῖς [v] ἐγχειρηθεῖσιν ἤδη, καὶ καιρὸν εἰ [x] λάβοι νεωτέρων πραγμάτων ἠξιωκὼς δεδοικέναι. προσέταττεν οὖν ἔν τε τοῖς βασιλείοις διατρίβειν, καὶ μηδὲν ἐπ᾽ ἐξουσίας δρᾶν. ἐπιμελεῖς τε ἦσαν αἱ φυλακαὶ, λανθάνοντος οὐδ᾽ εἴ τι πρὸς τὴν καθ᾽ ἡμέραν δίαιταν ἐπιτηδεύοιτο. ταῦτα πάντα κατὰ μικρὸν αὐτὴν ἐξηγρίου, καὶ μῖσος ὑπεφύετο. φρονήματος γὰρ ἔμπλεως οὖσα γυναικείου, ἐκ τῆς ὑπόπτου ἐπιμελείας [y] ἀνηξιοπάθει, [z] παντὸς οὗτινος ἀξιοῦσα μᾶλλον, ἢ τῆς [a] παῤῥησίας στερομένη, τιμῆς εὐπρεπείᾳ, μετὰ δουλείας καὶ [b] φόβου καταζῆν. ἔπεμπεν οὖν παρὰ τὴν Κλεοπάτραν [c] ἐν οἷς εἴη συνεχῶς ὀδυρομένη, καὶ παρακαλοῦσα προσβοηθεῖν αὐτῇ κατὰ δύναμιν. ἡ δὲ λαθοῦσαν ἐκέλευσεν ἐπ᾽ Αἰγύπτου σὺν τῷ παιδὶ πρὸς αὐτὴν ἀποδιδράσκειν. ἐδόκει τε ταῦτα, καὶ τεχνάζεται τοιάδε. δύο λάρνακας, ὡς εἰς ἐκκομιδὴν νεκρῶν, παρασκευασαμένη, ταύταις αὐτήν καὶ τὸν υἱὸν ἐνέβαλεν, ἐπιτάξασα τῶν οἰκετῶν τοῖς συνειδόσι διὰ νυκτὸς ἐκφέρειν. ἦν δὲ τοὐντεῦθεν ἐπὶ θάλατταν ὁδὸς αὐτοῖς, καὶ πλοῖον [d] ᾧ διαπλεύσειν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔμελλον [e] παρεσκευασμένον. ταῦτα Σαββίωνι τῶν ἐκείνης φίλων Αἴσωπος οἰκέτης αὐτῆς ἀπαγγέλλει περιπεσὼν, ὡς εἰδότι φράσας. πυθόμενος δὲ [f] Σαββίων, καὶ

m Καὶ σπουδαιότερον ἢ θᾶττον] Illa καὶ σπ. ἢ θᾶττον ἐν δεξιαῖς non agnoſcunt *Busb.* & *Zonar.*

n Διελύοντο,] Διελύετο *Busb.* & *Vat.*

o Οντα μὲν] Aut totam hanc periochen (ὄντα μὲν ὡς καὶ πρ. uſque ad ἐπὶ τῷ παῦσαι) tollendum eſſe exiſtimo, ut quæ olim in *Joſephi* codicibus non exſtiterit, quod in *Epiphanii* verſione de illa nec vola, quod dicitur, nec veſtigium apparet: aut legendum, hac ead. §. οὐκ ἀρχιερατικοῦ γένους, καὶ πάλαι &c. & vertendum, *inde Ananelus, erat non quidem ex pontificio genere, quamvis* (ita hoc loco καὶ pro καίπερ reddendum eſt) *ob veterem conſuetudinem Herodi eſſet in pretio. Phaletranus* in *Diſſert.* de *Ablatione ſceptri* &c. Verum quid vetat, quo minus ἀρχιερατικοῦ γένους retineamus, cum verba intelligi poſſint de genere pontificali Judæorum Babyloniorum, non Judæorum familiæ Aſamonæorum, qui quidem illuſtres erant, cæterique omnes, ſi cum iis contendantur, pro obſcuris & ἀσημοτέροις habendi.

p Οὐ γὰρ —— ἀπῳκίσθησαν,] Conf. ſup. c. 2. §. 2. SPANH.

q Ετίμησεν] Ετίμησε τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, αὐτὸς δὲ κατέλυσεν *Vat.*

r Οἰκίας ταραχὰς,] Ita *Busb.* & *Epiphan.* οἰκείας in *cæteris.*

* *Haud enim aliter quiſpiam honore iſto privatus fuit,*] *Id eſt,* non enim ſine injuria quiſpiam &c.

s Ἄλλως γέ] Sic lego. ἄλλος γέ τις in libris. *Epiphanius* vertit, *nam non licebat aliquem honore ſemel accepto privari.* At *Seldenus* in hunc modum, *neque enim ſolebat honor hic ſemel aſſumptus abrogari.*

t Αντιπαρέδωκε τὴν ἀρχὴν] Sic in *pleriſque.* παραδοὺς τὴν ἀρ. Α. τ. παιδὶ, τότε μὲν ἐδόκει *Busb.*

v Εγχειρηθεῖσιν] *L. B.* ἐγχειρηθεῖσιν.

x Λάβοι] *L. B.* λάβοιτο.

* *Per poteſtatem facere.*] *Vel*, ſuapte auctoritate.

y Ανηξιοπάθει,] Conf. ſupr. c. 2. §. 7. SPANH.

z Παντὸς οὗτινος] Παντὸς οὑτινοσοῦν *Busb.*

a Παῤῥησίας] *L. B.* παρούσης.

b Φόβου καταζῆν.] Φόβων *Busb.* & *Zonar.*

c Εν οἷς εἴη συνεχῶς] Forſan aliquis malit, ἐν αἷς εἴη συνοχαῖς.

d Ω διαπλεύσειν] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Zonar.* & *Epiphan.*

e Παρεσκευασμένον.] Sic *Vat.* & *Busb.* παρασκευασμένον in *cæteris.*

f Σαββίων,] Σαβίων *Busb.* nec aliter in quibuſdam *Epiphanii* libris.

g Τελλ.

κῃ γὰρ ἦν ἐχθρὸς Ἡρώδου πρότερον, ὅτι τῶν ἐπιβουλευσάντων Ἀντιπάτρῳ κατὰ τὴν φαρμακείαν εἷς ἐνομίζετο, τὸ μῖσος [g] ὑπαλλάξεσθαι [h] τῇ περὶ τὴν μήνυσιν εὐνοίᾳ προσεδόκησε. καὶ καταλέγει τῷ βασιλεῖ τὴν τῆς Ἀλεξάνδρας ἐπιβουλήν. ὁ δὲ, τὴν μὲν ἕως τῆς ἐγχειρήσεως ἐάσας προελθεῖν, ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ τοῦ δρασμοῦ συνέλαβε. παρῆκε δὲ τὴν ἁμαρτίαν, χαλεπὸν μὲν οὐδὲν, εἰ καὶ σφόδρα [i] βουλόμενον ἦν [k] αὐτῷ [l] διαθῆναι, τολμήσας· οὐ γὰρ ἀναδέχεσθαι Κλεοπάτραν αἰτίαν ἐπὶ τῷ πρὸς αὐτὸν μίσει λαβοῦσαν· ἐμφαίνων δὲ μεγαλοψυχίαν μᾶλλον ἐξ ἐπιεικείας αὐτοῖς συνεγνωκέναι· προὔκειτο μέντοι παντάπασιν αὐτῷ τὸ μειράκιον ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. τὸ δὲ μὴ ταχὺ μηδ᾽ ἅμα τοῖς πεπραγμένοις ἐδόκει πιθανώτερον εἰς τὸ λανθάνειν.

γ΄. Καὶ τῆς σκηνοπηγίας ἐνστάσης, [m] ἑορτὴ δ᾽ ἐστὶν αὕτη παρ᾽ ἡμῖν εἰς τὰ μάλιστα τηρουμένη, ταύτας τὰς ἡμέρας ὑπερεβάλλετο, καὶ πρὸς [n] εὐφροσύνας αὐτός τε καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος ἦν. ἐκίνησε δ᾽ αὐτὸν ὅμως κἀκ τῶν τοιούτων ἐπισπεῦσαι τὰ περὶ τὴν προαίρεσιν ἐμφανῶς παροξυνῶν ὁ φθόνος. τὸ γὰρ μειράκιον Ἀριστόβουλος, [o] ἕβδομον ἐπὶ τοῖς δέκα [p] γεγονὼς ἔτος, ἐπειδὴ κατὰ νόμον ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν βωμὸν συντελέσων τὰ θύματα, τόν τε κόσμον ἔχων τὸν τῶν ἀρχιερέων, καὶ τὰ πρὸς τὴν θρησκείαν ἐκτελῶν, κάλλει τε κάλλιστος, καὶ μεγέθει πλέον ἢ πρὸς τὴν ἡλικίαν ὑπεράγων, τοῦγε μὴν [q] περὶ τοῦ γένους ἀξιώματος πλεῖστον ἐν τῇ μορφῇ διαφαίνων, ὁρμή τε τῷ πλήθει πρὸς αὐτὸν εὐνοίας ἐγίνετο, καὶ τῶν Ἀριστοβούλῳ τῷ πάππῳ πεπραγμένων [r] ἐναργὴς μνήμη παρέστη. νικώμενοί τε κατὰ μικρὸν ἐξηλέγχοντο τὰς διαθέσεις, χαίροντες ὁμοῦ καὶ συγχεόμενοι, καὶ φωνὰς εὐφήμους εἰς αὐτὸν ἀφιέντες εὐχαῖς μεμιγμένας, ὡς ἐμφανῆ γενέσθαι τὴν εὔνοιαν τῶν ὄχλων, καὶ προπετέστερον [s] ἐν βασιλείᾳ δοκεῖν τὴν ὧν εὖ πεπόνθεσαν ὁμολογίαν. ἐπὶ τούτοις πᾶσιν Ἡρώδης ἔγνω τὴν προαίρεσιν ἣν εἶχεν εἰς τὸ μειράκιον ἐξεργάσασθαι. καὶ τῆς ἑορτῆς παρελθούσης, εἱστιᾶτο μὲν ἐν Ἱεριχοῦντι, δεχομένης αὐτοὺς τῆς Ἀλεξάνδρας, φιλοφρονούμενος δὲ τὸ μειράκιον καὶ προέλκων εἰς [t] ἀδεᾶ τόπον, ἕτοιμος ἦν συμπαίζειν καὶ [v] νεανιεύεσθαι κεχαρισμένως ἐκείνῳ. τοῦ δὲ περὶ τὸν τόπον ἰδιώματος θερμοτέρου τυγχάνοντος, συνειλεγμένοι τάχιον ἐξῆλθον ἀλύοντες· καὶ ταῖς [vv] κολυμβήθραις ἐπιστάντες, αἳ μεγάλαι περὶ τὴν αὐλὴν ἐτύγχανον, ἀνέψυχον τὸ θερμότατον τῆς μεσημβρίας. καὶ πρῶτον μὲν ἑώρων [x] τοὺς νέοντας τῶν οἰκετῶν καὶ φίλων· ἔπειτα προαχθέντος καὶ τοῦ μειρακίου τῷ καὶ τὴν Ἡρώδην παροξῦναι, τῶν φίλων οἷς ταῦτα ἐπιτέτακτο, σκότους [y] ἐπίσχοντος, βαροῦντες ἀεὶ καὶ βαπτίζοντες ὡς ἐν παιδιᾷ νηχόμενον, οὐκ ἀνῆκαν ἕως καὶ παντάπασιν ἀποπνῖξαι. [z] καὶ διεφθάρη μὲν οὕτως Ἀριστόβουλος, ὀκτωκαίδεκα [a] μὲν ἅπαντα βιοὺς ἔτη, τὴν δ᾽ ἀρχιερωσύνην κατασχὼν ἐνιαυτὸν, ἣν Ἀνάνηλος ἐκομίσατο πάλιν.

δ΄. Ἐξαγγελθέντος δὲ τοῦ πάθους ταῖς γυναιξὶν, εὐθὺς μὲν ἐκ μεταβολῆς θρῆνος ἦν [b] ἐπὶ προκειμένῳ

queretur rem enunciat. Quo cognito Sabbion (qui prius Herodi inviſus eſſet, quod unus eorum eſſe putaretur qui Antipatri venenum porrexiſſent) ſperavit hujus indicii benevolentia ſeſe odio regis liberaturum. Regi itaque Alexandræ conſilium narrat. Ille vero paſſus eam uſque ad *rei* aggreſſionem procedere, cum jam in eo eſſet ut fugeret eam deprehendit. Delictum tamen ei condonavit, nihil duri, quamvis libenter in eam animadverſurus eſſet, *ſtatuere* auſus: († non enim Cleopatram, propter ſuum in eum odium, laturam putabat, ut illa accuſaretur) quin ea animi magnitudine videri voluit, ut eis clementia ignoviſſe putaretur: ſed omnino adoleſcentem è medio tollere ei propoſitum erat. Verum ut probabilius latere poſſet, non ſtatim id, neque mox poſt illa quæ perpetraverant, faciendum videbatur.

A ſervo proditur; eique metu Cleopatræ ignoſcit Herodes.

3. Cumque jam inſtaret umbraculorum feſtum, quod apud nos maxima cum ſolennitate ſervatur, eos dies præteriit, atque voluptati una cum populo ſeſe dedidit: quæ tamen res in cauſa fuit, ut eum invidia manifeſte ad id quod ſtatuerat celerius exſequendum incitarit. Nam adoleſcens Ariſtobulus, annos ſeptemdecim natus, cum ad aram ex lege ſacra facturus aſcendiſſet, & veſtitu pontificio indutus, & religionis ceremonias rite peragens, tam pulchritudine quam magnitudine ætatem antecellens, neque non in forma plurimam generis ſui nobilitatem oſtendens, tum multitudo & impetu quodam mentis & voluntate in eum ferebatur, eiſque non obſcure avi ejus Ariſtobuli facta in memoriam redierunt. victique paulatim quo erant in ipſum animo palam faciebant, gaudentes ſimul & mœrentes fauſtiſque acclamationibus preces miſcentes, adeo ut populi in ipſum benevolentia facile perſpiceretur, & plus juſto *uti* in regno viderentur beneficiorum *prius* acceptorum teſtificationi ſtudere. His omnibus de cauſis decrevit Herodes, quod inſtituerat adverſus adoleſcentem perficere. Itaque feſtis tranſactis, cum Hierichunte epulatus eſſet ipſos excipiente Alexandra, id agebat ut blanditiis adhibitis in locum ſecurum adoleſcentem proliceret. quo facto ita ſe comparabat, ut ſimul cum eo luderet & juvenili licentia uteretur ad eum delectandum. Cum autem loci natura paulo æſtuoſior eſſet, congregati cito exierunt præ languore, & piſcinis adſtantes, quæ ſatis magnæ aulam circumfluebant, plagæ meridionalis calorem maximum refrigerabant. ac primum ſpectabant quoſdam è ſervulis & amicis *ſuis* natantes: deinde poſtquam provocante Herode adoleſcens quoque eis ſe miſcuiſſet, amici *Herodis*, quibus id negotii mandatum, cum jam tenebræ eſſent, per luſionis ſpeciem deprimere & mergere natantem non prius deſtiterunt, quam eum plane ſuffocaſſent. Atque ita quidem exſtinctus eſt Ariſtobulus, cum annos in univerſum octodecim vixiſſet, & pontificatum anno tenuiſſet, quem Ananelus iterum ſuſcepit.

Ut populus gaudio geſtit ex conſpectu Ariſtobuli.

Ariſtobulo Herodes inſidias ſtruit.

Ariſtobuli mors.

4. Cum autem id quod accidiſſet mulieribus nunciatum eſſet, ſtatim quidem ex mutatione *in-* ex-

Luctus Alexandræ ex morte Ariſtobuli.

g Ὑπαλλάξεσθαι] Ὑπαλλάξασθαι *Vat.* & *Gall.*

h Τῇ περὶ τὴν μήνυσιν εὐνοίᾳ] Ita ex *L. B.* Nam alii habent τὴν περὶ τ. μ. εὔνοιαν. HAV.

i Βουλόμενον] Forſan βουλομένῳ, ut apud *Ælianum*, εἴ σοι βουλομένῳ ἐστίν.

k Αὐτῷ] *Gen.* αὐτοῦ.

l Διαθῆναι, τολμήσας·] Διαθεῖναι *Busb.*

† *Non enim Cleopatram.*] *Vel*, non enim laturam Cleopatram putabat, ut illa *ideo* accuſaretur quod ipſum odio habuerit.

m Ἑορτὴ —— τηρουμένη,] Conf. ſup. lib. VIII. c. 4. §. 5. SPANH.

n Εὐφροσύνας] Forte εὐφροσύναις. COCC.

o Ἕβδομον ἐπὶ τοῖς δέκα γεγονὼς ἔτος,] At ne Sacerdotes quidem ante vigeſimum ætatis annum fas fuiſſe munere ſacerdotali fungi tradunt Talmudici. REL.

p Γεγονὼς] Scribe γεγονός. COCC.

q Περὶ τοῦ γένους] Περὶ τὸ γένος *Busb.* & *Vat.*

r Ἐναργὴς μνήμη παρέστη.] Ἐναργὴς ἡ μνήμη *Busb.* & *L. B.*

s Ἐν βασιλείᾳ] Forte ἢ ἐν βασιλείᾳ. COCC.

t Ἀδεᾶ τόπον,] Ita *Busb.* prout ſupra alicubi. ἀδεῆ in *Editis Aliiſque.*

v Νεανιεύεσθαι κεχαρισμένως] Ἐνεανιεύετο Zonaras de Herode in narratione hujus facti p. 236. B. SPANH.

vv Κολυμβήθραις] In Jordane ſuffocatum Ariſtobulum ſcribit auctor דברי מלכי בית שני Chronici regum templi ſecundi pag. 104. 1. Sed non tanti eſt, quiſquis ille eſt, ut Joſepho opponi mereatur, quem ipſe citat. Joſephus hic contrarium teſtatur, & ultimo capite libri xx Antiqq. ἀνεῖλεν αὐτὸν ἐν Ἱεριχοῖ πνιγῆναι μηχανησάμενος κολυμβῶντα, *ſuſtulit illum dolo Jerichunte natantem.* REL.

x Τοὺς νέοντας τῶν οἰκετῶν καὶ φίλων·] Τοὺς νεωτάτους τῶν οἰκετῶν καὶ φίλων νηχομένους *Busb.* τοὺς νέους τ. οἰ. κ. φίλων *Vat.* ſine νηχομένους.

y Ἐπίσχοντος,] *L. B.* ἐπέχοντος.

z Καὶ —— πάλιν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 22. §. 2. SPANH.

a Μὲν ἅπαντα βιοὺς ἔτη.] Οὐ πάντα *Busb.* οὔπω τὰ ὀκτωκαίδεκα ἀνύσας ἐνιαυτὸν *Zonar.*

b Ἐπὶ προκειμένῳ] Ita *Busb.* (*Cocc.*) & *Vat.* ἔτι in *Editis Aliiſque.*

exspectata fletus fiebat & luctus continuus super mortuo ante oculos jacente; totaque urbs sparso rumore graviter dolebat, unaquaque domo calamitatem tanquam propriam & non alienam deflente. Sed in primis Alexandra, ubi filii interitum rescivit, vehementer affecta est; majorem etiam dolorem capiens, cognito quo modo res perpetrata erat, cæterum necesse habens omnia patienter ferre, mali gravioris metu. Et sæpe quidem eo ventum est, ut sibi manus afferendo vitam finiret, tamen se cohibuit si forte vivendo posset opis aliquid conferre ad ultionem ejus qui per insidias injuste peremptus erat; proptereaque magis vitam retinebat: ac, dissimulando se scire filium de industria necatum fuisse, existimabat hoc sibi satis esse ut aliquando factum ulcisci posset. Et illa quidem se reprimebat, † ne eum suspicaretur. Herodes vero omnibus qui foris essent fidem facere curabat, necem puero haud data opera illatam fuisse, non solum id agendo ut nihil ad luctus *solennes* deesset, verum etiam lachrymas emittendo, & se ex animo vereque lugere ostendendo. ac fortasse à dolore victus fuerit ad conspectum exstincti in flore ætatis & pulchritudinis, tametsi arbitraretur pueri mortem sibi in securitatem cedere: sed perspicuum erat ista ab eo facta esse, ut semet expurgaret. Atqui præcipue in funeris magnificentia modum excessit, multa quidem cura adhibita tam in conditorio apparando quam in magna aromatum vi congerenda, plurimisque cum eo sepultis ornamentis; adeo ut * mulieribus excusserit mœstitiam & dolorem, atque hac *saltem* parte solamen eis præbuerit.

Herodis dissimulatio.

IV. *Insidias Herodis filiique necem Cleopatræ per literas significat Alexandra.*

5. At hujusmodi nihil vincere & lenire quidem potuit Alexandram; sed indies magis magisque malorum memoria, dolorem redintegrans, querulam faciebat & pervicacem: atque adeo per literas Cleopatræ significat Herodis insidias, filiique interitum. Illa vero, quæ jampridem Alexandræ precibus satisfacere cuperet ejusque vicem doleret, eam rem pro sua habebat, & Antonium ad pueri necem ulciscendam impellere non desinit: haud enim æquum esse, *dictitabat*, ut Herodes, qui opera ejus regnum ad se nihil pertinens adeptus est, ejusmodi scelera committeret in veros reges. His adductus Antonius, ubi Laodiceam venit, ad Herodem mittit ut ad causam super Aristobulo dicendam veniat: insidias enim, si ab ipso factæ fuerint, haud recte adhibitas. Ille vero crimen & Cleopatræ simultatem veritus, quæ Antonium in se incitare non intermitteret, statuit obtemperare (nec enim aliud facere licebat) mandataque Josepho avunculo suo principatus & rerum procuratione, ei arcane præcepit, ut, si quid ipse ab Antonio passus esset, protinus Mariamnem necaret: tanto enim mulieris amore devinctum esse, ut contumeliam timeret, si se mortuo illam aliquis propter pulchritudinem adamaret. summatim vero innuebat Antonii impetum quo in mulierem ferebatur, cum olim *aliquid* de ejus pulchritudine inaudiisset. Et quidem Herodes, his præceptis, cum spe de summa rerum dubia ad Antonium proficiscitur.

Antonius Herodem ad causam dicendam evocat.

Herodis mandatum secretum de conjuge occidenda.

Josephus arcanum detegit.

6. Josephus autem, cum regni negotia administraret, ideoque continenter cum Mariamne colloqueretur, & quod negotia id postularent & ho-

τῷ νεκρῷ καὶ πένθος ἄσχετον· ἥ τε πόλις τοῦ λόγου διαδοθέντος ὑπερήλγει, πάσης ἑστίας οἰκειουμένης τὴν συμφορὰν ὡς οὐκ ἐπ' ἀλλοτρίῳ γινομένην. Ἀλεξάνδρα δὲ καὶ μᾶλλον ἐκπαθὴς ἦν συνέσει τῆς ἀπωλείας. τὸ μὲν ἀλγοῦν ἐκ τοῦ γινώσκειν ὅπως ἐπράχθη πλεῖον ἔχουσα, τὸ δὲ καρτερεῖν ἀναγκαῖον ἐπὶ μείζονος κακοῦ προσδοκίᾳ ποιουμένη. καὶ πολλάκις μὲν ἦλθεν αὐτοχειρίᾳ παραγράψασθαι βίον, ἐπέσχε δ' ὅμως εἰ δύναιτο ζῶσα προσαρκέσαι τῷ κατ' ἐπιβουλὴν ἀνόμως διεφθαρμένῳ, τό τε πλέον ἐντεῦθεν αὐτὴ παρεκράτει τὸν βίον, καὶ τὸ μηδεμίαν ὑποψίαν [c] ἐπιδοῦναι τοῦ κατὰ πρόνοιαν ἀπολέσθαι τὸν υἱὸν ἱκανὸν εἰς εὐκαιρίαν [d] ἀμύνης [e] ἐνομίζετο. κἀκείνη μὲν ἐγκρατῶς ἔφερε τὴν ὑποψίαν. Ἡρώδης δὲ πᾶσι τοῖς ἔξωθεν πιθανῶς [f] ἐπεσκευάζετο, μὴ μετὰ προνοίας γενέσθαι τῷ παιδὶ τὸν θάνατον, οὐχ ὅσα πρὸς πένθος ἐπιτηδεύων μόνον ἀλλὰ καὶ δάκρυσι χρώμενος, καὶ σύγχυσιν τῆς ψυχῆς ἐμφαίνων ἀληθινήν. τάχα μὲν καὶ τοῦ πάθους ἀπονικῶντος αὐτὸν, ἐν ὄψει τῆς τε ὥρας καὶ τοῦ κάλλους, εἰ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ὁ θάνατος τοῦ παιδὸς ἐνομίζετο· [g] δῆλον δ' ὡς ἀπολογίαν αὐτὰ πραγματευόμενος. τά γε μὴν εἰς τὴν πολυτέλειαν τῆς ἐκφορᾶς καὶ μᾶλλον [h] ὑπερεδείξατο, πολλὴν μὲν τὴν παρασκευὴν περί τε τὰς θήκας καὶ τὸ πλῆθος τῶν θυμιαμάτων ποιησάμενος, πολὺν δὲ συγκαταθάπτων κόσμον, ὡς ἐκπλῆξαι τὸ λυπηρὸν τῆς ἐν ταῖς γυναιξὶν ἀλγηδόνος, καὶ παραμυθήσασθαι τούτῳ τῷ μέρει.

ε'. Τὴν δ' Ἀλεξάνδραν ἥττησε μὲν οὐδὲν τῶν τοιούτων, ἀεὶ δὲ καὶ μᾶλλον ἡ μνήμη τοῦ κακοῦ παρέχουσα τὴν ὀδύνην ὀδυρτικὴν ἐποίει καὶ φιλόνεικον· καὶ γράφει τὴν ἐπιβουλὴν Ἡρώδου τῇ Κλεοπάτρᾳ, καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ παιδός. ἡ δὲ, καὶ πάλαι σπεύδουσα προσαρκέσαι δεομένῃ, καὶ τὰς ἀτυχίας οἰκτείρουσα τῆς Ἀλεξάνδρας, [i] αὐτῆς ἐποιεῖτο τὸ πᾶν πρᾶγμα, καὶ Ἀντώνιον οὐκ ἀνίει τίσασθαι τὸν φόνον τοῦ παιδὸς [k] παροξύνουσα. οὐ γὰρ ἄξιον Ἡρώδην, δι' αὐτοῦ καταστάντα βασιλέα τῆς οὐδὲν προσηκούσης ἀρχῆς, εἰς τοὺς ὄντως βασιλεῖς τοιαύτας ἐπιδείκνυσθαι παρανομίας. τούτοις ἀναπειθόμενος Ἀντώνιος, ὡς ἐπὶ Λαοδικείας ἐστάλη, πέμπει κελεύων Ἡρώδην ἐλθόντα τῶν εἰς Ἀριστόβουλον [l] ἀπολογήσασθαι· πεπρᾶχθαι γὰρ οὐκ ὀρθῶς τὴν ἐπιβουλὴν, εἰ δι' αὐτοῦ γέγονεν. ὁ δὲ τήν τε αἰτίαν δεδοικὼς καὶ τὴν Κλεοπάτρας δυσμένειαν, ὡς οὐκ ἀνῆκεν ἐξεργαζομένη κακοήθως αὐτῷ τὸν Ἀντώνιον ἔχειν, ἔγνω μὲν ὑπακούειν· οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἐνῆν· καταλιπὼν δὲ τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰώσηπον ἐπίτροπον τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων, ἐνετείλατο λεληθότως, [m] εἰ πάθη τι παρ' Ἀντωνίῳ, παραχρῆμα [n] καὶ τὴν Μαριάμμην ἀνελεῖν. [o] οὕτως τε γὰρ ἔχειν φιλοστόργως πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ δεδοικέναι τὴν ὕβριν, εἰ καὶ τεθνηκότος ἐκείνη κατ' εὐμορφίαν ἄλλῳ τινὶ σπουδάζοιτο. τὸ δὲ σύμπαν ἐνέφαινεν ὁρμὴν Ἀντωνίου περὶ τὴν ἄνθρωπον, [p] ὅτι καὶ πάλαι παρακηκοὼς ὑπὲρ τῆς εὐμορφίας ἐτύγχανεν. Ἡρώδης μὲν οὖν ἐπιστείλας ταῦτα, καὶ τὰς ἐλπίδας οὐκ ἀσφαλεῖς [q] ἔχων [r] ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἀπῄει πρὸς Ἀντώνιον.

ς'. Ὁ δὲ Ἰώσηπος ἐπὶ τῆς διοικήσεως [s] ὢν ἐν τῇ βασιλείᾳ πραγμάτων, καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐντυγχάνων τῇ Μαριάμμῃ, περί τε πραγματείας καὶ τιμῆς ἕνεκεν ἣν ἔδει

c Επιδοῦναι] *L. B.* ἐνδοῦναι.

d Αμυνης ἐνομίζετο.] Ιλεων καὶ ἀμύνην (*Gen.* ἀμύνης) εἶναι infr. lib. 19. c. 4. §. 6. SPANH.

e Ενομίζετο.] *L. B.* ἐνόμιζε.

† *Ne eum suspicaretur.*] Dicere vult, astute & magnanime odium atque suspicionem de Herodis perfidia texisse Alexandram. HAV.

f Επεσκευάζετο] Απεσκευάζετο *Bas.* Ηρώδης δὲ πάντα ἐπετήδευεν, ἀποσκευαζόμενος [*amoliens*] τὴν ὑπόνοιαν, καὶ δακρύων, καὶ συγχεόμενος &c. *Zonaras.*

g Δῆλον δ' ὡς ἀπολογίαν] Aliquis forsan malit, δῆλος δ' ἦν εἰς ἀπολογίαν ταῦτα πραγματευόμενος.

h Υπερεδείξατο,] *Lugd. Bat.* ἐπεδείξατο.

* *Mulieribus excusserit mæstitiam & dolorem,*] *Vel*, mulieres mœstas & dolentes in stuporem dederit.

i Αὐτῆς] Αὐτῆς *Gen.* forte αὐτῆς. SPANH.

k Παροξύνουσα.] Ερεθίζουσα *Busb.* atque ita legisse videtur Zonaras.

l Απολογήσασθαι·] *L. B.* ἀπολύσασθαι.

m Εἰ πάθη] Εἰ πάθοι τι παρ' Ἀντωνίου *Busb.*

n Καὶ τὴν] *L. B.* interserit αὐτόν.

o Οὕτως τε] *L. B.* αὐτός τε.

p Οἷα καὶ πάλαι] Ita lego pro ὅτι καὶ ex *Epiphanio*, qui vertit, *cum olim* &c.

q Εχων] Ita distinxi. antea erat, ἔχων, ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀπῄει.

r Υπὲρ τῶν ὅλων,] Υπὲρ τῶν ἄλλων *Busb.*

s Ων ἐν τῇ βασιλείᾳ πραγμάτων,] Τῶν post ὢν addunt *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

t Κα-

ἤδη βασιλευούσῃ παρ' αὐτοῦ γίνεσθαι, [t] καθιεὶς εἰς συνεχεῖς ὁμιλίας ὑπὲρ τοῦ Ἡρώδου πρὸς αὐτὴν εὐνοίας καὶ φιλοστοργίας. ἐξειρωνευομένων δὲ [v] γυναικείως τοὺς λόγους, καὶ μάλιστα τῆς Ἀλεξάνδρας, ὑπερεσπουδακὼς ὁ Ἰώσηπος ἐπιδεῖξαι τὴν διάνοιαν τοῦ βασιλέως, προήχθη καὶ τὰ περὶ τὴν ἐντολὴν εἰπεῖν, πίστιν αὐτὰ ποιούμενος, ὡς οὐδὲ χωρὶς ἐκείνης ζῆν δύναται, κἂν εἴ τι πάσχοιτο δεινὸν οὐκ ἀξιοῦντος οὐδὲ θανάτῳ διαζευχθῆναι. ταῦτα μὲν ὁ Ἰώσηπος. αἱ δὲ γυναῖκες, ὡς εἰκὸς, οὐ τὸ φιλόστοργον τῆς περὶ τὸν Ἡρώδην διαθέσεως, τὸ δὲ χαλεπὸν, εἰ μηδ' ἀποθνήσκοντος ὑστερήσαιεν ἀπωλείας καὶ θανάτου τυραννικοῦ, [x] προσλαμβάνουσαι, χαλεπὴν τὴν ὑπόνοιαν τοῦ ῥηθέντος εἶχον.

ζ'. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ λόγος ἐγένετο κατὰ τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν παρὰ τῶν ἐν ἔχθει τὸν Ἡρώδην ἐχόντων, ὡς Ἀντώνιος αἰκισάμενος αὐτὸν [y] ἀποκτείνειεν. ἡ δὲ φήμη πάντας μὲν [z] ἐτάραξεν, ὡς εἰκὸς, τοὺς περὶ τὸ βασίλειον, [a] μάλιστα δὲ τὰς γυναῖκας. Ἀλεξάνδρα δὲ καὶ τὸν Ἰώσηπον ἀναπείθει, τῶν βασιλείων ἐξελθόντα, σὺν αὐταῖς [b] συμφυγεῖν τοῖς σημείοις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ τάγματος, ὃ τότε περὶ τὴν πόλιν ἐπὶ φρουρᾷ τῆς βασιλείας ἐστρατοπέδευεν, [c] ἡγουμένου Ἰουλίου. διὰ γὰρ τούτου πρῶτον μὲν, εἰ καί τις ἀπαντήσειεν [d] ταραχὴ περὶ τὴν αὐλὴν, ἐν ἀσφαλεστέρῳ διάξειν αὐτοὶ Ῥωμαίους εὐμενεῖς ἔχοντες· ἔπειτα καὶ [e] τεύξεσθαι παντὸς ἠλπικέναι, τὴν Μαριάμμην Ἀντωνίου θεασαμένου, δι' οὗ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀναλήψεσθαι, καὶ μηδενὸς ὑστερήσειν, ὧν εἰκὸς τοῖς ἐν εὐγενείᾳ βασιλικῇ γεγονόσιν.

η'. Ἐπὶ τούτων δὲ τῶν λογισμῶν [f] τετυχηκόσιν αὐτοῖς, γράμματα παρ' Ἡρώδου περὶ τῶν ὅλων [g] ἀφίκετο, τῆς φήμης ἐναντία καὶ τῶν προληφθέντων. ἐπειδὴ γὰρ ἐγένετο παρ' Ἀντωνίῳ, ταχὺ μὲν αὐτὸν ἀνεκτήσατο τοῖς δώροις, ἃ φέρων ἧκεν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων· ταχὺ δὲ τῆς ὁμιλίας παρεστήσατο μὴ χαλεπῶς ἔχειν εἰς αὐτὸν, οἵ τε τῆς Κλεοπάτρας λόγοι [h] πρὸς τὴν [i] ἐξ ἐκείνων θεραπείαν ἧττον ἐδυνήθησαν. οὐ γὰρ ἔφη καλῶς ἔχειν Ἀντώνιος βασιλέα περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν γεγενημένων εὐθύνας ἀπαιτεῖν, οὕτως γὰρ ἂν οὐδὲ βασιλεὺς εἴη· δόντας δὲ τὴν τιμὴν, καὶ τῆς ἐξουσίας καταξιώσαντας, ἐᾶν αὐτῇ χρῆσθαι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ [k] μὴ πολυπραγμονεῖσθαι περὶ τὰς ἀρχὰς ἔλεγε συμφέρειν. ὑπὲρ τούτων ἔγραφεν Ἡρώδης, καὶ τὰς ἄλλας διεξῄει τιμὰς, ἃς ἔχοι παρ' Ἀντωνίῳ, [l] συνθωκῶν ἐν ταῖς διαγνώσεσιν, καὶ συνεστιώμενος ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας, [m] καὶ τούτων ὅμως τυγχάνοι χαλεπῆς εἰς τὰς διαβολὰς αὐτῷ τῆς Κλεοπάτρας οὔσης· [n] ἣ, πόθῳ τῆς χώρας [o] ἐξαιτουμένη τὴν βασιλείαν αὐτῇ προσγενέσθαι, πάντα τρόπον [p] ἐσπουδάκει ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. δικαίου μέντοι τυγχάνων Ἀντωνίου, μηδὲν ἔτι προσδοκᾶν δυσχερὲς, ἀλλὰ καὶ θᾶττον ἥξειν, βεβαιοτέραν τὴν εὔνοιαν τὴν παρ' αὐτοῦ προσειληφὼς τῇ βασιλείᾳ καὶ τοῖς πράγμασιν, καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ μηκέτι προσεῖναι τὴν ἐλπίδα τῆς πλεονεξίας, δόντος Ἀντωνίου ἀνθ' ὧν ἠξίου τὴν Κοίλην Συρίαν, καὶ διὰ τούτου παρηγορήσαντος ὁμοῦ καὶ ἀποσκευασαμένου τὰς ἐντεύξεις, ἃς ὑπὲρ τῆς Ἰουδαίας ἐποιεῖτο.

nos quem reginæ ab ipſo haberi oportuit, eò devenit ut ſæpe memoraret Herodis erga ipſam benevolentiam & amorem. Cumque illæ, præſertim Alexandra, id quod diceret femineo more deriderent, Joſephus monſtrandi regis animi plus juſto cupidus, eò provectus eſt etiam ut ea detegeret quæ ſibi data in mandatis eſſent, illa in argumentum patefaciens, quod nec ſine ea vivere poſſet, neque ſi quid gravius pateretur ab ea disjungi vellet. Hæc quidem Joſephus. Mulieres vero, ut veriſimile erat, non ad vehementiam amoris quo tenebatur Herodes, ſed ad *facti* atrocitatem animum advertentes, ac quaſi illo mortuo ipſis pereundum eſſet & tyranni crudelitate moriendum, ex dictis ad graviſſima quæque ſuſpicanda adductæ ſunt.

Rumor vanus de morte Herodis.

7. Interea rumor per urbem Hieroſolymitarum ſparſus erat ab Herodis inimicis, illum cruciatu & morte ab Antonio affectum eſſe. Qua ex fama, ut par fuit, tota regia perturbata eſt, præſertim feminæ. Itaque perſuaſit Alexandra Joſepho, ut ex regia egreſſus ſeſe una cum ipſis ſub legionis Romanæ ſigna reciperet, quæ tum ad urbem regni tuendi gratia Julio duce caſtra habebat. Sic enim primùm, *dicebat*, ſi quis in aula tumultus oriretur: ipſos tutius acturos in Romanorum benevolentia: deinde ſibi ſpem factam eſſe omnia ſe conſequuturam ſi Mariamnem vidiſſet Antonius, per eumque principatum recuperaturos, & nulla re carituros quæ in nobilitate regia educatis digna foret.

Alexandræ conſilium irritum.

Antonium Herodes muneribus placat & ſibi conciliat.

8. Cum autem hac de re ſermonem inſtituiſſent, veniunt ab Herode de toto negotio literæ, priori etiam rumori plane contrariæ. Ut enim venit ad Antonium, eum ſtatim donis (quæ Hieroſolymis apportaverat) ſibi conciliavit: ac ſtatim ut cum eo colloquutus eſt, effecit ut ei ne ſuccenſeret quidem aut iraſceretur; atque Cleopatræ verba parum valebant adverſus ea quibus benevolentiam ejus demerebatur. Negabat enim Antonius decere a rege rationem eorum repoſci, quæ geſſiſſet in imperio, ita enim ne regem quidem eum fore; atque par eſſe ut qui honorem ei dederint & poteſtatem tribuerint, ea *quam liberrime* uti ſinant. Idem etiam Cleopatræ nequaquam convenire dicebat in factis principum eſſe curioſam. Hiſce de rebus ſcripſit Herodes, necnon alios honores ei ab Antonio habitos memoravit, ut pro tribunali illi aſſideret, & quotidie conviviis ejus intereſſet, atque iſta ab eo aſſequeretur, infenſa licet atque ipſum incuſante Cleopatra; quæ, regionis cupiditate petens atque contendens ut ſibi regnum obveniret, modis omnibus ſtuduerat ut eum è medio tolleret. Verum ſibi æquum habenti Antonium nihil gravius jam exſpectandum eſſe, ſed brevi venturum, firmiore illius erga regnum reſque ſuas fretum benevolentia, & Cleopatræ nullam amplius plus habendi ſpem reliquam eſſe; cum Antonius, vice eorum quæ poſtulaverat, Cœlen-Syriam ei dederit; atque adeo ſimul iratam lenierit feceritque ut à petitione regni Judææ deſiſteret.

Herodis literæ ad amicos ſuos de honoribus ipſi ab Antonio habitis.

9. His

t Καθιεὶς εἰς συνεχεῖς ὁμιλίας] Sic *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) καθιεὶς συνεχῶς in *Editis Aliiſque.*

v Γυναικείως] Τῶν γυναικῶν *Busb.* & *Epiphan.* Vulgata lectio bene ferri poteſt.

x Προσλαμβάνουσαι,] Προλαμβάνουσαι *Vat.*

y Ἀποκτείνειεν.] Ἀποκτείνει *Busb.*

z Ἐτάραξεν,] Ita *MSS.* ἐτάραττεν in *Editis.*

a Μάλιστα δὲ] Μάλιστα δὲ καὶ τὰς γ. *Vat.*

b Συμφυγεῖν τοῖς σημείοις] Προσφυγεῖν *Vat.*

c Ἡγουμένου Ἰουλίου.] Ἡγουμένου υἱοῦ Ἰούδα *Vat.*

d Ταραχὴ] Ita *Busb.* ταραχῇ in *Editis Aliiſque.*

e Τεύξεσθαι παντὸς ἠλπικέναι,] Τεύξασθαι *Busb.*

f Τετυχηκόσιν αὐτοῖς] Οὖσιν pro τετυχηκόσιν habet *Busb.*

g Ἀφίκετο,] Ἀφίκετο τῆς φ. ἐν. καὶ τῶν προλαληθέντων *Vat.*

h Πρὸς —— ἐδυνήθησαν.] Πρὸς τὴν ἐξ ἐκείνου θεραπείαν ἧττον ἠδυνήθησαν *Vat.* πρὸς τὴν ἐκείνου θεραπείαν ἧττον ἠδυνήθησαν *Busb.*

i Ἐξ ἐκείνων] *L. B.* ἐξ ἐκείνου.

k Μὴ πολυπραγμονεῖσθαι] Μὴ πολυπραγμονεῖσθαι τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς συμφέρειν *Vat.*

l Συνθωκῶν ἐν ταῖς διαγνώσεσιν,] Uſitatius συνθακῶν. in *Busb.* & *Vat.* συνθηκῶν. HUDS. M. Antonio adſidens in conventu, ſeu diſceptationibus Judiciorum h. e. pro tribunali. Sic Zonaras p. 237. A. συνέδρευεν αὐτῷ ἐν ταῖς διαγνώσεσι· SPANH.

m Καὶ τούτων] Καὶ τούτων ὅπως τυγχάνοι, χαλεπῆς *Vat.* καὶ ὅτι τούτων τυγχάνει, καὶ ταῦτα τῆς Κλεοπάτρας χαλεπῆς οὔσης αὐτῷ πρὸς διαβολὰς *Zonar.*

n Ἡ, πόθῳ τῆς χώρας] Πόθῳ γὰρ τῆς χώρας (abſque ἣ) in *Cod. Vat.*

o Ἐξαιτουμένη τὴν βασιλείαν] Ἐξαιτουμένη γὰρ αὐτῇ τὴν β. *Busb.*

p Ἐσπουδάκει ἐκποδὼν ποιεῖσθαι.] Ita *Busb. Vat.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* in *reliquis* deëſt ἐσπουδάκει. præterea ποιῆσαι pro ποιεῖσθαι habet (præter *L. B.* quoque) *Busb.*

q Εὐ-

(Accusatio contra Josephum & Mariamnem instituta.) 9. His literis allatis, ardor ille ad Romanos se recipiendi, tanquam mortuus esset *Herodes*, statim restinctus est. neque tamen non rescitum est illorum consilium. Nam postquam rex, deducto Antonio in Parthos proficiscente, in Judæam rediit, ejus soror Salome & mater ei protinus Alexandræ institutum declararunt: & insuper Salome contra maritum suum Josephum criminationem protulit, quod frequenter cum Mariamne consuetudinem habuerit. Ista autem hac de causa dicebat, quòd ei jampridem infensa erat, propterea quod inter earum contentiones, illa, plus justo fastidiosa, eis ignobilitatem exprobrabat. *(Mariamne apud Herodem sese excusat, & cum eo in gratiam redit.)* Herodes vero, qui in Mariamnem semper ardore flagrabat amatorio, statim turbatus est, & obtrectationis impatiens erat: verum semet cohibens, ne quid propter amorem temere committeret, vehementi affectu & æmulatione incitatus, Mariamnem seorsum interrogavit de congressibus cum Josepho. Sed ea jurante, & omnia quæ insontibus inesse solent ad sui purgationem allegante, regi paulatim persuadebatur, & ira sedabatur, vincente eum conjugis amore eousque ut sese excusaret, quòd iis quæ audierat credidisse videretur, ejusque modestiæ magnas gratias ageret, & singularem suum erga ipsam amorem & benevolentiam fateretur: denique, ut plerumque fit in amoribus, in lachrymas & mutuos complexus magno affectu evaserunt. Cum autem rex *id ageret ut* magis magisque ei fidem faceret, eamque ad ipsum redamandum pertraheret: *sane* non est amantis, inquit Mariamne, in mandatis dare, ut, si quid ipsi gravius accideret ab Antonio, ego una peream nihil commerita. *(Postea ob verbum sibi elapsum in vitæ periculum venit.)* Hoc elapso verbo, rex percussus eam statim de manibus dimittebat, & vociferabat, atque ipse sibi capillos vellebat: manifestum se dicens indicium habere Josephi cum ea consuetudinis. nunquam enim enunciaturum fuisse quæ seorsum audiisset, nisi magna illis apud se invicem fides fuisset. Sic affectus parum abfuit quin uxorem occideret. Illius autem amore victus, postquam se dolenter & ægre continuisset, hunc impetum reprimebat: *(Herodes Josephum necari jubet, & Alexandram in custodiam dat.)* veruntamen Josephum, ne in conspectum quidem suum admissum, necari jussit; & Alexandram, tanquam omnium causam, in custodiam dedit.

θ'. Τούτων τῶν γραμμάτων ἀπενεχθέντων ἐπαύσατο μὲν ἐκείνης τῆς ὁρμῆς, ἣν ὡς ἀπολωλότος εἶχον καταφυγεῖν ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους. οὐ μὴν ἔλαθεν αὐτῶν ἡ προαίρεσις. ἀλλ' ἐπεὶ παραπέμψας ὁ βασιλεὺς Ἀντώνιον ἐπὶ Πάρθους εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὑπέστρεψεν, [q] εὐθὺ μὲν ἥτε ἀδελφὴ Σαλώμη καὶ ἡ μήτηρ [r] αὐτῷ τὴν διάνοιαν, ἣν ἔχον οἱ περὶ τὴν Ἀλεξάνδραν, ἀπεσήμηναν· ἡ δὲ Σαλώμη καὶ [s] κατ' ἀνδρὸς Ἰωσήπου λόγον εἶπεν, ἐν διαβολῇ ποιοῦσα, καὶ τῇ Μαριάμμῃ συγγινόμενον διατελεῖν. ἔλεγε δὲ ταῦτα χαλεπῶς ἔχουσα πρὸς αὐτὴν ἐκ πλείονος, ὅτι κατὰ τὰς διαφορὰς φρονήματι χρωμένη μείζονι, τὴν ἐκείνων ἐξωνείδιζε δυσγένειαν. Ἡρώδης δὲ θερμῶς ἀεὶ καὶ λίαν ἐρωτικῶς πρὸς τὴν Μαριάμμην ἔχων, εὐθὺ μὲν [t] ἐξετετάρακτο, καὶ τὴν ζηλοτυπίαν οὐκ ἔφερεν· ἐπικρατούμενος δὲ, τοῦ μὴ προπετῶς τι ποιῆσαι διὰ τὸν ἔρωτα, συντόνῳ τῷ πάθει καὶ τῷ ζήλῳ παρωξυμμένος, ἰδίᾳ τὴν Μαριάμμην ἀνέκρινεν ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸν Ἰώσηπον. ἀπομνυμένης δ' ἐκείνης, καὶ πάνθ' ὅσα μηδὲν ἁμαρτούσῃ προσῆν εἰς ἀπολογίαν καταλογιζομένης, ἀνεπείθετο κατὰ μικρὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ μετέβαινεν ἐκ τῆς ὀργῆς [v] ἡττώμενος τῆς περὶ τὴν γυναῖκα φιλοστοργίας, ὡς ἀπολογεῖσθαι περὶ ὧν ἔδοξεν ἀκούσας πεπιστευκέναι, καὶ περὶ τῆς κοσμιότητος αὐτῇ πολλὴν ὡμολόγει χάριν, αὖτίς τε ὅπως ἔχοι στοργῆς, καὶ εὐνοίας πρὸς αὐτὴν [x] ἀνωμολόγει· καὶ τέλος, ὡς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς φιλεῖ, προὔπιπτον εἰς δάκρυα μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐμπεφυκότες ἀλλήλοις. ἀεὶ δὲ καὶ μᾶλλον τοῦ βασιλέως [y] πιστουμένου, καὶ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ διάθεσιν ἕλκοντος· οὐ φιλοῦντος, εἶπεν ἡ Μαριάμμη, τὸ κατὰ τὴν ἐντολὴν, εἰ πάθοι τι χαλεπὸν ὑπ' Ἀντωνίου [z] κἀμὲ συναπολέσθαι τὴν οὐδενὸς αἰτίαν. τούτου [a] προσπεσόντος τοῦ λόγου, περιπαθήσας ὁ βασιλεὺς, εὐθὺ μὲν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτὴν ἀφῆκεν, ἐβόα δὲ, [b] καὶ τῶν αὐτοῦ τριχῶν αὐτὸς ἐδράττετο, περιφανὲς [c] φώριον ἔχειν τῆς τοῦ Ἰωσήπου πρὸς αὐτὴν κοινωνίας λέγων. οὐ γὰρ ἂν ἐξειπεῖν ἃ κατ' ἰδίαν ἤκουσεν, μὴ μεγάλης αὐτοῖς πίστεως [d] ἐγγεγενημένης. οὕτως δ' ἔχων, ὀλίγου μὲν ἀπέκτεινε τὴν γυναῖκα. νικώμενος δὲ τῷ πρὸς αὐτὴν ἔρωτι, [e] ταύτην μὲν τὴν ὁρμὴν ἐκράτησεν, ἑαυτοῦ διακαρτερήσας ὀδυνηρῶς καὶ δυσχερῶς· [f] τὸν μέντοι Ἰώσηπον οὐδ' εἰς ὄψιν ἐλθόντα διαχρήσασθαι προσέταξεν· καὶ τὴν Ἀλεξάνδραν, ὡς ἁπάντων παραιτίαν, δήσας ἐφύλαττεν.

CAP. IV.

Quomodo Cleopatra, cum partem Judææ & Arabiæ ab Antonio impetrasset, in Judæam venit: utque Herodes, ipsam large muneratus, ad Ægyptum deducit.

(Cleopatræ insana avaritia.) INterea autem turbatum est in Syria, Cleopatra non desinente Antonium incitare, ut vicinos omnes *bello* adoriretur. illi enim persuadebat, ut auferens cuique suam dynastiam ipsi *eam* donaret: multumque *apud eum gratia* valuit, quod is amore illius vehementer ardebat. cumque natura esset alieni appetens, nihil utcunque injustum intentatum reliquit, ut quæ fratrem quindecim annos natum, quem sibi in regnum successurum norit, ve-

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς Κλεοπάτρα, τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Ἀραβίας μέρη τινὰ παρ' Ἀντωνίου λαβοῦσα, εἰς Ἰουδαίαν ἀφικνεῖται· καὶ ὡς Ἡρώδης, αὐτὴν πολλοῖς δωρούμενος, ἐπ' Αἴγυπτον προπέμπει.

ΕΝ [g] δὲ τούτῳ καὶ τὰ περὶ τὴν Συρίαν ταραχὰς εἶχε, οὐκ ἀνιείσης τῆς Κλεοπάτρας τὸν Ἀντώνιον μὴ πᾶσιν ἐπιχειρεῖν. ἔπειθε γὰρ ἀφαιρούμενον ἑκάστων τὰς δυναστείας αὐτῇ διδόναι. καὶ πλεῖστον ἴσχυσεν ἐκ τῆς ἐκείνου πρὸς αὐτὴν ἐπιθυμίας. φύσει δὲ πλεονεξίᾳ χαίρουσα, παρανομίας οὐδὲν ἔλιπε, τὸν μὲν ἀδελφὸν, ᾧ τὴν βασιλείαν ᾔδει γενησομένην, προσανελοῦσα φαρμάκοις, πεντεκαιδέκατον ἔτος ἔχοντα· τὴν δ' ἀ-

q Εὐθὺ] Ita MS. quoque *Lugd. Bat.* & mox ipse Josephus, ne quis cogitet εὐθὺς esse reponendum. HAV.

r Αὐτῷ τὴν διάνοιαν,] Αὐτῶν *Busb.* & *Vat.* & mox ἀπεσήμαναν.

s Κατ' ἀνδρὸς] Κατὰ τοῦ ἀνδρὸς *Busb.* κατὰ τἀνδρὸς *Vat.*

t Ἐξετετάρακτο,] Ἐξετετράττετο *Busb.*

v Ἡττώμενος] Ἡττημένος τῇ π. τ. γ. φιλοστοργίᾳ *Busb.* & *Vat.* Verum cum infra cap. IV. §. 1. post τὸ μὲν ὅλον, ἡττώμενος τῆς γυναικὸς exstet in libris omnibus, vulgatam lectionem retinendam censui.

x Ἀνωμολόγει·] Ἀνθωμολογεῖτο *Busb.* ἀνωμολογεῖτο *Vat.*

y Πιστουμένου,] Sic *Busb.* & *Vat.* nec aliter legisse visus est *Epiphan.* ἀπιστουμένου nullo plane sensu in *Editis.*

z Κἀμὲ συναπολέσθαι] Κἀμὲ ἂν ἀπολέσθαι *Vat.*

a Προσπεσόντος] *L. B.* προπεσόντος.

b Καὶ τῶν αὐτοῦ τριχῶν] Καὶ τῶν αὐτὸς ἑαυτοῦ τριχῶν ἐδράττετο *Vat.*

c Φώριον] Julian. Orat. II. p. 57. C. καὶ τὰ φώρια τὰ ἐντεῦθεν· φώριον, κλέμμα *Hesychius.* SPANH.

d Ἐγγεγενημένης] Ἐγγινομένης *Vat.* & *Busb.* HUDS. F. ἐγγεγυημένης. SPANH.

e Ταύτην μὲν τὴν ὁρμὴν] *L. B.* ταύτης μὲν τῆς ὁρμῆς. Utrumque dicitur; sed malo Lect. Vulg. ob secundum casum mox sequentem. HAV.

f Τὸν μὲν —— προσέταξεν·] Confer infr. c. 7. §. 9. SPANH.

g Δὲ] *Gen.* δὴ.

h Ἀρ-

δὲ ἀδελφὴν [h] Ἀρσινόην ἱκετεύουσαν ἐν Ἐφέσῳ [i] πρὸς τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἀποκτείνασα δι' Ἀντωνίου. χρημάτων [k] μὲν γὰρ ἕνεκεν, εἴπου μόνον ἐλπισθείη, καὶ ναοὶ καὶ τάφοι [l] παρηνομήθησαν, οὐθ' ἱερὸν τινὸς οὕτως ἀσύλου δόξαντος ὡς μὴ [m] παραιρεθῆναι τὸν ἐν αὐτῷ κόσμον, οὔτε βεβήλου, μὴ πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀπηγορευμένων παθόντος, εἰ μέλλοι μόνον [n] πρὸς ἐμπορίαν τῇ τῆς ἀδικούσης πλεονεξίᾳ. τὸ δ' ὅλον οὐδὲν αὔταρκες ἦν γυναικὶ [o] πολυτελεῖ καὶ δουλευούσῃ ταῖς ἐπιθυμίαις, μὴ καὶ τὰ πάντα πρὸς τὴν ἐπίνοιαν ἐνδεῖν ὧν ἐσπουδάκει. διὰ ταῦτα καὶ τὸν Ἀντώνιον [p] ἤπειγεν ἀεὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενον αὐτῇ χαρίζεσθαι· καὶ διαβᾶσα σὺν ἐκείνῳ τὴν Συρίαν ἐπενόει κτῆμα ποιήσασθαι. [q] Λυσανίαν μὲν οὖν τὸν Πτολεμαίου Πάρθους αἰτιασαμένη τοῖς πράγμασιν ἐπάγειν, ἀποκτίννυσιν· ᾔτει δὲ παρ' Ἀντωνίου τήν τε Ἰουδαίαν καὶ τὴν τῶν Ἀράβων, ἀξιοῦσα τοὺς βασιλεύοντας [r] αὐτὸν ἀφελέσθαι. τῷ δ' Ἀντωνίῳ τὸ μὲν ὅλον ἡττᾶσθαι συνέβαινε τῆς γυναικός, ὡς μὴ μόνον ἐκ τῆς ὁμιλίας, ἀλλὰ καὶ φαρμάκοις δοκεῖν ὑπακούειν εἰς ὅ, τι ἂν ἐκείνη [s] θέλοι. τὸ μέντοι περιφανὲς τῆς ἀδικίας [t] ἐξεδυσώπει, μὴ μέχρι [v] τοσούτου κατήκοον γινόμενον ἐπὶ μεγίστοις ἁμαρτάνειν. ἵν' οὖν μήτ' [x] ἀρνηθῇ παντάπασι, μήθ' ὅσα προσέταττεν ἐκείνη διαπραξάμενος [y] ἐκ φανεροῦ δόξῃ κακός, μέρη τῆς χώρας ἑκατέρου παρελόμενος, τούτοις αὐτὴν ἐδωρήσατο. δίδωσι δὲ καὶ [z] τὰς ἐντὸς Ἐλευθέρου ποταμοῦ πόλεις ἄχρις Αἰγύπτου, χωρὶς Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἐκ προγόνων εἰδὼς ἐλευθέρας, πολλὰ λιπαρούσης αὐτῇ δοθῆναι.

β'. Τούτων ἡ Κλεοπάτρα τυχοῦσα, καὶ παραπέμψασα μέχρις Εὐφράτου τὸν Ἀντώνιον, ἐπ' Ἀρμενίαν στρατευόμενον, [a] ἀνέστρεψε, καὶ γίνεται μὲν ἐν Ἀπαμείᾳ καὶ Δαμασκῷ, παρῆλθε δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν· Ἡρώδου συντυχόντος αὐτῇ, καὶ τῆς τε Ἀραβίας τὰ δοθέντα καὶ τὰς περὶ τὴν Ἱεριχοῦντα προσόδους Ἡρώδου μισθωσαμένου. [b] φέρει δ' ἡ χώρα τὸ βάλσαμον, ὃ τιμιώτατον τῶν ἐκεῖ, καὶ παρὰ μόνοις φύεται, τόν τε φοίνικα πολὺν καὶ καλόν. ἐν τούτοις οὖσα, καὶ πλείονος αὐτῆς συνηθείας [c] περὶ τὸν Ἡρώδην γινομένης, διεπείραζεν εἰς συνουσίαν ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ, φύσει μὲν ἀπαρακαλύπτως ταῖς ἐντεῦθεν ἡδοναῖς χρωμένη, τάχα δέ τι καὶ παθοῦσα πρὸς αὐτὸν ἐρωτικόν, ἢ καὶ τὸ πιθανώτερον ἐνέδρας ἀρχὴν τὴν [d] ἐπ' αὐτὴν γενησομένην ὕβριν ὑποκατασκευάζουσα. τὸ δὲ σύμπαν ἐξ ἐπιθυμίας ἡττᾶσθαι διέφαινεν. Ἡρώδης δὲ καὶ πάλαι μὲν οὐκ εὔνους ἦν τῇ Κλεοπάτρᾳ, χαλεπὴν εἰς ἅπαντας ἐπιστάμενος, τότε δὲ καὶ μισεῖν ἀξιῶν εἰ δι' ἀσέλγειαν εἰς τοῦτο πρόεισι, καὶ [e] φθῆναι τιμωρούμενος, εἰ συνεδρεύουσα τοιούτοις [f] ἐγχειρῴη, τοὺς μὲν λόγους αὐτῆς διεκρούσατο, [g] βουλὴν δ' ἐποιήσατο σὺν τοῖς φίλοις, ὑποχείριον ἔχων ἀποκτεῖναι. πολλῶν γὰρ ἀπαλλάξειν κακῶν ἅπαντας οἷς ἐγίνετό τε ἤδη χαλεπὴ καὶ προσεδοκᾶτο· τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ

neno pridem sustulerat; & sororem Arsinoën, Ephesi in templo Dianæ supplicem, ope Antonii interfecerat. Nam pecuniarum quidem gratia, sicubi vel minima ejus spes affulgeret, & templa & sepulchra violata erant: nec quis locus sacer adeo à violentia tutus existimatus, quem non suis ornamentis spoliavit, nec profanus qui non passus est quodcunque fieri nefas esset, si vel tantillum faceret conferretque ad injustam alieni cupidinem. ad summam nihil satis erat mulieri sumptuosæ atque cupiditatibus servienti, quo minus omnia ei deesse viderentur, quorum studio teneretur. Quamobrem & Antonium continuo *illa* solicitabat, ut aliis ablata ipsi largiretur; atque inter obeundum cum eo Syriam, eam in possessionem suam redigere cogitabat. Et Lysaniam quidem Ptolemæi *filium*, ipsum criminata Parthos ad res turbandas adducere, interficit: flagitabatque ab Antonio Judæam & Arabiam, *ipsum* orans ut à regibus, qui eas teneret, auferret. Confiebat autem ut Antonius omnino victus mulieri cederet, adeo ut non solum quod cum ea consuesceret, sed fascinatione quadam impelli videretur ad obtemperandum ei quousque ipsa voluerit. veruntamen manifestæ injuriæ verecundia ipsum inhibuit, ne in omnibus voluntati ejus obsequendo in maximis offenderet. Ne itaque *postulanti* prorsus recusaret, neve quæcunque ipsa imperaret faciendo palam iniquus videretur, abstulit ab utroque eorum regionis partem, eamque Cleopatræ tribuit: eique etiam urbes dedit, quæ sunt intra Eleutherum flumen usque in Ægyptum, exceptis Tyro & Sidone, quod eas antiquitus liberas esse sciret, licet illa ut sibi darentur multum flagitante.

Arsinoën sororem interficit.

Cleopatra Lysaniæ necem machinatur.

Arabiæ & Judææ partem ab Antonio impetrat.

V. 2. Cleopatra his impetratis, & Antonio, qui in Armeniam expeditionem faciebat, usque ad Euphratem deducto, reversa est, & Apamiam Damascumque venit, & in Judæam processit; Herode ipsam conveniente, atque Arabiæ partem ei datam redimente, necnon proventum agri Hierichuntis. regio enim illa balsamum fert, rem ejus loci pretiosissimam, & nusquam alibi provenientem; itemque palmas multas, easque pulchras. Ibi dum illa moratur, & cum Herode magnum commercium habet, tentabat cum rege rem habere, utens, ut natura ejus ferebat, inverecunde voluptatibus, quæ illic essent, & forsan etiam illius amore capta, aut, quod verisimilius, clam id agens, ut ex stupro quod ab illo passura esset, insidiarum occasionem nancisceretur. Summâ autem, amore irretitam esse præ se ferebat. At Herodes, qui jampridem parum benevolo erat in Cleopatram animo, intelligens in omnes molestam esse, insuper & tunc, si ex effrenata libidine eò devenerit, dignam judicans quam odio haberet, & anteverteret ab ipsa pœnas sumendo, si ex insidiis ad hujusmodi aliquid aggrederetur, ejus sermonem à se repulit, & cum amicis consultavit, utrum eam cum posset occidere deberet. malis enim multis omnes *se* liberaturum esse, quibus & jam molesta fuit ac porro futura sit, magnoque Antonii etiam commodo hoc ipsum factu-

Cleopatra in Judæam adventus.

Balsamum in agro Hierichuntino.

Herodi in animo erat Cleopatram necare.

h Ἀρσινόην —— Ἀντωνίου.] Arsinoën apud Miletum, Dianæ Leucophrynes supplicem, immissis percussoribus ab Antonio sublatam, narrat *Appianus*, lib. 5. p. 676.

i Πρὸς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος] *L. B.* πρὸς τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῷ.

k Μὲν] Abest à *L. B.*

l Παρηνομήθησαν,] Eo modo *MSS.* παρενομήθησαν in *Editis.*

m Παραιρεθῆναι] *L. B.* περιαιρεθῆναι.

n Πρὸς εὐπορίαν) *L. B.* εἰς εὐπορίαν.

o Πολυτελεῖ,] Πολυτελεῖ, ἐπιθυμίαις τε δουλευούσῃ *Busb.*

p Ηπειγεν ἀεὶ] Ita cum *Cod. Busb.* in *Editis Aliisque* ἐπῆγεν ἀεί τι, dein mox Λυσανίαν μὲν τὸν & post κτίννυσιν.

q Λυσανίαν] *Sc.* Lysaniam, Ptolemæi Mennæi filium, Chalcidis & Ituræ regem.

r Αὐτὸν] *L. B.* αὐτῶν. forte melius. HAV.

s Θέλοι.] *L. B.* θέλῃ.

t Ἐξεδυσώπει,] Δυσωπούμενος *Zonaras p.* 237. D. SPANH.

v Τοσούτου κατήκοον] Aut μέχρι τοσούτου (cum *Vat.*) aut μέχρι τοσοῦδε (cum *Busb.*) legendum. perperam μέχρι τοσοῦτον in *Editis.*

x Ἀρνηθῇ] *L. B.* ἀνηθείη.

y Ἐκ φανεροῦ] Εἰς τοὐμφανὲς *Busb.*

z Τὰς ἐντὸς Ἐλευθέρου ποταμοῦ πόλεις] Conf. supr. lib. 13. c. 4. §. 4. & ἁλωσ. lib. 1. c. 18. §. 5. SPANH.

a Ἀνέστρεψε.] *L. B.* ἀνέστρεφε.

b Φέρει δ' —— φύεται,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 6. §. 6. SPANH.

c Περὶ τὸν Ἡρώδην γινομένης,] Πρὸς τὸν Ἡρώδην γινομένης *Busb.*

d Ἐπ' αὐτὴν] Ἐπ' αὐτῇ *Busb.* & *Vat.*

e Φθῆναι] *L. B.* ὀφθῆναι.

f Ἐγχειρῴη,] Lege ἐγχειροίη. COCC.

g Βουλὴν δ' ἐποιήσατο] Βουλὴν δ' ἐποιεῖτο *Busb.*

Ab ea re amici eum avertunt.

cturum, quandoquidem nec ei se fidelem præstitura esset, * si unquam opportunum & utile ei foret ut ita se gereret. Cum hæc vellet, *ab incepto eum* prohibuerunt amici, primum quidem suggerendo, ei haud convenire, dum in rebus majoribus occuparetur, manifestum adire discrimen; deinde urgendo & obsecrando, ne quid temere ageret. non enim *hoc* laturum Antonium, licet ipsi perspicuum foret magno id ei esse emolumento: immo & amorem ipsi magis accendet, quod vi & ex insidiis ea orbari existimaretur, nec aliquid adesse quod in commodam excusationem afferri posset, cum & mulierem adortus fuerit dignitate omnium illius ævi eminentissimam, & utilitas, si qua esse putaretur, cum audacia & amoris illius reprehensione conjuncta videatur. Ex quibus manifestum, regnum ipsius & domum malis impletum iri magnis & non desituris: cum nihil vetet, quin amoliendo peccatum, ad quod ipsa eum alliciat, opportunitate commode & decenter utatur. Illa ad eum absterrendum dicentes, & periculum ex verisimilibus repræsentantes, illius impetum conatumque cohibuerunt. Adeoque ille, cum Cleopatram muneribus demulsisset, ad Ægyptum eam deduxit.

Herodes Cleopatram ad Ægyptum deducit.

Armenia ab Antonio debellata. *Artabazes.* *Artaxias.* *Tigranes.*

3. Antonius autem, Armenia subjugata, Artabazem Tigranis filium, cum filiis ejus & satrapis, vinctum in Ægyptum mittit; eosque dono dedit Cleopatræ, & regni etiam ornamenta omnia quæ ex eo ceperat. Armeniæ vero regno potitus est Artaxias filiorum illius natu maximus, qui tunc fuga dilapsus est. Quem cum Archelaus & Nero Cæsar ejecissent, Tigranem juniorem ipsius fratrem in regnum reducebant. Et hæc quidem postea contigerunt.

Arabes in tributo pendendo mala fide agunt.

4. Quod autem ad vectigalia attinebat, *Cleopatræ* ob datam *ei* ab Antonio regionem pendenda, ea rite solvebat Herodes; parum tutum existimans, Cleopatræ causam odii dare. At Arabs, cum Herodes pecuniam ab ipso exigendam recepisset, quippe qui pro eo spopondisset, aliquandiu ducenta illa talenta ei solvit; sed postea pravus tardusque ad pensiones factus est: quod si quam partem ægre solvebat, ne id quidem sine fraudatione faciebat.

Αντωνίῳ λυσιτελήσειν, οὐδ' ἐκείνῳ πιστῆς ἐσομένης, εἴ τις αὐτὸν καιρὸς ἢ χρεία κατάσχῃ, τοιούτων δεησόμενον. ταῦτα βουλόμενον ἐκώλυον οἱ φίλοι, πρῶτον μὲν διδάσκοντες ὡς οὐκ ἄξιον μείζω πράττοντα [h] κίνδυνον φανερώτατον ἀναλαμβάνειν, ἐγκείμενοι δὲ καὶ δεόμενοι μηδὲν ἐκ προπετείας ἐπιτηδεύειν. οὐ γὰρ ἀνασχέσθαι τὸν Αντώνιον, οὐδ' εἰ σφόδρα τις αὐτῷ τὸ συμφέρον σταίη πρὸ τῶν ὀμμάτων· τόν τε γὰρ ἔρωτα μᾶλλον ὑπεκκαύσειν, τὸ δοκεῖν βίᾳ [i] καὶ κατ' ἐπιβουλὴν αὐτὸν αὐτῆς στέρεσθαι, μέτριόν τε οὐδὲν εἰς τὴν ἀπολογίαν [k] φαίνεσθαι, τοῦ μὲν ἐπιχειρήματος εἰς γυναῖκα γεγενημένου, μέγιστον ἀξίωμα τῶν κατ' ἐκεῖνον ἐσχηκυῖαν τὸν χρόνον, τῆς δ' ὠφελείας, εἰ καὶ ταύτην τις οἰηθείη, σὺν αὐθαδείᾳ καὶ καταγνώσει τῆς ἐκείνου διαθέσεως φαινομένης. ἐξ ὧν οὐκ ἄδηλον ὡς μεγάλων καὶ ἀπαύστων κακῶν ἀναπλησθήσεται τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ καὶ τὸ γένος, ἐξὸν, ἀποκρυψάμενον τὴν ἁμαρτίαν εἰς ἣν ἐκείνη παρακαλεῖ, θέσθαι τὸν καιρὸν εὐσχημόνως. τοιαῦτα δεδιττόμενοι καὶ τὸ κινδυνῶδες [l] ἐξ εἰκότων παραδηλοῦντες, ἐπέσχον αὐτὸν τῆς [m] ἐπεγχειρήσεως. ὁ δὲ τὴν Κλεοπάτραν δωρεαῖς θεραπεύσας ἐπ' Αἰγύπτου προὔπεμψεν.

γ'. Αντώνιος δὲ, τὴν Αρμενίαν [n] καταλαβὼν, [o] Αρταβάζην τὸν Τιγράνου, [p] σὺν τοῖς παισὶ καὶ σατράπαις, δέσμιον εἰς Αἴγυπτον ἀποπέμπει, δωρούμενος τούτοις τὴν Κλεοπάτραν, καὶ τῷ παντὶ κόσμῳ τῆς βασιλείας ὃν ἐξ αὐτῆς ἔλαβεν. Αρμενίας δ' ἐβασίλευσεν [q] Αρταξίας ὁ πρεσβύτατος τῶν ἐκείνου παίδων, διαδρὰς ἐν τῷ τότε. καὶ τοῦτον Αρχέλαος καὶ Νέρων Καῖσαρ ἐκβαλόντες, [r] Τιγράνην τὸν νεώτερον ἀδελφὸν ἐπὶ τὴν βασιλείαν κατήγαγον. ταῦτα μὲν οὖν ἐν ὑστέρῳ.

δ'. Περὶ δὲ τοὺς φόρους οὓς ἔδει τελεῖν, τῆς ὑπ' Αντωνίου δοθείσης χώρας, ὁ μὲν Ηρώδης δίκαιος ἦν, οὐκ ἀσφαλὲς ἡγούμενος διδόναι τῇ Κλεοπάτρᾳ μίσους αἰτίαν. ὁ δ' Αραψ, Ηρώδου τὴν φορὰν [s] ἐπιδεξαμένου, χρόνον μέν τινα παρεῖχεν ἐκείνῳ τὰ διακόσια τάλαντα· μετὰ ταῦτα δὲ κακοήθης ἦν καὶ βραδὺς εἰς τὰς [t] ἀποδόσεις, καὶ μόλις εἰ καὶ μέρη τινὰ διαλύσειεν, οὐδὲ ταῦτα διδόναι δοκῶν ἀζημίως.

VI.

CAP. V.

Quomodo Herodes bellum Arabi inferebat, & multis præliis factis tandem victoriam reportat, atque ingentis dominum ab Arabibus acceptus est. Deque magno terræ motu.

Herodes cogitat de Auxilio ad Antonium mittendo in Actium.

HErodes autem, cum *Arabs* improbe & inique ageret, tandemque officio aliquo fungi nollet justo & debito, in eo erat ut armis illum persequeretur, sed rem distulit ob bellum inter Romanos ortum. Cum enim exspectaretur pugna Actiaca, quæ in centesimam & octogesimam septimam Olympiadem incidit, Cæsar quidem cum Antonio de summa rerum decertaturus erat: Herodes vero (qui regionem probe cultam jamdiu teneret, &

ΚΕΦ. ε'.

Ως Ηρώδης ἐχώρει κατὰ τοῦ Αραβος, καὶ συμβαλὼν πολλάκις τελευταῖον νικᾷ, καὶ προστάτην τοῦ ἔθνους ὑπὸ τῶν Αράβων ᾑρέθη. Περί τε σεισμοῦ μεγάλου.

ΗΡώδης δὲ, τοῦτον τὸν τρόπον ἀγνωμονοῦντος καὶ τελευταῖον οὐδὲν ἔτι τῶν δικαίων ποιεῖν ἐθέλοντος, εἶχε μὲν ὡς ἐπελευσόμενος, [v] προθεσμίᾳ δὲ ἐχρήσατο [x] Ρωμαϊκῷ πολέμῳ. τῆς γὰρ ἐπ' Ακτίῳ μάχης προσδοκωμένης, ἣν ἐπὶ [y] τῆς ἑβδόμης καὶ ὀγδοηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς Ολυμπιάδος γενέσθαι συνέβη, Καῖσαρ μὲν Αντωνίῳ περὶ τῶν ὅλων ἔμελλεν ἀγωνιεῖσθαι πραγμάτων· Ηρώδης δὲ καὶ [z] τῆς χώρας εὐβότου μενούσης αὐτῷ πολὺν

---

* *Si unquam opportunum & utile ei foret ut ita se gereret.*] *Vel*, si quod tempus inciderit (*vel* res in eo loco essent) ut illius officio opus haberet.

h Κίνδυνον] *L. B.* κινδύνων τῶν.

i Καὶ κατ' ἐπιβουλὴν] Illud καὶ è *MSS.*

k Φαίνεσθαι,] *L. B.* φανεῖσθαι.

l Εξ εἰκότων] Ita *Busb.* & *Epiphan.* ἐξ εἰκότος in *reliquis.*

m Επεγχειρήσεως.] Επιχειρήσεως *Vat.* & *L. B.*

n Καταλαβὼν,] Παραλαβὼν *Busb.*

o Αρταβάζην τὸν Τιγράνου,] Aliis *Artavasdes* dicitur, *Orosio* vero *Arabanes.* Vide *Usserium* in *Annalibus* V. T. p. 441. *Edit. Lond.*

p Σὺν τοῖς παισὶ καὶ σατράπαις,] Ita *Busb.* σὺν τοῖς παισὶ σατράπαις in *aliis.* Forsan σὺν τοῖς πᾶσι σατράπαις. HUDS. Id etiam innuitur in *Margine L. B.* cui adscribitur plane eadem lectio. HAV.

q Αρταξίας] Hunc paterno nomine *Artabazem* appellat *Dio*, lib. 54. p. 526.

r Τιγράνην τὸν νεώτερον] A *Vellejo* patris nomine *Artavasdes* dicitur, ab aliis vero *Tigranes.* Adi *Lipsium* ad *Taciti* Annales l. 2. c. & ad *Vellejum*, ut & *Usserium* p. 510.

s Επιδεξαμένου,] Επιδειξαμένου *Busb.*

t Αποδόσεις,] Sic *MSS.* δόσεις in *Editis.*

v Προθεσμίᾳ] Προθεσμία pro *dilatione* accipio cum *Epiphanio* hîc loci: nonnihil favente *Vet. Glossario.* atque eundem sensum voci tribuit *Valesius* ad *Eusebium* in *Hist. Eccl.* l. 9. c. 10. id quod me monuit Cl. *Lowthius.*

x Ρωμαϊκῷ πολέμῳ.] Τῷ Ρωμαϊκῷ π. *Busb.*

y Τῆς ἑβδόμης καὶ ὀγδοηκοστῆς] *L. B.* ἑβδόμης καὶ εἰκοστῆς πρὸς ταῖς ἑκατόν.

z Τῆς χώρας εὐβότου] Conf. supr. lib. 9. c. 10. §. 3. SPANH.

a Ka-

λὺν ἤδη χρόνον, καὶ προσόδων καὶ δυνάμεων εὑρημένων, Ἀντωνίῳ συμμαχίαν [a] κατέλεξεν, [b] ἐπιμελεστάταις τῇ παρασκευαῖς χρησάμενος. Ἀντώνιος δὲ, τῆς μὲν ἐκείνου συμμαχίας οὐδὲν ἔφη δεῖσθαι, τὸν δὲ Ἄραβα, καὶ γὰρ ἠκηκόει παρά τε αὐτοῦ καὶ τῆς Κλεοπάτρας τὴν ἀπιστίαν, ἐπεξελθεῖν προσέταττε. [c] ἠξίου γὰρ ἡ Κλεοπάτρα ταῦτα, λυσιτελεῖν αὐτῇ τὸν ἕτερον ὑπὸ θατέρου κακῶς πάσχειν ἡγουμένη. τούτων αὐτῷ παρ' Ἀντωνίου λεχθέντων, ὑποστρέψας Ἡρώδης συνεῖχε τὸ στρατιωτικὸν, [d] ὡς εὐθὺς εἰς τὴν Ἀραβίαν [e] ἐμβαλῶν. καὶ παρασκευασθέντος ἱππικοῦ καὶ πεζῆς δυνάμεως, εἰς [f] Διόσπολιν ἀφικνεῖται, τῶν Ἀράβων ἐκεῖ συναντώντων· οὐ γὰρ ἐλελήθει τὰ περὶ τὸν πόλεμον αὐτούς· καὶ μάχης καρτερᾶς γινομένης, ἐκράτησαν οἱ Ἰουδαῖοι. μετὰ δὲ ταῦτα πολλὴ στρατιὰ τῶν Ἀράβων [g] εἰς Κανὰ συνήει, χωρία δ' ἐστὶ ταῦτα τῆς Κοίλης Συρίας. Ἡρώδης δὲ προπεπυσμένος, ἧκεν ἄγων ἐπ' αὐτοὺς τὸ πλεῖστον ἧς εἶχεν δυνάμεως· καὶ πλησιάσας ἐν [h] Κανὰ στρατοπεδεύεσθαι διεγνώκει, χάρακά τε βαλλόμενος ἐξ εὐκαίρου τὰς μάχας ἐπιχειρεῖν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐπιτάττοντος, ἐβόα τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, παρελόμενον τὴν τριβὴν, ἄγειν ἐπὶ τοὺς Ἄραβας. ὥρμητο δὲ καὶ τῷ συντετάχθαι πιστεύειν καλῶς, καὶ τὰς προθυμίαις ἄμεινον ἐχόντων ὅσοι τὴν πρώτην μάχην νενικήκεσαν, οὐδ' εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἐπιτρέψαντες τοῖς πολεμίοις. θορυβούντων οὖν καὶ πᾶσαν ἐπιδεικνυμένων σπουδὴν, ἔγνω τῇ προθυμίᾳ τοῦ πλήθους ὁ βασιλεὺς ἀποχρήσασθαι· καὶ προειπὼν ὡς οὐ λελείψεται τῆς ἐκείνων ἀρετῆς, [i] πρῶτος ἐν τοῖς ὅπλοις ἡγήσατο, πάντων κατ' οἰκεῖα [k] τέλη συνακολουθησάντων. ἔκπληξις δὲ εὐθὺς ἐμπίπτει τοῖς Ἄραψιν. ἀντιστάντες γὰρ εἰς ὀλίγον, ὡς ἑώρων ἀμάχους ὄντας, καὶ μεστοὺς φρονήματος, ἔφυγον οἱ πλείους ἐκκλίναντες· κἂν διεφθάρησαν, [l] εἰ μὴ [m] Ἀθηνίων κακώσαντος Ἡρώδην καὶ τοὺς Ἰουδαίους. οὗτος γὰρ ὢν στρατηγὸς μὲν Κλεοπάτρας ἐπὶ τῶν ἐκεῖ, [n] διάφορος δὲ Ἡρώδῃ, τὸ μέλλον οὐκ ἀπαρασκεύως ἐσκόπει, δρασάντων μέν τι λαμπρὸν τῶν Ἀράβων ἐγνωκὼς ἡσυχίαν ἄγειν, [o] ἡττωμένων δὲ, ὃ καὶ συνέβη, τοῖς ἀπὸ τῆς χώρας συνεληλυθόσι [p] τῶν οἰκείων [q] παρεσκευασμένος ἐπιτίθεσθαι τοῖς Ἰουδαίοις. καὶ τότε κεκμηκόσι τε καὶ νικᾶν οἰομένοις ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσὼν, πολὺν ἐποίει φόνον. τάς τε γὰρ προθυμίας εἰς τοὺς ὁμολογουμένους ἐχθροὺς ἐκδαπανήσαντες Ἰουδαῖοι, καὶ τῷ νικᾶν ἐπ' ἀδείας χρώμενοι, ταχὺ τῶν ἐπιχειρησάντων ἡττῶντο καὶ πολλὰς ἐλάμβανον πληγὰς ἐν χωρίοις [r] ἀφίπποις καὶ πετρώδεσιν, ὧν πλείω τὴν ἐμπειρίαν εἶχον οἱ τὴν ἐπίθεσιν ποιησάμενοι. κακῶς δὲ πασχόντων, οἵ τε Ἄραβες [s] αὐτοὺς ἀνειλήφεσαν, καὶ πάλιν ὑποστρέψαντες [t] ἔκτεινον ἤδη τετραμμένους. ἐγίνοντο δὲ παντοδαπαὶ κτιννυμένων ἀπώλειαι· καὶ τῶν διαπιπτόντων [v] οὐ πολλοὶ συνέφυγον εἰς τὸ στρατόπεδον. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἡρώδης, ἀπεγνωκὼς τὰ κατὰ τὴν μάχην, ἀφιππάζετο βοήθειαν ἄξων. [x] οὐ μὴν διέφθη καίπερ ἐσπουδακὼς ἐπαρκεῖν· ἀλλὰ τὸ μὲν στρατόπεδον ἥλω τῶν Ἰουδαίων. οἱ δ' Ἄραβες οὐ μετρίως εὐτυχήκεσαν ἐκ παραλόγου, νίκην τε ἧς πλεῖστον ἀπεδέησαν ἀνειληφότες, καὶ πολλὴν τῶν ἐναντίων ἀφῃρημένοι δύναμιν. τοὐν-

magnos reditus atque opes quæsivisset) delectum habuit, apparatu accuratissimo, ut Antonio ferret auxilium. Verum Antonius ejus se subsidio egere negavit; eique mandavit ut Arabem (cujus perfidiam tum ab ipso Herode, tum à Cleopatra, audivisset) *bello* adoriretur. Hoc enim volebat Cleopatra, ut quæ existimaret è re sua esse, ut alter alterum læderent. Cum hæc ei relata fuissent ab Antonio, reversus Herodes exercitum retinuit, ut qui mox invasurus esset Arabiam. Cumque equestres pedestresque copias parasset, ad Diospolim pervenit, eò Arabibus illi obviam venientibus: (non enim eos latuit hæc expeditio) magnoque commisso prælio, Judæi victores evaserunt. Postea vero convenit ingens Arabum exercitus ad Cana, locum in Cœle-Syria. Qua re cognita, Herodes duxit in eos maximam suarum virium partem: atque ubi ad Cana appropinquavit, statuerat castra facere, eaque fossa valloque munire, ut cum opportunum esset prælia faceret. Sed hæc eo instituente, conclamat Judæorum multitudo, ut se in Arabes nulla interposita mora ducat. Quippe incesserat eos cupiditas, quod se pulchre ordinatos credebant: & omnes qui superiorem pugnam, ne ad manus quidem hostes venire passi, vicerant, ferociores erant. Cum itaque tumultuarentur & magnum præ se ferrent animi ardorem, decrevit rex multitudinis alacritate uti; præfatusque se eorum magnanimitati non defuturum, primus in armis agmen ducebat, omnibus eum ordine sequentibus. Statim autem terror Arabes invasit. quippe cum paulisper restitissent, ubi Judæos invictos animique plenos viderunt, plerique in fugam versi sunt; atque concisi fuissent, nisi Athenion Herodi & Judæis injuriam fecisset. Is enim, cum Cleopatræ nomine dux esset illius tractus, & ab Herode dissideret, quid futurum erat non imparatus attendebat: ut qui statuerat, si quid egregium Arabes gessissent, quietum se tenere, sin inferiores essent, id quod accidit, Judæos adoriri, ad hoc paratus unà cum suis qui ex ea regione convenerant. Et tunc lassos & se vincere putantes aggressus de improviso, magnam eorum cædem edidit. nam cum & animorum ferociam in hostes manifestarios effudissent Judæi, & paulo remissius victoria uterentur, facile cedebant iis qui eos adorti sunt, & magnam cladem accipiebant in locis petrosis & ad equitandum parum idoneis, in quibus assuetiores erant qui lacessebant. Posteaquam male adeo cum iis ageretur, Arabes animos resumpserunt, & conversi eos in fugam jam versos occiderunt. Atque ita modis omnibus perempti interibant: paucique admodum elapsi in castra se recipiebant. Herodes vero, cum jam de pugna desperasset, citato equo subsidium accersit: neque tamen mature, quamvis adhibita diligentia, subvenire potuit, quin capta sunt castra Judæorum. Arabibus autem non mediocris felicitas ex insperato contigit, victoria, à qua plurimum aberant, reportata, hostiumque viribus

Herodes, jussu Antonii, bellum Arabibus infert.

Victoria penes Judæos.

Bello ab Arabibus redintegrato res male ciciderunt Judæis, ex Athenionis perfidia.

ribus

a Κατέλεξεν,] Κατέλεγεν *Vat.*
b Ἐπιμελεστάταις] *L. B.* ἐπιμελέστατα.
c Ἠξίου γὰρ] Ita distinxi. antea erat, ἠξίου γὰρ ἡ Κλεοπάτρα ταῦτα λυσιτελεῖν αὐτῇ, τὸν ἕτερον ὑπὸ θατέρου κακῶς πάσχειν ἡγουμένη.
d Ὡς εὐθὺς] Ita *Vat.* & *Epiphan.* καὶ εὐθὺς in *cæteris.*
e Ἐμβαλῶν.] Ἐμβαλῶν non ἐμβαλὼν lego ex *Epiphanio*, qui vertit, *ingressurus.*
f Διόσπολιν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 18. §. 1. SPANH.
g Εἰς Κανὰ] Εἰς Κανάτας συνῄει *Vat.* Εἰς Κάναθα adjecta terminatione in lib. 1. de *Bello Jud.* Sibi equidem persuadet *Berkelius* (ad *Steph. Byzant.* v. Αννα) hanc esse urbem quæ *Stephano* Αννα, *Josepho* l. v. Αἴνα, & *Jos.* c. 8. v. 8. *Ai.* & inde forsan terminatione addita Αἴνα. In textu Hebraïco *Jos.* XIX. *Cana* appellatur, nec aliter à LXXII. diversa scribendi ratione orta ex more populorum Orientalium, qui, ad asperiorem sonum molliendum, sæpissime permutant literas, *Ajin*, *Caph*, *Coph.* &c. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 7. SPANH.
h Κανὰ] Κάλῳ *Vat.* & in *Epiphanii* libris *Calon.*

i Πρῶτος ἐν τοῖς ὅπλοις ἡγήσατο,] Πρῶτος αὐτὸς ἐν τοῖς *Busb.*
k Τέλη] Abest à *L. B.*
l Εἰ μὴ] Deëst in *L. B.*
m Ἀθηνίων κακώσαντος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 19. §. 2. τοὺς ἐκ τῶν Κανάθων ἐπιχωρίους ἀνέντος Ἀθηνίωνος &c. SPANH.
n Διάφορος δὲ Ἡρώδῃ,] Διάφορος δὲ ὢν Ἡρώδῃ *Busb.*
o Ἡττωμένων δὲ,] Ἡττημένων *Busb.*
p Τῶν οἰκείων] Forte ἀπὸ τῶν οἰκείων. COCC.
q Παρεσκευασμένος ἐπιτίθεσθαι τοῖς Ἰουδαίοις.] Ita *Vat.* & *Busb.* παρασκευασμένος in *Editis.*
r Ἀφίπποις καὶ πετρώδεσιν,] Πετρώδη καὶ δύσβατα χωρία· ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 1. SPANH.
s Αὐτοὺς] *L. B.* ἑαυτούς.
t Ἔκτεινον ἤδη τετραμμένους.] Sic *Vat.* ἔκτειναν in *reliquis*, & mox συνέφυγον.
v Οὐ πολλοὶ] *L. B.* οἱ πολλοί.
x Οὐ μὴν διέφθη] Οὐ μὴν ἔφθη *Vat.* & *L. B.*

7 E-

Postea Herodes incursibus Arabiam infestat.

ribus valde attritis. Deinceps Herodes latrociniis utebatur, multisque factis excursionibus Arabiam incursibus vastabat in montibus castra faciens; atque in universum ne aperte ad manus veniret, cavebat: neque tamen non hostibus assiduitate & labore incommodabat, & suorum casum omni ratione corrigere studebat.

VII. *Terra motus in Judæa.*

2. Interea per tempus pugnæ Actiacæ, quæ Cæsari cum Antonio fuit anno regni Herodis septimo, concussa Judææ terra, quantum nunquam antea videbatur, magnam pecorum stragem fecit per *totam* regionem, oppressaque sunt hominum etiam circiter decem millia ruina domorum: sed exercitui, quòd erat sub dio, in ea, quam alii passi sunt, calamitate, illæsus mansit. Quæ cum Arabes fama accepissent, plura etiam quam vera essent ad illos perferentibus, qui rumores de iis quæ evenerant in majus augendo Arabum odio *adversus Judæos* gratificabantur, majores spiritus sumpserunt, quasi, eversa hostium terra deletisque hominibus, nihil jam superesse videretur quod ipsis obstaret. *Arabes Judæis bellum inferunt.* Quinetiam Judæorum legatos, (nam eò venerant post ista quæ acciderant pacem facturi) comprehensos interfecerunt, & in eorum exercitum omni studio ire contenderunt. At Judæi incursum illorum excipere detrectarunt, animosque ex calamitate despondentes omnem de rebus suis curam abjiciebant, ut quæ jam ab illis valde desperatæ essent. non enim sperabant post tot clades in præliis acceptas æquis viribus decertaturos esse, neque auxilium ullum exspectabant rebus suis domi afflictis. Igitur cum ita se haberent, id agebat rex, ut & ducibus oratione persuaderet, tentaretque animos illorum dejectos erigere: atque commotis & audacioribus factis quibusdam de præstantioribus, ad universam multitudinem jam verba facere ausus est, cum antea gravaretur id facere, ne sibi difficile esset eos tractare, utpote adversis casibus vexatos. Cohortationem autem suscipiebat, hujusmodi ad vulgum habita oratione.

VIII. *Herodis concio ad exercitum.*

3. "Non nescii sumus, Viri fortissimi, quod "multa hoc tempore evenerint conatibus nostris "adversa: & fortasse vix iis in hujusmodi rebus "bono esse animo detur qui fortitudine plurimum "præstant. Sed quoniam bello urgemur, & nihil eorum quæ acciderint ejusmodi est, quod "non una re præclara gesta in melius restituere "potestis, maxime sane volui vos cohortari, simulque monere quo pacto vobis constabit animi vestri *robur & magnitudo*. Primum quidem, quod ad bellum attinet, vobis declarabo, "quam justis de causis illud suscipiamus, adversariorum injuriis eò compulsi; nam & hoc, si "rescisсatur, maximam vobis alacritatem afferet: deinde ostendam, quare pro nihilo habendum sit quicquam malorum quæ nos premunt, & magnam nobis superesse victoriæ "spem. A primo autem exordiar, vosque ipsos "testes eorum quæ dicturus sum faciam. Nostis "utique & ipsi quam injuste egerint Arabes, & "quanta fuerint erga alios quoque omnes perfidia, ut usu venit barbaris & de Deo nihil co-

τεῦθεν ὁ μὲν Ἡρώδης λῃστείαις [y] ἐχρῆτο, καὶ τὰ πολλὰ κατατρέχων τὴν τῶν Ἀράβων ἐκάκου ταῖς ἐπιδρομαῖς, στρατοπεδευόμενος ἐπὶ τῶν ὀρῶν, καὶ τὸ μὲν σύμπαν ἐξίστατο τοῦ συμφανὲς εἰς χεῖρας ἐλθεῖν· οὐκ [z] ἀζήμιος δὲ γινόμενος τῇ συνεχείᾳ καὶ τῷ [a] φιλοπόνῳ, τῶν τε οἰκείων ἐπιμελεῖτο παντὶ τρόπῳ τὸ πταῖσμα διορθούμενος.

β'. [b] Ἐν τούτῳ καὶ τῆς ἐπ' Ἀκτίῳ μάχης συνεστάσης Καίσαρι πρὸς Ἀντώνιον [c] ἑβδόμου ὄντος Ἡρώδῃ τῆς βασιλείας ἔτους, σεισθεῖσα ἡ γῆ τῆς Ἰουδαίων, ὡς οὐκ ἄλλοτ' ἐδόκει, τῶν ἐν τῇ χώρᾳ κτηνῶν πολλὴν φθορὰν ἐποίησεν, ἐφθάρησαν δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ ταῖς πεπτωκυίαις οἰκίαις [d] περὶ μυρίους· τὸ μέντοι στρατιωτικὸν, ἐν ὑπαίθρῳ διαιτώμενον, οὐδὲν ὑπὸ τοῦ πάθους κατεβλάβη. ταῦτα πυνθανομένοις τοῖς Ἄραψιν, καὶ μᾶλλον ἢ κατὰ ἀλήθειαν ἐξαγγελλόντων αὐτοῖς, ὅσοι τοὺς ὑπὲρ τῶν γεγονότων λόγους τῷ μίσει τῶν ἀκουομένων ἐχαρίζοντο, μεῖζον ἐπῄει φρονεῖν, ὡς τῆς τε χώρας ἀνατετραμμένης τοῖς πολεμίοις, καὶ διεφθορότων τῶν ἀνθρώπων, μηδὲν ἔτι μηδ' εἰς αὐτοὺς ἀντίπαλον καταλελεῖφθαι δοκεῖν. καὶ τῶν τε Ἰουδαίων τοὺς πρέσβεις, ἧκον γὰρ ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις εἰρήνην ποιησόμενοι, [e] συλλαβόντες ἀπέκτειναν, καὶ μετὰ πάσης προθυμίας ἐχώρουν ἐπὶ τὸ στρατιωτικὸν αὐτῶν. οἱ δ' οὔτε τὴν ἔφοδον ἐξεδέξαντο, καὶ, πρὸς τὰς συμφορὰς ἀθύμως διακείμενοι, προΐεντο τὰ πράγματα, πλεῖστον ἀπογνώσεως ἐπ' αὐτοῖς πεπονθότες. οὐ γὰρ ἦν οὔτε ἰσοτιμίας ἐλπὶς προηττημένοις ἐν ταῖς μάχαις, οὔτε βοηθείας κεκακωμένων αὐτοῖς τῶν οἴκοι πραγμάτων. οὕτως οὖν ἐχόντων, ἐπῆγεν ὁ βασιλεὺς λόγῳ τε πείθων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ πειρώμενος ἀναλαμβάνειν αὐτῶν [f] πεπτωκότα τὰ φρονήματα. προδιακινήσας δὲ καὶ παραθαῤῥύνας τινὰς τῶν ἀμεινόνων, ἐτόλμησεν ἤδη καὶ τῷ πλήθει διαλέγεσθαι, πρότερον ὀκνῶν αὐτὸ, μὴ καὶ [g] χαλεπῶς χρήσηται διὰ τὰς ἀτυχίας. παρεκάλει δὲ τοιούτους ποιούμενος [h] εἰς τὸν ὄχλον τοὺς λόγους.

γ'. "[i] Οὐκ [k] ἀγνοοῦμεν, ὦ ἄνδρες, ὅτι πολλὰ περὶ τόνδε τὸν καιρὸν γεγένηται πρὸς τὰς πράξεις ἡμῖν "ἐναντιώματα, καὶ θαῤῥεῖν εἰκὸς ἐν τοῖς τοιούτοις οὐδὲ "τοὺς πλεῖστον ἀνδραγαθίᾳ διενηνοχότας. ἀλλ' ἐπειδὴ κατεπείγει τὸ πολεμεῖν, καὶ τῶν γεγονότων οὐδὲν "ἐστιν τοιοῦτον, ὃ [l] μὴ δι' ἑνὸς ἔργου καλῶς πραχθέντος ἐπανορθώσετε, παρακαλέσαι προειλόμην ὑμᾶς "ἅμα καὶ διδάξαι [m] δι' ὧν ἂν ἐμμένητε τοῖς οἰκείοις "φρονήμασιν. βούλομαι δὲ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τοῦ πολεμεῖν ὡς δικαίως αὐτὸ ποιοῦμεν ἐπιδεῖξαι, διὰ τὴν "ὕβριν τῶν ἐναντίων ἠναγκασμένοι, μέγιστον γὰρ, εἰ "μάθοιτε τοῦτο, προθυμίας αἴτιον ὑμῖν ἔσται· μετὰ δὲ "[n] τοῦτο δεῖξαι διότι καὶ τῶν ἐν ἡμῖν δεινῶν οὐδέν ἐστιν, "καὶ πλείστας εἰς τὸ νικᾶν ἔχομεν τὰς ἐλπίδας. ἄρξομαι "δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου, μάρτυρας ὑμᾶς ποιούμενος ὧν λέγω. "τὴν γὰρ τῶν Ἀράβων παρανομίαν ἴστε μὲν δήπου, καὶ πρὸς "τοὺς ἄλλους ἅπαντας οὕτως ἀπίστως [o] διακειμένην, ὡς "εἰκὸς ἔχειν τὸ βάρβαρον καὶ ἀνεννόητον Θεοῦ. πλεῖστα μέντοι προσέκρουσαν ἡμῖν πλεονεξίᾳ καὶ φθόνῳ, καὶ τῶν ταραχαῖς

y Ἐχρῆτο] Ἐχρᾶτο *Busb.*

z Ἀζήμιος] Ita ex *L. B. Reliqui* ἀζημίως. HAV.

a Φιλοπόνῳ,] *Gen.* φιλίππῳ.

b Ἐν τούτῳ —— συνεσταμένης] Accidit itaque pugna Actiaca anno septimo imperii Herodis. REL.

c Ἑβδόμου ὄντος] Scilicet à morte Antigoni, circa mensem Sextilem anni *Periodi Julianæ* 4676. hic & deinceps numerati. *Usserius* in *Annalibus* V. T. p. 466.

d Περὶ μυρίους·] Περὶ τρισμυρίους *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.* τρεῖς μυριάδας in lib. 1. *de Bello Judaico.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 18. §. 3. SPANH.

e Συλλαβόντες ἀπέκτειναν,] Legati Judæorum ab Arabibus necati. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 18. §. 4. SPANH.

f Πεπτωκότα τὰ φρονήματα.] Πεπτωκότων *Busb.*

g Χαλεπῶς] Forte χαλεποῖς. COCC.

h Εἰς τὸν ὄχλον τοὺς λόγους.] Πρὸς τὸν ὄχλον *Busb.*

i Οὐκ —— πολλὰ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 18. §. 4. SPANH.

k Ἀγνοοῦμεν,] *L. B.* ἀγνοῶμεν.

l Μὴ δι' ἑνὸς ἔργου] Ita cum *Cod. Vat.* μηδενὸς ἔργου in *Editis Aliisque.* utra lectio melior sit, aliorum esto judicium.

m Δι' ὧν ἂν ἐμμένητε] Δι' ὧν ἂν ἐμμείνετε *Vat.*

n Τοῦτο δεῖξαι] Illud τοῦτο δεῖξαι habui è *Cod. Vat.* (adstipulante in ora codicis sui *Coccejo*) sensu plane ejusmodi quid postulante. antea editum erat μετὰ δὲ τὸ ὑποδεῖξαι.

o Διακειμένην,] Διακειμένων *Vat.*

p H-

“χαῖς ἐφεδρεύοντες ἐξ ὑπογύου. καὶ τὰ μὲν πολλὰ τί δεῖ λέγειν; ἀλλὰ κινδυνεύοντας αὐτοὺς τῆς οἰκείας ἀρχῆς ἐκπεσεῖν, καὶ δουλεύειν Κλεοπάτρᾳ, τίνες ἄλλοι τοῦ δέους ἀπήλλαξαν; ἡ γὰρ ἐμὴ πρὸς Ἀντώνιον φιλία, κἀκείνου πρὸς [p] ἡμᾶς διάθεσις αἰτία γεγένηται, μηδὲ τούτους ἀνήκεστόν τι παθεῖν, φυλαττομένου τἀνδρὸς μηδὲν ἐπιτηδεύειν, ὃ δύναιτ' ἂν ὕποπτον ἡμῖν γενέσθαι. βουληθείσης δ' ὅμως Κλεοπάτρας μέρη τινὰ παρασχεῖν ἀφ' ἑκατέρας τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦτο διῳκησάμην ἐγώ· καὶ πολλὰ δῶρα δοὺς [q] ἴδια, τὸ μὲν ἀσφαλὲς ἀμφοτέροις ἐπορισάμην, τὰς δὲ δαπάνας αὐτὸς ἀνέλαβον, διακόσια μὲν διδοὺς τάλαντα, διακοσίων δὲ [r] ἐγγυητὴς γενόμενος, ἃ τῇ μὲν γῇ προσοδευομένῃ [s] γεγόνει, αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τούτων ἀπεστερήμεθα. καίτοι γε ἄξιον μὲν ἦν μηδενὶ τῶν ὄντων Ἰουδαίους φόρον, ἢ τῆς χώρας ἀπόμοιραν τελεῖν. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' οὐχ ὑπέρ γε τούτων οὓς αὐτοὶ σεσώκαμεν· οὐδὲ τοὺς Ἄραβας ὁμολογήσαντας [t] μετὰ πολλῆς ἐντεύξεως καὶ χάριτος, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἐδόκουν τυγχάνειν, ἀδικεῖν ἡμᾶς ἀποστεροῦντας, καὶ ταῦτα οὐ πολεμίους ὄντας, ἀλλὰ φίλους. ὡς ἥ γε πίστις ἔχουσα καὶ πρὸς τοὺς [v] πολεμιωτάτους τόπον, τοῖς γε φίλοις ἀναγκαιοτάτη τετηρῆσθαι. ἀλλ' οὐ παρὰ τούτοις οἷ τὸ μὲν κερδαίνειν ἐκ παντὸς τρόπου κάλλιστον ὑπειλήφασιν, [x] τὸ δ' ἀδικεῖν οὐκ ἐπιζήμιον εἰ μόνον κερδαίνειν δυνηθεῖεν. ἔστιν οὖν ἔτι ζήτησις ὑμῖν εἰ δεῖ τοὺς ἀδίκους [y] τιμωρήσασθαι, τοῦτο καὶ τοῦ Θεοῦ βουλομένου, καὶ παραγγέλλοντος ἀεὶ μισεῖν τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἀδικίαν, καὶ ταῦτα οὐ μόνον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον πόλεμον ἐπεξιόντων; ἃ γὰρ [z] ὡμολόγηται παρανομώτατα τοῖς τε Ἕλλησι, καὶ τοῖς Βαρβάροις, ταῦτα ἔπραξαν εἰς τοὺς ἡμετέρους πρέσβεις ἀποσφάξαντες αὐτούς. τῶν μὲν Ἑλλήνων ἱεροὺς καὶ ἀσύλους εἶναι τοὺς κήρυκας φαμένων, ἡμῶν δὲ τὰ κάλλιστα τῶν δογμάτων, καὶ τὰ ὁσιώτατα τῶν ἐν τοῖς νόμοις δι' ἀγγέλων παρὰ τοῦ Θεοῦ μαθόντων. τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα καὶ ἀνθρώποις Θεὸν εἰς ἐμφάνειαν [a] ἄγειν, καὶ πολεμίους διαλλάττειν δύναται. ποῖον οὖν μεῖζον ἂν γένοιτο ἀσέβημα, ἢ πρέσβεις ἀποκτεῖναι, τοὺς ὑπὲρ τοῦ δικαίου διαλεγομένους; πῶς δ' ἂν ἔτι δύναιντο, ἢ περὶ τὸν βίον εὐσταθεῖν, ἢ περὶ τὸν πόλεμον εὐτυχεῖν τοιούτων αὐτοῖς πεπραγμένων; ἐμοὶ μὲν οὐδαμῶς δοκοῦσιν. ἴσως τοίνυν [b] ἐρεῖ τις, τὸ μὲν ὅσιον καὶ δίκαιον μεθ' ἡμῶν, ἀνδρειότεροι δὲ ἢ πλείους ἐκεῖνοι τετυχήκασιν. ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀνάξιον ὑμῖν ταῦτα λέγειν. μεθ' ὧν γὰρ τὸ δίκαιόν ἐστιν, μετ' ἐκείνων ὁ Θεός. Θεοῦ δὲ παρόντος καὶ πλῆθος καὶ ἀνδρεία πάρεστιν. ἵνα δὲ καὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐξετάσωμεν, ἐνικήσαμεν τῇ πρώτῃ μάχῃ, συμβαλόντες τὴν δευτέραν οὐδὲ ἀντέσχον ἡμῖν, ἀλλ' ἔφυγον εὐθὺς οὐχ ὑπομείναντες τὴν ἔφοδον καὶ τὰ φρονήματα. νικῶσιν δ' ἡμῖν Ἀθηνίων ἐπέθετο, πόλεμον ἀκήρυκτον ἐπάγων. πότερον ἀνδραγαθία τοῦτ' ἔστιν ἐκείνων, ἢ δευτέρα παρανομία, καὶ ἐνέδρα; τί οὖν ἔλαττον φρονοῦμεν, ἐφ' οἷς μείζους ἔχειν δεῖ τὰς ἐλπίδας; πῶς δ' ἂν καταπλαγείημεν τούς, ὅταν μὲν ἐξ ἀληθείας ἀγωνίζωνται, πάντοτε νικωμένους· ὅταν δὲ κρατεῖν νομισθῶσιν, ἐξ ἀδικίας αὐτὸ ποιοῦντας; πῶς δ' ἄν, εἰ καὶ γενναίους ἡγῆταί τις αὐτούς, οὐ παρ' αὐτὸ τοῦτο καὶ μᾶλλον ὁρμηθείη; τὸ γὰρ εὔψυχον, οὐκ ἐν τῷ τοῖς ἀσθενεστέροις ἐπιχειρεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ δύνασθαι καὶ τῶν ἰσχυροτέρων κρατεῖν. εἰ δέ τινα [c] καταπλήττεται τὰ οἰκεῖα πάθη, καὶ τὰ περὶ τὸν

“gitantibus. Sed in nos maxime offenderunt avaritia & invidia, & cum in turbis eramus subito nos & insidiose aggrediendo. Multa quidem quid memorem? Verum, cum illis immineret è principatu excidere & Cleopatræ servire, quinam alii *eos* metu liberarunt? Nam meus erga Antonium amor, & illius in nos benevolentia in causa fuit, ne quid gravius isti paterentur, illo cavente aliquid agere quod nobis suspectum foret. Attamen cum vellet partes ex utraque ditione quasdam Cleopatræ dare, ipse hujus rei curam in me suscepi: &, datis de meo magnis muneribus, securitate utriusque viam munivi, impensasque ipse feci, talenta præstando cc, & fidejubendo pro aliis cc, quæ terræ imperata erant, cujus reditus perceperunt; nos vero defraudarunt. quamvis par erat ut Judæi nemini de bonis suis tributum penderent, aut terræ illorum pars vectigalis fieret. Sin vero, saltem non pro iis quos ipsi servavimus: neque Arabes, qui cum nos compellarunt gratiasque egerunt, fassi sunt, quod *nostra opera* imperium tenere videantur, *decet* injuria nos afficere & fraudare, idque non hostes sed amicos. quippe cum fides etiam inter inimicissimos locum habeat, inter amicos necessario servanda sit: at non apud eos qui omni modo lucrum quærere honestum putant, injustitiam autem cum lucro conjunctam haud damno futuram. Vobisne igitur dubium est, an injustos ulcisci oporteat, Deo hoc jubente & volente ut semper odio habeamus injuriam & improbitatem; præsertim, cum non modo justum, sed & necessarium bellum persequamini? Quæ enim & apud Græcos & Barbaros habita sunt iniquissima, ista admiserunt in legatos nostros, quos jugularunt: cum Græci legatos sacros esse & inviolabiles dicant, & nos dogmatum potissima & sanctissimam legum partem per * Angelos à Deo acceperimus. hanc enim vim habet hoc nomen, ut Deum hominibus coram sistat, & hostes cum hostibus in gratiam redire faciat. Quæ major igitur esse potest impietas, quam legatos trucidare de jure agentes? Vel quî dehinc aut in vita tranquilli aut in bello felices esse possunt, hoc in se suscepto facinore? Mihi quidem minime videntur. Dicat tamen fortasse aliquis, fas quidem & jus nobiscum est, illos tamen fortiores esse vel plures contigit. Sed primum quidem vobis haud convenit hæc oratio. Cum quibus enim est jus, cum illis & Deus: Deus autem si adsit, adsunt simul & copiæ & robur. Ut autem & res à nobis gestas consideremus, prima pugna vicimus, commissa secunda, vix nobis restiterunt, sed statim fugiebant, non sustinentes impressionem adeo animosam. Victores autem nos aggressus est Athenio, bellum inferens non denunciatum. Utrum hæc est eorum virtus, an secunda iniquitas, & insidiæ? Cur igitur abjectiore sumus animo ob eam rem, quæ efficere debet ut majorem spem concipiamus? Et quî fit ut illi terrorem nobis injicerent, qui, quoties sine dolo congrediuntur, semper superati sunt; si quando autem victores esse existimentur, id ex improbitate consequuntur? Quod si quis eos etiam fortes putet, cur non ea ipsa de causa majori *pugnandi* ardeat cupiditate? Animosum enim arguit non imbecillos adoriri, sed posse etiam viribus superiores vincere. Si quem au-
“tem

p Ἡμᾶς διάθεσις] Ita ex *Epiphanio*. ὑμᾶς in *Græcis* omnibus.
q Ἴδια,] Forte ἰδίᾳ. COCC.
r Ἐγγυητὴς γενόμενος,] Ποιητὴς *Vat.*
s Γεγόνει,] Juxta canones ἐγεγόνει. verum γέγονεν habet *Vat.* & *L. B.*
t Μετὰ πολλῆς ἐντεύξεως] Illa μετὰ πολλῆς desunt *Vat.*
v Πολεμιωτάτους τόπον,] Πολεμίους *Vat.*
x Τὸ δ' ἀδικεῖν] Τὸ δ' ἄδικον *Vat.*
y Τιμωρήσασθαι,] Τιμωρεῖσθαι *Vat.*
z Ὡμολόγηται] Ὁμολογεῖται *Vat.*
* *Angelos à Deo acceperimus.*] *Sc.* nuncios, *aut* legatos.
a Ἄγειν,] Ἄγει *Vat.*
b Ἐρεῖ τις,] Illa ἐρεῖ τις desunt *Vat.* & *Epiphanio.*
c Καταπλήττεται τὰ οἰκεῖα πάθη,] Καταπλήξεται *Vat.* In *Marg.* *L. B.* καταπλήττει.

“tem terrent domeſtici caſus, & quæ in terræ motu acciderunt, primum quidem reputet, quod hoc ipſum etiam Arabibus imponit, majora quæ facta ſunt quam pro rei veritate exiſtimantibus; deinde non decere, ut quæ illis audaciæ, nobis ſit ignaviæ cauſa. Neque enim illi quidem, quod boni aliquid ipſis obtigerit, animos ſumunt, ſed quia ſperant nos jam malis ſuccumbere. Si nos autem contra eos proficiſcamur, magnos eorum animos contundemus; & hoc etiam lucrabimur, ut non iterum cum ferocibus pugnemus. Neque enim adeo affligimur; neque, ut putant quidam, id quod accidit Dei iræ indicium eſt: ſed caſus ſunt hæc, & infortunia. Atque ſi Dei conſilio facta ſunt, patet ejuſdem conſilio deſiiſſe, ut qui præteritis contentus ſit. Si enim voluiſſet adhuc amplius nobis nocere, non *tam cito* mutaſſet *ſententiam*. Bellum autem illius voluntate ſuſcipi, & juſtum ab eo exiſtimari, ipſe oſtendit. Nonnullis enim terræ motu per totam regionem peremptis, nemini armatorum mali aliquid accidit, ſed vos omnes ſalvi eſtis; *hoc ipſo* declarante Deo, quod ſi univerſi cum liberis & conjugibus militaſſetis, ne quidem gravius aliquid pati vobis contigiſſet. Cum hæc vobiſcum reputaveritis, & quod plus eſt, quod propugnantem ſemper habeatis Deum, juſte & fortiter perſequimini in amicitia infidos, in bello implacabiles, in legatos impios, & à vobis ſemper virtute ſuperatos.

Judæi Arabes vincunt.

4. Judæi, iſtis auditis, fortius ad pugnam animati erant. Herodes autem, ſacrificiis rite peractis, eos ſecum aſſumptos propere adverſus Arabes trans Jordanem fluvium ducit; & non procul ab hoſtibus caſtra metatur. Sibi utique viſum eſt caſtellum in medio poſitum occupare: nam & ſibi id uſui fore putavit, tum ad hoſtem celeriter prælio laceſſendum, tum ad caſtrorum munitionem, ſi pugna differenda foret. Cumque idem Arabibus in animo eſſet, oritur de eo loco certamen. Ac primo quidem velitatio erat: & deinde aliquam multi, cum res ad manus veniſſet, utrinque cadebant, donec victi Arabes ceſſerunt. Ea res protinus Judæis non parvum ad ſpem momentum præbuit. Cumque cogitaret *rex*, Arabum exercitum omnia malle, quam ut pugnam lubenti animo inirent, cœpit vallum fortiter divellere & propius ad caſtra admotus *ea* oppugnare. Atque ita vi compulſi nullo ordine prodierunt, ne tantilla quidem cum alacritate, aut ulla victoriæ ſpe freti. Veruntamen manus conſeruerunt, tum quia numero ſuperabant, tum quia eos animum ſumere cogebat pugnandi neceſſitas: atque acre prælium committitur, multis utrinque cadentibus. tandem vero Arabes in fugam verſi ſunt. Tantaque eorum cædes facta eſt, poſtquam cedere cœperunt, ut non ſolum ab hoſtibus interierint, verum etiam ſibimet cladem attulerint, multis eorum, tum propter multitudinem, tum quia confuſi ruebant, conculcatis & ſuis ipſorum telis vulneratis. Igitur ex iis cæſa ſunt quinque millia; reliqua vero turba intra vallum confugiendo evaſit. Sed certa ſalutis ſpe deſtituebantur, quippe cum commeatu & maxime aquæ penuria laborarent. Judæi autem, eos perſe-

“σεισμὸν συμβεβηκότα, πρῶτον μὲν ἐννοηθήτω, ὅτι τοῦτ' αὐτὸ καὶ τοὺς Ἄραβας ἐξαπατᾷ, μείζω τὰ γινόμενα τῆς ἀληθείας ὑπειληφότας· ἔπειτα ὡς οὐ καλὸν ἐκείνοις τι τόλμης καὶ ἡμῖν δειλίας τὴν αὐτὴν αἰτίαν γίνεσθαι. οἱ μὲν γὰρ, οὐκ ἐξ οἰκείου τινὸς ἀγαθοῦ τὸ εὔψυχον ἔχουσιν· ἀλλ' ἐκ τῆς περὶ ἡμᾶς, ὡς κάμνοντας ἤδη τοῖς κακοῖς, ἐλπίδος. ἡμεῖς δὲ χωρήσαντες ἐπ' αὐτοὺς, παραιρησόμεθα μὲν ἐκείνων τὸ μεῖζον φρονεῖν· ἀναληψόμεθα δ' αὐτοὶ, τὸ μηκέτι θαρσοῦσι μάχεσθαι. καὶ γὰρ οὔτε κεκακώμεθα τοσοῦτον, οὔθ' ὅπερ οἴονταί τινες ὀργὴν Θεοῦ [d] παρέχειν τὸ γεγονὸς, ἀλλὰ ταῦτα συμπτώματα γίνεται καὶ πάθη τινά. καὶ εἰ κατὰ Θεοῦ γνώμην πέπρακται, δῆλον ὡς καὶ πέπαυται κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην ἀρκουμένου τοῖς γεγονόσι. βουλόμενος γὰρ ἔτι μᾶλλον ἀδικεῖν, οὐκ ἂν [e] μετεβάλλετο. τὸν δὲ πόλεμον, ὅτι καὶ θέλει τοῦτον [f] ἐνεργεῖσθαι, καὶ δίκαιον οἶδεν, δεδήλωκεν αὐτός. ἐνίων γὰρ ἐν τῷ σεισμῷ περὶ τὴν χώραν ἀπολομένων, οὐδεὶς οὐδὲν ἔπαθε τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις, ἀλλὰ πάντες ἐσώθητε· φανερὸν ποιοῦντος τοῦ Θεοῦ, διότι κἂν εἰ πανδημεὶ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐστρατεύεσθε, περιῆν ἂν ὑμῖν μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν. ταῦτα ἐνθυμηθέντες, καὶ τὸ μεῖζον ὅτι [g] παρὰ πάντα καιρὸν προϊστάμενον ἔχετε τὸν Θεὸν, ἐπεξέλθετε δικαίαις ἀνδραγαθίαις τοὺς ἀδίκους μὲν πρὸς φιλίαν, ἀσπόνδους δὲ ἐν ταῖς μάχαις, ἀνοσίους δὲ εἰς πρέσβεις, ἀεὶ δὲ τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς ἡττημένους.

δ'. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἰουδαῖοι πολὺ τὰς ψυχὰς ἀμείνους ἐγένοντο πρὸς τὴν μάχην. Ἡρώδης δὲ, θυσίας κατὰ τὰ νομιζόμενα ποιήσας, καὶ μετὰ σπουδῆς ἀναλαβὼν αὐτοὺς ἦγεν ἐπὶ τοὺς Ἄραβας, διαβὰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν· [h] καὶ τῶν μὲν πολεμίων στρατοπεδεύεται πλησίον. ἐδόκει δ' αὐτῷ φρούριον ἐν μέσῳ κείμενον καταλαβεῖν. οὕτως γὰρ αὐτὸς μὲν ὠφεληθήσεσθαι, καὶ πρὸς τὸ θᾶττον συνάψαι τὴν μάχην, κἂν εἰ [i] παρέλκειν δέον, ἐρυμνὸν αὐτῷ πεπορισμένος τὸ στρατόπεδον. [k] τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν Ἀράβων προνοούντων, ἅμιλλα γίνεται περὶ τοῦ χωρίου. [l] καὶ πρῶτον μὲν ἐν ἀκροβολισμοῖς ἦσαν· [m] εἶτα δὲ καὶ πλείους, εἰς χεῖρας ἐρχόμενοι, παρ' ἀμφοτέρων ἔπιπτον, ἕως ἡττηθέντες οἱ τῶν Ἀράβων ἀπεχώρουν. τοῦτο εὐθὺς εἰς ἐλπίδας τοῖς Ἰουδαίοις οὐ μικρὸν ἐγεγόνει. καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν [n] ἐννοούμενος πάντα μᾶλλον ἢ πρὸς μάχην ἰέναι βουλόμενον, θρασύτερον ἐπεχείρησεν αὐτὸν τὸν χάρακα διασπᾶν, καὶ τοῦ στρατοπέδου [o] προσάγων [p] ἅπτεσθαι. τούτοις γὰρ ἐκβιασθέντες, [q] προήεσαν ἄτακτοι, καὶ προθυμίας ἢ τῆς εἰς τὸ νικᾶν ἐλπίδος οὐδοτιοῦν ἐσχηκότες. ὅμως δ' οὖν εἰς χεῖρας ἤεσαν, πλείους τε ὄντες καὶ διὰ τὸ κατεπεῖγον ἐπὶ τὸ τολμηρὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης στρατηγούμενοι· καὶ μάχη γίνεται καρτερὰ, πιπτόντων ἑκατέρωθεν οὐκ ὀλίγων. τέλος [r] δὲ τραπέντες οἱ Ἄραβες ἔφυγον. [s] ἦν δὲ τοσοῦτος φόνος ἐκκλινάντων, ὡς μὴ μόνον ὑπὸ τῶν πολεμίων θνήσκειν, ἀλλὰ σφίσιν αὐτοῖς παραιτίους γίνεσθαι τῶν κακῶν, ὑπό τε πλήθους καὶ φορᾶς ἀτάκτου συμπατουμένων, καὶ περιπιπτόντων τοῖς οἰκείοις ὅπλοις. πεντακισχίλιοι γοῦν αὐτῶν ἐγένοντο νεκροί· τὸ δ' ἄλλο πλῆθος ἔφθη μὲν εἰς τὸ χαράκωμα συμφυγεῖν. εἶχε δ' οὐκ ἐν βεβαίῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, ἀπορίᾳ τῶν ἐπιτηδείων, καὶ μᾶλλον ὕδατος. [t] οἱ δὲ Ἰουδαῖοι διώκοντες συνεισπεσεῖν

μὲν

d Παρέχειν τὸ γεγονὸς,] Παρέχει *Vat.* & *Coccejus.*

e Μετεβάλλετο.] *L. B.* μετεβάλετο.

f Ἐνεργεῖσθαι,] Ita *Vat.* & *Hen.* ἀνεργεῖσθαι perperam in *Editis Aliiſque.*

g Παρὰ πάντα καιρὸν] Ita *Vat.* περὶ πάντα καιρὸν in *cæteris.*

h Καὶ —— πλησίον.] Circa Philadelphiam ἁλωσ. lib. I. c. 19. §. 5. στρατοπεδευσάμενος δὲ περὶ Φιλαδέλφιαν, ἐγγὺς τῶν πολεμίων· SPANH.

i Παρέλκειν δέον,] Sic *Vat.* παρελθεῖν in *reliquis.*

k Τὸ δὲ αὐτὸ] Τοῦ δὲ αὐτοῦ *Busb.*

l Καὶ πρῶτον] Ita *Busb.* καὶ πρῶτον μὲν ἀκροβολισμοῖς *Vat.* καὶ πρῶτος μὲν ἀκροβολισμὸς in *Editis.*

m Εἶτα δὲ καὶ πλείους,] Εἶτα δὴ καὶ *Vat.* εἶτ' ἤδη καὶ in *Editis.* εἶτα καὶ *Busb.* unde mihi viſum eſt εἶτα δὲ reſcribere.

n Ἐννοούμενος] Καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἕτοιμον πάντα μ. in *Editis.* καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐννοούμενον πάντα μ. *Vat.* unde ipſi edidi, καὶ τὴν δ. αὐτῶν ἐννοούμενος π. id quidem ſenſu poſtulante. *L B.* ἐννοούμενον π. μ. ἢ π. μ. ἰ. βουλομένους. *Coccejus* legit αὐτὸς δ' ἐννοούμενος &c.

o Προσάγων] *L. B.* πρὸς ἀγῶνα.

p Ἅπτεσθαι. τούτοις] Videndum an nihil hîc deſit. SPANH.

q Προήεσαν ἄτακτοι,] Ita *Vat.* & *Epiphan.* προσήεσαν in *Editis Aliiſque.*

r Δὲ τραπέντες] Illud δὲ è *Codd. Vat.* & *Busb.* ut & mox καὶ ante σφίσιν ex eodem *Cod. Vat.*

s Ἦν δὲ τοσοῦτος] Ἦν δὲ φόνος ἐκκλινάντων πολὺς *Vat.* & *Busb.*

t Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι] Ita ex *Epiphanio*, qui vertit, *Judæi autem licet perſequerentur* &c. οἵ τε in *Græcis* omnibus.

Εἰς

μὲν οὐ κατίσχυσαν, περικαθεζόμενοι δὲ τὸν χάρακα, καὶ παρατηροῦντες [v] εἰσόδους τε τοὺς ἐπαρκοῦντας καὶ ἐξόδους φυγεῖν βουλομένους εἶργον.

ε΄. Ἐν τούτοις οὖν ὄντες οἱ Ἄραβες ἐπρεσβεύοντο [x] παρὰ τὸν Ἡρώδην, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὲρ διαλύσεως, ἔπειτα, τὸ γὰρ δίψος ἤπειγε, πᾶν ὁτιοῦν [y] ὑφίστασθαι, καὶ τυχεῖν εἰς τὸ παρὸν ἀδείας ἠξιωκότες. ὁ δὲ οὔτε πρέσβεις, οὔτε λύτρα τῶν ἡλωκότων, οὔτ᾽ ἄλλό τι μέτριον προσίετο, φιλονείκως ὢν ἐκδικῆσαι τὰς παρανομίας τὰς εἰς αὐτοὺς ἐξ ἐκείνων γεγενημένας. [z] καταναγκαζόμενοι οὖν τοῖς τε ἄλλοις, καὶ τῷ δίψει, προϊόντες αὐτοὺς ἐνεχείριζον ἄγειν καὶ δεῖν· καὶ πέντε μὲν ἡμέραις [a] τετρακισχίλιοι τὸ πλῆθος ἑάλωσαν. τῇ δὲ ἕκτῃ, πάντες οἱ λοιποὶ διέγνωσαν [b] ἐξιέναι πολέμου νόμῳ χωρήσαντες ἐπὶ τοὺς ἐναντίους ἐγχειρεῖν· εἰ καὶ δέοι τι πάσχειν αἱρούμενοι, καὶ μὴ διαφθείρεσθαι κατ᾽ ὀλίγους ἀδόξως. ταῦτα δὲ γνόντες, ἐξῆλθον μὲν τοῦ χαρακώματος, διήρκεσαν δ᾽ οὐδαμῶς τῇ μάχῃ, λαμπρῶς μὲν ἀγωνίσασθαι κεκακωμένοι καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τόπον οὐκ ἔχοντες, κέρδος δ᾽ εἰ θνήσκοιεν, τὴν συμφορὰν [c] τὸ ζῆν ποιούμενοι· καὶ πίπτουσιν αὐτῶν ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ [d] περὶ [e] ἑπτακισχιλίους. τοιαύτῃ δὲ πληγῇ χρησαμένων, φρονήματος μὲν ὅσον ἦν αὐτοῖς πρότερον ἀφῄρηντο· τεθαυμακότες δὲ ἐν ταῖς οἰκείαις συμφοραῖς τὴν Ἡρώδου στρατηγίαν, εἴς τε τὸ λοιπὸν εἶξαν, καὶ [f] προστάτην [g] ἀπέφηναν τοῦ ἔθνους. ὁ δὲ πλεῖστον ἐπὶ τοῖς [h] εὐημερήμασιν ἠξιωκὼς φρονεῖν, ἀνέστρεφεν εἰς τὴν οἰκείαν, μέγα προσειληφὼς ἀξίωμα, καὶ διὰ ταύτην τὴν ἀνδραγαθίαν.

quuti, cum una cum eis irrumpere nequivissent, vallum circumsident; &, custodiis adhibitis, opem ferentes aditu fugamque capessentes exitu prohibebant.

5. Quamobrem eò *angustiarum* redacti Arabes, legatos ad Herodem primum de compositione mittunt: deinde, utpote siti cogente, rogatum ut vel quacunque conditione liceat illis in præsens ab interitu securis esse. Sed ille nec legatos, nec pretium pro captivis, nec aliud quicquam æqui admittebat, cupiditate ulciscendi injurias quas ab illis acceperat. Itaque & aliis & siti coacti seipsos abducendos constringendosque *Judæis* dediderunt. Et quidem ex iis capti sunt quinque diebus homines quater mille numero. Sexto vero die reliquis omnibus visum est, facta more bellico eruptione cum hostibus congredi, & in quemvis eventum periclitari potius quam turpiter perire paulatim. Cum hæc statuissent, extra vallum prodierunt, sed prælium sustinere non potuerunt, præclare quidem dimicandi præ corporis animique debilitate locum non habentes, lucro vero mortem deputantes, vitamque pro calamitate ducentes: cecideruntque primo conflictu circiter septem millia. Cum autem hanc cladem accepissent: priorem quidem fiduciam omnem amiserunt, Herodis vero virtutem imperatoriam in suis calamitatibus mirati, & in posterum ei cesserunt, & pro gentis domino eum habuerunt. Qua felicitate ille multum elatus domum reversus est, cum magna existimatione ob rem fortiter gestam. IX.

Arabes legatos ad Herodem mittunt.

Magna Arabum clades.

ΚΕΦ. ϛ΄.

Ὡς Ἡρώδης, Ὑρκανὸν ἀποκτείνας, ἠπείγετο πρὸς Καίσαρα, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἔσχεν· ὥς τε Καίσαρα μετ᾽ οὐ πολὺ ἐν Πτολεμαΐδι πάσῃ τιμῇ ἐδέξατο.

ΤΑ μὲν οὖν ἄλλα [i] καλῶς εἶχεν αὐτῷ, δυσεπιχειρήτῳ κατὰ πάντα γεγενημένῳ· κίνδυνος δ᾽ ἐμπίπτει τὴν ὑπὲρ τῶν ὅλων κρίσιν ἐπάγων, Ἀντώνιον Καίσαρος ἐν τῇ κατ᾽ Ἄκτιον μάχῃ νενικηκότος. τότε γὰρ [k] ἀπέγνωστο αὐτῷ τε Ἡρώδῃ τὰ πράγματα, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὁμοίως ἐχθροῖς τε καὶ φίλοις. [l] οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς ἀτιμώρητον μένειν τοσαύτης αὐτῷ πρὸς Ἀντώνιον φιλίας γεγενημένης. ἦν μὲν οὖν, τοῖς μὲν φίλοις ἀπόγνωσις τῶν κατ᾽ αὐτὸν ἐλπίδων· ὅσοι δ᾽ [m] ἐχθρῶς εἶχον, ἐδόκουν μὲν ἐξ ἐμφανοῦς συνάχθεσθαι, πάθος δὲ λεληθὸς ἐφηδομένων εἶχον, ὡς ἀμείνονος τευξόμενοι τῆς μεταβολῆς. [n] αὐτός τε Ἡρώδης. τὸν Ὑρκανὸν ὁρῶν μόνον ἐπ᾽ ἀξιώματος βασιλικοῦ, συμφέρειν ᾤετο μηκέτ᾽ ἐμποδὼν ἐᾶν. εἰ μὲν περισωθείη καὶ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἀσφαλὲς ἡγούμενος, πρὸς τὸ μὴ τοῖς τοιούτοις [o] αὐτοῦ καιροῖς [p] ἐφορμᾶν ἄνδρα τυχεῖν τῆς βασιλείας ἀξιώτερον. εἰ δὲ καὶ πάσχοι τι διὰ Καίσαρος, φθόνῳ τὸν μόνον ἐπὶ τῆς βασιλείας γενησόμενον ἐπιθυμῶν ἐξελεῖν.

β΄. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ δι᾽ ἐννοίας ἔχοντος, ἐνεδόθη τι καὶ

CAP. VI.

Quomodo Herodes, cum Hyrcanum occidisset, properavit ad Cæsarem, & ab ipso regnum obtinuit: utque non multo post Cæsarem apud Ptolemaïdem honorifice admodum excepit.

AT enim dum cæteræ res suæ bene se haberent, utpote quod difficile esset ipsum ulla ex parte aggredi, in periculo erat ne omnia perderet, postquam Cæsar Antonium in pugna Actiaca vicisset. Tunc enim actum de se putavit & Herodes ipse, ejusque amici pariter ac inimici. nam haud verisimile erat ut ipse pœnas effugeret, cui cum Antonio tanta intercessit amicitia. Quo sane factum est, ut amici quidem de spe sua deciderent deque eo desperarent; quotquot vero ipsi inimici erant infestique condolentium vultum habitumque induebant, gaudio autem tacito gestiebant, quasi foret ut illis res in melius mutarentur: atque Herodes ipse, cum Hyrcanum solum videret in dignitate regia esse, suâ referre plurimum existimabat ut is è medio tolleretur: si quidem incolumis foret & è periculo evaderet, sibi provisum esse putans, ne in tali ejus fortuna impetum faceret *ad regnum occupandum* vir regno se dignior; sin vero quid gravius à Cæsare de ipso statuatur, præ invidia cupiens illum perimere, qui solus sibi in regnum successurus sit.

Pugna Actiaca.

Herodes, ad Cæsarem ire necesse habens, de Hyrcano interficiendo cogitat.

2. Quæ dum in animo versat *Herodes*, illi ei non-

Hyrcanus, suasu Alexandræ, ad Malchum se recipere decrevit.

v Εἰσόδους] Εἰσόδου & mox ἐξόδου *Vat.* (& *L. B.*) utraque lectio ferri potest.

x Παρὰ τὸν Ἡρώδην,] Πρὸς τὸν Ἡρώδην *Vat.*

y Ὑφίστασθαι,] Ita in *Editis Aliisque.* ὑφιστάμενοι *Busb.* & *Vat.*

z Καταναγκαζόμενοι] Καταναγκαζόμενοί τε τοῖς τε ἄλλοις *Busb.* & *Vat.*

a Τετρακισχίλιοι τὸ πλῆθος] Τετρακισχίλιοι οὕτως ἑάλωσαν *Busb.* (*L. B.*) & *Vat.*

b Ἐξιέναι] Ita cum *Busb.* ἐξεῖναι in *reliquis.*

c Τὸ ζῆν ποιούμενοι·] Levicula cum mutatione τὸ ζῆν edidi, cum antea esset τοῦ ζῆν. ἐν συμφορᾷ τὸ ζῆν *Vat.*

d Περὶ ἑπτακισχιλίους.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 19. §. 6. SPANH.

e Ἑπτακισχιλίους.] Ἑξακισχιλίους *Busb.*

f Προστάτην ἀπέφηναν τοῦ ἔθνους.] Conf. ἁλωσ. l. 1. c. 19. §. 6. SPANH.

g Ἀπέφηναν] Ἀπεφήναντο *Busb.* & *Vat.*

h Εὐημερήμασιν] Τὰς εὐημερίας infrà c. 7. §. 2. Callimach. Hymn. in Cerer. v. 136. Ἐν τ᾽ εὐημερίᾳ. SPANH.

i Καλῶς εἶχεν αὐτῷ,] Ἀσφαλῶς εἶχεν *Busb.*

k Ἀπέγνωστο αὐτῷ,] Ita *Vat. Hen.* (*L. B.*) & *Busb.* ἐπέγνωσται in *Editis.*

l Οὐ γὰρ ἦν] Sic in *iisdem MSS.* οὐ γὰρ εἶναι in *Editis.*

m Ἐχθρῶς] *L. B.* ἐχθρωδῶς.

n Αὐτός τε Ἡρώδης,] Ἡρώδης δὲ τ. *Busb.*

o Αὐτοῦ καιροῖς] Ita *Busb.* & *Zonar.* ἀξιολογώτερον in *cæteris.* Fuit cum mallem ut αὐτοῦ proponatur τῷ ἀξιώτερον quam voci καιροῖς.

p Ἐφορμᾶν] *L. B.* ἐφορμεῖν.

q E-

nonnullam ejus rei occasionem præbuerunt. Etenim Hyrcanus, quod miti esset ingenio, ne tunc *quidem* aut alio tempore negotiis se miscere volebat, nec novis rebus studebat, fortunæ concedens, ut quodcunque sors efferret illo contentus viveret. Verum Alexandra contentionem amabat, & mutationis spe impotenti abrepta, Hyrcanum patrem suum solicitabat, ne Herodis in domum suam scelera in perpetuum perferret, sed futuras spes, cum tuto liceret, anticipet; rogabatque ut de his ad Malchum Arabiam tenentem scriberet, utque illos acciperet & eò salvos perduceret: si enim post ipsorum discessum Herodi accideret, ut Cæsaris inimico accidere consentaneum esset, ipsos unos principatum recepturos, quà propter genus, quà propter plebis benevolentiam. Dum ista ipsi suadere niteretur, Hyrcanus ejus sermonibus non auscultabat: cum vero pertinacia muliebri ipsa uteretur; & nec die nec nocte cessaret, sed de istis continuo & de insidiis ipsis ab Herode structis verba faceret,

Per Dositheum ea de re literas mittit.

tandem ei persuadetur ut cuidam Dositheo literas daret, in quibus statuebatur ut Arabs ei mitteret equites, à quibus reciperetur & usque ad lacum Asphaltiten deduceretur, qui à finibus Hierosolymitanis abest trecentis stadiis. Dositheo autem propterea fidebat, quod ille tum ipsum tum Alexandram colebat, neque non minimas causas Herodem odio prosequendi habebat. nam & consanguineus erat Josephi ab Herode occisi, & eorum frater quos Antonius antea Tyri interfecerat. tamen istis non inductus erat, ut fidelem Hyrcano se ministrum præstaret: sed cum pluris fecerit quæ à rege

Dosithei perfidia.

sperarent quam quæ ab illo, literas Herodi tradidit. Atque ille laudata ejus benevolentia, ei hoc insuper officium injunxit, ut clausas signatasque literas Malcho redderet, literasque vicissim ab illo acciperet. nam sua maxime interesse, ut ejus quoque animum cognosceret. Cum autem ista libenter fecisset Dositheus, rescripsit Arabs, se Hyrcanum ejusque comites omnes, atque adeo quicunque ab eo starent Judæos *non gravatim* recipere, & homines missurum qui eos tuto perducerent, neque ulla in parte illius postulatis defuturum. Postquam autem has literas acceperat Herodes, Hyrcanum è vestigio accersit, & de factis inter eum & Mal-

Hyrcanus occiditur.

chum pactionibus interrogabat. Quod cum ille negasset, literas in concilio ostendit, & Hyrcanum *protinus* interfici jussit.

Alia de Hyrcano narratio.

3. Atque hæc ita scribimus, ut in Herodis regis commentariis habebantur. Inter alios vero non convenit ita se rem habuisse. Non enim ob hujusmodi quid Herodem, sed magis ex insidiis accusationem adversus Hyrcanum instituisse existimant, atque ita illum occidisse. nam sic scribunt. Quæsivisse in convivio quodam (nullam dando suspicionem) ab Hyrcano, ecquid literarum à Malcho accepisset: illumque literas in quibus ab illo salutaretur, accepisse confessum. atque Herodem rursus interrogasse, ecquod donum accepisset: cumque respondisset, nullum nisi quatuor jumenta ab eo missa quibus vectaretur, illud *regem* corruptelam & proditionem interpretatum, eum ad supplicium duci imperasse. Atqui nullius culpæ affinem

παρ' [q] ἐκείνων. ὁ μὲν γὰρ Ὑρκανὸς ἐπιεικείᾳ τρόπου, καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον, οὐκ ἠξίου πολυπραγμονεῖν, οὐδὲ νεωτέρων ἅπτεσθαι, συγχωρῶν τῇ τύχῃ, πᾶν τὸ δι' [r] ἐκείνην γινόμενον ἠγαπηκέναι. Φιλόνεικος δ' ἦν Ἀλεξάνδρα, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς μεταβολῆς ἀκρατῶς φέρουσα, λόγους ἐποιεῖτο πρὸς τὸν πατέρα, μὴ μέχρι παντὸς ἀναμεῖναι τὴν Ἡρώδου παρανομίαν εἰς τὸν [s] αὐτοῦ οἶκον, [t] ἀλλὰ προλαβεῖν ἀσφαλείᾳ τὰς αὖθις ἐλπίδας, ἠξίου τε περὶ τούτων Μάλχῳ γράφειν τῷ τὴν [v] Ἀραβίαν ἔχοντι, δέξασθαί τε αὐτοὺς, καὶ δι' ἀσφαλείας ἄγειν. ὑπεξελθόντων γὰρ εἰ τὰ [x] περὶ Ἡρώδου οὕτως χωρήσειεν, ὡς εἰκὸς ἐν ἔχθρᾳ Καίσαρος, αὐτοὺς ἔσεσθαι τοὺς τὴν ἀρχὴν ἀπολαμβάνοντας μόνους, καὶ διὰ τὸ γένος καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τῶν ὄχλων. ταῦτα πειθούσης, ὁ μὲν Ὑρκανὸς ἀπωθεῖτο τοὺς λόγους· φιλόνεικον δέ τι καὶ γυναικεῖον αὐτῆς πεπονθυίας, καὶ μήτε νύκτα μήθ' ἡμέραν ἀπολειπομένης, ἀλλ' ἀεὶ περὶ τούτων καὶ τῆς Ἡρώδου πρὸς αὐτοὺς ἐπιβουλῆς διαλεγομένης, ἀνεπείσθη τέλος ἐπιστολὴν δοῦναι [y] Δοσιθέῳ τινὶ τῶν περὶ αὐτὸν φίλων, ἐν ᾗ συντέτακτο πέμψειν αὐτῷ τὸν Ἄραβα τοὺς ἀναληψομένους καὶ παραπέμψοντας ἱππέας ἐπὶ τὴν Ἀσφαλτῖτιν λίμνην· αὕτη δ' ἀπέχει τῶν Ἱεροσολυμιτῶν [z] ὅρων, σταδίους τριακοσίους. ἐπίστευε δὲ τῷ Δοσιθέῳ θεραπεύοντος αὐτοῦ καὶ αὐτὸν καὶ τὴν Ἀλεξάνδραν, καὶ τῆς πρὸς Ἡρώδην [a] δυσνοίας οὐ μικρὰς αἰτίας ἔχοντος. Ἰωσήπου τε γὰρ ὃν ἐκεῖνος ἀνῃρήκει συγγενὴς ἦν, καὶ τῶν ἐν Τύρῳ φονευθέντων ὑπ' Ἀντωνίου πρότερον ἀδελφός. οὐ μὴν [b] ἐπήγαγε ταῦτα τὸν Δοσίθεον Ὑρκανῷ πιστὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν γενέσθαι· προτιμήσας δὲ τῆς ἐκείνου τὰς ἐκ τοῦ βασιλεύοντος ἐλπίδας, ἐπιδίδωσιν Ἡρώδῃ τὴν ἐπιστολήν. ὁ δὲ τῆς εὐνοίας ἀποδεξάμενος, ἔτι καὶ τοῦτο [c] προσυπουργῆσαι παρεκελεύετο, πτύξαντα τὴν ἐπιστολὴν καὶ κατασημηνάμενον ἀποδοῦναι τῷ Μάλχῳ, καὶ τὰ παρ' ἐκείνου γράμματα λαβεῖν. οὐ γὰρ μικρὸν τὸ διάφορον, καὶ τὴν ἐκείνου γνώμην αὐτὸν εἰδέναι. ταῦτα δὲ τοῦ Δοσιθέου προθύμως ὑπουργήσαντος, ὁ μὲν Ἄραψ [d] ἀντεπέστελλεν αὐτόν τε Ὑρκανὸν δέχεσθαι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας, [e] ἢ καὶ Ἰουδαίων ὅσοι τὰ ἐκείνου φρονοῦσι, δύναμίν τε [f] πέμψειν τὴν μετ' ἀσφαλείας αὐτοὺς κομιοῦσαν, καὶ πρὸς μηδὲν ἐνδεήσειν ὧν ἠξίου. ὡς δὲ καὶ ταύτην Ἡρώδης ἐδέξατο τὴν ἐπιστολὴν [g] εὐθὺς μεταπέμπεται τὸν Ὑρκανὸν, καὶ περὶ τῶν γενομένων αὐτῷ συνθηκῶν πρὸς τὸν Μάλχον ἀνέκρινεν. [h] ἀρνησαμένου δὲ, τὰς ἐπιστολὰς δείξας τῷ συνεδρίῳ [i] διεχειρίσατο τὸν ἄνδρα.

γ'. Ταῦτα δὲ γράφομεν ἡμεῖς ὡς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῖς τοῦ βασιλέως Ἡρώδου περιείχετο. τοῖς δ' ἄλλοις οὐ κατὰ ταῦτα συμφωνεῖ. τὸν γὰρ Ἡρώδην οὐκ ἐπὶ τούτοις δοκοῦσιν, ἀλλ' [k] ἐξ ἐπιβουλῆς μᾶλλον Ὑρκανῷ τὴν αἰτίαν [l] ἐπαγαγόντα, κατὰ τὸν [m] αὐτὸν τρόπον ἀποκτεῖναι. γράφουσι γὰρ οὕτως. ἐν συμποσίῳ τινὶ μηδὲν ὑποψίας [n] ἐνδιδόντα, λόγον Ὑρκανῷ προσφέρειν, εἴ τινας ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ Μάλχου λάβοι· καὶ τὸν μὲν ὁμολογῆσαι προσαγορευτικὰ γράμματα κεκομίσθαι. τὸν δ' εἰ καί τινα δωρεὰν εἰληφὼς εἴη, πάλιν ἐπερέσθαι· τοῦ δὲ, μηδὲν πλέον ἢ κτηνῶν ἀναβατικῶν τέσσαρα πέμψαντος αὐτῷ λαβεῖν, εἰς αἰτίαν τὸ τοιοῦτον ἐπαναφέροντα δωροδοκίας καὶ προδοσίας, [o] ἀπαγαγεῖν προστάξαι τὸν ἄνδρα. τεκμή-

q Ἐκείνων.] Ἐκείνου *Busb.*

r Ἐκείνην γινόμενον ἠγαπηκέναι.] Ἐκείνης γενόμενον *Hen.* (*L. B.*) & *Vat.*

s Αὐτοῦ οἶκον] Αὐτῶν *Busb.* αὐτὸν *Hen.* & *Vat.*

t Ἀλλὰ προλαβεῖν] Ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀσφαλείᾳ τὰς αὖθις ἐλπίδας δέξασθαί τε αὐτὸν καὶ δι' ἀσφαλείας ἄγειν ἠξίου περὶ τ. *Vat.*

v Ἀραβίαν] *L. B.* Ἀραβιαρχίαν.

x Περὶ Ἡρώδου] Περὶ Ἡρώδην *Hen.* & *Vat.*

y Δοσιθέῳ τινὶ] Δωσιθέῳ *Hen.*

z Ὅρων,] Ὀρῶν *Hen.* (*L. B.*) & *Busb.*

a Δυσνοίας οὐ μικρὰς αἰτίας ἔχοντος.] Δυσνοίας οὐ μικρᾶς *Busb.* & *Hen.*

b Ἐπήγαγε ταῦτα] Ita cum *Busb.* & *Hen.* ἀπήγαγε in *Editis Aliisque.*

c Προσυπουργῆσαι παρεκελεύετο,] Προσυπουργήσειν *Busb.* & *Vat.*

d Ἀντεπέστελλεν αὐτὸν] Ἀντεπέστειλεν *Hen.* & *Zonar.*

e Ἢ καὶ Ἰουδαίων] Vocula ἢ abest *Hen.*

f Πέμψειν τὴν] Πέμπειν *Hen.* quod sane mallem, nisi è mox præc. cum *Zonara* δεξάσθαι legatur.

g Εὐθὺς μεταπέμπεται] Illud εὐθὺς è Codd. *Busb. Hen.* & *Epiphan.*

h Ἀρνησαμένου ——— ἄνδρα.] Conf. infr. c. 7. §. 4. SPANH.

i Διεχειρίσατο τὸν ἄνδρα.] Διεχρήσατο *Hen.*

k Ἐξ ἐπιβουλῆς] Ita *Vat.* & *Hen.* ἐξ deest *cæteris.*

l Ἐπαγαγόντα,] Ἐπάγοντα *Busb.* & *Vat.*

m Αὐτὸν τρόπον ἀποκτεῖναι.] Αὐτοῦ *Vat.*

n Ἐνδιδόντα,] *L. B.* ἐνδόντα.

o Ἀπαγαγεῖν] Ἀπάγχειν solus *Hen.* & *Lugd. Bat.*

p Α-

πεπιμέληται δὲ τοῦ μηδὲν [p] ἁμαρτόντα τοιούτῳ τέλει περιπεσεῖν, καταλογίζονται τὴν ἐπιείκειαν τοῦ τρόπου, καὶ τὸ μηδ᾽ ἐν νεότητι θράσους ἢ προπετείας ἐπίδειξιν [q] πεποιῆσθαι, μηδ᾽ ὅτε τὴν βασιλείαν αὐτὸς εἶχεν, ἀλλὰ κἀν ταύτῃ τὰ πλεῖστα τῆς κατὰ τὴν διοίκησιν Αντιπάτρῳ παρακεχωρηκέναι. [r] τότε δὲ πλείω μὲν ἢ ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἐτύγχανεν ἔτη, κρατοῦντα δὲ μετὰ πάσης ἀσφαλείας τὸν Ηρώδην [s] ἠπίστατο, διαβεβήκει δὲ καὶ τὸν Εὐφράτην, τοὺς ἐν τῷ πέραν τιμῶντας αὐτὸν καταλιπὼν, [t] ὅλως ἐπ᾽ [v] ἐκείνῳ τε γενησόμενος· ἐγχειρεῖν [x] τι καὶ καινοτέρων ἅπτεσθαι πάντων ἀπιθανώτατον, καὶ οὐ πρὸς τῆς ἐκείνου φύσεως, [y] ἀλλὰ ταῦτα σκῆψιν Ηρώδου γενέσθαι.

δ΄. [z] Τοῦτο μὲν τὸ τέλος Υρκανῷ συνέπεσε τοῦ βίου, ποικίλαις καὶ πολυτρόποις χρησαμένῳ τῶν ἐν τῷ ζῆν τύχαις. εὐθὺς μὲν [a] γὰρ ἐν ἀρχῇ βασιλευούσης [b] αὐτοῦ τῆς μητρὸς Αλεξάνδρας, ἀρχιερεὺς καταστὰς τοῦ Ιουδαίων ἔθνους, ἔτεσιν ἐννέα τὴν τιμὴν κατέσχε· παραλαβὼν δὲ τὴν βασιλείαν ἀποθανούσης τῆς μητρὸς αὐτῷ, καὶ ταύτην κατασχὼν [c] τρεῖς μῆνας, ἐκπίπτει μὲν ὑπὸ Αριστοβούλου τοῦ ἀδελφοῦ· κατάγεται δ᾽ αὖθις ὑπὸ Πομπηΐου, καὶ πάσας τὰς τιμὰς ἀπολαβὼν, [d] ἔτη τεσσαράκοντα διετέλεσεν ἐν αὐταῖς. ἀφαιρεθεὶς δὲ τὸ δεύτερον ὑπ᾽ Αντιγόνου, καὶ λωβηθεὶς τὸ σῶμα, παρὰ Πάρθοις αἰχμάλωτος ἐγένετο. κἀκεῖθεν εἰς τὴν [e] οἰκίαν ἐπανῆκε χρόνῳ, διὰ τὰς ἐξ Ηρώδου [f] προτεινομένας ἐλπίδας· ὧν οὐδὲν αὐτῷ κατὰ προσδοκίαν ἀπήντα, πολυπαθείᾳ βίου χρησαμένῳ. [g] τὸ δυσχερέστατον δὲ, ὡς προειρήκαμεν, ἐν γήρᾳ [h] τέλους οὐκ ἀξίου τυχεῖν. δοκεῖ γὰρ ἐπιεικὴς καὶ μέτριος ἐν πᾶσι γενέσθαι καὶ τὰ πλεῖστα τῆς ἀρχῆς ὑπὸ διοικηταῖς ἄγειν, οὐ πολυπράγμων, οὐδὲ δεινὸς ὢν βασιλείας ἐπιστατεῖν· Αντιπάτρῳ τε καὶ Ηρώδῃ μέχρι τοῦδε προελθεῖν ἐγένετο διὰ τὴν ἐπιείκειαν τὴν ἐκείνου, καὶ τὸ πέρας οὔτε δίκαιον οὔτε εὐσεβὲς ἐξ αὐτῶν εὕρατο [i] τοιούτου τέλους.

ε΄. Ο δὲ Ηρώδης, ὡς καὶ τὸν Υρκανὸν ἐκποδὼν ἐποιήσατο, σπεύδων πρὸς Καίσαρα, καὶ μηδὲν ἐλπίσαι περὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων δυνάμενος χρηστὸν ἐκ τῆς γενομένης αὐτῷ πρὸς Αντώνιον φιλίας, ὕποπτον μὲν εἶχε τὴν Αλεξάνδραν, μὴ τῷ καιρῷ συνεπιθεμένη [k] τὸ πλῆθος ἀποστήσῃ καὶ στασιάσῃ τὰ περὶ τὴν βασιλείαν πράγματα. παρετίθετο δὲ πάντα Φερώρᾳ τἀδελφῷ, καὶ τὴν μητέρα Κύπρον καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν γενεὰν ἅπασαν ἐν Μασάδοις κατεστήσατο· παρακελευσάμενος, εἴ τι [l] περὶ αὐτοῦ ἀκούσει δυσχερὲς, ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων. Μαριάμμην δὲ τὴν αὐτοῦ γυναῖκα· δυνατὸν γὰρ οὐκ ἦν ἐν διαφορᾷ τῇ πρὸς τὴν ἀδελφὴν [m] καὶ μητέρα τὴν ἐκείνου δίαιταν τὴν αὐτὴν ἔχειν· [n] ἐν Αλεξανδρείῳ σὺν Αλεξάνδρᾳ τῇ μητρὶ κατεστήσατο, Ιώσηπον τὸν ταμίαν καὶ τὸν Ιτουραῖον Σόεμον [o] ἐπ᾽ αὐτῷ καταλιπὼν, πιστοτάτους μὲν ἐξ ἀρχῆς γενομένους αὐτῷ, τότε δὲ προφάσει τιμῆς φρουρεῖν ἀπολειφθέντας τὰς γυναῖκας. ἦν δὲ κἀκείνοις ἐντολὴ, μαθόντας τι περὶ αὐτοῦ δυσχερὲς ἐξ αὐτῆς ἀμφοτέρας [p] διαχειρίσασθαι, τήν τε βασιλείαν εἰς δύνα-

hujusmodi exitum habuisse, in argumenta afferunt, quod natura fuerit mitissimus, ut cum juvenis esset nihil audaciæ aut temeritatis præ se tulerit, ac ne tum quidem cum regno potiretur, sed in eo pleraque omnia administranda Antipatro permiserit. Accedit quod tunc quidem ætatis annum octogesimum excesserit, noveritque res regni Herodi omnino in tuto esse, quin & Euphratem transierat, relictis qui trans amnem eum in summo honore habuerant, atque semet ejus potestati subjecturus: adeoque maxime omnium incredibile esse, & ejus ab ingenio alienum ut aliquid moliretur, novisque rebus studeret; potiusque ista ab Herode conficta videri.

4. Hyrcano quidem contigit ut hoc modo vitam finiret, diversas dum viveret & multiplices calamitates expertus. Nam, statim quidem ut mater ejus Alexandra regnare cœpit, pontifex Judæorum gentis factus per novem annos eum honorem obtinuit: matreque defuncta cum imperium suscepisset, illudque tribus mensibus tenuisset, eo excidit à fratre Aristobulo ejectus. restituitur autem à Pompejo, receptisque omnibus honoribus, annos quadraginta in iis permansit: iterumque illis ab Antigono privatus, & corporis mutilationem passus, in captivitate apud Parthos degebat. atque inde aliquanto post tempore domum reversus est, spe inductus quam ei fecerat Herodes: nihil tamen eorum quæ speraverat feliciter ei cecidit, multis vitæ incommodis conflictato. quodque gravissimum est, ut modo diximus, in *summa* senectute exitum indignum habuit. Nam mitis fuisse videtur & moderatus in omnibus, imperiumque maxima ex parte per alios administrabat, à negotiis aversus, regnandique artium imperitus: fiebatque ut Antipater & Herodes, quod is tanta fuerit lenitate, eo usque processerint; atque ad extremum coactus est ab illis contra jus ac fas hujusmodi mortem oppetere.

Varia Hyrcani fortuna.

5. Cæterum Herodes, Hyrcano sublato, ad Cæsarem properans, nihilque boni habens quod de rebus suis speraret propter suam cum Antonio amicitiam, Alexandram quidem suspicabatur, ne per occasionem populum ad rebellionem pelliceret, & in regni rebus seditionem suscitaret. Itaque omnia Pheroræ fratri suo mandat, & Cyprum matrem & sororem & liberos omnes apud Masada collocat: dato *fratri* in mandatis, ut si quid durius sibi accidisse fando audiverit, negotia tueretur. Mariamnen vero uxorem (nam fieri non poterat, ut, dum adeo à sorore & matre ipsius *regis* dissideret, una cum illis degeret) in Alexandrio cum Alexandra ejus matre collocavit, relictis, qui eas curarent & attenderent, Josepho quæstore & Soëmo Ituræo, viris ab initio quidem ei fidissimis, tunc vero honoris specie ad mulieres custodiendas adhibitis. Verum & illis præceptum erat, ut si quid *mali* gravioris de ipso intellexissent, statim ambas necarent, regnumque suis filiis una cum fratre

Herodis ad Augustum properantis mandata de Mariamne uxore.

p Αμαρτόντα τοιούτῳ] Ita *Busb.* & *Hen.* ἁμαρτῶντα in *reliquis.*
q Πεποιεῖσθαι,] Πεποιῆσθαι *Hen.*
r Τότε ——— γεγονὼς] Τότε δὲ ἑνὸς πλείω ἢ ὀγδοήκοντα *Hen.* & *Busb.* tamen non ita *Epiphan.* HUDS. Ογδοήκοντα περὶ ἑνὶ seu LXXXI. annos Hyrcano tribuit Zonaras p. 231. D. SPANH.
s Ηπίστατο,] Sic *Hen.* & *Busb.* ἐπίστατο in *Editis.*
t Ολως] *L. B.* ὡς ὅλος.
v Εκείνῳ τε γενησόμενος·] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἐκεῖνον *Bas.* ἐκείνων *Gen. Aliique.*
x Τι] *L. B.* οὖν τι.
y Αλλὰ ταῦτα] Διὰ ταῦτα καὶ πλείω ἕτερα σκῆψιν Ηρώδου τὰ κατὰ Υρκανὸν ἐκείνου γενέσθαι *Busb.*
z Τοῦτο ——— βίου,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 22. §. 1. SPANH.
a Γὰρ ἐν ἀρχῇ βασιλευούσης] Illud γὰρ è *Cod.* (*Lugd. Bat.* quoque) *Hen.*
b Αὐτοῦ τῆς μητρὸς Αλεξάνδρας,] Ita *Bas.* in *plerisque aliis* αὐτῷ.
c Τρεῖς μῆνας,] Τρεῖς ἐνιαυτοὺς vel τρία ἔτη forsan scribendum, ut monuit *Usserius* in *Annalibus* V. T. p. 229. *Edit. Lond.*
d Ετη τεσσαράκοντα] Ετη κγ΄. pro ἔτη μ΄. rescribi debere censet *Scaliger* in *Animadversionibus Eusebianis*, p. 118.
e Οἰκίαν ἐπανῆκε χρόνῳ,] *Al.* οἰκείαν. atque ita *Coccejus. L. B.* οἰκείας.
f Προτεινομένας ἐλπίδας·] Προτεινομένας *Hen.*
g Τὸ δυσχερέστατον δὲ,] Ita *Gall.* antea erat τῷ δυσχερέστατον.
h Τέλους οὐκ ἀξίου τυχεῖν.] Τέλους οὐκ ἀξίου τούτου τυχεῖν *Hen.* & *Lugd. Bat.*
i Τοιούτου τέλους.] Mallem τοιοῦτο τέλος.
k Τὸ πλῆθος ἀποστήσῃ] Τὸ, τε πλῆθος *Hen.*
l Περὶ αὐτοῦ ἀκούσει δυσχερὲς,] Περὶ αὐτὸν *Hen.* & *Busb.* dein ἀκούσειε *Hen. Busb.* & *Vat.*
m Καὶ μητέρα τὴν ἐκείνου] Καὶ τὴν μητέρα ἐκείνου *Hen.* & *Vat.*
n Εν Αλεξανδρείῳ ——— διατηρεῖν.] Eadem *Zonaras*, & iisdem verbis. p. 279. A. SPANH.
o Επ᾽ αὐτῷ καταλιπὼν,] Ita *Hen.* & *Busb.* ἐπ᾽ αὐτὸν *Vat.* ἐπ᾽ αὐτῷ in *Editis Aliisque.*
p Διαχειρίσασθαι,] Μεταχειρίσασθαι *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

tre pro viribus conservarent.

X. *Herodes, cum in Cæsaris conspectum venisset, diadema deponit.*

6. His imperatis, Rhodum magnis itineribus contendit ad Cæsarem. atque ubi in urbem pervenit, diadema deposuit, cætero apparatu ne minimum quidem mutato. Postquam vero in ejus congressum colloquiumque venisset, multo magis animi sui magnitudinem ostendit, neque ad supplicationes (ut par erat in hujusmodi rebus) versus, neque preces ullas adhibens, ut errati veniam impetraret; sed impune factorum rationem reddens.

Magna cum fiducia Cæsarem alloquitur.

Nam Cæsari dicebat, "& amicitiam sibi maximam "cum Antonio fuisse, seque omnia pro virili præ"stitisse, ut summa rerum penes illum esset, armis "tamen eum non adjuvisse, quod tum bello Ara"bico distineretur, sed tantum ei pecuniam fru"mentumque suppeditasse. nec tamen se hac in "parte officio suo satisfecisse. Qui enim se *alicui* "amicum esse profitetur, sibique conscius est il"lum de se bene meruisse, debet ad vitam non mi"nus ac opes profundendam omne cum eo discri"men adire. ex quibus licet ipse minus quam "oportebat ei reddiderit; hoc tamen se præclare "fecisse sibi persuasissimum esse, quod eum pugna "Actiaca victum non deseruerit; neque fortuna "jam plane mutata, ad spes novas se transtulerit, "sed quamvis pro auxiliatore satis idoneo sese non "gesserit, consiliarium tamen Antonio optimum "semet probaverit, ut qui unicam salutis viam ra"tionemque sibi omnia salva conservandi ei osten"derit, nempe ut Cleopatram interficeret: ipsa "enim perempta sibi rerum potiundi spem subes"se, atque illi facilius esse gratiam à te inire quam "inimicitias tecum habere. Quæ cum ille nulla"tenus secum reputasset, temerarium consilium "meo prætulit, quod sibi in damnum tibi in com"modum cessit. Nunc igitur si Antonio subiratus "me *hoc crimine* condemnaveris, quod huic adeo "studuerim, confitentem habes reum, neque me "pigebit coram dicere, quanto illum amore pro"sequutus sim. Sin vero, commutata persona, re"quiras qui vir sim erga beneficos, qualisque ami"cus, licebit tibi ex præteritis edocto nos *optime* "cognoscere. Mutato enim nomine, erit nihilo"minus ut amicitiæ nostræ firmitudinem alteri "approbemus.

Herodes ab Augusto Cæsare regnum obtinet.

7. Cum ista diceret, & quo esset animo ingenuo ei ostenderet, non mediocriter Cæsarem allexit, virum generosum & magnificum; ita ut illa ex quibus accusatio institueretur benevolentiam ei conciliaverint. Et tunc ei diadema rursus imposuit, eumque monuit ut sibi non minus amicus esset quam ante fuisset Antonio, atque ei maximos honores habuit, addens Quintum Didium ad se scripsisse, Herodem omni studio sibi opem tulisse in negotio gladiatorum. Cum tam benigne exceptus esset, atque ex insperato videret regnum rursus ab integro sibi magis confirmatum, tam dona-

μιν τοῖς παισὶν αὐτοῦ σὺν [q] τἀδελφῷ Φερώρᾳ διατηρεῖν.

ϛʹ. [r] Ταῦτα ἐντειλάμενος, εἰς Ῥόδον ἠπείγετο Καίσαρι συντυχεῖν. κἀπειδὴ κατέπλευσεν εἰς τὴν [s] πόλιν, ἀφῄρητο μὲν τὸ διάδημα, τὸ δ' ἄλλο περὶ αὐτὸν ἀξίωμα [t] οὐδὲν ὑφεικώς. ὅτε δὲ καὶ κοινωνῆσαι λόγου κατὰ τὴν συντυχίαν ἠξιώθη, πολὺ μᾶλλον ἐνέφηνε τὸ μεγαλεῖον τοῦ κατ' αὐτὸν φρονήματος, οὔτ' εἰς ἱκεσίας ὡς εἰκὸς ἐπὶ τοιούτοις τραπόμενος, οὔτε δέησίν τινα προτείνων, ὡς ἐφ' [v] ἁμαρτήμασιν, ἀποδοὺς δὲ τὸν λογισμὸν τῶν πεπραγμένων [x] ἀνυποτιμήτως. [y] ἔλεγε γὰρ τῷ Καίσαρι, "καὶ φιλίαν "αὐτῷ μεγίστην γενέσθαι πρὸς Ἀντώνιον, καὶ πάντα πρᾶξαι "[z] κατὰ τὴν δύναμιν, ὡς ἐπ' ἐκείνου γενήσεσθαι τὰ πράγμα"τα· στρατείας μὲν οὐ κοινωνήσας κατὰ περιολκὰς τῶν Ἀρά"βων, πέμψας δὲ καὶ χρήματα καὶ σῖτον ἐκείνῳ. καὶ ταῦτ' "εἶναι μετριώτερα τῶν ἐπιβαλλόντων αὐτῷ γενέσθαι. τὸν γὰρ ὁ"μολογοῦντα μὲν εἶναι φίλον, εὐεργέτην δ' ἐκεῖνον ἐ"πιστάμενον, παντὶ μέρει καὶ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ πε"ριουσίας συγκινδυνεύειν δέον, ὧν αὐτὸς ἔλαττον ἢ κα"λῶς εἶχεν ἀναστραφεὶς, ἀλλ' ἐκεῖνό γε συνειδέναι κα"λῶς ἑαυτῷ πεποιηκότι, τὸ μηδ' ἡττηθέντα τὴν ἐν Ἀκτίῳ "μάχην καταλιπεῖν, μηδὲ συμμεταβῆναι ταῖς ἐλπίσι φα"νερῶς ἤδη [a] μεταβαινούσης τῆς τύχης, φυλάξαι δ' αὑ"τὸν εἰ καὶ μὴ συναγωνιστὴν ἀξιόχρεων, ἀλλὰ [b] σύμ"βουλόν τε ἀξιώτατον Ἀντωνίου, τὴν μίαν αἰτίαν τοῦ καὶ "σώζεσθαι, καὶ μὴ τῶν πραγμάτων ἐκπεσεῖν, [c] ὑπο"δεικνύντα Κλεοπάτραν ἐπανελέσθαι· [d] προαναιρημένης "γὰρ ἐκείνης, αὐτῷ τε τῶν πραγμάτων ἄρχειν ὑπεῖναι, "καὶ τὰς πρὸς σὲ συμβάσεις ῥᾷον εὑρίσκεσθαι τῆς ἔχθρας. "ὧν οὐδὲν ἐκεῖνος ἐννοηθεὶς, ἀλυσιτελῶς μὲν αὐτῷ, "συμφερόντως δὲ σοὶ προετίμησε τὴν ἀβουλίαν. νῦν οὖν "εἰ μὲν τῇ πρὸς Ἀντώνιον ὀργῇ κρίνεις καὶ τὴν ἐμὴν "προθυμίαν, οὐκ ἂν εἴη μοι τῶν πεπραγμένων ἄρνησις, "οὐδ' ἀπαξιώσω τὴν ἐμαυτοῦ πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν ἐκ "τοῦ φανεροῦ λέγειν. εἰ δὲ τὸ πρόσωπον ἀνελὼν, τίς "εἰμὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας, καὶ ποῖος φίλος ἐξετά"ζοις, [e] ἔσται σοι πείρᾳ τῶν ἤδη γεγενημένων ἡμᾶς εἰδέ"ναι. τοῦ γὰρ ὀνόματος ὑπαλλαγέντος, οὐδὲν ἔλατ"τον αὐτὸ τὸ τῆς φιλίας βέβαιον ἐν ἡμῖν εὐδοκιμεῖν δυ"νήσεται.

ζʹ. Τοιαῦτα λέγων, καὶ [f] παρ' αὐτῷ ἐμφαίνων τὸ τῆς ψυχῆς ἐλεύθερον, οὐ μετρίως ἐπεσπάσατο τὸν Καίσαρα, φιλότιμον ὄντα καὶ λαμπρόν· ὥστε αὐτῷ τὰς τῶν ἐγκλημάτων αἰτίας σύστασιν ἤδη τῆς πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίας πραγματεύεσθαι. καὶ τότε [g] διάδημα πάλιν ἀποκαθίστησιν αὐτῷ, καὶ, προτρεψάμενος μηδὲν ἐλάττω περὶ αὐτὸν ἢ πρότερον ἦν περὶ τὸν Ἀντώνιον φαίνεσθαι, διὰ πάσης ἦγε τιμῆς. προσθεὶς ὅτι [h] Κύιντος Δίδιος γράψειεν, [i] ἁπάσῃ προθυμίᾳ τὰ πρὸς τοὺς [k] μονομάχους αὐτῷ συλλαβέσθαι τὸν Ἡρώδην. τοσαύτης ἀποδοχῆς [l] ἀξιώμενος, καὶ παρ' ἐλπίδας ὁρῶν αὐτῷ πάλιν ἐξ

q Τἀδελφῷ Φερώρᾳ διατηρεῖν.] Conf. infr. lib. 18. c. 1. §. 2. SPANH.

r Ταῦτα ἐντειλάμενος,] Ταύτας δοὺς τὰς ἐντολὰς αὐτὸς εἰς Ῥόδον *Busb.* & *Hen.* atque ita forsan *Epiphan.*

s Πόλιν,] Πόλις de Roma *Zonaras* p. 239. εἰς Ῥόδον ἐπείγετο πρὸς τὸν Καίσαρα· Καταπλεύσας δὲ &c. nempe εἰς τὴν πόλιν, & quod malè ibi expressit Zonaræ Interpres. SPANH.

t Οὐδὲν ὑφεικώς.] Οὐδὲν ὑφῆκεν, ἀλλ' ὅτε καὶ καινολογῆσαι λόγου *Busb.*

v Ἁμαρτήμασιν,] Ἡμαρτημένοις *Busb.* & *Hen.*

x Ἀνυποτιμήτως.] Forte ἀνεπιτιμήτως. COCC.

y Ἔλεγε —— γενέσθαι] Herodis Oratio ad Cæsarem ἁλωσ. lib. 1. c. 20. § 1. & seq. SPANH.

z Κατὰ τὴν δύναμιν, ὡς ἐπ' ἐκείνου] Κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν *Hen.* ut & *Vat.* qui (cum *Lugd. Bat.*) mox habet ἐπ' ἐκείνῳ.

a Μεταβαινούσης τῆς τύχης,] Μεταβαινούσης καὶ τῆς τύχης *Vat.*

b Σύμβουλόν τε ἀξιώτατον Ἀντωνίου,] Σύμβουλόν γε δεξιώτατον *Vat.*

c Ὑποδεικνύντα Κλεοπάτραν] Ita cum *Cod. Vat.* ὑποδεικνύντα Κλ. ὑπαναλέσθαι *Baʃ.* & *Hen.* προδεικνύντα Κλ. ὑπαναλέσθαι *Gen.* HUDS. Eadem ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 1. SPANH.

d Προαναιρημένης γὰρ ἐκείνης,] Πρὸς ἀνῃρημένης in *Editis.* προῃρημένης *Vat.* Levicula cum mutatione legendum censui προανῃρημένης. id quod me monuit Cl. *Lowthius.*

e Ἔσται σοι πείρᾳ] Ἐνέσται σοι *Vat.*

f Παρ' αὐτῷ ἐμφαίνων] Ἐν ἅπασι *Busb.* παρὰ πᾶσι *Vat.* & *Lugd. Bat.*

g Διάδημα πάλιν ἀποκαθίστησιν αὐτῷ,] Conf. sup. lib. 14. c. 14. §. 5. SPANH.

h Κύιντος Δίδιος] Ita & hîc loci & libro 1. *de Bello Jud.* rescripsi ex *Dione* p. 447. cum assensu virorum Clarissimorum, *Casauboni*, *Usserii*, *Pagi*, invito tamen *Montacutio*, qui (in *Exercitationibus*, p. 347.) utroque in loco Βεντίδιος malit. Antea editum erat Καπίδιος, pro quo Ταΐδιος vel Ταΐδος in *MSS.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 2. SPANH.

i Ἁπάσῃ προθυμίᾳ] Ἐν ἁπάσῃ προθυμίᾳ *Vat.*

k Μονομάχους] Μονομάχους pro μονάρχας (*L. B.* μονάρχους) substitui ex libro 1. *de Bello Jud.* atque ita plane legendum esse monuerunt Viri jam laudati, *Casaubonus* adv. *Baronium*, p. 135. *Edit. Lond.* *Usserius* in *Annalibus* V. T. p. 477. *Edit. Lond.* & *Pagi* in *Apparatu* ad *Baronium*, p. 24. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 2. SPANH.

l Ἀξιώμενος] Ἠξιωμένος *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Hen.* & *Vat.*

m Ἐν

ἐξ ὑπαρχῆς βεβαιοτέραν τὴν βασιλείαν, δόσει Καίσαρος, καὶ δόγματι Ῥωμαίων, ὅπερ ἐκεῖνος αὐτῷ πρὸς τὸ βέβαιον ἐπραγματεύσατο, παρέπεμψεν [m] ἐπ' Αἰγύπτου Καίσαρα, δωρησάμενος ὑπὲρ δύναμιν αὐτόν τε καὶ τοὺς φίλους, καὶ πᾶσαν ἐμφαίνων μεγαλοψυχίαν. ἠτεῖτο δὲ καὶ τῶν Ἀντωνίῳ συνήθων [n] Ἀλέξανδρον, ὡς μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν· ἀλλὰ τούτου μὲν οὐκ ἔτυχεν, ὅρκω προκατειλημμένου Καίσαρος. [o] ἐπανιὼν δὲ πάλιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πλείονί τε τιμῇ καὶ παῤῥησίᾳ, καὶ τοῖς τὰ ἐναντία προσδοκήσασιν ἔκπληξιν παρεῖχεν, ὡς ἀεὶ τὸ λαμπρότερον ἐκ τῶν κινδύνων κατ' εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ προσεπικτώμενος. [p] εὐθὺς μὲν οὖν περὶ τὴν ὑποδοχὴν ἐγεγόνει Καίσαρος ἀπὸ Συρίας εἰς Αἴγυπτον [q] εἰσβαλεῖν μέλλοντος. κἀπειδὴ παρῆν, δέχεται μὲν αὐτὸν ἐν Πτολεμαΐδι [r] πάσῃ τιμῇ βασιλικῇ· παρεῖχε δὲ καὶ τῷ στρατεύματι ξένια καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονίαν. κἂν τοῖς εὐνουστάτοις ἐξητάζετο, τάς τε δυνάμεις [s] ἐκτάττοντος [t] συνιππαζόμενος, καὶ δεχόμενος αὐτὸν καὶ φίλους [v] ἀνδράσιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, πᾶσιν εἰς πολυτέλειαν καὶ [x] πλοῦτον ὑπηρεσίας ἠσκημένοις. παρεῖχε δὲ καὶ τὴν [y] ἄνυδρον διερχομένοις, τὴν τῶν ἐπιτηδείων χορηγίαν, ὡς μήτε οἴνου, μήτε ὕδατος, ὃ καὶ μᾶλλον ἦν ἐν χρείᾳ στρατιώταις, ὑστερηθῆναι. αὐτόν γε μὴν Καίσαρα ταλάντοις ὀκτακοσίοις ἐδωρήσατο· καὶ παρέστησεν ἅπασιν ἔννοιαν λαβεῖν, ὅτι τῆς βασιλείας ἧς [z] ἔτυχε πολὺ μείζω καὶ [a] λαμπρότερα τὰ κατὰ τὰς ὑπουργίας ἐνεδείξατο. τοῦτ' αὐτὸν καὶ μᾶλλον εἰς πίστιν εὐνοίας καὶ προθυμίας ἐπισυνίστη, καὶ πλεῖστον ἠνέγκατο τῇ χρείᾳ τοῦ καιροῦ τὸ μεγαλόψυχον ἁρμόσας. ὁ δὲ, καὶ πάλιν ἐπανιόντων ἀπ' Αἰγύπτου, τῶν πρώτων [b] οὐδενὸς τὰς ὑπηρεσίας ἥττων ἐφάνη.

tione Cæsaris, quam Romanorum senatusconsulto, quod ad majorem certitudinem curavit obtinendum, Cæsarem in Ægyptum *proficiscentem* deduxit, eumque & ejus amicos supra vires muneratus est, sese quam potuit magnificentissime gerens. Quin & petebat, ne quid Alexander, qui fuerat ex familiaribus Antonio, gravius pateretur: sed illud quidem non impetravit, impediente Cæsarem jurejurando. Rursus autem in Judæam se recepit, majore cum honore & fiducia; eosque qui contraria exspectaverant attonitos reddidit, quasi Dei benignitate majorem semper ex periculis splendorem sibi acquireret. Et quidem continuò Cæsarem ut acciperet operam dedit, qui à Syria invasurus erat in Ægyptum. Atque ubi ille advenit, apud Ptolemaïdem eum omni regio apparatu excepit: insuper & exercitui ejus lautia dedit, magnamque rerum necessariarum copiam. quo factum est ut inter fidissimos *postea* haberetur, una cum eo obequitans dum milites ordinaret & lustraret, ipsumque & amicos ejus excipiens centum & quinquaquaginta viris *comitatus*, qui ad ministeria splendidissima & sumptuosissima omnes exercitati erant. Qnin & ipsos per eam regionem transeuntes quæ caret aqua, ita contra inopiam, qua premerentur, munivit, ut nec vino, nec aqua, quæ tum magis necessaria erat militibus, caruerint. immo Cæsari octingenta talenta donavit, fecitque ut omnes existimarent, quod majorem in modum & luculentius quam regni facultates ferebant omnia suppeditarit. atque inde fiebat ut eo magis illis de sua benevolentia studioque persuaderetur; atque ei plurimum profuit, quod ad temporis necessitatem magnanimitatem suam accommodaverit. Ille etiam, cum iterum ex Ægypto redirent, officia prioribus non minora præstitit.

Cæsarem magnis muneribus donatum in Ægyptum deducit.

Postea Cæsarem ejusque exercitum honorifice excipit.

Cæsarem DCCC. *talentis donat.*

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς Ἡρώδης Σόεμον καὶ Μαριάμνην ἀπέκτεινεν· ἔπειτα Ἀλεξάνδραν, καὶ Κοστόβαρον, καὶ τοὺς ἀναγκαιοτάτους αὐτῷ φίλους, τέλος δὲ τοὺς Βαβᾶ υἱούς.

TΟτε μέντοι γενόμενος ἐν τῇ βασιλείᾳ, τεταραγμένην αὐτῷ τὴν οἰκίαν καταλαμβάνει, καὶ χαλεπῶς ἐχούσας [c] τήν τε γυναῖκα Μαριάμμην καὶ τὴν μητέρα τὴν ἐκείνης Ἀλεξάνδραν. οἰηθεῖσαι γὰρ, ὅπερ γ' [d] ἦν ὕποπτον, οὐκ εἰς ἀσφάλειαν τῶν σωμάτων εἰς ἐκεῖνο κατατεθῆναι τὸ χωρίον, ἀλλ' ὡς εἰς [e] φρουρὰν, [f] μηδενὸς μήτε τῶν ἄλλων μήτ' αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχειν, χαλεπῶς ἔφερον. ἥ τε Μαριάμμη τὸν μὲν ἔρωτα τοῦ βασιλέως, ὑποκρίσιν ἄλλως καὶ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῷ [g] γενομένην, ἀπάτην ὑπελάμβανεν· ἤχθετο δὲ τῷ μηδ' εἰ πάθοι τι δεινὸν ἐκεῖνος ἐλπίδα τοῦ [h] βιώσεσθαι δι' αὐτὸν ἐσχηκέναι· καὶ τὰς Ἰωσήπῳ δοθείσας ἐντολὰς ἀνεμνημόνευεν, ὥστ' ἤδη διὰ θεραπείας εἶχε τοὺς φρουροὺς καὶ μᾶλλον τὸν Σόεμον, ἐν ἐκείνῳ τὸ πᾶν ἐπισταμένη. Σόεμος δὲ [i] κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς πιστὸς ἦν, οὐδὲν ὧν Ἡρώδης [k] ἐνετείλατο παρεὶς. λόγοις δὲ καὶ δωρεαῖς λιπαρέστερον τῶν γυναικῶν ἐκθεραπευουσῶν αὐ-

CAP VII.

XI:

Quomodo Herodes Soëmum & Mariamnen interfecit: deinde Alexandram, & Costobarum, & amicos ejus maxime necessarios, tandemque Babæ filios.

TUnc vero in regnum reversus, domum suam turbatam offendit, uxoremque Mariamnen & illius matrem Alexandram male compositas. ratæ enim, id quod suspicabantur, non securitatis causa se in id castellum conclusas, sed quasi in carcerem, ita ut & nihil rerum alienarum suarumve in sua potestate haberent, ægerrime *id* ferebant: & Mariamne regis amorem, ipsius præsertim commodo simulatum, fallaciam esse existimabat. Illam autem *vehementer* angebat, quod per eum steterit, quo minus, si quid gravius pateretur, ipsi vitæ spes superesset: sibique in memoriam revocabat quæ mandata erant Josepho, ita ut custodes modis omnibus demereri studeret, & in primis Soëmum, gnara ejus in manu esse omnia. Ab initio quidem Soëmus fidus erat, ita ut nihil eorum omiserit quæ præceperat Herodes. Cum autem mulieres studiosius eum blandis sermonibus & muneribus demu-

Mariamne & Alexandra infensæ Herodi.

Soëmus ad Herodis mandata enuncianda adductus.

m Ἐπ' Αἰγύπτου Καίσαρα,] *Al.* (ut & *L. B.*) ἐπ' Αἴγυπτον.

n Ἀλέξανδρον,] Ἀλέξας ὁ Λαοδικεὺς dicitur *Plutarcho* in *Antonio*, p. 949. Verum Ἀλέξας & Ἀλέξανδρος idem nomen, ut pluribus ostendit *Grotius* ad cap. 1. *D. Lucæ.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 3. SPANH.

o Ἐπανιὼν δὲ πάλιν] Ita *Busb.* & *Hen.* perperam ἐπανείη in *Editis Aliisque.*

p Εὐθὺς μὲν οὖν] Εὐθὺς οὖν *Hen.*

q Εἰσβαλεῖν μέλλοντος.] Ἐμβαλεῖν *Hen.* & *Busb.*

r Πάσῃ τιμῇ βασιλικῇ·] Πάσῃ τῇ βασιλικῇ θεραπείᾳ (præter *Lugd. Bat.*) *Hen.*

s Ἐκτάττοντος] An ἐξετάζοντος prout in *de Bello?*

t Συνιππαζόμενος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 3. συνιππάσατο ποιουμένῳ περὶ Πτολεμαΐδα τῆς δυνάμεως ἐξέτασιν· SPANH.

v Ἀνδράσιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα,] *Epiphanius* vertit, *in* CL. *domibus ornatis cum amicis suscepit*, ac si legisset ἀνδρῶσιν.

x Πλοῦτον ὑπηρεσίας ἠσκημένοις.] Ita *Hen.* πλούτων in *reliquis.*

y Ἄνυδρον διερχομένοις,] Iterum cum *Cod. Hen.* (ut & *Lugd. Bat.*) ἀνυδρίαν in *cæteris.*

z Ἔτυχε πολὺ] Εἶχε pro ἔτυχε *Hen.* & *Vat.*

a Λαμπρότερα] *Λαμπρότερα κατὰ τὰς ὑπουργίας ἐπιδείκνυτο Hen.*

b Οὐδενὸς τὰς ὑπηρεσίας] *Οὐδὲν εἰς τὰς ὑπουργίας Hen.* & *Lugd. Bat.*

c Τήν τε γυναῖκα] Sic *MSS.* τὴν γυναῖκα in *Editis.*

d Γ' ἦν ὕποπτον,] Ita *Lugd. Bat.* nam *Alii* ἦν ὕποπτα. HAV.

e Φρουρὰν] *L. B.* φρουρᾷ. Forte ἐν φρουρᾷ. COCC.

f Μηδενὸς μήτε τῶν ἄλλων] *Al.* μηθ' ἑνός.

g Γενομένην,] *L. B.* γινομένην.

h Βιώσεσθαι δι' αὐτὸν ἐσχηκέναι·] Βιώσασθαι *Busb.*

i Κατὰ μὲν] *L. B.* καὶ τὰ μὲν.

k Ἐνετείλατο παρεὶς.] Ita *Hen.* ἐντέταλτο παρεὶς in *cæteris.*

l Ἐπι-

mulcerent, paulatim victus cedebat, & ad extremum omnia regis mandata exposuit: præsertim quod non speraret eum cum eadem potestate reversurum. quamobrem, ut qui magis periculum ex illo effugeret, mulieribus non parum gratificari in animum induxit, quas verisimile erat suam retenturas esse dignitatem, immo & majorem gratiam sibi referendi potestatem habere, cum illa vel regnatura vel regnanti proxima futura esset. nec tamen minorem spem concipiebat, si Herodes, rebus ex sententia confectis, rediret, ut qui uxoris voluntati nihil contradicere potuerit. nam sciebat regem Mariamnes amore justo vehementius ardere. His inductus *regis* mandata enunciavit. At Mariamne ægre admodum accepit, nova sibi semper alia ex aliis ab Herode nasci pericula: idque iniquo animo ferebat, orans optansque ut ille nihil æqui impetraret, quod vitam cum eo vix vitalem esse sibi persuaderet. id quod postea non dissimulavit, aperte fassa quid ipsam male haberet.

Herodes reversus parum benigne à Mariamne excipitur.

2. At ille quidem cum *domum* revertisset; magna præter spem feliciter assequutus, primæ uxori, ut par erat, læta de istis nunciabat, solamque eam ex omnibus, cæteris prælatam, ex amore & more suo salutabat. Illi autem contigit, ut dum is itineris sui successum narrat, non magis gauderet quam mœreret, neque dolorem suum occultare potuit; sed, dignitatis quippe & nobilitatis suæ conscia, dum salutaretur ingemiscebat, & ex narratione ejus tristitiam magis quam lætitiam præ se ferebat: ut jam Herodes non tam suspicionibus quam factis manifestis turbaretur. Angebatur enim cum videret uxorem in se habere odium inopinatum minimeque occultum: idcirco rem iniquissime tulit, & amoris impatiens, quandoque iratus erat quandoque reconciliatus, semperque ab uno ad alterum transiens in utroque varius erat & inconstans. Atque ita in medio inter amorem & odium nutabat: & cum sæpe eam ob superbiam pœna persequi decreverit, amore victus debilior erat quam ut mulierem *à se* summoveret. Ad summam, cum valde eam punire cuperet, veritus est ne in seipsum nihil tale cogitantem gravius, illâ defunctâ, animadvertat.

Odio pariter ac amore inflammatur Herodes.

Acriores ei stimulos subdunt mater ejus & soror.

3. Cum autem soror ejus & mater animum illius in Mariamnen intellexissent, pulcherrimam se occasionem nactas existimarunt suum in eam odium exercendi: & Herodem, dum sermonem cum eo haberent, calumniis irritarunt acerbis, quibus ad odium & obtrectationem perduci posset. Atqui neque ille hujusmodi verba libenter audiebat, neque in uxorem, quasi illis fidem haberet, aliquid statuere audebat. tamen indies erat alieniore in eam animo; gliscebatque utrinque malum, dum & illa affectum suum non dissimulat, & hic amorem assidue convertit in odium: adeo ut jam tum fuerit in eam gravius aliquid statuturus. Sed cum interea nunciaretur Cæsar victoria potitus, & mortuis Antonio & Cleopatra Ægyptum obtinuisse, Cæsari celeriter obviam proficiscens domum suam in eo statu reliquit. At discedenti commendavit Mariamne Soëmum, plurimumque ei debere fatebatur qui sui sedulo curam gessisset, eique præfe-

Mortuis Antonio & Cleopatra Ægypto potitur Augustus.

τὸν, ἡττᾶτο κατὰ μικρὸν ἤδη, καὶ τέλος ἐξεῖπεν ἁπάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ βασιλέως, μάλιστα μὲν οὐδ᾽ ἐλπίσας αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς [l] ἐπιστρέψειν ἐξουσίας. ἐν ᾧ καὶ μᾶλλον [m] ἐκφεύγων τὸν ἀπ᾽ αὐτοῦ κίνδυνον, οὐ μικρὰ [n] χαρίσασθαι ταῖς γυναιξὶν ὑπελάμβανεν, αἷς ἦν εἰκὸς οὐκ ἀπολεῦξαι τοῦ προσιόντος ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ πλέον εἰς τὴν ἀμοιβὴν ἐξεῖναι, [o] βασιλευούσης ἢ τοῦ βασιλεύοντος ἀγχοῦ γενησομένης. ἐπήλπιζε δ᾽ αὐτὸν οὐκ ἧττον, εἰ καὶ πάντα κατὰ νοῦν πράξας ὑποστρέψειεν Ἡρώδης, μηδὲν ὅτι τῇ γυναικὶ δυνήσεσθαι βουλομένῃ γε ἀντειπεῖν. ἠπίστατο γὰρ τὸν πρὸς τὴν Μαριάμμην ἔρωτα μείζονα λόγου τῷ βασιλεῖ. [p] ταῦτα τὰ [q] προσελκύσαντα τὰς ἐντολὰς ἐξαγγεῖλαι. Μαριάμμη δὲ χαλεπῶς μὲν ἤκουσεν, εἰ μηδὲν πέρας αὐτῇ τῶν ἐξ Ἡρώδου κινδύνων ἔσται· χαλεπῶς δὲ διέκειτο, μηδενὸς μὲν τυχεῖν αὐτὸν τῶν ἴσων εὐχομένη, δυσύποιστον δ᾽ εἰ [r] τύχῃ τὸν μετ᾽ αὐτοῦ βίον κρίνουσα. καὶ τοῦτο [s] διέδειξεν ἐν ὑστέρῳ, μηδὲν ἐπικρυψαμένη τοῦ κατ᾽ αὐτὴν πάθους.

β᾽. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ μεγάλοις οἷς παρ᾽ ἐλπίδας [t] ἠυτυχήκει καταπεπλευκὼς, πρώτῃ μὲν ὡς εἰκὸς τῇ γυναικὶ περὶ τούτων εὐηγγελίζετο. μόνην δ᾽ [v] ἐκ πάντων διὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν οὖσαν αὐτῷ συνήθειαν προτιμῶν ἠσπάζετο. τῇ δ᾽ οὔτε τὰς [x] εὐημερίας διηγουμένου χαίρειν μᾶλλον ἢ χαλεπῶς φέρειν συνέβαινεν, οὔτ᾽ ἐπικρύπτεσθαι τὸ πάθος δυνατὸν ἦν. ἀλλ᾽ ὑπ᾽ [y] ἀξίας καὶ τῆς προσούσης εὐγενείας, πρὸς μὲν τοὺς ἀσπασμοὺς ἀνέστενε, τοῖς δὲ διηγήμασιν ἄχθεσθαι μᾶλλον ἢ συγχαίρειν ἐνέφαινεν, [z] ὡς οὐχ ὕποπτα μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφανῆ γινόμενα τὸν Ἡρώδην [a] ἐπιταράττειν. ἠδημόνει μὲν γὰρ ὁρῶν τὸ παράλογον τῆς γυναικὸς πρὸς αὐτὸν μῖσος οὐκ ἀποκεκρυμμένον· ἤχθετο δὲ τῷ πράγματι καὶ τὸν ἔρωτα φέρειν [b] ἀδυνατῶν, τῶν τε ὀργῶν καὶ τῶν διαλλαγῶν οὐκ ἐνέμενεν, ἀεὶ δὲ ἀπὸ θατέρου μεταβαίνων εἰς θάτερον ἐφ᾽ ἑκατέρῳ πολλὴν εἶχεν ἀπορίαν. [c] οὕτως ἦν ἐν μέσῳ τοῦ στυγεῖν καὶ στέργειν ἀποληφθεὶς, καὶ πολλάκις ἕτοιμος ὢν ἀμύνασθαι τῆς ὑπερηφανίας αὐτὴν, διὰ τὸ προκατειλῆφθαι τὴν ψυχὴν ἀσθενέστερος εἰς τὸ [d] μεταστήσεσθαι τὴν ἄνθρωπον ἐγίνετο. τὸ δὲ σύμπαν ἡδέως ἂν ἐκείνην κολάσας, ἐδεδοίκει μὴ λάθῃ παρ᾽ [e] αὐτοῦ μείζονα τὴν τιμωρίαν ἀποθανούσης εἰσπραττόμενος.

γ᾽. Συνιδοῦσαι δὲ αὐτὸν οὕτως ἔχοντα πρὸς τὴν Μαριάμμην ἥτε ἀδελφὴ καὶ ἡ μήτηρ, κάλλιστον ᾠήθησαν τὸν καιρὸν τοῦ πρὸς ἐκείνην μίσους εἰληφέναι· καὶ διελάλουν οὐ μικραῖς παροξυνοῦσαι τὸν Ἡρώδην διαβολαῖς, μῖσος ὁμοῦ καὶ ζηλοτυπίαν ἐμποιεῖν δυνησομέναις. ὁ δ᾽ οὔτε τῶν τοιούτων ἀηδῶς ἤκουε λόγων, οὔτε δρᾶν τι κατὰ τῆς γυναικὸς ὡς πεπιστευκὼς ἐπεθάρρει. χεῖρον μέντοι πρὸς αὐτὴν εἶχεν ἀεὶ, καὶ τὸ πάθος ἀντεξεκαίετο, τῆς μὲν οὐκ ἀποκρυπτομένης τὴν διάθεσιν, τοῦ δὲ τὸν ἔρωτα πρὸς ὀργὴν ἀεὶ μεταβάλλοντος· κἂν εὐθὺς ἐπράχθη τι τῶν ἀνηκέστων. νῦν δὲ Καίσαρος ἀγγελθέντος κρατεῖν τῷ πολέμῳ, καὶ τεθνηκότων Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἔχειν Αἴγυπτον, ἐπειγόμενος εἰς τὸ Καίσαρι ἀπαντᾶν, κατέλιπεν ὡς εἶχε τὰ περὶ τὴν οἰκίαν. ἐξιόντι δὲ Μαριάμμη παραστησαμένη τὸν Σόεμον, πολλήν τε χάριν τῆς ἐπιμελείας ὡμολόγει, καὶ μεριδαρχίαν αὐτῷ παρὰ

τοῦ

l Ἐπιστρέψειν] *L. B.* ὑποστρέφειν.
m Ἐκφεύγων] *L. B.* ἐκφυγών.
n Χαρίσασθαι ταῖς γυναιξὶν] Χαριεῖσθαι *Hen.* & *Lugd. Bat.*
o Βασιλευούσης ἢ τοῦ βασιλεύοντος] Βασιλευούσας & mox γενησομένας *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) unde aliquis (sicuti & *Coccejus* in ora codicis sui) forsan βασιλευούσαις & γενησομέναις legendum esse conjiceret. βασιλευούσης τοῦ βασ. *Vat.*
p Ταῦτα —— ἐξαγγεῖλαι·] *Rufinus*: Itaque cum hujusmodi illum fefellisset spes, secreta omnia indicavit. SPANH. *L. B.* ταῦτ᾽ οὖν.
q Προσελκύσαντα] Ita ex conjectura. προσεκλύσαντα in libris omnibus, nullo plane sensu.
r Τύχῃ] *L. B.* τύχοι.
s Διέδειξεν] *L. B.* δὲ ἔδειξεν.
t Ηυτυχήκει] Ita *Busb.* εὐτυχήκει in *cæteris.*

v Ἐκ πάντων] Ἐκ πασῶν legisse videtur *Gelenius*, non item *Rufinus* Solamque præponens omnibus. SPANH.
x Εὐημερίας] Conf. supr. c. 5. §. 5. SPANH.
y Ἀξίας καὶ τῆς προσούσης εὐγενείας.] Sic *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) ἀδοξίας in *Editis Aliisque.* Est qui legendum conjicit, ὑπ᾽ ἀδοξίας αὐτοῦ καὶ τῆς προσούσης αὐτῆς εὐγενείας.
z Ὡς οὐχ] *L. B.* ὡς δ᾽ οὐχ.
a Ἐπιταράττειν.] Ἐπεβάρατεν *Hen.*
b Ἀδυνατῶν,] Ἀδύνατος ἦν *Hen.* & *Lugd. Bat.* sed in *marg.* ἀδυνατῶν.
c Οὕτως ἦν] *L. B.* οὕτως οὖν.
d Μεταστήσεσθαι τὴν ἄνθρωπον ἐγίνετο.] Μεταστῆσαι *Busb.* μεταστήσασθαι *Hen.* & *Vat.*
e Αὐτοῦ] *L. B.* αὐτῆς.

f Γα.

τοῦ βασιλέως ᾐτήσατο. κἀκεῖνος μὲν τυγχάνει τῆς τιμῆς. Ἡρώδης δὲ γενόμενος ἐν Αἰγύπτῳ, Καίσαρί τε μετὰ πλείονος συνετύγχανε τῆς παῤῥησίας, ὡς ἤδη φίλος, καὶ μεγίστων ἠξιώθη. τῶν τε γὰρ Κλεοπάτραν δορυφορούντων [f] Γαλατῶν τετρακοσίοις αὐτὸν ἐδωρήσατο, καὶ τὴν χώραν ἀπέδωκεν αὐτῷ πάλιν, ἣν δι' ἐκείνης ἀφῃρέθη. προσέθηκε δὲ καὶ τῇ βασιλείᾳ [g] Γάδαρα καὶ Ἵππον καὶ Σαμάρειαν, ἔτι δὲ τῆς παραλίου Γάζαν καὶ Ἀνθηδόνα καὶ Ἰόππην καὶ Στράτωνος πύργον.

δʹ. Ἐπιτυχὼν δὲ καὶ τούτων λαμπρότερος ἦν· καὶ τὸν μὲν Καίσαρα παρέπεμψεν ἐπ' Ἀντιοχείας. αὐτὸς δ' ἐπανελθὼν, ὅσον ᾤετο τὰ πράγματα αὐτῷ διὰ τῶν ἔξωθεν ἐπιδιδόναι πρὸς εὐδαιμονίαν, τοσοῦτον ἔκαμνε τοῖς οἰκείοις, καὶ μάλιστα περὶ τὸν γάμον, ἐν ᾧ καὶ μᾶλλον εὐτυχεῖν ἐδόκει πρότερον. [h] ἔρωτα γὰρ οὐδενὸς ἐλάττω τῶν ἱστορουμένων ἐπεπόνθει μετὰ τοῦ δικαίου τῆς Μαριάμμης. ἡ δὲ, [i] τὰ μὲν ἄλλα σώφρων καὶ πιστὴ πρὸς αὐτὸν ἦν. εἶχε δέ τι καὶ γυναικεῖον ὁμοῦ καὶ χαλεπὸν ἐκ φύσεως, ἱκανῶς μὲν [k] ἐντρυφῶσα δεδουλωμένῳ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὸ βασιλεύεσθαι καὶ κρατεῖν [l] ἄλλον αὐτῆς οὐ συγκαταλογιζομένη τῷ καιρῷ, πολλάκις μὲν ὑβριστικῶς αὐτῷ προσηνέχθη, καὶ τοῦτ' ἐκεῖνος ἐξειρωνευόμενος ἔφερεν ἐγκρατῶς καὶ μεζόνως. ἀναφανδὸν δὲ [m] τήν τε μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐπὶ δυσγενείᾳ διεχλεύαζε, καὶ κακῶς ἔλεγεν· ὡς ἤδη στάσιν ἐν ταῖς γυναιξὶν εἶναι καὶ μῖσος ἄσπονδον, ἐν δὲ τῷ τότε καὶ διαβολὰς μείζονας. ἥ τε ὑποψία τρεφομένη παρέτεινεν ἐνιαυτοῦ μῆκος, ἐξ οὗ παρὰ Καίσαρος Ἡρώδης ὑπέστρεφε. τέλεον μέντοι προῳκονομημένον ἐκ πλείονος ἐξεῤῥάγη, τοιαύτης ἀφορμῆς [n] ἐκγενομένης. κατακλινόμενος ὁ βασιλεὺς [o] ἀναπαύσασθαι μεσημβρίας οὔσης, ἐκάλει τὴν Μαριάμμην ὑπὸ φιλοστοργίας ἧς ἀεὶ περὶ αὐτὴν εἶχεν. ἡ δὲ εἰσῆλθε μὲν, οὐ μὴν καὶ κατεκλίθη, [p] σπουδάζοντος ἐκφαυλίσασα καὶ προσλοιδορηθεῖσα, [q] τόν τε πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν [r] αὐτῆς ὡς ἀπεκτόνει. χαλεπῶς δ' ἐκείνου τὴν ὕβριν ἐνηνοχότος, καὶ γεγονότος εἰς προπέτειαν ἑτοίμου, τῆς ταραχῆς αἰσθομένη μείζονος ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ Σαλώμη, παρεσκευασμένον ἐκ πλείστου τὸν οἰνοχόον [s] εἰσπέμπει, κελεύσασα λέγειν, ὡς πείθει Μαριάμμη φίλτρον αὐτῇ συγκατασκευάσαι τῷ βασιλεῖ. κἂν προσαχθῇ καὶ πυνθάνηται τί ποτε τοῦτ' ἦν, λέγειν ὅτι φάρμακον μὲν ἐκείνης ἐχούσης, αὐτοῦ δὲ διακονῆσαι παρακαλουμένου. μὴ κινηθέντος δὲ [t] ἐπὶ τὸ φίλτρον, τὸν λόγον ἀργὸν ἐᾶν· οὐδένα γὰρ αὐτῷ κίνδυνον φέρειν. τοιαῦτα προδιδάξασα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἰσπέμπει διαλεξόμενον. ὁ δὲ [v] πιθανὸς ἅμα καὶ μετὰ σπουδῆς εἰσῄει, δῶρα μὲν αὐτῷ τὴν Μαριάμμην [x] παρεσχῆσθαι λέγων, ἀναπείθειν δὲ φίλτρον αὐτῷ διδόναι. [y] πρὸς τοῦτο διακινηθέντος, τὸ φίλτρον ἔλεγεν εἶναι φάρμακον ὑπ' ἐκείνης διδόμενον, οὗ τὴν δύναμιν αὐτὸς οὐκ [z] εἶδε· διὸ

ēturam à rege exoravit. Et ille quidem honorem hunc obtinet. Herodes vero, ubi in Ægyptum pervenit, cum Cæsare confidenter, jam ut amicus, colloquutus eſt, & ab eo maxima *beneficia* accepit. Nam Cæſar ei quadringentos Gallos, Cleopatræ ſtipatores, dono dedit, terramque ei reſtituit, qua propter Cleopatram mulctatus fuerat: necnon ejus regno Gadara & Hippon & Samariam addidit; & in ora maritima Gazam & Anthedona & Joppen & Stratonis turrim.

Herodis ditionem auget.

4. Quas ille inſuper res conſequutus, magnificentior evaſit: & Cæſarem quidem ad Antiochiam uſque comitatus eſt. Ille vero reverſus, quantum res ſuas proſpero foris ſucceſſu creſcere putabat, tanto plus malorum in domeſticis habebat, præſertim in re conjugali, in qua antea tam fortunatus eſſe videbatur. Flagraverat enim, idque merito, Mariamnes amore, non minus quam illi de quibus loquuntur hiſtoriæ. atque illa alioquin pudica, & erga eum fidelis erat: ſed ingenium habebat muliebre paulo odioſius; quippe quæ eum amore devinctum ſatis imperioſe tractaret, atque tum quidem, non ſecum reputans quod in regno viveret & alterius imperio ſubeſſet, ſæpe in eum petulantius ſe gereret, id quod ille diſſimulans moderate & patienter ferebat. Deridebat etiam ipſa palam regis matrem & ſororem, & de eis ob ipſarum generis obſcuritatem male dicebat: adeo ut inter feminas jam *aperta* eſſet ſimultas & odium inexpiabile, & tunc etiam graviores jacerentur calumniæ. atque ea ſuſpicio *magis magiſque* fota integrum annum duravit poſt Herodis a Cæſare reditum. Poſtremo alitum diu malum erupit ex hujuſmodi occaſione. Cum rex *quodam die* quietis gratia meridie cubaret, Mariamnen pro ſuo perpetuo in eam amore ad ſe vocabat. Illa vero ingreſſa quidem eſt, tamen non cum eo cubuit, ſed cum hoc vellet contempſit & contumelia affecit, quaſi patris ipſius fratriſque necis auctor exſtitiſſet. Cum autem ille graviter contumeliam tuliſſet, & ad temerarium aliquid committendum ſe paraſſet, Salome regis ſoror, majorem turbam ſentiens, eò ſummiſit regis pocillatorem à ſe jampridem ſubornatum, juſſitque ut diceret, à Mariamne rogatum ſe ut ipſam in conficiendo regi amatorio adjuvaret. Quod ſi rex turbatus quæſiviſſet quid eſſet, diceret amatorium penes ipſum eſſe, ſed ſe ab ea oratum ut id regi porrigeret. ſin hac amatorii mentione rex non moveretur, ſileret & nihil laboraret; id quidem ei nullum afferre periculum. Hunc illa ita inſtructum tempore ipſo miſit intro *cum rege* colloquuturum. Ille compoſitus ad fidem & cum ſtudio ingreſſus, dicit, Mariamnen ſibi dona dediſſe, ſuaſiſſeque ut regi præberet amatorium. Ad hoc commoto rege, *id* amatorium dicebat eſſe pharmacum quod ab ea daretur, cujus quænam vis eſſet neſcire ſe: hac de cauſa ſe id *regi* indicaſſe, ra-

Herodes ab uxore indies magis offenſus eſt.

Mariamnes ingenium paulo moroſius.

Mariamne ex ſuperbia odium ſibi concitat.

Heredi maleficia exprobrat.

Salome falſum teſtem contra Mariamnem ſubornat.

f Γαλατῶν τετρακοσίοις αὐτὸν ἐδωρήσατο,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 3. SPANH.

g Γάδαρα —— πύργον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 3. Verum mox Gazam etiam Coſtobaro datam ab Herode §. 9. ſeq. ſcribit, ubi regnum adeptus. Unde repugnantia hîc à Joſepho dici contendit Harduin. de Numm. Herod. p. 23; vid. & de Coſtobaro uno è Primatibus Idumæorum & Salomes marito ἁλωσ. lib. 2. c. 17. §. 4. SPANH.

h Ἔρωτα γὰρ] Ἔρωτα μὲν γὰρ *Busb.*

i Τὰ μὲν ἄλλα σώφρων] Ita *MSS.* & *Zonar.* τὸ μὲν ἄλλο in *Editis.*

k Ἐντρυφῶσα δεδουλωμένῳ] Καταντρυφῶσα *Zonar.*

l Ἄλλον αὐτῆς] Sic *Busb.* & *Hen.* ἄλλων in *cæteris.*

m Τήν τε μητέρα] Eo modo *Vat.* τὴν μητέρα in *reliquis.*

n Ἐκγενομένης.] Ἐγγενομένης *Hen.*

o Ἀναπαύσασθαι μεσημβρίας οὔσης,] Ὡς ἀναπαύσασθαι *Hen.* & *Busb.*

p Σπουδάζοντος ἐκφαυλίσασα] Σπουδάζοντος (hîc abſolute ſumptum) non agnoſcunt *Hen. Busb.* & *Vat.* Fuit cum vocum ordinem & interpunctionem mutatam eſſe vellem, ut eſſet, οὐ μὴν κατεκλίθη καὶ σπουδάζοντος, ἐκφαυλίσασα καὶ προσλοιδορηθεῖσα &c, aut hoc modo, οὐ μὴν κατεκλίθη, καὶ σπουδάζοντος ἐκφ. aut demum, οὐ μὴν κατεκλίθη, καὶ σπουδάζοντα ἐκφ. quo modo legiſſe videtur *Epiphanius*, qui vertit, *feſtinantem eam depulit.*

q Τόν τε πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν] Τὸν πάππον αὐτῆς habet hic *Zonaras* p. 240. A. Alexander enim Mariamnes Pater non ab Herode cæſus, ſed Antiochiæ à Scipione Pompeji juſſu ſecuri percuſſus ſupr. lib. 14. c. 7. §. 4. *Patris* tamen & *fratris* habet hic etiam *Rufinus.* Hyrcanus verò ab Herode cæſus Avus Maternus Mariamnes. vid. ſupr. c. 6. §. 2. SPANH.

r Αὐτῆς ὡς ἀπεκτόνει.] Sic *MSS.* αὐτοῦ perperam in *Editis.*

s Εἰσπέμπει] Ita cum *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* ἐκπέμπει in *cæteris.*

t Ἐπὶ τὸ φίλτρον,] Ἐπὶ τῷ φίλτρῳ *Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Hen.* utraque lectio ſatis commoda.

v Πιθανὸς ἅμα] Πιθανῶς *Busb.* & *Hen.*

x Παρεσχῆσθαι λέγων,] Παρεσχηκέναι *Busb.*

y Πρὸς τοῦτο διακινηθέντος,] Plenius aliquanto in *Cod. Hen.* ad hunc modum, πρὸς τοῦτο διακινηθέντος, καὶ τί τὸ φίλτρον εἴη ἐρωτήσαντος, φάρμακον εἶπεν ὑπ' ἐκείνης διδόμενον. Verum cum cæteri libri una cum *Epiphanio* vulgatam lectionem tueantur, loco dimovere nolui.

z Εἶδε·] *L. B.* εἰδέναι.

ratum id & sibi & regi tutius futurum. His verbis auditis Herodes, qui jam ante male affectus esset, etiam magis exacerbatus est: & de spadone, qui erat Mariamne fidissimus, quæstionem habuit super pharmaco, sciens absque illo nihil tantum tantulumve potuisse fieri. At homo in angustias redactus, nihil eorum, propter quæ cruciabatur, dicere potuit: tantum mulieris in se odium dixit à verbis profectum, quæ ei Soëmus dixisset. Hæc eo adhuc loquente, rex, magno clamore sublato, dicebat, Soëmum, antea & sibi & regno *suo* fidelissimum, nunquam fuisse mandata enunciaturum, nisi majus ei, quam par esset, cum Mariamne commercium intercessisset. Atque ita Soëmum quidem è vestigio comprehendi & necari jussit: de uxore vero judicium habuit, convocatis suis familiarissimis, & accusatione in ipsam magno studio instituta de amatoriis & pharmacis ei per calumniam objectis. Erat autem *Herodes* in verbis intemperans, & iracundior quam esse in judicio deceret; tandemque ii qui aderant ita animatum videntes, eam capite damnarunt. Tamen lata sententia, & ipsi & nonnullis qui præsentes erant in mentem venit, ut non temerario illam perimerent, sed in aliquo regni munito loco collocarent. Atqui Salome sedulo operam dedit, ut mulier de medio tolleretur: idque magis regi persuasit, consulendo ut populi motus caveret, qui possent existere, si ea viva conservaretur. Atque ita quidem ad necem ducta est Mariamne.

Soëmum necari jubet Herodes.

Mariamne capite damnata.

Alexandra indecore se gerit erga Mariamnen.

5. Alexandra vero, quo loco res esset animadvertens, & sibi exiguam spem superesse videns ne ipsa ita plecteretur ab Herode, contra quàm in superiore audacia, nulla decori ratione habita, plane alia facta est. Ut enim se eorum, de quibus illa accusaretur, insciam esse ostenderet, exsiliit foras, & omnium in præsentia filiæ conviciando, clamabat, improbam & adversus maritum ingratam fuisse, & merito ei accidere quæ ejusmodi res ausa fuisset: haud enim quæ oportebat retribuisse, de omnibus ipsis bene merito. Hæc dum inhoneste simulat, & illi etiam in crines involare audet, multi quidem, ut verisimile erat, fœdam ejus simulationem culpabant; maxime vero eam culpare visa est illa ipsa, quæ tum mortem erat obitura. neque enim unum prorsus verbum effata, neque *vel tantillum* turbata ad matris offensionem respiciebat; sed excelso quasi animo ut erraverit, præsertimque manifestam ejus turpitudinem se ægre ferre monstravit. Ipsa porro intrepida *animi* firmitate, & ne minimum quidem mutato corporis colore, ad mortem profecta est, generis sui nobilitatem etiam in extremis, ut ab omnibus conspiceretur, præ se ferens.

Mariamnes mors.

Ejus elogium.

6. Atque illa quidem ita interiit, femina ad continentiam & animi magnitudinem optime comparata. ipsi tamen deerat moderatio, naturaque contentionibus paulo erat addictior; corporis vero pulchritudine & auctoritate in congressibus, plus quam dici potest, cæteris suæ ætatis antecellebat: quæ potissima causa erat, quod parum admodum regi gratificaretur, minusque jucunde cum eo viveret. Nam cum indulgenter propter amorem tractaretur, & nihil asperius duriusve ab eo exspecta-

καὶ προσαγγεῖλαι τοῦτ' ἀσφαλέστερον αὐτῷ καὶ τῷ βασιλεῖ διειληφότα. τοιούτων ἀκούσας ὁ Ἡρώδης λόγων, καὶ πρότερον κακῶς διακείμενος, ἔτι μᾶλλον [a] ἠρεθίσθη, τόν τ' εὐνοῦχον, ὃς ἦν τῇ Μαριάμμῃ πιστότατος, ἐβασάνιζεν ὑπὲρ τοῦ φαρμάκου, γινώσκων ὡς χωρὶς ἐκείνου οὐ δυνατὸν ἦν οὔτε μεῖζον οὔτ' ἔλαττόν τι πεπρᾶχθαι. γινόμενος δ' ἐν ταῖς ἀνάγκαις ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲν μὲν ὧν ἕνεκεν ἐβασανίζετο λέγειν εἶχε· τὸ μέντοι τῆς γυναικὸς ἔχθος εἰς αὐτὸν ἔφη γενέσθαι, διὰ τοὺς λόγους οὓς ὁ Σόεμος αὐτῇ [b] φράσειε. ταῦτα δ' ἔτι λέγοντος, μέγα βοήσας ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἂν, ἔφη, Σόεμον πιστότατον ὄντα τὸν ἄλλον χρόνον αὐτῷ τε καὶ τῇ βασιλείᾳ καταπροδοῦναι τὰς ἐντολὰς, εἰ μὴ καὶ περαιτέρω [c] προεληλύθει τῆς πρὸς τὴν Μαριάμμην κοινωνίας. καὶ τὸν μὲν Σόεμον εὐθὺς ἐκέλευσεν ἀποκτεῖναι συλλαβόντας· τῇ δὲ γυναικὶ κρίσιν ἀπεδίδου, συναγαγὼν τοὺς οἰκειοτάτους αὐτῷ, καὶ τὴν κατηγορίαν [d] ἐσπουδασμένην ποιούμενος, ὑπὲρ τῶν κατὰ τὰς διαβολὰς φίλτρων καὶ φαρμάκων. ἦν δὲ ἀκρατὴς ἐν τῷ λόγῳ, καὶ κρίσεως [e] ὀργιλώτερος· καὶ τέλος οὕτως ἔχοντα γινώσκοντες αὐτὸν οἱ παρόντες, θάνατον αὐτῆς κατεψηφίσαντο. [f] διενεχθείσης δὲ τῆς γνώμης, [g] ὑπεγίνετο μέν τι καὶ τοιοῦτον αὐτῷ τε καί τισι τῶν παρόντων, μὴ προπετῶς οὕτως ἀναιρεῖν, καταθέσθαι δὲ εἰς ἕν τι τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ φρουρίων. ἐσπουδάσθη δὲ [h] ταῖς περὶ τὴν Σαλώμην, ἐκποδὼν ποιήσασθαι τὴν ἄνθρωπον· καὶ μᾶλλον ἔπεισαν τὸν βασιλέα, τὰς ταραχὰς τοῦ πλήθους, εἰ ζῶσα [i] τύχῃ, φυλάξασθαι συμβουλεύουσαι. Μαριάμμη μὲν [k] οὖν οὕτως ἤγετο τὴν ἐπὶ θανάτῳ.

έ. Συνθεωρήσασα δὲ τὸν καιρὸν ἡ Ἀλεξάνδρα, καὶ ὅτι μικρὰς ἐλπίδας ἔχει μὴ καὶ αὐτὴ τῶν ὁμοίων ἐξ Ἡρώδου τύχοι, ἐναντίως πρὸς τὸ πρῶτον θράσος καὶ λίαν ἀπρεπῶς μετεβάλλετο. [l] βουλομένη γὰρ ἐμφῆναι τὴν ἄγνοιαν ὧν ἐκείνη τὰς αἰτίας εἶχεν, ἐκπηδήσασα καὶ λοιδορουμένη τῇ θυγατρὶ πάντων ἀκουόντων, ἐβόα, κακὴν καὶ ἀχάριστον πρὸς τὸν ἄνδρα γενέσθαι, καὶ δίκαια πάσχειν [m] ἐπὶ τοιούτοις τολμήμασιν. οὐ γὰρ ἀμείψασθαι δεόντως τὸν πάντων αὐτῶν εὐεργέτην. τοιαῦτα μεταξὺ καθυποκρινομένης ἀσχημόνως, καὶ τολμώσης ἐφάπτεσθαι καὶ τῶν τριχῶν, πολλὴ μὲν ὡς εἰκὸς καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἡ κατάγνωσις ἦν τῆς ἀπρεποῦς προσποιήσεως· μᾶλλον δὲ ἐνεφάνη παρ' αὐτῆς τῆς ἀπολλυμένης. οὔτε γὰρ λόγον δοῦσα τὴν ἀρχὴν, οὔτε ταραχθεῖσα πρὸς τὴν ἐκείνης δυσχέρειαν ἐπέβλεπεν· ἀλλ' ὡς ὑπὸ φρονήματος τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μᾶλλον ἄχθεσθαι περιφανῶς ἀσχημονούσης ἐνέφηνεν. [n] αὕτη γε μὴν ἀτρεμαίῳ τῷ καταστήματι, καὶ τῇ χρόᾳ τῆς σαρκὸς ἀμεταβλήτῳ πρὸς τὸν θάνατον ἀπῄει, τὴν εὐγένειαν οὐδ' ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἄδηλον τοῖς ἐπιθεωροῦσιν αὐτὴν ἐμφαίνουσα.

ς'. Κἀκείνη μὲν οὕτως ἀπέθανεν, γυνὴ καὶ πρὸς ἐγκράτειαν καὶ πρὸς μεγαλοψυχίαν ἄριστα γεγενημένη. τὸ δ' ἐπιεικὲς ἔλειπεν αὐτῇ, καὶ πλεῖον [o] ἦν ἐν τῇ φύσει τὸ φιλόνεικον, κάλλει δὲ σώματος καὶ τῷ περὶ τὰς ἐντεύξεις ἀξιώματι μειζόνως [p] ἢ ὡς φράσαι τὰς κατ' αὐτὴν [q] ὑπερῆγεν· ἥ τε πλείων ἀφορμὴ τοῦ μὴ κεχαρισμένως τῷ βασιλεῖ μηδὲ πρὸς ἡδονὴν ζῆν, ἐντεῦθεν [r] ἐγεγόνει. θεραπευομένη γὰρ διὰ τὸν ἔρωτα, καὶ δυσχερὲς οὐδὲν ἐξ ἐκείνου προσδοκῶσα, τὴν παρρησίαν ἀσύμμετρον εἰ-

a Ἠρεθίσθη,] *L. B.* ἀνηρεθίσθη.
b Φράσειε.] Ita *Busb.* & *Zonar.* φράσῃ *Gall.* φράσαι in *Editis Aliisque.*
c Προεληλύθει] Sic *Hen.* & *Busb.* προεληλύθη in *reliquis.*
d Ἐσπουδασμένην ποιούμενος,] Ἐσπουδασμένως *Busb.*
e Ὀργιλώτερος·] Ὀργίλως κατ' αὐτῆς διέκειτο *Zonaras* p. 240. C. SPANH.
f Διενεχθείσης δὲ τῆς γνώμης,] Διελεγχθείσης *Vat.* in *Epiphanii* versione, *dum hæc sententia pronunciaretur.*
g Ὑπεγίνετο μὲν] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.*) *Hen.* & *Epiphanius*, qui vertit, *subvenit.* ἐπεγίνετο in *cæteris.*
h Ταῖς περὶ τὴν Σαλώμην] Τοῖς περὶ τὴν Σ. *Hen.*
i Τύχῃ,] Τύχοι *Busb.* & *Hen.*
k Οὖν οὕτως ἤγετο] Illud οὖν è *Cod. Hen.* & *Epiphan.*
l Βουλομένη γὰρ] Βουλομένη δὲ ἐκφῆναι *Vat.* βουλομένη δὲ ἐμφῆναι in *Editis.*
m Ἐπὶ τοιούτοις τολμήμασιν.] Ita in *MSS.* ἐπὶ τοῖς τοιούτοις in *Editis.*
n Αὕτη] *L. B.* αὐτή.
o Ἦν ἐν τῇ φύσει τὸ φιλόνεικον,] Illud ἦν è *MSS.*
p Ἢ ὡς φράσαι] *L. B.* ἢ φράσαι.
q Ὑπερῆγεν·] Forte ὑπερῆρεν.
r Ἐγεγόνει.] Ἐγένετο *Hen.*

Καὶ

εἶχεν· ἡνία δ' αὐτὴν καὶ τὰ περὶ τοὺς οἰκείους, [s] καὶ ταῦτα πάντα πρὸς ἐκεῖνον ὡς ἐπεποίητο λέγειν ἠξίου· καὶ πέρας ἐξεκίνησεν ἐχθρὰς αὐτῇ γενέσθαι τήν τε μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως, κἀκεῖνον αὐτὸν, ᾧ μόνῳ τὸ μὴ παθεῖν τι δυσχερὲς ἀπεπίστευεν.

ζ. [t] Ἀναιρεθείσης δὲ τότε καὶ μᾶλλον ἐξήφθη τὰ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βασιλέως, ἔχοντος μὲν οὕτως ὡς καὶ πρότερον ἐδηλώσαμεν. οὐ γὰρ ἀπαθὴς οὐδ' οἷος ἂν [v] ἐκ συνηθείας ἦν ὁ πρὸς αὐτὴν ἔρως· ἀλλὰ καὶ πρότερον ἦρξεν ἐνθουσιαστικῶς, καὶ τῇ παρρησίᾳ τῆς συμβιώσεως οὐκ [x] ἀπενικήθη μὴ πλείων ἀεὶ γίνεσθαι. τότε μέντοι καὶ μᾶλλον ἐδόκει κατὰ νέμεσίν τινα [y] τῆς κατὰ τὴν Μαριάμμην ἀπωλείας ἐπιθέσθαι, καὶ πολλάκις μὲν ἀνακλήσεις ἦσαν αὐτῆς, πολλάκις δὲ καὶ θρῆνος ἀσχήμων, ἐπενόει δὲ πᾶν εἴ τι δυνατὸν εἰς ψυχαγωγίαν, πότους καὶ συνουσίας αὐτῷ πραγματευόμενος. καὶ τούτων οὐδὲν ἤρκει. τὰς οὖν διοικήσεις τὰς κατὰ τὴν βασιλείαν παρῃτεῖτο, καὶ τοσοῦτον ἥττητο τοῦ πάθους, ὥστ' αὐτὸν ἤδη καὶ καλεῖν τὴν Μαριάμμην προστάξαι τοῖς ὑπηρέταις, [z] ὡς ζῶσαν ἔτι καὶ δυναμένην ὑπακούειν. οὕτως δ' ἔχοντος, ἐπιγίνεται λοιμώδης νόσος, [a] ἣ καὶ τῶν ὄχλων καὶ τῶν φίλων τοὺς πλείους καὶ ἐντιμοτάτους διέφθειρε, καὶ παρεῖχεν ἅπασιν [b] ὑπονοῆσαι κατὰ μῆνιν [c] τοῦ Θεοῦ τοῦτο συνενεχθῆναι, διὰ τὴν γεγενημένην παρανομίαν ἐπὶ τῇ Μαριάμμῃ. χεῖρον οὖν διετίθει καὶ τοῦτ' αὐτὸν τὸν βασιλέα, καὶ τέλος εἰς τὰς ἐρημίας αὑτὸν διδοὺς, καὶ προφάσει κυνηγεσίων ταύταις ἐναδημονῶν, οὐκ ἔφθη πλείους διενεγκεῖν ἡμέρας, καὶ περιπίπτει νόσῳ δυσχερεστάτῃ. [d] φλόγωσις γὰρ ἦν καὶ πεῖσις τοῦ ἰνίου, καὶ τῆς διανοίας παραλλαγή· τῶν τε θεραπευμάτων οὐδὲν ὅ, τι καὶ πρὸς ὠφέλειαν ἐξέβαινεν, ἀλλ' ἐναντιούμενα τέλος εἰς ἀπόγνωσιν ἦγεν. ὅσοι τε περὶ αὐτὸν ἦσαν ἰατροὶ, τὰ μὲν οἷς αὐτοὶ προσέφερον βοηθήμασιν οὐδὲν ὑπεικούσης τῆς νόσου, τὰ δὲ καὶ τοῦ βασιλέως οὐκ ἔχοντος ἄλλως ἢ κατὰ τὸ βιαζόμενον τῆς ἀρρωστίας διαιτᾶσθαι, πάνθ' οἷς ἐκεῖνος ἐπενεχθείη παρέχειν ἠξίουν, τὸ δύσελπι τῆς σωτηρίας ἐν ἐξουσίᾳ τῆς διαίτης ἀνατιθέντες τῇ τύχῃ. κἀκεῖνος μὲν ἐν [e] Σαμαρείᾳ, τῇ κληθείσῃ [f] Σεβαστῇ, τοῦτον τὸν τρόπον ἐνοσηλεύετο.

η. Διατρίβουσα δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Ἀλεξάνδρα, καὶ πυθομένη τὰ κατ' αὐτὸν, ἐσπούδαζε τῶν περὶ τὴν πόλιν φρουρίων ἐγκρατὴς γενέσθαι. [g] δύο δ' ἦν, ἓν μὲν αὐτῆς τῆς πόλεως, ἕτερον δὲ τοῦ ἱεροῦ· καὶ τούτων οἱ κρατοῦντες, ὑποχείριον τὸ πᾶν ἔθνος ἐσχήκασι. τὰς μὲν γὰρ θυσίας οὐκ ἄνευ τούτων οἷόν τε γενέσθαι. τὸ δὲ μὴ ταύτας συντελεῖν οὐδενὶ Ἰουδαίων δυνατὸν, τοῦ ζῆν ἑτοιμότερον ἂν παραχωρησάντων ἢ τῆς θρησκείας, ἣν εἰς τὸν Θεὸν εἰώθασι συντελεῖν. τοῖς οὖν ἐπὶ τούτων τῶν φυλακτηρίων Ἀλεξάνδρα προσήνεγκε τοὺς λόγους, ὡς δέον αὐτῇ καὶ τοῖς ἐξ Ἡρώδου παραδοῦναι παιδίοις, μὴ καὶ [h] φθῇ τις, ἐκείνου μεταλλάξαντος, ἕτερος ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων· ῥωσθέντι μὲν γὰρ, οὐδεὶς ἀσφαλέστερον τῶν [i] οἰκείων διατηρήσει. τούτους τοὺς λόγους αὐτῆς οὐκ ἐπιεικῶς ἤνεγκαν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἔμπροσθεν χρό-

ret libertate usa est immoderata. Quin & ea ipsam male habebant quæ suis acciderant; atque ita omnia apud illum quemadmodum passa fuerat dicere non dubitavit: tandemque infestas sibi reddidit & matrem regis & sororem, illumque ipsum, cui unice fidebat quod non laturus esset ut gravius aliquid pateretur.

7. Illa autem perempta, eo magis etiam regi desiderium exarsit, ut qui ita se haberet sicut prius narravimus. non enim à perturbatione vacuus, nec qualis in aliis esse solet, ejus erga illam erat amor: sed cum primum ad insaniam usque eam deperiret, *postea*, licet liberius fidentiusque se in vitæ consuetudine gesserit, nihil de amore remisit. Tunc vero ex ultione divina ob interitum Mariamnes magis adhuc cupiditate ardere videbatur: adeo ut eam subinde inclamaret, subinde turpiter ploraret, omnesque quas poterat voluptates consectaretur, etiam ex conviviis & conventibus, ut ejus desiderium leniret. sed istis nihil proficiebat. Quare & res regni administrare recusabat, & adeo affectu victus est, ut etiam famulis suis imperaret ut Mariamnen appellarent, quasi ea adhuc viveret & audire posset. Cum autem ita se haberet, oritur pestis, quæ tum plebejorum tum regis amicorum maximam partem sustulit, eosque quibus plurimum detulerat. id quod omnibus suspicionem fecit, divina ira id accidisse, propter illatam Mariamne injuriam. Hæc res etiam deterius regem ipsum affecit: tandemque in solitudinem egressus, & ibi per speciem venationis semet affligens, non potuit sese per aliquot dies sustinere, quin difficillimum in morbum inciderit. Nam inflammatio erat & dolor occipitis cum mentis alienatione conjunctus; nec medicina erat ulla, quæ vel minimum ei prodesset, sed potius officeret, adeo ut tandem ejus de vita desperaretur. Atque omnes circa ipsum medici, partim quia morbus remediis adhibitis minime cedebat, partim quia rex nullam aliam victus rationem tenere poterat, quam eam ad quam morbus cogebat, omnia ei præbere censebant quæ postularet, spem salutis, in victus potestate sitæ, pene abjectam fortunæ committentes. Atque ille quidem in Samaria, Sebaste appellata, ad hunc modum ægrotabat.

8. Alexandra autem, quæ Hierosolymis degebat, his de eo intellectis conata est urbis munitiones occupare. duæ autem erant, una quidem urbis ipsius, altera vero templi; quibus qui potiuntur, universam gentem in sua potestate habent. nam sine iis sacrificia fieri nequeunt. Judæorum autem nemo à seipso impetrare potest ut sacra non faciat; quippe quod eo sint ingenio ut mori malint, quam cultum eum omittere quem solebant Deo præstare. Alexandra igitur cum harum munitionum præsidiis colloquuta est, demonstrans eas sibi & Herodis filiis debere tradi, ne, si ille mortuus esset, alius quispiam rerum administrationem occupare anteverteret: sin convaluisset, neminem tutius eas servaturum quam ejus domesticos. Hæc verba illi tulerunt non mediocriter: quin eo magis in fide sua tunc perstiterunt, quam & antea regi præ-

Herodes ex uxoris nece perturbatus.

Pœnas ob necem Mariamnes luit Herodes.

Deo vindice oritur pestis.

Herodis morbus.

Alexandra absente Herode id agit, ut arces in potestatem suam redigeret.

s Καὶ ταῦτα πάντα πρὸς ἐκεῖνον] Additur ex *L. B.* πάντα. nihil non videlicet, & magna & parva male habuerunt irritaveruntque Mariamnes asperitatem. HAV.

t Ἀναιρεθείσης δὲ τότε] Ἀναιρεθείσης δ' αὐτῆς *Hen.* & *Busb.*

v Ἐκ συνηθείας ἦν] Ἐκ συνηθείας ὁ πρὸς αὐτὴν ἔρως ἦν Gall.

x Ἀπενικήθη] *L. B.* ἀπενεμήθη.

y Τῆς κατὰ τὴν Μαριάμμην ἀπωλείας] Forte τῇ κ. M. ἀπωλείᾳ.

z Ὡς ζῶσαν ἔτι καὶ δυναμένην ὑπακούειν.] Ἁλωσ. lib. 1. c. 22. §. 4. ὑπὸ κακώσεως δὲ ὡς ζώσῃ προσλαλεῖν· SPANH.

a Ἣ καὶ —— ἐντιμοτάτους] Ἣ καὶ τῶν ὄχλων τοὺς πλείους καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ τοὺς ἐντιμοτάτους *Hen.* & *Busb.* HUDS. *Lugd. Bat.* vulgata (ut puto) concinnius, ita scribit. Ἣ καὶ τῶν ὄχλων τοὺς πλείους καὶ τῶν φίλων τοὺς ἐντιμοτάτους διέφθειρε. HAV.

b Ὑπονοῆσαι κατὰ μῆνιν]. Ἐξυπονοῆσαι *Hen. Busb.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

c Τοῦ Θεοῦ τοῦτο συνενεχθῆναι,] Ita è *Cod. Vat.* τοῦτο Θεοῦ συν. in *cæteris.*

d Φλόγωσις γὰρ ἦν καὶ πεῖσις τοῦ ἰνίου,] Eadem *Zonaras* p. 241. SPANH.

e Σαμαρείᾳ, τῇ κληθείσῃ Σεβαστῇ,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 2. §. 7. & c. 21. §. 2. SPANH.

f Σεβαστῇ,] Id est *Augusta*, in honorem Augusti.

g Δύο δ' —— ἐσχήκασι.] Duæ Arces Hierosolymis, una in Urbe circa Regiam, altera ad Templum Antonia dicta, quas qui obtinent, totius gentis Domini. Vid. infr. c. 8. §. 5. SPANH.

h Φθῇ τις,] *Gen.* φθῆτις· *Distingue* φθῇ τις, præveniat aliquis. SPANH.

i Οἰκείων διατηρήσει.] Οἰκειοτάτων *Hen.* & *Busb.*

præstiterant, partim ob Alexandræ odium, partim quod indignum putabant de rege desperare quamdiu superstes esset. Erant autem de ejus veteribus amicis: quinetiam eorum unus, *nomine* Achiabus, regis erat consobrinus. Itaque cum continuo, nunciis missis, de Alexandræ instituto certiorem fecerunt. Atque ille citra cunctationem eam quidem interfici jussit: ipse vero, postquam ex morbo difficulter, nec sine magno cruciatu revaluit, adeo graviter ex animæ simul & corporis vexatione exacerbatus erat, ut haud ægre de iis, qui primi in ejus manus venerant, vel quavis de causa supplicium sumeret. Quinetiam amicos ejus maxime necessarios interficit, Costobarum, & Lysimachum, & Gadiam cognomine Antipatrum, insuper & Dositheum, ex hujusmodi causa.

Quam ob rem Herodis jussu interficitur.

Herodes sævit in amicos.

Costobarus Idumæus Salomes maritus.

9. Erat Costobarus, natu Idumæus, ejus regionis facile primus dignitate, de genere sacerdotum Coze; quem Deum existimant Idumæi. Hunc Costobarum, postquam Hyrcanus eos ex patriis institutis in Judæorum mores legesque coëgerat, Herodes, regnum adeptus, Idumææ Gazæque præfectum constituit; eique sororem suam Salomen nuptum dedit, interfecto Josepho qui eum ante duxerat, ut *supra* indicavimus. Costobarus autem, ista læte admodum & præter spem assequutus, felicitate *sua* valde elatus est, paulatimque modum excessit, neque sibi honestum existimans imperantis Herodis jussa facere, nec Idumæis in Judæorum potestate esse, eorumque uti moribus. Itaque ad Cleopatram mittit, significans Idumæam semper majoribus ipsius Cleopatræ paruisse; ideoque æquum esse ut ea ab Antonio regionem illam postularet: se enim paratum esse, suam benevolentiam transferre ad Cleopatram. Hæc autem agebat, non quod mallet Cleopatram imperio Idumæam tenere; sed quod arbitrabatur, accisis Herodis viribus, facile se posse gentis Idumææ dominatum adipisci, & ad majora pervenire. Veniebat enim in majorem spem, occasionem non exiguam *ut putabat* nactus, tum quod magno loco natus erat, tum quod divitiis abundabat, quas assidua quæsiverat avaritia: neque quidquam mediocre moliebatur. Et quidem Cleopatra, cum regionem istam ab Antonio *impense* flagitasset, eam non impetravit. Herodes autem ista de re certior factus est, atque in eo erat ut Costobarum interficeret; sed, sororis & matris precibus exoratus, dimittit eum, veniamque ei dedit; sic tamen ut eum deinceps suspectum haberet propter illum conatum.

Conatur Idumææ principatum occupare.

Herodes ea de re certior factus, à matre & sorore exoratus, ei veniam dat.

Dissidium inter Costobarum & Salomen.

10. Aliquanto deinde post, cum forte inter Salomen & Costobarum ortum esset dissidium, ea illi continuo misit libellum ad dissuendum matrimonium, contra quam ferunt Judæorum leges. nam viro quidem apud nos id facere licet; * neutiquam vero feminæ, quæ sponte discesserit, alteri

νον πιστοὶ ὄντες, ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ τότε διέμειναν, μίσει τε τῆς Ἀλεξάνδρας, καὶ τῷ μηδ᾽ ὅσιον ὑπολαμβάνειν ζῶντα τὸν Ἡρώδην ἀπεγνωκέναι. Φίλοι γὰρ ἄνωθεν ἦσαν· εἷς δ᾽ αὐτῶν καὶ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως [k] Ἀχίαβος ἦν. εὐθὺς οὖν ἐξήγγειλαν πέμψαντες ἐκείνῳ τὴν γνώμην τῆς Ἀλεξάνδρας. ὁ δὲ τὴν μὲν οὐδὲν ἀναβαλλόμενος ἀποκτεῖναι προσέταξεν· αὐτὸς δὲ μόλις καὶ σὺν κακοπαθείᾳ διαφυγὼν τὴν νόσον, [l] χαλεπῶς ἦν [m] ψυχῇ καὶ σώματι κεκακωμένος ὁμοῦ πρὸς τὸ δυσάρεστον, καὶ πάσαις ταῖς αἰτίαις [n] ἑτοιμοτέρως εἰς τιμωρίαν τῶν ὑποπεσόντων ἐχρῆτο. Φονεύει δὲ καὶ τοὺς ἀναγκαιοτάτους αὐτῷ φίλους, Κοστόβαρον, καὶ Λυσίμαχον, καὶ τὸν Γαδίαν καλούμενον Ἀντίπατρον, ἔτι δὲ Δοσίθεον, ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε.

θ΄. [o] Κοστόβαρος ἦν γένει μὲν Ἰδουμαῖος, ἀξιώματος τῶν πρώτων παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ προγόνων ἱερατευσάντων τῷ [p] Κοζέ· θεὸν δὲ τοῦτον Ἰδουμαῖοι νομίζουσιν. [q] Ὑρκανοῦ δὲ τὴν πολιτείαν αὐτῶν εἰς τὰ Ἰουδαίων ἔθη καὶ νόμιμα μεταστήσαντος, [r] Ἡρώδης τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, ἄρχοντα τῆς Ἰδουμαίας καὶ Γάζης ἀποδείκνυσι τὸν Κοστόβαρον, καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν Σαλώμην, [s] Ἰώσηπον ἀνελὼν τὸν εἰληφότα πρότερον αὐτὴν, ὡς ἐδηλώσαμεν. Κοστόβαρος δὲ τούτων τυχὼν ἀσμένως καὶ παρὰ δόξαν, ἤρθη [t] μᾶλλον ὑπὸ τῆς εὐτυχίας, καὶ κατὰ μικρὸν ἐξέβαινεν, οὔθ᾽ αὑτῷ καλὸν ἡγούμενος, ἄρχοντος Ἡρώδου τὸ προστεταγμένον ποιεῖν, οὔτε τοῖς Ἰουδαίοις ἔθεσι τοὺς Ἰδουμαίους χρωμένους ὑπ᾽ ἐκείνοις εἶναι. [v] Διαπέμπεται οὖν πρὸς Κλεοπάτραν, τὴν Ἰδουμαίαν φάμενος ἀεὶ τῶν ἐκείνης προγόνων γεγενῆσθαι, καὶ διὰ τοῦτ᾽ εἶναι δίκαιον αἰτεῖσθαι [x] παρ᾽ Ἀντωνίου τὴν χώραν· αὐτὸς γὰρ ἕτοιμος εἶναι μεταφέρειν τὴν εὔνοιαν εἰς ἐκείνην. ἔπραττε δὲ ταῦτα, τῇ Κλεοπάτρᾳ μὲν οὐδέν τι μᾶλλον εἰς τὴν ἀρχὴν ἀρεσκόμενος· εἰ δὲ [y] περιαιρεθείη τῶν πλειόνων Ἡρώδης [z] εὐεπιχείρητον εἶναι νομίζων καθ᾽ αὑτὸν ἄρξαι τοῦ τῶν Ἰδουμαίων ἔθνους, καὶ [a] μεῖζον πράξειν. ἐπιδιέβαινε γὰρ ταῖς ἐλπίσιν, οὐκ ὀλίγας ἀφορμὰς ἔχων καὶ γένους καὶ χρημάτων, ἃς μετὰ διηνεκοῦς αἰσχροκερδίας ἐπεπόριστο, καὶ μικρὸν οὐδὲν ἐπενόει. Κλεοπάτρα μὲν οὖν Ἀντωνίου δεηθεῖσα περὶ τῆς χώρας ταύτης ἀποτυγχάνει. λέγονται δὲ πρὸς Ἡρώδην οἱ λόγοι, κἀκεῖνος ἕτοιμος [b] ἦν ἀποκτεῖναι τὸν Κοστόβαρον, ὅμως τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ δεηθείσης καὶ τῆς μητρὸς, ἀφίησι καὶ συγγνώμης ἠξίωσεν, οὐκ ἀνύποπτον αὐτὸν εἰς τὸ λοιπὸν ἔχων τῆς ἐπιχειρήσεως τότε.

ι΄. Χρόνου δὲ διελθόντος, [c] ἐπεὶ συνέβη τὴν Σαλώμην στασιάσαι πρὸς Κοστόβαρον, πέμπει μὲν εὐθὺς αὐτῷ [d] γραμμάτιον, ἀπολυομένη τὸν γάμον, οὐ κατὰ τοὺς [e] Ἰουδαίους νόμους. ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἔξεστι παρ᾽ ἡμῖν τοῦτο ποιεῖν, γυναικὶ δὲ οὐδὲ διαχωρισθείσῃ καθ᾽ αὑτὴν γαμηθῆναι,

k Ἀχίαβος ἦν.] Ἐχίαβος *Vat.* in *Epiphanii* versione *Amabec.*
l Χαλεπῶς ἦν] Χαλεπός *Hen.* (*Coccejus*) & *Busb.*
m Ψυχῇ καὶ σώματι κεκακωμένος] Τὴν ψυχὴν καὶ σῶμα *Busb.*
n Ἑτοιμοτέρως] Ἑτοιμότερον *Busb.*
o Κοστόβαρος] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 6. & supr. §. 3. SPANH.
p Κοζέ·] Κοζὲ Idumæorum Deus, *Goze Rufino.* SPANH.
q Ὑρκανοῦ —— μεταστήσαντος,] Vid. sup. lib. 13. c. 9. §. 1. SPANH.
r Ἡρώδης —— Κοστόβαρον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 3. SPANH.
s Ἰώσηπον —— ἐδηλώσαμεν.] Vid. sup. c. 3. §. 9. SPANH.
t Μᾶλλον ὑπὸ τῆς εὐτυχίας,] Μάλα *Busb.*
v Διαπέμπεται οὖν] Ita *Hen.* & *Epiphan.* καὶ διαπέμπεται πρὸς Κλ. in *reliquis.*
x Παρ᾽ Ἀντωνίου τὴν χώραν·] Iterum cum *Cod. Hen.* παρ᾽ Ἀντωνίῳ in *cæteris.*
y Περιαιρεθείη τῶν πλειόνων Ἡρώδης] Rursus prout *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) παρεθείη in *Editis Aliisque.* HUDS. Confer lib. VI. c. 13. §. 8. & lib. 5. ἁλωσ. c. 1. §. 5. SPANH.
z Εὐεπιχείρητον εἶναι] Εὐεπιχείρητον ἤδη νομίζων καθ᾽ αὑτὸν *Vat.* (& *Lugd. Bat.*) εὐεπιχείρητον εἶναι νομίζων καὶ καθ᾽ αὑτὸν *Hen.*
a Μεῖζον πράξειν.] Καὶ μεῖζον αὐτῶν πράξειν *Vat.*
b Ἦν ἀποκτεῖναι τὸν Κοστόβαρον,] Sic *Hen.* & *Busb.* ὢν in *reliquis.*
c Ἐπεὶ συνέβη] Ἐπισυνέβη τ. Σ. σ. πρὸς τὸν Κ. καὶ πέμπει μ. εὐ. αὐ. γραμματεῖον *Hen.* & *Busb.*
d Γραμμάτιον,] *L. B.* γραμματεῖον.
e Ἰουδαίους νόμους.] Ἰουδαίων *Hen.* & *Busb.*
* *Neutiquam vero femina,*] Uxori vero nullatenus separari & ducere alium, nisi prius à marito dimittatur. Salome tamen non generali lege, sed potestatis sanctione connubium separavit. *Epiphan.* Mulieribus tamen ne dimissis quidem fas est nubere, nisi prioris viri permissu. Verum illa magis ex propria licentia quam communi jure fecit divortium, *Gelen.* Quod plane (ut inquit *Seldenus* lib. 3. c. 19. *de Uxore Hebraïca*) contra instituta Judaïca, & ipsi *Josepho* inauditum. & miror à viris doctissimis (*Josepho Scaligero* in *Animadversionibus in Eusebium*, p. 159, & *Nic. Serrario* in *Herode*, c. 17.) locum verti & intelligi juxta illud *Gelenii.* Vertendum itaque, *neutiquam vero uxori quæ sponte abierit nubere, nisi prius à viro dimittatur. Veruntamen Salome, non lege generali* (*seu communi*, sc. *Hebraïca*) *sed tamen ea quæ auctoritatem ac vim obtinuit usa conjugio renunciavit.*

f Πεῷ-

ναι, μὴ τοῦ [f] πρότερον ἀνδρὸς [g] ἀφιέντος. οὐ μὴν ἡ Σαλώμη [h] τὸν ἐν γένει νόμον, ἀλλὰ τὸν [i] ἐπ' ἐξουσία ἑλομένη, τήν τε συμβίωσιν προαπηγόρευσε, καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδην ἔλεγεν ὑπὸ τῆς εἰς ἐκεῖνον εὐνοίας ἀποστῆναι τἀνδρός· ἐγνωκέναι γὰρ αὐτὸν, μετ' Ἀντιπάτρου καὶ Λυσιμάχου καὶ Δοσιθέου, νεωτέρων ἐφιέμενον. καὶ πίστιν παρεῖχε τοῦ λόγου, τοὺς [k] Βάβα παῖδας, ὅτι διασώζοιντο [l] παρ' αὐτῷ χρόνον ἐνιαυτῶν ἤδη δώδεκα. τοῦτο δ' εἶχεν οὕτως· [m] καὶ πολλὴν ἔκπληξιν ἐποίησε τῷ βασιλεῖ παρ' ἐλπίδας ἀκουσθὲν, ἐκεκίνητό τε μᾶλλον ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ λόγου. τὰ γὰρ περὶ τοὺς Βάβα παῖδας [n] ἐσπούδασε πρότερον ἐπεξελθεῖν αὐτοὺς, δυσμενεῖς γενομένους τῇ διαθέσει. τότε δὲ διὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου καὶ τῆς μνήμης ἐξεληλύθεσαν. ἡ δ' ἔχθρα πρὸς αὐτοὺς καὶ τὸ μῖσος ἀπὸ τοιούτων ἦν. Ἀντιγόνου τὴν βασιλείαν ἔχοντος, Ἡρώδης μὲν ἐπολιόρκει δυνάμει τὴν τῶν [o] Ἱεροσολύμων πόλιν· ὑπὸ δὲ χρείας καὶ κακῶν [p] ὅσα πολιορκουμένοις [q] παρίσταται, πλείους ἦσαν οἱ τὸν Ἡρώδην ἐπικαλούμενοι, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀπονεύοντες ἤδη ταῖς ἐλπίσιν. ὄντες δ' ἐπ' ἀξιώματος οἱ τοῦ Βάβα παῖδες, καὶ παρὰ τῷ πλήθει δυνατοὶ, πιστοὶ διετέλουν Ἀντιγόνῳ, τόν τε Ἡρώδην διέβαλλον ἀεὶ, καὶ συμφυλάττειν τοῖς βασιλεῦσι τὴν ἐκ γένους ἀρχὴν προὔτρεπον. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἅμα καὶ συμφέρειν αὐτοῖς νομίζοντες, ἐπὶ τοιούτων ἐπολιτεύοντο. τῆς δὲ πόλεως ἁλισκομένης, καὶ κρατοῦντος τῶν πραγμάτων Ἡρώδου, Κοστόβαρος ἀποδειχθεὶς [r] τὰς διεκβολὰς ἀναφράττειν καὶ φρουρεῖν τὴν πόλιν, ὡς μὴ διαπίπτειν ἐξ αὐτῆς τοὺς ὑποχρέως τῶν πολιτῶν ἢ τἀναντία τῷ βασιλεῖ πολιτευομένους, [s] εἰδὼς ἐν ὑπολήψει καὶ τιμῇ τοὺς τοῦ Βάβα τῷ παντὶ πλήθει, καὶ νομίζων μέγα μέρος αὐτῷ γενήσεσθαι πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων τὴν ἐκείνων σωτηρίαν, ὑπεξέθετο καὶ κατέκρυψεν ἐν οἰκείοις χωρίοις. καὶ τότε μὲν Ἡρώδην, διεληλύθει γὰρ ἡ τῆς ἀληθείας ὑποψία, πιστωσάμενος ὅρκοις, ἦ μὴν οὐδὲν εἰδέναι τῶν κατ' ἐκείνους, ἀφεῖτο τῆς ὑπονοίας. αὖθις δὲ [t] κηρύγματα καὶ μήνυτρα τοῦ βασιλέως ἐκτεθέντος, καὶ πάντα τρόπον ἐρεύνης ἐπινοοῦντος, οὐκ ἦλθεν εἰς ὁμολογίαν· ἀλλὰ τῷ τὸ πρῶτον ἔξαρνος γενέσθαι, τὸ φωραθῆναι τοὺς ἄνδρας [v] οὐκ ἀνυποτίμητος αὐτῷ πεπεισμένος, οὐ μόνον ἐκ τῆς εὐνοίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης ἤδη τοῦ λανθάνειν αὐτοὺς περιείχετο. [x] περὶ τούτων ἐξαγγελθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀδελφῆς, ὁ βασιλεὺς πέμψας εἰς τοὺς τόπους ἐν οἷς διατρίβειν ἐμηνύθησαν, ἐκείνους τε καὶ τοὺς συγκαταιτιαθέντας ἀπέκτεινεν· ὥστε εἶναι μηδὲν ὑπόλοιπον ἐκ τῆς Ὑρκανοῦ συγγενείας, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν αὐτεξούσιον [y] αὐτῷ, μηδενὸς ὄντος ἐπ' ἀξιώματος ἐμποδὼν ἵστασθαι τοῖς παρανομουμένοις.

nubere fas est, nisi prius à marito dimittatur. Veruntamen Salome, non lege *Hebræorum* patria, sed eâ quæ tum valebat, usa, & conjugio renunciavit & ad fratrem Herodem dicebat, se propter suam in eum benevolentiam à marito discessisse: quoniam comperisset eum & Antipatrum & Dositheum novis rebus studere. Atque ad fidem sermoni faciendam mentionem injicit Babæ filiorum, quos Costobarus decimum jam annum servaverat. id quod verum erat: eaque re vehementer obstupuit rex, ejusmodi quid audiens quod nunquam suspicatus est, eoque magis commotus est, quòd res erat incredibilis. Nam quod ad Babæ liberos attinet, id aliquando agebat ut illos ultum iret, quoniam sibi infensi repugnassent: verum tum tantum jam temporis præterierat, ut eorum jam non recordaretur. Ejus autem in eos odii & inimicitiarum causa fuit hujusmodi. Quo tempore regno fruebatur Antigonus, Herodes exercitu obsidebat Hierosolymorum urbem, & propter necessitatem & calamitates quibus obsessi premebantur, erant multi qui Herodem advocarent & spe jam in eum propenderent. Babæ autem filii (qui dignitate & gratia multum apud vulgus valerent) Antigono fideles *esse* perseverarunt, Herodemque semper culpabant, ac *cæteros* eò cohortabantur, ut regibus operam suam præstarent in tenendo principatu quem à patribus accepissent. atque illi quidem, dum & ista *magno* commodo fieri existimarent, hujusmodi rebus studuerunt. Verum urbe capta, & Herode rerum potito, Costobarus, præcludendis exitibus & urbi custodiendæ præfectus, ne cives qui sontes essent & regis adversarii evaderent; cum sciret Babæ filios esse in existimatione & honore apud universum populum, cogitaretque, si eis salutem daret, id sibi multum profuturum * ad novas res moliendas, eos subtraxit & † certis in locis abscondit. Et tunc quidem Herodi, nam id quod erat suspicatus est, jurejurando fidem fecit, se nihil quicquam de illis scire, eique suspicionem ademit. Deinde vero, cum rex per edicta indicii præmium proposuisset, & modis omnibus eos perquireret, ne tum quidem fateri voluit: sed quòd primum inficiatus esset, si postea viri deprehenderentur non se impune laturum persuasum habens, non solum benevolentia sed necessitate tenebatur eos occultare. De istis quæ sibi nunciata erant à sorore cum rex misisset ad loca ubi esse dicebantur, & ipsos, & alios cum ipsis accusatos interfecit: ut nihil jam reliquum esset de Hyrcani *genere & cognatione*, sed regnum plane in sua potestate haberet *Herodes*, nemine jam alicujus auctoritatis superstite, qui quæ contra legem fierent impedire posset.

Salome ei repudium mittit, & accusationem instituit.

De Babæ filiis à Costobaro servatis.

Babæ filios necari jubet Herodes.

f Πρότερον ἀνδρὸς] Προτέρου forsan *Epiphan.* Vide Grotium ad Matth. c. 5. v. 31.

g Ἀφιέντος.] Ἐφιέντος solus *Busb.*

h Τὸν ἐν γένει νόμον,] Εὐγενῆ *Hen.* forsan pro ἐγγενῆ (in *Lugd. Bat.* ἐγγενῆ νόμον) prout in *Cod. Busb.*

i Ἐπ' ἐξουσία] Ἐπ' ἐξουσίας *Hen.* & *Busb.*

k Βάβα παῖδας,] Baba vir erat pietate insignis, ex stirpe Asamonæorum (ut constat ex hac ead. §.) qui singulis totius anni diebus, uno excepto, qui erat undecimus mensis *Tisri*, sacrificium offerebat pro delicto, cujus tamen non erat sibi conscius, ut habet *Cod. Talmud.* tract. *Cherithoth*, cap. 6. atque *Abraham Zacuth* in libro *Juchasin.*

l Παρ' ——— δώδεκα.] Παρ' αὐτῶν *Busb.* mallem παρ' αὐτοῦ.

m Καὶ πολλὴν ἔκπληξιν] In *Cod. Hen.* (ut & *Lugd. Bat.*) ὃ καὶ, & mox *Cod. Hen.* ἐνεποίησεν.

n Ἐσπούδασε πρότερον] Ἐσπουδάσθη μὲν αὐτῷ πρ. *Hen.* & *Lugd. Bat.*

o Ἱεροσολύμων πόλιν·] Ἱεροσολυμιτῶν *Gen. Hen.* & *Epiphan.*

p Ὅσα πολιορκουμένοις] Ὅσα τοῖς πολίταις πολιορκ. *Hen.* & *Busb.*

q Παρίσταται,] Παρίσταται in *iisdem* (ut *Lugd. Bat.* nam in aliis est παρίσταται)) & *Vat.* nec aliter legisse visus est *Epiphan.*

r Τὰς διεκβολὰς ἀναφράττειν] Τὰς ἐπιβουλὰς ἀνατρέπειν καὶ φρ. *Vat.* ut & Margo *Lugd. Bat.*

s Εἰδὼς] *L. B.* εἰδὼς δέ.

* *Ad novas res moliendas,*] *Al.* Siqua intervenisset rerum mutatio.

† *Certis in locis abscondit.*] In propriis prædiis, *Epiphan.* suis in agris, *Gelen.*

t Κηρύγματα καὶ μήνυτρα] Ità cum *Cod. Hen.* (& *Lugd. Bat.*) μήνυτρα καὶ κηρύγματα in *cæteris.*

v Οὐκ ἀνυποτίμητος αὐτῷ πεπεισμένος,] Illud οὐκ, quod in sua versione agnovit *Epiphanius*, inserendum esse volui, sensu id postulante. HUDS. Recte, confirmante nunc etiam clara lectione MS. *Lugd. Bat.* ex quo insuper reposuimus ἀνυποτίμητος, pro quo hactenus lectum fuit ἀνυποτίμητον, non quidem male, sed fides *Cod.* nostri ostendit maluisse Josephum hoc in versu dicere ἀνυποτίμητος, sicuti in præcedenti ἔξαρνος. HAV.

x Περὶ τούτων ἐξαγγελθέντων] Vocula περὶ (quam delet & *Coccejus*) commode satis abesse potest. Si quis τὸ περὶ τούτων malit, per me licebit.

y Αὐτῷ,] Τυγχάνειν post αὐτῷ adjicit *Busb.*

CAP. VIII.

Quomodo in Herodem, peregrinis moribus violantem patria instituta, decem cives conjurarunt. De exstructione Sebastes & Cæsareæ, aliarumque munitionum.

Herodes à patriis moribus recedit.

HAC de causa deflexit etiam magis à patriis moribus, & peregrinis institutis antiquum rerum statum subinde labefactavit, quem inviolatum esse, & integrum mansisse oportebat. unde temporis processu magna mali labes nobis illata est, illis insuper habitis, quibus populus antea adductus erat ad pietatem. Primum enim pugilum ludos quinquennales instituit Cæsari, & theatrum Hierosolymis ædificavit, deinde in campo maximum amphitheatrum, utrumque operis magnificentia conspiciendum, sed à moribus Judaïcis alienum. horum enim usum & spectaculorum apparatum à majoribus non acceperant. Ille tamen hunc conventum quinquennalem maximo cum splendore celebravit, missis qui eum finitimis indicerent, & *spectatores* ex omni gente convocarent. adeoque ex cunctis finibus athletæ & omnis generis ludiones accersiti erant spe præmii propositi gloriæque ex victoria. confluxeruntque exercitatissimi quique in ludicris hisce studiis. nam non solum iis qui gymnicis certaminibus operam dant, sed & in musica vitam agentibus, qui thymelici vocantur, maxima victoriæ nomine constituit præmia; atque in id omni cura incumbebat ut nobilissimi quique in certamen venirent. quin & dona non exigua & bigis & quadrigis & equo singulari *vincentibus* proponenda curavit: & quæcunque uspiam ad magnificentiam & dignitatem elaborata fuerant studiose æmulabatur, modis omnibus agens ut spectaculum eximium daret & illustre. Theatrum vero ipsum splendidissime ornatum erat, depictis per circuitum Cæsaris gestis, & trophæis quæ à gentibus debellatis reportaverat, opere ex probo puroque auro & argento. Et quod ad apparatum attinet, nihil erat vestis adeo pretiosum, nihil gemmarum ornatûs *adeo splendidum*, quod non cum ludionibus qui spectarentur simul in conspectum veniret. Paratæ erant etiam feræ, & leonibus quamplurimis ipsius jussu conquisitis, aliisque quæ aut robore præcellebant aut natura mira erant raritate: atque id agebatur ut vel istæ inter se committerentur, vel cum hominibus ad eas damnatis pugnarent. Peregrinis quidem *summa* erat admiratio sumptuum, simul & animorum oblectatio ex periculorum conspectu: indigenis vero manifesta videbatur morum, qui ipsis summo in honore erant, dissolutio. Res ipsa enim indicabat plane impium esse, homines ad bestias projicere in hominum ex spectaculo delectationem; itemque leges cum peregrinis moribus permutari. Sed nihil eos magis offendebat quam trophæa: nam cum ea putarent imagines esse armis inclusas, ideo quod patriis legibus istiusmodi quid colere nefas esset, indignissime eas ferebant.

Ludi & theatra ab Herode facta.

Herodes spectacula exhibet magnifica.

Judæos offendunt trophæa.

Herodis ista de re consilium.

2. Neque vero nesciebat Herodes eos turbari,

ΚΕΦ. η'.

Ὡς κατ' Ἡρώδου, ξενικοῖς ἐπιτηδεύμασι παραβαίνοντος τὰ ἔθη τὰ πάτρια, δέκα πολιτῶν ἄνδρες συνώμοσαν. Περὶ κτίσεως Σεβαστῆς καὶ Καισαρείας, καὶ ἄλλων ἐπιτειχισμάτων.

ΔΙΑ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐξέβαινε τῶν [z] πατρῴων ἐθῶν, καὶ ξενικοῖς ἐπιτηδεύμασιν ὑποδιέφθειρε τὴν πάλαι κατάστασιν, ἀπαρεγχείρητον οὖσαν. ἐξ ὧν οὐ μικρὰ καὶ πρὸς τὸν αὖθις χρόνον ἠδικήθημεν, ἀμεληθέντων ὅσα πρότερον ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν ἦγε τοὺς ὄχλους. [a] πρῶτον μὲν γὰρ ἀγῶνα πενταετηρικὸν ἀθλημάτων κατεστήσατο Καίσαρι, καὶ θέατρον ἐν Ἱεροσολύμοις ᾠκοδόμησεν, αὖθίς τ' ἐν τῷ πεδίῳ μέγιστον ἀμφιθέατρον, περίοπτα μὲν ἄμφω τῇ πολυτελείᾳ, τοῦ δὲ κατὰ τοὺς Ἰουδαίους ἔθους ἀλλότρια. [b] χρῆσίς τε γὰρ αὐτῶν, καὶ θεαμάτων τοιούτων ἐπίδειξις, οὐ [c] παραδίδονται. τὴν μέντοι πανήγυριν ἐκεῖνος ἐπιφανεστάτην τὴν τῆς πενταετηρίδος συνετέλει, καταγγείλας τε τοῖς πέριξ, καὶ συγκαλῶν ἀπὸ τοῦ παντὸς ἔθνους. οἱ δ' ἀθληταὶ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀγωνισμάτων ἀπὸ πάσης γῆς ἐκαλοῦντο κατ' ἐλπίδα τῶν προκειμένων καὶ τῆς νίκης [d] εὐδοξίαν, συνελέγησάν τε οἱ κορυφαιότατοι τῶν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν. οὐ γὰρ μόνον τοῖς περὶ τὰς γυμνικὰς ἀσκήσεις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ μουσικῇ [e] διαγινομένοις, [f] θυμελικοῖς καλουμένοις, προὔτιθει μέγιστα νικητήρια· καὶ διεσπούδαστο πάντας τοὺς ἐπισημοτάτους ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν ἅμιλλαν. προὔθηκε δὲ καὶ [g] τεθρίπποις καὶ συνωρίσι καὶ κέλησιν οὐ μικρὰς δωρεάς· καὶ πάνθ' ὅσα κατὰ πολυτέλειαν ἢ σεμνοπρέπειαν παρ' ἑκάστοις ἐσπούδαστο, φιλοτιμίᾳ τοῦ διάσημον αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐπίδειξιν, ἐξεμιμήσατο. τό γε μὴν θέατρον ἐπιγραφαὶ κύκλῳ περιεῖχον Καίσαρος, καὶ τρόπαια τῶν ἐθνῶν ἃ πολεμήσας [h] ἐκεῖνος ἐκτήσατο, χρυσοῦ τε ἀπέφθου καὶ ἀργύρου πάντων αὐτῷ πεποιημένων. τὰ δ' εἰς ὑπηρεσίαν οὐδὲν οὕτως ἦν, οὔτ' ἐσθὴς τίμιον, οὔτε σκευὴ λίθων, ὃ μὴ τοῖς δρωμένοις ἀγωνίσμασι συνεπεδείκνυτο. παρασκευὴ δὲ καὶ θηρίων ἐγένετο, λεόντων τε πλείστων αὐτῷ συναχθέντων, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα καὶ τὰς [i] ἀλκὰς ὑπερβαλλούσας ἔχει καὶ τὴν φύσιν ἐστὶ σπανιώτερα· τούτων αὐτῶν τε πρὸς ἄλληλα συμπλοκαὶ καὶ μάχαι πρὸς αὐτὰ τῶν κατεγνωσμένων ἀνθρώπων ἐπετηδεύοντο. τοῖς μὲν ξένοις ἔκπληξις ὁμοῦ τῆς δαπάνης καὶ ψυχαγωγία τῶν περὶ τὴν θέαν κινδύνων· τοῖς δ' ἐπιχωρίοις φανερὰ κατάλυσις τῶν τιμωμένων παρ' αὐτοῖς ἐθῶν. ἀσεβὲς μὲν γὰρ ἐκ προδήλου κατεφαίνετο, θηρίοις ἀνθρώπους ὑπορρίπτειν, [k] ἐπὶ τέρψει τῆς ἀνθρώπων θέας· ἀσεβὲς δὲ ξενικοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐξαλλάττειν τοὺς [l] θεσμούς. πάντων δὲ μᾶλλον ἐλύπει τὰ τρόπαια· δοκοῦντες γὰρ εἰκόνας εἶναι τὰς τοῖς ὅπλοις περιειλημμένας, ὅτι μὴ πάτριον ἦν αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα σέβειν, οὐ μετρίως ἐδυσχέραινον.

β'. Ἐλάνθανον δὲ οὐδὲ τὸν Ἡρώδην ἐκταραττόμενοι, καὶ

z Πατρῴων] *L. B.* πατρίων.

a Πρῶτον μὲν γὰρ —— ἀλλότρια.] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. 21. §. 7. τάγε τὴν λοιπὰ τῶν ἔργων ἀμφιθέατρον, καὶ θέατρον, καὶ ἀγορὰν ἄξια τῆς προσηγορίας ἐνιδρύσατο, καὶ πενταετηρικοὺς &c. Athletica certamina quinquennalia in honorem Cæsaris, & Theatrum Hierosolymis ab Herode erectum, & Amphitheatrum in Campo. SPANH.

b Χρῆσίς τε] *L. B.* χρῆται τε. & mox ἐπιδείξεις.

c Παραδίδονται.] Παραδίδοται *Vat.*

d Εὐδοξίαν,] Ita *Hen.* favente *Epiphanio*, qui vertit, *victoriæ gloria.* (εὐδοξία *Lugd. Bat.*) δεξίαν *in reliquis.*

e Διαγινομένοις,] *L. B.* διαγινομένοις.

f Θυμελικοῖς καλουμένοις,] In *Græcis* omnibus καὶ θυμελικοὺς. verum auctoritate *Epiphanii*, (qui vertit, *quos Thymelicos vocant*) καὶ expunxi: quasi per θυμελικοὺς intelligendi essent Citharœdi, Citharistæ, Lyristæ, Tibicines, atque alii Symphoniaci. Si καὶ retineatur, necesse est ut per *Thymelicos* Histriones intelligamus. *Thymele* quidem suggestum erat: & qui semet illic exercebant *Thymelici* appellabantur. Videsis *Baldi* Lexicon *Vitruvianum*, p. 130.

g Τεθρίπποις καὶ συνωρίσι] *Gen.* nec non quadrigarii ac trigarii; immo *bigarii.* SPANH.

h Ἐκεῖνος ἐκτήσατο,] Ita *Busb.* & *Hen.* ἐκείνους in *Editis* *Aliisque.*

i Ἀλκὰς ὑπερβαλλούσας] Ἄλλας ὑπερβολὰς *Hen.*

k Ἐπὶ τέρψει τῆς ἀνθρώπων θέας·] Ἐπὶ τέρψιν *Busb.*

l Θεσμούς.] Ἐθισμοὺς *Vat.*

m Βίω

καὶ [m] βίαν μὲν ἐπάγειν ἄκαιρον ᾤετο· καθωμίλει δ' ἐνίους καὶ παρηγόρει, τῆς δεισιδαιμονίας ἀφαιρούμενος. οὐ μὴν ἔπειθεν· ἀλλ' ὑπὸ δυσχερείας ὧν ἐδόκουν ἐκεῖνον πλημμελεῖν, ὁμοθυμαδὸν ἐξεβόων, [n] εἰ καὶ πάντα δοκοῖεν οἰστά, [o] μὴ φέρειν εἰκόνας [p] ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει, τὰ τρόπαια λέγοντες. οὐ γὰρ εἶναι πάτριον αὐτοῖς. Ἡρώδης δὲ τεταραγμένους ὁρῶν καὶ μὴ ῥᾳδίως ἂν μεταπεσόντας, εἰ μὴ τύχοιεν παρηγορίας, καλέσας αὐτῶν τοὺς ἐπιφανεστάτους, εἴς τε θέατρον παρήγαγε, καὶ δείξας τὰ τρόπαια, [q] τί ποτε δοκεῖ αὐτοῖς ταῦτα ἐπύθετο. τῶν δ' ἐκβοησάντων ἀνθρώπων εἰκόνας, ἐπιτάξας ἀφαιρεθῆναι τὸν περιθέσιμον κόσμον, ἐπιδείκνυσιν αὐτοῖς γυμνὰ [r] τὰ ξύλα. τὰ δ' εὐθὺς ἦν ἀποσυληθέντα, γέλως καὶ πλεῖστον εἰς διάχυσιν ἐδυνήθη, τῷ καὶ πρότερον αὐτοὺς ἐν εἰρωνείᾳ τίθεσθαι τὰς κατασκευὰς τῶν ἀγαλμάτων.

γ'. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον αὐτοῦ διακρουσαμένου τὸ πλῆθος, καὶ τὴν ὁρμὴν ἣν [s] ἐπεπόνθεισαν ἐξ ὀργῆς διακέχυντος, οἱ πλείους μὲν εἶχον ὡς μεταβεβλῆσθαι καὶ μὴ χαλεπαίνειν ἔτι. τινὲς δ' αὐτῶν ἐπέμενον τῇ δυσχερείᾳ τῶν οὐκ ἐξ ἔθους ἐπιτηδευμάτων, καὶ τὸ καταλύεσθαι τὰ πάτρια μεγάλων ἡγούμενοι ἀρχὴν κακῶν, [t] ὅσιον ᾠήθησαν ἀποκινδυνεῦσαι μᾶλλον, ἢ δοκεῖν ἐξαλλαττομένης αὐτοῖς τῆς πολιτείας, περιορᾶν Ἡρώδην, πρὸς βίαν ἐπεισάγοντα τὰ μὴ δι' ἔθους ὄντα, καὶ λόγῳ μὲν βασιλέα, τῷ δ' ἔργῳ πολέμιον φαινόμενον τοῦ παντὸς ἔθνους. [v] ἐκ δὲ τούτου συνωμοσάμενοι πάντα κίνδυνον ὑποδύεσθαι δέκα τῶν πολιτῶν ἄνδρες, καὶ ξιφίδια τοῖς ἱματίοις [x] ὑπολαβόντες· ἦν δ' αὐτοῖς, δι' ἀναξιοπάθειαν ὧν [y] ἤκουσεν, καὶ τῶν διεφθορότων τις τοὺς ὀφθαλμοὺς συνωμοσμένος, οὐχ ὡς [z] συνεργῆσαί τι καὶ λίαν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἱκανός, ἀλλ' ἐν ἑτοίμῳ καταθεὶς αὑτόν, παθεῖν εἴ τι κἀκείνοις [a] συμβαίνη δυσχερές· ὥστε μὴ μετρίαν τὴν ὁρμὴν τοῖς ἐπιχειροῦσι δι' αὐτὸν γενέσθαι.

δ'. Ταῦτα γνόντες ἀπὸ συνθήματος εἰς τὸ θέατρον ἐχώρουν, ἐλπίσαντες μὲν οὐδ' αὐτὸν Ἡρώδην [b] διαφεύξεσθαι, περιπεσόντων [c] ἐξ ἀφανοῦς, πολλοὺς δέ, εἰ καὶ μὴ τυγχάνοιεν ἐκείνου, τῶν περὶ αὐτὸν ἀναιρήσειν οἰόμενοι· καὶ ταῦτ' αὐτοῖς ἀρκέσειν, εἰ καὶ θνήσκοιεν, εἰς ἔννοιαν ὧν ὁ βασιλεὺς ἐξυβρίζειν ἐδόκει τὸ πλῆθος, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ἀγαγεῖν. ἐκεῖνοι μὲν [d] οὖν προκαταστάντες, ἐπὶ τοιαύτης ἦσαν [e] προθυμίας. εἷς δὲ τῶν [f] ὑφ' Ἡρώδου πολυπραγμονεῖν καὶ διαγγέλλειν τὰ τοιαῦτα τεταγμένων ἐξευρηκὼς ὅλην τὴν ἐπίθεσιν, εἰς τὸ θέατρον εἰσιέναι μέλλοντι τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσεν. ὁ δ', οὐ γὰρ ἀνοίκειον ᾠήθη τὸν λόγον, εἴς τε τὸ μῖσος ἀφορῶν ὃ συνῄδει παρὰ τῶν πλειόνων αὑτῷ, καὶ τὰς ταραχὰς τὰς ἐπὶ τοῖς καθ' ἕκαστα [g] γινομένας, ἀναχωρήσας εἰς τὸ βασίλειον, ὀνομαστὶ τοὺς ἐν ταῖς αἰτίαις ἐκάλει. περιπιπτόντων δ' αὐτοῖς τῶν ὑπηρετῶν αὐτόφωροι λαμβανόμενοι, τὸ μὲν ὡς οὐκ ἂν διαφύγοιεν ᾔδεσαν· ἐπεκόσμησαν δὲ τὴν ἀναγκαίαν [h] καταστροφὴν τοῦ τέλους, τῷ μηδὲν ὑφιέναι τοῦ φρονήματος. οὐ γὰρ ἐντραπέντες, οὐδ' ἀρνησάμενοι τὴν πρᾶξιν, ἀνέδειξαν ἤδη κεκλεισμένοι τὰ ξίφη· [i] διωμολογήσαντο δὲ καλῶς καὶ

& vim *illis* inferre intempestivum existimabat; quapropter operam dabat ut nonnullos eorum mitigaret verbis, & ea religione solveret. Verum nihil proficiebat: sed quod moleste ferrent ea, quibus illum flagitium admittere existimabant, uno consensu vociferabantur, si omnia patienda forent, at hominum quidem imagines (trophæa innuentes) in urbe non passuros. haud enim moribus patriis fas esse. Herodes vero, cum videret illos turbatos esse, & non facile ei cessuros, nisi solatii aliquid adhiberetur, eorum præcipuos vocat, & in theatrum ductis trophæa monstrat, quæritque quidnam hæc eis videantur. Cumque exclamassent, hominum esse imagines, *tunc ille*, ubi jusserat ornamenta detrahi, merum lignum eis ostendit. Atque ista repente suo denudata erant ornatu, & risus in omnium ora vultusque diffusus est; quippe qui jam ante imaginum apparatus pro ridiculo ducerent.

3. Cum autem populum hoc pacto repulisset, atque impetum quo irati ferebantur dissipasset, plerique sic erant ut mutati pacatique esse viderentur. tamen eorum nonnulli in offensione ex mutatis moribus perseverabant; &, cum crederent ex patriis institutis violatis magna oritura esse mala, satius esse putarunt vel quodvis periculum subire, quam videri Herodem sinere, mutato rerum statu, quidquam contra receptos per vim introducere, &, dum pro rege se gereret, revera se toti genti inimicum infestumque ostendere. Itaque conjurarunt cives decem in quodvis periculum, & pugiones sub vestibus sumpserunt; eratque inter eos quidam cæcus, qui, eorum quæ audiverat indignitate commotus, cum eis conjuravit: non ille quidem quasi eos in facinore patrando multum adjuturus, sed cum eis adversa pati paratus, si eis male res caderet: id quod illis ad rem aggrediendam multum animi addidit.

Judæi ex moribus ab Herode mutatis offensi.

Decem viri contra Herodem conjurant.

4. Ita decreta re vadunt uno animo in theatrum, spei pleni ne Herodem quidem ipsum evasurum, cum ex improviso eum adorituri essent: aut certe si ab eo aberrarent, fore arbitrantes ut multos ex ejus comitibus interficerent; atque ita regi ipsi occasionem præberent cogitandi de injuria, quam genti inferre videbatur, etiamsi ipsis moriendum foret. Et illi quidem jam ante parati ea erant animi alacritate. Quidam autem ex Herodis emissariis, cui datum erat istiusmodi de rebus satagere eique referre, totum negotium, ab ipso deprehensum, regi in theatrum intraturo nunciavit. Atqui ille (nam nuncium à vero non abhorrere visum est, si vel ad odium respiceret, quod sibi à plerisque concitari noverat, aut ad turbas ex rebus fere singulis coortas) recepit se in regiam, & conjuratos suis nominibus evocabat. Cum autem à satellitibus, illos adortis, in ipso facinore comprehensi essent, ubi intellexerunt se crimen effugere non posse, operam dederunt ut vitæ exitum, quem evitare non poterant, honestarent, de animo suo nihil remittendo. non enim eos facti suppuduit, aut quidquam sunt inficiati; sed cum jam tenerentur, pugiones ostenderunt: confessique sunt

Detegitur conjuratio.

Libera conjuratorum confessio.

m Βίαν μὲν ἐπάγειν ἄκαιρον ᾤετο·] Ita *Busb.* βίᾳ vel βίᾳ in cæteris.

n Εἰ καὶ πάντα δοκοῖεν] Εἰ καὶ τὰ πάντα *Hen.*

o Μὴ φέρειν —— λέγοντες.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 2. & infr. lib. 17. c. 6. §. 2. SPANH.

p Ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει,] Ἀνθρώπων ὁρᾶν ἐν τῇ π. *Busb.*

q Τί ποτε δοκεῖ αὐτοῖς] Τί ποτ' ἐστιν ὃ δοκεῖ αὐτοῖς ταῦτα *Vat.*

r Τὰ ξύλα.] Τὰ ξύλα ἃ δ' εὐθὺς *Vat.*

s Ἐπεπόνθεισαν ἐξ ὀργῆς διακέχυντος,] Sic *Hen.* & *Busb.* ἐπεπόνθεσαν in Editis.

t Ὅσιον ᾠήθησαν ἀποκινδυνεῦσαι μᾶλλον,] Ita *Hen.* & *Busb.* ὅσιον δὲ ᾠήθεσαν in Editis *Aliisque.*

v Ἐκ δὲ τούτου συνωμοσάμενοι] Ἐκ δὴ τούτων *Busb.*

x Ὑπολαβόντες·] Ὑποβαλόντες *Hen.*

y Ἤκουσεν,] Ita cum *Epiphanio*, qui vertit, *audiebat.* ἤκουσαν in Editis *Aliisque.* ἤκουσαν *Hen.* ἤκουον *L. B.* ἤκουεν *Coccejus.*

z Συνεργῆσαί τι] Ἐνεργῆσαί τι καὶ δρᾶν εἰς *Hen.*

a Συμβαίνη δυσχερές·] Συμβαίνει *Vat.* συμβαίνοι *L. B.*

b Διαδύξεσθαι,] Διαφεύξασθαι *Hen.*

c Ἐξ ἀφανοῦς,] Ita cum *Hen.* & *Busb.* δι' ἀφανοῦς in reliquis.

d Οὖν προκαταστάντες,] Illud οὖν è Codd. *Hen. Busb.* & *Vat.*

e Προθυμίας.] Ita *Hen.* & *Busb.* qui etiam paulo ante habent ἐπὶ τῆς αὐτῆς. Non est cur dubitem, quin *Epiphanius* legerit προθυμίας, qui vertit, *cumque parati cum audacia properarent.* προθεσμίας in Editis *Aliisque.* mallem tamen ἐπὶ ταύτης ἦσαν προθεσμίας.

f Ὑφ' Ἡρώδου] Sic *Busb.* & *Vat.* ἐφ' Ἡρώδου in reliquis.

g Γινομένας,] Γινομένοις παρυφισαμένας, ἀναχωρήσας *Hen.*

h Καταστροφὴν τοῦ τέλους,] Ex hoc loco aliquis forsan suspicaretur *Josephum* scripsisse τὸ πέρας τοῦ τέλους supr. cap. 6. §. 4.

i Διωμολογήσαντο] Ita *Hen.* & *Busb.* διωμολογήσαντες in Editis *Aliisque.*

k T:

sunt se pulchre ac pie conjurationem fecisse, ne quidem quæstus ullius gratia, neque suis ut obsequerentur affectibus; sed, quod majus, pro institutis publicis, quæ par est ut omnes aut custodirent aut pro illis vitam amitterent. Istis quidem ab illis de suo insidiandi proposito magna cum fiducia dictis, à regiis circundati *militibus* abducti sunt, & modis omnibus excruciati mortem oppetierunt. Verum cum & indicem istum, qui illis odio erat, quidam non multo post corripuissent, non solum interfecerunt, sed & membratim discerptum canibus *dilaniandum* objecerunt. atque id multi civium viderunt, neque tamen quisquam indicavit, donec, Herode acerbum & acrem quæstionem habente, coactæ quædam cruciatibus mulieres confessæ sunt quæ facta viderant. Et quidem in auctores facinoris animadversum est, à totis familiis pro temerario ausu pœnas repetendo. At populi perseverantia, & in legum tuitione intrepida constantia, fecit ut Herodes non facilior evaderet, nisi se tutius muniret. Statuit itaque populum undique circumsepire, ne hujusmodi motus in apertam rebellionem erumperent.

Delator conjuratorum membratim discerptus.

Herodes seipsum munit.

5. Cum igitur urbem haberet firmatam palatio, in quo degebat ipse, & templum validitate munitionis, quæ Antonia vocabatur, quam ipse construxerat, cogitavit tertium contra populum propugnaculum esse posse Samariam, quam nominavit Sebasten: atque id ratus ad provinciam in officio continendam non minoris esse momenti, locum valide munivit, distantem quidem Hierosolymis itinere unius diei, qui vero tum ad regionem tum ad urbem communiter usui esse posset. Quin & ad totam nationem inædificavit munitionem, quæ quondam Stratonis turris appellabatur, ab ipso vero Cæsarea nominata est. item in Magno campo, cum ex lectis circa ipsum militibus sorte quosdam duxisset, castellum construxit, itidemque in Galilæa *locum*, Gaba nomine, & in Peræa Esebonitim. Et ista quidem in singulis, ad *locorum* securitatem semper aliquid adjiciens, totamque gentem custodiis circundans, ut nequaquam pro arbitrio tumultus cierent, qui frequenter ex motu levissimo fieri solebant, neque laterent cum concitari cœperint, dum nonnulli semper in promptu haberentur qui motus rescíscere & impedire possent. Tunc autem ad Samariam muniendam profectus, deduxit eò coloniam, tum eorum quorum opera in bello usus fuerat, tum vicinorum, partim cupiditate erigendi in ea templum, partim quod ea antea parum celebris fuerat, tum maxime quod in sui securitatem etiam munificentiæ valde studebat; atque nomine ejus mutato Sebasten appellavit, & finitimum territorium, quod erat illius regionis optimum, divisit incolis, ut in

Stratonis turris dicta Cæsarea.

Samaria munitur & Sebaste vocatur.

σὺν εὐσεβείᾳ τὴν συνωμοσίαν αὐτοῖς γενέσθαι, κέρδους μὲν οὐδενὸς, οὐδ᾽ οἰκείων ἕνεκεν παθῶν, [k] τὸ δὲ πλέον ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἐθῶν, [l] ἃ καὶ πᾶσιν ἢ φυλάττειν ἢ θνήσκειν πρὸ αὐτῶν ἄξιον. τοιαῦτα μὲν ἐκεῖνοι, τῇ προαιρέσει τῆς ἐπιβουλῆς ἐμπαρρησιασάμενοι, περισχόντων [m] αὐτοῖς τῶν βασιλικῶν ἤγοντο, καὶ πᾶσαν αἰκίαν ὑπομείναντες διεφθάρησαν. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ καὶ τὸν ταῦτα μηνύσαντα κατὰ μῖσος ἁρπασάμενοί τινες, οὐκ ἀπέκτειναν μόνον, ἀλλὰ καὶ [n] μελιστὶ διελόντες προὔθεσαν κυσίν. ἑώρων δὲ πολλοὶ τῶν πολιτῶν [o] τὰ γινόμενα, καὶ κατεμήνυσεν οὐδεὶς, ἕως Ἡρώδου [p] πικρότερον καὶ φιλόνεικον ποιουμένου τὴν ἔρευναν, ἐκβασανισθεῖσαι γυναῖκές τινες ὡμολόγησαν ἃ πραχθέντα εἶδον. καὶ τῶν μὲν ἐνεργησάντων ἐγένετο τιμωρία, πανοικὶ τὴν προπέτειαν αὐτῶν ἐπεξιόντος. ἡ δ᾽ [q] ἐπιμονὴ τοῦ πλήθους, καὶ τὸ τῆς ὑπὲρ τῶν νόμων πίστεως ἀκατάπληκτον, οὐ ῥᾴδιον ἐποίει τὸν Ἡρώδην, εἰ μὴ μετὰ πλείονος ἀσφαλείας [r] κρατῴη. καὶ διέγνω πάντοθεν περιειληφέναι τὸ πλῆθος, ὡς μὴ νεωτεριζόντων φανερὰν γενέσθαι τὴν ἀπόστασιν.

έ. Ἐξωχυρωμένης οὖν αὐτῷ τῆς πόλεως μὲν [s] ὑπὸ τῆς αὐλῆς ἐν ᾗ [t] διῃτᾶτο, τοῦ δὲ ἱεροῦ τῇ περὶ τὸ φρούριον ὀχυρότητι, τὸ καλούμενον Ἀντωνίαν, τὸ κατασκευασθὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ, τρίτον παντὶ τῷ λαῷ τὴν Σαμάρειαν [v] ἐπενόησεν ἐπιτείχισμα, [x] καλέσας μὲν αὐτὴν Σεβαστὴν, οἰόμενος δὲ κατὰ τῆς χώρας [y] γίνεσθαι τοῦτο οὐδὲν ἔλαττον, ἰσχυροποιεῖ τὸν τόπον, ἀπέχοντα μὲν Ἱεροσολύμων μιᾶς ὁδὸν ἡμέρας, εὔχρηστον δ᾽ ὄντα καὶ κοινὸν ἐπί τε τοῖς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει γενησόμενον. τῷ δὲ ἔθνει παντὶ φρούριον ἐνῳκοδόμησεν, τὸ πάλαι μὲν καλούμενον [z] Στράτωνος πύργον, Καισάρειαν δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ προσαγορευθέν. [a] ἔν τε [b] τῷ μεγάλῳ πεδίῳ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων περὶ αὐτὸν [c] ἀποκληρώσας, χωρίον συνέκτισεν ἐπί τε τῇ Γαλιλαίᾳ [d] Γάβα καλούμενον, καὶ τῇ Περαίᾳ τὴν [e] Ἐσεβωνῖτιν. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς κατὰ μέρος, ἀεί τι πρὸς ἀσφάλειαν [f] ἐπεξευρίσκων, καὶ διαλαμβάνων φυλακαῖς τὸ πᾶν ἔθνος, ὡς ἥκιστα μὲν [g] ἀπ᾽ ἐξουσίας εἰς τὰς ταραχὰς προπίπτειν, αἷς ἐκ μικροῦ κινήματος ἐγγινομένους συνεχῶς ἑώρων, λανθάνειν δὲ μηδ᾽ εἰ παρακινοῖεν, ἐφεστηκότων ἀεί τινων πλησίον οἳ καὶ γινώσκειν καὶ κωλύειν ἐδύναντο. τότε δὲ τὴν Σαμάρειαν ὡρμημένος τειχίζειν, πολλοὺς μὲν τῶν [h] συμμαχησάντων κατὰ τοὺς πολέμους, πολλοὺς δὲ τῶν ὁμόρων συμπολίζειν [i] ἐπετήδευεν, ὑπό τε φιλοτιμίας τοῦ [k] νεὼν ἐγείρειν, καὶ [l] διὰ τὸ πρότερον οὐκ ἐν τοῖς ἐπισήμοις οὖσαν, καὶ μᾶλλον [m] ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ τὸ φιλότιμον ἐπετηδεύετο, τήν τε προσηγορίαν ὑπήλλαττε, [n] Σεβαστὴν καλῶν, καὶ τῆς χώρας ἀρίστην οὖσαν τὴν πλησίον κατεμέριζε τοῖς οἰκήτορσιν, ὡς [o] ἐπιδ-

k Τὸ δὲ πλέον] Τὸ δ᾽ ἅπαν *Busb.*

l Ἃ καὶ πᾶσιν ἢ φυλάττειν ἢ θνήσκειν] Ita *Busb.* & *Hen.* ὃ καὶ πᾶσι φυλάττειν in *Editis Aliisque.*

m Αὐτοῖς τῶν βασιλικῶν ἤγοντο,] Αὐτοὺς *Hen.*

n Μελιστὶ διελόντα γινόμενα,] Μελιστὶ διελόντες itidem *Zonaras* p. 241. B. SPANH.

o Τὰ γινόμενα,] *L. B.* ταῦτα γινόμενα.

p Πικρότερον καὶ φιλόνεικον] Eo modo *Hen.* πικρότερον in *reliquis.*

q Ἐπιμονὴ] *L. B.* ἐπιδρομή.

r Κρατῴη.] *L. B.* κρατοίη.

s Ὑπὸ τῆς ——— Ἀντωνίαν,] Conf. supra cap. 7. §. 9. SPANH. Hic duo φρούρια Hierosolymitana indicat. REL.

t Διῃτᾶτο] Lege διαιτᾶτο. COCC.

v Ἐπενόησεν] Ita *L. B.* ἐνενόησεν *Alii*, minus recte. HAV.

x Καλέσας μὲν αὐτὴν Σεβαστὴν] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. 2. & c. 21. §. 2. SPANH.

y Γίνεσθαι τοῦτο οὐδὲν ἔλαττον,] Ita *Hen.* in *reliquis* οἰόμενος δὲ κατὰ τῆς χώρας οὐδὲν ἔλαττον ἰσχυροποιεῖν τὸν τόπον.

z Στράτωνος πύργον,] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. 21. §. 4. Στράτωνος ἐκαλεῖτο πύργος. SPANH.

a Ἔν τε τῷ μεγάλῳ πεδίῳ] Ἐν δὲ τῷ μέγ. *Hen.*

b Τῷ μεγάλῳ πεδίῳ] Conf. sup. lib. VIII. c. 2. §. 3. SPANH.

c Ἀποκληρώσας] Ἀποπληρώσας iterum in *Cod. Hen.*

d Γάβα] Eo modo *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Epiphan.* adsentiente *Stephano Byzantino*, apud quem Γάβα πόλις Γαλιλαίας. in *Editis Aliisque* Γάβαλα. HUDS. Eusebius in Chron. pag. 76. vocat τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ Γαμάλ. Locus est mutilus. At *Gamala* legendum videtur גמלא בגליל nota est Hebræis. de qua alibi. REL. Conf. supr. lib 9. c. 9. §. 1. SPANH.

e Ἐσεβωνῖτιν.] Ita *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) nec aliter *Epiphan.* cujus in libris *Sebonitidem*, aut *Sobonitidem.* Ἐθμωνῖτιν in *Editis Aliisque*, ε mutato in θ, & β in μ. Vide lib. 13. c. 15. §. 4.

f Ἐπεξευρίσκων,] Iterum cum *Cod. Hen.* ἐξευρίσκων in *ceteris.*

g Ἀπ᾽ ἐξουσίας] Ita ex infer. c. 9. §. 3. ἐπ᾽ ἐξουσίας in (*Lugd. Bat.*) *Editis Aliisque.*

h Συμμαχησάντων κατὰ τοὺς πολέμους,] Συμμαχησάντων αὐτῷ *Vat.*

i Ἐπετήδευεν,] Sic *MSS.* ἐπιτήδευεν, & mox ἐπιτηδεύετο in *Editis.*

k Νεὼν ἐγείρειν,] Aut ναὸν aut νεὼν scribendum. male in *libris* νέον. HUDS. Atque etiam in *L. B.* expresse νεὼν (quod reponi pro ναὸν jussi) exstat. HAV.

l Διὰ τὸ πρότερον] Δι᾽ αὐτοῦ πρότερον οὐκ *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Vat.*

m Ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ] Ὅτι καὶ πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ τὸ φιλοτ. & mox αὐτῶν τὸ φιλ. *Hen.* & *Vat.*

n Σεβαστὴν καλῶν,] De Samariæ sub Σεβαστῆς nomine ab He-

[o] ἐπελθὺς ἐν εὐδαιμονίᾳ [p] συνιόντες οἰκεῖν· καὶ τείχει καρτερῷ τὴν πόλιν [q] περιέλαβε, τότε τοῦ χωρίου προσόντες εἰς ἐρυμνότητα κατασκευαζόμενος, καὶ μέγεθος οὐχ ὡς τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὥστε μηδὲν ἀποδεῖν τῶν ἐλλογιμωτάτων πόλεων περιλαμβάνων. στάδιοι γὰρ ἦσαν εἴκοσιν. ἐντὸς δὲ καὶ κατὰ μέσην τριῶν [r] ἡμισταδίων τέμενος ἀνῆκε, παντοίως κεκοσμημένον, [s] καὶ ναὸν ἐν αὐτῷ μεγέθει καὶ κάλλει τῶν ἐλλογιμωτάτων ἤγειρεν· ἔν τε τοῖς κατὰ μέρος [t] διὰ πάντων ἐκράτει κοσμῶν τὴν πόλιν, τὸ μὲν ἀναγκαῖον τῆς ἀσφαλείας ὁρῶν, καὶ τῇ τῶν περιβόλων ἐρυμνότητι φρούριον αὐτὴν ποιούμενος ἐπὶ τῇ μείζονι, τὸ δ' εὐπρεπὲς, ὡς ἂν ἐκ τοῦ φιλοκαλεῖν καὶ μνημεῖα φιλανθρωπίας καταλιπεῖν ἐν ὑστέρῳ.

ipso statim adventu feliciter agerent: & valido muro urbem circumdedit, usus declivitate loci ad firmitatem, comprehensoque spatio, non quantum fuerat prius, sed tanto ut nihil vel celeberrimis urbibus cederet. nam quinque stadiorum erat in circuitu. Quin & intus ejus in meditullio sacrum sesquistadii locum reliquit, omnibus rebus ornatissimum, & ibi templum exstruxit magnitudine & pulchritudine in primis memorabile: urbemque in singulis ejus partibus indies decorabat, sibi quidem necessarium esse videns ut tutius degeret, adeoque mœnium validitate eam castelli ad instar muniens majori ex parte, honorificum vero, ut posset ex elegantiæ studio beneficentiæ etiam monumenta posteris relinquere. *Templum Samariæ ab Herode exstructum.*

ΚΕΦ. θ'.

Περὶ τοῦ λιμοῦ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν καὶ Συρίαν γεγονότος· καὶ ὡς Ἡρώδης, γάμον ἑαυτῷ προσκατεργασάμενος, Καισάρειαν καὶ πόλεις ἄλλας Ἑλληνίδας ἀνακτίζει.

ΚΑτὰ τοῦτον μὲν οὖν τὸν ἐνιαυτὸν, [v] τρισκαιδέκατον ὄντα τῆς Ἡρώδου βασιλείας, πάθη μέγιστα τὴν χώραν [x] ἐπέλαβεν, εἴτε δὴ τοῦ Θεοῦ μηνίσαντος, ἢ καὶ κατὰ περιόδους [y] ἀπαντήσαντος τοῦ κακοῦ. [z] πρῶτον μὲν γὰρ αὐχμοὶ διηνεκεῖς [a] ἐγίνοντο, καὶ [b] διὰ τὸ τοιοῦτον ἄκαρπος ἡ γῆ, [c] μήθ' ὅσα κατ' αὐτὴν εἴωθεν ἀναβλαστάνειν φέρουσα· ἔπειτα καὶ τῆς διαίτης κατὰ τὴν ἔνδειαν τῶν σιτίων ἐξαλλαττομένης, νόσοι τῶν σωμάτων καὶ πάθος ἤδη λοιμικὸν ἐκράτει, διηνεκῶς ἀντεφοδιαζομένων αὐτοῖς τῶν κακῶν. τό, τε γὰρ [d] ἠπορῆσθαι θεραπείας καὶ τροφῆς ἐπέτεινεν εἰς πλέον δεξαμένην ἰσχυρῶς τὴν λοιμώδη νόσον, ἥτε φθορὰ τῶν οὕτως ἀπολλυμένων ἀφῃρεῖτο καὶ τοὺς περιόντας εὐθυμίας, ἐπεὶ προσαρκεῖν τῆς ἀπορίας ἐξ ἐπιμελείας [e] οὐκ ἦν. φθαρέντων γε μὴν τῶν [f] ἐπ' ἔτους καρπῶν, καὶ τῶν ὅσοι πρότερον ἀπέκειντο δεδαπανημένων, οὐδὲν εἰς ἐλπίδα [g] χρηστὸν ὑπελείπετο, μᾶλλον ἢ κατὰ προσδοκίαν ἐπιτείνοντος τοῦ κακοῦ, καὶ οὐδὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτὸν μόνον. ὡς αὐτοῖς εἶναι μὲν οὐδὲν ὑπόλοιπον, ἀπολωλέναι δὲ [h] κἂν τῶν περιόντων τὰ σπέρματα, [i] μηδὲ τὸ δεύτερον ἀνείσης τῆς γῆς. ἥ τε ἀνάγκη πολλὰ διὰ τὰς χρείας ἐκαινούργει. καὶ τὰς ἀπορίας οὐκ ἐλάττους εἶναι συνέβαινεν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, τῶν τε φόρων οὓς ἐλάμβανεν ἀπὸ τῆς γῆς ἀφῃρημένῳ, καὶ τὰ χρήματα δεδαπανηκότι [k] πρὸς φιλοτιμίαν ὧν τὰς πόλεις ἐπεσκεύαζεν. [l] ἦν τε οὐδὲν ὅ, τι καὶ βοηθείας ἄξιον [m] ἐδόκει, προκατειληφότος τοῦ κακοῦ καὶ μῖσος εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν ἀρχομένων. τὸ γὰρ οὐκ εὖ πράττειν φιλαίτιον [n] ἀεὶ κατὰ τῶν προεστηκότων.

β'. [o] Ἐν τοιούτοις διενοεῖτο βοηθεῖν τῷ καιρῷ. χαλεπὸν δ' ἦν, οὔτε τῶν πλησίον ἐχόντων ἀποδίδοσθαι σιτία, τῷ μηδ' αὐτοὺς ἐλάττω πεπονθέναι, χρημάτων

CAP. IX. XII.

De fame quæ fuit in Judæa & Syria: & quomodo Herodes, cum nuptias sibimet adornasset, Cæsaream & alias urbes Græcas instaurat.

CÆterum eodem anno, qui regni Herodis XXX^us fuit, maximæ calamitates in eam regionem invaserunt, sive ex Dei ira, sive malo statis temporibus ingruente. Nam primum quidem continua erat siccitas, & inde insequuta est sterilitas terræ, ne illos quidem fructus ferentis quæ solita erat sponte sua edere: ac deinde victus ratione præ eduliorum inopia mutata, corporum invalitudine laborabant & pestilentiæ morbus grassabatur, *aliis post alias* calamitatibus perpetuo in ipsos * irruentibus. nam, & quod curatione egerent & alimento, pestis vehementer ingravescens magis exacerbatur, & strages eorum qui ita moriebantur etiam superstitibus omnem de se spem eripuit, ut qui necessitatibus suis nulla cura subvenire possent. Porro corruptis anni fructibus, & absumptis qui jam ante reponebantur, nihil boni quod sperarent reliquum erat, malo præter opinionem indies crescente, & non in istum duntaxat annum. adeo ut ne minimum quidem illis restaret, sed etiam semina reservata perierint, terra secunda vice nihil reddente. Quin & necessitas fecit ut ad inopiam sublevandam novis quamplurimis excogitandis studerent. fiebatque ut ipse rex non minus egestate laboraret: ut qui nihil tributi, prout consueverat, è terra acceperit, & pecuniam consumpserit in liberalitate erga eos, quorum urbes instauravit. nihilque erat quod dignum videbatur cui opem ferret, cum jam ei ex calamitatibus conflatum esset subditorum odium: non raro enim fit, ut, cum res minus prospere cedant, in eos qui præsunt querelas adhibeant. *Fames in Judæa, & ex fame pestis.*

2. Cum ita se res haberent, cogitabat temporis atrocitatem levare. verum difficile erat, cum nec finitimi haberent quod ad victum suppeditaret, ut qui *Herodes, ut facultas tulit, Judæis opitulatur.*

Herode restauratæ anno. *Harduin.* de Nu. Herod p. 60. SPANH.

o Επελθὺς ἐν εὐδαιμονίᾳ] Εὐθὺς *Hen.* & *Lugd. Bat.*

p Συνιόντες οἰκεῖν·] Συνιόντας solus *Hen.*

q Περιέλαβε,] Ita *Hen.* ἐπέλαβε *Vat.* περιέβαλε in *reliquis.*

r Ημισταδίων] *L. B.* ἥμισυ σταδίων. *Epiphan.* unius & semis.

s Καὶ ——— ἤγειρεν·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 2. ναόν τε ἐνιδρυσάμενος τῷ Καίσαρι μέγιστον· SPANH.

t Διὰ πάντων ἐκράτει κοσμῶν] Διὰ πάντων ἐκόσμει *Hen.*

v Τρισκαιδέκατον] *Sc.* ab Antigoni morte, ut dicit *Usserius* ad A. M. 3679.

x Επέλαβεν,] Ita *MSS.* ἐπέβαλεν *Gen.*

y Απαντήσαντος τοῦ κακοῦ.] Οὕτως ἀπαντήσαντος *Hen. Busb.* & *Vat.*

z Πρῶτον ——— ἡ γῆ,] Gelu percussa terra. *Rufin.* SPANH.

a Εγίνοντο,] Εγένοντο *Busb.* & *Hen.*

b Διὰ τὸ τοιοῦτον] Διὰ τοῦτο *Busb.*

c Μήθ' ὅσα κατ' αὐτὴν] Sic *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.* μηθ' ὅσους κατ' αὐτὴν in *Editis Aliisque.*

* *Irruentibus.*] Ita verto auctoritate *Glossarii Veteris*, in quo, ἐφοδιάζω *impetum facio, irruo.*

d Ηπορῆσθαι θεραπείας καὶ τροφῆς] Ita sane cum *Hen.* (& *Coccejo*) vel ἀπορεῖσθαι legendum. antea erat ἠπορεῖσθαι.

e Οὐκ ἦν.] Οὐκ ἠδύναντο *Hen.* ἐδύνατο. *Lugd. Bat.*

f Επ' ἔτους καρπῶν,] Επ' ἔτος *Hen.* (*Lugd. Bat.*) & *Busb.*

g Χρηστὸν] Lege χρηστήν. COCC.

h Κἂν τῶν περιόντων τὰ σπέρματα,] Ita *Hen.* καὶ τῶν in *cæteris.*

i Μηδὲ τὸ δεύτερον ἀνείσης τῆς γῆς.] Eo modo *Hen.* μηδ' ἕτερον in *reliquis.*

k Πρὸς φιλοτιμίαν] Πρὸς φιλοτιμίας *Busb.*

l Ην τε ——— προεστηκότων.] Deëst horum explicatio in *Rufino.* SPANH.

m Εδόκει, ——— μῖσος] Εδόκει, προκατειληφότος τοῦ κακοῦ. καὶ μ. *Bas.* & *Lugd. Bat.* ἐδόκει, προσκατειληφότος τοῦ κακοῦ, καὶ μ. *Gen.*

n Αεὶ κατὰ τῶν προεστηκότων.] Ita cum *Cod. Hen.* & *Lugd. Bat.* ἀεὶ κατὰ τῶν ἐφεστηκότων *Busb.* ἀεὶ τῶν οὐ προεστηκότων in *Editis Aliisque.*

o Εν τοιούτοις διενοεῖτο] Ita *Bas.* & *Vat.* ἐν τούτοις *Gen.* ἐν τούτοις ὢν διεν. *Hen.* & *Lugd. Bat.*

qui iisdem malis conflictarentur; nec pecunia *illi* suppeteret, si quo modo vel tantillum pro *tam* multis comparari potuisset. Par tamen esse existimans, ut nihil omnino omitteret ad illos sublevandos, quicquid erat ornatûs in regia ex auro & argento id totum concidit, ita ut nec vasis cura elaboratis nec arte pretiosiori factis pepercerit. Mittebat autem pecuniam in Ægyptum, cujus præfecturam à Cæsare acceperat Petronius. Ille, non paucis ob eandem necessitatem ad eum confugientibus, cum privatim esset Herodis amicus, ejusque subditos conservatos esse vellet, primis ipsis concessit frumentum exportare, & modis omnibus tam in eo emendo quam in evehendo illos adjuvit, ita ut magna ex parte vel in universum ei hoc debeatur auxilium. Herodes itaque, ubi illi advenerant, opis allatæ causam suæ *populi* curæ adscribendo, non modo eos qui prius illi succensebant, in aliam de se opinionem traduxit, sed & palam omnibus fecit, se animo plane benigno illorum saluti prospicere. Nam quidem primum iis, qui conficiendo erant sibi ipsis panem in victum, frumentum, modo quo fieri potuit exactissimo, distribuit: deinde quia multi erant quibus propter senium, vel alius generis debilitatem, vires deerant ad edulia sibimet præparanda, his *etiam* providebat pistores illis assignando, & quæ ad victum suppeditant parando. Porro curam adhibuit, ne dum hyemem agerent periculum adirent, ut qui vestium etiam inopia laborarint, perditis planeque consumptis pecoribus, ut nec lana illis ad usum suppeteret, nec aliud quodvis ad integumenta. Cum autem & horum ei copia facta esset, finitimis quoque urbibus subvenire cogitabat, Syriæ incolis semina subministrando. id quod ei magno erat emolumento, gratia hac ad *terræ* fertilitatem bene accommodata, adeo ut omnibus de victu abunde provisum fuerit. In summa, messe appetente, divisit per regionem quinquaginta millia hominum, quos ipse aluerat, atque hac ratione cum regnum afflictum summa cura sublevasset, plurimum etiam vicinos omnes, qui in iisdem malis erant, *calamitate* levavit. nemo enim erat qui propter inopiam eum adiret, quem non pro ipsius dignitate adjuverit. immo & populi & urbes & privati, quotquot pluribus prospiciendo ad penuriam redacti erant, ad ipsum confugientes quæ desiderarunt assequebantur. adeo ut frumenti cori, extra regnum distracti, numero fuerint decies mille (continet autem corus medimnos Atticos decem) in ipso vero regno ad octogies mille. Atque fiebat ut hæc ejus cura & tam opportuna benevolentia tantum gratiæ sibi conciliaverit apud Judæos, adeoque aliorum sermone percrebuerit, ut odium vetus, quod concitaverat ob quædam in *receptis* moribus & regno in ipso violata, ex animis populi universi jam fuerit deletum, sibique persuaserint ex ejus liberalitate abunde satisfactum esse, ope in malis gravissimis suppeditata. Quin & magna erat apud ex-

Petronius, Herodis amicus, ei frumentum suppeditat.

Herodis cura & diligentia in populo sublevando.

Inde populi benevolentiam sibi conciliavit.

τε οὐκ ὄντων, εἰ καὶ δυνατὸν ὀλίγον ἐπὶ πολλοῖς εὐπορηθῆναι. καλῶς μέντοι νομίζων ἔχειν [p] πάντως εἰς τὴν βοήθειαν μὴ ἀμελεῖν, τὸν ὄντα κόσμον ἐν τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ συνέκοψεν ἀργυροῦν καὶ χρυσοῦν, μήτε τῆς ἐν ταῖς κατασκευαῖς ἐπιμελείας, μήτ᾽ εἴ τι τέχνῃ τίμιον ἦν, τούτου φεισάμενος. ἔπεμπε δ᾽ ἐπ᾽ Αἰγύπτου τὰ χρήματα, [q] Πετρωνίου [r] τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ Καίσαρος εἰληφότος. οὗτος οὐκ ὀλίγων ἐπ᾽ αὐτὸν [s] καταφυγόντων διὰ τὰς αὐτὰς χρείας, ἰδίᾳ τε φίλος ὢν Ἡρώδῃ, καὶ διασώσασθαι θέλων τοὺς [t] ὑπ᾽ αὐτῷ, πρώτοις μὲν ἔδωκεν ἐξάγειν τὸν σῖτον, εἰς ἅπαντα δὲ κατὰ τὴν ὠνὴν καὶ τὸν ἔκπλουν συνήργησεν, ὡς μέγα μέρος ἢ τὸ πᾶν γενέσθαι ταύτης [v] τῆς βοηθείας. ὁ γὰρ Ἡρώδης, τούτων ἀφικομένων, ἐν ἀφορμῇ τὴν ἐπιμέλειαν τὴν αὐτοῦ [x] προσθεὶς, οὐ μόνον ἀντιμετέστησε τὰς γνώμας τῶν πρότερον χαλεπῶς ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ἐποιήσατο τὴν [y] ἐπίδειξιν τῆς εὐνοίας καὶ τῆς προστασίας. πρῶτον μὲν γὰρ, ὅσοις οἷόν τε καὶ δι᾽ αὐτῶν [z] τὰς τροφὰς ἐκπονεῖν, ἔνειμε τοῦ σίτου τὴν [a] ἔκταξιν ἀκριβεστάτην ποιούμενος· ἔπειτα πολλῶν ὄντων οἳ κατὰ γῆρας ἢ τινὰ προσοῦσαν ἄλλην ἀσθένειαν οὐχ ἱκανῶς εἶχον αὐτοῖς παρασκευάζειν τὰ σιτία, πρὸς ὃ κατεστήσατο ἀρτοποιοὺς, καὶ παρέχων [b] ἑτοίμας τροφάς. ἐπιμέλειαν δὲ καὶ τοῦ μὴ διαχειμάσαι μετὰ κινδύνων αὐτοὺς ἐποιήσατο, συγκατειληφυίας καὶ τῆς περὶ τὰς ἐσθῆτας ἀπορίας, ἐφθαρμένων καὶ παντάπασιν ἐξαναλωθέντων τῶν βοσκημάτων, ὡς οὔτε ἐρίων εἶναι χρῆσιν, οὔτε τῶν ἄλλων σκεπασμάτων. ἐκπορισθέντων δ᾽ αὐτῷ καὶ τούτων, ταῖς πλησίον ἤδη πόλεσιν ἐπεβάλλετο τὰς ὠφελείας παρέχειν, σπέρματα τοῖς ἐν Συρίᾳ διδούς. καὶ τοῦτ᾽ ὤνησεν οὐχ ἧττον [c] αὐτὸν, [d] εὐσοχηθείσης εἰς εὐφορίαν τῆς χώρας, ὡς ἅπασιν ἱκανὰ τὰ περὶ τὰς τροφὰς γενέσθαι. τὸ δὲ σύμπαν ἀμήτου περὶ τὴν γῆν ἐπιφανέντος, οὐκ ἔλαττον ἢ πέντε μυριάδας ἀνθρώπων, οὓς αὐτὸς [e] ἔθρεψεν, εἰς τὴν χώραν διέπεμψε, καὶ [f] τούτῳ τῷ τρόπῳ κακωθεῖσαν αὐτῷ τὴν βασιλείαν ὑπὸ πάσης [g] φιλοτιμίας καὶ σπουδῆς ἀναλαβὼν, οὐχ ἥκιστα καὶ τοὺς πέριξ, ἐν ταῖς αὐταῖς κακοπαθείαις ὄντας, ἐπεκούφισεν. οὐ γὰρ ἔσθ᾽ ὅστις ὑπὸ χρείας ἐντυχὼν ἀπελείφθη μὴ βοήθειαν [h] εὑρέσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν. ἀλλὰ καὶ δῆμοι καὶ πόλεις, καὶ τῶν ἰδιωτῶν ὅσοις ἀπορία διὰ τὸ πλειόνων προΐστασθαι συνετύγχανεν, ἐπ᾽ αὐτὸν καταφεύγοντες, εἶχον ὧν ἐδεήθησαν. ὥστε γενέσθαι λογιζομένῳ, τοὺς μὲν ἔξω τῆς ἀρχῆς δοθέντας, σίτου κόρους μυρίους· ὁ δὲ κόρος δύναται [i] μεδίμνους Ἀττικοὺς δέκα· τοὺς δ᾽ εἰς αὐτὴν τὴν βασιλείαν περὶ ὀκτάκις μυρίους. ταύτην δὲ αὐτοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν τῆς χάριτος εὐκαιρίαν, οὕτως ἔν αὐτοῖς τε τοῖς Ἰουδαίοις ἰσχῦσαι συνέβη, καὶ διαβοηθῆναι [k] παρὰ τοῖς ἄλλοις, ὥστε τὰ μὲν πάλαι μίση κινηθέντα, διὰ τὸ [l] παραχαράττειν ἔνια τῶν ἐθῶν καὶ τῆς βασιλείας, ἐξαιρεθῆναι [m] τοῦ παντὸς ἔθνους, ἀντικατάλλαγμα δὲ φαίνεσθαι τὴν ἐν τῇ βοη-

p Πάντως εἰς τὴν βοήθειαν] Sic *Hen.* & *Lugd. Bat.* ἐκ παντὸς *Busb.* πάντας in *Editis.* πάντας εἰς τὴν βοήθειαν ἀνελεῖν τὸν ὄντα κόσμον *Vat.*

q Πετρωνίου —— εἰληφότος.] Petronius Ægypti Præfectus sub Augusto. Strabo lib. XVII. Dio Cass. lib. LIV. p. 524. SPANH.

r Τὴν ἐπαρχίαν] Ita *Hen.* & *Lugd. Bat.* τὴν ἀρχὴν in *Editis Aliisque.*

s Καταφυγόντων] Καταπεφευγότων *Busb.* & *Hen.*

t Ὑπ᾽ αὐτῷ,] Ita *Busb.* & *Hen.* ὑπ᾽ αὐτὸν in *cæteris*, forsan pro ὑπ᾽ αὐτοῦ.

v Τῆς βοηθείας.] *L. B.* τῆς βοηθείας τὴν Ἡρώδην. quæ ex sequentibus nata videntur; de Petronio enim jam est sermo, non de Herode. HAV.

x Προσθεὶς,] *L. B.* προσχθεὶς.

y Ἐπίδειξιν] In Marg. *L. B.* ἀπόδειξιν.

z Τὰς τροφὰς ἐκπονεῖν,] Τὰ περὶ τὰς τρ. *Busb.* & *Zonar.*

a Ἔκταξιν ἀκριβεστάτην ποιούμενος·] Forsan ἐξέτασιν. HUDS. In *Marg. L. B.* legitur ἔκτασιν καὶ ἐξέτασιν. HAV.

b Ἑτοίμας τροφάς.] Ἑτοίμους τὰς τρ. *Busb.* & *Zonar.*

c Αὐτὸν,] Ita *Hen. Vat.* & *Busb.* αὐτῷ in *cæteris.*

d Εὐσοχηθείσης εἰς εὐφορίαν τῆς χώρας,] Sic *Hen.* (& *Lugd. Bat.*) ἀσοχηθείσης *Busb.* εὐθύς τε χυθείσης in *Editis Aliisque.*

e Ἔθρεψεν,] Ἔθρεψε καὶ περιεποίησεν εἰς τὴν χ. *Busb.* & *Hen.*

f Τούτῳ τῷ τρόπῳ] Τοῦτον τὸν τρόπον *Hen.* & *Busb.*

g Φιλοτιμίας] Ita *Hen.* & *Epiphanius*, qui vertit, *munificentia vel industria recuperasset.*

h Εὑρέσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν.] Eo modo *Hen.* εὑρεσθαι in *Editis Aliisque.* si quis malit εὑρέσθαι, per me licet.

i Μεδίμνους Ἀττικοὺς δέκα·] Hic vel legendum (inquit *Capellus* de *Mensuris* & *Pond.* p. 108.) μετρητὰς vel μεδίμνους Σικελικοὺς, ut causa erroris sit, quod *Selah* vel *Medimnus Siculus* vini tantundem pendet atque *Medimnus Atticus* olei. Ἰταλικοὺς pro Ἀττικοὺς Rescribendum esse contendit G. *Agricola de Mens.* & *Pond.* Receptam *Josephi* lectionem firmat *Vet. Interpr.* ut & *Zonaras* hisce verbis, ὁ δὲ κόρος δύναται κατὰ τὸν Ἰώσηπον μεδίμνους Ἀττικοὺς δέκα. Videsis *Salmasii* Epist. 67. p. 142.

k Παρὰ τοῖς ἄλλοις,] Illud παρὰ è *Codd. Busb. Hen.* & *Vet. Interpr.*

l Παραχαράττειν ἔνια τῶν ἐθῶν] Demosth. Philip. I. SPANH.

m Τοῦ παντὸς] *L. B.* καὶ τοῦ παντός. non male. HAV.

n Πε-

βοηθείᾳ τῶν δεινοτάτων φιλοτιμίαν. εὔκλεια δὲ καὶ παρὰ τῶν ἔξωθεν ἦν, καὶ δοκεῖ τὰ δυσχερῆ συμβῆναι μὲν αὐτῷ μείζω λόγου, κακώσαντα δὲ τὴν βασιλείαν οὐχ ἥκιστα πρὸς εὐδοξίαν ὠφελῆσαι. τὸ γὰρ ἐν ταῖς ἀπορίαις μεγαλόψυχον παρὰ δόξαν ἐπιδεικνύμενος ἀντιμετέστησε τοὺς ὄχλους, ὡς ἐξ ὑπαρχῆς δοκεῖν οὐχ οἷον ἡ πεῖρα τῶν πάλαι γεγενημένων, ἀλλ' οἷον ἡ μετὰ τῆς χρείας ἐπιμέλεια [n] παρέστησε.

γ'. Περὶ δὲ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, καὶ συμμαχικὸν ἔπεμψε Καίσαρι πεντακοσίους ἐπιλέκτους τῶν σωματοφυλάκων, οὓς [o] Γάλλος Αἴλιος περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἦγεν, εἰς πολλὰ χρησίμους αὐτῷ γενομένους. πάλιν οὖν αὐτῷ τῶν πραγμάτων πρὸς ἐπίδοσιν [p] εὐθηνουμένων, βασίλειον ἐξῳκοδόμει περὶ τὴν ἄνω πόλιν, ὑπερμεγέθεις οἴκους ἐγείρων, καὶ κόσμῳ κατασκευάζων πολυτελεστάτῳ χρυσοῦ καὶ λίθων καὶ [q] κατακλιμάτων· ὡς ἕκαστον αὐτῶν κλισίας μὲν [r] ἔχειν παμπόλλους ἄνδρας ὑποδέχεσθαι, [s] κατὰ μέτρα δὲ καὶ τὰς προσηγορίας. ὁ μὲν γὰρ Καίσαρος, ὁ δὲ Ἀγρίππα [t] ἐκέκλητο. προσελάμβανε δὲ καὶ γάμον αὐτῷ, κινηθεὶς ἐξ ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας, μηδένα τοῦ κατὰ τὴν οἰκείαν ἡδονὴν ζῆν [v] ὑπολογισμὸν ποιούμενος. ἀρχὴ δ' αὐτῷ τῶν γάμων ἐγένετο τοιάδε. [x] Σίμων ἦν Ἱεροσολυμίτης, υἱὸς Βοηθοῦ τινος Ἀλεξανδρέως, ἱερεὺς ἐν τοῖς γνωρίμοις, εἶχε δὲ θυγατέρα καλλίστην τῶν τότε νομιζομένων. ὄντος οὖν λόγου παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις περὶ αὐτῆς, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τῆς ἀκοῆς κεκινῆσθαι τὸν Ἡρώδην συνέβαινεν. ὡς δὲ καὶ θεασάμενον ἡ τῆς παιδὸς ἐξέπληττεν ὥρα, τὸ μὲν [y] ἀπ' ἐξουσίας χρώμενος διαπελεῖν ἅπαν ἀπεδοκίμαζεν, ὑποπτεύων, ὅπερ ἦν, εἰς βίαν καὶ τυραννίδα διαβληθήσεσθαι· βέλτιον δ' ᾤετο γάμῳ τὴν κόρην λαβεῖν. καὶ τοῦ Σίμωνος ὄντος ἀδοξοτέρου μὲν ἢ πρὸς οἰκειότητα, μείζονος δ' ἢ καταφρονεῖσθαι, τὸν ἐπιεικέστερον τρόπον μετῄει τὴν ἐπιθυμίαν, αὔξων αὐτοὺς καὶ τιμιωτέρους ἀποφαίνων. αὐτίκα γοῦν Ἰησοῦν τὸν τοῦ Φάβητος ἀφαιρεῖται τὴν ἀρχιερωσύνην, Σίμωνα δὲ καθίστησιν ἐπὶ τῆς τιμῆς, καὶ τὸ κῆδος πρὸς αὐτὸν συνάπτεται.

δ'. Τελεσθέντος δὲ αὐτῷ τοῦ γάμου, προσκατεσκευάσατο φρούριον ἐπὶ τῶν τόπων ἐν οἷς ἐνίκα Ἰουδαίους, ὅτε [z] τῆς ἀρχῆς ἐκπεσόντος Ἀντίγονος ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἦν. τοῦτο δὲ τὸ φρούριον ἀπέχει μὲν Ἱεροσολύμων περὶ ἑξήκοντα σταδίους, φύσει δὲ ὀχυρὸν, καὶ πρὸς κατασκευὴν ἐπιτηδειότατον. ἔστι γὰρ ἐγγὺς [a] ἐπιεικὴς κολωνὸς, εἰς ὕψος ἀνιὼν χειροποίητον, ὡς εἶναι μαστοειδῆ τὴν περιφοράν· διείληπται δὲ κυκλοτερέσι πύργοις, ὀρθίαν ἔχων ἄνοδον, ξεσταῖς βαθμίσιν ἐξῳκοδομημένην εἰς διακοσίους. ἐντὸς δ' αὐτοῦ καταγωγαὶ βασίλειοι πολυτελεῖς, εἰς ἀσφάλειαν ὁμοῦ καὶ κόσμον πεποιημέναι· περὶ δὲ τὴν βάσιν τοῦ λόφου, διατριβαὶ κατασκευῆς ἀξιοθεάτου, τά τε ἄλλα καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ὑδάτων, ὃ γὰρ ὔτος ὁ τόπος ἔχηκεν, ἐκ μακροῦ [b] καὶ πλειόνων ἀναλωμάτων πεποιημένης. τὰ δ' ἐπίπεδα περιῳκοδόμηται, πόλεως οὐδεμιᾶς ἐλάσσω, τὸν λόφον ἀκρόπολιν

teros gloria: videturque in difficultates incidisse pene incredibiles, quæ regnum licet afflixerint, ad nominis tamen ejus celebritatem plurimum contulerint. Nam quod liberalitatis magnificentiam in *summis* angustiis *omnium* opinione majorem ostenderit, adeo populi animos mutavit, ut ab initio eum exstitisse putarint, non qualem jam ante experti sunt, sed qualem ex cura illorum in necessitatibus sese exhibuit.

3. Sub illud autem tempus misit & Cæsari subsidio quingentos lectos homines de suis satellitibus, quos Ælius Gallus ad mare Rubrum duxit, quique ei magno usui fuerunt. Cumque iterum res secundas & auctiores haberet, regiam in superiore urbe condidit, tricliniis exstructis amplissimis exornatisque auro sumptuosissime & marmoribus & lectis decubitoriis; ut illorum unumquodque lectis instrueretur ad ingentem hominum numerum excipiendum, habita vero ratione magnitudinis *cujusque illorum* & appellationis. nam unum Cæsaris, alterum Agrippæ nominabatur. Porro & uxorem sibi accipiebat amatoriæ cupidinis impulsu, nulla religione impeditus quo minus in vitæ voluptatibus animo suo obsequeretur. Nuptiæ autem factæ sunt ex hujusmodi occasione. Erat Simon *quidam* Hierosolymitanus, Alexandrini cujusdam nomine Boëthi filius, sacerdos, vir illustris, habebatque filiam omnium ejus (ut existimabatur) temporis formosissimam. Itaque cum in ore atque sermone Hierosolymitanorum esse cœperit, primum quidem fiebat, ut, de ea ubi audivit, permoveretur Herodes, simul vero ac visa formæ venustate animum illi perculit puella, noluit uti sua potestate ad desiderium explendum, suspicans id, quod erat, sibi vitio versum iri ac si per vim & tyrannice ageret, satius vero arbitrabatur ut illam in matrimonio haberet. Et quoniam Simon minoris erat dignitatis quam ut regis affinis esset, majoris tamen quam ut contemneretur, meliorem cupiditati suæ satisfaciendi viam persequutus est, illos honoribus augendo & illustriores reddendo. Mox igitur Jesu Phabetis filio pontificatum abrogat, & honorem *istum* in Simonem confert, atque ita affinitatem cum eo conjungit.

Cæsari quingentos ex suis satellitibus mittit Herodes.

Regiam Hierosolymis ædificat.

Simonis filiam deperit.

Jesu pontificatum abrogat, Simonem in ejus locum substituit, filiamque ejus uxorem ducit.

4. Cum autem nuptias celebrasset, castellum etiam in eo loco construxit, ubi Judæos vicerat, regno exactus quando Antigonus rerum potiebatur. quod castellum abest ab Hierosolymis plus minus sexaginta stadiis, natura munitum & ædificationi aptissimum. est enim propemodum modicus collis, manuum opera in altitudinem evectus, ut ambitu suo mammæ formam & similitudinem præ se ferat: distinguitur autem turribus rotundis, arduum habens ascensum, eumque per gradus ducentos ex lapidibus quadratis structum. intus vero diversoria sunt regia plane magnifica, tam ad firmitatem quam ad pulchritudinem comparata: & ad imum collis habitationes structuræ spectatu dignissimæ, tum propter alia tum propter aquæ ductionem (nam locus aqua destitutus erat) ex longo intervallo & magnis impensis factam. Porro planities circumquaque ædificiis erat occupata, ut vix ulli urbi magnitudine cederet, cui collis erat pro ar-

Castellum ædificat stadia circiter LX ab Hierosolymis.

n Παρέστησε.] *L. B.* παρεστήσατο.

o Γάλλος —— θάλασσαν] Pro Αἴλιος Γάλλος *Petav. Doct. Temp.* P. II. p. 291. leg. Αἴλιος Λάργος è Dion. l. LIII. ubi Ælius Largus in Arabiam Felicem expeditionem duxisse dicitur. Malè autem ex hoc Josephi loco *Casaub. ad Sueton. Aug. cap.* LXVI. pro Cornelio Gallo Ægypti Præfecto Aulum Gellium legendum putat. Decesserat hic enim antequam Petronius, de quo paullo antè, Ægypto præesset. SPANH.

p Εὐθηνουμένων,] Ita *Busb. Hen.* (*Coccejus*) & *Vat. Lugd. Bat.* εὐθηνουμένων. εὐθυνομένων in *Editis*.

q Κατακλιμάτων·] Περιαλειμμάτων *Busb.* (*Coccejus*) & *Hen.* περιβλειμμάτων *Vat.* περιαληλιμμάτων *L. B.*

r Ἔχειν παμπόλλους ἄνδρας] Εἶχε *Vat.*

s Κατὰ μέτρα] Κατὰ τὰ μέτρα *Hen.* κατὰ μέτρα προσηγόρευσε τοὺς οἴκους, τὸν μὲν Καίσαρος καλῶν, τὸν δὲ Ἀγρίππα. πς. *Busb.* καὶ τὰ μέτρα *L. B.*

t Ἐκέκλητο.] Κέκλητο *Hen* & *Vat.*

v Ὑπολογισμὸν ποιούμενος.] Ὑπόλογον ποιούμενος juxta *Demosthenem.*

x Σίμων —— νομιζομένων.] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. 30. §. 7. & Antt. lib. 17. c. I. §. 2 SPANH.

y Ἀπ' ἐξουσίας χρώμενος] Ἐπ' ἐξουσίας *Hen.*

z Τῆς ἀρχῆς ἐκπεσόντος] Ita *Hen. Lugd. Bat.* & *Busb.* τὴν ἀρχὴν in *cæteris.*

a Ἐπιεικὴς κολωνὸς,] Ἐπιεικῶς *Hen.* & *Vat*

b Καὶ πλειόνων ἀναλωμάτων] Ita *Busb.* & *Vat.* ἐκ μακροῦ δὲ καὶ διὰ πλ. in *Editis Aliisque.*

c Ἐχου-

arce subjectis domibus imminente.

Herodis mores.

5. Cum autem omnia quæ speraverat bene ei cecidissent, ne minima quidem tenebatur suspicione de ullo in regno suo motu, ut qui subditos utrinque ad obsequium adstrictos haberet, & timore, quod nemini supplicium remittebat, & cura sua, quod dum premerentur calamitatibus sese magnificum ostenderit. Veruntamen foris securitatem quæsivit, quasi in sui munimentum contra subditos hoc faceret. nam in civitates comis erat & humanus, & dynastas ex occasione colebat, quorum singulos muneribus prosequebatur, majoribus non omissis beneficiis, ut qui ad regnum accommodate natura magnificus esset; ita ut sua omnia undique incrementa caperent ex prospero rerum successu. Atqui ex hac magnificentia, studioque demerendi Cæsarem & Romanorum potentissimos, cogebatur à receptis moribus decedere & patria instituta violare, dum & urbes ambitiosa sui ostentatione conderet & templa erigeret, non hæc quidem in Judæa, nam *Judæi* nunquam tulissent, cum nobis interdictum sit statuas & simulachra Græcorum more colere, sed alias regiones & urbes *ita* instruxit & ornavit, Judæis semet quidem purgans, quod non suapte sponte sed ex jussu & mandatis hæc faceret, à Cæsare vero & Romanis gratiam iniens, quasi non adeo patriis moribus ac illorum honori studeret; dum tamen ipse in summa suæ utilitatis rationem habuit, operamve dedit ut illustriora sui dominatus monumenta posteris relinqueret. Quo factum est ut in animum induxerit urbes instaurare, & in eum finem immanes profuderit sumptus.

XIII. *Cæsareæ constructio.*

6. Cumque animadvertisset in ora maritima locum urbi *condendæ* aptissimum, olim Stratonis turrim appellatum, ad formam ejus magnifice describendam aggressus est, & ædificia ejus universa dilapsa non tenui opera excitando, sed è candido lapide, tamque regiis sumptuosissimis eam exornando quam ædibus ad cives excipiendos; &, quod omnium erat maximum & operosissimum, portu quam tutissimo, magnitudine Piræeo pari, in quo naves commode stationem haberent & subducerentur, eoque magis structura visendo, quod locus ipse nihil suppeditaret ad opus adeo magnificum accommodatum, sed materia aliunde advecta & immensis sumptibus omnia perfecta essent & absoluta. Sita quidem est hæc urbs in Phœnice, qua in Ægyptum præternavigatur, Dora inter & Joppen. *Cæsareæ situs.* Istæ autem urbeculæ maritimæ sunt, importuosæ ob vehementes Africi flatus, qui, arenas è mari in litus provolventes, nullam stationem quietam esse patiuntur, ita ut plerunque mercatores jactis ancoris in salo morari necesse habeant. Cum autem in eo esset ut hanc regionis incom-

[c] ἔχουσα τῆς ἄλλης οἰκήσεως.

ε΄. Πάντων δὲ αὐτῷ προκεχωρηκότων εἰς δέον ὧν ἤλπιζε, τὰς μὲν ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ ταραχὰς οὐδ' ὁποσοῦν δι' ὑποψίας εἶχεν, ἑκατέρωθεν ὑπηκόους [d] παρασκευασάμενος, φόβῳ μὲν ὢν ἀπαραίτητος εἰς τὰς τιμωρίας, τὴν ἐπιμέλειαν δὲ μεγαλόψυχος ἐν ταῖς περιπετείαις εὑρίσκετο. περιεβάλλετο δὲ τὴν [e] ἔξωθεν ἀσφάλειαν, ὥσπερ ἐπιτείχισμα [f] αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀρχομένοις τοῦτο ποιούμενος. πόλεσι μὲν γὰρ ὡμίλει δεξιῶς καὶ φιλανθρώπως, καὶ τοὺς δυνάστας ἐθεράπευεν [g] ἐν εὐκαιρίαις, ὧν [h] ἑκάστοις ἐδωρεῖτο, μείζους τὰς χάριτας ἐμποιῶν, καὶ τὸ μεγαλόψυχον φύσει πρὸς τὴν βασιλείαν εὐπρεπῶς ἔχων· ὡς αὐτῷ πάντα διὰ πάντων αὔξεσθαι πρὸς τὸ πλέον ἀεὶ προχωρούντων. ὑπὸ δὲ τῆς εἰς ταῦτα φιλοτιμίας καὶ τῆς θεραπείας, ἣν ἐθεράπευε Καίσαρα καὶ Ῥωμαίων τοὺς πλεῖστον δυναμένους, ἐκβαίνειν τῶν [i] ἐθῶν ἠναγκάζετο, καὶ πολλὰ τῶν νομίμων παραχαράττειν, πόλεις τε κτίζων ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ ναοὺς ἐγείρων, οὐκ ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων, οὐδὲ γὰρ ἂν ἠνέσχοντο, τῶν τοιούτων ἀπηγορευμένων ἡμῖν, [k] ὡς ἀγάλματα καὶ τύπους μεμορφωμένους τιμᾶν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, τὴν δ' ἔξω χώραν καὶ τὰς πόλεις οὕτως κατεσκεύαζεν, [l] Ἰουδαίοις μὲν ἀπολογούμενος, μὴ καθ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐξ ἐντολῆς καὶ προσταγμάτων ταῦτα ποιεῖν, Καίσαρι δὲ καὶ Ῥωμαίοις, [m] τὸ μηδὲν τῶν οἰκείων ἐθῶν ὅσον τῆς ἐκείνων τιμῆς ἐστοχάσθαι χαριζόμενος, αὐτὸς μέντοι τὸ σύμπαν αὑτοῦ στοχαζόμενος, ἢ καὶ φιλοτιμούμενος μείζω τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχῆς τοῖς αὖθις [n] ὑπολείπεσθαι. [o] ὅθεν καὶ περὶ τὰς ἐπισκευὰς τῶν πόλεων ἐκεκίνητο, καὶ πλείστας εἰς ταύτας δαπάνας ἐποιεῖτο.

ϛ΄. [p] Κατιδὼν δὲ καὶ πρὸς τῇ θαλάττῃ χωρίον ἐπιτηδειότατον δέξασθαι πόλιν, ὃ πάλαι Στράτωνος ἐκαλεῖτο πύργος· τῇ τε διαγραφῇ μεγαλοπρεπῶς [q] ἐπεβάλλετο, καὶ τοῖς οἰκοδομήμασιν ἀνιστὰς ἅπασαν οὐ παρέργως, ἀλλ' ἐκ λευκῆς πέτρας, καὶ διακοσμῶν βασιλείοις τε πολυτελεστάτοις καὶ διαίταις πολιτικαῖς, τὸ δὲ μέγιστον καὶ πλείστην ἐργασίαν παρασχὸν, ἀκλύστῳ λιμένι, [r] μέγεθος μὲν κατὰ τὸν Πειραιᾶ, καταγωγὰς δ' ἔνδον ἔχοντι καὶ δευτέρους [s] ὑφόρμους, τῇ δὲ δομήσει περίβλεπτον, ὅτι μηδ' ἐκ τοῦ τόπου τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς μεγαλουργίας εἶχεν, [t] ἀλλ' ἐπεισάκτοις καὶ πολλαῖς ἐξετελειώθη ταῖς δαπάναις. κεῖται μὲν γὰρ ἡ πόλις ἐν τῇ Φοινίκῃ, [v] κατὰ τὸν εἰς Αἴγυπτον παράπλουν, Ἰόππης μεταξὺ καὶ Δώρων. πολισμάτια [x] ταῦτ' ἐστὶ παράλια, δύσορμα διὰ τὰς κατὰ λίβα προσβολὰς, [y] αἳ, τὰς ἐκ τοῦ πόντου θῖνας ἐπὶ τὴν ἠϊόνα σύρουσαι, καταγωγὴν οὐ μειλίχιον διδόασιν, ἀλλ' ἔστιν ἀναγκαῖον ἀποσαλεύειν τὰ πολλὰ τοὺς ἐμπόρους ἐπ' ἀγκύραις. [z] τοῦτο τὸ δυσθετὸν τῆς χώρας διορθούμενος, [a] καὶ περιέγραψε

c Ἔχουσα τῆς ἄλλης οἰκήσεως.] Est perplexa constructio & σολοικοφανής. quam si quis omnino retinendam esse duxerit, utpote quod eam habeant *MSS.* vox πόλις subintelligenda videtur. Verum σολοικοφανία tollitur, ἔχοντα legendo.

d Παρασκευασάμενος,] Παραστησάμενος *Hen. Lugd. Bat. Busb.* & *Vat.*

e Ἔξωθεν ἀσφάλειαν,] Illud ἔξωθεν è *Cod. Busb. Lugd. Bat. Hen. Epiphan.* & *Zonar.*

f Αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀρχομένοις τοῦτο ποιούμενος.] *L. B.* transposita oratione, τοῦτο τοῖς ἀρχ. αὐτοῦ ποιούμενος.

g Ἐν εὐκαιρίαις,] Vocula ἐν deëst *Busb.* & *Hen.*

h Ἑκάστοις ἐδωρεῖτο,] Ἑκάστους *Hen.*

i Ἐθῶν ἠναγκάζετο] Sic *Busb.* (& *Coccejus*) ἐθνῶν *Hen.* proculdubio mendose pro ἐθῶν. in *Editis Aliisque* ἠθῶν.

k Ὡς —— τρόπον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 2. SPANH.

l Ἰουδαίοις —— ἐποιεῖτο.] Ἰουδαίοις μὲν &c. usque ad finem sectionis ἐποιεῖτο, non explicantur à *Rufino*. SPANH.

m Τὸ μηδὲν τῶν οἰκείων] Τῷ μηδὲν *Hen.*

n Ὑπολείπεσθαι.] In *Marg. L. B.* ὑπολιπέσθαι.

o Ὅθεν —— ἐκεκίνητο,] Conf. infr. lib. 19. c. 7. §. 3. SPANH.

p Κατιδὼν δὲ καὶ] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.* quo fere modo in lib. 2. *de Bello Jud.* καλειδὼν δὲ πρὸς τ. in *Editis*. HUDS. De Cæsarea exstructa infra lib. XVI. c. 5. §. 1. & *Harduin. de Num. Herod.* p. 28. Hinc *Jos. Scaliger Prolegom. in Euseb.* meritò redarguit id, quod dicitur in *Justiniani Novell.* CIII. Vespasianum Stratonis Turrim CAESAREAM à se vocâsse, quia is in partibus Palæstinæ Cæsar fuit salutatus &c. Sed imposuit Triboniano Colonia deducta in eam Urbem à Vespasiano non Patre, sed Tito, cujus Nummus habet ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ. *In Nummis*: AUG. CAESAREA. SPANH.

q Ἐπεβάλλετο,] Ἐπεβάλετο *Busb.* & *Hen.*

r Μέγεθος μὲν κατὰ τὸν Πειραιᾶ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 5. SPANH.

s Ὑφόρμους,] Λιμένα τὸν λιμένος vocat Strabo, ubi de Tyro. REL. Innuit forte locum Strabonis, qui exstat p. 757. ubi urbs illa similiter dicitur habere δύο λιμένας. HAV.

t Ἀλλ' —— δαπάναις.] Conf. infr. lib. 19. c. 7. §. 3. SPANH.

v Κατὰ —— Δώρων.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 5. Cæsarea inter Dora & Joppen, in Phœnice hic dicitur sita, ab aliis in Palæstina. *Flavia* eadem in Nummis dicta à Flaviorum temporibus. Hoc de Cæsareæ situ à Josepho adscriptum redarguit Harduin. de Num. Herod. p. 28. SPANH.

x Ταῦτ' ἐστὶ παράλια,] Ταῦτ' ἐστι καὶ παράλια *Busb.*

y Αἳ, τὰς ἐκ τοῦ πόντου] Αἳ ἀεὶ τὰς *Busb.*

z Τοῦτο τὸ δυσθετὸν] Ita cum *Cod. Vat*, & *Lugd. Bat.* τοῦτό τε δύσθετον in *cæteris*.

a Καὶ περιέγραψε τὸν κύκλον] Περιγράψας *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.* quo admisso mox puto legendum (prout in lib. 1. de Bello

γράψε τὸν κύκλον τοῦ λιμένος ἐφ' ὅσον ἦν αὐτάρκες πρὸς τῇ χέρσῳ μεγάλοις στόλοις ἐνορμεῖσθαι, λίθους ὑπερμεγέθεις καθιεὶς τὸ βάθος εἰς ὀργυιὰς εἴκοσιν, [b] οἱ πλείους πεντήκοντα ποδῶν ἦσαν τὸ μῆκος, καὶ [c] πλάτος οὐκ ἔλαττον δεκαοκτὼ, [d] τὸ βάθος δὲ ἐννέα, τούτων οἱ μὲν μείζους οἱ δὲ ἐλάττους. ἡ δὲ ἐνδόμησις ὅση ἦν ἐνέβαλεν κατὰ τῆς θαλάττης εἰς διακοσίους [e] πόδας. τούτων τὸ μὲν ἥμισυ προβέβλητο τῆς [f] κυμαγωγίαις ὡς ἀπομάχεσθαι περικλώμενον ἐκεῖ τὸν κλύδωνα, [g] προκυμάτια γοῦν ἐκαλεῖτο· τὸ δὲ λοιπὸν περιεῖχε λίθινον τεῖχος πύργοις διειλημμένον, ὧν ὁ μέγιστος [h] Δροῦσος ὀνομάζεται, πάνυ καλόν τι χρῆμα, τὴν προσηγορίαν εἰληφὼς ἀπὸ Δρούσου τοῦ Καίσαρος προγόνου, τελευτήσαντος νέου. ψαλίδες δὲ ἐνεπεποίηντο συνεχεῖς, καταγωγαὶ τοῖς ναυτίλοις· τὸ δὲ [i] πρὸ αὐτῶν ἀπόβασις [k] πλατεῖ κύκλῳ περιεστεφάνωκε τὸν πάντα λιμένα, περίπατος τοῖς θέλουσιν ἥδιστος. ὁ δὲ εἴσπλους καὶ τὸ στόμα πεποίηται πρὸς βορρᾶν, [l] ὃς ἀνέμων αἰθριώτατος. βάσις δὲ τοῦ περιβόλου παντὸς, ἐν ἀριστερᾷ μὲν εἰσπλεόντων, πύργος [m] περιλωεγμένος ἐπὶ πολὺ στερρῶς ἀντέχειν· κατὰ δεξιὰν δὲ δύο λίθοι μεγάλοι, καὶ τοῦ [n] κατὰ θάτερα πύργου μείζους, ὀρθοὶ δὲ καὶ συνεζευγμένοι. [o] περίκεινται δ' ἐν κύκλῳ τὸν λιμένα, λειοτάτου λίθου κατασκευῇ, συνεχεῖς οἰκήσεις, κἂν τῷ μέσῳ κολωνός τις, ἐφ' οὗ νεὼς Καίσαρος ἄποπτος τοῖς εἰσπλέουσιν, ἔχων ἀγάλματα, τὸ μὲν Ῥώμης, τὸ δὲ Καίσαρος, ἥ τε πόλις αὐτὴ Καισάρεια καλεῖται, [p] καλῆς τε ὕλης καὶ κατασκευῆς τετυχηκυῖα. τὰ δ' [r] ὑπ' αὐτὴν, ὑπόνομοί τε καὶ λαῦραι πραγματείαν οὐκ ἐλάττω τῶν ὑπερῳκοδομημένων ἔχουσι. τούτων αἱ μὲν κατὰ σύμμετρα διαστήματα φέρουσιν εἰς τὸν λιμένα καὶ τὴν θάλατταν· μία δὲ ἐγκαρσία πάσας ὑπέζωκεν, ὡς τούς τε ὄμβρους εὐμαρῶς καὶ τὰ λύματα τῶν οἰκητόρων συνεκδίδοσθαι, τήν τε θάλατταν, ὅταν ἔξωθεν ἐπιπλύνηται διαρρεῖν, καὶ τὴν σύμπασαν ὑποκλύζειν πόλιν. [s] κατεσκεύασε δ' αὐτῇ καὶ θέατρον ἐκ πέτρας, καὶ πρὸς τῷ νοτίῳ τοῦ λιμένος ὄπισθεν ἀμφιθέατρον, πολὺν ὄχλον ἀνθρώπων δέχεσθαι δυνάμενον, καὶ κείμενον ἐπιτηδείως ἀποπλεύειν εἰς τὴν θάλατταν. ἡ μὲν δὴ πόλις οὕτως ἐξετελέσθη [t] δωδεκαέτῃ χρόνῳ, καὶ τῶν ἐργασίαις οὐκ ἐγκαμόντος, καὶ ταῖς δαπάναις [v] ἐπαρκέσαντος τοῦ βασιλέως.

moditatem corrigeret, tantum in circuitu portus spatium descripsit quantum terram versus magnis classibus recipiendis sufficeret, immensæ magnitudinis saxis in viginti ulnarum profundum demissis, quorum pleraque ad pedes quinquaginta longitudine, latitudine vero non minora octodecim, atque altitudine novempedali fuerunt; alia tamen hisce majora, rursusque alia minora. Hæc moles, quam contra maris impetum exstruxit, ducentorum pedum latitudine erat. horum dimidium undarum agitationi opposuit, ut fluctuum circumquaque allisorum fractorumque vim repelleret, unde procymatia dicebatur; reliquum vero continebat murum lapideum, turribus distinctum, quarum maxima (quæ speciosa admodum erat) Drusus nominabatur, appellatione desumpta à Druso privigno Cæsaris, qui juvenis obiit. Quin & crebri facti erant fornices, nautis diversoria: præque fornicibus exscensus lato ambitu toti portui circundatus erat, locus ad inambulandum animi causa jucundissimus. Aditus autem & ostium portûs obversum est Aquiloni, ventorum placidissimo. Ad imum vero totius ambitus, à sinistra quidem *portum* intrantibus, turris rotunda lato margini insistens, ad firmius resistendum *fluctibus*; à dextra vero duo magni lapides, & turri ex adverso majores, iique recti conjunctique. Portui autem in circuitum ædes circumjacent continuata serie, lapide politissimo exstructæ, tumulo in medio exstante, in quo templum Cæsaris iis qui adnavigant eminus visum, habens statuas, unam quidem Romæ, alteram vero Cæsaris: atque urbs ipsa Cæsarea appellatur, tam materia quam structuræ artificio conspicua. Quod autem ad subterranea spectat, cuniculos meatusque angustos, non minori opere constantes quam quæ superstructa erant. horum nonnulli paribus à se invicem intervallis ad litus & mare ferebant, unus vero transversus omnes succinxit: adeo ut imbres facile & incolarum purgamenta una exonerentur, & mare, æstu foris accedente, totam etiam urbem subluat. Exstruxit autem urbi & theatrum è saxo, & pone theatrum à meridionali portûs latere amphitheatrum erexit, quod ingentem hominum multitudinem capere potuit, loco opportunissimo situm, ut ei pateat prospectus in mare. Atque ita quidem ea urbs perfecta est annis XII, cum nec operi rex succubuisset, nec ei defuisset unde sumptus faceret.

Turris Drusus nominata.

ΚΕΦ. ι'.

Ὡς Ἡρώδης αὐτοῦ παῖδας εἰς Ῥώμην πέμπει· καὶ ὡς ὑπὸ Ζηνοδώρου καὶ Γαδαρέων κατηγορηθεὶς αἰτιῶν ἀπολύεται, καὶ ἑαυτῷ κτᾶται Καίσαρος εὔνοιαν. Περὶ Φαρισαίων καὶ Ἐσσηνῶν, καὶ Μαναήμου.

ΕΠΙ τούτοις δὲ ὢν, καὶ τῆς Σεβαστῆς ἤδη πεπολισμένης, ἔγνω τοὺς παῖδας αὐτοῦ πέμπειν εἰς Ῥώμην, Ἀλέξανδρον καὶ Ἀριστόβουλον, [x] συντευξομένους Καίσαρι.

CAP X.

Quomodo Herodes filios Romam mittit: utque à Zenodoro & Gadarenis accusatus absolvitur, & Cæsaris benevolentiam sibi conciliat. De Pharisæis & Essenis, & Manahemo.

HIS autem absolutis, & Sebaste jam ante ædificata, statuit Romam filios suos mittere, Alexandrum & Aristobulum, * ut se Cæsari offerrent.

Herodes filios Romam mittit.

lo *Jud.*) καθιὰς. Quin & καὶ ante περιέγραψε tollendum videtur.

b Οἱ πλείους πεντήκοντα ποδῶν ἦσαν] *L. B.* πεντήκ. π. ἦσαν οἱ πλείους.

c Πλάτος οὐκ ἔλαττον δεκαοκτὼ,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 6. SPANH.

d Τὸ βάθος δὲ ἐννέα,] Εὖρος δέκα, τινὲς δὲ καὶ μείζους in lib. 1. *de Bello Jud.*

e Πόδας.] *L. B.* πόδες.

f Κυμαγωγίαις] Forte κυματογίαις. COCC.

g Προκυμάτια] Προκυμία in lib. 1. *de Bello Jud.* προθυμία *Busb.* forsan pro προκυμία, aut προκυμαία. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 6. SPANH.

h Δροῦσος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 6. SPANH.

i Πρὸ αὐτῶν ἀπόβασις] Ita *Busb. Hen.* & *Vat.* πρὸ αὐτοῦ in *Editis.*

k Πλατεῖ κύκλῳ περιεστεφάνωκε] Πλατεῖα *Hen.* & *Busb.*

l Ὃς ἀνέμων αἰθριώτατος] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 7. SPANH.

m Περιλωεγμένος ἐπὶ πολὺ] Πεπηγμένος *Hen.* τεταγμένος *Busb.* & *Vat.*

n Κατὰ θάτερα πύργου] Ita cum *Cod. Busb.* καθ' ἑκάτερα in *Editis Aliisque.*

o Περίκεινται δ' ἐν κύκλῳ τὸν λιμένα,] Sic *Hen.* & *Busb.* περίκεινται δὲ κύκλῳ in *ceteris.*

p Καλῆς τε ὕλης] Καλλίστης καὶ τῆς ὕλης *Busb.* Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 7. SPANH.

r Ὑπ' αὐτὴν,] *Gen.* ὑπ' αὐτὰν.

s Κατεσκεύασε —— ἀμφιθέατρον,] Hoc modo legisse videtur *Epiphan.* κατεσκεύασε δ' αὐτῇ καὶ θέατρον ἐκ πέτρας πρὸς τῷ νοτίῳ τοῦ λιμένος, καὶ ὄπισθεν ἀμφ.

t Δωδεκαέτῃ χρόνῳ,] Ita, accentu retracto, edidi, id quod me monuit *H. Steph.* in *Thesauro Gr.* tom. 1. p. 1294. antea erat δωδεκαετῆ. verum δωδεκαετεῖ habent *Busb. Coccejus* & *Hen.* HUDS. Scribe (inquit *Huds.* in *Add.*) δεκαετεῖ χρόνῳ. Vide ad l. 15. c. 5. HAV.

v Ἐπαρκέσαντος] *L. B.* κατεπαρκέσαντος.

* *Ut se Cæsari offerrent.*] *Al.* ut salutarent Cæsarem.

x Συντευξομένους Καίσαρι.] Ἐντευξομένους *Busb.* & *Zonar.*

y Περι-

Herodis filii à Pollione hospitio excipiuntur.

rent. Eò postquam pervenerunt, ad Pollionem, virum Herodis amicitiæ studiosissimum, diverterunt: eisque permissum est etiam apud Cæsarem diversari. nam & ipse eos accepit humanissime, & Herodi potestatem fecit regnum utri filiorum vellet confirmandi; eique insuper amplius regionum dedit, *videlicet* Trachonem, & Batanæam, atque Auranitidem: & dedit ob hujusmodi causam.

De Zenodoro & Trachonitide.

Erat Zenodorus quidam, *qui* Lysaniæ domum conduxerat. Hic quidem non satis magnos reditus habebat; eos vero latrociniis per Trachonem exercendis augebat supplebatque. Nam ea loca incolebant desperatæ vitæ homines, qui Damascenum agrum populabantur: neque Zenodorus eos impediebat, quin & ipse prædæ particeps erat. Vicini autem, hac re vexati, adversus Varronem, qui *tum* præfectus erat, vociferabantur, & ut Cæsari de Zenodori injuriis scriberet flagitabant. Cæsar, his ad eum allatis *querelis*, rescripsit, ut ex eo tractu latrones exigerentur, isque Herodi traderetur; ut ejus cura & diligentia cautum sit, ne Trachonitæ deinceps finitimis nocerent. Nec enim eos prohibere facile erat, cum unum latrocinandi opus haberent, nec aliunde viverent: quippe quibus nec oppida, nec agrorum possessiones erant, sed tantum receptacula subterranea & speluncæ, ubi vitam cum pecoribus suis communem agerent. Sibimet autem confecerunt aquarum copiam & abunde frumenti jam ante pararunt, adeo ut possent ex occulto diu resistere. Verum aditus *ad eos* sunt angusti, ut non plures quam singuli transire possint, sed interiora incredibili sunt magnitudine, ac ita facta ut quamplurimos recipiant: atque domorum superius solum non supereminet, sed propemodum terræ æquale est. Id totum rupes est dura, & aditu difficilis nisi via incedatur qua præeat ductor; quippe non rectæ sed valde flexuosæ factæ sunt semitæ. His hominibus, si quando maleficium in finitimos committere prohibeantur, moris est ut alii alios spolient, adeo ut à nullo scelerum genere sibi temperent. Atqui Herodes, beneficio donatus à Cæsare, & in regionem peritorum ductu profectus, fecit ut à maleficiis illi abstinerent, finitimisque pacem & securitatem præstitit.

Zenodorus & Gadarenses Herodem accusatum proficiscuntur.

2. Zenodorus autem, iratus primum quod privatus esset præfectura, deinde, & quidem potissimum, quod Herodi principatum assequuto invideret, profectus est Romam ut eum accusaret. Et ille quidem re infecta reversus est. Agrippa vero missus est, ut provincias trans mare Ionium Cæsaris nomine procuraret: eumque Mitylenæ hybernantem Herodes (utpote ei amicissimus & familiarissimus) adiit, deinde Judæam repetiit. Cæterum Gadarenses quidam Herodem apud Agrippam accusatum iverunt: ac ille, eos nullo dignatus responso, regi vinctos remisit. Atque Arabes, qui jamdiu Herodis principatu dolerent, concitati erant, ac tunc ejus rebus dissidium creare conabantur, idque de causa ut tum videbatur satis probabili. Zenodorus enim, de suis rebus jam despe-

τούτοις ἀνελθοῦσι καταγωγὴ μὲν ἦν ὁ [y] Πολλίωνος οἶκος, ἀνδρὸς τῶν μάλιστα σπουδασάντων περὶ τὴν Ἡρώδου φιλίαν. ἐφεῖτο δὲ κἀν τοῖς Καίσαρος καταγεσθαι, καὶ γὰρ ἐδέξατο μετὰ πάσης φιλανθρωπίας τοὺς παῖδας, καὶ δίδωσιν Ἡρώδῃ τὴν βασιλείαν ὅτῳ βούλεται βεβαιοῦν τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγονότων, καὶ χώραν ἔτι τόν τε [z] Τράχωνα καὶ [a] Βαταναίαν καὶ [b] Αὐρανῖτιν· ἔδωκε δὲ διὰ τοιαύτην [c] αἰτίαν. [d] Ζηνόδωρός τις [e] ἐμεμίσθωτο τὸν οἶκον τοῦ Λυσανίου. τούτῳ τὰ μὲν κατὰ τὰς προσόδους οὐκ ἤρκει· λῃστήρια δὲ ἔχων ἐν τῷ Τράχωνι, πλείω τὴν πρόσοδον ἔφερεν. οἰκοῦσι γὰρ ἄνδρες ἐξ ἀπονοίας ζῶντες τοὺς τόπους, οἳ τὰ Δαμασκηνῶν ἐλῄζοντο. καὶ Ζηνόδωρος οὔτ' εἶργε, καὶ αὐτὸς τῶν ὠφελειῶν ἐκοινώνει. κακῶς δὲ πάσχοντες οἱ [f] πλεισιόχωροι, [g] Οὐάῤῥωνος κατεβόων [h] τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος, καὶ γράφειν ἠξίουν Καίσαρι τοῦ Ζηνοδώρου τὴν ἀδικίαν. Καῖσαρ δὲ, ἀνενεχθέντων τούτων, [i] ἀνέγραφεν ἐξελεῖν τὰ λῃστήρια, τὴν δὲ χώραν Ἡρώδῃ [k] προσνέμειν, ὡς διὰ τῆς ἐπιμελείας τῆς ἐκείνου μηκέτ' ἂν ὀχλησόντων τῶν περὶ τὸν Τράχωνα γενησομένων τοῖς πλησίον. οὐδὲ γὰρ ῥᾴδιον ἦν ἐπισχεῖν αὐτοὺς, ἐν ἔθει τὸ λῃστεύειν πεποιημένους, καὶ βίον οὐκ ἄλλοθεν ἔχοντας. οὔτε γὰρ πόλις αὐτοῖς, οὔτε κτῆσις ἀγρῶν ὑπῆρχε, [l] ὑποφυγαὶ δὲ κατὰ τῆς γῆς καὶ σπήλαια, καὶ κοινὴ μετὰ τῶν βοσκημάτων δίαιτα. μεμηχάνηνται δὲ καὶ συναγωγὰς ὑδάτων καὶ προπαρασκευὰς σιτίων, καὶ δύνανται πλεῖστον ἐξ ἀφανοῦς ἀντέχειν. αἵ γε μὴν εἴσοδοι στεναὶ [m] καὶ καθ' ἕνα παρερχομένων, τὰ δ' ἔνδον ἀπίστως μεγάλα, καὶ πρὸς εὐρυχωρίαν ἐξειργασμένα· τὸ δ' ὑπὲρ τὰς οἰκήσεις ἔδαφος οὐχ ὑψηλὸν, ἀλλ' οἷον ἐξ ἐπιπέδου. πέτρα δὲ τὸ σύμπαν σκληρὰ, καὶ δύσοδος, εἰ μὴ τρίβῳ χρῷτό τις ἐξ ὁδηγίας. οὐδὲ γὰρ αὗται κατ' ὀρθὸν, ἀλλὰ πολλὰς ἕλικας [n] ἐξελίττονται. τούτοις ἐπειδὴ τῶν εἰς τοὺς πλησίον κακουργημάτων ἐκωλύοντο, καὶ [o] κατ' ἀλλήλων ἦν ὁ τῆς λῃστείας τρόπος, ὡς μηδὲν ἀνομίας ἐν τούτῳ [p] λελεῖφθαι. λαβὼν δὲ τὴν χάριν Ἡρώδης παρὰ Καίσαρος, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν χώραν, ὁδηγῶν ἐμπειρίᾳ, τούς τε πονηρευομένους αὐτῶν κατέπαυσε, καὶ τοῖς πέριξ ἀδεῆ τὴν εἰρήνην παρέσχεν.

β'. Ὁ δὲ Ζηνόδωρος ἀχθόμενος, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῇ τῆς ἐπαρχίας ἀφαιρέσει, μᾶλλον δὲ καὶ φθόνῳ τὴν ἀρχὴν Ἡρώδου μετειληφότος, ἀνῆλθεν εἰς Ῥώμην κατηγορήσων αὐτοῦ. κἀκεῖνος μὲν ἄπρακτος ἀνέστρεψε. πέμπεται δὲ Ἀγρίππας [q] τῶν πέραν Ἰονίου διάδοχος Καίσαρι· καὶ τούτῳ περὶ [r] Μιτυλήνην χειμάζοντι συντυχὼν Ἡρώδης, ἦν γὰρ εἰς τὰ μάλιστα φίλος καὶ συνήθης, εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν ἀνέστρεψε. [s] Γαδαρέων δέ τινες ἐπ' Ἀγρίππαν ἦλθον κατηγοροῦντες Ἡρώδου, καὶ τούτους ἐκεῖνος, οὐδὲ λόγον αὐτοῖς δοὺς, ἀναπέμπει τῷ βασιλεῖ δεσμίους. οἵ τε Ἄραβες, καὶ πάλαι δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν Ἡρώδου, διεκεκίνηντο, καὶ στασιάζειν ἐπεχείρουν αὐτῷ τὰ πράγματα τότε, καὶ μετ' αἰτίας ὡς ἐδόκουν εὐλογοτέρας. ὁ γὰρ Ζηνόδωρος, ἀπογινώσκων ἤδη

y Πολλίωνος οἶκος,] Videsis *Casaub.* adv. *Baron.* p. 90. & *Montacutium* in *Exercit.* IV. p. 158. HUDS. Asinii Pollionis, alius proinde à Pollione Pharisæo, de quo supr. lib. 14. c. 9. §. 4. item lib. 15. c. 1. §. 1. & paulo post §. 4. SPANH.

z Τράχωνα] Vid. infr. §. 3. SPANH.

a Βαταναίαν] Βατανειάδι supr. lib. 4. c. 7. §. 4. vid. & ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 4. SPANH.

b Αὐρανῖτιν·] Sic lego ex lib. 1. de *Bello Jud.* Αβρανῖτιν in Editis. Αὐρανῖτιν *Hen.* καὶ Αβρανῖτιν ἔδωκε διὰ τ. *Busb.* HUDS. Conf. infr. §. 2. & ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 4. SPANH.

c Αἰτίαν.] *L. B.* αἰτίαν παραλαβὼν, quasi delendum foret διά. HAV.

d Ζηνόδωρός —— Λυσανίου.] Hic forsan ille est, cujus meminit Strabo lib. 16. p. 756. Ed. *Paris.* HUDS. in *Add.* Id. de Zenodoro ἁλωσ lib. 1. c. 20. §. 4. SPANH.

e Εμεμίσθωτο τὸν οἶκον] Εμισθώσατο *Busb.*

f Πλεισιόχωροι,] Lege πλησιόχωροι.

g Οὐάῤῥωνος κατηβόων τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος,] Ita cum *Casaubono* lego ex *Vet. Interpr.* antea erat Οὐάρωνος. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 4. SPANH.

h Τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος,] Ita *Hen.* & *Vat.* τοῦ Τράχωνος ἡγεμ. *Busb.* τοῦ ἡγεμ. in *Editis.*

i Ανέγραφεν ἐξελεῖν] Αντέγραφεν *Busb.* & *Hen.*

k Προσνέμειν,] Προσένειμεν *Busb.*

l Υποφυγαὶ] Ita ex *L. B.* posuimus. *Vulgati* & *Alii* φυγαί. HAV.

m Καὶ καθ' ἕνα] Illud καὶ è *Cod. Hen.*

n Εξελίττονται.] Εξαλλάττονται solus *Vat.*

o Καὶ κατ' ἀλλήλων] Ita *Hen.* καταλλήλων absque καὶ in *cæteris.*

p Λελεῖφθαι.] Ita *Hen.* (*Coccejus*) & *Gall.* λελῆφθαι in *cæteris.*

q Τῶν πέραν Ιονίου διάδοχος] Trans Ionium *Rufin.* SPANH.

r Μιτυλήνην] Μυτιλ. ex Nummis. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ. SPANH.

s Γαδαρέων] Mox §. 3. Γαδαρηνοί· Nummi ΓΑΔΑΡΕΩΝ seu ΓΑΔΑΡΩΝ. SPANH.

t Αἰ-

ἤδη τῶν κατ᾽ αὐτὸν, ἔφθη τῆς ἐπαρχίας μέρος τι τὴν [t] Αὐρανῖτιν αὐτοῖς ἀποδόσθαι ταλάντων πεντήκοντα. ταύτης ἐμπεριεχομένης τῇ δωρεᾷ Καίσαρος, ὡς μὴ δικαίως ἀφαιρούμενοι, διημφισβήτουν, πολλάκις μὲν ταῖς καταδρομαῖς, καὶ τῷ βιάζεσθαι θέλειν, ἄλλοτε δὲ καὶ πρὸς δικαιολογίαν ἰόντες. ἀνέπειθον δὲ καὶ τοὺς ἀπόρους τῶν στρατιωτῶν, καὶ δυσμενεῖς ἦσαν, [v] ἐλπίζοντες ἀεὶ καὶ πρὸς τὸν νεωτερισμὸν ἐνδιδόντες, ᾧ μάλιστα χαίρουσιν οἱ κακῶς πράττοντες τῷ βίῳ. ταῦτα ἐκ μακροῦ γινώσκων Ἡρώδης, ὅμως οὐκ εἰς τὸ δυσμενὲς, ἀλλ᾽ ἐξ ἐπιλογισμοῦ παρηγόρει, ταῖς ταραχαῖς οὐκ ἀξιῶν ἀφορμὰς ἐνδιδόναι.

γ΄. Ἤδη δ᾽ [x] αὐτοῦ [y] τῆς βασιλείας [z] ἑπτακαιδεκάτου [a] παρελθόντος ἔτους, Καῖσαρ εἰς Συρίαν ἀφίκετο. καὶ τότε τῶν Γάδαρα κατοικούντων οἱ πλεῖστοι κατεβόων Ἡρώδου, βαρὺν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπιτάγμασι καὶ τυραννικὸν εἶναι. ταῦτα δὲ ἀπετόλμων μάλιστα μὲν ἐγκειμένου καὶ [b] διαβάλλοντος αὐτὸν Ζηνοδώρου, καὶ παρέχοντος ὅρκους, ὡς οὐκ ἐγκαταλείψει μὴ πάντα τρόπον ἀφελέσθαι μὲν τῆς Ἡρώδου βασιλείας, προσθήσειν δὲ τῇ διοικήσει τοῦ Καίσαρος. τούτοις ἀναπεισθέντες οἱ [c] Γαδαρηνοὶ [d] οὐ μικρὰν [e] καταβοὴν ἐποιήσαντο, θράσει τοῦ μηδὲ τοὺς ὑπ᾽ Ἀγρίππα παραδοθέντας ἐν τιμωρίᾳ γενέσθαι, διαφέντος Ἡρώδου καὶ μηδὲν κακὸν εἰργασμένου· καὶ γὰρ, εἴ τις ἄλλος, ἐδόκει δυσπαραίτητος μὲν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις, μεγαλόψυχος δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἁμαρτόντας ἀφιέναι. κατηγορούντων οὖν ὕβρεις καὶ ἁρπαγὰς καὶ κατασκαφὰς ἱερῶν, ὁ μὲν Ἡρώδης ἀταράχητος ἕτοιμος ἦν εἰς τὴν ἀπολογίαν· ἐδεξιοῦτο δὲ Καῖσαρ αὐτὸν, οὐδὲν ὑπὸ τῆς ταραχῆς τοῦ πλήθους μεταβαλὼν τῆς εὐνοίας. καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν, οἱ περὶ τούτων [f] ἐρέθησαν λόγοι· τῇ δ᾽ ἑξῆς οὐκέτι [g] προῆλθε διάγνωσις. οἱ γὰρ Γαδαρεῖς ὁρῶντες τὴν ῥοπὴν αὐτοῦ τε Καίσαρος καὶ τοῦ συνεδρίου, καὶ προσδοκήσαντες ὅπερ ἦν εἰκὸς ἐκδοθήσεσθαι τῷ βασιλεῖ, κατὰ φόβον αἰκίας οἱ μὲν ἀπεσφάττον αὐτοὺς ἐν τῇ νυκτὶ, τινὲς δὲ καθ᾽ ὕψους [h] ἀφίεσαν, ἄλλοι δ᾽ εἰς τὸν ποταμὸν ἐμπίπτοντες ἑκόντι διεφθείροντο. ταῦτα δὲ ἐδόκει κατάγνωσις εἶναι τῆς προπετείας καὶ ἁμαρτίας· ἔνθεν οὐδὲ μελλήσας ὁ Καῖσαρ ἀπέλυε τῶν αἰτιῶν Ἡρώδην. ἐπισυμπίπτει δὲ οὐ μέτριον εὐτύχημα τοῖς ἤδη γεγονόσιν. [i] ὁ γὰρ Ζηνόδωρος, ῥαγέντος αὐτῷ τοῦ σπλάγχνου, καὶ πολλοῦ κατὰ τὴν ἀσθένειαν ὑποχωροῦντος αἵματος, [k] ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐκλείπει τὸν βίον. Καῖσαρ δὲ καὶ τὴν τούτου μοῖραν, οὐκ ὀλίγην οὖσαν, Ἡρώδῃ δίδωσιν, ἣ μεταξὺ τοῦ [l] Τράχωνος καὶ τῆς Γαλιλαίας ἦν, [m] Οὐλάθαν καὶ [n] Πανιάδα καὶ τὴν πέριξ χώραν. ἐγκαταμίγνυσι δ᾽ αὐτὸν καὶ τοῖς ἐπιτροπεύουσι τῆς Συρίας, ἐντειλάμενος μετὰ τῆς ἐκείνου γνώμης τὰ πάντα ποιεῖν. τό, τε σύνολον εἰς τοῦτο προῆλθεν εὐτυχίας, ὥστε δύο τούτων τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διεπόντων, τοσήνδε τὸ μέγεθος οὖσαν, [o] Καίσαρος καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ἀγρίππα, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν, Καῖσαρ μὲν οὐδένα μετ᾽ Ἀγρίππαν Ἡρώδου προετίμησεν, Ἀγρίππας

rans, eis suæ præfecturæ partem, Auranitidem *scilicet*, vendiderat quinquaginta talentis. Et quoniam pars in eo, quod donaverat Herodi Cæsar, continebatur, tanquam injuste ea privati, cum eo concertabant *Arabes*, & crebras incursiones faciendo, & vim tentare cogitando, nonnunquam etiam jure experiundo. Quin & sibi conciliabant pauperes milites, & Herodi infesti erant, semper sperantes, & novis rebus studentes; quibus maxime gaudent, qui vitam male agunt. Hæc jam pridem intelligens Herodes, tamen non hostiliter agebat, sed eos prudenter leniebat, neque turbis occasionem dare volebat.

Zenodorus præfecturæ suæ partem Arabibus vendit.

Arabes Herodi infensi.

3. Cum autem jam annum decimum septimum in regno egisset *Herodes*, venit Cæsar in Syriam: ac tum maxima Gadarenorum pars de Herode expostulare cœperunt, imperiosum esse acerbumque & tyrannum dicentes. Eos autem ita audaces faciebat Zenodorus, instigando, & de Herode conquerendo, jurandoque se nunquam deserturum eos, quin Herodis regno adempturum esse & Cæsaris ditioni adjecturum. His adducti Gadareni magnum clamorem *contra eum* sustulerunt, eo freti, quod quos ei vinctos tradiderat Agrippa, pœnas non dedissent, sed ab Herode dimissi, nihilque mali ab eo passi fuissent: etenim, si quis alius, in suos inexorabilis esse existimabatur, cum ex animi magnitudine in peccatis aliis remittendis facilem se præberet. Igitur cum ab illis de vi & rapinis & templorum eversionibus accusaretur, Herodes imperturbatus parabat causam suam defendere: sed Cæsar ei dextram dedit, neque quidquam de sua erga eum voluntate ob multitudinis turbationem immutavit. Ac primo quidem die de hisce rebus actum est; die vero sequenti non perrectum est in cognitione. Nam Gadareni, propensionem tum ipsius Cæsaris tum assessorum videntes, & se regi traditum iri (ut erat verisimile) arbitrantes, cruciatuum metu partim se noctu interfecerunt, partim *ex alto* se præcipitarunt, aliique se in fluvium dejicientes mortem sibimet consciverunt. Ista autem videbantur indicare levitatis culpæque pœnitentiam: itaque Cæsar sine ulla dubitatione Herodem absolvit. Præterea & aliud accidit, quod ei feliciter admodum cessit. Nam Zenodorus, rupto intestino, multoque, cum viribus deficeretur, amisso sanguine, vita decessit Antiochiæ in Syria. Quamobrem & ejus regionem Cæsar Herodi dedit, (quæ erat non parva, inter Trachonem & Galilæam posita) *scilicet* Ulatham & Paniadem, agrumque finitimum. Quin & eum cum Syriæ procuratoribus conjunxit; eisque, ne quid sine Herodis sententia facerent, imperavit. atque, ut rem in pauca conferam, eò felicitatis pervenit, ut, cum Romanum imperium, idque tantæ magnitudinis, duo isti regerent, Cæsar eique proxime Agrippa, ex *singulari* in eum benevolentia, Cæsar quidem neminem secundum Agrippam pluris fecerit quam Herodem, Agrippa vero secundum Cæsarem Herodi primum in amicitia sua locum tribuerit. Itaque

Augustus Cæsar in Syriam venit.

Gadareni Herodem accusant.

Causæ sua diffisi semetipsos male mulctant.

Zenodori mors.

Cæsaris & Agrippæ in Herodem benevolentia.

Herodes tetrarchiam à Cæsare Pheroræ impetrat.

t Αὐρανῖτιν] Supra §. 1. *Gen.* Ἀβρανῖτιν SPANH.

v Ἐλπίζοντες ἀεὶ] Ἐπελπίζοντες *Busb.* & *Vat.*

x Αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἑπτακαιδεκάτου] Anno XVII. Regni Herodis profectio Augusti in Syriam. *Petav. D. Temp.* l. IV. c. 1. Vertenda hæc statuit: *Cum jam regni* XVII. *annus Herodi præteriisset.* quod probat Pagius adv. Baron. p. 28. SPANH.

y Τῆς βασιλείας] Τῇ βασιλείᾳ *Hen.*

z Ἑπτακαιδεκάτου] *Sc.* à morte Antigoni. *Usserius* in *Annalibus V. T.* p. 509. Ex quo devicerat Antigonum. *Langius* de *Annis Christi*, l. 2. c. 18. p. 347.

a Παρελθόντος ἔτους,] Παρελθόντος *Busb.* προσελθόντος *Hen.*

b Διαβάλλοντος αὐτὸν Ζηνοδώρου,] Καὶ διακινοῦντος αὐτοὺς *Busb.*

c Γαδαρηνοὶ] Γαδαρεῖς *Hen.* & *Busb.* & in *Epiphanii* versione *Gadarenses.* HUDS. Supra §. 2. Γαδαρέων. SPANH.

d Οὐ μικρὰν] Illud οὐ è *MSS.*

e Καταβοὴν] Sic καταβοᾶν sup. lib. 4. c. 3. §. 1. ὁ δὲ πᾶς ὅμιλος φύσει χαίρων τῷ καταβοᾶν τῶν ἐν τέλει· καταβοὴ *Thucyd. lib.* 1. *p.* 48. SPANH.

f Ἐρέθησαν λόγοι·] Ἐῤῥήθεσαν *Busb.* rectius ἐῤῥέθησαν *Hen.* & *Lugd. Bat.*

g Προῆλθε] *L. B.* προσῆλθε.

h Ἀφίεσαν,] Ἡφίεσαν *Hen.* & *Busb.*

i Ὁ γὰρ —— αἵματος,] Vixisse Zenodorum Tetrarcham ad initia Herodis & Philippi Tetrarcharum censet Harduin. de Numm. Herod. p. 25. 26. SPANH.

k Ἐν —— τὸν βίον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 4. SPANH.

l Τράχωνος] Verum Trachonitida Zenodoro tribuit infr. lib. 16. c. 9. §. 1. & supr. §. 1. & Dio Cassius lib. LIV. 602. SPANH.

m Οὐλάθαν] Infra lib. 17. c. 2. §. 3. Οὐλαθά. SPANH. Οὐλάνθαν *Lugd. Bat.*

n Πανιάδα] Πανεάδα *Eusebio Aliisque.* HUDS. Vel Πανεάδα· SPANH.

o Καίσαρος —— Καίσαρα] Idem ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 4. SPANH.

p Πρῶ-

que pro ea quæ sibi ex *gratia* nata est fiducia, à Cæsare * tetrarchiam petiit fratri suo Pheroræ, atque ipse ei centum talentorum reditum de suo regno dedit, ut si forte moreretur *Herodes*, esset in tuto Pheroræ res, nec ea potirentur Herodis filii. Postquam autem Cæsarem ad mare comitatus rediit, pulcherrimum ei templum exstruxit, ex candido saxo, in Zenodori terra, prope eum locum quod Panium appellatur. Specus est pulchra admodum in monte, eique subjectus est terræ hiatus & vorago prærupta immensæ altitudinis, stagnantis aquæ plena: supra autem mons ingens imminet, & infra specum oriuntur fontes Jordanis fluminis. Hunc locum, utpote maximæ celebritatis, templo insuper exornavit *Herodes*, quod Cæsari sacrum esse voluit.

Jordanis ortus.

4. Tunc etiam sui regni hominibus tertiam vectigalium partem remisit, prætextu quidem ut semet post *terræ* sterilitatem recrearent reficerentque: sed id magis faciebat, ut ab illis sibimet infensis gratiam iniret. Nam ejusmodi opera quibus adeo studuerit, quasi ex iis tolleretur religio & mores dilaberentur, ægre ferebant. atque in ore erat omni populo, quippe semper irritato & perturbato. Huic autem rei occurrebat ille diligenter, eis occasiones adimendo, & perpetuos labores injungendo, ut jam civibus coire, simulve ambulare aut vivere non liceret, observantibus omnia custodibus: atque si quis deprehensus esset, in eum acerbe animadvertebatur; multique, tum palam tum secreto, in Hyrcaniam castellum adducti, illic interficiebantur. erantque certi, tum in urbe tum in viis, homines, qui observarent si qui convenirent. Quin ipsum quoque ajunt, ne hanc quidem partem neglexisse: ac sæpe vestitu privati hominis sese noctu turbis immiscuisse, ut experiretur & rescisceret quid de principatu *illius* sentirent. Quod si qui obstinate in mores consentire recusarent, eos modis omnibus persequebatur: reliquos vero ad fidem jurejurando perducendos censebat, atque ipsos compulit ut sacramento se astringerent fidelitatem ei in imperio conservaturos esse. Multi itaque, tum ut eum colerent, tum etiam quod metuerent, iis quæ postulabat consenserunt: qui vero fastidiose stomachabantur, & sese cogi non sustinebant, eos quavis ratione è medio tollebat. Volebat etiam Pollionem Pharisæum & Sameam, & complures eorum qui illos frequentabant, ad jurandum cogere: sed illi in eam rem non consenserunt; neque tamen, ut cæteri qui juramentum detrectarunt, pœnas luerunt, illo eorum rationem habente propter Pollionem. Ab hac eadem necessitate ex-

Herodes Judæos indies majore servitute premit.

Pollio & Sameas Pharisæi.

Essæi Pythagoricis similes.

δὲ μετὰ Καίσαρα [p] πρῶτον ἀπεδίδου φιλίας τόπον Ἡρώδῃ. τοιαύτης δὲ ἐχόμενος παῤῥησίας, τῷ μὲν ἀδελφῷ [q] Φερώρᾳ παρὰ Καίσαρος ᾐτήσατο τετραρχίαν, αὐτὸς ἀπονείμας ἐκ τῆς βασιλείας πρόσοδον ἑκατὸν ταλάντων, ὡς, [r] εἰ καί τι πάσχοι, τὰ κατ᾽ ἐκεῖνον ἀσφαλῶς ἔχειν, καὶ μὴ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ κρατεῖν. Καίσαρα δὲ ἐπὶ θάλατταν προπέμψας, ὡς ἐπανῆκεν, ἐν τῇ Ζηνοδώρου περικαλλέστατον αὐτῷ ναὸν ἐγείρει πέτρας λευκῆς, [s] πλησίον τοῦ [t] Πανίου καλουμένου. [v] σπήλαιον ἐν ὄρει περικαλλές ἐστιν, ὑπὸ αὐτῷ δὲ γῆς ὀλίσθημα, καὶ βάθος ἀπεῤῥωγὸς [x] ἄφατον, ὕδατος ἀκινήτου πλέον· καθύπερθεν δὲ ὄρος παμμέγεθες, ὑπὸ δὲ τὸ σπήλαιον ἀνατέλλουσιν [y] αἱ πηγαὶ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ. τοῦτον ἐπισημότατον ὄντα τὸν τόπον, καὶ τῷ ναῷ προσεκόσμησεν, ὃν ἀφιέρωσε Καίσαρι.

δ΄. Τότε καὶ τὸ τρίτον μέρος ἀφῆκε τῶν φόρων τοῖς ἐν τῇ βασιλείᾳ, πρόφασιν μὲν ὡς ἀναλάβοιεν ἐκ τῆς ἀφορίας, τὸ δὲ πλέον ἀνακτώμενος ἔχοντας δυσμενῶς. κατὰ γὰρ τὴν ἐξεργασίαν τῶν τοιούτων ἐπιτηδευμάτων, ὡς ἂν λυομένης αὐτοῖς τῆς εὐσεβείας, καὶ μεταπιπτόντων τῶν ἐθῶν, χαλεπῶς ἔφερον. [z] καὶ λόγος δὲ πάντων ἐγίνετο παροξυνομένων ἀεὶ καὶ ταραττομένων. ὁ δὲ καὶ πρὸς τὸ τοιοῦτον πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐπῆγεν, ἀφαιρούμενος μὲν τὰς εὐκαιρίας, ἐπιτάττων δὲ ἀεὶ γίνεσθαι πρὸς τοῖς πόνοις, [a] ἦν δὲ οὔτε σύνοδος ἐφιεμένη τοῖς περὶ τὴν πόλιν, οὔτε κοινωνία περιπάτου καὶ διαίτης, ἀλλ᾽ ἐτετήρητο πάντα. καὶ χαλεπαὶ τῶν φωραθέντων ἦσαν αἱ κολάσεις· πολλοί τε καὶ φανερῶς [b] καὶ λεληθότως εἰς τὸ φρούριον ἀναγόμενοι, τὴν [c] Ὑρκανίαν, ἐκεῖ διεφθείροντο. κἂν τῇ πόλει, κἂν ταῖς ὁδοιπορίαις ἦσαν οἱ τοὺς συνιόντας εἰς ταὐτὸν ἐπισκοποῦντες. ἤδη δέ φασιν οὐδὲ αὐτὸν ἀμελεῖν τούτου τοῦ μέρους, ἀλλὰ πολλάκις ἰδιώτου σχῆμα λαμβάνοντα καταμίγνυσθαι νύκτωρ εἰς τοὺς ὄχλους, καὶ πεῖραν αὐτῶν ἣν ἔχουσιν [d] ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς λαμβάνειν. τοὺς μὲν οὖν παντάπασιν [e] ἐξαυθαδιαζομένους, πρὸς τὸ μὴ [f] συμπεριφέρεσθαι τοῖς ἐπιτηδεύμασι, πάντας ἐπεξῄει τοὺς τρόπους· τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος ὅρκοις ἠξίου πρὸς τὴν πίστιν ὑπάγεσθαι. καὶ [g] συνηνάγκασεν αὐτῷ ἐνώμοτον τὴν εὔνοιαν ἢ μὴν διαφυλάξειν [h] ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁμολογεῖν. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, κατὰ θεραπείαν καὶ δέος, εἶκον αἷς ἠξίου· τοὺς δὲ φρονήματος μεταποιουμένους καὶ δυσχεραίνοντας ἐπὶ τῷ καταναγκάζεσθαι, παντὶ τρόπῳ ἐκποδὼν ἐποιεῖτο. [i] συνέπειθε δὲ καὶ [k] τοὺς περὶ Πολλίωνα τὸν Φαρισαῖον καὶ [l] Σαμέαν, καὶ τῶν ἐκείνοις συνδιατριβόντων τοὺς πλείστους ὀμνύειν· οἱ δὲ οὔτε συνεχώρησαν, οὐθ᾽ ὁμοίως τοῖς ἀρνησαμένοις ἐκολάσθησαν, ἐντροπῆς διὰ τὸν Πολλίωνα τυχόντες. [m] ἀφείθησαν δὲ ταύτης τῆς ἀνάγκης καὶ οἱ παρ᾽ [n] ἡμῖν [o] Ἐσ-

p Πρῶτον ——— Ἡρώδῃ.] Illa πρῶτον ἀπεδίδου φιλίας τόπον Ἡρώδῃ accepta debemus *Codd. Hen. Lugd. Bat.* & *Busb.* ὑπὸ μὲν Καίσαρος ἐφιλεῖτο μετ᾽ Ἀγρίππαν, ὑπ᾽ Ἀγρίππα δὲ μετὰ Καίσαρα, lib. 1. *de Bello Jud.*

* *Tetrarchiam petiit fratri suo Pheroræ,*] *Id est*, unam de quatuor regionis partibus.

q Φερώρᾳ ——— τετραρχίαν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 5. SPANH.

r Εἰ καί τι πάσχοι,] Sic *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.* εἰκέτι in *Editis Aliisque.*

s Πλησίον τοῦ Πανίου καλουμένου.] Conf. sup. lib. VIII. c. 8. §. 4. Πάνειον montem extitisse negat, sed factum Harduin. de Num. Herod. p. 30. Verum mons etiam dicitur infr. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 3. SPANH.

t Πανίου] Ita in libris omnibus *Josephi*, tum *Editis* tum *MSS.* & Πάνιον σπήλαιον Παλαιστίνης *Stephano Byzant.* Juxta *Eusebium* tamen (in *Hist. Eccl.* l. 7. c. 17.) & *M. Aurelii* nummum Mediceum Πάνειον scribendum. Videsis *Scalig.* in *Euseb.* p. 157. *Salmasium* in *Exercitationibus* ad *Solinum* cap. 35. *Norisium* de *Epocha Syro-Maced.* Diss. IV. *Spanhemium* de *Præst. Num.* Diss. IX. *Basnagium* in *Annalibus*, tom. 1. p. 35. & *Relandum* in *Palæstina S.* p. 918.

v Σπήλαιον] Πανίου ὄρους meminerunt *Euseb.* & *Philostorgius.* nomen tamen hoc nunquam monti tribuit *Josephus*, nec alii Veterum quod sciam ulli præter istos. Nec est quod quis nummum objiciat, qui habet, KAIC. CEB. IEP. KAI ACY. YΠ. ΠANEIΩ. cum illa YΠ. ΠANEIΩ possint æque referri ad specum ac ad montem; cui nomen *Chermon*, ut ostendit *Relandus* in *Palæstina S.* p. 324.

x Ἄφατον] Ἄβατον *Hen.* & *Epiphanius*, ut puto.

y Αἱ πηγαὶ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ.] Vide *Noldium* p. 274. & *Reland.* in P. S. 922. HUDS. in *Add.* Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 3. SPANH.

z Καὶ λόγος δὲ πάντων ἐγίνετο] Καὶ λόγοι δὲ πάντων ἐγίνοντο *Hen.* & *Vat.*

a Ἦν δὲ ——— ἀναγόμενοι,] Idem Zonaras p. 242. SPANH.

b Καὶ λεληθότως] Ita *MSS. Gen.* μὴ. *Coccejus* ἢ.

c Ὑρκανίαν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 2. SPANH.

d Ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς λαμβάνειν.] Ita *Busb. Hen.* & *Epiphan.* (περὶ *Lugd. Bat.* at *Coccejus* conjicit pro οἱ reponendum forte esse εὔνοιαν) οἱ περὶ in *Editis Aliisque.*

e Ἐξαυθαδιαζομένους,] In *Editis* ἐξαυθαδειαζομένους, proculdubio pro (ut & corrigit *Coccejus*) ἐξαυθαδιαζομένους. verum ἐξαυθαδιζομένους habent *Busb.* & *Hen.*

f Συμπεριφέρεσθαι] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.* συμπαραφύεσθαι in *Editis Aliisque.*

g Συνηνάγκασεν αὐτῷ] Συνηνάγκαζεν *Vat.*

h Ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁμολογεῖν.] Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς *Hen. Lugd. Bat.* & *Busb.*

i Συνέπειθε δὲ] Ita *MSS.* & *Zonar.* συνεπείσθη perperam in *Editis.*

k Τοὺς ——— Σαμέαν,] Conf. sup. lib. 14. c. 9. §. 4. & supr. hoc eod. cap. 1. SPANH.

l Σαμέαν,] Σαμαίαν *Busb.* & *Hen.* sicuti lib. 1. c. 1. §. 1. Videsis *Casaubonum* contra *Baronium* p. 56. *Edit. Lond.* & *J. H. Othonem* in *Historia Doctorum Misnicorum.*

m Ἀφείθησαν δὲ ταύτης] Ita in *MSS.* ἀφέθησαν in *Editis.*

n Ἡμῖν] *Gen.* ὑμῖν.

o Ἐσ-

σσῆνοι καλούμενοι. γένος δὲ τοῦτ᾽ ἐστὶ διαίτῃ χρώμενον τῇ παρ᾽ Ἕλλησιν ὑπὸ Πυθαγόρου καταδεδειγμένῃ. περὶ τούτων μὲν οὖν ἐν ἄλλοις σαφέστερον διέξειμι. τοὺς δὲ Ἐσσηνοὺς ἀφ᾽ οἵας αἰτίας ἐτίμα, μεῖζόν τι φρονῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἢ κατὰ τὴν θνητὴν φύσιν, εἰπεῖν ἄξιον. οὐ γὰρ ἀπρεπὴς ὁ λόγος φανεῖται τῷ τῆς ἱστορίας γένει, παραδηλῶν καὶ τὴν ὑπὲρ τούτων ὑπόληψιν.

έ. Ἦν τις [p] τῶν Ἐσσηνῶν [q] Μανάημος ὄνομα, καὶ τἄλλα κατὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ βίου καλοκαγαθίᾳ [r] μαρτυρόμενος, καὶ [s] πρόγνωσιν ἐκ Θεοῦ τῶν μελλόντων ἔχων. οὗτος ἔτι παῖδα τὸν Ἡρώδην εἰς διδασκάλου φοιτῶντα κατιδὼν, βασιλέα Ἰουδαίων προσηγόρευσεν. ὁ δ᾽ ἀγνοεῖν ἢ κατειρωνεύεσθαι νομίζων αὐτὸν, ἀνεμίμνησκεν ἰδιώτης ὤν. Μανάημος δὲ, μειδιάσας ἠρέμα καὶ τύπτων τῇ χειρὶ [t] κατὰ τὸν γλουτὸν, "ἀλλά τοι καὶ "βασιλεύσεις, ἔφη, καὶ τὴν ἀρχὴν εὐδαιμόνως [v] ἀπάρ"ξεις, [x] ἠξίωσαι γὰρ ἐκ Θεοῦ, καὶ μέμνησο τῶν Μα"ναήμου πληγῶν, ὥστε καὶ τοῦτό σοι σύμβολον εἶναι τῶν "κατὰ τὴν τύχην μεταπτώσεων. ἄριστος γὰρ ὁ τοιοῦ"τος λογισμὸς, [y] εἰ καὶ δικαιοσύνην ἀγαπήσειας, καὶ "πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν, ἐπιείκειάν τε πρὸς τοὺς "πολίτας· ἀλλ᾽ οὐ γὰρ οἶδά σε τοιοῦτον ἔσεσθαι, τὸ πᾶν "ἐπιστάμενος. [z] εὐτυχίᾳ μὲν γὰρ ὅσον οὐκ ἄλλος δι"οίσεις, καὶ τεύξῃ δόξης αἰωνίου, λήθην δ᾽ εὐσεβείας "ἕξεις καὶ τοῦ δικαίου. ταῦτα δ᾽ οὐκ ἂν λάθοι [a] τὸ "θεῖον ἐπὶ καταστροφῇ τοῦ βίου, [b] τῆς ἀντ᾽ αὐτῶν ὀρ"γῆς [c] ὑπομνημονευομένης." τούτοις αὐτίκα μὲν ἥκιστα τὸν νοῦν προσεῖχεν, ἐλπίδι λειπόμενος αὐτῶν, Ἡρώδης. κατὰ μικρὸν δὲ ἀρθεὶς, ἕως καὶ τοῦ βασιλεύειν καὶ εὐτυχεῖν, ἐν τῷ μεγέθει τῆς ἀρχῆς [d] μεταπέμπεται τὸν Μανάημον, καὶ περὶ τοῦ χρόνου πόσον ἄρξει, [e] ἐπυνθάνετο. Μανάημος δὲ, τὸ μὲν σύμπαν οὐκ εἶπεν. ὡς δὲ σιωπῶντος αὐτοῦ, μόνον εἰ δέκα γενήσονται τῆς βασιλείας ἐνιαυτοὶ προσεπύθετο· καὶ εἴκοσι καὶ τριάκοντα εἰπὼν, ὅρον οὐκ ἐπέθηκε τῷ τέλει τῆς προθεσμίας. Ἡρώδης δὲ καὶ τούτοις ἀρκεσθεὶς, τόν τε Μανάημον ἀφῆκε δεξιωσάμενος, καὶ [f] πάντας ἀπ᾽ ἐκείνου τοὺς Ἐσσηνοὺς τιμῶν διετέλει. ταῦτα μὲν οὖν, εἰ καὶ παράδοξα, δηλῶσαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἠξιώσαμεν, καὶ περὶ τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐμφῆναι, διότι πολλοὶ [g] διὰ τοιούτων ὑπὸ καλοκαγαθίας καὶ τῆς τῶν θείων ἐμπειρίας ἀξιοῦνται.

cepti fuerunt etiam qui Essæi appellantur. isti autem sunt genus hominum qui simili vitæ instituto utuntur ac Græcorum Pythagoræi. Et quidem de illis planius & apertius alibi verba feci. De Essenis vero, quamobrem magis iis tribuit quam mortalis fert natura, jam dicere convenit. non enim ab historica narratione alienus videbitur hujusmodi sermo; præsertim cum ostendat, quam de istis opinionem homines habuerint.

Manahemus Essenus, vates.

ς. Erat Essenorum quidam nomine Manahemus, præter alia in vitæ instituto ob morum honestatem bene audiens, & qui futura divino instinctu prævideret. Hic conspicatus aliquando Herodem, puerum adhuc, in ludum literarium commeantem, dixit regem fore Judæorum. Et Herodes, illum aut sui notitiam non habere aut jocari arbitratus, submonuit *eum*, se privatum esse. At Manahemus, leniter subridens, & ei nates manu feriens, "Atqui & regnabis, inquit, & imperium "(à Deo quippe dignus habitus) feliciter auspi"caberis: & memento ictuum Manahemi, ut hoc "tibi sit indicium mutationum fortunæ. Optima "enim erit hujusmodi cogitatio, si justitiam & "pietatem erga Deum amaveris, & erga cives cle"mentiam: verum ego, totius rei gnarus, scio te "non talem futurum. Vitam enim fortunatam tu "quidem, si quisquam alius, ages, & laudem tibi "paries æternam, sed pietatis & justitiæ oblivio"nem capies. Hæc autem Deum sane non late"bunt, dum sub vitæ tuæ finem de te pœnas ob "ista sumet." His verbis mentem protinus minime adhibuit Herodes, quod ejus rei spem nullam haberet. sed postquam paulatim ad regnum, & quidem fortunatum, evectus est, in ipso imperii vigore Manahemum accersit, & ex eo quamdiu regnaturus esset quærebat. Manahemus vero omnino quidem nihil dicit: sed eo tacente quærebat Herodes duntaxat, an decem annorum futurum esset regnum: ad quod ille respondit, etiam viginta aut etiam triginta, & vitæ nullum certum finem præstituit. Herodes vero etiam hisce contentus, & Manahemum dextra ei data dimisit, ac deinceps Essenos omnes habuit in honore. Atque hæc quidem, licet fidem pene superant, nobis tamen visum est lectoribus indicare, & de nostris id palam facere, quod multi illorum in hujusmodi rebus propter vitæ honestatem honorati erant rerum divinarum peritia.

Quare Essenos in honore habuit Herodes.

ΚΕΦ. ιά.

Ὡς Ἡρώδης τὸν ναὸν μετεσκεύασε, καὶ πρὸς ὕψος ἄρας μεῖζον καὶ ἀξιοπρεπέστερον ἐξετέλεσε· καὶ περὶ τῆς βάρεως, ἣν Ἀντωνίαν ἐκάλεσεν.

CAP. XI. XIV.

Quomodo Herodes templum in aliam formam mutavit, atque altius & magnificentius exstruxit: deque turri, quam Antoniam vocavit.

Τότε [h] γοῦν [i] ὀκτωκαιδεκάτου τῆς Ἡρώδου βασιλείας [k] γεγονότος ἐνιαυτοῦ, μετὰ τὰς προειρημένας πράξεις,

TUnc igitur decimo octavo regni Herodis anno, post ea facta quæ superius dicta sunt, arduum

o Ἐσσαῖοι καλούμενοι.] Ἐσσηνοὶ, qui Ἐσσαῖοι, Ἐσσαῖος apud Zonaram p. 243. A. B. conf. infr. lib. 18. c. 1. §. 5. & ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 2. item supr. lib. 13. c. 10. §. 8. Porphyr. de Abstin. lib. IV. c. XI. XII. Euseb. Præp. lib. IX. c. 11. Item *Philo* libro Quod omnis studiosus liber. SPANH.

p Τῶν Ἐσσηνῶν] Conf. sup. §. 4. SPANH.

q Μανάημος ὄνομα,] Hunc illum Manahemum esse ajunt, cujus meminit Autor *Juchasin*, tanquam collegæ ipsius *Hillelis*, antequam ei accesserat *Schamajas*. Vide *Juchasin*, fol. 19.

r Μαρτυρούμενος,] Μαρτυρούμενος *Busb. & Vat.* Vide *Priceum* ad *Act.* c. 6. v. 3.

s Πρόγνωσιν ἐκ Θεοῦ τῶν μελλόντων ἔχων.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 5. & lib. 2. c. 8. §. 12. SPANH.

t Κατὰ τὸν γλουτὸν,] Κατὰ τῶν γλουτῶν *Busb. Lugd. Bat. & Hen.*

v Ἀπάρξεις,] Ἀπάξεις *Busb. Lugd. Bat. & Vat.*

x Ἠξίωσαι γὰρ ἐκ Θεοῦ,] Sic è *MSS.* ἀξίωσαι in *Editis*

y Εἰ καὶ δικαιοσύνην] Voculam καὶ ex *L. B.* additam esse volui. HAV.

z Εὐτυχίᾳ μὲν γὰρ] Εὐτυχίας *Busb. & Hen.*

a Τὸ θεῖον ἐπὶ καταστροφῇ τοῦ βίου] Τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ κατ. *Busb. & Hen.*

b Τῆς ἀντ᾽ αὐτῶν ὀργῆς] Vers. *de te pœnas ob ista sumet*, potius *pœnæ ob ista te manebunt.* vel totam periodum sic verterem. *Hæc autem Deum non latere, pœnæ ab ista sub vitæ finem in te immissæ monebunt.* Dele itaque comma post βίου. IBBETS.

c Ὑπομνημονευομένης.] Ἀπομνημονευομένης *Busb. & Hen.*

d Μεταπέμπεται τὸν Μανάημον,] Μεταπέμπεται *Busb. Hen. & Vat.* μετακαλεῖται *Zonar.*

e Ἐπυνθάνετο.] Διεπυνθάνετο *Hen & Vat.*

f Πάντας —— διετέλει.] De Essenis & eorum institutis vid. infr. lib. 18. c. 1. §. 5. & ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 2. SPANH.

g Διὰ] Abundat. COCC.

h Γοῦν] *L. B.* δ᾽ οὖν.

i Ὀκτωκαιδεκάτου] *Sc.* postquam Herodes regnum adierat, captis Hierosolymis, ut dicit *Casaub.* quem videsis in *Exercit.* XIII. contra *Baronium*, n. 22. & *Lud. Cappellum* in *Spicilegio* ad *Joan.* c. 3. v. 20. HUDS. Malè ιε in Ed. Gr. vid. Petav. Doct. Temp. P. II. p. 221. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 1. anno πεντεκαιδεκάτῳ Herodis instauratum Templum dicitur. *Zonaras* autem p. 243. C. ὀκτωκαιδέκατον seu A. Regni XVIII. id factum dicit. SPANH.

k Γεγονότος ἐνιαυτοῦ,] Non de ineunte sed adulto jam Herodis

De templo Hierosolymitano instaurando cogitat Herodes. duum opus aggressus est, *scilicet* ut Dei templum sua opera ædificatum iret, eique ampliorem ambitum daret, & in altitudinem magnificentissimam erigeret; cogitans fore id omnibus quæ unquam fecisset præclarius, sicuti erat, si illud perficere ei contigerit, atque futurum ad sempiternam *sui* memoriam. Verum cum populum *ad hoc* minus paratum esse intelligeret, neque facilem habiturum esse ad rem tantæ magnitudinis aggrediendam, in animum induxit prius eos oratione præparare, ac deinde toti operi manum admovere; cumque illos convocasset, verba fecit in hunc modum. *Herodis concio ad populum.* "De aliis quidem ex quo regnare cœpi à me factis, viri populares, nihil necesse mihi dicere arbitror, quanquam ita comparata fuerint, ut vobis plus securitatis quam mihimet ornamenti attulerint. Nam cum in rebus difficillimis neque ea neglexerim quæ ad vestras necessitates levandas facerent, neque in iis quæ ædificavi studuerim ut ipse magis quam vos omnes ab injuriis sarti tecti essetis, mihimet persuadeo quod Dei voluntate Judæorum gentem ad eam, quam nunquam antea habuerunt, felicitatem perduxerim. Cæterum, *ut dixi*, sigillatim omnia, quæ per provinciam perfecimus, quotque urbes in ea & regione ei contributa excitando genus vestrum maximis ornamentis auximus, vobis commemorare, qui ea probe nostis, supervacaneum mihi videtur. Quod autem in præsentia mihi in animo est aggredi, id omnium pientissimum, vobisque pulcherrimum fore nunc *paucis* ostendam. Fuit quidem templum hoc summo Deo à parentibus nostris ædificatum, cum à Babylone revertissent. Verum ei ad altitudinem desunt cubiti sexaginta: *Solomonis templi altitudo.* tanto enim altius erat primum illud à Solomone constructum. nemo tamen negligenttiam pietatis nostrorum parentum accuset. nam per illos non stetit, quo minus hoc magnitudine prius adæquaret: sed Cyrus & Darius Hystaspis filius hunc ædificii modum præscripserunt; quibus illi subjecti, eorumque filiis, & post illos Macedonibus, facultatem non habuerunt * primum *hoc* pietatis *illorum* exemplar ad eandem magnitudinem perducendi. Quoniam vero nunc ego quidem Dei beneficio regnum adeptus sum, & longa pace fruor, & divitiis affluo, & magnis reditibus abundo: quodque maximum est, cum Romanis, omnium (ut ita loquar) dominis, in amicitia sum & gratia, operam dabo, ut, id quod necessitate & superiorum temporum servitute omissum est resarciendo, perfectam Deo, pro illius in me beneficiis, hujusce regni pietatem reddam.

Populus mæstus & solicitus, ne Herodes opus nimis arduum & impeditum aggrederetur. 2. Et quidem Herodes hæc verba habuit: multi vero sermone ejus attoniti sunt, quod præter opinionem accidebat: &, quia incredibile minime-

ἔργον οὐ τὸ τυχὸν ἐπεβάλετο, τὸν νεὼν τοῦ Θεοῦ [l] δι' αὐτοῦ [m] κατασκευάσασθαι, μείζω τε τὸν περίβολον, καὶ πρὸς ὕψος ἀξιοπρεπέστατον ἐγείρειν, ἡγούμενος ἁπάντων αὐτῷ τῶν [n] πεπραγμένων [o] ἐπισημότερον, ὥσπερ ἦν, ἐκτελεσθήσεσθαι τοῦτο, καὶ πρὸς αἰώνιον μνήμην ἀρκέσειν. οὐκ ἕτοιμον δὲ τὸ πλῆθος ἐπιστάμενος, οὐδὲ ῥᾴδιον ἔσεσθαι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἠξίου λόγῳ προκαταστησάμενος ἐγχειρῆσαι τῷ παντί, καὶ συγκαλέσας αὐτοὺς ἔλεγε τοιάδε. "τὰ μὲν ἄλλα μοι τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν [p] πραγμάτων, ἄνδρες [q] ὁμόφυλοι, περισσὸν ὑπολαμβάνω λέγειν, καίτοι τοῦτον ἐγένετο τὸν τρόπον, ὡς ἐλάττω μὲν ἐμοὶ τὸν [r] ἀπ' αὐτῶν κόσμον, πλείω δὲ ὑμῖν τὴν ἀσφάλειαν φέρειν. οὔτε γὰρ ἐν τοῖς δυσχερεστάτοις ἀμελήσας τῶν εἰς τὰς ὑμετέρας χρείας διαφερόντων, [s] οὔτε ἐν τοῖς κατασκευάσμασιν ἐπιτηδεύσας ἐμαυτῷ μᾶλλον ἢ καὶ πᾶσιν ὑμῖν τὸ ἀνεπηρέαστον, οἶμαι σὺν [t] τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει, πρὸς εὐδαιμονίαν ὅσον οὐ πρότερον ἀγηοχέναι τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, τὰ μὲν οὖν κατὰ μέρος ἐξειργασθέντα περὶ τὴν χώραν καὶ πόλεις, ὅσας ἐν αὐτῇ καὶ τοῖς ἐπικτήτοις ἐγείραντες κόσμῳ τῷ καλλίστῳ, τὸ γένος [v] ὑμῶν ηὐξήσαμεν, περίεργά μοι δοκεῖ λέγειν εἰδόσι. τὸ δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως, [x] ἧς νῦν ἐπιχειρεῖν βούλομαι, παντὸς εὐσεβέστατον καὶ κάλλιστον ἐφ' ἡμῶν γενέσθαι νῦν ἐκφανῶ. τὸν γὰρ ναὸν τοῦτον ᾠκοδόμησαν μὲν τῷ μεγίστῳ Θεῷ πατέρες ἡμέτεροι, μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος [y] ἀνάστασιν. ἐνδεῖ δ' αὐτῷ πρὸς τὸ μέγεθος εἰς ὕψος [z] ἑξήκοντα πήχεις· τοσοῦτον γὰρ ὑπερεῖχεν ὁ πρῶτος ἐκεῖνος ὃν Σολομὼν ἀνῳκοδόμησε. καὶ μηδεὶς [a] ἀμέλειαν εὐσεβείας τῶν πατέρων καταγνώτω. γέγονε γὰρ οὐ παρ' ἐκείνους ἐλάττων ὁ ναός· ἀλλὰ ταῦτα καὶ Κῦρος καὶ Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου, τὰ μέτρα τῆς δομήσεως ἔδοσαν, οἷς ἐκεῖνοι καὶ τοῖς ἀπογόνοις δουλεύσαντες, καὶ μετ' ἐκείνους Μακεδόσιν, οὐκ ἔσχον εὐκαιρίαν τὸ πρῶτον τῆς εὐσεβείας ἀρχέτυπον εἰς ταὐτὸν ἀναγαγεῖν μέγεθος. [b] ἐπειδὴ δὲ νῦν ἐγὼ μὲν ἄρχω Θεοῦ βουλήσει, περίεστι δὲ καὶ μῆκος εἰρήνης, καὶ κτῆσις χρημάτων, καὶ μέγεθος προσόδων, τὸ δὲ μέγιστον, φίλοι καὶ δι' εὐνοίας οἱ πάντων ὡς ἔπος εἰπεῖν κρατοῦντες Ῥωμαῖοι, πειράσομαι, τὸ παρημελημένον ἀνάγκῃ καὶ δουλείᾳ τοῦ πρότερον χρόνου διορθούμενος, τελείαν ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ τὴν ἀνθ' ὧν ἔτυχον τῆσδε τῆς βασιλείας εὐσέβειαν."

β'. Ὁ μὲν Ἡρώδης ταῦτ' εἶπεν, [c] ἐξέπληττε δὲ τοὺς πολλοὺς ὁ λόγος παρὰ δόξαν ἐμπεσών· καὶ τὸ μὲν τῆς ἐλπίδος ἄπιστον οὐκ ἐπήγειρεν αὐτούς. ἠδημόνουν δέ, μὴ φθά-

dis anno XVIII capiendum esse *Josephum*, ostendit *Basnagius*, tom. 1. p. 66.

l Δι' αὐτοῦ] Δι' αὐτοῦ, id est δι' αὐτοῦ, vel δι' ἑαυτοῦ. Verum δι' αὐτοῦ non agnoscunt *Busb.* & *Epiphan.* τὸν νεὼν τοῦ Θεοῦ αὐτῶν legit *Hen.*

m Κατασκευάσασθαι,] Ita *MSS.* κατεσκευάσθαι in *Editis.* κατασκευάζεσθαι legit *Montacutius.* Exercit. 10. §. 6. *Harduinus* (in *Nummis Herodiadum*, p. 336.) *Josephi* historiam de instaurato ab Herode Templo in augustiorem formam mendacii insimulat: sed frustra; quod ostenderunt viri summi, *Casaubonus*, c. *Baron.* n. 22. *Simsonus* ad A. M. 3987. & *Torniellus* ad A. M. 4032. Vide infra ad §. 2.

n Πεπραγμένων] Πραγμάτων *Gen.* perperam.

o Ἐπισημότερον,] *L. B.* περισημότερον.

p Πραγμάτων,] *L. B.* πεπραγμένων. forte melius. HAV.

q Ὁμόφυλοι,] Judæos vocat ὁμοφύλους, quamquam fuit Idumæus ad captandam benevolentiam. SPANH.

r Ἀπ' αὐτῶν κόσμον,] Τὸν ἁπάντων κόσμον solus *Hen.*

s Οὔτε —— ἔθνος.] Instauratio tamen Templi potius, quam Novum Templum ob ἐνδελεχισμὸν seu continuata sacrificia. vid. Scalig. de Emend. Tempor. lib. VI. p. 635. Eadem Templi hujus structura finita demum LXXXIII. annis tribus ab Herode cœpto anno XVIII. regni & circa belli Judaici initium infra lib. 20. c. 8. §. 7. De Templo Herodis marmoreo loquuntur Talmudistæ Ord. 2. Moëd. Cod. 9. Succ. & p. 9. tractat. Quo tempore antea hanc illi fabulam consignarint, aliàs Deo dante aperimus. Fictam autem ac fabulis refertam Josephi narrationem, de renovatione Ædis ab Herode &c. jamdudum Salianus docuit ad A. M. 4035. Harduin. de Numm. Herod. p. 27. SPANH.

t Τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει,] Illud τῇ è Codd. *Hen.* & *Vat.*

v Ὑμῶν ηὐξήσαμεν,] Ἡμῶν *Hen.* & *Vet. Interpr.* Vide *Casaubonum* contra *Baronium*, p. 32. *Edit. Lond.*

x Ἧς νῦν ἐπιχειρεῖν βούλομαι,] Ἣν νῦν ἐπιχειρεῖν ἐπιβάλλομαι *Hen.* & *Lugd. Bat.*

y Ἀνάστασιν.] Ἐπάνοδον *Hen.* & *Lugd. Bat.* quod pro interpretamento habeo.

z Ἑξήκοντα πήχεις·] Ἑπτὰ *Busb.* & *Vat.* errore orto ex similitudine inter ξ' & ζ'. in *MSS.*

a Ἀμέλειαν εὐσεβείας] Ita cum *Hen. Vat.* & *Epiphan.* ἀμελῆ in *cæteris.*

* *Primum* hoc *pietatis* illorum] *Vel*, ad eandem cum primo pietatis exemplari magnitudinem &c. ut κατὰ ante πρῶτον subintelligatur.

b Ἐπειδὴ δὲ νῦν] Sic *Hen.* ἐπεὶ δὴ νῦν *Vat.* ἐπειδὴ γὰρ in *Editis.*

c Ἐξέπληττε δὲ] Ἐξέπληξε *Busb.* & *Hen.*

d Αἰ-

φθάσας καταλῦσαι τὸ πᾶν ἔργον οὐκ ἐξαρκέσει πρὸς τέλος ἀγαγεῖν τὴν προαίρεσιν· ὅ, τε κίνδυνος αὐτοῖς μείζων ἐφαίνετο, καὶ δυσεγχείρητον ἐδόκει τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς. οὕτω δ' αὐτῶν διακειμένων, παρεθάρρυνεν ὁ βασιλεὺς, οὐ πρότερον καθαιρήσειν φάμενος τὸν νεὼν ἢ πάντων [d] αὐτῷ τῶν εἰς τὴν συντέλειαν παρεσκευασμένων. καὶ ταῦτα προειπὼν οὐκ ἐψεύσατο. χιλίας γὰρ [e] εὐτρεπίσας ἁμάξας, αἳ βαστάσουσι τοὺς λίθους, ἐργάτας δὲ μυρίους τοὺς ἐμπειροτάτους ἐπιλεξάμενος, καὶ ἱερεῦσι τὸν ἀριθμὸν χιλίοις [f] ἱερατικὰς ὠνησάμενος στολὰς, καὶ τοὺς μὲν [g] διδάξας οἰκοδόμους, ἑτέρους δὲ τέκτονας, ἤρχετο τῆς κατασκευῆς, ἁπάντων αὐτῷ προθύμως προευτρεπισμένων.

γ'. [h] Ἀνελὼν δὲ τοὺς ἀρχαίους θεμελίους, καταβαλόμενος ἑτέρους, ἐπ' αὐτῶν τὸν ναὸν ἤγειρε, μήκει μὲν ἑκατὸν ὄντα πηχῶν, τὸ δ' ὕψος εἴκοσι περιττοῖς, [i] οὓς τῷ χρόνῳ [k] συνιζησάντων τῶν θεμελίων ὑπέβη. καὶ τοῦτο μὲν [l] κατὰ τοὺς Νέρωνος καιροὺς ἐπεγείρειν ἐγνώκειμεν. ᾠκοδομήθη δὲ ὁ ναὸς, ἐκ λίθων μὲν, λευκῶν τε καὶ [m] κρατερῶν, τὸ μέγεθος ἑκάστων περὶ πέντε καὶ εἴκοσι [n] πήχεις ἐπὶ μῆκος, ὀκτὼ δὲ ὕψος, εὖρος δὲ περὶ δώδεκα. καὶ παντὸς αὐτοῦ καθότι καὶ τῆς [o] βασιλικῆς στοᾶς τὸ μὲν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ταπεινότατον, ὑψηλότατον δὲ τὸ μεσαίτατον, ὡς περίοπτον ἐκ πολλῶν σταδίων εἶναι τοῖς τὴν χώραν νεμομένοις, μᾶλλον δ' εἴ τινες [p] κατ' ἐναντίον οἰκοῦντες ἢ προσιόντες τύχοιεν. [q] θύρας δὲ ἐπὶ τῶν εἰσόδοις σὺν τοῖς ὑπερθυρίοις, ἴσον ἐχούσας τῷ ναῷ, ποικίλοις ἐμπετάσμασι κεκόσμητο, τὰ μὲν ἄνθη [r] ἀλουργέσι, κίονας δ' [s] ἐνυφασμένοις. καθύπερθεν δ' αὐτῶν [t] ὑπὸ τοῖς θριγχώμασιν, ἄμπελος [v] διετέτατο χρυσῆ, τοὺς βότρυς [x] ἀπηωρημένους ἔχουσα· θαῦμα καὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς τέχνης τοῖς ἰδοῦσιν, οἷον ἐν πολυτελείᾳ τῆς ὕλης τὸ κατασκευασθὲν ἦν. περιελάμβανε δὲ καὶ στοαῖς μεγίσταις [y] τὸν ναὸν ἅπαντα, πρὸς τὴν ἀναλογίαν ἐπιτηδεύων, καὶ τὰς δαπάνας τῶν πρὶν ὑπερβαλλόμενος, ὡς οὐκ ἄλλος τις ἐδόκει ἐπικεκοσμηκέναι τὸν ναόν. [z] ἄμφω δ' ἦσαν μεγάλου τείχους, αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος ἔργον μέγιστον ἀνθρώποις ἀκουσθῆναι. λόφος ἦν

que sperandum dicere putabatur, nihil animis attollebantur. sed anxii erant & soliciti, ne si totum opus jam dissolveret, non satis opum haberet ad perficiendum quod proposuerit: atque in majus illis crescebat periculum, & augeri visa est rei difficultas ex incœpti magnitudine. Cum autem ita affecti essent, rex eos confirmabat, dicens, non se prius templum diruturum, quam omnia, quæ ad id absolvendum pertinerent, præparasset. Atque hæc præfatus, fidem firmavit. Nam cum mille carros ad vehendos lapides comparasset, & decem peritissimorum opificum millia delegisset, & mercatus mille sacerdotibus vestes sacerdotales, eos partim lapides partim ligna fabricare docuisset, opus aggressus est, omnibus diligenter præparatis.

Templi ab Herode instaurati & exstructi descriptio.

3. Sublatis autem veteribus fundamentis, & jactis aliis, templum super eis erexit in longitudinem cubitorum centum, in altitudinem *totidem* & viginti amplius, * qui viginti aliquanto post considentibus fundamentis retro cesserunt. atque hoc, *quicquid erat*, attollere decreveramus Neronis temporibus. Ædificatum autem est templum ex lapidibus candidis & firmis; & singulorum magnitudo erat in longum ad cubitos circiter quinque & viginti, in altitudinem octo, in latitudinem vero circiter duodecim. Eratque totum templum (quemadmodum & regia porticus) utraque parte depressius, medio vero editius, adeo ut à multis stadiis regionis incolis conspicuum esset, maxime si qui ex adverso habitarent aut eò accederent. Fores in ingressu cum superliminaribus, ipsi fano æquales, aulæis multicoloribus ornatas habebat, quibus erant & flores purpurei & columnæ intextæ. At † supra hæc sub muri coronulis vitis expansa erat aurea, cum racemis ex illa sublime pendentibus; eâ quasi materiæ profusione facta, ut aspicientibus tam magnitudine quam arte stuporem incuteret. Quin & templo universo circumdedit porticus ingentes, proportionis rationem habens, & sumptibus majores superans, ut nec quisquam alius videretur ita templum exornasse. Ambæ autem magno innitebantur muro: ipse vero murus opus omnium quæ homines auditu acceperunt maximum. Collis erat petrosus, arduus, ad orientale

Vitis aurea.

d Αὐτῷ τῶν εἰς τὴν συντέλειαν] Sic *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.* αὐτοῦ in *reliquis*.

e Εὐτρεπίσας ἁμάξας,] Ita *MSS.* εὐτρεπήσας perperam in *Editis*, ut & mox προευτρεπισμένων.

f Ἱερατικὰς] Videsis *Seldenum*, lib. 3. de *Synedriis*, c. XI. p. 172, 173.

g Διδάξας οἰκοδόμους,] Vocem διδάξας in suo codice habuisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *sed & quosdam cæmentarios, alios autem fabros lignarios eruditos ad templi fabricam hortabatur.* Ἐπιτάξας οἰκονόμους legendum esse conjicit *Montacutius* in *Originibus Eccl.* p. 49. & καταστήσας οἰκ. in *Antidiatriba* p. 247. Verum licet utrumque ferri possit, (aut διατάξας ex conjectura *Cotelerii* in *Mon. Eccl. Gr.* vol. 2. p. 545.) vox οἰκονόμους repugnat *Josepho*, qui postea τοῦ δὲ ναοῦ διὰ τῶν ἱερέων οἰκοδομηθέντος.

h Ἀνελὼν δὲ τοὺς ἀρχαίους θεμελίους] Templum (ut ait *Grotius*, lib. 5. de *Ver. Chrift. Rel.*) non ex ruinis resuscitatum fuit, sed paulatim per partes innovatum: qualis mutatio facit idem templum appellari. Non aliud erat templum dicit *Scaliger* (l. 6. *de Emend. T.* p. 500.) quia ἐνδελεχισμὸς & continuatio sacrificii facit ut unum idemque templum habeatur. HUDS. Ex his verbis nonnulli collegerunt hoc, quod struxisse dicitur Herodes ædificium, habendum esse pro templo novo & quidem tertio, quod distinctum erat à templo secundo, quod ædificarunt Hebræi reduces facti ex Babylonia. Verum Judæi ipsi (quorum tamen maxime intererat hoc templum, si fieri posset, tertium appellare ut ita Messias noster dici non posset venisse stante illo templo, quod à Zorobabele & sociis ejus conditum fuit) templum hoc, uti ab Herode erat exædificatum & dein a Tito versum fuit, nunquam alio nomine in Talmude & aliis scriptis nuncupant, quod sciam, quam בית שני Templum secundum. Christiani autem nequeunt ullo modo dubitare, quin templum uti Herodes illud renovavit idem fuerit, adeoque templum secundum appellandum, ac illud quod Zorobabel excitavit, quoniam stante eodem illo templo secundo, quod Zorobabelis opera constitutum est, Messias venire debuit, uti Haggai cap. 2. prædictum est. Si autem templum Herodis fuerit templum tertium & plane novum haberi debeat, ac diversum a secundo, quomodo Christus venit stante Templo secundo? Denique, num cultus sacer unquam legitur interruptus fuisse tempore Herodis, quod factum oportuit, si Sanctum & Sanctum Sanctorum plane nova facta sunt, sublatis veteribus. REL.

i Οὓς τῷ —— ὑπέβη.] Per tempus fundamentis desiccatis resederunt. *Rufinus.* SPANH.

k Συνιζησάντων] Ita in *MSS.* συνεζησάντων perperam in *Editis*. Hanc rem pro impossibili habet *Villanpandus* ad *Ezech.* tom. 2. p. 577.

* *Qui viginti aliquanto post*] Versio nostra & sensus postulat ut sit ellipsis vocis καθ' ante οὕς. integre enim καθ' οὓς ὑπέβη.

l Κατὰ τοὺς Νέρωνος] Vide lib. 20. c. 8. & *Torniellum* ad A. M. 4082. n. 7, 8. & *Usserium* ad A. M. 3987.

m Κρατερῶν] Κραταιῶν *Hen. Lugd. Bat.* & *Busb.*

n Πήχεις ἐπὶ μῆκος,] Ita *Busb.* & *Hen.* πηχῶν in *cæteris*.

o Βασιλικῆς στοᾶς] Βασιλείου *Hen. Vat. Lugd. Bat.* & *Gall.*

p Κατ' ἐναντίον οἰκοῦντες] Κατ' ἐναντίον dicit, ut orientalem plagam designet. *L'Empereur* de *Mensuris Templi*.

q Θύρας δὲ] Cum hæc dicit (inquit *L'Empereur*) non exteriorem, sed interiorem portam, quæ ad fanum ducebat, intelligi vult.

r Ἀλουργέσι,] Ita *Hen.* & *Lugd. Bat.* ἀλουργίσι *Gall.* ἀλουργῆσι in *Editis Aliisque*.

s Ἐνυφασμένοις.] Ἐνυφασμένους *Hen. Lugd. Bat.* & *Vat.*

t Ὑπὸ τοῖς θριγχώμασιν,] Ita lego cum *Seldeno*, (lib. 2. *de Jure Naturæ & Gentium*, c. 8. p. 234.) probante *Petito* in *Animadv.* tom. 4. p. 134. ὑπὸ τοῖς τειχώμασι in *Græcis* omnibus. in versione *Epiphanii* omittuntur.

† *Supra hæc sub muri coronulis vitis expansa erat aurea,*] *Id est*, in fronte supra fores, *ut explicat Seldenus*.

v Διετέτατο χρυσῆ,] Διεπέτατο *Hen.*

x Ἀπηωρημένους ἔχουσα·] Ita *Vat.* βότρυας ἀπαιωρημένους *Hen.* βότρυς ἀπεωρημένους (ἀπαιωρημένος *Coccejus*) in *Editis Aliisque*. Εἶχε δὲ ἡ τοῦ οἴκου πύλη καὶ τὰς χρυσᾶς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμπέλους, ἀφ' ὧν βότρυες ἀνδρομήκεις κατεκρέμαντο, lib. 1. de *Bello*, c. 6.

y Τὸν ναὸν ἅπαντα,] Est qui sic distinguit, τὸν ναὸν, ἅπαντα πρὸς τὴν ἀναλ.

z Ἄμφω δ' ἦσαν] Videtur esse Ellipsis præpositionis ἐπὶ, ut sit ἄμφω δ' ἦσαν ἐπὶ μεγάλου τείχους.

tale urbis latus sensim ac leniter resupinatus usque ad summum ejus fastigium. Hunc *collem* Solomon, qui primus in nos regnavit, superne ad verticem muro circumduxit, Dei *ipsius* instinctu: immo & inferne, à radicibus *ejus* incipiens, quibus ad libem circumjecta est vallis admodum depressa, *eundem* vallavit saxis grandibus plumbo inter se vinctis, semper aliquid spatii intus concludens, & alte progrediens, adeo ut immanis esset magnitudo pariter ac profunditas structuræ, forma quadrangulari factæ, ut vastitas quidem lapidum à fronte quoad superficiem in conspectum veniret, interiora vero ferro firmata compagines in omne ævum indivulsas haberent. Opere ita continuato ut summitati collis jungeretur, cum verticem illius aliquantulum lævigasset & cavitates intra murum comprehensas replevisset, superficiei partibus quæ forte eminerent totum æquavit & ad planum redegit. Atque uuiversum hoc septum erat, quatuor stadiorum in circuitu, unoquoque * angulo in longitudinem stadium complectente. interius deinde ipsum verticem ambit alius murus lapideus, ad orientale quidem latus duplicem sustinens porticum pari cum muro longitudine, spectantem ad januas templi, quod ad medium ejus constitit. Hanc multi priorum regum adornaverant. Porro circa templum undique fixa erant spolia peregrinarum gentium, atque ea omnia rex Herodes dedicavit, additis etiam quæ ab Arabibus ipse reportarat.

Ingens opus Solomonis.

Spolia Barbarica.

4. Ad septentrionale autem *septi* latus arx constructa erat quadrata, bene munita atque egregie firma. Hanc qui Herodem antecesserunt, Asamonæo prognati, reges & sacerdotes, ædificarunt, & Barim appellarunt, ut ibi stola sacerdotalis illis reponeretur, quam ipse pontifex, duntaxat cum erat facienda res divina, induere solebat. Hanc stolam rex Herodes eo in loco custodivit, & post ejus obitum fuit in potestate Romanorum, usque ad tempora Tiberii Cæsaris. Sub eo Vitellius Syriæ prætor, cum Hierosolyma venisset, & à populo honorificentissime exceptus fuisset, volens eis gratiam referre, ipse, quoniam obsecrarunt ut *sacra* stola illis in potestatem permitteretur, hac de re scripsit ad Tiberium Cæsarem, atque ille eam concessit *eis*: mansitque penes Judæos stolæ sacerdotalis potestas usque ad decessum regis Agrippæ. Post eum Cassius Longinus, qui tum Syriam administrabat, & Cuspius Fadus, Judææ procurator, Judæis imperarunt, ut stolam ponerent in Antonia: debere enim Romanos eam penes se habere, sicut antea. Quamobrem Judæi legatos ad Claudium Cæsarem miserunt, eam rem deprecaturos. Qui cum Romam pervenissent, juvenis rex Agrippa, qui tum illic erat, perfecit suo rogatu

Turris Antonia.

Stola pontificalis ubi custodita.

Cassius Longinus Syriæ præses.

Cuspius Fadus Judææ procurator.

Judæorum legatio ad Claudium Cæsarem.

πετρώδης, ἀνάντης, ἠρέμα πρὸς τοῖς ἑώοις μέρεσι τῆς πόλεως [a] ὑπτιούμενος ἐπὶ τὴν κορυφὴν ἄκραν. τοῦτον [b] ὁ πρῶτος ἡμῶν [c] βασιλεύσας Σολομὼν, κατ' ἐπιφροσύνην τοῦ Θεοῦ, μεγάλαις ἐργασίαις ἀπετείχισεν [d] ἄνωθεν τὰ περὶ τὴν ἄκραν, ἀπετείχιζε δὲ κάτωθεν [e] ὑπὸ τῆς ῥίζης ἀρχόμενος, ἣν βαθεῖα περιθεῖ φάραγξ, [f] κατὰ λίβα ταῖς πέτραις μολίβδῳ δεδεμέναις πρὸς ἀλλήλας ἀπολαμβάνων [g] ἀπὸ τῆς ἔσω χώρας, καὶ προβαίνων εἰς βάθος, ὥστ' [h] ἄπορον εἶναι τό, τε μέγεθος τῆς [i] οἰκοδομῆς καὶ τὸ ὕψος τετραγώνου [k] γινομένης, ὡς τὰ μὲν μεγέθη τῶν λίθων ἀπὸ μετώπου κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ὁρᾶσθαι, τὰ δ' ἐντὸς σιδήρῳ διησφαλισμένα συνέχειν τὰς ἁρμογὰς ἀκινήτους τῷ παντὶ χρόνῳ. τῆς δ' ἐργασίας οὕτω συναπτούσης εἰς ἄκρον τὸν λόφον, [l] ἀπεργασάμενος αὐτοῦ τὴν κορυφὴν, καὶ τὰ κοῖλα τὰ περὶ τὸ τεῖχος ἐμπλήσας, ἰσόπεδον τοῖς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἄνω καὶ λεῖον ἐποίησε. τοῦτο δὲ ἦν τὸ πᾶν περίβολος, τεττάρων σταδίων τὸν κύκλον ἔχων, ἑκάστης γωνίας στάδιον μῆκος ἀπολαμβανούσης. ἐνδοτέρω δὲ τούτου καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἄκραν ἄλλο τεῖχος ἄνω λίθινον περιθεῖ, κατὰ μὲν ἑῴαν ῥάχιν, ἰσομήκη τῷ τείχει στοὰν ἔχων διπλῆν, ἐν μέσῳ τοῦ νεὼ τετυχηκότος, ἀφορῶσαν εἰς τὰς θύρας αὐτοῦ. ταύτην πολλοὶ βασιλεῖς οἱ πρόσθεν κατεσκεύασαν. τοῦ δ' ἱεροῦ παντὸς ἦν ἐν κύκλῳ πεπηγμένα σκῦλα βαρβαρικὰ, καὶ ταῦτα πάντα βασιλεὺς Ἡρώδης ἀνέθηκε, προσθεὶς ὅσα καὶ τῶν Ἀράβων ἔλαβεν.

δ'. Κατὰ δὲ τὴν βόρειον πλευρὰν, ἀκρόπολις ἐγγώνιος εὐερκὴς ἐτετείχιστο, διάφορος ὀχυρότητι. ταύτην οἱ πρὸ Ἡρώδου τοῦ [m] Ἀσαμοναίων γένους βασιλεῖς καὶ ἀρχιερεῖς ᾠκοδόμησαν, καὶ [n] Βάριν ἐκάλεσαν, ὡς ἐκεῖ τὴν ἱερατικὴν αὐτοῖς ἀποκεῖσθαι στολὴν, [o] ἣν ὅταν δέῃ θύειν, τότε μόνον ὁ ἀρχιερεὺς ἀμφιέννυται. [p] ταύτην ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐφύλαξεν ἐν τῷ τόπῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν [q] ὑπὸ Ῥωμαίοις ἦν, μέχρι τῶν Τιβερίου Καίσαρος χρόνων. ἐπὶ τούτου δὲ [r] Οὐιτέλλιος ὁ τῆς Συρίας ἡγεμὼν, ἐπιδημήσας τοῖς Ἱεροσολύμοις, δεξαμένου τοῦ πλήθους αὐτὸν λαμπρότατα πάνυ, θέλων αὐτοὺς τῆς εὐποιΐας ἀμείψασθαι, ἐπεὶ παρεκάλεσαν τὴν ἱερὰν στολὴν ὑπὸ τὴν [s] αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχειν, ἔγραψε περὶ τούτων Τιβερίῳ Καίσαρι, κἀκεῖνος ἐπέτρεψε· καὶ παρέμεινεν ἡ ἐξουσία [t] τῆς ἱερατικῆς στολῆς τοῖς Ἰουδαίοις, μέχρι ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς [v] Ἀγρίππας. μετὰ τοῦτον δὲ Κάσσιος Λογγῖνος, ὁ τὴν Συρίαν τότε διοικῶν, καὶ Κούσπιος Φάδος, ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος, κελεύουσι τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν [x] Ἀντωνίαν καταθέσθαι τὴν στολήν· Ῥωμαίους γὰρ αὐτῆς εἶναι δεῖν κυρίους, καθὼς καὶ πρότερον ἦσαν. πέμπουσιν οὖν Ἰουδαῖοι πρέσβεις πρὸς Κλαύδιον Καίσαρα περὶ τούτων παρακαλέσοντας. ὧν ἀναβάντων, [y] ὁ νεώτερος βασιλεὺς Ἀγρίππας, ἐν Ῥώμῃ τυγχάνων, αἰτησάμενος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν ἐξουσίαν ἔλαβεν, ἐντειλα-

a Ὑπτιούμενος] Ita *Bas.* & *MSS.* ὑποτιούμενος perperam *Gen.*

b Ὁ πρῶτος ἡμῶν βασιλεύσας Σολομὼν,] Primus *scilicet* è stirpe Davidica. alibi etiam Solomonem primum ponit in serie Regum. Dicit (l. 20. c. 8.) opus fuisse Solomonis, τοῦ πρώτου δειμαμένου τὸ σύμπαν ἱερὸν, & (lib. 6. de *Bello Jud.* c. 6.) τοῦ Σολομῶνος βασιλέως, ὃς καὶ τὸν ναὸν ἔκτισε.

c Βασιλεύσας] *L. B.* βασιλεύς.

d Ἄνωθεν τὰ περὶ] Τὰ περὶ τὴν ἄκραν ἄνωθεν *Hen.*

e Ὑπὸ τῆς ῥίζης ἀρχόμενος,] Ἀπὸ τῆς ῥίζης *Hen.* & *Lugd. Bat.*

f Κατὰ λίβα] *L. B.* ἠλιβάτοις.

g Ἀπὸ τῆς ἔσω χώρας,] Ἀεί τε τῆς ἔσω χώρας *Hen.* & *Lugd. Bat.* qui habet in *Marg.* τὰ περὶ. unde forsan legendum, ἀεί τι τῆς ἔσω χώρας.

h Ἄπορον] *L. B.* ἄπειρον.

i Οἰκοδομῆς] Οἰκοδομήσεως *Hen.* & *Lugd. Bat.*

k Γενομένης,] *L. B.* & *Hen.* γεγενημένης.

l Ἀπεργασάμενος αὐτοῦ] Τῆς ἄκρας κατεργασάμενοι τὸ ὕψος in lib. 6. *de Bello Jud.* c. 6.

* *Angulo longitudinem stadium complectente.*] *Id est*, latere inter angulos.

m Ἀσαμοναίων γένους] Ἀσαμωναίων *Busb.* & *Hen.*

n Βάριν] Conf. supr. lib. x. c. xi. §. 7. SPANH.

o Ἣν ὅταν δέῃ θύειν,] Videsis *Sheringhamum* in *Cod. Joma*, p. 152.

p Ταύτην ὁ βασιλεὺς] Ταύτην Ἡρώδης ὁ βασ. *Hen.*

q Ὑπὸ Ῥωμαίοις ἦν,] Archelai tempore penes Judæos fuisse dicit, l. XVIII.

r Οὐιτέλλιος ——— ἐπέτρεψε·] De hoc facto Vitellii infra lib. 18. c. 5. §. 3. & lib. 20. c. 1. §. 2. stolam Pontificalem in Antonia Arce servatam Sacerdotibus in Templo custodiendam permittit. Jussi postea Judæi eandem stolam denuo in Antonia reponere. Stola Pontificalis ante prope Templum asservari solita, Judæis sub Tiberio Imp. concessa. Eadem sub Claudio primo in Arce Antonia, postea junioris Agrippæ custodiæ. SPANH.

s Αὐτῶν] Ita *L. B.* αὐτῶν HUDS. Αὐτοῦ *Gen.* HAV.

t Τῆς ἱερατικῆς στολῆς] Τῆς στολῆς ἱερατικῆς *Hen.* ultima vox *L. B.* deëst.

v Ἀγρίππας.] *Act.* 12. v. 1. dicitur Herodes, quem *Syrus* recte appellat Agrippam, magni Herodis filium, ex qua familia quotquot erant, communi nomine *Herodes* vocabantur. *Grotius* ad *Act.* 12. v. 1.

x Ἀντωνίαν] Confer de Antonia Arce prope Templum infr. lib. 18. c. 5. §. 3. SPANH.

y Ὁ νεώτερος βασιλεὺς Ἀγρίππας] Filius ejus Herodis Agrippæ, de quo supra hac ead. §. & *Act.* 12. Vide *Grotium* ad *Act.* 25, 13.

λαμένου Οὐϊτελλίῳ τῷ τῆς Συρίας [z] ὄντι στρατηγῷ. [a] πρότερον δ' ἦν ὑπὸ σφραγῖδι τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν γαζοφυλάκων, καὶ πρὸ μιᾶς ἡμέρας [b] τῆς ἑορτῆς, ἐπὶ τὸν Ῥωμαίων φρούραρχον ἀναβαίνοντες οἱ γαζοφύλακες, καὶ καταμανθάνοντες τὴν [c] ἑαυτῶν σφραγῖδα, τὴν στολὴν ἐλάμβανον. εἶτ' αὖθις τῆς ἑορτῆς παρελθούσης, εἰς τὸν αὐτὸν κομίσαντες τόπον, καὶ τῷ φρουράρχῃ δείξαντες [d] σύμφωνον τὴν σφραγῖδα, κατετίθεντο. ταῦτα μὲν οὖν [e] ὑπὸ τοῦ πάθους τῶν ἐπισυμβεβηκότων παρεδηλώθη. τότε δ' οὖν ὁ τῶν Ἰουδαίων βασιλεὺς Ἡρώδης καὶ ταύτην τὴν βάριν ὀχυρωτέραν κατασκευάσας, ἐπ' ἀσφαλείᾳ καὶ φυλακῇ τοῦ ἱεροῦ, χαριζόμενος Ἀντωνίῳ, φίλῳ μὲν αὐτοῦ Ῥωμαίων δὲ ἄρχοντι, [f] προσηγόρευσεν Ἀντωνίαν.

έ. Ἐν δὲ τοῖς ἑσπερίοις μέρεσι τοῦ περιβόλου, [g] πύλαι τέσσαρες ἐφέστασαν, ἡ μὲν εἰς τὰ βασίλεια τείνουσα, τῆς ἐν μέσῳ φάραγγος εἰς δίοδον ἀπειλημμένης, αἱ δὲ δύο εἰς τὸ προάστειον, ἡ λοιπὴ δὲ εἰς τὴν ἄλλην πόλιν, βαθμῖσι πολλαῖς κάτω τε εἰς τὴν φάραγγα διειλημμένη, καὶ ἀπὸ ταύτης ἄνω πάλιν ἐπὶ τὴν πρόσβασιν. ἀντικρὺ γὰρ ἡ πόλις ἔκειτο τοῦ ἱεροῦ, θεατροειδὴς οὖσα, περιεχομένη βαθείᾳ φάραγγι [h] κατὰ πᾶν τὸ νότιον κλίμα. [i] τὸ δὲ τέταρτον αὐτοῦ μέτωπον, τὸ πρὸς μεσημβρίαν, εἶχε μὲν καὶ αὐτὸ πύλας κατὰ μέσον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τὴν [k] βασιλικὴν στοὰν, τριπλῆν κατὰ μῆκος διήκουσαν ἀπὸ τῆς ἑῴας φάραγγος ἐπὶ τὴν ἑσπέριον. οὐ γὰρ ἦν [l] ἐκτεῖναι προσωτέρω δυνατόν. ἔργον δ' ἦν ἀξιαφηγητότατον τῶν ὑφ' ἡλίῳ. μεγάλου γὰρ ὄντος τοῦ τῆς φάραγγος ἀναλήμματος, καὶ [m] οὐδ' ἀνεκτοῦ κατιδεῖν εἴ τις ἄνωθεν εἰς τὸν βυθὸν [n] εἰσκύπτοι, παμμέγεθες ὕψος ἐν αὐτῷ τὸ τῆς στοᾶς ἀνέστηκεν, ὡς εἴ τις ἀπ' ἄκρου τοῦ ταύτης [o] τέγους ἄμφω συντιθεὶς τὰ βάθη διοπτεύοι, σκοτοδινιᾶν, οὐκ [p] ἐξικνουμένης τῆς ὄψεως εἰς ἀμέτρητον τὸν βυθόν. κίονες δ' ἐφέστασαν κατ' [q] ἀντίστιχον ἀλλήλοις ἐπὶ μῆκος τετραχᾶ· συνεδέδετο γὰρ ὁ τέταρτος στοῖχος λιθοδομήτῳ τείχει· καὶ πάχος ἦν ἑκάστου κίονος [r] ὡς τρεῖς ἐπισυναπτόντων ἀλλήλοις τὰς ὀργυιὰς περιλαβεῖν· μῆκος δὲ ποδῶν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, διπλῆς σπείρας [s] ὑπειλημμένης. πλῆθος δὲ συμπάντων δύο καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν, κιονοκράνων αὐτοῖς κατὰ τὸν Κορίνθιον τρόπον ἐπεξειργασμένων γλυφαῖς, ἔκπληξιν ἐμποιούσαις διὰ τὴν τοῦ παντὸς μεγαλουργίαν. τεσσάρων δὲ στίχων ὄντων, τρεῖς ἀπολαμβάνουσι τὰς διὰ μέσου χώρας τῆς στοᾶς. τῶν δὲ αἱ δύο παράλληλοι τὸν αὐτὸν γεγόνασι τρόπον, εὖρος ἑκατέρας πόδας τριάκοντα, μῆκος δὲ στάδιον, ὕψος δὲ πόδας ὑπὲρ πεντήκοντα· τῆς δὲ μέσης εὖρος μὲν ἡμιόλιον, ὕψος δὲ διπλάσιον. [t] ἀνεῖχε γὰρ πλεῖστον παρὰ τὰς ἑκατέρωθεν. αἱ δὲ ὀροφαὶ βαθυξύλοις ἐξήσκηνται γλυφαῖς, πολυτρόποις σχημάτων [v] ἰδέαις. καὶ τὸ τῆς μέσης βάθος ἐπὶ μεῖζον [x] ἤγερτο, περιτετμημένου τοῖς ἐπιστυλίοις προμετωπ-

apud imperatorem ut eam illis potestatem traderet, hoc ipso Vitellio in mandatis dato, Syriæ *tunc* prætori. Antea erat sub sigillo pontificis & *sacri* ærarii quæstorum: & pridie festorum ibant quæstores ad præfectum Romani præsidii, & agnito suo sigillo eam auferebant. deinde rursum festis transactis in eundem locum referebant, &, sigillo quod concordabat ostenso præsidii præfecto, *illic eam* deponebant. Et hæc quidem ex iis qui postea acciderunt casibus declarata sunt. Verum hanc turrim Herodes rex Judæorum tunc munitiorem fecit, ad templi securitatem & custodiam; & in gratiam Antonii, amici sui & Romanorum imperatoris, nominavit Antoniam.

Vitellius Syriæ præses.

Turris Antonia unde dicta.

5. A septi autem parte occidentali quatuor erant portæ, quarum una ferebat in regiam, valle interjacente ad transitum intercepta *& completa*; duæ in suburbium; postrema in * aliam urbem, multis gradibus distincta, ut in vallem descendatur, & deinde ab ea rursus esset ascensus. nam urbs posita erat è regione templi, speciem præbens theatri, cincta valle profunda circa latus meridianum. Quarta autem pars frontis *templi* à meridie habebat & ipsa portas in † medio, simulque regiam porticum, quæ triplex erat, & longitudine ab orientali valle ad occidentalem usque pertinebat. nec enim amplius produci poterat. Opus erat omnium quæ unquam sol vidit maxime memorabile. nam cum vallis depressa admodum esset, ut inde caligarent oculi cujusquam ex alto in fundum despicientis, porticum immanis altitudinis super ea exstruxit, ut si quis ex tecti ejus summitate altitudinem simul utramque visu penetrare vellet, periculum esset ne vertigine corriperetur, priusquam visus ad immensum adeo profundum pertingeret. Quatuor autem erant columnarum series, ita ab uno porticus fine in alterum dispositæ, ut ex adverso sibi responderent, (quarta enim intertextum habebat parietem lapideum) atque crassitudo cujusque columnæ tanta erat, quantam possent tres *hominum* inter se contingentium ulnæ complecti, longitudo pedum septem & viginti, duplici spira *cuilibet columnæ* subjecta. Numero autem universæ erant centum & sexaginta duæ, capitellis ipsarum more Corinthio sculptura obductis, opere omnino magno & mirabili. Cumque quatuor essent *columnarum* versus, ex illis tres spatium interceptum in porticus dividebant. Harum autem *porticuum* duæ sibi mutuo respondentes similiter factæ erant, ut utraque haberet xxx pedes in latitudinem, in longitudinem vero stadium, atque in altitudinem plus quam quinquaginta pedes; media autem erat latitudine sesquialtera, atque altitudine dupla. nam eas ex utraque parte multum supereminebat. Tecta vero sculpturis ligneis profundis erant exornata, in varias formarum species elaboratis: atque medium in majorem altitudinem evectum est, muro

Digressione finita, templi descriptionem prosequitur.

z Οὐχὶ στρατηγῷ.] Ἀντιστρατηγῷ *Hen.* & *Lugd. Bat.*

a Πρότερον —— γαζοφυλάκων,] Conf. infr. lib. 18. c. 5. §. 3. SPANH.

b Τῆς ἑορτῆς] Notat *P. Molinæus* in *Vate* suo, c. 25. stolam hanc tribus tantum festis solennibus, sc. *Paschatis*, *Pentecostes*, & *Tabernaculorum*, pontifici traditam fuisse.

c Ἑαυτῶν σφραγῖδα,] Τὴν σφραγῖδα δείξαντες σύμφωνον *Hen.* *sc.* sigillum de quo convenerant. σύμφυτον, συμπορευόμενον *Hesych.* atque eo sensu vocem accipio.

d Σύμφωνον] Ita reponi jussi ex *L. B.* quum magis convenire huc videatur, quam *Vulg.* hactenus σύμφυτον, quod dicit rem rei adeo arcte adhærentem, ut una cum illa nata atque orta videatur. Hic vero agitur de obsignationis cera & sigillo obsignante, quæ quidem duo semper debent esse σύμφωνα, seu secum convenientia; at σύμφυτα esse nunquam possunt. *Epiphanius* vertit, *simul cum sigillis.* At *Huds.* ita, *& sigillo quod eam comitabatur ostenso*; pro quo reposuimus, *quod concordabat* &c. HAV.

e Ὑπὸ τοῦ πάθους] Forsan ὑπὲρ & mox προεδηλώθη.

f Προσηγόρευσεν Ἀντωνίαν.] Conf. mox supr. & infr. lib. 18. c. 5. §. 3. SPANH.

g Πύλαι τέσσαρες ἐφέστασαν,] Ita *Hen. Lugd. Bat. Vat.* & *Epiphan.* πύλας in *Editis Aliisque.*

* *Aliam urbem,*] *Sc.* Hierosolyma.

h Κατὰ πᾶν τὸ νότιον κλίμα.] Καθὸ τὸ νότιον κλίμα *Vat.*

† *Medio,*] *Sc.* latere inter angulos.

i Τὸ δὲ τέταρτον αὐτοῦ μέτωπον,] Ita *Hen.* & *Lugd. Bat.* τὸ δὲ τέταρτον τοῦ μετώπου *Vat.* τὸ δὲ τέταρτον μετώπου in *Editis Aliisque.*

k Βασιλικὴν] *L. B.* βασίλειον.

l Ἐκτεῖναι] *L. B.* in *Marg.* ἐκβῆναι.

m Οὐδ' ἀνεκτοῦ] Ita cum *Cod. Vat.* & non dubito quin idem voluerit *Hen.* qui habet οὐδ' ἂν ἐκ τοῦ. in *Editis Aliisque* οὐ δυνατοῦ.

n Εἰσκύπτοι] *L. B.* εἰσκύπτοι.

o Τέγους ἄμφω] Στέγους *Hen.*

p Ἐξικνουμένης τῆς ὄψεως] Ἐξικνουμένης *Hen.*

q Ἀντίστιχον ἀλλήλοις] *Al.* Ἀντίστοιχον.

r Ὡς τρεῖς] Ita lego, sensu hujusmodi quid postulante. antea erat, εἰς τρεῖς ἐπὶ συναπτόντων.

s Ὑπειλημμένης] Ἐπειλημμένης *Hen.* & *Lugd. Bat.*

t Ἀνεῖχε] *L. B.* ἀνεί.

v Ἰδέαις.] *L. B.* εἰδέαις.

x Ἤγερτο, περιτετμημένου] Ἠγείρετο περιδεδομημένον *Hen.* ἐγείρετο

ro frontali epistyliis circumsecto, & columnis insertis distincto, totoque ad amussim polito, ut qui non viderant minime fidem istis haberent, nec sine admiratione à præsentibus spectarentur. Atque hujusmodi quidem erat primum septum, in medio vero juxta illud etiam alterum, in quod paucis gradibus ascendebatur, circundante lapidea maceria, cum inscriptione quæ vetaret alienigenam intrare sub pœna capitis. Habebat autem interius conseptum à parte meridionali & septentrionali portas tres continuas *æqualiter* inter se distantes; & ab oriente magnam portam, per quam mundi cum feminis intrare consuevimus. Adhuc autem interius erat sanctuarium, quo feminæ non intrabant. Et porro interius erat tertium, quò non nisi sacerdotibus licebat introire. Hæc erat ædes, & ante eam altare, in quo solida sacrificia Deo cremamus. Horum trium in nullum ingressus est rex Herodes, ab iis enim arcebatur, quoniam sacerdos non esset, sed totus in eo erat ut porticus & exteriora consepta curaret exstruenda. & ista octo annis ædificavit.

Τὸ ἱερὸν octo annis exstruitur.

Ναὸς, sive Ædes, anno & sex mensibus absolvitur.

6. Postquam autem ædes à sacerdotibus uno anno & sex mensibus exædificata est, universus populus lætitiæ plenus erat, Deoque gratias agebant, primum quod tam cito factum fuisset, deinde quod eam operi diligentiam adhibuisset rex, festum diem agentes, & templi instaurationem faustis ominibus prosequentes. Rex autem Deo trecentos boves immolavit; reliqui item pro sua quisque facultate: quorum numerum dicere haud fas est, quod ad veritatem quo pacto dicendus sit nos lateat. nam acciderat, ut idem esset dies inaugurationis regis, quem celebrare solitus erat, ac ille, quo templum fuit absolutum; atque adeo his duabus de causis festum illustrius.

Crypta subterranea.

7. Præterea regi facta est fossa occulta, ab Antonia ferens ad orientalem portam templi, super quam etiam sibimet turrim exstruendam curavit, ut per subterranea in ipsam ascenderet, quo caveretur à populo si quando adversus reges novi aliquid molirentur. Fertur etiam, quo tempore templum construebatur, non nisi noctu pluisse, ne opus impediretur. id quod à majoribus accepimus. neque incredibile est, si quis animum advertat ad alia quibus semet nobis patefecerit Deus. Et quæ ad templum quidem spectant hoc modo exædificata erant.

Finis Libri decimi quinti.

δίου [y] τοίχου, κίονας ἔχοντος ἐνδεδομημένους, καὶ ξεστοῦ παντὸς ὄντος, ὡς [z] ἀπιστότατα τοῖς οὐκ [a] εἰδόσι καὶ σὺν ἐκπλήξει θεατὰ τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. τοιοῦτος [b] μὲν ὁ πρῶτος περίβολος ἦν, ἐν μέσῳ δὲ ἀπέχων οὐ πολὺ δεύτερος, προσβατὸς βαθμῖσιν ὀλίγαις, ὃν [c] περιεῖχε ἑρκίον λιθίνου δρυφάκτου, γραφῇ [d] κωλύων εἰσιέναι τὸν ἀλλοεθνῆ, θανατικῆς ἀπειλουμένης τῆς ζημίας. εἶχε δ' ὁ μὲν ἐντὸς περίβολος, κατὰ μὲν τὸ νότιον καὶ βόρειον κλίμα, [e] τριστοίχους πυλῶνας, ἀλλήλων διεστῶτας· κατὰ δὲ ἡλίου βολὰς, ἕνα τὸν μέγαν, δι' οὗ [f] παρήειμεν ἁγνοὶ μετὰ γυναικῶν. ἐσωτέρω δὲ κἀκείνου γυναιξὶν ἄβατον ἦν τὸ ἱερόν. ἐκείνου δ' [g] ἐνδότερον τρίτον, ὅπου τοῖς ἱερεῦσιν εἰσελθεῖν ἐξὸν ἦν μόνοις. ὁ ναὸς ἐν τούτῳ καὶ πρὸ αὐτοῦ βωμὸς ἦν, ἐφ' οὗ τὰς θυσίας ὁλοκαυτοῦμεν τῷ Θεῷ. [h] τούτων [i] εἰς οὐδένα τῶν τριῶν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης παρῆλθεν. ἐκεκώλυτο γὰρ οὐκ ὢν ἱερεύς. ἀλλὰ κἀν τοῖς [k] ἔργοις τοῖς περὶ τὰς στοὰς καὶ τοὺς ἔξω περιβόλους ἐπραγματεύετο, καὶ [l] ταῦτα ᾠκοδόμησεν ἔτεσιν ὀκτώ.

ϛʹ. Τοῦ δὲ [m] ναοῦ διὰ τῶν ἱερέων οἰκοδομηθέντος [n] ἐνιαυτῷ καὶ μησὶν ἕξ, ἅπας ὁ λαὸς ἐπληρώθη χαρᾶς, καὶ τοῦ τάχους πρῶτον μὲν τῷ Θεῷ τὰς εὐχαριστίας ἐποιοῦντο, μετὰ δὲ καὶ [o] τῆς προθυμίας τοῦ βασιλέως, ἑορτάζοντες καὶ κατευφημοῦντες τὴν [p] ἀνάκτισιν. ὁ δὲ βασιλεὺς τριακοσίους ἔθυσε τῷ Θεῷ [q] βόας, καὶ τῶν ἄλλων οἱ κατὰ δύναμιν· ὧν οὐχ οἷόν τε τὸν ἀριθμὸν εἰπεῖν, ἐκφεύγει γὰρ τὸ δύνασθαι πρὸς ἀλήθειαν εἰπεῖν. συνεκπεπτώκει γὰρ τῇ [r] προθεσμίᾳ τοῦ περὶ τὸν ναὸν ἔργου, καὶ τὴν ἡμέραν τῷ βασιλεῖ τῆς ἀρχῆς, ἣν ἐξ ἔθους [s] ἑώρταζεν, εἰς ταυτὸν ἐλθεῖν· καὶ περισημοτάτην δι' ἀμφοῖν τὴν ἑορτὴν γενέσθαι.

ζʹ. Κατεσκευάσθη δὲ καὶ [t] κρυπτὴ διῶρυξ τῷ βασιλεῖ, φέρουσα μὲν ἀπὸ τῆς Ἀντωνίας μέχρι τοῦ ἔσωθεν ἱεροῦ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν θύραν, ἐφ' ἧς αὐτῷ καὶ πύργον κατεσκεύασεν, ἵνα ἔχῃ διὰ τῶν ὑπογαίων εἰς αὐτὸν ἀνιέναι, τὸν ἐκ τοῦ δήμου νεωτερισμὸν ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι φυλαττόμενος. λέγεται δὲ, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἰκοδομουμένου τοῦ ναοῦ, τὰς μὲν ἡμέρας οὐχ ὕειν, ἐν δὲ ταῖς νυξὶ γίνεσθαι τοὺς ὄμβρους, ὡς μὴ [v] κωλῦσαι τὸ ἔργον. καὶ τοῦτον τὸν λόγον οἱ πατέρες ἡμῖν παρέδωκαν. οὐδ' ἔστιν ἄπιστον, εἰ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἀποβλέποι τις ἐμφανείας τοῦ Θεοῦ. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν ναὸν ἐξῳκοδομήθη τοῦτον τὸν τρόπον.

Τέλος τοῦ βιβλίου πεντεκαιδεκάτου.

το περιδεδομημένου *Lugd. Bat.*

y Τοίχου,] Ita visum est rescribere, quod in *libris* omnibus sit τείχου, præter *Gall.* qui habet τείχους. HUDS. Recte, & ita expresse *Lugd. Bat.* HAV.

z Ἀπιστότατα] Ἄπιστα *Hen.* & *Lugd. Bat.*

a Εἰδόσι] Lege ἰδοῦσι. COCC.

b Μὲν ὁ πρῶτος περίβολος ἦν,] Ita *Vat.* & *Busb.* καὶ in *cæteris.*

c Περιεῖχε] *L. B.* εἶχεν.

d Κωλύων εἰσιέναι] Legi etiam potest κωλῦον, ut referatur ad ἑρκίον.

e Τριστοίχους] *L. B.* τριστοίχους, & in *Marg.* τριπτύχους.

f Παρήειμεν ἁγνοὶ] Ita *Busb. Lugd. Bat. Vat. Hen.* & *Vet. Interpr.* παρήειεν in *Editis.*

g Ἐνδότερον] *L. B.* ἐνδοτέρω.

h Τούτων —— παρῆλθεν.] Horum atrium nullo modo Rex intravit &c. *Rufin.* SPANH.

i Εἰς οὐδένα.] Locus hic de mendo suspectus, adeo ut forsan legendum τούτων εἰς οὐδέτερον ὁ βασ. vel τούτων εἰς οὐδέτερον τῶν δύο ὁ βασ. nisi βωμὸς in τῶν τριῶν numerum veniat, aut aliquid exciderit textui de *Sancto Sanctorum.*

k Ἔργοις] Ita *Busb. Hen. Gall. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* ut & mox ἔξω. ἱερεῦσι & ἔσω perperam in *Editis Aliisque.*

l Ταῦτα ᾠκοδόμησεν ἔτεσιν ὀκτώ.] Ἐν δὲ ὀκτὼ δεδόμηται ἔτεσι· *Zonaras* p. 244. A. SPANH.

m Ναοῦ] Notandum hîc τὸν ναὸν & τὸ ἱερὸν distingui, ut illa voce *ædes ipsa* sive *templum proprie dictum*, hac vero exteriora ædificia & structuræ designentur. Verum hæc distinctio non perpetuo observatur.

n Ἐνιαυτῷ] Etsi ista totidem annis ædificasse dicatur Herodes, non tamen nisi Agrippæ junioris temporibus, sexaginta circiter post Christum natum annis, absolutum esse totum templi ædificium, testatur *Jos.* l. 20. c. 8. Videsis *Casaub.* c. *Baron.* in *Exerc.* XIII. n. 22. & *L. Cappellum* in *Spicileg.* in *Joannem*, c. 1. v. 20. p 60. & *Usserium* ad *A. M.* 3987.

o Τῆς προθυμίας] Ita lego cum *Cod. Hen.* τῇ προθυμίᾳ in *Editis Aliisque.*

p Ἀνάκτισιν.] Ἀνακτίζειν Græcis urbem restaurare, ut apud Dion. Chrysost. Orat. 11. p. 36. SPANH.

q Βόας,] *L. B.* βοῦς.

r Προθεσμίᾳ] Hæc Encænia ab Herode semel sunt peracta; ob renovatum à se templum; itaque diversa sunt ab Encæniorum festo (de quo *Joan.* c. 10. v. 22.) quæ quotannis celebrata erant ob repurgatum à Juda Maccabæo templum.

s Ἑώρταζεν,] Ἐόρταζον *Vat.* ἑόρταζεν *Gen.* ἑώρταζον emendavit *Coccejus.*

t Κρυπτὴ διῶρυξ τῷ βασιλεῖ,] Simillimum fuit institutum Tyrannorum Siciliæ, qui in urbe Syracusis tales etiam subterraneas exstruxerunt cryptas; in ea parte quæ *Acradina* appellabatur; cujus mirandæ adhuc supersunt reliquiæ, laudatæ à *Jo. Bonanno*, in *Syracusis Antiquis* pag. ed. Italæ 79. nostræ vero Latinæ pag. 57. atque singulari cum cura descriptæ atque depictæ à *Vincentio Mirabella*, in *Syracusis suis Antiquis* pag. ed. Italæ 78. nostræ vero Latinæ 98. Sunt autem hi libri inserti in Thesauro Antiq. Siciliæ. HAV.

v Κωλῦσαι τὸ ἔργον.] *L. B.* uno verbo κωλυσιεργεῖν.

TAΔE

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗι ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMOSEXTO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

α΄. ΟΝ τρόπον Αλέξανδρος καὶ Αριστόβουλος ἀπὸ Ρώμης ὑπέστρεψαν πρὸς τὸν πατέρα· καὶ ὡς Σαλώμη καὶ Φερώρας, οἱ τοῦ βασιλέως ἀδελφοὶ, τὰς κατ' αὐτῶν διαβολαῖς ἐχρῶντο.

β΄. Ως γυναῖκας δοὺς τοῖς περὶ Αλέξανδρον καὶ Αριστόβουλον Ηρώδης πρὸς Αγρίππαν ἐξέπλευσεν εἰς Μιτυλήνην, κἀκεῖθεν αὐτὸν ἔπεισεν εἰς Ιουδαίαν παραγενέσθαι.

γ΄. [a] Εφοδος Αγρίππα εἰς Ιωνίαν, καὶ ὡς Ηρώδης τὸ δεύτερον ἐξέπλευσεν πρὸς Αγρίππαν εἰς τὸν Βόσπορον.

δ΄. Εντευξις τῶν κατὰ Ιωνίαν Ιουδαίων Αγρίππα, παρόντος Ηρώδου, περὶ ὧν ᾐτιῶντο τοὺς Ελληνας.

ε΄. Ως Αγρίππας ἐβεβαίωσε μὲν αὐτοῖς τοὺς νόμους, Ηρώδης δὲ εἰς Ιουδαίαν ὑπέστρεψεν.

ϛ΄. [b] Ως διεδέξατο Ιεροσολυμίτας Ηρώδης, καὶ τὸ τέταρτον αὐτοῖς ἀφῆκεν τῶν φόρων τοῦ παρεληλυθότος ἔτους.

ζ΄. Ως ἐστασιάσθη τὰ περὶ τὴν οἰκίαν Ηρώδη, [c] προτιμῶντι μὲν Αντίπατρον τὸν πρεσβύτατον υἱὸν, χαλεπῶς δὲ τῶν περὶ Αλέξανδρον φερόντων τὴν ὕβριν.

η΄. Ως Αντιπάτρου διατρίβοντος ἐν Ρώμῃ, τοὺς περὶ Αλέξανδρον καὶ Αριστόβουλον Ηρώδης ἄγων ἐπὶ Καίσαρος, αὐτῶν κατηγόρησεν.

θ΄. Αλεξάνδρου ἀπολογία ἐπὶ Καίσαρος, καὶ διαλλαγαὶ πρὸς τὸν πατέρα.

ι΄ Ως ἀγῶνας ἤγαγε πενταετηρικοὺς Ηρώδης ἐπὶ τῇ Καισαρείας κτίσει.

ια΄. Πρεσβεία τῶν ἀπὸ Κυρήνης καὶ Ασίας Ιουδαίων ὡς Καίσαρα περὶ ὧν ᾐτιῶντο τοὺς Ελληνας· καὶ ἀντίγραφα ἐπιστολῶν, ἃς Καῖσαρ καὶ Αγρίππας ἔγραψαν ὑπὲρ αὐτῶν ταῖς πόλεσιν.

ιβ΄. Ως ἀπορῶν χρημάτων Ηρώδης κατῆλθεν εἰς τὸν Δαυίδου τάφον, καὶ δειμάτων αὐτὸν ταραξάντων, μνημεῖον ἔστησεν ἐπὶ τοῦ τάφου.

ιγ΄. Ως Αρχέλαος ὁ Καππαδόκων βασιλεὺς Αλέξανδρον τῷ πατρὶ διήλλαξεν, [d] δηθέντα ὑπ' αὐτοῦ πρότερον· καὶ ὡς ὁ μὲν εἰς Καππαδοκίαν, Ηρώδης δὲ εἰς Ρώμην ἀνῆλθεν.

ιδ΄. Απόστασις τῆς Ηρώδου βασιλείας τῶν τὸν Τράχωνα οἰκούντων, καὶ παράληψις διὰ τῶν στρατηγῶν [e] τῆς χώρας.

ιε΄. Ως Ηρώδης τοὺς εἰς τὴν Αραβίαν διαφυγόντας τῶν ἀποστάντων ἐξητεῖτο, καὶ μὴ τυγχάνων ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς, ἐπιτρέποντος Σατορνίνου τοῦ ἡγεμόνος.

ιϛ΄. Ως κατηγόρησε Σύλλαιος ὁ Αραψ ἐπὶ Καίσαρος,

1. *Quomodo Alexander & Aristobulus Roma redierunt ad patrem: atque Salome & Pheroras, Regis fratres, eos calumniantur.*

2. *Quomodo Herodes, cum Alexandro & Aristobulo uxores locasset, ad Agrippam in Mitylenen navigavit, eique persuasit ut inde in Judæam veniret.*

3. *Agrippæ in Ioniam profectio. & quomodo Herodes denuo ad Agrippam navigavit in Bosporum.*

4. *Judæorum in Ionia supplicatio ad Agrippam, præsente Herode, de iis quorum Græcos accusabant.*

5. *Quomodo Agrippa suas illis leges confirmavit, & Herodes Judæam repetiit.*

6. *Quomodo Herodes excepit Hierosolymitanos, & quartam superioris anni vectigalium partem eis condonavit.*

7. *Quomodo domi Herodis oritur dissidium, quod ille Antipatrum filium suum natu maximum pluris faceret, & res ista ut contumelia doleret Alexandro.*

8. *Quomodo, Antipatro Romæ degente, Herodes Alexandrum & Aristobulum ad Cæsarem ductos accusat.*

9. *Alexander causam suam agit ad Cæsarem, & pater cum filiis in gratiam redit.*

10. *Quemadmodum Herodes quinquennale certamen ob Cæsaream ædificatam celebravit.*

11. *Judæorum Cyrenensium & Asianorum legatio ad Cæsarem de iis quorum Græcos accusabant: & exemplaria literarum quas Cæsar & Agrippa pro ipsis ad civitates scripserunt.*

12. *Quomodo Herodes pecunia egens descendit in sepulchrum Davidis, & terroribus perturbatus in ostio sepulchri monumentum exstruxit.*

13. *Quomodo Archelaus Cappadocum rex Alexandrum à patre in vincula conjectum ei reconciliat: utque Archelaus in Cappadociam, & Herodes Romam profectus est.*

14. *Trachonitæ deficiunt ab Herodis regno, atque à regionis præfectis iterum ei adjiciuntur.*

15. *Quomodo defectores, qui se in Arabiam receperant, deposcebat Herodes; cumque iis potiri nequisset, exercitum in eos duxit permissu Saturnini ducis Cæsareani.*

16. *Quomodo Syllæus Arabs Herodem apud Cæsarem ac-*

a Εφοδος Αγρίππα εἰς Ιωνίαν,] Illa ἔφοδος Αγρίππα εἰς Ιωνίαν, καὶ supplevimus ex *MSS.*

b Ως διεδέξατο Ιεροσολυμίτας Ηρώδης,] Ita in *MSS.* antea in *Editis* hoc modo, ὑπέστρεψε, καὶ τὸ τέταρτον &c.

c Προτιμῶντι μὲν Αντίπατρον] Sic *Vat.* προτιμῶν in *Editis Aliisque.*

d Δηθέντα ὑπ' αὐτοῦ] Eo modo *Vat.* δεηθέντα ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὡς in *reliquis.*

e Τῆς χώρας.] Illa τῆς χώρας adjecimus è Cod. *Vat.*

f Καὶ

accusavit de impressione in Arabiam facta; utque Cæsare irato Herodes ope Nicolai crimina diluit.

17. *Euryclis ad Herodem calumniæ adversus ipsius filios, & quomodo eos in vincula conjecit pater, & de illis ad Cæsarem scripsit.*

18. *Quomodo Herodes Cæsaris permissu, Beryti in judicum assessu filios accusavit. Mors juvenum & corporum eorum sepultura in Alexandrio.*

ὑπὲρ τῆς ἐμβολῆς τῆς εἰς τὴν Ἀραβίαν, τοῦ Ἡρώδου· καὶ ὡς διὰ Νικολάου ἀπελύσατο τὰς αἰτίας Ἡρώδης, ὀργιζομένου Καίσαρος.

ιζʹ. Διαβολαὶ Εὐρυκλέους κατὰ τῶν παίδων πρὸς Ἡρώδην· [f] καὶ ὡς ἔδησεν αὐτοὺς ὁ πατὴρ, καὶ τῷ Καίσαρι περὶ αὐτῶν ἔγραψεν.

ιηʹ. Ὡς, Καίσαρος ἐξουσίαν δόντος, ἐν Βηρυτῷ παρὰ τῷ συνεδρίῳ κατηγόρησε τῶν παίδων Ἡρώδης. [g] θάνατος τῶν νεανίσκων, καὶ ταφὴ τῶν σωμάτων ἐν Ἀλεξανδρείῳ.

f Καὶ ἔδησεν αὐτοὺς ὁ πατὴρ,] Quæ sequuntur usque ad Ὡς Καίσαρος accepta debemus *MSS.*
g Θάνατος τῶν νεανίσκων.] Καὶ ὡς θανόντες ἐτάφησαν ἐν Ἀλεξανδρείῳ *Vat.*

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] ιβʹ.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM.
LIBER DECIMUSSEXTUS.

Continet hic liber tempus annorum XII.

CAP. I.

Herodis lex de furibus. Alexandrum & Aristobulum Roma reversos Salome & Pheroras calumniantur: iis tamen uxores dat Herodes.

Herodis lex de furibus. CUM in reipublicæ administratione operam dedisset rex ut privatas omnes injurias, quæ tam in urbe quam in agris grassarentur, coerceret, *inter cætera* legem tulit, prioribus plane dissimilem, quam & ipse sanciit, *scilicet* ut extra regni terminos fures venditi educerentur. quæ res non solum facinorosis gravis erat, sed & ad mores patrios dissolvendos plurimum conferebat. nam servitutem servire apud exteros & diversam vivendi rationem habentes, & necessitate cogi ad faciendum quicquid illis imperare libuerit, magis religioni in injuriam cedebat, quam scelere deprehensis in supplicium, dum in priscis legibus de hujusmodi pœna cautum fuisset. Illæ enim jubebant furem quadruplo mulctari, aut si solvendo non esset vendi, sed non alienigenis, neque ut perpetuo serviat. oportebat enim ut post annos sex

Furti pœna juxta Moysis legem, Exod. 22.

ΚΕΦ. αʹ.

Ἡρώδου νόμος περὶ κλεπτῶν. Ἀλέξανδρον καὶ Ἀριστόβουλον ἀπὸ Ῥώμης ὑποστρέψαντας διαβάλλουσι Σαλώμη καὶ Φερώρας· αὐτοῖς μέντοι Ἡρώδης γυναῖκας δίδωσιν.

ΕΝ δὲ τῇ διοικήσει τῶν [b] ὅλων πραγμάτων ἐσπουδακὼς ὁ βασιλεὺς τὰς κατὰ μέρος ἀδικίας ἀναστεῖλαι, τῶν περὶ τὴν πόλιν τε καὶ τὴν χώραν ἁμαρτανομένων, τίθησι νόμον οὐδὲν ἐοικότα τοῖς πρώτοις, ὃν αὐτὸς ἐβεβαίου, τοὺς [c] τοιχωρύχους [d] ἀποδιδόμενος ἐπ' ἐξαγωγῇ τῆς βασιλείας. ὅπερ ἦν οὐκ εἰς τιμωρίαν μόνον τῶν παθόντων φορτικὸν, ἀλλὰ καὶ κατάλυσιν [e] περιέχον τῶν [f] πατρῴων ἐθῶν. τὸ γὰρ ἀλλοφύλοις, καὶ μὴ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν δίαιταν τοῦ ζῆν, δουλεύειν, καὶ βιάζεσθαι πάνθ' ὅσα προσέταττον [g] ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνοι ποιεῖν, ἁμαρτία πρὸς τὴν θρησκείαν ἦν, οὐ κόλασις τῶν ἁλισκομένων, πεφυλαγμένης ἐν τοῖς πρώτοις τῆς τοιαύτης τιμωρίας. [h] ἐκέλευον γὰρ οἱ νόμοι [i] τετραπλάσιον καταβαλεῖν τὸν κλέπτην, οὐκ ἔχοντα δὲ πιπράσκεσθαι μὲν, [k] ἀλλ' οὔτιγε τοῖς ἀλλοφύλοις, οὐδ' ὥστε διηνεκῆ τὴν δουλείαν ὑπομένειν. ἔδει γὰρ

a ιβʹ.] In hoc numero consentiunt *Codices* fere omnes, tam *Græci* quam *Latini*. adeo ut ista de re ne minima quidem occurrat difficultas.
b Ὅλων πραγμάτων] Vox ὅλων deëst *Busb.*
c Τοιχωρύχους —— ζῆν,] Ita in *libris omnibus*. Alibi (prout & emendavit *Coccejus*) semper (quod sciam) in aliis auctoribus, τοιχωρύχους. Apud *Zonaram*, τοὺς τοιχωρύχους ἐπ' ἐξαγωγῇ τῆς χώρας πιπράσκεσθαι. HUDS. Idem *Zonaras* p. 244. A. SPANH.
d Ἀποδιδόμενος] Ἀποδιδόμενον *Busb.* Hunc locum, ut innumera alia non percepit *Vet. Interpr.* ἐπ' ἐξαγωγῇ τῆς βασιλείας *vendi*, est *peregre venum ire*, & *sub ea lege*, *ne in patria moretur*, *exportandum venire*. Phrasi hac utitur *Dio*, l. 54. ut ostendit *Cujac.* ad *Paratitl. Cod.* l. 4. t. 55.
e Περιέχον] Περιεῖχεν *Busb.* & *Vat.*
f Πατρῴων] Lege πατρίων. COCC.
g Ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνοι ποιεῖν] Mallem hoc ordine, ἐκεῖνοι ἐξ ἀνάγκης ποιεῖν.
h Ἐκέλευον γὰρ οἱ νόμοι] Vide *Antiquitatum* lib. IV. c. 27.
i Τετραπλάσιον καταβαλεῖν] Τετραπλᾶ καταβαλεῖν *Busb. Gall.* & *Vat.* τετραπλοῦν *Zonar.*
k Ἀλλ' οὔτιγε τοῖς ἀλλοφύλοις.] Ἀλλ' οὐ πρὸς ἀλλοφύλους, πρὸς δέ γε ὁμοεθνεῖς, ἵνα μήτε τῆς θρησκείας ἐκπίπτοιεν, μήτε παρ' ὅλον τὸν βίον δουλεύοιεν, ἀλλὰ τυγχάνοιεν μετὰ ἑξαετίαν ἀφέσεως. *Zonar.*

l Τόδε

τὴν ἄφεσιν μετὰ ἑξαετίαν. [l] τόδε, ὥσπερ ὡρίσθη τότε χαλεπὴν καὶ παράνομον γενέσθαι τὴν κόλασιν, ὑπερηφανίας ἐδόκει μέρος, οὐ βασιλικῶς, ἀλλὰ τυραννικῶς αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὰ κοινὰ τῶν ἀρχομένων ὀλιγώρως, θεῖναι τὴν τιμωρίαν νενοηκότος. ταῦτα μὲν οὖν, καθ' ὁμοιότητα τοῦ [m] λοιποῦ τρόπου γινόμενα, μέρος ἦν τῶν διαβολῶν, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ δυσνοίας.

β. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ, καὶ τὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν πλοῦν ἐποιήσατο, Καίσαρί τε συντυχεῖν ὁρμηθεὶς, καὶ θεάσασθαι τοὺς παῖδας ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντας. Καῖσαρ δὲ τά τε ἄλλα φιλοφρόνως αὐτὸν [n] ἐδέξατο, καὶ τοὺς παῖδας, ὡς ἤδη τελειωθέντας ἐν τοῖς μαθήμασιν, [o] ἀπέδωκεν ἄγειν εἰς τὴν οἰκείαν. ὡς δ' ἧκον ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, σπουδὴ περὶ τὰ μειράκια τῶν ὄχλων ἦν, καὶ περίοπτοι πᾶσιν ἐγεγόνεισαν, τῷ τε μεγέθει τῆς περὶ αὐτοὺς [p] τύχης κοσμούμενοι, καὶ βασιλικοῦ κατὰ τὰς μορφὰς ἀξιώματος οὐκ ἀποδέοντες. ἐπίφθονοί τε εὐθὺς ἐδόκουν, Σαλώμῃ τε τῇ τοῦ βασιλέως ἀδελφῇ, καὶ τοῖς Μαριάμμην ταῖς διαβολαῖς κατηγωνισμένοις. [q] οὕτω γὰρ ᾤοντο [r] δυναστευόντων αὐτῶν δίκην δώσειν τῶν εἰς τὴν μητέρα τὴν ἐκείνων παρανομηθέντων. τὴν αὐτὴν οὖν ταύτην ὑπόθεσιν τοῦ δέους εἰς τὴν κατ' ἐκείνων διαβολὴν μετέφερον, λογοποιοῦντες οὐ καθ' ἡδονὰς συνεῖναι τῷ πατρὶ, διὰ τὸν τῆς μητρὸς θάνατον, ὡς μηδὲ ὅσιον εἶναι δοκεῖν ἐπὶ ταὐτὸν συνεῖναι τῷ τῆς τεκούσης φονεῖ. ταῦτα γὰρ [s] ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἐπὶ τὸ πιθανὸν τῆς αἰτίας φέροντες, κακοῦν ἐδύναντο, καὶ τῆς εὐνοίας ἧς εἶχεν εἰς τοὺς παῖδας ἀφαιρεῖν. οὐδὲ γὰρ πρὸς αὐτὸν ἄντικρυς ἔλεγον, ἀλλ' εἰς τὸ λοιπὸν πλῆθος [ss] ἐσκόρπιζον τοὺς τοιούτους λόγους· [t] ἐξ ὧν πρὸς Ἡρώδην ἀναφερομένων ὑπεκατεσκευάζετο μῖσος, οὐδ' αὐτῇ τῇ φύσει χρόνῳ νικώμενον. ἐν μέντοι τῷ τότε πάσης ὑποψίας καὶ διαβολῆς μείζονι χρώμενος ὁ βασιλεὺς τῇ τοῦ γεγεννηκέναι φιλοστοργίᾳ, καὶ τιμῆς ἧς ἔδει μετεδίδου, καὶ γυναῖκας [v] ἐν ἡλικίαις γεγονόσιν ἐζεύγνυεν, Ἀριστοβούλῳ μὲν τὴν Σαλώμης [x] θυγατέρα Βερενίκην, Ἀλεξάνδρῳ δὲ τὴν Ἀρχελάου τοῦ [y] Καππαδόκων βασιλέως Γλαφύραν.

manumitteretur. Hoc ipsum, sicuti tunc æstimatum erat in animadversione pœnaque durum & iniquum, ita cum arrogantia conjunctum videbatur, quasi non regio sed tyrannico more, nulla ratione habita Judæorum reipublicæ, pœnam constituere in animum induxisset. Atque ista quidem, eo modo quo consueverat facta, in parte erant criminationum odiique in ipsum *popularis*.

Herodis in Italiam profectio.

2. Per id autem tempus profectus est in Italiam, quod desiderarit & cum Cæsare colloqui, & filios suos, qui *tum* Romæ agebant, videre. Eumque Cæsar tum alias comiter excepit, tum filios ei, ut jam in disciplinis perfectos, reddidit domum reducendos. Ubi ab Italia revertebantur, magnum erat populi erga juvenes studium, & conspicui fiebant omnibus, tum quod fortunarum amplitudine ornati erant, tum quod illis non deerat regiæ formæ dignitas: statimque invisi esse cœperunt & Salomæ regis sorori, & iis qui calumniis suis Mariamnen confecerant. ita enim fore putabant, ut, si illi rerum potirentur, ipsi pœnas luerent ob illatam matri eorum injuriam. Itaque hanc ipsam metus causam adhibebant, ut calumnias illis struerent, dictitantes, eos patris consuetudine non delectari, propter necem matris, ut qui religioni sibi ducerent cum illius interfectore degere. Ita enim à rei veritate ad rationem verisimilem progredientes lædendi potestatem habuerunt, patrique eripiendi suam erga filios benevolentiam. neque enim illi quidquam palam dicebant, sed in vulgus hujusmodi rumores spargebant: quibus Herodi relatis, subinde oriebatur odium, quod postea natura ipsa vincere non potuit. Eo tamen tempore rex, cum adhuc ei maneret amor genitoris in liberos, omni suspicione & criminatione potentior, & eis honorem habuit, quem debuit, & adultis uxores dedit, Aristobulo Berenicen Salomæ filiam, Alexandro vero Glaphyram Archelai Cappadocum regis filiam.

Herodis filios Roma reversos calumniantur Salome & Pheroras.

II.

Herodes filiis suis uxores locat.

ΚΕΦ. β'.

Ὡς Ἡρώδης δὶς ἐξέπλευσεν πρὸς τὸν Ἀγρίππαν· καὶ ὡς τῶν κατὰ Ἰωνίαν Ἰουδαίων τοὺς Ἕλληνας ἐπαιτιασαμένων, Ἀγρίππας Ἰουδαίοις τοὺς νόμους ἐβεβαίωσεν.

ΤΑῦτα διοικήσας, ἐπειδὴ καὶ Μάρκον Ἀγρίππαν ἐπύθετο καταπεπλευκέναι πάλιν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπειχθεὶς πρὸς αὐτὸν, ἠξίωσεν εἴς τε τὴν βασιλείαν αὐτῷ παρελθεῖν, καὶ τυχεῖν ὧν ἔδει παρὰ ἀνδρὸς ξένου καὶ φίλου. κἀκεῖνος μὲν εἴξας λιπαρῶς ἐγκειμένου, [z] ἧκεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ἡρώδης δ' οὐδὲν ἀρεσκείας ἀπέλειπεν, ἔν τε ταῖς νεοκτίστοις πόλεσιν ὑποδεχόμενος αὐτὸν, καὶ [a] μετὰ τοῦ τὰς κατασκευὰς ἐπιδεικνύναι, πᾶσαν ἀπόλαυσιν διαίτης καὶ πολυτελείας ἐξαλλάττων αὐτῷ καὶ τοῖς φίλοις, ἔν τε τῇ Σεβαστῇ, καὶ Καισαρείᾳ περὶ τὸν λιμένα τὸν ὑπ' αὐτοῦ κατεσκευασμένον, κἀν τοῖς ἐρύμασιν, ἃ πολλαῖς δαπάναις ἐξῳκοδόμησεν, [b] τό, τε Ἀ-

CAP II.

Quomodo Herodes semel & iterum ad Agrippam navigavit: utque Agrippa, accusatione à Judæis in Ionia contra Græcos instituta, Judæis leges suas confirmavit.

HIS factis, cum Marcum Agrippam iterum ab Italia in Asiam navigasse intellexisset, eum propere adiit, obsecravitque ut in regnum suum veniret, & iis quibus affici oportebat apud hospitem & amicum uteretur. Et ille quidem, cum instaret urgeretque *Herodes*, annuit, & in Judæam profectus est. atque Herodes nihil, quod ei placeret, omisit, & in oppidis recens conditis eum excipiens, dumque ædificia ostenderet, ipsi ejusque amicis omne genus deliciarum & magnificentiæ apparatum exhibens, & apud Sebasten, & Cæsaream in portu à se exstructo, & in propugnaculis itidem à se multis sumptibus excitatis, Alexandrio

Herodes ad Agrippam navigat.

Agrippa in Judæam venit.

Agrippa magnificè excipitur ab Herode.

l Τόδε, ὥσπερ ὡρίσθη] Ita rescripsi. in *libris* τὸ δ' ὥσπερ. Si quis malit, τόδ', ὅπερ ὡρίσθη, per me licet.

m Λοιποῦ τρόπου γινόμενα,] Sic *Busb.* & *Vat.* κοινοῦ τρόπου in *ceteris*.

n Ἐδέξατο,] Ἐξεδέξατο *Vat.*

o Ἀπέδωκεν ἄγειν] Ἀποδίδωκεν *Vat.*

p Τύχης κοσμούμενοι,] Ita *Vat.* & *Lugd. Bat.* ψυχῆς in *ceteris*. ut vertendum sit, *& quod animi magnitudinem præ se ferebant.*

q Οὕτω —— δώσειν] Forte οὔπω. HUDS. in *Add.* Dum putarent, si prævalerent, ultionem exigerent de his, quæ in matrem suam commissa videbantur. *Rufinus.* Unde pro οὕτω γ. legisse videtur, οὐ γὰρ οὐκ ᾤοντο δυναστεύειν, εἰ &c. SPANH.

r Δυναστευόντων αὐτῶν δίκην δώσειν] Iterum cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* adsentiente *Epiphanio*, qui vertit, *dum putarent, quod si prævalerent, ultionem exigerent de his quæ in matrem suam commissa videbantur.* δυναστεύειν, εἰ μὴ δίκην in *Editis Aliisque.*

s Ἀπὸ —— φέροντες,] Ita plane cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* in *Editis Aliisque*, ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἄλλης αἰτίας φέροντες &c.

ss Ἐσκόρπιζον] Conf. lib VI. c. 6. §. 3. SPANH.

t Ἐξ ὧν πρὸς Ἡρώδην ἀναφερομένων] Ἐξ οὗ *Busb. Hen.* & *Vat.*

v Ἐν ἡλικίαις γεγονόσιν ἐζεύγνυεν,] Ἐν ἡλικίᾳ *Vat.*

x Θυγατέρα Βερενίκην] De Berenice Matre Agrippæ. infr. lib. 18. c 7. §. 1. SPANH.

y Καππαδόκων] Ita *Vat. Busb.* & *Zonar.* Καππάδοκος in *Editis Aliisque.*

z Ἧκεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν.] Vide *Philonem Judæum* in Legatione ad Cajum, p 1033.

a Μετὰ —— ἐπιδεικνύναι,] Sic lego cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* μετ' αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς in *ceteris.*

b Τό, τε Ἀλεξάνδρειον] Perplexa est constructio, qualis Atticis familiaris est, ut ostendit *H. Steph.* in *Append. ad Dial. Gr.* p. 125. &c.

drio *scilicet* & Herodio & Hyrcania. Quin & in urbem Hierosolymitarum eum duxit, ubi ei populus obviam festo vestitu prodiit, faustisque acclamationibus eum excepit. Agrippa autem Deo centum boves immolavit, & populo convivium præbuit, nemini rerum lautissimarum copia cedens. Is vero, cum ad semet oblectandum etiam plures adhuc dies mansisset, propter anni tempus festinabat: sibi enim, necesse habenti Ioniam repetere, hyeme appetente navigare haud adeo tutum esse arbitrabatur.

Convivium lautissimum populo dat.

2. Atque ille quidem oram solvit, Herode ei, ejusque comitum clarissimis, multa largito. Rex vero, cum in sua ditione hyemem exegisset, ineunte vere eum iterum convenire properavit, sciens eum in Bosporum expeditionem parasse: Rhodumque & Coon navigando prætervectus prope ad Lesbum appulit, ratus se eo loco offensurum esse Agrippam. Sed à vento aquilonari correptus prohibetur navibus portum tenere. Ille vero *hac de causa* aliquot diebus apud Chium morabatur; *ubi* & multos, ipsum *salutatum* adeuntes benigne excipiens, regiis prosequitur muneribus: cumque urbis portam prolapsam animadvertisset, (quam, bello Mithridatico dejectam, haud facile erat illis, quemadmodum in cæteris fecerant, propter ejus magnitudinem & pulchritudinem instaurare) tantum pecuniarum eis contulit quantum satis superque esse posset ad structuram absolvendam, hortatus ut non cessarent, idque ocius facerent, ut suum urbi ornamentum restituerent. Ille vero, cum ventus leniter flaret, primum Mitylenen, deinde Byzantium delatus, ut audivit Agrippam jam ultra Cyaneos scopulos provectum, quanta potuit contentione eum sequutus est. Cumque apud Sinopen in Ponto eum invenisset, ex insperato quidem visus est cum classe appellere, se tamen gratum præstitit, multumque inter se amicissime consalutabant, quippe quod Agrippa existimasset se maximum ejus erga ipsum benevolentiæ & amoris testimonium accepisse, cum rex tantum mari cursum confecisset, & illius rebus opportune interfuisset, quibus, regno utpote relicto rerumque suarum administratione, nihil prius & antiquius habuit. In universis itaque ei in illa expeditione aderat Herodes, in rebus gerendis socius & adjutor, & in singulis consiliarius & autor. ei etiam cum animum remitteret gratus & acceptus, solusque omnium particeps, difficilium quidem propter benevolentiam, jucundorum vero honoris ergo. Quamprimum autem ab illis confecta erant negotia Pontica, quorum causa Agrippa illuc missus fuerat, minime placuit navibus uti ad revertendum, sed Paphlagoniam & Cappadociam pertranseuntes, ac deinde itinere pedestri in Phrygiam majorem profecti Ephesum pervenerunt, unde in Samum navibus trajecerunt. Et quidem multa per singulas civitates, Herodis in gratiam, data erant ab *Agrippa* beneficia, prout supplicantibus opus erat. Quin & *Herodes* ipse nihil prætermisit, quod, pecuniam largiendo & amice *omnes* recipiendo, præstare potuit, sumptibus etiam de suo erogatis; quotiesque desideraretur aliquid intercessit apud Agrippam, effecitque ut voti compotes fierent quicunque opem rogabant. Cum autem & ille esset *natura* benignus, animique magnifici ad largien-

III. Herodes Agrippam denuo adit.

Apud Sinopen comiter exceptus ab Agrippa.

Magna apud Agrippam est in gratia.

Agrippa, Herode intercessore, multa multis condonat.

λεξάνδρειον καὶ [c] Ἡρώδιον καὶ τὴν Ὑρκανίαν, ἦγεν δὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, ἀπαντῶντός τε τοῦ δήμου παντὸς ἐν ἑορτώδει στολῇ, καὶ δεχομένου τὸν ἄνδρα σὺν [d] εὐφημίαις. Ἀγρίππας δὲ τῷ Θεῷ μὲν ἑκατόμβην κατέθυσεν, [e] εἱστία δὲ τὸν δῆμον, οὐδενὸς τῶν μεγίστων [f] πλήθει λιπόμενος. αὐτὸς δὲ, ὅσον ἐπὶ τῷ καθ' ἡδονὴν κἂν ἐπὶ πλείους ἐπιμείνας ἡμέρας, διὰ τὸν καιρὸν ἠπείγετο· τὸν γὰρ πλοῦν, ἐπιβαίνοντος τοῦ χειμῶνος, οὐκ ἐνόμιζεν ἀσφαλῆ κομιζομένῳ πάλιν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν Ἰωνίαν.

β΄. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἀπέπλει, πολλαῖς αὐτῶν δωρεαῖς τετιμηκότος Ἡρώδου, [g] καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς ἐπισημοτάτους. ὁ δὲ βασιλεὺς, χειμάσας ἐν τοῖς οἰκείοις, ἔαρος ἠπείγετο συντυχεῖν αὐτῷ [h] τὴν εἰς Βόσπορον εἰδὼς στρατιὰν προῃρημένον· καὶ πλεύσας διὰ Ῥόδου, καὶ Κῶ προσέσχεν περὶ Λέσβον, οἰόμενος ἐκεῖ καταλήψεσθαι τὸν Ἀγρίππαν. ἐκεῖ δὲ αὐτὸν ἀπολαμβάνει πνεῦμα βόρειον, εἶργον τὴν ἀναγωγὴν τῶν νεῶν. ὁ δ' ἐπιδιέτριβεν ἡμέρας πλείους ἐν τῇ Χίῳ· καὶ πολλοὺς μὲν τῶν προσιόντων αὐτῷ δεξιούμενος ἀνελάμβανεν βασιλικαῖς [i] δωρεαῖς. αὐτῆς δὲ τῆς πόλεως ἰδὼν πεπτωκυῖαν στοὰν ἣν, ἐν τῷ Μιθριδατικῷ πολέμῳ καθαιρεθεῖσαν, οὐχ ὥσπερ τὰ ἄλλα διὰ μέγεθος καὶ κάλλος ἀναστῆναι ῥᾴδιον ἦν· χρήματα δοὺς ὅσον μὴ μόνον ἐπαρκεῖν, ἀλλὰ καὶ περιττεύειν ἐδωρεῖτο πρὸς τὴν συντέλειαν τοῦ κατασκευάσματος, ἐνετέλλετο μὴ περιορᾶν, ἀλλὰ θᾶττον ἐγείρειν, ἀποκαθιστάντας τῇ πόλει τὸν ἴδιον κόσμον. αὐτὸς δὲ, λήξαντος τοῦ πνεύματος, εἰς [k] Μιτυλήνην κἀκεῖθεν εἰς Βυζάντιον παρακομισθεὶς, ὡς ἤκουσεν ἐντὸς Κυανέων ἤδη παρεληλυθέναι τὸν Ἀγρίππαν, μετέσπευδεν ὡς εἶχεν. καὶ περὶ Σινώπην [l] τὴν ἐν τῷ Πόντῳ καταλαβὼν, ἀπροσδόκητος μὲν ὤφθη ταῖς ναυσὶν προσπλέων, ἀσμένως δὲ ἐφάνη, πολλαί τε φιλοφρονήσεις [m] ἦσαν, ὥστε τὴν μεγίστην πίστιν εἰληφέναι δοκοῦντος εὐνοίας καὶ φιλοστοργίας τῆς εἰς τὸν αὐτὸν [n] Ἀγρίππα, τοσοῦτον μὲν πλοῦν ἀνύσαντος τοῦ βασιλέως, οὐκ [o] ἀπολειφθέντος δὲ τῆς ἐκείνου χρείας, ἣν μετὰ τοῦ καταλιπεῖν ἀρχὴν καὶ διοίκησιν οἰκείων πραγμάτων προυργιαιτέραν ἔθετο. πάντα γοῦν ἦν αὐτῷ κατὰ τὴν στρατιὰν Ἡρώδης, ἔν τε τοῖς πραγματικοῖς συναγωνιστὴς, καὶ τοῖς κατὰ μέρος σύμβουλος. ἡδὺς δὲ κἂν ταῖς ἀνέσεσι, καὶ μόνος ἁπάντων κοινωνὸς, ὀχληρῶν μὲν διὰ τὴν εὔνοιαν, ἡδέων δὲ διὰ τὴν τιμήν. ὡς δ' αὐτοῖς κατείργαστο καὶ τὰ περὶ τὸν Πόντον, ὧν ἕνεκεν Ἀγρίππας ἐστάλη, τὴν ἀνακομιδὴν οὐκ ἔτ' ἐδόκει ποιεῖσθαι πλέουσιν. ἀλλὰ [p] διαμειψάμενοι τήν τε Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν, κἀκεῖθεν ἐπὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας ὁδεύσαντες, εἰς Ἔφεσον ἀφικνοῦνται, [q] πάλιν δὲ ἐξ Ἐφέσου διέπλευσαν εἰς Σάμον. πολλαὶ μὲν οὖν καὶ καθ' ἑκάστην πόλιν εὐεργεσίαι τῷ βασιλεῖ κατὰ τὰς χρείας τῶν ἐντυγχανόντων ἐγίνοντο. καὶ γὰρ αὐτὸς ὅσα διὰ χρημάτων ἦν ἢ δεξιώσεως οὐ παρέλειπεν, ἐξ αὐτοῦ τὰς δαπάνας ποιούμενος· καὶ τῶν παρ' Ἀγρίππα [r] τινῶν ἐπιζητουμένων μεσίτης ἦν, καὶ διεπράττετο μηδενὸς ἀτυχῆσαι τοὺς δεομένους. ὄντος δὲ κἀκείνου χρηστοῦ καὶ μεγαλοψύχου πρὸς τὸ παρέχειν ὅσα, τοῖς ἠξιωκόσιν ὠφέλιμα ὄντα, μηδένα τῶν ἄλλων ἐλύπει, πλεῖστον ἡ τοῦ Βα-

c Ἡρώδιον] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 13. §. 8. SPANH.
d Εὐφημίαις.] L. B. εὐφημίᾳ.
e Εἱστία δὲ τὸν δῆμον,] Ἑστιᾷ Busb. & Hen.
f Πλήθει λιπόμενος.] Πλήθει λιπομένων Vat. πλήθους λειπόμενος Busb. πλήθει λειπόμενος Lugd. Bat.
g Καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς ἐπισημοτάτους.] Καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Busb.
h Τὴν εἰς Βόσπορον] Videsis Dionem, l. 54. p. 538.
i Δωρεαῖς] Hæc & sequentia, usque verbum ἅπασι quod initio §. 4. occurrit, desunt in L. B.
k Μιτυλήνην] Conf. supr. lib. 15. c. 10. §. 2. SPANH.

l Τὴν ἐν τῷ Πόντῳ καταλαβὼν,] Τὴν ἐν Πόντῳ Vat.
m Ἦσαν,] Ἦσαν περὶ αὐτὸν Busb.
n Ἀγρίππα,] Ἀγρίππαν Hen. à prima manu. Ἀγρίππου Vat.
o Ἀπολειφθέντος] Ita ex Gall. (adstipulante Coccejo) οὐκ ἀποληφθέντος in cæteris.
p Διαμειψάμενοι] Mallem παραμειψάμενοι.
q Πάλιν δὲ ἐξ Ἐφέσου] Ita Vat. πάλιν δὲ ἐξ Ἐφέσου διεπλεύσαντες εἰς Σάμον in Editis Aliisque.
r Τινῶν ἐπιζητουμένων] Τισιν Gall.

βασιλέως ἐποίει ῥοπὴ, προτρέπουσα πρὸς τὰς εὐεργεσίας οὐ βραδύνοντα τὸν Ἀγρίππαν. [s] Ἰλιεῦσι μὲν γὰρ αὐτὸν διήλλαξεν ὀργιζόμενον, διέλυσε δὲ Χίοις τὰ πρὸς τοὺς Καίσαρος ἐπιτρόπους χρήματα, καὶ τῶν εἰσφορῶν ἀπήλλαξεν· τοῖς δὲ ἄλλοις καθὸ δεηθεῖεν ἑκάστοις παρίστατο.

γ΄. Τότε δὲ περὶ τὴν Ἰωνίαν αὐτῶν γινομένων, πολὺ πλῆθος Ἰουδαίων, ὃ τὰς πόλεις ᾤκει, προσῄει, καιροῦ καὶ παῤῥησίας ἐπειλημμένοι· καὶ τὰς ἐπηρείας ἔλεγον ἃς ἐπηρεάζοντο, μήτε νόμοις οἰκείοις ἐώμενοι χρῆσθαι, δίκας τε ἀναγκαζόμενοι διδόναι κατ' ἐπήρειαν τῶν [t] εὐθυνόντων ἐν ἱεραῖς ἡμέραις, καὶ τῶν εἰς Ἱεροσόλυμα χρημάτων ἀνατιθεμένων ἀφαιροῖντο, στρατειῶν καὶ λειτουργιῶν ἀναγκαζόμενοι κοινωνεῖν, καὶ πρὸς ταῦτα δαπανᾶν τῶν ἱερῶν χρημάτων, ὧν ἀφείθησαν ἀεὶ, Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐπιτρεψάντων κατὰ τοὺς οἰκείους ζῆν νόμους. τοιαῦτα καταβοώντων, [v] παρῃτήσατο μὲν ὁ βασιλεὺς ἀκοῦσαι τὸν Ἀγρίππαν αὐτῶν [x] δικαιολογουμένων· Νικόλαον δέ τινα τῶν αὐτοῦ φίλων ἔδωκεν εἰπεῖν ὑπὲρ αὐτῶν τὰ δίκαια. τοῦ δὲ Ἀγρίππα Ῥωμαίων τε τοὺς ἐν τέλει, καὶ βασιλέων καὶ δυναστῶν τοὺς παρόντας αὐτοῦ συνέδρους ποιησαμένου, καταστὰς ὁ Νικόλαος ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων [y] ἔλεξεν.

δ΄. "Ἅπασι μὲν, ὦ μέγιστε Ἀγρίππα, τοῖς ἐν χρείᾳ "γεγενημένοις, ἀνάγκη καταφεύγειν ἐπὶ τοὺς ἀφελέσθαι "τὰς ἐπηρείας αὐτῶν δυνησομένους· τοῖς δὲ νῦν ἐντυγχά"νουσι καὶ παῤῥησία. τυχόντες γὰρ πρότερον [z] ὑμῶν "οἵους ηὔξαντο πολλάκις, τὸ μὴ τὰς χάριτας ἀφαι"ρεῖσθαι δι' ὑμῶν [a] αἰτοῦνται τῶν δεδωκότων, καὶ ταῦ"τα εἰληφότες μὲν αὐτὰς παρὰ τούτων, οἷς μόνοις δι"δόναι δύναμις, ἀφαιρούμενοι δ' ὑπ' οὐδενὸς κρείτ"τονος, ἀλλ' οὓς ἴσον ἔχειν αὐτοῖς [b] ἀρχομένοις ὁμοίως "[c] ὑμῶν ἴσασιν. καί τοι γε εἰ μεγάλων ἠξιώθησαν, ἔ"παινός ἐστι τῶν τετυχηκότων, ὅτι τοσούτων παρέσχον αὐ"τοὺς ἀξίους· εἴτε μικρῶν, αἰσχρὸν μὴ καὶ ταῦτα βε"βαιοῦν τοὺς δεδωκότας. οἵ γε μὴν ἐμποδὼν ὄντες "καὶ πρὸς ἐπήρειαν χρώμενοι Ἰουδαίοις, εὔδηλον ὡς "[d] ἄμφω ἀδικοῦσι, τοὺς εἰληφότας, εἰ μὴ νομίζοιεν "ἀγαθοὺς οἷς [e] οἱ κράτιστοι ἐμαρτύρησαν, ἐν τῷ καὶ "τοιαῦτα δεδωκέναι, καὶ τοὺς δεδωκότας, εἰ τὰς χά"ριτας αὐτῶν ἀβεβαίους ἀξιοῦσι γενέσθαι. [f] εἰ δέ τις "αὐτοὺς ἔροιτο δύο τούτων θάτερον ἐθέλοιεν ἂν ἀφαιρε"θῆναι, τὸ ζῆν, ἢ τὰ πάτρια ἔθη, τὰς πομπὰς, τὰς "θυσίας, τὰς ἑορτὰς, ἃς τοῖς νομιζομένοις προσάγου"σι θεοῖς, εὖ οἶδ' ὅτι πάντα μᾶλλον αἱρήσονται πα"θεῖν, ἢ καταλῦσαί τι τῶν πατρίων. καὶ γὰρ τοὺς "πολέμους οἱ πολλοὶ διὰ ταῦτα αἱροῦνται, φυλαττό"μενοι [g] μὴ παραβαίνειν αὐτά· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, "ἣν νῦν τὸ σύμπαν τῶν ἀνθρώπων γένος δι' ὑμᾶς ἔχει, "τούτῳ μετροῦμεν, τῷ ἐξεῖναι κατὰ χώραν ἑκάστοις "τὰ οἰκεῖα τιμῶσιν ἄγειν, καὶ διαζῆν. τοῦτο μὲν οὖν "οὐκ ἂν αὐτοὶ [h] παθεῖν ἑλόμενοι βιάζονται δρᾶν κατ' "ἄλλων, ὥσπερ οὐχ ὁμοίως ἀσεβοῦντες, εἴ τε τῶν οἰ"κείων εἰς θεοὺς [i] ὁσίων ἀμελοῖεν, εἴ τε τὰ οἰκεῖά τι-

dum quicquid petentibus prodesset, modo alios non læderet, non leve momentum erat & in rege, ad incitandum Agrippam vel sponte currentem ad beneficentiam. Nam Iliensibus, cum eis irasceretur, illum reconciliavit, & pro Chiis debitam Cæsaris procuratoribus pecuniam persolvit, & à tributis *eos* liberavit; itemque aliis, quacunque in re singulis opus esset, *libenter* adfuit.

IV. *Iones Judæi de Græcis apud Agrippam expostulant.*

3. Tunc vero, cum in Ioniam venissent, magna Judæorum multitudo (qui urbes illas incolebant) ad Agrippam, occasione fiduciaque sumpta, se contulerunt: & apud eum de injuriis, quæ sibi fierent, expostulabant, ut qui suis uti legibus prohibeantur, & sacris *diebus* in jus vocentur magistratuum iniquitate, & pecuniis spolientur quas Hierosolyma *ad templum* mittere vellent, coganturque ad obeundam militiam & publica munera, & in ea sacras pecunias insumere, quibus semper soluti erant, cum eis Romani secundum patrias leges vivere permisissent. Hæc dum vociferantur, rogavit Herodes Agrippam, ut illorum rationes audire vellet: allegavitque quendam suum amicum, nomine Nicolaum, qui Judæorum causam ageret. Cumque assessores sibi advocasset Agrippa, Romanorum primos & qui aderant reges & principes, Nicolaus pro Judæis dicere aggressus est.

Nicolai Damasceni concio.

4. "Equidem omnes, Agrippa potentissime, "qui in angustiis sunt, necesse habent ad eos con"fugere, qui malis ipsos levare possunt: hi vero, "qui nunc supplices adsunt, etiam fiducia freti *ac*"*cedunt*. Cum enim vos jam ante habuerint quales "*ut essetis* multis votis expetiverunt, ne beneficia "illis *vestra* eripiantur per vos postulant qui ea de"distis: præsertim cum ea quidem ab istis accepe"rint, quibus unica erat dandi potestas; eisdem "vero privati sint, non à superioribus, sed ab illis, "quos sciunt æque ac ipsos vestro imperio subje"ctos esse. quanquam si magna assequuti fuerint, "id ipsis in laude ponendum, quod tantis sese di"gnos præstiterint; sin parva, turpe erit, quod ea "confirmare nolint ii ipsi qui dederint. Minime "enim dubium est quin isti, qui Judæos impediunt "& modis indignis tractant, utrisque injurii sint; "eis qui *beneficia* acceperint, si bonos esse non exi"stiment, quibus viri optimi, tam præclare de il"lis merendo, testimonium tribuerunt; & illis "etiam *injurii sint* qui ea dederint, si gratiam illo"rum irritam fieri postulant. Si quis autem eos "interroget, utrum horum malint sibi eripi, vi"tam, an patrios ritus, pompas, sacrificia & festa, "quæ Diis suis *in honorem* adhibentur; probe novi "quod omnia potius perpetienda esse ducent, quam "ut aliquid ex institutis patriis imminui sinant. "Quin & multi propter ista bella movent, sum"mopere caventes ne quis ea transgrediatur: atque "felicitatem, qua nunc universum hominum ge"nus per vos fruitur, eo ipso metimur, quod per "provincias singulis liceat sua solennia observare, "moreque suo vivere. Et hoc quidem, quod illi "ipsi ægre ferrent, contra alios facere vi conantur; "quasi non æque nefarie agant, sive suam in deos "pietatem negligant, sive aliis contra jus fasque sa-

s Ἰλιεῦσι μὲν] Vide Excerpta ex *Nicolao Damasceno* edita per *Valesium*, p. 418.

t Εὐθυνόντων] Ita cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* ἀδυνούντων in *cæteris.*

v Παρῃτήσατο] Ita *Hen.* παραιτήσατο *Busb.* παρεστήσατο in *Editis Aliisque.*

x Δικαιολογουμένων·] Sic *MSS.* διαλεγομένων in *Editis.*

y Ἔλεξεν.] Ἔλεγεν *Busb.*

z Ὑμῶν οἵους] Ita cum *Cod. Vat.* ὑμῶν deëst in *cæteris.*

a Αἰτοῦνται τῶν δεδωκότων,] Iterum è *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* αἰτοῦντες in *Editis Aliisque.*

b Ἀρχομένοις] Eo modo *Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.* à prima manu. ἀρχομένους in *Editis Aliisque.* HUDS. Lege ἀρχομένους ὁμοίως ὑμῖν. COCC.

c Ὑμῶν] *L. B.* ὑμῖν.

d Ἄμφω ἀδικοῦσι,] Præclara hæc emendatio debetur MS. *Lugd. Bat.* vulgatum enim fuerat hactenus ἐφ' ᾧ sensu valde contorto; atque verterat *Huds. eo ipso, quod injurii sint eis &c.* pro quo *utrisque* reposuimus. HAV.

e Οἱ κράτιστοι ἐμαρτύρησαν] Οἱ κρατοῦντες *Vat.*

f Εἰ δέ τις] Ita *Vat.* εἴτις in *cæteris.*

g Μὴ παραβαίνειν] *Lugd. Bat.* μὴ τό. *Coccejus.*

h Παθεῖν ἑλόμενοι βιάζονται] *Gall.* παθεῖν θέλοιεν ὑβρίζονται. *Lugd. Bat.* vero in *Marg.* π. ἐθέλοιεν ὃ βιάζονται.

i Ὁσίων ἀμελοῖεν,] Ita *Vat.* & *Lugd. Bat.* ὁσίως in *Editis Aliisque.*

k Κα-

“ ſacra ſua adimi velint. Alterum vero *illud* jam con-
“ ſideremus. nunquid populus eſt, aut civitas, aut
“ hominum natio, cui non maximum bonorum vi-
“ ſum eſt imperii veſtri patrocinium, & populi Ro-
“ mani poteſtas. Eſtne ullus qui veſtra beneficia ir-
“ rita eſſe deſiderat? nemo certe, niſi mentis inops.
“ neque enim reperiuntur qui illorum publice pri-
“ vatimque participes non fuerunt. Atqui veſtro
“ quicunque munere conceſſa aliis auferre volunt,
“ nihil ſibimet, ex iis quæ vobis accepta debent,
“ firmum & incolume relinquunt: quanquam ea
“ ejuſmodi ſint beneficia quæ ex dignitate æſti-
“ mari nequeunt. Nam ſi regnorum quæ olim fue-
“ rint præſentiſque imperii rationem haberent, in-
“ ter multa ab eo ad felicitatem illis ſuppeditata,
“ etiam & hoc inſtar omnium agnoſcendum, quod
“ non amplius ſervi ſed liberi videantur. Noſtræ
“ autem res, licet præclare nobiſcum agatur, non
“ ita comparatæ ſunt ut invidiam nobis pariant.
“ per vos enim factum eſt ut una cum omnibus
“ vitam feliciter degamus; & hoc ſolum cum aliis
“ commune habere poſtulavimus, ut ſine impedi-
“ mento nobis liceat patriam pietatem colere. id
“ quod & in ſe videatur haud invidendum, & è re
“ illorum eſſe qui conceſſerint. nam ſi Deus ho-
“ nore delectetur, illis etiam delectatur qui per-
“ mittunt ut honore afficiatur. Porro noſtris in
“ inſtitutis nihil ab humanitate alienum, ſed pieta-
“ ti omnia conſentanea, & cum juſtitia ſalutari
“ conjuncta. Neque enim præcepta *noſtra* occul-
“ tamus, quibus ad vitam inſtituendam utimur, ut
“ *veteris* pietatis monumentis noſtræque inter ho-
“ mines profeſſionis. Septimum etiam diem addi-
“ cimus inſtitutis noſtris & legibus perdiſcendis,
“ volentes ut hiſce, æque ac aliis quibuſcunque,
“ meditandis incumbamus, quibus obtemperando
“ peccata vitabimus. Et pulchra quidem *appare-*
“ *bunt*, ſi cui lubet ſigillatim ea diſcutere; nobis
“ vero etiam antiqua eſſe *perſuaſum eſt*, licet non-
“ nullis haud ita videantur: adeo ut à vetuſtatis il-
“ lorum honore ægre diſceſſuri ſint, qui pia mente
“ ea acceperunt & obſervant. Iſta *tamen* nobis vi
“ & injuria auferunt: immo & pecuniam, quam
“ Deo dicandam colligimus, ſacrilege diripiunt, &
“ tributa à nobis exigunt, & feſtis diebus in judi-
“ cia nos vocant, atque ad alia negotia obeunda,
“ quibus non opus eſſet ex rerum contractarum
“ fide, ſed ut religionem noſtram injuria affice-
“ rent: cui & *illi* nobiſcum conſcii ſunt, ut qui
“ odio in nos præter jus & fas omne flagrarint.
“ Nam cum veſtrum in univerſos imperium ex
“ æquo ſit, ita comparatum eſt ut benevolentiam
“ *mutuam* alat odioque obſiſtat, ſi qui huic potius
“ quam illi ſtudeant. Iſta itaque te rogamus, A-
“ grippa potentiſſime, ne quid mali patiamur, ne-
“ que injurioſe tractemur, neque inſtitutis noſtris
“ uti prohibeamur, neque fortunis noſtris ſpolie-
“ mur, neque illorum vi opprimamur cum vim iis
“ nullam adhibeamus. nam & iſta non ſolum æqua &
“ juſta ſunt, ſed & antea veſtro beneficio conceſſa.

“ σιν ἀνοσίως [k] καταλύοιντο. τὸ δ' ἕτερον ἤδη [l] σκο-
“ πήσωμεν. ἔστι τὶς δῆμος, ἢ πόλις, ἢ κοινὸν ἔθνος
“ [m] ἀνθρώπων, οἷς οὐ μέγιστον ἀγαθὸν πέφηνεν ἡ προστα-
“ σία τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς, καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν κρά-
“ τος; ἐθέλοι δ' ἄν τις ἀκύρους τὰς ἐντεῦθεν εἶναι
“ χάριτας; οὐδεὶς οὐδὲ μαινόμενος. οὐδὲ γὰρ εἰ-
“ σὶν οἱ μὴ μετέχοντες αὐτῶν ἰδίᾳ καὶ κοινῇ. καὶ
“ μὴν οἱ [n] τινες ὧν ὑμεῖς ἔδοτε περιαιρούμενοι, [o] βέ-
“ βαιον οὐδ' αὐτοῖς οὐδὲν ὧν δι' ὑμᾶς ἔχουσιν [p] ὑπο-
“ λείπονται. καί τοι τὰς μὲν τούτων χάριτας, οὐ-
“ δὲ μετρῆσαι δυνατόν ἐστιν. εἰ γὰρ ἐκλογίσαιντο τὴν
“ [q] πάλαι βασιλείαν, καὶ τὴν νῦν ἀρχὴν, πολ-
“ λῶν ὄντων ὅσα πρὸς εὐδαιμονίαν αὐτοῖς ἐπέδωκεν,
“ ἔτι κατὰ πάντων ἀρκεῖ τὸ μηκέτι δούλους, ἀλλ'
“ ἐλευθέρους φαίνεσθαι. τὰ δ' ἡμέτερα, καὶ λαμ-
“ πρῶς πραττόντων, οὐκ ἔστιν ἐπίφθονα. δι' ὑμᾶς
“ γὰρ καὶ μετὰ πάντων εὐτυχοῦμεν, καὶ τούτου μό-
“ νου μετέχειν ἠξιώσαμεν, ἀκωλύτως τὴν πάτριον
“ εὐσέβειαν διαφυλάττειν, ὃ καὶ καθ' αὑτὸ δόξειεν
“ οὐκ ἐπίφθονον, καὶ πρὸς τῶν συγχωρούντων εἶ-
“ ναι. τὸ γὰρ θεῖον, [r] εἰ χαίρει τιμώμενον, χαίρει
“ τοῖς ἐπιτρέπουσι τιμᾶν. ἐθῶν τε τῶν ἡμετέρων,
“ ἀπάνθρωπον μὲν οὐδέν ἐστιν· εὐσεβῆ δὲ πάντα καὶ
“ τῇ [s] σωζούσῃ δικαιοσύνῃ συγκαθωσιωμένα. καὶ οὔτ'
“ ἀποκρυπτόμεθα τὰ παραγγέλματα οἷς χρώμεθα πρὸς
“ τὸν βίον, [t] ὑπομνήμασιν [v] τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν
“ ἀνθρωπίνων ἐπιτηδευμάτων. τήν τε ἑβδόμην τῶν
“ ἡμερῶν [x] ἀνίεμεν τῇ μαθήσει τῶν ἡμετέρων ἐθῶν
“ [y] καὶ νόμων, [z] μελέτην ὥσπερ ἄλλου τινὸς καὶ τού-
“ των ἀξιοῦντες εἶναι, [a] δι' ὧν οὐχ ἁμαρτησόμεθα.
“ καλὰ μὲν οὖν ἐὰν ἐξετάζῃ τις καὶ καθ' αὑτὰ τὰ
“ ἔθη, παλαιὰ δὲ ἡμῖν κἂν μή τισι [b] δοκῇ· ὥστ' αὐ-
“ τῶν καὶ τὸ τοῦ χρόνου τιμητὸν [c] δυσαποδίδακτον εἶ-
“ ναι τοῖς ὁσίως παρειληφόσιν καὶ διαφυλάττουσιν.
“ τούτων ἡμᾶς ἀφαιροῦνται κατ' ἐπήρειαν, χρήματα
“ μὲν ἃ τῷ Θεῷ συμφέρομεν [d] ἐπώνυμα [e] διαρπά-
“ ζοντες, καὶ φανερῶς ἱεροσυλοῦντες, τέλη δὲ [f] ἐπι-
“ τιθέντες, [g] καὶ ταῖς ἑορταῖς ἄγοντες ἐπὶ δικαστήρια,
“ καὶ πραγματείας ἄλλας, οὐ κατὰ χρείαν τῶν συν-
“ αλλαγμάτων, ἀλλὰ κατ' ἐπήρειαν τῆς θρησκείας·
“ ἣν [h] καὶ συνίσασιν ἡμῖν, μῖσος οὐ δίκαιον οὐδ'
“ αὐτεξούσιον αὐτοῖς πεπονθότες. ἡ γὰρ ὑμετέρα κατὰ
“ πάντων ἀρχὴ, γινομένη μία, τὴν μὲν εὔνοιαν ἐνερ-
“ γὸν, τὴν δύσνοιαν [i] ἀεργὸν ποιεῖ τοῖς τοιοῦτον ἀντ'
“ ἐκείνου προαιρουμένοις. ταῦτ' οὖν ἀξιοῦμεν, ὦ μέγιστε
“ Ἀγρίππα, μὴ κακῶς πάσχειν, μηδὲ ἐπηρεάζεσθαι,
“ μηδὲ κωλύεσθαι τοῖς ἔθεσι χρῆσθαι τοῖς ἡμετέροις, μηδ'
“ ἀφαιρεῖσθαι τῶν ὄντων, μηδ' ἃ μὴ βιαζόμεθα τούτους,
“ ὑπὸ τούτων βιάζεσθαι. καὶ γὰρ οὐ δίκαια μόνον
“ ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὑφ' ὑμῶν δεδομένα πρότερόν ἐστι.
“ καὶ [k] δυνάμεθα καὶ [l] πολλὰ δόγματα τῆς συγκλή-
“ του, καὶ τὰς ἐν τῷ Καπετωλίῳ κειμένας δέλ-
“ τους,

k Καταλύοιντο.] Καταλυθείεν *Vat.* καταλύοιεν *L. B.*
l Σκοπήσωμεν.] Ita *Hen.* & *Epiphan.* σκοπήσομεν in *reliquis.*
m Ανθρώπων,] Sic *Vat.* & *Epiphan.* ἀνθρώποις in *cæteris.*
n Τινες] *L. B.* τινά.
o Βέβαιον] G. βεβαιοῦν.
p Υπολείπον[τ]).] G. ἀπολείπον[τ]).
q Πάλαι βασιλείαν,] Iterum cùm *Cod. Vat. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* πᾶσαν in *Editis Aliiſque.*
r Εἰ χαίρει τιμώμενον,] Ita *Vat. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* ut puto. ἀεὶ χαίρει in *Editis Aliiſque* qua lectione retenta, mox legendum, καὶ χαίρει, vel χαίρει τε τιμώμενον.
s Σωζούσῃ δικαιοσύνῃ] Συνέθη *Vat.* forſan pro συνέθει.
t Υπομνήμασιν] *Gen.* προμνήμασιν.
v Τῆς] G. καὶ.
x Ανίεμεν] *L. B.* in *Marg.* ἀνεῖμεν.
y Καὶ νόμων,] Καὶ νόμων μελέτη *Hen.* καὶ νόμου μελέτη *Vat.* forſan pro νόμου μελέτη.
z Μελέτην] *L. B.* μελέτῃ.

a Δι' ὧν οὐχ ἁμαρτήσομεθα.] Illud δι' habuimus è *Cod. Vat.*
b Δοκεῖ.] Δοκεῖν *Hen.* δοκῇ *L. B.*
c Δυσαποδίδακτον εἶναι] Ita reſcribere placuit è *Cod. Vat.* (& *Lugd. Bat.*) ὥστ' αὐτῶν καὶ τῇ τοῦ χρόνου τιμῇ τὸ δυσαπόδεκτον εἶναι in *Editis Aliiſque.* in *Epiphanii* verſione, *ut earum honor per longitudinem temporis non facile repellatur ab his qui eas caſte cuſtodiunt.*
d Επώνυμα] An? ἐπώνυμα τοῦ ἱεροῦ. HUDS. in *Add.*
e Διαρπάζοντες,] Διαφθείροντες *Vat.* non ita *Epiphanius*, qui vertit, *rapientes.*
f Επιθέντες,] Ita *Vat.* ἐπιθέντες in *reliquis.*
g Καὶ] G. κἂν.
h Καὶ συνίσασιν] Καὶ non habet *L. B.*
i Αεργον] Ita reponi in *Addend.* juſſit *Hudſ.* *L. B.* vero expreſſe habet ἀναεργόν. *Coccejus* emendat αὖ ἀεργόν. *Editi* ἀεργοί. HAV.
k Δυνάμεθα] Δυνάμεθ' ἂν *Vat.*
l Πολλὰ δόγματα τῆς συγκλήτου,] Conf. ſupr. lib. 12. c. 12. §. 6. SPANH.

m Υπάρ-

“τους, ὑπὲρ τούτων ἀναγινώσκειν. ἃ δῆλον μὲν ὡς μετὰ πεῖραν τῆς ἡμετέρας εἰς ὑμᾶς πίστεως ἐδόθη, κύρια δὲ κἂν εἰ μηδενὸς [m] ὑπάρξαντος ἐχαρίσασθε. σχεδὸν γὰρ οὐ μόνοις ἡμῖν, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, τὰ μὲν ὄντα [n] ἐφυλάξασθε, μείζω δὲ τῶν ἐλπισθέντων προσθέντες, εὐεργετεῖτε τῷ κρατεῖν. καὶ δύναιτ᾽ ἄν τις ἐπεξιὼν τὰς ἑκάστων εὐτυχίας, ἃς δι᾽ ὑμῶν [o] ἔχουσιν, ἀπερίληπτον ποιῆσαι τὸν λόγον. ἵνα μέντοι καὶ δικαίως ἁπάντων αὐτῶν τυγχάνοντας ἑαυτοὺς ἐπιδείξωμεν, ἀρκεῖ πρὸς παῤῥησίαν ἡμῖν, τὰ πρότερον σιωπήσασιν, τὸν βασιλεύοντα νῦν ἡμῶν, καὶ σοὶ παρακαθεζόμενον, εἰπεῖν. ὁποία μὲν εὔνοια πρὸς τὸν ὑμέτερον οἶκον παραλέλειπται; ποία δὲ πίστις ἐνδεής ἐστιν; τίς δὲ οὐ νενόηται τιμή; [p] ποία δὲ χρεία μὴ εἰς [q] πρῶτον [r] ὁρᾷ; τί δὴ κωλύει, καὶ τὰς [s] ὑμετέρας χάριτας τῶν εἰς τοσοῦτον εὐεργεσιῶν ἀριθμὸν εἶναι; [t] δίκαιον δ᾽ ἴσως μηδὲ τὴν τοῦ πατρὸς Αντιπάτρου παραλιπεῖν ἀνδραγαθίαν ἀμνημόνευτον, ὃς, [v] εἰς Αἴγυπτον εἰσβεβληκότος Καίσαρος, δισχιλίοις ὁπλίταις βοηθήσας, οὔτ᾽ ἐν τοῖς κατὰ γῆν ἀγῶσιν, οὔθ᾽ ὅτε νεῶν ἔδει, δεύτερος ἐξητάζετο. καὶ τί δεῖ λέγειν ὅσην ἐκεῖνοι παρέσχον ῥοπὴν τῷ τότε καιρῷ, καὶ πόσων καὶ τίνων δωρεῶν ὑπὸ Καίσαρος ἠξιώθησαν; [x] ἄνωθεν δέον [y] ὑπομνῆσαι τῶν ἐπιστολῶν, ἃς ἔγραψε τότε Καῖσαρ τῇ συγκλήτῳ, καὶ ὡς δημοσίᾳ τιμὰς καὶ πολιτείαν ἔλαβεν Αντίπατρος. ἀρκέσει γὰρ [z] ταῦτα τεκμήρια τοῦ καὶ τὰς χάριτας ἡμᾶς κατ᾽ ἀξίαν ἔχειν, καὶ παρὰ σοῦ τὸ βέβαιον αὐτῶν αἰτεῖν, παρ᾽ οὗ καὶ πρότερον μὴ [a] δοθείσας ἦν ἐλπίσαι, τὴν τοῦ βασιλέως πρὸς ὑμᾶς διάθεσιν καὶ τὴν ὑμετέραν πρὸς αὐτὸν ὁρῶσιν. [b] ἀπαγγέλλεται δὲ ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ιουδαίων, ὡς μὲν ἐπέβης τῆς χώρας εὐμενής, ὡς δὲ ἀπέδωκας τῷ Θεῷ τέλεια θύματα, τιμῶν αὐτὸν [c] ἐπιτελείαις εὐχαῖς, ὡς δὲ τὸν δῆμον [d] ἑστιάσας, καὶ τὰ παρ᾽ αὐτοῦ ἐκείνου ξένια προσήκω. ταῦτα γὰρ πάντα καὶ ἐν [e] ἔθνει καὶ πόλει πρὸς ἄνδρα τοσούτων ἐπιστατοῦντα πραγμάτων δεξιώματα, καὶ σύμβολα φιλίας χρὴ δοκεῖν, ἣν ἀπέδωκας τῷ Ιουδαίων ἔθνει, τῆς Ηρώδου προξενήσης αὐτὴν ἑστίας. τούτων ὑπομιμνήσκοντές σε, καὶ αὐτοῦ τοῦ παρόντος καὶ συγκαθεζομένου βασιλέως ἠξιώκαμεν περιττὸν οὐδέν, ἃ δ᾽ αὐτοὶ δεδώκατε, ταῦθ᾽ ὑπ᾽ ἄλλων μὴ περιιδεῖν ἀφαιρουμένους.

ε'. Τοιαῦτα δὲ τοῦ Νικολάου διελθόντος, ἐγένετο μὲν οὐδεμία τῶν Ελλήνων ἀντικατάστασις· οὐδὲ γὰρ ὡς ἐν δικαστηρίῳ, περὶ τῶν προκειμένων διελάμβανον, [f] ἀλλ᾽ ἦν ἔντευξις ὧν ἐβιάζοντο. κἀκείνων ἀπολογία μὲν οὐδεμία, τοῦ μὴ ταῦτα ποιεῖν· πρόφασις δὲ, ὡς τὴν χώραν αὐτῶν νεμόμενοι, πάντα νῦν ἀδικοῖεν. οἱ δὲ [g] εὐγενεῖς τε [h] αὐτοὺς ἐδείκνυσαν, κἀν τῷ τὰ οἰκεῖα τιμᾶν, μηδὲν λυποῦντες οἰκεῖν. συνιδὼν οὖν Αγρίππας βιαζομένους, ἀπεκρίνατο ταῦτα. “Διὰ μὲν τὴν Ηρώδου πρὸς αὐτὸν εὔνοιάν τε καὶ φιλίαν, ἕτοιμος εἶναι πᾶν ὁτιοῦν χαρίζεσθαι [i] Ιουδαίοις ἀξιοῦ-

“Poſſumus & multa de iiſdem ſenatus conſulta, & tabulas in Capitolio poſitas recitare. quibus ſane, fide noſtra perſpecta, noſmet ornaſtis, ſacroſanctis alioqui futuris, etiamſi gratiam veſtram noſtra non præceſſiſſent merita. Nam non ſolum nobis ſed & omnibus mortalibus ſua conſervaſtis, multiſque præter opinionem in majus auctis vincendo benefacitis. adeo ut in immenſum dicendi campum excurreret, qui ſingulorum res proſperas, quas vobis acceptas referunt, numerando percenſeret. Verum ut noſmet iſtis omnibus *beneficiis*, quæ in nos contuliſtis, non indignos oſtendamus, ſufficiat nobis ad confidentiam, priora omnia ſi tacuerimus, de eo, qui jam regno potitur tibique aſſidet, *pauca* dicere. Quod enim ille benevolentiæ *aut officii* genus veſtræ familiæ non præſtitit? qua in re fides ejus deſiderata? quemnam erga vos honorem non excogitavit? ad quam neceſſitatem non primus adfuit? Quid igitur vetat, quo minus veſtra beneficia tantis ejus in vos meritis reſpondeant? Forſan & par eſt ut patris ejus Antipatri fortitudinem ſilentio non prætereamus, qui, expeditione in Ægyptum facta à Cæſare, cum duobus armatorum millibus ſuppetias tulit, & tam terreſtribus quam navalibus præliis nemini cedere compertus eſt. Et quidni dicerem, quantum illi eo tempore rebus ejus momentum attulerint, & quantis & qualibus muneribus à Cæſare donati fuerint? cum antea debuerim literarum mentionem feciſſe, quas tunc Cæſar ſenatui ſcripſit; & quomodo à populo honores & jus civitatis obtinuit Antipater. Hæc enim ſatis indicant, nos non immerito veſtra conſequutos eſſe beneficia, nec *ſine ratione* petere, ut ea nobis confirmares, quæ, ſi prius data non fuiſſent, à te ſperare nobis licuiſſet, ſpectantibus regis erga vos animum, veſtrumve in illum. Quin & nunciatum eſt à Judææ incolis, quam amice & benevole provinciam ingreſſus es, utque Deo juſta ſacrificia obtuliſti, & votis rite factis illum honoraſti, utque populum epulis adhibuiſti, ejuſque non dedignatus es hoſpitalia munera. Atque hæc omnia, quibus vir in tanta dignitate conſtitutus à gente & urbe exceptus fuerit, pro argumentis haberi debent amicitiæ inter te & Judæorum gentem ſancitæ, propter neceſſitudinem quæ tibi cum Herodis domo interceſſit. Horum te admonentes, regiſque, qui jam præſto eſt tibique aſſidet, nihil prætera poſtulamus, quam ut ea, quibus nos imperſtiri voluiſtis, aliorum vi & injuria nobis eripi non patiamini.

ϛ. Cum ejuſmodi orationem Nicolaus habuiſſet, Græci quidem nullatenus interceſſerunt: non enim ut in judicio de rebus iſtis litigabatur, ſed ſupplicatio erat contra vim. nec illi quidem omnino inficiabantur, ſe iſta feciſſe: ſed eo ſe tegebant, quod dicerent Judæos ipſorum finibus uti, & in eo nunc injurios eſſe. Illi vero ſe bono genere eſſe demonſtrarunt, quodque *ubi verſarentur ibi* leges ſuas haberent in pretio, in eo illis injuriam non facere. Quamobrem Agrippa, intellecto quod vim paterentur, ſic reſpondit. “Se quidem propter Herodis in ipſum benevolentiam & amicitiam paratum eſſe Judæis poſtulata concedere, eaque “etiam

V. *Agrippa Judæorum immunitates confirmat.*

m Υπάρξαντος ἐχαρίσασθε.] Υπαρξιν *Vat.*
n Εφυλάξασθε,] Φυλάξαντες *Vat.*
o Εχουσιν,] Εχωσιν *Vat.*
p Ποία δὲ χρεία] Ita lego. ποῖα δὲ χρεία in libris.
q Πρῶτον] *L. B.* in *Marg.* πρόπτον.
r Ορᾷ;] Sic *Hen.* ἐρᾷ in *cæteris.* quod *Ibbetſon* præfert.
s Υμετέρας χάριτας] Ita lego. ἡμετέρας in *libris.*
t Δίκαιον δ᾽ ἴσως] Καλὸν *Vat.* & *Lugd. Bat.* interpretamentum, ut puto, vocis δίκαιον.
v Εἰς —— Καίσαρος,] Illud εἰς è Cod. *Vat.*
x Ανωθεν] *Lugd. Bat.* καθ᾽ ἓν & forſan melius. HAV.
y Υπομνῆσαι τῶν ἐπιστολῶν,] Αναμνῆσαι *Vat.* & *Lugd. Bat.* ὑπομιμνῆσαι G.

z Ταῦτα τεκμήρια] Ταῦτα τὰ τεκμήρια *Vat.* & *Lugd. Bat.*
a Δοθείσας ἦν ἐλπίσαι] Ita *Vat. Lugd. Bat.* & *Gall.* δοθείσης in *Editis Aliiſque.*
b Απαγγέλλεται] *Lugd. Bat.* in *Marg.* ἀπήγγελται.
c Επιτελείαις] Forte ἐπὶ τελείαις. COCC.
d Εστιάσας,] *L. B.* εἰστιάσας.
e Εθνει καὶ πόλει] Illud ἐν adjectum eſſe volumus è *Cod. Vat.*
f Αλλ᾽ ἦν ἔντευξις] Ita è *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* ἀλλ᾽ ἡ ἔντευξις in *Editis Aliiſque.*
g Εὐγενεῖς] *L. B.* ἐγγενεῖς.
h Αὐτοὺς] Ita lege, non αὐτοὺς. COCC.
i Ιουδαίοις ἀξιοῦσι,] Ιουδαίοις, ἃ δὲ ἀξιοῦσι καὶ καθ᾽ αὑτὰ δίκαια δοκεῖν *Vat.*

"etiam in se justa existimare: adeo ut si plura quidem petiissent, non gravaretur ea illis largiri, dummodo sine incommodo fieret imperii Romani. quoniam vero *tantum* postulant ut quæ prius acceperint rata maneant, se confirmatum dare, ut nemo illis injuriam faciat instituta sua observare perseverantibus". Cum ista dixisset, concionem dimisit. Atque Herodes coram stans ipsum salutabat, & quod ita in illos affectus esset gratias agebat. Ille vero hisce delectatus paria referebat, illum in suos complexus accipiens salutansque. Et tunc quidem à Lesbo discessit. Rex autem Samo mari domum reverti statuit, atque ubi Agrippæ valedixerat oram solvit: & non multis post diebus Cæsaream appulit, vento usus secundo. Indeque Hierosolyma profectus convocavit omnem populum (ingens autem erat etiam ex agris multitudo) atque in mediam concionem progressus, eis totius itineris sui rationem exposuit, seque Judæis in Asia perfecisse, ut deinceps sua jura quiete retenturi essent. Prolixam etiam de rebus suis prosperis regnique administratione narrationem fecit, ut in omnibus utilitatis eorum studiosus fuerit; atque lætitia elatus, quartam superioris anni vectigalium partem eis condonavit. Illi vero, & gratia & oratione *regis* mirifice capti, vehementer lætati discesserunt, bona multa *prospera*que *omnia* regi optantes.

A Lesbo digreditur.

Herodes, Hierosolyma reversus, quæ in itinere gesserit, populo exponit.

"σιν, καὶ καθ' αὐτὰ δὲ δίκαια δοκεῖν· ὥστ' εἰ μὲν ἐδέοντο καὶ πλειόνων, οὐκ ἂν ὀκνῆσαι τάγε [k] μὴ λυποῦντα τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν παρασχεῖν. [l] ἐπεὶ δὲ ἃ καὶ πρῶτον εἰλήφασιν ἀκυρα [m] μὴ γενέσθαι, [n] βεβαιοῦν αὐτοῖς ἀνεπηρεάστους ἐν τοῖς οἰκείοις διατελεῖν ἔθεσι". τοιαῦτα εἰπὼν, [o] διέλυσεν τὸν σύλλογον. Ἡρώδης δὲ [p] προεστὼς κατησπάζετο, καὶ τῆς [q] πρὸς αὐτὸν διαθέσεως ὡμολόγει χάριν. ὁ δὲ καὶ εἰς ταῦτα φιλοφρονούμενος, ἴσον αὐτὸν παρεῖχεν ἀντεμπλεκόμενος καὶ κατασπαζόμενος. καὶ τότε μὲν ἀνεχώρησεν ἀπὸ Λέσβου. [r] ἀπὸ δὲ Σάμου πλεῖν ὁ βασιλεὺς ἐπ' οἴκου διέγνω, καὶ τὸν Ἀγρίππαν παραιτησάμενος ἀνήχθη· κατάγεται δὲ εἰς Καισάρειαν οὐ πολλαῖς ὕστερον ἡμέραις, πνευμάτων ἐπιτηδείων τυχών. κἀκεῖθεν ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα, συνήγαγεν ἐκκλησίαν πάνδημον. ἦν δὲ πολὺς κἀκ τῆς χώρας ὄχλος. ὁ δὲ παρελθὼν, ἀπολογισμόν τε τῆς ὅλης [s] ἀποδημίας ἐποιήσατο, καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἰουδαίους ὅσοι κατὰ τὴν Ἀσίαν ἦσαν, ὡς δι' αὐτὸν [t] ἀνεπηρεάστως εἰς τὸ λοιπὸν ἕξουσιν. [v] διηγήσατό τε σύμπαν ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις, καὶ τῇ διοικήσει τῆς ἀρχῆς, ὡς [x] οὐδενὸς παραλείποιτο τῶν ἐκείνοις συμφερόντων, [y] ἀγαλλόμενός τε τὸ τέταρτον τῶν φόρων ἀφίησιν αὐτοῖς τοῦ παρεληλυθότος ἔτους. οἱ δὲ, καὶ τῇ χάριτι καὶ τῷ λόγῳ δεδημαγωγημένοι, μετὰ πλείστης ἀπῄεσαν χαρᾶς, πολλὰ ἀγαθὰ [z] συνευχόμενοι τῷ βασιλεῖ.

VI.

CAP. III.

Quomodo domi Herodis oritur dissidium, quod ille Antipatrum filium suum natu maximum pluris faceret, & res ista ut contumelia doleret Alexandro.

GLiscebat autem indies domesticum dissidium, crescendoque in deterius vergebat, dum Salome quasi jure hereditario in adolescentes odium exercebat, atque ex iis quæ bene cesserant contra matrem eò temeritatis & audaciæ efferebatur, ut neminem relinquere è natis conaretur, qui occisæ mortem ulcisci posset: atque adolescentes è contra feroces & in patrem malevoli fiebant, tum recordatione injuriæ matri illatæ, tum regnandi cupidine. Iterumque malum erat quale prius, quod & adolescentes Salomæ & Pheroræ libere & aperte maledicebant, atque illi maliciosi erant in adolescentes, eisque enixe insidias struebant. Nam odium quidem utrinque par erat, modus vero illud exercendi dissimilis. dum hi quidem palam conviciarentur & temere probra jacerent, præ rerum imperitia animi ingenui esse existimantes iram non dissimulare: illi vero, alia via aggredientes, calumniis callide & improbe confictis utebantur, juvenes ex omni occasione provocantes, reputantesque audaciam illorum versum iri in vim contra genitorem. nam, cum matris criminum eos non puderet, neque eam jure occisam esse putarent, fieri non posse colligebant, ut non eum ultum irent suis etiam manibus, quem cædis auctorem

Oritur domi Herodis dissidium.

Salome hæreditario odio Mariamnes filios prosequitur.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς ἐστασιάσθη τὰ περὶ τὴν οἰκίαν Ἡρώδη, προτιμῶντι μὲν Ἀντίπατρον τὸν πρεσβύτατον υἱὸν, χαλεπῶς δὲ τὸν περὶ Ἀλέξανδρον φερόντων τὴν ὕβριν.

ΠΡούβαινε δὲ [a] ἀεὶ τὰ κατὰ τὴν στάσιν τῆς οἰκίας, καὶ χαλεπωτέραν ἐλάμβανε τὴν ἐπίδοσιν, ἀντιμεταλαβούσης μὲν ὥσπερ ἐκ κληρονομίας τὸ κατὰ τῶν νεανίσκων μῖσος τῆς Σαλώμης, καὶ πᾶν ὅσον εὐδοκιμήκει κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν εἰς ἀπόνοιαν καὶ θράσος λαμβανούσης, μηδένα τῶν ἐξ ἐκείνης καταλιπεῖν, ὃς [b] δυνήσαιτο τιμωρῆσαι τῷ θανάτῳ [c] τῆς ἀνῃρημένης· ἐχόντων δέ τι καὶ τῶν νεανίσκων θρασὺ καὶ δύσνουν εἰς τὸν γεγεννηκότα, μνήμῃ τε τῆς μητρὸς οἷα πάθοι παρὰ τὴν ἀξίαν, καὶ τῇ τοῦ κρατεῖν ἐπιθυμίᾳ. πάλιν τε τὸ κακὸν ὅμοιον ἐγεγόνει τοῖς πρώτοις, βλασφημίαι μὲν ἐξ ἐκείνων εἴς τε τὴν Σαλώμην καὶ τὸν Φερώραν, κακοήθειαι δὲ τούτων εἰς τὰ μειράκια, καὶ μετὰ πραγματείας ἐπιβουλή. τὸ μὲν γὰρ μῖσος ἴσον ἦν ἐξ ἀλλήλων, ὁ δὲ τρόπος τοῦ μισεῖν οὐχ ὅμοιος. ἀλλ' οἱ μὲν ἐν τῷ φανερῷ λοιδορηθῆναι, καὶ προσονειδίσαι προπετεῖς, εὐγενὲς ὑπὸ τῆς ἀπειρίας οἰόμενοι τὸ τῆς [d] ὀργῆς ἀνυπόστολον. [e] οἱ δὲ οὐ τοῦτον τρόπον, ἀλλὰ πραγματικῶς καὶ κακοήθως ἐχρῶντο ταῖς διαβολαῖς, [f] προσελκοντες ἀεὶ τὰ μειράκια, καὶ τὸ θρασὺ καταλογιζόμενοι βίαιον ἔσεσθαι πρὸς τὸν γεγεννηκότα. τὸ γὰρ οὐκ αἰδεῖσθαι ταῖς τῆς μητρὸς ἁμαρτίαις, οὐδ' οἴεσθαι δίκαια παθεῖν ἐκείνην, ἀρχέτυπον εἶναι πρὸς τὸ μὴ τὸν αἴτιον δοκοῦ-

---

k Μὴ λυποῦντα] Μὴν perperam *Vat.* & *Hen.* à prima manu.
l Ἐπεὶ δὲ ἃ] Ἐπειδὴ ἃ καὶ πρότερον *Vat.* ἤδη δὲ ἃ καὶ πρότερον *Busb.*
m Μὴ γενέσθαι,] Ita in plerisque *MSS.* μὴ γεγενέσθαι *Hen.* & *Bas.* Post μὴ γενέσθαι subintelligendum ἀξιοῦσι, quod forsan alieno loco positum, mox supr.
n Βεβαιοῦν αὐτοῖς] Διὸ βεβαιοῦν *Busb.*
o Διέλυσεν] *L. B.* διέλυε.
p Προεστὼς] *L. B.* προσεστὼς.
q Πρὸς αὐτὸν διαθέσεως] Εἰς αὐτὸν *Vat.*
r Ἀπὸ δὲ Σάμου πλεῖν ὁ βασιλεὺς] Ita quum expresse exstet in *L. B.* veram credidi lectionem, atque eam recepi. *Vulgati* omnes πλεῖν δ' ὁ βασιλεὺς. HAV.
s Ὁ βασιλεὺς —— ἀνήχθη·] Rex autem domi (domum) reverti volens *Rufin. adde:* exorato Agrippa, *aut* impetrata ejus rei venia ab Agrippa; navigavit. *Omittit hæc Gelenius.* SPANH.
ss Ἀποδημίας ἐποιήσατο,] Ἐκδημίας *Vat.*
t Ἀνεπηρεάστως εἰς τὸ λοιπὸν ἕξουσιν.] *Erit*, quod imperturbatè & tranquille deinceps degerent. SPANH.
v Διηγήσατό τε σύμπαν] Διηγήσατο τότε σύμπαν *Vat.* (Coccejus) & *Busb.*
x Οὐδενὸς παραλείποιτο] Παραλίποιτο *L. B.* Οὐδὲν παραλείποι τῶν ἐκ. *Busb.*
y Ἀγαλλόμενός τε τὸ τέταρτον] Ἀγαλλόμενος τὸ τ. *Busb. Lugd. Bat. Hen.* & *Vat.*
z Συνευχόμενοι τῷ βασιλεῖ.] Ἐπευχόμενοι *Busb.*
a Ἀεὶ τὰ κατὰ τὴν στάσιν] Αὐτῷ pro ἀεὶ *Busb.*
b Δυνήσαιτο] *L. B.* Δυνήσεται.
c Τῆς ἀνῃρημένης·] Τῆς δι' αὐτὴν ἀνῃρημένης *Vat.*
d Ὀργῆς ἀνυπόστολον.] Ἀνδρείας τε καὶ ἀνυποστόλως Dio Chrys. Or. XIII. p. 223. B. SPANH.
e Οἱ δὲ οὐ τοιοῦτον τρόπον,] Οἱ δὲ οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον *Vat.* & *Lugd. Bat.*
f Προσέλκοντες ἀεὶ τὰ μειράκια,] Προέλκοντες *Vat.*

τοιαῦτα [g] τιμωρήσεσθαι, καὶ δι' αὐτοχειρίας. τέλος οὖν [h] ἀνεπλήσθη πᾶσα ἡ πόλις τῶν τοιούτων λόγων, καὶ καθάπερ ἐν τοῖς ἀγωνίσμασιν, [i] ἠλέητο μὲν ἡ τῶν μειρακίων ἀπειρία, κατίσχυε δ' ἡ τῆς Σαλώμης ἐπιμέλεια, καὶ παρ' αὐτῶν ἐκείνων τὰς ἀφορμὰς τοῦ μὴ ψευδῆ λέγειν ἐλάμβανεν. οἱ γὰρ οὕτως ἀχθόμενοι τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς, ἐπειδὴ κἀκείνην καὶ σφᾶς αὐτοὺς κακῶς [k] ἔλεγον, ἐφιλονείκουν ἐλεεινὴν μὲν ὥσπερ ἦν ἀποφαίνειν τὴν καταστροφὴν τῆς μητρὸς, ἐλεεινοὺς δὲ αὐτοὺς οἳ τοῖς ἐκείνης φονεῦσιν ἀναγκάζονται συζῆν, καὶ τῶν αὐτῶν μεταλαμβάνειν.

β'. Ταῦτα περιῆν μειζόνως, καιρὸν ἐχούσης τῆς στάσεως ἐν ἀποδημίᾳ τοῦ βασιλέως. ὡς δ' ἐπανῆλθεν Ἡρώδης, καὶ τῷ πλήθει διελέξατο καθὼς προειρήκαμεν, προσέπιπτον εὐθὺς οἱ λόγοι παρά τε τοῦ Φερώρα καὶ τῆς Σαλώμης, μέγαν αὐτῷ τὸν κίνδυνον εἶναι, τὸν παρὰ τῶν νεανίσκων ἀναφανδὸν διαπειλούντων, ὡς οὐκ ἀνέξονται μὴ πραξάμενοι τῆς μητρὸς τὸν φόνον. προσετίθησαν [l] δέ τι, καὶ ὡς ταῖς παρ' Ἀρχελάου τοῦ Καππάδοκος ἐλπίσιν ἐπανέχοιεν, ὡς δι' ἐκείνου πρός τε Καίσαρα ἀφιξόμενοι, καὶ κατηγορήσοντες τοῦ πατρός. Ἡρώδης δὲ τετάρακτο μὲν εὐθὺς ἀκούσας τοιούτων, ἐξεπέπληκτο δὲ μᾶλλον ὅτι καὶ τῶν ἄλλων τινὲς ἀπήγγελλον. [m] καὶ ἀνεκάμπτε τῇ συμφορᾷ τά τε πρῶτα καταλογιζόμενος, ὡς οὔτε τῶν φιλτάτων οὔτε τῆς στεργομένης αὐτῷ γυναικὸς ὤνατο, διὰ τὰς [n] ἐγγινομένας ταραχὰς κατὰ τὴν οἰκίαν. [o] τό, τε μέλλον τοῦ προσπεπτωκότος ἤδη βαρύτερον καὶ μεῖζον ἔσεσθαι ὑπολαμβάνων, ἐν συγχύσει τῆς ψυχῆς ἦν. τῷ γὰρ ὄντι πλεῖστα μὲν τῶν ἔξωθεν καὶ παρ' ἐλπίδας εἰς εὐτυχίαν αὐτῷ τὸ δαιμόνιον προσετίθει· μέγιστα δὲ τὰ οἴκοι, καὶ μηδὲ προσδοκώμενα, δυστυχεῖν αὐτῷ συνέβαινεν, ἑκατέρου [p] προσιόντος ὡς οὐκ ἄν τις ᾠήθη, καὶ παρέχοντος ἀμφήριστον τὴν ὑπερβολὴν, εἰ δέον τὴν τοσαύτην εὐτυχίαν τῶν ἔξωθεν πραγμάτων [q] ἀλλάξαι τῶν οἴκοι κακῶν, ἢ τοιοῦτο μέγεθος τῶν περὶ τοὺς οἰκείους συμφορῶν διαφυγεῖν, ἐν τῷ μηδὲ [r] τὰ [s] τῆς βασιλείας θαυμαζόμενα κεκτῆσθαι.

γ'. Ταρασσόμενος [t] δὴ καὶ διακείμενος τὸν τρόπον τοῦτον, [v] ἐπὶ καθαιρέσει τῶν μειρακίων ἕτερον αὐτῷ γινόμενον ἰδιωτεύοντι παῖδα προσήγετο, καὶ τοῦτον ἐδόκει τιμᾶν· ἐκαλεῖτο δὲ Ἀντίπατρος· οὐχ ὥσπερ ἐν ὑστέρῳ καὶ τελέως ἡττηθεὶς αὐτοῦ, καὶ πάντ' εἰς ἐκεῖνον ἀναφέρων, οἰόμενος δὲ [x] παραιρεῖσθαι τοῦ θράσους τοὺς ἐκ Μαριάμμης, καὶ μᾶλλον εἰς νουθεσίαν τὴν ἐκείνων [y] οἰκονομῶν αὐτό. τὸ γὰρ αὔθαδες οὐκ ἂν εἴη παρ' αὐτοῖς εἰ τοῦτο πεισθεῖεν, ὅτι μὴ μόνοις μηδὲ ἐξ ἀνάγκης ἡ διαδοχὴ τῆς βασιλείας ὀφείλεται. διὸ καὶ [z] καθάπερ ἔφεδρόν τινα τὸν Ἀντίπατρον [a] εἰσήγαγεν, οἰόμενος ὀρθῶς προνοεῖν, καὶ καταστελέντων τῶν μειρακίων ἐξεῖναι εὐκαίρως χρῆσθαι βελτίοσιν. τὸ δ' οὐχ ὥσπερ ἐνόησεν ἀπέβη. τοῖς τε γὰρ παισὶν οὐ μετρίως ἐδόκει

esse arbitrarentur. Tandem itaque factum est ut urbs hujusmodi sermonibus plena fuerit, &, ut fit in certaminibus, juvenum quidem imperitiæ misertum est, prævalebat autem Salomes cura & diligentia; atque ab illis ipsis occasionem captabat ad dicendum quod verisimile erat. Illi enim ægre adeo ferentes matris occasum, postquam & ipsi & illis maledictum esset, studiose agebant, ut miserabilis, sicuti revera erat, videretur matris interitus, ipsique etiam miserandi, qui necesse haberent una cum parentis interfectoribus vivere, & eadem cum illis participare.

2. Ista propterea crescebant, quod absente rege major erat dissensionis occasio. Quam primum vero reversus est Herodes, & cum populo, ut jam ante diximus, colloquutus est, statim sermones serebant Pheroras & Salome, magnum illi periculum imminere ab adolescentibus, qui ei aperte minarentur, non se matris necem inultam relicturos. Addebant & illud, eos sperare ab Archelao Cappadoce, fore ut ejus ope ad Cæsarem irent & patrem accusarent. His sermonibus auditis statim turbatus est Herodes, eoque magis perculsus est, quod eadem ab aliis accipiebat. Atque ex hac calamitate ei in memoriam & cogitationem veniebant quæ prius acciderant, quod propter dissidia inter domesticos orta nec charissimis sibi nec conjuge dilectissima frui potuerit. Atque futura præteritis graviora & majora fore suspicans, plane confusus erat animo. Nam revera foris quidem pleraque, etiam magis quam speraret, ad voluntatem fluebant, Dei beneficio: fiebat autem ut quæ maxima essent domi, etiam præter exspectationem, male ei cederent; rebus utrinque aliter quam opinio tulerit evenientibus, & incertum reddentibus utrum præstabilius fuisset, res foris quam felicissime gessisse ac deinde malis domi implicari, an calamitates adeo magnas inter domesticos effugisse, regnum detrectando & quæ homines in eo mirari solent.

Pheroras & Salome Alexandrum & Aristobulum apud Herodem accusant.

3. Turbatus itaque & in hunc modum afflictus, ut pueros deprimeret, alterum filium, sibi natum cum adhuc privatus esset, (vocabatur autem Antipater) accersivit, & illum in honore habere statuit; non sicut postea cum ab eo plane victus esset & ad eum omnia referret: sed eo animo ut audaciam filiorum Mariamnes coërceret, magisque ut eos admoneret, id ita constituens. eo enim minus sibi arrogaturos, si illis persuasum esset, regni successionem neque solis sibi neque necessario deberi. Hac de causa Antipatrum, * quasi æmulum, ad se domum recepit, putans se bene ac sapienter rebus suis providere; atque, repressa juvenum ferocia, licere tempestive eos meliores habere. Verum longe aliter evenit ac putarat. Nam &

Antipater Herodis filius.

g Τιμωρήσεσθαι] Τιμωρήσασθαι *Vat.* (*Lugd. Bat.*) *Busb.* & *Gall.*
h Ἀνεπλήσθη] *L. B.* ἐπλήσθη.
i Ἠλέητο μὲν] Ἠλεεῖτο *Gall.* & *Lugd. Bat.*
k Ἔλεγον,] *L. B.* ἔλεγεν.
l Δέ τι] *L. B:* δ' ἔτι.
m Καὶ ἀνέκαμπτε] *L. B.* ἀνέκαμπτε δέ.
n Ἐγγινομένας] *L. B.* ἐγγινομένας.
o Τό, τε μέλλον τοῦ] Ita lego, sicut in ora libri à docta manu emendatum inveni. prius erat τότε μέλλον τ. π. ἢ. βαρὺ, καὶ μεῖζον ἐκείνων ὑπολ. in *Cod. Vat.* τότε μᾶλλον π. τ. ἢ βαρὺ καὶ μεῖζον ἐκείνων ὑπ' si rectum esset τότε μᾶλλον, (quod & in *L. B.* exstat) in sequentibus legendum ἐκεῖνο pro ἐκείνων.
p Προσιόντος] *L. B.* προϊόντος.
q Ἀλλάξαι τῶν οἴκοι κακῶν,] Ἀλλάξασθαι *Vat.*
r Τὰ τῆς βασιλείας θαυμαζόμενα κεκτῆσθαι.] Ita *Vat.* τὰ βασίλεια θαυμαζόμενα κτήσασθαι in *Edd.* *Aliisque.* Omnia fere à τῷ γὰρ ὄντι &c. à §. 2. usque ad ταρασσόμενος in versione sua prætermisit *Epiphan.* At *Gelenius* in hunc modum interpretatus est, *Revera enim quemadmodum foris supra spem fortuna utebatur propitia, sic domi præter opinionem omnia male cedebant; ut merito ambigendum sit, possitne pensari tanta felicitate externa ejus calamitas domestica; an satius esset carere ex æquo utraque, & intra privatam fortunam consistere.*

s Τῆς] Illud τῆς ex *L. B.* additum, qui in reliquis *Vat.* adstipulatur. HAV.
t Δὴ καὶ διακείμενος τὸν τρόπον] Ita lego & interpungo auctoritate *Epiphanii.* antea in *Editis*, ταρασσόμενος δὲ καὶ διακείμενος τὸν τρόπον τοῦτον ἐπὶ κ. τ. μειρακίων, ἕτερον &c.
v Ἐπὶ καθαιρέσει τῶν μειρακίων] De cæde filiorum, *quæ omittit Gelenius, aut aliter vertit.* SPANH.
x Παραιρεῖσθαι τοῦ] Forsan περιαιρεῖσθαι.
y Οἰκονομῶν αὐτό,] Ita *Vat.* οἰκοδομῶν αὐτὸν in *Editis* *Aliisque.* HUDS. Omnia in eum transtulit *Rufinus.* SPANH.
z Καθάπερ ἔφεδρόν τινα] Apposite hic ἔφεδρος Antipater, quasi tertiarius in duorum fratrum vicem subsidiarius juxta *Schol. ad Ajac. Sophol.* v. 618. ἔφεδρος δὲ παρεισκαθεζόμενος, ὅταν δύο τινὲς παλαίωσι, παλαίειν τῷ νικήσαντι· Hinc *Lucianus in Gallo.* οὐ ἔφεδρος ἐγὼ καὶ ἀνθύπατος καὶ διάδοχος ἐκεκλήμην· Vide plura quæ noto de hac voce ad *Æschyli Choëph.* v. 861. μόνος ὢν ἔφεδρος Δίοσοις μέλλει Θεὸς Ὀρέστης &c. Idem vero hic *Zonaras* p. 245. B. ὡς ἔφεδρόν τινα τὸν Ἀντίπατρον ἐπεισήγαγεν. Infra ἁλωσ. lib. 1. c. 42. ὥσπερ ἐπιτείχισμα τοῖς υἱοῖς &c. SPANH.
* *Quasi æmulum,*] Succedaneum, *Gelen.*
a Εἰσήγαγεν,] Εἰσῆγεν *Vat.*

ΙΙΙαρ-

& pueri gravi se injuria affici interpretabantur: & Antipater, homo versutus, postquam semel eò venit ut sperare auderet quod antea non sperabat, id unum dabat operam, ut fratres male tractaret, & primum eis locum non cederet, patrique adhæreret, qui jam ab illis alienatus erat per calumnias, & in id cui studuerat facile adduci potuit, ut in eos indies magis magisque irritaretur, calumniis oneratos. Omnes itaque rumores ab illo erant disseminati, qui *tamen* cavebat ne ipse videretur hujusmodi quid *ad patrem* deferre: sed in eam rem uti maluit opera hominum, in quos nulla caderet suspicio, quique id ex sua in regem benevolentia facere crederentur. Jam vero multi Antipatrum propter ejus spem colebant, & hujusmodi sermonibus Herodi plane persuadebant, quod ex suo in illum amore profecti viderentur. Cumque hæc per multos inter sese fideles certatim agebantur, tum etiam ipsi adolescentes magnam ejus rei præbebant occasionem. Nam frequenter lachrymas ob contumeliam, qua afficerentur, emittebant, & matrem appellabant: quinetiam aperte apud amicos patrem ut iniquum redarguere conabantur. quæ omnia, pro ea qua erat malitia, opportune aucupatus Antipater, Herodi non sine additamento renunciabat, quibus factum est, ut domestica lis sensim deterior evaderet. Rex enim calumniis *istis* offensus, & Mariamnes filios deprimere volens, Antipatrum indies novis augebat honoribus; adeo ut tandem victus ejus matrem domum asciverit. Cæsari etiam sæpe pro eo scribens, privatim hunc ei officiosissime commendabat. Cumque Agrippa quidem in eo esset ut Romam, postquam annos decem res Asiæ administrasset, peteret, à Judæa profectus *Herodes* ad illum navigavit, eique Antipatrum, quem unum secum duxerat, tradidit, Romam ducendum cum multis donis, ut fieret Cæsaris amicus: adeo ut jam omnia penes illum esse, adolescentes vero spe regni prorsus excidisse viderentur.

Mariamnes filios male tractat, eisque insidias struit.

Atque Herodes ad eos deprimendos Antipatrum ad honores evehit.

Antipater Romam mittitur ad Cæsarem.

κεχρῆσθαι τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐπηρείᾳ· καὶ δεινὸς ὢν τὸν τρόπον Ἀντίπατρος, ἐπειδὴ [b] παρρησίας τινὸς τῆς οὐ πρότερον οὔσης ἐλπίδος ἀντεποιήσατο, μίαν ἔχεν ὑπόθεσιν [c] κακοῦν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μὴ παραχωρεῖν τῶν πρωτείων, ἀλλ' [d] ἐνέχεσθαι τοῦ πατρὸς, ἤδη μὲν ἠλλοτριωμένου ταῖς διαβολαῖς, εὐμεταχειρίστου δ' ὄντος εἰς ὅπερ ἐσπουδάκει πολὺ χαλεπώτερον ἀεὶ γίνεσθαι τοῖς διαβεβλημένοις. ἦσαν οὖν [e] οὗτοι παρ' αὐτοῦ μόνου οἱ λόγοι, φυλαττομένου δι' αὐτοῦ δόξαι τὰ τοιαῦτα καταμηνύειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐχρῆτο συνεργοῖς τοῖς ἀνυπόπτοις, καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τὴν πρὸς τὸν βασιλέα πιστευθησομένοις αὐτὸ ποιεῖν. ἤδη δὲ πλείους [f] ἐγεγόνεισαν οἱ κἀκεῖνον ἐφ' οἷς ἤλπιζε θεραπεύοντες, καὶ τὸν Ἡρώδην ἐκ τοῦ δοκεῖν κατ' εὔνοιαν τὰ τοιαῦτα λέγειν ὑπαγόμενοι. καὶ τούτων πολυπροσώπως καὶ πιστῶς ἀλλήλοις συναγωνιζομένων, ἔτι καὶ μᾶλλον αἱ [g] παρὰ τῶν μειρακίων ἀφορμαὶ [h] προσεγίνοντο. καὶ γὰρ καὶ δάκρυα πολλάκις ἦν κατ' ἐπήρειαν ὧν ἠτιμάζοντο, καὶ τῆς μητρὸς [i] ἀνάκλησις, καὶ τὸν πατέρα φανερῶς ἤδη πρὸς τοὺς φίλους οὐ δίκαιον ἐλέγχειν ἐπετήδευον. ἅπερ ἅπαντα κακοήθως ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον [k] καιροφυλακτούμενα, καὶ μειζόνως πρὸς τὸν Ἡρώδην ἐξαγγελλόμενα, προύβαινεν οὐ μικρὰν ἀπεργαζόμενα τὴν τῆς οἰκίας στάσιν. ἀχθόμενος γὰρ ὁ βασιλεὺς ταῖς διαβολαῖς, καὶ ταπεινῶσαι βουλόμενος τοὺς ἐκ τῆς Μαριάμμης, μείζονα ἀεὶ πρὸς τιμὴν Ἀντιπάτρῳ παρεῖχεν· καὶ τέλος ἡττηθεὶς, ἐπεισήγαγεν [l] τὴν ἐκείνου μητέρα. Καίσαρι δὲ πολλάκις γράφων ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ συνίστη σπουδαιότερον. [m] Ἀγρίππᾳ μὲν οὖν ἀνιόντι εἰς τὴν Ῥώμην, μετὰ τὴν διοίκησιν τὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας [n] δεκαετῆ γεγενημένην, πλεύσας ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ συντυχὼν μόνον τε τὸν Ἀντίπατρον [o] ἐπηγάγετο, καὶ παρέδωκεν εἰς Ῥώμην ἀνάγειν μετὰ πολλῶν δώρων, Καίσαρι φίλον ἐσόμενον· ὥστε ἤδη πάντα δοκεῖν ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ [p] παρεῶσθαι παντάπασιν ἐκ τῆς ἀρχῆς τὰ μειράκια.

VII.

CAP. IV.

Quomodo, Antipatro Romæ degente, Herodes Alexandrum & Aristobulum ad Cæsarem ductos accusat. Alexander causam suam agit ad Cæsarem, & pater cum filiis in gratiam redit.

Antipater Romæ id agit ut literis patrem incenderet adversus fratres.

At enim ista peregrinatio plurimum Antipatro profuit, tum ad honorem, tum ut *fratribus* prælatus videretur: quippe Romæ, cum de eo scripsisset Herodes ad omnes amicos suos, illustris fiebat. Cæterum ægre ferebat quod *patri* non adesset, neque commodam haberet occasionem fratribus perpetuo maledicendi: eoque magis veritus est ne pater mutaretur, si quid mitius de Mariamnes filiis sentire in animum induceret. Dum ista secum reputaret, à proposito suo non desistebat: sed & Roma, quoties sperabat se posse patrem contristare & irritare in fratres, assidue literas mittebat, magnam de eo solicitudinem simulando, * revera autem, qua erat ingenii malignitate, ex spe in se magna quæstum faciens, donec eo indi-

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς Ἀντιπάτρου διατρίβοντος ἐν Ῥώμῃ, τοὺς περὶ Ἀλέξανδρον καὶ Ἀριστόβουλον Ἡρώδης ἄγων ἐπὶ Καίσαρος, αὐτῶν κατηγόρησεν. Ἀλεξάνδρου ἀπολογία ἐπὶ Καίσαρος, καὶ διαλλαγαὶ πρὸς τὸν πατέρα.

Πρὸς μὲν οὖν τιμὴν, καὶ τὸ πρῶτον εἶναι δοκεῖν, Ἀντιπάτρῳ προὐχώρει τὰ κατὰ τὴν ἀποδημίαν· καὶ γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ, πᾶσιν ἐπεσταλκότος Ἡρώδου τοῖς φίλοις, διάσημος ἦν. ἤχθετο δὲ τῷ μὴ παρεῖναι, μηδὲ ἔχειν ἐξ εὐκαίρου διαβάλλειν ἀεὶ τοὺς ἀδελφούς· καὶ μᾶλλον ἐδεδοίκει μεταβολὴν τοῦ πατρὸς, εἴ τι καὶ καθ' αὐτὸν ἀξιώσειεν ἐπιεικέστερον εἰς τοὺς ἐκ τῆς Μαριάμμης φρονεῖν. ταῦτα δὲ δι' ἐννοίας ἔχων, οὐκ ἀφίστατο τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως· ἀλλὰ κἀκεῖθεν, [q] ὅτε ἀνιάσειν τι καὶ παροξύνειν ἤλπιζεν τὸν πατέρα κατὰ τῶν ἀδελφῶν, συνεχῶς ἐπέστελλεν· πρόφασιν μὲν, ὡς [r] ὑπεραγωνιῶν αὐτοῦ, τὸ δὲ ἀληθὲς, ἀφ' ἧς εἶχεν ἐν φύσει κακοηθείας, τὴν

b Παῤῥησίας] Forte διὰ vel μετὰ addi debet. COCC.

c Κακοῦν τοὺς ἀδελφοὺς,] Ita è *Codd. Gall.* & *Lugd. Bat.* κακοῦν τοὺς ἀδελφοὺς μὴ παραχ. *Busb.* κακοῦ τοὺς ἀδελφοὺς μὴ παραχ. *Hen.* & *Vat.* κακοῦ, τοῖς ἀδελφοῖς μὴ παραχωρεῖν in *Editis.*

d Ἐνέχεσθαι τοῦ πατρὸς,] Ἔχεσθαι *Busb.* & *Zonar.* ἀνέχεσθαι *Lugd. Bat.*

e Οὗτοι παρ' αὐτοῦ] *L. B.* οὐ παρ' αὐτοῦ.

f Ἐγεγόνεισαν οἱ κἀκεῖνον] Ita *Vat.* γεγόνεισαν in *reliquis.*

g Παρὰ τῶν μειρακίων ἀφορμαὶ] Vox παρὰ deëst *Hen.* & *Vat.*

h Προσεγίνοντο.] Προσεγίνοντο *Busb.*

i Ἀνάκλησις,] Ἀνακλήσεις *Busb.*

k Καιροφυλακτούμενα,] Καιροφυλακούμενα *Busb.*

l Τὴν] Μὲν τὴν *G.*

m Ἀγρίππᾳ μὲν οὖν ἀνιόντι] Ἀγρίππου *G.* Ἀγρίππου τέ μεν ἀνιόντος *Lugd. Bat. Coccejus* legit Ἀγρίππου γε μὴν ἀνιόντος. HAV.

n Δεκαετῆ γεγενημένην,] *Sc.* ex quo à Cæsare in Syriam & Asiam missus Lesbi permansit. *Usserius* ad *A. M.* 3992. vide *Casaub.* contra *Baron.* p. 136.

o Ἐπηγάγετο,] Ἐπήγετο *Busb.* & *Hen.*

p Παρεῶσθαι ——— μειράκια.] Eadem hîc *Zonaras* p. 245. C. SPANH.

q Ὅτε ἀνιάσειν τὶ καὶ παροξύνειν] *L. B.* ὅ, τι ἀνιάσειν καὶ ὅ, τι καὶ π.

r Ὑπεραγωνιῶν αὐτοῦ] Ita *Vat.* & *Gall.* ὑπὲρ ἀγωνιῶν & ὑπὲρ ἀγωνίων perperam *Editis.*

* Revera autem,] *Sed revera ad speratam regni successionem malis artibus viam sibi præmuniens, donec &c.* vertit *Gelen.* plane omisit *Epiphan.*

Ex

τὴν ἐλπίδα μεγάλην καθ' ἑαυτὴν οὖσαν ἐμποδιζόμενος, ἕως εἰς τοῦτο περιήγαγον τὸν Ἡρώδην ὀργῆς [s] ἐκ δυσφημίας, ὡς ἤδη μὲν ἔχειν δυσμενῶς τοῖς μειρακίοις. [t] ἐν δὲ τῷ κατοκνεῖν εἰς τοιοῦτον [v] ἐμβῆναι πάθος, [x] ὡς μήτ' ἀμελῶν [y] μήτ' ἐκ προπετείας ἁμαρτάνοι, κρεῖττον ἡγήσατο πλεύσας εἰς Ῥώμην, ἐκεῖ τῶν παίδων κατηγορεῖν παρὰ Καίσαρι, [z] καὶ μηδὲν αὑτῷ τοιοῦτον ἐπιτρέπειν, ὃ καὶ διὰ μέγεθος τῆς ἀσεβείας ὕποπτον ἦν. ὡς δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔφθασε μὲν μέχρι τῆς [a] Ακυληΐας πόλεως Καίσαρι συντυχεῖν ἐπειγόμενος. ἐλθὼν δ' εἰς [b] λόγους, καὶ καιρὸν αἰτησάμενος ἐπὶ μεγάλοις [c] οἷς ἐδόκει δυστυχεῖν, [d] παρεστήσατο μὲν τοὺς παῖδας, ᾐτιᾶτο δὲ τῆς ἀπονοίας καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως, "ὡς ἐχθρῶς ἔχουσιν ἅπαντα τρόπον ἐσπουδακότες μισεῖν τὸν ἑαυτῶν [e] πατέρα, ὥστε διαχειρίσασθαι αὐτὸν καὶ τὴν βασιλείαν ὠμοτάτῳ τρόπῳ παραλαβεῖν. ὁ δ' οὐδὲ θνήσκων ἐξ ἀνάγκης μᾶλλον ἢ κρίσει παραδοῦναι τῷ διαμείναντι πρὸς αὐτὸν εὐσεβεστέρῳ παρὰ Καίσαρος ἐξουσίαν ἔχοι. τοῖς δ' οὐχ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τὸ πλέον, ἀλλ' εἰ καὶ ταύτης στεροῖντο καὶ τοῦ ζῆν [f] ἔλαττον λόγος, εἰ μόνον ἀποκτεῖναι τὸν πατέρα δυνηθεῖεν. οὕτως ἄγριόν τι καὶ μιαρὸν ἐντετηκέναι ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν [g] μῖσος. καὶ ταύτην τὴν ἀτυχίαν αὐτὸς ἐκ μακροῦ φέρων ἀναγκασθῆναι νῦν ἐξηγεῖσθαι Καίσαρι, καὶ μιαίνειν αὐτοῦ τὰς ἀκοὰς τοιούτοις λόγοις. καίτοι τί μὲν εἴησαν παθόντες ἐξ αὐτοῦ δυσχερές; ἐπὶ τίνι δὲ μεμφόμενοι [h] βαρύνοντα; πῶς δ' οἷόν τε καὶ δίκαιον ἣν αὐτὸς ἐκτήσατο πολλοῖς χρόνοις καὶ κινδύνοις ἀρχήν, ταύτης οὐκ ἐᾶν κύριον εἶναι, κρατεῖν τε, καὶ διδόναι τῷ κατ' ἀξίαν. ὡς τοῦτό γε μετὰ τῶν ἄλλων ἄθλων εὐσεβείας [i] ἐκτίθεται τῷ [k] μέλλοντι πρὸς τὸ ποτὲ γενήσεσθαι τοιούτῳ τὴν ἐπιμέλειαν, ἅτε καὶ τῆς ἀμοιβῆς τοσῆσδε οὔσης ἐπιτυγχάνειν. ὅτι δὲ μηδὲ εὐσεβὲς αὐτοῖς ὑπὲρ τούτου πολυπραγμονεῖν, εὔδηλον. ὁ γὰρ ἀεί τι περὶ τῆς βασιλείας ἐνθυμούμενος, συγκαταλογίζεται τὸν θάνατον τοῦ γεγεννηκότος, μεθ' ὃν ἄλλως οὐκ ἔστιν τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν. αὐτὸς δ' ὅσα βασιλευομένοις καὶ βασιλέως παισὶν οὐχ ὑστέρησεν, μέχρι νῦν ἀποδιδοὺς, οὐ κόσμον, οὐχ ὑπηρεσίαν, οὐ τρυφήν, ἀλλὰ καὶ γάμους τοὺς ἐπισημοτάτους παρεσχῆσθαι, τῷ μὲν ἐκ τῆς ἀδελφῆς, Ἀλεξάνδρῳ δὲ τὴν Ἀρχελάου τοῦ βασιλέως θυγατέρα συνοικίσας. τὸ δὲ μέγιστον οὐδὲ ἐπὶ τοιούτοις ἣν εἶχεν ἐξουσίαν ταύτῃ κατ' αὐτῶν χρησάμενος ἀγαγεῖν ἐπὶ τὸν κοινὸν εὐεργέτην Καίσαρα, καὶ παρελόμενον αὐτοῦ πᾶν ὅσον ἢ πατὴρ ἀσεβούμενος ἢ βασιλεὺς ἐπιβουλευόμενος δύναται, κρίσεως ἰσότιμα παρεστακέναι. [l] δεῖσθαι μέντοι μὴ παντάπασιν αὐτὸν ἀτιμώρητον γενέσθαι, μηδ' ἐν τοῖς μεγίστοις φόβοις καταζῆν, [m] οὐδ' ἐκείνοις λυσιτελοῦντος, ἐφ' οἷς ἐνεθυμήθησαν, ὁρᾶν τὸν ἥλιον, εἰ

gnationis ex falsis rumoribus Herodem perduxit, ut jam adolescentibus infensus esse cœperit. Dum vero pigratur talem induere affectum, ne quid negligenter aut temere committeret, visum est ei satius Romam navigare, ibique eos coram Cæsare accusare, nihilque sibi tale permittere, quod ex magnitudine *sua* impietatis suspicionem daret. Ac postquam Romam pervenit, progressus est ad *urbem* Aquilejam, Cæsarem convenire festinans. Quamprimum vero datum esset sermonem cum eo habere, cumque orasset ut se de maximis, quibus implicari videbatur, incommodis, audire vellet, filios coram adduxit, deque eorum indole deplorata querebatur, atque de *nefario* eorum conatu, "quam sibi inimici infestique erant, ut qui modis omnibus id egerunt ut suum in patrem odium ostenderent, eo usque ut illum perimerent, regnumque crudelissimo facinore sibimet arriperent. dum & ipse potestatem habeat à Cæsare regnum relinquendi, cum moreretur, non ex necessitate sed judicio, filio isti qui in maxima erga se pietate perseverarit. Illis vero non tam magni imperium, quam, si illo priventur, parvi penditur vita, dummodo patrem possent interficere. adeo immane & fœdum illorum animis penitus insedit & inveteravit odium. eamque calamitatem diu toleratam nunc demum se coactum esse Cæsari aperire, & aures ejus hujusmodi sermonibus offendere. Atqui, quid ab eo durius perpessi sint? aut qua de re graviori querantur? Quomodo justum & æquum esse putant, ut quem ipse principatum longo tempore per multa pericula quæsisset, ejus non sinant esse dominum, eoque potiri, & optime merenti dare. nam hoc cum aliis pietatis præmiis proponitur ei cui in animo est præcedentem diligentia æquare, utpote qui speret talem sibi gratiam relatum iri. Quod vero nefas sit illis hac de re satagere, manifestum. nam qui semper regnum in animo habet, simul cogitat de patris interitu, cum non nisi post illum assequuturus sit regnum. Ille vero quænam ipsis, ut in regio imperio viventibus regiisque liberis, hactenus non largiendo deesse passus est, non ornamenta, non ministerium, non delicias; immo & conjugia illis honoratissima procurasse, alteri suæ sororis, Alexandro vero Archelai regis filia collocata. Et quod maximum est, ne post talia quidem *ausa* sua se potestate in eos usum, sed ad communem benefactorem Cæsarem adduxisse, & cedendo de omni eo quod aut pater læsus aut rex insidiis petitus agere potuit, æquo cum illis jure disceptatum venisse: rogare tamen ne ipse omnino inultus sit, neque in summo metu ætatem agat; cum, post ea quæ moliti sunt, ne ipsis quidem, si nunc *pœnam* effugiant, expediat diutius vivere, malorum "ex-

Herodes Alexandrum & Aristobulum Romam ducit.

Apud Cæsarem eos accusat.

s Εκ δυσφημίας] Ita lego ex conjectura, καὶ in ἐκ mutato, cum antea esset καὶ δυσφημίας. Verum καὶ μανίας legisse videtur Epiphan. qui vertit; *ad tantum iræ vel furoris perduxisset.* HUDS. Forte δυσθυμίας. COCC.

t Εν δὲ τῷ κατοκνεῖν] Εν κατοκνεῖν *Hen. Lugd. Bat. & Vat.*

v Εμβῆναι πάθος,] Ita *Vat. Gall. & Lugd. Bat.* ἐκβῆναι in reliquis.

x Ως] *L. B.* ὡς δέ.

y Μητ' ἐκ προπετείας ἁμαρτάνοι,] Μήτε καὶ προπ. *Vat. & Hen.* à prima manu.

z Καὶ —— ἐπιτρέπειν,] Sic *Vat. Lugd. Bat. & Hen.* nec aliter ut puto *Epiphanius*, qui vertit, *nihilque sibi tale permittere &c.* ὡς μηδὲν αὐτῷ τοιοῦτον ἐκβαίνῃ πάθος in *Editis Aliisque.*

a Ακυληΐας πόλεως] Ακυλκίας *Hen.* unde pro Ακυλίας Editorum fecimus Ακυληΐας è Cod (cui & adstipulatur *Lugd. Bat.*) Gall. HUDS Id Romæ factum tradit *Zonaras* p. 245. D. SPANH.

b Λόγους,] Καίσαρι post λόγους addit *Busb.*

c Οἷς ἐδόκει δυστυχεῖν,] Οἷς δοκεῖ συνδυστυχεῖν *Vat. & Hen.* à prima manu. in *L. B* in *Marg.* exstat δυστυχεῖν.

d Παρεστήσατο μὲν τοὺς παῖδας] Solum tamen Alexandrum ad Cæsarem adduxisse dicitur, & accusasse apud eum ἁλωσ. lib. 1. c. 23. §. 3. τὸν γοῦν Ἀλέξανδρον σύρας μέχρι Ῥώμης ὁ πατὴρ &c. Cum Josephi hoc loco: σὺν τοῖς παισὶ &c. *Zonaras* p. 245. D. SPANH.

e Πατέρα, ὥστε διαχειρίσασθαι αὐτὸν,] Ita è *Cod. Busb.* nonnihil favente *Zonara*, hisce verbis, ᾐτιᾶτο δὲ τῆς ἀπονοίας, ὡς τὸν ἑαυτῶν πατέρα μισοῦντας, καὶ διαχειρίσασθαι μελετῶντας αὐτὸν, καὶ οὕτως τὴν βασιλείαν λαβεῖν, in *Editis* πατέρα καὶ μεταχειρίσασθαι τὴν βασ. paulo aliter *Vat. & Lugd. Bat.* πατέρα μεταχειρίσασθαι καὶ τὴν βασ.

f Ελαττον] *Gall & Lugd. Bat.* ἐλάττων.

g Μῖσος.] Deëst *Gall. & L. B.*

h Βαρύνοντα;] *L. B.* Βαρὺ ὄντα.

i Εκτίθεται] *L. B.* ἐκτίθεσθαι.

k Μέλλοντι —— ἀμοιβῆς] Ita *Hen. & Vat.* μέλλοντι ποτὲ γενέσθαι τοιούτῳ τῆς ἐπιμελείας τε (ἅτε *L. B.* ὥστε *Coccejus*) καὶ τῆς ἀμ. in *Editis Aliisque.*

l Δεῖσθαι μέντοι] Mallem δεήσειν.

m Οὐδ' ἐκείνοις λυσιτελοῦντος,] Quæ sequuntur usque ad finem orationis corrupta esse suspicor. neque facile existimari potest quomodo legerit *Epiphanius*, qui vertit, *Et auferens à se totum quantum aut pater læsus aut rex insidiatus potuisset agere, pariter eos in judicio secum fecisse astare: & reliquum esse aut eos occidi, ne cum timore maximo ipse viveret; aut se opprimi, quatenus utrique fabula hominum aut opprobrium forent. Cum hæc Herodes &c*

"extrema, quemadmodum patrarunt, certiſſime "paſſuris.

Pueri patris accuſatione confuſi lachrymabantur.

2. Iſta quidem Herodes magna cum vehementia filiis ſuis objecit coram Cæſare. Juvenes autem etiam eo dicente confuſi lachrymabant, magis vero poſtquam Herodes dicendi finem fecit. nam ſe quidem extra hujuſmodi impietatem eſſe ex conſcientia bonæ mentis perſuaſum habuerunt, contra ea vero quæ illis pater crimini dediſſet, difficile eſſe, id quod erat, ſeſe defendere probe noverant, cum libere etſi opportune verba facere haud eos deceret, ut patrem, dum violenter ſemper & nimium feſtinanter ageret, in errorem inductum oſtenderent. Quid ideo dicerent non habebant, lachrymæque illis obortæ ſunt & tandem vehementius ſuſpirabant, veriti quidem, ne, ſi ſilerent, ex conſcientia *ſceleris* viderentur hæſitaſſe, haud vero invenientes quo pacto defenſionem ſui expedirent, propter ætatis infirmitatem animique conſternationem. Non tamen Cæſar, aſpiciens ipſos quemadmodum perturbati erant, non ſentiebat eos ex imperitia & modeſtia potius hærere & impediri, quam ex facinorum conſcientia. nec quiſquam aderat quem non eorum miſereſceret: immo & patrem ita affecerunt, ut vere animo moveretur.

VIII. *Ex populi miſericordia paululum recreantur.*

3. Poſtquam vero *juvenes* animadvertunt & patrem illis aliquanto magis benevolum, ipſumque etiam Cæſarem, inſuper & aliorum ſingulos, partim vicem ipſorum dolentes, partim à lachrymis non temperantes, alter illorum Alexander, patre appellato, crimina diluere aggreſſus eſt, dicebatque,

Alexandri oratio.

"Pater, quia es in nos benevolentia ſatis declarat hoc ipſum judicium. nam ſi quid in nos "durius in animo agitaſſes, nunquam ad omnium "ſervatorem nos adduxiſſes. etenim poteras, vel "pro regia vel patria poteſtate, de ſontibus ſupplicium ſumere. Cæterum Romam nos ducere, "& hunc ipſum teſtem adhibere, ſervare volentis "*indicium* eſt. nemo enim, cui in animo eſt quenquam interficere, ad templa eum ſacrariaque perducit. Verum pejori adhuc ſtatu res noſtræ "ſunt. non enim amplius vivere ſuſtineremus, ſi "talem patrem nos læſiſſe cuiquam perſuaſum eſſet. Fortaſſe & hoc iſto deterius: ut cum mori "debuiſſemus boni & innocentes, ſceleris ſuſpecti "viveremus. Jam vero ſi quid valeret fiducia ex "veritate, nobis lætiſſimum eſſet tibi fidem facere, & periculum effugere. Quod ſi ita vincit "calumnia, ſatis ſuperque nobis præſens hic dies, "quem quorſum ſuſpecti intueremur? Et quidem "dum dicis nos regnum affectare, accuſationem "in juvenes bene accommodas, dumque adjicis "iſtam à matris miſeræ interitu petitam, ex hac "infelicitate præſenti cumulus accedit. Sed vide "obſecro, annon hæc nobis cum omnibus communia ſimiliter *de iis* dici poſſint. Nihil enim "vetabit, quin rex, cui filii ſint juvenes & matri "defunctæ ſuperſtites, eos in ſuſpicionem vocet, "quaſi *patri* ſtruant inſidias. ſed ſuſpicio non ſatis eſt ad fidem hujuſmodi impietati faciendam.

"νῦν διαφεύγοιεν, [n] ἔργῳ μέγιστα τῶν ἀνθρωπείων "δράσαντας καὶ πεισομένους.

β΄. Ταῦτα [o] μὲν Ἡρώδης ἐμπαθῶς ᾐτιᾶτο παρὰ Καίσαρι τοὺς αὑτοῦ παῖδας. τῶν δὲ νεανίσκων ἤδη μὲν καὶ λέγοντος δάκρυα καὶ σύγχυσις ἦν, μᾶλλον δ᾽ ἐπεὶ κατέπαυσεν Ἡρώδης τὸν λόγον. τὸ μὲν γὰρ ἔξω τῆς τοιαύτης ἀσεβείας [p] γενέσθαι, [q] τὸν λόγον πιστὸν [r] εἶδον ἐν τῷ συνειδότι, τὸ δ᾽ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐπιφέρεσθαι τὰς διαβολὰς, δυσαπολόγητον, ὥσπερ ἦν, ᾔδεσαν, οὐκ εὐσχημονοῦντος οὐδὲ τοῦ κατὰ παρρησίαν λόγου τοῦ πρὸς τὸν καιρὸν, εἰ μέλλοιεν ἐκ βίας ἀεὶ καὶ κατὰ σπουδὴν ἐλέγχειν πεπλανημένον. ἦν οὖν ἀπορία τοῦ δύνασθαι λέγειν, καὶ δάκρυα, καὶ τέλος οἰμωγὴ συμπαθεστέρα, δεδοικότων μὲν [s] ὡς εἰ σιγῷεν δόξουσιν ἐκ τοῦ συνειδότος ἠπορῆσθαι, ῥᾳδίαν [t] δ᾽ οὐχ εὑρισκομένων τὴν ἀπολογίαν [v] ὑπὸ νεότητος καὶ ταραχῆς ἧς ἐπεπόνθησαν. [x] οὐ μήν γε ὁ Καῖσαρ, ἐπιβλέπων αὐτοὺς [y] ὡς εἶχον, ἀσύνετον [z] ἐποιεῖτο τὸ μὴ κατὰ συνείδησιν [a] ἀτοπωτέραν, ἀλλὰ ἐξ ἀπειρίας καὶ μετριότητος ὀκνεῖν. ἐλεεινοί τε ἐγεγόνεισαν [b] τοῖς παροῦσιν ἰδίᾳ, καὶ τὸν πατέρα διεκίνησαν ἀληθινῷ [c] τῷ πάθει συνεχόμενον.

γ΄. Ἐπεὶ δὲ συνεῖδον εὐμένειάν τινα, καὶ παρ᾽ ἐκείνου, καὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος, [d] καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἕκαστον, τοὺς μὲν συνδακρύοντας, ἅπαντας δὲ συναλγοῦντας, θάτερος αὐτῶν Ἀλέξανδρος, ἐπικαλεσάμενος αὐτὸν, ἐπεχείρει διαλύειν τὰς αἰτίας, καὶ, "πάτερ, εἶπεν, ἡ μὲν σὴ πρὸς ἡμᾶς εὔνοια δήλη, "καὶ παρ᾽ αὐτὴν τὴν κρίσιν. οὐκ ἂν γὰρ εἴ τι δυσ"χερὲς [e] ἐνενόεις ἐφ᾽ ἡμῖν, ἐπὶ τὸν [f] πάντα σώζον"τα προήγαγες. καὶ γὰρ ἐξῆν, [g] παρούσης μὲν ἐξου"σίας ὡς βασιλεῖ, παρούσης δὲ ὡς πατρὶ, τοὺς ἀδι"κοῦντας ἐπεξιέναι. τὸ δ᾽ εἰς Ῥώμην ἄγειν, καὶ τοῦ"τον ποιεῖσθαι μάρτυρα, σώζοντος ἦν. οὐδεὶς γὰρ ἀ"ποκτεῖναί τινα προαιρούμενος, εἰς ἱερὰ καὶ ναοὺς ἄ"γει. τὸ δ᾽ ἡμέτερον ἤδη χεῖρον. οὐ γὰρ ἂν ὑπομεί"ναιμεν ἔτι ζῆν, εἰ τοιοῦτον ἠδικηκέναι πατέρα πε"πιστεύμεθα. καὶ μήποτε τοῦτ᾽ ἐκείνου χεῖρον, ἀντὶ "τοῦ τεθνάναι μηδὲν ἀδικοῦντας, [h] τὸ ζῆν ἀδικεῖν ὑ"ποπτευομένους. εἰ μὲν οὖν εὕροι λόγον τῆς ἀληθείας ἡ "παῤῥησία, μακάριον [i] καὶ σὲ πεῖσαι, καὶ τὸν κίν"δυνον διαφυγεῖν. εἰ δ᾽ οὕτως ἡ διαβολὴ κρατεῖ, "περιττὸς ἡμῖν ὁ νῦν ἥλιος, ὃν τί δεῖ βλέπειν μετὰ "τῆς ὑποψίας; τὸ μὲν οὖν φάναι βασιλείας ἐπι"θυμεῖν, εὔκαιρος εἰς νέους αἰτία, καὶ τὸ προστι"θέναι τὴν τῆς ἀθλίας μητρὸς ἱκανὸν ἐκ τῆς πρώ"της τὴν νῦν ἀτυχίαν ἐξεργάζεσθαι. βλέψον δὲ εἰ "μὴ κοινὰ ταῦτα καὶ πᾶσιν ὁμοίως λέγεσθαι δυνησό"μενα. κωλύσει γὰρ οὐδὲν τῷ βασιλεύοντι, παῖδες εἰ "εἰσὶ νέοι καὶ μήτηρ αὐτῶν ἀποθανοῦσα, πάντας ὑ"πόπτους εἶναι τοῦ πατρὸς ἐπιβούλους δοκεῖν. ἀλλ᾽ οὐ "τὸ ὕποπτον πρὸς τοιαύτην ἀσέβειαν ἀρκετόν. εἰπάτω "[k] δή τις, ἡμῖν εἰ τετόλμηταί τι τοιοῦτον, ᾧ καὶ τὰ μὴ

"πιστὰ

n Ἔργῳ μέγιστα τῶν ἀνθρωπείων] L. B. ἔργων μ. τ. ἀνθρωπίνων.

o Μὲν Ἡρώδης] Illud μὲν è Codd. Busb. & Vat.

p Γενέσθαι,] Gall. γεγονέναι.

q Τὸν λόγον πιστὸν] Τον λόγον redundare puto.

r Εἶδον ἐν τῷ συνειδότι,] Εἶπον Hen. & Vat. Forſan εἶχον.

s Ὡς εἰ σιγῷεν] Illud ὡς ante εἰ, ut & σιγῷεν, quod ſtatim ſequitur, habuimus ex Zonara, qui præterea legit, δόξουσιν ἐκ τοῦ συνειδότος μὴ εὐπορεῖν ἀπολογίας

t Δ᾽ οὐχ εὑρισκομένων] In Cod. Vat. δ᾽ ὡς οὐχ.

v Ὑπὸ νεότητος] Iſta ὑπὸ νεότητος καὶ ταραχῆς ἧς ἐπεπόνθησαν deſunt in Cod. Hen. nec agnoſcuntur ab Epiphanio. ὑπό τε τῆς ν. Vat

x Οὐ μήν γε ὁ Καῖσαρ,] Ita lego. οὐ μὴν ὅγε Καῖσαρ in libris omnibus.

y Ὡς εἶχον] Ὡς εἶχεν Vat. & Hen. à prima prima.

z Ἐποιεῖτο] L. B. ἡγεῖτο.

a Ἀτοπωτέραν,] Ita Gall. & Lugd. Bat. ἀτοπώτερον in Editis Aliiſque. ἄτοπος facinoroſus in Vet. Gloſſ. nec aliter intellexit Epiphanius, qui vertit ex conſcientia facinoroſa.

b Τοῖς παροῦσιν ἰδίᾳ,] Forſan ſic diſtinguendum, τοῖς παροῦσιν, ἰδίᾳ καὶ τὸν π.

c Τῷ πάθει] Ita lego è Cod. Gall. & Lugd. Bat. τε πάθει in Editis Aliiſque.

d Καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἕκαστον,] L. B. καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἑκάστου καὶ &c.

e Ἐνενόεις] L. B. ἐνόεις.

f Πάντα] L. B. πάντας.

g Παρούσης] L. B. in Marg. παρόντος δὲ ω. π. τὸ τοὺς.

h Τὸ ζῆν ἀδικεῖν] L. B. primam voculam delet.

i Καὶ σὲ πεῖσαι,] Gall. καταπεῖσαι.

k Δή τις,] L. B. δέ τις.

l Ὑπὲρ

"πιστὰ πίστιν εἴωθεν [l] ὑπὲρ εὐεργείας λαμβάνειν. φαρμάκου παρασκευὴν ἐλέγχειν δύναταί τις, ἢ συνωμοσίαν ἡλικιωτῶν, ἢ διαφθορὰν οἰκετῶν, ἢ γράμματα κατὰ σοῦ γεγραμμένα; καίτοι τούτων ἕκαστον ἔσθ' ὅτε καὶ μὴ γινόμενον ἐκ διαβολῆς ἐπλάσθη. χαλεπὸν γὰρ οὐχ ὁμονοῶν οἶκος ἐν βασιλείᾳ· καὶ τὴν ἀρχὴν, ἣν σὺ φὴς ἔπαθλον εὐσεβείας, συμβαίνει πολλάκις αἰτίαν [m] γίνεσθαι τοῖς πονηροτάτοις ἐλπίδων, δι' ἃς οὐδὲ μίαν ὑπερβολὴν ποιῶνται κακοηθείας. ἀδίκημα μὲν οὖν οὐδεὶς ἐρεῖ καθ' ἡμῶν. τὰς δὲ διαβολὰς πῶς ἂν λύσειεν, ὁ [n] ἀκοῦσαι μὴ θέλων; ἐλαλήσαμεν τι μετὰ παῤῥησίας; οὐκ εἰς σὲ, τοῦτο γὰρ ἦν ἄδικον, ἀλλ' εἰς τοὺς οὐδ', ὅ, τι λελάλητο μὴ σιωπῶντας. τὴν μητέρα τις ἡμῶν ἔκλαυσεν; οὐχ ὅτι τέθνηκεν, ἀλλ' ὅτι καὶ νεκρὰ κακῶς ἤκουσεν ὑπὸ τῶν οὐκ ἀξίων. ἀρχῆς ἐπιθυμοῦμεν, ἧς [o] ἴσμεν ἔχοντα τὸν πατέρα; τί καὶ θέλοντες; εἰ μὲν εἰσὶν ἡμῖν τιμαὶ βασιλέων, ὥσπερ εἰσὶν, οὐ κενοσπουδοῦμεν; εἰ δ' οὐκ εἰσὶν, οὐκ ἐλπίζομεν; ἢ σὲ διαχειρισάμενοι κρατήσειν τὴν βασιλείαν προσεδοκήσαμεν, οἷς οὔτε γῆ βάσιμος, οὔτε πλωτὴ θάλαττα μετὰ τοιοῦτον ἔργον; ἢ δὲ τῶν ἀρχομένων εὐσέβεια, καὶ θρησκεία τοῦ παντὸς ἔθνους, ἠνέσχετο ἂν πατροκτόνους ἐπὶ τῶν πραγμάτων εἶναι, καὶ εἰς τὸν ἁγιώτατον ὑπὸ σοῦ κατασκευασθέντα ναὸν εἰσιέναι; τί δ' εἰ καὶ τῶν ἄλλων κατεφρονήσαμεν, ἐδύνατό τις φονεύσας ἀτιμώρητος μένειν, ζῶντος Καίσαρος; οὔτ' ἀσεβεῖς οὕτως ἐγέννησας, οὔτε ἀλογίστους, ἀτυχεστέρους δ' ἴσως ἢ σοὶ καλῶς εἶχεν. εἰ δὲ μήτ' αἰτίας ἔχεις, μήτ' ἐπιβουλὰς εὑρίσκεις, τί σοι πρὸς πίστιν αὐταρκὲς τοιαύτης δυσσεβείας; ἡ μήτηρ τέθνηκεν. ἀλλά τοι τὰ [p] κατ' ἐκείνην, οὐ παροξύνειν ἡμᾶς, ἀλλὰ νουθετεῖν ἐδύνατο. πλείω μὲν ἀπολογεῖσθαι βουλόμεθα, λόγον δ' οὐκ ἐπιδέχεται τὰ μὴ γινόμενα. διόπερ, ἐπὶ τῷ πάντων δεσπότῃ Καίσαρι μεσιτεύοντι τὸν παρόντα καιρὸν, συντιθέμεθα ταύτην τὴν συνθήκην. εἰ μὲν ἀνύποπτον ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας τὴν πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν ἀπολαμβάνεις, ὦ πάτερ, ζήσωμεν, οὐδ' οὕτως μὲν εὐτυχῶς. δεινὸν γὰρ τῶν μεγάλων κακῶν καὶ ψευδὴς αἰτία. παρούσης δὲ τινὸς ὀῤῥωδίας, σὺ μὲν ἐν τῇ κατὰ σαυτὸν εὐσεβείᾳ μένε, δώσομεν δὲ λόγον ἡμεῖς ἑαυτοῖς. οὐχ οὕτως ὁ βίος ἡμῖν τίμιος, ὡς ἔχειν αὐτὸν ἐπ' ἀδικίᾳ τοῦ δεδωκότος."

δ'. Τοιαῦτα δὲ λέγοντος, ὅ, τε Καῖσαρ, οὐδὲ πρότερον πιστεύων τῷ μεγέθει τῆς διαβολῆς, ἔτι μᾶλλον ἐξηλλάττετο, καὶ [q] συνεχὲς εἰς τὸν Ἡρώδην ἀπέβλεπεν, ὁρῶν κἀκεῖνον [r] ὑποσυγχυνόμενον· ἀγωνία τε τοῖς παροῦσιν ἐνεπεπτώκει, καὶ περὶ τὴν αὐλὴν ὁ λόγος διαδοθεὶς ἐπίφθονον ἐποίει τὸν βασιλέα. τὸ γὰρ ἄπιστον τῆς διαβολῆς, καὶ τὸ περὶ τοὺς νεανίσκους ἐν ἀκμῇ καὶ κάλλει σωμάτων ἐλεεινὸν [s] ἐπεσπᾶτο βοήθειαν. [t] ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπειδὴ καὶ τῷ λόγῳ δεξιῶς καὶ μετὰ φρονήσεως ἀπήντησεν Ἀλέξανδρος. [v] ἦν δ' οὐδ' ἐκείνοις ἔτι ταὐτὸν σχῆμα, κλαίουσι μὲν ὅμως καὶ σὺν κατηφείᾳ πρὸς τὴν γῆν νε-

"Dicat itaque quiſpiam, an tale aliquid auſi fuerimus, unde & incredibilia propter *hominum* credulitatem fidem acquirere conſueverunt. Poteſt ne quiſquam indicare venenum paratum, aut conjurationem cum æqualibus, aut corruptos *pecunia* famulos, aut ſcriptas contra te literas? atqui horum ſingula interdum de nihilo fingit calumnia. Grave enim regno eſt diſſidium & diſſenſio in regia: atque ſæpe fit ut principatus, quem tu dicis eſſe pietatis præmium, homines flagitioſiſſimos ad ſpem excitet, quæ facit ut nihil mali intentatum relinquant. Cæterum injuriam alicui factam nemo nobis objicit. nos vero calumniis quomodo liberabit, qui nobis auſcultare recuſat? An paulo liberius loquuti ſumus? at non in te; nam hoc nefas eſſet: ſed in eos, qui nihil quod dictum fuerit ſilentio premunt. An noſtrûm quis matrem deflevit? *at* non quod interierit: ſed quod mortua ab hominibus inhoneſtis male audierit. Num regnum appetimus quod ſcimus à patre teneri? at quid in animo habentes? ſi enim nobis ſint regii honores, id quod fatendum, nonne fruſtra laboramus? ſin minus, nonne eos ſperare licet? An te interfecto in regnum ſucceſſuros eſſe exſpectavimus; quibus, tali facinore commiſſo, nec terra ambulanda nec mare navigandum? num ſubditorum pietas, & totius gentis religio ferre potuerit, ut parricidæ ſumma rerum potirentur, & in ſanctiſſimum à te inſtauratum templum ingrederentur? Sed quid? ſi cæteros contemnere datum fuiſſet, num qui te interfecerit, dum Cæſar in vivis eſſet, pœnam effugere potuerit? Non tam impios genuiſti, neque tam ſtultos, ſed infeliciores forſan quam rebus tuis expediat. Quod ſi nec aliquid nobis vitio vertendum habes, nec inſidias *tibi locatas* inveniſti, quid tanti erat ut poſſet ejuſmodi impietatis tibi fidem facere? Mater *quidem* occidit illius vero caſus *miſerabilis* nullam nos irritandi, ſed admonendi vim habuit. Equidem pluribus cauſam agere nobis in animo eſt: ſed excuſationem non admittunt quæ nunquam commiſſa erant. Quapropter coram Cæſare, omnium domino noſtroque in præſentia ſequeſtro, hanc tecum pactionem facimus. Si poſſis, ô pater, revera affectum in nos inducere ab omni ſuſpicione vacuum, liceat nobis vivere, quamvis haud ita feliciter. grave enim eſt magnorum malorum etiam falſo inſimulari. verum ſi quid eſt quod timeas, perge tibimet cautionem adhibere, nos nobiſmet rationem reddemus. non enim uſque adeo chara nobis eſt vita, ut eam in autoris damnum conſervare velimus.

4. Cum ita cauſam ageret, tum Cæſar, qui jam ante gravi adeo calumniæ non credebat, magis adhuc mutatus eſt, & Herodem, quem nonnihil etiam confuſum animadvertit, continenter aſpexit; tum omnes, qui aderant, anxii erant & ſoliciti de juvenibus, ſermoque *de illis* per aulam diffuſus regem in odium adducebat. Nam quod calumnia parum credibilis illis viſa eſt, juveneſque in flore ætatis erant ſummaque corporum pulchritudine, illorum miſertum eſt, & miſeratio omnes ad opem illis ferendam trahebat. Sed multo magis poſtquam Alexander tam ſolerter prudenterque patris accuſationi reſpondiſſet. Verum non illis idem manebat oris vultûſque habitus, lachrymantibus qui-

Subit omnes juvenum miſeratio.

l Ὑπὲρ εὐεργείας λαμβάνειν.] Εὐεργεία, ἐπιστία *Heſych.* Verum ὑπ' ἐνεργείας habet *Vat.* ὑπενεργίας *Lugd. Bat.* ὑπὲρ ἐνεργείας *Hen.*

m Γενέσθαι] *L. B.* γίνεσθαι.

n Ἀκοῦσαι] *L. B.* ἀκούειν.

o Ἴσμεν ἔχοντα] Ita *Gall.* εἴσμεν in *cæteris.*

p Κατ' ἐκείνην,] Κατ' ἐκείνης *Vat.* & mox οὐδὲ παρ. & ſtatim ἠδύνατο.

q Συνεχὲς εἰς τὸν Ἡρώδην] Συνεχῶς *Busb.*

r Ὑποσυγχυνόμενον·] Ὑποσυγκεχυμένον *Busb.* & *Zonar.* ut & alibi apud *Joſephum.*

s Ἐπεσπᾶτο βοήθειαν,] Ἐπεσπάσατο *Busb.*

t Ἔτι δὲ μᾶλλον] Ἔτι δὴ μ. *Busb. Vat.* & *Hen.* à prima manu.

v Ἦν δ' οὐδ' ἐκείνοις] Ἦν οὐδ' ἐκείνοις *Hen.* ἦν δ' ἐκείνοις *Busb.* atque ita accepiſſe videtur *Gelenius*, qui vertit *manentibus reis in eodem habitu, & præ mæſtitia humentes oculos in terram dejicientibus.*

quidem & præ mœstitia in terram intuentibus: spei tamen melioris nonnihil effulgebat, atque rex, ex iis quibus ipse ad persuadendum usus est haud juste accusasse visus, excusatione aliqua egebat, ut qui nihil ipse haberet quo dicta redargueret. At Cæsar, paulatim cunctatus, adolescentes, licet à crimine abesse viderentur, tamen in eo peccasse dicebat, quod non se tales erga patrem præstitissent, ut hominum sermones reprimerent. Herodemque hortatus est, ut, deposita omni suspicione, cum pueris in gratiam rediret. Iniquum enim esse talia de iis, quos genuisset, credere; fierique posse ut animorum mutatio non solum medeatur iis quæ utrisque acciderant, sed & alliciat ad benevolentiam, dum invicem excusantes suspicionis temeritatem, æquum censebunt ut majori studio ad mutuum amorem ferantur. Has inter admonitiones pueris innuit: cumque illi patri ad pedes accidere & veniam orare pararent, antevertit pater eos orantes complecti, & in collum utriusque invadere; adeo ut nemo præsens esset, sive ingenuus sive servus, qui non ad misericordiam adduceretur.

Quid de illis senserit Cæsar.

Patri reconciliantur.

5. Et tunc quidem Cæsari gratias egerunt, & una discesserunt, comitante Antipatro cum simulatione lætitiæ ob amoris redintegrationem. Sequentibus autem diebus largitus est Herodes Cæsari trecenta talenta, ludos agenti & Romano populo congiaria dividenti: & Cæsar ei dimidium reditum æris Cyprii donavit, & alterius dimidii curam commisit, & præterea hospitiis & mansionibus eum honoravit, atque de regno ei potestatem dedit, quem vellet filiorum successorem suum constituendi, aut honorem in singulos pro rata parte dividendi. Cumque Herodes id è vestigio facere vellet, negavit Cæsar permissurum se, ut non per omnem vitam dominus esset & regni & filiorum.

Antipater lætitiam simulat ex reconciliatione patris & fratrum.

6. Postea ille rursus in Judæam rediit. Dum autem peregre abesset, Trachonitæ, ejus ditionis pars non exigua, rebellarunt: sed relicti illic duces eos subegerunt, iterumque sub imperium redegerunt. Cæterum Herodes, cum filiis navigans, ubi juxta Ciliciam appulit ad *insulam* Eleusam, quæ nunc mutato nomine Sebaste dicitur, illic offendit Archelaum Cappadociæ regem, qui eum perhumaniter excipit, lætus admodum quod cum filiis in gratiam rediisset, quodque Alexander, qui filiam ejus *in matrimonio* habuit, crimina ei objecta diluisset: atque munera, quæ regibus conveniment, sibi invicem largiti sunt. Inde Herodes in Judæam reversus, ingressusque in templum, de iis quæ in profectione sua egisset orationem habuit, Cæsaris in ipsum liberalitatem narrando persequens, ut & præcipua quæque ab ipso gesta, quæ non nescire aliorum interesse existimabat: & in extremo suæ orationis filios suos monitis instruxit, aulicosque & reliquum populum admonuit, ut concordiam tuerentur; declaravitque filios post se regnaturos, primum Antipatrum, deinde Mariamnes liberos, Alexandrum & Aristobulum. In

Trachonitæ rebelles domantur.

Herodis post reditum concio ad populum.

νοῦκόσιν· ἡ δ' ἐλπὶς ἀμείνων ὑπεφαίνετο, καὶ δόξας ὁ βασιλεὺς ἐξ ὧν [x] αὐτὸς ἔπειθεν [y] οὐκ εὔλογα κατηγορηκέναι, [z] διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν αὐτὸν ἐξελέγχειν, ἀπολογίας τινὸς ἐδεῖτο. Καῖσαρ δὲ μικρὸν ἐπισχὼν, τοὺς μὲν νεανίσκους, εἰ καὶ πόῤῥω τῆς ἐπ' αὐτοῖς διαβολῆς δοκοῦσιν, αὐτόγε τοῦτο ἁμαρτεῖν ἔφη, τὸ μὴ τοιούτους αὐτοὺς παρασχεῖν τῷ πατρὶ, ὡς μηδὲ γίνεσθαι τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον. Ἡρώδην δὲ παρεκάλει, πᾶσαν ὑπόνοιαν ἀφελόντα, διαλλάττεσθαι τοῖς παισίν. οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον οὐδὲ πιστεύειν τὰ τοιαῦτα κατὰ τῶν ἐξ αὐτοῦ· δύνασθαι δὲ τὴν μετάνοιαν ἀμφοτέροις οὐ μόνον ἰάσασθαι τὰ συμβεβηκότα, παροξῦναι δὲ τὴν εὔνοιαν, ἐν ᾧ τὸ προπετὲς ἑκάτεροι τῆς ὑποψίας ἀπολογούμενοι, σπουδῇ πλείονι περὶ ἀλλήλους ἀξιώσουσι κεχρῆσθαι. τοιαῦτα νουθετῶν, [a] ἔνευσε τοῖς νεανίσκοις. ἐκείνων δὲ βουλομένων ὑποπεσεῖν ἐπὶ δεήσει, προαναλαβὼν αὐτοὺς ὁ πατὴρ δακρύοντας ἠσπάζετο, παρ' ἕκαστον ἐν μέρει περιπλύσσων, ὡς μηδένα τῶν παρατυγχανόντων, ἐλεύθερον ἢ δοῦλον, ἀπαθῆ γενέσθαι.

έ. Τότε μὲν οὖν εὐχαριστήσαντες Καίσαρι μετ' ἀλλήλων ἀπῄεσαν, [b] καὶ σὺν αὐτοῖς Ἀντίπατρος ὑποκρινόμενος ἐφήδεσθαι τῇ διαλλαγῇ. [c] ἐν δὲ ταῖς ὑστέραις ἡμέραις Ἡρώδης μὲν ἐδωρεῖτο Καίσαρα τριακοσίοις ταλάντοις, θέας τε καὶ διανομὰς [d] ποιούμενον τῷ Ῥωμαίων δήμῳ· Καῖσαρ δὲ αὐτῷ τοῦ μετάλλου τοῦ Κυπρίων χαλκοῦ τὴν ἡμίσειαν πρόσοδον καὶ τῆς ἡμισείας τὴν ἐπιμέλειαν ἔδωκεν, καὶ τἄλλα ξενίαις καὶ καταγωγαῖς ἐτίμησε, καὶ περὶ τῆς βασιλείας αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν ἐφῆκεν, ὃν ἂν αἱρῆται τῶν παίδων διάδοχον [e] καθιστάναι, ἢ καὶ διανέμειν μέρος ἑκάστῳ τῆς τιμῆς εἰς πάντας [ee] διελευσομένης. ἐκείνου δὲ ἤδη θέλοντος αὐτὸ ποιεῖν, [f] οὐκ ἐπιτρέψειν ἔφη ζῶντι μὴ καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῶν παίδων κρατεῖν.

ς'. Ἐπὶ τούτοις ἐπανῄει πάλιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. ἀποδημοῦντος δὲ, οὐ μικρὸν μέρος ἀπέστη τῆς ἀρχῆς, τὸ περὶ τὸν [g] Τραχῶνα· καὶ τούτους οἱ καταλειφθέντες στρατηγοὶ χειρωσάμενοι, πάλιν ὑπακούειν ἠνάγκασαν. Ἡρώδης δὲ πλέων σὺν τοῖς παισὶν, ὡς ἐγένετο [h] κατὰ Κιλικίαν ἐν [i] Ἐλεούσῃ, τῇ μετωνομασμένῃ νῦν [k] Σεβαστῇ, καταλαμβάνει τὸν βασιλέα τῆς Καππαδοκίας Ἀρχέλαον, ὃς αὐτὸν ἐκδέχεται φιλοφρόνως, ἡδόμενος ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων διαλλαγαῖς, καὶ τῷ τὸν Ἀλέξανδρον, ὃς εἶχεν αὐτοῦ τὴν θυγατέρα, [l] τὰς αἰτίας ἀπολελύσθαι· δωρεάς τε [m] ἀντέδωκαν ἀλλήλοις ἃς εἰκὸς βασιλεῖς. ἐντεῦθεν Ἡρώδης, ἐπὶ [n] Ἰουδαίας ἐλθὼν, καὶ γενόμενος [o] ἐν τῷ ἱερῷ, [p] περὶ τῶν πεπραγμένων [q] κατὰ τὴν ἀποδημίαν διελέγετο, τὴν Καίσαρος εἰς αὐτὸν φιλοφροσύνην, καὶ τἄλλα διεξιὼν, ὅσα κατὰ μέρος αὐτῷ πραχθέντα συμφέρειν ἡγεῖτο καὶ [r] τοὺς ἄλλους εἰδέναι· τέλος ἐπὶ νουθεσίᾳ τῶν παίδων κατέστρεψε τὸν λόγον, τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος εἰς ὁμόνοιαν παρακαλῶν, καὶ τοὺς υἱοὺς μετ' αὐτὸν ἀποδεικνὺων βασιλέας γενέσθαι, [s] πρῶτον μὲν Ἀντίπατρον, εἶτα καὶ τοὺς ἐκ Μα-

x Αὐτὸς ἔπειθεν] Ita lego. αὐτὸν (quod tamen abest a *Lugd. Bat.*) in *libris* tam *Editis* quam *MSS.*

y Οὐκ εὔλογα κατηγορηκέναι,] Illud οὐκ inserui è *Cod. Busb.*

z Διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν αὐτὸν] Διὰ τὸ μηδὲν αὐτὸν ἐλέγχειν *Busb.* διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ἀπολ. *Hen.* & *Vat.*

a Ἔνευσε τοῖς νεανίσκοις.] Apud *Zonaram*, ἔνευσε τοῖς νεανίσκοις προσπεσεῖν τῷ πατρί. atque in forsan *Epiphanius* legebat, qui vertit, *juvenibus innuit ad vestigia patris sese projicere. qua supplicatione pater eos lachrymabiliter & flebiliter complexus* &c.

b Καὶ σὺν αὐτοῖς] Καὶ μετ' αὐτῶν *Busb.*

c Ἐν δὲ ταῖς ὑστέραις ἡμέραις] Τῇ δ' ὑστεραίᾳ *Busb.* & *Zonar.* ἐν δὲ ταῖς ὑστεραίαις *Lugd. Bat.*

d Ποιούμενον] *L. B.* ποιούμενος.

e Καθιστάναι,] Καθιστᾶν *Zonar.*

ee Διελευσομένης.] Ἐλευσομένης *Vat.* & *Hen.* à prima manu.

f Οὐκ ἐπιτρέψειν] Οὐκ ἐπιτρέψειν ἔφη, ζῶντι δὲ τῆς βασιλείας ἔφη κρ. *Hen.* & *Vat.*

g Τραχῶνα·] *L. B.* τράχωνα.

h Κατὰ Κιλικίαν ἐν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 22. §. 4. SPANH.

i Ἐλεούσῃ,] Ἐλέουσα νῆσος, προσκειμένη τῇ Ἠπείρῳ, ἣν συνῴκισεν Ἀρχέλαος, καὶ κατεσκεύασατο βασίλειον. *Strabo*, l. 14.

k Σεβαστῇ,] Νῆσος Κιλικίας, ἡ νῦν Σεβαστή. *Steph. Byzant.* voce Ελαιοῦσα.

l Τὰς αἰτίας ἀπολελύσθαι.] Τῆς αἰτίας *Busb.* & *Coccejus.*

m Ἀντέδωκαν ἀλλήλοις] Ita *Vat.* ἀντέδοσαν in *reliquis.*

n Ἰουδαίας ἐλθὼν,] Ἰουδαίων *Busb.*

o Ἐν τῷ ἱερῷ,] Quomodo itaque ante dixit Herodi, quia Sacerdos non erat, non licuisse in ullum e tribus περιβόλοις intrare; ubi templum describit. REL.

p Περὶ —— διελέγετο,] Exstat ea Herodis Oratio infr. ἁλωσ. lib. 1. c. 22. §. 4. & seq. SPANH.

q Κατὰ τὴν ἀποδημίαν] Περὶ *Vat.* & *Hen.* à prima manu.

r Τοὺς ἄλλους εἰδέναι·] Τοὺς ὅλους *Vat.* & *Hen.* à prima manu. ut & mox κατέστρεφε.

s Πρῶτον μὲν Ἀντίπατρον,] Πρῶτον μὲν τὸν Ἀντίπατρον, ἔπειτα δὲ τοὺς Μαριάμμης *Busb.*

ss Απο-

Μαριάμμης Ἀλέξανδρον καὶ Ἀριστόβουλον. ἐν δὲ τῷ τότε πάντας [ss] ἀποβλέπειν εἰς αὐτὸν ἀξιῶν, καὶ βασιλέα καὶ δεσπότην ἁπάντων δοκεῖν, μήτε γήρᾳ παραποδιζόμενον, ἐν ᾧ τοῦ χρόνου τὸ πρὸς ἀρχὴν ἐμπειρότατον ἔχειν, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν ἐλαττούμενον, ἃ δύναται καὶ βασιλείας κρατεῖν καὶ παίδων ἄρχειν· τούς τε ἡγεμόνας καὶ τὸ στρατιωτικὸν, εἰ πρὸς ἕνα βλέποιεν αὐτὸν, ἀτάραχον ἔφη τὸν βίον ἕξειν, καὶ πᾶσαν ἀφορμὴν εὐδαιμονίας ἐξ ἀλλήλων ἔσεσθαι. ταῦτ᾽ εἰπὼν, ἀφίησιν τὴν ἐκκλησίαν· τοῖς πλείστοις μὲν [t] ἀρεστὰ [v] διειλεγμένος, ἐνίοις δ᾽ οὐχ ὁμοίως. ἤδη γὰρ ὑπὸ τῆς ἁμίλλης καὶ τῶν ἐλπίδων ἃς ἐδεδώκει τοῖς παισὶν, ἐνεωτερίζετο πολλὰ, καὶ νεωτέρων ἐφιέμενα.

præſentia autem edixit ut omnes in ipſum intuerentur, eumque pro domino & rege ducerent, nihil ſenectute impeditum, quæ ex omni vitæ tempore rerum uſu aptiſſima ad imperium exercendum, atque aliis non cedit inſtitutis, quibus poſſumus regna moderari & liberos regere: duces quoque cum exercitibus, ſi ſe unum reſpiciant, ſumma tranquillitate vitam acturos eſſe dicebat, ſibique invicem omnino fore felicitatis auctores. His dictis, conventum dimiſit: fuitque ejus oratio grata multis, ſed aliis non item. jam enim ex contentione & ſpe quam filiis dederat, multi res novas moliebantur earumve deſiderio tenebantur.

ΚΕΦ. έ.

Ὡς Ἡρώδης ἀγῶνας ἤγαγε πενταετηρικοὺς ἐπὶ τῇ Καισαρείας κτίσει· ὥς τε τόπους πλείους μεγαλοπρεπῶς ᾠκοδόμησε καὶ ἐκόσμησε, πολλά τε ἄλλα λαμπρῶς ἔπραξεν.

Περὶ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον [x] συντέλειαν ἔλαβεν ἡ Καισάρεια [y] Σεβαστὴ ἣν ᾠκοδόμει, [z] δεκάτῳ μὲν ἔτει πρὸς τέλος ἐλθούσης αὐτῷ τῆς ὅλης κατασκευῆς, ἐκπεσούσης δὲ τῆς προθεσμίας εἰς [a] ὄγδοον καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἀρχῆς, [b] ἐπ᾽ [c] Ὀλυμπιάδος δευτέρας καὶ ἐνενηκοστῆς πρὸς ταῖς ἑκατόν. [d] ἦν οὖν εὐθὺς πρὸς τῇ καθιερώσει μείζων ἑορτὴ, καὶ παρασκευαὶ πολυτελέσταται. κατηγγέλκει μὲν γὰρ ἀγῶνα μουσικῆς, καὶ γυμνικῶν ἀθλημάτων. παρεσκευάκει δὲ πολὺ πλῆθος μονομάχων καὶ θηρίων, ἵππων τε δρόμον, καὶ τὰ πολυτελέστερα τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ [e] καὶ παρ᾽ ἄλλοις τισὶν ἐπιτηδευμάτων. ἀνετίθει δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἀγῶνα Καίσαρι, [f] κατὰ πενταετηρίδα παρεσκευασμένος ἄγειν αὐτόν· ὁ δ᾽ αὐτῷ πᾶσαν τὴν εἰς τὰ τοιαῦτα παρασκευὴν ἀπὸ τῶν οἰκείων διέπεμπε, τὴν φιλοτιμίαν ἐπικοσμῶν. [ff] ἰδίᾳ δὲ καὶ ἡ γυνὴ Καίσαρος [g] Ἰουλία, τὰ πολλὰ τῶν ἐκεῖ πολυτελεστάτων ἀπέστειλεν, ὡς [h] μηδὲν ὑστερεῖν. τὰ πάντα συντιμώμενα ταλάντων πεντακοσίων. συνελθόντος δὲ εἰς τὴν πόλιν ὄχλου πλείονος κατὰ θεωρίαν, [i] καὶ πρέσβεων οὓς ἔπεμπον οἱ δῆμοι, δι᾽ ἃς ἐπεπόνθεσαν εὐεργεσίας, ἅπαντας ἐξεδέξατο καταγωγαῖς, καὶ τραπέζαις, καὶ διηνεκέσιν ἑορταῖς, τῆς πανηγύρεως ἐν μὲν ταῖς ἡμέραις ἐχούσης τὰς ἀπὸ τῶν θεαμάτων ψυχαγωγίας, ἐν δὲ ταῖς νυξὶ τὰς εὐφροσύνας καὶ τὴν εἰς ταῦτα πολυτέλειαν, ὡς ἐπίσημον γενέσθαι τὴν μεγαλοψυχίαν αὐτοῦ. εἰς πάντα γὰρ, ἅπερ ἂν ἐπιτηδεύσειεν, ἐφιλονείκει τὴν τῶν ἤδη γεγενημένων ἐπίδειξιν ὑπερβάλλεσθαι. καὶ φασὶν αὐτόν τε Καίσαρα καὶ Ἀγρίππαν πολλάκις εἰπεῖν, ὡς ἀποδέοι τὰ τῆς ἀρχῆς Ἡρώδῃ τῆς οὔσης ἐν αὐτῷ μεγαλοψυχίας· ἄξιον γὰρ εἶναι καὶ Συρίας ἁπάσης καὶ Αἰγύπτου τὴν βασιλείαν ἔχειν.

CAP. V. IX.

Quomodo Herodes quinquennale certamen ob Cæſaream ædificatam celebravit: utque loca quamplurima magnifice ædificavit ornavitque, atque alia multa ſplendide geſſit.

Circa id tempus Cæſarea Auguſta, quæ ab eo condebatur, perfecta & abſoluta eſt, decimo quidem anno ad finem perducto toto opere, ſtata autem ſolennitate in annum ejus regni duodetrigeſimum & Olympiadem centeſimam nonageſimam ſecundam incidente. Statim itaque ad eam dicandam magnam adhibuit celebritatem & ſumptuoſiſſimum apparatum. Indixit enim certamen muſicum, & ludos gymnicos. nam gladiatorum magnum numerum & ferarum præparaverat, curſuſque equorum & quicquid ejuſmodi ſtudii pretioſius erat & Romæ & alibi uſpiam. Quin & hoc certamen Cæſari conſecravit: quod ita inſtituit, ut per ſingula quinquennia inſtauraretur. * Ille autem omnem ad iſtiuſmodi ſpectacula apparatum propriis ſumptibus ſuppeditari voluit, ut inde major eſſet liberalitatis ſuæ laus. Verum & de ſuo † Julia, Cæſaris uxor, multa ex iis, quæ in Italia maximo in pretio habita, mittenda curavit, ut nihil ad *ſplendorem* deeſſet. ſumma omnium efficiebat quingenta talenta. Cum autem in urbem ſpectatum conveniſſet ingens multitudo, & legationes, quæ à *diverſis* populis mittebantur ob accepta beneficia, omnes excepit diverſoriis & menſis & continuis hilaritatibus, dum hominum frequentia ſpectaculis ſe totos dies oblectat, noctu vero lætitiis & ſumptibus in eas profuſis: adeo ut ab univerſis extolleretur ob animi magnitudinem. Nam in omnibus, quibus ſtuderet, id agere contendebat, ut quæ prius oſtenſa erant longe ſuperaret. Atque perhibetur & Cæſarem ipſum & Agrippam aliquoties dixiſſe, Herodis imperium minime reſpondere animi ejus magnitudini: dignum enim eſſe qui totius etiam Syriæ & Ægypti regno potiretur.

Herodes, exædificata Cæſarea, ludos agit.

Ludorum magnificentia.

2. Poſt

ss Ἀποβλέπειν εἰς αὐτὸν] Confer dictum Severi apud *Spartianum* cap. 18. *Tandem ſentitis caput imperare, non pedes.* HAV.

t Ἀρεστὰ] Ἄριστα *Busb. Hen.* & *Vat.*

v Διειλεγμένος,] Ita *Busb.* διηλεγμένος *Vat.* διελεγμένος in *Editis Aliiſque.*

x Συντέλειαν —— ᾠκοδόμει,] Conf. ſupr. lib. XV. c. 9. §. 6. SPANH.

y Σεβαστὴ ἣν ᾠκοδόμει,] Σεβαστὴ abeſt ab *Epiphanii* libris. καὶ μετεκομίσθησαν ἐκ τῆς μητροπόλεως εἰς τὴν ἐπὶ θαλάττῃ Καισάρειαν ἐπώνυμον τῶν προπάππου Σεβαστήν. *Philo* in Legat. ad Cajum, 1034.

z Δεκάτῳ μὲν ἔτει] Lib. XV. c. IX. p. 695, v. 39. ἡ μὲν δὲ πόλις (Καισάρεια) ἐξετελέσθη δωδεκαέτῃ χρόνῳ. adeo ut forſan hîc reſcribendum δωδεκάτῳ. id quod probare conatur *Petitus* in *Animadverſ.* ἀνεκδότοις, tom. 3. p. 319.

a Ὄγδοον καὶ εἰκοστὸν] Anno regni Herodis (poſt Antigoni mortem inchoati) XXVIII. *Uſſer.* ad A. M. 3994.

b Ἐπ᾽ —— ἑκατὸν] Ἀλωσ. lib. I. c. 21. §. 8. ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς ἐνενηκοστῆς καὶ δευτέρας ὀλυμπιάδος· Olymp. XCV. II. Harduin. Num. Herod. p. 28. SPANH.

c Ὀλυμπιάδος —— ἑκατόν.] Anno videlicet illius tertio. *Id.* Vide *Noriſii* Cenotaphia Piſana, p. 153.

d Ἦν οὖν εὐθὺς] Ἦν οὖν εὐθὺς καθιερώσει μείζονες ἑορταὶ *Vat.* & *Hen.* à prima manu.

e Καὶ παρ᾽ ἄλλοις] Καὶ πολλοῖς τισιν *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

f Κατὰ πενταετηρίδα] Καὶ πεντ. *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

* *Ille*] Immo Auguſtus. SPANH.

ff Ἰδίᾳ δὲ] In libris ἰδία, abſque puncto ſubſcripto.

g Ἰουλία,] Ita Liviam, Auguſti uxorem, paſſim appellat, ut & alii, poſtquam in familiam Juliam adſumeretur ex teſtamento Auguſti, ut narrat *Tacitus* in *Annalium* libro primo. Vide quæ habet *Caſaub.* ad *Sueton.* p. 291. HUDS. Livia, Καίσαρος Ἰουλία h. e. Livia. Unde de utroque Auguſto & Livia explicandum puto duos hujus Cæſareæ nummos ſub Nerone percuſſos cum Inſcrip. ΜΗΤΡ. ΚΑΙΣΑΡΙΑ Η ΠΡΩ. ΣΕΒΑΣΤΩΝ. non verò de Auguſto & Claudio cum Eumenio Pacato, ſeu P. Harduino. SPANH.

h Μηδὲν ὑστερεῖν] In libris, ὡς μηδὲν ὑστερεῖν τὰ πάντα &c. nulla diſtinctione adhibita.

i Καὶ πρέσβεων] Ita *Busb.* & ut puto, *Epiphan.* καὶ πρεσβείας ἃς in *Editis Aliiſque.*

k Κα-

Herodes oppida quædam condit.

2. Post hanc autem celebritatem & lætitiam aliam urbem condidit in campo qui dicitur Capharsaba, electo ad hoc loco irriguo, & terra arboribus accommodata, & amne urbem ipsam circircumfluente, & luco *eam* circumdante pulcherrimo, pro arborum magnitudine. Hanc ab Antipatro patre nominavit Antipatridem. Ædificavit & alium locum supra Hierichuntem, magnæ securitatis nec minoris ad habitandum amœnitatis, quem matris suæ nomine Cypron appellavit. Porro fratri Phasaëlo, ex suo erga illum amore, monimentum dedicavit pulcherrimum, turrim in ipsa urbe exstructam, quæ magnitudine Phariam adæquaret, eamque Phasaëlum nuncupavit, quæ & urbi partim esset in securitatem & *fratri* defuncto in memoriam propter appellationem. Itemque urbem ipsi cognominem construxit in valle Hierichuntia, qua itur boream versus: quæ in causa erat, ut terra omnis finitima, *antea fere* deserta, incolarum industria cultior evaderet. hanc autem Phasaëlidem nominabat.

Antipatris exstructa.

Cypros conditum.

Phasaëlus turris & oppidum.

Herodis in exteros liberalitas.

3. Quin & alia ejus beneficia longum esset dicere, quæ contulit in civitates, tum in Syria, tum in Græcia, & ubicunque eum versari contigit. nam & ingentem pecuniæ vim impendisse videtur pluribus muneribus publicis, & publicorum operum exstructionibus, operibusque non satis curatis, exhausta, quæ jam ante suppeditata erat, pecunia. Maxima vero & nobilissima ab eo facta erant in Rhodiorum gratiam, quibus Pythium templum suis sumptibus exædificavit, & ad naves compingendas multa argenti millia præbuit. Nicopolitarum autem urbi, apud Actium à Cæsare conditæ, ad pleraque loca publica exstruenda, plurimum contulit. Antiochensibus etiam, maximam in Syria urbem habitantibus, plateam, mediam ejus longitudinem secantem, porticibus ex utraque parte inclusam dedit, & viam ejus subdialem lapide polito stravit, ad maximum ejus ornamentum & incolarum commoditatem. Porroque fecit ut ludi Olympiaci, propter pecuniæ inopiam nominis gloriæ haud satis respondentes, majori in honore haberentur, annuos eis reditus assignando: & quoad sacrificia aliumque apparatum magnum celebritati honorem conciliavit. Ob hanc itaque liberalitatem fere omnium voce perpetuus in tabulas relatus erat Agonotheta.

Pythium templum ab Herode exstructum.

Ludi Olympii ab eo magnifice instaurati.

Herodis ingenium varium, & hujus diversitatis causæ.

4. Jam vero alios forsan subeat mirari tantam in eo animi ingeniique diversitatem. Nam si ejus liberalitatem spectemus & beneficentiam, qua erga omnes usus est, non est sane ut quisquam, qui vel minimum ei tribuerit, inficias eat, quod natura propensissimus fuerit ad benefaciendum. Sin autem quis respexerit supplicia & injurias, quibus subditos affecit & sibi conjunctissimos, secumque perpendat quam durus fuerit & inexorabilem se præbuerit, victus fatebitur ipsum videri ferum & immanem & ab omni mansuetudine alienum. unde *plerique* existimant voluntatem ei variam fuisse &

β'. Μετὰ δὲ τὴν πανήγυριν ταύτην καὶ τὰς ἑορτὰς, πάλιν ἄλλην ἀνήγειρεν ἐν τῷ πεδίῳ τῷ λεγομένῳ [k] Καφαρσαβᾶ, τόπον ἔνυδρον καὶ χώραν ἀρίστην φυτοῖς ἐκλεξάμενος, ποταμοῦ τε περιρρέοντος τὴν πόλιν αὐτὴν, καὶ καλλίστου κατὰ μέγεθος τῶν φυτῶν περιειληφότος ἄλσους, ταύτην ἀπὸ Ἀντιπάτρου τοῦ πατρὸς Ἀντιπατρίδα προσηγόρευσεν. ἐπώνυμον δὲ καὶ τῇ μητρὶ χωρίον ὑπὲρ Ἱεριχοῦντα οἰκοδομήσας, ἀσφαλείᾳ τε διάφορον, καὶ διαγωγαῖς ἥδιστον, ἐκάλεσε [l] Κύπρον. Φασαήλῳ τε τῷ ἀδελφῷ μνημεῖα διὰ τὴν γεγενημένην πρὸς αὐτὸν φιλοστοργίαν [m] ἀνετίθει τὰ κάλλιστα, πύργον ἐπ' αὐτῆς τῆς πόλεως ἀναστήσας, [n] οὐδὲν ἐλάττω τοῦ [o] κατὰ τὴν Φάρον, ὃν προσηγόρευσεν [p] Φασάηλον, ἀσφαλείας τε τῇ πόλει μέρος ὄντα, καὶ μνήμης τῷ τετελευτηκότι διὰ τὴν προσηγορίαν. ὁμώνυμον δὲ αὐτῷ, καὶ πόλιν περὶ τὸν [q] αὐλῶνα τῆς Ἱεριχοῦντος ἔκτισεν, [r] ἀπιόντων κατὰ Βορρᾶν ἄνεμον, δι' ἧς καὶ τὴν πέριξ χώραν ἔρημον οὖσαν ἐνεργοτέραν ἐποίησεν τῆς ἐπιμελείας τῶν οἰκητόρων. [s] Φασαηλίδα καὶ ταύτην ἐκάλει.

γ'. Τὰς δὲ ἄλλας εὐεργεσίας ἄπορον εἰπεῖν, ὅσας ἀπέδωκεν ταῖς πόλεσιν, ἔν τε Συρίᾳ, καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ παρ' οἷς ποτ' ἂν ἀποδημήσας τύχοι. καὶ γὰρ πλείους λειτουργίας, καὶ δημοσίων ἔργων κατασκευὰς, καὶ χρήματα τοῖς δεομένοις ἔργοις [t] εἰς ἐπιμέλειαν, τῶν προτέρων ἐκλελοιπότων, ἄφθονα χαρίσασθαι δοκεῖ. τὰ δὲ μέγιστα καὶ διασημότατα τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, [v] Ῥοδίοις μὲν τό τε Πύθιον ἀνέστησεν οἰκείοις ἀναλώμασι, καὶ παρέσχεν ἀργυρίου πολλὰ τάλαντα πρὸς ναυπηγίαν. [x] Νικοπολίταις δὲ τοῖς ἐπ' Ἀκτίῳ κτισθεῖσιν ὑπὸ Καίσαρος τὰ πλεῖστα τῶν δημοσίων συγκατεσκεύασεν. [y] Ἀντιοχεῦσι δὲ, τοῖς ἐν Συρίᾳ μεγίστην πόλιν οἰκοῦσιν, τὴν κατὰ μῆκος τέμνει πλατεῖα, [z] ταύτην αὐτὴν στοαῖς παρ' ἑκάτερα, καὶ λίθῳ τὴν ὕπαιθρον ὁδὸν ξεστῷ καταστορέσας, πλεῖστον εἰς κόσμον καὶ τὴν τῶν οἰκούντων εὐχρηστίαν ὠφέλησεν. τόν γε μὴν Ὀλυμπιᾶσιν ἀγῶνα, πολὺ τῆς προσηγορίας ἀδοξότερον ὑπ' ἀχρηματίας [a] διατεθειμένον, τιμιώτερον ἐποίει, χρημάτων προσόδους καταστήσας· καὶ [b] πρὸς θυσίας καὶ τὸν ἄλλον κόσμον [c] ἐσεμνοποίησεν τὴν πανήγυριν. διὰ δὴ ταύτην τὴν φιλοτιμίαν [d] διηνεκὴς ἀγωνοθέτης παρὰ τοῖς πλείστοις ἀνεγράφη.

δ'. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐπέρχεται θαυμάζειν τὸ διεστὸς τῆς ἐν τῇ φύσει προαιρέσεως. ὅταν μὲν γὰρ εἰς τὰς φιλοτιμίας καὶ τὰς εὐεργεσίας ἀπίδωμεν, αἷς ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἄν τις αὐτὸν καὶ [e] τῶν ἔλαττον [f] τετιμηκότων ἠρνήθη μὴ συνομολογεῖν εὐεργετικωτάτῃ κεχρῆσθαι τῇ φύσει. ὅταν δὲ εἰς τὰς τιμωρίας καὶ ἀδικίας, ἃς εἰς τοὺς ἀρχομένους καὶ τοὺς οἰκειοτάτους ἐπεδείξατο βλέψῃ [g] τὶς, καὶ καταμάθῃ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ [h] δυσπαραίτητον τοῦ τρόπου, νικηθήσεται θηριώδη δοκεῖν καὶ πάσης με-

k Καφαρσαβᾶ,] Lib. XIII. c. XV. p. 598. v. 4. ἀπὸ τοῦ Χαβαρσαβᾶ, ἣ νῦν Ἀντιπατρὶς καλεῖται. adeo ut idem esse videatur nomen urbis & campi. Hic loci etiam Καφαρσαβᾶ habet Cod. *Gall.* HUDS. Καφεθρωμᾶ Urbs Idumææ ἁλωσ. lib. 4. c. 8. §. 1. SPANH.

l Κύπρον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 4. & lib. 2. c. 18. §. 6. hic de Castro condito ab Herode. SPANH.

m Ανετίθει τὰ κάλλιστα,] Ἐτίθει *Vat.* & *Busb.*

n Οὐδὲν ἐλάττω] Οὐδὲν ἔλαττον *Hen. Busb.* & *Vat.*

o Κατὰ τὴν Φάρον,] Tacitus. *procul intuentibus Phari.* de turribus Hierosolymitanis. vulgo *pares* legitur. REL.

p Φασάηλον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 9. SPANH.

q Αὐλῶνα τοῦ Ἱεριχοῦντος] De hoc Theophr. H. Pl. IX. c. VI. de Balsamo: γίνεται ἐν τῷ αὐλῶνι τῷ περὶ Συρίαν· vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 9. SPANH.

r Ἀπιόντων] *L. B.* ἐπιόντων.

s Φασαηλίδα] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 9. SPANH.

t Εἰς ἐπιμέλειαν,] Mallem εἰς ἐπιτέλειαν.

v Ῥοδίοις ——— ἀναλώμασι,] Munifica opera Herodis apud Rhodios lib. 1. c. 21. §. 10. ἐμπρησθὲν δὲ τὸ Πύθιον, ἰδίοις ἀναλώμασι &c. SPANH.

x Νικοπολίταις δὲ] Ita *Suetonius* de Nicopoli: *Quoque Actiacæ victoriæ memoria celebratior in posterum esset, urbem Nicopolin apud Actium condidit, ludosque illic quinquennales constituit.*

y Ἀντιοχεῦσι ——— πλατεῖα.] Idem ἁλωσ. lib. 1. cap. 21. §. 10. SPANH.

z Ταύτην αὐτὴν] Hic verbum aliquod excidisse suspicor, quod agnovisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *ex utraque parte porticibus ornavit.*

a Διατεθειμένον,] Διακείμενον *Busb.*

b Πρὸς] *L. B.* πρός τε.

c Ἐσεμνοποίησεν] Ita *MSS.* ἀποσεμνοποίησεν in *Editis.*

d Διηνεκὴς ἀγωνοθέτης] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 10. SPANH.

e Τῶν ἔλαττον] Ita *Gen.* τῶν ἔλαττον τετιμηκότων *Bas.*

f Τετιμηκότων] Τετιμημένων *Vat.* & *Hen.* à prima manu.

g Τὶς, καὶ καταμάθῃ] Illud τὶς è *Cod. Busb.*

h Δυσπαραίτητον τοῦ τρόπου,] Δυσπαράκλητον *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

μετεμότητ@ ἀλλότερον. ἔνθεν καὶ διάφορόν τινα καὶ μαχομένην ἐπ' αὐτῷ νομίζουσι γενέσθαι τὴν προαίρεσιν. ἐγὼ δ' οὐχ οὕτως ἔχων, μίαν αἰτίαν ἀμφοτέρων τούτων ὑπολαμβάνω. Φιλότιμος γὰρ ὤν, καὶ τούτου τοῦ πάθους [i] ἡττημένος ἰσχυρῶς, προσῆγετο μὲν εἰς μεγαλοψυχίαν, εἴπου μνήμης εἰς αὖθις ἢ κατὰ τὸ παρὸν εὐφημίας ἐλπὶς ἐμπέσοι. ταῖς δὲ δαπάναις ὑπὲρ δύναμιν χρώμενος, ἠναγκάζετο χαλεπὸς εἶναι τοῖς ὑποτεταγμένοις. τὰ γὰρ εἰς οὓς ἐδαπάνα πολλὰ γινόμενα, [k] κακὸν πορισμὸν ἐξ ὧν ἐλάμβανεν ἐποίει. καὶ συνειδὼς ἐφ' οἷς ἠδίκει τοὺς ὑποτεταγμένους μισούμενον ἑαυτόν, τὸ μὲν ἐπανορθοῦσθαι τὰς ἁμαρτίας οὐ ῥᾴδιον ἐνόμιζεν· οὐδὲ γὰρ εἰς τὰς προσόδους λυσιτελὲς ἦν. ἀντεφιλονείκει δὲ τὴν δύσνοιαν αὐτὴν εὐπορίας ἀφορμὴν ποιούμενος. περὶ μὲν [l] οὖν τοὺς οἰκείους εἴ τις λόγῳ μὴ θεραπεύοιτο δοῦλον ἐξομολογούμενος, [m] ἢ δόξειεν εἰς τὴν ἀρχήν τι παρακινεῖν, οὐχ ἱκανὸς ἑαυτοῦ κρατεῖν ἐγίνετο, καὶ διεξῆλθεν ὁμοῦ συγγενεῖς καὶ φίλους, ἴσα πολεμίοις τιμωρούμενος, ἐκ τοῦ μόνος θέλειν τετιμῆσθαι τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας ἀναλαμβάνων. μαρτύριον δέ μοι τούτου τοῦ πάθους, ὅτι μέγιστον περὶ αὐτὸν ἦν, καὶ τὰ γινόμενα κατὰ τὰς Καίσαρος καὶ Ἀγρίππα καὶ τῶν ἄλλων φίλων τιμάς. οἷς γὰρ ἐθεράπευεν τοὺς κρείττονας, τούτοις κἀυτὸς ἠξίου θεραπεύεσθαι. [n] καὶ τὸ κάλλιστον ὧν ᾤετο παρέχειν, τῶν ὁμοίων ἐπιθυμίαν ἐδήλου. τό γε μὴν Ἰουδαίων ἔθνος ἠλλοτρίωται νόμῳ πρὸς πάντα τὰ τοιαῦτα, καὶ συνείθισται τὸ δίκαιον ἀντὶ τοῦ πρὸς δόξαν ἠγαπηκέναι· διόπερ οὐκ ἦν αὐτῷ κεχαρισμένον, ὅτι μὴ δυνατὸν [o] εἰκόσιν, ἢ ναοῖς, ἢ τοιούτοις ἐπιτηδεύμασιν κολακεύειν τοῦ βασιλέως τὸ φιλότιμον. αἰτία μὲν αὕτη μοι δοκεῖ τῆς Ἡρώδου περὶ μὲν τοὺς οἰκείους καὶ συμβούλους ἁμαρτίας, περὶ δὲ τοὺς ἔξω καὶ μὴ προσήκοντας εὐεργεσίας.

sibi dissentientem. Ego vero, seorsum ab iis sentiens, unam eandemque utriusque causam fuisse arbitror. Eo enim quod honoris esset cupidissimus & totus huic affectui deditus, incitabatur ad magnificentiam, sicubi spes esset aut in præsens laudis aut in posterum memoriæ: quare quod profusior esset sumptibus quam res pateretur, subditis asper & iniquus esse cogebatur. nam cum aliis plurimum largiretur, necesse erat id aliquando ab aliis male quærere. sibique conscius, quod subditorum in odium incurrerit ob injurias illis factas, difficile quidem arbitrabatur vitia ista corrigere *& offensas lenire* (neque enim fieri potuit nisi reditus suos minueret) contra vero nitebatur, ex illorum malevolentia captans occasionem suas augendi facultates. Et quidem ad familiares quod attinet, si quis ad ejus voluntatem non loqueretur, servum se ei *obsequentissimum* profitendo, aut aliquid in regnum ejus moliri creditus fuerit, ex impotentis animi effrenatione cognatos simul & amicos persequebatur, tanquam in hostes vindicatum esset, istiusmodi in se peccata admittens, quod ipse solus honorari vellet. Quam vehementi autem hujus rei desiderio teneretur, mihi testimonio sunt isti honores, quos Cæsari & Agrippæ aliisque amicis deferendos curavit. quemadmodum enim majores colebat ipse, ita sibi *à minoribus* fieri volebat; & quod ille optimum se dare putabat, id *ab aliis* ipsum desiderare indicio erat. Atqui Judæorum gens lege sua ab istis omnibus abhorrebat, & assuefacta erat majorem justi & æqui quam gloriæ rationem habere. quapropter ipsi non adeo grata erat & accepta, quod non potuisset statuis & templis & hujusmodi rebus *insanam* regis ambitionem adulari. Mihi quidem hæc causa videtur, cur familiares & consiliorum participes male tractando peccaverit, dum exteros & alienos beneficiis demereri studuerit.

Herodes cur in exteros liberalis, in suos sævus fuerit.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Πρεσβεία τῶν ἀπὸ Κυρήνης καὶ Ἀσίας Ἰουδαίων πρὸς Καίσαρα περὶ ὧν ᾐτιῶντο τοὺς Ἕλληνας· καὶ ἀντίγραφα ἐπιστολῶν, ἃς Καῖσαρ καὶ Ἀγρίππας ἔγραψαν ὑπὲρ αὐτῶν ταῖς πόλεσιν.

CAP. VI. X.

Judæorum Cyrenensium & Asianorum legatio ad Cæsarem de iis quorum Græcos accusabant: & exemplaria literarum quas Cæsar & Agrippa pro ipsis ad civitates scripserunt.

Τοὺς δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἰουδαίους, καὶ ὅσους [p] ἡ πρὸς Κυρήνην Λιβύη κατεῖχεν ἐκάκουν αἱ πόλεις, τῶν μὲν [q] πρότερον βασιλέων ἰσονομίαν αὐτοῖς παρεσχημένων, ἐν δὲ τῷ τότε δι' ἐπηρείας ἐχόντων τῶν Ἑλλήνων αὐτούς, ὡς καὶ χρημάτων [r] ἱερῶν ἀφαίρεσιν ποιεῖσθαι καὶ καταβλάπτειν [s] ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους. πάσχοντες δὲ κακῶς, καὶ πέρας οὐδὲν εὑρίσκοντες [t] τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀπανθρωπίας, ἐπρεσβεύσαντο [v] πρὸς Καίσαρα καὶ περὶ τούτων. ὁ δ' αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἰσοτέλειαν ἔδωκεν, γράψας τοῖς κατὰ τὰς ἐπαρχίας· ὧν ὑπετάξαμεν τὰ ἀντίγραφα μαρτύρια τῆς διαθέσεως ἣν ἔσχον ὑπὲρ ἡμῶν ἄνωθεν οἱ κρατοῦντες.

βʹ. "[x] ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ, ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ, ΔΗ-"ΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ΛΕΓΕΙ. ἐπειδὴ τὸ ἔθνος

Cæterum Judæi, qui in Asia & Lybia Cyrenensi degebant, à civitatibus vexabantur, cum à superioribus quidem regibus in suo jure defensi fuissent, tunc vero per Græcos injuriis afficerentur, adeo ut sacra pecunia spoliarentur, & privatim læderentur. Quapropter cum in ea calamitate essent, neque Græcæ crudelitatis finem ullum invenirent, miserunt etiam istis de rebus legatos ad Cæsarem. Ille vero iis eadem jura concessit, & ad provinciales ea de re scripsit: cujus rescripti exemplar subjecimus, ut nobis testimonio sit, qua in nos voluntate erant imperatores superiores.

Judæorum Asianorum legatio ad Cæsarem.

2. "CÆSAR AUG. PONT. MAX. TRIB. "POTEST. EDICIT. Quandoquidem Judæo-"rum

Augusti Cæsaris edictum.

---

i Ηττημένος ἰσχυρῶς,] Ηττώμενος Busb.

k Κακὸν πορισμὸν] Κακὸν πορισμὸν ἔξωθεν ὑπελάμβανέ με ποιεῖν Vat & Hen. à pr. m

l Οὖν τοὺς οἰκείους] Οὖν deest Vat.

m Η δόξειεν εἰς τὴν ἀρχήν τι παρακινεῖν,] Η καθ' ἅ τινος ὑπόνοιαν ἔχειν ἀσφαλῶς τῆς ἀρχῆς, ἤ τι περὶ αὐτὴν παρακινεῖν. Zonaras.

n Καὶ τὸ κάλλιστον] Plenius in Cod. Vat. καὶ τὸ κάλλιστον ὧν ᾤετο παρέχειν ἐν τῷ διδόναι τὴν τοῦ τυχεῖν τῶν ὁμοίων ἐπιθυμίαν ἐδήλου.

o Εἰκόσιν,] L. B. εἰκὸς ἦν. Coccejus εἰκόσιν ἦν.

p Η πρὸς Κυρήνην Λιβύη] Judæos illic plurimos fuisse etiam docemur Act. 2. 10. Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην. quare sæpe junguntur Judæi Libyes, Cyrenenses & Alexandrini. Syncellus chronographiæ pag. 347. de iis quæ Trajano imperante contigerunt, Ἰουδαῖοι κατὰ Λιβύην καὶ Κυρήνην καὶ Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν, *Judæi qui in Libya & Cyrene, & Ægypto & Alexandria erant.* Quare quum Act. 6. 9. junguntur Synagogæ Judæorum Λιβυστίνων, Ἀλεξανδρέων, Κυρηναίων, non dubito quin iidem intelligantur, & corrupta sit ibi in Actis Apost. lectio Λιβερτίνων. Notum est Libystinus formari a Libya æque ac Libys. Catullus epig. 60.

—— *leæna montibus Libystinis.* REL.

q Προτέρων βασιλέων] Προτέρων Busb.

r Ιερῶν ἀφαίρεσιν] Illud ἱερῶν è Codd. Gall. Busb. & Vet. Interpr.

s Εν τοῖς ἐπὶ μέρους.] Αὐτοὺς ἐπὶ μέρος Busb.

t Τῆς τῶν Ελλήνων ἀπανθρωπίας,] Κατὰ τῆς τῶν Ελλ. Vat. & Hen. à prima manu.

v Πρὸς Καίσαρα,] Πρὸς τὸν Καίσαρα περὶ τούτων Busb. παρὰ Καίσαρα κ. τ. Vat & Hen. à pr m.

x Καῖσαρ —— λέγει.] Conf. supr. lib. 14. c. 10. §. 8. & 13. SPANH.

y Συμ-

"rum gens non ſolum hoc tempore fida & grata "populo Romano inventa fuerit, ſed & multo an- "te, maximeque ſub patre meo Cæſare imperato- "re, & in primis pontifex maximus Hyrcanus: "placuit mihi & conſiliariis meis auctoratis, de "ſententia populi Romani, ut Judæi ſuis moribus "uti ex patria ipſorum lege ſinerentur, quemad- "modum uſi fuiſſent tempore Hyrcani pontificis "ſummi Dei; neque eorum donaria attingerentur, "ſed Hieroſolyma mitti *permitterentur*, & iis tradi "quibus eſſet recipiendi munus Hieroſolymis de- "legatum: neve cogerentur ad vadimonia præſtan- "da Sabbatis, aut quæ ante hæc fuerit præparatio "ab hora nona. Quod ſi quis furatus ſacros eorum "libros aut ſacram pecuniam, ex cella Sabbataria "aut ex cella conclavium virorum, compertus eſ- "ſet, pro ſacrilego haberetur, ejuſque bona in pu- "blicum populo Romano addicerentur. Decretum "etiam quod mei in honorem ſcripſerunt, ob me- "um in univerſum hominum genus pietatem, & "ob Caji Marcii Cenſorini *in illos* merita, una "cum hoc edicto reponendum eſſe jubeo in loco "celeberrimo à communi Aſiæ mihi Ancyræ con- "ſecrato. Si quis contra ea, quæ ediximus, fece- "rit, non levi mulctabitur pœna". Inſcriptum eſt columnæ in templo Cæſaris.

Auguſti Cæſaris literæ.

3. "CÆSAR NORBANO FLACCO S. "Judæis ubicunque gentium degentibus, qui ex "veteri inſtituto ſoliti erant etiam pecuniam ſa- "cram Hieroſolyma mittere, liceat hoc facere ne- "mine prohibente". Atque hæc quidem Cæſar.

Agrippæ literæ ad Epheſios.

4. Porro & ipſe Agrippa pro Judæis ſcripſit in hunc modum. "AGRIPPA EPHESIORUM "MAGISTRATIBUS, SENATUI, ET PO- "PULO S. Pecuniæ ſacræ, quæ Hieroſolyma "in templum mitti ſolebat, procurationem & cu- "ſtodiam penes Judæos in Aſia eſſe volo more "patrio: & ſi qui ſacram Judæorum pecuniam fu- "rati ad aſyla confugerint, eos inde abſtrahi volo "& Judæis *in ſupplicia* dari, quo jure abſtrahi ſo- "lent ſacrilegi. Inſuper & Silano prætori ſcripſi, "ne quis Judæum Sabbatis compellat ad vadimo- "nia præſtanda.

Ejuſdem literæ ad Cyrenenſes.

5. "M. AGRIPPA CYRENÆORUM "MAGISTRATIBUS, SENATUI, POPU-

"τὸ τῶν Ἰουδαίων εὐχάριστον εὑρέθη, οὐ μόνον ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προγεγενημένῳ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς αὐτοκράτορος Καίσαρος, "πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων, ὅ, τε ἀρχιερεὺς αὐτῶν "Ὑρκανός, ἔδοξέ μοι καὶ τῷ ἐμῷ [y] συμβουλίῳ κατὰ "ὁρκωμοσίας γνώμῃ δήμου Ῥωμαίων, τοὺς Ἰουδαίους "χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις [z] θεσμοῖς κατὰ τὸν [a] πάτριον "αὐτῶν νόμον, καθὼς ἐχρῶντο ἐπὶ Ὑρκανοῦ ἀρχιε- "ρέως Θεοῦ ὑψίστου, [b] τά τε ἱερὰ εἶναι ἐν ἀσυλίᾳ, καὶ "ἀναπέμπεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, [c] καὶ ἀποδίδοσθαι αὐτὰ "τοῖς ἀποδοχεῦσιν Ἱεροσολύμων, ἐγγύας τε μὴ ὁμολο- "γεῖν αὐτοὺς ἐν σάββασιν, ἢ τῇ [d] πρὸ ταύτης παρασκευῇ, "[e] ἀπὸ ὥρας ἐνάτης. ἐὰν δέ τις φωραθῇ κλέπτων τὰς "ἱερὰς βίβλους [f] αὐτῶν, ἢ τὰ ἱερὰ χρήματα, [g] ἔκ τε "σαββατείου, ἔκ τε [h] ἀνδρῶνος, εἶναι αὐτὸν ἱερόσυλον, "καὶ τὸν βίον αὐτοῦ ἐνεχθῆναι εἰς τὸ δημόσιον τῶν Ῥωμαίων. "[i] τό τε ψήφισμα τὸ δοθέν μοι ὑπ' αὐτῶν, ὑπὲρ τῆς "ἐμῆς εὐσεβείας, ἧς ἔχω πρὸς πάντας ἀνθρώπους, καὶ "ὑπὲρ Γαΐου Μαρκίου Κηνσωρίνου, καὶ τοῦτο τὸ διάταγμα "κελεύω ἀνατεθῆναι ἐν ἐπισημοτάτῳ τόπῳ [k] γενηθέντι "μοι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν [l] Ἀγκύρῃ. ἐὰν δέ τις πα- "ραβῇ τι τῶν προειρημένων, δώσει δίκην [m] οὐ μετρίαν". ἐστηλογραφήθη ἐν τῷ Καίσαρος ναῷ.

γ'. "ΚΑΙΣΑΡ ΝΟΡΒΑΝΩι ΦΛΑΚΚΩι ΧΑΙΡΕΙΝ. "Ἰουδαῖοι, ὅσοι ποτ' οὖν εἰσιν [n] οἱ διὰ ἀρχαίαν συνή- "θειαν εἰώθασιν χρήματά τε ἱερὰ φέροντες ἀναπέμπειν "εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀκωλύτως τοῦτο ποιείτωσαν". καὶ ταῦτα μὲν Καῖσαρ.

δ'. Ἀγρίππας δὲ καὶ αὐτὸς ἔγραψεν ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων τὸν τρόπον [o] τοῦτον. "[p] ΑΓΡΙΠΠΑΣ ΕΦΕΣΙΩΝ ΑΡΧΟΥ- "ΣΙ, ΒΟΥΛΗι, ΔΗΜΩι ΧΑΙΡΕΙΝ. τῶν εἰς τὸ ἱερὸν τὸ "ἐν Ἱεροσολύμοις ἀναφερομένων ἱερῶν χρημάτων τὴν ἐ- "πιμέλειαν καὶ φυλακὴν βούλομαι τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἰουδαίους "ποιεῖσθαι κατὰ τὰ πάτρια· τούς τε κλέπτοντας ἱερὰ χρή- "ματα τῶν Ἰουδαίων, καταφεύγοντάς τε εἰς τὰς ἀσυλίας, "βούλομαι ἀποσπᾶσθαι καὶ παραδίδοσθαι τοῖς Ἰουδαίοις, ᾧ "δικαίῳ ἀποσπῶνται) οἱ ἱερόσυλοι. [q] ἔγραψα δὲ καὶ Σιλανῷ "τῷ στρατηγῷ, ἵνα σάββασι μηδεὶς ἀναγκάζῃ Ἰουδαῖον ἐγγύας ὁμολογεῖν.

ε'. "ΜΑΡΚΟΣ ΑΓΡΙΠΠΑΣ ΚΥΡΗΝΑΙΩΝ ΑΡΧΟΥ- "ΣΙ, ΒΟΥΛΗι, [r] ΔΗΜΩι ΧΑΙΡΕΙΝ. οἱ ἐν Κυρήνῃ "Ἰου-

y Συμβουλίῳ] Συμβούλως *Hen.* à pr. m.

z Θεσμοῖς] *L. B.* ἐθίμοις. in Marg. εὐθιμοῖς. *Cocc.* ἐθισμοῖς. minus recte, ut Legum Græcarum periti norunt. HAV.

a Πατρῷον αὐτῶν νόμον,] Πάτριον *Vat.*

b Τά τε ἱερὰ εἶναι] Id eſt, ut nemo ἱερόσυλος rapaces in ſacram pecuniam manus injiciat

c Καὶ ἀποδίδοσθαι αὐτὰ] Καὶ ἀποδίδοσθαι τοῖς ἀποδοχεῦσιν *Vat.* & rectius, ut puto, quam in *Editis Aliiſque.*

d Πρὸ ταύτης παρασκευῇ,] Nota παρασκευὴν Judæos incipere pridie Sabbati, ſeu Veneris hora nona, ad Solem occidentem. Παρασκευὴ tamen etiam de tota die Veneris dicta & *Evang. Johan.* vid. Scalig. de Emend. Temp. lib. VI. p. 569. SPANH.

e Ἀπὸ ὥρας ἐνάτης.] Vid. infr. ἁλωσ. lib. 6. c. 9. §. 3. & ſupra lib. 3. c. 10. §. 5. καὶ δὴ τελοῦμεν αὐτὴν κατὰ φρατρίας· *Rufin.* per contubernia. Aliter Philo de Septen. p. 1190. A. B. qui à Meridie ad Veſperam *Phaſe* ſacrificatum dicit. SPANH.

f Αὐτῶν,] Illud αὐτῶν è *Cod. Vat.* & *Vet. Interpr.*

g Ἔκ τε σαββατείου,] *Ex Synagogis* vertit *Epiphanius*; quæ Σαββατεῖα (vel Σαββάτια juxta *Cod. Gall.*) forſan dicebantur, quia ſingulis Sabbatis in eas conveniebant Judæi. Porro in Synagogis erant arcæ, in quas conjiciebant ſtipem, quam ſinguli conferebant, ſive ad levandam tenuiorum inopiam, ſive in uſus ſacros. Harum arcarum formam deſcriptam habes apud Judæorum magiſtros. σαββατεῖον videtur Synagoga eſſe, in quam viri & feminæ commuuntur in Sabbatis (unde nomen ſuum habet) ſolebant convenire, ἀνδρῶνες vero ſcholæ publicæ, in quibus ſapientiæ ſtudioſi erudiebantur & exercebantur. *Vitringa* de Synagog.

h Ἀνδρῶνος.] Ἀνδρὼν, inquit *Suidas*, οἶκος ἔνθα οἱ ἄνδρες εἰώθασιν ἀθροίζεσθαι. Forſan ἀνδρῶνας hic vocat Auguſtus, quæ *Andronitides* appellantur *Vitruvio*, in quibus ſolis erant Bibliothecæ, non in *Gynæconitidibus.* HUDS. Forſitan ſcripſit Ἀαρῶνος. Nam ארון, *armarium.* ἐν τῷ Ἀαρὼν Epiphanius ſcribit ſacros libros ſervari, at hoc erat ἐν σαββατείῳ. & in Gloſſis *Androna,* αὐλὼν exponitur & ἀνδρὼν *Androna.* *Andron* pars eſt ædium. Themiſtius oratione XVIII. ὃς μὲν πρόδομον ἐγείρει, ὃς δὲ θάλαμον ὃς δὲ ἀνδρῶνα, ὃς δὲ ἑπτάκλινον ἢ ἐννεάκλινον οἶκον. *Hic prodomon, hic thalamum, hic androna, alius œcon, ſive conclave ſeptem vel novem lectorum capax exſtruit.* Locus a viris ibi congregatis ἀνδρὼν dicitur. Idem orat. XXVI. Τὸν μὲν ἀνδρῶνα ἀνεπίξεστον καταλιπεῖν οὐκ ἀνέχῃ, πειθόμενος Ἡσιόδῳ τῷ ποιητῇ. *Androna impolitum non vis relinquere, ab Heſiodo perſuaſus.* Heſiodus δόμον habet, quod Themiſtius reddit ἀνδρῶνα. REL.

i Τό τε] *L. B.* τὸ δέ.

k Γενηθέντι] Ἀνατεθέντι malit *Caſaubonus.* Sed vulgata lectio bene ferri poteſt. nam apud *Dionem*, τεμένη γενέσθαι τῷ Καίσαρι &c.

l Ἀγκύρῃ.] Ita cum *Scaligero*, *Caſaubono*, *Aliiſque.* ἀργυρῇ in *Græcis* omnibus. At *Sam. Petitus* (in lib. IV. *Var. Lect.* c. XI. & in *Animadverſ.* ἀνεκδότοις, tom. II. p. 126.) ἐν ἀργυρῇ pro ἐν ἀργυρῇ legendum putat, hoc eſt, *argentea ſeu ſtela ſeu tabella.* Verum iſtam emendationem (tum ob alia tum quod inſolitus ſit vocis illius ἀργυρῆς uſus) rejicit Ill. *Ez. Spanhemius* in *Epiſtola prima* ad *Mollerum*, quam videſis, p. 91. HUDS. *Rufinus* ſine ullo loci nomine vertit, *locoque quem omnis Aſia meo nomini dedicavit.* SPANH. Et tamen *Petiti* conjecturam firmat *L. B.* in quo expreſſe ἀργυρῇ legitur. HAV.

m Οὐ μετρίαν".] *L. B.* οὐχὶ μετρίαν.

n Οἱ διὰ ἀρχαίαν] Voculam οἱ uncis incluſam dedi ad ſenſum ſupplendum, qua non admiſſa, vertendum, *Judæi, quotquot ullibi gentium ſunt, ſoliti erant ſacram pecuniam Hieroſolyma mittere. id ipſis facere nunc liceat*; pleniore diſtinctione poſita poſt Ἱεροσόλυμα. HUDS. At ego uncinulas delevi, quum jam *L. B.* auctoritate illud οἱ ſeſe ſatis tueri poſſit. HAV.

o Τοῦτον.] Τοιοῦτον ſolus *Hen.*

p Ἀγρίππας —— χαίρειν.] Conf. ſupr. lib. 14. c. 10. §. 12. SPANH.

q Ἔγραψα δὲ] Ita cum *Cod. Vat. Lugd. Bat.* & melioribus *Epiphanii* libris. ἔγραψε δὲ καὶ Σιλανῷ in *Editis Aliiſque.*

r Δημῷ χαίρειν.] Illud δημῷ è *Cod. Vat.* & *Hen.* conſentientibus *Epiphanii* libris.

s Τότε

"Ἰουδαῖοι, ὑπὲρ ὧν ἤδη ὁ Σεβαστὸς ἔπεμψεν πρὸς τὸν ἐν Λιβύῃ στρατηγὸν[s] τότε ὄντα [t] Φλάβιον, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπιμελουμένους, ἵνα ἀνεπικωλύτως ἀναπέμπηται τὰ ἱερὰ χρήματα εἰς Ἱεροσόλυμα, ὡς ἐστὶν αὐτοῖς πάτριον, ἐνέτυχόν μοι νῦν, ὡς ὑπό τινων συκοφαντῶν [v] ἐπηρεάζοιντο, καὶ ὡς ἐν προφάσει τελῶν μὴ ὀφειλομένων κωλύοιντο· οἷς ἀποκαθιστάνειν κατὰ μηδένα τρόπον [x] ἐνοχλουμένοις, καὶ εἴ τινων ἱερὰ χρήματα ἀφῄρηνται τῶν πόλεων τοὺς εἰς ταῦτα ἀποκεκριμένους, καὶ ταῦτα διορθώσασθαι τοῖς ἐκεῖ Ἰουδαίοις κελεύω.

ς'. "ΓΑΙΟΣ ΝΩΡΒΑΝΟΣ ΦΛΑΚΚΟΣ ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ [y] ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ [z] ΑΡΧΟΥΣΙ ΧΑΙΡΕΙΝ. Καῖσάρ μοι ἔγραψε κελεύων μὴ κωλύεσθαι τοὺς Ἰουδαίους, [a] ὅσοι ἂν ὦσιν κατὰ τὸ πάτριον αὐτοῖς ἔθος [b] συναγαγόντες, χρήματα ἀναπέμπειν εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔγραψα οὖν ὑμῖν, ἵν' εἰδῆτε ὅτι Καῖσαρ κἀγὼ οὕτως θέλομεν γίνεσθαι.

ζ'. Οὐδὲν ἧττον καὶ [c] Ἰούλιος Ἀντώνιος ἀνθύπατος ἔγραψεν. "ΕΦΕΣΙΩΝ ΑΡΧΟΥΣΙ, ΒΟΥΛῌ, ΔΗΜῼ ΧΑΙΡΕΙΝ. οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἰδοῖς Φεβρουαρίοις δικαιοδοτοῦντί μοι ἐν Ἐφέσῳ ὑπέδειξαν, Καίσαρα τὸν Σεβαστὸν καὶ Ἀγρίππαν συγκεχωρηκέναι αὐτοῖς χρῆσθαι [d] τοῖς ἰδίοις νόμοις καὶ ἔθεσιν, ἀπαρχάς τε ἃς ἕκαστος αὐτῶν ἐκ τῆς ἰδίας προαιρέσεως εὐσεβείας ἕνεκα τῆς πρὸς τὸ θεῖον [e] ἀνακομιδῆς συμπορευομένους, ποιεῖν ἀνεμποδίστως. ἠτοῦν τε ὅπως κἀγὼ ὁμοίως τοῖς ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ καὶ Ἀγρίππα δοθεῖσιν τὴν ἐμὴν γνώμην βεβαιώσω. ὑμᾶς οὖν βούλομαι εἰδέναι, [f] ἐν τοῖς τοῦ Σεβαστοῦ καὶ Ἀγρίππα βουλήμασιν, συνεπιτρέπειν [g] αὐτοὺς χρῆσθαι καὶ ποιεῖν κατὰ τὰ πάτρια χωρὶς ἐμποδισμοῦ.

η'. Ταῦτα μὲν οὖν παρεθέμην ἐξ ἀνάγκης, ἐπειδὴ μέλλουσιν αἱ τῶν ἡμετέρων πράξεων ἀναγραφαὶ τὸ πλέον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἰέναι, δεικνὺς αὐτοῖς ὅτι πάσης τιμῆς [h] ἄνωθεν ἐπιτυγχάνοντες, οὐδὲν τῶν πατρίων ἐκωλύθημεν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων πράττειν, [i] ἀλλὰ καὶ συνεργούμεθα τὰ τῆς θρησκείας ἔχοντες καὶ τῶν εἰς τὸν Θεὸν τιμῶν. ποιοῦμαι δὲ πολλάκις αὐτῶν τὴν μνήμην ἐπιδιαλλάττων τὰ γένη, καὶ τὰς ἐμπεφυκυίας [k] ἀλογίστοις ἡμῶν τε [l] κἀκείνου μίσους αἰτίας ὑπεξαιρούμενος. ἔθεσιν μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι γένος ὃ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ χρῆται, [m] κατὰ πόλεις ἔσθ' ὅτι πολλῆς ἐγγινομένης τῆς διαφορᾶς. τὸ δίκαιον δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως [n] ἐπιτηδεῦσαι λυσιτελέστατον ὂν Ἕλλησίν τε καὶ Βαρβάροις, οὗ πλεῖστον οἱ παρ' ἡμῖν νόμοι λόγον ἔχοντες ἅπασιν ἡμᾶς, εἰ καθαρῶς ἐμμένοιμεν αὐτοῖς, εὔνους καὶ φίλους ἀπεργάζονται. διὸ καὶ ταῦτα παρ' ἐκείνων ἡμῖν ἀπαιτητέον, καὶ δέον οὐκ ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν ἐπιτηδευμάτων οἴεσθαι τὸ ἀλλότριον, ἀλλ' ἐν τῷ πρὸς καλοκἀγαθίαν ἐπιτηδείως ἔχειν. τοῦτο γὰρ κοινὸν [o] ἅπασιν, καὶ μόνον ἱκανὸν διασώζειν τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον. [p] ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῆς ἱστορίας.

"LO S. Judæi Cyrenenſes, pro quibus jam Auguſtus ſcripſit Flavio Libyæ prætori, aliiſque iſtius provinciæ procuratoribus, non eſſe vetandos mittere ex more patrio ſacram pecuniam Hieroſolyma, nunc me interpellarunt, dicentes ſe vexari à delatoribus quibuſdam improbis, vetarique hoc facere ſimulatione quorundam tributorum quæ minime debentur: quibus ſine ulla moleſtia in integrum reſtitui jubeo, etiam ſacram urbis uniuſcujuſque pecuniam, ſi quæ hominibus erepta fuerit ad eam colligendam cuſtodiendamve delectis, curarique *in poſterum* ut res iſtæ Judæis, qui illic ſint, in melius cedant.

6. "CAJUS NORBANUS FLACCUS PROCOS. SARDIANORUM MAGISTRATIBUS S. Cæſar mihi ſcripſit, jubere ſe, ut Judæi, qui more patrio *ſacram* pecuniam collegerint, nequaquam vetentur eam Hieroſolyma mittere. Vobis itaque ſcripſi, ne vos lateat quod & Cæſar & ego hoc ita fieri volumus.

7. Nec aliter Julius Antonius procoſ. reſcripſit "EPHESIORUM MAGISTRATIBUS, SENATUI, POPULO S. Judæi, Aſiam habitantes, mihi, idibus Februariis Epheſi jus reddenti, indicaverunt, Cæſarem Auguſtum & Agrippam ipſis conceſſiſſe, ut ex ſuis legibus & inſtitutis viverent, & primitias, quas unuſquiſque ſponte ſua ex pietate in Deum ſolvet, liceat, nemine prohibente, cum comitatu *Hieroſolyma* deportare. rogabantque ut ipſe, convenienter iis quæ à Cæſare & Agrippa conceſſa erant, meam ſententiam decreto ſancirem. Volo itaque vos ſcire, Cæſaris & Agrippæ voluntatem eſſe, ut permittantur pro libitu vivere atque agere juxta patriam conſuetudinem.

Julii Antonii litera ad Epheſios.

8. Et hæc quidem apponere neceſſe habui, ut oſtenderem Græcis, quorum in manus maxime perventura ſunt quæ de rebus noſtris geſtis perſcripſi, quod ſuperiore tempore omni in honore habiti, nequaquam à magiſtratibus prohibiti fuerimus ex patriis legibus vitam inſtituere; ſed eorum etiam auctoritate freti & muniti religionem Deique cultum conſervavimus. Sæpius autem illorum mentionem facio, ut gentes *nobis* reconciliem, odiique in nos & illum cauſas in hominibus nihil penſi habentibus inſitas ejiciam. Nam gens quidem nulla eſt, quæ tota eiſdem utitur inſtitutis, ſed oppidatim *fere* diſcrepatur plurimum. At jus ipſum omnibus ex æquo hominibus accommodatur, tam Barbaris utile quam Græcis: cujus quidem rationem habentes maximam quæ apud nos ſunt leges, faciunt nos, eas recte modo obſervemus, cunctis hominibus benevolos & amicos. Quamobrem par eſt, ut & iſta ab illis expetamus; neque nos arbitrari à ſe alienos debent *alii*, in eo quod inſtitutis differamus, ſed id potius ſpectare an ad virtutem & probitatem comparata ſint. Hoc enim ad omnes communiter pertinet, ſolumque per ſe ſufficit ad tuendam hominum vitam. Sed ad narrationem inſtitutam redeo.

s Τότε ὄντα] Τόν τε ὄντα *Vat.* & *Hen.*
t Φλάβιον,] *L. B.* Φάβιον.
v Ἐπηρεάζοντο,] Ἐπηρεαζόμενοι *Vat.*
x Ἐνοχλουμένοις,] Ἐνοχλουμένους *Hen.* & *Vat.*
y Σαρδιανῶν] ΕΦΕΣΙΩΝ apud *Philonem* in lib. *de Legatione ad Cajum*, p. 1036.
z Ἄρχουσι] *L. B.* ἄρχουσι καὶ βουλῇ.
a Ὅσοι ἂν ὦσιν] Forſan οὓς ἂν ὦσιν, ut apud *Philonem.*
b Συναγαγόντες,] *L. B.* συνάγοντες.
c Ἰούλιος Ἀντώνιος ἀνθύπατος] *Rufinus* Proconſul. SPANH.
d Τοῖς ἰδίοις νόμοις καὶ ἔθεσιν, ἀπαρχάς τε] Deſunt in *L. B.*
e Ἀνακομιδῆς συμπορευομένους,] Rectius forſan ἂν κομίσῃ. Verum hoc non ſufficit ad locum integritati ſuæ reſtituendum. Videſis *Annott.* HUDS. Videntur quædam deëſſe. Fortaſſis hoc modo defectus ſupplebitur: καὶ ἔρχεσθαι, ἀνακομιδῆς χάριν συμπορευομένους ποιεῖν. COCC.

f Ἐν] Fortè ἐμέ. COCC.
g Αὐτοὺς χρῆσθαι] Αὐτοῖς *Vat.*
h Ἄνωθεν ἐπιτυγχάνοντες,] Αὐτοῖς *Vat.* & *Hen.* à prima manu.
i Ἀλλὰ καὶ] Ita è *Cod. Vat.* vel συνηργούμεθα, quomodo *Epiphanius* legiſſe videtur, qui vertit, *ſed & defendebamur, religiones & honores in Deum ſervantes.* ἀλλὰ καὶ συνεργοὺς μαθημάτων τῆς θρ. in *Editis Aliiſque.*
k Ἀλογίστοις ἡμῶν] Τοῖς ἀλογίστοις ἡμῶν *Vat.* & *L. B.* τοῖς ἀλογίστοις ὑμῶν *Hen.*
l Κἀκείνου] *L. B.* κακείνων.
m Κατὰ] *L. B.* καὶ κατὰ.
n Ἐπιτηδεῦσαι λυσιτελέστατον ὂν] Ἐπιτηδεύοντες *Vat.* & *Hen.* à pr. m. HUDS. *L B.* ὡς ἐπιτηδεύοντες, ſed *Coccejus* ita corrigit ὁμοίως ἐπιτηδεύεται; vel ἐπιτηδεύεται ὡς λυσιτελέστατον. HAV.
o Ἅπασιν,] *L. B.* ἅπασι ὄν.
p Ἐπάνειμι δὲ] Ἐπάνειμι δὲ πάλιν ἐπὶ τὰ σ. *Vat.*

CAP. VII.

XI. *Quomodo, post Herodis descensum in sepulchrum Davidis, ingravescebat dissidium in domo Herodis.*

Herodes pecunia egens descendit in sepulchrum Davidis.

Herodes vero, qui tum in regno suo tum extra ingentes sumptus faciebat, cum jam ante audivisset, Hyrcanum suum in regno antecessorem, aperto sepulchro Davidis, inde tria millia talentorum argenti abstulisse, atque ibi multa adhuc plura restare, quæ ejus largitioni abunde sufficerent, multo quidem ante in animo habebat ut idem faceret: tunc vero noctu recluso sepulchro, eo cum amicorum suorum fidelissimis intravit, cavens ne id in urbe rescisceretur. Et pecunias quidem depositas similiter ac Hyrcanus non invenit, sed aurea ornamenta multumque supellectilis pretiosæ, quæ omnia abstulit. Ac, dum accurate rimatur, voluit & ulterius progredi etiam usque ad conditoria, in quibus sita erant corpora Davidis & Solomonis. Et duos quidem è suis satellitibus amisit, flamma ex adytis (ut ferebatur) prodeunte quæ in intrantes incidit: ille vero perterritus exiit, & placandi numinis gratia, exstruxit in ostio sepulchri magnis sumptibus monumentum albo lapide. Hujus etiam operis meminit Nicolaus historiarum scriptor, qui eo tempore floruit; non tamen *memoravit* quod *in sepulchrum* descenderit *rex*, ut qui præter decorum id factum esse noverit. Quin & in aliis ad hunc modum scribit. * Nam cum & in regno ejus vixerit & simul cum eo, quæ illi grata essent, eique inservirent, scriptis mandavit, ea tantum attingens quæ ad gloriam illius pertinerent: insuper & multa ejus facinora manifesto injusta aliis coloribus depingens, & quantum potuit occultare studens. Ille etiam Mariamnes ejusque liberorum cædi, crudeliter à rege perpetratæ, speciosam causam astruere volens, illam calumniatur quod impudice se gesserit, juvenesque quod insidias struxerint. totoque opere idem fecit, quæ à rege præclare gesta erant nimium extollens, quæ vero improbe egerit excusare laborans. Cæterum illi, ut dixi, facile quis potest ignoscere. nam id sibi negotii dedit, non ut res gestas aliis narraret, sed ut regi gratificaretur. Nos vero, qui etiam generis propinquitate Asamonæorum reges attingimus, proptereaque sacerdotii honore fungimur, minime id nos decere rati ut illorum gratia falsi quid audeamus, incorrupte sincereque res *ante* actas exponimus, multos quidem è posteris illius regno potitos adhuc reverentes, ita tamen ut veritatem quam eos pluris fecerimus, † etsi, dum id honeste fiebat, acciderit etiam, ut eos ipsos nobis iratos habuerimus.

Nicolaus Damascenus notatur.

Josephus ex stirpe Asamonæorum.

Herodis domesticæ turbæ.

2. Cæterum Herodis domesticæ res, posteaquam sepulchrum aggressus est, indies deterius ha-

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς μετὰ τὴν Ἡρώδου κατάβασιν εἰς τὸν Δαυίδου τάφον, μειζόνως ἐστασιάσθη τὰ περὶ τὴν οἰκίαν Ἡρώδου.

[q] Ὁ γὰρ Ἡρώδης, πολλοῖς τοῖς ἀναλώμασιν, εἴς τε τὰς ἔξω καὶ τὰς ἐν τῇ βασιλείᾳ χρώμενος, ἀκηκοὼς ἔτι πρότερον ὡς Ὑρκανὸς ὁ πρὸ αὐτοῦ [r] βασιλεὺς, ἀνοίξας τὸν Δαυίδου τάφον ἀργυρίου λάβοι τρισχίλια τάλαντα, κειμένων πολὺ πλειόνων [s] ἔτι, καὶ δυναμένων εἰς ἅπαν ἐπαρκέσαι ταῖς χορηγίαις, ἐκ πλείονος μὲν δι' ἐννοίας εἶχεν τὴν ἐπιχείρησιν· ἐν δὲ τῷ τότε νυκτὸς ἀνοίξας τὸν τάφον, εἰσέρχεται [t] πραγματευσάμενος ἥκιστα μὲν ἐν τῇ πόλει [v] φανερῶς εἶναι, παρειληφὼς δὲ τοὺς πιστοτάτους τῶν φίλων. ἀποθέσιμα μὲν οὖν χρήματα, καθάπερ Ὑρκανὸς, οὐχ εὗρεν· [x] κόσμον δὲ χρυσοῦ καὶ κειμηλίων πολὺν, ὃν [y] ἀνείλετο πάντα. σπουδὴν δ' εἶχεν, ἐπιμελεστέραν ποιούμενος τὴν ἔρευναν, ἐνδοτέρω τε χωρεῖν, καὶ κατὰ τὰς θήκας, ἐν αἷς ἦν τοῦ Δαυίδου καὶ τοῦ Σολομῶνος τὰ σώματα. καὶ [z] δύο μὲν αὐτοῦ τῶν δορυφόρων διεφθάρησαν, φλογὸς [a] ἔνδοθεν εἰσιοῦσιν [b] ἀπαντώσης ὡς ἐλέγετο. περίφοβος δ' αὐτὸς ἐξῄει, καὶ τοῦ δέους ἱλαστήριον μνῆμα λευκῆς πέτρας [c] ἐπὶ τῷ στομίῳ κατεσκευάσατο, πολυτελὲς τῇ δαπάνῃ· τούτου καὶ Νικόλαος, ὁ κατ' αὐτὸν ἱστοριογράφος, μέμνηται τοῦ κατασκευάσματος, οὐ μὴν [d] ὅτι κατῆλθεν, οὐκ εὐπρεπῆ τὴν πρᾶξιν ἐπιστάμενος. διατελεῖ δὲ καὶ τὰ ἄλλα τοῦτον τὸν τρόπον χρώμενος τῇ γραφῇ. [e] ζῶντι γὰρ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ συνὼν αὐτῷ, κεχαρισμένως ἐκείνῳ καὶ καθ' ὑπηρεσίαν ἀνέγραφεν, [f] μόνον ἁπτόμενος [g] τῶν πρὸς εὔκλειαν αὐτῷ φερόντων· πολλὰ δὲ καὶ τῶν [h] ἐμφανῶς ἀδίκων ἀντικατασκευάζων, καὶ μετὰ [i] πάσης σπουδῆς ἐπικρυπτόμενος. ὅς γε καὶ τὸν Μαριάμμης θάνατον, καὶ τῶν παίδων αὐτῆς [k] ὠμῶς τῷ βασιλεῖ πεπραγμένον, εἰς εὐπρέπειαν ἀνάγειν βουλόμενος, ἐκείνης τε ἀσέλγειαν, καὶ τῶν νεανίσκων ἐπιβουλὰς καταψεύδεται. καὶ διατετέλεκεν τῇ γραφῇ, τὰ μὲν πεπραγμένα δικαίως τῷ βασιλεῖ, περιττότερον ἐγκωμιάζων, ὑπὲρ δὲ τῶν παρανομηθέντων ἐσπουδασμένως ἀπολογούμενος. ἐκείνῳ μὲν οὖν, πολλὴν ἄν τις, ὡς ἔφην, ἔχοι τὴν συγγνώμην. οὐ γὰρ ἱστορίαν τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ ὑπουργίαν τῷ βασιλεῖ ταύτην ἐποιεῖτο. ἡμεῖς δὲ καὶ γένους ὄντες [l] ἀγχοῦ τοῦ ἐξ Ἀσαμωναίων βασιλέων, καὶ διὰ τοῦτο σὺν τιμῇ [m] τὴν ἱερωσύνην ἔχοντες, τὸ ψεύσασθαί τι [n] ὑπὲρ αὐτῶν οὐκ εὐπρεπὲς ὑπειληφότες, καθαρῶς καὶ δικαίως ἐκτίθεμεν τὰς πράξεις, πολλοὺς μὲν τῶν ἐγγόνων τῶν ἐκείνου βασιλεύοντας ἔτι δι' ἐντροπῆς ἔχοντες, τὴν δ' ἀλήθειαν πρὸ ἐκείνων τετιμηκότες, [o] ἣν, ὅτε δικαίως ἐγένετο, [p] συνέβη τε παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις ὀργῆς τυγχάνειν.

β'. Ἡρώδης δὲ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἣν ἐποιήσατο τῷ τάφῳ, χεῖρον ἐδόκει πράττειν ἐν τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν,

εἴτε

q Ὁ γὰρ Ἡρώδης,] Ἡρώδης δὲ Busb.
r Βασιλεὺς,] Βασιλεύσας Busb. & Zonar.
s Ἔτι, καὶ δυναμένων] Ita lego cum Cod. Hen. πλειόνων ἔτι καὶ δ. in aliis.
t Πραγματευσάμενος] Πραγματευόμενος Busb.
v Φανερῶς εἶναι,] Φανερὸς Hen. (Coccejus) & Busb.
x Κόσμον δὲ χρυσοῦ] Κόσμον δὲ πολὺν κειμηλίων χρυσῶν Busb. & Zonar. κόσμον δὲ χρυσῶν κειμηλείων πολὺν Vat. & Gall.
y Ἀνείλετο] Ἀνείλατο in Editis Aliisque.
z Δύο —— ἀπαντώσης] Inde Zonaras p. 247. A. B. SPANH.
a Ἔνδοθεν] Ἔνδον Vat. verum ἔνδοθεν juxta Epiphan.
b Ἀπαντώσης ὡς ἐλέγετο.] Ἀπαντησάσης Zonar.
c Ἐπὶ τῷ στομίῳ] Ἐπὶ τῶν στομίων κατεσκεύασε πολυτελεστάτῃ δ. Busb. ἐπὶ τοῦ σ. κατεσκευάσατο πολυτελεστάτῃ δ. Gall.
d Οὐ κατῆλθεν,] Καὶ κατῆλθεν Busb. & Vat. ἔτι κατῆλθεν Hen. à prima manu.
* *Nam cum & in regno eius vixerit & simul cum eo,] Nam cum vivente illo & regnante scriberet, regique, cujus gratiam magni faciebat, obsecutus est, eaque tantum attigit, quæ ad ipsius gloriam pertinerent.* &c. *Grot.* in Epist. p. 49.

e Ζῶντι] L. B. συνὼν sed Coccejus jubet scribere ζῶν τε.
f Μόνον] Μόνων legit Coccejus.
g Τῶν πρὸς εὔκλειαν] Sic forsan Epiphanius, qui vertit, quæ ad gloriam ejus pertinebant. τῶν εὔκλειαν αὐτῷ φερόντων Vat.
h Ἐμφανῶς] Ἐμφανῶν ἀδικῶν Hen. & Vat. atque in forsan Epiphan.
i Πάσης] Abest a L. B.
k Ὠμῶς τῷ βασιλεῖ πεπραγμένον,] Οὕτως ὠμῶς τ. β. πεπραγμένον Vat. οὕτως ὠμῶς τ. β. πεπραγμένων Hen.
l Ἀγχοῦ τοῦ ἐξ Ἀσαμωναίων] Ἀγχοῦ τῶν ἐξ Ἀσαμωναίου Vat. ἀγχοῦ τῶν ἐξ Ἀσαμοναίων Hen. & L. B.
m Τὴν ἱερωσύνην] L. B. καὶ τὴν ἱερωσύνην.
n Ὑπὲρ αὐτῶν] L. B. περὶ αὐτῶν.
o Ἣν, ὅτε δικαίως ἐγίνετο,] Ita lego, ἦν Hen. à prima manu. ἦν in Editis Aliisque. mox pro συνέβη τε mallem συνέβαινε. HUDS. Forte ὃ εἰ μὴ &c. COCC.
p Συνέβη τε] Fortè οὐ συνέβη. SPANH. L. B. συνέβη δέ. Coccejus συνέβη δή.
† *Etsi,] Vel, si quid forte, dum honeste fiebat, ipsos offenderit.* ac si lectum fuisset συνέβη τι.

q Πλείω

εἴτε δὴ τοῦ μηνίματος ἐπιδόντος εἰς ἃ μάλιστα καὶ πρότερον εἴη, [q] πλείω γενέσθαι [r] πρὸς ἀνηκέστους ἐξελθεῖν συμφορὰς, εἴτε καὶ τῆς τύχης ἐν [s] ἐκείνοις τὴν ἐπίθεσιν ποιουμένης, [t] ἐν οἷς τὸ κατὰ τὴν αἰτίαν εὔκαιρον οὐ μικρὰν πίστιν [v] παρεῖχε τοῦ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῷ τὰς συμφορὰς ἀπηντηκέναι. στάσις γὰρ ἦν ὥσπερ ἐμφυλίου πολέμου [x] κατὰ τὴν αὐλὴν, καὶ μίση πρὸς ἀλλήλους ἀνθυπερβαλλομένων ταῖς διαβολαῖς. ἐστρατήγει δ' ἀεὶ κατὰ τῶν ἀδελφῶν Ἀντίπατρος, δεινὸς ὢν, [y] ἔξωθεν μὲν [z] περιβάλλειν αὐτοὺς ταῖς αἰτίαις, αὐτὸς δὲ πολλάκις ἀπολογουμένου τόπον [a] λαμβάνειν, ἵν' ᾖ τὸ δοκεῖν εὔνουν πιστὸν αὐτῷ πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις ὧν ἐδόκει. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ποικίλως ἐκπεριεληλύθει τὸν πατέρα, μόνος ὑπὲρ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἅπαντα πράττειν αὐτὸς [b] πεπιστευκώς. ὁ δὲ καὶ Πτολεμαῖον, ὃς ἦν [c] αὐτῷ διοικητὴς τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, Ἀντιπάτρῳ συνίστη, καὶ μετὰ τῆς ἐκείνου μητρὸς ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων ἐβουλεύετο. καὶ καθόλου τὰ πάντα ἦσαν οὗτοι, καὶ πράττειν ὅσα θέλοιεν, καὶ πρὸς δύσνοιαν ἄγειν τὸν βασιλέα τῶν ἔξωθεν [d] οἷς ἐδόκει συμφέρειν. οἱ δ' ἐκ τῆς Μαριάμμης χαλεπώτερον ἀεὶ διετίθεντο, [e] καὶ τὴν ἀτιμίαν ἐπ' εὐγενείας οὐκ ἔφερον [f] παρεωσμένοι, καὶ τάξιν ἀτιμοτέραν ἔχοντες. αἵ γε μὴν γυναῖκες, ἡ μὲν Ἀλεξάνδρῳ συνοικοῦσα, θυγάτηρ Ἀρχελάου Γλαφύρα, μῖσος εἶχεν εἰς τὴν Σαλώμην, κατά τε τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα διάθεσιν, κἀκ τοῦ πρὸς τὴν ἐκείνης θυγατέρα δοκεῖν ὑπερηφανώτερον διακεῖσθαι. συνῴκει μὲν γὰρ Ἀριστοβούλῳ, τὴν δ' ἰσοτιμίαν αὐτῆς [g] ἀνηξιοπάθει Γλαφύρα.

γ'. Δευτέρας οὖν ταύτης ἔριδος ἐμπεπλωκυίας, οὐδ' ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Φερώρας ἔξω ταραχῆς ἦν. ἰδίαν δὲ ὑπόθεσιν ὑποψίας καὶ μίσους εἶχεν. [h] ἐμπεπλώκει μὲν γὰρ εἰς ἔρωτα δουλευούσης αὐτῷ γυναικὸς, ἥττητο δὲ τῆς ἀνθρώπου μεμηνότως ἐπὶ τοσοῦτον κρατούμενος, ὡς αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἐγγυηθείσης θυγατρὸς, τὴν μὲν ὑπερηφανῆσαι, πρὸς δὲ [i] τῇ δούλῃ τὸν νοῦν εἶχεν. ἤχθετο δὲ ἀτιμασθεὶς Ἡρώδης τῷ πολλὰ μὲν εὐεργετῆσαι τὸν ἀδελφὸν, [k] δυνάμει δὲ καὶ κοινωνὸν ἔχειν τῆς βασιλείας, οὐχ ὅμοιον εἰς τὰς ἀμοιβὰς ὁρᾶν, κἀν τῷ προσώπῳ δυστυχεῖν ᾤετο. καὶ τὴν μὲν κόρην, μὴ τυχὼν Φερώρα δικαίου, παιδὶ Φασαήλου δίδωσιν· αὐτὸς δὲ, χρόνου διελθόντος οἰόμενος ἤδη παρηκμακέναι τὴν ἐπιθυμίαν [l] τἀδελφῷ, περί τε τῶν πρώτων ᾐτιᾶτο, καὶ τὴν δευτέραν ἠξίου λαμβάνειν· Κύπρος δ' ἐκαλεῖτο. Φερώρᾳ δὲ [m] συμβουλεύει Πτολεμαῖος ἤδη παυσαμένῳ τῆς εἰς τὸν ἀδελφὸν ἀτιμίας, καταβαλεῖν τὸν ἔρωτα. καὶ γὰρ αἰσχρὸν εἶναι δούλης ἡττώμενον, ἀποστερεῖν μὲν αὐτὸν τῆς εὐνοίας τῆς παρὰ βασιλέως, αἴτιον δὲ κἀκείνῳ ταραχῆς καὶ μίσους πρὸς αὐτὸν καθίστασθαι. τοῦτ' ἐκεῖνος [n] εἰδὼς λυσιτελήσοντα, τῷ καὶ πρότερον ἐν διαβολαῖς γενόμενος [o] συνεγνῶσθαι, τὴν μὲν ἄνθρωπον, ἤδη καὶ παῖδα ἐξ αὐτῆς ἔχων, ἀποπέμπεται· βασιλεῖ δὲ ὡμολόγει λήψεσθαι τὴν δευτέραν αὐτοῦ θυγατέρα, καὶ τριακοστὴν ἡμέραν συνέθετο τοῦ γάμου, συνεπομνύμενος ὡς οὐδὲν ἔτι κοινώνημα πρὸς τὴν ἀποπεμφθεῖσαν ἔσται. διελθουσῶν δὲ τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, τοσοῦτον ἦν ἥττων τοῦ ἔρωτος, ὥστε μηδὲν μὲν ἔτι ποιῆ-

bebant, sive diris ultricibus in eam partem invadentibus qua jam ante maxime laborabat, ut malum ingravesceret ad insanabilem usque calamitatem, sive fortuna eo tempore in illum impetum faciente, quo res opportune adeo ceciderunt, ut fidem haud parvam facerent ipsum propter impietatem in miserias istas incidisse. Dissidium enim erat in regia quod belli civilis speciem præ se ferebat, & mutua crescebant odia, unde alii alios certatim calumniis onerabant. Antipater autem semper aliquid adversus fratres moliebatur, adeoque malitiose versutus erat, ut eos ab aliis insimulandos curaret, & ipse sæpe eos simulate excusaret, ut quoniam benevolus videretur facilius conata sua perficere posset. Atque hoc pacto ita callide patrem circumveniebat, ut crederet unum esse Antipatrum, cui patris salus summæ curæ foret. Quinetiam Ptolemæum, negotiorum regni sui procuratorem Antipatro commendavit *rex*, ac magnis de rebus cum Antipatri matre consultabat. In summa ii omnia erant, ut & quæ vellent facerent, & in alios prout iis videretur regis odium commoverent. Erat autem ea res Mariamnes filiis indies gravior; & quod ad omnia summa nati essent, minimum eos pupugit dedecus, neque se repelli suamque dignitatem minui ferre poterant. Immo & de feminis, Glaphyra Archelai filia Alexandri conjux, simultatem cum Salome exercebat, partim propter suum in maritum amorem, partim quia habita esset paulo insolentior in ejus filiam. nam nupta quidem erat Aristobulo, quam illa pari secum dignitate esse indigne ferebat.

Antipatri calliditas.

Dissidia inter mulieres.

3. Cæterum altera hac lite exorta, etiam turbas ciebat Pheroras regis frater. Illi vero erat privata suspicionis & odii causa. Nam amore quidem captus est servæ mulierculæ, quam habebat, atque ita perdite eam adamavit, ut spreta regis, quam sibi desponderat, filia, servæ totus adhæresceret. Quam rem ægre ferebat Herodes, quasi contumelia affectus, cum frater quem tot beneficiis ornaverat & eo potentiæ evexerat ut pene regni socius esset, sibi in amore parum responderet: atque in eo homine sese infelicem esse existimabat. Et puellam quidem, cum parum æquum haberet Pheroram, Phasaëli filio nuptam locavit: tempore vero aliquanto post, arbitratus fratris amores jam refrixisse, de prima apud eum expostulavit, & ut secundam, nomine Cypron, duceret, postulavit. Tum Ptolemæus Pheroræ consilium dat ut omissis amoribus suis * fratri opprobrio esse desineret. Turpe enim esse, servam deperiundo, semet privare regis amicitia, eique molestiam facessere & sibi odium conflare. Ille itaque, id è re sua esse videns, quod sibi ante accusato venia data fuisset, cum muliere, quamvis ex ea jam filium haberet, divortium facit: regique pollicebatur, se filiam ejus secundam ducturam, & nuptias in diem trigesimum constituebat, fide jurejurando data sibi cum repudiata nihil amplius rei fore. Verum præteritis triginta diebus, adeo amore victus erat, ut nihil eorum præstiterit quæ pepigerat, sed iterum servæ adhæserit.

Pheroras in regis odium incurrit, quod servam mulierculam regis filiæ prætulerit.

q Πλείω γενέσθαι] Supple ὡς. COCC.
r Πρὸς] L. B. καὶ πρὸς.
s Ἐκείνοις τὴν ἐπίθεσιν ποιουμένης] Ἐν ἐκείνῳ *Vat.* & *Hen.*
t Ἐν οἷς] L. B. γένοιτο.
v Παρεῖχε τοῦ] L. B. παρείχετο.
x Κατὰ τὴν αὐλὴν,] Κατὰ τὴν αὐλὴν τὴν βασιλικὴν Zonar.
y Ἔξωθεν] Δι' ἄλλων μὲν αὐτοὺς περιβάλλων αἰτίαις, αὐτὸς δὲ πολλάκις ὑπεραπολογούμενος, ἵνα δοκῶν εὔνους ἐκείνοις, ἀνύποπτος εἴη τῷ πατρὶ πρὸς τὰς ἐγχειρήσεις, καὶ μόνος τῆς ἐκείνου σωτηρίας φροντίζων δοκῇ. Zonar.
z Περιβάλλειν αὐτοὺς] Περιβάλλων *Busb.*
a Λαμβάνειν,] Λαμβάνων *Busb.* & *Vat.*
b Πεπιστευκώς.] L. B. in *Marg.* πεπεικώς.
c Αὐτῷ διοικητὴς] Ἐπὶ τῶν πραγμάτων *Busb.*
d Οἷς] L. B. ὅσοις.
e Καὶ τὴν ἀτιμίαν] Καὶ τὴν αἰτίαν ὑπ' εὐγ. *Vat.*

f Παρεωσμένοι,] L. B. in *Marg.* habet παρεωραμένοι.
g Ἀνηξιοπάθει] Ita *Busb.* (& *Cocc.* L. B. ἀνεξιοπάθει) ἠναξιοπάθει *Hen.* à prima manu. ἀναξιοπάθει in *Editis Aliisque.* HUDS. Conf. sup. lib. 15. c. 2. §. 7. SPANH.
h Ἐμπεπλώκει —— κρατούμενος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 5. SPANH. L. B. ἐνεπεπλώκει.
i Τῇ δούλῃ τὸν νοῦν εἶχεν.] Τὴν δούλην *Busb.*
k Δυνάμει δὲ καὶ κοινωνὸν ἔχειν τῆς βασιλείας,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 5. SPANH.
l Τἀδελφῷ,] L. B. τἀδελφοῦ.
m Συμβουλεύει] Ita *Gall.* συμβουλεύῃ in *cæteris.*
* *Fratri opprobrio esse desineret.*] *Al.* fratri obtemperaret. *Vel,* fratrem non amplius contemneret.
n Εἰδὼς λυσιτελήσοντα,] Ἰδὼν *Hen.* à pr. m. εἰδὼν *Vat.*
o Συνεγνῶσθαι,] L. B. in *Marg.* habet συγγνώμης ἠξιῶσθαι.

ſerit. Quam rem Herodem ægre tuliſſe iratoque animo palam erat: dum ſibi ſemper aliquod ea de re verbum elabi ſinebat; unde multi ab ira regis occaſionem ſumebant de Pherora detrahendi. Jamque eò proceſſum eſt, ut non dies, non hora ulla quieta foret, quin ſemper novæ aliquæ ſimultates intervenirent, quas ejus conſanguinei & ſummi amici inter ſe exercebant. Nam hinc quidem Salome, quæ animo infenſo infeſtoque erat in Mariamnes filios, ne filiam quidem ſuam, Ariſtobuli juvenum alterius conjugem, paſſa eſt ita ſe in maritum gerere ut poſtulabat conjugium, ei perſuadens ut ſecreta illius colloquia renunciaret, ipſique proderet; & cum aliquid (ut fieri ſolet) offenſionis accidiſſet, multas ſuſpiciones injiciens. Quibus factum eſt ut omnia illorum arcana reſciſceret, & filiæ animum alienaret à marito. Atque illa matri gratificans narrabat, illos ſæpiuſcule, dum ſeorſum eſſent, mentionem facere Mariamnes, patrem vero odiſſe, atque identidem denunciare, ſi unquam rerum potirentur, facturos de filiis, quos Herodes ex cæteris uxoribus ſuſtuliſſet, ſcribas paganos; (ad quod munus idoneum fore ſtudium quod tum in literas impenderent) feminis vero, ſi unquam matris ſuæ mundo comptas viderent, minari, facturos, ut pro præſenti veſtitu & deliciis centonibus induti includerentur, ut ne ſolem quidem aſpicerent. Hæc continuo à Salome regi referebantur: atque ille ea dolenter quidem audiebat, operam vero dabat ut omnia componeret. Suſpicionibus autem adeo erat exagitatus, ut deterior indies fieret & omnibus contra omnes crederet. Quanquam tunc filios quidem objurgavit, & audita eorum purgatione, paulo melius in præſentia ſe habuit. at poſtea tamen longe pejora evenerunt.

Salome filiam ſuam eò perduxit, ut ſecreta domus mariti proderet.

Nonnulla à Salomes filia patefacta contra maritum.

4. Nam Pheroras cum ad Alexandrum veniſſet, qui Glaphyram, ut memoravimus, Archelai filiam *in uxorem* habuit, ſeſe ex Salome audiviſſe dicebat, Herodem efflictim amare Glaphyram, nec facile deſiderium ejus leniri poſſe. Qua re audita, ille, ex juventutis fervore & zelotypia vehementer inflammatus erat; & quam comitatem Herodes erga puellam ſæpe honoris cauſa exhibuit in pejorem partem vertebat, ſuſpicione injecta ex iis quæ audierat. Atque doloris ex ea re impatiens, patrem adiit, eique Pheroræ verba non ſine lachrymis refert. Herodes autem multo magis ira percitus, & ſe turpis adeo criminis falſo inſimulari non ferens, turbatus eſt, ſuorumque malitiam ſæpe deplorabat, exprobrans ipſis, quàm magnis eos affecerit beneficiis & quam indigne ab iis acceptus fuerit. Moxque Pheroram evocat, &, cum multis eum opprobriis oneraſſet, "Omnium, inquit, *hominum* nequiſſime, adeone ſupra modum "& inſigniter ingratus evaſeris, ut talia de nobis "cogites, talia loquaris? Nonne perſpectam habeo "quid velis, quod non ſolum ut nobis convicia "faceres hujuſmodi ſermones cum filio inſtitueris, "ſed ut ſuaderes mei in interitum inſidias & ve"neficia parari? Quis enim, niſi qui Deum præ"ſentem haberet ut iſte puer, non ultum iret pa"trem ob hujuſmodi criminis ſuſpicionem? Utrum "tibi videris ſermonem in animum, an in dex-

Pheroras calumniatur Herodem de amore Glaphyræ.

Quod ægre fert Herodes.

σαι τῶν ὡμολογημένων, πάλιν δὲ διατελεῖν ἐπὶ τῇ πρώτῃ. ταῦτα φανερῶς ἤδη τὸν Ἡρώδην ἐλύπει, καὶ πρὸς ὀργὴν ἤγειρεν. ἦσαν οὖν λόγοι τινὲς ἀεὶ [p] παραπίπτοντες παρ᾽ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως ἀφορμὴν τῶν κατὰ Φερώρου διαβολῶν ἐποιοῦντο. διέλειπε δὲ [q] οὐκέτι τις ἡμέρας οὐδ᾽ ὥρα, καθ᾽ ἣν ἀτρεμεῖν αὐτῷ συνέβαινεν, ἀλλ᾽ ἀεί τι προσέπιπτεν [r] καινὸν ἀγώνισμα τῶν συγγενῶν καὶ φιλτάτων εἰς ἀλλήλους [s] πεποιημένων. [t] τοῦτο μὲν γὰρ ἡ Σαλώμη χαλεπὴ καὶ δύσνους οὖσα τοῖς ἐκ Μαριάμμης, οὐδὲ τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα συνοικοῦσαν Ἀριστοβούλῳ θατέρῳ τῶν νεανίσκων εἴα τῇ τοῦ γάμου πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίᾳ χρῆσθαι, λέγειν εἴ τι [v] λαλήσειεν κατ᾽ ἰδίαν ἀναπείθουσα καὶ μηνύειν ἑαυτῇ, κἂν τοῖς προσκρούσμασιν, οἷα συμβαίνει, πολλὰς ὑποψίας εἰσάγουσα. δι᾽ ὧν αὐτὴ μὲν ἅπαντα τὰ κατ᾽ ἐκείνους ἐμάνθανε, δύσνουν δὲ τὴν παῖδα τῷ νεανίσκῳ πεποίηκε. χαριζομένη δ᾽ ἐκείνη τῇ μητρὶ πολλάκις ἔλεγεν ὡς μέμνηνται μὲν ἰδιάζοντες ἐκεῖνοι τῆς Μαριάμμης, ἐχθαίρουσι δὲ τὸν πατέρα, συνεχὲς δὲ διαπειλοῦσιν, εἰ τύχοιεν αὐτοί ποτε τῆς ἀρχῆς, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἄλλων γυναικῶν παῖδας Ἡρώδῃ γεγεννημένους, [x] κωμογραμματεῖς καταστήσειν· [y] ἁρμόσειν γὰρ εἰς τοιαύτην χρείαν τὸ νῦν ἐπιμελὲς αὐτῶν καὶ πρὸς [z] παιδείαν ἐσπουδασμένον· τὰς δὲ γυναῖκας, εἴ ποτε καὶ ταύτας [a] εἴδοιεν τοῦ μητρῴου κόσμου μετειληφυίας, ἀντὶ τῆς παρούσης ἁβρότητος ἀπειλεῖν ὡς [b] τρίχεσιν ἠμφιεσμένας [c] καθειρχθήσεσθαι, μηδὲ τὸν ἥλιον βλέπουσας. ταῦτ᾽ εὐθὺς ἀπηγγέλλετο διὰ τῆς Σαλώμης τῷ βασιλεῖ· κἀκεῖνος ἤκουεν μὲν ἀλγεινῶς, ἐπειρᾶτο δὲ διορθοῦν. ἐκακοῦτο δὲ ταῖς ὑποψίαις, καὶ χείρων ἀεὶ γινόμενος ἅπασιν κατὰ πάντων ἐπίστευεν. οὐ μὴν ἀλλὰ τότε μὲν ἐπιπλήξας τοῖς παισὶν, ἀπολογησαμένων ῥᾴων εἰς τὸν καιρὸν ἐγίνετο. ταῖς δ᾽ ἑξῆς πολὺ [d] χεῖρω προσέπεσεν.

δ΄. Ὁ γὰρ Φερώρας ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀλέξανδρον, ἔχοντα τὴν Ἀρχελάου θυγατέρα Γλαφύραν, ὡς ἐδηλώσαμεν, Σαλώμης ἔφη λεγούσης ἀκηκοέναι, τὸν Ἡρώδην ἡττῆσθαι τοῦ τῆς Γλαφύρας ἔρωτος, καὶ δυσπαρηγόρητον αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν εἶναι. τοῦτο οὖν ἐκεῖνος ἀκούσας, ὑπό τε νεότητος καὶ ζηλοτυπίας ἐξεκαίετο· καὶ τὰ κατὰ τὴν τιμὴν εἰς τὴν παῖδα γινόμενα παρ᾽ Ἡρώδου, πολλάκις δὲ ἦσαν αἱ τοιαῦται φιλοφρονήσεις, ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐλάμβανεν, ἐξ ὑπονοιῶν διὰ τὸν ἐκπεσόντα λόγον. οὐκ ἐκαρτέρησέ τε τὴν ὀδύνην τοῦ πράγματος, ἀλλὰ ἐλθὼν πρὸς τὸν πατέρα, [e] κατεμήνυσε τὰ ὑπὸ τοῦ Φερώρα ῥηθέντα μετὰ δακρύων. Ἡρώδης δὲ πολὺ μᾶλλον ἐκπαθὴς γενόμενος, καὶ τὸ σὺν αἰσχύνῃ τῆς διαβολῆς ἐψευσμένον οὐ φέρων, ἐτετάρακτο. καὶ πολλάκις μὲν ὠδύρετο τὴν πονηρίαν τῶν οἰκείων, οἷος εἰς αὐτοὺς γενόμενος, οἵων τυγχάνοι. μεταπέμπεται δὲ τὸν Φερώραν, καὶ προσονειδίσας, "[f] κάκιστε ἁπάν"των, εἶπεν, εἰς τοῦτο τῆς ἀμέτρου καὶ περιττῆς ἦλθες "ἀχαριστίας, ὡς τοιαῦτα μὲν περὶ ἡμῶν [g] νοῆσαι, τοι"αῦτα δὲ λαλεῖν; ἆρ᾽ οὐχ ὁρῶ τὴν σὴν προαίρεσιν, ὡς οὐ "βλασφημίας ἐστοχασμένος, τοὺς τοιούτους λόγους τῷ "παιδὶ προσήνεγκας, ἐπιβουλὴν δὲ καὶ φάρμακον αὐ"τοὺς ποιούμενος τῆς ἐμῆς ἀπωλείας; τίς γὰρ ἄν, εἰ μὴ "δαιμόνων ἀγαθῶν ἔτυχεν ὥσπερ [h] οὗτος ὁ παῖς, ἠνέ"σχετο

p Παραπίπτοντες] L. B. προσπίπτοντες.
q Οὐκέτι τὶς ἡμέρας] Οὐκ ἔσθ᾽ ἥτις *Vat.* & *Hen.* à pr. m.
r Καινὸν ἀγώνισμα τῶν συγγενῶν] Ita *Lugd. Bat.* nam Alii exhibent καινῶν ἀγωνισμάτων συγγενῶν, quæ mihi minus recta lectio viſa fuit. HAV.
s Πεποιημένων.] Forte πεπονημένων. COCC.
t Τοῦτο μὲν] Vide *Scheidii* Indicem ad *Herodianum*, voce οὗτος.
v Λαλήσειεν] Ita *Busb. Hen. Vat.* & *Epiphan.* λαλήσειαν in *Editis Aliiſque.*
x Κωμογραμματεῖς] Conf. ſupr. lib. 1. c. 24. §. 3. SPANH.
y Ἁρμόσειν γὰρ] Sic *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.* ab altera manu. ἁρμόσαι in *cæteris.*

z Παιδείαν ἐσπουδασμένον·] Ita *Hen.* & *Busb.* παιδιὰν in Editis *Aliiſque.*
a Εἴδοιεν τοῦ μητρῴου κόσμου] Ἴδοιεν *Busb.*
b Τρίχεσιν] Τριχίνοις *Busb.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 3. SPANH.
c Καθειρχθήσεσθαι,] Καθεδεῖσθαι *Busb.* & *Lugd. Bat.*
d Χείρω προσέπεσεν.] Ita *Busb.* (Coccejus χεῖρον) χεῖρον in reliquis.
e Κατεμήνυσε] Κατεμήνυσέ τε τὰ *Vat.*
f Κάκιστε ἁπάντων,] Κάκιστε πάντων *Vat.*
g Νοῆσαι,] Νοῆσαί τε καὶ λαλεῖν. *Vat.*
h Οὗτος ὁ παῖς,] Αὐτὸς ὁ παῖς *Vat.*

Εἰς

"ὥσπερ τὸν πατέρα μὴ τίσαιτο διὰ τοιαύτην ὑποψίαν; "πότερον δὲ λόγον [i] εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ ξίφος εἰς τὴν "δεξιὰν ἐμβαλεῖν [k] αὐτῷ δοκεῖς κατὰ τοῦ γεγεννηκότος; τί "δέ σοι βούλεται, τὸ μισοῦντά τε αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν "αὐτοῦ, πρὸς μόνην τὴν κατ' ἐμοῦ βλασφημίαν, εὔ-"νοιαν ὑποκρίνασθαι, καὶ περὶ τούτων λέγειν ἃ τῆς σῆς "ἀσεβείας ἦν καὶ νοῆσαι καὶ διαβαλεῖν; ἔῤῥε κάκιστε εἰς "εὐεργέτην καὶ ἀδελφὸν γενόμενος, καὶ σοὶ μὲν ἡ συνείδη-"σις [l] αὐτὴ συζήσειεν· ἐγὼ δὲ [m] νικῶν ἀεὶ τοὺς ἐμοὺς, "μήτε ἀμυνόμενος κατ' ἀξίαν καὶ μειζόνως εὐεργετῶν ἢ "τυχεῖν [n] εἰσὶ δίκαιοι.

"tram gladium inferuisse, quo parentem confice-"ret? aut quid tibi voluisti, qui, cum & ipsum "oderis ejusque fratrem, benevolentiam simulasti, "duntaxat ut in me calumnias projiceres, atque "ea *liberius* diceres, quæ tu solus, qua es impieta-"te, in animo & in ore habere potuisti? Apage, "pessime de benefactore & fratre meritus, & quam-"diu vivas te angat crucietque scelerum conscien-"tia: ego vero non desinam meos *benignitate* vin-"cere, & debitas pœnas ab illis non exigendo, & "majoribus quam mereantur beneficiis eos prose-"quendo.

ε'. Τοιαῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεύς. Φερώρας δὲ ἐπ' αὐτοφώρῳ τῇ μοχθηρίᾳ [o] ἁλοὺς, Σαλώμην ἔφη ταῦτα [p] συνθῆσαι, καὶ παρ' ἐκείνης εἶναι τοὺς λόγους. ἡ δὲ ὡς μόνον ἤκουσεν, ἐτύγχανεν δὲ παροῦσα, πιθανῶς ἀνεβόησεν, ὡς οὐδὲν εἴη [q] παρ' αὐτῆς τοιοῦτον, καὶ ὅτι διὰ σπουδῆς ἐστιν ἅπασιν εἰς μῖσος [r] ἀγαγεῖν αὐτὴν τοῦ βασιλέως, καὶ πάντα τρόπον [s] ἀνελεῖν διὰ τὴν εὔνοιαν ἣν [t] ἔχῃ περὶ τὸν Ἡρώδην, ἀεὶ προγινώσκουσα τοὺς κινδύνους· ἐν δὲ τῷ παρόντι καὶ μᾶλλον ἐπιβουλεύεσθαι. μόνη γὰρ ἀναπείθουσα [v] τὸν ἀδελφὸν [x] ἐκβάλλειν ἣν [y] εἶχε γυναῖκα, λαμβάνειν δὲ θυγατέρα τὴν βασιλέως, εἰκότως ὑπ' ἐκείνου μεμισῆσθαι. τοιαῦτα λεγούσης, καὶ πολλάκις μὲν ἐπισπαραττομένης τῶν τριχῶν, πολλάκις δὲ τυπτούσης τὰ στέρνα, ἡ μὲν ὄψις εἶχέ τι πρὸς τὴν ἄρνησιν πιθανὸν, ἡ δὲ κακοήθεια τοῦ τρόπου τὴν ἐν τοῖς [z] γενομένοις ὑπόκρισιν ἀπεσήμαινεν. ὁ δὲ Φερώρας εἰς μέσον ἀπείληπτο, μηδὲν εὔσχημον εἰς ἀπολογίαν ἔχων, εἰπεῖν μὲν ὡμολογηκὼς, ἀκοῦσαι δ' οὐ πιστευόμενος. ἐγίνετο [a] δὲ ἐπὶ πλεῖον ἥτε σύγχυσις, καὶ ἡ τῶν λόγων εἰς ἀλλήλους ἅμιλλα. τέλος δὲ ὁ βασιλεὺς, τόν τε ἀδελφὸν καὶ τὴν ἀδελφὴν μεμισηκὼς, ἀπεπέμπετο, καὶ τὸν υἱὸν ἐπαινέσας τῆς ἐγκρατείας, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἀνενεγκεῖν τοὺς λόγους, ὀψὲ τῆς ὥρας περὶ θεραπείαν τοῦ σώματος ἐγένετο. τοιαύτης δὲ τῆς μάχης ἐμπεσούσης, κακῶς ἤκουσεν ἡ Σαλώμη, παρ' αὐτῆς γὰρ ἐδόκει κεκινῆσθαι τὰ [b] περὶ τὴν διαβολήν· αἵ τε τοῦ βασιλέως γυναῖκες ἤχθοντο, φύσει δυσχερεστάτην εἰδυῖαι, καὶ γινομένην ἄλλοτ' ἄλλην κατὰ καιροὺς [c] ἔχθραν καὶ φίλην. ἔλεγον οὖν ἀεί τι πρὸς τὸν Ἡρώδην κατ' αὐτῆς, καὶ τι συμπεσὸν ἐπὶ μεῖζον [d] ἤγαγεν τὴν εἰς τοῦτο παῤῥησίαν.

5. Atque ista quidem rex. Pheroras vero, in manifesto facinore deprehensus, Salomen ista commentam esse dicebat, & ab ea *prima* hæc verba prodiisse. At illa, cum præsens adesset, simulac hæc audivit, exclamavit ratione probabili, nihil tale ab ipsa profectum esse, sed omnes studere eam regi invisam facere, idque modis omnibus agere ut occideretur, propter suam erga Herodem benevolentiam, dum semper pericula prævidet: ac tunc sibi multo infensiores esse. ipsam enim solam fratri suadere, ut quam habebat uxorem repudiaret, regisque filiam duceret; itaque non mirum esse, si fratri invisa foret. Hæc dicens, & sibi capillos subinde vellens pectusque pulsans, ore vultuque fidem faciebat se vere omnia negare, sed ingenii ejus perversitas simulationem in factis esse coarguebat. Interea Pheroras medius tenebatur, nihil quidem ad semet excusandum habens, ut qui se ista dixisse non inficias iverit, sed aliunde audivisse non crederetur. Itaque duravit diutius ea perturbatio, & verborum mutua contentio. tandemque rex, & fratrem & sororem exosus, *eos* dimisit, filioque collaudato, qui ita continens fuisset, & eos sermones ad patrem tulisset, sero admodum ad curam corporis se contulit. Post id dissidium male audiebat Salome, quippe quæ prima videretur istam confinxisse calumniam: & eam regis uxores oderant, scientes eam natura difficilem esse, & quæ subinde mutaretur, & modo inimica modo amica, pro temporis opportunitate, fieret. Itaque Herodi semper aliquid adversus eam dicebant, & ad id majorem audaciam eis addidit casus quidam.

Culpam in Salomen rejecit Pheroras.

Salome se purgat.

Male tamen audit.

ϛ'. Ἦν μὲν γὰρ ὁ τῆς [e] Ἀραβίας βασιλεὺς [f] Ὀβόδας, ἀπράγμων καὶ νωθὴς τὴν φύσιν· Συλλαῖος δ' αὐτῷ [g] διῴκει τὰ πολλὰ, δεινὸς ἀνὴρ καὶ τὴν ἡλικίαν νέος ἔτι καὶ καλός. [h] οὗτος ὑπὸ χρείας οὖν τινος ἐλθὼν ὡς τὸν Ἡρώδην, συνδειπνῶν [i] ἴδεν τὴν Σαλώμην, καὶ τὸν νοῦν ἔσχεν πρὸς αὐτήν· γινώσκων δ' ὅτι καὶ χήρα [k] τυγχάνει, διελέγετο. Σαλώμη δὲ καὶ χεῖρον ἢ πάλαι φερομένη παρὰ τἀδελφῷ, καὶ τὸν νεανίσκον οὐκ ἀπαθῶς ὁρῶσα, πρὸς τὸν γάμον ὥρμητο· [l] ταῖς τε μεταξὺ φοιτώντων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐνεφαίνετο πλείω τε καὶ μὴ μέτρια τῶν ἐκείνων ὁμολογίας. ταῦτα δὲ αἱ γυναῖκες ἀνέφερον τῷ βασιλεῖ, διαγελῶσαι τὴν ἀσχημοσύ-

6. Erat Arabiæ quidem rex Obodas, homo natura segnis & tardus: hujus autem negotiorum pleraque administrabat Syllæus, vir acer & juvenis adhuc, idemque formosus. Hic *Syllæus* cum aliquando ad Herodem ob aliquod negotium venisset, & inter cœnandum Salomen vidisset, animum ad eam adjecit: & viduam esse cum sciret, cum ea verba fecit. Et Salome, quæ fratri minus quam antea chara esset, neque non juvenem valde amaret, in conjugium consentiebat: ac sequentibus diebus, cum ad cœnam ibatur, multa magnaque signa cernebantur eorum conventionis. Hæc regi referebant uxores, ejusmodi turpitudinem deridentes: & Herodes eadem de re quæsivit etiam ex

Syllæi & Salomæ amores.

i Εἰς τὴν ψυχὴν] Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς *Busb.* & *Zonar.*

k Αὐτῷ δοκεῖς] Αὐτοῦ *Busb.* & *Zonar.*

l Αὐτὴ συζήσειεν·] Ita vel αὕτη (prout expresse in *Lugd. Bat.* exstat) legendum censeo pro αὐτῇ, quod præ se ferunt libri omnes.

m Νικῶν] *L. B.* νικώην.

n Εἰσὶ δίκαιοι.] Εἰσὶν ἄξιοι *Vat.*

o Ἁλοὺς,] Abest a *Lugd. Bat.*

p Συνθῆσαι,] Συμπείσειν *Vat.* (ut & *Lugd. Bat.* & in *Marg.* συνθήσειν. Coccejus legit συνθῆκαι) *Busb.* & *Hen.* à pr. m. συνθεῖναι *Zonar.*

q Παρ' αὐτοῖς τοιοῦτον,] Sic *MSS.* παρὰ deest *Editis.*

r Ἀγαγεῖν αὐτὴν] Καταστήσειν *Busb.*

s Ἀνελεῖν] Ἐνέχειν *Vat.* ἀνέχειν *Hen.* à prima manu. & in *Marg. L. B.*

t Ἔχῃ] *L. B.* ἔχοι.

v Τὸν ἀδελφὸν ἐκβάλλειν] Pheroram. SPANH.

x Ἐκβάλλειν] Ἐκβαλεῖν ἣν ἔχει γυναῖκα, λαβεῖν δὲ θυγατέρα τοῦ βασιλέως· διὰ τοῦτο μεμισῆσθαι *Busb.*

y Εἶχε] *L. B.* ἔχει νῦν.

z Γενομένοις] *L. B.* συγγινομένοις.

a Δὲ] *L. B.* μὲν οὖν.

b Περὶ τὴν διαβολήν·] Περὶ τῆς διαβολῆς *Busb.*

c Ἔχθραν] *L. B.* ἐχθράν.

d Ἤγαγεν] Ἦρε τὴν κατ' ἐκείνης ἔχθραν *Busb.*

e Ἀραβίας] *Sc.* Ναβαταίων, ut apud *Strabonem*, l. 16. p. 780.

f Ὀβόδας,] Ὀβάδας *Busb.* perperam, ut constat ex *Strabone*, l. 16. p. 781. ubi Ὀβόδας dicitur. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 6. SPANH.

g Διῴκει τὰ πολλὰ,] Hic Syllæus Ναβαταίων ἐπίτροπος dicitur *Straboni*, p. 780.

h Οὗτος ὑπὸ χρείας] Ὑπὸ χρείας δέ τινος *Busb.* sine οὗτος.

i Ἴδεν τὴν Σαλώμην,] Εἶδε *Busb.*

k Τυγχάνει,] *L. B.* τυγχάνοι.

l Ταῖς τε μεταξὺ] Ita verto ac si lectum esset ταῖς τε ἑξῆς, sc. ἡμέραις, aut μεταξὺ acciperetur pro *postea.* Est qui legendum esse conjicit, τοῖς τε μεταξὺ φοιτῶσιν, aut ταῖς τε μεταξὺ φοιτουσῶν.

* Re-

ex Pherora, jussitque ut in cœna observaret, quomodo se erga se invicem gererent. Ille vero retulit, facile ex eorum aspectibus & nutibus intelligi posse, utrumque ad eam rem proclivem esse. Postea discessit suspectus Arabs: deinde post duos aut tres menses rediit ob eam rem nominatim, & de ea cum Herode loquutus est, ab eo Salomen petens in matrimonium. fore enim ei hanc affinitatem non inutilem, ut commercium habeat cum Arabum * regno, quod & jam, si potestas spectetur, sibi contigit, multoque magis penes ipsum futurum esset. Cum autem hoc ad sororem referret Herodes, & eam interrogaret an ad nuptias consentiret, protinus quidem illa annuit. Syllæus vero, cum rogaretur ut ipse in Judæorum mores concederet, atque tum demum matrimonium iniret, (aliter enim fieri non posse) non consensit, dixitque, si faceret, se ab Arabibus lapidatum iri: atque ita discessit. Inde Salome à Pherora, ut mulier intemperans, vituperabatur, magisque etiam à feminis, quæ eam cum Arabe rem habuisse dicerent. Cum autem Salome filio suo è Costobaro nato puellam peteret, à rege fratri suo Pheroræ desponsam, ei tamen non nuptam, quòd, ut antea dixi, *alterius* uxoris amore captus esset, *rex* quidem voluit illam ei locare; sententiam vero mutavit suasu Pheroræ, dicentis, haud fore ut amaret *eam* propter patris sui cædem; atque satius esse ut sibi *in generum* caperet ipsius filium, qui in Tetrarchiam successurus erat. Atque ita *prioris offensæ* veniam impetravit, simulque in suam sententiam regem adduxit. Tum illa quidem, mutatis sponsalibus, nuptum datur Pheroræ puero, rege centum talentorum dote eam locupletante & ornante.

Non fiunt nuptiæ, quod Syllæus in Judæorum mores concedere noluerit.

Herodis filia Pheroræ filio nupta datur.

νην· Ἡρώδης δὲ καὶ παρὰ τοῦ Φερώρα προσεπυνθάνετο, καὶ τηρεῖν ἠξίου παρὰ τὸ δεῖπνον, πῶς τὰ πρὸς ἀλλήλους ἐσχήκασιν. ἐκεῖνος δὲ ἀπήγγελλεν, ὅτι καὶ νεύμασι καὶ βλέμμασιν οὐκ ἄδηλοι τῆς ὁρμῆς εἰσιν ἀμφότεροι. μετὰ τοῦτο, ὁ μὲν Ἄραψ ὕποπτος ὢν ἀπῄει· διαλιπὼν δὲ δύο μῆνας ἢ τρεῖς, ἔρχεται πάλιν ὡς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, καὶ λόγους Ἡρώδῃ προσέφερεν, ἀξιῶν αὐτῷ τὴν Σαλώμην δοθῆναι πρὸς γάμον. ἔσεσθαι γὰρ οὐκ ἀλυσιτελὲς τὸ κῆδος ἐπιμιξίᾳ τῆς τῶν Ἀράβων ἀρχῆς, ἣν αὐτῷ καὶ νῦν ἤδη παρεῖναι δυνάμει, καὶ μᾶλλον ὀφείλεσθαι. τοῦ δὲ Ἡρώδου τὸν λόγον ἀναφέροντος, καὶ πυνθανομένου τῆς ἀδελφῆς, εἰ πρὸς γάμον ἑτοίμως [m] ἔχει, ταχέως μὲν ἐκείνη προσήκατο. Συλλαῖος δὲ, ἀξιούντων αὐτὸν ἐγγραφῆναι τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἔθεσιν, καὶ τότε γαμεῖν, ἄλλως γὰρ οὐκ εἶναι δυνατὸν, οὐχ ὑπομείνας, ἀλλὰ καὶ καταλευσθήσεσθαι πρὸς τῶν Ἀράβων εἰπὼν, εἰ τοῦτο πράξειεν, ἀπαλλάττεται. Σαλώμην οὖν ὅ, τε Φερώρας ἤδη διέβαλλεν εἰς ἀκρασίαν, καὶ μᾶλλον αἱ γυναῖκες, λέγουσαι κοινωνίαν αὐτῇ γενέσθαι πρὸς τὸν Ἄραβα. τὴν δὲ κόρην ἣν τἀδελφῷ κατηγγύησεν ὁ βασιλεὺς, ἣν ὁ μὲν Φερώρας οὐκ ἔλαβεν, ὡς προεῖπον, [n] ἡττημένος τῆς γυναικὸς, αἰτούσης Σαλώμης εἰς τὸν υἱὸν [o] τὸν ἐκ Κοστοβάρου γενόμενον, ὥρμητο μὲν ἐκείνῳ [p] συνοικίσαι. μετεπείθετο δὲ ὑπὸ τοῦ Φερώρα, τὸν νεανίσκον [q] οὐκ εὔνουν ἔσεσθαι λέγοντος, διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πατρὸς, καὶ δικαιότερον εἶναι λαβεῖν τὸν αὐτοῦ παῖδα τῆς τετραρχίας ὄντα διάδοχον. οὕτω δὲ συγγνώμην ᾐτεῖτο, [r] καὶ μετέπεισεν οὕτως. [s] ἐκείνη μὲν οὖν, ἀντιμετατεθείσης τῆς ἐγγύης, ἐγαμεῖτο [t] τῷ Φερώρα μειρακίῳ, φερνὴν ἐπιδόντος ἑκατὸν τάλαντα τοῦ βασιλέως.

CAP. III.

Quomodo Herodes Alexandrum in vincula conjecit: quem non multo post Archelaus Cappadocum rex patri ejus Herodi reconciliat.

Novæ turbæ domi Herodis.

ATtamen in tranquillo non erant res domesticæ, sed magis magisque indies crescebant turbæ. Atque istiusmodi quid accidit, quod ab initiis non adeo honestis profectum magnas peperit difficultates. Erant spadones *quidam* regi propter formæ elegantiam charissimi. quorum unus ei erat à poculis; alter à mensa; tertius sopiendi regis procurationem habebat, & regni maxima negotia administrabat. atque hos ab Alexandro *ejus* filio multa pecunia corruptos quidam regi indicavit. Illi vero, cum interrogati essent, an cum eo consueverint & congressi fuerint, rem fassi sunt; aliud quiddam in patrem flagitium nullum scire. Sed cum acrius cruciarentur & in necessitatibus essent, & à ministris in gratiam Antipatri semper crudelius torquerentur, *in hanc sententiam* dixerunt, Alexandrum scilicet patri esse infensum, innatumque odium alere; seque ab eo monitos, † Hero-

Eunuchorum de Alexandro confessio.

ΚΕΦ. η΄.

Ὡς Ἡρώδης συλλαβὼν ἔδησε τὸν Ἀλέξανδρον, ὃν μετ' οὐ πολὺ Ἀρχέλαος ὁ Καππαδόκων βασιλεὺς Ἡρώδῃ αὐτοῦ πατρὶ διήλλαξεν.

ΟΥΚ ἀνεῖτο δὲ τὰ [v] κατὰ τὴν οἰκίαν ἀεὶ καὶ [x] μείζους τὰς ταραχὰς λαμβάνοντα. [y] καὶ συμπίπτει τοιοῦτον, ἐξ αἰτίας μὲν οὐκ εὐπρεποῦς, χωρῆσαν δὲ πρόσω κατὰ δυσχέρειαν. ἦσαν εὐνοῦχοι τῷ βασιλεῖ διὰ κάλλος οὐ μετρίως ἐσπουδασμένοι. τούτων ὁ μὲν οἰνοχοεῖν, ὁ δὲ δεῖπνον προσφέρειν, ὁ δὲ [z] κατακοιμίζειν [a] τὸν βασιλέα πεπίστευτο, καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς. [b] καὶ τις ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ [c] διαφθαρῆναι τούτους ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ παιδὸς ἐπὶ πολλοῖς χρήμασιν. [d] ἀνακρινόμενοι δὲ περὶ [e] μὲν τῆς γεγενημένης πρὸς αὐτὸν κοινωνίας καὶ μίξεως, ὡμολόγουν· ἄλλο δὲ οὐδὲν δυσχερὲς εἰς τὸν πατέρα συνειδέναι. βασανιζόμενοι δὲ μᾶλλον, καὶ ἐν ταῖς ἀνάγκαις ὄντες, ἐπιτεινόντων ἀεὶ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ χαριζομένων τῷ Ἀντιπάτρῳ τὸ τοιοῦτον, ἔλεγον, ὡς εἴη δυσμένεια πρὸς τὸν πατέρα καὶ μῖσος ἔμφυτον Ἀλεξάνδρῳ· παραινοίη δ' αὐτοῖς Ἡρώδην

* *Regno,*] Principatu, quem jam sibi nunc adesse, magis vero futurum ex plano credebat. *Epiphan.* cum Arabibus, quorum principatum & sibi deberi & jam magna ex parte contigisse, *Gelen.*

m Ἔχει,] Ita *Vat. Lugd. Bat.* & *Busb.* ἔχῃ in *cæteris.*

n Ἡττημένος τῆς γυναικὸς,] Ita *Vat.* & *Busb.* ἠτιμωμένος, forsan pro ἡττώμενος (ut vult *Coccejus*) in *Editis Aliisque.*

o Τὸν ἐκ Κοστοβάρου] Articulus τὸν ex *L. B.* accessit. HAV.

p Συνοικίσαι.] Ita *Busb.* (& *Coccejus*) συνοικῆσαι in *reliquis.*

q Οὐκ εὔνουν ἔσεσθαι] *Fidam non mansuram* vertit *Noldius* in *Hist. Idum.* p. 121. 122. qui negat puellam hanc Herode prognatam HUDS. in *Add.*

r Καὶ μετέπεισεν οὕτως.] Καὶ μὴ πείσας οὕτως *Vat.* & *Hen.* à pr. m. καὶ μετέπεισεν οὗτος *L. B.* sed superscribitur οὕτως. Legit autem οὗτος *Coccejus.*

s Ἐκείνη μὲν οὖν,] Ἐκείνης *Hen.* & *Busb.*

t Τῷ Φερώρα μειρακίῳ,] Ita *Bas.* τῷ τοῦ Φερώρα μειρ. *Busb.* τῷ Φερώρα μειρ. *Gen.*

v Κατὰ τὴν οἰκίαν ἀεὶ] Sic lego (adstipulante nunc *Lugd. Bat.*) & distinguo, quo fere modo *Busb.* qui οἰκίαν habet & καὶ post ἀεὶ omittit. κατὰ τὴν οἰκείαν, ἀεὶ καὶ in *Editis Aliisque.*

x Μείζους τὰς ταραχὰς] Μεῖζον *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

y Καὶ συμπίπτει τοιοῦτον.] Καὶ συμπίπτει τι τοιοῦτον *Busb.* ἕτερον τι συνέπεσε *Zonar.*

z Κατακοιμίζειν] Κατευνάζειν *Zonar.*

a Τὸν βασιλέα πεπίστευτο,] Illud τὸν è *Cod. Busb.*

b Καὶ τις ἀγγέλλει] Καὶ τις ἀναγγέλλει *Busb.* & *Lugd. Bat.*

c Διαφθαρῆναι τούτους ὑπὸ Ἀλεξάνδρου] Conf. ἁλώσ. lib. 1. c. 24. §. 7. SPANH.

d Ἀνακρινόμενοι] Ita *Vat.* & *Busb.* ἀνακρινόμενοι in *Editis Aliisque.*

e Μὲν τῆς γεγενημένης] Illud μὲν è *Cod. Vat.* & *Vet. Interpr.*

† *Herodem imperium abdicasse,*] Herodem quidem spernere velut superfluum, & cooperientem senectutis suæ tempora; dum annos ætatis celaret &c. *Epiphan.*

JA-

θην μὲν [f] ἀπεγνωκέναι περιττὸν ἤδη τετυχηκότα, καὶ [g] τῷ γήρᾳ παρακάλυμμα τοῦ χρόνου ποιούμενον, μελαίνοντα τὰς τρίχας, καὶ κλέπτοντα τὸν ἔλεγχον τῆς ἡλικίας. [h] εἰ δ' αὐτῷ προσέχοιεν τὸν νοῦν [i] περιγινομένῳ τῆς βασιλείας, ἣν καὶ μὴ βουλομένου τοῦ πατρὸς οὐκ ἄλλου τινὸς εἶναι, ταχὺ τὸν πρῶτον ἕξειν ἐν αὐτῇ τόπον. οὐ γὰρ μόνον διὰ τὸ γένος, [k] ἀλλ' ἤδη καὶ τῆς παρασκευῆς ἕτοιμον αὐτῷ τὸ κρατεῖν εἶναι. πολλοὶ μὲν γὰρ τῶν ἡγεμόνων, πολλοὶ δὲ τῶν φίλων συνεστᾶσιν, [l] οὐχ οἱ πονηροί, πᾶν ὅτι οὖν καὶ δρᾶν καὶ πάσχειν.

β'. Τούτων τῶν λόγων ἀκούσας Ἡρώδης, ὅλος ἐγένετο τῆς ἐπηρείας καὶ τοῦ δέους, τὰ μὲν εἰς ὕβριν ῥηθέντα χαλεπῶς, τὰ δ' εἰς ὑπόνοιαν οὐκ ἀκινδύνως ἐκλαβών· ὥστε καὶ μᾶλλον ἐξ ἀμφοτέρων ἠρεθίζετο, καὶ πικρὸς ὢν ἐδεδοίκει [m] μηκέτι ταῖς ἀληθείαις συνεστηκέναι ἐπ' αὐτὸν ἰσχυρότερον, ἢ φυλάξασθαι πρὸς ἐκεῖνον τὸν καιρόν. [n] ἔνθεν οὐδ' ἐκ φανεροῦ τὴν ἔρευναν ἐποιεῖτο, κατασκόπους δὲ τῶν ὑπονοουμένων διέπεμψεν· ὑποψία τε καὶ μίση πρὸς ἅπαντας ἦν, καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἐπ' ἀσφαλείᾳ λαμβάνων πολλήν, [o] καὶ κατὰ τῶν οὐκ ἀξίων αὐτῇ χρώμενος διετέλει. πέρας τε οὐδὲν ἦν, ἀλλὰ μένειν [p] οἱ νομιζόμενοι μᾶλλον, ὡς ἂν καὶ μᾶλλον ἰσχύοντες, ἐδόκουν αὐτῷ φοβεροί· τοῖς δ' οἷς οὐκ ἦν συνήθεια πλείω ὀνομάσαι μόνον ἐδόκει, καὶ μέρος εὐθὺς ἀσφαλείας ἐδόκουν ἀπολλύμενοι. τέλος τε οἱ περὶ αὐτόν, ἐν τῷ μηδὲν ἔχειν βέβαιον εἰς ἐλπίδα σωτηρίας, ἐπ' ἀλλήλους ἐτράπησαν, [q] νομίζοντες μὲν εἰ φθάσας ἕτερος τὸν ἕτερον διαβάλοι, τοῦτ' αὐτῷ πρὸς σωτηρίαν φέρειν. ἐπίφθονοι δ' εἴ ποτε τύχοιεν ὧν ἠξίουν γινόμενοι, καὶ [r] τῷ δικαίως αὐτοὶ παθεῖν ἐφ' οἷς ἀλλήλους ἠδίκησαν [s] προλαμβάνοντες μόνον. ἤδη οὖν οἰκείας [t] τινὰς ἔχθρας ἐπεξῄεσαν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ, καὶ καταφωραθέντες ἐν τοῖς ὁμοίοις ἐγίνοντο, τὸν καιρὸν ὥσπερ ὄργανον καὶ πάγην ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς νοοῦντες, καὶ συναλισκόμενοι τῇ πείρᾳ, καθ' ἣν ἑτέροις ἐπεβούλευον. ἥ τε γὰρ μετάνοια τῷ βασιλεῖ ταχὺ διὰ τὸ μὴ προφανῶς [v] ἁμαρτάνοντας ἀναιρεῖν ἐπεγίνετο, καὶ ταύτης τὸ χαλεπὸν, οὐκ εἰς τὸ παύσασθαι τὰ ὅμοια δρᾶν, ἀλλ' εἰς τὸ τιμωρήσασθαι τοῖς ἴσοις τοὺς ἐνδειξαμένους ἀπηρτίζετο.

γ'. Τοιαύτη μὲν ἦν τῶν περὶ τὴν αὐλὴν [x] ἡ ταραχή. [y] πολλοῖς δὲ τῶν φίλων ἤδη καὶ τοῦτ' αὐτὸ προεῖπεν, ὡς οὐδ' ἐμφανίζεσθαι δέον αὐτῷ λοιπόν, οὐδ' [z] εἰς [a] τὸ βασίλειον εἰσιέναι· ταύτην δὲ τὴν παραγγελίαν ἐποιεῖτο, [b] καθὸ ἡ παρρησίας ἐλάττονος ἢ πλείονος ἐντροπῆς μετειλήφει. καὶ γὰρ Ἀνδρόμαχον καὶ [c] Γέμελλον, ἄνδρας ἄνωθεν φίλους αὐτῷ, καὶ πολλὰ μὲν περὶ τὰς βασιλικὰς χρείας, ἔν τε πρεσβείαις, καὶ συμβουλίαις ὀνήσαντας αὐτοῦ τὸν οἶκον, συμπαιδεύσαντας δὲ καὶ τοὺς υἱούς, καὶ τί γὰρ ἢ πρῶτον παρρησίας τόπον ἐσχηκότας, παρῃτήσατο τότε· τὸν μὲν, ὅτι Δημήτριος ὁ παῖς αὐτοῦ συνήθης ἦν Ἀλεξάνδρῳ, [d] Γέμελλον δὲ εὔνουν ἐπιστάμενος ἐκείνῳ. καὶ γὰρ ἐν τῷ

dem imperium abdicasse, ut qui jam inutilis esset, & senectuti annorum operimentum faceret, capillos denigrando, occultandoque quicquid ætatem proderet. Quod si ejus partes sequi vellent; fore ut eo regnum adepto (quod vel invito patre ad alium neminem venturum esset) brevi primas in regno tenerent. sibi enim facile esse imperio potiri, non solum propter genus, sed etiam propter apparatum quem haberet. quippe quod multi & ducum & amicorum, nec ii mali homines, ab ipso starent, ad quidvis & faciendum & patiendum parati.

Ex quo irritatur Herodes.

Herodes, calumniis fidem habens, sævit in suos.

2. His auditis, Herodes iræ timorisque plenus erat, contumeliose dicta ægre ferens, quæque suspicionem movebant pro periculosis habens: adeo ut ex utrisque magis irritaretur, & exacerbatus metuerit nè quid revera gravius contra se conflatum esset, quam ut illo tempore de eo satis cavere posset. Quo factum est ut eam rem aperte non excusserit, sed homines miserit ad observandos eos quos suspectos habebat: atque adeo in omnes suspicione & odio laborabat, ratusque tutius esse ut multos suspicaretur, etiam de innocentium fide magnopere dubitabat. In summa, nullus modus erat: quo quisque magis eum frequentabat, eo magis timebatur, tanquam qui lædere magis posset; qui vero ad eum non itabant, eos plerumque vel tantum nominasse sat erat, statimque ad sui securitatem facere credebatur ut interficerentur. Ad extremum eò versi sunt aulici, quoniam certa spe salutis carerent, ut alii in alios veherentur, dum pro se quisque cogitat, si alterum accusare anticipet, se posse esse salvum. Deinde, ubi quis alterum oppresserat, invisus erat, adeoque merito ob ea ulciscendus videbatur, quibus alios læserat, solummodo quod eos anteverteret. Quin hac ratione sese nonnunquam de privatis inimicitiis vindicabant: & ipsi vicissim deprehensi similiter pœnas dabant, & occasione tanquam machina & decipula in adversarios utebantur, ac deinde eodem, quem aliis obtenderant, laqueo capiebantur. Nam regem mox pœnitebat, quoniam quos necasset convicti non essent: quodque pejus erat, non utebatur ea pœnitentia ad talia deinceps cavenda, sed ad eos similiter puniendos, qui alios accusassent.

Turbis mirum in modum agitatur regia.

Andromachus & Gemellus regia pulsi.

3. Hujusmodi quidem turbis agitabatur aula. Quinetiam multis amicorum denunciavit, non fore deinceps cur ad se officii causa ventitarent, aut in regiam intrarent: idque edicti eò fecit, quod propter eorum reverentiam minus peccare licenter audebat. Nam & tunc expulit *aula* Andromachum & Gemellum, qui erant de ejus veteribus amicis, & multum ejus domui, tum curandis regiis negotiis, tum legationibus & consiliis, profuerant, ejusque filios docuerant, * & sane primum tenuerant apud eum auctoritatis locum: & alterum quidem, quod Demetrius ejus filius Alexandrum frequentaret; Gemellum vero, quod illum nosceret animo esse in Alexandrum benevolo. nam & ei pue-

f Ἀπεγνωκέναι] Non de abdicante dici puto ἀπεγνωκέναι, nisi addito ἀρχὴν vel tale quid. Verto itaque, *monitos; Herodem omnem vitæ longioris spem abjecisse, utpote ætate provectum*, &c. multo autem facilius flueret sensus, si legeretur, περιττὸν ἤδη τετυχηκότα τῷ γήρᾳ καὶ παρακάλυμμα. IBBETSON.

g Τῷ γήρᾳ ——— ἡλικίας.] De tincto Herodis capillitio sic ἁλώσ. lib. 1. c. 24. §. 7. ἀναιδεῖ γέροντι καὶ βαπτομένῳ τὰς κόμας. SPANH.

h Εἰ δ' αὐτῷ προσέχοιεν] Ἦν δ' αὐτῷ *Vat.*

i Περιγινομένῳ] *L. B.* περιγινόμενον.

k Ἀλλ' ἤδη] Ἀλλὰ δὴ *Busb.*

l Οὐχ οἱ] *L. B.* in *Marg.* habet οὐχί. quasi vellet haud ineptos esse hos duces ad quidvis patiendum vel faciendum. HAV.

m Μηκέτι ταῖς ἀληθείαις] Hic τὶ post μηκέτι subintelligendum videtur.

n Ἔνθεν οὐδ' ἐκ φανεροῦ] Ἐνθένδε οὐδ' ἐκ φ. *Busb.*

o Καὶ κατὰ τῶν οὐκ ἀξίων] Καὶ deest *Busb.*

p Οἱ νομιζόμενοι] *L. B.* οὐ νομιζόμενοι.

q Νομίζοντες] Νομίζοντες δὲ εἰ φθ. *Vat.* & *Hen.* à prima manu.

r Τῷ δικαίως] Τῷ pro τούτῳ. *L. B.* τὸ.

s Προλαμβάνοντες μόνον.] Προσλαμβάνοντες *Vat.* & *Lugd. Bat.* προσελάμβανον *Busb.*

t Τινὰς] *L. B.* τινές.

v Ἁμαρτάνοντας] Ἁμαρτάνοντα ἀναιρεῖν ἐπεγίνετο *Vat.* ἁμαρτάνοντας ἀναιρεῖν γίνεται *Hen.*

x Ἡ ταραχή.] Illud ἡ præponitur ex *L. B.* HAV.

y Πολλοῖς δὲ τῶν φίλων] Πολλοὶ δὲ τῶν φίλων ἤδη καὶ τοῦτ' αὐτὸ προεῖπον *Vat.*

z Εἰς τὸ βασίλειον εἰσιέναι·] Εἰς τὰ βασίλεια *Busb.* & *Zonar.*

a Τὸ βασίλειον] Conf. ἁλώσ. lib. 1. c. 24. §. 8. SPANH.

b Καθὸ ἡ παρρησίας] Καθ' ὃν ἡ παρρησία *Busb.* & *Lugd. Bat.*

c Γέμελλον,] *L. B.* Γέμαλλον.

* *Et sane primum tenuerant apud eum auctoritatis locum:*] *Magis ad verbum*, & quid enim aliud quam primum &c.

d Γέμελλον] *L. B.* Γέμαλλον.

e Παῖς

puero adhuc in ludo literario adfuerat, & Romæ commoranti comes adhæserat. Cæterum & hos expulit, porroque graviori pœna libenter affecisset: sed ne licenter grassari videretur in viros tantæ dignitatis, satis habuit honore eos & potestate sibimet peccanti obstandi privare.

Malorum auctor Antipater.

4. Horum autem omnium causa erat Antipater, qui, postquam insanam patris licentiam animadverterat, cum jam diu ei à consiliis fuisset, vehementer eum urgebat, eoque facilius quæ vellet perficere putabat, si omnes qui sibi resistere possent è medio tollerentur. Tunc igitur ejectis Andromacho & Gemello, ut regem alloqui & admonere non possent, cœpit rex in omnes tormentis quæstionem habere, quos Alexandro fideles esse credebat, ut extorqueret si quid ille contra se molitus esset. Illi vero cum nihil dicere haberent, moriebantur. id quod regem reddebat furiosiorem, quia nihil eorum quæ male suspicaretur deprehendi posset: & Antipater ita malitiosus erat, ut cum quis reipsa innocens reperiebatur, negaret innocentiam esse, sed *erga Alexandrum* constantiam atque fidem, regemque instigaret ad quærendum ex aliis de arcanis insidiis. Atque accidit, inter complures qui cruciabantur, ut unus fateretur, se nosse Alexandrum dicere solitum, cum à corporis proceritate & jaculandi peritia cæterarumque virtutum singulari excellentia collaudaretur, eas sibi naturæ dotes magis pulchras esse quam bonas, quippe patri invisas & invidiosas. itaque se cum patre ambulantem seipsum supprimere solere atque demittere, ne illo major videretur: & in venatione cum patre jaculantem data opera aberrare, ut qui patrem gloriæ studiosiorem norit, quam ut alios ferret sibi laudem ex istis comparare. Deindesuper ea re tormentis interrogatus, remisso cruciatu illud addidit, Alexandrum cum fratre suo Aristobulo statuisse in venatione patrem insidiis perimere, & tum patrato facinore Romam ad petendum regnum perfugere. Repertæ sunt præterea Alexandri ad fratrem literæ, in quibus de patre conquerebatur, qui inique Antipatro regionem daret, ex qua ducenta talenta ad eum redirent. Hîc continuo sibi visus Herodes certum aliquod habere argumentum suspicionis, quam de pueris conceperat, Alexandrum comprehendi & in vincula tradi jubet. Deinde ne sic quidem molestus esse desinebat, partim quia auditis non multum fidei adjungebat, partim quia rem perpendendo nihil apparebat cur deberet ab illis per insidias appeti, sed videbat querimonias esse & contentiones juveniles, neque credi posse ut qui patrem interfecerat palam Romam proficisceretur. Quapropter majus argumentum culpæ filii habere volebat, & sollicitus erat ne eum inconsideratius in vincula dedisse videretur. Itaque summos amicorum Alexandri eousque excruciavit ut multos ne-

Multi ex Alexandri amicis in tormentis necati.

Quidam, tormentorum vim non perferens, Alexandrum accusat.

Alexander in vincula conjicitur.

τροφαῖς καὶ τῇ [e] παιδίᾳ παραγεγόνει, καὶ τὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ συνδιέτριβεν ἀποδημίαν. παρῃτήσατο δὲ καὶ τούτους [f] ἡδέως μὲν ἂν καὶ χεῖρον· ὑπὸ δὲ τοῦ μὴ κατ' ἀνδρῶν οὐκ ἀσήμων ἔχειν τὴν ἄχρι τοσούτων παῤῥησίαν, τήν τε τιμὴν καὶ τὸ [g] δύνασθαι κωλύειν [h] ἁμαρτάνοντα παραιρούμενος.

δ'. Ἦν δὲ τούτων ἁπάντων αἴτιος Ἀντίπατρος, ὃς, ἐπειδὴ τὸ νενοσηκὸς τῆς τοῦ πατρὸς παῤῥησίας κατέμαθεν, ἔκπαλαι μὲν συνεδρεύων αὐτῷ προσέκειτο, καὶ μᾶλλον ἐδόκει τι περαίνειν, εἰ τῶν ἀντέχειν δυναμένων ἕκαστος ὑπεξαιρεθείη. τότε γοῦν τῶν περὶ τὸν Ἀνδρόμαχον ἀπελασθέντων λόγου καὶ παῤῥησίας, πρῶτον μὲν ὁ βασιλεὺς ὅσους ᾤετο πιστοὺς Ἀλεξάνδρῳ, βασάνοις ἀνέκρινεν, εἴ τι κατ' αὐτοῦ τολμηθὲν εἰδείησαν. οἱ δὲ ἀπέθνησκον, οὐδὲν ἔχοντες λέγειν. [i] τὸ δὲ ἦν φιλονεικίας αἴτιον, εἰ μή τι τοιοῦτον οἷον [k] ἐνόει κακῶς εὑρίσκοιτο· καὶ δεινὸς [l] Ἀντίπατρος τὸ μὲν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀναίτιον εἰς ἐγκράτειαν καὶ πίστιν διαβαλεῖν, ἐπιπαροξῦναι δὲ ζητεῖν ἐκ πλειόνων τὸ λανθάνον τῆς ἐπιχειρήσεως. καὶ τις ἐν πολλοῖς τοῖς βασανιζομένοις εἶπεν, ὡς [m] εἰδείη τὸν νεανίσκον λέγοντα πολλάκις, ὅταν ἐπαινούμενος αὐτὸς τύχοι τό τε σῶμα ὡς εἴη μέγας, καὶ τὴν τοξικὴν εὔστοχος, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς ἀρετὴν ὑπὲρ ἅπαντας, [n] ὅτι ταῦτα αὐτῷ καλὰ μᾶλλον ἤπερ ἀγαθὰ παρὰ τῆς φύσεώς ἐστιν· ἄχθεσθαι γὰρ ἐπ' αὐτοῖς τὸν πατέρα καὶ φθονεῖν. αὐτός τε [o] ὅταν μὲν ἅμα περιπατῇ συστέλλειν αὐτὸν, καὶ [p] καθαιρεῖν ὡς μὴ [q] μεῖζον ὁρῷτο· τοξεύων δὲ ἐν τοῖς κυνηγεσίοις ἐκείνου παρόντος [r] ἀπὸ σκοποῦ ῥίπτειν. τὴν γὰρ [s] φιλοτιμίαν εἰδέναι τοῦ γεγεννηκότος, [t] τούτων εὐδοκιμούντων. [v] βασανιζόμενος οὖν τοῦ λόγου, καὶ προσγινομένης ἀνέσεως τῷ σώματι, προσετίθει, ὅτι, καὶ συνεργὸν [x] ἔχων τὸν ἀδελφὸν Ἀριστόβουλον, [y] βουλεύσαιτο ἐν κυνηγεσίῳ λοχήσας ἀνελεῖν τὸν πατέρα, καὶ [z] φεύγειν εἰς Ῥώμην, ἐπειδὰν τοῦτ' αὐτῷ πραχθῇ, τὴν βασιλείαν αἰτησόμενος. εὑρέθη δὲ καὶ γράμματα τοῦ νεανίσκου πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ἐν οἷς ἐμέμφετο τὸν πατέρα μὴ δίκαια [a] ποιήσειν, Ἀντιπάτρῳ χώραν ἀπονέμοντα πρόσοδον διακοσίων ταλάντων φέρουσαν. ἐπὶ τούτοις εὐθὺς μὲν [b] ἔδοξε τι πιστὸν ἔχειν Ἡρώδης, ὡς ᾤετο, [c] κατὰ τῆς τῶν παίδων ὑποψίας· καὶ συλλαβὼν ἔδησε τὸν Ἀλέξανδρον. αὖθις δὲ οὐκ [d] ἀνήει χαλεπὸς ὤν, τὰ μὲν οὐδ' οἷς ἤκουσεν ἄγαν πεπιστευκώς· ἀναλογιζομένῳ [e] δὲ ἄξιον μὲν ἐπιβουλῆς ἐξ αὐτῶν οὐδὲν ἐφαίνετο, μέμψεις δὲ καὶ νεανικαὶ φιλοτιμίαι, [f] καὶ τὸν κτείναντα φανερῶς εἰς τὴν Ῥώμην ὁρμᾶν ἀπίθανον. ἠξίου δὲ καὶ μεῖζόν τι λαβεῖν τῆς περὶ τὸν υἱὸν παρανομίας τεκμήριον, καὶ φιλόνεικος ἦν μὴ δόξαι προπετῶς τὰ δεσμὰ κατεγνωκέναι. τῶν δὲ φίλων τοῦ Ἀλεξάνδρου βασανίζων τοὺς ἐν τέλει, διέφθειρεν αὐτῶν οὐκ ὀλί-

e Παιδίᾳ] Lege παιδείᾳ. COCC.

f Ἡδέως μὲν] Ἡδέως μὲν ἂν καὶ τούτους, ὑπὸ *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

g Δύνασθαι κωλύειν] Δύνασθαι λύειν *Vat.*

h Ἁμαρτάνοντα παραιρούμενος.] Ἁμαρτάνοντας in *libris.*

i Τὸ δὲ ἦν] *L. B.* τῷ δὲ ἦν.

k Ἐνόει κακῶς εὑρίσκοιτο·] Ἐννόει *Busb.*

l Ἀντίπατρος τὸ μὲν] *Lugd. Bat.* melius videtur legisse Ἀντίπ. ὢν, τὸ μὲν &c. ut ita *innocentia* & *fides* opponantur, non vero *fides* & *innocens*; mavult tamen *Coccejus* Ἀντίπ. ἦν τὸ μὲν &c. HAV.

m Εἰδείη τὸν νεανίσκον] Οἶδε *Busb.*

n Ὅτι ταῦτα αὐτῷ καλὰ] Ὅτι ταῦτα αὐτῷ τὰ καλὰ, λυπηρὰ μᾶλλον *Busb.* ὅτι ταῦτα αὐτῷ κακὰ μᾶλλον ἤπερ *Vat.*

o Ὅταν μὲν ἅμα περιπατῇ] Ὅταν μὲν περιπατῶν *Vat.* & *Hen.* à prima manu. *Lugd. Bat.* ὁ. μ. α. περιπατεῖν.

p Καθαιρεῖν] *Gen.* καθαίρειν· forte καθαιρεῖν à καθαιρέω· καθαίρειν enim à καθαίρω hic non quadrat. SPANH. & COCC. Atque ita edidit *Hudsonus.* *L. B.* καθερεῖν.

q Μεῖζον] *L. B.* μείζων.

r Ἀπὸ σκοποῦ ῥίπτειν.] Ita edendum censui. ἀποσκοποῦ in *libris.* si quis ἀποσκοπὸς malit, per me licet.

s Φιλοτιμίαν] *L. B.* in *Marg.* habet κενοδοξίαν.

t Τούτων] Forte καὶ τῶν. COCC.

v Βασανιζόμενος οὖν τοῦ λόγου,] Βαζανιζομένῳ τῷ τι λόγῳ *Vat.* & *Hen.* à pr. m. βαζανιζομένω . . . τῷ λόγῳ *L. B.* βασανιζομένου οὖν τοῦ λόγου mavult Coccejus.

x Ἔχων τὸν ἀδελφὸν Ἀριστόβουλον,] Ita *Vat.* *Lugd. Bat.* & *Hen.* à pr. m. ἔχειν in *Editis Aliisque.*

y Βουλεύσαιτο] Eo modo *Bas.* atque ita fere *Zonaras*, προστίθει δὲ, ὡς [δὲ ὅτι *Busb.* *Vat.* & *Hen.* à pr. m.] καὶ βουλεύσαιτο σὺν Ἀριστοβούλῳ ἐν κυνηγεσίῳ ἀνελεῖν τὸν πατέρα καὶ εἰς Ῥώμην φυγεῖν, τὴν βασιλείαν μετελευσόμενος. *Epiphanius* vertit, *addebat, quod patrem Aristobulum conscium haberet, ut in venatione patrem perimentes, ad Romam confugerent, regnumque peterent.* antea editum erat, sensu plane mutilo. Ἀριστόβουλον ἐν κυνηγεσίῳ λοχήσας φεύγειν εἰς Ῥώμην.

z Φεύγειν] *L. B.* φεύγειν.

a Ποιήσειν,] *L. B.* ποιεῖν.

b Ἔδοξε τι πιστὸν] *L. B.* τὶ delet.

c Κατὰ τῆς] *L. B.* τῆς κατὰ.

d Ἀνήει χαλεπὸς ὤν,] Ἀνίει *Busb.* & *Lugd. Bat.*

e Δὲ ἄξιον μὲν ἐπιβουλῆς] Γὰρ *Hen.* *L. B.* *Busb.* & *Vat.*

f Καὶ τὸν κτείναντα] Καὶ τὸν πατέρα κτείναντα *Busb.* καὶ κτείναντας legisse videtur *Epiphan.*

ὀλίγους, οὐδὲν εἰπόντας [g] ὧν ἐκεῖνος ᾤετο. πολλῆς δὲ τῆς εἰς τὸ τοιοῦτον ἑτοιμότητος οὔσης, καὶ φόβου καὶ ταραχῆς περὶ τὸ βασίλειον, εἷς τις τῶν νεωτέρων, ὡς ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἐγένετο, διαπέμπειν ἔφη τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις τὸν Ἀλέξανδρον, ἀξιοῦντα κληθῆναι θᾶττον ὑπὸ Καίσαρος, ἔχειν [h] δὲ αὐτῷ πρᾶξιν ἐπ' αὐτὸν συνισταμένην μηνῦσαι, Μιθραδάτην τὸν βασιλέα Πάρθων τοῦ πατρὸς ᾑρημένου κατὰ Ῥωμαίων φίλον· εἶναι δὲ αὐτῷ καὶ φάρμακον ἐν Ἀσκάλωνι [i] παρεσκευασμένον.

ε'. Τούτοις ἐπίστευσεν Ἡρώδης, καί τινα παραμυθίαν τῆς προπετείας εἴληφεν ἐν τοῖς κακοῖς, ὑπὸ τῶν χειρόνων κολακευόμενος. καὶ τὸ μὲν φάρμακον εὐθὺς ἐσπουδακότι ζητεῖν οὐχ εὑρέθη, [k] τὴν δ' ὑπερβολὴν τῶν κακῶν Ἀλέξανδρος ἐκ φιλονεικίας ἐπιτρῶσαι θέλων, εἰς μὲν ἄρνησιν οὐκ ἐτράπετο· μετῄει δὲ τὴν προπέτειαν τοῦ πατρὸς ἁμαρτίᾳ μείζονι, τάχα δὲ καὶ διὰ τούτου δυσωπῆσαι [l] βουλόμενος τὸ πρὸς τὰς διαβολὰς ἕτοιμον, οὐχ ἥκιστα δὲ εἰ καὶ ἔτυχεν πιστευθεὶς κακοῦν αὐτὸν καὶ πᾶσαν τὴν βασιλείαν προῃρημένος. γράμματα γὰρ γράψας ἐν βιβλίοις [m] τέτταρσιν ἀπέστειλεν, ὡς οὐδὲν δεῖ βασανίζειν, οὐδὲ περαιτέρω χωρεῖν, γενέσθαι γὰρ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ [n] ταύτης συλλαμβάνειν τόν τε Φερώραν καὶ τοὺς πιστοτάτους αὐτῷ τῶν φίλων, Σαλώμην δὲ καὶ νύκτωρ ἐπεισελθοῦσαν [o] ἄκοντι μιγῆναι· καὶ πάντας ἐπὶ ταὐτὸν ἥκειν, τοῦ θᾶττον ἐκεῖνον ἐκποδὼν ποιησαμένους, ἄδειαν τῆς ἀεὶ προσδοκίας ἔχειν. ἐν τούτοις καὶ Πτολεμαῖος διεβέβλητο καὶ [p] Σαπίννιος, οἱ πιστότατοι τῷ βασιλεῖ. [q] καὶ τί γὰρ ἢ καθάπερ λύττης τινὸς ἐμπεσούσης κατ' ἀλλήλων οἱ πάλαι φίλτατοι τεθηρίωντο, μήτ' ἀπολογίας μήτ' ἐλέγχου τόπον [r] ἕως ἀληθείας ἐχόντων, ἀλλ' ἀεὶ γινομένης ἀκρίτου τινὸς εἰς ἅπαντας ἀπωλείας. καὶ τῶν μὲν δεσμὰ, τῶν δὲ [s] θάνατον, τῶν δὲ τὸ ταῦτα μέλλειν ἐπ' αὐτοῖς ὀδυρομένων, ἡσυχία τε καὶ κατήφεια τὸ βασίλειον ἀπεκόσμει τῆς πρώτης εὐδαιμονίας. καὶ χαλεπὸς ἦν Ἡρώδῃ πᾶς ὁ βίος ἐκτεταραγμένῳ, καὶ τὸ μηδενὶ πιστεύειν μέγα τῆς προσδοκίας κολαστήριον ἔχοντι. πολλάκις γοῦν ὡς ἐπανιστάμενον αὐτῷ τὸν υἱὸν, ἢ καὶ ξιφήρη παρεστῶτα διὰ φαντασίας ἐλάμβανεν. οὕτως ἡ ψυχὴ, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν πρὸς τούτῳ γινομένη, πάθος ἀνεμάξατο μανίας καὶ ἀγνοίας οὐκ ἧττον. καὶ τὰ μὲν περὶ ἐκεῖνον εἶχεν οὕτως.

ς'. Ἀρχέλαος δὲ ὁ τῶν Καππαδόκων βασιλεὺς, [t] ὡς ἐπύθετο τὰ κατὰ τὸν Ἡρώδην, ἀγωνιῶν τε ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ νεανίσκου, καὶ συναλγῶν ἀνδρὶ φίλῳ τῆς ἐπὶ τοσόνδε ταραχῆς, ἧκεν [v] οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος τὰ πράγματα. καὶ καταλαβὼν οὕτως ἔχοντα, τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν ἢ φάναι γενέσθαι τι προπετὲς αὐτῷ τελέως ἀνοίκειον εἰς τὸν καιρὸν ἡγήσατο. φιλονεικήσειν γὰρ κεκακωμένον, καὶ μᾶλλον ἀπολογεῖσθαι σπεύδοντα πλείονος ὀργῆς ἀναπλησθήσεσθαι. [x] μετῄει δὲ τάξιν ἑτέραν [y] εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἠτυχημένων, [z] ὀργιζόμενος τῷ νεανίσκῳ, κἀκεῖνον ἐπιεικῆ λέγων,

câret, nec tamen quicquam extorſerit eorum quæ exſpectabat. Huic ille rei dum vehementer incumbit, & regia timorum turbarumque plena eſt, fuit juvenis quidam, qui, ubi tormenta ei admota erant, fatebatur, Alexandrum Romam ad amicos literas miſiſſe, ut ſe curarent à Cæſare cito accerſendum. habere ſe novas adverſus eum res, quas ei indicare vellet, videlicet ſuum patrem cum Mithradate Parthorum rege amicitiam contra Romanos coiiſſe: atque illud adjecit, Alexandrum habere paratum venenum Aſcalone.

Alteri etiam extorquetur confeſſio.

5. His rebus credidit Herodes, & in iis malis nonnullam temeritatis ſuæ conſolationem cepit, ſibiipſi aſſentando & majora eſſe quam erant mala perſuadendo. Verum non eſt inventum venenum, licet diligentiſſime quærendum curaverit; neque tamen id negavit Alexander, ut qui de induſtria malorum magnitudinem augere vellet: ſed patris temeritatem majori adhuc crimine incitavit, forſan ut hoc ipſo facilitatis in calumniis fidem habendo pudorem ei incuteret, non minima tamen dedita opera, ut, ſi forte crederetur, ipſum cum tota regia malis exagitaret. Dimiſit enim quaternas literas, in quibus ſignificabat, "nihil opus eſſe "tormentis, neque procedendum ulterius, quippe quod ipſe inſidias fecerit, & quidem ſocio "Pherora & regiorum amicorum fidiſſimis; Salomen quoque ad ſe veniſſe noctu & ſecum per "vim concubuiſſe: atque omnium conatus eo "tendere, ut regem de medio tollerent, atque "ita perpetuo metu liberarentur". Inter cæteros etiam accuſabantur Ptolemæus & Sapinnius, qui regi fideliſſimi habiti ſunt. Quid enim multis? haud aliter ac ſi rabies eos occupaſſet, in ſe invicem efferabantur qui aliquando fuerant amiciſſimi; cum neque ſui defendendi neque alios refellendi, ad veritatem patefaciendam, locum haberent, ſed omnes nullo judicio neci darentur. atque dum alii vincula, alii necem, vel eorundem exſpectationem deflerent, ſolitudo & mœſtitia, pro præteriti temporis felicitate, regiam complebant. Itaque tota Herodis vita ei erat acerba, ut qui *perpetuo* turbaretur, &, quod nemini ſe auderet credere, triſti futuri exſpectatione cruciaretur. Quinimo frequenter animo ſuo perſuadebat, invadi ſe à filio, & eum ſtricto gladio aſtare. adeo ut, dum in ea cogitatione dies noctesque verſatur, non ſecus ac furioſus & mente captus baccharetur. Atque ita quidem ille ſe habebat.

Alexander, quo magis Herodem irritaret, inſidias ſtructas eſſe fatetur.

Conjurationis ſocios indicat, viros regi fidiſſimos.

Herodem vitæ tædet.

XII.

6. Ubi autem iſta de Herode intellexit Archelaus Cappadocum rex, & de filia & de adoleſcente ſollicitus, amicique vicem dolens qui in tantas inciderit turbas, *Hieroſolyma* profectus eſt de induſtria ut res componeret. Cumque eum *ſicut audiverat* affectum inveniſſet, tempori nequaquam congruere exiſtimavit, ut eum reprehenderet aut temeritatis argueret. fore enim ut ille æger animi irritaretur, & quo majori ſtudio ſemet excuſaret ira vehemetiori exardeſceret. Quapropter alia via aggreſſus eſt ad ea quæ tam male ceciderant emendanda, adoleſcenti quidem ſuccenſendo, & He-

Archelaus aſtute agit, ut Alexandrum patri reconciliet.

g Ὧν ἐκεῖνος ᾤετο.] Οἷον ἐκεῖνος Zonar.
h Δὲ αὐτῷ] Γὰρ *Hen. Busb.* & *Vat.*
i Παρεσκευασμένον.] *L. B.* κατασκευασμένον.
k Τὴν δ' ὑπερβολὴν] Διὰ δὲ τὴν τῶν κακῶν ὑπερβολὴν ὁ Ἀλέξανδρος φιλονείκως διατεθεὶς καὶ βουληθεὶς ἀμύνασθαι τοὺς ἐχθροὺς, (ἵν' αὐτῷ συναπόλωνται), γράμματα ἔπεμψε τῷ πατρὶ *Zonar.*
l Βουλόμενος] Κατεσκευασμένος *Busb.*
m Τέτταρσιν] *L. B.* τέσσαρσιν.
n Ταύτης] *L. B.* ταύτῃ.
o Ἄκοντι μιγῆναι·] Ita lego (atque huic jam lectioni accedit auctoritas optimi codicis *Lugd. Bat.*) ἄκοντι in libris *Editis* & pleriſque *MSS.* αὐτῷ μιγῆναι ἄκοντι *Busb.* αὐτῷ μιγῆναι καὶ ἄκοντι *Zonar.*
p Σαπίννιος,] Σαπίνιος *Busb.* Σαπλίνιος *Gall.* in *Epiphanii* verſione *Sapphinius.*
q Καὶ τί γὰρ] Ita legendum cenſui, prout ſupr. §. 3. καὶ τί γὰρ εἰ in *Editis* & *MSS.* plenius καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ, *quid enim aliud niſi*, vel *quid enim aliud quam.*
r Ἕως] *L. B.* ὡς. *Cocc.* ὑπὲρ.
s Θάνατον,] Θάνατος in *libris.* in *L. B.* θανάτους.
t Ὡς ἐπύθετο] Illud ὡς abeſt *Hen.* & *Vat.*
v Οὐκ ἐν] Abeſt à *L. B.*
x Μετῄει δὲ τάξιν ἑτέραν] Μετῄει δ' ἑτέρως *Busb.*
y Εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν] Illud εἰς, quod ſenſus poſtulare videtur, clare addit *Lugd. Bat.* itaque ex illo expreſſimus. HAV.
z Ὀργιζόμενος τῷ νεανίσκῳ,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 25. §. 3. SPANH.

Herodem hominem æquum eſſe pronunciando, qui nihil temere feciſſet. atque illud inſuper adjecit, ſe filiæ ſuæ & Alexandri matrimonium diſſoluturum, ac ne filiæ quidem jure parſurum eſſe, ſi quid ea ſciret quod Herodi non indicaſſet. Rex autem ubi Archelaum (quem ſibi adverſaturum putabat) à ſe ſtare vidit, ſuique in gratiam tantam præ ſe ferre iracundiam, aliquantulum de acerbitate ſua remiſit, & dum putaret jure facta videri quæ feciſſet, paulatim animum paternum induit. Jamque in utramque partem miſerandus erat. cum quidem nonnulli conjectas in Alexandrum calumnias refellebant, turbabatur; cum vero Herodem defendebat Archelaus, ad fletum convertebatur, graviterque dolore affectus erat: eò uſque ut eum oraverit, ne connubium diſſolveret, neque adeo juveni ob maleficia iraſceretur. Itaque ubi paulo æquiorem factum vidit Archelaus, vertit in amicos calumnias, ab iis dicens corruptum Alexandrum, qui juvenis eſſet, neque malitiam ſentiret: & ſuſpicionem etiam magis in *regis* fratrem detorſit. nam cum Pheroras etiam in Herodis indignationem incurriſſet, ille, cum neminem haberet per quem cum rege in gratiam redire poſſet, videns magnam eſſe Archelai auctoritatem, eum adiit atratus, omniaque ſigna de ſalute deſperantis præ ſe ferens. Tum Archelaus ſupplicis preces admiſit, fieri tamen poſſe negavit, ut tantam regis iram cito reſtingueret; proinde præſtare, ut ipſe ab illo veniam petitum iret, ſeque totius mali auctorem eſſe confiteretur. ita enim immodicam *regis* iram interquieturam, ſe vero tum in auxilium commode adſuturum. Cum autem hæc ei perſuaſiſſet, perfecit ut pax utrique componeretur. atque ita juvenis præter opinionem crimine ſublevatus eſt, & Pheroram Herodi reconciliavit: deinde ſe in Cappadociam recepit, Herodi ut temporibus illis gratior quam quiſquam alius. adeo ut eum muneribus pretioſiſſimis honoraverit Herodes, & in aliis magnificus fuerit, eumque pro ſummo amico habuerit. Pepigit etiam iturum ſe Romam, quoniam de ſuis negotiis ad Cæſarem ſcripſiſſet: iveruntque una Antiochiam uſque: & litem ibi compoſuit Herodes inter Archelaum & Titium Syriæ * præſidem; atque ita in Judæam reverſus eſt.

Archelaus in Herodis amicos Alexandri crimina transfert.

Herodes cum Alexandro & Pherora redit in gratiam.

Herodes comitatur Archelaum Antiochiam uſque, & lites componit inter Archelaum & Titium.

τῷ μηδὲν ἐκ προπετείας ἐργάσασθαι. τόν τε γάμον διαλύσειν ἔφη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ μηδ' ἂν τῆς θυγατρὸς φείσασθαι [a] δικαίως εἴ τι συνειδυῖα τούτῳ οὐ κατεμήνυσεν. τοιούτου δ' ὄντος [b] Ἀρχελάου οὐ κατὰ προσδοκίαν [c] ὧν ὁ Ἡρώδης ᾤετο, [d] τὸ δὲ πλέον ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ἐπιδεικνυμένου, μετέπιπτεν ὁ βασιλεὺς τῆς χαλεπότητος, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ δικαίου δοκεῖν τὰ πεπραγμένα πεποιηκέναι, κατὰ μικρὸν εἰς τὸ τοῦ πατρὸς ἀντιμεθίστατο πάθος. [e] οἰκτρὸς δὲ ἦν ἐν ἀμφοτέροις, ὅτε μὲν ἀπελύοντό τινες τὰς τοῦ νεανίσκου διαβολὰς εἰς ὀργὴν ἐκταρασσόμενος, ἐπειδὴ δὲ Ἀρχέλαος συγκατηγοροίη, πρὸς δάκρυα καὶ λύπην οὐκ ἀπαθῆ μεθιστάμενος· ἐδεῖτο γοῦν ἐκείνου μήτε διαλύειν τὸν γάμον, ὀργῆς τε ἔλαττον ἔχειν, ἐφ' οἷς ὁ νεανίσκος ἠδικήκει. Ἀρχέλαος δὲ, παραλαβὼν ἐπιεικέστερον, εἴς τε τοὺς φίλους μετέφερεν τὰς διαβολὰς, ἐκείνων εἶναι λέγων νέον ὄντα καὶ κακοηθείας ἀναίσθητον διαφθεῖραι· τόν τε ἀδελφὸν αὐτῷ μᾶλλον εἰς ὑποψίαν καθίστη. τοῦ γὰρ Ἡρώδου χαλεπῶς καὶ πρὸς τὸν Φερώραν ἔχοντος, ὁ μὲν ἀπορίᾳ τοῦ διαλλάξαντος, Ἀρχέλαον ὁρῶν μάλιστα δυνάμενον, αὐτὸς [f] τυχὼν πρὸς ἐκεῖνον ἐτράπετο [g] μελανείμων, καὶ πάντα τὰ σημεῖα τοῦ μὴ μικρὸν ἀπωλείας ἔχων. Ἀρχέλαός [h] τε οὔτε ὑπερεῖδεν τὴν ἔντευξιν, οὔτ' ἔφη δυνατὸς εἶναι ταχὺ μεταπείθειν οὕτως ἔχοντα τὸν βασιλέα· βέλτιον δὲ εἶναι αὐτῷ προσιέναι καὶ δεῖσθαι, τῶν πάντων αἴτιον αὐτὸν ὁμολογοῦντα. [i] λωφήσειν γὰρ οὕτως τοῦ θυμοῦ τὸ περιττὸν, αὐτὸς δὲ [k] συλλήψεσθαι παρών. ταῦτα δὲ [l] πεισθέντος αὐτοῦ, [m] συναμφοτέροις ἦν διαπεπραγμένον. αἵ τε διαβολαὶ παρὰ δόξαν ἀφῃροῦντο τοῦ νεανίσκου, καὶ Φερώραν Ἀρχέλαος διαλλάξας, οὕτως εἰς Καππαδοκίαν ἀπῄει, κεχαρισμένος, ὡς οὐκ ἄλλος ἐν τῇ τότε περιστάσει τῶν καιρῶν, Ἡρώδῃ γενόμενος. ὅθεν καὶ [n] δώροις αὐτὸν ἐτίμησε πολυτελεστάτοις, κἀν τοῖς ἄλλοις [o] μεγαλοπρεπὴς ἐν τοῖς μάλιστα φίλτατον ἡγησάμενος. ἐποιήσαντο δὲ καὶ συνθήκας εἰς Ῥώμην ἐλθεῖν, ἐπειδὴ περὶ τούτων ἐγέγραπτο Καίσαρι, καὶ μέχρις Ἀντιοχείας ἐπὶ τὸ αὐτὸ παρῆλθον. ἐκεῖ καὶ τὸν ἡγεμόνα Συρίας [p] Τίτιον, ἐκ διαφορᾶς Ἀρχελάῳ κακῶς ἔχοντα, διήλλαξεν Ἡρώδης, καὶ πάλιν εἰς Ἰουδαίαν ὑπέστρεψε.

XIII.

CAP. IX.

De Trachonitarum defectione. Quomodo Syllæus Herodem apud Cæſarem accuſavit: utque Herodes, iratum habens Cæſarem, Nicolaum Romam mittere decrevit.

ΚΕΦ. θ'.

Περὶ ἀποστάσεως τῶν Τραχωνιτῶν. ὡς Ἡρώδου κατηγόρησεν ὁ Σύλλαιος ἐπὶ Καίσαρος· καὶ ὡς Ἡρώδης, ὀργισθέντος αὐτῷ Καίσαρος, ἔγνω εἰς Ῥώμην Νικόλαον ἀποστέλλειν.

Trachonitarum rebellio, ejuſque cauſæ.

POſtquam autem Romam ivit, & inde revenit, bellum ortum eſt adverſus Arabas ob hujuſ-

ΓΕνομένῳ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ, κἀκεῖθεν ἐπανήκοντι, συνέστη πόλεμος πρὸς τοὺς Ἄραβας, ἐξ αἰτίας τοιαύτης. [q] οἱ κα-

a Δικαίως εἴ τι συνειδυῖα] Δικαίως abeſt *Vat.* & *Busb.*

b Ἀρχελάου] Ἀρχελάου repoſui è *Cod. Busb.* & *Vet. Interpr.*

c Ὧν ὁ Ἡρώδης ᾤετο,] Ἦν Ἡρώδης *Vat.* ὃν ὁ Ἡρώδης *Hen.* à pr. m.

d Τὸ δὲ πλέον ὑπὲρ αὐτοῦ] Τὸ δὲ πλέον ἐπ' αὐτοῦ *Vat.* Ita interpretatur *Epiphanius*. ac ſi legiſſet καὶ πλέον αὐτοῦ.

e Οἰκτρὸς δὲ ἦν] Ita lego cum *Cod. Busb.* (adſtipulante jam *Lugd. Bat.*) οἶκτος in *reliquis*.

f Τυχὼν] Forte τυχόν. COCC.

g Μελανείμων,] *Æſchyl Eum.* v. 372. ἡμετέραις ἐφόδοις μελανείμοσιν. SPANH.

h Τε] *L. B.* δὲ

i Λωφήσειν γὰρ οὕτως] In *Editis Aliiſque* ὠφελήσειν. veteri mendo, quod & codices obſedit *Epiphanii*, qui vertit, *quia prodeſſent hæc ad ejus indignationem mitigandam.* Verum cum ὠφελεῖν habeat *Busb.* ὠφελήσειν repoſui, prout legendum eſſe docuit *Cotelerius* in *Notis* ad *Monumenta Eccl. Gr.* Vol. 2. p. 578. Μαλάξαι γὰρ οὕτω τὸ σκληρὸν τῆς ὀργῆς *Zonar.* HUDS Veram lectionem ſine dubio repræſentat *Lugd. Bat.* ex quo illam recepimus, atque juxta eandem verſionem *Hudſoni* interpolavimus; verterat enim ille: *ita ipſum immodicam* regis *iram diminuturum.* Λωφάω autem ſignificat *reſpiro*, *laxo*, *interquieſco*, ut ita dicat pauſam fore iræ regis, illumque a rabie ſe interim collecturum, atque quieturum. HAV.

k Συλλήψεσθαι παρών.] Ita *Busb. Gall. Lugd. Bat. Hen.* & *Zonar.* συνήψεσθαι in *Editis*, nullo plane ſenſu.

l Πεισθέντος αὐτοῦ,] Πεισθέντος δὲ τοῦ Φερώρα *Busb.*

m Συναμφοτέροις ἦν] *L. B.* συναμφοτέροιν.

n Δώροις αὐτὸν ἐτίμησε πολυτελεστάτοις,] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 25. §. 6. ἀπιόντα δὲ αὐτὸν Ἡρώδης δωρεῖται, ταλάντων ἑβδομήκοντα δώροις &c. SPANH.

o Μεγαλοπρεπὴς] Ita cum *Cotelerio* in *Notis* ad *Mon. Eccl. Gr.* vol. 2. p. 634. μεγαλοπρεπῶς in *libris* omnibus. *& omnibus magnifice ditavit* in verſione *Epiphanii*.

p Τίτιον,] Ita reſcripſi, prout exſtat in *Cod. Mediceo* & pleriſque *Epiphanii* libris *MSS.* atque apud *Strabonem*; l 16. p 515. Τῖτον in *Editis Aliiſque*. quod male ſe habere poſt *Caſaubonum* (in *Exercitt.* p. 136.) contra *Montacutium* (in *Apparatu*, p. 154.) oſtendit *Ill. Card. Noriſius* (adſtipulante jam etiam *Lugd. Bat*) in *Cenotaphiis Piſanis*, pag. 206. &c.

* *Præſidem*;] Procuratorem, *Epiphan.*

q Οἱ —— Ἡρώδῃ] Conf. ſup. lib. 15. c. 10. §. 3. SPANH.

r Τοῦ-

κατοικοῦντες τὸν Τράχωνα, Καίσαρος ἀφελομένου Ζηνόδωρον καὶ προστεθέντος Ηρώδῃ τὴν χώραν, λῃστεύειν μὲν οὐκ εἶχον ἐξουσίαν ἔτι, γεωργεῖν δὲ καὶ ζῆν ἡμέρως ἠναγκάζοντο. [r] τοῦτο δ᾽ οὖν ἐκείνοις οὐχ αἱρετὸν, οὐδὲ λυσιτέλειαν ἔφερεν ἡ γῆ πονούντων. ὅμως δὲ [s] κατ᾽ ἀρχὰς μὲν, οὐκ ἐπιτρέποντος τοῦ βασιλέως, ἀπείχοντο τῶν εἰς τοὺς περιοίκους ἀδικημάτων. καὶ πολλὴ διὰ τοῦτο ἦν εὐδοξία τῆς ἐπιμελείας Ηρώδου. πλεύσαντος δὲ εἰς τὴν Ρώμην, ὅτε καὶ τοῦ παιδὸς Αλεξάνδρου κατηγόρει, καὶ παραθησόμενος Αντίπατρον τὸν υἱὸν παρεληλύθει Καίσαρι, λόγον ὡς [t] ἀπολωλὼς εἴη [v] διασπείροντες οἱ τὸν Τράχωνα νεμόμενοι, τῆς τε ἀρχῆς ἀπέστησαν, καὶ πάλιν ἐπὶ τὰ συνήθη τοὺς πλησιοχώρους [x] ἀδικεῖν ἐτρέποντο. τότε μὲν οὖν αὐτοὺς οἱ στρατηγοὶ, τοῦ βασιλέως ἀπόντος, ἐχειρώσαντο. [y] περὶ τετταράκοντα δέ τινες ἀρχιλῃσταὶ, [z] κατὰ δέος τῶν ἡλωκότων, ἐξέλιπον μὲν τὴν χώραν, εἰς δὲ τὴν Αραβίαν ἀφορμήσαντες, Συλλαίου δεξαμένου μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Σαλώμης γάμου, τόπον τε ἔρυμνον ἐκείνου δόντος, ᾤκησαν· καὶ κατατρέχοντες οὐ μόνον τὴν Ιουδαίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν ἅπασαν ἐλῄζοντο, παρέχοντος ὁρμητήρια τοῦ Συλλαίου, καὶ κακῶς [a] ποιοῦσιν ἄδειαν. Ηρώδης δὲ ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς Ρώμης, ἔγνω πολλὰ τῶν οἰκείων αὐτῷ κεκακωμένα· καὶ τῶν μὲν λῃστῶν ἐγκρατὴς οὐ δυνάμενος γενέσθαι διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν ἐκ τῆς τῶν Αράβων προστασίας ἐπορίσαντο, χαλεπῶς δὲ ἔχων αὐτὸς τῶν ἀδικημάτων, [b] περιελθὼν τὸν Τράχωνα, τοὺς οἰκείους αὐτῶν ἀπέσφαξεν. ἐντεῦθεν ἐκεῖνοι καὶ μᾶλλον πρὸς ὀργὰς ὧν [c] ἐπεπόνθεσαν, ὄντος αὐτοῖς καὶ νόμου πάντα τρόπον [d] ἐπεξιέναι τοὺς τῶν οἰκείων φονεῖς, ἀνυποστόλως τὴν Ηρώδου πᾶσαν ἄγοντες καὶ φέροντες διετέλουν. ἐκεῖνος δὲ διελέγετο περὶ τούτων τοῖς [e] Καίσαρος ἡγεμόσιν Σατουρνίνῳ τε καὶ Οὐολομνίῳ, [f] ἐπὶ κολάσει τοὺς λῃστὰς ἐξαιτούμενος. ὅθεν ἔτι καὶ μᾶλλον ἰσχυρῶς ἐχόντων, πλείους μὲν ἐγίνοντο, πάντα δὲ ἐτάραττον ἐπαναστάσει, τῆς Ηρώδου βασιλείας χωρία καὶ κώμας πορθοῦντες, καὶ τοὺς λαμβανομένους τῶν ἀνθρώπων [g] ἐπισφάττοντες, ὡς εἶναι πολέμῳ τὴν ἀδικίαν [h] ἐοικυῖαν. ἐγεγόνεισαν γὰρ ἤδη περὶ χιλίους· ἐφ᾽ οἷς ἀχθόμενος Ηρώδης, τούς τε λῃστὰς ἐξῄτει, καὶ χρέος ὃ διὰ Συλλαίου δανείσας ἔτυχεν Οβόδᾳ, τάλαντα [i] ἑξήκοντα, παρηκούσης αὐτῷ τῆς προθεσμίας, ἀπολαβεῖν ἠξίου. Συλλαῖος δὲ τὸν μὲν Οβόδαν παρεωσάμενος, αὐτὸς δὲ ἅπαντα διοικῶν, τούς τε λῃστὰς ἔξαρνος ἦν μὴ κατὰ τὴν Αραβίαν εἶναι, καὶ περὶ τῶν χρημάτων ἀνεβάλλετο, περὶ ὧν ἐπί τε Σατουρνίνου καὶ Οὐολομνίου τῶν Συρίας ἐπιστατούντων, ἐγίνοντο λόγοι. τέλος δὲ [k] συνέθετο δι᾽ ἐκείνων ἐντὸς ἡμερῶν τριάκοντα, τά τε χρήματα τὸν Ηρώδην ἀπολαβεῖν, [l] καὶ τοὺς ἀλλήλων ἐν ἑκατέρᾳ τῇ βασιλείᾳ. καὶ παρὰ μὲν Ηρώδῃ, τῶν Αράβων οὐδεὶς εὑρέθη τὸ σύνολον, οὔτε ἐπ᾽ ἀδικίας, οὔτε κατ᾽ ἄλλον τρόπον· οἱ δ᾽ Αραβες ἠλέγχοντο τοὺς λῃστὰς παρ᾽ αὐτοῖς ἔχειν.

β΄. Διελθούσης δὲ τῆς προθεσμίας ὁ Συλλαῖος, οὐδὲν τῶν δικαίων [m] πεποιηκὼς, εἰς Ρώμην ἀνέρχεται.

modi causam. Incolæ Trachonis, postquam Cæsar eam regionem, Zenodoro ademptam, Herodi attribuerat, amplius quidem latrocinari nequibant, terram vero colere & quiete vivere cogebantur; id quod eis parum placebat, † nec admodum idoneum agriculturæ solum *habebant*. veruntamen à principio, rege eos coërcente, finitimos nullis lacessebant injuriis. qua ex re Herodes magnam diligentiæ laudem adeptus est. Illo autem Romam profecto, cum & puerum Alexandrum accusabat, & Antipatrum suum filium commendaturus Cæsarem adibat, Trachonis incolæ mortuum esse Herodem sermonibus divulgarunt, rebellaruntque, & iterum finitimum agrum, ut ante consueverant, diripere & vastare cœperunt. At tum regii duces, absente ipso, eos domuerunt. Cæterum fuerunt circiter quadraginta latronum principes, qui, captorum exemplo territi, ex iis finibus cesserunt, seque in Arabiam receperunt, & à Syllæo, postquam is à Salomes conjugio aberraverat, accepti sunt, qui eis locum munitum dedit: qua habitatione usi, cœperunt non solum Judæam incursare, verum etiam universam Cœlen-Syriam, receptum & præsidium maleficis sceleratisque præstante Syllæo. *Latrones à Syllæo recepti.* Herodes autem, Roma reversus, comperit eos gravia damna suis intulisse: & quoniam latronibus ipsis potiri nequibat, quippe securitate ex Arabum tutela fretis, eas contumelias ægre ferens, Trachonem obiit, & latronum consanguineos necavit. Ea res, quam pro gravi injuria habuerunt, tanto reddidit irritatiores, præsertim quod legem habebant, quæ suorum interfectores omnibus modis ulcisci juberet: adeo ut, quicunque tandem sequuturus esset eventus, ex universa Herodis ditione prædas agere eamque diripere non cessarint. Ille vero, hac de re loquutus cum Saturnino & Volumnio, Cæsarianis ducibus, latrones ad supplicium deposcit. Quamobrem latrones seipsos magis etiam confirmare, & numero aucti omnia perdere, loca pagosque Herodiani regni vastando, hominesque quos ceperant interficiendo: adeo ut hujusmodi incursiones bellicis similes essent. homines enim jam circiter mille erant. *Eos ad supplicium deposcit Herodes.* Quam rem moleste ferens Herodes latrones deposcebat, & sexaginta talenta exigebat, quæ Obodæ per manus Syllæi mutua dederat, quorumque dies transacta jam erat. At Syllæus, qui Oboda rejecto omnia regebat, negare in Arabia esse latrones, & pecuniæ solutionem differre: qua de re coram Saturnino & Volumnio, qui tum Syriæ * præessent, disceptatum est. Tandem vero, illis ita decernentibus, convenit, Herodi intra dies triginta pecuniam solutum iri, & utrumque alterius homines redditurum, quos in suo regno haberet. Atque Herodes quidem neminem omnino Arabem habere compertus est, neque ob maleficium, neque ob aliam causam: at Arabes convicti sunt habere in suis finibus latrones.

2. Cæterum cum jam elapsa esset dies præstituta, Syllæus, antequam aliquid eorum quæ debebat XIV. *Syllæus, cum promissis non stetisset, Romam proficiscitur.*

r Τοῦτο δ᾽ οὖν] Τὸ δ᾽ ἦν Busb. & Vat.

† *Nec admodum idoneum agriculturæ solum* habebant.] Neque terra respondebat laboribus. *Gelen.*

s Κατ᾽ ἀρχὰς μὲν,] Διὰ δέος τοῦ βασιλέως Busb.

t Απολωλὼς εἴη] Ita rescripsi è *Cod. Gall.* (corrigente quoque sic *Coccejo*) cum ἀπολωλὸς & mox νεμόμενοι antea editum esset. διεδόθη λόγος ὡς ἀπολωλὼς εἴη. διασπαρέντες οὖν οἱ τὸν Τρ. *Busb.*

v Διασπείροντες] Διασπείραντες. COCC.

x Αδικεῖν ἐτρέποντο.] Ηδίκουν pro ἀδικεῖν ἐτρέποντο in *Cod. Busb.* ἐτράποντο *Gall.*

y Περὶ τετταράκοντα] Aliud quiddam in suo codice habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit. *ex quibus* XL. *principes latronum cum cognatione sua à Trachone provinc.*

z Κατὰ δέος] *Gen.* κατὰ δὲ.

a Ποιοῦσιν ἄδειαν.] Ποιοῦντος *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

b Περιελθὼν τὸν Τράχωνα,] Εκπεριελθὼν *Busb.* & *Lugd. Bat.*

c Επεπόνθεισαν,] Επεπόνθησαν ἠρεθίσθησαν *Busb.*

d Επεξιέναι] Ita cum *Cod. Busb.* (& *Coccejo*) ἐπεξεῖναι in *Editis Aliisque.*

e Καίσαρος —— Οὐολουμνίῳ.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 2. & infr. c. 10. §. 8. SPANH.

f Επὶ κολάσει] Eo plane modo *Vat.* τὴν ἐπὶ κολ. in *reliquis.*

g Επισφάττοντες] Αποσφάττοντες *Busb.* ἀπέσφαττον *Vat.*

h Εοικυῖαν.] *Gen.* ἐῳκυῖαν.

i Εξήκοντα,] Πεντακόσια *Busb.* non ita in *cæteris*, aut in *Epiphanii* libris.

* *Præessent*,] *Sc.* non æquata potestate & imperio. cum Saturninus id temporis esset Legatus Proprætor Syriæ, Volumnius vero tantum Procurator ejusdem provinciæ, ut ostendit *Norisius* in *Cenotaph. Pis.* p. 206. & *Pagi* ad *Ann. Baronii*, p. 30.

k Συνέθετο δι᾽ ἐκείνων] Συνέθεντο *Vat.* & *Hen.* à prima manu.

l Καὶ τοὺς ἀλλήλων] Καὶ τοὺς ἀλλήλων ἑκατέρᾳ ἀποκαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ *Busb.* quo sane modo legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *& eos qui de utroque regno aufugissent invicem reddere.*

m Πεποιηκὼς,] Πεποίηται, ἀλλ᾽ εἰς Ρ. *Busb.*

n Ρώ-

bat fecisset, Romam profectus est. Herodes vero exsequebatur redditionem pecuniarum & latronum qui apud Arabas erant, Saturnino & Volumnio permittentibus ut contumaces etiam armis persequeretur. Atque exercitum habens in Arabiam eum duxit, septem mansiones triduo emensus. Et postquam ad præsidium, quod latrones habebat, pervenit, omnes primo impetu cepit, & locum *munitum*, qui Raëpta vocabatur, complanavit: aliorum vero nihil violavit. Cumque latronibus Arabes, Nacebo duce, subsidio venissent, prælium committitur: in quo pauci quidem ex Herodianis *desiderati sunt*, Arabum vero dux Nacebus una cum suorum circiter viginti quinque ceciderunt: reliqui in fugam compulsi sunt. Isto autem de illis sumpto supplicio, cum tria Idumæorum millia in Trachonitidem deportasset, regionis illius latrones coërcuit: totaque de re literas dedit ad duces qui erant in Phœnicia, quibus eos certiores fecit, quod nihil amplius, quam in contumaces Arabes *fieri* oportebat, ab eo actum fuisset. Et ista quidem illi, cum in ea diligenter inquirerent, vera esse comperiebant.

Herodis expeditio in Arabiam.

XV. *Syllæus Herodem apud Cæsarem accusat.*

3. Nuncii autem Romam celeriter ad Syllæum res gestas pertulerunt, &, ut fere fit, singulas in majus auxerunt. Ille vero, qui jam id consequutus erat ut Cæsari innotesceret, & forte tum circa palatium erat, his auditis, confestim mutata veste pullatus Cæsari indicatum ibat: Arabiam bello esse vexatam, & universum regis exercitum eversum ab Herode, qui regionem vastaverat. Ad hæc lachrymans querebatur, duo millia quingentos Arabiæ primarios cecidisse: eorumque ducem Nacebum occubuisse, amicum cognatumque suum: direptasque divitias, quæ Raëptis essent, contempto Oboda ut ad bellum sustinendum inferiore, quoniam nec ipse Syllæus, nec Arabum exercitus adesset. Cum istiusmodi verba faceret Syllæus, &, ut invidiosiorem redderet Herodem, illud etiam adjiceret, se eam profectionem suscepturum non fuisse, nisi Cæsarem putasset daturum operam, ut cum omnibus omnes pacem haberent, neque, si ipsum ibi adesse contigisset, faustum Herodi bellum futurum fuisse; his verbis irritatus Cæsar, quæsivit ab Herodis amicis qui aderant, & à suis, qui ex Syria venerant, hoc solum, an Herodes exercitum duxisset. id quidem cum illi fateri necesse haberent, Cæsar vero quam ob causam & quo pacto non auscultaret, cum ille magis ira exardescebat, tum scripsit acerbius Herodi, & inter alia, literarum summa hæc fuit, "Se eum aliquando in "amicis habuisse, nunc pro servo habiturum". Syllæus quoque ea de re scripsit ad Arabes. atque illi *literis ejus* elati neque prædones elapsos dediderunt, neque pecuniam solverunt, insuper & pascuis, quæ Herodis erant & ipsi conduxerant, gratis utebantur, quoniam Judæorum rex esset Cæsaris ira dejectus. Item Trachonitæ, hanc occasionem nacti, in Idumæorum præsidium consurgunt, atque una cum Arabibus latrocinantes, qui Idumæorum agrum populabantur, non solum lu-

Cæsar in Herodem irritatur.

Trachonitæ in eum insurgunt.

[n] ῥύσια δὲ τῶν χρημάτων καὶ τῶν παρ' ἐκείνοις λῃστῶν Ἡρώδης ἐποιεῖτο, καὶ τῶν περὶ τὸν Σατουρνῖνον καὶ Οὐολούμνιον ἐπιτρεπόντων ἀγνωμονοῦντας [o] ἐπεξιέναι. στρατιάν τε ἔχων, προσήγαγεν εἰς τὴν Ἀραβίαν, τρισὶν ἡμέραις ἑπτὰ σταθμοὺς διανύσας. καὶ γενόμενος ἐπὶ τοῦ φρουρίου τοῦ τοὺς λῃστὰς ἔχοντος, [p] αἱρεῖ μὲν ἐξ ἐφόδου πάντας αὐτοὺς, κατασκάπτει δὲ τὸ χωρίον, [q] Ῥαεπτὰ καλούμενον· τῶν δὲ ἄλλων [r] οὐδὲν ἐλύπησεν. ἐκβοηθησάντων δὲ τῶν Ἀράβων ἡγουμένου Νακέβου, μάχη γίνεται· καθ' ἣν ὀλίγοι μὲν [s] τῶν Ἡρώδου, Νάκεβος δὲ ὁ τῶν Ἀράβων στρατηγὸς, καὶ περὶ εἴκοσι πέντε τῶν σὺν αὐτῷ πίπτουσιν, οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς φυγὴν ἐτράποντο. τισάμενος δὲ τούτους, τρισχιλίους [t] Ἰδουμαίων ἐπὶ τῇ Τραχωνίτιδι κατοικίσας, [v] ἦργε λῃστὰς τοὺς ἐκεῖ· καὶ περὶ τούτων τοῖς ἡγεμόσιν ἔπεμπεν περὶ Φοινίκην οὖσιν, ἀποδεικνὺς ὅτι μηδὲν πλέον ὧν ἀγνωμονοῦντας ἐπεξελθεῖν ἔδει τοὺς Ἄραβας αὐτῷ πέπρακται. ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι πολυπραγμονοῦντες εὕρισκον οὐ ψευδόμενον.

γ'. Ἄγγελοι δὲ Συλλαίῳ καταταχήσαντες, εἰς Ῥώμην τὰ πεπραγμένα διεσάφουν, εἰς μεῖζον ὡς εἰκὸς ἕκαστον τῶν γεγονότων αἴροντες. ὁ δὲ ἤδη μὲν ἐπεπραγματεύετο γνώριμος εἶναι Καίσαρι, τότε δὲ περὶ τὴν αὐλὴν ἀναστρεφόμενος, ὡς ἤκουσεν, εὐθὺς μεταμφιέννυται μέλαιναν ἐσθῆτα, καὶ παρελθὼν ἔλεγεν [x] ὡς αὐτὸν, ὅτι πολέμῳ τὰ [y] περὶ τὴν Ἀραβίαν εἴη κεκακωμένα, [z] καὶ πᾶσα ἀνάστατος ἡ βασιλεία στρατιᾷ πορθήσαντος αὐτὴν Ἡρώδου. [a] δακρύων δὲ, πεντακοσίους μὲν ἐπὶ δισχιλίοις Ἀράβων ἀπολωλέναι τοὺς πρώτους ἔλεγεν, ἀνῃρῆσθαι δὲ [b] καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Νάκεβον, οἰκεῖον αὐτῷ καὶ συγγενῆ, πλοῦτον δὲ διηρπάσθαι τὸν ἐν Ῥαέπτοις. καταπεφρονῆσθαι δὲ τὸν Ὀβόδαν, ὑπὸ ἀσθενείας οὐκ ἀρκέσαντα τῷ πολέμῳ, διὰ τὸ μήτ' αὐτὸν, μήτε τὴν Ἀραβικὴν δύναμιν παρεῖναι. τοιαῦτα τοῦ Συλλαίου λέγοντος, καὶ προστιθέντος ἐπιφθόνως, ὡς οὐδ' ἂν αὐτὸς [c] ἀπέλθοι τῆς χώρας μὴ πεπιστευκὼς ὅτι Καίσαρι μέλοι τὴν εἰρήνην ἅπασιν εἶναι πρὸς ἀλλήλους, μηδ' εἰ παρὼν ἐτύγχανεν ἐκεῖ λυσιτελῆ ποιῆσαι τὸν πόλεμον Ἡρώδῃ, παροξυνθεὶς ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὁ Καῖσαρ, ἀνέκρινε τῶν Ἡρώδου τοὺς παρόντας, καὶ τῶν ἰδίων τοὺς [d] ἀπὸ Συρίας ἥκοντας, αὐτὸ μόνον, εἰ τὴν στρατιὰν Ἡρώδης [e] κατάγοι. τῶν δὲ τοῦτο μὲν αὐτὸ λέγειν ἀνάγκην ἐχόντων, τὸ δὲ ἐφ' ὅτῳ καὶ πῶς οὐκ ἀκούοντος, ὀργή τε μείζων ἐγίνετο τῷ Καίσαρι, καὶ γράφει πρὸς τὸν Ἡρώδην, τά τε ἄλλα χαλεπῶς, καὶ τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς τὸ κεφάλαιον, "ὅτι πάλαι χρώμενος αὐτῷ "φίλῳ, νῦν ὑπηκόῳ χρήσεται." γράφει δὲ καὶ Συλλαῖος ὑπὲρ τούτων τοῖς Ἄραψιν. οἱ δὲ ἐπαρθέντες οὔτε τῶν λῃστῶν ὅσοι διέφυγον ἐξεδίδοσαν, οὔτε τὰ χρήματα [f] διελύοντο, νομάς τε ἃς ἐκείνου μισθωσάμενοι διακατεῖχον, ἀμισθὶ ταύτας εἶχον, τεταπεινωμένου τοῦ τῶν Ἰουδαίων βασιλέως διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Καίσαρος. ἐπιτίθενται δὲ τῷ καιρῷ καὶ οἱ τὴν Τραχωνῖτιν ἔχοντες, τῆς τῶν [g] Ἰδουμαίων φρουρᾶς κατεξαναστάντες, καὶ λῃστηρίοις χρώμενοι μετὰ τῶν Ἀράβων, οἱ ἐλεη-

n Ῥύσια δὲ τῶν χρημάτων] Redditionem pecuniarum. *Rufinus*. SPANH.

o Ἐπεξιέναι.] Τοὺς Ἄραβας post ἐπεξιέναι addit *Busb*.

p Αἱρεῖ μὲν ἐξ ἐφόδου πάντας] Ita *Busb*. ὥρει in *Editis Aliisque*.

q Ῥαεπτὰ καλούμενον·] Αιπτα *Vat*. Ῥάιπτα *Gall*. & *Lugd. Bat*. in *Epiphanii* libris *Repta*.

r Οὐδὲν] *L. B.* οὐδένα.

s Τῶν Ἡρώδου,] Illud τῶν insertum dedi è *Cod. Busb*.

t Ἰδουμαίων] Ἰδουμαίους *Busb*.

v Ἦργε] Lege Εἶργε. atque ita (cum *Coccejo*) *Busb*. IBBETS.

x Ὡς αὐτὸν,] Illa ὡς αὐτὸν desunt *Busb*.

y Περὶ τὴν Ἀραβίαν] Κατὰ τὴν Ἀραβίαν *Busb*.

z Καὶ πᾶσα ἀνάστατος] Καὶ πᾶσα ἀνάστατος ἡ βασίλειος στρατιὰ πορθήσαντος αὐτὴν Ἡρώδου in *Editis Aliisque*.. καὶ πᾶσα ἀνάστατος ἡ βασιλεία στρατιὰ πορθήσαντος αὐτὴν Ἡρώδου *Vat*. unde rescribere non dubitavi, καὶ π. ἀ. ἡ. βασιλεία στρατιᾷ π. nec aliter, ut puto, legebat *Epiphanius*, qui vertit, *totumque regnum commotum ab Herodis exercitu fuisset*.

a Δακρύων δὲ] Δακρύων μὲν *Hen.* à prima manu, & *Vat.* qui mox μὲν post πεντακοσίους negligit.

b Καὶ τὸν στρατηγὸν] Illud καὶ è *Cod. Vat.* & *Epiphan.*

c Ἀπέλθοι τῆς χώρας] Ita lego pro ἐπέλθοι, quod in *Editis* exstat & *MSS.* (præter *Lugd. Bat.* tamen, in quo edita hæc nova lectio invenitur) in *Epiphanii* versione, *quod nec ipse rediret in provinciam. neque si præsens fuisset, commodum fuisset cum Herode bellum committere.*

d Ἀπὸ Συρίας ἥκοντας,] Ita *Vat.* & *Lugd. Bat.* ἐπὶ Συρίας in *Editis Aliisque*.

e Κατάγοι.] Καταγάγοι *Busb.* & *Bas.* ἐξαγάγοι *Lugd. Bat.*

f Διελύοντο,] Διαλύουσιν *Busb. Lugd. Bat. Hen.* & *Vat.*

g Ἰδουμαίων] Ἰουδαίων *Busb.* & *Hen.* à pr. m.

h E-

ἐληλάτουν τὴν ἐκείνων χώραν, οὐκ [h] ἐπὶ ὠφελείας μόνον, ἀλλὰ καὶ μνησικακίας χαλεπώτεροι [i] τὰς ἀδικίας ὄντες.

δ'. Ἡρώδης δὲ ταῦτα πάντα φέρων ἠνείχετο, μεταβεβληκυίας αὐτῷ τῆς παῤῥησίας, ἣν εἶχε διὰ Καίσαρα, [k] καὶ τὸ μεῖζον [l] ἀφῄρητο τοῦ φρονήματος. οὐδὲ γὰρ πέμψαντος αὐτοῦ πρεσβείαν ἀπολογησομένην ὁ Καῖσαρ ἠνέσχετο, πάλιν δὲ τοὺς συνελθόντας ἀπράκτους ἀνέπεμψεν. ἦν δ' οὖν ἐπὶ τούτοις ἀθυμία καὶ δέος, ὅ, τε Συλλαῖος οὐ μετρίως ἐλύπει, πιστευθείς τε καὶ παρὼν ἐν τῇ Ῥώμῃ, τότε δὲ καὶ μειζόνων ἁπτόμενος. ὁ μὲν γὰρ Ὀβόδας ἐτεθνήκει, παραλαμβάνει δὲ τὴν τῶν Ἀράβων ἀρχὴν Αἰνείας, ὁ μετονομασθεὶς [m] αὖθις Ἀρέτας. τοῦτον γὰρ ἐπεχείρει διαβολαῖς παρωσάμενος αὐτὸς [n] ἀναλαμβάνειν τὴν ἀρχὴν, χρήματα μὲν πολλὰ διδοὺς τοῖς περὶ τὴν αὐλὴν, πολλὰ δὲ Καίσαρι δώσειν ὑπισχνούμενος. ὁ δὲ τῷ μὴ τὸν Ἀρέταν ἐπιστείλαντα πρότερον αὐτῷ βασιλεύειν ὠργίζετο. πέμπει δὲ κἀκεῖνος ἐπιστολὴν καὶ δῶρα τῷ Καίσαρι, στέφανόν τε χρυσοῦν ἀπὸ πολλῶν ταλάντων. ἡ δὲ ἐπιστολὴ κατηγόρει Συλλαῖον ὄντα πονηρὸν δοῦλον, Ὀβόδαν [nn] τε φαρμάκοις διαφθεῖραι, καὶ ζῶντος ἔτι κρατεῖν αὐτὸν, τάς τε τῶν Ἀράβων μοιχεύοντα, καὶ χρήματα δανειζόμενον, ὡς ἐξιδιώσαιτο τὴν ἀρχήν. προσέσχεν δὲ οὐδὲ τούτοις ὁ Καῖσαρ, ἀλλ' ἀποπέμπει μηδὲν τῶν δώρων λαβών. τὰ δὲ περὶ τὴν Ἰουδαίαν καὶ Ἀραβίαν, ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐπεδίδου, τὰ μὲν εἰς ἀταξίαν, τὰ δ' ὡς καταφθειρομένων μηδένα προεστάναι. τῶν γὰρ βασιλέων ὁ μὲν, [o] οὔπω τὴν ἀρχὴν βεβαίαν ἔχων, οὐχ ἱκανὸς ἦν κωλύειν τοὺς ἀδικοῦντας· Ἡρώδης δὲ, ἐφ' οἷς [p] ἠμύνετο τάχιον ὀργισθέντος αὐτῷ Καίσαρος, ἁπάσας τὰς εἰς αὐτὸν παρανομίας φέρειν ἠναγκάζετο. πέρας δ' οὐδὲν ὁρῶν τῶν περιεστώτων κακῶν, ἔγνω πάλιν εἰς Ῥώμην ἀποστέλλειν, εἴ τι δύναιτο μετριώτερον εὑρεῖν διά τε τῶν φίλων, καὶ πρὸς αὐτὸν Καίσαρα τὴν ἐντυχίαν [q] ποιησόμενος. κἀκεῖ μὲν ὁ Δαμασκηνὸς ἀπῄει Νικόλαος.

cri sed etiam ultionis causa miris modis in eos sæviebant.

4. Herodes autem ista omnia ferre cogebatur, perdita, quam in Cæsare habuerat, fiducia, & animum multo quam ante demissiorem gerebat. nam *Cæsar* legationem missam ab Herode ob causæ suæ defensionem audire nolebat, eamque iterum venientem re infecta remisit. Itaque erat ex istis in magna solicitudine atque metu, & ei permolestus erat Syllæus, tum quod ei crederetur, tum quod Romæ esset, & eo tempore ad majora spiraret. Nam Obodas quidem diem supremum obierat, Æneas vero, mutato deinde nomine dictus Aretas, Arabum imperium occupat. Cæterum Syllæus eum per calumnias deturbare, regnumque invadere nitebatur, magnas largitiones aulicis faciens, multasque Cæsari promittens. Aretæ quoque Cæsar succensebat, quod regnum usurpasset, neque prius ad se scripsisset. Verum & ille literas cum muneribus ad Cæsarem mittit, & in his auream coronam multa talenta pendentem: quibus in literis Syllæum accusabat, ut qui malus servus esset & Obodam veneno sustulisset, quo etiam vivo rerum dominus fuisset, dum & Arabum uxores adulteraret, & pecuniam mutuaretur, ut imperium sibimet vendicaret. Cæsar autem ne hos quidem *legatos* audire dignatus est, sed nullo accepto dono remisit. Judææ vero & Arabiæ regna indies deterius se habebant, tam propter turbas, quibus agitabantur, quam quia nemo erat qui ei malo mederetur. Nam *duorum* regum alter nondum certo rex erat; alter vero Herodes, quod semet vindicatum iverit, Cæsarem iratum habens, omnes contumelias perpeti cogebatur. Cum autem nullum finem videret malorum, qui eum circumsteterant, Romam iterum mittere decrevit, si quid æquius amicorum gratia & precibus apud Cæsarem posset obtinere. Atque istam quidem legationem suscepit Nicolaus Damascenus.

Legatos ad Cæsarem frustra mittit Herodes.

Aretas Obodæ in Arabum regnum succedit.

Cæsar ei offensus.

Nicolaus Damascenus ad Cæsarem missus.

ΚΕΦ. ι'.

Ὡς Εὐρυκλῆς τοὺς Ἡρώδου παῖδας διέβαλεν· καὶ ὡς ἔδησεν αὐτοὺς ὁ πατὴρ, καὶ τῷ Καίσαρι περὶ αὐτῶν ἔγραψε. περὶ Συλλαίου ὑπὸ Νικολάου κατηγορηθέντος.

Ἐξετετάρακτο δὲ τὰ περὶ τὴν [r] οἰκείαν καὶ τοὺς παῖδας αὐτῷ [s] πολὺ χεῖρον ἐσχηκότας κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. ὅλως μὲν γὰρ, [t] οὐδὲ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον [v] ἀσύνοπτον ἦν, ὡς τὸ μέγιστον καὶ δυσχερέστατον τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν [x] ἠπείλειται τῇ βασιλείᾳ διὰ τῆς τύχης· ἐπέβαινε δὲ καὶ μᾶλλον ηὐξήθη τότε παρὰ τοιαύτην αἰτίαν. Εὐρυκλῆς ἀπὸ Λακεδαίμονος, οὐκ ἄσημος τῶν ἐκεῖ, κακὸς δὲ τὴν ψυχὴν ἄνθρωπος, καὶ περὶ τρυφὴν καὶ κολακείαν δεινὸς [y] ἑκατέραν αὐτῶν ἔχειν τε καὶ μὴ δοκεῖν, ἐπιδημήσας ὡς τὸν Ἡρώδην, δῶρά τε δίδωσιν αὐτῷ, καὶ πλείω παρ' ἐκείνου λαβὼν, ταῖς εὐκαιρίαις τῶν ἐντεύξεων ἐπραγματεύσατο φίλος ἐν τοῖς μάλιστα γενέσθαι βασιλέως. ἦν δ' αὐτῷ καταγωγὴ μὲν ἐν τοῖς

CAP. X.

Quomodo Eurycles Herodis filios ad ipsum calumniatus est: utque eos in vincula conjecit pater, & de illis ad Cæsarem scripsit. De Syllæo à Nicolao accusato.

XVI.

Verum res suæ domi, filiorumque, qui multo magis in ipsum eo tempore exacerbati erant, valde turbari cœperunt. Omnino enim nec jam ante obscurum erat, fortunam malorum, quæ in homines cadunt, maximum & gravissimum regno *ipsius* minatam esse: tunc autem ingruebat & in majus crevit ex hujusmodi causa. Eurycles *quidam* Lacedæmonius, honesto loco natus, sed homo nequam, voluptatibus & assentationi deditus, ita tamen tecte ut non animadverteretur, cum peregre ageret apud Herodem, multis muneribus ei datis & majoribus acceptis, urbanitate sua sese in intimam regis amicitiam insinuavit. Antipatri quidem hospitio utebatur, ad Alexandrum vero itabat, multumque cum eo erat; ut qui se Archelao Cappado-

Eurycles Lacedæmonius.

Eurycles in Herodis & Antipatri & Alexandri amicitiam se insinuat.

h Ἐπὶ ὠφελείας μόνον,] Ἀπὸ ὠφελείας *Hen.* & *Vat.* ἀπεφελείας *Lugd. Bat.* ἀπ' ὠφελείας *Coccejus* mavult.

i Τὰς] Lege ἐκ τάς. COCC.

k Καὶ τὸ μεῖζον] Καὶ μεῖζον *Hen.* & *Vat.*

l Ἀφῄρητο] *L. B.* ἀφηρεῖτο.

m Αὖθις Ἀρέτας.] Ex *L. B.* αὖθις hoc loco inseruimus, & in versione pariter expressimus. Regium enim illud nomen postea videtur assumpsisse, in regno confirmatus ab Augusto. Minus recte verterat *Hudson* cognomento Aretas. HAV.

n Ἀναλαμβάνειν τὴν ἀρχὴν,] Ἀναλαμβάνει *Vat.* & *Hen.* à prima manu.

nn Τε] *L. B.* δέ.

o Οὔπω τὴν ἀρχὴν βεβαίαν,] Ὁ μὲν οὐδέπω τὴν ἀρχ. *Vat.*

p Ἠμύνετο] Ἠμύνατο *Busb.* & *Lugd. Bat.*

q Ποιησόμενος.] *L. B.* ποιησάμενος.

r Οἰκείαν] Οἰκίαν *Busb.* & *Zonar.*

s Πολὺ χεῖρον ἐσχηκότας] Πολὺ χεῖρον ἐσχηκότα *Busb.* & *Lugd. Bat.* περὶ τὸν in *cæteris.* χεῖρον ἔσχε τὰ κατὰ τοὺς παῖδας *Zonar.*

t Οὐδὲ —— Λακεδαίμονος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 25. §. 1. SPANH.

v Ἀσύνοπτον] Ἀνύποπτον legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *& licet sine suspicione nunquam fuissent, malum tamen plus tunc ex hujusmodi causa prævaluit.*

x Ἠπείλειτο] Ἀπείλειτο in *Editis* & *MSS.* unde ἠπείλειτο fecimus.

y Ἑκατέραν] Cum in *Editis Aliisque* fuerit ἑκατέραν, rescripsimus ἑκατέραν. in *Cod. Vat.* ἑκάτερον. quod & *Coccejus* malebat.

z Toi-

dociæ regi familiarissimum esse dictitaret. ideoque Glaphyræ honorem se præbere simulabat: atque in eo totus erat ut omnes clam coleret, & quæ dicerentur & fierent semper observabat, ut ita calumniis retineret hominum benevolentiam. Postremo id consequutus est, ut, cum se in familiaritatem alicujus dedidisset, ejus amicus esse videretur; quod si alium frequentaret, id ejus gratia facere putaretur. Alexandrum itaque, ut juvenem, adeo sibi conciliavit, ut ei persuaserit, se tuto posse ei querelas de iis quæ passus fuerat concredere, id quod alii audebat nemini. Suam igitur vicem dolens ei aperuit, ut pater *ab ipso* alienatus esset, narravitque ei cuncta de matre, itemque de Antipatro, quod is, ipsis ab honoribus repulsis, omnem sibimet potestatem arripuisset. Atque ista haud ferenda esse dicebat, præsertim quod pater tantum in eos odium jam conceperat, ut cum ipsis, prout adjiciebat, nec convivia nec colloquia communicare sustineat. Talia quidem ipsi, ut verisimile erat, dolor suggerebat. Hæc autem verba Eurycles Antipatro referebat, dicens quidem, non illius gratia hoc ipsum se facere, sed tanti esse momenti rem ut tacere nequeat, quò illi ab Alexandro cavendum esse putet. neque enim singula illorum sine affectu eum dicere, quin non obscuram præ se ferre nocendi voluntatem. Jam vero Antipater, cum ex istis eum sibi amicum opinaretur, ei sæpe liberaliter largiebatur: & ad extremum persuasit, ut ea referret Herodi. Ille vero, dum ex iis quæ se audivisse dicebat de Alexandri malevolentia verba faceret, non difficulter fidem inveniebat, atque ita regem affecit, orationis calliditate eum circumagens atque irritans, ut odium inexpiabile *in filium* susciperet. id quod ea ipsa hora ostendit. nam Eurycli extemplo quinquaginta talenta dedit. Is vero cum ista accepisset, & Archelaum Cappadociæ regem adiisset, *ei* laudabat Alexandrum, seque ei in componenda cum patre pace magno usui fuisse prædicabat. Hac arte Archelao etiam pecunia emuncto, antequam detegeretur malitia, discessit. Et quidem Eurycles iste, cum *postea* in Lacedæmone improbus esse non desiisset, ob multa facinora à patria relegatus est.

Ab Antipatro & Herode muneribus donatur.

Archelao etiam pecuniam extorquet.

Herodes filiis fit infensior.

2. Judæorum autem rex non ut ante satis habebat criminationes adversus Alexandrum & Aristobulum audire: verum etiam tam intestino in eos odio flagrabat, ut, si nemo criminaretur, ipse ad criminandum induceret, omnia speculando & explorando; & omnibus, si quid contra eos haberent, dicendi potestatem faciendo: ac perfecit ut ei referretur, Evaratum Coum cum Alexandro conspirasse. Et hoc quidem omnium libentissime audivit Herodes.

Jucundus & Tyrannus se solicitatos ab Alexandro; ut inter venandum Herodem interficerent, fatentur.

3. Huc & majus quiddam contra juvenes accedit, dum novæ semper in eos excogitantur calumniæ, & omnes ut ita dicam certatim id agunt, ut grave aliquid de iis ad regem deferrent, quod pro salute ipsius facere videretur. Erant Herodi satellites duo, qui propter corporis fortitudinem

Ἀντιπάτρου, πρόσοδος δὲ καὶ συνήθεια πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον· Ἀρχελάῳ γὰρ ἔλεγεν εἶναι τῷ Καππάδοκι διὰ σπουδῆς. ὅθεν καὶ τὴν Γλαφύραν ὑπεκρίνατο τιμᾶν· καὶ πολὺς ἦν ἀφανῶς μὲν ἐκθεραπεύων ἅπαντας, ἀεὶ δὲ τοῖς λαλουμένοις ἢ γινομένοις προσέχων, ὡς ἐξ αὐτῶν ἀντιχαρίζεσθαι τὰς διαβολάς. τέλος δὲ [z] τοιοῦτος [a] ἑκάστῳ κατὰ τὰς συντυχίας [b] ἀπέβαινεν, ὡς ἐκείνῳ μὲν εἶναι φίλος, τοῖς δὲ ἄλλοις δοκεῖν κατὰ τὸ συμφέρον ἐκείνῳ [c] προσεῖναι. [d] τὸν οὖν Ἀλέξανδρον προσεκτήσατο νέον ὄντα, καὶ περὶ ὧν ἐπεπόνθει μηδενὶ μὲν, πρὸς ἐκεῖνον δὲ μόνον ἀδεῶς πεπεισμένον ἐξεῖναι λέγειν· ἐνέφαινεν οὖν ἀχθόμενος ὡς ὁ πατὴρ ἠλλοτρίωτο, καὶ τὰ περὶ τὴν μητέρα διηγεῖτο καὶ τὸν Ἀντίπατρον, ὅτι παρωθουμένους αὐτοὺς τῆς τιμῆς τὰ πάντα ἤδη δύναται. τούτων δὲ ἀνεκτὸν οὐδὲν ἔφη, κατεσκευασμένου πρὸς μῖσος ἤδη τοῦ πατρὸς, [e] μηδὲ συμποσίοις μηδὲ συλλόγοις ἀνέχεσθαι, λέγων. τοιαῦτα μὲν ἐκεῖνος, ὡς εἰκὸς, ἐφ' οἷς ἤλγει. τοὺς δὲ λόγους Εὐρυκλῆς Ἀντιπάτρῳ τούτους ἀνέφερεν, λέγων μὲν ὡς οὐχ ἕνεκα σοῦ τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖν, [f] νικᾶσθαι δὲ ὑπὸ σοῦ τιμώμενος τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος, καὶ φυλάττεσθαι παρακελευόμενος τὸν Ἀλέξανδρον. οὐ γὰρ ἀπαθῶς [g] τούτων ἕκαστον λέγειν, ἀλλὰ τοῖς ῥήμασιν αὐτοῖς εἶναι τὴν αὐτοχειρίαν. Ἀντίπατρος μὲν οὖν εὔνουν ὑπολαμβάνων [h] ἐκ τούτων, μεγάλας αὐτῷ παρ' ἕκαστα δωρεὰς ἐδίδου, καὶ τέλος ἤδη πείθει πρὸς τὸν Ἡρώδην ἀναφέρειν τὸν λόγον. ὁ δ' οὐκ ἦν τὴν Ἀλεξάνδρου δύσνοιαν ἐξ ὧν ἔλεγεν ἀκηκοέναι διηγούμενος [i] ἀπίθανος, ἀλλ' οὕτω διέθηκε τὸν βασιλέα, περιάγων ἀεὶ τοῖς ῥήμασι καὶ παροξύνων, ὡς ἀμετάγνωστον ποιῆσαι τὸ μῖσος. ἐδήλωσε δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν καιρόν. εὐθὺς γὰρ Εὐρυκλεῖ δίδωσιν πεντήκοντα τάλαντα δωρεάν. ὁ δὲ ταῦτα λαβὼν, καὶ πρὸς τὸν Ἀρχέλαον [k] ἀναβὰς τὸν βασιλέα τῶν Καππαδόκων, τὸν Ἀλέξανδρον ἐπῄνει, καὶ χρήσιμος ἔλεγεν αὐτῷ εἰς πολλὰ πρὸς τὰς διαλλαγὰς τὰς πρὸς τὸν πατέρα γεγενῆσθαι. χρηματισάμενος δὲ καὶ παρ' ἐκείνου, πρὶν καταφωραθῆναι τῆς κακοηθείας, ἀπῄει. Εὐρυκλῆς μὲν οὖν, οὐδὲ ἐν τῇ Λακεδαίμονι παυσάμενος εἶναι μοχθηρὸς, ἐπὶ πολλοῖς ἀδικήμασιν ἀπεστερήθη [l] τῆς πατρίδος.

β'. Ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων βασιλεὺς οὐχ ὥσπερ πρότερον εἶχεν πρός τε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστόβουλον, ἀκούειν μόνον τὰς κατ' αὐτῶν διαβολὰς, ἀλλ' ἤδη διὰ μίσους οἰκείου γεγενημένος αὐτὸς, εἰ καὶ μὴ λέγοι τις, [m] ἐξειργάζετο, παρατηρῶν ἕκαστα, καὶ πυνθανόμενος, καὶ πᾶσιν ἐνδιδοὺς τοῖς βουλομένοις, εἴ τις ἔχοι τι κατ' ἐκείνων εἰπεῖν, [n] Εὐάρατόν τε Κῷον Ἀλεξάνδρῳ συνειδέναι. καὶ τοῦτο μὲν οὖν [o] καθ' ἡδονὴν τὸ πάντων ἥδιστον Ἡρώδης ἐλάμβανεν.

γ'. Ἐπιγίνεται δὲ κατὰ τῶν νεανίσκων μεῖζόν τι, [p] σκευωρουμένης ἀεὶ τῆς κατ' αὐτῶν διαβολῆς, καὶ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν ἄθλου τούτου προκειμένου, λέγειν τι περὶ ἐκείνων [q] δυσχερὲς, ὃ πρὸς τῆς τοῦ βασιλεύοντος ἐδόκει σωτηρίας. σωματοφύλακες ἦσαν Ἡρώδῃ δύο, κατ' ἰσχὺν καὶ μέγεθος

z Τοιοῦτος] Τοιοῦτο in *Cod. Gall.*

a Ἑκάστῳ] Ἐν ἑκάστῳ *Vat.*

b Ἀπέβαινεν,] Ita *Vat.* & *Busb.* ὑπέβαινεν in *Editis Aliisque.*

c Προσεῖναι.] Προσιέναι *Busb.*

d Τὸν οὖν Ἀλέξανδρον] Οὕτως Ἀλέξανδρον παράγει νέον ὄντα περὶ ὧν ἐπεπόνθει μὴ ὡς πεπεισμένον μηδενὶ μὲν, πρὸς ἐκεῖνον *Vat.*

e Μηδὲ συμποσίοις] Ὡς μηδὲ συμποσίοις ἢ συλλόγοις ἀνέχεσθαι *Vat.*

f Νικᾶσθαι —— πράγματος,] *Non pro mea utilitate tibi hæc nuncio, sed tuis jam victus honoribus, & rei magnitudine*, vertit *Rufinus*. ut legisse videatur, τιμᾶσθαι δὲ ὑπὸ σοῦ νικ. &c. SPANH. Quomodo legerit *Vet. Interpres* seu *Rufinus*, apparet ex lectione Cod. *Lugd. Bat.* qui distincte τιμώμενος exhibet, quod inserui pro vulgato νικώμενος, unde patet totum locum ita esse legendum, λέγων μὲν ὡς οὐχ ἕνεκα οὗ (pro vulgato σοῦ) τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖν, νικᾶσθαι δὲ, ὑπὸ οὗ τιμώμενος, τῷ &c. i. e. *Dicens quidem, non sui ipsius gratia sese illud facere, verum illius, quod victus esset honore ejusdem erga se, atque ipsius sceleris magnitudine.* HAV.

g Τούτων ἕκαστον] Ita rursus ex *Lugd. Bat.* quod fortius quam vulgatum τοῦτο ἕκαστον, & in versione *singula illorum* reposui pro *hæc* &c. HAV.

h Ἐκ τούτων,] Illa ἐκ τούτων è Codd. *Hen.* & *Vat.*

i Ἀπίθανος,] Πιθανὸς *Vat.*

k Ἀναβὰς τὸν βασιλέα] Διαβὰς *Busb.*

l Τῆς πατρίδος.] Τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος.

m Ἐξειργάζετο,] Περιειργάζετο juxta *Zonaram*. qui hoc ipsum ex *Josepho* ad hunc modum narrat; Ἡρώδης δὲ τοσοῦτον πρὸς τοὺς παῖδας ἐξώργιστο, ὡς μηκέτι δεῖσθαι διαβολῶν, ἀλλ' αὐτὸς περιεργάζεσθαι τὰ ἐκείνων, καὶ παρατηρεῖν ἕκαστα.

n Εὐάρατόν τε Κῷον] De hoc Eurato Coo. ἁλωσ. lib. 1. c. 26. §. 5. SPANH.

o Καθ' ἡδονὴν τὸ πάντων] Forsan κατ' ἀκοήν.

p Σκευωρουμένης —— διαβολῆς,] Ἁλωσ. lib. 1. c. 26. §. 3. SPANH.

q Δυσχερὲς,] Δυσχερὲς πρὸς τῆς τοῦ βασιλεύοντος σωτηρίας *Vat.*

r Τύ-

θος τιμώμενοι, Ἰούκουνδος καὶ [r] Τύραννος. οὗτοι, προσκρούσαντες αὐτοῖς τοῦ βασιλέως ἀπεωσμένοι, [s] τοῖς περὶ Ἀλέξανδρον ἦσαν συνιππαζόμενοι, καὶ κατὰ [t] γυμνασίαν τιμώμενοι, καὶ τι χρυσίον καὶ δωρεὰς ἄλλας ἐλάμβανον. εὐθὺς οὖν καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἔχων ἐν ὑποψίᾳ, ἐβασάνιζεν. [v] οἱ δὲ, διακαρτερήσαντες πολὺν χρόνον, ὕστερον ἔλεγον, ὅτι πείθοι φονεύειν αὐτοὺς Ἡρώδην Ἀλέξανδρος, [x] ἐπεὶ περὶ κυνηγέσιον θηρίων διώκων [y] προσβάλοι. [z] δυνατὸν γὰρ εἶναι λέγειν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἵππου κατενεχθεὶς [a] ἀναπαρείη τῶν ἑαυτοῦ λόγχαις. καὶ γὰρ πρότερον αὐτῷ τοιοῦτον [b] γεγονέναι πάθος. [c] ἐπέδειξαν δὲ καὶ χρυσίον μὲν ἐν ἱππῶνι κατορωρυγμένον, καὶ τὸν ἀρχικυνηγὸν ἐξήλεγχον, ὅτι τε [d] λόγχας αὐτοῖς δοίη βασιλικὰς, καὶ τοῖς Ἀλέξανδρον θεραπεύουσιν ὅπλα, κελεύοντος ἐκείνου.

δ'. Μετὰ τούτους ὁ Φρούραρχος [e] Ἀλεξανδρείου ληφθεὶς ἐβασανίζετο· [f] καὶ γὰρ ἐκεῖνος αἰτίαν εἶχε [g] δέξασθαι τῇ Φρουρᾷ, καὶ παρέξειν τοῖς νεανίσκοις χρήματα ὑπεσχῆσθαι, τὰ κείμενα τῶν βασιλικῶν κατ' ἐκεῖνο τὸ Φρούριον. αὐτὸς μὲν οὖν οὐδὲν ὡμολόγησεν· υἱὸς δὲ αὐτοῦ παρελθὼν ταῦτα ἔφη γενέσθαι, καὶ γράμματα ἐπέδωκεν, [h] ὡς εἶναι εἰκάσαι τῆς Ἀλεξάνδρου [i] χειρός. "Τελέσαντες, σὺν Θεῷ εἰπεῖν, ἃ προεθέμεθα πάντα, ἥξομεν πρὸς ὑμᾶς· ἀλλὰ πειρᾶσθε, καθὼς [k] ὑπέσχεσθε, δέξασθαι ἡμᾶς τῷ Φρουρίῳ." μετὰ τοῦτο τὸ γραμματεῖον, ὁ μὲν Ἡρώδης [l] οὐκέτι ἐνδοιασίμως εἶχε περὶ τῆς τῶν παίδων εἰς αὐτὸν ἐπιβουλῆς. Ἀλέξανδρος δὲ [m] Διόφαντον ἔφη τὸν γραμματέα μιμήσασθαι τὸν τύπον, καὶ δι' Ἀντιπάτρου κακουργηθῆναι τὸ γραμματίδιον. [n] ὁ γὰρ Διόφαντος ἐδόκει τὰ τοιαῦτα δεινός· ἐν ὑστέρῳ δὲ διελεγχθεὶς ἐπ' ἄλλοις, οὕτως ἀπέθανε.

ε'. Τοὺς δὲ βασανισθέντας ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὸ πλῆθος προήγαγεν ἐν Ἱεριχοῦντι [o] κατηγοροῦντας τῶν παίδων· [p] καὶ τούτους μὲν [q] ἐκ χειρὸς οἱ πολλοὶ βάλλοντες ἔκτειναν. ὡρμημένων δὲ καὶ [r] τοὺς περὶ Ἀλέξανδρον ὁμοίως κτεῖναι, τοῦτο μὲν ὁ βασιλεὺς παρῃτήσατο, διὰ Πτολεμαίου καὶ Φερώρα τὸ πλῆθος ἀναστείλας. ἦν δὲ φυλακὴ καὶ τήρησις αὐτῶν, καὶ προσῄει μὲν [s] οὐδεὶς, πάντα δὲ ἐπεσκοπεῖτο τὰ γινόμενα καὶ λαλούμενα. [t] καὶ τί γὰρ ἢ καταδίκων εἶχον ἀδοξίαν καὶ δέος. ἕτερος δὲ αὐτῶν Ἀριστόβουλος, ἐκ βαρυθυμίας [v] ἐπαγόμενος καὶ τὴν ἑαυτοῦ [x] τιτθίδα καὶ πενθερὰν συναλγεῖν αὐτῷ τῆς συμφορᾶς καὶ μισεῖν τὸν τὰ τοιαῦτα πειθόμενον, "οὐ γὰρ, ἔφη, καὶ σοὶ κίνδυνος ἀπωλείας, "[y] διαβεβλημένῃ Συλλαίῳ κατ' ἐλπίδα [z] γάμων "ἅπαντα τἀνθάδε προμηνύειν"; τούτους ἐκείνη ταχὺ μάλα τἀδελφῷ προσφέρει τοὺς λόγους. ὁ δὲ, οὐκ ἔτι κατασχὼν αὐτὸν, δῆσαί τε κελεύει, καὶ διαστήσαντας ἀπ' ἀλλήλων ὅσα κακῶς ἐποίησαν ἐπὶ τῷ

& proceritatem habebantur in pretio, videlicet Jucundus & Tyrannus. Ii, offenso rege depulsi, cum Alexandro equitabant, &, quoniam homines exercitati essent, erant in honore, & auri aliquantum, aliaque dona accipiebant. Quapropter rex eos statim suspectos habuit, & in quæstionem vocavit. Illi vero, postquam diu perstiterant, tandem dixerunt, Alexandrum sibi persuadere voluisse, ut Herodem in venatione feras persequentem occiderent. facile enim confingi posse, equo delapsum suismet venabulis transfixum esse. nam & ante pene simile quiddam ei acciderat. simulque indicaverunt aurum in equili defossum esse, & venatorum præfectum convicerunt, sibi regia venabula, & Alexandri aulicis arma, ipsius jussu, dedisse.

4. Post hos comprehenditur & torquetur præfectus præsidii Alexandrii: quippe accusatus, promisisse adolescentibus sese eos castello recepturum, eisque regiam pecuniam, quæ in ea munitione esset, traditurum. Atque ipse quidem *præfectus* nihil confessus est: sed prodiit ejus filius, & ita esse dixit; literasque tradidit scriptas, ut videbatur, manu Alexandri, *in hanc sententiam.* "Perfectis, si "Deus voluerit, omnibus quæ instituimus, venie"mus ad vos: sed date operam, sicut promisistis, "ut nos castello recipiatis". Post hanc schedam non dubitabat Herodes, quin insidiæ sibi à filiis paratæ fuerint. Alexander autem dicebat, manum suam à Diophanto notario assimulatam, eamque schedam ab Antipatro malitiose effictam. Erat enim Diophantus assimulandarum literarum peritissimus; tandemque alias simulasse convictus morte pœnas dedit.

In Alexandrii præfectum quæstio.

Literæ fictæ à Diophanto, manum Alexandri assimulante.

5. Eos autem, in quos fuerat habita quæstio, produxit rex Hierichunte ad populum, ut accusarent pueros: atque illos quidem † multi lapidibus obrutos necarunt. cum vero idem Alexandro & Aristobulo facturi essent, hoc ipsum quidem nè fieret prohibuit rex, per Ptolemæum & Pheroram populi impetum reprimendo. at pueros ita concludendos custodiendosque curavit, ut eos adiret nemo, cunctaque eorum facta & dicta observarentur. Et nihil omnino à condemnatis differebant infamia & *futuri* metu. Eorum autem alter Aristobulus tantum animi dolorem concepit, ut Salomæ amitæ socruique suæ persuadere tentaverit, ut ipsius calamitatem acerbe ferret, eumque odio haberet, qui se eò perduci sineret. "Etenim nonne tu quoque, inquit, in mortis periculo versaris, cum omnia quæ hîc fiunt Syllæo spe conjugii detegere dicaris"? Hæc verba illa protinus *Herodi* fratri narratum it. Ille vero, ut qui non amplius semet cohibere potuerit, eum sine ulla cun-

Alexander & Aristobulus in carcerem conjecti.

Operam dat Aristobulus ut Salomen Herodi infensam reddat.

Aristobulus, Salome ejus consilia Herodi narrante, constringitur.

r Τύραννος.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 26. §. 3. SPANH.
s Τοῖς περὶ Ἀλέξανδρον] Τοῖς deëst *Vat.*
t Γυμνασίαν τιμώμενοι,] Γυμνάσια *Vat. Lugd. Bat. Busb.* & *Hen.* à manu secunda.
v Οἱ δὲ, —— ἔλεγον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 26. §. 3. SPANH.
x Ἐπεὶ περὶ κυνηγέσιον] Ἐπειτ' εἰς κυν. *Busb.* atque ita *Hen.* voce περὶ in ora libri posita. ἐπεί περί τι *Lugd. Bat.* ἐπεί τε περὶ καὶ *Vat.*
y Προσβάλοι.] *L. B.* προσλάβοι, in *Marg.* προσκαλῆ.
z Δυνατὸν γὰρ εἶναι λέγειν,] Δυνατὸν γὰρ εἴη λέγειν *Busb.* & *Hen.* à pr. m.
a Ἀναπαρείη τοῖς ἑαυτοῦ λόγχαις.] Ἐμπαρείη *Busb. Lugd. Bat.* & *Gall.* ἀναπαρῇ *Hen.* à pr. m. ἀναπαρείη τὰς ἑαυτοῦ λόγχας *Gen.*
b Γεγονέναι] *L. B.* γενέσθαι.
c Ἐπέδειξαν δὲ] Ἐπέδειξαν δὲ καὶ τὸ χρυσίον *Vat.*
d Λόγχας αὐτοῖς δοίη βασιλικὰς,] Eadem *Zonaras* p. 250. D. SPANH.
e Ἀλεξανδρείου] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 26. §. 3. SPANH.
f Καὶ γὰρ ἐκεῖνος] Κἀκεῖνος αἰτίαν εἶχεν ὡς ἐπαγγειλάμενος δέξασθαι τῷ φρουρίῳ *Busb.* καὶ ὁ φρούραρχος δὲ τοῦ Ἀλεξανδρίου ᾐτιάζατο, ὡς ἐπαγγειλάμενος δέξασθαι τοὺς νεανίσκους ἐν τῷ φρουρίῳ *Zonar.*
g Δέξασθαι] Forte δέξεσθαι.
h Ὡς εἶναι εἰκάσαι] Ὡς εἰκάσαι *Vat. Lugd. Bat.* & *Zonar.*
i Χειρός.] Φράζοντα post χειρὸς addit *Busb.*
k Ὑπέσχεσθε,] Ὑπέσχησθε *Vat.*
l Οὐκέτι ἐνδοιασίμως εἶχε] Οὐκέτι ἐνδοιάσιμος ἦν *Zonar.* HUDS. Ita etiam *Zonaras* p. 251. A. SPANH.
m Διόφαντον ἔφη] Hujus Diophanti meminit *Tzetzes*, Chil. VI.
n Ὁ γὰρ Διόφαντος] Ὁ γάρ τοι. Δ. *Vat.*
o Κατηγοροῦντας] Καὶ τοὺς κατηγοροῦντας τῶν παίδων legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *& accusatores eorum.*
p Καὶ τούτους] Καὶ βάλλοντες ἐπέκτειναν *Busb.*
q Ἐκ —— ἔκτειναν.] Manu jaculantes multi interemerunt. *Rufinus.* malè *Gelenius*: saxis sunt obruti. Βάλλειν tamen pro *saxis obruere* dictum infra cap. XI. §. 2. ubi *Zonaras* pro βάλλειν habet λιθολευστεῖν· & §. 6. in genere τοῖς παρατυχοῦσι βάλλοντες. item ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 5. ξύλοις βαλλόμενοι καὶ λίθοις. SPANH.
† *Multi*] Melius vertas per *vulgus.* HAV.
r Τοὺς περὶ Ἀλέξανδρον] Id est, *Alexandrum*; ut aliquanto post τοῖς περὶ Ὄλυμπον, ubi de Olympo agitur §. 9. REL.
s Οὐδεὶς.] Οὐδεὶς ἔτι *Vat* & *Lugd. Bat.*
t Καὶ τί γὰρ] Καὶ καταδίκων εἶχον ἀδοξίαν καὶ δέος *Zonar.*
v Ἐπαγόμενος] Ὑπαγόμενος *Vat.*
x Τιτθίδα καὶ πενθερὰν] Salomen vid. infr. lib. 17. c. 1. §. 1. ubi *Rufinus* male vertit τιτθίδα *nutricem.*
y Διαβεβλημένη Συλλαίῳ] Ita *Busb. Gall.* & *Zonar.* διαβεβλημένης in *Editis Aliisque.*
z Γάμων] Γάμου *Vat.*

a Ταῖ-

cunctatione conſtringi jubet, & utrumque ab altero ſeparatum ſcripto prodere quicquid mali in patrem commiſiſſent. Illi vero, quoniam ita ipſis mandatum eſſet, ſcribunt, ſe in patrem inſidias neque cogitaſſe neque ſtruxiſſe: fugam autem adornaſſe, idque vi coactos, quia ſuſpectam moleſtamque vitam degerent.

Nonnulla ab Alexandro quærit Herodes coram Mela Archelai legato.

6. Eo tempore, cum veniſſet ex Cappadocia legatus ab Archelao, Mela quidam, unus ex illius dynaſtis, volens Herodes ei oſtendere Archelai in ſe malevolentiam, Alexandrum vinctum accivit ad ſe, & ex eo iterum quæſivit de fuga, quonam & quo pacto diſcedere decreviſſent? Ad quod reſpondit Alexander, "ad Archelaum, qui ſe inde "Romam eos miſſurum promiſiſſet: verum in patrem nihil quidem ſceleris aut maleficii conatos "fuiſſe, neque eorum quæ ipſis ab adverſariis malitioſe imponerentur, quicquid verum eſſe. voluiſſe etiam *ſe*, ut de Tyranno & illo altero cirumſpectius haberetur quæſtio, ſed illos celerius "periiſſe, auctore Antipatro, qui amicos ſuos inter multitudinem ſummiſiſſet.

Interrogatur etiam de iiſdem Glaphyra.

7. Hæc eo dicente, juſſit *Herodes*, ut Melas & Alexander ad Glaphyram Archelai filiam ducerentur; & ex ea quæreretur, ecquid inſidias Herodi ſtructas ſciret. Quò ut ventum eſt, Glaphyra, ſimulac vinctum conſpexit Alexandrum, caput ſibi percuſſit, animoque conſternata magnum triſtemque ploratum edit. Quin & juveni manarunt lachrymæ, atque iis qui aderant miſerabile adeo erat ſpectaculum, ut diu id cujus cauſa venerant dicere aut facere nequirent. Tandem vero cum Ptolemæus (huic enim mandatum erat ut illum duceret) juſſiſſet dicere, ecquid ei factorum conſcia foret mulier; "quî potuit, inquit, non conſcia eſſe, quæ mihi ſit vel ipſa anima charior, & "communes mecum natos habeat?" Ad hæc quidem illa exclamavit, "nullius ſe malæ rei conſciam: ſed *tamen* ſi ejus utilitas poſtulet, ut aliquid vel contra ſeipſam mentiatur, omnia confeſſuram". Tum Alexander, "ſcelus quidem, "inquit, nullum eorum quæ ſuſpicantur quos minime omnium decebat, neque ego cogitavi, neque tu noſti, niſi quod ad Archelaum nos recipere decreveramus, & inde Romam". Iſta etiam illâ fatente, Herodes, ratus Archelaum malevolentiæ in ſe convictum eſſe, dedit Olympo & Volumnio literas, juſſitque ut inter navigandum ad Eleüſam Ciliciæ * *inſulam* appulſi Archelao ſcriptum de his redderent, &, poſt expoſtulationem quod inſidiarum particeps cum filiis ſuis fuiſſet, recta inde Romam navigarent. & ſi quid illic à Nicolao expeditum invenirent, adeo ut Cæſar † ipſi non ſuccenſeret, literas *ei* & teſtimonia traderent, quæ contra adoleſcentes parata mittebat.

De fuga ad Archelaum ſe cogitaſſe fatetur Alexander.

Olympus & Volumnius Romam miſſi.

Archelaus Herodi ſe excuſat.

Cæterum Archelaus ſeſe purgabat, de ſuſceptione quidem juvenum confitendo, quod è re illorum ipſorum eſſet patriſque, * ne quid præterea du-

πατρὶ [a] ταῦτα γραψαμένους ἀποφέρειν. οἱ δὲ, ἐπεὶ τοῦτο προστετάκτο αὐτοῖς, ἐγγράφουσιν, ἐπιβουλὴν μὲν [b] οὔτε νοῆσαι κατὰ τοῦ γεγεννηκότος, οὔτε συσκευάσασθαι, δρασμῷ δὲ ἐπιβαλέσθαι, καὶ τοῦτο δι' ἀνάγκην, ὑπόπτου καὶ δυσχεροῦς ὄντος αὐτοῖς τοῦ βίου.

ς'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἥκοντος [c] ἀπὸ Καππαδοκίας πρεσβευτοῦ παρὰ Ἀρχελάου, Μήλα τινὸς, ὃς ἦν δυνάστης τῶν ἐκείνου, βουλόμενος Ἡρώδης ἐνδείξασθαι τὴν δύσνοιαν Ἀρχελάου πρὸς αὐτὸν, ἐκάλει τὸν Ἀλέξανδρον, ὡς ἦν ἐν τοῖς δεσμοῖς, καὶ πάλιν ἠρώτα περὶ τῆς φυγῆς, ὅπου καὶ πῶς ἐγνώκασιν ἀποχωρεῖν; ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, "πρὸς Ἀρχέλαον, ἔφη, [d] κἀκεῖθεν εἰς Ῥώμην ὁμολογήσαντα διαπέμψειν· ἀλλ' οὐδὲν οὔτε ἄτοπον οὔτε δυσχερὲς "ἐντεθυμῆσθαι κατὰ τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ὅσα συνεσκεύαστο κακοηθείᾳ τῶν ἐναντίων ἀληθὲς εἶναί τι τούτων. βούλεσθαι "δὲ [e] ἀνετάζειν καὶ τοὺς περὶ Τύραννον εἰς ἐξέτασιν ἀσφαλεστέραν, ἀλλὰ καὶ τούτους [f] ἀπολέσαι θᾶττον, Ἀντιπάτρου τῷ πλήθει τοὺς ἰδίους [g] ἐγκαθισάντος φίλους.

ζ'. Τοιαῦτα λέγοντος, ἐκέλευσεν ἅμα τόν τε Μήλαν καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἄγειν ὡς Γλαφύραν τὴν Ἀρχελάου, καὶ πυνθάνεσθαι παρ' αὐτῆς εἰ μηδὲν ἠγνόει τῶν εἰς ἐπιβουλὴν Ἡρώδου γιγνομένων. [h] ὡς δὲ ἧκον, εὐθὺς μὲν ἡ Γλαφύρα, δεσμώτην ἰδοῦσα τὸν Ἀλέξανδρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλὴν, καὶ καταπληξαμένη, μέγα καὶ [i] συμπαθὲς ἀνῴμωξεν. ἦν δὲ καὶ τοῦ νεανίσκου δάκρυα, καὶ τῶν παρόντων ὀδυνηρά τις θέα, μέχρι πλείονος οὐδὲ ἐφ' οἷς ἧκον εἰπεῖν ἢ πράττειν δυναμένων. ὀψὲ δὲ τοῦ Πτολεμαίου, [k] τούτῳ γὰρ ἄγειν αὐτὸν ἐπετέτακτο, φράζειν [kk] κελεύσαντος, [l] εἴ τι τῶν πραττομένων ἡ γυνὴ συνοίδεν αὐτῷ· "τί δὲ οὐκ ἂν, ἔφη, "συνέγνω [m] τῆς ψυχῆς ἐμοὶ στεργομένη πλέον, καὶ κοινωνοῦσα τέκνων;" ἡ δὲ πρὸς ταῦτα μὲν ἀνεβόησεν, "ὡς συνειδείη μὲν οὐδὲν ἄτοπον· εἰ δὲ φέροι [n] πρὸς σωτηρίαν τὴν ἐκείνου τὸ καὶ [o] κατ' αὐτῆς τι ψεύσασθαι, "πάντα ὁμολογεῖν." ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, "ἀσεβὲς μὲν "οὐδὲν, εἶπεν, οὐδὲ ὧν ὑπονοοῦσιν οὓς ἥκιστα ἐχρῆν, οὔτε "αὐτὸς ἐνενόησα, οὔτε [p] σὺ οὐδὲν οἶσθα, ἀλλ' ὅτι παρ' "Ἀρχέλαον ἀποχωρεῖν ἐγνώκειμεν κἀκεῖθεν εἰς Ῥώμην." ταῦτα κἀκείνης ὁμολογούσης, ὁ μὲν Ἡρώδης, Ἀρχέλαον [q] ἐξεληλέγχθαι τῆς πρὸς αὐτὸν δυσνοίας [r] ὑπολαβὼν, δίδωσιν Ὀλύμπῳ καὶ Οὐολομνίῳ γράμματα, κελεύσας [s] ἐν παράπλῳ μὲν [t] Ἐλεούσῃ τῆς Κιλικίας προσχόντας, [v] Ἀρχελάῳ τὸ [x] περὶ τούτων ἀποδοῦναι, καὶ μεμψαμένους ὅτι τῆς [y] ἐπιβουλῆς ἐφάψαιτο τοῖς παισὶν, ἐκεῖθεν εἰς Ῥώμην πλεῖν. κἂν εὕρωσιν ἀνύσαντά τι Νικόλαον, ὡς μηκέτι αὐτῷ δυσχεραίνειν Καίσαρα, διδόναι τὰς ἐπιστολὰς, καὶ τοὺς ἐλέγχους, οὓς κατὰ τῶν νεανίσκων [z] κατεσκευασμένους ἀπέστελλεν. Ἀρχέλαος μὲν οὖν ἀπελογεῖτο, δέξασθαι μὲν τοὺς νεανίσκους ὁμολογήσας διὰ τὸ

---

a Ταῦτα γραψαμένους] Ταῦτα γραψαμένους Καίσαρι ἀποφέρειν *Busb.* & *Lugd. Bat.*

b Οὔτε νοῆσαι] Οὔτ' ἐννοῆσαι *Busb.*

c Ἀπὸ Καππαδοκίας πρεσβευτοῦ] Ἐκ Καππαδοκίας τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ παρὰ *Vat.*

d Κἀκεῖθεν] Forte ἐκεῖθεν. COCC.

e Ἀνετάζειν] *L. B.* ἂν ἔτι ζῆν.

f Ἀπολέσαι] Ἀπολέσθαι *Lugd. Bat.* & *Vat.*

g Ἐγκαθισάντος] *L. B.* Ἐγκαθέσαντος.

h Ὡς δὲ ἧκον,] Ita *Vat.* & *Busb.* nec aliter *Epiphanius*, qui vertit, *qui cum veniſſent.* ὡς δὲ ἧκεν in *Editis.*

i Συμπαθὲς ἀνῴμωξεν.] Περιπαθὲς *Busb.*

k Τούτῳ γὰρ ἄγειν] Τοῦτο γὰρ αὐτῷ ἐπετέτακτο *Busb.*

kk Κελεύσαντος,] Κελεύοντος *Vat.*

l Εἴ τι τῶν πραττομένων] Εἴ τι τῶν πραττομένων συνοίδε τἀνδρὶ *Busb.* quo ferè modo *Epiphan.* qui vertit, *interrogante Glaphyram [Ptolemæo] ſi quid de his quæ fiebant cognoſceret.*

m Τῆς ψυχῆς ἐμοὶ στεργομένη] Ὑπὲρ τῆς ψυχῆς *Busb.*

n Πρὸς σωτηρίαν τὴν ἐκείνου] Πρὸς τὴν σωτ. *Hen.* & *Vat.*

o Κατ' αὐτῆς] Lege καθ' αὐτῆς. COCC.

p Σὺ οὐδὲν οἶσθα,] Illud σὺ è *Cod. Busb.* & *Epiphan.*

q Ἐξεληλέγχθαι] Ἐξεληλέχθαι *Vat.*

r Ὑπολαβὼν,] Καταλαβὼν *Busb.* παραλαβὼν *Hen.* à pr. m.

s Ἐν παράπλῳ μὲν] Ἐν παράπλῳ τῇ Κιλικίᾳ προσχόντας *Zonar.* unde pro Ἐλούσης, quod (in *Lugd. Bat.* tamen eſt Ἐλαιούσης) in libris omnibus exſtat, reſcripſi Ἐλεούσῃ. Vide ſupr. c. 4. §. 6.

t Ἐλεούσῃ τῆς Κιλικίας προσχόντας,] Ἡσίοδος τῆς ἐν Κιλικίᾳ *Gen.* infr. lib. 18. c. 6. §. 4. Ubi *Rufinus*: Leſidi Ciliciæ civitatis, vel Ἡσίδος Heſidis. SPANH.

* Inſulam —— *redderent*,] Civitatem *Epiphanio.* Vide *Annott.* ſupr. ad cap. 4. §. 6.

v Ἀρχελάῳ] Ἀρχελάῳ τε *Busb. Hen.* & *Vat.*

x Περὶ τούτων ἀποδοῦναι,] Περὶ τούτων ἐντυχεῖν *Busb.* & *Zonar.*

y Ἐπιβουλῆς ἐφάψαιτο] Ita è *Codd. Busb.* & *Gall.* ἐπιβολῆς in *reliquis.*

† *Ipſi non ſuccenſeret*,] *Sc.* Herodi.

z Κατεσκευασμένους ἀπέστελλεν,] *L. B.* Κατασκευασμένως ἐπέστελλεν.

* *Ne quid præterea durius in eos ſtatueret*,] Ne quod illi ſuſpicionibus adacti minus ſe obſequentes patri præbuerant, id ipſa ira-

τὸ συμφέρον αὐτοῖς τε ἐκείνοις καὶ τῷ πατρὶ, [a] μὴ χαλεπώτερόν τι [b] προστεθῆναι κατ' ὀργὴν ὧν ὑπόπτως ἔχοντες ἐστασίαζον, οὔ μὴν δὲ πρὸς Καίσαρα πέμψειν, οὐδὲ ἄλλό τι κατὰ δύσνοιαν τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμολογῆσαι τοῖς νεανίσκοις.

η'. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἀποκομισθέντες, ἔχον τε καιρὸν [c] ἐπιδοῦναι τὰ γράμματα τῷ Καίσαρι, διηλλαγμένον εὑρόντες Ἡρώδῃ. τὰ γὰρ περὶ τὴν Νικολάου πρεσβείαν ἀπέβη τοῦτον τὸν τρόπον. ὡς ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ περὶ τὴν αὐλὴν ἐγένετο, πρῶτον μὲν οὐκ ἐφ' οἷς ἐληλύθει μόνον, ἀλλὰ καὶ Συλλαίου κατηγορεῖν ἠξίου. καὶ [d] οἱ Ἄραβες δῆλοι πρὸ τῆς ἐντυχίας ἦσαν ἀλλήλοις πολεμοῦντες, [e] ὑπονοήσαντες ἐξ αὐτοῦ, καὶ τῷ Νικολάῳ προσελθόντες, τὰς ἀδικίας ἁπάσας ἐμήνυον, καὶ τῆς Ὀβόδου ὡς διαφθαρέντων πλείστων ἐκφανῆ τεκμήρια παρέχοντες. ἦν γὰρ καὶ τῶν γραμμάτων [f] αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀπόστασιν [g] ὑφηρημένα, διὰ τούτων ἔλεγχον. ὁ δὲ Νικόλαος [h] ἐπιτυχίαν ταύτην ὁρῶν αὐτῷ προσγεγενημένην, δι' αὐτῆς ἐπραγματεύετο τὸ μέλλον, ἐπείγων ἐλθεῖν εἰς διαλλαγὰς Ἡρώδῃ [i] ποιῆσαι Καίσαρα. σαφῶς γὰρ ἠπίστατο βουλομένῳ μὲν ἀπολογήσασθαι περὶ ὧν ἔπραξεν οὐκ ἔσεσθαι παῤῥησίαν· ἐθέλοντι δὲ κατηγορεῖν Συλλαίου, γενήσεσθαι καιρὸν ὑπὲρ Ἡρώδου λέγειν. συνεστώτων οὖν ἐπ' ἀλλήλους καὶ δοθείσης ἡμέρας, [k] Νικόλαος, παρόντων αὐτῷ τῶν Ἀρέτα πρέσβεων, τά τε ἄλλα κατηγόρει τοῦ Συλλαίου, "τήν τε τοῦ βασιλέως ἀπώλειαν λέ-"γων καὶ πολλῶν Ἀράβων, χρήματά τε ὡς εἴη δεδα-"νεισμένος ἐπ' οὐδὲν ὑγιὲς, καὶ μοιχείας ἐξελέγχων, "οὐ τῶν ἐν Ἀραβίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ "γυναικῶν· προσετίθει δὲ τὸ μέγιστον, ὡς ἐξαναστήσειε "Καίσαρα, μηδὲν ἀληθὲς διδάξας ὑπὲρ τῶν Ἡρώδῃ "πεπραγμένων". ὡς δὲ ἧκεν ἐπὶ τοῦτον τὸν τόπον, ὁ μὲν Καῖσαρ ἐξεῖργεν αὐτὸν τοῦτο μόνον ἀξιῶν ὑπὲρ Ἡρώδου λέγειν, "[l] ὡς οὐ στρατιὰν ἤγαγεν εἰς Ἀραβίαν, "μηδὲ δισχιλίους καὶ πεντακοσίους ἀποκτείνειεν τῶν ἐκεῖ, "μηδὲ αἰχμαλώτους λάβοι τὴν χώραν διαρπάσας". [m] πρὸς ταῦτα ὁ Νικόλαος, "ὑπὲρ τούτων, ἔφη, καὶ "μάλιστα διδάξειν, ὅτι μηδὲν ἢ τὰ πλεῖστά γε αὐτῶν "οὐ γέγονεν [n] ὡς σύ τε ἀκήκοας, καὶ δίκαιον ἦν [o] χα-"λεπώτερον ἐπ' αὐτοῖς φέρειν". πρὸς δὲ τὸ παράδοξον Καίσαρος ἐνδόντος αὐτὸν ἀκροατὴν, τὸ δάνειον [p] εἰπὼν τῶν πεντακοσίων ταλάντων, καὶ τὴν συγγραφὴν, ἐν ᾗ καὶ τοῦτο ἦν [q] προσγεγραμμένον, ἐξεῖναι τῆς προθεσμίας παρελθούσης ῥύσια λαμβάνειν ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας, "τὴν μὲν [r] στρατιὰν οὐ στρατιὰν ἔλεγεν, "ἀλλ' ἐπὶ [s] δικαίαν τῶν ἰδίων ἀπαίτησιν χρημάτων· καὶ "μηδὲ ταχὺ [t] ταύτην, μηδὲ ὡς ἐπέτρεπον αἱ συγγρα-"φαὶ, πολλάκις μὲν ἐπὶ [v] Σατουρνῖνον ἐλθόντα καὶ "Οὐολούμνιον τοὺς τῆς Συρίας ἡγεμόνας· τελευταῖον δὲ, "ἐν Βηρυτῷ τούτων ἐναντίον Συλλαίου τὴν σὴν τύχην "ἐπομόσαντος, ἦ μὴν ἐντὸς ἡμερῶν τριάκοντα πα-"ρέξειν τὰ χρήματα, καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς "Ἡρώδου πεφευγότας. ὧν οὐδὲν ποιήσαντος Συλλαίου

rius in eos statueret, dum illis succenseret ob ea quorum ex suspicione orta esset dissensio; non tamen missurum fuisse ad Cæsarem, neque aliud quidquam ex sua in illum malevolentia juvenibus promisisse.

Literæ ab Olympo & Volumnio traditæ Cæsari, Herodi ope Nicolai reconciliato.

8. Cum autem Romam pervenissent, opportunitatem habuerunt literas tradendi Cæsari, quod eum Herodi reconciliatum offenderunt. Nam Nicolai legatio hunc in modum se habuit. Quamprimum Romam venit & in palatium profectus est, visum est ei non solum id agere cujus causa venerat, verum etiam Syllæum accusare. Nam Arabes, priusquam cum iis colloqueretur, aperte inter se dissentiebant, quorum nonnulli cum se à Syllæo subduxissent, ad Nicolaum se applicuere, facta omnia injusta ei indicantes, manifestisque indiciis ostendentes, eum multos ex Obodæ hominibus interfecisse. cum enim discessionem fecissent subreptæ erant literæ, quibus ipsum redarguebant. Quam rem sibi valde opportunam videns Nicolaus, ea utebatur ad id quod sibi agendum erat, modis omnibus studens ut Cæsarem cum Herode in gratiam redire faceret. Certo enim sciebat, si vellet Herodis facta defendere, non habiturum audientiam; sin Syllæum accusare constitueret, fore ut occasio sibi daretur Herodis causam *melius* agendi. Contestata igitur lite, dictaque die, Nicolaus, adsistentibus sibi Aretæ legatis, & alia Syllæo objiciebat, "& quod regi suo Arabumque "multis perniciem attulisset, quodque † ad per-"turbandum statum pecunias mutuo sumpsisset; "eum etiam arguebat mulieres corrupisse, tam "Romæ quam in Arabia: &, quod maximum es-"set, adjiciebat, Cæsarem alienasse, quod *ipsum* "nihil veri de gestis ab Herode docuerit." ‡ Ubi autem ad hunc locum ventum est, eum interpellabat Cæsar, jubens hoc unum diceret de Herode, "annon exercitum in Arabiam duxisset, & bis "mille & quingentos homines illic occidisset, & "directo agro abduxisset captivos?" Ad hæc Nicolaus, "de his se vel maxime, ajebat, docere pos-"se, hæc partim nihil habere veri, partim non ita "facta, ut tute intellexisti, nec ut ob ea merito "succensere *Herodi* debeas". His præter opinionem auditis, & Cæsare attentiorem se præbente, cum narrasset de quingentis talentis mutuo datis, & de Syngrapha, in qua cautum fuerat, ut liceret Herodi, ubi dies præstituta cessisset, pignora capere ex universa *Arabum* terra, "hanc expeditio-"nem non expeditionem esse dicebat, sed justis "de causis pecuniæ sibi debitæ exactionem. ne-"que tamen huc festinanter decurrisse *Herodem*, ne "tum quidem cum formula cautionis id permitte-"ret, sed post aditos aliquoties Syriæ duces Sa-"turninum & Volumnium: denique, postquam "apud Berytum his coram Syllæus * per tuam "fortunam jurasset, omnino intra trigesimum "diem se & nomen exsoluturum, & deditorum "qui ex ditione Herodis *in Arabiam* profugerant. "& cum horum nihil Syllæus præstitisset, iterum "ab

Syllæum apud Cæsarem accusat Nicolaus.

Herodem criminibus ei falso objectis purgat.

racunde magis quam paterne vindicaret, *Gelenius.*

a Μὴ χαλεπώτερόν] Μὴ καὶ χαλεπώτερον *Busb.* & *Lugd. Bat.*

b Προστεθῆναι] Forte προστεθῇ. COCC.

c Επιδοῦναι τὰ γράμματα] Ἀποδοῦναι *Busb.*

d Οἱ Ἄραβες] Illa οἱ Ἄραβες desunt *Busb. Vat.* & *Hen.* à prima manu. mox autem post πολεμοῦντες in *iisdem* habentur οἱ δὲ Ἄραβες.

e Υπονοήσαντες] Forte καὶ ὑπονοήσαντες. COCC.

f Αὐτοῦ ——— ἔλεγχον.] Αὐτοῦ ὃ (ἴσ. ἃ) κατὰ τὴν ἀπόστασιν ὑφηρημένοι διὰ τούτων ἔλεγχον *Vat.* Forsan, ἦν γὰρ τῶν γρ. α. κ. τ. υ. ὑφηρημένα, καὶ διὰ τ.

g Υφηρημένα,] *L. B.* ὑφηρημένοι. & in *Marg.* ἐτύγχανον.

h Επιτυχίαν ταύτην] Εὐτυχίαν τινὰ ταύτην ὁρῶν *Busb.* & *Vat.*

i Ποιῆσαι Καίσαρα.] Ποιῆσαι deëst *Vat.*

k Νικόλαος,] Ο Νικόλαος παρόντων αὐτῷ καὶ τῶν *Busb.*

† *Ad perturbandum statum pecunias mutuo sumpsisset;*] Pro nullo reip. commodo, *Epiphan.*

‡ *Ubi autem ad hunc locum ventum est,*] *Vel*, in hac orationis parte interfatus est Cæsar.

l Ὡς οὐ στρατιὰν,] Εἰ μὴ στρατιὰν, & mox ἀπέκτεινεν, *Busb.* & *Vat.*

m Πρὸς ταῦτα] Ο δὲ Νικόλαος *Busb.*

n Ὡς σύ τε ἀκήκοας,] Ὡς σὺ ἀκήκοας *Vat.* ὡς σύ τε ἀκήκοας *Hen.* à pr. m. ὡς σύγε ἀκ. ab altera manu.

o Χαλεπώτερον ἐπ' αὐτοῖς] *L. B.* ἐπ' αὐτοῖς χαλεπῶς.

p Εἰπὼν τῶν πεντακοσίων] Εἶπεν *Vat.*

q Προσγεγραμμένον,] Προγεγραμμένον *Vat.*

r Στρατιὰν οὐ στρατιὰν ἔλεγεν,] Hic στρατιὰ sumitur pro στράτευσις.

s Δικαίαν τῶν ἰδίων ἀπαίτησιν] Ita cum *Busb. Vat.* & *Hen.* à pr. m. ut αἰτίαν aut πρόφασιν subintelligatur. forsan delendum ἐπὶ ante δικαίαν. in *Editis* δικαίων.

t Ταύτην,] Ita *Busb. Vat* & *Hen.* à pr. m. ταύτῃ in *reliquis.*

v Σατουρνῖνον ——— ἡγεμόνας.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 2. SPANH.

* *Per tuam fortunam jurasset,*] *Al.* per tuum Genium.

"ab Herode appellatos duces; cumque hi ei permisissent pignora capere, vix tandem cum suis profectum in Arabiam. Equidem hoc, inquit, est quod, tragice exaggerantes bellum appellant, atque ejusmodi erat ista expeditio. At quo modo bellum dicatur *hæc juris persequutio*, post impetratam à ducibus à te datis veniam, idque ex præscripto cautionis, post violatum & Deorum aliorum numen & tui, Cæsar, nominis majestatem. Jam restat dicere, quæ ad captos homines pertinent. Cum Trachonitæ latrocinari cœpissent, quadraginta primum, mox etiam complures, ne ab Herode ad supplicium raperentur, in Arabiam perfugerunt. Hos recepit Syllæus, & omnium hominum in damnum aluit, locumque ad habitandum dedit, immo & horum ex latrociniis quæstûs partem in se vertit. Eodem tamen juramento spopondit, hos se dediturum illa ipsa die, quæ & pecuniæ exsolvendæ erat præstituta. nec potest ostendere in præsenti quenquam alium præter hos ex Arabia abductum, ac ne hos quidem omnes, sed qui latebras reperire nequibant. Jam cum videris illud invidiæ plenum de hominibus captis nihil esse nisi calumniam, rogo aliud, Cæsar, cognoscas nequissimum figmentum & mendacium, quo usus hic est, ut te ad iram concitaret. Pro cognito enim affirmo, cum in nostras partes irrupisset Arabum exercitus, & eorum qui Herodi parebant unus atque alter periissent, tum demum, & non ante, sua tutante Herode, occubuisse Nacebum illorum ducem, & una homines non supra xxv. è quorum iste singulis centenos faciens, bis mille & quingentos narrabat occisos.

Syllæus capitis damnatus.

9. Cæsarem *jam ante nutantem* hæc *maxime* commoverunt; & ad Syllæum versus, jam manifestus iræ, quærit quot Arabes interierint. Illo autem hærente, & male se edoctum fatente, lecta est rei creditæ cautio, lectæ & ducum literæ, & civitatum querelæ de latrociniis. Tandem eò perductus est Cæsar, ut capitis quidem Syllæum damnaret, Herodi vero conciliaretur, ut quem jam pœniteret eorum, quæ calumniis inductus duriora ipsi scripserat; & Syllæo hoc quoque exprobraret, sese ejus falsis verbis adductum † ut in amicum *veterem* amicitiæ officia exueret. In summa, remittitur Syllæus jure functurus, & æs alienum soluturus, deinde afficiendus supplicio. Aretæ autem parum amicus erat Cæsar, quod per se non exspectata ipsius voluntate regnum arripuisset. ‡ Constituerat enim & Arabiam Herodi dare: sed huic rei obstiterunt literæ; quas *de pueris* miserat Herodes. Nam cum Olympus & Volumnius placatum esse Cæsarem audivissent, illico eis, prout jusserat Herodes, visum est, literas de filiis ei reddere & argumenta *ad insidias illorum patefaciendas*. Quibus lectis Cæsar haud consultum putavit, alterum imperium & seni & circa pueros laboranti addere. Itaque Aretæ homines admisit: & eo ob id duntaxat reprehenso, quod temere fecisset, non exspectando dum regnum à se haberet, munera accepit & ei principatum confirmavit.

Aretæ reconciliatur Cæsar.

"πάλιν ἐπὶ τοὺς ἡγεμόνας ἐλθεῖν Ἡρώδην, κἀκείνων ἐφέντων αὐτῷ λαμβάνειν τὰ ῥύσια, μόλις οὕτως ἐξελθεῖν σὺν τοῖς περὶ αὐτόν. [x] ὁ μὲν δὴ πόλεμος ὡς οὗτοι τραγῳδοῦντες ἔλεγον, καὶ τὰ τῆς ἐπιστρατείας τοιαῦτα. καί τοι πῶς ἂν εἴη πόλεμος, ἐπιτρεψάντων μὲν τῶν σῶν ἡγεμόνων, δεδωκυίας δὲ τῆς συνθήκης, ἠσεβημένου δὲ μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν καὶ τοῦ σοῦ, Καῖσαρ, ὀνόματος. τὰ δὲ περὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἑξῆς ἤδη λεκτέον. λῃσταὶ [y] τῶν τὸν Τράχωνα κατοικούντων, τεσσαράκοντα τὸ πρῶτον, εἶτα αὖθις πλείονες, τὰς Ἡρώδου κολάσεις διαφεύγοντες, ὁρμητήριον ἐποιήσαντο τὴν Ἀραβίαν. τούτους ὑπεδέξατο Συλλαῖος ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους τρέφων, καὶ χώραν ἔδωκε νέμεσθαι, καὶ τὰ κέρδη τῶν λῃστῶν αὐτὸς ἐλάμβανεν. ὡμολόγησε δὲ καὶ τούτους ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅρκοις ἀποδώσειν κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ δανείου προθεσμίαν. καὶ [z] δυναίτο ἂν οὐκ ἐπιδεῖξαι κατὰ τὸ παρὸν ἄλλον τινὰ τῆς Ἀράβων χώρας, ἢ τούτους ἐξῃρημένους, οὐδὲ πάντας, ἀλλ' ὅσοι μὴ λαθεῖν ἴσχυσαν. οὕτως οὖν καὶ τοῦ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιφθόνου συκοφαντήματος πεφηνότος, μέγιστον, ὦ Καῖσαρ, κατάμαθε πλάσμα καὶ ψεῦσμα πρὸς τὴν σὴν ὀργὴν [a] αὐτῷ ποιηθέν. φημὶ γὰρ, ἐπελθούσης ἡμῖν [b] τῆς Ἀράβων δυνάμεως, καὶ τῶν περὶ Ἡρώδην [c] πεσόντος ἑνὸς καὶ δευτέρου, τότε μόλις ἀμυνομένου, Νάκεβον τὸν στρατηγὸν αὐτῶν, καὶ περὶ πέντε καὶ εἴκοσι [d] τοὺς πάντας, ὧν ἕκαστον αὐτὸς εἰς ἑκατὸν ἀναφέρων, δισχιλίους [e] καὶ πεντακοσίους τοὺς ἀπολωλότας ἔλεγε.

θʹ. Ταῦτα μᾶλλον ἐκίνει τὸν Καίσαρα, καὶ πρὸς τὸν Συλλαῖον ἐπιστραφεὶς, ὀργῆς μεστὸς, ἀνέκρινεν ὁπόσοι τεθνήκασι τῶν Ἀράβων. ἀπορουμένου δὲ αὐτοῦ, καὶ πεπλανῆσθαι λέγοντος, αἵ τε συνθῆκαι τῶν δανείων ἀνεγινώσκοντο, [f] καὶ τὰ τῶν ἡγεμόνων γράμματα, πόλεις τε [g] ὅσαι λῃστήρια κατῃτιῶντο. καὶ πέρας εἰς τοῦτο κατέστη Καῖσαρ, ὡς τοῦ μὲν Συλλαίου καταγνῶναι θάνατον, Ἡρώδῃ δὲ διαλλάττεσθαι, μετάνοιαν ἐφ' οἷς ἐκ διαβολῆς πικρότερον ἔγραψεν αὐτῷ πεπονθὼς, καί τι τοιοῦτον εἰπεῖν εἰς τὸν Συλλαῖον, ὡς ἀναγκάσειεν αὐτὸν ψευδεῖ λόγῳ πρὸς ἄνδρα φίλον ἀγνωμονῆσαι. τὸ δὲ σύμπαν, ὁ μὲν Συλλαῖος [h] ἀνεπέμπετο, τὰς δίκας καὶ τὰ χρέα τοῖς δεδανεικόσιν ἀποδώσων, εἶτα οὕτω κολασθησόμενος. Ἀρέτᾳ δὲ οὐκ εὐμενὴς ἦν Καῖσαρ, ὅτι τὴν ἀρχὴν μὴ δι' ἐκείνου καθ' αὐτὸν ἔλαβεν. ἐγνώκει γὰρ καὶ τὴν Ἀραβίαν Ἡρώδῃ διδόναι· διεκώλυσε δὲ τὰ [i] παρ' ἐκείνου πεμφθέντα γράμματα. [k] τοῖς γὰρ περὶ τὸν Ὄλυμπον καὶ Οὐολούμνιον, εὐμενῆ Καίσαρα [l] πυθομένοις, εὐθὺς ἔδοξεν ἐξ ἐντολῆς Ἡρώδου τὰ περὶ τῶν παίδων γράμματα καὶ τοὺς ἐλέγχους ἀναδιδόναι. Καῖσαρ δὲ ἀναγνοὺς, τὸ μὲν ἀρχὴν ἄλλην [m] προστιθέναι γέροντι, καὶ κακῶς πράττοντι τὰ περὶ τοὺς παῖδας, οὐκ ᾤετο καλῶς ἔχειν. δεξάμενος δὲ τοὺς περὶ Ἀρέταν, καὶ τοῦτο μόνον ἐπιτιμήσας, ὡς προπετείᾳ χρήσαιτο, τῷ μὴ παρ' αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἀναμεῖναι λαβεῖν, τά τε δῶρα προσήκατο, καὶ τὴν ἀρχὴν [n] ἐβεβαιώσατο.

x Ὁ μὲν δὴ πόλεμος.] Ὁ μὲν οὖν δὴ πολ. *Vat.*
y Τῶν τὸν Τράχωνα κατοικούντων,] Illud τὸν è *Codd. Busb. & Vat.*
z Δυναίτο ἂν] Notatu dignum, adverbium negativum verbo postponi, licet constructio & Latinitas exigant ut præponatur. καὶ δυναίτο ἂν οὐκ ἐπιδεῖξαι κ. τ. παρὸν οὐδ' ἄλλον τινα *Vat.* καὶ δυναίτο ἂν ἐπιδ. κ. τ. παρὸν οὐκ ἄλλον τινα *Busb.*
a Αὐτῷ ποιηθέν.] Αὐτῷ πεποιῆσθαι *Vat.* αὐτὸ ποιηθέν *Busb.*
b Τῆς Ἀράβων δυνάμεως,] Τῆς τῶν Ἀράβων *Vat.*
c Πεσόντος ἑνὸς] Πεσόντων *Busb.*
d Τοὺς πάντας,] Συνέβη πεσεῖν πάντας *Busb.*
e Καὶ πεντακοσίους] Illud καὶ è *Codd. Busb. & Vat.*
f Καὶ τὰ τῶν ἡγεμόνων γράμματα,] Ita *Hen. Busb. & Vat.* καὶ τὰ ἡγ. in *Editis.*
g Ὅσαι λῃστήρια κατῃτιῶντο.] Ὅσαι τὰ λῃστήρια *Vat.*

† *Ut in amicum* veterem *amicitiæ officia exueret.*] *Vel*, ut in amicum delinqueret. *vel*, discederet ab officiis amicitiæ. *vel*, virum sibi amicum offenderet.
h Ἀνεπέμπετο, τὰς δίκας καὶ τὰ χρέα] Dist. ἀνεπέμπετο, τὰς δίκ. κ. τ. χρ. &c. SPANH.
‡ *Constituerat enim & Arabiam Herodi dare:*] *Alii vertunt*, Itaque statuerat &c.
i Παρ' ἐκείνου] Παρ' ἐκείνου pro περὶ ἐκείνου reposui è *Cod. Busb.*
k Τοῖς γὰρ περὶ τὸν Ὄλυμπον καὶ Οὐολούμνιον,] Ita supra cap. 10. §. 5. τοὺς περὶ Ἀλέξανδρον, de ipso Alexandro. REL.
l Πυθομένοις,] Πυνθανομένοις *Vat.*
m Προστιθέναι γέροντι,] Προσθεῖναι *Hen.* à prima manu. προσθεῖναι *Vat.*
n Ἐβεβαιώσατο.] Ἐβεβαίωσεν *Vat. & Busb.*

ΚΕΦ. ιά.

Ὡς, Καίσαρος ἐξουσίαν δόντος, ἐν Βηρυτῷ παρὰ τῷ συνεδρίῳ κατηγόρησε τῶν παίδων Ἡρώδης· οἷά τε Τήρων, ἀμέτρῳ καὶ στρατιωτικῇ παρρησίᾳ χρώμενος, πέπονθε. περὶ τελευτῆς νεανίσκων, καὶ ταφῆς αὐτῶν ἐν Ἀλεξανδρείῳ.

Ἡρώδῃ δὲ γράφει διηλλαγμένος ἐπί τε τοῖς παισὶν ἄχθεσθαι, λέγων, "καὶ δέον εἰ μὲν ἀνοσιώτερόν τι τετολμήκασιν [o] ἐπεξιέναι [p] πατραλοίας ὄντας· [q] αὐτῷ γὰρ ἐφεῖναι ταύτην τὴν ἐξουσίαν. εἰ δὲ δρασμὸν ἐνενόησαν, ἄλλως νουθετήσαντα μηδὲν ἀνήκεστον διαπράττεσθαι. [r] συμβουλεύειν δὲ ἔχειν αὐτῷ συνέδριον ἀποδείξαντα περὶ [s] Βηρυτὸν, ἐν ᾗ κατοικοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ παραλαβόντα τούς τε ἡγεμόνας, καὶ τὸν βασιλέα τῶν Καππαδόκων Ἀρχέλαον, ὅσους τε τῶν ἄλλων οἴεται φιλίᾳ τε καὶ [ss] ἀξιώματι εἶναι ἐπιφανεῖς, μετὰ τῆς ἐκείνων γνώμης ὅτι χρὴ διαλαμβάνειν." Καῖσαρ μὲν τοιαῦτα [t] ἐπέστελλεν. ὁ δὲ Ἡρώδης, τῶν γραμμάτων ὡς αὐτὸν ἀπενεχθέντων, περιχαρὴς μὲν εὐθὺς ἐπὶ τῆς διαλλαγῆς ἐγεγόνει, περιχαρὴς δὲ καὶ τῷ πάντα ἐξεῖναι κατὰ τῶν παίδων αὐτῷ. καὶ πως [v] τὸ μὲν εὐπράττειν, ἐν τῷ πρότερον χαλεπὸν μὲν, ἀλλ' οὔτε θρασὺν, οὔτε προπετῆ, πρὸς τὴν ἀπώλειαν τῶν τέκνων παρεῖχεν αὑτόν· ἐν δὲ τῷ τότε μεταβολῆς ἀμείνονος καὶ παρρησίας ἐπιλαβόμενος, τὸ μῖσος [x] ἐκαινοδόξει τὴν ἐξουσίαν. [y] διέπεμπεν οὖν ὅσους ἐδόκει καλεῖν εἰς τὸ συνέδριον, Ἀρχελάου χωρίς. ἐκεῖνον γὰρ [z] δι' ἔχθος οὐκ ἠξίου παρατυγχάνειν, ἢ καὶ τῇ προαιρέσει νομίζων ἐμποδὼν ἔσεσθαι.

β'. Γενομένων δὲ ἐν Βηρυτῷ, τῶν τε ἡγεμόνων, καὶ τῶν ἄλλων [a] ὅσους ἀπὸ τῶν πόλεων ἐκάλεσε, τοὺς μὲν παῖδας, οὐ γὰρ ἠξίου παράγειν εἰς τὸ συνέδριον, ἐν κώμῃ τινὶ [b] Σιδωνίων εἶχε, [c] Πλατάνῃ καλουμένῃ, πλησίον τῆς πόλεως, ὡς ἔχειν εἰ κληθεῖεν παραστῆσαι. μόνος [d] δὲ καθ' αὑτὸν εἰσελθὼν, ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα συγκαθημένων ἀνδρῶν, κατηγόρει κατηγορίαν οὐκ ὀδυνηρὰν ὡς πρὸς ἀνάγκην ὧν ἠτύχει, πλεῖστον δὲ ἀπρεπῆ [?] ἢ πατὴρ ἐπὶ παισὶν εἴποι. βίαιος γὰρ ἦν, καὶ περὶ τὴν [e] ἐπίδειξιν τῆς αἰτίας ἐτετάρακτο, καὶ μέγιστα θυμοῦ καὶ ἀγριότητος ἐνεδίδου σημεῖα, τοὺς τε ἐλέγχους οὐκ ἐκείνοις ἐπιτρέπων καταμαθεῖν· ἀλλὰ συνηγορίαν αὑτοῖς προστιθεὶς, πατρὶ κατὰ παίδων ἀσχήμονα, καὶ τὰ γραφέντα δι' αὐτῶν ἐκείνων ἀναγινώσκων, ἐν οἷς ἐπιβουλὴ μὲν ἤ τις ἐπίνοια δυσσεβείας οὐκ ἐγέγραπτο, μόνον δὲ ὡς φυγεῖν βουλεύοιντο, καὶ λοιδορίαι τινὲς εἰς αὐτὸν ὀνείδη περιέχουσαι διὰ τὴν δύσνοιαν. [f] ἐφ' αἷς ἐκεῖνος ὡς ἐγίνετο, μᾶλλόν τε ἐξεβόα, καὶ τὸ πλεῖον εἰς ὁμολογίαν τῆς ἐπιβουλῆς δι' ἐκείνων ηὔξανε, ἐπομνύμενος, ὡς ἥδιον ἂν στέροιτο [g] τῆς ζωῆς ἢ τοιούτων ἀκούειν λόγων. τὸ δὲ τελευταῖον εἰπὼν, "ὅτι καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ Καίσαρος [h] δόσει τὴν ἐξουσίαν αὐτὸς ἔχοι", [i] προσ-

CAP. XI.

Quomodo Herodes, Cæsaris permissu, Beryti in Judicum assessu filios accusavit: quæque Teron, immoderata & militari libertate usus, passus est. De morte juvenum & eorum sepultura in Alexandrio.

Herodi autem reconciliatus *Cæsar* ad eum scribit hujusmodi verbis, "Dolere se vicem ejus, qui tales haberet filios, oportereque in eos, si quid gravioris sceleris susceperant, ut parricidas animadvertere: se enim ei ejus rei potestatem facere. Sin nihil nisi fugam instituerant, corrigendos aliter, neque ad extrema veniendum. Se etiam suadere, ut ea de re judicium haberet concilio indicto apud Berytum, * in qua Romani degerent, & advocatis ducibus, & Cappadociæ rege Archelao, omnibusque reliquis quos sibi amicos & dignitate illustres putaret, eorum sententiam in judicio ferendo sequeretur." Ita quidem Cæsar ad eum scripsit. Herodes vero, literis ad ipsum perlatis, lætitia statim gestiens exsultabat, tum quod Cæsar secum in gratiam rediisset, tum propter potestatem sibi factam de filiis pro arbitrio statuendi. Et *nescio* quo modo factum est, ut qui prius in secunda fortuna durus quidem pater fuerat, non tamen temerarius, aut præceps ferebatur ad filiorum interitum; nunc rebus suis in melius mutatis & fiducia fretus, novo more laxaverit habenas odiis. Advocavit itaque quos visum est ad concilium; sed Archelaum non advocavit: noluit enim ut is interesset ex suo in eum odio, aut quod vereretur ne voluntati suæ repugnaturus esset.

Cæsaris ad Herodem litera.

Herodis in filios immanitas.

2. Postquam autem duces, atque alii, quos ab urbibus accersivit, Berytum advenerunt, filios quidem (nam in concilium eos adducere noluit) in vico Sidoniorum, nomine Platana, collocavit, prope urbem, ut sisti possent si *forte* vocarentur; solusque per se *in curiam* ingressus, centum & quinquaginta virorum in consessu usus est accusatione, non tam propter infortunium & necessitatem miserabili, quam patri filios criminanti valde indecora. Nam vehemens erat, & in crimine demonstrando turbidus, & maxima furoris & agrestis immanitatis præ se ferebat indicia; non permittens assessoribus ut argumenta ponderarent atque perpenderent: sed, haud convenienter patri contra filios, ipse ea tuens atque defendens, & quæ ab illis scripta erant legens, in quibus nihil insidiarum inerat, aut sceleris quod machinati fuerant, sed tantum cogitatam fugam continebant, & maledicta quædam in patrem contumeliosa, propter ejus in eos malevolentiam. Ad quæ ubi ventum est, exclamabat etiam vehementius, crimenque exaggerabat, perinde ac si de insidiis confessi fuissent, jurans se vitam amittere maluisse quam talia audire. Postremo autem, cum dixisset, "se tum jure naturæ, *utpote patrem*, tum permissu Cæsaris po-"te-

Eos accusat in concilio Beryti habito.

o Επεξεῖναι] Επεξιέναι *Busb.* (ut & Coccejus. *Lugd. Bat.* ἐφεῖναι.) ἐπεξιέναι ὡς πατραλοίας *Zonar.*

p Πατραλοίας ὄντας] Πατραλόας, forsan pro πατραλῴας; *Gall.* & *Vat.*

q Αὐτῷ γὰρ ἐφεῖναι] Αὐτῷ γράφει εἶναι τ. *Vat.*

r Συμβουλεύειν δὲ ἔχειν] Συνεβούλευεν *Vat.* & forsan *Epiphan.*

s Βηρυτὸν, ἐν ᾗ κατοικοῦσι Ῥωμαῖοι,] Romani Beryti habitantes. Colonia enim erat ab Augusto deducta, unde *Ulpianus de Cens. Bel. L. T. xv. Berytensis Colonia Augusto benefactis gratiosa*, ac inde in Nummis Augusti COL. IUL. AUG. FEL. BER. . . . SPANH.

* *In qua Romani degerent,*] *Id est*, quæ esset Romanorum colonia.

ss Ἀξιώματι εἶναι ἐπιφανεῖς,] Ἀξιώμασιν *Busb.* ἀξιώματι ἐπιφανεῖς *Vat.*

t Ἐπέστελλεν.] Ἐπέστειλεν *Busb.*

v Τὸ μὲν οὐκ εὐπράττειν] Τὸ μὲν οὐκ εὐπράττειν *Vat.* & *Lugd. Bat.*

x Ἐκαινοδόξει] In *Marg. L. B.* legitur ἐν ἄλλ' γρ. ἐκαινοτόμει.

y Διέπεμπεν οὖν] Εὐθὺς οὖν διέπεμπεν *Busb.* (& *Lugd. Bat.* neque male, nisi ex superioribus influxerit) & *Epiphan.*

z Δι' ἔχθος] Δι' ἔχθρας *Busb.* δι' ἔχθραν *Zonar.*

a Οσους ἀπὸ τῶν πόλεων ἐκάλεσε,] Οσους τῶν πόλεων *Vat.*

b Σιδωνίων εἶχε,] Ita *Busb. Lugd. Bat. Vat.* & *Epiphan.* & *lib.* I. *de Bello Jud.* Σιδωνίᾳ in *Editis.*

c Πλατάνῃ καλουμένῃ,] Παλαιστῷ *Vat.*

d Δὲ καθ' αὑτὸν εἰσελθὼν,] Δὲ καὶ καθ' αὑτὸν *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.*

e Ἐπίδειξιν τῆς αἰτίας ἐτετάρακτο,] Ἀπόδειξιν *Vat.*

f Ἐφ' αἷς ἐκεῖνος ὡς ἐγίνετο,] Ἐφ' οἷς *Busb.* & *Gall.*

g Τῆς ζωῆς] Τοῦ ζῆν *Vat.* & *Busb.*

h Δόσει] In *Marg. L. B.* legitur δόξῃ.

i Προστίθησι] Προσετίθηκε δὲ καὶ *Hen.* à prima manu.

k Ος

Lex Judæorum de filiis contumacibus.

"testatem habere," addidit & legem patriam quæ jussit, "ut, si parentes filio accusato manus "in caput imponant, necesse habeant circumstantes in eum lapides mittere atque ita eum occidere. quod cum ipse in sua patria & regno facere "potuisset, illorum tamen sententiam exspectasse: "qui tamen eò non ut judices (utpote in tam manifestis *insidiis*, quibus parum abfuit quin ipse "*extrema* passus fuisset à filiis) sed ut iræ suæ adjutores opportune venissent, ac si par esset, nemini, quamvis remoto, negligendas esse ejusmodi insidias.

3. Hæc loquuto rege, & juvenibus ne ad causæ quidem suæ dictionem introductis, assessores, cum eum iratiorem esse percepissent, quam ut ad æquitatem aut concordiam perducere possent, potestatem ei confirmarunt. Et primus quidem Saturninus, vir consularis, & magnæ auctoritatis, sententiam protulit moderatissimam cum pietatis adjuncto. dicebat enim, "se damnare quidem Herodis filios, non vero justum censere ut morte "multentur, ut qui ipse filios haberet, cum majus esset hoc supplicium, quam omnia quæ ab "ipsis accidere mala potuissent." Deinde Saturnini filii (nam tres una secum legatos habebat) eandem sententiam sequuti sunt. Sed Volumnius è contra morte plectendos pronunciabat, qui se in patrem tam impie gessissent. In eadem deinceps ivit maxima pars reliquorum, adeo ut nil aliud crederetur, quam capite damnatos iri juvenes. Moxque illinc Tyrum proficiscitur Herodes, pueros secum ducens: & Nicolaum ad se Roma reversum interrogat, postquam ei acta Beryti narraverat, quænam fuerit amicorum suorum, qui Romæ essent, de pueris sententia. Cui ille respondit, "videri eis impios quidem esse filiorum in te conatus, debere tamen eos à te vinculis custodiaque teneri. postea, si severior sententia placuerit, *morte* posse puniri, ne iracundia magis quam "ratione usus esse videare: sin mitiora malis, posse "absolvi, ne in immedicabile infortunium incidas. "Hæc sunt quæ plerique omnes amici tui Romæ "degentes censent." Tum ille, cum aliquandiu in tacita cogitatione fuisset, Nicolaum secum navigare jussit.

Mitem sententiam ferunt Saturninus ejusque filii.

Duriorem Volumnius Aliique.

Nicolai responsum ad Herodem.

Herodes filios secum ducit Cæsaream.

4. Ubi autem Cæsaream ventum esset, cœperunt statim vulgo de pueris loqui: atque per regnum ejus suspensi tenebantur, *cunctis* quo tandem res illorum evasuræ essent exspectantibus. metuebant enim omnes ne propter inveteratum dissidium immineret eis exitium, atque vicem illorum graviter dolebant: tamen nec vocem ullam temere vel emittere vel etiam audire ab alio licebat sine periculo; sed misericordiam, *quam de pueris habebant*, clausam tenebant, & tam atrox facinus dolenter quidem, sed taciti ferebant. Unus autem, nomine Tero, regis olim miles, qui filium habebat Alexandro æqualem atque amicum, quicquid alii quieti occultabant, ipse libere eloquebatur, & sæpe palam in vulgus exclamare cogebatur, di-

Tero verba facit ad populum paulo liberiora.

ἔθηκε καὶ πάτριον αὐτῷ νόμον, [k] ὃς ἐκέλευσεν, "[l] εἰ "τοῦ κατηγορηθέντος οἱ γονεῖς ἐπιθοῖεν [m] τῇ κεφαλῇ "τὰς χεῖρας, ἐπάναγκες εἶναι τοῖς περιεστῶσι [n] βάλ-"λειν, καὶ τοῦτον ἀποκτείνειν τὸν τρόπον. ὅπερ ἕτοι-"μος ὢν αὐτὸς ἐν τῇ πατρίδι καὶ τῇ βασιλείᾳ ποι-"εῖν, ὅμως ἀναμεῖναι τὴν ἐκείνων κρίσιν· ἥκειν μέν-"τοι, δικαστὰς μὲν οὐκ οὕτως ἐπὶ φανεροῖς οἷς ἐκ "τῶν παίδων ὀλίγου πάθοι, [o] συνοργισθῆναι δὲ καιρὸν ἔχον-"τας, ὡς οὐδενὶ καὶ τῶν πόρρω γεγονότων ἀμελῆσαι τοιαύτης "ἐπιβουλῆς ἄξιον.

γ΄. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, καὶ τῶν νεανίσκων οὐδὲ ἕως τῆς ἀπολογίας παρηγμένων, συμφρονήσαντες οἱ κατὰ τὸ συνέδριον ὡς ἐπιεικείας καὶ διαλλαγῶν χεῖρον ἔχοιεν, τὴν ἐξουσίαν [p] ἐβεβαίουν αὐτῷ. καὶ [q] πρῶτος μὲν Σατουρνῖνος ἀνὴρ ὑπατικὸς, καὶ τῶν ἐπ' ἀξιώματος, ἀπεφήνατο γνώμην [r] αἰδημονεστάτην περιστάσει χρώμενος. ἔφη γὰρ "καταδικά-"ζειν μὲν τῶν Ἡρώδου παίδων, κτείνειν δὲ οὐκ οἴεσθαι "[s] δίκαιον, αὐτὸς παῖδας ἔχων, καὶ τοῦ πάθους μείζο-"νος ὄντος, εἰ καὶ πάντα δι' αὐτοὺς δεδυστύχηκε." [t] μετ' ἐκεῖνον οἱ Σατουρνίνου παῖδες, εἵποντο γὰρ αὐτῷ [v] τρεῖς ὄντες πρεσβευταὶ, τὴν αὐτὴν γνώμην ἀπεφήναντο. Οὐολούμνιος δὲ ἄντικρυς ἔφη κολάζειν θανάτῳ τοὺς οὕτως ἀσεβήσαντας εἰς τὸν πατέρα. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ τῶν ἑξῆς οἱ πλείους, [x] ὥστε μηκέτι ἄλλό τι δοκεῖν, ἢ καταδεδικάσθαι τὴν ἐπὶ θανάτῳ τοὺς νεανίσκους. κἀκεῖθεν μὲν εὐθὺς Ἡρώδης ἧκεν, ἄγων αὐτοὺς εἰς Τύρον, καὶ τοῦ γε Νικολάου πλεύσαντος ὡς αὐτὸν ἐκ τῆς Ῥώμης ἐπυνθάνετο, προδιηγησάμενος τὰ ἐν Βηρυτῷ, ἥν τινα ἔχοιεν γνώμην περὶ τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ [y] αὐτοῦ φίλοι. κἀκεῖνος εἶπεν, "ὅτι δοκεῖ μὲν [z] ἀσεβῆ εἶναι τὰ ἐκείνοις περὶ σὲ ἐγνωσμένα, "χρῆναι μέν τοι αὐτοὺς [a] καθείρξαντα, δεσμώτας φυ-"λάττειν. καὶ εἰ μὲν [b] ἕτερόν σοι δοκοίη, κολάζειν αὐ-"τοὺς, μὴ φαίνοιο ὀργῇ τὸ πλέον ἢ γνώμῃ κεχρῆσθαι· "εἰ δὲ τἀναντία, ἀπολύειν, μὴ ἀνεπανόρθωτον εἴη σοι "τὸ ἀτύχημα. τὰ αὐτὰ δὲ δοκεῖ καὶ ἐν Ῥώμῃ τοῖς πλεί-"στοις τῶν σῶν φίλων". καὶ ὃς σιωπήσας [c] ἐν πολλῇ ἐγένετο συννοίᾳ, κἀκεῖνον ἐκέλευσε συμπλεῖν αὐτῷ.

δ΄. Ὡς δὲ [d] ἧκεν εἰς Καισάρειαν, γίνεται λόγος [e] εὐθὺς ἅπασι τῶν παίδων, καὶ μετέωρος ἡ βασιλεία, [f] ποῖ ποτε χωρήσει τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκδεχομένων. δεινὸν γὰρ ὑπῄει πάντας δέος ἐκ παλαιοῦ καταστασιαζομένους εἰς αὐτὸ τὸ πέρας ἐλθεῖν, καὶ τοῖς μὲν πάθεσιν ἐδυσχέραινον· οὐκ ἦν δὲ οὐδὲ εἰπεῖν τι προπετὲς, οὔτε ἄλλου λέγοντος ἀκούειν ἀκίνδυνον, ἀλλ' ἐγκεκλεισμένοι τὸν ἔλεον, ὀδυνηρῶς μὲν, ἀναύδως δὲ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάθους ἔφερον. εἷς δὲ [g] αὐτῷ πάλαι στρατιώτης, [h] ὄνομα Τ[i] Τήρων, υἱοῦ [k] αὐτῷ καθ' ἡλικίαν ὄντος Ἀλεξάνδρου φίλου, πάντα, ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποδυόμενα δι' ἡσυχίας ἦν, [l] αὐτὸς ὑπ' ἐλευθεριότητος ἐξελάλει, καὶ βοᾶν ἠναγκάζετο πολλάκις ἐν τοῖς πλήθεσιν, ἀπαρακαλύπτως λέγων,

k Ὃς ἐκέλευσεν,] Ἐκέλευεν *Busb.*

l Εἰ τοῦ κατηγορηθέντος] Εἴτου καταγορήσαντες *Busb. Vat.* & *Zonar.* Hac de lege confer *Deut.* c. 21. v. 19, & 20. & *Josephum* in *Antiq.* l. 4. c. 8. p. 168. 169. Videsis etiam *Seldenum* l. 3. de *Synedriis*, c. 13. p. 555. & *Grotium* ad *Deut.* c. 21. v. 20.

m Τῇ κεφαλῇ] Ἐν τῇ κεφαλῇ *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

n Βάλλειν,] Conf. supr. c. 10. §. 5. SPANH.

o Συνοργισθῆναι δὲ καιρὸν ἔχοντας,] Συνοργισθῆναι δὲ καὶ καιρὸν *Hen.* à pr. m.

p Ἐβεβαίουν αὐτῷ.] Ἀνεβεβαίουν *Gall.*

q Πρῶτος μὲν] Πρῶτον *Vat.*

r Αἰδημονεστάτην] Ἀηδεστάτη *Vat.* αἰδημονεστάτη *Busb.* & *Lugd. Bat.*

s Δίκαιον,] Ita *Gen. Gall.* & *Vat.* δικαίου *Bas. Busb.* & *Hen.*

t Μετ' —— αὐτῷ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 2. & 3. SPANH.

v Τρεῖς —— θανάτῳ] Δύο πρεσβευταὶ hic dicuntur ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 3. &c. SPANH.

x Ὥστε μηκέτι] Ὥστε καὶ μηκέτι *Vat.*

y Αὐτοῦ] *Gen.* αὐτῷ.

z Ἀσεβῆ εἶναι] Ἀσεβῆ μοι εἶναι *Hen.*

a Καθείρξαντα,] Καθείρξας *Hen.*

b Ἕτερόν σοι δοκοίη,] Ἑτέρως *Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.*

c Ἐν πολλῇ ἐγένετο συννοίᾳ,] Ἐν πολλῇ ἐννοίᾳ *Hen.* à pr. m. ἐν πολλῇ ἐγένετο ἐννοίᾳ *Vat.*

d Ἧκεν εἰς Καισάρειαν,] Ἦλθον *Busb.* & *Vat.*

e Εὐθὺς] *L. B.* ὃς ἦν εὐθὺς.

f Ποῖ ποτε χωρήσειε] Ita *Busb. Hen.* & *Bas.* ποίποτε in aliis.

g Αὐτῷ πάλαι στρατιώτης,] Αὐτῶν *Busb.* & *Vat.*

h Ὀνόματι Τήρων,] Ὄνομα *Busb. Vat.* & *Zonar.*

i Τήρων,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 4. SPANH. Τέρων *L. B.*

k Αὐτοῦ καθ' ἡλικίας ὄντος Ἀλεξάνδρου] *L. B.* αὐτῷ καθ' ἡλικίαν ὄντος Ἀλεξάνδρῳ.

l Αὐτὸς ὑπ' ἐλευθεριότητος ἐξελάλει,] Αὐτὸς ἐπ' ἐλ. *Vat.*

m Κρα-

γων, "ὡς ἀπώλοιτο μὲν ἡ ἀλήθεια, τὸ δὲ δίκαιον ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀνῃρημένον εἴη, [m] κρατείη δὲ τὰ ψεύσματα καὶ ἡ κακοήθεια, καὶ τοσοῦτον νέφος ἐπάγει τοῖς πράγμασιν, ὡς μηδὲ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν ὁρᾶσθαι τοῖς ἁμαρτάνουσιν". τοιοῦτος ὢν, ἐδόκει μὲν οὐκ ἀκινδύνως παρρησιάζεσθαι· τὸ δὲ εὔλογον ἐκίνει πάντας, οὐκ ἀνάνδρως αὐτοῦ πρὸς τὸν καιρὸν ἱσταμένου. διὸ καὶ πάντα, ἅπερ αὐτὸς εἴποιεν, ἕκαστος ἡδέως ἤκουεν ὑπ' ἐκείνου λεγόμενα, καὶ τὸ καθ' αὑτοὺς ἀσφαλὲς ἐν τῷ σιγᾶν προορώμενοι, τὴν ἐκείνου παρρησίαν ὅμως ἀπεδέχοντο. τὸ γὰρ προσδοκώμενον πάθος, ἐβιάζετο πάντα ὅντινα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ λαλεῖν.

δ'. Ὁ δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ πάσης παρρησίας ὠσάμενος, μόνος μόνῳ λέγειν ἠξίου· καὶ συγχωρηθέντος, [n] οὐ δυνάμενος, εἶπεν, "ὦ βασιλεῦ, [o] διακαρτερεῖν ἐπὶ τοιούτῳ πάθει, τὴν τολμηρὰν ταύτην παρρησίαν, ἀναγκαίαν δὲ σοὶ, καὶ συμφέρουσαν εἰ [p] λάβοις τι χρήσιμον ἐξ αὐτῆς, προὔκρινα τῆς ἐμῆς ἀσφαλείας. [q] ποῖ ποτε ᾤχοντό σου, καὶ πεπτώκασιν ἐκ τῆς ψυχῆς αἱ φρένες; ποῖ δὲ καὶ ὁ περιττὸς ἐκεῖνος νοῦς, ᾧ πολλὰ καὶ μεγάλα [r] κατώρθωσας; τίς δὲ ἡ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν ἐρημία; κρίνω δὲ, οὐδὲ παρόντας αὐτοὺς εἶναι συγγενεῖς ἢ φίλους, οἳ περιορῶσι τοιοῦτον [s] μῖσος ἐπὶ τῇ μακαριζομένῃ ποτὲ βασιλείᾳ. σὺ δὲ οὐ σκέψῃ τί πραττόμενόν [t] ἐστι; [v] δύο νεανίσκους ἐκ βασιλίδος [x] σοὶ γυναικὸς [y] γεγεννημένους, εἰς πᾶσαν ἀρετὴν ἄκρους, [z] ἀναιρήσεις, σεαυτὸν ἐν γήρᾳ καταλιπὼν ἐφ' ἑνὶ παιδὶ κακῶς οἰκονομήσαντι τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα, καὶ συγγενέσιν ὧν αὐτὸς ἤδη τοσαυτάκις [a] κατέγνως θάνατον; οὐκ ἐννοήσεις ὅτι καὶ τῶν ὄχλων ἡ σιωπὴ τὴν ἁμαρτίαν ὅμως ὁρᾷ καὶ μισεῖ τὸ πάθος· ἥ τε στρατιὰ πᾶσα, καὶ ταύτης οἱ πρωτεύοντες, ἔλεον μὲν τῶν ἀτυχούντων, μῖσος δὲ τῶν ταῦτα διαπραττομένων ἐσχήκασιν"; ἤκουε τούτων ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀρχῇ μὲν οὐ παντάπασιν ἀγνωμόνως· ἀλλὰ, τί δεῖ καὶ λέγειν, [b] διεκίνησεν ἑαυτὸν ἁψαμένου τοῦ [c] Τήρωνος ἐναργῶς τοῦ τε πάθους καὶ τῆς περὶ τοὺς οἰκείους ἀπιστίας. αὖθις δὲ ὁ μὲν ἐπεδίδου κατὰ μικρὸν ἀμέτρῳ καὶ στρατιωτικῇ χρώμενος παρρησίᾳ. [d] τὸ γὰρ ἀπαίδευτον [e] ἐξέπιπτε τοῦ καιροῦ. ταραχῆς δὲ Ἡρώδης ἐνεπίμπλατο, καὶ μᾶλλον ὀνειδίζεσθαι δοκῶν, ἢ πρὸς τὸ συμφέρον ἀκούειν τῶν λόγων, [f] ἐπεὶ καὶ τοὺς [g] διακειμένους στρατιώτας καὶ τοὺς ἀγανακτοῦντας ἡγεμόνας ἐπύθετο, προσέταξε [h] τῶν τε ὀνόμασι δηλωθέντων ἅπαντας, καὶ τὸν Τήρωνα δήσαντας ἔχειν ἐν φυλακῇ.

ε'. Τούτου γενηθέντος, ἐπιτίθεται τῷ καιρῷ καὶ Τρύφων τις κουρεὺς τοῦ βασιλέως, ὃς ἔφη προσελθὼν ὡς πείθοι πολλάκις ὁ Τήρων, [i] ὁπόταν [k] θεραπεύῃ τὸν βασιλέα ξυρῷ τὸν λαιμὸν [l] ἀποτεμεῖν· ἔσεσθαι γὰρ ἐν πρώτοις [m] τοῖς περὶ Ἀλέξανδρον, καὶ μεγάλας λήψεσθαι δωρεάς. ταῦτα εἰπόντα συλλαμβάνειν κελεύει, καὶ μετὰ ταῦτα βάσανος ἦν τοῦ τε Τήρωνος, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, καὶ τοῦ κουρέως. διακαρτεροῦντός τε τοῦ Τήρωνος, ὁρῶν ὁ νεανίσκος τὸν πατέρα, χαλεπῶς μὲν ἤδη διακείμενον, ἔχοντα δὲ οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας, [n] αὐτό τε τὸ μέλλον ἐκ τῆς περὶ τὸν πάσχοντα δυσχερείας προὖπτον, ἔφη

cens, "interiisse veritatem, sublatum jus ex hominibus, vigere mendacium & malitiam, & tantam nubem rebus inducere, ut à peccantibus ne maxima quidem mala in homines cadentia cerni possent." Hæc tam libere dicens, videbatur quidem non sine periculo facere: sed movebat omnes æquitas rei, quod animose & fortiter se illis temporibus gereret. quapropter omnia quæ ille diceret libenter omnes audiebant ut ab eo dicta, & cum sibi cavendum esse silentio providerent, tamen ejus confidentiam collaudabant. nam tanti mali exspectatio unumquemque cogebat quodcunque liberet pro eo loqui.

Pari fiducia alloquitur regem.

4. Ille vero regem ipsum adiit audacissime, & solum cum solo colloqui velle dicebat: ac facta potestate. "Non possum, inquit, ô Rex, diutius ferre hanc animi anxietatem. Equidem audacem hanc confidentiam, sed tibi necessariam & conducibilem, si quid ab ea utilitatis perceperis, meæ vitæ antepossui. Sanusne es, aut ubi est excellens illud ingenium, quo tot tantasque res assequutus es? quæ est ista amicorum cognatorumque solitudo? quos equidem, quamvis præsentes, nec cognatos nec amicos judico, qui tantum scelus in quondam felici regno perpetrari sustineant. Et tu non aspicies quid agatur? duos juvenes regina conjuge tibi natos, omni virtute ornatissimos interficies, tuamque senectutem uni pucro committes, qui susceptam de se spem male sustinuit, & consanguineis, quos ipse toties jam capitis damnasti? Nonne cogitabis vulgus silere, tamen peccatum videre, & facinus odisse: exercitumque universum, & maxime præcipuos, misericordia commoveri erga infelices, odio erga infelicitatis auctores?" Audiebat rex ista, principio quidem non omnino * intemperanter: sed ubi scilicet Tero facinus & domesticorum perfidiam aperte taxavit, commovit se rex. Et Tero è contra paulatim modum excessit immoderata & militari libertate usus. nec tempus satis scite & commode cepit. Unde ita turbatus est Herodes, ut, ea verba pro conviciis magis quam pro utili admonitione ducens, ubi milites rem ægre ferre & duces indignari audivit, tam eos qui nominati fuerant quam ipsum Teronem in custodia vinctos adservari jusserit.

Regem nimia libertate usus offendit.

5. Hoc facto Tryphon quidam, regis tonsor, arrepta occasione, regem adiit, eique nunciabat, Teronem sæpe sibi persuadere voluisse, ut regi barbam tondens eum novacula jugularet: ita principem locum apud Alexandrum habiturus, & magna præmia consequuturus. Hæc loquutum jussit rex comprehendi: ac deinde de Terone & ejus filio & tonsore quæstio habita est. Cumque Tero persisteret, juvenis patrem male jam mulctatum, nec ullam spem salutis habere videns, & quid futurum esset ex summis ejus angoribus conjiciens

Tryphon Herodis tonsor Teronem accusat.

m Κρατείη] Lege κρατοίη. COCC.

n Οὐ δυνάμενος,] Ita cum *Cod. Vat. Lugd. Bat. & Epiphan.* ὁ δυνάμενος εἶπεν, ὦ βασιλεῦ διακαρτερεῖ in *Editis Aliisque*, nisi quod διακαρτερεῖ habeat *Hen.* à pr. m.

o Διακαρτερεῖν] Ita quoque *L. B.*

p Λάβοις τι χρήσιμον] Ita *Vat. & L. B.* λάβοι in *cæteris.*

q Ποῖ ποτε ᾤχοντό σου,] Ποῖ ποτε οἴχονταί σοι *Busb.* ποῖ ποτε οἴχονταί σου *Vat.*

r Κατώρθωσας;] *L. B.* κατώρθους.

s Μῖσος] *L. B.* μῦσος.

t Ἐστι;] *L. B.* ἔτι. unde *Coccejus* legit τὸ πραττόμενον ἔτι.

v Δύο νεανίσκους ἐκ βασιλίδος] Εἰ δύο ν. *Busb.*

x Σοὶ γυναικὸς γεγεννημένους,] Illud σοὶ deest *Vat.*

y Γεγεννημένους,] *L. B.* γενομένους.

z Ἀναιρήσεις,] *L. B.* εἰ ἀναιρήσεις.

a Κατέγνως θάνατον;] Κατέγνωκας *Busb. & Vat.*

* *Intemperanter:*] *Al.* libenter, *aut* non iracunde, *aut* æquis auribus.

b Διεκίνησεν ἑαυτὸν] Διεκίνησεν αὐτὸν *Vat.*

c Τήρωνος] *L. B.* Τείρωνος.

d Τὸ γὰρ ἀπαίδευτον ἐξέπιπτε τοῦ καιροῦ] Verto, *rerum enim imperitia mala decori magistra*, ut sumatur γνωμικῶς —— Si ad Teronem —— referatur, sic potius, —— *præ rerum enim imperitia à decoro deflexit.* IBBETSON.

e Ἐξέπιπτε τοῦ καιροῦ.] Ὑπεξέπιπτε *Vat.* ὑπερεξέπιπτε *Busb.*

f Ἐπεὶ καὶ τοὺς] Ἐπειδὴ *Busb.*

g Διακειμένους στρατιώτας,] Ἀπεχθῶς, aut aliud adverbium excidisse aut subintelligendum esse existimo. *Epiphanius* vertit, *quia milites tum abhorrerent, & primates eorum sibi indignarentur.*

h Τῶν τε ὀνόμασι δηλωθέντων ἅπαντας,] Τῷ τε ὀνόματι δηλωθέντων ἁπάντων *Vat. L. B.* τῶν τε ὀνόμασι δηλωθέντων ἁπάντων. *Coccejus* μετὰ τῶν ὀνόμασι δηλωθέντων ἁπάντων. τούς τε ὀνόματι δηλωθέντας ἅπαντας *Busb.*

i Ὁπόταν —— ἀποτεμεῖν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 5. SPANH.

k Θεραπεύῃ τὸν βασιλέα ξυρῷ] Θεραπεύοι *Busb.* ὡς πείθοι πολλάκις αὐτὸν ὁ Τήρων, ὁπόταν θεραπεύῃ *Vat.*

l Ἀποτεμεῖν·] Ἀποτέμνειν *Vat.* τεμεῖν *Zonar.*

m Τοῖς περὶ Ἀλέξανδρον,] Τοῖς abest *Vat.*

n Αὐτό τε τὸ μέλλον] Ἑαυτῷ τε τὸ μ. *Vat.* αὐτῷ τε τὸ μ. *Busb.*

ens, dicebat "se regi veritatem patefacturum, si "fore polliceretur ut & ipsi & patri tormenta & "cruciatus remitteret." Ubi autem rex ei fidem dedit, ajebat, "constitutum fuisse, ut Tero regi "manum afferret; ac factu facile esse ut solus solum "aggrederetur: quo perpetrato, si quid ei sinistrum "accidisset, id honori fore, dum Alexandro gra"tificaretur." Istis quidem ab illo dictis, patrem à necessitate redemit: neque scitur, verumne dixerit vi coactus, an id fecerit ut à semetipso & patre dolorem depelleret.

Confessio filii Teronis.

6. Herodes vero si vel minimam antea de filiis *suis* occidendis dubitationem habuerit, jam ei nullo in anima loco relicto, sed ejectis omnibus quæ sibi vel tantillum melioris consilii suggerere possent, institutum exsequi properavit. Cumque in cœtu produxisset trecentos duces, in reos relatos, & Teronem cum suo filio, & tonsorem indicem, eos omnes accusavit: atque populus, conjectis quæcunque venerunt in manum, eos necavit. Alexander vero & Aristobulus, ducti Sebasten, jussu patris ibi strangulantur: & corpora noctu portantur Alexandrium, ubi siti erant maternus avunculus & multi ex majoribus eorum.

Teron, filius ejus, & tonsor lapidati.

Aristobulus & Alexander jussu Herodis strangulati.

7. Et forsan quidem aliquibus minime mirum videbitur, odium inveteratum adeo crevisse, & eousque processisse, ut ipsam naturam vinceret. Merito autem dubitari possit, an adolescentibus ejusmodi quid vitio vertendum, quod patri justam illis succensendi causam dederint; ac deinde ita eum perversitate sua irritarint, ut implacabilis evaderet: an quod ipse adeo durus fuerit & ferreus, & tam in aliis rebus gloriæ quam dominationis vehementer cupidus, ut neminem sibi *socium* assumendum putaret, quod quicquid ei placeret firmum ratumque haberi voluerit: an *quod dicendum* fortunam vim obtinuisse, omni consilio prudentiæ licet pleno potentiorem; unde & credere solemus, humanos actus à necessitate quadam præsancitos esse ut omnino fiant, eamque vim fatum vocamus, quòd nihil sit quod illa non efficiat. Cæterum satis erit, ut arbitror, sententiam hanc, *quò refellatur*, cum illa conferre, quæ nobismet aliquid *in agendo* tribuit, nec prohibet quo minus sua cuique imputetur morum pravitas: quæ jam olim ante nos sapienter in *Lege tractata sunt. Ex duabus autem reliquis causis, ea quæ ad filios spectat *merito* culpari potest, tam ex juvenili arrogantia quam fastu regio, quod calumniis in patrem auscultarint, & in acta ejus & vitam parum æqui inquisitores fuerint; malitiose suspicaces, & linguæ temperare nescii, & ob utrumque iis obnoxii qui id egerunt ut eos observarent, & ad gratiam captandam *Herodi*

"[o] μηνύσειν τῷ βασιλεῖ τὴν ἀλήθειαν, εἰ παραιτήσεται διὰ "φείσασθαι τῆς βασάνου καὶ τῆς αἰκίας αὐτόν τε καὶ τὸν πατέρα". δόντος δὲ πίστιν ἐπὶ τούτοις, ἔλεγεν "ὡς εἴη συνθήκη τις "ἐπιθέσθαι δι' αὐτοχειρίας βασιλεῖ τὸν Τήρωνα. προσελθεῖν "γὰρ εὔπορον εἶναι μόνον μόνῳ, καὶ δράσαντα παθεῖν τι τῶν "εἰκότων οὐκ ἀγεννὲς Ἀλεξάνδρῳ χαριζόμενον". ταῦτα μὲν [p] οὖν ἐκεῖνος εἰπὼν, ἐξαιρεῖται τὸν πατέρα τῆς ἀνάγκης, ἄδηλον εἴτε τὴν ἀλήθειαν ἐκβιασθεὶς φράζειν, εἴτε κἂν παραγραφὴν νοήσας τινὰ ταύτην τῶν κακῶν αὐτῷ καὶ τῷ γεγεννηκότι.

ς'. Ὁ δὲ Ἡρώδης, [q] οὐδὲ εἴ τι πρότερον ἐνδοιάσιμον ἦν αὐτῷ περὶ τὴν τεκνοκτονίαν, τούτῳ τόπον ἢ χώραν καταλελοιπὼς ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ πᾶν ἐξῃρημένος τὸ δυνάμενον αὐτῷ [r] ὑπόνοιαν ἀμείνονος λογισμοῦ παρασχεῖν, ἔσπευσεν ἤδη τέλος ἐπιθεῖναι τῇ προαιρέσει. καὶ [s] προσαγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν, τριακοσίους τε τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἐν αἰτίᾳ γενομένους, καὶ τὸν Τήρωνα σὺν τῷ παιδὶ, [t] καὶ τῷ περὶ ἐκείνου διελέγχοντι κουρεῖ, κατηγορίαν [v] ἁπάντων αὐτῶν ἐποιήσατο· κἀκείνους μὲν τὸ πλῆθος αἰεὶ [x] τοῖς παρατυχοῦσι βάλλοντες, ἀπέκτειναν. Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Ἀριστόβουλος, ἀχθέντες εἰς Σεβαστὴν, ἐπιτάξαντος τοῦ πατρὸς, στραγγάλῃ κτείνονται. τὰ δὲ σώματα νύκτωρ εἰς Ἀλεξάνδρειον ἀπέθεντο, ἔνθα τε μητροπάτωρ ἐκεῖ, καὶ τῶν πλείστων αὐτοῖς [y] προγόνων [z] κειμένων.

ζ'. Ἴσως μὲν οὖν οὐκ ἄλογον ἐνίοις καταφαίνεται, τρεφόμενον ἐκ πολλοῦ τὸ μῖσος οὕτως αὐξηθῆναι, καὶ περαιτέρω προελθὸν ἀπονικῆσαι τὴν φύσιν. ἐπίστασις δὲ γένοιτο ἂν εἰκότως, εἴτε εἰς τοὺς νεανίσκους ἀνοιστέον [a] τὴν τοιαύτην αἰτίαν, [b] πρὸς αἴτιον ὀργῆς [c] ἀναγαγόντας τὸν πατέρα, καὶ χρόνῳ παρασκευάσαντας ὑπὸ χαλεπότητος ἀνήκεστον αὐτοῖς, εἴτε καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον ἀπαθῆ καὶ περιττὸν ὄντα περὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς ἄλλης εὐδοξίας, ὡς μηδένα οἴεσθαι παραληπτέον, ἐφ' ᾧ πᾶν τὸ βουλόμενον ἀκίνητον ἔχειν, ἢ καὶ [d] τὴν τύχην παντὸς εὐγνώμονος λογισμοῦ μείζω τὴν δύναμιν ἐσχηκυῖαν, ὅθεν καὶ πειθόμεθα τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ὑπ' ἐκείνης [e] προκαθωσιῶσθαι τῷ γενέσθαι πάντως ἀνάγκης, καὶ καλοῦμεν αὐτὴν [f] εἱμαρμένην, ὡς οὐδενὸς ὄντος, ὃ μὴ δι' αὐτὴν γίγνεται. τοῦτον μὲν οὖν τὸν λόγον ὡς [g] νομίζω πρὸς ἐκεῖνον ἀρκέσει κρίνειν, ἡμῖν τε αὐτοῖς [h] ἀποδιδόντα τι, καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ἐπιτηδευμάτων οὐκ ἀνευθύνους ποιοῦντας· ἃ πρὸ ἡμῶν ἤδη πεφιλοσόφηται καὶ τῷ νόμῳ. τῶν δὲ ἄλλων δύο, τὴν μὲν ἀπὸ τῶν παίδων μέμψαιτο ἄν τις αἰτίαν, ὑπό τε αὐθαδείας [i] νεωτερικῆς καὶ βασιλικῆς οἰήσεως, ὅτι καὶ διαβολῶν ἠνείχοντο κατὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν πραττομένων αὐτῷ [k] κατὰ τὸν βίον οὐκ εὐμενεῖς ἦσαν ἐξετασταὶ, καὶ κακοήθεις μὲν ὑπονοεῖν, ἀκρατεῖς δὲ λέγειν, εὐάλωτοι δὲ δι' ἀμφότερα τοῖς ἐπιτηροῦσιν αὐτοὺς, καὶ πρὸς χά-

o Μηνύειν τῷ βασιλεῖ τὴν ἀλήθειαν,] Μηνύσειν *Vat.*

p Οὖν ἐκεῖνος εἰπὼν,] Illud οὖν è *Cod. Vat.*

q Οὐδὲ εἴ τι πρότερον] Οὐδ' εἴ τὸ πρ. *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

r Ὑπόνοιαν —— παρασχεῖν,] Ita cum *Cod. Vat.* μετάνοιαν in *Editis Aliisque.*

s Προσαγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν] Προάγων *Vat.* προαγαγὼν Zonar.

t Καὶ τῷ περὶ ἐκείνου] Καὶ τῷ ἐκείνους *Busb.*

v Ἁπάντων αὐτῶν] Ἁπάντων ἐποιεῖτο *Busb.*

x Τοῖς παρατυχοῦσι βάλλοντες,] Conf. supr. c. 10. §. 5. SPANH.

y Προγόνων κειμένων.] Rufini Versio hujus libri hic desinit in morte & sepultura Herodis filiorum. Reliqua à verbis: Ἴσως μὲν οὖν &c. ad finem libri & capitis non ibi comparent. SPANH.

z Κειμένων.] Post κειμένων habemus τοῦτο τὸ τέλος τῶν νεανίσκων in *Cod. Busb.*

a Τὴν —— ἀναγαγόντας] Forte τὴν τοιαύτην αἰτίαν, πρὸς αἴτιον ὀργῆς ἀγαγόντας. COCC.

b Πρὸς αἴτιον] *L. B.* προσέτι.

c Ἀναγαγόντας] Εναγόντας *Vat.* forsan pro ἐναγαγόντας. *L. B.* ἀγαγόντας.

d Τὴν τύχην —— γίγνεται.] De Fortuna & vi Fati, sine qua nihil fiat, quæ Pharisæorum sententia, è quorum numero Josephus, vid. lib. 8. c. 15. §. 6. & ἀλωσ. lib. 5. c. 13. §. 7. SPANH.

e Προκαθωσιῶσθαι] Προσκαθωσιῶσθαι τῇ τοῦ γενέσθαι πάντως ἀνάγκῃ. & *Lugd. Bat.* Est qui malit ὑπ' ἐκείνης προκαθωσιῶσθαι τῇ τ. γ. π. ἀνάγκῃ, per illam (*sc.* fortunam) quod eos evenire omnino necesse sit, à culpa esse præexemptos &c.

f Εἱμαρμένην,] Alludere videtur ad notationem Latini nominis potius quam Græci. nam *fatum* à *faciendo* dictum videri potest: at in Græco idiomate, quo usus est *Josephus*, εἱμαρμένη non ab *efficiendo* sed *sortiendo* deducitur. *Salianus* in *Ann. Eccl.* l. 6. p. 386.

g Νομίζω πρὸς ἐκεῖνον ἀρκέσει κρίνειν,] Ita conjicit vir doctissimus, *T. Terry Gr. L. Prof.* Antea in *Editis* erat, ὡς μείζω π. ἐ. ἀ. κινεῖν, & mox διαφορᾶς. nullo plane sensu.

* *Lege tractata sunt.*] *Id est*, in Legis commentariis.

h Ἀποδιδόντα τι,] Ἀποδιδόντάς τι & mox ποιοῦντας *Vat.* & *Hen.* à pr. m. ἀποδεχόμεθα δὲ ἡμῖν τε αὐτοῖς ἀποδιδόντα τε &c. legendum censet *Salianus*, vertendumque, *verum hunc sermonem, qui causas humanis superiores attingat, movisse sufficiat; eum autem amplectamur, qui & nobis ipsis aliquid tribuit, nec varietatem studiorum obnoxiam faciat rationi reddendæ.* Vel, certe nihil addendo, ita si placet interpretemur; *hunc ergo sermonem, quem scilicet subjicio, ut illo utiliorem movere sufficiat, qui nobis ipsis tribuat aliquid, & non omnia fato, & multiplices actiones nostras examini subjiciat.*

i Νεωτερικῆς καὶ βασιλικῆς οἰήσεως,] Vide *J. A. Bosii* dissertationem de νεωτερικαῖς ἐπιθυμίαις ad 2 *Tim.* c. 2. v. 22. in *Thesauro Theologico Philologico*, vol. 2. p. 687.

k Κατὰ —— ἐξετασταὶ,] Περὶ τὸν βίον *Vat.*

Τὰ

χαίρειν καταμηνύουσιν. ὁ μέν τοι πατὴρ, οὐδὲ ἐντροπῆς εἴκειν ἄξιος φαίνεσθαι τοῦ περὶ ἐκείνους ἀσεβήματος, ὅς, οὔτε πίστιν ἐπιβουλῆς ἐναργῆ λαβὼν, οὔτε παρασκευὴν ἐπιχειρήσεως ἐλέγχειν ἔχων, ἐτόλμησεν ἀποκτεῖναι τοὺς ἐξ αὐτοῦ φύντας, ἀρίστους μὲν τὰ σώματα, καὶ περιποθήτους πᾶσι τοῖς ἀλλοτρίοις, οὐκ ἀποδέοντας δὲ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, εἴπου θηρᾶν, ἢ γυμνάζεσθαι [l] τὰ πολέμου, ἢ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐμπεσόντων ἔδει. τούτων γὰρ ἁπάντων μετεῖχον, Ἀλέξανδρος δὲ καὶ μᾶλλον ὁ πρεσβύτερος. ἤρκει γὰρ, εἰ καὶ κατέγνω, καὶ ζῶντας ὅμως ἐν δεσμοῖς, ἢ ξενιτεύοντας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἔχειν, μεγάλην ἀσφάλειαν αὐτῷ περιβεβλημένῳ τὴν Ῥωμαίων δύναμιν, δι' ἣν οὐδὲν οὔτε [m] ἐξ ἐφόδου καὶ βίᾳ παθεῖν ἐδύνατο. τὸ δὲ ἀποκτεῖναι ταχὺ, καὶ πρὸς ἡδονὴν τοῦ νικῶντος [n] αὐτὸν πάθους, ἀσεβείας τεκμήριον ἀνυποτιμήτου. καὶ τῆς [o] ἡλικίας ἔτι οὔσης σὺν γήρᾳ τοσοῦτον ἐξήμαρτεν. ἥ γε μὴν [p] παρολκὴ, καὶ τὸ χρονίζον συγγνώμην οὐκ [q] ἂν αὐτῷ τινα φέροι. ταχὺ μὲν γὰρ ἐκπλαγέντα καὶ κεκινημένον χωρῆσαι πρός τι τῶν ἀτόπων, εἰ καὶ δυσχερὲς, ἀλλὰ ἀεὶ συμβαῖνον· [r] ἐν ἐπιστάσει δὲ, καὶ πολλάκις μὲν ὁρμηθέντα πολλάκις δὲ μελλήσαντα, τὸ τελευταῖον δὲ ὑποστῆναι καὶ διαπράξασθαι, φονώσης καὶ δυσμετακινήτου ψυχῆς ἀπὸ τῶν χειρόνων. ἐδήλωσε δὲ καὶ τοῖς αὖθις, οὐκ ἀποσχόμενος οὐδὲ τῶν περιλοίπων ὅσους [s] ἐδόκει [t] φιλτάτους, ἐφ' οἷς τὸ μὲν δίκαιον ἔλαττον ἐποίει συμπαθεῖσθαι τοὺς ἀπολλυμένους, τὸ δὲ ὠμὸν ὅμοιον ἦν, τῷ μηδὲ ἐκείνων [v] φεισαμένῳ. διέξιμεν δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἑξῆς ἀφηγούμενοι.

Τέλος τοῦ βιβλίου ἑκκαιδεκάτου.

omnia indicarent. Veruntamen, non eſt ut pater juſtam excuſationem inveniat ſuæ in filios impietatis, qui omni re ad fidem certam inſidiis faciendam deſtitutus, nec aliud habens ad eos convincendos hujuſmodi conatûs in *ipſius perniciem* parati, ſuſtinuit ex ſe genitos interficere; forma egregia *juvenes*, & ab alienigenis omnibus valde expetitos, quibus nihil ad ſtudia & exercitationes deerat, ſi aut venationi ſeſe dare, aut militiæ muneribus vacare, aut pro re nata dicere oporteret. Horum vero omnium gnari erant peritique, præſertim Alexander natu major. Satis enim fuiſſet, etiamſi *eos* damnare libuiſſet, aut vivos in vinclis aſſervare, aut procul à regno relegare, cum abunde tutus ageret Romanorum potentia munitus, qua fretus non erat ut vel repentinum impetum aut vim *apertam* metueret. Tam cito autem eos occidiſſe, & ut impotenti affectui gratificaretur, quid aliud eſt quam argumentum impiæ licentiæ. præſertim quod adeo peccaverit, cum eſſet ætate provectior. Quin & neque mora aut dilatio facit ut ei quodammodo ignoſcatur. Nam ut quis repentino caſu perculſus & commotus ad atrocia facinora impelleretur, utut grave ſit, ſæpe tamen ſolet accidere. Verum ut re perpenſa, cum ſæpe incitaretur & ſubinde cunctaretur, poſtremo tale quidpiam aggrederetur & perpetraret, ſanguinarii animi eſt & obſtinati in deterius. id quod & poſtea declaravit, dum nec reliquis parceret quos chariſſimos habuerit: qui tametſi minus miſerabiles erant, quod jure merito perirent; ſimilem tamen exercuit crudelitatem, eò quod ab illorum cædibus non temperarit. Sed de his dicturi ſumus in ſequentibus.

Finis Libri decimi ſexti.

l Τὰ πολέμου,] Τὰ πόλεων *Vat.*

m Ἐξ ἐφόδου καὶ βίᾳ] Vid. ἄλωσ lib. 3. c. 6. §. 1. ἐξ ἐφόδου αἱρήσειν. & cap. 7. §. 1. κατὰ πρώτην ἔφοδον. *Julian. Imp. Orat.* 1. p. 48. de Perſis, [illegible] ubi *Petavius*. tanquam primo impetu Syria potituri. SPANH.

n [illegible],] Ita lego. (adſtipulante jam quoque *Lugd. Bat.*) αὐτὴν in libris.

o Ἡλικίας ἔτι οὔσης σὺν γήρᾳ] *L. B.* ἡλικίας οὔσης ἐν γήρᾳ.

p Παρολκὴ,] Παρολκὴ de re aliqua ſuperflua Baſil. Epiſt. CCXXXIV. p. 1011. B. SPANH.

q Ἂν αὐτῷ τινα φέροι] Illud ἂν è *Cod. Vat.* Cui jam quoque favet *L. B.* in quo totus locus ita legitur, καὶ τ. χ. οὐκ ἂν αὐτῷ συγγνώμην τ. φ.

r Ἐν ἐπιστάσει δὲ,] Ἐν ἐπιστάσει δὲ καὶ μήκει πολλ. *Vat.* & *Hen.*

s Ἐδόκει] *Gen.* ἐνόμιζε.

t Φιλτάτους,] Forte ſupplendum ἔχειν.

v Φεισαμένῳ.] Φεισαμένων *Vat.*

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗι ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗι

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMO SEPTIMO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

1. *Quomodo Antipater genti universæ invisus erat ob fratrum ipsius cædem: utque ob hanc causam amicos, qui Romæ erant, ingenti pecunia sibi conciliare studebat, atque etiam Saturninum Syriæ præsidem, & duces qui cum eo erant.*

2. *Quomodo Herodes rex, cum vidisset regionem Trachonitidem in tranquillo esse non posse ob crebras Arabum incursiones, Zamarin Judæum, qui Babylone relicta in Antiochia degebat, accersivit, locumque ad habitandum dedit in Trachonitide, eoque usus est propugnaculo contra Arabes.*

3. *Quomodo Antipater, cum Herodes Alexandri & Aristobuli filiorum suorum filios sibi adsumpsisset, eisque Pheroræ filias despondisset, patri suasit, ut illas è contra filiis suis desponsatas daret. utque Antipater Pheroram studiose colebat, eo animo ut ipso ad insidias patri struendas uteretur. utque Salome, regis soror, insidias sibi cognitas clam fratri narravit. utque Herodes Antipatro interdixit, ne ad Pheroram iret, neve arcani aliquid ei nunciaret. atque ille nihil horum palam faciebat, sed remotis arbitris; id quod Herodem non latebat.*

4. *Quomodo Antipater ad amicos suos Romæ degentes scripsit, eos obsecrans patri scriberent, ut ei suaderent ipsum Romam ad Cæsarem mittere cum ingenti pecunia: quibus obsequutus Herodes eò misit filium.*

5. *Quomodo Antipater Pheroræ suasit ut Herodem patrem suum pharmaco tolleret, quod ille Pheroræ dederat. utque Herodes rex jussit fratri ejus Pheroræ, ut uxorem suam repudiaret, aut è regno discederet. cui ille libenter morem gessit, & in suam Tetrarchiam se recepit, ubi non multo post diem supremum obiit.*

6. *Pheroræ uxor à Pheroræ libertis accusatur occisi veneno mariti. utque Herodes, inquisitione facta, pharmacum invenit sibi à filio suo Antipatro paratum, & quæstione habita deprehendit Antipatri insidias.*

7. *Antipater Româ navigans ad patrem venit. utque à Nicolao Damasceno accusatur, & capitis damnatus à patre, & à Quintilio Varo, tunc Syriæ præside, in vinculis adservatur, donec ea de re certior factus esset Cæsar.*

8. *Legatio ab Herode ad Cæsarem missa de Antipatro: utque Cæsar, accusatione audita, capitis eum damnavit.*

α'. ΩΣ Αντίπατρος ἐμισήθη ὑπὸ παντὸς τοῦ ἔθνους διὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. καὶ ὡς διὰ τοῦτο ἐθεράπευσε τοὺς ἐν Ῥώμῃ πολλοῖς χρήμασι, καὶ τὸν πεπιστευμένον τὴν Συρίαν Σατουρνῖνον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἡγεμόνας.

β'. Ὡς Ηρώδης ὁ βασιλεὺς, ἰδὼν τὴν Τραχωνῖτιν χώραν μὴ δυναμένην εὐσταθεῖν διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Αράβων, Ζάμαριν Ιουδαῖον, ἐκ Βαβυλῶνος ὑποχωρήσαντα, καὶ ἐν Αντιοχείᾳ διαιτώμενον, μεταπεμψάμενος, [a] ἐγκατῴκισεν αὐτῇ, καὶ ἐχρῆτο αὐτῷ προβλήματι πρὸς τοὺς Αραβας.

γ'. Ὡς Ηρώδου τοῦ Αλεξάνδρου καὶ Αριστοβούλου τῶν υἱῶν αὐτοῦ παῖδας προσποιησαμένου, καὶ τὰς Φερώρα θυγατέρας μνηστεύσαντος αὐτοῖς, Αντίπατρος ἔπεισε τὸν πατέρα τὴν μνηστείαν εἰς τοὺς παῖδας μεταθεῖναι τοὺς αὐτοῦ. καὶ ὡς ἐθεράπευσεν Αντίπατρος τοὺς περὶ Φερώραν, βουλόμενος ἤδη δι' αὐτῶν ἐπιβουλεῦσαι τῷ πατρί. καὶ ὡς γνοῦσα ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως Σαλώμη, κρυφαίως ἀπήγγειλεν τῷ ἀδελφῷ. καὶ ὡς Ηρώδης παρήγγειλεν Αντιπάτρῳ μὴ φοιτᾶν πρὸς Φερώραν, μηδὲ ἀπόρρητον μηδὲν ἀπαγγέλλειν αὐτῷ. ὁ δὲ φανερῶς μὲν οὐδὲν ἐποίει, ἀλλὰ κρυπτῶς, καὶ ταῦτα δὲ οὐκ ἐλάνθανε τὸν Ηρώδην.

δ'. Ὡς Αντίπατρος ἔγραψε τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, παρακαλῶν αὐτοὺς γράψαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, πείθοντας ἵνα πέμψῃ αὐτὸν πρὸς Καίσαρα μετὰ πολλῶν χρημάτων· καὶ πεισθεὶς Ηρώδης ἐξέπεμψε τὸν υἱόν.

ε'. [b] Ὡς Αντίπατρος ἔπεισε Φερώραν ἵνα ἀνέλῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ Ηρώδην φαρμάκῳ, δοὺς αὐτῷ τὸ φάρμακον Φερώρᾳ. καὶ ὡς ὁ βασιλεὺς Ηρώδης παρήγγειλεν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Φερώρᾳ ἐκβαλεῖν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἢ ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς βασιλείας. ὁ δὲ ἀσμένως ἤκουσε καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἰδίαν τετραρχίαν, κἀκεῖ μετ' οὐ πολὺ τελευτᾷ.

ς'. Κατηγορία τῆς γυναικὸς Φερώρα ὑπὸ τῶν ἀπελευθέρων Φερώρα ὡς ἀναιρεθέντος φαρμάκῳ. καὶ ὡς Ηρώδης ἐκζητήσας εὗρεν τὸ φάρμακον, κατεσκευασμένον ἐπ' αὐτῷ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Αντιπάτρου, καὶ βασανίσας ἔγνω τὰς Αντιπάτρου ἐπιβουλάς.

ζ'. Κατάπλους Αντιπάτρου ἐκ Ῥώμης πρὸς τὸν πατέρα. καὶ ὡς κατηγορηθεὶς ὑπὸ Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ καταγνωσθεὶς θάνατον ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπὸ [c] Κουιντιλίου Οὐάρου τοῦ τότε πεπιστευμένου τὴν Συρίαν, ἐδέθη μέχρι τῆς ἐσομένης διαγνώσεως ὑπὸ Καίσαρος.

η'. [d] Πρεσβεία πεμφθεῖσα ὑπὸ Ηρώδου πρὸς Καίσαρα περὶ Αντιπάτρου· καὶ ὡς Καῖσαρ, ἀκούσας τὰς κατηγορίας, κατέγνω αὐτοῦ θάνατον.

θ'. Πε-

a Ἐγκατῴκισεν αὐτῇ,] Ἐγκατῴκησεν in *Editis* & *MSS.*

b Ὡς Αντίπατρος ἔπεισε] Illa ὡς Αντίπατρος ἔπεισε &c. usque ad vocem Ηρώδης accepta debemus *Codd. Vat.* & *Gall.*

c Κουιντιλίου Οὐάρου] Ita cum *Strabone Aliisque.* Κυϊντιλίου in *Editis* & *MSS.*

d Πρεσβεία πεμφθεῖσα] Hoc summarium nobis conservatum dederunt *MSS. Vat.* & *Gall.*

ε Δι

θʹ. Περὶ τῆς Ἡρώδου νόσου καὶ στάσεως τῶν Ἰουδαίων [e] δι' αὐτήν· καὶ κόλασις τῶν στασιαστῶν.

ιʹ. Ὡς δόξαντος Ἀντιπάτρου Ἡρώδην τετελευτηκέναι, Ἀντίπατρος διαλεχθείη τῷ σωματοφύλακι περὶ ἀφέσεως· [f] καὶ διὰ τοῦτο Ἀντιπάτρου ἀναίρεσις.

ιαʹ. Ἡρώδου [g] τελευτὴ, καὶ διαθήκη τοῦ αὐτοῦ πρὸς Καίσαρα, καὶ μερισμὸς πρὸς τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ὡς Ἀρχέλαον βασιλέα ποιεῖ τῆς Ἰουδαίας.

ιβʹ. [h] Ἐπιστολὴ Ἡρώδου πρὸς τὸν στρατὸν, καὶ ἑκάστῳ αὐτῶν δωρεὰ, καὶ παράκλησις πίστεως πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρχέλαον.

ιγʹ. [i] Ταφὴ Ἡρώδου ἐν Ἡρωδίῳ τῷ Φρουρίῳ, καὶ ὡς ὁ λαὸς ἐστασίασε πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρχέλαον ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ ὡς Ἀρχέλαος τρισχιλίους αὐτῶν ἀνεῖλεν, αὐτὸς δὲ ἔπλευσε πρὸς Καίσαρα σὺν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἡρώδῃ εἰς Ῥώμην, πιστεύσας τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ Φιλίππῳ.

ιδʹ. Ὡς Σαβῖνος ὁ ἐν τῇ Συρίᾳ Καίσαρος ἐπίτροπος ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα, βίᾳ αἰτῶν τὰ Ἡρώδου χρήματα καὶ φρούρια παρὰ τῶν Ἀρχελάου ἐπιμελητῶν. καὶ ὡς ἔπεισαν οἱ [k] Ἀρχελάου ἐπιμεληταὶ τὸν λαὸν χωρεῖν ἐπὶ ὅπλα, καὶ πολιορκῆσαι τὸν Σαβῖνον καὶ στρατὸν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀντωνίᾳ. καὶ ὡς ταῦτα ἀκούσας ὁ Οὔαρος μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ῥυσάμενος τὸν Σαβῖνον ἐκ τῆς πολιορκίας, τοὺς αἰτίους τῆς στάσεως ἐκόλασε· καὶ καλῶς διαθεὶς τὰ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἔγραψε Καίσαρι, δηλῶν [l] αὐτῷ τὰ πραχθέντα.

ιεʹ. Ὡς Καῖσαρ τὰς Ἡρώδου διαθήκας βεβαίας ἐποίησε, φυλάξας τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὴν διαδοχήν· καὶ περὶ Ψευδαλεξάνδρου.

ιϛʹ. [m] Καὶ ὡς κατηγορεῖται Ἀρχέλαος ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐπὶ Καίσαρος, καὶ νικήσας ἔλαβε τὴν βασιλείαν· καὶ βασιλεύσας μοχθηρῶς δεκαετίαν, πάλιν κατηγορηθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Βίενναν, τὴν δὲ βασιλείαν αὐτοῦ μετέθηκε Καῖσαρ εἰς ἐπαρχίαν.

9. *De Herodis morbo, motaque ob eam causam seditione: & quomodo puniti erant seditiosi.*

10. *Quemadmodum Antipater, cum ei crederetur mortuum esse Herodem, verba fecit ad custodem de liberatione è vinculis: quam ob rem patris jussu interimitur.*

11. *Herodis mors, & quænam testamento legavit Cæsari, qualisque facta erat divisio in tres filios, & quomodo Archelaum Judææ regem constituit.*

12. *Herodis epistola ad exercitum, & munificentia erga milites, & cohortatio ad eos ut fidem Archelao filio suo præstarent.*

13. *Sepultura Herodis in Herodio castello, utque in festo seditionem movit populus contra filium ejus Archelaum: & ut Archelaus tria seditiosorum millia occidit, atque ipse cum fratre suo Herode Romam navigavit ad Cæsarem, regni cura fratri suo Philippo commissa.*

14. *Quomodo Sabinus Cæsaris in Syria procurator Hierosolyma ascendit, vi contendens ut sibi Herodis pecuniæ & munitiones traderentur ab Archelai curatoribus. utque curatores ab Archelao relicti populo suaserunt, ut arma caperent, & Sabinum exercitumque ejus in Antonia obsiderent. & ut Varus, istis auditis, magna cum militum manu Hierosolyma ascendit, Sabinoque ab obsidione liberato in seditionis auctores animadvertit; ac deinde, rebus in Judæa compositis literis Cæsari significavit res a se gestas.*

15. *Quomodo Cæsar Herodis testamentum sancivit, custodita ejus filiis successione: & de falso Alexandro.*

16. *Et ut Archelaus à consanguineis suis coram Cæsare accusatur, & illis superatis regnum accepit; cumque decem annos imperasset, accusatione iterum in eum instituta, Viennam relegatus est, quo facto regnum ipsius in provinciam mutavit Cæsar.*

e Δι' αὐτήν·] Ita *Gall.* δι' αὐτὸν *Vat.* desunt *Editis Aliisque.*

f Καὶ —— ἀναίρεσις.] Sic *Gall.* διὰ ταῦτα in *reliquis.*

g Τελευτὴ,] Eo modo *Vat.* τελευτὴ, διαθήκη πρὸς κ. in *Editis Aliisque.*

h Ἐπιστολὴ Ἡρώδου] Hoc summarium etiam debemus *MSS. Vat.* & *Gall.*

i Ταφὴ Ἡρώδου ἐν Ἡρωδίῳ] Illa καὶ ταφὴ Ἡρώδου ἐν Ἡρωδίῳ φρουρίῳ, quæ in *Editis* subjiciuntur verbis istis βασιλέα ποιεῖ τῆς Ἰουδαίας, in principio hujusce summarii habent *MSS. Vat.* & *Gall.*

k Ἀρχελάου ἐπιμεληταὶ] Illud Ἀρχελάου è *Cod. Vat.*

l Αὐτῷ τὰ πραχθέντα.] Αὐτῷ τὰ πραχθέντα desunt in libris omnibus præter *Vat.*

m Καὶ ὡς κατηγορεῖται Ἀρχέλαος] Illa καὶ ὡς κατηγορεῖται usque ad vocem πάλιν accepta refetimus *Codd. Vat.* & *Gall.*

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] ιδʹ.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM
LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

Continet hic liber tempus annorum XIV.

CAP. I.

Quomodo Antipater genti universæ invisus erat ob fratrum ipsius cædem, utque ob hanc causam amicos, qui Romæ erant, ingenti pecunia sibi conciliabat, atque etiam Saturninum Syriæ præsidem, & duces qui cum eo erant. De Herodis conjugiis & liberis.

Antipater fratribus sublatis populo & militibus invisus.

ANTIPATRO autem, postquam fratres sustulisset, & patrem extrema nequitia & furiis illorum injurias ulciscentibus circumdedisset, nihil ad spem, quam de reliqua vita conceperat, firmandam affulgebat. Nam omni de imperio metu liberatus, quod nihil cum fratribus commune habiturus esset, tamen ut regnum adipisceretur opus arduum fore & impeditum sentiebat: odium in ipsum tam inveteratum genti penitus insederat. Cum autem & hoc ei grave esset & molestum, majorem adhuc solicitudinem ei injiciunt milites, animos ab ipso alienos habentes, quorum ex fide pendet omnis regnantium securitas, si quando gens *ipsa* novarum rerum studio teneatur. tantum periculi sibi conflavit ex fratrum interitu. Neque tamen non cum patre regnabat, nihil plane à rege discrepans: & majorem apud eum auctoritatem habebat, benevolentia sibi ex iis ob quæ periisse debuerat firmiori conciliata, quasi in Herodis securitatem fratrum delator extitisset, non autem ex odio quo illos prosequebatur & in primis patrem. tales ipsum agitabant diræ. Quæ scilicet omnia Antipatro viam sternebant ad Herodem *submovendum*, id agenti, ut nemo esset qui ipsum accusaret de iis quæ perpetrare cogitabat, utque Herodes perfugium non haberet aut auxilium, si Antipater semet hostem ei aperte profiteretur. Proinde ex odio in patrem factum est, ut fratribus insidiaretur. Sed tunc longe magis sti-

Cum patre res Judæorum administrat.

Antipater patris necem machinatur.

ΚΕΦ. αʹ.

Ὡς Ἀντίπατρος ἐμισήθη ὑπὸ παντὸς τοῦ ἔθνους διὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ὡς διὰ τοῦτο ἐθεράπευσε τοὺς ἐν Ῥώμῃ πολλοῖς χρήμασιν, καὶ τὸν ἐπιτροπεύοντα τὴν Συρίαν Σατουρνῖνον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἡγεμόνας. Περὶ Ἡρώδου γάμων καὶ παίδων.

ΑΝΤΙΠΑΤΡΩι δὲ, ἀραμένῳ τοὺς ἀδελφοὺς, [b] ἀσεβείᾳ τε τῇ ἐσχάτῃ καὶ ἀλαστορίᾳ τῇ ἐπ' αὐτοῖς τὸν πατέρα περιβεβληκότι, οὐ τι [c] κατὰ γνώμην ἡ ἐλπὶς τοῦ αὖθις βίου ἦν ἀπαλλαγεὶς γὰρ φόβου τοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς διὰ τὸ τῶν ἀδελφῶν μὴ ἐπικοινωνῆσαι, [d] ἐργωδέστερον καὶ ἄπορον αὐτῷ εὕρισκεν [e] τὸ τὴν βασιλείαν περιαγνέσθαι· [f] τοσόνδ' ἐφύη τῷ ἔθνει μῖσος πρὸς αὐτόν. ὄντος δὲ [g] αὐτῷ καὶ τοῦδε χαλεποῦ, πλειόνως παρελύπει τὸ στρατιωτικὸν, ἀλλοτρίως ἔχον τῇ γνώμῃ πρὸς αὐτὸν, εἰς οὓς τὰ πάντα ἦν τοῖς βασιλεῦσιν ἀνακείμενα τοῦ οἰκείου ἀσφαλοῦς, ὁπότε τύχοι τὸ ἔθνος νεωτέρων [h] ὀργιγνώμενον πραγμάτων. τοσόνδε κίνδυνον ἐμνηστεύσεν αὐτῷ ὁ ὄλεθρος τῶν ἀδελφῶν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ [i] συνῆρχέ τε τῷ πατρὶ, οὐδὲν ἄλλο [k] ἢ βασιλεὺς ὤν· καὶ ἐπιστεύετο παρ' αὐτῷ μειζόνως, ἐξ ὧν ἀπολωλέναι καλῶς εἶχεν, εὐνοίας βεβαιώματα εὑρημένος, ὡς ἐπ' ἀσφαλείᾳ σωτηρίας τῆς Ἡρώδου τοὺς ἀδελφοὺς [l] ἐνδεδειχὼς, ἀλλ' οὐκ ἔχθρα τῇ πρὸς ἐκείνους καὶ [m] πρὸ αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα. τοιαίδε αὐτὸν περιεσόβουν ἀραί. ἅπερ δὴ πάντα μηχαναὶ τῆς ἐπὶ τὸν Ἡρώδην ὁδοῦ ἴσχυεν Ἀντιπάτρῳ, ἐρημοῦντι αὐτὸν μὲν [n] κατηγόρων ἐφ' οἷς πράττειν διενοεῖτο, Ἡρώδην δὲ αὖ καταφυγῆς, [o] οἳ βοηθοῖεν αὐτῷ, τοῦ Ἀντιπάτρου φανερῶς πολεμίου κατασταθέντος. ὥστε μῖσος μὲν τῷ πρὸς τὸν πατέρα ἔπραττε τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ἀδελφῶν. τότε δὲ [p] ἤπειγε μειζόνως

[a] Ιδʹ.] Ita in *Græcis* omnibus & plerisque *Latinis*.

[b] Ἀσεβείᾳ τε τῇ ὑστάτῃ καὶ ἀλαστορίᾳ] Ἀσεβείᾳ τε ὑσ. & mox ἀλαστορίᾳ τὸν π. *Busb.*

[c] Κατὰ γνώμην] *L. B.* κατὰ γνώμας.

[d] Ἐργωδέστερον] Ἐργωδεστέρα ἦν ἡ τῆς βασιλείας ἐπιτυχία *Zonar.*

[e] Τὸ τὴν βασιλείαν περιαγνέσθαι.] *L. B.* τὸ τῆς βασιλείας περιγίνεσθαι.

[f] Τοσόνδ' ἐφύη τῷ ἔθνει] Ita *Busb. Lugd. Bat. Gall.* & *Epiphan.* τοσόνδε φύει in *Editis Aliisque*.

[g] Αὐτῷ καὶ τοῦδε χαλεποῦ,] Ita ex conjectura. αὐτοῦ in *libris*. HUDS. Quam conjecturam verissimam esse, præclari codicis *L. B.* fides docet. HAV.

[h] Ὀργιγνώμενον] Euripid. Bacch. v. 1253. θηρῶν ὀργιγνῶτ'. infra c. 6. τοῖς ἀρετῆς ὀργιγνωμένοις. & c. 9. §. 2. ὀργιγνᾶσθαι· & sic *Gen.* h. l. ὀργιγνώμενον, ut & c. 13. §. 3. SPANH.

[i] Συνῆρχέ] *L. B.* συνῆργε.

[k] Ἡ βασιλεύς] *L. B.* ὡς βασιλεύς.

[l] Ἐνδεδειχὼς,] Προδεδωκὼς legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *proditor exstitisset*.

[m] Πρὸ αὐτῶν] *L. B.* πρὸς αὐτῶν.

[n] Κατηγόρων] *Gen.* κατηγορῶν.

[o] Οἳ βοηθοῖεν αὐτῷ,] Ἡ βοηθείας, αὐτῷ τοῦ &c. Ita lego ex conjectura. εἰ βοηθεῖεν αὐτῷ in *Editis* & *MSS.* in *Epiphanii* versione *non habens qui sibi auxiliaretur*. HUDS. At conjectura doctiss. viri jam opus non est, quum certiorem lectionem nobis suppeditaverit inviolata *L. B.* manus; ex quo Codice distinctionem posuimus post illud αὐτῷ, τοῦ &c. HAV.

[p] Ἤπειγε μειζόνως] Sic *Hen.* (*Coccejus*) & *Gall.* ἤπειγε in *Editis Aliisque*. ἤπειγε in *L. B.*

q Εἶχε

νος τοῦ [q] ἐγχειρεῖν μὴ ἀφέξεσθαι τῆς πράξεως. ἀποθνήσκοντος μὲν γὰρ Ἡρώδου, βεβαίως αὐτῷ περιγινομένης τῆς ἀρχῆς· ἐξικνουμένου δὲ εἰς τὸ πλέον ἐπιζῆν, κινδύνων [r] ἂν περιστάντων ἐξαγγελτοῦ γινομένης τῆς πράξεως, ἧς συνθέτης γεγονὼς, πολέμιον ἠνάγκαζε τὸν πατέρα καταστῆναι. [s] καὶ διὰ τοῦτο χαρίζεσθαι πολυτελὴς ἦν [t] τοὺς περὶ τὸν πατέρα, κέρδεσι μεγάλοις ἐκπλήσσων τὸ τῶν ἀνθρώπων μῖσος πρὸς αὐτὸν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπὶ Ῥώμης φίλους πομπαῖς μεγάλων δωρεῶν εὔνους [v] καθιστάμενος, πρὸ πάντων δὲ Σατουρνῖνον, τὸν τῆς Συρίας ἐπιμελητήν. [x] ὑποδέξασθαί τε ἦν ἐλπὶς αὐτῷ καὶ τὸν Σατουρνίνου ἀδελφὸν μεγέθει δώρων ἃ ἐδίδου, καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως, ἀνδρὶ πρώτῳ τῶν περὶ τὸν Ἡρώδην συνοικοῦσαν, τῷ αὐτῷ τρόπῳ χρώμενος. ψευσάμενός τε φιλίαν πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας δεινότατος ἦν πεπιστεῦσθαι, καὶ μῖσος ἀράμενος ἐφ' οὕς τινας ἐπικρύψασθαι συνειωτατος. οὐ μὴν ἠπάτα γε τὴν [y] τηθίδα, προκατανενοηκυῖαν ἐκ πλείονος αὐτὸν, καὶ μηκέτ' οἵαν οὖσαν παραλογισθῆναι, καὶ διὰ τὸ ἤδη παρασκευῇ τῇ πάσῃ [z] ἀντιτεχνᾶσθαι αὐτοῦ πρὸς τὸ κακότροπον· καίτοι θυγατρὶ αὐτῆς συνῴκει [a] θεῖος πρὸς μητρὸς Ἀντιπάτρου προνοίᾳ τῇ ἐκείνου καὶ διαπράξει, [b] λαβὼν τὴν κόρην πρότερον Ἀριστοβούλῳ γεγαμημένην, [c] τὴν γὰρ ἑτέραν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς [d] Καλλαία παῖς γυναῖκα εἶχεν· ἀλλ' οὐδὲν ἐπὶ τῷ μὴ κατανοεῖσθαι πονηρὸν ὄντα [e] ἦν ἡ ἐπιγαμία τεῖχος, ὥσπερ οὐδ' ἡ πρότερον συγγένεια πρὸς τὸ οὐ μεμισῆσθαι. τὴν δὲ Σαλώμην Ἡρώδης, ἐσπουδακυῖαν Συλλαίῳ τῷ Ἄραβι γαμηθῆναι κατ' ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν, βιάζεται τῷ Ἀλεξᾷ συνοικεῖν, συμπρασσούσης αὐτῷ [f] Ἰουλίας καὶ πειθούσης τὴν Σαλώμην μὴ ἀνήνασθαι τὸν γάμον, μὴ καὶ [g] ἔχθρα καθίσταιτο αὐτοῖς προῦπτος, [h] ὀμωμοκότος Ἡρώδου μὴ ἂν εὐνοήσειν Σαλώμῃ, μὴ ὑποδεξαμένῃ τὸν Ἀλεξᾶ γάμον. καὶ ἐπείθετο Καίσαρός τε οὔσῃ γυναικὶ τῇ Ἰουλίᾳ, καὶ ἄλλως συμβουλευούσῃ πάνυ συμφέροντα. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὴν Ἀρχελάου θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἡρώδης ὡς τὸν αὐτῆς πατέρα ἐξέπεμψεν Ἀλεξάνδρῳ συνῳκηκυῖαν, ἐκ τῶν αὐτοῦ τὴν προῖκα ἀποδοὺς, ὥστε ἀμφισβήτημα αὐτοῖς μηδὲν εἶναι.

β'. Ἀνέτρεφε δὲ αὐτὸς τῶν παίδων τὰ τέκνα πάνυ ἐπιμελῶς· [i] ἦσαν γὰρ τῷ μὲν Ἀλεξάνδρῳ ἐκ Γλαφύρας ἄρσενες δύο, Ἀριστοβούλῳ δὲ ἐκ [k] Βερνίκης τῆς Σαλώμης θυγατρὸς ἄρσενές τε τρεῖς, καὶ θήλειαι δύο· καί ποτε παρόντων αὐτῷ τῶν φίλων παραστησάμενος τὰ παιδάρια, καὶ τὴν τῶν υἱέων ἀνακλαύσας τύχην, ηὔχετο μηδὲν τοιόνδε παισὶν τοῖς ἐκείνων συνελθεῖν· αὐξηθέντας δὲ ἀρετῇ, [l] καὶ συμφορᾷ τοῦ δικαίου, τὰς τροφὰς ἀμείψασθαι ὡς [m] ποιοῖτο. [n] ἐνεγγύητό τε εἰς γάμον, ὁπότε ἀφίκοιντο εἰς ὥραν τὴν ἐπ' αὐτῷ, [o] τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ τῶν Ἀλεξάνδρου παίδων Φερώρου θυγατέρα, τῷ δὲ Ἀριστοβούλου τὴν Ἀντιπάτρου, καὶ [p] θυγατέρα τὴν Ἀριστοβούλου ἐπωνόμαζε παιδὶ τῷ Ἀντιπάτρου, τὴν δὲ ἑτέραν τῶν Ἀριστοβούλου θυγατέρων, Ἡρώδῃ παιδὶ τῷ αὐτοῦ, γίνεται δὲ τῷ [q] βασιλεῖ ἐκ τῆς τοῦ ἀρχιερέως

mulabatur cœptos conatus perſequi. *ſcilicet* quod Herode defuncto pro certo regnum adepturus eſſet: ſin vero diutius viveret, magno in periculo foret, ne patefacto facinore, cujus ipſe auctor erat & machinator, patrem eo adigeret ut hoſtis ſibi fieret. Hac de cauſa nullis ſumptibus parcebat ut patris amicos demereretur, hominum in ſe odium abolere volens magnis beneficiis, præſertimque amicos qui Romæ erant, miſſione ingentium munerum ſibi benevolos reddens, & in primis Syriæ prætorem Saturninum. Fore etiam ſperabat, ut eorum quæ dono dedit magnitudine ſibi conciliaret Saturnini fratrem, iiſdemque artibus & regis ſororem, quæ uni de præcipuis Herodis amicis nupſerat. eratque mirus artifex fidem iis faciendi, quibuſcum verſaretur, veram eſſe quam ſimulavit amicitiam, & ad odium in quoſcunque illud ſuſceperat diſſimulandum callidiſſimus. Non tamen fallebat amitam, quæ eum jampridem exploraverat, nec jam decipi poterat, præſertim quod omnes adhibuerit machinas ad occurrendum ejus malitiæ: quamvis avus maternus Antipatri Salomæ filiam haberet in matrimonio, eam quæ antea nupſerat Ariſtobulo, auctore & conciliatore nuptiarum Antipatro, nam alteram ex ejus marito habebat Callææ filius in uxorem. Sed nec affinitas hæc effecit quo minus perſpecta eſſet ejus malitia, ſicut nec prior illa conſanguinitas odium exſtinguere potuit. Salomen autem, quæ Syllæo Arabi ex amatoria cupiditate matrimonio jungi ſtudebat, compulit Herodes ut nuberet Alexæ, operam ſuam ei præſtante Julia, & Salomæ ſuadente, ut nuptias non detrectaret, ne apertæ cum ipſa illi intercederent inimicitiæ, utpote quod juraverit Herodes, nunquam ſe eam amaturum, niſi vellet ſeſe nuptum dare Alexæ. Atque paruit Juliæ, & quod Cæſaris uxor eſſet, & quod præterea utilia admodum ſuaderet. Hoc ipſo tempore Herodes regis Archelai filiam, Alexandri uxorem, ad patrem remiſit, eique dotem de ſuo reſtituit, ne quid eſſet inter eos controverſiæ.

Indemerendis patris amicis nullis ſumptibus parcit.

Amitam fallere non potuit.

Salomen ad Alexæ conjugium compulit Herodes.

Glaphyra patri ſuo remiſſa.

2. Herodes autem filiorum liberos alebat accuratiſſime (ſuſtulerat enim Alexander ex Glaphyra duos mares, & Ariſtobulus ex Bernice Salomes filia tres filios & duas filias) & cum liberos aliquando, præſentibus amicis, in conſpectum eorum dediſſet, & filiorum fortunam deploraſſet, orabat ne tale quidquam illorum liberis accidat, ſed ut virtute aucti, inſuper & æqui bonique ſcientia, gratiam pro educationis cura dignam rependant. Spoponditque in matrimonium, ubi ad id ætatis adoleviſſent, Alexandri filio grandiori Pheroræ filiam, Ariſtobuli autem filio Antipatri filiam; Ariſtobuli autem filiam *unam* addicebat Antipatri filio, Ariſtobuli vero alteram Herodi filio ſuo, quem ex pontificis filia rex ſuſtulerat. nam mos nobis eſt patrius eodem tempore plures habere uxores. Hæc

Herodis progenies.

Nepotibus ſuis ſponſalia fieri curat Herodes.

q Ἐγχειρεῖν μὴ ἀφέξεσθαι] *L. B.* ἐγχειρῶν μὴ ἀφίεσθαι. *Coccejus* legit ἐκ χειρῶν non male. HAV.

r Ἂν περιστάντων] *L. B.* ἀντιπεριστάντων.

s Καὶ διὰ τοῦτο χαρίζεσθαι] Καὶ διὰ τοῦ χαρίζεσθαι *Hen.* à pr. m.

t Τοὺς] Forte τοῖς. COCC.

v Καθιστάμενος,] Ita lego cum Cl. *Lowthio.* (imo jam etiam cum *L. B.*) καθισταμένους in *libris.*

x Ὑποδέξασθαί τε] *L. B.* in *Marg.* ὑπάξεσθαι·

y Τηθίδα,] Conf. ſupr. lib. 16. c. 10. §. 5. SPANH.

z Ἀντιτεχνᾶσθαι] *L. B.* ἀντιτέχθαι. *Coccejus* ἀντιτετάχθαι.

a Θεῖος πρὸς μητρὸς Ἀντιπάτρου] Salomes filia Berenice & ante Ariſtobuli uxor nupta Antipatri filio Avunculo. Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 2. & Antt. lib. 18. c. 6. §. 4. & c. 7. §. 1. & lib. 16. c. 1. §. 2. SPANH. Vertunt *Avus maternus*; ſed θεῖος eſt *avunculus*, non *avus*, vel potius nomen generale, & *patruum* & *avunculum* complectens. Vide *Juſtin.* Inſtit. L. III. Tit. VI. §. 3. IBBETSON.

b Λαβὼν τὴν κόρην] Παραλαβὼν *Vat.* & *L. B.*

c Τὴν γὰρ ἑτέραν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς] Τὴν δὲ ἑτέραν ὁ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς *Vat.* & *L. B.*

d Καλλαία] Καλλαίας legiſſe videtur *Epiphanius*, qui vertit *nam alteram Calleas viri ejus filius habebat uxorem. L. B.* Καλλία.

e Ἦν ἡ ἐπιγαμία τεῖχος,] Illud ἦν è *Codd. Vat. L. B.* & *Gall.*

f Ἰουλίας] Ἰουλίας τῆς Καίσαρος γυναικὸς *Busb.*

g Ἔχθρα καθίσταιτο] Ita *Busb.* ἐχθρὰ in *reliquis.*

h Ὀμωμοκότος —— γάμον.] Jurabat quippe Herodes nunquam ſe circa Salomen benevolum fore, niſi conjugium Alexæ ſuſciperet, & obediret Juliæ &c. *Rufinus.* SPANH.

i Ἦσαν —— δύο.] Tigranes & Alexander Alexandri filii; Herodes, Agrippa & Ariſtobulus 3 filii Ariſtobuli, Herodias & Mariamnes 2 filiæ Ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 1. & lib. Antt. 18. c. 6. §. 4. SPANH.

k Βερνίκης τῆς Σαλώμης θυγατρὸς] Βερενίκης *Vat.* & *L. B.*

l Καὶ συμφορᾷ τοῦ δικαίου,] Illud καὶ non agnoſcit *Vat.*

m Ποιοῖτο.] Gen. ποιεῖτο & clarè *L. B.* ποιοῖτο exhibet; neſcio itaque, unde ἐποιεῖτο (quod exſulare juſſi) in *Hudſ. Edit.* irrepſerit. HAV.

n Ἐνεγγύητό τε εἰς γάμον,] Ἐγγεγύητο *Vat.*

o Τῷ —— αὐτοῦ,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 2. SPANH.

p Θυγατέρα —— αὐτοῦ,] Herodias dicta eſt vid. inf. lib. 18. c. 6. §. 4. & ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 2. SPANH.

q Βασιλεῖ ἐκ τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρός.] Vocem αὐτοῦ poſt βασιλεῖ addit *Vat.*

Hæc liberorum sponsalia faciebat rex pupillorum misericordia, ut eis Antipatri amorem ex affinitate conciliaret. Antipater autem non cessabat eundem animum erga liberos gerere, quem erga fratres habuerat. Patris etiam studium, quod in eos exstitit, vehementer illum irritabat, cui jam persuasum erat, illos fore potentiores ipsius fratribus, præsertim quod, cum forent adulti, Archelaus, vir regiæ dignitatis, nepotibus auxilium laturus esset, & Pheroras, qui & ipse tetrarcha, pupillarum alteram filio suo conjugem accepturus. Quin & ipsum provocabat, quod populus miseratione orbatorum parentis, odioque in ipsum malitiæ in fratres reum, cuncta *demum* patefacturus esset. Itaque tentabat ut patrem ad sua decreta rescindenda pertraheret, periculosum ducens, ut eos in societatem adsciscere qui tanta essent potestate. Atque Herodes precibus Antipatri flexus à sententia sua discessit, ita ut Antipater ducturus esset Aristobuli filiam, Antipatri vero filius Pheroræ filiam. Et sponsalia quidem, invito rege, in hunc modum mutantur.

Antipatri odium in Aristobuli & Alexandri liberos.

3. Eo autem tempore Herodes rex uxores novem habebat, videlicet * Antipatri matrem; ac pontificis filiam, ex qua filium sustulit sibi cognominem, ut & fratris sui filiam & *alteram* sororis suæ filiam, quæ *duæ* liberos non habuerunt. Erat etiam illi inter uxores Samaritana una, ex qua filios *duos* procreavit Antipam & Archelaum, & filiam *nomine* Olympiadem, quæ postea Josepho nupsit regis fratris filio. Archelaus autem & Antipas Romæ apud privatum quendam educabantur. Cleopatra etiam Hierosolymitana ei nupta erat, ex qua filios genuit Herodem & Philippum; qui Philippus Romæ educabatur. Porro in uxoribus erat etiam Pallas, quæ ei Phasaëlum filium peperit. Præterque illas habuit Phædram & Elpim, ex quibus duas filias sustulit Roxanen & Salomen. Filias autem suas grandiores, Alexandri *filii sui* sorores ex eadem matre, quas ducere Pheroras recusarat, elocavit, alteram quidem Antipatro sororis suæ filio, alteram vero Phasaëlo, qui & fratris sui filius erat. Atque hæc fuit Herodis progenies.

Herodis uxores liberique.

θυγατρός. [r] πάτριον γὰρ ἐν [s] ταὐτῷ πλείοσιν ἡμῖν συνοικεῖν. ἔπρασσε δὲ τὰς μνηστείας τῶν παίδων ὁ βασιλεὺς ἐλέῳ τῶν ὀρφανῶν, εἰς εὔνοιαν αὐτῶν διὰ τὴν ἐπιγαμίαν τὸν Ἀντίπατρον [t] προκαλούμενος. Ἀντίπατρος δὲ [v] γνώμην τὴν [x] πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς πολιτεύειν οὐκ ἔλιπεν καὶ πρὸς παῖδας αὐτοῖς γεγονότας. ἥτε τοῦ πατρὸς σπουδὴ περὶ αὐτοὺς ἠρέθιζεν αὐτόν, [y] μείζονας ἔσεσθαι τῶν ἀδελφῶν προσδεχόμενον, καὶ μάλιστα ὁπότε ἀνδρωθεῖεν, Ἀρχελάου [z] συλληψομένου τοῖς θυγατριδοῖς βασιλέως ἀνδρὸς, καὶ Φερώρου τῷ υἱῷ ληψομένου τὴν θυγατέρα· [a] τετράρχης δὲ καὶ οὗτος ἦν. ἐπήγειρεν δὲ αὐτὸν, καὶ τὸ πᾶν πλῆθος ἐλέῳ μὲν τῷ πρὸς τοὺς ὀρφανοὺς χρώμενον, μίσει δὲ τῷ πρὸς αὐτὸν τὰ πάντα ἐξαγαγεῖν οὐκ ἀπηλλαγμένον [b] κακοτροπίας τῆς ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς. ἐμηχανᾶτο σὺν διάλυσιν τῶν τῷ πατρὶ ἐγνωσμένων, ἐν δεινῷ τιθέμενος εἰ [c] προσλήψοιτο τοσῆσδε αὐτοὺς ὁμιλῆσαι δυνάμεως. καὶ μετέπιπτεν Ἡρώδης εἴκων δεήσει τῇ Ἀντιπάτρου, ὥστε αὐτὸν μὲν [d] τὴν θυγατέρα Ἀριστοβούλου γαμεῖν, καὶ τὴν Φερώρου τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ μὲν τῶν ὁμολογιῶν τοῦ γάμου τοῦτον κινεῖται τὸν τρόπον, ἄκοντος τοῦ βασιλέως.

γ΄. [e] Ἡρώδῃ δὲ τῷ βασιλεῖ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον συνῴκουν ἐννέα γυναῖκες, [f] ἥτε Ἀντιπάτρου μήτηρ, καὶ ἡ θυγάτηρ [g] τοῦ Ἀρχιερέως, [h] ἐξ ἧς καὶ ὁμώνυμος αὐτῷ [i] παῖς ἐγεγόνει. ἦν δὲ καὶ ἀδελφοῦ [k] παῖς αὐτῷ μία γεγαμημένη, καὶ [l] ἀνεψιὰ [m] σὺν αὐταῖς. καὶ ταῖσδε μὲν τέκνον οὐδὲν [n] ἐφύη. ἦν δ' ἐν ταῖς γυναιξὶν καὶ τοῦ Σαμαρέων ἔθνους μία, καὶ παῖδες [o] αὐτῇ [p] Ἀντίπας καὶ [q] Ἀρχέλαος, καὶ θυγάτηρ Ὀλυμπιάς. καὶ ταύτην μὲν ὕστερον Ἰώσηπος γαμεῖ, βασιλέως ἀδελφιδοῦς ὤν. Ἀρχέλαος δὲ καὶ Ἀντίπας [r] ἐπὶ Ῥώμης παρά τινι [s] ἰδιώτῃ τροφὰς εἶχον. Κλεοπάτρα [t] τε Ἱεροσολυμῖτις ἐγεγάμητο αὐτῷ, καὶ παῖδες ἐξ αὐτῆς Ἡρώδης τε ἐγεγόνεισαν καὶ Φίλιππος, ὃς καὶ αὐτὸς ἐν Ῥώμῃ τροφὰς εἶχεν. καὶ Παλλὰς δὲ ἦν ἐν ταῖς γαμεταῖς, [v] Φασάηλον πεποιημένη αὐτῷ παῖδα· πρὸς γε μὴν ταύταις Φαίδρα καὶ Ἐλπὶς ἦσαν, [x] ἐξ ὧν θυγατέρες δύο ἦσαν, Ῥωξάνη καὶ Σαλώμη. [y] τὰς δὲ πρεσβυτέρας αὐτοῦ θυγατέρας ὁμομητρίας τὰς περὶ Ἀλέξανδρον, ὧν περιεώρα Φερώρας τὸν γάμον, [z] συνῴκισε τῷ μὲν Ἀντιπάτρῳ [a] τοῦ βασιλέως ἀδελφῆς παιδὶ ὄντι, Φασαήλῳ δὲ τὴν ἑτέραν· καὶ οὗτος Ἡρώδου ἀδελφοῦ παῖς ἐγεγόνει. καὶ τοῦτο μὲν Ἡρώδου τὸ γένος ἦν.

r Πάτριον —— συνοικεῖν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 2. SPANH.

s Ταὐτῷ πλείοσιν ἡμῖν συνοικεῖν] Καθ᾽ ταὐτὸν Zonar.

t Προκαλούμενος.] Ita cum Cod. *Vat.* & *Lugd. Bat.* προκαλούμενος in *cæteris.*

v Γνώμην —— ἔλιπεν] *L. B.* γνώμην τὴν πρὸς τ. ἀδ. πολιτεύειν οὐκ ἔλιπε, pro ἐνέλιπε.

x Πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς πολιτεύειν οὐκ ἔλιπεν] Conf. infr. c. 3. §. 3. SPANH.

y Μείζονας ἔσεσθαι τῶν ἀδελφῶν] Sic *Hen.* à pr. m. μείζονα in *Editis Aliisque.*

z Συλληψομένου] Προσδεχομένου in *Editis Aliisque.* προληψομένου *Vat.* in *Epiphanii* versione, *nepotibus auxilium præbiturus* &c. unde συλληψομένου reposui.

a Τετράρχης δὲ καὶ οὗτος ἦν.] Pheroras Herodis frater τετράρχης, de quo supra lib. 15. c. 6. §. 5. SPANH. Vocula καὶ ex *L. B.* inseritur. HAV.

b Κακοτροπίας τῆς ἐπὶ] Κακοτροπίᾳ τῇ.

c Προσλήψοιτο τοσῆσδε] Εἰ προσλήψοιτο τῆσδε αὐτοὺς in *Editis Aliisque.* εἰ προσλήψοιτο τοσῆσδε αὐτοὺς *Vat.* & *Lugd. Bat.* προσλήψοιτο σῆσδε *Hen.* in *Epiphanii* versione, *adversum sibi reputans si contra se talium adunaretur potentia.*

d Τὴν θυγατέρα Ἀριστοβούλου γαμεῖν,] Mariamne vid. infr. c. 15. §. 4. ubi Archelai cum Mariamne uxore divortium. Aristobuli filia desponsa Antipatro ex Pheroræ filia Antipatri filio. SPANH.

e Ἡρώδῃ —— γυναῖκες,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 2. & c. 29. §. 2. SPANH.

f Ἡ τε Ἀντιπάτρου μήτηρ;] Doris SPANH.

* *Antipatri matrem;*] Scil. *Doridem.* Vide etiam *Petitum* Tomo IV.

g Τοῦ Ἀρχιερέως,] Simon vocatur lib. 18. c. 6. §. 1. ubi & de Herode ejus filio: Neque enim Herodes Tetrarcha sacerdotis filia genitus *juxta Rufinum.* SPANH. & supr. lib. 15. c. 9. §. ut & ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 7.

h Ἐξ ἧς καὶ ὁμώνυμος αὐτῷ] Ἐξ ἧς δὴ καὶ *Vat.* & *Busb.*

i Παῖς ἐγεγόνει.] De Herodis posteris vid. inf. lib. 18. c. 6. §. 4. SPANH.

k Παῖς αὐτῷ μία γεγαμημένη, καὶ ἀνεψιὰ σὺν αὐταῖς.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 4. SPANH.

l Ἀνεψιὰ] Ἐξαδέλφη δηλαδή· τὰς γὰρ ἐξαδέλφας ἀνεψιὰς ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, ὡς ἔστιν εὑρεῖν πολλαχοῦ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς. *Zonar.* HUDS. ἀνεψιὰ —— Sororis filia è *Zonara*, qui per ἐξαδέλφην exponit. Verum per ἐξαδέλφην videtur intelligi non *sororis filia* sed *consobrina*, vel *patruelis* quo sensu interpretatur *Phrynich.* IBBETSON.

m Σὺν αὐταῖς] Σὺν αὐτῇ *Vat. Busb.* & Zonar.

n Ἐφύη.] Ita *Hen.* & *Busb.* ἐφύει in *Editis.* ἔφυε Gall.

o Αὐτῇ] Αὐτῆς *Vat.* & *Busb.*

p Ἀντίπας καὶ Ἀρχέλαος,] Conf. infr. c. 9. §. 4. SPANH.

q Ἀρχέλαος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 31. §. 1. vid. etiam infr. c. 4. §. 3. & c. 8. §. 1. vid. & ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 1. ut & Antt. lib. 17 c. 9. §. 4. SPANH.

r Ἐπὶ Ῥώμης] Illa ἐπὶ Ῥώμης è *Cod. Vat.* & *Epiphan.*

s Ἰδιώτῃ] *L. B.* ἰδίῳ.

t Τε] Δὲ *L. B.*

v Φασάηλον] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 32. §. 7. SPANH.

x Ἐξ —— Σαλώμη.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 29. §. 1. & infr. c. 13. §. 5. & ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

y Τὰς —— γάμον,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 22. §. 2. SPANH.

z Συνῴκισε —— ἑτέραν·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 6. & Antt. lib. 18. c. 6. §. 4. SPANH.

a Τοῦ βασιλέως] Ἀδελφῆς αὐτοῦ & mox οὗτος ἀδελφοῦ αὐτοῦ π. *Busb.*

ΚΕΦ. β'.

Περὶ Ζαμάρεως Ἰουδαίου ἐκ Βαβυλῶνος, περὶ ἐπιβουλῶν Ἀντιπάτρου κατὰ Ἡρώδου· καί τινα περὶ Φαρισαίων.

Τότε δὲ βουλόμενος πρὸς [b] Τραχωνίτας ἀσφαλὴς εἶναι, κώμην, πόλεως μέγεθος οὐκ ἀποδέουσαν, ἔγνω [c] Ἰουδαίοις κτίσαι ἐν μέσῳ, δυσέμβολόν τε ποιεῖν τὴν αὐτοῦ, [d] καὶ τοῖς πολεμίοις ἐξ ἐγγίονος ὁρμώμενος, ἐμβαλὼν ἐκ τοῦ ὀξέως κακουργεῖν. καὶ ἐπιστάμενος ἄνδρα Ἰουδαῖον ἐκ τῆς Βαβυλωνίας [e] σὺν ἱππεῦσι πεντακοσίοις ἱπποτοξόταις πᾶσι, καὶ συγγενῶν πλήθει εἰς ἑκατὸν ἀνδρῶν τὸν Εὐφράτην διαβεβηκότα κατὰ τύχας, ἐν [f] Ἀντιοχείᾳ τῇ ἐπὶ Δάφνῃ τῆς Συρίας διαιτᾶσθαι, Σατουρνίνου τοῦ τότε στρατηγοῦντος εἰς ἐνοίκησιν αὐτῷ δεδωκότος χωρίον, [g] Οὐαλαθὰ ὄνομα αὐτῷ, μετεπέμπετο τοῦτον σὺν τῷ πλήθει τῶν ἑπομένων, παρέξειν ὑπισχνούμενος γῆν, [h] ἐν τοπαρχίᾳ τῇ λεγομένῃ Βαταναίᾳ, ὡρίζετο δὲ αὐτὴ τῇ Τραχωνίτιδι, βουλόμενος πρόβλημα τὴν κατοίκησιν αὐτοῦ κτᾶσθαι· ἀτελῆ τε τὴν χώραν ἐπηγγέλλετο, καὶ αὐτοὺς εἰσφορῶν ἀπηλλαγμένους ἁπασῶν [i] αἳ εἰώθεισαν ἐγκατοικεῖν, τὴν γῆν [k] ἄπρακτον παρασχόμενος.

β'. Τούτοις πεισθεὶς ὁ Βαβυλώνιος ἀφικνεῖται, καὶ, λαβὼν τὴν γῆν, φρούρια ᾠκοδομήσατο, καὶ κώμην, [l] Βαθυρὰν ὄνομα αὐτῇ θέμενος. πρόβλημά τε ἦν οὗτος ὁ ἀνὴρ, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις τὰ πρὸς τοὺς Τραχωνίτας, καὶ Ἰουδαίων τοῖς ἐκ Βαβυλῶνος ἀφικνουμένοις [m] διὰ θυσίας ἐπὶ Ἱεροσολύμων, τοῦ μὴ λῃστείαις ὑπὸ τῶν Τραχωνιτῶν κακουργεῖσθαι. πολλοί τε ὡς αὐτὸν ἀφίκοντο, καὶ ἁπανταχόθεν οἷς τὰ Ἰουδαίων θεραπεύεται πάτρια. καὶ ἐγένετο ἡ χώρα σφόδρα πολυάνθρωπος, ἀδείᾳ τοῦ ἐπὶ πᾶσιν ἀτελοῦς, ἃ [n] παρέμενεν αὐτοῖς Ἡρώδου ζῶντος. [o] Φίλιππος δὲ δεύτερος ἐκείνου, παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, ὀλίγα τε καὶ ἐπ' ὀλίγον [p] αὐτοὺς ἐπράξατο. Ἀγρίππας μέντοιγε ὁ μέγας, καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ [q] καὶ ὁμώνυμος, καὶ πάνυ ἐξετρύχωσαν αὐτοὺς, οὐ μέντοι τὰ τῆς ἐλευθερίας κινεῖν ἠθέλησαν. παρ' ὧν Ῥωμαῖοι δεξάμενοι τὴν ἀρχὴν, τοῦ μὲν ἐλευθέρου καὶ αὐτοὶ τηροῦσι τὴν ἀξίωσιν, ἐπιβολαῖς δὲ τῶν φόρων εἰς τὸ παμπὰν ἐπίεσαν αὐτούς. καὶ τάδε μὲν ἡ καιρὸς ἀκριβώσομαι προϊόντος τοῦ λόγου.

γ'. Τελευτᾷ δὲ Ζάμαρις ὁ Βαβυλώνιος, [r] ὃν ἐπὶ ἐκτήσει τῆσδε τῆς χώρας [s] Ἡρώδης [t] προσποιεῖται, ζήσας μετ' ἀρετῆς, καὶ παῖδας [v] λειπόμενος ἀγαθούς· Ἰάκιμον μὲν, ὃς ἀνδρείᾳ γενόμενος ἐπιφανὴς ἱππεύειν [x] συνεκρότησεν τοὺς ὑφ' αὐτῷ Βαβυλωνίους, καὶ ἴλη τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἐδορυφόρει τούσδε τοὺς βασιλέας. καὶ Ἰάκιμος, ἐν γήρᾳ τελευτῶν, Φίλιππον ἄνδρα χεῖρας ἀγαθὸν καταλείπεν τὸν υἱὸν, καὶ τὰ ἄλλα ἀρετῇ [y] χρήσασθαι [z] παρ' ὃν τινα οὖν ἀξιόλογον. διόπερ φιλία τε πιστὴ καὶ εὔνοια ἀσφαλὴς αὐτῷ πρὸς Ἀγρίππαν γίνεται τὸν βασιλέα· στρατιὰν δὲ, ὁπόσην ὁ βασιλεὺς ἔτρεφεν, οὗτος ἀσκῶν διετέλει, καὶ ὅπη ἐξοδεύειν δεήσειεν ἡγούμενος.

CAP. II.

De Zamari Judæo Babylonio, de insidiis Antipatri contra Herodem; deque Pharisæis nonnulla.

II.

Eo autem tempore, cum vellet adversus Trachonitas in tuto esse, statuit vicum, qui urbi magnitudine non cederet, Judæis in medio condere, ut & suam terram contra irruptiones muniret; factoque è propinquo in hostes impetu, repentina incursione eos infestaret. Cumque intelligeret Judæum quendam è Babylonia cum quingentis equitibus, qui omnes essent ex equo sagittarii, & cognatorum multitudine ad centum homines, Euphrate forte trajecto, degere in Antiochia quæ est ad Daphnen Syriæ, eique Saturninum, qui tum prætor erat, locum dedisse ad habitandum, nomine Valatha, hunc *ipsum* ejusque comites accersivit, pollicitus sese ei terram daturum in præfectura Batanæa, quæ Trachonitidi confinis est, eo animo ut ejus habitationem propugnaculum *in hostes* haberet: promisitque regionem vectigalibus immunem, utque ipsi incolerent nullis tributis obnoxii, quæ pendi solebant, cum terram ab exactionibus liberam *eis* dedisset.

Herodes urbem condit, quæ Judæis propugnaculo esset contra Trachonitas.

Zamaris, Babylonia relicta, in Syria habitat.

Eum in Bataneam pertrahit Herodes.

2. His inductus Babylonius venit, terraque occupata in ea castella ædificavit, atque vicum, quem Bathyram appellari voluit. Erat & iste vir præsidio tum incolis adversus Trachonitas, tum Judæis qui ex Babylonia Hierosolyma veniebant ob sacrificia, ne latrociniis eos vexarent Trachonitæ; multique ad eum se receperunt, & undique ii quibus curæ erant patria Judæorum instituta. Et facta est ea regio valde populosa, quod secure ageretur cum immunitate in omnibus, quæ eis Herode vivente *ita* manserunt. Philippus vero filius ejus, principatum adeptus, pauca & non diu ab eis exegit. Cæterum Agrippa Magnus & filius ejus ei cognominis eos etiam valde attriverunt, tamen libertatem eis adimere noluerunt. A quibus Romani cum accepissent principatum, libertatis dignitatem etiam illis conservarunt, sed tributis quæ imperarunt in universum eos oppresserunt. Et ista quidem suo tempore accuratius deinceps persequar.

Bathyram, aliaque loca condit Zamaris.

Philippus Herodis filius & Agrippa M. Zamaritas duriuscule tractant.

3. Zamaris autem Babylonius, quem ad hanc regionem possidendam accersit Herodes, moritur, postquam cum virtute vitam egisset, liberis egregiis post se relictis, & in his Jacimo, qui, fortitudine illustris, Babylonios suos ad equitandum instituit: atque turma horum virorum reges isti in satellites usi sunt. Jacimus, cum senex esset, moritur, & Philippum filium reliquit, virum manu strenuum, & in cæteris ob virtutem supra alium quemcunque memorabilem. quare fidam ei amicitiam firmamque benevolentiam præstitit rex Agrippa: & milites, quotquot rex alebat, ille ad *militiæ munera* exercebat, & quocunque expeditionem facerent *eos* ducebat.

Zamaris moritur, Jacimo filio relicto.

Philippus Jacimi filius.

4. Cum

b Τραχωνίτας] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 4. §. 2. SPANH.

c Ἰουδαίοις] Ita cum *Epiphan.* Ἰουδαίων in *Græcis* omnibus.

d Τοῖς —— κακουργεῖν] Hæc verba in MSS. *L. B.* notulis ɔɔɔɔ desuper positis expungi videntur, neque etiam in utroque *Vet. Interp.* inveniuntur. Satis apte tamen locum suum tutantur HAV.

e Σὺν ἱππεῦσι πεντακοσίοις] Illud σὺν è *MSS.* ἱπποτοξόταις deest *Vat.*

f Ἀντιοχείᾳ τῇ ἐπὶ Δάφνῃ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 12. §. 5. SPANH.

g Οὐαλαθὰ] Οὔλαθα *Vat.* HUDS. Conf. sup. lib. 15. c. 10. §. 3. SPANH.

h Ἐν τοπαρχίᾳ] Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ *Busb.*

i Αἳ εἰώθεισαν ἐγκατοικεῖν,] *Sc.* εἰσφέρεσθαι. antea distinctum erat, εἰώθεισαν, ἐγκατοικεῖν τὴν γ. π. HUDS. Forte dicit ἦσαν εἰσφέρεσθαι. COCC.

k Ἄπρακτον παρασχόμενος.] Fuit cum aut legendum censerem γῆν ἄπρακτον, aut vertendum *terram feriatam.*

l Βαθυρὰν] Confer scripta ad Josephi Vitam §. 11. in medio. SPANH.

m Διὰ θυσίας] Κατὰ θυσίαν *Vat.*

n Παρέμενεν αὐτοῖς] Παρέμεινεν *Vat.*

o Φίλιππος δὲ δεύτερος] Φίλιππος δὲ υἱὸς ἐκείνου *Vat.* & *Epiphan.*

p Αὐτοὺς ἐπράξατο.] Ita *Busb.* & *Coccejus.* αὐτοῖς in *Editis.*

q Καὶ ὁμώνυμος,] Dele καὶ. COCC.

r Ὃν] *L. B.* ὅς.

s Ἡρώδης] *L. B.* Ἡρώδη.

t Προσποιεῖται,] Sic *Vat.* & *L. B.* ποιεῖται in *Editis.* προσποιεῖται *Hen.* à pr. m.

v Λειπόμενος ἀγαθούς·] Λιπὼν *Busb.*

x Συνεκρότησεν τοὺς ὑφ' αὐτῷ Βαβυλωνίους,] Συνεκρότησε τὸ ὑφ' αὐτῷ Βαβυλώνιον *Vat.*

y Χρήσασθαι] Χρῆσθαι *Vat.*

z Παρ' ὃν τινα οὖν ἀξιόλογον.] Ita lego. παρόντα in *Editis.*

III.

Apud Herodem plurimum valebat Antipater.

4. Cum autem Herodes in eo esset, quem dixi, rerum statu, omnia spectabant ad Antipatrum, neque ea quibus *aliis* prodesset rata faciendi potestate carebat, id quod & ipsi concesserat pater, bene sperans de ejus benevolentia & fide; adeo ut majorem in eis potestatem sibi vendicare ausus, quod patri latebat ejus nequitia & verbis facile fidem *ab eo* impetrabat, erat & omnibus formidabilis, non tam propter potestatis magnitudinem, quam propter versutam malitiam; maximeque eum colebat

Amicitia inter Antipatrum & Pheroram.

Pheroras, & ipse *vicissim* mirum in modum Pheroram, quem Antipater instructis in eum feminis callidissime irretiverat. erat enim Pheroras uxori suæ & socrui obnoxius & *uxoris* sorori, quamvis

Feminarum sodalitium.

eas perosus propter injurias filiabus suis virginibus illatas: sed tamen ferebat, neque quidquam sine his feminis facere poterat, quæ hominem illaqueaverant, & aliæ aliis, omnibus in rebus quibus mutuo adjuvarentur, fideles erant. adeo ut eis esset Antipater addictissimus, tum per seipsum tum per matrem. eadem enim dicebant hæ quatuor feminæ. Sed exorta est inter Pheroram & Antipatrum dissensio ob nullius momenti causas. Eos quippe dissociabat regis soror, quæ jampridem rem totam explorabat, & cum eorum concordiam Herodi detrimentosam esse sciret, eam indicare non detrectabat. Itaque illi, cum suam concordiam regi non placere cognoscerent, ut quæ ei in damnum cederet, cogitarunt palam non convenire, sed mutua interdum odia & convicia simulare, præsertim præsente Herode, aut quopiam qui id ei dicturus esset: secreto tamen conjunctiores

Salome Herodi mulierum aliorumque consilia aperit.

fore, quam unquam antea. id quod faciebant. Salomen autem neque latebat quod primum de ejusmodi rebus instituerant, neque procul erat cum eadem exsequi cœpissent. Sed & omnia pervestigabat, & fratri etiam in deterius aucta renuncians *ei* indicabat occultos congressus, & compotationes, & arcana consilia, "quæ, inquit, nisi in perniciem illius struerentur, quo minus palam fierent "nihil prohibuisse. Nunc vero qui coram dissi"dent & nihil non conviciorum jactant ad se in"vicem lædendos, ubi ex omnium oculis sese abs"tulere, benevolentiam profiteri, & cum secum "versentur ab arbitris remoti, amicitiæ indulgere, "non refugientes à conjuratione de illis oppu"gnandis, quibus suam benevolentiam occultam "esse studuerunt." Et hæc quidem illa perscrutabatur, fratrique, cum ei adesset, accurate referebat, qui & ipse per se magnam jam partem sciebat, sed nihil audebat, quoniam suspectos habebat

Pharisæi fidem regi jurejurando dare recusant.

sermones sororis. Erat etiam Judæorum quædam secta, qui legis accuratam cognitionem profitebantur & de ea ferociebant, quibus, se Deo charos esse simulantibus, addictæ erant * feminæ. Ii Pharisæi vocantur, *homines* qui maxime regibus ausi sunt resistere, † cauti, & ad aperte bellandum lædendumque prompti. Et quidem cum universa Judæorum natio jurasset se Cæsaris regisque rebus fauturos esse, ii non jurarunt, cum essent supra

Mulctantur, & Pheroræ conjux mulctam pro eis solvit.

sex millia: cumque eos rex mulctasset, Pheroræ

δʹ. Ἡρώδου δ᾽ ἐν οἷς εἶπον ὄντος, ἀφεώρα τὰ πάντα πράγματα εἰς Ἀντίπατρον, καὶ ἐφ᾽ οἷς [a] ὠφελήσειε κυροῦν οὐκ ἀπήλλακτο ἐξουσίας, ἐπικεχωρηκότος τοῦ πατρὸς, ἐλπίδι εὐνοίας καὶ πίστεως, [b] ὡς καὶ περαιτέρω κτᾶσθαι τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐξουσίαν τολμηρὸς καθιστάμενος, [c] διὰ τὸ ἄδηλος τῷ πατρὶ εἶναι κακουργῶν, καὶ ἐφ᾽ οἷς εἴποιε πιστότατος. ἦν τε πᾶσι φοβερὸς οὐχ οὕτως ἰσχύι τῆς ἐξουσίας, ὡς τοῦ κακοτρόπου τῷ προμηθεῖ· μάλιστα δὲ αὐτὸν Φερώρας ἐθεράπευε, καὶ ἀντεθεραπεύετο δεινῶς, πάνυ τοῦ Ἀντιπάτρου περιτειχίσαντος αὐτὸν καὶ τὴν γυναικωνῖτιν συνισταμένου τὰ πρὸς αὐτόν. ἐδεδούλωτο γὰρ Φερώρας γαμετῇ τε καὶ μητρὶ ταύτης, καὶ ἀδελφῇ, καὶ ταῦτα [d] μισῶν τὰς ἀνθρώπους ὕβρει θυγατέρων αὐτοῦ παρθένων· ἀλλ᾽ ὅμως ἠνείχετο, πράσσειν τε οὐδὲν ἦν δίχα τῶν γυναικῶν [e] ἐκπεριωδευκυιῶν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀλλήλαις εὐνοίᾳ συμπράσσειν τὰ πάντα μὴ ἀπηλλαγμένων. ὥστε παντοίως ὁ Ἀντίπατρος ὑπῆκτο αὐταῖς, καὶ δι᾽ αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς μητρός. ταὐτὸν γὰρ αἵδε αἱ τέσσαρες γυναῖκες ἔλεγον. Φερώρα δὲ πρὸς Ἀντίπατρον ἐπ᾽ οὐδαμινοῖς τισιν αἱ γνῶμαι διήλλασσον. [f] ἀντίσπασμα δ᾽ ἦν αὐτοῖς [g] ἡ βασιλέως ἀδελφὴ, περισκοποῦσα τέως πλείονος τὰ πάντα, καὶ [h] τὴν εὔνοιαν αὐτῶν ἐπὶ κακοῖς τοῖς Ἡρώδου πρασσομένην εἰδυῖά τε, καὶ μηνύειν οὐκ ἀποτετραμμένη. καὶ γνόντες ἐν ἀπεχθείᾳ βασιλεῖ τὴν εὔνοιαν αὐτῶν, [i] ἐπὶ κακοῖς τοῖς Ἡρώδου πρασσομένην οὖσαν, ἐπινοοῦσιν ὥστε φανερὰν μὲν μὴ εἶναι τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν σύνοδον, μίσους δὲ καὶ λοιδοριῶν [k] εἰ καιρὸς προσποίησιν, καὶ μάλιστα Ἡρώδου παρατυγχάνοντος [l] ἢ εἴ τις πρὸς αὐτὸν ἀπαγγέλλειν ἔμελλεν· κρυπτῶς δὲ τὰ τῆς εὐνοίας ἐχυρώτερα καθίστασθαι. καὶ ἔπρασσον οὕτως. ἐλάνθανε δὲ τὴν Σαλώμην, οὔτε πρῶτον ἡ διάνοια αὐτῶν ἐπὶ τοιοῖσδε ὡρμημένων, οὔτε ἐπειδὴ τοῖσδε χρῆσθαι οὐκ ἀπήλλακτο [m] αὐτή. πάντα δὲ ἀνίχνευέ τε, καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν μειζόνως ἐκδηλοῦσα ἀπεσήμαινεν, συνόδους τε κρυπτὰς καὶ [n] πότους, βουλευτήριά τε ἀφανῶς κατεσκευασμένα· "ὧν μὴ ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τῷ ἐκείνου συντιθεμένων, κἂν πεφανερῶσθαι μὴ κεκωλῦσθαι. νῦν δὲ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ προύπτου διαφόρους "καὶ τὰ πάντα ἐπὶ βλάβῃ τῇ ἀλλήλων λέγοντας, εἰς δὲ τὸ ἀ"φανὲς τοῖς πολλοῖς τὴν εὔνοιαν ἀνατιθεμένους, καὶ ὁπότε ἀλλή"λοις συμμονωθεῖεν [o] φιλίᾳ πράσσειν, μὴ ἀπηλλαγμένους "ὁμολογεῖν, πολεμεῖν πρὸς οὓς λανθάνειν χρώμενοι εὐνοίᾳ "τῇ ἀλλήλων ἐσπουδάκοιεν." καὶ ἡ μὲν, ταῦτα ἀνίχνευέ τε καὶ ἀκριβῶς συντυγχάνουσα τῷ ἀδελφῷ ἀνέφερε, συνιέντι μὲν ἤδη τὰ πολλὰ καὶ δι᾽ ἑαυτοῦ, εἰς δὲ τὸ θαρσεῖν οὐ [p] διακειμένου ὑπονοιῶν. καθισταμένων διαβολαῖς τῆς ἀδελφῆς. καὶ ἦν γάρ μόριόν τι Ἰουδαϊκῶν ἀνθρώπων [q] ἐπ᾽ ἀκριβώσει μέγα [r] φρονοῦν τοῦ πατρίου νόμου, οἷς χαίρειν τὸ θεῖον προσποιουμένων [s] ὑπῆκτο ἡ γυναικωνῖτις. Φαρισαῖοι καλοῦνται, [t] βασιλεῦσι δυνάμενοι μάλιστα ἀντιπράσσειν, προμηθεῖς, κἀκ τοῦ προύπτου εἰς τὸ πολεμεῖν τε καὶ βλάπτειν ἐπηρμένοι. παντὸς γοῦν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ βεβαιώσαντος δι᾽ ὅρκων ἦ μὴν εὐνοήσειν Καίσαρι, καὶ τοῖς βασιλέως πράγμασι, οἵδε οἱ ἄνδρες οὐκ ὤμοσαν, ὄντες ὑπὲρ ἑξακισχίλιοι· καὶ αὐτοὺς βασιλέως ζημιώσαντος χρήμασιν, ἡ Φερώρου γυνὴ τὴν ζημίαν ὑπὲρ αὐ-

a Ὠφελήσειε] In *Marg. L. B.* ἐθελήσειε.
b Ὡς καὶ περαιτέρω κτᾶσθαι] Illud ὡς deest *Vat.* & *L. B.*
c Διὰ τὸ ἄδηλος] Διὰ τῷ in *Editis* & *MSS.* ut & mox εἴποιεν.
d Μισῶν τὰς ἀνθρώπους ὕβρει θυγατέρων αὐτοῦ παρθένων·] Μισῶν τὰς *Hen.* μισῶν τοὺς *Busb.* μισοῦντος Ἡρώδου τὰς ἀνθρ. malit Cl. *Aldrichius*, quem vide in *Annott.* ad l. 1. de *Bello Jud.*
e Ἐκπεριωδευκυιῶν] Περιώδευσέ με &c. infr. c. 4. §. 2. SPANH.
f Ἀντίσπασμα] Infra lib. 19. c. 1. §. 10. ἀντισπάσματι
g Ἡ βασιλέως ἀδελφὴ,] Salome. SPANH.
h Τὴν εὔνοιαν αὐτῶν] Ὁμόνοιαν in primo *de Bello*.
i Ἐπὶ κακοῖς τοῖς Ἡρώδου πρασσομένην] Absunt hæc à *L. B.*
k Εἰ] *L. B.* οὐ.
l Ἢ εἴ τις] Ἢ οἳ πρὸς αὐτὸν ἀπαγγέλλειν ἔμελλον *Vat.*
m Αὐτή.] Ita lego pro αὐτῇ *Editorum Aliorumque.* αὕτη *Vat.* & *L. B.*

n Πότους.] Κώμους vocat postea. REL.
o Φιλίᾳ] In *L. B.* φιλια. An φίλια scribendum? HAV.
p Διακειμένου] Διὰ κενῆς ὑπονοιῶν *Gall.* & *Vat.* οὐδικενῆς *L. B.* unde οὐ διακενῆς conjicit *Coccejus.*
q Ἐπ᾽ ἀκριβώσει] Ἐπ᾽ ἐξακριβώσει *Vat. L. B.* & *Busb.*
r Φρονοῦν] Φρονούντων *Busb.* φρονεῖν *Coccejus.*
s Ὑπῆκτο] *L. B.* οἷς ὑπῆκτο.
* *Feminæ*] Gynecæum nempe Herodis.
t Βασιλεῦσι] Βασιλεῖ *Busb. Vat. Epiphan.*
† *Cauti, & ad aperte bellandum lædendumque prompti.*] Quæ non bene conveniunt; cauti enim aperta vi fere abstinent, nisi commoda se obtulerit occasio. Totam periodum sic verto. *Homines ad regibus resistendum maxime validi, circumspecti utpote, data etiam occasione ad aperte bellandum lædendumque promti.* IBBETSON.

7 Ἐπὶ

αὐτῶν εἰσφέρει. οἱ δὲ ἀμειβόμενοι τὴν εὔνοιαν αὐτῆς, προέγνωσιν δὲ [y] ἐπεπιστεύοντο ἐπιφοιτήσει τοῦ Θεοῦ, προὔλεγον ὡς Ἡρώδῃ μὲν καταπαύσεως ἀρχῆς ὑπὸ Θεοῦ ἐψηφισμένης [x] αὐτῷ τε καὶ γένει τῷ ἀπ' αὐτοῦ, τῆς τε βασιλείας εἴς τε ἐκείνην περιηξούσης καὶ Φερώραν, παῖδάς τε οἳ εἶεν αὐτοῖς. καὶ τάδε, οὐ γὰρ ἐλάνθανεν τὴν Σαλώμην, ἐξαγγέλλεται βασιλεῖ, καὶ ὅτι τῶν περὶ τὴν αὐλὴν διαφθείροιέν τινας· καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν τε Φαρισαίων τοὺς αἰτιωτάτους ἀναιρεῖ, καὶ Βαγώαν τὸν εὐνοῦχον [y] Καρόν τε τινὰ τῶν τότε προὔχοντα ἀρετῇ τοῦ εὐπρεποῦς, καὶ παιδικὰ ὄντα αὐτοῦ. κτείνει δὲ καὶ πᾶν ὅ, τι τοῦ οἰκείου συνειστήκει οἷς ὁ Φαρισαῖος ἔλεγεν. ἦρτο δὲ ὁ Βαγώας ὑπ' αὐτῶν, ὡς πατήρ τε καὶ εὐεργέτης ὀνομασθησόμενος τοῦ ἐπικατασταθησομένου προρρήσει βασιλέως· κατὰ χεῖρα γὰρ ἐκείνῳ [z] πάντα εἶναι, παρέξοντος αὐτῷ γάμου τε ἰσχὺν, καὶ παιδώσεως τέκνων γνησίων.

conjux mulctam pro eis solvit. Pro quo beneficio ut ei gratiam referrent ‡ (credebantur enim futura scire ex afflatu divino) fore prædixerunt, ut Herodes ejusque progenies Dei decreto imperium amitterent, idque ad eam & ad Pheroram eorumque liberos deferretur. Atque hæc regi, nam Salomen non fugiebant; nunciata erant, & aulicorum nonnullos ab eis corruptos esse: quamobrem rex Pharisæorum nocentissimos interficit, & Bagoam spadonem, & Carum quendam regis pusionem, eo tempore pulchritudinis primas tenentem. Necavit etiam ex sua familia omnes, qui cum Pharisæorum dictis consenserant. Fuit autem per eos elatus Bagoas, quod dicerent eum patrem beneficumque appellatum iri ejus, qui ex eorum prædictione creandus rex esset: * habiturum enim eum regem omnium rerum potestatem, & Bagoæ vires conciliaturum cum muliere congrediendi, propriosque liberos gignendi.

Pharisæorum de novo rege vaticinium.

Bagoas & Carus plurimique ex Pharisæis eorumque fautoribus occisi.

ΚΕΦ. γʹ.

Περὶ ἔχθρας Ἡρώδῃ πρὸς Φερώραν ὑπαρχούσης. ὡς Ἡρώδης ἔπεμψε τὸν Ἀντίπατρον πρὸς Καίσαρα. περί τε Φερώρας τελευτῆς.

Ἡρώδης δὲ, κολάσας τῶν Φαρισαίων τοὺς ἐπὶ τοῖσδε ἐληλεγμένους, συνέδριόν τε ποιεῖται τῶν φίλων, καὶ κατηγορίαν τῆς Φερώρου γυναικὸς, τήν τε ὕβριν τῶν παρθένων [a] τῇ τόλμῃ τῆς γυναικὸς ἀνατιθεὶς, καὶ ἔγκλημα ταύτην ἀτιμίαν αὐτῷ ποιούμενος, "ὥστε ἀγωνοθετεῖν στάσιν αὐτῷ πρὸς τὸν ἀδελφὸν [b] καὶ πόλεμον ἐκ φύσεως αὐτοῖς καὶ λόγοις καὶ δι' ἔργων ὅσα δύναιτο, τήν τε διάλυσιν τῆς ζημίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιβληθείσης τέλεσι διαφυχθῆναι τοῖς ἐκείνης, τῶν τε νῦν πεπραγμένων οὐδὲν ὅ, τι οὐ μετ' αὐτῆς. ἀνθ' ὧν [c] Φερώρᾳ καλῶς [d] ἔχειν, οὐ δεηθέντος [e] οὐδὲ γνωμῶν εἰσηγήσεως τῶν ἐμῶν, [f] αὐτοκέλευστον ἀποπέμπεσθαι γυναῖκα ταύτην, ὡς πολέμου τοῦ πρός με σοι αἰτίαν ἐσομένην· καὶ νῦν, εἴπερ ἀντιποιῇ συγγενείας τῆς ἐμῆς, ἀπείπασθαι τήνδε τὴν γαμετήν. [g] μενεῖς γὰρ οὕτως ἐμὸς ἀδελφός τε καὶ στέργειν οὐκ ἀπηλλαγμένος." Φερώρας δὲ, καίπερ λόγων ἀρετῇ περιωθούμενος, "οὔτε συγγενείας τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἔλεγεν κινήσειν δίκαιον οὐδὲν [h] οὔτε τῆς πρὸς τὴν γαμετὴν εὐνοίας· αἱρεῖσθαί τε πρότερον [i] θανεῖσθαι, ἢ ζῶν τολμᾶν ἀπεστερῆσθαι γυναικὸς αὐτῷ κεχαρισμένης." [k] Ἡρώδης δὲ Φερώρᾳ μὲν ὑπερεβάλλετο τὴν ἐπὶ τούτοις ὀργὴν, καίπερ ἀνήδονον τιμωρίαν εἰσπεπραγμένος· Ἀντιπάτρῳ τε ἀπεῖπε καὶ μητρὶ τῇ ἐκείνου Φερώρᾳ τε μὴ ὁμιλεῖν, καὶ τῶν γυναικῶν φυλάσσεσθαι τὸ εἰς ταὐτὸν συνεσόμενον. οἱ δ' ὡμολόγουν μὲν, συνῄεσαν δὲ ᾗ καιρὸς, καὶ συνεκώμαζον Φερώρας καὶ Ἀντίπατρος. ἐφοίτα δὲ ὁ λόγος, ὁμιλεῖν καὶ Ἀντιπάτρῳ τὴν Φερώρου γυναῖκα, συμπρασσούσης αὐτοῖς τὰ εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ἀντιπάτρου μητρός.

βʹ. Ὑφορώμενος δὲ τὸν πατέρα, καὶ δεδιὼς μὴ εἰς

CAP. III.

De inimicitia quæ Herodi cum Pherora intercessit. Quomodo Herodes Antipatrum misit ad Cæsarem. Deque Pheroræ obitu.

Igitur Herodes, sumpto de Pharisæis convictis supplicio, convocat amicos, uxoremque Pheroræ accusat, & injurias virginibus illatas hujus feminæ audaciæ imputans, & de hac sibi facta contumelia actionem constituens, "utpote quod faceret dissidium inter ipsum & fratrem, & ex ingenio *suo* hostilitatem inter ipsos, quoad poterat, tam factis quam verbis excitaret, suisque impendiis evitata esset solutio mulctæ ab ipso impositæ, nihilque jam sine illa ageretur. Recte igitur facturum Pheroram, si nec precibus nec admonitionibus meis impulsus, sponte sua hanc mulierem dimitteret, ut quæ nos in mutuas inimicitias conjectura sit: & nunc, si fraternam necessitudinem tibi vendices, oportet missam facias hanc uxorem. Sic enim frater mihi germanus eris, & amore conjunctus." Pheroras autem, licet verborum vi moveretur, dicebat tamen "se neque ejus fratrem esse desiturum, neque fore ut uxorem suam non amaret; morique malle, quam amissa uxore dilecta vivere." Tum quidem Herodes suam ob ista in Pheroram iram distulit, gravi licet contumelia affectus: Antipatroque & ejus matri interdixit, ne cum Pherora colloquerentur, utque daret operam Antipater, ne feminæ convenirent. id quod illi quidem promiserunt: sed nihilominus conveniebant interdum, simulque convivia agitabant Pheroras & Antipater. Quinetiam rumor erat, habere Antipatrum cum Pheroræ uxore consuetudinem, Antipatri matre lenocinante.

Herodes Pheroræ uxorem accusat, suadetque Pheroræ ut eam dimitteret.

Pheroras uxorem dimittere recusat.

Herodes Antipatro interdicit colloquio cum Pherora.

2. Patrem autem suspectum habens *Antipater*, &

IV. *Herodes Antipatrum mittit ad Cæsarem.*

y Ἐπεπιστεύοντο] Ἐπεπίστευντο Busb.

‡ *Credebantur enim futura scire ex afflatu divino*] Fortasse *eis antea concessa est futuri cognitio ex afflatu divino*, qui sensus verbi πιστεύεσθαι frequens D. Paulo. Sic Rom. III. 2. ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, & alibi. IBBETSON.

x Αὐτῷ τε καὶ γένει τῷ ἀπ' αὐτοῦ,] Καὶ τῷ γένει τῷ Busb.

y Καρόν] Ita *Vat.* & *Epiphan.* τινὰ non agnoscitur ab *aliis*.

* *Habiturum* —— *gignendi.*] Non intellexerunt, qui ante *Huds.* manus *Josepho* admoverunt, quid sibi Auctor hoc in loco voluerit. Vertit enim *Epiphan.* ita: *In manibus enim ejus cuncta fore prædicabant, præbente illis rege & conjugii firmitatem & filiorum, veluti propriis filiis. Gelenius* sic: *Prospere enim cessura novo regi omnia, constabiliendo successionem prolis legitima.* Verum optime Josephi mentem intelliget, qui considerabit nebulones istos impia adulatione in Regem futurum detorsisse vaticinia de Messia agentia; atque in ipsum Bagoam expressa Esaiæ verba, quæ exstant cap. LVI. 1 -- 5. ubi Eunuchis nomen liberis præstantius promittitur. HAV.

z Πάντα εἶναι,] Τὰ πάντα *Vat.* & *Lugd. Bat.*

a Τῇ τόλμῃ τῆς γυναικὸς] Καὶ τόλμην τῆς γ. legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *& virginum injuriam & audaciam mulieris exponens.*

b Καὶ πόλεμον] Illud καὶ insertum dedi ex *Epiphanio*. Forsan legendum, καὶ πόλεμον ἐμφύλιον αὐτ.

c Φερώρᾳ] Eo modo ipse: antea erat Φερώρα. in Cod. Busb. ὦ Φερώρα.

d Ἔχειν,] Εἶχεν *Vat.*

e Οὐδὲ γνωμῶν] Forte διὰ γνωμῶν. COCC.

f Αὐτοκέλευστον —— ταύτην,] Ἀποπέμπειν de dimissa seu repudiata Herodis Uxore, Matre Antipatri infr. c. 4. §. 2. dimittit seu repudiat. Eadem quæ hic apud *Zonaram* p. 254. D. αὐτοκέλευστόν σε διὰ ταῦτα τὸ γύναιον ἀποπέμψασθαι, muliercula ultro tibi repudianda. SPANH.

g Μενεῖς γὰρ οὕτως ἐμὸς ἀδελφός τε] Μένοις μὲν γὰρ οὕτως ἀδελφός τε *Vat.* & *L. B.*

h Οὔτε τῆς πρὸς τὴν γαμετὴν εὐνοίας·] Οὔτε τὴν πρὸς τ. γ. εὔνοιαν Busb.

i Θανεῖσθαι,] Θανεῖν Busb.

k Ἡρώδης δὲ —— συνεστόρεσεν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 29. §. 2. SPANH.

l Τὰς

& ne ejus in se odium longius progrederetur metuens, scripsit ad amicos suos Romæ degentes, Herodi significare jubens, ut Antipatrum primo quoque tempore mitteret ad Cæsarem. id quod Herodes fecit, & Antipatrum magnis cum muneribus misit, necnon testamentum suum, in quo statuebat ut post mortem suam regnaret Antipater, sin vero prius moreretur, filius suus Herodes, quem habebat ex filia pontificis. Eodem autem tempore, quo Antipater, *Romam* profectus est Syllæus Arabs, cum quidem nihil eorum præstitisset quæ Cæsar imperaverat: eumque postulavit apud Cæsarem Antipater eorundem criminum, quorum ante fuerat postulatus à Nicolao. Quin & Aretas eum insimulabat interfectorum Petræ, injussu suo, multorum, & quidem primariorum virorum, & potissimum Soëmi, ob suam in omnibus virtutem honore dignissimi, insuper & necis Fabati Cæsaris servi *eum accusabat*. Et in Syllæum *quidem* instituta erat accusatio ex hujusmodi causa. Habebat Herodes rex satellitem nomine Corinthum, cui summopere fidebat. Huic suasit Syllæus grandi pecunia ut Herodem occideret. id quod ille suscepit. Hoc ubi ipsius Syllæi indicio rescivit Fabatus, regi significavit. Ille vero Corinthum comprehendi jussit, & ab eo quæstione totius criminis confessionem expressit. curavit etiam comprehendendos Arabas duos, fidem habens Corinthi indicio; quorum alter tribûs præfectus, alter Syllæi amicus erat: qui & ipsi, quæstionem de eis habente rege, confessi sunt, sese venisse ut Corinthum adhortarentur, ne animo deficeret, promittentes, si res postularet, ei operam suam ad eam cædem perpetrandam. Hæc omnia cum exposuisset Herodes Saturnino, misit eos Romam Saturninus.

Antipater & Aretas Syllæum accusant apud Cæsarem.

V. 3. Pheroram autem, in conjugis amore obstinate perseverantem, jussit Herodes in suam regionem discedere. Ille vero, cum multa jurasset non se prius rediturum quam Herodem obiisse intelligeret, libenter in suam tetrarchiam se recepit: adeo ut cum rex ægrotans eum orandum curasset ut ad se veniret, quod ei quasi moriturus vellet aliquid coram mandare, noluit propter jurisjurandi religionem. non tamen in istis eodem animo se erga fratrem gessit Herodes, suam jam ante mutando sententiam: sed postea quam Pheroras ægrotare cœperat, etiam non vocatus, ad eum visendum ibat. cumque mortuum in feretro reponendum curasset, Hierosolyma deportatum sepultura dignatus est, luctuque ingenti prosequendum edixit. Ea res Antipatro, quamvis Romam profecto, malorum fuit initium, Deo tandem reposcente ab eo fratricidii pœnas. Totam autem de eo narrationem persequar, ut in posterum hominum generi documento sit, in omni vitæ instituto adhibendam esse virtutem.

Pheroras, Herodis jussu, in tetrarchiam suam se recipit.

Pheroræ obitus.

πλεῖον προχωροῖεν τὰ τοῦ μίσους ἐπ' αὐτῷ, γράφει πρὸς [l] τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ φίλους, κελεύων ἐπιστέλλειν Ἡρώδῃ, πέμπειν ᾗ τάχος Ἀντίπατρον ὡς Καίσαρα. τοῦ γινομένου, ἔπεμπεν Ἡρώδης Ἀντίπατρον, δῶρα συνεκπέμψας ἀξιολογώτατα, καὶ διαθήκην ἐν ᾗ μετ' αὐτὸν Ἀντίπατρον [m] ἀπεδείκνυε βασιλέα, [n] φθάσαντος δὲ τελευτᾶν, Ἡρώδην, τὸν ἐκ τῆς τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς υἱὸν αὐτῷ γεγενημένον. συνεξορμᾷ δὲ Ἀντιπάτρῳ καὶ Συλλαῖος ὁ Ἄραψ, μηδὲν ὧν προσέταξε Καῖσαρ διαπεπραγμένος· καὶ Ἀντίπατρος αὐτοῦ κατηγορεῖ ἐπὶ Καίσαρος, περὶ ὧν πρότερον Νικόλαος. κατηγορεῖτο δὲ καὶ ὑπὸ Ἀρέτα Συλλαῖος· [o] ὡς πολλοὺς ἀπέκτεινεν ἐν Πέτρᾳ ἀξιολόγων, παρὰ γνώμην τὴν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα [p] Σόεμον ἄνδρα [q] τῇ ἐς πάντα ἀρετῇ τιμᾶσθαι δικαιότατον, ἀνῃρηκέναι δὲ καὶ Φάβατον Καίσαρος δοῦλον. καὶ [r] Συλλαῖος αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοιῶνδε ἐγκλημάτων. [s] Κόρινθος ἦν Ἡρώδου σωματοφύλαξ τοῦ βασιλέως μάλιστα πιστευόμενος ὑπ' αὐτοῦ. τοῦτον πείθει Συλλαῖος ἐπὶ χρήμασι μεγάλοις Ἡρώδην ἀποκτεῖναι, καὶ ὑπέσχετο. μαθὼν οὖν Φάβατος, Συλλαίου πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος, διηγεῖται πρὸς τὸν βασιλέα. [t] ὁ δὲ Κόρινθον βασανίζει συλλαβὼν, καὶ πάντα [v] ἀνάπυστα ἦν αὐτῷ. συλλαμβάνει δὲ καὶ [x] δύο ἑτέρους Ἄραβας κατηγορεύσει τῇ Κορίνθου [y] πειθόμενος, τὸν μὲν φύλαρχον ὄντα, τὸν δὲ Συλλαίου φίλον. [z] οἳ καὶ αὐτοὶ, βασανίζει γὰρ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ὡμολόγουν, ὅτι παρεῖεν ἐξοτρύνοντες μὴ μαλακίζεσθαι Κόρινθον, καὶ εἴπου δέοιτο καὶ συγχειρουργήσοντες αὐτῷ τὸν φόνον. καὶ Σατουρνῖνος, δηλώσεως αὐτῷ πάντων ὑπὸ Ἡρώδου γινομένης, εἰς Ῥώμην [a] ἐξέπεμψεν αὐτούς.

γ'. Φερώραν δὲ, ἰσχυρῶς ἐμμένοντα εὐνοίᾳ τῆς γυναικὸς, ἀναχωρεῖν εἰς τὴν αὐτοῦ Ἡρώδης κελεύει. ὁ δὲ ἀσμένως ἐπὶ τὴν τετραρχίαν ἀπῆρεν, πολλὰ ὀμόσας οὐ πρότερον ἥξειν ἢ πύθοιτο Ἡρώδην τετελευτηκότα· ὥστε καὶ νοσήσαντος τοῦ βασιλέως ἀξιωθεὶς ἥκειν ἐπὶ τινων πιστεύσεσιν [b] ἐντολῶν, ὡς ἤμελλε τελευτᾶν, οὐχ ὑπήκουσεν [c] ἐπὶ τῇ τιμῇ τοῦ ὅρκου. οὐ μὴν Ἡρώδης γε μιμεῖται τὴν ἐπὶ τοιοῖσδε ἐκείνου γνώμην [d] προαφῃρημένος ἣν ἔχει· ἀλλ' ἧκεν ὡς τὸν Φερώραν, [e] ἐπειδὴ ὕστερον ἄρχεται νοσεῖν, [f] καὶ μετακλήσεως αὐτῷ μὴ γινομένης. θανόντα δὲ περιστείλας ἐπὶ Ἱεροσολύμων ἀγόμενος ταφῆς ἠξίου, καὶ πένθος μέγα ἐπ' αὐτῷ προέθετο. τοῦτο Ἀντιπάτρῳ καίτοιγε ἐπὶ Ῥώμης πεπλευκότι κακῶν ἐγένετο ἀρχὴ, τῆς ἀδελφοκτονίας αὐτὸν [g] τιννυμένου τοῦ Θεοῦ. διηγήσομαι δὲ τὸν πάντα περὶ αὐτοῦ λόγον, παράδειγμα [h] τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἐσόμενον, τοῦ ἀρετῇ [i] πολιτεύεσθαι ἐπὶ πᾶσιν.

l Τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ φίλους.] Τοὺς ἐν Ῥώμῃ *Vat.*

m Ἀπεδείκνυε βασιλέα,] Ἐπεδείκνυε *Busb.*

n Φθάσαντος —— γεγενημένον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 29. §. 2. SPANH.

o Ὡς πολλοὺς ἀπέκτεινεν] Ὡς πολλοὺς ἀπεκτονὼς τῶν ἐν π. *Vat.* & *L. B.*

p Σόεμον ἄνδρα] Σόνδον *Gall.* & *Epiphan.* Σόνμον *Vat.*

q Τῇ ἐς πάντα ἀρετῇ] Ita *Vat.* & *Busb.* τῇ εἰς πάντα *L. B.* τῇ πάντα in *cæteris.*

r Συλλαῖος —— ἐγκλημάτων.] Syllæus autem causas habuit ex iisdem criminibus propogatas. *Rufinus.* SPANH.

s Κόρινθος] Κορίνθιος ἦν τις Ἡρώδου juxta quosdam *Epiphanii* libros. Κόρινθος δὲ ἦν Ἡρ. *Vat.*

t Ὁ δὲ Κόρινθον] Ὁ δέ τον τε Κ. *Vat.*

v Ἀνάπυστα ἦν αὐτῷ.] Ita lego cum *Cod. Busb.* (atque *Coccejo*) ἀνάπιστα perperam in *aliis.*

x Δύο ἑτέρους Ἄραβας] Δύο Ἄραβας in *Editis.* δευτέρους Ἄραβας *Vat.* & *Hen.* à prima manu. unde cum *Josepho* in l. 2. de *Bello Jud.* δύο ἑτέρους Ἄραβας rescripsi.

y Πειθόμενος,] Ita cum *Epiphanio*, qui vertit, *confessioni credens Corinthi.* πυθόμενος in *Editis Aliisque.*

z Οἳ καὶ αὐτοὶ,] Brevius in *Cod. Busb.* οἳ καὶ αὐτοὶ βασανισθέντες ὡμολόγουν.

a Ἐξέπεμψεν αὐτούς.] Ita cum *MSS.* ἐξέπεμπεν in *Editis.*

b Ἐντολῶν, ὡς ἤμελλε τελευτᾶν,] Ἐντολῶν ὧν ἤμελλε τελευτᾶν in *Editis Aliisque.* ἐντολῶν, ἢ μέλλοι *Vat.* (atque etiam *Lugd. Bat.*) quod non displicet, vocula πρὶν subintellecta, aut sine ea εἰ μέλλοι τ. Verum cum *Josephus* (in l. 1. *de Bello Jud.*) habeat ὡς τεθνηξόμενος, levicula cum mutatione ὡς ἤμελλε τελευτᾶν reposui.

c Ἐπὶ τῇ τιμῇ τοῦ ὅρκου.] Ἐπὶ τιμῇ *Vat.*

d Προαφῃρημένος ἣν ἔχει·] Προαποφηνάμενον *Vat.* forsan pro προαποφηναμένου. quod verbum in suo codice habuisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *non tamen Herodes in his rebus imitatus illius exemplum, meliorem circa Pheroram voluntatem suæ mentis ostendens.*

e Ἐπειδὴ —— προέθετο.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 29. §. 4. SPANH.

f Καὶ μετακλήσεως αὐτῷ] Μετακλήσεως αὐτοῦ μηδὲ γινομένης *Busb.*

g Τιννυμένου τοῦ Θεοῦ.] Τιννυμένου *Vat.* perperam in *Editis* τινυμένου.

h Τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἐσόμενον,] Τῷ ἀνθρωπείῳ γενησόμενον *Gall.* & *Vat.*

i Πολιτεύεσθαι ἐπὶ πᾶσιν.] Conf. sup. c. 1. §. 2. πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς πολιτεύειν. SPANH.

ΚΕΦ. δ΄.

Κατηγορία τῆς γυναικὸς Φερώρα ὑπὸ τῶν ἀπελευθέρων Φερώρα ὡς ἀναιρεθέντος φαρμάκῳ. καὶ ὡς Ἡρώδης ἐκζητήσας εὗρεν τὸ φάρμακον, κατεσκευασμένον ἐπ' αὐτῷ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ βασανίσας ἔγνω τὰς Ἀντιπάτρου ἐπιβουλάς.

Ἐπειδὴ Φερώρας τελευτᾷ, [k] ταφαί τε ἐγεγόνεισαν αὐτῷ, ἀπελεύθεροι δύο [l] τῶν Φερώρα τιμίων, προσελθόντες Ἡρώδῃ, ἠξίουν μὴ ἀνεκδίκητον καταλιπεῖν τοῦ ἀδελφοῦ τὸν νεκρὸν, ἀλλὰ ζήτησιν ποιεῖσθαι τῆς ἀλόγου τε καὶ δυστυχοῦς μεταστάσεως. τοῦ δ' ἐπιστραφέντος τοῖς λόγοις, πιστὰ γὰρ ἐδόκει, δειπνῆσαι μὲν αὐτὸν ἔλεγον παρὰ τῇ γυναικὶ τῇ προτέρᾳ τῆς νόσου, φάρμακόν τε προσκομισθὲν ἐν βρώματι μὴ πρότερον εἰωθότι ἐμφαγόντα ὑπὸ τούτου τελευτῆσαι. κομισθὲν μέν τοι γενέσθαι τὸ φάρμακον ὑπὸ γυναικὸς ἐκ τῆς Ἀραβίας, λόγῳ μὲν ἐπὶ προσποίησιν ἐρώτων, φίλτρον γὰρ δὴ ὄνομα αὐτῷ εἶναι, τὸ δ' ἀληθὲς ἐπὶ τῇ Φερώρου τελευτῇ. φαρμακίσταται γὰρ εἰσὶ γυναικῶν αἱ ἐκ τῆς Ἀραβίας· ἣ δὲ ταῦτα ἐπεκάλουν, καὶ τῆς Συλλαίου ἐρωμένης ἐν τοῖς μάλιστα ὡμολόγητο εἶναι φίλη. πείσουσαί τε αὐτὴν ἐπὶ πράσει τοῦ φαρμάκου, εἰς τοὺς τόπους ἐληλύθησαν, ἥτε μητὴρ [m] τῆς Φερώρου γυναικὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ, καὶ ἐπανῆκον αὐτὴν ἀγόμεναι τοῦ δείπνου πρότερον ἡμέρᾳ μιᾷ. ὑπὸ τούτων ὁ βασιλεὺς τῶν λόγων παροξυνθεὶς δούλας τε ἐβασάνιζε τῶν γυναικῶν [n] καί τινας ἐλευθέρας, καὶ ὄντος ἀφανοῦς τοῦ πράγματος, διὰ τὸ μηδεμίαν ἐξειπεῖν, τελευταία τις, πιεζουσῶν [o] αὐτῇ τῶν ἀλγηδόνων, ἄλλο μὲν ἔφη οὐδὲν, Θεὸν δὲ [p] ἐπικαλεῖσθαι τοιαῖσδε αἰκίαις δοῦσαν περιβαλεῖν τὴν Ἀντιπάτρου μητέρα, κακῶν τῶν ἐπεχόντων αἰτίαν πᾶσι γενομένην. ταῦτα [q] εἰς ἐπίτασιν Ἡρώδην ἄγει, καὶ τὰ πάντα βασάνοις τῶν γυναικῶν [r] ἀνάπυστα ἦν, οἵ τε κῶμοι, καὶ οἱ κρυπταὶ σύνοδοι, καὶ δὴ καὶ λόγων πρὸς μόνον τὸν υἱὸν εἰρημένων ἐξοίσεις πρὸς τὰς Φερώρου γυναῖκας· [s] ἦν δὲ ταλάντων ἑκατὸν [t] δωρεὰν ἐπικρύπτεσθαι [v] ἐπὶ τῷ μὴ φράζειν πρὸς Φερώραν τῷ Ἀντιπάτρῳ κέλευσις ὑπὸ τοῦ πατρός· μῖσός τε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ὀλοφυρμοὶ πρὸς τὴν μητέρα, ὡς ἐπὶ μήκιστον τοῦ πατρὸς [x] βίου ἐξηγμένου, καὶ [y] αὐτῷ μηδὲν ἐλάσσονος τοῦ γήρως ἐπικειμένου, [z] ὡς μηδ' ἐλθοῦσαν τὴν βασιλείαν ὁμοίως εὐφρᾶναί ποτ' αὐτόν. παρατρέφεσθαί τε πολλοὺς ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφῶν παῖδας, οὐδαμῶς ἀδεῆ τὴν ἐλπίδα [a] παρεχομένους τὰ σφαλοῦς· καὶ γὰρ δὴ καὶ νῦν, εἴ τι [b] πάσχειν αὐτὸν [c] συμβαίη, ἀδελφῷ μᾶλλον ἢ παιδὶ τῷ αὐτοῦ κελεύειν τὴν ἀρχὴν δίδοσθαι. ὠμότητά τε πολλὴν κατηγορεῖν τοῦ βασιλέως, καὶ τὰς σφαγὰς τῶν υἱέων, φόβῳ τε μὴ καὶ αὐτῶν ἅπτοιτο ἤδη, τὸν μὲν ἐπὶ Ῥώμης ἀφορᾶσθαι τέχνην ἐπινοῆσαι, Φερώραν δ' ἐπὶ τῆς αὐτοῦ τετραρχίας.

β. [d] Ταῦτα δὲ συνῄδε τοῖς λόγοις τῆς ἀδελφῆς, καὶ πολὺ τοῦ μὴ ἀπιστίαν ἔτι ὑποπτεύεσθαι, [e] συνῇρεν αὐτῆς. ὁ δὲ βασι-

VI.

CAP. IV.

Pheroræ uxor à Pheroræ libertis accuſatur occiſi veneno mariti. utque Herodes, inquiſitione facta, pharmacum invenit ſibi à filio ſuo Antipatro paratum, & quæſtione habita deprehendit Antipatri inſidias.

POſt obitum Pheroræ ſolutaſque ei exſequias, duo Pheroræ liberti, quos habuerat in pretio, Herodem *regem* adierunt, rogantes ne fratris necem inultam relinqueret, ſed de eo ita miſere & infeliciter mortuo quæſtionem haberet. His verbis auſcultante rege (videbantur enim vera eſſe) dicebant illum, pridie quam ægrotaſſet, cœnaviſſe domi uxoris ſuæ, comeſoque pharmaco, quod ei in ferculo inſolito appoſitum fuiſſet, inde interiiſſe. idque pharmacum allatum fuiſſe à quadam muliere Arabica, nomine quidem amatorii (philtrum enim appellari) ſed re ipſa ad Pheroram *veneno* tollendum. Sunt autem Arabicæ mulieres veneficæ maximæ: & quæ tum inſimulabatur, eam conſtabat amicæ Syllæi eſſe amiciſſimam. eique perſuaſuras ut pharmacum venderet, eò loci *ubi habitaret* profectas fuiſſe *ajebant* matrem & ſororem uxoris Pheroræ, & in reditu ſecum illam adduxiſſe, uno die ante iſtam cœnam. His verbis incenſus rex, feminarum ſervas torſit & nonnullas liberas: cumque nihil appareret, quòd nulla earum quidquam confiteretur, tandem una vehementer cruciata nihil aliud dixit, niſi ſe Deum precari ut talibus implicaret cruciatibus matrem Antipatri, quæ illorum omnium malorum cauſa eſſet. Iſta Herodem eò perduxerunt, ut cruciatus intenderet, quo factum eſt ut omnia, mulieres torquendo, cognita haberet, convivia, clandeſtinos conventus, atque etiam verba quædam Pheroræ mulieribus enunciata, quæ ipſe ſoli dixerat Antipatro (erant autem quæ pater Antipatro in mandatis dederat, ut celaret centum talenta *ab ipſo data*, * ne cum Pherora colloquia miſceret) odiumque Antipatri in patrem, & apud matrem querimonias de tam longa vita, dum interim etiam ipſe conſeneſceret, ut etiamſi regnum adipiſceretur, nunquam eo tantum delectaretur. eſſe etiam multos tum fratres tum fratrum filios, qui una ſecum in ſpem regni nutrirentur, quæ res ſpes ſibi dubias redderet: quandoquidem jam nunc, ſi quid fatale ſibi accidiſſet, fratrem ſuum, non filium, ab Herode regem conſtitui. Conquerebatur etiam de atroci regis crudelitate, & filiorum cæde; quorum malorum metu ipſe ſibi Romam proficiſcendum prudenter excogitaſſet, Pheroras autem in ſuam tetrarchiam.

Pheroræ liberti uxorem ejus veneficii accuſant.

Narratio de Pherora veneno occiſo.

Herodes Antipatri & mulierum ſecreta detegit.

2. Conveniebant autem hæc cum ſororis ſuæ dictis, multumque, ad elevandam perfidiæ ſuſpicio-

Doridem Antipatri matrem Herodes ejicit è regia.

k Ταφαί ——— προσελθόντες] Ita lego & diſtinguo ex conjectura, firmat *Epiphanius*, dum vertit, *Pherora itaque mortuo, humatoque celebritate magnifica, duo ex liberis* [ἴσ. *libertis*] *ejus, qui in honore habebantur, ad Herodem veniunt, poſtulantes* &c. in *libris* ταφεῖ δ') [ταφῇ δ') *Busb.* & *Lugd. Bat.*] ἐγεγόνεισαν αὐτῷ [αὐτοῦ *Vat.*] ἀπελεύθεροι δύο τ. Φ. τιμίων, οὗτοι προσελθόντες, Ἡρώδην [προσ. Ἡρώδῃ *Busb.*] ἠξίουν μὴ &c. Si quis οὗτοι retinendum cenſeat, aut in αὐτῷ vertendum, non refragabor.

l Τῶν Φερώρα τιμίων.] Τῷ Φερώρα *Vat.*

m Τῆς Φερώρου γυναικὸς] Τῆς τοῦ Φερώρου γ. *Vat.* τῆς Φερώρα γυν. *Busb.*

n Καί τινας ἐλευθέρας,] Καί τινας καὶ ἐλ. *Busb.*

o Αὐτῇ] Αὐτῆς *Vat.* & *L. B.*

p Ἐπικαλεῖσθαι τοιαῖσδε] Ἐπεκαλεῖτο *Busb.* & *Zonar.*

q Εἰς ἐπίτασιν] Εἰς ἐπίστασιν *Busb. Hen. L. B.* & *Vat.* εἰς ἐπίτασιν *Epiphanius*, ut puto, qui vertit, *ad inſtandum*: εἰς ἐξέτασιν legi poteſt.

r Ἀνάπυστα ἦν] Ita cum *Epiphanio.* & *Lugd. Bat.* ἀνάπιστα in *Editis.*

s Ἦν δὲ ——— Φερώραν] Conf. ἁλωσ. lib. I. c. 29. §. 2. SPANH.

t Δωρεὰν ἐπικρύπτεσθαι] Sic lego. Δωρεὰς *Busb.* & *Vat.* δωρεᾶς *Hen.* à pr. m. δωρεὰ in *Editis Aliiſque.*

v Ἐπὶ τῷ μὴ φράζειν πρὸς Φερώραν] Illa ἐπὶ τῷ μὴ (quæ deërant in *libris* tam *Editis* quam *MSS.*) inſerta dedi ipſius *Joſephi* auctoritate nixus, qui (in *lib.* I. *de Bello Jud.*) iſta habet, δοῦναι γοῦν αὐτῷ πρώην ἑκατὸν τάλαντα, ἐπὶ τῷ μὴ διαλέγεσθαι Φερώρᾳ.

* *Ne cum Pherora colloquia miſceret*] Ut ſecretò Pheroræ perſuaderent quidquid Antipater impetravit *Rufin.* SPANH.

x Βίου ἐξηγμένου,] Βίον *Busb. Vat.* & *Hen.* à pr. m.

y Αὐτῷ μηδὲν ἐλάσσονος τοῦ γήρως] Ita *Vat.* & *Busb.* αὐτοῦ & mox γέρως in *Editis Aliiſque.*

z Ὡς μηδ' ἐλθοῦσαν τὴν βασιλείαν] Ὡς μηδ' ἂν ἐλθοῦσαν *Vat.* & *L. B.* ὡς μηδ' αἰσθέσθαι τῆς τῆς βασιλείας ἡδέων, εἴποτε αὐτῷ γένοιτο, διὰ γῆρας ἤδη αὐτῷ ἐπικείμενον *Zonar.*

a Παρεχομένους τὰ σφαλοῦς] Ita *Busb.* παρεχομένου in *cæteris.*

b Πάσχειν αὐτὸν] Forte πάσχοι αὐτὸς. COCC.

c Συμβαίη,] Vocem συμβαίη acceptam debemus *Cod. Busb.*

d Ταῦτα] Pro διὰ ταῦτα. COCC.

e Συνῇρεν αὐτῆς.] Ita quidem lego cum *Cod. Busb.* niſi quod συνῆγεν αὐτοῖς in συνῇρεν αὐταῖς mutaverim. ταῦτα, συνῆδε γὰρ τοῖς λόγοις

cionem, feminas adjuvabant. Rex vero, cum in Antipatri malitia deprehendisset Doridem matrem illius, ubi omni ornatu, qui erat multorum talentorum, eam spoliaverat, postea dimittit, & cum feminis Pheroræ amicitiæ fœdus init. Maxime autem regem in filium ejus exacerbavit Samaritanus quidam *nomine* Antipater, ipsius Antipatri regis filii procurator, qui inter cruciatus dixit & alia, & hæc in primis; paratum ab Antipatro mortiferum venenum, quod Pheroræ dedisset, eique mandasset ut cum peregre profectus esset, * ne in minimam rei hujusmodi suspicionem veniret, id patri porrigeret, allatumque fuisse id venenum ex Ægypto per Antiphilum, unum de amicis Antipatri, missum inde ad Pheroram à Theudione fratre matris Antipatri regis filii, atque ita pervenisse ad uxorem Pheroræ, cui servandum Pheroras tradidisset. Illa vero cum rex eam *ista de re* interrogasset, id quod erat confessa est; & quasi venenum petitum se foras proripuisset, seipsam de tecto præcipitat; sed in pedes delapsa non interiit. Atque ita, posteaquam ipsam recreasset, eique & omnibus domesticis veniam promittendo, dummodo nihil de veritate celaret, porroque extremos cruciatus *minando*, si obstinate aliquid reticere decrevisset; pollicetur, juravitque sese rem omnem uti gesta esset dicturam, id quod fecit, nihil nisi verum, ut plerique dixerunt, proferens. "Apportatum est venenum, inquit, ex Ægypto "per Antiphilum, qui id sui cujusdam fratris medici opera habuerat: cumque Theudio illud ad "nos pertulisset, ipsa servavi acceptum à fratre "meo, paratum ab Antipatro adversum te. Igitur cum Pheroras ægrotaret, & tu ad eum curandum venisses, ille, animadversa tua in se benevolentia, fractus animo me evocat, &, ô uxor, inquit, circumvenit Antipater me, dum in "suum ipsius patrem eundemque meum fratrem "consilia capit mortifera, & quod iis subserviat "venenum comparat. Nunc igitur, quandoquidem frater meus facile ostendit nihil se de pristina sua erga me virtute diminuere, & ego non "diu superstitem fore me spero, age, ne parricidali animo majores meos impiem, affer venenum, "& spectante me combure. seque, cum illud attulisset, sine cunctatione viri mandatis obsequutam esse, maximaque pharmaci parte in ignem "conjecta, parum sibi reservasse, ut si post obitum "Pheroræ inclementius ipsam tractaret rex, vita "decederet *patiendi* necessitatem effugiens." His dictis pyxidem cum veneno in medium protulit.

Antipater Samarita Antipatrum accusat.

Pheroræ uxoris confessio.

λεὺς, κρατυνάμενος ἐπὶ κακίᾳ [f] τȣ͂ Ἀντιπάτρȣ τὴν Δωρίδα τὴν μητέρα αὐτȣ͂, πάντα τ̓ περὶ αὐτὴν κόσμον ταλάντων πολλῶν ὄντα [g] ἀφελόμενος, ἔπειτα αὐτὴν [h] ἀποπέμπεται, καὶ τ̓ Φερώρȣ γυναιξὶν φιλίαν [i] ἐσπείσατο. μάλιστα δὲ ἐξώτρυνεν εἰς ὀργὴν κατὰ τȣ͂ παιδὸς τ̓ βασιλέα, Σαμαρείτης ἀνὴρ Ἀντίπατρος, ἐπιτροπεύων τ̓ υἱὸν τȣ͂ βασιλέως Ἀντίπατρον, ἀλλά τε αὐτȣ͂ ἐν τ̓ βασάνοις κατειπὼν, καὶ ὅτι [k] παρασκευασάμενος φάρμακον θανάσιμον, δοίη Φερώρᾳ, κελεύσας παρὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτȣ͂, [l] ἵν' ὡς πλεῖστον ἀφεστήκοι τῶν ἐν τȣ́τοις ὑποτοπασμῶν, τῷ πατρὶ δȣ͂ναι· καὶ κομίσαι μὲν [m] Ἀντίφιλον ἐξ Αἰγύπτȣ τὸ φάρμακον, ἕνα τῶν Ἀντιπάτρȣ φίλων, σταλῆναι δὲ ὡς Φερώραν διὰ [n] Θευδίωνος ἀδελφȣ͂ τ̓ μητρὸς Ἀντιπάτρȣ τȣ͂ βασιλέως παιδὸς, καὶ ȣ̔́τως ἐλθεῖν τὸ φάρμακον εἰς τὴν γυναῖκα τὴν Φερώρȣ, δόντος φυλάσσειν τȣ͂ ἀνδρὸς αὐτῆς. ἡ δὲ ὡμολόγει μὲν ἀνακρινάντος τȣ͂ βασιλέως, [o] καὶ δραμȣ͂σα ὡς κομίσειε, [p] ῥίπτει κατὰ τέγȣς αὑτὴν, ȣ̓ μὴν τελευτᾷ, [q] ἐπὶ πόδας τ̓ πτώσεως γενομένης. καὶ ȣ̔́τως ἐπεὶ [r] ἀνεκτήσατο αὐτὴν, ἄδειάν τε αὐτῇ ὑπισχνȣ́μενος καὶ τοῖς οἰκείοις [s] μηδὲν ἐπ' ἀφανισμῷ τἀληθȣ͂ς τρεπομένη, τρέψειν γε μὴν κακοῖς τοῖς ἐσχάτοις ἀγνωμονεῖν προθεμένην, ὑπισχνεῖται, καὶ ὤμοσεν, ἦ μὴν [t] ἐρήσειν τὰ πάντα ὃν ἐπράχθη τρόπον, λέγȣσα μὲν, ὡς ἔφασαν οἱ πολλοὶ τ̓ ἀνθρώπων, ἀληθῆ τὰ πάντα. "[v] ἐκομίσθη γὰρ ἐκ τ̓ Αἰγύπτȣ τὸ φάρ-"μακον ὑπ' Ἀντιφίλȣ, ἀδελφός τε ἐκείνῳ ἰατρὸς ὢν "ἐπόρισε· καὶ Θευδίωνος ὡς ἡμᾶς κομίσαντος, ἐφύ-"λασσον αὐτὴ, παρὰ Φερώρȣ λαβȣ͂σα ἐπί σε ὑπ' Ἀν-"τιπάτρȣ ἡτοιμασμένον. ἐπεὶ οὖν ἐνόσει Φερώρας, καὶ "[x] ἐθεράπευες αὐτὸν ἀφικόμενος, ὁρῶν σȣ τὴν εὔνοιαν "[y] ἣ περὶ αὐτὸν ἐχρῶ, ἐπεκλάσθη τε τῇ διανοίᾳ, καὶ "μετακαλέσας με, ὦ γύναι, φησὶ, [z] περιώδευσέ με "Ἀντίπατρος ἐπὶ πατρὶ μὲν τῷ [a] ἑαυτȣ͂, ἀδελφῷ δὲ "τῷ ἐμῷ, θανάσιμόν τε γνώμην πυθεὶς καὶ φάρμακον ᾧ "διακονήσοιτο [b] αὐτῇ πεπορισμένος. νῦν οὖν, ἐπεὶ ὅ, "τε ἀδελφὸς ȣ̓δὲν ἀρετῇ ἢ πρότερον ἐχρῆτο [c] περὶ ἐμȣ͂ "ὑφαιρῶν ὤπται, ἐμέ τε ἐλπὶς ȣ̓κ εἰς μακρὰν ἀπέσεσθαι "τȣ͂ βίȣ, φέρε, μὴ γνώμῃ ἀδελφοκτόνῳ [d] ἀποτισαίμην "προπάτορας τȣ̀ς ἐμαυτȣ͂, τὸ φάρμακον, [e] καῖέ τε ἐμȣ͂ "βλέποντος, [f] κομίσασάν τε ȣ̓δὲν εἰς ἀναβολὰς πράσ-"σειν τȣ͂ ἀνδρὸς τὰς ἐντολάς· καὶ τὸ μὲν πλεῖστον καύ-"σασαν τȣ͂ φαρμάκȣ τυχεῖν, ὑπολείπεσθαι δὲ ὀλίγον, "ἵνα εἰ Φερώρȣ μεταστάντος, [g] περιέποι κακῶς αὐτὴν ὁ "βασιλεὺς, [h] μεθίσταιτο διάδρασιν ποιȣμένη τῶν ἀναγ-"κῶν." ταῦτα εἰποῦσα, τό, τε φάρμακον καὶ τὴν πυξίδα

εἰς

λόγοις τ̓ ἀδελφῆς καὶ πολὺ, τȣ͂ μὴ ἀπιστίαν ἔτι ὑποπτεύεσθαι, συνῆγεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, κρατυνάμενος ἐπὶ κακίᾳ τȣ͂ Ἀντ. τ. Δ. &c. in Editis Aliisque. Epiphanius vertit, *Quibus Herodes auditis, agnoscebat sororis suæ sermones, quos ad se sæpius detulerat. Incitabatur autem rex super Antipatri nequitia, jussitque matrem ejus ornamenta sua cuncta contradere, quæ multorum constabant pretio talentorum. quæ postquam abstulit rejecit eam, & in amicitiam mulierum Pheroræ pro damnatione dedicavit.* Si quis malit, ταῦτα, συνῆδε γὰρ τ. λ. τ. ἀδελφῆς, πολὺ &c. prout edidi, per me licet. HUDS. Forte συνῆδεν αὐτοῖς. COCC.

f Τȣ͂ —— ἀφελόμενος,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 4. SPANH.

g Ἀφελόμενος] Ἀφαιρεῖται Zonar. qui ad hunc modum rem exponit, τȣ́τοις ἤδη καταγνȣ̀ς Ἀντιπάτρȣ ὁ βασιλεύς, ἀφαιρεῖται μὲν τὴν ἐκείνȣ μητέρα τὴν Δωρίδα τ̓ περὶ αὐτὴν πάντα κόσμον, ταλάντων ὄντα πολλῶν· αὐτὴν δὲ ἀποπέμπεται &c.

h Ἀποπέμπεται] Ἐκπέμπεται (*foras ejicit*) legisse videtur *Epiphan*, HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 4. item supr. c. 3. §. 1. SPANH.

i Ἐσπείσατο.] Ita lego cum Cod. *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐπείσατο in *Editis Aliisque.*

k Παρασκευασάμενος φάρμακον θανάσιμον,] Παρεσκευασμένον *Busb.*

l Ἵν' ὡς πλεῖστον] Ἵν' ὥσπερ ἀφεστήκοι τ̓ ἐν τοιȣ́τοις *Vat.* ἵν' ὡς πλεῖστον ἀφεστήκοι τ̓ τοιȣ́των ὑποτοπ. *Busb.*

* *Ne in minimam*] Potius, *nec in minimam.* IBBETSON.

m Ἀντίφιλον —— φίλων,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 5. SPANH

n Θευδίωνος ἀδελφȣ͂ τ̓ μητρὸς Ἀντιπάτρȣ] Ita cum Cod. *Busb.* Θευδίωνος μητρὸς Ἀντιπάτρȣ ἀδελφȣ͂ in *reliquis.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 27. §. 1. SPANH.

o Καὶ δραμȣ͂σα] Καὶ ἀπιȣ͂σα κομίσαι *Zonar.*

p Ῥίπτει κατὰ τέγȣς αὑτὴν,] Ῥίπτει κατὰ τȣ͂ τέγȣς ἑαυτὴν *Busb.* & *Zonar.*

q Ἐπὶ πόδας] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 5. SPANH.

r Ἀνεκτήσατο αὐτὴν,] Ita etiam *Epiphan.* ἀνεκτήσαντο αὐτὴν solus *Hen.*

s Μηδὲν ἐπ' ἀφανισμῷ] Μὴ ἐπ' ἀφανισμῷ *Busb.*

t Ἐρήσειν τὰ πάντα] Ἐρεῖν *Busb. Vat.* & *Zonar.*

v Ἐκομίσθη γὰρ ἐκ τ̓ Αἰγύπτȣ τὸ φάρμακον] Κεκομίσθαι τε γὰρ ἐκ τ̓, & mox ἀδελφὸς δὲ *Busb.* & *Vat.*

x Ἐθεράπευες αὐτὸν ἀφικόμενος,] Ἐθεράπευσαν *Hen.* à pr. m.

y Ἣ περὶ αὐτὸν ἐχρῶ,] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.* ἣν in *Editis Aliisque.* HUDS. Infra διεχρῶ lib. 18. c. 4. §. 4. SPANH.

z Περιώδευσέ με] Conf. supr. c. 2. §. 4. SPANH.

a Ἑαυτȣ͂,] Αὐτȣ͂ *Busb.* & *Vat.*

b Αὐτῇ] Forsan αὐτῷ. HUDS. *Lugd. Bat.* locum totum ita legit ᾧ διακονήσει τῇ αὐτῇ. unde emendat Cl. *Coccejus* ᾧ διακονήσοιμι αὐτῇ. *Epiphan.* favet vulgatæ lectioni, rectius: *venenum in ejus perniciem nundinatus est.* HAV.

c Περὶ ἐμȣ͂] Περὶ ἐμέ & mox ἐμοί τε *Busb.*

d Ἀποτισαίμην] Ἀποτισοίμην *Busb.* & *Vat.*

e Καῖέ τε ἐμȣ͂ βλέποντος,] Καίειν τε *Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.*

f Κομίσασάν τε ȣ̓δὲν] Κομίσασά τε *Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.*

g Περιέποι] Ita *Busb.* περισποῖ *Hen.* à pr. m. περιποῖ in *Editis.* HUDS. Περιέποι *Gen.* vel περιέποι. SPANH.

h Μεθίσταιτο] Sic Cod. *Busb.* & *Lugd. Bat.* μεθίσταται in *Editis.* μεθίστατο αὐτῷ *Vat.* καθίσταται *Hen.* à pr. m.

i Ταῦ-

εἰς τὸ μέσον παρῆγον. καὶ ἀδελφὸς δὲ Ἀντιφίλου ἕτερος καὶ μήτηρ αὐτοῦ, ἀνάγκαις τε καὶ βασάνων σφοδρότητι, [i] ταῦτα ἔλεγον, καὶ ἐγνώριζον τὴν πυξίδα. κατηγορεῖτο δὲ καὶ [k] τοῦ ἀρχιερέως ἡ θυγάτηρ, γυνὴ δὲ τοῦ βασιλέως, ὡς πάντων τούτων [l] ἴσωρ γινομένη, [m] κρύπτειν τε προθυμηθεῖσα αὐτά. καὶ διὰ τάδε Ἡρώδης ἐκείνην τε ἐξέβαλε, καὶ [n] τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐξήλειψε τῶν διαθηκῶν, [o] εἰς τὸ βασιλεῦσαι μεμνημένων ἐκείνου· καὶ τὸν πενθερὸν τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφείλατο Σίμωνα τὸν τοῦ Βοηθοῦ, [p] καθιστᾶ δὲ Ματθίαν [q] τὸν Θεοφίλου, Ἱεροσολυμίτην γένει.

γʹ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Βάθυλλος ἐκ Ῥώμης ἀπελεύθερος Ἀντιπάτρου παρῆν, καὶ βασανισθεὶς εὑρίσκεται φάρμακον κομίζων, δώσειν [r] τῇ τε αὐτοῦ μητρὶ καὶ Φερώρᾳ, ὡς εἰ τὸ πρότερον μὴ ἅπτοιτο τοῦ βασιλέως, τούτῳ γοῦν μεταχειρίζοιντο αὐτόν. [s] ἀφίκετο δὲ γράμματα παρὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ φίλων τῷ Ἡρώδῃ, [t] γνώμῃ καὶ ὑπαγορεύσει Ἀντιπάτρου, ἐπὶ κατηγορίᾳ [v] Ἀρχελάου καὶ Φιλίππου συγκείμενα· ὡς δῆθεν διαβάλλοιέν τε τὸν πατέρα ἐπὶ σφαγῇ [x] τῶν περὶ Ἀριστόβουλον καὶ Ἀλέξανδρον, δι' οἴκτου δὲ καὶ αὐτοὺς λαμβάνοιεν· [y] ἤδη γὰρ καὶ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τοῦ πατρὸς, οὐχ ὡς ἐφ' ἑτέροις, [z] ἀλλ' ἐπὶ τῷ κἀκείνους προσαπολωλέναι τῆς κλήσεως αὐτῶν γινομένης. ταῦτα δὲ μεγάλων μισθῶν οἱ φίλοι τῷ Ἀντιπάτρῳ συνέπρασσον. γράφει δὲ καὶ αὐτὸς Ἀντίπατρος τῷ πατρὶ περὶ αὐτῶν ἐπὶ μεγίσταις τῶν αἰτιῶν, καὶ παντελῶς ἀπαλλάσσει [a] φάσκων αὐτὰ μειράκια, τῶν δὲ λόγων τῇ ἡλικίᾳ τὴν ἀνάθεσιν ποιούμενος. αὐτὸς δὲ, δι' ὧν τὰ περὶ Συλλαίου ἠγωνίζετο, καὶ περὶ θεραπείαν τῶν πρώτων ἀνδρῶν ἐγεγόνει, [b] κόσμους τε [c] ἀριπρεπεῖς ταλάντων ἐωνεῖτο διακοσίων. θαυμάσειε δ' ἄν τις ὅτι [d] τοσῶνδε ἐν Ἰουδαίᾳ κατ' αὐτοῦ κεκινημένων μησὶ πρότερον ἑπτὰ, οὐδὲν αὐτῷ δῆλον γένοιτο· αἴτιον δ' ἦν ἥτε ἀκρίβεια καὶ φυλακὴ τῶν ὁδῶν, καὶ [e] μῖσος τῶν ἀνθρώπων τὸ πρὸς Ἀντίπατρον· οὐδεὶς γὰρ ἦν ὃς προθύμως, κινδύνῳ τῷ αὐτοῦ, πορισὴς τῆς ἐκείνου ἀσφαλειῶν καθίστατο.

Quin & alter Antiphili frater & mater ejus, tormentorum vehementia compulsi, eadem fatebantur, & pyxidem *quam attulerant* agnoscebant. Insuper & pontificis filia, eademque regis uxor, accusata est, ut quæ hæc omnia scivisset & celare voluisset. Hanc ob causam repudiavit eam Herodes, ejusque filium de testamento suo expunxit, quod ejus, ut qui regnaturus esset, meminerit: socerum quoque suum Simonem Boëthi filium pontificatu abdicavit, & eum honorem ad Matthiam Theophili filium, natu Hierosolymitanum, detulit.

Mariamnem pontificis filiam dimittit Herodes filiumque ejus de testamento expungit. Simoni pontificatum abrogat Herodes, & Matthiam facit pontificem.

3. Dum hæc fiunt, venit Roma Bathyllus Antipatri libertus: &, quæstione habita, deprehensus est venenum afferre, quod Antipatri matri & Pheroræ traderet, ut si prius in regem vires non habuisset, eum illo tollerent. Venerunt & Roma literæ ab Herodis amicis, consilio & rogatu Antipatri, in quibus insimulabantur Archelaus & Philippus, quasi patrem ob interemptos Alexandrum & Aristobulum vituperassent, eorumque miserescerent: seque jam à patre non aliam ob causam accersi dicerent, quam ut evocati ab eo similiter necarentur. obtinueratque ab amicis Antipater magnis largitionibus, ut sibi ad hæc operam suam commodarent. Quinetiam ipse Antipater de illis ad patrem scripsit, atrocibus eos onerans criminibus; & *sub finem* eos omnino excusat, juvenes esse dicens, eorumque verba ætati imputans. ipse interim decertabat contra Syllæum, & colendis primoribus incumbebat, & comparabat splendidis ornamentis ducentorum talentorum pretio. Mirum autem alicui videatur, quod septimum jam mensem tam multa adversus eum moverentur in Judæa, quorum ipse omnium ignarus esset. Verum in causa erat diligens itinerum custodia, atque hominum in Antipatrum odium: nemo enim erat qui suo periculo libenter vellet illius incolumitati consulere.

Archelaus & Philippus ab Antipatro accusantur.

ΚΕΦ. εʹ.

Κατάπλους Ἀντιπάτρου ἐκ Ῥώμης πρὸς τὸν πατέρα. καὶ ὡς κατηγορηθεὶς ὑπὸ Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ καταγνωσθεὶς θάνατον ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπὸ Κουϊντιλίου Οὐάρου τοῦ τότε πεπιστευμένου τὴν Συρίαν, ἐδέθη μέχρι τῆς ἐσομένης διαγνώσεως ὑπὸ Καίσαρος.

Ἡρώδης δὲ, Ἀντιπάτρου γεγραφότος πρὸς αὐτὸν, ὡς [f] τὰ πάντα ὃν χρὴ διαπεπραγμένος τρόπον ἥξοι ἐν τάχει, ἐπικρυψάμενος τὴν ὀργὴν ἀντεπέστειλε, κελεύων [g] μὴ βραδύνειν εἰς τὴν ὁδὸν, [h] μή καί τι πάθοι παρὰ τὴν ἐκδημίαν αὐτοῦ· καὶ ἅμα τῆς [i] μητρὸς κατηγορῶν ὡς ὀλίγον,

CAP. V. VII.

Antipater Româ navigans ad patrem venit. utque à Nicolao Damasceno accusatur, & capitis damnatus à patre, & à Quintilio Varo, tunc Syriæ præside, in vinculis adservatur, donec ea de re certior factus esset Cæsar.

HErodes vero, cum ei scripsisset Antipater, sese brevi omnibus rite confectis venturum, rescripsit, ira dissimulata, *cavere* jubens ne diu moraretur in itinere, ne quid sibi eo absente incommodi accideret: simulque leviter conquerebatur de ejus matre, promittens sese, postquam ille venisset,

Herodes scribit Antipatro ut redire maturaret.

i Ταῦτα ἔλεγον,] Ita *Busb.* & *Vat.* ταῦτα in *reliquis.*

k Τοῦ —— βασιλέως,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 7. SPANH.

l Ισωρ] Συνίσωρ ἁλωσ. lib. 1. c. 29. §. 2. SPANH.

m Κρύπτειν τε προθυμηθεῖσα αὐτά.] Sic *Busb.* κρύπτειν πρ. in *cæteris.*

n Τὸν —— διαθηκῶν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 29. §. 2. SPANH

o Εἰς τὸ βασιλεῦσαι] Ita plane *Zonaras.* si quis malit εἰς ὃ βασιλεύσαι μετ' Ἀντίπατρον μεμνημ. per me licet. εἰς ὃ βασιλεύσοι μετ' αὐτὸν, καὶ τὸν π. in *Editis Aliisque.* εἰς ἃς βασιλεύσοι μ. ἀ. *Vat.* εἰ ὃ βασιλεύσοι μενουσῶν, καὶ τὸν π. *Hen.* à prima manu. quo fere modo legisse videatur *Epiphan.* qui vertit, *filium autem ejus ex testamento delevit in cæteris permanente.* Est qui μενουσῶν αὐτὸν legendum esse conjicit, è vestigiis *Cod. Vat.*

p Καθιστᾷ δὲ Ματθίαν] Καθιστᾷ δὲ solus *Vat.* καθίστη *L. B.*

q Τὸν Θεοφίλου,] Τὸν τοῦ Θεοφ. *Hen.* à pr. m.

r Τῇ τε αὐτοῦ μητρὶ καὶ Φερώρᾳ,] Ita cum *Busb.* δώσειν τε τῇ αὐτοῦ in *Editis Aliisque.* δώσειν τε τῇ ἑαυτοῦ *Vat.*

s Ἀφίκετο δὲ γράμματα] Ἀφίκοιτο *Busb. Vat.* & *Hen.*

t Γνώμη καὶ ὑπαγορεύσει Ἀντιπάτρου,] Illud γνώμῃ restitui consentientibus tribus *MSS.* (insuper *Lugd. Bat.*) & *Epiphanio,* qui vertit, *consilio Antipatri & dictatione.*

v Ἀρχελάου καὶ Φιλίππου] Archelaus Herodis à Samaritide, & Philippus à Cleopatra Hierosolymitana filii, de quibus supra c. 1. §. 3. SPANH.

x Τῶν περὶ Ἀριστόβουλον καὶ Ἀλέξανδρον,] Nota Græcismum pluries in Auctore hoc recurrentem REL.

y Ηδη γὰρ] Ηδη καὶ καλοῦνται *Busb.*

z Ἀλλ' ἐπὶ τῷ κἀκείνους] Ἀλλ' ἐπὶ τοῖς κἀκείνοις προσαπολελοιπότι κατακλήσεως αὐτῶν γινομένης *Vat.* κατακλήσεως hic loci habet *Cod. Gall.*

a Φάσκων αὐτὰ μειράκια.] Φάσκων τὰ μειράκια τῶν δὲ τῇ ἡλ. τ. ἀπ. αὐτὸς δὲ τὰ περὶ Σ. ἠ. καὶ θεραπεία τ. πρ. ἐγ. κόσμος τε ἀξιοπρεπὴς ταλάντων ἐώνητο διακοσίων *Vat.*

b Κόσμους —— διακοσίων.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 1. διακόσια γοῦν ἀναλώματος ἀνήνεγκε τάλαντα. SPANH.

c Ἀριπρεπεῖς] Ἀξιοπρεπεῖς *Busb. Hen. Lugd. Bat. Vat.* & *Gall.*

d Τοσῶνδε ἐν Ἰουδαίᾳ] Τοσούτων *Vat.*

e Μῖσος τῶν ἀνθρώπων] Μῖσος τῶν ἀν. τὸ πρὸς Α. οὐ. γ. ἦν ὃς πρ. κινδύνου τοῦ αὐτοῦ ποριστὴς τῆς ἐκείνου ἀσφαλῶν κ. *Vat.*

f Τὰ πάντα] Τὰ πάντα ἃ χρὴν διαπεπραγμένος ἥξειν *Vat.*

g Μὴ βραδύνειν εἰς τὴν ὁδὸν,] Μὴ ἀπιέναι τὰ εἰς τὴν ὁδὸν *Vat.*

h Μὴ καί τι] Ita *Busb.* μή τι *Lugd. Bat.* μηκέτι in *cæteris.* HUDS. *Gen.* μηκέτι· Vel μὴ καίτι· Edit. Basil. itidem μηκέτι· SPANH.

i Μητρὸς κατηγορῶν ὡς ὀλίγον,] Μητρὸς αὐτοῦ *Vat.*

nisset, querelas illas missum facturum; atque modis omnibus amorem in illum præ se ferebat, ne quid ille suspicatus reditum ad ipsum non maturaret, sed *diutius* Romæ degens regno insidiaretur, & in ipsum etiam aliquid moliretur. Has literas accepit Antipater in Cilicia, cum quidem prius Tarenti eas accepisset quæ Pheroræ obitum declarabant: quem quidem obitum doluit, non Pheroræ amore, sed quia mortuus esset non interfecto patre, quod se facturum susceperat. Ubi autem ad Celenderim in Ciliciam venit, dubitare cœpit utrum in patriam ire deberet, matris ejectionem ferens iniquissime. Atque amicorum quidem alii suadebant ut exitum alicubi exspectaret, alii vero ut sine mora domum rediret: adventu enim suo crimen *matris* omne soluturum, at nunc una ejus absentia confirmatos esse delatores. Ab his persuasus oram solvit, appellitque ad portum nomine Sebastum, quem magno sumptu constructum in honorem Augusti Sebastum appellavit Herodes. Jam mala sua in conspectu habuit Antipater, utpote quod nemo ei obviam prodiret, salutaret nemo, ut in ejus discessu factum fuerat, cum quidem ei fausta omnia comprecati fuissent: quin è contra eum, nemine prohibente, exsecrabantur, putantes venire ad dandas de nece fratrum pœnas.

Antipater, Sebastum portum appulsus, male excipitur.

2. Erat eo tempore Hierosolymis Quintilius Varus; missus Saturnino successor ad gubernandam Syriam: veneratque Herodis rogatu, ut ei super præsentibus negotiis consilium daret. Atque his concilium habentibus, supervenit Antipater, ignarus totius negotii, & in palatium purpuratus adhuc intrat. Eum janitores ingredi sinunt, amicos excludunt. Tum vero ille turbari, quò redactus esset plane intelligens; præsertim cum à patre, ad quem salutandum accedebat, repelleretur, ei fratrum necem perpetratam & patris tentatam exprobrante; ac postridie Varum auditurum, & de toto negotio judicaturum *dicente*. Et ille quidem, tanto malo audito pariterque imminente, ad ejus magnitudinem animo distractus abiit, moxque ei occurrunt mater & uxor: (illa autem erat Antigoni filia, ejus qui ante Herodem regnaverat in Judæa) è quibus cum rem omnem rescivisset, sese ad causæ suæ defensionem præparavit.

Quintilius Varus Syriæ præses.

3. Postero die consederunt in concilio Varus & rex, advocatis eò utriusque amicis, regisque consanguineis, & ejusdem sorore Salome, & iis qui crimen aliquod indicaturi erant, & iis de quibus habita fuerat quæstio, & matris Antipatri servis, qui paulo ante ejus adventum comprehensi fuerant, literas ferentes, quarum summa hæc erat: "Ne reveniret, patrem enim de tota re certiorem "esse factum, jamque hoc unum ei superesse perfugium, ut ad Cæsarem se reciperet, neve simul "cum ipsa in patris manus veniret." Cum autem Antipater sese patris ad pedes abjecisset, orasset-

Antipater judicio sistitur coram Varo.

[k] καταθήσεσθαι μέμψεις ἐπαγγελλόμενος τὰς πρὸς αὐτὴν, ὁπότε ἐκεῖνος ἀφίκοιτο. παντί τε τρόπῳ φιλότητα τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνεδείκνυτο, δεδιὼς [l] μὴ καί τι ὑποτοπήσας ὑπερβάλλοιτο μὲν ὁδοὺς τὰς πρὸς αὐτὸν, τῇ δὲ Ῥώμῃ [m] ἐνδιατώμενος ἐφεδρεύοι τῇ βασιλείᾳ, καὶ δὴ [n] καὶ [o] διαπράσσοιτό τι [p] αὐτῷ. τούτοις ἐν Κιλικίᾳ τοῖς γράμμασιν ἐπιτυγχάνει, τοῖς δὲ τὴν Φερώρου τελευτὴν διασαφοῦσιν, ἐν Τάραντι πρότερον· δεινῶς τε ἤνεγκεν οὐκ εὐνοίᾳ τῇ Φερώρου, διότι δὲ τοῦ πατρὸς τὴν ἀναίρεσιν οὐ διαπραξάμενος, ὥσπερ ὑπέσχετο, ἀπέθανεν. περὶ δὲ [q] Κελένδεριν τῆς Κιλικίας γενόμενος ἐνεδοίαζεν ἤδη περὶ τοῦ οἴκαδε πλοῦ, δεινῶς τῇ ἐκβολῇ τῆς μητρὸς λελυπημένος. καὶ τῶν φίλων οἱ μὲν ἐκέλευον αὐτὸν ταῦτά πῃ καραδοκοῦντα [r] ἐπέχειν, οἱ δὲ μὴ διαμέλλειν τὸν οἴκαδε πλοῦν· λύσειν γὰρ παραγενόμενον αἰτίαν πᾶσαν, ὡς καὶ νῦν οὐχ ἑτέρωθεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνου ἀπουσίαν, ἰσχὺν τοῖς κατηγόροις ὑπογενέσθαι. τούτοις πεισθεὶς ἔπλει τε καὶ προσέσχε τῷ Σεβαστῷ λιμένι λεγομένῳ, ὃν κατασκευάσας Ἡρώδης πολλῶν χρημάτων [s] ἐπὶ τιμῇ τῇ Καίσαρος, καλεῖ [t] Σεβαστόν. ἐν περιόπτοις δ' ἦν Ἀντίπατρος ἤδη τοῖς κακοῖς, μήτε προσιόντος αὐτῷ μηδενὸς, μήτε προσαγορεύοντος, ὥσπερ ὅτε ἐξῄει μετ' εὐχῶν καὶ ἀγαθῶν ἐπιφημισμάτων· τὰς δ' ἐναντιωτάτας ἀρὰς οὐκ ἐκώλυον αὐτὸν δέχεσθαι, ποινὴν τοῖς ἀδελφοῖς ἀποτίνειν ὑπειληφότες.

β'. Ἐτύγχανε δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν [v] Οὔαρος [x] Κυϊντίλιος, διάδοχος μὲν Σατουρνίνῳ τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς ἀπεσταλμένος, [y] ἥκων δὲ αὐτός τε σύμβουλος Ἡρώδῃ, περὶ τῶν [z] ἐνεστηκότων αὐτῷ δεηθέντι. καὶ αὐτῶν συνεδρευόντων, παρῆν ὁ Ἀντίπατρος οὐδενὸς αὐτῷ ἐκπύστου γεγονότος. εἴσεισι δὲ εἰς τὸ βασίλειον, ἔτι πορφυρίδας ἀμπεχόμενος. καὶ αὐτὸν μὲν δέχονται οἱ ἐπὶ θύραις, ἀνείργουσι δὲ τοὺς φίλους. ἐθορυβεῖτο δὲ ἤδη σαφῶς οἷ ἐληλύθει κατανοῶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸν προσιόντα ὡς ἀσπάσαιτο ἀπεώσατο, ἀδελφοκτονίαν τε ἐπικαλῶν καὶ βούλευσιν ὀλέθρου τοῦ ἐπ' αὐτῷ, πάντων τε ἀκροατὴν καὶ δικαστὴν ἔσεσθαι Οὔαρον τῇ αὔριον. καὶ ὁ μὲν τοιούτου κακοῦ ἅμα τε ἀκροαθέντος καὶ παρόντος τῷ μεγέθει περιφερόμενος ᾤχετο, ὑπαντιάζουσι δ' [a] αὐτῷ ἥτε μήτηρ καὶ ἡ γυνή· αὕτη δὲ ἦν ἡ γενομένη Ἀντιγόνῳ παῖς τῷ πρὸ Ἡρώδου Ἰουδαίων βεβασιλευκότι· παρ' ὧν τὰ πάντα ἐκμαθὼν ἐν παρασκευαῖς τοῦ ἀγῶνος ἦν.

γ'. Τῇ δ' ἑξῆς [b] συνήδρευε μὲν Οὔαρός τε καὶ ὁ βασιλεὺς, εἰσεκλήθησαν δὲ καὶ οἱ ἀμφοῖν φίλοι, καὶ οἱ συγγενεῖς βασιλέως, Σαλώμη τε ἡ ἀδελφὴ, [c] εἴ τε τινὲς μηνύσειν ἔμελλον, καὶ ὧν [d] τινὲς βάσανοι γεγόνασιν, δοῦλοί τε [e] μητρῷοι τοῦ Ἀντιπάτρου, μικρῷ πρότερον συνειλημμένοι ἢ ἐκεῖνον ἥκειν, ἐπιστολὴν φέροντες, ἧς τὸ κεφάλαιον τῶν γεγραμμένων ἦν, "μὴ [f] ἐπανιέναι, ὡς πάντων "τῷ πατρὶ ἡκόντων εἰς [g] πύστιν, μόνην τε ἂν κατα"φυγὴν αὐτῷ λιπέσθαι Καίσαρα, καὶ σὺν αὐτῇ τὸ μὴ τῷ "πατρὶ ὑποχείριον γενέσθαι." Ἀντιπάτρου δὲ προσπεσόντος τῷ πατρὶ πρὸς τὰ γόνατα, καὶ ἱκετεύοντος μὴ προ-

k Καταθήσεσθαι μέμψεις] Ita cum *Cod. Busb.* (ut θήσεσθαι μέμψεις in l. 1. *de B. J.*) καθίσεσθαι in *Editis*. καθῆσθαι in *Vat.* καθήσεσθαι *Gall.* & *L. B.* ἀναθήσεσθαι μέμψεις αὐτῷ ἐπαγγ. juxta *Zonaram*. HUDS. Ἀγαθήσεσθαι αὐτὰς h. e. μέμψεις in narratione hujus facti. *Zonaras* p. 256. B. SPANH.

l Μὴ καί τι] *Gen.* μηκέτι· Vel μὴ καί τι· SPANH.

m Ἐνδιατώμενος] Vocem κτήσεις, quæ post ἐνδιατώμενος erat in *Editis Aliisque*, ejiciendam censui auctoritate *Cod. Busb.* Quid in suo codice habuerit *Epiphanius*, conjiciat, cui lubet, ex ejus versione, *ne Romæ demorans aliquas sibi possibilitates pararet, & in regno Rom. muneris alicujus fieret minister* &c.

n Καὶ] Illud καὶ è *Cod. Vat.*

o Διαπράσσοιτό τι αὐτῷ] Διαπράσσοι τι αὐτῷ *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

p Αὐτῷ] *L. B.* αὐτῇ.

q Κελένδεριν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 31. §. 3. ὡς δὲ εἰς Κελένδεριν κατέπλει &c. SPANH.

r Ἐπέχειν,] *L. B.* ἀνέχειν.

s Ἐπὶ τιμῇ τῇ Καίσαρος,] Ἐπὶ τιμῇ τοῦ K. *Busb.*

t Σεβαστόν.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 5. SPANH.

v Οὔαρος Κυϊντίλιος,] Quintilius Varus, Præses Syriæ, Saturnini successor. vid. infr. c. 9 §. 3. SPANH.

x Κυϊντίλιος,] Ita *Busb.* Κυϊντίλλιος in *Editis* omnibus. Κοϊντίλλιος *Vat.* Vide *Var. Lect.* ad alium hujus libri locum.

y Ἥκων δὲ αὐτός] Ἥκων δὴ καὶ αὐτὸς *Busb.* ἧκων δὲ αὐτός τι *Hen.* & *Vat.*

z Ἐνεστηκότων] *L. B.* ἐπηκότων. *Coccejus* ἐπῃκότων.

a Αὐτῷ ἥτε μήτηρ] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* αὐτὸν in reliquis, tam *Editis* quam *MSS.*

b Συνήδρευε μὲν Οὔαρος] Συνήδρευον *Zonar.*

c Εἴ τε τινὲς μηνύσειν] Εἴτ' εἴτινες *Vat.* εἶτα εἴτινες *Lugd. Bat.*

d Τινὲς βάσανοι γεγόνασιν,] Vocem τινὲς non agnoscit *Vat.*

e Μητρῷοι] Nota matre adhuc vivente ita appellari. REL.

f Ἐπανιέναι,] Ἐπανεῖναι *Hen.* & *Vat.* ἐπανήκειν *Busb.* & *Zonar.*

g Πύστιν,] Ita ex conjectura. πίστιν in *Editis* & *MSS.* HUDS. Conjecturam appellare ulterius non possumus; firmat enim Clariss. Viri sententiam optimus ille *Lugd. Bat.* HAV.

h Αὐ-

προδιεγνωσμένην καταστῆναι δίκην, ἀλλ' ἀκροάσεως [h] αὐτοῦ γινομένης παρὰ τῷ πατρὶ, [i] ἀκεραίως μένειν δυναμένῳ, τοῦτον κελεύσας Ἡρώδης ἀπάγειν εἰς μέσον, "[k] αὐτὸς ὀλοφύρεται τῶν παίδων τῆς ποιήσεως, ἣν ἐπὶ τοιαύταις αὐτῷ τύχαις [l] γινομένην, εἰς Ἀντίπατρον ἐμβαλεῖν αὐτοῦ τὸ γῆρας. τροφάς τε καὶ παιδεύσεις ἃς ποιήσαιτο αὐτῶν ἐξηγούμενος, καὶ πλούτου εὐκαιρίαν ἐν καιροῖς ὡς ἐθελήσειαν προτεθεῖσαν εἰς πάντα· ὧν οὐδὲν ἐπ' ἐμποδίσματι γενέσθαι τοῦ μὴ οὐκ ἐπιβουλῇ τῇ ἐκείνων κινδυνεῦσαι τελευτᾶν, ὑπὲρ τοῦ θᾶσσον δυσσεβῶς τὴν βασιλείαν παραλαβεῖν, ἢ φύσεως νόμῳ μεταστάντος, εὐχῇ τε τοῦ πατρὸς καὶ δίκῃ. τόντε Ἀντίπατρον θαυμάζειν, τίνων ἐλπίδι ἐπαρθεὶς θαρσήσειεν ἐπὶ τοιαῦτα χωρεῖν μὴ [m] ἀποτραπῆναι. διάδοχον μὲν γὰρ ἀποφήνασθαι διὰ γραμμάτων τῆς ἀρχῆς, ζῶντος δὲ ἐπ' οὐδενὶ [n] μειονεκτεῖν, ἀξιώματός τε ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμει ἐξουσίας, πεντήκοντα μὲν τάλαντα ἐπέτειον πρόσοδον κομιζόμενον, δωρεὰν δὲ εἰληφότα ὁδοῦ τῆς εἰς Ῥώμην τριακοσίων ταλάντων ἀριθμόν. ἐπεκάλει δὲ καὶ τῶν ἀδελφῶν, εἰ μὲν πονηρῶν γεγονότων κατηγορίαν προθεμένῳ, μιμητῇ γεγονότι· [o] εἰ δὲ μὴ [p] διὰ κενῆς τοιῶνδε ἐπαγωγὰς ἐπάγοντι αὐτοῦ τῶν συγγενῶν. τὰ γὰρ πάντα οὐδαμόθεν ἀλλὰ μηνύσει τῇ ἐκείνου μεμαθηκότος, πρᾶξαι τὰ ἐπ' αὐτοῖς πεπραγμένα γνώμῃ τῇ ἐκείνου· οὓς ἀπολύειν κακοῦ παντὸς κληρονόμον τῆς πατροκτονίας αὐτοῖς καθιστάμενον.

δ. Ταῦθ' ἅμα λέγων εἰς δάκρυα τρέπεται, λέγειν τε ἄπορος ἦν. καὶ Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς φίλος τε ὢν τοῦ βασιλέως, καὶ τὰ πάντα συνδιαιτώμενος ἐκείνῳ, καὶ τοῖς πράγμασιν ὃν πραχθεῖεν τρόπον παρατετυχὼς, δεηθέντι τῷ βασιλεῖ τὰ λοιπὰ εἰπεῖν, [q] ἔλεγχον ὁπόσα ἀποδείξεών τε καὶ ἐλέγχων [r] ἐχόμενα ἦν. καὶ τοῦ Ἀντιπάτρου κατὰ δικαιολογίαν πρὸς τὸν πατέρα τετραμμένου, καὶ ὁπόσα παραδείγματα τῆς εὐνοίας πρὸς αὐτὸν διεξιόντος, τὰς τιμὰς αἳ ὑπῆρχον αὐτῷ προφερόμενος, [s] ἃς μὴ ἄν ποτε γενέσθαι μὴ οὐκ [t] ἀρετῆς ἀξίῳ περὶ αὐτὸν γεγονότι· "καὶ γὰρ ὁπόσα προϊδεῖν δεήσειε πάντων προβεβουλευκέναι σωφρόνως, εἴτε τινὰ ἐδεῖτο χειρῶν πόνῳ τῷ [v] αὐτοῦ ἐκπεπρᾶχθαι τὰ πάντα, εἰκός τε οὐκ εἶναι τῶν ἀλλαχόθεν ἐπιβουλῶν τὸν πατέρα ἐξελόμενον αὐτὸν ἐπιβουλευτὴν καταστῆναι, καὶ ἀφανίζοντα ἀρετὴν ἣν ἐπ' ἐκείνοις ἐμαρτυρεῖτο, κακίᾳ τῇ ἐπὶ τοῖσδε [x] μελλούσῃ συνιέναι. [y] καίτοιγε τοῦ βασιλεύοντος διάδοχον προαποδεδεῖχθαι, καὶ τοῦ συναπολαυσομένου τιμῶν, αἳ εἰς τὸ παρὸν περιῆσαν, οὐκ ἐπικεκωλῦσθαι. εἰκός τε οὐκ εἶναι τῶν ἁπάντων ἀκινδύνως καὶ μετ' ἀρετῆς ἔχοντα τὴν ἡμίσειαν, μετὰ ψόγων καὶ κινδύνου ἐφίεσθαι τοῦ ὅλου, ἄδηλον εἰ [z] δυναμένου περιγενέσθαι· καὶ ταῦτα τεθεαμένον τὴν ζημίαν τῶν ἀδελφῶν, καὶ μηνυτὴν

que ne quidquam de se ex præjudicata opinione decerneret, sed sibi audientiam faceret pater, ut qui integer mansurus sit & incorruptus; Herodes, eo in medio collocari jusso, * "de filiis suis conqueri aggreditur, per quos tot infortunia perpessus, in senectute incidisset in improbitatem Antipatri. Deinde memorabat, quantum curæ illis educandis instituendisque impenderit, quantumque divitiarum opportune illis, quandocunque voluerint, ad omnia suppeditarit, quibus se nihil profecisse quo minus insidiis illorum in vitæ discrimen adduceretur; ut citius quam fata sinerent, aut quam jure liceret paterve vellet, scelerate regnum arriperet. Sibique mirum videri ajebat, qua spe elatus Antipater, quave audacia fretus eo usque procedere non dubitârit. Successorem enim imperii jam scripto testamento designatum fuisse, sibi quoque viventi nec dignitatis splendore nec potestatis amplitudine cedere, talenta etiam quinquaginta, proventum in singulos annos, tulisse, cumque Romam proficisceretur, dono accepisse talenta trecenta in viaticum. Quin & ipsi objiciebat, quod fratrum, si quidem eorum, ut qui improbi essent, accusationem instituisset, imitator exstiterat: sin vero ut qui boni fuissent, quod inique adversus tales consanguineos criminationes ad se attulerat. Se enim nec comperisse de iis quicquam nisi ejus indicio, nec quicquam eorum quæ perpessi sunt statuisse nisi ex illius sententia & consilio: quos ipsum omni crimine absolvere, quippe parricidii illorum hæredem constitutum.

Ab Herode accusatur.

4. Hæc dicenti Herodi obortæ lachrymæ finem dicendi fecere. Atque Nicolaus Damascenus, qui & regi amicus erat & convictor prope quotidianus, & plerisque suis rebus, quemadmodum agebantur, interfuerat, cum eum rogasset rex ut reliqua adderet, quæ pertinerent ad criminum probationem & redargutionem persequebatur. Tum Antipater, ut causam suam defenderet, ad patrem conversus, & quæcunque essent paternæ in eum benevolentiæ exempla percurrens, honores ipsi habitos enumerabat, qui nunquam ei obtigissent, nisi sua in ipsum pietate eos promeruisset: "se enim quæcunque providenda erant solerter prospexisse, & sicubi res manuum operam postularet suo labore omnia confecisse; atque haud verisimile esse, ut qui patrem aliorum ab insidiis eripuerit, ipse ei insidiaretur, & virtutem, quam in iis opprimendis ostenderat, malitia, hujusmodi facinora comitante, obscuraret. præsertim cum jam ante, nemine vetante, regni successor declaratus fuerit, & in partes venerit honorum quibus in præsens tempus fruitur. atque haud consentaneum esse, ut qui rerum omnium dimidium sine periculo & cum dignitate teneret, totum cum infamia & discrimine cupide appeteret, dum in incerto sit an obtineri possit: maximeque, postquam vidisset quam gravia perpessi sunt fratres; "quo-

Nicolaus Damascenus Antipatri crimina exaggerat.

Antipatri defensio.

h Αὐτοῦ γινομένης] Fuit cum putarem aut legendum esse αὐτῷ, aut δυναμένου.

i Ἀκεραίως] Forte ἀκεραίῳ. COCC.

* *De ——— perpessus,*] Potius, *suam ipsius in liberis procreandis fortunam deflevit; per quos tot calamitates perpessus &c.* IBBETSON.

k Αὐτὸς ὀλοφύρεται τῶν παίδων] Herodis Oratio ad Quintil. Varum; infra ἁλωσ. lib. 1. c. 32. §. 1. SPANH.

l Γενομένην, εἰς Ἀντίπατρον] Γενομένην, πρότερον ἐκ τῆς δυσμενείας ἀποπαύσασθαι, καὶ εἰς Ἀντ. Busb. γινομένην, πρότερον δὲ (ex L. B. in reliquis cum *Vat.* consentiens) τῆς δυσμενείας ἀποπαύσασθαι τὸ πρότερον, καὶ εἰς Ἀντ. *Vat.* in *Epiphanii* versione, *quod tales illi filios habere contigisset, per quos fortunæ tales exsurgerent, aut unde tantam divinitatis indignationem comparaverit, ut sua senectus in Antipatri nequitias incidisset.*

m Ἀποτραπῆναι.] Ita cum Cod. *Vat.* (& *L. B.* nisi quod ibi legatur ἀποτρεπῆναι) ἐπιτραπῆναι in reliquis.

n Μειονεκτεῖν,] Ita cum Cod. *Vat.* πλεονεκτεῖν in cæteris.

o Εἰ δὲ μὴ] Deest in *L. B.*

p Διὰ κενῆς] Διακενῆς, teste *Suida*, ἀντὶ τινὸς περιφράσεως exponitur apud *Græcos Bibliorum Interpretes*, in *Ps.* 24. v. 3. atque ita hîc loci διὰ κενῆς accipio.

q Ἔλεγχον ὁπόσα ἀποδείξεων] Illud ἔλεγχον è *Cod. Busb.*

r Ἐχόμενα ἦν.] Supplendum forte παρεσκεύαζεν. COCC.

s Ἃς μὴ ἂν] Voculas ἃς μὴ restitui è *Cod. Vat.*

t Ἀρετῆς] Forte ἀρετῇ. COCC.

v Αὐτοῦ] Ita MSS. *Gen.* αὐτῷ.

x Μελλούσῃ συνιέναι.] Ita lego ex conjectura. (emendavit quoque ita *Coccejus*) μέλλουσι in *Editis* & *MSS.* Forsan & καὶ ante ἀφανίζοντα & ἐπὶ ante τοῖσδε commode satis abesse possunt.

y Καίτοιγε τοῦ βασιλεύοντος] In *Græcis* omnibus, καίτοιγε τοῦ μέλλοντος. Verum cum μέλλοντος vox nihili sit, aut βασιλεύοντος aut βασιλείας reponendum censeo, fretus auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *præsertim, cum successor regni fuisset ostensus* &c.

z Δυναμένου] Forte δυνάμενον. COCC.

 *Quem

"quorum ipſe, cum forſan delituiſſent, index erat "& accuſator, itemque ſupplicii autor, quamprimum nefarii in patrem ſceleris convicti fuerunt. "Atque iſtæ quidem, in quas domi venerat, contentiones argumento eſſe, quam ſincera fide & "benevolentia in patrem ſe geſſerit. Quæ vero "Romæ egerit, teſtatiſſima eſſe Cæſari, * quem "æque difficile ſibi eſt ac Deum ipſum fallere & decipere: quibus fidem faciunt literæ ab eo miſſæ, "quas periniquum eſſe hominum, id ſibi proponentium ut ſeditionem turbaſque moverent, calumniis poſthaberi, ad quas magna ex parte confingendas otii abunde nactos eſſe inimicos, dum "ipſe abeſſet, quod ſe præſente nunquam habere "potuerint." Quinetiam in quæſtiones invehebat, quibus factum eſt ut falſa dicerentur, quaſi ea eſſet vis neceſſitatis ut homines ei ſubjectos adigeret ad multa loquenda in dominantium gratiam: tandemque ſeſe in quæſtionem offerebat.

5. Cum ex his dictis mutatio facta eſſet totius conſeſſus, (miſerebat enim eos valde Antipatri, qui obſoleto vultu magnam vim lachrymarum profundebat, adeo ut ejus etiam adverſarii miſericordia commoverentur; immo & ipſum Herodem jam flecti apparebat, licet id animadverti nollet) Nicolaus orationem à rege cœptam atrocius perſequens, argumenta omnia ad accuſationem firmandam, quæ ex quæſtionibus aut teſtium fide haberi poterant, denſabat. "Imprimis vero regis "virtutem prædicabat, & merita in bene educandis inſtituendiſque liberis, quorum ille non modo fructum perciperet nullum, ſed inde in alias "ex aliis incideret calamitates. Neque tamen adeo ſe mirari priorum filiorum temeritatem: fuiſſe enim juvenes, & à malis conſultoribus corruptos, ut majori quam oporteret fruendi imperii "feſtinatione à naturæ legibus deſciſcerent. At "Antipatri ſtupendum plane ſcelus, quem tot patris merita non flexerint, venenati in morem animantis, niſi quod hujus quoque generis feritas "aliquid creditur benefactis emolliri; nec *fratrum* "quidem miſeranda exempla abſterruerint, quo "minus eos imitaretur obfirmato in duritatem "animo. Atqui tu ipſe, *inquit*, ô Antipater, index "fuiſti facinoris fratrum, tu argumenta ſuppeditaſti, tu in convictos ut animadverteretur feciſti. "Nec id culpamus quod in illis iram ſatiaſti: ſed "hoc miramur te tam ſubito æmulatum ipſorum "improbitatem: & hinc diſcimus quæ feciſti antea, in iis propoſitam tibi fuiſſe non ſalutem patris, ſed fratrum perniciem, dum inſectando ſcilicet ipſorum malitiam id conſequutus ut patris "amans filius crederereris, majores inde vires & audaciam ad ſcelus aggrediendum ſumeres. id quod "docet res ipſa. Item & fratres ſuſtuliſti ob ea "quæ illos nequam factos redargueras: at conſcios "& adjutores eorum non dedidiſti, ut facile omnibus appareat, te tacito cum his fœdere inito "accuſationem ingreſſum, eo nimirum animo ut "ſolus parricidii compos fieres, & ex duabus con-

Nicolaus Damaſcenus accuſationem ab Herode cœptam proſequitur.

"μὲν καὶ κατηγορητὴν γινόμενον λανθάνειν δυναμένων, "κολαστήν τε ἐπεὶ φανεροὶ κατέστησαν πονηροὶ τὰ πρὸς "τὸν πατέρα ὄντες. καὶ τάδε μὲν αὐτῷ τῶν ἐνταῦθα ἠγωνισμένων παραδείγματα εἶναι, τῆς ἀκεράτου εὐνοίας πρὸς "τὸν πατέρα πεπολιτευμένων. τὰ δ' ἐπὶ Ῥώμης μάρτυρα εἶναι Καίσαρα, ἐπίσης τῷ Θεῷ ἀπατηθῆναι "[a] οἱ ὄντα. ὧν πίστιν εἶναι τὰ ὑπ' ἐκείνου γράμματα ἐπεσταλμένα, ὧν οὐ καλῶς ἔχειν ἰσχυροτέρας "εἶναι τὰς διαβολὰς τῶν στασιάζειν αὐτοὺς προθεμένων, τὰς πλείους ἀποδημίᾳ τῇ αὐτοῦ συντεθῆναι "σχολῆς τοῖς ἐχθροῖς ἐγγινομένης, ἣν οὐκ ἂν αὐτοῖς "ἐπιδημοῦντος παρασχέσθαι." διαβάλλοντος δὲ καὶ τὰς βασάνους εἰς ψευδολογίαν, ὡς τῆς ἀνάγκης φύσιν ἐχούσης διδάσκειν τοὺς ὑποπεσόντας ἡδονῇ τὰ πολλὰ τῶν ἐφεστηκότων λέγειν, [b] καὶ παρέχοντος αὐτὸν εἰς βάσανον.

έ. Ἐπὶ τούτοις τροπῆς τοῦ συνεδρίου γινομένης· σφόδρα γὰρ ᾤκτειραν τὸν Ἀντίπατρον, δάκρυσίν τε καὶ [c] αἰκίαις τοῦ προσώπου χρώμενον, ὥστε καὶ τοῖς ἐχθροῖς δι' οἴκτου καταστῆναι, [d] φανερὸν δὲ καὶ Ἡρώδην ἤδη καμπτόμενόν τι τῇ γνώμῃ, καίπερ μὴ βουλόμενον ἔκδηλον εἶναι· Νικόλαος δεξάμενος οἷς τε ὁ βασιλεὺς κατῆρξατο [e] λόγοις, μειζόνως ἐκδεινῶν, καὶ ὁπόσα ἐκ βασάνων ἢ μαρτυριῶν συνῆγε [f] τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἐγκλήματος: "μάλιστα δὲ τὴν ἀρετὴν ἐπιπολὺ ἐξηγεῖτο τοῦ βασιλέως, "[g] ἥπερ εἴς τε τροφὰς καὶ παιδεύματα χρησάμενος τῶν "νέων, [h] οὐδαμόθεν εὕροιτο ὀνησιφόρον αὐτὴν, περιπίπτων ἑτέροις ἀφ' ἑτέρων. καίτοιγε οὐχ οὕτως θαυμάζειν τῶν προτέρων τὴν ἀβουλίαν· νεωτέρους γὰρ καὶ "κακίᾳ συμβούλων διεφθαρμένους ἀπαλεῖψαι τὰ τῆς "φύσεως δικαιώματα, ἀρχῆς [i] θᾶσσον ἢ χρεὼν μεταποιεῖσθαι σπουδάσαντας. Ἀντιπάτρου δ' ἂν δικαίως τὴν "[k] μιαρίαν καταπλαγῆναι, μὴ μόνον ὑπὸ τοῦ πατρὸς "[l] εὐεργετηθέντα τὸν λογισμὸν ὥσπερ τὰ ἰοβολώτατα τῶν "ἑρπετῶν μὴ μαλαχθέντος, καίτοιγε κἀκείνοις τινὸς "ἐγγινομένης μαλακίας τοῦ ἀδικεῖν τοὺς εὐεργέτας, ἀλλὰ "μηδὲ τὰς τύχας τῶν ἀδελφῶν πρὸς τὸ οὐ μιμητὴν "αὐτῶν καταστῆναι τῆς ὠμότητος ἐμποδὼν στάντος. καίτοιγε, ὦ Ἀντίπατρε, τῶν ἀδελφῶν μηνυτής τε ὧν "τολμήσαιεν αὐτὸς ἦς, καὶ ἐρευνητὴς τῶν ἐλέγχων, καὶ "κολαστὴς [m] τῶν πεφωραμένων. [n] καὶ οὐ τοῦ ἐπ' ἐκείνοις "ἐγκαλοῦμεν θυμῷ χρῆσθαι μὴ ἐλλείποντος, ἀλλὰ τοῦ μιμεῖσθαι τὴν ἀσέλγειαν [o] αὐτῶν σπουδάσαντος ἐκπεπλήγμεθα, εὑρίσκοντες [p] κἀκεῖνα οὐκ ἐπ' ἀσφαλείᾳ "τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν ἀδελφῶν πεπραγμένα, ὅπως μισοπονηρίᾳ τῇ κατ' αὐτῶν φιλοπάτωρ εἶναι "πεπιστευμένος, ἀδεεστέραν ἐπ' αὐτῷ κακουργεῖν παραλάβοις δύναμιν. ὃ δὴ καὶ τοῖς ἔργοις παρέστησας. [q] ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἀνῄρεις ἐφ' οἷς ἤλεγχες πονηροὺς "γεγονότας, καὶ τοὺς ὁμοπραγήσαντας αὐτοῖς οὐχ ὑπεδίδους, φανερὸν τοῖς πᾶσι καθιστὰς ὡς καὶ συνθήκην πρὸς "αὐτοὺς κατὰ τοῦ πατρὸς ποιησάμενος, [r] ἐπὰν εἴλω κατηγορεῖν,

* *Quem* —— *decipere*:] Inſeruimus vocem *ſibi*, nam *Græca* id docent atque poſtulant. HAV.

a Οἱ ὄντα.] *Editiones* Vulgatæ οἷόν τε ὄντα Epiphan. *quem juxta ac Deum fallere nemo poſſet. Lugd. Bat.* οἱ ὄντα unde conjiciebat Cl. *Coccejus* legi debere οἷον ὄντα. Poſſet alius inde facere ὅμοιον ὄντα; verum nullum mihi ſubeſt dubium, quin οἱ vera ſit lectio, non intellecta, quod non adverterint in dandi caſu, ut plus ſemel, ab Auctore noſtro uſurpari. HAV.

b Καὶ παρέχοντος] Paulo aliter legit & diſtinguit *Busb.* ad hunc ſcilicet modum; καὶ τέλος παρέχοντος ἑαυτὸν εἰς βάσανον. ἐπὶ τούτοις τροπὴ τοῦ συνεδρίου γέγονε. σφόδρα γὰρ &c. dein ἔκδηλον εἶναι. ὁ δὲ Νικόλαος &c. atque ita fere legiſſe & diſtinxiſſe viſus eſt *Epiphanius*.

c Αἰκίαις τοῦ προσώπου χρώμενον,] Ἱκετείᾳ τοῦ πρ. *Vat.*

d Φανερὸν δὲ καὶ Ἡρώδην ἤδη] Φανερὸν δὲ ἤδη καὶ Ἡρώδην εἶναι *Vat.* & *Lugd. Bat.*

e Λόγοις,] Παλιλογεῖν poſt λόγοις addunt *Vat. Lugd. Bat.* & *Epiphan.*

f Τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἐγκλήματος.] Mallem εἰς ἀπόδ.

g Ἥπερ εἴς τε] *L. B* ἢ περί τε.

h Οὐδαμόθεν —— ἑτέρων.] Quarum rerum labor in nullo ei profuiſſet ac commodo in aliis ab aliis calamitatibus irruenti *Rufinus*. SPANH.

i Θᾶσσον ἢ χρεὼ] Ita *Vat.* & *Lugd. Bat.* ἰχρεῶ *Coccejus*. θᾶσσον ἢ χρημάτων μετ. in *Editis Aliiſque*.

k Μιαρίαν καταπλαγῆναι,] Μανίαν *Vat.* & *Epiphan.*

l Εὐεργετηθέντα τὸν λογισμὸν] Εὐεργετηθείη *Vat.*

m Τῶν πεφωραμένων.] Vocula τῶν non agnoſcit *Vat.*

n Καὶ οὐ τοῦ ἐπ' ἐκείνοις] Eo modo *Vat.* καὶ οὐ τὸν ἐπ' ἐκ. in *Editis Aliiſque*.

o Αὐτῶν σπουδάσαντος] Illud αὐτῶν è Cod. *Vat.* & *Lugd. Bat.*

p Κἀκεῖνα οὐκ ἐπ' ἀσφαλείᾳ τοῦ πατρὸς,] Κἀκεῖνά σοι οὐκ ἐπ' ἀσφ. *Vat.*

q Ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς] In Cod. *Vat.* ἅμα γὰρ καὶ τ.

r Ἐπὰν εἴλω κατηγορεῖν,] Ἐπὰν εἴπω *Vat.* ἐπανείλω *L. B.*, Οἷς νείλω *Coccejus*.

"γορεῖν, βουλόμενος σοὶ τὴν ἐπιβουλὴν τῆς πατροκτονίας
"κερδαίνεσθαι κατὰ μόνας, καὶ δυοῖν ἀγώνοιν εὐφροσύνην καρ-
"πούμενος, πρέπουσαν τῆς σοῦ ἀξίαν. φανεροῦ μὲν οὖν κατὰ τῶν ἀδελ-
"φῶν, ᾧ καὶ ἠγάλλου ὡς ἐπὶ τοῖς μεγίστοις, καὶ ἦν ἄξιον οὕτω
"φρονεῖν, εἰ δὲ μήγε, σὺ χείρων [s] οἷς κρύπτειν δόλον κα-
"τὰ τοῦ πατρὸς [t] συνετίθεις, ἐκείνους μὲν, οὐχ ὡς τῷ
"πατρὶ ἐπιβεβουλευκότας μισῶν, οὐ γὰρ ἂν ἐξώκειλας
"αὐτὸς [v] αὐτοῖς ἐπὶ πρᾶξιν παραπλησίαν, ἀλλ' ὡς
"διαδόχους τῆς ἡγεμονίας σου δικαιότερον ἂν γινομένους·
"τὸν δὲ πατέρα ἐπισφάζειν τοῖς ἀδελφοῖς, ἵνα
"[x] θᾶσσον ὡς ἐκείνων [y] ἐπικαταψεύσθαι μὴ ἐλεγχθῇς,
"καὶ ὧν αὐτὸς δίκας παρασχεῖν ἄξιος [z] γένοι, ταύ-
"την παρὰ τοῦ δυστυχοῦς [a] εἰσπράξαις πατρὸς, ἐπι-
"νοῶν πατροκτονίαν οὐ κοινὴν, ἀλλ' οἵαν μέχρι νῦν
"οὐκ ἱστόρησεν ὁ βίος. οὐχ υἱὸς γὰρ μόνον πατρὶ ἐπε-
"βούλευες, ἀλλὰ καὶ φιλοῦντι καὶ εὐεργετηκότι, κοι-
"νωνὸς τῆς βασιλείας ὢν τοῖς ἔργοις καὶ διάδοχος
"προφανθεὶς, καὶ τὴν μὲν ἡδονὴν τῆς ἐξουσίας ἤδη
"προλαμβάνειν μὴ ἐπικεκωλυμένος, ἐλπίδα δὲ τὴν
"εἰσαῦθις γνώμῃ τοῦ πατρὸς καὶ γράμμασι προησφα-
"λισμένος. ἀλλ' οὐκ ἄρα τῇ Ἡρώδου ἀρετῇ τὰ
"πράγματα, γνώμῃ δὲ καὶ πονηρίᾳ ἔκρινες τῇ ἑαυ-
"τοῦ, βουλόμενος τοῦ πάντων σοι [b] ὑπακούσαντος πα-
"τρὸς καὶ τὸ μέρος ἀφαιρεῖσθαι· καὶ ὃν προσεποιοῦ
"τοῖς λόγοις σώζειν, τοῖς ἔργοις τοῦτον ἀφανίσαι ζητῶν,
"καὶ μὴ μόνον αὐτὸς πονηρὸς καθιστάμενος, ἀλλὰ καὶ
"τὴν μητέρα [c] ὧν ἐπενόεις πιμπλὰς, καὶ στασιοποιῶν τὴν
"εὔνοιαν τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ τολμῶν θηρίον ἀποκαλεῖν τὸν
"πατέρα, παντὸς ἑρπετοῦ χαλεπωτέραν τὴν διάνοιαν
"κατεσκευασμένος, ἢ τὸν ἐκείνου ἰὸν ἐπὶ τοὺς συγγενεστάτους
"καὶ τοὺς ἐπὶ τοσούτοις εὐεργέτας παρεκάλεις ἐπὶ συμμα-
"χίαις φυλάκων, καὶ τέχναις ἀνδρῶν τε γυναικῶν φραξ-
"σόμενος κατὰ τοῦ γέροντος, ὥσπερ οὐκ ἀρκούσης σοῦ τῆς δια-
"νοίας μισος τὸ ὑποικουρεῖν [d] παραστῆσαι. καὶ νῦν ἐλήλυθας
"μετὰ βασάνους ἐλευθέρων οἰκείων ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν διὰ
"σὲ γεγονυίας, μηνύσεις τῶν συνωμοτῶν, ἀντιλέγειν τῇ
"ἀληθείᾳ σπεύδων, καὶ οὐχὶ μόνον τὸν πατέρα ἀναιρεῖν
"μεμελετηκὼς ἐκ τοῦ ἀνθρωπείου, ἀλλ' ἤδη καὶ [e] νόμον τὸν
"κατὰ σοῦ γεγραμμένον, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Οὐάρου, καὶ τοῦ
"δικαίου τὴν φύσιν. οὕτως ἄρα [f] τῇ ἀναιδείᾳ πεποιθὼς
"ὥστε καὶ βασανίζεσθαι ἀξιοῖς, καὶ ψευδεῖς λέγων τὰς
"βασάνους τῶν προεξητασμένων, ἵν' οἱ μὲν ῥυόμενοί σου
"τὸν πατέρα ἐκκρουσθῶσιν τοῦ ἠληθευκέναι· αἱ δὲ σαὶ βά-
"σανοι [g] δοκῶσι πισταί; οὐ ῥύσῃ Οὔαρε τὸν βασιλέα τῆς ἐπη-
"ρείας τῶν συγγενῶν; οὐδὲ [h] ἀπολεῖς πονηρὸν θηρίον, ἐπ'
"ὀλέθρῳ μὲν τῶν ἀδελφῶν εὔνοιαν προσποιούμενον τοῦ πα-
"τρὸς, ἔνθα δὲ μέλλοι κατὰ μόνας ταχέως ἀποίσεσθαι τὴν
"βασιλείαν, πάντων αὐτῷ θανασιμώτατον ἀναφαινόμε-
"νον; [i] γνοὺς ὅτι πατροκτονία κοινόν ἐστιν ἀδίκημα καὶ τῆς
"φύσεως καὶ τοῦ βίου, [k] πεφυκυῖα οὐδὲν ἧσσον ὡς τοῦ βε-
"βουλευμένου· καὶ ὁ μὴ κολάζων ἀδικεῖ τὴν φύσιν.

ς'. Προσετίθει [l] ἤδη τὰ τῆς μητρὸς Ἀντιπάτρου, ὁπόσα πρὸς

"certationibus duplicem, ſed utramque tuo di-
"gnam ingenio, perciperes voluptatem. palam
"quidem confectis fratribus, quo nomine, tan-
"quam rem præclare geſſiſſes, ultro gloriaris, &
"merito quidem; ſin minus, tu illis pejor, qui
"clam patris vitæ inſidiatus es, illos, non quod
"patri moliti eſſent necem, odio habens, (nam ſi
"id eſſet non te obligaſſes eodem crimine) ſed
"quod regni hæredes eſſent juſtiores: patrem au-
"tem interficere voluiſti, ſcilicet fratribus ſuper-
"additum, ut periculum effugeres, ne quæ in eos
"calumniatus es celeriter detegerentur, & quæ tu
"meritus es ſupplicia ea de infelici patre exigeres,
"repertor non vulgaris parricidii, ſed quale hacte-
"nus ignorat *hominum* vita. Non enim tantum
"patri filius inſidiatus es, ſed & amanti te, bene-
"ficiis ab eo affectus, re ipſa jam particeps regni,
"& ſucceſſor etiam deſignatus, immo & volupta-
"tem imperii jam ante capere nequaquam prohi-
"bitus, ſpe futuræ poſſeſſionis certiſſima præmu-
"nitus, conſcripta patris voluntate. At tu non He-
"rodis bonitate, ſed pravitate ingenii tui res me-
"tiebaris, id agens, ut patri indulgentiſſimo par-
"tem quæ ei reſtabat de imperio auferres, & cu-
"jus conſervator volueras dici, eum reipſa cona-
"reris interficere: ac quaſi non ſatis eſſet temet
"malum eſſe, matrem etiam tuis peſſimis conſiliis
"impleſti, atque fratrum concordiam diſſociaſti;
"ac deinde patrem feram appellare auſus es, ipſe
"peſſimos ſerpentes exſuperans feritate animi, un-
"de illud virus in proximos ſanguine & tantorum
"tibi bonorum auctores in promptu eſſet, ſtipato
"ſatellitiis, armato * aſtubus, nec virorum tantum
"ſed & mulierum adverſus ſenem, quaſi tuus ille
"odio tam injuſto infeſſus animus ad maleficia non
"ſufficeret. Et nunc apparere hic audes, ut poſt
"tortos homines, liberos, ſervos, viros, feminas,
"tuam unius ob cauſam, poſt tot indicia eorum
"qui tecum conſpiraverant, veritatem oppugnes:
"quaſi quod patrem rebus humanis voluiſti exi-
"mere parum ſit, niſi inſuper evertas legem in te
"ſcriptam, & Vari æquitatem, & ipſam vim ju-
"ſtitiæ. Itane tuæ confidis audaciæ & impuden-
"tiæ, ut etiam tormentis temetipſum ſubjici ve-
"lis, dum prius habitis quæſtionibus fidem detra-
"his, ut illi ſcilicet, qui patrem tuum ſalvum vo-
"luerunt, mendaces habeantur; illis vero credatur
"quæſtionibus quas tu rexiſti? Quando regem li-
"berabis, Vare, à conſanguineorum injuriis? quan-
"do exſtingues portentum illud hominis, eum di-
"co qui in fratrum perniciem patris amorem ſi-
"mulavit; ac deinde cum ſolus brevi regno eſſet
"potiturus, fata ejus maxime omnium præcipi-
"tare voluit? Scis quippe parricidium in omnem
"ferri injuriam, † & naturæ pariter ac vitæ ho-
"minum eſſe infeſtum, nec ideo minus eſſe *parri-*
"*cidium* quia tantummodo cogitatum; & qui non
"punit, naturæ ipſi facere injuriam.

6. Addidit ſuper hæc *Nicolaus* de matre Anti-
pa-

Multa praterea contra Antipatrum addidit Nicolaus.

s Οἷς κρύπτειν] *L. B.* ὡς κρυπτῶν.
t Συνετίθεις,] Συνῆθεις *Vat.* & *L. B.*
v Αὐτοῖς ἐπὶ πρᾶξιν] Αὐτὸς deeſt *Vat.* & *L. B. Coccejus* vero αὐτοῖς delet. mox αὐτοὺς pro αὐτοῖς malit Cl. *Lowthius.* Forſan σὺν αὐτοῖς legendum, aut συνεξώκειλας αὐτὸς αὐτοῖς.
x Θᾶσσον] In *Editis* θάσσων, ſed θᾶσσον malui cum Cl. *Lowthio. L. B.* θεῖσθον.
y Επικαταψεύσθαι] *L. B.* ἐπικαταψεύσαιο.
z Γένοι,] Γένοιο & mox εἰσπράξαιο *Busb.*
a Εἰσπράξαις] *L. B.* εἰσπράξαιο.
b Υπακούσαντος] *L. B* in *Marg.* ὑπηκόοντος. unde *Coccejus* legit ὑπόσαντος, ſed ego nihil mutandum eſſe cenſeo. HAV.
c Ω ἐπενόεις] *L. B.* ὧν ἐπενόεις.
* *Aſtubus,*] Vocem illam vix probo. IBBETSON.
d Παραστῆσαι.] *L. B.* παρασῆσαι.
e Νόμον τὸν κατὰ σοῦ] Inſeritur τὸν ex *L. B.* HAV.
f Τῇ —— ψευδεῖς] Illa τῇ ἀναιδείᾳ πεποιθὼς ὥστε καὶ βασανίζεσθαι ἀξιοῖς, καὶ è *Cod. Vat.* deprompta, & à *Veteri Interprete* confirmata, in textum recepimus. HUDS. Agnoſcit eandem laciniam *Lugd. Bat.* ſed ibi πέποιθας legitur pro πεποιθώς.
g Δοκῶσι πισταί;] Ita *Vat. L. B.* δόξωσι πισταί. δοξοπισταί in *Editis Aliiſque.*
h Απολεῖς] Deeſt in *L. B.*
† *Et* —— *infeſtum,*] Eſt qui vertit, *neque minus natura ac vita hominum eſſe infeſtum, quam ei cui exitium molitur.*
i Γνοὺς —— βεβουλευμένου] Vetus: ſcias quod parricidium communis injuria eſt & naturæ ipſius & totius vitæ hominum, neque minus facinoroſus reputandus eſt qui cogitaverit, tametſi eum effectum non contigerit adipiſci. Græca forte ſic legenda. πατροκτονία κοινὸν ἐστιν ἀδίκημα καὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων, πεφυκυῖα πατροκτονία οὐδὲν ἧσσον τοῦ βεβουλευμένου ὡς τοῦ διαπεπραγμένου. COCC.
k Πεφυκυῖα οὐδὲν ἧσσον] *L. B.* τὴν πεφυκυῖαν πατροκτονίαν οὐδὲν ἧσσον &c. ſed puto eſſe ſcholion. HAV.
l Ηδη] *L. B.* δὲ ἤδη.

m Κυ-

patri nonnulla, quæ illa garrulitate muliebri effutierat, consultos vates, & sacra facta quibus rex devoveretur; & quæ in Pheroræ uxores Antipater in vino atque amoris æstu proterve fecerat; tum vero repetiit quæ tormentis comperta erant: multa autem & varia erant, & quæ testes partim præmeditati partim ex tempore eoque certiora responderant.

Antipater ab universis accusatur.

Homines enim, etiam si quid metu Antipatri, cujus facinora scire non refugerant, silentio premebant, cum viderent ipsum criminationibus eorum, * qui accusare cœperunt, obnoxium, & fortunam, quæ multa ei olim indulserat, manifesto illum inimicis, qui insatiabili in eum odio flagrabant, tradentem, tunc omnia prodebant. Præceps autem actus est *suum in exitium*, non adeo illorum inimicitiis qui ad accusandum aggressi sunt, ac magnitudine ausorum & scelerum quæ excogitavit, malevolentiæque in patrem fratresque; & quod domum *paternam* seditione & mutuis cædibus impleverat, nec odia justa exercens, nec amicitiam ex benevolentia colens, sed prout in rem suam fore videretur. Quæ omnia cum jamdudum multi observarint, (qui scilicet optime comparati erant ad judicandum de rebus, quod & ira non accensi facta suffragiis suis confirmarunt) atque antea prohibiti fuerint de iis gravius queri, quam primum tuto licuit, cœperunt pro se quisque ea proferre quæ scirent. Cumque varia criminum afferrentur indicia, quæ neque redargui neque falsitatis convinci potuerunt, quod neque ad regis gratiam plerique loquerentur, neque illis objici posset quod periculi metu silentio quidquam texerant; damnarunt *omnes* nefaria facinora, & Antipatrum non tam ob patris securitatem quam suam nequitiam omni supplicio dignum censuerunt. Multa etiam à multis, qui non interrogati erant, dicebantur, ita ut, licet Antipater callidissimus esset mendaciorum artifex frontisque perfrictissimæ, tamen nec respondere ad hæc aut omnino hiscere auderet. Postquam autem Nicolaus & dicere & dictorum probationes afferre desierat,

Varus Antipatro dicendi pro se potestatem facit.

jussit Antipatro Varus, ut semet ad criminationes depellendas accingeret, si quid paratum haberet, quo se non teneri criminibus quorum accusabatur, ostenderet; valde enim & se optare, scireque patrem quoque idem velle, ut in maleficio non deprehendatur. Ille vero, pronus humi jacens,

Antipater manifestissimis indiciis convictus Deum invocat.

Deum omnesque appellabat ut testatum fieret, se nulli culpæ affinem esse, aut ut manifestis signis ostenderetur se nihil adversus fratrem molitum fuisse. Solent nimirum omnes quibus deest virtus, cum scelus aliquod aggrediuntur, quasi Deum rebus humanis præsentem adesse negassent, suopte arbitrio ad agendum ferri: ubi vero deprehensi in judicii periculum venerint, Deum testem invocando *conari* omnia *contra se allata* evertere. id quod & Antipatro accidit. Postquam enim nefa-

τινας ἦν [m] κουφολογίᾳ γυναικείως εἰρημένα, μαντείας τε καὶ θυσίας ἐπὶ τῷ βασιλεῖ γεγονυίας, καὶ ὁπόσα μετὰ τῶν Φερώρου γυναικῶν Ἀντιπάτρῳ ἠσέλγητο μετ' οἴνου καὶ λύμης ἐρωτικῆς, τῶν τε βασάνων τὰς ἀνακρίσεις καὶ ὁπόσα μαρτυριῶν ἐχόμενα· πολλὰ δὲ καὶ παντοῖα ἦν, τὰ μὲν προητοιμασμένα, τὰ δὲ πρὸς τοῦ ὀξέως ἀπαγγέλλεσθαί τε καὶ βεβαιοῦσθαι ἐφευρημένα. οἱ γὰρ ἄνθρωποι κἂν [n] εἴ τι κατὰ φόβον τοῦ Ἀντιπάτρου, μὴ διαδρασάμενοι [o] τὰ αὐτοῦ, σιγῇ παρεδίδοσαν, ὁρῶντες αὐτὸν ἐπιβατὸν τῆς κατηγορίας τῶν ἀρξάντων γεγονότα, καὶ τὴν ποτὲ πολλὴν αὐτῷ συστᾶσαν τύχην προφανῶς αὐτὸν τοῖς ἐχθροῖς παραδεδωκυῖαν, οἳ καὶ ἀπλήστως μίσους τοῦ πρὸς αὐτὸν ἐνεφοροῦντο, [p] [τότε πάντα ἐξέφερον.] κατέσπευδε δὲ [q] οὐ τοσοῦτον ἔχθρα τῶν ἐπικεχειρηκότων κατηγορεῖν, ὡς μεγέθη τόλμης ὧν [r] ἐπενόησεν κακιῶν, καὶ δυσμενείας τῆς πρὸς τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς, στάσεως καὶ ἀλληλοφθοριῶν ἀναπεπληκὼς τὸν οἶκον, καὶ μήτε μίσει κατὰ δίκην μήτε φιλίᾳ δι' εὔνοιαν χρώμενος, ἀλλ' ὡς μελλήσοι αὐτῷ συμφέρειν. ὧν ἁπάντων ἐκ πλέονος αὐτοῖς οἱ πολλοὶ προανεσκοπημένοι, οἵπερ δὴ μάλιστα ἀρετῇ κρίνειν πεφύκασιν ἐπὶ τοῖς πράγμασι, διὰ τὸ καὶ ὀργῆς [s] ἀπηλλαγμένους ἐπιψηφίζειν τοῖς γιγνομένοις, [t] καὶ καταβοὰς ἐν τοῖς πρὶν εἰρχθέντες ποιεῖσθαι, παραγενομένης ἀδείας ἐξέφερον εἰς μέσον ὁπόσα εἰδεῖεν. πολύτροποί τε κακῶν ἀποδείξεις ἦσαν, οὐδαμόθεν ψευδοῦς αἰτίαν ἐγκαλεῖσθαι δυνάμεναι, διὰ τὸ μήτε εὐνοίᾳ τῇ πρὸς Ἡρώδην λέγειν τοὺς πολλούς, μήτε ὑποψίᾳ κινδύνων, σιγῆς ἐφ' οἷς ἔχοιεν εἰπεῖν ἐγκαλουμένης. ἀλλὰ τῷ πονηρά τε ἡγεῖσθαι τὰ πράγματα, καὶ τὸν Ἀντίπατρον οὐκ ἀσφαλείᾳ τῇ Ἡρώδου, πονηρίᾳ δὲ τῇ αὐτοῦ, πάσης ἄξιον τιμωρίας. [v] πολλά τε ἦν καὶ παρὰ πολλῶν οἷς μὴ παρηγγέλλετο εἰπεῖν ἀγορευόμενα, ὥστε τὸν Ἀντίπατρον καίπερ ἐπὶ πλεῖστον πάντα δεινότατον ὄντα ψεύσασθαι καὶ [x] ἀπερυθριάσαι, μηδὲ ὅσον ἀπὸ φωνῆς [y] ἐπὶ τὸ ἀντιλέγειν τὴν ἰσχὺν εἰσφέρεσθαι. Νικολάου δὲ παυσαμένου τῶν τε λόγων καὶ τῶν ἐλέγχων, Οὔαρος [z] ἐκέλευσεν Ἀντίπατρον [a] ἐπ' ἀπολογίαν τῶν ἐγκλημάτων χωρεῖν, εἴτινες αὐτῷ παρασκευαὶ τοῦ μὴ ἐνόχῳ τοῖς ἐπιφερομένοις εἶναι· καὶ γὰρ αὐτὸς εὔχεσθαι καὶ τὸν πατέρα εἰδέναι τῶν ὁμοίων εὐχόμενον, μηδὲν αὐτὸν ἀδικοῦντα φωρᾶν. ὁ δ' ἐπὶ στόμα ἔκειτο ἀνατετραμμένος, τῷ τε Θεῷ καὶ πᾶσι [b] προστιθεὶς τὸ ἐπιμαρτυρῆσαι αὐτῷ μηδὲν ἀδικεῖν, ἢ τεκμηρίοις ἐμφανέσι παραστῆσαι, μὴ οὐκ ἐπίβουλον αὐτὸν τοῦ πατρὸς γεγονέναι. εἰωθότες μὲν καὶ πάντες οἷς ἐπιλείπει ἀρετῆς, ὁπότε μὲν ἐγχειρεῖταί τινα κακῶν, [c] οἷον τοῦ θείου τὸ πᾶσιν παρατυγχάνειν ἀφορίσαντες, γνώμῃ τῇ αὐτῶν ἐπὶ τὰ ἔργα χωρεῖν· ὁπότε δὲ φωρώμενοι κινδυνεύοιεν δίκην ὑποσχεῖν, κατ' ἐπίκλησιν αὐτοῦ μαρτυρεῖν τὰ πάντα [d] ἐκτρέπειν. ὃ δὴ καὶ τῷ Ἀντιπάτρῳ συμβεβήκει. τὰ πάντα γὰρ ὡς ἐν ἐρημίᾳ τοῦ θείου διαπεπραγμένος, [e] κα-

m Κουφολογίᾳ] Conf. infr. lib. 18. c. 8. §. 2. SPANH.

n Εἴ τι] Εἴτι εἰδεῖεν *L. B.*

o Τὰ αὐτοῦ,] Ita legi & distinxi, cum antea esset ad hunc modum, Ἀντιπάτρου μὴ διαδρασάμενοι τὸ αὐτοῦ σιγῇ &c. absque ulla interpunctione. *L. B.* διαδρὰς ἀμύνοιτο αὐτούς. *Vetus*: silentio prætereunda mandabant.

* *Qui accusare cœperunt, obnoxium,*] *Al.* qui in imperio erant.

p Τότε πάντα ἐξέφερον.] Verba illa uncis inclusa inserui non sine auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *quod odio ineffabili adversus eum nitebantur: tunc omnia prodebant.* Quæ sane necessario postulat sensus, nisi οἳ καὶ ante ἀπλήστως deleamus.

q Οὐ τοσοῦτον] *L. B.* τοῦτο οὔτε τῇ. *Coccejus* τοῦτο οὐχ οὕτω.

r Ἐπενόησεν κακιῶν] Ita *Vat.* (& *Coccejus*) in *cæteris* ἐπενόησαν.

s Ἀπηλλαγμένους] *L. B.* ἀπηλλαγμένοις.

t Καὶ καταβοάς.] *L. B.* καταβοάς.

v Πολλά —— ἀγορευόμενα,] Πολλὰ ἦν καὶ ἕτερα παρὰ πολλῶν οἷς μὴ παρήγγελτο εἰπεῖν κατὰ Ἀντίπατρον ἀγορευόμενα *Busb.*

x Ἀπερυθριάσαι,] Ἐπερυθριάσαι *Vat.*

y Ἐπὶ τὸ ἀντιλέγειν] Ἐπ' ἀντιλέξει *Vat.* & *L. B.*

z Ἐκέλευσεν Ἀντίπατρον] Ἐκέλευσε τὸν Ἀντίπατρον *Busb.*

a Ἐπ' ἀπολογίαν] Ita *Busb.* ἐπ' ἀπολογία, aut ἐπ' ἀπολογίᾳ in *Editis Aliisque.*

b Προστιθεὶς τὸ ἐπιμαρτυρῆσαι] Προτεθεὶς *Vat.* τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος ἐπιμαρτυρῆσαι αὐτῷ μηδὲν ἀδικεῖν. *Zonar.*

c Οἷον —— ἀφορίσαντες,] Εἰ ἓν τοῦτ' εἴη τὸ πᾶσι τὸ παρὰ τὸ τυχὸν ἀφορήσαντες in *Editis Aliisque.* εἰ ἓν τοῦ θείου τὸ πᾶσι παρατυγχάνειν ἀφορήσαντος *Vat.* quam lectionem sequutus sum, nisi quod εἰ ἓν in οἷον mutarim, & ἀφορήσαντος in ἀφορίσαντες. *Epiphanius* vertit, *solent quippe universi, quibus justitia deficit, quando facinorum aliquorum perpetratores existimt dicere, sibi liberum arbitrium ex divinitate concessum: quando vero* &c. Fuit cum legerem, οἷον τοῦ θείου πᾶσι παρατυγχάνειν οὐ θελήσαντος. Legendum conjicit *Vir Doctus*, οἷον τὸ θεῖον πᾶσι παρατυγχάνειν οὐ φρονήσαντες. HUDS. In *L. B.* ita totus locus concipitur: ἐγχειρεῖταί τινα κακῶν εἶεν τοῦ θείου τὸ πᾶσι παρὰ τὸ τυχὸν (forsan pro παρατυχὸν) ἀφορίσαντες. In *Margine* ejus ita legitur, ἀμνημονεῖν τοῦ θείου οὐ πᾶσι παρατυγχάνοντος, quod ex glossa natum videtur. HAV.

d Ἐκτρέπειν.] Ita cum *Cod. Vat.* ἐπιτρέπειν in *Editis Aliisque.* in *Epiphanii* versione, *per invocationem ejus omnia testimonia conantur evertere.*

Ke-

[e] κατειργούσης αὐτὸν πανταχόθεν τῆς δίκης ἀπορίᾳ τῶν ἀλλαχόθεν δικαιωμάτων, [f] οἷς ἀπολύσαιτο τὰ ἐγκεκλημένα, αὖθις [g] ἐνεπαροίνει τῇ ἀρετῇ τοῦ θείου, μαρτυρίαν ἐπισκήπτων αὐτῷ, ὅπερ ἴσχυε τῇ ἐκείνου [h] περισέσωσο, εἰς μέσους [i] παραγαγὼν ὁπόσα περὶ τῷ πατρὶ πράσσειν τολμᾶν οὐκ ἐνέλιπεν.

ζ'. Ὁ δὲ Οὔαρος, ἐπειδὴ πολλάκις ἀνακρίνων τὸν Ἀντίπατρον, οὐδὲν εὕρισκεν πλέον τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Θεοῦ, ὁρῶν ἀπέραντον ὂν τὸ γινόμενον, [k] ἐκέλευσε τὸ φάρμακον εἰς μέσους ἐνεγκεῖν, [l] ἵν' εἰδῇ τὴν περιοῦσαν αὐτῷ δύναμιν. καὶ κομισθέντος, τῶν ἐπὶ θανάτῳ τις ἑαλωκότων πίνει κελεύσαντος Οὐάρου, καὶ παραχρῆμα ἔθανε. τότε δ' ἐξαναστὰς ἀπῄει τοῦ συνεδρίου, καὶ τῇ ἑξῆς ἐπ' Ἀντιοχείας· [m] οὗπερ δὴ καὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν αὐτῷ αἱ διατριβαὶ, διὰ τὸ Σύροις τοῦτο βασίλειον εἶναι. Ἡρώδης δὲ παραχρῆμα μὲν ἔδησε τὸν υἱόν. ἄδηλοι δὲ τοῖς πολλοῖς ἦσαν αἱ Οὐάρου πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαι, καὶ τί εἰπὼν ἀπεληλύθει. εἰκάζετο δὲ τοῖς πολλοῖς γνώμῃ τῇ ἐκείνου πεπρᾶχθαι ὁπόσα περὶ τὸν Ἀντίπατρον ἔπραξεν. δήσας δὲ αὐτὸν εἰς Ῥώμην ὡς Καίσαρα ἐκπέμπει γράμματα περὶ αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀπὸ γλώσσης διδάξοντας τὸν Καίσαρα τὴν κακίαν τοῦ [n] Ἀντιπάτρου. ἁλίσκεται δὲ ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ ἐπιστολὴ ὑπὸ Ἀντιφίλου πρὸς Ἀντίπατρον γεγραμμένη· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ αὐτὸς διέτριβε· καὶ λυθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τάδε ἐδήλου. "Ἔπεμψά σοι τὴν παρ' Ἀκμῆς ἐπιστολὴν, μὴ φεισάμενος τῆς ἐμῆς ψυχῆς. οἶδα γὰρ ὅτι αὖθις κινδυνεύω ὑπὸ δύο [o] οἰκιῶν εἰ γνωσθείην. σὺ δ' εὐτυχοίης περὶ τὸ πρᾶγμα." καὶ ἡ μὲν ἐπιστολὴ τάδε ἐδήλου. ἐζήτει δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ἑτέραν ἐπιστολήν. οὐ μὴν φανερά γε ἦν· καὶ ὁ τοῦ Ἀντιφίλου δοῦλος, ὃς τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἔφερεν, ἠρνεῖτο ἑτέραν παραλαβεῖν. ἀπορίας οὖν ἐχούσης τὸν βασιλέα, τῶν φίλων τις τῶν τοῦ Ἡρώδου θεώμενος ὑπερραμμένον τοῦ δούλου τὸν ἐντὸς χιτῶνα, ἐνεδεδύκει γὰρ δύο, εἴκασεν ἐντὸς [p] τῆς ἐπιπτυχῆς κρύπτεσθαι τὰ γράμματα. καὶ ἦν δὲ οὕτως. λαμβάνουσιν οὖν τὴν ἐπιστολὴν, ἐγγεγραμμένα τε ἦν ἐν αὐτῇ τάδε. "ΑΚΜΗ ΑΝΤΙΠΑΤΡΩι. Ἔγραψα τῷ πατρί σου τῇ οἵαν ἤθελες ἐπιστολὴν, καὶ ἀντίγραφον ποιήσασα τῆς [q] πρὸς τὴν ἐμὴν κυρίαν ὡς παρὰ Σαλώμης ἔγραψα· ἣν ἀναγνοὺς, οἶδ' ὅτι [r] τιμωρήσεται Σαλώμην ὡς ἐπίβουλον." ἦν δὲ ἡ παρὰ τῆς Σαλώμης δοκοῦσα εἶναι πρὸς τὴν δέσποιναν αὐτῆς, ὑπ' Ἀντιπάτρου ἐπ' ὀνόματι τῷ Σαλώμης, ὅσα γοῦν ἡ διάνοια θέλοι [s] ὑπαγορευομένη, λέξει δὲ συνέκειτο αὐτῆς. τὰ δὲ γεγραμμένα ἦν τοιάδε. "[t] ΑΚΜΗ ΒΑΣΙΛΕΙ ΗΡΩΔΗι. Ἐγὼ ἔργον ποιουμένη μηδέν σε λανθάνειν τῶν κατὰ σοῦ γινομένων, εὑροῦσα ἐπιστολὴν Σαλώμης πρὸς [v] τὴν ἐμὴν κυρίαν κατὰ σοῦ γεγραμμένην, ἐπικινδύνως ἐμαυτῇ, σοὶ δὲ ὠφελίμως ἐξεγραψάμην, [x] καὶ ἀπέσταλκά σοι. ταύτην δὲ ἐκείνη ἔγραψε γήμασθαι Συλλαίῳ θέλουσα. κατάσχισον οὖν τὴν ἐπιστολὴν ἵνα μὴ κἀγὼ τὸ ζῆν κινδυνεύσω." πρὸς δὲ αὐτὸν ἐγέγραπτο Ἀντίπατρον, [y] διασαφούσης ὅτι διακονουμένη κελεύσματι τῷ ἐκείνου αὐτή τε γράψειε πρὸς Ἡρώδην, ὡς Σαλώμης ἐπιβούλως αὐτῷ πράσσειν ἐπειγομένης τὰ πάντα· καὶ ἀντίγραφον τῆς ὡς πρὸς δέσποιναν τὴν αὐτῆς πεμφθείσης ἐπιστολῆς ἀπὸ Σαλώμης ἀποπέμψειεν αὐτῇ. [z] ἦν δὲ ἡ Ἀκμὴ, Ἰουδαία μὲν τὸ γένος, ἐδούλευε δὲ Ἰουλίᾳ τῇ

ria omnia, tanquam è mundo sublatum esset numen, perpetrasset, ubi supplicii metu undique constringeretur plane destitutus juris præsidiis, quibus crimina dilueret, Dei iterum virtute petulanter abusus est, eum contestans, ut suæ potentiæ acceptum tulerit quod adhuc supersit, productis in medium quæ nullo puncto temporis intermisso facere ausus est pro patris incolumitate.

7. Tum Varus, cum crebris interrogationibus nihil ab Antipatro eliceret præter Dei invocationem, rem infinitam esse videns, venenum coram omnibus proferri jussit, ut quænam ei vis superesset *è vestigio* experiretur. Quod ubi allatum erat, Varique jussu cuidam capitis damnato ut propinaretur datum, confestim exstinctus est. Tunc ille surgit & è concilio discedit, & postridie Antiochiam proficiscitur: ubi plurimum commorari solebat, quoniam id Syrorum palatium est. Herodes vero filium protinus vinculis astringendum curavit: neque vulgo sciebatur, quid cum eo loquutus Varus fuisset, antequam discederet: multi tamen opinabantur ex sententia illius acta esse quæcunque in Antipatrum admiserat *Herodes*. Eo vincto, misit de eo literas Romam ad Cæsarem, & una homines qui eum verbis de Antipatri malitia docerent. Per eos autem dies interceptæ sunt literæ per Antiphilum ex Ægypto (ibi enim ille degebat) ad Antipatrum scriptæ: in quibus, à rege solutis, ista continebantur. "Mitto tibi Acmes literas, etiam cum vitæ meæ discrimine. nosti enim mihi rursus à duabus familiis imminere periculum, si deprehendor. Opto tibi in isto negotio successum." in hanc sententiam scripta erat hæc epistola. Rex autem & alteram epistolam requirebat. Nusquam tamen apparuit: & servus Antiphili, qui lectam attulerat, negabat se ullam præterea accepisse. Cum autem dubius hæreret rex, unus ex amicis ejus, animadversa quadam sutura in interiori servi tunica (nam duabus erat indutus) conjectavit in plicatura latere literas. atque ita erat. Epistolam igitur arripiunt, quæ *quidem* ista scripta continebat. "ACME ANTIPATRO. Scripsi ad tuum patrem quales volebas literas, eique exemplum mitto fictarum Salomes literarum ad Dominam meam, quibus lectis scio sumpturum de Salome tanquam insidiatrice supplicium." Fuerant autem literæ hæ, quæ Salomes ad Acmes dominam esse videbantur, compositæ ab Antipatro Salomes nomine quantum ad sensum, ipsius vero Acmes verbis. Literæ autem sic se habebant. "ACME REGI HERODI. Ego dans operam ut nihil te lateat eorum quæ contra te fiunt, nacta Salomes epistolam ad Dominam meam contra te scriptam, eam mihi periculose sed tibi utiliter exscripsi, & tibi misi. Hanc illa scripsit volens nubere Syllæo. Igitur literas conscinde, ne ego de vita pericliter." Ad ipsum autem Antipatrum scripta erat epistola, indicante *Acme* se mandatis ejus obsequutam esse, & ad Herodem scripsisse, quasi Salome ei ut insidiaretur omnia agere festinaret: insuper & exemplar epistolæ ad Dominam suam à Salome missæ ad eam mittendum curasse. Erat autem hæc Acme Judæa genere, Juliæ Cæsaris uxoris serva: at-

Antipater in vincula conjectus.

Herodes legatos ad Cæsarem mittit.

Antiphili litera ad Antipatrum.

Acmes litera ad Antipatrum.

Acmes litera ad Herodem.

e Κατειργούσης] Ita lego (Legit quoque ita *Coccejus*) κατηγορούσης in *libris* tam *Editis* quam *MSS.*

f Οἷς ἀπολύσαιτο] Οἷς τὰ ἐγκεκλημένα λυθεῖεν ἐπαροίνει τῇ ἀρετῇ *Vat.*

g Ἐνεπαροίνει] *L. B.* ἐνεπαρώνει.

h Περισέσωσο,] *L. B.* περιέσωσο.

i Παραγαγὼν] Παραγαγόντος *Vat.* & *Lugd. Bat.*

k Ἐκέλευσε τὸ φάρμακον] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 32. §. 5. SPANH.

l Ἵν' εἰδῇ τὴν περιοῦσαν αὐτῷ δύναμιν.] Ἵν' εἴδη δὲ τὴν π. *Vat.*

m Οὗπερ δὴ] Ἧπερ δὴ καὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν αὐτῷ διατριβαὶ *Vat.*

n Ἀντιπάτρου. ἁλίσκεται] Inter Ἀντιπάτρου & ἁλίσκεται verba illa καὶ Κατονίῳ γνώμην τὴν (τῇ *L. B.*) Καίσαρος posita habet Cod. *Vat.* & *Lugd. Bat.* nullo plane sensu.

o Οἰκιῶν] *L. B.* οἰκείων.

p Τῆς ἐπιπτυχῆς] Vel ἐπὶ πτυχῆς & ita *Edit. Basil.* SPANH.

q Πρὸς τὴν ἐμὴν κυρίαν] *Liviam* nempe, cujus serva aut Liberta Acme, uti mox infra. SPANH.

r Τιμωρήσεται] *L. B.* τιμωρήσαιτο.

s Ὑπαγορευομένη,] Ὑπηγορευμένη *Vat.*

t Ἀκμὴ βασιλεῖ Ἡρώδῃ.] Nota in salutando *Acmes* nomen ipsi præponi nomini Regio. REL.

v Τὴν ἐμὴν κυρίαν] Conf. mox supra. SPANH.

x Καὶ ἀπέσταλκά σοι.] Καὶ ἐπέσταλκά σοι *Vat.*

y Διασαφούσης] Est qui malit διασαφοῦσα.

z Ἦν —— γυναικί.] Conf. mox supra. SPANH.

atque ista faciebat in Antipatri gratiam, qui eam grandi pecunia corruperat, ut ipsum adjuvaret in nece maturanda patri amitæque.

Herodis in Antipatrum odium.

8. Herodes autem, singulari Antipatri malitia stupefactus, impetu ferebatur ad ipsum è vestigio tollendum, ut magnarum rerum turbatorem, & qui non sibi solum sed & sorori insidias struxerat, domumque Cæsaris corruperat. Quin & ipsum incitabat Salome, quæ pectus plangeret, seque occidi juberet; siquod argumentum istis de rebus fide dignum contra se afferri posset. Itaque Herodes filium evocavit & interrogavit, jussitque ut sine ulla dissimulatione diceret, si quid contra haberet. Illo autem *ad hæc* obmutescente, petiit ab eo *Herodes*, ut, postquam undequaque malus reperiretur, saltem suos in his sceleribus *socios & adjutores* sine mora nominaret. Ille vero Antiphilum omnium auctorem esse dicebat, neque quenquam alium indigitabat. Tum Herodes valde dolens, festinavit Romam mittere filium ad Cæsarem, pœnas daturum scelerum quæ mente agitaverat. Deinde veritus ne amicorum ope periculo eximeretur, eum in custodia, ut antea, habuit: iterumque legatos misit ad Cæsarem & literas ad filium accusandum, indiciaque eorum quæ Acme ad illius maleficia contulerat, adjunctis literarum, *quæ supra positæ sunt*, exemplaribus.

Legatos literasque de eo Romam mittit.

Καίσαρος γυναικί· καὶ ἔπρασσε ταῦτα φιλίᾳ τῇ Ἀντιπάτρου, ὠνηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, μεγάλῃ δόσει χρημάτων, συγκακουργεῖν [a] κατά γε τοῦ πατρὸς καὶ κατὰ τῆς [b] τιτθίδος.

η'. Ἡρώδης δὲ, ἐκπλαγεὶς μεγέθει τῆς Ἀντιπάτρου κακίας, ὥρμησε μὲν καὶ παραχρῆμα αὐτὸν ἀνελεῖν, ὡς κύκηθρον μεγάλων γεγονότα πραγμάτων, καὶ μὴ μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀδελφῇ ἐπιβεβουλευκότα, καὶ τοῦ Καίσαρος διεφθαρκότα τὴν οἰκίαν. ἐξώτρυνε δὲ αὐτὸν καὶ ἡ Σαλώμη, [c] στερνοτυπουμένη, καὶ κτείνειν αὐτὴν κελεύουσα, εἴ τινος ἐπὶ τοιοῖσδε πίστεως αἰτίαν ἀξιοχρέων οἷά τε παρασχεῖν γένοιτο. Ἡρώδης δὲ μεταπέμψας, ἀνέκρινε τὸν υἱὸν, κελεύων εἴ τι ἀντειπεῖν ἔχει, λέγειν μηδὲν ὑπειδόμενον. ἐπεὶ δὲ ἀχανὴς ἦν, ἤρετο αὐτὸν, [d] ἐπειδὴ πανταχοῦ πεφώραται πονηρὸς ὢν, τοὺς γοῦν [e] συγκακουργήσαντας αὐτῷ τὰ πράγματα μὴ μελλῆσαι [f] κατειπεῖν. ὁ δὲ Ἀντιφίλῳ τὴν πάντων αἰτίαν ἀνετίθει, ἕτερον δ' οὐδένα προὐτίθει. Ἡρώδης δὲ περιαλγῶν ὥρμησεν μὲν πέμπειν ἐπὶ Ῥώμης τὸν υἱὸν ὡς Καίσαρα, λόγον ὑφέξοντα τῶν ἐπὶ τοῖσδε [g] βουλευμάτων. ἔπειτα δείσας [h] μὴ καὶ βοηθείᾳ τῶν φίλων [i] εὑρίσκοιτο τοῦ κινδύνου διαφυγὼν, αὐτὸν μὲν δέσμιον ὡς καὶ πρότερον ἐφύλασσεν· αὖθις δὲ [k] πρέσβεις ἐξέπεμψε καὶ γράμματα [l] ἐπὶ κατηγορίαν τοῦ υἱέος, ὁπόσα τε Ἀκμὴ συγκακουργήσειεν αὐτῷ, καὶ ἀντίγραφα τῶν ἐπιστολῶν.

VIII.

CAP VI.

De Herodis morbo, motaque ob eam causam seditione: & quomodo puniti erant seditiosi.

Herodes morbo correptus testamentum condit.

INterea, dum legati jam ante edocti quid responderent ad interrogata, & literas secum ferentes, Romam properabant, rex in morbum lapsus, testamentum fecit, in quo filiorum suorum natu minimo regnum dabat, ob odium quo tum Archelaum & Philippum ob Antipatri calumnias prosequebatur; Cæsarique mille talenta donabat, & Juliæ Cæsaris uxori & Cæsaris filiis & amicis & libertis quingenta. Filiis præterea suis pecuniam & pensiones & agros distribuebat, itemque nepotibus suis: Salomen etiam sororem suam valde locupletabat, quod in omnibus summam ei benevolentiam præstiterit, & nusquam aliquid adversus eum moliri ausa fuerit. Cumque *ex eo morbo* convaliturum se non sperasset, quippe jam septuaginta circiter annos natus, *mirum in modum* efferatus est, & ex ira & acerbitate omnia stomachabatur; eoque præcipue nomine, quod contemni se gentemque suo malo delectari putabat. accedit quod exstiterunt quidam è maxime popularibus, qui in eum etiam consurrexerunt ob hujusmodi causam.

Herodis in senio amarulentia.

Judas & Matthias in Herodem conjurant.

2. Erant Judas Sariphæi & Matthias Marga-

ΚΕΦ. ϛ'.

Περὶ τῆς Ἡρώδου νόσου καὶ στάσεως τῶν Ἰουδαίων δι' αὐτήν· καὶ κόλασις τῶν στασιαστῶν.

ΚΑΙ οἱ μὲν πρέσβεις [m] ἐπὶ τῆς Ῥώμης [n] ἠπείγοντο, ὁπόσα τε ἀνακρινομένους δεήσοι λέγειν [o] προεκδιδαχθέντες, καὶ τὰ γράμματα φέροντες. εἰς νόσον δὲ ὁ βασιλεὺς ἐμπεσὼν [p] διαθήκας γράφει, [q] τῷ νεωτάτῳ τῶν υἱῶν τὴν βασιλείαν διδοὺς, μίσει [r] τῷ πρὸς τὸν Ἀρχέλαον καὶ Φίλιππον ἐκ τῶν Ἀντιπάτρου διαβολῶν, Καίσαρί τε [s] τάλαντα χίλια, καὶ γυναικὶ Ἰουλίᾳ τῇ Καίσαρος καὶ τέκνοις καὶ φίλοις [t] καὶ ἐπελευθέροις Καίσαρος πεντακόσια. ἔνεμε δὲ καὶ τοῖς υἱέσι χρήματα καὶ προσόδους καὶ ἀγροὺς, καὶ υἱέσι τοῖς ἐκείνων· Σαλώμην τε ἐπὶ μέγα [v] ἐπλούτιζεν τὴν ἀδελφὴν, [x] εὔνουν τε ἐν πᾶσι πρὸς αὐτὸν διαμεμενηκυῖαν, καὶ μηδαμόθι θρασυνομένην κακουργεῖν. ἀπεγνωκὼς δὲ περιοίσειν, [y] καὶ γὰρ περὶ ἔτος ἑβδομηκοστὸν ἦν, [z] ἐξηγρίωσεν ἀκράτῳ τῇ ὀργῇ καὶ πικρίᾳ [a] εἰς πάντα χρώμενος· αἴτιον δὲ ἦν δόξα τοῦ καταφρονεῖσθαι, καὶ ἡδονῇ τὰς τύχας αὐτοῦ τὸ ἔθνος φέρειν. ἄλλως τε ἐπειδή τινες τῶν [b] δημοτικωτέρων ἀνθρώπων καὶ ἐπανέστησαν αὐτῷ διὰ τοιαύτην αἰτίαν.

β'. Ἦν [c] Ἰούδας ὁ Σαριφαίου, καὶ Ματθίας ὁ [d] Μαργα-

a Κατά γε τοῦ πατρὸς] Κατά τε τοῦ π. *Vat.*
b Τιτθίδος.] *L. B.* τηθίδος.
c Στερνοτυπουμένη,] Στερνοτυπουμένη *Busb. Vat. Lugd. Bat.* & *Zonar.*
d Ἐπειδὴ πανταχοῦ] Ἐπειδὴ τὰ πάντα πανταχοῦ *Vat.*
e Συγκακουργήσαντας] Κακουργήσαντας *Vat.*
f Κατειπεῖν.] Ἀνειπεῖν *Vat.*
g Βουλευμάτων.] Βεβουλευμένων *Busb.*
h Μὴ καὶ βοηθείᾳ] Illud καὶ ex *L. B.* adjicitur. HAV.
i Εὑρίσκοιτο τοῦ κινδύνου] Εὑρίσκοι τῶν κινδύνων διαφυγὰς *Busb.*
k Πρέσβεις ἐξέπεμψε] Πρεσβείας *Vat.*
l Ἐπὶ κατηγορίαν τοῦ υἱέος,] Ἐπὶ κατηγορίᾳ *Vat.*
m Ἐπὶ τῆς Ῥώμης] Ἐπὶ τὴν Ῥώμην *Busb.*
n Ἐπήγοντο,] Ita *Gall.* ἠπείγοντο *Busb.* (& ita legi vult *Ibbetsonus* & *Coccejus*) ἠπήγοντο in *Editis Aliisque.*
o Προεκδιδαχθέντες,] Sic lego, προσεκδιδαχθέντες in *Libris* tam *Editis* quam *MSS.*
p Διαθήκας γράφει,] Conf. inf. c. 9. §. 4. & ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 3. SPANH.
q Τῷ νεωτάτῳ τῶν υἱῶν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 32. §. 7. & lib. 2. c. 2. §. 3. SPANH.
r Τῷ πρὸς τὸν Ἀρχέλαον] Ita lego cum *Zonara.* Μίσει τῷ πρός τε τὸν Ἀρχ. *Busb.* μίσει τότε πρὸς in *Editis.*
s Τάλαντα χίλια,] Ταλάντων χιλίων (χρήματα ταλάντων χιλίων *L. B.*) & mox πεντακοσίων *Vat. L. B.* & *Busb.*
t Καὶ ἐπελευθέροις Καίσαρος πεντακόσια.] Καὶ ἀπελευθέροις περὶ πεντακόσια in lib. 1. *de Bello Jud.*
v Ἐπλούτιζεν τὴν ἀδελφήν,] Sic *Vat.* & *Busb.* ἐπλούτιζε *L. B.* ἐπλούτισεν in *cæteris.*
x Εὔνουν τε ἐν πᾶσι] Εὔνουν τε αὐτῷ ἐπὶ πᾶσι διαμ. *Vat.*
y Καὶ γὰρ περὶ ἔτος] Καὶ γὰρ περὶ ἔτος ἑβδομάκις ἔνατον ἦν legendum esse contendit *S. Petitus* in *Animadversionibus* ἀνεκδότοις, Tom. 1. p. 524: ut & supra (lib. 14. c. 9. §. 2.) νέῳ παντάπασιν ὄντι, ιε'. γὰρ αὐτῷ ἐγεγόνει μόνα ἔτη.
z Ἐξηγρίωσεν] Ita in *plerisque libris.* ἐξηγρίωτο (*Coccejus*, nam inferius quoque ἐξαγριώσας) *Busb.* & *Zonar.* ἐξηγρίωτο) *L. B.*
a Εἰς πάντα χρώμενος·] Mallem εἰς πάντας χρ.
b Δημοτικωτέρων ἀνθρώπων] Ita *Busb.* δημικοτέρων *Vat.* δημηκοτέρων in *Editis Aliisque.*
c Ἰούδας ὁ Σαριφαίου,] In *lib.* 1. *de B. J.* Ἰούδας τε υἱὸς Σεπφοραίου, καὶ Ματθίας Μαργάλου in *Marg. L. B.* Σαιποφωραίου. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 2. SPANH.

d Μαρ-

γαλώθου Ἰουδαίων λογιώτατοι, καὶ παρ' οὓς τινας [e] τῶν πατρίων ἐξηγηταὶ νόμων, ἄνδρες καὶ δήμῳ προσφιλεῖς διὰ παιδείαν [f] τοῦ νεωτέρου· ὁσημέραι γὰρ διημέρευον αὐτοῖς πάντες [g] οἷς προσποίησις ἀρετῆς [h] ἐπετηδεύετο. οἵ τε πυνθανόμενοι τοῦ βασιλέως τὴν νόσον θεραπεύειν ἄπορον οὖσαν, ἐξῆραν τὸ νεώτερον, ὥστε ὁπόσα [i] παρὰ τὸν νόμον τὸν πάτριον κατεσκεύαστο ἔργα ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ταῦτα [k] καθελόντες εὐσεβείας ἀγωνίσματα παρὰ τῶν νόμων φέρεσθαι. καὶ γὰρ δὴ διὰ τὴν τόλμαν [l] αὐτῶν, παρ' ἃ διηγόρευεν ὁ νόμος, τῆς ποιήσεως, τά τε ἄλλα αὐτῷ συντυχεῖν οἷς παρὰ τὸ εἰωθὸς τοῦ ἀνθρώπου [m] διετρίβη, καὶ δὴ καὶ τὴν νόσον. ἦν γὰρ τῷ Ἡρώδῃ τινὰ πραγματευθέντα παρὰ τὸν νόμον, ἃ δὴ ἐπεκάλουν οἱ περὶ τὸν Ἰούδαν καὶ Ματθίαν. [n] κατεσκευάκει γὰρ ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τοῦ πυλῶνος τοῦ μεγάλου τοῦ ναοῦ ἀνάθημα καὶ λίαν πολυτελὲς, [o] ἀετὸν χρύσεον μέγαν. κωλύει γὰρ ὁ νόμος εἰκόνων τε ἀναστάσεις ἐπινοεῖν καί τινων ζώων ἀναθέσεις ἐπιτηδεύεσθαι τοῖς βιοῦν κατ' αὐτὸν [p] προῃρημένοις. “[q] ὥστε ἐκέλευον οἱ σοφισταὶ τὸν “ἀετὸν κατασπᾶν· [r] καὶ γὰρ εἴ τις ἂν γένοιτο κίνδυνος “[s] τῷ εἰς θάνατον ἀνακειμένῳ, πολὺ τῆς ἐν τῷ ζῆν ἡδο-“νῆς λυσιτελεστέραν φαίνεσθαι τὴν [t] προτεθειμένην ἀρε-“τὴν ὑπ' αὐτοῦ, τοῖς ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ φυλακῇ τοῦ “πατρίου [v] μελλήσουσι τελευτᾶν, διὰ τὸ ἀΐδιον [x] τοῦ “ἐπαινεῖσθαι φήμην κατασκευασαμένους, ἔν τε τοῖς νῦν “ἐπαινεθήσεσθαι καὶ τοῖς ἐσομένοις ἀειμνημόνευτον [y] κα-“ταλιπεῖν τὸν βίον. [z] καίτοιγε τοῖς ἀκινδύνως διαιτωμέ-“νοις ἄφυκτον εἶναι τὴν συμφορὰν, ὥστε καλῶς ἔχειν “τοῖς ἀρετῆς [a] ὀριγνωμένοις τὸ κατεψηφισμένον [b] αὐτῶν “μετ' ἐπαίνων καὶ τιμῶν δεχομένοις ἀπιέναι τοῦ βίου. “[c] φέρειν γὰρ κούφισιν πολλὴν τὸ ἐπὶ καλοῖς ἔργοις, ὧν “μνηστῆρα τὸν κίνδυνον εἶναι, τελευτᾶν, καὶ ἅμα υἱέσι τοῖς “αὐτῶν, καὶ ὁπόσοι τοῦ συγγενοῦς καταλείποιντο ἄνδρες ἢ “γυναῖκες, καὶ τοῖσδε περιποιῆσαι ὄφελος εὐκλείᾳ τῇ “ἀπ' αὐτῶν.

γ'. Καὶ οἱ μὲν τοιούτοις λόγοις ἐξῆραν τοὺς νέους. ἀφικνεῖται γὰρ λόγος εἰς αὐτοὺς τεθνάναι [d] φράζων τὸν βασιλέα, καὶ [e] συνέπρατ͂τε τοῖς σοφισταῖς. καὶ μέσης ἡμέρας ἀνελθόντες κατέσπων τε, καὶ πελέκεσιν [f] ἐξέκοψαν τὸν ἀετὸν, πολλῶν ἐν τῷ ἱερῷ διατριβόντων. καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ βασιλέως, ἀγγέλλεται γὰρ ἡ ἐπιχείρησις πρὸς αὐτὸν, ἀπὸ μείζονος διανοίας ἢ ἐπράσσετο ὑπολαβὼν, ἄνεισι χεῖρα πολλὴν [g] ἀγόμενος, ὁπόσοι ἀνθέξοιεν τῷ πλήθει τῶν πειρωμένων καθαιρεῖν τὸ ἀνάθημα· [h] ἐπιπεσών τε μὴ προσδεχομένοις, ἀλλ' ὁποῖα ὄχλος φιλεῖ δόξῃ μᾶλλον ἀμαθεῖ ἢ προνοίᾳ ἀσφαλεῖ τετολμηκόσι, ἀσυντάκτοις τε καὶ μηδὲν τοῦ ὀνήσοντος προανεσκοπημένοις, τῶν τε νέων οὐκ ἐλάσσους τεσσαράκοντα ἀνδρῶν, οἳ θάρσει

lothi F. Judæorum eloquentiſſimi & legis patriæ interpretes præſtantiſſimi, virique populo chariſſimi, quoniam juventutem docerent. qui enim virtuti comparandæ ſtudebant, eos quotidie frequentabant. Hi *duo*, audientes regis morbum eſſe inſanabilem, concitarunt juventutem, ut, ſublatis operibus quæcunque à rege præter patriam conſuetudinem facta fuiſſent, certaminis pro pietate præmia ex legibus ferrent. nam propter audaciam ipſius, & eorum effectionem, quæ lex vetabat, cum alia ei contigiſſe, quibus præter communem hominum morum vexatus fuerat, tum etiam hunc morbum. quippe nonnulla ab Herode contra legem fabricata fuerant, quæ ei crimini dabant Judas & Matthias. Fecerat enim rex & ſuper majorem portam templi dedicaverat ingentem & magni pretii aquilam ex auro. Lege autem vetitum eſt iis, qui volunt ex ejus inſtitutis vitam agere, vel quidquam cogitare de imaginibus erigendis, operamve dare animantium ſimulachris conſecrandis. Atque adeo dictitabant illi magiſtri aquilam iſtam deturbandam eſſe: “quod ſi cui ejuſmodi immine- *Juventutem concitant ad ea tollenda quæ rex contra Moyſis legem fecerat.*
“at periculum ut morti devoveatur, bonum ea ex “re propoſitum illis, qui pro legibus patriis con-“ſervandis tuendiſque morituri ſunt, longe magis “è re ſua eſſe videri quam voluptatem ex vitæ u-“ſura percipiendam, eo quod ſempiterna ſibi lau-“de comparata vitam relicturi ſint, præſenti ſe-“culo celebrandam, futuriſque in omne ævum “memorandam. Et quidem iis, qui ſine periculo “vitam agunt, non effugiendam eſſe mortis cala-“mitatem, proinde recte facturos, qui virtutis de-“ſiderio tenentur, ſi, quod fors tulerit cum laude “& gloria amplectentes, diem obierint ſupremum. “quippe magnum *ſortis* levamen, præclaris operi-“bus, ad quæ provocant pericula, immori, ut ex “gloria illorum ad filios redundet utilitas, ejuſque “in partem tota cognatio tam viri quam feminæ “veniant.

3. Dum illi his & aliis ſermonibus juventutem incitant, nunciatur obiiſſe regem. id quod plurimum adjuvabat *iſtos* magiſtros. Itaque illi meridie aquilam demolitum eunt, atque eam ſecuribus diſcindunt, ſpectantibus multis qui in templo morabantur. Hoc ubi regis prætori nunciatum eſt, is, ſuſpicatus majorem aliquam rem, quam revera eſſet, tentari, eò cum magna manu proficiſcitur, ſatis valida ad multitudinis impetum repellendum, quæ *tum* id agebat ut tolleretur quod rex dedicaverat: cumque inopinantes aggreſſus eſſet, (quales plerumque ſolet eſſe vulgus ad audendum aliquid magis opinione temere præſumpta quam tuta rerum proviſione adductum) & incompoſitos *adortus*, quique nihil quod in rem ſuam eſſet animo pro- *Aquila aurea dejicitur.* *Prætor regis milites ducit in conjuratores.*

d Μαργαλώθου] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 2. SPANH. *L. B.* in *Marg.* Μαργάλου.

e Τῶν πατρίων ἐξηγηταὶ νόμων,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 2. SPANH.

f Τοῦ νεωτέρου·] Τῶν νεωτέρων *Busb.* utraque lectio ferri poteſt

g Οἷς προσποίησις ἀρετῆς] Infra §. 6. προσποίησις ἀρετῆς. SPANH.

h Επετηδεύετο.] *L. B.* ἐπετετήδευτο.

i Παρὰ τὸν νόμον] Παρὰ νόμον τοῦ πατρίου *Busb.*

k Καθελόντες] Καθελόντας *Busb.*

l Αὐτῶν,] Niſi ſic diſtinguatur poſt αὐτῶν & νόμος; legendum, ut me monuit *Vir doctus*, αὐτῶν παρ' ἃ διηγόρευεν ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως. αὐτοῦ καὶ τῆς &c. ſcribit *Caſaub.*

m Διετρίβη,] *L. B.* in *Marg.* συνέβη.

n Κατεσκευάκει] Κατεσκευάκει γὰρ ὁ βασ. *Busb.*

o Αετὸν —— προῃρημένοις.] Imagines erigere aut animantium effigies conſecrare, vetitum Judæis. *Rufinus.* Prohibet autem Lex imaginum elevationes vel animalium propoſitiones conſtituere. *Vid.* de Animalium effigie ad cultum prohibita ſupr. lib. 3. c. 5. §. 5. μηδενὸς εἰκόνα ζώου ποιήσαντας προσκυνεῖν· & Lev. XXVI. 1. Philo: περὶ Γιγ. p. 196. Conf. & ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 2. SPANH.

p Προῃρημένοις.] Ita *Busb.* προειρημένοις in *Editis Aliiſque.*

q Ωστε ἐκέλευον] Ωστε ἐξεκέλευον *Vat.*

r Καὶ γὰρ εἴ τις ἂν γένοιτο κίνδυνος] Ην γάρ τινι κίνδυνος διὰ τοῦτο γένηται) *Zonar.*

s Τῷ εἰς θάνατον ἀνακειμένῳ,] Τῷ αὐτὸν καταστάσαντι *Busb.* HUDS. *L. B.* τῷ ἰ. θ. ἀνακειμένων. neque forſan pejus, ut ſignificet quoddam periculum agnatum iis, quæ cùm morte ſolent eſſe conjuncta. HAV.

t Προτεθειμένην ἀρετὴν] Προσιθεμένην *Vat.*

v Μελλήσουσι τελευτᾶν,] Μέλλουσι *Busb.*

x Τοῦ ἐπαινεῖσθαι φήμην] Illud τοῦ è *Cod. Vat.*

y Καταλιπεῖν τὸν βίον.] Ita *Vat* καταλιπεῖν τὸ κλέος in *cæteris*,

z Καίτοιγε τοῖς ἀκινδύνως] Paulo aliter legiſſe viſus eſt *Epiphanius*, qui vertit, *Nam etiamſi quiſquam ſine periculo valeat aliquando præclarum opus efficere, poſt paululum tamen venturam mortem naturæ lege non valebit effugere. Proinde pulchrum eſt his &c.*

a Ορεγνωμένοις] Conf. ſupr. c. 1. §. 1. SPANH.

b Αὐτῶν] Αὐτοῦ *Vat.*

c Φέρειν καὶ κούφισιν πολλὴν] Φέρει *Vat.* Φέρειν γὰρ κ. *Baſ.*

d Φράζων τὸν βασιλέα,] Vocem Φράζων omittit *Busb.* & commode abeſſe poteſt.

e Συνέπρατ͂τε τοῖς σοφισταῖς.] Qui Sophiſtis illis admodum ſuffragatus ſit. *Rufinus.* SPANH.

f Εξέκοψαν τὸν ἀετὸν,] Εξέκοπτον *Busb.* ἐξῆραν *Vat.* & *Joſephus* ipſe l. 1. de *Bello Jud.*

g Αγόμενος,] Επαγόμενος *Busb.*

h Επιπεσών τε] Ita *Vat.* & *Busb.* ἐπιπεσὼν μὴ πρ. in *cæteris.*

Judas & Matthias cum aliis ad Herodem perducti.

prospexerant, juvenes ad quadraginta, qui reliquis fuga dilapsis eum animose exspectarant, comprehendit, factique suasores ducesque Judam & Matthiam, qui sibi dedecori esse putarunt ad adventum ejus recedere; eosque ad regem perduxit. Quos, cum rex, postquam ad eum venerant, interrogasset, an quod ipse donasset, id dejicere ausi fuissent? "At nos, *inquiunt*, de iis quæ deliberata "erant deliberavimus, & quod factum erat id fecimus, atque ut viros bonos fortesque decuit. "Nam & iis succurrimus quæ Dei honori sacrata "sunt, & de lege ex ejus auditione soliciti esse didicimus. nihilque mirum si servatu digniora credimus jussis tuis ea quæ Moyses Deo docente & "suggerente scripta reliquit. nobisque volupe erit "mortem, etiam quovis supplicio exacerbatam, "obire, ut qui conscii erimus nos cum ea congressuros, non ob maleficia, sed ob pietatis amorem." Atque in istis quidem illi omnes consentiebant, audacia verbis respondente adhibita, qua animati facinus aggredi non dubitarunt. Rex autem, ubi eos colligaverat, Hierichuntem nuncios misit, Judæorum primores eò accersens. Cumque illi convenissent, concione advocata in ipsum theatrum, *is* in lectica jacens, quoniam stare non posset, "enumerabat quot & quamdiu eorum causa "labores pertulisset, utque templum magnis suis "sumptibus exstruxisset, cum Asamonæi nati centum viginti quinque annis (quibus regnassent) "nullum unquam tale opus ad Dei honorem facere potuissent. idque se ornasse *adjiciebat* præcellentibus donariis, pro quibus se etiam post "mortem celebratum & collaudatum iri sperasset. "Hîc vero clamare cœpit, eos ne vivente quidem "illo à contumeliis abstinere, quin luce palam audere suis donariis manus admoliri, eaque deturbare, per simulationem eum contumelia afficiendi, sed reipsa (si res diligenter perpenderetur) "id esse sacrilegium.

Sese arrogantius excusant.

Vincti Hierichuntem mittuntur.

De illis queritur Herodes ad Judæorum primores.

4. Illi vero ejus crudelitatis metu, ne forte, efferatus in ipsos, vindictam exigeret, negarunt id factum de sua sententia, ac *sibi* videri facinus vindicandum. Atque ille in alios satis leniter se gessit, sed Matthiam pontificatus honore, ut earum rerum nonnulla ex parte auctorem, abdicavit, & Jozarum uxoris ejusdem *Matthiæ* fratrem pontificem creavit. Hujus Matthiæ pontificatu accidit, ut alius crearetur pontifex, in unam *duntaxat* diem, qua Judæi *solenne* jejunium agebant, ob hujusmodi causam. Is Matthias, munere sacerdotali fungens, ea nocte, quæ jejunii diem antecessit, visus est sibi secundum quietem rem habere cum mu-

Jozarus pontifex suffectus in locum Matthiæ.

Josephus creatur pontifex in unam diem.

ἔμενον ἐπιόντα εἰς φυγὴν τοῦ λοιποῦ πλήθους καταστάντος, συλλαμβάνει, καὶ τοὺς εἰσηγητὰς τοῦ τολμήματος Ἰούδαν καὶ Ματθίαν, ἄδοξον ἡγουμένους ὑποχωρεῖν τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, [i] καὶ ἀνήγαγεν ἐπὶ τὸν βασιλέα. ἐρομένου δὲ ἐπεὶ ἀφίκοντο ἐπ' αὐτὸν τοῦ βασιλέως, [k] εἰ τολμήσειαν αὐτοῦ τὸ ἀνάθημα καθελεῖν; "ἀλλὰ καὶ πεφρόνηταί γε ἡμῖν τὰ φρονηθέντα, "[l] καὶ πέπρακται τὰ πεπραγμένα, μετ' ἀρετῆς ἀνδράσι "[m] πρεπωδεστάτης. τοῦ τε γὰρ θείου τῇ ἀξιώσει πεπιστευμένα βεβοήθηται ὑφ' ἡμῶν, [n] καὶ τοῦ νόμου τῇ ἀκροάσει "[o] πεφροντίσμεθα. θαυμαστόν τε οὐδὲν εἰ τῶν σῶν δογμάτων "ἀξιωτέρους [p] τετηρῆσθαι [q] ἡγησάμεθα [r] τοὺς νόμους, οὓς Μωϋ"σῆς ὑπαγορεύσει καὶ διδαχῇ τοῦ Θεοῦ γραψάμενος κα"τέλιπεν. ἡδονῇ τε τὸν θάνατον οἴσομεν, καὶ τιμωρίαν ἥν τι"να ἐπιβάλοις, διὰ τὸ μὴ ἐπ' ἀδίκοις ἔργοις ἀλλὰ φι"λίᾳ τοῦ εὐσεβοῦς [s] μέλλειν συνείσεσθαι τὸ ἐφομιλῆσαι αὐ"τῷ." καὶ οἱ μὲν ταῦτα πάντες ἔλεγον, οὐδὲν ἐλλιπεστέρᾳ τῇ τόλμῃ τοῦ λόγου χρώμενοι, ἢ θαρσήσαντες τὸ ἔργον πράττειν οὐκ [t] ἀπετράποντο. [v] Βασιλεὺς δὲ αὐτοὺς καταδήσας, ἐξέπεμπεν εἰς Ἱεριχοῦντα, καλέσας Ἰουδαίων τοὺς ἐν τέλει. καὶ παραγινομένων, ἐξεκκλησιάσας εἰς τὸ αὐτὸ θέατρον ἐπὶ κλινιδίου κείμενος ἀδυναμίᾳ τοῦ στῆναι, "τῶν [x] ἀγωνιῶν τε ἐφ' ὅσον [y] αἵτινες ἦσαν ἐπ' αὐτοὺς γεγο"νυῖαι ἀνηριθμεῖτο, καὶ τοῦ ναοῦ τὴν κατασκευὴν ὡς μεγά"λοις τέλεσι τοῖς αὐτοῦ γένοιτο, μὴ [z] δυνηθέντων ἔτεσιν "ἑκατὸν εἰκοσιπέντε τῶν Ἀσαμωναίου ἐν οἷς ἐβασίλευον τοιόν"δέ τι ἐπὶ τιμῇ πράξαι τοῦ Θεοῦ. κοσμῆσαι δὲ καὶ ἀναθή"μασιν ἀξιολόγοις, [a] ἀνθ' ὧν ἐλπίδα μὲν αὐτῷ γενέσθαι "[b] κἂν μετὰ θάνατον καταλελεῖφθαι μνήμην τε αὐτοῦ καὶ "εὔκλειαν. κατεβόα τε ἤδη, διότι μηδὲ ζῶντα ὑβρίζειν "ἀπόσχοιντο εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ἡμέρας τε καὶ ἐν ὄψει τοῦ "πλήθους ὕβρει χρωμένους ἅψασθαι τῶν ὑπ' αὐτοῦ [c] ἀνα"κειμένων, καὶ καθαίρησιν ὑβρίζοντάς τε ποιεῖσθαι, λόγῳ "μὲν εἰς αὐτὸν, ἀληθείᾳ δὲ εἴ τις [d] ἐξετάζει τὸ γεγονὸς "ἱεροσυλοῦντας.

δ'. Οἱ δὲ διὰ τὴν ὠμότητα αὐτοῦ μὴ δὴ καὶ κατ' αὐτῶν ἐξαγριώσας εἰσπράττοιτο τιμωρίαν, οὔτε γνώμῃ ἔφασαν αὐτὰ πεπρᾶχθαι τῇ αὐτῶν, φαίνεσθαί τε αὐτοῖς οὐκ ἀπηλλαγμένα κολάσεως αὐτὰ εἶναι. ὁ δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις πρᾳοτέρως ἔσχεν, Ματθίαν δὲ τὴν ἀρχιερέα παύσας ἱερᾶσθαι ὡς αἴτιον τοῦ μέρους τούτων γεγονότα, [e] καθίστα Ἰώζαρον ἀρχιερέα, ἀδελφὸν γυναικὸς τῆς αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ [f] Ματθίου τούτου ἱερωμένου, συμβαίνει καὶ ἕτερον ἀρχιερέα καταστῆναι πρὸς μίαν ἡμέραν ἣν Ἰουδαῖοι νηστείαν ἄγουσιν. αἰτία δέ ἐστιν ἥδε. ὁ Ματθίας ἱερωμένος, ἐν νυκτὶ τῇ φερούσῃ εἰς ἡμέραν ᾗ ἡ νηστεία ἐνίσταται, ἔδοξεν [g] ἐν ὀνεί-

ρατι

i Καὶ ἀνεγάγετο] Καὶ ἀνήγαγεν Vat. & Busb. κατήγαγε in lib. 1. de B. J.

k Εἰ τολμήσειαν] Εἰ ἐτόλμησαν Zonar.

l Καὶ πέπρακται τὰ πεπραγμένα,] Καὶ οἱ ἄνδρες, πέπρακται, εἶπον, καὶ θαυμάζειν οὐ χρὴ &c. Zonar.

m Πρεπωδεστάτης.] Παρεπωδεστάτης Gen. Vel πρεπωδ. SPANH.

n Καὶ τοῦ νόμου] Καὶ τοῦ νόμου τε ἠκροᾶτο τὸ σῶφρον. θαυμ. Vat.

o Πεφροντίσμεθα.] L. B. in Marg. πεφροντισμένα.

p Τετηρῆσθαι] Al. τετηρεῖσθαι.

q Ηγησάμεθα] Ita lego cum Cod. Vat. ἡγήμεθα Bas. ἡγούμεθα Gen. & Lugd. Bat.

r Τοὺς νόμους,] Illud τοὺς è Cod. Busb.

s Μέλλειν συνείσεσθαι] Ita cum Cod. Vat. qui mox habet ἐπομιλῆσαι. Locum hunc corruptum esse suspicor. nec ad eum sanandum quidquam confert *Epiphanius*, qui vertit, *non enim pro injusto facinore sed pro amore pietatis nobis sustinenda sunt.*

t Απετράποντο.] Sic Vat. & Lugd. Bat. ἀπετράπετο in *cæteris.*

v Βασιλεὺς] Βασιλεύς τε αὐτοὺς καταδήσας μετέπεμπεν εἰς Ἱεριχοῦντα Ἰουδαίων τοὺς ἐν τέλει. καὶ παραγινομένων ἐξεκκλησίαζεν εἰς τὸ Vat. βασιλεὺς δὲ δήσας αὐτοὺς, ἐξέπεμψεν εἰς Ἱεριχοῦντα, καὶ καλέσας Busb.

x Αγωνιῶν τε] Εὐποιϊῶν Busb. & Zonar.

y Αἵτινες] L. B. αἵ τινες.

z Δυνηθέντων] Ita Vat. Lugd. Bat. & Busb. δυνηθέντες in Editis *Aliisque.*

a Ανθ' ὧν ἐλπίδα] Ανθ' ὧν ἐλπίδα γενέσθαι αὐτῷ καὶ μετὰ θάνατον Busb.

b Κἂν μετὰ θάνατον] Κἂν μεθ' ὁ θάνοι Vat. quod & voluit L. B. in quo exstat μεθοθάνοι.

c Ανακειμένων,] Ανακειμένων καὶ καθαιρῆσθαι ὑβρίζοντάς τε ποιεῖσθαι, λόγῳ μὲν εἰς αὐτὸν, Vat. ἀνατεθειμένων καὶ καθαίρεσιν ὑβρίζοντάς τε ποιήσασθαι Busb.

d Εξετάζει τὸ γεγονὸς] Sic Busb. ἐξετάζοι τοῦ γεγονότος in reliquis. Forsan tamen legendum, ἀλήθειαν δὲ εἴ τις ἐξετάζοι τοῦ γεγονότος.

e Καθίστα Ἰώζαρον] Καθιστᾷ Busb.

f Ματθίου] De Josepho Matthiæ suffecto, nocturnam pollutionem passo, vide *Misn. tom.* l. 1. Hujus etiam rei exstat memoria in *Talm.* Hieros. *Horaijoth tom.* fol. 47. col 4.

g Εν ὀνείρατι] Hæc adversa videntur iis quæ in Talmude traduntur. Non solebant Pontifices ea nocte quæ antecedebat solemnem expiationis diem dormire, ob metum pollutionis, & in codice Joma cap. 1. misn. 7. diserte legitur בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרים לו אישי כהן גדול עמוד והפג אחת על הרצפה. *Si quærebat se somno dare, sacerdotes juniores digito indice percutiebant coram ipso, & dicebant ipsi: Domine Pontifex Maxime, ita & pelle somnolentiam super pavimentum.* Quodque hæc dicta confirmat, ne quis Judæos finxisse illa autumet & collegisse ita se rem habere debuisse, est quod historica fide tradat Zacharias ben Kebutal, se ipsum legisse sæpius coram Pontifice illa nocte, ne videlicet somnus ei obreperet. Qua ratione ergo Josephus testatur Pontificem ea nocte dormivisse? Nimirum ex testimonio Talmudicorum liquet consuetudinis fuisse, ut Pontifex ea nocte vigilaret: nec longe quærenda est hujus moris ratio, ne videlicet dormiens pollueretur. Verum an inde colligitur nunquam ullum Pontificem in somnum incidere potuisse? Aliud est quum testor quid mo-

ris

ἔχῃ [h] ὡμιλῆσαι γυναικί· καὶ διὰ τόδε οὐ δυναμένου ἱερουργεῖν, Ἰώσηπος ὁ τοῦ [i] Ἐλλήμου συνιεράσατο αὐτῷ, συγγενὴς ὤν. Ἡρώδης δὲ, τόν τε Ματθίαν ἐπεπαύκει τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ τὸν ἕτερον Ματθίαν, ὃς ἐγηγέρκει τὴν στάσιν, καὶ ἄνδρας ἐκ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ἔκαυσε [k] ζῶντας. καὶ ἡ [l] σελήνη δὲ τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐξέλιπεν.

έ. [m] Ἡρώδῃ δὲ μειζόνως ἡ νόσος ἐνεπικραίνετο, δίκην ὧν παρανομήσειεν ἐκπρασσομένου τοῦ Θεοῦ. πῦρ μὲν γὰρ [n] μαλακὸν ἦν, [o] οὐδὲ πολλὴν ἀποσημαῖνον τοῖς ἐπαφωμένοις τὴν φλόγωσιν, [p] ὁπόσην τοῖς ἐντὸς προσετίθει τὴν κάκωσιν. ἐπιθυμία δὲ δεινὴ [q] τοῦ δέξασθαί [r] τι ἀπ' αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἦν μὴ οὐχ ὑπουργεῖν. καὶ [s] ἑλκώσεις τῶν τε ἐντέρων καὶ μάλιστα τοῦ κώλου δειναὶ ἀλγηδόνες. καὶ φλέγμα ὑγρὸν περὶ τοὺς πόδας καὶ διαυγές· παραπλησία δὲ [t] καὶ περὶ τὸ [v] ἦτρον κάκωσις ἦν. [x] ναὶ μὴν καὶ τοῦ αἰδοίου [y] σῆψις σκώληκας ἐμποιοῦσα· πνεύματός τε ὀρθία [z] ἔντασις, καὶ [a] αὕτη λίαν ἀηδὴς ἀχθηδόνι τε τῆς [b] ἀποφορᾶς, καὶ τῷ πυκνῷ τοῦ ἄσθματος, [c] σπασμός τε περὶ πᾶν ἦν [d] μέρος, ἰσχὺν οὐχ [e] ὑπομενητὴν προστιθέμενος. [f] ἐλέγετο οὖν ὑπὸ τῶν [g] θειαζόντων, καὶ οἷς ταῦτα προαποφθέγγεσθαι [h] σοφία [i] πρόκειτο, ποινὴν τοῦ [k] πολλοῦ δυσσεβοῦς ταύτην ὁ Θεὸς εἰσπράσσεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως. [l] ὁ δὲ, καί περ δὴ μειζόνως ἢ ἀντίσχοι ἄν τις ταλαιπωρούμενος, ἐν ἐλπίδι [m] τοῦ ἀνασφῆλαι ἦν, ἰατρούς τε μεταπέμπων, καὶ ὁπόσα ἀρωγὰ ὑπαγορεύσειαν χρῆσθαι [n] μὴ ἀποτετραμμένος· [o] ποταμόν τε περάσας Ἰορδάνην, θερμοῖς τοῖς κατὰ [p] Καλλιρόην αὑτὸν παρεδίδου, ἅπερ σὺν τῇ ἐς πάντ' ἀρετῇ καὶ πότιμά ἐστιν. ἔξεισι δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο εἰς [q] λίμνην τὴν ἀσφαλτοφόρον λεγομένην. κἀνταῦθα τοῖς ἰατροῖς δοκῆσαν ὥστε ἀναθάλπειν αὐτὸν, καθεσθεὶς εἰς πύελον ἐλαίου [r] πλέον, δόξαν [s] μεταστάσεως ἐνεποίησεν αὐτοῖς. τῶν δὲ οἰκετῶν οἰμωγῇ χρωμένων περιενεγκὼν, καὶ μηδ' ἥντινα ἀμφὶ τοῦ σωθησομένου ἐλπίδα ἔχων, τοῖς στρατιώταις [t] ἀνὰ πεντήκοντα δραχμὰς ἑκάστῳ κελεύει νεμηθῆναι. πολλὰ δὲ καὶ τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν καὶ φίλοις τοῖς αὐτοῦ ἐδωρεῖτο, καὶ πάλιν αὖθις

liere: quam ob causam cum rem divinam facere non posset, ei vicariam operam præstitit Josephus Ellemi filius, ejus consanguineus. Hunc autem Matthiam Herodes munus deponere coëgit: alterum verò Matthiam, qui seditionis auctor extiterat, & ejus sociorum nonnullos, vivos igni cremavit. eadem etiam nocte fuit lunæ defectio. *Vivicomburium Judæ & Matthiæ.*

5. Herodi autem morbus magis magisque ingravescebat, Deo pœnas scelerum illius exigente. *Herodis morbus & cruciatus.* Nam ignis quidem erat eum lente exurens, qui non tantum tactui ardorem prodebat, quantum partibus internis dolorem afferebat. Ab eodem malo erat vehemens aliquid assumendi desiderium, cui quidem non obtemperare non licebat. aderat etiam intestinorum exulceratio, maximeque eum vexabant acerbi in colo cruciatus. quin & pedes occupaverat humor aqueus & pellucens, similisque erat circa abdomen mali labes. porro genitalium putredo gignebat vermes; & laborabat, cum erectus esset, gravi spirandi difficultate, quæ tum ob anhelitus fœtorem tum spiritus crebritatem erat molestissima. denique convulsiones per universa propemodum membra insuperabile ipsi robur addebant. Ajebant porro divini, & qui in hujusmodi vaticinandi scientia studium suum collocaverant, hanc multiplicem impietatis pœnam Deum à rege exposcere. Ille vero, licet gravius affligeretur quam ut quis cruciatum ferre posse videretur, salutem tamen sperabat, & medicos accersebat, & eorum consiliis per omnia obsequebatur: trajectoque Jordane fluvio thermis utebatur Callirhoënsibus, quæ præter cæteras tot dotes etiam potui commodæ sunt. Hæ aquæ in lacum influunt, qui bituminis ferax esse dicitur. Ibi cum medicis visum esset, ut eum refoverent, demissus in solium olei plenum, *non multo post* in eo esse credebatur ut animam efflaret. sed famulis ploratum edentibus ad se rediit: ac de salute sua desperans, quinquaginta drachmas militibus viritim jussit distri-

ris & consuetudinis fuerit, aliud quid aliquando acciderit. An non recte dico, Levitas semper in templo noctu vigilasse? Et tamen inventos aliquando fuisse qui dormirent, liquet ex Talmude. Unum ejusmodi factum, labefactare non potest auctoritatem dicti de consuetudine prolati. Et multa eo tempore fiebant, & fieri poterant; quando Pontifices pro arbitrio Herodis mutabantur & homines impii eo munere fungebantur, secus ac bene ordinatis omnibus quæ ad sacra spectabant. Illustrem dicta exemplo. Clarum est ex lege Dei & scriptis Judæorum non licuisse ante oblatum die 16 mensis Nisan manipulum falcem immittere in segetem. Concesserunt tamen aliquando sapientes Jerichuntinis ante illum diem metere. Id ipsi fatentur in Talmude. Quod si hoc literis tradere neglexissent, ut facile fieri poterat, & Josephus aut quis alius scriptor narrasset se venisse octo diebus ante Pascha Hierosolymis Jerichuntem, sed amicos suos domi non invenisse quoniam in agris metebant fruges, num protinus falsi postulandus esset Josephus? Ita quibusdam in more est positum. Ego malo judicium suspendere, & quando nulla ratione conciliari possunt scriptores duo, fidem alterutrius suspectam non reddere. REL.

h Ὡμιλῆσαι γυναικί·] Ὡμιληκέναι *Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.*

i Ἐλλήμου συνιεράσατο αὐτῷ] Ἐλλίμου *Busb.* & *Epiphan.*

k Ζῶντας.] Ζῶσας *Vat.*

l Σελήνη δὲ] Videsis *Scaligerum* in *Animadvers. ad Chron. Euseb.* p. 162. *Keplerum* de *Anno Natali Christi* p. 80. *Petavium* in lib. X. *de Doctr. Temp.* c. 66. *Usserium* ad *A. M.* 4000. *Langium* de *Annis Christi*, p. 346. & *Pagi Apparat.* ad *Ann. Baronii*, p. 35.

m Ἡρώδῃ δὲ μειζόνως ἡ νόσος ἐνεπικραίνετο,] Hunc locum de morbo Herodis: Ἡρώδῃ δὲ μειζόνως ἡ νόσος &c. adducitur ab Eu- seb. H. Eccl. lib. 1. c. VIII. p. 25. A. B. ἐνεπικραίνετο *Euseb.* τοῦ δέξασθαί τι· οὐδὲ ἦν μὴ ὑπουργεῖν· καὶ ἑλκώσεις *Euseb.* SPANH.

n Μαλακὸν ἦν,] Μαλθακὸν *Zonar.*

o Οὐδὲ πολλὴν] Οὐχ ὧδε πολλὴν *Vat.* *Euseb.* in *Hist. Eccl.* l. 1. c. 8. & *Nicephorus Calistus* in *Hist. Eccl.* l. 1. c. 15. HUDS. Οὐχ ὧδε πολλὴν &c. *Euseb.* SPANH.

p Ὁπόσην] Apud *Euseb.* & *Nimph.* ὅσην. HUDS. Ὅσην *Euseb.* SPANH.

q Τοῦ —— ὑπουργεῖν·] Confer mox initio. §. SPANH.

r Τι ἀπ' αὐτοῦ·] Ita *Vat.* *L. B.* in *Marg.* nam καὶ ibi est in *Textu* & *Niceph.* τὴν ἀπ' αὐτοῦ in *Editis Aliisque.* τοῦ δέξασθαί τι, οὐδὲ ἦν μὴ οὐχ ὑπουργεῖν *Euseb.* omissis ἀπ' αὐτοῦ, quæ superflua esse existimat *Valesius.*

s Ἑλκώσεις] Ita *Busb. Epiphan. Zonar.* & meliores *Eusebii* libri. ἕλκωσις in *Editis Aliisque*, ut & apud *Nicephorum.*

t Καὶ περὶ τὸ ἦτρον] Καὶ ἡ περὶ *Euseb.*

v Ἦτρον κάκωσις ἦν.] Ἦτρον, spatium inter umbilicum & pubem, quod aliter ὑπογάστριον dicitur Polluci onomast. l. 2. §. 170. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 5. SPANH.

x Καὶ μὴν] Καὶ μὴν καὶ *Niceph.*

y Σῆψις σκώληκας ἐμποιοῦσα·] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 5. SPANH.

z Ἔντασις,] Ἔνστασις *Vat.* & *Busb.* à pr. m. perperam.

a Αὕτη] Αὐτὴ *Euseb.* & *Niceph.*

b Ἀποφορᾶς,] Ἐπιφορᾶς contra librorum omnium fidem legit *Gregorius* noster, in tractatu *de Episcopo puerorum.*

c Σπασμός τε] Ita cum *Busb.* & *Zonar.* & quibusdam *Eusebii* libris (*Marg. Lugd. Bat.* σπασμὸς) ἐσπασμένος τε in *Editis Josephi.*

d Μέρος,] Μέλος *Busb. Zonar.* & *Niceph.*

e Ὑπομενητὴν προστιθέμενος.] Ita *Vat. Busb. Euseb.* & *Niceph.* ὑπομονητὴν in *Editis Aliisque.*

f Ἐλέγετο οὖν] Ἐλέγετο γοῦν *Euseb.*

g Θειαζόντων,] Iterum cum iisdem & *Lugd. Bat.* θεαζόντων perperam in *Editis Aliisque.* HUDS. Θειαζόντων *Eus.* SPANH.

h Σοφία] Ita cum *Eusebii* libris. σοφία πρόκειτο *Niceph.* σοφίᾳ πρόκειται) in *Josephi Editis* & *MSS.*

i Πρόκειτο,] Προύκειτο *Eus.* SPANH.

k Πολλοῦ δυσσεβοῦς] Τοῦ πολλοῦ καὶ δυσσεβοῦς in *Editis Eusebii* non ita in quibusdam ejus *MSS.* quibuscum consentit *Josephus.*

l Ὁ δὲ,] Ita *Busb.* καί περ δὲ μειζόνως sine ὁ δὲ in *Editis Aliisque.*

m Τοῦ ἀνασφῆλαι] Τοῦ ἀνασφαλοῦντος *Vat.* HUDS. Ἀνασφῆλαι, ὑγιᾶναι *Hesychius.* SPANH.

n Μὴ —— ἔχων,] Καὶ ἀποτετρ. μὴ ἀναινόμενος *Busb.* similisque lectio apud *Zonaram.*

o Ποταμόν τε περάσας] Hic locus de morbo Herodis paullo aliter refertur apud *Euseb.* H. Eccl. l. 1. c. VIII. p. 25. A. B. C. SPANH.

p Καλλιρόην] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 5. SPANH.

q Λίμνην τὴν ἀσφαλτοφόρον] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 5. SPANH.

r Πλέον,] *L. B.* πλέων.

s Μεταστάσεως] Sic μετάστασιν de Morte infr. lib. 19. c. 1. §. 10. SPANH.

t Ἀνὰ πεντήκοντα] Κατὰ π. *Vat.*

tribui. Insuper ducibus & amicis ingentem pecuniæ vim largitus est, ac deinde iterum Hierichuntem revertebatur: ubi atra bile correptus adeo exacerbatus est, ut ad extremum hujusmodi facinus excogitaverit. Cum totius gentis primores, ubicunque degerent, jussu ipsius ad eum convenissent (quæ fuit ingens sane multitudo, tota quippe gente evocata, & universis edicto obsequutis, quòd pœna capitis iis intentata esset qui mandata negligerent) rex, ut qui similiter in omnes insontes sontesque sæviret, eos in Hippodromum cunctos conclusit, deinde, accersita sorore sua Salome ejusque viro Alexa, dicebat, "se, nimirum quod tantis undique premeretur doloribus, non procul à "morte abesse: quæ res tolerabilis & omnibus optanda est. ut vero sine ulla lamentatione aut "luctu, qui rege dignus sit, moreretur, hoc sibi "animum urere. Se enim quæ sit Judæorum mens "perspectum habere, nihilque illis sua morte optatius lætiusque accidere posse, ut qui se vivente rebellare ausi fuerint, suoque donario contumeliam facere. Itaque illorum officii esse, ut ad "se aliquantulum hoc dolore sublevandum aliquid "decernerent. Nam si secum sentire voluerint, "fore ut justa sibi splendida, & longe alia quam "regibus solent, persolvantur, utque serio per universam nationem luctu condecoretur, quem alioquin non nisi per ludum jocumque deplorarent. "Quare ubi illum animam egisse videbunt, debere "eos collocare circa Hippodromum milites, mortis ejus adhuc ignaros (neque enim eam nisi hoc "perfecto indicandam) jubereque se ut omnes "ibi conclusos missilibus configant: atque ita, cum "isti hoc modo perempti fuerint, ipsum eos bifariam delectaturos esse, dum & illi sui morientis "voluntatem exsequantur, & is luctu memorabili "cohonestabitur." Atque ille quidem eis ista mandavit, plorans miserabiliter, & per amorem consanguinitatis, perque fidem, quam Deo deberent, eos obtestans, ne sibi honorem hunc denegarent: id quod illi se facturos esse promiserunt.

Herodis crudelitas ultima.

6. Jam vero qui fuerit homini isti animus, cui & priora forsan placebant, quod ex vitæ amore acta essent quæ in consanguineos suos perpetraverat, ex iis licet conjicere, quæ modo in mandatis, ab omni humanitate alienis, dederat; *scilicet* ut totam gentem in luctum & charissimorum desiderium conjiceret, jubendo unum aliquem è singulis familiis neci dari, nulla licet ipsum injuria affecerant, nec criminis cujuspiam ab aliis accusati fuerant: cum iis qui vel minimum sibi virtutis vendicant moris sit, in eos, quibuscum illis justæ inimicitiæ, in ejusmodi præsertim tempore odium deponere.

Quid auctor de Herode senserit.

ἐπὶ Ἱεριχοῦντος· μέλαινά τε χολὴ αὐτὸν ἥρει ἐπὶ πᾶσιν ἐξαγριαίνουσα, ὥστε [v] δὴ τελευτῶν πρᾶξιν τοιάνδε ἐπινοεῖν. ἀφικομένων προστάγματι τῷ αὐτοῦ Ἰουδαίων ἀνδρῶν παντὸς τοῦ ἔθνους [x] ὁπούποτε ἀξιολόγων· πολλοὶ δὲ ἐγένοντο ὡς τοῦ παντὸς ἔθνους κατακεκλημένου, καὶ πάντων ἀκροασαμένων τοῦ διατάγματος, εἰς γὰρ θάνατον ἦν ἀνακείμενα τοῖς ἀλογήσασι τῶν [y] ἐπιστολῶν· ἐμμαινομένου πᾶσι τοῦ βασιλέως ὁμοίως τοῖς τε ἀναιτίοις καὶ παρεσχηκόσιν αἰτίαν, συγκλείσας αὐτοὺς πάντας ἐν [z] τῷ ἱπποδρόμῳ, τήν τε ἀδελφὴν αὐτοῦ Σαλώμην καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς [a] Ἀλεξᾶν μεταπέμψας, "τεθνήξεσθαι μὲν, οὐ πόῤῥω, ἔλεγεν, ἐπὶ τοσοῦ-"δε τῶν ἀλγηδόνων αὐτὸν [b] περιεχουσῶν· καὶ τόδε μὲν οἰστόν "τε καὶ πᾶσι φίλον παρατυγχάνειν. [c] ὀλοφυρμῶν δὲ ἀπει-"ρον καὶ πένθους ἐνδεᾶ ὁποῖον ἐπὶ βασιλεῖ πράσσοιτο ἄν, "μάλιστα αὐτῷ λυπηρὸν εἶναι. οὐ γὰρ [d] ἀποσκοπεῖν τὴν "Ἰουδαίων διάνοιαν, ὡς [e] εὐκταῖος αὐτοῖς καὶ πάνυ "κεχαρισμένος ὁ θάνατος αὐτοῦ, διὰ τὸ καὶ ζῶν-"τος ἐπὶ ἀποστάσει ἐπείγεσθαι καὶ ὕβρει τῶν ὑπ' αὐτοῦ "προστιθεμένων. ἔργον δ' ἄρα ἐκείνων εἶναι, κουφι-"σίν τινα αὐτῷ ψηφίσασθαι τοῦ ἐπὶ τοιοῖσδε ἀλγεινοῦ. "τὰ αὐτὰ [f] γὰρ δὴ φρονῆσαι δόξῃ τῇ αὐτοῦ μὴ ἀπειπα-"μένων μέγαν αὐτοῦ τὸν ἐπιτάφιον [g] γενήσεσθαι, καὶ ὁ-"ποῖος [h] οὐδ' ἄλλοις βασιλέων, καὶ πένθος διὰ τοῦ "ἔθνους ἅπαντος ἐκ ψυχῆς ὀλοφυραμένων [i] ἐπὶ παι-"διᾷ καὶ γέλωτι αὐτοῦ. ἐπὰν οὖν θεάσωνται τὴν ψυ-"χὴν ἀφέντα αὐτὸν, περιστήσαντας τῷ ἱπποδρόμῳ τὸ "στρατιωτικὸν, ἀγνοοῦν ἔτι τὸν θάνατον αὐτοῦ· μὴ γὰρ πρό-"τερον εἰς τοὺς πολλοὺς ἐξενεγκεῖν ἢ τάδε [k] πρᾶξαι· κε-"λεύειν ἀκοντίσαι τοὺς ἐγκαθειργμένους, καὶ πάντας τοῦ-"τον ἀνελόντας τὸν τρόπον διχόθεν αὐτὸν οὐκ ἁμαρτήσον-"τας τοῦ εὐφραινοῦντος, κυρώσει τε ὧν [l] ἐπιστείλειεν αὐ-"τοῖς μέλλων τελευτᾶν, καὶ τῷ πένθει ἀξιολόγῳ τετι-"μῆσθαι." καὶ ὁ μὲν μετὰ δακρύων ποτνιώμενος, καὶ τοῦ συγγενοῦς τὴν εὔνοιαν καὶ πίστιν τοῦ θείου [m] προσκαλῶν, ἐπέσκηπτε μὴ ἠτιμῶσθαι ἀξιῶν. κἀκεῖνοι ὡμολόγουν οὐ παραβήσεσθαι.

ς'. Κατανοήσειε δ' ἄν τις τὴν διάνοιαν [n] αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, [o] καὶ ὅτῳ τὰ πρότερα ἤρεσκεν, ὡς ὑπὸ τοῦ φιλοζωεῖν πράξειε τὰ εἰς τοὺς συγγενεῖς πεπραγμένα, ἐκ γοῦν τῶν ἄρτι ἐντολῶν οὐδὲν ἀνθρώπειον [p] εἰσφερομένων· εἴγε καὶ ἀπιὼν τοῦ βίου πρόνοιαν εἶχεν ὡς ἐν πένθει καὶ ἐρημίᾳ τῶν φιλτάτων τὸ πᾶν καταστήσειεν ἔθνος, ἕνα ἀπὸ ἑκάστου οἴκου κελεύων [q] μεταχειρήσασθαι, μηδὲν ἄδικον μήτε εἰς αὐτὸν δεδρακότας, μήτε ἐφ' ἑτέροις ἐγκλήμασιν κατηγορίας αὐτῶν γενομένης, εἰωθότων οἷς [r] προσποίησις ἀρετῆς καὶ πρὸς [s] τοὺς δίκῃ ἐχθροὺς γεγονότας ἐν τοιοῖσδε καιροῖς τὰ μίση κατατίθεσθαι.

IX.

CAP. VII.

Herodes conatur sibimet manus inferre; & paulo post Antipatrum interfici jubet.

INterim, dum ista cognatis suis mandat, adveniunt Roma literæ à legatis, quos ad Cæsarem

Herodis legati, Roma venientes, læta nunciant.

ΚΕΦ. ζ'.

Ἡρώδης διανοεῖ τοῦ φόνου αὐτόχειρ γίνεσθαι, καὶ μετ' ὀλίγον Ἀντίπατρον ἀναιρεῖσθαι κελεύει.

TAῦτα δὲ ἐπιστέλλοντος αὐτοῦ πρὸς τοὺς συγγενεῖς, γράμματα παρῆν ὑπὸ τῶν εἰς Ῥώμην πρέσβεων ἀπεσταλμέ-

[v] Δὴ τελευτῶν πρᾶξιν] Ἤδη Busb.
[x] Ὁπούποτε ἀξιολόγων·] Ὁποίποτε Vat. & Busb.
[y] Ἐπιστολῶν·] Ἐντολῶν Busb.
[z] Τῷ ἱπποδρόμῳ,] Circus Hierichunti. SPANH.
[a] Ἀλεξᾶν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 6. SPANH.
[b] Περιεχουσῶν·] Περιεπουσῶν Vat.
[c] Ὀλοφυρμῶν δὲ ἄπειρον] Τὸ δὲ ὀλοφυρμῶν τε ἄπειρον Vat.
[d] Ἀποσκοπεῖν] L. B. ἀπὸ σκοποῦ.
[e] Εὐκταῖος αὐτοῖς] Ἐχθὲς Vat. forsan pro εὐχθὲς.
[f] Γὰρ δὴ] L. B. δεῖ.
[g] Γενήσεσθαι,] L. B. γενέσθαι.
[h] Οὐδ' ἄλλοις βασιλέων,] Ita cum Cod. Vat. οὐδ' ἄλλων in Editis Aliisque.
[i] Ἐπὶ παιδιᾷ] Ita lego. ἐπὶ παιδίᾳ in Editis. ἐπὶ παιδὶ καὶ γ. Vat. ἐπὶ πεδιᾷ Busb. qui & ὀλοφυραμένων habet.
[k] Πρᾶξαι·] Πράξειν Vat & Busb.
[l] Ἐπιστείλειεν αὐτοῖς] Ita Vat. ἐπιστείλαιεν in Editis Aliisque.
[m] Προσκαλῶν,] Eo modo Vat. & Lugd. Bat. προσβαλὼν in reliquis.
[n] Αὐτοῦ] Abest a L. B.
[o] Καὶ ὅτῳ τὰ πρότερα ἤρεσκεν,] Est qui malit καὶ ὅσῳ. Forsan κἂν ὅτῳ, vel κἂν αὐτῷ, vel καίτοι αὐτῷ τὰ πρ.
[p] Εἰσφερομένων.] Ita ex conjectura. εἰσφερομένην in Editis & MSS.
[q] Μεταχειρήσασθαι,] Lego μεταχειρίσασθαι. COCC.
[r] Προσποίησις —— κατατίθεσθαι.] Conf. supr. §. 2. SPANH.
[s] Τοὺς δίκῃ ἐχθροὺς] Ita lego cum Cod. Vat. τοὺς ἐν δίκῃ ἐχθροὺς γεγονότας τοιοῖσδε κ. in Editis Aliisque.

Εἰς

ἐσταλμένων [t] εἰς Καίσαρα· καὶ ἀναγνωσθέντων τὸ κεφάλαιον ἦν, ὡς τῆς τε Ἀκμῆς ὀργῇ τῇ Καίσαρος ἀνῃρημένης, ἐφ' οἷς Ἀντιπάτρῳ συγκακουργήσειεν, αὐτόν τε Ἀντίπατρον, ὡς ἐπὶ γνώμῃ τῇ ἐκείνου [v] ποιεῖται ὡς πατρὸς καὶ βασιλέως, εἴτε φυγάδα ἐλαύνειν ἐθελήσειεν, εἴτε [x] καὶ κτιννύειν. τούτων [y] ἀκροασάμενος Ἡρώδης, βραχὺ μέν τις ἀνήνεγκεν ἡδονῇ τῶν γεγραμμένων, θανάτῳ τε τῆς Ἀκμῆς ἐπαιρόμενος, καὶ ἐξουσίᾳ τῆς ἐπὶ τῷ παιδὶ τιμωρίας. [z] περιουσῶν δὲ εἰς μέγα τῶν ἀλγηδόνων, [a] παρεῖτο τεταλαιπωρημένος σιτίων· καὶ ᾔτησε μῆλον καὶ μαχαίριον. ἦν γὰρ ἐν ἔθει καὶ πρότερον αὐτῷ, [b] περιλέψαντι αὐτὸ δι' αὐτοῦ καὶ κατ' ὀλίγον τέμνοντι ἐσθίειν. λαβὼν δὲ καὶ [c] περισκεψάμενος, γνώμην εἶχεν ὡς πλήσσων ἑαυτόν. [d] κἂν ἐπεπράχει, μὴ φθάσαντος αὐτοῦ καταλαβεῖν τὴν δεξιὰν [e] Ἀχιάβου, ὃς ἀνεψιὸς ἦν αὐτοῦ. καὶ μέγα ἀνακεκραγότος, οἰμωγή τε αὖθις ἀνὰ τὸ βασίλειον ἦν, καὶ θόρυβος μέγας ὡς οἰχομένου τοῦ βασιλέως. [f] καὶ Ἀντίπατρος, πιστεύσας γὰρ τέλος ἀληθῶς τὸν πατέρα ἔχειν, θάρσει τε [g] ἐχρῆτο ἐπὶ τοῖς λόγοις, ὅλος ὡς ἤδη τῶν δεσμῶν [h] ἀφησόμενος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀκονιτὶ [i] δεξόμενος εἰς χεῖρας· καὶ τῷ εἱρκτοφύλακι περὶ ἀφέσεως ἦν αὐτοῦ διάλογος, μεγάλα ὑπισχνουμένου εἰς τὸ παρὸν καὶ τὸ αὖθις, ὡς ἂν περὶ τοιόνδε τοῦ ἀγῶνος [k] ἐνεστηκότος. ὁ δὲ, οὐ μόνον ἀπειθὴς ἦν πράσσειν ἐφ' οἷς ἠξίου Ἀντίπατρος, ἀλλὰ καὶ τῷ βασιλεῖ ἀποσημαίνει διάνοιαν τὴν ἐκείνου, πολλαῖς [l] καὶ προσεισφοραῖς παρ' αὐτοῦ χρώμενος. ὁ δὲ Ἡρώδης καὶ πρότερον οὐχ ἡσσώμενος [m] οὐδ' εὐνοίᾳ τοῦ υἱέος, ἐπεὶ ἤκουσε τοῦ εἱρκτοφύλακος ταῦτα εἰρηκότος, ἀνεβόησέ τε ἀνατυψάμενος τὴν κεφαλὴν, καίπερ ἐν τῷ ὑστάτῳ ὢν, καὶ ἐπὶ [n] τὸν ἀγκῶνα περιάρας ἑαυτὸν κελεύει πέμψας [o] τινὰς τῶν δορυφόρων, μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀξέος [q] κτείναντας αὐτὸν ἐν [p] Ὑρκανίᾳ [r] ταφὰς ἀσήμους ποιεῖσθαι.

miserat, quibus significabatur, Acmen indignatione Cæsaris interfectam esse, quod Antipatro facinorum adjutrix fuerit, ipsumque Antipatrum relictum esse arbitrio illius, ut patris & regis, sive in exsilium eum pellere vellet, sive morte multare. Cum ista accepisset Herodes, meliuscule se habuit ex tam læto nuncio, animis & ex Acmes interitu sublatis & ex potestate de filio supplicium sumendi sibi permissa. Cruciatibus autem in immensum crescentibus, languescebat inedia confectus: atque pomum poposcit & cultellum. solitus enim erat & antea manu sua poma decorticare & frustatim comesse. Ubi id habuit, circumspexit, & seipsum ferire voluit. Quod sane fecisset, nisi ejus sobrinus Achiabus manum ei prehendisset, magnumque clamorem edidisset. unde tantus repente in regia ululatus & tumultus coortus est, quantus si mortuus rex fuisset. & Antipater, patrem vere mortuum credens cœpit confidenter, quasi jam solvendus & rex nullo negotio futurus, loqui, cumque custode carceris de missione agere, multa ei tum in præsens tum in futurum promittens, quasi jam de re ejusmodi instaret certamen. Ille vero non solum id, quod voluit Antipater, facere recusabat, sed & voluntatem ejus regi it nunciatum, postquam multas ab eo solicitationes expertus fuisset. Tum Herodes, qui jam ante male affectus erat erga filium, ubi audivit custodem carceris ista narrantem, cum exclamatione caput sibi, quamvis in extremis esset, percussit, erectusque in cubitum imperat, missis quibusdam satellitibus, ut è vestigio, sine ulla cunctatione, Antipatrum interficerent, eumque in Hyrcania ignobili funere sepelirent.

Herodes manus sibi inferre conatur.

Mors Antipatri.

ΚΕΦ. η'.

Περὶ Ἡρώδου τελευτῆς, διαθήκης καὶ ταφῆς.

Τὰς δὲ διαθήκας αὖθις [s] μετέγραφε μεταβολῆς αὐτῷ περὶ τὴν διάνοιαν γενομένης· [t] Ἀντίπαν μὲν, ᾧ τὴν βασιλείαν καταλελοίπει, [v] τετράρχην καθιστὰς Γαλιλαίας τε καὶ Περαίας, [x] Ἀρχελάῳ δὲ τὴν βασιλείαν χαριζόμενος, τήν τε [y] Γαυλωνῖτιν καὶ Τραχωνῖτιν καὶ Βαταναίαν καὶ [z] Πανιάδα [a] Φιλίππῳ, παιδὶ μὲν τῷ αὐτοῦ, Ἀρχελάου δὲ ἀδελφῷ γνησίῳ, τετραρχίαν εἶναι, [b] Ἰάμνειαν δὲ καὶ Ἄζωτον καὶ [c] Φασαηλίδα Σαλώμῃ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ κατανέμει, καὶ ἀργυρίου ἐπισήμου μυριάδας πεντήκοντα. προυνόησε δὲ καὶ τῶν λοιπῶν, [d] ὁπόσοι συγγενεῖς ἦσαν αὐτῷ,

CAP. VIII. X.

De Herodis decessu, testamento & funere.

Deinde mutata voluntate testamentum suum denuo mutavit *Herodes*: & Antipam quidem (cui regnum reliquerat) Galilææ Perææque tetrarcham constituit, regnum vero Archelao dedit; atque Gaulonitidem & Trachonitidem & Batanæam & Peniadem Philippo filio suo, Archelai fratri, tetrarchiæ nomine concessit; & Salomæ sorori suæ Jamniam & Azotum & Phasaëlidem attribuit, & argenti signati quingenta millia. Quin & aliis, quotquot sibi consanguinei essent, prospexit atque consuluit, singulos, pecuniam

Herodis testamentum mutatum.

t Εἰς] *L. B.* πρὸς.
v Ποιεῖτο] Ποιοῖτο *Busb.*
x Καὶ κτιννύειν.] Illud καὶ è Codd. *MSS.*
y Ἀκροασάμενος Ἡρώδης,] Sic *Busb.* & *Vat.* ἀκροώμενος in reliquis.
z Περιουσῶν δὲ] Ita *Busb.* & *Vat.* περιδὼς & mox περιεῖτο in Editis. περὶ οὓς δὲ *Gall.* τῶν δὲ ἀλγηδόνων εἰς μέγα ἠρμένων, ἀπείχετο τῶν σιτίων *Zonar.*
a Παρεῖτο] *L. B.* παρεῖτο. & in *Marg.* παρεῖτο.
b Περιλέψαντι αὐτὸ] Περιγλύψαντι *Busb.*
c Περισκεψάμενος,] *L. B.* περιλαψάμενος. *Coccejus* περιβλεψάμενος.
d Κἂν ἐπεπράχει.] Καὶ πέπραχεν ἂν *Busb.*
e Ἀχιάβου,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. § 7. SPANH.
f Καὶ Ἀντίπατρος,] Καὶ ὁ Ἀντίπατρος *Vat.* & *Busb.*
g Ἐχρῆτο ἐπὶ τοῖς λόγοις,] Ita *Busb.* *Coccejus* & *Gall.* ἐχρεῖτο in Editis *Aliisque.*
h Ἀφησόμενος,] *L. B.* ἀφειμένος.
i Δεξόμενος εἰς χεῖρας·] Ἐξόμενος *Vat.*
k Ἐνεστηκότος.] Ita cum *Busb.* ἀνεστηκότος in *cæteris.*
l Καὶ προσεισφοραῖς] *L. B.* καινεισφοραῖς, unde conjiciebat *Coccejus* καὶ μεγάλαις εἰσφοραῖς. dubium reliquit *Epiphan.* vertens: *& quæ ab eo munera spondebantur.* HAV.
m Οὐδ'] Abest à *L. B.*
n Τὸν ἀγκῶνα περιάρας] Illud τὸν è *Codd. MSS.*
o Τινὰς τῶν δορυφόρων,] Sic *Busb.* *Zonar.* & *Josephus* l. 1. de Bello *Jud.* τινὰ τῶν in *Editis.*
p Κτείναντας αὐτὸν] Ita *Busb.* κτενοῦντας *Zonar.* κτείναντες in Editis *Aliisque.*
q Ὑρκανίᾳ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 8. §. 2. SPANH.
r Ταφὰς ἀσήμους ποιεῖσθαι.] Eo modo *Busb.* & *Vat.* τάφους in reliquis.
s Μετέγραφε μεταβολῆς αὐτῷ] Μεταγράφει *Busb.*
t Ἀντίπαν] Ἀντίπαν τὸν υἱὸν ᾧ *Busb.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 7. SPANH.
v Τετράρχην καθιστὰς Γαλιλαίας] Conf. inf. lib. 18. c. 8. §. 1. SPANH.
x Ἀρχελάῳ δὲ τὴν βασιλείαν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 32. §. 7. & lib. 2. c. 2. §. 3. SPANH.
y Γαυλωνῖτιν] Γαυλανῖτιν *Busb.*
z Πανιάδα] Πανεάδα *Busb.* videsis *Var. Lect.* ad p. 775.
a Φιλίππῳ, —— γνησίῳ,] Philippus hic Archelai germanus frater, qui tamen non ex eadem Matre natus dicitur. supr. c. 1. §. 3. & ἁλωσ. lib. 1. c. 31. §. 1. SPANH. Absunt hæc à *Lugd. Bat.*
b Ἰάμνειαν δὲ καὶ Ἄζωτον] *Al.* Ἰάμνιαν.
c Φασαηλίδα] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 9. SPANH.
d Ὁπόσοι συγγενεῖς ἦσαν αὐτῷ,] *Epiphan.* verba *Josephi* sic vertit. *disposuit autem de cæteris suis consanguineis atque cognatis*, unde suspicatur *Casaubonus* (in Exerc. contra Baron. p. 282. Edit. Lond.) legendum esse ὁπόσοι πρὸς αἵματος ἢ συγγενεῖς ἦσαν αὐτῷ. *quicunque sanguine juncti erant aut cognatione.* Phrasis πρὸς αἵματος occurrit apud *Orig.* c. *Celsum* p. 35. Ed. *Cant.* HUDS. in *Add.*

am iis largiendo reditusve *annuos*, egregie locupletans. Cæsari quoque *legavit* argenti signati centies centena millia, ac præterea vasa *sua* tam aurea quam argentea, pretiique stupendi vestes. Juliæ autem Cæsaris uxori, & aliis nonnullis quinquagies centena millia. His factis, quinto post occisum Antipatrum die vitam finivit, cum regnasset post interfectum Antigonum annos triginta quatuor; postquam autem à Romanis rex creatus fuerat, triginta septem: vir pari in omnes immanitate, iræ effrenatæ, animoque jus fasque despiciente, fortuna autem, siquis alius, propitia usus, ut qui ex privato ad regnum evectus fuerit, & innumeris circundatus periculis ex omnibus effugerit, & non nisi provecta ætate vita decesserit. Quod vero ad res domesticas attinet, præsertimque filios suos, hîc quoque felix fuit sua sententia, quod se de inimicis victoriam reportasse existimaverit, meo vero judicio pro misero admodum & infelici habendus est.

Ejus decessus.

Auctoris de Herode judicium.

2. Cæterum Salome & Alexas, antequam divulgata esset regis mors, conclusos in Hippodromum domum dimiserunt, dicentes regem jubere ut in provincias *suas* discederent, resque domi curarent. ita quidem maximo beneficio ab illis affecta est gens *universa*. Atque jam mors regis in ore & sermone omnium cœpit esse: ac Salome & Alexas, militia omni in Hierichuntis theatrum coacta, primum scriptas ad milites literas legerunt, in quibus rex eis ob fidem & gratum erga se animum, gratias agebat, & ut idem Archelao filio suo, quem regem instituisset, præstarent orabat. deinde Ptolemæus, cui creditum erat regis sigillum, testamentum recitavit, quod ratum esse non poterat, nisi prius inspectum esset à Cæsare. Ac subito clamor exstitit in honorem Archelai, eique milites gregatim, nec non duces, eandem, quam patri præstitissent, amicitiam benevolentiamque præstiterunt, Deumque ei secundum exoptarunt.

Salome & Alexas dimittunt Judæos in Hippodromum conclusos.

Archelao, ut regi, acclamatur.

3. At post hæc funus parabant regi, id agente Archelao ut pater splendidissime efferretur, atque omnem ornatum proferente ut *magna* cum pompa comitaretur mortuum. Ferebatur igitur in lectica aurea, multis & variis ingentis pretii lapidibus distincta; stragula murice fulgebat, & corpus purpura erat amictum, cujus vertici adhærebat diadema, supraque corona aurea; & dextra sceptrum gestabat. Lectum stipabant filii & cognatorum multitudo. His proximi erant milites per gentes suas distributi earumque nominibus distincti, in hunc modum dispositi. Primi incedebant satellites; deinde *agmen* Thracicum; postea Germani; & deinceps Galli; ornatu omnes militari: reliqua deinde exercitus multitudo, ac si in bellum iretur, sub suis ducibus eorumque centurionibus. Hos seque-

Exsequiæ Herodi solutæ.

[e] χρημάτων τε δόσεσι καὶ προσόδων ἀναφοραῖς, ἑκάστους ἐν εὐπορίᾳ καθιστάμενος. Καίσαρι δὲ ἀργυρίου μὲν ἐπισήμου μυριάδας χιλίας, χωρὶς δὲ σκεύη τὰ μὲν χρυσοῦ, τὰ δ' ἀργύρου, καὶ ἐσθῆτα [f] παμπολυτελῆ. [g] Ἰουλίᾳ δὲ τῇ Καίσαρος γυναικὶ, καί τισιν ἑτέροις πεντακοσίας μυριάδας. ταῦτα πράξας ἡμέρᾳ πέμπτῃ, μεθ' ὃ Ἀντίπατρον κτείνει [h] τὸν υἱὸν, τελευτᾷ, βασιλεύσας μεθ' ὃ μὲν ἀνεῖλεν Ἀντίγονον, [i] ἔτη τέσσαρα καὶ τριάκοντα, μεθ' ὃ δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων [k] ἀπεδέδεικτο, ἑπτὰ καὶ τριάκοντα· ἀνὴρ ὠμὸς μὲν εἰς πάντας ὁμοίως, καὶ ὀργῆς μὲν ἥσσων, [l] κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου, τύχῃ δὲ εἰ καί τις ἕτερος κεχρημένος εὐμενεῖ. ἔκ τε γὰρ ἰδιώτου βασιλεὺς κατέστη, καὶ κινδύνοις περιστοιχιζόμενος μυρίοις, πάντων ποιεῖται διάδρασιν, καὶ τοῦ ζῆν ἐπὶ μήκιστον [m] ἐξίετο. ὁπόσα δὲ τὰ κατ' οἶκον περὶ υἱεῖς τοὺς αὐτοῦ, ὅσα μὲν γνώμῃ τῇ ἐκείνου, [n] καὶ τύχῃ πάνυ δεξιᾷ κεχρημένος διὰ τὸ κρίναι ἐχθροὺς κρατεῖν οὐχ [o] ὑστερῆσαι, δοκεῖ δέ μοι καὶ πάνυ δυστυχής.

β'. Σαλώμη δὲ καὶ Ἀλεξᾶς, πρὶν ἔκπυστον γενέσθαι τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, τοὺς ἐπὶ τὸν ἱππόδρομον κατακεκλεισμένους ἐκπέμπουσιν ἐπὶ τὰ αὐτῶν, φάμενοι βασιλέα κελεύειν ἀπιοῦσιν [p] αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς ἀγροὺς νέμεσθαι τὰ οἰκεῖα. πράσσεταί τε αὐτοῖς ἤδη εὐεργεσία μεγίστη εἰς τὸ ἔθνος. ἐφανεροῦτο δ' ἤδη ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως· καὶ Σαλώμη καὶ Ἀλεξᾶς, συναγαγόντες τὸ στρατιωτικὸν εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τὸ ἐν Ἱεριχοῦντι, πρῶτον μὲν ἐπιστολὴν ἀνέγνωσαν πρὸς τοὺς στρατιώτας γεγραμμένην, ἐπί τε πίστεως εὐχαριστίᾳ καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτὸν, καὶ παρακλήσει τῆς ὁμοίων [q] παροχῆς Ἀρχελάῳ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, ὃν βασιλέα [r] καθίστατο. εἶτα μέντοι Πτολεμαῖος, [s] τὴν σημαντῆρα τοῦ βασιλέως πεπιστευμένος, τὰς διαθήκας ἀνέλεγεν, αἳ λήψεσθαι κύρωσιν οὐκ ἄλλως [t] ἔμελλον, ἢ Καίσαρος ἐντυχόντος αὐταῖς. βοὴ οὖν εὐθὺς ἦν ἐκτιμώντων Ἀρχέλαον βασιλέα, καὶ οἱ στρατιῶται κατὰ στίφη τε αὐτοὶ καὶ οἱ ἡγεμόνες εὔνοιάν τε ὑπισχνοῦνται καὶ προθυμίαν [v] τὴν αὐτὴν, καὶ συλλήπτορα τὸν Θεὸν παρεκάλουν.

γ'. Ἐντεῦθεν δὲ [x] τάφον ἡτοίμαζον τῷ βασιλεῖ, μελῆσαν Ἀρχελάῳ πολυτελεστάτην γενέσθαι τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ πατρὸς, καὶ πάντα τὸν κόσμον [y] προκομίσαντος εἰς ὃ [z] συμπομπεύσοιτο τῷ νεκρῷ. ἐφέρετο δὲ ἐπὶ κλίνης χρυσέας λίθοις πολυτελέσι καὶ ποικίλοις διαπεπασμένης· [a] στρωμνή τε ἦν ἁλουργὴς καὶ [b] ἠμπέχετο πορφυρίσιν ὁ νεκρὸς, διαδήματι ἠσκημένος, ὑπερκειμένου στεφάνου χρυσέου, σκῆπτρόν τε τῇ δεξιᾷ παρακείμενον. περὶ δὲ τὴν κλίνην οἵ τε υἱεῖς καὶ τὸ πλῆθος ἦν τῶν συγγενῶν· ἐπὶ δὲ τούτοις τὸ στρατιωτικὸν [c] κατὰ οἰκεῖα ἔθνη [d] καὶ προσηγορίας διέκειντο, [e] οὕτως νεμηθέντες. πρῶτοι μὲν οἱ δορυφόροι, μετὰ δὲ τὸ Θρᾴκιον, ἐπὶ δὲ τούτοις ὁπόσοι Γερμανοὶ, [f] καὶ τὸ Γαλατικὸν μετ' αὐτοὺς, ἐν κόσμῳ πάντες τῷ πολεμιστηρίῳ. τούτων δὲ κατόπιν ἤδη πᾶς ὁ στρατὸς ὡς ἐς πόλεμον ἐξοδεύοντες, ὥσπερ ὑπὸ λοχαγῶν ἀγόμενοι

e Χρημάτων τε δόσεσι] Χρημάτων δόσει Busb.

f Παμπολυτελῆ.] Πάνυ πολυτελῆ Busb. & Lugd. Bat. πάνυ πολλοῦ τέλους Vat.

g Ἰουλίᾳ —— μυριάδας.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

h Τὸν —— Ἀντίγονον,] Duplex Regni ejus Epocha, una ab expulso Rege Antigono, de quo supr. lib. 15. c. 1. §. 1. & 2. Altera, à quo Rex à Senatu declaratus, de quo supr. lib. 14. c. 14. §. 4. SPANH.

i Ἔτη τέσσαρα] *Josephi* numeros hic loci (post *Usserium* in *Annalibus* ad A. M. 4001.) defendit explicatque *Ant. Pagi* in *Apparatu* ad *Annales Baronii*, p. 35. Videsis *Jos. Scaligerum* de *Emend. Tem.* p. 433. in *Can. Isagog.* p. 332. & in *Animadvers. Euseb.* p. 163. *Kepplerum de Anno Nat. Christi*, c. 9. & *Langium* de *Annis Christi*, p. 346.

k Ἀπεδέδεικτο,] Ita *Vat.* ἀποδέδεικται Busb. ἀποδέδεικτο in *Editis* & *Zonara*.

l Κρείσσων] *Gen.* κρεῖσσον.

m Ἐξίετο.] *L. B.* ἐξίκετο.

n Καὶ τύχῃ πάνυ δεξιᾷ] Ita lego ex *Josepho* in lib. 1. de *Bello Jud.* deerat vox τύχῃ in *Editis* & *MSS.*

o Ὑστερῆσαι,] Ὑστέρησε Busb. & mox δοκεῖν *Vat. L. B.* in *Marg.* ὑστερήσας.

p Αὐτοῖς] *Gen.* αὐτοῦ.

q Παροχῆς —— καθίστατο.] Παροχῇ *Busb.* παρακοχῇ *Vat.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 32. §. 7. SPANH.

r Καθίστατο.] *L. B.* καθίσταντο.

s Τὸν σημαντῆρα] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 8. SPANH.

t Ἔμελλον,] Ἔλεγον *Vat.* qui mox habet ἐκτ. τὸν Ἀρχ.

v Τὴν αὐτὴν] Τὴν αὐτῶν *Vat.*

x Τάφον ἡτοίμαζον τῷ βασιλεῖ,] Ταφὴν *Busb.*

y Προκομίσαντος εἰς ὃ συμπομπεύσοιτο] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 8. SPANH.

z Συμπομπεύσοιτο] Ita *Vat. Lugd. Bat.* & *Busb.* συμπομπεύσειαν in *Editis Aliisque.* ἀλλὰ πάντα τὸν βασίλειον κόσμον προὐνεγκε, συμπομπεύσοντα τῷ νεκρῷ in lib. 1. de *Bello Jud.*

a Στρωμνή τε ἦν ἁλουργὴς] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 8. SPANH.

b Ἠμπέχετο πορφυρίσιν ὁ νεκρὸς,] Sic *Busb.* & *Vat.* ἀμπίσχετο πορφυρίσιν in *Editis Aliisque.*

c Κατὰ οἰκεῖα ἔθνη] Ita cum *Cod. Vat. Lugd. Bat.* & *Epiphanio*, qui vertit, *per proprias distincta nationes & discreta nominibus.* κατὰ οἰκείας προσηγορίας διέκειντο in *Editis Aliisque.*

d Καὶ προσηγορίας διέκειντο,] *L. B.* προσηγορίᾳ τε διέκειτο.

e Οὕτως νεμηθέντες.] Ita lego ex conjectura, favente *Epiphanio*, qui vertit, *erant autem tali ordine distributi.*

f Καὶ τὸ] *L. B.* καὶ αὖ τὸ.

μενοι καὶ τοῖς ταξιαρχοῦσιν [g] αὐτῶν. [h] τούτοις εἵποντο πεντακόσιοι τῶν οἰκετῶν [i] ἀρωματοφόροι. ᾔεσαν δὲ ἐπὶ [k] Ἡρωδείου [l] στάδια ὀκτώ. τῇδε γὰρ αὐτῷ ἐγίνοντο αἱ ταφαὶ κελεύσματι τῷ αὐτοῦ. Ἡρώδης μὲν δὴ τοῦτον ἐτελεύτα τὸν τρόπον.

δ΄. [m] Ἀρχέλαος δὲ, ἐπὶ μὲν ἑβδόμην ἡμέραν πένθος [n] τὸ ἐπὶ τῷ πατρὶ τιμῶν διετέλει. τόσας γὰρ διαγορεύει τὸ νόμιμον τοῦ πατρίου. ἑστιάσας δὲ τοὺς ὁμίλους, καὶ καταλύσας τὸ πένθος, ἄνεισιν εἰς τὸ ἱερόν. ἦσαν δὲ εὐφημίαι καὶ ἔπαινοι καθ᾽ οὕς τινας ἴοι, ἑκάστων τὰ πρὸς ἀλλήλους φιλοτιμουμένων εἰς τὸ δοκεῖν μείζοσι [o] χρῆσθαι ταῖς εὐφημίαις. ὁ δὲ εἰς ὑψηλὸν βῆμα πεποιημένον ἀνελθὼν, καὶ ἱδρυθεὶς εἰς θρόνον [p] χρυσοῦ πεποιημένον, [q] ἀντεδεξιοῦτο τοὺς ὁμίλους, χαρμαλῇ τῶν εὐφημιῶν τὴν εὔνοιαν αὐτῶν ἡδονῇ φέρων· χάριν τε [r] ὡμολόγει, "ὅτι μηδὲν αὐτῷ μνησικακοῖεν ἀνθ᾽ ὧν ὁ "πατὴρ εἰς αὐτοὺς ὕβρισε, καὶ [s] πειράσεσθαι μὴ "ἐλλείψειν ἀμειβόμενον τὸ πρόθυμον αὐτῶν. ἄρτι μέν-"τοι [t] φειδὼ ποιεῖσθαι τοῦ βασιλείου ὀνόματος· τετιμῆσθαι "γὰρ αὐτὸν τῇ ἀξιώσει, εἴπερ [v] βεβαίως Καῖσαρ ἐπι-"κυρώσειε τὰς διαθήκας, αἳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐγράφη-"σαν αὐτοῦ. δι᾽ ἣν αἰτίαν οὐδὲ τοῦ στρατεύματος ἐν Ἱε-"ριχοῦντι [x] διάδημα αὐτῷ περιθέσθαι προθυμουμένου, "δέξασθαι τὸ περιμάχητον τῆς ἐνθένδε τιμῆς, διὰ τὸ "μηδέπω τὸν κυρίως ἀποδώσοντα φανερὸν εἶναι παρασχό-"μενον. περιόντων μέν γε εἰς αὐτὸν τῶν πραγμάτων οὐ "λείψειν ἀρετῆς τοῦ ἀμειψομένου τὴν εὔνοιαν αὐτῶν. σπου-"δάσειν γὰρ ἐν πᾶσι τὰ πρὸς αὐτοὺς φανεῖσθαι τοῦ πατρὸς "ἀμείνων τὰ πάντα." οἱ δὲ, οἷον ὄχλος εἴωθεν φιλεῖν, οἰόμενοι τὰς πρώτας τῶν ἡμερῶν τὰς διανοίας ἐμφανίζειν τῶν παριόντων ἐπὶ τοιάσδε ἀρχὰς, ὅσῳ πρᾴως καὶ θεραπευτικῶς ὁ Ἀρχέλαος διελέγετο αὐτοῖς, τοσῷδε μειζόνως τε ἐχρῶντο τοῖς ἐπαίνοις, [y] καὶ τὰς αἰτήσεις δωρεῶν [z] ἐπεγράφοντο. οἱ μὲν εἰσφορὰς ἃς ἐνιαυσίους φέροιεν ἐπικουφίζειν βοῇ χρώμενοι· οἱ δὲ αὖ δεσμωτῶν, οἳ ὑφ᾽ Ἡρώδου ἐδέδεντο, πολλοὶ δὲ ἦσαν καὶ πολλῶν χρόνων, ἀπόλυσιν. εἰσὶν δὲ οἳ ἄρσεις τῶν τελῶν, ἃ ἐπὶ πράσεσιν ἢ ὠναῖς [a] δημοσίαις ἐπεβάλλετο [b] πρασσόμενα πικρῶς, ᾐτοῦντο. ἀντέλεγέ τε οὐδαμῶς Ἀρχέλαος, [c] ἐπεὶ ἤρετο ὁμίλοις σπουδαῖος ὢν ποιεῖν πάντα, διὰ τὸ νομίζειν μέγα πρᾶγμα εἰς τήρησιν τῆς ἀρχῆς γενήσεσθαι, τὴν εὔνοιαν αὐτῷ τῆς πληθύος. ἐντεῦθεν δὲ θύσας τῷ Θεῷ κατ᾽ εὐωχίαν τρέπεται μετὰ τῶν φίλων.

batur quingenti famuli, aromata portantes. Ibant autem versus Herodium octo stadia: ibi enim, ut ipse mandaverat, sepultus est. Et Herodes quidem hoc modo è vita excessit.

4. Archelaus autem luctum dierum septem in honorem patris integravit. tot enim dies postulat patria consuetudo. Deinde cum multitudinem convivio excepisset, luctu finito, in templum ascendit. atque omnes, quaqua transibat, faustis cum ominibus & præconiis prosequebantur, certatim id agentibus singulis ut quam lætissimas edere viderentur acclamationes. Tum vero ille, conscenso suggestu, sublimis in aurea sella residens, populum vicissim excipiebat, ostendens sibi gratam acceptamque esse illorum benevolentiam, lætis gratulationibus expressam, eisque gratias egit, "quod "paternarum in ipsos injuriarum memoriam de-"posuissent, seque sedulo conaturum *pollicebatur* ne "quid sibi desit, quo minus egregiæ illorum vo-"luntati vices rependeret. In præsenti quidem "regio nomine se abstinere: appellationis tamen "honorem consequuturum, si Cæsar testamentum "à patre scriptum auctoritate sua confirmaverit: "quam ob causam ipsum, cum studiose id ageret "exercitus, ut diadema ei imponeretur, honorem "inde adeo expetitum accipere noluisse, quod es-"set adhuc incerta voluntas ejus, qui istum vale-"re ratumque esse jussurus est. Verum, si fuerit "adeptus imperium, sibi non defuturam illius bo-"nitatem qui benevolentiam eorum remunerabit. "operam enim daturum ut in omnibus erga eos "patre melior esse videatur." Illi vero, quo more vulgus solet facere, rati primis diebus aperiri mentem eorum, qui ad tantæ potestatis fastigium provehuntur, quo suavius & humanius eos alloquebatur Archelaus, eo magis eum collaudabant, & scribebant quæ sibi dari postulabant. Alii ut tributa annua diminuerentur clamabant; alii ut vincti solverentur, quos & multos & longo tempore Herodes habebat: erant etiam qui vectigalia, rebus in foro emptis venditisque imposita, & satis acerbe exacta, tolli efflagitabant. ad quæ Archelaus minime contradicebat, quoniam id susceperat ut multitudini in omnibus gratificaretur, quippe quod populi erga se benevolentiam permagni momenti esse existimaret ad confirmationem regni sui. Et hinc, facta re divina, ad convivium cum amicis se contulit.

Luctu finito Archelaus populum convivio excipit.

Ejus concio.

Archelai promissa.

Populi postulata.

ΚΕΦ. θ΄.

Ὡς ὁ λαὸς ἐστασίασε πρὸς τὸν Ἀρχέλαον· καὶ ὡς αὐτὸς ἔπλευσεν ἐπὶ Ῥώμης.

CAP. IX. XI.

Quomodo populus seditionem movit contra Archelaum: & ut ipse Romam profectus est.

ΕΝ τούτῳ δέ τινες τῶν Ἰουδαίων, συνελθόντες νεωτέρων ἐπιθυμίᾳ πραγμάτων, ὠδύροντο Ματθίαν καὶ τοὺς

INterea Judæi quidam, novarum rerum desiderio congregati, Matthiæ & ejus sociorum, ab He-

Tumultuose agunt Judæi ut occisos ab Herode ultum iret Archelaus.

g Αὐτῶν.] *Casaubonus* supplet ἑπόμενοι.

h Τούτοις εἵποντο] Τούτοις ἐπετετάχατο π. *Vat.*

i Ἀρωματοφόροι. —— ὀκτώ.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 9. SPANH.

k Ἡρωδείου] Herodium secundum Josephum. l. 14. Antiq. c. 25. & de bell. l. 1. c. 11. & cap. 16. ab Hierosolymis aberat 60. stadiis. quo delatum Herodis mortui cadaver, pompa funebris comitante Archelao processit usque per octo stadia. lib. 17. ant. c. 11. p. 600. Quomodo igitur hîc lib. 1. de bell. c. ult, dicitur quod τὸ σῶμα ἐκομίσθη σταδίους διακοσίους εἰς Ἡρώδιον? nisi fortè postquam desiisset συμπομπεύειν ipse Archelaus, reliqua pompa per devium vel flexuosum iter ducta, quo pateret neutiquam exequiis spoliatum fuisse cadaver Herodis, 200. stadiorum viam confecerit. COCCEJUS FIL.

l Στάδια ὀκτώ] Vide *Annott.* ad extremum lib. 1. de *Bello Jud.*

m Ἀρχέλαος —— πατρίου.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 1. §. 1. SPANH.

n Τὸ ἐπὶ τῷ πατρὶ] Sic *Busb.* (& *Lugd. Bat.* licet ibi τῷ legatur) & *Vat.* πένθος τὸ ἐπὶ τῷ πατρὶ τιμῶν διετέλει *Bas. Aliique* τὸ ἐν τῷ π.

o Χρῆσθαι ταῖς εὐφημίαις.] Χρῆσθαι *Busb.*

p Χρυσοῦ πεποιημένον;] Χρυσοῦν *Busb.* & *Vat.*

q Ἀντεδεξιοῦτο τοὺς ὁμίλους;] Ita cum *Busb.* & *Vat.* ἀντιδεξιοῦτο in *Editis Aliisque.*

r Ὡμολόγει,] Ὁμολογεῖν διότι μηδὲν *Vat.*

s Πειράσεσθαι] Πειράσασθαι *Busb.*

t Φειδὼ ποιεῖσθαι τοῦ βασιλείου ὀνόματος.] Ita *Vat. Lugd. Bat.* & *Busb.* φειδοποιεῖσθαι in *Editis Aliisque.* HUDS. φειδοποιεῖσθαι *Gen.* Vel φειδὼ ποιεῖσθαι· sic φειδοῖ χρῆσθαι infr. lib. 19. c. 1. §. 5. & ἁλωσ. lib. 6. c. 2. §. 5. οὐδὲ φειδώ τινα τοῦ ναοῦ ποιούμενος. SPANH.

v Βεβαίως —— διαθήκας;] Archelaus abstinet Regis nomine, donec à Cæsare confirmatum. SPANH.

x Διάδημα αὐτῷ περιθέσθαι] Τὸ διάδημα *Vat.* & *Busb.*

y Καὶ τὰς αἰτήσεις δωρεῶν] Καὶ κατ᾽ αἰτήσεις *Vat.*

z Ἐπεγράφοντο.] Ἐπέφερον *Busb* ἐπιφέροντο *L. B.* ἐπεγράφατο *Vat.* ἐπὶ τὰς αἰτήσεις δωρεῶν ἐτράποντο *Casaub.*

a Δημοσίαις] Ita lego, *Epiphanio* vertente, *alii vero gravedines, quas Herodes in emptionibus & in publicis nundinis constituerat, auferri vociferabantur.* ἡμισείαις in *libris* omnibus, nullo plane sensu.

b Πρασσόμενα πικρῶς,] Eo modo *Busb.* πρασσομένας in *Editis Aliisque.*

c Ἐπεὶ ἤρετο ὁμίλοις] Ita lectum esse volui prout conjecerat Co-

Herode occisorum, mortem deplorabant, (qui tunc temporis exsequiarum honore privati erant metu Herodis, erant quippe isti ob dejectam aquilam auream morte multati) magnum edentes clamorem & lamentationem; insuper & convicia quædam, quasi in mortuorum solatium, in regem *defunctum* jactabant. Cumque in unum locum convenissent, ab Archelao contendebant, ut id facinus in eos vindicaret, quos habuerat Herodes in pretio: utque in primis pontificem abdicaret ab Herode constitutum, aliumque deligeret magis legitimum & ad munus obeundum puriorem. Istis Archelaus, licet graviter illorum impetum ferens, annuebat, quòd illi iter instaret quod ad Romam quam ocyssime facere proposuerat, ut voluntatem Cæsaris de se perspectam haberet. Misso itaque duce qui persuasione uteretur, ut omisso propter ista vindictæ studio considerarent, & morte pœnas dedisse illorum amicos ex lege, & postulatis eorum magnas inesse contumelias, & tempus hoc alia *consilia* poscere, opusque esse concordia, donec ad ipsos reverteretur in imperio confirmatus approbatione Cæsaris; tunc enim de iis quæ postularent una cum illis consultaturum esse: interim vero quiescerent ne seditionis crimen incurrerent.

Archelaus ad populum sedandum ducem mittit.

2. Et ille quidem, cum ista suggessisset edocuissetque, ducem misit ad eos *hæc ipsa loquuturum.* Sed illi clamantes eum ne verbum quidem facere permiserunt, mortisque periculum ei intenderunt alterique cuipiam qui palam aliquid dicere auderet, quod eos ad sanam mentem perduceret, averteretque ab hujusmodi rerum studio, quod plus suæ voluntati tribuerent quam præsidentium auctoritati; grave esse existimantes, si charissimorum, quos vivo Herode amiserant, ne mortuo quidem illo impetraretur ultio, animis incitati, atque id demum jus & fas reputantes quod ipsis voluptatem allaturum videbatur, & periculum ab eo *intentatum* providere nescientes, etiamsi alicui de eo suspicio foret, præsenti quippe lætitia nimium elato, quod eos ulturi essent, quos sibi inimicissimos esse crediderunt. Et multis ab Archelao missis qui cum eis colloquerentur, quibusdam etiam non ipsius jussu sed sponte quasi sua *ad eos* advenientibus, ut ad mitiorem animum reducerentur, neminem eos vel tantillum alloqui passi sunt. Et seditio mota est ab iis qui valde irascebantur, palamque erat tumultum valde auctum iri, magno hominum numero ad eos confluente.

Ducem aliumve quempiam verba facere non sinit multitudo.

3. Cum autem sub id tempus instaret festum, quo Judæis patrium est vesci non fermentatis panibus (Pascha enim illa festivitas appellatur, in memoriam exitus illorum ex Ægypto instituta, quam

Seditio mota in festo Paschatis.

σὺν αὐτῷ ὑφ' Ἡρώδου ἀποθανόντας· οἳ παραχρῆμα τῆς [d] ἐκ τοῦ πενθεῖσθαι τιμῆς φόβῳ τῷ ἐκείνου [e] ἀπεστέρηντο, [f] ἦσαν δὲ τῆς ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ χρυσοῦ ἀετοῦ [g] καταδεδικασμένων· [h] ἐπὶ μέγα τε τῇ βοῇ καὶ οἰμωγῇ χρώμενοι, καί τινα, ὡς κούφισιν φέροντα τοῖς τεθνεῶσιν, ἀπερρίπτουν εἰς τὸν βασιλέα. συνόδου τε αὐτοῖς γινομένης ἠξίουν τιμωρίαν αὐτοῖς ὑπ' Ἀρχελάου [i] γενήσεσθαι κολάσει τῶν ὑπὸ Ἡρώδου τιμωμένων· καὶ πάντων γε καὶ πρῶτον καὶ [k] ἐκδηλότατον [l] τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀρχιερέα καθεστῶτα [m] παύσαντα, νομιμώτερόν τε ἅμα καὶ καθαρὸν ἀρχιερᾶσθαι ἄνδρα [n] αἱρεῖσθαι. τούτοις Ἀρχέλαος, καίπερ δεινῶς φέρων [o] τὴν ὁρμὴν αὐτῶν, ἐπένευεν, [p] ἔχων τὴν ἐπὶ Ῥώμης ὁδὸν ἀνύεσθαι προκειμένην αὐτῷ τάχος, ἐπὶ περισκοπήσει τῶν δοξάντων Καίσαρι. πέμψας δὲ τὸν στρατηγὸν πειθοῖ χρῆσθαι, [q] καὶ τῆς ἐπὶ τοιούτοις τιμωρίας ἀποστάντας σκοπεῖν, θάνατόν τε ὃς τοῖς φίλοις αὐτῶν [r] συνέλθοι μετὰ νόμων γεγονότα, καὶ τὰς αἰτήσεις ὡς ἐπὶ μέγα τοῦ ὑβρίζειν προσίοιεν, τούς τε καιροὺς οὐκ ἐν τοιοῖσδε εἶναι, [s] μᾶλλον δὲ τοῦ ὁμονοεῖν ἕως καταστησάμενος τὴν ἀρχὴν ἐπινεύσει τῇ Καίσαρος ἀφίκοιτο ὡς αὐτούς, τότε γὰρ κοινῇ [t] βουλεύσειν περὶ ὧν ἀξιοῖεν σὺν αὐτοῖς· ἄρτι δὲ ἀνέχειν, [v] μὴ καὶ στασιάζειν δοκοῖεν.

β'. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ὑπειπὼν καὶ διδάξας τὸν στρατηγόν, [x] ἐκπέμπεται πρὸς αὐτούς. οἱ δὲ βοῶντες λέγειν τε οὐκ εἴων, καὶ εἰς κίνδυνον τοῦ [y] ἀπολουμένου ἐκεῖνόν τε καθίστασαν, καὶ τῶν ἄλλων ὅστις γε ἐπὶ σωφρονισμῷ καὶ ἀποτροπῇ τῶν τοιῶνδε [z] ὀργνᾶσθαι τολμήσειν φθέγξασθαι φανερὸς ἦν, διὰ τὸ πάντα βουλήσει τῇ αὐτῶν μᾶλλον ἢ ἐξουσίᾳ τῶν ἐφεστηκότων [a] συγχωρεῖν, δεινὸν ἡγούμενοι, εἰ ζῶντός τε Ἡρώδου [b] στερηθεῖεν τῶν φιλτάτων, καὶ τελευτῆς αὐτῷ γινομένης τιμωριῶν τῶν ἐπ' αὐτοῖς, [c] ὡρμηκότες ταῖς γνώμαις, καὶ νόμιμόν τε καὶ δίκαιον ἡγούμενοι ὅ, τι μελλήσει ἡδονὴν αὐτοῖς φέρειν, κινδυνόν τε τὸν [d] ἀπ' αὐτοῦ προσδέξασθαι τε ἀμαθεῖς, καὶ [e] εἴτῳ ὑποπτευθείη, ὑπερβολῆς αὐτῷ γινομένης τὸ παραχρῆμα ἡδονῆς ἐκ τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς ἐχθίστους [f] δοκοῦντας αὐτοῖς. πολλῶν δὲ ὑπὸ Ἀρχελάου πεμπομένων οἳ διαλέξοιντο αὐτοῖς, [g] τῶν δὲ οὐχ ὡς ὑπ' ἐκείνου, γνώμῃ δὲ τῇ αὐτῶν [h] δοκεῖν παριόντων, ὅπως εἰς τὸ πρᾳότερον καταστήσονται αὐτούς, οὐδενὸς ἠνείχοντο εἰπεῖν. [i] ἀνάστασίς τε ἦν λίαν ὀργῇ χρωμένων, φανεροί τε ἦσαν ἐπὶ μέγα αὐξήσοντες τὴν στάσιν πλήθους ἐπισυρρυέντος αὐτοῖς.

γ'. Ἐνστάσης δὲ κατὰ τήνδε τὸν καιρὸν [k] ἑορτῆς, ἐν ᾗ Ἰουδαίοις ἄζυμα προτίθεσθαι πάτριον· [l] Πάσχα δὲ ἡ ἑορτὴ καλεῖται, ὑπόμνημα οὖσα τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἀπάρσεως αὐ-

Cotelerius in notis ad Volumen secundum *Monumentorum Ecclesiæ Græcæ*, pag. 614. ἐπεὶ ἤρατο ὁμίλους σπουδαῖος ὢν πονεῖν πάντα in in *Editis* ἐπείρατο ὁμ. σπ. ὢν πονεῖν *Vat.* ἐπῄρατο ὁμίλου σπ. ὢν ποιεῖν παντα *Busb.*

d Ἐκ τοῦ πενθεῖσθαι] Ita cum *Cod. Busb.* εἰς τὸ πενθεῖσθαι in *cæteris.*

e Ἀπεστέρηντο,] Sic *Busb* & *Vat.* ἀπεστέρηντο In *Editis Aliisque.*

f Ἦσαν δὲ] Iterum cum *Cod. Busb.* ἦσαν δὲ οἱ τῆς in *reliquis.* ἦσαν δὲ οὗτοι malit *Casaub.*

g Καταδεδικασμένων·] Καταδεδικαιωμένων *Busb.* δεδικαιωμένων *Vat.*

h Ἐπὶ μέγα τε τῇ βοῇ] Ita *Vat.* ἐπὶ μέγα μὲν τῇ βοῇ καὶ οἰμωγῇ χρ. *Busb.* ἐπὶ μέγα τε τῆς βοῆς καὶ οἰμωγῆς χρ. in *Editis.*

i Γενήσεσθαι] *L. B.* γενέσθαι.

k Ἐκδηλότατον] *L. B.* εὐδηλότατον.

l Τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀρχιερέα καθεστῶτα] Illud τὸν ē *Codd. MSS.*

m Παύσαντα,] *Al.* παύσασθαι.

n Αἱρεῖσθαι.] Vocem αἱρεῖσθαι non agnoscit *Busb.*

o Τὴν ὁρμὴν αὐτῶν,] Illa τὴν ὁρμὴν αὐτῶν desunt *Vat.* & deerant forsan codici *Epiphanii* . nam vertit, *Archelaus autem, licet ista graviter ferret, annuebat tamen* &c.

p Ἔχων] *L. B.* ἐπέχων.

q Καὶ —— ἀποστάντας] Καὶ ἐκέλευεν ὡς τῆς ἐπὶ τοιούτοις τιμωρίας ἀπος. *Busb.*

r Συνέλθοι] *Gen.* συνέθλοι.

s Μᾶλλον] Μᾶλλον δ' ἐν τῷ ὁμ. *Busb.*

t Βουλεύσειν] Ita *Vat.* βουλεύειν in *cæteris.*

v Μὴ καὶ στασιάζειν δοκοῖεν] Ὡς μὴ στασιάζοι *Busb.* atque ita forsan *Epiphanius.*

x Ἐκπέμπεται πρὸς αὐτούς.] Ἐκπέμπει *Vat.*

y Ἀπολουμένου ἐκεῖνον] Ita *Vat.* ἀπολογουμένου ἐκεῖνον καθ. in *Editis Aliisque.* ἀπολέσθαι οἰκτρῶς καθ. malit *Casaub.*

z Ὀργνᾶσθαι] Conf. sup. c. 1. §. 1. SPANH.

a Συγχωρεῖν,] Ita lego cum *Cod. Vat.* & *Epiphan.* συγχωρεῖν δεῖν in *cæteris.*

b Στερηθεῖεν] *L. B.* στερηθεῖν.

c Ὡρμηκότες ταῖς γνώμαις,] Ὠργηκότες *Vat.* Addit *Lugd. Bat.* κωλύοιντο.

d Ἀπ' αὐτοῦ] Sic *Vat.* ὑπ' αὐτοῦ προσειδέσθαι in *reliquis.*

e Εἴτῳ ὑποπτευθείη,] Εἴτι malit Cl. *Lowthius*, ita ut ὑπὸ vel ἕνεκα ante τὸ παραχρῆμα ἡδονῆς subintelligendum sit.

f Δοκοῦντας αὐτοῖς.] Est qui malit δοκεῖν αὐτοῖς.

g Τῶν δὲ οὐχ ὡς ὑπ' ἐκείνου,] Τῶν τε ἐνεστώτων μὲν ὑπ' ἐκείνου, γνώμῃ δὲ *Vat.* Lectionem ab hac *Editaque* diversam habuisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *aliis ex regis persona loquentibus, aliis autem ex illius quidem sententia, sed veluti ex sua mente monentibus* &c.

h Δοκεῖν παριόντων,] Παριέναι δοκούντων *Busb.*

i Ἀνάστασίς τε ἦν λίαν] Prima vox & ultima in *L. B.* desunt.

k Ἑορτῆς, —— γινομένης,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 1. §. 3. SPANH.

l Πάσχα] *Al.* Φάσκα.

m Δο-

αὐτῶν γινομένης, καὶ θύουσιν [m] αὐτὴν προθύμως, πλήθους τε ἱερείων [n] ὡς οὐκ ἐν ἄλλῃ κατακόπτειν ἐστὶν αὐτοῖς νόμιμον, κάτεισι δὲ πλῆθος ἀναρίθμητον ἐκ τῆς χώρας, ἤδη δὲ καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας ἐπὶ θρησκείᾳ τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ νεωτερισταὶ τοὺς περὶ τὸν Ἰούδαν καὶ Ματθίαν ἐξηγητὰς τῶν νόμων ὀδυρόμενοι, συστάντες ἐν τῷ ἱερῷ τροφῆς ηὐπόρουν, τοῖς στασιώταις οὐκ ὂν [o] ἐν αἰσχύνῃ μεταιτεῖν [p] αὐτήν. καὶ δείσας Ἀρχέλαος [q] μηκέτι δεινὸν βλαστήσειεν αὐτῶν τῇ ἀπονοίᾳ, πέμπει σπεῖράν τε ὁπλιτῶν χιλίαρχόν τε τὴν ὁρμὴν [r] στασιαζόντων καταστεῖλαι πρὸ τοῦ τὸν πάντα ὅμιλον τοῦ μανιώδους αὐτῶν [s] πλέω καταστῆναι· καὶ εἴ τινες διάδηλοι [t] πολὺ τῶν ἄλλων καθίσταιντο προθυμίᾳ τοῦ στασιάζειν, ἐπ' αὐτὸν ἀγαγεῖν. [v] ἐπὶ τούτους οἱ στασιῶται τῶν ἐξηγητῶν καὶ τὸ πλῆθος [x] ἐξηγριώσαν, βοῇ καὶ διακελευσμῷ χρώμενοι· ὥρμησάν τε ἐπὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ περιστάντες καταλεύουσι τοὺς πλείστους αὐτῶν.* ὀλίγοι δέ τινες καὶ ὁ χιλίαρχος τραυματίαι διέφυγον. καὶ τοῖς μὲν ταῦτα πράξασιν διὰ χειρῶν αὖθις ἡ θυσία ἦν. Ἀρχελάῳ δὲ ἄπορον ἐδόκει σώζεσθαι τὰ πάντα, [y] μὴ οὐκ ἀνακόψοντι τὴν ἐπὶ τοῖσδε ὁρμὴν τοῦ πλήθους· ἐκπέμπει δὲ πᾶν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοὺς ἱππεῖς οἳ τούς τε [z] αὐτόθι ἐσκηνωκότας κωλύοιεν τοῖς κατὰ τὸ ἱερὸν βοηθεῖν, καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας ὑπὸ τοῦ πεζοῦ δέχοιντο ἀντιληφθῆναι τοῦ ἀσφαλοῦς ἤδη πεπιστευκότας. καὶ εἰς μὲν τρισχιλίους ἄνδρας ἔκτειναν οἱ ἱππεῖς· τὸ δὲ λοιπὸν ᾤχετο ἐπὶ ὄρη τὰ πλησίον ἰόντες. ἐκήρυσσε δ' Ἀρχέλαος ἀναχωρεῖν ἐπὶ τὰ αὐτῶν πᾶσιν. οἱ δὲ ἀπῄεσαν τὴν ἑορτὴν καταλιπόντες, φόβῳ κακοῦ μείζονος, καίπερ θρασεῖς ὄντες διὰ τὸ ἀπαίδευτον. Ἀρχέλαος δ' ἐπὶ θαλάσσης κατῄει μετὰ τῆς μητρὸς, [a] Νικόλαον καὶ Πτολεμαῖον καὶ πολλοὺς τῶν φίλων ἐπαγόμενος, Φιλίππῳ τἀδελφῷ τὰ πάντα [b] ἐφεὶς καθίστασθαι τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀρχῆς. συνεξῄει δ' αὐτῷ καὶ [c] Σαλώμη Ἡρώδου ἀδελφὴ τὴν γενεὰν ἀγομένη τὴν αὐτῆς. πολλοὶ δὲ τῶν συγγενῶν, λόγῳ μὲν ὡς συναγωνιούμενοι τῷ Ἀρχελάῳ ἐπὶ κτήσει τῆς βασιλείας, ἔργῳ δὲ ἀντιπράξοντες, καὶ μάλιστα περὶ τῶν πεπραγμένων ἐν τῷ ἱερῷ ποιησόμενοι καταβοάς. [d] ὑπαντιάζει δ' ἐν Καισαρείᾳ τὸν Ἀρχέλαον [e] Σαβῖνος, Καίσαρος ἐπίτροπος τῶν ἐν Συρίᾳ πραγμάτων, εἰς Ἰουδαίαν ὡρμημένος ἐπὶ φυλακῇ τῶν Ἡρώδου χρημάτων· καὶ αὐτὸν τῆς ἐπὶ τοῖσδε ὁρμῆς [f] ἐπέσχεν [g] ὁ Οὔαρος παρελθών. διὰ γὰρ Πτολεμαίου μετάπεμπτος ὑπ' Ἀρχελάου παρῆν· καὶ Οὐάρῳ Σαβῖνος χαριζόμενος, οὔτε τὰς ἄκρας [h] ὅσαι γε ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ἦσαν παρέλαβεν, οὔτε τοὺς θησαυροὺς κατεσημήνατο, εἴα δ' ἔχειν Ἀρχέλαον μέχρι Καῖσαρ δόξειέν τι περὶ αὐτῶν, καὶ ἔμενεν ἐν τῇ Καισαρείᾳ τοῦθ' ὑποσχόμενος. ἐπεὶ δ' ἐκπλεῖ μὲν ἐπὶ τῆς Ῥώμης Ἀρχέλαος, Οὐάρῳ δ' ἐπ' Ἀντιοχείας ἐγένοντο κομιδαὶ, Σαβῖνος ἐπὶ Ἱεροσολύμων χωρήσας παραλαμβάνει τὰ βασίλεια. μεταπέμψας δὲ τοὺς φρουράρχους, καὶ ὁπόσοι διοικηταὶ τῶν πραγμάτων ἦσαν· λόγους τε ἀπαιτεῖν πρόδηλος ἦν, καὶ τὰς ἄκρας καθίστατο ᾗ αὐτῷ [i] δοκοῖ. οὐ μὴν οἱ φύλακες [k] ἐν ὀλίγῳ τὰς Ἀρχελάου ἐντολὰς ἐποιοῦν-

quidem agant ingenti lætitia, tumque illis mos est majorem quam in ulla alia solennitate victimarum numerum mactare, atque magna vis hominum ex *universa* regione locisque extra illius fines *ad istam celebritatem* religionis erga convenit) etiam seditiosi illi, Judam & Matthiam *legis* expositores lamentantes, in fano cœtus habuerunt, non deficiente victu, quem perturbatores istos non pudebat mendicato quærere. Itaque Archelaus, veritus ne quid gravius oriretur ex illorum insolentia, misit eò centurionem cum cohorte militum qui seditiosos coërcerent, priusquam cætera multitudo hujus furoris inficeretur contagio: & si quorum emineret in concienda seditione ferocia, illos ut ad se adducerent. In hos etiam populum irritarunt qui è factione erant *legis* expositorum, clamoribus suis & cohortationibus: adeo ut impetum in milites fecerint, propiusque adstantes maximam eorum partem lapidarint. verum ipse centurio & alii pauci vulnerati effugerunt. Eoque facto manum iterum sacrificio admovent. Archelaus autem de rerum summa periclitari sibi visus est, nisi multitudinis impetum ex hujusmodi occasione retunderet: itaque milites omnes eò misit & equites, qui eos qui foris essent, iis qui in templo forent, succurrere prohiberent, & eos qui à peditibus evasissent, jam in tuto se existimantes, ferro exciperent. Ita occisa sunt ab equitibus circiter tria hominum millia: reliqui in montes qui in propinquo erant se receperunt. Et Archelaus proclamari jussit, ut omnes domum discederent: id quod illi fecerunt, & festum, quamvis audaces propter rerum imperitiam, deteriora veriti reliquerunt. Deinde Archelaus ad mare descendit una cum matre, secum ducens Nicolaum & Ptolemæum, multosque amicorum, relicta totius domus & principatus cura Philippo fratri suo. Eum comitata est Herodis soror Salome, una cum suis natis, multisque consanguineis, per speciem adjuvandi Archelaum ad regnum obtinendum, sed reipsa ad ei adversandum, & maxime ad conquerendum de eo quod in templo factum fuerat. Cæsareæ autem Archelao occurrit Sabinus, Cæsaris in Syria rerum procurator, in Judæam properans ad custodiendam Herodis pecuniam: sed Varus superveniens eum ab itinere avertit. aderat enim ab Archelao accersitus per Ptolemæum: inque Vari gratiam Sabinus neque Judææ castella occupavit, neque pecuniam consignavit, sed Archelao, donec de ea Cæsar statuisset, reliquit; eoque promisso Cæsareæ remansit. Sed postquam Archelaus Romam solvit, & Varus Antiochiam discessit, Sabinus Hierosolyma profectus palatium occupat. Deinde, accersitis præsidiorum præfectis omnibusque rerum administratoribus, demonstrat se rationes exigere, & de castellis statuit arbitratu suo. non tamen custodes Archelai mandata neglectui habuerunt: sed in tuendo omnia, quæ illis in mandatis dederat, perseve-

Magnam vim militum ad seditiosos coercendos mittit Archelaus.

Tria Judæorum millia occisa.

Archelaus Romam proficiscitur.

Sabinus & Varus in Judæa.

m Αὐτὴν προθύμως] Ita *Vat.* & *Busb.* αὐτῇ in *Editis Aliisque.*

n Ὡς] *Casaub.* ὅσα.

o Ἐν αἰσχύνῃ] Sic *Vat.* & *Lugd. Bat.* μετ' αἰσχύνην in *reliquis.*

p Αὐτήν.] Ita legere visum est, quod τὴν αὐτὴν habeat *Busb.* αὐτοὺς in *Editis Aliisque.*

q Μηκέτι] Μὴ καί τι *Busb.* & *Lugd. Bat.*

r Στασιαζόντων] Ita lego cum *Cod. Busb.* favente *Zonara*, qui habet χιλίαρχον μετὰ σπείρας ἐξέπεμψε, τὴν ὁρμὴν καταστελοῦντα τοῦ δήμου στασιάζοντος. in *Editis* τὴν ὁρμὴν τῶν ἐνεστηκότων προτέρον τῶν π. quæ lectio certe manca & vitiosa.

s Πλέω καταστῆναι] In *Editis* μὴ πλέω, sed μὴ expunxi auctoritate *MSS.*

t Πολὺ τῶν ἄλλων] Ita *Vat.* & *Busb.* πολλοὶ τῶν ἄλλων καθίσαντο in *Editis Aliisque.*

v Ἐπὶ τούτους] Ἐπὶ τούτοις *Busb.* ἐπὶ τούτων *Vat.*

x Ἐξηγρίωσαν,] Ἐξηγρίωσε *Vat.* ἐξαγριώσαν in *Editis.* ὥστε καὶ πλῆθος ἐξαγριῶσαι *Busb.*

y Μὴ οὐκ ἀνακόψοντι] Εἰ μὴ ἀνακόψει *Busb.* μὴ οὐκ ἀνακόψειεν *Vat.*

z Αὐτόθι ἐσκηνωκότας] Ita in *Cod. Vat.* αὖθις in *Editis Aliisque.*

a Νικόλαον καὶ Πτολεμαῖον] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 1. SPANH.

b Ἐφεὶς καθίστασθαι] Ἀφεὶς *Busb.*

c Σαλώμη Ἡρώδου ἀδελφὴ] Σαλώμη ἡ. Ἡρ. *Vat.* & mox πολλοί τε τῶν συγγ. λόγοις μὲν ὡς σ.

d Ὑπαντιάζει] Ita hîc loci in *libris omnibus.* Supra tamen (p. 829. §. 3.) ὑπαντιάζω (è *Cod. Busb.*) jungitur cum dativo.

e Σαβῖνος, ——— πραγμάτων,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 2. SPANH.

f Ἐπέσχεν] Ita cum Cl. *Lowthio* pro ἔσχεν *Editorum* & *MSS.* in lib. 2. *de Bello Jud.* τοῦτον ἐπέσχε προσωτέρω χωρεῖν Οὔαρος ἐπελθών.

g Ὁ Οὔαρος παρελθών.] Conf. supr. c. 5. §. 2. SPANH.

h Ὅσαι γε ἐν τοῖς Ἰουδαίοις] Ὅσαι ἐν τοῖς *Vat.*

i Δοκοῖ.] Δοκοίη *Busb.*

k Ἐν ὀλίγῳ] Mallem ἐν ὀλιγωρίᾳ. conjecturæ huic favente *Josepho* In lib. 2. de *Bello Jud.* c. 2. οὐ μὴν οἱ φρούραρχοι τῶν Ἀρχελάου κατημέλουν ἐντολῶν.

l Ἑκα-

verabant, & præ ſe ferebant, quod cuncta Cæſari reſervarent.

Antipas Romam ſe confert.

4. Eo autem tempore Antipas quoque Herodis filius Romam ad obtinendum principatum profectus eſt, ſpe regnandi elatus ex Salomes promiſſis, ceu longe quam Archelaus dignior imperio, utpote in priore teſtamento rex inſtitutus, quod magis ratum eſſe deberet quam poſterius. Ille vero una ſecum ducebat matrem, & Nicolai fratrem Ptolemæum, quondam Herodi chariſſimum, & tum ſui ſtudioſum. At potiſſimum eum ad appetendum regnum impellebat Irenæus, qui orator erat & ob eloquentiæ exiſtimationem regni procurationem habuerat. unde etiam iis qui conſulebant ut cederet Archelao, qui & natu grandior & ultimo patris teſtamento rex conſtitutus eſſet, auſcultare nolebat. Poſtquam autem Romam pervenit, cognati omnes ejus partibus accedebant, non illi quidem ejus amore, ſed Archelai odio, cupientes ante omnia liberi eſſe, & ſub Romani præſidis adminiſtratione: quod ſi parum ſuccederet, Antipam magis è re ſua fore ſperantes quam Archelaum, operam ſuam Antipæ commodarunt ad regnum adipiſcendum. quin & Sabinus apud Cæſarem literis accuſabat Archelaum.

Ptolemæus frater Nicolai.

Irenæus orator.

5. Cum autem Archelaus literas, in quibus jus ſuum tueretur, Cæſari miſiſſet, necnon patris teſtamentum, & Ptolemæum Herodianæ pecuniæ rationes ſigillumque ferentem, eventum exſpectabat. Ille vero poſtquam ſcripta iſta legerat, Varique & Sabini literas, & quantum pecuniarum annuique redditus eſſet *cognoverat*, utque Antipas regnum appetens literas miſiſſet, amicos convocat ut eorum ſententias audiat, & in his Cajum, Agrippæ quidem natum & Juliæ Auguſti filiæ, ſed ab ipſo *Auguſto* adoptatum, cui primum locum tribuit, imperatque ut qui velit de præſentibus negotiis verba faciat. Et primus quidem Antipater Salomes filius, homo in primis diſertus & Archelai adverſarius, dicebat, "Archelaum nunc per "ludibrium de regno agere, ut qui poteſtatem "ejus prius ſibimet vendicaſſet quam bona Cæſa"ris cum venia licuerit, ei objiciens audaciam qua "impulſus in feſto die tam multos interemerat. "Qui etiam ſi inique egiſſent, oportebat vindi"ctam externæ legitimæque poteſtati reſervari, "& non ab homine exigi, qui, ſi ſpectetur ut rex, "injuriam facit Cæſari, dum adhuc ignoret, quid "ille de ſe ſtatuet, ſin vero ut privatus, multo pe"jus erit, utpote cui, regiam dignitatem quæren-

Antipater Salomes filius Archelaum apud Cæſarem accuſat.

το· ἀλλ' ἔμενον σώζοντες τὰ πάντα ἢ προσετέτακτο αὐτοῖς. Καίσαρι δὲ φυλάσσειν [l] ἕκαστα ἦν προσποίησις αὐτοῖς.

δʹ. Πλεῖ δὲ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐπὶ Ῥώμης καὶ Ἀντίπας, Ἡρώδου μὲν παῖς, ἐπὶ ἀντιποιήσει τῆς ἀρχῆς, ὑποσχέσεσι Σαλώμης ἠρμένος ἐπὶ τῷ ἄρξειν, καὶ πολὺ [m] δικαιότερος Ἀρχελάου παραλήψεσθαι τὰ πράγματα, [n] ἠξιωκὼς τὸ κατὰ τὰς προτέρας διαθήκας βασιλεὺς ἀποπεφάνθαι, ὡς ἀσφαλεστέρας εἶναι τῶν [o] ἐπιγραφεισῶν. ἐπήγετο δὲ οὗτος τήν τε [p] μητέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν [q] τὸν Νικολάου Πτολεμαῖον, φίλων τε Ἡρώδῃ τιμιώτατον γεγενημένον καὶ αὐτῷ προσκείμενον. μάλιστα δὲ αὐτὸν ἐνῆγεν ἐπ' ἀντιποιήσει τῆς βασιλείας φρονεῖν [r] Εἰρηναῖος, ῥήτωρ ἀνήρ, καὶ δόξῃ δεινότητος τὰ περὶ αὐτὸν τὴν βασιλείαν πεπιστευμένος. διὸ δὴ καὶ τῶν κελευόντων εἴκειν [s] Ἀρχελάῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι, κἂν ταῖς ἐπιδιαθήκαις ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐγγεγραμμένῳ βασιλεῖ, οὐκ ἠνείχετο. ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ πάντων τῶν συγγενῶν ἀπόστασις ἦν πρὸς αὐτόν, οὐκ εὐνοίᾳ τῇ ἐκείνου, μίσει δὲ τῷ πρὸς Ἀρχέλαον, μάλιστα μὲν ἐπιθυμοῦντες ἐλευθερίας, καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων στρατηγῷ τετάχθαι· εἰ δ' ἄρα [t] τι ἀντιστάη, λυσιτελέστερον Ἀρχελάου τὸν [v] Ἀντίπαν λογιζόμενοι, συνέπρασσον Ἀντίπᾳ τὴν βασιλείαν. καὶ Σαβῖνος κατηγόρει παρὰ Καίσαρι τοῦ Ἀρχελάου διὰ γραμμάτων.

εʹ. [x] Καίσαρι δὲ Ἀρχέλαος εἰσπέμψας γράμματα, ἐν οἷς τὰ δικαιώματα προσετίθει τε αὐτοῦ, καὶ τὴν διαθήκην τοῦ πατρός, καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν Ἡρώδου [y] χρημάτων σὺν τῷ σημαντῆρι κομίζοντα Πτολεμαῖον, ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. ὁ δέ, ταῦτά τε ἀναγνοὺς τὰ γράμματα, [z] καὶ τὰς τοῦ Οὐάρου καὶ Σαβίνου ἐπιστολάς, ὁπόσα τε χρήματα ἦν [a] καὶ τί ἐπ' ἔτος ἐφοίτα, καὶ ὡς Ἀντίπας ἐπ' οἰκειώσει τῆς βασιλείας ἐπεπόμφει γράμματα, συνῆγεν ἐπὶ παρακωχῇ γνωμῶν τοὺς φίλους, σὺν οἷς καὶ [b] Γάϊον τὸν Ἀγρίππου μὲν καὶ Ἰουλίας τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς υἱόν, ποιητὸν δὲ [c] αὐτῷ [d] γεγονότα, πρῶτόν τε καθεζόμενον παρέλαβε, καὶ κελεύει λέγειν τοῖς βουλομένοις περὶ τῶν ἐνεστηκότων. καὶ πρῶτος ὁ Σαλώμης υἱὸς Ἀντίπατρος, δεινότατός τε ὢν εἰπεῖν καὶ τῷ Ἀρχελάῳ ἐναντιώτατος, ἔλεγεν, "Ἀρχελάῳ παιδιὰν τῶν περὶ τῆς ἀρχῆς εἶναι λό"γον, ἔργῳ τὴν δύναμιν αὐτῆς πρότερον ἢ Καίσαρα "συγχωρῆσαι παρειληφότι, [e] ἐπικαλῶν τὰ ἐπιτετολμη"μένα ἐπὶ τοῖς ἀπολωλόσι κατὰ τὴν ἑορτήν. ὧν καὶ ἀδι"κούντων ἄλλως, [f] ἐχρῆν τὴν τιμωρίαν εἰς τοὺς [g] ἔξω "χρῆσθαι δυναμένους ἀνακειμένην εἶναι, καὶ μὴ ὑπ' ἀν"δρὸς πεπρᾶχθαι, εἰ μὲν βασιλέως, ἀδικοῦντος [h] τὸ "Καίσαρος [i] διαγνοίᾳ περὶ αὐτοῦ ἔτι χρωμένου, εἰ δὲ "ἰδιώ-

l Ἕκαστα] *Gen.* ἑκάστη.

m Δικαιότερος] Δικαιότερον in *MSS.*

n Ἠξιωκὼς —— ἐπιγραφεισῶν.] Ita cum *Cod. Vat.* ἠξιωκὼς τῷ κατὰ in *Editis Aliiſque.* HUDS. Conf. ſupr. c. 6. §. 1. SPANH.

o Ἐπιγραφεισῶν.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 3. SPANH.

p Μητέρα] Samaritidem vid. ſupr. c. 1. §. 3. SPANH.

q Τὸν Νικολάου] Τοῦ Νικολάου *Busb.*

r Εἰρηναῖος,] Irenæus Orator. ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 3. SPANH.

s Ἀρχελάῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 32. §. 7. Antipas tamen ante Archelaum nominatur, ſupr. c. 1. §. 3. SPANH.

t Τι ἀντιστάη,] Ita *Vat.* τις in *Editis Aliiſque.*

v Ἀντίπαν λογιζόμενοι] Ἀντίπατρον hîc loci *Vat.* & mox v. 2. Ἀντιπάτρῳ, & §. ſeq. 5. (poſt καὶ ὡς) Ἀντίπατρος.

x Καίσαρι δὲ Ἀρχέλαος] Ita *Busb.* Καῖσαρ δὲ Ἀρχελάου τε εἰσπέμψαντος εἰς αὐτὸν γράμματα ἐν οἷς τὰ δικαιώματα προσετίθει τὰ αὐτοῦ in *Editis Aliiſque.* niſi quod ὡς pro εἰς & dein τε αὐτοῦ pro τὰ αὐτοῦ habeat *Vat.*

y Χρημάτων σὺν τῷ σημαντῆρι] Ita *Busb Lugd. Bat.* & *Vat.* γραμμάτων αὐτῷ in *Editis.*

z Καὶ τὰς τοῦ Οὐάρου] Καὶ τὰς Οὐάρου *Vat.*

a Καὶ τί ἐπ' ἔτος ἐφοίτα,] Ita *Busb.* καὶ τὸ *in ceteris.*

b Γάϊον τὸν Ἀγρίππου] Videſis *Salianum* in tom. 6. p. 410. *Caſaub. c. Baron.* p. 138. *Montacutium* in *Originibus Eccl.* part. 1. p. 273. *Keplerum* de *Anno Nat. Chriſti*, p. 90, 91. & *Noriſium* in *Cenotaph. Piſan.* p. 132.

c Αὐτῷ γεγονότα,] Ita cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* αὐτοῦ in *reliquis.*

d Γεγονότα] *Gen.* male αὐτοῦ γεγονότα. SPANH.

e Ἐπικαλῶν —— ἀπολωλόσι] Illa ἐπικαλῶν τὰ ἐπιτετολμημένα accepta debemus *Codd. Vat. Lugd. Bat.* & *Basb.* necnon *Epiphanio*, qui vertit, *hujus teſtimonium eſſe dicebat ejus audaciam, qua præſumpſerat in die feſto Judæos interimere.*

f Ἐχρῆν] Ἔχειν *Vat.* & *L. B.*

g Ἔξω χρῆσθαι] Fuit cum legerem ἐξουσίᾳ χρῆσθαι δ.

h Τὸ] *L. B.* τὸ οὖν.

i Διαγνοίᾳ περὶ αὐτοῦ ἔτι χρωμένου,] Δι' ἄγνοιαν περὶ αὐτοῦ ἐπερχόμενον in *Editis.* δι' ἀγνοίᾳ περὶ αὐτοῦ ἔτι χρώμενον *Vat.* (ἔτι χρώμενον *Lugd. Bat.*) unde διαγνοίᾳ (ex διαγνοέω *ignoro*, ſi *Lexicis* fides) pro δι' ἀγνοίᾳ ſubſtitui, & χρωμένου levicula mutatione pro χρώμενον. Si quis cum *Viro docto* malit, ἀδικοῦντος τὸν Καίσαρα διαγνῶναι περὶ αὐτοῦ ἐπερχόμενον, per me licet. *Epiphanius* locum ita vertit, *Qui & ſi injuſtum aliquid geſſiſſent, alios eos debere ulciſci, qui eos poſſint legitima & ordinata poteſtate compeſcere, & non ab illo tantam cædem fieri oportere. qui ſi ut rex illud feciſſet, contumeliam grandem Cæſari intuliſſe firmabat, quod ignorans quid de eo adhuc diſpoſiturus eſſet, regia jam uti poteſtate præſumeret. Si autem uti privatus illa geſſiſſet, amplius eum deliquiſſe narrabat: quod regnum non poſſidens, ſupplicia quibuſlibet intulerit, de quibus decretum Cæſaris debuit expectari.* HUDS, Emendationem licet non reprehendam, verſionem tamen minus probo. an διαγνοέω *ignoro* ſignificet, mihi non compertum; certe ex analogia idem quod διαγινώσκω, i. e. *dijudico, cognoſco, inquiro, ſtatuo* ſignificat, quem ſenſum poſtulat hic locus: ſic igitur verte: *Injuriam facit Cæſari, in cauſæ ipſius cognitione, vel examine, jam verſato.* Injuria erat, judicio nondum finito, auctoritatem ad ſe non pertinentem arripere. IBBETSON.

k Ἰδιώ-

“ἰδιώτου, [k] πολὺ χειρόνως, διὰ τὸ μὴ βασιλείας ἀντιποιουμένῳ καλῶς ἄν τι συγκεχωρῆσθαι, διὰ τὸ Καίσαρα τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐξουσίας ἀφαιρεῖσθαι. καθήπτετο δ᾽ αὐτοῦ ἡγεμόνων τινῶν ἐν τῷ στρατιωτικῷ [l] μεταστάσεις ἐπικαλῶν, καὶ προκάθισιν ἐπὶ θρόνου βασιλείου, [m] καὶ δικῶν διαλύσεις ὡς ὑπὸ βασιλέως γινομένας, κατανεύσεις τε αἰτήσεων τοῖς δημοσίᾳ αἰτουμένοις, καὶ πάντων διάπραξιν, ὧν [n] οὐδὲν ἂν μειζόνως ἐπινοῆσαι καθιστάμενον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν ἀρχήν. ἀνετίθει δ᾽ αὐτῷ καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἱπποδρόμου δεσμωτῶν τὴν ἄφεσιν, καὶ πολλὰ τὰ μὲν γεγονότα, τὰ δὲ [o] καὶ πιστεύεσθαι δυνάμενα, διὰ τὸ φύσιν ἔχειν γίνεσθαι ὑπό τε νεωτέρων καὶ [p] φιλοτιμίᾳ τοῦ ἄρχειν προλαμβανόντων τὴν ἐξουσίαν. πένθους τε [q] τῷ ἐπὶ τοῦ πατρὶ [r] ἀμελείας, καὶ κώμους αὐτονυκτὶ τῇ ἐκείνου τελευτῇ γεγονότας: ἐφ᾽ οἷς δὴ καὶ τὴν πληθὺν ἀρχὴν τοῦ στασιάζειν λαβεῖν. εἰ τοιαῦτα εὐεργετήσαντος αὐτὸν τοῦ πατρὸς, καὶ οὕτω μεγάλων ἠξιωκότος, τοιοῖσδε ἀμείβεσθαι τὸν νέκυν, ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς δακρύειν μὲν προσποιούμενον τὰς ἡμέρας, [s] ἀπολαβόντα δὲ ἡδονῇ τῇ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅσαι νύκτες, φανεῖσθαί τε καὶ περὶ τὸν Καίσαρα τοιόνδε ὄντα Ἀρχέλαον συγχωροῦντα τὴν βασιλείαν, ὁποῖος γένοιτο καὶ περὶ τὸν πατέρα. χορεύειν γὰρ καὶ ᾄδειν, ὥσπερ ἐχθροῦ πεσόντος, ἀλλ᾽ οὐκ ἀνδρὸς, οὕτως μὲν συγγενοῦς, τηλικαῦτα δ᾽ εὐεργετεῖν ἐξηγμένου. [t] δεινότατόν τε πάντων ἀπέφηνε τὸ νῦν ἥκειν ἐπὶ Καίσαρα, κατανεύσοντα τῇ ἐκείνου χρησόμενον τῇ βασιλείᾳ, πάντων αὐτῷ προπεποιημένων ὁπόσα γένοιτο ἂν [v] ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ βεβαίως ἤδη τοῦ αὐτοκράτορος παρακεχωρηκότος πρασσόμενα. μάλιστα δὲ τὴν σφαγὴν τὴν περὶ τὸ ἱερὸν [x] ἐδείνου τῷ λόγῳ καὶ τὴν δυσσέβειαν, ὡς ἑορτῆς τε ἐνεστηκυίας, καὶ ἱερείων ἐν τρόπῳ σφαχθεῖεν, ἔνιοι μὲν ξένοι, οἱ δὲ ἐγχώριοι· πληθείη δὲ τὸ ἱερὸν νεκρῶν. [y] οὐχ ὑπ᾽ ἀλλοφύλου, ἀλλὰ καὶ μετὰ νομίμων ὀνομάτων τῆς βασιλείας ἐφιεμένου τῆς πράξεως, ὅπως δυνηθείη πληρῶσαι τῆς φύσει τυραννίδος τὴν πᾶσιν ἀνθρώποις μεμισημένην ἀδικίαν. δι᾽ ἣν μηδὲ ὄναρ ποτὲ ὁρᾶσθαι τῆς βασιλείας αὐτῷ τὴν διαδοχὴν ἀρετῇ τοῦ πατρός· ἐπίστασθαι γὰρ [z] αὐτοῦ τὸν τρόπον, [a] καὶ τὸν ἐχθρὸν αὐτῷ ἐκ τῶν διαθηκῶν τῶν [b] ἰσχυροτέρων [c] Ἀντίπαν καθίστασθαι· κληθῆναι γὰρ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὴν βασιλείαν [d] οὐχὶ νεκροῦ ὄντος πρὸς τῷ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ ἀκραιφνεῖ μὲν τῷ λογισμῷ χρωμένου, ἀλκῇ δὲ σώματος τοῖς πράγμασιν ἐφεστηκότος. εἰ δὲ καὶ πρότερον εἰς αὐτὸν ἐπίσης τοῖς νῦν [e] διατεθεῖσθαι [f] τὸν πατέρα, [g] ἀποπεφάνθαι ποταπὸς ἂν γένοιτο βασιλεὺς, τὸν μὲν κύριον παρασχεῖν τὴν βασιλείαν Καίσαρα ἀφῃρημένον τοῦ δοῦναι τὴν ἐξουσίαν, τοὺς δὲ πολίτας ἰδιώτην ὄντα ἀκμὴν σφάζειν ἐν ἱερῷ μὴ ἀποτετραμμένον.

ϛʹ. Καὶ Ἀντίπατρος μὲν τοιάδε εἰπὼν, καὶ μαρτύρων παραστάσει τὰ εἰρημένα [h] κρατυνάμενος πολ-

“ti, haud fas eſſet quidquam *à Cæſare* concedi, quod Cæſarem in ipſos poteſtate privatum iverit. Quin & ipſum perſtringebat, vitio ei vertendo quod duces nonnullos in exercitu mutaverit, & in ſolio regio ſeſe collocaverit, & lites tanquam rex exſtitiſſet dijudicarit, populique poſtulatis palam factis annuerit, in ſumma omnia ita fecerit, ut nihil amplius ei in mentem venire potuerit, ſi à Cæſare in imperio conſtitutus fuiſſet. Illi quoque imputabat, quod in Hippodromo vinctos dimiſerit, aliaque afferebat multa, partim vera, partim veriſimilia, quod hujuſcemodi res fieri conſueverint ab adoleſcentibus, & qui regnandi cupiditate imperium feſtinanter præripiunt. Præterea ei crimini dabat neglectum patris luctum, & comeſſationes eadem qua ille obiit nocte celebratas: unde coortam eſſe populi ſeditionem. Si, cum pater tanta in eum contuliſſet beneficia & tam magna ei præſtitiſſet, mortuo talem rependerit gratiam, ut interdiu tanquam perſonam induens lachrymas ſimularet, noctes vero ſingulas in voluptatibus regiis ageret, non alium ſeſe oſtenſurum eſſe erga Cæſarem, ſi ab eo regnum acceperit, quam erga patrem *ſui amantiſſimum* ſe geſſit. cantu quippe ſe oblectare & choreis tanquam in morte inimici, non ſibi conjunctiſſimi & beneficentiſſimi. Omnium etiam indigniſſimum eſſe oſtendebat, nunc venire ad Cæſarem, ut regnum ipſius munere & conceſſu accipiat, cum jam ante omnia *arbitrio ſuo* egiſſet, quæ ab ipſo fieri poterant, poſtquam validam ea agendi poteſtatem dediſſet rerum dominus. Maxime autem cædem in templo nefarie factam verbis exaggerabat: utque feſtiva ſolennitate etiam victimarum more mactati fuerint, tam peregrini quam indigenæ; & cæſorum corporibus fanum fuerit repletum, idque non ab alienigena, ſed qui legitimam regis appellationem prætexens ferebatur ad facinus, ut tyrannico ſuo ingenio obſequutus poſſet explere injuſtitiam omnibus odioſam. Quamobrem ne in ſomnis quidem ſpem ſucceſſionis in regnum à patre habuiſſe, ut qui mores ejus probe norit, & in potioribus tabulis ejus adverſarium Antipam *ſucceſſorem* conſtituerit; à patre quippe ad regnum vocatum, non cum animam pariter ac corpus vires deficerent, ſed dum integra eſſet mente & ratione, eoque corporis robore quod negotiis obeundis adhiberi potuit. Immo ſi jam antea tale de Archelao fuiſſet patris judicium quale in poſterioribus tabulis, ipſum tamen ſatis declaraſſe qualiſnam rex futurus ſit, qui Cæſarem, cujus erat regnum ei largiri, largiendi poteſtate ademptum iverit, & privatus adhuc cives in templo jugulare non dubitarit.

6. Et Antipater quidem hujuſmodi verba loquutus, multiſque è conſanguineis ad ea quæ dixerat

k Πολὺ χειρόνως,] Ita cum *Cod. Vat.* πολὺ χεῖρον, ὡς διὰ τὸ μηδεμίας βασιλείας in *Editis Aliiſque.*

l Μεταστάσεις ἐπικαλῶν,] Ita *Busb.* μεταστάσιν *Vat.* μεταναστάσεις in *Editis* & *Aliiſque.*

m Καὶ δικῶν διαλύσεις] Καὶ δικῶν διάλυσιν ὡς ὑπὸ βασιλέως γενομένην *Vat.*

n Οὐδὲν ἂν μειζόνως ἐπινοῆσαι] Ita *Vat.* οὐδὲν μειζόνως in *reliquis.*

o Καὶ πιστεύεσθαι δυνάμενα] Illud καὶ è Cod. *Vat.*

p Φιλοτιμίᾳ τοῦ ἄρχειν] Ita *Vat.* φιλοτιμίαις in *Editis.*

q Τῷ ἐπὶ τοῦ πατρὶ] Legendum ſine dubio τοῦ ἐπὶ τῷ πατρί. IBBETSON.

r Ἀμελείας,] Ἀμελείας τε καὶ κώμους αὐτῇ νυκτὶ ἐπὶ τῇ ἐκ. *Busb.*

s Ἀπολαβόντα ——— νύκτες,] Ita hunc locum ex *L. B.* conſtituendum eſſe judico. HUDS. ἀπολ. δὲ ἡδονῆς τῆς &c. *Coccejus* ἀπολαύοντα δὲ ἡδονῆς τῆς &c. *Gen.* ἀπολαβόντα δὲ ἡδονῆς τῇ &c. Verum illud videtur innuere Joſephus, totas quidem dies in lamentis & plangoribus conſumpſiſſe Archelaum; verum per noctes ſingulas recuperaſſe lætitiam quam per dies amiſerat. HAV.

t Δεινότατόν τε πάντων] Ita cum *Cod. Vat.* δεινότατόν τε πάντων ἐπέφαινε τὸ νῦν *Busb.* ἐξηγμένου, δεινότατόν τε πάντων ἀπεφαίνετο νῦν ἥκειν in *Editis.*

v Ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ βεβαίως ἤδη] Ὑπὸ σοῦ *Vat.* & *Lugd. Bat.*

x Ἐδείνου τῷ λόγῳ] Ita *Vat. Lugd. Bat.* & *Busb.* ἐδείνωσε in *Editis Aliiſque.*

y Οὐχ ὑπ᾽ ἀλλοφύλου,] Deeſt οὐχ in *Cod. Vat.* qui mox habet ἀλλὰ καὶ τοῦ μετὰ νομ.

z Αὐτοῦ τὸν τρόπον,] Ἐπίστασθαι γὰρ αὐτοῦ τὸν τρόπον, καὶ τὸ ἔχθρον αὐτῷ· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῶν διαθ. τῶν ἰσχυροτέρων Ἀντίπαν καθίστασθαι. nam videtur aliquid deeſſe. COCC.

a Καὶ τὸν] *L. B.* καί τοι.

b Ἰσχυροτέρων] *L. B.* ἰσχυρότερον Ἀντίπατρον.

c Ἀντίπαν καθίστασθαι.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 32. § 7. SPANH.

d Οὐχὶ νεκροῦ ὄντος] Οὐχὶ νοσοῦντος πρὸς τῷ σ. *Vat.* & *Lugd. Bat.*

e Διατεθεῖσθαι] Lege διατεθῆσθαι. COCC.

f Τὸν πατέρα,] Ita *Vat.* in *cæteris* deeſt τόν.

g Ἀποπεφάνθαι] *L. B.* ἀποπέφανται.

h Κρατυνάμενος] Ita *MSS.* κρατυνόμενος in *Editis.*

i Ἀσί-

xerat testimoniis suis firmanda adhibitis, finem dicendi fecit. Surrexit vero Nicolaus, qui Archelai causam egit, dicebatque, "Illa quidem quæ in templo facta erant obstinatis potius eorum animis qui passi sunt imputanda esse, quam Archelai potestati. qui enim tales res cœptant, non eo tantum injustos esse quod innocentes vexant, sed & quod pacis & æqui amantes in ultionem impellunt. Hos autem homines verbo quidem in Archelaum patrasse hostilia, re ipsa autem in Cæsarem res aperta est. Constat enim tumultuum auctores, eos, qui ad vim & injuriam propulsandam ab Archelao missi aderant, facto impetu occidisse, neque Deum neque fas dierum nobis sanctissimorum reverentes: & hi sunt quorum non puduit Antipatrum suscipere tutelam, sive ut odio in Archelaum suo morem gereret, sive quod jus & æquum omne aversatur. Certe qui adoriuntur alios, nihilque mali suspicantes injuriis lacessunt, hi sunt qui nolentes cogunt sui causa ad arma recurrere. Tum reliquorum omnium, quæ objecta fuerant, causam assignavit iis ipsis qui à consilio erant accusatoribus. Nihil referri unde color quæratur injuriæ, quod non ipsis factum sit suasoribus. Neque ea per se esse improba, sed in odium Archelai ita referri ut improba videantur. Tanto illos agi studio lædendi cognatum hominem, de ipsorum parente bene meritum & ipsos omnibus amicitiæ officiis prosequutum. Testamentum à patre factum bene mentis compote, & haud dubie posteriores tabulas potiores esse prioribus, eoque magis quod Cæsari omnium, quæ in iis scripta sunt, plenissimum arbitrium relinquitur. Non timendum ne horum iniquitatem Cæsar imitetur, qui Herodis, ex cujus viventis potentia fructus plurimos cepere, nunc mortui voluntatem oppugnant; idque satis sibi conscii, neutiquam se de Herode ita meritos ut Archelaus fuit. Non is est Cæsar qui viri amici, bellorum socii, qui in omnibus etiam in hoc ipso à Cæsare pendere semper voluit, rescindat testamentum suæ commissum fidei. Multum ab horum malignitate abest Cæsaris virtus ac fides, toti humano generi testatissima; neque id in eum cadit, ut non sanæ mentis pronuntiet regem, qui primum filio bono hereditatem reliquerit, deinde in hoc ipsius Cæsaris fidem imploraverit. Quando testamentum condidit Herodes, ita sapuit ut Cæsaris arbitratui cuncta submitteret: ne in herede quidem eligendo desipere potuit.

Nicolaus pro Archelao respondet Antipatro.

7. Et Nicolaus quidem, cum ista oratione percurrisset, finem etiam dicendi facit. Cæsar autem Archelaum, qui sese ad pedes ejus abjecerat, comiter allevavit, regno dignissimum esse dicens: seque satis ostendit sic esse affectum, ut non aliter

Cæsar benigne alloquitur Archelaum.

λοῖς τῶν συγγενῶν, παύεται τοῦ λέγειν. [i] ἀνίσταται δὲ Νικόλαος ὑπὲρ Ἀρχελάου, καὶ ἔλεγεν, "τὰ μὲν ἐν τῷ ἱερῷ γνώμῃ τῶν πεπονθότων ἀνατίθεσθαι μᾶλλον ἢ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἀρχελάου. τοὺς γὰρ ἐπὶ τοιοῖσδε ἄρχοντας, οὐ μόνον [k] τῷ καθ' αὑτοὺς ὑβρίζοντι εἶναι πονηροὺς, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀναγκάζοντι εἰς τὴν ἄμυναν αὐτῶν εὐγνωμονεῖν περιαιρουμένων. ὡς δὲ πολέμια ἔδρων λόγῳ μὲν κατ' Ἀρχελάου, τὸ δὲ ἀληθὲς εἰς Καίσαρα φανερὸν εἶναι. τοὺς γὰρ [l] ὑβρίσαντας, κωλύτας [m] παραγινομένους [n] καὶ ὑπ' Ἀρχελάου πεπομφότας, κτεῖναι ἐπιτιθεμένους, οὔτε τοῦ Θεοῦ οὔτε τοῦ νόμου τῆς ἑορτῆς ἐν φροντίδι γινομένους, ὧν Ἀντίπατρον οὐκ αἰσχύνεσθαι ἐκδικητὴν καθιστάμενον ἐπὶ θεραπείᾳ ἔχθρας τῆς αὑτοῦ πρὸς Ἀρχέλαον, ἢ [o] μίσει τοῦ ἀρετῇ δικαίου. οἱ παρελθόντες καὶ μὴ πρὸς διανοουμένους ἄρχοντες ἀδίκων ἔργων, οἵδε εἰσὶν οἱ βιαζόμενοι καὶ μὴ θέλοντας τοὺς ἀμυνουμένους ἐφ' ὅπλα χωρεῖν. ἀνετίθει δὲ καὶ τὰ λοιπὰ πᾶσι τοῖς ἐν βουλῇ τῶν [p] κατηγόρων. [q] οὐδὲν γὰρ ὅ, τι μὴ οὐ μετὰ γνώμης τῆς αὐτῶν γεγενημένον αἰτίᾳ τοῦ ἀδικεῖν ὑπάγεσθαι. οὐ τῇ [r] φύσει τοιούτως αὐτὰ γεγονότα πονηρὰ εἶναι, ἀλλὰ τῷ βλάψειν ἂν δοκεῖν Ἀρχέλαον. τοσήνδε αὐτοῖς εἶναι βουλὴν τοῦ ὑβρίζοντος εἰς [s] ἄνδρα συγγενῆ, καὶ πατρὸς μὲν εὐεργέτην, [t] συνήθη δὲ αὐτοῖς καὶ διὰ παντὸς οἰκείως πεπολιτευμένον. τάς γε μὴν διαθήκας ὑπό τε σωφρονοῦντος γεγράφθαι τοῦ βασιλέως, καὶ [v] κυριωτέρας τῶν γεγραμμένων πρότερον, διὰ τὸ Καίσαρα δεσπότην τῶν ὅλων [x] καταλελεῖφθαι πρὸς τὴν κρίσιν τῶν ἐν αὐταῖς γεγραμμένων. μιμήσεσθαί τε οὐδαμῶς Καίσαρα τὴν ὕβριν αὐτῶν, [y] οἳ τοῦ Ἡρώδου παντοίως ἀπολαύσαντες παρ' ὃν ἔζη καιρὸν δυνάμεως, τὰ πάντα ἐπὶ ὕβριν γνώμης ἐπείγοιντο αὐτοῦ, οὐ δι' αὐτῶν περὶ τῆς συγγενῆ τοιούτων γεγονότων. οὔκουν Καίσαρά τε [z] ἀνδρὸς ὑπ' αὐτῷ πεποιημένου τὰ πάντα καὶ φίλου καὶ συμμάχου καταλύσειν τὰς διαθήκας, ἐπὶ πίστει τῇ αὐτοῦ γεγραμμένας. οὐδὲ μιμήσεσθαι κακίαν τὴν ἐκείνων τὴν Καίσαρος ἀρετὴν καὶ πίστιν, πρὸς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην ἀνενδοίαστον γινομένην, καὶ μανίαν καὶ [a] λογισμοῦ ἔκστασιν [b] κατακρίνειν ἀνδρὸς βασιλέως, ᾧ γε μὲν ἀγαθῷ τὴν διαδοχὴν καταλελοιπότος, πίστει δὲ τῇ αὐτοῦ προσπεφευγότος. οὔτε ἁμαρτάνειν Ἡρώδην ποτὲ περὶ κρίσιν τοῦ διαδόχου, σωφροσύνῃ κεχρημένον ἐπὶ τῇ Καίσαρος γνώμῃ τὰ πάντα ποιεῖσθαι."

ζ'. Καὶ Νικόλαος μὲν, τοιάδε διελθὼν, καταπαύει τὸν λόγον. Καῖσαρ δὲ Ἀρχέλαον, προσπεσόντα αὐτῷ πρὸς τὰ γόνατα, φιλοφρόνως τε ἀνίστη, φάμενος ἀξιώτατον εἶναι τῆς βασιλείας· πολλήν τε ἀπέφαινε τροπὴν γνώ-

i Ἀνίσταται —— πονηροὺς,] Ἀνίσταται δὲ Νικόλαος ὑπὲρ Ἀρχελάου. τοὺς γὰρ ἐπὶ τοσοῖσδε ἄρχοντας οὐ μόνον τὸ καθ' αὑτοὺς ὑβρίζουσιν εἶναι πονηροὺς in *Editis*. Ἀρχελάου, καὶ ἔλεγεν, τὰ μὲν ἐν τῷ ἱερῷ γνώμῃ τῶν πεποιθότων ἀναθεὶς μᾶλλον ἢ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἀρχελάου. τοὺς γὰρ &c. *Busb.* & *Lugd. Bat.* Ἀρχελάου, καὶ ἔλεγεν· τὰ μὲν ἐν τῷ ἱερῷ γνώμῃ τῶν πεπονθότων ἀναθεὶς μᾶλλον ἢ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἀρχελάου· τοὺς γὰρ ἐπὶ τοιοῖσδε ἄρχοντας, οὐ μόνον τὸ καθ' αὑτοὺς ὑβρίζοντι εἶναι πονηροὺς, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀναγκάζοντι εἰς ἄμυναν τῶν εὐγν. *Vat.* in *Epiphanii* versione, *Surgit Nicolaus pro Archelao verba facturus: dicebat itaque, Illa quidem quæ in templo contigerant, improbitate potius eorum quæ passi sunt, quam Archelai potestate contigisse: siquidem tantum eos facinus aggressos fuisse, ut non solum injurias contumeliasque jactarent, sed etiam eos qui devote humiliterque vivere disponebant, ulcisci prætenderent.* Ipse lectionem *Vaticanam*, paucis mutatis, in textu exprimendo sequutus sum. Si cui insolens videatur τῷ ὑβρίζοντι poni pro ὑβρίζειν & τῷ ἀναγκάζοντι pro ἀναγκάζειν, adeat *H. Stephani Append. ad al. Scripta de Dial. Attica* p. 164. Fuit cum pro καθ' αὑτοὺς legerem ἀθώους vel καὶ ἀθώους.

k Τῷ καθ' αὑτοὺς ὑβρίζοντι] Ita quoque exstat in *L. B.*

l Ὑβρίσαντας,] Τοὺς ὑβρίσαντας.

m Παραγινομένους] Παραγινομένους *Vat.*

n Καὶ] *L. B.* οἱ.

o Μίσει τοῦ ἀρετῇ] Ita ex conjectura pro φύσει, aut sane μίσει τοῦ δικαίου, ejecta voce ἀρετῇ. In *Epiphanii* versione, *& odio magis quam natura justitiæ judicaret*, ac si legisset, καὶ μίσει μᾶλλον ἢ φύσει τοῦ δικαίου κρίνοντα.

p Κατηγόρων·] *L. B.* Ἐν κατηγόρων. Forte νῦν. COCC.

q Οὐδὲν γὰρ ὅ, τι μὴ οὐ μετὰ γνώμης τῆς αὐτῶν] Sensus videtur esse, *nihil enim eorum esse quæ injustitiæ insimulantur, quin ipsis auctoribus sit factum.* IBBETSON.

r Φύσει τοιούτως αὐτὰ γεγονότα] Φύσει δὲ ὅπως αὐτὰ *Busb.* φύσει τῇ οὕτως αὐτὰ *Vat.*

s Ἄνδρα —— εὐεργέτην,] *L. B.* ἄνδρας συγγενεῖς, καὶ π. μ. εὐεργέτου.

t Συνήθη δὲ αὐτοῖς καὶ] Ita è *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.* συνήθει in cæteris.

v Κυριωτέρας τῶν γεγραμμένων] Vocem εἶναι post κυριωτέρας addit *Busb.*

x Καταλελεῖφθαι πρὸς τὴν κρίσιν] Sic *MSS.* καταλεῖφθαι in *Editis*. Quin & διὰ τὸ Καίσαρι ὡς δεσπότῃ τῶν ὅλων καταλελεῖφθαι habet *Busb.*

y Οἱ τοῦ Ἡρώδου] In *Cod. Vat.* ὅτι τοῦ Ἡρώδου.

z Ἀνδρὸς ὑπ' αὐτῷ] Ἀνδρὸς ἐπ' αὐτῷ *Vat.*

a Λογισμοῦ ἔκστασιν] Λογισμῶν *Vat.*

b Κατακρίνειν] Lege κατακρινεῖν. COCC.

c Περ-

γνώμης τῆς αὐτοῦ οὐκ ἄλλα [c] πράξειν, ἀλλ' ὁπόσα αἵ τε διαθῆκαι ὑπηγόρευον, καὶ Ἀρχελάῳ συνέφερεν. οὐ μέντοιγε ἐκεκύρωτο οὐδὲν, [d] ὡς ἂν ἐχεγγύῳ παραδείγματι χρώμενον ἐπ' ἀδείας Ἀρχέλαον εἶναι. καὶ διαλύσεως τῆς ἀνδρῶν γενομένης ἐσκοπεῖτο καθ' αὑτὸν εἴ τε Ἀρχελάῳ τὴν βασιλείαν [e] εἴη κυρώσων, [f] εἴ τε νομὴν αὐτῆς ποιεῖσθαι παντὶ τῷ Ἡρώδου γένει, καὶ [g] ταῦτα πάντων πολλῆς ἐπικουρίας δεομένων.

facturus esset, quam testamentum postularet, & è re Archelai esset. Verum, ubi Archelaum, ut qui *benevolentiæ ejus* indicio satis magno fretus esset, securum esse animadvertit, nihil sanxit. Postea dimisso concilio, dispexit ipse secum, utrum regnum Archelao confirmare deberet, an vero id omnibus Herodis filiis communiter dividere, idque quoniam omnes plurimum egerent auxilio.

ΚΕΦ. ι'.

Στάσις Ἰουδαίων πρὸς Σαβῖνον· καὶ ὡς Οὔαρος τοὺς αἰτίους αὐτῆς ἐκόλασεν.

ΠΡότερον δὲ, ἢ κύρωσίν τινα τούτων γενέσθαι, [h] Μαλθάκη τε ἡ Ἀρχελάου μητὴρ νόσῳ τελευτᾷ· καὶ παρὰ Οὐάρου τοῦ Συρίας στρατηγοῦ παρῆν γράμματα τὴν Ἰουδαίων ἀπόστασιν διασαφοῦντα. τοῦ γὰρ Ἀρχελάου μετὰ τὸν ἔκπλουν ἐθορυβήθη τὸ πᾶν ἔθνος· καὶ Οὔαρος αὐτὸς, ἐπεὶ παρῆν, τοὺς αἰτίους τῆς κινήσεως τιμωρίᾳ περιβαλὼν, καὶ τοῦ πλείστου τῆς στάσεως ἐπίσχεσιν ποιησάμενος πολλῆς γενομένης, ἐπ' Ἀντιοχείας τὴν ἀναζυγὴν ἐποιεῖτο, τάγμα ἓν τῆς στρατιᾶς ἐν Ἱεροσολύμοις λιπόμενος, τὴν Ἰουδαίων [i] νεοτεροποιΐαν [k] ἐπισομιοῦντας. οὐ μὴν ἐπεραίνετό γε οὐδὲν ἐπὶ παύλῃ τοῦ [l] μὴ οὐ στασιάσοντος αὐτῶν. ὅτε γὰρ Οὔαρος ἀπῄει, καὶ Σαβῖνος [m] ὁ ἐπίτροπος τοῦ Καίσαρος ὑπομείνας αὐτόθι μεγάλως [n] τοὺς Ἰουδαίους κατεπόνει, στρατείᾳ τε τῇ καταλελειμμένῃ πιστεύων ὡς καὶ περιέσοιτο αὐτῶν, καὶ τῷ πλήθει. [o] πολλοὺς γὰρ ὁπλίτας δορυφόρους ἐξῆγεν αὐτοῖς, ἐπείγων τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐκταράσσων ἐπὶ ἀποστάσει. τάς τε γὰρ ἄκρας ἐβιάζετο παραλαμβάνειν, καὶ τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἐπ' ἐρεύνῃ προθύμως ὥρμητο βίᾳ διὰ [p] κέρδη καὶ πλεονεξιῶν ἐπιθυμίας.

β'. [q] Ἐπιστάσης δὲ τῆς Πεντηκοστῆς, ἑορτὴ δὲ ἡμῶν ἐστι πάτριος τοῦτο κεκλημένη, οὐχ ὅτι κατὰ τὴν θρησκείαν μόνον παρῆσαν, ἀλλ' ὀργῇ φέροντες τὴν παροινίαν τῆς Σαβίνου ὕβρεως, μυριάδες [r] συνηθροίσθησαν ἀνθρώπων καὶ πάνυ πολλαὶ, [s] Γαλιλαίων τε καὶ Ἰδουμαίων, Ἱεριχουντίων τε ἡ πληθὺς, καὶ ὁπόσοι περάσαντες Ἰορδάνην ποταμὸν οἰκοῦσιν, [t] αὐτῶν τε Ἰουδαίων πλῆθος ἦν [v] ὃ πρὸς πάντας [x] συνειλέχετο, καὶ πολὺ προθυμότεροι τῶν ἄλλων ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῦ Σαβίνου ὡρμήκεσαν. καὶ τρία μέρη νεμηθέντες ἐπὶ τοιῶνδε στρατοπεδεύονται χωρίων. οἱ μὲν [y] τὸν Ἱππόδρομον ἀπολαβόντες, καὶ τῶν δὲ λοιπῶν δύο μερῶν οἱ μὲν τῷ βορείῳ τοῦ ἱεροῦ πρὸς μεσημβρίαν [z] τετραμμένοι τὴν ἑῴαν μοῖραν εἶχον· μοῖρα δὲ αὐτῶν ἡ τρίτη τὰ πρὸς δυόμενον ἥλιον, ἔνθα καὶ τὸ βασίλειον ἦν. ἐπράσσετο δὲ τὰ πάντα αὐτοῖς ἐπὶ πολιορκίᾳ τῶν Ῥωμαίων ἁπανταχόθεν αὐτοῖς [a] ἀποκεκλεισμένων. καὶ Σαβῖνος, ἔδεισε γὰρ τό τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὰ φρονήματα ἀνδρῶν, ἐν ὀλίγῳ τὸ θανεῖν ποιουμένων ὑπὸ τοῦ ἡττᾶσθαι μὴ ἐθέλειν ἐφ' οἷς [b] ἀρετὴν κρίνειν [c] αὐτὸ

CAP. X. XI.

Seditio Judæorum contra Sabinum: & quomodo Varus in auctores ejus animadvertit.

ANtequam vero horum quicquam sancitum esset, obiit morbo Malthace mater Archelai: veneruntque à Varo Syriæ præside literæ, quæ Judæorum rebellionem declararent. Nam post Archelai discessum, seditionem fecit universa natio: & Varus, qui illic aderat, in ejus auctores animadvertit, ac seditione (quæ gravis sane fuit) maxima ex parte composita, Antiochiam profectus est, relicta Hierosolymis una legione ad Judæos reprimendos, si quid moverent. nec tamen quicquam proficiebat ad finem seditioni imponendum. Nam digresso Varo, Sabinus ibi, ceu Cæsaris procurator, manens, multum Judæis negotii facessebat, sperans eos iis copiis, quæ magnæ restabant, cohiberi posse. Circumducebat enim frequentes armatos satellites, per quos Judæos premens atque turbans rebellare cogebat. Etenim castella vi conabantur occupare, & ad pecunias regias vestigandas impetu animi magno acrique ferebantur, lucrorum & rapinarum cupidine incitati.

Malthace mater Archelai moritur.

Varus seditionem Hierosolymis compescit.

Sabinus Judæis molestus.

2. Instante autem Pentecoste, festum enim est nobis patrium ita appellatum, conventum est Hierosolyma non solum religionis gratia, sed etiam indignatione contumeliarum Sabini: coïveruntque plurima Galilæorum & Idumæorum & Hierichuntiorum millia, & omnes Transjordanini, & Judæorum magna vis, qui ad universos sese aggregaverunt, & plus aliis cupiditate incensi in Sabini ultionem festinarunt: atque in tres turmas divisi hoc modo castra metantur. Pars quidem una Hippodromum occupat, reliquarum vero duarum altera à septentrionali templi regione meridiem versus orientalia tenebat; tertia autem illorum pars ad occidentem posita erat, ubi regia locabatur. Atque ista illi agebant, ut Romanos ab illis undique inclusos obsiderent. Tum Sabinus (nam & multitudinem eorum formidabat, spiritusque hominum elatos, qui mori facile maluerunt quam victoriam non reportare, ubi vincere virtutis loco habetur) confestim per literas Varo rem significabat; atque, ut fieri solet, non intermittebat hortari

Turbæ in festo Pentecostes.

c Πράξειν,] *L. B.* πράξων.

d Ὡς ἂν ἐχεγγύῳ παραδείγματι] Ita cum Cod. *Busb.* (& *Lugd. Bat.* cujus *Margo* præterea exhibet ἂν ἐχεγγύῳ.) ὡς ἀνέγγυον in *Editis Aliisque.*

e Εἴη κυρώσων,] Ἐπικυρωτέον *Vat.* εἴη κυρωτέον *Busb.* & *Lugd. Bat.*

f Εἴ τε νομὴν αὐτῆς ποιεῖσθαι] Sic *Cod. Vat.* εἴτε κοινὴν αὐτὴν ποιεῖσθαι in *Editis Aliisque.*

g Ταῦτα πάντων] *L. B.* τούτων; *Coccejus* τούτων. sequens vox πάντων abest à *Lugd. Bat.*

h Μαλθάκη] Ita *Vat.* & in l. 2. de *Bello Jud.* Μαρθάκη perperam in *Editis Aliisque.* HUDS. Conf. ἀλωσ. lib. 1. c. 24. §. 2. SPANH.

i Νεοτεροποιΐαν] Lege νεωτεροποιΐαν. COCC.

k Ἐπισομιοῦντας.] Ἐπισόμισμα infr. lib. 18. c. 10. §. 8. & eodem c. §. 3. ἐνσόμισμα. SPANH.

l Μὴ οὐ στασιάσοντος] Τοῦ μὴ στασιάσοντος αὐτῶν *Vat.* τοῦ μὴ οὐ στασιάσαι αὐτοὺς *Busb.*

m Ὁ ἐπίτροπος] Illud ὁ insertum dedi è *Cod. Vat.*

n Τοὺς Ἰουδαίους κατεπόνει,] Τοὺς στασιώτας *Busb.* τοὺς στρατιώτας *Vat.* & *Lugd. Bat.*

o Πολλοὺς γὰρ ὁπλίτας δορυφόρους] Πολλοὺς δὲ ὄντας ὁπλ. *Vat.* πολλοὺς ὄντας ὁπλ. *Busb.* πολλοὺς γὰρ ὄντας ὁπλ. *Busb.*

p Κέρδη] *Gen.* κερδῶν.

q Ἐπιστάσης] *L. B.* ἐνστάσης.

r Συνηθροίσθησαν] *L. B.* συνελέγησαν.

s Γαλιλαίων ——— πληθὺς,] Conf. supr. lib. 13. c. 9. §. 1. SPANH.

t Αὐτῶν τε Ἰουδαίων πλῆθος] Videsis *Casaubonum* contra *Baronium*, p. 27. *Edit. Lond.*

v Ὃ] *L. B.* οἱ.

x Συνειλέχετο,] Συνειλέχατο *Vat.* & *Lugd. Bat.*

y Τὸν Ἱππόδρομον] Hippodromus ad meridiem Templi; ergo Templum cum Hippodromo ad meridiem versum. COCC.

z Τετραμμένοι] In *Editis Aliisque* τετραμμένοι, οἱ δὲ τὴν ἑῴαν &c. verum οἱ δὲ expunximus, sensu ita postulante. Quin & *Epiphanius* & ipse *Josephus* (l. 2. de *Bello Jud.*) nostram lectionem firmant. HUDS. Forte τετραμμένου. COCC.

a Ἀποκεκλεισμένων.] Ita *Busb.* ἀποκεκλεισμένοις in *Editis Aliisque.*

b Ἀρετὴν κρίνειν αὐτὸ νικᾶν,] *L. B.* ἀρετῇ κρίναντο ἂν τὸ νικᾶν.

c Αὐτὸ νικᾶν,] Sic *Vat.* qui & κρίνει habet. αὐτὸν νικᾶν in *Editis Aliisque.*

d A-

tari ut sibi celeriter auxilium ferret, legionem quippe ibi relictam in maximo versari periculo, quod non longe abesse exspectarent quin ipsi capti trucidarentur. Ille vero, arcis excelsissima turri occupata, (ea Phasaëlus appellabatur, in honorem Phasaëli Herodis fratris exstructa atque ita nominata, postquam à Parthis occisus fuerat) inde Romanis signum dedit, ut Judæos exeuntes adoriantur. & cum ipse ne ad suos quidem amicos descendere auderet, postulabat ut alii propter ejus avaritiam se prius mortis periculo objicerent. Cumque Romani eruptionem fecissent, commissum est acre prælium: in quo licet hostibus revera superiores essent Romani, non tamen animis fracti erant aut desponderunt Judæi ad conspectum periculi, postquam multi de suis ceciderant: quin per circuitum conscensis porticibus, quæ circum exterius templi septum erant, magnaque pugna edita, & saxa dejiciebant, partim è manibus partim è fundis, utpote in hujusmodi pugnis bene exercitati. & sagittarii universi illis immisti Romanis multum nocebant, & quod superiore loco essent, atque expugnatu difficiles, ut qui attingi nequirent ab iis qui tela ad eos adigere conarentur, & hostes nullo negotio profligare possent. Et diu quidem hunc in modum pugnatum est. Deinde Romani, * rei indignitate commoti, ignem porticibus (insciis ipsis qui eò ascenderant Judæis) subjiciunt. atque ignis, eo quod multa apponerentur quæque etiam flammam excitare possent, quam celeriter tectum corripuit. Ejus vero materies, quod & pice & cera abundaret, prætereaque auro cera perunctо, confestim *flammis* cedebat, atque opera magna & admiratione dignissima sensim evanuerunt, & quotquot super porticus erant improviso perierunt exitio. nam alios secum ruina tecti trahebat, alii ab hostibus undique cædebantur: multi, nihil reliqui ad salutem videntes, maloque eos circumstante attoniti, aut in ignem se conjiciebant, aut ut flammas effugerent seipsos gladiis suis occidebant. quicunque vero retro abscedendo qua ascenderant evadere conabantur, à Romanis omnes cæsi sunt, quippe inermes animosque debilitati, desperatione nihil eos adjuvante quod armis erant destituti. ex iis itaque qui tectum ascenderant ne unus quidem elapsus est. Tum Romani per flammam, quà dabatur, irruentes, thesauro potiebantur in quo recondita erat pecunia sacra. ejusque magna parte à militibus direpta, ipse Sabinus talenta quadringenta palam recepit.

Acre prælium inter Judæos & Romanos.

Ignis, porticibus templi subjectus, exitio est Judæis.

Sacri thesauri direptio.

3. Interea Judæos magno quidem dolore affecit amicorum calamitas, qui in ista pugna ceciderunt: illosque etiam male habuit † *ærarii* & donariorum direptio. veruntamen, conglobatis suorum fortis-

νικᾶν, παραχρῆμά τε ὡς τὸν Οὔαρον ἔπεμπε γράμματα· καὶ, τὸ σύνηθες, οὐκ [d] ἀνίει κελεύων ἐκ τοῦ ὀξέως βοηθεῖν, ὡς κινδύνου μεγίστου τὸ ἐγκαταλειφθὲν στράτευμα περιεχηκότος, διὰ τὸ μὴ εἰς μακρὰν ἐλπίζειν κατακοπήσεσθαι ληφθέντας αὐτούς. αὐτὸς δὲ τοῦ φρουρίου [e] τὸν ὑψηλότατον τῶν πύργων καταλαβόμενος [f] Φασάηλον, ἐπὶ τιμῇ τοῦ Ἡρώδου ἀδελφοῦ Φασαήλου ᾠκοδομημένον τε καὶ οὕτως εἰρημένον, τελευτῆς ὑπὸ Παρθυαίων αὐτῷ γενομένης, κατέσειε τοῖς Ῥωμαίοις ἐπεξιέναι τοῖς Ἰουδαίοις. αὐτὸς μὲν οὐδ᾽ εἰς τοὺς φίλους τολμῶν καθιέναι, τοὺς δ᾽ ἄλλους προαποθνήσκειν αὐτοῦ τῆς πλεονεξίας δικαιῶν. τολμησάντων δ᾽ εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Ῥωμαίων, μάχη [g] συνίει καρτερά· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι [h] τῶν πολεμίων ἔργῳ ἐκράτουν, οὐ μὴν τὰ φρονήματά γε τοῖς Ἰουδαίοις ἔκαμνε τῇ ὄψει τοῦ δεινοῦ πολλῶν αὐτοῖς πεπτωκότων, περιοδεύσαντες δ᾽ ἀνιᾶσιν ἐπὶ τὰς στοὰς, αἵπερ ἦσαν τοῦ ἱεροῦ τὸν ἔξωθεν περίβολον περιέχουσαι, καὶ πολλῆς μάχης γενομένης, λίθους τε [i] ἠφίεσαν, τοὺς μὲν [k] ἐκ χειρὸς ὑπάραντες, [l] οὓς δὲ σφενδονῶν, ἀθληταὶ [m] τρόπου τοιαύτης μάχης ὄντες. καὶ οἱ τοξόται πάντες παρατεταγμένοι [n] μεγάλα ἔβλαπτον τοὺς Ῥωμαίους, διὰ τὸ ὑπερδέξιοί τε εἶναι, καὶ ἐπιχειρεῖσθαι μὲν ἄποροι διὰ τὸ [o] ἀνέφικτοι τοῖς εἰσακοντίζειν πειρωμένοις εἶναι, ῥᾳδίους δὲ κρατεῖσθαι τοὺς πολεμίους ἔχοντες. καὶ πολὺν μὲν χρόνον ἡ μάχη συνέστη τοιάδε οὖσα. ἔπειτα Ῥωμαῖοι, δεινῶς φέροντες [p] τοῖς δρωμένοις, πῦρ ἐνιᾶσιν ταῖς στοαῖς, λαθόντες Ἰουδαίων τοὺς ἀναβεβηκότας ἐπ᾽ αὐτάς. καὶ τὸ πῦρ ὑπό τε πολλῶν [q] προστιθεμένων καὶ μετὰ τοῦ ἐγείρειν φλόγα δυναμένων, ἥπτετο τοῦ ὀρόφου ἐν τάχει. ἡ δὲ ξύλωσις, [r] παρέχουσα πίσσης τε καὶ [s] κηροῦ πλέον, [t] ἔπι δὲ κηρῷ χρυσὸν [v] ἐπαληλιμμένον, εὐθέως [x] εἶκεν· ἔργα τε μεγάλα ἐκεῖνα καὶ ἀξιολογώτατα [y] ἠφανίζετο, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν στοῶν ὄλεθρος οὗτος ἀπροσδόκητος κατέλαβεν. οἱ μὲν γὰρ τοῦ ὀρόφου καταρραγέντος συγκατεφέροντο αὐτῷ, τοὺς δὲ περισταδὸν ἔβαλλον οἱ πολέμιοι· πολλοὶ δὲ [z] ἀπορίᾳ τε σωτηρίας, καὶ ἐκπλήξει κακοῦ τοῦ περιεστηκότος, οἱ μὲν εἰς τὸ πῦρ [a] εἰσήεσαν ἑαυτοὺς· οἱ δὲ καὶ τοῖς ξίφεσι χρώμενοι διάθρασιν [b] αὐτοῦ ἐποιοῦντο. ὁπόσοι δὲ [c] εἰς τὸ κατόπιν χωρήσαντες ὁδῷ ἡ ἀναβεβήκεσαν ἐσώζοντο, οἱ Ῥωμαῖοι πάντας ἔκτεινον γυμνούς τε ὄντας καὶ τὰ φρονήματα ἐκλελυμένους, οὐδὲν τῆς ἀπονοίας διὰ τὸ ἄνοπλον βοηθεῖν δυναμένης. ἐσώθη δὲ τῶν ἀνελθόντων ἐπὶ τὸ τέγος οὐδ᾽ ὁστισοῦν. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ τοῦ πυρὸς ἡ παρείκοι [d] ὠθέντες, ἐκράτουν τοῦ θησαυροῦ, [e] καθ᾽ ὃν ἱερὰ ἦν χρήματα. καὶ διεκλάπη μὲν πολλὰ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, Σαβῖνος δὲ περιεποίησεν εἰς τὸ φανερὸν τετρακόσια τάλαντα.

γ΄. Ἰουδαίους δὲ ἐλύπει μὲν τὸ πάθος τῶν φίλων, οἱ ἐν τῇδε ἔπεσον τῇ μάχῃ· ἐλύπει δὲ καὶ τῶν ἀναθημάτων ἡ ἀφαίρεσις. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ὅπερ αὐτῶν ἐτύγχανεν συνέ-

d Ἀνίει] *L. B.* ἀνίει.
e Τὸν ὑψηλότατον τῶν πύργων] Τὸ ὑψηλότατον *Vat.*
f Φασάηλον.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 21. §. 9. SPANH.
g Συνίει καρτερά.] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* συνίει in *reliquis.*
h Τῶν πολεμίων ἔργῳ ἐκράτουν,] Iterum cum *Cod. Busb.* πολλῶν μὲν ἔργων in *Editis Aliisque. L. B.* πολημίων ἔργων. Paulo aliter legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *& licet Romani opere bellico & experientia superiores existerent.*
i Ηφίεσαν,] Ita *Busb.* & *Josephus*, l. 2. *de Bello Jud.* ἀφείεσαν in *Editis.* ἡφείεσαν *Vat.*
k Εκ χειρὸς ὑπάραντες,] Εκ χειρῶν *Busb.*
l Οὓς δὲ σφενδονῶν,] Usitatius τοὺς δὲ σφ. HUDS. Forte τοὺς δὲ ἐκ σφενδονῶν.
m Τρόπου τοιαύτης μάχης ὄντες.] Ita *Cod. Vat.* si quis malit τρόπου τοιούτου μάχης, non refragabor. fuit cum legerem, ἀθληταὶ τρόπου τοιούτου μηχανικῶς ὄντες.
n Μεγάλα ἔβλαπτον] Ita *Vat. Lugd. Bat.* & *Zonar.* μέγα in *Editis.*
o Ανέφικτοι] Ita *Busb.* ἀνέφικτον in *Editis Aliisque.*
p Τοῖς δρωμένοις,] *Sc.* Ἐπὶ τοῖς δρωμένοις.
* *Rei indignitate commoti,*] Impune se talia perpeti non ferentes, *Epiphan.*
q Προστιθεμένων καὶ] Ita *Vat.* προστιθεμένων *Busb.* (& *Lugd. Bat.* in quo sequentia usque δυναμένων desunt) προστιθέμενον in *Editis*: quo modo etiam *Epiphanius.*
r Παρέχουσα πίσσης] Ita *Busb.* & *Vat.* παρεῖχεν in *Editis.*
s Κηροῦ πλέον,] Iterum cum *Cod. Busb.* κηρὸν in *cæteris.*
t Ἐπι δὲ κηρῷ χρυσὸν] Ergo tectum Porticus fuit inauratum. REL.
v Ἐπαληλιμμένον,] Ita in *Editis.* ἐπαληλειμμένον *Busb.* & *Gall.*
x Εἶκεν·] Ita *Busb.* ἥκειν in *cæteris*, nullo plane sensu. εἴκειν in *L. B.*
y Ηφανίζετο,] Statim in medio §. 6. πολλάς τε καὶ ἄλλας τῶν βασιλικῶν οἰκήσεων πολλαχοῦ τῆς χώρας πῦρ ἐνιεὶς ἠφάνιζεν. HAV.
z Ἀπορίᾳ τε σωτηρίας,] Ἀπορίᾳ σωτηρίας τε καὶ ἐκπλ. *Busb.* & *Vat.*
a Εἰσήεσαν] *L. B.* ἐπαφεῖσαν. *Coccejus* legit ἐπαφῆσαν.
b Αὐτοῦ ἐποιοῦντο.] Illud αὐτοῦ è *Codd. Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.*
c Εἰς κατόπιν χωρήσαντες] Εἰς τὰ κατόπιν *Busb.*
d Ωθέντες,] Σωθέντες *Busb.* παρεληθιωθέντες corrupte in *Cod. Vat.* in *Epiphanii* versione, *Romani autem per illud incendium in fiduciam sublevati.*
e Καθ᾽ ὃν] *L. B.* καθὸ.
† *Ærarii & donariorum direptio.*] Vocem *ærarii* ex *Epiphanio* adjectam esse volui.

συνεστραμμένον καὶ [f] μαχιμώτατον, [g] τούτῳ [h] ἐμπεριέχοντες τὸ βασίλειον, ἠπείλουν πῦρ τε [i] ἐνήσειν αὐτῷ, καὶ πάντας κτενεῖν, κελεύοντες τοῦ τείχους ἀπιέναι, καὶ πειθομένοις ὑπισχνούμενοι ἄδειαν καὶ Σαβίνῳ σὺν αὐτοῖς. καὶ τῶν βασιλικῶν τὸ πλεῖστον [k] ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτούς. Ῥοῦφος δὲ καὶ Γρᾶτος τρισχιλίους [l] τῶν μαχιμωτάτων τοῦ Ἡρώδου στρατεύματος ἔχοντες, ἀκμάσας τοῖς σώμασι δραστηρίους Ῥωμαίοις [m] προσετίθεσαν. καί τι καὶ ἱππικὸν ἦν [n] ὑπὸ τῷ Ῥούφῳ τεταγμένον, ὃ καὶ αὐτὸ προσθήκη τῶν Ῥωμαίων ἐγεγόνει. Ἰουδαίοις δὲ οὐκ ἠμέλητο ἡ πολιορκία. ἀλλὰ καὶ τὰ τείχη μετήλλευον, καὶ τοῖς μεταβαλλομένοις ἐκέλευον μὴ ἐμποδιστὰς εἶναι [o] τοῦ ἀποληψομένου χρόνου παροῦσιν αὐτοῖς ἐλευθερίαν τὴν πάτριον. Σαβίνῳ μὲν οὖν [p] εὐκτὸν [q] ἦν ἀπιέναι μετὰ τῶν στρατιωτῶν, πιστεύειν δὲ οὐχ οἷός τε ἦν διὰ τὰ πεπραγμένα, καὶ τὸ [r] λίαν εὔγνωμον τῶν πολεμίων ἐπ᾽ ἀποτροπῇ τοῦ [s] καταστησομένου εἶχεν. ἅμα δὲ καὶ τὸν Οὔαρον ἥξειν [t] προσδοκῶν ὑπέμενε [v] τὴν πολιορκίαν.

δ'. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἕτερα μυρία θορύβων ἐχόμενα τὴν Ἰουδαίαν κατελάμβανε, πολλῶν πολλαχόσε κατ᾽ οἰκείων ἐλπίδας κερδῶν καὶ Ἰουδαίων ἔχθρας ἐπὶ τὸ πολεμεῖν ὡρμημένων. δισχίλιοι μὲν τῶν ὑφ᾽ Ἡρώδῃ ποτὲ στρατευσαμένων, καὶ ἤδη καταλελυκότες, [x] ἐν αὐτῇ Ἰουδαίᾳ συστάντες προσεπολέμουν τοῖς βασιλικοῖς, ἀντιστατοῦντος αὐτοῖς [y] Ἀχιάβου τοῦ Ἡρώδου ἀνεψιοῦ· καὶ τῶν μὲν πεδίων εἰς τὰ μετέωρα ἀνεωσμένου δι᾽ ἐμπειρίαν τὴν εἰς τὰ πολεμικὰ τῶν ἀνδρῶν, τοῖς δὲ δυσχωρίαις σώζοντος ὁπόσα δυνατά.

ε'. [z] Ἰούδας δὲ ἦν Ἐζεκίου τοῦ ἀρχιληστοῦ υἱὸς ἐπὶ μέγα δυνηθέντος, [a] ὑφ᾽ Ἡρώδου δὲ μεγάλοις ληφθέντος πόνοις. οὗτος οὖν ὁ Ἰούδας περὶ [b] Σέπφωριν τῆς Γαλιλαίας, συστησάμενος πλῆθος ἀνδρῶν ἀπονενοημένων, ἐπιδρομὴν τῷ [c] βασιλείῳ ποιεῖται· καὶ ὅπλων κρατήσας ὁπόσα αὐτόθι ἀπέκειτο, ὥπλιζε τοὺς περὶ αὐτὸν καθ᾽ ἕνα, καὶ ἀποφέρεται χρήματα ὁπόσα [d] κατελείφθη αὐτόθι, φοβερός τε ἅπασιν ἦν ἄγων καὶ φέρων τοὺς προστυγχάνοντας, ἐπιθυμίᾳ μειζόνων πραγμάτων καὶ ζηλώσει βασιλείου τιμῆς, οὐκ ἀρετῆς ἐμπειρίᾳ, τοῦ δὲ ὑβρίζειν περιουσίᾳ, [e] κτήσασθαι προσδοκῶν γέρας τὸ ἐντεῦθεν.

ς'. Ἦν δὲ καὶ Σίμων δοῦλος μὲν Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἄλλως δὲ ἀνὴρ εὐπρεπής, καὶ μεγέθει καὶ ῥώμῃ σώματος ἐπὶ μέγα προύχων τε καὶ πεπιστευμένος. οὗτος ἀρθεὶς [f] τῇ ἀκρασίᾳ τῶν πραγμάτων, διάδημά τε ἐτόλμησε περιθέσθαι, καί τινος πλήθους συστάντος καὶ αὐτὸς βασιλεὺς ἀναγγελθεὶς μανίᾳ τῇ ἐκείνων, καὶ εἶναι ἄξιος ἐλπίσας παρ᾽ ὁντινοῦν, [g] τὸ ἐν Ἱεριχοῦντι βασίλειον πιμπρῆσι δι᾽ ἁρπαγῆς ἄγων τὰ [h] ἐγκαταλελειμμένα· πολλάς τε καὶ ἄλλας τῶν βασιλικῶν οἰκήσεων, πολλαχοῦ τῆς χώρας πῦρ [i] ἐνιεὶς

simis quibusque, hisce regiam obsident, flammasque ei & extrema omnibus minitabantur, jubentes ut celeriter exirent, quo facto promittebant nihil ipsis & Sabino nocitum iri. Proinde regiorum maxima pars ad Judæos sese contulit. Sed Rufus & Gratus, qui tria millia è præstantissimis Herodis militibus habebant, viros corpore validos strenuosque, ad Romanos transierunt, quin & idem fecerunt equites quidam quibus præerat Rufus, & ipsi facti sunt accessio ad Romanos. Verum Judæi nihilominus obsidionem urgere, & cuniculos agere, atque obsessis clamare *ut exirent*, ne per ipsos stet quo minus tempus jam arripiant patriæ libertatem recuperandi. Et Sabino quidem nihil optatius, quam cum militibus exire; sed Judæis fidere non poterat propter ea quæ perpetraverat: & non vulgaris hostium lenitas, *ipsi utpote suspecta*, in causa erat quod conditiones rejecerit. adde quod à Varo exspectabat auxilium, eamque ob rem obsidionem sustinebat.

Rufus & Gratus ad Romanos transeunt.

4. Ea autem tempestate existebant in Judæa mille aliæ turbæ, multique plurimis in locis, aut lucri cupiditate aut odio in Judæos, bellum concitabant. Nam duo quidem hominum millia, qui aliquando sub Herode meruerant, jamque dimissi erant, in ipsa Judæa inter se conspirarunt, & regios oppugnare cœperunt; quibus Achiabus Herodis sobrinus resistebat, & ex agris in editiora loca compulsus (quippe ab hominibus rei militaris scientissimis) difficiles aditus insidendo servabat quæ poterat.

Tumultus in Judæa varii.

5. Exstitit & Judas, Ezechiæ filius latronum præfecti, qui magnarum erat virium, quemque Herodes ægre oppresserat. Hic Judas apud Sepphorim Galilææ *oppidum*, coacta profligatorum hominum caterva, palatium adortus, arma omnia ibi reposita occupavit, iisque suorum singulos armavit, & omnem illic repertam pecuniam abstulit, suique terrorem omnibus injecit, obvios quosque diripiens secumque abducens, rerum majorum desiderio regnandique cupiditate, eam adipisci sperans dignitatem non virtutis peritia sed effrenata nocendi licentia.

Judas latro.

6. Fuit & Simon quidam regis Herodis servus, homo alioqui formosus, & corporis amplitudine & pulchritudine excellens, † creditusque excellere. Hic, sumpta ex rebus turbidis fiducia & diadema sibi imponere ausus est, & congregata hominum multitudine, cum & ipse rex illis insanientibus salutatus fuisset, seque aliis digniorem imperio existimasset, Hierichuntiam regiam à se direptam cremavit; aliasque multas regis domos in multis regionis locis incendit, omnibus quæ in illis

Simon diadema sibi imponit.

f Μαχιμώτατον,] Μαχητικώτατον *Busb.* ut & mox infra.
g Τούτῳ] *L. B.* τοῦτο.
h Ἐμπεριέχοντες τὸ βασίλειον,] Ἐμπεριεῖχόν τε τὸ βασίλειον καὶ ἠπείλουν *Vat.*
i Ἐνήσειν αὐτῷ,] Ita *Busb.* ἐνείσειν in *cæteris.*
k Ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτούς.] Ita *Busb. Zonar.* & *Epiphan.* ηὐτομολήκεσαν σὺν αὐτοῖς in *Editis.*
l Τῶν μαχιμωτάτων] Τὸ μαχιμώτατον *Vat.* & *Lugd. Bat.*
m Προσετίθεσαν.] Προστίθενται *Busb.* & *Vat.*
n Ὑπὸ τῷ Ῥούφῳ] Τῶν ὑπὸ τῷ Ῥούφῳ τεταγμένων *Vat.* & *Lugd. Bat.*
o Τοῦ ἀποληψομένου χρόνου] Τοῦ ἀπολήψεσθαι χρόνου τὴν ἐλευθερίαν τὴν πατρικὴν *Busb.* utram harum lectionum mavis per me licet accipias.
p Εὐκτὸν] *L. B.* in *Marg.* ἑκταῖον.
q Ἦν ἀπιέναι] Εὐκτὸν ἀπιέναι *Vat.*
r Λίαν εὔγνωμον] Ita in Cod. *Vat.* λίαν μὲν εὔγνωμον in *Editis Aliisque.*
s Καταστησομένου εἶχεν.] Καταστασθησομένου *Vat.*
t Προσδοκῶν ὑπέμενε] Sic *MSS.* προσδοκῶν in *Editis.*
v Τὴν πολιορκίαν.] Ita cum Cod. *Busb.* τῇ πολιορκίᾳ in *Editis Aliisque.*
x Ἐν αὐτῇ Ἰουδαίᾳ συστάντες] Ita cum Cod. *Vat.* ἐν αὐτῇ ἰδίᾳ in *Editis Aliisque.* κατὰ τὴν Ἰδουμαίαν in l. 2. de *Bello Jud.*
y Ἀχιάβου τοῦ Ἡρώδου ἀνεψιοῦ.] Ἀλκιβιάδου *Vat.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 7. SPANH.
z Ἰούδας δὲ ἦν Ἐζεκίου τοῦ ἀρχιληστοῦ υἱὸς] Non alius fuisse videtur Judas hic, quàm Theudas ille de quo in *Act.* 5. 36. ut inquit *Usserius* ad *An. M.* 4001. p. 538. *Edit. Lond.* quem videsis. Alterius *Theudæ* meminit *Jos.* in *Antiqq.* l. 20. nec mirum est diversis temporibus plures exstitisse factiosos homines ejusdem nominis.
a Ὑφ᾽ Ἡρώδου δὲ μεγάλοις ληφθέντος] Desunt in *L. B.*
b Σέπφωριν τῆς Γαλιλαίας,] Conf. supr. lib. 13. c. 12. §. 5. SPANH.
c Βασιλείῳ ποιεῖται.] Ita ex *MSS.* (*Coccejo approbante*) βασιλεῖ in *Editis.*
d Κατελείφθη αὐτόθι,] Sic *Busb. Coccejus*, & *Epiphan.* κατελήφθη in *reliquis.*
e Κτήσασθαι προσδοκῶν] Κτήσεσθαι *Vat.*
f Τῇ ἀκρασίᾳ τῶν πραγμάτων] Τῇ ταραχῇ τῶν πρ. *Zonar.*
† *Creditusque excellere.*] Cui magna fuerant credita, *Epiphan.*
g Τὸ ἐν Ἱεριχοῦντι] Τό, τε ἐν Ἱερ. *Vat.*
h Ἐγκαταλελειμμένα.] Ἐγκατηλειμμένα *Vat.*
i Ἐνιεὶς ἠφάνιζεν·] Sic *MSS.* ut & *L. B.* ἐνεὶς in *Editis.*

lis erant suis gregalibus in prædam concessis. Quin & majus quiddam perpetrasset, * nisi mature in eum animadversum fuisset. Nam Gratus, postquam regios milites Romanis junxisset, cum copiis suis omnibus Simoni obviam occurrit: & post longum & acre prælium, profligatis Simonianis, quippe Transjordaninis, & nullo ordine, audacia magis quam arte pugnantibus, Gratus nactus Simonem, per angustias, ut salutem sibi quæreret, fugientem, caput ei amputavit. Apud Amatha quoque, ad Jordanem fluvium posita, crematum est palatium ab hominum caterva Simonis similium. Tantus tum furor per totam gentem grassabatur, eo quòd proprium regem non haberet cujus justo fortique imperio multitudo regeretur: qui vero alienigenæ ad castigandos seditiosos venerant, malum potius exacerbarent, graves superbia simul & avaritia.

Idem facit & Athronges opilio. 7. Deinde & Athronges, vir neque generis dignitate illustris, neque magna virtute aut opum abundantia fretus, sed opilio, cunctis cætera omnia obscurus *visus*, vasto tantum corpore & manuum robore insignis, regnum affectare ausus est, cui adeo placebat major nocendi licentia, ut mori certus parvi penderit vitæ jacturam, quam male agendo facturus esset. Illi autem quatuor erant fratres, qui & ipsi grandi statura, & ad facinus quodvis arduum manu prompti habebantur, magni momenti esse visi ad conservationem imperii. atque hi singuli singulis cohortibus præerant. convenit enim ad eos magna hominum multitudo. Atque illi quidem turmarum præfecti erant, & cum per se itarent pro Athronge prælia faciebant. Ipse autem diadema sibi imposuit, & de rebus agendis concilium habuit, omniaque gerebat arbitratu suo: & diu in potestate permansit, regio nomine, faciens quæ vellet; magnasque tum ipse tum fratres cædes edebant tam Romanorum quam regiorum, utpote utrisque ex æquo infensi, his propter licentiam qua sub Herode usi fuerant, Romanis propter injurias quas tum ab illis acceperant. Tempore autem consequenti magis magisque pariter in omnes efferabantur: & vix quisquam interitum poterat effugere, partim quod quæstui inhiarent, partim ob interficiendi consuetudinem. Hi aliquando Romanorum cohortem (qui frumenta & arma militibus ferebant) prope Emmauntem aggressi, ita circundederunt, ut Arium centurionem, legionis ducem, & quadraginta ejus peditum fortissimos, missilibus confixerint. Reliqui, illorum clade attoniti *erant*, auxilio tamen Grati, qui eis cum regiis succurrit, evaserunt, relictis cæsorum

[k] ἠφάνιζεν, τοῖς ἐνεστηκόσι [l] λείαν ἄγειν τὰ ἐγκαταλελειμμένα ἐπιτρέπων. ἐπέπρακτο δ' ἄν τι μεῖζον ἀπ' αὐτοῦ [m] μὴ ταχείας ἐπιστροφῆς γενομένης. ὁ γὰρ Γρᾶτος, τῶν βασιλικῶν στρατιωτῶν Ῥωμαίοις προστεθειμένος, μεθ' ἧς εἶχε δυνάμεως ὑπαντιάζει [n] τὸν Σίμωνα. καὶ μάχης αὐτοῖς μεγάλης ἐπὶ πολὺ γενομένης, [o] τό τε πολὺ τῶν Περαίων, ἀσύντακτοι ὄντες, καὶ τόλμῃ μᾶλλον ἢ ἐπιστήμῃ μαχόμενοι διεφθάρησαν. καὶ αὐτοῦ Σίμωνος, φυγῇ διά τινος φάραγγος σώζοντος αὐτὸν, Γρᾶτος ἐντυχὼν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνει. κατεπρήσθη δὲ καὶ [p] τὰ ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ [q] ἐν [r] Ἀμαθοῖς βασίλεια ὑπό τινων συστάντων ἀνδρῶν Σίμωνι παραπλησίων. οὕτως πολλὴ ἀφροσύνη ἐνεπολίτευσε τῷ ἔθνει, διὰ τὸ βασιλέα μὲν οἰκεῖον οὐκ εἶναι [s] τὸν καθέξοντα τὸ πλῆθος ἀρετῇ· τοὺς δὲ ἀλλοφύλους [t] ἐπελθόντας σωφρονιστὰς [v] τοῦ στασιάσοντος τῶν ἀνθρώπων, ὑπέκκαυμα αὐτῶν διά τε τοῦ ὑβρίζειν καὶ πλεονεκτεῖν γενέσθαι.

ζʹ. Ἐπεὶ καὶ [x] Ἀθρόγγης ἀνὴρ, οὔτε προγόνων ἐπιφανὴς ἀξιώματι, οὔτε ἀρετῆς περιουσίᾳ, ἢ τινῶν πλήθει χρημάτων, ποιμὴν δὲ καὶ ἀνεπιφανὴς τοῖς πᾶσιν εἰς τὰ πάντα ὢν, ἄλλως δὲ, μεγέθει σώματος, καὶ τῇ κατὰ χεῖρας ἀλκῇ διαπρέπων, ἐτόλμησεν ἐπὶ βασιλείᾳ [y] φρονῆσαι, καὶ διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ πλέον ὑβρίσαι, καὶ θνήσκων οὐκ ἐν μεγάλοις τιθέμενος τῆς ψυχῆς τὸ ἐπὶ τοιοῖσδε [z] ἀνάλωμα γενησόμενον. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ ἀδελφοὶ τέσσαρες, μεγάλοι τε καὶ αὐτοὶ, καὶ [a] ἐπὶ μεγάλα προύχειν τῇ [b] κατὰ χεῖρας ἀρετῇ πεπιστευμένοι, [c] πρόβλημα εἶναι τῆς καθέξεως τῆς βασιλείας δοκοῦντες. λόχου τε αὐτῶν ἦρχεν ἕκαστος. συνελέγετο γὰρ μεγάλη πληθὺς πρὸς αὐτούς. [d] καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἦσαν, καὶ [e] ὑπεστράτευον αὐτῷ ὁπόσα εἰς τὰς μάχας φοιτῶντες δι' αὐτῶν. ὁ δὲ διάδημα περιθέμενος, βουλευτήριόν τε ἦγεν ἐπὶ τοῖς [f] ποιητέοις, καὶ τὰ πάντα γνώμῃ ἀνακείμενα εἶχεν τῇ αὐτοῦ. διέμενέ τε ἐπὶ πολὺ τῷδε τῷ ἀνδρὶ ἡ ἰσχὺς, βασιλεῖ τε κεκλημένῳ, [g] καὶ ἃ πράσσειν ἐθέλοι μὴ ἀποστερουμένῳ, φόνῳ τε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἦσαν ἐπὶ μέγα προσκείμενοι Ῥωμαίων τε καὶ τῶν βασιλικῶν, μίσει [h] πολιτεύοντες ὁμοίως πρὸς ἀμφοτέρους. [i] τούτους μὲν ὕβρει ᾗ ἐχρήσαντο ἐπὶ τῆς Ἡρώδου ἀρχῆς, Ῥωμαίους δὲ [k] ὧν εἰς τὸ παρὸν [l] ἔδοξαν ἀδικεῖν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ ἐπὶ πλεῖον ὁμοίως [m] ἐξηγριώθησαν. [n] διάφευξίς τε οὐκ ἦν [o] τοῖς πᾶσιν ἐν πᾶσι, τὰ μὲν κέρδους ἐλπίδι, τὰ δὲ καὶ συνηθείᾳ τοῦ φονεύειν. ἐπιτίθενται δὲ [p] ποτὲ καὶ Ῥωμαίων λόχῳ κατὰ [q] Ἐμμαοῦντα, [r] οἳ σῖτον καὶ ὅπλα τῇ στρατιᾷ ἔφερον. καὶ περιστάντες Ἄρειον μὲν τὸν ἑκατόνταρχον, ὃς ἡγεῖτο τοῦ τάγματος, καὶ τεσσαράκοντα τῶν περὶ αὐτὸν, πεζῶν τοὺς κρατίστους [s] κατηκόντιζον. οἱ δὲ λοιποὶ, δείσαντες πρὸς τὸ πάθος αὐτῶν, Γράτου σὺν τοῖς βασιλικοῖς οἳ περὶ αὐτὸν ἦσαν σκέπης αὐτοῖς [t] γενομένης, σώζονται τοὺς νεκροὺς καταλιπόντες.

k Ἠφάνιζεν,] Superius in medio §. 2. idem verbum in eadem habuimus significatione. HAV.

l Λείαν ἄγειν] Ita cum Cod. *Vat.* λείαν ἀναγαγεῖν in *cæteris.* ut & in *L. B.* in cujus *Marg.* est φέρεσθαι.

* *Nisi mature in eum animadversum fuisset.*] Nisi celeriter mutatio contigisset, *Epiphan.* nisi mature occursum fuisset, *Gelen.*

m Μὴ ταχείας ἐπιστροφῆς γενομένης·] Verto, *nisi mature cura fuisset adhibita.* ἐπιστροφὴ enim non solum est, *animadversio,* sed sæpius *cura.* *Ni mature subventum foret,* diceret *Tacitus.*

n Τὸν Σίμωνα.] Τῷ Σίμωνι *Busb.*

o Τό τε πολὺ τῶν Περαίων] Τότε πολλοὶ *Busb.*

p Τὰ ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ] Τὰ ἐν Ἰορδάνῃ *Vat.* & *Busb.*

q Ἐν Ἀμαθοῖς] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 4. §. 2. SPANH.

r Ἀμαθοῖς] Videri posset Amathus *Josephi* esse eadem ac Ramoth in Gilead. Certe eandem urbem quam Ἀμαθὰ vocat *Antiqq.* 17. 12. alibi (viz. lib. 2. de *Bello Jud.*) Βηθαραμαθὸν vocat, quæ vox clara vestigia vocis *Ramoth* indicat. *Relandus* in *Pal. S.* p. 560.

s Τὸν] Abest à *L. B.*

t Ἐπελθόντας] *L. B.* ἀπελθόντας.

v Τοῦ στασιάσοντος] Ita cum Cod. *Busb.* & *Lugd. Bat.* τοῦ μὴ συστασιάσοντος in *Editis Aliisque.*

x Ἀθρόγγης] Ἀθρογγαῖος in l. 2. de *Bello Jud.* Ἀβρόγγης *Busb.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 4. §. 3. SPANH.

y Φρονῆσαι, —— ὑβρίσαι,] Φρονῆσαι, τῷ κτώμενόν τι αὐτὴν ἡδονῆς πλέον *Vat.* φρονῆσαι τῷ κτωμένῳ δὲ αὐτὴν (αὐτῆς *L. B.*) ἡδονῆς πλ. *Busb.* τῷ κτώμενος δι' αὐτῆς ἡδονῇ. *Coccejus* mavult.

z Ἀνάλωμα γενησόμενον] Ἀναλώμασι *Vat. Busb.* & *Gall.*

a Ἐπὶ μεγάλα προύχειν] Ἐπὶ μέγα *Vat.*

b Κατὰ χεῖρας] Κατὰ χεῖρα *Busb.* Vide etiam *Casaub.* c. *Baron.* p. 218.

c Πρόβλημα εἶναι] Πρόκημα mendose in *Cod. Lugd. Bat.* & *Vat.* & πρόλημμα *Gall.*

d Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἦσαν,] Καὶ οἱ δὲ μὲν στρ. *Vat.* & *Busb.*

e Ὑπεστράτευον αὐτῷ] Ὑπεστρατήγουν *Busb.*

f Ποιητέοις,] *L. B.* προσποιητέοις.

g Καὶ ἃ πράσσειν ἐθέλοι] Καὶ πράσσοντι ἅπερ ἤθελον *Busb.* omissis μὴ ἀποστερουμένῳ.

h Πολιτεύοντες] Τὸν γάμον πολιτεύεται τοῦτον supr. lib. 1. c. 16. §. 3. SPANH.

i Τούτους] *L. B.* τοῦτο.

k Ὧν εἰς τὸ παρὸν ἔδοξαν.] Illud ὧν insertum dedi è *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* Est qui malit ὅτι.

l Ἔδοξαν] *Margo L. B.* ᾤοντο.

m Ἐξηγριώθησαν.] *L. B.* ἐξηγρίωσαν.

n Διάφευξίς τε] Διάζευξις *Busb.*

o Τοῖς πᾶσιν ἐν πᾶσι,] Τοῖς πᾶσιν ἐμπεσεῖν *Vat.*

p Ποτὲ καὶ Ῥωμαίων λόχῳ] Ita *Vat.* & *Epiphan.* τότε in *Editis Aliisque.*

q Ἐμμαοῦντα,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 4. §. 3. SPANH.

r Οἳ σῖτον καὶ ὅπλα τῇ στρατιᾷ ἔφερον.] Οἳ σῖτόν τε καὶ *Vat.* & *L. B.* οἳ σῖτα καὶ *Busb.*

s Κατηκόντιζον.] Κατηκόντισαν *Busb. Vat.* & in l. 2. de *Bello Jud.*

t Γενομένης,] Γενομένων *Busb.*

ποιοῦντες. καὶ πολὺν μὲν χρόνον [v] τοιούτοις τρόποις χρώμενοι μάχαις, Ῥωμαίους τε παρελύπησαν [x] οὐκ εἰς ὀλίγα, καὶ τὸ ἔθνος ἐκάκωσαν ἐπὶ μέγα. χειροῦνται δ' οὖν χρόνῳ ὕστερον, ὁ μὲν Γράτῳ συμβαλὼν, ὁ δὲ Πτολεμαίῳ· καὶ τὸν πρεσβύτατον Ἀρχελάου λαβόντος, ὁ τελευταῖος πάθει τε τῷ ἐκείνου [y] λελυπημένος, καὶ ἄπορον ἐπὶ πλέον ὁρῶν τὴν σωτηρίαν [z] ὑπὸ νόσου καὶ καμάτου πολλοῦ ψιλωθεὶς τῆς δυνάμεως, ἐπὶ δεξιαῖς καὶ πίστει τοῦ θείου Ἀρχελάῳ παραδίδωσιν αὑτόν. καὶ τάδε μὲν ὕστερον γίνεται.

η'. Λῃστηρίων δὲ ἡ Ἰουδαία ἔμπλεως ἦν, καὶ [a] ὡς ἂν παρατύχοιέν τινι οἱ [b] συστασιάσαντες αὐτῷ, βασιλεὺς προϊστάμενος ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ κοινοῦ ἠπείγετο, [c] ὀλίγα μὲν καὶ ἐπ' ὀλίγοις Ῥωμαίοις λυπηροὶ καθιστάμενοι, τοῦ δὲ ὁμοφύλου φόνον ἐπὶ μήκιστον ἐμποιοῦντες.

θ'. Οὔαρος δὲ, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον πυνθάνεται τὰ πεπραγμένα, Σαβίνου γράψαντος πρὸς αὐτὸν, δείσας [d] περὶ τοῦ τάγματος, δύο τὰ λοιπὰ ἀναλαβὼν, τρία γὰρ ἐπὶ Συρίας τὰ πάντα ἦν, καὶ ἴλας ἱππέων τέσσαρας, ὁπόσοι τε ἐπικουρικὰ ἢ βασιλεῖς ἤ τινες τετράρχαι τότε παρεῖχον, ἠπείγετο βοηθεῖν τοῖς ἐν Ἰουδαίᾳ τότε πολιορκουμένοις. εἴρητο δὲ πᾶσιν εἰς Πτολεμαΐδα ἐπείγεσθαι, ὁπόσοι προεξεπέμποντο. δίδοασί τε αὐτῷ καὶ [e] Βηρύτιοι, διιόντι αὐτῶν τὴν πόλιν, ἐπικούρους πεντακοσίους καὶ χιλίους. πέμπει δὲ καὶ Ἀρέτας ὁ Πετραῖος, ἔχθει τε τῷ Ἡρώδου φιλίαν [f] τῶν Ῥωμαίων κτώμενος, συμμαχίαν οὐκ ὀλίγην, χωρὶς πεζῶν τε καὶ ἱππέων. [g] συναχθείσης δ' ἐν Πτολεμαΐδι [h] πάσης ἤδη τῆς δυνάμεως, μέρος τι ταύτης [i] τῷ υἱῷ παραδοὺς, καὶ ἑνὶ τῶν αὐτοῦ φίλων, Γαλιλαίους ἐξέπεμπε πολεμεῖν, [k] οἳ ὑπὲρ τῆς Πτολεμαΐδος ἐχόμενοι κατοικοῦσιν. “ [kk] ὃς ἐμβαλὼν τούς τε ἀντικαταστάντας εἰς μάχην τρέπεται, καὶ Σέπφωριν ἑλὼν, τοὺς μὲν οἰκήτορας ἠνδραποδίσατο, τὴν δὲ πόλιν ἐνέπρησεν. αὐτὸς δὲ Οὔαρος ἐπὶ Σαμαρείας τῷ παντὶ στρατῷ προσιὼν, τῆς μὲν πόλεως ἀπέσχε διὰ τὸ ἀνέγκλητον ἐπὶ τοῖς νεωτερισμοῖς εἶναι· στρατοπεδεύεται δὲ ἔν τινι κώμῃ Πτολεμαίου κτήματι, [l] Ἄρους ὄνομα αὐτῇ. καὶ οἱ Ἄραβες μίσει τῷ Ἡρώδου ἐμπιμπρᾶσιν αὐτὴν, ἐχθρῶς καὶ πρὸς φίλους τοὺς ἐκείνου ἔχοντες. ἐκεῖθεν δὲ προϊόντες [m] Σαμφὼ κώμην ἑτέραν διήρπασάν τε οἱ Ἄραβες καὶ ἔκαυσαν, πάνυ ἐρυμνὴν οὖσαν καὶ ὀχυράν. ἐν δὲ τῇ προόδῳ, οὐδὲν αὐτοὺς διέφυγεν, ἀλλὰ πυρὸς καὶ φόνου τὰ πάντα μεστὰ ἦν. πίμπραται δὲ καὶ Ἐμμαοῦς, Οὐάρου κελεύσαντος ἐπ' ἐκδικίᾳ τῶν [n] τελευτηκότων, προεκλειφθεῖσα ὑπὸ τῶν οἰκητόρων. ἐντεῦθεν δὲ καὶ Ἱεροσολύμοις ἤδη συνῆπτε, καὶ Ἰουδαίων οἱ κατὰ πολιορκίαν [o] τοῦ τάγματος τῇδε στρατοπεδευόμενοι, τὴν ὄψιν τῆς προσόδου τοῦ στρατεύματος οὐχ ὑπομείναντες ᾤχοντο, ἡμίεργον τὴν πολιορκίαν καταλιπόντες. οἱ δ' ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Ἰουδαῖοι, δεινῶς τοῦ Οὐάρου σφίσιν ἐγκαλοῦντος, ἀπελύοντο τὰς αἰτίας, ὡς τοῦ μὲν συνόδου τοῦ πλήθους διὰ τὴν ἑορτὴν γινομένης, τοῦ δὲ πολέμου μηδαμῇ γνώμῃ τῇ αὐτῶν, τόλμῃ δὲ τῶν ἐπηλύδων, συνελθόντες αὐτοῖς, καὶ συμπολιορκηθέντες Ῥωμαίοις μᾶλλον ἢ πολιορκεῖν προθυμίαν ἔχοντες. προαπηντήκασι δὲ τῷ Οὐάρῳ, Ἰώσηπός τε [p] ἀνεψιὸς Ἡρώδου βασιλέως, Γρᾶτός τε καὶ Ῥοῦφος τοὺς ὑπ' αὐτοῖς

cadaveribus. In hunc modum longo tempore pugnas conserentes, & Romanis magna detrimenta intulerunt & gentem suam valde afflixerunt. Postea tamen subacti sunt, unus cum Grato prælio congressus, alter cum Ptolemæo: natuque maximo in Archelai potestatem redacto, ultimus qui supererat, ex fratris casu mœrore confectus, & nullam videns salutis spem reliquam, quod ejus copiæ vel morbo vel continuis laboribus exhaustæ essent, accepta fide & jurejurando ipse quoque Archelao se dedidit. Sed hæc postea facta sunt. *Athronges cum fratribus subactus.*

8. Tunc autem Judæa plena erat latrociniis: & ut quisque seditiosorum cœtus coiverat, reges creabantur, qui omnia agebant in perniciem reipublicæ; ut qui parum admodum & in rebus tenuissimis Romanis nocerent, ipsi vero in populares suos longe lateque cædibus grassarentur. *Latrociniis plena Judæa.*

9. Interea Varus, ubi primum ex Sabini literis quæ gesta erant intelligit, solicitus de legione * *Hierosolymis relicta*, duas reliquas assumpsit, (quippe tres in universum erant in Syria) & quatuor turmas equitum, omniaque regum & tetrarcharum auxilia, atque celeriter obsessis in Judæa subsidio proficiscitur. omnibus autem jussum erat, qui præmittebantur, ut Ptolemaïdem properarent. Dant illi etiam Berytii, cum per urbem eorum iret, mille quingentos auxiliares. Aretas quoque Petræus, ex suo in Herodem odio amicus Romanis factus, alias ei suppetias affert præter pedites equitesque. Coactis itaque ad Ptolemaïdem suis copiis, earum partem filio & cuidam amico tradit, eosque ad bellum Galilæis supra Ptolemaïdem incolentibus inferendum mittit. Atque ille hostes prælio aggressus in fugam vertit, captoque & incenso oppido Sepphori incolas vendidit. Ipse Varus cum universo exercitu ad Samariam profectus, urbi (quod seditionis culpa careret) manus abstinuit: sed castra in vico, cui nomen est Arus, posuit, qui Ptolemæi ditionis erat: eumque vicum Arabes, *Varo ab Areta subsidio missi*, Herodis odio amicis quoque ejus infensi incenderunt. Illinc digressi Arabes, vicum alium, nomine Sampho, munitissimum & instructissimum, diripuerunt atque concremarunt. Quin toto itinere nihil eos effugit, omnia miscentes flammis ac cædibus. Emmaus quoque, sed ab incolis deserta, jussu Vari cremata est, ut iis qui ibi fuerant occisi parentaret. Inde ad ipsa Hierosolyma ducit, ubi Judæi, qui legionem ab ea parte obsidebant, ad primum venientis exercitus conspectum fugæ se mandarunt, obsidione semiperfecta relicta. Hierosolymitani autem Judæi, graviter à Varo increpati, sese purgarunt; demonstrantes ob festa coivisse populum, neque suo consilio bellum, sed externorum audacia susceptum; se quidem cum Romanis magis obsessos fuisse, quam eos obsidere in animo habuisse. Et jam ante Varo se obtulerant Josephus Herodis regis sobrinus, & Gratus & Rufus cum suis militibus,

Varus Sabino succurrit.

Berytii & Aretas Arabs suppetias mittunt Romanis.

Sepphoris cremata, ut & Arus, Sampho & Emmaus.

Varus Hierosolyma venit & legionem obsessam liberat.

v Τοιούτοις τρόποις] Forte τοιουτρόποις. COCC.
x Οὐκ εἰς ὀλίγα,] Οὐκ ὀλίγα *Busb.*
y Λελυπημένος,] *L. B.* λελυμένος.
z Ὑπὸ νόσου καὶ καμάτου πολλοῦ] Ὑπὸ μονώσεως καὶ καμ *Vat.* & *Lugd. Bat.* atque ita forsan *Epiphan.* qui vertit; *nam se solum mansisse cernens, & omni manu militum spoliatum.*
a Καὶ ὡς ἂν παρατύχοιέν τινι οἱ] *L. B.* καὶ ὃς ἂν περιτύχοι τινῶν οἱ &c.
b Δυστασιάσαντες] Forte συστασιάγειν. COCC.
c Ὀλίγα μὲν καὶ ἐπ' ὀλίγοις Ῥωμαίοις] Ὀλίγα μὲν Ῥωμαίοις λυμαινομένων, τοῦ δὲ ὁμοφύλου φόνον ἐπὶ μήκιστον ἐμποιούντων *Busb.* in *Vulgatis* autem *Aliisque* non aliter ac edidimus, *nominativis* pro *genitivis absolutis* more Attico adhibitis.
d Περὶ τοῦ τάγματος,] Ita *Busb Lugd. Bat.* & *Vat.* & in l. 2. de *Bello Jud.* περὶ τοῦ τρίτου τάγματος in *Editis Aliisque.*
* Hierosolymis relicta,] Ita ex *Epiphanio*
e Βηρύτιοι, —— χιλίους.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 5. §. 1. SPANH.
f Τῶν Ῥωμαίων κτώμενος,] Ita *Vat.* τὴν Ῥωμαίων in *ceteris.*
g Συναχθείσης] *L. B.* συναθείσης.
h Πάσης ἤδη τῆς δυνάμεως,] Sic *Vat. Busb.* & *Epiphan.* illa πάσης ἤδη in *ceteris* desiderantur.
i Τῷ υἱῷ παραδοὺς, καὶ ἑνὶ τῶν αὐτοῦ φίλων,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 5. §. 1. SPANH.
k Οἳ ὑπὲρ —— κατοικοῦσιν] Οἱ τῆς Πτολεμαΐδος ἐχόμενα κατοικοῦσιν. *Busb.* & *Lugd. Bat.*
kk Ὃς ἐμβαλὼν] Οἷς ἐμβαλὼν *Busb.*
l Ἄρους] An *Atharus* sit, cujus meminit *Hieronymus*, judicent alii. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 5. §. 1. SPANH.
m Σαμφὼ κώμην] Σαπφὼ *Busb.* & *Lugd. Bat.* prout in l. 2. de *Bello Jud.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib 2. c. 5. §. 1. SPANH.
n Τελευτηκότων,] Συντετελευτηκότων *Vat.* & *Lugd. Bat.*
o Τοῦ τάγματος] Τοῦ τάγματος τὴν δὲ *Vat.*
p Ἀνεψιὸς Ἡρώδου βασιλέως,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 5. §. 2. SPANH.

bus, & Romani qui obsessi erant. At Sabinus in Vari conspectum non veniebat, sed clam ex urbe se subduxit & ad mare profectus est.

Varus in seditionis auctores animadvertit.

10. Tum Varus per regionem copiarum suarum partem ad conquirendos seditionis auctores mittit. factoque indicio, in quosdam ut cæteris nocentiores animadvertit, cæteros vero dimisit; duobus millibus ob eam causam in crucem sublatis. Deinde milites, quod ad nullam rem utiles esse videret, exauctoravit: multa enim peccaverant, Varique præceptis & voluntati non obtemperaverant, cupiditate lucri quod eis ex maleficiis provenerat. Ille vero, cum decem Judæorum millia coïvisse intellexisset, eò celeriter ad eos opprimendos profectus est. atqui illi manus conserere non ausi sunt, sed ex Achiabi sententia omnes sese dediderunt. Atque Varus, data plebejis defectionis venia, eorum duces omnes misit ad Cæsarem. Cæsar autem plerosque ex eis dimittit: at de illis qui ex Herodis consanguineis sese eis adjunxerant, supplicium sumpsit, quod præter jus fasque contra necessarios suos arma tulerant.

τῶν στρατιωτῶν ἄγοντες, καὶ τῶν Ῥωμαίων οἱ πολιορκούμενοι. Σαβῖνος δὲ οὐκ ἀφίκετο Οὐάρῳ εἰς ὄψιν, ἀλλ᾽ ὑπεξῆλθε τῆς πόλεως [q] ἐπὶ θαλάσσης.

ι'. Οὔαρος δὲ, κατὰ τὴν χώραν πέμψας τοῦ στρατοῦ μέρος, ἐπεζήτει τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως. καὶ σημαινομένων, [s] τοὺς μὲν ἐκόλασεν ὡς αἰτιωτάτους, εἰσὶ δ᾽ οὓς καὶ ἀφῆκεν. [t] ἐγένοντο δὲ οἱ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν σταυρωθέντες δισχίλιοι. μετὰ δὲ τοῦτο τὴν μὲν αὐτοῦ στρατιὰν ἀποπέμπεται, χρήσιμον [v] μὲν ὁρῶν ἐπ᾽ [x] οὐδαμινοῖς οὖσαν τοῖς πράγμασι. [y] πολλὰ γὰρ ἠτάκτητο αὐτοῖς καὶ [z] παρήκουσο τῶν δογμάτων, ὧν ἠξίου Οὔαρος, ἐφέσει κερδῶν ἃ ἐκ τοῦ κακουργεῖν περιεγένοντο αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ, μυρίους Ἰουδαίους συνεστηκέναι πυνθανόμενος, ἠπείγετο εἰς κατάληψιν αὐτῶν. οἱ δὲ οὐχ ἧκον εἰς χεῖρας, ἀλλὰ παρέδοσαν αὑτοὺς γνώμῃ τῇ Ἀχιάβου συνελθόντες. καὶ Οὔαρος, τῷ πλήθει συγχωρῶν τὰς αἰτίας τῆς ἀποστάσεως, ἔπεμπεν ἐπὶ Καίσαρα ὁπόσοι ἡγεμόνες ἦσαν αὐτῶν. Καῖσαρ δὲ τοὺς μὲν αὐτῶν πολλοὺς διῆκεν, ὁπόσοι [a] τε συγγενεῖς ὄντες Ἡρώδου συνεστράτευον αὐτοῖς, [b] τοὺς δὲ ἐκόλασεν μόνους, οἱ μηδὲν φροντίσαντες τοῦ δικαίου κατὰ τῶν οἰκείων ἐστράτευον.

CAP. XI.

Judæorum legatio ad Cæsarem: & ut Cæsar Herodis testamentum confirmavit.

Archelaus cum Judæis litigat: inde Judæorum legatio ad Cæsarem.

VArus itaque, his perfectis, Antiochiam profectus est, relicta Hierosolymorum ad præsidium priore legione. Romæ vero Archelao novum ortum est negotium ex hujusmodi causis. Judæorum legatio, Varo genti mittendi potestatem faciente, Romam veniebat, ad postulandam suis legibus vivendi libertatem. Et legati quidem, ex decreto totius gentis missi, quinquaginta erant: illis vero Romæ sese adjunxerunt supra octo Judæorum millia. Cumque Cæsar convocasset in ædem Apollinis, quæ ab ipso magnis sumptibus fuerat exstructa, concilium tam amicorum quam primorum Romanorum, venerunt eò legati, eos prosequente Judæorum Romæ degentium turba; Archelaus autem è contra cum amicis *aderat*. Verum regis quotquot fuere consanguinei ab Archelao stare recusabant, quod eum oderant, & tamen in eadem cum legatis contra eum ire illis grave videbatur, id sibi dedecori fore existimantes, velle coram Cæsare adversari homini tam propinqua necessitudine sibimet conjuncto. Philippus quoque eò venit ex Syria, impulsu Vari, maxime quidem ut fratris partes adjuvaret, (nam eum amabat Varus) facta vero regni mutatione (idque suspicabatur Varus fore ut regnum divideretur, quod multi essent qui suis legibus vivendi libertatem desiderarent) ut ipse sibi non deesset quo minus partem ejus aliquam obtineret.

Judæorum legati Herodem & Archelaum accusant apud Cæsarem.

2. Igitur ubi dicendi locus datus est Judæorum legatis, cum de regno dissolvendo verba facere

ΚΕΦ. ια'.

Ἰουδαίων πρεσβεία πρὸς Καίσαρα. καὶ ὡς Καῖσαρ Ἡρώδου διαθήκας βεβαίας ἐποίησεν.

ΟὔΑΡΟΣ μὲν δὴ ταῦτα καταστησάμενος, καὶ φρουρὰν Ἱεροσολύμων τὸ [c] καὶ πρότερον καταλιπὼν τάγμα, ἐπ᾽ Ἀντιοχείας ἠπείγετο. [d] Ἀρχελάῳ δὲ ἐπὶ Ῥώμης ἑτέρων πραγμάτων ἐφύοντο ἀρχαὶ κατὰ τοιαύτας αἰτίας. ἀφίκετο εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβεία Ἰουδαίων, Οὐάρου τὸν [e] ἀπόστολον αὐτῶν τῷ ἔθνει [f] ἐπικεχωρηκότος ὑπὲρ αἰτήσεως [g] αὐτονομίας. καὶ ἦσαν [h] οἱ μὲν πρέσβεις οἱ ἀποσταλέντες γνώμῃ τοῦ ἔθνους πεντήκοντα, [i] συνίσταντο δὲ αὐτοῖς τῶν ἐπὶ Ῥώμης Ἰουδαίων [k] ὑπὲρ ὀκτακισχιλίους. Καίσαρός τε συνέδριον φίλων τε τῶν αὐτοῦ καὶ Ῥωμαίων τῶν πρώτων [l] συναγαγόντος [m] ἐν ἱερῷ Ἀπόλλωνος, μεγάλοις τέλεσιν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἱδρυμένῳ, οἱ μὲν πρέσβεις μετὰ τοῦ πλήθους τῶν [n] αὐτόθι Ἰουδαίων ἀφικνοῦνται· Ἀρχέλαος δὲ μετὰ τῶν φίλων. ὁπόσοι δὲ συγγενεῖς ἦσαν τοῦ βασιλέως, Ἀρχελάῳ μὲν συντετάχθαι διὰ μῖσος τὸ πρὸς αὐτὸν οὐκ ἤθελον, τοῖς δὲ πρέσβεσιν ὁμοψηφεῖν κατ᾽ αὐτοῦ δεινὸν ἡγοῦντο, ἐν αἰσχύνῃ τῇ αὐτῶν οἰόμενοι γενήσεσθαι παρὰ Καίσαρι κατ᾽ ἀνδρὸς οἰκείου τοιάδε πράσσειν [o] προθυμεῖσθαι. παρῆν δὲ ἤδη καὶ [p] Φίλιππος ἀπὸ Συρίας, ἐξοτρύναντος αὐτὸν Οὐάρου, τὸ μὲν κεφάλαιον ἐπὶ συνηγορίᾳ τἀδελφοῦ, πάνυ γὰρ εὔνους Οὔαρος αὐτῷ, [q] γενομένης δὲ [r] τῆς βασιλείας μεταπλώσεως, καὶ τάδε ὑπώπτευεν Οὔαρος, νέμησιν αὐτῆς γενήσεσθαι διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς [s] αὐτονομίας γλιχομένους, οὐχ ὑστερῶν τοῦ κἂν αὐτὸς μοῖραν αὐτῆς τινα φέρεσθαι.

β'. Λόγου οὖν τοῖς Ἰουδαίων πρέσβεσι δοθέντος, οἳ ἐπὶ καταλύσει τῆς βασιλείας ἤλπιζον λέγειν, ἐπὶ κατηγορία

q Ἐπὶ θαλάσσης.] Ἐπὶ θάλασσαν *Busb.* & *Vat.*

s Τοὺς μὲν ἐκόλασεν] Ita *Vat.* οὓς μὲν ἐκόλασεν ὡς αἰτιωτάτους, εἰσὶ δ᾽ οὓς ἀφῆκεν in *Editis Aliisque.*

t Ἐγένοντο] *L. B.* ἐγίνοντο.

v Μὲν ὁρῶν ἐπ᾽ οὐδαμινοῖς] *L. B.* in *Marg.* ὁρῶν οὐδαμῶς ἔτι.

x Οὐδαμινοῖς] Οὐδαμοῖς οὖσαν πράγμασι *Vat.*

y Πολλὰ γὰρ ἠτάκτητο] Πολλά τε *Vat.*

z Παρήκουσο τῶν δογμάτων,] Ita cum *Cod. Vat.* παρήκουσαι in *reliquis.*

a Τε] *L. B.* δέ.

b Τοὺς δὲ] *L. B.* τούσδε.

c Καὶ] Abest à *L. B.*

d Ἀρχελάῳ —— ἀρχαὶ] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 1. SPANH.

e Ἀπόστολον αὐτῶν] Cum *Casaubono* (in *Exercit.* c. *Baron.* p. 312.) vocem ἀπόστολον capimus pro ἀποστολὴ *missio*, *ipse mittendi actus.* qua fere significatione *literas dimissorias*, quæ aliter *libelli Appellationis* dicuntur, *Paulus* Juris-consultus aliique Romani vulgo *Apostolos* dixerunt. Est tamen qui malit de viro quodam primario accipere, quem Varus Judæis ceu caput Legationis adjunxit.

f Ἐπικεχωρηκότος] *L. B.* ἐπικεχειρηκότος.

g Αὐτονομίας.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 3. SPANH.

h Οἱ] Abest à *L. B.*

i Συνίσταντο δὲ αὐτοῖς] Sic *Vat.* συνίσαν δὲ *Busb.* συνίσαντο in *Editis Aliisque.*

k Ὑπὲρ ὀκτακισχιλίους.] Ὑπὲρ ὀκτακισχίλιοι *Vat.*

l Συναγαγόντος] Συνάγοντες *Vat.*

m Ἐν ἱερῷ Ἀπόλλωνος,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 1. SPANH.

n Αὐτόθι] *L. B.* αὐτόθεν.

o Προθυμεῖσθαι.] Προμηθεῖσθαι *Vat.*

p Φίλιππος ἀπὸ Συρίας,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 1. SPANH.

q Γενομένης] *L. B.* γινομένης.

r Τῆς βασιλείας μεταπλώσεως,] Τῇ βασιλείᾳ *Vat.* & *Busb.*

s Αὐτονομίας] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 3. SPANH.

t Πα-

γορίᾳ τῶν Ἡρώδου [t] παρανομιῶν τρέπονται. “βασιλέα μὲν ὀνόματι ἀποφαίνοντες [v] αὐτὸν, τῶν δὲ ἐν ταῖς τυραννίσιν [x] ἑκάστοις τὸ ἀνήκεστον [y] ἀναδεξάμενον [z] εἰς αὐτὸν ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν Ἰουδαίων συντεθέντα [a] χρῆσθαι, τὰ πολλὰ καὶ φύσει τῇ αὐτοῦ προσκαινουργεῖν οὐκ ἀπηλλαγμένον. πολλῶν γοῦν ὄντων οἳ ὀλέθροις ἀπολώλοιεν, [b] ὅσους οὐχ ἱστορῆσθαι [c] τῷ πρότερον, πολλῷ δυστυχεστέρους τοῦ πάθους ἐκείνων τοὺς ζῶντας εἶναι, οὐ μόνον ὧν ὄψει καὶ διανοίᾳ ἐπ' αὐτοὺς ἀνιαθεῖεν, ἀλλὰ καὶ ὧν ταῖς οὐσίαις. [d] πόλεις μέν γε τὰς μὲν περιοικίδας, καὶ ὑπὸ ἀλλοφύλων οἰκουμένας, κοσμοῦντα μὴ παύσασθαι, [e] καταλύσει τε καὶ ἀφανισμῷ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ κατῳκημένων. πενίας δὲ ἀπόρου τὸ ἔθνος ἀναπεπληκέναι, σὺν ὀλίγοις εὔδαιμον παρειληφότα, τῶν τε εὐπατριδῶν ὁπότε κτείνειεν αὐτοὺς ἐπ' ἀλόγοις αἰτίαις τὰς οὐσίας ἀποφερόμενον, καὶ οἷς συγχωρήσειε τὴν ἄδειαν τοῦ ζῆν, ψιλῶσιν χρημάτων καταδικάζοντα. καὶ χωρὶς μὲν πράσσεσθαι φόρους ἐπιβαλλομένους ἑκάστοις τὸ ἐπ' ἔτος, χωρὶς δὲ [f] εὐπορίας εἶναι παρακαταβολὰς [g] αὐτῷ τε καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις, καὶ τῶν δούλων, οἳ ἐπ' ἐκπράξει τῶν φόρων ἀξιοῖεν, διὰ τὸ μὴ εἶναι κτῆσιν τοῦ ἀνυβρίστου, [h] μηδὲ χρυσοῦ μηδὲ ἀργυρείων διδομένων. παρθένων μέντοι φθορὰς, καὶ γυναικῶν αἰσχύνας, ὁπόσας ἐπὶ παροινίᾳ καὶ ἀπανθρωπίᾳ δρωμένας, σιγᾷν, διὰ τὸ [i] ἡδονὴν ἴσην εἶναι τοῖς πεπονθόσι, τοῦ μὴ γεγονέναι, [k] τὴν ἐκ τοῦ ἀνέκπυστα αὐτὰ εἶναι. τοσαύτην δὲ Ἡρώδην ἐπεισάγεσθαι τὴν ὕβριν αὐτοῖς, [l] ὁπόσην οὐκ ἂν θηρίον, ἀνθρώπων ἐπιστατεῖν δυνάμεως αὐτῷ παραγινομένης. [m] πολλῶν γοῦν ἀναστάσεων καὶ μεταστάσεων παραλαβουσῶν τὸ ἔθνος, οὐδεμίαν [n] ἱστορῆσθαι πώποτε τοιάνδε δυστυχίαν [o] ἐπελθοῦσαν αὐτῷ [p] παράδειγμα κακώσεως, ἣν [q] αὐτῷ Ἡρώδης ἐπετίθει [r] τῷ ἔθνει. καὶ διὰ τοῦτ' εἰκότως ἂν γενέσθαι τὸ ἀσμένως Ἀρχέλαον βασιλέα προσειπεῖν, οἰομένους πάντα ὀντιναοῦν τὸν [s] ἐπὶ βασιλείᾳ ἐσόμενον Ἡρώδου μετριώτερον [t] φανεῖσθαι, καὶ [v] τόν τε πατέρα συνολοφύρασθαι αὐτῷ θεραπεύοντας, εἰ δὲ μετρίου τυχεῖν [x] δυνηθεῖεν, καὶ τὰ ἄλλα οἰκειουμένους. τὸν δὲ, δείσαντα μὴ οὐχ Ἡρώδου γνήσιος πιστεύοιτο υἱὸς, οὐδὲν εἰς ἀναβολὰς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀξέως ἐπάξειν ἂν τῷ ἔθνει τὴν [y] διάνοιαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα μηδέπω τέλεον [z] κρατυνάμενον [a] ἡγεμονίαν, διὰ τὸ [b] ἐπὶ Καίσαρι δοῦναι, καὶ μὴ, τὴν ἐξουσίαν εἶναι. [c] παράδειγμά τε τῆς εἰς αὖθις ἀρετῆς [d] τιθέναι τοῖς

metuerent, ad iniquitatum Herodis accuſationem ſe convertunt. “nomine quidem eum regem exſtitiſſe indicantes, at *re vera* graviſſima quæque in omni tyrannide in ſe recepiſſe, & in Judæorum perniciem conflata exercuiſſe, & à novis aliquammultis ſuo etiam ingenio excogitatis non refugiſſe. Cum itaque plurimi diverſis mortis generibus occubuerint, quotquot ſuperiore tempore nuſquam reperire eſt, multo *tamen* infeliciores iis qui interierunt ſuperſtites eſſe, non ſolum quod ex vultu *illius* & animo in eos maligno anxietate laborent, verum etiam quod de facultatibus ſuis in ſolicitudine verſentur. urbes quippe vicinas, ab exteris habitatas, ornare non deſiiſſe, ut quæ in ſuo regno ſitæ ſunt ſumptibus exhauſtæ funditus perirent: & ad ſummam inopiam gentem ſuam adegiſſe, quam cum paucis florentem acceperat; nobilium, quoties ei viſum fuerit eos levibus de cauſis interficere, bona diripiendo, quibuſque vitam conceſſerit fortunis ſuis eos ſpoliando. ac præterquam quod annua tributa ſingulis impoſita exigerentur, inſuper etiam in uberiorem quæſtum munera collata eſſe & in ipſum & familiares ejus & amicos, ſervoſque illos qui vectigalibus colligendis præfuerint; quippe quod immunitas ab injuriis impetrari non potuerit, niſi auri aliquid argentive daretur. Cæterum virginum corruptelas matronarumque pudicitiam ſumma cum petulantia & immanitate attentatam ſilere neceſſe habemus, quod miſeris par fere ſolamen afferat ut iſta lateant facinora ac ſi nunquam perpetrata fuiſſent. *In ſumma*, tantas ſe ab Herode paſſos injurias ut majoribus ipſos afficere non potuiſſet beſtia, ſi in homines imperium accepiſſet. Itaque cum multæ acciderint genti everſiones migrationeſque, nullum tamen exſtare in rerum monumentis mali exemplum, cum quo conferri poſſit præſens per Herodem genti illata calamitas. Quapropter merito ab eis Archelaum non ſine lætitia regem conſalutatum, quod ita putarent fieri non poſſe, quin quicunque tandem in regnum ſuccederet, ſeſe Herode moderatiorem præſtiturus eſſet, atque adeo in ejus gratiam patrem publico luctu cohoneſtaſſe, alia etiam facturos ad demerendam ejus benevolentiam, ſi modo eum aliquanto mitiorem habere poſſent. At ille, quaſi veritus ne non germanus Herodis filius crederetur, nihil ultra diſtulit, ſed ſtatim quo eſſet in gentem animo oſtendit, idque priuſquam principatum firmiter tenuerat, utpote quod penes Cæſarem eſſet *imperium illi* dare negareve. Immo & ſubditis futuræ virtutis, modeſtiæ ſcilicet & æquitatis qua in eos uteretur, in ipſo ſta-

tim

t Παρανομιῶν] Conf. ἀλωσ. lib. 2. c. 6. §. 2. SPANH.

v Αὐτὸν,] Illud αὐτὸν è Codd. *Busb.* & *Vat.*

x Ἑκάσταις τὸ ἀνήκεστον] Ita *Gall.* ἑκάστοις *L. B.* ἑκάστης in *Editis Aliiſque.*

y Ἀναδεξάμενον] Sic *MSS.* ἐκδεξάμενον in *Editis.*

z Εἰς αὐτὸν ἐπ' ὀλέθρῳ] Εἰς ταὐτὸν *Vat.* & *Lugd. Bat.*

a Χρῆσθαι, τὰ] *L. B* χρῆσθαί τε

b Ὅσους οὐχ ἱστορῆσθαι] Vocem ὅσους inſerui, favente nonnihil *Epiphanio*, qui vertit, *& tantos quidem Judæorum ejus crudelitatibus interiiſſe, quantos nunquam ex hiſtoria periiſſe cognoſcerent.* οὐχ ἱστορήσειν πω πρότερον *Vat.* qui mox ἐπ' αὐτοῖς habet.

c Τῷ πρότερον,] *L. B.* πω πρότερον.

d Πόλεις μέν] Πόλεις τε τὰς *Vat.*

e Καταλύσει τε καὶ ἀφανισμῷ] *L. B.* καταλύσει ὥς τε καὶ ἀφανισμοῦ.

f Εὐπορίας εἶναι.] Cum *Epiphanius* vertat *lucrandorum gratia*, aut ἕνεκα poſt εὐπορίας excidiſſe aut ſubintelligendum eſſe exiſtimo.

g Αὐτῷ τε καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις,] Ita cum *Cod. Vat.* αὐτῶν τε in *Editis Aliiſque.*

h Μηδὲ χρυσοῦ μηδὲ ἀργυρείων διδομένων.] In *libris* omnibus (tam *Editis* quam *MSS.*) μηδὲ ὅπως (in *L. B.* tamen eſt οὕτως) μηδὲ ἀργυρείων διδομένων. nullo plane, ut mihi videtur, ſenſu. unde cum in *Epiphanii* verſione habeamus *auri vel argenti*, reſcripſi, μηδὲ χρυσοῦ μηδὲ ἀργυρείων διδομένων. eſt qui malit μηδ' οὕτως ἀργ.

i Ἡδονὴν] *L. B.* μὴ ἡδονήν.

k Τὴν ἐκ τοῦ ἀνέκπυστα] *L. B.* ἢ ἀνέκπυστα.

l Ὁπόσην οὐκ ἂν θηρίον,] Ὁπόσην οὐδ' ἂν θηρίον *Vat.*

m Πολλῶν γοῦν ἀναστάσεων] Ita è *Cod. Vat.* καὶ μεταστάσεων deſunt in *cæteris.*

n Ἱστορῆσθαι πώποτε] Ἱστορεῖσθαι *Busb.*

o Ἐπελθοῦσαν αὐτῷ] Ita *Vat.* ὑπελθοῦσαν αὐτῷ *Baſ.* & *Hen.*

p Παράδειγμα κακώσεως,] Illa παράδειγμα κακώσεως omittit *Busb.* & ſtatim habet οἵαν αὐτὸς Ἡρώδης ἐπεῖλει τῷ ἔθνει. Sequuti ſumus *Cod. Hen.* perperam in *Editis* ἣν αὐτὸ Ἡρώδης ἐπιτιθεὶ τὸ ἔθνος.

q Αὐτῷ] Forte αὐτὸς. COCC.

r Τῷ ἔθνει.] Ita in *Marg. L. B.* ipſe ut & *Gen.* τὸ ἔθνος.

s Ἐπὶ βασιλείᾳ] *L. B.* ἐπὶ τὴν βασιλείαν.

t Φανεῖσθαι,] Ita *Busb* φαίνεσθαι in *cæteris.*

v Τόν τε πατέρα] Τόν γε πατέρα *Hen.*

x Δυνηθεῖεν,] *L. B.* in *Marg* δεηθεῖεν.

y Διάνοιαν αὐτοῦ,] Ἀπόνοιαν αὐτοῦ *Busb.*

z Κρατυνάμενον ἡγεμονίαν,] Sic *MSS.* κρατυνόμενον in *Editis.*

a Ἡγεμονίαν,] *L. B.* τὴν ἡγεμονίαν.

b Ἐπὶ Καίσαρι] *L. B.* μήπω Καίσαρα.

c Παράδειγμά τε] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.* in quo τε quoque abeſt) & *Hen.* καὶ παράδειγμα τὴν τῆς εἰ. ά. ά. τ. τ. ά. μετριότητος καὶ εὐνομίας in *Editis Aliiſque.* μετριότητα καὶ εὐνομίαν habet *Busb.*

d Τιθέναι] *L. B.* τίθεσθαι.

e Δι-

"tim primordio specimen edidit, eo in cives & "Deum perpetrato facinore, quo tria suorum po-"pularium millia in templo necavit. Annon igi-"tur justis de causis odio habebitur, qui, ut reli-"quæ crudelitati hoc demum accederet, accusa-"tionem in eos instituit, quod circa imperium ei "restiterint & contradixerint? In summa autem "hoc erat quod postulabant, ut regno & hujus-"modi principatu liberati Syriæ contribuantur, "prætorumque Romanorum administrationi sub-"jiciantur: ita perspicuum fore, utrum seditiosi "sint rebusque novis moliendis addicti, an quieti "modestique, cum illis contigerit ut moderato "imperio regantur.

Nicolaus Herodem & Archelaum excusat.

3. Cum autem Judæi hujusmodi orationem habuissent, Nicolaus etiam reges de criminibus purgavit, "Herodem quidem, quod nulla de re ab "illis accusatus fuerit quamdiu viveret, neque fas "esse, ut, qui apud æquos *rerum judices* accusare "& de vivente supplicium sumere potuerint, mor-"tuo accusationem conflarent; quæ vero ab Ar-"chelao acta essent, ad illorum improbitatem in-"juriasque referebat, qui cum res contra leges af-"fectassent, & illorum cædes facere cœpissent "quibus curæ erat illos ab injuriis prohibere, nunc "de injuriis vindicatis queruntur: & illis objicie-"bat rerum novarum studium, quodque seditio-"nibus delectarentur, ut qui justitiam colere legi-"busque parere nescirent, quod in omnibus vince-"re & *superiores esse* vellent." Atque hæc quidem Nicolaus.

XIII. *Cæsar Archelaum Ethnarcham facit, regnique dimidium Philippo & Antipæ dividit.*

4. Cæsar autem hisce auditis dimisit concilium: at aliquot post diebus Archelaum quidem regem non declarat, sed ejus ditionis, quæ Herodi erat subjecta, in partem dimidiam *ipsum* constituit Ethnarcham; pollicitus regii nominis honorem, * si dignam rege virtutem præstitisset. Alteram vero partem dimidiam in duas partitus, reliquis duobus Herodis filiis divisit, Philippo & Antipæ, qui cum fratre Archelao de toto regno contenderat. Et huic quidem paruit Transjordanensis ager & Galilæa, quæ ei quotannis ducenta talenta pensitabant. Batanæa vero cum Trachonitide, & Auranitis cum parte quadam Zenodori, ut appellabatur, domûs Philippo † datæ, ei talenta centum *reddebant:* Archelao autem tributæ erant Idumæa & Judæa & Samaria, quarta vectigalium parte condonata Samaritanis, Cæsaris decreto onere levatis, quod cum cæteris non rebellassent. Fueruntque Archelao subjectæ urbes, Stratonis turris & Sebaste, Joppe & Hierosolyma. nam Gaza & Gadara & Hippos fuere Græcæ

"ἀρχθησομένοις μετριότητα καὶ εὐνομίαν, ἢ χρήσαιτο ἂν πρὸς αὐτοὺς, ἀπὸ τῆς ἐν πρώτοις ἀποδειχθείσης πράξεως, ἐπί τε τοῖς πολίταις καὶ τῷ Θεῷ, τρισχιλίων ὁμοφύλων ἀνδρῶν σφαγὴν ἐν τῷ τεμένει ποιησάμενον. πῶς οὐκ ἂν ἤδη [e] δικαίως μίσει χρήσαιντο κατ᾽ αὐτῶν, πρὸς τῇ λοιπῇ ὠμότητι, καὶ ἔγκλημα τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἀντιλογίας ἐπὶ τῇ ἀρχῇ προσφερόμενον; ἦν δὲ κεφάλαιον αὐτοῖς τῆς ἀξιώσεως, βασιλείας [f] μὲν καὶ τοιῶνδε ἀρχῶν ἀπηλλάχθαι, προσθήκην δὲ Συρίας γεγονότας ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἐκεῖσε πεμπομένοις στρατηγοῖς· φανερωθήσεσθαι γὰρ οὕτως εἴτε ἀληθῶς στασιώδεις εἶεν καὶ νεωτερισμοῖς τὰ πολλὰ προσησκημένοι, εἴτε καὶ εὔτακτοι μετριωτέρων τυχόντες οἱ ἐπιστήσονται αὐτοῖς.

γ΄. Τοιαῦτα δὲ τῶν Ἰουδαίων εἰρηκότων, Νικόλαος [g] τούς τε βασιλεῖς ἀπήλλαξε τῶν ἐγκλημάτων, "Ἡρώδην μὲν, διὰ τὸ παρ᾽ ὃν ἔζη χρόνον, τυχεῖν ἀκατηγόρητον, οὐ γὰρ δεῖν τοὺς ἐγκαλεῖν ἔχοντας ἐπὶ μετρίοις, καὶ παρὰ ζῶντος τιμωρίαν λαβεῖν δυναμένους, ἐπὶ νεκροῦ κατηγορίαν συνθεῖναι, τὰ δὲ ὑπ᾽ Ἀρχελάου πραχθέντα ὕβρει τῇ ἐκείνων ἀνετίθει, οἱ [h] ὀρεγνώμενοι πραγμάτων παρὰ τοὺς νόμους, καὶ σφαγῆς ἄρξαντες τῶν κωλύειν ὑβρίζοντας προμηθουμένων, ἀμύνης γινομένης ἐγκαλοῖεν. ἐνεκάλει δὲ νεωτεροποιίας αὐτοῖς, καὶ τοῦ στασιάζειν ἡδονὴν [i] ἀπαιδευσίᾳ τοῦ [k] πείσεσθαι δίκῃ καὶ [l] νόμοις, ὑπὸ τοῦ θέλειν τὰ πάντα νικᾶν." ταῦτα μὲν οὖν Νικόλαος.

δ΄. Καῖσαρ δὲ ἀκούσας διαλύει μὲν τὸ συνέδριον, ὀλίγων δὲ ἡμερῶν ὕστερον Ἀρχέλαον βασιλέα μὲν οὐκ ἀποφαίνεται, [m] τοῦ δὲ ἡμίσεως τῆς χώρας ἥπερ Ἡρώδῃ ὑπετέλει [n] ἐθνάρχην καθίστατι· τιμῆς τῆς ἀξιώματι βασιλείας ὑπισχνούμενος [o] εἴπερ τὴν εἰς αὐτὴν ἀρετὴν προσφέροιτο. τὴν δὲ ἑτέραν ἡμίσειαν νείμας διχῇ, δυσὶν Ἡρώδου παισὶν ἑτέροις παρεδίδου, Φιλίππῳ καὶ [p] Ἀντίπᾳ, τῷ πρὸς Ἀρχέλαον τὸν ἀδελφὸν ἀμφισβητήσαντι περὶ τῆς ὅλης ἀρχῆς. καὶ [q] τούτῳ μὲν ἥ τε Περαία, καὶ [r] τὸ Γαλιλαῖον ὑπετέλουν· φορά τε ἦν, τάλαντα διακόσια τὸ ἐπ᾽ ἔτος. [s] Βαταναία δὲ σὺν Τραχωνίτιδι, καὶ Αὐρανίτις σύν τινι μέρει [t] οἴκου τοῦ [v] Ζηνοδώρου λεγομένου, Φιλίππῳ τάλαντα ἑκατὸν προσέφερε· τὰ δὲ Ἀρχελάῳ συντελοῦντα Ἰδουμαῖά τε καὶ Ἰουδαία, τό τε Σαμαρειτικόν. [x] τετάρτου μέρους οὗτοι τῶν φόρων παραλέλυντο, Καίσαρος αὐτοῖς κουφισιν ψηφισαμένου, διὰ τὸ μὴ συναποστῆναι τῇ λοιπῇ πληθύϊ. καὶ ἦσαν πόλεις αἱ Ἀρχελάῳ ὑπετέλουν, Στράτωνός τε πύργος, καὶ Σεβαστὴ σὺν [y] Ἰόππῃ καὶ [z] Ἱεροσολύμοις. [a] Γάζα γὰρ καὶ Γάδαρα καὶ [b] Ἵππος, Ἑλληνίδες εἰσὶ [c] πόλεις, ἃς

e Δικαίως μίσει χρήσασθαι] Ita *Hen.* à pr. m. δικαίῳ in *Editis.* ἤδη καὶ δικαίῳ *Vat.* & *Lugd. Bat.*

f Μὲν καὶ τοιῶνδε ἀρχῶν] Illud μὲν è Cod. *Vat.* & *Lugd. Bat.*

g Τούς τε βασιλεῖς ἀπήλλαξε] Τούς τε βασιλεῖς, δι᾽ ὧν ἔλεγεν, ἀπήλλαξε *Busb.*

h Ὀρεγνώμενοι] Conf. supr. c. 1. §. 1. SPANH.

i Ἀπαιδευσίᾳ τοῦ πείσεσθαι] *L. B.* ἀπαιδευσίαν τε τοῦ μὴ ἕπεσθαι.

k Πείσεσθαι δίκῃ] Πείθεσθαι *Busb.* & *Vat.*

l Νόμοις,] Νομίμοις *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

m Τοῦ] *L. B.* τὸν.

n Ἐθνάρχην καθίστατι·] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

o Εἴπερ —— προσφέροιτο.] *Epiphanius* aliter legisse videtur: sic enim ille, *si laboribus & favoribus circa semetipsum meritus appareret.* Liquet codicibus usum in quibus erat scriptum εἰς αὐτόν. quam lectionem inepta verborum ambage ipse conatus est exprimere

* *Si dignam rege virtutem præstitisset.*] *Vel*, si virtutem exhiberet regno convenientem.

p Ἀντίπᾳ,] Ἀνατιπάτρῳ *Vat.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

q Τούτῳ —— Φιλίππῳ] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

r Τὸ Γαλιλαῖον ὑπετέλουν;] Sic infra τὸ Σαμαρειτικόν. Verum τὸ Γαλιλαίων habet *Busb.*

s Βαταναία δὲ σὺν] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 20. §. 4. SPANH.

t Οἴκου τοῦ Ζηνοδώρου] Cum dicat partem aliquam οἴκου Ζηνοδώρου (id est, *Abilenæ*) Philippo attributam, eo ipso indicat partem ejus potiorem penes alium fuisse. Is autem fuit Lysanias, cujus *Lucas* meminit, ex posteritate illius Lysaniæ qui eandem regionem (*Abylenam* dictam ab urbe Abyla; *Chalcidenen* aliis ab urbe Chalcide) Antonio per orientem imperante obtinuit, post patrem Ptolemæum Mennæi filium: à quo Lysania regio ista passim Λυσανίου dici cœperat. Et sicut post prioris Lysaniæ mortem dicta est *Zenodori Tetrarchia*, ita post Zenodori mortem, aut conductione ejus finita, cum alter Lysanias priori cognominis eandem regionem tenuit, dici iterum cœpit *Tetrarchia Lysaniæ. Grotius* ad *Luc.* c. 3. v. 1. Vide etiam *Casaub.* c. *Baron.* p. 239. 240.

v Ζηνοδώρου λεγομένου, Φιλίππῳ] Conf. ἁλωσ. l. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

† *Datæ, ei*] *Reddebant.* IBBETSON.

x Τετάρτου μέρους] Τετάρτη μοῖρα *Vat.* τετάρτου μερὶς *Busb.* τέταρτον μέρος in *Editis.* unde levi mutatione rescripsi τετάρτου μέρους.

y Ἰόππῃ] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

z Ἱεροσολύμοις.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

a Γάζα γὰρ καὶ Γάδαρα] Quum *Gaza* tam longe remota fuerit à *Gadaris* & *Hippo*, suspicio nasci posset legendum Γέρασα, quæ urbs utrique vicina fuit. *Relandus* in *Palæst. S.* p. 773.

b Ἵππος,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

c Πόλεις,] Πόλεις, ἀπορρήξας αὐτὰς τῆς ἄκρας ἕως Συρίας πρ. π. in *Editis Aliisque.* αὐτὰς τῆς ἀκροάσεως Συρίας *Vat.* in *Epiphanii* versione, *quas abscindens a dispensatione Syriæ additamento Judææ regioni conjunxerat.* Verum (cum ista male conveniunt cum ipso *Josepho*, in lib. 2. de *Bello Jud.* ubi habet ἀποτεμνόμενος τῆς βα-

ἃς [d] ἀποῤῥήξας αὐτοῦ διοικήσεως Συρίας προσθήκην ποιεῖται. προσῄει δὲ Ἀρχελάῳ φορὰ χρημάτων τὸ κατ' ἐνιαυτὸν, εἰς [e] τάλαντα [f] ἑξακόσια, ἐξ ἧς παρέλαβεν ἀρχῆς.

έ. Καὶ τάδε μὲν τοῖς Ἡρώδου υἱέσιν τῶν πατρῴων περιῆν. Σαλώμη δὲ, πρὸς οἷς ὁ ἀδελφὸς ἐν ταῖς διαθήκαις ἀπονέμει· [g] Ἰαμνία δὲ ἦν ταῦτα καὶ Ἄζωτος καὶ Φασαηλὶς, καὶ ἀργυρίου ἐπισήμου μυριάδες πεντήκοντα· [h] Καῖσαρ δὴ χαρίζεται καὶ [i] τὴν ἐν Ἀσκάλωνι βασίλειον οἴκησιν. ἦν δὲ καὶ ταύτῃ πρόσοδος ἐκ πάντων, τάλαντα ἑξήκοντα [k] ἐπ' ἔτος· καὶ αὐτῆς ὁ οἶκος ἦν ἐν τῇ Ἀρχελάου ἀρχῇ. κομίζονται δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ βασιλέως συγγενεῖς ὁπόσα αἱ διαθῆκαι διηγόρευον. [l] δυσὶ δὲ αὐτοῦ θυγατράσι παρθένοις, χωρὶς ὧν ὁ πατὴρ κατέλιπε, Καῖσαρ ἑκατέρᾳ δωρεὰν ἐπετίθει [m] μυριάδας ἀνὰ πέντε καὶ εἴκοσι ἀργυρίου ἐπισήμου, καὶ [n] συνῴκισεν αὐτὰς τοῖς Φερώρου υἱέσι. χαρίζεται δὲ καὶ ὁπόσα αὐτῷ καταλέλειπτο τοῖς παισὶ τοῦ βασιλέως, ὄντα [o] πεντακοσίων ταλάντων καὶ χιλίων, ὀλίγα τῶν σκευῶν ὑπεξελόμενος, οὐχ οὕτω μεγέθει τέλους ὡς μνήμῃ τοῦ βασιλέως αὐτῷ κεχαρισμένα.

civitates, quas ab ejus diœcesi avulsas Syriæ adjunxit *Cæsar*. Archelao autem ex suo principatu quotannis redibant sexcenta talenta.

5. Atque hæc quidem Herodis filiis ex patris possessionibus obtigere. Salomæ vero præter ea quæ frater ei legaverat, videlicet Jamniam & Azotum & Phasaëlidem & argenti signati quingenta millia, Cæsar regiam ei dedit Ascaloniam. Ejusque annui reditus summa erat talenta sexaginta, ac domus ei in Archelai ditione posita erat. Quin & cæteris regis consanguineis reddita erant legata, ita ut testamento caverat. Duabus autem filiabus ejus virginibus, præter illa quæ pater reliquerat *Herodes*, Cæsar utrique dono dedit argenti signati ducenta quinquaginta millia, easque Pheroræ filiis nuptum elocavit. Imo quicquid ei rex legaverat regis ipsius filiis distribuit, mille scilicet & quingenta talenta, paucis aliquot vasis sibimet reservatis, utpote donatis, non tam ob pretii magnitudinem quam ut regis memoriam conservarent.

Cæsaris erga Salomen liberalitas.

Herodis duæ filiæ virgines Pheroræ filiis elocatæ.

ΚΕΦ. ιβ'.

Περὶ Ψευδαλεξάνδρου.

Τούτων δὲ ταύτῃ [p] διατεταγμένων ὑπὸ Καίσαρος, [q] νεανίας, Ἰουδαῖος μὲν τὸ γένος, ἐπὶ δὲ τῆς Σιδωνίων πόλεως [r] ἀνατεθραμμένος παρά τινι τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀπελευθέρων, [s] εἰσῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἡρώδου συγγένειαν, ὁμοιότητι μορφῆς ἣ πρὸς Ἀλέξανδρον αὐτῷ τὸν [t] ἀνῃρημένον υἱὸν Ἡρώδου ἐμαρτυρεῖτο παρὰ τοῖς θεωροῦσι. [v] καὶ τοῦτο παρόρμημα ἦν αὐτῷ εἰς τὸ μεταποιεῖσθαι τῆς ἡγεμονίας. καὶ ὁμοπράγμονα παραλαβὼν ὁμόφυλον ἄνδρα, ἔμπειρον δὲ τῶν ἀμφὶ τὸ βασίλειον, [x] πονηρὸν δὲ ἄλλως; καὶ ταράξαι μεγάλα πράγματα [y] φύσιν ἔχοντα, καὶ τοιαύτης κακίας διδάσκαλον αὐτῷ γινόμενον, ἀπέφαινεν αὑτὸν Ἀλέξανδρον, καὶ Ἡρώδου παῖδα ὄντα διακεκλεμμένον [z] ὑπό τινος τῶν ἀνελεῖν αὐτὸν ἐσταλμένων· κτείναντα γὰρ ἑτέρους, οἳ ἀπατήσειν ἔμελλον τοὺς [a] θεωροῦντας, αὐτόν τε περιποιῆσαι καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀριστόβουλον. καὶ τούτοις αὐτός τε ἀνεπτέρωτο, καὶ τοὺς ἐντυγχάνοντας οὐκ ἀπήλλακτο ἀπατᾶν· ἀλλὰ [b] Κρήτῃ προσενεχθεὶς, Ἰουδαίων ὁπόσοις εἰς ὁμιλίαν ἀφίκετο, ἐπηγάγετο εἰς πίστιν, καὶ χρημάτων εὐπορηθεὶς δόσει τῇ ἐκείνων, ἐπὶ Μήλου διῆρεν. [c] πολὺ πλείονα δὲ ἦν ἐντεῦθεν ὁπόσα αὐτῷ προσῄει χρήματα, [d] πίστει τῆς βασιλικῆς συγγενείας καὶ ἐλπίδι τοῦ ἀπολαβεῖν τὴν πάτριον ἀρχὴν, καὶ ἀμείψασθαι τοὺς εὐεργέτας.

CAP. XII.

XIV.

De falso Alexandro.

HIS ita à Cæsare ordinatis, juvenis quidam, genere Judæus, in Sidoniorum urbe educatus apud quendam Romani civis libertum, semetipsum in Herodis familiam adoptavit, ex formæ similitudine quæ illi erat cum Alexandro Herodis filio, qui fuerat occisus: id quod attestati sunt omnes qui utrumque viderant. atque hoc ei incitamentum erat, ut ad imperium occupandum animum adjiceret. Itaque adjutore in rebus agendis sibi assumpto, homine ejusdem tribûs, rerum aulicarum perito, ac præterea nequam & improbo, & natura comparato ad magnas turbas excitandas, ipsique facto ejusmodi malarum artium magistro, se Alexandrum esse præ se ferebat, Herodisque filium, qui abditus fuisset ab eorum quodam, quibus fuerat ejus interficiendi commissum negotium: qui quidem, ut hominibus imponeretur, alios interfecisset, se vero & fratrem Aristobulum conservasset. Hisce ille rebus elatus inflatusque eos fallere pergebat in quos inciderat: adeo ut, cum Cretam delatus esset, Judæi, quotcunque ibi nactus est, ei fidem habuerint, largiterque illi nummos suppeditarint, quibus fretus se in Melum trajecit. Atque illic ingenti pecunia auctus est, quod regio sanguine ortum crediderint, sperarintque fore ut regnum paternum recuperaret, & de se bene meritis vicem rependeret. Romam itaque propera-

Pseudalexander unde.

Judæis imponit.

βασιλείας προσέθηκε Συρίᾳ) non dubito quin scripserit, *quas abscindens ab ejus dispensatione Syriæ additamento conjunxerat.* unde ipse in textum reposui, ἃς ἀποῤῥήξας αὐτοῦ τῆς διοικήσεως Συρίας πρ. π. *Casaubonus* (in *Exerc. c. Baron.* p. 155.) legit, πόλεις. ἀποῤῥήξας αὐτὰς τῆς τοῦ βασιλέως, Συρίας πρ. π. Forsan voluit τῆς ἀρχῆς τοῦ βασιλέως. Est qui αὐτοὺς (ut supra post τετάρτου μέρους αὐτοῖ) ferendum censet. Si ista displiceant, videsis *Norisium* in *Epochis Syro-Macedonum*, p. 482. & *Petitum* in *Eclogis Chronol.* p. 334. & in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. 4. p. 123. 127.

d Ἀποῤῥήξας —— ποιεῖται.] Casaub. Emendat. Baron. p. 155. ἀποῤῥ. αὐτὰς τῆς τοῦ βασιλέως, Συρίας προσθήκην ποιεῖται· *Pejus autem Rufinus*: quas abscindens à dispensatione Syriæ, additamento Judææ Regioni conjunxerat. vid. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

e Τάλαντα ἑξακόσια,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

f Ἑξακόσια,] Τετρακόσια in lib. 2. de *Bello Jud.* & *quadringenta* in quibusdam *Epiphanii* libris.

g Ἰαμνία δὲ] *Al.* Ἰάμνεια.

h Καῖσαρ δὴ] Illud δὴ ex *L. B.*

i Τὴν ἐν Ἀσκάλωνι βασίλειον οἴκησιν.] Quod ut fictum redarguit Harduin. de Num. Herod p. 59. SPANH.

k Ἐπ' ἔτος·] Τὸ ἐπ' ἔτος *Vat.*

l Δυσὶ δὲ αὐτοῦ θυγατράσι παρθένοις,] Roxanæ & Salomæ vid. supr. c. 1. §. 3. & ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

m Μυριάδας] Ita lego cum *Busb.* *Alii* μυριάδων. HUDS. in *Add.*

n Συνῴκισεν αὐτὰς τοῖς Φερώρου υἱέσι.] Ita *Busb.* συνῴκησεν in *cæteris*. HUDS. Ita etiam ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

o Πεντακοσίων ταλάντων καὶ χιλίων,] In lib. 2. de *Bello Jud.* πεντήκοντα μυριάδας ἀργυρίου. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

p Διατεταγμένων] Διαπεπραγμένων *Vat.* & *Lugd. Bat.*

q Νεανίας, —— ἀπελευθέρων,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 7. §. 1. SPANH.

r Ἀνατεθραμμένος] Τεθραμμένος *Vat.*

s Εἰσῴκισεν αὐτὸν] Ita cum *Cod. Busb.* εἰσῴκησεν in *cæteris*.

t Ἀνῃρημένον υἱόν] Ἀνῃρημένων *Bas.*

v Καὶ τοῦτο παρόρμημα] Καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἡγεμονίας μεταπεποίητο *Busb.* breviuscule, ut amat.

x Πονηρὸν δὲ ἄλλως,] Πονηρὸν δὲ *Vat.*

y Φύσιν ἔχοντα] Δυνατὸν *Busb.*

z Ὑπό τινος τῶν ἀνελεῖν] Ὑπὸ τῶν ἀνελεῖν α. ἐσ. *Vat.* ὑπὸ τινῶν τῶν ἀν. *Zonar.*

a Θεωροῦντας,] Θεωρουμένους & mox περιποιήσασθαι *Busb.*

b Κρήτῃ —— ἀφίκετο] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 7. §. 1. SPANH.

c Πολὺ πλείονα] Ita *Vat.* (volebat idem *Lugd. Bat.* scribens πλεῖον, pro πλέω forsitan) πλείονα deëst *Editis*. πολλὰ δὲ ἦν *Busb.*

d Πίστει τῆς βασιλικῆς συγγενείας] Sic cum *Cod. Vat.* & *Epiphanio*. προφάσει in *Editis* *Aliisque*.

e Οὖν

perabat, hospitibus suis eum deducentibus; * ac Dicæarchiam appulso tam bene res ceciderunt, ut in similem fraudem istius loci homines impulerit. Immo & ei tanquam regi sese adjunxerunt, tam alii quam quot cum Herode hospitium *vetus* fuerat & amicitia. In causa erat hominum natura, libenter ea quæ de se prædicabat accipiens, fidem iis conciliante forma: quippe qui facile iis persuaderet, quibus cum Alexandro familiaritas intercesserat, non alterum esse, sed ipsissimum illum; id quod aliis etiam jurejurando firmarunt. Adeo ut, fama de illo *percrebrescente & ad* Romam perlata, universa Judæorum illic agentium multitudo obviam ei prodierit, Deo adscribentes quod præter omnium opinionem salvus & incolumis sit, magnoque cum gaudio eum excipientes *maxime* propter maternum genus, quacunque per vias in curru sublimis incederet regio plane apparatu: quæ res fiebat sumptibus ejus hospitum. quin & magnus ad eum factus est populi concursus, faustisque ominibus ei acclamabatur, & nihil non actum fuerat quod iis solet accidere qui adeo præter spem servati sunt.

Fraudem suspicatur Cæsar.

Celadus ad rem explorandam missus.

2. Cum autem hæc de eo Cæsari nunciata essent, fidem dicentibus non habebat, quod sciret Herodem haud facile potuisse decipi in re magna, quæ ipsum propius attingebat: nonnihil tamen suspicans, Celadum unum è suis libertis, cum adolescentibus familiariter *olim* versatum, mitti jubet ut Alexandrum sibi in conspectum adduceret. id quod ille fecit, non majori tamen quam vulgus ad eum discernendum erat perspicacia. Verum non ita deceptus est Cæsar. nam erat quidem similitudo, non tamen tanta ut eis imponeret, quibus paulo acrius erat judicium. Iste enim falsus Alexander & labore asperitatem manibus obductam habuit, & pro mollitudine corporis, qua esse debuerat, utpote delicatus & ingenuus, contra erat corpore scabriore & rigidiore. Postquam igitur animadvertit magistrum atque discipulum in eadem conspirare mendacia, inque eadem consentire loquendi libertate, quærebat *ex eo* quid factum sit Aristobulo, simul cum eo *è custodia* subrepto, & quam ob causam ille non venisset, ut jus tam præclaris natalibus debitum reposceret. Cui ille respondit, in Cypro insula, periculorum in mari formidine, relictum esse, ut si quid Alexandro humanitus accidisset, Mariamnes genus non funditus interiret, sed Aristobulus superstes exciperet insidiatores. Juvenem hoc affirmantem, cum eo consentiente qui commenti auctor erat, Cæsar seducit, & ita dicit, "si mihi verum dicere voles, hoc "tibi præmium erit quod veniam & salutem assequuturus sis. age itaque, dic mihi quis tu sis, "& quis tibi ejusmodi res audere persuaserit. ista

ἐπὶ Ῥώμης [e] σὺν ἠπείγετο, παραπομπῇ τῶν ἰδιοξένων· καὶ [f] Δικαιαρχίᾳ προσβαλὼν οὐκ ἠτύχει καὶ [g] τοὺς τῇδε Ἰουδαίους [h] ἐφ' ὁμοίας ἀπάτης προσαγαγέσθαι. προσῄεσάν τε ὥσπερ βασιλεῖ οἵ τε ἄλλοι, καὶ ὁπόσοις ξενία πρὸς Ἡρώδην καὶ εὔνοια ἦν. αἴτιον δὲ ἦν, τῶν ἀνθρώπων [i] τὸ ἡδονῇ δεχόμενον τοὺς λόγους σὺν τῷ [k] φερεγγύῳ τῆς μορφῆς· καὶ γὰρ τοῖς πάνυ ὡμιληκόσιν Ἀλεξάνδρῳ πολὺ τὸ πιστὸν ἐνετίθει τοῦ μὴ [l] οὐχ ἕτερος, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι, καὶ πρὸς τοὺς πλησίον [m] καὶ ὤμνυσαν. ὥστε καὶ [n] προσελθόντος εἰς τὴν Ῥώμην [o] λόγου τοῦ περὶ αὐτοῦ, πᾶν τὸ τῇδε Ἰουδαίων [p] πλῆθος ὑπαντιάζοντες ἐξῄεσαν, τῷ παρὰ δόξαν τῆς σωτηρίας [q] θειάζοντες τὸ ἔργον, καὶ χάρμα ποιούμενοι διὰ τὸ μητρῷον αὐτῶν γένος, ὁπότε [r] χωρώη κατὰ τοὺς στενωποὺς διφροφορούμενος· καὶ [s] πᾶν τὸ βασίλειον περὶ αὐτὸν σχῆμα ἦν ἀναλώμασι τῶν ἰδιοξένων, [t] μεγάλαι τε περιστάσεις ἐγίνοντο τῆς πληθύος, ἐπιβοήσεις τε εὔφημοι, καὶ ὁπόσα εἰκὸς τοῖς οὕτω παρ' ἐλπίδα σωθεῖσι συντυγχάνειν οὐδὲν ὅ, τι οὐκ ἐπράσσετο.

β'. Καίσαρι δὲ [v] ὡς ἀφίκετο ἀγγελία περὶ αὐτοῦ, ἠπίστει μὲν διὰ τὸ μὴ ἂν ῥᾳδίως ἀπατηθῆναι Ἡρώδην ἐν πράγμασιν [x] ἐπὶ μέγα ἀνήκουσιν αὐτῷ· διδοὺς δὲ τῇ ἐλπίδι, Κέλαδον τῶν αὐτοῦ τινὰ ἐξελευθέρων, ὡμιληκότα τοῖς μειρακίοις, πέμπει κελεύσας ἀγαγεῖν εἰς ὄψιν αὐτῷ τὸν Ἀλέξανδρον. ὁ δὲ ἀνῆγεν, οὐδέν τι βελτίων ἐπὶ τῇ κρίσει τῶν πολλῶν γενόμενος. [y] οὐ μὴν Καῖσαρ διηπάτητο. ἀλλ' ἦν μὲν ἐμφερὴς, οὐ μὴν ὥστε ἀπατῆσαι τοὺς σωφρόνως ἐκλογίζεσθαι δυναμένους. [z] αὐτουργίᾳ τε γὰρ [a] ἐτετράχωτο ὁ Ψευδαλέξανδρος, καὶ παρὰ τὸ ἐκείνου [b] ῥοδαρὸν τοῦ σώματος ὑπὸ [c] τρυφῆς καὶ γυναιότητος συνερχόμενον, διὰ τὰ ἐναντία τῶνδε ἐπὶ [d] σκληρότερον ἐξεβεβήκει τὸ σῶμα. θεασάμενος οὖν συμπνευσμὸν ἐπὶ ψευδολογίᾳ διδασκάλου καὶ μαθητοῦ, καὶ λόγων τολμηρῶν συγκρότησιν, ἐξήταζε περὶ Ἀριστοβούλου [e] τί καὶ γεγόνοι [f] συνεκκλαπέντος αὐτῷ, καὶ δι' ἣν αἰτίαν οὐ [g] παραγεγονὼς μεταποιούμενος τῆς ἀξίας, ἧς προσῆκε τυγχάνειν τοὺς οὕτω γεγονότας. φαμένου δὲ ἐπὶ νήσου τῆς Κυπρίων καταλελεῖφθαι, κινδύνων ὑφοράσει τῶν κατὰ θάλασσαν, εἰ [h] περὶ αὐτὸν συσταίη τι δεινὸν μὴ [i] παντελὲς ἐξαλείφοιεν τὸ Μαριάμμης γένος, ἀλλὰ περιὼν Ἀριστόβουλος μένοι τοὺς ἐπιβεβουλευκότας. ταῦτα διισχυριζομένου, καὶ συνεστῶτος αὐτῷ τοῦ μηχανοποιοῦ τῆς πράξεως, Καῖσαρ καταμόνας ἀπολαβὼν τὸ μειράκιον, "ἀλλά σοι μισθὸς εἶπε προκείσεται "τοῦ μὴ καὶ πρὸς ἐμὲ ἀπάτῃ [k] χρησαμένου τὸ μὴ [l] ἀπο-"λύμενον τῆς σωτηρίας, φάθι δή μοι αὐτόν τε ὃς ὢν "τυγχάνεις, καὶ ὅς σε τοιάδε [m] ἐξετόλμησε διανοεῖσθαι. "μεῖζον γὰρ τὸ ἐπιβούλευμα κακίας ἧς ἐγκεχείρηκας χρό-

e Οὖν ἠπείγετο,] Illud οὖν è Cod. Busb. (Coccejo consentiente) & Epiphanio.

* *Ac —— ceciderunt,*] Puteolos.

f Δικαιαρχίᾳ] Male Δικαρχίᾳ infr. lib. 18. c. 7. §. 3. SPANH.

g Τοὺς τῇδε Ἰουδαίους] Ita *Vat.* (& *Coccejus*) τοὺς τῇδε Ἰουδαίων in *Editis*.

h Ἐφ' ὁμοίας ἀπάτης] Ita *Vat.* ἀφ' ὁμοίας in *cæteris*.

i Τὸ ἡδονῇ δεχόμενον τοὺς λόγους] Eandem locutionom de Christo usurpat. REL.

k Φερεγγύῳ] *Æschyl. Theb.* v. 612. προστατεῖν φερεγγύους· *Schol.* φερέγγυος, ἀσφαλής, ἀξιόχρεως. SPANH.

l Οὐχ ἕτερος,] Οὐχ ἕτερον ἀλλ' αὐτὸν εἶναι *Busb.*

m Καὶ ὤμνυσαν.] Καὶ deëst *Vat.* & *Busb.*

n Προσελθόντος εἰς τὴν Ῥώμην] Ita *MSS.* περιελθόντος in *Editis*.

o Λόγου τοῦ περὶ αὐτοῦ,] Λόγῳ περὶ αὐτοῦ *Vat.*

p Πλῆθος ὑπαντιάζοντες ἐξῄεσαν,] Ἔθνος *Vat.*

q Θειάζοντες] *L. B.* ἐκθειάζοντες.

r Χωρώη] *L. B.* χωροίη.

s Πᾶν τὸ βασίλειον] Sic *Vat.* πᾶν βασίλειον in *cæteris*.

t Μεγάλαι τε περιστάσεις] Μεγάλαι περιστάσεις *Vat.* & *Busb.*

v Ὡς ἀφίκετο ἀγγελία περὶ αὐτοῦ,] Ὡς ἀφίκετο ἀγγελία ἡ περὶ αὐτοῦ *Vat.* ὡς ἠγγέλθη περὶ αὐτοῦ *Busb.*

x Ἐπὶ μέγα ἀνήκουσιν αὐτῷ.] Ita cum Cod. *Vat.* ἐπὶ μεγάλα in *Editis Aliisque*.

y Οὐ μὴν Καῖσαρ διηπάτητο.] Οὐ μὴν δὲ Κ. *Busb*, οὐ μὴν Καῖσάρ γε ἠπατᾶτο *Vat.* οὐ μὴν Καῖσαρ δὲ διηπάτητο *Hen.* à pr. m.

z Αὐτουργίᾳ τε γὰρ ἐτετράχωτο] Itidem Zonaras p. 263. ὑπ' αὐτουργίας δ' ἐτετράχωτο, de hoc ipso Pseudalexandro. SPANH.

a Ἐτετράχωτο ὁ Ψευδαλέξανδρος,] Ἐτέτρυτο *Vat.* atque ita forsan *Epiphanius*, qui vertit, *ex labore & opere valde attritus. Coccejus* ἐτετρύχωτο.

b Ῥοδαρὸν τοῦ σώματος ὑπὸ] Ita *Gen.* ῥωδαρὸν *Bas.* ῥάδαλον *Vat.* ῥαδινὸν *Busb.* & *Lugd. Bat.* in *Marg.*

c Τρυφῆς καὶ γυναιότητος συνερχόμενον.] Sic *Busb.* & *Zonar.* & ut puto *Epiphan.* τροφῆς in *cæteris*.

d Σκληρότερον] Πρὸς τὸ σκληρότερον *Busb.* & *Zonar.*

e Τί καὶ γεγόνοι] Ita *Bas. Hen.* & *Vat.* τί καὶ γένοιτο *Busb.* τί γὰρ γεγόνοι *Gen.*

f Συνεκκλαπέντος αὐτῷ,] Συνεκκλαπεὶς *Vat. Gall.* & *Hen.* à pr. m.

g Παραγεγονὼς] *L. B.* παραγεγόνοι.

h Περὶ αὐτὸν] Ita lego. (Ita quoque exhibet *L. B.*) περὶ αὐτῶν in *Editis*. περὶ αὐτὸν ἐνσταίη *Busb.* περὶ αὐτὸν σταίη *Vat.* αὐτῶν οὐ σταίη *Hen.* εἰ τι περὶ ἐμὲ συμβαίη *Zonar.*

i Παντελὲς ἐξαλείφοιεν] Παντελῶς ἐξαλείφοιεν *Coccejus.* Παντελὲς ἐξαλείφοιτο *Vat.* παντελῶς ἐξαλειφθείη *Busb.*

k Χρησαμένου] Χρήσασθαι *Busb.*

l Ἀπολύμενον τῆς σωτηρίας,] Forsan ἀπεσφαλμένον.

m Ἐξετόλμησε] *L. B.* ἦξε τολμῆσαι.

n Ἐπι-

"χρόνων ὢν γεγονὼς τυγχάνεις." καὶ δὴ, οὐ γὰρ ἦν ἄλλως πράσσειν, φράζει πρὸς τὸν Καίσαρα τὸ [n] ἐπιβούλευμα, ὅντινα τρόπον, καὶ ἐφ' οὗ τυγχάνοι [o] συγκείμενον. καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν μὲν Ψευδαλέξανδρον, οὐ γὰρ ἐψεύσατο ὁμολογίαν τὴν πρὸς αὐτὸν, δεξιώτερον ὁρῶν αὐτουργῆσαι τῷ σώματι, ἐρέσσειν ἐν ταῖς ναυσὶ κατέλεγε· τὸν δὲ ἀναπείσαντα κτείνει. καταδίκη δὲ ἤρκει Μηλίοις ὁπόσα [p] ἐπετελέκεσαν εἰς τὸν Ψευδαλέξανδρον διακενῆς [q] ἀναλωκέναι. καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Ψευδαλέξανδρον τολμηρῶς [r] συντεθέντα οὕτως ἀκλεῶς εἶχεν.

"enim quæ animo agitasti & aggressus es majoris "sunt malitiæ quam pro ætate tua." Tum ille, ut qui non posset aliud, totum commentum Cæsari exponit; & quo pacto, & à quo fuerit compositum. Et Cæsar Pseudalexandrum, nam fidem ei datam fallere noluit, ad remiges relegavit, quod corpore ad tolerandos labores validum videret; & ejus fraudis auctorem interfecit. Cæterum Meliis abunde magna mulcta fuit pecuniarum amissio, quas in fictitium Alexandrum impenderant. Atque ita quidem cœptum Pseudalexandri temerarium turpis consequutus est exitus.

Pseudalexander à Cæsare ad remiges relegatus.

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὡς Ἀρχέλαος πάλιν κατηγορηθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Βίενναν.

CAP XIII.

XV.

Quomodo Archelaus iterum accusatus Viennam relegatus est.

Ἀρχέλαος δὲ, τὴν [s] ἐθναρχίαν παραλαβὼν, ἐπεὶ εἰς Ἰουδαίαν ἀφικνεῖται, [t] Ἰωάζαρον [v] τὸν Βοηθοῦ ἀφελόμενος τὴν ἀρχιερωσύνην, [x] ἐπικαλῶν συστάντι τοῖς στασιώταις, Ἐλεάζαρον τὸν ἐκείνου [y] ἀποκαθίσταται ἀδελφόν. ἀνοικοδομεῖ δὲ καὶ τὸ ἐν Ἱεριχοῦντι βασίλειον ἐκπρεπῶς, τῶν τε ὑδάτων ὁπόσα [z] Νεαρὰν τὴν κώμην [a] ὠφελεῖ ἐπιρρέοντα, ἐξ ἡμισείας ἀπέστρεψεν, ἐπαγωγὴν αὐτῷ ποιούμενος τῷ πεδίῳ φοίνιξιν ὑπ' αὐτοῦ πεφυτευμένῳ. κώμην δὲ κτίσας Ἀρχελαΐδα ὄνομα αὐτῇ τίθεται. [b] καὶ τοῦ πατρίου παράβασιν ποιησάμενος, [c] Γλαφύραν μὲν τὴν Ἀρχελάου θυγατέρα, Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ γαμετὴν γενομένην, ἐξ οὗ καὶ τέκνα ἦν αὐτῇ, [d] ἀπώμοτον ὂν Ἰουδαίοις γαμετὰς ἀδελφῶν ἄγεσθαι, γαμεῖ. διατρίβει δὲ οὐδ' ὁ Ἐλεάζαρος ἐν τῇ ἱερωσύνῃ, ἐπικατασταθέντος αὐτῷ ζῶντι Ἰησοῦ, [e] τοῦ Σιὲ παιδός.

Postquam autem Archelaus Ethnarcha factus in Judæam pervenit, Joazarum Boëthi * filium pontificatu privavit, eum cum seditiosis conjurasse criminatus, idque munus Eleazaro ejusdem fratri tradidit. Refecit etiam Hierichuntium palatium magnifice; & dimidiam aquam, qua Neara vicus irrigabatur, ductu ei facto, in campum divertit, quem palmetis totum conseverat. Vicum etiam construxit, quem Archelaïdem nuncupavit: & contra leges patrias Glaphyram, Archelai regis filiam, Alexandri sui fratris quondam uxorem, ex quo ipsa liberos habebat, in matrimonium duxit, cum apud Judæos res detestanda sit fratris habere uxorem. Nec Eleazarus quidem in pontificatu permansit, suffecto in ipsius viventis locum Josua Siæ filio.

Joazarus pontificatu privatur, Eleazaro in ejus locum suffecto.

Eleazarus deponitur, eique successit Josua.

β'. [f] Δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς ἀρχῆς Ἀρχελάου, οἱ πρῶτοι [g] τῶν ἀδελφῶν ἀνδρῶν ἔντε Ἰουδαίοις καὶ Σαμαρείταις, μὴ φέροντες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ καὶ τυραννίδα, κατηγοροῦσιν αὐτοῦ ἐπὶ Καίσαρος, καὶ μάλιστα ἐπεὶ ἔγνωσαν αὐτὸν παραβεβηκότα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἐπιεικῶς ἀναστρέφηται πρὸς αὐτούς. ὁ τοίνυν Καῖσαρ ὡς ἤκουσεν, ὀργῇ φέρων, τὸν ἐπίτροπον Ἀρχελάου τὸν ἐν Ῥώμῃ πραγμάτων, Ἀρχέλαος δὲ καὶ τούτῳ ὄνομα ἦν, μετακαλέσας, χρὴ φεύγειν μὲν Ἀρχελάῳ ταπεινὸν ἡγεῖται, σὺ δὲ παραχρῆμα, φησὶ, πλέων μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἐπανάγειν αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς. καὶ ὃς ἐκπλοῦν [h] ἐκ τοῦ ὀξέως

2. Anno autem decimo principatus Archelai, fratres ipsius cum primoribus Judæorum & Samaritanorum, ejus crudelitatem & tyrannidem non ferentes, eum apud Cæsarem accusant, maxime cum intellexissent contra Cæsaris fecisse mandatum, quo jubebatur eos tractare leniter. Quamobrem Cæsar, audita accusatione, cum iratus Archelai negotiorum quæ Romæ essent procuratorem, qui & ipse Archelaus vocabatur, accersivisset, non quidem Archelao quidquam scribere dignatus est, sed tu, inquit, è vestigio conscensa navi, age eum adeas, & nulla interposita mora ipsum

Archelaus iterum accusatur.

n Ἐπιβούλευμα;] Σκαιώρημα *Zonaras* in narratione hujus facti pag 265. A. SPANH.

o Συγκείμενον.] Συγκεινιμένον *Vat.* forsan pro συγκεκινημένον.

p Ἐτετελέκεσαν] Ita *Vat.* & *Lugd. Bat.* τετέλεκεν in *cæteris.* Fuit cum legerem τετελέκοιεν.

q Ἀναλωκέναι.] Ita quoque est in *Marg. L. B.* verum in ipso MS. ἀνηλωκέναι.

r Συντεθέντα] Συνθέντα οὕτως ἀκλεῶς ἔχειν *Vat.*

s Ἐθναρχίαν παραλαβὼν,] Archelaus non Ethnarcha, sed Rex ab Augusto constitutus; Harduin. Num. Herod. p 24. Malè *Tetrarchiam suscipiens* Rufinus. SPANH

t Ἰωάζαρον τὸν Βοηθοῦ] Ἰάζαρον *Busb.* Hujus in pontificatu Christum natum esse adnotat *Nicephorus.* sub Matthia potius existimat *Petavius* in lib. X. de *Doctr. Temp.* c. 55.

v Τὸν Βοηθοῦ] Vel ex Simone filio nepotem. *Usser.* ad *A. M.* 4002.

x Ἐπικαλῶν] Ἐπικαλῶν ἀεὶ τῷ συστάντι *Vat.* ἐπικ. αὐτῷ ὡς *L. B.* ἐπικαλῶν ὡς συστάντα *Busb.*

y Ἀποκαθίσταται,] Ἐπικαθίσταται *Vat.*

z Νεαρὰν τὴν κώμην] Verba ista Νεαρὰν τὴν κώμην non agnoscit *Epiphan.* ὑδάτων ὃ πρὸς Ἀναρὰν τὴν κώμην *Vat.*

a Ὠφελεῖ ἐπιρρέοντα,] Ὀφείλει in *Editis.* ὀφελεῖ *Vat.* unde ὠφελεῖ (pro ut quoque jam *Lugd. Bat.* expresse habet) rescripsi.

b Καὶ τοῦ πατρίου] Τοῦ πατρίου νόμου παράβασιν *Busb.*

c Γλαφύραν] Γλαφύραν τὴν Ἀρχελάου μὲν θυγ. *Vat.*

d Ἀπώμοτον —— ἄγεσθαι,] Judæis lege vetitum fratrum uxores ducere; nempe quæ filios è priori marito seu fratre susceperat. Ita etiam, quem postea consului, *Zonaras* hunc locum exponit p 264. A. ἀπειρημένου τῷ νόμῳ ἀδελφῶν ἄγεσθαι γυναῖκας, παῖδας ἐκ τῶν τεθνεότων ἐχούσας· Vide simile de Herodiade, quæ duobus fratribus nupsit, judicium infr. lib. 18. c. 6. §. 6. SPANH.

e Τοῦ Σιὲ παιδός.] Σιὲ *Busb.* & *Vat.* Σὲ *Hen.* à *pr. m.* Σιὲ *Zonar.* In *Epiphanii* libris, *Sea fil.* Abest Σιὲ in *L. B.*

f Δεκάτῳ δὲ ἔτει] At vero in *lib.* 2. *de Bello Jud.* non decem sed novem Archelao tribuuntur anni. Non tamen hoc mirum, (inquit *Is. Vossius* in *Chron. S.* p. 158.) decimus enim Archelai annus non fuit absolutus (sed tantum inchoatus ut dicit *Usserius*, quem omnino vide in *Annalibus* ad A. M. 4010.) Forsan aristæ illæ plenæ, quas in somnis videt, novem tantum fuere numero, decima fracta aut non plena. Vide etiam *Pagi Critica* in *Baronium*, Vol. 1. p. 13. HUDS. Conf. ἁλώσ. lib. 2. c. 7. §. 3. SPANH.

g Τῶν ἀδελφῶν] Ἀδελφῶν deest *Vat.* immo ἀδελφῶν ἀνδρῶν desunt *Busb.* nec ea agnoscit *Epiphan.* Forsan ἀνδρῶν fuerit à manu *Josephi*, sed ἀδελφῶν à margine in textum irrepserit. Verum *Dio* (l. 55. p. 567.) à fratribus accusatum fuisse prodidit, hisce verbis, ὅ, τε Ἡρώδης ὁ Παλαιστινὸς (ita enim *Archelaum* appellat, nec hallucinatur ut recentes Historici scribunt, sed *Archelaum* duplex nomen tulisse nos edocet, sicut & *Archelaus* junior, qui *Herodes* dictus est. *Pagi* ad *Baron.* p. 13.) αἰτίαν τινὰ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν λαβὼν, ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ὑπερωρίσθη. unde rescribendum censet *Petitus* (in *Animad.* ἀνεκδότοις tom. 1. p. 539.) οἱ πρῶτοι τῶν ἀδελφῶν, ἀνδρῶν ἐν Ἰουδαίοις. Forsan distinguendum legendumque, οἱ πρῶτοι τῶν ἀδελφῶν, ἀνδρῶν τε ἐν Ἰουδ. Ita verto ac si scriptum fuisset, οἱ ἀδελφοὶ σὺν πρώτοις τῶν ἀνδρῶν ἔντε Ἰουδ. HUDS. Dele ἀδελφῶν. SPANH. Deleri idem jubet *L. B.* sed *Hudsonii* lectio sicuti fieri potest, ita facile etiam inde duplex oriri scriptura potuit, quod utraque vox per compendium literarum, in duobus MSS. fuit scripta, ne quid periret, in describendo deinde utraque fuerit posita; vel quod ambigens scriba an ἀνδρῶν an ἀδελφῶν esset in suo exemplari, utrumque expresserit. Nihil certe perit, si ἀδελφῶν cum MSS. & *Epiphanio* deleatur. HAV.

h Ἐκ τοῦ ὀξέως] Ὀξέως, ταχέως, *Hesych.* infr. lib. 18. c. 4. §. 1. & c. 5. §. 6. SPANH.

Καὶ

psum ad nos adducas. Atque ille prima navigatione transmissus in Judæam venit, & Archelaum cum amicis epulantem deprehendit: cui cum voluntatem Cæsaris exposuerat, ad maturandam profectionem perpulit. Ubi autem *Romam* venit, Cæsar, postquam illum causam suam contra certos accusatores agentem audivit, eum in exsilium abegit, Vienna Galliarum urbe in commorandi locum ei assignata; pecuniaque spoliavit.

In exsilium missus.

Archelai somnium.

3. Antequam autem evocatus Romam iret Archelaus, somnium hujusmodi suis amicis narravit. "Visus est sibi videre decem spicas, tritici plenas, "jam perfectas, quas, ut ipsi videbatur, boves de"pascerent." Experrectusque (putabat enim visionem magna sibi portendere) conjectores accersit, qui in somniis versabantur. Cum autem alii ab aliis dissentirent (nam una eademque omnibus non erat interpretatio) Simon quidam Essæus, postulata dicendi venia, dixit Archelao, "Visione il"la significari rerum mutationem, idque in de"terius. Boves enim ærumnam declarare, quippe "laboriosum animal; itemque rerum mutationem, "quoniam humus, quæ ab eis coleretur, eodem "in statu permanere non posset: spicas autem, "cum decem essent, totidem annorum indices esse, "quoniam una æstate proveniat spica. itaque Ar"chelao finem adesse imperii." Atque sic ille somnium enucleavit. Quinto autem die, postquam hoc somnium viderat Archelaus, *alter ille* Archelaus qui eum evocabat, à Cæsare in Judæam missus veniebat.

Glaphyræ somnium.

4. Simile quiddam & Glaphyræ ejus uxori accidit, Archelai regis filiæ, quam, ut jam ante diximus, virginem in uxorem duxerat Alexander Herodis filius, Archelai frater: postea vero, quam Alexander à patre fuerat interemptus, nupserat Jubæ Libyæ regi, cujus post decessum, viduam domi patris in Cappadocia degentem, in matrimonium accepit Archelaus, repudiata uxore sua Mariamne. tantus erat ejus amor in Glaphyram. Igitur cum Archelai conjux esset, vidit hujusmodi somnium. "Visa est cernere astantem sibi Ale"xandrum, qua re gavisa cupidissime eum comple"xa est. At ille de ea questus est, dixitque, Gla"phyra, ergo tu vulgare verbum comprobas, quo "feminis fidendum non esse dicitur, quæ mihi de"sponsa & nupta virgo, genitis ex me liberis, a"mores oblita meos, alii nupseris, neque hac contu"meliâ contenta, cum tertio marito *sponsa* cubare "ausa sis, cum dedecore & probro in domum meam "*iterum* ingressa; Archelaoque viro tuo, fratri no"stro, nupseris. Ego vero meæ in te benevolen"tiæ idcirco non obliviscar, quin te omni infa"mia liberabo, meam facturus ut prius fuisti."

ποιησάμενος, καὶ ἀφικόμενος εἰς Ἰουδαίαν [i] καταλαμβάνει τὸν Ἀρχέλαον ἐν [k] εὐωχίαις ὄντα μετὰ τῶν φίλων, τήν τε διάνοιαν ἀποσημαίνει τὴν Καίσαρος, καὶ ὥρμησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔξοδον. καὶ ὁ Καῖσαρ ἀφικομένου ἐπί τινων κατηγόρων ἀκροᾶται καὶ αὐτοῦ λέγοντος, [l] καὶ ἐκεῖνον μὲν φυγάδα ἐλαύνει, δοὺς οἰκητήριον αὐτῷ Βίενναν πόλιν τῆς Γαλατίας· τὰ δὲ χρήματα ἀπηνέγκατο.

γ'. Πρότερον δὲ ἢ κληθεὶς [m] ἐπὶ Ῥώμης ἀνελθεῖν Ἀρχέλαος, ὄναρ τοιόνδε ἐκδιηγεῖται τοῖς φίλοις. "[n] θεασάμενος [o] ἀστάχυας [p] δέκα τὸν ἀριθμὸν, πλέους πυροῦ τὴν "ἰδίαν ἀκμὴν ἀπειληφότας, δόξαι ἦν [q] αὐτῷ βιβρωσκομέ"νους ὑπὸ βοῶν θεωρεῖν." καὶ [r] περιεγρόμενος, φέρειν γὰρ εἰς μέγα δόξαι ἦν τὴν ὄψιν αὐτῷ, μεταστέλλεται τοὺς μάντεις, οἷς περὶ ὀνειράτων ἦσαν αἱ ἀναστροφαί. σκιδναμένων δὲ ἑτέρων ἀφ' ἑτέροις, οὐ γὰρ εἰς ἕνα ἐκείνοις πᾶσιν ἀφήγησις, [s] Σίμων, ἀνὴρ γένος Ἐσσαῖος, ἀσφάλειαν αἰτησάμενος, "μεταβολὴν "πραγμάτων ἔλεγεν Ἀρχελάῳ φέρειν τὴν ὄψιν οὐκ ἐπ' ἀγα"θοῖς πράγμασιν. [t] βόας μὲν γὰρ κακοπαθείας τε ἀποσαφεῖν, "διὰ τὸ ἔργοις ἐπιταλαιπωρεῖν τὸ ζῶον, μεταβολὰς δὲ αὖ "πραγμάτων, διὰ τὸ τὴν γῆν, πόνῳ τῷ ἐκείνων ἀρουμέ"νην, ἐν ταὐτῷ μένειν οὐ δύνασθαι· τοὺς δὲ ἀστάχυας [v] δέκα ὄν"τας, [x] τοσόνδε ἀριθμὸν ἐνιαυτῶν ὁρίζειν, [y] περιόδῳ γὰρ ἑνὸς "παραγίγνεσθαι θέρους. καὶ τὸν χρόνον ἐξήκειν Ἀρχελάῳ τῆς ἡγε"μονίας." καὶ ὁ μὲν [z] ταύτῃ ἐξηγήσατο τὸν ὄνειρον. πέμπτῃ δὲ ἡμέρᾳ μεθ' ὃ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἡ ὄψις Ἀρχελάῳ συνῆλθεν, ὁ ἀνακαλούμενος Ἀρχέλαος πεμπτὸς εἰς Ἰουδαίαν ὑπὸ Καίσαρος ἀφίκετο.

δ'. Παραπλήσια δὲ καὶ Γλαφύρᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ [a] τυγχάνει, βασιλέως Ἀρχελάου θυγατρὶ οὔσῃ, ἥ, ὡς προτερον εἶπον, συνῴκει, παρθένον λαβὼν, Ἀλέξανδρος Ἡρώδου μὲν υἱὸς, Ἀρχελάου δὲ ἀδελφός· ἐπεὶ δὲ συμβαίνει τὸν Ἀλέξανδρον ὑπὸ πατρὸς τελευτῆσαι, [b] Ἰόβᾳ τῷ Λιβύων βασιλεῖ γαμεῖται, μεταστάντος δὲ τοῦ Λίβυος χηρευούσαν ἐν Καππαδοκίᾳ παρὰ τῷ πατρὶ Ἀρχέλαος ἄγεται, [c] τὴν [d] συνοικοῦσαν αὐτῷ Μαριάμμην ἐκβαλών. τοσόσδε αὐτὸν τῆς Γλαφύρας [e] ἀνέστρεψεν ἔρως. καὶ [f] συνοῦσα τῷ Ἀρχελάῳ, τοιόνδε ὄναρ θεᾶται. "ἐδόκει, τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστάντα θεασαμένη, χαίρειν καὶ περι"βάλλειν προθύμως. τὸν δὲ κατάμεμψίν τε αὐτῆς ποιεῖσθαι, καὶ "φάναι, Γλαφύρα, συνηγορεῖς ἄρα λόγῳ, [g] ὃς ἄπιστα ἔλε"γεν εἶναι γυναιξὶν, ἣ [h] συνωμολογήσασά μοι καὶ συγκαλοι"κισθεῖσα παρθένος, παίδων ἡμῖν γεγονότων, λήθῃ παρεδί"δως ἔρωτας τοὺς ἐμοὺς, δευτέρων ἐπιθυμίᾳ γάμων. [i] πλη"θώρᾳ δέ σοι οὐδὲ οὕτως ὕβρεως, ἀλλὰ καὶ τρίτον ἐτόλμησας "[k] σαυτῇ παρακατακλῖναι νυμφίον, ἀπρεπῶς καὶ ἀναισχύ"ντως [l] ἐπεισιοῦσα οἴκῳ τῷ ἐμῷ, καὶ [m] γάμῳ συντιθεμένη "πρὸς Ἀρχέλαον, ἄνδρα μὲν σεαυτῆς, ἀδελφὸν δὲ ἡμέτε"ρον. ἀλλ' οὐκ ἔγωγε λήθην ποιήσομαι εὐνοίας τῆς σῆς, ἀπαλ"λάξω δέ σε παντὸς τοῦ ὀνειδίζοντος, ἐμὴν ὥσπερ [n] ἧς κατασκευ-

i Καταλαμβάνει τὸν Ἀρχέλαον] Ita *Busb.* λαμβάνει in *ceteris.*
k Εὐωχίαις] Sic *Busb.* & *Vat.* εὐωχίᾳ in *Editis Aliisque.*
l Καὶ ἐκεῖνον] Καὶ deëst *Busb.* & *Vat.*
m Ἐπὶ Ῥώμης] Εἰς Ῥώμην *Busb.*
n Θεασάμενος] Τεθέαται *Busb.*
o Ἀστάχυας] Ita *MSS.* ut infra mox. ἀστάχυς in *Editis.*
p Δέκα τὸν ἀριθμὸν,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 7. §. 3. SPANH.
q Αὐτῷ βιβρωσκομένους] Αὐτοῦ *Busb.*
r Περιεγρόμενος,] *L. B.* περιεγρόμενος.
s Σίμων, ἀνὴρ γένος Ἐσσαῖος,] Supra de Juda quodam Ἐσσηνὸν τὸ γένος lib. 13. c. XI. §. 2. Conf. de Essæis ἁλωσ. lib. 1. c. 3. §. 5. & lib. 2. c. 8. §. 2. SPANH.
t Βόας ——— ζῶον,] Conf. supr. lib. 2. c. 5. §. 6. ἁλωσ. lib. 2. c. 7 §. 3. SPANH.
v Δέκα ὄντας,] Alibi novem visas refert. Sed in lib. *de Vita* decimum annum Archelai memorat, quare hoc vero propius videtur. REL.
x Τοσόνδε ἀριθμὸν] Τοσῶνδε *Busb.*
y Περιόδῳ γὰρ ἑνὸς] Περιόδων γὰρ ἑνὸς παραγίνεσθαι θέρος *Vat.* In *Epiphanii* versione, *unam quippe futuram æstatem & tempus suppleri asseverebat Archelao, quod de principatu suæ potestatis exiret.*
z Ταύτῃ ἐξηγήσατο τὸν ὄνειρον.] Ita *Vat.* & *L. B.* prout supr. c. 14. §. 1, initio. ταῦτα in *reliquis.*

a Τυγχάνει,] Συντυγχάνει *Vat.*
b Ἰόβᾳ τῷ Λιβύων βασιλεῖ γαμεῖται,] Eadem de tribus his Glaphyræ maritis ἁλωσ. lib. 2. c. 7. §. 4. SPANH.
c Τὴν συνοικοῦσαν αὐτῷ Μαριάμμην ἐκβαλών.] Conf. sup. c. 1. §. 2. SPANH.
d Συνοικοῦσαν] Συνοῦσαν *Vat.* & mox (h. ead. §.) συνοικοῦσα, ut & *Busb.*
e Ἀνέστρεψεν ἔρως.] Ἐπέσχεν *Vat.*
f Συνοῦσα] *L. B.* συνοικοῦσα.
g Ὃς ἄπιστα ἔλεγεν εἶναι γυναιξὶν,] Post γυναιξὶν, disting. ὡς ἀπίστους εἶναι τοῖς ἀνδράσι τὰς γυναῖκας, φησί· *Zonaras* p. 265. D. *Rufinus* fidem mulieribus non habendam. SPANH.
h Συνωμολογήσασά μοι καὶ] Συνωμόσασά τε *Vat.*
i Πληθώρᾳ] Infr. lib. 18. c. 7. §. 7. πληθωρείσας τοῦ αἵματος. SPANH.
k Σαυτῇ παρακατακλῖναι νυμφίον,] Ita *Busb.* & *Vat.* ταυτῇ *L. B.* αὐτῇ in *Editis Aliisque.*
l Ἐπεισιοῦσα οἴκῳ τῷ ἐμῷ,] Ita *Vat.* & *Coccejus.* ἐπισιοῦσα in *Editis.* ἐπιοῦσα *Vat.*
m Γάμῳ συντιθεμένη πρὸς] Γάμον *Vat.* & *Busb.* &, ut videtur, *Hen.* à *pri. m.*
n Ἧς κατασκευασάμενος.] Ita cum *Cod. Busb.* ἦν in *reliquis.*

o Ἐπὶ

"τισκευασάμενος:" ταῦτα διηγησαμένη πρὸς τὰς συνήθεις τῶν γυναικῶν, μετ' ὀλίγας ἡμέρας τελευτᾷ τὸν βίον.

έ. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀλλότρια νομίσας αὐτὰ τῷδε τῷ λόγῳ εἶναι, διὰ τὸ περὶ τῶν βασιλέων αὐτὸν συνεστηκέναι, καὶ ἄλλως [o] ἐπὶ παράδειγμά τι φέρειν, τοῦτε ἀμφὶ τὰς ψυχὰς ἀθανασίας ἐμφεροῦς, καὶ τοῦ θείου προμηθείᾳ τὰ ἀνθρώπινα περιειληφότος τῇ αὐτοῦ, καλῶς ἔχειν ἐνόμισα εἰπεῖν. ὅτῳ δὲ ἀπιστεῖται τὰ τοιάδε, γνώμης ὀνάμενος τῆς ἑαυτοῦ κώλυμα οὐκ ἂν γένοιτο τῷ ἐπ' ἀρετὴν αὐτῷ προστιθεμένῳ. [p] τῆς δὲ Ἀρχελάου χώρας ὑποτελοῦς προσνεμηθείσης τῇ Σύρων, πέμπεται [q] Κυρήνιος ὑπὸ Καίσαρος, ἀνὴρ ὑπατικὸς, [r] ἀποτιμησόμενος τὰ ἐν Συρίᾳ, καὶ τὸν Ἀρχελάου ἀποδωσόμενος οἶκον.

Τέλος τοῦ βιβλίου ἑπτακαιδεκάτου.

Hæc cum apud mulieres socias suas narrasset, aliquot post diebus moritur.

5. Ego vero, ista ab hac narratione non aliena esse ratus, quod mihi sermo sit de *ipsis* regibus, præsertimque quod aliquid in exemplum afferant, & ad probandam animarum immortalitatem, Deique circa res humanas providentiam, commodum esse existimavi ut illa memorarem. Cui vero hæc videntur incredibilia, sua dum fruitur opinione, illi rei non sit impedimento, quæ ipsi datur pro incitamento ad virtutem. *Cæterum ditione Archelai Syriæ contributa, missus est à Cæsare Quirinus, vir consularis, ut censum ageret bonorum in Syria, & Archelai domum addiceret. *Archelai Ethnarchia in provinciam redacta.*

Finis Libri decimi septimi.

o Ἐπὶ παράδειγμά τι φέρειν,] Ἐπὶ παραδείγματι *Busb.*
p Τῆς —— Σύρων] Mox lib. 18. c. 1. §. 1. προσθήκη τῆς Συρίας. SPANH.
* *Cæterum* —— *addiceret.*] Potius, *at regione quæ sub Archelai ditione* —— *fuerat vectigali* Syriæ *contributa, mittitur Quirinus à Cæsare, vir Consularis, tributi pensitationem censu habito taxaturus, & ipsam Archelai venditurus domum.* Hac de vide *Possini* Spicilegium Evangel. §. XXIV. HUDS. vel IBBETSON. in *Add.*
q Κυρήνιος] Κυρήνιος *Straboni.* in aliquibus *Epiphanii* libris *Cyrinus*, in aliis *Cyrenius.* Verum τοῦ Κυρηνίου nomen fuit *P. Sulpicius Quirinus*, ut monstrat *Jac. Perizonius* in *Diss. de Augustea orbis Terr. descriptione*, p. 971. Rectius sane scribendum Κυίρινος quam Κυρήνιος, nisi externis usitatum fuisset cognomina Romanorum in ιος efferre. HUDS. Quirinius missus, ut censum ageret per Syriam. *Rufino* Cyrinus. De Quirinio infr. lib. 20. c. 4. §. 2. Κυρηνίου τῆς Ἰουδαίας τιμητοῦ ὄντος. Conf. ἁλωσ. lib. 7. c. 8. §. 1. SPANH.
r Ἀποτιμησόμενος] Bis igitur à Cæsare in Syriam missus est, sed non ex eadem causa. Prioris ἀπογραφῆς (cujus meminit *Lucas*, c. 2. v. 2.) causa, ut non tam in Judæa quam in toto orbe Romano omnes describerentur, ut quot & quantos delectus ad bellum populus Romanus facere posset, tam ex provinciis quam ex sociis regibus & civitatibus, sciri posset. Posterioris ἀπογραφῆς (cujus mentio *Act.* v. 37.) causa intra Syriam Palæstinam, & unius Archelai patrimonium & Tetrarchiam stetit; nec mera & nuda erat ἀπογραφή, sed redactio bonorum Archelai in fiscum, & exactio tributi super provinciales, Judæâ post exsilium Archelai redactâ in provinciam & Romanis præsidibus patere jussa. Qui plura hac de re scire desiderat, & de conciliatione *Lucæ* & *Josephi*, adeat *Montacutium* in *Originibus Eccl.* parte pr. sub initium, *Usserium* in *Annalibus* ad A. M. 4000. *Casaubonum* contra *Baronium*, p. 127. *Grotium* ad *Luc.* c. 2. v. 2. *Pagium* in *App. Chronol. ad Baronium*, p. 31. & 32. *Jac. Perizonium* in *Diss. de Augustea Orbis Terr. descriptione.* *Reinesium* in *Epist.* LVII. *Ryckium* ad *Tacitum*, p. 38. & *Basnagium* in *Annalibus Politico-Eccles.* p. 168. &c.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΗ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMO OCTAVO HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ
HÆC CONTINENTUR.

ά. Ὡς Κυρήνιος ὑπὸ Καίσαρος ἐπέμφθη τιμητὴς Συρίας καὶ Ἰουδαίας, καὶ ἀποδωσόμενος τὴν Ἀρχελάου οὐσίαν, μεταπεσούσης τῆς Ἰουδαίας ἐκ βασιλείας εἰς ἐπαρχίαν· καὶ ὡς Κωπώνιος, ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος, ἐπέμφθη ἔπαρχος Ἰουδαίας. καὶ ὡς Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος καί τινες ἕτεροι ἔπεισαν τὸ πλῆθος μὴ ἀπογράψασθαι τὰς οὐσίας, καὶ πολλοὶ ἠκολούθησαν αὐτῶν τῇ γνώμῃ, μέχρι Ἰωάζαρος ὁ ἀρχιερεὺς ἔπεισεν αὐτοὺς μᾶλλον ὑπακοῦσαι Ῥωμαίοις, καὶ ἀποτιμήσασθαι τοὺς βίους.

β'. Τίνες αἱρέσεις, καὶ ὁπόσαι παρὰ Ἰουδαίοις [a] φιλοσοφίαι, καὶ τίνες οἱ νόμοι.

γ'. Ὡς Ἡρώδης καὶ Φίλιππος οἱ τετράρχαι πόλεις ἔκτισαν εἰς τιμὴν Καίσαρος.

δ'. [b] Ὡς Σαμαρεῖς, ὀστᾶ νεκρῶν διαρρίψαντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν λαὸν ἑπτὰ ἡμέρας ἐμίαναν.

1. *Quomodo Quirinius ad censendam Syriam & Judæam missus est à Cæsare, & ad Archelai facultates addicendas, Judæa è regno in provinciæ formam redacta: utque Coponius ad procurandam Judæam missus est. Et quomodo Judas Galilæus & alii nonnulli populo persuaserunt, ut bonorum censum impedirent, multique in eorum sententiam iverunt, donec Joazarus pontifex eos adduxit ad obedientiam Romanis præstandam, & ad censum facultatum admittendum.*

2. *Quænam sectæ, & quot apud Judæos philosophandi genera, & quæ instituta.*

3. *Quomodo Herodes & Philippus tetrarchæ urbes in honorem Cæsaris ædificarunt.*

4. *Quomodo Samaritæ, mortuorum ossa passim per templum dispergendo, populum septem dies polluerunt.*

5. Quo-

a Φιλοσοφίαι,] Ita lego pro φιλοσόφων.
b Ὡς Σαμαρεῖς,] Hoc summarium, & quod sequitur, eruimus è *Codd. MSS.*

5 Καὶ

5. *Quomodo Salome Herodis soror bona sua cum moreretur Juliæ Cæsaris uxori reliquit.*

έ. Ὡς Σαλώμη ἡ ἀδελφὴ Ἡρώδου τελευτήσασα τὰ αὐτῆς κατέλιπεν Ἰουλίᾳ τοῦ Καίσαρος γαμετῇ.

6. *Quomodo Pontius Pilatus secum statuit Cæsaris effigies in Hierosolyma clam inferre; populusque, ea re cognita, à seditione in eum movenda non destitit, donec imagines Hierosolymis Cæsaream relatæ essent.*

ς'. Ὡς Πόντιος Πιλάτος ἠθέλησε κρύφα εἰσενέγκαι εἰς Ἱεροσόλυμα προτομὰς Καίσαρος, γνοὺς δὲ ὁ λαὸς ἐστασίασε πρὸς αὐτὸν, ἄχρι ἐξεκόμισεν αὐτὰς ἀπὸ Ἱεροσολύμων εἰς Καισάρειαν.

7. *Quænam Judæis Romæ degentibus sub id tempus acciderint, & de populo corruptela depravato apud Samariam, utque Pilatus complures interemit.*

ζ'. Τὰ συμβάντα Ἰουδαίοις ἐν Ῥώμῃ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν, καὶ περὶ τῆς ἐν Σαμαρείᾳ καταφθορᾶς τοῦ πλήθους, καὶ ὡς πολλοὺς ἀπώλεσε Πιλάτος.

8. *Pilatus à Samaritis accusatur apud Vitellium, utque Vitellius eum Romam ad Cæsarem proficisci compulit, ut factorum rationem redderet.*

ή. [c] Κατηγορία ὑπὸ Σαμαρέων Πιλάτου ἐπὶ Οὐϊτελλίου, καὶ ὡς Οὐϊτέλλιος ἠνάγκασεν αὐτὸν ἀναβῆναι εἰς Ῥώμην πρὸς Καίσαρα, καὶ ἀποδοῦναι λόγον περὶ τῶν πεπραγμένων.

9. *Vitellii profectio Hierosolyma, & quomodo ei scripsit Tiberius Cæsar ut Artabano Partho persuaderet obsides ei mittere, bellumque contra Aretam suscipere.*

θ'. Οὐϊτελλίου ἀνάβασις εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὡς Τιβέριος Καῖσαρ ἔγραψεν αὐτῷ, Ἀρτάβανον μὲν [d] τὸν Πάρθον πεῖσαι ὁμήρους αὐτῷ πέμψαι, πρὸς Ἀρέταν δὲ πολεμεῖν.

10. *Philippi obitus, & quomodo tetrarchia ejus facta erat provincia.*

ί. [e] Τελευτὴ Φιλίππου, καὶ ὡς ἡ τετραρχία αὐτοῦ ἐπαρχία ἐγένετο.

11. *Herodes Tetrarcha bellum movet contra Aretam, & prælio superatur.*

ια'. Πόλεμος Ἡρώδου τοῦ τετράρχου πρὸς Ἀρέταν τὸν τῶν Ἀράβων βασιλέα καὶ ἧττα.

12. *Agrippa rex Romam mari proficiscitur ad Tiberium Cæsarem, utque à liberto suo accusatus in vincula conjicitur: & quo pacto post Tiberii excessum à Cajo solutus est, & rex factus est Philippi tetrarchiæ.*

ιβ'. Ἀπόπλους Ἀγρίππα τοῦ βασιλέως εἰς Ῥώμην πρὸς Τιβέριον Καίσαρα, καὶ ὡς [f] κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀπελευθέρου ἐδέθη· καὶ ὃν τρόπον ἐλύθη ὑπὸ Γαΐου μετὰ τὴν Τιβερίου τελευτὴν, καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Φιλίππου τετραρχίας.

13. *Quomodo Herodes tetrarcha Romam profectus & ab Agrippa accusatus in exsilium missus erat; utque Cajus tetrarchiam ejus dedit Agrippæ.*

ιγ'. Ὡς Ἡρώδης τετράρχης ἀναβὰς εἰς Ῥώμην, κατηγορηθεὶς ὑπὸ Ἀγρίππα, ἐξωρίσθη· καὶ ὡς τὴν τετραρχίαν αὐτοῦ ἐδωρήσατο Γάϊος Ἀγρίππᾳ.

14. *Judæorum & Græcorum apud Alexandriam seditio, & legatio utrorumque ad Cajum.*

ιδ'. Στάσις τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, καὶ πρεσβεία ἀφ' ἑκατέρων πρὸς Γάϊον.

15. *Judæi ab Apione cæterisque cum illo legatis accusantur, quod Cæsaris statuam non haberent.*

ιέ. [g] Κατηγορία Ἰουδαίων ὑπὸ Ἀπίωνος καὶ τῶν συμπρεσβέων ἐπὶ τῷ μὴ ἔχειν Καίσαρος ἀνδριάντα.

16. *Ut Cajus iratus in Syriæ præfecturam mittit Petronium, cum mandatis ut exercitu coacto bellum inferret Judæis, nisi vellent ipsius statuam recipere.*

ις'. Ὡς [h] ἀγανακτήσας Γάϊος πέμπει Πετρώνιον ἡγεμόνα εἰς Συρίαν, δοὺς ἐντολὰς συναγαγόντα δύναμιν πολεμῆσαι Ἰουδαίους, ἐὰν μὴ θέλωσι δέξασθαι αὐτοῦ τὸν ἀνδριάντα.

17. *Quænam Judæis apud Babylonem acciderunt, ex factis Asinæi & Anilæi fratrum.*

ιζ'. Τὰ συμβάντα τοῖς ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίοις, δι' Ἀσιναῖον καὶ Ἀνιλαῖον τοὺς ἀδελφούς.

c Κατηγορία —— Οὐϊτελλίου,] Verba ista, Κατηγορία ὑπὸ Σαμαρέων Πιλάτου ἐπὶ Οὐϊτελλίου, accepta debemus *MSS.*

d Τὸν Πάρθον] Ita *MSS.* τῶν Πάρθων in *Editis.*

e Τελευτὴ Φιλίππου,] Hoc summarium habuimus è *MSS.*

f Κατηγορηθεὶς] Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου ἐδέθη in *Cod. Vat.*

g Κατηγορία Ἰουδαίων] Et hoc summarium nobis conservarunt Codd. *MSS.*

h Ἀγανακτήσας] Vocem ἀγανακτήσας addidimus è *MSS.*

ΦΛ.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ
ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΚΤΩΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] λϐ΄.

FLAVII JOSEPHI
ANTIQUITATUM JUDAICARUM.
LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Continet hic liber tempus annorum XXXII.

ΚΕΦ. α΄.

Ὡς Κυρήνιος ὑπὸ Καίσαρος ἐπέμφθη τιμητὴς Συρίας καὶ Ἰουδαίας, καὶ ὡς Κωπώνιος ἐπέμφθη ἔπαρχος Ἰουδαίας. περὶ Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου, καὶ περὶ αἱρέσεως παρὰ Ἰουδαίοις.

[b] ΚΥΡΗΝΙΟΣ δὲ, τῶν εἰς τὴν βουλὴν συναγομένων ἀνὴρ, τάς τε ἄλλας ἀρχὰς ἐπιτετελεκὼς, καὶ διὰ πασῶν ὁδεύσας [c] ὕπατος γενέσθαι, [d] τά τε ἄλλα ἀξιώματι μέγας, σὺν ὀλίγοις ἐπὶ Συρίας παρῆν, ὑπὸ Καίσαρος [e] δικαιοδότης τοῦ ἔθνους ἀπεσταλμένος, καὶ τιμητὴς τῶν οὐσιῶν γενησόμενος. [f] Κωπώνιός τε αὐτῷ συγκαταπέμπεται, [g] τάγματος τῶν ἱππέων, ἡγησόμενος Ἰουδαίων τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίᾳ. [h] παρῆν δὲ καὶ Κυρήνιος εἰς τὴν Ἰουδαίαν [i] προσθήκην τῆς Συρίας γενομένην, ἀποτιμησόμενός τε αὐτῶν τὰς οὐσίας, καὶ ἀποδωσόμενος τὰ Ἀρχελάου χρήματα. οἱ δὲ, καίπερ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν δεινῷ φέροντες τὴν ἐπὶ ταῖς ἀπογραφαῖς ἀκρόασιν, ὑποκατέβησαν τοῦ εἰς πλέον ἐναντιοῦσθαι, πείσαντος αὐτοὺς τοῦ ἀρχιερέως Ἰωαζάρου· Βοηθοῦ δὲ οὗτος υἱὸς ἦν. καὶ οἱ μὲν, ἡττηθέντες τοῦ Ἰωαζάρου τῶν λόγων, ἀπετίμων χρήματα, μηδὲν [k] ἐνδοιάσαντες. [l] Ἰούδας δὲ [m] Γαυλανίτης ἀνὴρ, ἐκ πόλεως ὄνομα [n] Γάμαλα, [o] Σάδδουκον Φαρισαῖον προσλαμβανόμενος, ἠπείγετο ἐπὶ ἀποστάσει, τήν τε ἀποτίμησιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄντικρυς δουλείαν ἐπιφέρειν λέγοντες, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπ' ἀντιλήψει παρακαλοῦντες τὸ ἔθνος. ὡς [p] παρέχον μὲν κατορθοῦν εἰς τὸ εὔδαιμον ἀνακειμένης τῆς κτή-

CAP. I.

Quomodo Quirinius ad censendam Syriam & Judæam missus est à Cæsare, & Coponius ad procurandam Judæam. item de Juda Galilæo, & de Sectis apud Judæos.

INTEREA Quirinius, unus è Senatoribus *Romanis*, vir omnibus magistratibus jam perfunctus, & qui * per omnes honorum gradus ad consulatum usque provectus fuerat, aliis etiam dignitatum insignibus conspicuus, cum paucis militibus in Syriam pervenit, missus à Cæsare, tum ut jus redderet populo, tum ut census facultatum ageret. Mittitur etiam cum eo Coponius, vir ordinis equestris, qui summa cum potestate Judæis præesset. Quin & in Judæam Syriæ additam venit Quirinius, ut eorum bona censeret & Archelai pecuniam addiceret. Judæi vero, quamvis in principio vel nomen descriptionis ægre audire voluerant, paulatim tamen eò venerunt ut huic rei non adversarentur, idque suasu pontificis Joazari, qui Boëthi filius erat. Atque illi quidem, Joazari rationibus assentientes, sine controversia bonorum censum agi permiserunt: Judas vero Gaulanites, ortus ex oppido Gamalis, Sadduco Pharisæo sibi adjuncto, populum ad defectionem concitabat, *ambo* dicentes censum *eum* nihil minus secum afferre quam manifestam servitutem, & universam gentem ad libertatem vindicandam cohortantes: quasi *ipsis* darent rem quidem bene agere & facultates

Quirinius ad censendam Syriam & Judæam missus.

Coponius Syriæ præses.

Judas Gaulanites populum ad defectionem sollicitat.

---

a Λϐ΄.] Ita in *Græcis* omnibus. in *Latinis* quibusdam XXXII. in aliis XXXIII.

b Κυρήνιος —— ἐπιτετελεκὼς, &c.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 1. & supr. lib. 17. c. 15. §. 5. SPANH.

* *Per* —— *fuerat*,] *Al.* Percurrit omnes magistratus, ut fuerit etiam Consul.

c Ὕπατος] Hunc Josephi de Quirinio locum adducit Eusebius H. Eccl. l. 1. c. v. p. 18. ὡς καὶ ὑπ. *Euseb.* SPANH.

d Τάτε ἄλλα ἀξιώματι] Est qui legendum censet, *τά τε ἄλλα ἀξιώματα μέγας, σὺν ὀλ.* in *Editis* hoc modo distinctum erat, *τά τε ἄλλα ἀξιώματι μέγας σὺν ὀλίγοις, ἐπὶ Σ.*

e Δικαιοδότης] Vide *Huet.* in D. E. p. 392.

f Κωπώνιός —— ἐξουσίᾳ.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 1. SPANH.

g Τάγματος τῶν ἱππέων,] In *Editis* talis erat interpunctio, *τάγματος τῶν ἱππέων ἡγητόμενος, Ἰουδαίων τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίᾳ.* nec aliter *Epiphanius* legisse videtur, qui vertit, *ductor totius equestris agminis, potestatemque Judæorum omnium gerens.*

h Παρῆν δὲ καὶ Κυρήνιος] *Sc.* secundo missus ad censum agendam, cum antea id munus obiisset Sentio Saturnino Syriæ præside, cui censum priorem adscribit *Tertullianus* (lib. 4 contra *Marcionem* c. 48.) ab aliis Quirinio adscriptum, ut qui Saturnino, quod exacte didicisset res orientis, cum extraordinario imperio adjunctus fuerat. Videsis auctores in Not. mox citatos, ut & *Norisium* in *Cenotaph. Pis.* p. 321. & *Basnagium* in *Annalibus Politico-Eccl.* p. 203.

i Προσθήκην τῆς Συρίας] Infr. c. 5. §. 6. & c. 8. §. 2. *προσθήκην τῇ Ἀγρίππου βασιλείᾳ·* vid. & supr. lib. 17. c. 15. §. 5. ubi illam de Antipa mentionem ut falsam redarguit *Harduin.* eundemque fuisse illum Antipam, qui major Agrippa de Num. Herod. pag. 42. SPANH.

k Ἐνδοιάσαντες·] *Ἐνδοιάσαντες. Γαυλανίτης δέ τις ἀνὴρ Busb. Vat.* & *Zonar.*

l Ἰούδας δὲ Γαυλανίτης ἀνὴρ,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 1. SPANH.

m Γαυλανίτης ἀνὴρ,] Lib. 20. à *Josepho* (qui satis accurate Galilæam & Gaulaniten distinguit) *Galilæus* appellatur. Verum *Judæ* quidni nomen duplex, unum ab urbe natali, alterum à loco educationis aut habitationis; sicuti *Apollonius*, Argonauticôn scriptor, qui patria *Ægyptius* erat, *Rhodius* appellatur.

n Γάμαλα.] Conf. supr. lib. 13. c. 15. §. 3. SPANH.

o Σάδδουκον] *Σάδδωκ Zonaras* p. 265. SPANH.

p Παρέχον] *L. B.* *παραχόν.*

q Ἀρετ-

tates suas in tuto reponere, boni vero hisce majoris securitatem habere, gloriæ *scilicet* & laudis ex animi magnitudine comparandæ; Deumque non alia ratione prompte eos adjuturum esse, quàm si consultis suis strenue operam navarint, præsertim si magnis rebus in animo agitatis, iis exsequendis nulli parcant labori. Atque ita (nam summa cum aviditate ea quæ dicerent accipiebant homines) in majus provehebatur temerarium quod ausi sunt incœptum. nihilque fuit malorum, quo non, ex viris istis profecto, repleta erat gens, etiam supra quam dici potest: alioque post aliud bello exorto fieri non potuit, quin vi perpetua affligerentur, & amissione amicorum, qui ærumnas leviores facerent; accedente, quod frequens erat latronum grassatio, magnaque primariorum virorum occisio, prætextu quidem communis libertatis propugnandæ, revera autem lucri privati spe. unde coortæ sunt seditiones, & ex his cædes publicæ, partim quidem popularium edita strage, (dum in se invicem furerent homines eo animo ut nemo ex parte adversa relictus esset) partim vero hostium: deinde sequuta est fames, quæ omnem ad facinus quodcunque verecundiam sustulit, urbium expugnationes, & excidia, usquedum etiam templum ex ista seditione igne hostili deflagraret. Tantum rerum novarum molitio & institutorum patriorum mutatio valuit ad eos, qui in idem convenerant, perdendos. Siquidem Judas & Sadducus, qui quartum philosophandi genus nobis invexerant & plurimos habuerant sectatores ejus studiosos, non in præsens tantum universam seditione rempublicam perturbarunt, sed & mala futura, quæ tum radices egerant, severunt irrigaruntque ejusmodi philosophia, cui non antea homines assueverant. De qua paucis volo disserere, eoque magis quod juniores istis institutis dediti rebus nostris exitium attulerint.

II. *Judæorum Sectæ.*

2. Habebant Judæi à priscis etiam temporibus tres patriæ philosophiæ sectas, unam quidem Essenorum, alteram vero Sadducæorum, tertiam autem, quam profitebantur Pharisæi nomine. Et quanquam de his egimus in secundo libro Judaïci belli, nunc tamen eas sigillatim attingere non gravabimur.

Pharisæi.

3. Pharisæi enim tenuiter vivunt, nihil deliciis tribuentes: & quæ * ratio judicavit bona ac tradidit, eorum regulam sequuntur, tuenda omni modo censentes quæ ab illa præscripta sunt. exhibent & honorem ætate provectioribus, non id sibi sumentes arrogantiæ ut contradicant eis rebus quas

σεως, [q] ἀσφάλισιν [r] δὲ τοῦ ταύτης περιόντος ἀγαθοῦ, τιμὴν καὶ κλέος ποιήσεσθαι τοῦ μεγαλόφρονος, καὶ [s] τὸ θεῖον οὐκ ἄλλως ἢ ἐπὶ συμπράξει τῶν βουλευμάτων εἰς τὸ κατορθοῦν [t] συμπροθυμεῖσθαι, μᾶλλον ἂν μεγάλων [v] ἐργάσηται τῇ διανοίᾳ καθιστάμενοι [x] μὴ ἐξαφίωνται πόνου τοῦ ἐπ' αὐτοῖς. [y] καὶ, ἡδονῇ γὰρ τὴν ἀκρόασιν ὧν λέγοιεν ἐδέχοντο οἱ ἄνθρωποι, προὔκοπτεν [z] ἐπὶ μέγα ἡ [a] ἐπιβολὴ τοῦ τολμήματος. κακὸν δὲ οὐκ ἔστιν οὗ μὴ φύντος ἐκ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν, καὶ περαιτέρω τοῦ εἰπεῖν, ἀνεπλήσθη τὸ ἔθνος· πολέμων τε ἐπαγωγαῖς οὐχ [b] οἷόν τε [οὐκ] ἄπαυστον τὴν βίαν ἔχειν, καὶ ἀποστερήσιν φίλων, οἳ καὶ ἐπελαφρύνοιεν τὸν πόνον, λῃστηρίων δὲ μεγάλων ἐπιθέσεσι καὶ διαφθοραῖς ἀνδρῶν τῶν πρώτων, [c] δόξα μὲν τοῦ [d] ὀρθουμένου τῶν κοινῶν, ἔργῳ δὲ οἰκείων κερδῶν ἐλπίσιν. ἐξ ὧν στάσεις τε [e] ἐφύησαν, δι' αὐτὰς καὶ φόνος πολιτικός· ὁ μὲν ἐμφυλίοις σφαγαῖς, μανίᾳ τῶν ἀνθρώπων εἴς τε ἀλλήλους [f] καὶ αὐτοὺς χρωμένων ἐπιθυμίᾳ τοῦ μὴ λείπεσθαι τῶν ἀντικαθεστηκότων, ὁ δὲ τῶν πολεμίων· λιμός τε εἰς ὑστάτην ἀνακείμενος ἀναισχυντίαν, καὶ πόλεων ἁλώσεις, καὶ [g] κατασκαφαὶ, μέχρι δὴ καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ἐνείματο [h] πυρὶ τῶν πολεμίων ἥδε ἡ στάσις. οὕτως ἄρα [i] ἡ τῶν πατρίων κίνησις καὶ μεταβολὴ μεγάλας ἔχει ῥοπὰς τοῦ ἀπολουμένου [k] τοῖς συνελθοῦσιν. εἴγε καὶ Ἰούδας καὶ Σάδδουκος, [l] τετάρτην φιλοσοφίαν ἐπείσακτον ἡμῖν ἐγείραντες, καὶ ταύτης ἐραστῶν εὐπορηθέντες, πρός τε τὸ παρὸν θορύβων τὴν πολιτείαν ἐνέπλησαν, καὶ τῶν αὖθις κακῶν κατειληφότων ῥίζας ἐφυτεύσαντο τῷ ἀσυνήθει πρότερον [m] φιλοσοφίας τοιᾶσδε. περὶ ἧς ὀλίγα βούλομαι διελθεῖν, ἄλλως τε ἐπεὶ καὶ τῷ κατ' αὐτῶν σπουδασθέντι τοῖς νεωτέροις ὁ φθόρος τοῖς πράγμασι [n] συνετετύχει.

β'. [o] Ἰουδαίοις φιλοσοφίαι τρεῖς ἦσαν ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τῶν πατρίων, ἥτε τῶν Ἐσσηνῶν, καὶ ἡ τῶν Σαδδουκαίων· τρίτην δὲ ἐφιλοσόφουν οἱ Φαρισαῖοι λεγόμενοι. καὶ τυγχάνει μέντοι περὶ αὐτῶν ἡμῖν εἰρημένα [p] ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου· μνησθήσομαι δὲ ὅμως καὶ νῦν αὐτῶν [q] ἐπ' ὀλίγων.

γ'. Οἵ τε γὰρ [r] Φαρισαῖοι τὴν δίαιταν ἐξευτελίζουσιν, οὐδὲν εἰς τὸ μαλακώτερον ἐνδιδόντες· ὧν τε ὁ λόγος κρίνας παρέδωκεν ἀγαθῶν, ἕπονται τῇ ἡγεμονίᾳ, περιμάχητον ἡγούμενοι τὴν φυλακὴν [s] ὧν προαγορεύειν ἠθέλησε. τιμῆς γε [t] τοῖς ἡλικίᾳ προήκουσι παραχωροῦσιν, [v] οὐδὲν ἐπ'

q Ἀσφάλισιν] *L. B.* σφαλεῖσι.
r Δὲ τοῦ ταύτης περιόντος ἀγαθοῦ,] Ita in *MSS.* δὲ τοῦ ἐκ ταύτης in *Editis*.
s Τὸ —— συμπροθυμεῖσθαι,] Idem locus de Juda Gaulonite adductus ab Eusebio H. Eccl. l. 1. c. v. vid. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 1. SPANH.
t Συμπροθυμεῖσθαι,] Antea distinctum erat, συμπροθυμεῖσθαι μᾶλλον, ἂν μεγάλων.
v Ἐργάσηται] *L. B.* ἐργασαί.
x Μὴ ἐξαφίωνται πόνου τοῦ ἐπ' αὐτοῖς.] Ista verba, μὴ ἐξαφίωνται τοῦ ἐπ' αὐτῆς φόνου, omittunt interpretes, tam *Epiphanius* quam *Gelenius*: forsan quod mendosa essent. cumque ipse idem suspicarer, mihi placuit φόνου τοῦ ἐπ' αὐτῆς mutare in πόνου τοῦ ἐπ' αὐτοῖς, duobus Viris doctis in id ipsum mecum consentientibus. In *Cod. Busb.* καθιστάμενοι, ἐπὶ φόνον τε τῶν ταῦτ' ἐνεργούντων ἐρεθίζοντες, ἡδονῇ δὲ τὴν ἀκρόασιν ὧν λέγοιεν τῶν ἀνθρώπων δεχόμενοι, προὔκοπτεν &c. HUDS. Acquiescendum credo emendationi *Hudsonianæ*, cui aliquantum favet *L. B.* in quo exstat μὴ ἐξαιρῶνται φόνου τοῦ ἐπ' αὐτοῖς. HAV.
y Καὶ, ἡδονῇ] Non aliter mihi sensus constare videtur, nisi ita distinguatur. prius erat, καὶ ἡδονῇ γὰρ &c.
z Ἐπὶ μέγα] Ita è *Cod. Busb.* ἐπὶ μεγάλῃ ἐπιβολῇ τοῦ τολμήματος in *reliquis*.
a Ἐπιβολὴ] *L. B.* ἐπιβουλῇ.
b Οἷόν τε] *L. B.* ὄντο.
c Δόξα] Lege δόξῃ. COCC.
d Ὀρθουμένου τῶν κοινῶν,] Sic *Busb.* ὀρθουμένου in *cæteris*.
e Ἐφύησαν,] Ita distinguendum censui. prius erat, ἐφύησαν δι' αὐτὰς, καὶ φόνος &c.
f Καὶ αὐτοὺς] Ita *L. B.* nam reliqui καὶ αὐτῶν. HAV.

g Κατασκαφαὶ,] Καταφαγὰς in *Editis Aliisque*. rectius κατασφαγαὶ *Busb.* ipse tamen, (consentiente in Ora Codicis mei *Coccejo*) *Zonaram* sequutus, κατασκαφαὶ prætuli.
h Πυρὶ] *L. B.* πῦρ.
i Ἡ τῶν —— συνελθοῦσιν.] Ita rescripsi è *Cod. Busb.* (consentiente *L. B.* licet ibi perperam κένωσις & in *Margine* sit κοίνωσις) οὕτως ἄρα τὰς τῶν πατρίων κενώσεις καὶ μεταβολὰς μεγάλας ἔχει χείρονας τοῦ ἀπ' τ. συνελθοῦσιν in *Editis Aliisque*, nullo plane sensu.
k Τοῖς συνελθοῦσιν.] An? *hominibus cum seditione concitatis.* vel, *in eandem sectam coëuntibus.*
l Τετάρτην φιλοσοφίαν] Quarta φιλοσοφία, quarta Judæorum secta, præter tres Pharisæorum, Sadducæorum & Essenorum; de quibus vid. lib. 1. ἁλωσ. c. 5. §. 2. de hoc Juda, σοφιστὴς ἰδίας αἱρέσεως ἁλωσ. 2. c. 8. §. 1. SPANH.
m Φιλοσοφίας τοιᾶσδε.] Vid. mox supr.
n Συνετετύχει.] Συνδιετύχει *Hen.* συνεντύχει *Vat.* συνέτυχε *L. B.*
o Ἰουδαίοις φιλοσοφίαι τρεῖς ἦσαν] Τρία γὰρ παρὰ Ἰουδαίοις εἴδη φιλοσοφεῖται. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 2. vid. & supr. lib. 13. c. 5. §. 9. SPANH.
p Ἐν —— πολέμου·] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 2. SPANH.
q Ἐπ' ὀλίγων.] Ἐπ' ὀλίγον *Busb.* & *L. B.*
r Φαρισαῖοι τὴν δίαιταν ἐξευτελίζουσιν,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 5. §. 2. SPANH.
† *Ratio*] Doctrina eorum vel Secta.
s Ὧν προαγορεύειν ἠθέλησε.] In *Editis* τὴν προαγ. Verum ὧν pro τὴν reposui è *Cod. Busb.* qui ὧν ἀπαγορεύειν habet. ἂν ὑπαγορεύειν *L. B.* τὴν ὑπαγορεύειν *Hen.* & *Vat.*
t Τοῖς ἡλικίᾳ] Ita cum *Cod. Busb.* *L. B.* τοῖς ἡλικίᾳ. τῆς ἡλικίας πρ. in *cæteris*.
v Οὐδὲν ἐπ' ἀντιλέξει] Οὐδ' ἐπ' ἀντ. *Busb.* & *L. B.*

π Βίῳ

ἐπ' ἀντιλέξει τῶν [x] εἰσηγηθέντων ταῦτα [y] θρασεῖ ἐπαιρόμενοι. πράσσεσθαί τε εἱμαρμένῃ τὰ πάντα ἀξιοῦντες, οὐδὲ τοῦ ἀνθρωπείου τὸ βουλόμενον τῆς [z] ἐπ' αὐτοῖς ὁρμῆς ἀφαιροῦνται· δοκῆσαν τῷ Θεῷ [a] κρᾶσιν γενέσθαι, καὶ τῷ [b] ἐκείνης βουλευτηρίῳ καὶ τῶν ἀνθρώπων [c] τῷ θελήσαντι προσχωρεῖν μετ' ἀρετῆς ἢ κακίας. ἀθάνατόν τε ἰσχὺν ταῖς ψυχαῖς πίστις αὐτοῖς εἶναι, καὶ [d] ὑπὸ χθονὸς δικαιώσεις τε καὶ τιμὰς οἷς ἀρετῆς ἢ κακίας ἐπιτήδευσις ἐν τῷ βίῳ γέγονε· καὶ ταῖς μὲν εἱργμὸν ἀΐδιον προστίθεσθαι, ταῖς δὲ ῥᾳστώνην τοῦ ἀναβιοῦν. [e] καὶ δι' αὐτὰ τοῖς τε δήμοις πιθανώτατοι τυγχάνουσι, καὶ ὁπόσα θεῖα [f] εὐχῶν τε καὶ ἱερῶν ποιήσεως ἐξηγήσει τῇ ἐκείνων τυγχάνουσι πρασσόμενα. εἰς τοσόνδε ἀρετῆς [g] αὐτοῖς αἱ πόλεις ἐμαρτύρησαν ἐπιτηδεύσει τοῦ ἐπὶ πᾶσιν κρείσσονος, ἔν τε τῇ διαίτῃ τοῦ βίου καὶ λόγοις.

δ'. Σαδδουκαίοις δὲ τὰς ψυχὰς ὁ λόγος συναφανίζει τοῖς σώμασι. [h] φυλακῆς δὲ [i] οὐδαμῶν τινῶν μεταποίησις αὐτοῖς ἢ τῶν νόμων. πρὸς γὰρ τοὺς διδασκάλους σοφίας, ἣν μετίασιν, ἀμφιλογεῖν ἀρετὴν ἀριθμοῦσιν· εἰς ὀλίγους τε ἄνδρας οὗτος ὁ λόγος ἀφίκετο, τοὺς μέντοι πρώτους τοῖς ἀξιώμασι. [k] πράσσεταί τε ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ὡς εἰπεῖν· ὁπότε γὰρ ἐπ' ἀρχὰς παρέλθοιεν, ἀκουσίως μὲν καὶ κατ' ἀνάγκας, προσχωροῦσι δ' οὖν οἷς ὁ Φαρισαῖος λέγει, διὰ τὸ μὴ ἄλλως ἀνεκτοὺς γενέσθαι τοῖς πλήθεσιν.

ε'. [l] Ἐσσηνοῖς δὲ ἐπὶ μὲν Θεῷ καταλιπεῖν φιλεῖ τὰ πάντα ὁ λόγος. ἀθανατίζουσι δὲ τὰς ψυχὰς, περιμάχητον ἡγούμενοι τοῦ δικαίου τὴν πρόσοδον. εἰς δὲ τὸ ἱερὸν [m] ἀναθήματά τε στέλλοντες, θυσίας οὐκ ἐπιτελοῦσι διαφορότητι ἁγνειῶν ἃς νομίζοιεν, καὶ [n] δι' αὐτὸ εἰργόμενοι τοῦ κοινοῦ τεμενίσματος, [o] ἐφ' αὐτῶν τὰς θυσίας ἐπιτελοῦσι. βέλτιστοι δὲ ἄλλως ἄνδρες τὸν τρόπον, καὶ τὸ πᾶν πονεῖν ἐπὶ γεωργίᾳ τετραμμένοι. ἄξιον δὲ αὐτῶν θαυμάσαι παρὰ πάντας τοὺς ἀρετῆς μεταποιουμένους [p] τὸ δίκαιον, μηδαμῶς ὑπάρξαν Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων τισὶν, [q] ἀλλὰ μηδ' εἰς ὀλίγον, ἐκείνοις δ' ἐκ παλαιοῦ συνελθὸν, ἐν τῷ ἐπιτηδεύεσθαι [r] μὴ κεκωλῦσθαι τὰ χρήματα κοινὰ αὐτοῖς εἶναι, ἀπολαύει δὲ οὐδὲν ὁ πλούσιος τῶν οἰκείων μειζόνως, ἢ ὁ μηδ' ὁτιοῦν κεκτημένος· καὶ τάδε πράσσουσιν ἄνδρες ὑπὲρ τετρακισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες. καὶ οὔτε γαμετὰς εἰσάγονται, οὔτε δούλων ἐπιτηδεύουσι κτῆσιν, τὸ μὲν εἰς ἀδικίαν φέρειν ὑπειληφότες, τὸ δὲ στάσεως ἐνδιδόναι ποίησιν· αὐτοὶ δὲ ἐφ' ἑαυτῶν [s] ζῶντες διακονίᾳ τῇ ἐπ' ἀλλήλους ἐπιχρῶνται. ἀποδέκτας δὲ τῶν προσόδων [t] χειροτονοῦσι καὶ ὁπόσα ἡ γῆ φέροι, ἄνδρας ἀγαθοὺς [v] ἱερεῖς τε διὰ ποίησιν σίτου τε καὶ βρωμάτων. [x] ζῶσι δὲ οὐδὲν παρηλλαγμένως, ἀλλ' ὅτι μά-

illi induxere. Cumque dicant fato omnia fieri, voluntatem hominis non privant impetu à seipsa pendente: quippe sic Deo placitum esse, ut certo temperamento miscerentur in unum fati decretum & ratio humana, si quis vellet accedere aut cum vitio aut cum virtute. Credunt etiam animis vim esse immortalem, ac sub terra vel præmiis vel pœnis eos affici, qui in hac vita virtuti se aut vitiis addixerint; & hos quidem sempiterno carcere clausos teneri, illis vero facultatem esse in vitam redeundi. & propter hæc *placita* tantæ apud populum sunt auctoritatis, ut quæcunque ad religionem pertineant, supplicationes & sacrificia, ista ex eorum interpretatione fiant. amplum adeo virtutis testimonium eis dederunt civitates, quod iis quæ optima essent studuerint, tam in vita quam oratione.

4. Sadducæorum vero doctrina facit ut animæ cum corporibus intereant. Nec illi quicquam aliud præter legem sibi servandum vendicant. nam contra magistros quidem ejus quam sequuntur sapientiæ disputare, præclarum ducunt: eorumque opinioni suffragantur pauci, sed dignitate primi. atque ab illis nihil fere agitur: nam si quando magistratus gerunt, inviti & necessitate coacti, Pharisæorum opinioni assentiuntur, quod eos alioquin non ferret populus. *Sadducæi.*

5. Esseni autem omnia Dei in manu relinquenda esse censent. Animas immortales faciunt; fructusque justitiæ magnopere expetendos ducunt. In templum autem donaria dum mittunt, ibi sacra non faciunt, propterea quod lustrationes habeant sanctiores: hac de causa communi delubro arcentur, & † sacra sua seorsum faciunt. Cæterum homines sunt optime morati, & agriculturæ prorsus addicti. Convenit autem illos mirari, supra omnes qui virtutis laudem sibi tribui volunt, propter justitiam, (minime quidem inter Græcos Barbarosque cultam, ab illis tamen non ad breve tempus sed à multis retro annis usurpatam) qua modis omnibus agebant, ne quid eos impediret quo minus habeant bona inter se communia, ita ut dives suis bonis non magis fruatur, quam qui nihil possidet: suntque super quatuor hominum millia qui hæc faciunt. & neque uxores ducunt, neque servos habere student, quod hoc iniquum, illud jurgiosum arbitrantur; sed separati vivunt, & alii aliis ministrant. Quæstores etiam suorum proventuum & terræ frugum creant viros bonos sacerdotes, qui frumentum parant & edulia. Vivunt omnes uno eodemque modo, & quammaxime referunt Dacas qui *Esseni, sive Essæi.*

x Εἰσηγηθέντων ταῦτα] Post εἰσηγηθέντων lacuna est in Cod. Busb. pro ταῦτα habet ταύτᾳ L. B. Coccejus vero αὐθαδείᾳ.

y Θράσει ἐπαιρόμενοι.] Οἱ θράσει ἐπ. in Cod. Vat. nec aliter Hen. à pr. m.

z Ἐπ' αὐτοῖς ὁρμῆς ἀφαιροῦνται·] Sic Busb. & L. B. atque ita legendum esse conjecerat Casaub. in Exercitt. c. Baronium, p. 58. ἐπ' αὐτοῖς nempe τοῖς ἀνθρώποις, *impetu qui est in hominis potestate*: ut sit periphrasis liberi arbitrii. ἐπ' αὐτῆς in Editis. ἀπ' αὐτῆς Vat. ἐπ' αὐτοῦ legit P. Molinæus in Vate suo, l. 3. c. 6.

a Κρᾶσιν] L. B. κρίσιν.

b Ἐκείνης] Ἐκείνου malit Joan. Clericus in Prolegom. ad Hist. Eccles. p. 7. καὶ τῶν ἐκείνης βουλευτηρίων L. B.

c Τῷ θελήσαντι προσχωρεῖν] Τὸ ἐθελῆσαι Busb.

d Ὑπὸ χθονὸς] Ὑποχθονίους Busb.

e Καὶ δι' αὐτὰ] Vide ejusdem Clerici Prolegom. p. 11.

f Εὐχῶν τε καὶ ἱερῶν] Εὐχῶν τε ἕπεται καὶ ἱερῶν π. Vat. εὐχῶν τε ἔπειτε καὶ Busb. εὐχῶν τε ἔχεται καὶ L. B.

g Αὐτοῖς αἱ πόλεις] Ita Hen. & Gall. & Coccejus. ἀρετῆς αὐτῆς in Editis Aliisque. ἀρετὴν αὐτοῖς Busb.

h Φυλακῆς] L. B. φυλακή.

i Οὐδαμῶν τινῶν] Οὐδαμῶς Busb. & Gall. & L. B.

k Πράσσεταί τε] Πράσσεταί γε L. B.

l Ἐσσηνοῖς] Confer sup. lib. 15. c. 10. §. 4. SPANH.

m Ἀναθήματά τε] Ἀναθήματα στέλλοντες θυσίας ἐπιτελοῦσιν Hen. Lugd. Bat. & Vat.

n Δι' αὐτὸ εἰργόμενοι] Διὰ τοῦτο Busb.

o Ἐφ' αὐτῶν] Ἀφ' αὐτῶν Vat. Lugd. Bat. & Hen. à pr. m. Coccejus ἀπ' αὐτῶν.

* *Sacra sua seorsum faciunt.*] Vertendum, *in seipsis sacrificia peragunt*, i. e. sese ipsos Deo vovebant & consecrabant, & hoc est quod *Philo* dicit p. 676. *summa religione Deo serviunt, non mactando victimas, sed suas mentes componendo ad sanctimoniam.* Vide *Cuperum* in Epist. ad *D'outr.* sub finem Dissert. *D'outr.* de *Clangore Evangelii* p. 394. Vide etiam *Petit.* in Var. Lect. p. 203. 795. IBBETSONUS.

p Τὸ δίκαιον, μηδαμῶς] Τόδε, διὰ τὸ μηδαμῶς &c. L. B.

q Ἀλλὰ μηδ' εἰς ὀλίγον,] Ita Busb. ἀλλὰ μηδὲ εἰς ὀλίγον, ἐκείνοις ἐκ π. in Editis Aliisque.

r Μὴ κεκωλῦσθαι τὰ χρήματα] Iterum è Cod. Busb. μὴ κεκωλῦσθαι. τὰ χρήματά τε κοινὰ αὐτοῖς ἐστιν in Editis Aliisque.

s Ζῶντες διακονίᾳ] Sic Cod. Busb. ζῶντες ἐπὶ διακονίᾳ τῇ ἐπ' ἀλλήλοις in cæteris.

t Χειροτονοῦσι καὶ] Ita Busb. χειροτονοῦντες, in Editis Aliisque.

v Ἱερεῖς τε —— βρωμάτων.] Ἱερεῖς δὲ ἐπὶ ποιήσει σίτου τε καὶ βρωμάτων προχειρίζονται Busb. HUDS. Illud τε additur ex L. B. HAV.

x Ζῶσι —— λεγομένοις.] *Rufinus*: habitus insumptior est & mundus. Quum ergo Philosophiæ princeps Juda extitit &c. nulla de hujus loco de comparatione cum Dacis mentio. Natum autem de Dacis à Zamolxide Pythagorico, ut perhibetur, prout edoctis de immortalitate animæ, contemptu mortis; &c. De Πλείσταις inter Dacos vid. Bocharti Epist. Oper. p. 1051. &c. M. κτίστας è Strabone lib. VII. p. 296. seu potius apud Strabonem Πλείστους legendum è Josepho. Πλεῖστος aliàs fluvius Delphidos, de quo Æschyl. Eum. v. 27. Callim. H. in Del. v.

qui Polistæ appellantur.

Judas Galilæus quartæ Sectæ auctor. 6. Præter has tres sectas, Judas ille Galilæus quartam introduxit, hominum qui cæteroquin cum Pharisæis sentiunt, sed libertatem sic amant, ut eam mordicus tueantur, Deum unum pro rectore & domino habentes. Varias etiam mortes subeundas, cognatorumque supplicia & amicorum nihili faciunt, dummodo hominum neminem dominum appellent. Cum autem ista multis perspecta fuerint, de firma illorum in ejusmodi rebus animi præsentia quidquam amplius dicere omisi. Non enim veritus sum ne mea de illis verba fidem non inveniant; sed è contra ne minus quam debuit tam insignem patientiam & doloris contemptum assequatur oratio. Hinc & ista ex amentia ægrotare cœpit gens, Gessio Floro præside, dum potestate sua abutitur, eos ex desperatione adigente ad defectionem à Romanis. Atque ita philosophatum est à Judæis.

λιςαὶ [y] ἐμφέροντες Δακῶν τοῖς [z] Πολιςαῖς λεγομένοις.

ς'. Τῇ δὲ τετάρτῃ τῶν [a] φιλοσοφιῶν ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας ἡγεμὼν κατέστη, [b] τὰ μὲν λοιπὰ πάντα γνώμῃ τῶν Φαρισαίων ὁμολογοῦσι, δυσκίνητος δὲ τοῦ ἐλευθέρου ἔρως ἐστὶν αὐτοῖς, μόνον ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν Θεὸν [c] ὑπειληφόσι. θανάτων τε ἰδέας ὑπομένειν παρηλλαγμένας ἐν ὀλίγῳ τίθενται, καὶ συγγενῶν τιμωρίας καὶ φίλων, ὑπὲρ τοῦ μηδένα ἄνθρωπον προσαγορεύειν δεσπότην. ἑωρακόσι δὲ τοῖς πολλοῖς τὸ ἀμετάλλακτον αὐτῶν [d] τῆς ὑπὸ τοιούτοις ὑποστάσεως, περαιτέρω διελθεῖν παρέλιπον. οὐ γὰρ δέδοικα μὴ εἰς ἀπιστίαν ὑποληφθῇ τι τῶν λεγομένων ἐπ' αὐτοῖς, τοὐναντίον δὲ μὴ [e] ἐλασσόνως τοῦ ἐκείνων καταφρονήματος, δεχομένου τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ἀλγηδόνος, ὁ λόγος ἀφηγῆται. [f] ἀνοίᾳ τε τῇ ἐντεῦθεν ἤρξατο νοσεῖν τὸ ἔθνος, [g] Γεσσίου Φλώρου, ὃς ἡγεμὼν ἦν, [h] τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ὑβρίζειν ἀπονοήσαντος αὐτοὺς ἀποστῆναι Ῥωμαίων. καὶ φιλοσοφεῖται μὲν Ἰουδαίοις τοσάδε.

III.

CAP. II.

Quomodo Herodes & Philippus urbes ædificarunt in honorem Cæsaris. De pontificum & præsidum successione: & quænam Phraati & Parthis acciderunt.

ΚΕΦ. β'.

Ὡς Ἡρώδης καὶ Φίλιππος πόλεις ἔκτισαν εἰς τιμὴν Καίσαρος. περὶ ἱερέων καὶ ἡγεμόνων διαδοχῆς· ἅ, τε συνέβη Φραάτῃ καὶ τοῖς Παρθυαίοις.

Quirinii census finitus. QUirinius postquam Archelai pecuniam addixit & censui finem imposuit, qui factus est anno trigesimo septimo post Cæsaris Actiacam victoriam Antonii, Joazarum cui cum plebe contentio fuerat, dignitate atque honore abdicavit, *Ananus pontifex.* ejusque muneri Ananum Sethi filium præfecit. Herodes vero & Philippus in suæ uterque Tetrarchiæ possessionem invaserunt. *Herodes & Philippus urbes condunt.* & Herodes Sepphorim munivit, & eam totius Galilææ * ornamentum fecit & urbem principem: item cum Betharamphtha (ipsa enim urbs erat) mœnibus cinxisset, Juliadem ab uxore imperatoris *eam* appellavit. Philippus quoque Paneadem apud Jordanis fontes positam construxit, eique Cæsareæ nomen fecit: vicum etiam Bethsaidam, lacui Gennesaritico adsitum, cum ad dignitatem urbis perduxisset, multisque habitatoribus & cætera opulentia auxisset, nomen ei dedit ab Julia Cæsaris filia.

Samaritæ polluunt templum. 2. Cæterum Coponio, quem cum Quirino missum diximus, Judæam administrante, hujusmodi quiddam accidit. In Azymorum festo, quod Pascha vocamus, sacerdotibus moris erat post me-

ΚΥρήνιος δὲ τὰ Ἀρχελάου χρήματα ἀποδόμενος ἤδη, καὶ τῶν ἀποτιμήσεων πέρας ἐχουσῶν, αἳ ἐγένοντο [i] τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει μετὰ τὴν Ἀντωνίου ἐν Ἀκτίῳ ἧτταν ὑπὸ Καίσαρος, Ἰωάζαρον τὸν ἀρχιερέα καταστασιασθέντα ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀφελόμενος τὸ ἀξίωμα τῆς τιμῆς, [k] Ἄνανον τὸν [l] Σεθ ἵστατι ἀρχιερέα. [m] Ἡρώδης δὲ καὶ Φίλιππος τετραρχίαν ἑκάτερος τὴν [n] ἑαυτοῦ παρειληφότες καθίσταντο. καὶ [o] Ἡρώδης, Σέπφωριν τειχίσας, [p] πρόσχημα [q] τοῦ Γαλιλαίου παντὸς, [r] ἦγεν [s] αὐτὴν αὐτοκρατορίδα· [t] Βηθαραμφθᾶ δὲ, πόλις ἦν καὶ [v] αὕτη, τείχει περιλαβὼν, [x] Ἰουλιάδα ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀγορεύει τῆς γυναικός. Φίλιππος δὲ [y] Πανεάδα, [z] τὴν πρὸς ταῖς πηγαῖς τοῦ Ἰορδάνου κατασκευάσας, ὀνομάζει Καισάρειαν· κώμην δὲ Βηθσαϊδὰν, πρὸς [a] λίμνῃ δὲ τῇ Γεννησαρίτιδι, πόλεως παρασχὼν ἀξίωμα, πλήθει τε οἰκητόρων καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει, [b] Ἰουλίᾳ θυγατρὶ τῇ Καίσαρος ὁμώνυμον ἐκάλεσεν.

β'. Κωπωνίου δὲ τὴν Ἰουδαίαν διέποντος, ὃν ἔφην Κυρηνίῳ συνεκπεμφθῆναι, τάδε πράσσεται. [c] τῶν [d] ἀζύμων τῆς ἑορτῆς ἀγομένης, ἣν Πάσχα καλοῦμεν, ἐκ μέσης νυκτὸς ἐν

92. Apollon. Rhod. lib. II. v. 713. Πλειςώρῳ ἐπιχειρίᾳ θεῷ Thracum Herodot. lib. IX. cap. CCCLI. p. 556. SPANH.

y Ἐμφέροντες Δακῶν] Ἐμφανῶς Busb.

z Δακῶν] In *Marg. L. B.* ἀντ' εἷς καὶ ἐν ἄλλοις.

zz Πολιςαῖς] Πλείςοις in *Editis* & *MSS.* Primus (inquit *Scaliger* in *Elencho Tribæres.*) odoratus est *Ortelius* Κτίςας esse *Strabonis.* Verum Πολιςαῖς malo. Idem enim Πολιςαὶ qui Κτίςαι. Omnes Scythæ & Thraces antiquitus *Nomades* erant, in plaustris degentes. Primi inter illos φιλοσοφοῦντες quidam vicatim & oppidatim cœperunt habitare, qui ab eo Πολιςαὶ & Κτίςαι dicti: quum tamen Ἄβιοι, in quorum finibus habitabant, palabundi viverent, quod eorum nomen indicat. Adde quod nimis recederetur à vestigiis corruptæ lectionis: si pro Πλείςοις legamus Κτίςαις. Igitur Πολιςαῖς verissimum. Videsis *Tho. Brunonem* in *Dissert de Therapeutis*, & *S. Bochartum* ad calcem *Geogr. S.* p. 1052. *Edit. Lugd. Bat.*

a Φιλοσοφιῶν] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* φιλοσόφων in *Editis Aliisque.*

b Τὰ μὲν λοιπὰ πάντα] Sic & *Zonaras.* Verum haud ita à *Josephi* manu fuisse suspicor: quod οἷς οἱ τρόφιμοι τὰ μὲν habeat *Busb.* & *Epiphanius* vertat, *hujus sequaces in vestitu, in habitu, cæterisque aliis, Pharisæis consentiunt.*

c Ὑπειληφόσι.] *L. B* ὑπειλήφασι.

d Τῆς ὑπὸ τοιούτοις ἀποστάσεως,] Sic *Busb.* τῆς deëst *cæteris.* in *L. B.* τοῖς.

e Ἐλασσόνως τοῦ ἐκείνων] Ita rescripsi ex conjectura. prius erat ἐλάσσονος. HUDS. Atque huic conjecturæ adstipulatur jam *Lugd. Bat.* HAV.

f Ἀνοίᾳ τε] Ἐντεῦθεν ἤρξατο τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος νοσεῖν ἐξ ἀνοίας ἀπόνοιαν, Γεσσίου Φλώρου τοῦ ἡγεμόνος εἰς ταύτην αὐτοὺς ἐρεθίσαντος ὕβρεσιν &c. *Zonar.*

g Γεσσίου Φλώρου,] Γεσίου φλόρου *Zonaras* p. 266. SPANH.

h Τῇ ἐξουσίᾳ] Additur τῇ ex *L. B.* HAV.

i Τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει] Josephum hic redarguit Harduin. de Num. Herod. p. 36. SPANH.

k Ἄνανον] Is *Annas* dicitur ab *Evangelistis* & *Zonara.*

l Σεθ ἵστατι] Σὲς *Vat.* & *Hen.* à pr. m. Σεθεὶ *Zonar.* Σεθὶ καθίστατι *L. B.*

m Ἡρώδης] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

n Ἑαυτοῦ παρειληφότες] Παρ' αὐτοῦ *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

o Ἡρώδης,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 4. §. 2. SPANH.

p Πρόσχημα] *Sc.* καλλώπισμα.

q Τοῦ Γαλιλαίου] Est qui malit τῆς Γαλιλαίας ἁπάσης.

* *Ornamentum fecit & urbem principem:*] *Al.* propugnaculum fecit & regiam urbem.

r Ἦγεν] *L. B.* in *Marg.* ἠγόρευσεν.

s Αὐτὴν αὐτοκρατορίδα] Αὐτοκράτορι *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

t Βηθαραμφθᾶ] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 4. §. 2. SPANH.

v Αὕτη,] Τυγχάνει post αὕτη addunt *Busb.* & *Vat.*

x Ἰουλιάδα] Male Λιβιάδα apud *Euseb.* ut ostendit *Scalig.* in *Animadv. Euseb.* p. 169. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 3. c. 9. §. 7. SPANH.

y Πανεάδα,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 9. §. 1. SPANH.

z Τὴν —— Καισάρειαν·] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 2. §. 1. SPANH.

a Λίμνῃ δὲ τῇ Γεννησαρίτιδι,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 20. §. 6. SPANH.

b Ἰουλίᾳ] Ἰουλίαν *Busb.* & *L. B.*

c Τῶν —— ἐν ἔθει] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 1. §. 3. SPANH.

d Ἀζύμων τῆς ἑορτῆς ἀγομένης,] Videsis *Grotium* ad *Matth.* c. 26. v. 17.

ϑ Ο...

ἐν ἔθει τοῖς ἱερεῦσιν ἦν ἀνοιγνύναι τοῦ ἱεροῦ τοὺς πυλῶνας. καὶ τότε [e] οὖν ἐπεὶ τὸ πρῶτον γίνεται ἡ ἄνοιξις αὐτῶν, ἄνδρες Σαμαρεῖται κρύφα εἰς Ἱεροσόλυμα ἐλθόντες διαρρίπτειν ἀνθρωπείων ὀστῶν ἐν ταῖς στοαῖς [f] ποιοῦνται. [g] δι' ὃ καὶ πάντας τοῦ ἱεροῦ εἴρξαντο, [h] μὴ πρότερον ἐπὶ τοιούτοις νομίζοντες, τά τε ἄλλα διὰ φυλακῆς [i] μείζονος ἦγον τὸ ἱερόν. καὶ Κωπώνιος μετ' οὐ πολὺ εἰς Ῥώμην ἐπαναχωρεῖ, διάδοχος δὲ αὐτῷ τῆς ἀρχῆς παραγίνεται, Μάρκος [k] Ἀμβιούϊος, ἐφ' οὗ καὶ Σαλώμη τοῦ βασιλέως Ἡρώδου ἀδελφὴ μεταστᾶσα Ἰουλίᾳ Ἰάμνιάν τε καταλείπει, καὶ τὴν τοπαρχίαν πᾶσαν, τήν τε ἐν τῷ πεδίῳ Φασαήλιδα καὶ Ἀρχελαΐδα, ἔνθα φοινίκων πλείστη φύτευσις, καὶ καρπὸς αὐτῶν ἄριστος. διαδέχεται δὲ καὶ τοῦτον Ἄννιος Ῥοῦφος, ἐφ' οὗ δὴ καὶ [l] τελευτᾷ Καῖσαρ, δεύτερος μὲν Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ γενόμενος, ἑπτὰ δὲ καὶ πεντήκοντα τῆς ἀρχῆς ἔτη, πρὸς οἷς [m] μῆνες ἕξ, [n] ἡμέραιν δυοῖν πλείονες· τούτου δὲ αὐτῷ τοῦ χρόνου [o] τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη συνῆρξεν Ἀντώνιος· βιώσας ἔτη [p] ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα. διαδέχεται δὲ τῷ Καίσαρι τὴν ἡγεμονίαν, Τιβέριος Νέρων, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἰουλίας υἱὸς ὤν. τρίτος [q] οὗτος ἤδη αὐτοκράτωρ, καὶ [r] πέμπτος ὑπ' αὐτοῦ παρῆν Ἰουδαίοις ἔπαρχος, διάδοχος Ἀννίου Ῥούφου, Οὐαλέριος Γράτος· ὃς παύσας ἱερᾶσθαι [s] Ἄνανον, [t] Ἰσμάηλον ἀρχιερέα ἀποφαίνει [v] τὸν τοῦ [x] Φαβί. καὶ τοῦτον δὲ μετ' οὐ πολὺ μεταστήσας, Ἐλεάζαρον τὸν Ἀνάνου τοῦ ἀρχιερέως υἱὸν ἀποδείκνυσιν ἀρχιερέα. ἐνιαυτοῦ δὲ διαγενομένου, καὶ τόνδε παύσας, Σίμωνι τῷ [y] Καμίθου τὴν ἀρχιερωσύνην παραδίδωσιν. οὐ πλέον [z] καὶ τῷδε ἐνιαυτοῦ τὴν τιμὴν ἔχοντι διεγένετο χρόνος, καὶ Ἰώσηπος, [a] ὁ καὶ Καϊάφας, διάδοχος ἦν αὐτῷ. καὶ Γράτος μὲν ταῦτα πράξας εἰς Ῥώμην [b] ἐπαναχωρεῖ, ἕνδεκα ἔτη διατρίψας ἐν Ἰουδαίᾳ· [c] Πόντιος δὲ Πιλάτος διάδοχος αὐτῷ ἧκεν.

γʹ. Ἡρώδης δὲ ὁ τετράρχης, ἐπὶ μέγα γὰρ ἦν τῷ Τιβερίῳ φιλίας [d] προελθὼν, οἰκοδομεῖται πόλιν ἐπώνυμον αὐτῷ [e] Τιβεριάδα, τοῖς κρατίστοις [f] ἐπικτίσας [g] αὐτὴν τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ [h] λίμνῃ τῇ Γεννησαρίτιδι. θερμὰ δὲ οὐκ ἄπωθεν [i] ἔνεστιν ἐν κώμῃ, [k] Ἀμμαοὺς ὄνομα αὐτῇ. σύγκλυδες δὲ ᾤκησαν, οὐκ ὀλίγον δὲ καὶ τὸ Γαλιλαῖον [l] ἦν, καὶ ὅσοι μὲν ἐκ τῆς [m] ὑπ' αὐτῷ γῆς ἀναγκαστοὶ, καὶ πρὸς βίαν εἰς τὴν κατοικίαν ἀγόμενοι, τινὲς δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει. ἐδέξατο δὲ αὐτοῖς συνοίκους καὶ τοὺς πανταχόθεν ἐπισυναγομένους ἄνδρας ἀπόρους, ἔστι δὲ οὓς μήτε σαφῶς ἐλευθέρους, πολλά τε αὐτοὺς καὶ [n] ἐπὶ πολλοὺς ἠλευθέρωσε καὶ εὐεργέτησεν, ἀνάγκασμα τοῦ μὴ ἀπολείψειν τὴν πόλιν [o] ἐπιθεὶς, κατασκευαῖς τε οἰκήσεων τελείαις τῶν αὐτοῦ καὶ γῆς ἀποδόσει, εἰδὼς παράνομον τὸν οἰκισμὸν ὄντα, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίοις πα-

diam noctem aperire templi januas. tunc igitur, quamprimum apertæ sunt, Samaritani quidam clam Hierofolyma ingressi, ossa humana disjiciunt per porticus & per totum templum: ideoque eos omnes, præter suam in ejusmodi festivitate consuetudinem, à templo arcebant, cæteroquin & solito majorem fano custodiam adhibuerunt. Non multo autem post Coponius Romam revertitur, eique successit in prætura M. Ambivius; sub quo etiam Salome Herodis regis soror, vita decedens, Juliæ reliquit Jamniam omnemque toparchiam, & Phasaëlidem in planitie & Archelaïdem, ubi magna palmarum copia quarum fructus erat præstantissimus. Huic successit Annius Rufus, quo prætore mortuus est Cæsar *Augustus*, secundus Romanorum imperator, cum septem & quinquaginta annis imperasset, prætereaque sex mensibus & duobus diebus (quo tempore per quatuordecim annos ei in imperio socius erat Antonius) vixissetque annos septem & septuaginta. Cæsari autem in imperium successit Tiberius Nero, uxoris ejus Juliæ filius. Hic tertius Romanorum imperator, & ab eo post Annium Rufum prætor in Judæam missus est Valerius Gratus: qui Ananum pontificatu privavit, & eum Ismaëli Phabi filio tribuit. atque hunc non multo post abdicavit, & id munus Eleazaro Anani pontificis filio commisit. uno autem post anno, sacerdotium huic ademptum Simoni Camithi filio tradidit: cumque is dignitatem non ultra anni *spatium* tenuisset, Josephus, cui etiam Caïaphæ nomen fuit, ei successit. Et Grato quidem, cum in Judæa annos undecim exegisset, his actis Romam reverso, Pontius Pilatus successit.

Ambivius Judææ procurator.
Salome moritur.
Annius Rufus procurator.
Augusti obitus.
Tiberius Nero imperator.
Valerius Gratus procurator.
Ismaël pontifex.
Simon pontifex.
Josephus Caiaphas, dictus, fit pontifex.
Pontius Pilatus Judææ procurator.

3. Herodes autem tetrarcha, nam magna ei cum Tiberio amicitia intercesserat, urbem ædificavit, ab ipso Tiberiadem appellatam, in parte optima Galilææ positam, ad lacum Gennesareth. Thermæ autem non procul in vico sunt, cui nomen Ammaus. Eamque convenæ habitarunt & quamplurimi ex Galilæa, coactique nonnulli è regione sub illius imperio & per vim eò ad habitandum deducti, quidam etiam ex optimatibus. Quin & pauperes undique collectos ad incolendum admisit, & nonnullos qui an liberi essent non constabat, illisque numero multis magnas facultates & immunitates dedit, utque tenerentur adstricti ad degendum in illo oppido, eorum domos *suis impensis* exstruxit eisque agros è suis assignavit, quod sciret habitationem esse Judaïcis legibus moribusque repu-

Tiberiadem ædificat Herodes.

e Οὖν ἐπεί] Illud οὖν è Codd. *MSS.* & *Epiphanio.*
f Ποιοῦνται.] Vox ποιοῦνται deest *Vat.* & *Hen.* à pr. m.
g Δι' ὃ καὶ πάντας] Ita ex conjectura. antea in libris erat, καὶ διαπαντὸς τοῦ ἱεροῦ ἤρξαντο. in *Epiphanii* versione, *per templi cunctas porticus & per totum fanum ossa jaciunt mortuorum, & ex illo cœpit in templo custodia major adhiberi.*
h Μὴ πρότερον] Verba ista, μὴ πρότερον ἐπὶ τοιούτοις νομίζοντες, desiderantur in Cod. *Busb.* relicta lacuna dimidii versiculi. nec ea quidem agnoscit *Epiphan.*
i Μείζονος ἦγον τὸ ἱερόν.] Ita cum *Epiphanio.* μειζόνως in *libris.*
k Αμβιούϊος,] Eo modo sane legendum cum *Casaubono*, vel Αμβίβιος. HUDS. Vel Αμβιούϊος vel Αμβίβιος M. Ambivius. Casaub. ad Baron p. 229. SPANH.
l Τελευτᾷ Καῖσαρ,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 1. μετὰ τὴν Αὐγούστου τελευτὴν &c. SPANH.
m Μῆνες ἕξ,] Μῆνες ε΄. una litera minus malit *Scalig.* in *Animadv. Euseb.* p. 166.
n Ημέραιν δυοῖν πλείονες·] Ita *Busb.* & *Zonar.* ἡμέραι Cod. *Vat.* ut & in *Editis Aliisque.*
o Τεσσαρεσκαίδεκα] *L. B.* δεκατέσσαρα.
p Επτὰ καὶ ἑβδομήκοντα.] *L. B.* ἑβδομήκοντα ἑπτά.
q Οὗτος ἤδη] *L. B.* ἤδη οὗτος.
r Πεμπτὸς —— Γράτος·] Ita cum *Casaubono.* male antea πέμπτος. HUDS. Πέμπτος *Gen.* Vel πεμπτὸς *missus* ut *Casaub. ad Baron.* p. 229. sic infr. c. 4. §. 4. Valerius Gratus à Zonara etiam p. 266. non dicitur, quod quintus fuerit Judææ Præses. de Grato sub Tiberio Judææ Præfect. infr. c. 7. §. 5. SPANH.
s Ανανον,] Ανανον *Euseb.* & *Chron. Alex.*
t Ισμάηλον ἀρχιερέα] Conf. infr. lib. 20. c. 7. §. 8. SPANH.
v Τὸν τοῦ Φαβί.] Τὸν τοῦ Βαφί Euseb. H. E. p. 283. SPANH.
x Φαβί.] Βαφί *Euseb.* Βαφεὶ *Chron. Alex.*
y Καμίθου] Καμαθεὶ *Chron. Alex.*
z Καὶ τῷδε] *L. B.* δὲ καὶ τῷδε.
a Ο καὶ Καϊάφας,] Ita cum *Euseb.* & *Niceph.* καὶ abest *Josephi* libris.
b Επαναχωρεῖ,] *L. B.* ἐπανεχώρει.
c Πόντιος δὲ Πιλάτος] Conf. infr. c. 7. §. 5. Josephi testimonium hoc de Pilato, qui XII. Tiberii anno missus sit Judææ Procurator, citat Euseb. H. E. lib. 1. c. IX. p. 27. SPANH.
d Προελθὼν,] *L. B.* προσελθών.
e Τιβεριάδα,] Confer Vitam Josephi §. 9. & infr. c. 7. §. 2. SPANH
f Επικτίσας] Επιτειχίσας legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *mœnibus eam firmis fortibusque circumdans.*
g Αὐτὴν τῆς Γαλιλαίας,] Ita *MSS.* & *Epiphan.* αὐτὴν abest *Editis.*
h Λίμνῃ τῇ Γεννησαρίτιδι.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 20. §. 6. SPANH.
i Ενεστιν ἐν κώμῃ,] Εστιν in *Cod. Busb.*
k Αμμαοὺς ὄνομα αὐτῇ.] *Al.* Εμμαούς. in nonnullis (ut in *L. B.*) *MSS.* Αμμαθούς. De Emmao videsis *Lud. Capelli* Spicileg. ad *Luc.* c. 24. v. 13.
l Ην,] Ita *MSS.* ἦν abest *Editis.*
m Υπ' αὐτῷ] Sic *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἀπ' αὐτῷ *Hen.* ἀπ' αὐτοῦ in *Editis Aliisque.*
n Επὶ πολλοὺς] Επὶ πολλοῖς *Busb.* & *Lugd. Bat.*
o Επιθεὶς,] *L. B.* ἐπιθείς.

pugnantem, propterea quod, ad Tiberiadem collocandam, sublata fuerant multa, quæ illic erant sepulchra, cum lex nostra hujusmodi incolas pollutos pronunciet in septem dies.

Phrahates moritur.

4. Sub idem tempus etiam moritur Phrahates Parthorum rex, ex insidiis illi à Phrahatace filio factis, hujusmodi de causa. Phrahates, cum ei filii essent legitimi, ancillam Italici generis, cui nomen Thermusa, quæ, cum aliis muneribus ei à Julio Cæsare missa erat, primum quidem pro concubina habuit; captus vero formæ illius pulchritudine, aliquanto post tempore etiam filio ex ipsa Phrahatace suscepto, eam in matrimonium duxit & honoravit. Illa quidem cum universa quæ diceret regi persuaderet, & modis omnibus ageret ut Parthorum regnum filio adstrueret, nihil se effecturam intellexit, nisi viam aliquam excogitaret ad submovendos legitimos Phrahatis filios. Persuasit igitur marito ut filios legitimos Romam obsides mitteret. Et illi quidem, nam haud facile erat regi Thermusæ voluntati morem non gerere, Romam mittuntur. Phrahataces autem, qui solus ad res administrandas educatus erat *& institutus*, molestum sibi reputabat & longum fore, donec regnum à patre traditum acciperet. quo fit ut insidias patri paraverit, matre eum adjuvante, cum qua rumor erat cum stupri consuetudinem habere. Itaque cum pro utroque in odium venisset, subditis incesti cum matre flagitium nihilo minus parricidio habentibus, priusquam magnis viribus auctus esset facta seditione regno pulsus est, atque ita interiit. Cum autem Parthorum nobilissimi in eo inter se consensissent, sine rege rempublicam administrari non posse, & è *regio* Arsacidarum sanguine esse debere qui regnarent (alios enim imperare haud fas esse, satisque habere contumeliarum quas sæpius & hucusque pertulit regnum, ex nuptiis cum Italica concubina factis liberisque inde ortis) Orodem per legatos acciverunt, ut qui è genere regio, quamvis alias populo invisus culpæque affinis ob immanem ejus crudelitatem, quippe ingenio intractabili & ad iram proclivi. Igitur & hunc quidem, inita conjuratione, interemerunt, ut nonnulli tradunt, inter libationes & epulas, nam moris est omnibus gladios gestare, ut vero plerique dicunt, cum ad venationem eum prolicuissent. Itaque legatione Romam missa, in regem petierunt unum ex obsidibus: mittiturque Vonones, cæteris fratribus prælatus. videbatur enim isti fortunæ sufficere, quam ei duo maxima in terris offerebant imperia, suum & externum. Sed brevi barbarorum animos subiit consilii mutatio, ut qui natura infidi *versatilesque*, præsertim cum factis suis indigna accipiant. dedignabantur enim facere quæ alienum mancipium imperaret, ita vocantes obsidem, & ista appellatione exaggerantes ignominiam. non enim jure belli datum esse qui Parthis imperitaret, sed, quod multo pejus, per pacis contumeliam. Confestim autem mittunt qui Artabanum accirent in Media regnantem, gene-

Thermusa dolo & insidiis Phrahataces regnum occupat.

Phrahataces regno pulsus.

Orodes, evocatus ad regnandum, non multo post occiditur.

Vonones Roma missus ad imperandum.

Qui cum Parthis displiceret, Artabanus accitur.

τεῖχε, διὰ τὸ ἐπὶ μνήμασιν ἃ πολλὰ τῇδε ἦν ἀναιρημένοις τὴν ἵδρυσιν Τιβεριάδι γενέσθαι, μιαροὺς δ' ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας εἶναι τοὺς οἰκήτορας [p] εἰσαγορεύει ἡμῖν τὸ νόμιμον.

δ'. Τελευτᾷ δὲ καὶ Φραάτης ὁ Παρθυαίων βασιλεὺς κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, ἐπιβουλῆς αὐτῷ γινομένης ὑπὸ [q] Φραατάκου τοῦ υἱέως, κατὰ τοιαύτην αἰτίαν. Φραάτης, παίδων αὐτῷ γνησίων γινομένων, Ἰταλικῇ παιδίσκῃ, ὄνομα αὐτῇ [r] Θερμοῦσα, ταύτῃ ὑπὸ [s] Ἰουλίου Καίσαρος μετ' ἄλλων δωρεῶν ἀπεσταλμένῃ, τὸ μὲν πρῶτον παλλακίδι ἐχρῆτο· καταπλαγεὶς δὲ τῷ πολλῷ τῆς εὐμορφίας, προϊόντος χρόνου καὶ παιδὸς αὐτῇ τοῦ Φραατάκου γινομένου, γαμετήν τε τὴν ἄνθρωπον ἀποφαίνεται καὶ [t] τιμίαν. ἥ γε ἐπὶ πᾶσιν οἷς εἴποι πιθανὴ τῷ βασιλεῖ γεγονυῖα, καὶ σπεύδουσα τῷ αὐτῆς παιδὶ γενέσθαι τὴν Πάρθων ἡγεμονίαν, ἑώρα ἄλλως γενησομένην μὴ ἀποσκευῆς αὐτῇ μηχανηθείσης τῶν γνησίων τοῦ Φραάτου παίδων. πείθει οὖν αὐτὸν ἐκπέμπειν εἰς Ῥώμην ἐφ' ὁμηρείᾳ τοὺς γνησίους παῖδας. καὶ οὗτοι μὲν, οὐ γὰρ ἀντειπεῖν εὔπορον Φραάτῃ τοῖς Θερμούσης ἐπιτάγμασιν, ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐξεπέμποντο. Φραατάκης δὲ μόνος ἐπὶ τοῖς πράγμασι τρεφόμενος, δεινὸν ἡγεῖτο καὶ ἅμα χρόνιον τοῦ πατρὸς διδόντος τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν. ὥστε ἐπεβούλευε τῷ πατρὶ συμπράξει τῆς μητρὸς, ᾗ δὴ καὶ [v] συνιέναι λόγος. καὶ δι' ἀμφότερα μισηθεὶς, [x] οὐδὲν ἧσσον τῆς πατροκτονίας [y] τὸ μύσος τῆς μητρὸς ἔρωτος τιθεμένων τῶν ὑπηκόων, στάσει περιελαθεὶς πρότερον ἢ φῦναι μέγας, ἐξέπιπτε τῶν πραγμάτων, καὶ οὕτω θνήσκει. συμφρονήσαντες δὲ οἱ γενναιότατοι Πάρθων, ὡς ἀβασιλεύτοις μὲν ἀμήχανον πολιτεύεσθαι, [z] οἱ δὲ βασιλεύοντες ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀρσακιδῶν, οὐ γὰρ ἑτέροις ἄρχειν νόμιμον, ἀπέχρη δὲ πολλάκις καὶ μέχρι νῦν περιυβρίσθαι τὴν βασιλείαν ἔκ τε γάμων τῆς Ἰταλικῆς παλλακίδος καὶ γενέσεων, Ὀρώδην ἐκάλουν πρεσβεύσαντες, [a] ἣν δ' ἂν ἄλλως μὲν ἐπίφθονον παρὰ τῷ πλήθει καὶ ὑπαίτιον καθ' ὑπερβολὰς ὠμότητος, πάνυ γὰρ ἦν σκαιὸς καὶ [b] συνδιάθετος εἰς ὀργὴν, ἕνα δὲ τῶν ἐκ τοῦ γένους [c] Ἀρσακιδῶν. τοῦτον μὲν δὴ συστάντες [d] ἀποκτείνουσιν, ὡς μὲν ἔνιοι φασὶν, ἐν σπονδαῖς καὶ τραπέζαις, μαχαιροφορεῖν γὰρ ἔθος ἅπασιν, ὡς δὲ ὁ πλείων κατέχει λόγος, εἰς [e] θήραν προσαγαγόντες. πρεσβεύσαντες δὲ εἰς Ῥώμην, ᾐτοῦντο βασιλέα τῶν ὁμηρευόντων· καὶ πέμπεται Βονώνης προκριθεὶς τῶν ἀδελφῶν. ἐδόκει γὰρ χωρεῖν τὴν τύχην, ἣν αὐτῷ δύο μέγισται τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἡγεμονίαι προσέφερον, ἰδία καὶ ἀλλοτρία. ταχεῖα δὲ ἀνατροπὴ τοὺς βαρβάρους ἴσχεν, ἅτε καὶ σφαλεροὺς φύσει ὄντας, πρός τε τὴν [f] ἀναξιοπάθειαν. ἀνδραπόδων γὰρ ἀλλοτρίων ποιῆσαι τὸ προστασσόμενον [g] οὐκ ἠξίουν, τὴν ὁμηρείαν ἀντὶ δουλείας ὀνομάζοντες, καὶ τῆς ἐπικλήσεως τὴν ἀδοξίαν. οὐ γὰρ ἂν πολέμου δικαίῳ δεδόσθαι τὸν βασιλεύσοντα Πάρθοις, ἀλλὰ, ὃ τῷ παντὶ χεῖρον, εἰρήνης ὕβρει. παραχρῆμα δ' ἐκάλουν Ἀρτάβανον Μηδείας βασιλεύοντα, γένος Ἀρσακιδῶν. πείθεται δὲ Ἀρτάβανος καὶ μετὰ στρατιᾶς ἐπε-

p Εἰσαγορεύει] *L.B.* ὠσαγορεύει. *Coccejus* προσαγορεύει vel ὑπαγορεύει.

q Φραατάκου] Φραατάκτου *Vat.* & *Hen.* à pr. m. Φραάτου *Busb.* & *Epiphan.*

r Θερμοῦσα,] Ita ex *Epiphanii* libris. Θεσμοῦσα in *Græcis.* HUDS. Excepto tamen *L. B*, qui cum *Epiphanio* consentit. HAV.

s Ἰουλίου Καίσαρος] Σεβαστοῦ pro Ἰουλίου reponendum censet *Bucherius* in *Belgio Rom.* p. 12.

t Τιμίαν. —— γεγονυῖα,] *L. B.* τιμίαν ἦγεν ε. π. ο. ε. πιθανῇ τ. β. γεγονυῖα.

v Συνιέναι] *L. B.* συνεῖναι.

x Οὐδὲν ἧσσον] Ita cum *Cod. Busb.* ἔρωτος τιθεμένων etiam habet *Vat.* οὐδὲν ἧσσον ὡς τῆς πατροκτονίας τὸ μύσος, τῆς μητρὸς ἔρωτα τιθεμένων in *Editis.*

y Τὸ μύσος τῆς μητρὸς ἔρωτος] *L. B.* μῦσος τοῦ μητρὸς ἔρωτος. *Gen.* μῖσος &c.

z Οἱ δὲ βασιλεύοντες] Οἱ δὲ τοῦ βασιλεύοντος *Vat.* & *Hen.* in *Epiphanii* versione, *cœperunt inspicere quisnam illis ex genere Arsacidarum fieret imperator.*

a Ἣν δ' ἂν ἄλλως] In *Hen.* ἦν δ' ἂν ἄλλως. (in *L.B.* εἶσδῶ ἄλλως.) in *Vat.* ἦν δ' ἂν ἄλλως. unde rescripsi ἦν δ' ἂν ἄλλως. in *Editis* ἦν δὲ καὶ ἄλλως, & mox ἐπίφθονος & ὑπαίτιος, pro quibus ἐπίφθονον & ὑπαίτιον substitui è *Codd. Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.*

b Συνδιάθετος] *L. B.* δυσδιάθετος.

c Ἀρσακιδῶν.] Vocem Ἀρσακιδῶν insertum dedi è *Cod. Busb.*

d Ἀποκτείνουσιν,] Ἀποκτείνουσιν *Hen.* & *Vat.*

e Θήραν προσάγοντες.] *L. B.* θύραν (lege θήραν) προαγαγόντες.

f Ἀναξιοπάθειαν.] Ἀξιοπάθειαν *Busb.* Aliter legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *siquidem sunt etiam natura mutabiles, mansuetudinem itaque ejus cœperunt contemnere, indignum putantes ut servo subjicerentur alieno.* HUDS. Conf. sup. lib. 15. c. 2. §. 7. SPANH.

g Οὐκ ἠξίουν,] Illud οὐκ, ut sensus constaret, inserui, favente *Epiphanio*, ut videre est ex ejus versione jam allata. Si quis

ἐπείζιν. ὑπαντιάζει δὲ [h] αὐτὸν Βονώνης. καὶ τὸ μὲν πρῶτον συμφρονήσαντος αὐτῷ τοῦ πλήθους τῶν Πάρθων, παραταξάμενος, [i] ἡττηθεὶς φεύγει πρὸς τὰ ὄρη τῆς Μηδείας Ἀρτάβανος· [k] καὶ μετ' οὐ πολὺ συναγαγὼν πολλὴν στρατιὰν, συμβάλλει τε Βονώνῃ, καὶ νικᾷ, καὶ Βονώνης εἰς [l] Σελεύκειαν ἀφιππάζεται σὺν [m] ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν. Ἀρτάβανος δὲ πολὺν τῇ τροπῇ φόνον ἐργασάμενος, ὑπὲρ ἐκπλήξεως τῶν βαρβάρων, πρὸς Κτησιφῶντα μετὰ τοῦ πλήθους ἀναχωρεῖ. κἀκεῖνος μὲν [n] ἐβασίλευεν ἤδη [o] Πάρθοις. Βονώνης δὲ εἰς Ἀρμενίαν διαπίπτει. καὶ καταρχὰς μὲν ἐφίετο τῆς χώρας, καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἐπρέσβευεν. ὡς δὲ αὐτῷ Τιβέριος μὲν ἀπεῖπε. πρός τε τὴν ἀνανδρίαν καὶ τοῦ Πάρθου τὰς ἀπειλάς· ἀναπρεσβεύει γὰρ δὴ πόλεμον [p] ἀνατεινόμενος, μηχανὴ δὲ ἦν [q] ἑτέρα βασιλείας [r] οὐδεμία, καὶ γὰρ οἱ περὶ Νιφάτην δυνατοὶ τῶν Ἀρμενίων Ἀρταβάνῳ προσέθεντο· παραδίδωσιν αὑτὸν Σιλανῷ τῷ τῆς Συρίας στρατηγῷ. κἀκεῖνος μὲν κατὰ αἰδῶ τῆς ἐν Ῥώμῃ κομιδῆς ἐν Συρίᾳ περιεφυλάττετο· τὴν δὲ Ἀρμενίαν Ὀρώδῃ δίδωσιν Ἀρτάβανος, ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων.

ε'. Ἐτελεύτησεν δὲ καὶ ὁ τῆς [s] Κομμαγηνῆς [t] βασιλεὺς Ἀντίοχος, [v] διέστηκε δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς γνωρίμους, καὶ πρεσβεύουσιν ἀφ' ἑκατέρου μέρους, οἱ μὲν δυνατοὶ μεταβάλλειν τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας εἰς ἐπαρχίαν ἀξιοῦντες, τὸ πλῆθος δὲ βασιλεύεσθαι κατὰ τὰ πάτρια. καὶ ψηφίζεται ἡ σύγκλητος Γερμανικὸν πέμπειν διορθώσοντα τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν, πρασμαλευομένης [x] αὐτῷ τῆς τύχης εὐκαιρίαν τοῦ θανάτου. καὶ γὰρ γενόμενος [y] κατὰ ἀνατολὴν, καὶ πάντα διορθώσας, ἀνῃρέθη φαρμάκῳ ὑπὸ Πίσωνος, καθὼς ἐν ἄλλοις δεδήλωται.

re Arsacidem. Illi persuadetur, & cum exercitu venit. Cui Vonones occurrit; & cum primum quidem plerique Parthorum ab ipso stetissent, prælio Artabanus victus in Mediæ montes fugam capessit: & non multo post magno coacto exercitu cum Vonone congreditur, eumque superat, ita ut Vonones cum paucis è suis equitibus in Seleuciam fugeret. Artabanus autem magna cæde grassatus in fusos fugatosque, quod animis consternati erant barbari, cum copiis suis Ctesiphontem se recipit. Et ille quidem jam Parthis imperabat. Vonones autem fuga in Armeniam dilapsus, & statim quidem *ut eò venerat* regionis imperium affectavit, Romamque legatos misit: ut vero repulsam passus est à Tiberio, & propter ipsius ignaviam & Parthi minas (nam per legatos se bellum illaturum minatur, via enim alia ad regnum conservandum nulla erat, nam potentiores Armeniorum Niphatem accolentes Artabano se adjunxerunt) semet Silano Syriæ præsidi dedidit. Atque ille quidem eum utpote Romæ educatum reveritus apud se in Syria asservabat: Armeniam autem Orodi uni è filiis suis tradit Artabanus.

Vonones ab Artabano fusus fugatusque.

Silano Syriæ præsidi se tradit.

5. Ea tempestate moritur etiam Antiochus Commagenæ rex: & contentio orta est inter plebejos & nobiles, ita ut utraque pars legationem Romam mitteret, proceribus quidem regnum in provinciæ formam redigi postulantibus, plebe vero patrio more regum imperio subjici. quapropter Germanicus ex Senatusconsulto ad componendum Orientis statum mittitur, fortuna occasionem quærente illius exitio. Nam cum in Oriente esset, & res illic composuisset, Pisonis *ministerio & opera* veneno sublatus est; sicuti alibi memoratum est.

ΚΕΦ. γ'.

Στάσις Ἰουδαίων πρὸς Πόντιον Πιλάτον. περὶ Χριστοῦ. οἷά τε συνέβη Παυλίνῃ καὶ Ἰουδαίοις ἐν Ῥώμῃ.

CAP. III.

IV.

Judæorum contra Pilatum seditio. de Christo. & quænam acciderunt Paulinæ & Judæis Romæ.

Πιλάτος δὲ, ὁ τῆς Ἰουδαίας ἡγεμὼν, στρατιὰν ἐκ Καισαρείας ἀγαγὼν, καὶ μεθιδρύσας [z] χειμαδιοῦσαν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐπὶ καταλύσει [a] τῶν νόμων τῶν Ἰουδαϊκῶν, [b] εἰσέφρησε [c] προτομὰς Καίσαρος, αἳ [d] ταῖς σημαίαις προσῆσαν, [e] εἰσαγόμενος εἰς τὴν πόλιν, εἰκόνων ποίησιν ἀπαγορεύοντος ἡμῖν τοῦ νόμου. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πρότερον ἡγεμόνες ταῖς μὴ μετὰ τοιῶνδε κόσμων σημαίαις ἐποιοῦντο εἴσοδον τῇ πόλει. πρῶτος δὲ Πιλάτος, ἀγνοίᾳ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ νύκτωρ γενέσθαι τὴν εἴσοδον, ἱδρύεται τὰς εἰκόνας φέρων [f] εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. οἱ δὲ ἐπεὶ ἔγνωσαν κατὰ πληθὺν παρῆσαν εἰς Καισάρειαν, ἱκετείαν ποιούμενοι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐπὶ μεταθέσει τῶν εἰκόνων. καὶ μὴ συγχω-

Pilatus autem Judææ prætor, cum exercitum è Samaria eduxisset & Hierosolyma in hyberna transtulisset, ut Judaicas leges aboleret, * Cæsaris effigiem in militaribus signis *depictam* curavit intra urbem inferendam, cum lex imagines facere nos vetet. quam ob causam ejus decessores prætores soliti erant in urbem intrare cum signis quæ hujusmodi carerent ornamentis. sed Pilatus primus, ignorante populo, quippe noctu facto introitu, illatas imagines Hierosolymis statuit. Quam rem ubi populus rescivit, magno agmine Cæsaream profecti sunt, Pilatumque per multos dies orarunt, ut eas imagines aliò transferre vellet. illoque non con-

Pilatus Cæsaris effigiem in urbem infert.

Inde oritur tumultus.

quis malit ἀπηξίουν, (prout emendat *Coccejus*) per me licet.

h Αὐτὸν] *L. B.* αὐτῷ.

i Ἡττηθεὶς φεύγει] Νικᾷ καὶ φεύγει *Vat. & Lugd. Bat.* forsan pro νικᾶται καὶ φεύγει.

k Καὶ μετ' οὐ πολὺ] L. B. μετ' οὐ πολὺ δέ.

l Σελεύκειαν] Seleuciæ nempe ad Tigrim. Polyb. lib. v. p. 399. SPANH.

m Ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν.] Λόγοις *Busb.* forsan pro λόχοις.

n Ἐβασίλευεν ἤδη] Ita *Hen. & Vat.* ἐβασίλευσεν in *aliis*.

o Πάρθοις.] Πάρθων *Busb.*

p Ἀνατεινόμενος,] Ἀνατείνασθαι, ἀπειλῆσαι *Hesychius.* SPANH.

q Ἑτέρα] *L. B.* ἑτέρας.

r Οὐδεμία, καὶ] Ita ex MSS. Editi καὶ οὐδεμία, γὰρ &c.

s Κομμαγηνῆς βασιλεὺς Ἀντίοχος] Conf. ἁλωσ. lib. 7. c. 7. §. 11. ubi Gen. Κομαγηνῆς Ἀντίοχον. unicô μ. SPANH.

t Βασιλεὺς Ἀντίοχος,] Vocem βασιλεὺς reposui è *MSS.* (*Lugd. Bat.* etiam) & *Epiphanio.*

v Διέστηκε δὲ τὸ πλῆθος] Διέστη *Gall. Lugd. Bat. & Busb.* διέστησε *Vat. & Hen.*

x Αὐτῷ τῆς τύχης] Ita è *MSS.* αὐτοῦ in *Editis.*

y Κατὰ ἀνατολὴν,] Καθ' τὴν ἀνατολὴν *Vat.*

z Χειμαδιοῦσαν] Χειμαδιοῦντα infr. c. 6. §. 3. SPANH.

* *Cæsaris effigiem*] Vide *Niceph. Callist.* p. 149.

a Τῶν νόμων] *L. B.* τῶν νομίμων.

b Εἰσέφρησε] Ἐφρόνησε *Busb. Lugd. Bat. & Gall.* forsan pro ἐφόρησε. ipse, sensu ita postulante, mutavi εἰσφρῆσαι *Editorum Aliorumque* in εἰσέφρησε. *Lambecius* (in *Commentariorum* l. VIII. p. 19.) μεθοδεύσας pro καθιδρύσας reponit, & quæ sequuntur hoc modo distinguit & interpretatur, χειμαδιοῦσαν ἐν Ἱερ. ἐ. κ. τ. ν. τ. Ἰουδ. εἰσφρῆσαι, προτομὰς αἳ τ. σ. προσῆσαν εἰσαγόμενος εἰς τὴν πόλιν· εἰκόνων π. ἀπ. ἡ. τ. νόμου, καὶ δ. τ. ο. π. ἡγ. τ. μ. μ. τ. κ. σ. ἐ. ἐ. τ. πόλει· πρῶτος δὲ Π. *Cæterum Pilatus, Judææ procurator, exercitum Cæsarea adducens, eumque insidiose studens cum eversione legum Judaicarum Hierosolymis hybernatum immittere; utpote imagines Cæsaris, quæ militaribus signis adjunctæ erant, in urbem introducens* (*cum tamen nostra lege cautum sit, ne hujusmodi faciamus imagines, ideoque omnes qui ante eum fuerunt procuratores cum signis militaribus absque tali imaginum ornatu ingressi fuerint*) *primus ille, ignaris omnibus, quia noctu introitus fieret, illatas imagines Hierosolymis statuit.*

c Προτομὰς ——— νόμου.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. §. 2. SPANH.

d Ταῖς σημαίαις] Ita rescripsi cum *Cod. Busb.* τοῖς σημείοις in *Editis Aliisque.*

e Εἰσαγόμενος] *L. B.* εἰσάγειν.

f Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.] Ὡς τὰ Ἱεροσόλυμα *Busb.*

concedente, utpote quod ea re Cæsari fieret contumelia, postquam illi eum urgere non desinebant, die septimo, cum milites occulte armasset, *ipse* suggestum in circo factum conscendit: quæ res collocatum in insidiis exercitum tegebat. Cumque Judæi eadem rursus ab eo flagitarent, signum militibus dedit, ut eos circumsisterent, eisque præsentem mortem minatus est, nisi quieti domum discederent. At illi humi procumbere, detectisque cervicibus dicere, se longe mori malle, quam ut auderent quidquam contra legum sapientiam committere. Atque Pilatus, animorum constantiam & firmitatem in legibus conservandis miratus, imagines è vestigio Hierosolymis Cæsaream referri jussit.

Pilatus imagines Cæsaris submovet.

Aquam Hierosolyma inducturus seditionem concitat.

2. Tentavit etiam *Pilatus* aquam derivare Hierosolyma, idque sacrarum pecuniarum impensis, petito fontis capite ducentesimo ab urbe stadio. Sed Judæis displicebat quod circa aquam fecerat: coïveruntque hominum multa millia, qui vociferarentur ut ab instituto desisteret; nonnullis etiam id quod in turba promiscua fieri solet, convicia & contumelias homini dicentibus. Itaque ille magnum militum numerum habitu Judaïco, qui occultas sub veste sicas ferrent, misit in locum unde possent circundare Judæos; deinde Judæis ut se inde reciperent imperavit. Cumque Judæi conviciis eum petere inciperent, signum quod convenerat militibus dat: illi vero longe atrocius, quam jusserat Pilatus, quietos æque ac seditiosos castigarunt. Isti autem de pertinacia nihil recedebant: adeo ut, inermibus inclementer acceptis ab armatis eos adorientibus, multi ex illis hoc modo perierint, alii saucii discesserint. Atque ita compressa est *hæc* seditio.

Magna Judæorum strages.

Illustre de Jesu Christo testimonium.

3. Eo etiam tempore fuit Jesus, vir sapiens, si tamen virum eum appellare fas est. Fuit enim * mirabilium operum effector, magister hominum qui verum cum voluptate accipiunt: multosque Judæos, multos item † Gentiles ad se ‡ pellexit. Hic erat Christus. quem cum Pilatus, ab homi-

ρουμένου διὰ τὸ [g] εἰς ὕβριν Καίσαρι φέρειν, ἐπείπερ οὐκ ἐξανεχώρουν λιπαροῦντες, κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐν ὅπλοις ἀφανῶς ἐπικαθίσας τὸ στρατιωτικὸν, αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἧκε· τὸ δὲ ἐν τῷ σταδίῳ κατεσκεύαστο, ὅπερ ἀπέκρυπτε τὸν ἐφεδρεύοντα στρατόν. πάλιν δὲ τῶν Ἰουδαίων ἱκετείᾳ χρωμένων, ἀπὸ συνθήματος περιστήσας τοὺς στρατιώτας, ἠπείλει θάνατον ἐπιθήσειν ζημίαν [h] ἐκ τοῦ ὀξέως, εἰ μὴ παυσάμενοι θορυβεῖν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἀπίοιεν. οἱ δὲ πρηνεῖς ῥίψαντες ἑαυτοὺς, καὶ [i] γυμνοῦντες τὰς σφαγὰς, ἡδονῇ [k] δέξασθαι τὸν θάνατον ἔλεγον, ἢ τολμήσειν [l] τὴν σοφίαν παραβήσεσθαι τῶν νόμων. καὶ Πιλάτος, θαυμάσας τὸ [m] ὀχυρὸν αὐτῶν ἐπὶ φυλακῇ τῶν νόμων, παραχρῆμα τὰς εἰκόνας ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπανεκόμισεν εἰς Καισάρειαν.

β΄. [n] Ὑδάτων δὲ ἐπαγωγὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἔπραξε, δαπάνῃ τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἐκλαβὼν τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥεύματος, ὅσον ἀπὸ διακοσίων σταδίων. οἱ δὲ, οὐκ ἠγάπων τοῖς ἀμφὶ τὸ ὕδωρ [o] δρωμένοις, πολλαί τε μυριάδες ἀνθρώπων συνελθόντες κατεβόων αὐτοῦ, παύσασθαι τοῦ ἐπὶ τοιούτοις προθυμουμένου· τινὲς δὲ καὶ λοιδορίᾳ χρώμενοι [p] ὕβριζον εἰς τὸν ἄνδρα, οἷα δὴ φιλεῖ πράσσειν ὅμιλος. ὁ δὲ, στολῇ τῇ ἐκείνων πολὺ πλῆθος στρατιωτῶν [q] ἀμπεχόμενον, οἳ ἐφέροντο [r] σκυτάλας ὑπὸ ταῖς στολαῖς, διαπέμψας εἰς ὃ περιέλθοιεν αὐτοὺς, αὐτὸς [s] ἐκέλευσεν ἀναχωρεῖν. τῶν δὲ ὡρμηκότων [t] εἰς τὸ λοιδορεῖν, ἀποδίδωσι τοῖς στρατιώταις ὃ προσυνέκειτο σημεῖον. οἱ δὲ καὶ πολὺ μειζόνως, ἤπερ ἐπέταξε Πιλάτος, ἐχρῶντο πληγαῖς, τούς τε θορυβοῦντας ἐν ἴσῳ καὶ μὴ κολάζοντες. οἱ δὲ [v] εἰσέφερον τὸ μαλακὸν οὐδὲν, ὥστε ἄοπλοι ληφθέντες ὑπ' ἀνδρῶν ἐκ παρασκευῆς ἐπιφερομένων, πολλοὶ μὲν αὐτῶν ταύτῃ καὶ ἀπέθνησκον, οἱ δὲ καὶ τραυματίαι ἀνεχώρησαν. καὶ οὕτω παύεται ἡ στάσις.

γ΄. [x] Γίνεται δὲ [y] κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον [z] Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ, [a] εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων [b] τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ [c] δεχομένων· καὶ πολλοὺς μὲν [d] Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ [e] καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. [f] ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει

[g] Εἰς ὕβριν Καίσαρι φέρειν,] Ita *Bas. Busb.* & *Hen.* à *secunda manu*, quo fere modo τοῦτο πρὸς πολλῶν ἀδοξίαν σοι οἴσει apud *Platonem.* διὰ τὸ ὕβριν in *Ed. Gen.* διὰ τὸ μὴ εἰς ὕβριν *Vat.* & *Hen.* à pr. m. Legi potest, διὰ τὸ ὕβριν Καίσαρι εἰσφέρειν,

[h] Ἐκ τοῦ ὀξέως] Conf. supr. lib. 17. c. 15. §. 2. SPANH.

[i] Γυμνοῦντες τὰς σφαγὰς,] Καὶ γυμνούμενοι πρὸς σφαγὰς *Busb.*

[k] Δέξασθαι τὸν θάνατον ἔλεγον,] Ita *MSS.* δέξεσθαι in *Editis.*

[l] Τὴν σοφίαν παραβήσεσθαι τῶν νόμων.] Inde σοφισταὶ dicti, ipsi νομοδιδάσκαλοι qui aquilam detraxere templo. Ita mox cap. 5. σοφίαν νόμων. REL.

[m] Ὀχυρὸν] *L. B.* ἐχυρὸν.

[n] Ὑδάτων —— χρημάτων,] Aquæductus Hierosolymis è sacra pecunia Κορβωνᾶς dicti ἁλωσ. lib. 2. c. 9. §. 4. καλεῖται δὲ κορβωνᾶς &c. SPANH.

[o] Δρωμένοις,] Χρωμένοις in aliquot *MSS.*

[p] Ὕβριζον εἰς τὸν ἄνδρα,] Ὑβρίζειν *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

[q] Ἀμπεχόμενον,] *Gen.* ἀπεχόμενον. Ἀμπισχόμενον *Busb.*

[r] Σκυτάλας] Vert. *Sicas.* sed *fustes* vel *clavas* potius significat vox Græca. IBBETSON.

[s] Ἐκέλευσεν ἀναχωρεῖν.] Ἐκέλευεν *Busb.*

[t] Εἰς τὸ λοιδορεῖν, ἀποδίδωσι] Apud. Euseb. H. Eccl. lib. 1. c. XI. p. 30. SPANH.

[v] Εἰσέφερον] *L. B.* εἰσεφέρετο.

[x] Γίνεται —— Ἰησοῦς,] Γίνεται δὴ *Busb.* & *MS. Isidori Pelusiotæ Cæsareus*, quod probat *Lambecius*, ita ut verborum sensus sit, *Fuit porro circa hoc tempus* &c. Sic enim testimonium hoc de Christo cum præcedente narratione optime ac convenientissime connectitur. Tolerari tamen hic potest etiam particula δὲ quia & hæc usurpatur pro δή. HUDS. Nonnemo hoc testimonium de Christo ex variante scriptura, quæ in Eusebio, Cedreno, Euthymio Zigabeno, Isidoro & Suida est, ita dedit, ut ab hac vulgata recederet quam maxime Γίνεται δὲ (κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν) Ἰησοῦς (τις) σοφὸς ἀνὴρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν (ἔχρην.) ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς διδάσκαλος τῶν τ' ἀληθῆ (σεβομένων) καὶ πολλοὺς μὲν (τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἠγάγετο) ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν καὶ (αὐτῶν) ἐνδείξει τῶν (παρ' ἡμῖν ἀρχόντων) καθηλωταῖ σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου. Οὐκ (ἐξεπαύσαντο οἱ τὸ) πρῶτον (αὐτοὶ) ἀγαπήσαντες τὰ αὐτοῦ καταγγέλλειν, ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἡμέραν, πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα (μαρτυρησάντων περὶ αὐτοῦ θαυμάσια καὶ) εἰρηκότων. (ὅθεν τοίνυν) τῶν χριστιανῶν οὐκ (ἀπιλείπετο) τὸ φῦλον. In lib. II. de bell. c. 9. §. 3. idem hoc testimonium de Christo legitur in codice Petavii sed auctum pia fraude. vide quæ infra notamus. REL. Eadem *Rufinus* Interpres c. IX. SPANH. Brevitatis gratia hic nihil dicimus, Dissertatiunculam de fide Josephici hujus testimonii subjecturi ad finem Tomi II. HAV.

[y] Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον] *Aliis* κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, & κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον.

[z] Ἰησοῦς,] Ἰησοῦς τις *Eusebio* in *Hist. Eccl.* l. I. c. XI. HUDS. At Mosen ipsum sæpe ἄνδρα nuncupat. An Christum Mosi ipsi prætulit? Sunt ab aliena manu. REL.

[a] Εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή.] Verba illa, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρὴ, agnoscunt nostri *Codd.* omnes, tam *Latini* quam *Graci.* Itaque *Vossius* in *Chronol. S.* c. 17. (quod in uno eius *exemplari Latino* desiderentur) sine ratione suspicatur ab aliena manu accessisse.

* *Mirabilium operum effector*,] Est qui vertit *incredibilium.* Sed (ut notavit *Lambecius*) differentiam esse inter παράδοξον & ἄπιστον liquet ex *Isocrate* ad *Nicoclem*, ἐν οἷς οὔτε παράδοξον, οὔτε ἄπιστον &c.

[b] Τῶν ἡδονῇ] Ita in *plerisque libris*, & sic loqui amat *Josephus*, ut paulo supra, & alibi τῶν σὺν ἡδονῇ *Busb.* & *Euseb.* in H E. τῶν ἐν ἡδονῇ *Cedren.* omittuntur ab *Euseb.* in *Dem. Evangel.* HUDS. Inde *Zonaras* p. 267. τῶν οὐχ ἡδον. In MSS. Reg. Gall. apud Huetium Dem. Eu. p. 33. σὺν ἡδονῇ *Euseb.* SPANH.

[c] Δεχομένων·] Σεβομένων *Euseb.* in *D. E.*

[d] Ἰουδαίους,] Τῶν Ἰουδαίων in *Euseb. H. E. Niceph.* & *Suid.* probante *Is. Vossio.* τοῦ Ἰουδαϊκοῦ *Euseb.* in *D. E.*

† *Gentiles ad se pellexit*] Omnes *Ethnicos*, qui in Deum verum non credebant, cujuscunque fuerint gentis, Judæi Ἕλληνας sive Ἑλληνικοὺς vocabant.

[e] Καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ] Ita *Busb. Lugd. Bat. Hen. Vat. Isidor. Suid.* & *Zonar.* καὶ Ἑλληνικοῦ *Bas.* & *Euseb.* in *D. E.* καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλλ. *Euseb.* in *H. E.* καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ *Niceph.* quod cæteris præfert *Is. Vossius.* πολλοὺς γὰρ καὶ ἀπὸ Ἑλλήνων ἠγάγετο Χριστὸς *Niceph.* HUDS. Καὶ ἑλληνικοὺς *Gen.* καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ibid. καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ· *Euseb.* SPANH.

‡ *Pellexit. Hic erat Christus.*] Sibi adjunxit *Epiphan.* HUDS. Et melius quidem vertit ita *Epiph.* IBBETS.

[f] Ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν.] Sc. ὁ λεγόμενος Χριστός. Sic enim *Pilatus* dixit, τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν. *Hieronymus* vertit, *& credebatur esse Christus*, unde, καὶ ἐπιστεύετο εἶναι Χριστός

δείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ [g] ἐπαύσαντο [h] οἵγε πρῶτον [i] αὐτὸν ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην [k] ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν [l] ταῦτά τε καὶ ἄλλα [m] μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ [n] εἰρηκότων. [o] εἰς ἔτι νῦν τῶν Χριστιανῶν [p] ἀπὸ τοῦδε [q] ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.

δ'. Καὶ ὑπὸ [r] τοὺς αὐτοὺς χρόνους, [s] ἕτερόν τι δεινὸν ἐθορύβει τοὺς Ιουδαίους, καὶ περὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ισιδος τὸ ἐν Ῥώμῃ πράξεις αἰσχυνῶν οὐκ ἀπηλλαγμέναι συντυγχάνουσι. καὶ πρότερον τοῦ τῶν Ισιακῶν τολμήματος μνήμην ποιησάμενος, [t] οὕτω μεταδιδῶ τὸν λόγον ἐπὶ τὰ ἐν τοῖς Ιουδαίοις γεγονότα. [v] Παυλίνα ἦν τῶν ἐπὶ Ῥώμης προγόνων τε ἀξιώματι [x] τῷ τε καθ' ἑαυτὴν ἐπιτηδεύματι κόσμου ἀρετῆς ἐπὶ μέγα προϊοῦσα τῷ ὀνόματι, δύναμίς τε αὐτῇ χρημάτων ἦν, καὶ γεγονυῖα [y] τὴν ὄψιν εὐπρεπὴς [z] καὶ τῆς ὥρας ἐν ᾗ μάλιστα ἀγάλλονται αἱ γυναῖκες, εἰς τὸ σωφρονεῖν ἀνέκειτο ἡ ἐπιτήδευσις τοῦ βίου. ἐγεγάμητο δὲ Σατουρνίνῳ, [zz] τῷ εἰς τὰ πάντα ἀντισουμένῳ τῶν περὶ αὐτὴν ἀξιολόγων. ταύτης ἐρᾷ Δέκιος Μοῦνδος, τῶν τότε ἱππέων ἐν ἀξιώματι μεγάλῳ· [a] καὶ μείζονος γὰρ οὔσης ἢ ὥστε ἁλῶναι δώροις, διὰ τὸ [b] καὶ πεμφθέντων εἰς πλῆθος [c] περιϊδεῖν, ἐξῆπτο μᾶλλον, ὥστε καὶ εἴκοσι μυριάδας δραχμῶν [d] Ατθικῶν αὐτῇ δώσειν ὑπισχνεῖται εὐνῆς μιᾶς. καὶ μηδὲ ὡς ἐπικλωμένης, οὐ φέρων τὴν ἀτυχίαν τοῦ ἔρωτος, ἐνδείᾳ σιτίων θάνατον ἐπιτιμᾶν αὐτῷ καλῶς ἔχειν [e] ἐνόμιζεν ἐπὶ Παυλίνῃ κακοῦ τοῦ κατειληφότος. καὶ ὁ μὲν ἐπεψήφιζέ τε [f] τοιαύτῃ τελευτῇ, καὶ πράσσειν οὐκ [g] ἀπηλλάσσετο. ἦν δὲ Ιδη πατρῷος ἀπελευθέρα τῷ Μούνδῳ, παντοίων ἴδρις κακῶν· [h] ἡ δεινῶς φέρουσα τοῦ νεανίσκου [i] τὸ ψήφισμα τοῦ θανεῖν, οὐ γὰρ ἀφανὴς ἦν ἀπολούμενος, ἀνεγείρει τε αὐτὸν ἀφικομένη διὰ λόγου, πιθανή τε ἦν ἐλπίδων τινῶν [k] ὑποσχέσει ὡς διαπραχθησομένων ὁμιλιῶν πρὸς τὴν [l] Παυλίναν αὐτῷ. καὶ δεχομένου τὴν ἱκετείαν ἡδονῇ, πέντε μυριάδων δεήσειν αὐτῇ [m] μόνον ἔλεγεν, [n] ἐπὶ ἁλώσει τῆς γυναικός. καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τούτοις ἀναγείρασα τὸν νεανίσκον, καὶ τὸ αἰτηθὲν λαβοῦσα ἀργύριον, οὐ τὰς αὐτὰς ὁδοὺς ἐστέλλετο τοῖς προδεδιακονημένοις, ὁρῶσα τῆς γυναικὸς τὸ

num nostrorum primis delatum, crucis supplicio addixisset, eum tamen amare non desierunt, qui primum amaverant. Apparuit enim eis tertio die redivivus, divinis vatibus & hæc & mille alia de eo miranda effatis. atque ab eo denominata Christianorum natio durat usque ad hunc diem.

4. Circa eadem tempora etiam mali quiddam aliud Judæos perturbavit, Romæque accidit ut in fano Isidis res ageretur, *summa* cum turpitudine conjuncta. Primum igitur facinus in Isiacis commissum memorabo, ac tum demum orationem convertam ad ea persequenda quæ apud Judæos evenerunt. Erat Romæ Paulina & natalium dignitate illustris, & ob studium quod ipsa virtutis decori impenderat magni nominis, porroque divitiis affluens, & forma egregia, ea etiam ætate qua maxime lætitia gestiunt mulieres, ac præter cætera vita ad pudicitiam composita. Nupta autem erat Saturnino, viro cum ipsa in omnibus quibus eminebat conferendo. Hujus amore correptus est Decius Mundus, vir magnæ inter equites *Romanos* dignitatis: qui, cum eam comperisset frustra muneribus solicitari, ut quæ ingentia ab eo missa rejecerat, tanto magis amore accendebatur; ita ut ei pro uno concubitu ducenta drachmarum Atticarum millia polliceretur. At cum *ea* nec hisce animo flecti potuerit, illi, se amore destitui graviter ferenti, optimum visum est, inedia mortem sibi consciscere propter malum quod ei ex Paulina acciderat. Atque ita quidem ille vitam finire decreverat, nec ei mora quin id continuo faceret. Fuit autem Mundo paterna liberta, Ide nomine, omnium malarum artium perita: quæ, cum ei valde displiceret ut juvenis in obstinato moriendi proposito persisteret, nam palam erat ipsum se perditum ire, ad eum veniebat verbisque afflictum excitabat, fidem ei faciens spem ingerendo fore ut Paulinæ complexibus potiretur. Illoque precibus libenter auscultante, subjiciebat, sibi tantum opus esse quinquaginta drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Et illa quidem, cum istis juvenis animum erexisset, quantumque pe-

Sacra Isidis fœdantur.

Paulina Romana fraude sacerdotis Isidis à Mundo stuprata.

Ide patris Mundi liberta.

τὸς à *Josephi* manu fuisse existimat. *Voss.* HUDS. Videtur esse glossema. In Veteri interprete etiam deest. REL.

g Επαύσαντο] Εξεπαύσαντο *Euseb.* in *H. E.* quem sequitur *Voss.*

h Οἵγε πρῶτον αὐτὸν] Οἱ τὸ πρῶτον *Busb.* & *Suid.* probante *Vossio* HUDS. Οἱ τὸ πρῶτον αὐτοὶ ἀγαπ. *Euseb.* οἱ το MS. R. SPANH.

i Αὐτὸν] Ita lego cum Cod. *Busb.* & *Euseb.* in *H. E.* & in *D. E.* assentiente *Vossio.* cæteris deest αὐτόν.

k Εχων ἡμέραν πάλιν ζῶν,] Vox ἔχων abest *Eusebio* in *D. E.*

l Ταῦτά τε καὶ] Ita *Busb. Isidor. Euseb.* in *H. E.* & *D. E.* ταῦτα καὶ ἄλλα &c. in *Editis Josephi Aliisque.* ταῦτα καὶ ἄλλα μαρτυρησάντων περὶ αὐτοῦ θαυμάσια καὶ εἰρηκότων *Cedren.* HUDS. Ταῦτά τε MSS. & *Euseb.* SPANH.

m Μυρία θαυμάσια] Vocem μυρία omittendum cum nonnullis censet *Vossius.* qui mox etiam cum illis mutato ordine legit περὶ αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων.

n Εἰρηκότων.] Προειρηκότων solus *Hen.* HUDS. Uti videlicet Christiani credebant: nam Judæus ex sua sententia id scribere nequit. Sed omne hoc de Christo testimonium merito suspectum est corruptelæ, & a Christianis interpolatum: uti & idem in quibusdam (vide infra) MSS.tis librorum de bello invenitur, adhuc magis interpolatum. Nam plane nullam fecisse Josephum mentionem Jesu non putem, quum Jacobi fratris Jesu & Johannis Baptistæ cum honore meminerit. REL.

o Εἰς ἔτι νῦν] Ita *Busb. Euseb.* in *H. E. Niceph.* & *Zonar.* εἴς τε νῦν in *Editis Josephi Aliisque.* ὅθεν εἰς ἔτι νῦν *Euseb.* in *D. E.* HUDS. Εἰσέτι τε MSS. & εἰσέτι νῦν γε *Eus.* SPANH.

p Υπὸ τοῦδε] Απὸ τοῦδε τοῦ χρόνου οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον *Euseb.* in *D. E.* cæteris omissis. Verum plura verba in suo codice habuisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *sed & in hodiernum Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat & genus.*

q Ωνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.] Ita *Hen.* & *Vat.* ὀνομασμένων *Aliis.*

r Τοὺς αὐτοὺς χρόνους,] Τοὺς δὲ αὐτοὺς *Busb.*

s Ετερόν ——— Ιουδαίους,] Id respicit ad seditionem ortam, quum Pilatus signa Cæsaris inferret Hierosolymis: nec cohæret cum historia de Christo, uti nunc legitur. Et an dixisset de Christo, quem ita laudat, ἐθορύβει; REL. Ita MSS. *Editi* ἕτερόν τε.

t Οὕτω μεταδιδῶ] Οὕτως μεταγάγω τὸν λ. *Busb.* οὕτως μεταδίδωμι τὸν λ. *Gall. Lugd. Bat.* οὕτω μεταδίδωμι τ. λ.

v Παυλίνα ἦν] Παυλίνα τις legisse videtur *Epiphan.* HUDS. Eadem hinc *Zonaras* p. 268. 269. SPANH.

x Τῷ τε καθ' ἑαυτὴν ἐπιτηδεύματι] Τὸν καθ' ἑαυτὴν ἐπιτηδεύοντι κόσμον ἀρετῆς ἐπὶ μέγα προϊοῦσα τῷ ὀνόματι. δύναμίς τε in *Editis Aliisque.* τῷ τε καθ' ἑαυτὴν ἐπιτηδεύματι ἀρετῆς εἰς μέγα προϊοῦσα· δύναμίς τε *Busb.* unde, quam minimum à vestigiis vulgatæ lectionis recedendo, rescripsi, καὶ τῷ καθ' ἑαυτὴν ἐπιτηδεύματι κόσμου ἀρετῆς &c. in *Epiphanii* versione, *majorum dignitate præclara, studio castitatis intenta, honestatis opinione perspicua.*

y Τὴν ὄψιν εὐπρεπὴς] Τῇ ὄψει *Busb.* & *Gall.*

z Καὶ τῆς ὥρας] Καὶ τῆς ἡλικίας *Zonar.*

zz Τῷ εἰς τὰ πάντα] Ita cum *Cod. Gall.* nec aliter *Busb.* nisi quod τῷ non agnoscat. τῶν εἰς τὰ πάντα ἀντισουμένων τῶν π. in *Editis Aliisque.*

a Καὶ μείζονος γὰρ οὔσης] Καὶ μείνα γὰρ οὔσαν ἁλῶναι δώροις *Vat.* & *Hen.* à pr. m. καὶ μείζων γὰρ ἦν ἢ ὥστε ἁλ. in *Editis Aliisque.* καὶ μείζονος οὔσης ἁλῶναι, *Busb.* omnibus perpensis rescripsi, καὶ μείζονος γὰρ οὔσης ἢ ὥστε ἁλ.

b Καὶ πεμφθέντων εἰς πλῆθος] Καὶ ἀπεμφθέντων *Busb.*

c Περιϊδεῖν,] Υπεριδεῖν *Busb.*

d Ατθικῶν αὐτῇ δώσειν] Ατθικῶν pro αὐτῇ δώσειν habet *Busb.* Vocem Ατθικῶν etiam agnoscit *Zonar.* atque *Epiphanius* vertit, *ut etiam viginti myriadas drachmarum Atticarum se daturum pro uno concubitu spopondisset.* quibus factum est ut non dubitarim Ατθικῶν in textum recipere.

e Ενόμιζεν ἐπὶ Παυλίνῃ] Ενόμισεν *Busb.* & *Vat.*

f Τοιαύτῃ τελευτῇ,] Ita rescripsi pro τοιούτῳ τελευτῇ. Si quis malit τοιούτῳ τέλει, non repugnabo.

g Απηλλάσσετο.] Απηλλάττετο in *libris* omnibus.

h Η δεινῶς φέρουσα τοῦ νεανίσκου] Αὕτη *Busb.*

i Τὸ ψήφισμα τοῦ θανεῖν] Ita in *Editis.* τῷ ψηφίσματι in plerisque *MSS.*

k Υποσχέσει ὡς διαπραχθησομένων] Υποσχέσεσιν *Busb.*

l Παυλίναν αὐτῷ] *Al.* Παυλίνην.

m Μόνον ἔλεγεν,] Μόνων *Busb. Hen.* & *Vat.*

n Επὶ ἁλώσει τῆς γυναικός.] Επὶ δέει *Busb.*

petierat pecuniæ accepisset, alia ipsam aggreditur via, quam ii quorum opera usus fuerat & ministerio, quod mulierem videret majorem quam ut pecunia caperetur. Gnara enim eam vehementer addictam esse Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conventis aliquot ex ejus sacerdotibus, verbisque ultro citroque habitis, ubi fidem quam maxime solennem acceperat, &, quod efficacissimum, pecuniam ostentaverat, in præsens viginti quinque millia, & altera totidem re perfecta, indicat eis amorem juvenis, rogans modis omnibus adniterentur ut ei mulieris copiam facerent. Illi autem, auri vi magna inducti, id facturos recipiunt. & illorum natu maximus propere se ad Paulinam contulit, atque intromissus petiit ut remotis arbitris cum ea colloqueretur. quo concesso, venire se ajebat missum ab Anubide, Deo quippe illius amore capto, jubenteque ut ad se veniret. Illi verba ista grata erant & optata, seque apud familiares suas jactabat ob honorem quo eam dignabatur Anubis: marito quoque indicat, condicta sibi cœnam & cubile Anubidis. Ille vero concessit, ut qui probe norat pudicitiam uxoris. Itaque it *mulier* in fanum, & cum cœnavisset, quo tempore somni hora erat, clausis januis à sacerdote, intus in Sacrario etiam ablatæ erant lucernæ, nec Mundus, nam illic antea abditus fuerat, ab ejus consortio aberravit; totamque noctem illi obsequuta est, Deum esse rata. Cumque ille abiisset, priusquam moverentur sacerdotes qui insidias nesciebant, Paulina mane cum venisset ad virum, apparitionem Anubidis ei narrat, & propterea etiam apud familiares verbis *quam amplissimis* sese extollit. Illi vero partim fidem negabant, rei naturam spectantes, partim mirabantur, ut qui non potuerint, id quod æquum, fide indigna judicare, quando ad ejus pudicitiam & nobilitatem respiciebant. Tertia autem die post facinus patratum Mundus, ipsi obviam factus, "Paulina, inquit, equidem mihi & ducen-"ta millia servasti, quæ potuisti facultatibus tuis "adjicere, & morem nihilominus meæ volunta-"ti gessisti. nihil vero mea refert, quod Mundum "verborum contumeliis onerasti; sed *magnæ* mihi "res ipsa voluptati fuit sub Anubidis nomine la-"titanti." Et is quidem ista loquutus discessit: illa vero, ut quæ tum primum aliquid de flagitio rescivit, & vestem sibi lacerat, & marito *protinus* indicat omnem insidiarum turpitudinem, eumque obsecrabat, ut ipsam vindicatum ire non negligeret. Is autem totum negotium imperatori aperit. Atque Tiberius, cum rem omnem, quæstione de sacerdotibus habita, probe intellexisset, & illos cruci suffixit, & Iden exitii illorum causam, utpote quæ omnia machinata est in mulieris injuriam: insuper & templum evertit, & Isidis simulachrum in Tiberim fluvium demergi jussit. Mundum autem exsilio multavit, causam satis idoneam ratus

Anubis Deus.

Tiberius Isidis sacerdotes & Iden in crucem agit, Isidis templum evertit, & Mundum in exsilium ablegat.

μηδαμῶς χρημάτων ἁλισκόμενον. εἰδυῖα δ' αὐτὴν θεραπείᾳ τῆς Ἴσιδος σφόδρα ὑπηγμένην, [o] τεχνᾶταί τι τοιόνδε. τῶν ἱερέων τισὶν ἀφικομένη [p] διὰ λόγων ἐπὶ πίστεσι μεγάλαις, τὸ δὲ μέγιστον δόσει χρημάτων, τὸ μὲν παρὸν μυριάδων δυοῖν καὶ [q] ἡμισείας, λαβόντος δ' ἔκβασιν τοῦ πράγματος ἑτέρῳ τοσῷδε, διασαφεῖ τοῦ νεανίσκου τὸν ἔρωτα αὐτοῖς, κελεύουσα παντοίως [r] ἐπὶ τῷ ληψομένῳ τὴν ἄνθρωπον σπουδάσαι. οἱ δ' ἐπὶ [s] πλήθει τοῦ χρυσίου [t] παραχθέντες ὑπισχνοῦντο. καὶ αὐτῶν ὁ γεραίτατος ὡς τὴν Παυλίναν ὠσάμενος, γενομένων εἰσόδων, [v] καταμόνας τε διὰ λόγων ἐλθεῖν ἠξίου. καὶ [x] συγχωρηθὲν, [y] πεμπτὸς ἔλεγεν ἥκειν ὑπὸ τοῦ Ἀνούβιδος, ἔρωτι αὐτῆς ἡσσημένου τοῦ Θεοῦ, κελεύοντός τε ὡς αὐτὸν ἐλθεῖν. τῇ δὲ [z] εὐκτὸς ὁ λόγος ἦν, καὶ ταῖς τε φίλαις ἐνεκαλλωπίζετο τῇ ἐπὶ [a] τούτοις ἀξιώσει τοῦ Ἀνούβιδος, καὶ φράζει πρὸς τὸν ἄνδρα, δεῖπνόν τε αὐτῇ καὶ εὐνὴν τοῦ Ἀνούβιδος εἰσηγγέλθαι. συνεχώρει δ' ἐκεῖνος, τὴν σωφροσύνην τῆς γυναικὸς ἐξεπιστάμενος. χωρεῖ οὖν εἰς τὸ τέμενος, καὶ δειπνήσασα, [b] ὡς ὕπνου καιρὸς ἦν, κλεισθεισῶν τῶν θυρῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἔνδον ἐν τῷ ναῷ καὶ τὰ λύχνα ἐκποδὼν ἦν, καὶ ὁ Μοῦνδος, προεκέκρυπτο γὰρ τῇδε, οὐχ ἡμάρτανεν ὁμιλιῶν τῶν πρὸς αὐτήν· παννύχιόν τε αὐτῷ [c] διηκονήσατο, ὑπειληφυῖα θεὸν εἶναι. καὶ ἀπελθόντος πρότερον ἢ [d] κίνησιν ἄρξασθαι τῶν ἱερέων, οἳ τὴν ἐπιβουλὴν οὐκ ᾔδεσαν, [e] ἡ Παυλίνα, πρωῒ ὡς τὸν ἄνδρα ἐλθοῦσα, τὴν ἐπιφάνειαν ἐκδιηγεῖται τοῦ Ἀνούβιδος, καὶ πρὸς τὰς φίλας [f] ἐνελαμπρύνετο λόγοις τοῖς ἐπ' αὐτῷ. οἱ δὲ, τὰ μὲν ἠπίστουν εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὁρῶντες· τὰ δ' ἐν θαύματι καθίσταντο, οὐκ ἔχοντες ὡς χρὴ ἄπιστα αὐτὰ κρίνειν, ὁπότε [g] εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ τὸ ἀξίωμα ἀπίδοιεν αὐτῆς. τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν πρᾶξιν ὑπαντιάσας αὐτὴν ὁ Μοῦνδος, "Παυλίνα, φησὶν, ἀλλά μοι καὶ εἴκοσι μυριάδας "διεσώσω, δυναμένη οἴκῳ προσθέσθαι τῷ [h] ἑαυτῆς, [i] δια-"κονεῖσθαί τε ἐφ' οἷς [k] προσεκαλούμην οὐκ ἐνέλιπες. ἀ-"μέντοι εἰς Μοῦνδον [l] ὑβρίζειν [m] διεχρῶ μηδέν μοι μελῆσαν τῶν "ὀνομάτων, ἀλλὰ τῆς ἐκ τοῦ πράγματος ἡδονῆς, Ἀνούβιον "ὄνομα ἐθέμην ἐμαυτῷ." καὶ ὁ μὲν ἀπῄει ταῦτα εἰπών· ἡ δὲ εἰς ἔννοιαν τότε πρῶτον ἐλθοῦσα τοῦ τολμήματος, περιρρήγνυταί τε τὴν στολὴν, καὶ τἀνδρὶ δηλώσασα τοῦ παντὸς ἐπιβουλεύματος τὸ μέγεθος, ἐδεῖτο μὴ περιωφθῆναι βοηθείας τυγχάνειν. ὁ δὲ τῷ αὐτοκράτορι ἐπεσήμηνε τὴν πρᾶξιν. καὶ ὁ Τιβέριος, μαθήσεως ἀκριβοῦς αὐτῷ γενομένης ἐξετάσει τῶν ἱερέων, ἐκείνους τε ἀνεσταύρωσε, καὶ τὴν Ἴδην ὀλέθρου γενομένην αἰτίαν, καὶ τὰ πάντα ἐφ' ὕβρει συνθεῖσαν τῆς γυναικός· τόν τε ναὸν καθεῖλε, καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἴσιδος εἰς τὸν [n] Θύβριν ποταμὸν ἐκέλευσεν ἐμβαλεῖν. [o] Μούνδῳ δὲ φυγὴν ἐτίμησεν, [p] κώλυμα τοῦ μὴ μειζόνως κολάζειν, τὸ μετ' ἔρωτος αὐ-

o Τεχνᾶταί τι τοιόνδε.] Ita cum *Cod. Busb.* & *Epiphanio*, qui vertit, *tale aliquid machinatur.* τεχνᾶται δὲ τοιόνδε in *cæteris.*
p Διὰ λόγων] Διειλέχθη *Busb.*
q Ἡμισείας,] Ἡμισείᾳ *Busb.* (ἡμίσει *L. B.*) unde pro ἥμισυ *Editorum* reposui ἡμισείας.
r Ἐπὶ τῷ ληψομένῳ] Ἐπιλήψεσθαι τῆς ἀνθρώπου συ. *Busb.*
s Πλήθει τοῦ χρυσίου] Ita cum *Cod. Busb.* πληγῇ in *cæteris.*
t Παραχθέντες ὑπισχνοῦντο.] Θελχθέντες *Zonar.*
v Καταμόνας] Καταμόνας infr. c. 10. §. 3. & §. 6. SPANH.
x Συγχωρηθὲν,] Συγχωρηθείσης *Busb.*
y Πεμπτὸς] Conf. supr. c. 3. §. 2. SPANH.
z Εὐκτὸς] *L. B.* in *Marg.* εὐκταῖος.
a Τούτοις ἀξιώσει] Τοιούτοις *Busb.*
b Ὡς ὕπνου καιρὸς ἦν,] Sic in N. T. clausis foribus ὕπνου καιρὸς ἦν. REL.
c Διηκονήσατο,] Mox hac ead. §. διακονεῖσθαι eadem de re. SPANH.
d Κίνησιν ἄρξασθαι τῶν ἱερέων,] Κινήσειν *Vat.* & *Hen. à pr. m.* Immo vero (inquit *Petitus* in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. IV. p. 196.) surrexisse jam oportuerat, ut aperirent ei discessuro fores. Adeo ut, cum moris illis fuerit summo mane Deam salutare, quas *salutationes* etiam *excitationes* appellabant, (ut constat ex *Arnobio*, l. VII.) non dubitem quin hanc *excitationem* appellet *Josephus* κίνησιν, & locus hoc modo reddendus sit, *cumque ille abiisset, antequam sacerdotes doli conscii excitationem canere cœpissent.* Verum ipse simplici verborum sensu retento, malui cum V. Cl. *J. Clerico* (in *Hesiodum*, p. 136.) voculam οὐκ ante ᾔδεσαν inserere.
e Ἡ Παυλίνα,] Ita *Busb.* Παυλίνα πρωῒ ὡς τὸν in *Editis Aliisque.*
f Ἐνελαμπρύνετο λόγοις] Ἀνελαμβάνετο *Hen.* & *Vat.*
g Εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ] Illud εἰς supplevi è *Cod. Busb.*
h Ἑαυτῆς,] Σαυτῆς *Busb.* nolui tamen in textum reponere, quod *Budæus* exempla quamplurima afferat ἑαυτοῦ positi pro σαυτοῦ.
i Διακονεῖσθαι] Conf. mox supr. SPANH.
k Προσεκαλούμην οὐκ ἐνέλιπες.] Προεκαλούμην *Busb.* & *Lugd. Bat.*
l Ὑβρίζειν διεχρῶ] *L. B.* ὑβρίζειν ἐπειρῶ.
m Διεχρῶ] Conf. supr. lib. 17. c. 4. §, 2. ἣν περὶ αὐτῆς ἐχρῶ. SPANH.
n Θύβριν ποταμὸν] *Al.* (ut & *L. B.*) Θύμβριν.
o Μούνδῳ δὲ] Μοῦνδον *Busb.*
p Κώλυμα] Κώλυμα τοῦ μειζόνως κολάσαι *Busb.*

q Προ-

αὐτῷ ἡμαρτῆσθαι τὰ ἡμαρτημένα, ἡγησάμενος. καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἴσιδος τοῖς ἱερεῦσιν ὑβρισμένα, τοιαῦτα ἦν. ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐν Ῥώμῃ Ἰουδαίοις κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον συντυχόντων, ὥς μοι καὶ [q] προεσήμηνεν ὁ λόγος.

ε'. Ἦν ἀνὴρ Ἰουδαῖος, φυγὰς μὲν τῆς αὐτοῦ, κατηγορίᾳ τε παραβάσεως [r] νόμων καὶ δέει τιμωρίας τῆς ἐπ' αὐτοῖς, πονηρὸς δὲ εἰς τὰ πάντα. [s] καὶ δὴ τότε ἐν τῇ Ῥώμῃ διαιτώμενος, προσεποιεῖτο μὲν ἐξηγεῖσθαι σοφίαν νόμων τῶν Μωϋσέως, προσποιησάμενός τε τρεῖς ἄνδρας εἰς τὰ πάντα [t] ὁμοιοτρόπους, τούτοις ἐπιφοιτήσασαν [v] Φουλβίαν, τῶν ἐν ἀξιώματι γυναικῶν καὶ νομίμοις προσεληλυθυῖαν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς, πείθουσι πορφύραν [x] καὶ χρυσίον εἰς τὸ [y] ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερὸν διαπέμψασθαι· [z] καὶ λαβόντες, ἐπὶ [a] χρείας τοῖς οἰκείοις ἀναλώμασιν αὐτὰ ποιοῦνται, ἐφ' ὅπερ καὶ τὸ πρῶτον ἡ αἴτησις ἐπράσσετο. καὶ ὁ Τιβέριος, ἀποσημαίνει γὰρ πρὸς αὐτὸν φίλος ὢν Σατουρνῖνος τῆς Φουλβίας ἀνὴρ [b] ἐπισκήψει τῆς γυναικὸς, [c] κελεύει πᾶν τὸ Ἰουδαϊκὸν τῆς Ῥώμης [d] ἀπελαθῆναι. οἱ δὲ ὕπατοι, τετρακισχιλίους [e] ἀνθρώπων ἐξ αὐτῶν στρατολογήσαντες, ἔπεμψαν εἰς Σαρδὼ τὴν νῆσον· πλείστους δὲ ἐκόλασαν [f] μὴ θέλοντας στρατεύεσθαι, διὰ φυλακὴν τῶν πατρίων νόμων. καὶ [g] οἱ μὲν, διὰ κακίαν τεσσάρων ἀνδρῶν, ἠλαύνοντο τῆς πόλεως.

cur majori pœna non afficeretur, quod amoris vehementia deliquisset. Et ista quidem sunt, quibus templum Isidis dehonestarunt sacerdotes. Nunc autem ad ea narranda revertor, quæ per id tempus Judæis Romæ degentibus contigerunt: id quod jam ante facturum recepi.

V. Judæi urbe Roma pulsi ob Fulviam pecunia emunctam.

5. Erat vir genere Judæus, patria quidem sua profugus, ut qui accusaretur quod contra leges fecerat & pœnam *ob maleficia* metueret, in omnibus vero nequam & improbus. Is tum Romæ degens, se quidem legis Mosaïcæ interpretem profitebatur, & tribus aliis per omnia sui similibus in societatem ascitis, Fulviæ, feminæ nobili, quæ, legem Mosaicam amplexa, sese illis in disciplinam tradiderat, persuadent ut purpuram & aurum in templum Hierosolymitanum mitteret: qui cum ea accepissent, in proprios usus verterunt & profuderunt; quem in finem ea etiam ab initio postulaverant. Quo fit ut Tiberius, ei quippe rem indicaverat quo amico utebatur Saturninus Fulviæ maritus ex uxoris instigatione, juberet cunctos Judæos Roma pelli. Ex quibus consules delectu habito quatuor millia militum in Sardiniam insulam miserunt: plurimos etiam, qui ut servarent patria instituta militiam detrectarunt, pœnis affecerunt. Atque ita, propter quatuor hominum nequitiam, Judæi ejecti sunt è civitate.

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς ἐθορύβουν οἱ Σαμαρεῖς, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπώλεσε Πιλάτος. ὡς κατηγορεῖται ὁ Πιλάτος, οἷά τε Οὐϊτελλίῳ πεπραγμένα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ Παρθυαίοις.

ΟΥΚ ἀπήλλακτο δὲ θορύβου καὶ τὸ Σαμαρέων ἔθνος. συστρέφει γὰρ αὐτοὺς ἀνὴρ ἐν ὀλίγῳ τὸ ψεῦδος [h] τιθέμενος, [i] καὶ ἐφ' ἡδονῇ τοῦ πλήθους τεχνάζων τὰ πάντα, κελεύων ἐπὶ τὸ Γαριζεὶν ὄρος αὐτῷ συνελθεῖν, ὃ [k] ἁγνότατόν τε αὐτοῖς ὀρῶν ὑπείληπται, ἰσχυρίζετό τε [l] παραγινομένοις δείξειν τὰ ἱερὰ σκεύη τῇδε κατορωρυγμένα, [m] Μωϋσέως [n] τῇδε αὐτῶν ποιησαμένου κατάθεσιν. οἱ δὲ ἐν ὅπλοις τε ἦσαν, πιθανὸν ἡγούμενοι τὸν λόγον, καὶ καθίσαντες ἔν τινι κώμῃ, [o] Τιραθαβᾶ λέγεται, παρελάμβανον τοὺς ἐπισυλλεγομένους, ὡς μεγάλῳ πλήθει τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸ ὄρος ποιησόμενοι. φθάνει δὲ Πιλάτος τὴν ἄνοδον αὐτῶν προκαταλαβόμενος [p] ἱππέων τε πομπῇ καὶ ὁπλιτῶν, οἱ συμβαλόντες τοῖς ἐν τῇ κώμῃ προσυνηθροισμένοις, παρατάξεως γενομένης, τοὺς μὲν ἔκτειναν, τοὺς δὲ εἰς φυγὴν τρέπονται, ζωγρίᾳ τε πολλοὺς ἦγον, ὧν τοὺς κορυφαιοτάτους καὶ τοὺς ἐν τοῖς φυγοῦσι δυνατωτάτους ἔκτεινε Πιλάτος.

β'. Καταστάντος δὲ τοῦδε τοῦ θορύβου, Σαμαρέων ἡ βουλὴ παρὰ Οὐϊτέλλιον ὑπατικὸν ἴασιν ἄνδρα Συρίας τὴν

CAP. IV.

Quomodo tumultuabantur Samaritani, multosque ex illis occidit Pilatus. utque Pilatus accusatur, & quæ gesta erant à Vitellio apud Judæos & Parthos.

Seditio Samaritana.

INterea ne Samaritani quidem tumultu caruerunt. Concitat enim eos vir *quidam*, qui mentiri pro nihilo ducebat & omnia ad ineundam à plebe gratiam faciebat; jubens ut secum montem Garizim conscenderent, montium apud eos sanctitatis opinione celeberrimum, illisque asseverabat, se ostenturum ipsis, ubi eò pervenirent, sacra vasa à Moyse istic defossa atque recondita. Illi vero, quæ diceret verisimilia esse credentes, *statim* arma sumpserunt; & in vico quodam Tirathaba nomine consedentes sibi adjungebant quotquot sese ad illos aggregarent, ut magno agmine montem ascenderent. Sed Pilatus prior viam, qua iretur, occupat equitibus quos miserat & peditibus: qui congressi cum illis qui in urbem convenerant, primo conflictu alios occiderunt, alios in fugam verterunt, & multos etiam captivos abduxerunt, quorum præcipuos, & potentissimos eorum quos in fuga ceperant, interfecit Pilatus.

Seditiosi à Pilato fusi fugatique.

2. Sedato autem hoc Samaritanorum tumultu, senatus *eorum* mittunt ad Vitellium, virum consu-

Pilatus cædis accusatus apud Vitellium & Romam missus.

---

q Προεσήμηνεν ὁ λόγος.] Προαπεσήμανεν habet *Busb.*

r Νόμων καὶ δέει τιμωρίας] Τινῶν post νόμων addit *Busb.*

s Καὶ δὴ τότε ἐν τῇ Ῥώμῃ] Καὶ δή ποτε *Busb.*

t Ὁμοιοτρόπους,] Ὁμοιοτέρους *Vat.*

v Φουλβίαν,] Φλουβίαν passim *Hen.* & *Vat.*

x Καὶ χρυσίον] Καὶ τὸ χρυσίον *Busb.*

y Ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερὸν] Vocula ἐν abest plerisque *MSS.*

z Καὶ ——— ἀναλώμασιν] Καὶ λαβόντες, ἀνάλωμα ταῦτα ἐπὶ χρείαις οἰκείαις ποιοῦνται· καὶ ὁ Τιβέριος ταῦτα μαθὼν ἐκ Σατουρνίνου τοῦ Φουλβίας ἀνδρὸς ἐπισκήψει ταύτης κελεύει πᾶν τὸ Ἰουδαϊκὸν τῆς Ῥώμης ἀπελθεῖν *Busb.*

a Χρείας] *L. B.* χεῖρας.

b Ἐπισκήψει τῆς γυναικὸς,] Ita cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* ἐπισκέψει perperam in *cæteris.*

c Κελεύει ——— ἀπελαθῆναι.] Judæi Roma pulsi, & 4000. ex iis in Sardiniam missi. Vid. *Sueton. Tiber.* c. XXXVI. SPANH.

d Ἀπελαθῆναι.] Ἀπελθεῖν *Busb.*

e Ἀνθρώπων ἐξ] Ἄνδρας ἐξ αὐτῶν *Busb.* ἀνθρώπους in *MS.* quo usus est *Petitus.*

f Μὴ θέλοντας στρατεύεσθαι.] Id privilegium sæpe Judæis concessum Josephus memorat à Romanis, ut liberi essent à militia, nam Sabbathi observatio, ciborum delectus & alia in bello nequeunt locum habere. REL.

g Οἱ μὲν,] Καὶ οἱ μὲν δὴ διὰ *Busb.*

h Τιθέμενος] Aliquid amplius in suo codice habuisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *vir quidam mentiri pro nihilo ducens, Caphedon nomine.*

i Καὶ ἐφ' ἡδονῇ τοῦ πλήθους] Καθ' ἡδονὴν *Busb.*

k Ἁγνότατόν τε αὐτοῖς] Ἁγνότατον αὐτοῖς *Busb.*

l Παραγινομένοις δείξειν] Ita cum *Cod. Busb.* παραγινομένοις in *cæteris.*

m Μωϋσέως] Ita etiam apud *Epiphanium* & *Zonaram.* Verum Ὀζίως malit Cl. *Relandus* in *Dissert.* de *monte Garizim*, p. 155. & *Dissert. secunda de Nummis Samaritanis*, p. 45. & ex *Chronico Samaritano* recitat traditionem de arca & vasis sacris jussu Dei in monte Garizim reconditis sub pontificatu Oziæ, cujus mentio fit 1 *Chron.* c. 6. v. 6. quam historiam aliter narratam videre est, 2 *Maccab.* c. 2. v. 4. id quod me monuit Cl. *Lowthius.* HUDS. Lege Ὀζίως, Ozis. hic Pontifex fuit. Moses autem Jordanem non transierat. REL.

n Τῇδε αὐτῶν] Ἐκεῖ *Busb.*

o Τιραθαβᾶ] *L. B.* Τιραθανά, uti & statim inferius.

p Ἱππέων τε πομπῇ] Πέμψας ἱππεῖς καὶ ὁπλίτας *Busb.*

q Εἰς

sularem & Syriæ præsidem, atque Pilatum cædis eorum qui interiêre accusabant. non enim ut à Romanis desciscerent, sed ut tutum à Pilati injuriis perfugium haberent, in Tirabatha sese recepisse *dicebant.* Tum Vitellius, Marcello amico suo ad res Judæorum procurandas misso, Pilatum jussit Romam proficisci, ad objecta à Judæis *crimina* coram imperatore responsurum. Ita Pilatus, decem annis in Judææ provincia exactis, Romam properabat, Vitellii mandatis, quibus nihil contradicere audebat, obsequutus. At priusquam Romam appelleret, decessit Tiberius.

Tiberius moritur.

VI. *Vitellius ab Hierosolymitanis magnifice excipitur. Ejus erga Judæos liberalitas.*

3. Vitellius autem in Judæam profectus, Hierosolyma ascendit, ea tempestate, qua festum ageretur quod Pascha appellatur. Cumque à Judæis magnifice exceptus fuisset Vitellius, vectigal fructuum venalium Hierosolymitanis in universum remisit, & stolam pontificis cum omni ejus ornatu passus est in templo, ut olim, à sacerdotibus adservari. sed eo tempore in Antonia, quæ turris est ita nuncupata, deposita erat hujusmodi de causa. Pontificum quidam Hyrcanus, ejus nominis primus, (nam plures erant eo nomine appellati) cum turrim in vicinia templi exstruxisset, illic maxima ex parte vitam agebat, & stolam, quæ in ejus custodia erat, eo quod sibi soli licebat eam induere, ibi depositam habebat, quandocunque privata veste resumpta in urbem iret. idemque filii ipsius eorumque filii facere consueverunt. Herodes autem, regnum adeptus, & turrim hanc, loco opportuno sitam, magno sumptu instruxit, Antoniæ nomine ei indito ex Antonio qui ipsi erat amicus, & stolam, ita ut ibi reperta est, apud se retinuit; ratus populum ea de re nihil novi contra se moliturum. Deinceps vero similiter ac Herodes faciebat Archelaus, filius ejus, qui ei in imperio successit: cujus regnum cum Romani sibimet assumpsissent, nacti sunt stolam pontificiam, in domo ex lapide constructa repositam, sacerdotum custodumque ærarii sigillo obsignatam, castelli præfecto quotidie eo in loco lucernam accendente. Septem vero ante festum diebus illis ab arcis præfecto tradebatur: cumque ea * purificata usus fuisset pontifex, die proxima post solennitatem rursus eam in domum reponebat, ubi antea condita erat. idque quotannis fiebat, tribus festis & je-

Stola pontificia in turri Antonia olim deposita.

ἡγεμονίαν ἔχοντα, καὶ Πιλάτου κατηγόρουν ἐπὶ τῇ σφαγῇ τῶν ἀπολωλότων. οὐ γὰρ ἐπὶ ἀποστάσει Ῥωμαίων, ἀλλ᾽ ἐπὶ διαφυγῇ τῆς Πιλάτου ὕβρεως, [q] εἰς τὴν Τιραθαβᾶ παραγενέσθαι. καὶ Οὐϊτέλλιος, Μάρκελλον [r] τὸν αὐτοῦ φίλον ἐκπέμψας ἐπιμελητὴν τοῖς Ἰουδαίοις γενησόμενον, Πιλάτον [s] ἐκέλευσεν ἐπὶ Ῥώμης ἀπιέναι, πρὸς ἃ κατηγοροῖεν Ἰουδαῖοι [t] διδάξαντα τὸν αὐτοκράτορα. καὶ Πιλάτος, δέκα ἔτεσιν διατρίψας ἐπὶ Ἰουδαίας, εἰς Ῥώμην ἠπείγετο, ταῖς Οὐϊτελλίου πειθόμενος ἐντολαῖς, [v] οὐκ ὂν ἀντειπεῖν. πρὶν δὲ [x] ἢ τῇ Ῥώμῃ προσχεῖν αὐτὸν, φθάνει Τιβέριος μεταστάς.

γ΄. Οὐϊτέλλιος δὲ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀφικόμενος, ἐπὶ Ἱεροσολύμων ἀνήει, καὶ ἦν αὐτοῖς ἑορτή· Πάσχα δὲ καλεῖται. δεχθεὶς δὲ μεγαλοπρεπῶς Οὐϊτέλλιος, [y] τὰ τέλη τῶν ὠνουμένων καρπῶν ἀνίησιν εἰς τὸ πᾶν τοῖς [z] ταύτην κατοικοῦσι, [a] καὶ τὴν στολὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τὸν πάντα αὐτοῦ κόσμον συνεχώρησεν ἐν τῷ ἱερῷ κείμενον ὑπὸ τοῖς ἱερεῦσιν ἔχειν τὴν ἐπιμέλειαν, καθότι καὶ πρότερον ἦν αὐτοῖς ἐξουσία. τότε δὲ ἐν τῇ Ἀντωνίᾳ, φρούριον δ᾽ ἐστὶν οὕτως λεγόμενον, ἡ ἀπόθεσις αὐτῆς ἦν, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. [b] τῶν [c] ἱερέων τις Ὑρκανὸς, πολλῶν δὲ ὄντων οἳ τόδε ἐκαλοῦντο τὸ ὄνομα, ὁ πρῶτος, ἐπεὶ πλησίον τῷ ἱερῷ [d] βᾶριν κατασκευασάμενος, ἐν ταύτῃ τὰ πολλὰ τὴν δίαιταν εἶχεν [e] καὶ τὴν στολὴν, φύλαξ γὰρ ἦν αὐτῆς, διὰ τὸ [f] καὶ μόνῳ συγκεχωρῆσθαι τοῦ ἐνδύεσθαι τὴν ἐξουσίαν, [g] ταύτῃ εἶχεν ἀποκειμένην, ὁπότε εἰς τὴν πόλιν καθιὼν, ἀναλαμβάνοι [h] τὴν ἰδιωτικήν. καὶ οἵ τε υἱεῖς αὐτοῦ ταῦτα πράσσειν ἐπετήδευον, καὶ τέκνα ἐκείνων. Ἡρώδης δὲ βασιλεύσας, τήν τε βᾶριν ταύτην, ἐν [i] ἐπιτηδείῳ κειμένην, κατασκευάσας πολυτελῶς, [k] Ἀντωνίαν καλεῖ [l] ὄνομα, τῷ Ἀντωνίῳ φίλος ὢν, καὶ τὴν στολὴν [m] ὥσπερ καταλαμβάνει τῇδε κειμένην [n] κατεῖχεν, πιστεύων οὐδὲν νεωτεριεῖν ἐπ᾽ αὐτῷ [nn] τὸν λαόν. δῆθεν δὲ [o] ἔπραοσεν ὅμοια τῷ Ἡρώδῃ, καὶ ὁ ἐπικατασταθεὶς αὐτῷ βασιλεὺς Ἀρχέλαος υἱὸς ὤν· οὗ Ῥωμαῖοι παραδεξάμενοι τὴν ἀρχὴν, ἐκράτουν τῆς στολῆς τοῦ ἀρχιερέως, ἀποκειμένης ἐν οἴκῳ [p] λίθου [q] οἰκοδομηθέντι ὑπὸ σφραγῖδι [r] τῶν τε ἱερέων καὶ τῶν γαζοφυλάκων, τοῦ φρουράρχου τὸ ἐφ᾽ ἡμέραν ἑκάστην λύχνον [s] ἅπτοντος. [t] ἑπτὰ δὲ ἡμέραις πρὸ τῆς ἑορτῆς, ἀπεδίδοτο αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ φρουράρχου· καὶ ἁγνισθείσῃ χρησάμενος ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ [v] μίαν τῆς ἑορτῆς ἡμέ-

q Εἰς τὴν Τιραθαβᾶ] Εἰς τὴν κώμην Τιραβαθᾶ *Busb.*

r Τὸν αὐτοῦ φίλον] *L. B.* τῶν αὐτοῦ φίλων, ut & *Epiphanius*, qui vertit, *Marcellum, unum ex suis amicis.* HAV.

s Ἐκέλευσεν ἐπὶ Ῥώμης] Ἐκέλευεν *Busb.* & *Zonar.*

t Διδάξαντα τὸν αὐτοκράτορα.] Δικάζοντα *Busb.* & *Hen.* à pr. m.

v Οὐκ ὂν ἀντειπεῖν.] Οὐκ ἀντειπὼν *Gall.*

x Ἢ τῇ Ῥώμῃ προσχεῖν] *L. B.* ἐν τῇ Ῥώμῃ ἴσχειν.

y Τὰ τέλη τῶν ὠνουμένων καρπῶν ἀνίησιν] Nota quod τέλη τῶν ὠνουμένων καρπῶν Romanis solvebant Judæi. REL.

z Ταύτην] Ταύτῃ *Busb.* & *Lugd. Bat.*

a Καὶ —— ἐξουσία.] Conf. supr. lib. 15. c. XI. §. 4. SPANH.

b Τῶν —— πρῶτος] De Hyrcano ejus nominis primo Pontifice, De Vita sua §. 1. ὃς πρῶτος ἀρχιερέων Ὑρκανὸς ὠνομάσθη. SPANH.

c Ἱερέων τις] Forsan ἀρχιερέων legendum.

d Βᾶριν] בירה Talmudicis, apud quos legitur, in monte templi è regione τῆς Βάρεως לפני דבירה quædam cremata fuisse ex sacris memoratis. REL.

e Καὶ τὴν στολὴν] Codicem *Epiphanii* uno commate auctiorem fuisse suspicor. vertit enim barbare, *in loco templi vicino tabernaculum construxerat, & ibi ex maxima parte degebat, ubi etiam stolam pontificalem habuit, ac custos ejus exstabat, propterea quod eam soli licebat induere quando intrabat templum: cæterum quando in civitatem privatis indumentis utebatur* &c. Unde locus hoc modo refingi potest, καὶ τὴν στολὴν ταύτῃ εἶχεν ἀποκειμένην, φύλαξ γὰρ ἦν αὐτῆς, διὰ τὸ καὶ μόνῳ συγκεχωρῆσθαι τοῦ ἐνδύεσθαι τὴν ἐξουσίαν, ὁπότε εἴσιοι εἰς τὸν ναὸν, ὁπότε δ᾽ εἰς τὴν πόλιν κατ.

f Καὶ μόνῳ συγκεχωρῆσθαι] Καὶ μόνῳ ἐφεῖσθαι ἐνδεδύσθαι αὐτὴν, ταύτῃ εἶχεν ἀποκ. *Busb.*

g Ταύτῃ εἶχεν ἀποκειμένην,] Ita *Busb.* ταύτην in *cæteris.*

h Τὴν ἰδιωτικήν.] Nam in urbe & extra templum στολὴν ἱερατικὴν gerere nec Pontifici licebat nec sacerdotibus, uti Talmudici contendunt. REL.

i Ἐπιτηδείῳ] *Casaub.* addit τόπῳ.

k Ἀντωνίαν καλεῖ ὄνομα,] Conf. supr. lib. 15. c. XI. §. 4. SPANH.

l Ὄνομα,] Ὀνόματι Ἀντωνίου φ. *Busb.* quo modo forsan *Epiphan.* qui vertit, *& Antoniam ex nomine Antonii, qui ei amicus erat.*

m Ὥσπερ —— κατεῖχεν,] Τὴν ἀρχιερατικὴν λαμβάνει τὴν δὲ .... πιστεύων οὐδὲν νεωτερίζειν δι᾽ αὐτήν. ἔπραξεν δὲ ὁμ. *Cas.* ex *Eus.* in D. E. l. 8.

n Κατεῖχεν,] Ita *Busb.* & *Euseb.* κατεῖχεν, πιστεύων δὲ, οὐδὲν in *Editis Aliisque.*

nn Τὸν λαόν.] Τὸν λαὸν διὰ τάδε· ἔπραοσε δ᾽ ὅμοια *Busb.* τὸν λαόν· ἐπράσσετο δ᾽ ὅμοια *Gall.* τὸν λαὸν δι᾽ αὐτήν. ἔπραοσε δ᾽ ὅμοια *Euseb.* in *Dem. Evangel.* l. 8. p. 399.

o Ἔπραοσεν] *L. B.* διὰ τάδε ἔπραοσε δέ.

p Λίθου] Λίθου addidi è *Codd. MSS. Epiphanio*, & *Eusebio.*

q Οἰκοδομηθέντι —— γαζοφυλάκων,] Conf. supr. lib. 15. c. XI. §. 4. SPANH.

r Τῶν τε ἱερέων] Τῶντε ἀρχιερέων malit *Petitus.* Paulo aliter *Epiphan.* qui vertit, *sub sigillo sane pontificum & gazophylacis habebatur, à quo & cætera templi ornamenta & candelabrum quoque servabatur, quod tantum per dies festos ad usum pontificum tradebatur. Transacta vero festivitate iterum in loco proprio reponenda reddebatur, & per tres utique festivitates singulis quibusque annis & per jejunia dabatur atque reddebatur.* Observandum itaque *Epiphanium* non legisse ἑπτὰ δὲ ἡμέραις πρὸ τῆς ἑορτῆς, sed tantum ἡμέραις τῆς ἑορτῆς, neque item agnoscere τὸ ἁγνισθείσῃ.

s Ἅπτοντος.] Ἀνάπτοντος *Busb.*

t Ἑπτὰ δὲ ἡμέραις] Credibile est inquit *Petitus* (in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. IV. pag. 116.) non septimo ante festum die, sed pridie tantum festi petitam fuisse stolam: unde rescribendum censeo, ἐπειτα δὲ ἡμέρᾳ πρὸ τῆς ἑορτῆς. HUDS. Id confirmat Talmudicorum traditionem in *Joma* 1. 1. & alibi septem diebus ante festum Pontificem præparatum fuisse & cultum sacrum peregisse. REL.

* *Purificata usus fuisset pontifex,*] Nam non nisi ea lustrata, ut quæ penes impuros alienigenas fuisset, utebatur summus Pontifex.

v Μίαν τῆς ἑορτῆς ἡμέραν] Is unus dies erit יום טוב dies maxime festus præ aliis diebus festis, uti dies 15. Nisan, dies octavus festi tabernaculorum. REL.

x Ἡτε

ἡμέραν, ἀπετίθετο αὖθις εἰς τὸν οἶκον, [x] ἧπερ ἔκειτο πρότερον. καὶ [y] τοῦτο ἔπραττε τρισὶν ἑορταῖς ἑκάστου [z] ἔτους [a] καὶ τῇ νηστείᾳ. Οὐϊτέλλιος δὲ ἐπὶ τῷ ἡμετέρῳ πατρίῳ ποιεῖται τὴν στολὴν, ἥτε κείσοιτο μὴ πολυπραγμονεῖν ἐπισκήψας τῷ φρουράρχῳ, καὶ ὁπότε δέοι χρῆσθαι. καὶ ταῦτα πράξας [b] ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τοῦ ἔθνους, καὶ τὸν ἀρχιερέα Ἰώσηπον [c] τὸν καὶ Καϊάφαν ἐπικαλούμενον ἀπαλλάξας τῆς ἱερωσύνης, Ἰωνάθην καθίστησιν Ἀνάνου τοῦ ἀρχιερέως υἱόν. ἐπ' Ἀντιοχείας δ' αὖθις ἐποιεῖτο τὴν ὁδόν.

δ'. Πέμπει δὲ καὶ Τιβέριος ὡς Οὐϊτέλλιον γράμματα, κελεύων αὐτῷ πράσσειν φιλίαν πρὸς Ἀρτάβανον τὸν Πάρθων βασιλέα. ἐφόβει γὰρ αὐτὸν ἐχθρὸς ὢν, καὶ Ἀρμενίαν παρεσπασμένος, μὴ ἐπὶ πλέον κακουργῇ. [d] πιστεύειν δὲ τῇ φιλίᾳ [e] μόνως ὁμήρων αὐτῷ διδομένων, μάλιστα δὲ τοῦ Ἀρταβάνου υἱέως. τοιαῦτα δὲ γράφων Τιβέριος πρὸς τὸν Οὐϊτέλλιον, [f] μεγάλων δόσεσι χρημάτων πείθει καὶ τὸν Ἰβήρων καὶ τὸν [g] Ἀλβανῶν βασιλέα πολεμεῖν Ἀρταβάνῳ [h] μηδὲν ἐνδοιάσαι. οἱ δὲ αὐτοὶ μὲν ἀντεῖχον, [i] Σκύθας δὲ, δίοδον αὐτοῖς διδόντες διὰ τῆς αὐτῶν, καὶ τὰς θύρας [k] τὰς Κασπίας ἀνοίξαντες, ἐπάγουσι τῷ Ἀρταβάνῳ. καὶ ἥτε Ἀρμενία ἀφῄρητο αὖθις, καὶ πλησθείσης πολέμων τῆς Παρθυαίων γῆς, οἵτε πρῶτοι τῶν τῇδε ἐκτείνοντο ἀνδρῶν, ἀνάστατά τε ἦν αὐτοῖς τὰ πάντα, καὶ τοῦ βασιλέως ὁ υἱὸς [l] ἐκ τούτων τῶν μαχῶν [m] ἔπεσε μετὰ πολλῶν στρατοῦ μυριάδων. καὶ αὐτοῦ τὸν πατέρα Ἀρτάβανον [n] Οὐϊτέλλιος, πομπῇ χρημάτων εἴς τε συγγενεῖς [o] καὶ φίλους τοὺς ἐκείνου γινομένῃ, [p] ἐμέλλησε μὲν κτιννύειν διὰ τῶν τὰ δῶρα εἰληφότων. [q] αἰσθανόμενος δὲ τὴν ἐπιβουλὴν ὁ Ἀρτάβανος ἄφυκτον οὖσαν, διὰ τὸ ὑπὸ πολλῶν καὶ τῶν πρώτων ἀνδρῶν συντεθεῖσαν [r] μὴ ἀνεῖσθαι τοῦ ἐπὶ πέρας ἐλθεῖν, καὶ νομίζων καὶ ὁπόσον αὐτῷ καθαρῶς συνειστήκει, καὶ τόδε [s] ἤδη ἐφθαρμένον ἐπὶ δόλῳ τὴν εὔνοιαν προσποιεῖσθαι, ἢ πείρας αὐτῷ γινομένης [t] μεταπτίξασθαι πρὸς τοὺς προαφεστηκότας, ἐπὶ τῶν ἄνω [v] σατραπειῶν ἔσωζεν αὐτόν. καὶ πολλὴν μετὰ ταῦτα στρατιὰν ἀθροίσας [x] Δαῶν τε καὶ Σακῶν, καὶ πολεμήσας τοὺς ἀνθεστηκότας, κατέσχε τὴν ἀρχήν.

ε'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Τιβέριος ἠξίου φιλίαν αὐτῷ γενέσθαι πρὸς τὸν Ἀρτάβανον. ἐπεὶ δὲ κἀκεῖνος [y] προκληθεὶς, [z] ἀσμένως ἐδέχετο τὸν περὶ [a] αὐτοῦ λόγον, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην

junii die. Vitellius autem facit ut *stola*, prout mos patrius ferebat, servaretur, dato arcis præfecto in mandatis, ut nec inquireret in locum ubi reconderetur, nec ad diem attenderet quo eâ uti oporteret. Cumque ista fecisset ut à gente gratiam iniret, & Josepho pontifici, cui etiam Caiaphæ nomen fuit, sacerdotium abrogasset, Jonatham Anani pontificis filium in ejus locum substituit, ac deinde Antiochiam reversus est. *Jonathas pontifex in locum Caiaphæ substitutus.*

4. Tunc etiam Tiberius ad Vitellium literas mittit, cum mandatis ut amicitiam pangeret cum Artabano Parthorum rege. Eum enim territabat, quod inimicus esset & Armeniam occupasset, ne majora *imperio* damna inferret; eaque solum lege ejus amicitiæ credendum esse *monet*, si obsides illi traderentur, præcipue vero Artabani filius. Cum autem ista Tiberius ad Vitellium scriberet, ille ingentis pecuniæ largitione Iberorum & Albanorum regibus persuadet, ut sine mora Artabano bellum inferrent. At illi quidem huic repugnabant, Scythas vero, data illis facultate per provincias suas itineris faciundi, pylisque Caspiis patefactis, immiserunt in Artabanum. Quo facto & Armeniam denuo Parthi amiserunt, belloque per terram illorum pervadente, nobilissimi quique ejus gentis ceciderunt, regioque tota *ferro flammaque* vastata erat, atque alicubi inter pugnandum filius regis cecidit cum multis copiarum millibus. Porro in eo fere erat Vitellius ut patrem quidem illius Artabanum, pecuniam ad cognatos ejus & amicos mittendo, perimeret, ope illorum qui munera acceperant. Ille vero cum intelligeret se insidias effugere non posse, quod necesse erat ut quæ à multis virisque primariis factæ essent ex illorum sententia succederent: cumque numerum iniret eorum qui sibi adhærere profiterentur, & cogitaret etiam plerosque ex illis *largitione* corruptos dolose simulare benevolentiam, aut si periculum eorum faceret ad eos qui prius desciverant transituros esse, *fuga* incolumis evasit ad superiores satrapias. Ac postea ex Dahis & Sacis magno coacto exercitu, & debellatis inimicis, imperium occupabat. *Res à Vitellio gestæ contra Artabanum.* *Armeniam amittunt Parthi.* *Artabanus à Dahis & Sacis in imperium restitutus.*

5. Istis auditis Tiberius jussit ut Artabanus sibi amicitia adjungeretur. Postquam autem ille invitatus sermonem de se habitum lubenter accepit, ad *Amicitiam cum Artabano jussu Tiberii init.*

x Ἧπερ —— νηστείᾳ.] Ita cum Cod. *Busb.* καὶ πρότερον. τοῦτο ἔπραττε (*L. B.* ἐπράττετο) τρισὶν ἑορταῖς. in *Editis Aliisque.*

y Τοῦτο ἐπράσσετο τρισὶν ἑορταῖς] Tria nempe Festa Judæis præcepta Exod. XXIII, 14 15. SPANH.

z Ἔτους καὶ τῇ νηστείᾳ] Iterum cum *Cod. Busb.* κατὰ τὴν νηστείαν in *Editis.* καὶ κατὰ τὴν νηστείαν *Coccejus.* καὶ τὴν νηστείαν *L. B. Vat.* & *Hen.* à pr. m. si quis malit κατὰ τὴν νηστείαν, non repugnabo. Ex his intelligimus quibus diebus pontifex indutus esset ἀρχιερατικὴν στολὴν *pontificium ornatum*: nempe tribus illis Festis solennibus; *Paschatis* scilicet, *Pentecostes*, & *Scenopegiæ*, itemque die *jejunii*, quam diem *Propitiationum* nominant. Videsis *Bonfrerium* in *Leviticum*, p. 648. & *Petitum* in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. 4. p. 96. HUDS. Nam tempore jejunii anniversarii, die x. Tisri, etiam vestes has erat indutus P. M. REL.

a Καὶ τῇ νηστείᾳ,] De Pontifice M. amicto sacram stolam Jejunii tempore ἁλωσ. lib. 5. c. 5. §. 7. Lege καὶ κατὰ τὴν νηστείαν; Nempe Festum à tribus illis diversum post Tubarum clangorem celebratum, & omnium Festum maximum, *Philoni* Σάββατον Σαββάτων de Septenar. p. 1194. C. 1195. B. Ita etiam hic *Rufinus*, ut postea animadverti, & *per tres utique festivitates singulis quibusque annis*, & *per jejunia.* Hunc Josephi locum καὶ κατὰ τ. ν. &c. etiam emendare postea animadverti *Steph. le Moyne* in Var. S. p. 686. sed ubi tacet, ita etiam legisse *Rufinum.* SPANH.

b Ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τοῦ ἔθνους,] Vocula ἐπὶ abest quibusdam *MSS.* ut & *Editis.*

c Τὸν καὶ Καϊάφαν ἐπικαλούμενον] Ita *Busb. Epiphan. Euseb.* & *Zonar.* Ἰώσηπον Καϊάφαν in *cæteris.*

d Πιστεύειν δὲ τῇ φιλίᾳ] Πιστεύσειν τε *Busb.* forsan rectius.

e Μόνως ὁμήρων αὐτῷ διδομένων,] Ita *Bas. Busb.* & *Hen.* μόνος in *cæteris.* quod bene ferri potest.

f Μεγάλων δόσεσι χρημάτων] Ita cum *Cod Busb.* μεγάλαις in *Editis.*

g Ἀλβανῶν βασιλέα] Sic *Busb. Epiphan.* & *Tacitus* in *Annalium* l. 6. c. 33. Ἀλανῶν in *Editis Aliisque.*

h Μηδὲν ἐνδοιάσαι-] Μὴ ἐνδοιάσαι *Busb.* μηδὲ ἐνδ. *L. B.*

i Σκύθας δὲ,] Ita lego cum *Epiphanii* libris, & ex auctoritate *Taciti*, qui dicit, *Hiberos locorum potentes Caspia via Sarmatas* [*Scytharum gentem*] *in Armenios raptum effudisse.* Ἀλανοὺς aut Ἀλβανοὺς in *Græcis Josephi.*

k Τὰς Κασπίας ἀνοίξαντες,] Sic *Busb.* τὰς Κασπίας & mox πλεισθείσης in *Editis Aliisque.*

l Ἐκ τούτων] *L. B.* ἐν τούτῳ.

m Ἔπεσε —— μυριάδων.] Ἐπέση *Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.* à *pr. m.* dein μετὰ πολλοῦ στρ. Paulo aliter legisse visus est *Epiphanius*, qui vertit, *atque ita devastatur Armenia, omnisque terra Parthorum hostibus impletur & cladibus. nam primi eorum passim ubique perimuntur, turbis & luctu cuncta complentur. filius etiam ipsius imperatoris in ea pugna perimitur cum exercitu numeroso, nam multæ myriades ibi defecere Parthorum.*

n Οὐϊτέλλιος] Οὐϊτέλλιος δὲ πομπῇ *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

o Καὶ φίλους] Voculam τοὺς ante ἐκείνου omittit *Gen.*

p Ἐμέλλησε μὲν κτιννύειν] Ἐμέλησε *Busb. Hen.* & *Vat.*

q Αἰσθανόμενος δὲ] Αἰσθόμενος *Busb.* & *Lugd. Bat.*

r Μὴ ἀνεῖσθαι] Ita *Busb. Hen. Lugd. Bat. Gall.* & *Vat.* δὴ ἀνεῖσθαι in *Editis.*

s Ἤδη] *L. B.* ἤτοι.

t Μεταπτίξασθαι] Ita *Hen.* & *Busb.* μεταπίθεσθαι *Bas.* μεταθέσθαι *Gen.* quod sane interpretamentum vocis μεταπτίξασθαι, ut constat ex *Scholiis* in *Thucydidem*, p. 53. n. 26. *Edit. Oxon.*

v Σατραπειῶν] Sic & *Epiphan* στρατιῶν *Vat.* & *Hen.* à pr. m. στρατῶν *Busb.*

x Δαῶν τε καὶ Σακῶν,] Δακῶν *Busb. Vat.* & *Hen.* à pr. m. incertum quid legerit *Epiphan.* HUDS. Conf. infr. lib. 20. c. 3. §. 2. SPANH.

y Προκληθεὶς,] Forsan προσκληθεὶς legendum.

z Ἀσμένως ἐδέχετο] Non, ut putavit *Josephus*, sub Tiberio, sed sub Cajo factum fuisse, ex *Suetonio* & *Dione* appaset. *Usserius*

ad Euphratem pervenerunt rex & Vitellius; junctoque fluvio in medio ponte obviam inter ſe facti ſunt, cum ſuis uterque ſatellitibus. Et cum de fœdere convenisſent, Herodes tetrarcha convivio eos excepit, in medio ubi tranſiretur magnis ſumptibus erecto tentorio. Et non multo poſt Artabanus miſit Tiberio filium Darium obſidem cum multis muneribus: in quibus vir erat ſeptem cubitorum proceritate *ſpectandus*, genere Judæus, Eleazarus nomine, qui ex magnitudine Gigas cognominatus eſt. Poſt hæc Vitellius Antiochiam reverius eſt, Artabanus in Babyloniam. Herodes autem, volens ut ipſe primus Cæſari nunciaret de impetratis obſidibus, tabellarios mittit cum literis, in quibus ſingula accurate perſcripſerat, adeo ut nihil reliqui eſſet quod ſignificaret legatus. Quo factum eſt, cum ipſe etiam miſiſſet literas, eique reſcripſiſſet Cæſar, ſe omnia, ut qui ex Herode ea prius inaudiviſſet, *jam ante* reſciviſſe, ut Vitellius vehementer perturbatus, ratuſque ſe graviorem, quam re vera erat, paſſum eſſe injuriam, iram in animo occultam gereret, uſque dum vindictam ſumeret, Cajo imperium adepto.

Artabanus Darium filium Tiberio dat obſidem.

Vitellius Herodi tetrarchæ infenſus.

6. Tunc etiam Philippus, qui Herodis frater erat, vita deceſſit, anno quidem Tiberii principatus vigeſimo, poſtquam vero ipſe præfuiſſet Trachonitidi & Gaulanitidi atque etiam Batanææ, * anno trigeſimo ſeptimo. Vir ſuapte natura moderatus erga ſubditos, quietique ingenii; nam omnem vitam in ſua ditione agebat. Quoties autem domo progrederetur, cum paucis delectis incedebat, atque in ſolio ſedens unde jus diceret, quod dum iter faceret ſubſequebatur, ſi quis obviam factus ejus ope & auxilio egeret, ſine mora & dilatione quà occurſus erat poſito throno, in eo *ſublimis* ſedens cauſam cognoſcebat; & ſontes pœnis afficiebat, aut iniquis criminibus irretitos ſolvebat. Diem obit ſupremum in Juliade, atque illatus in monumentum, quod jam ante ſibi conſtruxerat, magnifice ſepultus eſt. Ejus autem principatum, nam ſine † liberis deceſſit, cum ſibi accepiſſet Tiberius, eum provinciæ Syriæ attribuit: tributa tamen quæ in Tetrarchia illius colligerentur, juſſit in eadem adſervari.

Philippus Herodis tetrarchæ frater diem obit.
Philippi elogium.

παρῆσαν, ὅ, τε Ἀρτάβανος καὶ ὁ Οὐϊτέλλιος· καὶ ζεύξεως τοῦ ποταμοῦ γενομένης, κατὰ τὸ μεσαίτατον τῆς γεφύρας ἀλλήλους ὑπηντίαζον μετὰ φυλακῆς ἑκάτερος τῆς περὶ [b] αὐτόν. καὶ λόγων αὐτοῖς [c] συμβατικῶν γενομένων, Ἡρώδης ὁ τετράρχης εἱστίασεν αὐτοὺς, κατὰ μέσον τὸν πόρον σκηνὴν ἐπισκηψάμενος τῷ πόρῳ πολυτελῆ. καὶ Ἀρτάβανος μετ' οὐ πολὺ πέμπει Τιβερίῳ [d] ὅμηρον Δαρεῖον τὸν υἱὸν μετὰ πολλῶν δώρων, ἐν οἷς καὶ ἄνδρα ἑπτάπηχυν τὸ μέγεθος, Ἰουδαῖον τὸ γένος, [e] Ἐλεάζαρον ὄνομα, [f] ὃς διὰ τὸ μέγεθος Γίγας ἐπεκαλεῖτο. ἐπὶ τούτοις Οὐϊτέλλιος μὲν ἐπ' Ἀντιοχείας ᾔει, Ἀρτάβανος δὲ ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας. Ἡρώδης δὲ, βουλόμενος δι' αὐτοῦ πρώτου γενέσθαι [g] πύστιν Καίσαρι τῶν ὁμήρων τῆς λήψεως, ἐκπέμπει [h] γραμματοφόρους, τὰ πάντα ἀκριβῶς γράψας εἰς ἐπιστολὴν, καὶ μηδὲν ὑπολειπόμενος ἐπὶ μηνύσει τῷ ὑπατικῷ. [i] πρὸς Οὐϊτελλίου δὲ ἐπιπεμφθεισῶν ἐπιστολῶν, καὶ τοῦ Καίσαρος ἐπισημήναντος πρὸς αὐτὸν ὡς δῆλα αὐτῷ γένοιτο, πρότερον πύστιν περὶ αὐτῶν Ἡρώδου προτεθεικότος, ταραχθεὶς ὁ Οὐϊτέλλιος μεγάλως, καὶ πεπονθέναι τι μειζόνως ἢ ἐπέπρακτο ὑπολαμβάνων, ἄδηλον τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἔκρυπτεν ὀργὴν, μέχρι δὴ καὶ μετῆλθε, Γαΐου τὴν ἀρχὴν παρειληφότος.

ϛʹ. Τότε δὲ καὶ Φίλιππος, Ἡρώδου δὲ ὢν ἀδελφὸς, τελευτᾷ τὸν βίον, [k] εἰκοστῷ μὲν ἐνιαυτῷ [l] τῆς Τιβερίου ἀρχῆς, ἡγησάμενος δὲ αὐτὸς [m] ἑπτὰ καὶ τριάκοντα τῆς Τραχωνίτιδος καὶ [n] Γαυλανίτιδος, καὶ τοῦ Βαταναίων ἔθνους πρὸς αὐταῖς. μέτριον δὲ ἐν οἷς ἦρχεν παρασχὼν τὸν τρόπον καὶ ἀπράγμονα· δίαιταν μὲν γὰρ τὸ πᾶν ἐν τῇ γῇ τῇ ὑποτελεῖ ἐποιεῖτο. πρόοδοι δ' ἦσαν αὐτῷ σὺν ὀλίγοις τῶν ἐπιλέκτων, καὶ τοῦ θρόνου εἰς ὃν κρίνοι καθιζόμενος ἐν ταῖς ὁδοῖς ἑπομένου, ὁπότε τις ὑπαντιάσας ἐν χρείᾳ γένοιτο αὐτῷ ἐπιβοηθεῖν, οὐδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' [o] ἐκ τοῦ ὀξέως ἱδρύσεως τοῦ θρόνου ᾗ καὶ τύχοι γενομένης, καθιζόμενος ἠκροᾶτο· καὶ τιμωρίας τε ἐπετίμα τοῖς ἁλοῦσιν, καὶ ἠφίει τοὺς ἀδίκως ἐν [p] ἐγκλήμαλι γενομένους. τελευτᾷ δ' ἐν Ἰουλιάδι, καὶ αὐτοῦ κομισθέντος ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ὃ ἔτι πρότερον ᾠκοδόμησεν αὐτὸς, ταφαὶ γίνονται πολυτελεῖς. τὴν δ' ἀρχὴν, οὐ γὰρ κατελείπετο παῖδας, Τιβέριος παραλαβὼν, [q] προσθήκην ἐπαρχίας ποιεῖται τῆς Σύρων. τοὺς μέντοι φόρους ἐκέλευσε συλλεγομένους [r] ἐν τῇ τετραρχίᾳ ἐκείνου γενομένῃ κατατίθεσθαι.

VII.

CAP. V.

Herodes tetrarcha bellum movet contra Arabum regem, & profligatur: deque morte Joannis Baptiſtæ. Quo modo Vitellius Hieroſolyma aſcendit: nonnullaque de Agrippa, & Herodis magni poſteris.

Diſſidium inter Aretam & Herodem.

SUB id autem tempus inter ſe diſſidebant Aretas rex Petrææ & Herodes, hujuſmodi de cau-

ΚΕΦ. εʹ.

Πόλεμος Ἡρώδου τοῦ τετράρχου πρὸς Ἀρέταν καὶ τῶν Ἀράβων βασιλέα, καὶ ἧττα· περί τε τοῦ θανάτου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. ὡς Οὐϊτέλλιος εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνῄει· καί τινα περὶ Ἀγρίππα, καὶ τῶν Ἡρώδου τοῦ μεγάλου ἀπογόνων.

ΕΝ τούτῳ δὲ στασιάζουσιν Ἀρέτας τε ὁ [s] Πετραῖος βασιλεὺς καὶ [t] Ἡρώδης, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἡρώδης ὁ τε-

---

rius ad *A. M.* 4040. Confer *Baſnagium* in *Annalibus Eccleſ.* p. 489.

a Αὐτοῦ λόγον,] Ita *Busb.* αὐτῶν in *cæteris.*

b Αὐτόν.] Αὐτὴν *Busb.*

c Συμβατικῶν γενομένων] Ita *Busb* & *Lugd. Bat.* συμβιβατικῶν in *reliquis.*

d Ομηρον —— δώρων,] *Sueton. Vitell.* c. 2. Artabanum Parthorum Regem ſummis artibus, non modò ad colloquium ſuum, ſed etiam ad veneranda legionum ſigna pellexit. SPANH.

e Ελεάζαρον ὄνομα,] Λάζαρον juxta *Epiphanii* libros.

f Ος διὰ τὸ μέγεθος] Ita *Busb.* & *Epiphan.* διὰ μέντοι τὸ μέγεθος γίγας ἐπεκαλεῖτο in *cæteris.*

g Πύστιν Καίσαρι] Sic *Busb.* (atque Coccejus) atque ita lego mox hac ead §. πίστιν utroque loco in *Editis Aliiſque.*

h Γραμματοφόρους,] Γραμματοφόρον *Busb.*

i Πρὸς Οὐϊτελλίου] Πρὸς Οὐϊτέλλιον *Hen. à pr. m.*

k Εἰκοστῷ μὲν ἐνιαυτῷ] Ita in *Græcis omnibus* & *Zonara.* εἰκοστῷ καὶ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ ex *Epiphanii* libris emendant *Scaliger* & *Petavius.* Εσχάτῳ ἐνιαυτῷ legendum eſſe contendit *Chr. Noldius* in *Hiſtoria Idumæa*; p. 277. & 278. Videſis *Langium* de *Annis Chriſti*, p. 349. & *Baſnagium* in *Annalibus Politico Eccl.* p 445. & *Caſaub.* c. Baron. p. 155. HUDS. *Rufin.* vigeſimo ſecundo, quod tuetur *Scaliger de Emend. Temp.* p. 462. nempe εἰκοστῷ δευτέρῳ· cum vulgat. Caſaub. Exercit. adv. Baron. p. 155. SPANH.

l Τῆς Τιβερίου] Καὶ τῆς *Vat.* & *Hen. à pr. m.*

m Επτὰ καὶ τριάκοντα] Pro ἑπτ. κ. τριακ. in *MSS. Rufin. Anglican.* triginta duo. Pro vulgata lectione *Caſaub.* ibid. SPANH.

n Γαυλανίτιδος,] Alibi Γαυλωνίτιδος, & forſan rectius. Vide *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* lib. 3. c. 13. p. 385. Eſt qui malit Αὐρανίτιδος.

* *Anno trigeſimo ſeptimo.*] Juxta Cod. Regium vet. verſionis, *trigeſimo ſecundo.* ſed à vulgata ſcriptura ſtat ratio temporum.

o Εκ τοῦ ὀξέως] Conf. ſupr. lib. 17. c. 15. § 2. SPANH.

p Εγκλήμαλι] Lege ἐγκλήματι. COCC.

† *Liberis deceſſit*,] *Filiis* non *liberis* vertendum cenſet *Cellarius* (in *Diſſert. de Joanne B.* p. 385.) quia hereditatis cauſa dixit, ſive cur Tiberius ejus provinciam Syriæ adjecerit. Sed quid ita, ſi Herodias alterius Herodis Philippi fuerit uxor.

q Προσθήκην ἐπαρχίας ποιεῖται τῆς Σύρων.] Conf. ſupr. c. 1. §. 1. SPANH.

r Εν τῇ τετραρχίᾳ ἐκείνου] Εν τῇ τετραρχίᾳ τῇ ἐκείνου *Vat.* & *Busb.*

s Πετραῖος βασιλεὺς] Πετραίων βασιλεὺς *Euſeb.* Αράβων βασιλεὺς *Niceph.*

t Ηρώδης,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

u Ηρώ-

τετράρχης γαμεῖ τὴν Ἀρέτα θυγατέρα, καὶ συνῆν χρόνον ἤδη πολύν. στελλόμενος δ' ἐπὶ Ῥώμης, κατάγεται ἐν [x] Ἡρώδου ἀδελφοῦ ὄντος οὐχ ὁμομητρίου· ἐκ γὰρ [y] τῆς Σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως θυγατρὸς Ἡρώδης ἐγεγόνει. [z] ἐρασθεὶς δὲ Ἡρωδιάδος τῆς τούτου γυναικὸς, θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀριστοβούλου, καὶ οὗτος ἀδελφὸς αὐτῶν, [a] Ἀγρίππου δὲ [b] ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου, τολμᾷ λόγων ἅπτεσθαι περὶ γάμων. καὶ δεξαμένης, συνθῆκαι γίνονται [c] μετοικίσασθαι πρὸς αὐτὸν ὁπότε ἀπὸ Ῥώμης παραγένοιτο. ἦν δὲ ἐν ταῖς συνθήκαις, ὥστε καὶ τοῦ Ἀρέτα τὴν θυγατέρα ἐκβαλεῖν. καὶ ὁ μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἔπλει, ταῦτα συνθέμενος. ἐπεὶ δὲ ἐπανεχώρει διαπραξάμενος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐφ' ἅπερ ἐστάλτο, ἡ γυνὴ, [d] πύστεως αὐτῇ τῶν πρὸς τὴν Ἡρωδιάδα συνθηκῶν γενομένης; πρὶν [e] ἔκπυστος αὐτῷ γενέσθαι τὰ πάντα ἐκμαθοῦσα, κελεύει πέμπειν αὐτὴν ἐπὶ Μαχαιροῦντος· μεθόριον δέ ἐστι τῆς τε Ἀρέτα καὶ Ἡρώδου ἀρχῆς· γνώμην οὐκ ἐκφαίνουσα τὴν ἑαυτῆς. καὶ Ἡρώδης [f] ἐξέπεμπε, μηδὲν ᾐσθῆσθαι [g] τὴν ἄνθρωπον προσδοκῶν. ἡ δὲ, προαπεστάλκει γὰρ ἐκ πλείονος εἰς τὸν Μαχαιροῦντα, [h] τότε πατρὶ αὐτῆς ὑποτελῆ, πάντων εἰς τὴν ὁδοιπορίαν ἡτοιμασμένων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ [i] Ἀρέτα, παρῆν, καὶ [k] ἀφορμᾶται εἰς τὴν Ἀραβίαν κομιδῇ τῶν στρατηγῶν ἐκ διαδοχῆς, παρῆν τε ὡς τὸν πατέρα ᾗ τάχος, καὶ αὐτῷ τὴν Ἡρώδου διάνοιαν ἔφραζε. [l] ὁ δὲ ἀρχὴν ἔχθρας ταύτην ποιησάμενος, περί τε ὅρων ἐν τῇ γῇ τῇ [m] Γαμαλίτιδι, καὶ δυνάμεως ἑκατέρῳ συλλεγείσης, εἰς πόλεμον [n] καθίστανται, στρατηγοὺς ἀπεσταλκότες ἀνθ' ἑαυτῶν. καὶ μάχης γενομένης, διεφθάρη πᾶς ὁ Ἡρώδου στρατὸς, προδοσίας αὐτῷ γενομένης ὑπ' ἀνδρῶν φυγάδων, οἳ ὄντες ἐκ τῆς Φιλίππου τετραρχίας Ἡρώδῃ συνεστράτευον. ταῦτα Ἡρώδης γράφει πρὸς Τιβέριον. ὁ δὲ, ὀργῇ φέρων τὴν Ἀρέτα ἐπιχείρησιν, γράφει πρὸς Οὐϊτέλλιον, πόλεμον ἐξενεγκεῖν, καὶ ἤτοι ζῶον ἑλόντα [o] ἀναγαγεῖν δεδεμένον, ἢ κτεινομένου πέμπειν τὴν κεφαλὴν ἐπ' αὐτόν. καὶ Τιβέριος μὲν ταῦτα πράσσειν ἐπέστελλε τῷ κατὰ Συρίαν στρατηγῷ.

β'. Τισὶ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐδόκει ὀλωλέναι τὸν Ἡρώδου στρατὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλα δικαίως τιννυμένου κατὰ ποινὴν Ἰωάννου [p] τοῦ ἐπικαλουμένου Βαπτιστοῦ. [q] κτείνει γὰρ τοῦτον Ἡρώδης, ἀγαθὸν ἄνδρα, [r] καὶ τοὺς Ἰουδαίους κελεύοντα, ἀρετὴν ἐπασκοῦντας, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνῃ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένους, βαπτισμῷ συνιέναι. οὕτω γὰρ καὶ τὴν βάπτισιν ἀποδεκτὴν αὐτῷ φανεῖσθαι, μὴ ἐπί τινων ἁμαρτάδων παραιτήσει

sa. Herodes tetrarcha uxorem duxerat Aretæ filiam, & cum ea jam longiusculе vixerat. Cum autem Romam proficisceretur, divertit ad fratrem, non tamen ex eadem matre, Herodem. nam Herodes ex Simonis pontificis filia natus erat. Ac Herodiadis hujus uxoris amore captus, quæ filia erat Aristobuli, utriusque illorum fratris, Agrippæque magni soror, ausus est cum ea de nuptiis sermones serere. Cui cum non displicerent, convenit inter eos, illam in ejus domum concessuram statim atque ipse Roma rediisset: insuper pactum erat ut Aretæ filiam ejiceret. Atque ille quidem Romam advehitur, postquam ista pepigisset. Ubi autem reverteretur, rebus Romæ perfectis, quarum gratia profectus est, uxor ejus, fama eorum quæ Herodiadi pactus fuerat ad ipsam perlata, antequam eam ille cuncta rescivisse intelligeret, mitti petiit Machæruntem, *castellum* in confinio ditionis Herodis & Aretæ situm, de suo consilio nihil *ei* indicans. Atque Herodes mittendam curavit, ne quidem suspicans mulieri quidquam innotuisse. Illa vero, (nam aliquandiu ante miserat ad Machæruntem, tunc in patris sui ditione & potestate) omnibus ad iter ineundum ab Aretæ præfecto paratis, eò pervenit, atque inde in Arabiam properat ab uno præfecto ad alium advecta, & quam celerrime ad patrem venit, ipsique Herodis voluntatem aperuit. Inde autem ab eo inimicitiarum facto initio, accedente de finibus agri Gamalitici contentione, postquam utrique erant copiæ conscriptæ bellum inter eos conflatum est, qui vicem suam legatos suos miserunt. Commissoque prœlio, Herodes victus est & omnis ejus exercitus cæsus, quippe proditus à quibusdam profugis, qui cum essent ex Philippi tetrarchia merebant Herodis stipendia. Hæc Herodes Tiberio per literas significat. Ille vero, indigne ferens id quod aggressus est Aretas, scribit Vitellio, ut ei bellum inferat, & aut vivum captum in vinculis adducat, aut occisi caput ad ipsum mittat. Atque Syriæ quidem prætori, ut ista ageret, in mandatis dedit Tiberius.

Herodes tetrarcha Herodiadem Herodis Philippi, fratris ejus, uxorem ducit.

Aretas Herodis exercitum cædit.

Tiberius Vitellio scribit ut Aretæ bellum inferat.

2. Erant autem quidam è Judæis qui existimarent, Dei ira periisse exercitum Herodis, qui justas ob interfectum Joannem, cognomento Baptistam, pœnas dabat. Hunc enim Herodes necari jussit, cum esset vir bonus, Judæosque ad virtutis studium excitaret, præcipiens ut juste quidem inter se, erga Deum autem pie agentes ad lavacrum accederent. Deo enim ita acceptum iri lavacrum *ajebat*, cum eo non ad expiationem criminum uterren-

Joannes Baptista ab Herode necatus.

x Ἡρώδου ἀδελφοῦ] Cui etiam nomen Philippus. Immo verissimum (ut inquit *Grotius* ad *Matt.* c. 14. v. 3.) credo inter Herodis Magni filios, qui novem fuere, duos appellatos fuisse *Philippos*: sed horum alterum, qui natus erat ex Simonis pontificis filia, dictum fuisse *Philippum Herodem*, quomodo & iste de quo hæc narratur historia *Antipater* aut *Antipas Herodes* dicebatur; atque isto additamento *Philippum* hunc *minorem* distinctum ab altero *majore*, qui Trachonitidis fuit tetrarcha. Neque duos in tot liberûm numero dictos fuisse Philippos magis mirum videri debet, quam duos itidem eodem in numero dictos *Antipatros*: nam *Antipatri* & *Antipæ* idem est nomen. Videsis *Chr. Arnoldum* in *Historia Idumæa*; p. 201, 202, 203, 204. & p. 214, 215. *Montacutium* in *Originibus Eccl.* tom. 1. part. 2. p. 56, 57, 58. *Basnagium* in *Annalibus Politico-Eccl.* tom. 1. p. 446. & *Norisium* in *Paranesi ad J. Harduinum*, p. 65.

y Τῆς —— ἐγεγόνει,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 7. & infr. lib. 19. c. 6. §. 2. SPANH.

z Ἐρασθεὶς —— καὶ] Clarius aliquanto *Zonaras*, ἐρασθεὶς δὲ Ἡρωδιάδος τῆς τοῦ ἀδελφοῦ γυναικὸς. θυγατρὸς Ἀριστοβούλου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν, ἀδελφῆς δὲ τοῦ μεγάλου Ἀγρίππα. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 2. SPANH.

a Ἀγρίππου δὲ ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου,] Eadem Herodias Agrippæ Magni soror. *Zonaras* p. 250. C. De Epitheto Agrippæ Magni vid. Harduin. de Num. Herod. ubi & Josephum redarguit, quod Ἀγρίππου pro Ἀγρίππα, ut est in Nummis, dixerit. SPANH.

b Ἀδελφὴ] Ita *Hen.* & *Gall.* ἀδελφοῦ *Busb.* ἀδελφῆς in *Editis.*

c Μετοικίσασθαι] *L. B.* μετοικεῖσθαι. *Coccejus* μετοικίσεσθαι, vel μετοικεῖσθαι.

d Πύστεως] Vide supra c. 4. §. 5. πύστεως etiam hic habet *L. B.*

e Ἔκπυστος αὐτῷ γενέσθαι] Male in *libris* nonnullis ἔκπιστος.

f Ἐξέπεμπε,] *L. B* ἐξέπεμψε.

g Τὴν ἄνθρωπον] *Gen.* τὴν non agnoscit.

h Τότε πατρὶ.] Τῷ τε πατρὶ *Busb.* & *Hen.*

i Ἀρέτα, παρῆν;] *L. B.* ἅμα τε παρῆν.

k Ἀφορμᾶται] Ita cum *Cod. Busb.* & *Epiphan.* ἀφορμᾶτο in *Editis Aliisque* pro ἀφωρμᾶτο ut puto.

l Ὁ δὲ ἀρχὴν] Nisi dicamus Nominativum pro Genitivo absoluto more Attico poni, rectius forsan, οἱ δὲ ἀρ. ἔ. ταύτην ποιησάμενοι.

m Γαμαλίτιδι,] Γαμαλιτικῇ *Gall.* Γαμαλικῇ juxta *Epiphanii* libros.

n Καθίστανται;] Iterum cum *Cod. Busb.* καθίσταντο in *cæteris.*

o Ἀναγαγεῖν] Ἀγαγεῖν *Busb.*

p Τοῦ ἐπικαλουμένου Βαπτιστοῦ.] Τοῦ καλουμένου *Euseb.* in *Hist. Eccl.*

q Κτείνει —— συνιέναι.] De hoc Josephi testimonio de Joannis Baptismo Origen. adv. Celsum l. 1. p. 35. Ἐν γὰρ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας ὁ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ τῷ Ἰωάννῃ ὡς Βαπτιστῇ γεγενημένῳ καὶ καθάρσιον τοῖς βαπτισαμένοις ἐπαγγελλομένῳ· *Hieronymus de Script. Eccles.* in *Jacobo* & *Josepho*, & post eum Freculphus Tom. 11. Chr. lib. 11. c. v. & *Suidas*, tradunt Josephum confiteri decimo octavo Antiquitatum libro *Joannem Baptistam verè Prophetam fuisse*, quod hic iis verbis non legitur. Item Euseb. H. E. lib. 1. c. XI. Niceph. lib. 1. c. XIX. XX. SPANH.

r Καὶ τοὺς Ἰουδαίους] Ita cum *Cod. Busb.* & *Zonara.* nec aliter in *Eusebii Editt. nuperis.* nisi quod ἐπασκήσαι pro ἐπασκοῦντας habeant. καὶ τ. Ι. κ. ἀ. ἐπασκοῦσιν. & dein χρωμένοις in cæteris *Josephi* & *Eusebii* libris, ut & apud *Nicephorum.*

rentur, sed ad corporis munditiem, utpote mentibus jam ante per justitiam purificatis. Cumque multi ad eum undique confluerent (hujusmodi enim sermonibus mirum in modum elati erant) Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas subditos ad defectionem impelleret (videbantur enim omnia de consilio ejus facturi esse) satius esse duxit, priusquam novi aliquid ex illo oriretur, illum è medio tollere, quam ut mutatione rerum facta, ipse in discrimen adductus pœnitentiam ageret. Atque ille quidem ob hanc Herodis suspicionem in vincula conjectus, missusque ad castellum Machæruntem, cujus supra meminimus, ibidem cæsus est: Judæi vero persuasum habebant in ultionem necis ejus deletum esse exercitum, Deo propterea Herodi infenso.

Vitellius in Aretam movet. 3. Vitellius autem cum se accinxisset quasi ad bellum Aretæ inferendum, assumptis duabus legionibus, & quotquot circa illas erant levis armaturæ milites equitesque à sociis regibus missos secum ducens, Petram versus properabat, & Ptolemaïdem pervenit. Cumque vellet per Judæam cum exercitu transire, ei obviam facti viri primarii deprecabantur iter per *ipsorum* regionem: neque enim sui moris esse pati simulachra per eam ferri. multa autem esse *simulachra* in signis. Atque ille exoratus & mutavit quam sibi istiusmodi de rebus proposuit sententiam, cumque per magnam planitiem copias ire jussisset, & ipse cum Herode tetrarcha atque amicis ascendit Hierosolyma, Deo, in festo Judæis patrio quod instabat, sacrificaturus. *Vitellius honorifice ab Hierosolymitanis excipitur.* Quo tempore cum adfuisset, & honorifice à Judæorum populo exciperetur, illic quidem triduum mansit, atque interim Jonatham pontificatu abdicavit, & fratrem ejus Theophilum in eo collocavit: *Theophilus pontifex.* illic vero quarto postquam venerat die, cum literas, quæ Tiberii obitum significarent, accepisset, populum juramento adegit ut Cajo faverent. Quin & milites ex itinere revocatos in sua quemque hiberna dimisit; quod non amplius ei eadem ac antea belli gerendi potestas esset, rerum summa ad Cajum delata. Fertur etiam Aretam, augurio acto quamprimum expeditionis Vitellii nuncium acceperit, dixisse; fieri non posse, ut iste exercitus Petram adiret, brevi enim moriturum esse ducem, vel qui belligerare jussisset, vel qui illius consilio morem gerere properaret, vel eum contra quem paratus esset exercitus. Et quidem Vitellius Antiochiam se recepit. Agrippa autem Aristobuli filius, anno antequam Tiberius moreretur, Romam proficiscitur, de re quadam cum imperatore transacturus, simulac potestas primum ei data esset. Volo itaque fusius aliquanto & uberius agere de Herode, deque illius fatu ortis disseminatisque: & quia magni refert ad historiam illos percensere, argumentoque est *certissimo* numen esse *aliquod*, quod nihil prosit numerosa soboles,

χρωμένων, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἁγνείᾳ τοῦ σώματος, [s] ἅτε δὴ καὶ τῆς ψυχῆς δικαιοσύνῃ προεκκεκαθαρμένης. καὶ τῶν ἄλλων συστρεφομένων, καὶ γὰρ [t] ἥρθησαν ἐπὶ πλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων, δείσας Ἡρώδης τὸ ἐπὶ τοσόνδε πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις μὴ [v] ἐπὶ ἀποστάσει τινὶ [x] φέροι, πάντα γὰρ [y] ἐῴκεσαν συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες, [z] πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον [a] ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, [b] προλαβὼν ἀναιρεῖν, ἢ μεταβολῆς γενομένης [c] εἰς τὰ πράγματα ἐμπεσὼν μετανοεῖν. καὶ ὁ μὲν, ὑποψίᾳ [d] τῇ Ἡρώδου, δέσμιος εἰς τὸν Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς, τὸ προειρημένον φρούριον, ταύτῃ κτίννυται· [e] τοῖς δὲ Ἰουδαίοις δόξαν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ ἐκείνου τὸν ὄλεθρον ἐπὶ τῷ στρατεύματι γενέσθαι, τοῦ Θεοῦ κακῶς Ἡρώδῃ θέλοντος.

γ΄. Οὐϊτέλλιος δὲ παρασκευασάμενος ὡς εἰς πόλεμον τὸν πρὸς Ἀρέταν δυσὶ τάγμασιν ὁπλιτῶν, ὅσοι τε περὶ αὐτὰ ψιλοὶ καὶ ἱππεῖς συμμαχοῦντες ἐκ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις βασιλειῶν ἀγόμενος ἐπὶ τῆς Πέτρας ἠπείγετο, καὶ ἔσχε Πτολεμαΐδα. ὡρμημένῳ δ᾽ αὐτῷ διὰ τῆς Ἰουδαίων ἄγειν τὸν στρατὸν, ὑπαντιάσαντες ἄνδρες οἱ πρῶτοι παρῃτοῦντο διὰ τῆς χώρας ὁδόν. οὐ γὰρ αὐτοῖς εἶναι πάτριον, [f] περιορᾶν εἰκόνας εἰς αὐτὴν φερομένας. πολλὰς δ᾽ εἶναι σημαίαις [g] ἐπικειμένας. καὶ πεισθεὶς μετέβαλέ τε τῆς γνώμης τὸ ἐπὶ τοιούτοις προβουλεῦσαν, καὶ διὰ τοῦ μεγάλου πεδίου κελεύσας χωρεῖν τὸ στρατόπεδον, αὐτός τε μετὰ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου καὶ τῶν φίλων εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνῄει, [h] θύσων τῷ Θεῷ, ἑορτῆς πατρίου τοῖς Ἰουδαίοις ἐνεστηκυίας. εἰς ἣν ἀπαντήσας καὶ δεχθεὶς ὑπὸ τοῦ τῶν Ἰουδαίων πλήθους [i] εὐπρεπῶς, τρεῖς μὲν ἡμέρας ταύτῃ διατριβὴν ποιεῖται, ἐν αἷς Ἰωνάθην τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφελόμενος ἐγχειρίζει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Θεοφίλῳ· τῇ τετάρτῃ δὲ [k] καὶ γραμμάτων αὐτῷ παραγενομένων ἃ ἐδήλου τὴν Τιβερίου τελευτὴν, ὥρκισεν τὴν πληθὺν ἐπ᾽ εὐνοίᾳ τῇ Γαΐου. ἀνεκάλει δὲ καὶ τὸ στράτευμα ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἑκάστου [l] χειμαδιοῦντος, πόλεμον ἐκφέρειν οὐκέθ᾽ ὁμοίως δυνάμενος, διὰ τὸ εἰς Γάϊον μεταπεπτωκέναι τὰ πράγματα. ἐλέγετο δὲ καὶ τὸν Ἀρέταν οἰωνοσκοπησάμενον πρὸς τὴν ἀγγελίαν [m] τῆς Οὐϊτελλίου στρατείας φάναι, μηχανὴν οὐκ εἶναι τῷ στρατῷ τῆς ἐπὶ Πέτρας εἰσόδου· τεθνήξεσθαι γὰρ τῶν ἡγεμόνων, ἢ τὸν πολεμεῖν κελεύσαντα, [n] ἢ τὸν γνώμῃ τῇ ἐκείνου ὡρμημένον διακονεῖσθαι, ἢ ἐφ᾽ ὃν γένοιτο ἡ παρασκευὴ τοῦ στρατεύματος. καὶ Οὐϊτέλλιος μὲν, ἐπ᾽ Ἀντιοχείας ἀνεχώρησεν. Ἀγρίππας δὲ ὁ Ἀριστοβούλου υἱὸς, ἐνιαυτῷ πρότερον ἢ τελευτῆσαι Τιβέριον, ἐπὶ Ῥώμης ἄνεισι [o] πράξων τι παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, δυνάμεώς τινος αὐτῷ παραγενομένης. βούλομαι οὖν εἰπεῖν ἐπὶ μακρότερον περί τε Ἡρώδου καὶ γένους αὐτοῦ ὡς ἐγένετο, ἅμα μὲν καὶ διὰ τὸ ἀνήκειν τῇ ἱστορίᾳ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον, [p] ἅμα δὲ καὶ παράστασιν ἔχειν τοῦ θείου, ὡς οὐδὲν ὠφελεῖ [q] πλῆθος, οὐδ᾽ ἄλλη τις ἀλκὴ τῶν

s Ἅτε δὴ καὶ] Οὕτω γὰρ δὴ καὶ Gall. Euseb. & Niceph. Verum T. Faber malit ἅτε δῆτα τῆς ψ. Vide Epist. 44. p. 133.

t Ἥρθησαν ἐπὶ πλεῖστον] Ἥσθησαν ἐπὶ πλεῖστον mirifice delectabantur, in Eusebii libris.

v Ἐπὶ ἀποστάσει] Ἐπὶ στάσει Busb. Vat. & Hen. à pr. m.

x Φέροι,] Ita Busb. Gall. Lugd. Bat. Niceph. & Zonar. Φέρειν in Editis Aliisque. HUDS. Φέρειν Gen. Φέροι Euseb. SPANH.

y Ἐῴκεσαν συμβουλῇ] Ἐοίκασι Busb. Vat. & Hen. à pr. m.

z Πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται,] Hæc impari usu apud Euséb. SPANH.

a Ἐξ αὐτοῦ] Ἀπ᾽ αὐτοῦ Euseb. & Niceph. HUDS. Ἀπ᾽ αὐτοῦ Eus.

b Προλαβὼν ἀναιρεῖν] Ita cum Eusebii & Nicephori libris. προλαβὼν ἀνελεῖν, τοῦ μεταβολῆς γενομένης, μὴ εἰς τὰ πρ. in Zonaræ & Josephi libris, tam Editis quam MSS. HUDS. Nota Josephum ignorasse veram causam mortis Johannis Baptistæ in Euangelio traditam. At forsitan, ut variæ sunt opiniones hominum, Josephus & alii quidam sibi persuaserunt, Herodem ideo in carcerem conjecisse Iohannem, ne seditionem excitaret; aut dici potest, eum dicendo regem impium esse, seditionem potuisse concitare. REL.

c Εἰς τὰ] Μὴ εἰς τὰ Gen. μὴ deëst Euseb. SPANH. Delet illud μὴ quoque Coccejus. In L. B. est γενομένης μὴ εἰς πρ. HAV.

d Τῇ Ἡρώδου,] Τῇ τοῦ Ἡρωδ. Euseb. SPANH.

e Τοῖς δὲ Ἰουδαίοις] Τοῖς δὲ Ἰουδαίοις δόξα ἐπὶ τ. τ. ἐ. τ. ὄλεθρον τοῦ στρατοῦ γενέσθαι, τοῦ Θεοῦ κακῶσαι Ἡρώδην θέλοντος Busb. atque ita Zonaras, nisi quod habeat δόξαν pro δόξα.

f Περιορᾶν εἰκόνας εἰς αὐτὴν φερομένας.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 33. § 2. SPANH.

g Ἐπικειμένας.] Abest à L. B. Coccejus legit π. δ. ε. σημαίαις ἐπικειμένας.

h Θύσων τῷ Θεῷ] Nam holocausta etiam Gentes offerebant in templo Hierosolymis. REL. Sueton. in Aug. c. 93. *Sed & Cajum nepotem, quod Judæam prætervehens apud Hierosolymam non supplicasset, collaudavit.* HAV.

i Εὐπρεπῶς,] L. B. ἐκπρεπῶς.

k Καὶ γραμμάτων] Illud καὶ abest à L. B.

l Χειμαδιοῦντος,] Conf. supr. c. 4. §. 1. SPANH.

m Τῆς Οὐϊτελλίου στρατείας] Ita Busb. (Coccejus τ. Ο. ἐπιστρατειῶν) τῶν Οὐϊτελλίου στρατιωτῶν in reliquis.

n Ἢ τὸν γνώμῃ] Ἢ τὸν κελευσθέντα, ἢ Busb. brevius aliquanto.

o Πράξων τι] Πράξαντα Hen. à pr. m. & Vat.

p Ἅμα δὲ καὶ παράστασιν] Ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ π. Busb. plenius aliquanto quam solet, forsan ἐξηγήσεως ἕνεκα.

q Πλῆθος,] L. B. πλῆθος.

r Ἐπιο

τῶν ἐν ἀνθρώποις [r] ἐπιτετευγμένων, δίχα τῶν πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβειῶν· εἴγε ἐντὸς ἑκατὸν ἐτῶν ἐξόδου, συνέβη πλὴν ὀλίγων, πολλοὶ δ' ἦσαν, διαφθαρῆναι τοὺς Ἡρώδου ἀπογόνους. φέροι δ' ἄν τι κἀπὶ σωφρονισμῷ τοῦ ἀνθρωπείου γένους, τὸ τὴν δυστυχίαν αὐτῶν μαθεῖν· ἅμα δὲ καὶ τὸν Ἀγρίππαν διηγήσασθαι θαύματος ἀξιώτατον γεγενημένον, ὃς ἐκ πάνυ ἰδιώτου, καὶ παρὰ πᾶσαν δόξαν τῶν εἰδότων αὐτὸν, ἐπὶ τοσόνδε ηὐξήθη δυνάμεως. [s] εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρότερον περὶ αὐτῶν, λεχθήσεται δέ μοι καὶ νῦν ἀκριβῶς.

δ'. [t] Ἡρώδῃ τῷ μεγάλῳ θυγατέρες, ἐκ Μαριάμμης [v] τῆς Ὑρκανοῦ θυγατρὸς, γίνονται δύο. [x] Σαλαμψιὼ μὲν ἡ ἑτέρα, ἣ γαμεῖται Φασαήλῳ τῷ αὐτῆς ἀνεψιῷ, Φασαήλου παιδὶ ὄντι τοῦ [y] Φασαήλου ἀδελφοῦ Ἡρώδου, δεδωκότος αὐτὴν τοῦ πατρός· Κύπρος δὲ Ἀντιπάτρῳ καὶ [z] αὐτὴ ἀνεψιῷ, παιδὶ τῆς ἀδελφῆς Ἡρώδου Σαλώμης. καὶ Φασαήλῳ μὲν ἐκ Σαλαμψιοῦς γίνονται πέντε παῖδες, Ἀντίπατρος, Ἡρώδης, Ἀλέξανδρος, θυγατέρες δὲ Ἀλεξάνδρα καὶ [a] Κύπρος, ἣν Ἀγρίππας γαμεῖ ὁ Ἀριστοβούλου. Ἀλεξάνδραν δὲ γαμεῖ μὲν Τίμιος Κύπριος, ἀνὴρ τῶν ἀξιολόγων, παρ' ᾧ δὴ καὶ ἄτεκνος τελευτᾷ· Κύπρῳ δ' ἐξ Ἀγρίππα μὲν ἄρσενες γίνονται δύο, θυγατέρες δὲ τρεῖς, [b] Βερνίκη, Μαριάμμη, Δρούσιλλα. Ἀγρίππας δὲ καὶ Δροῦσος τοῖς ἄρσεσιν ὀνόματα· ὧν ὁ Δροῦσος πρὶν ἡβῆσαι τελευτᾷ. [c] ὁ δὲ πατὴρ τούτων [d] Ἀγρίππας ἐτρέφετο [e] μετὰ καὶ ἑτέρων ἀδελφῶν, Ἡρώδου τε καὶ Ἀριστοβούλου. ἐκ Βερνίκης [f] καὶ οἵδε παῖδες τοῦ υἱέως Ἡρώδου τοῦ μεγάλου· [g] ἡ δὲ Βερνίκη [h] Κοστοβάρου καὶ Σαλώμης παῖς τῆς Ἡρώδου ἀδελφῆς. τούτους Ἀριστόβουλος νηπίους [i] θνήσκει λιπὼν ὑπὸ τοῦ πατρὸς σὺν Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἀδελφῷ, [k] καθάπερ εἰρήκαμεν. ἡβήσαντες δ' ἄγονται, Ἡρώδης μὲν οὗτος, ὁ τοῦ Ἀγρίππα [l] ἀδελφὸς, Μαριάμμην θυγατέρα Ὀλυμπιάδος τῆς Ἡρώδου [m] τοῦ βασιλέως θυγατρὸς, καὶ Ἰωσήπου [n] τοῦ Ἰωσήπου παιδὸς, [o] ἀδελφὸς δ' οὗτος τοῦ βασιλέως [p] Ἡρώδου. ἴσχει δ' ἐξ αὐτῆς υἱὸν Ἀριστόβουλον. ὁ δὲ τρίτος τοῦ Ἀγρίππου ἀδελφὸς Ἀριστόβουλος γαμεῖ Ἰωτάπην [q] Σαμψιγεράμου θυγατέρα τοῦ [r] Ἐμεσῶν βασιλέως. θυγάτηρ δὲ αὐτοῖς γίνεται κωφὴ, ὄνομα καὶ τῇδε Ἰωτάπη. καὶ τάδε μὲν τῶν ἀρσένων τέκνα. [s] Ἡρωδιὰς δὲ αὐτῶν ἡ ἀδελφὴ [t] γήμεται Ἡρώδῃ Ἡρώδου τοῦ μεγάλου παιδὶ, ὃς γέγονεν ἐκ Μαριάμμης τῆς τοῦ Σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως, καὶ αὐτοῖς Σαλώμη γίνεται, μεθ' ἧς τὰς γονὰς [v] Ἡρωδιὰς, ἐπὶ συγχύσει φρονήσασα τῶν πατρίων, Ἡρώδῃ γαμεῖται τοῦ ἀνδρὸς τῷ ὁμοπατρίῳ ἀδελφῷ, [x] διαστᾶσα ζῶντος. τὴν δὲ Γαλιλαίων τε-

neque ulla potentia quæ in hominibus dominatur, absque pietate erga Deum: si quidem intra centum annos contigerit, ut Herodis posteri, qui sane permulti erant, fere omnes interierint. Accedit quod humano generi documento sit, illorum perspectam habere infelicitatem: præsertim ubi de Agrippa narrationem fecero, viro admiratione dignissimo, qui ex vita privata, & præter omnium quibus notus erat exspectationem, ad tantæ potestatis fastigium provectus erat. Illorum quidem jam antea mentionem feci, nunc vero de illis agam accurate.

Herodis progenies ex Mariamne.

4. Herodi magno ex Mariamne Hyrcani filia natæ sunt duæ filiæ. Altera quidem Salampsio, quæ nupsit Phasaëlo consobrino suo Phasaëli filio fratris Herodis, dante illam patre: Cypros vero *altera* Antipatro & ipsa nupsit consobrino, Herodis nepoti ex sorore Salome. Et Phasaëlus ex Salampsione genuit quinque liberos, Antipatrum, Herodem, Alexandrum, & filias Alexandram ac Cypron, quæ nupsit Agrippæ Aristobuli filio. Alexandram vero duxit quidem Timius Cyprius, vir nobilis, cujus in matrimonio sine liberis defuncta est: Cypros vero Agrippæ duos filios peperit, & tres filias, Berenicen, Mariamnen, Drusillam. filii autem Agrippa & Drusus dicti sunt. Ex his Drusus ante quam pubesceret diem obit. Horum autem pater Agrippa cum aliis etiam fratribus educabatur, Herode & Aristobulo. nam & isti filii erant *Aristobuli* filii Herodis magni ex Berenice: Berenice vero Costobari & Salomes sororis Herodis filia erat. Hos Aristobulus infantulos reliquit, à patre cum Alexandro fratre occisus, quemadmodum diximus. Postquam autem ex ephebis excesserant, uxores ducunt, Herodes hic, Agrippæ frater, Mariamnen filiam Olympiadis Herodis regis filiæ & Josephi, filii Josephi qui Herodis regis frater erat: & ex ea suscepit filium Aristobulum. Tertius autem Agrippæ frater Aristobulus ducit Iotapen Sampsigerami Emesorum regis filiam, & ipsis nata est filia surda, atque huic nomen Iotape. Et à maribus quidem hæc soboles erat. Herodias vero soror eorum nupsit Herodi Herodis magni filio, quem sustulit ex Mariamne Simonis pontificis filia; illisque genita est Salome, cujus post nativitatem Herodias, ut quæ in animum induxerat leges patrias violare, Herodi nupsit, viri sui, à quo vivo discessit, ex eodem patre fratri. Hic autem Galilææ tetrarchiam habebat. Ejus

r Ἐπιτετευγμένων,] *L. B.* ἐπιτητευμένων. *Coccejus* ἐπιτηδευμένων.
s Εἴρηται μὲν] Εἴρηται μὲν οὖν μοι καὶ πρ. π. α. λεχθήσεται δὲ καὶ νῦν *Busb.*
t Ἡρώδῃ —— δύο.] Conf. supr. lib. 17. c. 1. §. 3. SPANH.
v Τῆς Ὑρκανοῦ θυγατρὸς,] Τῆς Ἀλεξάνδρας καὶ Ἀλεξάνδρας τῆς θυγατρὸς Ὑρκανοῦ *Busb.*
x Σαλαμψιὼ —— ὄντι τοῦ] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 22. §. 2. & c. 28. §. 6. ut & supr. lib. 17. c. 1. §. 3. SPANH.
y Φασαήλου —— ἀνεψιῷ,] Ita cum Cod. *Busb.* antea erat Φασαήλου παιδὶ ὄντι τοῦ Φασαήλου (*L. B.* Ἡρώδου) ἀδελφοῦ δεδωκότος αὐτὴν τοῦ πατρὸς, *Phasaëli filio dante illam Phasaëlo fratre patris.*
z Αὐτὴ ἀνεψιῷ,] Ita in *Editis.* αὐτῇ in *Cod. Hen.* & *Busb.*
a Κύπρος, ἣν Ἀγρίππας γαμεῖ] Conf. inf. c. 7. §. 2. SPANH.
b Βερνίκη,] *L. B.* Βερενίκη.
c Ὁ δὲ —— ἐτρέφετο] Ita ex vestigiis corruptarum lectionum & lib. 1. de *Bello Jud.* c. 28. pro modulo restitui, τῷδε πατρὶ τούτων Ἀγρίππας ἐτρέφετο μετὰ καὶ ἑτέρων ἀδελφῶν, Ἡρώδης τε καὶ Ἀριστόβουλος καὶ Βερνίκη. καὶ οἵδε παῖδες Ἡρώδου, τοῦ υἱὸς τοῦ μεγάλου. ἡ δὲ Βερνίκη in *Editis.* τῷ δὲ πατρὶ τούτων Ἀγρίππας ἐτρέφετο μετὰ καὶ ἑτέρων ἀδελφῶν, Ἡρώδης δὲ καὶ Ἀριστόβουλος καὶ ἀδελφὴ Ἡρωδιὰς Ἀριστοβούλου καὶ οἵδε παῖδες τοῦ υἱέως Ἡρώδου τοῦ μεγάλου Βερνίκη δὲ Κοσ. *Busb.* in *Epiphanii* versione, *Agrippa autem à patre enutriebatur. Herodes autem & Aristobulus, & Beronice, etiam hi quoque filii fuerunt Herodis majoris.* in *Gelenii* versione, *cum horum patre etiam reliqui germani educabantur apud avum, Herodes & Aristobulus, simulque Bernice. Hi nepotes Herodis magni ex filio: Bernice vero neptis è Salome sorore & Costobaro nata est.* Ἀριστοβούλῳ δὲ ἐκ Βερνίκης τῆς Σαλώμης θυγατρὸς, Ἡρώδης μὲν καὶ Ἀγρίππας καὶ Ἀριστόβουλος υἱοὶ, lib. 1. de *Bello Jud.* Vide etiam *Antiqq.* p. 827. in fine.
d Ἀγρίππας ἐτρέφετο] *L. B.* Ἀγρίππαι ἐτρέφετο. *Coccejus* Ἀγρίππα ἀνετρέφετο.
e Μετὰ καὶ ἑτέρων ἀδελφῶν,] Illa μετὰ καὶ ἑτέρων omittit *Epiphan.*
f Καὶ —— μεγάλου.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 1. SPANH.
g Ἡ δὲ Βερνίκη] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 2. SPANH.
h Κοστοβάρου —— ἀδελφῆς.] Conf. infr. lib. 20. c. 8. §. 4. SPANH.
i Θνήσκει λιπὼν] Λείπεται θνήσκων *Busb.*
k Καθάπερ εἰρήκαμεν,] Ὡς ἤδη εἴρηται *Busb.*
l Ἀδελφὸς,] Ita *Busb. L. B.* & *Epiphan.* υἱὸς in *Editis Aliisque.*
m Τοῦ βασιλέως θυγατρὸς,] Voculam τοῦ addidi è *Cod. Busb.*
n Τοῦ Ἰωσήπου παιδὸς,] Ista τοῦ Ἰωσήπου παιδὸς restitui è *Cod. Busb.* Τοῦ Ἰωσήπου absque παιδὸς habent *Hen. Lugd. Bat.* & *Vat.* Videsis *Chr. Noldium* in *Historia Idumæa*, p. 269.
o Ἀδελφὸς δ' οὗτος τοῦ βασιλέως Ἡρώδου.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 24. §. 5. SPANH.
p Ἡρώδου.] Ἡρώδου nobis suppeditant *Busb. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* Βασιλέως θυγατρὸς ἴσχει *Hen.* & *Vat.*
q Σαμψιγεράμου θυγατέρα] Ita in *Græcis* omnibus *Josephi.* Σιγεράμου juxta *Epiphanium.* Σαμψικέραμος Ἐμισηνῶν φυλάρχης apud *Strabonem*, l. 16. p. 753. Videsis *Reinesii Var. Lect.* p. 110.
r Ἐμεσῶν βασιλέως.] Ἐμμεσῶν *Busb.* sic & *Emmesa* apud *Plinium.* ΕΜΙΣΩΝ & ΕΜΙΣΕΝΩΝ in *nummis.* τοῦ Ἐμισηνῶν ἔθνους meminit *Strabo.* HUDS. Vel Ἐμισῶν. Nummi ΕΜΙΣΑ & ΕΜΙΣΗΝΩΝ. Conf. infr. lib. 19. c. 8. §. 1. SPANH.
s Ἡρωδιὰς] Conf. supr. lib. 17. c. 1. §. 2. SPANH.
t Γήμεται —— παιδὶ,] Ita è *Cod. Busb.* & *Epiphan.* γίνεται in *cæteris.*
v Ἡρωδιὰς, —— τῷ] Conf. supr. lib. 17. c. 15. §. 2. SPANH.
x Διαστᾶσα ζῶντος.] Διαστᾶσα τοῦ προτέρου γαμετοῦ ζῶντος *Busb.* forsan ἐξηγήσεως ἕνεκα.

Ejus vero filia Salome nupta erat Philippo Herodis filio tetrarchiam habenti Trachonitidis. eoque sine liberis defuncto duxit eam Aristobulus filius Herodis, fratris Agrippæ: illi autem nati sunt filii tres, Herodes, Agrippa, Aristobulus. Et hæc quidem est Phasaëli & Salampsionis progenies. Cypros autem Antipatro filiam Cypron peperit; ipsamque duxit Alexas Selcias, Alexæ filius: atque illis filia erat Cypros. Herodes autem & Alexander, quos Antipatri fratres fuisse dixi, sine prole decesserunt. Cæterum Alexander Herodis regis filius, qui à patre fuerat interemptus, Alexandrum & Tigranem filios suscepit, ex filia Archelai Cappadocum regis. Et Tigranes quidem Armeniæ rex, dum Romæ accusationem subiret, sine liberis obiit. Alexandro autem Tigranes fratri cognominis nascitur filius, qui à Nerone ad regnandum in Armenia mittitur: atque Alexandrum filium genuit. Ille vero Iotapen duxit, Antiochi Commagenorum regis filiam: & insulæ in Cilicia rex à Vespasiano factus est. Et Alexandri quidem soboles fere ab utero deseruit patria Judæorum instituta, ad ritus transiens moresque Gentilium. Cæteris vero Herodis filiabus contigit, ut sine prole decederent. Cum autem Herodis posteri, quos percensuimus, è medio non sublati fuerint, eo tempore quo Agrippa magnus imperium adeptus est; cumque horum genus jam ante declaraverim, superest ut narrem quos in casus fortuna Agrippam demiserit, utque ex iis evaserit, & ad maximam dignitatem & potentiam pervenerit.

τετραρχίαν εἶχεν ἔτος. ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτῆς Σαλώμη Φιλίππῳ γαμεῖται, Ἡρώδου παιδὶ τῷ τετράρχῃ τῆς Τραχωνίτιδος. καὶ ἄπαιδος τελευτήσαντος, Ἀριστόβουλος αὐτὴν ἄγεται, Ἡρώδου παῖς τοῦ Ἀγρίππου ἀδελφοῦ. [y] παῖδες δὲ ἐγένοντο αὐτοῖς τρεῖς, Ἡρώδης, Ἀγρίππας, [z] Ἀριστόβουλος. τοῦτο μὲν δὴ τὸ Φασαήλου καὶ [a] Σαλαμψιοῦς ἐστι γένος. Κύπρῳ δ' ἐξ Ἀντιπάτρου θυγάτηρ γίνεται Κύπρος, καὶ αὐτὴν Ἀλεξᾶς [b] Σελκίας γαμεῖ τοῦ Ἀλεξᾶ· καὶ [c] αὐτοῖς θυγάτηρ ἦν Κύπρος. Ἡρώδης δὲ καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς ἀδελφοὺς ἔφην Ἀντιπάτρου, ἄτεκνοι τελευτῶσιν. [d] Ἀλεξάνδρῳ δὲ τῷ Ἡρώδου παιδὶ τοῦ βασιλέως, τῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνῃρημένῳ, Ἀλέξανδρος καὶ Τιγράνης ἐγεγόνεισαν υἱεῖς ἐκ τῆς Ἀρχελάου τοῦ Καππαδόκων βασιλέως θυγατρός. καὶ [e] Τιγράνης μὲν [f] βασιλεύων Ἀρμενίας, κατηγοριῶν αὐτοῦ ἐπὶ Ῥώμης γινομένων, ἄπαις τελευτᾷ. Ἀλεξάνδρῳ δὲ Τιγράνης ὁμώνυμος τῷ ἀδελφῷ γίνεται παῖς, καὶ βασιλεὺς Ἀρμενίας ὑπὸ Νέρωνος ἐκπέμπεται· υἱός τε Ἀλέξανδρος αὐτῷ γίνεται. γαμεῖ δ' οὗτος Ἀντιόχου τοῦ Κομμαγηνῶν βασιλέως θυγατέρα [g] Ἰωτάπην· [h] νησιάδος τε τῆς ἐν Κιλικίᾳ Οὐεσπασιανὸς αὐτὸν [i] ἵσταται βασιλέα. καὶ τὸ μὲν Ἀλεξάνδρου γένος, εὐθὺς ἅμα τῷ φῦναι, τὴν θεραπείαν ἐξέλιπε τῶν Ἰουδαίοις ἐπιχωρίων, μεταταξάμενοι πρὸς τὰ Ἕλλησι πάτρια. ταῖς δὲ λοιπαῖς θυγατράσιν Ἡρώδου τοῦ βασιλέως ἀτέκνοις τελευτᾶν συνέπεσεν. τῶν δὲ γενομένων Ἡρώδου ἀπογόνων οὓς [k] κατελέξαμεν ὄντων, ἐν ᾧ χρόνῳ Ἀγρίππας ὁ μέγας τὴν βασιλείαν παρέλαβε, τούτων τέ μοι τοῦ γένους προδεδηλωμένου, διέξειμι λοιπὸν ὁπόσαι τε Ἀγρίππᾳ τύχαι συνέλθοιεν, ὥστε αὐτῶν διάδρασιν ποιησάμενος, ἐπὶ μέγιστον ἀξιώματός τε ἅμα προκόψαι καὶ δυνάμεως.

VIII.

CAP. VI.

Agrippa rex Romam mari proficiscitur ad Tiberium Cæsarem, utque à liberto suo accusatus in vincula conjicitur: & quo pacto post Tiberii excessum à Cajo solutus est, & rex factus est, Philippi tetrarchiæ.

Agrippa Romæ degens ad inopiam redactus.

PAulo ante Herodis regis obitum, Agrippa Romæ degens, atque convictore quotidiano & familiari usus Druso, Tiberii imperatoris filio, nactus est etiam Antoniæ, Drusi majoris conjugis, amicitiam; utpote quæ Berenicen matrem in honore habuerit, filiumque dignitate augere voluerit. Cumque Agrippa natura esset magnanimus & munificus, quamdiu mater vixerit, voluntatem suam occultabat & dissimulabat, quod noluerit ut mater sibi hujusmodi de causa irasceretur. Postquam vero decessit Berenice, cum jam sui esset arbitrii, facultates partim luxuriose vivendo quotidie prodegit, partim immodica largitione profudit, maximos vero in libertos Cæsaris fecerat sumptus, sperans fore ut eorum opera adjuvaretur. Brevique ad inopiam redactus est, adeo ut non potuerit diu-

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἀπόπλους Ἀγρίππα τοῦ βασιλέως εἰς Ῥώμην πρὸς Τιβέριον Καίσαρα, καὶ ὡς κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀπελευθέρου ἐδέθη· καὶ ὃν τρόπον ἐλύθη ὑπὸ Γαΐου μετὰ τὴν Τιβερίου τελευτήν, καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Φιλίππου τετραρχίας.

ΗΡώδου τοῦ βασιλέως ὀλίγον πρὸ τῆς τελευτῆς, Ἀγρίππας ἐν τῇ Ῥώμῃ διαιτώμενος, καὶ ὁμοτροφίας καὶ συνηθείας αὐτῷ πολλῆς γινομένης πρὸς Δροῦσον τὸν Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος υἱόν, καὶ Ἀντωνίᾳ τῇ Δρούσου τοῦ μεγάλου γυναικί, εἰς φιλίαν ἀφίκετο, [l] Βερνίκης τῆς μητρὸς τιμωμένης παρ' αὐτῆς, [m] καὶ προαγαγεῖν ἠξιωκυίας τὸν υἱόν. φύσει δὲ μέγας ὢν Ἀγρίππας, καὶ δωρεῖσθαι πολυτελής, ζώσης μὲν τῆς μητρός, [n] οὐκ ἐξέφαινε τῆς ψυχῆς τὸ θέλον, διαδιδράσκειν αὐτῆς ἠξιωκὼς τὴν ἐπὶ τοιούτοις γινομένην ὀργήν. ἐπεὶ δ' ἡ Βερνίκη τελευτᾷ, γινόμενος ἐπὶ τῷ αὐτοῦ τρόπῳ, τὰ μὲν εἰς πολυτέλειαν [o] τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης, [p] τὰ δὲ εἰς τὸ μὴ μέτρῳ τῶν δωρεῶν προϊέμενον [q] ἀναλῶσαι τῶν χρημάτων, τὰ πλεῖστα δ' εἰς τοὺς Καίσαρος ἀπελευθέρους [r] ἐτετέλεστο, ἐλπίδι πράξεως τῆς αὐτῶν. πενία

y Παῖδες —— Ἀριστόβουλος,] Conf. supr. lib. 17. c. 1. §. 2. SPANH.

z Ἀριστόβουλος.] Καὶ Ἀριστόβουλος solus *Busb.*

a Σαλαμψιοῦς ἐστι γένος.] Ita *Gall.* Σαμψιοῦς mendose in *ceteris.*

b Σελκίας γαμεῖ τοῦ Ἀλεξᾶ.] Ita *Busb.* & *Epiphan.* Ελκίας *Gall.* ὁ Ἐλκίας *L. B.* Σέλκιος in *Editis Aliisque.*

c Αὐτοῖς θυγάτηρ ἦν Κύπρος.] Sic lego, favente *Epiphanio*, qui vertit, *Alexæ vero hujusque mulieris filia, fuit item Cypros.*

d Ἀλεξάνδρῳ —— θυγατρός.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 28. §. 1. & Antt. lib. 17. c. 1. §. 2. SPANH.

e Τιγράνης —— ἐκπέμπεται.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 6. SPANH.

f Βασιλεύων Ἀρμενίας,] Βασιλέων *Hen.* & *Vat.*

g Ἰωτάπην·] Hujus Iotapes Commagenorum Regis filiæ nummus exstat apud *Seguinum Select. Num.* p. 72. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΙΩΤΑΠΗ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ in av. ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ. SPANH.

h Νησιάδος τε τῆς ἐν Κιλικίᾳ] Ita lego ex emendatione Cl. *Harduini*, (in *Nummis Antiquis illustratis*, p. 150.) quam approbat *H. Norisius* in *Epochis Syro-Macedonum*, p. 135, 136. Ἡσιόδος τε τῆς ἐν Κ. in *Editis.* Ἡσιόδος τε absunt quibusdam *MSS.* relicta lacuna. in plerisque *Epiphanii MSS. Lesidis Ciliciæ civitatis à Vespasiano rex constituitur:* in nonnullis *Isiadis* vel *Ysiadis* &c. Ἰσιαδός τε τῆς ἐν Κιλ. *Petitus* in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. I. p. 541. Utpote quod Issus urbs sit Ciliciæ, Ἰσσιάδος voce omnes illas urbes significari existimans, quæ erant conventus Issici. HUDS. Conf. sup. c. 10. §. 7. SPANH.

i Ἵσταται] Καθιστᾷ *Busb.*

k Κατελέξαμεν ὄντων.] *L. B.* κατέλαξα ἤμβρον. forte pro κατέλεξα ἤμβρον.

l Βερνίκης τῆς μητρὸς] Conf. supr. lib. 16. c. 1. §. 2. SPANH.

m Καὶ προαγαγεῖν ἠξιωκυίας τὸν υἱόν.] Et venerabiliter appellaret *Rufinus.* SPANH. Ante fuit προαγαγών. verum mutari ita jussit *Hudsonus* in *Addend.* ita quoque in ora Cod. mei correxerat *Coccejus.* HAV.

n Οὐκ ἐξέφαινε τῆς ψυχῆς τὸ θέλον,] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Gall.* ἐξεφαίνετο ἐκ ψυχῆς τὸ θέλον in *Editis Aliisque.*

o Τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης,] Sic cum *Cod. Busb.* τῆς εἰς καθ' ἡμέραν διαίτης. in *cæteris.* Forsan εἰς τῆς καθ' ἡμ. id est, εἰς τὰ τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης.

p Τὰ δὲ εἰς τὸ μὴ] Iterum cum *Cod. Busb.* τὰ δέ, ἐκ τῶν δωρεῶν τὸ μὴ μέτρῳ προϊέμενον ἀναλῶσαι in *Editis Aliisque.*

q Ἀναλῶσαι] *L. B.* ἀνάλως. forte pro ἀναλώσας. HAV.

r Ἐτετέλεστο,] *L. B.* ἐτετέλετο.

s Ἐκπι-

νία τε ἐν ὀλίγῳ περὶ αὐτὸν ἦν, καὶ τοῦτ' ἦν κώλυμα τῆς ἐν Ῥώμῃ διαίτης. καὶ ὁ Τιβέριος τοῖς φίλοις τοῦ υἱέως τετελευτηκότος ἀπεῖπεν φοιτᾶν εἰς ὄψιν αὐτῷ, διὰ τὸ ἀνερεθίζεσθαι πρὸς τὸ λυπεῖσθαι μνημονεύων τοῦ παιδὸς θεωρίᾳ τῇ ἐκείνων.

β΄. Διὰ μὲν δὴ ταῦτα ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας πλέων ᾤχετο κακοπραγῶν, καὶ τεταπεινωμένος ὀλέθρῳ τε ὧν εἶχε χρημάτων, καὶ ἀπορίᾳ τοῦ [s] ἐκτίσοντος τὰ χρέα τοῖς δανεισταῖς, πολλοῖς τε οὖσι καὶ [t] ἀλεωρὴν οὐδ' ἥν τινα συνενδιδοῦσιν. ὥστε ἀπορίᾳ τῶν ποιητέων, καὶ αἰσχύνῃ τῇ ἐπ' αὐτοῖς, ὑποχωρήσας εἴς τινα πύργον ἐν [v] Μαλάθοις τῆς Ἰδουμαίας, ἐν περινοίᾳ [x] τοῦ μεταστήσοντος αὐτὸν ἦν. αἰσθάνεται δ' αὐτοῦ τὴν διάνοιαν [y] Κύπρος ἡ γυνὴ, παντοία τε ἦν ἀπείργουσα τῶν ἐπὶ τοιούτοις βουλευμάτων. διαπέμπεται δὲ καὶ ὡς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἡρωδιάδα, Ἡρώδῃ τῷ τετράρχῃ συνοικοῦσαν γράμματα, δηλοῦσα τό, τε ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τοῦ Ἀγρίππου [z] προβούλευμα, καὶ τὴν ἀνάγκην [a] ἣ ἐπ' αὐτὰ ἐξῆγεν. ἐκέλευέ τε συγγενῆ οὖσαν βοηθεῖν, [b] καὶ τὸν ἄνδρα πρὸς τοῦτο παρασκευάζειν, θεωροῦσαν ὡς αὐτὴ [c] παντοίως κουφίζοι τὸν ἄνδρα, καὶ ταῦτα [d] οὐκ ἐξ ὁμοίων ἀφορμῶν. οἱ δὲ μεταπεμψάντες αὐτὸν, [e] οἰκητήριον ἀπέδειξαν Τιβεριάδα, καί τι καὶ ἀργύριον ὥρισαν εἰς τὴν δίαιταν, ἀγορανομίᾳ τε τῆς Τιβεριάδος ἐτίμησαν. οὐ μὴν ἐπὶ πλεῖόν γε Ἡρώδης ἐνέμεινε τοῖς δεδογμένοις, καίτοι γε, οὐδ' ὡς ἀρκοῦντα ἦν. ἐν γὰρ Τύρῳ παρὰ συνουσίαν ὑπὸ οἴνου [f] τε γινομένων αὐτοῖς λοιδοριῶν, ἀνεκτὸν οὐκ ἡγησάμενος Ἀγρίππας, τοῦ Ἡρώδου τε ἐπονειδίσαντος εἰς ἀπορίαν καὶ τροφῆς ἀναγκαίας [g] μετάδοσιν, ὡς Φλάκκον τὸν ὑπατικὸν εἴσεισι, φίλον ἐπὶ Ῥώμης τὰ μάλιστα αὐτῷ γεγονότα πρότερον, Συρίαν δὲ ἐν τῷ τότε διεῖπεν.

γ΄. Καὶ δεξαμένου Φλάκκου παρὰ τούτῳ διῆγεν, [h] παρακατεσχηκότος αὐτοῦ ἐκεῖ καὶ Ἀριστόβουλον, ὃς ἀδελφὸς ὢν Ἀγρίππου διάφορός τε ἦν. οὐ μὴν ἔβλαπτον τῇ ἔχθρᾳ τῇ ἀλλήλων, ὥστε μὴ φιλίᾳ τοῦ ὑπατικοῦ [i] τὰ εἰκότα τιμὴν φέρεσθαι. οὐ μὴν ὅ, γε Ἀριστόβουλος ἀνίει τι τοῦ πρὸς τὸν Ἀγρίππαν δυσμενοῦς, μέχρι καὶ εἰς ἔχθραν αὐτὸν Φλάκκῳ καθίστησιν, αἰτίαν τοιαύτην ἐπὶ τῇ δυσμενείᾳ παραλαβών. Δαμασκηνοὶ Σιδονίοις περὶ ὅρων διάφοροι καθεστῶτες, μέλλοντος Φλάκκου περὶ τούτων [k] ἀκροάσασθαι, μαθόντες τὸν Ἀγρίππαν ὡς παρ' αὐτῷ [l] μέγα δύναιτο, ἠξίουν μερίδος τῆς αὐτῶν γενέσθαι, ἀργύριόν τε πλεῖστον ὡμολόγητο αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν πάντα ἐπὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν Δαμασκηνῶν ὥρμητο πράσσειν. Ἀριστόβουλος δὲ, οὐ γὰρ ἐλάνθανεν αὐτὸν ἡ ὁμολογία τῶν χρημάτων, κατηγορεῖ πρὸς τὸν Φλάκκον. καὶ βασανιζομένου τοῦ πράγματος ἐπεὶ [m] φανερὰ ἦν, ἐξωθεῖ τὸν Ἀγρίππαν φιλίας τῆς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ, εἰς ὑστάτην ἀπορίαν περιωσμένος, εἰς Πτολεμαΐδα παρῆν, καὶ κατὰ τὸ ἄπορον τῆς ἀλλαχόθεν διαίτης γνώμην ἐποιεῖτο [n] ἐπὶ τῆς Ἰταλίας πλεῖν. εἰργόμενος δὲ χρημάτων ἀπορίᾳ, ἠξίου Μαρ-

tius Romæ commorari. accessit quod Tiberius filii sui non ita pridem defuncti amicis interdixerat, ne in conspectum suum venirent, ne ex illis visis renovata filii memoria luctus suus redintegraretur.

2. His itaque de causis conscensa navi in Judæam profectus est, male se habens, animoque dejectus & quod omnem suam pecuniam absumpserat, & nihil ei supererat unde solveret quod creditoribus debebat, qui & multi erant & motus ejus omnes observabant ne quà effugeret. Eò igitur redactus, ut quid ageret, nesciret, factorumque eum valde puderet, secessit in castellum quoddam apud Malatha Idumææ, & de manibus sibi afferendis cogitabat. Subolet autem hoc Cypro uxori quod ille in animo agitabat, atque modis omnibus agebat ut eum ab hujusmodi consilio depelleret: ad sororem quoque ejus Herodiadem scripsit, Herodi tetrarchæ nuptam, significans, & quid rebus ita se habentibus Agrippa decreverit, & qua necessitate adactus eò devenerit: hortataque est eam ut pro jure cognationis afferret auxilium, maritumque ad idem faciendum perduceret, præsertim cum cerneret ipsam omnes vias persequi quibus virum sublevaret, idque cum opibus non adeo abundaret. Accersitus igitur à sorore ejusque marito, jussus est habitare Tiberiade, assignata certa pecunia ut de victu caveretur, datoque ei in cumulum ædilitatis istius loci honore. Non tamen diu Herodes in ea voluntate perstitit, quamvis ne sic quidem satisfieret *Agrippæ* necessitatibus. Cum enim apud Tyrum convivium agerent, interque bibendum convicia *hinc inde* jacerentur, atque Herodes inopiam Agrippæ exprobrasset, quodque victum ei suppeditaret, ille hoc nullo modo ferendum esse ratus, ad Flaccum virum consularem se contulit, qui tunc Syriam administrabat, cum quo sibi Romæ jam ante magna intercesserat amicitia.

In Judæam reversus de nece sibi consciscenda cogitat.

Cypros uxor hac de re ad Herodiadem scribit.

Agrippam ad se accersunt Herodes & Herodias, eique Tiberiadem ad habitandum dant.

Herodes Agrippæ inopiam exprobat.

3. A Flacco autem benigne exceptus, apud eum vitam agebat, ibi quoque secum Aristobulum habentem, fratrem quidem Agrippæ, ab ipso vero dissentientem. non impediit tamen hæc simultas, quo minus uterque viri consularis uteretur amicitia, eundemque ut par erat honorem ab eo referret. At vero Aristobulus nihil de suo in Agrippam odio remittebat, nec quiescebat donec Flaccum ei infensum reddiderat, faciens ut ex hujusmodi causa offensionem exciperet. Damasceni, orta cum Sidoniis de finibus controversia, cum litem dijudicaturus esset Flaccus, cognito quod Agrippa multum apud eum valeret, rogaverunt ut adesset ipsorum partibus, magnam ei pecuniæ vim polliciti. Et ille quidem omnia studiose agebat ut Damascenis auxilium ferret. Aristobulus autem, (nam ipsum non latebat pactum de pecunia) *fratrem* apud Flaccum detulit. Quod cum facta inquisitione ita esse deprehenderet, ab amicitia sua Agrippam repulit. Ille vero in extremam egestatem relapsus venit Ptolemaïda, &, quod nusquam alibi haberet unde viveret, in Italiam navigare decrevit. Cum au-

Ad Flaccum se confert Agrippa.

Aristobulus Flaccum ei infensum reddit.

s Ἐκτίσοντος τὰ χρέα] Ἐκτίσας *Busb.* ἐκτίσαντος *Gall.*

t Ἀλεωρὴν] Ἀλεωρῆς, ἐκφυγῆς *Hesych.* SPANH.

v Μαλάθοις] Eo modo *Busb* (*Lugd. Bat.* Μαλάθους) & forsan *Epiphanius*, qui habet, *Malathoes.* Μααλάθοις in *Editis Aliisque.* Videsis Cl. *Relandum* in *Palæstina S.* p. 885. HUDS. Malathois *Rufin.* SPANH.

x Τοῦ μεταστήσοντος αὐτὸν ἦν.] Τοῦ μεταστῆσαι *Busb.*

y Κύπρος ἡ γυνὴ,] Cypros Phasaëlis è fratre Herodis filii, filia, uxor Agrippæ supra c. 6. §. 4. SPANH.

z Προβουλεύσαν,] Προβούλευμα *Busb.*

a Ἣ ἐπ' αὐτὰ ἐξῆγεν.] Ἣν ἐπ' αὐτὸ ἐξῆγεν *Busb.* ἢ ἐπ' αὐτὰ ἐξῆγεν in *Editis Aliisque.* ἣ ἐπ' αὐτὰ ἐξῆγεν *L. B.*

b Καὶ τὸν ἄνδρα] Illa, καὶ τὸν ἄνδρα πρὸς τοῦτο παρασκευάζειν, habui è *Cod. Busb.* καὶ τὸν οἰκεῖον ἄνδρα πρὸς ἐπικουρίαν προσκαλεῖν *Zonar.*

c Παντοίως] Lege πάντως. COCC.

d Οὐκ] Abest à *L. B.*

e Οἰκητήριον ἀπέδειξαν Τιβεριάδα,] Galilææ quippe, quæ Herodis Tetrarchia, Herodiadis mariti civitas, vid. supr. c. 2. §. 3. SPANH.

f Τε] Abest à *L. B.*

g Μετάδοσιν,] Ita *Busb.* & *L. B.* μεταδίδωσιν in *Editis Aliisque.*

h Παρακατεσχηκότος] Locum restitui ex *Epiphanio*, qui vertit, *retinuit ibi quoque Flaccus Aristobulum fratrem Agrippæ*; προκατειληφότος ἐκεῖ καὶ Ἀριστοβούλου *Busb.* forsan pro Ἀριστόβουλον. in *Editis* παρακατεσχηκότος αὐτὸν ἐκεῖ Ἀριστοβούλου, nullo plane sensu.

i Τὰ εἰκότα] *L. B.* in *Marg.* εἰς τὰ εἰκότα αὐτῷ.

k Ἀκροάσασθαι,] *L. B.* ἀκροᾶσθαι.

l Μέγα δύναιτο,] Μέγα δύναται) *Busb.* μέγα δύναιτ' ἂν *Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.* à *pr. m.*

m Φανερὰ ἦν,] *Sc.* ὁμολογία. Est qui malit φανερὸν, ut ad πρᾶγμα referatur.

n Ἐπὶ τῆς Ἰταλίας πλεῖν.] Εἰς Ἰταλίαν *Busb.*

o Μαρ-

Agrippa ope Marsyæ pecuniam mutuatur.

autem ipsum inhiberet pecuniarum inopia, jussit Marsyam libertum suum, ut, omni arte in hujusmodi necessitate adhibita, mutuam alicunde pecuniam sumeret. Atque Marsyas adit Petrum, Berenices Agrippæ matris libertum, ejus vero testamenti jure Antoniæ ditionis factum, eumque hortatur ut pecuniam Agrippæ syngrapha fideque accepta daret mutuam. At ille, (nam Agrippam pecuniæ, quam retinuerat, insimulabat) Marsyam compellit syngrapham dare de viginti millibus drachmarum Atticarum, cum bis mille & quingentis minus accepisset. id quod ille fecit, ut qui ita facere necesse haberet. Accepta itaque pecunia, cum ad Anthedonem pervenisset, navemque nactus esset, in eo erat ut solveret. Quod ubi comperit Herennius Capito procurator Jamniæ, misit eò milites exacturos argenti trecenta millia, quæ Cæsaris fisco ab eo debebantur dum Romæ ageret; à quibus illic manere coactus est. Et tunc quidem se jussa facturum esse simulabat; de nocte vero, præcisis retinaculis, Alexandriam navigavit. ubi ab Alexandro Alabarcha poposcit ut ducenta argenti millia ei crederet. Ille vero non ipsi se crediturum dicebat: sed Cypro * *eadem postulanti* dare non recusabat, ut qui conjugalem ejus amorem cæterasque omnes virtutes obstupesceret. Illa autem cum fidejuberet, mox Alexander, quinque talentis Alexandriæ repræsentatis, promisit se reliqua daturum esse ubi primum Dicæarchiam veniret, de illis metuens quod sui profusum noverat Agrippam. Et Cypros quidem, cum virum in Italiam navigaturum dimisisset, ipsa cum liberis in Judæam reversa est.

Metu Herennii Capitonis Alexandriam navigat.

Pecuniam ab Alexandro Alabarcha impetrat.

Agrippa in Italiam redit.

Benigne à Tiberio excipitur.

4. Agrippa vero Puteolos appulsus literas dat Tiberio Cæsari, qui *tum* sese in Caprearum secessum abdiderat; venisse se officii causa illumque ut viseret significans, rogansque ut sibi liceat in Capreas trajicere. Tiberius autem nil cunctatus & alia ad eum summa cum humanitate rescripsit, & quod gauderet ipsum iterum ad se Capreas venire. Cumque ille advenisset, non minore alacritate, quam præ se tulerat literis, eum amplexus est & hospitio excepit. Postridie vero Cæsari allatis ab Herennio Capitone literis, quod Agrippa trecentis millibus mutuo sumptis, nec ad constitutum tempus persolutis, de reddendo admonitus, è locis suæ ditionis sese fuga proripuisset, ita ut omnem ipsi pecuniam ab eo exigendi potestatem ademerit: cum istas legisset literas, ægerrime rem tulit Cæsar, & Agrippæ omnes ad se aditus præcludi jussit, usque dum debitum solveret. Ille nequaquam ira Cæsaris attonitus, ab Antonia Germanici &

Postea Tiberius, acceptis ab Herennio Capitone literis, Agrippæ omnem ad se aditum præcludit.

σύαν, ὄντα αὐτοῦ ἀπελεύθερον, πορισὴν γενέσθαι τὸν ἐπὶ τούτοις [o] μηχανῶν, δανεισάμενον [p] παρά τινων. καὶ ὁ Μαρσύας [q] Πέτρον κελεύει, Βερνίκης ὄντα ἀπελεύθερον τῆς Αγρίππου μητρὸς, διαθήκης δὲ [r] τῆς ἐκείνου [s] δικαίως ὑποτελοῦντα τῆς Αντωνίας, αὐτῷ γοῦν παρασχεῖν ἐπὶ γραμματι καὶ πίστει τῇ αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐπεκάλει γὰρ τῷ Αγρίππα χρημάτων τινῶν ἀποστέρησιν, [t] ἀναγκάζει τὸν Μαρσύαν δύο μυριάδων Ατθίδων συμβόλαιον ποιησάμενον πεντακοσίαις καὶ [x] διχιλίαις ἐλάσσονα λαμβάνειν. συνεχώρει δ' ἐκεῖνος κατὰ τὸ μὴ εἶναι ἄλλως ποιεῖν. εἰλημμένου δὲ τοῦ χρήματος τούτου, Αγρίππας εἰς Ανθηδόνα παραγενόμενος, καὶ λαβὼν ναῦν, [y] ἐν ἀναγωγαῖς ἦν. καὶ γνοὺς Ερέννιος Καπίτων ὁ τῆς [z] Ιαμνίας ἐπίτροπος, πέμπει στρατιώτας, οἳ εἰσπράξονται αὐτὸν ἀργυρίου τριάκοντα μυριάδας θησαυρῷ τῷ Καίσαρος ὀφειλομένας ἐπὶ Ρώμης ὑπ' αὐτοῦ, ἀνάγκας τε ἐπετίθεσαν τοῦ [a] μενοῦντος. καὶ τότε μὲν [b] πείσεσθαι τοῖς κελευομένοις προσποιητὸς ἦν, νυκτὸς δὲ ἐπιγενομένης, κόψας τὰ ἀπόγεια, ᾤχετο ἐπ' Αλεξανδρείας πλέων. ἔνθα Αλεξάνδρου δεῖται τοῦ [c] Αλαβάρχου μυριάδας εἴκοσι [d] δάνεια αὐτῷ δοῦναι. ὁ δ' ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἂν ἔφη παρασχεῖν, Κύπρῳ δὲ οὐκ ἠρνεῖτο, τήν τε φιλανδρίαν αὐτῆς [e] καταπεπληγμένος, καὶ τὴν λοιπὴν ἅπασαν ἀρετήν. ἡ δὲ [f] ὑπισχνεῖτο, καὶ ὁ Αλέξανδρος, πέντε τάλαντα αὐτοῖς [g] ἐν τῇ Αλεξανδρείᾳ δοὺς, τὸ λοιπὸν ἐν [h] Δικαρχίᾳ [i] γενομένῳ παρέξειν ἐπαγγέλλεται, δεδιὼς τοῦ Αγρίππου τὸ εἰς τὰ ἀναλώματα ἕτοιμον. καὶ Κύπρος μὲν, ἀπαλλάξασα τὸν ἄνδρα, ἐπὶ τῆς Ιταλίας [k] πλευσόμενον, [l] αὐτὴ μετὰ τῶν τέκνων ἐπὶ Ιουδαίας ἀνέζευξεν.

δ'. [m] Αγρίππας δὲ, εἰς [n] Ποτιόλους παραβαλὼν, ἐπιστολὴν ὡς Τιβέριον Καίσαρα γράφει διαιτώμενον ἐν [o] Καπρέαις, παρουσίαν τε τὴν αὐτοῦ δηλῶν ἐπὶ θεραπείᾳ καὶ ὄψει τῇ ἐκείνου, καὶ ἀξιῶν ἔφεσιν αὐτῷ γενέσθαι εἰς Καπρέας παραβαλεῖν. Τιβέριος δὲ, οὐδὲν [p] ἐνδοιάσας, τά τε ἄλλα αὐτῷ γράφει φιλανθρωπίᾳ χρώμενος, [q] ἔτι καὶ χαίρειν ἀποσημαίνων ἐπὶ τῷ σῶον ἐπανήκειν εἰς τὰς Καπρέας. ἐπεὶ δὲ ἀφικνεῖται, μηδὲν ὑφελὼν τοῦ ἐν τοῖς γράμμασι προθύμου, ἠσπάζετό τε καὶ ἐξένιζε. τῇ δ' ἑξῆς [r] Καίσαρι γραμμάτων παρὰ Ερεννίου Καπίτωνος ἀφιγμένων, ὅτι Αγρίππας μυριάδας τριάκοντα δάνεισμα ποιησάμενος, καὶ πρὸς τὰς καταβολὰς ἐκλιπὼν χρόνον τὸν συγκείμενον ἀπαιτήσεως γενομένης, οἴχοιτο φυγὰς ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῷ χωρίων, ἄκυρον αὐτὸν καθιστὰς τοῦ ἐπὶ τῶν [s] εἰσπραξομένων ἐξουσίας· ταύτην ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν [t] περιαλγεῖται ὁ Καῖσαρ, καὶ διάκλεισιν γενέσθαι τῷ Αγρίππα κελεύει εἰσόδων τῶν πρὸς αὐτὸν, ἄχρι δὴ [v] καταβαλῇ τὸ χρέος. ὁ δὲ, μηδὲν τῇ ὀρ-

o Μηχανῶν,] Δαπανῶν *Busb.* satis commode.

p Παρά τινων.] *L. B.* παρά τινος.

q Πέτρον κελεύει,] Ita *Busb.* & *Zonar.* πρῶτον in *reliquis.*

r Τῆς ἐκείνου] Μητρὸς subintelligendum.

s Δικαίως] *L. B.* δικαίου.

t Αναγκάζει τὸν Μαρσύαν] Αναγκάζει τὸν Αγρίππαν Μαρσύαν *Vat.* & *Hen.* *à pr.* m.

v Δύο —— λαμβάνειν.] Nota usuræ genus, quale Atticis dicebatur ἐπόγδοος τόκος, qui octavam sortis partem in anno reddit, seu in centum drachmas, duodecim & dimidiam. SPANH.

x Διχιλίαις ἐλάσσονα λαμβάνειν.] Καὶ χιλίαις ἔλασσον *Busb.*

y Εν ἀναγωγαῖς ἦν.] Ita cum *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.* quo modo apud *Philonem Aliosque.* ἐν ἀγωγαῖς in *Editis Aliisque.*

z Ιαμνίας ἐπίτροπος,] Ιαμνείας *Busb.*

a Μενοῦντος.] Μένειν *Busb.*

b Πείσεσθαι τοῖς κελευομένοις] Πείθεσθαι τοῖς κεκελευσμένοις *Busb.* & *Lugd. Bat.*

c Αλαβάρχου] Αβαλάρχου *Busb.* Αλαβάρχου in *cæteris* omnibus tam *Gr.* quam *Lat.* atque ita (non Αραβάρχου) scribendum esse docent *Bosius* in l. 2. *Epp. ad Atticum*, Ep. 17. & *Noldius* in *Hist. Idumææ*, p. 458.

d Δάνεια αὐτῷ δοῦναι.] Δάνειον *Busb.*

* Eadem postulanti *dare non recusabat*,] Ita *Epiphan.*

e Καταπεπληγμένος,] Τεθυπὼς *Busb.*

f Υπισχνεῖτο,] Ita *Hen. Lugd. Bat.* & *Bas.* ὑπισχνεῖται *Busb.* ὑπισχνεῖ τε *Gen.*

g Εν τῇ Αλεξανδρείᾳ] Επὶ τῇ Αλ. *Busb.*

h Δικαρχίᾳ] Ita contracte hîc loci. alibi (prout etiam hic in *L. B.* invenimus) Δικαιαρχία. HUDS. Conf. supr. lib. 17. c. 14. §. 1. SPANH.

i Γενομένῳ παρέξειν] Γενόμενος παρέξειν ἐπηγγέλλετο *Busb.* γενόμενος παρέξειν ἐπαγγέλλεται *Hen.*

k Πλευσόμενον,] Illud malui quam Doricum πλευσούμενον, quod in *libris* exstabat.

l Αὐτὴ] Ita *MSS. Gen.* αὐτῇ.

m Αγρίππας —— γράφει &c.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 9. §. 5. SPANH.

n Ποτιόλους] Vel Πουτιόλους infr. De Vita (§. 2.) ἦν Πουτιόλους Ιταλοὶ &c.

o Καπρέαις,] Καπραίαις in *libris* plerisque. forsan pro Καπρίαις. HUDS. Vel Καπρείαις. SPANH.

p Ενδοιάσας,] Vid. infr. §. 10. SPANH.

q Ετι καὶ χαίρειν ἀποσημαίνων] Ita *Busb.* ἔτι χ. in *cæteris.* HUDS. Εκλίνει τε χαίρειν *L. B.* Sed *Coccejus* legendum putat ἐκλίνειν τε χαίρειν αὐτῷ σημαίνων. Vulgatæ tamen lectioni favet *Epiphanius.* HAV.

r Καίσαρι γραμμάτων] Ita lego cum *Cod. Busb.* Καῖσαρ γραμμάτων αὐτῷ π. in *Editis Aliisque.*

s Εἰσπραξομένων] *L. B.* εἰσπραξαμένων.

t Περιαλγεῖται ὁ Καῖσαρ,] Περιαλγεῖ τε *Busb.* quod non displicet.

v Καταβαλῇ τὸ χρέος.] Καταβαλεῖς *Busb.* καταβάλοι *L. B.*

ὀργῇ τοῦ Καίσαρος καταπλαγεὶς, Ἀντωνίας δεῖται, Γερμανικοῦ τε μητρὸς καὶ Κλαυδίου τοῦ ὕστερον γενομένου Καίσαρος, δάνεισμα αὐτῷ δοθῆναι [x] τῶν τριάκοντα μυριάδων, ἵνα φιλίας [y] μὴ ἁμάρτοι τῆς πρὸς Τιβέριον. ἡ δὲ Βερνίκης τε μνήμῃ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, σφόδρα γὰρ ἀλλήλαις ἐχρῶντο. [z] αἵδε γυναῖκες, καὶ αὐτῷ ὁμοτροφίας πρὸς τοὺς ἀμφὶ Κλαύδιον γεγενημένης, δίδωσι τὸ ἀργύριον, καὶ αὐτῷ ἀποτίσαντι τὸ χρέος ἀνεπικώλυτος ἦν ἡ φιλία τοῦ Τιβερίου. αὖθις δὲ αὐτῷ Τιβέριος ὁ Καῖσαρ συνίστησιν υἱωνὸν τὸν αὐτοῦ, κελεύων τὰ πάντα αὐτοῦ ταῖς ἐξόδοις παρατυγχάνειν. Ἀγρίππας δὲ φιλίᾳ δεχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀντωνίας, καὶ θεραπείαν τρέπεται τὴν Γαΐου υἱωνοῦ τε ὄντος αὐτῇ, καὶ εὐνοίᾳ τοῦ πατρὸς εἰς τὰ πρῶτα τιμωμένου. καὶ [a] δή τις ἦν Θάλλος [b] Σαμαρεὺς γένος, Καίσαρος δὲ ἀπελεύθερος. παρὰ τούτου δάνεισμα [c] μυριάδων ἑκατὸν εὑρόμενος, τῇ τε Ἀντωνίᾳ καταβάλλει τὸ ὀφειληθὲν χρέος, καὶ τῶν λοιπῶν τῷ ἀναλώματι θεραπεύων τὸν Γάϊον, μειζόνως ἐν ἀξιώματι ἦν παρ' αὐτῷ.

ε΄. Προϊούσης δὲ [d] εἰς μέγα τῷ Ἀγρίππᾳ [e] τῆς πρὸς Γάϊον φιλίας, [f] αἰωρουμένοις ποτὲ λόγος περὶ τοῦ Τιβερίου γίνεται, καὶ τοῦ Ἀγρίππα κατ' εὐχὰς τραπομένου, μόνω δ' ἤστην, ἦ τάχος Τιβέριον ὑπεκστάντα τῆς ἀρχῆς Γαΐῳ παραχωρεῖν ἀξιωτέρῳ τὰ πάντα ὄντι. τούτων ἀκροᾶται τῶν λόγων Εὔτυχος, Ἀγρίππου δ' ἦν ἀπελεύθερος [g] καὶ ἡνίοχος, καὶ παραχρῆμα μὲν σιγῇ παρεδίδου. κλοπῆς δὲ ἱματίων αὐτῷ τοῦ Ἀγρίππου ἐπικαλουμένης, καὶ ἀκριβῶς δὲ ἐκεκλόφει, φυγὼν καὶ ληφθεὶς ἀγωγῆς αὐτοῦ ἐπὶ Πίσωνα γενομένης, ὃς ἦν φύλαξ τῆς πόλεως, ἐρομένου τὴν αἰτίαν τῆς φυγῆς, Καίσαρι φησὶν, ἀπορρήτους ἔχειν λόγους εἰπεῖν ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ φέροντας. ὥστε δήσας αὐτὸν ἔστελλεν εἰς τὰς Καπρέας· καὶ Τιβέριος τῷ [h] αὐτοῦ τρόπῳ χρώμενος, εἶχεν αὐτὸν δέσμιον, μελλητὴς εἰ καί τις ἑτέρων βασιλέων ἢ τυράννων γενόμενος. οὔτε γὰρ πρεσβειῶν ὑποδοχὰς ἐκ τοῦ ὀξέως ἐποιεῖτο, [i] ἡγεμόσιν τε [k] ἢ ἐπιτρόποις ὑπ' αὐτοῦ σταλεῖσιν οὐδεμία ἦν διαδοχὴ, ὁπότε μὴ φθαῖεν τετελευτηκότες. ὅθεν καὶ δεσμωτῶν ἀκροάσεως [l] περιόπτης ἦν. ὥστε καὶ τῶν φίλων ἐρομένων τὴν αἰτίαν αὐτὴν τοῦ ἐπὶ τοιούτοις ὀλκῇ [m] χρωμένου, ἔφη, “τὰς μὲν πρεσβείας τρίβειν ὅπως μὴ ἀπαλλαγῆς αὐτῆς ἐκ τοῦ ὀξέως γενομένης, ἕτεροι πρέσβεις ἐπιχειροτονηθέντες ἐπανίοιεν, ὄχλος τε αὐτῷ γίνοιτο ἐπὶ δοχαῖς αὐτῶν καὶ πομπαῖς [n] προκειμένῳ. τὰς δ' ἀρχὰς συγχωρεῖν [o] τοῖς ἅπαξ εἰς αὐτὰς ὑπ' αὐτοῦ κατασταῖσιν, αἰδοῦς προμηθείᾳ τῶν ὑποτελῶν. φύσει μὲν γὰρ εἶναι πᾶσαν ἡγεμονίαν [p] τοῦ πλεονεκτεῖν. τὰς δὲ μὴ [q] παγίους, ἀλλ' εἰς ὀλίγον καὶ ἄδηλον ὁπότε ἀφαιρεθεῖεν, καὶ μειζόνως ἐξοτρύνειν ἐπὶ κλοπαῖς τοὺς ἔχοντας. εἰ μὲν οὖν ἐφεστήκασιν εἰς πλέον [r] αὐτοὺς, [s] ἄδην τῶν κλοπῶν ἕξειν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ τῶν κεκερδημένων ἀμβλυτέρως τὸ λοιπὸν αὐτοῖς χρωμένους. διαδοχῆς δ'

Claudii, qui postea Cæsar factus est, matre petiit mutuo trecenta millia, ne Cæsaris amicitiâ excideret. Illa vero, Berenices matris ejus memoria (istæ enim mulieres sibi invicem perfamiliares erant) quodque simul ipse educatus fuerat cum Claudio, argentum * *quod postulabat* ei suppeditat; cumque *Agrippa* æs alienum exsolvisset, patefactus est ei aditus ad Tiberii amicitiam. Deinde ipsi Tiberius Cæsar nepotem suum commendat, dato in mandatis ut cum foris egredientem comitaretur. Agrippa vero, quod benigne adeo exceptus fuerat ab Antonia, cœpit Cajum studiose colere, utpote nepotem illius, & in summo apud omnes honore ex illorum in patrem ejus benevolentia. Erat etiam Thallus quidam, genere Samarita, Cæsaris libertus. à quo decies centena millia mutuatus, & Antoniæ solvit quod ei debebat, & cum reliquum in sumptus erogasset quibus Cajum demereretur, majore auctoritate apud ipsum pollebat.

Ab Antonia pecuniam accipit Agrippa, & cum Tiberio in gratiam redit.

Cajum sibi conciliare studet.

5. Agrippa autem plurimum apud Cajum in gratia proficiente, quodam die dum una in curru gestarentur & in sermonem inciderent de Tiberio, accidit ut Agrippa (nam soli erant) *Deum* precaretur, ut Tiberius Cajo omnino digniori quamprimum imperio cederet. Has voces excipit Eutychus, Agrippæ libertus & auriga, & tum quidem silebat. Insimulatus autem ab Agrippa, quod vestem ei surripuerat (id quod revera factum erat) & ex fuga retractus, cum perductus esset ad Pisonem urbis præfectum, rogatus fugæ causam, ait se habere secreta quædam Cæsari enuncianda, quæ salutis ejus interessent. quapropter ipsum in vincula conjectum Capreas mittebat: & Tiberius more suo vinctum servabat, quod cunctator, si quis alius aut rex aut tyrannus, factus esset. nam neque legationes sine mora admittebat; neque curabat ut mitterentur qui præsidibus aut procuratoribus ab eo missis succederent, nisi illi decessissent. unde fiebat ut vinctos quoque audire negligeret. Proinde cum amici causam ipsam quærerent, cur adeo procrastinaret, dicebat, “legationibus quidem se moras nectere, ne illis cito dimissis, alii mox creati ad ipsum denuo accedant legati, atque ita sibi continuo incumbat negotium illos accipiendi ablegandique. Imperia autem illis, quibus semel ea dederat, diuturna esse sinere, ut aliquo saltem pudore adhibito consulatur subditis. ingenium enim omnium hominum in magistratu proclive esse ad avaritiam. qui vero haud perpetui sunt, sed ad breve tempus, ut incertum sit quando illis auferatur potestas, majori aviditate ad rapinas ferri. itaque si diutius ea fruantur, furtorum satietate tandem expleti, ut qui satis superque sibi acquisiverint, deinde tardiores fieri ad rapiendum.

Agrippa, ab Eutycho liberto accusatus, in custodiam datur.

Tiberii tarditas & cunctatio.

x Τῶν τριάκοντα μυριάδων,] Τὰς τριάκοντα μυριάδας Busb.
y Μὴ] Οὐ Gen. οὐχ. SPANH.
* Quod postulabat ei suppeditat;] Ita *Epiphan.*
z Αἵδε γυναῖκες,] Αἵδε αἱ γυναῖκες Busb.
a Δή τις ἦν Θάλλος] E *Cod. Busb.* scripsi, καὶ δή τις ἦν pro καὶ γὰρ ἦν & pro ἄλλος ex conjectura reposui Θάλλος, quem inter Tiberii Augusti libertos fuisse constat ex *Gruteri Inscriptionibus*, p. DXCIX. n. 7. Videsis *Indices* ad *Gruterum* & *Reinesium*.
b Σαμαρεὺς] Alias Σαμαρείτης. SPANH.
c Μυριάδων ἑκατὸν εὑρόμενος,] Μυριάδας ἑκατὸν εὑράμενος.
d Εἰς μέγα τῷ Ἀγρίππα] Ἐπὶ μέγα Busb.
e Τῆς πρὸς Γάϊον φιλίας,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 9. §. 5. SPANH.
f Αἰωρουμένοις] Ita cum *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐωρουμένοις π. λ. π. Τιβερίου in *Editis Aliisque*. HUDS. *Gen.* ἐωρουμένοις Infr. §. 6. ἠωρεῖτο ἐπὶ φορείου ubi *Gen.* ἐωρεῖτο, & mox ἠωροῦντο ἐφ' ἁμάξης, ubi *Gen.* ἐωροῦντο. SPANH.
g Καὶ ἡνίοχος,] Illud καὶ insertum dedi, auctoritate *Epiphanii*.
h Αὐτοῦ] *Gen.* αὐτῷ *Lugd. Bat.* αὐτοῦ.
i Ἡγεμόσιν —— τετελευτηκότες.] Idem *Tacitus* de eo Annal. 1. cap. LXXX. Ac plerosque ad finem vitæ in iisdem exercitibus aut præsidiationibus habere. SPANH.

k Ἢ ἐπιτρόποις] Καὶ ἐπιτρ. παρ' αὐτοῦ Busb.
l Περιόπτης] Abest à *L. B.*
m Χρωμένου,] Χρῆσθαι Busb.
n Προκειμένῳ.] Προκειμένῳ & mox αἰδοῦς non agnoscit *Busb. Lugd. Bat.* προκειμένων.
o Τοῖς ἅπαξ] Τοῖς ἅπαξ ὑπ' αὐτοῦ κατασταῖσιν εἰς αὐτὰς Busb. HUDS. Suetonius id confirmat lepido Tiberii dicto de homine, qui muscas abigi à corpore suo nolebat REL.
p Τοῦ πλεονεκτεῖν,] Ita, ut ellipsis sit præpositionis ἐπὶ, in *libris nostris*, omnibus præter *Busb.* (atque etiam *Lugd. Bat.*) qui habet οἰκείαν τοῦ πλ. quæ sane constructio alibi quod sciam non reperitur. Legi potest οἰκεῖον ἔχειν τὸ πλεονεκτεῖν, omisso εἶναι. aut potius, φύσει μὲν γὰρ πᾶσαν ἡγεμονίαν τοῦ πλεονεκτεῖν ἐφίεσθαι.
q Παγίους] E *Cod. Busb* vocabulum παγίους (quod in *Lugd. Bat.* quoque reperitur in *Margine*) restitui in locum τοῦ πατρίους, quod existimo margini appositum ἐξηγήσεως ἕνεκα, & postea in textum irrepsisse.
r Αὐτοὺς,] Forte αὐτοῖς vel οἱ αὐτοί. COCC.
s Ἄδην τῶν κλοπῶν ἕξειν] Hîc loci structura est perplexe composita, cujus complura exempla videre est apud *H. Steph.* in *Append de Dial. Att.* p. 127. Alius forsan dixisset, ἄδην τῶν κλοπῶν ἔχοντας & mox αὐτοῖς χρήσεσθαι.

"dum. cum autem ocyus illis succedatur, nequaquam fore ut magistratibus sufficiant qui illis in prædam expositi sunt, tanto eis tempore haud concesso, in quo antecessores sui spoliorum pleni de habendi cupiditate remitterent, quod revocati fuerant antequam satis diu magistratum obiissent. Ac *deinde exemplo* utebatur. Quodam vulnerato humi procumbente, magna vis muscarum ulcera circumsedebat: ac viator, cum forte adesset, vicem ejus miseratus est, languidiorem esse ratus quam ut illas arcere posset, propiusque accedens parabat eas depellere. Orante autem *saucio*, ut hujusmodi quid facere omitteret: *alter* subjiciens causam quærebat, cur ita liberari à præsenti molestia negligeret. Cui ille, gravius me læsum ibis illas abigendo. nam hæ jam plenæ cruoris non perinde ac ante certatim agunt ut mihi molestiam facessant; sed aliquantulum remissius insistunt. Quod si *his depulsis* recentes & famelicæ convenerint, & *me* jam attritum acceperint, etiam ad interitum usque exsugent. Has igitur ob causas & ipsum subditis suis, multis expilationibus male multatis, haud ita frequenter, unum post alium, rectores mittere, qui more muscarum eos infestarent, præsertim cum natura propensis ad lucrum insuper ad cupiditatem augendam injiciatur metus, ne quæstus sibi adeo jucundus cito eripiatur." Huic quod dixi de ingenio Tiberii res ipsa testimonio est; quod, duobus & viginti annis rerum potitus, Judæis duos duntaxat miserit qui gentis *illius* res administrarent, Gratum ejusque in præfectura successorem Pilatum. nec talem se gessit erga Judæos, aliumque in cæteros imperio subditos. Quin & vinctorum causas se serius aliquanto cognoscere indicabat, ne capite damnati quibus premuntur malis leventur, id quod facinorosi isti nequaquam meriti sunt; sed ut angoribus præsentibus, dum diutius in custodia morantur, major accedat calamitas.

Agrippa rogat Antoniam, efficeret ut Tiberius Eutychum audiret.

6. Atque ob hanc quidem causam Eutychus ad cognitionem non delatus est, sed in vinculis servabatur: tempore vero aliquanto post Tiberius Capreis venit Tusculanum, stadiis fere centum ab urbe dissitum: & Agrippa rogavit Antoniam, efficeret ut tandem audiretur Eutychus, de quibus ipsum accusaret. Erat autem Antonia magno in honore apud Tiberium, & cognationis gratia, Drusi enim fratris uxor fuerat, & propter pudicitiam: nam florente adhuc ætate vidua mansit, & secundas nuptias recusavit, quamvis eam hortatus est Augustus ut alicui nuberet, vitamque ab omni probro intactam conservavit. huc accedebat & privatum beneficium quo maxime devinxerat Tiberium. Magna enim conspiratione in eum facta à Sejano, (amico viri Antoniæ, & maxi-

Antoniæ elogium.

"ἐπιπαραγινομένης ἐκ τοῦ ὀξέως, οὐδαμῶς ἂν ἀρκέσαι τοὺς ἆθλα τοῖς ἄρχουσι [t] προκειμένους, [v] ἀναστροφῆς αὐτοῖς [x] οὐ διδομένης καιρῶν, ἐν οἷς πλήρεις οἱ προειληφότες γινόμενοι ὑποδιδοῖεν τῆς σπουδῆς τῆς ἐπὶ τῷ λαμβάνειν, διὰ τὸ πρὶν ἐν καιρῷ γενέσθαι μεταστῆναι. [y] παράδειγμά τε αὐτοῖς φησί. τραυματίᾳ τινὶ κειμένῳ μυῖαι κατὰ πλῆθος τὰς ὠτειλὰς [z] περιέστησαν· καί τις τῶν παρατυχόντων [a] οἰκτείρας αὐτοῦ τὴν δυστυχίαν, καὶ νομίσας ἀδυναμίᾳ μὴ βοηθεῖν, οἷός τε ἦν ἀποσοβεῖν αὐτὰς παραστάς. καὶ δεομένου παύσασθαι τῶν ἐπὶ τοιοῖσδε, ὑπολαβὼν [b] εἴρετο τὴν αἰτίαν τοῦ ἀπρομηθοῦς εἰς τὴν διαφυγὴν κακοῦ τοῦ ἐφεστηκότος. [c] μειζόνως γὰρ ἂν ἀδικοίης με, εἶπεν, ταύτας ἀπαγαγών. ταῖς μέν γε ἤδη [d] πληρωθείσαις τοῦ αἵματος, [e] οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἔπειξις, ὄχλον μοι παρέχειν, ἀλλά πῃ καὶ ἀνίσχουσιν. αἱ δ' [f] ἀκραιφνεῖς τῷ κατ' αὐτὰς λιμῷ συνελθοῦσαι, καὶ τετρυμένον ἤδη παραλαμβάνουσαι, καὶ ὀλέθρῳ [g] παραδοῖεν. διὰ τάδε οὖν κἀυτὸς ὑπὸ πολλῶν τῶν κλοπῶν διεφθαρμένοις τοῖς ὑποτελέσιν [h] προμηθὴς εἶναι, μὴ [i] συνεχὲς ἐξαποστέλλειν τοὺς ἡγησομένους, οἳ ἐν τρόπῳ μυιῶν ἐκπολεμοῖεν αὐτούς, φύσει πρὸς κέρδος ὀρωρεγμένοις σύμμαχον παραλαμβάνοντες τὴν ἐλπίδα τοῦ ταχέως [k] ἀφαιρησομένου τὴν ἔνθεν ἡδονήν." μαρτυρήσει δέ μοι τῷ λόγῳ, περὶ τῆς ἐπὶ τοιούτοις φύσεως, Τιβερίου τὸ ἔργον αὐτό. ἔτη γὰρ δύο πρὸς τοῖς εἴκοσιν αὐτοκράτωρ γενόμενος, δύο τοὺς πάντας Ἰουδαίοις ἐξέπεμψε διοικήσοντας τὸ ἔθνος, [l] Γρᾶτόν τε, καὶ [m] Πιλᾶτον, ὃς αὐτῷ διεδέξατο τὴν ἡγεμονίαν. καὶ οὐκ ἐπὶ μὲν Ἰουδαίων τοιοῦτος ἦν, [n] ἕτερος δ' ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὑπηκόων. ἀλλὰ καὶ τῶν δεσμωτῶν τὴν [o] ὑπερβολὴν τῆς ἀκροάσεως ἀπεσήμαινεν [p] ὑπὸ τοῦ δικαιωθεῖσι μὲν θανάτου κούφισιν γενέσθαι τῶν ἐνεστηκότων κακῶν, διὰ τὸ μὴ ἐπ' ἀρετῇ τῶν ἐπὶ τοιούτοις τύχῃ συνελθεῖν· τριβομένοις δ' ἀχθηδόνι τῇ ἐπικειμένῃ μείζονα προστρέπειν τὴν δυστυχίαν.

ς'. [q] Διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ Εὔτυχος ἀκροάσεώς τε οὐκ ἐτύγχανε, καὶ [r] δεσμοῖς ἐνείχετο. χρόνου δ' ἐγγενομένου, Τιβέριός τε ἐκ τῶν Καπρέων εἰς [s] Τουσκουλανὸν παραγίνεται, ὅσον ἀπὸ σταδίων ἑκατὸν τῆς Ῥώμης. καὶ ὁ Ἀγρίππας ἀξιοῖ τὴν Ἀντωνίαν διαπράξασθαι [t] τὸ γενέσθαι τῷ Εὐτύχῳ τὴν ἀκρόασιν ἐφ' οἷς ποτε τὴν κατηγορίαν ποιοῖτο αὐτοῦ. [v] τιμία δ' ἦν Ἀντωνία Τιβερίῳ εἰς τὰ πάντα, συγγενείας τε ἀξιώματι, Δρούσου γὰρ ἦν ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοῦ γυνή, καὶ ἀρετῇ τοῦ σώφρονος· νέα γὰρ χηρεύειν παρέμεινε, γάμον τε ἀπεῖπε τῷ πρὸς ἕτερον, καίπερ τοῦ Σεβαστοῦ [x] κελεύσαντος τινὶ γαμεῖσθαι, καὶ λοιδοριῶν ἀπηλλαγμένον διεσώσατο αὐτῆς τὸν βίον. ἰδίᾳ τε [y] εὐεργέτις ἦν εἰς τὰ μέγιστα τοῦ Τιβερίου. ἐπιβουλῆς γὰρ [z] μεγάλης συστάσης ἐπ' αὐτὸν ὑπὸ Σηϊανοῦ, φίλου τε ἀνδρός, καὶ δύναμιν ἐν τῷ τότε με-

t Προκειμένους,] Προσκειμένους *Busb.*

v Αναστροφῆς] *L. B.* ἀνατροφῆς.

x Οὐ διδομένης καιρῶν,] Illud οὐ insertum dedi è *Cod. Busb.* (approbante jam *Lugd. Bat.*) quod agnovisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *quibus largitas temporis non est attributa.* dein post λαμβάνειν comma (quod in libris deerat) apposui, ut sequentia pendeant ab istis præcedentibus, οὐδαμῶς ἂν ἀρκέσαι τοὺς ἆθλα τοῖς ἄρχουσι προκ.

y Παράδειγμά τε αὐτοῖς φησί.] Ita *Busb.* quo modo & *Epiphan.* qui vertit, *exemplum etiam eis proferebat.* in *Editis Aliisque* παράδειγμά τε αὐτοῖς φησὶ τοιοῦτον ἔλεγεν, aut τοῦτο ἔλεγεν aut φησὶ redundante. forsan, ὥς φασι τοιοῦτον ἔλεγεν. HUDS. *Lugd. Bat.* haud malè τοῦτον τὸν λόγον, pro vulgato passim τοιοῦτον ἔλεγεν reponit. HAV.

z Περιέστησαν.] Περιέσταται *Busb.*

a Οἰκτείρας αὐτοῦ τὴν δυστυχίαν,] Οἰκτήρας in *Editis.* οἰκτείρας αὐτὸν *Busb.* quod sane mox postularet τῆς δυστυχίας.

b Εἴρετο τὴν αἰτίαν] Ηρετο *Busb. Lugd. Bat.* & *Zonar.*

c Μειζόνως γὰρ ἂν] Καὶ ὡς μειζόνως γὰρ ἂν ἀδικοίης. & mox ταῖς μὲν γὰρ *Busb.*

d Πληρωθείσαις] Ita ex *L. B.* reposuimus. *Reliqui* πληθωρείσαις. HAV. Conf. supr. lib. 17. c. 15. §. 4. SPANH.

e Οὐκ ἔσθ' ὁμοίως ἔπειξις,] Οὐκ ἔθ' ὁμοίως *Busb.*

f Ακραιφνεῖς] Νεαλεῖς καὶ λιμώττουσαι *Zonar.* *L. B.* ἀκραιφνεῖ.

g Παραδοῖεν.] Παραδιδοῖεν *Busb.*

h Προμηθὴς εἶναι,] Ita lego. προμηθὲς in *libris.*

i Συνεχὲς ἐξαποστέλλειν] Συνεχεῖς *Busb.*

k Αφαιρησομένου τὴν ἔνθεν ἡδονήν.] Ἀφαιρεθησομένου τὴν ἐνθένδε *Busb.*

l Γρᾶτον] Conf. supr. c. 3. §. 2. SPANH.

m Πιλᾶτον,] Conf. sup c. 3. §. 2. SPANH.

n Ετερος] *L. B.* ἑτεραῖος.

o Υπερβολὴν τῆς ἀκροάσεως] Αναβολὴν *Busb.*

p Υπὸ τοῦ δικαιωθεῖσι] Υπὲρ τοῦ δικ. *Busb.* ὑπὸ τῷ δ. *Gall.*

q Διά μὲν δὴ] Διὰ μὲν δὴ τάδε καὶ ὁ Εὔτ. *Busb.*

r Δεσμοῖς ἐνείχετο.] Ita cum *Cod. Busb.* τὰ δεσμὰ ἠνείχετο in *Editis Aliisque.*

s Τουσκουλανὸν παραγίνεται,] Iterum cum *Busb.* prout apud *Strabonem.* Τουσκολάνον in *Editis.* Τουσκωλάνον *Vat.*

t Τὸ γενέσθαι τῷ Εὐτύχῳ] Ilud τὸ è *Cod. Busb.*

v Τιμία δ' ἦν Αντωνία] Τιμία δ' ἦν αὐτῷ Αντωνία Τιβερίῳ *Vat.* & *Hen.* à pr. m.

x Κελεύσαντος τινὶ γαμεῖσθαι,] Κελεύοντος *Busb.*

y Εὐεργέτις] Ita *Gall.* & *Lugd. Bat.* εὐεργέτης in *reliquis.*

z Μεγάλης συστάσης] Μεγίστης *Busb.*

μεγίστην ἔχοντος διὰ τὸ τῶν στρατευμάτων εἶναι [a] ἡγεμονίαν αὐτῷ, καὶ τῆς τε βουλῆς οἱ πολλοί, καὶ τῶν ἀπελευθέρων προσετέθειντο, καὶ τὸ στρατιωτικὸν διέφθαρτο, προὔκοπτέ τε ἡ ἐπιβουλὴ ἐπὶ μέγα, κἂν ἐπέπρακτο Σηιανῷ τὸ ἔργον, μὴ τῆς Ἀντωνίας τόλμῃ χρησαμένης σοφωτέρᾳ τῆς Σηιανοῦ κακουργίας. ἐπεὶ γὰρ μανθάνει τὰ ἐπὶ τῷ Τιβερίῳ [b] συγκείμενα, γράφει πρὸς αὐτὸν τὰ πάντα ἀκριβῶς, καὶ [c] Πάλαντι ἐπιδοῦσα τὰ γράμματα τῷ πιστοτάτῳ τῶν δούλων αὐτῆς, ἐκπέμπει πρὸς Τιβέριον εἰς τὰς Καπρέας. ὁ δὲ μαθών, τόν τε Σηιανὸν κτείνει, καὶ τοὺς συνεπιβούλους· τήν τε Ἀντωνίαν, καὶ πρὶν ἀξιολόγως ἄγων, τιμιωτέραν τε ὑπελάμβανε κἀπὶ τοῖς πᾶσι πιθανήν. ὑπὸ δὴ ταύτης τῆς Ἀντωνίας ὁ Τιβέριος παρακαλούμενος ἐξετάσαι τὸν Εὔτυχον, "ἀλλ' εἰ μὲν κατεψεύσατο, φησὶν "ὁ Τιβέριος, [d] ὅτι Ἀγρίππου τὰ εἰρημένα, Εὔτυχος ἀρκοῦ-"σαν κομίζεται παρ' αὐτοῦ τιμωρίαν ἣν ἐπιτετίμηκα αὐτός· "εἰ δὲ βασανιζομένου ἀληθῆ [e] φανείη τὰ εἰρημένα, μήποτε "κολάζειν ποθῶν τὸν ἀπελεύθερον [f] ἐπ' αὐτὸν μᾶλλον κα-"λοίη τὴν δίκην." καὶ ὁ Ἀγρίππας ταῦτα φαμένης πρὸς αὐτὸν Ἀντωνίας, πολλῷ μᾶλλον ἐπέκειτο ἀξιῶν ἐξέτασιν γενέσθαι τοῦ πράγματος· καὶ ἡ Ἀντωνία, οὐ γὰρ ἀνίει πολὺς ὢν ὁ Ἀγρίππας ἐπὶ τοῖσδε δεῖσθαι, καιρὸν παραλαβοῦσα τοιοῦτον, [g] ᾐωρεῖτο μὲν Τιβέριος ἐπὶ φορείου κείμενος, προϊόντων Γαΐου τε τοῦ ἐκείνης υἱωνοῦ καὶ Ἀγρίππα, ἀπ' ἀρίστου δὲ ἦσαν, [h] παραπεριπατοῦσα τῷ φορείῳ, παρεκάλει καλεῖσθαί τε τὸν Εὔτυχον, καὶ ἐξετάζεσθαι. ὁ δέ, "ἀλλ' [i] ἴσων μέν, εἶπεν, "Ἀντωνία οἱ θεοὶ ὅτι μὴ γνώμῃ τῇ ἐμαυτοῦ, ἀνάγκῃ δὲ τῆς "σῆς παρακλήσεως ἐξαγόμενος, πράξω τὰ [k] πρασσό-"μενα." ταῦτα εἰπὼν κελεύει Μάκρωνα, ὃς Σηιανοῦ διάδοχος ἦν, τὸν Εὔτυχον ἀγαγεῖν. [l] καὶ ὁ μέν, οὐδὲν εἰς ἀναβολὰς παρῆν. Τιβέριος δ' αὐτὸν [m] ἤρετο, τί καὶ ἔχοι λέγειν κατ' ἀνδρὸς ἐλευθερίαν αὐτῷ παρεσχηκότος. ὁ δέ φησιν, "ὦ δέσποτα, [n] ᾐωροῦντο μὲν ἐφ' "ἁμάξης, Γάιός τε οὗτος καὶ Ἀγρίππας σὺν αὐτῷ, καὶ "σφῶν ἐζόμην παρὰ τοῖν ποδοῖν, λόγων τε πολλῶν "ἀνακυκλουμένων, Ἀγρίππας φησὶ πρὸς Γάιον, [o] εἰ "γὰρ ἀφίκοιτό ποτε ἡμέρα ἢ μεταστὰς ὁ γέρων οὗτος "[p] χειροτονοίη σε ἡγεμόνα τῆς οἰκουμένης. οὐδὲν γὰρ ἡμῖν "Τιβέριος ὁ υἱωνὸς αὐτοῦ γένοιτ' ἂν ἐμποδὼν ὑπὸ σοῦ "τελευτῶν· καὶ ἥ τε οἰκουμένη γένοιτ' ἂν μακαρία, κἀ-"γὼ [q] πρὸς αὐτῆς." Τιβέριος δὲ πιστὰ ἡγησάμενος τὰ εἰρημένα, καὶ ἅμα μῆνιν ἀναφέρων τῷ Ἀγρίππᾳ παλαιάν, διότι κελεύσαντος αὐτοῦ θεραπεύειν Τιβέριον [r] υἱωνὸν αὐτοῦ γεγονότα, καὶ Δρούσου παῖδα ὄντα, ὁ Ἀγρίππας [s] οὐ τιμίως ἦγεν παρακρουσάμενος τὰς ἐντολάς, καὶ πᾶς ὡς τὸν Γάιον μετεκάθιζε, τοῦτον μὲν δή φησι Μάκρωνι δῆσον. Μάκρων δὲ τὸ μὲν οὐ σαφῶς ὅντινα ἂν προστάξειεν ἐξεπιστάμενος, τὸ δὲ οὐκ ἂν προσδοκῶν [t] περὶ τοῦ Ἀγρίππα αὐτὸν [v] βουλεῦσαί τι τοιοῦτον, ἐπανεῖχεν ἀκριβωσόμενος τὰ εἰρημένα. [x] ἐπεὶ δὲ Καῖσαρ περιοδεύσας τὸν ἱππόδρομον λαμβάνει τὸν Ἀγρίππαν ἑστηκότα, [y] καὶ μὲν δή φησι Μάκρων τοῦ-

mam eo tempore potestatem habente, quod ipsi mandata erat prætorianorum militum præfectura) & multi è senatoribus cum libertis sese ei adjunxerunt, & corruptus erat exercitus, atque conjuratio non mediocres acceperat vires, resque Sejano *proculdubio* successisset, nisi Antoniæ audacia sapientiâ superasset Sejani malitiam. quam primum enim intellexit quæ in Tiberium machinati sunt, omnia ei accuratissime perscripsit, traditisque literis Pallanti servorum suorum fidissimo misit eum Capreas ad Tiberium. Ille vero, re cognita, Sejanum occidit & hujusce consilii participes; & Antoniam, quam antea magni faciebat, majore in honore habuit, eique in omnibus confidit. Ab hac itaque Antonia rogatus Tiberius ut Eutychum examinaret, "si quidem, inquit, mentitus fuerit "quod Agrippa iste dixerit, Eutychus pœnam "satis gravem subiit, quam ipse ei constitui; sin "vero quæstione habita vera esse deprehendantur, "*videndum* ne forte dum pœnas expetit à liberto, "faciat ut supplicium in caput suum recidat." At vero Agrippa, cum ista ei narrasset Antonia, eo magis precibus contendebat ut res discuteretur. Atque Antonia (nam rogare non desiit Agrippa, multusque in eo erat) tempus opportunum nacta, (vehebatur enim Tiberius in lectica jacens, præcedente ipsius nepote Cajo una cum Agrippa, cum jam pransi essent) juxta lecticam ambulans, petiit vocari Eutychum & examinari. Ille vero, "Deos, inquit, testor, Antonia, quod non ex mea "sententia, sed precibus tuis coactus faciam quod "facturus sum:" Cum ista dixisset, Macroni, qui successerat Sejano, imperat Eutychum adducere. Et ille quidem sine mora aderat. Tiberius autem illum interrogabat, quidnam habeat quod diceret contra virum qui ipsum in libertatem vindicaverat? Cui ille, "Domine, inquit, vehebantur in "curru Cajus hic & Agrippa cum eo, atque ipse "ad illorum pedes sedebam, & post verba ali-"quammulta ultro citroque habita, Cajo dixit "Agrippa, Utinam *tandem* veniat dies, quo senex "iste decedens te principem orbis terrarum desi-"gnet. nam Tiberius ejus nepos minime nobis "impedimento erit, si à te tollatur: atque orbis "*universus* felicitate fruetur, eritque ut ego ejus-"dem particeps fiam." Cum autem verba ista Tiberius credibilia existimasset, simulque ejus in animo vetus in Agrippam ira penitus insideret, quod, jussus ab eo Agrippa ut Tiberium nepotem suum Drusique filium coleret, ipsum contra quam mandaverat minus observasset, totumque se ad Cajum contulisset, ad Macronem versus inquit, huic sane injice vincula. At Macro, partim quod non satis intelligeret, quemnam vinciri juberet, partim quod non suspicaretur ipsum quidquam tale de Agrippa statuisse, cunctabatur donec certius sciret quæ dixerit *Tiberius*. Postquam autem Cæsar, cum in circo per orbem ivisset, Agrippam stan-

Sejani conspirationem Cæsari patefacit.

Antonia obtinet à Tiberio ut Eutychus audiretur.

Accusatio in Agrippam ab Eutycho instituta.

a Ηγεμονίαν αὐτῷ,] Τὴν ἡγεμονίαν *Busb.*
b Συγκείμενα,] Συντιθέμενα *Busb.*
c Πάλαντι ἐπιδοῦσα] Ita *Gall.* nec aliter *Dio Cassius.* Πάλλαντι in *Editis Aliisque.*
d Οτι Αγρίππου τὰ εἰρημένα,] Post Αγρίππου supple ἐστὶ aut simile verbum. nisi malis ἐπὶ Αγρίππα, cum ὅτι forsan pro ἐπὶ habeat *Busb.* HUDS. In *Lugd. Bat.* ἐστι δέ. in *Marg.* vero vulgata reponitur lectio. *Coccejus* emendabat ὅ, τιδὴ &c. Ego nihil novandum censeo; est enim locutio ut indignantis & iracundi impetuosior atque abruptior, carens verbo suo relativo, vel sero admodum accidente, videlicet tertio post versu ἀληθῆ φανείη opponuntur enim, quæ *Agrippa* præ se ferebat, quæque ejus libertus, ut dicat Tiberius: *Quid si jam Agrippæ verba* vera fuerint; *satis gravem* &c. *Sin vero torti* Eutychi, quæstione de eo habitâ, *verba vera deprehendantur, ne forte* &c. HAV.
e Φανείη,] Ita *MSS.* φανήει *Gen.*
f Επ' αὐτὸν μᾶλλον] Εφ' ἑαυτὸν *Busb.*
g Ηωρεῖτο] Conf. supr. §. 5. SPANH. *Gen.* habet ἐωρεῖτο. *Lugd. Bat.* αἰωρεῖτο.

h Παραπεριπατοῦσα τῷ φορείῳ,] Ηδε παρ. *Busb.*
i Ισων μὲν,] Ισωσαν εἶπεν *Busb. Gall.* & *Zonar.*
k Πρασσόμενα.] Πραχθησόμενα *Busb.* πραξόμενα *Lugd. Bat.*
l Καὶ ὁ μὲν,] Καὶ ὃς μὲν οὐδὲν *Busb.*
m Ηρετο, τί καὶ ἔχοι,] Ηρετο τί καὶ ἔχει *Busb.*
n Ηωροῦντο] Αἰωροῦντο *Busb.* ἐωροῦντο in *Editis Aliisque.* HUDS. Conf. supr. §. 5. SPANH.
o Εἰ γὰρ ἀφίκοιτο] Εἴθε γὰρ *Zonar.*
p Χειροτονοίη σε] Χειροτονήσει σε *Gall.* HUDS. Χειροτονοίης *Gen.* forte χειροτονοίη σε. SPANH.
q Πρὸς αὐτῆς,] Πρὸ αὐτῆς *Busb. Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.* à pr. m. πρὸ ταύτης ἐγὼ *Zonar.* quod *Wolfius* vertit, *atque ego in primis.*
r Υἱωνὸν αὐτοῦ γεγονότα] Υἱωνόντε *Busb.*
s Οὐ τιμίως ἦγεν παρακρουσάμενος] *L. B.* ἀτίμως ἦγε παρακρουσάμενος.
t Περὶ τοῦ Αγρίππα αὐτὸν] Ita *Busb.* περὶ τῷ Αγρ. in *cæteris.*
v Βουλεῦσαί τι τοιοῦτον,] Προστάξαι τι τ. *Busb.*
x Επεὶ δὲ Καῖσαρ] Επεὶ δ' ὁ Κ. *Busb.*
y Καὶ μὲν δή φησι] Καὶ μὴν δὴ *Busb.*

ſtantem deprehendit, ædepol Macro, inquit, hunc juſſi vinciri. Illo etiam tum requirente quemnam præciperet, Agrippam, inquit. Tum Agrippa ad preces convertitur, filium ei in memoriam revocans cum quo ſimul fuerat educatus, & Tiberium cujus inſtitutionis curam geſſerat. nihil tamen proficiebat, ſed ipſum, ita ut erat purpura amictum, vinctum agebant *ſatellites*. Atque tum, nam æſtus vehemens erat, quod inter veſcendum parum admodum vini ſuppeditaretur, gravis illi accendebatur ſitis. fiebatque ut animi nonnihil diſcruciaretur, remque ferret * indigne. Conſpicatus igitur quendam è Caji famulis, Thaumaſtum nomine, aquam in vaſe portantem, petiit *aliquantulum* ad bibendum. Illoque porrigente, cum bibiſſet, “certe, inquit, *quandoquidem hoc feceris*, tuo bono, ô puer, factum eſt quod mihi miniſtraſti. cum ex his vinculis effugero, nulla in me mora erit quin libertatem tibi à Cajo impetrem, qui mihi etiam vincto, prout antea cum dignitatis ſpeciem habuerim, miniſtrare non gravatus es.” Neque mentitus eſt cum iſta diceret, ſed gratiam ei repoſuit. nam regnum adeptus Thaumaſtum quam diligentiſſime, à Cajo, ubi Cæſar factus eſſet, impetratum manumiſit, & rerum ſuarum curatorem fecit; morienſque hunc filio ſuo Agrippæ & Berenice filiæ ſimiliter miniſtraturum reliquit. iſque in hoc honore ætate provecta obiit. Et hæc quidem poſtea contigerunt.

Agrippa in vincula conjectus.

7. Tunc vero Agrippa, dum in vinculis teneretur, cum aliquammultis itidem vinctis ante regiam ſtabat, præ languore *paululum* reclinatus in arborem. Cumque ales quidam inſediſſet arbori, in quam ſe rejecerat Agrippa, (alitem hunc Romani bubonem appellant) unus è vinctis *natione* Germanus, viſo alite, quæſivit à milite quiſnam eſſet ille purpuratus. cognitoque eſſe Agrippam quidem nomine, Judæum vero origine, virumque ex ea gente nobiliſſimum, rogavit militem, qui ei *vinculis* copulatus erat, ut propius accederet ut cum eo colloqueretur, velle enim ex eo *nonnulla* de rebus patriis percontari. Quo impetrato, cum ei aſtaret, intercedente interprete, “ô juvenis, inquit, te quidem contriſtat tanta ſubito facta mutatio, quæ tibi multam magnamque importavit calamitatem. nec facile meis verbis fidem habebis, quæ explicant quid Deus tibi providerit, ut è malis præſentibus effugias. Scito vero, (Deos meos patrios Deoſque hujus loci *præſides* teſtor, quorum voluntate in hæc vincula devenimus) me dicturum omnia, nihil ut auribus tuis darem petulanter loquendo, ſtudiove te vana ſpe lactandi. nam hujuſmodi prædictiones, ſi hallucinatus fuerit vates, revera *alicui* plus afferunt triſtitiæ, quam ſi nihil omnino de illis accepiſſet. itaque æquum duxi vel cum meo periculo tibi patefacere quid Dei futurum eſſe prænunciant. Fieri *equidem* non poteſt quin tua brevi ventura ſit ex hiſce vinculis liberatio; dein ad ſummam dignitatem provectus eris & potenti-

Quæ Germanus quidam prædixerit Agrippæ in carcere.

τον εἶπον δεθῆναι. τοῦ δὲ ἐπανερομένου ὅντινα οὖν, Ἀγρίππαν γε εἶπεν. καὶ ὁ Ἀγρίππας τρέπεται μὲν κατὰ δεήσεις, τοῦ τε παιδὸς ᾧ συνετέθραπτο μνημονεύων, καὶ τοῦ Τιβερίου τῆς ἐκτροφῆς. οὐ μὴν ἤνυέ γέ τι, ἀλλ' ἦγον αὐτὸν ἐν [z] πορφυρίσι δέσμιον. καὶ καῦμά τε γὰρ σφοδρὸν ἦν, καὶ ὑπὸ οἴνου τοῦ [a] ἐπὶ σιτίοις μὴ πολλοῦ γεγονότος, δίψος ἐξέκαιεν αὐτόν, καί [b] τι καὶ ἠγωνία, [c] καὶ τὸ παρ' ἀξίαν [d] κατελάμβανε. θεασάμενος [e] οὖν τινα τῶν Γαΐου παίδων Θαυμαστὸν ὄνομα, ὕδωρ ἐν ἀγγείῳ κομίζοντα, ᾔτησε πιεῖν. καὶ ὀρέξαντος προθύμως πιών, “ἀλλ' εἴπερ ἐπ' ἀγαθοῖς, φησίν, ὦ παῖ τὰ τῆσδέ σου τῆς διακονίας γέγονε, διαφυγῆς μοι γενομένης τῶνδε τῶν δεσμῶν, οὐκ ἂν βραδύνοιμι ἐλευθερίαν εἰσπραξάμενός σοι παρὰ Γαΐου, ὃς καὶ δεσμώτῃ μοι γενομένῳ διακονεῖσθαι καθάπερ ἐν τῷ πρότερον καθεστηκότι σχήματι τῆς περὶ ἐμὲ ἀξιώσεως οὐκ [f] ἐνέλιπες.” καὶ οὐκ ἐψεύσατο ταῦτα εἰπών, ἀλλὰ δὴ ἠμείψατο. ἐν ὑστέρῳ γὰρ βασιλεύσας τὸν Θαυμαστὸν μειζόνως ἐλεύθερόν τε ἀφῆκεν παρὰ Γαΐου Καίσαρος [g] γεγονότος λαβών, καὶ τῆς οὐσίας ἐπίτροπον καθίστησι. τελευτῶν τε τῷ υἱεῖ Ἀγρίππᾳ καὶ Βερνίκῃ τῇ θυγατρὶ ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις διακονησόμενον κατέλιπεν. ἐν τιμῇ τε ὢν ταύτῃ γεραιὸς τελευτᾷ. καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

ζ. Ἀγρίππας δὲ τότε δεθεὶς εἱστήκει πρὸ τοῦ βασιλείου, πρός τινι δένδρῳ κλιθεὶς ὑπὸ ἀθυμίας, μετὰ πολλῶν οἳ ἐδέδεντο. καί τινος ὄρνεου καθίσαντος ἐπὶ τοῦ δένδρου ᾧ Ἀγρίππας προσεκέκλιτο, [h] βουβῶνα δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ὄρνιν τοῦτον καλοῦσι, τῶν δεσμωτῶν τις Γερμανὸς θεασάμενος, ἤρετο τὸν στρατιώτην, ὅστις εἴη ὁ ἐν τῇ πορφυρίδι. καὶ μαθὼν μὲν Ἀγρίππαν ὄνομα αὐτῷ, Ἰουδαῖον δὲ τὸ γένος, καὶ τῶν ἐκείνῃ ἀξιολογωτάτων, ἠξίωσε τὸν [i] συνδεδεμένον αὐτῷ στρατιώτην, πλησίον ἐλθεῖν διὰ λόγων· βούλεσθαι γάρ τινα ἀμφὶ τῶν πατρίων ἔρεσθαι αὐτόν. καὶ τυχών, ἐπεὶ πλησίον ἵστατο, δι' ἑρμηνέως, “ὦ νεανία, φησί, [k] καταχθεῖ μέν σε τὸ αἰφνίδιον τῆς μεταβολῆς, πολλήν τε οὕτως καὶ ἀθρόαν ἐπαγαγὸν τὴν τύχην. ἀπιστία δέ σοι [l] τῶν λόγων, οἳ ἐπὶ [m] φυγῇ κακοῦ τοῦ ἐφεστηκότος [n] διηροῦντο τοῦ θείου τὴν πρόνοιαν. ἴσθι γε μὴν θεοὺς τοὺς ἐμοὺς πατρῴους, καὶ τοὺς τῇδε ἐγχωρίους, οἳ τόνδε ἐπρυτάνευσαν ἡμῖν τὸν σίδηρον, ἐπομνύμενος, λέξω τὰ πάντα, οὔτε ἡδονῇ [o] γλωσσάργῳ διδοὺς τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον, οὔτε διακενῆς εὐθυμεῖν σε ἐσπουδακώς. [p] αἱ γὰρ ἐπὶ τοιοῖσδε προαγορεύσεις ὑστερηκότος τοῦ [q] ἀποδείξοντος [r] ἔργῳ χαλεπωτέραν προστίθενται τὴν ἀχθηδόνα, [s] τοῦ μηδ' εἰ τὴν ἀκοὴν ἀκροάσαιτο αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμὸν κινδύνοις παραβαλλόμενος, δίκαιον ἡγησάμην σοι διασαφῆσαι τὴν προαγόρευσιν τῶν θεῶν. οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐκ εὐθέως ἀπαλλαγή τέ σοι τῶνδε τῶν δεσμῶν παρέσται,

“καὶ

z Πορφυρίσι δέσμιον.] Πορφυρίδι Gall.

a Ἐπὶ σιτίοις] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Gall.* ἐπισιτίου in *Editis Aliiſque.*

b Τι καὶ ἠγωνία,] *L. B.* τιγονία. *Coccejus* mavult ἢ ἀγονία.

c Καὶ τὸ παρ' ἀξίαν] Καὶ τὸ πρὸς ἀξίαν *Vat.* & *Hen. à pr. m.* Iſta in ſua verſione omittit *Gelenius*, at *Epiphanius* hoc modo vertit, *unde quoque anxius factus, præter decus atque dignitatem cæpit cuncta reſpicere, unde poſſet ſuis invenire remedium, & conſpiciens quendam ex famulis Caji*, &c.

d Κατελάμβανε.] Προσελάμβανε *Busb.* ἐλάμβανε *L. B.*

e Οὖν τινα τῶν Γαΐου] Illud οὖν è *Cod. Busb.*

* *Indigne.*] *Vel*, non ex æquo.

f Ἐνέλιπες.] Ἀνέλιπες *Vat.*

g Γεγονότος λαβὼν] Ita cum *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.* γεγονότα in *cæteris.*

h Βουβῶνα] De ſimili, ſed infauſto bubonis augurio infra lib. 19. c. 8. §. 2. SPANH.

i Συνδεδεμένον αὐτῷ] Τὸν δεδεμένον *Vat.* & *Hen. à pr. m.*

k Καταχθεῖ] Gloſſa in *Marg. L. B* καταβαρύνει.

l Τῶν λόγων,] Λόγων tantum in *L. B.*

m Φυγῇ κακοῦ] Ἀποφυγῇ *Busb.*

n Διηροῦντο τοῦ θείου] Διηροῦντο *Gall.* διαιροῖντο *L. B.*

o Γλωσσάργῳ] Γλωσσάλγῳ *Busb.* γλωσσαρείῳ *L. B.* atque ibidem in *Marg.* γλωσσάλγῳ. *Coccejus* cogitabat γλωσσαλγίας.

p Αἱ γὰρ —— ὑστερηκότος &c.] Germani de Agrippæ viſo bubone vaticinium. Alioquin pro infauſto omine habitus viſus bubo. Ovid. Metam. lib. VI. ℣s. 430.

—— tectoque profanus
Incubuit bubo thalamique in culmine ſedit.

Item infra pro infauſto omine ſidereque viſus bubo ſupra caput ejuſdem Agrippæ lib. 19. c. 8. §. 2. ubi *Euſeb.* ὑπερκαθεζόμενον εἶδεν ἄγγελον, nulla bubonis facta mentione, cæterum ad hunc locum *Euſebii* vide *Valeſii* Notas. SPANH.

q Ἀποδείξοντος] *Gen.* ἀποδείξαντος.

r Ἔργῳ] *L. B.* ἔργου.

s Τοῦ μηδ' εἰ τὴν ἀκοὴν] *L. B.* τοῦ εἰ μηδὲ τὴν ἀρχήν.

t Εὐ-

"καὶ πρόοδος ἐπὶ μήκιστον ἀξιώματός τε καὶ δυνάμεως, "ζηλωτός τε ἂν γένοιο πᾶσιν οἳ νῦν δι' οἴκτου τὰς τύχας "σου λαμβάνουσιν· [t] εὐδαίμων τε ἂν [v] ποιοῖο τὴν τε-"λευτήν, [x] παισὶν οἷ εἶεν τὸν ὄλβον καταλειπόμενος. "[y] μνημονεύειν δὲ ὁπότε εἰσαῦθις τὸν ὄρνιν θεάσαιο τοῦτον, "πέντε ἡμέραις σοι τὴν τελευτὴν ἐσομένην. ταῦτα πε-"πράξεται μὲν ἧπερ ἀποσημαίνει σοι [z] τὸ θεῖον τὸ ἐξα-"ποστεῖλαν τουτονὶ τὸν ὄρνιν. προεγνωκὼς τε αὐτῶν σύνε-"σιν τὴν παραγγελλομένην ἀποστερεῖν σε, ἄδικον ἡγησάμην, "ὅπως ἐπιστάμενος ἀγαθοῦ μέλλοντος λυσιτελεῖν, ἐν "ὀλίγῳ τὴν ἀχθηδόνα τοῦ παρόντος [a] τίθοιο. μνήμην δὲ "[b] ποιεῖσθαι εἰς χεῖράς σου παραγενομένου τοῦ εὐδαίμονος, "καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς διαφευξομένου δυστυχίαν ᾗ τανῦν σύνε-"σμεν." καὶ ὁ μὲν Γερμανὸς τοσάδε προειπών, εἰς τοσόνδε ὦφλε γέλωτα τῷ Ἀγρίππᾳ, ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς ὕστερον [c] κατεφάνη τεθαυμάσθαι ἄξιος. ἡ δὲ Ἀντωνία [d] χαλεπῶς φέρουσα [e] τοῦ Ἀγρίππα τὴν δυστυχίαν, [f] τὸ μὲν Τιβερίῳ περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι, ἐργωδέστερον ἑώρα, καὶ ἄλλως ἐπ' ἀπράκτοις γενησόμενον. εὑρίσκετο δὲ αὐτῷ παρὰ τοῦ Μάκρωνος, στρατιωτῶν τε μετρίων ἀνδρῶν, οἱ παραφυλάξειαν αὐτὸν ἐν φροντίσιν, καὶ ἑκατοντάρχου ἐφεστησομένου τε ἐκείνοις καὶ συνδέτου ἐσομένου, λουτρά τε καθ' ἡμέραν συγχωρεῖσθαι, καὶ ἀπελευθέρων καὶ φίλων εἰσόδους, τήν τε ἄλλην ῥᾳστώνην ἢ τῷ σώματι γένοιτ' ἄν. εἰσῄεσάν τε ὡς αὐτὸν φίλος τε Σίλας, καὶ τῶν ἀπελευθέρων Μαρσύας καὶ [g] Στοιχεὺς τροφὰς εἰσκομίζοντες αἷς ἔχαιρε, καὶ δι' ἐπιμελείας πάσης ἔχοντες, ἱμάτιά τε κομίζοντες ἐπὶ προσποιήσει [h] πράσεως, ὁπότε νὺξ γένοιτο ὑπεστρώννυσαν αὐτῷ συμπράξει τῶν στρατιωτῶν, Μάκρωνος προειρηκότος. καὶ ταῦτα ἐπράσσετο ἐπὶ μῆνας ἕξ, καὶ τὰ μὲν κατὰ Ἀγρίππαν ἐν τούτοις ἦν.

η'. Τιβέριος δ' ἐπανελθὼν εἰς τὰς Καπρέας, ἐμαλακίζετο, τὰ μὲν πρῶτα μετρίως· ἐπιδούσης δ' εἰς τὸ μᾶλλον τῆς νόσου, πονηρὰς ἔχων [i] ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας, Εὔοδον, ὃς ἦν αὐτῷ τιμιώτατος τῶν ἀπελευθέρων, κελεύει τὰ τέκνα [k] προσαγαγεῖν πρὸς αὐτόν· [l] χρῄζειν γὰρ ἀφικέσθαι, φησί, διὰ λόγων πρὶν ἢ [m] τελευτᾷ. ἦσαν δὲ αὐτῷ παῖδες γνήσιοι μὲν οὐκέτι, Δροῦσος γὰρ δή, ὁ μόνος αὐτῷ γεγονώς, ἐτύγχανε τεθνεώς· υἱὸς δὲ τούτου καταλείπεται Τιβέριος, ἐπικαλούμενος Γέμελλος, Γάϊός τε Γερμανικοῦ παῖς ἀδελφοῦ υἱὸς γεγονώς, νεανίας τε ἤδη καὶ παιδείαν ἐκπεπονηκὼς ἐπὶ πλεῖστον, εὐνοίᾳ τε τοῦ δήμου τιμώμενος, διὰ τὴν Γερμανικοῦ τοῦ πατρὸς ἀρετήν. ἐπὶ μέγιστον γὰρ δὴ οὗτος ἦλθε παρὰ τοῖς πλήθεσι τιμῆς, εὐσταθείᾳ τρόπου, καὶ δεξιότητι τοῦ ὁμιλεῖν ἀνεπαχθὴς ὤν, καὶ τὴν ἀξίωσιν κλώμενος [n] τῷ βούλεσθαι ἴσος πᾶσιν εἶναι. ἐξ ὧν οὐ μόνον ὁ δῆμος καὶ ἡ βουλὴ μειζόνως ἦγον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑποτελῶν ἕκαστον ἐθνῶν, οἱ μὲν [o] ὁμιληκότες ἁλισκόμενοι τῇ χάριτι τῆς ἐντεύξεως, οἱ δὲ [p] πύστει τῶν ἐκείνων ἀφηγήσεως παραλαμβάνοντες. πένθος τε αὐτοῦ τελευτήσαντος προὐτέθη πᾶσιν, οὐ θεραπείᾳ τῆς ἀρχῆς ἐπιψευδομένων τὴν συμφοράν, λύπῃ δὲ ἀληθεῖ οἰκειουμένων, διὰ τὸ ἴδιον τυ-

"am, & omnes beatum te prædicabunt quos tuæ "jam sortis miseret, felicemque habiturus es exi-"tum, liberis, qui tibi nati sint, tuas relinquens "opes. Memento autem, cum istam volucrem de-"nuo videris, te quinque post diebus moriturum "esse. Hæc quidem eventura sunt quemadmodum "Deus significat, qui hunc tibi alitem mittere di-"gnatus est. cumque ipse ea præsciverim, nefas "esse putabam, tecum nolle ista quæ intelligerem "communicare, ut de felicitate futura certior fa-"ctus, leve esse existimes quod hoc tempore pa-"tiaris. Cum autem ad hanc felicitatem pervene-"ris, fac nostri quoque memineris, ut calamitatem "cum qua nunc conflictamur, *tandem* effugiamus." Hoc Germani præsagium tam videbatur Agrippæ ridiculum, quam postea admiratione dignum est habitum. At Antonia graviter ferens calamitatem Agrippæ, paulo quidem difficilius esse sentiebat de eo verba facere ad Tiberium, prætereaque nihil apud ipsum precibus loci relictum esse: hoc vero à Macrone assequebatur, ut milites viri essent humaniores & modesti, tam quibus curæ erat excubias agere quam centurio qui illis præesset & ei * copularetur; utque lavacra ei quotidiana concederentur, & liceret libertis & amicis eum adire, atque alia ei indulta essent quæ ad corporis curam facerent. Ingressique sunt ad eum, Silas amicus, & è libertis Marsyas atque Stœchus, cibum ad comedendum afferentes quo delectabatur, omnemque erga ipsum officiosam sedulitatem adhibentes. quin & stragula quasi venalia apportantes, noctu ea ipsi substernebant, militibus jussu Macronis operam suam conferentibus. Atque hæc facta sunt per sex menses, resque Agrippæ ita se habebant.

Agrippa miseriam in custodia solatur Antonia.

8. Tiberius autem Capreas reversus, primum quidem modice cœpit ægrotare, morbo vero ingravescente, cum de salute desperaret, Euodum, quem ex omnibus libertis maximi faciebat, liberos ad se jubet adducere: se enim desiderare, dicebat, ut eos ante obitum alloqueretur. Sui quidem non jam in vivis erant liberi, nam mortuus erat Drusus quem unicum habebat: verum filius hujus Tiberius supererat cognomine Gemellus, & Cajus Germanici fratris filius, jam adolescens, & doctrina liberaliter institutus, & gratiosus apud populum ob Germanici patris virtutem. Hunc enim populus maximo in honore habuit, quod esset moribus bene temperatis, in alloquiis comis & affabilis, quodque princeps dignatione cum omnibus par esse voluerit. Quibus fiebat, ut tam senatus quam populus majorem in modum eum diligerent colerentque; atque etiam è singulis gentibus in provincias redactis, alii quidem suavitate ejus in congressu & colloquiis capti, alii vero, ubi auditione eorum narrationis ea acciperent. ipsoque mortuo luctum omnes ingentem prætulerunt, non * ex observantia in imperium simulate calamitatem lugentes, sed sincero mœrore eam ut suam deplorantes, quod unus-

De Tiberio Gemello & Cajo Germanici filio.

Germanicus populi deliciæ.

t Εὐδαίμων τε] *L.B.* εὐδαιμονάτε.
v Ποιοῖο τὴν τελευτὴν,] Ita cum *Busb. Vat.* & *Zonara*, & *Lugd. Bat.* ποιοῖς in *Editis Aliisque.*
x Παισὶν οἷ εἶεν τὸν ὄλβον καταλειπόμενος.] Παισὶν οἷς τὸν ὄλβον in *Editis.* παισὶν οἷς ἔσῃ τὸν ὄλβον *Vat.* Verum cum πᾶσιν οἳ εἶεν τὸν ὄλβον habeat *Busb.* & *Epiphanius* in versione sua *divitias tuis filiis qui tibi nati fuerint relinques*: rescribere non dubitarim, παισὶν οἷ εἶεν τὸν ὄλβον καταλειπόμενος. *Lugd. Bat.* τελευτὴν ἐσομένην παισὶν, (fortè ἐπὶ παισὶν Coccejus) οἷς ἤσῃ τὸν βίον καταλιπόμενος.
y Μνημονεύειν δὲ ὁπότε] Μνημόνευε *Busb.*
z Τὸ θεῖον τὸ ἐξαποστεῖλαν] Θεοῦ τὸ ἐξαπ. *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* τοῦ Θεοῦ τὸ *Busb.* & *Lugd. Bat.*
a Τίθοιο.] *Lugd. Bat.* in *Marg.* τίθεσο.
b Ποιεῖσθαι εἰς χεῖράς] Ποιοῦ εἰς χεῖρας σοὶ παρ. *Busb.*
c Κατεφάνη τεθαυμάσθαι ἄξιος.] Κατεφάνη τι θαύματος ἄξιον *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* ἐφάνη θαύματος ἄξιος *Busb.*
d Χαλεπῶς φέρουσα] Conf. lib. VI. sup. c. 14. §. 3. SPANH.
e Τοῦ Ἀγρίππα τὴν δυστυχίαν,] Illa τοῦ Ἀγρίππα inserui, auctoritate *Cod. Busb.* & *Epiphanii.*
f Τὸ μὲν Τιβερίῳ] Τῷ μὲν Τιβ. *Busb.*

* *Copularetur*;] Is *scilicet* cui Agrippas in custodiam traditus erat. nam eadem catena & militem & reum copulabat, teste *Seneca*. Ep. 5. qua de re videsis *Brissonium* de *Formulis*. l. 5. p. 474. *Edit. Francof.*
g Στοιχεὺς τροφὰς] Cum ὁ στοιχεὺς habeant *Codd. Gall.* & *Busb.* & *Stœcheus* ocurrat in melioribus *Epiphanii* libris; placuit Στοιχεὺς pro Στυχεὺς *Editorum* rescribere.
h Πράσεως,] *Gen.* πράξεως.
i Ἐπ' αὐτῷ] Περὶ αὐτῷ *Busb.*
k Προσαγαγεῖν] *L. B.* Προσαγαγέσθαι.
l Χρῄζειν γὰρ ἀφικέσθαι,] Χρῄζει γὰρ ἀφικέσθαι σφίσι δ. λ. πρὶν τελευτᾶν *Busb.*
m Τελευτᾷ.] *L. B.* τελευτᾶν.
n Τῷ βούλεσθαι] Ita lego cum *Cod. Busb.* τοῦ βούλεσθαι in *cæteris*.
o Ομιληκότες] Scribe ὡμιληκότες. COCC.
p Πύστει τῶν ἐκείνων] Ita lego. πίστει in *libris.* HUDS. Præterquam in *Lugd. Bat.* qui clare (ut ubique in hoc verbo) emendationem istam comprobat. HAV.
* *Ex* —— *lugentes*,] Quin & aliter verti potest, si ἀρχῆς referatur ad συμφοράν.

unusquisque ejus mortem semetipsum propius attingere crediderit. Quæ res & filio ipsius plurimum profuerunt ad omnium benevolentiam conciliandam: interque alios maxime etiam milites adeo devincti tenebantur, ut in lucro deputarent vel mortem, si necesse esset, oppetere, modo ei imperium possent asserere.

Augurium Tiberii de successore.

9. Tunc autem Tiberius, cum Euodum jussisset postridie filios summo mane ad ipsum adducere, Deos patrios precatur, ut eum qui in principatum successurus esset, manifesto aliquo indicio sibi ostenderent, id quidem modis omnibus agens ut nepoti suo imperium relinqueret, plus vero signo, quod Deus ostensurus esset, fisus, quam suæ sententiæ aut voluntati. Augurium itaque ei propositum erat, illi cessurum esse imperium quisequenti die ad se prior accessisset. Cum ista secum reputasset, mittit ad nepotis sui pædagogum, jubens ut prima luce puerum ad ipsum perduceret, † existimans Deum insuper habiturum esse imperatoris munus. Deus autem quod ille designavit irritum esse jussit. Quippe cum is ita cogitasset, ubi illuxit, jussit Euodum ut puerum qui prior adesset intro vocaret. Ille vero egressus, cum Cajum pro cubiculi foribus offendisset, (nam Tiberius nondum aderat, cibo ipsi tardiuscule parato, atque Euodus place nesciverat quid sibi voluerit dominus) pater, inquit, te vocat, simulque eum introduxit. At Tiberius, ubi Caium aspicit, tunc primum cogitare cœpit de Dei potestate, suumque sibi plane ereptum esse imperium, ut qui non amplius posset quod sibi visum est statuere. Multis itaque & seipsum quidem deploravit, cui adempta erat potestas ratum faciendi quod jam ante decreverat, itemque Tiberium nepotem suum, ut qui ex augurio acto & omni de spe imperii deciderit, vitæque discrimen adiret, quod foret ut ejus salus ab aliis iisque potentioribus penderet, qui non ferendum censebunt, ut vitam cum illis ageret, nihil ipsi profutura cognatione, quem metuet simul & odio habebit rerum dominus, partim quod proximus sit imperio, partim quod pro incolumitate utque rerum potiatur insidias contra tendere non desinet. Erat autem Tiberius maxime addictus prædictionibus ex natalitiis; ad eas quæ feliciter evenerant vitam exigens, magis quam ii qui se totos huic rei dediderant. adeo ut Galbam aliquando ad ipsum venientem conspicatus, ad quosdam ei maxime necessarios dixerit, ecce homo qui Romanorum imperio aliquando erit honoratus. atque ille maxime *omnium* ex imperatoribus omni quod

Cajus imperium præripit Tiberii nepoti.

Tiberius genethliacis deditus.

χεῖν ἑκάστοις τὴν μετάστασιν αὐτοῦ ὑπειλῆφθαι. οὕτως ἀνεπαχθῶς ὡμίλησε τοῖς ἀνθρώποις [q] ἐξ ὧν μέγα ὄφελος καὶ τῷ παιδὶ αὐτοῦ παρὰ πᾶσι [r] κατελέλειπτο· τοῖς τε ἄλλοις καὶ μάλιστα τὸ στρατιωτικὸν ἦγεν, [s] αἱρετὸν ἀριθμοῦντες τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνῳ περιγενησομένης, εἰ δέοι καὶ τελευτᾶν.

θ'. Ὁ δὲ Τιβέριος, Εὐόδῳ πρόσταγμα ποιησάμενος καὶ τὴν ὑστεραίαν ὑπὸ τὴν ἕω εἰσαγαγεῖν τοὺς παῖδας, εὔχετο τοῖς πατρίοις θεοῖς σημεῖόν τι [t] περιφανὲς αὐτῷ δεῖξαι περὶ τοῦ τὴν ἡγεμονίαν [v] διαδεξαμένου, σπεύδων μὲν τῷ υἱεῖ τοῦ παιδὸς αὐτὴν καταλιπεῖν, μεῖζον δὲ δόξης τε καὶ βουλήσεως τῆς αὐτοῦ πεπιστευκὼς τοῦ Θεοῦ τὸ ἐπ' αὐτοῖς [x] ἀποφανούμενον. οἰώνισμα δ' οὖν αὐτῷ προὔκειτο, εἰς ἐκεῖνον ἥξειν τὴν ἡγεμονίαν, ὃς ἂν κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἀφίκοιτο πρὸς αὐτὸν πρότερος. ταῦτα διανοηθεὶς, πέμπει παρὰ τοῦ υἱωνοῦ τὸν παιδαγωγὸν, κελεύων ὑπὸ πρώτην [y] ὥραν ἄγειν τὸν [z] παῖδα ὡς αὐτὸν [a] καταμελήσεσθαι [b] στρατηγίας τὸν Θεὸν ὑπολαμβάνων. ὁ δ' ἀντεψήφιζεν αὐτοῦ τὴν χειροτονίαν. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἐνθυμησάμενος, ἐπεὶ τάχιστα ἡμέρα ἦν, κελεύει τὸν Εὔοδον εἰσκαλεῖν τῶν παίδων τὸν παρόντα πρότερον. ἐξελθὼν δ' ἐκεῖνος, καὶ τὸν Γάϊον πρὸ τοῦ δωματίου καταλαβών. ὁ γὰρ Τιβέριος οὐ παρῆν μετεώρου τῆς τροφῆς αὐτῷ γινομένης, [c] ᾔδει δ' ὁ Εὔοδος οὐδὲν ὧν ἐβούλετο ὁ δεσπότης· καλεῖ σε, φησὶν, ὁ πατὴρ, καὶ [d] εἰσήγαγεν αὐτόν. Τιβέριος δ' ὡς θεᾶται Γάϊον, τότε πρῶτον [e] εἰς ἐπίνοιαν ἐλθὼν τοῦ θείου τῆς ἐξουσίας, καὶ τὴν [f] κατ' αὐτὸν ἡγεμονίαν παντελῶς [g] ἀφῃρημένην, ἐπικυροῦν οἷς [h] ψηφίσοιτο δυνάμεως ἐκεῖθεν [i] αὐτῷ μὴ παραγινομένης. πολλὰ δὴ [k] κατωλοφύρετο, αὐτὸν μὲν τοῦ ἐφ' οἷς προβουλεύσαιτο κυροῦν [l] ἀφῃρημένον τὸ κράτος, Τιβέριον δὲ τὸν υἱωνὸν, ὡς τῆς τε Ῥωμαίων ἀρχῆς ὁμοῦ διαμάρτοι καὶ τῆς σωτηρίας κεχρημένον, διὰ τὸ [m] ἐπ' ἄλλων κρεισσόνων οὐκ ἀνεκτὸν [n] εἰσηγησαμένων τὴν συναναστροφὴν [o] κείσεσθαι τὴν σωτηρίαν, αὐτῷ τοῦ μὴ συγγενοῦς ὠφελεῖν δυναμένου, φόβῳ τε καὶ μίσει τοῦ ἐφεστηκότος χρησομένου πρὸς αὐτὸν, τὰ μὲν ὡς προσεδρεύοντα τῇ ἀρχῇ, τὰ δ' ὡς ἀντεπιβουλεύειν ὑπέρ τε τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων μὴ ἀφησόμενον. ἦν δὲ καὶ [p] γενεθλιαλογίᾳ Τιβέριος τὰ μάλιστα προσκείμενος, [q] καὶ τὰ κατορθούμενα αὐτῆς μειζόνως τῶν εἰς τόδε ἀνακειμένων ἑκόντως τὸν βίον [r] ἐξηγμένος. Γάλβαν οὖν ποτε θεασάμενος ὡς αὐτὸν εἰσιόντα, φησὶ πρὸς τοὺς ἐπιτηδειοτάτους αὐτῷ, ὡς [s] παραγένοιτο ἀνὴρ τῇ Ῥωμαίων [t] ποτὲ τιμησόμενος [v] ἡγεμονίᾳ. [x] τά τε πάντα μαντειῶν ὁπόσα ἐχόμενα πιθανὰ ἡγούμενος ἡγεμόνων μάλιστα ἀνὴρ οὗτος, ὑπὸ

τοῦ

q Ἐξ ὧν μέγα ὄφελος] Μέγα ὄφελος διὰ τούτων *Busb.*

r Κατελέλειπτο·] Καταλέλειπτο *Hen.*

s Αἱρετὸν ἀριθμοῦντες] Ἀρετὴν ἀριθμοῦντες τοῦ περὶ τῆς *Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.*

t Περίφαντον] *L. B.* in *Marg.* πρόσφατον.

v Διαδεξαμένου,] Διαδεξομένου *Busb.*

x Ἀποφανούμενον.] Καταφανούμενον *Gall.*

y Ὥραν ἄγειν] Ἡμέραν *Busb.* (*Lugd. Bat.* in *Marg.*) & *Hen.* à *pr. m.*

z Καταμελήσεσθαι] Antea distinctum erat, παῖδα, ὡς αὐτόν.

a Καταμελήσεσθαι —— ὑπολαμβάνων.] Hujus loci versionem non assequor. itaque & mihi lubet experiri. verto, *sperans fore ut in hoc ejus artificio conniveret Deus.* ad verbum, *ut hoc ejus artificium negligeret Deus*, i. e. *huic se non interponeret, nec impediret, quo minus optatum haberet eventum.* ut στρατηγία sumatur pro στρατήγημα. IBBETSONUS.

† *Existimans* —— *munus*,] Putans illa re numinis superare sententiam. *Epiphan.*

b Στρατηγίας] *L. B.* στρατηγίᾳ.

c Ἤδει δ' ὁ Εὔοδος] Ita lego cum *Cod. Busb.* favente aliquantulum *Epiphanio.* antea erat, γινομένης ἤδη δὲ οὐδὲν ὧν ἐβούλετο.

d Εἰσήγαγεν] *L. B.* εἰσῆγεν.

e Εἰς ἐπίνοιαν ἐλθὼν] Εἰς εὔνοιαν *Busb.*

f Καθ' αὐτὸν] *L. B.* κατατόν.

g Ἀφῃρημένην,] Ita distinxi, cum in *Editis* esset ἀφῃρημένην ἐπικυροῦν οἷς ψηφίσοιτο, δυνάμεως &c.

h Ψηφίσοιτο δυνάμεως] Ψηφίσαιτο *Gall.* & *L. B.*

i Αὐτῷ] *L. B.* αὐτῇ.

k Κατωλοφύρετο,] Ita *Busb.* & *Epiphan.* κατολοφυρόμενος in *cæteris.*

l Ἀφῃρημένον τὸ κράτος,] Ἀφῃρημένου *Vat.*

m Ἐπ' ἄλλων κρεισσόνων] *L. B.* in *Marg.* notat scribendum forte, ἐπὶ ἄλλῳ κρείσσονι.

n Εἰσηγησαμένων τὴν συναναστροφὴν] Ita pro εἰσηγησαμένου vel εἰσηγησαμένῳ ut in *Editis Aliisque.*

o Κείσεσθαι τὴν σωτηρίαν,] Hoc modo distinxi. prius erat, κείσεσθαι, τὴν σωτηρίαν αὐτῷ τοῦ μὴ &c.

p Γενεθλιαλογίᾳ] Ideo Juvenalis Sat. 10. ℣s. 94. ait eum Capreis hæsisse, *Cum grege Chaldæo.* REL.

q Κατὰ τὰ κατορθούμενα] Ita legendum censui levicula cum mutatione. antea erat, καὶ κατορθούμενα αὐτῇ μειζόνως τ. ἐ. τ. ἀ. ἑκόντων τ. β. ἐξηγμένος. nullo plane sensu. HUDS. Vers. *ad eas quæ feliciter evenerant vitam exigens*, quæ perspicuum non fundunt sensum. videtur etiam prior lectio levicula cum mutatione defendi posse. καὶ κατορθούμενα αὐτῇ, μειζόνως τῶν εἰς τόνδε ἀνακειμένων ἑκόντως, ἐξηγμένος. Sic lego mutato solum τόδε in τόνδε, & verto, *illius virtutes prolixius etiam iis, qui ad hoc vitæ genus se sponte contulerant, laudans & extollens.* nescio tamen an ἐξηγμένος in ἐξῃρημένος non sit mutandum. IBBETSON.

r Ἐξηγμένος.] Κατηγμένων *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* κατηγμένος *Gall.*

s Παραγένοιτο] *L. B.* Παραγίνοιτο.

t Ποτὲ τιμησόμενος ἡγεμονίᾳ.] Sic *Busb.* προτιμησόμενος in *Editis Aliisque.*

v Ἡγεμονίᾳ.] Nota quod Imperatores ἡγεμόνες dicantur. REL.

x Τά τε —— ἡγούμενος] De Tiberio ostentis tribuente *Sueton. Tiber.* c. 72. SPANH.

y Δια

τοῦ ἐπαληθεύοντος αὐτῶν ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐχρῆτο αὐτοῖς. καὶ τότε ἐν χαλεποῖς ἦν συντυχίᾳ τοῦ γεγονότος, ὡς ἐπ' ἀπολωλότι τῷ υἱεῖ τοῦ παιδὸς ἀχθεινῶς [y] διατιθέμενος, καὶ κατάμεμψιν αὐτοῦ ποιούμενος, [z] ταύτην [a] οἰώνησιν προμηθοῦς. παρὸν γὰρ ἂν αὐτῷ λύπης ἀπηλλαγμένῳ τελευτᾶν ἀμαθίᾳ τῶν ἐσομένων, [b] διαφθείρεσθαι τῷ προεγνωκὼς τὴν ἐσομένην δυστυχίαν τῶν φιλτάτων τελευτᾶν. καίπερ δὲ συντεταραγμένος τῇ παρὰ δόξαν τῆς ἀρχῆς εἰς οὓς οὐκ ἤθελεν περιόδῳ, ἄκων τε καὶ μὴ βουλόμενος φησὶ γοῦν πρὸς τὸν Γάιον, "ὦ παῖ, καίπερ μοι συγγενεστέρου Τιβερίου ἢ κατὰ σὲ ὄντος, δόξῃ τε τῇ ἐμαυτοῦ, "καὶ [c] τῷ ὁμοψήφῳ ἐπ' αὐτῇ τῶν θεῶν, σοὶ φέρων "ἐγχειρίζω τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. [d] ἀξιῶ δὲ σὲ μη"δὲν ἀμνημονεῖν, ὁμιλήσαντα αὐτῇ, μήτε εὐνοίας τῆς "ἐμῆς, ὃς εἰς τοσόνδε σὲ ἀξιώματος καθίστημι μέγεθος, "μήτε τοῦ πρὸς Τιβέριον συγγενοῦς, ἀλλ' ἐπιστάμενον, "ὡς σύν τε τοῖς θεοῖς, καὶ μετ' αὐτοὺς τοιῶνδε σοὶ κα"ταστάην ἀγαθῶν ποριστής, ἀμείβεσθαί μου τὸ ἐπ' αὐτοῖς "πρόθυμον, καὶ ἅμα Τιβερίου φροντίζειν διὰ τὴν συγ"γένειαν· ἄλλως τε [e] γινώσκειν ὡς τεῖχος σοὶ καὶ τῆς ἀρ"χῆς ὁμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας περιὼν γένοιτ' ἂν Τιβέριος, "φροίμιον δὲ τοῦ δυστυχοῦς μεθιστάμενος. [f] αἵ τε γὰρ μονώ"σεις ἐπικίνδυνοι τοῖς εἰς τηλικούτων πραγμάτων ὄγκον "[g] κατασταῖσιν, [h] καὶ θεοῖς οὐκ ἀτιμώρητα [i] ὁπόσα παρὰ "δίκην πρασσόμενα ἀφανίζοι τοῦ νόμου τὸ ἑτέρως πράσ"σειν παρακαλοῦν." ταῦτα μὲν ὁ Τιβέριος ἔλεγεν, οὐ μὴν πιθανὸς ἦν τῷ Γαΐῳ καίπερ ὑπισχνουμένῳ· ἀλλὰ καταστὰς εἰς τὴν ἀρχὴν, τόν τε Τιβέριον μαντείαις [ii] αἱρεῖται ταῖς ἐκείνου, κἀυτὸς, ἐπιβουλῶν [k] ἐπ' αὐτὸν συντιθεισῶν, μετ' οὐ πολὺ τελευτᾷ.

ι'. Τιβέριος δὲ [l] τότε τὸν Γάιον ἀποδείξας διάδοχον τῆς ἡγεμονίας, ὀλίγας ἐπιβιοὺς ἡμέρας, [m] ἔθανε, σχὼν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν [n] ἡμέρας τρεῖς καὶ πέντε μῆνας, πρὸς ἐνιαυτοῖν δυοῖν καὶ εἴκοσι. Γάιος δὲ ἦν αὐτοκράτωρ τέταρτος. [o] Ῥωμαῖοι μὲν δὴ, [p] πύστει τῆς Τιβερίου τελευτῆς, [q] εὐφραίνονται μὲν τῷ ἀγαθῷ τῆς ἀγγελίας· οὐ μὴν πιστεύειν γε θάρσος ἦν αὐτοῖς, οὐ τῷ μὴ βούλεσθαι, [r] περὶ πολλῶν γὰρ ἂν ἐτίμησαν χρημάτων τὸ ἐπαληθεῦσαι τῶν λόγων, δέει δὲ μὴ ψευδοῦς τῆς ἀγγελίας γενομένης προεξαναστάντες [s] ἐπίδηλοι ὦσι τοῦ αὐτῶν χάρματος, εἶτ' [t] ἀπόλοιντο διαβολῆς αὐτῶν [v] γενομένης· πλεῖστα γὰρ ἀνὴρ εἷς οὗτος Ῥωμαίων τοὺς εὐπατρίδας εἰργάσατο δεινὰ, δυσόργητος ἐπὶ πᾶσιν ὤν, καὶ ἀνήκεστος εἰς τὸ ἐργάζεσθαι καταστὰς, εἰ καὶ χωρὶς λόγου τὴν αἰτίαν ἐπανέλοιτο τοῦ μισεῖν, καὶ ἐπὶ πᾶσι μὲν οἷς [x] κρίνειεν ἐξαγριοῦν φύσιν ἔχων, εἰς

vel affine erat vaticinationibus credendum esse ratus, eo quod eum *aliquoties* non fefellerint, eas in rebus agendis adhibuit. Et tunc in angustiis erat propter eventum qui acciderat, graviter dolens ac si nepos jam exstinctus esset, & semetipsum accusans quod de venturis solicitus augurio uti voluisset. cum enim sibi, à mœrore vacuo, liceret è vita excedere futurorum ignoratione, *jam de se plane* actum esse, ut qui moriturus esset cum præsensione malorum quæ sibi charissimis eventura erant. Quamvis autem conturbatus erat, quod inopinato adeo alii, quam ipse voluerit, imperii vices habituri sint, Cajo tamen invitus & præter voluntatem dixit, "Fili, etsi Tiberius mihi te genere propinquior sit, ego tamen & meopte judicio & "Deorum suffragiis tibi in manus trado Romano"rum imperium. te vero oro atque obsecro, ne "ei admotus obliviscaris aut meæ benevolentiæ, "qui te in tantæ dignitatis fastigium provexi, aut "tuæ cum Tiberio cognationis; sed, intelligens "quod Diis volentibus & secundum eos tantorum "beneficiorum tibi auctor fuerim, gratiam mihi "referas pro mea ad ista propensa voluntate, Ti"beriique ut cognati rationem habeas: præterea"que scias quod superstes Tiberius tibi erit im"perii simul & salutis propugnaculum, interitus "vero illius calamitatum origo. periculosa enim "solitudo in ejusmodi rerum celsitudine constitu"tis; nec Dii inulta patientur quæ † præter jus fas"que perpetrata legem deleant alia agere præci"pientem." Ista quidem loquutus est Tiberius, haud tamen Cajo persuadebat, licet ita facturum recipiebat: sed in imperio collocatus, & Tiberium *Tiberii nepotem* juxta illius præsagium tollit, & ipse non multo post ex insidiis in semet structis interemptus est.

Cajo imperium & Tiberium Gemellum commendat.

Cajus Tiberium nepotem Tiberii tollit.

10. At Tiberius, cum eo tempore Cajum principatus successorem declarasset, paucis diebus *huic rei* superstes vita decessit, postquam imperium tenuisset annos duos & viginti, ac præterea menses quinque & dies tres. Cajus autem quartus *Romanorum* erat imperator. Cumque Romanis quidem de morte Tiberii allatum esset, ex bono nuncio in sinu gaudebant, vix tamen ausi sunt inducere animum ut crederent, non quod id *magnopere* non vellent, nam verum esse quod nunciaretur vel ingenti pecunia redemptum irent; sed quod vererentur ne vano rumore ante tempus excitati gaudium suum proderent, deinde accusatione in eos instituta male perirent. Ille enim unus omnium patriciis Romanis mala quamplurima intulerat: homo ex qualibet re iracundia inflammatus, & qui ab ea exercenda cohiberi non potuit, etiamsi odii in aliquem temere causam arripuisset, & natura quidem procli-

Ex Tiberii morte magna populi lætitia.

y Διατιθέμενος] Διακείμενος *Busb.*
z Ταύτην] *L. B.* τοῦ κατὰ τὴν.
a Οἰώνησιν] Scribe οἰώνισιν. COCC.
b Διαφθείρεσθαι] Ita quoque *L. B.* habet in contextu, sed in *Marg.* διατείβεσθαι.
c Τῷ ὁμοψήφῳ] Τῇ ὁμοψήφῳ *Busb.*
d Ἀξιῶ δὲ σὲ μηδὲν ἀμνημονεῖν,] Ἀξιῶ τε σὲ μὴ ἀμνημονεῖν *Busb.*
e Γινώσκειν] *L. B.* γινώσκων. *Coccejus* ἄλλως τε καὶ γινώσκων.
f Αἵ τε ——— παρακαλοῦν.] De Tiberii Nepote, a Cajo interempto, Philo Legat. ad Cajum p. 995. D. E. & p. 996. SPANH.
g Κατασᾶσιν,] Ita lego. καταστᾶσιν in *libris.*
h Καὶ θεοῖς οὐκ] Οὐ γὰρ ἀτιμώρητα τοῖς θεοῖς *Busb.*
i Ὁπόσα παρὰ δίκην πρασσόμενα] Quod contra fas aut jus aut contra fœdus naturæ perpetratum *Rufinus.* SPANH.
ii Αἱρεῖται ταῖς ἐκείνου,] Αἱρεῖται *Busb.* (αἱρεμαιρεῖται *Lugd. Bat.* Coccejus ἀναιρεῖται)) forsan αἱρεῖ ταῖς.
k Ἐπ' αὐτὸν συντεθεισῶν,] Ἐπ' αὐτῷ *Busb.*
l Τότε τὸν Γάιον ἀποδείξας] Illud τότε è *Cod. Busb.* & *Epiphan.*
m Ἔθανε, ——— εἴκοσι.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 9. §. 5. Pro πέντε μῆνας Zonaras, qui Josephum hic, ut solet, exscribit, habet ἑπτὰ μῆνας, sicut Dio, l. LVIII. p 639. B. SPANH.
n Ἡμέρας τρεῖς καὶ πέντε μῆνας,] Cn. Acerronio Proculo & C. Pontio Nigrino Coss. mortem obiit XVII. Kal. Apr. (*Suet. Tib.* c. 73. *Tacit. Ann.* VI. 50.) seu potius VII. sive Martis die XXVI. quum post Augusti excessum imperasset annos XXII. menses VII. dies VII. ut refert *Dio* in fine libri 58. non menses V. dies III. ut hîc loci. nec menses VI. dies III. ut in *lib.* 2. *de Bello.* *Usserius* in *Annalibus* ad A. M. 4750. *Zonaras*, qui *Josephum* solet exscribere, habet μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας ἴσας. Videsis *Pagi Criticam* ad *Baron.* p. 29. HUDS. At ipse lib. de bell. II. 8. sex menses ei spatio dat. Dio Cassius *septem menses, septem dies* habet. Error itaque est à librariis profectus hic aut illic. REL.
o Ῥωμαῖοι ——— ἀγγελίας·] Ῥωμαίοις δὲ ἧκε μὲν πύστις τῆς T. τ. εὐφραίνοντό τε τῷ ἀγαθῷ τ. ἀ. οὐ μὴν ἐπίστευον. οὐ τῷ μὴ β. *Busb.*
p Πύστει] *Gen.* πίστει.
q Εὐφραίνονται] *L. B.* εὐφραίνοντο.
r Περὶ πολλῶν γὰρ] Illud περὶ non agnoscit *Busb.* qui mox habet ἐτιμήσαντο, & dein ἐπαληθεύσειν.
s Ἐπίδηλοι ὦσι] *L. B.* ἐπὶ δηλώσει.
t Ἀπόλοιντο] Ita *Busb.* ἀπόλλοιντο in *cæteris.* in *Lugd. Bat.* ἀπολλύοιντο.
v Γινομένης·] Abest à *L. B.*
x Κρίνειεν] Videtur κρίνειεν legi debere. IBBETSON. Videlicet pro κρίνοιεν, quod erat in *Hudſ.* & omnibus aliis excepto *L. B.* ex quo restituimus. HAV.

y Τε

clivis ad sæviendum pro arbitrio, mortemque vel levissimorum supplicium constituens. adeo ut cum rumorem de eo sparsum libentissime audirent, lætitia perfrui quantum vellent inhibiti fuerint malorum metu, quæ frustrata spe ante oculos versabantur. Marsyas vero Agrippæ libertus, audita Tiberii morte, contento cursu Agrippæ nunciatum properabat; cumque ipsum forte offendisset in via quæ duceret in balneum admoto ei capite, sermone Hebraïco, mortuus est, inquit, leo. Ille vero, cum probe norit quid sibi vellet istis verbis, & inde lætitia gestiret, "at tibi, inquit, tum "pro cæteris officiis, tum pro læto hoc nuncio, "gratias omnes & ago & habeo, modo vera sint "quæ nnncias." Tum centurio, qui præerat custodiæ Agrippæ; cum animadvertisset qua festinatione accederet Marsyas, & quantum gaudii ex illius verbis obortum esset Agrippæ, suspicatus sermonem illis fuisse de re nova, *protinus* eos interrogavit, de sermonibus quos inter se conferrent. Illi vero primum quidem diverticula quærebant, cum autem instaret *centurio*, Agrippa ei, ut qui jam amicus esset, sine mora omnia aperit. Atque ille ex iis voluptate cum eo communi fruebatur, quod in rem facerent Agrippæ; eique epulas apposuit. Cum autem iis adhiberetur, & meliuscule biberent, aderat quidam, nuncians Tiberium vivere, & cis paucos dies in urbem reversurum esse. Tunc centurio his verbis graviter turbatus, quod ea fecerat ex quibus vitæ discrimen adiret, ut qui morte Cæsaris audita hilariter cum vincto epularetur, Agrippam lectulo deturbat, dicitque; "Tu me "impune, ut existimasti, falles mentitus mortem "imperatoris, & non capite lues hanc linguæ petulantiam?" His dictis, Agrippam, quem prius solverat, vinciri jubet, & accuratiorem ei quam antea custodiam adhibet. atque eam noctem Agrippa in his malis exegit: postridie vero rumor in urbe de Tiberii morte increbuit, nec ab ea divulganda jam refugerunt homines, quibusdam etiam *hac de causa* sacra facientibus; moxque allatæ sunt à Cajo literæ, alteræ ad senatum quibus Tiberii mortem significabat seque in *defuncti* imperium successisse, alteræ ad Pisonem urbi præfectum, quæ & hoc ipsum nunciarunt, jusseruntque Agrippam è militum custodia in eas ædes transferri quas habitabat antequam vinciretur: adeo ut vacuus à timore in posterum illic ageret. nam in custodia quidem servabatur, ita tamen ut remissius haberetur viveretque. At Cajus, postquam Romam venit; perducto secum Tiberii corpore, more patrio magnifice eum sepelivit, voluitque eadem die Agrippam è vinculis dimisisse, nisi ei obstitisset Antonia, minime quidem ex odio in vinctum, sed ut decori quod ad Cajum attinet ratio haberetur: ne, si confestim solveret quem ille vinxerat, cum læ-

Marsyas Agrippæ Tiberii mortem nunciat.

Rumor it Tiberium adhuc vivere.

Agrippa artiorem in custodiam datur.

Cajus senatui & Pisoni significat mortem Tiberii.

θάνατόν [y] τε καὶ τῶν κουφοτάτων ἀνατιθεὶς τὴν ζημίαν. ὥστε ἡδονῇ τοῦ ἐπ' αὐτῷ λόγου φέροντες τὴν ἀκρόασιν, εἰς ὅσον ἐβούλοντο ἀπολαύσματι χρῆσθαι ἐκεκώλυντο δείματι κακῶν, ἃ προεωρῶντο ψευσθεῖσι τῆς ἐλπίδος. Μαρσύας δὲ ὁ Ἀγρίππου ὁ ἀπελεύθερος, πυθόμενος [z] Τιβερίου τὴν τελευτὴν, [a] ᾔει δρομαῖος [b] τῷ Ἀγρίππᾳ [c] ἀγγελιούμενος. καὶ καταλαβὼν ἐν ἐξόδοις ὄντα εἰς τὸ βαλανεῖον, συννεύσας πρὸς αὐτὸν, γλώσσῃ τῇ Ἑβραίων, [d] τέθνηκεν ὁ λέων, φησίν. ὁ δὲ σύνεσίν τε τοῦ λόγου ποιησάμενος, καὶ χάρματι [e] τῷ ἐπ' αὐτῷ περιενεχθεὶς, "ἀλλὰ "σοι τῶν ἁπάντων καὶ τῆς ἐπὶ τῶνδε εὐαγγελίας χάριτες ἐν "ἐμοὶ παντοῖαι [f] γίνονται, μόνον ἂν ἀληθῆ τὰ λεγόμενα "εἴη." καὶ ὁ ἑκατοντάρχης, ὅς γε τῇ φυλακῇ ἐφειστήκει τοῦ Ἀγρίππα, θεώμενος τήν τε σπουδὴν μεθ' οἵας ὁ Μαρσύας ἀφίκετο, καὶ τὸ ἐκ τῶν λόγων χάρμα [g] Ἀγρίππᾳ συνελθὸν, ὑποτοπήσας καίνωσίν τινα γεγονέναι τῶν λόγων, [h] ἤρετο σφᾶς περὶ τοῦ λόγου τοῦ ἐφεστηκότος. οἱ δὲ τέως μὲν παρέτρεπον, ἐγκειμένῳ δὲ ἀποσημαίνει ὁ Ἀγρίππας, ἤδη γὰρ φίλος ἦν, μηδὲν [i] ἐνδοιάσας. ὁ δὲ [k] ἐκοινοῦτό τε τὴν ἡδονὴν τοῦ λόγου, διὰ τὸ εἰς ἀγαθὰ τῷ Ἀγρίππᾳ φέρειν, προὐτίθει τε αὐτῷ δεῖπνον. [l] εὐωχουμένῳ δ' αὐτῷ, καὶ τοῦ πότου προϊόντος, παρῆν τις λέγων, ζῆν τε τὸν Τιβέριον, καὶ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπανήξειν εἰς τὴν πόλιν. καὶ ὁ ἑκατοντάρχης δεινῶς θορυβηθεὶς τῷ λόγῳ, [m] διὰ τὸ εἰς θάνατον ἀνακείμενα πεπραχέναι, [n] δεσμώτῃ τε καὶ ἐπ' ἀγγελίᾳ θανάτου [o] Καίσαρος συνδιῃτῆσθαι μετὰ χάρματος, ἀπωθεῖται τὸν Ἀγρίππαν τοῦ κλινιδίου· καὶ, "ἦπου, φησὶν, "λήσειν με ὑπονοεῖς θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος καταψευ"σάμενος, ἀλλ' οὐ [p] κεφαλῇ τῇ σῇ τοῦτον [q] ἀναμαξά"μενος τὸν λόγον;" ταῦτα εἰπὼν [r] κελεύει δῆσαι τὸν Ἀγρίππαν, λελυκὼς πρότερον αὐτὸν, φυλακήν τε ἀκριβεστέραν [s] αὐτοῦ ἢ πρότερον καθίσταται. καὶ νύκτα μὲν ἐκείνην ὁ Ἀγρίππας ἐν τοιούτοις ἦν κακοῖς· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ λόγος τε [t] πλείων ἦν κατὰ τὴν πόλιν ἰσχυριζόμενος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ Τιβερίου, ἐθάρρουν τε οἱ ἄνθρωποι φανερῶς ἤδη [v] θρυλεῖν, καί τινες καὶ θυσίας ἐπετέλουν, ἐπιστολαί τε ἀφίκοντο παρὰ τοῦ Γαΐου, ἡ μὲν πρὸς τὴν σύγκλητον τοῦ Τιβερίου διασαφοῦσα [x] τὴν τελευτὴν καὶ τὴν αὐτοῦ παράληψιν τῆς ἡγεμονίας γενομένην, ἡ δὲ πρὸς [y] Πίσωνα τὸν φύλακα τῆς πόλεως, τοῦτό τε ἀγορεύουσα, καὶ τὸν Ἀγρίππαν ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου μεταστῆσαι εἰς τὴν [z] οἰκίαν ἐν ᾗ [a] πρότερον ἢ δεθῆναι δίαιταν εἶχεν· [b] ὥστε ἐν θάρσει λοιπὸν ἦγε τὰ περὶ αὐτῆς. φυλακὴ μὲν γὰρ καὶ τήρησις ἦν, μετὰ μέντοι ἀνέσεως τῆς εἰς τὴν δίαιταν. Γάϊος δ' ὡς [c] ἐπὶ Ῥώμην παρῆν, ἄγων τοῦ Τιβερίου τὸ σῶμα, ταφάς τε αὐτοῦ ποιεῖται πολυτελεῖς νόμοις τοῖς πατρίοις, Ἀγρίππαν δὲ αὐθημερὸν λύειν [d] ὄντα πρόθυμον, κώλυμα Ἀντωνία ἦν, [e] οὔ τι μίσει τῷ πρὸς τὸν δεδεμένον, προμηθείᾳ δὲ τοῦ Γαΐου εὐπρεποῦς, μὴ δόξαν ἀπάγοιτο ἡδονῇ δεχομένου τὴν Τιβερίου μετάστασιν, ἄγ-

y Τε] *L. B.* δὲ.
z Τιβερίου τὴν τελευτὴν,] Τοῦ Τιβηρίου *Busb.*
a Ἤει δρομαῖος] Ὠθεῖτο *Busb.*
b Τῷ Ἀγρίππᾳ] Ita cum *Cod. Busb.* τὸν Ἀγρίππαν in *cæteris.*
c Ἀγγελιούμενος.] Est qui malit ἀγγελούμενος, nihil tamen mutare volui, licet simplex ἀγγελίζομαι, à quo ἀγγελιοῦμαι, raro occurrat.
d Τέθνηκεν ὁ λέων, φησίν.] Familiare erat Judæis tyrannice dominantes appellare *Leones*, ut constat ex 2 *Tim.* c. 4. v. 17. *Esth.* c. 14. v. 13. & *Ezech.* c. 19. Videsis *Grotium* ad 2 *Tim.* c. 4. v. 17. & *L. Capellum* in *Spicilegio* ad *Tim.* loco citato.
e Τῶν ἐπ' αὐτῷ] *L. B.* τῷ ἐπ' αὐτῷ. utrumque ferri potest. HAV.
f Γίνονται,] Illud ἂν è *Cod. Busb.* qui etiam γίνοιντο habet.
g Ἀγρίππᾳ] Τῷ Ἀγρίππᾳ *Vat.*
h Ἤρετο σφᾶς] *Al.* εἴρετο.
i Ἐνδοιάσας.] Conf. supr. §. 4. SPANH.
k Ἐκοινοῦτό τε] *Gen.* ἐκοινοῦντό τε.
l Εὐωχουμένῳ δ' αὐτῷ,] Εὐωχουμένων δ' αὐτῶν *Busb.*
m Διὰ τὸ εἰς θάνατον] Ὡς εἰς θάνατον ἀνακείμενα πεπραχὼς *Busb.*
n Δεσμώτῃ —— χάρματος,] Conf. infr. cap. 9. §. 4. SPANH.
o Καίσαρος συνδιῃτῆσθαι] Αὐτοκράτορος συνδιαιτώμενος *Busb.*

p Κεφαλῇ —— λόγον;] Ex Homero Odyss. τ. v. 92. ἔρδουσα μέγα ἔργον, ὃ σῇ κεφαλῇ ἀναμάξεις. SPANH.
q Ἀναμαξάμενος τὸν λόγον;] Ἀναμαξόμενος *Gall.*
r Κελεύει δῆσαι τὸν Ἀγρίππαν,] Κελεύει δῆσαι, αὐτὸν ἤδη λελυκὼς *Busb.*
s Αὐτοῦ ἢ πρότερον καθίσταται.] Ἢ πρότερον αὐτοῦ καθίσταται *Vat.* & *Hen. à pr. m.* αὐτοῦ ἢ πρ. καθιστᾷ *Busb.*
t Πλείων ἦν κατὰ τὴν πόλιν] Πλειόνων *Busb.*
v Θρυλεῖν,] Θροεῖν *Busb.* & *Lugd. Bat.* θρυλλεῖν *Gall.* HUDS. Lege θρυλλεῖν cum *Gall.* IBBETS.
x Τὴν τελευτὴν καὶ τὴν αὐτοῦ] Τὸν θάνατον *Busb.*
y Πίσωνα τὸν φύλακα τῆς πόλεως,] Πείσωνα *Busb.*
z Οἰκίαν ἐν] Sic *Busb. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* οἰκείαν in reliquis.
a Πρότερον ἢ δεθῆναι δίαιταν εἶχεν.] Πρότερον τοῦ δεθῆναι *Busb.*
b Ὥστε ἐν θάρσει] Ita *Vat. Busb.* & *Epiphan.* ὥστε in *Editis Aliisque.*
c Ἐπὶ Ῥώμην παρῆν,] Ἐπὶ Ῥώμης *Busb.*
d Ὄντα πρόθυμον,] Forte ὄντι προθύμῳ. COCC.
e Οὔ τι μίσει τῷ πρὸς τὸν δεδεμένον,] Ita etiam *Epiphan.* οὐ τιμήσει τῇ πρὸς τὸν δ. *Vat.* & *Hen. à pr. m.*

f Ἀπο-

ἄνδρα ὑπ' ἐκείνου δεδεμένον λύων ἐκ τοῦ ὀξέος. διελθουσῶν μέντοι οὐ πολλῶν ἡμερῶν, μεταπεμψάμενος αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον, [f] ἀποκείρει τε αὐτὸν, καὶ μεταμφιέννυσιν· εἶτα δὲ τὸ διάδημα περιτίθησι τῇ κεφαλῇ, καὶ [g] βασιλέα καθίστησιν αὐτὸν τῆς Φιλίππου τετραρχίας, [h] δωρησάμενος αὐτῷ καὶ τὴν Λυσανίου τετραρχίαν, ἀλλάττει τε τῇ σιδηρᾷ ἁλύσει χρυσῆν ἰσόσταθμον. [i] ἱππάρχην δὲ [k] ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἐκπέμπει Μάρυλλον.

ια'. Δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς Γαΐου Καίσαρος ἡγεμονίας, Ἀγρίππας ἠξίου συγχώρησιν αὐτῷ γενέσθαι πλεύσαντι, τήν τε ἀρχὴν καταστησάμενος, καὶ τὰ ἄλλα εἰς δέον οἰκονομησαμένῳ ἐπανιέναι. καὶ συγχωροῦντος τοῦ αὐτοκράτορος παρῆν, παρ' ἐλπίδας τε ὤφθη πᾶσι βασιλεὺς, πολλήν τε τῆς τύχης ἐπεδείκνυεν ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἐξουσίαν τοῖς θεωροῦσιν ἐκ λογισμῶν ἀπορίας τε τῆς πρότερον καὶ τοῦ ἐν τῷ παρόντι εὐδαίμονος. καὶ οἱ μὲν ἐμακάριζον τοῦ μὴ διαμαρτίᾳ [l] χρησαμένου τῶν ἐλπίδων· οἱ δὲ ἐν ἀπιστίᾳ περὶ τῶν γεγονότων ἦσαν.

titia nuncium Tiberii mortis accepisse videretur. Veruntamen non multis post diebus, domum ad se accersitum tonderi, vestemque mutare jubet: imposito deinde in ejus caput diademate, tetrarchiæ, quæ Philippi fuerat, regem constituit, adjecta etiam Lysaniæ tetrarchia, & auream catenam pro ferrea ei dedit pari pondere. Marullum autem misit, qui equitum magister esset in Judæa.

Cajus Agrippam e vinculis solvit, regemque creat.

11. Anno autem Caji Cæsaris imperii secundo petiit Agrippa, id sibi concedi ut in regnum suum ejus ordinandi gratia navigaret, ea lege ut, cum omnia quo oportet modo composuisset, ad eum reverteretur. Et permittente imperatore patriam petebat, & præter exspectationem rex ab omnibus conspectus est, quantaque esset fortunæ potestas ostendebat hominibus, qui secum reputarent superiorem ejus egestatem præsentemque felicitatem. Et alii quidem beatum prædicabant, quod de spe sua non deciderit; alii vero vix poterant animum inducere, ut rem ita esse crederent.

Agrippa in regnum suum navigat.

ΚΕΦ. ζ'.

Ὡς Ἡρώδης τετράρχης ἐξωρίσθη.

Ἡρωδιὰς δὲ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀγρίππου, συνοικοῦσα [m] Ἡρώδῃ, [n] τετράρχης δὲ οὗτος ἦν Γαλιλαίας καὶ Περαίας, φθόνῳ τἀδελφοῦ τὴν ἐξουσίαν ἐδέχετο, ὁρῶσα ἐν πολὺ μείζονι ἀξιώματι γεγενημένον ἀνδρὸς τοῦ αὐτῆς, διὰ τὸ φυγῇ μὲν τότε ποιήσασθαι τὴν ἔξοδον, διαλῦσαι τὰ χρέα μὴ δυνάμενον, κάθοδον δὲ μετ' ἀξιώματος, καὶ οὕτως πολλοῦ τοῦ εὐδαίμονος. [o] ἐλυπεῖτο δὲ οὖν καὶ βαρέως ἔφερε [p] τῇ ἐπὶ τοσοῦτον μεταβολῇ, καὶ μάλιστα ὁπότε θεῷτο μετὰ τῶν εἰωθότων παρασήμων τῆς βασιλείας ἐπιφοιτῶντα τοῖς πλήθεσιν, [q] ἐπικρύπτεσθαι οὐκ ἠνείχετο τὴν δυστυχίαν τοῦ φθόνου, ἀλλὰ τὸν ἄνδρα ἐξῆρε, κελεύουσα ἐπὶ τῆς Ῥώμης πλεῖν ἐπὶ μνηστείᾳ τῶν ἴσων. "οὐ γὰρ ἀνεκτὸν εἶναι, [r] φησὶ, τὸ ζῆν, εἰ Ἀγρίππας Ἀριστοβούλου μὲν υἱὸς ὢν, θανεῖν ὑπὸ τοῦ πατρὸς κατεγνωσμένου, πενίᾳ δὲ ἀπόρῳ συνὼν, ὡς τελέως αὐτῷ ἐπικουφίζεσθαι τἀναγκαῖα τοῦ ἐφ' ἡμέρας, φυγῇ δὲ τῶν δεδανεικότων τὸν πλοῦν πεποιημένος, ἐπανεληλύθοι βασιλεὺς, αὐτὸς δέ γε ὢν παῖς βασιλέως, καὶ τοῦ συγγενοῦς τῆς ἀρχῆς καλοῦντος αὐτὸν ἐπὶ μεταποίησιν τῶν ἴσων, καθέζοιτο ἀγαπῶν ἐν ἰδιωτείᾳ διαβιοῦν. ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν γε, Ἡρώδη, μηδὲν ἐλύπει σε τὸ ἐν ἐλάσσονι τιμῇ πατρὸς οὗ γέγονας εἶναι, νῦν γοῦν ὀρέχθητι συγγενοῦς ἀξιώματος· μηδὲ ὑπόμενε τοσοῦτον προὔχοντι τιμῆς ἀνδρί, πλοῦτον τεθεραπευκότι τὸν σὸν, μηδὲ πενίαν ἀποφήνῃς τὴν ἐκείνου, τῆς ἡμετέρας εὐπορίας ἀρετῇ μᾶλλον χρῆσθαι δυναμένην, μηδὲ δευτερεύειν ἀνεπαίσχυντον ἡγοῦ τῶν χθὲς καὶ πρώην ἐλέῳ τῷ σῷ διαβεβιωκότων. ἀλλ' ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἴωμεν, καὶ μήτε πόνου φειδώ τις ἔστω, μήτε ἀργυρίου δαπάνης καὶ χρυσίου, διὰ τὸ μὴ ἐπ' οὐδαμινοῖς [s] ἐν βελτίοσιν γενέσθαι τὴν τήρησιν αὐτῶν ἀναλώσεως [t] τῆς ἐπὶ κτήσει βασιλείας ἐσομένης.

CAP. VII. IX.

Quomodo Herodes tetrarcha in exsilium missus est.

Herodias autem Agrippæ soror, conjux Herodis tetrarchæ Galilææ atque Peræææ, * invidebat fratri hanc potentiam, quod eum in celsiore honoris sede, quam maritum suum, collocatum cerneret, & quod *de provincia* quidem cum fuga discesserit non valens debita dissolvere, reversus autem esset dignitate auctus, adeoque multa felicitate. Itaque dolebat, graviterque ferebat tantam *rerum* mutationem; maximeque cum illum vidisset regiis insignibus ornatum per turbas invehi, non *amplius* sustinuit * invidiæ suæ infelicitatem clam habere, sed virum exstimulavit suo hortatu ut Romam navigaret paremque honorem ambiret. "Sibi enim vitam non vitalem esse, dicebat, si Agrippa Aristobuli, à patre morte multati, filius, & cum extrema inopia conflictatus, ut omnino ei ad victum quotidianum necessaria *ab aliis* suppeditarentur, postquam metu creditorum fugam per mare capessiverat, cum regia dignitate reverteretur; ille vero, cum esset regis filius, & cognatio cum imperio eum excitare deberet ad eundem statum sibimet vindicandum, vita privata contentus quiesceret. Atqui si antehac nunquam tibi, Herodes, molestum fuerit infra patrem è quo ortus es deprimi, nunc saltem dignitatem tibi cognatam appete, neque sustine viro cedere te præeunti in honore, quem non puduit tuas aucupari divitias, neque facias ut illius egestas plus valere potestate videatur quam nostra rerum omnia copia atque affluentia, neque non erubescendum existima illis inferiorem esse qui heri & nudiustertius tua vixerant misericordia. Sed Romam eamus, nec labori parcentes, nec auri argentive impendiis, quod nequaquam melius erit ea servare quam regno parando prodigere.

Herodias Agrippæ fratris honoribus invidet.

Herodias maritum suum ad regnum petendum hortatur.

2. Il-

f Ἀποκείρει] Zonaras p. 276. A. κείρει τε τὸ περιττὸν τῆς τριχός. SPANH.

g Βασιλέα ——— τετραρχίας,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 9. § 6. SPANH.

h Δωρησάμενος αὐτῷ] Δωρησόμενος rescribendum esse monuit Cl. *Petitus* in *Animadv* ἀνεκδότοις, tom. 3. p. 238. utpote quod Lysaniæ tetrarchiam non dederit Cajus, sed se daturum promiserit, id quod postea præstitit Claudius, ut constat ex l. 19. c. 4. Non tamen opus est quidquam in textu mutare, cum familiare sit huic auctori (id quod etiam in *Polybio* observavit Casaubonus) *aorista* ponere pro *futuris*.

i Ἱππάρχην] Ita quidem & *Epiphan.* forsan tamen ἔπαρχον legendum. HUDS. Ἱππάρχης in Judæam missus, Magister Equitum *Rufino*. Rectè hic *Gelen.* Præses. SPANH.

k Ἐπὶ ——— Μάρυλλον.] Ex τῆς *Busb.*

l Χρησαμένου τῶν ἐλπίδων·] Χρήσασθαι *Busb.*

m Ἡρώδῃ,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 6. §. 3. SPANH.

n Τετράρχης δὲ οὗτος ἦν Γαλιλαίας] Conf. supr. lib 17. c. 8. §. 1. SPANH.

* *Invidebat fratri hanc potentiam*,] Potestatem fratris ex invidia non ferebat, *Epiphan.*

o Ἐλυπεῖτο δ' οὖν] Ita *Busb.* & *Epiphan.* ἐλυπεῖτο δὲ καὶ in *cæteris.*

p Τῇ ἐπὶ τοσοῦτον μεταβολῇ,] Τῇ αὐτοῦ μεταβολῇ solus *Busb.*

q Ἐπικρύπτεσθαι] Ἐπικρύπτεσθαί τε *Busb.* quæ lectio satis commoda.

* *Invidiæ suæ infelicitatem clam habere*,] Si quis malit aliter interpretari, nimirum quasi ellipsis esset vocis ἕνεκα ante τοῦ φθόνου, per me licet.

r Φησὶ,] *L. B.* σφίσι.

s Ἐν βελτίοσιν] *L. B.* ἐν βελτίοσιν ἦν.

t Τῆς ἐπὶ κτήσει βασιλείας ἐσομένης.] In libris τὶς, tam *Editis* quam *MSS.* HUDS. Præter *Lugd. Bat.* qui emendationi huic adstipulatur. HAV.

Frustra ei obnititur Herodes.

2. Ille vero interim quidem repugnabat, otium & quietem diligens; † suspectasque habens res Romæ turbatas, conabatur etiam uxorem meliora edocere. Illa autem, in quantum ipsum videret *ab itinere* refugientem, vehementius instabat, jubens ut regnandi causa nihil intentatum relinqueret; nec prius destitit, quam Herodem, etiam invitum, in suam sententiam pertraxisset, ut qui forte defugere non potuerit quod ipsi agere constitutum erat. Ac cum omnia, quoad liceret, magnificentissime præparasset, ut nihil sumptibus parceret, Romam, Herodiadem secum ducens, navigabat.

Tandem precibus Herodiadis victus cum ea Romam proficiscitur.

Agrippa vero, intellecto eorum consilio & apparatu, & ipse ‡ *ad idem iter* se parabat: & quamprimum eos ora solvisse didicit, etiam ipse Romam misit Fortunatum, unum è libertis suis ad imperatorem cum muneribus & literis contra Herodem *scriptis*, utque istis de rebus Cajum ipsum *viva voce*, si opportune posset, certiorem faceret.

Fortunatus Romam missus ab Agrippa ut Herodem accusaret.

Ille Herodem è portu subsequutus, & secunda navigatione usus, ab Herode tantum modo à tergo relictus est, ut dum ille cum Cajo loqueretur, hic ipse adveniret & literas *ei* redderet. Uterque etiam Dicæarchiam adpulit, & Cajum apud Bajas reperiunt. id autem oppidulum est Campaniæ, quinque ferme stadia dissitum à Dicæarchia.

Cajus ad Bajas.

atque illic prætoria sunt splendidissime instructa & apparata, quod imperatorum quisque superiorem vincere studuerit munificentia: calidaque lavacra suppeditat iste locus, sponte è terra scaturientia, quæ & utentibus prosunt ad instaurandam valetudinem, prætereaque ad vitæ delicias *plurimum* conferunt. Cajus autem, cum eodem tempore Herodem alloqueretur, in ipsum autem primum incidebat, & Agrippæ literas perlegeret, in Herodis accusationem compositas (accusabat autem eum & conspirationis cum Sejano contra Tiberii imperium, & jam cum Artabano Partho adversus Caji dominatum, atque hoc unum ad probanda ea quæ narraret afferebat, tantum armorum apparatum in ejus armamentariis esse repositum, qui satis erit instruendis virorum septuaginta millibus) & isto indicio commotus erat, & Herodem percontabatur, an vera essent quæ de armis nunciarentur. illoque arma se habere confitente (aliud enim dicere non poterat, ne veritati obloqueretur) *Cajus* credenda esse existimans quæ ei de defectione objicerentur, ademptam illi tetrarchiam Agrippæ regno adjecit, itidemque pecuniam Agrippæ donavit, & Herodem perpetuo exsilio damnavit, Lugduno Galliæ oppido ei ad habitandum assignato.

Agrippæ literis fidem habet Cajus.

Herodem & Herodiadem perpetuo exsilio multat.

Cognito deinde sororem Agrippæ esse Herodiadem, & pecuniam, quæ ad ipsam pertineret, *ei* concessit, &, ratus ipsam haud libenter fore calamitatis mariti participem, ipsi præsidio fore fratrem dicebat. At illa, "tu quidem, imperator, magnifice admodum, "sicut dignitatem tuam decebat, ista loquutus es,

β'. Ὁ δὲ τέως μὲν ἀπεμάχετο ἀγαπῶν τὴν ἡσυχίαν, καὶ τῆς Ῥώμης τὸν ὄχλον δι' ὑποψίας λαμβάνων, ἀναδιδάσκειν τε αὐτὴν ἐπειρᾶτο. ἡ δ' ἐφ' ὅσον ἐξαναχωροῦντα ἑώρα μειζόνως ἐπέκειτο, κελεύουσα μὴ ἀνιέναι πάντα πράσσειν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ· καὶ πέρας οὐκ ἀνῆκεν, ἕως ἐξεκίνησεν αὐτὸν ὁμογνώμονα [v] αὐτῇ ἀκουσίως γενέσθαι, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄλλως [x] ἀποφυγεῖν αὐτῆς τὸ ἐπὶ τούτοις ψηφισάμενον. παρασκευασάμενός τε ὡς ἦν πολυτελῶς, καὶ φειδοῖ μηδενὸς χρώμενος, ἀνήγετο ἐπὶ τῆς Ῥώμης, ἅμα δὲ καὶ τὴν Ἡρωδιάδα ἀγόμενος. Ἀγρίππας δὲ, τήν τε διάνοιαν αὐτῶν καὶ τὴν παρασκευὴν αἰσθανόμενος, καὶ αὐτὸς παρεσκευάζετο. ἐπεί τε ἐκπεπλευκότας ἤκουσε, πέμπει καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς Ῥώμης Φορτουνάτον αὐτοῦ τῶν ἀπελευθέρων, δῶρά τε κομίζοντα τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ἐπιστολὰς κατὰ τοῦ Ἡρώδου, τάδε καὶ αὐτὸν διδάξοντα εἰ καιρὸς τὸν Γάϊον. ὁ δὲ ἐπαναχθεὶς τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἡρώδην, καὶ δεξιῷ χρησάμενος τῷ πλῷ, τοσόνδε ἀπελείπετο τοῦ Ἡρώδου, ὥστε τὸν μὲν [y] ἐντυχεῖν Γαΐῳ, ὁ δὲ ἐπικατάγεται, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἀπεδίδου. καὶ προσέπλευσαν ἀμφότεροι Δικαιαρχίᾳ, καὶ τὸν Γάϊον ἐν Βαΐαις λαμβάνουσι· πολίδριον δ' ἐστὶ καὶ τοῦτο τῆς Καμπανίας [z] ὅσον ἀπὸ σταδίων πέντε τῆς Δικαιαρχίας κείμενον. βασίλειοί τε εἰσὶν οἰκήσεις αὐτόθι πολυτελέσι κεχρημέναι κατασκευαῖς, φιλοτιμηθέντος τῶν αὐτοκρατόρων ἑκάστου [a] προγεγονότας ὑπερβάλλεσθαι· λουτρά τε παρέχεται τὸ χωρίον θερμὰ γῆθεν αὐτόματα ἀνιόντα, ἀγαθὰ ἐπί τε ἰάσει τοῖς χρωμένοις, καὶ ἄλλως τῷ [b] ἀνειμένῳ τῆς διαίτης συμφέροντα. Γάϊος δὲ ἅμα τε προσαγορεύων τὸν Ἡρώδην, [c] πρῶτον δὲ αὐτῷ ἐνετύγχανεν, ἅμα τε τοῦ Ἀγρίππου τὰς ἐπιστολὰς [d] ἐπιὼν ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ τῇ ἐκείνου [e] συγκειμένας. [f] κατηγόρει δὲ αὐτοῦ ὁμολογίαν τε πρὸς Σηϊανὸν κατὰ τῆς Τιβερίου ἀρχῆς, καὶ πρὸς Ἀρτάβανον τὸν Πάρθον ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τῆς Γαΐου ἀρχῆς, παράδειγμά τε ἦν αὐτῷ τοῦ λόγου μυριάσιν ἑπτὰ ὁπλιτῶν ἀρκέσουσα κατασκευὴ ἐν ταῖς Ἡρώδου ὁπλοθήκαις ἀποκειμένη· ἐκινεῖτό τε ὑπὸ τῶν εἰρημένων, καὶ ἤρετο τὸν Ἡρώδην, εἰ ἀληθὴς ὁ περὶ τῶν ὅπλων λόγος. τοῦ δὲ, οὐ γὰρ ἦν ἕτερα εἰπεῖν διὰ τὸ ἀντιφθέγξασθαι ἀλήθειαν, εἰπόντος εἶναι τὰ ὅπλα, πιστὰ ἡγούμενος εἶναι τὰ ἐπὶ τῇ ἀποστάσει κατηγορούμενα, τὴν τετραρχίαν ἀφελόμενος αὐτὸν, [g] προσθήκην τῇ Ἀγρίππου βασιλείᾳ ποιεῖται, καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως τῷ Ἀγρίππᾳ δίδωσιν, αὐτόν τε φυγῇ ἀϊδίῳ ἐζημίωσεν, ἀποδείξας [h] οἰκητήριον αὐτοῦ [i] Λούγδουνον πόλιν τῆς [k] Γαλλίας. Ἡρωδιάδα δὲ μαθὼν Ἀγρίππου ἀδελφὴν οὖσαν, τά τε χρήματα ἐδίδου ὁπόσα [l] ἐκείνης ἴδια ἦν, καὶ [m] τῷ μὴ κοινωνεῖν νομίσας τῷ ἀνδρὶ τῆς συμφορᾶς, τεῖχος αὐτῇ τὸν ἀδελφὸν ἔλεγεν. ἡ δὲ "ἀλλὰ "σὺ μὲν αὐτοκράτωρ, εἶπεν, μεγαλοφρόνως τε καὶ ἀξιώ"ματι τῷ σεαυτοῦ πρεπόντως τάδε λέγεις, κώλυμα δὲ "μοι

† *Suspectasque habens res Romæ turbatas*,] Molestiam Romæ declinans, *Epiphan.*

v Αὐτῇ ἀκουσίως γενέσθαι,] Αὐτῆς *Busb.*

x Ἀποφυγεῖν αὐτῆς] Ἀποφυγὴν *Vat.* & *Hen.* *à pr. m.* quod sane mox postularet τοῦ ἐπὶ τοιούτοις ψηφισαμένου. in *Cod. Busb.* μὴ ὑπόντης ἄλλως ἀποφυγῆς αὐτῆς τὸ &c.

‡ Ad idem iter *se parabat* :] Etiam ipse semetipsum præparat, *Epiphan.* ipse quoque se accinxit ad resistendum *Gelen.* Ἀγρίππας δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Ῥώμην παρεσκευάζετο, *Zonaras*: ex quo illa *ad idem iter* inserui. Agrippam animum mutasse existimat *Noldius* in *Hist. Idumææ*, p. 263. quod non constat eum Romam profectum esse: illudque (in lib. 2. *de Bello*, c. 8.) ἠκολούθησε γὰρ αὐτῷ κατήγορος Ἀγρίππας, intelligendum esse per *literas* aut *legatos*. Hæc ille. Verum dubito, an statim Herodem sequi in animum induxerit Agrippa: quem aliquanto post, ubi omnia ad iter necessaria pro dignitate regia apparaverat, Romam se contulisse manifestum est ex cap. IX.

y Ἐντυχεῖν Γαΐῳ,] Ἐντυγχάνειν *Busb.*

z Ὅσον ἀπὸ] Ita cum *Cod. Busb.* ὅσων in *reliquis.*

a Προγεγονότας] *L. B.* τοὺς προγεγονότας.

b Ἀνειμένῳ τῆς διαίτης συμφέροντα.] Vide *Scholiasten* ad *Thucydidem*, p. 4. n. 4. *Edit. Oxon.*

c Πρῶτον δὲ αὐτῷ ἐνετύγχανεν,] Ita in *Editis Aliisque.* πρῶτος δὲ *Busb.* πρῶτόν τε *Hen.*

d Ἐπιὼν ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ] Ἐπῄει *Busb.*

e Συγκειμένας] Ita ipse distinxi. prius erat, συγκειμένας κατηγόρει &c. dein ὁπλοθήκαις ἀποκειμένη ἐκινεῖτό τε.

f Κατηγόρει δὲ αὐτοῦ ὁμολογίαν τε] Κατηγόρει τε αὐτοῦ *Vat.* κατηγορεῖται αὐτοῦ *Hen.*

g Προσθήκην —— ποιεῖται,] Conf. supr. c. 1, §. 1. Herodis Tetrarchia ei ablata & data Agrippæ. vid. Philon. p. 1037. C. SPANH.

h Οἰκητήριον —— Γαλλίας.] Conf. ἁλώσ. lib. 2. c. 9. §. 6. Hanc de Antipa mentionem, ut falsam redarguit Harduin. eundemque fuisse hunc Antipam putat, qui major Agrippa. de num. Herod. pag. 42. SPANH.

i Λούγδουνον πόλιν τῆς Γαλλίας.] Sed in lib. de bello dicit in Hispaniam missum & ibi mortuum. REL.

k Γαλλίας.] Γαλατίας *Busb.*

l Ἐκείνῃ ἴδια ἦν,] Ἐκείνης *Busb.*

m Τῷ] *L. B.* τοῦ Coccejus tolli vult, vel mox legi νομίσας. frustra, sensus est νομίσας μὴ κοινωνεῖν τῷ τῆς σ. τ. α. HAV.

n Ἐγὼ

"μοι ἐστὶν χρῆσθαί σου τῇ χάριτι τῆς δωρεᾶς εὔνοια ἡ "πρὸς τὸν γεγαμηκότα, οὐ κοινωνόν με τῆς εὐδαιμονίας "γενομένην, οὐ δίκαιον [n] ἐγκαταλιπεῖν ἐπὶ τὰς τύχας "καθιστάμενον." ὁ δὲ [o] ὀργῇ τοῦ μεγαλόφρονος αὐτὴν ποιησάμενος, [p] συνήλαυνε καὶ αὐτὴν τῷ Ἡρώδῃ, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς τῷ Ἀγρίππᾳ [q] δίδωσιν. Ἡρωδιάδι μὲν δὴ φθόνου τοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν, καὶ Ἡρώδῃ γυναικείων ἀκροασαμένῳ [r] κουφολογιῶν, δίκην ταύτην [s] ἐπετίμησεν ὁ Θεός. Γάϊος δὲ τὸν μὲν πρῶτον ἐνιαυτὸν, καὶ τὸν ἐξῆς πάνυ μεγαλοφρόνως ἐχρῆτο τοῖς πράγμασι, καὶ μέτριον παρέχων αὐτὸν [t] εἰς εὔνοιαν προὐχώρει, παρά τε Ῥωμαίοις αὐτοῖς καὶ τοῖς ὑπηκόοις. προϊὼν δ' ἐξίστατο τοῦ [v] ἀνθρωπίνως φρονεῖν ὑπὸ μεγέθους τῆς ἀρχῆς ἐκθειάζων [x] αὐτὸν, καὶ [y] τὰ πάντα ἐπ' ἀτιμίᾳ τοῦ θείου πολιτεύειν ἤρτο.

"sed mihi, quo minus tui muneris gratia uterer, "impedimento est meus erga maritum amor, cui "in secunda fortuna cum fuerim socia, non æquum "esse censeo ut eum in adversa desererem." At ille, ei quod tam elato esset animo vehementer iratus, ipsam quoque cum Herode *in exsilium* abegit, ejusque facultates Agrippæ largitus est. Hanc sane Herodiadi, quod fratri adeo inviderit, & Herodi, quod muliebris orationis vanitati fuerit obsequutus, pœnam intulit Deus. Cajus porro primo ac sequenti *sui principatus* anno *egregia* cum animi magnitudine res administrabat, atque moderate se gerens benevolentiam sibi conciliabat tam apud Romanos quam cæteros ei subditos. Aliquanto autem post imperii magnitudine elatus more humano de se sentire desiit, semet Deum faciens; & in numinis contumeliam nihil non agere ausus est.

Cajus sub imperii initium præclare res gerit.

Postea divinos sibi honores arrogat.

ΚΕΦ. η'.

Περὶ πρεσβείας Ἰουδαίων πρὸς Γάϊον. καὶ ὡς Γάϊος ἔπεμψε Πετρώνιον εἰς Συρίαν πολεμῆσαι Ἰουδαίοις, ἐὰν μὴ θέλωσι δέξασθαι αὐτοῦ τὸν ἀνδριάντα.

[z] ΚΑΙ δὴ στάσεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης Ἰουδαίων τε [a] οἳ ἐνοικοῦσι καὶ Ἑλλήνων, [b] τρεῖς ἀφ' ἑκατέρας [c] τῆς στάσεως πρεσβευταὶ αἱρεθέντες παρῆσαν ὡς τὸν Γάϊον. καὶ ἦν γὰρ τῶν Ἀλεξανδρέων πρέσβεων εἷς Ἀπίων, ὃς πολλὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐβλασφήμησεν, ἄλλα τε λέγων, καὶ ὡς [d] τοῦ Καίσαρος τιμῶν περιορῷεν. πάντων γοῦν [e] ὁπόσοι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ὑποτελεῖς εἶεν, βωμοὺς τῷ Γαΐῳ καὶ [f] νεὼς ἱδρυμένων, τά τε ἄλλα πᾶσιν αὐτὸν ὥσπερ τοὺς θεοὺς δεχομένων, μόνους τούσδε ἄδοξον [g] ἡγεῖσθαι ἀνδριᾶσι τιμᾶν, καὶ ὅρκιον αὐτοῦ [h] τὸ ὄνομα ποιεῖσθαι. πολλὰ δὲ καὶ χαλεπὰ Ἀπίωνος εἰρηκότος, ὑφ' ὧν [i] ἀρθῆναι ἤλπιζε τὸν Γάϊον, καὶ εἰκὸς ἦν, [k] Φίλων ὁ προεστὼς τῶν Ἰουδαίων τῆς πρεσβείας, ἀνὴρ τὰ πάντα ἔνδοξος, [l] Ἀλεξάνδρου τε τοῦ [m] Ἀλαβάρχου ἀδελφὸς ὢν, καὶ φιλοσοφίας οὐκ ἄπειρος, οἷός τε ἦν ἐπ' ἀπολογίᾳ χωρεῖν τῶν κατηγορημένων. διακλείει δ' αὐτὸν Γάϊος κελεύσας [n] ἐκποδὼν ἀπελθεῖν· [o] περιοργής τε ὢν, φανερὸς ἦν ἐργασόμενός τι δεινὸν αὐτούς. ὁ δὲ Φίλων ἔξεισι περιυβρισμένος, καὶ φησὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἳ περὶ αὐτὸν ἦσαν· ὡς χρὴ θαρρεῖν, Γαΐου [p] λόγῳ μὲν αὐτοῖς ὠργισμένου, ἔργῳ δὲ ἤδη [q] τὸν Θεὸν ἀντιπαρεξάγοντος.

CAP. VIII. x.

De legatione Judæorum ad Cajum. Utque Cajus Petronium in Syriam misit, ut bellum inferret Judæis, nisi vellent ipsius statuam recipere.

ORta Alexandriæ seditione inter Judæos qui illic habitabant & Græcos, terni legati ex utraque factione lecti apud Cajum *imperatorem* aderant. atque unus ex Alexandrinorum legatis erat Apion quidam, qui multa acerbe & malitiose in Judæos dixit, tum alia eis objiciens, tum quod Cæsaris cultum aspernarentur. Nam cum omnes qui Romano imperio subditi erant, aras ac templa Cajo statuerent, prorsusque in aliis ei tanquam Deo honorem haberent, solos, *ajebant*, Judæos turpe existimare statuas illi dedicare ac per nomen ejus jurare. Hæc & alia gravissima Apion cum dixisset, quibus Cajum exasperatum iri sperabat, id quod verisimile erat, Philo princeps legationis Judæorum, vir undecunque clarissimus, Alexandrique Alabarchæ frater, & haudquaquam philosophiæ imperitus, ad respondendum ejus criminationibus se parabat. Verum prohibitus est à Cajo, jussusque ut ab ipsius conspectu secederet: tantaque erat *Cæsaris* iracundia, ut nemo dubitaret quin Judæos gravissime esset mulctaturus. At Philo contumelia affectus discessit, Judæisque circumstantibus dixit; bono ipsos animo esse oportere, quod Cajus verbis quidem ipsis succenseat, reipsa vero Deum sibi hostem constituerit.

Seditio Alexandriæ inter Judæos & Græcos.

Apion & Philo legati ad Cajum.

Philo cum ignominia à Cajo dimissus.

2. Ve-

n Ἐγκαταλιπεῖν ἐπὶ] Ita cum *Cod. Busb.* ἐγκαταλιπεῖν τὸ ἐπὶ ταῖς τύχαις καθιστάμενον *in reliquis.*

o Ὀργῇ τοῦ μεγαλόφρονος] Ita *Hen. Lugd. Bat.* & *Vat.* forsan pro ὁ δὲ ἐν ὀργῇ τοῦ μ. α. ποιησάμενος. *in reliquis* ὀργὴν. Est qui rescribendum censuit, ὁ δὲ ὀργὴν τοῦ μεγαλόφρονος αὐτῆς ποιησάμενος.

p Συνήλαυνε καὶ αὐτὴν τῷ Ἡρώδῃ.] Vid. Philo Legat. ad Caj. p. 1037. C. τὴν Τραχωνῖτιν λεγομένην καὶ τὴν Γαλιλαίαν συνάψαι. Eandem in Hispania fugæ mariti sociam tradit ἁλωσ. lib. 2. c. 9. §. 6. SPANH.

q Δίδωσιν.] Δῶρον δίδωσιν *Busb.*

r Κουφολογιῶν,] Conf. supr. lib. 17. c. 5. §. 6. SPANH.

s Ἐπιτίμησεν ὁ Θεός.] Ἀπήτησεν *Busb.* HUDS. In *Marg. L. B.* ἀπέτισεν, sed novè hoc, ut plura, à Josepho dictum videtur, atque adnotari debet. HAV.

t Εἰς εὔνοιαν προὐχώρει,] Εἰς εὔνοιαν πολλὴν *Busb.*

v Ἀνθρωπίνως φρονεῖν] Ἀνθρωπείως *Busb.* & *Gall.*

x Αὐτὸν,] *L. B.* ἑαυτόν.

y Τὰ ——— ἤρτο.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 10. §. 1. SPANH.

z Καὶ δὴ στάσεως] Referuntur hæc ab Eusebio H. Eccl l. 11. c. v. SPANH. Totum hoc caput ex Josepho descriptum inseruit Eusebius historiæ suæ ecclesiasticæ, lib. 11. c. 5. & quidem ad verbum κατὰ λέξιν ut ait. sed τοῖς ἐνοικοῦσι legit Eusebius. τὸν Eusebius. ἐν πᾶσιν Euseb. ἡγεῖσθαι Euseb. περιοργὴς Eusebius. λόγῳ deëst in Eusebianis, sed apte exprimit acumen dicti. Cajus sermone suo se iratum Judæis ostendit, at revera Deum sibi iratum reddidit. REL.

a Οἱ ἐνοικοῦσι καὶ Ἑλλήνων,] Τοῖς ἐνοικοῦσι *Euseb.* in *Hist. Eccl.* l. 2. c. 5.

b Τρεῖς ἀφ' ἑκατέρας] Quinque legatos missos dicit *Philo* in *Legatione* sub finem.

c Τῆς στάσεως πρεσβευταὶ αἱρεθέντες] Illud τῆς è *Cod. Busb.* & *Euseb.*

d Τοῦ Καίσαρος τιμῶν περιορῷεν.] *Al.* τὰς Καίσαρος τ.

e Ὁπόσοι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ] Ὅσοι *Euseb.* & *Niceph.* in *Hist. Eccl.* p. 142.

f Νεὼς ἱδρυμένων,] Ναοὺς *Euseb.*

g Ἡγεῖσθαι ἀνδριᾶσι τιμᾶν,] Ita *Busb. Euseb.* & *Niceph.* ἡγήσασθαι in *Editis Aliisque*

h Τὸ ὄνομα ποιεῖσθαι,] Τοὔνομα *Niceph.*

i Ἀρθῆναι ἤλπιζε τὸν Γάϊον,] Ἀναρθῆναι *Busb.*

k Φίλων ——— πρεσβείας] Vide eund. Philon. de hac Legatione. SPANH.

l Ἀλεξάνδρου τε τοῦ Ἀλαβάρχου] Ita *Busb. Euseb.* & *Niceph.* Ἀλεξάνδρου δὲ in *Editis Aliisque.* HUDS. De Alexandro Alabarcha à Claudio liberato vid. infr. lib. 19. c. 5. §. 1. De hujus Alexandri filio infr. lib. 20. c. 4 §. 2. Idem, cujus mentio Act. IV. v. 6 juxta *Pearson. in Act. Apost.* p. 43. SPANH.

m Ἀλαβάρχου] Summus apud Judæos, in Alexandria jus civitatis habentes, magistratus, qui à *Philone* in *Flaccum* Γενάρχης dicitur. Videsis *Annott.* supr. ad cap. 7. §. 3. & *Valesium* ad *Euseb.*

n Ἐκποδὼν ἀπελθεῖν.] *Al.* ἐκ ποδῶν.

o Περιοργής τε ὢν,] Ita *MSS.* (*Lugd. Bat.* etiam, in cujus *Marg.* tamen est περιμανής) *Euseb.* & *Niceph.* περὶ ὀργῆς male in *Editis.*

p Λόγῳ μὲν αὐτοῖς ὠργισμένου,] Ita *Josephi* libri omnes, & *Niceph.* λόγῳ minus recte omittunt *Eusebii* codices.

q Τὸν Θεὸν ἀντιπαρεξάγοντος.] Male τοῦ Θεοῦ apud *Nicephorum.* Videsis *Valesium* ad *Eusebium.*

r Πε-

XI.

Petronius in Syriam missus à Cajo, cum mandatis ut statuam ejus in templo Dei erigeret.

2. Verum Cajus, indigne ferens à Judæis solis ita se despici, legatum in Syriam mittit Petronium, Vitellii in imperio successorem, jubens ut cum magna manu in Judæam irrumpens, statuam ejus, si sponte quidem eam susciperent, in templo Dei collocarent: sin vero detrectarent, postquam eos vicisset id ipsum faceret. Petronius, suscepta Syriæ administratione, Cæsaris exsequi jussa properabat: contractisque quantum poterat auxiliis, & duabus Romanorum legionibus assumptis, Ptolemaïdem veniebat, ut illic hyberna ageret, ac si *primo* vere bellum gesturus esset; quodque decreverat Cajo per literas significabat. Ille vero collaudata ejus alacritate, hortatus est eum ad agendum gnaviter, bellumque illis inferendum qui imperata non facerent. Judæorum autem multa millia Ptolemaïdem venerunt ad Petronium, orantium ne ad transgrediendum & patria instituta violanda cogerentur. "Quod si, *inquiunt*, tibi omnino constitutum sit, statuam afferre & *in fano* collocare, nobismetipsis prius interfectis quæ tibi visa sunt perfice, nam, usque dum vivimus, non est ut ea fieri patiamur quæ nobis vetita sunt, & legislatoris autoritate & proavorum nostrorum, qui ea ut vetarentur ad virtutem spectare suffragiis suis confirmarunt." Ad hæc Petronius subiratus respondit: "si ita facere cogitarem meapte auctoritate, meisque ipsius consiliis obsequutus, æqua & honesta videretur vestra postulatio. Nunc autem cum Cæsar ista fieri jusserit, necesse omnino habeo ejus decretis morem gerere, ne illis non obtemperando malum mihi gravissimum accersam." Cui Judæi. "Quoniam itaque hæc tua sententia est, ô Petroni, nihil eorum quæ Cajus præceperit omittendum esse, neque par est ut nos contra legis interdictum quidquam faciamus, qui Dei benignitate freti & majorum nostrorum perpessionibus hucusque in obedientia perseveravimus; neque erit ut sustineamus adeo nequiter agere, ut quæ Deus, si ea observemus, statuerit nobis in bonum cessura esse, ea mortis metu transgrederemur. Verum quamlibet calamitatem perferemus, dummodo leges patriæ maneant incolumes, ut qui certo scimus effugii spem illos manere, quibus propositum est periculis sese objicere, quod Deus à nobis erit, si propter ejus honorem gravia patiamur, & ancipitem fortunæ aleam experiamur: sin vero tibi pareamus, magnum ignaviæ dedecus admissuros esse, ut qui ex ea id nobis assumpserimus ut legem violaremus, simulque Deum nobis vehementer iratum habituros, qui vel te judice non potest non esse Cajo præstantior.

Judæi Ptolemaïdem veniunt flagitium istud à se deprecaturi.

Petronii responsum ad Judæos.

Instant & urgent Judæi, ne statua erigatur.

β'. Γάϊος δὲ ἐν δεινῷ φέρων εἰς τοσόνδε ὑπὸ Ἰουδαίων περιωφθῆναι μόνων, πρεσβευτὴν ἐπὶ Συρίας ἐκπέμπει [r] Πετρώνιον, διάδοχον [s] Οὐϊτελλίῳ τῆς ἀρχῆς, κελεύων χειρὶ πολλῇ [t] εἰσβαλόντι εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰ μὲν ἑκόντες [v] δέχοιντο, ἱστᾶν αὐτοῦ ἀνδριάντα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ· εἰ δ' ἀγνωμοσύνῃ χρῷντο, πολέμῳ κρατήσαντα τοῦτο ποιεῖν. καὶ Πετρώνιος, Συρίαν παραλαβὼν, ἠπείγετο [x] διακονεῖσθαι ταῖς [y] ἐπιστολαῖς τοῦ Καίσαρος· συμμαχίαν δὲ πλείστην ὅσην ἠδύνατο ἀθροίσας, καὶ τάγματα δύο τῆς Ῥωμαίων δυνάμεως ἄγων, [z] ἐπὶ Πτολεμαΐδος παρῆν αὐτόθι χειμάζων, ὡς πρὸς ἔαρ τοῦ [a] πολεμεῖν οὐκ ἀφεξόμενος, καὶ πρὸς τὸν Γάϊον [b] ἔγραφε περὶ τῶν [c] ἐπεγνωσμένων. ὁ δὲ ἐπῄνει τῆς προθυμίας αὐτὸν, καὶ ἐκέλευε μὴ ἀνιέναι, πολεμεῖν δὲ μὴ [d] πειθομένοις ἐντεταλμένοις. [e] Ἰουδαίων δὲ πολλαὶ μυριάδες παρῆσαν ὡς τὸν Πετρώνιον εἰς Πτολεμαΐδα κατὰ δεήσεις, [f] μὴ ἐπὶ παρανομίᾳ σφᾶς [g] ἐπαναγκάζειν, καὶ παραβαίνειν [h] τοῦ πατρίου νόμου· "εἰ δέ σοι πάντως πρόκειται τὸν ἀνδριάντα φέρειν καὶ ἱστᾶν, ἡμᾶς αὐτοὺς πρότερον [i] μεταχειρισάμενος, πρᾶσσε τὰ δεδογμένα. [k] οὐ γὰρ ἂν δυναίμεθα περιόντες συγχωρεῖν πράγματα ἡμῖν ἀπηγορευμένα ἀξιώματί τε τοῦ νομοθέτου καὶ προπατόρων τῶν ἡμετέρων, εἰς ἀρετὴν ἀνήκειν [l] αὐτὰ κεχειροτονηκότων." Πετρώνιος δὲ, ὀργὴν [m] λαβὼν, εἶπεν· "ἀλλ' εἰ μὲν αὐτοκράτωρ ὢν βουλεύμασι χρῆσθαι τοῖς ἐμαυτοῦ, τάδε πράσσειν ἐπενόουν, [n] κἂν δίκαιος ἦν ὑμῖν πρὸς μὲ ὁ λόγος οὗτος. νῦν δὲ μοι Καίσαρος ἐπεσταλκότος, πᾶσα ἀνάγκη διακονεῖσθαι τοῖς ἐκείνῳ προανεψηφισμένοις, διὰ τὸ εἰς [o] ἀνηκεστοτέραν φέρειν ζημίαν τὴν παρακρόασιν αὐτῶν. ἐπεὶ τοίνυν οὕτω φρονεῖς, ὦ Πετρώνιε, φασὶν οἱ Ἰουδαῖοι, [p] ὡς μὴ ἂν ἐπιστολὰς τὰς Γαΐου παρελθεῖν, οὐδ' ἂν αὐτοὶ παραβαίημεν τοῦ νόμου τὴν προαγόρευσιν. [q] Θεῷ πεισθέντες ἀρετῇ καὶ προγόνων πόνοις τῶν ἡμετέρων εἰς νῦν ἀπαράβατοι μεμενηκότες, οὐδ' ἂν τολμήσαιμεν ἐπὶ τοσοῦτον κακοὶ γενέσθαι, ὥστε ὁπόσα ἐκείνῳ δόξειε μὴ πρασσόμενα ἀγαθοῦ ῥοπὴν ἡμῖν φέρειν, [r] αὐτοὶ παραβαίνειν ποτ' ἂν θάνατον φοβηθέντες. ὑπομενοῦμεν δὲ εἰς [s] τύχας ἰόντες, ἐπὶ φυλακῇ τε [t] πατρίῳ, καὶ κινδυνεύειν προθεμένοις ἐλπίδα οὖσαν ἐξεπιστάμενοι κἂν περιγενέσθαι, διά τε τοῦ Θεοῦ τὸ στησόμενον μεθ' ἡμῶν, ἐπὶ τιμῇ τε τῇ ἐκείνου τὰ δεινὰ ὑποδεχομένων, καὶ τῆς τύχης τὸ ἐπ' ἀμφότερα φιλοῦν τοῖς πράγμασι παρατυγχάνειν. ἐκ δὲ τοῦ σοὶ πείθεσθαι, πολλὴν μὲν λοιδορίαν τοῦ ἀνάνδρου προσκεισομένην, ὡς [v] δι' αὐτὸ παράβασιν τοῦ νόμου προσποιουμένοις, καὶ ἅμα πολλὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ παρὰ σοὶ δικαστῇ γένοιτ' ἂν βελτίων Γαΐου."

γ'. Καὶ

r Πετρώνιον,] Publium Petronium, ut constat ex *Philone* in *Legatione ad Cajum* & ex *Antiquitatum*, l. 19. c. 6. de quo plura apud *Usserium* in *Annalibus*, p. 635. *Edit. Lond.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 10. §. 1. SPANH.

s Οὐϊτελλίῳ τῆς ἀρχῆς,] Οὐϊτελλίου *Busb.*

t Εἰσβαλόντι εἰς τὴν Ἰουδαίαν,] Ἐμβαλεῖν *Busb.* & mox εἰ καὶ δ.

v Δέχοιντο,] Δέχοιντο *Busb.* & *Gall.*

x Διακονεῖσθαι ταῖς ἐπιστολαῖς] Conf. infr. §. 4. SPANH.

y Ἐπιστολαῖς] Ἐντολαῖς *Busb.*

z Ἐπὶ Πτολεμαΐδος] Εἰς Πτολεμαΐδα παρῆν αὐτόθι χειμάσων *Busb.*

a Πολεμεῖν οὐκ ἀφεξόμενος,] Πολεμεῖν ἐξόμενος *Busb.* cui lectioni in versione adhæsi.

b Ἔγραφε περὶ τῶν ἐπεγνωσμένων.] Consilium suum per literas intimavit. *Rufinus.* SPANH.

c Ἐπεγνωσμένων.] *L. B.* ἐπεγραμμένων. forte pro πεπραγμένων. HAV.

d Πειθομένοις ἐντεταλμένοις.] Ita *Hen.* (& *L. B.* nisi quod in illo sit ἐντεταλμένως) & *Vat.* πειθομένους in *reliquis.*

e Ἰουδαίων —— Πτολεμαΐδα] Vide Philonem Legat. ad Cajum p. 1024. de confluxu Judæorum in Phœniciam ad Petronium tum ibi agentem quoque inf. ἁλωσ. lib. 2. c. 10. §. 1. SPANH.

f Μὴ ἐπὶ παρανομίᾳ] Sic *Busb.* & *Epiphan.* καὶ μηδὲν ἐπὶ in *ceteris.*

g Ἐπαναγκάζειν,] Κατεναγκάζειν *Busb.*

h Τοῦ πατρίου] Ultima vox ex *L. B.* additur, potest tamen omitti, ut fit in fine hujus paragraphi. HAV.

i Μεταχειρισάμενος,] In libris μεταχειρησάμενος. verum διαχειρισάμενος habet *Zonaras.*

k Οὐ γὰρ ἂν δυναίμεθα] Οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα περιόντες θεωρεῖν πράγματα *Busb.* receptam lectionem agnoscit *Epiphan.*

l Αὐτὰ κεχειροτονηκότων.] Post αὐτὰ vel subintelligendum ἀπηγορευμένα εἶναι, vel supplendum μὴ ποιεῖν, μὴ πρασσόμενα, aut simile quid.

m Λαβὼν,] *L. B.* προσλαβὼν, forsan ab Auctoris manu. HAV.

n Κἂν δίκαιος ἦν] Δίκαιος ἦν absque κἂν *Busb. Vat.* & *Zonar.*

o Ἀνηκεστοτέραν φέρειν ζημίαν] Ἀνήκεστον *Busb.*

p Ὡς —— παρελθεῖν,] Ὡς ἂν τὰς ἐντολὰς τοῦ Γαΐου μὴ παρελθεῖν *Busb.* HUDS. Conf. infr. §. 4. SPANH.

q Θεῷ —— ἡμετέρων] Οὐ πεισθέντες *Vat.* & *Hen.* quo admisso, mox ἐκείνοις pro ἐκείνῳ legendum. HUDS. *L. B.* ita locum concipit Θεῷ πεισθέντες καὶ ἀρετῇ καὶ πόνοις τῶν ἡμετέρων προγόνων. quomodo fere etiam legisse videtur *Epiphan.* vertens: *qui virtute majorum nostrorum & laboribus instituti, nunc usque sine transgressione vivimus &c.* Receptæ tamen lectionis non pœnitet. HAV.

r Αὐτοὶ παραβαίνειν] Αὐτοὶ *Vat.* & *Hen.*

s Τύχας] *L. B.* in *Marg.* ψυχάς.

t Πατρίῳ,] Idem in *Marg.* πατρίων.

v Δι' αὐτὸ παράβασιν τοῦ νόμου] Δι' αὐτὸν *Vat.* & *Hen.* δυναστεῖ *Lugd. Bat.* at Coccejus δέει αὐτῶν.

x Θια-

γ′. Καὶ ὁ Πετρώνιος, ἐκ τῶν λόγων [x] θεασάμενος [y] δυσκίνητον αὐτῶν τὸ φρόνημα, καὶ μὴ ἂν [z] ἀμαχὶ δύναμιν αὐτῷ παραγενέσθαι [a] διακονήσασθαι τῷ Γαΐῳ τὴν ἀνάθεσιν τοῦ ἀνδριάντος, πολὺν δὲ ἔσεσθαι [b] φόνον, τούς τε φίλους ἀναλαβὼν, καὶ θεραπείαν ἣ περὶ αὐτὸν ἦν, ἐπὶ [c] Τιβεριάδος ἠπείγετο, χρήζων κατανοῆσαι τῶν Ἰουδαίων τὰ πράγματα ὡς ἔχοι. καὶ Ἰουδαῖοι μέγαν ἡγούμενοι τὸν ἐκ τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου κίνδυνον, πολὺ μείζονα δὲ κρίνοντες τὸν ἐκ τοῦ παρανομεῖν, αὖθις πολλαὶ μυριάδες ὑπηντίαζον [d] Πετρώνιον εἰς τὴν Τιβεριάδα γενόμενον, καὶ ἱκετείᾳ χρώμενοι μηδαμῶς εἰς ἀνάγκας τοιαύτας αὐτοὺς καθιστᾶν, μηδὲ μιαίνειν ἀνδριάντος ἀναθέσει τὴν πόλιν. "πολεμήσετε ἄρα Καίσαρι, Πετρώνιος ἔφη, μήτε τὴν ἐκείνου παρασκευὴν λογιζόμενοι, μήτε τὴν [e] ὑμετέραν ἀσθένειαν;" οἱ δὲ, "οὐδαμῶς [f] πολεμήσομεν, ἔφασαν, τεθνηξόμεθα δὲ πρότερον ἢ παραβῆναι τοὺς νόμους." ἐπί τε τὰ πρόσωπα κείμενοι, καὶ τὰς σφαγὰς προδεικνύντες, ἕτοιμοι [g] καὶ κτιννύεσθαι ἔλεγον εἶναι. καὶ ταῦτα ἐπράσσετο ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ τοῦ γεωργεῖν ἀπεῤῥοπηκότες [h] τὸ λοιπὸν ἦσαν, καὶ ταῦτα τῆς [i] ὥρας οὔσης πρὸς σπόρῳ. [k] πολλή τε ἦν προαίρεσις αὐτοῖς, καὶ τοῦ θνήσκειν ἐπιθυμίας πρόθεσις, ἢ τὴν ἀνάθεσιν τοῦ ἀνδριάντος θεάσασθαι.

δ′. Ἐν τούτοις δὲ ὄντων [l] τῶν πραγμάτων, Ἀριστόβουλος ὁ Ἀγρίππου τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς, καὶ Ἑλκίας ὁ μέγας, ἄλλοι τε οἱ κράτιστοι τῆσδε τῆς οἰκίας, καὶ οἱ πρῶτοι σὺν αὐτοῖς, εἰσίασιν ὡς τὸν Πετρώνιον παρακαλοῦντες αὐτὸν, "ἐπειδὴ τὴν προθυμίαν ὁρᾷ τοῦ πλήθους, μηδὲν εἰς ἀπόνοιαν [m] αὐτῆς παρακινεῖν, [n] ἀλλὰ γράφειν πρὸς Γάϊον [o] τὸ ἀνήκεστον αὐτῶν πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἀνδριάντος, πῶς τε ἀποστάντες τοῦ γεωργεῖν ἀντικαθέζονται, πολεμεῖν μὲν οὐ βουλόμενοι διὰ τὸ μηδ' ἂν δύνασθαι, θανεῖν δ' ἔχοντες ἡδονὴν, πρὶν παραβῆναι τὰ νόμιμα αὐτοῖς, πῶς τε ἀσπόρου τῆς γῆς γενομένης λῃστεῖαι [p] ἀναφύοιντο, ἀδυναμίᾳ καταβολῆς τῶν φόρων. ἴσως γὰρ ἂν ἐπικλασθέντα τὸν Γάϊον μηδὲν ὠμὸν διανοηθῆναι, μηδὲ ἐπ' ἀναστάσει φρονῆσαι τοῦ ἔθνους. [q] ἐμμένοντος δὲ τῇ τότε βουλῇ τοῦ πολεμεῖν, τότε δὴ κἀυτὸν ἅπτεσθαι τοῦ πράγματος." καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ἀριστόβουλον ἐπὶ τούτοις τὸν Πετρώνιον παρεκάλουν. Πετρώνιος δὲ, τοῦτο μὲν τῶν περὶ τὸν Ἀριστόβουλον παντοίως ἐπικειμένων, διὰ τὸ ὑπὲρ μεγάλων ποιεῖσθαι τὴν δέησιν, καὶ πάσῃ μηχανῇ προσχρησαμένων εἰς τὰς ἱκετείας, τοῦτο δὲ [r] καὶ τῶν Ἰουδαίων θεώμενος τὴν ἀντιπαράταξιν τῆς γνώμης, καὶ δεινὸν ἡγούμενος τοσῶνδε μυριάδων ἀνθρώπων, μανίᾳ τῇ Γαΐου διακονούμενος, ἐπαγαγὼν θάνατον, ἐν αἰτίᾳ τὸ πρὸς Θεὸν σεβάσμιον [s] ἔχειν, καὶ μετὰ πονηρᾶς τὸν μετὰ ταῦτα βίον ἐλπίδος διαιτᾶσθαι, πολὺ κρεῖσσον ἡγεῖτο, [t] ἐπιστεῖλαι τῷ Γαΐῳ

3. Tunc Petronius, cum ex verbis *illorum* perspexisset quam obstinato & pervicaci essent animo, neque sine pugna fieri posse ut Cajo in statua dedicanda operam suam præstaret, sed multam factam iri cædem, assumptis amicis & famulitio quod secum habuerat, Tiberiadem properabat, ea mente ut quo in statu Judæorum res essent *melius* dispiceret. Atque Judæi, secum reputantes magnum sibi ex bello cum Romanis imminere periculum, multoque adhuc majus ex legibus violatis adituros esse, iterum ad multa millia occurrunt Petronio cum ad Tiberiadem venisset, supplicantes ne se ad ejusmodi necessitatem adigeret, neve statuæ erectione urbem pollueret. "Annon igitur, "inquit Petronius, bellum Cæsari illaturi estis, "neque *bellicos* ejus apparatus, neque vestram im-"becillitatem expendentes?" At illi, "minime, "inquiunt, bellum gesturi sumus, sed moriemur "citius quam ut contra legem aliquid faciamus." simulque proni procumbentes, jugulosque porrigentes, ad mortem oppetendam se paratos esse ajebant. Atque hæc per quadraginta dies *continuos* acta erant, ac ab humo colenda interim cessabant, idque cum sementis faciundæ tempus esset: firmiterque permanebant in suscepto consilio propositoque moriendi desiderio, antequam statuam *in urbe* positam conspecturi essent.

Petronius Tiberiadem proficiscitur.

Tiberiadem se conferunt Judæi, vehementius cum Petronio agentes.

4. Cum autem res ita essent, Aristobulus Agrippæ regis frater, & Helcias *cognomine* Magnus, cum aliis istius familiæ optimatibus & primoribus Judæorum, Petronium adeunt, ei supplicantes, "ut, "cum perspectam haberet obstinatam populi vo-"luntatem, nihil furiose moveret quo eos in de-"sperationem ageret, quin potius Cajo scriberet "quemadmodum Judæi nullis rationibus ad statu-"am recipiendam adduci possint; utque terræ cul-"tura relicta ex adverso sedeant, bellum quidem "gerere recusantes, quippe quod eis vires desint, "lubentissime vero morituri, prius quam aliquid "contra patria instituta admittant; atque semen-"te omissa latrocinia commissuri sint, quod nihil "eis suppetat ad tributa solvenda. Fortasse enim "Cajum de sententia moveri posse, ut nihil sævi-"us statuat, neque de gente evertenda amplius co-"gitet. Quod si in eo consilio persistat ut bellum "*nobis* inferat, tunc & ipsi licere ad rem aggredi." Et Aristobulus quidem & qui cum eo erant ad ista Petronium adhortati sunt. At Petronio, partim quidem Aristobulo cæterisque vehementius instantibus, ut qui pro rebus magni momenti preces adhiberent, atque omni arte & studio supplicationi incumberent, partim vero quod videret Judæorum in contrario proposito constantiam, *indignumque duceret, tot hominum millia, dum Caji insaniæ gratificatum iret, morte multando, vitio vertere pietatem & religionem erga Deum, ac deinceps magna cum solicitudine vitam agere, longe satius videbatur, ut per literas Cajo significaret,

Petronio etiam supplicant Aristobulus & Helcias & Judæorum primores.

Petronii responsum ad Aristobulum aliosque.

x Θεασάμενος δυσκίνητον αὐτῶν τὸ φρόνημα,] Γνοὺς δυσκ. α. τ. φ. κ. μ. ἂν ἀμαχὶ καὶ φόνου δίχα *Busb.* omissis quæ sequuntur, πολὺν δὲ ἔσεσθαι φόνον.

y Δυσκίνητον] *L. B.* δυσνίκητον.

z Ἀμαχὶ] Corrige ἀμαχεί. COCC.

a Διακονήσασθαι] Lege διακονήσασθαι.

b Φόνον,] *L. B* φθόνον.

c Τιβεριάδος] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 10. §. 2. παρελθὼν δὲ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ συγκαλέσας τὸ πλῆθος, καὶ τοὺς γνωρίμους πάντας εἰς τὴν Τιβεριάδα. SPANH.

d Πετρώνιον] *L. B.* in *Marg.* Πετρωνίῳ.

e Ὑμετέραν ἀσθένειαν;] Ita *Busb.* & *Epiphan.* ἡμετέραν in *Editis Aliisque.*

f Πολεμήσομεν,] Ita cum *Zonara.* πολεμήσαιμεν, aut πολεμῆσαι μὲν in *Josephi* libris.

g Καὶ κτιννύεσθαι] Illud καὶ è *Cod. Busb. Lugd. Bat.* κτίννυσθαι.

h Τὸ λοιπὸν] Ex *L. B.* additur τό. HAV.

i Ὥρας οὔσης] *Josephus* in hac narratione quædam habet contraria iis quæ tradit *Philo*, p. 1028. J. CLERICUS.

k Πολλή τε ἦν προαίρεσις αὐτοῖς] Πολλή τε ἦν αὐτοῖς τοῦ θνήσκειν ἐπιθυμία, εἰ μὴ ἀν. τ. ἀν. θεάσαιντο *Busb.*

l Τῶν πραγμάτων,] Ita *Busb Hen.* & *Vat.* τῶν abest *ceteris.*

m Αὐτῆς παρακινεῖν,] Αὐτοῖς *Busb.* & παρακαλεῖς *Lugd. Bat.*

n Ἀλλὰ —— αὐτῶν] Quod â Petronio factum *Philo Legat. ad Caium* p. 1027. E. SPANH.

o Τὸ] *Gen.* τόν.

p Ἀναφύοιντο,] Ἀν φύοιντο *Busb.* & *Lugd. Bat.* quod forsan rectius.

q Ἐμμένοντος δὲ τῇ τότε βουλῇ] Ἐμμένοντος δὲ τῇ βουλῇ καὶ αὖθις τοῦ π. *Busb.* εἰ δ' ἐμμένοι καὶ αὖθις τῇ ψήφῳ *Zonar.*

r Καὶ τῶν Ἰουδαίων θεώμενος] Illud καὶ è *Cod. Busb.*

* *Indignumque duceret,*] Sævum quoque ratus, ut multa millia hominum per ipsum darentur in mortem, si vellet Caji furiæ ministrare: simul etiam se Deum offensurum, & cum pessimis postea spebus advivere, *Epiphan.*

s Ἔχειν,] Σχεῖν *Busb.*

t Ἐπιστεῖλαι τῷ Γαΐῳ] Ita cum *Cod. Busb.* ἐπιστείλας in *Editis Aliisque.*

caret, quam grave foret ut ei succenseret, quod non ocius exsequutus fuerit quæ jusserat, (forsan enim & ipsi quidem persuasurum esse) dein si in eadem ac antea permanserit mentis insania, ad bellum cum eis gerendum sese accincturum; sin vero iram ipsius in se convertat, decere virtutis cultores pro tanta hominum multitudine mortem non defugere. statuit itaque supplicum orationi auscultare.

Petronius convocat Judæos ad Tiberiadem.

5. Cum autem Judæos ad Tiberiadem convocasset (qui etiam ad multa hominum millia eò veniebant) eisque circumdedisset totum quem secum habuit exercitum; non suam voluntatem esse declarabat, sed Cæsaris mandatum, ut sine mora statim in eos ira effunderetur, qui ea detrectare ausi fuerint quæ facere decreverat: quandoquidem sibi conveniret, qui illius gratia & beneficio tantum honoris assequutus fuerat, ei obsequium præstare.

Illisque pollicetur se Cajo scribere velle.

"Haud tamen *inquit* æquum esse arbitror, ut salutem honoremque meum non pro vestra incolumitate, qui multi admodum estis, impendam, "dum operam vestram legi adeo præstanti addictis, pro qua utpote patria modis omnibus contendendum esse existimatis. Mihique, summa "Dei auctoritate & potentia freto, religio erit "templum pati principum licentia profanari. Cajo itaque mittam, ut eum de vestra voluntate "certiorem faciam, quantum possum causam adjuvans, ne vos negligam passuros ob ea quæ honeste *vobismet* proposuistis. Auxilioque sit Deus "(illius enim potestas omni arte humana & potentia superior est) & ita pro imperio faxit, ut "& vos patrios ritus servetis, † nec ille, humanis "cupiditatibus modum transgressus, etiam consuetis honoribus excidat. Quod si Cajus exacerbatus graviter mihi succenseat & irascatur, quodvis discrimen adibo, omnemque feram calamitatem, quæ in corpus animamque inciderit, ne vos "totidem numero pro iis quæ honeste facitis pereuntes videam. Abite igitur quò suum quemque "vocat negotium, & agriculturæ *strenue* incumbite. Ipse autem Romam literas mitto: nec quidquam, quod in rem vestram sit, tam per me quam "per amicos, agere recusabo.

Petronius hortatur Judæos, ad operam agriculturæ impendendam.

6. Cum ista dixisset & Judæorum concionem dimisisset, magistratus hortabatur, ut agrorum colendorum curam agerent, & alloquiis suis populum ad meliora speranda animarent. Et ille quidem multitudinem exhilarare properabat. Deus autem Petronio præsentiam suam declarabat, seque illi in omnibus adjutorem fore. Simul enim ac ille orationem finierat, quam habuit ad Judæos, Deus pluviam ingentem demisit præter hominum

τὸ ἀνήκεστον [v] αὐτοῦ, [x] ὀργῇ φέροντος μὴ ἐκ τοῦ ὀξέως [y] δεδιακονημένου αὐτοῦ τῆς ἐπιστολαῖς, τάχα μὲν [z] γὰρ καὶ πείσειν, καὶ τῇ τὸ πρῶτον μανίᾳ τῆς γνώμης ἐπιμένοντος, ἄψασθαι πολέμου τοῦ πρὸς αὐτούς· εἰ δ' ἄρα τι καὶ κατ' αὐτοῦ [a] τρέποι τῆς ὀργῆς, καλῶς ἔχειν [b] τοῖς ἀρετῆς μεταποιουμένοις, ὑπὲρ τοσοῦδε ἀνθρώπων πλήθους τελευτᾶν. [c] ἔκρινε γοῦν πιθανὸν ἡγεῖσθαι τῶν δεομένων τὸν λόγον.

ε'. Συγκαλέσας [d] δὲ εἰς τὴν Τιβεριάδα τοὺς Ἰουδαίους, οἳ δὲ ἀφίκοντο πολλαὶ μυριάδες, καταστὰς ἐπ' [e] αὐτῶν τήν τε ἐν τῷ παρόντι [f] στρατιὰν, οὐ γνώμης ἀπέφηνε τῆς αὐτοῦ, τοῦ δὲ αὐτοκράτορος τῶν προσταγμάτων, τὴν ὀργὴν οὐδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐπιφέρεσθαι τοῖς πράγμασι τοῖς παρακροᾶσθαι θάρσος εἰσφερομένοις· ᾧ καλῶς [g] ἔχειν, τόν γε τιμῆς τοσαύτης ἐπιτετυχότα συγχωρήσει τῇ ἐκείνου, οὐδὲν ἐναντίον πράσσειν. "οὐ μὴν δίκαιον ἡγοῦμαι, ἀσφάλειάν τε καὶ τιμὴν τὴν ἐμαυτοῦ μὴ οὐχ ὑπὲρ τοῦ "ὑμετέρου μὴ ἀπολουμένου τοσούτων ὄντων ἀναλοῦν, "[h] διακονουμένων τῇ ἀρετῇ τοῦ νόμου, ὃν πάτριον ὄντα περιμάχητον ἡγεῖσθε. καὶ τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἀξιώσει "καὶ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, [i] τὸν ναὸν οὐκ ἂν περιιδεῖν "[k] τολμήσοιμι ὕβρει πεσεῖν τῆς τῶν ἡγεμονευόντων ἐξουσίας. "[l] στέλλω δὲ ὡς Γάϊον, γνώμας τε τὰς ὑμετέρας διασαφῶν, καὶ πῇ καὶ συνηγορίᾳ χρώμενος "[m] ὑπὲρ τοῦ μὴ ὑμᾶς παρορᾶν πεισομένους ἐφ' οἷς "προύθεσθε ἀγαθοῖς. καὶ συμπράσσοι μὲν ὁ Θεός· βελτίων γὰρ ἀνθρωπίνης μηχανῆς καὶ δυνάμεως ἡ κατ' "ἐκεῖνον ἐξουσία· πρυτανεύων ὑμῖν τε τὴν τήρησιν τῶν "πατρίων, [n] καὶ αὐτῷ τὸ μηδὲν ἀνθρωπείαις παρὰ "γνώμην βουλήσεσι τιμῶν τῶν [o] εἰωθυιῶν ἁμαρτεῖν. εἰ "δὲ ἐκπικρανθεὶς Γάϊος εἰς ἐμὲ τρέψει τὸ ἀνήκεστον τῆς "ὀργῆς, τλήσομαι πάντα κίνδυνον καὶ πᾶσαν ταλαιπωρίαν συνιοῦσαν τῷ σώματι καὶ τῇ [p] ψυχῇ, ὑπὲρ τοῦ μὴ "ὑμᾶς τοσούσδε ὄντας ἐπὶ οὕτως ἀγαθαῖς πράξεσι διολλυμένους θεωρεῖν. ἄπιτε οὖν ἐπὶ ἔργα τὰ αὐτῶν ἕκαστοι, καὶ τῇ γῇ ἐπιπονεῖτε. πέμψω δ' αὐτὸς ἐπὶ Ῥώμης, καὶ τὰ πάντα ὑπὲρ ὑμῶν δι' ἐμαυτοῦ καὶ τῶν φίλων οὐκ ἀπολειπήσομαι διακονεῖν.

ς'. Ταῦτα εἰπὼν καὶ διαλύσας τῶν Ἰουδαίων τὸν σύλλογον, προμηθεῖσθαι [q] τῶν εἰς τὴν γεωργίαν ἠξίου τοὺς ἐν τέλει, καὶ καθομιλεῖν τὸν λαὸν ἐλπίσι χρησταῖς. καὶ ὁ μὲν εὐθυμεῖν τὸ πλῆθος ἔσπευδεν. ὁ Θεὸς δὲ [r] παρουσίαν ἐπεδείκνυε τὴν αὐτοῦ Πετρωνίῳ, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ὅλοις σύλληψιν. ἅμα τε γὰρ ἐπαύετο τοῦ λόγου, ὃν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους εἶπε, καὶ αὐτίκα ὑετὸν ἠφίει μέγαν [s] παρ' ἐλπίδα τοῖς ἀνθρώποις γινόμενον, διὰ τὸ ἐκείνην τὴν ἡμέ-

v Αὐτοῦ,] L. B. αὐτῶν.

x Ὀργῇ φέροντος] Ὀργὴν φέροντος Vat. & Lugd. Bat.

y Δεδιακονημένου αὐτοῦ ταῖς ἐπιστολαῖς,] Conf. supr. c. 7. §. 10. & infr. c. 9. §. 2. lib. 19. c. 1. §. 1. διακόνησεν τὴν ἐπιστολήν. & ἐπιστολαὶ mandata infr. lib. 19. c. 1. §. 10. & ἀλωσ. lib. 2. c. 10. §. 5. SPANH.

z Γὰρ καὶ πείσειν,] Illud γὰρ è Cod. Busb.

a Τρέποι] L. B. τρέποιτο.

b Τοῖς ἀρετῆς μεταποιουμένοις,] Sic Busb. τῆς ἀρετῆς in reliquis.

c Ἔκρινε γοῦν πιθανὸν ἡγεῖσθαι] Prius distinctum erat & lectum ad hunc modum, τελευτᾶν, ἔκρινεν πιθανὸν &c. Cum autem sensus mihi haud constare videtur, insertam dedi voculam γοῦν, plenamque distictionem posui post τελευτᾶν.

d Δὲ] Abest à L. B.

e Αὐτῶν] L. B. αὐτοὺς.

f Στρατιὰν,] L. B. στρατείαν.

g Ἔχειν,] L. B. ἔχοι ἐστὶ.

h Διακονουμένων τῇ ἀρετῇ τοῦ νόμου,] Ita legendum censeo. (ita legit quoque Coccejus, vel διακονουμένον, ut de Petronio. in Lugd. Bat. erat διακονούμενοι) διακονούμενον in Josephi libris.

i Τὸν ναὸν] Forte suppl. οὐ. τ. ν. COCC.

k Τολμήσοιμι ὕβρει πεσεῖν] L. B. τολμήσαιμι ὕβρει περιπεσεῖν.

l Στέλλω δὲ ὡς Γάϊον,] Ὑπέχετο ἐπιστεῖλαι Γαΐῳ γνώμας τε τὰς αὐτῶν διαστραφῶν καί πη καὶ συνηγορίᾳ χρ. ὑπὲρ. τοῦ κατ' αὐτούς. infr. hac §. ead. συμπράξειν μὲν τὸν Θεὸν ηὔχετο, & mox ἐμοὶ δὲ μηδὲν Busb.

m Ὑπὲρ —— ἀγαθοῖς.] Ita lego ex conjectura, cui ansam dedit infr. h. ead. §. antea erat, nullo plane sensu, ὑπὲρ τοῦ καθ' ὑμᾶς παρὰ γνώμην πεισομένην (Lugd. Bat. πεισομένων, Coccejus πεισομένου.) οἷς προύθεσθε ἀγαθοῖς. Epiphanius vertit, causam adjuvans & vestrum in bono propositum.

† Nec ille,] Et me tutari ut nec ab ipsis etiam excidam humanis honoribus, Epiphan.

n Καὶ —— ἁμαρτεῖν.] Ita Busb. καὶ αὐτῷ τὸ μηδὲν ἀνθρωπείαις παρὰ γνώμην βουλήσεσι τιμῶν τῶν εἰς θεῖον ἁμαρτεῖν in Editis. verum εἰωθυιῶν pro εἰς θεῖον omnibus MSS.

o Εἰωθυιῶν] Hoc verbum quoque habet Lugd. Bat.

p Ψυχῇ,] L. B. τύχῃ.

q Τῶν —— τέλει,] Ex hoc ergo ostendi non potest, Autumno scriptam esse hanc Epistolam, neque ex verbis Philon. in Legat. ad Cajum (cum statuantur ἐν τέλει) cum maturæ essent segetes; ac inde utrumque in hujus rei narratione νοθείας accusat Harduin. de Num. Herod. p. 42. & 43. SPANH.

r Παρουσίαν —— Πετρωνίῳ] Ita Busb. & Epiphanius, qui vertit, Deus autem suam manifestavit repente præsentiam. παρουσίαν ἐπιδείκνυτο in Editis. παρρησίαν ἐπεδείκνυτο Hen. Lugd. Bat. & Vat.

s Παρ' —— γινόμενον,] Μηδ' ἐν ἐλπίδι τότε τοῖς ἀνθρ. Busb.

t Οὐ-

ἡμέραν αἴθριον [t] οὖσαν οὐδὲν [v] ὄμβριμον ἀποσημαίνειν ἐκ τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν, [x] καὶ τὸ πᾶν ἔτος αὐχμῷ μεγάλῳ κατεσχημένον, ἐπ' ἀπογνώσει ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὕδατος τοῦ ἄνωθεν, εἰ καὶ συννεφόν ποτε θεάσαιντο τὸν οὐρανόν. ὥστε δὴ τότε πολλοῦ καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς καὶ [y] παρὰ τὸ ἑτέρως δόξαν [z] ἀφιγμένου ὕδατος, τοῖς τε Ἰουδαίοις ἐλπὶς ἦν οὐδαμῶς ἀτυχήσειν Πετρώνιον ὑπὲρ αὐτῶν δεόμενον. ὁ Πετρώνιος δὲ καταπεπλήγει μειζόνως, ὁρῶν ἐναργῶς τὸν Θεὸν τῶν Ἰουδαίων προμηθούμενον, καὶ πολλὴν ἀποσημήναντα τὴν ἐπιφάνειαν, ὡς μηδ' ἂν τοῖς ἔργῳ προθεμένοις τἀναντία φρονεῖν ἰσχὺν ἀντιλέξεως καταλελεῖφθαι· [a] ὡς δὲ καὶ, [b] πρὸς τὸν Γάϊον σὺν τοῖς λοιποῖς ὁπόσα ἔγραφεν. ἐπαγωγὰ δ' ἦν τὰ πάντα καὶ παντοίως παρακαλοῦντα μὴ τοσαύτας μυριάδας ἀνθρώπων ἀπονοεῖν, ἃς εἰ [c] κτείνοι, οὐ γὰρ δίχα γε πολέμου παραχωρήσειν τοῦ νομίμου τῆς θρησκείας, προσόδου τε τῆς ἀπ' αὐτῶν ἀποστερεῖσθαι, καὶ τῷ [d] τροπαίῳ τῆς ἀρᾶς ὑποτίθεσθαι τὸν μέλλοντα αἰῶνα. [e] καὶ ἄλλως θείου τοῦ προεστηκότος αὐτῶν τὴν [f] δύναμιν ὡς ἀκραιφνῆ [ff] ἀπέφαινε, καὶ μηδὲν [g] ἐνδοίαστον ἐπὶ [h] δύναμιν τὴν [i] αὐτοῦ ἐπιδείκνυσθαι [k] καταλιποῦσαν. καὶ Πετρώνιος μὲν ἐν τούτοις ἦν.

ζ'. [l] Ἀγρίππας δὲ ὁ βασιλεὺς, ἐτύγχανε γὰρ ἐπὶ Ῥώμης διαιτώμενος, προὔκοπτε φιλίᾳ τῇ πρὸς τὸν Γάϊον μειζόνως. καί ποτε προθεὶς δεῖπνον αὐτῷ, καὶ πρόνοιαν ἔχων πάντας [m] ὑπερβάλλεσθαι, τέλεσί τε τοῖς εἰς τὸ δεῖπνον, καὶ παρασκευῇ τοῦ εἰς ἡδονὴν φέροντος, ὡς μὴ ὅπως ἄν τινα τῶν λοιπῶν ἀλλὰ μηδ' αὐτὸν Γάϊόν ποτε ἰσωθῆναι [n] θελήσαντα οὐχ ὅπως [o] ὑπερβαλέσθαι· τοσοῦτον ἀνὴρ τῇ παρασκευῇ πάντας ὑπερῇρεν, [p] καὶ τῷ τὰ πάντα Καίσαρι ἐκφροντίσαι παρασχεῖν· [q] καὶ ὁ Γάϊος ἐκθαυμάσας τήν τε διάνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὡς ἐπ' ἀρεσκείᾳ τῇ αὐτοῦ βιάζοιτο καὶ ὑπὲρ δύναμιν τῶν χρημάτων εὐπορίᾳ χρῆσθαι, βουλόμενός τε μιμήσασθαι τὴν Ἀγρίππου φιλοτιμίαν ἐφ' ἡδονῇ τῇ αὐτοῦ πρασσομένην, ἀνειμένος ὑπὸ οἴνου καὶ τὴν διάνοιαν εἰς τὸ ἱλαρώτερον ἐκτετραμμένος, φησὶν ἐν συμποσίῳ, παρακαλοῦντος εἰς πότον Ἀγρίππα, "καὶ πρότερον μέν σοι τιμὴν συνῄδειν ἣ ἐχρῶ [r] τὰ πρὸς ἐμὲ, καὶ πολλὴν εὔνοιαν μετὰ κινδύνων [s] ἀποδειχθεῖσαν, οἷς ὑπὸ Τιβερίου περιέστης δι' αὐτήν, ἐπιλείπεις τε οὐδὲν καὶ ὑπὲρ δύναμιν [t] ἀρετῇ χρῆσθαι τῇ πρὸς ἡμᾶς. ὅθεν, αἰσχρὸν γὰρ ἡσσᾶσθαί με ὑπὸ τῆς σῆς σπουδῆς, ἀναλαβεῖν βούλομαι τὰ ἐλλελει-

exſpectationem, quod illa dies utpote ſerena admodum nullum pluviæ ſignum è cœlo dederit, ſiccitaſque magna per totum annum fecerit homines deſperare de aqua ſuperne deſcenſura, etiamſi cœlum nubibus obductum cernerent. Quapropter cum largus imber tunc præter ſolitum & opinionem ingrueret, ſpes facta eſt Judæis non irritam fore Petronii pro illis ſupplicationem. Quin & Petronius eo magis admiratione perculſus eſt, ubi ei perſpicuum erat Deum res Judæorum curare, clareque indicare ſe illis præſentem adeſſe, adeo ut qui revera aliter ſentire in animum induxerant, quidquam contradicere non valerent: id quod & inter alia quæ ſcripſerat Cajo ſignificabat. omnia autem accommodata erant ad ſuadendum, eumque modis omnibus hortandum, ne tam multa millia hominum, * ſi hoſce interficeret, ad inſaniam adigeret (non enim niſi bello compulſos à religione patria diſceſſuros) neve ſeipſum multaret reditibus ex ea gente accipiendis, & inſigni apud eam maledicto & contumeliæ ſeſe ſubjiceret in omne ævum. prætereaque Dei, qui illis præerat, poteſtatem, utpote manifeſtam, oſtendebat, quæque nihil dubium reliquit ad vim ejus demonſtrandam. Et in iſtis quidem totus erat Petronius.

Res Judæorum Cajo repræſentat.

7. Rex autem Agrippa, qui tum forte Romæ verſabatur, magis magiſque apud Cajum amicitia proficiebat. Cumque aliquando eum convivio exciperet, idque magno ſtudio curaque ageret, ut cunctos & impenſis in epulas factis, & in omnibus ad delicias & voluptates apparandis ſuperaret, ita ut nemo è cæteris, immo nec ipſe Cajus de iſtis æquandis cogitarit, multo minus ſuperandis, (adeo ille univerſis epularum apparatu facile præſtitit, deſiderioque omnia Cæſari *ad luxum* ſuppetandi) tum Cajus animi ergo & magnificentiæ eum admiratus, ut qui etiam ſupra facultates ſumptibus immenſis ſibi placere contenderit, volenſque Agrippæ liberalitatem ad ſui oblectationem accommodatam æmulari, cum animus vino laxatus eſſet & ad multam hilaritatem traductus, dixit in convivio, ipſum ad bibendum invitante Agrippa. "& ipſe tibi jam antea conſcius eram honoris quo me proſequutus es, & quantam mihi benevolentiam oſtendiſti, etiamſi ex ea te circumſteterint pericula à Tiberio intentata; & *jam* nihil omittis, quo mihi, fere ultra quam poſſis, gratificeris. Quare, cum turpe mihi ſit à te vinci tua erga me voluntate & ſtudio, omnia quibus antea tibi deeram jam adjecta eſſe volo. Quod ad munera attinet quæ tibi dedi, ea levidenſia eſſe fateor:

Agrippæ apud Cajum gratia, cui convivium ſplendide parat & magnifice.

Cajus Agrippæ magnificentia delectatus.

t Οὖσαν] *L. B.* ἔωθεν.
v Ομβριμον] *L. B.* ὄμβριον.
x Καὶ τὸ πᾶν ἔτος αὐχμῷ] Τοῦ γὰρ παντὸς ἔτους αὐ μ. κατεσχημένου, ἐπ' ἀπογνώσει ἦσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἄνωθεν ὕδατος *Busb.*
y Παρὰ τὸ ἑτέρως δόξαν] Ita *Vat.* (*Lugd. Bat.* quoque, niſi quod habeat ἑτέρῳ) & *Hen. à pr. m.* καὶ παρὰ τὸ ἑτερόδοξον in *Editis.* καὶ παρὰ τὴν αὐτῶν δόξαν *Busb.*
z Αφιγμενου] *L. B.* ἐφιγμένου.
a Ως δὲ] Voculam unam & alteram excidiſſe ſuſpicor.
b Πρὸς τὸν —— ἀπονοεῖν,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 10. §. 5. ἔνθεν εὐθέως ἐπέστελλεν Καίσαρι· Aliter verò de hac Epiſtola Petronii *Philo* Leg. ad Cajum p. 1027. B SPANH.
* *Si hoſce interficeret,*] Ita repoſuimus. *Hudſonus* verterat: *ut eos interficeret.* HAV.
c Εἰ κτείνοι,] Κτείνοιο *Gall.* unde pro ἐκτείνοι (tam in *Editis* quam cæteris *MSS.*) haud aliud mihi occurrebat præter κτείνοι. Non dubito tamen quin hic locus in mendo cubet. Si quis malit ἐπινοεῖν ἀποκτεῖναι, aut ἀπονοηθείσας κτείνειν. per me licet. *Epiphanius* vertit, *poſtulans ne tanta hominum millia contemneret, quæ non poſſent ſine bello & ingenti cæde ad tranſgreſſionem ſuæ religionis impelli.* HUDS. Interpoſitione unius voculæ εἰ, quam ex *Lugd. Bat.* inſeruimus (legitur enim ibi εἰ κτείνοι) ſanus ſatis eſſe videtur locus, ſi enim haſce myriadas hominum à patriis ritibus diſcedere nolentium, interfeciſſet Petronius, eo ipſo infinitam illam reliquorum Judæorum multitudinem ad inſaniam redegiſſet. HAV.
d Τροπαίῳ] Forte ἀποτροπαίῳ. COCC.
e Καὶ ἄλλως] *L. B.* καλῶς.

f Δύναμιν] Neque hic locus, ut puto, mendo vacat. nam δύναμιν aut hoc verſiculo aut in proxime ſequenti ſuſpectum habeo. *Epiphanius* vertit, *ſuper hoc quoque virtutem divinam Judæis præbere præſidium. nam exploratum eſſe firmabat pro Judæis evidenter indicium.* At *Gelenius* hoc modo *id quoque adjecit quam carus ſit Deo populus, quamque manefeſtis ſignis declaret ſuam erga illos benevolentiam.*
ff Απέφαινε,] *L. B.* ἀποφαίνειν.
g Ενδοίαστον] Conf. infr. lib. 19. c. 1. §. 5. SPANH.
h Δύναμιν τὴν] *L. B.* δυνάμει τῇ.
i Αὐτοῦ ἐπιδείκνυσθαι] Antea αὐτῆς. Forſan τὴν αὐτὴν, deleto δύναμιν.
k Καταλιποῦσαν.] *L. B.* καταλειποῦσαν.
l Αγρίππας —— διαιτώμενος.,] Philo p. 1029. C. SPANH.
m Υπερβάλλεσθαι,] *L. B.* ὑπερβαλέσθαι.
n Θελήσαντα] *L. B.* θελήσοντα.
o Υπερβαλέσθαι·] Ita MSS. plurimi. *Al.* ὑπερβάλλεσθαι.
p Καὶ τῷ τὰ πάντα Καίσαρι] In *Editis*, καὶ τῷ τὰ πάντα Καίσαρος (ἢ Καίσαρος *L. B.*) ἐκφροντίσαι π. quæ plane omiſerunt *Epiphan.* & *Gelen.* Unde, cum ἐκφροντίσαι habeat *Hen.* (ἐκφροντίσας *L. B.*) & ἐκφορτίσαι (forſan pro ἐκφροντίσαι) *Gall.* reſcripſi, καὶ τῷ τὰ πάντα Καίσαρι ἐκφροντίσαι παρασχεῖν.
q Καὶ ὁ Γάϊος ἐκθαυμάσας] Ως καὶ Γάϊον ἐκθαυμάσαι *Busb.* & mox hac ipſa §. φάναι pro φησίν.
r Τὰ πρὸς ἐμὲ,] Illud τὰ deeſt *Busb.*
s Αποδειχθεῖσαν,] Υποδειχθεῖσαν *Busb.*
t Αρετῇ χρῆσθαι] Fuit cum legendum eſſe ſuſpicarer ἀρεσκείᾳ χρῆσθαι.

Quicquid ab ipso petierit, se ei daturum esse pollicetur.

"teor: id autem totum, quod tibi aliquid conferat ad felicitatem complendam, alacriter & quoad potero tibi suppeditabo." Et ille quidem ista dicebat, ratus ampla latifundia postulaturum aut urbium aliquarum vectigalia. Is vero, quamvis sibi decretum esset quid peteret, id tamen *in præsens* animo reticebat, & statim Cajo respondet, "quod neque prius, contra quam mandaverat Cajus, illum coluerit, ut qui lucri aliquid exspectaret; neque jam in ejus gratiam quidquam agere, ut inde vel minimum lucri sibi quæreret. abunde autem magna esse priora ejus beneficia, & ultra quam speraret quisquam se paulo arrogantior: nam etsi minora essent quam quæ dare potueras, mea tamen qui ea acceperim exspectatione & dignitate sunt majora." Tum Cajus, eum propter animi continentiam admiratus, magis instabat ut diceret, quidnam à se datum iri voluerit? Cui ille,

Agrippa nihil aliud poscit, quam ut mandatum, quod Petronio dederat, revocaret.

"quoniam ex tua in me benevolentia, domine, præ te fers me dignum haberi cui præterea aliquid largiaris, nihil quidem eorum quæ ad me locupletandum attinent à te postulabo, quippe quod tuæ gratiæ acceptum debeam ut iis rebus præter cæteros excellam; illud vero te rogo, quod pietatis gloriam tibi conciliabit, facietque ut Deus tuæ voluntati faveat & adjutor sit, & mihi ad existimationem pulchrum erit apud eos qui fama id acceperint, ut qui certum habuerim omnia propter tuam potestatem impetraturum esse quorum opus mihi fuerit. Oro igitur & obsecro te ut de statuæ dedicatione in Judæorum templo, mandata Petronio, nolis amplius cogitare."

Annuit Agrippæ, haud tamen libenter.

8. Et ille quidem licet hoc periculi plenum duceret, (nam quæ persuaderi non poterant Cajo ea mortem certissimam postulanti afferebant) quod tamen ea *quæ peteret* magna existimaret ut revera erant, fortunæ aleam in istis experiri statuit. Cajus autem *simul* officiosa Agrippæ liberalitate *mirifice* captus, pudendumque esse ratus mendacii in istis, ad quæ petenda Agrippam ultro provocaverat, coram tot testibus argui, ac si statim eum promissi pœnituisset, simulque Agrippæ virtutem *egregiam* miratus, quod de imperio suo, aut amplioribus reditibus aut alia potestate augendo, parum solicitus, publicæ tranquillitatis curam ageret, pro legibus intercedendo & numine divino, postulatis annuit: ac scribit ad Petronium, eum collaudans, & quod exercitum collegerat, & ipsum per literas consuluerat quid de Judæis faciendum censeret. "Cæterum nunc, *inquit*, si contigerit te jam statuam erexisse, ne tollatur: sin vero nondum eam collocasses, ne quid amplius molestiæ ea de re tibi facessas; sed exercitum volo dimittas, discedasque ad ea quæ primo tibi mandavi exsequenda. nihil enim mihi opus est ut statua erigatur, Agrippæ gratificari cupienti, quem virum majoris facio quam ut ejus desiderio & precibus quidquam denegarem." Et hæc quidem Cajus

Cajus, Agrippæ virtutem miratus, scribit ad Petronium, in Agrippæ gratiam.

"μένα πρότερον. ὀλίγον γὰρ πᾶν ὁπόσον σοι δωρεῶν ἐχόμενον ἀπεμοιρασάμην. [v] τὸ δὲ πᾶν, ὅπερ σοι ῥᾷον ἂν [x] προσθείη τοῦ εὐδαίμονος, [y] διακονήσεταί σοι προθυμία τε [z] καὶ ἰσχύϊ." καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγεν, οἰόμενος [a] γῆν τε πολλὴν [b] αἰτήσασθαι, ἢ καί τινων προσόδους πόλεων. ὁ δέ, καί περ τὰ πάντα ἐφ' οἷς [c] ᾔτησε παρασκευασάμενος, οὐκ ἐφανέρου τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀξέως ἀμείβεται τὸν Γάϊον, "ὅτι οὔτε πρότερον κέρδος τὸ ἀπ' αὐτοῦ καραδοκῶν παρὰ τὰς Τιβερίου [d] ἐντολὰς θεραπεύσειεν αὐτόν, οὔτε νῦν πράσσειν τι τῶν εἰς χάριν τὴν ἐκείνου κερδῶν οἰκείων ἔν τισι λήψεσι· μεγάλα δὲ εἶναι τὰ προδεδωρημένα, καὶ περαιτέρω τῷ θράσει χρωμένου τῶν ἐλπίδων· καὶ γὰρ εἰ τῆς σῆς ἐλάττονα [e] δυνάμεως, τῆς γέ μου τοῦ εἰληφότος διανοίας τε καὶ ἀξιώσεως μείζονα." καὶ ὁ Γάϊος, ἐκπλαγεὶς [f] τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, πλειόνως ἐνέκειτο εἰπεῖν, [g] ὅ, τι χαρίζοιτ' ἂν αὐτῷ παρασχόμενος. ὁ δέ, "[h] ἐπεί περ, ὦ δέσποτα, προθυμίᾳ τῇ σῇ δωρεῶν [i] με ἄξιον ἀποφαίνεις, αἰτήσομαι τῶν μὲν εἰς ὄλβον φερόντων οὐδέν, διὰ τὸ μεγάλως με ἐνδιαπρέπειν, οἷς ἤδη παρέσχες· ὅ, τι δ' ἂν σοι δόξαν προσποιῇ τοῦ εὐσεβοῦς, καὶ τὸ θεῖον σύμμαχον ἐφ' οἷς θελήσειας παρακαλῶ, [k] καί μοι πρὸς εὐκλείας γένοιτο παρὰ τοῖς πυνθανομένοις, ὡς μηθ' ἑνὸς ὧν χρησαίμην ὑπὸ τῆς σῆς ἐξουσίας ἀτυχεῖν πώποτε γνόντι. ἀξιῶ [l] γὰρ σὲ τοῦ ἀνδριάντος τὴν ἀνάθεσιν, ἣν ποιήσασθαι κελεύεις Πετρώνιον εἰς τὸ Ἰουδαίων ἱερόν, μηκέτι πράσσειν διανοεῖσθαι."

η'. Καὶ ὁ μέν, καί περ ἐπικίνδυνον τοῦτο ἡγούμενος· εἰ γὰρ μὴ πιθανὰ ἔκρινε Γάϊος, οὐδὲν ἄλλο ἢ εἰς θάνατον ἔφερεν· διὰ τὸ μεγάλα νομίζειν τε καὶ εἶναι, κύβον [m] ἀναρρίπτειν τὸν ἐπ' αὐτοῖς [n] ἡγεῖτο. Γάϊος δὲ ἅμα τῇ θεραπείᾳ τοῦ Ἀγρίππου ἐνειλημμένος, καὶ ἄλλως ἀπρεπὲς ὑπολαμβάνων, ἐπὶ τοσῶνδε μαρτύρων ψευδὴς γενέσθαι περὶ ὧν προθύμως ἐβιάζετο αἰτεῖσθαι τὸν Ἀγρίππαν, μετὰ τοῦ ὀξέως μεταμελῷ χρώμενος, ἅμα δὲ τοῦ Ἀγρίππου τὴν ἀρετὴν θαυμάσας, [o] ἐν ὀλίγῳ αὔξειν τὴν οἰκείαν ἀρχήν, ἤτοι προσόδοις χρημάτων ἢ ἄλλῃ δυνάμει, [p] τοῦ κοινοῦ τῆς εὐθυμίας [q] ἐπιμελοῦντο, πρεσβεύων τοὺς νόμους [r] καὶ τὸ θεῖον, συγχωρεῖ· καὶ γράφει πρὸς τὸν Πετρώνιον, ἐκεῖνόν τε τῆς ἀθροίσεως τοῦ στρατεύματος ἐπαινῶν, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν περὶ αὐτῶν ἀπεσταλκότος. "νῦν οὖν εἰ μὲν φθάνεις τὸν ἀνδριάντα ἑστακώς, ἑστάτω· εἰ δὲ μήπω πεποίησαι τὴν ἀνάθεσιν, μηδὲν περαιτέρω κακοπαθεῖν. ἀλλὰ τόν τε στρατὸν διάλυε, καὶ αὐτὸς ἐφ' ἃ τὸ πρῶτόν σε ἔστειλα, ἄπιθι. [rr] οὐδὲν γὰρ ἐπιδέομαι τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἀνδριάντος, Ἀγρίππᾳ χαριζόμενος ἀνδρὶ παρ' ἐμοὶ τιμωμένῳ μειζόνως, ἢ ὥστε με χρείᾳ τῇ ἐκείνου καὶ οἷς κελεύσειεν ἀντειπεῖν." Γάϊος μὲν δὴ ταῦτα γράφει

v Τὸ δὲ —— εὐδαίμονος] Forte τὸ πᾶν οὖν, ὅπερ σ. ῥ. ἂ. π. τ. εὐδ. αἰτεῖ. COCC.

x Προσθείη τοῦ εὐδαίμονος] Ita è *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* ἂν ἐμπροσθείη *Bas.* ἂν ἐμπρησθείη in *aliis.* quin & γὰρ, quod antea sequebatur διακονήσεται, delendum esse volui, & paulo ante voculam δὲ inter τὸ & πᾶν insertam dedi.

y Διακονήσεται] *L. B.* δεδιακονήσεται.

z Καὶ ἰσχύϊ.] Addit *L. B.* τῇ ἐμῇ. quod nescio an sit necesse. HAV.

a Γῆν τε πολλὴν αἰτήσασθαι,] Τήν τε πόλιν τὰς προσόδους αἰτήσασθαι ἢ καί τινων *Vat.* τήν τε πόλιν τὰς προσόδους αἰτήσασθαι *Hen. à pr. m.* τήν τε πολλὴν τὰς προσόδους αἰτήσασθαι *Busb.*

b Αἰτήσασθαι,] Forte αἰτήσεσθαι.

c Ητησε] *L. B.* αἰτήσαι.

d Εντολὰς] *L. B.* in *Marg.* ἐπιστολάς.

e Δυνάμεως,] *L. B.* γέγονε δυνάμεως.

f Τὴν διάνοιαν αὐτοῦ,] Τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ *Busb.* & *Lugd. Bat.* in *Marg.*

g Ο, τι χαρίζοιτ' ἂν αὐτῷ παρασχόμενος.] Ita *Busb.* ὅτι χαρίζοιτό τ' ἂν αὐτῷ in *Editis Aliisque.*

h Επεί περ, ὦ δέσποτα,] Hæc Epistola ab Agrippa ad Cajum scripto tradita pluribus refertur à Philone p. 1030. 1331. &c. SPANH.

i Μὲ ἄξιον ἀποφαίνεις,] Illud μὲ è *Cod. Busb.* ut & mox σὲ post αἰτήσομαι.

k Καί μοι πρὸς εὐκλείας γένοιτο] *Al.* κἀμοὶ πρὸς εὔκλειαν γένηται.

l Γὰρ σὲ τοῦ ἀνδριάντος] Ita *Busb. Vat.* & *Zonar.* (voluit idem *L. B.* in quo σει legitur) ἀξιῶ γάρ σοι in *cæteris.*

m Αναρρίπτειν] Forte ἀναρριπτεῖν. IBBETS.

n Ηγεῖτο.] Forte ᾔτεῖτο. COCC.

o Εν ὀλίγῳ] Forte supplendum ὅτι. COCC.

p Τοῦ κοινοῦ τῆς εὐθυμίας] Τοῦ κοινοῦ δ' εὐθ. *Hen. à pr. m.* & *L. B.*

q Επιμελοῦντο,] Επιμελουμένου καὶ ὑπὲρ τῶν νόμων πρεσβεύοντος συγχωρεῖ *Busb.* ἐπιμελῆ τὸ π. τ. ν. κ. τ. θ. συνεχώρει *L. B.* ἐπιμελεῖτο *Coccejus* corrigit.

r Καὶ τὸ —— ἐκεῖνόν] Vide Philon. p. 1038. B. SPANH.

rr Οὐδὲν γὰρ ἐπιδέομαι] Οὐδὲν γὰρ ἔτι δέομαι *Busb. Hen.* & *Vat.*

φει πρὸς τὸν Πετρώνιον, πρότερον [s] ἢ ἐντυχεῖν τῶν αὐτοῦ ἐπιστολαῖς ἐμφανιζούσαις ἐπὶ ἀποστασίᾳ Ἰουδαίους κατὰ τὸν ἀνδριάντα ἐπείγεσθαι. [t] μηδὲν δὲ ἕτερον ἀποσημαίνειν τὴν διάνοιαν αὐτῶν, ἀλλὰ πόλεμον ἄντικρυς [v] Ῥωμαίων ἀπειλεῖν. καὶ περιαλγήσας ὡς ἐπὶ πείρᾳ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ τετολμηκότων, ἀνὴρ ἐπὶ πᾶσιν ἥσσων μὲν τοῦ αἰσχροῦ, κρείσσων δὲ τοῦ βελτίστου, καὶ ἐφ' οἷς τισι κρίνειεν ὀργῇ χρῆσθαι παρ' ὃν τιν' οὖν ἐπαγόμενος, παύουσιν [x] αὐτῇ οὐδὲ ἥν τιν' οὖν προστιθεὶς, ἀλλ' ἐφ' ἡδονῇ τιθεὶς τῇ ἐκείνης τὴν κρίσιν τοῦ εὐδαίμονος, [y] γράφει πρὸς τὸν Πετρώνιον. "ἐπειδὴ δῶρα ὁπόσα σοι οἱ Ἰουδαῖοι παρέσχον, ἐν μείζονι λόγῳ τῶν ἐμῶν πεποίησαι ἐντολῶν, διακονεῖσθαι τὰ πάντα ἡδονῇ τῇ ἐκείνων ὑποθεὶς, ἐπὶ παραβάσει τῶν ἐμῶν ἐντολῶν, κελεύω σε, σαυτῷ κριτὴν γενόμενον, λογίσασθαι περὶ τοῦ ποιητέου σοι ὑποστάντα ὀργῇ τῇ ἐμῇ, ἐπεί τοι παράδειγμα [z] ποιοῖμ' ἂν σε τοῖς τε νῦν πᾶσι καὶ ὁπόσοι ὕστερον γένοιντ' ἂν, μηδαμῶς [a] ἀκυροῦν αὐτοκράτορος ἀνδρὸς ἐντολάς."

θ'. Ταύτην μὲν γράφει Πετρωνίῳ τὴν ἐπιστολὴν, οὐ μὴν φθάνει γε ζῶντος Πετρώνιος δεξάμενος αὐτὴν, βραδυνθέντος τοῦ πλοῦ τοῖς φέρουσι εἰς τοσόνδε, ὥστε Πετρωνίῳ γράμματα πρὸ αὐτῆς ἀφικέσθαι, δι' ὧν μανθάνει τὴν Γαΐου τελευτήν. Θεὸς γὰρ οὐκ ἄρ' ἀμνημονήσειν ἔμελλε Πετρωνίῳ, κινδύνων οὓς ἀνειλήφει ἐπὶ τῇ τῶν Ἰουδαίων χάριτι, καὶ τιμῇ τῇ αὐτοῦ. ἀλλὰ τὸν Γάϊον ἀποσκευασάμενος [b] ὀργῆς ὧν ἐπὶ σεβασμῷ τῷ αὐτοῦ πράσσειν [c] ἐτολμήσαιε, τὸν μισθὸν [d] χρεωλυτεῖν [e] συνεργεῖ τῷ Πετρωνίῳ ἥ τε Ῥώμη, καὶ πᾶσα ἡ ἀρχὴ, μάλιστα δ' ὁπόσοι τῆς βουλῆς προὔχοιεν ἀξιώματι, διὰ τὸ εἰς ἐκείνους ἀκράτῳ τῇ ὀργῇ χρῆσθαι τὸν Γάϊον. καὶ τελευτᾷ μὲν οὐ μετὰ πολὺν χρόνον, ἢ γράψαι τῷ Πετρωνίῳ τὴν ἐπὶ τὸ θανεῖν ἀνακειμένην ἐπιστολήν. τὴν δ' αἰτίαν ἐξ ἧς τελευτᾷ, καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τὸν τρόπον ἀφηγήσομαι προϊόντος τοῦ λόγου. Πετρωνίῳ δὲ προτέρα μὲν παρῆν ἡ διασαφοῦσα τοῦ Γαΐου τὴν τελευτὴν ἐπιστολὴ, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ κελεύουσα αὐτὸν τελευτᾶν αὐτοχειρίᾳ. καὶ ἥσθη τε τῇ συντυχίᾳ τοῦ ὀλέθρου, ὃς τὸν Γάϊον κατέλαβε, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν ἐξεθαύμασεν, οὐδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀξέως μισθὸν αὐτῷ τιμῆς τε τῆς εἰς τὸν ναὸν καὶ βοηθείας τῆς Ἰουδαίων σωτηρίας [f] παρασχομένου. καὶ Πετρωνίῳ μὲν οὕτως [g] μὴ αὐτῷ ὀφθεὶς διεφεύχθη ῥᾳδίως ὁ κίνδυνος τοῦ θανεῖν.

ad Petronium scripsit, literis illius nondum lectis, quæ significabant, Judæos ob statuam illam ad seditionem concitatos. quin & ex voluntatis eorum indiciis palam erat eos minitari bellum adversus Romanos. Itaque graviter dolens, quasi id ausi fuissent ut experirentur ejus imperium, homo *scilicet* nihil turpe ducens, nullamque honesti rationem habens, & in quemcunque pro arbitrio ira excandescens, cui nullam moderationem adhibuit, id sibi in felicitatem cedere reputans si iracundiæ maxime indulgeret, *denuo* scribit Petronio *in hanc sententiam.* "Quandoquidem munera, quibuscunque te donarent Judæi, meis mandatis prætulisti, illis gratificari ausus alia quam jusseram faciendo, jubeo te, qui temet judicem constituisti, quid tibi agendum sit dispicere, cum iræ meæ onus sustinebis, postquam in te exemplum edam quod & præsentes & posteros moneat, non negligenda esse imperatoris mandata."

Non multo post ei literas dat acerbas & minarum plenas.

9. Has quidem literas scribit ad Petronium: eas tamen, dum in vivis esset Cæsar, non accepit Petronius, retardata eousque perferentibus navigatione, ut aliæ literæ, quibus mortem Caji intellexerit, prius ad manus ejus venerint. Deus utique haud immemor futurus erat periculorum, quæ adierat Petronius in Judæorum gratiam Deique honorem. sed cum Cajum è medio sustulisset, illi infensus quòd cultum *divinum* sibimet arrogare fuerit ausus, Petronio mercedem persolvere annituntur omnes tam Romæ quam per universum imperium, præcipue vero quotquot è senatoribus maxima erant dignitate, quod in eos iram suam effuderit Cajus. Et ille quidem moritur non multo postquam ad Petronium literas scripserat, mortem ei denuncìantes. Causam autem propter quam sublatus est *Cajus*, & quemadmodum instructæ erant in eum insidiæ, in sequentibus narrabo. Ad Petronium autem primùm perlatæ sunt literæ Caji mortem significantes, & non multo post ei redditæ sunt istæ, quibus semet sua manu interimere jubebatur. simulque lætatus est quod ita evenerit ut Cajus mortem oppeteret, Deique admiratus est providentiam, quod nulla interposita mora confestim ei præmium dederit pro honore à se templo habito, & auxilio Judæis lato. Et ita quidem Petronius è mortis periculo ipsi non præviso facile evasit.

Quæ, postquam de Caji morte alias accepisset, ad eum perveniunt.

Caji obitus.

Petronius, acceptis Caji literis, Dei providentia obstupescit.

s Ἢ ἐντυχεῖν ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς] Ita textum restituendum esse censui ex *Zonara*, qui hîc loci *Josephi* verba exscripsisse videtur. nec longe recedit *Busbequii* Cod. qui habet, πρότερον ἢ ἐντυχεῖν ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς ἐμφανιζούσαις ἐπὶ ἀποστασίᾳ τοὺς Ἰουδαίους κατὰ δόξας αὐτοὺς ἐπείγεσθαι. perperam in *Editis Aliisque*, πρότερον ἢ ἐντυχεῖν ἐπὶ ἀποστάσει αὐτοὺς κατὰ δόξας ἐπείγεσθαι. A libris nostris valde discrepat *Epiphanius*, qui vertit, *Hoc enim Agrippæ gratiæ concessum esse volo, viro honorabili mihi semper, sed nunc amplius honorando. Et Cajus quidem talia scribit Petronio, antequam seditio major oriretur. nam ita jam mentes omnium tumebant, atque talia voluntatum eorum indicia monstrabantur, ut si forte contrarium nuncium adveniret, parati essent apertum bellum gerere cum Romanis. Sed Cajus, cujus animus obnoxius erat turpitudini, alienus bono consilio; & in omnibus quæ facienda decerneret, ira magis pertinax ad implendum, moderari se nullo modo sciens, sed beatitudinem judicans, si omne quod sibi esset voluptati perficeret, postea scribit Petronio* &c.

t Μηδὲν καὶ ἕτερον ἀποσημαίνειν] Μηδὲν γὰρ ἕτερον *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.*

v Ῥωμαίων] *L. B.* Ῥωμαίοις.

x Αὐτῇ] Ita, monente Cl. *Lowthio*, legendum censui. antea erat αὐτήν. in *Lugd. Bat.* αὐτῆς.

y Γράφει πρὸς τὸν Πετρώνιον.] Γράφει αὖθις τῷ Πετρωνίῳ *Zonar.* in *Epiphanii* versione, *postea scribit Petronio hujusmodi verba.*

z Ποιοῖμ' ἂν σε τοῖς τε νῦν πᾶσι] Ita cum *Cod. Busb.* (quo pacto in *Marg. L. B.* quoque exstat, nisi quod ibi sit οἵ γε pro οἵ τε) antea erat, ἐπεί τοι παράδειγμα ποιοῖντό σε οἵ τε νῦν πάντες, καὶ ὁπόσοι &c. *Zonaras* habet παράδειγμα γάρ σε ποιήσομαι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα &c. *Epiphanius* vertit, *jubeo temetipsum judicem fieri, & eligere quid debeas pati, qui me ad tantum iracundiæ concitasti, ut exemplum efficiare cunctis, & præsentibus & futuris, quo nullus audeat imperatoris mandata contemnere.*

a Ἀκυροῦν αὐτοκράτορος ἀνδρὸς ἐντολάς.] Eadem Zonaras Annal. p. 278. C. SPANH.

b Ὀργῆς ὧν ἐπὶ σεβασμῷ τῷ αὐτοῦ] Id est, δι' ὀργῆς. HUDS. Forte ὀργῇ. COCC.

c Ἐτολμήσαιε,] Scribe ἐτόλμησε.

d Χρεωλυτεῖν συνεργεῖ] Conf. lib. VII. c. 15. §. 1. SPANH.

e Συνεργεῖ] *L. B.* συνεργετεῖν.

f Παρασχομένου.] Ita (quomodo & suo codici adscripserat *Coccejus*) ex conjectura. παρασχόμενον in *libris.*

g Μὴ αὐτῷ ὀφθεὶς] Iterum ex conjectura αὐτῷ ὀφθείς. antea perperam in *libris* omnibus μὴ ἀνθυπιασθείς. in *Lugd. Bat.* est ἀντοπαθείς.

XII.

CAP. IX.

Quænam Judæis apud Babylonem acciderunt, ex factis Asinæi & Anilæi fratrum.

Judæorum in Mesopotamia & Babylonia calamitas unde orta.

CÆterum *sub id tempus* Judæis in Mesopotamia, maximeque apud Babyloniam habitantibus, gravis incidit calamitas, & alia quacunque non minor; multaque facta est illorum cædes, quanta non antea in historia memoratur: de quibus accurate omnia expositurus, cladis illius causas prima ab origine repetam. Nearda urbs est Babyloniæ, & ex se populosa, & fertilem amplamque regionem possidens, quæ cum aliis *plurimis* bonis etiam hominibus abundat: ad hæc non patet hostium assultibus, undique Euphrate & firmis muris circundata. porro & Nisibis urbs * intra fluminis ejusdem ambitum posita est. Quapropter Judæi freti locorum natura, & didrachmum, quod à singulis *Judæis* Deo pendi moris erat, ibi deposuerunt, cæteramque votivam pecuniam. illis enim urbibus tanquam *communi* ærario utebantur: & inde Hierosolyma suo tempore transmissa erat *pecunia*, multaque hominum millia eam deferendam in se recipiebant, metu Parthorum latrociniorum, quibus *tum* vectigalis erat Babylonia. Etenim *ex istis Judæis* erant Asinæus & Anilæus, origine quidem Neardenses, fratres vero germani. atque illis mater, nam patre erant orbati, id negotii dedit, ut velorum conficiendorum artem addiscerent: id quod indigenis adeo non turpe erat, ut etiam viri lanificia exercerent. His *quadam die magister* qui operibus præerat, apud quem etiam artem didicerant, objecit quod tardiuscule venerant, eosque verberibus multavit. Illi vero castigationem sibi contumeliæ esse existimantes, cum arma omnia, quæ in ea domo adservabantur, arripuissent, in locum quendam se conferebant, ubi fluvii divortium est, & magna esse solebat pascuorum copia & ubertas fructuum, qui in hyemem possunt reponi. Atque ad eos mox confluxit juvenum quisque egentissimus: quos cum armis instruxissent, & pro ducibus se gerebant, & haud ægre fiebat quin illis maleficiorum autores & principes se præberent. cum enim facti essent inexpugnabiles, & arcem sibi construxissent, ad pastores è suis dimittebant qui pecorum tributum illis imperarent, quantum satis esset in alimentum, adjicientes, se amicos illis futuros qui morem gererent, & ab hostibus undecunque ingruerent defensuros; sin imperata detrectarent, greges mactaturos. Illi vero, nam haud integrum eis erat quidquam aliud facere, mandatis obsequuti sunt, & oves quotquot poscerent mittendas curabant. Quo factum est, ut vires eorum augerentur, & potestatem haberent patrandi quodcunque illis, ex improviso alios adortis, allu-

Nearda & Nisibis Judæorum gazophylacia.

Asinæus & Anilæus Nearda profugi.

Inopes & egeni ad eos se recipiunt.

Asinæus & Anilæus, cum magnam ad se concivissent hominum multitudinem, raptu vivunt.

ΚΕΦ. θʹ.

Τὰ συμβάντα τοῖς ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίοις, δι' Ἀσιναῖον καὶ Ἀνιλαῖον τοὺς ἀδελφούς.

ΓΙνεται δὲ [h] καὶ περὶ τοὺς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ μάλιστα [i] τὴν Βαβυλωνίαν οἰκοῦντας Ἰουδαίους, συμφορὰ δεινὴ, καὶ οὐδεμιᾶς ἧς τινος ἐλάσσων, φόνος τε αὐτῶν πολὺς, καὶ ὁπόσος οὐχ ἱστορημένος πρότερον. περὶ ὧν δὴ τὰ πάντα [k] ἐπ' ἀκριβείας διηγησάμενος, ἐκθήσομαι καὶ τὰς αἰτίας, ἀφ' ὧν αὐτοῖς τὸ πάθος συνέτυχεν. [l] Νεαρδὰ τῆς Βαβυλωνίας ἐστὶ πόλις, ἄλλως τε πολυανδροῦσα, καὶ χώραν ἀγαθὴν καὶ πολλὴν ἔχουσα, καὶ σὺν ἄλλοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀνθρώπων [m] ἀναπλέων. ἔστι δὲ καὶ πολεμίοις οὐκ εὐέμβολος, περιόδῳ τε τοῦ Εὐφράτου πᾶσαν ἐντὸς αὐτὴν ἀπολαμβάνοντος, καὶ κατασκευαῖς τειχῶν. ἔστι δὲ καὶ [n] Νίσιβις πόλις κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦ ποταμοῦ περίῤῥουν. ὅθεν Ἰουδαῖοι, τῇ φύσει τῶν χωρίων πεπιστευκότες, [o] τό, τε δίδραχμον [p] τῷ Θεῷ καταβάλλειν ὃ ἑκάστοις πάτριον ταύτῃ κατετίθεντο, καὶ ὁπόσα [q] ἄλλα ἀναθήματα. ἐχρῶντο [r] δὲ ὥσπερ [s] ταμιείῳ τῇσδε ταῖς πόλεσιν. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ Ἱεροσόλυμα [t] ἀνεπέμπετο ὁ καιρὸς, [v] πολλαί τε μυριάδες ἀνθρώπων τὴν κομιδὴν τῶν χρημάτων παρελάμβανον, δεδιότες τὰς Παρθυαίων ἁρπαγὰς, ὑποτελοῦς ἐκείνοις τῆς Βαβυλωνίας. καὶ ἦσαν γὰρ Ἀσιναῖος καὶ Ἀνιλαῖος, Νεαρδάται μὲν τὸ γένος, ἀλλήλων δὲ ἀδελφοί. καὶ αὐτοὺς, πατρὸς δ' ἦσαν ὀρφανοὶ, ἡ μήτηρ προσέταξεν ἱστῶν μαθήσει ποιήσεως· οὐκ ὄντος ἀπρεποῦς τοῖς ἐπιχωρίοις, ὥστε τοὺς ἄνδρας ταλασιουργεῖν παρ' αὐτοῖς. τούτοις ὁ τοῖς ἔργοις ἐφεστὼς, [x] παρ' ᾧ καὶ ἐμεμαθήκεσαν, βραδυτῆτα ἐπικαλέσας τῆς ἀφίξεως, ἐκόλασε πληγαῖς. οἱ δ' ἐφ' ὕβρει τὴν δικαίωσιν λογιζόμενοι, καταρπάσαντες τῶν ὅπλων πολλὰ ὁπόσα ἦν ἐπὶ τῆς [y] οἰκίας φυλασσόμενα, ᾤχοντο εἴς τι χωρίον, διαῤῥήξιν μὲν ποταμῶν [z] ποιούμενον, νομὰς δὲ ἀγαθὰς παρασχεῖν πεφυκὸς, καὶ [a] χιλῶν ὁπόσοι εἰς τὸν χειμῶνα [b] ἀποτίθοιντο. συνῄεσάν τε ὡς αὐτοὺς τῶν νεῶν οἱ ἀπορώτατοι, καὶ τούτους τοῖς ὅπλοις φραγνύντες στρατηγοί τε ἦσαν, καὶ τῶν κακῶν ἡγεμόνες οὐκ ἐκωλύοντο εἶναι. [c] προελθόντες γὰρ ἐπὶ τὸ ἄμαχον, καὶ κατασκευάσαντες ἀκρόπολιν, διέπεμπον πρὸς τοὺς νέμοντας φόρον αὐτοῖς κελεύοντες καταβάλλειν τῶν βοσκημάτων, ἣ ἀρκοῦσα [d] ἐπιτροφὴ γένοιτ' ἂν, προστιθέντες φιλίαν τε πειθομένοις, καὶ ἄμυναν τῶν ἀλλαχόθεν ποθὲν πολεμίων, σφαγὰς δὲ τῶν ποιμνίων ἀπειθοῦσιν. οἱ δὲ, οὐ γὰρ ἦν ἕτερα [e] παρὰ ταῦτα ποιεῖν, ἠκροῶντο, καὶ τῶν προβάτων [f] ἔστελλον ὁπόσα κελευσθεῖεν. ὥστε δὴ καὶ πλείων αὐτοῖς [g] συνελέγετο ἰσχὺς, κύριοί τε ἦσαν ἐφ' οἷς βουλεύσαιντο ἐν τοῦ ὀξέως ἐλαύνοντες κα-

κου-

---

h Καὶ περὶ τοὺς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ,] Illud καὶ è *Codd. Busb.* & *Vat.*

i Τὴν Βαβυλωνίαν οἰκοῦντας Ἰουδαίους,] Conf. supr. lib. 15. c. 2. §. 2. SPANH.

k Ἐπ' ἀκριβείας] *L. B.* ἐπακριβές.

l Νεαρδὰ] Νερδὰ *Busb.* Νεέρδα *Lugd. Bat.* Ναάρδα *Steph. Byzant.* Verum *e* & *a* apud Orientales facile permutantur, ut notavit *Berkelius*.

m Ἀναπλέων.] Ita lego, nec aliter forsan *Epiphan.* cujus versionem adhibui. ἀνάπλεως in *libris* omnibus. qua lectione admissa, verba ista, καὶ σὺν ἄλλοις ἀγαθοῖς καὶ ἀνθρώπων ἀνάπλεως redundare videntur, ut quæ in margine olim apposita fuerint, in interpretamentum τοῦ, ἄλλως τε πολυανδροῦσα.

* *Intra* —— *est.*] Ita placuit locum interpretari, quod certissimum sit; Nisibin non *flumini Euphrati appositam fuisse*, prout vertit *Gelenius*, sed amni Mygdonio, qui in Tigrim influit.

n Νίσιβις] Νίσιβις· In nummis NECIBI. Infr. §. 9. τὰ Νεαρδὰ καὶ τὴν Νίσιβιν· & lib. 20. c. 3. §. 2. Νίσιβις δέ ἐστιν ὄνομα τῇ γῇ. SPANH.

o Τό, τε δίδραχμον τῷ Θεῷ καταβάλλειν] Ita cum *Cod. Busb.* τότε δίδραχμον τῷ Θεῷ καταβάλλειν ἐκ. in *cæteris.*

p Τῷ Θεῷ] *L. B.* ὃ τῷ Θεῷ.

q Ἀλλ'] *L. B.* δὲ ἄλλα.

r Δὲ] *L. B.* τε.

s Ταμιείῳ] Ταμεῖον *Busb.*

t Ἀνεπέμπετο ὁ καιρὸς,] Ἀνεπέμποντο *Busb.*

v Πολλαί —— χρημάτων] Vid. Philon. Leg. ad Cajum eadem de re. SPANH.

x Παρ' ᾧ καὶ ἐμεμαθήκεσαν] Ita *Busb.* & *Epiphan.* qui vertit, *apud quem etiam ipsam artem didicerant.* (*Lugd. Bat.* καὶ γὰρ ἐμ. π. ἀ.) καὶ ἐμεμαθήκεσαν παρ' αὐτῷ in *Editis Aliisque.*

y Οἰκίας φυλασσόμενα,] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.* οἰκείας in *reliquis.*

z Ποιούμενον,] *L. B.* λεγόμενον.

a Χιλῶν] Χιλὸς, ἡ τροφή· χιλὸν τὸ αὐτὸ, καὶ χόρτος τῶν βοσκημάτων· *Hesychius.* SPANH.

b Ἀποτίθοιντο.] *L. B.* ἀποτιθεῖντο. *Coccejus* ἀποτιθεῖντο.

c Προελθόντες] Προσελθόντες *Busb.*

d Ἐπιτροφὴ] *L. B.* ἐπὶ τροφῇ.

e Παρὰ ταῦτα] *L. B.* παρ' αὐτά.

f Ἔστελλον ὁπόσα κελευσθεῖεν.] Ἔπεμπον *Busb.*

g Συνελέγετο ἰσχὺς,] Συλλέγεται *Busb.*

h Πα-

κουργεῖν· θεραπεύειν τε αὐτοὺς ᾔρητο πᾶς προσυγχάνων, καὶ ἦσαν φοβεροὶ καὶ τοῖς [h] πειρασομένοις. ὥστε ἤδη προὔκοπτε λόγος περὶ αὐτῶν κἀπὶ τῶν Πάρθων βασιλέως.

β'. Ο δὲ τῆς Βαβυλωνίας σατράπης, μαθὼν ταῦτα, καὶ βουληθεὶς ἐπιφυομένους κωλῦσαι, πρίν τι μεῖζον κακὸν ἐξ αὐτῶν ἀναστῆναι, συλλέξας στρατὸν ὅσον [i] ἐδύνατο πλεῖστον, καὶ Παρθυαίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων, ἤλασεν πρὸς αὐτοὺς, φθῆναι θέλων προσβαλὼν ἐξελεῖν πρὶν ἐξαγγελτὸς γενέσθαι κατασκευάζων τὸν στρατόν. [k] παρακαθίσας δὲ τὸ [l] ἕλος, ἡσύχαζεν· καὶ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν, [m] ἦν δὲ σάββατον ἀργίας παντὸς χρήματος Ἰουδαίοις ἡμέρα, οἰόμενος οὐ τολμήσειν ἀντιστατήσειν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, ἀλλὰ ἀμαχὶ λαβὼν ἄξειν δεδεμένους, κατὰ βραχὺ προσῄει χρήζων αἰφνίδιον ποιεῖσθαι τὴν ἐπίπλωσιν. Ἀσιναῖος δὲ ἐτύγχανε σὺν τοῖς ἑτέροις καθεζόμενος, καὶ τὰ ὅπλα παρέκειτο αὐτοῖς, "ἄνδρες, φησὶν, χρεμετισμός μοι ἵππων προσέπεσεν, "οὐ φορβάδων, ἀλλ' οἷος γένοιτο ἀνδρῶν αὐτοῖς ἐπιβε"βηκότων· ἐπεὶ καί τινος ἀνακρούσεως αἰσθάνομαι χα"λινῶν, δέδια, μὴ [n] ἐληλύθασιν ὡς ἡμᾶς οἱ πολέμιοι "περιστάντες. ἀλλά τις προσίτω κατόπτης, ἀπαγγελίαν "ἡμῖν σαφῆ τῶν ἐνεστηκότων ποιησόμενος. εἴη δὲ ἐπὶ ψευ"δέσι μοι λελέχθαι τὰ εἰρημένα." καὶ ὁ μὲν τάδε εἶπε, καὶ ᾤχοντό τινες [o] προσκοποῦντες τὸ γινόμενον. καὶ ἡ τάχος παρελθόντες, "καὶ [p] οὔτε αὐτὸς ψευδὴ σαφὴς "εἰκαστὴς εἶναι τῶν πρασσομένων τοῖς πολεμίοις, [q] οὔτε "ἐκεῖνοι πλειόνως ἐπιτρέψειν ἤμελλον [r] ἡμῖν ὑβρίζειν. "περιειλήμμεθα δόλῳ, μηδὲν βοσκημάτων διαφέροντες, "τοσόνδε ἵππου πλῆθος [s] ἐπελαυνούσης ἡμῖν ἐν ἀπο"ρίᾳ χειρῶν κειμένοις, διὰ τὸ [t] κατείργεσθαι πα"ραγορεύσει τῶν πατρῴων εἰς τὸ ἐργεῖν." Ἀσιναῖος δὲ οὐκ ἄρα γνώμῃ τοῦ κατασκόπου κρίνειν ἔμελλεν ἐπὶ τοῖς ποιητέοις, ἀλλὰ νομιμώτερον ἡγησάμενος τοῦ ἐπ' ἀπράκτοις [v] τελευτῶντας εὐφραίνειν τοὺς πολεμίους, τὸ ἀλκῆς δεξαμένους ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν ἐνεπεπτώκει, παρανομεῖν τιμωρίαν [x] ἀπολαμβάνοντας εἰ δέοι τελευτᾶν, αὐτός τε ἀναλαμβάνει τὰ ὅπλα, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ θάρσος ἐνεποίει, [y] τῆς ἐπὶ τὰ ὅμοια [z] ἀρετῆς. ὁμόσε οὖν [a] ἴασι τοῖς πολεμίοις, καὶ πολλοὺς κτείναντες αὐτῶν, διὰ τὸ καταφρονοῦντας ὡς ἐπὶ τὰ ἕτοιμα χωρεῖν, εἰς φυγὴν τρέπονται [b] τὸ λοιπόν.

γ'. Ο δὲ τῶν Πάρθων βασιλεὺς, ἐπεὶ ἀφίκετο αὐτῷ ἡ ἀγγελία τῆς μάχης, ἐκπλαγεὶς τῷ τολμήματι τῷ τῶν ἀδελφῶν, ἐπεθύμησεν αὐτοῖς ἐλθεῖν διά τε ὄψεως καὶ λόγων· καὶ πέμπει τὸν πιστότατον τῶν σωματοφυλάκων λέγοντα, "ὅτι βασιλεὺς Ἀρτά"βανος, καί περ ἠδικημένος ὑφ' ὑμῶν ἐπιχειρήσεως "αὐτοῦ τῇ ἀρχῇ γενομένης, ἐν ἐλάσσονι τὴν καθ' αὐ"τὸν ὀργὴν τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς ποιησάμενος, ἀπέ"στειλέ με [c] δεξιάν τε καὶ πίστιν δώσοντα ὑμῖν, συγχω-

bescerent: atque adeo nemo illis obviam factus officiis eos demereri non studebat, congressurisque terrorem injiciebant. ita ut sermo de illis increbresceret & ad Parthorum regem perveniret.

Satrapa Babyloniæ die Sabbati eos adoriri statuit.

2. Satrapa autem Babyloniæ, postquam hæc intellexerit, eos ipso in ortu opprimere voluit, antequam malum ex illis latius serperet & dimanaret: collectoque quantum poterat è Parthis ac Babyloniis exercitu, versus eos cursu incitato ire contendit, eo animo ut repentina facta impressione eos adoriretur, priusquam aliquid eis nunciaretur de copiarum apparatu. Cum autem juxta paludem *quandam* assedisset, quietem agebat: atque postridie, erat autem Sabbatum quo Judæi ab omni opere feriantur, ratus non ausurum hostem sibi congredi, sed absque pugna captos vinctosque se abducturum, lento gressu procedebat, ut in eos ex improviso impetum faceret. Sed Asinæus, cum forte positis prope se armis cum sociis in otio desideret, "Viri, inquit, tinnitus equorum ad aures "allapsus est, non qualis est in pascuis agentium, "sed qui sessorem tergo vehant; & quoniam fræ"norum etiam sonitum me audire persuasum ha"beam, vereor ne hostes nos circumvenientes ag"grediantur. verum procurrat aliquis speculatum, "qui nobis quid immineat certo renunciet, atque "utinam falsa reperiantur quæ diximus." Ac ille quidem ista loquutus est. & mox certi homines spectatum ibant, quid factum esset: celeriterque regressi, "neque te, *inquiunt*, conjectura fallit de iis quæ moliuntur hostes, neque illi amplius passu"ri sunt ut nos maleficia impune committeremus. "ex insidiis circumventi sumus, pecorum ad in"star mactandi, tanta equitum multitudine in nos "incursante, manus à pugna abstinentes, quod ex "legis patriæ interdicto necessitate adacti simus ad "quiescendum." Cæterum Asinæus non utique ex speculatoris sententia, quid fieri oporteret, decernebat, sed æquius esse ratus, ut, sumptis animis ex necessitate in quam inciderat, legem violarent, dum injuriam ulciscantur, etiam si mori certum est, quam ut nihil agendo morientes hostem *morte sua* exhilararent, & ipse arma corripit, eamque illis qui secum erant audaciam injiciebat, ut pari cum fortitudine sese gererent. pugnam itaque ineunt cum hostibus, multisque cæsis, quod cum contemptu eorum venerant, quasi victoriam in manibus haberent, reliquos in fugam conjiciunt.

Id quod suspicatus Asinæus quosdam exploratum mittit.

De Satrapæ incursu certior factus arma corripit.

3. Parthorum autem rex, ubi de pugna illa *certi aliquid* fama acceperat, admiratus fratrum audaciam, eos videndi & alloquendi desiderio tenebatur; misitque ad eos fidelissimum è satellitibus *suis*, qui diceret, "regem Artabanum, quamvis à vobis "injuria affectum, ut qui in regnum ejus invaseri"tis, virtuti tamen vestræ iram suam condonare, "meque misisse dextram vobis fidemque daturum, "ab ipso concedi, ut ab omni periculo immunes "iter faciatis, quod *magnopere* vellet vos amicitiæ "er-

Artabanus ad Asinæum & Anilæum de societate & amicitia ineunda mittit.

h Πειρασομένοις.] *L. B.* περισομένοις pro πειρησομένοις.

i Εδύνατο πλεῖστον,] Ηδύνατο *Busb.*

k Παρακαθίσας δὲ] Ita lego ex conjectura. περικαθίσας in *libris.*

l Ελος, ἡσύχαζεν·] *Epiphanius* vertit, *nemorosum locum, ibidem latitabat.* ἕλος *Hesychio.* τελματώδης καὶ σύμφυτος τόπος. Infra locum appellat ὕλην.

m Ην —— πολεμίους,] Conf. supr. lib. 14. c. 4. §. 2. SPANH.

n Εληλύθασιν ὡς] *L. B.* λελήθασιν. Sed in *Marg.* vulgatam habet lectionem.

o Προσκοποῦντες τὸ γινόμενον.] Προσκοποῦντας *Busb.*

p Οὔτε αὐτὸς ψευδὴ σαφής] Ita *Vat.* & *Hen.* καὶ οὔτε αὐτὸς ψευδὴς σαφὴς εἰκαστὴς εἶναι τῶν πρ. (*Lugd. Bat.* καὶ οὔτε αὐτὸς ψευδὴς, σαφής τε. pro quo σαφὴς δὲ *Coccejus*.) in *Editis Aliisque*. In *Epiphanii* versione, *neque tu, inquiunt, falleris, sed integre conjectasti quæ adversum nos geruntur*, quasi legisset, καὶ οὔτε αὐτὸς ψεύδεαι, φασὶν, ἀλλὰ εἰκαστὴς εἶναι τῶν πρ. Legi etiam potest, καὶ οὔτε αὐτὸς ψευδὴς φασὶν εἶναι εἰκαστὴς τῶν πρ.

q Οὔτε ἐκεῖνοι πλειόνως.] Sic legendum esse conjicio. οὔτε ἐκείνοις πλειόνως ἐπιτρέψειν ἤμελλεν ὑμῖν ὑβρίζειν in *libris* omnibus: nihil de istis in sua versione *Epiphanius*.

r Ημῖν] *Gen.* ὑμῖν.

s Επελαυνούσης ἡμῖν.] Ita *Busb.* ἐπελαύνουσιν in *cæteris*.

t Κατείργεσθαι —— ἀργεῖν.] Ita in plerisque *MSS.* καταργάσθαι in *L. B.* καθείργεσθαι in *Editis* & *Cod. Vat.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 3. & infr. §. 6. ut & supr. lib. 14. c. 4. §. 2. SPANH.

v Τελευτῶντος εὐφραίνειν] Τελευτῶν εὐφραίνειν *Busb.* & mox δεξάμενος αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἀν. *Busb.* & *Vat.*

x Απολαμβάνοντας] *L. B.* ἀπολαμβάνοι.

y Τῆς ἐπὶ] Τῆς περὶ τὰ ὅμοια *Busb.*

z Αρετῆς. ὁμόσε οὖν ἴασι] Ita distinguo & lego cum *Cod. Busb.* in *Editis Aliisque*, ἀρετῆς, ὁμόσε ἴασι &c.

a Ιασι] Forte ἴεσι. COCC.

b Τὸ λοιπόν.] Τοὺς λοιποὺς *Busb.*

c Δεξιάν τε καὶ πίστιν] Δεξιὰς in quibusdam *libris*.

"ergo ad illum adire, nihil doli fraudisque metu-"entes: immo & dona *vobis* polliceri, & honorem, "qui ex illius potentia multum vobis conferet ad "præsentis virtutis incrementum." Tum Asinæus ipse quidem profectionem distulit, fratrem vero Anilæum misit cum ejusmodi muneribus quæ penes ipsum erant. Et ille quidem *recta* ibat, & *facile* ad regem admissus est. Artabanus autem, cum videret Anilæum solum ad se accedere, eum interrogabat quid causæ fuerit, quod Asinæus non simul advenerit. Cum autem audiret illum præ metu se intra palustria continere, patrios Deos testabatur, se nihil eos læsum ire qui sese ejus fidei commiserant; dextramque ei protinus dabat, id quod apud omnes istius regionis barbaros fiduciam ingerit eos convenientibus. nemo enim fraudem adhibet, ubi dextra ab eo data fuerit; nec est ut quisquam, cui injecta erat aliqua injuriæ suspicio, *de fide* dubitet, qui istud auctoramentum acceperit. Et Artabanus quidem, cum ista fecisset, dimittit Anilæum, persuasurum fratri, ut cum eo reversuro ad regem veniret. Ista autem agebat rex, volens fratrum Judæorum virtute veluti fræno coërcere ejus satrapias, ne amicitiam cum eo *& societatem* violent, ut quæ tum in eo essent ut deficerent, & *forsan* ad defectionem magis adhuc animis propenderent, si in illos expeditionem suscepturus esset. Verebatur enim, ne, dum ille in bello eo occuparetur, quo defectores in potestatem suam redigeret, Asinæus & Babylonii magnum virium incrementum caperent, aut bellum conflaturi cum de istis audiverint, aut, si hoc facere nequeant, opportunitatem captaturi vicina omnia latius depopulandi.

Anilæus, ex consilio fratris, se ad Artabanum confert.

Benigne ab eo exceptus ad fratrem accersendum dimittitur.

4. Et is quidem, cum in ejusmodi mente & cogitatione versaretur, Anilæum dimittit. Anilæus autem persuasit fratri, & regis voluntatem erga eos & studium prolixe commemorans, fidemque jurejurando datam: ac proinde ad Artabanum properabant. Ille vero, ubi eò pervenerunt, læte admodum eos excipit, simulque mirabatur Asinæum, quod tam magno animo res gereret, cum cerneret ipsum videri statura valde pusillum, primoque aspectu facere ut contemptui esset iis qui eum convenirent, ac si eum pro nihilo ducerent; porroque ad amicos ajebat, quod animum præ se tulerit, longe corpore, si ei conferatur, majorem. cumque inter bibendum eum ostenderet Abdagasi, uni è prætorianis præfectis, & qui vir esset ei indicabat, & quam strenue in acie dimicaret. Abdagase autem postulante, ut ei concederetur illum interficere, atque adeo pœnas tot injuriarum ab eo repetere, quas Parthorum imperio intulerat; "atqui non est, inquit rex, ut hoc permittam in "virum, qui meæ fidei se credidit, præsertim cum "dextram ei miserim, operamque dederim ut ju-"rejurando adhibito ei fidem facerem. Quod si

Asinæus una cum Anilæo ad Artabanum proficiscitur.

Asinæum miratur Artabanus.

Ejus saluti prospicit.

"ρῶν ἄδειάν τε καὶ ἀσυλίαν ὁδῶν, ζηλῶν ἐπὶ φιλίᾳ "[d] προχωρεῖν πρὸς αὐτὸν, δόλου τε καὶ ἀπάτης χωρίς· "δωρεά τε δώσειν ὑπισχνεῖται καὶ τιμὴν, ἥτις ὑμῖν πρὸς "τῇ νῦν οὔσῃ ἀρετῇ μελλήσει δυνάμει τῇ ἐκείνου ὠφε-"λεῖν." Ἀσιναῖος δὲ, αὐτὸς μὲν ὑπερβάλλεται ἕως τὰς ἐκεῖ, τὸν ἀδελφὸν δὲ Ἀνιλαῖον ἐκπέμπει μετὰ δώρων ὁπόσα παρόντα ἦν. καὶ ὁ μὲν ᾤχετο, καὶ εἴσοδος αὐτῷ γίνεται παρὰ βασιλέα. Ἀρτάβανος δὲ, ἐπεὶ θεᾶται τὸν Ἀνιλαῖον [e] καταμόνας ἥκοντα, ἤρετο τὴν αἰτίαν τοῦ καὶ τὸν Ἀσιναῖον [f] ἐφυστερηκότα. ἐπεὶ δὲ πυνθάνεται αὐτὸν δείσαντα ἐν τῷ ἕλει ὑπομένειν, ὅδε τούς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν [g] δράσειν αὐτοὺς, πίστει τῇ αὐτοῦ προσκεχωρηκότας· καὶ τὴν [h] δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ' αὐτοῦ δόσεως [i] γενομένης· οὐδὲ πιστεύειν ἐνδοιάσειεν εἰ τοιᾶσδε ἀσφαλείας δόσις γένοιτο, παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων. καὶ Ἀρτάβανος μὲν, [k] ταῦτα πράξας, ἐκπέμπει τὸν Ἀνιλαῖον, πείσοντα τὸν ἀδελφὸν ἐπανελθεῖν. ἔπρασσε δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς θέλων [l] ἐνστόμισμα τῇ ἀρετῇ τῶν Ἰουδαίων ἀδελφῶν εἰς φιλίαν κτήσασθαι τῶν ἐκείνου σατραπειῶν, [m] ἐν ἀποστάσει τε οὐσῶν καὶ διανοίᾳ τοῦ ἀποστησομένου μέλλων ἐλάσειν ἐπ' αὐτούς. ἐδεδίει γὰρ μὴ καὶ περιεχομένου πολέμῳ τῷ [n] ἐκείνῳ κατὰ χείρωσιν τῶν ἀφεστηκότων, αὐξηθῶσιν ἐπὶ μέγα οἱ περὶ τὸν Ἀσιναῖον καὶ τὴν Βαβυλωνίαν, ἤτοι γε [o] συστήσαντες ἐπ' ἀκροάσει τῇ αὐτῶν, ἢ καὶ τούτου γε [p] ἀτυχοῦντες τοῦ κακῶσαι μειζόνως οὐ διαμάρτοιεν.

δ'. Ὁ μὲν δὴ, ταῦτα διανοηθεὶς, ἐκπέμπει τὸν [q] Ἀνιλαῖον. ὁ δὲ Ἀνιλαῖος πιθανὸς ἦν τῷ ἀδελφῷ, τήν τε ἄλλην προθυμίαν διηγούμενος τοῦ βασιλέως, καὶ ὅρκιον τὸ γεγενημένον· [r] ὥστε δὴ ἠπείγοντο ὡς τὸν Ἀρτάβανον. ὁ δὲ ἡδονῇ αὐτοὺς δέχεται παραγενομένους, ἐθαύμαζέ τε τὸν Ἀσιναῖον τοῦ ἐν ταῖς πράξεσιν εὐψύχου, θεωρῶν [s] παντελὲς ὄντα ὀφθῆναι βραχύν τε καὶ τοῖς τὸ πρῶτον ὄψει συνελθοῦσι δοῦναι καταφρονήματος ἀφορμὰς, ὡς οὐδὲν κρίνοιεν αὐτὸν, φησί τε πρὸς τοὺς φίλους, ὡς μείζονα [t] πάντα παραθέσει παρέχοιτο τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος. παρά τε πότον δεικνὺς τὸν Ἀσιναῖον Ἀβδαγάσῃ [v] τῶν αὐτοῦ στρατοπεδαρχῶν, τό, τε ὄνομα διασαφεῖ, καὶ τὴν πᾶσαν ἀρετὴν ᾗ [x] χρῷτο εἰς πόλεμον. τοῦ δὲ Ἀβδαγάσου κελεύοντος συγχώρημα αὐτῷ γενέσθαι κτείναντα αὐτὸν [y] ποινὴν ἀπολαβεῖν ὑπὲρ ὧν ὕβρισεν εἰς τὴν Παρθυαίων ἀρχὴν, "ἀλλ' οὐκ ἂν, "εἶπεν ὁ βασιλεὺς, συγχώρημα διδοίην ἐπ' ἀνδρὶ [z] πί-"στει τῇ εἰς ἐμὲ τεθαρρηκότι, καὶ προσέτι δεξιάν τε "πέμψας, καὶ θεῶν ὅρκοις πιθανὸς γενέσθαι σπουδάσας. "εἰ δὲ ἀνὴρ τυγχάνεις, τὰ πολέμια ἀγαθὸς, μηδὲν ἐπι-

d Προχωρεῖν πρὸς αὐτὸν,] Forsan προχωρεῖν πρὸς αὐτόν. Vide paullo inferius, ubi quoque προσκεχωρηκότας. HUDS. Recte. Nam & *Lugd. Bat.* adstipulante, moveri sede sua jussimus, quod ante erat editum, προχωρεῖν. HAV.

e Καταμόνας] Conf. c. 4. §. 4. SPANH.

f Ἐφυστερηκότα.] Ita *Busb.* ἐφυστερηκότος in *reliquis.* HUDS. Conf. inf. lib. 19. c. 1. §. 5. SPANH.

g Δράσειν αὐτοὺς,] Δράσειν *Busb.*

h Δεξιὰν ἐδίδου,] Hæc certissima fidei apud Persas arrha est. Videsis *Comment.* in *Justinum*, l. XI. c. 15. sub finem.

i Γενομένης·] Γινομένης *Busb.*

k Ταῦτα πράξας,] Οὕτως ἐκπέμπει *Busb.*

l Ἐνστόμισμα τῇ ἀρετῇ] Ἐνστομισμάτων τὴν ἀρετὴν *Busb.* ἐνστόμισμα τῇ ἀρετῇ *L. B.* ἐνστομισμάτων τῇ ἀρετῇ *Suid.* qui locum hunc *Josephi* verbis aliquot decurtatum affert in voce ἐνστομισμάτων. HUDS. Conf. supr. lib. 17. c. 12. §. 1. SPANH.

m Ἐν ἀποστάσει τε οὐσῶν] Versionem paululum immutatam vellem: *ut quæ tum in eo essent ut deficerent, & quod putaret res ad defectionem spectare, in illos jam expeditionem suscepturus esset.* IBBETS.

n Ἐκείνῳ κατὰ χείρωσιν τῶν ἀφεστηκότων,] Ἐκείνων *Vat.*

o Συστήσαντες ἐπ' ἀκροάσει] *Συστήσονται ἐπ' ἀκ. τῇ αὐτῶν, ἢ καὶ τόπου γε ἀτυχόντες Vat. Lugd. Bat. & Hen.*

p Τὸν Ἀνιλαῖον.] Ita rescribendum censui, quamvis ἀτυχόντες habeant *libri* omnes. *Epiphanius* locum vertit ad hunc modum, *Agebat autem hæc, opus habens illis fratribus, pro tutamine illius satrapiæ, eo quod in aliena regione facile possent ab imperio suo decedere, ut antequam tale aliquid contingeret, ipse eos per amicitiam occuparet. timebat enim ne in Babylonia plurimi se Asinæo conjungerent, & ille manu valida congregata, præsertim in illis locis tam munitissimis, facile se à Persarum imperio defensaret.*

q Ἀνιλαῖον.] Accessit hoc ex *L. B.* HAV.

r Ὥστε δὴ ἠπείγοντο] Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἠπείγοντο πρὸς τὸν Ἀρτ. *Busb.* & mox ὃς δὲ ἡδονῇ.

s Παντελὲς] *L. B.* παντελῶς.

t Πάντα] *L. B.* ἐν τῇ.

v Τῶν αὐτοῦ στρατοπεδαρχῶν,] Τῷ αὐτοῦ στρατοπεδάρχῃ *Busb.* & *Lugd. Bat.*

x Χρῷτο εἰς πόλεμον.] Ita *Busb.* χρῶντο in *reliquis.*

y Ποινὴν] *L. B.* ἄποινα.

z Πίστει τῇ εἰς ἐμὲ τεθαρρηκότι,] Πίστει τῇ ἐμῇ *Busb.*

“ἐπιορκίας χρήζων τῆς ἐμῆς Παρθυαίων [a] ἐκδίκει τὴν ἀρχὴν περιυβρισμένην· ἐπαναχωροῦντι γοῦν ἐπιθέμενος περιγίνου κράτει τῷ περὶ σὲ, καὶ μετ’ ἀγνοίας τῆς ἐμῆς.” ἕωθεν δὲ μετακαλέσας τὸν Ασιναῖον, “ὥρα σοι, φησὶν, ὦ νεανία, χωρεῖν ἐπὶ τὰ σαυτοῦ, καὶ μὴ πλείοσι τῶν ἐνθάδε στρατηγῶν τὴν ὀργὴν ἐρεθίσας, ἐπιχειρεῖν σου τῇ σφαγῇ, καὶ δίχα γνώμης τῆς ἐμῆς. παρακαταθήκην δὲ σοὶ δίδωμι τὴν [b] Βαβυλωνίων γῆν, ἀλῄστευτόν τε, καὶ ἀπαθῆ κακῶν ἐσομένην ὑπὸ τῶν σῶν φροντίδων. [c] ἄξιον δὲ μοὶ τυγχάνειν σοῦ χρηστοῦ ἀνεπίκλητον σοὶ παρασχόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πίστιν, οὐκ ἐπὶ κούφοις, ἀλλ’ ἐπὶ τοῖς εἰς σωτηρίαν [d] ἀνακειμένοις.” ταῦτα εἰπὼν [e] καὶ δῶρα δοὺς, [f] ὁπηνίκα ἐκπέμπει τὸν Ασιναῖον. ὁ δὲ εἰς τὴν οἰκείαν παραγινόμενος, φρούρια κατασκευάζει, καὶ ὁπόσα [g] πρότερον ὀχυροῦ, μέγας τε ἐν ὀλίγῳ ἐγεγόνει, καὶ [h] οἷος οὐκ ἄλλος τῶν πρότερον ἐκ τοιαύτης ἀφορμῆς ἅψασθαι πραγμάτων ἐν τολμῇ γεγονότων. Παρθυαίων τε αὐτὸν ἐθεράπευον οἱ ταύτῃ καταπεμπόμενοι στρατηγοί· μικρὸν γὰρ [i] ἐδόκει καὶ τῆς κατ’ αὐτὸν [k] ἧσσον ἀρετῆς ἡ ἐκ Βαβυλωνίων προϊοῦσα τιμή. ἦν δὲ ἐν ἀξιώματι καὶ δυνάμει· πάντα τε ἤδη τὰ ἐπὶ τῆς Μεσοποταμίας πρὸς αὐτὸν ἤρτο πράγματα, προὔκοπτέ τε [l] αὐτῷ ἡ εὐδαιμονία ἐπὶ ἔτη πεντεκαίδεκα.

ε΄. Ακμαζόντων δὲ αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν, ἀρχὴ αὐτοὺς ἐπικαταλαμβάνει κακῶν ἐκ τοιᾶσδε αἰτίας, ἐπειδὴ τὴν ἀρετὴν, ᾗ προὔκοψαν ἐπὶ μέγα δυνάμεως, ἐκτετράπευσιν εἰς ὕβριν ἐπὶ παραβάσει τῶν πατρίων ὑπὸ ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῆς ἐμπεσόντες. τῶν Πάρθων τινὶ, στρατηγὸς δὲ ἀφίκετο τῶν ταύτῃ χωρίων, [m] ὧδε καὶ εἵπετο γαμετὴ, τά τε ἄλλα καὶ εἰς τὸ ἐπαινεῖσθαι περιειληφυῖα πασῶν, καὶ μείζονα ῥοπὴν ἐπ’ αὐτῷ λαμβάνουσα θαύματι τοῦ εὐπρεποῦς, ταύτης εἴτε [n] ἀκοῇ τῆς [o] εὐπρεπείας ἐκμαθὼν, εἴ τε καὶ ἄλλως αὐτόπτης γενόμενος Ανιλαῖος, ὁ τοῦ Ασιναίου ἀδελφὸς, [p] ἐραστής τ’ ἐγεγόνει καὶ πολέμιος, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ μὴ ἄλλως ἐλπίζειν ἐκπράσσεσθαι τὴν σύνοδον τῆς γυναικὸς, μὴ τὴν ἐξουσίαν ὡς ἐπ’ αὐτῇ κτηθείσῃ παραλαβὼν, [q] τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ δυσαντίλεκτον κρίνειν τὴν ἐπιθυμίαν. ἅμα τε οὖν πολέμιος ἐπ’ αὐτοῖς ἀνὴρ [r] ἐκεχειροτόνητο, καὶ μάχης ἐπάκτου γενομένης [s] πεσόντος, ἀνῃρημένου ἁλοῦσα ἐγεγάμητο ἐραστῇ. οὐ μὴν δίχα γε μεγάλων δυστυχιῶν Ανιλαίῳ τε ἅμα αὐτῷ καὶ Ασιναίῳ γυνὴ ἀφίκετο εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν, ἀλλὰ σύν τινι μεγάλῳ κακῷ, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. ἐπεὶ γὰρ τἀνδρὸς τεθνηκότος αἰχμάλωτος ἤγετο, ἀφιδρύματα τῶν θεῶν, ἅπερ τῷ ἀνδρὶ καὶ αὐτῇ πατρῷα ἦν, ἐπιχώριον δὲ τοῖς ἐκείνῃ πᾶσίν ἐστιν ἐπί τε τῆς οἰκίας ἔχειν σεβάσματα, καὶ ἰοῦσιν ἐπὶ ξένης συνεπάγεσθαι· [t] περιστέλλουσα, καὶ ταύτῃ τοῦ πατρίου τὸ ἐπ’ αὐτοῖς ἔθος συναπήγετο. καὶ τὸ μὲν πρῶτον λεληθότως αὐτῶν θρησκείαν ἐποιεῖτο· γαμετὴ δὲ ἀποδειχθεῖσα, ἤδη τρόπῳ τῷ αὐτῆς εἰωθότι, καὶ μεθ’ οἵων νομίμων ἐπὶ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς, ἐθεράπευεν αὐτούς· καὶ τῶν ἑταίρων οἱ μάλιστα

“vir ſis belli ſciens fortiſque, nihil opus eſt ut “meo perjurio utaris ad injurias Parthorum impe-“rio illatas ulciſcendas: revertentem itaque ador-“tus, cum viribus tuis per me licet opprimas, “dum tuum mihi lateat conſilium.” Mane deinde accito Aſinæo, “Tempus tibi eſt, inquit, ad “tuos concedere, ô juvenis, etiam ne plures è du-“cibus meis qui mecum ſunt ad te occidendum “irritentur, me ignaro nec opinante. Tuæ autem “fidei committo terram Babyloniam, ut eam tua “cura tutam à latrociniis & illæſam cuſtodias. “Æquum autem eſt ut te mihi benignum habe-“am, qui fidem meam tibi inviolatam præſtiti, “cum non de rebus leviculis ageretur, ſed quæ ad “ſalutem tuam ſpectabant & incolumitatem.” Cum iſta dixiſſet & Aſinæum muneribus auxiſſet, ſine mora ad ſuos eum dimittit. Ille vero domum reverſus, caſtella partim nova condidit, partim vetera munitionibus firmavit: brevique eò potentiæ crevit, quantam alius ante ſe nemo adeptus eſt, qui ex hujuſmodi initiis rerum gubernaculo ſe admovere auſus eſt. Parthorum etiam duces, qui in vicinas provincias mittebantur, eum colebant & obſervabant: nam parva res meritiſque ſuis levior *illis* viſus eſt honos, quem à Babyloniis habuit. Erat autem in auctoritate *magna* & poteſtate, jamque omnia in Meſopotamia negotia ab illius nutu pendebant & arbitrio, ejuſque felicitas per annos quindecim indies magis magiſque augebatur.

Muneribus auctum dimittit.

5. Cæterum cum bonis omnibus florerent *affluerentque*, eis adhærere cœpit mali labes ex hujuſmodi cauſa, poſtquam à virtute deſciverant, qua in tantam provecti ſunt potentiam, eamque in contumeliam verterant, à patriis moribus lapſi in voluptatum cupiditates. Cum forte veniret ad vicinam regionem adminiſtrandam Parthorum quidam dux, quem comitata eſt etiam uxor, quæ & cæteris dotibus laudes aliis præripuerat omnibus, præcipueque mirabili formæ elegantia, quæ ad hoc efficiendum maximo erat momento, ejus, ſive quod aliquid de pulchritudine illius fama acceperat, ſive oculos in eam conjecerat, amator ſimul & hoſtis extitit Aſinæi frater Anilæus, partim quidem quod nulla ei ſupereſſet ſpes potiundi muliere, niſi eam quaſi vi captam in poteſtatem ſuam redigeret, partim vero quod cupiditati ſuæ ſe reſiſtere non poſſe crediderit. Simul itaque ac maritus hoſtis illis declaratus fuiſſet, & pugna inita acie cecidiſſet, occiſi *uxor* captiva nupta erat amatori *ſuo*. non tamen ſine magnis calamitatibus, & ipſi Anilæo & Aſinæo importatis, in domum illorum ingreſſa eſt mulier, ſed cum magno illorum malo ex hujuſmodi cauſa. Poſtquam enim viro *priore* mortuo captiva duceretur, ſimulachra deorum ſibi maritoque ſuo gentilitia (moris enim eſt omnibus in illa regione & domi habere numina, ſecumque, cum peregre irent, geſtare) occultabat, atque ita patria conſuetudine ſecum aſportabat. & primo quidem ea clam omnibus colebat: cum autem facta eſſet uxor, ſuo priſtino more, iiſdemque quibus ſub priore marito aſſueverat ritibus, Deos venerata eſt. Tunc ſocii eorum, quos maximi faciebant, leviter cum primo reprehendebant,

Origo calamitatis quæ in fratres invaſit.

Anilæus Parthicæ mulieris amore captus.

Nuptiæ Anilæi & Parthicæ mulieris.

Anilæo ob uxoris mores iraſcuntur ſocii.

a Ἐκδίκει τὴν ἀρχὴν] Eo modo *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐκδίκῃ in *cæteris.*
b Βαβυλωνίων γῆν,] Βαβυλωνίων γῆν *Busb.*
c Ἄξιον δὲ μοὶ] *L. B.* ἄξιος δ’ εἰμὶ.
d Ἀνακειμένοις.] *Gen.* ἀνακειμένως.
e Καὶ δῶρα δοὺς,] Καὶ δῶρα δίδωσι *Busb.* quæ lectio amplectenda, niſi ὁπηνίκα *mox* aut *ſtatim* denotet.
f Ὁπηνίκα] *L. B.* τὸ τηνίκα. τὸ τηνίκα *Coccejus*, vel τηνικαῦτα
g Πρότερον ὀχυροῦ,] Voculam ἦν poſt πρότερον inſerit *Busb.*
h Οἷος οὐκ ἄλλος] Ita lego. ὁπόσα in *libris.*
i Ἐδόκει] *L. B.* καὶ ἐδόκει.
k Ἧσσον ἀρετῆς] Forſan ἧσσων. HUDS. & COCC.
l Αὐτῷ] *L. B.* αὐτῶν.
m Ὧδε καὶ εἵπετο γαμετὴ,] Antea erat ᾧ δή.

n Ἀκοῇ] *L. B.* ἀκολῶ.
o Εὐπρεπείας] *L. B.* in *Marg.* εὐμορφίας.
p Ἐραστής τ’ ἐγεγόνει] Ita lego. antea erat, ἐραστής τε γεγόνει. HUDS. Et recte ita legiſſe teſtem produco *Lugd. Bat.* HAV.
q Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ] *Gen.* τὸ τοῦ.
r Ἐκεχειροτόνητο,] Ἐκεχειροτόνητο κέλλιον κιλίων καὶ μ. depravate in Codd. *Hen. Vat.* & *Gall.* κτείνων καὶ τίωνα in *Lugd. Bat.* ubi & in *Marg.* κέλλιονα.
s Πεσόντος,] Eo modo diſtinguendum cenſui; & in verſione ἡ γυνὴ ſupplevi poſt ἀνῃρημένου. prius abſque commate poſt πεσόντος lectum erat.
t Περιστέλλουσα,] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* περιστέλλουσι *Coccejus.* περιστίλουσα in *cæteris* omnibus.

bant, quod nequaquam ex institutis Hebraïcis convenienterque illorum legibus ageret, in uxorem accipiendo mulierem alienigenam, & quæ sacrificiorum cultusque religiosi ritus illis accurate præscriptos violaret. Videndum itaque ne dum nimium concedat corporis voluptati, à principatu excidat formæ causa, & à potestate quæ jam Dei auspiciis eousque processerat. Postquam vero nihil proficiebant, acciditque ut quidam è suis, quem maximi faciebant, interficeretur, quod paulo liberius loquutus fuerit (qui & ipse moriens ex suo in leges amore precatus est Deum ut vice interfectoris pœnas penderent Asinæus ipse & Anilæus, cunctique socii simili ab hostibus morte plecterentur, quod illi quidem scelerum auctores fuerint, hi vero auxilium ei non tulerint, talia patienti dum leges vindicatum iret) gravi dolore afficiebantur, patienter tamen ferebant, utpote sibimet conscii quod in universum illorum virtuti præsentem acceptam deberent felicitatem. Cum autem audirent de cultu deorum quos Parthi venerantur, contumeliam Anilæi in legem *suam* haud amplius tolerandam esse rati, factoque plurium concursu ad Asinæum, vociferabantur in Anilæum, dicentes, oportere eum, si prius parum potuit quid utile sit dispicere, nunc certe quod factum fuerit corrigere & emendare, antequam contigerit ut & ipse & alii omnes peccati istius pœnas sua pernicie luant; atque exprobrantes *ei* nuptias cum muliere *alienigena*, neque ex illorum consuetudine neque receptis patriæ legibus congruenter factas, cultumque *deorum*, quem in Dei ab illis adorati opprobrium mulier illa inducere satagit. Ille autem & ipse probe novit, fratris peccatum magnorum malorum causam exstitisse, porroque futurum esse; veruntamen tolerabat, benevolentiæ cedens ex cognatione ortæ, eique ignoscens quod mala cupiditate se fortiori teneretur. Sed cum plurium indies concursus ad eum fieret, majoresque ederentur clamores, tunc demum de istis Anilæum alloquitur, & de anteactis eum objurgans, jubensque ut in posterum ita facere desinat, mulieremque domum ad cognatos remittat. Nihil tamen hac admonitione profectum est. Mulier autem sentiens sui causa tumultuari populum, & verita ne Anilæo propter amorem sui durius aliquid accideret, veneno, quod Asinæo in cibis miscuerat, hominem sustulit: nec quidquam metuebat ex iis quæ perpetraverat, quod judicem habitura esset *virum* ipsam perdite amantem.

Is à suis leviter reprehensus quendam interficit.

Anilæus apud Asinæum accusatur.

Asinæus ab Anilæi uxore veneno sublatus.

6. Cæterum Anilæus, cum imperium jam solus suscepisset, exercitum educit in vicos Mithradatis, viri apud Parthos primarii, & qui Artabani regis filiam in matrimonium acceperat: eosque magna præda abacta populatus est. & magna quidem pecuniæ & mancipiorum vis in illis reperta est, multaque pecora & alia quamplurima quæ ea habentibus vitam faciunt beatiorem. Mithradates vero, qui tum forte in ea erat regione, audita vicorum expugnatione, indigne ferens quod Anilæus, quem non ante lacessiverat, ipsum injuria afficere cœperit, suamque in præsenti dignitatem insuper habuerit, postquam tantum equitatus, quantum poterat, collegisset, & ex omnibus eos qui ætate florerent, Anilæo obviam ibat, quasi cum

Anilæus in Mithradatem educit exercitum.

τιμώμενοι παρ' αὐτοῖς, τὸ μὲν πρῶτον [v] ἐπέσκηπτον, ὡς οὐδαμῶς [x] πράσσοι Ἑβραϊκὰ, οὐδὲ ὁπόσα νόμοις τοῖς αὐτῶν πρόσφορα, γυναῖκα ἠγμένος ἀλλόφυλον, καὶ παραβαίνουσαν θυσιῶν καὶ σεβασμῶν τῶν αὐτοῖς εἰωθότων τὴν ἀκρίβειαν. ὁρᾶν οὖν μὴ τὰ πολλὰ τῇ ἡδονῇ τοῦ σώματος συγχωρῶν ἀπολέσειε τὴν ἀρχὴν [y] τοῦ εὐπρεποῦς, καὶ τὴν εἰς νῦν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προελθοῦσαν ἐξουσίαν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐπέραινον, ἀλλὰ καί τινα αὐτῶν τὸν μάλιστα τιμώμενον, ὅτι παρρησίᾳ πλείονι χρήσαιτο, ἀπέκτεινε· καὶ ὃς κτεινόμενος [z] εὐνοίᾳ τῇ τῶν νόμων τοῦ κτείνοντος αὐτὸν τιμωρίαν ἐπηράσατο αὐτῷ τε Ἀνιλαίῳ καὶ Ἀσιναίῳ, [a] καὶ πᾶσιν ἑταίροις ὁμοίαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπαχθεῖσαν γενέσθαι τελευτὴν, τοῖς μὲν, ὡς ἡγεμόσι παρανομιῶν γεγονόσι, τοῖς δὲ, ὅτι μὴ [b] βοηθῷεν αὐτῷ τοιάδε πάσχοντι διὰ τὸ ἐκδικεῖν τοῖς νόμοις· οἱ δὲ ἐβαρύνοντο μὲν, ἠνείχοντο δὲ, μνημονεύοντες οὐκ ἐξ ἄλλης αἰτίας, ἀλλ' ἰσχύϊ τῇ ἐκείνων, τῇ εὐδαιμονίᾳ συνελθόντες. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν θεραπείαν ἀκροῶνται [c] τῶν θεῶν τῶν Παρθυαίοις τιμωμένων, οὐκ ἔτι ἀνεκτὸν ἡγούμενοι τοῦ Ἀνιλαίου τὸ [d] ὑβρίζειν εἰς τοὺς νόμους, ἐπὶ τὸν Ἀσιναῖον ἐλθόντες καὶ πλέονες ἤδη κατεβόων τοῦ Ἀνιλαίου, φάμενοι καλῶς ἔχειν, εἰ μὴ πρότερον [e] κατ' αὐτὸν [f] ἑωρακότα τὸ ὠφελοῦν, ἀλλὰ νῦν γοῦν ἐπιστροφὴν ποιεῖσθαι τοῦ γεγονότος, πρὶν ἢ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνῳ τε καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις γενέσθαι εἰς ὄλεθρον ἀνακειμένην· τόν τε γάμον τῆς ἀνθρώπου λέγοντες οὐ μετ' αὐτῶν, οὔτε αὐτοῖς εἰωθότων τεθεῖσθαι νόμων, καὶ τὴν θρησκείαν ἣν ἐπιτηδεύοι ἡ γυνὴ ἐπ' ἀτιμώσει τοῦ Θεοῦ τοῦ αὐτοῖς σεβασμίου πράσσεσθαι. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ᾔδει μὲν τὴν ἁμαρτάδα τοῦ ἀδελφοῦ μεγάλων αἰτίαν οὖσαν κακῶν, καὶ ἐσομένην, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἠνείχετό γε εὐνοίᾳ τοῦ συγγενοῦς νικώμενος, καὶ συγγνώμην νέμων, ὡς ὑπὸ κρείττονος κακοῦ τῆς ἐπιθυμίας νικωμένου. ἐπεὶ δὲ πλείους τε ὁσημέραι [g] συνεστρέφοντο, καὶ πλείους ἦσαν αἱ καταβοαὶ, τηνικαῦτα δὴ φησὶ περὶ αὐτῶν πρὸς Ἀνιλαῖον, τοῖς τε πρῶτον γεγονόσιν ἐπιτιμῶν, καὶ παύσασθαι τὸ λοιπὸν κελεύων τὴν ἄνθρωπον ἀποπεμψάμενον εἰς τοὺς συγγενεῖς. ἐπράσσετο δὲ οὐδὲν ἐκ τῶν λόγων. καὶ ἡ γυνὴ δὲ αἰσθανομένη μὲν τοῦ θορύβου τοῦ κατέχοντος τοὺς λαοὺς δι' αὐτὴν, δεδοικυῖα δὲ περὶ τοῦ Ἀνιλαίου [h] μή καί τι πάθοι ἔρωτι τῷ πρὸς αὐτὴν, φάρμακον τῷ Ἀσιναίῳ δοῦσα ἐν τοῖς σιτίοις, [i] μεθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον, ἀδεής τε ἦν ἐπὶ κριτῇ τῶν περὶ αὐτὴν πραχθησομένων τῷ ἐραστῇ γενομένῳ.

ς'. Ἀνιλαῖος δὲ, [k] καταμόνας ἤδη τὴν ἡγεμονίαν παραλαβὼν, ἐξάγει στρατιὰν ἐπὶ τὰς Μιθραδάτου κώμας, ἀνδρὸς πρώτου ἐν τῇ Παρθυηνῇ, καὶ βασιλέως Ἀρταβάνου τὴν θυγατέρα γεγαμηκότος, διὰ λείας τε ἦγεν αὐτάς. καὶ πολλὰ μὲν χρήματα καὶ ἀνδράποδα εὑρίσκεται, πολλά τε πρόβατα, ἄλλα τε πολλὰ ὁπόσα ἐπὶ προσλήψει τοῦ εὐδαίμονος ὠφελεῖ τοῖς ἔχουσι. Μιθραδάτης δὲ, ἐτύγχανε γὰρ τῇδε [l] ὢν, ἐπεὶ ἀκούει τῶν κωμῶν τὴν ἅλωσιν, ἐν δεινῷ φέρων [m] ὁπότε μὴ προάρξαντος ἀδικεῖν Ἀνιλαῖος ἄρξαιτο, καὶ παρόντος τοῦ ἀξιώματος ὑπεριδὼν, ἱππέας συναγαγὼν πλείστους ὅσους ἐδύνατο, καὶ τῶν πλείστων τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, παρῆν ὡς προσμίξων τοῖς

v Ἐπέσκηπτον, ὡς] Absunt à *L. B.*

x Πράσσοι] *L. B.* πράσσειν.

y Τοῦ εὐπρεποῦς,] Hic ellipsin esse puto τοῦ ὑπὲρ aut ἕνεκα.

z Εὐνοίᾳ τῇ τῶν νόμων] Ita lego cum *Cod. Busb.* εὐνοίας τε τῶν νόμων καὶ κτ. in *Editis Aliisque* Forsan εὐνοίας τῶν νόμων, ut ellipsis sit voculæ διά.

a Καὶ πᾶσιν ἑταίροις] Sic *Busb.* & *Epiphan.* καὶ πᾶσιν ἑτέροις in *reliquis.*

b Βοηθῷεν] *L. B.* βοηθοῖεν.

c Τῶν θεῶν] Illud τῶν è *Codd. MSS.*

d Ὑβρίζειν] *L. B.* ὑβρίζον.

e Κατ' αὐτὸν] Scribe καθ' αὐτόν. COCC.

f Ἑωρακότα] *L. B.* ἑώρα.

g Συνεστρέφοντο,] Συναπεστρέφοντο *Busb.*

h Μὴ καί τι πάθοι] Ita in *Editis.* μηκέτι *Busb.*

i Μεθιστᾷ] *L. B.* μεθίστατο.

k Καταμόνας] Conf. supr. c. 4. §. 3. SPANH.

l Ὢν, ἐπεὶ ἀκούει] Voculam ὢν insertam dedi ex *MSS.*

m Ὁπότε μὴ προάρξαντος] Οὐ μὴ ἄρξαντος ἀδικεῖν Ἀνιλαῖος ἤρξατο *Busb.*

n Ma-

τοῖς περὶ τὸν Ανιλαῖον. καὶ ἔν τινι κώμῃ τῶν αὐτοῦ καταχὼν ἡσύχαζεν, ὡς τῇ ἐπιούσῃ [n] μαχησόμενος [o] διὰ τὸ εἶναι Σάββατον ἡμέραν τοῖς Ιουδαίοις ἐν ἀργίᾳ διαγομένην. Ανιλαῖος δὲ ταῦτα πυθόμενος παρ᾽ ἀνδρὸς Σύρου ἀλλοφύλου ἐξ ἑτέρας κώμης, τά τε ἄλλα φράζοντος ἀκριβῶς, καὶ τὸ χωρίον ἔνθα Μιθραδάτης ἤμελλε [p] δαίνυσθαι, δειπνοποιησάμενος καθ᾽ ὥραν ἤλαυνε νυκτὸς ἀμαθέσι τῶν ποιουμένων χρήζων [q] τοῖς Παρθυαίοις ἐπιπεσεῖν. καὶ περὶ φυλακὴν τετάρτην ἐπιπεσὼν, τοὺς μὲν ἔτι κοιμωμένους ἀναιρεῖ, τοὺς δὲ εἰς φυγὴν [r] τρέπει. Μιθραδάτην δὲ [s] ζωγρίᾳ λαβὼν, ἦγεν ὡς αὐτὸν ἐπὶ [t] ὄνον γυμνὸν ἀναθέμενος, ἥπερ ἀτιμιῶν μεγίστη νομίζεται παρὰ [v] Παρθυαίοις. καταγαγὼν δὲ εἰς [x] τὴν ὕλην μετὰ [y] τοιούτου φρονήματος, καὶ κελευόντων τῶν φίλων ἀναιρεῖν τὸν Μιθραδάτην, ἀνεδίδασκεν αὐτοὺς σπεύδων αὐτὸς ἐναντία· "μὴ γὰρ καλῶς ἔχειν ἀναιρεῖν ἄνδρα γένους τε ὄντα τοῦ πρώτου παρὰ Παρθυαίοις, καὶ ἐπιγαμίᾳ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα μειζόνως τιμώμενον. νῦν μὲν γὰρ ἀνεκτὰ εἶναι τὰ πεπραγμένα· καὶ γὰρ [z] εἴπερ ὕβρισται Μιθραδάτης, ἀλλ᾽ οὖν σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς [a] εὐεργετούμενον χάριτος μνήσασθαι τοῖς τὰ τοιάδε παρασχοῦσι. [b] παθόντος δέ τι ἀνήκεστον, οὐκ ἀτρεμήσειν βασιλέα, [c] μὴ οὐ μεγάλην σφαγὴν Ιουδαίων τῶν ἐν Βαβυλῶνι [d] ποιησάμενον, ὧν φείδεσθαι καλῶς ἔχειν, διά τε τὴν συγγένειαν, καὶ διὰ τὸ μὴ [e] ἀναστροφὴν εἶναι ἂν αὐτοῖς, πταίσματός τινος γενομένου, [f] τῇ κατ᾽ ἐκείνους ἀκμῆς πλήθυϊ χρώμενον." καὶ ὁ μὲν ταῦτα διανοηθεὶς καὶ φράσας ἐν τῷ συλλόγῳ, πιθανὸς ἦν· ἀφίεταί τε [g] Μιθραδάτης. [h] ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν ὠνείδιζεν ἡ γυνὴ, εἰ μὴ [i] προθυμήσεται βασιλέως τε γαμβρὸς ὢν, καὶ ταύτῃ [k] τιμωρήσεσθαι τοὺς ὑβρίσαντας εἰς αὐτὸν περιορώμενος, ἀγαπῶν δὲ τὴν σωτηρίαν μετὰ [l] αἰχμαλωσίας ὑπὸ [m] Ιουδαίων ἀνδρῶν [n] γενομένης. "καὶ νῦν ἐπανάδραμε τὴν ἀρετὴν, ἢ θεοὺς ἐπόμνυμι τοὺς βασιλείους, ἢ μὴν παραλυθήσεσθαι τῆς πρὸς σὲ ἐπὶ γάμῳ κοινωνίας." ὁ δὲ αὖ, τοῦτο μὲν τῶν ὀνειδῶν τὴν καθημέραν ἀχθηδόνα μὴ φέρων, τοῦτο δὲ τῆς γυναικὸς τὴν μεγαλοφροσύνην δεδιὼς μὴ παραλύοιτο αὐτοῦ γάμων, [o] ἄκων μὲν καὶ μὴ βουλόμενος συνάγει [p] γοῦν στρατὸν ὅσον ἠδύνατο πλεῖστον, [q] καὶ ἐλαύνει, οὐκ ἀνασχετὸν ὑπολαμβάνων ἔτι καὶ αὐτὸς τὴν σωτηρίαν, εἰ Παρθυαῖος ὢν ὑπὸ [r] Ιουδαίων πρωσθοίτο ἀντιπολεμούντων.

ζ΄. [s] Ανιλαῖος δὲ, ὡς μανθάνει προσελαύνοντα δυνάμει πολλῇ τὸν Μιθραδάτην, ἄδοξον ἡγησάμενος

eo acie congressurus. Cumque ad vicum quendam è suis pervenisset, illic se continuit & quiescebat, quasi postridie pugnam initurus, utpote Sabbati die, quem faustum in otio agunt Judæi. Anilæus autem cum ista rescivisset ex homine alienigena, Syro genere, alterius vici incola, qui & alia diligenter ei narrabat, & locum ubi Mithradates *cum suis* epulaturus esset, sumpta tempestive cœna, nocte iter faciebat, eo animo ut Parthos omnium quæ agerentur ignaros adoriretur: & circa quartam vigiliam eos adortus, alios quidem dormientes interficit, alios vero in fugam vertit. Mithradatem autem *ipsum* cum vivum cepisset, secum abducebat, nudum asino impositum, quæ apud Parthos gravissima habetur contumelia. Cumque in sylvam tali proposito eum perduxisset, juberentque amici ut Mithradatem occideret, ille ad diversa contendens eos perdocebat: "nequaquam è re sua esse ut Mithradatem occiderent, ut qui primæ esset dignitatis inter Parthos, majorique in honore quod ex nuptiis arctiori necessitudine cum rege conjungeretur. nunc enim toleratu haud difficilia esse quæ fecerant, & licet contumelia affectus fuerit Mithradates, quod tamen vitam conservatam vobis acceptam debuerit, non obliturum esse gratiam illis referre qui hujusmodi beneficium *ei* dederint. Sin vero malorum gravissimum patietur, non conquiescet rex, donec magnam Judæorum in Babylonia stragem ediderit, quibus *sane* ut parceretur bene se haberet, tam quod consanguinei sint, tam, quod nullum erit vobis refugium, si res male ceciderint, cum ille juvenum illorum plerosque in suam potestatem redegerit." Et cum ille quidem ista cogitasset & in concione loquutus esset, suis ea persuadebat; atque ita dimissus est Mithradates. Ipsum vero inde egressum conviciis excipiebat uxor, quod noluerit, cum & regis gener esset, atque adeo spretus & contemptus, eos persequi qui injurias ei fecerant & contumelias, sed contentus incolumitatis sorte vivere maluerit, etiam postquam à Judæis ductus fuerat captivus. "Et nunc, inquit, aut forti animo regredere, * aut per deos patrios juro me nuptiarum tecum societatem dirempturam esse." Ille vero iterum (partim quod ægre ferret quotidianum opprobrium, partim quod veritus esset mulieris animum elatum ne cum eo divortium faceret) copias, non sponte quidem neque volens, quantas potuit maximas, coëgit, & contra hostem proficiscitur, non ferendam putans salutem *sibi concessam*, si, cum Parthus esset, repulsam tulerit à Judæis adversus eum bellum gerentibus.

Mithradatem captum abducit.

Mithradatem dimittit Anilæus.

Mithradates ab uxore impulsus ad bellum redintegrandum.

7. Anilæus autem, audito Mithradatem in eo esse ut magnam militum vim contra ipsum duceret,

Anilæus congressui cum Mithradate se parat.

n Μαχησόμενος] Μαχούμενος Busb.
o Διὰ τὸ —— διαγομένην.] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 7. §. 3. & Antt. lib. 14. c. 4. §. 2. SPANH.
p Δαίνυσθαι,] Ita distinguo cum Cod. Busb. & Epiphan. δαίνυσθαι δειπνοποιησάμενοι, καθ᾽ ὥραν ἤλαυνε in Editis Aliisque.
q Τοῖς Παρθυαίοις ἐπιπεσεῖν.] Τοῖς ἐναντίοις Busb. & Epiphan.
r Τρέπει.] Τρέπεται Busb.
s Ζωγρίᾳ] Vel ζωγρίαν· Hesychius ζωγρίαν, ζῶντα· SPANH.
t Ονον] Vide Suidam in voce ὄνος.
v Παρθυαίοις.] Πάρθοις Busb.
x Τὴν ὕλην] Supra p. 907. τὸ ἕλος.
y Τοιούτου] L. B. τοιῶδε.
z Εἴπερ ὕβρισται] Εἰ περιύβρισται Busb. ὑπερύβρισται L. B. Coccejus εἰ περιύβρισται.
a Εὐεργετούμενον χάριτος μνήσασθαι] Εὐεργετούμενος μεμνήσεται χάριτος τοῖς τοιάδε π. Busb.
b Παθόντος δέ τι ἀνήκεστον,] Ita lego & distinguo cum Cod. Busb. (accedente nunc & Lugd. Bat.) πάθος δέ τι ἀνήκεστον οὐκ ἀτρεμήσειν βασιλέα in Editis Aliisque.
c Μὴ οὐ μεγάλην σφαγὴν] Iterum cum Cod. Busb. (pariterque Lugd. Bat.) non dissentiente Epiphanio. perperam antea erat, μη ὤν.
d Ποιησάμενον,] Ποιησόμενον Busb. & mox, ἔχοι, διά γε τὴν σ.
e Αναστροφὴν] Vide Suidam voc. ἀναστροφάδην. ἴσ. ἀποστροφὴν

refugium. Vide Lib. XIX. Cap. I. §. 16. HUDS. vel IBBETS. in Add.
f Τῇ κατ᾽ ἐκείνους ἀκμῆς] In Editis τὸ κατ᾽ ἐκ. verum τῇ vel τῷ legendum esse monuit Cl. Lowthius. atque τῇ prætuli, quod τε (forsan pro τῇ) habeant Vat. & Hen. a pr. m.
g Μιθραδάτης.] L. B. Μιθραδάτην.
h Εξελθόντα δὲ αὐτὸν] Ελθόντα Busb. & Lugd. Bat.
i Προθυμήσεται] Προμηθήσεται L. B.
k Τιμωρήσεσθαι τοὺς ὑβρίσαντας] Τιμωρῶν τιμωρήσεσθαι Vat. & Hen. à pr. m.
l Αἰχμαλωσίας] L. B. αἰχμαλωσίαν.
m Ιουδαίων ἀνδρῶν] In Marg. L. B. Ιουδαίου ἀνδρός.
n Γενομένης] Γενομένην Vat. Lugd. Bat. & Hen. à pr. m.
* Aut per —— esse.] Aut deos testor, quibus curæ est regum dignitas, Gelen.
o Ακων μὲν] Ita Bas. Vat. & Hen. ἄκων μὲν καὶ βουλόμενος in Edit. Gen. qua lectione admissa vertendum, velit nolit.
p Γοῦν] L. B. δ᾽ οὖν.
q Καὶ ἐλαύνει,] Καὶ ἤλαυνεν κατ᾽ Ανιλαίου Busb.
r Ιουδαίων [illegible]] [illegible] Vat. & Hen. à pr. m. Ιουδαίου [illegible] Lugd. Bat.
s Ανιλαῖος δὲ,] Εκεῖνος δὲ μαθὼν εἶπεν. Busb.

Καὶ

ret, inglorium ratus intra paluſtria ſe continere & non occupare illis obviam ire, ſimulque ex priori felicitate ſperans ſe hoſtes ſimiliter ac antea male multaturos, & audaciam *ſuis* audere jam aſſuetis non defuturam, copias eduxit. quin & multi præter ſuum exercitum ei ſeſe adjunxerunt, quaſi res alienas prædatum ituri eſſent, primoque aſpectu terrorem hoſtibus rurſus injecturi. At cum progreſſi eſſent uſque ad ſtadia nonaginta, facto itinere per loca arida ipſoque meridie, tunc eos & ſitis urgebat & Mithradates conſpectus in eos impreſſionem faciebat, potus inopia laborantes, & ob hoc ipſum & ſolis ardorem arma ferre non valentes. Itaque Anilæus cum ſuis turpem in fugam vertitur, quod viribus defectis res eſſet cum integris, multaque facta eſt cædes, & plurima hominum millia ceciderunt. Anilæus autem & quotquot circa eum erant fuga effuſiſſima in ſylvam ſe receperunt, facientes ut Mithradates exſultaret gaudio ex victoria ab illis reportata. Cæterum ad Anilæum confluxit ingens multitudo perditorum hominum, ſuam ſalutem parvi pendentium dummodo rerum aſperitate in præſens leventur, adeo ut incrementum quod ex illis ceperit occiſorum numerum adæquaverit: haud tamen conferendi erant cum iis qui acie ceciderant, quod rudes eſſent & inexercitati. Veruntamen cum illis impreſſionem faciebat in Babyloniorum vicos; atque iſthic vi & violentia Anilæi magna facta eſt rerum omnium vaſtatio. Tum Babylonii, cum iis qui bellum ſuſceperant, miſerunt Nearda ad Judæos qui illic erant, Anilæum *ſibi tradi* poſtulantes. Et cum dictis iſtis nollent auſcultare, (neque enim ſi id maxime vellent hominem dedere potuerunt) ad pacem ineundam eos invitabant: atque illi ſe etiam deſiderare dicebant ut de pace convenirent, mittuntque una cum Babyloniis certos homines, qui cum Anilæo hac de re agerent. Tum Babylonii, poſtquam omnia perſpexiſſent, & qualis eſſet locus, in quo caſtra poſuerat Anilæus, exploratum habuiſſent, eos crapula ſomnoque gravatos adorti, impune quotquot nacti ſunt ipſumque Anilæum inter cæteros interficiunt.

Anilæani à Mithradate fuſi fugatique.

Anilæus in Babyloniorum vicos invadit.

Anilæum ex improviſo adoriuntur Babylonii, ipſumque interficiunt.

Judæi Babylonia Seleuciam migrant.

8. Babylonii autem gravi Anilæi metu liberati, (illis enim obſtabat quo minus ſuum in Judæos odium effunderent, nam perpetuo fere inter eos diſſidia erant ex legum diverſitate orta, & cuicunque parti forte animi creverint prior alteram injuriis laceſſebat) & tunc itaque occiſis qui cum Anilæo erant, in Judæos impetum faciunt. Illi vero graviter ferentes Babyloniorum injurias, cum neque aliquid poſſent contra illos in acie neque ſimul cum illis vivere ſuſtinerent, migrabant Seleuciam, urbem illius regionis præcipuam, à Seleuco Nicanoris filio conditam. eam autem habitant Macedonum multi, plurimique Græci: quin & Syri

τὸ μένειν ἐν τοῖς ἕλεσιν, ἀλλὰ μὴ φθάσας ὑπαντιάζειν τοὺς πολεμίους, εὐτυχίᾳ τε τῇ πρότερον ἐλπίζων ὅμοια πράξειν τοὺς πολεμίους, καὶ τὴν τε τόλμην καὶ εἰωθόσι θαῤῥεῖν παρατυγχάνειν, ἐξῆγε τὴν δύναμιν. πολλοί τε πρὸς τῷ οἰκείῳ στρατῷ προσεγεγένεσαν αὐτῷ καθ᾽ ἁρπαγὴν τῶν ἀλλοτρίων τραπησόμενοι, καὶ ὄψει πάλιν προεκπλήξοντες τοὺς πολεμίους. προσιοῦσι δὲ αὐτοῖς εἰς σταδίους ἐνενήκοντα, [t] καὶ διὰ τῆς ἀνύδρου τῆς πορείας γινομένης, καὶ μεσημβρίας [v] οὔσης, [x] τότε περιῆν τε τὸ δίψος, καὶ Μιθραδάτης ἐπιφανεὶς [y] προσέβαλλε τεταλαιπωρημένοις ἀπορίᾳ τοῦ πιεῖν, καὶ δι᾽ αὐτὸ καὶ τὴν ὥραν φέρειν τὰ ὅπλα μὴ δυναμένοις. τροπή τε οὖν γίνεται τῶν περὶ τὸν Ανιλαῖον αἰσχρὰ, διὰ τὸ ἀπηγορευκότας ἀκραιφνέσι προσφέρεσθαι, καὶ φόνος πολὺς, πολλαί τε μυριάδες ἔπεσον ἀνδρῶν. Ανιλαῖος δὲ καὶ ὅσον περὶ αὐτὸν ἦν συνεστηκὸς [z] ἐπὶ τῆς ὕλης ἐπανεχώρουν φυγῇ μεγάλῃ, νίκης τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς χαρὰν Μιθραδάτῃ παρεσχηκότες. Ανιλαίῳ δὲ προσῄει πλῆθος [a] ἄπειρον ἀνδρῶν πονηρῶν ἐν ὀλίγῳ τὴν σωτηρίαν ποιουμένων, ῥᾳστώνης χάριν τῆς εἰς τὸ παρὸν, ὥστε ἀντανίσωμα τὴν τούτων πρόσοδον γενέσθαι πλήθους τῶν ἀπολωλότων. οὐ μὴν ὅμοιοί τε ἦσαν τοῖς πεπτωκόσι διὰ τὸ ἀμελέτητον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ [b] τούτοις ἐπιφοιτᾷ ταῖς κώμαις τῶν Βαβυλωνίων, ἀνάστατά τε ἦν πάντα ταῦτα ὑπὸ τῆς Ανιλαίου ὕβρεως. καὶ Βαβυλώνιοι, καὶ οἱ ὄντες ἐν τῷ πολέμῳ, πέμπουσιν [c] εἰς τὰ Νεαρδὰ πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ Ιουδαίους Ανιλαῖον ἐξαιτούμενοι. [d] καὶ μὴ δεξαμένοις τοῦτον τὸν λόγον, οὐδὲ γὰρ βουλομένοις ἔκδοτον παρασχεῖν [e] δυνατὸν ἦν, τὴν εἰρήνην [f] προὐκαλοῦντο· οἱ δὲ καὐτοὶ χρῄζειν ἔλεγον τῆς ἐπὶ τῆς εἰρήνης συμβάσεως, καὶ πέμπουσι μετὰ τῶν Βαβυλωνίων ἄνδρας, [g] οἳ διελέγοντο πρὸς τὸν Ανιλαῖον. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι [h] κατοπτίας αὐτοῖς γινομένης, μαθόντες τὸ χωρίον ἐν ᾧ ἱδρυμένος Ανιλαῖος ἦν, ἐπιπεσόντες κρύφα νυκτὸς μεθύουσι, καὶ καθ᾽ ὕπνον τετραμμένοις, κτείνουσιν ἀδεῶς πάντας ὅσους ἐγκατέλαβον, καὶ Ανιλαῖον αὐτὸν ἀπέκτειναν.

ή. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἀπαλλαγέντες τῆς Ανιλαίου βαρύτητος· [i] ἐπιστόμισμα γὰρ ἦν αὐτῶν μίσει τῷ πρὸς Ιουδαίους, [k] ἀεὶ γὰρ ὡς ἐπὶ πολὺ διάφοροι καθεστήκεσαν αἰτίᾳ τῆς ἐναντιώσεως τῶν νόμων, καὶ ὁποτέροις [l] παραγένοιτο θαῤῥεῖν πρότερον ἀλλήλων ἥπτοντο· [m] καὶ τότε οὖν ἀπολωλότων τῶν περὶ τὸν Ανιλαῖον, ἐπετίθεντο τοῖς Ιουδαίοις. οἱ δὲ ἐν δεινῷ τιθέμενοι τὴν ὕβριν τὴν ἐκ τῶν Βαβυλωνίων, καὶ μήτε ἀντιτάξασθαι μάχῃ δυνάμενοι μήτε ἀνεκτὸν ἡγούμενοι τὴν συνοικίαν, ᾤχοντο εἰς Σελεύκειαν τὴν ἐκείνῃ πόλιν ἀξιολογωτάτην, Σελεύκου κτίσαντος αὐτὴν τοῦ Νικάνορος. οἰκοῦσι δὲ αὐτὴν πολλοὶ τῶν Μακεδόνων, πλεῖ-

t Καὶ διὰ τῆς ὕλης ἐπανεχώρουν] Καὶ non agnoſcit *Busb.* & commode abeſſe poteſt.

v Οὔσης,] Illud οὔσης ſupplevi è *Cod. Busb.*

x Τότε περιῆν τε] *L. B.* τάτε ἄλλα περιῆν τότε.

y Προσέβαλλε τεταλαιπωρημένοις] Προσέβαλε *Busb.*

z Επὶ τῆς ὕλης ἐπανεχώρουν] Υπὸ τὴν ὕλην *Busb.*

a Απειρον ἀνδρῶν πονηρῶν] Ita *Gall.* (idemque voluit *L. B.* legens ἄπορον) ἄπηρον aut ἄπορον in *Editis Aliiſque.* Ανιλαίῳ δὲ αὖθις προςῄει πλῆθος δι᾽ ἀπείρων ἀνδρῶν πονηρῶν *Zonar.*

b Τούτοις ἐπιφοιτᾷ] Antea erat ταύταις, quod in τούτοις mutari juſſit Cl. *Lowthius.*

c Εἰς τὰ Νεαρδὰ] Ita ut ſupra c. 10. §. 1. Νεερδὰ hîc loci in *libris.* ſed Νέαρδα hic habet *Lugd. Bat.*

d Καὶ μὴ δεξαμένοις τοῦτον] Forſan, καὶ μὴ δεξαμένους, & dein εἰς εἰρήνην προὐκαλοῦντο.

e Δυνατὸν ἦν,] Δύναμις ἦν *Busb.* δυνηθῆναι *Vat. & Hen. à pr. m.*

f Προὐκαλοῦντο·] Προσεκαλοῦντο *Vat. & Hen. à pr. m.*

g Οἳ διελέγοντο] Ων εἷς διαλέξαιτο *Gall.* οἳ διαλέξοιντο *L. B.*

h Κατοπτίας αὐτοῖς γινομένης,] Κατοπτείας *Busb. & Lugd. Bat.*

i Επιστόμισμα] Conf. ſupr. lib. 17. c. 12. §. 1. SPANH.

k Αεὶ γὰρ] Ante in *Editis* erat, καὶ Ανιλαῖον αὐτὸν ἀπέκτειναν. οἱ Βαβυλώνιοι δὲ ἀπαλλαγέντες τῆς Ανιλαίου βαρύτητος, ἐπιστόμισμα γὰρ ἦν αὐτῶν μίσει τῷ πρὸς Ιουδαίους, ἀεὶ γὰρ ὡς ἐπὶ πολὺ διάφοροι καθεστήκεσαν αἰτίᾳ τῆς ἐναντιώσεως τῶν νόμων, καὶ ὁποτέροις παραγένοιτο θαῤῥεῖν πρότερον ἀλλήλων ἥπτοντο. καὶ τότε οὖν ἀπολωλότων τῶν περὶ Ανιλαῖον, ἐπετίθεντο τοῖς Ιουδαίοις οἱ Βαβυλώνιοι. οἱ δὲ ἐν δεινῷ τ. In eo diſcrepant *Codd. MSS.* quod ἀπέκτειναν deſit *Gall.* & Ανιλαῖον αὐτὸν κατέλαβον οἱ Βαβυλώνιοι. οἱ δὲ ἀπαλλαγέντες habeat *Busb.* ἀπέκτειναν οἱ Βαβυλώνιοι. οἱ δὲ ἀπαλ. *Hen. & Vat.* in quibus mox εἰ μὴ καὶ τότε οὖν ἀπολ. denique οἱ Βαβυλώνιοι omittit *Busb.* cujus auctoritate & ipſe idem feci, totumque locum aliter quam prius diſtinctum dedi. Quo modo legerit *Epiphanius*, conjiciat cui libet ex ſequentibus prout ille vertit, *ipſumque Anilæum obtruncant. Atque hoc modo Babylonii injuriis Anilæi & gravedine liberati ſunt. Impreſſio namque illis magno conſtabat odio, quod circa eos detinebatur. Nam pene ſemper inimicitias exercebant. Cauſa vero hujus iræ fuit lex eorum paterna quam ille oppugnabat: & propterea ſibi ſemper invicem æmulabantur: unde ſi eorum quiſquam opportunitatem invenerat, ab injuriis non parcebat. Tunc itaque hoc modo pereunte Anilæo, cœpere Babylonii Judæis inſtare* &c.

l Παραγένοιτο θαῤῥεῖν πρότερον] *L. B.* παραγένοιντο θαῤῥεῖν πρότεροι.

m Καὶ τότε οὖν] *L. B.* præfigit εἰ μή. in *Marg.* vero vulgata eſt lectio.

n Dιο-

πλεῖςοι δὲ Ἕλληνες, ἔςι δὲ καὶ Σύρων οὐκ ὀλίγον τὸ ἐμπολιτευόμενον. εἰς μὲν δὴ ταύτην καταφεύγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐπὶ [n] πέντε ἔτη ἀπαθεῖς κακῶν ἦσαν. τῷ δὲ ἕκτῳ ἔτει μετὰ τὸ [o] πρῶτον, φθορὰ ἐν Βαβυλῶνι ἐγένετο αὐτῶν, [p] καὶ καιναὶ μετοικήσεις ἐκ τῆς πόλεως· καὶ δι' αὐτὴν ἄφιξιν εἰς τὴν Σελεύκειαν, ἐκδέχεται [q] δὴ μείζων αὐτοὺς συμφορὰ δι' αἰτίαν ἣν ἀφηγήσομαι.

θ'. Σελευκέων τοῖς Ἕλλησι πρὸς τοὺς Σύρους ὡς ἐπὶ πολὺ ἐν ςάσει καὶ διχονοίᾳ ἐςὶν ὁ βίος, καὶ κρατοῦσιν οἱ Ἕλληνες. τότε οὖν [r] συνοικούντων αὐτοῖς Ἰουδαίων γινομένων ἐςασίαζον, καὶ οἱ Σύροι καθυπέρτεροι ἦσαν ὁμολογίᾳ τῇ Ἰουδαίων πρὸς αὐτοὺς, φιλοκινδύνων τε ἀνδρῶν, καὶ πολεμεῖν προθύμως ἐντεταγμένων. καὶ οἱ Ἕλληνες πιεζούμενοι τῇ ςάσει, καὶ μίαν ὁρῶντες αὐτοῖς ἀφορμὴν τοῦ ἀνασώσασθαι τὸ πρότερον ἀξίωμα, εἰ δυνηθεῖεν [s] παῦσαι [t] ταὐτὸν λέγοντας Ἰουδαίους καὶ Σύρους, διελέγοντο [v] ἕκαςος πρὸς τῶν Σύρων τοὺς αὐτῶν συνήθεις πρὸ τοῦ γεγονότας, εἰρήνην τε καὶ φιλίαν ὑπισχνούμενοι. οἱ δὲ ἐπείθοντο ἄσμενοι. ἐγίνοντο οὖν ἀφ' ἑκατέρων λόγοι, καὶ τῶν πρώτων παρ' [x] ἑτέροις ἀνδρῶν πρασσόντων ἐπὶ διαλλαγαῖς τάχιςα ἡ σύμβασις [y] ἐγένετο. ὁμονοήσαντές τε, μέγα τεκμήριον ἑκάτεροι [z] ἐνόουν παρ' ἀλλήλους παρασχεῖν τὸ πρὸς Ἰουδαίους ἔχθος· ἐπιπεσόντες [a] τε αἰφνίδιον αὐτοῖς, κτείνουσι μυριάδας ὑπὲρ πέντε ἀνδρῶν. ἀπώλοντό τε πάντες, πλὴν εἴ τινες ἐλέῳ φίλων ἢ γειτόνων [b] ἐπιχωρηθὲν αὐτοῖς ἔφυγον. [c] τούτοις δὲ ἦν εἰς [d] Κτησιφῶντα ἀποχώρησις, πόλιν Ἑλληνίδα, καὶ τῇ Σελευκείᾳ πλησίον κειμένην, ἔνθα χειμάζει τε ὁ βασιλεὺς κατὰ πᾶν ἔτος, [e] καὶ πλείςη τῆς ἀποσκευῆς αὐτοῦ τῇδε ἀποκειμένη τυγχάνει. [f] ἀσυνθετα δὲ ἦν αὐτοῖς τὴν ἵδρυσιν πεποιημένοις, τιμῆς τοῦ βασιλέως Σελευκέων μὴ πεφροντικότων. ἐφοβήθη δὲ καὶ πᾶν τὸ τῇδε Ἰουδαίων [g] γένος τούς τε Βαβυλωνίους καὶ τοὺς Σελευκεῖς. ἐπειδὴ καὶ ὁπόσον ἦν Σύρων ἐμπολιτεῦον τοῖς τόποις ταὐτὸν ἔλεγον τοῖς Σελευκέσιν ἐπὶ πολέμῳ τῷ πρὸς [h] Ἰουδαίους. καὶ συνελέγησαν [i] ὡς τὸ πολὺ εἴς τε [k] τὰ [l] Νεαρδὰ καὶ τὴν Νίσιβιν. ὀχυρότητι τῶν πόλεων κτώμενοι τὴν ἀσφάλειαν, καὶ ἄλλως πληθὺς ἅπασα μαχίμων ἀνδρῶν κατοικεῖται. καὶ τὰ μὲν κατὰ Ἰουδαίους τοὺς ἐν Βαβυλωνίᾳ τοιαῦτα ἦν.

Τέλος τοῦ βιβλίου ὀκτωκαιδεκάτου.

numero non pauci cum illis versantur. In illam itaque se recipiunt Judæi, & per quinquennium nihil mali illis accidit. Sexto autem anno post priorem cladem, pestis in eos grassata est Babyloniæ, & ex urbe novæ factæ sunt migrationes: &, quod in Seleuciam se contulerint, sane major eos occupat calamitas, propter causam quam memorabo.

9. Inter Græcos in Seleucia & Syros plerumque gliscebat seditio & discordia, ita tamen ut Græci superiores fuerint. Tunc itaque cum Judæi qui eo venerant simul cum illis viverent, orta est seditio, & Syri vincebant, quod ab illis starent Judæi, viri qui prompte pericula adeunt, seque aliis ad bellum gerendum libenter adjungunt. Atque Græci, ex seditione male habiti, cum cernerent se ex illa una re priorem auctoritatem recuperaturos esse, si possent Judæos Syrosque dissociare, singuli cum Syris illis colloquuti sunt, quibuscum antea intercesserat familiaritas, pacem & amicitiam *facturos esse* pollicentes. Illi vero libenter *istis* auscultabant. Post verba igitur aliquot ultro citroque habita, primariis ex utraque parte viris de gratia ineunda agentibus, statim reconciliatio facta est. Cumque consensissent, utrique non aliam certiorem amicitiæ tesseram sibi invicem daturos esse existimabant, quam ut Judæos *communi* odio prosequerentur: eosque ex improviso aggressi supra quinquaginta hominum millia occidunt. atque omnes perierunt, præter eos qui amicorum aut vicinorum misericordia evaserunt. Illi autem Ctesiphonta migrarunt, urbem Græcam & Seleuciæ in vicinia sitam, ubi rex quotannis hyemem agit, & impedimentorum ejus pars magna reposita erat. Verum certam fidem stabilemque sedem non invenerunt, Seleucensibus de honore regis minime solicitis. Etenim Judæi omnes in eo loco terrore Babyloniorum & Seleucensium perculsi erant, quippe quod Syri universi in ea regione conspirarint cum Seleucensibus ad bellum Judæis inferendum. unde factum est ut plerique Nearda ac Nisibin se receperint, in firmitate & munitionibus urbium *istarum* securitatem *suam* reponentes: accedente quod viri bellicosi universi illic habitarint. Atque ea quidem quæ ad Judæos in Babylonia spectabant, hujusmodi erant.

Seditio inter Græcos Syrosque in Seleucia.

Facta inter eos reconciliatione, Judæos odio prosequuntur, magnamque eorum stragem edunt.

Finis Libri decimi octavi.

n Πέντε] *L. B.* μὴ πέντε.
o Πρῶτον,] *Sc.* κακόν.
p Καὶ καιναὶ —— ἄφιξιν] Ita lego. antea erat καὶ καιναὶ κλίσεις ἐκ τ. π. Forsan malit aliquis, καὶ κατάπλωσις, aut καιναὶ πτήσεις ἐκ τῆς π. & mox δι' αὐτῶν ἄφιξιν. In *L. B.* exstat καὶ κεναὶ κλίσεις (*Coccejus* οἰκήσεις corrigit) τῆς πόλεως, καὶ δι' αὐτὴ ἄφιξις.
q Δὴ μείζων αὐτοὺς συμφορὰ] Illud δὴ aberat *Hen. à pr. m.* δὲ *Busb.* & *Lugd. Bat.*
r Συνοικούντων] Forte συνοίκων. COCC.
s Παῦσαι —— διελέγοντο] Nisi Judæos à Syris separent *Rufinus*. SPANH.
t Ταὐτὸν λέγοντας Ἰουδαίους] Ὁμονοοῦντας *Busb.* quod forsan interpretamentum τοῦ, ταὐτὸν λέγοντας.
v Ἕκαςος] *L. B.* ἕκαςοι.
x Ἑτέροις] *L. B.* ἑκατέροις.
y Ἐγένετο.] Ἐκτελέλεςο *Busb.*
z Ἐνόουν παρ' ἀλλήλους] Εὐνοίας ἀλλήλους ἠξίουν παρασχεῖν *Busb.* (εὐνοίας παρ' ἀλλήλοις ἠξίουν παρασχεῖν *L. B.*) & *Epiphanius* vertit, *atque hoc modo invicem exhortantur ut cum Judæis bellum gerant.*
a Τε αἰφνίδιον αὐτοῖς,] Illud τε è *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.*
b Ἐπιχωρηθὲν] Est qui ἐπιχωρηθέντι malit. τοῦ ὄλεθρον pro ἐπιχωρηθὲν habet *Busb.*
c Τούτοις δὲ ἦν] Sic *Busb.* & *Lugd. Bat.* τούτοις τε in *ceteris.*
d Κτησιφῶντα] Videsis *Strabonem.* HUDS. Ctesiphon urbs Græca & Seleuciæ vicina. Rex Persarum semper in ea hybernans *Amm. Marcellin.* l. XXIII. c. VI. p. 286 Ctesiphon, quam Varanes priscis temporibus instituit, posteaque Rex Pacorus incolarum viribus amplificatam & mœnibus, Græco nomine Persidos effecit specimen summum: post hanc Seleucia &c. SPANH.
e Καὶ πλείςη] Καὶ ἡ πλείςη *Busb.*
f Ἀσυνθετα δὲ] Ita rescribendum censui, cum antea esset, ἀσυνέτα δὲ ἦν αὐτοῖς τὴν ἵδρυσιν πεποιημένοις, τιμῆς τῆς βασιλείας Σελευκέων πεφροντικότων. *Epiphanius* vertit, *nulla tamen jam eis vivendi spes fuerat derelicta: nam etiam ibi omnis gens Judæorum terrore premebatur.*
g Γένος] *L. B.* ἔθνος.
h Ἰουδαίους.] Τοὺς Ἰουδαίους *L. B.*
i Ὡς τὸ πολὺ] *L. B.* ὥςε πολύ.
k Τὰ —— Νίσιβιν] Conf. supr. §. 1. SPANH.
l Νεαρδὰ καὶ τὴν Νίσιβιν.] Ita ut supra p. 906. in princ. Νέαρδαι aut Νερδὰν in *libris.*

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ [a]ΕΝ ΤΗ ΕΝΝΕΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO DECIMO NONO HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ HÆC CONTINENTUR.

1. *Quomodo Cajus Cæsar, insidiis appetitus à Cassio Chærea, interfectus est.*
2. *Quomodo Claudius avunculus ejus, coactus à militibus, imperium suscepit.*
3. *Seditio coorta inter senatum populumque & Claudium militesque qui cum eo erant.*
4. *Legatio regis Agrippæ ad senatum, utque milites qui cum senatu erant uno consensu discesserunt ad Claudium, summamque rerum ei detulerunt: quo facto senatus derelictus Claudium obsecrabat ut cum illis in gratiam rediret.*
5. *Quomodo Claudius Cæsar reddidit Agrippæ omne regnum paternum; insuper adjecta etiam Lysaniæ tetrarchia.*
6. *Programma Claudii Cæsaris ad Alexandrinos de Judæis qui illic erant & in universo ejus imperio.*
7. *Navigatio regis Agrippæ in Judæam.*
8. *Literæ Publii Petronii præsidis Syriæ ad Doritas pro Judæis.*
9. *Quomodo Agrippa rex Hierosolymorum mœnia magnifice instaurans, morte præventus opus cui studuerat imperfectum reliquit.*
10. *Quæ gesserit per tres annos usque ad obitum, & quo modo vitam finierit.*

α΄. [b]ΩΣ Γάϊος Καῖσαρ, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ Κασσίου Χαιρέου, ἀνῃρέθη.

β΄. Ὡς Κλαύδιος ὁ θεῖος αὐτοῦ, βιασθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, τὴν ἀρχὴν παρέλαβεν.

γ΄. Στάσις τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ σὺν αὐτῷ στρατεύματα.

δ΄. Πρεσβεία τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα πρὸς τὴν βουλὴν, [c]καὶ ὡς συνθέμενοι οἱ στρατιῶται οἱ μετὰ τῆς βουλῆς ἀπεχώρησαν πρὸς Κλαύδιον, καὶ κύριον αὐτὸν κατέστησαν τῶν πραγμάτων· ἡ δὲ βουλὴ μονωθεῖσα παρεκάλει Κλαύδιον αὐτῇ διαλλαγῆναι.

ε΄. Ὡς Κλαύδιος Καῖσαρ ἀποδίδωσιν Ἀγρίππα τὴν πατρῴαν αὐτοῦ βασιλείαν ἅπασαν, προσθεὶς αὐτῷ καὶ τὴν Λυσανίου τετραρχίαν.

ϛ΄. Προγράμματα [d]Κλαυδίου Καίσαρος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων καὶ ἐν πάσῃ αὐτοῦ ἀρχῇ.

ζ΄. Ἀπόπλους Ἀγρίππα τοῦ βασιλέως εἰς Ἰουδαίαν.

η΄. Ἡ ἐπιστολὴ Πουπλίου Πετρωνίου τοῦ Συρίας ἡγεμόνος πρὸς Δωρίτας ὑπὲρ Ἰουδαίων.

θ΄. Ὡς βασιλεύσας Ἀγρίππας, τὰ Ἱεροσολύμων τείχη πολυτελῆ κατασκευάζων, ἀτελῆ τὴν σπουδὴν ἔσχε μεταξὺ τελευτήσας.

ι΄. Ὅσα ἔπραξε τρισὶν ἔτεσιν, ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ· καὶ ὃν τρόπον τὸν βίον κατέστρεψεν.

a Ἐν τῇ ἐννεακαιδεκάτῃ] Ita *MSS.* ἐν τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ λόγῳ in *Editis.*

b Ὡς Γάϊος Καῖσαρ,] Titulos paulo aliter ac in *Editis* constituimus, nonnullos separando qui antea conjuncti erant; idque auctoritate Codd. *MSS.*

c Καὶ ὡς συνθέμενοι οἱ στρατιῶται] Quæ sequuntur usque ad titulum proximnm habuimus è Codd. *MSS.*

d Κλαυδίου Καίσαρος] Ita *MSS.* τοῦ Καίσαρος in *Editis.*

ΦΛ.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΝΕΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον [a] ἐτῶν γ'. καὶ μηνῶν ς'.

FLAVII JOSEPHI ANTIQUITATUM JUDAICARUM, LIBER DECIMUS NONUS.

Continet hic liber tempus annorum III. *mensium* VI.

ΚΕΦ. α'.

Ὡς Γάϊος ὑπὸ Χαιρέου ἀνῃρέθη.

ΓΑΙΟΣ δὲ οὐκ εἰς μόνους Ἰουδαίους τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ τοὺς ὁπόσοι τῇδε οἰκοῦσιν, ἐπεδείκνυτο τῆς ὕβρεως τὴν μανίαν, ἀλλὰ διὰ πάσης [b] ἐσομένην γῆς καὶ θαλάσσης ἔστελλεν αὐτήν, ὁπόση Ῥωμαίοις ὑπακούει, μυρίων τε ἀνέπλησεν αὐτὴν κακῶν, ὁπόσα μὴ ἱστόρητο πρότερον. μάλιστα δὲ ᾐσθάνετο τοῦ δεινοῦ τῶν πρασσομένων ἡ Ῥώμη, κατ' οὐδὲν αὐτὴν τιμιωτέραν τῶν λοιπῶν πόλεων ἡγουμένου, ἀλλὰ τούς τε ἄλλους ἄγοντος καὶ φέροντος, καὶ μάλιστα τὴν σύγκλητον, καὶ ὁπόσοι τούτων εὐπατρίδαι, καὶ προγόνων ἐπιφανείαις τιμώμενοι. μυρία τε εὑρίσκετο, καὶ κατὰ τῶν ἱππέων μὲν καλουμένων, ἀξιώματι δὲ καὶ δυνάμει χρημάτων ὅμοια τοῖς συγκλητικοῖς ὑπὸ τῆς πόλεως ἀγομένων, [c] διὰ τὸ ἐκ τούτων εἰς τὴν βουλὴν εἶναι κατακλήσεις, ὧν ἀτίμωσις ἦν καὶ μεταναστάσεις, κτεινομένων τε καὶ τὰ χρήματα συλουμένων, διὰ τὸ καὶ τὰς σφαγὰς ὡς τὸ πολὺ ἐπ' ἀφαιρέσει τῶν χρημάτων αὐτοῖς συντυγχάνειν. ἐξεθείαζε δὲ ἑαυτόν, καὶ τὰς τιμὰς οὐκέτι ἀνθρωπίνως ἠξίου γίνεσθαι παρὰ τῶν ὑπηκόων αὐτῷ, εἴς τε τοῦ Διὸς φοιτῶν τὸ ἱερόν, ὃ [d] Καπιτώλιον μὲν καλοῦσι, τιμιώτατον δ' ἄρ' αὐτοῖς [e] ἐστιν ἱερῶν, ἀδελφὸν ἐτόλμησε προσαγορεύειν τὸν Δία. καὶ τἆλλα ἔπρασσε μανίας οὐδὲν ἀπολελειμμένος, ἐπεὶ καὶ ἀπὸ Δικαιαρχίας τῆς πόλεως ἐν Καμπανίᾳ κειμένης εἰς [f] Μισηνοὺς, ἑτέραν πόλιν ἐπιθαλάσσιον, [g] καὶ τὴν διάβασιν δεινὸν ἡγούμενος τριήρει περαιοῦν, καὶ ἄλλως ἐπιβάλλειν ἡγούμενος αὐτῷ δεσπότῃ ὄντι τῆς θαλάσσης ταυτὰ καὶ ὁποῖα καὶ παρὰ γῆς ἀπαιτεῖν, ἀπ' ἄκρων ἐπ' ἄκραν [h] σταδίους τριάκοντα μέτρον τῆς θαλάσσης [i] ζεύξας, καὶ εἴσω τὸν κόλπον ἀπολαβὼν πάντα, [k] ἤλαυνεν ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ τὸ ἅρμα. Θεῷ γὰρ ὄντι τοιαύτας ποιεῖσθαι καλῶς ἔχειν τὰς ὁδούς.

CAP. I.

Quomodo Cajus à Chærea cæsus est.

CAJUS autem non in Judæos solos qui Hierosolymis erant, quique in vicinis regionibus degebant, violentiæ ejus insaniam effundebat, sed eam per terras omnes & maria grassaturam immittebat, quam late Romanum patet imperium, atque infinitis malis illud replevit, quot quantaque non antea memoriæ prodita sunt. At maxime factorum ejus immanitatem experta est Roma, cum nihilo magis eam in honore haberet, quam cæteras civitates: tum alios ejus cives agens ferensque, tum maxime senatores, eosque præcipue qui patricii erant & gloria majorum oculos omnium in se convertebant. Quin & innumera excogitabat contra eos qui equites vocabantur, & in civitate, quod dignitate & opibus florerent, pari erant in existimatione cum senatoribus, utpote ex quorum ordine in senatum habebatur delectus; quos ignominia afficiebat & de gradu dejiciebat, & tam vita quam pecunia spoliabat, quippe quod plerumque evenerit cædes illorum fieri ut divitias auferret. Porro divinam majestatem sibi asserebat, ipsique honores plus quam humanos tribui à subditis postulabat; Jovis etiam templum frequentans, quod Capitolium vocatur, adeoque fanorum omnium apud illos celeberrimum est, Jovem fratrem *suum* appellare ausus est. Alia quoque agebat similiter ac si plane insanus fuisset, quando à Puteolis Campaniæ urbe ad Misenum usque, & ipsum Campaniæ oppidum maritimum, gravatus triremi trajicere, & alioqui ad se maris dominium pertinere existimans, ut ab eo eadem quæ à terra obsequia exigeret, ab uno promontorio ad alterum per triginta in mari stadia ponte juncto, intusque sinus omnis spatio comprehenso, curru per pontem vectus est. sibi enim utpote Deo convenire ejusmodi itinera facere. Templorum

Caji tyrannis & sævitia.

Jovis fratrem se appellat.

Cajus Puteolos & Misenum ponte jungit.

Græcorum templa spoliat.

a Ἐτῶν γ'. καὶ μηνῶν ς'.] Sic *Bas. Vat. Gall.* 1. 4. & *Epiphanii* Codd. aliquot. ἐτῶν γ'. μηνῶν ς'. ἡμερῶν ιθ'. *Voss.* & *Gall.* 2. 3. 5. & in nonnullis *Epiphanii* libris, *annorum* III. *dierum* VIII. *mensium* VI. aut *dierum* VII. *mensium* VI.

b Ἐσομένην γῆς καὶ θαλάσσης] Vocem ἐσομένην non agnoscit *Busb.* Forsan pro ea reponi debet οἰκουμένης, vel βασιλευομένης.

c Διὰ —— τε] Exciderunt hæc ex *L. B.*

d Καπιτώλιον μὲν καλοῦσι,] Ita *Busb.* Καπετώλιον in *reliquis.*

e Ἐστιν ἱερῶν,] Ἐστι τῶν ἱερῶν *Busb*

f Μισηνοὺς,] Ita rescripsi prout in aliis auctoribus probatissimis. Μεσηνοὺς in *Josephi* libris. De hoc trajectu videsis *Cluverium* in *Italia Antiq.* p. 1120.

g Καὶ τὴν διάβασιν] Καὶ deest *Busb.* ut & tota pericope *L. B.* usque περαιοῦν.

h Σταδίους τριάκοντα] Intervallum erat *triam millium & sexcentorum fere passuum* juxta *Suetonium*, in *Caligula*, c. 19.

i Ζεύξας,] Illud ζεύξας è Cod. *Busb.*

k Ἤλαυνεν ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ τὸ ἅρμα.] Promontorium ad Misenum cum Puteolis ponte junctum. Vide Dionem l. LIX. p. 650. 651. SPANH.

rum quoque Græcorum nullum inspoliatum relinquebat, quæcunque picturæ aliquid aut sculpturæ haberent, reliquosque statuarum & donariorum apparatus ad se deportari jubens. "haud enim decere, *ajebat*, ut quæ pulchra sint alio in loco "reponantur quam pulcherrimo, hunc autem esse "urbem Romam." Insuper rebus ad se illinc advectis domum suam exornabat & hortos, ut & alia sua per Italiam diversoria. quippe qui & Jovem à Græcis in urbe Olympiæ cultum, atque adeo Olympium cognominatum, Phidiæ Atheniensis opus, Romam transferri jubere ausus esset. quod tamen non successit, architectis Memmio Regulo dicentibus, cui id negotii datum fuerat, infractum iri simulachrum si loco suo moveretur. Ajunt etiam Memmium propter ista, editis etiam prodigiis supra quam cuique credibile est, ab eo tollendo desiisse; quæ & ipse scripsit ad Cajum, ut semet excusaret quod mandatis ejus non fuerat obsequutus. cumque ille propterea summum vitæ discrimen adiret, evasit, Cajo utpote morte prærepto.

Jovem Olympium Romam transferri jubet.

2. Eo autem insaniæ processit; ut, cum filia ei nata esset, eam in Capitolium delatam in simulachri genua deponeret, communem sibi cum Jove prolem esse dicens, duosque se ei patres constituere, adjecto se in medio relinquere uter horum major sit. Atque illum, hæc licet perpetrantem, tolerabant homines. Quin & servis permisit dominos *suos* accusare, & quæcunque vellent eis exprobrare crimina. Gravia autem erant omnia illis objicienda, quod pleraque eorum in ejus gratiam ejusque hortatu illis crimini vertebantur: adeo ut in Claudium accusationem instituere ausus fuerit Pollux ejus mancipium, & Cajus, cum capitis causa contra patruum diceretur, ad eam audiendam venire sustinuerit, * sperans sibi datam iri potestatem ipsum tollendi. Proposito tamen suo excidit. Cum autem totum suæ ditionis orbem calumniis malitiaque replevisset, servosque in dominos magna potestate armasset, tum sæpius in eum tendebantur insidiæ: aliis quidem ei succensentibus ut acceptas injurias ulciscerentur; aliis vero hominem interficere constituentibus, priusquam ipsi in magnas calamitates inciderent. Proinde, ad leges omnium populorum conservandas & securitatem, feliciter admodum cecidit illius mors, gentique nostræ præcipue, cui parum aberat quin funditus perierit, nisi mors illum celeriter occupasset. Volo itaque singula de illius interitu narrando percensere, præsertim quod & multum fidei afferat Dei potentiæ, & solatii illis qui in adversis sunt, & admonitionis iis qui perpetuam fore felicitatem putant, non autem in calamitatem tandem desinere, nisi illi comes adjungatur virtus.

Jovi se æquat.

Servis dominos suos accusare permittit.

Cajo ob hæc & alia flagitia strucæ insidiæ.

τῶν τε ἱερῶν τῶν Ἑλληνικῶν οὐδὲν ἔτι ἀσύλητον [l] κατέλειπεν. ὁπόσα γραφῆς ἢ γλυφῆς ἐχόμενα, καὶ τὰς λοιπὰς κατασκευὰς ἀνδριάντων καὶ ἀναθημάτων ἄγεσθαι κελεύσας [m] παρ' αὐτόν. "οὐ γὰρ ἐν ἑτέρῳ τὰ καλὰ κεῖσθαι καλῶς ἔ-"χειν, ἢ ἐν τῷ καλλίστῳ, τυγχάνειν δὲ τοῦτο οὖσαν τὴν Ῥω-"μαίων πόλιν." ἐκόσμει τε τοῖς ἐνθένδε ἀγομένοις τήν τε [n] οἰκίαν καὶ τοὺς κήπους, ὁπόσαι τε αὐτῷ καταγωγαὶ [o] διὰ γῆς τῆς Ἰταλῶν. ἐπεὶ καὶ τὸν [p] Ὀλυμπιάσι τιμώμενον Δία ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὕτως ὠνομασμένον Ὀλύμπιον, Φειδίου τοῦ Ἀθηναίου πεποιηκότος, ἐτόλμησε κελεῦσαι εἰς τὴν Ῥώμην μεταφέρειν. οὐ μὴν ἔπραξέ γε, τῶν ἀρχιτεκτόνων φαμένων πρὸς Μέμμιον Ῥήγουλον, ὃς ἐπετέτακτο τῇ κινήσει τοῦ Διὸς, ἀπολεῖσθαι τοὔργον κινήσεως αὐτοῦ γενομένης. λέγεται δὲ τὸν Μέμμιον διὰ ταῦτα, καὶ σημείων μειζόνων γεγενημένων ἢ ὡς ἄν τινα [q] πιστὰ ἡγεῖσθαι, ὑπερβαλέσθαι τὴν ἀναίρεσιν. καὶ γράφει τάδε πρὸς τὸν Γάιον ἐπ' ἀπολογίᾳ τοῦ ἐκλιπεῖν [r] ἀδιακόνητον τὴν ἐπιστολήν. ἀπολέσθαι τε ἐκ τούτων αὐτοῦ κινδύνου γενομένου, σώζεται [s] φθάσαντος ἤδη Γαΐου τελευτῆσαι.

β'. Εἰς τοῦτο δὲ προύβη τὸ μανικὸν αὐτοῦ, ὥστε δὴ καὶ θυγατρὸς αὐτῷ γενομένης, ἀνακομίσας ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἐπὶ τοῖς γόνασι κατατίθεται τοῦ ἀγάλματος, κοινὸν αὐτῷ τε καὶ τῷ Διῒ γεγονέναι τὸ τέκνον [t] φάσκων, καὶ δύο χειροτονεῖν αὐτῆς πατέρας, ὁπότερον μείζονα φάμενος [v] ἐν μέσῳ καταλιμπάνειν. καὶ τάδε ἠνείχοντο πράσσοντα αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. [x] ἐπέτρεψε δὲ καὶ τοῖς οἰκέταις κατηγορίας ποιεῖσθαι τῶν δεσποτῶν ἐφ' οἷς τισιν [y] ἐθελήσειεν ἐγκλήμασι. δεινὰ γὰρ πάντα ἦν ὁπόσα [z] μέλλοι γενέσθαι, διὰ τὸ χαρίζεσθαι τε καὶ ὑπαγορεύσει τῇ ἐκείνου τὰ πολλὰ γίνεσθαι, ὥστε ἤδη καὶ Κλαυδίου [a] ἐτόλμα ποιήσασθαι Πολυδεύκης ὁ δοῦλος κατηγορίαν, καὶ Γάιος ἠνείχετο κατὰ πατρώου τοῦ αὐτοῦ δίκης θανάτου λεγομένης ἐπ' ἀκροάσει συνελθεῖν, ἐλπίδι τοῦ παραλαβεῖν δύναμιν ἀνελεῖν αὐτόν. οὐ μὴν ἐξεγένετό γε αὐτῷ. [b] ἀναπεπληκότος δὲ αὐτοῦ συκοφαντιῶν καὶ κακῶν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἧς ἐπῆρχε, καὶ πολλὴν τὴν δουλοκρατείαν [c] ἐπηρμένου τοῖς δεσπόταις, [d] ἐπιβουλαὶ τὰ πολλὰ ἤδη συνίσταντο, τῶν μὲν ἐπ' ἀμύνῃ ὧν πάθοιεν [e] ὀργὴν ποιουμένων, τῶν δὲ [f] πρὶν ἐμπεσόντες κακῶν τυχεῖν μεγάλων τιθεμένων τὸ μεταχειρίσασθαι τὸν ἄνθρωπον. [g] ὅθεν δὴ τοῖς τε ἁπάντων νόμοις καὶ τῷ ἀσφαλεῖ μεγάλην συνήνεγκεν εὐδαιμονίας ῥοπὴν ὁ θάνατος αὐτοῦ, ἔθνει τε τῷ ἡμετέρῳ οὐδὲ εἰς ὀλίγον ἐξεγένετο μὴ οὐκ ἀπολωλέναι, μὴ ταχείας αὐτῷ τελευτῆς παραγενομένης. βούλομαι δὲ δι' ἀκριβείας τὸν πάντα περὶ αὐτοῦ λόγον διελθεῖν, ἄλλως τε [h] ἐπειδὴ καὶ πολλὴν ἔχει πίστιν τοῦ Θεοῦ τῆς δυνάμεως, καὶ παραμυθίαν τοῖς ἐν τύχαις κειμένοις, καὶ σωφρονισμὸν τοῖς οἰομένοις ἀΐδιον τὴν εὐτυχίαν, [i] ἀλλὰ μὴ ἐπὶ μήκιστον φέρειν κακὸν ἀρετῆς αὐτῇ [k] μὴ παραγενομένης.

γ'. Ο-

l Κατέλειπεν.] Κατέλιπεν *Busb.*

m Παρ' αὐτόν.] Παρ' αὐτῷ *Busb.* παρ' αὐτὸν *Coccejus.*

n Οἰκίαν καὶ τοὺς κήπους,] Ita *Busb.* οἰκείαν in *reliquis.*

o Διὰ γῆς τῆς Ἰταλῶν.] Διὰ τῆς τῶν Ἰταλῶν γῆς *Busb.*

p Ὀλυμπιάσι τιμώμενον Δία] Ita scribo, prout apud *Clementem Alexandrinum Aliosque.* cum antea esset Ὀλύμπιον. Si quis malit, leviori adhuc cum mutatione, Ὀλυμπίων, per me licet. Ὀλύμπιον legisse videtur *Epiphan.* omissis, quæ sequuntur, καὶ οὕτως ὠνομασμένον Ὀλύμπιον.

q Πιστὰ] *L. B.* μὴ πιστά. desunt in *Gen.*

r Ἀδιακόνητον τὴν ἐπιστολήν.] Conf. supr. lib. 18. c. 7. §. 10. SPANH. In *Marg. L. B.* forte τὴν ἐντολήν.

s Φθάσαντος ἤδη Γαΐου τελευτῆσαι.] Ita *Busb.* φθάντος in *reliquis.*

t Φάσκων,] Illud φάσκων è *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.*

v Ἐν μέσῳ καταλιμπάνειν] Sic *Busb.* ἐν μέσῳ τε *L. B.* ἐν μέσῳ δὲ in *Editis Aliisque.* quod sane postularet ut paulo ante legeretur οὐχ ὁπότερον.

x Ἐπέτρεψε —— ποιεῖσθαι] Ἐπιχείρησε *Busb. Vat.* & *Hen.* à *p. m.* quo modo & *Epiphan.* qui vertit, *molitus est & servos ad accusationem excitare* &c.

y Ἐθελήσειεν] Lege ἐθελήσειαν. CGCC.

z Μέλλοι γενέσθαι,] Μέλλοι λέγεσθαι *Busb.* & *L. B.*

a Ἐτόλμα —— ἠνείχετο] Quo spectat illud *Suetonii in Claudio* IX. Deinde extraneo vel etiam domesticorum aliquo deferente, assiduè varieque inquietatus. SPANH.

* *Sperans —— tollendi.*] *Sperans etiam ipsum, quo faciliorem potentiam adversus cæteros adipisceretur, exstinguere,* vertit *Epiphan.* ac si plura verba in suo codice habuisset.

b Ἀναπεπληκότος] Ἀναπεπληκότι δὲ αὐτῷ in *quibusdam libris.*

c Ἐπηρμένου τοῖς δεσπόταις,] In *Editioni Basileensi* sic distinguitur, ἐπηρμένου, τοῖς δεσπόταις ἐπ.

d Ἐπιβουλαὶ] Ἐπιβουλαῖς *Busb.*

e Ὀργὴν ποιουμένων,] Ὀργῇ ποιουμένων *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* quod forsan rectius.

f Πρὶν] Forte πρὸ τοῦ. COCC.

g Ὅθεν δὴ τοῖς τε ἁπάντων νόμοις] Ὅθεν ἐπειδὴ τοῖς τε *Vat.* & *Hen.* quod ferri potest, si commate distinguatur post παραγενομένης p. *seq. lin.* 3. & δὲ post βούλομαι deleatur. Paulo aliter legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *Proinde quoniam corruptis legibus, & hominibus in afflictione constitutis, non parvum beatitudinis momentum mors illius hominis apportavit* &c. HUDS. *Lugd. Bat.* ἐπειτηδῆ. Forte ἐπίτηδες. COCC.

h Ἐπειδὴ καὶ] Forte καὶ ἐπειδή. COCC.

i Ἀλλὰ —— κακὸν] Ἀλλὰ μὴ ἐπιφέρειν κακῶς *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* ἀλλὰ ἐπιμεταφέρειν κακῶς *L. B.*

k Μὴ] *L. B.* δή.

I Pl.

γ'. Ὁδοὺς μὲν τρεῖς ὁ θάνατος αὐτοῦ παρεσκευάζετο, καὶ τούτων ἑκάστης ἄνδρες ἀγαθοὶ τὴν ἡγεμονίαν εἶχον. Αἰμίλιός τε [l] Ῥήγουλος, ἐκ Κορδύβης τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ γένος, συνεῖχέ τινας, ἢ δι' ἐκείνων ἢ δι' αὐτοῦ πρόθυμος ὢν ἀνελέσθαι Γάιον. ἑτέρα δὲ αὐτοῖς συνεκροτεῖτο, ἧς Χαιρέας Κάσσιος χιλίαρχος ἡγεμὼν ἦν. Μινουκιανὸς δὲ Ἄννιος οὐκ ὀλίγη μοῖρα τῶν ἐπὶ τὴν τυραννίδα παρεσκευασμένων ἦν. αἰτία δὲ αὐτοῖς μίσους τοῦ πρὸς Γάιον συνελθεῖν, Ῥηγούλῳ μὲν τὸ ἐπὶ πᾶσιν ὀργίλον καὶ μίσει χρώμενον πρὸς τὰ μετὰ ἀδικίας ἐξαγόμενα. καὶ γὰρ εἶχέ τι θυμοειδὲς ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐλευθέριον, ὑφ' οὗ μηδὲ [m] στέγειν προστίθεσθαι τῶν βουλευμάτων. πολλοῖς γοῦν ἀνεκοινώσατο, καὶ φίλοις, καὶ ἄλλοις δοκοῦσιν αὐτῷ δραστηρίοις. [n] Μινουκιανὸν δὲ τὰ μὲν Λεπίδου τε ἐκδικίᾳ, φίλον γὰρ αὐτῷ τὰ μάλιστα ὄντα τοῦτον καὶ τῶν πολιτῶν σὺν ὀλίγοις ἀναιρεῖ Γάιος, καὶ ἄλλως φοβηθέντα περὶ αὐτοῦ διὰ τὸ πᾶσιν ὁμοίως τὸν Γάιον ἐπὶ θάνατον ἀνακειμένην ἐπαφιέναι τὴν ὀργήν, ἐπὶ τὴν ἐγχείρησιν [o] ἐλθεῖν. [p] Χαιρέαν δὲ αἰσχύνη φέροντα ὀνείδη, τὰ εἰς τὴν ἀνανδρίαν ὑπὸ τοῦ Γαίου [q] προφερόμενα, καὶ ἄλλως τὸ ἐφ' ἡμέρα κινδυνεύειν φιλίᾳ καὶ θεραπείᾳ, τὴν Γαίου τελευτὴν [r] οὐκ ἀνελεύθερον ὑπολαμβάνειν. οἱ δὲ καὶ πᾶσι κοινῇ [s] προτεθῆναι τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι σκέψιν, τήν τε ὕβριν θεωμένοις, καὶ ἐπιθυμοῦσιν αὐτὴν ἐπ' ἀλλήλων ἀκμάζουσαν διαφυγεῖν ἀραμένοις τὸν Γάιον. ἴσως μὲν γὰρ ἂν κατορθῶσαι, καλὸν δὲ κατορθοῦσι τηλικούτων ἀγαθῶν χρεῖν, οἳ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἡγεμονίας ποθοῦσι καὶ μετὰ ὀλέθρου ἅπτεσθαι τοῦ πράγματος. [t] παρὰ πάντα δὲ Χαιρέαν ἐπείγεσθαι, ὀνόματός τε ἐπιθυμίᾳ μείζονος, καὶ ἄλλως ὑπὸ τοῦ ἀδεέστερον [v] προσιέναι τῷ Γαΐῳ διὰ τὴν χιλιαρχίαν ῥᾳστώνης αὐτῷ κτείνειν ἐσομένης.

δ'. Ἐν τούτῳ δὲ ἱπποδρομίαι ἦσαν, καὶ σπουδάζεται γὰρ Ῥωμαίοις ἥδε ἡ θεωρία δεινῶς. συνίασι δὲ προθύμως εἰς τὸν ἱππόδρομον, καὶ ἐφ' οἷς χρῄζοιεν δέονται τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ πλῆθος συνελθόντες. οἱ δέ, ἀναντιλέκτους τὰς δεήσεις [x] κρίναντες, οὐδαμῶς ἀχαριστοῦσιν. ἐκέλευον δὴ καὶ τὸν Γάιον, [y] ἐκθύμως τῇ ἱκετείᾳ χρώμενοι, [z] τῶν τελῶν ἐπανιέναι, καὶ [a] τῶν φόρων ἐπικουφίζειν τι τοῦ ἐπαχθοῦς. ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο, καὶ πλέον τι τῇ βοῇ χρωμένων, ἄλλους ἄλλῃ διαπέμψας, κελεύει τοὺς βοῶντας λαβεῖν τε, καὶ μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀνελεῖν προαγαγόντας. καὶ ὁ μὲν ἐκέλευε ταῦτα, καὶ οἷς προστέτακτο ἔπρασσον· πλεῖστοί τε ἦσαν οἱ ἐπὶ τοιούτοις ἀποθανόντες. [b] καὶ ὁ δῆμος ἑώρα μέν, ἠνείχετο δὲ παυσάμενος τῆς βοῆς, ἐν ὀλίγῳ τὴν ἕνεκα τῶν χρημάτων ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες ἐπὶ τοιούτοις

3. Tribus quidem viis ad necem ei machinandam itum est, idque trium virorum fortium ductu & auspiciis. Æmilius Regulus, ex Corduba Iberiæ oriundus, nonnullos secum conjunctos habebat, volens aut eorum opera aut sua manu Cajum tollere. Altera conjuratorum cohors conflata erat, duce Cassio Chærea *prætorianorum* tribuno. Annius etiam Minucianus non parvæ præerat manui contra tyrannidem paratæ. Causa autem illis erat odii, quo impulsi in Cajum conspirarunt; Regulo quidem, quod suapte natura iracundus fuerit, oderitque omnia injuste perpetrata. nam fortis erat & animosus, ingenioque liberali, ita ut sua consilia non dissimularet. ea itaque cum multis communicavit, tum amicis, tum aliis, qui sibi visi sunt ad res agendas acres strenuique. At Minucianus partim quidem Lepidum ulciscendi desiderio, quem illi amicissimum & civem cum primis egregium Cajus occiderat, præsertim vero de se metuens, quod moris esset Cajo ira in omnes similiter ad mortem usque debacchari, ad rem aggrediendam se accingebat. Chæreas autem, quod eum valde puderet conviciorum in ipsum tanquam mollem & effeminatum à Cajo jactorum, quodque alioqui periculum adiret ex sua erga Cajum amicitia & observantia, necem ejus fore facinus homine ingenuo non indignum existimabat. Illis autem visum est consilium de re exsequenda cum omnibus communicare, qui injurias spectarent, easque inter se invicem flagrantes effugere desiderarent, Cajo sublato. Fortasse quidem fore ut res ex sententia succedat, pulchrum vero, si successerit, tot viros bonos *secum consentientes* habere, qui pro salute urbis & imperii expetunt etiam cum vitæ discrimine ad rem aggredi. At Cassium super omnia *ad facinus* stimulabat tum melioris famæ cupiditas, tum quod illi in proclivi foret Cajum interficere, cùm ei utpote tribuno *prætoriano* liberior ad ipsum pateret aditus.

Conspirationes in Cajum factæ. Ab Æmilio Regulo. A Cassio Chærea. Ab Annio Minuciano.

4. Interea autem ludi agebantur Circenses: cui spectaculo mirifice dediti sunt Romani. Quin & magno studio in Circum concurrunt; factoque ingenti agmine, moris est illis quicquid desiderant ab imperatoribus flagitare. atque illi ejusmodi petitionibus, quod eis contradicere haud æquum censeant, nunquam non concedunt. Tunc itaque summa contentione Cajo supplicabant, ut aliquid de tributis remitteret, & quod grave erat & onerosum in vectigalibus levius faceret. Ille vero haud *æquo animo postulata* ferebat, cumque majori uterentur vociferatione, aliis *satellitum* aliò missis clamatores comprehendi jubet, & absque omni mora & cunctatione ad supplicium duci. Et ille quidem ista imperabat, jussa vero exsequebantur quibus id negotii datum erat; * plurimique hujusmodi de causa interempti sunt. Et ista quidem populus videbat, atque ita tolerabat ut statim à clamoribus ces-

Ludis Circensibus in populum sævit Cajus.

l Ῥήγουλος,] Ita cum *Dione Aliisque*. Ῥῆγλος aut Ῥίγλος in *Josephi* libris. Ῥηγοῦλος tamen *L. B.* ut & mox Ῥηγούλῳ.

m Στέγειν προστίθεσθαι] Ita lego. στέγειν in *libris*.

n Μινουκιανὸν] Ita rescripsi pro Μινουκιανὸς, & φοβηθεὶς τὰ περὶ αὐτόν. HUDS.

o Ἐλθεῖν.] Forte ἦλθε. COCC.

p Χαιρέαν δὲ αἰσχύνη φέροντα ὀνείδη,] Ita lego ex conjectura. antea erat, Χαιρέαν δὲ αἰσχύνην φέροντα ὀνείδη τε ἐ. τ. ἀ. ὑ. τ. Γ. προσφερομένου, καὶ ἀ. τὸ ἐφ' ἡμ. κ. φ. καθ' τ. Γ. τ. οὐ παντελεύθερον ὑπολαμβάνων. οἱ δὲ κ. π. κ. προστεθῆναι [προτεθῆναι *Busb.*] τὴν ἐ. τ. πρ. σκ. τήν τε ὕ. θ. κ. ἐπ' ἀκμὴν ἐπ. ἀλλ. ἀκ. δ. ἀ. τ. Γάιον. ἴ-σως μ. γ. κατορθῶσαι, καλῶς δὲ κατ. τ. ἀ. χρεῖν ἐπὶ σ. τῆς τε π. καὶ τῆς ἡγεμονίας ποιοῦντι, καὶ μετὰ ὀλ. ἅ. τε πρ. in *Epiphanii* versione, *Chereas vero confusionem suam & Caji opprobria non ferebat, quibus eum arguebat, quod quasi nihil in se fortitudinis haberet, insuper etiam periculum sibi per singulos dies imminere cernebat. Mortem quoque Caji omnes honestum opus & liberum excipere reputabant: cæteri vero cupiebant super hoc habere commune consilium; videntes tantas injurias, & exemplum pravum dari principatum cupientibus. Omnes ergo, ut tantis cladibus liberarentur, desiderabant adversus Cajum aliquid geri: decere namque ad talia negotia bonos viros accedere, pro salute pietatis & imperii macula auferenda, etiam cum suo discrimine.*

q Προσφερόμενα,] προσφερομένου *Gen.* & *L. B.*

r Οὐκ ἀνελεύθερον] *L. B.* οὐ παντελεύθερον.

s Προτεθῆναι] *L. B.* προστεθῆναι.

t Παρὰ πάντα δὲ Χαιρέαν ἐπείγεσθαι,] Hîc παρὰ insertum dedi auctoritate *Cod. Hen.* (*Lugd. Bat.*) & versionis *Epiphanii*.

v Προσιέναι τῷ Γαΐῳ] Προσεῖναι *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

x Κρίναντες,] *L. B.* Κρίνοντες.

y Ἐκθύμως τῇ ἱκετείᾳ χρώμενοι,] Ἐκθύμως ἱκετείᾳ χρώμενοι *Busb.*

z Τῶν —— ἐπικουφίζειν] Vectigalia nova atque inaudita primum per Publicanos &c. nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponeret. *Sueton.* in Cajo XL. SPANH.

a Τῶν φόρων ἐπικουφίζειν] Illa τῶν φόρων non agnoscunt *Vat. Busb.* & *Hen.* à *pr. m.* quibus consentit *Epiphanii* versio.

b Καὶ ὁ δῆμος ἑώρα μὲν] Καὶ ὁ δῆμος ὁρῶν ἠνείχετο, παυσάμενος τῆς βοῆς, τὴν ἕνεκα τῶν χρημάτων ὁρῶντες παρ. *Busb.*

* *Plurimique hujusmodi de causa interempti sunt.*] Plurimis itaque hac causa morientibus, populus spectans clamare cessavit. Tunc omnibus suæ facultates in contemptu fuerunt, videntibus alios pro suis operibus ad mortem pervenire, *Epiphan.*

cessarent, cum sibi ante oculos versaretur, ut morte multarentur, qui ejusmodi pecuniæ exactionem à sese deprecabantur. Hæc magis etiam Chæream incitabant ut ad insidiandum Cajo aggederetur, faciendumque ut ab immani in homines sævitia desisteret. Et sæpe quidem cogitavit de ipso etiam dum epulis accumberet adoriendo, quibusdam tamen rationibus *ab isto incœpto* inhibebatur, non quod de illo occidendo quidquam dubitarit, verum ut occasionem adeo commodam arriperet, ut non vano conatu sed ad perficienda quæ decreverant *vi & manibus* uteretur.

Chærea multis de causis in Cajum incitatus.

5. Jam multum temporis in militia *prætoriana* exegerat, ægre ferens quod *tamdiu* cum Cajo versaretur. Postquam autem eum vectigalibus exigendis præfecisset Cajus, aliisque quæ tempori non soluta fisco Cæsaris debebantur, in istis, quod & duplo majora facta essent, exigendis dum moratur, suæ magis naturæ *bonitatique* obsequens quam Caji mandatis, quodque afflictæ fortunæ postularent ut moderatio adhiberetur, vicem illorum, à quibus exigenda erant tributa, miseratus, concivit in se iram Cæsaris, mollitiem ipsi exprobrantis quod tardiuscule colligeret pecuniam. Contumelias igitur illi & alias ingerebat, & quoties ei daret tesseram pro eo die quo ille munus obiret, femineum aliquod idque valde probrosum dabat vocabulum. Atque hæc faciebat, non alienus à probro in certis mysteriis celebrandis à se institutis; nam cum vestitum muliebrem sibi induisset & cincinnos quosdam capiti imponendos excogitasset, aliaque quæ vultum femineum ementirentur, ipse non veritus est hujusmodi probra Chæreæ objicere. At Chæreas, cum tesseram quidem ab eo acciperet, ira commovebatur, magisque adhuc cum eam *aliis* traderet, derisui habitus ab iis qui eam accepturi erant; adeo ut cæteris tribunis ludibrium fieret. nam quoties illius esset tesseram ab ipso Cæsare afferre, prædicebant fore ut tale aliquod ludicrum, quale antea, afferret. Propterea que ei fiducia accrescebat, sibi socios adsciscendi, ut qui non temere ad iram fuerit concitatus. Atque in his erat Pompedius, vir ordinis Senatorii, omnibus fere *reip.* honoribus perfunctus. Erat autem alias Epicureus, adeoque, à negotiis abhorrens ac otii & quietis amans. Hunc accusabat Timidius ejus inimicus, quod convicia in Cajum petulantius jactarit; & testem adhibebat Quintiliam, feminam ex iis quæ in scenam prodibant propter formæ venustatem quamplurimos amatores habentem, interque eos Pompedium. Cum autem illa dedignaretur sui amantem falso, id quod erat, testimonio gravare in causa capitis, Timidius urgebat tormentis eam subjici. Tum Cajus, animo

Tardus in tributis colligendis.

Quam ob rem mollitiem ei exprobrat Cajus; & signum petenti Priapum aut Venerem dat.

Conjurationis socios sibimet quærit Chæreas.

Pompedius à Timidio accusatur.

παραίτησιν [c] εἰς θάνατον αὐτοὺς φέρουσαν. ταῦτα Χαιρέαν [d] ἐνήγαγε μειζόνως ἅπτεσθαί τε τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ παύειν κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐξηγριωκότα τὸν Γάϊον, καὶ πολλάκις μὲν, καὶ παρὰ τὰς ἑστιάσεις [e] ἐμέλησεν ἐπιχειρεῖν, οὐ μὴν ἀλλ' ἐπείχετο λογισμῷ, τὸ μὲν κτείνειν οὐκέτι [f] ἐνδοιαστὸν κεκρικὼς, τὸν δὲ καιρὸν [g] ἐπισκοπῶν, ὅπως μὴ εἰς κενὸν, ἀλλ' ἐπὶ καταπράξει τῶν βεβουλευμένων ταῖς χερσὶ χρῷτο.

έ. Ἐστρατεύετο δὲ πολὺν ἤδη χρόνον, οὐχ ἡδονῇ φέρων Γαΐου τὴν συναναστροφήν. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν [h] ἰσᾷ τε Γάϊος [i] εἰσπραξόμενον τούς τε φόρους, καὶ [k] ἄλλα ὅσα καταβαλλόμενα εἰς τὸν Καίσαρος θησαυρὸν [l] ἐφυστερήκει τοῖς καιροῖς, [m] διὰ καὶ τὸ [n] διπλασιάσασθαι τὴν δύναμιν αὐτῶν χρόνον ἐκεῖ ποιεῖται τῇ [o] εἰσπράξει, τρόπῳ [p] τῷ αὐτοῦ χρώμενος μᾶλλον ἢ τῇ Γαΐου προστάξει, διὰ δὲ τὸ [q] φειδοῖ χρῆσθαι τὰς τύχας οἶκτον λαμβάνων τῶν ὑπὸ τὴν εἴσπραξιν, εἰς ὀργὴν προὐκαλεῖτο τὸν Γάϊον, μαλακίαν ἐπικαλοῦντα αὐτῷ τοῦ σχολῇ [r] συνάγεσθαι τὰ χρήματα. καὶ δὴ τά τε ἄλλα [s] ὕβριζεν εἰς αὐτὸν, καὶ ὁπότε τὸ σημεῖον [t] παρεῖχεν αὐτῷ τὸ τῆς ἡμέρας καθηκούσης εἰς αὐτὸν, θήλεά τε ἐδίδου [v] τοὐνόματα, καὶ ταῦτα αἰσχύνης ἀνάπλεα. καὶ ταῦτα ἔπρασσεν αὐτὸς οὐκ [x] ἀπηλλαγμένος [y] ἔν τινων τελεταῖς μυστηρίων, ἃς αὐτὸς [z] συνίστατο. στολὰς γὰρ ἐνδυόμενος γυναικείους καὶ τινων περιθέσεις πλοκαμίδων ἐπινοῶν, ἄλλα τε ὁπόσα ἐπικαταψεύσασθαι θηλύτητα τῆς ὄψεως ἔμελλεν, αὐτὸς τὴν ἐπὶ τοιούτοις αἰσχύνην ἐτόλμα Χαιρέᾳ [a] προσκαλεῖν. [b] Χαιρέας δὲ, καὶ ὁπότε μὲν παραλαμβάνοι τὸ σημεῖον, ὀργῇ παρίστατο, μειζόνως δὲ ὁπότε παραδιδοίη, γελώμενος ὑπὸ τῶν παραλαμβανόντων, ὥστε καὶ οἱ συγχιλίαρχοι, παιδιὰν ἐποιοῦντο αὐτόν. ὁπότε γὰρ αὐτὸς μέλλοι τὸ σημεῖον παρ' αὐτοῦ [c] τοῦ Καίσαρος κομίζειν, προὔλεγόν τινα τῶν εἰωθότων φέρειν εἰς παιδιάν. διὰ ταῦτα δὲ αὐτῷ καὶ θάρσος παρίστατο κοινωνούς τινας παραλαμβάνειν, ὡς οὐκ ἐπ' [d] ἀλόγοις ὀργῇ χρώμενος. [e] καὶ ἦν γὰρ [f] Πομπήδιος, συγκλητικὸς μὲν, τὰς ἀρχὰς δὲ διεληλυθὼς σχεδὸν ἁπάσας. [g] Ἐπικούρειος δὲ ἄλλως, καὶ δι' αὐτὸ ἀπράγμονος ἐπιτηδευτὴς βίου. τοῦτον [h] ἐνδείκνυσι Τιμίδιος ἐχθρὸς ὢν, ὡς λοιδορίαις χρησάμενον ἀπρεπεῖ κατὰ τοῦ Γαΐου, μάρτυρα παραλαμβάνων Κυϊντιλίαν, γυναῖκα τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐπιφανείᾳ τοῦ ὡραίου περισπούδαστον πολλοῖς τε οὖσαν, καὶ τῷ Πομπηδίῳ. καὶ τῆς ἀνθρώπου, ψεῦδος γὰρ ἦν, δεινὸν ἡγουμένης μαρτυρίαν ἐπὶ θανάτῳ τοῦ ἐραστοῦ παρασχεῖν, βασάνων ἔχρηζεν ὁ Τιμίδιος. καὶ Γάϊος παροξυμ-

c Εἰς θάνατον αὐτοὺς φέρουσαν.] Edidi θάνατον αὐτοῖς φέρουσαν. cum Cod. Busb. εἰς θάνατον αὐτοῖς φέρουσαν in Editis *Aliisque*. Forsan, εἰς θάνατον αὐτοὺς φέρουσαν. HUDS. Recte & ita exstat in *Lugd. Bat.* cujus lectionem expressimus. HAV.

d Ἐνήγαγε μειζόνως ἅπτεσθαι] Ἀνήγαγε *Busb.*

e Ἐμέλησεν] *L. B.* ἐμέλλησεν.

f Ἐνδοιαστὸν] Conf. supr. lib. 18. c. 9. §. 6. SPANH.

g Ἐπισκοπῶν] *L. B.* περισκοπῶν.

h Ἰσᾷ τε Γάϊος] Ἰᾶτε *Vat. & Hen. à pr. m.* ἐνίστα *Busb.* ἴστα *Voss.* nunc *Lugd. Bat.*

i Εἰσπραξόμενον τούς τε φόρους,] Εἰσπραξάμενον *Busb.* εἰσπραξόμενος *Vat. & Hen. à pr. m.*

k Ἄλλα ὅσα] *L. B.* ὅσα ἄλλα.

† *Aliisque* ——— *debebantur*,] Aliisque quæ Cæsaris erant inferenda thesauris, per illud omne tempus à rato negotio privabatur. in quo tantum majorem sibi virtutem implendi operis aggregabit, quod more suo magis rebus utebatur, quam Caji obediebat imperio: parcebat enim humilibus atque depressis. Unde ad iracundiam provoc. *Epiphan.*

l Ἐφυστερήκει] Conf. supr. lib. 18. c. 10. §. 3. SPANH.

m Διὰ καὶ] Ita lego cum Cl. *Lowthio*, & mox διὰ δὲ τὸ φ. insertis καὶ & δὲ quæ aberant *Editis & MSS.*

n Διπλασιάσασθαι τὴν δύναμιν αὐτῶν] Ἐπιδιπλασιάσασθαι *Busb.* ἐπιδιπλασιάζεσθαι *L. B.*

o Εἰσπράξει,] Ita *Busb. & Lugd. Bat.* ἐκπράξει in *cæteris.*

p Τῷ αὐτῷ χρώμενος] Τοῦ αὐτοῦ *Busb. & Voss.*

q Φειδοῖ χρῆσθαι] Conf. sup. lib. 17. c. 8. §. 4. SPANH.

r Συνάγεσθαι] *L. B.* συνάγεσθαι αὐτῷ.

s Ὕβριζεν εἰς αὐτὸν,] Sic *Busb. & Epiphan.* ὑβρίζειν in *cæteris.*

t Παρεῖχεν αὐτῷ] Illud παρεῖχεν è *Cod. Busb.*

v Τοὐνόματα,] *L. B.* τὰ ὀνόματα.

x Ἀπηλλαγμένος] *Scilicet*, αἰσχύνης.

y Ἐν τινων ——— ἐπινοῶν,] Cupidinem, aut Venerem, aut aliud quidpiam id genus Chæreæ pro signo dabat Cajus apud *Dion. l.* LIX. *p.* 662. *E.* Priapum aut Venerem dare *Sueton. in Cajo* c. LVI. SPANH.

z Συνίστατο.] Ita lego & distinguo cum *Epiphanio.* prius erat, συνίστατο, στολὰς ἐνδυόμενος &c.

a Προσκαλεῖν.] *L. B.* προσκαλεῖν.

b Χαιρέας δὲ] Mallem sane, Χαιρέας δὲ, & mox ὀργῇ παρίστατο.

c Τοῦ] Abest à *L. B. Coccejus* mavult παρὰ τοῦ.

d Ἀλόγοις] *L. B.* ὀλίγοις.

e Καὶ ἦν] Ἦν δὲ pro καὶ ἦν γὰρ habet *Busb.*

f Πομπήδιος,] Ita vel Πομπαίδιος scribendum esse monet *Vossius ad Paterculum*, l. 2. c. 15.

g Ἐπικούρειος δὲ ἄλλως,] In libris ἐπικούρειος.

h Ἐνδείκνυσι] Glossa *L. B.* in *Marg.* ἀντὶ τοῦ ἀνάγει.

i Διὰ-

ξυμμένος κελεύει τὸν Χαιρέαν μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' εὐθέως βασανίζειν τὴν Κυιντιλίαν, χρώμενος τῷ Χαιρέᾳ πρός τε τὰ φονικὰ, καὶ ὁπόσα στρεβλώσεως δέοιτο, ὑπὸ τοῦ νομίζειν ὠμότερον διακονήσεσθαι, τὴν λοιδορίαν φεύγοντα τῆς μαλακίας. Κυιντιλία δὲ, ἐπὶ τὴν βάσανον ἀγομένη, τῶν συνιστόρων τινὸς ἐπιβαίνει τῷ ποδὶ, ἀποσημαίνουσα θαρσεῖν, καὶ μὴ τὰς βασάνους αὐτῆς δεδιέναι· [i] διοίσειν γὰρ μετὰ ἀνδραγαθίας. βασανίζει [k] ταύτην ὠμῶς ὁ Χαιρέας, ἄκων μὲν, κατ' ἀνάγκας δὲ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ μηδὲν ἐνδοῦσαν ἦγεν εἰς τὴν ὄψιν [l] τὴν Γαΐου, διακειμένην οὐκ ἐν [m] ἡδονῇ τοῖς θεωροῦσι. καὶ ὁ Γάϊος, παθών τι πρὸς τὴν ὄψιν τῆς Κυιντιλίας δεινῶς ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων διακειμένης, τοῦ ἐγκλήματος ἠφίει καὶ αὐτὴν καὶ τὸν Πομπήδιον· ἐκείνην δὲ καὶ χρημάτων δόσει τιμᾷ παραμυθίας ἐσομένων λώβης, ἣν ἐλελώβητο εἰς τὴν [n] εὐπραγίαν τοῦ ἀφορήτου τῶν ἀλγηδόνων.

exasperatus, Chæream jubet sine mora & cunctatione torquere Quintiliam: ideo potissimum ei solitus cædes & quæstiones injungere, quod putaret hæc exsecuturum inclementius, quo mollitiei notam effugeret. Quintilia porro, cum torquenda duceretur, consciorum cujusdam pedem inter eundum premebat, innuens ut fiduciam sumeret, neve ad tormenta ipsius expavesceret. se enim forti animo & invicto ea perlaturam. De illa quæstionem habuit Chæreas acerrimam, non sponte sua sed necessitate coactus: cumque illa ne tormentis quidem victa cederet, duxit eam in Caji conspectum, ita corpore deformatam, ut nemo eam sine doloris sensu aspicere potuerit. Qua visa, uti erat, cruciatuum acerbitate vexata, Cajus, animo nonnihil commotus, & ipsam & Pompedium crimine absolvit: insuper & Quintiliam pecunia donavit, * in læsi corporis solatium & *calamitatis levamen*, quod dolorem intolerabilem fortiter & animose pertulisset.

Quintiliam torqueri jubet Cajus.

Cum nihil contra Pompedium fateretur, absolvitur à Cajo una cum Pompedio.

ς'. Ταῦτα δεινῶς ἠνίασε τὸν Χαιρέαν, ὡς αἴτιον ἀνθρώποις, καὶ ὑπὸ Γαΐου [o] παρηγορίας ἀξίοις, κακῶν, ὅσον ἐπ' αὐτῷ γινόμενον· φησί τι πρὸς Κλήμεντά τε καὶ [p] Παπίνιον, ὧν Κλήμης μὲν ἐπὶ τῶν στρατοπέδων, Παπίνιος δὲ καὶ αὐτὸς ἦν χιλιαρχῶν. "ἀλλ' ἐπὶ "φυλακῇ γε, ὦ [q] Κλήμη, τὰ πάντα τοῦ αὐτοκράτορος "ἡμῖν πράσσειν [r] οὐκ ἐλλέλειπε. τῶν γὰρ [s] συνωμοκότων "αὐτοῦ κατὰ τῆς ἡγεμονίας προνοίᾳ καὶ πόνοις τοὺς μὲν ἀπε"κτείναμεν, τοὺς δὲ [t] ἐστρεβλώκαμεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς "ἐλεεινοὺς κἀκείνῳ γενέσθαι. μετὰ πόσης τε ἀρετῆς ἡμῖν "ἐξάγεται τῶν στρατιωτῶν;" σιγήσαντος δὲ τοῦ Κλήμεντος, καὶ τὸ μὲν αἰσχύνῃ φέρειν τὰ προστασσόμενα καὶ τῷ βλέμματι καὶ τῷ ἐρυθήματι παρεστῶντος, [v] λόγῳ δὲ αὐτῷ τὴν μανίαν τοῦ αὐτοκράτορος προσκαλεῖν ἄδικον ἡγουμένου προνοίᾳ τοῦ ἀσφαλοῦς, Χαιρέας [x] δὲ ἤδη θάρσει χρώμενος ἐν λόγοις ἦν κινδύνων ἀνειμένοις πρὸς αὐτὸν, τὰ κατέχοντα δεινὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπεξιών· "καὶ ὅτι λόγῳ μὲν εἴη Γάϊος ὁ τὴν ἐπὶ "τοιούτοις αἰτίαν [y] προστιθέμενος, τοῖς δὲ τἀληθὲς ἐξετάζειν "πειρωμένοις, ἐγώ τε, ὦ Κλήμη, καὶ οὑτοσὶ ὁ Παπίνιος, καὶ πρὸ "ἡμῶν σὺ, ταύτας Ῥωμαίοις τε καὶ τῷ παντὶ [z] ἀνθρωπίνῳ τὰς "στρέβλας προσφερόμενοι, [a] οὐκ ἐπιτάγμασι τοῖς Γαΐου δια"κονούμενοι, γνώμῃ τε τῇ αὐτῶν, παρὸν παῦσαι τοσαύτῃ ἤδη "χρώμενον ὕβρει εἴς τε τοὺς πολίτας καὶ τοὺς ὑπηκόους, διακο"νούμεθα δορυφόροι καὶ δήμιοι καθεστηκότες ἀντὶ στρατιωτῶν, "καὶ τὰ ὅπλα ταυτὶ φέροντες οὐχ ὑπὲρ ἐλευθερίας, οὐδὲ "ἀρχῆς τῆς Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ δουλουμένου τά "τε σώματα αὐτῶν καὶ τὰ φρονήματα, μιαινόμενοι τὸ "καθ' ἡμέραν αἵματι σφαγῆς καὶ βασάνου τῆς ἐκείνων, "μέχρι [b] δή τις καὶ καθ' ἡμῶν διακονήσηται τοιαῦτα "Γαΐῳ. οὐ γὰρ εὐνοίᾳ τε πολιτεύεται διὰ τάδε πρὸς ἡμᾶς, "[c] δι' ὑφοράσεως δὲ μᾶλλον. καὶ ἄλλως τοῦ πολλοῦ τῶν ἀπολ"λυμένων ἀποδεδωκότος· οὐ γὰρ δὴ στήσεταί ποτε Γαΐῳ τὰ

6. Ista Chæream vehementer angebant, ac si, quantum in se esset, causa malorum exstitisset hominibus, quibus etiam consolationem adhibere dignatus est Cajus: dicitque Clementi & Papinio, quorum Papinius & ipse tribunus erat, Clemens autem præfectus prætorio: "Nobis vero, ô Clemens, studium non defuit omnia agendi quæ ad "salutem imperatoris spectant. nam ex iis qui con"tra imperium ejus conjurarunt, alii nostra cura "& opera necati sunt, alii tormentis adeo vexati, "ut ipsi *Cajo* visi fuerint miserabiles. † Annon "interea mira cum virtute educimus exercitum?" Tacente Clemente, quantumque ipsum puderet eorum quæ imperata erant vultus rubore præ se ferente, insaniam tamen imperatoris verbis increpare haud æquum esse censente, si suam salutem respiceret, Chærea jam sumpta fiducia, ad ipsum liberius & audacius loquitur, urbis & imperii calamitates numerando percensens; "quodque horum "causa vulgi sermonibus Cajus haberetur, sin ve"ro in rei veritatem inquiratur, ego, mi Clemens, "& iste Papinius, & ante nos tu, Romanis & uni"verso generi humano tormenta admovimus, non "Caji mandata exsequentes, sed nostram potius vo"luntatem, cum penes nos fuerit facere ut desine"ret à tantis in cives & subditos injuriis, obsequi"um ei præstamus pro militibus satellites facti & "carnifices, arma hæc gestantes non pro libertate "aut imperio Romanorum, sed pro ejus incolu"mitate, qui eorum tam animos quam corpora in "servitutem redigit, fœdati quotidie sanguine illo"rum quos occidimus aut torquemus, donec ipsius "jussu ab aliis pari modo tractabimur. Non enim "propter ista, dum nobiscum versatur, benevolen"tia nos prosequitur, sed potius suspectos habet "*& invisos*. * Præterea cum multa facta fuerit cæ"des (non enim ab ira conquiescet, ut qui irasci"tur

Chærea de Caji sævitia queritur coram Clemente & Papinio.

Consilium suum iis aperit.

i Διοίσειν γὰρ] Οἴσειν *Busb.*
k Ταύτην] *L. B.* δ' αὐτήν.
l Τὴν Γαΐου,] Τοῦ Γαΐου *Busb.*
m Ἡδονῇ τοῖς θεωροῦσι.] Ἡδοναῖς *Busb.*
* In læsi corporis solatium & *calamitatis levamen*,] Unde illi solatium esset, propter quod graviter erat debilitata tormentis. nam non solum sanitas ejus corrporis ex suppliciis rupta erat, sed etiam pulchritudo deformata, *Epiphan.*
n Εὐπραγίαν] *L. B.* εὐπρέπειαν.
o Παρηγορίας ἀξίοις,] In *Editis*, παρηγορίας ἀξίοις ἐν αἰτίᾳ κακῶν τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς γεγενημένοις. Fuit cum legerem ἐν αἰκίᾳ. Sed, re melius perpensa, voces ἐν αἰτίᾳ, quasi interpretamentum vocabuli αἴτιον, in margine olim appositas, ejiciendas esse censui; & cum γινόμενον pro γεγενημένοις habeat Cod. *Busb.* (qui illa ἐν αἰτίᾳ κακῶν ὅσον ἐπ' αὐτοῖς omittit) locum ita refinxi prout in textu repræsentatum dedi.
p Παπίνιον,] Ita pro Παμπίνιον rescripsi. Καυπήνιον *Busb.*
q Κλήμη,] Sic *Busb.* & *Lugd. Bat.* Κλήμης in *cæteris.*
r Οὐκ ἐλέλειπε.] Οὐκ ἐλέλειπτο *Busb. Lugd. Bat.* & *Vat.*
s Συνωμοκότων] Lego συνομωμοκότων. COCC.

t Ἐστρεβλώκαμεν] *L. B.* ἐστρεβλώσαμεν.
† *Annon* —— *exercitum?*] Hæccine sunt nostræ militiæ munia *Gelen.* Ita nostram militiam cum nimia severitate tractamus, *Epiphan.*
v Λόγῳ δὲ αὐτῷ] Forsan τὸ δὲ αὐτῷ. αὐτοῖς *Hen. Voss.* & *Vat.*
x Δὲ] Abest à *L. B.*
y Προστιθέμενος,] *L. B.* προτιθέμενος.
z Ἀνθρωπίνῳ] Ἀνθρωπίᾳ *Hen* & *Vat.*
a Οὐκ ἐπιτάγμασι] Ita restituimus ex *L. B.* consentiente *Epiphanio*, qui vertit, *non imperiis compulsi Caji, sed nostra in hoc voluntate progressi.* Editi ante καὶ ἐπιτάγμασι. unde & alii, & ipse *Hudſ.* verterant: *Caji mandata exsequendo: nostraque voluntate* &c. HAV.
b Δή] Ἂν δή *L. B.*
c Δι' ὑφοράσεως δὲ μᾶλλον.] Ita distinxi. antea erat. δι' ὑφοράσεως δὲ μᾶλλον, καὶ ἄλλως τ. π. τ. ἀ. ἀποδεδωκότος. οὐ γὰρ δὴ στήσεται π. Γ. τ. τ. ὁ. δ. τ. μ. δίκην, ἀ. ἢ. π. ἀ. τυγχάνειν, ὁπόσοι δὲ π. κ. αὐτοὶ, ἔσον &c.
* *Præterea* —— *conquiescet*,] Ad hæc enim cum pereuntium multam stragem fecerit, *Epiphan.*

d Περ-

"tur non ut jus & æquum tueatur, sed ut animo "gratificetur suo) & nos quoque illius sævitiæ "obnoxii erimus; cum oportuerit & omnibus securitatem & libertatem firmatum ire, & constituisse à nobismet pericula propulsare.

Quomodo Chereæ consilium approbat Clemens.

7. Et Clemens quidem Chereæ sententiam approbat laudatque, tacere autem jubebat, "ne sermo in plures dimanaret, & divulgatis quæ silentio premi oporteret, antequam res perficiatur "prodito consilio & patefactis insidiis, ipsi ad supplicium rapiantur: tempori autem procedenti & "spei in posterum omnia permittenda, quasi auxilium eis ex inopinato suppeditatura esset fortuna. Sui quidem non esse ob ætatem ingravescentem tale aliquid audere. verum iis, quæ tu, "Chærea, machinatus es & dixisti, tutiora forsan "possum suggerere, honestiora nemo quidem potest." Et Clemens quidem domum se recepit, dum mente agitaret ea quæ audierat quæque ipse dixerat, in contrarias partes distractus. Chærea

Corn. Sabinum adit Chærea.

autem ea de re solicitus, ad Cornelium Sabinum & ipsum tribunum properat, quem alioqui virum egregium esse noverat, & libertatis amantem, ideoque animo infenso & inimico præsenti rerum statui, quod vellet è vestigio ad ea quæ decreverant exsequenda aggredi, opportunum esse ratus ipsi illa proponere, metuens etiam ne per Clementem proderentur, † secumque insuper reputans quantum temporis cunctando perdituri essent.

8. Cum autem libenter Sabinus omnia acciperet, ut qui jam ante pari modo animatus, ideo tantum hactenus siluerat, quod neminem habuerit cum quo consilium tuto communicaret; cumque in hominem incidisset, qui non modo reticere, quæ audiret, polliceretur, sed & suam aperiret sententiam, multo magis animo confirmatus erat, & Chæream orabat & obsecrabat, ne qua mora fie-

Ambo ad Minucianum se conferunt.

ret. itaque *ambo* ad Minucianum se conferunt, eodem ac illi virtutis studio accensum, cognataque animi magnitudine illis similem, Cajo vero suspectum propter necem Lepidi. Magna etenim inter Minucianum & Lepidum intercesserat amicitia, idque ex communi periculorum metu. Nam omnibus aliquem dignitatis gradum adeptis terribilis erat Cajus, ut qui in eorum singulos aliosque pro libitu sævire non desineret; sibique invicem formidini erant quod ægre & iniquo animo res ferrent, quippe qui aperte quæ sentirent inter se loqui, odiumque, quo Cajum prosequebantur, indicare non sustinerent timore periculorum, cum & aliàs suum in Cajum odium mutuo intelligerent, atque adeo benevolentiam erga se invicem habere non recusarent.

Sermones de Cajo tollendo serunt Minucianus & Chærea.

9. Postquam autem convenissent & se mutuo salutassent (antea enim illis moris erat in congressibus primas deferre Minuciano, & ob dignitatis

"τῆς ὀργῆς, διὰ τὸ μὴ δίκην, ἀλλ' ἡδονὴν πέρας αὐτῆς "τυγχάνειν· σκοποὶ δὲ [d] προκεισόμεθα καὶ αὐτοί, δέον καὶ "τοῖς πᾶσι τὸ ἀνεπιβούλευτόν τε καὶ ἐλεύθερον βεβαιοῦν, "καὶ ἡμῖν κινδύνων ἀπαλλαγὰς ψηφίσασθαι.

ζ'. Κλήμης δὲ τὴν μὲν διάνοιαν τὴν Χαιρέου [e] φανερὸς ἦν ἐπαινῶν, σιγᾶν δὲ ἐκέλευε, "μὴ καὶ φοιτῶντος "[f] εἰς πλέονας τοῦ λόγου, καὶ διαχεομένων ὁπόσα κρύπτεσθαι καλῶς ἔχει, πρὶν τυχεῖν πράξαντας ἐκπύστου τοῦ "ἐπιβουλεύματος γινομένου, κολασθεῖεν· [g] χρόνῳ δὲ "τῷ αὖθις [h] καὶ τῇ ἀπ' αὐτοῦ ἐλπίδι παραδιδόναι τὰ "πάντα, ὡς παραγενησομένης τινὸς αὐτοῖς ἐπικουρίας "τυχαίου. [i] αὐτὸν μὲν γὰρ ὑπὸ γήρως [k] ἀφῃρῆσθαι τὴν "ἐπὶ τοιοῖσδε τόλμαν. [l] τῶν μέντοιγε ὑπὸ σοῦ, Χαιρέα, "συντεθέντων καὶ ῥηθέντων, ἀσφαλέστερα ἂν ἴσως [m] ὑποθείμην, εὐπρεπέστερα δὲ πῶς ἄν τις καὶ δύναιτο." [n] καὶ Κλήμης μὲν ὡς αὐτὸν ἀνελύετο, [o] διὰ λογισμῶν τῶν τε ἀκροαθέντων καὶ [p] ὁπόσον αὐτὸς εἰρήκει περιφερόμενος. Χαιρέας δὲ δείσας ὡς Κορνήλιον Σαβῖνον ἠπείγετο, καὶ αὐτὸν μὲν χιλίαρχον ὄντα, ἀξιόλογον δὲ ἄλλως ἐξεπιστάμενος αὐτόν, καὶ τοῦ ἐλευθέρου ἐραστήν, [q] καὶ δι' αὐτὸ τῇ καταστάσει τῶν πραγμάτων πολεμίως διακείμενον, χρήζων ἐκ τοῦ ὀξέος ἔχεσθαι τῶν ἐγνωσμένων [r] ἐγχειρήσεως, ὑπ' αὐτοῦ [s] καλὸν νομίσας εἶναι προσθέσθαι, καὶ δεδιὼς μὴ ὑπὸ Κλήμεντος ἐκφοίτησις [t] γένοιτο αὐτῶν, ἄλλως τε τὰς μελλήσεις καὶ τῶν καιρῶν τὰς ἀναβολὰς [v] πρὸς τῶν ὑπερβαλλομένων τιθέμενος.

η'. Ἐπεὶ δὲ ἀσμένῳ καὶ τῷ Σαβίνῳ τὰ πάντα ἦν, ἅτε καὶ αὐτῷ γνώμης μὲν οὐχ ὑστεροῦντι ἴσης, [x] ἀπορίας δὲ πρὸς ὅν τινα εἰπὼν ἀσφαλὴς εἴη τὰ πρὸς ἐκείνους σιγῇ παραδιδόντος, [y] ἐπεί τε ἀνδρὸς ηὐπόρητο, οὐ μόνον στέγειν ὧν πύθοιτο προσθησομένου, ἀλλὰ καὶ γνώμην φανεροῦντος τὴν αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον ἤρτο, καὶ μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἐδεῖτο τοῦ Χαιρέου. τρέπονταί τε ὡς [z] Μινουκιανόν, αὐτοῖς μὲν ἐπιτηδεύσει ἀρετῆς καὶ τῷ ὁμοζήλῳ τοῦ μεγαλόφρονος συγγενῆ, [a] Γαΐῳ δὲ ὕποπτον τῆς [b] Λεπίδου τελευτῆς. πάνυ γὰρ δὴ φίλοι ἐγένοντο, Μινουκιανός τε καὶ Λέπιδος, καὶ δείματι [c] κινδύνων τῶν [d] καθ' αὐτούς. πᾶσι γὰρ τοῖς ἐν τέλει φοβερὸς ἦν Γάϊος, ὡς ἐπ' αὐτῶν ἕκαστον, καὶ πρὸς οὕς τινας τῇ μανίᾳ χρῆσθαι [e] μὴ [f] ἀφησόμενος· [g] φοβεροί τε ἀλλήλοις ἦσαν τῆς ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἀχθηδόνος, διασαφεῖν μὲν ἀλλήλοις ἄντικρυς τὴν διάνοιαν καὶ μῖσος τὸ πρὸς Γάϊον φόβῳ τε κινδύνων ἀφέμενοι, [h] ἄλλως δὲ αἰσθανόμενοι τοῦ ἀλλήλων μίσους πρὸς τὸν Γάϊον, καὶ [i] δι' αὐτὸ εὐνοίᾳ χρῆσθαι τὰ πρὸς ἀλλήλους μὴ [k] ἀπηλλαγμένοι.

θ'. [l] Γενομένης δὲ αὐτοῖς ἀξιώσεως ἐπείπερ συνέβαλλον, εἰωθότες καὶ πρότερον ὁπότε συνέλθοιεν τίμιον ἡγεῖσθαι τὸν Μινουκιανόν, ὑπεροχῇ τε ἀξιώματος, γυμ-

d Προκεισόμεθα] L. B. προκεισόμενα.
e Φανερὸς ἦν ἐπαινῶν,] Φανερῶς Busb.
f Εἰς πλέονας τοῦ λόγου,] Εἰς πλείονας Busb.
g Χρόνῳ δὲ τῷ αὖθις] Χρόνῳ δὲ καὶ τῷ αὖθις Busb.
h Καὶ τῇ ἀπ' αὐτοῦ] Ita *Vat.* & *Voss.* καὶ τῇ ἐπ' αὐτῇ in *Editis Aliisque.* Legi potest, καὶ τῇ ἔπειτα ἐλπίδι.
i Αὐτὸν μὲν γὰρ] Αὐτὸς *Busb.* & mox mallem, τῆς ἐπὶ τοῖσδε τόλμης.
k Ἀφῃρῆσθαι] L. B. ἀφῃρῆσθαι.
l Τῶν —— δύναιτο.] His vero, quæ à te Chærea, tractata dictaque sunt, cautius fortasse aliquid inveniam, decentius autem quis possit, invenire *Rufin.* SPANH.
m Ὑποθείμην,] Ὑποθοίμην *Busb*
n Καὶ —— λογισμῶν τῶν] Et Clemens quidem continuo mutare sententiam, omnia quæ audiverat, quæque ipse dixerat, non potuit efferre per plurimos *Rufin. sed minus accurrate.* SPAN.
o Διὰ λογισμῶν] L. B. διαλογισμῶν.
p Ὁπόσον] Corrige ὁπόσων. COCC.
q Καὶ δι' αὐτὸ τῇ καταστάσει] Ita *Voss.* seu *Lugd. Bat.* καὶ τῇ *Busb.* in *Editis* καὶ διὰ τὸ τῇ κ. & mox διακειμένου.
r Ἐγχειρήσεως,] Τῆς ἐγχειρήσεως *Vat. Lugd. Bat.* & *Busb.*
s Καλὸν] L. B. καλά.
† *Secumque* —— *essent.*] Super hæc etiam dilationes temporum aliquid contrarium reputabat allaturas, *Epiphan.* Et omnem moram periculosam existimabat in tanto negotio, *Gelen.*
t Γένοιτο αὐτῶν,] Γένηται *Busb.*
v Πρὸς τῶν ὑπερβαλλομένων τιθέμενος.] Κατὰ τῶν ὑπ. *Busb.* πρὸς deëst *Voss.*
x Ἀπορίας δὲ] *Sc.* διὰ ἀπορίας. *L. B.* ἀπορία.
y Ἐπεί τε] *L. B.* ἐπεὶ οὖν.
z Μινουκιανόν,] Duo Minuciani infr. c. 4. §. 3. SPANH.
a Γαΐῳ δὲ ὕποπτον] Ita *Busb.* Γαΐου in *cæteris.*
b Λεπίδου τελευτῆς.] Lepidi & Gætulici conjuratio detecta sub Cajo *Sueton. in Claud.* c. IX. SPANH.
c Κινδύνων] L. B. κινδυνωδῶν.
d Καθ' αὐτούς.] Sic *Busb.* καθ' αὐτὸν in *reliquis.*
e Μὴ ἀφησόμενος.] Perperam μὴ ἀφισόμενος in *libris.*
f Ἀφησόμενος·] Fortè ἀφειδησόμενος ab ἀφειδέω. SPANH.
g Φοβεροί τε ἀλλήλοις ἦσαν.] Ita *Vossius*, *Busb.* & *Epiphanius.* φανεροὶ in *cæteris.*
h Ἄλλως δὲ αἰσθανόμενοι] Ἄλλως τε *Hen. Busb.* & *Vat.*
i Δι' αὐτὸ εὐνοίᾳ χρῆσθαι] Ita cum *Cod. Busb.* δι' αὐτοῦ in *cæteris.*
k Ἀπηλλαγμένοι.] *L. B.* ἀπηλλαγμένων.
l Γενομένης δὲ αὐτοῖς ἀξιώσεως] Γενομένων δὲ αὐτοῖς ἀξιώσεων *Busb.* & *L. B.*

μ Λό-

γενναιότατος γὰρ ἦν τῶν πολιτῶν, καὶ τῷ ἐπὶ πᾶσιν ἐπαινουμένῳ, μᾶλλον ὡς ἄπλοιτό τινος [m] λόγου, φθάσας κἀκεῖνος [n] εἴρετο Χαιρέαν, ὅ, τι καὶ παραλάβοι σημεῖον τῆς ἡμέρας ἐκείνης. ἀοίδιμος γὰρ διὰ τῆς πόλεως ἦν ἡ εἰς τὸν Χαιρέαν διὰ τῶν σημείων τῆς δόσεως πρασσομένη ὕβρις. ὁ δὲ, χάρματι τοῦ λόγου μηδὲν μελλήσας, ἠμείβετο τὸν Μινουκιανοῦ τὸ ἐπὶ τοιοῖσδε [o] πιστεῦσαι ὁμιλίᾳ χρήσασθαι πρὸς αὐτόν. "καὶ σύ μοι διδοὺς, εἶπε, σημεῖον ἐλευθερίας, χάρις δὲ σοὶ [p] τοῦ ἀναγείρειν με μειζόνως ἤπερ εἴωθα ἐμαυτὸν ὁρμᾶν, [q] οὐδέ μοι χρεία πλειόνων [r] ἐστὶ λόγων οἵ με θαρσοῖεν, εἰ δὴ καὶ σοὶ ταῦτα δοκεῖ, [s] γνώμης γε τῆς αὐτῆς κοινωνοὶ καὶ πρότερον ἢ συνελθεῖν γεγόναμεν. [t] καὶ ἓν μὲν ὑπέζωσμαι ξίφος, [v] ἀμφοῖν δ' ἂν [x] ἀρκέσει. ὥστε ἴθι καὶ ἔργων ἐχώμεθα, ἡγεμών τ' ἴθι, εἰ βούλοιο αὐτὸς, κελεύων με χωρεῖν, [y] ἢ καὶ [z] προείσομαι ἐπικουρίᾳ τῇ σῇ, [a] συμπράσσοντός τε [b] πίσυνος. οὐ δὲ ἀπορία σιδήρου τοῖς τὴν ψυχὴν εἰς τὰ ἔργα προσφερομένοις, δι' ἣν καὶ ὁ σίδηρος δραστήριος εἴωθεν εἶναι. ὥρμηκά τε εἰς τὴν πρᾶξιν, οὐχ ὧν ἂν αὐτὸς πάθοιμι ἐλπίδι περιφερόμενος· οὐ γὰρ σχολὴ κινδύνους μοι κατανοεῖν τοὺς ἐμαυτοῦ, δουλώσει τε πατρίδος ἐλευθερωτάτης ἐπαλγοῦντι, [c] καὶ τῶν νόμων τῆς ἀρετῆς ἀφῃρημένης, τούς τε πάντας ἀνθρώπους ὀλέθρου διὰ Γάιον κατειληφότος. ἄξιος δ' ἂν εἴην παρὰ σοὶ δικαστῇ πίστεως ἐπὶ τοιούτοις τυγχάνειν, [d] ἐπὶ τοῦ ὅμοια φρονεῖν αὐτοῖς καὶ σὲ μὴ ἀπηλλάχθαι."

ι΄. Μινουκιανὸς δὲ, τὴν ὁρμὴν τῶν λόγων θεασάμενος, ἠσπάζετό τε ἀσμένως, καὶ [e] προσπαρείσατο τὴν τόλμαν αὐτοῦ, ἐπαινέσας τε καὶ ἀσπασάμενος, μετ' εὐχῶν [f] δὲ καὶ ἱκετείας [g] ἀπελύετο. [h] καὶ ἰσχυρίζοντό τινες [i] οὕτως βεβαιώσασθαι τὰ εἰρημένα. εἰσιόντος γὰρ εἰς τὸ βουλευτήριον Χαιρέου, φωνὴν [k] λέγεται ἐκ τοῦ πλήθους γενέσθαι τινὸς ἐπ' ἐξορμήσει, κελεύοντος περαίνειν μὲν δὴ τὸ πρακτέον, καὶ προσλαμβάνειν τὸ δαιμόνιον· καὶ τὸν Χαιρέαν τὸ μὲν πρῶτον ὑπειδέσθαι, μὴ καί τινος τῶν συνωμοτῶν προδότου γεγονότος ἁλίσκοιτο, καὶ τέλος συνέντα ἐπὶ προτροπῇ φέρειν, [l] εἴ τε παραινέσει τῶν συνεγνωκότων ἀντισημαίνοντός τινος, εἴτε δὴ καὶ τοῦ Θεοῦ, ὃς ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώπινα, αἴροντος αὐτὸν [m] θαρσῆσαι. διελήλυθει δὲ διὰ πολλῶν τὸ ἐπιβούλευμα, καὶ πάντες ἐν ὅπλοις παρῆσαν· οἱ μὲν [n] τῶν βουλευτῶν ὄντες, οἱ δὲ ἱππεῖς, καὶ ὁπόσοι τοῦ στρατιωτικοῦ συνῄδεσαν. οὐδεὶς γὰρ ἦν [o] ὃς μὴ ἐν εὐδαιμονίᾳ ἀνηρίθμει τὴν Γαΐου [p] μετάστασιν, καὶ [q] δι' αὐτὸ πάντες ἠπείγοντο, ὁποίῳ δύναιτό τις τρόπῳ, [r] μηδὲ ἑκὼν εἶναι τῶν ἐπὶ τοιούτοις ὑστερεῖν ἀρετῆς, ἀλλ' ὡς ἔχοι προθυμίας ἢ δυνάμεως, καὶ λόγοις καὶ δι' ἔργων, [s] ἦρτο ἐπὶ τυραννοκτονίᾳ. [t] ἔτι

eminentiam, utpote civium nobilissimo, & quod omni laude cumulatus esset, præcipue vero cum sermones sereret) ille dicere orsus Chæream rogabat, quodnam signum ea die *ab imperatore* accepisset. Vulgatum enim erat per totam urbem quomodo Chæreæ soleret tesseris dandis illudere. Ille vero, verborum ridiculum nihil moratus, gratias agebat Minuciano, quod tantum ei in hisce fidei habuerit ut cum eo colloqui vellet: "& tu mihi, inquit, libertatis signum da, gratiæque tibi referantur, quod me magis, quam mea fert natura, excitasti, neque mihi pluribus opus est verbis ad animum erigendum firmandumque, si tibi eadem, quæ mihi, placeant, & ejusdem etiam antequam conveniremus sententiæ fuerimus. Uno quidem gladio accingor, ambobus vero sufficiet. Age itaque & ad opus aggrediamur: tuum ductum, si ita visum fuerit, & imperium sequar; aut ipse præibo tuo fretus auxilio, tibique adjutori fidens. Ferro non egent, qui rebus agendis fortem animum adhibent, à quo etiam ferrum solet exacui. ipse certe totus feror in hoc negotium, nullo malorum quæ possunt accidere metu solicitus. non enim mihi vacat mei periculi rationem habere, dum patriæ vicem doleo, è summa libertate in servitutem datæ, legum vi & auctoritate sublata, & omnibus imminente à Cajo pernicie. Utinam autem dignus sim, qui apud te judicem tuam in istis merear fidem, quandoquidem aliter ac ipse de illis sentire tibi non integrum sit."

10. Minucianus autem, cum observasset quò ferebant verba, libenti animo eum amplectebatur, & laudando ipsum amplexandoque audaciæ ejus stimulos addebat, atque ita cum votis eum precibusque dimittebat. Affirmant etiam nonnulli cum hoc modo in iis quæ dixerat confirmasse *Minucianum*. Cum enim in curiam ingrederetur Chærea, vox cujusdam è turba ad eum impellendum fertur emissa, jubens perficere quod agendum erat, juvante Deo: & primum quidem Chereæ obortam esse suspicionem, ne ab aliquo conjuratorum proditus caperetur, tandem vero intellexisse adhortantis esse *verba*, sive certo quodam, suadentibus id consciis, signum ex adverso dante, sive Deo, qui res mortalium intuetur, bono animo esse jubente. Multi autem jam participes facti erant insidiarum, omnesque armati aderant, & senatores & equites, simulque militum quotquot erant conscii. nemo enim erat qui non pro *magna* felicitate haberet Caji necem, atque adeo omnes, quocunque modo possent, studiose id agebant, ne quis in hoc facinore cæteris virtute cederet, sed summa alacritate & pro sua quisque virili ad tyrannicidium verbis factisque parati erant. Quin & Callistus

Chereæ animos facit Minucianus.

Conjuratorum numerus augetur.

Callistus semet illis adjungit.

m Λόγου,] Ita lego & distinguo cum Cod. *Busb.* antea erat, λόγου φθάσαι, κἀκεῖνος &c.

n Εἴρετο] *L. B.* εἴποτε Cocc. ἤρετο.

o Πιστεῦσαι —— αὐτόν.] Sustuli comma post πιστεῦσαι; auctoritate Cod. *Busb.*

p Τοῦ ἀναγείρειν με] Iterum ex Cod. *Busb.* τοῦ ἀνεγείραντος (ἀνεγείραντος *L. B.*) με μειζόνως εἴπερ in *Editis Aliisque.* τῷ ἀνεγείροντί με μειζόνως ἤπερ legendum esse conjecerat Cl. *Lowthius.*

q Οὐδέ] Οὐδέν μοι *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen. à pr. m.*

r Ἐστι] *L. B.* ἔτι.

s Γνώμης γε] Γνώμης τε *Busb.* & *Lugd. Bat.*

t Καὶ ἓν μὲν ὑπέζωσμαι ξίφος,] Illud καὶ non agnoscit *Busb.* & commode abesse potest.

v Ἀμφοῖν δ' ἂν ἀρκέσει.] Ἀμφοῖν δ' ἄρ' ἀρκέσει *Busb.*

x Ἀρκέσει.] *L. B.* ἀρκέσειεν.

y Ἢ καὶ προείσομαι] Ita lego. ἢ in *Ed. Bas. Aliisque.*

z Προείσομαι] *L. B.* προσοίσομαι.

a Συμπράσσοντος] Est qui malit συμπράσσοντι.

b Πίσυνος.] *L. B.* ἐπὶ συνόδου.

c Καὶ] Abest à *L. B.*

d Ἐπὶ τοῦ] *L. B.* ἀπὸ τοῦ.

e Προσπαρείσατο τὴν τόλμαν αὐτοῦ,] Προσετήθιζε *Busb.*

f Δὲ καὶ ἱκετείας] Illud δὲ abest *Busb.* & *Hen. à pr. m.*

g Ἀπελύετο.] Ita cum *Hen. à pr. m. Vat.* & *Epiphanio.* ἀπελύοντο in *Editis Aliisque.*

h Καὶ ἰσχυρίζοντό τινες] Καὶ salvo sensu abesse potest, nec (nisi *à secunda manu*) habet *Hen.*

i Οὕτως βεβαιώσασθαι τὰ εἰρημένα.] Ita lego ex conjectura. ὡς βεβαιοῦν τὰ εἰρ. *Voss.* seu *Lugd. Bat.* ὡς βεβαίως ταῦτα εἰρημένα in *cæteris.*

k Λέγεται —— ἐξορμήσει.] Vocem λέγεται adjeci è Cod. *Busb.* qui mox legit, γενέσθαι ἐπ' ἐξορμήσει, κελεύοντα· περαίνε μ. δ. τ. πρ. κ. προσλαμβάνοιτο τὸ δ. *Epiphanius* vertit, *vox cujusdam de populo fertur emissa, quæ quasi admoneret, dicens, perfice quod agendum est opitulante divinitate.*

l Εἴ τε] *L. B.* πρῶτον εἴ τε: ac superiori linea.

m Θαρσῆσαι.] Ita *Busb.* θαρσῆσαι abest *cæteris.*

n Τῶν βουλευτῶν ὄντες,] Articulum etiam τῶν addidi è *Cod. Busb.* cui adstipulatur nunc *Lugd. Bat.*

o Ὃς μὴ ἐν εὐδαιμονίᾳ] Ὃς οὐκ ἠρίθμει *Busb.*

p Μετάστασιν,] Conf. supr. lib. 17. c. 6. §. 5. SPANH.

q Δι' αὐτὸ πάντες ἠπείγοντο,] Ita *Busb.* δι' αὐτοῦ in *cæteris.*

r Μηδὲ ἑκὼν εἶναι] Ὡς μὴ ἑκὼν *Busb.*

s Ἦρτο] *L. B.* ἤρκτο.

t Ἔτι δὲ καὶ Κάλλιστος·] Ita distinguo & lego, sola conjectura fretus; cum antea esset, ἐπεὶ καὶ Κάλλιστος, ἀπελεύθερος δὲ ἦν Γαΐου, καὶ πλ.

stus *se eis adjunxit*: Caji enim libertus erat, vir unus qui, maxime omnium ad summam potestatem evectus, æquum fere cum tyranno habebat imperium, ex timore quem omnibus incusserat, & opum magnitudine quas sibi comparaverat. nam munera quocunque modo acceperat, nec ullis abstinuerat injuriis, præter fas & æquum omnes sua potestate premens; ac præterea noverat Caji ingenium implacabile esse, adeoque pertinax ut nunquam ab eo quod semel statuerat in diversum abiret, & se ob alia etiam multa in periculo esse *sentiret*, non minime vero ob ingentem pecuniæ vim. Quo factum ut Claudium coleret, & clam ad eum transiret, sperans, si ei cederet principatus, Cajo sublato suam in iisdem potentiam fore causam cur apud eum etiam in honore esset, ut qui jam ante eum demeruerit benevoli humanique animi officiis. nam jactare ausus est, quod jussus à Cajo Claudium veneno tollere, id ipsum variis modis distulerit. Videtur autem mihi Callistus de industria ista finxisse, ut à Claudio gratiam iniret. quandoquidem nec Cajus, si Claudium perimere voluisset, Callisti excusationes *æquo animo* tulisset: nec Callistus jussus *à Cajo* in re factu expetenda tergiversatus fuisset; neque male agens, ac præter ea quæ dominus imperaverat, statim meritas pœnas non sustinuisset. Atque adeo Claudium quidem divinitus Caji furorem & insaniam effugisse; Callistum vero finxisse beneficium à se collatum, ad quod ne minimum quidem contulit.

Simulat se à Cajo jussum veneno Claudium tollere.

11. Cæterum Chæreæ conatus indies differebantur *consciorum* plerorumque segnicie. Nam ipse invitus moram in re agenda ferebat, ut qui omne tempus facinori patrando opportunum esse duceret. * Etenim aggrediendi ascendentem in Capitolium, ad mactandas pro salute filiæ victimas, sæpe tempus oblatum erat, vel eum præcipitandi dum staret in fastigio basilicæ (tectum autem sublime est foro imminens) & nummos inde aureos & argenteos spargeret populo; vel opprimendi celebrantem arcana sacra ab ipso instituta. ipsum enim à nemine sibi cavere, dum solicitus esset ut omnia in iis rite servatoque decoro fierent, minimeque crederet quenquam contra se quidquam moliri. Sed si nihil indicio sit, sibi, quasi à Diis, datam esse necis potestatem, ipsum tamen ita viribus valere ut vel absque ferro Cajum conficeret. Adeo Chærea infensus erat conjuratis, veritus ne tempus opportunum amitterent. Atque illi quidem

Chærea moræ impatiens.

δὲ καὶ Κάλλιστος· ἀπελεύθερος δὲ ἦν Γαΐου, πλεῖστά τε ἀνὴρ εἰς οὗτος ἐπὶ μέγιστον δυνάμεως ἀφίκετο, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ ἰσοτύραννον εἶχε τὴν δύναμιν, φόβῳ τε τῷ πάντων καὶ μεγέθει χρημάτων, ἅπερ ἐγένετο αὐτῷ. [v] δωροδοκώτατος γὰρ ἦν καὶ [x] ὑβριστικώτατος, [y] παρ' ὅντινα οὖν [z] ἐξουσίᾳ χρησάμενος παρὰ τὸ εἰκός· καὶ ἄλλως τε τοῦ Γαΐου τὴν φύσιν ἐξεπιστάμενος ἀνήκεστον οὖσαν, καὶ ἐφ' οἷς τισι κρίνειεν οὐδαμῶς [a] ἀντισπάσματι χρωμένην, αὐτῷ τε πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας τοῦ κινδυνεύειν αἰτίας, οὐχ ἥκιστα δὲ τὸ μέγεθος τῶν χρημάτων. ὥστε δὴ καὶ Κλαύδιον ἐθεράπευε κρυπτῶς [b] μετακαθίζων πρὸς αὐτὸν, ἐλπίδι τοῦ κἂν εἰς ἐκεῖνον ἥξειν τὴν ἡγεμονίαν Γαΐου μεταστάντος, αὐτῷ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τιμῆς τὴν ἐφ' ὁμοίοις ἰσχὺν, προκαταθέμενος χάριν καὶ φιλανθρωπίας λόγον. ἐτόλμησε γοῦν εἰπεῖν ὡς κελευσθεὶς διαχρήσασθαι φαρμάκῳ τὸν Κλαύδιον, μυρίας εὕροιτο τοῦ χρήματος τὰς [c] ὑπερβολάς. [d] δοκεῖ δέ μοι προσποιεῖσθαι Κάλλιστος ἐπὶ θήρᾳ τῇ Κλαυδίου τὸν λόγον τοῦτον. [e] ἐπεὶ οὔτε Γάϊος ὡρμηκὼς μεταχειρίσασθαι Κλαύδιον ἠνείχετο τῶν Καλλίστου προφάσεων, οὔτε Κάλλιστος, κελευσθείς που τὴν πρᾶξιν εὔκλειον [f] ὑπερέβαλεν, [g] ἢ κακουργῶν εἰς [h] τοῦ δεσπότου [i] τὰς ἐπιστολὰς, οὐκ ἂν ἐκ τοῦ παραχρῆμα τὸν μισθὸν ἐκομίζετο. ἀλλὰ δὴ [k] Κλαυδίῳ μέν τινι θείᾳ δυνάμει σώσασθαι ἐκ μανιῶν τῶν Γαΐου, Κάλλιστον δὲ προσποιήσασθαι χάριτος κατάθεσιν μηδαμῶς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης.

ιά. [l] Τοῖς δ' ἀμφὶ τὸν Χαιρέαν [m] ὑπερβολαὶ τὸ καθ' ἡμέραν ἦσαν [n] ὄκνῳ τῶν πολλῶν. οὐ γὰρ Χαιρέας [o] ἑκὼν τοῦ πράσσειν ἀναβολὴν ἐποιεῖτο, πάντα καιρὸν ἐπιτήδειον [p] τῇ πράξει νομίζων. καὶ γὰρ εἰς τὸ Καπετώλιον ἀνιόντα, [q] κατὰ θυσίας ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ἐπιτελουμένας ὑπὸ τοῦ Γαΐου, παρῆν πολλάκις καιρὸς, καὶ ὑπὲρ τῆς βασιλικῆς ἱστάμενον καὶ δήμῳ χρυσίου καὶ ἀργυρίου χρήματα διαρριπτοῦντα ὦσαι κατὰ κεφαλῆς, ὑψηλὸν δέ ἐστι τὸ [r] στέγος εἰς τὴν ἀγορὰν φέρον, ἐπί τε τῶν μυστηρίων τῇ ποιήσει ἃ [s] συνίστα τότε. πάντων γὰρ αὐτὸν ἀπερίοπτον εἶναι προνοίᾳ τοῦ ἐν αὐτοῖς εὐπρεπῶς [t] ἀναστροφησομένου, καὶ ἀπογνώσει τοῦ ἐν ἐπιχειρήσει [v] τινὰ γενέσθαι πιστεύειν. εἰ δὲ [x] μηδὲν σημεῖον, ὡς ἀπὸ τῶν θεῶν, αὐτῷ δύναμιν τοῦ θανάτου παρατυγχάνειν, αὐτῷ δ' ἂν ἰσχὺν ἐγγενέσθαι, καὶ μὴ σιδηροφορουμένῳ διαχρήσασθαι [y] τὸν Γάϊον. οὕτως δ' [z] ὀργῆς εἶχε τοὺς συνωμότας ὁ Χαιρέας, δεδιὼς τοὺς καιροὺς [a] διαρρυεῖν. οἱ δ' ἑώρων μὲν [b] νομίμων τε χρῄζοντα καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς τοῖς

v Δωροδοκώτατος γὰρ ἦν καὶ] Et vigorem ultra modum haberet *Rufin.* SPANH.

x Ὑβριστικώτατος,] Ὑβριστότατος παρ' ὅν τινα οὖν γίνεται) *Vat.* & *Hen.* *à pr. m.*

y Παρ' —— εἰκός·] Vel παρ' ὅντινα οὖν ἐξουσίᾳ χρησ. præsenti utique potentia præter fas usus. SPANH.

z Ἐξουσίᾳ] *L. B.* γίνεται ἐξουσία.

a Ἀντισπάσματι] Conf. supr. lib. 17. c. 2. §. 4. SPANH.

b Μετακαθίζων] *L. B.* μετακαθίζειν.

c Ὑπερβολάς.] Ἀναβολὰς *Busb.* HUDS. Vel ἀναβολὰς, mox tamen ὑπερβολαὶ & ὑπερβάλλεσθαι §. XI. & XII. SPANH.

d Δοκεῖ δέ μοι προσποιεῖσθαι] Ita cum *Cod. Busb.* quo fere modo legendum esse conjecerat Cl. *Lowthius*, δοκεῖν δὲ προσεποιεῖτο in *Editis Aliisque*.

e Ἐπεὶ] *L. B.* ἔπειτα & in *Marg.* ἐπείτε.

f Ὑπερέβαλεν,] Sic lego. ὑπελάμβανεν in *Josephi* libris tam *Editis* quam *MSS.*

g Ἢ κακουργῶν] Ita *Hen. à pr. m.* (ut & *L. B.*) *ei ab altera manu.* quo modo, in *Editis* & *MSS.* nisi quod καὶ pro *ei* habeat *Busb.* omissis εὔκτον ὑπελάμβανεν.

h Τοῦ δεσπότου τὰς ἐπιστολὰς,] Ἐπιστολαὶ mandata supr. lib. 18. c. 9. §. 4. SPANH.

i Τὰς ἐπιστολὰς] Adjectum ex *L. B.*

k Κλαυδίῳ μέν τινι θείᾳ] Ut aliquem ex loco, quem corruptum esse suspicor, sensum elicerem ita rescripsi, cum antea esset, Κλαυδίῳ, μὲν ἔκ τινος θείας δυνάμεως χρήσασθαι μανιῶν τῶν Γαΐου, Κάλλιστος προσποιήσασθαι &c. *Epiphanius* vertit, *sed Claudium quidem divinitas à Caji vesania liberavit, Callistus autem pro commendatione finxit hanc gratiam, quæ ei nequaquam probabatur injuncta.*

l Τοῖς δ' ἀμφὶ] *L. B.* τοῖς ἀμφὶ.

m Ὑπερβολαὶ] Ἀναβολαὶ vid. mox supr. §. 10. SPANH.

n Ὄκνῳ τῶν πολλῶν.] Ita *Busb.* ὀκνούντων πολλῶν perperam in *Editis Aliisque*. ὀκνούντων πολλῶν *Gall.* & *Lugd. Bat.*

o Ἑκὼν τοῦ πράσσειν ἀναβολὴν] Ἑκὼν εἶναι *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἔσται ἑκὼν εἶναι *Vat.* & *Hen. à pr. m.*

p Τῇ πράξει] *L. B.* πρᾶξιν.

* *Etenim aggrediendi ascendentem in Capitolium,*] *Epiphanius* vertit, *nam dum Cajus in Capitolium ascendisset, ut pro filia sacrificaret, venit frequenter ad eum, & in imperialis loci culmine stantem, ac populo auri & argenti pecunias dispergentem: dum hæc ministeria gererentur præcipitem ex eminenti loco cogitavit impellere, cum se à nullo videri putaret, nec insidias fecisse crederetur. Et licet non optata mors evenisset, ipsi tamen accessisset audacia, ut præter ferrum perimeret.*

q Κατὰ θυσίας] Ita *Busb.* καὶ τὰς θυσίας in *cæteris*. εἰς τὰς θυσίας legendum esse conjiciebat Cl. *Lowthius*.

r Στέγος] *L. B.* τέγος.

s Συνίστα τότε.] *L. B.* συνίστατο.

t Ἀναστροφησομένου,] Ita lego, potius quam ἀναστραφησομένου, quod tamen in *libris* exstat.

v Τινὰ γενέσθαι πιστεύειν.] Sic *Busb.* τινὶ γενέσθαι πιστεύοντα in *cæteris*.

x Μηδὲν σημεῖον,] Locum hunc pro deploratissimo habeo. ut tamen sensum aliquem, licet languidum, inde elicerem, mutavi μηδὲν τίμιον, ὡς τῶν θεῶν αὐτῷ in μηδὲν σημεῖον, ὡς ἀπὸ τῶν θεῶν, αὐτῷ.

y Τὸν Γάϊον.] *L. B.* τότε Γάϊον.

z Ὀργῆς] *L. B.* δίχης. sed in *Marg.* ὀργῆς.

a Διαρρυεῖν.] *L. B.* διαρρυεῖεν.

b Νομίμων] *L. B.* νόμων.

c Ἐπι-

τοῖς αὐτῶν [c] ἐπαγόμενον. οὐ μὴν ἀλλ' ἠξίουν εἰς ὀλίγον γοῦν [d] ὑπερβολῇ χρήσασθαι, μὴ καὶ [e] ἐπισφάλματος τῇ ἐπιχειρήσει συνελθόντος ταράξοιεν τὴν πόλιν, ζητήσεων τῶν συνεγνωκότων τὴν πρᾶξιν γιγνομένων, καὶ τοῖς αὐτοῖς μελλήσουσιν ἐπιχειρεῖν ἄπορον τὴν ἀνδραγαθείαν [f] ποιήσαιεν, φραξαμένου Γαΐου πρὸς αὐτοὺς μειζόνως· καλῶς οὖν ἔχειν θεωριῶν ἐν τῷ Παλατίῳ ἐπιτελουμένων ἅπτεσθαι τοῦ χρήματος· [g] ἄγονται δὲ ἐπὶ τιμῇ τοῦ πρώτου μεταστησαμένου τὴν ἀρχὴν τοῦ δήμου Καίσαρος εἰς αὐτὸν, μικρόν τι πρὸ τοῦ βασιλείου καλύβης πηκτοῦ γινομένης, καὶ Ῥωμαίων τε οἱ εὐπατρίδαι θεωροῦσιν ὁμοῦ παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ ὁ Καῖσαρ· ῥᾳστώνην τε αὐτοῖς ἔσεσθαι πολλῶν μυριάδων ἀνθρώπων εἰς ὀλίγον χωρίον [h] καθειργνυμένων, ὥστε εἰσιόντι τὴν ἐπιχείρησιν ποιήσασθαι, δυνάμεως τοῖς ὑπασπισταῖς, εἰ καί τινες προθυμοῖντο, μὴ [i] παρατυξομένης αὐτῷ βοηθεῖν.

ιβ'. Ἠνείχετο δὲ Χαιρέας, καὶ τῶν θεωριῶν ἐπελθουσῶν τῇ πρώτῃ [k] δεδογμένον ἅπτεσθαι τῆς πράξεως. ἰσχυρότερον [l] δ' ἦν τοῦ [m] κατ' ἐκείνου προβεβουλευκότος [n] τὸ τῆς τύχης συγχωροῦν [o] ὑπερβολάς· καὶ [p] τὰς τρεῖς [q] ὑπερβαλλομένου [r] τὰς νομίμους ἡμέρας, μόλις κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῖς ἐπράχθη τὸ ἔργον. [s] Χαιρέας δὲ συγκαλέσας τοὺς συνωμότας, "πολὺς μὲν, "εἶπε, καὶ ὁ παρεληλυθὼς χρόνος [t] ὀνειδίζει τὸ ἐπιμελλόν ἡμῶν ἐπὶ τοῖς οὕτω βουλευθεῖσι μετὰ ἀρετῆς· δεινὸν δὲ [v] εἰ καὶ μηνύματος γινομένου διαπεσεῖται ἡ πρᾶξις, καὶ Γάϊος ὑβριεῖ μειζόνως. ἢ οὐχ ὁρῶμεν ὡς τῆς ἐλευθερίας ἀφαιροῦμεν [x] ὁπόσαι τῶν ἡμετέρων, καὶ προσθήκην τοῦ Γαΐου τυραννίδι χαριζόμεθα, δέον αὐτοὺς τ' ἀδεεῖς τὸ λοιπὸν εἶναι, καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτίαν τοῦ εὐδαίμονος παρασχόντας [y] δι' αἰῶνος ἅπαντος [z] τοῦ αὖθις ἐν θαύματι μεγάλῳ καὶ τιμῇ καταστῆναι;" τῶν δὲ οὐδὲ ἀντειπεῖν ὡς οὐ πάνυ [a] καλῶς δυναμένων, οὔτε τὴν πρᾶξιν ἄντικρυς δεχομένων, σιγῇ δὲ καταπεπληγότων, "τί φησιν, ὦ γενναῖοι, διαμέλλομεν; ἢ οὐχ ὁρᾶτε τὴν σήμερον τῶν θεωριῶν [b] ὑστάτην ἡμέραν οὖσαν, καὶ Γάϊον [c] ἐκπλευσόμενον; ἐπὶ γὰρ Ἀλεξανδρείας παρεσκεύασται πλεῖν κατὰ θεωρίαν τῆς Αἰγύπτου. καλὸν δὲ [d] ὑμῖν προέσθαι τῶν χειρῶν τὸ ὄνειδος, τῇ Ῥωμαίων μεγαλαυχίᾳ πομπεῦσον διά τε γῆς καὶ θαλάττης; πῶς δὲ οὐκ ἂν δικαίως [e] κρίνομεν αὐτοὺς αἰσχύνῃ τῶν γενησομένων, εἴ τις οὖν [f] αὐτὸν Αἰγύπτιος κτείνειε, τὴν ὕβριν οὐχ ἡγησάμενος ἀνεκτὴν τοῖς ἐλευθέροις γεγονόσιν. ἐγὼ μὲν οὖν οὐκέτι εἰς πλείονα ἀνέξομαι τὰς [g] σκέψεις [h] ὑμῶν, χωρήσω δὲ τοῖς κινδύνοις [hh] ὁμοῦ σήμερον, ἡδονῇ φέρων πᾶν ὅ, τι καὶ γένοιτο ἐξ αὐτῶν, οὐδ'

sentiebant eum justis de causis irasci, atque è re sua esse quod ille adeo festinaret. Veruntamen postulabant paulisper deferri negotium, ne, si quid male succederet, tota civitas turbaretur conscios facinori perquirendo, ipsisque Cajum aggressuris nihil proficeret fortitudo, omnibus ad illum aditibus majori cura præclusis. Satius igitur esse, cum spectacula in palatio ederentur, sese ad rem admovere: (celebrantur autem in honorem Cæsaris, qui primus potestatem populi in se transtulit; fixisque prope regiam tuguriis eò spectatum veniunt patricii Romani cum liberis & uxoribus, necnon & ipse Cæsar) facileque illis fore, tot hominum milibus in locum angustum conclusis, ipsum dum ingrederetur adortum ire, cum ne satellites quidem, si id magnopere vellent, ei auxilio esse possent.

Tandem decretum, dum ludi Palatini aguntur, Cajum tollere.

12. Chærea ergo *diem ex die* exspectabat, cumque adessent spectacula, primo die ad rem aggredi constitutum erat. sed fortuna, quæ moras interposuit, plus poterat quam consilium, quod contra ipsum ceperant: cumque tres dies stati & solennes nihil agendo tererentur, vix die novissimo obtinuerunt ut res conficeretur. Itaque Chærea, convocatis qui conjuraverant, dicebat, "multum "quidem elapsum est temporis, quod nobis segni"ciem exprobrat in honestis consiliis exsequen"dis: grave autem erit, si ex alicujus indicio in "nihilum recidat quod suscepimus, & Cajus inde "exacerbatus magis etiam sæviet *in universos.* "An non videmus, quod nobis nostrisque omnibus "libertatem auferimus, & Caji tyrannidem in ma"jus augemus; cum debeamus in posterum nobis"met securitatem parare, aliisque felicitatem lar"giendo ad secula omnia ventura in admiratione "esse & honore?" Cum autem illi contra ista honeste quidquam dicere non possent, neque *tamen* facinus palam approbarent, sed quasi obstupefacti conticescerent, tum ille, "Quid, inquit, "ô viri fortes, cunctamur & tergiversamur? Non"ne videtis hunc esse spectaculorum diem ulti"mum, & Cajum *statim ab eo* navigaturum esse? "comparavit enim se, ut navibus Alexandriam "proficiscatur, Ægypti visendæ gratia. Pulchrum "autem vobis erit è manibus dimittere hominem "propudiosum, cum magnifica Romanorum o"stentatione terra marique incessurum? Quomo"do vero non jure accusemur, ut quos pudeat eo"rum quæ fient, si quis ipsum Ægyptius forte per"imat, qui injuriarum insaniam hominibus libe"ris & ingenuis non ferendam existimaverit. Ego "sane consilia vestra non amplius morabor, sed "hodie paratus sum memet periculis objicere, lu"bentique animo ferre quicquid propterea eve"nerit;

Chærea conjuratis stimulos subdit.

c Ἐπειγόμενον.] Ita *Gall.* ἐπαγόμενον in *Editis Aliisque.*

d Ὑπερβολῇ] Conf. supr. §. 10. SPANH.

e Ἐπισφάλματος] *L. B.* που σφάλμ.

f Ποιήσαιεν,] Ποιήσαιεν insertum dedi, sensu illud aut simile verbum postulante.

g Ἄγονται δὲ ἐπὶ τιμῇ] Paulo aliter legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit. *Hæc spectacula in palatio ob honorem Cæsaris, in parvo ejus rotundo templo, aguntur, qui primus* &c.

h Καθειργνυμένων,] Καθειργμένων *Busb.*

i Παρατυξομένης αὐτῷ βοηθεῖν] Ita cum *Cod. Busb.* (accedente nunc *Lugd. Bat.*) παραταξομένης αὐτῷ βοηθεῖν. εἴχετο δὲ in *Editis Aliisque.*

k Δεδογμένον] *L. B.* δεδομένον.

l Δ' ἦν] *L. B.* ἦν.

m Κατ' ἐκείνου προβεβουλευκότος] Sic *Busb.* & *L. B.* κατ' ἐκείνους in *cæteris.*

n Τὸ τῆς τύχης] *L. B.* τῆς τύχης.

o Ὑπερβολάς. ——— ἡμέρας,] Conf. supr. §. 10. SPANH.

p Τὰς τρεῖς ὑπερβαλλομένου] Zonaras in narratione hujus facti p. 559. B. de Cajo, καὶ διὰ τοῦτο ἑτέρας τρεῖς ἡμέρας προσήγγειλε. Adeo ut hic vertendum sit: *tres insuper dies præter legitimos horum ludorum superaddentis.* Non adsecutus est etiam hunc locum *Rufinus.* SPANH.

q Ὑπερβαλλομένου] *L. B.* ὑπερβαλομένου.

r Τὰς νομίμους ἡμέρας,] Ita lego cum Cl. *Lowthio.* ταῖς νομίμοις ἡμέραις in *libris.*

s Χαιρέας δὲ συγκαλέσας] Haud aliter *Busb* Χαιρέας δὲ καλέσας *Lugd. Bat.* Χαιρέας γὰρ καλέσας in *reliquis.*

t Ὀνειδίζει τὸ ἐπιμέλλον] Ita lego. ὀνειδίσαι τε τὸ in *Editis Aliisque.* ὠνείδιζε τὸ *Busb.*

v Εἰ] Abest à *L. B.*

x Ὁπόσαι ——— προσθήκην] *L. B.* in *Marg.* ὁπόσας τῶν ἡμερῶν, εἰς προσθήκην.

y Δι' αἰῶνος] Ita *Hen.* nisi quod δι' αἰῶνος ἀπόντος pro ἅπαντος habeat. τοῦ ἅπαντος τοῦ αὖθις in *cæteris.*

z Τοῦ αὖθις] *L. B.* τοῖς αὖθις.

a Καλῶς δυναμένων,] Ita cum *Cod Busb* & *Lugd. Bat.* qui etiam ὡς οὐ omittit. Forsan τῶν δὲ οὐδὲ ἀντειπεῖν ὡς πάνυ καλοῖς δυναμένων.

b Ὑστάτην ἡμέραν οὖσαν,] Ἡμέραν τελευταίαν *Busb.*

c Ἐκπλευσόμενον;] *L. B.* ἐκπλευσούμενον.

d Ὑμῖν] Vel ἡμῖν legendum vel (ponendo *vobis* pro *nobis*) corrigenda versio. IBB.

e Κρίνομεν] *L. B.* κρίνωμεν.

f Αὐτὸν Αἰγύπτιος] Ita lego, favente *Epiphanio*, qui vertit, *nam quo modo non juste erimus confusioni obnoxii, si quis eum Ægyptius occidat, injuriam non ferens libertatis oppressæ.* HUDS. Lectionem hanc confirmat *Lugd. Bat.* in quo est αὐτὸν, verum desideratur id quod præcedit οὖν. HAV.

g Σκέψεις] Σκήψεις *Gall.* & *Lugd. Bat.*

h Ὑμῶν] Ita cum *Epiphan.* ὑμῶν in *Græcis* omnibus.

hh Ὁμοῦ σήμερον,] Mallem ὁμόσε.

i Εἴπερ

"nerit; neque est ut ego, quodcunque sit, rem "procrastinem. Enimvero quid forti & generoso "tam miserabile, quàm ut alius me vivo Cajum "occideret, mihique laudem istam præriperet?

Quænam acciderint, dum spectacula ederentur.

13. Et ille quidem, his dictis, impetu animi ferebatur ad facinus patrandum, & reliquis fiduciam ingeneravit, ut omnes sine dilatione rem aggredi cuperent; primaque luce ad palatium aderat gladio equestri succinctus. nam moris erat tribunis, ut accincti signum peterent ab imperatore, & forte ea die vices signum accipiendi ad ipsum redierant. Et jam confluebat multitudo ad palatium magno tumultu, alio alium angente & premente, dum quisque locum spectandi præripere nititur, magna voluptate hanc populi contentionem spectante Cajo: quòd nec senatoribus assignata essent loca, nec equitibus, sed promiscue sederent, viri cum mulieribus, & servi confusi cum ingenuis. Cajus autem, via ei patefacta & munita, *egressus* rem divinam faciebat Augusto Cæsari, cujus in honorem spectacula edebantur; & cadente victima contigit cruore respergi togam senatoris cujusdam Asprenatis *nomine*. quod quidem à Cajo risu excipitur, ipsi vero Asprenati plane ominosum accidit: simul enim cum Cajo cæsus est. Dicitur autem Cajum ea die magis quam natura ejus ferebat affabilem exstitisse, eaque sermonis comitate usum esse ut omnibus miraculo fuerit. Sacro peracto ad spectacula se convertit, locumque suum in theatro occupabat; præcipuis ex amicis cinctus. Eo autem tempore exstructum erat theatrum, ut quotannis fieri solebat, in hunc modum. Duo ei ostia erant, quorum alterum exeuntibus sub dium, alterum in porticum euntibus aut egredientibus patebat, ne turbarentur qui intus conclusi erant, & ut actores & musici ex eodem tugurio, in quo & alterum septis inclusum erat, exeuntes liberum regressum haberent. Considente itaque populo, & Chærea cum reliquis tribunis non procul à Cæsare, (dextrum enim theatri cornu Cæsar tenebat) Vatinius ordinis senatorii vir & prætorius, Cluvium & ipsum consularem sibi *forte* assidentem, ecquid rei novæ accepisset, interrogabat, ita tamen caute ut nemo vocem *ejus* exaudiret. quo dicente, nihil sibi nunciatum esse, hodie igitur, ô Cluvie, tyrannicidii fabula agenda est. Cui Cluvius, "Tace, ô vir fortis, ne quis A-"chivorum sermonem *istum* audiat." Multis deinde in spectatores sparsis missilibus, quæ pomis constabant & avibus propter raritatem summi pretii habitis, Cajo volupe erat videre certamina hac de causa inita, utque spectatores de istis sibimet

Ominosa res accidit Asprenati.

Vatinius & Cluvius conscii facinoris.

Cajo periculum portenditur.

"ἂν ὑπερβαλοίμην [i] εἴπερ εἴη. τί γὰρ δὴ καὶ γένοιτ' "[k] ἀνδρὶ φρόνημα ἔχοντι τούτου σχετλιώτερον, [l] Γάιον "ἄλλον τινὰ ἀναιρεῖν ἐμοῦ ζῶντος, καὶ ἐμὲ τὴν ἐπὶ "τῷδε ἀρετὴν ἀφῃρημένον.

ιγ΄. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν, [m] αὐτός τε ὡρμήκει πράξων τὸ ἔργον, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐνεποίησε θάρσος, πᾶσί τε ἦν ἔρως ἀπελθεῖν τοῦ ἐγχειρήματος, μηδὲν ὑπερβαλλομένοις· [n] ἕωθέν τε ἐπὶ τοῦ παλατίου [o] γέγονε τὸ ξίφος ὑπεζωσμένος [p] ἱππικόν. ἔθος γὰρ τοῖς χιλιάρχοις τοῦτο, ἐζωσμένοις αἰτεῖν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ σημεῖον, ἦν τε ἡ ἡμέρα καθήκουσα εἰς αὐτὸν τῆς παραλήψεως τοῦ σημείου. ἄρτι τε συνῄει [q] πλῆθος εἰς τὸ παλάτιον [r] ἐπὶ προκαταλήψει θέας πολλῷ θορύβῳ καὶ ὠθισμῷ, χαρᾷ φέροντος Γαΐου τὴν ἐπὶ τοιοῖσδε τῶν πολλῶν σπουδὴν, [s] παρὸ καὶ διακέκριτο οὐδὲν, οὔτε τῇ συγκλήτῳ [t] χωρίον, οὔτε τοῖς ἱππεῦσι, φύρδην δὲ [v] ἕζοντο, καὶ τοῖς ἀνδράσιν ὁμοῦ αἱ γυναῖκες, καὶ τῷ δούλῳ [x] ἀναμεμιγμένον τὸ ἐλεύθερον. Γάιος δὲ, [y] προόδων αὐτῷ γινομένων, ἔθυε τῷ Σεβαστῷ Καίσαρι, ᾧ δὴ καὶ τὰ τῆς θεωρίας ἤγετο· καὶ πίπτοντος τῶν ἱερείων τινὸς, συνέβη [z] αἵματος τὴν [a] Ἀσπρήνα στολὴν ἑνὸς τῶν συγκλητικῶν ἀνάπλεων γενέσθαι. τοῦτο Γαΐῳ γέλωτα μὲν παρέσχεν. ἦν δὲ ἄρα εἰς οἰωνὸν τῷ Ἀσπρήνᾳ φανερόν. ἐπικατασφάζεται γὰρ τῷ Γαΐῳ. Γάιον δὲ ἱστορεῖται παρὰ φύσιν τὴν ἑαυτοῦ εὐπροσηγορώτατον γενέσθαι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ δεξιότητι χρώμενον ὁμιλίας πάνθ' ὅν τιν' οὖν ἐκπλῆξαι τῶν παρατυγχανόντων. μετὰ δὲ τὴν θυσίαν, ἐπὶ τὴν θεωρίαν τραπεὶς ἐκαθέζετο, καὶ περὶ αὐτὸν τῶν [b] ἑταίρων οἱ ἀξιολογώτατοι. [c] κατεσκεύαστο δὲ τὸ θέατρον, πηκτὸν δὲ ἐγίνετο κατὰ ἕκαστον ἐνιαυτὸν, τοιόνδε τρόπον. θύρας ἔχει δύο φερούσας, τὴν μὲν [d] εἰς αἴθριον, τὴν δὲ εἰς στοὰν εἰσόδοις καὶ ἀποχωρήσεσιν, ὅπως μὴ ταράσσοιντο οἱ ἔνδον ἀπειλημμένοι. ἐκ δὲ αὐτῆς τῆς καλύβης, ἐνδοτέρω διαφράγμασιν ἑτέραν ἀπειληφυίας [e] ἐπαναστροφὴν [f] τοῖς ἀνταγωνισταῖς, καὶ ὁπόσα ἀκροάματα. συγκαθημένης [g] δὴ τοῦ πλήθους, καὶ [h] τοῦ Χαιρέου σὺν τοῖς χιλιάρχοις οὐκ ἄποθεν τοῦ Γαΐου, δεξιὸν δὲ τοῦ θεάτρου κέρας ὁ Καῖσαρ εἶχε, [i] Οὐατίνιός τις τῶν συγκλητικῶν ἀνὴρ ἐστρατηγηκὼς, ἤρετο [k] Κλούβιον παρακαθεζόμενον αὐτῷ, καὶ τοῦτον ὑπατικὸν, [l] εἴ τις αὐτὸν νεωτέρων πραγμάτων [m] παραφίκοιτο [n] πύστις, προμηθὴς γινόμενος τοῦ μὴ ἐξάκουστος εἶναι τάδε λέγων. τοῦ δὲ φαμένου μηδὲν πεπύσθαι. σήμερον τοιγαροῦν, ὦ Κλούβιε, τυραννοκτονίας ἀγὼν [o] πρόκειται. καὶ ὁ Κλούβιος, "ὦ "γενναῖε, φησὶ, [p] σίγα μήτις ἄλλος Ἀχαιῶν μῦθον ἀκού"σῃ." πολλῆς δὲ ὀπώρας ἐπιχεομένης τοῖς θεωροῖς, καὶ [q] πολλῶν ὀρνέων ὁπόσα τῷ σπανίῳ τίμια τοῖς κτωμένοις, ὁ Γάιος ἡδονῇ τὰς περὶ [r] αὐτῶν ἐθεώρει μάχας, καὶ διαρπαγὰς

i Εἴπερ εἴη.] Εἰ περείη *Hen.* à *pr. m.* forsan itaque εἰ παρείη. si quis malit ὅ, τι περ εἴη, per me licet.
k Ἀνδρὶ] *L. B.* ἂν ἀνδρί.
l Γάιον ——— τὴν] Ita lego cum Cl. *Lowthio*, (jam etiam adstipulante *L. B.*) sensu ita postulante. antea erat, Γάιον ἀναιρεῖν ἐμοῦ ζῶντος, εἰ μὲ τὴν &c.
m Αὐτός τε ὡρμήκει] Αὐτός γε *Busb. Lugd. Bat. Hen.* & *Vat.*
n Ἑωθέν τε ἐπὶ τοῦ παλατίου] Sic *Busb. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* εἰωθέν τε in *Editis Aliisque.*
o Γέγονε τὸ ξίφος] Vocem γέγονε acceptam debemus Codici *Busb.* (εἰώθει *Lugd. Bat.*) ἠπείγετο vel ἐπορεύετο, aut simile quid adjiciendum esse conjecerat Cl. *Lowthius.*
p Ἱππικόν.] Τῶν ἱππικῶν. ἔθος γὰρ δὴ τοῦ *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἱππικομῶν pro ἱππικῶν habent *Hen.* & *Vat.*
q Πλῆθος εἰς τὸ παλάτιον] Πληθὺς *Busb.* & *Lugd. Bat.*
r Ἐπὶ προκαταλήψει] *Gen.* ἐπιπροκαταλήψει. *Dist.* ἐπὶ προκατ. SPANH.
s Παρὸ καὶ διακέκριτο οὐδὲν,] Id est, παρ' ὅ, quod usitatius. οὐ γὰρ διεκέκριτο *Busb.*
t Χωρίον,] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Hen.* χωρίων perperam in *reliquis.*
v Ἕζοντο,] Ἵζοντο *Busb.*
x Ἀναμεμιγμένον τὸ ἐλεύθερον.] Ἀναμὶξ *Busb.*
y Προόδων αὐτῷ γινομένων, ἔθυε] Cajus processu sibimet facto *Rufin.* SPANH.
z Αἵματος] Ita *Busb.* αἵματι in *ceteris.*
a Ἀσπρήνα] Ἀσπρεῖνα *Busb.* tam hic quam infra.
b Ἑταίρων οἱ ἀξιολογώτατοι.] Ἑτέρων *Busb.*

c Κατεσκεύαστο] In *Marg. Lugd. Bat.* est, forte ἐν ἄλλοις οὐ κατεσκεύαστο.
d Εἰς αἴθριον,] *L. B.* εἰς τὸ ἀναίθριον.
e Ἐπαναστροφὴν] *L. B.* ἐπ' ἀναστροφῇ.
f Τοῖς ἀνταγωνισταῖς, καὶ ὁπόσα ἀκροάματα.] In qua lusores exerceri solent atque cantores. *Rufin.* SPANH.
g Δὴ τοῦ πλήθους,] Δὲ *Busb.*
h Τοῦ Χαιρέου σὺν τοῖς χιλιάρχαις] Ita *Busb.* τοῦ Χαιρέα σ. τ. χιλιάρχαις οὐκ ἄπωθεν in *reliquis.*
i Οὐατίνιός] Sic scribo. in *Græcis* Βαθύβιος. *Batibius* in *Latinis.* HUDS. Bathybius *Rufin.* Batibius. SPANH.
k Κλούβιον] In *libris* Κλούιτον vel Κλαύιτον. HUDS. in *L. B.* Κρούιτον παρεζόμενον. *Rufin.* Cludisus, forte Cluvius, in Sueton. Neron. c. XXI. Cluvium Rufum Consularem. sic Cluvii mentio in Epistol. Ciceron. Tacito &c. SPANH.
l Εἴ τις αὐτὸν νεωτέρων πραγμάτων] Εἰ δή τις αὐτῷ ν. πρ. *Busb.* εἴ τις αὐτῷ &c. *L. B.*
m Παραφίκοιτο] Ita lego. ἀφίκοιτο *Busb.* προσαφίκοιτο in *ceteris.*
n Πύστις,] Sic lego. πύστεις *Voss.* πίστις in *reliquis.* HUDS. Imo *Lugd. Bat.* habet πύστις ut passim. HAV.
o Πρόκειται.] Ita *Busb.* & *Voss.* προὔκειτο in *Editis Aliisque.*
p Σίγα ——— ἀκούσῃ.] Ex *Homeri Iliad.* ξ΄. v. 90. ubi legitur, Σίγα, μή τις τ' ἄλλος Ἀχαιῶν τοῦτον ἀκούσῃ Μῦθον. HUDS. Iliad. ξ΄. v. 90. SPANH.
q Πολλῶν ὀρνέων] Multa postea in Theatro spargerentur *Rufin.* SPANH.
r Αὐτῶν ἐθεώρει] Sic lego. αὐτῆς in *Editis Aliisque.* αὐτοῖς *Voss.*

s Δι-

παρὰ τῶν εἰσηγμένων αὐτὰ τῶν θεωρῶν. ἐνταῦθα δὲ σημεῖα μανθάνει δύο γενέσθαι. καὶ γὰρ μῖμος εἰσάγεται καθ᾽ ὃν σταυροῦται [s] λῃστῶν ἡγεμών, ὅ, τε ὀρχηστὴς δρᾶμα εἰσάγει Κινύραν, ἐν ᾧ αὐτός τε ἐκτείνετο, [t] καὶ ἡ θυγάτηρ Μύῤῥα, αἷμά τε ἦν τεχνητὸν πολὺ, καὶ τὸ περὶ τὸν σταυρωθέντα ἐκκεχυμένον, καὶ τὸ περὶ τὸν Κινύραν. [v] ὁμολογεῖται δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γενέσθαι ἐν ᾗ Φίλιππον τὸν Ἀμύντου Μακεδόνων βασιλέα κτείνει Παυσανίας εἷς τῶν ἑταίρων, εἰς τὸ θέατρον εἰσιόντα. Γαΐου δὲ [x] ἐνδοιάζοντος εἴτε παραμένειν εἰς τέλος τῇ θεωρίᾳ διὰ τὸ τελευταίαν εἶναι τὴν ἡμέραν, εἴτε λουτρῷ χρησάμενος δὲ σίτῳ εἶτα ἐπανίοι καθὰ καὶ πρότερον, Μινουκιανὸς ὑπὲρ τοῦ Γαΐου καθεζόμενος, καὶ δεδιὼς μὴ [y] διαχυθείη τὰ τῶν καιρῶν εἰς κενὸν, ἐξαναστὰς ἐπειδὴ καὶ Χαιρέαν ἑώρα προεξεληλυθότα, [z] ἠπείγετο θαρσυνεῖν αὐτὸν προελθών. λαμβάνεται δὲ αὐτοῦ τῆς στολῆς Γάϊος κατὰ φιλοφροσύνην δῆθεν, καὶ ποῖ δὴ, φησὶν, ὦ μακάριε; καὶ ὁ μὲν αἰδοῖ [a] δοκεῖ τοῦ Καίσαρος καθίζειν· κρείσσων δ᾽ ὁ φόβος ἦν, ὀλίγον τε διαλιπὼν εἶτα διανίσταται. καὶ ὁ Γάϊος [b] οὐδὲν ἐμποδὼν ἦν ἐξιόντι, δοκῶν ἐπί τινι τῶν [c] ἀναντιλέκτων ποιεῖσθαι τὴν ἔξοδον. [d] Ἀσπρήνας δὲ, μετεῖχε δὲ καὶ αὐτὸς, παρῄνει τῷ Γαΐῳ [e] καθὸ πρότερον ὑπεξελθόντι πρός τε λουτρῷ καὶ ἀρίστῳ γενέσθαι, καὶ ἔπειτα δὲ εἰσελθεῖν, [f] χρήζων ἐπὶ πέρας ἀχθῆναι τὰ ἐγνωσμένα.

ιδ΄. [g] Καὶ οἱ περὶ τὸν Χαιρέαν ἔταξαν μὲν ἀλλήλους ᾗ καιρὸς, καὶ ἐχρῆν ἕκαστον στάντα ᾗ προσταχθείη μὴ ἀπολιμπάνεσθαι ἐπιπονοῦντας. ἤχθοντο δὴ τῇ διατριβῇ, καὶ τῷ μέλλεσθαι τὰ ἐν χερσίν. ἐπεὶ καὶ περὶ [h] τὴν ἐννάτην ὥραν ἤδη [i] τὰ τῆς ἡμέρας ἦν, καὶ Χαιρέας, βραδύνοντος Γαΐου, πρόθυμος ἦν ἐπεισελθὼν ἐν τῇ καθέδρᾳ προσπεσεῖν. προῄδει μέντοι τοῦτο σὺν πολλῷ φόνῳ τῶν τε βουλευτῶν, καὶ ὁπόσοι τῶν ἱππέων παρῆσαν· [k] καίπερ δὲ εἰδὼς, πρόθυμος ἦν, καλῶς ἔχειν ἡγούμενος, πᾶσιν ἀσφάλειαν καὶ ἐλευθερίαν ὠνούμενος ἐν ὀλίγῳ τίθεσθαι τὰ κατὰ τοὺς [l] ἀπολουμένους. καὶ δὴ τετραμμένων [m] εἰς τοῦ θεάτρου τὴν εἴσοδον, σημαίνεται Γάϊος ἐξαναστὰς, καὶ θόρυβος ἦν. ἀνέστρεφον δὲ καὶ οἱ συνωμόται, καὶ [n] ἀνωθοῦντο τὴν πληθὺν, λόγῳ μὲν διὰ τὸ δυσχεραίνειν τὸν Γάϊον, ἔργῳ δὲ ἐπ᾽ ἀδείας βουλόμενοι ἐν ἐρημίᾳ τῶν ἀμυνουμένων καταστήσαντες αὐτὸν ἅπτεσθαι τῆς σφαγῆς. προεξῄεσαν δὲ Κλαύδιος μὲν ὁ [o] πατρῶος αὐτοῦ, καὶ Μάρκος [p] Οὐινίκιος ὁ τῆς ἀδελφῆς ἀνὴρ, ἔτι δὲ [q] καὶ [r] Οὐαλέριος Ἀσιατικὸς, [s] οὓς οὐδὲ βουλομένοις [t] διακωλῦσαι δύναμις ἦν αἰδοῖ τῆς ἀξιώσεως, εἵπετο δὲ αὐτὸς σὺν [v] Παύλῳ [x] Ἀῤῥουντίῳ. ἐπεὶ δὲ ἐντὸς ἦν τοῦ βασιλείου, τὰς

arripiendis contendebant. Hic etiam duo acciderunt quæ prodigiorum loco habita sunt. Etenim mimus introducitur, in quo cruci affigitur latronum dux, & pantomimus fabulam introducit Cinyram, in qua Cinyras ipse occiditur & filia ejus Myrrha; eratque multus sanguis arte effusus, tum circa cruci affixum, tum circa Cinyram. Constat etiam illum eundem fuisse diem, quo Philippum Amyntæ filium, in theatrum ingredientem, interemit Pausanias ejus amicus. Cum autem Cajus dubitaret, permaneretne usque ad finem spectaculi, quòd dies esset ultimus, an lotus & cibo sumpto reverteretur, uti jam ante solebat, Minucianus, supra Cajum sedens, veritus ne tempus è manibus re infecta elaberetur, surrexit; ubi Chæream egressum viderat, ut ire maturaret ad ipsum confirmandum. Ejus vero Cajus comiter apprehendens *togæ* laciniam, Quonam, inquit, abis, bone vir? Et ille quidem, Cæsarem quasi reveritus, denuo resedit: at superante eum metu non multo post exsurrexit, Cajo eum ab egressu non prohibente, quod exire putaret ad requisita naturæ. Asprenas autem, qui & ipse *consilii* particeps erat, Cajum hortabatur ut clam excederet, quemadmodum solebat, ad lavandum & prandendum, & tum demum reverteretur; utpote quod decretæ rei exitum expediri vellet.

14. Et Chærea quidem atque sui semet opportune disposuerunt; eisque incumbebat, locum, qui singulis obtigit, ne desererent strenue operam dare: & indignabantur moras necti, quodque in manibus erat differri, quod jam esset hora diei nona. *Ad facinus se parant conjurati.* Chæreæ itaque, Cajo cunctante *exire*, in animo erat *in theatrum* regredi, ipsumque *illic* sedentem adoriri. Cæterum cogitatione præceperat hoc sine multa equitum qui aderant ac senatorum cæde fieri non posse: quamvis autem id sciret, *Cajum aggrediendi* desiderio ardebat, æquum esse ratus non morari ejusmodi cædem, quæ *cæterorum* omnium incolumitate & libertate rependeretur. Cumque jam in eo essent ut theatrum ingrederentur, subito strepitu significatur surrexisse Cajum. quo factum est ut sese converterent conjurati, & turbam dimovebant, quasi eam ægre ferret Cajus, re autem vera sui in securitatem, ut qui vellent eum nudare præsidiis atque ita cædem patrare. Præcedebant autem eum Claudius patruus, & Marcus Vinicius sororis ejus maritus, ut & Valerius Asiaticus; (quos etiam *loco* depellere, si maxime id voluissent, ex dignitatis reverentia non licebat) Cajus vero ipse sequebatur cum P. Arruntio. Cum autem intra regiam esset, de via recta decedit, ubi con-

s Λῃστῶν ἡγεμών;] Ita lego. in *libris* ληφθεὶς ἡγεμών. *Bulengerus* (l. *de Theatro*, in *Append.* p. 250.) legit λῃστὴς ἡγεμών, & vertit *latro princeps*. Intelligendus Laureolus, latronum antesignanus, in crucem actus. Vide *Sueton.* in *Cajo*, c. 57. & *Petitum* ad *Leges Atticas*, p. 248.

t Καὶ ἡ θυγάτηρ Μύῤῥα,] Καὶ εἰ θυγάτηρ Μύῤῥα legit *Petitus*, loco jam citato. Sed verius est (ni *Josephus* forsan in historia erraverit) excidisse verbum, quod ad Myrrham pertinebat, nimirum ἔφυγε vel ἐδενδροῦτο.

v Ὁμολογεῖται —— γενέσθαι] Videsis *Usserium* in *Annalibus* ad A. M. 3668. & confer *Petitum* in *Comment.* ad *Leges Attic.* p. 248.

x Ἐνδοιάζοντος] Conf. ἁλωσ. lib. 3. c. 7. (verè 8.) § 3. SPANH.

y Διαχυθείη τὰ τῶν καιρῶν εἰς κενὸν,] Διαλυθείη *Busb.*

z Ἠπείγετο θαρσυνεῖν] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐπείγετο θρασύνειν in *reliquis*.

a Δοκεῖ τοῦ Καίσαρος καθίζειν.] Δοκεῖν *Busb.* & mox καθίζει.

b Οὐδὲν ἐμποδὼν ἦν ἐξιόντι,] Ita cum *Epiphanio*. id quod me monuit etiam Cl. *Lowthius*. ἐμποδὼν ἦν, ἄξιόν τι in *Editis Aliisque*.

c Ἀναντιλέκτων] Conf. infr. c. 2. §. 5. SPANH. *Lugd. Bat.* ἀναγκαίων.

d Ἀσπρήνας] Ita cum *Busb.* (& *Lugd. Bat.* in *Marg.*) & *Epiphan.* antea erat, Ἀμπρώνας δὲ, καὶ αὐτὸς παρ. HUDS. Asprenas *etiam Rufin.* SPANH.

e Καθὸ πρότερον ὑπεξελθόντι] Sic lego. καθ᾽ ᾧ in *Editis Aliisque*. καθ᾽ ὃς *Hen. à pr. m.* forsan pro καθώς. HUDS. Emendationi huic suffragatur *L. B.* in quo est καθ᾽ ὃ. HAV.

f Χρήζων ἐπὶ πέρας ἀχθῆναι] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Gall.* χρῆζον in *reliquis*.

g Καὶ οἱ περὶ τὸν Χαιρέαν] Οἱ δὲ π. τ. χ. *Busb.*

h Τὴν ἐννάτην ὥραν] Τὴν abest quibusdam *libris*. ἑβδόμην pro ἐννάτην juxta *Suetonium*.

i Τὰ τῆς ἡμέρας] *L. B.* ταύτης ἡμέρας. *Gen.* τὰ τὴν ἡμέρας.

k Καίπερ δὲ εἰδὼς;] Ita *Busb.* καίπερ δεδιὼς in *Editis Aliisque*.

l Ἀπολουμένους.] Ἀπολλυμένους *Busb.*

m Εἰς τοῦ θεάτρου τὴν εἴσοδον.] Ita lego cum Cl. *Lowthio*. εἰς τὸ θέατρον τὴν εἴσοδον in *libris*. in *L. B.* εἰς τὸ θέατρον εἰσόδῳ.

n Ἀνωθοῦντο τὴν πληθὺν,] Ἀπωθοῦντο *Busb. Vat.* & *Hen. à pr. m.*

o Πατρῶος] *L. B.* in *Marg.* πάτρως.

p Οὐινίκιος ὁ τῆς ἀδελφῆς ἀνὴρ,] Ita lego. Μινουκιανὸς in *libris*.

q Καὶ Οὐαλέριος Ἀσιατικὸς,] Illud καὶ è *Cod. Busb.*

r Οὐαλέριος] Ita legendum esse suadet *Epiphanius*, qui vertit, *Valerius Asiaticus*. antea autem erat ἀνθυπατικός. (*Lugd. Bat.* subindicante veram lectionem, in quo Ἀσιατικός.) Ex *Dione Cassio* (sub finem lib. LIX.) forsan legendum Οὐαλέριος Ἀσιατικὸς, ἀνὴρ ὑπατικός. HUDS. Valerius Consularis Asiaticus infr. §. 20. SPANH.

s Οὓς οὐδὲ] Ita lego pro οἷς, præeunte *Epiphanio*, qui vertit, *quos etiam si voluissent repellere* &c.

t Διακωλῦσαι] *L. B.* διακλεῖσαι.

v Παύλῳ Ἀῤῥουντίῳ] *L. B.* παλαιπορουντίῳ.

x Ἀῤῥουντίῳ.] Haud aliter *Epiphan.* & *Dion Cassius*. Παύλῳ Ἀῤῥουντίῳ, aut Παλαιπορουντίῳ mendose admodum in *Josephi* libris.

 y Εὐ-

conſtituti erant famuli, quorum munus erat ipſi miniſtrare, & qua Claudius aliique præceſſerant; & in angiportum inſuetum deflectit, balneas petiturus, ſimulque pueros ſpectaturus, qui ex Aſia venerant, miſſi inde partim ut hymnos canerent in myſteriis quæ celebrabat, partim ut Pyrrhicham ſaltarent in theatris. Ipſi autem Chærea obviam venit, & ſignum petiit. Cumque ille probroſum quiddam & ridiculum daret, nihil moratus *Chærea* conviciis *Cajum* impetit, ſtrictoque gladio vehementem ei plagam inflixit, ſed non mortiferam.

Cajus trucidatus.

Sunt tamen qui dicunt, hoc à Chærea data opera factum eſſe, ut non uno ictu Cajum interimeret, ſed repetitis vulneribus magis eum excruciaret. At mihi parum credibile videtur quod afferunt, haud concedente timore in ejuſmodi rebus exſequendis rationem adhibere. Quod ſi ita exiſtimaſſet, Chæream profecto omnium ſtultiſſimum haberem, qui maluerit indulgere iracundiæ, quam celeriter ſemet & conjuratos è periculo eximere; maxime quando non deerant plurimæ viæ Cajo ſuccurrendi, niſi quam primum exhalaret animam. atque adeo Chæream rationem habuiſſe ſemetipſum & amicos æque ac Cajum affligendi, ſi, cum poſſet re bene geſta clam ſe *Cajum* ulciſcentium iræ ſubducere, nec in incerto eſſet an ex animi ſententia res ſuccederet, temere voluerit ſemet perdere ſimul & tempus. Et in iſtis quidem cuique ſuo uti atque frui judicio per me licet. At Cajus dolore ex vulnere cruciatus (nam enſi, inter humerum & collum impacto, obſtitit os juguli, ne altius penetraret) neque animo conſternatus exclamavit, neque amici cujuſpiam opem imploravit, ſive quod nemini ſatis fideret, ſive ea de re non cogitaret. Sed, cum gemitum expreſſiſſet angoris magnitudo, fuga ſe proripiebat ulterius. cumque eum excepiſſet Cornelius Sabinus, qui jam ante animo erat præparatus, inclinatum trudit in genua: atque multi circumſtantes, una cohortatione excitati, gladiis eum feriebant; atque adhortatio ad invicem erat, repete. In confeſſo autem eſt apud omnes, Aquilam extremum ei vulnus intuliſſe, feciſſeque ut confeſtim animam efflaret. Veruntamen Chærea cædis auctor merito exiſtimandus eſt. nam licet aliquammultos ad facinus patrandum ſibi adjunxerit; primus tamen illud excogitavit, & ante omnes quemadmodum res iſtæ gerendæ eſſent animo deſignavit, primuſque auſus eſt conſilium cum aliis communicare. Cum autem ſermonem probarent quem de cæde habuit, & diſperſos unum in locum congregavit, & omnibus bene ac ſapienter paratis, tum recta conſilia dando omnibus longe præſtabat, & ſcite admodum orationem ad ſuadendum accommodavit; ita ut & omnium animos ad audendum accenderit, &, cum tempus poſceret vim & manus adhiberi, tunc etiam

Aquila Cajo extremum ictum inflixit; at Chærea cædis auctor.

μὲν [y] εὐθείας ὁδοὺς λείπει, καθ᾽ ἃς [yy] δὴ ἑστήκεσαν τῶν δούλων οἱ θεραπεύοντες αὐτὸν, καὶ προῄεσαν οἱ περὶ τὸν Κλαύδιον· τρέπεται δὲ κατὰ στενωπὸν ἠρεμηκότα, καὶ ἐπὶ τόπον πρὸς λουτροῖς γενησόμενος, ἅμα καὶ [z] παῖδας οἳ ἥκεσαν ἐκ τῆς Ἀσίας κατανοήσων, πομπῆς αὐτῶν ἐκεῖθεν γενομένης ἐπὶ ὕμνοις μυστηρίων ἃ ἐπετέλει, ἔνιοι δὲ κατὰ πυρριχισμοὺς [a] οἱ ἐν τοῖς θεάτροις ἔσοιντο. ὑπαντιάζει δὲ αὐτὸν Χαιρέας, καὶ ᾔτησε σημεῖον. τοῦ δὲ τῶν εἰς χλεύην ἀνακειμένων εἰπόντος, οὐδὲν ἐνδοιάσας λοιδορίαις τε [b] ἐχρῆτο κατὰ τοῦ Γαΐου, καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος ἐπάγει πληγὴν σφοδράν· οὐ μὴν γε ἦν καίριος. καίτοιγε φασί τινες προνοίᾳ τοῦ Χαιρέου γενέσθαι τὸ μὴ μιᾷ πληγῇ διεργάσασθαι τὸν Γάϊον, ἀλλὰ τιμωρεῖσθαι μειζόνως πλήθει τραυμάτων. [c] ἐμοὶ δὲ ἀπίθανος οὗτος ὁ λόγος, διὰ τὸ μὴ ἐπιχωρεῖν ἐν ταῖσδε ταῖς πράξεσι λογισμῷ χρήσασθαι τὸν [d] φόβον. Χαιρέαν δὲ, εἴπερ οὕτως ἐφρόνει, πάντων ἥγημαι μωρίᾳ διαφέρειν, ἡδονὴν τῇ ὀργῇ χαριζόμενον μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ ὀξέως ἀπαλλαγὴν αὑτῷ τε καὶ τοῖς συνωμόταις κινδύνων χαριζόμενον, διὰ τὸ πολλὰς ἂν μηχανὰς ἔτι γενέσθαι βοηθῶν Γαΐῳ μὴ φθάσαντι τὴν ψυχὴν ἀφεῖναι. κἀνταῦθα Χαιρέᾳ λόγον ἂν γενέσθαι οὐ περὶ τῆς Γαΐου τιμωρίας, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων, [e] ὅπου γε καὶ πράξαντι καλῶς ἂν εἶχε σιγῇ χρωμένῳ διαδιδράσκειν τὰς ὀργὰς τῶν ἀμυνομένων, οὐχ ὅπως ἄδηλον εἰ τύχοι κατορθῶν ἐπ᾽ ἀλόγοις χρήζειν αὐτόν τε ἀπολέσαι καὶ τὸν καιρόν. καὶ τάδε μὲν εἰκάζειν παρέστω τοῖς βουλομένοις, ᾗ καὶ θέλοιεν. ὁ δὲ Γάϊος, ἀλγηδόνι τῆς πληγῆς [f] φερόμενος· [g] μεσσηγὺς γὰρ τοῦ τε ὤμου καὶ τοῦ τραχήλου φερόμενον τὸ ξίφος ἐπέσχεν ἡ κλεὶς προσωτέρω χωρεῖν. οὔτε ἀνεβόησεν ὑπ᾽ ἐκπλήξεως, οὔτε ἐπεκαλέσατό τινας τῶν φίλων, εἴτε ἀπιστίᾳ εἴτε καὶ ἄλλως [h] ἀφρονήσει. στόνῳ δὲ χρησάμενος πρὸς τῆς ἀλγηδόνος [i] τὸ περιττὸν εἰς τὸ πρόσθεν ἵετο φυγῇ. καὶ δεξάμενος αὐτὸν Κορνήλιος Σαβῖνος, τὴν διάνοιαν ἤδη [k] προκατειργασμένος, [l] ὠθεῖ κλιθέντα ἐπὶ γόνυ· πολλοὶ [m] δὲ περιστάντες ἀφ᾽ ἑνὸς [n] ἐγκελεύσματος ἔκοπτον τοῖς ξίφεσι, [o] παρακελευσμός τε πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις, ἦν. τελευταίαν δὲ Ἀκύλας ὁμολογεῖται ὑπὸ ἁπάντων πληγὴν ἐπαγαγὼν, [p] ἣ μεθίστησιν αὐτὸν ἀκριβῶς. ἀναθείη δ᾽ ἄν τις τὴν πρᾶξιν Χαιρέᾳ. καὶ γὰρ εἰ σὺν πολλοῖς ἐπράχθη τὸ ἔργον αὐτῷ, ἀλλ᾽ οὖν πρῶτός τε [q] ἐνεθυμήθη, τοιαῦτα ὡς πραχθείη προλαβὼν πολὺ τῶν ἁπάντων, [r] καὶ πρῶτος μὲν τολμηρῶς ἐξεῖπεν τοῖς λοιποῖς. δεχομένων δὲ τὸν ἐπὶ τῷ φόνῳ λόγον, σποράδας τε ἤθροισε, καὶ τὰ πάντα φρονίμως συγκροτήσας, ἔνθα γνωμῶν [s] εἰσηγήσει ὡς ἐχρῆν πολὺ κρείσσων ἐγίνετο, καὶ λόγοις καθωμίλησε χρηστοῖς, ὡς οὐ τολμῶντας ἠνάγκασέ τε τοὺς πάντας, ἐπεί

τε

y Εὐθείας] Ἐπ᾽ εὐθείας *Busb.*

yy Δὴ ἑστήκεσαν] *L. B.* διεστήκεσαν.

z Παῖδας —— ἔσοιντο.] Pueri ex Aſia evocati ad concinendos Hymnos & ſaltandum Pyrrhicham. Idem Sueton. in Cajo. c. LVIII. pueri ex Aſia nobiles ad edendas in Scena operas evocati præpararentur, Idem in Jul. Cæſ. c. XXXIX. Pyrrhicham ſaltaverunt Aſiæ Bithyniæque Principum liberi. & Dio Caſſ. lib. LIX. p. 663. B. ἵνα τοὺς παῖδας θεάσηται, οὓς ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰωνίας τῶν πάνυ εὐγενῶν &c. SPANH.

a Οἱ] Abeſt à *L. B.*

b Ἐχρῆτο κατὰ τοῦ Γαΐου,] Ita in *Editis.* ἐχρᾶτο *Busb.* & *Hen. à pr. m.*

c Ἐμοὶ δὲ ἀπίθανος] *L. B.* οὐ μὲν ἐμοὶ πιθανὸς.

d Φόβον.] Sic lego cum *Voſſ.* (nunc *Lugd. Bat.*) *Gall.* & *Epiphanio.* τὸν φόνον in *Editis Aliiſque.*

e Ὅπου γε] Ita *Baſ.* & *Hen.* ὅπου δὲ in *cæteris.* niſi quod illud δὲ non agnoſcat *L. B.*

f Φερόμενος.] Περιφερόμενος *Voſſ.* nunc *L. B.*

g Μεσσηγὺς —— χωρεῖν &c.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 1. SPANH.

h Ἀφρονήσει.] Ita *Vat. Voſſ.* (nunc *L. B.*) *Hen. à pr. m.* & *Epiphanius*, qui vertit, *ſive incredulitate ſive imprudentia.* φρονήσει in *reliquis.*

i Τὸ περιττὸν] Τὸ περιὸν *Busb. Vat.* & *Hen. à pr m.*

k Προκατειργασμένος,] Προκατειργασμένον *Busb.* & *Voſſ.* ſeu *Lugd. Bat.*

l Ὠθεῖ κλιθέντα] Ὠθεῖ καὶ κλιθέντα *Voſſ.* ſeu *Lugd. Bat.*

m Δὲ] Abeſt à *L. B.*

n Ἐγκελεύσματος] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐκκελεύσματος in *cæteris.*

o Παρακελευσμός τε] In *Editis Aliiſque*, παρακελευσμοῖς τε τὰ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ἔρις αὐτοῖς ἦν. Verum τὰ delevi auctoritate *Cod. Busb.* reliqua ex conjectura mutavi. Forſan tamen legendum, καὶ ἔρις πρὸς αὐτοῖς ἦν. quod ſimplicius. Phraſis illa πρὸς ἐπὶ τούτοις occurrit in *Gloſſario veteri.*

p Ἣ μεθίστησιν αὐτὸν ἀκριβῶς.] *L. B.* μεθίστησιν ἀκριβῶς.

q Ἐνεθυμήθη, τοιαῦτα ὡς πραχθείη προλαβὼν] Ἐνεθυμήθη δεδιέναι μέντοι αὐτὸ ὡς πραχθεῖεν προλαβεῖν *Gall.* ἐνεθυμήθη εἶναι μέντοι αὐτὸ (imo μὲν τοιαῦτα ω. π. προλαβεῖν *Lugd. Bat.*) ὡς πραχθείη προλαβεῖν *Voſſ.* atque ita *Vat.* & *Hen. à pr. m.* niſi quod προλαβὼν habeat *Vat.* ὃς προλαβὼν abſque πραχθείη *Hen.*

r Καὶ πρῶτος μὲν] Αὐτὸς γὰρ πρῶτος. *Busb.*

s Εἰσηγήσει ὡς ἐχρῆν] Ita lego. εἰσηγήσεως ἐχρῆν in *libris.*

t Χρη-

τε καιρὸς ἐλάμβανε χειρὶ [t] χρῆσθαι, φαίνεται κἀνταῦθα πρῶτός τε ὁρμήσας, καὶ ἁψάμενος [v] ἀρετῇ τοῦ φόνου, καὶ τοῖς ἄλλοις εὐεπίβατον παρασχὼν καὶ προτεθνεῶτα Γάϊον. ὥστε ἂν δικαίως καὶ ὁπόσα τοῖς λοιποῖς εἴη πεπραγμένα, τῇ Χαιρέου γνώμῃ τε καὶ ἀρετῇ προστίθεσθαι καὶ πόνῳ τῶν χειρῶν.

ιε'. Καὶ Γάϊος μὲν, τοιούτῳ τρόπῳ χρησάμενος τῇ τελευτῇ, ὑπὸ τοῦ πολλοῦ τῶν τραυμάτων [x] ἀποψυχθεὶς ἔκειτο. οἱ δὲ περὶ τὸν Χαιρέαν, ἐπειδὴ κατείργαστο αὐτοῖς ἤδη Γάϊος, ὁδοὺς μὲν [y] τὰς αὐτὰς ἰόντες σώζειν αὑτοὺς ἀμήχανον ἑώρων, ὄκνῳ τε τῶν γεγονότων· οὐ γὰρ μικρὸν ἦν τὸν αὐτοκράτορα ἀνῃρηκόσι τὸ κινδύνευμα, ὑπό τε ἀνοίας τοῦ δήμου τιμώμενον, καὶ ὄντα προσφιλῆ, καὶ τῶν στρατιωτῶν μὴ [z] ἀναιμωτὶ ποιησομένων τὴν ζήτησιν αὐτοῦ· ἄλλως τε στενῶν οὐσῶν τῶν ὁδῶν καθ' ἃς ἔπραξαν τὸ ἔργον, καὶ μεγάλου πλήθους ἐμφράξαντος αὐτὰς τῆς θεραπείας, καὶ ὁπόσοι τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ φυλακῇ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνην παρῆσαν τὴν ἡμέραν. [a] ὁδοὺς τε ἑτέρας χωροῦντες παρῆσαν εἰς τὴν Γερμανικοῦ μὲν οἰκίαν τοῦ Γαΐου πατρὸς, ὃν τότε ἀνῃρήκεσαν· συνημμένη δὲ ἐκείνη, διὰ τὸ ἓν τὸ βασίλειον ὂν, ἐπ' οἰκοδομίαις ἑκάστου τῶν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ γεγονότων ἀσκηθὲν ἀπὸ μέρους ὀνόματι τῶν οἰκοδομησαμένων, ἢ καί τι μερῶν οἰκήσεως ἀρξάντων τὴν ἐπωνυμίαν παρασχέσθαι. [b] καὶ διεκπεσόντες τοῦ πλήθους τὴν ἔφοδον ἐν ἀδείᾳ τὸ παρὸν ἦσαν, [c] λανθάνοντος ἀκμὴν κακοῦ τοῦ τὸν αὐτοκράτορα παρειληφότος. πρώτους δὲ εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἡ αἴσθησις ἀφίκετο τῆς Γαΐου τελευτῆς. δορυφόροι δὲ ἦσαν [d] αὐτοὶ ὁμώνυμοι τῷ ἔθνει, ἀφ' οὗ [e] κατελέχθησαν, τὸ Κελτικὸν τάγμα [f] παρεχόμενοι αὐτῶν. θυμῷ δὲ χρῆσθαι πάτριόν ἐστιν αὐτοῖς, [g] ὅπερ οὐ σπάνιον ἔν τισιν ἑτέροις βαρβάρων, [h] διὰ τὸ ἧσσον ὡς λογισμὸν ἐπιδέχεσθαι τῶν ποιουμένων, ῥωμαλέοι τε τοῖς σώμασι, καὶ τῇ πρώτῃ ὁρμῇ συνιόντες τοῖς πολεμίοις, [i] οὗ ἂν ὁρμήσωσι μεγάλα κατορθοῦντες. οὗτοι οὖν πυθόμενοι τοῦ Γαΐου τὴν σφαγὴν, καὶ περιαλγήσαντες διὰ τὸ μὴ ἀρετῇ κρίνειν ἐπὶ τοῖς ὅλοις, ἀλλὰ συμφέροντι τῷ αὐτῶν, μάλιστα δὲ αὐτοῖς προσφιλὴς ἦν Γάϊος δόσεσι χρημάτων τὸ εὔνουν αὐτῶν κλώμενος, σπασάμενοι τὰ ξίφη· προειστήκει δὲ αὐτῶν Σαβῖνος χιλιαρχῶν, οὐ δι' ἀρετὴν καὶ γενναιότητα προγόνων, μονομάχος γὰρ ἦν, ἰσχύϊ δὲ σώματος τὴν ἐπὶ τοιούτοις κτησάμενος [k] ἀρχήν· διεξῄεσαν τὰς οἰκίας ἀνερευνώμενοι τοὺς σφαγέας τοῦ Καίσαρος. Ἀσπρῆνάν τε κρεουργήσασιν αὐτοῖς, διὰ τὸ [l] πρώτῳ περιπεσεῖν, οὗ τὴν στολὴν μιᾶναι τὸ αἷμα τῶν θυμάτων, ὥς μοι λέλεκται πρότερον, οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τὴν συντυχίαν ἀπεσήμαινε τοῦ γεγονότος, [m] δεύτερος Νωρβανὸς ὑπηντίαζεν, [n] ἐν τοῖς γενναιοτάτοις τῶν πολιτῶν, καὶ πολλοὺς αὐτοκράτορας παρεχόμενος τῶν προπατόρων, καὶ μηδὲν αἰδουμένων αὐτοῦ τὴν ἀξίωσιν, ἰσχύϊ προύχων ἀφαιρεῖται τὸ

primus conspiciebatur incitari, & ad rem strenue aggrediendam ferri, & Caji cædem facile aliis perficiendam dare, postquam vulnus fere lethale ab eo accepisset. Adeo ut merito quicquid etiam à sociis perpetratum fuerit, Chæreæ consiliis, animi robori, fortique manuum operæ acceptum ferendum sit.

15. Et Cajus quidem, hujusmodi morte affectus, exanimis jacebat multis vulneribus confossus. At Chærea sociique, cum ab illis peremptus fuisset Cajus, haud fieri posse animadvertebant ut incolumes eadem via redirent, sive attoniti magnitudine facinoris (non enim levis periculi res erat occidisse imperatorem, populo insanienti gratum & acceptum, militibusque de eo non sine sanguine inquisituris) sive quod angustæ essent viæ ubi patrata erat cædes, & magna servitiorum multitudo eas obstruxisset, ut & milites qui ea die præsto erant ad custodiam imperatoris. proinde alia via incedentes contulerunt se ad ædes Germanici, patris Caji quem tunc occiderant, (erant enim conjunctæ palatio, quod ita unum erat, ut tamen, ædificiis ab iis qui in imperio fuerant adauctum & ornatum, *varias* habuerit appellationes, aut ab eo qui partem aliquam absolverit, aut ab eo qui partem aliquam ædificare inchoaverit) jamque elapsi è turbæ incursu satis tuti erant pro tempore, dum adhuc in occulto esset quod imperatori acciderat. Primi autem Germani aliquid rescivere- runt de Caji interitu. erant enim isti satellites genti cognomines, è qua delecti sunt qui legionem Celticam constituunt, homines gentis vitio proni ad iracundiam, id quod commune est illis cum cæteris barbaris, ut qui parum admodum consilii rebus agendis adhibeant, at viribus pollentes ferocesque, & primos hostium impetus excipere soliti, in quamcunque partem incubuerint magnum ad victoriam momentum afferant. Isti itaque, ubi aliquid de cæde Caji acceperant, vehementer indoluerunt, non ipsius virtutibus rem metientes sed suis commodis, (quod magnam ab iis gratiam inierat Cajus crebris largitionibus conciliatam) strictisque gladiis perquirentes Cæsaris interfectores, per domos discurrebant duce Sabino, qui tribunus illis præerat, non sua aut majorum virtute (nam gladiator fuerat) sed corporis robore ad istam præfecturam evectus. Cumque illis, postquam Asprenatem in frusta concidissent, (quod in eum primum inciderant, cujus toga, ut jam ante diximus, cruore victimæ respersa, sibi quod evenerat infaustum fore portendebat) proxime occurrisset Norbanus, civis cum primis nobilis, & qui inter majores suos permultos belli duces habuerit, nihilque ejus dignitatem reveriti essent, is, magnis viribus fretus, manibusque cum eo qui primus ipsum adortus est consertis gladium ei extorsit, & non inultus

Chæreæ cum sociis in Germanici ædes se recipit.

Germani Cæsaris satellites.

Legio Celtica.

Sabinus cum Germanis satellitibus Cæsaris interfectores quærit.

Asprenas cæsus.

Norbanus.

t Χρῆσθαι,] *L. B.* χρήσασθαι.

v Ἀρετῇ τοῦ φόνου,] Ἀρετῇ deëst *Busb.* forsan ἀρχῇ.

x Ἀποψυχθεὶς] Sic *Gen.* ἀποψύχων, vel ἀποψύχων deficiens, exspirans, De Maccab. §. 15. SPANH.

y Τὰς αὐτὰς] Ita lego ex *Epiphanio.* (ita & emendavit in ora libri sui *Coccejus*) τοσαύτας in *Græcis* omnibus.

z Ἀναιμωτὶ] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 18. §. 8. SPANH.

a Οὐδὲς τε] *L. B.* ὁδοὺς γε.

b Καὶ διεκπεσόντες] Ita rescripsi. καὶ δι' ἐκπεσόντες ἐκ τοῦ πλήθους τὴν ἔφοδον in *Editis.* καὶ διεκπεσόντες τοῦ πλ. *Busb.* HUDS. Atqui lectio *Busb.* eadem est cum emend. *Hudsonii*, ut fortè διεκπίπτοντες legerit *Busb.* vel, ut *Lugd. Bat.* διεκπεσούμενοι, quod, vel potius διεκπεσόμενοι; vera lectio esse poterit. HAV.

c Λανθάνοντος ἀκμὴν] *Gen.* λανθάνοντες. brevius aliquanto in *Cod. Busb.* λανθάνοντος ἀκμὴν τοῦ φόνου τοῦ αὐτοκράτορος.

d Αὐτοὶ] Οὗτοι *Busb.* & *Voss.* seu *L. B.*

e Κατελέχθησαν, —— αὐτῶν.] Quoniam infra (eadem §.) habeamus, πολλοὺς αὐτοκράτορας παρεχόμενος τῶν προπατόρων, legendum censui, κατελέχθησαν, τὸ Κελτικὸν τάγμα παρεχόμενοι αὐτῶν. Κατελέχθησαν *Gall.* & *Voss.* κατείλεχθησαν in *Editis Aliisque.* Forsan ἀφ' οὗ κατείλεχαν τὸ Κελτικὸν τάγμα προσαγορευόμενον.

f Παρεχόμενοι] *L. B.* τὸ παρεχόμενοι.

g Ὅπερ οὐ σπάνιον] Ὅπερ οὐ σπάνιον ex conjectura, quod ὥσπερ σπάνιον ἔν τισιν habeant *Gall. Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.* à *pr. m.* Constat locum minime intellexisse *Epiphanium*, qui vertit, *erant autem armigeri, æquivocum gentis suæ Celticæ habentes tagma, quorum patriæ mos est importabili uti furore, sicut Hispanis & cæteris Barbaris.*

h Διὰ τὸ ἧσσον ὡς λογισμὸν] Ita *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* διά τε in *Editis Aliisque.*

i Οὗ ἂν ὁρμήσωσι] Sic lego favente *Epiphanio.* οὐ ἂν ὁρμήσωσι in *Editis.* ὡς ἂν νομίσωσι in *MSS.*

k Ἀρχήν·] Ἀρετὴν *Busb. Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* ἔνθρασιν ἀρετὴν *Voss.* HUDS. Imo *Lugd. Bat.* habet ἄθρασιν ἀρετὴν unde *Cod.* meo adscripsit *Coccejus*, legendum esse ἀνδρείᾳ ἀρχήν. haud male. HAV.

l Πρώτῳ περιπεσεῖν,] Πρῶτος aut πρώτως in aliquibus *MSS.*

m Δεύτερος Νωρβανὸς ὑπηντίαζεν,] Βάρβαρος Νωρβανὸς *Hen.* à *pr. m.* & *Epiphan.*

n Ἐν τοῖς γενναιοτάτοις] Ita *Busb. Gall.* & *Voss.* (seu *L. B.*) antea erat τοὺς γενναιοτάτους absque ἐν.

Τῶ

ultus videbatur moriturus, donec, multis in eum irruentibus circumfusus, plurimis vulneribus acceptis ceciderit. Tertius autem Antejus, ordinis senatorii vir, cum paucis non temere & fortuito, sicuti priores, in Germanos incidit, sed spectandi cupiditate *ductus*, utque lætitiam oculis suis caperet, Cajum prostratum *exanimem* aspiciendo, suum in eum odium ostendebat. Anteji enim patrem, ejusdem cum eo nominis, in exsilium egit *Cajus*, eoque non contentus, milites ad eum occidendum misit. Et ea quidem de causa aderat, ut mortui spectaculo semet oblectaret. Cum autem turbata esset domus, & de se in latebras abdendo cogitarit, non effugit Germanos qui investigarunt & perscrutati sunt omnia, & obvios quosque sontes insontesque occidere furebant. Atque illi quidem ita interierunt.

Antejus interfectus.

16. Cæterum postquam in theatrum rumor de morte Caji perlatus est, obstupuerunt omnes, nunciatisque fidem habere noluerunt. Alii quidem, etsi cum lætitia interitum ejus acciperent, & vel quodvis darent ut sibi liceret esse adeo beatis, præ timore haud adducti erant ut crederent. Alii vero *rem confectam esse* plane diffidebant, & quod nollent tale quidquam Cajo accidisse, ne veritati quidem auscultabant, rem nulla humana vi confici posse sibimet persuadentes. At isti fere erant feminæ & pueri, aut mancipia, & nonnulli ex militibus. Hi quidem, utpote quod ejus stipendia merentes simul cum eo exercerent tyrannidem, ejusque insolentiæ ministri, & optimum quemque civium concutientes, honore simul & opibus aucti essent. Mulieres vero & adolescentuli, deliniti captique mirifice, ut solet vulgus, spectaculis, muneribus gladiatoriis, & visceratitionibus: quæ facta erant editaque, verbo quidem ut ista populum oblectarent, at re vera * ut insanientem explerent Caji crudelitatem. Servi autem propter licentiam datam dominos accusandi & contemnendi, ut quibus refugere liceret ad ejus auxilium cum illos injuria affecissent. facile enim erat fidem impetrare improbe confictæ in dominos calumniæ, & indicata eorum pecunia non libertatem solum assequi, sed & divitias ex accusationis institutæ mercede, octava bonorum parte illis in præmium assignata. Cæterum patricii, quibus rumor credibilis videbatur, partim quod de insidiis aliquid præsciverant, partim quod vehementer id cupiebant optabantque, non solum gaudium occultabant quod ex nunciatis perciperent, sed & se nihil audire simulabant. Hi quidem veriti, ne spe falsi ad pœnas cogerentur, ut qui animi sui sententiam aperire nimium festinarint: illi vero qui rem resciverant, quod consiliorum participes essent, eo ma-

Qui homines Caji necem iniquo animo tulerint.

ξίφος [o] τῷ πρώτῳ ἐπιόντων συμπλακεὶς, φανερός τε ἦν οὐκ ἀπραγμόνως τεθνηξόμενος, μέχρι δὴ περισχεθεὶς πολλοῖς τῶν ἐπιφερομένων ἔπεσεν ὑπὸ πλήθους [p] τραυμάτων. τρίτος δὲ Αντήϊος, τῶν ἐκ τῆς [q] βουλῆς, οὐκ ὀλίγοις οὐ τυχαίως τοῖς Γερμανοῖς καθάπερ οἱ πρότερον περιπεσὼν, ὑπὸ δὲ φιλοθεαμοσύνης καὶ ἡδονῆς τὸ αὐτόπτης γενέσθαι Γαΐου κειμένου, [r] μῖσος [s] ἐνέφαινε πρὸς αὐτόν. τὸν γὰρ πατέρα τοῦ Αντηΐου, καὶ ὁμώνυμον, φυγάδα ἐλάσας, καὶ μὴ ἀρκεσθεὶς κτείνει στρατιώτας ἀποπέμψας. καὶ παρῆν μὲν διὰ τάδε [t] εὐφραινόμενος θεωρίᾳ τοῦ νεκροῦ. [v] θορυβουμένης δὲ τῆς οἰκίας, κρύπτειν αὐτὸν [x] ἐνθυμησάμενος, οὐ διαφυγγάνει τῶν Γερμανῶν τὸ εἰς τὴν ἔρευναν ἀκριβὲς, καὶ ἐπὶ τοῖς φόνοις ὁμοίως τῶν τε [y] αἰτίων καὶ μὴ ἐξαγριωσάντων. καὶ οἱ μὲν ταύτῃ [z] τεθνήκασιν.

ιϛʹ. [a] Εἰς δὲ τὸ θέατρον ἐπεὶ ἀφίκετο ὁ λόγος περὶ τῆς Γαΐου τελευτῆς, ἔκπληξίς τε καὶ ἀπιστία ἦν. οἱ μὲν γὰρ καὶ πάνυ ἡδονῇ δεχόμενοι τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ, κἂν [b] πρὸ πολλοῦ ἡγησάμενοι σφίσιν ἀγαθὸν συνελθεῖν, ὑπὸ δέους ἐν ἀπιστίᾳ ἦσαν. [c] εἰσὶ δὲ οἷς καὶ πάνυ ἀπ᾽ ἐλπίδων ἦν, διὰ τὸ μὴ ἐθέλειν [d] τι τοιόνδε [e] ἐπὶ Γαΐῳ γεγονέναι, μήτε ἀληθείᾳ προσίεσθαι, διὰ τὸ μὴ οἷόν τε [f] ἀνθρώπῳ εἶναι τοιᾶδε ἀρετῇ χρῆσθαι. [g] γύναια δ᾽ ἦν ταῦτα καὶ παῖδες, ὅποσοι τε δοῦλοι, καί τινες τοῦ στρατιωτικοῦ. οἱ μὲν διὰ τὸ μισθοφορεῖν, καὶ οὐδὲν ἀλλ᾽ ἢ συντυραννοῦντες, καὶ διακονίᾳ [h] τῆς κατ᾽ ἐκεῖνον ὕβρεως [i] ἐπαναστάμενοι τοῖς κρατίστοις τῶν πολιτῶν, τιμῆς τε ἅμα καὶ ὠφελειῶν τυγχάνειν. ἡ δὲ αὖ γυναικωνῖτις, καὶ τὸ νεώτερον, ὅπερ ὄχλος φιλεῖ, θεωρίαις τε καὶ [k] μονομαχιῶν δόσεσι καί τινων [l] κρεανομιῶν ἡδοναῖς [m] ἀνειλημμένοι· ἃ ἐπράσσετο, λόγῳ μὲν ἐπὶ [n] θεραπείᾳ τοῦ πλήθους, τὸ δὲ ἀληθὲς ἐκπιμπλάντα τῆς μανίας [o] Γαΐου τὴν ὠμότητα. οἱ δὲ δοῦλοι διὰ τὸ ἐν [p] κατηγορίᾳ τε εἶναι καὶ καταφρονήματι τῶν [q] δεσποτῶν, ἀποστροφῆς τῷ ὑβρίζοντι αὐτοὺς οὔσης τῆς κατ᾽ ἐκεῖνον ἐπικουρίας. ῥᾴδιον γὰρ [r] ψευσαμένοις τε κατὰ τῶν κυρίων πεπιστεῦσθαι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν, ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις, [s] μισθῷ τῶν κατηγοριῶν, [t] διὰ τὸ ἆθλα αὐτοῖς προκεῖσθαι τὰς ὀγδόας τῶν οὐσιῶν. τῶν δὲ εὐπατριδῶν, εἰ καί τισι πιστὸς ὁ λόγος φανείη, τοῖς μὲν ἐκ τοῦ προειδέναι τὴν ἐπιβουλὴν, τοῖς δὲ ὑπὸ τοῦ θέλειν εὐκτὸν ἡγουμένοις, σιγῇ παρεδίδοτο οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ἠγγελμένοις χαρὰ ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα τῆς ἀκροάσεως. οἱ μὲν δεδιότες, μὴ καὶ ψευσθεῖσιν ἐλπίδος [v] τιμωρίαι συνέλθοιεν, ὡς [x] προεξορμήσασιν ἀποφῆναι τὴν διάνοιαν τὴν ἑαυτῶν· οἱ δὲ ἐξεπιστάμενοι, διὰ τὸ τῆς ἐπιβουλῆς

o Τῷ πρώτῳ ἐπιόντων συμπλακεὶς,] Iterum cum *Busb.* & *Voss.* (sed in *L. B.* est τῷ πρώτῳ τῶν. unde corrigebat *Coccejus* τὸ πρῶτον τῶν) τῶν πρώτων in *Editis Aliisque.*

p Τραυμάτων.] Τῶν τραυμάτων *Busb.*

q Βουλῆς,] Vocem ἀνὴρ post βουλῆς addit *Busb.*

r Μῖσος ἐνέφαινε πρὸς αὐτόν.] Διὰ μίσους γὰρ ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν, ὅτι τὸν π. *Busb.*

s Ενέφαινε] *L. B.* εὐφραίνεται το. π. α.

t Εὐφραινόμενος] *L. B.* εὐφρανούμενος.

v Θορυβουμένης δὲ τῆς οἰκίας.] *Gen.* οἰκείας, Vel οἰκίας *Rufin.* turbataque subitò domo. SPANH.

x Ενθυμησάμενος,] *L. B.* ἐνθυμημένος.

y Αἰτίων καὶ μὴ ἐξαγριωσάντων.] Ita *Busb.* αἰτιῶν in *reliquis.*

z Τεθνήκασιν.] Ita *Gall.* τεθνήκασαν in *cæteris.*

a Εἰς δὲ τὸ θέατρον ἐπεὶ ἀφίκετο] Ως δὲ εἰς τὸ θέατρον *Busb.*

b Πρὸ πολλοῦ ἡγησάμενοι] Πολλοῦ ἡγ. *Voss.* (seu *Lugd. Bat.*) verum πρὸ πολλοῦ hîc eodem sensu ac περὶ πλείονος & περὶ πλείστου.

c Εἰσὶ δὲ οἷς] Εἰσὶ δ᾽ οἳ καὶ πάνυ ἀπ᾽ ἐλπίδων ἦσαν *Busb.*

d Τὶ τοιόνδε] Τὸ τοιοῦτον τῷ Γ. *Busb.*

e Ἐπὶ Γαΐῳ] *L. B.* περὶ τὸν Γαΐῳ.

f Ανθρώπῳ εἶναι.] Ανθρώπων *Vat.* & *Hen.*

g Γύναια δ᾽ ἦν] Ita *Busb.* γύναιά τε ἦν in *cæteris.*

h Τῆς κατ᾽ ἐκεῖνον ὕβρεως] Τῆς ἐκείνου ὕβρ. *Busb.*

i Επαναστησάμενοι τοῖς κρατίστοις τῶν πολιτῶν,] Υπαναστάμενοι *Busb.*

k Μονομαχιῶν δόσεσι] Μονομαχίαις solus *Busb.*

l Κρεανομιῶν ἡδοναῖς] Videsis *Casaubonum* ad *Suetonium* in *Julio Cæsare*, c. 38.

m Ανειλημμένοι·] Ενειλημμένων *solus Busb.*

n Θεραπείᾳ τοῦ] Ita *Gall. Voss.* (seu *Lugd. Bat.*) *Busb.* & *Epiphan.* θεωρίαις in *Editis Aliisque.*

* *Ut* —— *crudelitatem.*] *Ad satiandam suæ crudelitatis insaniam*, Epiphan. *re autem vera serviebant crudelitati & insaniæ principis*, Gelen.

o Γαΐου τὴν ὠμότητα.] Διὰ Γαΐου *Busb.*

p Κατηγορίᾳ τε εἶναι καὶ καταφρονήματι] Ita lego cum Cl. *Lowthio.* προσηγορίᾳ in *libris.*

q Δεσποτῶν] Ita distinguo. antea erat δεσποτῶν ἀποστροφῆς, τῷ ὑβρ.

r Ψευσαμένοις τε] Ψευσαμένοις, & mox πιστεῦσαι, dein ἐλευθέρους & πλουσίους *Busb.*

s Μισθῷ —— οὐσιῶν.] Delatoribus octava confiscatorum bonorum decreta. *Sueton. in Neron. c.* x. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit. vid. Tacit. Annal. III. SPANH.

t Διὰ τὸ ἆθλα] Ita *Busb.* & *Voss.* (seu *Lugd. Bat.* est enim idem Codex) διὰ τὰ in *Editis Aliisque.*

v Τιμωρίαι συνέλθοιεν] Τιμωρία in *Editis Aliisque.* quod sane συνέλθοι postularet. τιμωρίας in *Vat.* & *Hen.* quod in τιμωρίαι mutavi. in *Epiphanii* versione, *metuentes ne pœna succumberent.*

x Προεξορμήσασιν ἀποφῆναι] Ita *Voss.* προσορμήσασιν in *reliquis.*

λῆς μεταχεῖν, μειζόνως ἔκρυπτον ἀλλήλων ἀγνοίᾳ, καὶ δεδιότες μὴ πρός τινας εἰπόντες, οἷς ἡ τυραννὶς ἔσωσται [y] ὠφέλιμος ἦν, ζῶντος Γαΐου κολασθεῖεν ἐνδείξεως γενομένης. ἐπεὶ δὲ ἕτερος ἐπεφοιτήκει λόγος, ὡμιληκέναι μὲν [z] Γάϊον τραύμασιν, οὐ μὴν ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῶντα ἐν θεραπείαις ὑπὸ τῶν ἰατρῶν εἶναι. ἦν τε πιστὸς αὖθις [a] οὐθεὶς, ᾧ δὲ θαρσήσας τὶς γνώμην ἀποφαίνοιτο τὴν αὑτοῦ. ἤ γὰρ φίλος ὢν, ὕποπτος ἐγίνετο εὐνοίᾳ τῆς τυραννίδος· ἢ δὲ μίσει πρὸς ἐκεῖνον χρώμενος, τῷ πρὸς αὐτὸν οὐδαμόθεν εὐνοίᾳ χρωμένῳ [b] διαφθείρειν τὴν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις πίστιν. ἐλέγετο δὲ ὑπό τινων, οἳ δὲ μάλιστα τοῖς εὐπατρίδαις ἠφάνιζον τὸ εὔθυμον τῆς ἐλπίδος, ἐν ἀμελείᾳ κινδύνων γεγονότα, καὶ ἀφροντιν [c] κομιδῆς τῶν τραυμάτων, ὥσπερ εἶχεν ᾑμαγμένον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς διεκπεσεῖν, καὶ ἐν δημηγορίαις εἶναι. καὶ τάδε μὲν εἰκάζετο βουλήσει τῇ ἀλογίστῳ τῶν θροεῖν προθεμένων, καὶ ἐπ' [d] ἀμφότερα δόξῃ τῶν ἀκουόντων λαμβανόμενα· οὐ μὴν τήν γε [e] ἐνέδραν ἐξέλιπον, δεδιότες τὴν ἐπενεχθησομένην προεξιοῦσιν αἰτίαν. οὐ γὰρ [f] ἀφ' ἧς ἐξίοιεν διανοίας γενήσεσθαι περὶ αὐτοὺς τὴν κρίσιν, ἀλλὰ ἀφ' ἧς [g] εἰκάζειν θελήσειαν [h] οἵ τε κατηγορήσοντες δὲ οἱ δικάζοντες.

ιζ'. Ἐπεὶ δὲ δὲ πλῆθος τῶν Γερμανῶν περιέσχε τὸ θέατρον [i] ἐσπασμένων τὰ ξίφη, πᾶσι τοῖς θεωροῖς [k] ἐλπὶς ἦν [l] ἀπολεῖσθαι, καὶ πρὸς πᾶσαν οὗτινος εἴσοδον πτοίαν εἶχεν αὐτοὺς ὡς αὐτίκα μάλα συγκοπήσοιντο. ἐν ἀμηχάνοις [m] τε ἦσαν, οὔτε ἀπιέναι θάρσος εἰσφερόμενοι, οὔτε ἀκίνδυνον τὴν διατριβὴν τὴν ἐπὶ τοῦ θεάτρου πεπιστευκότες. εἰσπιπτόντων δὲ ἤδη, βοὴ τοῦ θεάτρου ῥήγνυται καθ' ἱκετείαν τρεπομένου τῶν στρατιωτῶν, ὡς πάντων ἀγνοίας [n] αὐτῷ γενομένης δὲ τῶν βουληθέντων [o] κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, εἰ δή τις δὲ γέγονεν ἐπανάστασις, καὶ τῶν γεγονότων. Φείδεσθαι οὖν, καὶ μὴ τόλμης ἀλλοτρίας [p] παρὰ τῶν οὐδὲν ἐν αἰτίᾳ γινομένων ἀπολαμβάνειν τιμωρίαν, [q] παρέντας ἐν ἐρευνῇ τῶν πεπραχότων, ὅ, τι καὶ πεπραγμένον εἴη, καταστῆναι. καὶ οἱ μὲν ταῦτά τε καὶ περαιτέρω μετὰ δακρύων καὶ τύψεως προσώπων ἐπιθειάζοντες καὶ [r] πotνιώμενοι, ὅποσα ἀνεδίδασκεν αὐτοὺς ὁ κίνδυνος ἐγγὺς πλησίον, καὶ ὡς ἄν τις ἀγωνιζόμενος περὶ τῆς ψυχῆς [s] εἴποι τὶ, ἔλεγον. θραύεται δὲ πρὸς ταῦτα τῶν στρατιωτῶν ἡ ὀργὴ, καὶ [t] μετεμέλησεν αὐτοῖς τοῦ ἐπὶ τοῖς θεωροῖς βουλεύματος· ὠμόν τε γὰρ ἦν [v] τοῦτο καὶ ἐκείνοις καίπερ ἐξηγριωκόσιν ἐδόκει, τὰς κεφαλὰς τῶν περὶ τὸν Ἀσπρῆναν ἐπὶ τὸν βωμὸν [x] ἀπερεισαμένοις. πρὸς ἃς μειζόνως ἔπαθον οἱ θεωροὶ, λογισμῷ τε ἀξιώσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ ἐλέῳ τοῦ πάθους· ὥστε [y] παρ' ὀλίγον καὶ αὐτοῖς [z] οὐδὲν ἐλλιπεστέρως τὰ τῶν κινδύνων ὁμιλήσοντα ἐπανασείεσθαι, ὧν ἄδηλον εἶναι τὴν συμφορὰν, εἴπερ εἰς τέλος διαφευχθή-

gis clam omnia habuerunt, alii alios ignorantes, metuentesque ne si quid dicerent alicui, cui expediebat diuturnam esse tyrannidem, Cajo vivente proditi ad supplicium deposcerentur. Nam & alius sparsus erat rumor, Cajum quidem vulnera accepisse, non tamen mortuum esse, sed adhuc vivere, eique à medicis curationem adhiberi. nemoque adeo fidus deprehensus erat, cui quispiam dicere auderet quod sentiret. sive enim *Caji* amicus esset, suspectæ erat fidei, ut qui tyrannidi faveret, sive odio eum prosequeretur, id ipsum dictorum ejus fidem imminuebat, quod eum oderit. Alius etiam rumor ferebatur, qui patriciis spei solatium eripiebat, ipsum *scilicet*, periculum despicientem & de vulneribus curandis parum sollicitum, in forum, ut se habebat sanguine cruentatum, evasisse, atque ibi concionari apud populum. Et hæc quidem temere efficta erant ab iis, quibus propositum erat tumultus excitare, & in utramque partem pro affectu audientium trahebantur: * haud tamen sedes suas relinquebant, metu criminis primo foras exeuntibus impingendi. non enim ex animo quo exierint factum iri de illis judicium, sed ex eo quem illis affingere vellent delatores & judices.

De morte Caji rumores diversi.

17. Sed postquam turba Germanorum strictis gladiis circumdederat theatrum, spectatores de vita quisque sua metuere cœperunt, & ad cujusvis ingressum expavescebant, quasi jamjam *ferro* concidendi essent: hærebantque inopes consilii, quod nec se in tuto esse crederent, si diutius in theatro morarentur. Atque adeo, cum irrumperent, clamor toto theatro tollitur, supplicantium militibus *seque excusantium* ut qui omnium ignari essent, tam eorum quæ de seditione movenda, si qua mota fuerit, erant deliberata, quam eorum quæ patrata erant. illis itaque parcere deberent, nec pœnas aliorum audaciæ ab omni culpa vacuis reposcere, sinerentque in facinoris, quodcunque commissum esset, auctores inquirere. Et illi quidem ista, multoque plura cum ploratu & planctu Deum obtestantes & implorantes dicebant, quæ præsentius periculum exprimeret, eoque modo ac quis in extremo vitæ discrimine aliquid proferret. Ad hæc frangitur militum ira; ipsosque subpœnituit eorum quæ contra spectatores animo agitaverant: nam & *revera* crudele erat illud, ipsisque licet irritatis *ita* videbatur, cum capita eorum qui cum Asprenate cæsi erant aræ defixissent. quibus conspectis, majorem in modum commoti erant spectatores, cum & virorum dignitatem secum reputarent & eorum quæ passi sunt miseratione tenerentur: adeo ut parum abesset, quo minus præsentium periculorum metus illis incuteretur, quibus in incerto erat si quo tandem modo calamitatem evitare possent.

Germani milites in theatrum veniunt.

y Ὠφέλιμος ἦν,] Ita distinxi. prius erat ὠφέλιμος ἦν ζῶντος Γαΐου, κολασθεῖεν &c.

z Γάϊον τραύμασιν,] Γάϊον inserui è Cod. *Busb.* & *Epiphan.*

a Οὐθεὶς,] In quibusdam *MSS.* οὐδενὶ ὢν, vel οὐθενὶ ᾧ. Hic vulgatam lectionem retinui, vocula τὶς post θαρσήσας inserta ex *Epiphanio*, id quod & Cl. *Lowthio* suboluit.

b Διαφθείρειν τὴν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις πίστιν.] Διαφθείρει *Voss.*

c Κομιδῆς τῶν τραυμάτων,] Ita *Busb.* κομιδὴ in *cæteris.*

d Ἀμφότερα] *Gen.* ἀμφοτέρα.

* *Haud tamen sedes suas relinquebant*,] Neque loca sua custodiæ relinquebant, *Epiphan.*

e Ἐνέδραν ἐξέλιπον,] Fors. ἐξέδραν ἐλ.

f Ἀφ' ἧς ἐξίοιεν διανοίας] Ita placuit rescribere, auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *quando non quæ voluntate discederent accusari poterant aut damnari; sed quemadmodum vellent accusatores aut judices.* antea erat, ἐφ' ἧς ἀξιοῖεν.

g Εἰκάζειν θελήσειαν] Ἐγκαθίζειν *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

h Οἵ τε ——— δικάζοντες] Ita lego cum Cl. *Lowthio*, favente *Epiphanio* in versione jam allata.

i Ἐσπασμένων τὰ ξίφη,] Ἐσπασμένοι *Busb.*

k Ἐλπὶς ἦν ἀπολεῖσθαι,] Ἐλπὶς ἀπολεῖσθαι *pro* metu pereundi. SPANH.

l Ἀπολεῖσθαι,] Ἀπολέσθαι *Busb.* & *Lugd. Bat.*

m Τε ἦσαν,] Ita *Busb.* & *Epiphan.* δὲ in *cæteris.*

n Αὐτῷ] *L. B.* αὐτῇ.

o Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν,] Vocem κατὰ insertam dedi, prout monuit Cl. *Lowthius.* Forsan tamen à *Josepho* subintelligenda relicta erat. τοῖς ἐπαναστᾶσιν *Vat.*

p Παρὰ τῶν οὐδὲν ἐν αἰτίᾳ γινομένων] Παρ' αὐτῶν *Voss.* & mox οὐδὲ *Busb.*

q Παρέντας ἐν ἐρευνῇ] *L. B.* τι παρέντας ἐρευνῇ. quam lectionem invenisse se etiam testari videtur *Epiph.* vertens: *sed acquirerent commissores, si tamen aliquod scelus probaretur esse commissum.* HAV.

r Ποτνιώμενοι,] Conf. infr. c. 2. §. 4. SPANH.

s Εἴποι τὶ, ἔλεγον.] Lego εἴπειεν τὶ &c. εἴποιέν τι in *Editis* & *MSS.* εἴποι τι conjecerat Cl. *Lowthius.* HUDS. Atque *Lowthii* conjectura confirmata jam auctoritate *Lugd. Bat.* tuto mihi recipienda videbatur. HAV.

t Μετεμέλησεν αὐτοῖς] *Epiphanii* auctoritate ductus μετεμέλησεν reposui. (*Lugd. Bat.* μεταμελῆσαν) antea erat μεταμελήσαντος.

v Τοῦτο καὶ ἐκείνοις καί] Ita *Voss.* seu *L. B.* ὅτε in *Editis Aliisque.*

x Ἀπερεισαμένοις.] Ἀπερείσαντο *Hen.* qua lectione admissa, locum hoc modo refingerem, ὠμόν τε γὰρ ἦν τοῦτο καὶ ἐ. κ. ἐξ. ἐδόκει, ὅτε τὰς κ. τ. π. τ. Α. ἐ. τ. βωμὸν ἀπηρείσαντο.

y Παρ' ὀλίγον] Forsan παρ' ὀλίγον in textum irrepserit, utpote oræ appositum ad interpretamentum phraseως οὐδὲν ἐλλειπεστέρως.

z Οὐδὲν ἐλλειπεστέρως] Ἐλλιπεστέρως τῶν κινδύνων ἐπ. *Busb.* ἐλλιπεστέρως τὸ τῶν κ. *L. B.*

ſent. Quo factum eſt, ut iis, qui Cajum libenter meritoque oderint, auferrentur lætitia & gaudium, quibus *alioqui* ex eo *mortuo* afficerentur: quod in eo fere erant ut vitam amitterent, nec ulla ejus conſervandæ ſpes fida & firma alicubi effulſit.

Arruntius in theatro Caji interitum proclamat.

18. Erat autem *quidam* Euariſtus Arruntius rerum venalium præco, adeoque magna & canora voce, qui Romanorum ditiſſimos opibus æquabat, quique in quibuſcunque voluerit plurimum in civitate pollebat, tam eo tempore quam poſtea. Ille, cum ſeſe ad luctum quam maxime compoſuiſſet, (quamvis enim Cajo erat omnium infenſiſſimus, præſenti tamen voluptati præferebat ea quæ docuit timor, ſuggeſſitque aſtutia quærendi ſibimet incolumitatem) lugubri ſumpto apparatu, uti mos eſt in cariſſimorum deſiderio, in theatrum progreditur, mortemque Caji denunciat, non paſſus multitudinem diutius in ignoratione eorum verſari quæ acciderant. Deinde columnas etiam circuibat Arruntius, & milites inclamabat, ſimulque cum eo tribuni, jubentes gladios recondere, & Caji interitum eis ſignificantes. quæ res manifeſto ſalutem illis attulit qui in theatrum convenerant, cunctiſque qui in Germanos quomodocunque inciderent: nam dum ſpes illis facta erat Cajum adhuc vivere, à nullo abſtinebant maleficio. Tantum ſuperfuit illis erga ipſum benevolentiæ, ut contenti fuiſſent vel vitam ſuam amittere, ſi modo potuerint illum ab inſidiis immunem præſtitiſſe, & à gravi adeo calamitate liberaſſe. Cum autem certiores facti eſſent de morte Caji, ſtatim deferbuit impetus quo in vindictam ferebantur, tam quod minime in rem ſuam cederet ſui in illum animi promptitudinem oſtendiſſe, mortuo eo qui gratiam illis relaturus eſſet, quam quod timerent, ne in eos injurias facere pergentes animadvertatur à Senatu, ſi ad ipſos ſumma rerum adminiſtratio perveniret. Atque adeo Germani quidem, licet ægre, à rabie ceſſarunt, quæ in eos invaſerat ex morte Caji.

Germanorum militum rabies ſedata.

Chærea de Minuciano ſollicitus.

19. Cæterum Chærea, de Minuciano valde ſollicitus, ne periret in Germanos furentes incidens, & ſingulos militum adiens orabat eos atque obſecrabat, ut illius ſalutis rationem haberent, & ipſe diligenter inquirebat ne forte interiiſſet. Et Clemens quidem Minucianum, ad ipſum adductum, dimittit, cum multis aliis Senatoribus facti juſtitiæ honeſtatique teſtimonium perhibens, virtutique illorum qui illud in animum induxerant, idemque exſequi minime dubitarunt: "nam ita fere eſſe "tyrannos *dicebat*, ut ſe efferant voluptati haben-"do injuriarum licentiam, haud vero inde felicem "ſortiri vitæ exitum, ut qui bonis omnibus inviſi "in ejuſmodi incidant calamitatem qualis Cajo

ναι δύναιτ' ἄν. ὥστε, κἂν εἴ τινες τῶν προθύμως μισούντων καὶ μετὰ δίκης τὸν Γάϊον, ἀφαιρεῖσθαι τῶν ἐπ' αὐτῷ εὐφροσυνῶν [a] καὶ τῆς [b] χαρᾶς, διὰ τὸ ἐν ῥοπῇ μὲν τοῦ συναπολουμένου γεγονέναι, τὸ δὲ πιστὸν τοῦ περιεῖναι μηδέπω τι ἐχέγγυον [c] συνελθεῖν.

ιή. Ἦν δὲ [d] Εὐάρεστος Ἀῤῥούντιος τῶν κηρυσσόντων τὰ πωλούμενα, καὶ δι' αὐτὸ φωνῆς τε μεγέθει χρώμενος, καὶ [e] χρήματα περιβεβλημένος ὅμοια τοῖς Ῥωμαίων πλουσιωτάτοις, δύναμίς τε αὐτῷ ἦν ἐφ' οἷς ἐθελήσειε πράσσειν κατὰ τὴν πόλιν, ἔν τε τῷ τότε κἂν τοῖς ὕστερον. οὗτος διαθεὶς αὐτὸν ὡς ἐνῆν πενθιμώτατον· καίτοι μίσει [f] παρ' ὅντινα οὖν ἐχρῆτο πρὸς Γάϊον, ἀλλὰ μὴν κρείσσων ἡ διδασκαλία τοῦ φόβου καὶ στρατηγία περὶ τοῦ κερδησομένου τὴν σωτηρίαν τῆς εἰς τὸ παρὸν ἡδονῆς· πάντα κόσμον ἐπιτηδεύσας, ὡς ἄν τις ἐπὶ τοῖς τιμιωτάτοις παρεσκευάσατο ἀπολωλόσιν, [g] ἀποσημαίνει τοῦ Γαΐου τὸν θάνατον ἐπὶ τὸ θέατρον παρελθών, καὶ ἔπαυσε τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ πλέον ἀγνοίᾳ συμπεριφέρεσθαι τοῦ γεγονότος. ἤδη δὲ καὶ [h] στήλας Ἀῤῥούντιος περιῄει, ἀνακαλῶν τοὺς Γερμανοὺς, καὶ οἱ χιλίαρχοι σὺν αὐτῷ κελεύοντες κατατίθεσθαι τὸν σίδηρον, καὶ διασαφοῦντες Γαΐου τὴν τελευτήν. τοῦτο [i] καὶ σαφέστατα ἔσωσε τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ συνειλεγμένους, καὶ πάντας [k] οἳ καὶ ὅπως οὖν τοῖς Γερμανοῖς περιτύχοιεν. ἐλπίδος γὰρ αὐτοῖς παραγινομένης, ἔμπνουν κεῖσθαι τὸν Γάϊον, [l] οὐκ ἔστιν οὗ τινος κακῶν [m] ἂν ἀπέσχον. τοσόνδε ἐπερίσσευσεν αὐτοῖς εὐνοίας [n] τῆς πρὸς αὐτὸν, ὡς κἂν μετὰ τοῦ καθ' αὐτοὺς [o] ἀπολωμένου τῆς ψυχῆς κτήσασθαι τὸ ἀνεπιβούλευτον αὐτῷ [p] καὶ τοσαύτῃ δυσυχίᾳ μὴ συνεσόμενον. [q] παύονται δὲ τοῦ ὡρμηκότος εἰς τὴν τιμωρίαν, μαθήσεως σαφοῦς παραγινομένης αὐτοῖς ἐπὶ τῇ τελευτῇ [r] Γαΐου, διά τε τὸ εἰς ἀχρεῖον ἐπιδείξασθαι τὸ πρόθυμον τῆς [s] εὐνοίας, ὃς ἀμείψαιτο αὐτοὺς ἀπολωλότος, καὶ δέει μὴ περαιτέρω τῇ ὕβρει χρωμένων ἐπιστροφὴ γένοιτο ὑπὸ τῆς βουλῆς, εἴπερ εἰς ἐκείνην περιστείη [t] τὸ κράτος τοῦ ἐπικαταστάντος ἄρχοντος. καὶ [v] οἱ μὲν Γερμανοὶ [x] εἰ καὶ μόλις, ἀλλ' οὖν ἐπαύσαντο λύσσης τῆς ἐπὶ Γαΐου τῷ θανάτῳ καταλαμβανομένης αὐτούς.

ιθ'. Χαιρέας δὲ, σφόδρα γὰρ [y] περὶ Μινουκιανοῦ ἔδεισε μὴ διαφθαρείη μανίᾳ τῶν Γερμανῶν περιπεσὼν, ἕκαστόν τε τῶν στρατιωτῶν [z] μετῄει, προμηθεῖσθαι τῆς σωτηρίας αὐτοῦ δεόμενος, καὶ μὴ ἀπολώλοι πολλὴν ἐξέτασιν ποιούμενος. καὶ Μινουκιανὸν μὲν καὶ Κλήμης, ἀνάγεται γὰρ ἐπὶ τοῦτον, [a] μεθίησι, πολλῶν μετ' ἄλλων συγκλητικῶν δικαιοσύνην τῇ πράξει [b] συμμαρτυρῶν, καὶ ἀρετὴν τοῖς ἐνθυμηθεῖσι καὶ πρᾶξαι μὴ ἀποδεδειλιακόσι· "τυραννίδα γὰρ "[c] εἰς ὀλίγον μὲν ἐλθεῖν ἡδονῇ τοῦ ὑβρίζειν ἐπαρθεῖσαν, "εὐτυχεῖς δὲ οὐκ ἄρα ποιεῖσθαι τὰς ἀπαλλαγὰς τοῦ βίου, "μίσει τῆς ἀρετῆς πρὸς αὐτὴν χρωμένης, ἀλλὰ μετὰ τοιαύ-"της δυσυχίας, ὁποίᾳ δὴ Γάϊον συνελθεῖν, πρὸ τῆς ἐπα-

"ναστάν-

a Καὶ τῆς χαρᾶς] Illud καὶ inſertum dedi, & mox ante τότε delevi, ſenſu ita poſtulante, meque id monente Cl. *Lowthio.*

b Χαρᾶς,] *L. B.* χαρᾶς.

c Συνελθεῖν.] Ita *Voſſ.* ſeu *L. B.* παρελθεῖν in *cæteris.*

d Εὐάρεστος Ἀῤῥούντιος] Ita reſcripſi. Εὐάρεστος Ἀρούντιος in libris omnibus *Græcis Latiniſque.* Erit forſan qui malit, εὖ ἄρεστος aut εὐάρεστος *facile princeps.*

e Χρήματα περιβεβλημένος] Sic *Herodiano* l. 1. c. 2. πλούτου περιβολή. *Epiphanius* vertit, *indutus veſtibus diverſi coloris ad inſtar nobilium Romanorum*, ac ſi legiſſet, ἐσθήματα πολύχροα περιβεβλημένος ὅμοια τοῖς Ῥωμαίων εὐπατριδῶν.

f Παρ' ὅντινα οὖν ἐχρῆτο] Παρόντινα οὖν in *Editis Aliiſque.* παρ' ὅν τιν' οὖν *Busb.*

g Ἀποσημαίνει τοῦ Γαΐου τὸν θάνατον] Θέλων ἀποσημαίνει legit *Busb.* ἵνα ἀποσημάνῃ *L. B.*

h Στήλας Ἀῤῥούντιος περιῄει,] Ita *Hen.* & *Epiphan.* qui vertit, *deinde ſtatuas etiam Arruntius & loca ſingula circuibat.* στείλας in *Editis Aliiſque.* στίλλας *Busb.* στύλας *L. B.*

i Καὶ σαφέστατα ἔσωσε] Καὶ omittit *Busb.* & commode abeſſe poteſt.

k Οἱ καὶ ὅπως οὖν] Οἵπερ ἂν τοῖς *Busb.* οἱ καὶ ὅπως ἂν *Hen. Voſſ.* & *Vat.*

l Οὐκ ἔστιν] Οὐκ ἔσται *Vat.* & *Hen.* à *p. m.*

m Ἂν ἀπέσχον.] *L. B.* ἂν ἀπέσχοντο.

n Ἐπερίσσευσεν] *Gen.* ἐπερισσεύσεν.

o Ἀπολωμένου] Forte ἀπολουμένου.

p Καὶ τοσαύτῃ δυσυχίᾳ] Ita ex conjectura lego. antea erat καὶ τοσαύτῃ δυσυχίᾳ συνεσομένου. Si quis συνεχόμενοι malit, per me licet.

q Παύονται δὲ τοῦ ὡρμηκότος] Παύονται δὲ τοῦ ὀργηκότος, μαθήσεως *Busb.* & *Hen.*

r Γαΐου,] Γαΐου inſertum dedi, fretus auctoritate *Cod. Busb.* & *Epiphanii.*

s Εὐνοίας,] Συνουσίας *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

t Τὸ κράτος τοῦ] *L. B.* τὸ κράτος ἢ ὑπὸ τοῦ.

v Οἱ μὲν Γερμανοὶ] Voculas οἱ μὲν non agnoſcunt *Hen. Vat.* & *Voſſ.*

x Εἰ καὶ μόλις,] Illa εἰ καὶ μόλις addidi è *Cod. Voſſ.* ſeu *Lugd. Bat.* mox ἀλλ' εἰ καὶ σαλλοῦν ἐπαύσαντο mendoſe in *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

y Περὶ Μινουκιανοῦ] Ita lego. περὶ Μινουκιανῷ in *Editis* & *MSS.*

z Μετῄει, —— αὐτοῦ] Μήτε εἰ πρ. in *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

a Μεθίησι, —— τῇ] Antea, μεθίησι π. μ. ἄ. συγκλητικῶν δ.

b Συμμαρτυρῶν,] Ita in *Editis Aliiſque.* μαρτυρῶν *Busb* & *Gall.*

c Εἰς ὀλίγον μὲν ἐλθεῖν] Εἰς οὐδὲν μὲν ἐλθεῖν legiſſe videtur *Epiphanius*, qui vertit, *tyrannidem dicens ad nihilum fuiſſe perductum, eo quod injuriarum voluptate fuerit elevata.* Fuit cum legerem, εἰς ὀλιγωρίαν μὲν ἐλθεῖν, aut εἰς ὀλίγον μὲν ἀνθεῖν, aut θάλλειν.

d Συν-

“ναστάντων καὶ [d] συντεθέντων τὴν ἐπίθεσιν αὐτὸν ἐπίβου-
“λον αὐτῷ γενόμενον, καὶ διδάξαντα, οἷς [e] ὑβρίζων
“ἀφόρητος ἦν ἀφανίζων τοῦ νόμου τὴν ἐξουσίαν, πολέ-
“μῳ πρὸς αὐτὸν χρῆσθαι τοὺς φιλτάτους, καὶ νῦν λόγῳ
“μὲν εἶναι τούτους οἱ ἀνῃρήκασι Γάιον, ἔργῳ δὲ αὐτὸν
“ὑφ' ἑαυτοῦ κεῖσθαι διολωλότα.

κ'. Ἤδη δὲ καὶ τὸ θέατρον [f] ἐξανίστατο τοῦ [g] θάκων, καὶ [h] ταραχαὶ πάνυ πικραὶ ἐγίνοντο [i] τῶν εἴσω. αἰτία δ' ἦν τοῦ προθύμως [k] διαφυλαξομένου τῶν θεωρῶν [l] Ἀλκύων ὁ ἰατρός, συναρπασθεὶς ὡς ἐπὶ θεραπείᾳ τινῶν τραυματιῶν, ἐκπέμψας δὲ τοὺς συνόντας, λόγῳ μὲν ὡς καὶ μετελευσομένους ὁπόσα εἰς τὴν ἴασιν τοῖς τραυματίαις πρόσφορα, τὸ δ' ἀληθές, ὡς [m] ἀπέσοιντο κινδύνου τοῦ κατειληφότος. ἐν τούτῳ δὲ βουλῆς τε γίνεται σύνοδος, καὶ ὁ δῆμος, ᾗπερ καὶ εἰώθασιν ἐκκλησιάζειν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καταστάς, [n] ἐν ζητήσει τῶν σφαγέων τῶν Γαΐου ἦσαν· ὁ μὲν δῆμος, καὶ πάνυ [o] ἐκθύμως, δοκεῖν δὲ καὶ ἡ βουλή. [p] καὶ ἦν γὰρ [q] Ἀσιατικὸς Οὐαλέριος ὑπατικὸς ἀνήρ, οὗτος [r] ἐπὶ τῶν δήμων καταστὰς θορυβούντων, [s] καὶ ἐν δεινῷ τιθεμένων τὸ ἔτι λανθάνειν τοὺς τὸν αὐτοκράτορα ἀπεκτακότων, ἐπεὶ προθύμως πάντες αὐτὸν ἤροντο, τίς ὁ πράξας τυγχάνει, [t] εἴθε γὰρ ἔγωγε, φησί. [v] καὶ προὔθεσαν δὲ καὶ [x] οἱ ὕπατοι διάγραμμα, Γαΐου μὲν κατηγορίας ποιούμενοι, κελεύοντες [y] δὲ τῷ [z] τότε δήμῳ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐπὶ τὰ αὐτῶν ἀπιέναι· τῷ μὲν δήμῳ, πολλὴν ἀνέσεως ἐπαγγελλόμενοι ἐλπίδα, τῷ στρατιωτικῷ δὲ τιμῶν, εἰ ἐν κόσμῳ μείνειαν τῷ εἰωθότι, μηδὲν ὑβρίζειν ἐξαγόμενοι. δέος γὰρ ἦν μὴ ἐξαγριωσάντων ἀπολαύσειε τοῦ κακοῦ ἡ πόλις, καθ' ἁρπαγὰς αὐτῶν καὶ συλήσεις τῶν ἱερῶν [a] τρεπομένων. ἐφθάκει δὲ ἤδη τῶν βουλευτῶν τὸ πᾶν πλῆθος [b] συνειλεγμένον, καὶ μάλιστα [c] οἱ τοῦ Γαΐου [d] συνθέντες τὸν φόνον, θράσει τε ἤδη χρώμενοι [e] καὶ ἐν [f] φρονήματι μεγάλῳ ὄντες ὡς εἰς αὐτοὺς ἀνακειμένων [g] ἤδη τῶν πραγμάτων.

“contigit, qui ante seditionem ortam conflatam-
“que conspirationem ipse sibimet factus est insi-
“diator, atque non ferendis injuriis legumque con-
“temptu in causa erat alis quod ex amicissimis
“hostes evaserint, & nunc quidem eos haberi Ca-
“ji interfectores, re autem vera ipsum a semet per-
“emptum jacere.

20. Tum vero etiam è sedibus in theatro surrectum est, quique intus erant in acerbos inciderunt tumultus: utpote quod sese foras proripere certatim festinarent. In causa autem erat Alcyon medicus, correptus *à nonnullis* quasi ut quosdam vulneratos curaret, dimittensque qui cum eo erant, specie quidem ut ea peterent afferrentque quibus opus esset ad medicinam sauciis adhibendam, re autem vera ut ab imminente periculo *longius* abessent. At interea Senatus in curiam convenit, populusque in foro, ubi comitia haberi solebant, congregatur, & interfectores Cæsaris perquirere cœperunt; populus quidem acriter, Senatus vero tantum in speciem. Aderat autem & Valerius Asiaticus, vir consularis. is progressus in medium tumultuantium, & indignantium quod laterent qui imperatorem interfecerant, cum multi eum cupide interrogarent, quinam esset qui facinus patraverat, utinam ego, exclamat. Quin & consules edictum proposuerunt, Cajum *graviter* accusantes, populumque qui aderat militesque domum se recipere jubentes; dum populo quidem spem magnam remissionis *onerum* facerent, militibus vero præmiorum, si consuetum servarent ordinem, ab omni maleficio abstinentes. nam metus erat, ne, illis exasperatis, clade aliqua urbs multaretur, si ad rapinas *faciendas* & templa spolianda se verterent. Jam enim convenerat omnis Senatorum multitudo, maximeque ii qui cædi erant conscii, magna cum audacia animique elatione, quasi jam penes ipsos esset rerum summa.

Alcyon medicus.

Inquisitio de Caji cæde.

Valerii Asiatici vox libera & longa.

ΚΕΦ. β'.

Ὡς οἱ βουλευταὶ δημοκρατεῖσθαι ἔκρινον, οἱ δὲ στρατιῶται μοναρχεῖσθαι. περὶ σφαγῆς Γαΐου γυναικὸς καὶ θυγατρός· οἷός τε ἦν Γάιος τὰ ἤθη.

Ἐν τούτῳ [h] δὲ ὄντων τῶν πραγμάτων, αἰφνίδιον ἁρπάζεται Κλαύδιος ἐκ τῆς οἰκίας. οἱ γὰρ στρατιῶται, συνόδου γενομένης [i] αὐτῶν ἀλλήλοις, καὶ αὐτοῖς λόγον δόντες περὶ τοῖς ποιητέοις, ἑώρων δημοκρατίαν ἀδύνατόν τε [k] ἐν ἐγκρατῇ τοσῶνδε ἄν ποτε γενέσθαι πραγμάτων, ἐξικομένην τε οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ αὐτῶν [l] γενήσεσθαι τὴν ἀρχήν, εἴτε τις [m] τῶν ἐν ἀρχῇ καταστήσοι τὴν ἡγεμονίαν, εἰς πάντα

CAP. II. II.

Quomodo Senatores pro populari republica contendebant, milites vero pro regio imperio. De cæde uxoris filiæque Caji, & de Caji ingenio & moribus.

DUM ita se res haberent, repente Claudius è domo extrahitur. Milites enim eòdem congressi, cum ultro citroque de rebus gerendis sermonem habuissent, fieri non posse comperiebant, ut populus sufficeret tot tantisque negotiis sustinendis, nec è re sua fore ut penes ipsum esset imperium: & si quis eorum, ad quos redierat rerum summa, factus esset imperator, sibi id magnum in ma-

Claudius è domo extractus.

Milites pro Claudio stant.

d Συντεθέντων] *L. B.* συνθέντων.
e Ὑβρίζων ἀφόρητος] Ita *Voss.* ὑβρίσειν in *cæteris.*
f Ἐξανίστατο τῶν θάκων,] Ἐξανίστατο τῶν φυλάκων, καὶ ταραχαὶ πάνυ πικραὶ in *Editis Aliisque.* ἐξανίστατο τῶν φυλάκων, καὶ ἀρχαὶ πάνυ πικραὶ ἐγίνοντο τοῦ πᾶν εἴσω *Vat. & Hen. à pr. m.* & simili fere modo legisse videtur *Epiphanius*, qui vertit, *jam ergo surgebant de theatro custodiæ, quæ principio perniciosæ fuerant; quando omnes abscedere festinabant.* Quæ cum parum sibi constent, ignoscat lector quod rescripserim, ἐξανίστατο τῶν θάκων.
g Θάκων,] *L. B.* φυλακῶν.
h Ταραχαὶ] *L. B.* ἀρχαὶ & in *Marg.* αἱ καταρχαὶ.
i Τῶν εἴσω.] *L. B.* ἐπανίσως.
k Διαφυλαξομένου] *L. B.* διαφυλαξομένου.
l Ἀλκύων ὁ ἰατρὸς,] Ita *Voss.* & *Epiphan.* Ἀρκύων in *cæteris.*
m Ἀπέσοιντο] *L. B.* πείσονται.
n Ἐν ζητήσει τῶν σφαγέων τοῦ Γαΐου ἦσαν·] Ἐπὶ ζητήσει *Busb.*
o Ἐκθύμως,] Ita in *plerisque libris.* εὐθύμως in *Edit. Gen.*
p Καὶ ἦν —— ἀνὴρ] Ἦν δὲ καὶ Ἀσ. *Busb.*
q Ἀσιατικὸς Οὐαλέριος ὑπατικὸς ἀνὴρ,] Conf. supr. §. 14. SPANH.
r Ἐπὶ τῶν δήμων καταστὰς] Ita *Busb.* ἐπὶ τὸν δῆμον in *Editis Aliisque.* quæ lectio mox postularet θορυβοῦντα,
s Καὶ —— ἀπεκτακότων,] Ita *Busb.* καὶ δεινὸν τιθεμένων τὸ ἐπιλανθάνειν τὸν αὐτοκράτορα ἀποκτεινόντων, vel τῶν ἀποκτεινόντων. Quod bene ferri potest, ἀποκτεινόντων mutato in ἀποκτείνοντας, vel τοὺς ἀποκτείνοντας, prout conjecerat Cl. *Lowthius.* δεινὸν τιθεμένων τὸ ἐπιλανθανόντων τὸν αὐτοκράτορα ἀποκτεινόντων *Vat. & Hen.* καὶ δ. τ. τὸ ἔτι λανθανόντων τῶν τὸν αὐτ. ἀπεκτονότων *Lugd. Bat.*
t Εἴθε γὰρ ἔγωγε] Εἴθε ἐγὼ αὐτοῖς ἀπεκτόνειν *Dio* in fine l. LIX. p. 663. SPANH.
v Καὶ προὔθεσαν] Illud καὶ abest *Busb* & *Voss.*
x Οἱ ὕπατοι] Consules Sentius Saturninus & Pomponius Secundus ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 1. SPANH.
y Δὲ] Τε *L. B.*
z Τότε δήμῳ καὶ τοῖς στρατιώταις,] Τότε non agnoscunt *Busb.* & *Voss.*
a Τρεπομένων.] Τραπομένων solus *Busb.*
b Συνειλεγμένον,] Ita *Busb.* & *Vat.* συνειλεγμένοι in *cæteris.*
c Οἱ τοῦ] Εἰς τοῦ *L. B.* seu *Voss.*
d Συνθέντες τὸν φόνον,] Perperam συνελθόντες *Voss. Vat. & Hen. à pr. m.*
e Καὶ ἐν] Κἂν in plerisque *MSS.*
f Φρονήματι μεγάλῳ ὄντες] Ita in *Editis*, *Busb.* & *Voss.* καταφρονήματι *Vat.* (certe & *Lugd. Bat.*) *Hen.* & *Epiphan.*
g Ἤδη τῶν πραγμάτων.] Sic *Busb.* δὴ in *cæteris.*
h Δὲ ὄντων τῶν πραγμάτων;] Ita *Busb.* δὴ in *reliquis.*
i Αὐτῶν ἀλλήλοις.] Ita cum *Cod. Busb.* αὐτοῖς in *Editis Aliisque.*
k Ἐν ἐγκρατῇ] Ἐν κράτει *Busb.* & *Voss.*
l Γενήσεσθαι τὴν ἀρχὴν,] Sic *Busb.* κτήσασθαι vel κτήσεσθαι in *cæteris.*
m Τῶν —— ἡγεμονίαν,] Τῶν καθ' ἕνα χρήσοι *Vat. Voss.* & *Busb.* unde *Coccejus* τῶν καθ' ἕνα χρήσοι.

 n Ἀρχ.

malum cedere, ut qui nihil opis & auxilii eò contulerant. optimum itaque eſſe, cum nondum de rebus aliquid decerneretur, principem eligere Claudium, & defuncti patruum, & nemini eorum, qui in Senatum convenerant, dignitate non præferendum, ſive natalium claritatis, ſive inſtitutionis *ſuæ* ratio haberetur; quique factus imperator eos pro meritis honore afficeret & muneribus proſequeretur. Statim ac iſta in animum induxerant, ea perfecerunt. quippe Claudius quidem à militibus *paulo poſt* fuerat abreptus. At Cn. Sentius Saturninus, quamvis iſtud de Claudio fama acceperat, quódque imperium quaſi invitus quidem ſibi vindicarit, re autem vera ſponte & voluntate ſua, in Senatorum tamen conſeſſu ſurrexit, nihilque attonitus hortationem, viris ingenuis & fortibus accommodatam, adhibet hujuſmodi verbis.

Cn. Sentii Saturnini oratio contra Tyrannidem.

2. "Etſi pro incredibili *habeatur*, Quirites, utpote quòd præter omnium ſpem nobis offertur "poſt tam longum temporis ſpatium, tenemus "tamen libertatem, incertam quidem quamdiu "duratura ſit, & in deorum, quorum munus eſt, "poteſtate ſitam; ſed quæ ſatis in ſe habet ad nos "exhilarandum, &, ſi de ea decideremus, nonnihil *tamen* ad felicitatem conferet. nam &, una "hora viris bonis & honeſtis ſufficit, ſi cum mente integra acta ſit in patria libera, & legibus, "quibus olim floruit, adminiſtrata. De priore libertate, utpote ante me natum amiſſa, nihil memorabo: præſentis autem inſatiabili cupiditate "flagrans, illos beatiſſimos exiſtimabo quibus contigit in iſta gigni & inſtitui, proximumque poſt "Deos *immortales* honorem illis habendum, qui fecerunt, ut, ſero licet & hac demum ætate, illam "guſtaremus: atque utinam in perpetuum ſalva "maneat & incolumis. Nobis autem, juvenibus "æque ac ſenibus vel hæc dies ſufficiat. ſenioribus ævum habebitur, ſi bonorum libertatis participes facti deceſſerint: junioribus vero documento erit virtutis, quæ viris iſtis in emolumentum ceſſit, à quibus prognati ſumus. Nunc itaque & nobis in præſens nihil prius eſſe debet & antiquius quam cum virtute vivere, quæ ſola hominibus libertatem parit conſervatque. Ex iis "enim quæ olim facta erant auditione accepi, "quibuſque ipſe interfui ſatis intellexi, quantum "malorum in civitates invehant tyrannides, omni "virtuti obſtando, & magnanimis libertatem auferendo, hominesque ad adulationem & metum "inſtituendo, dum res non ex ſapienti legum cautione, ſed ſuo ex arbitrio adminiſtrant. Ex quo

λυπηρὸν αὐτοῖς εἶναι μὴ οὐ συνεργοῖς τῆς ἀρχῆς καταστᾶσι. καλῶς οὖν ἔχειν, [n] ἀκρίτων ἔτι ὄντων τῶν πραγμάτων, ἡγεμόνα αἱρεῖσθαι Κλαύδιον, [o] πάτρωά τε ὄντα τοῦ τεθνεῶτος, καὶ τῶν εἰς τὴν βουλὴν συλλεγομένων οὐδενὸς οὔτινος [p] οὐκ [q] ἀξιωλογώτερον, προγόνων τε ἀρετῇ, [r] καὶ τῶν κατὰ τὴν παιδείαν μεμελετηκότα, [s] καὶ σταθέντα αὐτοκράτορα τιμήσειν τε τὰ εἰκότα, καὶ [t] ἀμείψεσθαι δωρεαῖς. ταῦτα διανοοῦνταί τε, καὶ ἔπραξαν ἐκ τοῦ παραχρῆμα. ἡρπασμένου δὴ Κλαυδίου ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ. [v] Γναῖος δὲ Σέντιος Σατουρνῖνος, [x] καί τοι πεπυσμένος τὴν Κλαυδίου ἁρπαγὴν, καὶ ὡς ἐπιδικάζοιτο τῆς [y] ἀρχῆς ἄκων μὲν δοκεῖν, τὸ δὲ ἀληθὲς καὶ βουλήσει τῇ αὐτοῦ, καταστὰς ἐπὶ τῆς συγκλήτου, καὶ μηδὲν καταπλαγεὶς, [z] ἐλευθέροις τε καὶ γενναίοις ἀνδράσι πρεπόντως ποιεῖται παραίνεσιν, τάδε λέγων.

β΄. "Εἰ καὶ ἄπιστον, ὦ [a] ἄνδρες Ῥωμαῖοι, διὰ τὸ "χρόνῳ πολλῷ ἥκειν ἀνέλπιστον οὖσαν ἡμῖν, ἀλλ' οὖν "ἔχομεν τοῦ ἐλευθέρου τὴν ἀξίωσιν, ἄδηλον μὲν ἐφ' ὁπόσον [b] παρατείνουσαν, καὶ γνώμῃ θεῶν, οἳ ἐχαρίσαντο "αὐτὴν, κειμένην, [c] εὐφραίνειν δὲ ἀρκοῦσαν, καὶ, εἴπερ ἀφαιρεθείημεν αὐτῆς, εὐδαιμονίᾳ συνάγουσαν. "ἱκανὴ γὰρ καὶ μία ὥρα [d] τοῖς ἀρετῆς αἰσθανομένοις, "[e] καὶ μετ' αὐτοτελοῦς τῆς διανοίας ἐν αὐτοδίκῳ τῇ πατρίδι, καὶ μετὰ νόμων οἷς ποτε ἤνθησε [f] διαιτωμένῃ, βιωθεῖσα. ἐμοὶ δὲ τῆς μὲν πρότερον ἐλευθερίας ἀμνημονεῖν "ἔστι, διὰ τὸ κατόπιν αὐτῆς γεγονέναι· τῆς δὲ νῦν ἀπλήστως [g] πιμπλημένῳ [h] μακαριστούς τε ἡγεῖσθαι τοὺς ἐγγεννηθέντας καὶ [i] ἐντραφέντας αὐτῇ, καὶ τῶν θεῶν [k] οὐδὲν [l] μείονος ἀξίους τιμῆς τούσδε τοὺς ἄνδρας, οἳ ὀψὲ γοῦν κἂν "τούτῳ τῆς ἡλικίας ἡμᾶς [m] ἔγευσαν αὐτῆς· καὶ εἴη μὲν "εἰς πάντα τὸν αἰῶνα τὸ ἐπιὸν παραμεῖναι τὴν ἄδειαν αὐτῆς. ἀρκοῦσα δ' ἂν γένοιτο [n] καὶ ἥδε ἡ ἡμέρα τοῖς τε "νεωτέροις ἡμῶν, καὶ ὅσοι "γεγηράκαμεν. αἰὼν [o] ὑπείληπται τοῖς πρεσβυτέροις, [p] ἐὰν τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς ἐν "ὁμιλίᾳ γεγονότες [q] μεταστῶμεν· τοῖς δὲ νεωτέροις παίδευμα ἀρετῆς [r] καταστησάσης ἀγαθὸν ἀνδράσι τοῖσδε ἀφ' "ὧν γεγόναμεν. νῦν δὲ [s] δὴ καὶ ἡμῖν, διὰ τὴν ἄρτι ὥραν, "οὐδὲν πρεσβυγαίτερον εἴη τοῦ ζῆν μετὰ ἀρετῆς, ἣ μόνη ἐκφροντίζει τῷ ἀνθρωπείῳ τὸ [t] ἐλεύθερον. ἐγὼ γὰρ τὰ παλαιὰ οἶδα ἀκοῇ παραλαβὼν, οἷς δὲ ὄψει [v] ὁμιλήσας "ᾐσθόμην, [x] οἵων κακῶν τὰς πολιτείας [y] ἀναπιμπλᾶσιν αἱ τυραννίδες, κωλύουσαι μὲν πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ τοῦ "μεγαλόφρονος ἀφαιροῦμεναι τὸ ἐλεύθερον, κολακείας δὲ "καὶ φόβου διδάσκαλοι καθιστάμεναι, διὰ τὸ μὴ ἐπὶ σοφίᾳ τῶν νόμων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ [z] ὁρμῇ τῶν ἐφεστηκότων

"[a] κα-

n Ακρίτων ἔτι ὄντων τῶν πραγμάτων,] Nondum perfectis rebus *Rufin.* SPANH.

o Πάτρωά τε ὄντα] Πατρῷόν τε in *libris.*

p Οὐκ] *L. B.* οὖν. *Cocc.* οὖν οὐκ.

q Αξιωλογώτερον,] Αξιολογώτατον *Busb.* omiſſis οὐδενὸς οὔ τινος οὐκ.

r Καὶ τῶν κατὰ τὴν παιδείαν] Καὶ κατ' αὐτῶν τὴν π. *Vat.* & *Voſſ.*

s Καὶ σταθέντα αὐτοκράτορα] Καταστάθεντα γὰρ αὐτοκρ. *Busb.*

t Αμείψεσθαι δωρεαῖς.] Αμείψασθαι *Busb.* & *Hen.*

v Γναῖος δὲ Σέντιος Σατουρνῖνος,] Sic lego. Γνέος δὲ Σέντιος Σατορνῖνος in *Editis* omnibus. νέος ἔτι ὢν Σέστιος *Gall.* νέος δὲ Σέντιος *Vat.* νέος δὲ ἔτι ὢν Σατ. *Busb.* HUDS. Cn. Sentius Saturninus; Alterius Aponii Saturnini mentio apud *Sueton.* in *Cajo c.* xxxviii. SPANH.

x Καί τοι πεπυσμένος] Abeſt a *Lugd. Bat.*

y Αρχῆς ἄκων] Ita *Busb.* ἀρετῆς in *cæteris.* nullo plane ſenſu.

z Ελευθέροις τε καὶ γενναίοις ἀνδράσι] Eo modo *Busb.* & *Vat.* ἐλευθέροις καὶ γενναίοις in *reliquis.*

a Ανδρες Ῥωμαῖοι,] Illud ἄνδρες è *Cod. Busb.*

b Παρατείνουσαν,] Τείνοντα *Voſſ.* τείνουσαν *Lugd. Bat.*

c Εὐφραίνειν —— συνάγουσαν.] Ita lego & diſtinguo, præſertim quod ἀφαιρεθείημεν habeat *Hen.* (*Lugd. Bat.*) εὐφραίνειν δὲ ἀρκοῦσαν καὶ εἴπερ ἀφαιρεθείη μὲν αὐτῆς εὐδαιμονίᾳ συνάγουσαν in *Editis Aliiſque.*

d Τοῖς ἀρετῆς αἰσθανομένοις,] Sic *Voſſ.* τῆς in *reliquis*: & mox αἰσθανομένης *Gall.*

e Καὶ μετ' αὐτοτελοῦς] Καὶ μετὰ ταῦτα τέλους *Voſſ. Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

f Διαιτωμένῃ, βιωθεῖσα.] Ita diſtinguo. prius erat, διαιτωμένη βιωθεῖσα.

g Πιμπλημένῳ] Πιμπλαμένον in *Editis.* πιπλαμένων *Hen.* à *pr. m.* πιπλαμένῳ *Lugd. Bat.* πιμπλημένῳ *Vat.* quod in textum recepi.

h Μακαριστούς τε ἡγεῖσθαι] Ita cum *Cod. Voſſ.* (ſeu *Lugd. Bat.*) μακαριστῶς τὸ αἰδεῖσθαι in *Editis Aliiſque.*

i Εντραφέντας αὐτῇ,] Εγγραφέντας αὐτῇ *Voſſ.* & *Hen.* à *pr. m.*

k Οὐδὲν] *L. B.* οὐδὲ.

l Μείονος ἀξίους] Μειόνως *Hen.*

m Εγευσαν αὐτῆς·] Γεύσαντες *Vat. Voſſ.* & *Hen.* à *pr. m.*

n Καὶ ἥδε ἡ ἡμέρα] Ex *L. B.* ἡ illud in medio additur. HAV.

o Υπείληπται τοῖς πρεσβυτέροις,] Præteritum perfectum pro præſenti. de quo *H. Steph.* in *Append.* ad *Scr. al. de Dial. Att.* p. 142.

p Εὰν τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς] Ita ex conjectura. δέοντων ἀγ. ἀ. ἐν ὁμ. γεγονότες μεταστaῖεν in *Editis* & *MSS.*

q Μεταστῶμεν·] Μέγα τε ἐν τοῖς δὲ *Hen.* à *pr. m.* μεταστaῖεν μέγα τε ἐν τοῖσδε *Vat.*

r Καταστησάσης ἀγαθὸν ἀνδράσι] Ita, vel καθιστάσης, legendum cenſui. καταστάσεως ἀγαθὸν in *libris* omnibus.

s Δὴ καὶ ἡμῖν,] Ηδη *Voſſ.*

t Ελεύθερον.] In *Marg. L. B.* αἰδέσιμον.

v Ομιλήσας ᾐσθόμην,] Forſan ὡμίλησα.

x Οἵων κακῶν] Ita ex *MSS.* οἷον in *Editis.*

y Αναπιμπλᾶσιν] *L. B.* ἀναπιπλᾶσιν.

z Ορμῇ τῶν ἐφεστηκότων] Sic lego, ſola fretus auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *eo quod principum voluntati cuncta ſubjiciuntur.*

a Κα-

“[a] καταλείπειν τὰ πράγματα. [b] ἀφ' οὗ γὰρ Ἰούλιος Καῖ-
“σαρ φρονήσας ἐπὶ καταλύσει τῆς δημοκρατίας, καὶ δια-
“βιασάμενος τὸν κόσμον τῶν νόμων τὴν πολιτείαν [c] διετά-
“ραξε, [d] κρείσσων μὲν τοῦ δικαίου γενόμενος, ἥσσων δὲ
“τοῦ [e] κατιδίαν ἡδονὴν αὐτῷ κομιοῦντος, [f] οὐκ ἔστιν ὅ, τι
“τῶν κακῶν οὐ [g] διέτριψε τὴν πόλιν, φιλοτιμηθέντων πρὸς
“ἀλλήλους ἁπάντων οἱ [h] ἐκείνου διάδοχοι τῆς ἀρχῆς κα-
“τέστησαν, ἐπ' ἀφανισμῷ τοῦ πατρίου, καὶ ὡς ἂν μά-
“λιστα τῶν πολιτῶν ἐρημίαν τοῦ γενναίου [i] καταλείποιεν,
“διὰ τὸ οἴεσθαι πρὸς ἀσφαλείας εἶναι τῆς αὐτῶν τὸ κι-
“βδήλοις ἀνδράσιν ὁμιλεῖν, καὶ τῶν ἀρετῇ προὔχειν πεπι-
“στευμένων οὐ μόνον ὑφαιρεῖν τι τοῦ αὐχήματος, ἀλλ'
“εἰς τὸ πᾶν [k] ἐπιψηφίζειν [l] αὐτῶν τοῖς [m] ὀλέθροις.
“ὧν ἁπάντων, ἀριθμῷ τε πολλῶν ὄντων καὶ βαρύτητα
“[n] ἀνύποιστον ἐπιδειξαμένων καθ' ἃ ἕκαστος ἦρξεν, εἷς
“ὧν ὁ Γάϊος ὁ σήμερον τεθνεὼς, [o] πλέω τε πάντων δει-
“νὰ [p] ἀπέδειξεν, οὐ μόνον εἰς τοὺς συμπολίτας, ἀλλὰ
“καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους ἀπαίδευτον τὴν [q] ὀρ-
“γὴν [r] ἐπαφιεὶς, ὁμοίως τοῖς ἅπασι καὶ μείζω κακὰ
“ἐντριβόμενος ἀδίκως τὴν τιμωρίαν εἰσπράσσεσθαι,
“ὀργὴν ὁμοίως εἴς τε ἀνθρώπους ἐξαγριώσας καὶ θεούς.
“τυραννίδι γὰρ οὐ [s] κερδαίνεσθαι τὸ ἡδὺ οὐδὲ μεθ' ὕβρεως
“[t] ἀποχρῆται, οὐκ εἰς τὰ χρήματα λελυπῆσθαι καὶ
“γαμετὰς, ἀλλὰ τὸ πᾶν κέρδος ἐκ τοῦ [v] πανοικεσίᾳ
“διοχλουμένων τῶν ἐχθρῶν. ἐχθρὸν δὲ τυραννίδι πᾶν τὸ
“ἐλεύθερον· εἰς εὔνοιάν τε ἐκκαλεῖσθαι αὐτὴν, καὶ
“τοῖς ἐν ὀλίγῳ τιθεμένοις ὁπόσα πεπόνθοιεν, οὐκ ἔστιν.
“ἐξεπιστάμενοι γὰρ ὧν ἀναπλήσαιεν κακῶν ἔστιν οὓς,
“κἀκεῖνοι μεγαλοφρόνως καταφρονήματι χρῶνται πρὸς
“τὴν τύχην, αὐτοὶ λανθάνειν αὐτοὺς ὧν πράξειαν
“μὴ δυνάμενοι, μόνως πιστεύουσι κτήσασθαι τοῦ [x] ὑ-
“πόπτου τὸ ἀδεὲς, εἰ παντελῶς [y] αἱρεῖσθαι δυνηθεῖεν
“αὐτούς. τοιούτων δὴ κακῶν ἀπογεγονότες, καὶ ὑπο-
“τελεῖς ἀλλήλοις καταστάντες, αἵπερ πολιτειῶν ἐχεγ-
“γυώταται πρός τε τὸ παρὸν εὔνουν, καὶ τὸ αὖθις
“ἀνεπιβούλευτον, [z] καὶ πρὸς δόξαν οἰκείαν τῷ ὀρ-
“θουμένῳ τῆς πόλεως, [a] δίκαιοί τε ἐστὲ προνοῆσαι ἰδίᾳ
“τὸ εἰς κοινὸν αὐτοῦ τὴν ὠφέλειαν ἀπαντῶν, [b] ἢ καὶ
“ἀνταποφήνασθαι γνώμην, οἷς μὴ ἀρέσκοιτο τὰ [c] προ-
“εισηγμένα, οὐδαμῶς εἰς κίνδυνον [d] φέρουσαν, διὰ
“τὸ μὴ δεσπότην εἶναι τὸν [e] ἐφεστηκότα, [f] ᾧ ἀνεύθυνόν
“τι βλάπτοντι τὴν πόλιν, καὶ αὐτοκράτορι μεταστή-
“σασθαι τοὺς εἰρηκότας. καὶ τέτροφε τὴν τυραννίδα
“οὐδὲν νεώτερον, πλὴν ἥτε ἀργία καὶ τὸ πρὸς οὐδὲν τῶν
“ἐκείνῃ θελομένων ἀντιλογίᾳ χρώμενον. τῆς γὰρ εἰρήνης
“τοῦ τερπνοῦ ἡσσώμενοι, καὶ μεμαθηκότες ἀνδραπόδων ἐν
“τρόπῳ ζῆν, ὁπόσοι τε τῶν πόρρωθεν [g] ἐπαΐομεν συμφο-

“enim Julius Cæsar in animum induxit populi
“potestatem tollere, legumque ratione insuper ha-
“bita & violata, rempublicam perturbavit, jure
“superior factus, suisque cupiditatibus serviens,
“nihil quicquam malorum est quo non attrita fue-
“rit civitas, omnibus certatim id agentibus, qui
“ei in imperium successerunt, ut patriam consue-
“tudinem abolerent, & urbem, quoad ejus fieri
“potuit, fortibus & generosis civibus exhaurirent;
“quod existimarent hoc ad suam facere securita-
“tem, si cum hominibus versarentur vitiosis &
“flagitiosis, & eorum, qui virtute præstantissimi
“haberentur, non solum spiritus deprimerent, sed
“& in universum eos exitio addicerent. Quorum
“omnium, etsi multi fuerint numero & intoleran-
“dam ostenderint morositatem in imperio exer-
“cendo, unus Cajus, hodie vita defunctus, plura
“quam cæteri omnes atrocia facinora edidit, non
“in cives solum suos, sed etiam in cognatos pariter
“& amicos indomitam laxando iracundiam, omni-
“bus sine discrimine graviora etiam mala inferens,
“ut injustas pœnas exigeret, iræ immanitate effe-
“ratus in deos similiter ac homines. Tyrannis
“enim non satis est voluptatem sibi acquirere,
“etiam cum injuriis conjunctam, neque fortunas
“*aliorum* vexare & uxores; sed id præcipue in lu-
“cris ponunt, inimicorum totas *è vivorum numero*
“exturbare familias. Omnes enim liberi pro ini-
“micis habentur à tyrannis: quorum benevolentiam
“ne ii quidem sibi conciliare possunt, qui patien-
“ter accipiunt quicquid perpessi sunt. Etenim
“conscii sibi quam multis malis nonnullos opple-
“verint, utque illi magni animi despicientia & con-
“temptione fortunam *adversam* ferunt, ipsi, ut
“quos sua latere nequeant maleficia, ita demum
“securitatem suspicione vacuam sibi pollicentur,
“si illos possint omnino tollere. Itaque ejusmodi
“malis levati, nullique potestati nisi quæ vestra
“est obnoxii, quod genus administrationis reip.
“quam maxime valet & ad præsentem concordi-
“am, & ad futuram incolumitatem, & ad propri-
“am civitati bene constitutæ gloriam, debetis sin-
“guli providere quod in commune conferat, aut
“è contra etiam, si cui displiceant quæ ante con-
“sulta erant & provisa, sententiam proferre, id-
“que sine omni periculo; quod ejusmodi dominus
“*vobis* non præsit, cui impune licebit civitatem
“lædere, eosque qui *libere* sententiam dixerint ar-
“bitratu suo è medio tollere. Atque nuper tyran-
“nidi nihil majus dedit incrementum, quam isto-
“rum segnicies, qui contra voluntatem imperan-
“tium ne hiscere quidem ausi sunt. quietis enim
“dulcedine deliniti, & mancipiorum more vivere
“assueti, quotquot *è nobis* longius disjunctorum
“ca-

a Καταλείπειν τὰ πράγματα.] Καταλιπεῖν *Gall.* & *Voss.*

b Ἀφ' οὗ] Ἀφ' οὗπερ *Busb.* & mox βιασάμενος, pro διαβιασάμενος. & ἐκκλησίαν pro πολιτείαν.

c Διετάραξε,] Συνετάραξε *Voss.* οὐ συνετάραξε *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

d Κρείσσων μὲν] Sic *MSS.* quo modo legendum esse monuit *Cotelerius* ad *Mon. Eccl. Gr.* vol. 2. p. 610. antea erat κρεῖσσον.

e Κατιδίαν] Κατ' ἰδίαν frequentibus occurrit. HUDS. Κατ' ἰδ. SPANH.

f Οὐκ ἔστιν] Οὐκ ἔστιν ὅπως ὅτι *Busb. Vat.* & *Hen.* à *pr. m.*

g Διέτριψε] *L. B.* διέστρεψε.

h Ἐκείνου διάδοχοι] Ἐκείνῳ & ἐκείνων in *MSS.*

i Καταλείποιεν,] Καταλίποιεν *Vat.*

k Ἐπιψηφίζειν αὐτῶν] Ἐπιφημίζειν *Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.* à *pr. m.*

l Αὐτῶν] *L. B.* αὐτῷ.

m Ὀλέθροις.] Ita cum *Cod. Busb.* antea erat, ὀλέθροις τῶν ἁπάντων, ἀριθμῷ, & mox εἷς ὧν ὁ Γάϊος.

n Ἀνύποιστον] *Gen.* ἀνύπιστον· Vel ἀνύποιστον *Hesych.* ἀνύποιστον, ἀφόρητον, ἀνυπομόνητον· SPANH.

o Πλέω τε πάντων] Πλείω *Busb.*

p Ἀπέδειξεν,] Ita *Busb.* ἐπιδείξατο *Voss.* ἀποδείξατο *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* ἀποδείξας in *Editis.*

q Ὀργὴν] *L. B.* ὀργικώτων.

r Ἐπαφιεὶς,] Sic lego, levicula cum mutatione, pro ἐπαφεὶς, quod ἀφιεὶς habeat *Busb.*

s Κερδαίνεσθαι τὸ ἡδὺ] Iterum ex conjectura. in *libris*, κερδαίνεται.

t Ἀποχρῆται,] Forsan ἀπόχρη, καὶ οὐκ εἰς τὰ χρ.

v Πανοικεσίᾳ] Πανοικησίᾳ Thucyd. l. II. p. 111. B. supr. lib. 9. c. 8. §. 3. πανοικὶ κολασθέντες ἔπαθον· ἀλωσ. lib. 7. c. 7. §. 1. πανοικεσίᾳ· & c. 8. §. 7. SPANH.

x Ὑπόπτου τὸ ἀδεὲς,] Ἀπόπτου *Voss.*

y Αἱρεῖσθαι] In *Marg. L. B.* αἱρέσθαι.

z Καὶ πρὸς] *L. B.* καὶ τὸ.

a Δίκαιοί τε ἐστὲ προνοῆσαι] Ita lego ex conjectura; δίκαιοί τε προνοῆσαι, διὰ τὸ εἰς κοινὸν αὐτοῦ τὴν ὠφέλειαν ἀπαντᾶν in *Editis* & *MSS.*

b Ἢ] Abest à *L. B.*

c Προεισηγμένα,] *L. B.* προεισηγημένα.

d Φέρουσαν,] Sic legendum censui. φέρειν *Voss.* φέρων in *Editis Aliisque.*

e Ἐφεστηκότα,] Conf. infr. §. 3. SPANH.

f Ὧ] *L. B.* ὡς.

g Ἐπαΐομεν συμφορὰς ἀνηκέστους,] Ἐπάθομεν *Voss.* & forsan *Epiphan.* qui vertit, *importabiles incurrentes ærumnas, & dein, etiam proximis malorum videbamur autores*; ac si legisset, κακῶν τε τοῖς πέλας αἴτιοι ἐδοκοῦμεν. In *Editis Aliisque*, ὁπόσοι τε ἐπαΐομεν συμφορὰς ἀνηκέστους, κακοῖς τε τοῖς πέλας ἐπείδομεν. Nam illa τῶν πόρρωθεν ex conjectura reposui, & κακοῖς τε τοῖς πέλας in κακά τε τῶν πέλας mutavi.

h Φέ

“calamitates non ferendas audivimus, propinquiorum mala vidimus, metu moriendi cum virtute etiam morti summo cum dedecore conjunctæ occumbentes. Ante omnia autem tyranni interfectoribus honores quam amplissimos habere *fas est*, præsertim vero Chæreæ Cassio. Nam ille erat unus secundum deos qui consilio manuque nobis libertatem peperit: cujus haud decet *vos* oblivisci, sed & ei, ut qui sub tyrannide ante omnes pro libertate vestra consilium ceperit, primusque in discrimen semet conjecerit, recuperata libertate honores decernere, idque primum vestro concessu jussuque factum ostendere. Opus enim pulcherrimum est, & quod viros liberos *inprimis* decet; benefactoribus gratiam reponere: qualis & ille erga nos universos exstitit, Cassio & Bruto qui Cajum Julium peremerunt plane dissimilis; quoniam isti quidem semina discordiarum bellique civilis in urbe seminarunt, ille vero cæso tyranno malis etiam omnibus inde ortis civitatem liberavit.

Annulus Sentio, oratione finita, detractus.

3. Sentius hujusmodi orationem habuit, eique magna cum voluptate auscultarunt & senatus & equitum quotquot aderant. Tum quidam Trebellius Maximus exsiliens annulum Sentio detrahit, in quo lapillus inclusus erat insculptam habens Caji imaginem, quem ille, præ studio dicendi, ut credebatur, faciendique quæ in animum induxerat, sibi auferre oblitus est. Et sculptura quidem è vestigio fracta est. Cæterum cum in multam noctem res productæ essent, tum Chærea etiam à consulibus signum petiit: atque illi libertatem dederunt. Ista autem, postquam facta essent, & præsentibus admirationi erant, & vix fidem invenerunt. nam, anno post centesimo, quam illis primo ablata fuerit imperii potestas, ad consules rediit signum dare: quippe illi, priusquam regio dominatu teneretur civitas, in milites potestatem habebant. At Chærea, ubi signum acceperat, militibus tradidit qui à Senatu stabant. erant autem numero ad quatuor cohortes, qui maluerunt esse sine imperatore quam sub tyrannide. Atque illi quidem cum suis tribunis abierunt: pauloque post etiam populus lætus admodum discedebat, cum spei plenus tum multum elatus, quod summam potestatem sibimet acquisivisset, nec amplius imperatori subesset. atque Chærea cum illis magna erat in gratia.

Fracta anaglyphe.

Tessera data à Senatu, libertas.

Chærea Lupum mittit, ut Caji uxorem filiamque interficeret.

4. Chærea autem indigne ferens Caji uxorem superare & filiam, totamque ejus familiam non ad internecionem deletam esse, (utpote quod foret ut quisquis ex illo reliquus esset, is in perniciem civitatis legumque superesset) ac præterea perficere festinans quod in animo agitaverat, suumque in Cajum odium lætitia complere, mittit Julium Lupum, unum è tribunis, qui Caji uxorem filiam-

“ρὰς ἀνηκέστους, κακά τε τῶν πέλας ἐπείδομεν, [h] φόβῳ δὲ μετ' ἀρετῆς τελευτῶν μετ' αἰσχύνης τῆς ὑστάτης ὑπομένοντες τὰς τελευτάς. πρῶτον δὲ τοῖς [i] ἀραμένοις τὸν τύραννον τιμὰς, αἵ τινες μέγισται, ταύτας εἰσενεγκεῖν, μάλιστα δὲ Χαιρέᾳ τῷ Κασσίῳ. σὺν γὰρ τοῖς θεοῖς εἷς ἀνὴρ οὗτος πορισὴς ἡμῖν καὶ γνώμῃ καὶ χερσὶ τῆς ἐλευθερίας πέφηνεν· οὗ καλὸν μὴ ἀμνημονεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τυραννίδος [k] ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς ἡμετέρας προβεβουλευκότος τε ἅμα καὶ προκεκινδυνευκότος, ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας ψηφίσασθαι τάς τε τιμὰς, πρῶτόν τε ἀνεπικλήτως τοῦτο ἀναφῆναι. [l] ἔργον δὲ κάλλιστον καὶ ἐλευθέροις ἀνδράσιν πρέπον ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας, οἷος δὴ καὶ ἀνὴρ οὗτος περὶ ἡμᾶς πάντας γέγονεν, οὐδὲν παραπλησίως Κασσίῳ καὶ Βρούτῳ τοῖς Γάιον Ἰούλιον ἀνῃρηκόσιν· ἐπεί γε οἱ μὲν στάσεως καὶ πολέμων ἐμφυλίων ἀρχὰς ἐπανερρίπισαν τῇ πόλει, οὗτος δὲ μετὰ τῆς τυραννοκτονίας καὶ τῶν ἐντεῦθεν δεινῶν ἀπήλλαξε τὴν πόλιν.

γ'. Σέντιος μὲν τοιούτοις ἐχρῆτο τοῖς λόγοις, καὶ τῶν βουλευτῶν ἡδονῇ δεχομένων, καὶ ὁπόσοι τῶν ἱππέων παρῆσαν. ἀναπηδήσας δὲ τις Τρεβέλλιος Μάξιμος περιαιρεῖται τὸν δακτύλιον τοῦ Σεντίου· [m] λίθος δὲ εἰκόνα Γαΐου ἐγγεγλυμμένος [n] ἐδεσμεύετο αὐτῷ· καὶ [o] σπουδῇ τε λεγομένων καὶ ὧν ἐπενόει [p] πράξειν, ὅπερ ᾤετο, ἐν λήθῃ [q] γεγονότος. καὶ ἡ μὲν γλυφὴ [r] καταρήγνυται. προεληλύθει δὲ ἡ νὺξ ἐπὶ μέγα, καὶ Χαιρέας δὲ σημεῖον [s] αἰτεῖ τοὺς ὑπάτους· οἱ δὲ ἐλευθερίαν ἔδοσαν. [t] ἐν θαύματι δὲ ἦν αὐτοῖς, καὶ [v] ὁμοία ἀπιστίᾳ τὰ δρώμενα. [x] ἔτει γὰρ ἑκατοστῷ, μεθ' ὃ τὴν δημοκρατίαν τὸ πρῶτον ἀφῃρέθησαν, ἐπέστρεψεν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους σημείου ἡ παράδοσις. οὗτοι γὰρ, πρότερον ἢ τυραννηθῆναι τὴν πόλιν, κύριοι τῶν [y] στρατιωτῶν ἦσαν. Χαιρέας δὲ, τὸ σημεῖον λαβὼν, παρεδίδου τῶν στρατιωτῶν τοῖς πρὸς τὴν σύγκλητον συνεστηκόσιν. ἦσαν δὲ εἰς [z] σπείρας τέσσαρας, οἷς τὸ [a] ἀβασίλευτον τιμιώτερον τῆς τυραννίδος προὔκειτο. καὶ οἵδε μὲν ἀπῄεσαν μετὰ τῶν χιλιάρχων, ἀνεχώρει δὲ ἤδη καὶ ὁ δῆμος, περιχαρὴς καὶ ἐλπίδος καὶ φρονήματος, [b] ἐπὶ τῷ κτησαμένῳ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῖς, οὐκέτι ἐπὶ τῷ [c] ἐφεστηκότι. καὶ τὰ πάντα ἦν ὁ Χαιρέας αὐτοῖς.

δ'. [d] Χαιρέας δὲ, ἐν δεινῷ τιθέμενος περιεῖναι [e] τήν τε θυγατέρα Γαΐου καὶ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ μὴ πανοικὶ τὸν ὄλεθρον αὐτῷ συντυχεῖν, ἐπεὶ καὶ πᾶν ὅ, τι [f] ὑπολείποιτο αὐτῶν ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς πόλεως λειφθήσεσθαι, καὶ τῶν νόμων, ἄλλως τε πρόθεσιν ἐσπουδακὼς τελειῶσαι τὴν αὐτοῦ, καὶ πάνυ εὐφρᾶναι μῖσος τὸ πρὸς Γάιον, [g] Ἰούλιον ἐκπέμπει Λοῦπον, ἕνα τῶν χιλιάρχων, κτενοῦντα τὴν

h Φόβῳ —— τελευτάς.] Fugientesque cum virtute mori, novissima confusione peribimus *Rufin.* SPANH.

i Ἀραμένοις] Ita *MSS.* ἀρμένοις in *Editis.*

k Ὑπ'] *L. B.* ὑπὲρ.

l Ἔργον δὲ κάλλιστον] Ἔργων *Voss.*

m Λίθος δὲ εἰκόνα Γαΐου ἐγγεγλυμμένος] Solebant enim annulis insculptas Imperatorum imagines gerere. REL.

n Ἐδεσμεύετο] *L. B.* ἐνεδεσμεύετο.

o Σπουδῇ τε λεγομένων] Σπουδῇ τῶν λεγ. *Voss.*

p Πράξει,] *L. B.* πράξειν.

q Γεγονότος.] Ita lego. γεγονότι in *libris.*

r Καταρήγνυται.] Κατάγνυται *Voss.* καταπήγνυται in *Editis Aliisque.*

s Αἰτεῖ τοὺς ὑπάτους·] Ἤτει *Busb.* & *Lugd. Bat.*

t Ἐν θαύματι] Ἐν θαύματί τε ἦν *Busb.*

v Ὁμοία] *L. B.* ὅμοια.

x Ἔτει γὰρ ἑκατοστῷ,] Ἔτι γὰρ ἕκαστος τῷ (vel τοῦ ut in *L. B.*) μεθ' ὃ τὴν δημοκρατίαν τὸ πρῶτον ἀφῃρέθησαν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους σημείου ἡ παράδοσις in *Editis* & *MSS.* nullo plane sensu. ἔτει γὰρ ἑκατοστῷ μεθ' ὃ τὴν δημοκρατίαν τὸ πρῶτον ἀφαιρεθεῖσαν ἐπὶ τοὺς ὑπ. &c. legendum esse monuit V. Cl. *Thomas Terry Gr. L. Professor.* Quam sane conjecturam acutissimam in *prioribus verbis* amplector, in *sequentibus* vulgatam scripturam sequor: ac deinde ἐπίστρεψεν insertum dedi, auctoritate *Epiphanii*, qui vertit, *quia reversa videretur ad consules hæc potestas.*

y Στρατιωτῶν] *L. B.* στρατιωτικῶν.

z Σπείρας τέσσαρας,] Tres tantum Cohortes illæ dicuntur ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. I. τρισὶ ταῖς συμμεμενηκυίαις σπείραις· SPANH.

a Ἀβασίλευτον —— προὔκειτο.] Ita *Busb.* (*Lugd. Bat.* in *Marg.* in *Textu* βασιλεύειν) & *Epiphan.* βασιλευτὸν in *cæteris.* HUDS. *Gen.* τὸ βασιλευτόν. Nota βασιλευτὸν hic dici de regimine Senatus aut Consulum, & Τυραννίδα de dominatione Cæsarum. SPANH.

b Ἐπὶ τῷ —— ἐφεστηκότι.] Quasi ipsi gubernationem Reip. rursus ei quærerent, & nequaquam ideo subjacerent. *Rufinus.* SPANH.

c Ἐφεστηκότι.] Conf. supr. §. 2. SPANH.

d Χαιρέας δὲ,] Ὁ δὲ Χαιρέας *Busb.*

e Τήν τε θυγατέρα Γαΐου,] Ita cum *Cod. Busb.* τὴν θυγ. in *reliquis.*

f Ὑπολείποιτο.] *L. B.* ὑπολίποι.

g Ἰούλιον —— θυγατέρα.] Periit unà & uxor Cæsonia gladio à Centurione confossa, & filia parieti illisa. *Sueton. in Cajo c.* LX. Hic à Josepho non Centurio, sed Tribunus dicitur; quod ad Sueton. etiam monuit *Casaub.* SPANH.

h Προ-

τὴν γυναῖκα Γαΐου καὶ τὴν θυγατέρα. Κλήμεντος δὲ ὄντι συγγενεῖ τῷ Λούπῳ τὴν ἐπὶ τοιοῖσδε [h] προὔθεσαν λειτουργίαν, ὅπως μεταλαχὼν κἂν ἐπὶ τούτοις τῆς τυραννοκτονίας ἀγάλλοιτο ἀρετῇ πρὸς τῶν πολιτικῶν, ὡς καὶ τοῦ παντὸς ἐπιβουλεύματος δόξειε κοινωνεῖν τῶν πρῶτον συνθεμένων. ἐνίοις δὲ τῶν συνωμοτῶν καὶ ὠμὸν ἐδόκει τὸ ἐπὶ τῇ γυναικὶ θράσει [i] χρησόμενον, διὰ τὸ Γάιον φύσει τῇ αὐτοῦ χρώμενον [k] ἢ συμβουλῇ τῇ ἐκείνης τὰ πάντα πρᾶξαι, ἐξ ὧν τε πόλις ἀπηγορεύκει τοῖς κατειληφόσι κακοῖς, καὶ τῶν πολιτῶν ὅ, τι καὶ ἄνθος ἦν ἀπώλετο. οἱ δὲ καὶ [l] τὴν μὲν ἐπὶ τοιούτοις ἐνεκάλουν αὐτῇ γνώμην, τὸ δὲ πᾶν καὶ τῶν ὑπὸ Γαΐου πεπραγμένων κακῶν ἐκείνῃ τὴν αἰτίαν [m] ἐπέφερον, φάρμακον τῷ Γαΐῳ δοῦσαν ἐννοιῶν δούλωσιν καὶ ἐρώτων ἐπαγωγὰς [n] αὐτῇ ψηφιούμενον, [o] ὡς εἰς μανίαν μεταστάντος, τὰ πάντα αὐτὴν εἶναι τὴν νεναυαγημένην ἐπὶ ταῖς Ῥωμαίων τύχαις καὶ τῆς ὑποτελούσης αὐτοῖς οἰκουμένης. καὶ πέρας κυρωθὲν [p] ὥστε αὐτὴν τελευτᾶν, οὐδὲν γὰρ οἱ ἀποσπεύδοντες οἷοί τε ὠφελεῖν ἦσαν, ἐστέλλετο ὁ Λοῦπος· ἐβραδύνετο δὲ οὐδὲν μάλιστα τῇ κατ' αὐτὸν, ὥστε μὴ οὐκ εἰς καιρὸν δεδιακονῆσθαι τοῖς ἀπεσταλκόσι, θέλων ἐπ' οὐδαμοῖς μεμπτὸς εἶναι τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ δήμου ποιουμένων. παρελθὼν δὲ ἐπὶ τοῦ βασιλείου, καταλαμβάνει τὴν [q] Καισωνίαν, γυνὴ δὲ ἦν τοῦ Γαΐου, παρακατακειμένην τῷ σώματι τοῦ ἀνδρὸς χαμαιπετεῖ, καὶ πάντων ἐν [r] ἀτυχίᾳ ὧν χαρίζοιτο ἂν ὁ νόμος τοῖς μεταστᾶσιν, αἵματί τε ἀναπεφυρμένην ἐκ τῶν τραυμάτων, καὶ πολλὴν τὴν ταλαιπωρίαν συμφερομένην, τῆς θυγατρὸς παρερριμμένης· ἠκούετό τε ἐν τοῖς τοιοῖσδε οὐδὲν ἕτερον, ἢ [s] κατάμεμψις τοῦ Γαΐου, ὡς [t] πιθανὴν οὐ χόντος πολλάκις προηγορευκυῖαν αὐτήν. ἐπ' ἀμφότερα [v] αὐτὸς ὁ λόγος καὶ τότε εἰκάζετο, καὶ νῦν ἐφ' ὁμοίοις πρόκειται τῇ διανοίᾳ τῶν ἀκροατῶν, πρὸς ὅ, τι θελήσειαν ῥοπὰς τὰς αὐτοῦ προστιθεμένων. οἱ μὲν [x] γὰρ ἀποσημαίνειν ἔφασαν τὸν λόγον, ὡς συμβουλευομένης, ἀποστάντα μανιῶν καὶ τοῦ εἰς τοὺς πολίτας ὠμοῦ, μετρίως καὶ μετὰ ἀρετῆς ἐξηγεῖσθαι τῶν πραγμάτων, [y] μὴ παρ' αὐτῶν ἀπολέσθαι τρόπῳ [z] τῷ αὐτοῦ χρώμενον· οἱ δὲ, ὡς, λόγου τοῦ περὶ τῶν συνωμοτῶν ἐπιφοιτήσαντος, Γαΐῳ κελεύσειε μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀξέως πάντας μεταχειρισάμενον αὐτοὺς, κἂν εἰ μηδὲν ἀδικοῖεν, ἐν ἀδεεῖ κινδύνων καταστῆναι. καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἐπονειδιζόμενον, ὡς προηγορευκυίας διαπράξασθαι [a] μαλακῶς γεγονότι. καὶ τὰ μὲν λεχθέντα ὑπὸ τῆς Καισωνίας, καὶ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι περὶ αὐτῆς ἐφρόνουν ταῦτα ἦν. ἡ δὲ, ἐπεὶ θεᾶται τὴν πρόσοδον τοῦ Λούπου, τό, τε σῶμα τοῦ Γαΐου προὐδείκνυεν, καὶ ἄσσον ἰέναι παρεκάλει μετ' ὀλοφυρμοῦ καὶ δακρύων. [b] ἐπεί τε τῇ διανοίᾳ μὴ συνεστηκότα ἑώρα τὸν Λοῦπον, καὶ προσιόντα ὡς ἐπὶ πρᾶξιν οὐκ αὐτῷ κεχαρισμένην, γνωρίσασα [c] ἐφ' ὃ ἐχώρει, τήν τε σφαγὴν ἐγύμνου καὶ πάνυ προθύμως, [d] ποτνιωμένη ὁποῖα εἰκὸς τοὺς οὕτω σαφῶς ἐν ἀπογνώσει τοῦ ζῆν γεγονότας, καὶ

que perimeret. Lupo autem, Clementis quippe cognato, id genus officium demandarunt, ut tyranni cædis, licet in re hujusmodi, particeps factus virtutis laude decoraretur à civibus, haud secus ac si consiliis eorum omnibus interfuisset qui facinus excogitaverant. Quibusdam autem è conjuratis immanitatis esse videbatur in mulierem sævitiam exercere, quando Cajus magis ex ingenio suo quam illius impulsu omnia commiserit, quæ in causa fuerant ut & civitas malis ipsam vexantibus succumberet, & civium quosque fortissimos & nobilissimos amitteret: alii contra ejusmodi quæcunque decreta erant ipsi vitio vertebant, & omnino etiam omnium, quæ à Cajo patrata erant, malorum ipsam insimulabant, ut quæ philtrum ei dederit, ut animum ejus sibi obnoxium redderet, & ad amandum eum induceret sibique devinciret: adeo ut, illo ad insaniam adacto, ipsam omnia machinatam esse in fortunas Romanorum, orbisque totius in illorum ditionem redacti. Cumque in eam sententiam itum esset, ut morte plecteretur (nihil enim ipsi profuerunt qui *hoc ipsum* dissuadebant) mittebatur Lupus: nec ulla erat mora tarditate sua, quo minus imperata faciendi tempus quam primum arriperet, ne sua culpa fieret ut quidquam omitteretur quod salutis communis interesset. Cumque ingrederetur in palatium, Cæsoniam Caji conjugem offendit juxta mariti cadaver humi prostratam, & destitutam rebus omnibus quas moris est exhiberi mortuis, cruore vulnerum ipsamque fœdatam, & miserandum in modum afflictam, filia propter ipsam procumbente: nec in ejusmodi luctu & mœrore aliud quidpiam exaudiebatur quam Caji accusatio, quod ipsi, quæ toties eum præmonuerat, fidem non habuerit. Quæ verba & eo tempore in utramque partem accipiebantur, & nunc ambiguam etiam præ se ferunt sententiam ea audientibus, quippe qui faciunt ut utrinque, prout volunt, propendeant. Nam alii quidem ista hoc sibi velle perhibuerunt, ac si consuluisset ei ut ad saniorem mentem rediret, & in cives *suos* sævire desineret, ne *male* interiret ab illis suo more acceptus: aliis vero persuasum est, ipsam, cum rumor de conjuratoribus percrebresceret, Cajum hortatam esse, ut omnibus, etiamsi nihil inique egissent, nulla mora interposita & è vestigio interfectis, sese extra periculi metum poneret. idque tum exprobratum illi, quasi ad agendum segniori, postquam ab ipsa præmonitus fuisset. Atque ista quidem sunt quæ à Cæsonia dicta erant, quæque de ea sentiebant *homines*. Illa vero, quamprimum Lupum advenientem conspicit, ostendebat ei Caji cadaver, & cum lachrymis & lamentis orabat, ut propius accederet. Cumque eum vidisset mente attonitum, & quasi ad aliquid agendum quod sibi displiceret accedentem, facta ei cognitione qua de causa veniebat, prompte admodum jugulum nudabat, deûm hominumque fidem implorans, quemadmodum ii consueverunt qui vitam

De Cæsonia uxore Caji diversæ sententiæ.

Cæsonia fortiter moritur.

h Προὔθεσαν λειτουργίαν,] Πρόθεσαν vel πρόθεσιν in *libris*, excepto *Lugd. Bat.*

i Χρησόμενον,] *L. B.* χρησάμενον.

k Ἢ συμβουλῇ] Hîc μᾶλλον subaudiendum relinquitur, ut in locis aliquammultis *N. Fœderis.*

l Τὴν μὲν ἐπὶ τοιούτοις] Τῶν μὲν & mox γνωμῶν in *Editis Aliisque.* τὴν μὲν & infra γνώμην *Vat.* & *Hen.* à *pr. m.* unde rescripsi τὴν μὲν ὁ. τ. ἐ. α. γνώμην.

m Ἐπέφερον,] Ita *Busb.* & *Vat.* ὑπέφερον in *cæteris.*

n Αὐτῇ ψηφιούμενον,] Αὐτῷ *Busb.*

o Ὡς εἰς μανίαν μεταστάντος,] Ita lego è Cod. *Busb.* ὡς deerat in *Editis Aliisque.*

p Ὥστε αὐτὴν τελευτᾶν,] Ὥστε non agnoscit *Busb.* & commode satis abesse potest.

q Καισωνίαν,] Ita scribo ex *Dione Cassio.* in *Josephi* libris Κεσωνίαν vel Κεοσωνίαν.

r Ἀτυχίᾳ ὧν χαρίζοιτο] Sc. ἀπειρίᾳ.

s Κατάμεμψις τοῦ Γαΐου,] Ita *Busb.* καὶ μέμψιν in *Editis Aliisque.* κατάμεμψιν *Vat.*

t Πιθανὴν οὐ χόντος.] Iterum cum *Busb* assentiente *Voss.* πιθανὸν in *Editis Aliisque.*

v Αὐτὸς ὁ λόγος] Ἦν δὲ οὗτος ὁ λ. *Voss.*

x Γὰρ ἀποσημαίνειν ἔφασαν] Illud γὰρ è Cod. *Voss.*

y Μὴ παρ' αὐτῶν] *L. B.* καὶ παρ αὐτόν.

z Τῷ αὐτοῦ] Abest à *L. B.*

a Μαλακῶς] *L. B.* μαλακῷ satis bene. HAV.

b Ἐπεί τε τῇ διανοίᾳ] Ita lego ex conjectura. ἐπεί τε τῇ διανοίᾳ συνεστηκότα ἑώρα τὸν Λοῦπον, καὶ μηδὲν προσιόντα ὡς ἐπὶ πρᾶξιν οὐκ αὐτῷ κεχαρισμένην in *Editis* & *MSS.* ἐπεί τε διανοίᾳ οὐκ αὐτῷ συνεστηκότα ἑώρα τὸν Λοῦπον, καὶ μηδὲν πράσσοντα ὡς ἐπὶ πρᾶξιν κεχαρισμένην ἦν V. Cl. *T. Terry Gr. L. Pr.*

c Ἐφ' ὃ ἐχώρει,] Ἐφ' ὃν *Vat. Lugd. Bat.* & *Hen.* à *pr. m.* forsan pro ἐφ' οὗ.

d Ποτνιωμένη] Conf. supr. c. 1. §. 17. ποτνιώμενοι. SPANH.

e Αὐ-

tam in desperatis planeque perditis habent, jubensque ut perficere non moraretur quod in ipsam constituerant. Atque illa quidem forti & magno animo moritur hoc modo à Lupo occisa, ac deinde filiola *ejus*. moxque Lupus, ista ut nunciaret, ad Chæream properavit.

Caji elogium.

5. Cajus igitur, cum quatuor annos demptis quatuor mensibus Romanis imperasset, ita moritur. vir, etiam antequam imperium adeptus est, durus & vecors & summe maleficus; voluptatibus deditus, & fautor delatorum. iis quidem quæ terribilia erant obstupescens, adeoque in cædem paratissimus; potestatem vero habens in hoc ipsum, ut stolide ferox & elatus eos quos minime oportet injuriose tractarit, & occidendo & contra leges agendo sibimet quærens divitias. Et diis quidem & legibus superior esse & haberi voluit, populi tamen assentationibus obnoxius. Quibuscunque etiam lex, tanquam factu turpibus, notam inussit, ea omnia majoris æstimavit quam virtutem. Et quidem amicorum immemor erat, summi licet fuerint & in maximis rebus spectati, quibus *forte* irasceretur, pœnas vel ob levissima infligens, atque universos virtute præditos pro inimicis habebat; ac ad omnia quæ sua juberet voluntas, indomita & effrenata ferebatur cupiditate: quo factum ut etiam cum sorore germana stupri consuetudinem haberet, unde & illi maxime apud cives vehementius conflari cœptum est odium, quo *simile quid*, longo tempore non conspectum, & ægre fidem impetrarit, eosque ad inimicitias cum flagitii auctore suscipiendas excitarit. Opus autem ullum, *vere* magnum aut regium ab eo factum nemo memorare potest, quodve præsentis sæculi & futuri hominibus in emolumentum cedat, præter receptacula ab ipso cogitata circa Rhegium & Siciliam navibus frumentariis ex Ægypto venientibus. quod in confesso est apud omnes maximum esse opus & navigantibus utilissimum; haud tamen absolutum, sed imperfectum ab eo, dum segnius construitur, relictum. in causa autem erat rerum inutilium studium, & quod, dum pecuniam in voluptates sibi soli profuturas insumeret, in rebus ex confesso melioribus liberalis & munificus esse desierit. At vero & orator erat optimus, utraque lingua tam Græca quam Latina valde exercitatus, & quicquid diceretur celeriter arripiebat, compositis ab aliis & non mediocriter accuratis ex tempore respondens, ita factus ut majori quam quisquam alius persuadendi vi pollere videretur, tam ex ingenii felicitate, quam quod ad eam augendam multam exercitationem adhibuerit. nam necesse erat illi doctrinæ plurimum attendere, utpote filio nepotis ex fratre Tiberii, cui in imperium successit, quod & ipse, ad summam in ea gloria aspirans,

κελεύουσα μὴ μέλλειν ἐπὶ τελειώσει τοῦ δράματος οὗ ἐπ' [e] αὐτῆς συνέθεσαν. καὶ ἥδε μὲν εὐψύχως ταύτῃ τελευτᾷ ὑπὸ τοῦ Λούπου, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ θυγάτριον. καὶ Λοῦπος ταῦτα προσαγγέλλων ἔσπευδε τοῖς περὶ τὸν Χαιρέαν.

ε'. [f] Γάϊος μὲν δὴ, τέταρτον ἐνιαυτὸν ἡγεμονεύσας Ῥωμαίων [g] λείποντα τεσσάρων μηνῶν, οὕτω τελευτᾷ. ἀνὴρ, καὶ πρότερον ἢ τῇ ἀρχῇ συνῆλθε, σκαιός τε καὶ [h] κακοπραγίας εἰς τὸ ἄκρον ἀφιγμένος, ἡδονῇ τε ἡσσώμενος καὶ φίλος διαβολῇ. καὶ τὰ μὲν φοβερὰ καταπεπληγμένος, καὶ διὰ τοῦτο ἐφ' οἷς θαρσήσειε φονικώτατος· [i] τῆς δὲ ἐξουσίας ἐφ' ἑνὶ μόνῳ [k] πιμπλάμενος τῷ ὑβρίζειν εἰς οὓς ἥκιστα ἐχρῆν [l] ἀλόγῳ μεγαλοψυχίᾳ χρώμενος, καὶ πορισὴς ἐκ τοῦ κτείνειν καὶ παρανομεῖν. καὶ τοῦ μὲν θείου καὶ νομίμου μείζων ἐσπουδακὼς εἶναί τε καὶ δοκεῖν, ἡσσώμενος δὲ ἐπαίνων τῆς πληθύος. καὶ πάντα ὅσα αἰσχρὰ κρίνας ὁ νόμος ἐπιτιμᾷ [m] τιμιώτερα ἐνόμισεν ἀρετῆς. καὶ φιλίας [n] ἀμνήμων ἦν, εἰ καὶ πλείστη τε καὶ διὰ μεγίστων γένοιτο, οἷς [o] ποτὲ ὀργισθείη ἐπιπλήξει κολάσεως καὶ ἐπ' [p] ἐλαχίστοις, πολέμιον δὲ ἡγούμενος πᾶν τὸ ἀρετῇ συνερχόμενον, [q] ἀναντίλεκτον ἐπὶ πᾶσιν οἷς κελεύσειε τὴν ἐπιθυμίαν λαμβάνων· ὅθεν καὶ [r] ἀδελφῇ γνησίᾳ συνῆν, ἐξ οὗ καὶ μάλιστα αὐτῷ φύεσθαι παρὰ τοῖς πολίταις ἤρξατο σφοδρότερον τὸ μῖσος, διὰ τὸ πολλοῦ χρόνου μὴ ἱστορημένον, εἴς τε ἀπιστίαν καὶ ἔχθραν τὴν πρὸς τὸν πράξαντα παρακαλεῖν. ἔργον δὲ μέγα ἢ βασίλειον οὐδὲν αὐτῷ πεπραγμένον [s] εἴποι ἄν τις, ἢ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν συνόντων καὶ αὖθις ἀνθρώπων ἐσόμενον, [t] πλὴν γε τοῦ περὶ Ῥήγιον καὶ Σικελίαν [v] ἐπινοηθέντος ἐν ὑποδοχῇ τῶν ἀπ' Αἰγύπτου σιτηγῶν πλοίων. τοῦτο δὲ ὁμολογουμένως μέγιστόν τε καὶ ὠφελιμώτατον τοῖς τε πλέουσιν· οὐ μὴν [x] καὶ ἐπὶ τέλος γε ἀφίκετο, ἀλλ' [y] ἡμίεργον ὑπὸ τοῦ ἀμβλυτέρως αὐτῷ ἐπιπονεῖν κατελείφθη. αἴτιον δ' ἦν ἡ περὶ τὰ ἀχρεῖα σπουδὴ, καὶ τὸ δαπανῶντα εἰς ἡδονὰς, αἳ κατὰ μόνας ἔμελλον ὠφελεῖν αὐτῷ, ὑφαιρεῖν τὴν ἐπὶ τοῖς κρείττοσιν ἀνωμολογημένοις φιλοτιμίαν. ἄλλως δὲ ῥήτωρ τε ἄριστος, καὶ γλώσσῃ [z] τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ῥωμαίοις πατρίῳ σφόδρα ἠσκημένος· συνίει τε ἐκ τοῦ παραχρῆμα, καὶ τοῖς ὑφ' ἑτέρων συντεθεῖσί τε καὶ ἐκ πλείονος προσυγκειμένοις ἀντειπὼν ἐκ τοῦ ὀξέος, φανῆναι πιθανώτερος ἐν μεγίστῳ πράγματι [a] παρ' ὅν τινα οὖν γενόμενος, εὐκολίᾳ τε εἰς αὐτὸ τῆς φύσεως καὶ τοῦ [b] εἰς ἰσχὺν αὐτῇ [c] προσλαβεῖν μελέτη τοῦ ἐπιπονεῖν. [d] ἀδελφοῦ γὰρ παιδὸς υἱεῖ γενόμενοι Τιβερίου, οὗ καὶ διάδοχος γίνεται, μέγα ἀνάγκασμα παιδείας ἀντέχεσθαι, διὰ τὸ καὶ [e] αὐτὸς εἰς τὰ πρω-

e Αὐτῆς συνέθεσαν.] Ita *Busb.* αὐτοῖς in *Editis Aliisque.*

f Γάϊος —— τελευτᾷ.] Cajus imperavit Annos III. & Menses VIII *Dio* p. 669. tribus annis, mensibus novem, diebus 28, & *Sueton. in Cajo* LIX. imperavit triennio & x. Mensibus diebusque VIII. Ita etiam *Clem. Alex. Strom.* l. I. SPANH.

g Λείποντα τεσσάρων μηνῶν.] Vide *Casaub.* ad *Sueton.* in *Caligula*, c. 59. & *Pagi* Criticam ad *Ann. Baronii* p. 34.

h Κακοπραγίας εἰς τὸ ἄκρον] Κακοτροπίας *Busb.*

i Τῆς δὲ ἐξουσίας] Pro τε substitui δὲ, ut respondeat præcedenti μὲν.

k Πιμπλάμενος τῷ ὑβρίζειν] Sic lego & distinguo cum *Cod. Busb.* (accedente nunc *Lugd. Bat.*) antea erat, πιμπλάμενος, τοῦ ὑβρίζειν &c.

l Ἀλόγῳ] *L. B.* ἀλόγως.

m Τιμιώτερα ἐνόμιζεν] Ita ex conjectura. τιμωρίαι ἐνόμισεν ἀρετῆς in *Editis* & *MSS.* τιμὴν ἐνόμισεν. ἀρετῆς καὶ φ. legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *sua credidit esse ornamenta: virtutis & amicitiarum immemor, quando contra hæc cum illatione supplicii frequenter exorsus est.* Est qui malit, ἐπιτιμᾷ τιμᾶν ἐνόμ. &c.

n Ἀμνήμων] Illud μὲν insertum dedi, quod mox sequatur δὲ. HUDS. Ediderat itaque V. D. μὲν ἀμνήμων, εἰ καὶ &c. Verum quum illam, quam posuimus, lectionem, exhibeat *Lugd. Bat.* conjectura præstantiorem judicavimus. HAV.

o Ποτὲ ὀργισθείη] In libris τότε, & mox ἐκπλήξει κολάσεως καὶ ἐλαχίστοις.

p Ἐλαχίστοις,] *L. B* ἐλαχίσταις.

q Ἀναντίλεκτον] Conf. supr. c. I. §. 13. SPANH.

r Ἀδελφῇ γνησίᾳ συνῆν,] Drusillæ, de qua *Sueton.* in Cajo c. XXIV. qui tamen de aliis etiam Caji sororibus ait: *Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit.* De Caji & Drusillæ sororis amoribus Dio etiam l. LIX. p. 648. & cum reliquis etiam sororibus p. 657. SPANH.

s Εἴποι ἄν τις,] Ita *Busb.* εἴποι τις in *ceteris.*

t Πλήν γε —— πλοίων.] Hujus operis non meminit Suetonius in rebus Caji & operum ab ipso susceptorum c. XXI. SPANH.

v Ἐπινοηθέντος] Mallem ὑπονοηθέντος ὑποδοχείου.

x Καὶ] Abest à *L. B.*

y Ἡμίεργον] Vid. supr. lib. 3. c. 15. §. 3. οἱ δὲ ἡμιέργους τὰς θυσίας καταλιπόντες· *Hippocrat.* de Arte p. I. ἡμίεργα. SPANH.

z Τῇ Ἑλλάδι] Τῇ τε Ἑλληνίδι *Busb.* Videsis *Suetonium* in *Caligula*, c. 53.

a Παρ' ὅν τινα] *Gen.* παρόντινα, Vel παρ' ὅντινα. SPANH.

b Εἰς ἰσχὺν] *L. B.* εἰσχύν.

c Προσλαβεῖν μελέτη τοῦ ἐπιπονεῖν.] Ita lego. (accedit jam & *Lugd. Bat.* auctoritas) προλαβεῖν in *libris.*

d Ἀδελφοῦ —— Τιβερίου,] Tiberii fratris filio natus; nempe Germanico, Drusi Tiberii fratris filio. SPANH.

e Αὐτὸς εἰς τὰ πρῶτα] Vide *Suetonium* in *Tiberio*, c. 70. & 71.

f Ἐπιλ-

πρῶτος ἐν αὐτῇ κατορθῶν διαπρέπειν, καὶ συνεφιλοκάλει Γάϊος, συγγενοῦς τε ἀνδρὸς καὶ ἡγεμόνος εἴκων ἐπιστολαῖς. ἐπρώτευσέ τε τῶν κατ᾽ αὐτὸν πολιτῶν, οὐ μὴν ἀντισχεῖν οἷά τε ἐγένετο αὐτῷ τὰ ἐκ τῆς παιδείας συλλεγέντα ἀγαθὰ πρὸς τὸν [f] ἐπελθόντα ὄλεθρον αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας. οὕτως ἄρα δυσπόριστον ἡ ἀρετὴ τοῦ σωφρονεῖν, οἷς ἀνυπεύθυνον οὐ τοῦ πράσσειν ῥᾳστώνη πάρεστι. φίλοις μὲν κεχρῆσθαι καὶ [h] τὰ πάντα ἀξιολόγοις ὑπὸ σπουδασθεὶς τὸ κατ᾽ [i] ἀπαρχὰς, ὑπό τε παιδείας καὶ δόξης ζήλου τῶν κρεισσόνων, [k] μέχρι δὴ τῷ πλείονι τοῦ ὑβρίζειν [l] ἀπαμφιασθείσης εὐνοίας ἣ πρὸς αὐτὸν ἐχρήσαντο, [m] καὶ μίσους ὑποφυέντος, ὑπ᾽ αὐτῶν ἐπιβουλευθεὶς τελευτᾷ.

excellebat, pariterque ac ille eloquentiæ studebat Cajus, viri necessitudine secum conjuncti & imperatoris voluntati morem gerens. Primasque inter suæ ætatis Romanos agebat: nec tamen bona ex doctrina collecta quidquam ei proficiebant valebantque contra perniciem, quam ex licentia sibimet accersivit. adeo difficile est iis sese moderari & regere, quibus ex potestate rationi reddendæ non obligata facile & expeditum est quidlibet agere. A principio, quod amicos sibi adjunxerit ex optimis honestissimisque, & eruditione & gloria præstantiores fuerit æmulatus, magno studio *a suis* colebatur: postea vero deposita benevolentia quam erga ipsum habebant, quod insolentius in eos debaccharetur, odioque succrescente, insidiis ab illis interfectus est.

ΚΕΦ. γʹ.

Ὡς Κλαύδιος ἁρπάζεται ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου ἄγεται· καὶ ὡς ἡ βουλὴ πρεσβείαν πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπει.

Κλαύδιος δὲ, καθάπερ [n] ἀνώτερον ἔφην, [o] ἀπορρήξεως αὐτῷ [p] τῶν Γαΐου ὁδῶν γινομένης, καὶ τοῦ οἴκου θορυβηθέντος πάθει τοῦ Καίσαρος τελευτῆς, ἐν ἀμηχάνοις ὢν περὶ τῆς σωτηρίας, ἔν τινι στενωπῷ κατειλημμένος ἔκρυπτεν αὐτὸν, οὐδεμίαν κινδύνων αἰτίαν πλὴν τῆς γενναιότητος ὑφορώμενος. μέτριος γὰρ ἰδιώτης ὢν ἦγεν αὐτὸν, καὶ τοῖς [q] παροῦσιν ἀρκῶν [r] ἦν, παιδείᾳ τε [s] συνὼν, καὶ μάλιστα τῇ Ἑλληνίδι, καὶ παντὸς τοῦ εἰς θόρυβον ἀνακειμένου παντοίως ἀπαλλάσσων αὐτόν. τότε δὲ πτοίας κατειληφυίας τὸν ὄχλον, καὶ τοῦ βασιλείου παντὸς στρατιωτικῆς μανίας ἀνάπλεω γεγονότος, καὶ δειλίας καὶ ἀταξίας ἰδιωτῶν οἷον ἀπειληφότων σωματοφυλάκων, [t] οἱ περὶ [v] τὸ στρατηγικὸν καλούμενον, ὅπερ ἐστὶ τῆς στρατιᾶς καθαρώτατον, ἐν βουλῇ περὶ τοῖς πρακτέοις ἦσαν. ὁπόσοι δὲ καὶ παρετύγχανον, τὴν μὲν Γαΐου τιμωρίαν ἐν ὀλίγῳ τιθέμενοι διὰ τὸ κατὰ δίκην αὐτῷ τὰς τύχας συνελθεῖν, τάδε περὶ αὐτοὺς ἀνεσκοποῦντο μᾶλλον, ὃν τρόπον χρήσοι καλῶς, καὶ τῶν Γερμανῶν τε ἐν τιμωρίαις τῶν σφαγέων ὄντων, ὠμότητος χάριν τῆς ἑαυτῶν μᾶλλον ἢ τοῦ συμφέροντος τοῖς πᾶσιν. ὑφ᾽ ὧν ἁπάντων ὁ Κλαύδιος ἐθορυβεῖτο, δεδιὼς περὶ τῆς σωτηρίας, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τῶν περὶ τὸν Ἀσπρήναν ἐπεθεᾶτο τὰς κεφαλὰς περιφερομένας. εἱστήκει δὲ κατά τι προσβατὸν ὀλίγοις βαθμίσι [x] χωρίον, ὑπεσταλκὼς τῷ κατ᾽ αὐτὸν σκότῳ. καὶ Γρᾶτος τῶν περὶ τὸ βασίλειον τις τῶν [y] στρατιωτῶν θεασάμενος, καὶ τοῦ μὲν [z] ἀκριβωσομένου τὴν ὄψιν ἀμαθὴς ὢν διὰ τὸ σκότον, τοῦ δὲ ἄνθρωπον εἶναι τὸν ὑπολοχῶντα κριτὴς εἶναι μὴ ἀπηλλαγμένος, προσῄει τε ἐγγύτερον, καὶ ὑποχωρεῖν ἠξιωκότος ἐπέκειτο, καὶ καταλαβὼν ἐπιγνωρίζει, [a] καὶ [b] Γερμανικὸς μὲν οὗτος, φησὶ πρὸς τοὺς ἑπομένους, καὶ [c] στησώμεθα τοῦτον ἡγεμόνα φερόμενα. Κλαύδιος δὲ ἐφ᾽ ἁρπαγῇ παρεσκευασμένους ὁρῶν, καὶ δείσας [d] μὴ κατὰ φόνον

CAP. III.

Quo modo Claudius è domo extrahitur, & in castra asportatur; utque Senatus legatos ad eum mittit.

Claudius autem, cum de via, ut supra retuli, declinasset, qua incedebant qui cum Cajo erant, & turbata esset domus ex calamitate quam passa est morte Caji, de salute sua anxius & sollicitus, in locum quendam angustum deveniens semet occultabat, nihil quod sibi periculo esset suspectum habens, præter natalium claritatem. nam vitam privatam agens modeste se gessit, & præsentibus contentus erat, & studio literarum, Græcarum præcipue, deditus, & modis omnibus turbarum inquietudinem devitans. Tunc autem, cum vulgus consternatum esset animis, & tota regia militum furore compleretur, satellitesque ita se haberent ac si de pavore & confusione privatorum participassent, illi qui prætoriani appellantur, totius exercitus pars integerrima, in deliberatione de rebus agendis erant. Quotquot autem aderant, Caji supplicium parvi pendentes, quod non immerito illud ei accidisse crediderint, id potissimum agebant, quo modo rebus suis optime consulerent; præsertim cum Germani ab interfectoribus pœnas exigerent, suæ magis ut gratificarentur crudelitati, quam ut communi utilitati prospicerent. Quæ omnia augebant trepidationem Claudii de salute sua solliciti, maxime cum videret Asprenatis & cum eo cæsorum capita circumferri. quodam autem in loco stabat, in quem ascensus erat paucis gradibus, ut in obscuritate delitesceret. Quem ubi conspexerat Gratus, unus è militibus qui regiam custodiebant, non valens satis accurate faciem ejus noscere præ tenebris, hominem tamen esse existimans qui *illic* insidias locaret, propius accessit, ac cum illum rogaret Claudius ut recederet instare cœpit; atque apprehensum eum agnovit, & sequentibus dixit, & hic quidem Germanicus est, agite, eum constituamus imperatorem. Tum Claudius, ubi eos animadvertit ad ipsum extrahendum paratos, ve-

Quo se recipit Claudius post cædem Caji.

Gratus forte incidit in Claudium, loco obscuro latitantem.

---

f Επελθόντα ὄλεθρον] Sic *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐλθόντα in *Editis Aliisque.*

g Τοῦ πράσσειν] Antea erat τὸ πράσσειν.

h Τὰ πάντα] *L. B.* πάντα.

i Απαρχὰς,] *L. B.* ἀρχάς.

k Μέχρι δὴ] *L. B.* μέχρι δέ.

l Απαμφιασθείσης εὐνοίας] Ita lego cum Cl. *Lowthio.* ἀναμφιάστης in *libris.* in *Marg. L. B.* ἀπαλειφείσης.

m Καὶ μίσους ὑποφυέντος,] Illud καὶ insertum dedi.

n Ανώτερον ἔφην,] *Sc.* p. 926. in princip.

o Απορρήξεως αὐτῷ] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* nec aliter, ut puto, *Epiphanius*, qui vertit, *interruptione facta viarum.* ἀποδείξεως in *Editis Aliisque.*

p Τῶν Γαΐου ὁδῶν γινομένης,] Τῶν σὺν Γαΐου (Γαΐῳ *L. B.*) ὁδῶν *Busb.*

q Παροῦσιν ἀρκῶν] Sic lego cum Cl. *V. T. Terrio*, πᾶσιν ἀρκῶν in *libris.*

r Ην,] Illud ἦν è *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.*

s Συνὼν,] *L. B.* συνιών.

t Οἱ περὶ τὸ στρατηγικὸν καλούμενον,] Videsis Cl. *Perizonium* de *Prætorio* contra *Hubertum*, p. 125.

v Τὸ] *L. B.* τόν.

x Χωρίον, —— σκότῳ.] In Diætam, cui nomen est Hermæum, recesserat. *Sueton.* in *Claud.* c. x. SPANH.

y Στρατιωτῶν.] Palatini milites, iidem mox σωματοφύλακες §. 2. SPANH.

z Ακριβωσαμένου] *L. B.* Ακριβωσομένου.

a Καὶ] Illud καὶ è *Cod. Busb.*

b Γερμανικὸς μὲν οὗτος,] Germanici cognomen Druso posterisque ejus à Senatu datum, memorat *Suetonius* in *Claudio* c. 1.

c Στησώμεθα τοῦτον ἡγεμόνα φερόμενοι.] Ita *Gall.* στησώμεθα in *reliquis.*

d Μὴ κατὰ φόνον] Sic lego, favente *Epiphanio*, qui vertit, *ne* *pro-*

veritusque ne similiter ac Cajus morte plecteretur, obsecrabat ut sibi parceretur, illis in memoriam revocans, ut vitam aliis quam minime molestus egisset, illoque imprudente & *invito* accidisset quod factum erat. ad quæ Gratus subridens, dextra prehensum sic alloquitur, "Humiliter adeo loqui de-"sine, cum te magno elatoque animo cogitare "oporteat de imperio, quod dii Cajo ablatum tuæ "concessere virtuti, orbis terrarum commoda re-"spicientes. age vero, & proavorum solium tibi-"met vindica." Sustinebat autem ipsum, præ metu simul ac gaudio, ex iis quæ dicta erant, labentem.

Ad Claudium latebris extractum concursus fit militum.

2. Tunc autem ad Gratum jam coacti erant multi è satellitibus; & Claudium abductum videntes, tristem præ se ferebant vultum, existimantes eum rapi ad supplicium ob nuperas damni injurias, cum & à negotiis turbisque per totam vitam abhorruerit, & Cajo imperante in magnis versatus fuerit periculis: quidam etiam censebant, consules decere judicium de illis ferre. Cumque plures ad eos aggregati essent milites, & multitudo *inermis* fuga dilapsa est, & Claudio progrediendi difficultas erat propter virium imbecillitatem: nam lecticarii ejus, dum ipse cum strepitu rapitur, oblata fugæ facultate, se periculo eripuerant, de salute domini desperantes. Cum autem pervenissent in aream * palatii (quem quidem urbis Romanæ locum primum habitatum esse tradunt qui de ejus originibus scripserunt) & jam attentarent curam reipublicæ, multo major fit militum concursus, Claudium oculis suis intueri gestientium; magnoque tenebantur desiderio illum constituendi imperatorem, ex sua erga Germanicum benevolentia. nam frater erat illius, qui sui gloriam ad summam auctam iis omnibus reliquerat quibuscum versatus fuerat. Illis etiam in mentem veniebat, quanta erant aviditate qui in Senatu dominabantur; quæque admiserant & perpetraverant dum imperio potirentur. Insuper, dum ad rei difficultatem attendebant, secum cogitabant, illis, si rerum summa iterum in unius potestatem deveniret, periculum esse ab alio quocunque imperium occupaturo, præter Claudium, qui, cum ipsorum concessu & benevolentia principatum acceperit, recordatione beneficii etiam honorem hujusmodi meritis parem illis retribuet.

Claudius rapitur ad imperium.

3. Ita & inter se solique secum disserebant, eademque ad obvios quosque proferebant. qui, cum ista audirent, libenter in eorum sententiam concesserunt, & armatis cinctum sublimem in castra perferebant, ne quid eis festinantibus impedimento esset. Interea autem orta est dissensio inter popu-

ἀποθάνοι τὸν Γαΐου, φειδὼ χρεῖν ἠξίου τοῦ κατ' αὐτὸν ἀνεπαχθοῦς [e] ἀνάμνησιν [f] αὐτοῖς ὑποτιθεὶς, καὶ τοῦ ἀπρομηθοῦς τῶν γεγονότων. καὶ ὁ Γρᾶτος μειδιάσας, ἐπισπᾶται τῆς δεξιᾶς, καὶ, "παῦσαι, φη-"σὶ, μικρολογούμενος περὶ τῆς σωτηρίας, δέον σε "μεγαλοφρονεῖσθαι περὶ τῆς ἡγεμονίας, ἣν οἱ θεοὶ "Γάϊον ἀφῃρημένοι τῇ σῇ [g] συνεχώρησαν ἀρετῇ, προ-"νοίᾳ τῆς οἰκουμένης λαβόντες. ἀλλ' ἴθι καὶ τῶν προγόνων "ἀπολάμβανε τὸν θρόνον." [h] ἀνεβάσταζε δὲ αὐτὸν οὐ πάνυ βαίνειν τοῖς ποσὶ δυνάμενον, ὑπό τε φόβου καὶ χάρματος τῶν εἰρημένων.

β'. Συνεστρέφοντο δὲ περὶ τὸν Γρᾶτον ἤδη καὶ πλείους τῶν [i] σωματοφυλάκων, καὶ θεωροῦντες τὸν Κλαύδιον ἀγόμενον [k] ἐσκυθρώπαζον, δόξῃ τοῦ ἐπὶ κόλασιν ἕλκεσθαι τὸν ἐπὶ τοιοῖσδε ζημιῶν, ὡς ἄνδρα ἀπράγμονα διὰ βίου τοῦ παντὸς, καὶ κινδύνοις οὔ τι μετρίως ἐπὶ τῆς Γαΐου ἀρχῆς ὡμιληκότα· τινὲς δὲ καὶ τοῖς ὑπάτοις [l] ἐμπρέπειν κρίσιν ἠξίουν τὴν περὶ αὐτῶν. καὶ πλειόνων τοῦ στρατιωτικοῦ συστρεφομένων, φυγαί τε ἦσαν τοῦ ὁμίλου, καὶ [m] προόδων ἀπορία τῷ Κλαυδίῳ δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος· ἐπεὶ καὶ οἱ τὸ φορεῖον αὐτοῦ φέροντες περὶ τὴν ἁρπαγὴν αὐτοῦ [n] πύστεως παραγινομένης φυγῇ ἔσωζον αὑτοὺς, ἀπ' ἐλπίδος θέμενοι τὴν σωτηρίαν τοῦ δεσπότου. ἐν εὐρυχωρίᾳ δὲ τοῦ παλατίου γινομένοις· πρῶτον δὲ οἰκηθῆναι τῆς Ῥωμαίων πόλεως τοῦτο παραδίδωσιν ὁ περὶ αὐτῆς λόγος· καὶ ἤδη τοῦ δημοσίου ἀντιλαμβανομένοις, πολὺ πλείων ἡ ἐπιφοίτησις ἦν τῶν στρατιωτῶν, χαρᾷ τὴν ὄψιν [o] δεχομένων τοῦ Κλαυδίου, περὶ πλείστου τε ἦν αὐτοῖς αὐτοκράτορα στήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον, [p] εὐνοίᾳ τῇ τοῦ Γερμανικοῦ. ἀδελφὸς δὲ ἦν αὐτοῦ, ἐπὶ μέγα πᾶσι τοῖς ὡμιληκόσι καταλελοιπότος κλέος τὸ αὐτοῦ. ἀναλογισμός τε αὐτοὺς εἰσῄει τῆς τε πλεονεξίας τῶν ἐν τῇ συγκλήτῳ δυναστευόντων, καὶ ὁπόσα ἐπὶ τῆς πρὶν ἀρχῆς ἡμάρτητο αὐτῇ. πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀμήχανον τοῦ πράγματος κατενόουν, καὶ πάλιν εἰς ἑνὸς ἀρχὴν μεθισταμένων τῶν ὅλων κινδύνους αὐτοῖς φέρειν [q] διά τινος κτησαμένου τὴν ἀρχὴν, [r] παρὰ τὴν ἐπιχώρησιν καὶ εὐνοίᾳ τῇ αὐτῶν λαβόντα Κλαύδιον, μνημονεύσει τε χάριτος αὐτοῖς ἀποδιδόντα τιμὴν, ἣ ἐπὶ τοιούτοις γίνοιτο ἂν ἀρκοῦσα.

γ'. Ταῦτα πρός τε ἀλλήλους, καὶ δι' ἑαυτοὺς διεξῄεσαν, καὶ τοῖς ἀεὶ προσιοῦσι [s] διῃροῦντο. οἱ δὲ πυνθανόμενοι προθύμως ἐδέχοντο τὴν πρόσκλησιν, συμφράξαντές τε καὶ περικλείσαντες ἦγον ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου [t] φοράδην ἀναβαστάσαντες, ὡς μὴ ἐμποδίζοιτο αὐτοῖς ἡ [v] ἔπειξις.

propter Cajum ipse quoque moreretur. antea erat, μὴ καὶ φονὴν ἀποθάνοι τὴν Γαΐου. HUDS. Glossa *Marg.* in *L. B.* perperam, φονὴν εἶπε τὸν φόνον ποιητικῶς. HAV.

e Ἀνάμνησιν] Ἀναμιμνήσκων αὐτοὺς καὶ τοῦ ἀπρ. *Busb.*

f Αὐτοῖς ὑποτιθεὶς,] Ita lego. αὐτοὺς in *libris*. HUDS. MS. *L. B.* confirmat docti Interpretis emendationem. HAV.

g Συνεχώρησαν ἀρετῇ,] Συνεχωρήγησαν *Busb.*

h Ἀνεβάσταζε δὲ αὐτὸν] Ita etiam legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *supportabatque eum.* Est tamen qui malit ἀνεβάσταζον.

i Σωματοφυλάκων.] Conf. supr. §. 1. SPANH.

k Ἐσκυθρώπαζον,] Illud ἐσκυθρώπαζον inserui è *Cod. Busb.*

l Ἐμπρέπειν κρίσιν] Ἐπιτρέπειν ἠξίουν τὴν κρίσιν τὴν ἐπ' αὐτῷ *Busb.* ἐκπρέπειν κ. η. τ. π. α. *L. B.*

m Προόδων ἀπορία τῷ Κλαυδίῳ] Sic *Busb.* & *Lugd. Bat.* προόδων ἀπορία τοῦ Κλαυδίου in *Editis Aliisque.*

n Πύστεως —— αὐτοὺς,] Nolui aliquid in *textu* mutare. licet valde mihi placuerit conjectura acutissima V. Cl. *T. Terrii*, Gr. *L. Professoris*, περὶ τὴν ἁρπαγὴν αὐτοῦ ταραχῆς γινομένης, φυγῇ ἔσωζον αὐτούς. HUDS. Recte fecit *Huds.* quod conjecturam, licet probabilem non receperit. illam enim diversam à *Josephi* mente fuisse docet lectio MS. *Lugd. Bat.* quam inseruimus. Ediderant *Huds.* & alii φέροντες, περὶ τὴν ἁρπαγὴν αὐτοῦ παραγενομένης φυγῆς ε. α. Ipse *Epiphan.* in illis *factaque turba*, nostram lectionem agnoscere videtur, verum in reliquis vel Codex ejus multum variavit, vel ipse potius sensum verborum non est assecutus, vertens: *Pluribus autem militibus aggregatis, factaque turba, fugæ totius plebis exortæ sunt. Tunc Claudio propter corporis debilitatem fugere non valente, eum in vehiculo rapientes, pro ejus incolumitate soliciti, cum fuga ad palatium devenerunt.* Versioni *Huds.* interposuimus verba *cum strepitu*, illa enim vel similia exigunt Græca, quæ significant lecticarios Claudii in mediis istis turbis, sibi ipsis quoque metuentes, aufugisse. HAV.

* *Palatii* —— *reipublicæ*,] Errat *Josephus*, ut videtur. nam in castra statim delatum esse narrat *Suetonius* in *Claudio*, c. 10. *Casaub.*

o Δεχομένων τοῦ Κλαυδίου,] Eo modo *Busb.* δεχομένοις in *Editis Aliisque.*

p Εὐνοίᾳ τῇ τοῦ Γερμανικοῦ.] Iterum cum *Cod. Busb.* εὐνοίᾳ τε in *reliquis.*

q Διά τινος,] *L. B.* δι' ἑνὸς, quod si non ex εἰς ἑνὸς superiori linea natum est, significat *à singulis illorum* simile illis impendere periculum. HAV.

r Παρὰ τὴν ἐπιχώρησιν] Ita lego ex conjectura. antea erat, καὶ πάλιν εἰς ἑνὸς ἀρχὴν μεθισταμένων τῶν ὅλων κινδύνους αὐτοῖς φέρειν διά τινος κτησαμένου τὴν ἀρχὴν μεθισταμένων τῶν ὅλων, παρὰ ἐπιχώρησιν καὶ εὐνοίᾳ τῇ αὐτῶν λαβόντα κλ.

s Διηροῦντο.] Forte διηγοῦντο. COCC.

t Φοράδην ἀναβαστάσαντες,] Vicissim succollantibus in castra delatus est. *Sueton. in Claud. c.* x. SPANH.

v Ἔπειξις.] *Lugd. Bat.* ἐπίδειξις.

x Δι-

πείξις. [x] διεστήκεσαν δὲ αἱ γνῶμαι τοῦ τε δήμου καὶ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς. οἱ μὲν ἀξιώματός [y] τε τοῦ [z] πρότερον ὀρεγόμενοι, καὶ δουλείαν [a] ἐπακτὸν αὐτοῖς ὕβρει τῶν τυράννων γενομένην φιλοτιμούμενοι διαδιδράσκειν, [b] χρόνῳ [c] παραχόν· ὁ δὲ δῆμος φθόνῳ τε πρὸς ἐκείνην καθιστάμενος, καὶ τῶν πλεονεξιῶν αὐτῆς ἐπιστόμισμα τοὺς αὐτοκράτορας εἰδὼς, καὶ αὐτοῦ καταφυγὴν, ἔχαιρε [d] τῇ Κλαυδίου ἁρπαγῇ, [e] στάσιν τε ἔμφυλον, ὁποία καὶ ἐπὶ Πομπηΐου γένοιτο, ἀπαλλάξειν αὐτῶν [f] ὑπολαμβανομένων τοῦτον αὐτοκράτορα καθιστάμενον. γνοῦσα δὲ ἡ βουλὴ τὸν Κλαύδιον ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀφιγμένον εἰς τὸ στρατόπεδον, πέμπει πρὸς ἐκεῖνον [g] ἄνδρας ἀρετῇ τοὺς ἐξ αὐτῶν προύχοντας, οἳ διδάξειαν "[h] μηδὲν ἐπὶ "[i] καθέξει τῆς ἀρχῆς βιάζεσθαι, παραχωρεῖν δὲ τῇ συγ- "κλήτῳ, τοσῶνδε ἀνδρῶν ἕνα ὄντα, [k] ἢ ἐσόμενον, καὶ "τῷ νόμῳ παραχωροῦντα τοῦ ἐπὶ τοῖς κοινοῖς κόσμου τὴν "πρόνοιαν, μνημονεύοντα [l] ὧν τε οἱ πρότεροι τύραννοι "κακώσειαν τὴν πόλιν, καὶ ὧν ὑπὸ Γαΐου καὶ αὐτὸς κιν- "δυνεύσειε σὺν αὐτοῖς, μηδὲ μισήσαντα τὴν βαρύτητα τῆς "τυραννίδος, ὑφ' ἑτέρων πρασσομένης τῆς ὕβρεως, αὐ- "τὸν ἐθελουσίως ἐπὶ παροινίᾳ θαρσεῖν τῆς πατρίδος. καὶ "πειθομένῳ μὲν, [m] καὶ τοῦ πρότερον ἀπράγμονος τὴν "ἀρετὴν ἐπιδεικνυμένῳ βέβαιον, τιμάς τε ὑπάρξειν "αἳ ὑπὸ ἐλευθέρων ψηφισθεῖεν τῶν πολιτῶν, καὶ ἐπιχω- "ρήσει τοῦ νόμου τὸ μέρος ἄρχοντά τε καὶ ἀρχόμενον κερ- "δαίνειν ἔπαινον ἀρετῆς. εἰ δὲ ἀπονοοῖτο, μηδὲν ἐκ τῆς "Γαΐου τελευτῆς σωφρονιζόμενος, οὔ τι γε [n] αὐτοὶ ἐπι- "τρέψειν. τό τε γὰρ στρατιᾶς πολὺ εἶναι τὸ συνεστηκὸς αὐ- "τοῖς, ὅπλων τε εὐπορίαν, καὶ πληθὺν οἰκετῶν [nn] οἷς "χρήσαιντο αὐτοί. μέγα δὲ μέρος [o] τήνδε ἐλπίδα εἶναι, καὶ "τὴν τύχην, τούς τε θεοὺς οὐκ ἄλλοις συμμαχεῖν, ἀλλὰ "τοῖς μετ' ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ τοὺς ἀγῶνας ποιουμένοις. εἶναι "δὲ [p] τοιούτους οἳ ἂν περὶ ἐλευθερίας μάχωνται τῆς πατρίδος.

δ'. Καὶ οἱ μὲν πρεσβευταὶ, [q] Οὐηράνιος καὶ [r] Βρόκχος, δήμαρχοι δὲ ἦσαν ἀμφότεροι, τοῖσδε ἐχρῶντο τοῖς λόγοις· καὶ καθικέτευον τοῖς γόνασιν αὐτοῦ προσπεσόντες, μηδαμῶς πολέμοις καὶ κακοῖς ἐμβαλεῖν τὴν πόλιν. θεωροῦντες δὲ στρατιᾶς πληθύϊ τὸν Κλαύδιον πεφραγμένον, καὶ τὸ μηδὲν τοὺς ὑπάτους ὄντας συγκρίσει τῇ πρὸς αὐτὸν, [s] ἐπῆγον, "εἰ δὲ ἀρχῆς ὀρέγοιτο, παρὰ "τῆς βουλῆς δέχεσθαι διδομένην. αἰσιώτερον γὰρ καὶ εὐδαι- "μονέστερον χρήσασθαι τῇ μὴ μετὰ ὕβρεως, ἀλλ' εὐνοίᾳ τῶν δι- "δόντων παραλαμβάνοντα.

lum senatumque: dum illi pristinam appetunt dignitatem, & inductam à tyrannorum insolentia servitutem effugere cupiunt, cum per tempus liceret; contraque populus, hanc felicitatem eis invidens, & frœnum eorum cupiditatibus imperatoriam potestatem esse intelligens, sibique *adversus potentiorum injurias* perfugium, Claudii raptu gaudebat, quòd existimaret ab ipso facto imperatore sublatum iri dissensionem civilem, illi non dissimilem futuram quæ sub Pompejo exarsit. Senatus porro, cognito quod milites Claudium in castra transportaverant, sui ordinis viros *dignitate* præstantes ad eum mittunt, qui monerent, "ne ad imperium adipiscendum vim ullam adhiberet, sed "Senatui cederet, è tot *tantisque* viris unus, futu- "rusve ex illis, legibusque concedens providere "quod ad reipublicæ ordinem magni intersit, & "in memoriam revocans mala quæ civitati intu- "lerunt priores tyranni, quæque sub Cajo etiam "ipse cum eis pericula pertulerat; neque, cum ode- "rit tyrannidis sævitiam, quam alii insolenter ex- "ercebant, ipse sponte sua auderet in patriam de- "bacchari. quapropter si *Senatui* morem gerat, "ostendatque se prioris vitæ quieti cum virtute "conjunctæ firmiter adhærere, fore ut maximis "cumuletur honoribus à liberis civibus, & optimi "viri existimationem sibi pariat, qui non grave- "tur sub legibus per vices nunc præesse aliis, nunc "subjici. Quod si ab illis descíscere voluerit, me- "liora non edoctus ex Caji interitu, per illos non "licebit. nam & non exiguam militum manum "ab illis stare, & armorum superesse copiam, ser- "vitiorumque multitudinem, quorum opera in "promptu sit. Sed hoc præcipue spem illis face- "re & fortunam & deos non alios esse adjuturos, "quam qui pro recto & honesto contendunt cer- "tantque. tales autem istos esse qui pro patriæ li- "bertate pugnant.

Senatûs legatos ad Claudium mittit.

4. Et quidem legati, Veranius & Brocchus tribuni plebis, hujuscemodi verba habuerunt: procumbentesque ad ejus genua suppliciter orabant, ne in bellum & calamitates urbem conjiceret. Et cum viderent eum septum magna frequentia militum, *sentirentque* cum ejus copiis consulares minime conferendas esse, adjecerunt; "si concupisceret "imperium, *debere* à Senatu datum accipere. me- "lioribus enim auspiciis & majori cum felicitate "eo usurum esse, cui contigerit ut dantium bene- "volentiæ acceptum referat.

Veranius & Brocchus legati.

x Διεστήκεσαν δὲ αἱ γνῶμαι] Διειστήκεισαν *Busb.*
y Τε τοῦ] *L. B.* τ' οὐ.
z Πρότερον ὀρεγόμενοι,] Προτέρου *Busb.*
a Επακτὸν] *L. B.* ἐπακτήν.
b Χρόνῳ] *L. B.* χρεῶν.
c Παραχόν·] Ita lego. παρέχον in *Editis* & *MSS.*
d Τῇ Κλαυδίου ἁρπαγῇ,] Τοῦ Κλαυδίου τῇ ἁρπαγῇ *Busb.*
e Στάσιν τε] *L. B.* πᾶσί τε.
f Υπολαμβανομένων] *L. B.* ὑπελάμβανον.
g Ανδρας ἀρετῇ τοὺς ἐξ αὐτῶν] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* ἄνδρας αἱρετοὺς ἐξ αὐτῶν in *Editis Aliisque.* ἄνδρας ἀρετῇ τοὺς ἐξ αὐτῶν, οἳ δ. *Vat.*
h Μηδὲν ἐπὶ] Iterum cum *Busb.* & *Epiphan.* μὴ δεῖν in *ceteris.*
i Καθέξει] Καθέξει, κρατήσει *Hesychius.* SPANH.
k Η ἐσόμενον] Ησσώμενον *Busb.* & *Lugd. Bat.* Hoc modo distinxisse videtur *Epiphanii* codex. παραχωρεῖν δὲ τῇ συγκλήτῳ τοσῶνδε ἕνα ὄντα. nam vertit, *sed magis ut Senatui tantorum virorum unus cederet.*

l Ων τε οἱ πρότεροι] Ita *Busb.* ὧν οἵ τε πρότεροι *L. B.* ὧν οἱ πρ. in *reliquis.*
m Καὶ] Abest à *L. B.*
n Αὐτοὶ ἐπιτρέψειν.] Αὐτοὺς *Busb.* αὐτοῖς *Hen.* à *pr. m.* αὐτοὺς à *secunda.*
nn Οἷς χρήσαιντο αὐτοί.] Ita lego. οἳ χρήσαιντο αὐτοῖς in *libris.*
o Τήνδε ἐλπίδα εἶναι,] *Τήντε ἐλπίδα εἶναι Busb.* & *Lugd. Bat.*
p Τοιούτους οἳ] Ita lego. τοὺς in *libris.*
q Οὐηράνιος καὶ Βρόκχος,] Dio l. LX, p. 665. Υπατοι &c. Δημάρχους πέμποντες, ad Claudium non additis eorum nominibus. *Sueton. in Claudio* c. x. accitusque & ipse per Tribun. Pleb. in Curiam. SPANH.
r Βρόκχος,] Βρόκχος legendum censui. Verum Βρόγχος (ut in *L. B.*) & Βρόχος & Βροῦχος in *Græcis.* Juxta *Epiphanii* libros Βρόκκος aut Βρόκκιος. in ora exemplaris *Casauboni* appingitur *Brutus*, ac si Βροῦτος legisset.
s Επῆγον,] Ita *Busb.* in *ceteris* deest vox ἐπῆγον, leguntque εἴγε ἀρχῆς. in *Epiphanii* versione, *suadebantque simul, ut si appeterent principatum &c.*

III.

CAP. IV.

Quænam acta erant à rege Agrippa in gratiam Claudii: & quomodo Claudius, imperium adeptus, Caji interfectores necari jussit.

Claudius benigne legatis respondet.

Claudius autem, ut qui non nesciverit qua arrogantia missi erant legati, ex illorum etiam consilio ad moderatiora conversus est in præsens; non tamen ita quin se ex metu recolligeret, partim quidem audacia militum *animatus*, partim vero Agrippæ regis, hortantis, ne tantum imperium ultro oblatum è manibus dimitteret. qui, omnibus quidem Cajo præstitis, prout deceret hominem ab ipso honoratum, (nam & Cajum mortuum complexus est, & collocatum in lectulo operuit quoad ejus fieri potuit, dein ad satellites se recepit, nuncians Cajum quidem vivere, vulneribus vero cruciato medicos accersere dicens) cum audiret raptum esse à militibus Claudium, properabat ad eum; quem cum turbatum offendisset & in eo fere ut Senatui cederet, confirmabat eum, & hortabatur ut imperium capesseret. Ubi autem ista Claudio dixerat, eodem, unde digressus erat, revertebatur; & accitus à Senatu, delibuto capillo, quasi post compotationem finitam, aderat, & ex Senatoribus quæsivit quid de Claudio factum sit. Quibus id quod erat dicentibus, ac præterea illius sententiam de summa rerum rogantibus: se quidem ajebat, pro Senatus dignitate mori non recusare, dispicere tamen suadebat, quid è re sua esset, procul habentes favorem & gratiam. imperium enim sibimet vindicantibus opus esse armis, atque militibus qui illa induant, ne ab istis imparati *in pericula* labantur. Senatu autem respondente, sibi armorum abunde esse, pecuniamque collaturos, & exercitum non solum jamjam conflatum habere, sed & novum se delectum habituros manumittendo servos: Agrippa subjiciens, utinam, inquit, ô Senatus, res vobis succedat ex animi sententia. Verum non dubitanter mihi dicendum, quoniam in salutem vestram futura est oratio. "Scitote igitur "milites qui à Claudio stabunt veteranos esse, & "in re militari longo tempore exercitatos; nostros "autem, utpote ex convenis & servitiorum turba "quibus inexspectato data est libertas, *novos* fore "& intractabiles; & contra belli scientes peritosque in aciem rudes educemus, & qui gladium "stringere nesciunt. quapropter mihi *optimum* videtur mitti ad Claudium qui ei suadeant ut imperium deponat: & ad legationem *istam* obeundam ipse paratus sum.

Agrippa; postquam Caji cadaver curasset, ad Claudium se confert.

Agrippa, à Senatu acciti, consilium.

2. Atque ille quidem ita loquutus est, eisque assentientibus, cum aliis missus & Claudio seorsum trepidationem Senatus indicat, autorque erat ut more imperatorio responderet, & ex dignitate sua & potestatis amplitudine. Dicebat itaque Claudi-

Agrippa cum aliis à Senatu ad Claudium missus.

Claudii responsio ad legatos.

ΚΕΦ. δ'.

Οἷα πέπραχεν ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας ὑπὲρ τοῦ Κλαυδίου· καὶ ὡς Κλαύδιος, τὴν ἀρχὴν καταλαβὼν, τοὺς Γαΐου φονέας ἀναιρεῖσθαι κελεύει.

Κλαύδιος δὲ, ἠπίστατο γὰρ μεθ᾽ οἵας αὐθαδείας [t] ἀποστείλειαν, καὶ πρὸς τὸ παρὸν γνώμῃ τῇ αὐτῶν ἐπὶ τὸ μετριώτερον [v] ἐτέτραπτο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ [x] περὶ αὐτοῦ φόβῳ διαναστὰς, ἅμα μὲν θάρσει [y] τῶν στρατιωτῶν, ἅμα δὲ Ἀγρίππου τοῦ βασιλέως, κελεύοντος μὴ προέσθαι τῶν χειρῶν τηλικαύτην ἀρχὴν ἥκουσαν αὐτόματον. [z] ὃς, πράξας μὲν καὶ περὶ Γάϊον οἷον εἰκὸς ἄνδρα ὑπ᾽ αὐτοῦ διὰ τιμῆς ἠγμένον· [a] καὶ γὰρ τὸν νεκρὸν [b] περιέπλεξε τοῦ Γαΐου, καὶ ἀναθέμενος ἐπὶ κλίνης, καὶ περιστείλας ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, εἰς τοὺς σωματοφύλακας [c] ὑπεχώρει, ζῆν μὲν τὸν Γάϊον [d] ἀπαγγέλλων, [e] κακοπαθοῦντι δὲ ἀπὸ τραυμάτων ἰατροὺς μετελθεῖν λέγων· πυθόμενος δὲ τοῦ Κλαυδίου τὴν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἁρπαγὴν, ὠθεῖτο πρὸς αὐτὸν, καὶ καταλαβὼν τεταραγμένον, καὶ οἷόν τε ἐκχωρεῖν τῇ συγκλήτῳ, ἀνήγειρεν ἀντιλαμβάνεσθαι κελεύων τῆς ἡγεμονίας. ταῦτα δὲ πρὸς τὸν Κλαύδιον εἰπὼν προσεχώρει πρὸς αὐτὸν, καὶ μετακαλέσης αὐτὸν τῆς βουλῆς, [f] χρισάμενος μύροις τὴν κεφαλὴν, [g] ὡς ἀπὸ συνουσίας, γινομένης [h] ἀναλύσεως αὐτῇ, παρῆν, καὶ ἤρετο τοὺς βουλευτὰς τί [i] πέπραχε Κλαύδιος. τῶν δὲ [k] τά τε ὄντα φαμένων, καὶ προσανερομένων ἣν τινα γνώμην ἔχοι [l] περὶ τοῖς ὅλοις, τελευτᾶν μὲν ὑπὲρ τοῦ κατ᾽ ἐκείνην εὐκλεοῦς ἕτοιμος ἦν τοῖς λόγοις, σκοπεῖν δὲ ἐκέλευε [m] περὶ τῷ συμφέροντι, πᾶν ὅ, τι καὶ εἰς ἡδονὴν φέροι [n] ὑπεξελομένους. χρείαν γὰρ εἶναι [o] τῆς ἀρχῆς μεταποιουμένοις, καὶ ὅπλων, καὶ στρατιωτῶν οἳ φράξαιντο [p] αὐτοῖς, μὴ καὶ ἀπαρασκεύοι καταστάντες εἰς τάδε σφαλεῖεν. ἀποκριναμένης δὲ τῆς βουλῆς, ὅπλων τε εὐπορίαν, καὶ χρήματα εἰσοίσειν, καὶ στρατιὰς [q] τὸ μέν τι αὐτοῖς εἶναι συνεστηκὸς, "τὸ δὲ συγκροτήσειν ἐλευθερώσεως δούλων γινομένης. εἴη μὲν, ὦ βουλὴ, φησὶν ὁ Ἀγρίππας ὑποτυχὼν, πράσσειν ὁπόσα θυμὸς ὑμῖν. λεκτέον δὲ οὐδὲν ἐνδοιάσαντί μοι, διὰ τὸ ἐπὶ σωτηρίᾳ φέρειν τὸν λόγον. "ἴστε δὴ στρατὸν, ὃς ὑ"πὲρ Κλαυδίου μαχεῖται, πλήθει χρόνου ὁπλιτεύειν μεμε"λετηκότα· τὰ δὲ ἡμέτερα, συγκλύδων ἀνθρώπων πλῆ"θος ἔσται καὶ τῶν παρὰ δόξαν τῆς δουλείας ἀπηλλαγμένων, "[r] δυσκρατήτων· πρὸς δὲ τεχνίτας [s] μαχούμεθα προαγα"γόντες ἄνδρας, μηδὲ ὅπως [t] σπῶσι τὰ ξίφη εἰδότας. "ὥστε μοι [v] δοκεῖ πέμπειν ὡς Κλαύδιον πείσοντας κατα"θέσθαι τὴν ἀρχὴν, πρεσβεύειν τε ἕτοιμός εἰμι.

β'. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν, καὶ συγκατατεθεμένων, πεμφθεὶς σὺν ἑτέροις τήν τε ταραχὴν τῆς βουλῆς διηγεῖται κατὰ μόνας πρὸς τὸν Κλαύδιον, ἐδίδασκέ τε ἡγεμονικώτερον [x] ἀποκρίνεσθαι, τῷ ἀξιώματι τῆς ἐξουσίας χρώμενον. [y] ἔλεγεν

t Αποστείλειαν,] Ita lego. ἀποστείλειεν in *Editis Aliisque*.
v Ετέτραπτο] Sic *Busb.* τρεπόμενος in *cæteris*.
x Περὶ αὐτοῦ φόβῳ διαναστὰς] Ita lego. περὶ αὐτοὺς in *libris*.
y Τῶν στρατιωτῶν,] Sic cum *MSS.* τῷ in *Editis*.
z Ος, πράξας μὲν] Illud ὃς ex *MSS*.
a Καὶ γὰρ τὸν νεκρὸν] Καὶ γὰρ τὸν νεκρὸν &c. in parenthesim inclusi.
b Περιέπλεξε τοῦ Γαΐου,] Ita lego. περιέπεσε in *Editis* & *MSS*. Est qui malit περιέσπασε.
c Υπεχώρει] Επεχώρει *Voss*.
d Απαγγέλλων,] Επαγγέλλων *Voss*.
e Κακοπαθοῦντι —— λέγων·] Ita *Busb.* κακοπαθοῦντι δὲ ἀ. τρ. ἰατροὺς μεθίεσθαι λέγων in *Editis Aliisque*. in *L. B.* κακοπαθοῦντί γε ἀ. τ. ἰ. μετέρχεσθαι (in *Marg.* μετιέναι) λέγων.
f Χρισάμενος μύροις τὴν κεφαλὴν,] Ita lego. (& lectionem confirmat *Lugd. Bat.*) χρησάμενος in *libris*.
g Ως ἀπὸ συνουσίας,] Hoc modo lego & distinguo. antea erat, ὡς ἀπὸ συνουσίας γενομένης ἀναλύσεως αὐτῷ.
h Αναλύσεως] Conf. lib. VI. Cap. 3. §. 1. SPANH.
i Πέπραχε Κλαύδιος,] Sic *Busb.* & *Voss.* πεπράχει in *Editis Aliisque*.

k Τά τε ὄντα φαμένων,] Iterum cum Cod. *Busb.* τὰ ὄντα φ. κ. προσανερωμένων τίνα in *cæteris*.
l Περὶ τοῖς ὅλοις,] Περὶ τοὺς ὅλους *Voss*.
m Περὶ τῷ συμφέροντι,] Περὶ τοῦ συμφέροντος *Busb*.
n Υπεξελομένους.] Ita *Busb.* & *Voss.* ὑπεξελόμενος perperam in *Aliis*.
o Τῆς ἀρχῆς μεταποιουμένοις] Τοῖς ἀρχῆς *Voss*.
p Αὐτοῖς,] Forte αὐτοὺς. COCC.
q Τὸ μέν τι αὐτοῖς εἶναι συνεστηκὸς,] Eo modo *Busb.* τὸ μέντοι αὐτῶν in *Editis Aliisque*.
r Δυσκρατήτων·] Ita *Busb.* δυσκράτητον in *Editis Aliisque*.
s Μαχούμεθα] Sic *Busb. Voss.* & *Gall.* μαχόμεθα in *cæteris*.
t Σπῶσι τὰ ξίφη εἰδότας.] Ita lego. σπάσαι *Voss.* σπᾶσιν in *cæteris* omnibus præter *Busb.* qui σπάσειεν habet, forsan pro σπάσειαν.
v Δοκεῖ πέμπειν] Δοκεῖν *Busb*.
x Αποκρίνεσθαι,] Αποκρίνασθαι *Busb. Hen.* & *Vat*.
y Ελεγεν —— μέσον.] Hæc in Senatu per Agrippam à Claudio missum dicta referuntur ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 2. SPANH.

z Περ-

γεν σὺν Κλαύδιος, "οὐ θαυμάζειν τὴν βουλὴν ἡδονῇ μὴ "φέρουσαν ἄρχεσθαι, διὰ τὸ ὠμότητι πεπεῖσθαι τῶν [z] πρό-"τερον ἐπὶ τὸ ἡγεμονεύειν καταστάντων. γεύσειν δὲ αὐτοὺς, "ἐπιεικείᾳ [a] τῇ καθ' αὐτὸν, μετρίων καιρῶν, ὀνόματι "μὲν μόνῳ τῆς ἀρχῆς ἐσομένης [b] αὐτῷ, ἔργῳ δὲ [c] κοινῆς "πᾶσι προκεισομένης εἰς μέσον. διὰ πολλῶν δὲ καὶ ποικί-"λων [d] ὡδευκότι πραγμάτων, ἐν ὄψει τῇ ἐκείνων, καλῶς "ἔχειν μὴ ἀπιστεῖν." καὶ οἱ μὲν πρέσβεις, τοιούτων ἀκρο-άσει λόγων [e] καθομιληθέντες, ἐξεπέμποντο. Κλαύδιος δὲ τῷ στρατῷ συλλεχθέντι διελέγετο, ὅρκους λαμβάνων, ἢ μὴν ἐμμενεῖν πίστει τῇ πρὸς αὐτὸν, καὶ [f] δωρεῖται τοὺς σωματοφύλακας [g] πεντακισχιλίαις δραχμαῖς κατ' ἕκαστον ἄνδρα, τοῖς τε ἡγεμόσιν αὐτῶν ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τοῖς ὅποι ποτὲ στρατοπέδοις ὑπισχνεῖται τὰ ὅμοια.

γ'. Συνεκάλουν δὲ οἱ ὕπατοι τὴν βουλὴν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ [h] νικηφόρου Διὸς, ἔτι δὲ νὺξ ἦν. τῶν δὲ οἱ μὲν, ἐν τῇ πόλει κλέπτοντες ἑαυτοὺς, ἐνεδοίαζον πρὸς τὴν ἀκρόασιν· τοῖς δὲ ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀγρῶν ἐγεγόνεισαν ἔξο-δοι, προορωμένοις ᾗ χωρήσει τὸ πᾶν ἐν ἀπογνώσει τοῦ ἐλευθέρου [i] γεγονότες, καὶ πολὺ κρεῖττον ἐν ἀκινδύνῳ τοῦ δουλεύειν ὑπειληφότες διαβιοῦν ἀργίᾳ τοῦ πονεῖν, ἢ κτώ-μενοι τὸ ἀξίωμα τῶν πατέρων περὶ τῆς σωτηρίας ἀμφί-βολοι καθεστηκέναι. συνελέγησαν δὲ ὅμως ἑκατὸν οὐ πλείους, καὶ διαβουλευομένων περὶ τῶν ἐν χερσὶν, αἰφνίδιον αἴ-ρεται βοὴ τοῦ συνεστηκότος αὐτοῖς στρατιωτικοῦ, [k] στρατη-γικὸν αὐτοκράτορα κελευόντων τὴν βουλὴν ἑλέσθαι, καὶ μὴ φθείρειν πολυαρχίᾳ τὴν ἡγεμονίαν· καὶ τὸ μὲν καθ' ἑαυτοὺς ἀπεφαίνοντο περὶ τοῦ μὴ πᾶσιν, ἀλλ' ἑνὶ τὴν ἀρ-χὴν ἐφέσιμον εἶναι· ὁρᾶν δὲ ἐκείνοις ἐπιτρέπειν, ὅστις [l] τοσαύτης προστασίας ἄξιος. [m] ὥστε ἐναντία τὰ τῶν συγκλητικῶν ἦν πολὺ πλέον, [n] δι' ἁμαρτίαν μὲν τοῦ κατὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐχήματος, φόβῳ δὲ τοῦ Κλαυδίου. οὐ μὴν ἀλλ' ἦσαν οἱ ἐφιέμενοι, γένους τε ἀξιώματι καὶ οἰ-κειότητι γάμου. καὶ γὰρ [o] Μινουκιανὸς Μάρκος, [p] καὶ τῷ καθ' αὐτὸν γενναιότητι ἀξιόλογος ὢν, καὶ ἀδελφὴν Γαΐου γεγαμηκὼς Ἰουλίαν, πρόθυμός τε ἦν ἀντιποιεῖ-σθαι τῶν πραγμάτων, καὶ κατεῖχον οἱ ὕπατοι πρόφα-σιν ἐκ προφάσεως ἀναρτῶντες. Οὐαλέριόν τε Ἀσιατι-κὸν [q] Μινουκιανὸς ἐκ τῶν Γαΐου σφαγέων ἀνεῖχε τοιούτων διανοιῶν. ἐγεγόνει δ' ἂν φόνος οὐ τινὸς ἐλάσσων, [r] ἐπι-χωρηθέντων τῶν ἐπιθυμούντων τῆς ἡγεμονίας ὥστε ἀντι-τάξασθαι Κλαυδίῳ. ἄλλως τε καὶ οἱ μονομάχοι, πλῆ-θος δὲ ἦν αὐτῶν ἀξιόλογον, καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ νυκτοφυλακοῦντες ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐρέται τε ὁπόσοι συνέρ-ρεον εἰς τὸ στρατόπεδον· ὥστε τῶν μετιόντων τὴν ἀρχὴν, οἱ μὲν φειδοῖ τῆς πόλεως, οἱ δὲ καὶ φόβῳ τῷ ὑπὲρ αὐ-τῶν ἀπέστησαν.

δ'. [rr] Ὑπὸ δὲ τὴν πρώτην ἀρχὴν ἡμέρας καὶ Χαιρέας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παρελθόντες, ἐν ἐπιχειρήσει λόγων ἦσαν

us, "se minime mirari, Senatum ægre ferre principis dominatum; quod attritus fuerit priorum "crudelitate, qui ad imperii majestatem evecti "erant. nunc vero meliorum temporum modera-"tionem degustaturos esse, ipso ad reip. guberna-"cula sedente; cum nomine tantum penes ipsum "foret imperium, re autem vera omnibus secum "commune. Illis itaque convenire ipsi non diffi-"dere, qui illorum in conspectu multa & varia "obiit negotia" Et legati quidem, ubi verba ista auditione acceperant, dimissi sunt. At Claudius exercitum ad se congregatum alloquebatur, militiæ sacramento illos ad fidem sibi servandam obligans: donatque viritim corporis custodes quinis drachmarum millibus, & duces illorum simili ad proportionem numero; parique ratione aliis exercitibus, ubicunque essent, daturum se promittit.

Sacramentum à militibus exigit.

3. Consules autem Senatum convocabant in Jovis Victoris ædem, cum *multa* adhuc nox esset. quorum alii quidem in urbe sese occultabant, animo vacillantes ubi aliquid *de concione* audiverint: alii vero in prædia sua rustica concesserunt, providentes quónam res evasura esset cum de libertate desperarint; longe satius esse existimantes, in servitute, ab omni periculo vacua, vitam agere inertem & otiosam, quam cum paterna dignitate in ambiguo hærere de salute. Veruntamen haud plures quam centum convenerunt: cumque de iis, quæ in manibus erant, deliberarent, derepente sublatus est clamor militum, qui ab illis stabant, postulantium ut Senatus imperatorem rei militaris peritum eligeret, & multorum dominatu non perditum iret Principatum: & quam maxime potuerunt palam faciebant, non universis sed uni *alicui* imperium deferendum esse; illis autem permittere ut dispicerent, quis tanta præfectura dignus sit. adeo ut res Senatus multo magis inter se contrariæ essent, & quod de libertate gloriosa excideret, & valde metueret Claudium. non tamen deerant qui dominatum affectarent, & propter majorum gloriam & cognationem ex nuptiis. Nam & Marcus Minucianus erat, qui, & sua nobilitate illustris, & in matrimonio habens Caji sororem * Juliam, summa rerum potiundi cupiditate tenebatur; eumque reprimebant Consules, aliam ex alia causationem nectentes. Valerium etiam Asiaticum Minucianus, unus ex interfectoribus Caji, ab ejusmodi cogitatione inhibebat. Fuissetque cædes quanta vix unquam alias edita, si illis, qui principatum appetebant, facta fuisset potestas contendendi cum Claudio. Quin & præsto erant & gladiatores insigni numero, & milites qui in urbe excubias agebant, remigesque qui in castra confluebant; adeo ut ex iis, qui imperium ambiebant, alii quidem, ut urbi parceretur, alii vero, metu de se, à conatu destiterint.

Senatus à Consulibus convocatus.

Milites imperatorem à Senatu postulant.

Nonnulli è Senatoribus dignitatem istam expetunt.

4. Cum autem diluculo in Senatum venissent Chærea sociique, aggressi sunt orationem habere ad

Cherea militibus iratus.

z Πρότερον ἐπὶ τὸ ἡγεμονεύειν καταστάντων.] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* προτέρων in *Editis Aliisque.*

a Τῇ καθ' αὐτὸν,] Τῶν κατ' αὐτὸν *Busb.*

b Αὐτῷ, ἔργῳ δὲ] Illud αὐτῷ è *Cod. Busb.*

c Κοινῆς πᾶσι προκεισομένης εἰς μέσον.] Ita *Busb.* κοινῇ in *reliquis.*

d Ὡδευκότι πραγμάτων,] Ita lego. ὡδευκότων πρ. in *libris.*

e Καθομιληθέντες,] Συγκαθομιληθέντες *Busb.*

f Δωρεῖται ——— ὅμοια.] Donavitque singulos custodes corporum quinque millibus drachmis, & Ducibus nummorum promeritam posteriorem largitus est: sed & militibus absentibus similia compromisit *Rufin.* omisit hæc pleraque *Gelen.* SPANH.

g Πεντακισχιλίαις δραχμαῖς] *Sc.* Viginti HS. millia. *Suetonius* habet tantum *quina dena HS.* Vide *Scaligerum* de *re Nummaria,* p. 86.

h Νικηφόρου] *Rufin.* Triumphatoris. *Melius* Victoris. SPANH.

i Γεγονότες, ——— δουλεύειν] Ita cum *Cod. Busb.* & mox κρεῖττον. (quomodo etiam *Lugd. Bat.* habet) γεγονότος & κρείττω in *Editis Aliisque.*

k Στρατηγικὸν αὐτοκράτορα] Ita lego, favente *Epiphanio,* qui vertit, *petentium ut militaris imperator eligeretur.* στρατηγὸν in *Editis* & *MSS.* HUDS. Nota στρατηγὸν Αὐτοκράτορα, de Imperatore Romanorum, quod alias de summis Exercituum Ducibus à Græcis dicitur. SPANH.

l Τοσαύτης προστασίας ἄξιος.] Τοιαύτην *Busb.*

m Ὥστε ἐναντία τὰ] Ita etiam *Epiphan.* ὥστε ἐν ἀδημονίᾳ τὰ τῶν *Busb.*

n Δι' ἁμαρτίαν] Καὶ διαμαρτίᾳ τοῦ κ. τ. ἐ. αὐχήματος, καὶ φόβῳ τοῦ Κλ *Busb.*

o Μινουκιανὸς Μάρκος,] Μινουκιανὸν Μάρκον — ἀξιόλογον ὄντα — γεγαμηκότα — πρόθυμον ὄντα ἀν. τ. πραγμάτων κατεῖχον *Busb.* & *Voss.*

p Καὶ τῷ καθ' αὐτὸν γενναιότητι] Ita lego. καὶ τὸ καθ' αὐτὸν in *Editis* omnibus & *MSS.* præter *Gall.* qui habet καὶ καθ' αὐτόν.

* *Juliam,*] *Livillam* vocat Suetonius in vita Claudii cap. 1. COCC.

q Μινουκιανὸς] Conf. supr. c. 1. §. 8. SPANH.

r Ἐπιχωρηθέντων τῶν ἐπιθυμούντων] Συγχωρηθέντων *Busb.*

rr Ὑπὸ δὲ τὴν πρώτην ἀρχὴν] Illud τὴν inseritur ex *Lugd. Bat.* HAV.

ad milites. quos cum universi viderent manu illis silentium indicere, & in eo esse ut loquendi initium facerent, tumultum movere cœperunt, nec passi sunt eos quidquam dicere; quod omnes unius imperio subesse magnopere expeterent: namque imperatorem sibi dari postulabant, ut qui vel minimam moram ægre laturi essent. Senatus autem dubitabat, & quo modo regeret aut imperio regeretur, & militibus eorum auctoritatem defugientibus, & Caji interfectoribus amplissimum ordinem militari insolentiæ cedere non patientibus. Cumque ita se res haberent, Chærea, accensus in iram, quod imperatorem peterent *milites*, daturum se promisit ducem, si quis signum ei afferret ab Eutycho. erat autem Eutychus iste factionis Prasinæ ut appellabatur auriga, Cajo devotissimus, quique in stabulis equitio ejus exstruendis milites attriverat, viles ab ipsis operas exigendo. quas res & illis exprobrabat Chærea, atque alia multa hujuscemodi, seque Claudii caput allaturum *minabatur*. indignum enim esse *ajebat*, si post insanum stulto imperium committant. At illi, verbis ejus nihil moti, strictis gladiis & sublatis signis se proripiebant ad Claudium, adjuncturi se his qui fidem ei jurejurando dederant. ita Senatus desertus est à suis propugnatoribus, & Consules ferme in privatorum ordinem redacti: quin & consternatio erat ubique & mœstitia, nemine sciente quid de se factum foret, Claudio in eos irritato; aliique in alios convicia jactabant, & ipsos *vehementer* pœnitebat. Tum Sabinus, unus è Caji interfectoribus, in medium progressus, se prius mortem sibimet consciscere edicebat, quam passurum ut Claudius fiat imperator, visurumque civitatem servitute oppressam; simulque Chæream increpabat, quod nimio vitæ amore teneretur, si is, qui primus Cajum contemptui habuit, vitam *jam* vitalem esse existimaret, cum fieri non possit ut vel hac via patria in libertatem restituatur. Chærea autem nihil sibi minus in animo esse dicebat, quam ut de morte appetenda dubitaret, statuere tamen prius Claudii mentem explorare.

Opprobrium in eos jacit.

Senatus desertus à militibus.

Sabini minæ.

5. Et illi quidem in his erant. In castris autem undique festinatur ad obsequium Claudio præstandum: & Consulum alteri Q. Pomponio, *cum eódem veniret*, crimini milites objiciebant præcipue quod Senatum ad libertatem *asserendam* hortatus fuerat, atque impetum *in eum* fecerunt strictis gladiis; cædemque perpetrassent, nisi Claudius eos cohibuisset. Is consulem periculo ereptum suo lateri assidere jubet: Senatoribus vero qui cum Quinto non idem habitus est honos. nam & quidam illorum plagas accipiebant, repulsi dum illum salutatum irent, & Aponius vulneratus discedebat, omnesque in periculo versabantur. Tum rex Agrippa Claudium adiit, eumque obsecrat ut mitius se erga Senatores gereret: quippe, si male ab eo acciperetur Senatus, non habiturum esse alios quibus imperaret. Persuadetur Claudius, & Senatum convocat in palatium, quò ipse per *mediam* urbem lectica delatus est, deducentibus eum militibus multa sane cum vexatione populi. nam Chærea & Sabinus, *duo* ex interfectoribus Caji, in conspectum omnium processerant, cum cautum esset, ne ipsi in

Consulum alter multique è Senatoribus male tractantur à militibus.

Agrippa suadet Claudio ut mitius se erga Senatores gereret.

πρὸς τοὺς στρατιώτας. τῶν δὲ τὸ πλῆθος ὡς ὁρᾷ [s] παύσοντας αὐτοὺς ταῖς χερσὶ, καὶ τοῦ εἰπεῖν οἵους τε ἄρχεσθαι, ἀνεθορύβησε, [t] μὴ ἐφεὶς μὲν ὥστε εἰπεῖν, διὰ τὸ ὡρμῆσθαι πάντας ἐπὶ τὸ μοναρχεῖσθαι· τὸν δὲ ἡγησόμενον ἐκάλουν, ὡς οὐκ ἀνεξόμενοι [v] τὰς τριβάς. τῇ συγκλήτῳ δὲ ἀπορία ἄρχειν τε καὶ ὃν ἄρχθείεν ἂν τὸν τρόπον, οὔτε [x] δεχομένων αὐτοὺς τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶν Γαΐου σφαγέων συγχωρεῖν τοῖς στρατιώταις οὐκ ἐφιέντων. [y] ἐν τοιούτοις δὲ ὄντων, Χαιρέας τὴν ὀργὴν οὐκ ἀναχόμενος πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ αὐτοκράτορος, δώσειν ἐπηγγέλλετο στρατηγὸν, εἴ τις αὐτῷ σημεῖον παρὰ [z] Εὐτύχου κομίσειεν. ἦν δὲ ὁ Εὔτυχος οὗτος, ἡνίοχος τοῦ καλουμένου Πρασίνου, προσπουδάστος Γαΐῳ, καὶ περὶ τὰς οἰκοδομὰς τῶν στάσεων τοῦ περὶ ἐκεῖνον ἱππικοῦ τὸ στρατιωτικὸν ἐτρίβετο, ἀτίμοις ἐργασίαις ἐπικείμενον. εἰς ἅπερ ὁ Χαιρέας ὠνείδιζεν αὐτοὺς, καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα, τήν τε κεφαλὴν κομιεῖν τοῦ Κλαυδίου. δεινὸν γὰρ εἰ μετὰ μανίαν παραφροσύνῃ δώσουσι τὴν ἡγεμονίαν. οὐ μὴν διετράπησάν γε ὑπὸ τῶν λόγων, ἀλλὰ σπασάμενοί τε τὰς μαχαίρας, καὶ τὰ σημεῖα ἀράμενοι ᾤχοντο ὡς τὸν Κλαύδιον, κοινωνήσοντες τοῖς ὀμνύουσιν αὐτῷ. κατελείπετο δὲ ἥτε σύγκλητος [a] ἐπ᾽ ἐρημίας τῶν ἀμυνόντων, καὶ οἱ ὕπατοι μηδὲν ἰδιωτῶν διαφέροντες. ἔκπληξίς τε καὶ κατήφεια ἦν, οὐδὲ ὅτι χρήσαιντο αὐτοῖς τῶν ἀνθρώπων εἰδότων διὰ τὸ [b] ἀνηρεθεῖσθαι τὸν Κλαύδιον ἐπ᾽ αὐτοῖς· ἀλλήλοις τε ἐλοιδοροῦντο, καὶ μεταμέλος ἦν αὐτοῖς· καὶ Σαβῖνος, εἷς τῶν Γαΐου σφαγέων, σφάζειν πρότερον αὑτὸν ἠπείλει παρελθὼν εἰς μέσους, ἢ Κλαύδιον ἄρχοντα στήσεσθαι, καὶ δουλοκρατίαν ἐπόψεσθαι καταλαβοῦσαν· τόν τε Χαιρέαν εἰς φιλοψυχίαν ἐπέπλησσεν, εἰ καταφρονήσας Γαΐου πρῶτος ἀγαθὸν ὑπολαμβάνοι τὸ ζῆν, τῆς ἐλευθερίας οὐδὲ οὕτως ἀποδοθῆναι δυναμένης τῇ πατρίδι. Χαιρέας δὲ περὶ μὲν τοῦ θνήσκειν [c] ἐνδοιαστὸν οὐδὲν φρονεῖν ἔλεγε, βουλεύεσθαι μέν τοι [d] διακωδωνίζειν διάνοιαν τὴν Κλαυδίου.

έ. Καὶ οἱ μὲν [e] ἐν τοῖσδε ἦσαν. ἐπὶ δὲ τοῦ στρατοπέδου [f] πᾶς πανταχόθεν ὠθεῖτο κατὰ θεραπείαν τὴν Κλαυδίου· καὶ τῶν ὑπάτων ὁ ἕτερος Κόϊντος [g] Πομπώνιος δι᾽ αἰτίας ἦν τῷ στρατιωτικῷ μᾶλλον ὡς [h] ἐπ᾽ ἐλευθερίαν τὴν σύγκλητον παρακαλῶν, [i] ὥρμησάν τε σπασάμενοι τὰ ξίφη, κἂν ἐπέπρακτο αὐτοῖς, μὴ Κλαυδίου διακεκωλυκότος. παρακαθίζεται δὲ αὐτῷ τὸν ὕπατον ἐξαρπάσας τοῦ κινδύνου· τῶν δὲ συγκλητικῶν ὃ ἦν σὺν τῷ Κοΐντῳ οὐ μεθ᾽ ὁμοίας ἐδέχετο τιμῆς. τινὲς δὲ καὶ πληγὰς ἔλαβον αὐτῶν, ἀνωθούμενοι τῆς πρὸς αὐτὸν ἐντεύξεως, Απώνιος δὲ τραυματίας ἀνεχώρει, [k] ἦν τε κίνδυνος περὶ πάντας αὐτούς. καὶ Αγρίππας ὁ βασιλεὺς, προσελθὼν τῷ Κλαυδίῳ, ἀξιοῖ τοῖς συγκλητικοῖς ἠπιώτερον καταστῆναι. γινομένου γάρ τινος κακοῦ περὶ τὴν βουλὴν, οὐχ ἕξειν ὧν ἄρξειεν ἑτέρων. πείθεται δὲ Κλαύδιος, καὶ συγκαλεῖ τὴν βουλὴν ἐπὶ τοῦ παλατίου διὰ τῆς πόλεως φερόμενος, παραπεμποντος αὐτὸν τοῦ στρατιωτικοῦ σὺν πολλῇ πάνυ [l] κακώσει τοῦ πλήθους. προεξῄεσαν δὲ τῶν Γαΐου σφαγέων [m] εἰς τὸ φανερώτερον Χαιρέας καὶ Σαβῖνος, εἰργόμενοι προόδων κατ᾽ ἐπιστολὰς

s Παύσοντας αὐτοὺς] Παύσαντας *Voss.*
t Μὴ ἐφεὶς μὲν] Μὴ ἐφιέναι ὥστε εἰπεῖν *Voss.*
v Τὰς τριβάς.] Τῆς τρίβης *Busb.*
x Δεχομένων αὐτοὺς] Sic lego. δεχομένους αὐτῶν in *Editis* & *MSS.*
y Εν τοιούτοις δὲ ὄντων,] Εν τοιούτοις δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων *Busb.*
z Εὐτύχου κομίσειεν.] Est qui conjicit hunc esse eum, cui libros quatuor priores *Fabularum* inscripsit *Phædrus.*
a Επ᾽ ἐρημίας τῶν ἀμυνόντων,] Εν ἐρημίᾳ *Busb.*
b Ανηρεθεῖσθαι] *L. B.* ἀνηρεθίσθαι.
c Ενδοιαστὸν] *Gen.* ἐνδυαστὸν· ἐνδυασμὸς, ἀμφιβολία, ἀπορία· *Hesych.* SPANH.
d Διακωδωνίζειν] Διακωδωνίσαι Porphyr. περὶ Αποχ. p. 408.
e Εν τοῖσδε ἦσαν.] Εν τοιοῖσδε *Busb.*

f Πᾶς πανταχόθεν ὠθεῖτο.] Illud πᾶς è *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.*
g Πομπώνιος δι᾽ αἰτίας ἦν] Ita lego. Πομπήϊος in *Editis* & *MSS.*
h Επ᾽ ἐλευθερίαν τὴν σύγκλητον] Ita cum *Cod. Busb.* ἐπ᾽ ἐλευθερίας in *Editis Aliisque.*
i Ωρμησάν τε σπασάμενοι τὰ ξίφη,] Iterum cum *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.* ὁρμήσαντες σπασάμενοι ξίφη in *Editis Aliisque.*
k Ην τε] *L. B.* ἦν δέ.
l Κακώσει τοῦ πλήθους.] Quorsum κακώσει dicit; an id populo displicuisse credendum; contrarium huic supra dictum. Fuit cum legerem ἀξιώσει, *desiderio.* Sed locum posse commodum sensum recipere existimo, si δὲ sequens accipiatur pro γάρ.
m Εἰς τὸ φανερώτερον Χαιρέας καὶ Σαβῖνος,] Εἰς τὸ φανερὸν *Busb.*
n Hesi-

στολὰς Πολλίωνος, ὃν μικρῷ πρότερον Κλαύδιος στρατηγὸν [n] ἡρεῖτο τῶν σωματοφυλάκων. Κλαύδιος δὲ, ἐπείπερ εἰς τὸ παλάτιον ἀφικνεῖται, συναγαγὼν τοὺς [o] ἑταίρους, ψῆφον ἀνεδίδου περὶ Χαιρέου. τοῖς δὲ τὸ μὲν ἔργον λαμπρὸν ἐδόκει, ἀπιστίαν δὲ ἐπεκάλουν τῷ πεπραχότι, καὶ αὐτῷ τιμωρίαν ἐπιβάλλειν δίκαιον ἡγοῦντο ἐπ' ἀποτροπῇ τοῦ μέλλοντος χρόνου. ἀπήγετο οὖν [p] Χαιρέας τὴν ἐπὶ θανάτῳ, καὶ σὺν αὐτῷ Λοῦπός τε καὶ Ῥωμαίων πλείους. λέγεται δὲ Χαιρέαν μεγαλοφρόνως ἐνεγκεῖν τὴν συμφορὰν, οὐ μόνον τῷ κατ' αὐτὸν ἀμεταπτώτῳ τοῦ σχήματος, ἀλλὰ καὶ οἷς ὠνείδισε Λοῦπον εἰς δάκρυα ἐκτετραμμένον. ἀποτιθεμένου γέ τοι τὴν στολὴν τοῦ Λούπου, [q] καὶ τὸ ῥῖγος αἰτιωμένου, φησὶν, ὡς οὐκ ἂν ἐναντία τοῦ [r] Λούπου ποιήσαιτο πώποτε ῥῖγος. πλήθους τε ἀνθρώπων ἑπομένου κατὰ θέαν, ὡς ἧκεν ἐπὶ τὸ χωρίον, ἤρετο τὸν στρατιώτην, εἰ διὰ μελέτης αὐτῷ [s] γεγόνοιεν αἱ σφαγαὶ, [t] ἢ πρῶτον ἔχοι τὸ ξίφος. καὶ ἐκέλευε κομίζειν ᾧ Γάϊον [v] μεταχειρίσαιτο αὐτός. θνήσκει δὲ εὐδαιμόνως μιᾶς πληγῆς αὐτῷ γενομένης· Λοῦπος δὲ οὐ πάνυ δεξιῶς ὑπεξῆλθεν ἀθυμίᾳ, καὶ πληγῶν πλειόνων γενομένων, διὰ τὸ μαλακῶς τὸν τράχηλον παρασχεῖν.

ϛ'. Ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις [x] ἐναγισμῶν ἐνεστηκότων, Ῥωμαίων τὸ πλῆθος [y] τοῖς αὐτῶν ἐπιφέροντες, καὶ Χαιρέαν μοίραις ἐτίμησαν εἰς τὸ πῦρ τιθεμέναις, [z] ἵλεων καὶ [a] ἄμηνιν εἶναι τῆς εἰς αὐτὸν ἀχαριστίας παρακαλοῦντες. καὶ Χαιρέᾳ μὲν τοιαύτη τελευτὴ τοῦ βίου συνέτυχε. Σαβῖνος δὲ, Κλαυδίου μὴ μόνον τῆς αἰτίας [b] παραλύοντος αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἣν εἶχεν ἐφιέντος, ἄδικον ἡγεῖτο [c] ἐκλειπίαν τῆς πρὸς τοὺς συνωμοκότας πίστεως, σφάζει τε ἑαυτὸν περιπεσὼν τῷ ξίφει, μέχρι δὴ καὶ τὴν κώπην τῷ τραύματι συνελθεῖν.

publicum prodirent, edicto Pollionis, quem Claudius paullo ante corporis custodibus præfecerat. At Claudius, postquam ad palatium *rex* veniret, convocatis amicis, mittebat eos in suffragia de Chærea. Illis quidem facinus splendidum esse videbatur, perfidiæ tamen auctorem accusabant, & jure merito pœnam ei infligendam censebant, ut aliis in posterum terrori sit. Agebatur itaque Chærea ad supplicium, & una cum eo Lupus multique alii Romanorum. Dicitur autem Chærea magno animo tulisse calamitatem, non solum ex eo quod ne oris quidem colorem mutaverit sed & ex iis quæ Lupo se lachrymis dedenti exprobrârit. Lupo sane, cum vestem deponeret, querenti de frigore, *ille* dicebat, non oportere unquam contra quam lupi solent algescere: cumque eum spectatum sequeretur hominum multitudo, ubi ventum est ad locum, interrogabat militem, num exercitatus esset ad cædes, aut *tum* primum haberet gladium, jubebatque eum afferri quo ipse Cajum peremerat. Uno autem ictu feliciter interiit: at Lupus non adeo commode è vita exiit præ timiditate, ictibus scilicet repetitis, quod parum fortiter collum porrexerit.

In Chæream & Lupum aliosque animadvertitur.

6. Paucis post diebus, quando *solennia* instarent parentalia, & populus Romanus suorum quisque manibus libamina afferrent, Chæream etiam fertis honorarunt in ignem conjectis, ipsum obsecrantes ut propitius illis non irasceretur, quod animo fuissent in eum ingrato. Et Chæreæ quidem contigit, ut hoc modo vitam finiret. Sabinus autem, non solum absolutus à Claudio, verum etiam permissus eandem quam ante præfecturam gerere, iniquum ratus ut à fide conjuratis data desciseret, seipsum interimit gladio incumbens, capulo tenus per vulnus adacto *in corpus*.

Sabinus sibiipsi manus infert.

ΚΕΦ. ε'.

Ὡς Κλαύδιος ἀπέδωκεν Ἀγρίππᾳ τὴν πατρῴαν βασιλείαν, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐπηύξησεν· καὶ ὡς διαγράμματα προὐτίθει ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων.

Κλαύδιος δὲ, τοῦ στρατιωτικοῦ πᾶν ὅ, τι ἦν ὕποπτον ἐκ τοῦ ὀξέως ἀποσκευασάμενος, [d] διάγραμμα προὐτίθει, [e] τήν τε ἀρχὴν Ἀγρίππᾳ βεβαιῶν, ἣν ὁ Γάϊος παρέσχε, καὶ δι' ἐγκωμίων ἄγων τὸν βασιλέα. προσθήκην δὲ αὐτῷ ποιεῖται πᾶσαν τὴν ὑπὸ Ἡρώδου βασιλευθεῖσαν, ὃς ἦν πάππος αὐτοῦ, Ἰουδαίαν καὶ Σαμάρειαν. καὶ ταῦτα μὲν ὡς ὀφειλόμενα τῇ οἰκειότητι τοῦ γένους ἀπεδίδου. [f] Ἄβιλαν δὲ τὴν Λυσανίου, καὶ ὁπόσα ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει, ἐκ τῶν αὐτοῦ προσετίθει, ὅρκιά τε αὐτῷ τέμνεται πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς μέσης ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει. Ἀντίοχον δὲ ἣν εἶχεν βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινὶ καὶ Κομμαγηνῇ δωρεῖται. λύει δὲ καὶ [g] Ἀλέξανδρον [h] Λυσίμαχον τὸν [i] Ἀλαβάρχην, φίλον ἀρχαῖον αὐτῷ γενό-

CAP. V. IV.

Quomodo Claudius reddidit Agrippæ paternum regnum, ejusque imperium amplificavit: utque edicta proposuit in Judæorum gratiam.

Claudius autem, cum è medio sine mora sustulisset milites omnes, quos suspectos habuit, edictum proposuit, quo & Agrippæ imperium, quod ei dederat Cajus, confirmabat, & regem *verbis quam amplissimis* laudabat. quin & adjiciebat quicquid Judææ & Samariæ *olim* ad ejus avi Herodis regnum pertinebat. Atque hæc quidem quasi cognationis jure ei debita restituit. quin & Abilam, quæ Lysaniæ fuerat, & quæcunque erant in monte Libano, de suo adjungebat: fœdusque ab eo ictum est cum Agrippa in medio urbis Romanæ foro. Antiochum etiam, cum ei regnum quod habuerat abstulisset, parte quadam Ciliciæ & Commagena donavit. Insuper & *vinculis* absolvit Alexandrum Lysimachum Alabarcham, cum quo vetus

Claudii erga Agrippam benignitas & liberalitas.

Antiochus Commagenæ rex.

Alexander Lysimachus Alabarcha.

n Ἡρεῖτο τῶν σωματοφυλάκων.] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* ᾕρειτο in *Editis Aliisque.*

o Ἑταίρους,] *L. B.* ἑτέρους.

p Χαιρέας τὴν ἐπὶ θανάτῳ,] Sic *Busb.* & *Epiphan.* in *ceteris* deëst Χαιρέας.

q Καὶ ——— ῥῖγος.] Hoc non exstat in Versione Rufini. SPANH.

r Λούπου ποιήσαιτο πώποτε ῥῖγος.] Mallem λύκου αἰτιάσαιτο.

s Γεγόνοιεν αἱ σφαγαὶ,] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* γεγόνιεν *Vat.* γεγόνασιν in *Editis Aliisque.*

t Ἢ] *L. B.* εἰ.

v Μεταχειρίσαιτο αὐτός.] Διαχειρίσαιτο *Busb.*

x Ἐναγισμῶν ἐνεστηκότων,] Romæ ἡμέραι ἐναγισμῶν *Rufin.* imminente festivitate. SPANH.

y Τοῖς αὐτῶν ἐπιφέροντες,] Τὰ αὐτῶν *Busb.*

z Ἵλεων καὶ ἄμηνιν εἶναι] Conf. sup. lib. 15. c. 3. §. 4. SPANH.

a Ἄμηνιν] *L. B.* ἄμμοιν. *Coccejus* ἀμνήμονα.

b Παραλύοντος αὐτὸν,] Ἀπολύοντος *Busb.*

c Ἐκλειπίαν] *L. B.* ἐπικλειπίαν.

d Διάγραμμα] Διάταγμα ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 5. SPANH.

e Τήν τε ——— Σαμάρειαν.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 5. SPANH.

f Ἄβιλαν ——— ὄρει,] Ita scribo. (ita quoque exhibet *Lugd. Bat.*) Ἀβέλαν in *Josephi* libris. Ἄβιλα, ἐπικληθεῖσα Λυσανίου *Ptol.* & apud *Lucam* (c. 3. v. 1.) exstat memoria Λυσανίου Ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, quod ab Ἄβιλα non Ἀβέλα. HUDS. Conf. supr. lib. 8. c. 12. §. 4. & infr. lib. 20. c. 6. §. 1. SPANH.

g Ἀλέξανδρον Λυσίμαχον τὸν Ἀλαβάρχην.] Conf. supr. lib. 18. c. 9. §. 1. SPANH. Illa Ἀλέξανδρον Λυσίμαχον in *Marg.* modo habet *L. B.*

h Λυσίμαχον] Λυσίμαχον deëst *Voss.* agnoscitur ab *Epiphanio*, qui tamen videtur Ἀλέξανδρον in suo *Codice* non habuisse. Vide *Usserium* in *Annalibus* V. T. ad A. M. 1039. p. 623.

i Ἀλαβάρχην,] De *Alabarcha* videsis *Fullerum in Miscell.* l. 4. c. 16. p. 581. & quæ annotavimus ad lib. 18. c. 7. §. 3. & cap. 9. §. 1.

k Καὶ

tus ei intercesserat amicitia, quique *olim* suæ matris Antoniæ procurator fuerat, quem Cajus iratus vinxerat: cujus filius Bernicen Agrippæ filiam duxit uxorem. & hanc quidem Agrippa (nam moritur Marcus Alexandri filius) virginem sibi vendicans, Herodi fratri suo collocavit, impetrato illi regno Chalcidis à Claudio.

Herodes frater Agrippæ.

2. Per idem autem tempus inter Judæos & Græcos exorta est seditio in urbe Alexandria. Cajo enim mortuo, Judæorum gens, sub ejus imperio graviter oppressa, & multis injuriis ab Alexandrinis affecta, cœpit animos resumere: moxque ad arma ventum est. Tum Claudius per epistolam mandat præsidi Ægypti, ut seditionem illam compesceret. quin & edictum, supplicantibus ei regibus Agrippa & Herode, mittit in Alexandriam & Syriam, scriptum in hanc sententiam. "TIBERIUS CLAUDIUS CÆSAR, AUG. GERMANICUS, PONTIFEX MAXIMUS, TRIB. POT. EDICIT. Quoniam jam olim cognitum habuimus Judæos, qui in Alexandria sunt & Alexandrini appellantur, statim ab urbe condita una cum Alexandrinis habitatum missos, & civitatis jus ex æquo à regibus consequutos esse, id quod palam est ex rescriptis eorum pariter & edictis, & postquam imperio nostro per Augustum subjecta fuisset Alexandria, sua illis integra mansisse jura, conservata per missos illò diversis temporibus præsides, nullamque de illo jure controversiam motam fuisse, etiam quando Aquila præerat Alexandriæ, & cum mortuus esset Judæorum ethnarcha, Augustum non vetuisse alios deinceps ethnarchas fieri, volentem eorum quemque subjici, ita tamen ut suis uterentur institutis, nec cogerentur patriam religionem violare; Alexandrinos autem excitari *contigit* in Judæos, una cum illis habitantes, eo tempore quo Cajus Cæsar rerum potiretur, qui ex vehementi insania & dementia, quod noluerit gens Judæorum quidquam contra patriam religionem facere, ipsumque Deum appellare, eos *mirum in modum* depresserat: volo *itaque* nihil propter Caji amentiam illis detractum iri, quod Judæorum genti fuerit concessum, sed jura quibus olim gaudebant illis sarta tecta manere, patriis in moribus & institutis perseverantibus; jubeoque ex utraque parte modis omnibus cavendum esse, ne ulla moveatur seditio postquam edictum *hoc* meum fuerit publicatum.

Seditio Alexandriæ inter Judæos & Græcos.

Claudii pro Alexandrinis Judæis edictum.

3. Et hoc quidem edictum, in gratiam Judæorum Alexandriam missum, ita se habuisse accepimus; quod vero in reliquum terrarum orbem, hujusmodi erat. "TIBERIUS CLAUDIUS CÆSAR, AUG. GERMANICUS, PONTIFEX MAX. TRIB. POTEST. COS. CREATUS ITERUM, EDICIT. Quandoquidem me supplices rogarint Agrippa & Herodes reges mihi amicissimi, ut permitterem etiam Ju-

Claudii pro Judæis per orbem Romanum edictum.

τα, καὶ Αντωνίαν αὐτοῦ ἐπιτροπεύσαντα τὴν μητέρα, ὀργῇ τῇ Γαΐου δεδεμένον· καὶ αὐτοῦ υἱὸς Βερνίκην τὴν Αγρίππου γαμεῖ θυγατέρα. [k] καὶ ταύτην μὲν, τελευτᾷ γὰρ Μάρκος [l] ὁ τοῦ Αλεξάνδρου υἱὸς, παρθένον λαβὼν, [m] ἀδελφῷ τῷ αὐτοῦ Αγρίππας Ηρώδῃ δίδωσι, Χαλκίδος αὐτῷ τὴν βασιλείαν [n] εἶναι αἰτησάμενος παρὰ Κλαυδίου.

β'. Στασιάζεται δὲ κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον [o] Ιουδαίων τὰ πρὸς Ελληνας ἐπὶ τῆς Αλεξανδρέων πόλεως. τελευτήσαντος τοῦ Γαΐου τὸ Ιουδαίων [p] ἔθνος ἐπὶ [q] τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκείνου τεταπεινωμένον, καὶ δεινῶς ὑπὸ τῶν Αλεξανδρέων [r] βιαζόμενον, ἀνεθάρσησε· καὶ ἐν ὅπλοις εὐθέως ἦν. καὶ Κλαύδιος ἐπιστέλλει τῷ [s] ἱππαρχοῦντι κατὰ [t] τὴν Αἴγυπτον, ὥστε τὴν στάσιν καταστεῖλαι. πέμπει δὲ καὶ διάγραμμα, παρακεκληκότων αὐτὸν Αγρίππου τε καὶ Ηρώδου τῶν βασιλέων, εἴς τε τὴν Αλεξάνδρειαν καὶ Συρίαν, γεγραμμένον τοῦτον τὸν τρόπον· "ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, ΣΕΒΑΣΤΟΣ, ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ, ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΙΣΤΟΣ ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ [v] ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ΛΕΓΕΙ. Επιγνοὺς ἀνέκαθεν τοὺς ἐν Αλεξανδρείᾳ Ιουδαίους, Αλεξανδρεῖς λεγομένους, συγκατοικισθέντας τοῖς πρώτοις [x] εὐθὺ καιροῖς Αλεξανδρεῦσι, καὶ [y] ἴσης πολιτείας παρὰ τῶν βασιλέων τετυχότας, καθὼς φανερὸν ἐγένετο ἐκ τῶν γραμμάτων τῶν παρ' αὐτοῖς, καὶ τῶν διαταγμάτων, καὶ, μετὰ τὸ τῇ ἡμετέρᾳ ἡγεμονίᾳ Αλεξάνδρειαν ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ ὑποταχθῆναι, [z] πεφυλάχθαι αὐτοῖς τὰ δίκαια ὑπὸ τῶν πεμφθέντων ἐπάρχων κατὰ διαφόρους χρόνους, μηδεμίαν τε ἀμφισβήτησιν περὶ τούτων γενομένην τῶν δικαίων αὐτοῖς ἅμα καθ' ὃν καιρὸν Ακύλας ἦν ἐν Αλεξανδρείᾳ, καὶ τελευτήσαντος [a] τοῦ Ιουδαίων ἐθνάρχου τὸν Σεβαστὸν μὴ κεκωλυκέναι ἐθνάρχας γίνεσθαι, βουλόμενον ὑποτετάχθαι ἑκάστους ἐμμένοντας τοῖς ἰδίοις ἔθεσι, καὶ μὴ παραβαίνειν ἀναγκαζομένους τὴν πάτριον [b] θρησκείαν, Αλεξανδρεῖς δὲ [c] ἐπαρθῆναι κατὰ τῶν παρ' αὐτοῖς Ιουδαίων ἐπὶ τῶν Γαΐου Καίσαρος χρόνων, τοῦ διὰ τὴν πολλὴν ἀπόνοιαν καὶ παραφροσύνην, ὅτι μὴ παραβῆναι ἠθέλησε τὸ Ιουδαίων ἔθνος τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ Θεὸν προσαγορεύειν αὐτὸν, ταπεινώσαντος αὐτούς· [d] βούλομαι μηδὲν διὰ τὴν Γαΐου παραφροσύνην τῶν δικαίων τῷ Ιουδαίων ἔθνει παραπεπτωκέναι, φυλάσσεσθαι δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ [e] πρότερον δικαιώματα, ἐμμένουσι τοῖς [f] ἰδίοις ἔθεσι, ἀμφοτέροις δὲ διακελεύομαι τοῖς μέρεσιν, πλείστην ποιήσασθαι πρόνοιαν, ὅπως μηδεμία ταραχὴ γένηται μετὰ τὸ προτεθῆναί μου τὸ [g] διάγραμμα.

γ'. Τὸ μὲν οὖν εἰς Αλεξάνδρειαν ὑπὲρ τῶν Ιουδαίων διάταγμα τοῦτον ἦν τὸν τρόπον γεγραμμένον· τὸ δὲ εἰς [h] τὴν ἄλλην οἰκουμένην εἶχεν οὕτω. "ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, ΣΕΒΑΣΤΟΣ, ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ, ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΙΣΤΟΣ, ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ΥΠΑΤΟΣ [i] ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΘΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ, ΛΕΓΕΙ. Αἰτησαμένων με [k] βασιλέων Αγρίππου καὶ Ηρώδου τῶν φιλτάτων μοι, ὅπως συγχωρήσαιμι τὰ αὐτὰ δίκαια

καὶ

k Καὶ —— Μάρκος] Vers. *& hanc quidem Agrippa (nam moritur Marcus Alexandri filius) virginem sibi vendicans.* Sed sic distinguendum, καὶ ταύτην μὲν, τελευτᾷ γὰρ Μάρκος ὁ τοῦ Αλεξάνδρου υἱὸς παρθένον λαβὼν, ἀδελφῷ —— (*nam moritur Marcus Alexandri F. qui virginem duxerat*) *Usserius* quidem ad annum Christi 41. p. 641. cum versione facit, & ait Marcum, cui desponsa fuit Berenice, ante nuptias defunctum. verum sola *Josephi* auctoritate nititur, cujus verbis vim facit; cum expresse dicat *Josephus* versu superiore — αὐτοῦ υἱὸς Βερνίκην — γαμεῖ. IBBETS.

l Ο τοῦ Αλεξάνδρου υἱὸς,] Τοῦ Αυσιμάχου υἱὸς *Busb.*

m Αδελφῷ —— βασιλείαν] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 5. SPANH.

n Εἶναι αἰτησάμενος παρὰ Κλαυδίου.] Illud εἶναι non agnoscit *Busb.*

o Ιουδαίων] Ιουδαίοις *Busb.*

p Εθνος ἐπὶ] Γένος *Busb.*

q Τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκείνου τεταπεινωμένον,] Illud τῆς è *Cod. Busb.*

r Βιαζόμενον,] Υβρισμένον *Voss.*

s Ιππαρχοῦντι] Est qui malit ἐπαρχοῦντι.

t Τὴν Αἴγυπτον,] Ita *Vat.* τὴν deest *reliquis.*

v ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ΛΕΓΕΙ.] ΥΠΑΤΟΣ post ΕΞΟΥΣΙΑΣ adjicit *Busb.* non ita *Græci* cæteri & *Epiphan.*

x Εὐθὺ] Forte αὐθὺς. COCC.

y Ισης —— τετυχότας.] Conf. supr. lib. 14. c. 7. §. 2. SPAN.

z Πεφυλάχθαι αὐτοῖς τὰ δίκαια] Πεφυλάχθαι *Vat.*

a Τοῦ Ιουδαίων ἐθνάρχου] Εθνάρχαι Ιουδαίων Alexandriæ. REL.

b Θρησκείαν,] Post θρησκείαν ista quæ sequuntur, ἴσης πολιτείας τοῖς ἄλλοις Αλεξανδρεῦσι τετυχότων ἀνέκαθεν, adjicit *Busb.* Verum deerant *Epiphanii* codicibus *nostrisque* reliquis.

c Επαρθῆναι κατὰ] Επαρθῆναι συνέβη solus *Busb.*

d Βούλομαι μηδὲν] Βούλομαι οὖν μηδὲν *Busb.*

e Πρότερον δικαιώματα,] Πρότερα *Busb.*

f Ιδίοις ἔθεσι] Ita *Voss.* Ιουδαίοις in *Editis Aliisque.*

g Διάγραμμα.] *L. B.* διάταγμα.

h Τὴν ἄλλην οἰκουμένην] Οἰκουμένη sub Romanis. REL.

i Χειροτονηθεὶς] Χειροτονηθεὶς pro inauguratus. REL.

k Βασιλέων Αγρίππου καὶ Ηρώδου] Ita *Busb.* & *Epiphan.* βασιλεῖς in *Editis Aliisque.*

l Pro

"καὶ τοῖς ἐν πάσῃ τῇ ὑπὸ [l] Ῥωμαίους ἡγεμονίᾳ Ἰουδαίοις φυ-"λάσσεσθαι, καθὰ καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἥδιστα συνε-"χώρησα, οὐ μόνον τούτου [m] τοῖς αἰτησαμένοις με χαρι-"ζόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς, ὑπὲρ ὧν παρεκλήθην "ἀξίους κρίνας, διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν καὶ φι-"λίαν, μάλιστα δὲ δίκαιον κρίνων, μηδεμίαν μηδὲ Ἑλ-"ληνίδα πόλιν τῶν δικαίων τούτων ἀποτυγχάνειν, ἐπειδὴ "καὶ ἐπὶ τοῦ Θείου Σεβαστοῦ αὐταῖς ἦν τετηρημένα· καλῶς "οὖν ἔχειν καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐν παντὶ τῷ [n] ὑφ' ἡμᾶς κόσμῳ "τὰ πάτρια ἔθη ἀνεπικωλύτως φυλάσσειν, οἷς καὶ αὐτοῖς "ἤδη νῦν παραγγέλλω μου ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ ἐπιει-"κέστερον χρῆσθαι, καὶ μὴ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν δεισιδαιμο-"νίας ἐξουθενίζειν, τοὺς ἰδίους δὲ νόμους φυλάσσειν, τοῦτο "μου τὸ διάταγμα τοὺς ἄρχοντας τῶν πόλεων καὶ τῶν κο-"λωνειῶν καὶ μουνικιπίων, τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῶν ἐκτὸς, "βασιλεῖς τε καὶ δυνάστας διὰ τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν ἐγ-"γράψασθαι βούλομαι, ἐκκείμενόν τε ἔχειν, οὐκ ἔλαττον "ἡμερῶν τριάκοντα, [o] ὅθεν [p] ἐξ ἐπιπέδου καλῶς ἀναγνω-"σθῆναι [q] δύναται.

"dæis in omni imperio Romano degentibus jura "eadem servare & habere quæ Alexandrinis con-"cessa, libenter eorum precibus annui, nec so-"lum iis qui à me petierunt hoc indulsi, verum & "ipsos pro quibus rogatus sum dignos *hoc beneficio* "judicavi, propter fidem & amicitiam Romanis "præstitam; justissimum etiam censens, nullam, "ne Græcarum quidem, urbem juribus illis pri-"vandam, quoniam & sub Divo Augusto eis erant "servata: proinde æquum esse arbitror ut Judæi "etiam per universum nostrum imperium patrios "mores sine impedimento aliquo servent, quos "etiam nunc moneo ut hac nostra gratia contenti "modestius se gerant, nec religiones aliarum gen-"tium contemnant, sed leges suas custodiant: vo-"loque ut hoc meum edictum præsides civitatum "atque coloniarum & municipiorum, tam intra "Italiam quam extra, uti etiam reges & principes "per ministros suos transcriptum habeant, & in "hujusmodi loco positum intra triginta dies, unde "de plano recte legi possit.

ΚΕΦ. ϛ'.

Οἷα ὑπ' Ἀγρίππου εἰς Ἰουδαίαν ὑποστρέψαντος ἐπράχθη ἐν Ἱεροσολύμοις· καὶ ἅ τε Πετρώνιος πρὸς Δωρίτας ὑπὲρ Ἰουδαίων ἔγραψεν.

Τούτοις μὲν δὴ τοῖς διατάγμασιν, εἰς Ἀλεξάνδρειάν τε καὶ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἀποσταλεῖσιν, ἐδήλωσεν ἣν περὶ Ἰουδαίων [r] ἔχει γνώμην Κλαύδιος Καῖσαρ· αὐτίκα δὲ Ἀγρίππαν, κομιούμενον τὴν βασιλείαν, ἐπὶ τιμαῖς λαμπροτέραις [s] ἐξέπεμψε, τοῖς ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἡγεμόσι καὶ τοῖς ἐπιτρόποις διὰ γραμμάτων ἐπιστείλας [t] ἐράσμιον ἄγειν. ὁ δὲ, ὡς εἰκὸς ἦν τὸν ἐπὶ κρείττοσι τύχαις ἀνερχόμενον, μετὰ τάχους ὑπέστρεψεν· εἰς Ἱεροσόλυμα δὲ ἐλθὼν, χαριστηρίους ἐξεπλήρωσε θυσίας, [v] οὐδὲν τῶν κατὰ νόμον ἀπολιπών. διὸ [x] καὶ Ναζιραίων ξυρᾶσθαι διέταξε μάλα συχνοὺς, τήν τε χρυσῆν ἅλυσιν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ Γαΐου ἰσόσταθμον τῇ σιδηρᾷ, ᾗ τὰς [y] ἡγεμονίδας χεῖρας ἐδέθη, τῆς σκυθρωπῆς εἶναι τύχης ὑπόμνημα, καὶ τῆς [z] ἐπὶ τῷ κρείττω μαρτυρίαν μεταβολῆς, τῶν ἱερῶν ἐντὸς ἀνεκρέμασε περιβόλων ὑπὲρ τὸ [a] γαζοφυλάκιον, [b] ἵν' ᾖ δεῖγμα, καὶ τοῦ τὰ μεγάλα δύνασθαί ποτε πεσεῖν, καὶ τοῦ τὸν Θεὸν ἐγείρειν τὰ πεπτωκότα· πᾶσι γὰρ τοῦτο ἐνεφάνιζεν ἡ τῆς ἁλύσεως ἀνάθεσις, ὅτι βασιλεὺς Ἀγρίππας ἀπὸ μικρᾶς αἰτίας εἰς δεσμώτην ἀπέδυ τὸ πρὶν ἀξίωμα· καὶ μετ' ὀλίγον τῆς πέδης ἐκβὰς, εἰς βασιλέα τοῦ πάλαι λαμπρότερον ἠγέρθη. διὰ τούτων ἐννοεῖσθαι ὅτι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ πᾶσιν ὀλισθαίνειν τὰ μεγέθη, καὶ τὰ κλιθέντα δύναται περιφανὲς πάλιν λαβεῖν ὕψος.

β'. Ἐντελῶς δ' οὖν θρησκεύσας [c] τὸν Θεὸν Ἀγρίππας, Θεόφιλον μὲν τὸν Ἀνάνου τῆς ἀρχιερωσύνης μετέστησεν· τῷ δὲ Βοηθοῦ Σίμωνι, τούτῳ [d] Κανθηρᾶς ἐπίκλησις ἦν, τὴν ἐκείνου προσένειμε τιμήν. δύο δὲ ἦσαν ἀδελφοὶ τῷ Σίμωνι καὶ πατὴρ Βοηθὸς, [e] οὗ τῇ θυγατρὶ βασιλεὺς συνῴκησεν

CAP. VI.

Quænam Hierosolymis acta erant ab Agrippa post reditum ejus in Judæam: & quæ Petronius ad Doritas pro Judæis scripsit.

HIS igitur edictis, in Alexandriam & totum terrarum orbem missis, ostendit Claudius Cæsar qua erat erga Judæos voluntate: moxque Agrippam, regnum * curaturum, splendidioribus auctum honoribus dimisit, cum per literas provinciarum præsidibus & procuratoribus mandasset ut amice eum & benevole exciperent. Ille vero, id quod verisimile erat homini facere cui prospere omnia cesserunt, cum *magna* celeritate reversus est: cumque Hierosolyma pervenisset, victimas pro gratiarum actione immolavit, ita ut nihil à lege præscriptum omiserit. unde & multos Naziræos tonderi præcepit; & catenam auream, quam ei dederat Cajus, pondere parem illi ferreæ quæ regias manus vinxerat, in tristis fortunæ monumentum ejusdemque in melius mutatæ testimonium, intra conseptum templi supra gazophylacium suspendit, ut documento esset, & maxima posse concidere, Deumque solere ea quæ ceciderant erigere. omnibus enim ostendebat catenæ dedicatio, quod regi Agrippæ levicula de causa in vincti conditionem mutata fuerit pristina dignitas; pauloque post vinculis laxatus in regem evaserit *multo* quam ante splendidiorem. ut hinc liceat intelligere, ita hominibus esse à natura comparatum, ut celsissimi quique facile prolabantur, inclinatique iterum provehi possint ad illustriorem dignitatem.

Agrippam in regnum suum remittit Claudius.

Quænam post reditum præstiterit Agrippa.

2. Cum itaque omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, rite præstitisset Agrippa, Theophilum quidem Anani filium submovit à summo sacerdotio; & Boëthi filium Simonem, cognomine Cantheram, in ejus locum substituit. Erant autem Simoni fratres duo & Boëthus pater, cujus filiam He-

Simon Cantheras pontifex factus vice Theophili.

l Ῥωμαίους ἡγεμονίᾳ] Sic *Busb.* Ῥωμαίοις in *cæteris.*
m Τοῖς αἰτησαμένοις] Αὐτοῖς *Busb.*
n Ὑφ' ἡμᾶς κόσμῳ] Ita *Vat.* ἐφ' ἡμᾶς in *Editis Aliisque.*
o Ὅθεν ἐξ ἐπιπέδου καλῶς] Hæc formula (inquit *Seldenus* de *Synedr.* l. 1. c. 8.) Romano in imperio, ut notissima, edictis hujusmodi subscribi solebat, literis suis tantum initialibus ad hunc modum, U. D. P. R. L. P. *Unde de plano recte legi possit.*
p Ἐξεπιπέδου] Ἐξ ἐπιπ. SPANH.
q Δύναται.] Forte δύνηται. COCC.
r Ἔχει] *L. B.* ἔχοι.
* Curaturum,] *Al.* recepturum.
s Ἐξέπεμψε,] Ἐξέπεμψεν *Busb.*
t Ἐράσμιον ἄγειν] Ἐράσμιον αὐτὸν ἄγειν *Vat.* & *Voss.*
v Οὐδὲν τῶν κατὰ νόμον ἀπολιπών.] Οὐδὲν τῶν κατὰ νόμον ἐστὶν παραλιπὼν *Busb.* παραλιπὼν habet *Voss.*

x Καὶ Ναζιραίων ξυρᾶσθαι] Ναζιραίων μάλα συχνοὺς διέταξε ξυρᾶσθαι, τὴν δὲ χρ. *Busb.*
y Ἡγεμονίδας χεῖρας ἐδέθη,] Ἡγεμονίας *Busb.*
z Ἐπὶ τῷ κρείττω μαρτυρίαν μεταβολῆς,] Ἐπὶ τὸ κρεῖττον *Busb.* & *Gall.* εἰς τὰ κρείττω *L. B.*
a Γαζοφυλάκιον,] De incensis sub Tito Gazophylaciis ἁλωσ. lib 6 c. 5. § 2. Vide de Gazophylaciis & in iis contentis Ezechiæ Regis II Reg. XXXIX. 2. SPANH.
b Ἵν' ᾖ δεῖγμα,] Ἵν' εἴη δεῖγμα *Busb.*
c Τὸν Θεὸν Ἀγρίππας,] Ita cum *Busb.* & *Voss.* τῷ Θεῷ in *Editis Aliisque.*
d Κανθηρᾶς ἐπίκλησις ἦν,] Ita *Busb.* & *Zonar.* Κανθήρας in *cæteris.*
e Οὗ —— δεδήλωται.] Herodis Magni uxor filia Simonis Pontificis. vid. supr. ἁλωσ. lib. 1. c. 30. §. 7. SPANH.

Herodes rex uxorem duxerat, quemadmodum supra declaravimus. Tam igitur ipse quam pater & fratres pontificatum adeptus est, uti etiam Simonis Oniæ filii tres, sub imperio Macedonum, quod in superioribus memoravimus.

Agrippæ in Hierosolymitas benignitas.

3. Cum autem res pontificatus ita constituisset rex, Hierosolymitis deinde amoris ipsorum & benevolentiæ gratiam retulit. nam remisit eis tributum quod pro singulis ædibus pendebatur, quod pulchrum esse duceret, se non pati ab illis amore & benevolentia superari. Silam autem omnibus *suis* copiis præfecit, quem multorum laborum socium & participem habuerat. At paulo admodum post Doritæ *quidam* juvenes, sanctitati anteponentes audaciam *suam*, ita facti à natura ut projectæ essent temeritatis, statuam Cæsaris in synagoga Judæorum posuerunt. id quod Agrippam magnopere irritabat. nam idem effecerant, ac si patriam legem sublatum ivissent. Quare sine mora Publium Petronium convenit, qui tum Syriæ præses erat, & in Doriensium quosdam accusationem instituit. Ille vero non minus ægre ferens hoc facinus (nam & ipse pro flagitio habuit quod contra leges factum erat) Doriensibus, qui defecerant, asperius scripsit in hæc verba. "PUBLIUS PETRONIUS, LEGATUS TIBERII CLAUDII CÆS. AUG. GERMANICI, MAGISTRATIBUS DORIENSIUM EDICIT. Quoniam vestrum quidam eò insolentiæ processerunt, ut, cum edictum propositum fuerit à Claudio Cæsare Augusto Germanico, quo Judæi suis legibus vivere permittuntur, id non egeritis ut ei obsequium præstaretis, sed omnia è contra feceritis, prohibentes Judæos conventus suos agere, in ejusmodi loco Cæsaris statuam collocando; qua re & maleficium admittitis non solum in Judæos, sed & in imperatorem, cujus statua rectius in proprio templo poneretur quam in alieno, idque in loco ubi cœtus celebrantur, cum à natura justum sit ut sui quisque loci sit dominus prout decrevit Cæsar, (nam ridiculum esset mea decreta commemorare post imperatoris edictum, quo Judæis permisit uti suis utantur moribus *& institutis*, ac præterea sanciit ut civitatis jus ex æquo cum Græcis obtineant) eos quidem, qui talia contra Augusti edictum ausi sunt, ita ut & ipsi indigne ea ferant qui ex primoribus illorum esse videntur, non suo ex consilio sed populi furore facta esse asseverantes, jubeo per centurionem Vitellium Proculum ad me adduci factorum rationem reddituros, primos vero magistratuum hortor, ut sontes (nisi existimari velint injuriam sua voluntate illatam esse) centurioni indicent, operam dantes ne quæ turbæ aut rixæ præbeatur occasio, (quam quidam mihi captare videntur ex istiusmodi rebus) utpote quod nihil mihi carissimoque regi Agrippæ curæ magis sit, quam ne Judæorum gens occasionem arripiens, semet defendendi prætextu congregetur, & ad insaniam usque tumultuetur. Quo autem certius cognoscatis Augusti de toto hoc negotio mentem & sententiam, quæ ille non ita pridem

Doritarum audax facinus.

VI. *Petronii contra Doritas edictum.*

Ἡρώδης, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται. σὺν τοῖς ἀδελφοῖς οὖν τὴν ἱερωσύνην ἔσχεν ὁ Σίμων, καὶ σὺν τῷ πατρὶ, καθὰ καὶ πρότερον ἔσχον οἱ Σίμωνος τοῦ [f] Ὀνία παῖδες τρεῖς ὄντες ἐπὶ τῆς τῶν Μακεδόνων ἀρχῆς, ὅπερ ἐν ταῖς προαγούσαις γραφαῖς παρέδομεν.

γ'. Καταστησάμενος δὲ τὰ περὶ τοὺς ἀρχιερέας [g] οὕτως ὁ βασιλεὺς, τοὺς Ἱεροσολυμίτας ἠμείψατο τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας. [h] ἀνῆκε γὰρ αὐτοῖς τὰ ὑπὲρ ἑκάστης οἰκίας, ἐν καλῷ τιθέμενος ἀντιδοῦναι τοῖς ἠγαπηκόσι στοργήν. [i] ἵππαρχον δὲ ἀπέδειξε παντὸς τοῦ στρατεύματος Σίλαν, ἄνδρα πολλῶν αὐτῷ πόνων συμμετασχόντα. παντάπασι δὲ ὀλίγου χρόνου διελθόντος, Δωρῖται νεανίσκοι τῆς ὁσιότητος [k] προτιθέμενοι τόλμαν, [l] καὶ πεφυκότες εἶναι παραβόλως θρασεῖς, Καίσαρος ἀνδριάντα κομίσαντες εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν ἀνέστησαν. τοῦτο σφόδρα τὸν Ἀγρίππαν παρώξυνε. κατάλυσιν γὰρ τῶν πατρίων αὐτοῦ νόμων ἐδύναντο. ἀμελλητὶ δὴ πρὸς Πούπλιον Πετρώνιον, ἡγεμὼν δὲ τῆς Συρίας οὗτος ἦν, παραγίνεται, καὶ [m] καταλέγει τῶν [n] Δωριτῶν. ὁ δὲ οὐχ ἧττον ἐπὶ τῷ πραχθέντι χαλεπήνας, καὶ γὰρ αὐτὸς ἔκρινεν ἀσέβειαν τὴν τῶν ἐννόμων παράβασιν, τοῖς ἀποστᾶσι τῶν Δωριτῶν σὺν ὀργῇ τοῦτ' ἔγραψε. "ΠΟΥΠΛΙΟΣ ΠΕΤΡΩΝΙΟΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ, ΣΕΒΑΣΤΟΥ, ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ, [o] ΔΩΡΙΕΩΝ ΤΟΙΣ ΠΡΩΤΟΙΣ ΛΕΓΕΙ. Ἐπειδὴ τοσαύτῃ τόλμῃ ἀπονοίας τινὲς ἐχρήσαντο ἐξ ὑμῶν, [p] ὥστε μηδὲ, διὰ τὸ προτεθῆναι τὸ διάταγμα Κλαυδίου Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ περὶ τοῦ ἐφίεσθαι Ἰουδαίους φυλάσσειν τὰ πάτρια, πεισθῆναι [q] ὑμᾶς αὐτῷ, τἀναντία δὲ πάντα πρᾶξαι, συναγωγὴν Ἰουδαίων κωλύοντας εἶναι, διὰ τὸ μεταθεῖναι ἐν αὐτῇ τὸν Καίσαρος ἀνδριάντα, παρανομοῦντας οὐκ εἰς μόνους Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, οὗ ὁ ἀνδριὰς [r] βέλτιον ἐν τῷ ἰδίῳ ναῷ, ἢ ἐν ἀλλοτρίῳ ἐτίθετο, καὶ ταῦτα ἐν τῷ τῆς συναγωγῆς τόπῳ, [s] τῇ φύσει δικαίου ὄντος ἕνα ἕκαστον τῶν ἰδίων τόπων κυριεύειν κατὰ τὸ Καίσαρος ἐπίκριμα· τοῦ γὰρ ἐμοῦ ἐπικρίματος μιμνήσκεσθαι γελοῖόν ἐστι μετὰ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος διάταγμα τοῦ ἐπιτρέψαντος Ἰουδαίοις τοῖς ἰδίοις ἔθεσι χρῆσθαι, ἔτι μέντοι καὶ συμπολιτεύεσθαι τοῖς Ἕλλησι κεκελευκότος· τοὺς μὲν παρὰ τὸ διάταγμα τοῦ [t] Σεβαστοῦ τοιαῦτα τετολμηκότας, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοὶ ἠγανάκτησαν οἱ δοκοῦντες αὐτῶν ἐξέχειν, οὐ τῇ ἰδίᾳ προαιρέσει γεγονέναι λέγοντες, ἀλλὰ τῇ τοῦ πλήθους ὁρμῇ, ὑπὸ ἑκατοντάρχου Πρόκλου Οὐιτελλίου ἐκέλευσα ἐπ' ἐμὲ ἀναχθῆναι τῶν πεπραγμένων λόγον [v] ἀποδώσοντας, τοῖς δὲ πρώτοις ἄρχουσι παραινῶ, εἰ μὴ βούλονται δοκεῖν κατὰ τὴν αὐτῶν προαίρεσιν γεγονέναι τὸ ἀδίκημα, ἐπιδεῖξαι τοὺς αἰτίους τῷ ἑκατοντάρχῃ, μηδεμιᾶς στάσεως μηδὲ μάχης ἐῶντας ἀφορμὴν γενέσθαι, ἥν περ δοκοῦσί μοι θηρεύεσθαι διὰ τῶν τοιούτων ἔργων, καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ τιμιωτάτου μοι βασιλέως Ἀγρίππα οὐδενὸς μᾶλλον προνοουμένων, ἢ ἵνα μὴ ἀφορμῆς [x] δραξάμενον τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, [y] ὑπὸ τῆς ἀμύνης προφάσεως συναθροισθὲν, εἰς ἀπόνοιαν [z] χωρῇ. ἵνα δὲ γνωριμώτερον ᾖ, τί καὶ ὁ Σεβαστὸς περὶ ὅλου τοῦ πράγματος ἐφρόνησε, "τὰ

f Ὀνία παῖδες τρεῖς] Ὀνίου *Busb.*

g Οὕτως ὁ βασιλεὺς,] Ita *Busb.* οὗτος in *Græcis reliquis.* Οὕτως ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *Rex igitur Agrippa hoc modo sacerdotes instituens.*

h Ἀνῆκε γὰρ] *L. B.* ἀνῆκε γοῦν.

i Ἵππαρχον] Ἔπαρχον *Gall.* & *Voss.* in *margine.*

k Προτιθέμενοι] *L. B.* προσιθέμενοι.

l Καὶ πεφυκότες εἶναι] Ita *Busb.* & *Voss.* nec aliter forsan *Epiphan.* qui vertit, *cum natura viderentur audaces.* καίπερ ἀεὶ πεφυκότες in *Editis Aliisque.*

m Καταλέγει τῶν Δωριτῶν.] Κατηγορεῖ *Zonar.*

n Δωριτῶν.] Vid. mox infr. SPANH.

o Δωριέων] Leg. Δωριτῶν ut paulo ante Δωρῖται. SPANH.

p Ὥστε μηδὲ,] Ita *Voss.* ὥστε διὰ τὸ π. in *Editis Aliisque.* quæ lectio ferri potest, si mox legatur, μὴ πεισθῆναι.

q Ὑμᾶς] *Gen.* δὲ ὑμᾶς.

r Βέλτιον ἐν τῷ ἰδίῳ ναῷ,] Iterum cum *Cod. Voss.* βελτίω in *reliquis.*

s Τῇ φύσει δικαίου ὄντος] Sic lego. τοῦ φύσει δικαιοῦντος in *Editis* & *MSS.* Si quis malit, τοῦ φύσει δικαίου ὄντος, per me licet.

t Σεβαστοῦ τοιαῦτα] Σεβαστοῦ Καίσαρος Κλαυδίου τετολμηκότας, εἰς τὴν Ἰουδαίων συναγωγὴν μετατεθεικότας τὸν ἀνδριάντα, con. à *Busb.* Ista vero, utpote nec agnita ab *Epiphanio* nec ab aliis, in textum recipere nolui.

v Ἀποδώσοντας,] Παρανομοῦντας οὐκ εἰς μόνους Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, post ἀποδώσοντας adjicit *Busb.*

x Δραξάμενον τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος,] Ita *Busb.* δραξάμενοι in *cæteris.*

y Ὑπὸ τῆς ἀμύνης προφάσεως] Ὑπὲρ τῆς ἀμύνης προφάσει *Busb.* & *Voss.*

z Χωρῇ.] Χωρήσῃ *Busb.*

"τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ αὐτοῦ διατάγματα προτεθέντα [a] προσ-"έθηκα, ἅπερ, εἰ καὶ γνώριμα πᾶσιν εἶναι δοκεῖ, τότε καὶ "ἐπὶ τοῦ βήματος ἀνέγνω ὁ τιμιώτατός μοι βασιλεὺς "Ἀγρίππας, δικαιολογησάμενος περὶ τοῦ μὴ δεῖν αὐτοὺς "ἀφαιρεθῆναι τῆς τοῦ Σεβαστοῦ δωρεᾶς. εἴς τε οὖν τὸ λοι-"πὸν, παραγγέλλω, μηδεμίαν πρόφασιν στάσεως μηδὲ τα-"ραχῆς ζητεῖν, ἀλλὰ ἑκάστους τὰ ἴδια θρησκεύειν ἔθη.

δ'. Πετρώνιος μὲν οὖν οὕτω προυνόησε, διορθώ-σεως μὲν τὸ παρανομηθὲν ἤδη τυχεῖν, γενήσεσθαι δὲ πα-ραπλήσιον μηδὲν εἰς αὐτούς. Ἀγρίππας δὲ ὁ βασι-λεὺς "ἀφείλετο μετὰ τὴν ἱερωσύνην τὸν [b] Κανθηρᾶν Σί-"μωνα, Ἰωνάθην δὲ πάλιν ἐπ' αὐτὴν ἦγε τὸν [c] Ἀνάνου, "τοῦτον ἀξιώτερον τῆς τιμῆς ὁμολογῶν εἶναι. τῷ δὲ οὐκ "ἀσμενιστὸν ἐφάνη, τὴν τοσαύτην ἀπολαβεῖν τιμήν. "παρῃτεῖτο [d] γοῦν ταῦτα λέγων. "Σοὶ μὲν οὖν, ὦ "βασιλεῦ, τετιμημένος χαίρω, διὰ ψυχῆς ἔχων "τοῦθ' ὅ μοι γέρας σῇ [e] δίδως βουλήσει, εἰ καὶ πρὸς "οὐδέν με τῆς ἀρχιερωσύνης ἄξιον ἔκρινεν ὁ Θεός. ἅπαξ "δὲ [f] ἐνδῦναι στολισμὸν ἱερὸν ἀρκοῦμαι. τότε γὰρ αὐτὸν "ἠμφιασάμην ὁσιώτερον, ἢ νῦν ἀπολήψομαι. σὺ δὲ, "εἰ [g] βούλῃ τὸν ἀξιώτερον ἐμοῦ νῦν τὸ γέρας λαβεῖν, δι-"δάχθητι. πάσης καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἁμαρτίας καὶ πρὸς "σὲ, βασιλεῦ, καθαρὸς ἀδελφός ἐστί μοι. πρέποντα τῇ "τιμῇ τοῦτον συνίστημι." τούτοις ὁ βασιλεὺς ἡσθεὶς τοῖς λόγοις, τὸν Ἰωνάθην μὲν [h] ἔασε, γνώμῃ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ματθίᾳ τὴν ἱερωσύνην ἔδωκε· καὶ μετ' οὐ πο-λὺ, Πετρώνιον μὲν Μάρσος διεδέξατο, καὶ διεῖπε Συ-ρίαν.

"Alexandriæ edixerit hisce adjunxi, quæque licet "omnibus nota esse videantur, carissimus rex A-"grippa pro tribunali mihi recitavit, cum con-"tendisset Judæos privari non debere Augusti be-"neficio. Quamobrem edico, ut in posterum nul-"lam quæratis seditionum turbarumve occasio-"nem, sed liberum sit unicuique suo more rituque "Deum colere.

4. Atque ita quidem provisum est à Petronio, ut quicquid errati fuerit admissum corrigeretur, & deinceps *caveretur* ne tale quidpiam Judæi paterentur. Tunc autem rex Agrippa pontificatum Simoni Cantheræ ereptum Jonathæ Anani filio restitutum ibat, hunc ipsum honore digniorem esse præ se ferens. Illi vero haud gratum videbatur, ut tanta augeretur dignitate. eam itaque recusabat, hujuscemodi usus oratione. "Equidem gau-"deo, ô Rex, quod adeo me honorandum esse vo-"luisti, mecum grato animo recolens dignitatem "qua sponte tua & voluntate me cohonestas, etsi "me Deus pontificatu plane indignum judicavit. "Mihi autem satis est, semel induisse sacras vestes. "tunc enim sancte magis eas accepi, quam nunc "recepturus sum. Tum vero, si modo vis ut *ali-"cui* me digniori deferatur honos, à me edoceri ne "graveris. Est mihi frater, ab omni & in Deum "& adversum te, Rex, peccato immunis. hunc "tibi commendo, ut qui par sit isti dignitati." His verbis rex delectatus, Jonatham quidem præteriit, Matthiæ vero, ex fratris ejus consilio, pontificatum dedit: nec ita multo post Petronio, in Syria administranda, successit Marsus.

Pontificatus Simoni Cantheræ ademptus, Jonathæ offertur. Is honorem recusat.

Matthias fit pontifex.

ΚΕΦ. ζ.

Περὶ τοῦ Σίλα, καὶ διὰ τί ἠγανάκτησε πρὸς αὐτὸν ὁ βασι-λεὺς Ἀγρίππας. ὡς Ἀγρίππας περιβάλλειν ἤρξατο τοῖς Ἱεροσολύμοις τεῖχος, καὶ ὡς Βηρυτίους εὐηργέτησεν.

Σίλας δὲ ὁ τοῦ βασιλέως ἵππαρχος, ἐπεὶ διὰ πά-σης [i] αὐτῷ τύχης ἐγεγόνει πιστὸς, οὐδένα κίνδυνον αὐτῷ ποτὲ κοινωνεῖν ἀνηνάμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς σφα-λερωτάτους [k] ὑποδὺς πολλάκις πόνους, πεποιθήσεως ἦν ἀνάπλεως, προσήκειν ὑπολαμβάνων ἰσοτιμίαν βε-βαιότητι φιλίας. οὐδαμῇ τοίνυν ὑποκατεκλίνετο τῷ βασιλεῖ, παῤῥησίαν δὲ διὰ πάσης ὁμιλίας ἦγε. κἀν ταῖς φιλοφρονήσεσιν ἐγίνετο φορτικὸς, σεμνύνων ἑαυτὸν ἀμέτρως, καὶ πολλάκις τῷ βασιλεῖ τὰ στυγνὰ τῆς τύ-χης ἄγων εἰς ἀνάμνησιν, ἵνα τὴν ἑαυτοῦ [l] τότε σπου-δὴν παραδεικνύῃ. συνεχῶς δ' ἦν, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ [m] κά-μοι, πολλὰ διεξιών. τούτων οὖν τὸ πλεονάζον ὀνειδισμὸς ἐδόκει, διὸ προσάντως ὁ βασιλεὺς ἐδέχετο τὴν ἀτα-μίευτον παῤῥησίαν τἀνδρός. οὐχ ἡδεῖαι γὰρ αἱ τῶν ἀδό-ξων χρόνων ἀναμνήσεις· εὐήθης δὲ ὁ διηνεκῶς [n] ἅ ποτε ὠφέλησε προφέρων. τέλος γοῦν ἀνηρέθισε σφόδρα ὁ Σίλας τοῦ βασιλέως τὸν θυμὸν, κἀκεῖνος, ὀργῇ πλέον ἢ λογισμῷ διδοὺς, οὐ τῆς ἱππαρχίας μόνον μετέστησε τὸν Σίλαν, ἀλλὰ καὶ παρέδωκε δεθησόμενον εἰς τὴν ἐκείνου πατρίδα πέμψας. χρόνῳ δὲ τὸν θυμὸν ἠμ-βλύνθη, καὶ λογισμοῖς εἰλικρινέσι τὴν περὶ τἀνδρὸς κρίσιν ἐφῆκεν, ἐν νῷ λαμβάνων [o] ὅσους ὑπὲρ ἐκεί-

CAP. VII. — VII.

De Sila, & cur ei succensuit rex Agrippa. Quomodo Agrippa cœpit Hierosolymis murum circundare, quæque in Berytios contulit beneficia.

Silas autem præfectus militiæ regiæ, quia, in omni fortunæ vicissitudine ei fidelis, nullius unquam periculi socius esse detrectaverat, sed & labores difficillimos sæpe subierat, magna *benevolentiæ ejus* fiducia nitebatur, secum cogitans honorem sibi tribui debere amicitiæ suæ constantiæ parem. quapropter regi in omnibus æquari volebat, & quotiescunque cum eo esset summa utebatur dicendi libertate: & in familiaribus colloquiis molestus erat, sese immodice extollens, & regi sæpiuscule tristia fortunæ in memoriam revocans, ut ostenderet quo esset eo tempore in illum animo studioque: tum & frequens erat in memorando, quot labores pro eo pertulerit. Itaque cum in istis nimius fuerit, regi ea exprobrare videbatur; adeo ut hominis effrenem libertatem infeste & iniquo animo tulerit rex. nam res injucunda est temporis ingloriæ acti recordatio: & insipientis est perpetuo dicere, quot & quæ olim alicui dederit beneficia. Tandem igitur Silas regis animum adeo vehementer irritavit, ut ille, iræ magis quam rationi obsequens, non solum militiæ præfecturam Silæ ademerit, verum etiam in vincula conjecerit & in patriam suam ablegarit. Tempore autem ira mitigata est, & rationem à præjudiciis liberam in con-

Silas Agrippæ in adversis socius.

Silas Agrippam offendit, & in patriam vinctus mittitur.

a Προτέθηκα, [L. B. προσέθηκα.
b Κανθηρᾶν Σίμωνα,] Καθυρᾶ in *Edit. Bas.* Verum aut Κανθήραν aut Κανθηρᾶν legendum cum *Cod. Busb.*
c Ἀνάνου,] Ἀνανίου solus *Busb.*
d Γοῦν] *L. B.* δ' οὖν.
e Δίδως βουλήσει,] Ita cum *Cod. Busb.* δίδωσι in *reliquis.* δίδωσιν ἡ σὴ βουλὴ *Lugd. Bat.* δίδου legendum esse conjecerat Cl. *Lowthius.*
f Ἐνδῦναι στολισμὸν ἱερὸν ἀρκοῦμαι.] Ἐνδὺς *Busb.* & *Voss.*
g Βούλῃ τὸν ἀξιώτερον] Βούλει *Busb.*
h Εἶασε, γνώμῃ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ] Ἠγάσατο τῆς γνώμης, τἀδελφῷ δὲ αὐτοῦ *Busb* & *Lugd. Bat.* in *Marg.* nisi quod τῷ ἀδελφῷ habeat.
i Αὐτῷ τύχης ἐγεγόνει πιστὸς,] Αὐτοῦ *Busb.*
k Ὑποδὺς πολλάκις πόνους,] Ὑποδὺς ὑπὲρ αὐτοῦ πολλάκις πόνους καὶ κινδύνους *Busb.* atque ita forsan *Epiphan.* qui vertit, *sed cum eo manifestis in laboribus & necessitatibus succubuerat.*
l Τότε σπουδὴν παραδεικνύῃ.] Illud τότε è *Cod. Busb.* *Zonara* & *Epiphan.*
m Κάμοι,] Σ...μοι *Gen.* κάμοι *Ed. Basil.* SPANH.
n Ἅ ποτε ὠφέλησε προφέρων.] Ita *Busb.* & *Voss.* ἅπερ ὠφελήσε in *Editis Aliisque.*
o Ὅσους ὑπὲρ ἐκείνου] Ὅσους ὑπὲρ ἐκείνου πόνους ἀνέτλη καὶ ταλαιπωρίας *Busb.*

Recusat cum Agrippa in gratiam redire.

consilium de homine adhibuit *rex*, secum animo reputans, quantum ille laborum pro se pertulisset. Itaque cum diem celebraret natalem, quo omnibus qui sub ejus erant imperio læta convivia agitabantur, Silam quamprimum revocari jubet, secum epulis accubiturum. Is autem, cum liberiori uteretur ingenio, se justam irascendi causam nactum esse existimabat, quam non celabat eos qui ipsum accerserent, dicens, "Ad quem me honorem vocat rex è vestigio periturum? neque enim priora meæ in ipsum benevolentiæ præmia diuturna esse passus est, sed me illis spoliavit cum contumelia. num me loquendi libertatem amisisse censet? quâ, certo quodam conscio, fretus, nunc magis clamabo, è quibus eum calamitatibus eripuerim, quos labores pro ejus salute & dignitate adierim: pro quibus *officiis* me vinculis & obscuro carcere remuneratus est. Ego certe horum nunquam obliviscar. immo forsan, cum è vita migravero, mihi manebit præclare factorum memoria." Hæc vociferabatur, jubebatque ut eadem regi referrent. Ille vero, cum insanabili eum ingenio esse videret, in custodia reliquit.

Agrippa ab Hierosolymis muniendis desistit, ita volente Claudio.

2. Tum autem Hierosolymorum muros, spectantes ad novam civitatem, publicis sumptibus muniebat, partim eos in latitudinem augendo, partimque in altitudinem extollendo: & fecisset eos adversus omnem humanam vim inexpugnabiles, nisi Marsus Syriæ præses Claudio Cæsari molimen *regis* per literas significasset. Quo factum ut Claudius, suspicatus aliquid innovatum iri, Agrippæ mandarit statim ut à mœnibus ædificandis desisteret: atque ille non committendum esse censuit ut dicto non audiret.

Agrippæ elogium. Comparatio Agrippæ & Herodis Magni F.

3. Erat autem rex iste à natura ita factus, ut muneribus studeret esse beneficus, & populos liberalitate demereri magnopere desideraret, & large effuseque sumptus faciendo sibi pararet nominis celebritatem, dando voluptatem capiens, gaudensque ita vitam agere ut ab omnibus prædicaretur; Herodis, qui ante eum regnaverat, moribus plane dissimilis. Nam huic natura erat prona ad ultionem & in ea inexorabilis, ut qui in vexandis quos habebat exosos modum nullum servaret, quique adeo fateretur majorem sibi ad Græcos quam ad Judæos esse adjunctionem: quippe alienigenarum urbes pecuniæ largitione decorabat. aliis balnea & theatra, atque aliis templa & porticus exstruebat; at Judæorum ne ullam quidem urbem vel minimo cohonestavit ornatu, donove aliquo memorabili *dignatus est*. Agrippa contra miti erat ingenio, in universos ex æquo beneficus. in exteros omnes humanus erat, &, cum illis munificentiam suam ostenderet, popularibus suis * cujusque ratione habita benignus, magisque dolens vicem illorum *in adversis*. Quapropter libenter & assidue Hierosolymis degebat, & patriorum institutorum custos erat religiosus. adeoque seipsum in omnibus mundum purumque servabat; neque diem unquam unum intermittebat, quin rem sacram ex lege faceret.

νους πόνους ἐκεῖνος ἀνέτλη. [p] ἡμέραν οὖν ἑορτάζων αὐτοῦ γενέθλιον, ὅτε πᾶσιν ὧν ἦρχεν εὐφροσύναι καθίσταντο θάλειαι, τὸν Σίλαν ἀνεκάλει παραυτίκα, συνέστιον αὐτῷ γενησόμενον. [q] τῷ δὲ τρόπος ἐλευθερίας ὢν, ἐδόκει προσειληφέναι δικαίαν αἰτίαν ὀργῆς, ἣν οὐκ [r] ἀπεκρύπτετο πρὸς τοὺς μετιόντας αὐτὸν, λέγων, "ἐπὶ ποίαν ὁ βασιλεὺς τιμὴν ἀνακαλεῖ με, "τὴν μετὰ μικρὸν [s] ἀπολουμένην; οὐδὲ γὰρ τὰ "πρῶτά μοι γέρα τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ἐτήρησεν, "ἀπεσύλησε δὲ ὑβρίσας. ἢ πεπαῦσθαι νενόμικε "[t] με τῆς παρρησίας, ἣν ἀπὸ [v] ποιοῦ συνειδότος "ἔχων [x] νῦν βοήσομαι μᾶλλον, ὅσων αὐτὸν ἐξελυσάμην δεινῶν, ὅσους ἤνεγκα πόνους, ἐκείνῳ [y] χαριζόμενος σωτηρίαν τε καὶ τιμὴν, ὧν γέρας ἠνεγκάμην δεσμὰ καὶ [z] σκότειον εἱρκτήν. οὐκ ἐγώ ποτε τούτων λήσομαι. τάχα [a] κἀμοὶ τὴν τῆς ἀριστείας [b] συνεποίσεται μνήμην καὶ μεταναστᾶσα τῆς "σαρκὸς ἡ ψυχή." ταῦτα ἀνεβόα, καὶ διετάττετο τῷ βασιλεῖ λέγειν [c] αὐτά. ὁ δὲ ὡς ἀνιάτως ἑώρα διακείμενον, πάλιν εἴασεν ἐν φρουρᾷ.

β'. Τὰ δὲ τῶν Ἱεροσολύμων τείχη, τὰ πρὸς τὴν καινὴν νεύοντα πόλιν, [d] δημοσίαις ὠχύρου δαπάναις, [e] τῇ μὲν εὐρύνων εἰς πλάτος, τῇ δὲ εἰς ὕψος ἐξαίρων· κἂν ἐξειργάσατο ταῦτα πάσης ἀνθρωπίνης κρείττονα βίας, εἰ μὴ [f] Μάρσος ὁ τῆς Συρίας ἡγεμὼν Κλαυδίῳ Καίσαρι διὰ γραμμάτων ἐδήλωσε τὸ πραττόμενον. καὶ νεωτερισμόν τινα Κλαύδιος ὑποπτεύσας, ἐπέστειλεν Ἀγρίππα μετὰ σπουδῆς παύσασθαι τῆς τῶν τειχῶν ἐξοικοδομήσεως· ὁ δὲ ἀπειθεῖν οὐκ ἔκρινεν.

γ'. Ἐπεφύκει δὲ ὁ βασιλεὺς [g] οὗτος εὐεργετικὸς εἶναι ἐν δωρεαῖς, καὶ μεγαλοφρονῆσαι ἔθνη φιλότιμος, καὶ πολλοῖς ἀθρόως δαπανήμασιν ἀνιστὰς αὑτὸν εἰς ἐπιφάνειαν, ἡδόμενος τῷ χαρίζεσθαι, καὶ τῷ βιοῦν ἐν εὐφημίᾳ χαίρων, κατ' οὐδὲν Ἡρώδῃ τῷ πρὸ ἑαυτοῦ βασιλεῖ τὸν τρόπον συμφερόμενος. [h] ἐκείνῳ γὰρ πονηρὸν ἦν ἦθος ἐπὶ τιμωρίαν ἀπότομον, καὶ κατὰ τῶν ἀπηχθημένων ἀταμίευτον, Ἕλλησι πλέον ἢ Ἰουδαίοις οἰκείως ἔχειν [i] ὁμολογούμενον· ἀλλοφύλων γέ τοι πόλεις ἐσέμνυνε δόσει χρημάτων, βαλανείων, θεάτρων τε ἄλλοτε κατασκευαῖς. ἔστιν αἷς ναοὺς ἀνέστησε, στοὰς ἄλλαις· ἀλλ' Ἰουδαίων οὐδεμίαν πόλιν οὐδὲ ὀλίγης ἐπισκευῆς ἠξίωσεν, οὐδὲ δόσεως ἀξίας μνημονευθῆναι. πραῢς δὲ ὁ τρόπος Ἀγρίππα, καὶ πρὸς πάντας τὸ εὐεργετικὸν ὅμοιον. τοῖς ἀλλοεθνέσιν ἦν φιλάνθρωπος, κἀκείνοις ἐνδεικνύμενος τὸ φιλόδωρον, τοῖς ὁμοφύλοις ἀναλόγως χρηστὸς, καὶ συμπαθὴς μᾶλλον. [k] ἡδεῖα γοῦν αὐτῷ δίαιτα καὶ συνεχὴς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἦν, καὶ τὰ πάτρια καθαρῶς ἐτήρει. διὰ πάσης γοῦν αὑτὸν ἦγεν ἁγνείας, οὐδὲ ἡμέρα τις παρώδευεν αὐτῷ [l] τῆς νομίμης χηρεύουσα θυσίας.

δ'. Καὶ

p Ἡμέραν ——— γενέθλιον,] Γενέθλια mos in gente Herodum. REL.

q Τῷ δὲ τρόπος ἐλευθερίας ὢν,] Ita ipse distinguo. τῷ δὲ, τρόπος ἐλευθερίας ὢν, ἐδόκει in Editis. τῷ δὲ, τρόπῳ ἐλεύθερος ὢν Busb. forsan pro ὁ δὲ, (ut corrigit Coccejus) τρόπῳ &c. τῷ δὲ τρόπῳ ἐλεύθερος Gall. τρόπον γὰρ ἐλεύθερος ἦν Voss.

r Ἀπεκρύπτετο πρὸς τοὺς μέλλοντας αὐτὸν,] Ἀπέκρυπτε Busb.

s Ἀπολουμένην;] Sic MSS. & Zonar. ἀπολλυμένην in Editis.

t Με τῆς παρρησίας,] Μὲ deëst Busb. & Vat.

v Ποιοῦ συνειδότος ἔχων] Ita lego. ποίου in libris Est qui τοίου malit.

x Νῦν βοήσομαι μᾶλλον,] Voculam νῦν inserui è Cod. Busb. & Zonar.

y Χαριζόμενος σωτηρίαν τε καὶ τιμὴν,] Πορίζόμενος Busb. πορίζων Zonar.

z Σκότειον εἱρκτήν.] Al. σκότιον.

a Κἀμοὶ] L. B μοί.

b Συνεποίσεται] Forte συναποίσεται. COCC.

c Αὐτά.] Αὐτὰ adjectum esse volui è Cod. Busb.

d Δημοσίαις ὠχύρου δαπάναις,] Mœnia urbis sumtu publico vid. Schecalim. REL.

e Τῇ ——— ἐξαίρων·] Ita lego. (legerat quoque ita Coccejus) antea erat, τὴν μὲν & mox τὴν δέ.

f Μάρσος ὁ τῆς Συρίας ἡγεμὼν] Sc. Vibius Marsus.

g Οὗτος.] Gen. Οὕτως.

h Ἐκείνῳ ——— ὁμολογούμενον·] De Herodis Magni operibus in Græcis Syriæ & Phœniciæ urbibus supr. lib. 15. c. 9. §. 3. & 6. SPANH.

i Ὁμολογούμενον·] Ita Busb. ὁμολογούμενος in Editis Aliisque.

* Cujusque ratione habita benignus,] Pro modo, Epiphan.

k Ἡδεῖα γοῦν αὐτῷ δίαιτα] Ἰδία Voss.

l Τῆς νομίμης χηρεύουσα θυσίας.] Ita lego cum Cod. Busb. τὰ νόμιμα in Editis Aliisque. forsan pro κατὰ τὰ νόμιμα. Est qui τὰ νόμιμα delenda esse censet, quod mox §. 4. post δοκεῖν occurrant. HUDS. Uti תמידים singulis diebus sacrificabat. REL.

m Ἐξα-

δʹ. Καὶ δή τις ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀνὴρ ἐπιχώριος [m] ἐξακριβάζειν δοκῶν τὰ νόμιμα, Σίμων ἦν ὄνομα τούτῳ, πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν ἀλίσας, [n] τηνικάδε τοῦ βασιλέως εἰς Καισάρειαν ἐκδεδημηκότος, ἐτόλμησεν αὐτοῦ κατειπεῖν, ὡς οὐχ ὅσιος εἴη, δικαίως δ' ἂν εἴργοιτο τοῦ ναοῦ τῆς εἰσόδου, προσηκούσης τοῖς ἐγγενέσι. δηλοῦται μὲν δὴ διὰ γραμμάτων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ πόλεως τῷ βασιλεῖ δημηγορήσας Σίμων τοιαῦτα. μεταπέμπεται δὲ αὐτὸν ὁ [o] βασιλεὺς, καὶ, καθέζετο γὰρ ἐν τῷ θεάτρῳ τότε, καθεσθῆναι παρ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ἠρέμα τε καὶ πρᾴως, εἰπέ μοι, φησὶν, τί τῶν ἐνθάδε γινομένων ἐστὶ παράνομον; ὁ δὲ, εἰπεῖν ἔχων οὐδὲν, τυχεῖν ἐδεῖτο συγγνώμης. [p] καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῷ ἢ προσεδόκησέ τις διηλλάττετο, τὴν πραότητα κρίνων βασιλικωτέραν ὀργῆς, καὶ πρέπειν εἰδὼς τοῖς μεγέθεσι θυμοῦ πλέον ἐπιείκειαν. τὸν Σίμωνα γοῦν, καὶ δωρεᾶς τινος ἀξιώσας, ἀπεπέμψατο.

εʹ. Πολλοῖς δὲ κατασκευάσας πολλὰ, Βηρυτίους ἐξαιρέτως ἐτίμησε. θέατρον γὰρ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πολυτελείᾳ τε καὶ κάλλει πολλῶν διαφέρον, [q] ἀμφιθέατρόν τε πολλῶν ἀναλωμάτων, βαλανεῖά τε πρὸς τούτοις, καὶ στοὰς, ἐν οὐδενὶ τῶν ἔργων στενότητι δαπανημάτων ἢ τὸ κάλλος ἀδικήσας ἢ τὸ μέγεθος. ἐπεδαψιλεύσατο δὲ αὐτῶν τὴν καθιέρωσιν μεγαλοπρεπῶς, ἐν τῷ θεάτρῳ μὲν θεωρίας ἐπιπλῶν, πάνθ' ὅσα μουσικῆς ἔργα παράγων, καὶ ποικίλης ποιητικὰ τέρψεως, [r] ἐν δὲ τῷ ἀμφιθεάτρῳ πλήθει μονομάχων τὴν αὐτοῦ δεικνὺς μεγαλόνοιαν, ἔνθα καὶ τὴν κατὰ πλῆθος ἀντίταξιν βουληθεὶς γενέσθαι τῶν θεωμένων τέρψιν, ἑπτακοσίους ἄνδρας ἑπτακοσίοις μαχησομένους ἔπεμψε, κακούργους ὅσους εἶχεν ἀποτάξας εἰς τήνδε τὴν πρᾶξιν, ἵνα οἱ μὲν κολασθῶσι, τὸ πολέμου δὲ ἔργον γένηται τέρψις εἰρήνης. τούτους μὲν δὴ [s] πάντας συνδιέφθειρεν.

4. Ex eo factum ut Hierosolymitanus quidam indigena, nomine Simon, qui legis peritus habebatur, multitudine in concionem vocata cum rex Cæsaream profectus esset, ausus fuerit eum accusare, quasi non sanctus esset, merereturque arceri ab omni in templum aditu, qui non nisi † indigenis pateret. Per literas igitur regi significatur ab urbis præfecto, quod hujusmodi verba ad populum fecisset Simon. Rex autem illum accersit, sibique proxime (nam eo tempore in theatro sedebat) collocari jussit; moxque sedata voce & placida, dic mihi, inquit, num quid hîc agitur contra leges? Ille vero, cum nihil haberet quod diceret, *præteritorum* veniam rogabat. Tum rex magis quam quisquam opinaretur ei reconciliatus erat, ut qui clementiam magis quam iram regibus convenire existimarit, noritque summos viros plus decere lenitatem quam excandescentiam. Itaque Simonem, etiam munere quodam auctum ornatumque, dimisit.

Simon quidam Agrippam criminatur.

Rex ei veniam dat.

5. Cum autem multa multis exstruxisset, Berytios eximie honoravit. theatrum enim illis exædificavit, quod elegantia & pulchritudine *aliis* multis præstabat; ut & amphitheatrum sumptuosum & magnificum, & ad hæc balneas & porticus, in nullo opere sumptibus parcendo quidquam aut splendori ejus aut magnitudini detrahens. In iis autem magnifice consecrandis profusus erat, exhibitis in theatro quidem spectaculis, traductisque *eò* musicorum omne genus certaminibus, & quæcunque variam delectationem afferrent; in amphitheatro vero gladiatorum numero animi magnitudinem ostendebat, ubi etiam catervatim commissis pugnatoribus spectatores oblectare volens, duas cohortes emisit septingentorum quamque hominum qui prælio congrederentur, maleficis quotcunque habuit in hoc ipsum designatis, ut ipsi quidem pœna afficerentur, quod vero bello geritur in pacis voluptatem verteretur. atque ita quidem hos omnes simul exitio dedit.

Agrippa in Berytios munificentia.

ΚΕΦ. ηʹ.

Ὅσα μετὰ ταῦτα ἔπραξεν Ἀγρίππας ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ· καὶ ὃν τρόπον τὸν βίον κατέστρεψεν.

ἘΝ Βηρυτῷ δὲ τελέσας τὰ προειρημένα, μετῆλθεν εἰς Τιβεριάδα πόλιν τῆς Γαλιλαίας. ἦν δὲ ἄρα τοῖς ἄλλοις βασιλεῦσι περίβλεπτος. ἧκε γοῦν παρ' αὐτὸν [t] Κομμαγηνῆς [v] μὲν βασιλεὺς Ἀντίοχος, [x] Ἐμεσῶν δὲ Σαμψιγέραμος, καὶ Κότυς, τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας οὗτος ἐβασίλευσε, καὶ [y] Πολέμων τὴν Πόντου κεκτημένος δυναστείαν, Ἡρώδης τε· [z] οὗτος ἀδελφὸς ἦν αὐτοῦ, ἦρχε δὲ τῆς Χαλκίδος. ὡμίλησε δὲ πᾶσι κατὰ τὰς ὑποδοχὰς καὶ φιλοφρονήσεις, ὡς μάλιστα [a] διαδείξας [b] φρονήσεως ὕψος, καὶ διὰ τοῦτό γε δοκεῖν δικαίως [c] τῇ τῶν βασι-

CAP. VIII.

Quæ deinceps gesserit Agrippa usque ad obitum; & quo modo vitam finierit.

ISTIS autem, quæ jam memoravimus, apud Berytum celebratis, in Tiberiadem Galilææ urbem migravit. Et quidem ex hisce magna erat in admiratione apud alios reges. Ad eum igitur veniebat Antiochus Commagenæ rex, & Emesorum Sampsigeramus, & Cotys qui in Armenia minori imperitabat, & Polemon qui Ponti regnum tenebat, & Herodes frater ejus idemque Chalcidis rex. Hos autem omnes ita hospitali mensa multaque hilaritate excepit, ut quam maxime animi sapientis altitudinem ostenderit, adeoque non immerito videretur *illustri* regum præsentia cohonestari. Ve-

Agrippa Tiberiade reges aliquot magnifice excipit.

m Ἐξακριβάζειν δοκῶν τὰ νόμιμα,] Ἐξακριβῶν *Vat.*

n Τηνικάδε] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* τηνικα δὲ in *Editis Aliisque.*

† *Indigenis pateret.*] Ἐγγενέσι lego pro ἀγνεύσι, ut opprobrium sit in Agrippam jactum, quod Aliegena fuerit.

o Βασιλεὺς,] Βασιλεὺς, καθέζετο δ' ἐν τῷ θεάτρῳ τότε, καὶ καθεσθῆναι &c. *Busb.*

p Καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῷ] Ita cum *Cod. Busb.* ut μᾶλλον (aut θᾶττον) subaudiendum relinquatur, prout lib. 19. c. 2. c. 4. atque ita forsan *Epiphan.* qui vertit, *tunc rex circa eum magis placatus quam ab aliquo crederetur* &c. ἀλλὰ βασιλεὺς αὐτὸν ἢ πρὸς. in *Editis Aliisque.* καὶ ὁ βασιλεὺς παρὰ προσδοκίαν διηλλάττετο αὐτῷ *Zonar.*

q Ἀμφιθέατρόν τε πολλῶν ἀναλωμάτων,] Ita cum *Cod. Busb.* ἀμφιθέατρον δὲ π. ἀν. βαλανεῖα πρὸς τ. in *cæteris.*

r Ἐν —— μονομάχων] Vid. *Lipsium* Vol. 3. p. 898.

s Πάντας συνδιέφθειρεν.] *L. B.* πασσυδὶ διέφθειρεν, quasi respiceret locutionem Homericam Il. λ. 708. 772. pro quo alias idem Poëta dixit πανσυδίῃ. HAV.

t Κομμαγηνῆς μὲν βασιλεὺς Ἀντίοχος,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 18. §. 9. SPANH.

v Μὲν βασιλεὺς Ἀντίοχος,] Illud μὲν ut & δὲ post Ἐμεσῶν desumpsi è *Cod. Busb.*

x Ἐμεσῶν δὲ Σαμψιγέραμος,] Ita lego ex libro XVIII. cap. 6. §. 4. (adstipulante *L. B.*) & ex *Strabone*, l. XVI. p 753. *Edit. Paris.* antea erat Δαμάσων Σαμψιγέραμος. at in melioribus *Epiphanii* exemplaribus, *Emesorum Sampsigeramus*. HUDS. Damascenorum Rex *Rufin.* pro quo Δαμάσων *Gen.* pro quo Ἐμεσῶν hîc *Gelen.* lege Ἐμίσων vel Ἐμισηνῶν ut Nummi. Conf. supr. lib. 18. c. 6. §. 4. SPANH.

y Πολέμων τὴν Πόντου] Hic est Polemon, cujus meminit *Eutropius*, quo concedente Romanis, Pontus provincia facta est. Vide *Scaligeri* Animadvers. ad *Eusebium*, p. 180.

z Οὗτος ἀδελφὸς ἦν αὐτοῦ,] Ὃς ἀδελφὸς ἦν αὐτοῦ *Busb.*

a Διαδείξας] Ita *Busb.* διαδείξεως, (διαδείκνυται *Coccejus*) nullo plane sensu, in *Editis Aliisque.*

b Φρονήσεως] *L. B.* καὶ φρονήσεως.

c Τῇ τῶν βασιλέων παρουσίᾳ τετιμῆσθαι.] Sic placuit rescribere. (&

jam

Verumenimvero, dum illi adhuc apud eum morarentur, Marſus Syriæ præſes ſupervenit. Servans igitur debitam Romanis reverentiam, ex urbe uſque ad ſeptimum lapidem illi obviam proceſſit rex. Accidit autem ut hoc ſimultatis cum Marſo initium factum eſſet, quod alios reges eodem cum eo curru vectos ſecum adduxerit. Nam Marſus ſuſpectam habuit illorum concordiam, & quod tanta invicem conjuncti eſſent amicitia; exiſtimans tot virorum potentium conſenſum haud è re eſſe Romanorum. Mox itaque, certis quibuſdam è neceſſariis ſuis ad ſingulos miſſis, imperavit ut ſine mora domum quiſque ſuam diſcederet. Iſta Agrippa ægre accipiebat, & ex eo quidem tempore inter ſe diſſentiebant. Matthiæ autem pontificatu adempto, vice ejus Elionæum Cantheræ filium pontificem conſtituit.

Marſus eos diſcedere jubet: unde ei Agrippa infenſus.

Elionæus pontifex.

2. Tertius jam annus effluxerat, ex quo totius Judææ regno potiebatur, cum in urbem Cæſaream ingreſſus eſt, quæ antea Stratonis turris vocabatur. Illic autem in honorem Cæſaris ſpectacula edebat, cum intelligeret pro illius ſalute hos feſtos dies inſtitutos fuiſſe. Ad quam feſtivitatem frequens numerus eorum, qui honore inter ſuos ac dignitate pollebant, ex tota provincia confluxerat. Secundo autem ſpectaculorum die, veſte indutus tota ex argento admirabili opere contexta, proceſſit in theatrum primo diluculo. Ibi argentum, primis ſolarium radiorum ictibus illuſtratum, mirum in modum reſplendeſcebat, metuendum quiddam atque horrendum oculos in id defigentibus incutiens. Moxque adulatores, vocibus ne ipſi quidem bono futuris, alii aliunde acclamare, Deum appellantes, dicenteſque, "propitius nobis eſto, & licet "hactenus te veluti hominem reveriti ſumus, in "poſterum vero ſe eum mortali ſorte majorem habituros." At rex neque illos objurgavit, neque impiam eorum adulationem rejecit. Poſt paululum vero oculis in altum ſublatis, ſupra caput bubonem funiculo cuidam inſidentem conſpexit: & ſtatim hunc malorum eſſe nuncium intellexit, qui

Agrippa Cæſareæ edit ſpectacula.

Veſte ſplendida indutus theatrum ingreditur.

Agrippa ut Deo acclamatur.

Conſpecto bubone mortem ſibi inſtare intelligit.

λέων παρουσίᾳ τετιμῆσθαι. ἀλλὰ γὰρ, τούτων διατριβόντων ἔτι παρ' αὐτῷ, Μάρσος ὁ τῆς Συρίας ἡγεμὼν παρεγένετο. πρὸς Ῥωμαίους οὖν [d] τιμητικὸν τηρῶν, ὑπαντησόμενος αὐτῷ τῆς πόλεως ἀπωτέρω [e] σταδίους ἑπτὰ προῆλθεν ὁ βασιλεύς. τοῦτο δὲ ἄρα ἔμελλε τῆς [f] πρὸς τὸν Μάρσον ἀρχὴ γενήσεσθαι διαφορᾶς, [g] συγκαθεζομένους γὰρ ἐπὶ τῆς ἀπήνης [h] ἐπήγετο τοὺς ἄλλους βασιλέας. Μάρσῳ δὲ ἡ τούτων [i] ὁμόνοια, καὶ μέχρι τοσοῦδε φιλία πρὸς ἀλλήλους ὑπωπτεύθη, συμφέρειν οὐχ ὑπολαμβάνοντι Ῥωμαίοις δυναστῶν τοσούτων συμφρόνησιν. εὐθὺς οὖν ἑκάστῳ τῶν ἐπιτηδείων τινὰς πέμπων ἐπέστελλεν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ δίχα μελλήσεως ἀπέρχεσθαι. ταῦτα Ἀγρίππας ἀνιαρῶς ἐξεδέχετο, καὶ Μάρσῳ μὲν ἐκ τούτου διαφόρως ἔσχε. τὴν ἀρχιερωσύνην δὲ Ματθίαν ἀφελόμενος, ἀντ' αὐτοῦ κατέστησεν ἀρχιερέα [k] Ἐλιωναῖον τὸν τοῦ Κανθηρᾶ παῖδα.

β'. [l] Τρίτον δὲ ἔτος αὐτῷ βασιλεύοντι τῆς ὅλης Ἰουδαίας πεπλήρωτο, καὶ παρῆν εἰς πόλιν Καισάρειαν, ἣ [m] πρότερον Στράτωνος πύργος ἐκαλεῖτο. συνετέλει δὲ ἐνταῦθα θεωρίας εἰς τὴν Καίσαρος τιμὴν, ὑπὲρ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἑορτήν τινα ταύτην ἐπιστάμενος. καὶ παρ' αὐτὴν ἤθροιστο τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν [n] ἐν τέλει καὶ προβεβηκότων εἰς ἀξίαν πλῆθος. δευτέρα [o] δὲ τῶν θεωριῶν ἡμέρα στολὴν [p] ἐνδυσάμενος ἐξ ἀργύρου πεποιημένην πᾶσαν, ὡς θαυμάσιον [q] ὑφὴν εἶναι, παρῆλθεν εἰς τὸ θέατρον ἀρχομένης ἡμέρας. ἔνθα ταῖς πρώταις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων [r] ἐπιβολαῖς ὁ ἄργυρος καταυγασθεὶς θαυμασίως ἀπέστιλβε, μαρμαίρων τι φοβερὸν καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν ἀτενίζουσι φρικῶδες. εὐθὺς δὲ οἱ κόλακες τὰς, οὐδὲ ἐκείνῳ [s] πρὸς ἀγαθοῦ, ἄλλος ἄλλοθεν [t] φωνὰς ἀνεβόων, Θεὸν προσαγορεύοντες, "εὐμενὴς τε εἴης, ἐπιλέγοντες, εἰ καὶ μέχρι νῦν ὡς ἄνθρωπον "ἐφοβήθημεν, ἀλλὰ [v] τοὐντεῦθεν [x] κρείττονά σε θνητῆς "φύσεως ὁμολογοῦμεν." οὐκ ἐπέπληξε τούτοις ὁ βασιλεὺς, οὐδὲ τὴν κολακείαν ἀσεβοῦσαν [y] ἀπετρίψατο. [z] ἀνακύψας [a] δ' οὖν μετ' ὀλίγον [b] τὸν [c] βουβῶνα τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ὑπερκαθεζόμενον εἶδεν ἐπὶ σχοινίου τινός· [d] ἄγγελόν τε τοῦτον εὐθὺς ἐνόησεν κακῶν εἶναι, [e] τὸν καί ποτε τῶν ἀγαθῶν

jam huic emend. adſtipulatur *Lugd. Bat.* *Coccejus* cogitaverat προσηγορίᾳ) antea in *Editis* τῆς τοῦ βασιλέως παρουσίας τετ. in uno *MS.* τῇ τῆς βασιλείας παρουσίᾳ, in altero τῇ τοῦ βασιλέως παρουσίᾳ τετιμῆσθαι.

d Τιμητικὸν] Forte præponi debet τὸ. COCC.

e Σταδίους ἑπτὰ προῆλθεν ὁ βασιλεύς.] Sic *Busb.* σταδίοις in *aliis.* HUDS. Lapis eſt 8 ſtadiorum intervallum. REL.

f Πρὸς τὸν Μάρσον ἀρχὴ γενήσεσθαι διαφορᾶς,] Ita *Busb.* πρὸς Μάρσον in *cæteris.*

g Συγκαθεζομένους ——— βασιλέας.] Illud ὅτι ex ingenio, in reliquis ſequor *Cod. Busb.* συγκαθεζόμενος ἐπὶ τῆς ἀπήνης, ἀπηγγέλλετο τοὺς in *Editis Aliiſque.* ἐπῆγε *Voſſ.* & *Gall.* qui in *cæteris* cum *Editis* conſentiunt. HUDS. Hiſce ὅτι præfixerat ex ingenio *Hudſ.* quod videbatur in priſtina lectione neceſſarium. Verum, quum γὰρ eo modo, ut edidimus, interſerat *L. B.* ejus auctoritatem ſequi maluimus. HAV.

h Ἐπήγετο] *L. B.* ἐπῆγε.

i Ὁμόνοια,] Vicus Ὁμόνοια potuit à ſimili caſu nomen accepiſſe. REL.

k Ἐλιωναῖον τὸν τοῦ Κανθηρᾶ παῖδα.] Ita lego partim ex *Epiphanii* verſione, partim ex auctoritate *MSS.* nonnihil favente *Joſepho* in ſuperioribus, lib. 19. c. 6. §. 2. & §. 4. Ἀλιωναῖον τὸν τοῦ Κιθαίου in *Editis Aliiſque.* Ἐλιωναῖον τὸν τοῦ Κιθαίρας *Busb.* Ἠλιωναῖον τὸν τοῦ Καθαρᾶ in ora *Cod. Voſſ.* ſive *Lugd. Bat.* Ἐλιαιωναῖον τὸν τοῦ Κιθαίρου *Gall.* Ἐλιωναῖον τὸν τοῦ Κιθαίρου *Zonar.* in *Epiphanii* verſione *Elionæum Cantharæ natum.* HUDS. MS. Καθαρᾶ. Scriptoribus Hebræis אליהועני בן הקף memoratur, qui inter Pontifices eſt, qui ſtante Templo II. vixerunt, id eſt Ἀλιωναῖος ὁ τοῦ Κάφου παῖς. In ſerie Pontificum qui vaccam rufam combuſſerunt hujus nomen legitur: Sed ſi illis fides ſit vixit tempore Simeonis filiis Shetach. REL.

l Τρίτον δὲ ἔτος] Referuntur hæc uſque ad Verba hujus §. τρεῖς δὲ ἐπιλαβὼν ἐπὶ τῆς Κλαυδίου Καίσαρος αὐτοκρατορείας· Euſeb. H. Eccl. l. II. c. X. SPANH. Nihil Joſephus memoriæ prodidit de Tyriis & Sidoniis quibuſcum in gratiam rediit hic Herodes per Blaſtum, paulo ante illam hiſtoriam quæ mox ſequitur. uti legitur Act. 12. 20. Sic ut inde colligere liceat non omnia notaſſe Joſephum, nec idcirco de veritate hiſtoriarum in Novo Teſtamento relictarum, uti cæde infantum Bethleemitica & ſimilibus, dubitandum eſſe, quod Joſephus eas omiſerit literis mandare. REL.

m Πρότερον Στράτωνος πύργος ἐκαλεῖτο.] Τὸ πρότερον habet *Euſeb.* in *Hiſt. Eccl.* l. 2. c. 10. & *Niceph.* in *Hiſt. Eccl.* l. 2. c. 13.

n Ἐν ——— πλῆθος.] Ὅσον ἐν τέλει ſolus *Busb.*

o Δὲ τῶν θεωριῶν ἡμέρα στολὴν] Ita *Busb.* & *Euſeb.* δὴ in *Editis Aliiſque.*

p Ἐνδυσάμενος ——— πᾶσαν;] Ἐνδὺς *Busb.* & *Voſſ.*

q Ὑφὴν εἶναι,] Τὴν ὑφὴν ſolus *Busb.*

r Ἐπιβολαῖς ὁ ἄργυρος καταυγασθεὶς] Ἐπιστολαῖς *Busb.* & *Zonar.*

s Πρὸς ἀγαθοῦ,] Πρὸς ἀγαθοῦ ταῖς ἀληθείαις ἀλλ. *Gall.* & *Voſſ.*

t Φωνὰς ἀνεβόων,] Vocem φωνὰς, quæ deërat in *Editis*, inſertam dedi ex *Euſebio*, (imo nunc quoque *L. B.*) & *Nicephoro*, HUDS. Apud Euſebium qui verbis Joſephi hanc hiſtoriam inſeruit libro II. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 10. legitur φωνὰς ἀνεβόων. REL. Adde φωνὰς, & ſic Euſebius. SPANH.

v Τοὐντεῦθεν] Τοὐντεῦθεν *Euſeb.* SPANH.

x Κρείττονά σε θνητῆς φύσεως ὁμολογοῦμεν.] Θνητῆς φύσεως κρείσσονά γε ὁμολογοῦμεν *Niceph.*

y Ἀπετρίψατο.] *L. B.* ἐπετρίψατο.

z Ἀνακύψας δ' οὖν] Ἀνακύψας δὲ μετ' ὀλίγον, τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ὑπερκαθεζόμενον ἴδεν ἄγγελον· τοῦτον εὐθὺς ἐνόησε κακῶν εἶναι αἴτιον τὸν καί ποτε τῶν ἀγαθῶν γενόμενον *Euſeb.* contra mentem *Joſephi*, locique ſenſum. Sed fortaſſe (ut notavit *Valeſius*) verebatur *Euſebius*, ne *Joſephum* & *Lucam* parum inter ſe conſentire lectores judicarent, ſi quem *Lucas* angelum dixerat, *Joſephus* bubonem dicere videretur. quaſi vero non utrumque fieri potuerat, ut & bubo ſupra caput Agrippæ, & ex alia parte angelus eidem appareret. HUDS. Ἀνακύψας δὲ. SPANH.

a Δ' οὖν μετ' ὀλίγον] Ita *Busb.* & *Niceph.* in *reliquis* vel δὲ vel οὖν omittitur.

b Τὸν βουβῶνα] Τὸν βουβῶνα τὸν ὄρνιν *Busb.* & *Niceph.* HUDS. Hæc abſunt ab Euſebio uti & illa ἐπὶ σχοινίου τινός. Reliqua ita in Euſebio ſe habent, ut ἄγγελον ſententiam claudat, & dein legatur τοῦτον εὐθὺς ἐνόησε κακῶν εἶναι αἴτιον. Sine dubio bubonis mentio hic fieri debuit cujus & ante meminit & lectorem eo remittit. REL.

c Βουβῶνα] Conf. ſupr. lib. 18. c. 7. §. 7. SPANH.

d Ἄγγελόν ——— εἶναι,] Ita *Busb.* (*L. B.* niſi quod δ' habeat) & *Zonar.* τε deëſt in *Editis Aliiſque.*

e Τὸν καί ποτε τῶν ἀγαθῶν] Vide lib. 18. c. 7. §. 7. Vide etiam quæ hac de re contra *Joſephum* affert *Antonius Van-Dale* in libro de *Orig.* & *Progreſſu Idololatriæ*, c. 7. p. 137.

fΓ.

θῶν [f] γινόμενον, καὶ διακάρδιον ἔσχεν ὀδύνην. [g] ἄθρουν δὲ αὐτῷ τῆς κοιλίας [h] προσέφυσεν ἄλγημα, μετὰ σφοδρότητος ἀρξάμενον. [i] ἀναθεωρῶν οὖν πρὸς τοὺς φίλους, "ὁ "Θεὸς ὑμῖν ἐγὼ, φησὶν, ἤδη καταστρέφειν ἐπιτάττομαι τὸν "βίον, παραχρῆμα τῆς εἱμαρμένης τὰς ἄρτι μου κατε-"ψευσμένας φωνὰς ἐλεγχούσης· [k] καὶ ὁ κληθεὶς ἀθάνα-"τος ὑφ' ὑμῶν, ἤδη [l] θανὼν ἀπάγομαι. δεκτέον δὲ τὴν πε-"πρωμένην, ᾗ Θεὸς [m] βεβούληται. καὶ γὰρ βεβιώκαμεν οὐδα-"μῇ φαύλως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μακαριζομένης λαμπρότη-"τος." [n] ταῦτα λέγων ἐπιτάσει τῆς ὀδύνης κατεπονεῖτο. μετὰ σπουδῆς οὖν εἰς τὸ βασίλειον [o] ἐκομίσθη, καὶ [p] διῇξε λόγος εἰς πάντας, [q] ὡς [r] ἔχοι τοῦ τεθνάναι παντάπασι μετ' ὀλίγον. ἡ πληθὺς δὲ [s] αὐτίκα σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν [t] ἐπὶ σάκκου καθεσθεῖσα τῷ πατρίῳ νόμῳ τὸν Θεὸν [v] ἱκέτευεν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. [x] οἰμωγῆς δὲ πάντα ἦν [y] ἀνάπλεα καὶ θρήνων. ἐν ὑψηλῷ δὲ ὁ βασιλεὺς δωματίῳ κατακείμενος, καὶ [z] κάτω βλέπων αὐτοὺς πρηνεῖς προσπίπτοντας, ἄδακρυς οὐδὲ αὐτὸς [a] ἔμενε. [b] συνεχῶς δὲ ἐφ' ἡμέρας πέντε τῷ τῆς γαστρὸς ἀλγήματι διεργασθεὶς τὸν βίον κατέστρεψεν, ἀπὸ γενέσεως ἄγων πεντηκοστὸν ἔτος καὶ τέταρτον, τῆς βασιλείας δὲ ἕβδομον. [c] τέτταρας μὲν οὖν ἐπὶ Γαΐου Καίσαρος ἐβασίλευσεν ἐνιαυτοὺς, τῆς Φιλίππου μὲν τετραρχίας εἰς τριετίαν ἄρξας, τῷ τετάρτῳ δὲ καὶ τὴν Ἡρώδου προσειληφὼς, [d] τρεῖς δὲ ἐπιλαβὼν [e] ἐπὶ τῆς Κλαυδίου Καίσαρος αὐτοκρατορίας, ἐν οἷς τῶν τε προειρημένων ἐβασίλευσε, καὶ τὴν Ἰουδαίαν προσέλαβε, Σαμάρειάν τε καὶ Καισάρειαν. προσωδεύσατο δὲ ὅτι [f] πλείστας αὐτῶν [g] προσφορὰς, διακοσίας ἐπὶ χιλίαις μυριάδας. [h] πολλὰς μέν τοι προσεδανείσατο. τῷ γὰρ φιλόδωρος εἶναι, δαψιλέστερα τῶν προσιόντων ἀνήλισκεν. ἦν δὲ ἀφειδὲς αὐτοῦ τὸ φιλότιμον.

γ'. Ἀγνοουμένης γε μὴν τοῖς πλήθεσι τῆς ἐκπνοῆς αὐτοῦ, συμφρονήσαντες Ἡρώδης τε ὁ τῆς Χαλκίδος δυναστεύων, καὶ Ἑλκίας ὁ ἵππαρχος καὶ [i] φίλος τοῦ βασιλέως, Ἀρίστωνα ἔπεμψαν, [k] τῶν ὑπηρετῶν τὸν ἐπιτήδειον, καὶ Σίλαν, ἐχθρὸς γὰρ ἦν αὐτοῖς, ἀποσφάξαι, ὡς δὴ τοῦ βασιλέως κελεύσαντος.

& antea bonorum *nuncius* fuerat, moxque cordicitus dolebat. accesserunt autem ventris cruciatus, etiam à principio vehementissimi. Conversis itaque ad amicos oculis, "Ecce, inquit, Deus ego "vester cogor nunc è vita discedere, fati necessi-"tate voces mihi *improbe* afflictas *falsi* protinus co-"arguente; & qui immortalis appellabor à vobis, "jam rapior ad mortem. Sed ferenda est fati con-"ditio, quandoquidem sic Deo visum est. neque "enim male & abjecte viximus, sed in eo splendo-"re quem homines beatissimum existimant." Hæc cum diceret, augescente interim vi doloris torquebatur. Ocyus igitur in palatium delatus erat, rumorque continuo per urbem sparsus est, regem in eo fere esse ut vitam relinquat. Statim autem plebs omnis cum uxoribus & liberis, stratis ciliciis more patrio sedens, Deum pro salute regis obsecrabat. atque *loca* omnia ejulatu & lamentis plena erant. Rex vero in excelso quodam solario decumbens, cum eos humi prostratos ex alto prospiceret, ne ipse quidem temperabat à lachrymis. Tandem continuis per quinque dies ventris doloribus confectus vitam finivit, annum agens ætatis quartum & quinquagesimum, regni vero septimum. Quatuor namque sub Cajo Cæsare annis regnaverat, Philippi quidem tetrarchia potitus per triennium, quarto vero Herodis quoque *tetrarchia* adjuncta, tribus porro reliquis sub Claudii Cæsaris imperio exactis; in quibus & imperitabat prædictis regionibus, ac præterea Judæam accipiebat, Samariamque & Cæsaream. Quammaximos ex illis reditus percepit, ad MCC. *drachmarum* myriadas: multas tamen ab aliis mutuatus est. nam cum in dando munificus esset, impensis non sufficiebant reditus: quod liberalitatem, nulla adhibita parsimonia, exerceret.

Populus de Agrippæ salute admodum sollicitus.

Mors ejus.

3. Cæterum priusquam rumor in vulgus emanaret, quod animam efflasset *rex*, Herodes dynasta Chalcidis, & Helcias equitum magister regisque amicus, uno consensu miserunt Aristonem, ministrorum fidelissimum, & Silam cui inimici erant occidendum curarunt, quasi rex id jussisset.

Herodes Chalcidis dynasta & Helcias Silam interficiunt.

ΚΕΦ. θ'.

Οἷα ἐπράχθη μετὰ τὴν τελευτὴν Ἀγρίππα. καὶ ὡς Κλαύδιος, διὰ τὴν τοῦ Ἀγρίππα νεωτέρου ἀμαθίαν, ἀπέστειλε Κάσπιον Φάδον τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς βασιλείας ἁπάσης ἐπιτροπεύοντα.

Ἀγρίππας μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς [l] τρόπῳ τοιούτῳ κατέστρεψε τὸν βίον· γένος δὲ [m] αὐτοῦ καταλέλειπτο

CAP. IX.

Quænam acta erant post mortem Agrippæ. & quomodo Claudius, quòd rerum imperitus esset Agrippa junior, Cuspium Fadum ad Judæam totamque regnum procurandum misit.

Et quidem Agrippa rex hoc modo vitam finivit: de genere autem suo reliquit filium Agrippam,

Agrippæ progenies.

f Γενόμενον, καὶ] Μηνυτὴν Zonar.
g Αθρουν δὲ αὐτῷ τῆς κοιλίας] Αθρόον in plerisque.
h Προσέφυσεν ἄλγημα,] Προσίθυσεν Busb. & Gall. in Marg. L. B. προσεφήησεν.
i Αναθεωρῶν] L. B. ἀναθορών.
k Καὶ ὁ κληθεὶς ἀθάνατος ὑφ' ὑμῶν,] Ita cum Busb. & Niceph. καὶ deest reliquis.
l Θανὼν ἀπάγομαι.] Θανῶν ἐπάγομαι in Editis. θανεῖν ἀπάγομαι Voss. & Niceph. θανεῖν ἐπείγομαι Busb. & Gall. HUDS. Θανεῖν Euseb. SPANH.
m Βεβούληται.] Βούλεται Busb.
n Ταῦτα λέγων] Ταῦθ' ἅμα Busb. Voss. & Niceph. ταῦτα δὲ Zonar. HUDS. Ταῦτα δὲ λέγων Euseb. SPANH.
o Εκομίσθη,] Ita Busb. Voss. Euseb. & Niceph. ἐξεκομίσθη Niceph. ἐνεκομίσθη Zonar. διεκομίσθη in Editis Aliisque.
p Διῇξε λόγος εἰς πάντας,] Διῆλθε Euseb.
q Ως ἔχοι τοῦ τεθνάναι] Ita Bas. Busb. Vat. Euseb. & Niceph. ὡς ἔχοι τεθνάναι in Edit. Gen. quod non improbat Valesius, ut ἔχοι positum sit pro μέλλοι: licet magis probet ὡς ἔχει τεθνάναι. quod exstat in aliquibus Eusebii codicibus. Si articulus retineatur, ἔχοιτο scribendum esse contendit, aut certe subaudiendum esse ἀνάγκην. Hac de re aliorum esto judicium.
r Εχοι τοῦ τεθνάναι] Εχοι τοῦ τεθνάναι Euseb. SPANH.
s Αὐτίκα σὺν γυναιξὶ] Αὐτίκα πᾶσα solus Niceph.
t Επὶ σάκκου καθισθεῖσα] Ita Busb. & Niceph. quo modo LXXII. ἐκάθισε ἐπὶ σποδοῦ Jonæ c. 3. v. 6. ἐπὶ σάκκων Voss. ἐπὶ σάκκῳ Niceph. ἐπὶ σάκκον in Editis Aliisque. ut & apud Euseb.
v Ικέτευεν] Ικέτευον Busb. Euseb. & Niceph.
x Οἰμωγῆς δὲ πάντα ἦν] Οἰμωγῆς τε π. Niceph.
y Ανάπλεα καὶ θρήνων.] Ανάπλεω in codicibus Euseb.
z Κάτω —— πίπτοντας,] Κάτω ἦν βλέπων Busb.
a Εμενε.] Διέμενε Voss.
b Συνεχῶς —— κατέστρεψεν,] Conf. ἁλώσ. lib. 2. c. xi. §. 6. SPANH.
c Τέτταρας μὲν οὖν] Quatuor sub Cajo, demptis tribus vel quatuor mensibus, neque enim quatuor integros annos in imperio exegit ipse Cajus; & tres sub Claudio tribus itidem aut quatuor mensibus additis. Usserius in Annalibus V. T. p. 647. Edit. Lond.
d Τρεῖς —— αὐτοκρατορίας,] Αὐτοκρατορίας· Hic desinit Eusebius adducto loco H. Eccl. l. 11. cap. x. SPANH.
e Επὶ τῆς Κλαυδίου Καίσαρος] Illud ἐπὶ cum Cl. Lowthio adjectum esse volui.
f Πλείστας αὐτῶν] Ita Busb. πλείστους in cæteris.
g Προσφορὰς,] Πρὸς εἰσφορὰς Busb.
h Πολλὰς μέν τοι προσεδανείσατο.] Ita Voss. & Busb. πολλὰ in Editis Aliisque.
i Φίλος] L. B. φίλους.
k Τῶν ὑπηρετῶν τὸν ἐπιτήδειον,] Illud τὸν è Cod. Busb & Lugd. Bat.
l Τρόπῳ τοιούτῳ κατέστρεψε τὸν βίον·] Τῷ τρόπῳ τούτῳ Busb.
m Αὐτοῦ καταλέλειπτο] L. B. αὐτῷ κατέλειπτο.

pam, annos natum XVII. & tres filias, quarum una Bernice annorum sexdecim nupta erat Herodi ejus patruo. duæ autem virgines erant, Mariamne & Drusilla; Mariamne quidem decennis, Drusilla vero sexennis: erantque à patre desponsatæ, Mariamne Julio Archelao Chelciæ filio, Drusilla Epiphani Antiochi Commagenorum regis filio. Postquam autem cognitum est excessisse Agrippam, Cæsarenses & Sebasteni, beneficiorum ejus obliti, pro inimicissimis sese gesserunt. nam & convicia dictu turpia in defunctum jactabant; & milites, qui tunc forte multi aderant, domum ejus adibant, & filiarum regis statuas abreptas unanimiter in lupanaria deportarunt, & collocatas super tectis modis omnibus ludibrio habuerunt, turpiora quam quæ dici possunt patrantes. Quin & locis publicis discumbentes magnâ frequentiâ convivia agebant, coronis redimiti & unguentis delibuti, libantes interim Charonti, & sibi invicem propinantes *præ gaudio* quod rex animam egisset. Atque ita immemores erant non solum Agrippæ, qui multa erga eos usus est liberalitate; sed & avi ejus Herodis, qui & ipse urbes illis exstruxit, portusque fecit & templa ædificavit sumptibus suis splendide & magnifice.

Cæsarenses & Sebasteni in Agrippam defunctum contumeliosi.

2. Defuncti autem filius Agrippa eo tempore Romæ erat, apud Claudium Cæsarem educatus. Atqui Cæsar, cum auditione accepisset mortuum esse Agrippam, quodque Sebasteni & Cæsarenses contumeliosi in eum exstitissent, illius quidem causa indoluit, ingratis autem hominibus *vehementer* iratus est. Itaque in animo habuit Agrippam juniorem è vestigio mittere ut in regnum succederet, volens etiam fidem jurejurando datam confirmare. Sed liberti & amici, qui plurimum apud eum poterant, dissuaserunt; periculosum esse dicentes adolescentulo admodum, & qui nondum ex ephebis excesserat, tantæ magnitudinis regnum committere, qui haud ferendo erat administrationis curas, cum & adulto grave onus sit imperii moles. Eos igitur Cæsar verisimilia loqui existimavit. adeoque Cuspium Fadum misit, qui Judææ totiusque regni præses esset; defuncto hoc honoris tribuens, ne Marsum, cum quo Agrippæ erant inimicitiæ, in regnum ejus induceret. Ei autem decretum erat in primis Fado mandare, ut Cæsarenses & Sebastenos ob injurias castigaret defuncto illatas; factasque filiabus ejus adhuc viventibus contumelias; alam vero Cæsarensium & Sebastenorum & quinque cohortes in Pontum trajici jussit, ut ibidem militarent: militumque è Romanis legionibus, quæ in Syria erant, totidem numero delectum haberi, qui locum eorum supplerent. Haud tamen ex jussu illius migrarunt. Missa enim legatione flexerunt Claudium, atque id assequuti sunt ut in Judæa manerent: qui in temporibus sequentibus maximarum calamitatum Judæis initium fue-

Agrippa, Agrippæ filius.

Claudius de eo in patris regnum mittendo cogitat.

Dissuadent amici.

Vice Agrippæ mittitur Fadus procurator.

Ei mandatum ut pœnas exigeret à Cæsarensibus & Sebastenis.

[n] υἱὸς μὲν Ἀγρίππας, ἄγων ἔτος ἑπτακαιδέκατον, τρεῖς δὲ θυγατέρες, ὧν ἡ μὲν Ἡρώδῃ [o] τοῦ πατρὸς ἀδελφῷ γεγάμητο Βερνίκη, τὸ ἑκκαιδέκατον ἔτος γεγονυῖα. παρθένοι δὲ ἦσαν αἱ δύω, Μαριάμμη τε καὶ [p] Δρούσιλλα, δεκαετὴς μὲν ἡ ἑτέρα, ἑξαετὴς δὲ Δρούσιλλα· [q] καθωμολόγηντο δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς γάμον, [r] Ἰουλίῳ μὲν Ἀρχελάῳ τοῦ Χελκίου παιδὶ Μαριάμμη, Δρούσιλλα δὲ Ἐπιφανεῖ, τοῦ δὲ τῆς Κομμαγηνῆς βασιλέως [s] Ἀντιόχου υἱὸς ἦν οὗτος. ἀλλὰ γὰρ ὅτε ἐγνώσθη τὸν βίον ἐκλιπὼν Ἀγρίππας, Καισαρεῖς καὶ [t] Σεβαστηνοὶ, τῶν εὐποιϊῶν αὐτοῦ λαθόμενοι, [v] τὰ τῶν δυσμενεστάτων ἐποίησαν. βλασφημίας τε γὰρ ἀπερρίπτουν εἰς τὸν κατοιχόμενον ἀπρεπεῖς λέγεσθαι, καὶ ὅσοι στρατευόμενοι τότε ἔτυχον, συχνοὶ δὲ ἦσαν, οἴκαδε ἀπῆλθον, καὶ [x] τοὺς ἀνδριάντας τῶν τοῦ βασιλέως θυγατέρων [y] ἁρπάσαντες, ὁμοθυμαδὸν ἐκόμισαν εἰς τὰ πορνεῖα, καὶ στήσαντες [z] ἐπὶ τῶν τέγων ὡς δυνατὸν ἦν [a] ἐφύβριζον, ἀσχημονέστερα διηγήσεως δρῶντες. [b] ἔν τε τοῖς δημοσίοις κατακλινόμενοι τόποις, πανδήμους ἑστιάσεις ἐπετέλουν, στεφανούμενοι, καὶ μυριζόμενοι, καὶ σπένδοντες τῷ [c] Χάρωνι, προπόσεις τε τῆς τοῦ βασιλέως ἐκπνοῆς ἀλλήλοις ἀνταποδιδόντες. ἀμνήμονες δὲ ἦσαν οὐκ Ἀγρίππα μόνον χρησαμένου πολλαῖς εἰς αὐτοὺς φιλοτιμίαις, καὶ τοῦ πάππου δὲ Ἡρώδου, [d] ὅτι τὰς πόλεις ἐκεῖνος αὐτοῖς ἔκτισε, [e] λιμένας τε καὶ ναοὺς κατεσκεύασε λαμπροῖς δαπανήμασιν.

β΄. Ὁ δὲ τοῦ τεθνεῶτος υἱὸς Ἀγρίππας ἐπὶ Ῥώμης ἦν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, τρεφόμενος παρὰ Κλαυδίῳ Καίσαρι. πυθόμενός γε μὴν Καῖσαρ ὅτι τέθνηκε μὲν Ἀγρίππας, Σεβαστηνοὶ δὲ καὶ Καισαρεῖς ὑβρίκασιν εἰς αὐτὸν, ἐπ' ἐκείνῳ μὲν ἤλγησεν· ἐπὶ δὲ τοὺς ἀχαριστήσαντας ὠργίσθη. πέμπειν οὖν εὐθέως ὥρμητο τὸν νεώτερον Ἀγρίππαν τὴν βασιλείαν διαδεξόμενον, ἅμα βουλόμενος [f] ἐμπεδοῦν τοὺς ὠμοσμένους ὅρκους. [g] ἀλλὰ τῶν ἐξελευθέρων καὶ φίλων οἱ πολὺ παρ' αὐτῷ δυνάμενοι ἀπέτρεψαν, σφαλερὸν εἶναι λέγοντες, [h] κομιδῇ νέῳ μηδὲ τοὺς παιδὸς ἐκβεβηκότι χρόνους ἐπιτρέπειν [i] βασιλείας τηλικοῦτον μέγεθος, ᾧ μὴ δυνατὸν τὰς τῆς διοικήσεως φροντίδας ἐνεγκεῖν, καὶ τελείῳ δ' εἶναι βαρὺ βάσταγμα βασιλείαν. ἔδοξεν οὖν αὐτοὺς εἰκότα λέγειν ὁ Καῖσαρ. ἔπαρχον οὖν τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς ἁπάσης βασιλείας ἀπέστειλε Κούσπιον Φάδον, τῷ κατοιχομένῳ διδοὺς τιμὴν τὸ μὴ Μάρσον ἐπαγαγεῖν [k] εἰς βασιλείαν αὐτῷ διάφορον. ἐγνώκει δὲ πρὸ πάντων ἐπιστεῖλαι τῷ Φάδῳ, Καισαρεῦσι καὶ Σεβαστηνοῖς ἐπιπλῆξαι τῆς εἰς τὸν κατοιχόμενον ὕβρεως καὶ παροινίας εἰς τὰς ἔτι ζώσας, τὴν ἴλην δὲ τῶν Καισαρέων καὶ τῶν Σεβαστηνῶν, καὶ τὰς πέντε σπείρας εἰς Πόντον μεταγαγεῖν, ἵνα ἐκεῖ στρατεύοιντο· τῶν δὲ ἐν Συρίᾳ Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἐπιλέξαι στρατιώτας κατ' ἀριθμοὺς, καὶ τὸν ἐκείνων ἀναπληρῶσαι τόπον. οὐ μὴν οἱ κελευσθέντες μετέστησαν. πρεσβευσάμενοι γὰρ Κλαύδιον ἀπεμειλίξαντο, καὶ μένειν [l] ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἐπέτυχον· [m] οἳ καὶ τοῖς ἐπιοῦσι χρόνοις τῶν μεγίστων Ἰουδαίοις ἐγένοντο συμφορῶν ἀρχὴ, τοῦ

καὶ τὸ

n Υἱὸς —— ἑπτακαιδέκατον,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 6. SPANH.
o Τοῦ πατρὸς ἀδελφῷ γεγάμητο Βερνίκη,] Τῷ πατρὸς Busb.
p Δρούσιλλα,] Δρουσίλα *Busb.* nec aliter *Photius* in *Cod.* 238. *fol.* 796.
q Καθωμολόγητο —— γάμον,] Καθωμολόγητο *Busb.* & *Vat.*
r Ἰουλίῳ μὲν Ἀρχελάῳ τοῦ Χελκίου] Ἰουλίῳ non agnoscunt *Epiphanii* codices. & Ἀρχελάου habet *Busb.*
s Ἀντιόχου υἱὸς οὗτος.] Illud Ἀντιόχου insertum dedimus auctoritate *Cod. Busb.* & *Epiphanii.*
t Σεβαστηνοὶ,] Conf. infr. lib. 20. c. 5. (6.) §. 1. SPANH.
v Τὰ τῶν δυσμενεστάτων ἐποίησαν.] Ita *Voss* & *Busb.* τὸ in *reliquis.*
x Τοὺς ἀνδριάντας τῶν τοῦ βασιλέως θυγατέρων] *Photius* (*Cod.* 238. *fol.* 976.) ipsas Agrippæ filias sic raptas fuisse dicit.
y Ἁρπάσαντες,] *Al.* ἀσπάσαντες ὁμοθυμαδὸν, ἐκόμισαν.
z Ἐπὶ τῶν τέγων] V. *super tectis.* verum τέγος Græcis est lupanar, πορνεῖον (vide *Vales.* in *Eus.* H. E. II. 13.) quo sensu hic sumi videtur. IBBETSON.
a Ἐφύβριζον,] *L. B.* ἀφύβριζον.
b Ἐν —— τόποις,] Ἐπί τε τοῖς δ. *Busb.* & *Lugd. Bat.*
c Χάρωνι,] *L. B* Χάρωνι.
d Οἳ —— ἔκτισε,] Ὃς τὰς πόλεις αὐτοῖς ἔκτισε *Busb.*
e Λιμένας τε καὶ ναοὺς κατεσκεύασε] Vide *Antiquitatum* lib. 15. c. 9. & 10. & lib. 1. de *Bello Jud.* c. 16.
f Ἐμπεδοῦν τοὺς ὠμοσμένους ὅρκους.] Ἐμπεδοῦν *Plato de Legib.* lib. VII. p. 823. SPANH.
g Ἀλλὰ τῶν ἐξελευθέρων] Multo aliter legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *Et convocatis amicis indicavit, quod deliberarat super commendato suæ fidei puero, interrogans quid & ipsis videretur utrum cogitata de hoc manere vel non decernerent. Qui, perspecto Cæsaris animo, prudentius aliquid consiliati sunt, collaudantes quidem benignitatis ejus propositum, voluntatem autem ejus incautam esse dicentes, ut puero, qui nec infantiles annos excesserat* &c.
h Κομιδῇ νέῳ] Vid. ἁλωσ. lib. 1. c. 10. §. 4. SPANH.
i Βασιλείας τηλικοῦτον μέγεθος,] Βασιλείαν *Busb.* nec βασιλείας nec βασιλείαν agnoscit *Voss.*
k Εἰς βασιλείαν αὐτῷ διάφορον.] Εἰς τὸ βασίλειον αὐτῷ, ἐπεὶ διάφορον τοῦτον ἐγνώκει. περὶ πάντων δὲ ἐπέστειλε *Busb.* & *Gall.*
l Ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἐπέτυχον·] Τοῖς Ἰουδαίοις *Busb.*
m Οἳ καὶ τοῖς ἐπιοῦσι χρόνοις] Ὁ καὶ τ. ἐ. χ. τ. μ. Ἰ. ἐγένετο *Busb.*

n Βα-

κατὰ Φλῶρον πολέμου σπέρματα [n] βαλόντες. ὅθεν Οὐεσπασιανὸς κρατήσας, ὡς μετ' ὀλίγον ἐροῦμεν, [o] ἐξήγαγεν αὐτοὺς τῆς ἀρχῆς.

Τέλος τοῦ βιβλίου ἐννεακαιδεκάτου.

runt, jactis ab illis belli sub Floro seminibus. Unde Vespasianus, cum Judæam vicisset, ut paulo post dicemus, eos è provincia eduxit. *Belli Judaïci semina sub Floro jacta.*

Finis Libri decimi noni.

n Βαλόντες.] Λαβόντες *Busb.* λαβόντος in *Editis Aliisque.* ipse vero βαλόντες prætuli.
o Ἐξήγαγεν αὐτοὺς τῆς ἀρχῆς.] Ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῆς ἐπαρχίας *Busb.* quod suspicor esse interpretamentum vulgatæ lectionis. *Lugd. Bat.* ἐξήγαγεν αὐτοὺς τῆς ἐπαρχίας.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ Τῌ ΕΙΚΟΣΤῌ

ΤΩΝ ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΣΤΩΡΙΩΝ

ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

JOSEPHI LIBRO VIGESIMO

HISTORIARUM ANTIQUITATIS JUDAICÆ

HÆC CONTINENTUR.

α'. [a] Ὡς Κλαύδιος Καῖσαρ μετὰ τὴν Ἀγρίππου τελευτὴν Φάδον ἔπεμψεν εἰς Ἰουδαίαν, ἐπίτροπον [b] πραγμάτων ἐσόμενον.

β'. Στάσις Φιλαδελφέων πρὸς τοὺς ἐν τῇ Περαίᾳ κατοικοῦντας Ἰουδαίους περὶ ὅρων κώμης Μιᾶς· καὶ ὡς ὑπὸ τούτων πολλῶν ἀναιρεθέντων Φιλαδελφέων, Φάδος ἀγανακτήσας, τῶν ἐν Περαίᾳ Ἰουδαίων τοὺς πρώτους τρεῖς ἄνδρας λαβὼν ἀπέκτεινεν.

γ'. [c] Ὡς Θολομαῖος ὁ ἀρχιλῃστής, τοὺς Ἄραβας λῃστεύων, ληφθεὶς καὶ ἐπὶ Φάδον ἀχθεὶς ἀνῃρέθη.

δ'. Ὡς Φάδος καὶ Κάσσιος Λογγῖνος ὁ τῆς Συρίας ἡγεμών, ἀναβάντες εἰς Ἱεροσόλυμα, τοῖς πρώτοις τῶν Ἰουδαίων ἐκέλευσαν τὸν ποδήρη [χιτῶνα] καὶ τὴν ἱερὰν στολὴν ἐν τῇ Ἀντωνίᾳ καταθέσθαι, [κεισομένην] ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἐξουσίᾳ, καθὰ καὶ πρότερον ἦν.

ε'. [d] Παράκλησις [e] ἐπὶ τούτῳ τῶν Ἰουδαίων πρὸς Φάδον καὶ Λογγῖνον, ἀξιούντων αὐτοὺς ἐπιτρέψαι πέμψαι πρεσβείαν πρὸς Καίσαρα Κλαύδιον περὶ τούτου.

ς'. Ὡς Φάδος, λαβὼν ὁμήρους, ἐπέτρεψεν.

ζ'. Ὡς Κλαύδιος Καῖσαρ, παρακληθεὶς ὑπ' Ἀγρίππα τοῦ νεωτέρου, συνεχώρησε τοῖς Ἰουδαίοις τὰ αἰτήματα, καὶ πρὸς Φάδον ἔγραψε περὶ τούτων.

η'. Ὃν τρόπον Ἑλένη τῶν Ἀδιαβηνῶν βασιλίς, καὶ οἱ παῖδες αὐτῆς Μονόβαζος καὶ Ἰζάτης καὶ τὸ πᾶν γένος αὐτῶν ἐζήλωσαν τὰ Ἰουδαίων ἔθη.

θ'. Ὡς Τιβέριος Ἀλέξανδρος, ἐπίτροπος εἰς Ἰουδαίαν ἐλθών, τοὺς υἱοὺς Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου τὸν ὄχλον ἀπατῶντας ἐκόλασεν.

ι'. Περὶ τοῦ λιμοῦ τοῦ γινομένου κατὰ τὴν χώραν.

ια'. Κουμάνου ἄφιξις εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἐπιτρόπου πεμφθέντος ὑπὸ Καίσαρος.

ιβ'. Ὡς Ἡρώδου τελευτήσαντος τοῦ τῆς Χαλκίδος βασιλέως, Ἀγρίππας ὁ νεώτερος τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, δόντος αὐτῷ Κλαυδίου Καίσαρος.

ιγ'. Ὡς ἐπὶ τοῦ Κουμάνου πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸ ἱερὸν ἀπώλοντο.

1. *Quomodo Claudius Cæsar post Agrippæ mortem Fadum in Syriam misit, ut res procuraret.*

2. *Dissidium inter Philadelphenses & Judæos Peræ incolas de Miæ vici finibus: utque Fadus, multis Philadelphensium ab istis occisis, vehementer iratus, tres primores Judæorum in Peræa comprehensos interfecit.*

3. *Quomodo Tholomæus latronum princeps, dum popularetur Arabas, captus & ad Fadum adductus perimitur.*

4. *Quomodo Fadus & Cassius Longinus Syriæ præses, cum ascendissent in Hierosolyma, jusserunt primores Judæorum in castellum Antoniam deponere tunicam talarem & stolam pontificiam, ut esset in Romanorum potestate, quemadmodum olim fuerat.*

5. *Judæorum hac de re supplicatio ad Fadum & Longinum, eos rogantium, ut legatos sibi liceat ad Claudium Cæsarem mittere de sacra stola servanda.*

6. *Ut Fadus, datis obsidibus, illis annuit.*

7. *Quomodo Claudius Cæsar, supplicante ei Agrippa juniore, cessit Judæorum precibus, & ad Fadum de illis scripsit.*

8. *Quemadmodum Helena Adiabenorum regina, ejusque filii Monobazus & Izates cum tota illorum progenie Judæorum religionem amplexi sunt.*

9. *Quomodo Tiberius Alexander, cum procurator in Judæam venisset, animadvertit in Judæ Galilæi filios, populum decipientes.*

10. *De fame quæ regionem pervaserat.*

11. *Cumani, procuratoris à Cæsare missi, in Judæam adventus.*

12. *Quomodo Agrippa junior, mortuo Herode Chalcidis rege, imperium accepit beneficio Claudii Cæsaris.*

13. *Quomodo sub Cumano plurimi Judæorum circa templum oppressi sunt.*

14. *Dis-*

a Ὡς Κλαύδιος Καῖσαρ] Ita *Vat.* & *Gall.* in *Editis Aliisque* deest hoc summarium.
b Πραγμάτων ἐσόμενον.] Illa πραγμάτων ἐσόμενον solus agnoscit *Gall.*
c Ὡς Θολομαῖος ὁ ἀρχιλῃστής,] Hoc summarium debemus *Cod. Gall.*
d Παράκλησις] Ita *Gall.* παρακλήσεις ἐπὶ τῷ minus recte in *Cod. Busb.*
e Ἐπὶ τούτῳ τῶν Ἰουδαίων] Ita rescripsi. ἐπὶ τούτου in *libris.*
f Οἰμ-

14. *Dissensio inter Samaritas & Judæos, atque ut multi Samaritarum occisi sunt.*

15. *Quomodo Ummidius Quadratus Syriæ præses, cum ista audisset & in Judæam ascendisset, primores Judæorum & Samaritarum Romam proficisci jussit; simulque Cumanum procuratorem & Celerem tribunum, factorum rationem Claudio Cæsari reddituros: Judæorum autem quosdam ipse supplicio affecit.*

16. *Quomodo Claudius, illis auditis, Judæos quidem crimine absolvit, eò adductus precibus regis Agrippæ; Cumanum vero in exsilium egit, & per Celerem tribunum à primoribus Samaritarum pœnas exegit.*

17. *Quemadmodum Claudio mortuo Nero in imperium successit.*

18. *Quomodo Felix procurator in Judæam missus, cum regionem offendisset latronibus vexatam, illis peremptis pacem stabiliendam curavit; principem autem latronum, nomine Eleazarum, vinctum Romam misit.*

19. *Quomodo Felix, cum impostor Ægyptius apud Judæos ageret, multosque illorum decepisset, eruptionem in eos fecit, plurimosque eorum occidit.*

20. *Quemadmodum Felix procurator seditionem, inter primos Judæorum & Syros Cæsareæ ortam, compressit.*

21. *Qui contigit Judæam à Sicariis afflictam esse, Porcio Festo in regionem misso procuratore. De porticu exterioris templi, & quomodo ipsam in altum exstruxerunt Judæi.*

22. *Quomodo Festus, cum hanc rem ægre tulisset, primores Judæorum Romam ad Neronem misit, qui omnia recte facta esse ei persuaderent.*

23. *Quomodo Albinus Festo, in Judæa mortuo, successurus veniebat.*

24. *Quomodo sub eo Sicarii regionem infestare desierunt.*

25. *Quemadmodum Florus, factus Albini successor, tot malis afflixit Judæos, ut eos ad arma sumenda compulerit.*

ιδʹ. Στάσις Ἰουδαίων πρὸς Σαμαρεῖς, καὶ ὡς πολλοὶ διεφθάρησαν τῶν Σαμαρειτῶν.

ιεʹ. Ὡς [f] Οὐμμίδιος Κουαδρᾶτος ὁ τῆς Συρίας ἡγεμὼν, ἀκούσας ταῦτα καὶ ἀναβὰς εἰς Ἰουδαίαν, τοὺς πρώτους τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν ἐκέλευσεν εἰς Ῥώμην ἀναβῆναι, ὁμοίως δὲ Κούμανον τὸν ἐπίτροπον, καὶ Κέλερα τὸν χιλίαρχον, λόγον ὑφέξοντας Κλαυδίῳ Καίσαρι περὶ τῶν πεπραγμένων· τινὰς δὲ τῶν Ἰουδαίων αὐτὸς ἐκόλασεν.

ιϛʹ. Ὡς Κλαύδιος ἀκούσας αὐτῶν, τοὺς μὲν Ἰουδαίους τῆς αἰτίας ἀπέλυσε, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα, Κούμανον δὲ ἐξώρισε, Κέλερα δὲ τὸν χιλίαρχον, καὶ τοὺς πρώτους τῶν Σαμαρειτῶν ἐκόλασεν.

ιζʹ. Ὃν τρόπον, Κλαυδίου τελευτήσαντος, Νέρων τὴν ἀρχὴν διεδέξατο.

ιηʹ. Ὡς Φῆλιξ, ἐπίτροπος πεμφθεὶς, καὶ καταλαβὼν τὴν χώραν κεκακωμένην ὑπὸ τῶν λῃστῶν, προὐνοήσατο, διαφθείρας αὐτοὺς, εἰρήνην ἐν τῇ χώρᾳ καταστῆσαι. τὸν δὲ πρῶτον τῶν λῃστῶν Ἐλεάζαρον ὄνομα δήσας εἰς Ῥώμην ἀνέπεμψεν.

ιθʹ. Ὡς ἐπιδημήσαντος Αἰγυπτίου γόητος, καὶ πολλῶν Ἰουδαίων ὑπ' αὐτοῦ πλανηθέντων, Φῆλιξ, ἐπεξελθὼν αὐτοῖς, πολλοὺς ἀπέκτεινεν.

κʹ. Ὡς στασιάζοντας Ἰουδαίων τοὺς πρώτους ἐν Καισαρείᾳ πρὸς τοὺς Σύρους Φῆλιξ ὁ ἐπίτροπος ἔπαυσεν.

καʹ. Ὡς Πορκίου Φήστου πεμφθέντος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐπιτρόπου, συνέβη κακωθῆναι τὴν χώραν ὑπὸ τῶν [g] Σικαρίων. περὶ τῆς στοᾶς τοῦ ἔσωθεν ἱεροῦ, καὶ ὃν τρόπον ὕψωσαν αὐτὴν οἱ Ἰουδαῖοι.

κβʹ. Ὡς Φῆστος, ἀγανακτήσας ἐπὶ τούτῳ, τοὺς πρώτους τῶν Ἰουδαίων εἰς Ῥώμην ἔπεμψε πρὸς Νέρωνα, πείσοντας αὐτὸν περὶ τῶν πεπραγμένων.

κγʹ. Ὡς, τελευτήσαντος Φήστου ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, Ἀλβῖνος ἦλθε διάδοχος.

κδʹ. Ὡς ἐπὶ τούτου ἐπαύσαντο οἱ Σικάριοι τὴν χώραν κακοποιεῖν.

κεʹ. Ὡς Φλῶρος, ἐλθὼν Ἀλβίνῳ διάδοχος, τοσαῦτα διέθηκε τοὺς Ἰουδαίους κακὰ, ὡς ἀναγκάσαι αὐτοὺς ἐφ' ὅπλα χωρῆσαι.

f Οὐμμίδιος Κουαδρᾶτος] Ita lego cum Cl. *Norisio* (in *Diss.* III. *de Epochis Syro-Macedonum*, p. 183. *Ed. Lips.*) & Cl. *Pagio* in *Critica* ad *Annales Baronii* p. 37. Νουμίδιος in *Editis Aliisque*. Μόδιος *Gall.* & *Vat.*

g Σικαρίων.] Ita distinxi post Σικαρίων, cum anteà nulla esset distinctio aut in *Editis* aut in *MSS.*

ΦΛ.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ.

Περιέχει ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν [a] κβ΄.

FLAVII JOSEPHI ANTIQUITATUM JUDAICARUM LIBER VIGESIMUS.

Continet hic liber tempus annorum XXII.

ΚΕΦ. α΄.

Στάσις Φιλαδελφέων πρὸς Ἰουδαίους, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀρχιερέως στολῆς.

Τελευτήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα, καθὼς ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἀπηγγέλκαμεν βίβλῳ, πέμπει Μάρσῳ διάδοχον Κλαύδιος Καῖσαρ [b] Κάσσιον Λογγῖνον, [c] μνήμῃ τοῦ βασιλέως τοῦτο χαριζόμενος, πολλὰ διὰ γραμμάτων ὑπ' αὐτοῦ περιόντος ἀξιωθεὶς, μηκέτι Μάρσον τῶν κατὰ τὴν Συρίαν πραγμάτων προΐστασθαι. [d] Φάδος δὲ, ὡς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐπίτροπος ἀφίκετο, καταλαμβάνει στασιάσαντας, [e] τοὺς εἰς τὴν Περαίαν κατοικοῦντας Ἰουδαίους [f] πρὸς [g] Φιλαδελφηνοὺς περὶ ὅρων κώμης [h] Μιᾶς λεγομένης, [i] πολεμικῶν ἀνδρῶν ἀνάπλεω. καὶ δὴ οἱ τῆς Περαίας, χωρὶς γνώμης [k] τῶν πρώτων παρ' αὐτοῖς ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα, πολλοὺς τῶν Φιλαδελφηνῶν διαφθείρουσι. ταῦτα πυθόμενον [l] τὸν Φάδον σφόδρα παρώξυνεν, ὅτι μὴ τὴν κρίσιν αὐτῷ παραλείποιεν, εἴπερ ὑπὸ τῶν Φιλαδελφηνῶν ἐνόμιζον ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' [m] ἀδεῶς ἐφ' ὅπλα χωρήσειεν. λαβὼν οὖν τρεῖς τοὺς πρώτους αὐτῶν, τοὺς καὶ τῆς στάσεως αἰτίους, δῆσαι προσέταξεν· εἶτα τὸν μὲν αὐτῶν ἀνεῖλεν· Ἀννίβας δὲ ἦν ὄνομα τούτῳ. [n] Ἀμαράμῳ δὲ καὶ Ἐλεαζάρῳ τοῖς δυσὶ φυγὴν ἐπέβαλεν. ἀναιρεῖται δὲ καὶ [o] Θολομαῖος [p] ὁ ἀρχιληστὴς, μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀχθεὶς [q] δέσμιος ἐπ' αὐτὸν, διαπεπραχὼς μέγιστα κακὰ [r] τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τοὺς Ἄραβας. ἐκαθάρθη τε λῃστηρίων ἅπασα [s] τοὐντεῦθεν ἡ Ἰουδαία, φροντίδι καὶ προνοίᾳ τῇ Φάδου. ὃς δὴ καὶ τότε μεταπεμψάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς πρώτους [t] Ἱεροσολυμιτῶν, [v] κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ αὐτοκράτορος, παρῄνεσεν αὐτοῖς τὸν ποδήρη χιτῶνα, καὶ τὴν ἱερὰν στολὴν

CAP. I.

Philadelphensium & Judæorum dissidium, deque stola pontificia.

Exstincto autem rege Agrippa, quemadmodum in superiore libro narravimus, Cassium Longinum in locum Marsi successurum mittit Claudius Cæsar, memoriæ regis hoc ipsum tribuens; à quo dum viveret sæpe per literas rogatus fuerat, ut nollet Marsum amplius rebus Syriæ *administrandis* præesse. At vero Fadus, ubi procurator in Judæam veniebat, offendit Judæos Peræam habitantes seditionem movisse contra Philadelphenses de vici, Miæ nomine, finibus, referti viris bellicosissimis. immo Perææ incolæ, inscii primoribus illorum, arma sumpserant, multosque Philadelphensium occiderant. Ista Fadum, ubi de iis aliquid resciverat, valde commoverunt, quod integram illi causam non reservassent, si putarent sibi factam à Philadelphensibus injuriam, sed temere ad arma concurrissent. Comprehensis itaque tribus illorum primoribus, qui & seditionis auctores erant, imperavit ut in vincula conjicerentur. deinde horum quidem unum, Annibam nomine, interfici jussit: Amaramum vero & Eleazarum ambos exsilio multavit. Quin & Tholomæus latronum princeps, qui multa mala Idumæis & Arabibus intulerat, non multo post vinctus ad eum adductus supplicio afficitur: atque exinde Judæa omnis latrociniis perpurgata est diligentia & cura Fadi. Is dein, accitis statim pontificibus & Hierosolymitarum proceribus, prout ipsi in mandatis dederat imperator, admonuit eos, ut tunicam talarem & stolam sacram, quam solum pontificem sum-

Cassius Longinus Syriæ præses.

Lis magna inter Philadelphenses & Judæos, atque inde seditio.

Seditionis auctores pœna afficiuntur.

Fadus à Judæis postulat, ut stola pontificia in Romanorum potestate sit.

a Κϐ΄.] Sic *Bas. Gen.* & aliquot Codd. *MSS. Græci.* in *Græcis* reliquis & *Latinis* omnibus κϛ΄. Videsis *Vossii* Chronol. S. c. 19. p. 161.

b Κάσσιον Λογγῖνον,] Hac de re velim consulas *Pighium* in *Annalibus* tom. 3. p. 573. *Usserium* in *Annalibus V. T.* p. 648. & *Pagium* in *Critica* ad *Baronium*, Vol. 1. p. 37. col. 1. Ἄτιον *L. B.*

c Μνήμῃ τοῦ βασιλέως τοῦτο χαριζόμενος,] Μνήμῃ τῇ τοῦ *Voss.*

d Φάδος δὲ,] Φάδος δὲ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐ. ἀ. καὶ καταλαμβάνει solus *Busb* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 6. SPANH.

e Τοὺς εἰς τὴν Περαίαν κατοικοῦντας Ἰουδαίους] Ita & *D. Matthæus*, c. 4. v. 13. κατῴκησεν εἰς Καπερναούμ. Verum τοὺς τὴν Περαίαν κατοικοῦντας habet Cod. *Busb.*

f Πρὸς Φιλαδελφηνοὺς] Πρὸς τοὺς Φιλ. *Busb.*

g Φιλαδελφηνοὺς] Φιλαδελφέων supr. lib. 13. c. 8 §. 1. SPANH.

h Μιᾶς λεγομένης,] Forsan Ζιᾶς legendum; nam *Eusebius* (in voce Σιὴμ) dicit, *hodie villam Ziam ostendi in quintodecimo lapide Philadelphiæ contra occidentem.* *Relandus* in *Palæst. ill.* p. 897.

i Πολεμικῶν] *L. B.* πολεμίων.

k Τῶν πρώτων παρ'] Τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' αὐτοῖς *Busb.*

l Τὸν Φάδον σφόδρα παρώξυνεν.] Articulum omittit *Busb.*

m Ἀδεῶς ἐφ' ὅπλα χωρήσειεν.] Ἀδεῶς non agnoscit *Voss.*

n Ἀμαράμῳ δὲ καὶ Ἐλεαζάρῳ] Ἀμεράνῳ *Busb.*

o Θολομαῖος] Θοδομαῖος *Busb.* & *Voss.* in margine.

p Ὁ ἀρχιληστὴς,] Ita distinguo cum *Cod. Busb.* antea erat, ὁ ἀρχιληστὴς μετ' οὐ πολὺν χρόνον, ἀχθεὶς *Busb.*

q Δέσμιος ἐπ' αὐτὸν,] Δέσμιος abest *Vat.*

r Τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τοὺς Ἄραβας.] Τοὺς τὴν Ἰδουμαίαν κατοικοῦντας καὶ τοὺς *Busb.*

s Τοὐντεῦθεν Ἰουδαία,] Ἐντεῦθεν Ἰουδαία *Voss.* ἐντεῦθεν ἥτε Ἰουδαία καὶ Ἀραβία *Busb.*

t Ἱεροσολυμιτῶν.] Τῶν Ἱεροσολυμιτῶν *Busb.*

v Κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ αὐτοκράτορος,] Illa κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ αὐτοκράτορος desunt *Vat.* & *Voss.*

ſummum geſtare moris erat, in Antoniam caſtellum reponerent, ut in Romanorum poteſtate eſſet quemadmodum & olim erat. Illi refragari quidem non audebant, rogabant tamen Fadum & Longinum (nam & ille Hieroſolyma venerat, magnis copiis ſecum adductis, metuens ne quæ injunxerat Fadus Judæorum vulgus ad res novas molienda impellerent) primum ut legatos ad Cæſarem ſibi liceret mittere, ab eo petituros ut ſacram ſtolam in ſua poteſtate haberent; deinde ut manerent paulisper dum certiores facti eſſent, quid ad iſta Claudius reſponderet. Illi vero ſe permiſſuros eſſe dixerunt ut legatos mitterent, modo liberos eorum pro obſidibus acciperent. Cum autem Judæi alacriter dicto ſibi audiſſent, & liberos dediſſent, protinus miſſi ſunt legati. Ubi vero Romam pervenerunt, Agrippa junior defuncti filius, qui tum forte apud Claudium Cæſarem agebat, ut jam ante diximus, cum cauſam adventus eorum cognoviſſet, rogavit Cæſarem, ut Judæorum precibus de ſacra ſtola annuere non gravaretur, utque mandata de iſtis quæ *obnixè* petierunt ad Fadum mitteret.

Legati ea de re Romam miſſi.

Judæorum legatis favet Agrippa junior.

Claudius Judæorum precibus annuit.

Claudii ad Judæos epiſtola.

2. Tum Claudius, vocatis ad ſe legatis, dicebat ſe iſta eis concedere, illiſque præcipiebat ut Agrippæ gratias haberent, (ſe enim iſta facere ad illius interceſſionem) &, præter reſponſa quæ illis reddidit, hujuſmodi epiſtolam miſit.
“CLAUDIUS
“CÆSAR, GERMANICUS, TRIB. POT.
“V. CONSUL DESIGNATUS IV. IMPE-
“RATOR X. PATER PATRIÆ, HIERO-
“SOLYMITARUM MAGISTRATIBUS,
“SENATUI, POPULO, TOTI JUDÆO-
“RUM GENTI S. Quoniam Agrippa meus,
“alumnus meus & quem mecum habeo utpote
“pientiſſimum, veſtros legatos ad me adduxit,
“gratias agentes pro mea de gente veſtra cura &
“providentia, & enixe certatimque precatos, ut
“ſtolam ſacram atque coronam in veſtra poteſtate
“habeatis, concedo *quod petitis*, quemadmodum
“vir optimus & mihi cariſſimus Vitellius fecerat.
“Huic autem veſtræ voluntati obſequutus ſum,
“inprimis quod id mihi mea ſuaſerit pietas, quod-
“que voluerim ut omnes Deum patrio ritu vene-
“rentur: dein quod noverim me ita faciendo ma-
“gnam ab ipſo rege Herode & juniore Ariſtobu-
“lo, quorum in me pietatem & erga vos ſtudium
“perſpectum habeo, gratiam initurum eſſe, qui-
“buſcum, viris optimis & mihi cariſſimis, multis
“officiis mihi interceſſit amicitia. De iſtis autem
“ſcripſi & Cuſpio Fado procuratori. Nomina li-
“teras deferentium hæc ſunt: Cornelius Ceronis,
“Tryphon Theudionis, Dorotheus Nathanaëlis,
“Joannes Joannis *filius*. Datæ quarto Kalendas
“Julias, Rufo & Pompejo Sylvano *ſuffectis* Con-
“ſulibus.

τὴν φορεῖν μόνος ὁ ἀρχιερεὺς ἔθος ἔχει, εἰς [x] τὴν Ἀντωνίαν, ἥπερ ἐστὶ [y] φρούριον, καταθέσθαι, κειμένην ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἐξουσίᾳ, καθὰ δὴ καὶ [z] πρότερον ἦν. οἱ δὲ ἀντιλέγειν μὲν [a] οὐκ ἐτόλμων, παρεκάλουν δὲ ὅμως τόν τε Φάδον, [b] καὶ τὸν Λογγῖνον· ἀφίκετο γὰρ καὶ [c] οὗτος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, πολλὴν ἐπαγόμενος δύναμιν, φόβῳ τοῦ [d] μὴ τὰ προστάγματα Φάδου τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων νεωτερίζειν ἀναγκάσῃ· πρῶτον μὲν αὐτοῖς ἐπιτρέψαι πρέσβεις ὡς Καίσαρα πέμψαι, τοὺς αἰτησομένους παρ' αὐτοῦ τὴν ἱερὰν στολὴν ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχειν, εἶτα δὲ περιμεῖναι, [e] ἕως ἂν γνῶσι, τί πρὸς ταῦτα Κλαύδιος [f] ἀποκρίναιτο. οἱ δὲ ἐπιτρέψειν αὐτοῖς ἔφασαν ἀποστεῖλαι τοὺς πρέσβεις, [g] εἰ λάβοιεν τοὺς παῖδας ὁμηρεύοντας. ὑπακουσάντων δὲ ἑτοίμως ἐκείνων καὶ [h] δόντων, ἐξεπέμφθησαν οἱ πρέσβεις. παραγενομένων δὲ εἰς τὴν Ῥώμην αὐτῶν, γνοὺς ὁ νεώτερος Ἀγρίππας, ὁ τοῦ τετελευτηκότος παῖς, καθ' ἣν ἥκουσιν αἰτίαν· ἐτύγχανε δὲ ὢν παρὰ Κλαυδίῳ Καίσαρι, καθὼς καὶ πρότερον εἴπομεν· παρακαλεῖ τὸν Καίσαρα συγχωρῆσαι τοῖς Ἰουδαίοις ἅπερ ἠξίουν περὶ τῆς ἱερᾶς στολῆς, καὶ Φάδῳ περὶ [i] τούτων ἀποστεῖλαι.

β'. Καλέσας δὲ Κλαύδιος τοὺς πρέσβεις, ἔφη ταῦτα συγχωρεῖν, καὶ ἐκέλευεν αὐτοὺς Ἀγρίππᾳ χάριν εἰδέναι· ταῦτα γὰρ ἐκείνου ποιεῖν [k] ἀξιώσαντος· ἐπί τε ταῖς ἀποκρίσεσι, τοιαύτην [l] ἐπιστολὴν ἔδωκε.
“ΚΛΑΥΔΙΟΣ
“ΚΑΙΣΑΡ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ, [m] ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞ-
“ΟΥΣΙΑΣ [n] ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ, ΥΠΑΤΟΣ ΑΠΟΔΕ-
“ΔΕΙΓΜΕΝΟΣ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ, ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ
“ΤΟ ΔΕΚΑΤΟΝ, ΠΑΤΗΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ, ΙΕ-
“ΡΟΣΟΛΥΜΙΤΩΝ ΑΡΧΟΥΣΙ, ΒΟΥΛΗι, ΔΗΜΩι,
“ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΠΑΝΤΙ ΕΘΝΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ. Ἀγρίππα τοῦ
“ἐμοῦ, ὃν ἐγὼ ἔθρεψα καὶ ἔχω σὺν ἐμαυτῷ εὐσεβέ-
“στατον ὄντα, προσαγαγόντος μοι τοὺς ὑμετέρους πρέσ-
“βεις, εὐχαριστοῦντας ἐφ' ᾗ πεποίημαι τοῦ ἔθνους [o] ὑμῶν
“κηδεμονίᾳ, καὶ αἰτησαμένων σπουδαίως καὶ φιλοτί-
“μως [p] τὴν ἱερὰν ἐσθῆτα, [q] καὶ τὸν στέφανον ὑπὸ τὴν
“ἐξουσίαν ὑμῶν εἶναι, συγχωρῶ, καθὼς ὁ κράτιστος
“καί μοι τιμιώτατος [r] Οὐϊτέλλιος ἐποίησε. συγκατατέθει-
“μαι δὲ τῇ γνώμῃ ταύτῃ, πρῶτον διὰ τὸ ἐμαυτοῦ εὐ-
“σεβές, καὶ τὸ βούλεσθαι ἑκάστους [s] κατὰ τὰ πάτρια θρη-
“σκεύειν. ἔπειτα εἰδὼς ὅτι καὶ αὐτῷ βασιλεῖ Ἡρώδῃ καὶ
“Ἀριστοβούλῳ τῷ νεωτέρῳ, ὧν τὴν πρὸς ἐμαυτὸν εὐσέ-
“βειαν καὶ τὴν περὶ [t] ὑμᾶς γινώσκω σπουδὴν, [v] πάνυ
“χαριοῦμαι ταῦτα ποιήσας, πρὸς οὓς ἐστί μοι πλεῖστα δί-
“καια φιλίας κρατίστους ὄντας κἀμοὶ τιμίους. ἔγραψα
“δὲ περὶ τούτων καὶ Κουσπίῳ Φάδῳ τῷ ἐμῷ ἐπιτρόπῳ. οἱ
“τὰ γράμματα κομίζοντες, [x] Κορνήλιος Κέρωνος, Τρύ-
“φων Θευδίωνος, Δωρόθεος Ναθαναήλου, Ἰωάννης Ἰω-
“άννου. ἐγράφη πρὸ τεσσάρων καλανδῶν [y] Ἰουλίου [z] ἐπὶ
“ὑπάτων Ῥούφου καὶ Πομπηΐου Σιλουανοῦ.

γ'. Η.

x Τὴν Ἀντωνίαν,] De Antonia Caſtro infr. c. 4. §. 3. SPANH.
y Φρούριον,] Τὸ φρούριον *Busb.*
z Πρότερον ἦν.] Vide lib. xv. cap. ult. §. 4.
a Οὐκ ἐτόλμων,] Τοῖς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος λεγομένοις οὐκ ἐτόλμων ſolus *Busb.*
b Καὶ τὸν Λογγῖνον·] Καὶ Λογγῖνον τὸν τῆς Ἀραβίας ἐπίτροπον ſolus *Busb.*
c Οὗτος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα,] Αὐτὸς *Vat.* & *Voſſ.*
d Μὴ τὰ προστάγματα] Τοῦ μὴ διὰ τὰ πρ. Φ. τ. π. τ. Ι. ν. ἀναγκασθείη *Busb.*
e Ἕως ἂν γνῶσι,] Ἄχρις ἂν γνῶσιν. *Gall.*
f Ἀποκρίναιτο.] Ita *Voſſ.* ἀποκρίνεται in *Editis Aliiſque.*
g Εἰ λάβοιεν τοὺς παῖδας ὁμηρεύσοντας.] Εἰ λάβοιεν αὐτῶν τοὺς π. *Voſſ.*
h Δόντων, ἐξεπέμφθησαν οἱ πρέσβεις.] Δόντων αὐτοὺς· οὐ γὰρ προκρίνειν τοῦτ' ἐκείνης δίκαιον ἦν. ἐξεπέμφθησαν *Gall.*
i Τούτων ἀποστεῖλαι.] Τούτων ἐπιστεῖλαι. σφοδρῶς οὖν ἐπικειμένου τῇ παρακλήσει τῷ Καίσαρι τοῦ Ἀγρίππα, καλέσας *Gall.* ἐπιστεῖλαι habet *Voſſ.*
k Ἀξιώσαντος·] Παρεσχόμην poſt ἀξιώσαντος addit *Voſſ.*
l Ἐπιστολὴν ἔδωκε.] Ἐπιστολὴν κομίσαι Φάδῳ τοῖς πρέσβεσιν ἔδωκεν *Gall.* in *Epiphanii* verſione, *quamobrem hujuſmodi ad Fadum miſit epiſtolam.*
m Δημαρχικῆς ἐξουσίας] Ita diſtinguo cum Cl. *Petavio*, lib. xi. de *Doct. Temp.* c. 12. antea erat, δημαρχικῆς ἐξουσίας, τὸ πέμπτον ὕπατος ἀποδεδειγμένος, τὸ τέταρτον αὐτοκράτωρ, τὸ δέκατον πατὴρ πατρίδος. nec aliter legiſſe videtur *Epiphan.* adeo vetus eſt hoc interpunctionis mendum.
n Τὸ —— πατρίδος,] Aliter habet *Rufinus*: Quinquies Conſul, Ordinarius quater, Imperator decies, Pater Patriæ. SPANH.
o Ὑμῶν κηδεμονίᾳ,] Ὑμῶν εὐεργεσίᾳ· καὶ αὐτοκρατορικῇ κηδεμονίᾳ *Gall.*
p Τὴν —— ἐποίησε.] Conf. ſupr. lib. 15. c. xi. §. 4. SPANH.
q Καὶ —— εἶναι,] Καὶ τὸν στέφανον, τόντε ποδήρη, καὶ τὴν ἅπασαν στολὴν *Gall.*
r Οὐϊτέλλιος ἐποίησε.] Vide lib. xv. cap. xi. §. 4.
s Κατὰ τὰ πάτρια θρησκεύειν.] Κατὰ τ. π. θρησκεύειν ἔθη *Voſſ.*
t Ὑμᾶς γινώσκω σπουδὴν,] Ita lego cum *Epiphanii* libris. ἡμᾶς in *Græcis.*
v Πάνυ χαριοῦμαι ταῦτα ποιήσας,] Πάνυ χαριοῦμαι non agnoſcunt *Voſſ.* & *Vat.*
x Κορνήλιος Κέρωνος,] In *Epiphanii* libris, ita efferuntur, *Cornelius Leo*; (unde in *Lugd. Bat.* Κορνήλιος καὶ Λέων) *Tryphon Theodionis, Dorotheus Nathelis, Joannes Jovis panis.*
y Ἰουλίου] Vocem Ἰουλίου inſertam dedi ex *Epiphanio*; cujus in libris pleriſque xii *Kalendas Julii*, in nonnullis *Junii*.
z Ἐπὶ —— Σιλουανοῦ,] Ita *Voſſ.* & *Gall.* ὑπάτου in *ceteris.*

γʹ. Ἠτήσατο δὲ καὶ Ἡρώδης, ὁ ἀδελφὸς μὲν Ἀγρίππου τοῦ τετελευτηκότος, Χαλκίδος δὲ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον πεπιστευμένος, Κλαύδιον Καίσαρα τὴν ἐξουσίαν [a] τοῦ νεὼ, καὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων, καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων χειροτονίαν, πάντων τε ἐπέτυχεν· ἐξ [b] ἐκείνου τε πᾶσι τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ παρέμεινεν ἡ ἐξουσία μέχρι τῆς τοῦ πολέμου τελευτῆς. καὶ δὴ ὁ Ἡρώδης μεθίστησι τῆς ἀρχιερωσύνης τὸν ἐπικαλούμενον [c] Κανθηρὰν, Ἰωσήπῳ τῷ τοῦ [d] Καμεὶ ἀντ᾽ ἐκείνου τὴν διαδοχὴν τῆς τιμῆς παρασχόμενος.

3. Quin & Herodes (Agrippæ quidem defuncti frater, cui vero illo tempore commissus erat Chalcidis principatus) petiit à Claudio Cæsare templi potestatem sacræque pecuniæ, ut & jus creandi summos pontifices; atque hæc omnia *Cæsare* impetravit: adeo etiam ut ab illo omnibus ejus posteris ea potestas usque ad belli exitum manserit. Igitur & Herodes à sacerdotio submovit Cantheram ita appellatum, fecitque ut Josephus Cami filius ejus in locum & honorem succederet.

Herodes Chalcidis dynasta jus in templum & pontifices impetrat à Claudio.

Josephus Cami filius pontifex.

ΚΕΦ. βʹ.

Ὃν τρόπον Ἑλένη τῶν Ἀδιαβηνῶν βασιλὶς καὶ ὁ παῖς αὐτῆς Ἰζάτης ἐζήλωσαν τὰ Ἰουδαίων ἔθη· καὶ ὡς Ἑλένη, λιμοῦ μεγάλου ἐν Ἱεροσολύμοις γινομένου, σῖτον τοῖς ἀπορουμένοις διένειμεν.

Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν καιρὸν [e] τῶν Ἀδιαβηνῶν [ee] βασιλὶς Ἑλένη καὶ ὁ παῖς αὐτῆς Ἰζάτης [f] εἰς τὰ Ἰουδαίων ἔθη τὸν βίον μετέβαλλον, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Μονόβαζος ὁ τῶν Ἀδιαβηνῶν βασιλεὺς, ᾧ καὶ [g] Βαζαῖος ἐπίκλησις ἦν, τῆς ἀδελφῆς Ἑλένης ἁλοὺς [h] ἔρωτι τῇ πρὸς γάμου κοινωνίᾳ ἄγεται, καὶ κατέστησεν ἐγκύμονα. συγκαθεύδων δέ ποτε τῇ γαστρὶ τῆς γυναικὸς τὴν χεῖρα προσαναπαύσας, [i] ἡνίκα καθύπνωσε, φωνῆς τινος ἔδοξεν ἀκούειν, κελευούσης αἴρειν ἀπὸ τῆς νηδύος τὴν χεῖρα, καὶ μὴ θλίβειν τὸ ἐν αὐτῇ βρέφος, Θεοῦ προνοίᾳ καὶ ἀρχῆς τυχὸν καὶ τέλους εὐτυχοῦς τευξόμενον. ταραχθεὶς οὖν ὑπὸ τῆς φωνῆς, [k] εὐθὺς διεγερθεὶς, ἔφραζε τῇ γυναικὶ ταῦτα, [l] καὶ γινόμενον τὸν υἱὸν Ἰζάτην ἐπεκάλεσεν. ἦν δὲ αὐτῷ Μονόβαζος τούτου πρεσβύτερος ἐκ τῆς Ἑλένης [m] γινόμενος, ἄλλοι τε παῖδες ἐξ ἑτέρων γυναικῶν. τὴν μέντοι πᾶσαν εὔνοιαν ὡς εἰς [n] μονογενῆ τὸν Ἰζάτην ἔχων [o] φανερὸς ἦν. φθόνος δὴ τοὐντεῦθεν τῷ παιδὶ παρὰ τῶν ὁμοπατρίων ἀδελφῶν ἐφύετο, κἀκ τούτου μῖσος [p] ηὔξετο, λυπουμένων ἁπάντων, ὅτι τὸν Ἰζάτην αὐτῶν ὁ πατὴρ προτιμῴη. ταῦτα δὲ καίπερ σαφῶς αἰσθανόμενος ὁ πατὴρ, ἐκείνοις μὲν συνεγίνωσκεν, ὡς μὴ διὰ κακίαν αὐτὸ πάσχουσιν, ἀλλ᾽ [q] ἤτοι παρὰ τοῦ πατρὸς [r] αὐτῶν ἕκαστον [s] ἀξιοῦν εὐνοίας τυγχάνειν. [t] τὸν δὲ Ἰζάτην· σφόδρα γὰρ ἐδεδοίκει [v] περὶ αὐτοῦ μὴ μισούμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν πάθοι τι· [x] πολλὰ δωρησάμενος, πρὸς [y] Ἀβεννήριγον ἐκπέμπει [z] τὸν Σπασίνου χάρακος βασιλέα, [a] παρακαταθέμενος ἐκεί-

CAP. II.

Quo pacto Helena Adiabenorum regina ejusque filius Izates religionem Judaïcam amplexi sunt: & quomodo Helena, magna fame Hierosolymis grassante, frumentum egenis distribuit.

II.

PER idem tempus Adiabenorum regina Helena, & filius ejus Izates, * religionem Judaïcam amplexi sunt, ex hujusmodi causa. Monobazus Adiabenorum rex, cognomento Bazæus, Helenæ sororis amore captus eo processit, ut matrimonio eam sibi jungeret: nec multo post gravidam reddidit. Aliquando autem cum eo dormiens, manu super ventre illius requiescente, sopitus audire vocem visus est, quæ manum de utero tollere juberet, ne infantulum in eo gestatum læderet, qui Dei providentia ortum habuit finemque felicem consequuturus est. Ea voce turbatus, statimque experrectus à somno, uxori ista *quæ audisset* narrat, filiumque natum Izaten nomine vocavit. Erat autem ipsi Monobazus eo grandior ætate, quem ex Helena susceperat; aliique filii ex aliis uxoribus. hunc tamen, ac si unicus illi exstitisset, omni sua benevolentia non dissimulanter impertiit. Qua re fiebat ut puero invideretur à fratribus ex eodem patre: atque inde excitatum est odium, omnibus vicem suam dolentibus, quod Izaten illis prætulerit pater. Ista quamvis satis pater intelligeret, illis tamen ignoscebat, quasi non ex malitia ita animo affecti essent, sed à patre scilicet illorum unusquisque diligi vellet. Izaten vero (nam de eo valde metuebat, ne à fratribus odio habitus *mali* aliquid pateretur) cum multa ei donasset, misit ad Abennerigum Spasinæ castri regem, cui salutem pueri commendatam esse voluit. Abennerigus autem libenter excepit adolescentulum, atque illum singulari

Monobazo & Helenæ Adiabenorum regibus nascitur Izates.

Izati invidetur à fratribus natu grandioribus.

Izates missus ad Abennerigum.

a Τοῦ νεὼ,] Sic *Voss.* & *Vat.* τοῦ νεοῦ perperam in *reliquis*.

b Ἐκείνου τε πᾶσι τοῖς ἀπογόνοις] Ita locum verto cum Cl. *Seldeno* lib. I. *de Success. in Pontif.* c. XI. à *Gelenio* vertitur, *potestatem in templum & sacrum ærarium, jusque eligendorum summorum pontificum. Impetravitque hæc omnia, ita ut etiam posteris ejus idem jus manserit usque ad belli exitum.* quod, inquit *Seldenus*, intelligere omnino nequeo. Nam pontificum creatio post ejus excessum ad Agrippam juniorem Regem ejus ex fratre nepotem attinuit, ut in sequentibus videre est: & posteri Herodis illius fuere filii tres, *Aristobulus*, *Bernicianus*, *Hyrcanus*, quorum nemo pontificem omnino creavit. Locus itaque ita vertendus, ut posteris manserit potestas in templum & ærarium; ita ut de jure pontificis eligendi, qua posteros saltem spectat, neutiquam sit capiendus. Verum ne sic quidem omnia plana erunt. Ipse olim lectum fuisse suspicor, μ. τῆς τοῦ πολέμου τελευτῆς, πλὴν τῆς ἀρχιερωσύνης.

c Κανθηρὰν,] Verisimile SimonemÂntheræ fuisse restitutum. IBBETS.

d Καμεὶ ἀντ᾽ ἐκείνου] Hîc *Voss.* (qui nunc *Lugd. Bat.* est, ibi enim Καμὶ in textu, at Καμεὶ in *Marg.*) *Busb. Gall. Zonaram & Epiphanium* sequor. Καμεῖ in *Editis Aliisque*.

e Τῶν Ἀδιαβηνῶν βασιλὶς Ἑλένη] Adiabenorum Regina Helena *Euseb.* H. Eccl. l. II. c. XII. p. 50. A. SPANH.

ee Βασιλὶς Ἑλένη] *Talmud Hierosolymitanum* (ad *Succa*, c. I. & *Nazir*, c. 3.) egregie hanc historiam illustrat.

* *Religionem Judaïcam amplexi sunt,*] *Magis ad verbum*, vitam instituerunt ex legibus Judæorum.

f Εἰς —— μετέβαλλον,] Ita rem exprimit *Zonaras*, εἰς τὰ Ἰουδαίων τὴν διαγωγὴν μετέβαλον νόμιμα.

g Βαζαῖος ἐπίκλησις ἦν,] Sic *MSS.* Βαζίως in *Editis*.

h Ἔρωτι τῇ πρὸς γάμου] Ἔρωτι πρὸς γάμου κοινωνίαν ἄγε.) *Busb.*

i Ἡνίκα] *L. B.* ἐπὶ pro ἐπεί.

k Εὐθὺς διεγερθεὶς,] Καὶ διεγερθεὶς *Busb.*

l Καὶ —— ἐπεκάλεσεν.] Καί γε τὸν υἱὸν *Vat.* γινόμενον deëst *Busb.* γενόμενον *L. B.*

m Γενόμενος,] *L. B.* γενόμενος.

n Μονογενῆ τὸν Ἰζάτην ἔχων] Μονογενῆ Ἰζάτην *Vat.* & *Busb.*

o Φανερῶς ἦν.] Φανερὸς *Voss.*

p Ηὔξετο,] In *Marg. L. B.* ηὔξητο.

q Ἤτοι παρὰ τοῦ πατρὸς] Ita *Vat.* & *Voss.* ἀλλ᾽ ἢ παρὰ τ. π. in *Editis Aliisque*.

r Αὐτῶν ἕκαστον] Sic *Vat.* & *Lugd. Bat.* αὐτὸν in *cæteris*.

s Ἀξιοῦν εὐνοίας τυγχάνειν.] Ita lego. (legit quoque ita *Coccejus*) ἀξιῶν in *Editis* & *MSS.* πατρὸς αὐτοῦ ἕκαστον ἀξιοῦντα vel ἀξιοῦν conjecerat Cl. *Lowthius*. nec aliter forsan *Epiphanius*, qui vertit, *sed quoniam singuli favorem patris habere desiderabant*.

t Τὸν δὲ Ἰζάτην·] Τὸν δὲ νεανίσκον σφ. *Voss.* τὸν δὲ νεανίαν σφ. *Gall.*

v Περὶ αὐτοῦ μὴ μισούμενος.] Περὶ αὐτῷ *Busb.* σφόδρα ἐδεδοίκει παρ᾽ αὐτοῦ *Gall.*

x Πολλὰ] *L. B.* πολλοῖς.

y Ἀβεννήριγον ἐκπέμπει] Ἀβεννήριγος *Voss.* Σαβεννήριγος *Gall.* Σ forsan attracto ex præcedente vocula πρός. Est tamen qui Ἀβυλμηκάριμος legendum censet, nomine isto apud Arabas usitato, ut constat ex *Elmacino* in *Hist. Saracen.* sub finem.

z Τὸν Σπασίνου χάρακος βασιλέα,] Rex Spasini Castro Pasini *Rufin.* SPANH.

a Παρακαταθέμενος ἐκείνῳ] Καταθέμενος & καταθέμενος in aliquot *MSS.*

b Ἀσμέ-

Filiam ejus in uxorem duxit. lari complexus benevolentia, filiam suam, cui nomen erat Samacho, ei in matrimonium dedit, donavitque provincia, unde luculentos reditus perciperet.

3. Atqui Monobazus jam admodum senex, cum videret sibi non multum vitæ spatium superesse, in conspectum filii venire, antequam moreretur, desideravit. Itaque cum illum accivisset, summa benevolentia eum excepit, eique regionem Carras dictam attribuit. Ea autem est terra amomi feracissima. ibi etiam sunt arcæ illius reliquiæ in qua Nochus diluvium evasisse fertur, & etiamnum istæ videre *eas* volentibus ostenduntur. In hac igitur regione commorabatur Izates, usque dum mortem oppeteret pater. Qua autem die vita excessit Monobazus, Helena regina accivit magnates & regni satrapas & copiarum præfectos. Cumque illi venissent, "Non vos, inquit, latere arbitror, quod "maritus meus Izaten ipsi in regnum succedere "optaverit, illumque *eo honore* dignum existima-"verit: attamen vestrum quoque *super hac re* judi-"cium exspecto. Beatus enim est, non qui ab uno, "sed *qui* à pluribus iisque volentibus regnum ac-"ceperit." Illa quidem ista dixit, ut experiretur quænam esset sententia eorum qui convocati erant. Illi autem, hisce auditis, primum quidem pro more suo reginam adoraverunt, deinde vero ajebant, "se regis judicium firmatum ire, seque ultro Iza-"ti, recte à patre & ex votis omnium fratribus "prælato, parituros esse." prætereaque dicebant, "se velle & fratres & cognatos ejus in primis oc-"cidendos esse, ut secure regnum teneret Izates. "illis enim peremptis, omnem sublatum iri me-"tum, qui ex illorum in ipsum odio & invidia ori-"retur." Ad hæc Helena gratias quidem illis agebat, pro sua in illam & Izaten benevolentia; simulque obsecrabat ut sententiam de nece fratrum differrent, donec Izates venisset ac eandem comprobasset. Illi vero, qui auctores ipsi fuerant ut occiderentur, cum ei non persuasissent, interim monebant eos in vinculis habendos esse usque dum ille adesset, sui *præsertim* in securitatem. insuper ei consulebant, ut interea aliquem, cui maxime fideret, regni procuratorem constitueret. Istis paruit Helena, & filium natu maximum Monobazum proregem fecit, imposito ei diademate, datoque an-

Arca Noëi reliquiæ ubi serventur.

Monobazi obitus.

Izates Monobazo in regnum succedit.

Frater ejus Monobazus prorex.

νῳ τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν. ὁ δὲ Ἀβεννήριγος, [b] ἀσμένως δέχεται τὸν νεανίαν, καὶ διὰ πολλῆς ἄγων εὐνοίας, γυναῖκα μὲν αὐτῷ τὴν θυγατέρα, [c] Σάμαχος δὲ ἦν ὄνομα ταύτῃ, δίδωσι. δωρεῖται δὲ [d] χώραν, ἐξ ἧς μεγάλας λήψοιτο προσόδους.

γ'. Μονόβαζος δὲ, ἤδη γηραιὸς ὤν, καὶ τοῦ ζῆν ὀλίγον αὐτῷ τὸν λοιπὸν ὁρῶν χρόνον, ἠθέλησεν εἰς ὄψιν ἀφικέσθαι τῷ παιδὶ πρὸ τοῦ τελευτῆσαι. μεταπεμψάμενος οὖν αὐτὸν, ἀσπάζεται φιλοφρονέστατα, καὶ χώραν δίδωσι [e] Καῤῥῶν λεγομένην. φέρει δὲ ἡ γῆ πλεῖστον τὸ ἄμωμον ἀγαθή. ἔστι [f] δ' ἐν αὐτῇ καὶ τὰ λείψανα τῆς λάρνακος, [g] ᾗ Νῶχον ἐκ τῆς ἐπομβρίας διασεσῶσθαι λόγος ἔχει, καὶ μέχρι νῦν ταῦτα τοῖς ἰδεῖν βουλομένοις ἐπιδείκνυται. διέτριβεν οὖν ὁ Ἰζάτης [h] ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ πατρός. ᾗ δὲ ἐξέλιπεν ἡμέρᾳ τὸν βίον ὁ Μονόβαζος, ἡ βασιλὶς Ἑλένη μεταπέμπεται [i] πάντας τοὺς [k] μεγιστᾶνας, καὶ τῆς βασιλείας σατράπας, καὶ τοὺς τὰς δυνάμεις πεπιστευμένους. οἷς ἀφιγμένοις, "ὅτι μὲν ὁ ἐμὸς ἀνὴρ, "εἶπε, τῆς βασιλείας αὐτῷ διάδοχον Ἰζάτην ηὔξατο γενέ-"σθαι, καὶ τοῦτον ἄξιον ἔκρινεν, [l] οὐδὲ ὑμᾶς λεληθέναι δοκῶ, πε-"ριμένω δὲ ὅμως καὶ τὴν ὑμετέραν κρίσιν. μακάριος γὰρ "οὐχ ὁ παρ' ἑνὸς, [m] ἀλλὰ πλειόνων καὶ θελόντων τὴν ἀρχὴν "λαμβάνων." ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν, ἐπὶ πείρᾳ τοῦ τί [n] φρονοῖεν οἱ [o] συγκληθέντες. οἱ δὲ ἀκούσαντες, πρῶτον μὲν προσεκύνησαν τὴν βασιλίδα, καθὼς ἔθος ἐστὶν αὐτοῖς· εἶτα, ἔφασαν, "τὴν τοῦ βασιλέως γνώμην βεβαιοῦν, καὶ ὑπακούσεσθαι, χαί-"ροντες Ἰζάτῃ δικαίως ὑπὸ τοῦ πατρὸς προκριθέντι τῶν ἀ-"δελφῶν κατὰ τὰς εὐχὰς τῶν ἁπάντων. βούλεσθαί τε, [p] φασὶ, "προαποκτεῖναι πρῶτον αὐτοῦ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς, ὑπὲρ "τοῦ τὴν ἀρχὴν Ἰζάτην μετ' ἀσφαλείας κατασχεῖν. φθαρέν-"των γὰρ ἐκείνων καθαιρεθήσεσθαι πάντα τὸν φόβον, τὸν ὑπὸ μί-"σους τοῦ παρ' αὐτῶν καὶ φθόνου γινόμενον." πρὸς ταῦτα ἡ Ἑλένη χάριν μὲν αὐτοῖς ὡμολόγει τῆς πρὸς αὐτὴν καὶ τὸν Ἰζάτην εὐνοίας ἔχειν, [q] παρεκάλει δὲ ὅμως ἐπισχεῖν τὴν περὶ τῆς ἀναιρέσεως τῶν ἀδελφῶν γνώμην, μέχρι ἂν Ἰζάτης παραγινόμενος [r] συνδοκιμάσῃ. οἱ δὲ ἐπεὶ ἀνελεῖν [s] συμβουλεύσαντες οὐκ ἔπεισαν, [t] ἀλλὰ φυλάσσειν αὐτοὺς δεσμίους παρῄνουν μέχρι τῆς ἐκείνου παρουσίας ὑπὲρ ἀσφαλείας τῆς ἑαυτῶν. συνεβούλευον δὲ αὐτῇ μεταξὺ [v] προστήσασθαί τινα τῆς ἀρχῆς ἐπίτροπον, ᾧ μάλιστα πιστεύει. πείθεται τούτοις ἡ Ἑλένη, καὶ καθίστησι τὸν πρεσβύτατον παῖδα [x] Μονόβαζον βασιλέα, περιθεῖσα τὸ διάδημα, καὶ δοῦσα τὸν [y] σημαντῆρα τοῦ πατρὸς δακτύλιον, τήν τε [z] σαμψηρὰν ὀνομαζομένην παρ' αὐτοῖς, διοικεῖν τε

[a] τυ-

b Ἀσμένως δέχεται τὸν νεανίαν,] Ἀσμενός τε *Voss.*

c Σάμαχος δὲ ἦν ὄνομα ταύτῃ,] Συμαχὼ, vel Συμαχὼς in *MSS. Gr.* in *Epiphanii* versione *Amachos* dicitur.

d Χώραν, ——— προσόδους.] Χώραν αὐτῷ *Voss.*

e Καῤῥῶν λεγομένην.] Ita cum *Cod. Voss.* favente aliquantulum *Busb.* (qui habet Καρεῶν. facili lapsu pro Καῤῥῶν) ut & *Epiphanio*, cujus in libris *Charrorum* vel *Carrorum.* nec dubito quin locus hic sit Κάῤῥαι τῆς Μεσοποταμίας, *Josepho* alibi (sc. l. 1. c. 12. §. 1. & l. 2. c. 3. §. 3.) Χαῤῥάν. Videsis *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* vol. 2. p. 444. Verum in *Editis Josephi Aliisque* Καιρῶν, quod *Bochartus* (post *Fullerum* in *Miscell. Sacr.* l. 1. c. 4.) corruptum esse suspicatur ex Chaldæo *Kardon*, ut montes Καρδυαῖοι intelligantur, qui à *Josepho* memorantur, l. 1. c. 13. §. 1. Adisis *Bochartum* in *Geogr. Sacr.* l. 1. c. 3. HUDS. Καιρῶν. an forte ex ثمانين ? זמנין nomen vici, in quem Noachus ex arca descendit, à numero descendentium ex arca dictus: quam vocem Hebraice reddit, uti Hebræis sonaret, καιροὺς, quia זמנין *tempora* notat. In manuscripto est Καῤῥῶν. REL.

f Δ' ἐν αὐτῇ καὶ τὰ λείψανα τῆς λάρνακος,] Ita *Busb. Gall.* & *Voss.* δὲ αὐτῇ in *cæteris.*

g Ἡ Νῶχον ἐκ τῆς ἐπομβρίας] Ita lego. ἣν Νῶχον in *Editis* & *MSS.*

h Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ,] Hic lacuna ingens est in plerisque Veteris Interpretis Latini codicibus manuscriptis & editis, usque ad *Artabanum Parthum* &c. In vetusta editione Latina post finem libri xx. id monetur, *noviter inventa* hæc fuisse *in uno libro antiquissimo*, *quæ in aliis libris omnibus deficiunt.* Ita se habent ad patris mortem. Quadam vero die Monobazus evocans Helenam reginam cunctos nobilium petiit ut successor ejus Jazetis haberetur: dicens licet hoc ego dignum esse confidam, vestram tamen exopto sententiam. Beatus enim est qui non ab uno sed à multis etiam volentibus sumserit potestatem &c. REL.

i Πάντας τοὺς] Πάντας, καὶ τοὺς μεγιστᾶνας, *Voss.*

k Μεγιστᾶνας,] Qua voce usum Menandrum pro μέγα δυνα-μένους redarguit Phrynichus p. 32. Occurrit vox eadem à LXX. usurpata in Jeremiæ Prophetia, ut & inferius cap. sequenti §. 3. & ita in Vita Josephi §. 23. & 31. Omnia autem hæc de morte Monobazi, ut & verba ejus hodie in Rufino desiderantur. Conf. infr. c. 3. §. & c. 4. §. 1. SPANH.

l Οὐδὲ ὑμᾶς λεληθέναι δοκῶ,] Οὐδαμῶς λεληθέναι *Busb.*

m Ἀλλὰ πλειόνων καὶ θελόντων] Ἀλλὰ παρὰ πλειόνων *Busb.* & *Voss.*

n Φρονοῖεν οἱ] Ita *Voss.* Φρονεῖν in *Editis Aliisque.*

o Συγκληθέντες.] Μαθησομένη post συγκληθέντες addit *Voss.*

p Φασὶ,] Ἔφασαν *Voss.* & *Busb.*

q Παρεκάλει δὲ ὅμως ἐπισχεῖν] Ita *Busb.* παρακαλεῖ in *reliquis.*

r Συνδοκιμάσῃ.] Sic *Busb. Voss.* & *Gall.* συνδοκιμάσει in *Editis Aliisque.*

s Συμβουλεύσαντες] *L. B.* ἢ ἐβουλεύσαντο.

t Ἀλλὰ φυλάσσειν αὐτοὺς δεσμίους] Vocem ἀλλὰ non agnoscit *Voss.*

v Προστήσασθαί τινα τῆς ἀρχῆς ἐπίτροπον,] Προστήσεσθαί τινα solus *Busb.*

x Μονόβαζον] In Talmude etiam fit hujus mentio & matris Helenæ. In codice Joma cap. III. 10. מונבז המלך עשה כל ידות הכלים של יום הכיפורים של זהב הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל. *Monabaz rex fecit omnes ansas vasorum quorum usus erat die expiationis ex auro. Helena mater ejs lychnum aureum fecit qui erat supra portam Sancti.* REL.

y Σημαντῆρα τοῦ πατρὸς δακτύλιον,] *Sc.* Symbolum potestatis. Vide *Kirchmannum* de *Annulis*, c. 22.

z Σαμψηρὰν] Σαμψειρὰν *Voss.* Σαμψῆραι, σπάθαι βαρβαρικαί *Suid.* Est qui vocem istam à Persico *Shamshir* deducit. *Fullerus* (in *Miscell.* S. l. 1. c. 17. p. 121.) à Syriaca voce quæ *Saphsiras* pronunciatur. *Reinesius* (in *Var. Lect.* l. 1. c. 25. p. 114.) dicit, quod Σάμψα Arabibus *sol* est, ex Hebr. *schæmesch* pro quo & *schamscha* efferunt. unde Adiabenos existimat sceptrum seu insigne regium denominasse, quod in cuspide solis speciem, ex auro vel alia quavis materia effictam, haberet.

a Τυ-

[a] τούτοις τὴν βασιλείαν παρῄνεσε μέχρι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ παρουσίας. ἧκε δὲ οὗτος ταχέως, ἀκούσας τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν, καὶ διαδέχεται τὸν ἀδελφὸν Μονόβαζον [b] ὑπερεκστάντα τῆς ἀρχῆς αὐτῷ.

δ'. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὁ Ἰζάτης ἐν τῷ Σπασίνου χάρακι διέτριβεν, Ἰουδαῖός τις ἔμπορος, Ἀνανίας ὄνομα, πρὸς τὰς γυναῖκας εἰσιὼν τοῦ βασιλέως, ἐδίδασκεν αὐτὰς τὸν Θεὸν εὐσεβεῖν, [c] ὡς Ἰουδαίοις πάτριον ἦν· καὶ δὴ δι' αὐτῶν εἰς γνῶσιν ἀφικόμενος τῷ Ἰζάτῃ, κἀκεῖνον ὁμοίως συνανέπεισε, μετακληθέντι τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν Ἀδιαβηνὴν συνεξῆλθε κατὰ πολλὴν ὑπακούσας δέησιν. [d] συνεβεβήκει δὲ [e] καὶ τὴν Ἑλένην, ὁμοίως ὑφ' ἑτέρου τινὸς Ἰουδαίου διδαχθεῖσαν, εἰς τοὺς ἐκείνων [f] μετακεκομίσθαι νόμους. ὁ δὲ Ἰζάτης, ὡς παρέλαβε τὴν βασιλείαν, ἀφικόμενος εἰς τὴν Ἀδιαβηνὴν, καὶ θεασάμενος [g] τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς δεδεμένους, ἐδυσχέραινεν τῷ γεγονότι. καὶ τὸ μὲν ἀνελεῖν ἢ φυλάττειν δεδεμένους ἀσεβὲς ἡγούμενος, τὸ δὲ μνησικακοῦντας ἔχειν σὺν αὑτῷ μὴ δεδεμένους σφαλερὸν εἶναι νομίζων, τοὺς μὲν ὁμηρεύοντας μετὰ τέκνων εἰς τὴν Ῥώμην ἐξέπεμψε Κλαυδίῳ Καίσαρι, τοὺς δὲ πρὸς Ἀρτάβανον τὸν Πάρθον ἐφ' ὁμοίαις προφάσεσιν ἀπέστειλεν.

ε'. [h] Πυθόμενος δὲ τὴν μητέρα τὴν ἑαυτοῦ πάνυ χαίρειν τοῖς Ἰουδαίων ἔθεσιν, ἔσπευσε καὶ αὐτὸς εἰς ἐκεῖνα μεταθέσθαι. νομίζων τε μὴ ἂν εἶναι βεβαίως Ἰουδαῖος, εἰ μὴ [i] περιτέμνοιτο, πράττειν ἦν ἕτοιμος. μαθοῦσα δὲ ἡ μήτηρ κωλύειν ἐπειρᾶτο, ἐπιφέρειν αὐτῷ κίνδυνον λέγουσα· "βασιλέα γὰρ εἶναι, καὶ καταστήσειν εἰς πολλὴν δυσμένειαν τοὺς ὑπηκόους, μαθόντας, ὅτι ξένων ἐπιθυμήσειε καὶ ἀλλοτρίων αὐτοῖς ἐθῶν, οὐκ ἀνέξεσθαί τε βασιλεύοντος αὐτῶν Ἰουδαίου." καὶ ἡ μὲν ταῦτα ἔλεγεν, καὶ [k] τέως ἐκώλυεν. ὁ δὲ εἰς τὸν Ἀνανίαν τοὺς λόγους ἀνέφερεν. τοῦ δὲ τῇ μητρὶ [l] συμφάσκοντος, καὶ συναπειλήσαντος εἰ μὴ πείθοι [m] καταλιπεῖν αὐτὸν, ἄπεισι. "δεδοικέναι γὰρ, ἔλεγε, μὴ τοῦ πράγματος ἐκδήλου πᾶσι γινομένου κινδυνεύσειε τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ὡς αὐτὸς αἴτιος τούτων, καὶ διδάσκαλος τῷ βασιλεῖ ἀπρεπῶν ἔργων γενόμενος. δυνάμενον δὲ αὐτὸν, ἔφη, καὶ χωρὶς τῆς περιτομῆς τὸ θεῖον σέβειν, εἴγε πάντως κέκρικε ζηλοῦν τὰ πάτρια τῶν Ἰουδαίων. τοῦτ' εἶναι κυριώτερον τοῦ περιτέμνεσθαι." συγγνώμην δὲ ἕξειν αὐτῷ καὶ τὸν Θεὸν φήσαντος, μὴ πράξαντι τὸ ἔργον δι' ἀνάγκην καὶ τὸν ἐκ τῶν ὑπηκόων φόβον, ἐπείσθη μὲν [n] τούτου τότε τοῖς λόγοις ὁ βασιλεύς. μετὰ ταῦτα δὲ, τὴν γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἐξεβεβλήκει παντάπασιν, Ἰουδαῖός τις ἕτερος ἐκ τῆς Γαλιλαίας ἀφικόμενος, Ἐλεάζαρος ὄνομα, πάνυ περὶ τὰ πάτρια δοκῶν ἀκριβὴς εἶναι, προετρέψατο πρᾶξαι τοὔργον. ἐπεὶ γὰρ εἰσῆλθεν ἀσπασόμενος αὐτὸν, καὶ κατέλαβε τὸν Μωϋσέως νόμον ἀναγινώσκοντα, "λανθάνεις, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, τὰ μέγιστα τοὺς νόμους, καὶ δι' αὐτῶν τὸν Θεὸν ἀδικῶν. οὐ γὰρ [o] ἀναγινώσκειν σε δεῖ [p] μόνον αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ πρότερον τὰ προσταττόμενα ποιεῖν ὑπ' αὐτῶν. μέχρι τίνος ἀπερίτμητος μενεῖς; ἀλλ' εἰ [q] μήπω τὸν περὶ τούτου νόμον ἀνέγνως, ἵν' εἰδῇς τίς ἐστιν ἡ [r] ἀσέβεια, νῦν ἀνάγνωθι." ταῦτα ἀκούσας ὁ βασι-

nulo patris sigillo, simulque sampsera, ut ipsi vocant; jussitque eum rempublicam ipsis administrare, donec frater adveniret. Is autem celeriter venit, audito patris obitu, & Monobazo fratri ultro cedenti in principatum successit.

Monobazus regno Izati reduci cedit.

4. Cæterum eo tempore, quo Izates apud Spasinæ castrum agebat, Judæus quidam mercator, nomine Ananias; qui in domum mulierum regiarum ingredi solebat, eas in religione erga Deum, quæ Judæis patria est, instituebat: atque adeo, cum illarum opera Izati innotuisset, ipsum quoque in eandem opinionem pertraxit; accitumque à patre in Adiabenen comitatus est, multa prece & obsecratione eò adductus. Forte autem acciderat, ut etiam Helena, ab alio quodam Judæo instituta, ad eorum leges transiret. Atqui Izates, cum regno in eum devoluto Adiabenen veniret, & fratres aliosque cognatos in vinculis conspexisset, ægre rem ferebat. & cum occidere hos aut constrictos servare nefas duceret, memoresque injuriarum non vinctos secum habere periculosum esse existimaret, eorum nonnullos cum liberis Romam ad Claudium Cæsarem obsides misit, aliosque ad Artabanum Parthum simili de causa relegavit.

Izates religionem Judaïcam amplectitur.

Et Helena.

Izates fratres ad Claudium & Artabanum mittit.

5. Cognito deinde matrem suam Judæorum moribus & ritibus valde delectari, & ipse iisdem penitius imbui properavit. Cumque arbitraretur se non esse verum perfectumque Judæum nisi circumcideretur, & hoc obire paratus erat. quod postquam mater rescivit, impedire nitebatur, periculum sibi conflaturum esse dictitans: "regem "enim esse, multumque à se alienaturum esse sub"ditorum animos cum audiverint eum mores per"egrinos & à suis abhorrentes affectare; neque ul"lo pacto laturos Judæum in eos regnare." Et illa quidem ista dicebat, & aliquantisper eum cohibuit. Is vero quæ eloquuta est cum Anania communicabat. qui cum matris sententiam comprobasset, simulque ei denunciasset se eum relicturum esse nisi pareret, ab eo discedit. "timere enim se, ajebat, "ne, re palam facta & divulgata, supplicii pericu"lum adiret, ut qui horum auctor fuerit, regem"que docuerit quæ parum ei honesta erant & de"cora. Posse enim illum, ajebat, etiam sine cir"cumcisione numen colere, si plane decreverit "patria Judæorum instituta sequi. hoc *enim* esse "magis proprium *Judæis* quam circumcisionem." Cumque dixisset, Deum etiam ei veniam daturum, si rem non fecisset, quod necessitati paruerit, & à subditis periculum metuerit; verbis quidem illius se persuaderi sinit rex. Aliquanto autem post, cum nequaquam suum desiderium abjecisset, alius quidam Judæus è Galilæa profectus, Eleazarus nomine, qui legum patriarum peritus admodum videbatur, ipsum ad rem perficiendam impulit. Postquam enim ingressus eum salutasset, atque legem Moysaïcam legentem deprehendisset, "nescis, in"quit, ô Rex, quantam injuriam legi, atque adeo "Deo *ipsi* facias. nec enim satis est eam legere, "sed in primis te facere oportet quæ ab illa præ"cepta sunt. quousque tandem incircumcisus ma"nebis? Si nondum legisti legem quæ circumci"sionem injungit, nunc certe lege ut scias qua in "im-

Izates vult circumcidi.

Ab ista re dissuadetur.

Izati tandem persuadet Eleazarus ut circumcideretur.

a Τούτοις τὴν βασιλείαν] Τούτοις deest *Busb.* & *Voss.*

b Ὑπερεκστάντα τῆς ἀρχῆς αὐτῷ.] Eo modo *Busb.* & *Gall.* ὑπερεκστάντος in *reliquis.*

c Ὡς —— δέησιν.] Aliter hæc in *Rufino.* SPANH.

d Συνεβεβήκει δὲ] Ita *Voss.* συμβεβήκει in *cæteris.*

e Καὶ τὴν Ἑλένην,] Nonnullis deest vocula καί.

f Μετακεκομίσθαι νόμους.] Ita *Voss.* & *Busb.* μετακομίσασθαι in *cæteris.*

g Τοὺς —— δεδεμένους,] Τούς τε ἀδελφοὺς *Voss.*

h Πυθόμενος —— χαίρειν] Ita *Gen.* πειθόμενος in *Edit. Bas.* & *MSS.* πειθόμενος δὲ πάνυ τοῖς Ἰουδαίων ἔθεσιν *Vat.* & *Voss.*

i Περιτέμνοιτο,] Sic lego. περιτέμοιτο in *Editis* & *MSS.* περιτέμοιτο τὴν σάρκα habet *Voss.*

k Τέως ἐκώλυεν.] Παντοίως *Voss.*

l Συμφάσκοντος,] Συμπάσχοντος *Voss.* συγκαταθέντος *Vat.*

m Καταλιπεῖν αὐτὸν,] Καταλιπὼν ἄπεισι in tribus *MSS.*

n Τούτου τότε τοῖς λόγοις ὁ βασιλεύς.] Τούτου deest *Voss.*

o Ἀναγινώσκειν σε] Ita *Busb. Voss.* & *Zonaras.* γινώσκειν in *cæteris.*

p Μόνον αὐτοὺς,] *Λόγους μόνον, ἀλλὰ Busb.*

q Μήπω τὸν περὶ τούτου νόμον ἀνέγνως,] Ita *Voss.* & *Epiphan.* μὴ τὸν in *cæteris.*

r Ἀσέβεια, νῦν ἀνάγνωθι.] Εὐσέβεια *Busb.* quo modo legerit *Epiphanius*, incertum: utpote qui vertit, *sed si nondum ex hoc legisti legem: ut scias, quapropter hoc geratur, vel nunc lege.*

Izates circumciditur.

"impietate versaris." Cum ista audisset rex, non amplius rem distulit; sed in aliud se recipiens cubiculum, medico accito, quod mandatum erat exsequebatur: deinde accersita matre & præceptore Anania, eis significavit actum esse quod voluit. Illos autem continuo stupor ac metus non mediocris corripuit, ne, si rei indicium in vulgus emanaret, regni amittendi in periculo esset, non laturis subditis ut in eos vir regnaret, morum *qui* inter alios *obtinent* studiosus: & ne ipsi etiam discrimen adirent, quasi illorum culpa factum esset. Sed Deus obstitit quo minus eveniret quod illi metuerant. nam & ipsum Izaten in multis versatum periculis, ejusque liberos incolumes servavit, ex dubiis & desperatis viam *eis* expediens ad salutem, ostendensque quod Deum aspectantes eique uni fidentes pietatis fructu non defraudantur. Sed de *istis* quidem postea narrabimus.

Helena Hierosolyma proficiscitur.

6. Helena autem regis mater, cum videret omnia in regno pacata esse & tranquilla, filiumque suum beatum, & apud universos etiam exteros in admiratione ex Dei providentia, in Hierosolymitarum urbem proficiscendi desiderio tenebatur, ut templum Dei omnium hominum sermone celebratum adoraret, & victimas pro gratiarum actione offerret: filiumque orabat ut *eo ire* permitteret. Cum autem ille libenter admodum matri supplicanti annuisset, & magnos apparatus ad eam profectionem fecisset, multaque pecunia eam instruxisset, descendit ad Hierosolymitarum urbem, filio longe eam deducente. Ejus autem adventu nihil opportunius potuit accidere Hierosolymitis. nam fame ipsorum urbem per id tempus premente, multisque alimentorum inopia pereuntibus, Helena regina è suis alios quidem misit Alexandriam, qui vim magnam tritici coëmerent, alios vero in Cyprum qui caricarum sarcinas advehi curarent. Ubi vero reversi sunt, celeriter istis apportatis, cibos egenis distribuit: atque ex hac beneficentia maximam sui memoriam apud gentem nostram universam reliquit. Quin & filius ejus Izates, fame ista audita, principibus Hierosolymitanis multum pecuniæ misit. Sed enim horum regum beneficia, quibus civitatem nostram affecerunt, postea declarabimus.

Et, fame Hierosolymis grassante, egenis cibos distribuit.

Izates etiam pecuniam mittit.

λεὺς, οὐχ ὑπερεβάλετο τὴν πρᾶξιν, μεταστὰς δὲ εἰς ἕτερον οἴκημα, καὶ τὸν ἰατρὸν εἰσκαλεσάμενος, τὸ προσταχθὲν ἐτέλει· καὶ μεταπεμψάμενος τήν τε μητέρα, καὶ τὸν διδάσκαλον Ανανίαν, ἐσήμανεν [s] αὐτὸν πεπραχέναι τοὔργον. τοὺς δὲ ἔκπληξις εὐθὺς ἔλαβε καὶ φόβος οὐ μέτριος, μὴ, τῆς πράξεως εἰς ἔλεγχον ἐλθούσης, κινδυνεύσειε μὲν ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρχὴν ἀποβαλεῖν, οὐκ [t] ἀναχομένων τῶν ὑπηκόων ἄρχειν αὐτῶν ἄνδρα, [v] τῶν παρ' ἑτέροις ζηλωτὴν ἐθῶν· κινδυνεύσειαν δὲ καὶ αὐτοὶ, τῆς αἰτίας [x] ἐπ' αὐτοῖς ἐνεχθείσης. Θεὸς δὲ ἦν ὁ κωλύσων ἄρα τοὺς ἐκείνων φόβους ἐλθεῖν [y] ἐπὶ τὸ τέλος. πολλοῖς γὰρ αὐτόν τε τὸν Ιζάτην περιπεσόντα κινδύνοις, καὶ παῖδας τοὺς ἐκείνου διέσωσεν, ἐξ ἀμηχάνων πόρον εἰς σωτηρίαν παρασχὼν, ἐπιδεικνὺς ὅτι τοῖς εἰς αὐτὸν ἀποβλέπουσι, καὶ μόνῳ πεπιστευκόσιν, ὁ καρπὸς οὐκ ἀπόλλυται ὁ τῆς εὐσεβείας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἀπαγγελοῦμεν.

ς'. Ελένη δὲ, ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ, ὁρῶσα τὰ μὲν κατὰ τὴν βασιλείαν εἰρηνευόμενα, τὸν δὲ υἱὸν αὐτῆς μακάριον, καὶ παρὰ πᾶσι ζηλωτὸν καὶ τοῖς [z] ἄλλοθεν διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ πρόνοιαν, ἐπιθυμίαν ἔσχεν εἰς τὴν Ιεροσολυμιτῶν πόλιν ἀφικομένη, τὸ πᾶσιν ἀνθρώποις περιβόητον ἱερὸν τοῦ Θεοῦ προσκυνῆσαι, καὶ χαριστηρίους θυσίας προσενεγκεῖν· ἐδεῖτό τε τοῦ παιδὸς ἐπιτρέψαι. τοῦ δὲ πάνυ προθύμως τῇ μητρὶ παρακαλούσῃ κατανεύσαντος, καὶ πολλὴν παρασκευὴν τῆς εἰς τὴν ἀποστολὴν ἑτοιμασαμένου, καὶ χρήματα [a] πλεῖστα δόντος, καταβαίνει εἰς τὴν Ιεροσολυμιτῶν πόλιν, προπέμποντος ἐπιπολὺ τοῦ παιδός. [b] γίνεται δὲ αὐτῆς ἡ ἄφιξις πάνυ συμφέρουσα τοῖς Ιεροσολυμίταις. [c] λιμοῦ γὰρ αὐτῶν τὴν πόλιν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον [d] πιεζοῦντος, καὶ πολλῶν ὑπ' ἐνδείας ἀναλωμάτων φθειρομένων, ἡ [e] βασίλισσα Ελένη πέμπει τινὰς τῶν ἑαυτῆς, τοὺς μὲν εἰς τὴν Αλεξάνδρειαν, [f] πολὺν σῖτον ὠνησομένους χρημάτων, τοὺς δὲ εἰς Κύπρον ἰσχάδων φόρτον οἴσοντας. ὡς δὲ πάλιν ἦλθον ταχέως κομίζοντες, τοῖς ἀπορουμένοις διένειμε τροφὴν, καὶ [g] μεγίστην αὐτῆς μνήμην τῆς εὐποιΐας ταύτης εἰς τὸ πᾶν ἡμῶν ἔθνος καταλέλοιπε. πυθόμενος δὲ καὶ ὁ παῖς αὐτῆς Ιζάτης τὰ περὶ τὸν λιμὸν, ἔπεμψε πολλὰ χρήματα τοῖς πρώτοις τῶν [h] Ιεροσολυμιτῶν. ἀλλὰ γὰρ ἃ [i] τούτοις τοῖς βασιλεῦσιν εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ἀγαθὰ [k] πέπρακται, [l] μετὰ ταῦτα [m] δηλώσομεν.

CAP. III.

Quomodo Artabanus rex Parthorum, insidias illorum veritus, ad Izaten se recepit; iterumque in regnum illius ope restituitur: & quomodo Bardanes ejus filius bellum indixit Izati.

ΚΕΦ. γ'.

Ως ὁ τῶν Πάρθων βασιλεὺς Αρτάβανος, τὰς αὐτῶν ἐπιβουλὰς δεδοικὼς, πρὸς Ιζάτην ἀπῆρε, καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν καθίσταται· καὶ ὡς Βαρδάνης ὁ παῖς ἐκείνου πόλεμον πρὸς Ιζάτην κατήγγειλεν.

Artabanus fugit ad Izaten.

Parthorum autem rex Artabanus, cum intelligeret sibi à satrapis compositas *esse* insidias,

Ὁ δὲ τῶν Πάρθων βασιλεὺς [n] Αρτάβανος, αἰσθόμενος [o] τοὺς σατράπας ἐπιβουλὴν εἰς αὐτὸν συντεθεικότας,

s Αὐτὸν πεπραχέναι τοὔργον.] Αὐτοῖς *Busb.*

t Αναχομένων τῶν ὑπηκόων] Αναχημένων *Busb.*

v Τῶν παρ' ἑτέροις ζηλωτὴν ἐθῶν·] Τὸν παρ' ἑτ. *Busb.*

x Επ' αὐτοῖς ἐνεχθείσης.] Επ' αὐτοῖς τοῦ πραχθέντος ἐνεχθείσης *Voss.*

y Επὶ τὸ τέλος.] Επὶ τέλος *Busb.*

z Αλλοθεν διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ πρόνοιαν,] Αλλοεθνέσιν *Voss.* ἄλλοις ἔθνεσιν *Gall.*

a Πλεῖστα δόντος,] In ora Cod. *Voss.* ἴσ. τὰ πλεῖστα.

b Γίνεται δὲ —— Ιεροσολυμίταις.] Subjungit hisce *L. B.* καὶ εἰς τὰ στα (lege μάλιστα) χρησίμη. quod & probum esse potest, & scholion quoque marginale. HAV.

c Λιμοῦ —— Αλεξάνδρειαν.] Hæc est fames quam prædixit Agabus, *Act.* XI. quæ accidit, Claudio consule IV. designato, & non altera illa Claudio II. & L. Licinio Cæsina coss. *Scalig.* ad *Euseb.* p. 174. Paulo infra *Josephus* c. 4. 5. §. 2. postquam dixerat Cuspio Fado procuratori successisse Tiberium Alexandrum, statim subjungit, ἐπὶ τούτοις γε καὶ τὸν μέγαν λιμὸν κατὰ τὴν Ιουδαίαν συνέβη γενέσθαι, i. e. *horum procuratorum temporibus* &c. Ex quibus constat famem illam pluribus annis durasse, quippe quæ sub duobus illis procuratoribus sævierit. Missus autem est in Judæam Fadus post obitum Agrippæ regis, i. e. anno quarto Claudii exeunte. Ita fames illa ab Agabo prædicta anno V. & VI. Claudii contigit. *Vales* ad *Euseb.* l. 2. c. 12. HUDS. Adducuntur hæc ab Eusebio, sed aliis verbis H. Eccl. l. 11. cap. XII. SPANH.

d Πιεζοῦντος,] Potius πιέζοντος. IBBETS.

e Βασίλισσα Ελένη] Βασιλὶς *Voss.*

f Πολὺν σῖτον] Πολλῶν *Busb.* & *Zonar.*

g Μεγίστην αὐτῆς μνήμην] His quoque subjungit *L. B.* εἰς ἀεὶ διαβοωμένην, quod vix videtur esse ab auctore. HAV.

h Ιεροσολυμιτῶν.] Τῶν Ιεροσολυμιτῶν ἃ τοῖς ἐνδέεσιν διενεμηθέντα πολλοὺς τῆς ἐκ τοῦ λιμοῦ σφοδρότητος καὶ ἀνάγκης ἀνεκτήσατο. ἀλλὰ &c. *Gall.* & *Lugd. Bat.*

i Τούτοις τοῖς βασιλεῦσιν] Illud τούτοις è *Cod. Busb.* & *Voss.* idemque in suo codice habuisse videtur *Epiphan.*

k Πέπρακται, μετὰ ταῦτα δηλώσομεν.] Πέπρακται, καὶ ὅσοι τούτοις ἐκ ταύτης πόροι συνελέγησαν, μετὰ ταῦτα δ. *Gall.*

l Μετὰ ταῦτα] *L. B.* ταῦτα.

m Δηλώσομεν.] Ubi memoravit? nihil tale, nisi obiter memoratum occurrit. Donorum Helenæ & Monobazi mentio facta est in *Cod. Joma*, edito cura Cl. *Sheringhami*, p. 66.

n Αρτάβανος,] Ita *Voss.* (seu *Lugd. Bat.* sed in *Marg.*) & hîc & alibi Αρταβάνης in *cæteris.*

o Τοὺς σατράπας ἐπιβουλὴν] Τοὺς αὐτοῦ σατράπας *Voss.*

p Ως

κότας, μένειν παρ' αὐτοῖς ἀσφαλὲς οὐχ ὁρῶν, ἔγνω πρὸς Ἰζάτην ἀπαίρειν, πόρον παρ' αὐτοῦ βουλόμενος σωτηρίας εὑρέσθαι, καὶ κάθοδον εἰς τὴν ἀρχὴν εἰ δυνηθείη. καὶ δὴ ἀφικνεῖται [p] ὡς αὐτὸν συγγενῶν τε καὶ οἰκετῶν περὶ χιλίους τὸν ἀριθμὸν ἐπαγόμενος, συντυγχάνει τε τῷ Ἰζάτῃ καθ' ὁδὸν, [q] αὐτός τε σαφῶς ἐκεῖνον ἐπιστάμενος, [r] καὶ ὑπ' Ἰζάτου οὐ γινωσκόμενος. καὶ πλησίον παραστὰς, πρῶτον μὲν κατὰ τὸ πάτριον προσεκύνησεν [s] αὐτὸν, εἶτα, "βασιλεῦ, φησὶ, μὴ περιΐδῃς με τὸν σὸν [t] οἰκέτην, μηδὲ ὑπερηφανήσῃς δεομένου. ταπεινὸς γὰρ ἐκ μεταβολῆς γενόμενος, καὶ ἐκ βασιλέως ἰδιώτης, τῆς σῆς ἐπικουρίας χρήζω. βλέψον οὖν εἰς τὸ τῆς τύχης ἄστατον, [v] καὶ κοινὴν εἶναι νόμισον καὶ ὑπὲρ σαυτοῦ πρόνοιαν· [x] ἐμοῦ γὰρ ἀνεκδικήτου περιοφθέντος, ἔσονται θρασύτεροι [y] πολλοὶ κατὰ τῶν ἄλλων βασιλέων." ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε δακρύων, καὶ τῇ κεφαλῇ κάτω νεύων. ὁ δὲ Ἰζάτης, ὡς ἤκουσε τοὔνομα, καὶ εἶδεν ἱκέτην αὐτῷ [z] παρεστῶτα τὸν Ἀρτάβανον, κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἵππου [a] ὀξέως, καὶ "θάρσησον εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, μηδὲ σὲ συγχείτω τὸ παρὸν ὡς ἀνήκεστον· ταχεῖα γὰρ ἔσται [b] τῆς λύπης ἡ [c] μεταβολή. [d] φίλον δὲ καὶ σύμμαχον εὑρήσεις κρείττω τῆς ἐλπίδος. ἢ γὰρ εἰς τὴν Πάρθων σε καταστήσω βασιλείαν πάλιν, ἢ τῆς ἐμῆς ἐκστήσομαι."

β'. Ταῦτα εἰπὼν, ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν ἵππον [e] τὸν Ἀρτάβανον, παρείπετο δὲ [f] αὐτὸς πεζὸς, τιμὴν ἀπονέμων [g] ταυτηνὶ, ὡς ἂν μείζονι βασιλεῖ. θεασάμενος δὲ ὁ Ἀρτάβανος, βαρέως ἤνεγκε, καὶ τὴν ἐφεστῶσαν αὐτῷ τύχην καὶ τιμὴν [h] ἐπωμόσατο καταβήσεσθαι, μὴ ἐκείνου πάλιν ἀναβάντος καὶ προηγουμένου. ὁ δὲ πεισθεὶς, ἐπὶ τὸν ἵππον [i] ἥλατο· καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν [k] εἰς τὰ βασίλεια, πᾶσαν τιμὴν ἀπένειμεν ἔν τε συνεδρίαις καὶ τῶν περὶ τὰς ἑστιάσεις προκατακλίσεσιν, οὐκ εἰς τὸ παρὸν αὐτοῦ [l] τῆς τύχης ἀποβλέπων, ἀλλ' εἰς τὸ πρότερον ἀξίωμα, [m] καί τι λογισμῷ [n] διδοὺς ὡς κοιναὶ τοῖς ἀνθρώποις αἱ μεταβολαὶ τῆς τύχης. γράφει τε πρὸς τοὺς Πάρθους, πείθων αὐτοὺς τὸν Ἀρτάβανον ὑποδέξασθαι, πίστιν προτείνων τῶν πεπραγμένων ἀμνηστίας δεξιὰν καὶ ὅρκους, καὶ μεσιτείαν τὴν αὐτοῦ. τῶν δὲ Πάρθων δέξασθαι μὲν αὐτὸν θέλειν οὐκ ἀρνουμένων, μὴ δύνασθαι δὲ λεγόντων διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἑτέρῳ [o] πεπιστευκέναι· [p] Κίνναμος δὲ ἦν ὄνομα τῷ παρειληφότι· καὶ δεδοικέναι μὴ στάσις αὐτοὺς ἐκ τούτου καταλάβῃ, μαθὼν τὴν προαίρεσιν αὐτῶν ὁ Κίνναμος ταύτην, αὐτὸς γράφει τῷ Ἀρταβάνῳ· τέθραπτο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ, καὶ φύσει δὲ ἦν καλὸς καὶ ἀγαθός· παρακαλῶν [q] αὐτὸν πιστεύσαντα παραγενέσθαι τὴν ἀρχὴν ἀποληψόμενον τὴν αὐτοῦ. καὶ ὁ Ἀρτάβανος πιστεύσας παρῆν. [r] ὑπηντία δὲ [s] αὐτῷ ὁ Κίνναμος, καὶ προσκυνήσας, βασιλέα τε προσαγορεύσας, περιτίθησιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ τὸ διάδημα ἀφελὼν τὸ ἑαυτοῦ.

γ'. Καὶ Ἀρτάβανος οὕτω [t] δι' Ἰζάτου πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν καθίσταται, πρότερον αὐτῆς ἐκπεσὼν διὰ τοὺς

nec tutum putaret apud eos diutius manere, decrevit ad Izaten se conferre; eo animo ut viam ad salutem ex illo inveniret, & si fieri posset etiam reditum in principatum. Itaque ad eum venit, cognatis & domesticis circiter mille numero secum adductis, & Izaten convenit in itinere, cum & ipse illum probe nosset, & Izati plane ignotus esset. Cumque propius adstaret, primum quidem more patrio eum adoravit; deinde, "O Rex, inquit, ne "me despicias famulum tuum, neque contemnas "supplicem. nam ex mutata fortuna depressus, & "ex rege in privati conditionem redactus, tua ope "indigeo. Respice igitur fortunæ instabilitatem, "atque mecum tibi commune esse existima tuæ "saluti providere: nam si me inultum esse patiaris, "multi etiam in alios reges fient audaciores." Ille quidem ista lachrymans dicebat, capiteque demisso. Izates autem, quamprimum nomen ejus audivit, viditque supplicem sibi adstare Artabanum, equo desiluit, ac, "Bono, inquit, animo esto, ô "Rex, nec præsenti turberis calamitate quasi im"medicabili: brevi enim mutationem habitura est "tua mœstitia, inveniesque amicum & socium me"liorem quam forte sperare poteras. Aut enim in "Parthorum regnum te reducam, aut meo tibi ce"dam.

Izates Artabanum consolatur, eique auxilium pollicetur.

2. Hæc loquutus Artabanum in equum sustulit, & ipse pedes sequutus est, hunc ei tanquam regi majori honorem tribuens. Cum autem hoc vidisset Artabanus, moleste rem tulit, & per præsentem fortunam honoremque juravit, nisi & ille equum iterum conscendisset atque anteiret *se quoque* descensurum. Tum ille ei obsequutus in equum insiluit: eoque in regiam perducto omnem honorem ei habuit, in consessibus & conviviis primum ei locum concedens, nec ad præsentem ejus statum respiciens sed ad pristinam dignitatem, animoque secum reputans commune esse omnium hominum adversam quandoque subire fortunam. Scripsit etiam ad Parthos, ut persuaderet eis Artabanum recipere, fidem suam dextra & jurejurando dans, eum anteactorum memoriam oblivione deleturum, seque ipsum sequestrem fore *promittens*. Cum autem Parthi se quidem eum velle recipere non negarent, sed in potestate sua nequaquam esse dicerent, utpote alteri credito imperio, (nam *quidam erat* Cinnamus nomine *qui* regnum susceperat) seque metuere ne inde oriretur seditio; Cinnamus, hac illorum voluntate intellecta, ipse ad Artabanum scripsit (nam ejus alumnus fuerat, quin & ingenio erat bono honestoque) obsecrans ut fide ipsi habita adveniret, regnum suum recepturus. Atque Artabanus, ejus promissis fretus & innixus, rediit. Cinnamus autem ei obviam ibat, &, cum eum salutasset regemque appellasset, diadema suo capiti detractum illius imposuit.

Eum omnibus officiis prosequitur.

Ad Parthos scribit, & ut suum regem recipérent, suadet.

Cinnamus Artabano regnum restituit.

3. Atque ita Artabanus Izatis opera suum in regnum restitutus est, è quo per proceres suos jam an-

Izates ab Artabano maximis honoribus & donis affectus.

p Ὡς αὐτὸν συγγενῶν τε καὶ οἰκετῶν,] Illa ὡς αὐτὸν è Cod. Voss. in Epiphanii versione, *venit ad regem Izatem*.

q Αὐτός τε σαφῶς ἐκεῖνον ἐπιστάμενος,] Αὐτός τε (δὲ L. B.) Ἀρτάβανος Gall. & Lugd. Bat.

r Καὶ ὑπ' Ἰζάτου οὐ γινωσκόμενος.] Ὑπ' Ἰζάτου δὲ οὐ γινωσκόμενος, πλησίον καταστὰς Voss.

s Αὐτὸν, εἶτα,] Αὐτῷ Voss.

t Οἰκέτην,] L. B. ἱκέτην, forsan melius, nam & inferius, καὶ εἶδεν ἱκέτην αὐτῷ de ipso Izate. HAV.

v Καὶ κοινὴν εἶναι] Καὶ κοινὴν εἶναι τὴν συμφορὰν τὴν ἐμὴν νόμισον καὶ ὑπὲρ σαυτοῦ πρόνοιαν ἥγησαι Voss. καὶ κοινὴν εἶναι τὴν συμφορὰν νόμιστον καὶ τὴν ἐμὴν ὑπὲρ σαυτῷ πρόνοιαν Gall.

x Ἐμοῦ] L. B. λιμοῦ.

y Πολλοὶ κατὰ τῶν ἄλλων βασιλέων.] Καὶ πολλοὶ Voss.

z Παρεστῶτα τὸν Ἀρτάβανον,] Παρεστῶτα καὶ ποτνιώμενον Voss.

a Ὀξέως,] Illud ὀξέως è Cod. Voss & Epiphan.

b Τῆς λύπης] Τῆς λύπης παρούσης solus Voss.

c Μεταβολή.] Μεταβολὴ τῇ ἐπεισαγωγῇ τῶν χρηστοτέρων φίλον δὲ με καὶ Gall.

d Φίλον δὲ καὶ σύμμαχον] Ita Voss. & Epiphan. φίλον δὲ καὶ σ. in cæteris.

e Τὸν Ἀρτάβανον,] Articulum supplevi è Cod. Voss.

f Αὐτὸς πεζὸς,] Καὶ αὐτὸς Busb.

g Ταυτηνὶ] Ταύτην μεγίστην Voss.

h Ἐπωμόσατο καταβήσεσθαι,] Ἐπωμόσατο ἦ μὴν καταβήσεσθαι Busb.

i Ἥλατο·] Ἥλλατο Busb.

k Εἰς τὰ βασίλεια,] Εἰς τὴν βασιλείαν Vat. & Voss.

l Τῆς τύχης ἀποβλέπων,] Τῆς τύχης ἀπόπτωμα, ἀλλ' εἰς τὸ πρότερον ὁρῶν ἀξίωμα Gall.

m Καί τι λογισμῷ] Καί τι καὶ λογισμῷ Voss.

n Διδοὺς ὡς κοιναὶ] Διδοὺς οὖν μάλα ποιῶν, ὡς Gall.

o Πεπιστευκέναι·] Πεπιστευκέναι τῆς βασιλείας Gall.

p Κίνναμος] Κιννάμωνος passim Vat. & Κινάμωμος Busb.

q Αὐτὸν πιστεύσαντα] Ita Busb. αὐτῷ in Editis Aliisque.

r Ὑπηντία] L. B. ὑπαντᾷ.

s Αὐτῷ ὁ Κίνναμος,] Sic Busb. & Voss. αὐτὸν in cæteris.

t Δι' Ἰζάτου πάλιν] Δι' ἑξαετοῦς χρόνου πάλιν Vat. & Busb. χρόνῳ ἑξαετεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν Zonar.

ante exciderat. Verum illius erga ipsum meritorum non erat immemor: sed Izaten maximis, ut apud ipsos, remuneratus est honoribus. nam & tiaram rectam ei gestare permisit, & in aureo lecto dormire, quae honoris insignia concessa sunt solis Parthorum regibus. quin & regionem ei donavit amplam & fertilem, ademptam ditioni regis Armeniae. Terrae autem nomen est Nisibis: & in ea olim Macedones urbem Antiochiam condiderunt, quam Mygdoniam appellarunt. His itaque honoribus Izates à Parthorum rege cohonestatus est.

Artabanus moritur, eique succedit Bardanes.

3. Non multo autem post moritur Artabanus, regno filio suo Bardani relicto. Is sane, adito Izate, ei suadebat ut cum ipso, bellum Romanis illaturo, in ejusdem societatem veniret, & auxilia pararet. Non tamen ei persuadebat. Nam Izates, ut qui probe noverat Romanorum potentiam & fortunam, censebat illum ea aggredi quae fieri non poterant. Insuper autem, cum filios quinque numero & aetate juvenes misisset, ut linguam nostram vernaculam & patriam disciplinam diligenter addiscerent, simulque matrem ad templum (uti jam diximus) adorandum, segnior erat *ad bellum*, idque agebat ut Bardanem inhiberet, perpetuo ei enarrando quibus erant Romani viribus & quas res gesserant, fore ratus ut istis eum deterreret bellumque gerendi cupiditatem restingueret. At Parthus, hisce irritatus, continuo bellum Izati denunciavit. ex hac tamen in eum expeditione nihil proficiebat, Deo faciente ut spes ejus omnis in nihilum recideret. Nam Parthi, ubi voluntatem ejus rei Bardanis intellexerant, quodque Romanis bellum inferre statuerat, ipsum quidem de medio tollunt, fratri vero ejus Gotarzi regnum detulerunt. quin & huic, non multo post per insidias sublato, Vologases *ejus* frater succedit: qui duobus fratribus, eodem secum patre genitis, suae ditionis omnia credidit, Pacoro quidem grandiori natu Mediam; Tiridati vero minori Armeniam.

Izates studet eum deterrere à bello Romanis inferendo.

Quam ob rem Izati bellum indicit.

Bardane caeso, Gotarzi regnum defertur.

Illi, insidiis sublato, succedit Vologases.

[v] μεγιστᾶνας. οὐκ ἐγένετο μὴν ἀμνήμων τῶν εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, [x] ἀλλὰ δωρεῖται τὸν Ἰζάτην ταῖς μεγίσταις τιμαῖς παρ' αὐτοῖς. [y] τήν τε γὰρ τιάραν [z] ὀρθὴν ἐπέτρεψεν αὐτῷ φορεῖν, καὶ ἐπὶ [a] χρυσῆς κλίνης καθεύδειν, ἅπερ μόνων ἐστὶ [b] γέρας καὶ σημεῖον τῶν Πάρθων βασιλέων. ἔδωκε δὲ καὶ χώραν πολλὴν αὐτῷ [c] κἀγαθὴν, ἐκ τοῦ [d] Ἀρμενίων βασιλέως ἀποτεμόμενος. [e] Νίσιβις δέ ἐστιν ὄνομα τῇ γῇ· καὶ ἐν αὐτῇ πρότερον Μακεδόνες ἐκτίσαντο πόλιν Ἀντιόχειαν, ἣν [f] Μυγδονίαν προσηγόρευσαν. ταύταις μὲν δὴ ταῖς τιμαῖς ὁ Ἰζάτης ὑπὸ τοῦ τῶν Πάρθων βασιλέως ἐτιμήθη.

γ'. Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον Ἀρτάβανος τελευτᾷ, τὴν βασιλείαν τῷ παιδὶ Οὐαρδάνῃ καταλιπών. οὗτος δὴ, πρὸς Ἰζάτην ἀφικόμενος, [g] ἔπειθεν αὐτὸν, μέλλων πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἐκφέρειν, συστρατεύεσθαι καὶ συμμαχίαν ἑτοιμάζειν. οὐ μὴν ἔπειθεν. ὁ γὰρ Ἰζάτης, τὴν Ῥωμαίων δύναμίν τε καὶ τύχην ἐπιστάμενος, ἀδυνάτοις αὐτὸν ἐνόμιζεν ἐπιχειρεῖν. [h] ἔτι δὲ πεπομφὼς πέντε μὲν τὸν ἀριθμὸν υἱοὺς, τὴν [i] δὲ ἡλικίαν νέους, [k] γλῶτταν τὴν παρ' ἡμῖν πάτριον καὶ παιδείαν ἀκριβῶς μαθησομένους, τήν τε μητέρα προσκυνήσουσαν τὸ ἱερὸν, ὡς προεῖπον, ὀκνηρότερος ἦν, καὶ τὸν [l] Οὐαρδάνην ἐκώλυε, συνεχῶς διηγούμενος τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις τε καὶ πράξεις, διὰ τούτων οἰόμενος αὐτὸν φοβήσειν, καὶ παύσειν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἐπ' αὐτοὺς στρατείας. παροξυνθεὶς δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ Πάρθος, πόλεμον εὐθὺς πρὸς Ἰζάτην κατήγγειλεν. οὐ μὴν ἔλαβεν οὐδὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ στρατείας ὄνησιν, τοῦ Θεοῦ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ πάσας ὑποτεμόντος. μαθόντες γὰρ οἱ Πάρθοι τὴν διάνοιαν Οὐαρδάνου, καὶ ὡς ἐπὶ Ῥωμαίους [m] στρατεύειν ἔκρινεν, αὐτὸν μὲν ἀναιροῦσι, τὴν ἀρχὴν δὲ τῷ ἀδελφῷ [n] Γοτάρζῃ παρέδωσαν. καὶ τοῦτον δὲ, μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐξ ἐπιβουλῆς τελευτήσαντα, διαδέχεται [o] Οὐλογάσης ὁ ἀδελφός· ὃς δὴ καὶ [p] τοῖς ὁμοπατρίοις δυσὶν ἀδελφοῖς δυναστείας ἐπίστευσε, Πακόρῳ μὲν τῷ [q] πρεσβυτέρῳ τὴν Μήδων, [r] Τιριδάτῃ δὲ τῷ νεωτέρῳ τὴν Ἀρμενίαν.

CAP. IV.

Quomodo Arabes contra Izaten ex subditorum proditione bellum gesserunt: utque Izates Dei providentia ex manibus eorum evasit.

Monobazus frater Izatis Judaïcae religioni se addicit.

REgis autem frater Monobazus & cognati, cum viderent Izaten ex sua in Deum pietate omnium hominum beatissimum evasisse, desiderio & ipsi tenebantur patrios mores ritusque relinquendi & Judaïcis utendi. Atqui id quod fecerant *sta-*

ΚΕΦ. δ'.

Ὡς Ἄραβες ἐπολέμησαν Ἰζάτῃ ἐκ προδοσίας τῶν οἰκείων· καὶ ὡς Ἰζάτης κατὰ Θεοῦ πρόνοιαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐσώθη.

ΟΔὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Μονόβαζος καὶ οἱ συγγενεῖς, θεωροῦντες τὸν Ἰζάτην [s] πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ ζηλωτὸν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις γεγενημένον, ἔσχον ἐπιθυμίαν καὶ αὐτοὶ, τὰ πάτρια καταλιπόντες, ἔθεσι χρῆσθαι τοῖς Ἰουδαίων. [t] γίνεται δὲ πρᾶξις αὐτῶν κατάφωρος

v Μεγιστᾶνας.] Vide quae notata sunt superiore §. 3.
x Ἀλλὰ δωρεῖται τὸν Ἰζάτην] Ἀλλ' ἀντιδωρεῖται Voss.
y Τήν —— βασιλέων.] Conf. cap. seq. §. 2. SPANH.
z Ὀρθὴν ἐπέτρεψεν] *Sc.* apice seu cono in sublime erecto. Reliquorum tiarae deorsum vergebant, & in frontem deducebantur. Solis regibus tiaram elatam rectamque gestandi jus olim fuisse, constat ex *Xenophonte* aliisque Auctoribus, quos adducit *Brissonius* lib. 1. *de Regno Persarum*, p. 8. *Edit. Paris.*
a Χρυσῆς καθεύδειν,] Hac de re videsis *Brissonium*, p. 68.
b Γέρας καὶ σημεῖον] Γέρας καὶ σημεῖα *Busb.* & *Vat.* γέρα καὶ σημεῖα *Voss.*
c Κἀγαθὴν, ἐκ] Ita *Voss.* & *Vat.* καὶ ἀγαθὴν *Busb.* καὶ deëst *reliquis.*
d Ἀρμενίων βασιλέως] Ἀρμενίων αὐτὴν βασιλέως ἀποτ. *Gall.* τῆς ἐκ Ἀρμ. βασιλείας *Busb.*
e Νίσιβις] *Al.* Νέσιβις. HUDS. Conf. supr. lib. 18. c. 10. §. 1. SPANH.
f Μυγδονίαν προσηγόρευσαν.] Μυγδονίας legendum conjicit Ill. *Spanhemius* ad *Julianum*, p. 190. ἐπὶ Μυγδονίαν *Vat.* & *Voss.* Αὕτη δὴ Μυγδόνιος ποταμῶν κάλλιστος τὴν αὐτοῦ προστίθησι φήμην, ὥσπερ γε καὶ Ἀντιόχου βασιλέως ἐπωνύμως. *ipsi Mygdonius fluviorum pulcherrimus nomen suum communicat, & etiam à rege Antiocho cognomen accepit.* ita *Julianus* in *Orat. prima.* adde *Strabonem* l. 16. p. 747. & *Polyb.* lib. 5. p. 395.
g Ἔπειθεν αὐτὸν,] Ἠξίου *Busb.*
h Ἔτι δὲ πεπομφὼς] Ἔτι γε *Voss.*
i Δὲ ἡλικίαν νέους,] Illud δὲ inserui, quòd id postulare videretur μὲν mox antecedens.
k Γλῶτταν τὴν παρ' ἡμῖν πάτριον] Hebraeam linguam Josephus appellat γλῶτταν παρ' ἡμῖν πάτριον. REL.
l Οὐαρδάνην ἐκώλυε,] Videsis Cl. *Olearium* ad *Philostratum*, c. 21. n. 4.
m Στρατεύειν ἔκρινεν,] Στρατεύσειν *Busb.*
n Γοτάρζῃ] Ita cum *Tacito* (*Annalium* lib. X.) rescribere visum est. Κοτάρδῃ in plerisque *Josephi* libris *Editis* & *MSS.* Ἰκοτάρδῃ *Busb. Lugd. Bat.* & *Zonar.* HUDS. *Rufin.* Cotardes. SPANH.
o Οὐλογάσης ὁ ἀδελφός·] In hac voce exprimenda nummos sequutus sum, in quibus Οὐολογάσης aut Βολογάσης. in plerisque *Flavii* libris Οὐολογέσης. nec aliter apud *Tacitum.* Οὐλογαίσης solus *Vat.*
p Τοῖς —— ἐπίστευσε,] Τοῖς δυσὶν αὐτοῦ ἀδελφοῖς δυναστείας μεγάλας ἐπίστευσε *Busb.*
q Πρεσβυτέρῳ] *L. B* καὶ πρ.
r Τιριδάτῃ] Τηριδάτῃ in *Editis* & *MSS.*
s Πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν] Διὰ τὴν πρὸς Θεὸν εὐσέβειαν καὶ τὴν εἰς οὖσαν αὐτῷ τῶν ἐθῶν χρηστότητα ζηλωτὸν *Busb.* & *L. B.*
t Γίνεται δὲ πρᾶξις αὐτῶν] Καὶ τὴν ἔφεσιν εἰς πέρας ἐξήνεγκαν. γίνεται δ' ἡ πρ. *Busb.* καὶ τὴν ἔφεσιν εἰς ἔργον ἐξήνεγκαν. γίνεται δ' ἡ πρ. *Zonar.*

v Με-

φορος τοῖς ὑπηκόοις, κἀπὶ τούτῳ χαλεπήναντες οἱ [v] μεγιστᾶνες [x] οὐ φέρουσι μὲν τὴν ὀργὴν, κατὰ νοῦν δὲ ἔχοντες, καιρὸν ἐπιτήδειον ἐζήτουν δίκην εἰσπράξασθαι [y] σπεύδοντες παρ' αὐτῶν. καὶ δὴ γράφουσι πρὸς Ἀβίαν τὸν Ἀράβων βασιλέα, χρήματα πολλὰ δώσειν ὑπισχνούμενοι, [z] στρατεύεσθαι θελήσαντι κατὰ τοῦ παρ' αὐτοῖς βασιλέως. ἐπηγγέλλοντο δὲ καὶ περὶ τὴν πρώτην συμβολὴν ἐγκαταλείψειν τὸν βασιλέα. θέλειν γὰρ αὐτὸν τιμωρήσασθαι, [a] μισήσαντα τὰ παρ' αὐτοῖς ἔθη· καὶ ὅρκοις τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐνδησάμενοι πίστιν, [b] σπεύδειν παρεκάλουν. πείθεται δὲ ὁ Ἄραψ, καὶ πολλὴν ἐπαγόμενος δύναμιν, [c] ἧκεν ἐπὶ τὸν Ἰζάτην. μελλούσης δὲ τῆς πρώτης συμβολῆς, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, καταλείπουσι τὸν Ἰζάτην ἐκ συνθήματος πάντες ὡς [d] πανικῷ δείματι καταχεθέντες, καὶ τὰ νῶτα τοῖς πολεμίοις ἐντρέψαντες, ἔφυγον. οὐ μὴν ὁ Ἰζάτης [e] κατεπλάγη, νοήσας δὲ προδοσίαν ὑπὸ τῶν μεγιστάνων γεγενῆσθαι, καὶ αὐτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπεχώρησε, καὶ τὴν αἰτίαν ζητήσας, ὡς ἔμαθε συντεταγμένους πρὸς τὸν Ἄραβα, τοὺς μὲν αἰτίους ἀναιρεῖ, τῇ δὲ ἐπιούσῃ συμβαλὼν, πλείστους μὲν ἀπέκτεινεν, πάντας δὲ φυγεῖν [f] ἠνάγκασεν. αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα διώκων [g] εἴς τι φρούριον συνήλασεν Ἀρσαμον καλούμενον, καὶ προσμαχησάμενος καρτερῶς, εἷλε τὸ φρούριον. [h] διαρπάσας δὲ τὴν ἐν αὐτῷ λείαν πᾶσαν, πολλὴ δὲ ἦν, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀδιαβηνὴν, τὸν Ἀβίαν οὐ καταλαβὼν ζῶντα· περικαταλαμβανόμενος γὰρ ἑαυτὸν [i] ἀνεῖλεν.

β'. Ἀποτυχόντες δὲ οἱ τῶν Ἀδιαβηνῶν μεγιστᾶνες τῆς πρώτης ἐπιχειρήσεως, παραδιδόντος αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ τῷ βασιλεῖ, οὐδ' ὡς ἠρέμουν, ἀλλὰ γράφουσι πάλιν Οὐολογάσῃ, βασιλεὺς δὲ Πάρθων οὗτος ἦν, παρακαλοῦντες ἀποκτεῖναι μὲν τὸν Ἰζάτην, [k] καταστῆναι δὲ αὐτοῖς ἕτερον δυνάστην, [l] τῷ γένει Πάρθον. μισεῖν γὰρ ἔλεγον τὸν ἑαυτῶν βασιλέα, καταλύσαντα μὲν [m] τὰ πάτρια, ξένων δὲ ἐραστὴν ἐθῶν γενόμενον. ταῦτα ἀκούσας ὁ Πάρθος, ἐπήρθη πρὸς τὸν πόλεμον· καὶ προφάσεως [n] δικαίας μηδεμίαν ἔχων ἀφορμὴν, [o] τὰς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῷ δοθείσας τιμὰς [p] ἔπεμψεν ἀπαιτῶν, ἀπειθήσαντι δὲ πόλεμον κατήγγελλεν. ταράσσεται δὲ τὴν ψυχὴν οὐχὶ μετρίως ὁ Ἰζάτης, ὡς ἤκουσε ταῦτα, κατάγνωσιν μὲν φέρειν αὐτῷ νομίσας τὸ τῶν δωρεῶν ἐξίστασθαι δοκεῖν διὰ φόβον τοῦτο πράξας. εἰδὼς δὲ ὅτι καὶ ἀπολαβὼν ὁ Πάρθος τὰς τιμὰς, οὐκ ἂν ἠρεμήσειεν, ἔκρινεν ἐπιτρέψαι τῷ κηδεμόνι Θεῷ τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς κίνδυνον· καὶ τοῦτον μέγιστον ἡγησάμενος ἔχειν σύμμαχον, κατατίθεται μὲν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας [q] εἴς τι τῶν φρουρίων ἀσφαλέστατον, σῖτον δὲ πάντα εἰς τὰς βάρεις, καὶ ἐμπίπρησι τόν τε χόρτον καὶ τὰς νομάς. ταῦτά τε προευτρεπισάμενος, ἐξεδέχετο τοὺς πολεμίους. παραγενομένου δὲ τοῦ [r] Πάρθου μετὰ πολλῆς δυνάμεως πεζῶν τε καὶ ἱππέων θᾶττον ἐλπίδος, [s] ὥδευσε γὰρ συντόνως, βαλλομένου τε χάρακα πρὸς τῷ ποταμῷ τῷ τὴν Ἀδιαβηνὴν καὶ τὴν Μηδίαν ὁρίζοντι, τίθησι καὶ ὁ Ἰζάτης τὸ στρατόπεδον οὐκ ἄπωθεν, ἔχων περὶ αὐτὸν ἱππεῖς τὸν ἀριθμὸν ἑξα-

tim deprehensum est, factumque ægre tulerunt magnates, non tamen iracundia efferebantur, sed eam dissimulando tempus opportunum quærebant, studentes pœnas ab illis repetere. Scribunt igitur Abiæ regi Arabum, se magnam pecuniæ vim ei daturos promittentes, si contra regem illorum vellet expeditionem suscipere; quin & polliciti sunt se primo statim conflictu regem relicturos. esse enim sibi animum pœnas de eo sumere, quod mores suos odio habuerit; fideque sua sibi invicem jurejurando obligata, ne moras necteret obsecrabant. Paret itaque Arabs, magnoque adducto exercitu adversus Izaten contendit. Tunc ubi primum prælio congressuri erant, antequam ad manus ventum esset, Izaten ex composito omnes sui deserunt, quasi * panico terrore correpti; cumque hostibus terga vertissent, diffugiebant. Non tamen Izates animo erat consternatus: sed gnarus proditionem factam esse à magnatibus, ipse quoque intra castra sese recepit: cumque de *fugæ* causa inquisivisset, ut comperit eos pepegisse cum Arabe, auctores quidem *sceleris* supplicio afficit; postridie vero manibus consertis, plurimos occidit, & *reliquos* omnes coëgit in fugam se conjicere. Regem autem ipsum persequens, in castellum compulit Arsamum vocatum, idemque valide oppugnatum vi cepit. cumque omnem in ea prædam, quæ multa erat, diripuisset, in Adiabenen reversus est, Abia vivo in potestatem ejus non redacto; quippe qui undique comprehensus seipsum interfecerat.

Inde contra Izaten belli societas cum Abia Arabe initur.

Izates à suis in prælio deseritur.

In proditores animadvertit, Arabes fundit fugatque.

2. Postquam autem magnates Adiabenorum primis ausis excidissent, à Deo in manus sui regis traditi, ne sic quidem quiescebant, sed denuo scribunt Vologasi, (ille enim Parthorum rex erat) rogantes *eum*, ut, Izate interfecto, dynasten alium quempiam, genere Parthum, sibi præficeret. exosum enim suum regem ajebant; utpote quod patrias leges abrogaret, & alienarum desiderio teneretur. His auditis Parthus ad bellum *inferendum* excitatus est; & cum nullam haberet justam quam prætexeret *bellandi* occasionem, misit honores repetitum quos pater ipsius ei concesserat, & si *reddere* recusaret bellum ei denunciabat. Izates, ubi ista audivit, vehementer animo perturbatur, sibi quidem opprobrio esse ratus ab iis decedere quæ dono acceperat, quod ex timore hoc fecisse videretur. Pro comperto autem habito, Parthum ne quidem post honores receptos quieturum esse, decrevit Deo curatori semet committere dum vitæ discrimen adiret: atque hunc maximum adjutorem habere arbitratus, liberos & uxores in castellum quoddam munitissimum concludit, frumentumque in arces *deportat*, ac deinde fœnum & pabulum flammis absumit. adeoque istis in antecessum paratis, hostium adventum exspectabat. Cum autem Parthus cum magnis peditum equitumque copiis celerius quam crederetur adesset, (magna enim fecerat itinera) castraque posuisset ad fluvium qui Adiabenen à Media dirimit; Izates quoque non longe inde castra metatus est, militibus ad sex millia

Vologases, Adiabenorum suasu, Izati bellum denunciat.

Izates ad bellum contra Vologasen se comparat.

v Μεγιστᾶνες] Conf. supr. c. 2. §. 3. SPANH.

x Οὐ φέρουσι μὲν τὴν ὀργὴν,] Οὐκ ἐφανέρουν μὲν τὴν ὀργὴν Voss. καὶ ὀργίλως διατιθέντες οὐκ ἐφανέρουν μὲν τὴν μῆνιν, κατὰ νοῦν &c. Busb. in *Epiphanii* versione, *in hoc proceres indignati iram quidem retinebant, exspectantes opportunum tempus* &c.

y Σπεύδοντες παρ' αὐτῶν.] Σπεύδοντες omittit *Busb.*

z Στρατεύεσθαι θελήσαντι] Στρατεύσασθαι *Busb.* & *Voss.*

a Μισήσαντα τὰ παρ' αὐτοῖς ἔθη·] Καταλείψαντα τὰ πάτρια αὐτῶν *Busb.*

b Σπεύδειν παρεκάλουν.] Σπεύδειν τομῶς παρ. *Busb.*

c Ἧκεν ἐπὶ τὸν Ἰζάτην.] Ἧκεν ἐπὶ Ἰζάτην μηδὲν μελήσας. πρὸ τῆς δὲ τοῦ πολέμου προσβολῆ πρὶν *Busb.*

* *Panico terrore correpti;*] Vide *Politianum* in *Miscell.* c. 28. & *Barthium* in *Statium*, p. 1296.

d Πανικῷ δείματι καταχεθέντες,] Πάντες ὡς ἑνὶ συνδέσμῳ καταχυθέντες legisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *velut uno vincli funiculo.*

e Κατεπλάγη,] Κατεπλάγη τὸ δρᾶμα *Voss.*

f Ἠνάγκασεν.] Ita cum *MSS.* ἠνάγκαζεν in *Editis.*

g Εἴς τι φρούριον συνήλασεν] Εἰς τὸ φρ. *Busb.*

h Διαρπάσας πᾶσαν,] Διαρπάσας τε *Voss.*

i Ἀνεῖλεν.] Ἀνεῖλεν, πρὶν εἰς χεῖρας συγκλεισθῆ τοῦ Ἰζάτου *Voss.* & *Gall.*

k Καταστῆναι δὲ αὐτοῖς] Καταστῆσαι *Busb. Voss.* & *Gall.*

l Τῷ γένει Πάρθον.] Κἂν τῷ γ. *Vat.* καὶ τῷ γ. *Voss.*

m Τὰ πάτρια,] Τὰ πάτρια αὐτοῖς *Voss.*

n Δικαίας μηδεμίαν ἔχων ἀφορμὴν,] Δικαίαν *Vat.*

o Τὰς ——— ἀπαιτῶν,] Conf. supr. c. 3. §. 3. SPANH.

p Ἔπεμψεν ἀπαιτῶν,] Sic è *MSS.* antea erat ἔπεμπεν, & mox κατήγγειλεν.

q Εἴς τι τῶν φρουρίων ἀσφαλέστατον,] Εἰς τὰ τῶν φρουρίων ἀσφαλέστατα *Voss.* & *Epiphan.*

r Πάρθου μετὰ πολλῆς δυνάμεως] Παρθυαίων βασιλέως *Voss.*

s Ὥδευσε γὰρ συντόνως,] Conf. ἁλωσ. lib. 1. c. 14. §. 1. SPANH.

t Σπο-

lia numero secum adductis. *Rebus ita se habentibus*, ad Izaten venit nuncius à Partho missus, qui Parthi vires, quantæ illæ essent, numerando percenseret, ab Euphrate fluvio usque ad Bactrorum fines, quique dictitaret quot reges illis subjicerentur. Insuper minitabatur, fore ut supplicium lueret, quod erga dominos suos ingratus extitisset; ac ne Deum quidem, quem coleret, posse eum regis è manibus eripere. Cum ista retulisset nuncius, dicebat Izates, se quidem nosse Parthorum potentiam sua longe superiorem: adhuc vero certius scire ajebat, Deum hominibus universis potentiorem esse. atque ejusmodi dato responso, ad supplicandum Deo se convertebat; & humi prostratus, caputque cineribus fœdatus, cum uxoribus & liberis jejunabat, Deum invocans dicensque, "O Domine qui omnibus dominaris, si non frustra me "tuæ bonitati dediderim, sed te merito omnium "solum & primum habuerim dominum, veni in "auxilium, non tam mei in gratiam hostes ulciscens, quam quod ausi fuerint contra tuam po"tentiam sese extollere, & linguam magniloquam "*in te* laxare non horruerint." Et ille quidem cum lachrymis & lamentatione ita Deo supplicabat: atque Deus *eum de cœlo* exaudiebat, adeo ut illa statim nocte Vologases literis acceptis (in quibus scriptum erat, * Dahas & Sacas, contempta ejus dum peregre abesset potestate, cum magnis copiis expeditionem fecisse, & Parthiam vastare & populari) *cum exercitu* retro se *ad suos* re infecta receperit. Atque ita Izates Dei providentia Parthi minas effugit.

Vologasis minæ superbæ.

Izatis ad Deum preces.

Vologases re infecta discedit.

3. Non multo autem post, anno ætatis quinquagesimo quinto exacto, regnique quarto supra vigesimum, moritur, filiis masculis viginti quatuor relictis quatuorque & viginti filiabus; cæterum ut successionem in regnum sibi vindicaret Monobazus, præcipiebat, referens ei gratiam ob regnum sibi, domo profecto, post patris ipsius obitum bona fide conservatum. Helena autem mater, ubi de filii morte inaudivit, eam quidem graviter tulit, ut verisimile erat *laturam esse* matrem pientissimo filio orbatam: ex eo tamen consolationem habebat, quod audierit successionem in filium suum natu majorem devolutam esse, adeoque ad ipsum properabat: reversaque in Adiabenen, non diu superstes filio Izati vixit. Monobazus autem ossa ejus & fratris sui, Hierosolyma missa, in pyramidibus sepeliri jussit, quas (numero tres tribusque stadiis ab urbe Hierosolymitana dissitas) mater exstruxerat. Sed postea quidem narrabimus quæ Monobazus vitæ suæ tempore gesserit.

Izates moritur, successore relicto Monobazo.

Helenæ mors.

Izates & Helena ubi sepulti.

χιλιάδας. ἀφικνεῖται δὲ πρὸς τὸν Ἰζάτην ἄγγελος παρὰ τοῦ Πάρθου πεμφθεὶς, ὃς τὴν Πάρθου δύναμιν ὅση τις ἐστὶν ἤγγελλεν, ἀπὸ Εὐφράτου ποταμοῦ μέχρι Βάκτρων τοὺς ὅρους αὐτῆς τιθέμενος, καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς βασιλέας καταλέγων. ἠπείλει δὲ δώσειν αὐτὸν δίκας, ἀχάριστον περὶ δεσπότας τοὺς ἑαυτοῦ γενόμενον, καὶ ῥύσεσθαι τῶν τοῦ βασιλέως αὐτὸν χειρῶν οὐδὲ τὸν Θεὸν ὃν σέβει δυνήσεσθαι. ταῦτα τοῦ ἀγγέλου φράσαντος, ὁ Ἰζάτης εἰδέναι μὲν τὴν Πάρθων δύναμιν ἔφη πολὺ τῆς αὐτοῦ διαφέρουσαν, γιγνώσκειν δ' οὖν ἔτι μᾶλλον ἀνθρώπων πάντων ἔλεγεν κρείσσω τὸν Θεόν. καὶ τοιαύτην δοὺς τὴν ἀπόκρισιν, ἐπὶ τὴν ἱκετείαν ἐτρέπετο τοῦ Θεοῦ, χαμαί τε ῥίψας αὐτὸν, καὶ [t] σποδῷ τὴν κεφαλὴν καταισχύνας, μετὰ [v] γυναικῶν καὶ τέκνων ἐνήστευεν, ἀνακαλῶν τὸν Θεὸν καὶ λέγων, "εἰ μὴ μάτην, ὦ δέσποτα κύριε, τῆς σῆς "ἐγενόμην χρηστότητος, τὸν πάντων δὲ δικαίως [x] μόνον "καὶ πρῶτον ἥγημαι [y] κύριον, ἐλθὲ σύμμαχος, οὐχ "ὑπὲρ ἐμοῦ μόνον ἀμυνόμενος τοὺς πολεμίους, ἀλλ' "ὅτι καὶ τῆς σῆς δυνάμεως κατατετολμήκασιν, [z] καὶ με"γαλορρήμονα γλῶσσαν ἐπαφιέναι οὐ πεφρίκασιν." ὁ μὲν ταῦτα ἐποτνιᾶτο δακρύων, καὶ ὀδυρόμενος. ἐπήκοος δὲ ὁ Θεὸς ἐγίνετο, καὶ κατ' ἐκείνην εὐθὺ [a] τὴν νύκτα δεξάμενος Οὐολογάσης ἐπιστολὰς ἐν αἷς ἐγέγραπτο, [b] Δαῶν καὶ Σακῶν χεῖρα μεγάλην καταφρονήσασαν αὐτοῦ [c] τῆς ἀποδημίας ἐπιστρατευσαμένην διαρπάζειν [d] τὴν Παρθυηνὴν, ἄπρακτος ἀνέζευξεν εἰς τοὐπίσω. καὶ ὁ Ἰζάτης οὕτω κατὰ Θεοῦ πρόνοιαν τὰς ἀπειλὰς τοῦ Πάρθου διαφεύγει.

γʹ. Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον, πεντηκοστὸν μὲν καὶ πέμπτον ἀπὸ γενεᾶς πληρώσας ἔτος, τέταρτον δὲ [e] πρὸς εἰκοστὸν δυναστεύσας, [f] θνήσκει καταλιπὼν [g] παῖδας ἄρρενας εἴκοσι τέσσαρας [h] καὶ θυγατέρας εἴκοσι τέσσαρας· τὴν μέντοι διαδοχὴν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν Μονόβαζον ἐκέλευε παραλαβεῖν, ἀμειβόμενος αὐτὸν, ὅτι κατὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ, μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ θάνατον, πιστῶς φυλάξειεν αὐτῷ τὴν [i] δυναστείαν. ἡ δὲ μήτηρ Ἑλένη, τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ἀκούσασα, βαρέως μὲν ἤνεγκεν, ὡς εἰκὸς μητέρα στερομένην εὐσεβεστάτου παιδὸς, παραμυθίαν δὲ ὅμως εἶχεν τὴν διαδοχὴν ἀκούσασα εἰς τὸν πρεσβύτερον αὐτῆς υἱὸν ἥκουσαν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔσπευδεν. παραγενομένη δὲ εἰς τὴν Ἀδιαβηνὴν, οὐ πολὺ Ἰζάτῃ τῷ παιδὶ χρόνον [k] ἐπεβίωσεν. ὁ δὲ Μονόβαζος τά τε ἐκείνης ὀστᾶ, καὶ τὰ τοῦ ἀδελφοῦ πέμψας εἰς Ἱεροσόλυμα θάψαι προσέταξεν ἐν ταῖς [l] πυραμίσιν, ἃς ἡ μήτηρ κατεσκευάκει, [m] τρεῖς τὸν ἀριθμὸν τρία στάδια τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως ἀπεχούσας. ἀλλὰ Μονόβαζος μὲν ὁ βασιλεὺς ὅσα κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον ἔπραξεν, ὕστερον [n] ἐπαγγελοῦμεν.

t Σποδῷ τὴν κεφαλὴν καταισχύνας,] Conf. infr. c. 6. §. 1. juxta Judæorum ritum. SPANH.

v Γυναικῶν καὶ τέκνων ἐνήστευεν,] Ita ex Cod. *Busb.* & vid. Not. ad lit. q. γυναικὸς in *Editis Aliisque.*

x Μόνον] *L. B.* μόνον δεσπότην.

y Κύριον,] *L. B.* προνοητὴν καὶ κύριον in *Marg.*

z Καὶ μεγαλορρήμονα γλῶσσαν ἐπαφιέναι] Illa, καὶ μεγαλορρήμονα γλῶσσαν ἐπαφιέναι οὐ πεφρίκασιν, omittunt *Voss.* & *Vat.*

a Τὴν νύκτα δεξάμενος] Post τὴν νύκτα in ora *Cod. Voss.* ἐν ᾗ ταῦτα ἐκεῖνος ἐδεῖτο.

b Δαῶν καὶ Σακῶν] Δακῶν καὶ Σακ. *Gen.* Lege Δαῶν ut supr. lib. 18. c. 5. §. 5. SPANH.

* *Dahas & Sacas,*] Dacas *in Vet. Interpr.* & Δακῶν in *Græcis.* Sed vide *Strabonem*, l. XI. p. 511. *Edit. Paris.*

c Τῆς ἀποδημίας] Forte τῇ ἀποδημίᾳ. COCC.

d Τὴν Παρθυηνὴν,] Τὴν Παρθυηνῶν *Busb.*

e Πρὸς εἰκοστὸν δυναστεύσας,] Πρὸς εἰκοστῷ *Busb.*

f Θνήσκει καταλιπὼν] Illud θνήσκει inserui è *Cod. Voss.* καταστρέφει τὸν βίον post εἴκοσι τέσσαρας adjicit *Busb.*

g Παῖδας ἄρρενας εἴκοσι τέσσαρας] Viginti quatuor liberis *in Græco*, & ita etiam *Rufinus.* SPANH.

h Καὶ θυγατέρας εἴκοσι τέσσαρας.] Ita cum *Cod. Gall. Lugd. Bat.* & *Epiphanio*, qui vertit, *relinquens filios masculos viginti quatuor, & filias viginti quatuor, vita privatus est; successionemque &c.* καὶ θυγατέρας τοσαύτας *Busb.* καὶ θυγατέρας absque τοσαύτας aut εἴκοσι τέσσαρας habet *Voss.* in *Editis Aliisque.*

i Δυναστείαν.] Βασιλείαν *Busb.*

k Ἐπεβίωσεν.] Ἐπεβίωσεν, ἀλλὰ τῷ γήρᾳ καὶ τῷ τῆς λύπης ἀλγήματι πιεζομένη, ταχέως ἀπέψυξεν. ὁ δὲ *Voss.* (seu *Lugd. Bat.*) & *Gall.*

l Πυραμίσιν,] Στήλαις ἐν τοῖς προαστείοις τῆς Αἰλίας *Eusebio* in *Historia Ecclesiastica*, lib. 2. cap. XII. & *Nicephoro Callisto* in *Hist. Eccl.* l. 2. c. XI. Vide *Valesium* in *Euseb.* lib. 2. c. 12.

m Τρεῖς τὸν ἀριθμὸν] An una est quæ sepulcrum Absalomi nunc dicitur? REL.

n Ἐπαγγελοῦμεν·] Ἀπαγγελοῦμεν *Voss.*

ΚΕΦ.

ΚΕΦ. ε΄.

Περὶ Θευδᾶ καὶ τῶν Ἰούδα Γαλιλαίου υἱῶν· καὶ οἵα τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαίους συμφορὰ μετῆλθεν ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ.

[o] ΦΑδου δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύοντος, γόης τις ἀνὴρ, [p] Θευδᾶς [q] ὀνόματι, πείθει τὸν πλεῖστον ὄχλον, ἀναλαβόντα τὰς κτήσεις ἕπεσθαι πρὸς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν αὐτῷ. προφήτης γὰρ ἔλεγεν εἶναι, καὶ προστάγματι τὸν ποταμὸν σχίσας, [r] δίοδον ἔφη παρέξειν αὐτοῖς ῥᾳδίαν. καὶ ταῦτα [s] λέγων [t] πολλοὺς ἠπάτησεν. οὐ μὴν εἴασεν αὐτοὺς τῆς ἀφροσύνης ὄνασθαι Φάδος, ἀλλ' ἐξέπεμψεν ἴλην ἱππέων ἐπ' αὐτοὺς, [v] ἥ τις, ἀπροσδόκητος ἐπιπεσοῦσα, [x] πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, πολλοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβεν· [y] αὐτόν τε τὸν Θευδᾶν ζωγρήσαντες [z] ἀποτέμνουσι τὴν κεφαλὴν, καὶ κομίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. τὰ μὲν οὖν συμβάντα τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ τοὺς Κουσπίου Φάδου τῆς ἐπιτροπῆς χρόνους, ταῦτα ἐγένετο.

β΄. [a] Ἦλθε δὲ Φάδῳ Τιβέριος Ἀλέξανδρος διάδοχος, [b] Ἀλεξάνδρου παῖς τοῦ καὶ [c] ἀλαβαρχήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, [d] γένει τε καὶ πλούτῳ πρωτεύσαντος τῶν ἐκεῖ καθ' αὐτὸν, ὃς διήνεγκε καὶ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ τοῦ παιδὸς Ἀλεξάνδρου. τοῖς γὰρ πατρίοις οὐκ [e] ἐνέμενεν οὗτος ἔθεσιν. [f] ἐπὶ τούτοις δὴ καὶ [g] τὸν μέγαν λιμὸν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν συνέβη γενέσθαι· καθ' ὃν καὶ ἡ [gg] βασίλισσα Ἑλένη, πολλῶν χρημάτων ὠνησαμένη σῖτον ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, διένειμε τοῖς ἀπορουμένοις, ὡς [h] προεῖπον. πρὸς τούτοις δὲ καὶ οἱ παῖδες [i] Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου [k] ἀνηρέθησαν, τοῦ τὸν λαὸν ἀπὸ Ῥωμαίων ἀποστήσαντος, [l] Κυρηνίου τῆς Ἰουδαίας [m] τιμητοῦ ὄντος, ὡς [n] ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν, Ἰάκωβος καὶ Σίμων, οὓς ἀνασταυρῶσαι προσέταξεν [o] ὁ Ἀλέξανδρος. ὁ δὲ τῆς Χαλκίδος βασιλεὺς Ἡρώδης, μεταστήσας τῆς ἀρχιερωσύνης Ἰώσηπον τὸν τοῦ [p] Καμύδου, τὴν διαδοχὴν τῆς τιμῆς Ἀνανίᾳ τῷ τοῦ [q] Νεβεδαίου δίδωσιν. Τιβερίῳ δὲ Ἀλεξάνδρῳ [r] Κουμανὸς ἀφίκετο διάδοχος· καὶ [s] τελευτᾷ τὸν βίον Ἡρώδης ὁ τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἀγρίππα ἀδελφὸς, ὀγδόῳ τῆς Κλαυδίου Καίσαρος ἀρχῆς ἔτει, καταλιπὼν τρεῖς υἱοὺς, Ἀριστόβουλον μὲν, [t] ὑπὸ

CAP. V.

De Theuda & Judæ Galilæi filiis: & cujusmodi calamitas Judæos Hierosolymis ipso Paschæ die afflixit.

FAdo autem Judæam procurante, præstigiator quidam nomine Theudas ingenti hominum multitudini persuasit, ut asportatis opibus *ducem* se ad Jordanem usque fluvium sequerentur. Quippe se prophetam esse ajebat, diremptisque imperio suo aquis fluminis, facilem se transitum ipsis præstiturum dicebat. & hujusmodi sermonibus plurimos decepit. Non tamen eos passus est Fadus quidquam ex sua vesania consequi; sed emisit adversus eos equitum turmam, quæ, ex improviso illos adorta, multos occidit, multosque vivos comprehendit. Ipse etiam Theudas ab iisdem captus est, ejusque caput præcidunt & Hierosolyma deportant. Atque adeo hæc sunt quæ Judæis acciderunt dum Cuspius Fadus erat procurator.

Fado Judæam procurante, populum decepit Theudas.

Theudas captus & occisus.

2. Fado autem successit Tiberius Alexander, III.
ejus Alexandri filius, qui Alabarcha fuerat Alexandriæ, omnium in ea urbe suo tempore & genere & divitiis primus, qui pietate etiam in Deum filio Alexandro præstitit. nam ille in patriis moribus & institutis non permansit. Horum igitur *procuratorum* temporibus evenit ut magna fames Judæam affligeret; quando etiam Helena regina frumentum, grandi pecunia ex Ægypto coëmptum, egenis distribuit, ut *paulo* ante dicebam. Præterea autem & filii Judæ Galilæi interempti sunt, (qui populum ad defectionem sollicitabat, dum Quirinus censum ageret in Judæa, prout in superioribus indicavimus) Jacobus *scilicet* & Simon, quos crucibus suffigendos esse jussit Alexander. Herodes autem rex Chalcidis, cum Josepho Camydi filio pontificatum abrogasset, facit ut ei in honorem succederet Ananias Nebedæi filius. Tiberio etiam Alexandro qui succederet, veniebat Cumanus, & Herodes, Agrippæ Magni regis frater, à vita discessit, anno Claudii imperii octavo, tribus filiis relictis, Aristobulo quidem, quem ex prima uxore Ma-

Tiberius Alexander Judææ procurator.

Fames in Judæa.

Jacobus & Simon Judæ Galilæi filii crucis supplicio affecti.

Ananias pontifex.

Cumanus procurator.

Herodes Agrippæ M. frater moritur.

o Φάδου —— ὀνόματι,] Hæc de Theuda ex hoc loco adducit Eusebius H. Eccl. l. II. cap. XI. Theudas Pseudopropheta, de quo Act. v. v. 36. Sed sub Gamaliele, & ita XIII. annis ante Fadum Judææ Procuratorem, de quo hic Josephus. Vid. Pears. in Act. Ap. p. 49. SPANH.

p Θευδᾶς ὀνόματι,] Aut dicendum duos fuisse *Theudas* cum *Grotio* (ad *Matt.* c. 24. v. 5.) *Aliisque*; aut *Theudam* illum *Josephi* esse *Theudam* de quo *Gamaliel*; atque *Josephum* circa tempora ejus errasse. *Lightfoot* in *Horis Hebr.* ad *Acta*, p. 11. Verum in *S. Literis* existimat *L. Bos* (ad *Acta*, c. 5. v. 36.) interitus *Judæ* & *Theudæ* impostorum non enarrari eo quo contigerunt temporis ordine, sed retro à proximis & novissimis temporibus progrediendo ad ulteriora tempora & antiquiora. Videsis *Valesium* ad *Euseb.* l. 2. c. XI. *Lud. Cappellum* in *Spicilegio* ad *Act.* c. 5. v. 36. *Pearsonii* opera Posthuma, p. 29. & *Simonem* in *Bibl. Crit.* c. 2. sub finem.

q Ὀνόματι,] Τοὔνομα *Euseb.* in *Hist. Eccl.* l. 2. c. XII. ὄνομα *Niceph.* in *Hist. Eccl.* l. 2. c. XI. HUDS. Τοὔνομα *Euseb.* SPANH.

r Δίοδον ἔφη παρέξειν αὐτοῖς ῥᾳδίαν.] Δίοδον ἔχειν ἔφη π. *Gall.* & *Voss.*

s Λέγων πολλοὺς ἠπάτησεν.] Λέγων καὶ διαβεβαιούμενος καὶ ἔπεισε αὐτῷ παρεσκεύασεν. οὐ μὴν εἴασεν solus *Gall.*

t Πολλοὺς ἠπάτησεν.] Act. 5. 36. ubi hæc historia Theudæ etiam memoratur, dicitur 400. habuisse sequaces; extat & apud Eusebium hist. eccles. l. II. c. II. verbis Flavianis. REL.

v Ἥ τις,] Ἥτις ἐπιπεσοῦσα ἀπροσδοκήτως αὐτοῖς *Euseb.*

x Πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε,] Πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀνεῖλε *Busb.*

y Αὐτόν τε τὸν Θευδᾶν ζωγρήσαντες] Αὐτὸν δὲ *Voss.*

z Ἀποτέμνουσι τὴν κεφαλὴν,] Ἀποτέμνουσιν αὐτοῦ τὴν κ. *Euseb.* τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ *Busb.*

a Ἦλθε —— διάδοχος,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 6. ἐπίτροπον πέμπει Κούσπιον Φάδον, ἔπειτα Τιβέριον Ἀλέξανδρον. SPANH.

b Ἀλεξάνδρου παῖς τοῦ καὶ ἀλαβαρχήσαντος] Vide lib. 18. c. 7. §. 3. HUDS. Conf. supr. lib. 18. c. 9. §. 1. SPANH.

c Ἀλαβαρχήσαντος] Vide *Annot.* lib. 18. c. 7. §. 3. & c. 9. §. 1. & præterea *Fullerum* in *Miscel. S.* lib. 4. c. 16. *Turnebum* in *Advers.* l. 27. c. 25. *Vossii* Etymolog. p. 16. *Cappellum* in *Hist. Apostol.* p. 118. *Gyraldum* in *Dialogo* XXIX. & *Thes. Crit.* tom. 2. p. 450. HUDS. Alabarchæ non Judæi. sed & Judæi. vid. inf. de Demetrio, qui Judæus, atque Alexandriæ Alabarcha, Mariamnen, Agrippæ Junioris sororem in matrimonio habuit. REL.

d Γένει τε καὶ πλούτῳ πρωτεύσαντος] Ita *Voss.* & *Epiphan.* γένει τε desunt *ceteris*.

e Ἐνέμενεν οὗτος ἔθεσιν.] Ἐνέμεινεν *Busb.*

f Ἐπὶ τούτοις δὴ] Ita cum *Epiphanio.* ἐπὶ τούτοις γε καὶ *Euseb.* l. 2. c. 12. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ *Voss.* ἐπὶ τούτου δὲ καὶ *Busb.* ἐπὶ τούτοις γὰρ καὶ in *Editis Aliisque.*

g Τὸν —— γενέσθαι.] Act. Apostol. Conf. supr. lib. 3. c. 15. §. 3. & infr. c. 7. §. 8. SPANH.

gg Βασίλισσα Ἑλένη,] Βασιλὶς *Busb.* ut supra cap. 2. §. 3.

h Προεῖπον.] *Sc.* supr. c. 2. §. 6.

i Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 8. §. 1. SPANH.

k Ἀνηρέθησαν,] Ita *Marg. L. B.* sed in textu ἀνῃρέθησαν.

l Κυρηνίου τῆς Ἰουδαίας τιμητοῦ ὄντος,] Conf. supr. lib. 17. c. 15. §. 5. SPANH.

m Τιμητοῦ ὄντος,] *L. B.* τιμητεύοντος.

n Ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐδηλώσαμεν,] Lib. 18. c. 1. §. 1. Γαυλανίτης dicitur. Vide *Annott.* ad locum, & *Lud. Cappellum* in *Spicilegio* ad *Act.* c. 5. v. 36.

o Ὁ Ἀλέξανδρος.] *Sc.* Lib. 18. cap. 1.

p Καμύδου,] In *Græcis* corrupte Κεμηδῆ & Κεμαδί. (in *Marg. L. B.* Κεμεδί dicitur exstare in aliis MSS. in aliis vero Καμίδου. in textu est Καμοιδί.) quin & Κεμηδὴ habet *Zonar.* in *Epiphanii* libris, *remoto à pontificatu Joseph successionem* &c. Vide *Seldenum* lib. 1. de *Success. in Pontif.* c. XI.

q Νεβεδαίου δίδωσιν,] Νεδεβαίου *Busb.* & *Lugd. Bat.* HUDS. MS. Νεδεβαίου. Quæ scriptura convenit cum Talmudica. In Gemara enim keratuth fol. 100. 2. memoratur Pontifex nomine יוחנן בן נרבאי *Jochanam ben Nedebai.* REL.

r Κούμανος] Ventidius Cumanus, vid. Tacit. Annal. XII. c. LIV. SPANH.

s Τελευτᾷ —— υἱοὺς] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. XI. §. 6. SPANH.

t Ὑπὸ τῆς πρώτης αὐτῷ] Ἀπὸ τῆς *Busb.*

ν Τῆς

Mariamne susceperat, Bereniciano vero & Hyrcano ex Berenice fratris filia: ejusque principatum Claudius Cæsar in juniorem Agrippam confert.

Ei succedit Agrippa junior.

IV. 3. Cum autem in Hierosolymitarum civitate conflaretur seditio, Cumano res Judææ administrante, ea Judæorum multis exitio erat. Sed primum mihi explicanda est causa, cur ista acciderint. Cum instaret festum quod Pascha appellatur, quo nobis mos est panibus non fermentatis vesci, & magna vis hominum undique ad hanc celebritatem convenisset, veritus Cumanus, ne quid novi ab eis moveretur, jussit militum cohortem unam sumptis armis stare ad templi porticus, ut sedarent tumultum si quis exoriretur. id quod festorum solennitate facere consueverunt & alii ante eum Judææ procuratores. Quarta vero festivitatis die miles quidam ostendit populo nudata genitalia. ad quod *spectaculum* cum oculos advertissent, *graviter* succensebant & irascebantur; non se contumelia affici vociferantes, sed Deum nefarie dedecorari. & quidam fortius animati in Cumanum jactabant convicia, dicentes, militem *petulantem* ab eo fuisse summissum. Cumanus autem, cum ista audisset, & ipse non mediocriter eorum maledictis irritatus est; attamen eos rogabat ut res novas moliendi cupiditatem reprimerent, nec festi tempore seditionem concitarent. cumque illis non persuaderet (magis enim eum conviciis urgebant) jubet omnem exercitum sumptis armis in Antoniam convenire, castellum ut supra diximus templo imminens. Multitudo autem, ad militum, ubi advenerant, conspectum, metu perculsa, in fugam propere se conjicit: cumque augusti essent viarum exitus, rati a tergo hostem insequi, contrusique inter fugiendum, multi mutua compressione interibant. Viginti itaque millia exstinctorum in illo tumultu numerata sunt: atque in luctum deinceps versa erat festivitas, adeo ut omnes, sacrificiorum & orationum obliti, lamentationi & ejulatibus se dederint. tantas quidem calamitates *Judæis* intulit unius militis petulantia.

Pascha festum.

Miles seditionem concitat.

Multi Judæorum pereunt.

4. At nondum primus hic luctus desierat, cum aliud ingruebat malum. Quidam enim eorum * qui rebus novandis studebant, in publica via centesimo ab urbe stadio, Stephanum Cæsaris servum iter facientem latronum more aggressi, omnia quæ secum habuit ei eripiunt. Quod ubi factum audivit Cumanus, confestim eò misit milites, jussos ut vicos *loco* propinquos diriperent, & ex illis nobilissimos quosque in vinculis ad se adducerent. Cum autem fieret vastatio, miles quidam, leges Moy-

Stephanus Cæsaris servus pecuniis multatur.

Quam ob rem vicos diripi jubet Cumanus.

Miles legis Moysaicæ libros discerpit.

τῆς πρώτης αὐτῷ τεχθέντα γυναικὸς, ἐκ Βερνίκης δὲ τῆς τἀδελφοῦ θυγατρὸς Βερνικιανὸν καὶ Ὑρκανόν. [v] τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτοῦ Κλαύδιος Καῖσαρ Ἀγρίππᾳ τῷ νεωτέρῳ δίδωσι.

γ'. Στάσεως δὲ ἐμπεσούσης τῇ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλει, Κουμάνου τὰ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν πράγματα διοικοῦντος, ἐφθάρησαν ὑπὸ ταύτης πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων. καὶ πρότερον ἀφηγήσομαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα συνέβη. [x] τῆς Πάσχα προσαγορευομένης ἑορτῆς ἐνστάσης, καθ' ἣν ἔθος ἐστὶν ἡμῖν ἄζυμα προσφέρεσθαι, πολλοῦ καὶ πανταχόθεν πλήθους συναχθέντος [y] ἐπὶ τὴν ἑορτὴν, δείσας ὁ Κούμανος μὴ νεώτερόν τι παρὰ τούτων προσπέσῃ, κελεύει τῶν στρατιωτῶν μίαν τάξιν ἀναλαβοῦσαν τὰ ὅπλα ἐπὶ τῶν τοῦ ἱεροῦ στοῶν ἑστάναι καταστελοῦντας τὸν νεωτερισμὸν, εἰ ἄρα τις γένοιτο. [z] τοῦτο δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύσαντες ἐν ταῖς ἑορταῖς ἔπραττον. τετάρτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς στρατιώτης τις ἀνακαλύψας ἐπεδείκνυε τῷ πλήθει [a] τὰ αἰδοῖα· καὶ πρὸς τοῦτο [b] θεασαμένων ὀργὴ καὶ θυμὸς ἦν, οὐχ ἑαυτοὺς [c] ὑβρίσθαι λεγόντων, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἠσεβῆσθαι. τινὲς δὲ τῶν θρασυτέρων τὸν Κούμανον ἐβλασφήμουν, ὑπ' αὐτοῦ τὸν στρατιώτην [d] καθίσασθαι λέγοντες. Κούμανος δὲ ἀκούσας, καὶ αὐτὸς οὐ μετρίως [e] ἠρεθίζετο πρὸς τὰς βλασφημίας. παρῄνει μέντοι παύσασθαι νεωτέρων ἐπιθυμοῦντας πραγμάτων, μηδὲ στάσεις ἐξάπτειν [f] ἐν ἑορτῇ. μὴ πείθων δὲ, μᾶλλον γὰρ ἐπέκειντο βλασφημοῦντες, κελεύει τὸ στράτευμα [g] πᾶν, πανοπλίαν ἀναλαβόντας, ἥκειν εἰς [h] τὴν Ἀντωνίαν, [i] φρούριον δὲ τοῦτο, καθάπερ καὶ πρότερον εἴπομεν, ἐπικείμενον τῷ ἱερῷ. παραγινομένους δὲ τοὺς στρατιώτας θεασάμενον τὸ πλῆθος, καὶ φοβηθὲν, φεύγειν ὥρμησε· [k] τῶν δ' ἐξόδων στενῶν οὐσῶν, διώκεσθαι νομίζοντες ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ συνωθούμενοι μετὰ τὴν φυγὴν, [l] πολλοὺς ὑπ' ἀλλήλων ἐν τοῖς στενοῖς θλιβομένους διέφθειρον. [m] δύο γοῦν μυριάδες ἐξηριθμήθησαν τῶν κατὰ τὴν στάσιν ἐκείνην φθαρέντων. πένθος δὲ ἦν τὸ λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἑορτῆς, καὶ πάντες, ἐκλαθόμενοι τῶν εὐχῶν καὶ τῶν θυσιῶν, ἐπὶ θρήνους καὶ κλαυθμοὺς ἐτράποντο. [n] τοιαῦτα μὲν ἑνὸς ἀσέλγεια στρατιώτου [o] πάθη γενέσθαι παρεσκεύασεν.

δ'. Οὔπω δὲ αὐτῶν [p] τὸ πρῶτον πένθος ἐπέπαυτο, καὶ κακὸν ἄλλο [q] προσέπιπτε· τῶν γὰρ [r] ἐφεστώτων ἐπὶ νεωτερισμῷ τινὲς, κατὰ τὴν δημοσίαν [s] ὁδὸν ὡς ἑκατὸν σταδίων ἄπωθεν τῆς πόλεως, [t] Στέφανον Καίσαρος δοῦλον ὁδοιποροῦντα λῃστεύσαντες, ἅπασαν αὐτοῦ τὴν κτῆσιν διαρπάζουσιν. ἀκούσας δὲ τὸ πραχθὲν ὁ Κούμανος, εὐθὺς πέμπει στρατιώτας, κελεύσας αὐτοῖς τὰς πλησίον [v] κώμας διαρπάσαι, τοὺς δὲ ἐπιφανεστάτους αὐτῶν [x] δήσαντας ἐπ' αὐτὸν [y] ἄγειν. [z] τῆς δὲ πορθήσεως [a] γινομένης, τῶν στρατιωτῶν τις, τοὺς Μωϋ-

v Τὴν —— δίδωσι.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 1. SPANH.

x Τῆς Πάσχα προσαγορευομένης] Τῆς Πάσχα γὰρ καλουμένης Busb. & mox πολλῆς πάντοθεν πληθύος συναχθείσης, dein μὴ πρὸς νεωτερισμόν τι παρὰ τ.

y Ἐπὶ τὴν ἑορτὴν,] Hinc consilium illud Matth. 26. 5. *non die festo, ne seditio oriatur.* REL.

z Τοῦτο —— ἔπραττον.] Conf. infr. c. 7. §. XI. SPANH.

a Τὰ αἰδοῖα·] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 1. SPANH.

b Θεασαμένων ὀργὴ] Τῶν θεασαμένων *Busb.*

c Ὑβρίσθαι λεγόντων,] Ὑβρισθῆναι *Busb.*

d Καθίσασθαι λέγοντες.] Καθεῖσθαι *Busb.* & *Gall.*

e Ἠρεθίζετο πρὸς τὰς βλασφημίας.] Ἠρέθιζε *Vat.*

f Ἐν ἑορτῇ.] Καὶ ταραχάς. μὴ π. *Busb.*

g Πᾶν, πανοπλίαν ἀναλαβόντας,] Illud πᾶν è *Cod. MSS.*

h Τὴν Ἀντωνίαν,] Conf. supr. c. 1. §. 1. SPANH.

i Φρούριον δὲ τοῦτο,] Τὸ τῷ ἱερῷ φρούριον ἐπικείμενον *Busb.* & *Zonar.* cæteris omissis.

k Τῶν δ' ἐξόδων στενῶν οὐσῶν,] Τῶν διεξόδων *Vat.* τῶν δ' ἐξόδων στενῶν οὐσῶν καὶ οὐκ εὐρέων *Gall.*

l Πολλοὺς ὑπ' ἀλλήλων] Ita lego cum *Cod. Busb.* συνωθούμενοι κατὰ τὴν φυγὴν, πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων συνθλιβόμενοι καὶ συμπατούμενοι διεφθάρησαν *Zonar.* πολλοὺς ἀλλήλων (ἀλλήλοις *L. B.*) ἐν τοῖς στενοῖς θλιβόμενοι διέφθειρον in *Editis Aliisque.*

m Δύο γοῦν μυριάδες] Δύο οὖν μυριάδες ἠριθμήθησαν *Busb.* ὑπὲρ τοὺς μυρίους in lib. 2. *Bello Jud.* ὑπὲρ τρισμυρίους in suo Codice habuisse videtur *Rufinus.* eundem numerum *Eusebio* (tum in *Chronico* tum in *Eccl. Hist.*) & *Orosio* retinentibus. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib 2. c. 12. §. 1. SPANH.

n Τοιαῦτα μὲν ἑνὸς ἀσέλγεια] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* τοιοῦτον & mox πάθημα in *Editis Aliisque.*

o Πάθη] *L. B.* παθήματα.

p Τὸ πρῶτον πένθος ἐπέπαυτο,] Πένθος τοῦτο καὶ ὁ θρῆνος ἐπέ. *Busb.*

q Προσέπιπτε.] Τῷ προτέρῳ προσεπιγίνεται solus *Busb.* at *L. B.* postremum quidem verbum in *Marg.* habet, at in reliquis Vulg. Lect. consentit.

r Ἐφεστώτων] *L. B.* ἀφεστώτων.

* *Qui rebus novandis studebant,*] Qui ex illa turba fugientes evaserant, *Epiphan.* & *Gelen.* τινὲς γὰρ τῶν νεωτερισμοῖς ἡδομένων in *Zonara.*

s Ὁδὸν ὡς ἑκατὸν σταδίων ἄπωθεν τῆς πόλεως,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 2. κατὰ τὴν Βαιθωρὼ. SPANH.

t Στέφανον Καίσαρος δοῦλον] Στέφανόν τινα τοῦ K. *Busb.* & *Zonar.* atque ita in lib. 2. de *Bello Jud.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 2. SPANH.

v Κώμας διαρπάσαι,] Χώρας *Busb.* & *Zonar.*

x Δήσαντας] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* δήσαντες in *Editis Aliisque*, δεσμίους *Zonar.*

y Ἄγειν.] Ἀγαγεῖν *Busb.* & *Zonar.* *L. B.* ἄγειν λόγον τῶν τετολμημένων εἰσπραξάντας.

z Τῆς —— κειμένους,] Τῆς δὲ πορθήσεως τῶν χωρίων ὑπὸ τῶν πεμφθέντων στρατιωτῶν γινομένης, ἀτάσθαλός τις ἐξ αὐτῶν νεανίας τοὺς M. ν. ἔν τινι κ. λ. σεβασμίως κειμένους *Busb.* atque ex eodem forsan codice *Zonar.* qui habet, τῆς δὲ τῶν χωρίων ἐκείνων πορθήσεως γινομένης, νεανίας τις τῶν στρατιωτῶν θρασὺς καὶ ἀτάσθαλος, τοῖς Μωϋσέως ἐντυχὼν νόμοις ἔν τινι κώμῃ σεβασμίως κειμένοις.

a Γινομένης,] *L. B.* γινομένης τῶν κωμῶν.

b Δι-

Μωϋσέως νόμους ἔν τινι κώμῃ λαβὼν κειμένους, προκομίσας εἰς τὴν πάντων ὄψιν, [b] διέσχισεν, ἐπιβλασφημῶν καὶ πολλὰ [c] καταπερτομῶν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ταῦτα ἀκούσαντες καὶ πολλοὶ συνδραμόντες, καταβαίνουσιν εἰς Καισάρειαν, ἐκεῖ γὰρ [d] ἐτύγχανεν ὁ Κούμανος ὤν, [e] ἱκετεύοντες μὴ αὐτοὺς ἀλλὰ τὸν Θεὸν, οὗπερ οἱ νόμοι καθυβρίσθησαν, ἐκδικῆσαι. ζῆν γὰρ οὐχ ὑπομένειν [f] τῶν πατρίων αὐτοῖς οὕτω περιυβρισμένων. καὶ ὁ Κούμανος, δείσας μὴ πάλιν νεωτερίσειε τὸ πλῆθος, συμβουλευσάντων καὶ τῶν φίλων, τὸν ἐνυβρίσαντα τοῖς νόμοις στρατιώτην πελεκίσας, ἔπαυσε τὴν στάσιν ἐκ δευτέρου μέλλουσαν ἐξάπτεσθαι.

saicas, in vicos quodam repositas nactus, omnium in conspectu eas discerpsit, additis conviciis multisque ludibriis. Judæi autem, istis auditis factoque magno concursu, Cæsaream descenderunt, (illic enim agebat Cumanus) supplicantes, ut non ipsos, sed Deum, cujus leges indigne habitæ erant, vindicatum iret. sibi enim non ferendam esse vitam, patriis legibus tot contumeliis oneratis. Tum Cumanus, veritus ne multitudo denuo res novas moliretur, de amicorum consilio militem, qui legibus contumeliam fecerat, securi percussit; atque ita tumultum sedavit, cum in eo esset ut iterum accenderetur.

Idem securi percussus.

ΚΕΦ. ς΄.

Ὡς στάσις ἐνέπεσεν Ἰουδαίοις καὶ Σαμαρείταις· καὶ ὡς Κλαύδιος τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύει.

Γίνεται δὲ καὶ Σαμαρείταις πρὸς Ἰουδαίους ἔχθρα, δι' αἰτίαν τοιαύτην. ἔθος ἦν τοῖς Γαλιλαίοις ἐν ταῖς ἑορταῖς εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν παραγινομένοις, ὁδεύειν διὰ τῆς Σαμαρέων [g] χώρας. καὶ τότε [h] καθ' ὁδὸν αὐτοῖς κώμης [i] Γιναίας λεγομένης, [k] τῆς ἐν μεθορίῳ κειμένης Σαμαρείας τε καὶ τοῦ [l] Μεγάλου πεδίου, τινὲς συνάψαντες μάχην, [m] πολλοὺς αὐτῶν ἀναιροῦσι. πυθόμενοι δὲ τὰ πραχθέντα τῶν Γαλιλαίων οἱ πρῶτοι, πρὸς Κούμανον ἀφίκοντο, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν [n] μετεῖναι [o] τῶν ἀνῃρημένων τὸν φόνον. ὁ δὲ, [p] χρήμασι πεισθεὶς ὑπὸ τῶν Σαμαρέων, ὠλιγώρησεν. [q] ἀγανακτήσαντες δὲ ἐπὶ τούτῳ Γαλιλαῖοι, τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἔπειθον [r] ἐφ' ὅπλα χωρῆσαι, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀντέχεσθαι. δουλείαν γὰρ καὶ καθ' αὐτὴν μὲν πικρὰν ἔλεγον εἶναι, τὴν ἐφ' ὕβρει δὲ παντάπασιν ἀφόρητον. τῶν δὲ ἐν τέλει καταπραΰνειν [s] αὐτοὺς πειρωμένων, καὶ πείσειν τὸν Κούμανον ἐπαγγελλομένων δίκας [t] εἰσπράξασθαι παρὰ τῶν ἀνῃρηκότων, ἐκείνοις μὲν οὐ προσεῖχον, ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὅπλα, καὶ βοηθεῖν Ἐλεάζαρον τὸν τοῦ Δειναίου παρακαλέσαντες· λῃστὴς δὲ οὗτος ἦν ἔτη πολλὰ τὴν διατριβὴν ἐν ὄρει πεποιημένος· κώμας τινὰς τῶν Σαμαρέων ἐμπρήσαντες διαρπάζουσι. Κούμανος δὲ, τῆς πράξεως εἰς αὐτὸν ἀφικομένης, ἀναλαβὼν τὴν τῶν [v] Σεβαστηνῶν [x] εἴλην, καὶ πεζῶν τέσσαρα τάγματα, τούς τε [y] Σαμαρείτας καθοπλίσας, ἐξῆλθεν ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ συλλαβὼν [z] πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, πλείους δὲ ζῶντας ἔλαβεν. οἱ δὲ πρῶτοι κατὰ τιμὴν καὶ [a] γένος τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, ὡς εἶδον εἰς οἷον κακῶν μέγεθος ἥκουσι, [b] μετενδυσάμενοι σάκκους, καὶ σποδοῦ τὰς κεφαλὰς ἀναπλήσαντες, παντοῖοι τοὺς [c] ἀφεστῶτας παρακαλοῦντες

CAP. VI. *V.

Quomodo seditio in Judæos invasit & Samaritas: & quo pacto litem dirimit Claudius.

Porro inter Samaritas & Judæos ortæ sunt inimicitiæ hujusmodi de causa. Mos erat Galilæis, in diebus festis Hierosolyma euntibus, per regionem Samariæ iter facere. Atque tum ipsis, cum in itinere essent, quidam è vico, *cui nomen Ginæa, (quæ sita est in confiniis Samariæ & Magni campi) prælio congressi, multos eorum perimunt. Primores autem Galilæorum, ubi facinus audiverant, Cumanum adibant, ipsumque rogabant ut occisorum necem ulcisceretur. Ille vero, à Samaritis data pecunia persuasus, eorum nullam rationem habuit. Tunc Galilæi, hac de re indignati, Judæorum multitudinem ad arma conciverunt, & ad libertatem suam defendendam. Servitutem enim etiam ex se quidem acerbam esse dicebant; cum injuriis vero conjunctam, omnino intolerabilem. Cum autem magistratus lenire eos & compescere conarentur, pollicerenturque se Cumano persuasuros, ut pœnas de cædis auctoribus sumeret, illis quidem non auscultabant, sed armis correptis, & in auxilium advocato Eleazaro Dinæi filio, (ille enim erat latro qui multis jam annis in montibus degerat) vicos aliquot Samaritarum diripiunt & incendunt. Cumanus autem, ubi ad eum fama rei pervenerat, assumpta Sebastenorum ala cum quatuor peditum cohortibus, armatisque etiam Samaritanis, contra Judæos proficiscitur; eosque assequutus, multos quidem illorum perimit, plurimos autem vivos cepit. Tum vero Hierosolymitarum primi genere pariter ac honore, ut viderunt ad quam calamitatum magnitudinem ventum erat, saccis indutis, capitibusque cinere repletis, modis omnibus seditiosos obsecrabant & hortabantur, ut,

Dissidium inter Samaritas & Judæos.

Judæi à Galilæis ad arma conciti contra Samaritas.

Eleazarus latro.

Cumanus contra Judæos profectus magnam eorum stragem edit.

---

b Διέσχισεν,] Ἀναιδῶς διέσχισεν Busb.

c Καταπερτομῶν.] Καὶ ἀκρατῶς καθυλακτῶν post καταπερτομῶν addunt Busb. & Gall.

d Ἐτύγχανεν ὁ Κούμανος] Ἐτυχεν solus Busb.

e Ἱκετεύοντες] Ἱκετεύοντες καὶ σφόδρα ἐκλιπαροῦντες αὐτοὺς Gall.

f Τῶν πατρίων] In Cod. Busb. τῶν πατρίων καὶ δομίμων. forsan pro δοκίμων.

g Χώρας.] Ita distinxi. antea erat, χώρας, καὶ τότε &c. Vide Luc. c. 17. v. 11. & Joan. c. 4. v. 4.

h Καθ' ὁδὸν αὐτοῖς κώμης] Sic Busb. κάθοδον in reliquis.

i Γιναίας λεγομένης,] Ita (pro τῆς Ναῒς Editorum Aliorumque) rescripsi ex lib. 2. de Bello Jud. ubi idem locus describitur hisce verbis, ἡ Σαμάρεια ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ πεδίῳ κειμένης Γιναίας ὄνομα κώμης &c. & ab hac lectione non longe discedit Γιναῆς Cod. Busb. & Gall. & Γιναῒς Epiphan. Ναναεὶς L. B. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 3. SPANH.

k Τῆς ἐν μεθορίῳ κειμένης Σαμαρείας τε] Illa τῆς ἐν μεθορίῳ κειμένης supplevi è Cod. Busb. (adstipulante jam & Lugd. Bat.) & τε pro δὲ ex eodem (sic quoque L. B.) post Σαμαρείας rescripsi. Mecum sane facit Epiphanius, qui locum vertit ad hunc modum, *Dum ergo aliquando iter haberent per vicum nomine Ginais, inter Samariam & campum maximum constitutum.* Vide Grotium ad Luc. c. 7. v. 11.

l Μεγάλου πεδίου,] De ejus situ, supra lib. 5. c. 1. §. 22. ὅπερ ἀπὸ Βηθήλων εἰς τὸ μέγα τελευτᾷ πεδίον. Conf. lib. VIII. c. 3. §. 3. SPANH.

m Πολλοὺς αὐτῶν ἀναιροῦσι.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 3. SPANH.

n Μετεῖναι] Lege μετιέναι. COCC.

o Τῶν ἀνῃρημένων τὸν φόνον.] Τῶν ἀδίκως ἀνῃρημένων τὸν φόνον Busb.

p Χρήμασι —— ὠλιγώρησεν.] Χρήμασι πολλοῖς ἀποτυφλωθεὶς ὑπὸ τῶν Σαμαρέων κἀκείνοις μᾶλλον πεισθεὶς, τὴν ἐκδίκησιν ὠλιγώρησεν Busb. consentiente in ultimis Lugd. Bat.

q Ἀγανακτήσαντες —— χωρῆσαι,] Aliter hic in Græco est Textu, quem sequitur Rufinus. SPANH.

r Ἐφ' ὅπλα χωρῆσαι,] Ἐφ' ὅπλα καὶ φόνους χωρήσειν Busb.

s Αὐτοὺς πειρωμένων,] Αὐτοὺς, καὶ συστέλλειν τὴν ταραχὴν πειρωμένων Busb. Lugd. Bat. & Gall.

t Εἰσπράξασθαι παρὰ τῶν ἀνῃρηκότων,] Εἰσπράξασθαι Busb.

v Σεβαστηνῶν εἴλην,] Conf. supr. lib. 19. c. 9. §. 1. SPANH.

x Εἴλην,] Supra ἴλην.

y Σαμαρείτας καθοπλίσας,] Σαμαρεῖς Busb.

z Πολλοὺς —— ἔλαβεν.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 5. SPANH.

a Γένος τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,] Ita Busb. γένους in Editis Aliisque.

b Μετενδυσάμενοι —— ἀναπλήσαντες,] Conf. supr. c. 3. (4) §. 2. SPANH.

c Ἀφεστῶτας παρακαλοῦντες ἦσαν,] Sic Gall. Lugd. Bat. Zonar.

Bz

ut, ob oculos positis patria diruenda & templo flammis vastando & ipsis cum uxoribus & liberis in servitutem deducendis, consilium mutarent, & abjectis armis quiescerent in posterum, & suas quisque domos repeterent. Cum autem ista dixissent, eos flexerunt. atque illi quidem sese disperserunt, latrones vero ad loca munita iterum reversi sunt. Atque ex eo tempore Judæa omnis latrociniis infestata erat.

Judæa latronibus vexata.

Samaritæ apud Ummidium Quadratum Judæos accusant.

2. At Samaritarum primates Ummidium Quadratum Syriæ præsidem, tunc Tyri degentem, adibant, & Judæos accusabant; quod vicos eorum diripuerint ac incenderint. &, "non tam se ægre "ferre propriam injuriam, dicebant, quam quod "Romanos contempserint, ad quos judices, si quid "damni accepissent oporteret eos potius provoca-"re, quam nunc, quasi à Romanis imperio non "regerentur, incursiones facere. quamobrem ad i-"psum se venire, *ab eo* hoc demum impetraturos ut vindicarentur." Et quidem hujusmodi accusationem instituebant Samaritani. Judæi vero & seditionis & pugnæ auctores Samaritas exstitisse ajebant, & ante omnia Cumanum ab illis muneribus corruptum, adeoque interfectorum cædem occultasse & dissimulasse. Et Quadratus, cum ista audivisset, judicium distulit, dicens se *ea de re* pronunciaturum esse, postquam in Judæam venerit, & veritatem accurate magis perspectam habuerit. Et illi quidem re infecta discesserunt. Non multo autem post Quadratus Samariam venit, ubi omnibus auditis, in ea erat sententia ut Samaritanos turbarum auctores fuisse existimaret. Quamprimum vero Judæos quosdam res novas molitos esse intellexit, captos à Cumano in cruces egit. Atque inde profectus in vicum cui nomen Lydda, civitati magnitudine non cedentem, cum pro tribunali sedisset iterumque Samaritanorum causam audisset, à Samarita quodam edoctus est, certum Judæorum primatem nomine Dortum, nonullosque cum eo novis rebus studentes, quatuor numero, populum, ut à Romanis deficerent, sollicitasse. Et illos quidem Quadratus occidi imperavit: Ananiam vero pontificem & Ananum *templi* prætorem vinctos Romam misit, factorum rationem Claudio Cæsari reddituros. Porroque Samaritarum & Judæorum primores, & Cumanum procuratorem, & Celerem (is autem tribunus erat) jubet in Italiam ad imperatorem discedere, illius judicio sistendos de iis quas inter se haberent controversiis. At ipse, veritus ne novi aliquid moliretur populus Judaïcus, in Hierosolymitarum urbem se confert; ipsamque

Judæi accusationem diluunt.

Samaritas seditionis reos pronunciat Quadratus.

Dortus aliique supplicio affecti.

Ananias & Ananus, Cumanus & Celer cum aliis Romam missi.

ἦσαν, καὶ πείθοντες πρὸ ὀφθαλμῶν [d] θεμένες κατασκαφησομένην μὲν αὐτῶν τὴν πατρίδα, τὸ δὲ ἱερὸν πυρποληθησόμενον, αὐτῶν δὲ καὶ γυναικῶν σὺν τέκνοις ἀνδραποδισμὲς ἐσομένες, μεταθέσθαι τὸν λογισμὸν, καὶ ὅπλα ῥίψαντας ἠρεμεῖν εἰς τὸ λοιπὸν, ἀποχωρήσαντας εἰς τὰ αὐτῶν. ταῦτα δὲ εἰπόντες, ἔπεισαν. καὶ οἱ μὲν διελύθησαν, οἱ λῃσταὶ δὲ ἐπὶ τὲς [e] ἐχυρὲς τόπες πάλιν ἀπῆλθον. [f] ἐξ ἐκείνε δὲ ἡ σύμπασα Ἰεδαία λῃστηρίων [g] ἐπλήσθη.

β'. Σαμαρέων δὲ οἱ πρῶτοι, πρὸς [h] Οὐμμίδιον Κεαδράτον τῆς Συρίας προεστηκότα, κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐν Τύρῳ τυγχάνοντα, παραγενόμενοι, κατηγόρουν τῶν Ἰεδαίων, ὡς τὰς κώμας αὐτῶν ἐμπρήσειαν καὶ διαρπάσειαν. καὶ, "περὶ μὲν ὧν αὐτοὶ πεπόνθασιν, οὐχ ὕτως "ἀγανακτεῖν, ἔφασκον, ὡς ὅτι Ῥωμαίων καταφρονή-"σειαν, ἐφ' ὓς κριτὰς ἐχρῆν αὐτὲς εἴπερ [i] ἠδικοῦντο "παραγενέσθαι, [k] ἢ νῦν, ὡς οὐχ ἐχόντων ἡγεμόνας Ῥω-"μαίες, καταδραμεῖν. ἥκειν οὖν ἐπ' αὐτὸν ἐκδικίας "τευξόμενοι." ταῦτα μὲν οὖν οἱ Σαμαρεῖς κατηγόρουν. Ἰεδαῖοι δὲ καὶ τῆς στάσεως καὶ τῆς μάχης αἰτίες γεγονέναι Σαμαρεῖς ἔφασαν, πρὸ πάντων δὲ Κέμανον δώροις ὑπ' αὐτῶν φθαρέντα, καὶ παρασιωπήσαντα τὸν τῶν ἀνῃρημένων φόνον. καὶ Κεαδρᾶτος ἀκέσας [l] ὑπερτίθεται τὴν κρίσιν, εἰπὼν [m] ἀποφανεῖσθαι ἐπειδὰν εἰς τὴν Ἰεδαίαν παραγενόμενος ἀκριβέστερον [n] ἐπιγνῷ τὴν ἀλήθειαν. καὶ οἱ μὲν ἀπῄεσαν ἄπρακτοι. μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον ὁ Κεαδρᾶτος ἧκεν, [o] εἰς Σαμάρειαν, ἔνθα [p] διακέσας αἰτίες τῆς ταραχῆς ὑπέλαβε γεγονέναι Σαμαρεῖς. [q] ὡς δὲ καὶ [r] Ἰεδαίων [s] τινὰς νεωτερίσαντας ἔμαθεν, ἀνεσταύρωσεν ὓς Κέμανος ἔλαβεν αἰχμαλώτες. κἀκεῖθεν εἰς κώμην τινὰ παραγενόμενος [t] Λύδδαν λεγομένην, πόλεως τὸ μέγεθος οὐκ ἀποδέεσαν, καθίσας ἐπὶ βήματος κἀκ δευτέρε τῶν Σαμαρέων διακέσας, διδάσκεται παρά τινος Σαμαρέως, ὅτι τῶν Ἰεδαίων τὶς πρῶτος, ὄνομα [v] Δόρτος, καί τινες σὺν αὐτῷ νεωτερισταὶ, τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, πείσειαν τὸν ὄχλον ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων ἀποστάσει. κἀκείνες μὲν ὁ Κεαδρᾶτος ἀνελεῖν προσέταξεν· τὲς δὲ περὶ Ἀνανίαν τὸν ἀρχιερέα, καὶ τὸν [x] στρατηγὸν Ἄνανον· δήσας, [y] εἰς Ῥώμην [z] ἀπέπεμψε, περὶ τῶν πεπραγμένων λόγον ὑφέξοντας Κλαυδίῳ Καίσαρι. κελεύει δὲ καὶ τοῖς τῶν Σαμαρέων πρώτοις, καὶ τοῖς Ἰεδαίων, [a] Κεμάνῳ τε ἐπιτρόπῳ, καὶ Κέλερι, χιλίαρχος [b] δ' ἦν οὗτος, [c] ἐπ' Ἰταλίας [d] ἀπεῖναι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, κριθησομένες [e] ἐπ' αὐτῷ περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλες ζητήσεων. αὐτὸς δὲ, δείσας μὴ τὸ πλῆθος τῶν Ἰεδαίων [f] πάλιν νεωτερίσειεν, εἰς τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πό-

& *Epiphan.* ἐφεστῶτας in *Editis Aliisque.*

d Θεμένες κατασκαφησομένην] Comma post θεμένες sustuli. verum θέμενοι legisse videtur *Epiphan.*

e Ἐχυρὲς τόπες πάλιν ἀπῆλθον.] Ὀχυρὲς *Busb.*

f Ἐξ ἐκείνε δὲ ἡ σύμπασα] Ἐξ ἐκείνε τε ἡ σ. *Busb.*

g Ἐπλήσθη.] Ἐπληρώθη *Busb.* & *Lugd. Bat.*

h Οὐμμίδιον Κεαδράτον τῆς Συρίας προεστηκότα,] Ita lego (frustra pro *Numidio* contendente *Ryckio* ad *Tacitum*, p. 176.) auctoritate *Vett. Inscriptionum*, quas affert Cl. *Norisius* in *Diss.* III. *de Epochis Syro-Macedonum*, p. 183. *Ed. Lips.* antea erat Νεμίδιον. Videsis *Salmasium* ad *Aug. Hist. Scriptores*, p. 42. *Reinesium* in *Ep.* XXI. & *Pagium* in *Critica* ad *Annales Baronii* p. 37. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 5. SPANH.

i Ἠδικοῦντο παραγενέσθαι,] Sic *Busb.* ἠδίκεν in *cæteris.*

k Ἢ νῦν] Νῦν δὲ ὡς *Busb.* & *Epiphan.* Vulgatam tamen lectionem servavi, ut quæ bene ferri possit, voce μᾶλλον subintellecta.

l Ὑπερτίθεται ——— παραγενόμενος] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 5. Κεαδρᾶτος δὲ τότε μὲν ἑκατέρες ὑπερτίθεται· &c. SPANH.

m Ἀποφανεῖσθαι] Ita cum *Cod. Busb.* (& *Lugd. Bat.*) ἀποφαίνεσθαι in *Editis Aliisque.*

n Ἐπιγνῷη] *L. B.* ἐπιγνῷ.

o Εἰς Σαμάρειαν,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 6. SPANH.

p Διακέσας αἰτίες τῆς ταραχῆς,] Δὴ ἀκέσας *Busb.* διακέσας αἰτ. τ. τ. ὑπέλαβε γεγονέναι Σαμαρέων δὲ καὶ Ἰεδαίων ὕς τινας νεωτ. *Vat.* in *Epiphanii* versione, *ubi auctores seditionis audiens, & quosdam Samaritanorum ac Judæorum indisciplinatos inveniens* &c. Forsan legendum ὑπέλαβε γεγονέναι Σαμαρεῖς. Σαμαρέων δὲ καὶ Ἰεδαίων &c. ut in *Cod. Vat.*

q Ὡς δὲ] Σαμαρέων δὲ *Lugd. Bat.*

r Ἰεδαίων τινὰς νεωτερίσαντας] Ἰεδαίες *Busb.*

s Τινὰς] *L. B.* ὕς τινας.

t Λύδδαν] Ita lego cum *Cod. Busb.* assentiente *Epiphanii* versione. in *Editis Aliisque* Λύδδαν, sine λεγομένην. Videsis *Relandum* in *Palæstina S.* p. 878. & *Cellarium* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 3. HUDS. Conf. supr. lib. 13. c. 4. §. 9. SPANH.

v Δόρτος,] Ita in *Ed. Bas.* & plerisque *MSS.* nec aliter in *Epiphanii* libris. Δότες in *Ed. Gen.* Δόητος *Lugd. Bat.* Δοῖτος *Busb.*

x Στρατηγὸν Ἄνανον· δήσας,] Vide *Bessonum* in *Canticum Canticorum*, p. 315. & *Grotium* ad *Matth.* c. 26. v. 45.

y Εἰς Ῥώμην ἀπέπεμψε,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 6. SPANH.

z Ἀπέπεμψε,] *L. B.* ἀνέπεμψε.

a Κεμάνῳ τε ἐπιτρόπῳ] Κυμάνῳ τε τῷ ἐπιτρ. *Busb.* & *Vat.*

b Δ' ἦν οὗτος,] Ita cum *Busb.* (& *Lugd. Bat.*) ἦν deerat reliquis.

c Ἐπ' Ἰταλίας ἀπεῖναι] In *Editis* & *MSS.* ἐπὶ τῆς βίας, non adeo, ut mihi videtur, recte. in lib. 2. de *Bello Jud.* ubi eadem res narratur, παρήγγειλε δὲ καὶ Κεμάνῳ καὶ Κέλερι τῷ χιλιάρχῳ ἐπὶ Ῥώμης πλεῖν. unde, cum Cl. *Lowthio*, (subscribente in ora Codicis sui *Coccejo*) ἐπ' Ἰταλίας rescripsi. Aliud quiddam in suo codice habuisse videtur *Epiphan.* qui vertit, *jussitque Cumano & Celeri tribuno, & violentiarum inhibitori, ut ad imperatorem pergerent.*

d Ἀπεῖναι] Forte ἀπιέναι.

e Ἐπ' ——— ζητήσεων.] Ἐπ' αὐτῷ *Busb.*

f Πάλιν νεωτερίσειεν] Illud πάλιν è *Cod. Busb.* *Lugd. Bat.* & *Epiphan.*

g Πα-

πάλιν ἀφικνεῖται· καταλαμβάνει δὲ αὐτὴν εἰρηνευομένην, καὶ πάτριον ἑορτὴν τῷ Θεῷ τελοῦσαν. πιστεύσας οὖν μηδένα νεωτερισμὸν παρ' αὐτῶν [h] γενήσεσθαι, καταλιπὼν ἑορτάζοντας [i] ὑπέστρεψεν εἰς Ἀντιόχειαν.

γ'. Οἱ περὶ Κούμανον δὲ καὶ τοὺς πρώτους τῶν Σαμαρέων, ἀναπεμφθέντες εἰς Ῥώμην, λαμβάνουσι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἡμέραν, καθ' ἣν περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητήσεων λέγειν ἔμελλον. σπουδὴ δὲ μεγίστη τῷ Κουμάνῳ καὶ τοῖς Σαμαρεῦσιν ἦν, παρὰ τῶν Καίσαρος ἀπελευθέρων καὶ φίλων· κἂν [k] περιεγένοντο τῶν Ἰουδαίων, εἰ μήπερ Ἀγρίππας ὁ νεώτερος, ἐν τῇ Ῥώμῃ τυγχάνων, κατασπευδομένους ἰδὼν τοὺς τῶν Ἰουδαίων πρώτους, ἐδεήθη πολλὰ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος γυναικὸς Ἀγριππίνης, πεῖσαι τὸν ἄνδρα, [l] δικάσαντα πρεπόντως τῇ αὐτοῦ δικαιοσύνῃ, τιμωρήσασθαι τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως. καὶ Κλαύδιος τῇ δεήσει ταύτῃ προεντραπεὶς, καὶ διακούσας, ὡς εὗρε τῶν κακῶν ἀρχηγοὺς τοὺς Σαμαρεῖς γενομένους, τοὺς μὲν ἀναβάντας πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι, τῷ Κουμάνῳ δὲ φυγὴν ἐπέβαλε, Κέλερα δὲ τὸν χιλίαρχον ἐκέλευσεν [m] ἄγοντας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, πάντων ὁρώντων ἐπὶ τὴν πόλιν πᾶσαν σύραντας, οὕτως ἀποκτεῖναι.

pacatam deprehendit & *tranquillam*, festumque patrium Deo *consecratum* agentem. Credidit itaque nihil ab iis novatum iri, illisque in festivitate relictis Antiochiam se recepit.

3. Cumanus autem & Samaritanorum primores, Romam missi, diem ab imperatore sibi constitutum accipiunt, quo causam acturi essent de rebus inter se controversis. Summoque studio pro Cumano & Samaritis contendebant Cæsaris liberti & amici: & Judæos sane vicissent, nisi Agrippa junior, qui eo tempore Romæ erat, cum intelligeret Hierosolymitarum proceres non mediocriter laborare, multis precibus implorasset Agrippinam imperatoris uxorem, ut marito persuaderet, ubi causam cognosceret, à defectionis auctoribus convenienter suæ justitiæ pœnas exigere. Claudius igitur his precibus in antecessum instructus & paratus, quæque dicerent utrinque auditis, ut comperit Samaritas malorum duces auctoresque exstitisse, eos quidem qui ad ipsum ascenderant occidi jussit, Cumanum vero in exsilium egit, atque Celerem tribunum Hierosolyma duci præcepit, & omnium in conspectu per totam urbem trahi adeoque enecari.

Magna contentio Romæ inter Judæos & Samaritas.

Agrippa ab Agrippina precibus obtinet, ut Claudius æquo animo Judæos audiret.

Cumanus in exsilium pulsus.

Celer morte punitus.

ΚΕΦ. ζ'.

Φῆλιξ Ἰουδαίας ἐπίτροπος. περὶ Ἀγρίππα τοῦ νεωτέρου καὶ τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν.

Πέμπει δὲ καὶ [n] Κλαύδιος [o] Φήλικα [p] Πάλλαντος ἀδελφὸν τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν προστησόμενον πραγμάτων. τῆς δὲ ἀρχῆς [q] δωδέκατον ἔτος ἤδη πεπληρωκὼς, δωρεῖται τὸν Ἀγρίππαν τῇ Φιλίππου τετραρχίᾳ, καὶ Βαταναίᾳ, προσθεὶς αὐτῷ [r] τὴν Τραχωνῖτιν [s] σὺν [t] Ἀβίλᾳ· [v] Λυσανία δὲ αὕτη ἐγεγόνει τετραρχία. [x] τὴν Χαλκίδα δ' αὐτὸν ἀφαιρεῖται, δυναστεύσαντα ταύτης ἔτη τέσσαρα. λαβὼν δὲ τὴν δωρεὰν παρὰ τοῦ Καίσαρος Ἀγρίππας, ἐκδίδωσι πρὸς γάμον Ἀζίζῳ τῷ Ἐμεσῶν βασιλεῖ, περιτέμνεσθαι θελήσαντι, Δρούσιλλαν τὴν ἀδελφήν. Ἐπιφανὴς γὰρ ὁ Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως παῖς παρῃτήσατο τὸν γάμον, μὴ βουληθεὶς εἰς τὰ Ἰουδαίων ἔθη [y] μεταβαλεῖν, καίπερ τοῦτο ποιήσειν προϋποσχόμενος αὐτῆς τῷ πατρί. καὶ Μαριάμμην δὲ ἐξέδωκεν Ἀρχελάῳ τῷ Ἑλκίου παιδὶ, πρότερον ὑπὸ Ἀγρίππα τοῦ πατρὸς ἁρμοσθεῖσαν αὐτῷ· καὶ γίνεται θυγάτηρ [z] αὐτοῖς ὄνομα Βερνίκη.

β'. Διαλύονται δὲ τῇ Δρουσίλλῃ πρὸς τὸν Ἄζιζον οἱ γάμοι, μετ' οὐ πολὺν χρόνον, τοιαύτης ἐμπεσούσης αἰτίας· καθ' ὃν καιρὸν τῆς Ἰουδαίας ἐπετρόπευσε Φῆλιξ, θεασάμενος ταύτην, καὶ γὰρ ἦν κάλλει πασῶν διαφέρουσα, λαμβάνει τῆς γυναικὸς ἐπιθυμίαν, καὶ [a] Σίμωνα ὀνόματι, τῶν ἑαυτοῦ φίλων, [b] Ἰουδαῖον, Κύπριον δὲ γένος, μάγον εἶναι σκηπτόμενον, [c] πέμπων πρὸς αὐτὴν, ἔπειθε τὸν ἄνδρα καταλιποῦσαν αὐτῷ [d] γήμασθαι, μακαρίαν ποιήσειν ἐπαγγελ-

CAP. VII.

Felix Judææ procurator. De Agrippa juniore, ejusque sororibus.

Claudius deinde misit Felicem Pallantis fratrem, ut rebus in Judæa præesset. atque, imperii sui anno duodecimo completo, Agrippam donavit Philippi tetrarchia & Batanæa, eique in auctarium dedit Trachonitidem una cum Abila, (ista autem fuerat Lysaniæ tetrarchia) Chalcidem vero ei abstulit, cum dynastiam illam tenuisset quadriennio. Agrippa autem, istis muneribus à Cæsare auctus, Azizo Emesorum regi, cum circumcidi annuisset, Drusillam sororem in matrimonium collocavit. nam Epiphanes Antiochi regis filius ejus nuptias recusaverat, ut qui Judæorum religionem sua relicta amplecti noluerit, licet ita se facturum esse puellæ patri olim promiserat. Porroque Mariamnen nuptui dedit Archelao Helciæ filio, cui jam ante ab Agrippa patre desponsata fuerat; illisque nata est filia Berenice nomine.

2. Non multo autem post connubium Drusillæ Azizique dissolutum est, hujusmodi de causa. Felix, quo tempore procurator erat Judææ, cum *forte* Drusillam conspexisset, (namque omnes pulchritudine excellebat) mulieris desiderio tenebatur; & ex amicis suis Judæum, nomine Simonem, genere Cyprium, qui se magum esse simulabat, ad eam mittens, suadere nitebatur ut relicto marito ei nuberet, beatam facturum esse pollicens, si ipsum non

Felix Judææ procurator.

Claudii in Agrippam munificentia.

Drusilla nupta Azizo.

Mariamne Archelao.

Felix nititur Drusillam à marito abducere.

g Πάτριον ἑορτὴν] Τὴν τῶν Ἀζύμων ἑορτὴν in lib. 2. *de Bello Jud.*
h Γενήσεσθαι,] Γενήσεσθαι solus *Busb.* cui adstipulatur *Lugd. Bat.*
i Ὑπέστρεψεν εἰς Ἀντιόχειαν.] Ὑπέστρεφεν *Busb.*
k Περιεγένοντο τῶν Ἰουδαίων,] Ita *Busb.* & *Gall.* περιεγίνοντο in *Editis Aliisque.*
l Δικάσαντα πρεπόντως] Sic lego cum *Busb.* & *Vat.* διακούσαντα in *Editis Aliisque* tam *Latinis* quam *Græcis.*
m Ἄγοντας] *L. B.* ἀγαγόντας.
n Κλαύδιος] Ita *Busb.* & *Epiphan.* Κλαύδιον in *cæteris.*
o Φήλικα Πάλλαντος] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 8. SPANH.
p Πάλλαντος.] Ita in *Josephi* libris plerisque & *Auctoribus Lat.* Πάλαντος *Busb.* & *Dioni Cassio.*
q Δωδέκατον ἔτος] Δέκατον juxta *Epiphanii* libros.
r Τὴν Τραχωνῖτιν] Tetrarchia Philippi his constituebatur & constabat regionibus, Trachonitide, Batanea, Auranitide, Gaulanitide, Paneade, atque illa quæ est περὶ Ἰαμνίαν Galilææ parte: itaque nihil opus erat memorare Batanæum aut Trachonitidem. rescribo, δωρεῖται τὸν Ἀγρίππαν τῇ Φιλίππου τετραρχίᾳ, προσθεὶς αὐτῷ τὴν Τράχωνα τὴν σὺν Ἀβίλᾳ. Petitus in *Animadv.* ἀνεκδότοις Tom. 3. p. 241.
s Σὺν Ἀβίλᾳ·] Conf. supr. lib. 8. c. 12. §. 4. SPANH.
t Ἀβίλᾳ·] Ita scribo pro Ἀβέλλᾳ in *Editis Aliisque.* Ἀβίλᾳ *Busb.* Supra quidem (p. 864. v. 48.) Ἄβιλα pluraliter. Sed vocabulum esse numeri utriusque notavit Cl. *Cellarius* in *Geogr. Antiq.* l. 3. c. 12. p. 269. Videsis *Berkelium* ad *Stephanum* v. Ἀβίλη, & *Relandum* in *Palæstina S.* p. 525.
v Λυσανία δὲ αὕτη ἐγεγόνει τετραρχία.] Λυσανίου δ' αὐτὴ ἐγεγόνει *Busb.* HUDS. Conf. supr. lib. 19. c. 5. §. 1. SPANH.
x Τὴν Χαλκίδα δ' αὐτὸν ἀφαιρεῖται,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 1. SPANH.
y Μεταβαλεῖν,] Ita *Busb.* & *Gall.* μεταβαλεῖν in *cæteris.*
z Αὐτοῖς ὄνομα Βερνίκη.] Iterum cum *Busb.* nec aliter legisse videtur *Epiphan.* αὐτῆς in *Editis.*
a Σίμωνα ὀνόματι] Forte est Simon ille Magus de quo *Act.* 8. 9. non diversum esse contendit *Sam. Basnagius* in *Exercitt. Hist. Crit.* contra *Baronium*, ad ann. xxxv. n. xx.
b Ἰουδαῖον,] Ita *Busb.* & *Epiphan.* Ἰουδαίων in *Editis Aliisque.*
c Πέμπων πρὸς αὐτὴν,] Πέμπει πρὸς αὐτὸν, ἔπειθέ τε τὸν ἄνδρα καταλιποῦσαν in *Cod. Busb.*
d Γήμασθαι,] Βέβαιου *L. B.* *Tacitus* (in *Hist.* lib. 5. cap. 9.) Drusillam statuit *Antonii* & *Cleopatræ neptem.* quo modo autem cum *Actis* & *Josepho* concilietur, laborant eruditi. Dici solet à plerisque Drusillam Judæam, sororem Agrippæ regis, aliam esse à Drusilla, Felicis uxore altera, Jubæ quidem Mauritaniæ re-

Drusilla nupta Felici.

non fastidiret. Atque illa, haud recte faciens, volensque effugere sororis Berenices invidiam (nam propter pulchritudinem *suam* non leviter ab ea læsa erat) ut contra patria instituta ageret, & Felici nuberet, se persuaderi sinit. cumque ex eo pepe-

Paritque ei filium Agrippam.

risset filium, Agrippam nomine vocavit. Sed quemadmodum is juvenis cum muliere ista perierit, cum inflammaretur mons Vesuvius tempore Titi Cæsaris, postea declarabo.

Berenice Herodis vidua Polemonis nuptias ambit.

3. Porro Berenice post Herodis obitum, qui ipsius maritus fuerat idemque patruus, cum longum tempus in viduitate egisset, fama percrebrescente, quod cum fratre suo coiret, suadet Polemoni (ille enim Ciliciæ rex erat) ut circumcisus eam in matrimonium duceret: nam hoc pacto existimabat se redarguturam esse mendacia & calumnias. eique obsequutus est Polemon, maxime propter illius di-

Postea Polemonem deserit.

vitias. Id tamen conjugium non diu irruptum mansit: sed Berenice ob *libidinis* intemperantiam, ut ferebatur, deserit Polemonem. Ille vero, solutis nuptiis, in moribus & institutis Judæorum perse-

Mariamne, repudiato Archelao, Demetrio nubit.

verare desiit. Eodem autem tempore etiam Mariamne, cum repudiasset Archelaum, nupsit Demetrio, primo inter Alexandrinos Judæos genere pariter ac opibus: tunc etiam & ipse Alabarchiam tenebat. cumque filius ei natus esset ex illo, Agrippinum appellavit. Sed de horum singulis postea accurate magis narrandi locus erat.

λόμενος, μὴ ὑπερηφανήσασαν αὐτόν. ἡ δὲ κακῶς πράττουσα, καὶ φυγεῖν τὸν ἐκ τῆς ἀδελφῆς Βερνίκης βουλομένη φθόνον, διὰ γὰρ τὸ κάλλος παρ' ἐκείνης ἐν οὐκ ὀλίγοις ἐβλάπτετο, παραβῆναι τά τε πάτρια νόμιμα πείθεται, καὶ τῷ Φήλικι γήμασθαι. τεκοῦσα δὲ ἐξ αὐτοῦ παῖδα προσηγόρευσεν Αγρίππαν. ἀλλ' ὃν μὲν τρόπον ὁ νεανίας [e] ἐκεῖνος σὺν [f] τῇ γυναικὶ κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν τοῦ [g] Βεσβίου ὄρους ἐπὶ τῶν Τίτου Καίσαρος χρόνων ἠφανίσθη, μετὰ ταῦτα δηλώσω.

γ'. Βερνίκη δὲ μετὰ τὴν Ηρώδου τελευτὴν, ὃς αὐτῆς ἀνὴρ καὶ θεῖος ἐγεγόνει, πολὺν χρόνον ἐπιχηρεύσασα, φήμης ἐπισχούσης ὅτι τἀδελφῷ [h] συνείη, πείθει Πολέμωνα, [i] Κιλικίας δὲ ἦν οὗτος βασιλεὺς, περιτεμόμενον [k] ἄγεσθαι πρὸς γάμον αὐτὴν, οὕτως γὰρ ἐλέγξειν ᾤετο ψευδεῖς τὰς διαβολάς. καὶ ὁ Πολέμων ἐπείσθη μάλιστα διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῆς. οὐ μὴν ἐπὶ πολὺ συνέμεινεν ὁ γάμος, [l] ἀλλὰ Βερνίκη δι' ἀκολασίαν, ὡς ἔφασαν, καταλείπει τὸν [m] Πολέμωνα. ὁ δὲ ἅμα τοῦ τε γάμου καὶ τοῦ τοῖς ἔθεσι τῶν Ιουδαίων ἐμμένειν ἀπήλλακτο. τῷ αὐτῷ δὲ καιρῷ καὶ [n] Μαριάμμη, παραιτησαμένη τὸν Αρχέλαον, συνῴκησε Δημητρίῳ, τῷ ἐν Αλεξανδρείᾳ Ιουδαίων πρωτεύοντι γένει τε καὶ πλούτῳ· τότε δὴ καὶ τὴν ἀλαβαρχίαν αὐτὸς εἶχε. γενόμενον δ' αὐτῇ παιδίον ἐξ ἐκείνου Αγριππῖνον προσηγόρευσεν. ἀλλὰ περὶ μὲν ἑκάστου τούτων μετ' ἀκριβείας ὕστερον ἀπαγγελοῦμεν.

CAP. VIII.

Quemadmodum Claudio mortuo Nero in imperium successit: & quæ crudelissime patravit. De latronibus, sicariis, & impostoribus, sub Felice & Festo Judææ procuratoribus.

Obitus Claudii Cæsaris.

CÆterum moritur Claudius Cæsar, cum annos tredecim imperasset, menses octo, & dies insuper viginti: ferebantque nonnulli quod ab Agrippina uxore veneno sublatus fuerit. Hujus mulieris pater quidem erat Germanicus Cæsaris frater, maritus vero Domitius Aënobarbus, è viris in urbe Roma illustribus. illo autem defuncto, eam,

Claudii uxores & liberi.

cum vidua diu mansisset, Claudius in matrimonium duxit, filium adducentem *in familiam* patri cognominem Domitium. Messalinam enim uxorem ob zelotypiam *ante* sustulerat, ex qua Britannicum & Octaviam liberos susceperat. Erat autem ei & Antonia filia natu maxima, quam ex priore uxore Petina habuit. Atque Octaviam protinus Neroni collocavit. id enim nomen ei dedit Cæsar posteaquam in filium adoptasset.

Nero imperator.

2. Agrippina autem verita ne Britannicus, cum adultus esset, à patre principatum acciperet, suoque filio volens imperium ire præreptum, quæ

ΚΕΦ. η'.

Ον τρόπον, Κλαυδίου τελευτήσαντος, Νέρων τὴν ἀρχὴν διεδέξατο· ἅ τε ὠμοτάτως ἔπραξεν. περὶ λῃστῶν, σικαρίων, καὶ γοήτων, τῆς Ιουδαίας ἐπιτροπευόντων Φήλικος καὶ Φήστου.

[o] ΤΕλευτᾷ δὲ Κλαύδιος Καῖσαρ, βασιλεύσας [p] ἔτη δεκατρία, [q] μῆνας ὀκτὼ πρὸς ἡμέραις εἴκοσι· καὶ λόγος ἦν παρά τινων, ὡς ὑπὸ τῆς γυναικὸς Αγριππίνης φαρμάκοις ἀνῄρητο. ταύτης πατὴρ μὲν ἦν Γερμανικὸς [r] Καίσαρος ἀδελφὸς, ἀνὴρ δὲ [s] Δομέτιος Ηνόβαρβος ὁ τῶν ἐπισήμων κατὰ τὴν Ρωμαίων πόλιν. οὗ τελευτήσαντος, χηρεύουσαν αὐτὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον Κλαύδιος ἄγεται πρὸς γάμον, ἐπαγομένην καὶ παῖδα Δομέτιον ὁμώνυμον τῷ πατρί. προανῃρήκει δὲ τὴν γυναῖκα Μεσσαλῖναν διὰ ζηλοτυπίαν, ἐξ ἧς αὐτῷ παῖδες [t] ἐγεγόνεισαν Βρεττανικὸς καὶ Οκταουΐα. [v] ἦν δὲ καὶ αὐτῷ Αντωνία πρεσβυτάτη τῶν ἀδελφῶν, ἣν ἐκ Πετίνης τῆς πρώτης γυναικὸς εἶχε. καὶ δὴ τὴν Οκταουΐαν ἥρμοσε τῷ Νέρωνι. [x] τοῦτο γὰρ ὕστερον αὐτὸν ἐκάλεσεν εἰσποιησάμενος [y] υἱὸν ὁ Καῖσαρ.

β'. Δεδοικυῖα δὲ ἡ Αγριππῖνα, μὴ ὁ Βρεττανικὸς ἀνδρωθεὶς αὐτὸς παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν ἀρχὴν παραλάβοι, τῷ δὲ αὐτῆς παιδὶ προαρπάσαι βουλομένη τὴν ἡγεμονίαν, τά τε περὶ τὸν

regis filia, Antonii & Cleopatræ nepte. Videsis *Casaubonum* ad *Suetonium* in *Claudio*, cap. 28. *Simsonum* ad *Annum Christi* LIV. Ep. XLVIII. inter *Reinesii* Epp. & *Vetranium* ad *Tacitum*, in *Hist.* lib. 5. cap. 9.

e Εκεῖνος] *L. B.* οὗτος.

f Τῇ γυναικὶ κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν] Τῇ γυναικὶ, sc. Βερνίκῃ. ut ita intelligam facit *Zonaras*, hisce verbis, λέγεται δὲ κατὰ τοὺς Τίτου χρόνους ἡ γυνὴ σὺν τῷ παιδὶ νεανίᾳ γεγονημένῳ ἀφανισθῆναι κατὰ τὸ Βεσβίον ὄρος, πυρβόλον ὄν, καὶ τότε μᾶλλον ἐκπυρωθέν. *Epiphanius* vertit, *juvenis iste cum uxore* &c. nec aliter *Gelenius*.

g Βεσβίου ὄρους] Ita & *Zonaræ Græcisque Aliis*. Quin & ὄρος Βέβιον dicitur, & Βεσούβιον, & Οὐέσβιον, & Οὐεσούβιον, & Οὐεσούϊον. Vide *Cluverium* in *Italia Antiqua*, p. 1157.

h Συνείη,] *L. B.* συνείη.

i Κιλικίας δὲ οὗτος βασιλεὺς,] Λυκίας juxta libros *Epiphanii*.

k Αγεσθαι] *L. B.* ἀγαγέσθαι.

l Αλλὰ] *L. B.* ἀλλ' ἡ.

m Πολέμωνα.] *L. B.* Πολέμονα.

n Μαριάμμη,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 7. §. 4: SPANH.

o Τελευτᾷ ——— εἴκοσι·] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 12. §. 8.

p Ετη δεκατρία,] Ita & *Dio*, l. 61. p. 688. Videsis *Casaubonum* ad *Suetonium* in *Claudio*, c. 45.

q Μῆνας ὀκτὼ πρὸς ἡμέραις εἴκοσι·] Καὶ μῆνας ὀκτὼ πρὸς ἡμέρας εἴκ. *Busb.*

r Καίσαρος ἀδελφὸς,] In *Busb.* ὁ Καίσαρος ἀδ.

s Δομέτιος Ηνόβαρβος] Δομίτιος *Dioni Aliisque*.

t Εγεγόνεισαν Βρεττανικὸς καὶ Οκταουΐα.] Ita *Busb.* ἐγεγόνησαν in *cæteris*.

v Ην δὲ καὶ αὐτῷ Αντωνία.] Locum hunc mendosum esse deprehenderunt duo viri eruditissimi, *Ryckius* & *Aldrichius*. Ipse emendatum dedi ex *Epiphanio*, qui vertit, *Messalinam peremit uxorem, ex qua liberos habuerat Britanicum & Octaviam. Erat autem ei & Antonia filia senior, quam ex prima uxore nomine Petina habuerat.* antea erat, Βρεττανικὸς καὶ Οκταούϊος καὶ Οκταουΐα, ἣ καὶ πρεσβυτάτη. Confer *Suetonium* in *Claudio*, c. 27.

x Τοῦτο γὰρ ὕστερον αὐτὸν ἐκάλεσεν] Sic *Busb.* (imo & *Lugd. Bat.*) atque ita, vel οὕτως καὶ ὕστερον αὐτὸν, *Epiphan.* qui vertit, *sic enim eum postea vocitavit, cum Cæsar eum filium adoptasset.* (Nero enim, qui antea dictus erat *L. Domitius Aënobarbus*, postquam Claudius eum adoptasset, appellabatur *Nero Claudius Cæsar Drusus Germanicus*,) τοῦτον γὰρ ὕστερον αὐτοῦ in *Editis Aliisque*.

y Υἱὸν ὁ Καῖσαρ.] Αὐτὸν *Busb.* & *Zonar.* Forsan, υἱὸν εἰσποιησάμενος αὐτόν.

τὸν θάνατον τοῦ Κλαυδίου, καθάπερ ἦν λόγος, διεπράξατο, καὶ παραχρῆμα πέμπει τὸν τῶν στρατευμάτων ἔπαρχον Βῦῤῥον, καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς χιλιάρχους, τῶν τε ἀπελευθέρων τοὺς πλεῖστα δυναμένους, ἀπάξοντας εἰς τὴν παρεμβολὴν τὸν Νέρωνα, καὶ προσαγορεύσοντας αὐτὸν αὐτοκράτορα. Νέρων δὲ, τὴν ἀρχὴν οὕτω παραλαβὼν, Βρεττανικὸν μὲν ἀδήλως τοῖς πολλοῖς ἀναιρεῖ διὰ φαρμάκων, φανερῶς δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τὴν μητέρα τὴν ἑαυτοῦ φονεύει· ταύτην ἀμοιβὴν ἀποτίσας αὐτῇ, οὐ μόνον τῆς γενέσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ταῖς ἐκείνης μηχαναῖς τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν παραλαβεῖν. κτείνει δὲ καὶ τὴν Ὀκταουίαν ἡ συνῴκει, πολλούς τε ἐπιφανεῖς ἄνδρας ὡς ἐπ' αὐτὸν ἐπιβουλὰς συνθέντας.

γ'. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, [z] ἐῶ πλείω γράφειν. πολλοὶ γὰρ τὴν περὶ Νέρωνα συντετάχασιν ἱστορίαν. ὧν οἱ μὲν, διὰ χάριν, εὖ πεπονθότες ὑπ' αὐτοῦ, τῆς ἀληθείας ἠμέλησαν· οἱ δὲ, διὰ μῖσος καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν, οὕτως ἀναιδῶς ἐνεπαρῴνησαν τοῖς ψεύσμασιν, ὡς ἀξίους [a] αὐτοὺς εἶναι καταγνώσεως. καὶ θαυμάζειν οὐκ ἔπεισί μοι τοὺς περὶ Νέρωνος ψευσαμένους, ὅπου μηδὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ γινομένων γράφοντες τὴν ἀλήθειαν τῆς ἱστορίας τετηρήκασιν, καί τοι πρὸς ἐκείνους αὐτοῖς οὐδὲν μῖσος ἦν, ἅτε μετ' αὐτοὺς πολλῷ χρόνῳ γινομένοις. ἀλλὰ γὰρ τοῖς μὲν οὐ φροντίζουσι τῆς ἀληθείας ἐξέστω γράφειν ὡς θέλουσι· τούτῳ γὰρ χαίρειν ἐοίκασιν. ἡμεῖς δὲ, σκοπὸν τὴν ἀλήθειαν προθέμενοι, τὰ μὲν ἀπηρτημένα τῆς προκειμένης ἡμῖν πραγματείας ἐπ' ὀλίγον μνήμης ἀξιοῦμεν· τὰ δὲ ἡμῖν τοῖς Ἰουδαίοις συμπεσόντα δηλοῦμεν οὐ παρέργως, μήτε τὰς συμφορὰς μήτε τὰς ἁμαρτίας διασαφεῖν ὀκνοῦντες. [b] ἐπανήξω τοίνυν ἐπὶ τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων διήγησιν.

δ'. Τῷ γὰρ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει τελευτήσαντος τοῦ Ἐμέσων βασιλέως Ἀζίζου, [c] Σόεμος ἀδελφὸς τὴν ἀρχὴν διαδέχεται. τὴν δὲ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν Ἀριστόβουλος, [d] Ἡρώδου τοῦ Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. [e] καὶ [f] τὸν Ἀγρίππαν [g] δὲ δωρεῖται μοῖρα τινὶ τῆς Γαλιλαίας ὁ Καῖσαρ, Τιβεριάδα δὲ [h] Ταριχέας, ὑπακούειν αὐτῷ κελεύσας· δίδωσι δὲ καὶ [i] Ἰουλιάδα πόλιν τῆς Περαίας, καὶ κώμας τὰς περὶ αὐτὴν [k] τεσσαρεσκαίδεκα.

έ. Τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν πράγματα πρὸς τὸ χεῖρον ἀεὶ τὴν ἐπίδοσιν ἐλάμβανε. λῃστηρίων γὰρ ἡ χώρα πάλιν ἀνεπλήσθη καὶ γοήτων ἀνθρώπων, οἳ τὸν ὄχλον ἠπάτων. ἀλλὰ [l] τούτων μὲν ὁ Φῆλιξ πολλοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν σὺν τοῖς λῃσταῖς λαμβάνων ἀνῄρει, καὶ Ἐλεάζαρον δὲ τὸν Δειναίου παῖδα, τὸν συστησάμενον τῶν λῃστῶν τὸ σύνταγμα, δι' ἐνέδρας εἷλε ζῶντα· πίστιν γὰρ αὐτῷ προτείνας ὑπὲρ τοῦ μηδὲν πείσεσθαι κακὸν, πείθει πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι, καὶ δήσας ἀνέπεμπεν εἰς Ῥώμην. ἔχων δὲ ἀπεχθῶς πρὸς [m] τὸν ἀρχιερέα τὸν Ἰωνάθην ὁ Φῆλιξ, διὰ τὸ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ νουθετεῖσθαι περὶ τοῦ κρειττόνως προΐστασθαι τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν πραγμάτων, μὴ καὶ μέμψιν αὐτὸς ὄφλοιη παρὰ τοῖς πλήθεσιν, [n] αἰτησάμενος ἐκεῖνον παρὰ τοῦ Καίσαρος πεμφθῆναι τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπον, πρόφασιν ἐπενόει δι' ἧς μεταστήσεται τὸν συνεχῶς ὀχληρὸν αὐτῷ [o] γινόμενον. βαρὺ γὰρ τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσι τὸ συνεχῶς [p] νουθετ-

Claudio necem afferrent, ut fama erat, *ipsa* confecit, atque illico mittit Burrhum militiæ præfectum, & cum eo tribunos & libertos qui plurimum auctoritate valebant, qui Neronem in castra *prætoriana* abducerent, ipsumque imperatorem salutarent. Nero autem, hoc modo principatum adeptus, Britannicum quidem clam plerisque veneno sustulit, palam vero matrem suam non multo post *ferro* peremit; hanc illi vicem referens, non solum quod eum genuerit, verumetiam quod illius artibus Romanorum imperium acceperit. Quin & Octaviam uxorem suam occidit, multosque viros illustres, quasi in ipsum composuissent insidias. *Tyrannorum crudelissimus.*

3. Sed de his quidem plura dicere supersedeo. nam multi *admodum* Neronis historiam conscripserunt: quorum aliqui in gratiam ejus, ut bene de se meriti, veritatem neglexerunt; alii vero, ex odio & inimicitiis sibi cum eo susceptis, inverecunde adeo debacchati sunt in eum mendaciis, ut digni sint qui uno hoc crimine condemnentur. Etsi non mihi subit eos mirari de Nerone mentitos, quando ne res quidem ab antecessoribus ejus gestas memoriæ mandantes historiæ veritatem retinuerunt, licet in eos nullum odium habuerint, cum longo post eos tempore vixerint. Verum istis, qui nullam veritatis rationem habent, liceat pro lubitu scribere: nam hujusmodi licentia delectari videntur. At nobis, quibus propositum est veritati unice litare, quæ ab opere nostro aliena sunt paucis admodum attingere visum est: quæ vero Judæis, popularibus nostris, contigerunt, ea non perfunctorie narramus, ut quos non piget & calamitates nostras & delicta *omnibus* declarare. Itaque ad res nostras narrandas revertar. *Josephus carpit Romanos historicos.* *Veritatem profitetur.*

4. Primo imperii Neronis anno, Azizo rege Emesorum defuncto, Soëmus frater ei in principatum successit. Armeniæ autem minoris præfecturam Aristobulus, Herodis regis Chalcidis filius, à Nerone accepit. quin & Agrippæ donavit Cæsar partem quandam Galilææ, Tiberiadem & Taricheas, ejus imperio parere jussas: prætereaque Juliada Perææ urbem, & vicos quatuordecim ejus in vicinia positos. *Azizo succedit Soëmus.* *Aristobulus Herodis regis Chalcidis filius.* *Agrippæ ditio ampliatur.*

5. Cæterum res Judaïcæ indies in deterius prolapsæ sunt. nam regio iterum latronibus repleta est, & impostoribus qui multitudinem seducebant. Sed horum quidem multos, simul cum latronibus quotidie captos, Felix sustulit: insuper & Eleazarum Dinæi filium, qui latronum agmen collegerat, ex insidiis vivum cepit: nam fide ei data, quod nihil mali passurus esset, pellexit eum ut ad se veniret, moxque vinctum Romam mittendum curabat. Cum autem Felix odio haberet Jonatham pontificem, ut qui eum sæpe admonuerit de rebus Judaïcis melius administrandis, ne ipse, qui eum à Cæsare in Judæam procuratorem mittendum petierat, populi querelis appeteretur, rationem excogitabat ipsum è medio tollendi qui factus est sibi continuo molestus. nam frequens admonitio gravis est iis quibus in animo est injuste agere. Itaque hujusmodi de causa Felix amicum Jonathæ si- *VI. Felix castigat latrones.* *Eleazarus latro captus & Romam missus.* *Jonathas pontifex Felici invisus.*

z Ἐῶ πλείω γράφειν.] Οἱ πλείω, pro ἐῶ πλείω γράφειν, in Cod. Busb.

a Αὐτοὺς εἶναι καταγνώσεως.] Αὐτοὺς abest *Vat.* & commode abesse potest.

b Ἐπανήξω τοίνυν] *L. B.* ἐπανάξω τοίνυν τὸν λόγον.

c Σόεμος ἀδελφὸς] Vocem Σόεμος insertam dedi è *Cod. Busb.* ἐμὸς ἀδελφὸς in *Cod. Vat.* Οεμὸς ἀδελφὸς *L. B.* Σοαίμου meminit *Dion Cassius*, l. 59. p. 649. & *Sohemum* memorat *Tacitus* in *Hist.* l. 12. p. 13.

d Ἡρώδου τοῦ Χαλκίδος βασιλέως;] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 13. §. 2. SPANH.

e Καὶ τὸν Ἀγρίππαν] Καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ δεδώρηται μοῖράν τινα *Busb.*

f Τὸν —— κελεύσας.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 13. §. 2. SPANH.

g Δὲ δωρεῖται μοίρᾳ] Δὲ abest *Vat.*

h Ταριχέας,] Ταριχείας *Busb.* (Ταριχαίας *Coccejus*) Vocem non agnoscit *Epiphanius*, qui hoc modo locum vertit, *sed Agrippæ donavit Cæsar partem quandam Galilææ Tiberiadis tetrarchiæ, præcipiens &c.*

i Ἰουλιάδα πόλιν] Ἀβιλίδα πόλιν *Busb.*

k Τεσσαρεσκαίδεκα.] Δεκατέσσαρας *Busb.* & *Lugd. Bat.* καὶ κώμας τὰς περὶ αὐτὴν δεκάδας apud *Photium* in *Bibliotheca*, Cod. 238. p. 978.

l Τούτων μὲν ὁ Φῆλιξ] Sic *Busb.* & *Epiphan.* τούτους in *reliquis.*

m Τὸν ἀρχιερέα τὸν Ἰωνάθην] *Sc.* ἕνα ἐκ τῶν ἀρχιερέων. In *Cod. Busb.* καὶ πρὸς τὸν ἀρχ. Forsan πρὸς τὸν Ἀνανίαν, inquit *Grotius* ad *Act.* 23. v. 1. HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 13. §. 3. SPANH.

n Αἰτησάμενος] *Gen.* αἰτησαμένοις. *L. B.* αἰτησόμενος.

o Γενόμενον.] Ita *Busb.* γινόμενον in *cæteris.*

p Νουθετεῖν.] Νουθετοῦν *Busb.* & *Gall.*

Sicarius à Felice summissus eum perimit.

fidissimum, genere Hierosolymitam, Doram nomine, hortatur & suadet multum pecuniæ promittendo, ut Jonathæ latrones immitteret qui ipsum interficerent. atque ille ei obsequutus, hoc modo per latrones necem pontifici machinatus est. Quidam eorum, quasi Deum adoraturi, in urbem ascenderunt, sub vestibus sicis succincti; atque Jonathæ famulitio permisti ipsum occidunt. Cum autem inulta mansisset cædes, in posterum latrones * sine omni metu in festivitatibus ascendunt, ferrumque similiter ac antea occultatum habentes, turbæ immisti, partim è suis inimicis quosdam perimunt, partim aliorum, aliis pecunia operam suam præstantes, idque non modo in urbe reliqua, sed ipso etiam in templo nonnullos. nam & illic cædem facere non verebantur, quasi ita agendo nihil pietatem læderent. Hanc ob causam arbitror etiam Deum, impietatis illorum odio, aversatum esse urbem, &, cum templum non amplius sibi purum domicilium existimarit, Romanos in nos adduxisse, urbique ignem purificantem injecisse, & nobis cum uxoribus & liberis servitutem, eo animo ut nos calamitatibus edocti ad sanam mentem redire mus.

Latronum & sicariorum audacia. Unde Hierosolymorum excidium?

6. Et quidem ex iis quæ patrarunt latrones, fiebat ut urbs nefariis ejusmodi facinoribus repleretur. Impostores vero & fallaciis pleni homines suadebant multitudini, ut ipsos in solitudinem sequerentur. se enim ipsis ostensuros dicebant manifesta prodigia & signa, quæ Dei cura & providentia evenirent. multique, fidem habentes, dementiæ suæ pœnas pertulerunt. Eos quippe retractos Felix supplicio affecit. Eodem autem tempore quidam ex Ægypto venit Hierosolyma, se vatem esse simulans, suadensque plebejæ turbæ, ut secum montem Olivarum ascenderet, qui è regione urbis situs quinque abest stadia. inde enim ipsis se monstrare velle dicebat, quomodo suo jussu corruerent Hierosolymorum muri, per quos ipsis aditum se patefacturum esse promittebat. Fe-

Impostores & magi per Judæam.

Ægyptius pseudo-propheta.

πεῖν. καὶ δὴ διὰ τοιαύτης αἰτίας ὁ Φῆλιξ τὸν πιστότατον [q] τῶν Ιωνάθου φίλων, Ιεροσολυμίτην τὸ γένος, [r] Δωρᾶν ὄνομα, πείθει, [s] πολλὰ χρήματα δώσειν ὑπισχνούμενος, [t] ἐπαγαγεῖν τῷ Ιωνάθῃ τοὺς λῃστὰς ἀναιρήσοντας. κἀκεῖνος ὑπακούσας ἐμηχανήσατο διὰ τῶν λῃστῶν πραχθῆναι τοιούτῳ τρόπῳ τὸν φόνον. [v] ἀνέβησάν τινες αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν, ὡς προσκυνήσοντες τὸν Θεὸν, ὑπὸ τὰς ἐσθῆτας [x] ἔχοντες [y] ξιφίδια, καὶ συναναμιχθέντες [z] τῷ Ιωνάθῃ κτείνουσιν αὐτόν. ἀνεκδικήτου δὲ τοῦ φόνου μεμενηκότος, μετὰ πάσης τὸ λοιπὸν ἀδείας ἀναβαίνοντες ἐν ταῖς ἑορταῖς οἱ λῃσταὶ, καὶ τὸν σίδηρον ὁμοίως κεκρυμμένον ἔχοντες, συναναμιγνύμενοι τοῖς πλήθεσιν, [a] ἀνῄρουν μέν τινας ἑαυτῶν ἐχθροὺς, οὓς δὲ, ἐπὶ χρήμασιν ἄλλοις ὑπηρετοῦντες, οὐ μόνον κατὰ τὴν ἄλλην πόλιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἱερὸν ἐνίους. καὶ γὰρ ἐκεῖ σφάττειν ἐτόλμων, οὐδὲ ἐν τούτῳ δοκοῦντες ἀσεβεῖν. [b] διὰ τοῦτο οἶμαι καὶ τὸν Θεὸν μισήσαντα τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν ἀποστραφῆναι μὲν ἡμῶν τὴν πόλιν. τὸ δὲ ἱερὸν, οὐκ ἔτι καθαρὸν οἰκητήριον αὐτῷ κρίναντα, Ρωμαίους ἐπαγαγεῖν ἡμῖν, [c] καὶ τῇ πόλει [d] καθάρσιον πῦρ καὶ δουλείαν ἐπιβαλεῖν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, σωφρονίσαι ταῖς συμφοραῖς [dd] βουλόμενον ἡμᾶς.

ϛʹ. Τὰ μὲν οὖν τῶν λῃστῶν ἔργα τοιαύτης ἀνοσιότητος ἐπλήρου τὴν πόλιν. οἱ δὲ γόητες καὶ ἀπατεῶνες ἄνθρωποι τὸν ὄχλον ἔπειθον αὐτοῖς εἰς τὴν ἐρημίαν ἕπεσθαι. [e] δείξειν γὰρ ἔφασαν ἐναργῆ τέρατα καὶ σημεῖα, κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν γινόμενα. καὶ πολλοὶ πεισθέντες, τῆς ἀφροσύνης [f] τιμωρίας ὑπέσχον. ἀναχθέντας γὰρ αὐτοὺς Φῆλιξ ἐκόλασεν. ἀφικνεῖται δέ τις ἐξ Αἰγύπτου κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν εἰς τὰ Ιεροσόλυμα, προφήτης εἶναι λέγων, καὶ συμβουλεύων τῷ δημοτικῷ πλήθει σὺν αὐτῷ πρὸς ὄρος τὸ προσαγορευόμενον [g] Ελαιῶν ἔρχεσθαι, ὃ καὶ τῆς πόλεως ἄντικρυς κείμενον ἀπέχει στάδια [h] πέντε. θέλειν γὰρ, [i] ἔφασκεν, αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἐπιδεῖξαι, ὡς, κελεύσαντος αὐτοῦ, [k] πίπτοι τὰ τῶν [l] Ιεροσολύμων τείχη, δι' ὧν τὴν εἴσοδον αὐτοῖς παρέξειν ἐπηγγέλλετο. Φῆλιξ δὲ, ὡς ἐπύθετο

q Τῶν Ιωνάθου] Quia hic ἀρχιερεὺς appellatur, nec tamen postea ei Ismaël, Phabi filius successisse dicitur, nec hic successisse Ananiæ filio Nebedæi, posset dubium videri, an hic Jonathas in serie Pontificum locum habere debeat, quoniam ἀρχιερέως nomen etiam aliis quam Pontificibus datur. Ita Valesius ad Eusebii historiam ecclesiasticam lib. II. c. 23. scribit, *post Josephum Camæ filium ponendus est Ananias Nebedæi filius, de quo Josephus capite tertio libri vicesimi. Post hunc fuit Ismaëlus Phabæi filius ab Aprippa juniore factus.* Ego tamen hunc Pontificum numero inserendum existimo. Scribit Josephus capite ultimo fuisse XXVIII. Pontifices ab eo tempore quo Herodes rerum potitus fuit usque ad templi excidium. Ineatur numerus.

1. Ananelus.
2. Aristobulus.
3. Jesus fil. Phabi.
4. Simon fil. Boethi.
5. Matthias Theophili.
6. Joazar fil. Boëthi.
7. Eleazar fil. Boëthi.
8. Jesus fil. Sie.
9. Ananus fil. Seth.
10. Ismaël fil. Phabi.
11. Eleazar fil. Anani.
12. Simeon fil. Camithi.
13. Josephus Caiaphas.
14. Jonathas fil. Anani.
15. Theophilus.
16. Simon fil. Boëthi.
17. Matthias.
18. Aljonæus.
19. Josephus fil. Camydi.
20. Ananias fil. Nebedæi.
21. Jonathas.
22. Ismaël fil. Phabi.
23. Josephus.
24. Ananus.
25. Jesus Damnæi fil.
26. Jesus fil. Gamalielis.
27. Matthias fil. Theophili.
28. Phannias fil. Samuëlis.

Tolle Jonatham ex hac serie, non erunt 28. REL.

r Δωρᾶν ὄνομα,] Ita *Busb.* & *Lugd. Bat.* Δώρα in *Editis Aliisque.* Ιώσηπον ὄνομα juxta *Epiphanium.*

s Πολλὰ χρήματα δώσειν ὑπισχνούμενος] Vocabulum πολλὰ debemus Cod. *Busb.* & *Epiphanio.*

t Επαγαγεῖν τῷ Ιωνάθῃ τοὺς λῃστὰς ἀναιρήσοντας.] Hæc è Josepho adducit Eusebius H. Eccl. lib. II. c. XX. SPANH.

v Ανέβησάν τινες αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν] Ανέβησαν γάρ τινες τῶν λῃστῶν solus *Busb.*

x Εχοντες ξιφίδια,] Φέροντες *Busb.*

y Ξιφίδια,] *L. B.* ξιφείδια. & in *Marg.* ξιφείδιον ἀπὸ τοῦ ξίφους, ξιφίδιον ἀπὸ τοῦ ξιφίδος.

z Τῷ Ιωνάθῃ κτείνουσιν αὐτόν.] Τῷ πλήθει, κτείνουσιν Ιωνάθην juxta *Epiphan.* & *Zonaram.* HUDS. Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 13. §. 3. SPANH.

* *Sine omni metu in festivitatibus ascendunt,*] *Al.* cum omni fiducia.

a Ανῄρουν μέν τινας ἑαυτῶν ἐχθροὺς,] Ανῄρουν οὓς μὲν ἑαυτῶν *Busb.*

b Διὰ τοῦτο οἶμαι καὶ] Διὰ τὰ εἰς Ιάκωβον, τὸν ἀδελφὸν Ιησοῦ, τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, τετολμημένα, si fides *Origeni* in hæc verba *Josephum* (lapsu forsan μνημονικῷ) citanti.

c Καὶ τῇ πόλει] Κατὰ τὴν πόλιν καθάρσιόν τε πῦρ καὶ δουλείαν ἐπενεγκεῖν *Busb.*

d Καθάρσιον πῦρ] Conf. ἁλωσ. lib. 6. c. 2. §. 1. SPANH.

dd Βουλόμενον ἡμᾶς.] Βουλόμενος *Busb.*

e Δείξειν ——— γινόμενα.] Conf. ἁλωσ. l. 2. c. 13. §. 4. & 5. SPANH.

f Τιμωρίας ὑπέσχον.] Τιμωρίαν *Busb.*

g Ελαιῶν ἔρχεσθαι, ὃ καὶ τῆς πόλεως] *L. B.* Ελαιῶν ὃ τῆς πόλεως.

h Πέντε.] Ita in *Josephi* libris omnibus (quos vidimus) tam *Editis* quam *MSS.* tam *Gr.* quam *Lat.* Locum tamen in mendo cubare sibi persuadent *Grotius* ad *Act.* c. I. v. 12. & *Waserus* de *Ant. Mens. Hebr.* l. I. c. 12. quod mons *Oliveti* spatio itineris Sabbatici (quod octo stadiorum erat) Hierosolymis abesse dicatur *Act.* c. I. v. 22. Verum (ne quid dicam de *Theophylacto* & *Chrysostomo* qui ἑπτὰ pro πέντε in *Josepho* legisse præ se ferunt, aut de *Voigtio* qui in *Codice Wratislaviensi* ἑπτὰ reperiri dicit) facile cum *Josepho* conciliari potest *Lucas*: utpote quod primus pes montis ab urbe stadiis quinque abfuerit: at Christus ascensurus scanderit ulterius per tria stadia. Videsis l. 6. de *Bello Jud.* c. 5. *Drusium* in *Observat.* l. 3. *Gerhardum* in *Harmonia Evang.* c. 144. *Lightfootum* in *Centuria Chronogr.* ad *Matt.* c. 40. & *Relandum* in *Palæstina S.* p. 449.

i Εφασκεν,] Illud ἔφασκεν è *Cod. Busb.* & *Epiphan.*

k Πίπτοι] Ita *Busb.* πίπτει in *reliquis.*

l Ιεροσολύμων τείχη,] Sic *Busb. Vat.* & *Epiphan.* Ιεροσολυμιτῶν in *Editis Aliisque.*

m Τοὺς

το ταῦτα, κελεύει [m] τοὺς στρατιώτας ἀναλαβεῖν τὰ ὅπλα, καὶ, μετὰ πολλῶν ἱππέων τε καὶ πεζῶν ὁρμήσας ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων προσβάλλει τοῖς περὶ τὸν Αἰγύπτιον· καὶ τετρακοσίους μὲν [n] αὐτῶν ἀνεῖλε, διακοσίους δὲ ζῶντας ἔλαβεν. ὁ δὲ Αἰγύπτιος αὐτὸς [o] διαδράσας ἐκ τῆς μάχης ἀφανὴς ἐγένετο. [p] πάλιν δὲ οἱ λῃσταὶ τὸν δῆμον εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ἠρέθιζον, [q] μηδὲν ὑπακούειν αὐτοῖς [r] λέγοντες, καὶ τὰς τῶν ἀπειθούντων κώμας ἐμπιπράντες [rr] διήρπαζον.

ζ΄. [s] Γίνεται δὲ καὶ τῶν Καισάρειαν οἰκούντων Ἰουδαίων στάσις πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ Σύρους περὶ ἰσοπολιτείας. οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι πρωτεύειν ἠξίουν, [t] διὰ τὸ τὸν κτίστην τῆς Καισαρείας Ἡρώδην αὐτῶν βασιλέα γεγονέναι [v] τὸ γένος Ἰουδαῖον. Σύροι δὲ τὰ μὲν περὶ τὸν Ἡρώδην ὡμολόγουν, ἔφασαν δὲ τὴν Καισάρειαν Στράτωνος πύργον τὸ πρότερον καλεῖσθαι, καὶ τότε μηδένα γεγονέναι τῆς πόλεως τῶν Ἰουδαίων οἰκήτορα. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῆς χώρας ἔπαρχοι, λαβόντες ἀμφοτέρωθεν τοὺς αἰτίους τῆς στάσεως, πληγαῖς ᾐκίσαντο, καὶ τὴν ταραχὴν οὕτω κατέστειλαν πρὸς ὀλίγον. πάλιν γὰρ οἱ κατὰ τὴν πόλιν Ἰουδαῖοι τῷ πλούτῳ θαρροῦντες, καὶ διὰ τοῦτο καταφρονοῦντες τῶν Σύρων, ἐβλασφήμουν εἰς αὐτοὺς ἐρεθίζειν προσδοκῶντες. οἱ δὲ χρήμασι μὲν ἡττώμενοι, μέγα δὲ φρονοῦντες ἐπὶ τῷ τοὺς πλείστους τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐκεῖσε στρατευομένων Καισαρεῖς εἶναι καὶ Σεβαστηνοὺς, μέχρι μέν τινος καὶ αὐτοὶ τοὺς Ἰουδαίους λόγῳ ὕβριζον. εἶτα λίθοις ἀλλήλους ἔβαλλον, ἕως πολλοὺς [x] παρ᾽ ἀμφότερα τρωθῆναί τε καὶ πεσεῖν συνέβη. νικῶσί γε μὴν Ἰουδαῖοι. Φῆλιξ δὲ, ὡς ἐθεάσατο φιλονεικίαν ἐν πολέμου τρόπῳ γινομένην, προπηδήσας, παύεσθαι τοὺς Ἰουδαίους παρεκάλει· μὴ πειθομένοις δὲ τοὺς στρατιώτας ὁπλίσας ἐπαφίησι, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀνεῖλε, πλείους δὲ ζῶντας ἔλαβεν, οἰκίας δέ τινας τῶν ἐν τῇ πόλει πολλῶν πάνυ χρημάτων γεμούσας διαρπάζειν ἐφῆκε τοῖς στρατιώταις. οἱ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐπιεικέστεροι, καὶ προύχοντες κατὰ τὴν ἀξίωσιν, δείσαντες περὶ ἑαυτῶν, παρεκάλουν τὸν Φήλικα τοὺς στρατιώτας [y] ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ φείδεσθαι τὸ λοιπὸν αὐτῶν, δοῦναί τε μετάνοιαν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. καὶ Φῆλιξ ἐπείσθη.

η΄. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν [z] ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας δίδωσι τὴν ἀρχιερωσύνην Ἰσμαήλῳ. [a] Φαβεῖ παῖς οὗτος ἦν. [b] ἐξάπτεται δὲ καὶ τοῖς [c] ἀρχιερεῦσι στάσις πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ τοὺς πρώτους τοῦ πλήθους τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, [d] ἕκαστός τε αὐτῶν, στῖφος ἀνθρώπων τῶν θρασυτάτων καὶ νεωτεριστῶν ἑαυτῷ [e] ποιήσας, ἡγεμὼν ἦν· καὶ συρράσσοντες ἐκακολόγουν τε ἀλλήλους, καὶ λίθοις ἔβαλλον. ὁ δὲ ἐπιπλήξων ἦν [f] οὐδείς· ἀλλ᾽ ὡς ἐν [g] ἀπροστατεύτῳ πόλει ταῦτα ἔπρασσετο μετ᾽ ἐξουσίας. [h] το-

lix vero, ut ista audivit, jubet milites arma arripere; cumque multis equitibus & peditibus stipatus Hierosolymis eruptionem fecisset, invadit Ægyptium & qui ab eo stabant: ac quadringentos quidem ipsorum occidit, ducentos vero vivos cepit; Ægyptius autem ipse è pugnâ elapsus *statim* è conspectu evanuit. Rursum vero latrones populum ad bellum Romanis inferendum concitabant, illis nequaquam parendum esse dictitantes, & sibi non assentientium vicos incendebant & diripiebant.

Felix Ægyptium ejusque comites adoritur.

7. Quin & inter Judæos, Cæsaream incolentes, & Syros, qui in ea erant, orta est seditio, de jure civitatis ex æquo participando. Nam Judæi quidem primas sibi deferri volebant, quod rex illorum Herodes, Cæsareæ conditor, genere fuerit Judæus. Syri vero quæ ad Herodem quidem spectabant non inficiabantur, sed ajebant urbem antea Stratonis turrim appellatam, & tunc Judæorum neminem in urbe sedes habuisse. Cum ista audissent provinciæ præsides, seditionis ex utraque parte auctoribus prehensis, verberibus eos affecerunt, atque ita tumultum ad breve tempus represserunt. Rursus enim Judæi, qui in urbe erant, opibus freti atque adeo contemptui habentes Syros, conviciis eos incessebant, hoc modo illos se provocaturos esse exspectantes. Isti vero, divitiis quidem inferiores, animis tamen elati, quod maxima illorum pars, qui per ea loca sub Romanis stipendia mererent, Cæsarenses essent & Sebasteni, aliquantisper & ipsi verborum contumelias in Judæos regerebant. Inde eò ventum est ut alteri in alteros lapides jacerent, donec eveniret multos utrinque vulneratos cecidisse. victoria tamen penes Judæos erat. Felix autem, ut vidit contentionem parum admodum ab aperto bello differre, prosiliens obsecrabat Judæos ut quiescerent: cumque non parerent, milites armis instructos in eos immisit, & multos quidem illorum occidit, plures vero vivos comprehendit; nonnullasque eorum qui in urbe erant domos divitiis refertas diripiendas concessit militibus. Sed qui moderatiores inter Judæos erant & dignitate præstantes, de se suisque solliciti, Felicem rogarunt, ut milites tubâ revocaret eisque de cætero parceret, & locum daret pœnitentiæ ob ea in quibus deliquerant. Atque Felix flexus est *eorum precibus*.

Magna Cæsareæ inter Judæos & Syros rixa.

In apertam pugnam erumpit.

Seditiosi à Felice castigantur.

8. Sub idem tempus Agrippa rex pontificatum confert in Ismaëlum, qui Phabi erat filius. Orta est autem & *ingens* seditio pontificum adversus sacerdotes primoresque plebis Hierosolymitanæ: adeo ut singuli illorum, collecta manu perditorum hominum novisque rebus studentium ductores se *palam* ferrent: congressique *interdum* conviciis & lapidibus se mutuo impeterent. cum interim nemo esset qui eos objurgaret: sed tanquam in civitate omni rectore destituta hæc licentius agerentur.

Tan-

Ismaëlus pontifex.
Seditio inter pontifices & sacerdotes.

m Τοὺς στρατιώτας] Τοῖς στρατιώταις *Busb.*
n Αὐτῶν ἀνεῖλε] Αὐτῶν deëst *Busb.*
o Διαδράσας] Διαδρὰς *Busb.*
p Πάλιν δὲ οἱ λῃσταὶ] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 13. §. 6. SPANH.
q Μηδὲν] *L. B.* μὴ δεῖν.
r Λέγοντες,] Θέλοντες *Busb.*
rr Διήρπαζον.] Διέφθειρον *Busb.*
s Γίνεται ——— καλεῖσθαι] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 13. §. 7. SPANH.
t Διὰ τὸ τὸν κτίστην] Ita cum *Cod. Busb.* διὰ τὸν in *cæteris.*
v Τὸ γένος Ἰουδαῖον] Τῷ γένει *Busb.*
x Παρ᾽ ἀμφότερα τρωθῆναί τε] Παρ᾽ ἀμφοτέρων *Busb. Lugd. Bat.* quoque, sed in *Marg.*
y Ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι,] Ἀνακαλέσασθαι & mox φείσασθαι *Busb.* & *Gall.*
z Ὁ βασιλεὺς ——— Ἰσμαήλῳ] Ismaël Pontifex à Rege Agrippa declaratus, de quo supr. lib. 3. c. 15. §. 3. Ἰσμαήλου δὲ παρ᾽ ἡμῖν ἀρχιερέως ὄντος· ut & lib. 18. c. 2. §. 2. SPANH.
a Φαβεῖ παῖς οὗτος ἦν.] Φιαβι *Gall.* Φάβι *Niceph. Gall.* in *Epiphanii* versione, *Ismaëli filio Siab.*
b Ἐξάπτεται δὲ] Ἐξάπτεται &c. quæ sequuntur citat Eusebius H. Eccl. lib. II. c. XX. SPANH.
c Ἀρχιερεῦσι ——— πρώτους] Ἀρχιερέων nomine non tantum eos intelligi volo, qui maximo pontificatu aut fungebantur aut functi erant, eorumque vicarios, sed alios quoque principes XXIV. sacerdotalium familiarum, ut loquuntur LXXII. *Paralip.* c. 24. v. 16. Vide *Grotium* ad *Matt.* c. 2. v. 4.
d Ἕκαστός τε αὐτῶν] Ἐξάπτεται δὲ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι πρὸς τ. ἱ. κ. τ. π. τ. πλ. τ. Ἱεροσολυμιτῶν ἔχθρα τις πρὸς ἀλλήλους καὶ διάστασις, ἕκαστός τε αὐτῶν πλῆθος ἀν. τ. θρ. κ. ν. π. ἡγεμὼν καὶ ἔξαρχος στάσεως ἦν *Busb* ἐ. δ. καὶ τ. ἀρχ. ἔχθρα τις εἰς ἀλλήλους καὶ στάσις καὶ πρὸς τοὺς πρώτους τοῦ πλ. ἑ. τ. ἀ. σ. ἀ. τ. θ. κ. ν. ἑ. ποιήσας καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν συναγείρας, ἡγεμὼν ἦν *L. B.*
e Ποιήσας,] Ποιήσας, καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν συναγείρας ἡγεμὼν καὶ ἔξαρχος στάσεως ἦν *Gall.*
f Οὐδείς·] Οὐδὲ εἷς *Busb. Euseb.* in *Hist. Eccl.* l. 2. c. 20. & *Niceph.* in *Hist. Eccl.* l. 2. c. 26.
g Ἀπροστατεύτῳ] *L. B.* ἀπροστατήτῳ.
h Τοσαύτη ——— ἀλῶνας,] Pontifices servos immittunt, qui debitas sacerdotibus decimas auferant. conf. infr. c. 8. § 2. SPANH.

Sacerdotum clades.

Tanta porro pontificibus inceſſit impudentia & audacia, ut non vererentur ſervos ſuos ad areas mittere, qui decimas ſacerdotibus debitas raperent *agerentque*. Unde accidit ut ex ſacerdotibus nonnulli, quibus res familiaris anguſtior, præ alimentorum inopia mortem oppeterent. ita factioſorum violentia jus faſque omne penitus opprimebat.

VII.

Porcius Feſtus Judææ procurator. Felix Romæ accuſatur.

9. Porcio autem Feſto, qui Felici ſuccederet, à Nerone miſſo, primores Judæorum Cæſaream incolentium Romam aſcendunt, & accuſationem contra Felicem inſtituunt: dediſſetque omnino pœnas injuriarum, quibus Judæos affecerat, niſi Nero fratris Pallantis, qui tum maxime apud eum in honore erat, precibus ſupplicibus multa induliſſet. Quin & duo primores Syrorum, qui Cæſareæ erant, Burro (ille enim Neronis erat magiſter, idemque ei à Græcis epiſtolis) ingenti pecuniæ vi perſuadent, ut illorum in gratiam literas à Nerone impetraret, quibus Judæis adimeretur jus civitatis illis cum Syris commune. Atque Burrus, cum imperatori ſupplicaſſet, id obtinuit ut hujuſmodi epiſtola ſcriberetur. unde mala, quæ gentem noſtram poſtea afflixerunt, ortum habuere. Judæi enim Cæſarenſes, ubi cognoverunt quæ ſcripta erant ad Syros, eo magis in ſeditionibus perſtabant, donec bellum exarſit.

Jus civitatis Cæſarenſis Judæis ademptum.

Judæi à latronibus & Sicariis vexati.

10. Cum autem Feſtus in Judæam veniſſet, accidebat ut Judæa latronibus vexaretur, qui vicos omnes incendebant & diripiebant. Et tunc quidem ii qui Sicarii appellati erant (iſti enim latronum genus) ad maximum numerum excreverant, enſiculis parvis utentes, magnitudine haud multum à Perſarum acinace diverſis, ſed incurvis *paululum inflexiſque*, quales ſunt quæ Romanis appellantur ſicæ; unde & nomen ipſis latronibus, multa cæde graſſantibus, inditum eſt. nam feſtis diebus, ut jam ante diximus, turbæ permiſti, undique in urbem religionis ergo confluenti, quotquot voluerint nullo negotio trucidabant. non raro etiam armati in inimicorum vicos irruebant, direptiſque ignem admovebant. Quin & Feſtus equeſtres pedeſtreſque copias contra eos miſit, qui decepti erant ab homine quodam præſtigiatore, ſalutem ipſis pollicente & malorum ceſſationem, ſi ſe uſque ad deſertum ſequi vellent; atque ipſum deceptorem, pariter ac eos qui illum comitati ſunt, interfecerunt milites ab eo miſſi.

Feſtus præſtigiatorem opprimit.

Domum ab Agrippa exſtructam ægre ferunt Judæi.

11. Sub idem autem tempus rex Agrippa ædificium magnitudine inſigni exſtruxit prope xyſtum, in regia Hieroſolymitana *Herodiana*, quæ olim fuerat Aſamonæi filiorum regia: cumque in loco eminenti ſitum eſſet, inde amœniſſimus proſpectus patebat urbem aſpectare volentibus. cujus rei cupidus rex, è triclinio, cum illic decumberet, quicquid in templo ageretur ſpectabat. Illa ubi viderunt Hieroſolymitanorum proceres, vehemen-

ταύτη δὲ τοὺς ἀρχιερεῖς κατέλαβεν ἀναίδεια καὶ τόλμα, ὥς τε καὶ πέμπειν δούλους ἐτόλμων ἐπὶ [i] τὰς ἅλωνας, τοὺς ληψομένους τὰς τοῖς ἱερεῦσιν [k] ὀφειλομένας δεκάτας. καὶ συνέβαινε τοὺς ἀπορουμένους τῶν ἱερέων [l] ὑπ' ἐνδείας τελευτᾷν. οὕτως ἐκράτει τοῦ δικαίου παντὸς ἡ τῶν στασιαζόντων βία.

θ'. [m] Πορκίου δὲ Φήστου διαδόχου Φήλικι πεμφθέντος ὑπὸ Νέρωνος, οἱ πρωτεύοντες τῶν τὴν Καισάρειαν κατοικούντων Ἰουδαίων, εἰς τὴν Ῥώμην ἀναβαίνουσι, Φήλικος κατηγοροῦντες· καὶ πάντως ἂν ἐδεδώκει τιμωρίαν τῶν εἰς Ἰουδαίους ἀδικημάτων, [n] εἰ μὴ πολλὰ αὐτὸν ὁ Νέρων τἀδελφῷ Πάλλαντι παρακαλέσαντι συνεχώρησε, [o] μάλιστα δὴ τότε διὰ τιμῆς ἔχων ἐκεῖνον. [p] καὶ τῶν ἐν τῇ Καισαρείᾳ δὲ οἱ πρῶτοι [q] δύο Σύροι [r] Βοῦρρον· παιδαγωγὸς δὲ οὗτος ἦν τοῦ Νέρωνος, τάξιν τὴν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιστολῶν πεπιστευμένος. πείθουσιν πολλοῖς χρήμασιν αἰτήσασθαι παρὰ τοῦ Νέρωνος αὐτοῖς ἐπιστολὴν ἀκυροῦσαν τὴν Ἰουδαίων [rr] πρὸς αὐτοὺς [s] ἰσοπολιτείαν. καὶ Βοῦρρος τὸν αὐτοκράτορα παρακαλέσας [t] ἐπέτυχε γραφῆναι τὴν ἐπιστολήν. αὕτη τῷ ἔθνει ἡμῶν τῶν μετὰ ταῦτα κακῶν τὰς αἰτίας παρέσχεν. πυθόμενοι γὰρ [v] οἱ κατὰ τὴν Καισάρειαν Ἰουδαῖοι τὰ γραφέντα [x] πρὸς τοὺς Σύρους, στάσεως μᾶλλον εἴχοντο, μέχρι δὴ τὸν πόλεμον ἐξῆψαν.

ι'. Ἀφικομένου δὲ εἰς τὴν Ἰουδαίαν Φήστου, συνέβαινε τὴν Ἰουδαίαν ὑπὸ τῶν λῃστῶν κακοῦσθαι, τῶν κωμῶν ἁπασῶν ἐμπιπραμένων τε καὶ διαρπαζομένων. καὶ οἱ [y] Σικάριοι δὲ καλούμενοι, λῃσταὶ δὲ εἰσὶν οὗτοι, τότε μάλιστα [z] ἐπλήθυνον, χρώμενοι ξιφιδίοις παραπλησίοις μὲν τὸ μέγεθος τοῖς τῶν Περσῶν [a] ἀκινάκαις, ἐπικαμπέσι δὲ καὶ [b] παραπλησίοις ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίων σίκαις καλουμέναις, ἀφ' ὧν καὶ τὴν προσηγορίαν οἱ λῃστεύοντες ἔλαβον πολλοὺς ἀναιροῦντες. ἀναμιγνύμενοι γὰρ ἐν ταῖς ἑορταῖς, καθὼς καὶ τὸ πρότερον εἴπαμεν, τῷ πλήθει [c] τῶν πανταχόθεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν [d] συῤῥυέντων, οὓς βουληθεῖεν ῥᾳδίως ἀπέσφαττον. πολλάκις δὲ καὶ μεθ' ὅπλων ἐπὶ τὰς κώμας τῶν ἐχθρῶν [e] ἀφικόμενοι, διήρπαζον καὶ ἐνεπίμπρασαν. πέμπει δὲ Φῆστος δύναμιν ἱππικήν τε καὶ πεζικὴν ἐπὶ τοὺς ἀπατηθέντας ἀπό τινος ἀνθρώπου γόητος, σωτηρίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλομένου καὶ παῦλαν κακῶν, εἰ βουληθεῖεν ἕπεσθαι μέχρι τῆς ἐρημίας αὐτῷ. καὶ αὐτόν τε ἐκεῖνον τὸν ἀπατήσαντα, καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας διέφθειραν οἱ πεμφθέντες.

ια'. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον, ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας ᾠκοδομήσατο μεγέθει διάφορον οἴκημα, ἐν τῷ βασιλείῳ ἐν Ἱεροσολύμοις, πλησίον τοῦ ξυστοῦ. [f] τὸ δὲ βασίλειον ἐγεγόνει πάλαι ὑπὸ τῶν Ἀσαμωναίου παίδων, ἐφ' ὑψηλοῦ δὲ τόπου κείμενον τοῖς [g] κατοπτεύειν ἀπ' αὐτοῦ βουλομένοις τὴν πόλιν ἐπιτερπεστάτην παρεῖχε τὴν θέαν· ἧς ἐφιέμενος ὁ βασιλεὺς ἐκεῖθεν ἀφεώρα κατακείμενος τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν πρασσόμενα. ταῦτα δὲ θεασάμενοι τῶν Ἱεροσολυμιτῶν

i Τὰς ἅλωνας] Confer lib. VI. c. 13. §. 1. & infr. c. 8. §. 2. τὰς ἅλωνας· SPANH.

k Ὀφειλομένας δεκάτας.] Ἐποφειλομένας Busb.

l Ὑπ' ἐνδείας τελευτᾷν.] Ὑπὸ ἐνδείας ἀπολλυμένους θεωρεῖν *Euſeb.* & *Niceph.* HUDS. Ὑπ' ἐνδείας ἀπολλυμένους θεωρεῖν. è Joſepho Euſeb. H. Eccl. lib. II. c. XX. SPANH.

m Πορκίου δὲ Φήστου διαδόχου] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 14. §. 1. SPANH.

n Εἰ μὴ πολλὰ] Εἰ μήπερ αὐτῷ ὁ Νέρων συνεχώρησε τἀδελφῷ Πάλλαντι πεισθεὶς παρακαλέσαντι· μάλιστα δὲ τότε διὰ τιμῆς ἄγων ἐκεῖνον. *Busb.*

o Μάλιστα δὲ] *L. B.* μάλιστα δή.

p Καὶ τῶν ἐν τῇ Καισαρείᾳ] Καὶ οἱ ἐν Καισαρείᾳ δὲ Σύροι *Zonar.* καὶ οἱ ἐν τῇ Καισαρείᾳ δὲ πρῶτοι Σύρων *Gall. Voſſ.* & *Epiphan.*

q Δύο Σύροι] *L. B.* Σύρων.

r Βοῦῤῥον.] Ita reſcripſi pro Βήρυλλον, voce ſane mendoſa, quæ in *Joſephi* libros (*Gr.* & *Lat.*) dudum irrepſerat.

rr Πρὸς αὐτοὺς] Εἰς αὐτοὺς *Busb.*

s Ἰσοπολιτείαν.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 13. §. 7. SPANH.

t Ἐπέτυχε γραφῆναι τὴν ἐπιστολήν.] Ἔπεισε γραφῆναι *Busb.* πείσας γραφῆναι *L. B.*

v Οἱ κατὰ τὴν Καισάρειαν Ἰουδαῖοι] Οἱ κατὰ τὴν Καισάρειαν οἰκοῦντες Ἰουδαῖοι τὰ παρὰ τοῦ Νέρωνος γραφέντα *Busb.*

x Πρὸς τοὺς] *L. B.* τὰ πρὸς τούς.

y Σικάριοι —— ἀκινάκαις,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 17. §. 6. & lib. 3. c. 9. §. 5. SPANH.

z Ἐπλήθυνον,] Ἐπλήθυον *Busb.*

a Ἀκινάκαις,] Vide *Fullerum* in *Miſcell. S.* l. 2. c. 3. §. 165. *Druſium de tribus Sectis*, p 119. *Nic. Abramum* in *Ciceronis Oratt.* vol. 2. p. 107. *Relandum* in *Diſſ.* VIII. *de Veteris Linguæ Perſicæ reliquiis.* & *Burtonum de Lingua Perſica*, p. 64.

b Παραπλησίοις] Mallem (cum *Cod. Busb.*) ὁμοίοις, quod vox παραπλησίοις paulo ante occurrat. (ὁμοίοις ταῖς *L. B.*) ἐπικαμπέσι καὶ ὁμοίοις ταῖς ὑπὸ *P. Zonar.*

c Τῶν πανταχόθεν εἰς] Illud τῶν inſerui è *Cod. Busb.* accedente nunc *Lugd. Bat.*

d Συῤῥυέντων,] Συῤῥεόντων *Busb.* & *Voſſ.*

e Ἀφικόμενοι,] Ἀφικνούμενοι *Busb.* & *Voſſ.*

f Τὸ δὲ βασίλειον ἐγεγόνει πάλαι] Ita *Busb. Lugd. Bat.* & *Epiphan.* qui vertit, *quod palatium factum eſt olim à filiis Aſamonæi.* antea erat, τότε βασίλειον ἐγεγόνει ὑπὸ τῶν Ἀσαμωναίου παίδων.

g Κατοπτεύειν ἀπ' αὐτοῦ βουλομένοις] Ἐνοπτεύειν ὑπὸ τοῦ *Busb.*

h Εἰ-

τῶν οἱ πράττοντες, δεινῶς ἐχαλέπαινον. οὐ γὰρ ἦν πάτριον οὐδὲ νόμιμον ἡμῖν, τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν δρώμενα κατοπτεύεσθαι, καὶ μάλιστα τὰς ἱερουργίας. τοῖχον οὖν ἐγείρουσιν ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ὑψηλὸν, ἥτις ἦν ἐν τῷ ἔσωθεν ἱερῷ τετραμμένη πρὸς δύσιν. οὐ μόνον δὲ τοῦ βασιλικοῦ τρικλίνου τὴν ἄποψιν οὗτος οἰκοδομηθεὶς ἀπετέμνετο, ἀλλὰ καὶ τῆς δυτικῆς στοᾶς τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν ἔξωθεν οὔσης, [h] ἔνθα τὰς φυλακὰς οἱ Ῥωμαῖοι τῆς ἑορτῆς ἐποιοῦντο διὰ τὸ ἱερόν. ἐπὶ τούτοις [i] ἠγανάκτησαν ὅ, τε βασιλεὺς Ἀγρίππας, μάλιστα δὲ Φῆστος ὁ [k] ἔπαρχος, καὶ προσέταξεν αὐτοῖς καθελεῖν. οἱ δὲ παρεκάλεσαν ἐξουσίαν αὐτοῖς δοῦναι πρεσβεῦσαι περὶ τούτου πρὸς Νέρωνα· ζῆν γὰρ οὐχ ὑπομένειν, καθαιρεθέντος τινὸς μέρους τοῦ ἱεροῦ. συγχωρήσαντος δὲ τοῦ Φήστου, πέμπουσιν ἐξ αὐτῶν πρὸς Νέρωνα [l] τοὺς πρώτους δέκα, καὶ Ἰσμάηλον τὸν ἀρχιερέα, καὶ Ἑλκίαν τὸν γαζοφύλακα. Νέρων δὲ διακούσας αὐτῶν, οὐ μόνον συνέγνω περὶ τοῦ πραχθέντος, ἀλλὰ καὶ συνεχώρησεν οὕτως ἐᾶν τὴν οἰκοδομίαν, τῇ γυναικὶ [m] Ποππηΐᾳ, θεοσεβὴς γὰρ [n] ἦν, ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων δεηθείσῃ χαριζόμενος. ἣ τοῖς μὲν δέκα προσέταξεν ἀπιέναι, τὸν δὲ Ἑλκίαν καὶ τὸν Ἰσμάηλον [o] ὁμηρεύσαντας παρ᾽ ἑαυτῇ κατέσχεν. ὁ δὲ βασιλεὺς, ταῦτα ὡς ἐπύθετο, δίδωσι τὴν ἀρχιερωσύνην Ἰωπήπῳ τῷ Σίμωνος παιδὶ ἀρχιερέως, ἐπικαλουμένῳ δὲ [p] Καβί.

ter succensebant. neque enim patria consuetudo aut lex nostra ferebat, ut quæ in templo gererentur, & maxime cum res sacra fieret, aliquis *præter sacerdotes* aspiceret. Quam ob rem altum parietem excitabant super exedram, quæ erat in interiore templo ad solem occiduum versa. Iste autem *ita* exædificatus non solum prospectum è regio triclinio intercipiebat, sed & è porticu occidentali extra templum sita, ubi Romani * propter templum festis diebus excubias agebant. Ista ægre tulerunt & rex Agrippa, & maxime Festus præses, eisque præcepit ut murus dirueretur. Illi vero rogarunt, ut liceret sibi legatos ea de re ad Neronem mittere: vitam enim diutius non ferendam esse, parte aliqua templi diruta. Cumque Festus, id permisisset, ad Neronem de suis ablegarunt decem primores, & Ismaëlum pontificem, & Helciam sacri ærarii custodem. Nero autem cum eos audivisset, non solum quod factum erat eis ignoscebat, verumetiam concessit ut staret maneretque ædificium; gratificatus in hoc uxori suæ Poppææ, quæ (femina utpote religiosa) ei Judæorum in gratiam supplicaverat. quæ *porro* decem quidem *viros* abire jussit, Helciam vero & Ismaëlum apud se *tanquam* † obsides retinuit. At rex ubi ista rescivit, pontificatum detulit Josepho cognomine Cabi, Simonis *olim* pontificis filio.

Murum altum ædificant Judæi.

Quem, contra quam voluerunt Agrippa & Festus, mansurum statuit Nero.

Josephus Cabi pontifex.

VIII.

ΚΕΦ. Θʹ.

Περὶ Ἀλβίνου, οὗ ἐπιτροπεύοντος ἀναιρεῖται Ἰάκωβος· οἷά τε ᾠκοδόμησεν Ἀγρίππας.

Πέμπει δὲ Καῖσαρ [q] Ἀλβῖνον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἔπαρχον, Φήστου τὴν τελευτὴν πυθόμενος. [r] ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφείλετο μὲν τὸν Ἰώσηπον τὴν [s] ἀρχιερωσύνην, [t] τῷ δὲ Ἀνάνου παιδὶ, καὶ αὐτῷ Ἀνάνῳ λεγομένῳ, τὴν διαδοχὴν τῆς ἀρχῆς ἔδωκε. τοῦτον δέ φασι τὸν πρεσβύτατον Ἄνανον εὐτυχέστατον γενέσθαι. πέντε γὰρ ἔσχε παῖδας, καὶ τούτους πάντας συνέβη ἀρχιερατεῦσαι τῷ Θεῷ, αὐτὸς καὶ [v] πρότερον τῆς τιμῆς ἐπὶ πλεῖστον ἀπολαύσας· ὅπερ οὐδενὶ συνέβη τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἀρχιερέων. [x] ὁ δὲ νεώτερος Ἄνανος, ὃν τὴν ἀρχιερωσύνην [y] ἔφαμεν παρειληφέναι, θρασὺς ἦν τὸν τρόπον, καὶ τολμητὴς διαφερόντως· αἵρεσιν δὲ μετῄει τὴν [z] Σαδδουκαίων, [a] οἵπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς ἤδη δεδηλώκαμεν. [b] ἅτε δὴ οὖν τοιοῦτος

CAP. IX.

De Albino, quo procuratore interficitur Jacobus: deque ædificiis Agrippæ.

CÆsar autem, audita Festi morte, Albinum in Judæam misit præsidem. Cæterum rex Josepho quidem pontificatum abstulit, Anani vero filio, ipsique Anano vocato, concessit, ut in istum principatum succederet. At seniorem hunc Ananum ajunt felicissimum exstitisse. nam quinque filios habuit, hisque omnibus contigit Deo in pontificatu ministrasse, cum & ipse in primis ea dignitate in tempus longissimum functus esset: id quod nulli unquam apud nos pontifici contigit. Interea Ananus junior, quem pontificatum accepisse jam diximus, ferox erat ingenio & insigniter audax; sectam etiam Sadducæorum sequebatur, qui præ cæteris Judæis in judiciis acerbi & immites, quemadmodum antea indicavimus. Talis igitur cum es-

Albinus Judææ procurator.

Ananus, Anani filius, pontifex.

h Ενθα —— ἱερόν.] Conf. supr. c. 4. (5.) §. 3. SPANH.

* *Propter templum festis diebus excubias agebant.*] *Sc.* ad omnes tumultus arcendos.

i Ηγανάκτησαν] Ηγανάκτησεν ὅ, τε β. Αγρ. καὶ μάλιστα *Busb.*

k Επαρχος,] Επαρχος hic dicitur, qui propriè Επίτροπος seu Procurator dicebatur. SPANH.

l Τοὺς πρώτους δέκα,] Δέκα ἐκ τῶν πρώτων *Zonar. de suis primatibus decem*, ut vertit *Epiphan.* Videsis Cl. *Vitringam* de *Decem-Viris otiosis*, p. 205.

m Ποππηΐᾳ,] Ita ex nnmmis. Πεπτηΐα aut Πομπηΐα in *Josephi* libris.

n Ην,] Ην αὕτη *Busb.*

o Ομηρεύσαντας] *L. B.* ὁμηρεύσοντας.

† *Obsides retinuit*] Obsequii nempe Judæorum.

p Καβί.] Ita *Busb. Voss.* Καβεῖ in *cæteris Gr.* in *Epiphanii* libris *Gaddis* aut *Gadis.*

q Αλβῖνον εἰς τὴν Ιουδαίαν ἔπαρχον,] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 14. §. 1. & lib. 6. c. 5. §. 3. SPANH.

r Ο δὲ βασιλεὺς] Ο δὲ Αγρίππας ἀφ. *Busb.*

s Αρχιερωσύνην,] Ita *Busb.* & *Epiphan.* ἱερωσύνην, in *Editis Aliisque.*

t Τῷ δὲ Ανάνου παιδὶ,] *Nicephorus* (in *Eccl. Hist.* l. 2. c. 4.) hunc *Ananum* eundem esse dicit cum *Anania* illo, qui *Paulum* colaphis cædi jussit, *Act.* c. 23. v. 2. Sed eum longe falli ostendit *Valesius* ad *Euseb.* l. 2. c. 23.

v Πρότερον τῆς τιμῆς] Ita *Busb.* & *Gall.* πρότερος in *Editis Aliisque.*

x Ο δὲ —— αὐτῷ] Adducuntur hæc ab Eusebio H. Eccl. lib. 11. c. XXIII. p. 65. D. ab iis verbis: ὁ δὲ νεώτερος Ανανος &c. SPANH.

y Εφαμεν παρειληφέναι,] Εἴπομεν *Euseb.* in *Hist. Eccl.* l. 2. c. 23. *Niceph.* in *H. E.* l. 2. c. 38. & *Syncell.* p. 339.

z Σαδδουκαίων,] Talmudici etiam in Codice Joma testantur adjuratum fuisse Pontificem Maximum antequam admitteretur ad ministerium diei Expiationis, ne placita Sadducæorum sequeretur in adolendo suffitu. Fuere ergo ex Sadducæis ipsis Pontifices aliquando. REL.

a Οἵπερ —— Ιουδαίους,] Sadducæi severissimi in Judiciis; Pharisæi contra mites περὶ τὰς κολάσεις supr. lib. 13. c. 10. § 6. SPANH. Quod hic de Sadducæis notat eos præ aliis Judæis severissimos fuisse in infligendis pœnis illustrat ea quæ in Megillath Taanith leguntur ad diem XIV. Tammuz. Sadducæos codicem conscripsisse ספר גזירות quem uti canonem sequebantur in quo notatum erat quinam pœna lapidationis, qui combustionis qui alia plecti deberent אלו שנסקלין ואלו שנשרפין, idque adeo severe exequebantur, ut dicerent עין תחת עין שן תחת שן *oculum pro oculo, dentem pro dente*, quem proximo abstulerant, pendendum esse. Hinc etiam videtur esse quod Sadducæi in primis commemorentur qui severius etiam animadvertendum censuerint in Petrum & Johannem Act. IV. 1. ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι. Ita & Act. 5. 17. E contrario Pharisæi mitiores se ostendisse leguntur, uti Act. 5. 34. Gamaliel Pharisæus Apostolos dimittendos suadebat. Nec desunt alii loci tum ex corpore juris Pharisaïci, id est Talmude, tum aliunde petiti ex quibus docemur Pharisæos lenes fuisse admodum in plectendis reis. Adi Lightfootum ad Johann. XVIII. 31. Josephus etiam in vita sua (erat autem Pharisæus) mansuetudinem suam prædicat & quod non affecerit pœnis quos poterat, idque plus semel; quod nefas putet, aliquem ὁμόφυλον interficere. REL.

b Ατε δὴ οὖν] Ατε δὴ τοιοῦτος Ανανος *Sync.*

c Τὸν

esset Ananus, opportunum sibi tempus adesse ratus, eo quod Festus quidem vita cessisset, Albinus vero adhuc in itinere esset, concilium judicum cogit; inductoque in judicium fratre *illius* Iesu, qui dicebatur Christus (Jacobus ei nomen) & cum eo quibusdam aliis, in eos ut legis violatæ reos cum accusationem instituisset, *statim* lapidandos tradidit. Sed quicunque inter cives modestissimi, legisque observandæ studiosissimi habebantur, graviter hoc tulerunt: atque clam *legatos* ad regem mittunt, hortantes ut Ananum per literas monere vellet, ne quid deinceps simile moliretur; neque enim prius illud recte *atque ex jure* ab eo factum fuisse. Quinetiam nonnulli eorum Albino, ab urbe Alexandria iter facienti, occurrerunt; eumque monuerunt, non licuisse Anano absque ipsius consensu concilium judicum convocare. Horum oratione Albinus persuasus literas plenas furoris & iracundiæ Anano scribit, minatus se de illo pœnas sumpturum. Proinde rex Agrippa, adempto ei pontificatu, quem per tres menses gesserat, Jesum Damnæi filium *pontificem* constituit.

Jacobus, frater Christi, lapidatur.

Ob Jacobi necem Ananum apud Albinum accusant Judæi.

Jesus Damnæi filius, pontifex.

2. Porro Albinus, cum ad urbem Hierosolymitarum venisset, omnem curam & providentiam adhibuit, ut pacatam & tranquillam redderet provinciam, sicarios aliquammultos interficiendo. Ananias autem pontifex ad majorem indies crevit existimationem, atque benevolentiam & honorem amplissimum apud cives *suos* assequutus est. *nam pecuniam acquirendi rationem probe noverat; atque adeo donis cum Abinum tum & pontificem *ipsum* assidue deliniebat. Habebat autem servos nequissimos, qui, adjuncto sibi audacissimo quoque, areas obeuntes sacerdotum decimas vi rapiebant, nec ab iis verberandis abstinebant qui eas dare recusabant. pontifices etiam similiter ac illius servi faciebant, cum nemo *eos* impedire posset. Quo fiebat ut sacerdotes, qui olim decimis se alebant, tunc cibi penuria morerentur.

Sacerdotum decimæ vi abreptæ.

ὢν ὁ Ἄνανος, νομίσας ἔχειν καιρὸν ἐπιτήδειον, διὰ τὸ τεθνάναι μὲν Φῆστον, Ἀλβῖνον δὲ ἔτι κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπάρχειν, καθίζει συνέδριον κριτῶν· καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ [c] τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, καί τινας ἑτέρους, [d] ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος, [e] παρέδωκε λευσθησομένους. ὅσοι δὲ ἐδόκουν ἐπιεικέστατοι τῶν κατὰ τὴν πόλιν εἶναι, καὶ [f] τὰ περὶ τοὺς νόμους ἀκριβεῖς, βαρέως ἤνεγκαν ἐπὶ τούτῳ. καὶ πέμπουσιν πρὸς τὸν βασιλέα κρύφα παρακαλοῦντες αὐτὸν ἐπιστεῖλαι τῷ Ἀνάνῳ, μηκέτι τοιαῦτα πράσσειν· μηδὲ γὰρ τὸ πρῶτον ὀρθῶς αὐτὸν πεποιηκέναι. τινὲς δὲ αὐτῶν [g] καὶ τὸν Ἀλβῖνον ὑπαντιάζουσιν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ὁδοιποροῦντα, καὶ διδάσκουσιν ὡς οὐκ ἐξὸν ἦν Ἀνάνῳ χωρὶς [h] τῆς [i] ἐκείνου γνώμης καθίσαι συνέδριον. Ἀλβῖνος δὲ, πεισθεὶς τοῖς λεγομένοις, γράφει μετ' ὀργῆς τῷ Ἀνάνῳ, λήψεσθαι παρ' αὐτοῦ δίκας ἀπειλῶν. [k] καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας, διὰ τοῦτο τὴν ἀρχιερωσύνην [l] ἀφελόμενος [m] αὐτὸν ἄρξαντα μῆνας τρεῖς, [n] Ἰησοῦν τὸν τοῦ [nn] Δαμναίου κατέστησεν.

β'. Ἐπειδὴ δὲ ἧκεν ὁ Ἀλβῖνος εἰς τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν, πᾶσαν [o] εἰσηνέγκατο σπουδὴν καὶ πρόνοιαν, ὑπὲρ τοῦ τὴν χώραν εἰρηνεύεσθαι, [p] πολλοὺς [q] τῶν σικαρίων διαφθείρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς [r] Ἀνανίας, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐπὶ μέγα προὔκοπτε δόξης, καὶ τῆς παρὰ τῶν πολιτῶν εὐνοίας τε καὶ τιμῆς ἠξιοῦτο λαμπρῶς. ἦν γὰρ χρημάτων ποριστικός· καθ' ἡμέραν οὖν τὸν Ἀλβῖνον καὶ τὸν ἀρχιερέα δώροις ἐθεράπευεν. εἶχε δὲ οἰκέτας πάνυ μοχθηρούς· οἳ, συναναστρεφόμενοι τοῖς θρασυτάτοις, ἐπὶ [s] τὰς ἅλωνας πορευόμενοι [t] τὰς τῶν ἱερέων δεκάτας ἐλάμβανον βιαζόμενοι, καὶ τοὺς μὴ διδόντας οὐκ ἀπείχοντο τύπτειν. οἵ τε ἀρχιερεῖς ὅμοια τοῖς ἐκείνου δούλοις ἔπρασσον, μηδενὸς κωλύειν δυναμένου. καὶ τῶν ἱερέων τοὺς πάλαι ταῖς δεκάταις τρεφομένους τότε συνέβαινε θνήσκειν, τροφῆς ἀπορίᾳ.

γ'. Πά-

c Τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ] Illa de Jacobo, *Iesu, qui Christus dicebatur, fratre* (licet agnita ab *Eusebio* (in *Eccl. Hist.* l. 2. c. 24.) Aliisque eum sequutis, disertimque à *Photio* in *Bibl.* cod. 238. p. 978.) pro mero adsumento male feriati Christiani habentur à nonnullis. quam recte κριτικωτέρων esto judicium. Quod vero attinet ad ista, ταῦτα συμβέβηκεν Ἰουδαίοις κατ' ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ δικαίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, ἐπειδήπερ δικαιότατον αὐτὸν ὄντα Ἰουδαῖοι ἀπέκτειναν, quæ, tanquam à *Josepho* prolata in *Antiquitatum* libris, affert *Origenes* (l. 1. contra *Celsum* p. 33. & in *Comment.* ad *Matt.* p. 233.) & ex eo, ut puto, *Eusebius Aliique*; verisimile est ea referri debere μνημονικῷ ἁμαρτήματι *Origenis*, ut constare videtur ex ipso *Flavio*, paulo supra, c. 7. §. 5. Certe nullibi (quod sciam) locum habere potuerunt in *Antiquitatibus*; ut quæ non agant de *Hierosolymorum Excidio*.

d Ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν] Ὡς κατὰ παρανομ. *Sync.*

e Παρέδωκε λευσθησομένους.] Παραδέδωκε καταλευσθησομένους *Sync.* Alia, tanquam ex *Hegesippo*, de morte *Jacobi* tradit *Eusebius* in loco jam laudato: quæ cum *Josepho* conciliare non tentabimus, utpote vel fabulosa omnia (ut dicit *Scaliger* ad *Eusebium* n. MMLXXVII.) vel (prout fatetur *Petavius* in *Epiphan.* ad *Hæres.* LXXVIII.) quædam falsa & subabsurda, genuinis *Hegesippi* addita, complectentia.

f Τὰ περὶ τοὺς νόμους ἀκριβεῖς,] Illud τὰ insertum dedi auctoritate *Eusebii*, *Niceph.* & *Sync.*

g Καὶ τὸν Ἀλβῖνον ὑπαντιάζουσιν] Καὶ τῷ Ἀλβίνῳ ὑ. ἀ. τ. Α. ὁδοιποροῦντι *Busb.*

h Τῆς ἐκείνου γνώμης] Τῆς αὐτοῦ γνώμης *Euseb.* p. 66. B. SPANH.

i Ἐκείνου γνώμης] Αὐτοῦ γν. *Euseb.* & *Niceph.* αὐτῶν perperam *Syncello.* HUDS. Αὐτῶν legit Syncellus, quod mire sensum variat. Sine præsidis consensu, aut sine illorum Judæorum consensu non licuit Pontifici Synedrium convocare. Et quia διδάσκουσιν præcedit, videtur lectio αὐτῶν non rejicienda. Num enim doceri debuit Procurator Judææ; non licuisse Pontifici sine ejus auctoritate id agere? Num id ignorabat? Et quid sibi vult id πεισθεὶς, persuaderine debuit verbis eorum ut crederet vera illos dicere de eo quod Ananus fecerat? Verum ab altera parte observandum est antea Josephum scripsisse Pontificem ideo Synedrium convocasse, quia tempus videbatur ei opportunum ob absentiam Præsidis. Si Præses licentiam convocandi Synedrium dare non debuit, cur captarit hoc tempus uti opportunum. Porro si in eo peccavit quod absque aliorum Judæorum consensu Synedrium convocavit, quare Josephus post καθίζει συνέδριον non addit χωρὶς τῆς γνώμης horum vel illorum? Præterea illi qui mittebantur ad Albinum erant missi à viris qui in urbe legum patriarum erant peritissimi. Non dicitur eos fuisse in dignitate constitutos, πρεσβυτέρους aut ἡγουμένους τοῦ πλήθους quod necesse erat, siquidem illorum consensus requirebatur ad convocationem Synedrii. Denique an fuerunt hi nuncii, qui dicunt suum consensum requiri, membra Synedrii, & an interfuerunt? si hoc? cur interfuere Synedrio illegitimo? & an membra Synedrii rogari debuerant a Pontifice an liceret Synedrium convocare? ubi id traditum est? Si non sunt membra, quinam ergo fuerant in populo ea dignitate præditi, ut jus haberent licentiam concedendi Pontifici ipsi convocandi Synedrium? Fuere ergo hi tales, qui Procuratori indicarunt quid actum esset, & eum edocuerunt quomodo res se haberet, & quæ consuetudo obtineret: ideoque iratus scripsit Præses Pontifici persuasus ut hoc faceret ipsorum dictis quibus eum incitaverant & sibi pœnas daturum minatus est: quod Agrippa ablato Pontificatu præstitit. Si tantum in eo peccasset Pontifex, ut inconsultis nonnullis Judæis Synedrium convocasset, putamusne adeo iratum futurum fuisse Albinum, & Pontificatum ei demturum Agrippam? Ne addam codices Josephi constanter ἐκείνου legere, & Syncellum sæpe esse corruptissimum. REL.

k Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας,] Βασιλεὺς δὲ Ἀγρ. solus *Euseb.*

l Ἀφελόμενος] Ἀφελόμενος αὐτοῦ ἄρξαντος *Euseb.* & *Niceph.*

m Αὐτὸν ἄρξαντα] Αὐτοῦ ἄρξαντος *Euseb.* p. 66. C. SPANH.

n Ἰησοῦν τὸν τοῦ Δαμναίου] Syncellus ex Josepho profert Ἰησοῦν τὸν Ἰδουμαῖον. Male. Monstro simile est Idumæum videre Pontificem & Agrippam regem in illum qui ne Israelita quidem esset hoc munus conferre. Ignoratio τοῦ Δαμνέου peperit vocem notiorem. REL.

nn Δαμναίου κατέστησεν.] Ita *Busb. Lugd. Bat. Gall.* & *Niceph.* Δαμμαίου *Euseb.* Ex *Epiphanii* libris incertum utrum Δαμμαίου an Δαμναίου legerit. Δαμνέου in *Editis*, nec aliter apud *Photium.* Ἰησοῦν τὸν Ἰδουμαῖον *Syncell.*

o Εἰσηνέγκατο σπουδὴν] Εἰσήνεγκε *Busb.*

p Πολλοὺς] *L. B.* τοὺς πολλούς.

q Τῶν σικαρίων διαφθείρας.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 17. §. 6. & supr. c. 7. §. 10. SPANH.

r Ἀνανίας] *Sc.* Nebæi filius. *Usserius* ad *A. M.* 4066. Vide *Gatakerum* in *Advers. Miscell.* p. 78.

* *Nam pecuniam acquirendi rationem probe noverat;*] Nam locuples erat, *Epiphan.*

s Τὰς ἅλωνας] Conf. supr. c. 7. §. 8. SPANH. In *Marg.* *L. B.* ἄλως.

t Τὰς —— βιαζόμενοι,] Conf. supr. c. 7. §. 8. SPANH.

γ Κα-

γʹ. Πάλιν δὲ οἱ σικάριοι [v] κατὰ τὴν ἑορτὴν, ἐνειστήκει γὰρ αὕτη, διὰ νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν παρελθόντες, συλλαμβάνουσι ζῶντα τὸν γραμματέα τοῦ στρατηγοῦντος Ελεαζάρου· παῖς δὲ ἦν οὗτος [x] Ανάνου τοῦ ἀρχιερέως· καὶ δήσαντες ἐξήγαγον. εἶτα πέμψαντες πρὸς τὸν Ανανίαν, ἀπολύειν ἔφασαν τὸν γραμματέα πρὸς αὐτὸν, εἰ πείσειε τὸν Αλβῖνον δέκα δεσμώτας τοὺς ἐξ αὐτῶν ληφθέντας ἀπολῦσαι. καὶ ὁ [y] Ανανίας, διὰ τὴν ἀνάγκην πείσας τὸν Αλβῖνον, τῆς ἀξιώσεως ἐπέτυχε. τοῦτο μειζόνων κακῶν ἦρξεν. οἱ γὰρ λῃσταὶ πάντως ἐπεμηχανῶντο τῶν Ανανίου τινὰς [z] συλλαβεῖν οἰκείων, καὶ συνεχῶς ζωγροῦντες οὐκ ἀπέλυον, πρὶν ἤ τινας τῶν σικαρίων ἀπολάβοιεν. γενόμενοί τε πάλιν ἀριθμὸς οὐκ ὀλίγος, ἀναθαρρήσαντες, τὴν χώραν ἅπασαν ἐκάκουν.

δʹ. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν καιρὸν ὁ βασιλεὺς Αγρίππας, μείζονα τὴν Φιλίππου καλουμένην Καισάρειαν κατασκευάσας, εἰς τὴν τοῦ Νέρωνος τιμὴν, Νερωνιάδα προσηγόρευσεν. καὶ Βηρυτίοις δὲ θέατρον, ἀπὸ πολλῶν χρημάτων κατεσκευασμένον, τὰ κατ' ἔτος θέαις ἐδωρεῖτο, πολλὰς εἰς τοῦτο μυριάδας ἀναλίσκων. σῖτον γὰρ ἐδίδου τῷ δήμῳ, καὶ ἔλαιον διένειμε. καὶ τὴν πᾶσαν δὲ πόλιν ἀνδριάντων ἀναθέσεσι, καὶ ταῖς τῶν ἀρχαίων ἀποτύποις εἰκόσιν ἐκόσμει. καὶ μικροῦ δεῖν πάντα τὸν τῆς βασιλείας κόσμον ἐκεῖ μετήνεγκεν. μῖσος οὖν αὐτῷ παρὰ τῶν ὑπηκόων ηὔξετο, διὰ τὸ περιαιρούμενον τὰ ἐκείνων [a] ξένην πόλιν κοσμεῖν. λαμβάνει δὲ καὶ Ιησοῦς, ὁ τοῦ Γαμαλιὴλ, τὴν διαδοχὴν τῆς ἀρχιερωσύνης παρὰ τοῦ βασιλέως, Ιησοῦν ἀφελομένου τὸν τοῦ [b] Δαμναίου· καὶ διὰ τοῦτο στάσις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐγένετο. [c] συστήματα γὰρ τῶν θρασυτάτων ποιησάμενοι, πολλάκις μέχρι λίθων βολῆς ἀπὸ τῶν βλασφημιῶν ἐξέπιπτον. ὑπερεῖχε δὲ Ανανίας τῷ πλούτῳ προσεπαγόμενος τοὺς λαμβάνειν ἑτοίμους. [d] Κοστόβαρος δὲ καὶ [e] Σαῦλος, αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς μοχθηρὰ πλήθη συνῆγον, γένους μὲν ὄντες βασιλικοῦ, καὶ διὰ τὴν πρὸς Αγρίππαν συγγένειαν εὐνοίας τυγχάνοντες, βίαιοι δὲ καὶ ἁρπάζειν τὰ τῶν ἀσθενεστέρων ἕτοιμοι. ἐξ ἐκείνου μάλιστα τοῦ καιροῦ συνέβη τὴν πόλιν ἡμῶν νοσεῖν, προκοπτόντων πάντων ἐπὶ τὸ χεῖρον.

εʹ. Ως δὲ ἤκουσεν Αλβῖνος διάδοχον αὐτῷ [f] Γέσσιον Φλῶρον ἀφικνεῖσθαι, βουλόμενος δοκεῖν τι τοῖς Ιεροσολυμίταις παρεσχῆσθαι, προσαγαγὼν τοὺς δεσμώτας, ὅσοι ἦσαν [g] αὐτῶν προδήλως θανεῖν ἄξιοι, τούτους προσέταξεν ἀναιρεθῆναι· τοὺς δὲ ἐκ μικρᾶς καὶ τῆς τυχούσης αἰτίας εἰς τὴν εἱρκτὴν καταστεθέντας, χρήματα λαμβάνων αὐτὸς ἀπέλυε. καὶ οὕτως ἡ μὲν φυλακὴ τῶν δεσμωτῶν [h] ἐκαθάρθη, ἡ χώρα δὲ λῃστῶν ἐπληρώθη.

ϛʹ. Τῶν δὲ Λευιτῶν, φυλὴ δέ ἐστιν αὕτη, [i] ὅσοιπερ ἦσαν [k] ὑμνῳδοὶ, πείθουσι τὸν βασιλέα, [l] καθίσαντα συνέδριον, φορεῖν αὐτοῖς ἐπίσης τοῖς ἱερεῦσιν ἐπιτρέψαι λινῆν στολήν. πρέπειν γὰρ αὐτοῦ τοῖς [m] τῆς ἀρχῆς χρόνοις ἔφασκον, ἀφ' ὧν μνημονευθήσεται καινοποιεῖν. καὶ τῆς ἀξιώσεως οὐ διήμαρτον. ὁ γὰρ βασιλεὺς μετὰ γνώμης τῶν εἰς τὸ συνέδριον [n] ἐπιχομέ-

3. Rursum etiam sicarii dum festum ageretur, quod tunc supervenerat, nocte urbem ingressi, vivum comprehendunt scribam Eleazari templi prætoris (ille enim erat Anani pontificis filius) vinctumque abduxerunt. Deinde, nuncio ad Ananiam misso, dixerunt, se scribam *velle* ad ipsum remittere, si Albino persuaderet, ut decem ex illis, quos captos vinctosque habebat, ipse dimitteret: Atque Ananias, id cum Albino necessitate coactus persuasisset, voti compos factus est. unde majores ortæ sunt calamitates. Nam id modis omnibus agebant, ut aliquem è necessariis atque amicis Ananiæ deprehenderent: cumque frequenter eos vivos caperent, non prius dimittebant quam è sicariis aliquot reciperent. Itaque, ubi rursus eis magnus accrevit numerus, fiducia resumpta totam regionem infestabant.

Sicariorum audacia.

4. Sub idem autem tempus rex Agrippa, cum Cæsaream quæ Philippi dicebatur, ædificiis auxisset, in Neronis honorem *eam* Neroniada appellavit. insuper & theatrum apud Berytios, magnis sumptibus exstructum, annuis spectaculis donavit, multis *pecuniæ* myriadibus *in hunc usum* impensis. Porroque frumentum dedit populo, & oleum distribuit: immo & urbem per omnem statuas disposuit, & imaginibus ad antiqua *clarorum* artificum archetypa expressis eam ornavit; & omnia fere sui regni ornamenta in eam civitatem transtulit. quo factum est ut odium ei apud subditos conflaretur, quòd sublatis quæ illorum erant *universis* externam urbem excoleret. Quin & rex, pontificatum adimens Jesu Damnæi filio, fecit ut Jesus Gamalielis filius ei in *honorem istum* succederet: ac propterea inter eos mutuo orta est dissensio. nam cum hominum audacissimorum cohortem utrinque collegissent, sæpe à conviciis eò deventum est ut lapides in se invicem jacerent. * sed inter alios eminebat Ananias ex amplis facultatibus largitione plurimos sibi concilians. Costobarus quoque & Saulus suam quisque sceleratorum multitudinem coëgerant; orti quidem genere regio, & propter cognationem Agrippæ in magna *apud populum* gratia: vehementes autem & violenti & ad infirmiores spoliandos prompti paratique. Atque ex illo maxime tempore accidit, ut civitas nostra *malis suis* laboraret, rebus omnibus in deterius ruentibus.

Cæsarea Philippi ab Agrippa Neronias dicta.

Berytus ab Agrippa ornamentis aucta.

Jesus Gamalielis filius, pontifex.

5. Albinus vero, cum didicisset Gessium Florum sibi successorem venire, *grati* aliquid videri volens Judæis præstitisse, vinctis productis, eos, qui manifeste necem meruerant, occidi jussit: qui vero levioribus de causis in carcerem conjecti erant, eos accepta pecunia dimisit. atque ita quidem carcer vinctis *maleficis* vacuus est factus, regio vero *tota* latronibus repleta est.

Quæ Judæis præstiterit Albinus ante ejus discessum.

6. Interea Levitarum (nam & illi in tribum redacti) quotquot erant hymnorum cantores regem orabant, ut coacto synedrio eis æque ac sacerdotibus stolam lineam gestare concederet. illius enim regni temporibus convenire dicebant, ut novi aliquid institueret in perpetuam sui memoriam. neque frustra fuit eorum postulatio. Nam rex, cum consensu eorum qui in synedrium venerant, hymno-

Levitis cantoribus stolam lineam gestare permittit Agrippa.

v Κατὰ τὴν ἑορτὴν,] Εορτὴ γὰρ ἐνειστήκει *Busb.*
x Ανάνου] *L. B.* Ανανίου.
y Ανανίας,] Ανανος solus *Busb.*
z Συλλαβεῖν] *L. B.* συλλαμβάνειν.
a Ξένην πόλιν κοσμεῖν.] Εἰς ξένην *Vat.*
b Δαμναίου] Δαμνέου in *Editis.*
c Συστήματα] *L. B.* σύστημα.
* *Sed* —— *concilians.*] Ita cum *Gelenio.* Ananias autem præcellebat eos, quando divitiis suis paratos accipere pecunias redimebat, *Epiphan.*
d Κοστόβαρος] Costobarus quidam etiam fuit, Salomes Herodis Magni Sororis Maritus. vid. supr. lib. 18. c. 6. §. 4. SPANH.
e Σαῦλος,] Ita (suffragante *Lugd. Bat.*) ex *Epiphanii* codicibus. Σάλουλος aut Σαλοῦλος in *Græcis.*
f Γέσσιον Φλῶρον] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 14. §. 2. SPANH.
g Αὐτῶν προδήλως θανεῖν ἄξιοι,] Αὐτῷ *Busb.* & *Vat.*
h Εκαθάρθη,] Εκενώθη *Vat.*
i Οσοιπερ ἦσαν] Ita cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* ὅσοι προῆσαν in *Editis Aliisque.*
k Υμνῳδοὶ,] Qui hymnos ore cantabant. κιθαρισταὶ ita & κιθαρῳδοὶ distinguuntur quod illi cithara modo canerent, hi ore etiam. REL.
l Καθίσαντα] *L. B.* καθιστάντα.
m Τῆς ἀρχῆς χρόνοις] Illud τῆς è *MSS.*
n Επιχομένων,] Αφικομένων *Busb.* & *Gall.*

mnorum cantoribus id *privilegii* indulsit; ut, priori veste deposita, lineâ, quam voluerant, uterentur. Cumque alia pars tribus *ejusdem* in templi ministeriis occupata esset, illis etiam permisit, prout eum rogabant, ut hymnos *canendos* ediscerent. Illa autem omnia facta erant contra quam patria ferebant instituta: quibus violatis fieri non potuit quin meritæ luendæ essent pœnæ.

Aliisque hymnos sacros ediscere.

7. Jam illo tempore absolutum erat templi ædificium. Populus igitur cum in otio esse animadverteret opifices, ultra octodecim millia, atque mercedem desideraturos esse, cum jam antea victus illis suppeditaretur ex iis in quibus circa templum elaborarunt; nolletque *sacram* pecuniam repositam habere metu Romanorum, simulque operariorum rationem habens, thesauros in istos expendere cuperet: (nam, si quis unam diei horam operatus esset, mercedem pro ea statim accipiebat) regem hortantur suadentque, ut orientalem portam instauraret. Erat autem porticus exterioris templi, profundæ valli imminens, proinde subnixa muris quadringentorum cubitorum, & saxis quadratis constructa valde candidis. Longitudo quidem cujusque saxi erat cubitorum viginti, altitudo vero sex. Opus Solomonis regis; qui primus integrum templum exstruxit. Rex autem (nam à Claudio Cæsare ei demandata erat templi cura) cum secum reputasset, facile esse vel quodcunque opus demoliri, instaurationem vero rem arduam *fore*, præsertimque ejusmodi porticus (utpote quod hoc opus desideraret tempus longum multumque pecuniæ) illorum quidem petitioni minime concessit: urbem vero candido lapide sterni non prohibuit. Cum autem Jesu Gamalielis filio pontificatum abstulisset, eundem Matthiæ Theophili filio dedit: quo pontifice bellum inter Romanos & Judæos coortum est.

Id agit populus, ut Agrippam ad orientalem porticum instaurandam moveret.

Porticus orientalis descriptio.

Eam instaurare recusat Agrippa.

Matthias Theophili filius, pontifex.

νών, συνεχώρησε τοῖς ὑμνῳδοῖς, ἀποθεμένους τὴν προτέραν ἐσθῆτα φορεῖν λινῆν οἵαν ἠθέλησαν. μέρους δέ τινος τῆς φυλῆς λειτουργοῦντος κατὰ τὸ ἱερὸν, καὶ τούτοις ἐπέτρεψε τοὺς [o] ὕμνους ἐκμαθεῖν ὡς παρεκάλουν. πάντα δὲ ἦν ἐναντία ταῦτα τοῖς πατρίοις, ὧν παραβαθέντων οὐκ ἐνῆν μὴ οὐχὶ δίκας ὑποσχεῖν.

ζʹ. [p] Ἤδη δὲ τότε καὶ τὸ ἱερὸν [q] ἐτετέλεστο. βλέπων οὖν ὁ δῆμος ἀργήσαντας τοὺς τεχνίτας, ὑπὲρ μυρίους καὶ ὀκτακισχιλίους ὄντας, καὶ μισθοφορίας ἐνδεεῖς ἐσομένους διὰ τὸ τὴν τροφὴν ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν ἐργασίας [r] πορίζεσθαι, καὶ χρήματα μὲν ἀπόθετα διὰ τὸν ἐκ [s] Ῥωμαίων φόβον ἔχειν οὐ θέλων, προνοούμενος δὲ τῶν τεχνιτῶν, καὶ εἰς τούτους ἀναλοῦν τοὺς θησαυροὺς βουλόμενος· καὶ γὰρ εἰ μίαν τις ὥραν τῆς ἡμέρας εἰργάσατο, τὸν μισθὸν ὑπὲρ ταύτης εὐθέως ἐλάμβανεν· ἔπειθον τὸν βασιλέα τὴν [t] ἀνατολικὴν στοὰν ἀνεγεῖραι. ἦν δὲ ἡ [v] στοὰ τοῦ μὲν ἔξωθεν ἱεροῦ, κειμένη δὲ ἐν φάραγγι βαθείᾳ, τετρακοσίων πηχῶν τοὺς τοίχους ἔχουσα, ἐκ λίθων δὲ τετραγώνων κατεσκεύαστο καὶ λευκῶν πάνυ. τὸ μὲν μῆκος ἑκάστου λίθου, πήχεις εἴκοσι· τὸ δὲ ὕψος ἕξ. ἔργον Σολομῶνος τοῦ βασιλέως πρώτου δειμαμένου τὸ σύμπαν ἱερόν. ὁ βασιλεὺς δὲ, ἐπεπίστευτο γὰρ ὑπὸ Κλαυδίου Καίσαρος τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἱεροῦ, λογισάμενος παντὸς μὲν ἔργου τὴν καθαίρεσιν εἶναι ῥᾳδίαν, δυσχερῆ δὲ τὴν κατασκευήν· ἐπὶ δὲ τῆς στοᾶς ταύτης καὶ μᾶλλον, χρόνου τε γὰρ καὶ πολλῶν χρημάτων εἰς τοὔργον δεῖσθαι· ἠρνήσατο μὲν περὶ τούτου δεομένοις, καταστορέσαι δὲ λευκῷ λίθῳ τὴν πόλιν οὐκ ἐκώλυσεν. Ἰησοῦν δὲ τὸν τοῦ [x] Γαμαλιὴλ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφελόμενος, ἔδωκεν αὐτὴν Ματθίᾳ τῷ Θεοφίλου, καθ' ὃν καὶ ὁ πρὸς Ῥωμαίους [y] πόλεμος Ἰουδαίοις ἔλαβε τὴν ἀρχήν.

CAP. X.

Summorum pontificum enumeratio.

JAM vero necessarium esse existimo, & huic historiæ in primis convenire, *paucula* narrare de pontificibus, quæ fuerit eorum origo, & quibus concessum hunc honorem accipere, & quot usque ad finem hujus belli fuerint. Et primum quidem omnium Aaronem, fratrem Moysis, Deo in summo sacerdotio ministrasse ajunt, illique defuncto successisse mox filios, ac deinde illorum posteris omnibus hunc honorem constitisse. unde etiam ex patrio instituto, neminem Dei pontificem fieri, nisi ex Aaronis sanguine; nec licere alicui alterius generis, ne si rex quidem fuerit, pontificatui admoveri. Fuerunt igitur universi ab Aarone, omnium (sicut diximus) primo, usque ad Phanasum, qui tempore belli à seditiosis constitutus est pontifex, numero LXXXIII. Ex istis dum tabernaculum in solitudine Moysis temporibus steterit, quod Deo exstruxit Moyses *& adornavit*; usque dum in Judæam ventum est, ubi Solomon rex Deo templum erexit, pontificatum gesserunt

Recensio summorum pontificum.

ΚΕΦ. Θʹ.

Τῶν ἀρχιερέων ἀπαρίθμησις.

[z] ΑΝαγκαῖον δὲ εἶναι νομίζω, καὶ τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ [a] προσήκειν διηγήσασθαι περὶ τῶν ἀρχιερέων, πῶς τε [b] ἀρξάμενοι, καὶ τίσιν ἔξεστι τιμῆς ταύτης μεταλαμβάνειν, καὶ πόσοι γεγόνασι, μέχρι τοῦ πολέμου τελευτῆς. πρῶτον μὲν οὖν πάντων λέγουσιν Ἀαρῶνα τὸν Μωϋσέως ἀδελφὸν ἀρχιερατεῦσαι τῷ Θεῷ, τελευτήσαντος δὲ ἐκείνου διαδέξασθαι τοὺς παῖδας εὐθὺς, καὶ ἀπ' ἐκείνων τοῖς [c] ἐκγόνοις αὐτῶν διαμεῖναι τὴν τιμὴν ἅπασιν. ὅθεν καὶ πάτριόν ἐστι μηδένα τοῦ Θεοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην λαμβάνειν, ἢ τὸν ἐξ αἵματος τοῦ Ἀαρῶνος, ἑτέρου δέ [d] τις γένους οὐδ' ἂν βασιλεὺς ὢν τύχῃ [e] τεύξεσθαι τῆς ἀρχιερωσύνης. ἐγένοντο οὖν πάντες τὸν ἀριθμὸν, ἀπὸ Ἀαρῶνος, ὡς ἔφαμεν, τοῦ πρώτου γενομένου μέχρι [f] Φανάσου, τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ἀναδειχθέντος ἀρχιερέως, [g] τρεῖς καὶ ὀγδοήκοντα. ἐκ τούτων κατὰ τὴν ἔρημον ἐπὶ τῶν Μωϋσέως χρόνων τῆς σκηνῆς ἑστώσης, ἣν Μωϋσῆς τῷ Θεῷ κατεσκεύασε, μέχρι τῆς εἰς Ἰουδαίαν ἀφίξεως, [h] ἔνθα Σολομῶν ὁ βασιλεὺς τῷ Θεῷ τὸν ναὸν

o Ὕμνους ἐκμαθεῖν ὡς παρεκάλουν.] Νόμους *Busb.*

p Ἤδη ——— ἐτετέλεστο.] Ἤδη δὲ καὶ τότε *Vat.* HUDS. Conf. supr. lib. 15. c. XI. §. 1. SPANH.

q Ἐτετέλεστο] Hac de re agit *Scaliger* in lib. de *Emend. Temp.* p. 499. ut & *Langius* de *Annis Christi*, p. 344. *Lud. Cappellus* in *Spicileg.* ad *Joannem*, c. 1. v. 20. & *Usserius* in *Annalibus* ad A. M. 3987.

r Πορίζεσθαι] Κομίζεσθαι *Busb.*

s Ῥωμαίων φόβον ἔχειν οὐ θέλων,] Τῶν Ῥωμαίων *Busb.*

t Ἀνατολικὴν] Νότιον malint nonnulli. vide *Grotium* ad Joh. X. 22. IBBETS.

v Στοὰ τοῦ μὲν ἔξωθεν ἱεροῦ] Vide lib. 8. c. 2.

x Γαμαλιὴλ] Ita *Busb.* & *Zonar.* Γαμαλιήλου in *Editis Aliisque.*

y Πόλεμος Ἰουδαίοις ἔλαβε τὴν ἀρχήν.] Πόλεμος τοῖς Ἰουδαίοις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπὶ μέγα προεχώρησε *Busb.*

z Ἀναγκαῖον δὲ εἶναι νομίζω] Confer Hegesippum II. 13. p. 294. Ed. *Colon.*

a Προσήκειν διηγήσασθαι] Προσῆκον *Busb.*

b Ἀρξάμενοι] Ἤρξαντο. & τίσιν ἔξεστι τῆς τιμῆς *Busb.*

c Ἐκγόνοις] *L. B.* ἐγγόνοις.

d Τις γένους] Illud τὶς è Cod. *Busb.*

e Τεύξεσθαι] *L. B.* τεύξεται.

f Φανάσου,] Φινεέσου *Busb.* Φινάσου *Gall.* (in *L. B. Marg.* notatur alios Codd. habere Φινέσσου) in *Epiphanii* versione, *Phinasum* aut *Dinasum*.

g Τρεῖς καὶ ὀγδοήκοντα.] De numeris in hoc capite vide *L. Cappellum* fuse differentem in *Chronologia Sacra*, p. 274. Καὶ ὀγδοήκοντα τρεῖς *L. B.*

h Ἔνθα Σολομῶν ὁ βασιλεὺς] Ὅτε Σολ. *Busb.*

ναὸν ἤγειρεν, ἠρχιεράτευσαν [i] τρισκαίδεκα. τὸ γὰρ πρῶτον [k] ἕως τῆς τοῦ βίου τελευτῆς τὰς ἀρχιερωσύνας εἶχον, ὕστερον δὲ καὶ παρὰ ζώντων διεδέχοντο. οἱ τοίνυν τρισκαίδεκα οὗτοι, τῶν δύο παίδων Ἀαρῶνος ὄντες ἔγγονοι, [l] κατὰ διαδοχὴν τὴν τιμὴν παρελάμβανον. ἐγένετο δὲ [m] αὐτῶν ἀριστοκρατικὴ μὲν ἡ πρώτη πολιτεία, μετὰ ταύτην δὲ μοναρχία, βασιλέων δὲ τρίτη. γίνεται δὲ τῶν ἐτῶν ἀριθμὸς ὧν ἦρξαν οἱ [n] τρισκαίδεκα, ἀφ' ἧς ἡμέρας οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέλιπον Αἴγυπτον Μωϋσέως ἄγοντος, μέχρι τῆς τοῦ ναοῦ κατασκευῆς, ὃν Σολομῶν ὁ βασιλεὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνήγειρεν, ἔτη [o] δυοκαίδεκα πρὸς τοῖς ἑξακοσίοις. μετὰ δὲ τοὺς τρισκαίδεκα ἀρχιερεῖς ἐκείνους, δέκα καὶ ὀκτὼ τὴν ἀρχιερωσύνην ἔσχον, ἀπὸ Σολομῶνος βασιλέως ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτὴν διαδεξάμενοι, [p] μέχρις οὗ Ναβουχοδονόσωρ ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς, ἐπιστρατεύσας τῇ πόλει, τὸν μὲν ναὸν ἐνέπρησε, τὸ δὲ ἔθνος ἡμῶν εἰς Βαβυλῶνα [q] μετήνεγκε, καὶ τὸν ἀρχιερέα [r] Ἰωσαδάκην αἰχμάλωτον ἔλαβε. τούτων χρόνος τῆς [s] ἀρχιερωσύνης [t] τετρακοσίων ἑξήκοντα ἓξ ἐτῶν ἐστι, μηνῶν ἕξ, ἡμερῶν δέκα, [v] ἤδη βασιλευομένων Ἰουδαίων. μετὰ δὲ χρόνον ἐτῶν ἁλώσεως [x] ἑβδομήκοντα τῆς ὑπὸ Βαβυλωνίων γενομένης, Κῦρος ὁ [y] Περσῶν βασιλεὺς ἀπέλυσε τοὺς ἐκ Βαβυλῶνος Ἰουδαίους ἐπὶ τὴν οἰκείαν γῆν πάλιν, καὶ συνεχώρησε τὸν ναὸν ἀνεγεῖραι. τότε δὴ τῶν ὑποστρεψάντων [z] αἰχμαλώτων Ἰησοῦς ὁ Ἰωσεδὲκ, τὴν ἀρχιερωσύνην λαμβάνει. [a] οὗτος δὲ καὶ οἱ ἔκγονοι αὐτοῦ, πεντεκαίδεκα ἅπαντες, μέχρι βασιλέως Ἀντιόχου τοῦ Εὐπάτορος [b] ἐπολιτεύοντο δημοκρατικῶς ἔτη [c] τετρακόσια δεκατέσσαρα. πρῶτος δὲ Ἀντίοχος ὁ προειρημένος καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Λυσίας [d] τὸν Ὀνίαν, ᾧ Μενέλαος ἐπίκλην, παύσαντες τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀνελόντες αὐτὸν ἐν Βεροίᾳ, καὶ [e] τὸν παῖδα τῆς διαδοχῆς ἀπελάσαντες [f] καθιστᾶσιν [g] Ἰάκιμον ἀρχιερέα, γένους μὲν τοῦ Ἀαρῶνος, [h] οὐκ ὄντα δὲ τῆς οἰκίας ταύτης. διὰ τοῦτο δὲ καὶ [i] ὁ Ὀνίας, ὁ τοῦ τετελευτηκότος Ὀνίου ἐξάδελφος, ὁμώνυμος τῷ πατρὶ, παραγενόμενος εἰς Αἴγυπτον, καὶ διὰ φιλίας ἀφικόμενος Πτολεμαίῳ τῷ Φιλομήτορι καὶ Κλεοπάτρᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, πείθει τούτους [k] κατὰ τὸν [l] Ἡλιοπολίτην νομὸν [m] δειμαμένους τῷ Θεῷ ναὸν, παραπλήσιον τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις, αὐτὸν ἀρχιερέα καταστῆσαι. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ τοῦ κατασκευασθέντος ἐν Αἰγύπτῳ [n] πολλάκις ἐδηλώσαμεν. ὁ δὲ Ἰάκιμος, ἔτη τρία τὴν ἀρχιερωσύνην κατασχὼν, ἐτελεύτησεν. διεδέξατο δὲ οὐδεὶς αὐτὸν, ἀλλὰ διετέλεσεν ἡ πόλις ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ χωρὶς ἀρχιερέως οὖσα. πάλιν δὲ οἱ τῶν Ἀσαμωναίου παίδων [o] ἔκγονοι, τὴν προστασίαν τοῦ ἔθνους πιστευθέντες, [p] καὶ πολεμήσαντες Μακεδόσιν, Ἰωνάθην ἀρχιερέα καθιστᾶσιν, ὃς ἦρξεν ἐνιαυτοὺς ἑπτά. τελευτήσαντος δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐνέδρας τῆς ὑπὸ Τρύφωνος

XIII. nam à principio pontificatum habuerunt quamdiu vixerint: postea vero etiam viventibus succedebatur. Itaque hi XIII. cum essent duorum Aaronis filiorum posteri, ex successione honorem *istum* accipiebant. Erat autem prima quidem eorum administratio Aristocratica, post hanc autem Monarchia, tertia vero Regum. At numerus annorum, dum ipsi XIII. imperio potiti sunt, (ex quo die patres nostri ductu Moysis Ægyptum reliquerunt usque ad templum conditum quod Solomon rex Hierosolymis condidit,) assurgit ad DCXII. Post illos autem pontifices XIII. pontificatum tenuerunt XIIX. qui à tempore Solomonis regis Hierosolymis sibi invicem successerunt, usque dum Nabuchodonosor Babyloniorum rex, contra urbem expeditione facta, templum cremarit, & gentem nostram Babylonem abduxerit, & * Josadacen pontificem captivum fecerit. Tempus autem illorum pontificatus annorum erat CCCCLXVI. mensium VI. dierum X. cum *utique* Judæi jam sub regibus essent. Post tempus vero annorum septuaginta, ex quo *gentis* excidium à Babyloniis factum est, Cyrus Persarum rex Judæos è Babylone in patriam suam remisit, templumque denuo condere *iis* concessit. Tunc itaque Jesus Josedeci *filius*, *unus* è captivis qui reversi sunt, pontificatum accipit. Atque is posterique ejus, quindecim universi, usque ad regem Antiochum Eupatora, liberi populi statum rexerunt, per annos CCCCXII. primusque Antiochus ille, quem memoravimus, & dux ejus Lysias Oniam, cognomento Menelaum, pontificatu privant, quippe Berœæ interfectum; filioque ejus successionis jure depulso, Jacimum faciunt pontificem, ex genere quidem Aaronis, sed non ex Oniæ domo. quamobrem Onias, Oniæ defuncti patruelis, ejusdem cum patre nominis, in Ægyptum profectus, conciliataque sibi Ptolemæi Philometoris & Cleopatræ conjugis ejus amicitia, persuasit eis ut in Heliopolitica præfectura Deo templum Hierosolymitano simile ædificandum curarent, ipsumque pontificem constituerent. Sed de illo quidem templo in Ægypto exstructo sæpius diximus. At Jacimus, cum triennio pontificatum tenuisset, obiit. ei autem nemo *statim* successit: sed per septennium civitas mansit pontifice destituta. Rursum vero posteri filiorum Asamonæi (postquam illis mandata esset gentis præfectura, & bellum contra Macedones gessissent) Jonathan pontificem creant, qui septem annis *rebus sacris* præerat. Illo autem dolo è vivis

Confer lib. 10. *c.* 8.
lib. 11. *cap.* 3. §. 10.
lib. 12. *c.* 5. §. 1. & *c.* 9. §. 7.
lib. 12. *c.* 9. §. 7. *lib.* 13. *c.* 3. §. 2. & *c.* 10. §. 4. & *lib.* 20. *c.* 9. §. 1.
lib. 12. *c.* 11. §. 2. & *lib.* 13. *c.* 1. §. 1. & *c.* 2. §. 2. & *c.* 6. §. 5.

i Τρισκαίδεκα.] Δεκατρεῖς *Busb. L. B.* & *Gall.*
k Ἕως τῆς τοῦ βίου τελευτῆς.] Ἕως τοῦ βίου τελ. *Vat.*
l Κατὰ διαδοχὴν τὴν τιμὴν παρελάμβανον.] Κατὰ διαδοχὰς *Busb.*
m Αὐτῶν ἀριστοκρατικὴ] Ita vertit *Gelenius*, quasi ὑπ' αὐτῶν legisset; *Sub his* [*pontificibus*] *primo penes optimates administratio fuit reipublicæ, post ad monarchas, postremo ad reges transiit. Epiphanius* αὐτῶν sumpsit pro *Hebræorum* gente, adeoque vertit, *Fuit autem Hebræorum resp. primo quidem sub populi potestate* (quasi legisset δημοκρατικὴ) *post hoc autem sub unius potestate sita, tertio vero sub Regibus.* Vide *Seldenum* in libro *de Synedriis*, c. 15. p. 647.
n Τρισκαίδεκα,] *L. B.* δεκατρεῖς.
o Δυοκαίδεκα πρὸς τοῖς ἑξακοσίοις.] Alibi *sc.* l. VIII. c. 11. DLXXXII. numerat. Sed hic (notante *Vossio* in *Chronologia Sacra*, p. 170.) addit XX. inter mortem *Heli* & judicaturam *Samuelis* elapsos. quo admisso non opus est emendatione *S. Petiti.* qui (in *Animadv.* ἀνεκδότοις, tom. 1. p. 267.) legit, ἔτη ἐνενήκοντα δύο πρὸς τοῖς πεντακοσίοις.
p Μέχρις οὗ Ναβουχοδονόσωρ] Μέχρι Ναβ. *Vat.* μέχρι Ναβουχοδονόσαρος *Busb.* & *Lugd. Bat.*
q Μετήνεγκε,] Μετήγαγε *Gall.*
* *Josadacen pontificem captivum fecerit.*] *Josadocus*, dicitur l. 10.
r Ἰωσαδάκην] *L. B.* Ἰοσεδέκην.
s Ἀρχιερωσύνης —— ἐστι,] Ita *Busb.* & *Epiphan.* ἱερωσύνης in *ceteris*.
t Τετρακοσίων] Τριακοσίων *Vet. Interpr.* ut & *Lugd. Bat.*
v Ἤδη] Abest à *L. B.*
x Ἑβδομήκοντα τῆς ὑπὸ Βαβυλωνίων γενομένης] Τετρακοσίων ἑβδομήκοντα ἐτῶν ex lib. x. & *Josephi* calculis scribit *Petitus*, p. 270.

y Περσῶν βασιλεὺς] Τῶν Περσῶν *Busb.*
z Αἰχμαλώτων] Αἰχμαλώτων, εἷς ὢν ὁ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος Ἰωσαδάκου παῖς Ἰησοῦς τὴν ἀρχ. *Gall.* & *Busb.*
a Οὗτος δὲ καὶ οἱ ἔκγονοι] Εἷς ὢν οἱ ἔγγονοι *L. B.* at *Coccejus* Υἱὸς ὢν &c. Οὗτος αὐτὸς καὶ οἱ ἐκγ. ἅ. π. σύμπαντες *Busb.*
b Ἐπολιτεύοντο δημοκρατικῶς ἔτη] Ἐπολιτεύοντο δὲ δημοκρ. *Busb.* & *Gall.* λαμβάνει δ' οὗτος καὶ &c. *L. B.*
c Τετρακόσια δεκατέσσαρα.] Τριακόσια solus *Busb.* Confer, si lubet, *L. Cappellum* in *Chronol. S.* p. 278. & *Jac. Cappellum* in *Hist. Sac, & Exot.* ad *A. M.* 3824.
d Τὸν Ὀνίαν, ᾧ Μενέλαος ἐπίκλην] Vide l. x. c. 15.
e Τὸν παῖδα] Aliquid deesse videtur. Certe per τὸν παῖδα intelligendus est Oniæ III. filius.
f Καθιστᾶσιν] Καθιστᾶσιν Ἰωάκιμον ἱερέα *Busb.* & mox infra Ἰωάκιμος & καθιστᾶσιν.
g Ἰάκιμον ἀρχιερέα,] *Al.* Ἄλκιμον.
h Οὐκ ὄντα δὲ τῆς οἰκίας ταύτης.] Οὐ τῆς αὐτῆς δὲ οἰκίας, *sed non de recta linea*, (ut vertit *Schottus*) apud *Photium* in *Bibl.* Cod. 238. p. 978.
i Ὁ Ὀνίας,] Ita lego ex *Epiphanio*, qui vertit, *Propterea & Onias, defuncti fratruelis, & nomen referens patris* &c. Antea erat ὁ Ἀνανίας tum in *Græcis omnibus* præter *Busb.* (qui habet ὁ νεανίας) tum apud *Photium*.
k Κατὰ —— ναὸν,] Conf. sup. lib. 12. c. 9. §. 7. SPANH.
l Ἡλιοπολίτην νομὸν] Ἡλιουπολίτην *Busb.*
m Δειμαμένους τῷ Θεῷ ναὸν,] Δειμάμενος *Photius.*
n Πολλάκις ἐδηλώσαμεν.] Conf. supr. lib. 12. c. 9. §. 5. & lib. 13. c. 10. §. 4. SPANH.
o Ἔκγονοι,] *L. B.* ἔγγονος.
p Καὶ πολεμήσαντες] *L. B.* καὶ πολεμηθέντες καὶ πολεμήσαντες.

lib. 13. c. 6. §. 2. & 5. vis sublato, & insidiis ei à Tryphone structis, sicuti jam supra alicubi memoravimus, pontificatum
lib. 13. c. 7. §. 4 & c. 8. §. 1. obtinet frater ejus Simon. Cui, cum sacerdotium tenuisset anno amplius quam frater, dolo generi oppresso inter epulas, succedit filius nomine Hyr-
lib. 13. c. 8. §. 1. canus. At Hyrcanus, per xxx. annos, honore potitus, *summa* in senectute moritur, successione Ju-
lib. 13. c. 11. §. 1. dæ relicta, qui & Aristobulus dictus est. Hunc autem, imperium una cum sacerdotio adeptum, (nam Judas primus sibi coronam imposuit quam uno anno gessit) morbo exstinctum in hæreditate
lib. 13. c. 12. §. 1. excipit frater Alexander. Alexander autem, cum imperium simul & sacerdotium per XXVII. annos tenuisset, vita decedit, relicta Alexandræ uxori potestate eum assignandi qui pontificatum gereret. Atque illa quidem Hyrcano *suo filio* pontificatum dat; illa vero cum regnum novennio administrasset, vitam finivit: totidemque annis filius ipsius Hyrcanus sacerdotium habebat. nam post ma-
lib. 14. c. 1. §. 2. tris obitum contra ipsum bellum movit Aristobulus frater, & victo quidem pontificatum ademit, ipse
ibid. vero regnavit Deoque in pontificatu ministravit. Cæterum cum tertio regni hujus anno, totidem
lib. 14. c. 4. §. 1. præterea mensibus elapsis, venisset Pompejus, & Hierosolymitarum urbem vi expugnasset, ipsum
lib. 14. c. 4. §. 4. cum liberis vinctum Romam misit; & Hyrcano in pontificatum restituto, gentis quidem præfecturam ei permisit, diademate vero uti prohibuit. Atque Hyrcanus præter IX. primos annos impe-
lib. 14. c. 13. §. 10. & ἀλλ. ravit XXIV. Barzapharnes autem & Pacorus, Parthorum dynastæ, trajecto Euphrate & bello Hyr-
lib. 1. c. 13. §. 1. & cano illato, ipsum quidem vivum ceperunt, Antigonum vero Aristobuli filium regem constitue-
lib. 15. c. 2. §. 1. seq. runt. Hunc ipsum, cum tres annos totidemque menses imperasset, Sosius & Herodes obsidione
lib. 15. c. 1. §. 1. expugnarunt; abductumque Antiochiam morte affecit Antonius. Herodes autem à Romanis ac-
lib. 14. c. 16. §. 4. & 15. c. 2. §. 4. cepto regno, non amplius ex Asamonæi genere creavit pontifices; sed obscuris quibusdam, & à sacerdotibus tantummodo oriundis, præter unum
lib. 15. c. 3. §. 1. Aristobulum, hunc honorem tribuebat. Aristobulum namque Hyrcani à Parthis capti nepotem cum pontificem declarasset, sororem ejus Mariamnen in uxorem duxit; quippe qui multitudinis erga seipsum captaret benevolentiam, propter Hyrcani memoriam. Deinde veritus ne omnes ad
lib. 15. c. 3. §. 3. Aristobulum desciscerent, ipsum Hiericunte de medio sustulit, necem ei ita machinatus, ut dum nataret suffocaretur, sicuti jam ante declaravimus. Post hunc non amplius ex Asamonæi prole oriundis pontificatum commisit. Herodem etiam in constitutione pontificum imitatus est filius ejus Archelaus; & post hunc Romani, qui Judæorum regnum occuparunt. Sunt igitur qui ab Herodis temporibus pontificatum gesserunt, usque ad diem quo Titus templum & civitatem captam flammis vastavit, in universum XXVIII. tempusque illo-

μηχανηθείσης, ὡς ἀνωτέρω που προειρήκαμεν, λαμβάνει τὴν ἀρχιερωσύνην Σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. καὶ τοῦτον δὲ, δόλῳ παρὰ συμπόσιον ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ διαφθαρέντα, [q] διεδέξατο παῖς Ὑρκανὸς ὄνομα, κατασχόντα τὴν ἀρχιερωσύνην πλείονα τἀδελφοῦ χρόνον ἐνιαυτῷ. τριάκοντα δ' ἐν ἔτεσι τῆς τιμῆς Ὑρκανὸς ἀπολαύσας τελευτᾷ γηραιὸς, Ἰούδᾳ τῷ καὶ Ἀριστοβούλῳ κληθέντι τὴν διαδοχὴν καταλιπών. κληρονομεῖ δὲ καὶ τοῦτον [r] ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος, ὑπὸ νόσου μὲν τελευτήσαντα, τὴν ἱερωσύνην δὲ κατασχόντα μετὰ βασιλείας· καὶ γὰρ διάδημα περιέθετο πρῶτος Ἰούδας ἐνιαυτὸν ἕνα. βασιλεύσας δὲ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἱερατεύσας ἔτη εἰκοσιεπτὰ, καταστρέφει τὸν βίον, Ἀλεξάνδρᾳ τῇ γυναικὶ καταστῆσαι τὸν ἀρχιερατευσόμενον ἐπιτρέψας. ἡ δὲ τὴν μὲν ἀρχιερωσύνην Ὑρκανῷ δίδωσιν, [s] αὐτὴ δὲ, τὴν βασιλείαν ἐννέα ἔτη κατασχοῦσα, τελευτᾷ τὸν βίον· τὸν ἴσον δὲ χρόνον τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ παῖς αὐτῆς Ὑρκανὸς ἔσχεν. μετὰ γὰρ τὸν θάνατον αὐτῆς πολεμήσας πρὸς αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς Ἀριστόβουλος, καὶ νικήσας, ἀφαιρεῖται μὲν ἐκεῖνον τὴν ἀρχὴν, αὐτὸς δὲ [t] ἐβασίλευσε καὶ ἱεράτευσε τῷ Θεῷ. ἔτει δὲ τρίτῳ τῆς βασιλείας, καὶ πρὸς μησὶ τοῖς ἴσοις, Πομπήϊος ἐλθὼν, καὶ τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλιν κατὰ κράτος ἑλὼν, αὐτὸν μὲν εἰς Ῥώμην μετὰ τῶν τέκνων δήσας ἔπεμψε· τῷ δὲ Ὑρκανῷ πάλιν τὴν ἀρχιερωσύνην ἀποδοὺς, τὴν μὲν τοῦ ἔθνους προστασίαν ἐπέτρεψε, διάδημα δὲ φορεῖν ἐκώλυσεν. ἦρξε δὲ πρὸς τοῖς ἐννέα τοῖς πρώτοις ὁ Ὑρκανὸς [v] τέσσαρα καὶ εἴκοσι. [x] Βαρζαφάρνης δὲ καὶ Πάκορος, οἱ τῆς Παρθυηνῆς [y] δυνάσται, διαβάντες τὸν Εὐφράτην, καὶ πολεμήσαντες Ὑρκανῷ, αὐτὸν μὲν ζωγρίᾳ [z] παρέλαβον, τοῦ Ἀριστοβούλου δὲ υἱὸν Ἀντίγονον κατέστησαν βασιλέα. τρία δὲ ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας ἄρξαντα τοῦτον Σόσσιός τε καὶ Ἡρώδης ἐξεπολιόρκησαν· Ἀντώνιος δὲ ἀνεῖλεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀναχθέντα. τὴν δὲ βασιλείαν Ἡρώδης παρὰ Ῥωμαίων ἐγχειρισθεὶς, οὐκέτι τοὺς ἐκ τοῦ Ἀσαμωναίου [a] γένους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, [b] ἀλλά τισιν ἀσήμοις, καὶ [c] μόνον ἐξ ἱερέων οὖσι. πλὴν ἑνὸς Ἀριστοβούλου τὴν τιμὴν ἀπένειμε. τὸν δὲ Ἀριστόβουλον Ὑρκανοῦ τοῦ ὑπὸ Πάρθων ληφθέντος υἱωνὸν ὄντα καταστήσας ἀρχιερέα, τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ συνῴκησε Μαριάμμῃ, τὴν τοῦ πλήθους πρὸς ἑαυτὸν θηρώμενος εὔνοιαν, διὰ τὴν Ὑρκανοῦ μνήμην. εἶτα, [d] φοβηθεὶς μὴ πρὸς τὸν Ἀριστόβουλον πάντες ἀποκλίνωσιν, ἀνεῖλεν αὐτὸν, ἐν Ἱεριχοῖ πνιγῆναι μηχανησάμενος κολυμβῶντα, καθὼς ἤδη [e] δεδηλώκαμεν. μετὰ τοῦτον οὐκέτι τοῖς ἐκγόνοις τῶν Ἀσαμοναίου παίδων τὴν ἀρχιερωσύνην ἐπίστευσεν. ἔπραξε δὲ ὅμοια τῷ Ἡρώδῃ [f] περὶ τῆς καταστάσεως τῶν [g] ἱερέων, Ἀρχέλαός τε ὁ παῖς αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦτον [h] τὴν ἀρχὴν Ῥωμαῖοι τῶν Ἰουδαίων παραλαβόντες. εἰσὶν οὖν [i] οἱ ἀπὸ τῶν Ἡρώδου χρόνων ἀρχιερατεύσαντες μέχρι τῆς ἡμέρας, [k] ἧς τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν Τίτος ἑλὼν ἐπυρπόλησεν, οἱ πάντες [l] εἰκοσιοκτώ· χρόνος δὲ τούτων ἔτη πρὸς τοῖς ἑκατὸν ἑπτά. καί τινες μὲν αὐτῶν ἐπολιτεύσαντο ἐπὶ

q Διεδέξατο παῖς Ὑρκανὸς ὄνομα,] Ita lego & distinguo, maxima ex parte auctoritate nixus *codicis Busb.* in quo, διεδέξατο παῖς Ὑρκανὸς κατασχόντα τὴν ἀρχιερωσύνην πλείως τοῦ αὐτοδέλφου χρόνον ἐνιαυτῷ. τριάκοντα δ' ἐν ἔτεσι τῆς τιμῆς ὁ Ὑρκανὸς ἀπολαύσας &c. Antea erat in *Editis*, διεδέξατο παῖς Ὑρκανὸς ὄνομα. ὃν κατασχόντα τὴν ἱερωσύνην πλείονα τἀδελφοῦ χρόνον ἐνιαυτῶν τριάκοντα ἐν ἔτος τῆς τιμῆς Ὑρκανὸς ἀπολαύσας &c. Quin & τριάκοντα δ' ἐν ἔτεσι habet *Gall.*

r Ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος,] Ita cum *Cod. Vat.* & *Lugd. Bat.* ἀδελφὸς Ἀλεξανδρὸς βασιλεὺς *Busb.* in *Editis Aliisque* deërat Ἀλέξανδρος.

s Αὐτὴ δὲ,] Αὕτη *Busb.*

t Ἐβασίλευσε καὶ ἱεράτευσε τῷ Θεῷ.] Ita *Busb.* & *Epiphan.* qui vertit, *& Dei pontifex fuit.* ἐβασίλευσε καὶ ἱεράτευσε τοῦ ἔθνους in *Editis Aliisque.* in *L. B*, ἐβασίλευε καὶ ἱεράτευε τοῦ ἔθνους.

v Τέσσαρα καὶ εἴκοσι.] Vide *Usserium* in *Annalibus* p. 437. *Edit. Lond.*

x Βαρζαφάρνης δὲ καὶ Πάκορος] Βαρζαβάνης *Vat.* & *Busb.* Βαρζαβάρνης *Gall.*

y Δυνάσται,] Nota Dynastas hic dici Parthorum Reges. SPAN.

z Παρέλαβον,] *L. B.* συνέλαβον.

a Γένους καθίστησιν ἀρχιερεῖς] Γένους· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ καλούμενοι Μακκαβαῖοι· καθίστησιν *Euseb.* & *Cyrill.*

b Ἀλλά τισιν ἀσήμοις,] Vide *Euseb.* l. 8. p. 398. D. E.

c Μόνον ἐξ ἱερέων οὖσι,] Ita in *Josephi* libris, tum *Græcis* tum *Latinis.* Verum *Eusebius* (in *Demonstr. Evang.* l. 8. p. 398.) & *Cyrillus Alexandrinus* (in *Comment.* in *Danielem*, p. 662.) καὶ μόνον ἐξ ἱερέων οὖσι habent. Quo de loco videsis *Casaubonum* in *Exerc. c. Baronium*, c. 52. *Edit. Lond.*

d Φοβηθεὶς] Δεδιὼς *Euseb.*

e Δεδηλώκαμεν.] Εἰρήκαμεν *Busb.*

f Περὶ τῆς καταστάσεως] Ἐπὶ τῇ καταστάσει τῶν ἱερέων *Busb.* περὶ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέων *Cyrill.*

g Ἱερέων,] Ἀρχιερέων *Euseb.*

h Τὴν ἀρχὴν] Τὴν Ἰουδαίων βασιλείαν *Euseb.*

i Οἱ ἀπὸ τῶν Ἡρώδου χρόνων] Οἱ ὑπὸ Ἡρ. *Busb.*

k Ἡ τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν] Ita lego. ἧς (*Lugd. Bat.* εἰς) τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν Τίτος ἑλὼν π. *Busb. L. B.* & *Coccejus.* ἧς εἰς τὸν ν. κ. τ. π. Τ. ἐλθὼν in *Editis Aliisque.*

l Εἰκοσιοκτώ.] *Sc.* si excludatur *Phanasus* ultimus, qui à Zelotis seditiosis sub finem belli electus est, quique propterea inter pontifices non videtur numerandus. *L. Cappellus* in *Chronolo-*

ἐπί τε Ἡρώδου [m] βασιλεύοντος, καὶ ἐπὶ Ἀρχελάου τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. μετὰ δὲ τὴν [n] τούτων τελευτὴν, [o] ἀριστοκρατία μὲν ἦν ἡ πολιτεία, τὴν δὲ προστασίαν τοῦ ἔθνους οἱ ἀρχιερεῖς [p] πεπίστευντο. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀρχιερέων ἱκανὰ ταῦτα.

rum pontificatuum anni cv. Et horum quidem aliqui ſub Herode rege & filio ejus Archelao res adminiſtrarunt: iſtis autem defunctis adminiſtratio quidem erat Ariſtocratica, gentis vero præfectura pontificibus commiſſa erat. Atque de pontificibus hæc dicta ſufficiant.

ΚΕΦ. ιά.

Περὶ τοῦ Φλώρου ἐπιτρόπου, ὃς τοὺς Ἰουδαίους τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πόλεμον ἄρξασθαι ἐβιάζετο. Ἐπίλογος.

[q] Γέσσιος δὲ Φλῶρος, ὁ πεμφθεὶς Ἀλβίνου διάδοχος ὑπὸ Νέρωνος, πολλῶν [r] ἀνέπλησε κακῶν Ἰουδαίους. Κλαζομένιος δὲ ἦν τὸ γένος οὗτος, ἐπήγετο δὲ Κλεοπάτραν γυναῖκα, δι' ἣν φίλην οὖσαν [s] Ποππηίας τῆς Νέρωνος γυναικὸς, καὶ πονηρίᾳ μηδὲν αὐτοῦ διαφέρουσαν, τῆς ἀρχῆς ἐπέτυχεν. οὕτω δὲ περὶ τὴν ἐξουσίαν ἐγένετο κακὸς καὶ βίαιος, ὥστε, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν, Ἀλβῖνον ἐπῄνουν ὡς εὐεργέτην Ἰουδαῖοι. ἐκεῖνος μὲν γὰρ [t] ἐπεκέκρυπτο τὴν πονηρίαν, καὶ τοῦ μὴ παντάπασι καταφωρος εἶναι προὐνόει· Γέσσιος δὲ Φλῶρος, καθάπερ εἰς ἐπίδειξιν πονηρίας πεμφθεὶς, τὰς εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν παρανομίας [v] ἐπόμπευε, [u] μήτε ἁρπαγῆς παραλιπὼν μηδένα τρόπον μήτε ἀδίκου κολάσεως. ἦν γὰρ [x] ἄτεγκτος [y] μὲν πρὸς ἔλεον, παντὸς δὲ κέρδους ἄπληστος, ὥστε μηδὲ τὰ πλεῖστα τῶν ὀλίγων διέφερεν, ἀλλὰ καὶ λῃσταῖς ἐκοινώνησεν. ἀδεῶς γὰρ οἱ πολλοὶ τοῦτο ἔπραττον, ἐχέγγυον παρ' ἐκείνου τὴν σωτηρίαν ἐπὶ τοῖς μέρεσιν ἕξειν πεπιστευκότες. καὶ τοῦτο μέτριον οὐκ ἦν. ἀλλ' οἱ δυστυχεῖς Ἰουδαῖοι, μὴ δυνάμενοι τὰς [z] ἀπὸ τῶν λῃστῶν γινομένας πορθήσεις ὑπομένειν, ἠναγκάζοντο τῶν ἰδίων [a] ἐξανιστάμενοι [b] ἠθῶν φεύγειν ἅπαντες, ὡς κρεῖττον [c] ὁπουδήποτε παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις κατοικήσοντες. καὶ τί δεῖ πλείω λέγειν; τὸν γὰρ πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον ὁ καταναγκάσας ἡμᾶς ἄρασθαι, Φλῶρος ἦν, κρεῖττον [d] ἡγουμένους ἀθρόους ἢ κατ' ὀλίγον ἀπολέσθαι. καὶ [e] δὴ τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν ὁ πόλεμος δευτέρῳ μὲν ἔτει τῆς ἐπιτροπῆς Φλώρου, [f] δωδεκάτῳ δὲ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς. ἀλλ' ὅσα μὲν [g] δρᾶν ἠναγκάσθημεν, ἢ παθεῖν ὑπεμείναμεν, ἀκριβῶς γνῶναι πάρεστι τοῖς βουλομένοις ἐντυχεῖν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου βίβλοις γεγραμμέναις.

β'. Παύσεται δὲ ἐνταῦθά μοι τὰ τῆς ἀρχαιολογίας, μεθ' ἣν καὶ τὸν πόλεμον ἠρξάμην γράφειν. περιέχει δὲ αὕτη τὴν ἀπὸ πρώτης γενέσεως ἀνθρώπου παράδοσιν, [gg] μέχρι ἔτους δωδεκάτου τῆς Νέρωνος ἡγεμονίας, τῶν ἡμῖν συμβεβηκότων τοῖς Ἰουδαίοις κατά τε τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, ὅσα τε πεπόνθαμεν ὑπὸ Ἀσσυρίων τε καὶ Βαβυλωνίων, τίνα τε Πέρσαι καὶ Μακεδόνες [h] διατεθείκασιν ἡμᾶς, καὶ μετ' ἐκείνους [i] Ῥωμαῖοι. πάντα γὰρ

CAP. XI. IX.

De Floro procuratore, qui Judæos cogebat bellum Romanis inferre. Peroratio.

Geſſius autem Florus, qui miſſus eſt à Nerone ut Albino ſuccederet, plurimis Judæos replevit calamitatibus. Hic genere erat Clazomenius, ſecumque Cleopatram conjugem adduxit, per quam, utpote Poppææ Neronis uxoris amicam, & nihil ab ipſo improbitate differentem, rerum *in Judæa* adminiſtrationem adeptus eſt. Ita autem nequiter & violenter poteſtate ſua abuſus eſt, ut, propter inſignem ejus maleficentiam, Albinum, tanquam de illis egregie meritum, celebrarint Judæi. nam ille nequitiam ſuam occultare ſtuduit, & ſolicite cavebat ne omnibus notus eſſet & manifeſtus: Geſſius autem Florus, quaſi ad malitiam oſtentandam miſſus, ex ſuis in gentem noſtram injuriis pompam agebat *& triumphabat*; nihil ſibi ad rapinarum omne genus ſummamque ſupplicii iniquitatem reliquum faciens. Erat enim durus quidem & ad miſericordiam flecti neſcius, cupiditatiſque in re lucri inexplebilis, ut qui nullum inter parva & magna diſcrimen faceret, ſed & cum latronibus participaret. Multi enim quæſtum iſtum exercebant, ſpei pleni nihil ab ipſo de incolumitate ſua metuendum, quod ſecum prædarum partes haberet. adeoque nullus erat injuriarum modus; ut miſeri Judæi, cum ferre non valerent vaſtationes à latronibus factas, cogerentur omnes ſuis ſedibus relictis fugam capeſſere, tanquam ubicunque apud exteros melius vitam acturi. Denique quid multis? Florus erat, qui nos eo adegit, ut bellum Romanis inferremus, ſatius eſſe exiſtimantes ut ſemel univerſi quam paulatim periremus. Et quidem cœptum eſt *hoc* bellum anno ſecundo adminiſtrationis Flori, duodecimo vero Neronis imperii: quo tempore quanta vel coacti fecimus, vel perpeſſi ſuſtinuimus, ſat accurate intelligere poſſunt, qui legere voluerint libros à nobis de Bello Judaïco conſcriptos.

Florus Judææ procurator.

Pejor Albino.

Belli Judaïci cauſa.

2. Atque hîc finem dicendi faciam de Antiquitatibus *noſtris*, * poſt quas exorſus ſum libros quos de Bello ſcripſi. Compectuntur autem Antiquitates rerum traditionem à primo homine nato uſque ad annum Neronis imperii XII. quæ *ſcilicet* nobis Judæis acciderunt & in Ægypto & Syria & Palæſtina, & quas clades ab Aſſyriis & *Babyloniis* accepimus, & quibus modis nos vexarunt & attriverunt Perſæ & Macedones, & poſt eos Romani. Atque omnia, ut ego arbitror, exſequutus

Peroratio.

nologia Sacra, p. 279. *L. B.* εἴκοσι καὶ ὀκτώ.
m Βασιλεύοντος,] Βασιλεύσαντος *Busb.*
n Τούτων] *L. B.* τοῦ παιδός.
o Ἀριστοκρατία δὲ ἦν ἡ πολιτεία,] Vide *Conringium* de *Rep. Hebr.* c. 73.
p Πεπίστευντο.] *L. B.* ἐπεπίστευντο.
q Γέσσιος δὲ Φλῶρος,] Conf. ἁλωσ. Procem. §. 7. & ἁλωσ. lib. 2. c. 14. §. 2. SPANH.
r Ἀνέπλησε κακῶν Ἰουδαίους.] Ἐνέπλησε *Busb.*
s Ποππηίας] Male in *libris* Πομπηίας. HUDS. Πομπηίας *Gen.* Pompejæ *Rufin.* ſicut in Græco. SPANH.
t Ἐπεκέκρυπτο τὴν πονηρίαν.] Ἐπεκρύπτετο *Busb.* & *Lugd. Bat.* ἐπέκρυπτε *Zonar.*
v Ἐπόμπευε,] *L. B.* ἐπόπτευε.
x Ἄτεγκτος.] Ἄτεκτος *Gall.* & in *Epiphanii* verſione *inflexibilis.* HUDS. *Sophocl. Oed. Tyr.* v. 344. ἀλλ' ᾧδ' ἄτεγκτος Schol. ἄτεγκτος, ἀντὶ τοῦ ἀσυμπαθὴς καὶ ἀδάκρυτος. SPANH.

y Μὲν πρὸς ἔλεον,] Illud μὲν è *Cod. Busb.* & *Lugd. Bat.*
z Ἀπὸ τῶν λῃστῶν γινομένας] Ita *Busb.* ὑπὸ in *reliquis.*
a Ἐξανιστάμενοι] Sic *Gall.* & *Busb.* ἐξιστάμενοι in *ceteris.*
b Ἠθῶν] *L. B.* ἐθῶν
c Ὁπουδήποτε] Δήπου δήποτε *Busb.*
d Ἡγουμένους ἀθρόους] Ita *Busb.* ἡγούμενος in *Editis Aliiſque.*
e Δὴ] Abeſt à *L. B.*
f Δωδεκάτῳ δὲ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς.] Conf. ἁλωσ. lib. 2. c. 14. §. 4. SPANH.
g Δρᾶν ἠναγκάσθημεν,] Δρᾶν deeſt *Vat.*
* *Quos* —— *ſcripſi.*] *Sc.* ubi illa deſinunt, cœpi aliquot abhinc annis de Bello Judaïco ſcribere.
gg Μέχρι —— ἡγεμονίας,] Conf. Procemii ἁλ. inſcript. ἁλωσ. & Procemium §. 7. καὶ ὡς ἔτει δωδεκάτῳ τῆς Νέρωνος &c. SPANH.
h Διατεθείκασιν ἡμᾶς,] Δεινὰ διατεθ. *Busb*
i Ῥωμαῖοι.] Ῥωμαῖοι τὸ ὕστατον *Busb.* Vide *Voſſii Chronol. S.* c. 20. p. 170.

k A-

tus sum accurate. Quin & operam dedi ut observarem summorum pontificum recensionem, quot per bis mille annos exstiterunt. Porroque ut reges sibi invicem successerint, absque errore tradidi; quas res illi gesserint, & quomodo remp. administrarint *insuper* narrans, ut & monarcharum potentiam, prout in sacris libris omnia perscripta reperiuntur. id quod facere polliciti sumus, statim ab initio historiæ. Confidenter autem dico, opere, quod institui, jam ad finem perducto; quod nemo alius, etiamsi *id maxime* voluerit, neque Judæus, neque alienigena, † potuerit commissa huic operi accurate adeo Græcis hominibus enunciare.

Josephus in Hebræis Græcisque literis versatissimus.

nam populares meos confitentes habeo, quod illis in patria disciplina plurimum præstiterim: Græcarum etiam literarum studio, postquam Grammatices elementa didicissem, memet addixi, quamvis exquisitam pronunciandi rationem assequi per patriam consuetudinem mihi non licuit. Nullo enim in honore sunt apud nostrates, qui multarum gentium linguis loqui didicerunt, quique in sermone dictionis venustatem atque ornatum venantur. eo quod ingenuorum infimis hujusmodi studium cum servis quibuscunque commune esse arbitrantur: illosque solos sapientes haberi volunt, qui legum scientiam consequuti sunt, & in sacris literis rerum verborumque vim scite interpretari possunt. Quare cum multi operam studiumque suum in hac exercitatione posuerint, vix duo quidem aut tres ad summum profecerunt, statimque laborum fructum ceperunt. Fortasse autem res erit non invidiosa, si de meo etiam genere, deque iis quæ in vita mea gessi, pauca enarravero, dum adhuc supersunt, qui aut vera dicenti possunt testimonium perhibere, aut falsa redarguere.

Librorum nonnullorum, quos Josephus scripserit, aut scribere proposuerit, recensio.

Hic itaque finem imponam Antiquitatibus, libris quidem viginti, versibus autem sexaginta millibus comprehensis; atque, si Deus permiserit, iterum, breviter omnia percurrendo, memorabo & bellum *Romanorum cum Judæis*, & quæ nobis evenerunt in diem usque hodiernum, qui incidit in annum quidem imperii Domitiani Cæsaris XIII. meæ autem ætatis LVI. Propositum etiam mihi est quatuor libros conscribere de Deo deque ejus substantia, ex opinione Judæorum quam ipsi à majoribus acceperunt; item de legibus, cur earum præcepto quædam nobis permissa sunt, quædam vetita.

Finis Libri vicesimi.

οἶμαι μετὰ [k] ἀκριβείας ἁπάσης συντεταχέναι. τηρῆσαι δὲ πεπείραμαι καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων ἀναγραφὴν, τῶν [l] ἐν δισχιλίοις ἔτεσι γενομένων. ἀπαραλλακτῶς δὲ πεποίημαι καὶ τὴν περὶ τοὺς βασιλεῖς διαδοχὴν, τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ τὰς πολιτείας ἀπαγγέλλων, μοναρχῶν τε δυναστείας, ὡς αἱ ἱεραὶ βίβλοι περὶ πάντων ἔχουσι τὴν ἀναγραφήν. τοῦτο γὰρ ποιήσειν ἐν ἀρχῇ ἐπηγγειλάμην τῆς [m] ἱστορίας. λέγω δὲ θαρσήσας ἤδη διὰ τὴν τῶν προτεθέντων [n] συντέλειαν, ὅτι μηδεὶς ἂν ἕτερος ἠδυνήθη θελήσας, μήτε Ἰουδαῖος, μήτε ἀλλόφυλος, τὴν πραγματείαν ταύτην οὕτως ἀκριβῶς εἰς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν. [o] ἐγὼ γὰρ ὡμολογούμην παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν πλεῖστον αὐτῶν κατὰ τὴν [p] ἐπιχώριον παιδείαν διαφέρειν. [q] καὶ τῶν Ἑλληνικῶν δὲ [r] γραμμάτων ἐσπούδασα μετασχεῖν, τὴν γραμματικὴν ἐμπειρίαν ἀναλαβὼν, τὴν δὲ περὶ τὴν προφορὰν ἀκρίβειαν [s] πάτριος ἐκώλυσε συνήθεια. παρ' ἡμῖν γὰρ οὐκ ἐκείνους [t] ἀποδέχονται τοὺς πολλῶν ἐθνῶν διάλεκτον ἐκμαθόντας, [v] καὶ γλαφυρότητι λέξεων τὸν λόγον ἐπικομψεύοντας. διὰ τὸ κοινὸν εἶναι νομίζειν τὸ ἐπιτήδευμα [x] τοῦτο οὐκ ἐλευθέρων μόνον τοῖς τυχοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκετῶν [y] τοῖς θέλουσι· μόνοις δὲ σοφίαν μαρτυροῦσι τοῖς τὰ νόμιμα σαφῶς ἐπισταμένοις, καὶ τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων δύναμιν ἑρμηνεῦσαι δυναμένοις. διὰ τοῦτο πολλῶν πονησάντων περὶ τὴν ἄσκησιν ταύτην, μόλις τινὲς δύο, ἢ τρεῖς, κατώρθωσαν, καὶ τῶν πόνων τὴν ἐπικαρπίαν εὐθὺς ἔλαβον. ἴσως δὲ οὐκ ἂν ἐπίφθονον [z] γένοιτο, περὶ καὶ γένους τοὐμοῦ, καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων βραχέα διεξελθεῖν, ἕως ἔχω ζῶντας, ἢ τοὺς ἐλέγξοντας, ἢ τοὺς μαρτυρήσοντας. ἐπὶ τούτοις δὲ καταπαύσω τὴν ἀρχαιολογίαν, βίβλοις μὲν εἴκοσι περιειλημμένην, ἓξ δὲ μυριάσι [a] στίχων· κἂν τὸ θεῖον ἐπιτρέπῃ, κατὰ περιδρομὴν ὑπομνήσω πάλιν τοῦ τε πολέμου καὶ τῶν συμβεβηκότων ἡμῖν, μέχρι τῆς νῦν ἐνεστώσης ἡμέρας, [b] ἥτις ἐστὶ τρισκαιδεκάτου μὲν ἔτους τῆς Δομετιανοῦ Καίσαρος ἀρχῆς, ἐμοὶ δὲ ἀπὸ γενέσεως πεντηκοστοῦ καὶ ἕκτου. προήρημαι δὲ συγγράψαι, [c] κατὰ τὰς ἡμετέρας δόξας τῶν Ἰουδαίων, [d] ἐν τέσσαρσι βίβλοις περὶ Θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν νόμων, διὰ τί κατ' αὐτοὺς τὰ μὲν ἔξεστιν ἡμῖν ποιεῖν, τὰ δὲ κεκώλυται.

Τέλος τοῦ βιβλίου εἰκοστοῦ.

k Ἀκριβείας ἁπάσης συντεταχέναι.] Mediam vocem ex *L. B.* inserui. HAV.

l Ἐν δισχιλίοις ἔτεσι γενομένων.] Ἐν δισχ. ὅλοις ἔτεσι *Gall.*

m Ἱστορίας.] Ὃ γὰρ πεποίηκα post ἱστορίας adjicit *Busb.*

n Συντέλειαν,] Ἀνακεφαλαίωσιν καὶ συντέλειαν *Gall.* & *Busb.* ὑποθέσεων ἀνακεφαλαίωσιν, καὶ *L. B.*

* *Potuerit* —— *enunciare.*] Soli huic *Antiquitatum* libro non apponitur ΤΕΛΟΣ in *Græcis.* quod libellus qui eum excipit, *de Vita Josephi* inscriptus, *pars* ejus fuerit, ut *epilogus* ad libros *Antiquitatum.* Videsis quæ annotantur ad pag. 1. sequentis Voluminis.

o Ἐγὼ γὰρ —— ἀναλαβὼν,] Ergo linguæ Hebrææ gnarus fuit Josephus. REL. *L. B.* ἔχω γὰρ ὁμολογούμενον.

p Ἐπιχώριον παιδείαν] Addit *L. B.* καὶ παρ' ἡμῶν, quod videtur ex glossa esse. HAV.

q Καὶ τῶν —— ἀναλαβὼν] Conf. Contra Apion. lib. 1. §. 9. SPANH.

r Γραμμάτων ἐσπούδασα] Καὶ ποιητικῶν μαθημάτων post γραμμάτων addit *Busb.* καὶ ποιητικῶν μαθημάτων πολλὰ ποιήσας ἐσπούδασα *Gall.* & *L. B.*

s Πάτριος ἐκώλυσε συνήθεια.] Hac de re videsis *Seldenum* fuse differentem in l. 2. de *Synedriis*, c. 9. p. 399.

t Ἀποδέχονται] Ἀποδέχονται καὶ ἐπισημοῦνας ὁρίζονται τοὺς πολλοὺς *Gall.*

v Καὶ γλαφυρότητι λέξεων τὸν λόγον ἐπικομψεύοντας.] Hæc verba quum in *L. B.* invenerim, abesse nolui, quod huic loco non inepte convenire videantur, quare versionem itidem interpolavi. HAV.

x Τοῦ, οὐκ ἐλευθέρων μόνον] Ita *Busb.* τοῦτο μόνον οὐκ ἐλευθέρων τοῖς in *Editis Aliisque.* Legi potest τοῦτο οὐ μόνον ἐλ. atque ita exhibet *Lugd. Bat.*

y Τοῖς θέλουσι·] Illud τοῖς insertum dedi è *Cod. Busb.* ut & mox τῶν ante ἱερῶν.

z Γένοιτο,] Γένοιτο, οὐθὲ (οὐδὲ *L. B.*) σκαιὸν τοῖς πολλοῖς φανήσεται καὶ περὶ *Gall.* & *Lugd. Bat.*

a Στίχων·] Solebant Græci veteres orationis partes per στίχους, seu *versiculos*, distinguere. στίχος autem non integram periodum complectebatur, sed ejusmodi particulam, quæ distinctum sensum in se contineret; unde στίχων numerus in immensum exsurgebat. Sed hac de re videsis Cl. *Millium* in *Prolegomenis* ad N. T. p. 100. & *D. Bern. de Montfaucon* in *Palæographia Græca*, l. 1. p. 28.

b Ἥτις ἐστὶ] *Scaliger* erroris arguit *Josephum*, qui de Vita §. 1. se natum dicit anno primo Caji, atque opus suum absolvisse anno XIII. Domitiani. atque uno anno minus dixisse *Josephum* existimat, & LVII. annos debuisse numerare. In quo frustra est. Cajus enim iniit imperium anno Christi XXXVII, Januarii XXIV; Domitiani vero XIII cœpit anno Christi XCIII, ex die XIV Septemb. Fingamus natum esse *Josephum* anno ipso XXXVII Christi, Decembri mense, vel anno XXXVIII ineunte Januario, cum adhuc Caji primus laberetur, annus ipsius LVI incipiet, ab Decembri mense anni XCII, post initium anni XII Domitiani. Quare ut scribendi finem fecerit Octobri mense anni XCIII, id acciderit anno vitæ suæ LVI, Domitiani vero XIII. *Petav.* ad *Epiphan.* p. 386.

c Κατὰ τὰς ἡμετέρας] Ita lego ex (*Voss.* seu *Lugd. Bat.*) *Eusebio* in *Eccl. Hist.* l. 3. c. 10. idemque firmare videtur *Niceph.* in *Eccl. Hist.* l. 2. c. 18. hisce verbis, ἐμφαίνει ἐν τέσσαρσι συγγράψαι βιβλίοις περὶ Θεοῦ, ὅσαι πάτριαι δόξαι, καὶ περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ περὶ νόμων, διὰ τί κατ' αὐτοὺς τὰ μὴ ἔξεστι πράττειν, τὰ δὲ κεκώλυται. Antea erat in *Josephi* libris, καὶ τὰς ἡμετ. In *Epiphanii* versione, ad hunc modum; *Proposui quoque vobis conscribere etiam nostras, id est Judæorum sectas, in quatuor libris de Deo ejusque substantia; & de Legibus &c.*

d Ἐν τέσσαρσι —— ἔξεστιν] Quatuor libros promittit Josephus, qui non exstant, de Judæorum Opinionibus, de Deo, ejus Essentia, Legibus &c. vid. fin. Præf. §. 4. Item quod ibi mox sequitur lib. 1. c. 1. §. 1. ὑπέσχημαι τὴν αἰτιολογίαν ἁπάντων &c. SPANH.

2 h - 360

FLAVII JOSEP.
OPERUM.

TOM. I.

97

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm